BIBLIA SACRA

VVLGATAE EDITIONIS

EX IPSIS EXEMPLARIBVS VATICANIS

INTER SE

ATQVE CVM INDICE ERRORVM CORRIGENDORVM COLLATIS

CRITICE EDIDIT

P. MICHAEL HETZENAVER O. C.

PROV. TIROL. SEPT.

PROFESSOR EXEGESIS IN SCHOLIS SVPERIORIBVS
PONTIFICII SEMINARII ROMANI AD S. APOLLINAREM

CVM APPROBATIONE ECCLESIASTICA

OENIPONTE

SVMPTIBVS LIBRARIAE ACADEMICAE WAGNERIANAE

MCMVI

NOTA PRO GLVTINATORE LIBRI.

Hæc editio Bibliorum in tres tomos diſtribui poteſt, pro quibus in fine tres titulos partiales inuenies.

Tomus primus paginas 1 vſque 478;
Tomus ſecundus paginas 479 vſque 897;
Tomus tertius paginas 899 vſque ad finem comprehendit.

Ergo ligans librum folia ante paginam 479 & 899 diſſecare debet, ſi tres tomi deſiderantur. Si vnus tantum tomus poſtulatur, tres tituli partiales ſemoueantur.

BIBLIA SACRA

VVLGATAE EDITIONIS

EX IPSIS EXEMPLARIBVS VATICANIS

INTER SE

ATQVE CVM INDICE ERRORVM CORRIGENDORVM COLLATIS

CRITICE EDIDIT

P. MICHAEL HETZENAVER O. C.
PROV. TIROL. SEPT.

PROFESSOR EXEGESIS IN SCHOLIS SVPERIORIBVS
PONTIFICII SEMINARII ROMANI AD S. APOLLINAREM

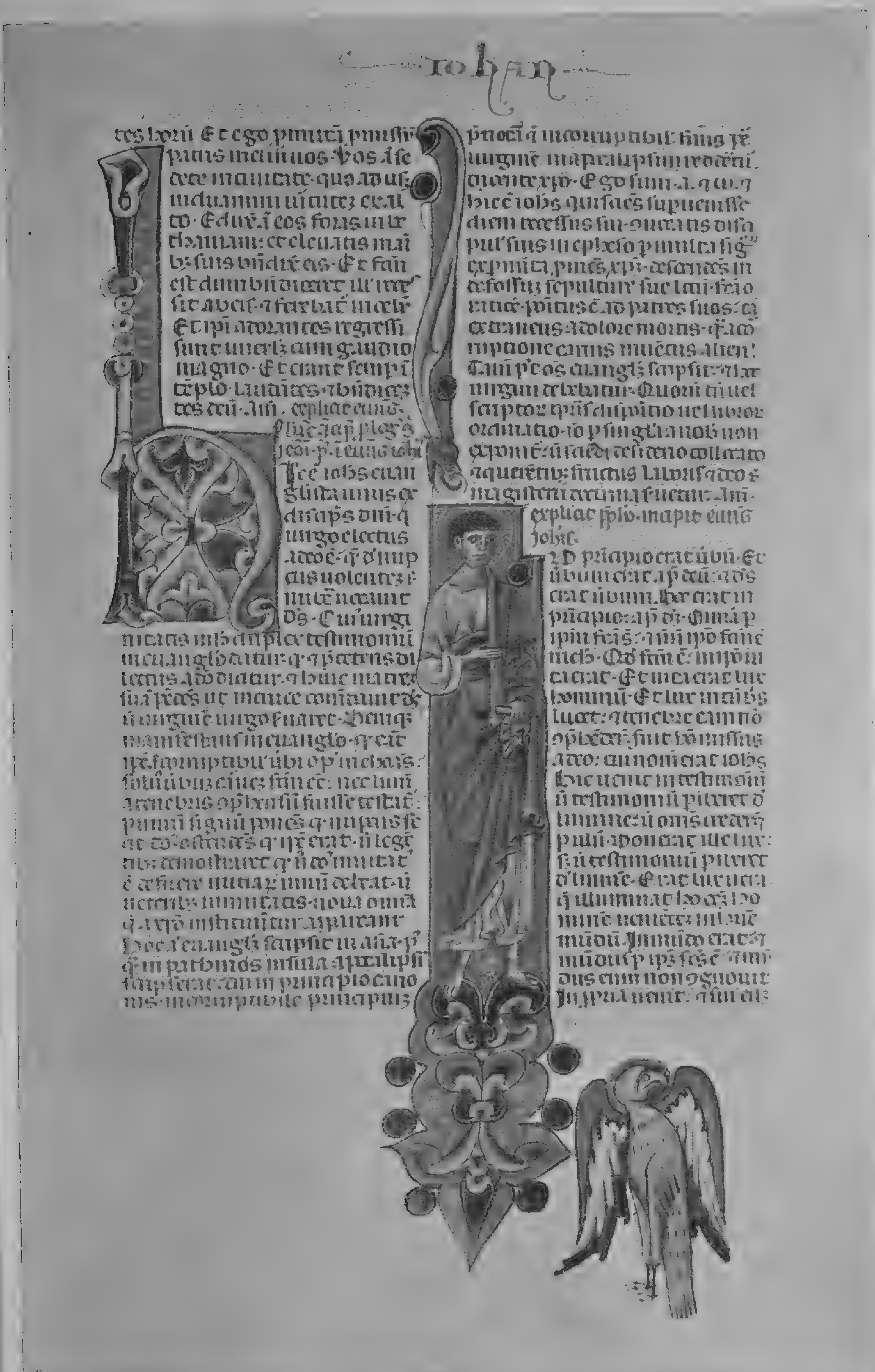
CVM APPROBATIONE ECCLESIASTICA

OENIPONTE
SVMPTIBVS LIBRARIAE ACADEMICAE WAGNERIANAE
MCMVI

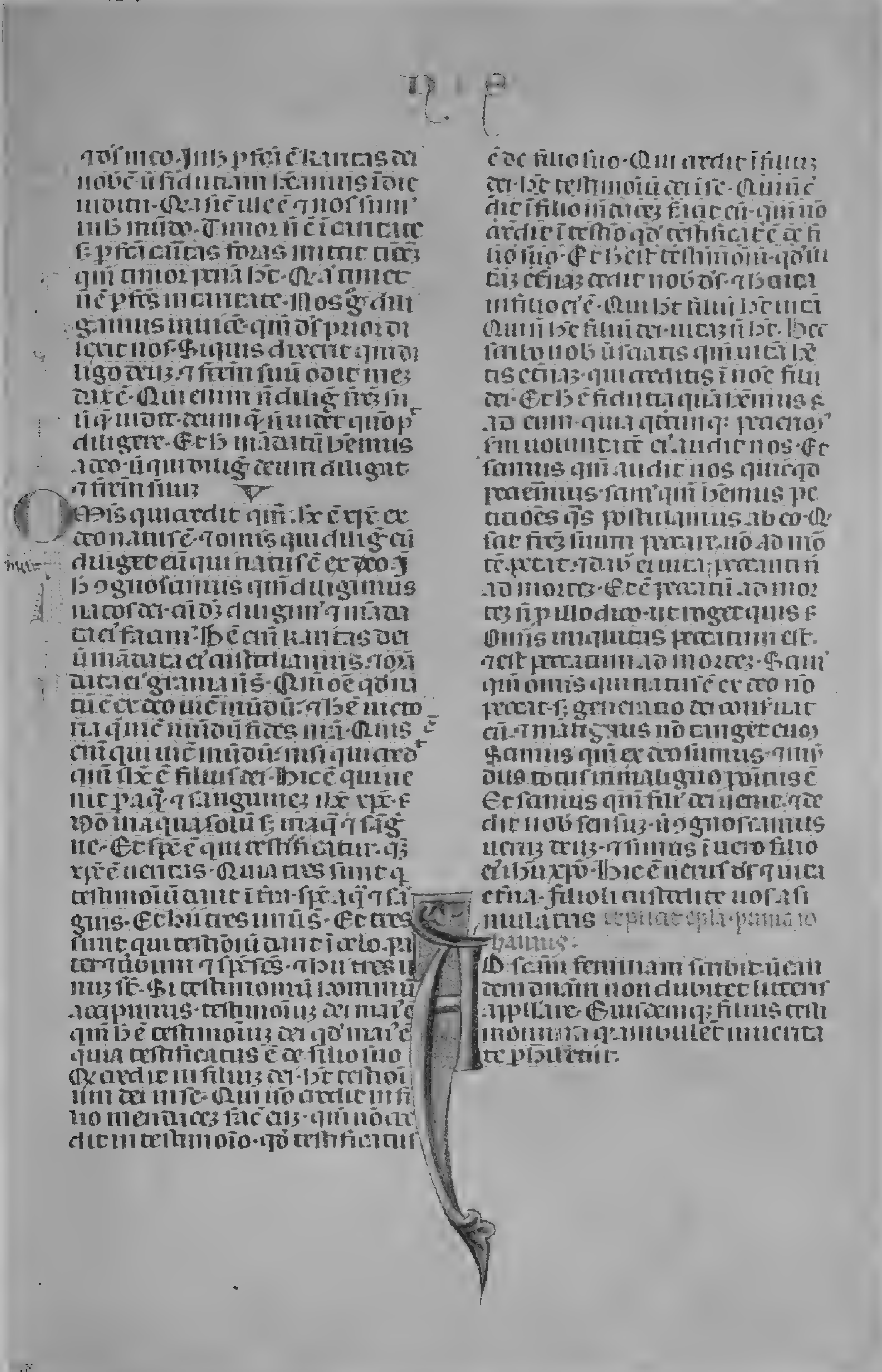
OENIPONTE TYPIS WAGNERIANIS

BIBLIA SACRA
VVLGATAE EDITIONIS
SIXTI QVINTI
PONT. MAX.
IVSSV
recognita atque edita.

Codex Bassetti Tridentinus

et nos sumus in eo. In hoc perfecta est karitas dei nobiscum ut fiduciam habeamus in die iudicii. Quia sicut ille est et nos sumus in hoc mundo. Timor non est in caritate sed perfecta caritas foras mittit timorem quoniam timor penam habet. Qui autem timet non est perfectus in caritate. Nos ergo diligamus invicem quoniam deus prior dilexit nos. Si quis dixerit quoniam diligo deum et fratrem suum odit mendax est. Qui enim non diligit fratrem suum quem videt deum quem non videt quomodo potest diligere. Et hoc mandatum habemus a deo ut qui diligit deum diligat et fratrem suum.

Omnis qui credit quoniam Ihesus est Christus ex deo natus est. Et omnis qui diligit eum qui genuit diligit eum qui natus est ex eo. In hoc cognoscimus quoniam diligimus natos dei cum deum diligimus et mandata eius faciamus. Hec est enim karitas dei ut mandata eius custodiamus et mandata eius gravia non sunt. Quoniam omne quod natum est ex deo vincit mundum et hec est victoria que vincit mundum fides nostra. Quis est autem qui vincit mundum nisi qui credit quoniam Ihesus est filius dei. Hic est qui venit per aquam et sanguinem Ihesus Christus non in aqua solum sed in aqua et sanguine. Et spiritus est qui testificatur quoniam Christus est veritas. Quia tres sunt qui testimonium dant in terra spiritus aqua et sanguis. Et hii tres unum sunt. Et tres sunt qui testimonium dant in celo pater verbum et spiritus sanctus et hii tres unum sunt. Si testimonium hominum accipimus testimonium dei maius est quoniam hoc est testimonium dei quod maius est quia testificatus est de filio suo. Qui credit in filium dei habet testimonium dei in se. Qui non credit in filio mendacem facit eum quia non credit in testimonio quod testificatus est de filio suo. Qui credit in filium dei habet testimonium dei in se. Qui non credit in filio mendacem facit eum qui non credit in testimonio quod testificatus est de filio suo. Et hoc est testimonium quoniam vitam eternam dedit nobis deus et hec vita in filio eius est. Qui habet filium habet vitam. Qui non habet filium dei vitam non habet. Hec scribo vobis ut sciatis quoniam vitam habetis eternam qui creditis in nomine filii dei. Et hec est fiducia quam habemus ad eum quia quodcumque petierimus secundum voluntatem eius audit nos. Et scimus quoniam audit nos quicquid petierimus scimus quoniam habemus petitiones quas postulamus ab eo. Qui scit fratrem suum peccare peccatum non ad mortem petat et dabitur ei vita peccanti non ad mortem. Est peccatum ad mortem non pro illo dico ut roget quis. Omnis iniquitas peccatum est et est peccatum ad mortem. Scimus quoniam omnis qui natus est ex deo non peccat sed generatio dei conservat eum et malignus non tangit eum. Scimus quoniam ex deo sumus et mundus totus in maligno positus est. Et scimus quoniam filius dei venit et dedit nobis sensum ut cognoscamus verum deum et simus in vero filio eius Ihesu Christo. Hic est verus deus et vita eterna. Filioli custodite vos a simulacris. Explicit epistola prima Iohannis.

Ad sanctam feminam scribit ut eandem animam non dubitet litteris appellare. Suadetque filiis testimonium quod ambulet in veritate perhibuit.

Codex Bassetti Tridentinus

PRAEFATIO

Ad Lectorem.

IN multis, magnisq. beneficijs, quæ per ſacram Tridentinam Synodum Eccleſiæ ſuæ Deus contulit, id in primis numerandum videtur, quòd inter tot Latinas editiones Diuinarum Scripturarum, ſolam veterem ac vulgatam, quæ longo tot ſæculorum vſu in Eccleſia probata fuerat, grauiſſimo Decreto authenticam declarauit. Nam, vt illud omittamus, quòd ex recentibus editionibus non paucæ ad hæreſes huius temporis confirmandas licenter detortæ videbantur: ipſa certe tanta verſionum varietas, atque diuerſitas magnam in Eccleſia Dei confuſionem parere potuiſſet. Iam enim hac noſtra ætate illud fere eueniſſe conſtat, quod ſanctus Hieronymus tempore ſuo accidiſſe teſtatus eſt, [a]tot ſcilicet fuiſſe exemplaria, quot codices; cum vnuſquiſque pro arbitrio ſuo adderet, vel detraheret. *Vulgata authentica declarata*

Huius autem veteris ac vulgatæ Editionis tanta ſemper fuit auctoritas, tamq. excellens præſtantia, vt eam ceteris omnibus Latinis editionibus longe anteferendam eſſe, apud æquos Iudices in dubium reuocari non poſſet. Qui namque in ea Libri continentur (vt a maioribus noſtris quaſi per manus traditum nobis eſt) partim ex ſancti Hieronymi tranſlatione, vel emendatione ſuſcepti ſunt; partim retenti ex antiquiſsima quadam editione Latina, quam ſanctus Hieronymus [b]communem & Vulgatam, ſanctus Auguſtinus [c]Italam, ſanctus Gregorius [d]Veterem tranſlationem appellat. *ceteris editionibus anteferenda eſt,*

Ac de Veteris quidem huius, ſiue Italæ editionis ſinceritate atque præſtantia præclarum ſancti Auguſtini teſtimonium extat in ſecundo Libro de Doctrina Chriſtiana, vbi [e]Latinis omnibus editionibus, quæ tunc plurimæ circumferebantur, Italam præferendam cenſuit, quòd eſſet, vt ipſe loquitur, verborum tenacior cum perſpicuitate ſententiæ. De ſancto vero Hieronymo multa extant veterum Patrum egregia teſtimonia: eum enim ſanctus Auguſtinus [f]hominem doctiſsimum, ac trium linguarum peritiſsimum vocat, atque eius tranſlationem ipſorum quoque Hebræorum teſtimonio veracem eſſe confirmat. Eundem ſanctus Gregorius ita prædicat, [g]vt eius tranſlationem, quam nouam appellat, ex Hebræo eloquio cuncta verius transfudiſſe dicat: atque idcirco di- *quia ex Itala & Hieronymi lucubrationibus fluxit;*

---

[a] Præf. in Ioſue. — [b] S. Hiero in c. 49. Iſaiæ — [c] S. Aug. Lib. 2. Doctrina Chriſt. c. 15. — [d] S. Greg. Epiſto. Dedic. ad Leandrum c 5. in fin. — [e] S. Auguſt. vbi ſupra. — [f] Lib. 18. de Ciuit. Dei cap. 43. — [g] Lib. 20. Moral. 24.

gniſsimam eſſe, cui fides in omnibus habeatur. Sanctus autem Iſidorus non vno in loco Hieronymianam verſionem ceteris omnibus anteponit, [a] eamq. ab eccleſijs Chriſtianis communiter recipi ac probari affirmat, [b] quòd ſit in verbis clarior, & veracior in ſententijs. Sophronius quoque, vir eruditiſsimus, ſancti Hieronymi tranſlationem non Latinis modo, ſed etiam Græcis valde probari animaduertens, tanti eam fecit, vt Pſalterium & Prophetas ex Hieronymi verſione in Græcum eleganti ſermone tranſtulerit. Porro qui ſecuti ſunt, viri doctiſsimi, Remigius, Beda, Rabanus, Haymo, Anſelmus, Petrus Damiani, Richardus, Hugo, Bernardus, Rupertus, Petrus Lombardus, Alexander, Albertus, Thomas, Bonauentura, ceteriq. omnes, qui his nongentis annis in Eccleſia floruerunt, ſancti Hieronymi verſione ita ſunt vſi, vt ceteræ, quæ pene innumerabiles erant, quaſi lapſæ de manibus Theologorum, penitus obſoleuerint. Quare non immerito Catholica Eccleſia ſanctum Hieronymum Doctorem maximum, atque ad Scripturas ſacras interpretandas diuinitus excitatum ita celebrat, vt iam difficile non ſit illorum omnium damnare iudicium, qui vel tam eximij Doctoris lucubrationibus non acquieſcunt, vel etiam meliora, aut certe paria præſtare ſe poſſe confidunt.

ex decreto Tridentino emendatiſſime imprimenda

Ceterum ne tam fidelis tranſlatio, tamq. in omnes partes Eccleſiæ vtilis, vel iniuria temporum, vel impreſſorum incuria, vel temere emendantium audacia, vlla ex parte corrumperetur, eadem ſacroſancta Synodus Tridentina illud Decreto ſuo ſapienter adiecit, vt hæc ipſa vetus ac vulgata Editio emendatiſsime, quoad fieri poſſet, imprimeretur: neque vlli liceret eam ſine facultate & approbatione Superiorum excudere. Quo Decreto ſimul typographorum temeritati ac licentiæ modum impoſuit, & Paſtorum Eccleſiæ in tanto bono quàm diligentiſsime retinendo, & conſeruando, vigilantiam, atque induſtriam excitauit.

& cura Summorum Pontificum repurgata

Et quamuis inſignium Academiarum Theologi in Editione vulgata priſtino ſuo nitori reſtituenda magna cum laude laborauerint; quia tamen in tanta re nulla poteſt eſſe nimia diligentia, & codices manuſcripti complures & vetuſtiores Summi Pontificis iuſſu conquiſiti, atque in Vrbem aduecti erant; & demum, quoniam executio generalium Conciliorum, & ipſa Scripturarum integritas ac puritas ad curam Apoſtolicæ Sedis potiſsimum pertinere cognoſcitur; ideo Pius IV. Pontifex Maximus pro ſua in omnes Eccleſiæ partes incredibili vigilantia, lectiſsimis aliquot ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalibus, alijsq. tum Sacrarum litterarum, tum variarum linguarum peritiſsimis viris, eam prouinciam demandauit, vt vulgatam editionem Latinam, adhibitis antiquiſsimis codicibus manuſcriptis, inſpectis quoque Hebraicis, Græcisq. Bibliorum fontibus; conſultis denique veterum Patrum commentarijs, accuratiſsime caſtigarent. Quod itidem inſtitutum Pius V. proſecutus eſt. Verum Conuentum illum ob varias, grauiſsimasq. Sedis Apoſtolicæ occupationes iamdudum intermiſſum, Sixtus V. diuina prouidentia ad ſummum Sacerdotium euocatus, ardentiſsimo ſtudio reuocauit, & opus tandem confectum typis mandari iuſsit. Quod cum iam eſſet excuſum, & vt in

[a] Lib. 6. Etymol. c. 5. — [b] Lib. 1. de Diuin. off. 12.

lucem emitteretur, idem Pontifex operam daret, animaduertens non pauca in ſacra Biblia præli vitio irrepſiſſe, quæ iterata diligentia indigere viderentur, totum opus ſub incudem reuocandum cenſuit atque decreuit. Id vero cum morte præuentus præſtare non potuiſſet, Gregorius XIIII. qui poſt Vrbani VII. duodecim dierum Pontificatum Sixto ſucceſſerat, eius animi intentionem executus perficere aggreſſus eſt, ampliſsimis aliquot Cardinalibus, alijsq. doctiſsimis viris ad hoc iterum deputatis. Sed eo quoque, & qui illi ſucceſsit, Innocentio IX. breuiſsimo tempore de hac luce ſubtractis; tandem ſub initium Pontificatus Clementis VIII. qui nunc Eccleſiæ vniuerſæ gubernacula tenet, opus, in quod Sixtus V. intenderat, Deo bene iuuante perfectum eſt.

Accipe igitur Chriſtiane Lector, eodem Clemente Summo Pontifice annuente, ex Vaticana Typographia veterem ac vulgatam ſacræ Scripturæ Editionem, quanta fieri potuit diligentia caſtigatam: quam quidem ſicut omnibus numeris abſolutam, pro humana imbecillitate affirmare difficile eſt, ita ceteris omnibus, quæ ad hanc vſque diem prodierunt, emendatiorem, purioremq. eſſe, minime dubitandum. Et vero quamuis in hac Bibliorum recognitione in codicibus manuſcriptis, Hebræis, Græcisq. fontibus, & ipſis veterum Patrum commentarijs conferendis non mediocre ſtudium adhibitum fuerit; in hac tamen peruulgata Lectione ſicut nonnulla conſulto mutata, ita etiam alia, quæ mutanda videbantur, conſulto immutata relicta ſunt; tum quòd ita faciendum eſſe ad offenſionem populorum vitandam ſanctus Hieronymus [a] non ſemel admonuit: tum quòd facile fieri poſſe credendum eſt, vt maiores noſtri, qui ex Hebræis, & Græcis Latina fecerunt, copiam meliorum, & emendatiorum librorum habuerint, quàm ij, qui poſt illorum ætatem ad nos peruenerunt, qui fortaſſe tam longo tempore identidem deſcribendo minus puri, atque integri euaſerunt; tum denique quia ſacræ Congregationi Ampliſsimorum Cardinalium, alijsq. eruditiſsimis viris ad hoc opus a Sede Apoſtolica delectis propoſitum non fuit, nouam aliquam editionem cudere, vel antiquum Interpretem vlla ex parte corrigere, vel emendare; ſed ipſam veterem, ac vulgatam Editionem Latinam a mendis veterum librariorum, necnon prauarum emendationum erroribus repurgatam, ſuæ priſtinæ integritati, ac puritati, quoad eius fieri potuit, reſtituere; eaq. reſtituta, vt quàm emendatiſsime imprimeretur iuxta Concilij Oecumenici Decretum pro viribus operam dare. accuratiſ-ſime impreſſa eſt.

Porro in hac Editione nihil non canonicum, nihil adſcititium, nihil extraneum apponere viſum eſt: atque ea cauſa fuit, cur Liber tertius & quartus Eſdræ inſcripti, quos inter Canonicos libros ſacra Tridentina Synodus non annumerauit, ipſa etiam Manaſſæ regis Oratio, quæ neque Hebraice, neque Græce quidem extat, neque in manuſcriptis antiquioribus inuenitur, neque pars eſt vllius Canonici libri, extra Canonicæ Scripturæ ſeriem poſita ſint: & nullæ ad marginem concordantiæ (quæ poſthac inibi apponi non prohibentur) nullæ notæ, nullæ variæ lectiones, nullæ denique præfationes, nulla argumenta ad librorum initia conſpiciantur. in qua nihil extraneum inuenitur.

[a] Epiſ. ad Suniam & Fretellam. Præf. Euang. ad Damaſum.

attamen adiumenta adijci possunt.

Sed sicut Apostolica Sedes industriam eorum non damnat, qui concordantias locorum, varias lectiones, præfationes sancti Hieronymi, & alia id genus in alijs editionibus inseruerunt; ita quoque non prohibet, quin alio genere characteris in hac ipsa Vaticana editione eiusmodi adiumenta pro studiosorum commoditate, atque vtilitate in posterum adijciantur; ita tamen, vt lectiones variæ ad marginem ipsius Textus minime annotentur.

DE CANONICIS
SCRIPTVRIS
DECRETVM
EX
CONCILIO TRIDENTINO
SESSIONE QVARTA.

SACROSANCTA Oecumenica, & generalis Tridentina Synodus, in Spiritu ſancto legitime congregata, præſidentibus in ea eiſdem tribus Apoſtolicæ Sedis Legatis, hoc ſibi perpetuo ante oculos proponens, vt ſublatis erroribus, puritas ipſa Euangelij in Eccleſia conſeruetur. *Et infra:* Tridentinum

Sacrorum vero librorum Indicem huic Decreto aſcribendum cenſuit, ne cui dubitatio ſuboriri poſſit, quinam ſint, qui ab ipſa Synodo ſuſcipiuntur. Sunt vero infraſcripti: Teſtamenti veteris, Quinque Moyſi, ideſt Geneſis, Exodus, Leuiticus, Numeri, Deuteronomium: Ioſue, Iudicum, Ruth: Quattuor Regum: Duo Paralipomenon: Eſdræ primus, & ſecundus, qui dicitur Neemias: Tobias, Iudith, Eſther, Iob, Pſalterium Dauidicum centum quinquaginta Pſalmorum, Parabolæ, Eccleſiaſtes, Canticum canticorum, Sapientia, Eccleſiaſticus, Iſaias, Ieremias cum Baruch, Ezechiel, Daniel: Duodecim Prophetæ minores, ideſt Oſea, Ioel, Amos, Abdias, Ionas, Michæas, Nahum, Habacuc, Sophonias, Aggæus, Zacharias, Malachias: Duo Machabæorum, primus, & ſecundus. Teſtamenti veteris

Teſtamenti noui: Quattuor Euangelia, ſecundum Matthæum, Marcum, Lucam, & Ioannem: Actus Apoſtolorum a Luca Euangeliſta conſcripti: Quattuordecim Epiſtolæ Pauli Apoſtoli: Ad Romanos, duæ ad Corinthios, ad Galatas, ad Epheſios, ad Philippenſes, ad Coloſſenſes, & noui

duæ ad Theſſalonicenſes, duæ ad Timotheum, ad Titum, ad Philemonem, ad Hebræos: Petri Apoſtoli duæ: Ioannis Apoſtoli tres: Iacobi Apoſtoli vna: Iudæ Apoſtoli vna: & Apocalypſis Ioannis Apoſtoli.

libros ſacros definit.

Si quis autem Libros ipſos integros cum omnibus ſuis partibus, prout in Eccleſia Catholica legi conſueuerunt, & in veteri vulgata Latina editione habentur, pro ſacris, & canonicis non ſuſceperit, & traditiones prædictas ſciens, & prudens contempſerit, anathema ſit.

CLEMENS

PAPA VIII.

Ad perpetuam rei memoriam.

CVM ſacrorum Bibliorum vulgatæ editionis Textus ſummis laboribus, ac vigilijs reſtitutus, & quàm accuratiſsime mendis expurgatus, Benedicente Domino, ex noſtra Typographia Vaticana in lucem prodeat; Nos, vt in poſterum idem Textus incorruptus, vt decet, conſeruetur, opportune prouidere volentes, auctoritate Apoſtolica, tenore præſentium diſtrictius inhibemus, ne intra decem annos a data præſentium numerandos, tam citra, quàm vltra montes alibi quàm in noſtra Vaticana Typographia a quoquam imprimatur. Elapſo autem præfato decennio, eam cautionem adhiberi præcipimus, vt nemo hanc ſanctarum Scripturarum editionem typis mandare præſumat, niſi habito prius exemplari in Typographia Vaticana excuſo: cuius exemplaris forma, ne minima quidem particula de Textu mutata, addita, vel ab eo detracta, niſi aliquod occurrat, quod Typographicæ incuriæ manifeſte adſcribendum ſit, inuiolabiliter obſeruetur. *Textus impreſsio qualis licita*

Si quis vero Typographus in quibuſcumque Regnis, Ciuitatibus, Prouincijs, & locis tam noſtræ & S. R. E. ditioni in temporalibus ſubiectis, quàm non ſubiectis, hanc eandem ſacrarum Scripturarum editionem intra Decennium prædictum quoquomodo, elapſo autem Decennio, aliter quàm iuxta huiuſmodi exemplar, vt præfertur, imprimere, vendere, venales habere, aut aliàs edere vel euulgare, aut ſiquis Bibliopola a ſe vel ab alijs quibuſuis, poſt datam præſentium, huius Editionis impreſſos libros, ſeu imprimendos a præfato reſtituto & correcto Textu in aliquo diſcrepantes, ſeu ab alio, quàm a Typographo Vaticano, intra Decennium excuſos, pariter vendere, venales proponere vel euulgare præſumpſerit, vltra amiſsionem omnium librorum, & alias arbitrio noſtro infligendas pœnas temporales, etiam maioris excommunicationis ſententiam eo ipſo incurrat: a qua niſi a Romano Pontifice, præterquàm in mortis articulo conſtitutus, abſolui non poſſit. *& qualis illicita ſit,*

Mandamus itaque vniuerſis & ſingulis, Patriarchis, Archiepiſcopis, Epiſcopis, ceterisq. Eccleſiarum, & locorum, etiam regularium Prælatis, vt præſentes litteras in ſuis quiſque Eccleſijs & iuriſdictionibus ab omnibus inuiolate perpetuo obſeruari curent ac faciant. Contradictores per cenſuras Eccleſiaſticas, aliaq. opportuna iuris & facti

a Papa declaratur.

remedia, appellatione poſtpoſita, compeſcendo, inuocato etiam ad hoc, ſi opus fuerit, auxilio brachij ſæcularis; Non obſtantibus conſtitutionibus, & ordinationibus Apoſtolicis, ac in Generalibus, Prouincialibus, vel Synodalibus Concilijs editis generalibus, vel ſpecialibus, ac quarumcumque Eccleſiarum, Ordinum, Congregationum, Collegiorum, atque Vniuerſitatum, etiam Studiorum generalium iuramento, confirmatione Apoſtolica, vel quauis firmitate alia roboratis, ſtatutis, & conſuetudinibus, ac priuilegijs, indultis, ac litteris Apoſtolicis in contrarium quomodocumque emanatis, & emanandis: quibus omnibus ad hunc effectum latiſsime derogamus, ac derogatum eſſe decernimus. Volumus autem, vt præſentium tranſumptis etiam in ipſis voluminibus impreſsis eadem, in iudicio & extra, fides vbique adhibeatur, quæ ipſis præſentibus adhiberetur, ſi forent exhibita, vel oſtenſa.

Dat. Romæ, apud Sanctum Petrum ſub Annulo Piſcatoris Die IX. Nouembris. M. D. XCII. Pontif. Noſtri Anno I.

M. Veſtrius Barbianus.

[a]INDEX ERRORVM CORRIGENDORVM.

[b]*Exemplaria quædam ſunt, ſed perpauca, in quibus nonnulla, operarum negligentia, irrepſerunt, quæ nos, dum adhuc ſub prælo eſſent, correximus, & nunc ad calcem Bibliorum affiximus, ne ſtudioſum lectorem remorentur, ſi cui forte ex paucisſimis illis emendandis exemplar obtingeret.* Prior ad editionem primam,

Prior numerus paginam, alter columnam, tertius vero lineam indicat.

Pag. 14. col. 2. lin. 33. oſtium. p. 20. c. 2. l. 18. conſpecto. p. 99. c. 2. l. 4. omnes. p. 100. c. 1. l. 17. texta. p. 174. c. 1. l. 23. *deleatur* &. p. 183. c. 2. l. 26. præcepitq. Ioſue. p. 187. c. 1. l. 1. combuſſit igni. p. 187. c. 2. l. 29. filij. p. 202. c. 2. l. 43. *deleatur* &. p. 209. c. 2. l. 20. cum eo. p. 228. c. 1. l. 3. domum. p. 233. c. 2. l. vlt. furſum. p. 252. c. 2. l. 12.; et Dauid, & duæ vxores. p. 258. c. 2. l. 42. viris. p. 259. c. 1. l. 29. deficiat. p. 280. c. 1. l. 29. Elica de Harodi. p. 315. c. 2. l. 15. oſtium. p. 338. c. 2. l. 9. Ioakim. p. 392. c. 2. l. 2. Azarias. p. 393. c. 2. l. 3. altari. p. 396. c. 1. l. 24. Secunda. p. 400. c. 2. l. 27. Ioſue. p. 403. c. 2. l. 16. ſextus regni Darij. p. 432. c. 2. l. 39. Iebuſæum. p. 438. c. 2. l. 44. oſtia. p. 441. c. 2. l. 26. ſuſtulerat. p. 466. c. 1. l. 45. ſecuræ. p. 472. c. 2. l. 19. altiſſimum. p. 522. c. 1. l. 16. circuitu. p. 723. c. 1. l. 45. aſcendit. ibid. diſſipauit. p. 763. c. 1. l. vlt. euaginate. col. 2. l. 1. limate. p. 928. c. 2. l. 27. ſi vult eum. p. 935. c. 2. l. 34. rex: propter iuſiurandum, &c. p. 1004. c. 2. l. 32. quæ prænunciauit. p. 1005. c. 1. l. 16. Ieſu. p. 1015. c. 1. l. 38. magum. p. 1042. c. 2. l. 42. moritur. p. 1071. c. 1. l. 10. terræ? p. 1082. c. 2. l. 16. Domini noſtri. et l. 18. *deleatur* noſtri. p. 1086. c. 2. l. 39. contenti ſimus.

[c]*Errata nonnulla, quæ preli vitio irrepſerunt, ſic corrige.*

Pag. 20. col. 2. lin. 50. ln, in. pag. 36. col. 2. lin. 34. reduxeto, reduxero. pag. 47. col. 2. lin. 29. occurerunt, occurrerunt. pag. 54. col. 2. lin. 33. iumentorurum, iumentorum. pag. 56. col. 2. lin. 13. im, in. pag. 57. col. 2. lin. 2. Eactum, Factum. pag. 102. col. 2. lin. 27. Sancticara, Sanctificare. pag. 154. col. 2. lin. 40. æquitatus, equitatus. pag. 161. col. 2. lin. 29. apprehdeent, apprehendent. pag. 170. col. 1. lin. 32. vebum, verbum. pag. 179. col. 1. lin. 53. Laſſa, Iaſſa. pag. 209. col. 2. lin. 30. virbem, vrbem. pag. 216. col. 2. lin. 29. ſacerdotes, ſacerdotis. pag. 238. col. 2. lin. 31. Dominns, Dominus. pag. 256. col. 2. lin. 12. obpreſſit, oppreſſit. pag. 261. col. 2. lin. 31. abſalom, Abſalom. prior ad editionem ſecundam;

[d]*Irrepſerunt negligentia operarum in codices Bibliorum vulgatæ editionis typis Vaticanis excuſos errata nonnulla iam antea primæ, & ſecundæ impreſsioni affixa: quæ in hac tertia editione repetere, & copioſius annotare libuit, ne lectoris pij animus diſtraheretur, ſi in aliquod forte earum exemplar incideret, cui vel nullus, vel diminutus errorum corrigendorum index eſſet adiectus. Numerorum vero, qui mox infra ſequuntur, pro editionis cuiuſque ratione is erit ordo, vt primus paginam, ſecundus columnam, tertius lineam indicet.*

In Biblijs in folio maiori anno 1592. impreſſis hæc corrige.

Pag. 14. 2. 33. oſtium. 20. 2. 18. conſpecto. 53. 2. 15. noſtro *ſine nota interrogationis.* 57. 2. 33. obſeruabilis Domini. 99. 2. 4. Omnes. *ibid. lin.* 34. Cumq. *dele* q. 100. 1. 17. texta. 110. 2. 23. annumerati. 174. 1. 23. *dele* &. 183. 2. 26. Præcepitq. Ioſue. 187. 1. 1. combuſſit igni. *ibid.* 2. 29. filij. 202. 2. 43. & dixit. *dele* &. 209. 2. 20. cum eo erant. 223. 2. 22. *interpunge ſic,* pallio a pedibus eius, ſe. 228. 1. 3. domum. 233. 2. 47. furſum. 252. 2. 12. & Dauid, & duæ. 258. 2. 42. viris. 259. 1. 29. deficiat. 280. 1. 29. Elica de Harodi. 287. 1. 8. Nephat dor. 294. 2. 18. Hæcine. 308. 2. 36. quæ. 310. 1. 47. eam. 315. 2. 15. oſtium. 338. 2. 9. Ioakim. 392. 2. 2. Azarias. 393. 2. 3. altari. 396. 1. 24. Secunda. 400. 2. 27. Ioſue. 403. 2. 16. regni Darij regis. 432. 2. 39. Iebuſæum. 438. 2. 44. oſtia. 440. 2. 34. Ioacim. 441. 2. 26. ſuſtulerat. 466. 1. 45. ſecuræ. 472. 2. 19. altiſſimum. *ſine interrogationis nota.* 522. 1. 16. circuitu. 595. 2. 40. inſcientiam. 604. 1. 31. facias. 678. 2. 12. puer. 723. 1. 45. aſcendit ad te diſſipauit. 763. 1. 17. *dele* &. *ibid. lin.* 47. euaginate. *ibid.* 2. 1. limate. 833. 2. 28. *dele* earum. *ibid. lin.* 29. locus earum. 873. 2. 25. debebat. 893. 1. 30. conceſſit. 928. 2. 27. ſi vult eum. 935. 2. 34. rex: propter. 989. 1. 7. Si ego. 1004. 2. 32. quæ. 1015. 1. 38. magum. 1042. 2. 42. moritur. 1071. 1. 10. terræ? 1072. 1. 22. *dele* in. 1082. 2. 16. Domini noſtri. *ibid. lin.* 18. *dele* noſtri. 1118. 2. 15. qui. alter ad editionem primam,

---

[a] Hic titulus ex inſcriptione editionis 1598 deſumptus eſt. — [b] Quæ ſequuntur editor die 27. Aprilis 1901 Romæ deſcripſit e folio ſeparatim impreſſo & exemplari Bibliothecæ Angelicæ affixo, & R. P. Eduardus, archiuiſta generalis O. N., ante impreſſionem reuiſit. — [c] Ex vltima pagina editionis 1593 hic index eſt ſumptus. — [d] Hic index generalis in editione 1598 ſtatim poſt Conſtitutionem Clementis VIII. collocatur.

alter ad editionem secundam;

In Biblijs in quarto folio anno 1593. impressis hæc corrige.

Pag. 20. 2. 50. in. 36. 2. 34. reduxero. 47. 2. 29. occurrerunt. 50. 1. 31. nostro. *sine interrogationis nota.* 54. 1. 11. Domini. *ibid.* 2. 33. iumentorum. 56. 2. 13. in. 57. 2. 2. Factum. 68. 2. 54. sanctificentur. 94. 1. 22. Cumq. *dele* q. 102. 2. 27. sanctificare. 104. 1. 3. procedere. *ibid.* 2. 26. annumerati. 116. 1. 41. Amorrhæus. 154. 2. 40. equitatus. 161. 2. 29. apprehendent. 170. 1. 32. verbum. 177. 2. 2. Gosen. 179. 1. 53. Iaffa. 181. 2. 1. Danna. 193. 2. 35. barathrum. 209. 2. 30. vrbem. 213. 1. 34. *interpunge sic:* pallio a pedibus eius, se. 216. 2. 29. sacerdotis. 227. 2. 18. *dele* &. *ibid. lin.* 19. & occidite. 251. 1. 17. & Iudam &. 257. 1. 11. Amnon vino. 269. 2. 34. vsum. 277. 1. 30. in ingressu. 297. 2. 5. eam. 299. 1. 36. non. 330. 2. 48. Merari. 340. 2. 41. habitabit. 422. 2. 1. caput. 423. 2. 12. Ioacim. 504. 1. 42. Domine. 516. 2. 48. in testimonijs. 521. 2. 37. non est. 552. 1. 53. corde meo. 569. 2. 39. maledictum. 572. 2. 5. inscientiam. 580. 2. 9. facias. 597. 2. 11. *dele* spe. 601. 2. 37. enarrem. 604. 2. 28. voluntate. 666. 1. 12. Ierusalem. 676. 2. 35. Dominus. 693. 2. 48. esset. 694. 1. 29. manu. *idem ibid. lin.* 36. *&* 37. 698. 2. 42. immisericordes. 735. 2. 54. *post* dixit *adde* ad me populus: Quare non indicas nobis quid ista significent quæ tu facis? Et dixi. 752. 2. 22. ducentem. 779. 1. 35. Absque. 795. 2. 33. *dele* &. 835. 1. 3. iecerunt. 838. 2. 54. fuerant. 839. 1. 49. debebat. 841. 2. 45. susceperunt. 853. 2. 45. ei. 858. 1. 13. concessit. 871. 2. 7. venisset. 879. 2. 53. assumit. 890. 1. 2. angelorum? 898. 1. 22. & quicumque. 899. 2. 28. *dele* &. 900. 1. 11. *dele* &. 941. 1. 10. dicit. 944. 2. 17. qui. 946. 1. 37. eis. 968. 1. 20. hereditatem. 977. 2. 34. fornicatione. 979. 1. 41. magistratus. 1007. 1. 46. & hunc. 1008. 2. 38. vnus est. 1028. 1. 28. & dominationem. 1074. 2. 4. despumantes. 1081. 2. 11. aduenit.

index ad editionem tertiam.

In his Biblijs in quarto minori anno 1598. impressis hæc corrige.

Pag. 3. 2. 20. Dominus. 4. 1. 10. fratris. 40. 2. 5. tuorum. 53. 1. 32. nostro. *sine interrogationis nota.* 57. 1. 43. Domini. 58. 2. 13. curruum. 100. 1. 28. Cumq. *dele* q. 111. 1. 58. annumerati. 124. 1. 4. Amorrhæus. 129. 1. 2. *dele* &. 136. 1. 1. iste est. *ibid.* 2. 2. *dele* quo. 140. 1. 6. *post* vnum, *adde* arietem vnum. 180. 2. 44. cuncti. 187. 1. 56. & ad. *ibid.* 2. 57. *dele* & se absconderant. *&* *substitue* latentes. 188. 2. 46. Gosen. 193. 2. 10. descenditq. 205. *in titulo loco* IOSVE. *lege* IVDICVM. 206. 1. 12. barathrum. 215. 2. 8. & quidquid. 225. 2. 18. viro. 226. 2. 28. pallio eius a pedibus, se. 241. 1. 57. & occidite. 257. 1. 60. Et intellexit. 296. 2. 14. poterant. 302. 1. 25. adorauerit. 311. 2. 41. & post. 314. 1. 5. quæ. 334. 1. 60. holocaustum. 348. 2. 52. *post* Mapsam filius eius. *adde* Masma filius eius. *ibid. lin.* 54. *post* Semei filius, *adde* eius. 361. 2. 9. & tu. 406. 1. 40. Beslut. *ibid. lin.* 56. *dele* &. 429. 1. 8. mutant. 446. 2. 54. perforari. 448. 1. 7. Ioacim. 525. 2. 22. escas. 544. 1. 22. quam. 545. 1. 47. in testimonijs. 556. 1. 25. saluos. 558. 2. 54. Auersio. 561. 2. 23. furatur. 603. 1. 22. inscientiam. 610. 1. 43. alligatura. 611. 2. 37. facias. 629. 2. 30. *dele* spe. 661. 2. 15. tonitruo. 673. 1. 44. in circino. 683. 1. 59. ore tuo, & de ore. 695. 1. 24. eis. 700. 2. 1. descendit. 709. 1. 55. viuentis. 712. 1. 22. timuerunt. *ibid.* 2. 29. donec. 715. 2. 47. accedet. 731. 1. 35. saturabitur. *ibid. lin.* 49. esset. 732. 2. 45. ascendit ad te dissipauit. 736. 2. 18. sicarijs. 750. 2. 12. quam superduxit. 757. 1. 54. mea. 766. 1. 59. vt. 800. 2. 28. aduena. 804. 1. 36. & percussit. 830. 1. 7. current: domos. 854. 1. 27. in manu. 859. 2. 30. habitabit. 870. 1. 34. appenderunt. 902. 2. 41. ei. 903. 2. 47. existimauerat. 909. 2. 26. hæc. 915. 1. 10. intra. 919. 2. 54. venisset. 920. 1. 58. vester? 941. 1. 36. peterent. 949. 2. 29. contrarius. 973. 1. 19. Quod tibi. 976. 2. 58. solicita. 998. 2. 30. descenderet. 1001. 1. 19. eis. 1021. 1. 53. prænunciauit. 1032. 1. 58. magum. 1042. 1. 55. iudicantes. 1047. 1. 8. testimonium. 1063. 2. 56. non sunt. 1065. 2. 18. in Domino. 1068. 1. 7. vnus est. 1073. 1. 36. & mihi. 1077. 2. 59. efficit nos in hoc ipsum: 1116. 1. 1. facti. *ibid.* 42. consummaret. 1149. 2. 8. dixit.

[a]ORDO LIBRORVM
Veteris Teſtamenti.

GEneſis.
Exodus.
Leuiticus.
Numeri.
Deuteronomium.
Ioſue.
Liber Iudicum.
Ruth.
Regum I.
Regum II.
Regum III.
Regum IIII.
Paralipomenon I.
Paralipomenon II.
Eſdræ I.
Eſdræ II.
Tobias.
Iudith.
Eſther.
Iob.
Liber Pſalmorum.
Prouerbia Salomonis.
Eccleſiaſtes.
Canticum Canticorum.
Liber Sapientiæ.
Eccleſiaſticus.
Iſaiæ Prophetia.
Ieremiæ.
Baruch.
Ezechielis.
Danielis.
Oſee.
Ioelis.
Amos.
Abdiæ.
Ionæ.
Michææ.
Nahum.
Habacuc.
Sophoniæ.
Aggæi.
Zachariæ.
Malachiæ.
Machabæorum I.
Machabæorum II.

---

[a] *Hic & ſequens ORDO LIBRORVM in editione anni 1598 hoc loco exſtat; in editionibus annorum 1592 & 1593 non inuenitur, ſi excipias exemplar editionis 1592 Romanæ Bibliothecæ Angelicæ, cui in folio ſeparatim impreſſo ante Librum Geneſis inſeritur INDEX AC SERIES LIBRORVM.*

ORDO LIBRORVM

Noui Teſtamenti.

EVangelium ſecundum Matthæum.
Euangelium ſecundum Marcum.
Euangelium ſecundum Lucam.
Euangelium ſecundum Ioannem.
Acta Apoſtolorum.
Pauli Epiſtola ad Romanos.
Ad Corinthios I.
Ad Corinthios II.
Ad Galatas.
Ad Epheſios.
Ad Philippenſes.
Ad Coloſſenſes.
Ad Theſſalonicenſes I.
Ad Theſſalonicenſes II.
Ad Timotheum I.
Ad Timotheum II.
Ad Titum.
Ad Philemonem.
Ad Hebræos.
Iacobi Epiſtola.
Petri Epiſtola I.
Petri Epiſtola II.
Ioannis Epiſtola I.
Ioannis Epiſtola II.
Ioannis Epiſtola III.
Iudæ Epiſtola.
Apocalypſis.

Quæ nunc ſequuntur, nimirum Hieronymi prologus galeatus, epiſtola ad Paulinum, præfationes variæ, in editione anni 1592 non leguntur, conſpiciuntur tamen in editionibus annorum 1593 & 1598, ex quibus accurate tranſcripſimus.

Hieronymi Prologus Galeatus.

tteræ
æorum

VIGINTI & duas litteras eſſe apud Hebræos, Syrorum quoque lingua & Chaldæorum teſtatur, quæ Hebrææ magna ex parte confinis eſt. nam & ipſi vigintiduo elementa habent eodem ſono, ſed diuerſis characteribus. Samaritani etiam Pentateuchum Moyſi totidem litteris ſcriptitant, figuris tantum & apicibus diſcrepantes. Certumq. eſt Eſdram ſcribam, legiſq. doctorem, poſt captam Ieroſolymam & inſtaurationem templi ſub Zorobabel, alias litteras reperiſſe quibus nunc vtimur: cum ad illud vſque tempus ijdem Samaritanorum & Hebræorum characteres fuerint. In libro quoque Numerorum hæc eadem ſupputatio, ſub Leuitarum ac ſacerdotum cenſu, myſtice oſtenditur. Et nomen Domini tetragrammaton in quibuſdam Græcis voluminibus, vſque hodie antiquis expreſſum litteris inuenimus. Sed & pſalmi triceſimus ſextus, & centeſimus decimus, & centeſimus vndecimus, & centeſimus decimuſoctauus, & centeſimus quadrageſimusquartus, quamquam diuerſo ſcribantur metro, tamen eiuſdem numeri texuntur alphabeto. Et Ieremiæ lamentationes, & oratio eius: Salomonis quoque in fine prouerbia, ab eo loco in quo ait, Mulierem fortem quis inueniet? iiſdem alphabetis vel inciſionibus ſupputantur. Porro quinque litteræ duplices apud Hebræos ſunt: Caph, Mem, Nun, Pe, Sade, aliter enim ſcribuntur per has principia, medietateſq. verborum, aliter fines. Vnde & quinque a pleriſq. libri, duplices æſtimantur, Samuel, Melachim, Dibre haiamim, Eſdras, Ieremias, cum Cinoth, id eſt lamentationibus ſuis. Quomodo igitur vigintiduo elementa ſunt, per quæ ſcribimus Hebraice omne quod loquimur, & eorum initijs vox humana comprehenditur: ita viginti duo volumina ſupputantur, quibus quaſi litteris & exordijs in Dei doctrina, tenera adhuc & lactens viri iuſti eruditur infantia.

volumina facta

Primus, apud eos liber, vocatur בראשית Bereſith: quem nos Geneſim dicimus. Secundus, ואלה שמות Veelle ſemoth: qui Exodus appellatur. Tertius, ויקרא Vaijcra, id eſt Leuiticus. Quartus, וידבר Vaieddaber, quem Numeros vocamus. Quintus, אלה הדברים Elle haddebarim, qui Deuteronomium prænotatur. Hi ſunt quinque libri Moyſi, quos proprie תורה Thora, id eſt Legem appellant. Secundum, prophetarum ordinem faciunt: & incipiunt ab Ieſu filio Naue: qui apud eos יהושע בן נון Ioſue ben Nun dicitur. Deinde ſubtexunt שופטים Sophetim, id eſt Iudicum librum. Et in eundem compingunt Ruth: quia in diebus Iudicum facta eius narratur hiſtoria. Tertius ſequitur שמואל Samuel, quem nos Regum primum & ſecundum dicimus. Quartus, מלכים Melachim, id eſt Regum, qui tertio & quarto Regum volumine continetur. Meliuſq. multo eſt מלכים Melachim, id eſt Regum, quàm ממלכות Mamlachot, id eſt Regnorum dicere. Non enim multarum gentium deſcribit regna, ſed vnius Iſraelitici populi, qui tribubus duodecim continetur. Quintus, eſt ישעיה Iſaias. Sextus, ירמיה Ieremias. Septimus, יחזקאל Ezechiel. Octauus, liber duodecim Prophetarum: qui apud illos vocatur תרי עשר There aſar. Tertius ordo, Hagiographa poſſidet. Et primus liber incipit a איוב Iob. Secundus a דוד Dauid: quem quinque inciſionibus & vno pſalmorum volumine comprehendunt. Tertius eſt שלמה Salomon, tres libros habens: Prouerbia, quæ illi משלי Miſle, id eſt Parabolas appellant. Quartus, Eccleſiaſten, id eſt קהלת Coheleth. Quintus, Canticum canticorum, quem titulo שיר השירים Sir haſſirim prænotant. Sextus, eſt דניאל Daniel. Septimus, דברי הימים Dibre haiamim, id eſt Verba dierum: quod ſignificantius, Chronicon totius diuinæ hiſtoriæ poſſumus appellare. qui liber apud nos Paralipomenon primus & ſecundus inſcribitur. Octauus, עזרא Eſdras: qui & ipſe ſimiliter apud Græcos & Latinos, in duos libros diuiſus eſt. Nonus, אסתר Eſther.

Atque ita fiunt pariter Veteris legis libri viginti duo: id eſt Moyſi quinque, & Prophetarum octo, Hagiographorum nouem. Quamquam nonnulli רות וקינות Ruth & Cinoth, inter Hagiographa ſcriptitent, & hos libros in ſuo putent numero ſupputandos: ac per hoc eſſe priſcæ legis libros vigintiquattuor: quos ſub numero viginti-quattuor ſeniorum Apocalypſis Ioannis inducit adorantes Agnum, & coronas ſuas proſtratis vultibus offerentes: ſtantibus coram quattuor animalibus oculatis ante & retro, id eſt in præteritum & in futurum reſpicientibus, & indefeſſa voce clamantibus, Sanctus, ſanctus, ſanctus Dominus Deus omnipotens, qui erat, & qui eſt, & qui venturus eſt. enumerantur,

Hic prologus, Scripturarum quaſi galeatum principium, omnibus libris quos de Hebræo vertimus in Latinum, conuenire poteſt: vt ſcire valeamus, quidquid extra hos eſt, inter apocrypha eſſe ponendum. Igitur Sapientia, quæ vulgo Salomonis inſcribitur, & Ieſu filij Syrach liber, & Iudith, & Tobias, & Paſtor, non ſunt in canone. Machabæorum primum librum, Hebraicum reperi. Secundus, Græcus eſt: quod ex ipſa quoque phraſi probari poteſt. Quæ cum ita ſe habeant, obſecro te Lector, ne laborem meum, reprehenſionem exiſtimes antiquorum. In templo Dei offert vnuſquiſque quod poteſt: alij aurum, argentum & lapides pretioſos: alij byſſum & purpuram & coccum offerunt & hyacinthum: nobiſcum bene agitur, ſi obtulerimus pelles & caprarum pilos. Et tamen Apoſtolus contemptibiliora noſtra magis neceſſaria iudicat. Vnde & tota illa tabernaculi pulchritudo, & per ſingulas ſpecies, Eccleſiæ præſentis futuræq. diſtinctio, pellibus tegitur & cilicijs ardoremq. ſolis & iniuriam imbrium ea quæ viliora ſunt prohibent. Lege ergo primum Samuel, & Melachim meum: meum, inquam, meum. Quid- prologus galeatus

versioni quid enim crebrius vertendo, & emendando sollicitius & didicimus & tenemus, nostrum est. Et cum intellexeris quod antea nesciebas, vel interpretem me æstimato, si gratus es; vel Paraphrasten, si ingratus. quamquam mihi omnino conscius non sim, mutasse me quippiam de Hebraica veritate. Certe si incredulus es, lege Græcos codices & Latinos, & confer cum ijs opusculis, quæ nuper emendauimus: & vbicumque discrepare inter se videris, interroga quemlibet Hebræorum cui magis accommodare debeas fidem: & si nostra firmauerit, puto quòd eum non æstimes coniectorem, vt in eodem loco mecum similiter diuinarit. Sed & vos famulas Christi rogo (quæ Domini præmittit discumbentis pretiosissima fidei myrrha vngitis caput, quæ nequaquam Saluatorem quæritis in sepulchro, quibus iam ad Patrem Christus ascendit) vt contra latrantes canes, qui aduersum me rabido ore desæuiunt, & circumeunt ciuitatem, atque in eo se doctos arbitrantur si alijs detrahant, orationum vestrarum clypeos opponatis. Ego sciens humilitatem meam, illius semper sententiæ recordabor, [a] Dixi, custodiam vias meas: vt non delinquam in lingua mea. Posui ori meo custodiam, cum consisteret peccator aduersum me. Obmutui, & humiliatus sum: & silui a bonis.

[a] Psal. 38.

HIERONYMVS PAVLINO.

[...] necessitudo [...]lis sit;

FRATER Ambrosius tua mihi munuscula perferens, detulit simul & suauissimas litteras, quæ a principio amicitiarum, fidem probatæ iam fidei, & veteris amicitiæ præferebant. Vera enim illa necessitudo est, & Christi glutino copulata, quam non vtilitas rei familiaris, non præsentia tantum corporum, non subdola & palpans adulatio: sed Dei timor, & Diuinarum scripturarum studia conciliant.

[...]uli homines [...]rarunt [...]uincias,

Legimus in veteribus historijs quosdam lustrasse prouincias, nouos adisse populos, maria transisse: vt eos quos ex libris nouerant, coram quoque viderent. Sic Pythagoras Memphiticos vates, sic Plato Ægyptum & Architam Tarentinum, eamq. oram Italiæ, quæ quondam magna Græcia dicebatur, laboriosissime peragrauit: vt qui Athenis magister erat, & potens, cuiusq e doctrinam Academiæ gymnasia personabant, fieret peregrinus atque discipulus: malens aliena verecunde discere, quàm sua impudenter ingerere. Denique dum litteras quasi toto fugientes orbe persequitur, captus a piratis & venundatus, etiam tyranno crudelissimo paruit, captiuus, vinctus & seruus; tamen quia philosophus, maior emente se fuit. Ad Titum Liuium lacteo eloquentiæ fonte manantem, de vltimis Hispaniæ Galliarumq. finibus quosdam venisse nobiles legimus: & quos ad contemplationem sui Roma non traxerat, vnius hominis fama perduxit. Habuit illa ætas inauditum omnibus sæculis, celebrandumq. miraculum, vt vrbem tantam ingressi, aliud extra vrbem quærerent. Apollonius, siue ille magus, vt vulgus loquitur, siue philosophus, vt Pythagorici tradunt, intrauit Persas, pertransiuit Caucasum, Albanos, Scythas, Massagetas, opulentissima Indiæ regna penetrauit: & ad extremum, latissimo Phison amne transmisso, peruenit ad Brachmanas, vt Hiarcham in throno sedentem aureo, & de Tantali fonte potantem, inter paucos discipulos de natura, de motibus siderum, ac dierum cursu audiret docentem. Inde per Ælamitas, Babylonios, Chaldæos, Medos, Assyrios, Parthos, Syros, Phœnices, Arabes, Palæstinos, reuersus Alexandriam, perrexit Æthiopiam, vt Gymnosophistas, & famosissimam Solis mensam videret in sabulo. Inuenit ille vir vbique quod disceret, & semper proficiens, semper se melior fieret. Scripsit super hoc plenissime octo voluminibus Philostratus.

[...]fi[...]s,

Quid loquar de sæculi hominibus, cum Apostolus Paulus, [a] vas electionis & magister Gentium, qui de conscientia tanti in se hospitis loquebatur, [b] An experimentum quæritis eius, qui in me loquitur Christus? [c] post Damascum Arabiamque lustratam, ascenderit Ierosolymam, vt videret Petrum, & manserit apud eum diebus quindecim? Hoc enim mysterio hebdomadis & ogdoadis futurus Gentium prædicator instruendus erat. [d] Rursumq. post annos quattuordecim, assumpto Barnaba & Tito exposuerit Apostolis Euangelium, ne forte in vacuum curreret, aut cucurrisset. Habet enim nescio quid latentis ἐνεργείας viua vox, & in aures discipuli de auctoris ore transfusa, fortius sonat. Vnde & Æschynes cum Rhodi exularet, & legeretur illa Demosthenis oratio, quam aduersus eum habuerat, mirantibus cunctis atque laudantibus, suspirans ait, Quid si ipsam audissetis bestiam, sua verba resonantem?

Hæc non dico, quod sit in me aliquid tale, quod vel possis a me audire, vel velis discere: sed quòd ardor tuus & discendi studium etiam absque nobis per se probari debeat. Ingenium docile, & sine doctore laudabile est. Non quid inuenias, sed quid quæras consideramus. Mollis cera, & ad formandum facilis, etiam si artificis & plastæ cessent manus: tamen virtute totum est quidquid esse potest. Paulus apostolus [e] ad pedes Gamalielis legem Moysi, & Prophetas didicisse se gloriatur, vt armatus spiritalibus telis, postea diceret confidenter, [f] Arma nostræ militiæ, non carnalia sunt: sed potentia Deo, ad destructionem munitionum consilia destruentes, & omnem altitudinem extollentem se aduersus scientiam Dei, & captiuantes omnem intellectum ad obediendum Christo, & parati subiugare omnem inobedientiam. Ad Timotheum scribit [g] ab infantia Sacris litteris eruditum, [h] & hortatur ad studium lectionis, ne negligat gratiam quæ data sit ei per impositionem manus presbyterij. Tito præcipit vt inter ceteras virtutes episcopi, quem breui sermone depinxit, scientiam quoque in eo eligat Scripturarum, [i] Obtinentem, inquit, eum, qui secundum doctrinam est, fidelem sermonem: vt potens sit exhortari in doctrina sana, & contradicentes reuincere.

quia doctor valde vtilis est;

Sancta quippe rusticitas solum sibi prodest: & quantum ædificat ex vitæ merito Ecclesiam Christi, tantum nocet si destruentibus non resistat. Malachias propheta, immo per Aggæum Dominus. [k] Interroga, ait, sacerdotes Legem: intantum sacerdotis officium est interrogatum respondere de Lege. Et in Deuteronomio legimus, [l] Interroga patrem tuum, & annunciabit tibi: seniores tuos, & dicent tibi. In Psalmo quoque centesimo decimooctauo, Cantabiles mihi erant iustificationes tuæ in loco peregrinationis meæ. Et in descriptione iusti viri, cum eum Dauid arbori vitæ, quæ est in paradiso compararet, inter ceteras virtutes & hoc intulit, [m] In lege Domini voluntas eius, & in lege eius meditabitur die ac nocte. Daniel in fine sacratissimæ visionis ait, [n] iustos

nam docta iustitia,

---

[a] Act. 9. c. — [b] 2. Cor. 13. a. — [c] Gal. 1. d. — [d] Gal. 2. a. — [e] Act. 22. a. — [f] 2. Cor. 10. b. — [g] 2. Tim. 3. d. — [h] 1. Tim. 4. c. — [i] Tit. 1. c. — [k] Agg. 2. b. — [l] Deut. 32. a. — [m] Psal. 1. — [n] Dan. 12. a.

fulgere ſicut ſtellas: & intelligentes, ideſt doctos, quaſi firmamentum. Vides quantum inter ſe diſtent iuſta ruſticitas, & docta iuſtitia? Alij ſtellis, alij cælo comparantur. Quamquam iuxta Hebraicam veritatem vtrumque de eruditis poſſit intelligi. Ita enim apud eos legimus, Qui autem docti fuerint, fulgebunt quaſi ſplendor firmamenti: & qui ad iuſtitiam erudiunt multos, quaſi ſtellæ in perpetuas æternitates.

ſcientia Scripturarum,

Cur dicitur Paulus Apoſtolus [a] vas electionis? Nempe quia legis & Scripturarum ſanctarum erat armarium. Phariſæi ſtupent in doctrina Domini: & mirantur in Petro & Ioanne quomodo legem ſciant, cum litteras non didicerint. Quidquid enim alijs exercitatio, & quotidiana in lege meditatio tribuere ſolet, illis hoc Spiritus ſanctus ſuggerebat, & erant iuxta quod [b] ſcriptum eſt, θεοδίδακτοι. [c] Duodecim annos Saluator impleuerat, & in templo ſenes de quæſtionibus legis interrogans, magis docet dum prudenter interrogat. Niſi forte ruſticum Petrum, ruſticum dicimus Ioannem: quorum vterque dicere poterat, [d] Etſi imperitus ſermone, non tamen ſcientia. Ioannes ruſticus, piſcator, indoctus? & vnde illa vox obſecro, [e] In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum? λόγος enim Græce multa ſignificat: nam & verbum eſt, & ratio, & ſupputatio, & cauſa vniuſcuiuſque rei, per quam ſunt ſingula quæ ſubſiſtunt: quæ vniuerſa recte intelligimus in Chriſto.

ſapientia abſcondita

Hoc doctus Plato neſciuit, hoc Demoſthenes eloquens ignorauit. [f] Perdam, inquit, ſapientiam ſapientium, & prudentiam prudentium reprobabo. Vera ſapientia perdet falſam ſapientiam; & quamquam ſtultitia prædicationis in cruce ſit, tamen Paulus [g] ſapientiam loquitur inter perfectos: ſapientiam autem non ſæculi huius, nec principum ſæculi iſtius, quæ deſtruitur; ſed loquitur Dei ſapientiam in myſterio abſconditam, quam prædeſtinauit Deus ante ſæcula. Dei ſapientia, Chriſtus eſt. Chriſtus enim, Dei virtus, & Dei ſapientia. Hæc ſapientia, in myſterio abſcondita eſt: de qua & noni pſalmi titulus prænotatur, Pro occultis filij. [h] in quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ Dei abſconditi. Et qui in myſterio abſconditus erat, prædeſtinatus eſt ante ſæcula: prædeſtinatus autem & præfiguratus in Lege & Prophetis. Vnde & Prophetæ appellabantur videntes: quia videbant eum, quem ceteri non videbant. [i] Abraham vidit diem eius, & lætatus eſt. [k] Aperiebantur cæli Ezechieli qui populo peccatori clauſi erant. [l] Reuela, inquit Dauid, oculos meos, & conſiderabo mirabilia de lege tua. [m] Lex enim ſpiritualis eſt, & reuelatione opus eſt, vt intelligatur, ac [n] reuelata facie Dei gloriam contemplemur.

& ſignata,

Liber in Apocalypſi [o] ſeptem ſigillis ſignatus oſtenditur: [p] quem ſi dederis homini ſcienti litteras vt legat, reſpondebit tibi. Non poſſum: ſignatus eſt enim. Quanti hodie putant ſe noſſe litteras, tenent ſignatum librum, nec aperire poſſunt, niſi ille reſerauerit [q] qui habet clauem Dauid; qui aperit, & nemo claudit; claudit, & nemo aperit? In Actibus Apoſtolorum ſanctus Eunuchus, immo vir (ſic enim eum Scriptura cognominat) [r] cum legeret Iſaiam prophetam, interrogatus a Philippo, Putaſne intelligis, quæ legis? reſpondit, Quomodo poſſum, niſi aliquis me docuerit? Ego (vt de me loquar interim) nec ſanctior ſum hoc Eunucho, nec ſtudioſior, qui de Æthiopia, id eſt de extremis mundi finibus venit ad templum, reliquit aulam regiam: & tantus amator legis diuinæq. ſcientiæ fuit, vt etiam in vehiculo legeret Litteras ſacras. Et tamen cum librum teneret, & verba Domini cogitatione conciperet, lingua volueret, labijs perſonaret, ignorabat eum, quem in libro neſciens venerabatur. Venit Philippus, oſtendit ei Ieſum, qui clauſus latebat in littera. O mira doctoris virtus! eadem hora credit Eunuchus, baptizatur, & fidelis & ſanctus factus eſt, ac magiſter de diſcipulo, plus in deſerto fonte Eccleſiæ, quàm in aurato ſynagogæ templo reperit.

ſine monſtrante non acquiritur

Hæc a me perſtricta ſunt breuiter (neque enim epiſtolaris anguſtia euagari longius patiebatur) vt intelligeres te in Scripturis ſacris ſine præuio, & monſtrante ſemitam non poſſe ingredi. Taceo de grammaticis, rhetoribus, philoſophis, geometris, dialecticis, muſicis, aſtronomis, aſtrologis, medicis, quorum ſcientia mortalibus vel vtiliſſima eſt, & in tres partes ſcinditur, τὸ δόγμα, τὴν μέθοδον, τὴν ἐμπειρίαν. Ad minores artes veniam, & quæ non tam lingua, quàm manu adminiſtrantur. Agricolæ, cæmentarij, fabri metallorum, lignorumq. cæſores, lanarij quoque, & fullones, & ceteri qui variam ſupellectilem, & vilia opuſcula fabricantur, abſque doctore eſſe non poſſunt quod cupiunt. Quod medicorum eſt, promittunt medici: tractant fabrilia fabri. ſola Scripturarum ars eſt, quam ſibi paſſim omnes vindicant. Scribimus indocti, doctiq. poemata paſſim. Hanc garrula anus, hanc delirus ſenex, hanc ſophiſta verboſus, hanc vniuerſi præſumunt, lacerant, docent antequàm diſcant. Alij adducto ſupercilio, grandia verba trutinantes inter mulierculas de ſacris litteris philoſophantur. Alij diſcunt, pro pudor, à feminis, quod viros doceant. & ne parum hoc ſit, quadam facilitate verborum, immo audacia ediſſerunt alijs quod ipſi non intelligunt. Taceo de mei ſimilibus, qui ſi forte ad ſcripturas ſanctas poſt ſæculares litteras venerint, & ſermone compoſito aures populi mulſerint, quidquid dixerint, hoc legem Dei putant. néc ſcire dignantur quid Prophetæ, quid Apoſtoli ſenſerint, ſed ad ſenſum ſuum incongrua aptant teſtimonia: quaſi grande ſit, & non vitioſiſſimum docendi genus, deprauare ſententias, & ad voluntatem ſuam, Scripturam trahere repugnantem. Quaſi non legerimus Homerocentonas, & Vergiliocentonas: ac non ſic etiam Maronem ſine Chriſto poſſimus dicere Chriſtianum, quia ſcripſerit, Iam redit, & virgo, redeunt Saturnia regna, Iam noua progenies cælo demittitur alto. Et Patrem loquentem ad Filium, Nate meæ vires, mea magna potentia ſolus. Et poſt verba Saluatoris in cruce, Talia perſtabat memorans, fixuſq. manebat. Puerilia ſunt hæc, & circulatorum ludo ſimilia, docere quod ignores: immo, vt cum ſtomacho loquar, ne hoc quidem ſcire quod neſcias.

argumenta librorum: Geneſis,

Videlicet maniſeſtiſſima eſt Geneſis, in qua de creatura mundi, de exordio generis humani, de diuiſione terræ, de confuſione linguarum & gentium, vſque ad exitum ſcribitur Hebræorum.

Exodus,

Patet Exodus cum decem plagis, cum decalogo, cum myſticis diuiniſq. præceptis.

---

[a] Act. 9. c. — [b] Iſai. 54. f. Ioan. 6. c. — [c] Luc. 2. f. — [d] 2. Cor. 11. b. — [e] Ioan. 1. a. — [f] Abd. 1. c. Iſai. 29. e. 1. Cor. 1. c. — [g] 1. Cor. 2. b. — [h] Coloſſ. 2. a. — [i] Ioan. 8. g. — [k] Ezech. 1. a. — [l] Pſal. 118. — [m] Rom. 7. c. — [n] 2. Cor. 3. d. — [o] Apoc. 5. a. — [p] Iſai. 29. d. — [q] Apoc. 3. b. — [r] Act. 8. f.

itici, In promptu eſt Leuiticus liber, in quo ſingula ſacrificia, immo ſingulæ pene ſyllabæ, & veſtes Aaron, & totus ordo Leuiticus ſpirant cæleſtia ſacramenta.

mero- um, Numeri vero, nonne totius arithmeticæ, & prophetiæ Balaam, & quadraginta duarum per eremum manſionum myſteria continent?

utero- omij, Deuteronomium quoque ſecunda lex, & Euangelicæ legis præfiguratio, nonne ſic ea habet quæ priora ſunt, vt tamen noua ſint omnia de veteribus? Hucusque Moyſes, hucusque Pentateuchus: quibus [a] quinque verbis loqui ſe velle Apoſtolus in Eccleſia gloriatur.

Iob, Iob exemplar patientiæ, quæ non myſteria ſuo ſermone complectitur? Proſa incipit, verſu labitur, pedeſtri ſermone finitur: omnesq. leges dialecticæ, propoſitione, aſſumptione, confirmatione, concluſione determinat. Singula in eo verba, plena ſunt ſenſibus. Et (vt de ceteris ſileam) reſurrectionem corporum ſic prophetat, vt nullus de ea vel manifeſtius, vel cautius ſcripſerit. Scio inquit, quòd redemptor meus viuit, & in nouiſſimo die de terra ſurrecturus ſum: & rurſum circumdabor pelle mea, & in carne mea videbo Deum, quem viſurus ſum ego ipſe, & oculi mei conſpecturi ſunt, & non alius. Repoſita eſt hæc ſpes mea in ſinu meo.

Ioſue, Veniam ad Ieſum Naue, qui typum Domini non ſolum geſtis, verum etiam nomine præfert. tranſit Iordanem, hoſtium regna ſubuertit, diuidit terram victori populo, & per ſingulas vrbes, viculos, montes, flumina, torrentes atque confinia, Eccleſiæ cæleſtisq. Ieruſalem ſpiritualia regna deſcribit.

udicum, In Iudicum libro, quot principes populi, tot figuræ ſunt.

Ruth, Ruth Moabitis, Iſaiæ explet vaticinium, dicentis, [b] Emitte agnum Domine Dominatorem terræ, de petra deſerti, ad montem filiæ Sion.

Samuel, Samuel in Heli mortuo, & in occiſo Saul, veterem legem abolitam monſtrat. Porro in Sadoc atque Dauid, noui ſacerdotij, nouiq. imperij ſacramenta teſtatur.

Regum, Melachim, id eſt tertius & quartus Regum liber, a Salomone vſque ad Iechoniam, & a Ieroboam filio Nabat vſque ad Oſee qui ductus eſt in Aſſyrios, regnum Iuda & regnum deſcribit Iſrael. Si hiſtoriam reſpicias, verba ſimplicia ſunt: ſi in litteris ſenſum latentem inſpexeris, Eccleſiæ paucitas, & hæreticorum contra Eccleſiam bella narrantur.

Oſee, Duodecim prophetæ in vnius voluminis anguſtias coartati, multo aliud, quàm ſonet in littera, præfigurant. Oſee crebro nominat Ephraim, Samariam, Ioſeph, Iezrahel, & vxorem fornicariam, & fornicationis filios, & adulteram cubiculo clauſam mariti, multo tempore ſedere viduam, & ſub veſte lugubri, viri ad ſe reditum præſtolari.

Ioel, Ioel filius Phatuel deſcribit terram duodecim tribuum, eruca, brucho, locuſta, rubigine vaſtante conſumptam: & poſt euerſionem prioris populi, [c] effuſum iri Spiritum ſanctum ſuper ſeruos Dei & ancillas, id eſt ſuper centum viginti credentium nomina, & effuſum iri in cenaculo Sion. Qui centum viginti ab vno vſque ad quindecim paulatim, & per incrementa ſurgentes, quindecim graduum numerum efficiunt, qui in pſalterio myſtice continentur.

Amos, Amos paſtor, & ruſticus, & ruborum mora diſtringens, paucis verbis explicari non poteſt. Quis enim digne exprimat tria aut quattuor ſcelera Damaſci, & Gazæ, & Tyri, & Idumææ, & filiorum Ammon & Moab; & in ſeptimo & octauo gradu Iudæ & Iſrael? Hic loquitur ad vaccas pingues, quæ ſunt in Samariæ monte, & ruituram domum maiorem, minoremq. teſtatur. Ipſe cernit fictorem locuſtæ, & ſtantem Dominum ſuper murum litum vel adamantinum, & vncinum pomorum, attrahentem ſupplicia peccatoribus, & famem in terram; non famem panis, nec ſitim aquæ, ſed audiendi verbum Dei.

Abdias, qui interpretatur ſeruus Dei, perſonat contra Edom ſanguineum terrenumq. hominem, fratris quoque Iacob ſemper æmulum, haſta percutit ſpiritali. Abdiæ,

Ionas columba pulcherrima naufragio ſuo paſſionem Domini præfigurans, mundum ad pœnitentiam reuocat: & ſub nomine Niniue, Gentibus ſalutem nuntiat. Ionæ,

Michæas de Moraſthi coheres Chriſti, vaſtationem annuntiat filiæ latronis, & obſidionem ponit contra eam: quia maxillam percuſſerit iudicis Iſrael. Michææ,

Nahum conſolator orbis increpat ciuitatem ſanguinum, & poſt euerſionem illius loquitur, Ecce ſuper montes pedes euangelizantis, & annunciantis pacem. Nahum,

Habacuc luctator fortis & rigidus, ſtat ſuper cuſtodiam ſuam, & figit gradum ſuper munitionem, vt Chriſtum in cruce contempletur, & dicat, Operuit cælos gloria eius, & laudis eius plena eſt terra. Splendor eius vt lux erit, cornua in manibus eius: ibi abſcondita eſt fortitudo eius. Habacuc,

Sophonias ſpeculator, & arcanorum Dei cognitor, audit clamorem a Porta piſcium, & eiulatum a Secunda, & contritionem a collibus. Indicit quoque vlulatum habitatoribus Pilæ, quia conticuit omnis populus Chanaan, diſperierunt vniuerſi qui inuoluti erant argento. Sophoniæ,

Aggæus feſtiuus & lætus, qui ſeminauit in lacrymis, vt in gaudio meteret. deſtructum templum ædificat, Deumq. patrem inducit loquentem, Adhuc vnum modicum, & ego commouebo cælum & terram, & mare, & aridam, & mouebo omnes gentes, & veniet deſideratus cunctis gentibus. Aggæi,

Zacharias memor Domini ſui, multiplex in prophetia, Ieſum veſtibus ſordidis indutum, & lapidem oculorum ſeptem: candelabrumq. aureum cum totidem lucernis quot oculis: duas quoque oliuas a ſiniſtris lampadis cernit, & dextris: vt poſt equos nigros, rufos, albos, & varios, & diſſipatas quadrigas ex Ephraim, & equum de Ieruſalem, pauperem regem vaticinetur & prædicet, ſedentem ſuper pullum filium aſinæ ſubiugalis. Zachariæ,

Malachias aperte, & in fine omnium prophetarum, de abiectione Iſrael, & vocatione Gentium, Non eſt mihi, ait, voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum: & munus non ſuſcipiam de manu veſtra. Ab ortu enim ſolis vſque ad occaſum, magnum eſt nomen meum in Gentibus: & in omni loco ſacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda. Malachiæ,

Iſaiam, Ieremiam, Ezechielem, & Danielem quis poteſt vel intelligere, vel exponere? Quorum primus non prophetiam mihi videtur texere, ſed Euangelium. Iſaiæ,

Secundus virgam nuceam, & ollam ſuccenſam a facie Aquilonis, & pardum ſpoliatum ſuis Ieremiæ,

a 1. Cor. 14. d. — b Iſai. 16. a. — c Act. 2. c.

coloribus, & quadruplex diuerſis metris nectit alphabetum.

Ezechielis, Tertius principia & finem tantis habet obſcuritatibus inuoluta, vt apud Hebræos iſtæ partes cum exordio Geneſeos ante annos triginta non legantur.

Danielis, Quartus vero, qui & extremus inter quattuor prophetas temporum conſcius, & totius mundi φιλίςωρ. lapidem præciſum de monte ſine manibus, & regna omnia ſubuertentem, claro ſermone pronuntiat.

Dauid, Dauid Simonides noſter, Pindarus & Alcæus, Flaccus quoque, Catullus, atque Serenus, Chriſtum lyra perſonat, & in decachordo pſalterio, ab inferis excitat reſurgentem.

Salomonis, Salomon pacificus, & amabilis Domini, mores corrigit, naturam docet, Eccleſiam iungit, & Chriſtum, ſanctarumq. nuptiarum dulce canit epithalamium.

Eſther, Eſther in Eccleſiæ typo populum liberat de periculo, & interfecto Aman, qui interpretatur iniquitas, partes conuiuij, & diem celebrem mittit in poſteros.

Paralipomenon, Paralipomenon liber, id eſt inſtrumenti veteris ἐπιτομὴ, tantus ac talis eſt, vt abſque illo ſiquis ſcientiam Scripturarum ſibi voluerit arrogare, ſeipſum irrideat. Per ſingula quippe nomina iuncturasq. verborum, & prætermiſſæ in Regum libris tanguntur hiſtoriæ, & innumerabiles explicantur Euangelij quæſtiones.

Eſdræ & Nehemiæ, Eſdras & Nehemias, adiutor videlicet, & conſolator a Domino, in vnum volumen coartantur, inſtaurant templum, muros extruunt ciuitatis: omniſq. illa turba populi redeuntis in patriam, & deſcriptio ſacerdotum, leuitarum, Iſraelis, proſelytorum, ac per ſingulas familias murorum, ac turrium opera diuiſa, aliud in cortice præferunt, aliud retinent in medulla.

Cernis me Scripturarum amore raptum, exceſſiſſe modum epiſtolæ, & tamen non impleſſe quod volui. Audiuimus tantum quid noſſe, quid cupere debeamus, vt & nos quoque poſſimus dicere, [a] Concupiuit anima mea deſiderare iuſtificationes tuas in omni tempore. Ceterum illud Socraticum impletur in nobis, Hoc tantum ſcio, quòd neſcio.

Euangeliſtarum, Tangam & nouum breuiter teſtamentum. Matthæus, Marcus, Lucas, & Ioannes [b] quadriga Domini, & verum Cherubim, quod interpretatur ſcientiæ multitudo, per totum corpus oculati ſunt, ſcintillæ emicant, diſcurrunt fulgura, pedes habent rectos, & in ſublime tendentes, terga pennata & vbiq. volitantia, tenent ſe mutuo, ſibiq. perplexi ſunt, & quaſi rota in rota voluuntur, & pergunt quocumque eos flatus Spiritus ſancti perduxerit.

Pauli epiſtolarum, Paulus Apoſtolus ad ſeptem ſcribit eccleſias, octaua enim ad Hebræos, a pleriſque extra numerum ponitur. Timotheum inſtruit, ac Titum, & Philemonem pro fugitiuo famulo deprecatur. Super quo melius tacere puto, quàm pauca ſcribere.

Actuum, Actus Apoſtolorum nudam quidem ſonare videntur hiſtoriam, & naſcentis Eccleſiæ infantiam texere: ſed ſi nouerimus ſcriptorem eorum Lucam eſſe medicum, [c] cuius laus eſt in Euangelio, animaduertemus pariter omnia verba illius, animæ languentis eſſe medicinam.

catholicarum epiſtolarum, Iacobus, Petrus, Ioannes, Iudas, ſeptem epiſtolas ediderunt tam myſticas quàm ſuccinctas, & breues pariter ac longas: breues in verbis, longas in ſententijs: vt rarus ſit, qui non in earum lectione cæcutiat.

Apocalypſis; Apocalypſis Ioannis tot habet ſacramenta, quot verba. Parum dixi, & pro merito voluminis laus omnis inferior eſt. In verbis ſingulis multiplices latent intelligentiæ.

ſcientia Scripturarum appetenda Oro te frater chariſſime, inter hæc viuere, iſta meditari, nihil aliud noſſe, nihil quærere. Nonne tibi videtur iam hic in terris regni cæleſtis habitaculum? Nolo offendaris in Scripturis ſanctis ſimplicitate, & quaſi vilitate verborum, quæ vel vitio interpretum, vel de induſtria ſic prolata ſunt, vt ruſticam concionem facilius inſtruerent, & in vna eademq. ſententia aliter doctus, aliter audiret indoctus. Non ſum tam petulans, & hebes, vt hæc me noſſe pollicear, & eorum fructus capere, quorum radices in cælo fixæ ſunt: ſed velle fateor. Sedenti me præfero, magiſtrum renuens, comitem ſpondeo. [d] Petenti datur, pulſanti aperitur, quærens inuenit. Diſcamus in terris, quorum ſcientia nobis perſeueret in cælo. Obuijs te manibus excipiam, & (vt inepte aliquid, ac de Hermagoræ tumiditate effutiam) quidquid quæſieris, tecum ſcire conabor.

& omnia mundana contemnenda ſunt Habes hic amantiſſimum tui fratrem Euſebium, qui litterarum tuarum mihi gratiam duplicauit, referens honeſtatem morum tuorum, contemptum ſæculi, fidem amicitiæ, amorem Chriſti. Nam prudentiam & eloquij venuſtatem etiam abſque illo ipſa epiſtola præferebat. Feſtina, quæſo te, & hærentis in ſalo nauiculæ funem magis præcide, quàm ſolue. Nemo renunciaturus ſæculo bene poteſt vendere quæ contempſit vt venderet. Quidquid in ſumptus de tuo tuleris, pro lucro computa. Antiquum dictum eſt, [e] Auaro tam deeſt quod habet, quàm quod non habet. Credenti totus mundus diuitiarum eſt: infidelis autem etiam obolo indiget. Sic viuamus [f] tamquam nihil habentes, & omnia poſſidentes. Victus & veſtitus diuitiæ Chriſtianorum ſunt. Si habes in poteſtate rem tuam, vende: ſi non habes, proijce. [g] Tollenti tunicam, & pallium relinquendum eſt. Scilicet niſi tu, ſemper recraſtinans, & diem de die trahens, caute & pedetentim tuas poſſeſſiunculas vendideris, non habet Chriſtus vnde alat pauperes ſuos. Totum Deo dedit, qui ſeipſum obtulit. [h] Apoſtoli nauem tantum & retia reliquerunt. [i] vidua duo æra miſit in gazophylacium, & præfertur Crœſi diuitijs. Facile contemnit omnia, qui ſe ſemper cogitat eſſe moriturum.

[a] Pſal. 118. c. — [b] Ezech. 1. — [c] 2. Cor. 8. — [d] Matt. 7. b. Luc. 11. b. — [e] Prouer. 17. — [f] 2. Cor. 6. c. — [g] Matt. 5. f. — [h] Matth. 4. c. — [i] Marc. 12. d. Luc. 21. a.

PRÆFATIO SANCTI HIERONYMI

Preſbyteri in Pentateuchum Moyſi ad Deſiderium.

entateu- chum anſferens

DESIDERII mei deſideratas accepi epiſtolas, qui quodam præſagio futurorum, cum [a]Daniele ſortitus eſt nomen, obſecrantis, vt tranſlatum in Latinam linguam de Hebræo ſermone Pentateuchum, noſtrorum auribus traderem.

n ſugillat ptuaginta,

Periculoſum opus certe, & obtrectatorum meorum latratibus patens: qui me aſſerunt in Septuaginta interpretum ſugillationem noua pro veteribus cudere, ita ingenium quaſi vinum probantes: cum ego ſæpiſſime teſtatus ſim me pro virili portione in Tabernaculo Dei [b]offerre quæ poſſim, nec opes alterius aliorum paupertate fœdari. Quod vt auderem, Origenis me ſtudium prouocauit, qui editioni antiquæ tranſlationem Theodotionis miſcuit, aſteriſco & obelo opus omne diſtinguens: dum aut illuceſcere facit quæ minus ante fuerant: aut ſuperflua quæque iugulat & confodit, maxime quæ Euangeliſtarum & Apoſtolorum auctoritas promulgauit. In quibus multa de Veteri teſtamento legimus, quæ in noſtris codicibus non habentur: vt eſt illud, Ex Ægypto vocaui filium meum: &, Quoniam Nazaræus vocabitur: &, Videbunt in quem compunxerunt: &, Flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ: &, Quæ nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcenderunt quæ præparauit Deus diligentibus ſe: & multa alia quæ proprium σύνταγμα deſiderant. Interrogemus ergo eos vbi hæc ſcripta ſint: & cum dicere non potuerint, de libris Hebraicis proferamus. Primum teſtimonium eſt in [c]Oſee, ſecundum in [d]Iſaia, tertium in [e]Zacharia, quartum in [f]Prouerbijs, quintum æque in [g]Iſaia. Quod multi ignorantes, apocryphorum deliramenta ſectantur: & Hiberas nænias libris authenticis præferunt.

qui non rfecte neque inſpirati verterunt,

Cauſas erroris non eſt meum exponere. Iudæi prudenti factum dicunt eſſe conſilio: ne Ptolemæus vnius Dei cultor, etiam apud Hebræos duplicem diuinitatem deprehenderet. Quod maxime idcirco faciebant, quia in Platonis dogma cadere videbatur. Denique vbicumque ſacratum aliquid Scriptura teſtatur de Patre & Filio & Spiritu ſancto, aut aliter interpretati ſunt, aut omnino tacuerunt: vt & regi ſatisfacerent, & arcanum fidei non vulgarent. Et neſcio quis primus auctor ſeptuaginta cellulas Alexandriæ mendacio ſuo extruxerit: quibus diuiſi eadem ſcriptitarint: cum Ariſtæas eiuſdem Ptolemæi ὑπερασπιστὴς, & multo poſt tempore Ioſephus nihil tale retulerint: ſed in vna baſilica congregatos, contuliſſe ſcribant, non prophetaſſe. Aliud eſt enim vatem, aliud eſt eſſe interpretem: ibi Spiritus ventura prædicit: hic eruditio & verborum copia, ea quæ intelligit transfert. Niſi forte putandus eſt Tullius Oeconomicum Xenophontis, & Platonis Protagoram, & Demoſthenis pro Cteſiphonte orationem afflatus rhetorico ſpiritu tranſtuliſſe. Aut aliter de eiſdem libris per Septuaginta interpretes, aliter per Apoſtolos Spiritus ſanctus teſtimonia texuit: vt quod illi tacuerunt, hi ſcriptum eſſe mentiti ſint.

Quid igitur? damnamus veteres? Minime. Sed poſt priorum ſtudia, in domo Domini quod poſſumus laboramus. Illi interpretati ſunt ante aduentum Chriſti, & quod neſciebant, dubijs protulere ſententijs: nos vero poſt paſſionem & reſurrectionem eius, non tam prophetiam quàm hiſtoriam ſcribimus. aliter enim audita, aliter viſa narrantur. quod melius intelligimus, melius & proferimus. Audi igitur æmule, obtrectator auſculta: non damno, non reprehendo Septuaginta: ſed confidenter cunctis illis Apoſtolos præfero. Per iſtorum os mihi Chriſtus ſonat, quos ante prophetas inter ſpiritalia chariſmata poſitos lego: in quibus vltimum pene gradum interpretes tenent. Quid liuore torqueris? quid imperitorum animos contra me concitas? Sicubi in tranſlatione tibi videor errare, interroga Hebræos, diuerſarum vrbium magiſtros conſule. Quod illi habent de Chriſto, tui codices non habent. Aliud eſt ſi contra ſe poſtea ab Apoſtolis vſurpata teſtimonia probauerunt, & emendatiora ſunt exemplaria Latina quàm Græca, & Græca quàm Hebraica. Verum hæc contra inuidos. — ſed meliora tradet,

Nunc te precor Deſideri chariſſime, vt me, quia tantum opus ſubire feciſti, & à Geneſi exordium capere, orationibus iuues: quo poſſim eodem ſpiritu quo ſcripti ſunt libri, in Latinum eos transferre ſermonem. — ſi orationibus iuuetur.

EIVSDEM IN IOSVE PRÆFATIO.

TAndem finito Pentateucho Moyſi, velut grandi fenore liberati, ad Ieſum filium Naue manum mittamus, quem Hebræi יהושע בן נון id eſt Ioſue filium Nun, vocant: & ad Iudicum librum, quem שפטים appellant: ad Ruth quoque & Eſther, quos eiſdem nominibus efferunt. Monemusq. lectorem vt ſiluam Hebraicorum nominum, & diſtinctiones per membra diuiſas, diligens ſcriptor conſeruet: ne & noſter labor, & illius ſtudium pereat. — Vertens alios libros

Et vt in primis, quod ſæpe teſtatus ſum, ſciat me non in reprehenſionem veterum noua cudere, ſicut amici mei criminantur: ſed pro virili parte offerre linguæ meæ hominibus, quos tamen noſtra — non reprehendit veterem tranſlationem,

---

[a] Dan. 9. — [b] Exod. 35. — [c] Oſee 11. — [d] Iſa. 11. — [e] Zach. 12. — [f] Prou. 18. — [g] Iſa. 64.

II*

delectant: vt pro Græcorum ἑξαπλοῖς quæ & ſumptu, & labore maximo indigent, editionem noſtram habeant. Et ſicubi in antiquorum voluminum lectione dubitarint, hæc illis conferentes, inueniant quod requirunt: maxime cum apud Latinos tot ſint exemplaria, quot codices: & vnuſquiſque pro arbitrio ſuo vel addiderit vel ſubtraxerit quod ei viſum eſt: & vtique non poſſit verum eſſe quod diſſonat. Vnde ceſſet arcuato vulnere contra nos inſurgere ſcorpius, & ſanctum opus venenata carpere lingua, vel ſuſcipiens, ſi placet; vel contemnens, ſi diſplicet: memineritq. illorum verſuum, [a] Os tuum abundauit malitia, & lingua tua concinnabat dolos. Sedens, aduerſus fratrem tuum loquebaris, & aduerſus filium matris tuæ ponebas ſcandalum: hæc feciſti, & tacui. Exiſtimaſti inique quòd ero tui ſimilis: arguam te, & ſtatuam contra faciem tuam. Quæ enim audientis vel legentis vtilitas eſt, nos laborando ſudare, & alios detrahendo laborare? dolere Iudæos quòd calumniandi eis & irridendi Chriſtianos ſit ablata occaſio, & Eccleſiæ homines id deſpicere, immo lacerare, vnde aduerſarij torqueantur?

quamquam imperfectam, Quòd ſi vetus eis tantum interpretatio placet, quæ & mihi non diſplicet, & nihil extra recipiendum putant; cur ea quæ ſub aſteriſcis & obelis vel addita ſunt vel amputata, legunt, & negligunt? Quare Danielem iuxta Theodotionis tranſlationem, eccleſiæ ſuſceperunt? Cur Origenem mirantur, & Euſebium Pamphili, cunctas editiones ſimiliter differentes? Aut quæ fuit ſtultitia, poſtquam vera dixerint, proferre quæ falſa ſunt? Vnde autem in nouo teſtamento probare poterunt aſſumpta teſtimonia quæ in libris veteribus non habentur? Hæc dicimus, ne omnino calumniantibus tacere videamur.

ſed aliorum voluntati obſequitur. Ceterum poſt ſanctæ Paulæ dormitionem, cuius vita virtutis exemplum eſt, & hos libros quos Euſtochio virgini Chriſti negare non potui; decreuimus dum ſpiritus hos regit artus, prophetarum explanationi incumbere, & omiſſum iam diu opus, quaſi quodam poſtliminio, repetere: præſertim cum & admirabilis, ſanctusq. vir Pammachius, hoc idem litteris flagitet; & nos ad patriam feſtinantes, mortiferos ſirenarum cantus ſurda debeamus aure tranſire.

PRAEFATIONEM

eiuſdem S. Hieronymi in libros Regum ſupra reperies, ideo in principio poſitam, quòd librorum ſacrorum ordinem contineat. Inſcribitur autem, Prologus galeatus.

Eiuſdem in librum Paralipomenon præfatio.

Septuaginta tranſlatione corrupta SI Septuaginta interpretum, pura & vt ab eis in Græcum verſa eſt, editio permaneret, ſuperflue me, Chromati epiſcoporum ſanctiſſime atque doctiſſime, impelleres, vt Hebræa tibi volumina Latino ſermone transferrem. Quod enim ſemel aures hominum occupauerat, & naſcentis Eccleſiæ roborauerat fidem, iuſtum erat etiam noſtro ſilentio comprobari. Nunc vero cum pro varietate regionum diuerſa ferantur exemplaria, & germana illa antiquaq. tranſlatio corrupta ſit, atque violata; noſtri arbitrij putas, aut e pluribus iudicare quid verum ſit, aut nouum opus in veteri opere cudere, illudentibusq. Iudæis, cornicum, vt dicitur, oculos configere.

varietas trifaria conſpicitur, Alexandria & Ægyptus in Septuaginta ſuis Heſychium laudat auctorem. Conſtantinopolis vſque Antiochiam, Luciani martyris exemplaria probat. Mediæ inter has prouinciæ Palæſtinos codices legunt: quos ab Origene elaboratos Euſebius & Pamphilus vulgauerunt: totuſq. orbis hac inter ſe trifaria varietate compugnat. Et certe Origenes non ſolum exempla compoſuit quattuor editionum, e regione ſingula verba deſcribens, vt vnus diſſentiens, ſtatim ceteris inter ſe conſentientibus arguatur: ſed, quod maioris audaciæ eſt, in editione Septuaginta Theodotionis editionem miſcuit, aſteriſcis deſignans quæ minus fuerant, & virgulis quæ ex ſuperfluo videbantur appoſita. Si igitur alijs licuit non tenere quod ſemel ſuſceperant: & poſt Septuaginta cellulas, quæ vulgo ſine auctore iactantur, ſingulas cellulas aperuere, hocq. in eccleſijs legitur quod Septuaginta neſcierunt; cur me non ſuſcipiant Latini mei, qui inuiolata editione veteri ita nouam condidi, vt laborem meum Hebræis, &, quod his maius eſt, Apoſtolis auctoribus comprobem?

ergo ad Hebræos reuertendum, Scripſi nuper librum de optimo genere interpretandi, oſtendens illa de Euangelio, [b] Ex Ægypto vocaui filium meum: &, Quoniam Nazaræus vocabitur: &, Videbunt in quem compunxerunt: & illud Apoſtoli, [c] Quæ oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcenderunt, quæ præparauit Deus diligentibus illum: ceteraq. his ſimilia in Hebræorum libris inueniri. Certe Apoſtoli & Euangeliſtæ, Septuaginta interpretes nouerant: & vnde eis hæc quæ in Septuaginta interpretibus non habentur? Chriſtus Dominus noſter vtriuſque teſtamenti conditor, in Euangelio ſecundum Ioannem, [d] Qui credit, inquit, in me, ſicut dicit Scriptura, Flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ. Vtique ſcriptum eſt, quod Saluator ſcriptum eſſe teſtatur. Vbi ſcriptum eſt? Septuaginta non habent: apocrypha neſcit Eccleſia. Ad Hebræos igitur reuertendum eſt, vnde & Dominus loquitur, & diſcipuli exempla præſumunt.

quod obtrectatores quoque cognoſcunt Hæc pace veterum loquor, & obtrectatoribus meis tantum reſpondeo, qui canino dente me rodunt, in publico detrahentes, & legentes in angulis, ijdem & accuſatores & defenſores, cum in alijs probent quod in me reprobant: quaſi virtus & vitium non in rebus ſit, ſed cum auctore mutetur. Ceterum memini editionem Septuaginta tranſlatorum, olim de Græco emandatam tribuiſſe me noſtris: nec inimicum debere exiſtimari eorum quos in conuentu fratrum ſemper ediſſero. Et quod nunc דברי הימים, id eſt verba dierum, interpretatus ſum: idcirco feci, vt inextricabiles moras, & ſiluam nominum, quæ ſcriptorum confuſa ſunt vitio, ſenſuumq. barbariem apertius, & per verſuum cola digererem, mihimet ipſi & meis iuxta Iſmeniam canens, ſi aures ſurdæ ſunt ceterorum.

AD DOMNIONEM ET ROGATIANVM

in eundem præfatio eiuſdem.

Peragratione edoctus emendat QVomodo Græcorum hiſtorias magis intelligunt qui Athenas viderint; & tertium Virgilij librum qui a Troade per Leucaten, & Acroceraunia, ad Siciliam, & inde ad oſtia Tiberis nauigauerint: ita ſanctam Scripturam lucidius intuebitur

[a] Pſal. 49. — [b] Matth. 2. Ioan. 19. — [c] 1. Cor. 2. — [d] Ioan. 7.

qui Iudæam oculis contemplatus ſit, & antiquarum vrbium memorias, locorumq. vel eadem vocabula, vel mutata cognouerit. Vnde & nobis curæ fuit cum eruditiſſimis Hebræorum hunc laborem ſubire: vt circumiremus prouinciam, quam vniuerſæ Chriſti eccleſiæ ſonant. Fateor enim, mi Domnion & Rogatiane chariſſimi, numquam me in diuinis voluminibus, proprijs viribus crediſſe, nec habuiſſe opinionem meam, ſed ea etiam de quibus ſcire me arbitrabar, interrogare me ſolitum. quanto magis de his ſuper quibus anceps eram? Denique, cum à me nuper litteris flagitaſſetis, vt vobis librum Paralipomenon Latino ſermone transferrem, de Tiberiade quendam legis Doctorem, qui apud Hebræos admirationi habebatur, aſſumpſi: & contuli cum eo a vertice, vt aiunt, vſque ad extremum vnguem: & ſic confirmatus, auſus ſum facere quod iubebatis.

[co]rruptam [ve]rſionem [v]eterem

Libere enim vobis loquor ita in Græcis & Latinis codicibus hic nominum liber vitioſus eſt, vt non tam Hebræa quàm Barbara quædam, & Sarmatica nomina conieċta arbitrandum ſit. Nec hoc Septuaginta interpretibus, qui Spiritu ſanċto pleni, ea quæ vera fuerunt tranſtulerant, ſed ſcriptorum culpæ aſcribendum, dum de emendatis inemendata ſcriptitant; & ſæpe tria nomina, ſubtraċtis e medio ſyllabis, in vnum vocabulum cogunt, vel e regione vnum nomen, propter latitudinem ſuam, in duo vel tria vocabula diuidunt. Sed & ipſæ appellationes, non homines, vt plerique exiſtimant, ſed vrbes, & regiones, & ſaltus, & prouincias ſonant, & oblique ſub interpretatione, & figura eorum, quædam narrantur hiſtoriæ: de quibus in Regnorum libro dicitur, Nonne ecce hæc ſcripta ſunt in Libro verborum dierum regum Iuda? Quæ vtique in noſtris codicibus non habentur.

[Li]bri Paralipomenon

Hoc primum ſciendum, quòd apud Hebræos, liber Paralipomenon, vnus ſit: & apud illos vocatus, דברי הימים, id eſt verba dierum: qui propter magnitudinem, apud nos diuiſus eſt. quod nonnulli etiam in Bruto, Ciceronis dialogo faciunt, vt eum in tres partes ſecent, cum vnus a ſuo Auċtore ſit editus. Deinde etiam illud attendendum, quòd frequenter nomina, non vocabula hominum, ſed rerum, vt dixi, ſignificantias ſonant. Ad extremum quòd omnis eruditio Scripturarum in hoc continetur: & hiſtoriæ quæ vel prætermiſſæ ſunt in ſuis locis, vel perſtriċtæ leuiter, hic per quædam verborum compendia explicentur.

[A]ſteriſcis & [o]belis vtens.

Orationum itaque veſtrarum adiutus auxilio, miſi librum beneuolis placiturum, tamen inuidis diſpliciturum eſſe non ambigo. Optima enim quæque, vt ait Plinius, malunt contemnere plerique, quàm diſcere. Siquis in hac interpretatione voluerit aliquid reprehendere, interroget Hebræos, ſuam conſcientiam recolat, videat ordinem textumq. ſermonis; & tunc noſtro labori, ſi potuerit, detrahat. Vbicumque ergo aſteriſcos, id eſt ſtellas, radiare in hoc volumine videritis: ibi ſciatis de Hebræo additum quod in Latinis codicibus non habetur. Vbi vero obelus, tranſuerſa ſcilicet virga, præpoſita eſt, illic ſignatur quid Septuaginta interpretes addiderint, vel ob decoris gratiam, vel ob Spiritus ſanċti auċtoritatem, licet in Hebræis voluminibus non legatur.

EIVSDEM AD DOMNIONEM ET ROGATIANVM,

in Eſdram, & Nehemiam præfatio.

Propter inuidorum ſtudia

VTrum difficilius ſit, facere quod poſcitis, an negare, necdum ſtatui. nam neque vobis aliquid imperantibus abnuere, ſententiæ eſt: & magnitudo oneris impoſiti ita ceruices premit, vt ante ſub faſce ruendum ſit, quàm leuandum. Accedunt ad hoc inuidorum ſtudia; qui omne quod ſcribimus, reprehendendum putant: & interdum contra ſe conſcientia repugnante, publice lacerant quod occulte legunt, intantum vt clamare compellar, & dicere: [a]Domine, libera animam meam a labijs iniquis, & a lingua doloſa. Tertius annus eſt quòd ſemper ſcribitis atque reſcribitis, vt Eſdræ librum & Eſther, vobis de Hebræo transferam: quaſi non habeatis Græca & Latina volumina: aut quidquid illud eſt quod a nobis vertitur, non ſtatim ab omnibus conſpuendum ſit. Fruſtra autem, vt ait quidam, niti, neque aliud fatigando niſi odium quærere, extremæ dementiæ eſt.

priuatim adhibeantur

Itaque obſecro vos mi Domnion & Rogatiane chariſſimi, vt priuata lectione contenti, libros non efferatis in publicum, nec faſtidioſis cibos ingeratis: vitetiſq. eorum ſupercilium, qui iudicare tantum de alijs, & ipſi facere nihil nouerunt. Siqui autem fratrum ſunt quibus noſtra non diſplicent, his tribuatis exemplar; admonentes vt Hebræa nomina, quorum grandis in hoc volumine copia eſt, diſtinċte & per interualla tranſcribant. Nihil enim proderit emendaſſe librum, niſi emendatio, librariorum diligentia, conſeruetur. Nec quemquam moueat quòd vnus a nobis liber editus eſt: nec apocryphorum tertij & quarti ſomnijs deleċtetur: quia & apud Hebræos Eſdræ Nehemiæq. ſermones in vnum volumen coartantur: & quæ non habentur apud illos, nec de viginti quattuor ſenibus ſunt, procul abijcienda. Siquis autem Septuaginta vobis oppoſuerit interpretes, quorum exemplaria varietas ipſa lacerata & inuerſa demonſtrat; nec poteſt vtique verum afferi quod diuerſum eſt: mittite eum ad Euangelia: in quibus multa ponuntur quaſi de Veteri teſtamento, quæ apud Septuaginta interpretes non habentur, velut illud, Quoniam Nazaræus vocabitur. &, Ex Ægypto vocaui filium meum. &, Videbunt in quem compunxerunt. multaq. alia, quæ latiori operi reſeruamus: & quærite ab eo vbi ſcripta ſint. cumq. proferre non potuerit, vos legite de his exemplaribus quæ nuper a nobis edita, maledicorum quotidie linguis confodiuntur. Sed vt ad compendium veniam, certe quod illaturus ſum, æquiſſimum eſt. Edidi aliquid quod non habetur in Græco, aut aliter habetur quàm a me verſum eſt? Quid interpretem laniant? interrogent Hebræos: & ipſis auċtoribus, tranſlationi meæ vel arrogent vel derogent fidem.

labores vtiliſſimi.

Porro aliud eſt, ſi clauſis, quod dicitur, oculis mihi volunt maledicere, & non imitantur Græcorum ſtudium ac beneuolentiam, qui poſt Septuaginta tranſlatores, iam Chriſti Euangelio coruſcante, Iudæos & Hebionitas legis veteris interpretes, Aquilam videlicet, & Symmachum, & Theodotionem, & curioſe legunt, & per Origenis laborem in hexaplis, eccleſijs dedicarunt. Quanto magis Latini grati eſſe deberent, quòd exultantem cernerent Græciam a ſe aliquid mutuari? Primum enim magnorum ſumptuum eſt & infinitæ diffi-

---

a Pſal. 119.

cultatis, exemplaria poſſe habere omnia: deinde etiam qui habuerint, & Hebræi ſermonis ignari ſunt, magis errabunt, ignorantes quis e multis verius dixerit. Quod etiam ſapientiſſimo cuidam nuper apud Græcos accidit, vt interdum Scripturæ ſenſum relinquens, vniuſcuiuſque interpretis ſequeretur errorem. Nos autem qui Hebrææ linguæ ſaltem paruam habemus ſcientiam, & Latinus nobis vtcumque ſermo non deeſt, & de alijs magis poſſumus iudicare, & ea quæ ipſi intelligimus, in noſtra lingua promere. Itaque licet hydra ſibilet, victorq. Sinon incendia iactet: numquam meum, iuuante Chriſto, ſilebit eloquium: etiam præciſa lingua balbutiet. Legant qui volunt: qui nolunt abijciant. Euentilent apices, litteras calumnientur: magis veſtra charitate prouocabor ad ſtudium, quàm illorum detractione & odio deterrebor.

EIVSDEM AD CHROMATIVM ET ELIODORVM

in Tobiam præfatio.

Librum Tobiæ tranſtulit,

MIrari non deſino exactionis veſtræ inſtantiam. exigitis enim vt librum Chaldæo ſermone conſcriptum, ad Latinum ſtylum traham; librum vtique Tobiæ, quem Hebræi de catalogo diuinarum ſcripturarum ſecantes, his quæ hagiographa memorant, manciparunt. Feci ſatis deſiderio veſtro, non tamen meo ſtudio. Arguunt & nos Hebræorum ſtudia: & imputant nobis, contra ſuum canonem Latinis auribus iſta transferre. Sed melius eſſe iudicans Phariſæorum diſplicere iudicio, & Epiſcoporum iuſſionibus deſeruire, inſtiti vt potui. Et quia vicina eſt Chaldæorum lingua ſermoni Hebraico; vtriuſque linguæ peritiſſimum loquacem reperiens, vnius diei laborem arripui: & quidquid ille mihi Hebraicis verbis expreſſit, hoc ego accito notario, ſermonibus Latinis expoſui. Orationibus veſtris mercedem huius operis compenſabo, cum gratum vobis didicero, me, quod iubere eſtis dignati, compleſſe.

a peritiſſimo adiutus.

EIVSDEM PRAEFATIO

in Librum Iudith.

Amputauit vitia codicum

APud Hebræos liber Iudith inter hagiographa legitur: cuius auctoritas ad roboranda illa quæ in contentionem veniunt, minus idonea iudicatur. Chaldæo tamen ſermone conſcriptus, inter hiſtorias computatur. Sed quia hunc librum ſynodus Nicæna in numero ſanctarum Scripturarum legitur computaſſe, acquieui poſtulationi veſtræ, immo exactioni: & ſepoſitis occupationibus, quibus vehementer artabar, huic vnam lucubratiunculam dedi, magis ſenſum e ſenſu, quàm ex verbo verbum transferens. Multorum codicum varietatem vitioſiſſimam amputaui: ſola ea, quæ intelligentia integra in verbis Chaldæis inuenire potui, Latinis expreſſi.

ri Iudith.

Accipite Iudith viduam, caſtitatis exemplum, & triumphali laude perpetuis eam præconijs declarate. Hanc enim non ſolum feminis, ſed & viris imitabilem dedit, qui caſtitatis eius remunerator, virtutem ei talem tribuit, vt inuictum omnibus hominibus vinceret, & inſuperabilem ſuperaret.

EIVSDEM

in Librum Eſther præfatio.

Librum Eſther

LIbrum Eſther varijs tranſlatoribus conſtat eſſe vitiatum: quem ego de archiuijs Hebræorum reuelans, verbum e verbo expreſſius tranſtuli. Quem librum editio vulgata, laciniosis hinc inde verborum finibus trahit, addens ea quæ ex tempore dici poterant, & audiri: ſicut ſolitum eſt ſcholaribus diſciplinis, ſumpto themate, excogitare quibus verbis vti potuit qui iniuriam paſſus eſt, vel qui iniuriam fecit.

ex Hebraico vertit

Vos autem o Paula & Euſtochium, quoniam & bibliothecas Hebræorum ſtuduiſtis intrare, & interpretum certamina comprobaſtis, tenentes Eſther Hebraicum librum, per ſingula verba noſtram tranſlationem aſpicite; vt poſſitis agnoſcere, me nihil etiam augmentaſſe addendo, ſed fideli teſtimonio ſimpliciter, ſicut in Hebræo habetur, hiſtoriam Hebraicam Latinæ linguæ tradidiſſe. Nec affectamus laudes hominum, nec vituperationes expaueſcimus. Deo enim placere curantes, minas hominum penitus non timemus: [a] quoniam Deus diſſipat oſſa eorum qui hominibus placere deſiderant: & ſecundum Apoſtolum, [b] Qui eiuſmodi ſunt, ſerui Chriſti eſſe non poſſunt.

alphabetum addens.

Rurſum, in libro Eſther alphabetum ex minio vſque ad Teth litteram fecimus diuerſis in locis, volentes ſcilicet Septuaginta interpretum ordinem per hoc inſinuare ſtudioſo lectori. Nos enim iuxta morem Hebraicum, ordinem proſequi etiam in Septuaginta editione maluimus.

EIVSDEM

in Librum Iob præfatio.

Iob decurtatum apud Græcos & Latinos

COgor per ſingulos ſcripturæ diuinæ libros aduerſariorum reſpondere maledictis: qui interpretationem meam, reprehenſionem Septuaginta interpretum criminantur: quaſi non & apud Græcos Aquila, Symmachus, & Theodotio, vel verbum e verbo, vel ſenſum e ſenſu, vel ex vtroque commixtum, & medie temperatum genus tranſlationis expreſſerint; & omnia Veteris inſtrumenti volumina Origenes obelis aſteriſciſq. diſtinxerit, quos vel additos, vel de Theodotione ſumptos, tranſlationi antiquæ inſeruit, probans defuiſſe quod additum eſt. Diſcant igitur obtrectatores mei recipere in toto, quod in partibus ſuſceperunt, aut interpretationem meam cum aſteriſcis ſuis radere. Neque enim fieri poteſt vt quos plura intermiſiſſe ſuſceperint, non eoſdem etiam in quibuſdam erraſſe fateantur, præcipue in Iob: cui ſi ea quæ ſub aſteriſcis addita ſunt, ſubtraxeris, pars maxima detruncabitur. & hoc dumtaxat apud Græcos. Ceterum apud Latinos, ante eam tranſlationem, quam ſub aſteriſcis & obelis nuper edidimus, ſeptingenti ferme aut octingenti verſus deſunt; vt decurtatus & laceratus, corroſuſq. liber fœditatem ſui publice legentibus præbeat.

obliquum apud Hebræos

Hæc autem tranſlatio nullum de veteribus ſequitur interpretem: ſed ex ipſo Hebraico, Arabicoq. ſermone, & interdum Syro, nunc verba, nunc ſenſus, nunc ſimul vtrumque reſonabit. Obliquus enim etiam apud Hebræos totus liber fertur & lubricus: & quod Græci rhetores vocant, ἐσχηματισμένος, dum qui aliud loquitur, aliud agit: vt ſi velis anguillam vel murenulam ſtrictis

---

[a] Pſal. 52. — [b] Galat. 1.

tenere manibus, quanto fortius presseris, tanto citius elabitur. Memini me ob intelligentiam huius voluminis, Lyddæum quemdam præceptorem, qui apud Hebræos primus haberi putabatur, non paruis redemisse nummis: cuius doctrina an aliquid profecerim, nescio: hoc vnum scio, non potuisse me interpretari, nisi quod ante intellexeram.

rosa & tro contextum,

A principio itaque voluminis, vsque ad verba Iob, apud Hebræos prosa oratio est. Porro a verbis Iob, in quibus ait, Pereat dies in qua natus sum, & nox in qua dictum est, conceptus est homo: vsque ad eum locum, vbi ante finem voluminis scriptum est, [a] Idcirco ipse me reprehendo, & ago pœnitentiam in fauilla & cinere: hexametri versus sunt, dactylo, spondæoq. currentes: & propter linguæ idioma, crebro recipientes & alios pedes, non earumdem syllabarum, sed eorumdem temporum. Interdum quoque rhythmus ipse dulcis & tinnulus fertur numeris pedum solutis: quod metrici magis, quàm simplex lector intelligunt. A supradicto autem versu vsque ad finem libri, paruum comma quod remanet, prosa oratione contexitur. Quod si cui videtur incredulum, metra scilicet esse apud Hebræos, & in morem nostri Flacci, Græciq. Pindari, & Alcæi, & Sapphus, vel Psalterium, vel Lamentationes Ieremiæ, vel omnia ferme scripturarum cantica comprehendi; legat Philonem, Iosephum, Origenem, Cæsariensem Eusebium, & eorum testimonio me verum dicere comprobabit.

eronymus guas callens

Audiant quapropter canes mei, idcirco me in hoc volumine laborasse, non vt interpretationem antiquam reprehenderem, sed vt ea quæ in illa aut obscura sunt, aut omissa, aut certe scriptorum vitio deprauata, manifestiora nostra interpretatione fierent: Vt qui Hebræorum sermonem ex parte didicimus, & in Latino pene ab ipsis cunabulis inter grammaticos & rhetores & philosophos detriti sumus. Quòd si apud Græcos post Septuaginta editionem, iam Christi Euangelio coruscante, Iudæus Aquila, & Symmachus ac Theodotio, Iudaizantes hæretici sunt recepti, qui multa mysteria Saluatoris subdola interpretatione celarunt, & tamen in ἑξαπλοῖς habentur apud ecclesias, & explanantur ab ecclesiasticis viris: quanto magis ego Christianus, & de parentibus Christianis natus, & vexillum crucis in mea fronte portans, cuius studium fuit omissa repetere, deprauata corrigere, & sacramenta Ecclesiæ puro & fideli aperire sermone; vel a fastidiosis, vel a malignis lectoribus non debeo reprobari? Habeant qui volunt veteres libros, vel in membranis purpureis auro argentoq. descriptos, vel vncialibus, vt vulgo aiunt, litteris onera magis exarata, quàm codices: dummodo mihi, meisq. permittant pauperes habere schedulas, & non tam pulchros codices, quàm emendatos. Vtraque autem editio, & Septuaginta iuxta Græcos, & mea iuxta Hebræos, in Latinum meo labore translata est. Eligat vnusquisque quod vult: & studiosum me magis, quàm maleuolum probet.

ALIA EIVSDEM PRAEFATIO.

trantibus canibus

SI aut fiscellam iunco texerem, aut palmarum folia complicarem, vt in sudore vultus mei comederem panem, & ventris opus sollicita mente pertractarem; nullus morderet, nemo reprehenderet. Nunc autem quia iuxta sententiam Saluatoris, volo operari cibum qui non perit, & antiquam diuinorum voluminum viam sentibus virgultisq. purgare; error mihi geminus infligitur: corrector vitiorum, falsarius dicor, & errores non auferre, sed serere. Tanta est enim vetustatis consuetudo, vt etiam confessa plerisque vitia placeant: dum magis pulchros habere volunt codices, quàm emendatos.

Quapropter, o fratres dilectissimi, vnicum nobilitatis & humilitatis exemplar, pro flabello, calathis, sportellisque, munusculis monachorum, spiritalia hæc & mansura dona suscipite; ac beatum Iob, qui adhuc apud Latinos iacebat in stercore, & vermibus scatebat errorum, integrum immaculatumq. gaudete. Quomodo enim post probationem atque victoriam, duplicia sunt ei vniuersa reddita; ita ego in lingua nostra, vt audacter loquar, feci eum habere quæ amiserat. e stercore eduxit,

Igitur & vos, & vnumquemque lectorem solita præfatione commoneo, & in principijs librorum eadem semper annectens, rogo, vt vbicumque præcedentes virgulas videritis, sciatis ea quæ subiecta sunt, in Hebraicis voluminibus non haberi. Porro vbi stellæ imago præfulserit, ex Hebræo in sermone nostro addita sunt. necnon & illa quæ haberi videbantur, & ita corrupta erant, vt sensum legentibus tollerent, orantibus vobis magno labore correxi: magis vtile quid ex otio meo ecclesijs Christi venturum ratus, quàm ex aliorum negotio. signis instruens.

EIVSDEM IN PSALTERIVM, quod secundum Septuaginta editionem correxit, præfatio.

PSalterium Romæ dudum positus emendaram: & iuxta Septuaginta interpretes, licet cursim, magna tamen ex parte correxeram. Quod quia rursum videtis, o Paula & Eustochium, scriptorum vitio deprauatum, plusq. antiquum errorem, quàm nouam emendationem valere: me cogitis, vt veluti quodam nouali, scissum iam aruum exerceam, & obliquis sulcis renascentes spinas eradicem: æquum esse dicentes, vt quod crebro male pullulat, crebrius succidatur. Psalterium iterum emendauit,

Vnde consueta præfatione commoneo tam vos, quibus forte labor iste desudat, quàm eos qui exemplaria istiusmodi habere voluerint, vt, quæ diligenter emendaui, cum cura & diligentia transcribantur. diligentiam commonens

Notet sibi vnusquisque vel iacentem lineam, vel radiantia signa, idest obelos, vel asteriscos. Et vbicumque viderit virgulam præcedentem, ab ea vsque ad duo puncta quæ impressimus, sciat in Septuaginta translatoribus plus haberi. Vbi autem perspexerit stellæ similitudinem, de Hebræis voluminibus additum nouerit æque vsque ad duo puncta, iuxta Theodotionis dumtaxat editionem, qui simplicitate sermonis a Septuaginta interpretibus non discordat. Hæc ergo & vobis & studioso cuique fecisse me sciens: non ambigo multos fore qui vel inuidia, vel supercilio malint contemnere videri præclara, quàm discere: & de turbulento magis riuo, quàm de purissimo fonte potare. & signa declarans.

EIVSDEM PRÆFATIO in libros Salomonis.

IVngat epistola, quos iungit sacerdotium: immo charta non diuidat, quos Christi nectit amor

[a] Iob 42.

Ægrotus transfert tria volumina Salomonis, Commentarios in Osee, Amos, Zachariam, Malachiam, quos poscitis, scripsissem si licuisset præ valetudine. Mittitis solatia sumptuum: notarios nostros & librarios sustentatis, vt vobis potissimum nostrum desudet ingenium. Et ecce ex latere frequens turba diuersa poscentium: quasi aut æquum sit, me vobis esurientibus, alijs laborare: aut in ratione dati & accepti, cuiquam, præter vos, obnoxius sim. Itaque longa ægrotatione fractus, ne penitus hoc anno reticerem, & apud vos mutus essem, tridui opus nomini vestro consecraui, interpretationem videlicet trium Salomonis voluminum, משלי quas Hebræi Parabolas, vulgata autem editio Prouerbia vocat. קוהלת, quem Græce Ecclesiasten, Latine concionatorem possumus dicere: שיר השירים, quod in nostra lingua vertitur Canticum canticorum.

iudicat de Ecclesiastico & Sapientia, Fertur & Panæretos Iesu filij Sirach liber, & alius pseudepigraphus, qui Sapientia Salomonis inscribitur. Quorum priorem Hebraicum reperi: non Ecclesiasticum, vt apud Latinos, sed Parabolas prænotatum, cui iuncti erant Ecclesiastes & Canticum canticorum: vt similitudinem Salomonis, non solum librorum numero, sed etiam materiarum genere coæquaret. Secundus apud Hebræos nusquam est, quin & ipse stylus, Græcam eloquentiam redolet: & nonnulli scriptorum veterum hunc esse Iudæi Philonis affirmant. Sicut ergo Iudith, & Tobiæ, & Machabæorum libros legit quidem Ecclesia, sed eos inter canonicas scripturas non recipit: sic & hæc duo volumina legat ad ædificationem plebis, non ad auctoritatem Ecclesiasticorum dogmatum confirmandam.

de Septuaginta. Si cui sane Septuaginta interpretum magis editio placet, habet eam a nobis olim emendatam. Neque enim noua sic cudimus, vt vetera destruamus. Et tamen cum diligentissime legerit, sciat magis nostra scripta intelligi, quæ non in tertium vas transfusa coacuerint, sed statim de prelo purissimæ commendata testæ, suum saporem seruauerint.

AD PAVLAM ET EVSTOCHIVM

in translationem Isaiæ ex Hebraica veritate, eiusdem præfatio.

Isaias soluto, NEmo cum prophetas versibus viderit esse descriptos, metro eos existimet apud Hebræos ligari, & aliquid simile habere de Psalmis & operibus Salomonis: sed quod in Demosthene & Tullio solet fieri, vt per cola scribantur & commata, qui vtique prosa, & non versibus conscripserunt. Nos quoque vtilitati legentium prouidentes, interpretationem nouam, nouo scribendi genere distinximus.

sed puro sermone Ac primum de Isaia sciendum, quòd in sermone suo disertus sit: quippe vt vir nobilis & vrbanæ eloquentiæ, nec habens quidquam in eloquio rusticitatis admistum. Vnde accidit, vt præ ceteris, florem sermonis eius, translatio non potuerit conseruare. Deinde etiam hoc adijciendum, quòd non tam propheta dicendus sit, quàm euangelista. Ita enim vniuersa Christi, Ecclesiæq. mysteria ad liquidum profecutus est, vt non putes eum de futuro vaticinari, sed de præteritis historiam texere. Vnde conijcio noluisse tunc temporis Septuaginta interpretes fidei suæ sacramenta perspicue Ethnicis prodere: ne sanctum canibus, & margaritas porcis darent: quæ, cum hanc editionem legeritis, ab illis animaduertetis abscondita.

nec facile intelligibilis Nec ignoro quanti laboris sit prophetas intelligere: nec facile quempiam posse iudicare de interpretatione, nisi intellexerit antequam legerit: nos quoque patere morsibus plurimorum, qui stimulante inuidia, quod consequi non valent, despiciunt. Sciens ergo & prudens in flammam mitto manum: & nihilominus hoc a fastidiosis lectoribus precor, vt quomodo Græci post Septuaginta translatores Aquilam & Symmachum & Theodotionem legunt, vel ob studium doctrinæ suæ, vel vt Septuaginta magis ex collatione eorum intelligant: sic & isti saltem vnum post priores habere dignentur interpretem. Legant prius, & postea despiciant: ne videantur, non ex iudicio, sed ex odij præsumptione ignorata damnare.

Prophetauit autem Isaias in Ierusalem, & in Iudæa, necdum decem tribubus in captiuitatem ductis: ac de vtroque regno, nunc commistim, nunc separatim texit oraculum. Et cum interdum ad præsentem respiciat historiam, & post Babyloniæ captiuitatem reditum populi significet in Iudæam: tamen omnis eius cura de vocatione Gentium, & aduentu Christi est. euangeliza de Christo

Quem quanto plus amatis, o Paula & Eustochium, tanto magis ab eo petite, vt pro obtrectatione præsenti qua me indesinenter æmuli laniant, ipse mihi mercedem restituat in futuro: qui scit me ob hoc in peregrinæ linguæ eruditione sudasse, ne Iudæi de falsitate Scripturarum ecclesijs eius diutius insultarent. qui orandu pro translatore.

EIVSDEM

in Ieremiam præfatio.

IEremias Prophèta, cui hic prologus scribitur, sermone quidem apud Hebræos Isaiæ & Osee & quibusdam alijs prophetis videtur esse rusticior, sed sensibus par est: quippe qui eodem spiritu prophetauerit. Porro simplicitas eloquij, a loco ei in quo natus est, accidit. Fuit enim Anathothites, qui est vsque hodie viculus, tribus ab Ierosolymis distans milibus, sacerdos ex sacerdotibus, & in matris vtero sanctificatus: virginitate sua euangelicum virum Christi Ecclesiæ dedicans. Sermone rusticior

Hic vaticinari exorsus est puer: & captiuitatem vrbis atque Iudææ, non solum spiritu, sed & oculis carnis intuitus est. Iam decem tribus Israel Assyrij in Medos transtulerant: iam terras earum, coloniæ Gentium possidebant. Vnde in Iuda tantum, & in Beniamin prophetauit: & ciuitatis suæ ruinas quadruplici planxit alphabeto, quod nos mensuræ metri, versibusq. reddidimus. Præterea ordinem visionum, qui apud Græcos & Latinos omnino confusus est, ad pristinam fidem correximus. vaticinatur & plangit Ieremias;

Librum autem Baruch notarij eius, qui apud Hebræos nec legitur, nec habetur, prætermisimus: pro his omnibus maledicta ab æmulis præstolantes, quibus me necesse est per singula opuscula respondere. Et hoc patior: quia vos me cogitis. Ceterum ad compendium mali, rectius fuerat modum furori eorum silentio meo ponere, quàm quotidie noui aliquid scriptitantem, inuidorum insaniam prouocare. Baruch prætermittitur.

EIVSDEM

in Ezechielem præfatio.

EZechiel propheta cum Ioachin rege Iuda captiuus ductus est in Babylonem: ibiq. ijs qui cum eo captiui fuerant, prophetauit, pœnitentibus quòd ad Ieremiæ vaticinium se vltro aduersarijs tradidissent, & viderent adhuc vrbem Ierosoly- Ezechielis sermo temperatus.

mam stare, quam ille casuram esse prædixerat. Tricesimo autem ætatis suæ anno, & captiuitatis quinto, exorsus est ad concaptiuos loqui. Et eodem tempore, licet posterior, hic in Chaldæa, Ieremias in Iudæa prophetauerunt. Sermo eius nec satis disertus, nec admodum rusticus est: sed ex vtroque medie temperatus. Sacerdos & ipse fuit, sicut Ieremias: principia voluminis & finem magnis habens obscuritatibus inuoluta.

rsio non ltum distans. Sed & vulgata eius editio non multum distat ab Hebraico. Vnde non satis miror quid causæ extiterit, vt si eosdem in vniuersis libris habemus interpretes: in alijs eadem, in alijs diuersa transtulerint. Legite igitur & hunc iuxta translationem nostram: quoniam per cola scriptus & commata, manifestiorem legentibus sensum tribuit. Si autem amici mei & hunc subsannauerint; dicite eis quòd nemo eos compellat vt scribant. Sed vereor ne illud eis eueniat quod Græce significantius dicitur, vt vocentur φαγολοίδοροι, quod est, manducantes sannas.

EIVSDEM in Danielem præfatio.

Daniel haldæo rmone scripsit. DAnielem prophetam iuxta Septuaginta interpretes, Domini Saluatoris ecclesiæ non legunt, vtentes Theodotionis editione: & hoc cur acciderit, nescio. Siue enim quia sermo Chaldaicus est, & quibusdam proprietatibus a nostro eloquio discrepat, noluerunt Septuaginta interpretes easdem linguæ lineas in translatione seruare: siue sub nomine eorum ab alio nescio quo non satis Chaldæam linguam sciente, editus est liber: siue aliud quid causæ extiterit ignorans: hoc vnum affirmare possum, quòd multum a veritate discordet, & recto iudicio repudiatus sit. Sciendum quippe est Danielem maxime & Esdram Hebraicis quidem litteris, sed Chaldæo sermone conscriptos. & vnam Ieremiæ pericopen: Iob quoque cum Arabica lingua plurimam habere societatem.

em cum dio dicit interpres. Denique & ego adolescentulus post Quintiliani & Tullij lectionem ac flores rhetoricos, cum me in linguæ huius pistrinum reclusissem: & multo sudore, multoq. tempore vix cœpissem anhelantia stridentiaq. verba resonare, & quasi per cryptam ambulans, rarum desuper lumen aspicerem, impegi nouissime in Danielem: & tanto tædio affectus sum, vt desperatione subita omnem laborem veterem voluerim contemnere. Verum adhortante me quodam Hebræo, & illud mihi crebrius in sua lingua ingerente, Labor improbus omnia vincit: & qui mihi videbar sciolus, inter Hebræos cœpi rursus esse discipulus Chaldaicus. Et vt verum fatear, vsque ad præsentem diem magis possum sermonem Chaldaicum legere & intelligere, quàm sonare.

partes utero- nonicas Hæc idcirco refero, vt difficultatem vobis Danielis ostenderem: qui apud Hebræos nec Susannæ habet historiam, nec hymnum trium puerorum, nec Belis, draconisq. fabulas: quas nos, quia in toto orbe dispersæ sunt, veru anteposito, easq. iugulante subiecimus: ne videremur apud imperitos magnam partem voluminis detruncasse. Audiui ego quendam de præceptoribus Iudæorum, cum Susannæ derideret historiam, & a Græco nescio quo eam diceret esse confictam: illud opponere quod Origeni quoque Africanus oppofuit, etymologias has ἀπὸ τοῦ σχίνου σχίσαι, καὶ ἀπὸ τοῦ πρίνου πρίσαι, de Græco sermone descendere. Cuius rei nos intelligentiam nostris hanc possumus dare: Vt verbi gratia, dicamus de arbore illice dixisse eum, illico pereas: & a lentisco, in lentem te comminuat angelus: vel non lente pereas: aut lentus, id est flexibilis ducaris ad mortem: siue aliud quid ad arboris nomen conueniens. Deinde tantum fuisse otij tribus pueris cauillabatur, vt in camino æstuantis incendij metro luderent: & per ordinem ad laudem Dei omnia elementa prouocarent. aut quod miraculum, diuinæq. aspirationis indicium, vel draconem interfectum offa picis, vel sacerdotum Belis machinas deprehensas: quæ magis prudentia solertis viri, quam prophetali essent spiritu perpetrata? Cum vero ad Habacuc veniret, & de Iudæa in Chaldæam raptum discophorum lectitaret, quærebat exemplum vbi legissemus in toto veteri testamento quemquam sanctorum graui volasse corpore, & in puncto horæ tanta terrarum spatia transisse, cui cum quidam e nostris satis ad loquendum promptulus, Ezechielem adduxisset in medium, & diceret eum de Chaldæa in Iudæam fuisse translatum: derisit hominem, & ex ipso volumine demonstrauit Ezechielem in spiritu se vidisse transpositum. Denique & Apostolum nostrum, videlicet vt eruditum virum, & qui legem ab Hebræis didicisset, non fuisse ausum affirmare se raptum in corpore, sed dixisse, [a] Siue in corpore, siue extra corpus: nescio, Deus scit. His & talibus argumentis apocryphas in libro Ecclesiæ fabulas arguebat.

Super qua re lectoris arbitrio iudicium derelinquens, illud admoneo, non haberi Danielem apud Hebræos inter prophetas: sed inter eos qui hagiographa conscripserunt. In tres siquidem partes omnis ab eis Scriptura diuiditur: in legem, in prophetas, & in hagiographa, id est in quinque, & octo, & in vndecim libros: de quo non est huius temporis disserere. Quæ autem ex hoc propheta, immo contra hunc librum Porphyrius obijciat: testes sunt Methodius, Eusebius, & Apollinarius: qui multis versuum millibus eius vesaniæ respondentes, nescio an curioso lectori satisfecerint. lectoris relinquit arbitrio,

Vnde obsecro vos O Paula & Eustochium, fundatis pro me ad Dominum preces: vt quamdiu in hoc corpusculo sum, scribam aliquid gratum vobis, vtile Ecclesiæ, dignum posteris. Præsentium quippe iudicijs oblatrantium non satis moueor: qui in vtramque partem, aut amore labuntur, aut odio. præsentium iudicio non motus.

EIVSDEM in XII prophetas præfatio.

NOn est idem ordo duodecim prophetarum apud Hebræos, qui est apud nos. Vnde secundum id quod ibi legitur, hic quoque dispositi sunt, Osee commaticus est, & quasi per sententias loquens. Ioel planus in principijs: in fine obscurior. Et vsque ad Malachiam, habent singuli proprietates suas: quem Esdram scribam, legisq. doctorem Hebræi autumant. De duodecim prophetis

Et quia longum est nunc de omnibus dicere: hoc tantum vos o Paula & Eustochium admonitas volo, vnum librum esse duodecim prophetarum: & Osee synchronon Isaiæ: Malachiam vero Ag- pauca præfatur.

[a] 2. Cor. 12.

gæi & Zachariæ fuiſſe temporibus. In quibus autem tempus non præfertur in titulo; ſub illis eos regibus prophetaſſe, ſub quibus & hi qui ante eos habent titulos prophetauerunt.

EIVSDEM
in Euangeliſtas ad Damaſum præfatio.

Nouum opus facere iuſſus

Nouum opus me facere cogis ex veteri: vt poſt exemplaria Scripturarum toto orbe diſperſa, quaſi quidam arbiter ſedeam: & quia inter ſe variant, quæ ſint illa quæ cum Græca conſentiant veritate, decernam. Pius labor, ſed periculoſa præſumptio, iudicare de ceteris, ipſum ab omnibus iudicandum: ſenis mutare linguam, & caneſcentem iam mundum ad initia retrahere paruulorum. Quis enim doctus pariter vel indoctus, cum in manus volumen aſſumpſerit, & a ſaliua quam ſemel imbibit, viderit diſcrepare quod lectitat; non ſtatim erumpat in vocem, me falſarium, me clamitans eſſe ſacrilegum, qui audeam aliquid in veteribus libris addere, mutare, corrigere?

ad Græcam redit linguam,

Aduerſus quam inuidiam duplex cauſa me conſolatur: quod & tu qui ſummus ſacerdos es, fieri iubes: & verum non eſſe quod variat, etiam maledicorum teſtimonio comprobatur. Si enim Latinis exemplaribus fides eſt adhibenda: reſpondeant quibus: tot enim ſunt exemplaria pene quot codices. Sin autem veritas eſt quærenda de pluribus: cur non ad Græcam originem reuertentes, ea quæ vel a vitioſis interpretibus male reddita: vel a præſumptoribus imperitis emendata peruerſius: vel a librarijs dormitantibus aut addita ſunt, aut mutata, corrigimus?

in qua ſcriptum eſt Nouum Teſtamentum;

Neque vero ego de veteri diſputo teſtamento: quod a Septuaginta ſenioribus in Græcam linguam verſum, tertio gradu ad nos vſque peruenit. Non quæro quid Aquila, quid Symmachus ſapiant, quare Theodotion inter nouos, & veteres medius incedat. Sit illa vera interpretatio quam Apoſtoli probauerunt. De nouo nunc loquor teſtamento: quod Græcum eſſe, non dubium eſt, excepto apoſtolo Matthæo, qui primus in Iudæa euangelium CHRISTI Hebraicis litteris edidit. Hoc certe cum in noſtro ſermone diſcordat, & in diuerſos riuulorum tramites ducit: vno de fonte quærendum eſt. Prætermitto eos codices quos a Luciano & Heſychio nuncupatos, paucorum hominum aſſerit peruerſa contentio: quibus vtique nec in toto Veteri inſtrumento poſt Septuaginta interpretes emendare quid licuit, nec in Nouo profuit emendaſſe: cum multarum gentium linguis ſcriptura ante tranſlata, doceat falſa eſſe quæ addita ſunt.

quattuor Euangelia emendata

Igitur hæc præſens præfatiuncula pollicetur quattuor tantum Euangelia, quorum ordo eſt iſte, Matthæus, Marcus, Lucas, Ioannes: codicum Græcorum emendata collatione, ſed veterum, quæ ne multum a lectionis Latinæ conſuetudine diſcreparent, ita calamo temperauimus, vt his tantum quæ ſenſum videbantur mutare correctis, reliqua manere pateremur vt fuerant.

Canones quoque quos Euſebius Cæſarienſis epiſcopus Alexandrinum ſecutus Ammonium, in decem numeros ordinauit, ſicut in Græco habentur, expreſſimus. Quòd ſi quis de curioſis voluerit noſſe quæ in Euangelijs, vel eadem, vel vicina, vel ſola ſint, eorum diſtinctione cognoſcet. Magnus ſiquidem hic in noſtris codicibus error inoleuit, dum quod in eadem re alius Euangeliſta plus dixit, in alio quia minus putauerint, addiderunt. Vel dum eumdem ſenſum alius aliter expreſſit, ille qui vnum e quattuor primum legerat, ad eius exemplum ceteros quoque exiſtimauerit emendandos. Vnde accidit vt apud nos mixta ſint omnia, & in Marco plura Lucæ atque Matthæi. Rurſum in Matthæo plura Ioannis & Marci, & in ceteris reliquorum quæ alijs propria ſunt, inueniantur. Cum itaque canones legeris qui ſubiecti ſunt, confuſionis errore ſublato, & ſimilia omnium ſcies & ſingulis ſua quæque reſtitues. In canone primo concordant quattuor, Matthæus, Marcus, Lucas, Ioannes. In ſecundo tres, Matthæus, Marcus, Lucas. In tertio tres, Matthæus, Lucas, Ioannes. In quarto tres, Matthæus, Marcus, Ioannes. In quinto duo, Matthæus, Lucas. In ſexto duo, Matthæus, Marcus. In ſeptimo duo, Matthæus, Ioannes. In octauo duo, Lucas, Marcus. In nono duo, Lucas, Ioannes. In decimo propria quique quæ non habentur in alijs, ediderunt. Singulis vero Euangelijs ab vno incipiens vſque ad finem librorum, diſpar numerus accreſcit. Hic nigro colore deſcriptus, ſub ſe habet alium ex minio diſcolorem numerum, qui ad decem vſque procedens, indicat prior numerus in quo ſit canone requirendus. Cum ergo aperto codice, verbi gratia, illud ſiue illud capitulum ſcire volueris cuius canonis ſit, ſtatim ex ſubiecto numero doceberis, & recurrens ad principia, in quibus canonum eſt diſtincta congeries, eodemq. ſtatim canone ex titulo frontis inuento, illum quem quærebas numerum, eiuſdem Euangeliſtæ qui & ipſe ex inſcriptione ſignatur, inuenies, atque e vicino ceterorum tramitibus inſpectis, quos numeros e regione habeant, annotabis, & cum ſcieris recurres ad volumina ſingulorum, & ſine mora repertis numeris quos ante ſignaueras, reperies & loca in quibus vel eadem vel vicina dixerunt. Sciendum tamen, ne quis ignarum ex ſimilitudine numerorum error inuoluat, quod ſicubi in ſubnotatione canonum diſtinctorum in canone quolibet tres Euangeliſtæ bis, ter vel quater, aut etiam amplius eundem numerum per ordinem habuerint annotatum, & quartus e contrario, diſcrepantes, quod id tres illi in eo loco ſemel dixerint, quartus toties in corpore voluminis ſui ponat, quoties diuerſi numeri in eius canone poſiti ſtant contra prædictorum numerorum continuatas ſimilitudines. Item ſi in vno quolibet eorum aut etiam duobus idem in canone numerus bis, ter, & quater, aut eo amplius reperiatur in ordine collocatus, & diſpares inueniantur in ceteris: dubium non erit, quin id quod illius illorumve canonis numerus bis terque repetitum ab his in volumine ſemel dictum eſſe oſtendit, alter alterius eorum toties vno atque eodem ſenſu loquantur, quoties prætulerint in numerorum annotatione diſtantiam. Et hoc in omnium nouem canonum collatione ſeruabitur. Ceterum in decimo (quoniam propria ſingulorum tantummodo continentur) non poteſt contra id comparatio eſſe quod ſolum eſt.

Opto vt in Chriſto valeas, & memineris mei Papa beatiſſime.

cum can... nibus Euſ... edit.

EIVSDEM
ex catalogo ſcriptorum eccleſiaſticorum.

Pauli conuerſ...

PAulus Apoſtolus, qui ante Saulus, extra numerum duodecim Apoſtolorum, de tribu Beniamin & oppido Iudææ Giſchalis fuit. quo a Romanis capto, cum parentibus ſuis Tarſum Ciliciæ com-

migrauit, a quibus ob ſtudias legi miſſus Ieroſolyma, a Gamaliel viro doctiſſimo cuius Lucas meminit, eruditus eſt. Cum autem interfuiſſet neci martyris Stephani, & acceptis a pontifice templi epiſtolis, ad perſequendos eos qui Chriſto crediderant, Damaſcum pergeret, reuelatione compulſus ad fidem, quæ in Actibus Apoſtolorum ſcribitur, in vas electionis de perſecutore tranſlatus eſt. Cumq. primum ad prædicationem eius Sergius Paulus Proconſul Cypri credidiſſet, ab eo, quòd eum Chriſti fidei ſubegerat, ſortitus eſt nomen Paulus: & iuncto ſibi Barnaba, multis vrbibus peragratis, reuertensq. Ieroſolymam, a Petro, Iacoboq. & Ioanne, Gentium apoſtolus ordinatur. Et quia in Actibus Apoſtolorum pleniſſime de eius conuerſatione ſcriptum eſt, hoc tantum dicam, quòd poſt paſſionem Domini viceſimoquinto anno, id eſt ſecundo Neronis, eo tempore quo Feſtus procurator Iudææ ſucceſſit Felici, Romam vinctus mittitur, & biennium in libera manens cuſtodia, aduerſus Iudæos de aduentu Chriſti quotidie diſputauit. Sciendum autem in prima ſatisfactione, (necdum Neronis imperio roborato, nec in tanta erumpente ſcelera, quanta de eo narrant hiſtoriæ) Paulum, a Nerone dimiſſum, vt Euangelium Chriſti in Occidentis quoque partibus prædicaret, ſicut ipſe ſcribit in ſecunda epiſtola ad Timotheum (eo tempore quo & paſſus eſt, de vinculis dictat epiſtolam,) In prima mea ſatisfactione nemo mihi affuit, ſed omnes me dereliquerunt: non eis imputetur. Dominus autem mihi affuit, & confortauit me, vt per me prædicatio compleretur, & audirent omnes Gentes: & liberatus ſum de ore leonis. Manifeſtiſſime leonem propter crudelitatem, Neronem ſignificans. Et in ſequentibus, Liberatus ſum de ore leonis. Et ſtatim, Liberauit me Dominus ab omni opere malo, & ſaluauit me in regnum ſuum cæleſte, quòd ſcilicet præſens ſibi ſentiret imminere martyrium. Nam & in eadem epiſtola præmiſerat, Ego enim iam immolor, & tempus reſolutionis meæ inſtat. Hic ergo decimoquarto Neronis anno, eodem die quo Petrus, Romæ pro Chriſto capite truncatus, ſepultusq. eſt in via Oſtienſi, anno poſt paſſionem Domini triceſimoſeptimo.

atque epiſtolæ. Scripſit autem nouem ad ſeptem Eccleſias epiſtolas, ad Romanos vnam, ad Corinthios duas, ad Galatas vnam, ad Epheſios vnam, ad Philippenſes vnam, ad Coloſſenſes vnam, ad Theſſalonicenſes duas. Præterea ad diſcipulos ſuos, Timotheo duas, Tito vnam, Philemoni vnam. Epiſtola autem quæ fertur ad Hebræos, non eius creditur, propter ſtyli ſermonisq. diſtantiam: ſed vel Barnabæ iuxta Tertullianum, vel Lucæ Euangeliſtæ iuxta quoſdam: vel Clementis Romanæ poſtea Eccleſiæ Epiſcopi, quem aiunt ſententias Pauli proprio ordinaſſe, & ornaſſe ſermone: vel certe quia Paulus ſcribebat ad Hebræos, & propter inuidiam ſui apud eos nominis, titulum in principio ſalutationis amputauerat, ſcripſerat vt Hebræus Hebræis Hebraice, id eſt ſuo eloquio diſertiſſime, vt ea quæ eloquenter ſcripta fuerant in Hebræo, eloquentius verterentur in Græcum, & hanc cauſam eſſe, quòd a ceteris Pauli epiſtolis diſcrepare videatur. Legunt quidam & ad Laodicenſes, ſed ab omnibus exploditur.

EIVSDEM

ex catalogo ſcriptorum Eccleſiaſticorum.

IAcobus, qui appellatur frater Domini, cognomento Iuſtus, vt nonnulli exiſtimant, Ioſeph, ex alia vxore; vt autem mihi videtur, Mariæ ſororis matris Domini, cuius Ioannes in libro ſuo meminit, filius, poſt paſſionem Domini, ſtatim ab Apoſtolis Ieroſolymorum Epiſcopus ordinatus, vnam tantum ſcripſit epiſtolam, quæ de ſeptem catholicis eſt: quæ & ipſa ab alio quodam ſub nomine eius edita aſſeritur. licet paulatim tempore procedente obtinuerit auctoritatem. Iacobi epiſtola,

Egeſippus vicinus Apoſtolicorum temporum, in quinto commentariorum libro de Iacobo narrans, ait, Suſcepit eccleſiam Ieroſolymæ, poſt Apoſtolos frater Domini Iacobus, cognomento Iuſtus. multi ſiquidem Iacobi vocabantur. Hic de vtero matris ſanctus fuit, vinum & ſiceram non bibit, carnem nullam comedit, numquam attonſus eſt, nec vnctus vnguento, nec vſus balneo. huic ſoli licitum erat ingredi Sancta ſanctorum: ſiquidem veſtibus laneis non vtebatur, ſed lineis: ſolusq. ingrediebatur templum: & fixis genibus, pro populo deprecabatur, in tantum vt camelorum duritiem traxiſſe eius genua crederentur. Dicit & alia multa, quæ enumerare longum eſt. Sed & Ioſephus in viceſimo libro Antiquitatum refert, & Clemens in ſeptimo ὑποτυπωσέων, mortuo Feſto, qui Iudæam regebat, miſſum a Nerone eſſe ſucceſſorem eius Albinum: qui cum necdum ad prouinciam perueniſſet, Ananus, inquit, pontifex adoleſcens, Anani filius, de genere ſacerdotali, accepta occaſione ἀναρχίας, concilium congregauit, & compellens publice Iacobum vt Chriſtum Dei filium denegaret, contradicentem lapidari iuſſit. qui cum præcipitatus de pinna templi, confractis cruribus adhuc ſemiuiuus tendens ad cælum manus diceret, Domine ignoſce eis: quod enim faciunt, neſciunt: fullonis fuſte quo vda veſtimenta extorqueri ſolent, in cerebro percuſſus interijt. Tradit item Ioſephus tantæ eum ſanctitatis fuiſſe, & celebritatis in populo, vt propter eius necem, creditum ſit ſubuerſam eſſe Ieroſolymam. Hic eſt de quo Paulus Apoſtolus ſcribit ad Galatas, [a] Alium autem Apoſtolorum vidi neminem, niſi Iacobum fratrem Domini. Et Apoſtolorum ſuper hoc crebrius acta teſtantur. Euangelium quoque quod appellatur ſecundum Hebræos, & a me nuper in Græcum, Latinumq. ſermonem tranſlatum eſt, quo & Origenes ſæpe vtitur, poſt reſurrectionem Saluatoris refert: Dominus autem cum dediſſet ſindonem ſeruo ſacerdotis, iuit ad Iacobum, & apparuit ei. Iurauerat enim Iacobus ſe non comeſturum panem ab illa hora, qua biberat calicem Domini, donec videret eum reſurgentem a mortuis. Rurſusq. poſt paululum, Afferte, ait Dominus, menſam & panem. Statimq. additur, Tulit panem, & benedixit, ac fregit, & dedit Iacobo Iuſto, & dixit ei, Frater mi, comede panem tuum, quia reſurrexit Filius hominis a dormientibus. ſanctitas vitæ,

Triginta itaque annos Ieroſolymis rexit Eccleſiam, id eſt vſque ad ſeptimum Neronis annum, & iuxta templum, vbi & præcipitatus fuerat, ſepultus eſt. Titulum vſque ad obſidionem Titi & vltimam Hadriani notiſſimum habuit. Quidam e noſtris in Monte olíueti eum conditum putant: ſed falſa eorum opinio eſt. ſepulchrum.

[a] Gal. 1. d.

EIVSDEM
ex catalogo Scriptorum Ecclefiafticorum.

Petri vita, SImon Petrus filius Ionæ, prouinciæ Galilææ, vico Bethfaida, frater Andreæ Apoftoli, & princeps Apoftolorum, poft epifcopatum Antiochenfis ecclefiæ, & prædicationem difperfionis eorum qui de circumcifione crediderant, in Ponto, Galatia, Cappadocia, Afia, & Bithynia, fecundo Claudij anno ad expugnandum Simonem Magum Romam pergit, ibiq. vigintiquinque annis cathedram facerdotalem tenuit, vfque ad vltimum annum Neronis, id eft decimumquartum. A quo & affixus cruci, martyrio coronatus eft, capite ad terram verfo, & in fublime pedibus eleuatis, afferens fe indignum vt fic crucifigeretur vt Dominus fuus.

epiftolæ, Scripfit duas epiftolas, quæ catholicæ nominantur: quarum fecunda, a plerifque eius effe negatur, propter ftyli cum priore diffonantiam. Sed & Euangelium iuxta Marcum, qui auditor eius & interpres fuit, huius dicitur. Libri autem e quibus vnus actorum eius infcribitur, alius Euangelij, tertius prædicationis, quartus Apocalypfis, quintus iudicij, inter apocryphas fcripturas reputantur.

Sepultus Romæ in Vaticano iuxta viam triumphalem, totius vrbis veneratione celebratur. fepulchrum.

EIVSDEM
ex catalogo Scriptorum Ecclefiafticorum.

IVdas frater Iacobi paruam quidem quæ de feptem catholicis eft, epiftolam reliquit. Et quia de libro Enoch, qui apocryphus eft, in ea affumit teftimonium, a plerifque reijcitur: tamen auctoritatem vetuftate iam & vfu meruit, & inter fanctas fcripturas computatur. Iacobi epiftola.

BIBLIA SACRA

VVLGATAE EDITIONIS

EX IPSIS EXEMPLARIBVS VATICANIS

INTER SE

ATQVE CVM INDICE ERRORVM CORRIGENDORVM COLLATIS

CRITICE EDIDIT

P. MICHAEL HETZENAVER O. C.

PROV. TIROL. SEPT.

PROFESSOR EXEGESIS IN SCHOLIS SVPERIORIBVS

PONTIFICII SEMINARII ROMANI AD S. APOLLINAREM

CVM APPROBATIONE ECCLESIASTICA

TOMVS PRIMVS

LIBER GENESIS — LIBER IOB

OENIPONTE

SVMPTIBVS LIBRARIAE ACADEMICAE WAGNERIANAE

MCMVI

OENIPONTE TYPIS WAGNERIANIS

INDEX TOMI PRIMI.

	Pag.		Pag.
Genesis	1	Regum III	281
Exodus	45	Regum IIII	311
Leuiticus	81	Paralipomenon I	339
Numeri	106	Paralipomenon II	365
Deuteronomium	142	Esdræ I	397
Iosue	175	Esdræ II	406
Liber Iudicum	197	Tobias	419
Ruth	220	Iudith	428
Regum I	224	Esther	440
Regum II	255	Iob	451

LIBER
GENESIS,
HEBRAICE BERESITH.

ordium. IN PRINCIPIO [a] creauit 1
eatio cæli Deus cælum, & terram. I A
& terræ: * Terra autem erat inanis 2
& vacua, & tenebræ erant
ſuper faciem abyſſi: &
Spiritus Dei ferebatur ſuper aquas.
ies vnus, * Dixitq. Deus: [b] Fiat lux. Et facta 3
eſt lux. * Et vidit Deus lucem quòd 4
eſſet bona: & diuiſit lucem a tenebris.
* Appellauitq. lucem Diem, & tene- 5
bras Noctem: factumq. eſt veſpere &
mane, dies vnus.
ies ſecundus, * Dixit quoque Deus: Fiat firma- 6
mentum in medio aquarum: & diui-
dat aquas ab aquis. * Et fecit Deus fir- 7
mamentum, diuiſitq. aquas, quæ erant
ſub firmamento, ab his, [c] quæ erant
ſuper firmamentum. Et factum eſt ita.
* Vocauitq. Deus firmamentum, Cæ- 8
lum: & factum eſt veſpere & mane,
dies ſecundus.
ies tertius, * Dixit vero Deus: Congregentur 9
aquæ, quæ ſub cælo ſunt, in locum
vnum: & appareat arida. Et factum eſt
ita. * Et vocauit Deus [d] aridam, Ter- 10
ram, congregationesq. aquarum appel- B
lauit Maria. Et vidit Deus quòd eſſet
bonum. * Et ait: Germinet terra her- 11
bam virentem, & facientem ſemen, &
lignum pomiferum faciens fructum
iuxta genus ſuum, cuius ſemen in ſe-
metipſo ſit ſuper terram. Et factum eſt
ita. * Et protulit terra herbam viren- 12
tem, & facientem ſemen iuxta genus
ſuum, lignumq. faciens fructum, & ha-
bens vnumquodque ſementem ſecun-
dum ſpeciem ſuam. Et vidit Deus quòd
13 eſſet bonum. * Et factum eſt veſpere
& mane, dies tertius.
14 * Dixit autem Deus: Fiant luminaria dies quartus,
in firmamento cæli, & diuidant diem
ac noctem, & ſint [e] in ſigna & tempora,
15 & dies & annos: * vt luceant in firma-
mento cæli, & illuminent terram. Et
16 factum eſt ita. * Fecitq. Deus duo lu-
minaria magna: luminare maius, vt
præeſſet diei: & luminare minus, vt
17 præeſſet nocti: & ſtellas. * Et poſuit eas
in firmamento cæli, vt lucerent ſuper
18 terram, * & præeſſent diei ac nocti, &
diuiderent lucem ac tenebras. Et vidit
19 Deus quòd eſſet bonum. * Et factum
eſt veſpere & mane, dies quartus.
20 * Dixit etiam Deus: Producant aquæ dies quintus,
C reptile animæ viuentis, & volatile ſuper
21 terram ſub firmamento cæli. * Crea-
uitq. Deus Cete grandia, & omnem
animam viuentem atque motabilem,
quam produxerant aquæ in ſpecies
ſuas, & omne volatile ſecundum genus
ſuum. Et vidit Deus quòd eſſet bo-
22 num. * Benedixitq. eis, dicens: Cre-
ſcite, & multiplicamini, & replete aquas
maris: auesq. multiplicentur ſuper ter-
23 ram. * Et factum eſt veſpere & mane,
dies quintus.
24 * Dixit quoque Deus: Producat terra dies ſextus,
animam viuentem in genere ſuo, iu-
menta, & reptilia, & beſtias terræ ſe-
cundum ſpecies ſuas. Factumq. eſt ita.
25 * Et fecit Deus beſtias terræ iuxta ſpe-
cies ſuas, & iumenta, & omne reptile
terræ in genere ſuo. Et vidit Deus
26 quòd eſſet bonum, * & ait: Faciamus

[a] Act. 14. c. 14. 17. e. 24. Pſal. 32. b. 6. 135. a. 5. Eccl. 18. a. 1. — [b] Heb. 11. a. 3. — [c] Pſal. 135. a. 6. Ierc. 10. b. 12. 51. b. 15. Pſal. 148. a. 4. — [d] Pſal. 32. b. 7. 88. b. 12. 135. a. 6. Iob 38. a. 4. — [e] Pſal. 135. b. 7.

Hominem ad [a]imaginem, & ſimilitu-
dinem noſtram: & præſit piſcibus maris,
& volatilibus cæli, & beſtijs, vniuerſæq.
terræ, omniq. reptili, quod mouetur
in terra. * Et creauit Deus hominem 27
ad imaginem ſuam: [b]ad imaginem Dei D
creauit illum, maſculum & feminam
creauit eos. * Benedixitq. illis Deus, & 28
ait: [c]Creſcite & multiplicamini, & re-
plete terram, & ſubijcite eam, & domi-
namini piſcibus maris, & volatilibus
cæli, & vniuerſis animantibus, quæ mo-
uentur ſuper terram. * Dixitq. Deus: 29
Ecce dedi vobis omnem herbam affe-
rentem ſemen ſuper terram, & vniuerſa
ligna quæ habent in ſemetipſis ſemen-
tem generis ſui, [d]vt ſint vobis in eſcam:
* & cunctis animantibus terræ, omniq. 30
volucri cæli, & vniuerſis quæ mouentur
in terra, & in quibus eſt anima viuens,
vt habeant ad veſcendum. Et factum
eſt ita. * Viditq. Deus [e]cuncta quæ 31
fecerat: & erant valde bona. Et factum
eſt veſpere & mane, dies ſextus.

2

dies requietis.

IGitur perfecti ſunt cæli & terra, & 1 A
omnis ornatus eorum. * Compleuitq. 2
Deus die ſeptimo opus ſuum quod fece-
rat: & [f]requieuit die ſeptimo ab vni-
uerſo opere quod patrarat. * Et bene- 3
dixit diei ſeptimo; & ſanctificauit illum:
quia in ipſo ceſſauerat ab omni opere
ſuo quod creauit Deus vt faceret.

I. Historia totius generis humani.

1. Generationes cæli & terræ.

* Iſtæ ſunt generationes cæli & ter- 4
ræ, quando creata ſunt, in die quo
fecit Dominus Deus cælum & terram:
* Et omne virgultum agri antequam 5

a) Status innocentiæ.

oriretur in terra, omnemq. herbam
regionis priuſquam germinaret: non

α) Adam formatur.

enim pluerat Dominus Deus ſuper ter-
ram, & homo non erat qui operaretur
terram: * Sed fons aſcendebat e terra, 6
irrigans vniuerſam ſuperficiem terræ.
* Formauit igitur Dominus Deus ho- 7
minem de limo terræ, & inſpirauit in
faciem eius ſpiraculum vitæ, & [g]factus
eſt homo in animam viuentem.

β) Paradiſus deſcribitur.

* Plantauerat autem Dominus Deus 8
Paradiſum voluptatis a principio: in B
quo poſuit hominem quem formauerat.
9 * Produxitq. Dominus Deus de humo
omne lignum pulchrum viſu, & ad ve-
ſcendum ſuaue: lignum etiam vitæ in
medio paradiſi, lignumq. ſcientiæ boni
10 & mali. * Et fluuius egrediebatur de
loco voluptatis ad irrigandum paradi-
ſum, qui inde diuiditur in quattuor
11 capita. * Nomen vni [h]Phiſon: ipſe eſt
qui circuit omnem terram Heuilath,
12 vbi naſcitur aurum: * Et aurum terræ
illius optimum eſt: ibi inuenitur bdel-
13 lium, & lapis onychinus. * Et nomen
fluuij ſecundi Gehon: ipſe eſt qui cir-
14 cumit omnem terram Æthiopiæ. * No-
C men vero fluminis tertij, Tygris: ipſe
vadit contra Aſſyrios. Fluuius autem
15 quartus, ipſe eſt Euphrates. * Tulit
ergo Dominus Deus hominem, & po-
ſuit eum in paradiſo voluptatis, vt ope-
16 raretur, & cuſtodiret illum: * Præce-
pitq. ei dicens: Ex omni ligno paradiſi
17 comede: * De ligno autem ſcientiæ
boni & mali ne comedas. in quocum-
que enim die comederis ex eo, morte
morieris.

γ) Mulier producitur.

18 * Dixit quoque Dominus Deus: Non
eſt bonum eſſe hominem ſolum: faci-
19 amus ei adiutorium ſimile ſibi. * For-
matis igitur, Dominus Deus, de humo
cunctis animantibus terræ, & vniuerſis
volatilibus cæli, adduxit ea ad Adam,
vt videret quid vocaret ea: omne enim
quod vocauit Adam animæ viuentis,
20 D ipſum eſt nomen eius. * Appellauitq.
Adam nominibus ſuis cuncta animan-
tia, & vniuerſa volatilia cæli, & omnes
beſtias terræ: Adæ vero non inuenie-
21 batur adiutor ſimilis eius. * Immiſit
ergo Dominus Deus ſoporem in Adam:
cumq. obdormiſſet, tulit vnam de co-
ſtis eius, & repleuit carnem pro ea.
22 * Et ædificauit Dominus Deus coſtam,
quam tulerat de Adam, in mulierem: &
23 adduxit eam ad Adam. * Dixitq. Adam:
[i]Hoc nunc, os ex oſſibus meis, & caro
de carne mea: hæc vocabitur Virago,
24 quoniam de viro ſumpta eſt. * Quam-
obrem relinquet homo patrem ſuum,
& matrem, & adhærebit vxori ſuæ:
25 [k]& erunt duo in carne vna. * Erat
autem vterque nudus, Adam ſcilicet &
vxor eius: & non erubeſcebant.

---

[a] Col. 3. b. 10. Infra 5. a. 1. 9. b. 6. 1. Cor. 11. b. 7. — [b] Sap. 2. d. 23. Matt. 19. a. 4. Eccl. 17. a. 1. — [c] Inf. 8. c. 17. 9. a. 1. — [d] Infr. 9. a. 3. — [e] Eccl. 39. b. 21. Mar. 7. d. 37. — [f] Exo. 20. b. 11. 31. d. 17. Deut. 5. b. 14. Heb. 4. b. 4. — [g] 1. Cor. 15. f. 45. — [h] Eccl. 24. c. 35. — [i] 1. Cor. 11. b. 9. Mat. 19. a. 5. Mar. 10. a. 7. Eph. 5. g. 31. — [k] 1. Cor. 6. d. 16.

) Status peccati.

Tentatio peccatum.

SEd & ſerpens erat callidior cunctis 3 1
animantibus terræ quæ fecerat Domi- A
nus Deus. Qui dixit ad mulierem: Cur
præcepit vobis Deus vt non comederetis
de omni ligno paradiſi? * Cui reſpon- 2
dit mulier: De fructu lignorum, quæ
ſunt in paradiſo, veſcimur: * de fructu 3
vero ligni, quod eſt in medio paradiſi,
præcepit nobis Deus ne comederemus:
& ne tangeremus illud, ne forte mori-
amur. * Dixit autem ſerpens ad mulie- 4
rem: [a]Nequaquam morte moriemini.
* Scit enim Deus quòd in quocumque 5
die comederitis ex eo, aperientur oculi
veſtri: & eritis ſicut dij, ſcientes bonum
& malum. * Vidit igitur mulier quòd 6
bonum eſſet lignum ad veſcendum, &
pulchrum oculis, aſpectuq. delectabile:
& tulit de fructu illius, & [b]comedit:
deditq. viro ſuo, qui comedit.

) Sequelæ peccati:

concupiſcentia,

* Et aperti ſunt oculi amborum: 7
cumq. cognouiſſent ſe eſſe nudos, con- B
ſuerunt folia ficus, & fecerunt ſibi pe-
rizomata. * Et cum audiſſent vocem 8
Domini Dei deambulantis in paradiſo
ad auram poſt meridiem, abſcondit ſe
Adam & vxor eius a facie Domini Dei
in medio ligni paradiſi.

Dei ſententia,

* Vocauitq. Dominus Deus Adam, 9
& dixit ei: Vbi es? * Qui ait: Vocem 10
tuam audiui in paradiſo: & timui, eo
quòd nudus eſſem, & abſcondi me.
* Cui dixit: Quis enim indicauit tibi 11
quòd nudus eſſes, niſi quòd ex ligno
de quo præceperam tibi ne comederes,
comediſti? * Dixitq. Adam: Mulier, 12
quam dediſti mihi ſociam, dedit mihi
de ligno, & comedi. * Et dixit Domi- 13
nus Deus ad mulierem: Quare hoc C
feciſti? Quæ reſpondit: Serpens de-
cepit me, & comedi. * Et ait Dominus 14
Deus ad ſerpentem: Quia feciſti hoc,
maledictus es inter omnia animantia,
& beſtias terræ: ſuper pectus tuum
gradieris, & terram comedes cunctis

promittens ſaluatorem.

diebus vitæ tuæ. * Inimicitias ponam 15
inter te & mulierem, & ſemen tuum
& ſemen illius: ipſa conteret caput
tuum, & tu inſidiaberis calcaneo eius.
* Mulieri quoque dixit: Multiplicabo 16
ærumnas tuas, & conceptus tuos: in
dolore paries filios, & ſub viri poteſtate
eris, [c]& ipſe dominabitur tui. * Adæ 17
vero dixit: Quia audiſti vocem vxoris
tuæ, & comediſti de ligno, ex quo,
præceperam tibi, ne comederes, male-
dicta terra in opere tuo: in laboribus
comedes ex ea cunctis diebus vitæ tuæ.
18 * Spinas & tribulos germinabit tibi, &
19 comedes herbam terræ. * In ſudore
D vultus tui veſceris pane, donec reuer-
taris in terram de qua ſumptus es: quia
puluis es, & in puluerem reuerteris.

protoparentum eiectio.

20 * Et vocauit Adam nomen vxoris ſuæ,
Heua: eò quòd mater eſſet cunctorum
21 viuentium. * Fecit quoque Dominus
Deus Adæ & vxori eius tunicas pel-
22 liceas, & induit eos: * Et ait: Ecce
Adam quaſi vnus ex nobis factus eſt,
ſciens bonum & malum: nunc ergo
ne forte mittat manum ſuam, & ſumat
etiam de ligno vitæ, & comedat, &
23 viuat in æternum. * Et emiſit eum Do-
minus Deus de paradiſo voluptatis, vt
operaretur terram de qua ſumptus eſt.
24 * Eiecitq. Adam: & collocauit ante pa-
radiſum voluptatis Cherubim, & flam-
meum gladium, atque verſatilem, ad
cuſtodiendam viam ligni vitæ.

γ) Mali & boni: Cain & Abel,

4 1 A ADam vero cognouit vxorem ſuam
Heuam: quæ concepit & peperit Cain,
dicens: Poſſedi hominem per Deum.
2 * Rurſumq. peperit fratrem eius Abel.
Fuit autem Abel paſtor ouium, & Cain
3 agricola. * Factum eſt autem poſt mul-
tos dies vt offerret Cain de fructibus
4 terræ munera Domino. * [d]Abel quo-
que obtulit de primogenitis gregis ſui,
& de adipibus eorum: & reſpexit Do-
minus ad Abel, & ad munera eius.
5 * Ad Cain vero, & ad munera illius
non reſpexit: iratusq. eſt Cain vehe-
6 menter, & concidit vultus eius. * Dixitq.
Dominus ad eum: Quare iratus es? &
7 cur concidit facies tua? * Nonne ſi
B bene egeris, recipies: ſin autem male,
ſtatim in foribus peccatum aderit? ſed
ſub te erit appetitus eius, & tu domina-
8 beris illius. * Dixitq. Cain ad Abel fra-
trem ſuum: Egrediamur foras. Cumq.
eſſent in agro, conſurrexit Cain ad-
uerſus fratrem ſuum Abel, & [e]inter-
9 fecit eum. * Et ait Dominus ad Cain:
Vbi eſt Abel frater tuus? Qui reſpondit:
Neſcio: Num cuſtos fratris mei ſum
10 ego? * Dixitq. ad eum: Quid feciſti?
vox ſanguinis fratris tui clamat ad me
11 de terra. * Nunc igitur maledictus eris

[a] 2. Cor. 11. a. 3. — [b] Eccl. 25. d. 33. 1. Tim. 2. d. 14. — [c] 1. Cor. 14. g. 34. — [d] Heb. 11. a. 4. — [e] Sap. 10. a. 3. Mat. 23. d. 35. 1. Ioan. 3. b. 12. Iud. b. 11.

ſuper terram, quæ aperuit os ſuum, &
ſuſcepit ſanguinem fratris tui de manu
tua. * Cum operatus fueris eam, non 12
dabit tibi fructus ſuos: vagus & pro-
fugus eris ſuper terram. * Dixitq. Cain 13
ad Dominum: Maior eſt iniquitas mea,
quàm vt veniam merear. * Ecce eijcis 14
me hodie a facie terræ, & a facie tua
abſcondar, & ero vagus & profugus in C
terra: omnis igitur qui inuenerit me,
occidet me. * Dixitq. ei Dominus: Ne- 15
quaquam ita fiet: ſed omnis qui occi-
derit Cain, ſeptuplum punietur. Po-
ſuitq. Dominus Cain ſignum, vt non
interficeret eum omnis qui inueniſſet
eum. * Egreſſusq. Cain a facie Domini, 16
habitauit profugus in terra ad orien-
talem plagam Eden.

Cainitæ,

* Cognouit autem Cain vxorem ſu- 17
am, quæ concepit, & peperit Henoch:
& ædificauit ciuitatem, vocauitq. no-
men eius ex nomine filij ſui, Henoch.
* Porro Henoch genuit Irad, & Irad 18
genuit Mauiael, & Mauiael genuit Ma-
thuſael, & Mathuſael genuit Lamech.
* Qui accepit duas vxores, nomen vni 19
Ada, & nomen alteri Sella. * Genuitq. 20
Ada Iabel, qui fuit pater habitantium
in tentorijs, atque paſtorum. * Et no- 21
men fratris eius Iubal: ipſe fuit pater D
canentium cithara & organo. * Sella 22
quoque genuit Tubalcain, qui fuit mal-
leator & faber in cuncta opera æris &
ferri. Soror vero Tubalcain, Noema.
* Dixitq. Lamech vxoribus ſuis Adæ 23
& Sellæ: Audite vocem meam vxores
Lamech, auſcultate ſermonem meum:
quoniam occidi virum in vulnus meum,
& adoleſcentulum in liuorem meum.
* Septuplum vltio dabitur de Cain: de 24
Lamech vero ſeptuagies ſepties.

Seth & Enos.

* Cognouit quoque adhuc Adam 25
vxorem ſuam: & peperit filium, voca-
uitq. nomen eius Seth, dicens: Poſuit
mihi Deus ſemen aliud pro Abel, quem
occidit Cain. * Sed & Seth natus eſt 26
filius, quem vocauit Enos: iſte cœpit
inuocare nomen Domini.

2. Generationes Adam.

a) Vitæ primorum hominum:

HIc eſt liber generationis Adam. 5 1 A
In die, qua creauit Deus homi-
nem, [a] ad ſimilitudinem Dei fecit illum.

Adam,

* Maſculum & feminam creauit eos, & 2
benedixit illis: & vocauit nomen eo-
rum Adam, in die quo creati ſunt.
3 * Vixit autem Adam centum triginta
annis: & genuit ad imaginem & ſimi-
litudinem ſuam, vocauitq. nomen eius
4 Seth. * Et facti ſunt dies [b] Adam, poſt-
quam genuit Seth, octingenti anni:
5 genuitq. filios & filias. * Et factum eſt
omne tempus quod vixit Adam, anni
nongenti triginta, & mortuus eſt.

Seth,

6 * Vixit quoque Seth centum quinque
7 annis, & genuit Enos. * Vixitq. Seth
poſtquam genuit Enos, octingentis ſe-
8 ptem annis, genuitq. filios & filias. * Et
B facti ſunt omnes dies Seth nongentorum
duodecim annorum, & mortuus eſt.

Enos,

9 * Vixit vero Enos nonaginta annis,
10 & genuit Cainan. * Poſt cuius ortum
vixit octingentis quindecim annis, &
11 genuit filios, & filias. * Factiq. ſunt o-
mnes dies Enos nongenti quinque anni,
& mortuus eſt.

Cainan,

12 * Vixit quoque Cainan ſeptuaginta
13 annis, & genuit Malaleel. * Et vixit
Cainan poſtquam genuit Malaleel, o-
ctingentis quadraginta annis, genuitq.
14 filios & filias. * Et facti ſunt omnes
dies Cainan nongenti decem anni, &
mortuus eſt.

Malaleel,

15 * Vixit autem Malaleel ſexaginta quin-
16 que annis, & genuit Iared. * Et vixit
Malaleel poſtquam genuit Iared, octin-
gentis triginta annis: & genuit filios
17 & filias. * Et facti ſunt omnes dies
Malaleel octingenti nonaginta quinque
anni, & mortuus eſt.

Iared,

18 * Vixitq. Iared centum ſexaginta duo-
19 bus annis, & genuit Henoch. * Et vixit
C Iared poſtquam genuit Henoch, octin-
20 gentis annis, & genuit filios & filias. * Et
facti ſunt omnes dies Iared nongenti
ſexaginta duo anni, & mortuus eſt.

Henoch,

21 * Porro Henoch vixit ſexaginta quin-
22 que annis, & genuit Mathuſalam. * Et
ambulauit Henoch cum Deo: & vixit,
poſtquam genuit Mathuſalam, trecen-
23 tis annis, & genuit filios & filias. * Et
facti ſunt omnes dies Henoch trecenti
24 ſexaginta quinque anni. * [c] Ambula-
uitq. cum Deo, & non apparuit: quia
tulit eum Deus.

Mathuſala,

25 * Vixit quoque Mathuſala centum
octoginta ſeptem annis, & genuit La-
26 mech. * Et vixit Mathuſala, poſtquam
genuit Lamech, ſeptingentis octoginta

---

[a] Sap. 2. d. 23. Eccl. 17. a. 1. Sup. 1. d. 26. Infra 9. b. 6. — [b] 1. Par. 1. a. 1. — [c] Eccl. 44. c. 16. Heb. 11. a. 5.

duobus annis, & genuit filios & filias.
* Et facti ſunt omnes dies Mathuſala 27
nongenti ſexaginta nouem anni, & mor- D
tuus eſt.
Lamech. * Vixit autem Lamech centum octo- 28
ginta duobus annis, & genuit filium:
* vocauitq. nomen eius Noe, dicens: Iſte 29
conſolabitur nos ab operibus & labo-
ribus manuum noſtrarum in terra, cui
maledixit Dominus. * Vixitq. Lamech, 30
poſtquam genuit Noe, quingentis no-
naginta quinque annis, & genuit filios
& filias. * Et facti ſunt omnes dies La- 31
mech, ſeptingenti ſeptuaginta ſeptem
anni, & mortuus eſt. Noe vero cum
quingentorum eſſet annorum, genuit
Sem, Cham, & Iapheth.

6
b) Præparatio diluuij. CVmq. cœpiſſent homines multi- 1
plicari ſuper terram, & filias procre- A
α) Deprauatio morum. aſſent, * Videntes filij Dei filias homi- 2
num quòd eſſent pulchræ, acceperunt
ſibi vxores ex omnibus, quas elege-
rant. * Dixitq. Deus: Non permanebit 3
ſpiritus meus in homine in æternum,
quia caro eſt: eruntq. dies illius cen-
tum viginti annorum. * Gigantes au- 4
tem erant ſuper terram in diebus illis.
poſtquam enim ingreſſi ſunt filij Dei
ad filias hominum, illæq. genuerunt,
iſti ſunt potentes a ſæculo viri famoſi.

β) Decretum Dei. * Videns autem Deus quòd multa 5
malitia hominum eſſet in terra, &
cuncta [a] cogitatio cordis intenta eſſet
ad malum omni tempore, * pœnituit 6
eum quòd hominem feciſſet in terra. B
Et tactus dolore cordis intrinſecus,
* Delebo, inquit, hominem, quem cre- 7
aui, a facie terræ, ab homine vſque ad
animantia, a reptili vſque ad volucres
cæli. pœnitet enim me feciſſe eos. * Noe 8
vero inuenit gratiam coram Domino.

3. Generationes Noe.

a) Noe ante diluuium. * Hæ ſunt generationes Noe: 9
[b]Noe vir iuſtus atque perfectus fuit in
generationibus ſuis, cum Deo ambula-
uit. * Et genuit tres filios, Sem, Cham, 10
& Iapheth. * Corrupta eſt autem terra 11
coram Deo, & repleta eſt iniquitate.

α) Arca ædificanda. * Cumq. vidiſſet Deus terram eſſe 12
corruptam, (omnis quippe caro corru- C
13 perat viam ſuam ſuper terram) * dixit
ad Noe: Finis vniuerſæ carnis venit co-
ram me: repleta eſt terra iniquitate a
facie eorum, & ego diſperdam eos cum
14 terra. * Fac tibi arcam de lignis læui-
gatis: manſiunculas in arca facies, &
bitumine linies intrinſecus, & extrin-
15 ſecus. * Et ſic facies eam: Trecentorum
cubitorum erit longitudo arcæ, quin-
quaginta cubitorum latitudo, & tri-
16 ginta cubitorum altitudo illius. * Fe-
neſtram in arca facies, & in cubito
conſummabis ſummitatem eius: oſtium
autem arcæ pones ex latere: deorſum,
17 cœnacula, & triſtega facies in ea. * Ecce
ego adducam aquas diluuij ſuper ter-
ram, vt interficiam omnem carnem,
in qua ſpiritus vitæ eſt ſubter cælum:
Vniuerſa quæ in terra ſunt, conſumen-
18 tur. * Ponamq. fœdus meum tecum:
D & ingredieris arcam tu & filij tui, vxor
tua, & vxores filiorum tuorum tecum.
19 * Et ex cunctis animantibus vniuerſæ
carnis bina induces in arcam, vt viuant
tecum: maſculini ſexus & feminini.
20 * De volucribus iuxta genus ſuum, &
de iumentis in genere ſuo, & ex omni
reptili terræ ſecundum genus ſuum:
bina de omnibus ingredientur tecum,
21 vt poſſint viuere. * Tolles igitur tecum
ex omnibus eſcis, quæ mandi poſſunt,
& comportabis apud te: & erunt tam
22 tibi, quàm illis in cibum. * Fecit igitur
Noe [c] omnia, quæ præceperat illi Deus.

7
1 A DIxitq. Dominus ad eum: [d]Ingre- β) Arca intranda.
dere tu, & omnis domus tua in ar-
cam: te enim vidi iuſtum coram me in
2 generatione hac. * Ex omnibus ani-
mantibus mundis tolle ſeptena & ſe-
ptena, maſculum & feminam: de ani-
mantibus vero immundis duo & duo,
3 maſculum & feminam. * Sed & de vo-
latilibus cæli ſeptena & ſeptena, ma-
ſculum & feminam: vt ſaluetur ſemen
4 ſuper faciem vniuerſæ terræ. * Adhuc
enim, & poſt dies ſeptem ego pluam
ſuper terram quadraginta diebus &
quadraginta noctibus: & delebo om-
nem ſubſtantiam, quam feci, de ſuper-
5 ficie terræ. * Fecit ergo Noe omnia,
6 quæ mandauerat ei Dominus. * Eratq.
B ſexcentorum annorum quando diluuij
7 aquæ inundauerunt ſuper terram. * Et
[e]ingreſſus eſt Noe & filij eius, vxor

[a] Infra 8. d. 21. Matt. 15. b. 19. — [b] Eccl. 44. c. 17. — [c] Hebr. 11. b. 7. — [d] 2. Pet. 2. a. 5. — [e] Mat. 24. d. 38. Luc. 17. f. 26. 1. Pet. 3. d. 20.

eius & vxores filiorum eius cum eo in
arcam propter aquas diluuij. * De ani- 8
mantibus quoque mundis & immun-
dis, & de volucribus, & ex omni, quod
mouetur super terram, * duo & duo 9
ingressa sunt ad Noe in arcam, ma-
sculus & femina, sicut præceperat Do-
minus Noe. * Cumq. transissent se- 10
ptem dies, aquæ diluuij inundauerunt
super terram. * Anno sexcentesimo vitæ 11
Noe, mense secundo, septimodecimo
die mensis, rupti sunt omnes fontes
abyssi magnæ, & cataractæ cæli aper-
tæ sunt: * & facta est pluuia super ter- 12
ram quadraginta diebus & quadraginta
noctibus. * In articulo diei illius in- 13
gressus est Noe, & Sem, & Cham, & C
Iapheth filij eius: vxor illius, & tres
vxores filiorum eius cum eis in arcam:
* ipsi & omne animal secundum genus 14
suum, vniuersaq. iumenta in genere
suo, & omne quod mouetur super ter-
ram in genere suo, cunctumq. volatile
secundum genus suum, vniuersæ aues,
omnesq. volucres * ingressæ sunt ad 15
Noe in arcam, bina & bina ex omni
carne, in qua erat spiritus vitæ. * Et 16
quæ ingressa sunt, masculus & femina
ex omni carne introierunt, sicut præ-
ceperat ei Deus: & inclusit eum Do-
minus deforis.

b) Noe inter diluuium.

* Factumq. est diluuium quadraginta 17
diebus super terram: & multiplicatæ

α) Aquæ multiplicantur.

sunt aquæ, & eleuauerunt arcam in
sublime a terra. * Vehementer enim 18
inundauerunt: & omnia repleuerunt
in superficie terræ: porro arca fereba-
tur super aquas. * Et aquæ præualu- 19
erunt nimis super terram: opertiq. sunt D
omnes montes excelsi sub vniuerso
cælo. * Quindecim cubitis altior fuit 20
aqua super montes, quos operuerat.
* [a] Consumptaq. est omnis caro quæ 21
mouebatur super terram, volucrum,
animantium, bestiarum, omniumq. re-
ptilium, quæ reptant super terram:
vniuersi homines, * & cuncta, in qui- 22
bus spiraculum vitæ est in terra, mor-
tua sunt. * Et deleuit omnem substan- 23
tiam, quæ erat super terram, ab homine
vsque ad pecus, tam reptile quàm
volucres cæli: & deleta sunt de terra:
[b] remansit autem solus Noe, & qui
cum eo erant in arca. * Obtinue- 24
runtq. aquæ terram centum quinqua-
ginta diebus.

8
1 A REcordatus autem Deus Noe, cun-

β) Aquæ decrescunt.

ctorumq. animantium, & omnium iu-
mentorum, quæ erant cum eo in arca,
adduxit spiritum super terram, & im-
2 minutæ sunt aquæ. * Et clausi sunt
fontes abyssi, & cataractæ cæli: & pro-
3 hibitæ sunt pluuiæ de cælo. * Reuer-
sæq. sunt aquæ de terra euntes & rede-
untes: & cœperunt minui post centum
4 quinquaginta dies. * Requieuitq. arca
mense septimo, vigesimo septimo die
5 mensis super montes Armeniæ. * At
vero aquæ ibant & decrescebant vsque
ad decimum mensem: decimo enim
mense, prima die mensis, apparuerunt
cacumina montium.

6 *Cumq. transissent quadraginta dies,

γ) Volucres emittuntur.

B aperiens Noe fenestram arcæ, quam fe-
7 cerat, dimisit coruum: * qui egredie-
batur, & non reuertebatur, donec sic-
8 carentur aquæ super terram. * Emisit
quoque columbam post eum, vt vide-
ret si iam cessassent aquæ super faciem
9 terræ. * Quæ cum non inuenisset vbi
requiesceret pes eius, reuersa est ad eum
in arcam: aquæ enim erant super vni-
uersam terram: extenditq. manum, &
10 apprehensam intulit in arcam. * Ex-
pectatis autem vltra septem diebus alijs,
11 rursum dimisit columbam ex arca. * At
illa venit ad eum ad vesperam, por-
tans ramum oliuæ virentibus folijs in
ore suo. intellexit ergo Noe quòd ces-
12 sassent aquæ super terram. * Expecta-
C uitq. nihilominus septem alios dies: &
emisit columbam, quæ non est reuersa
vltra ad eum.

13 * Igitur sexcentesimo primo anno,

c) Noe post diluuium.

primo mense, prima die mensis im-
minutæ sunt aquæ super terram: &

α) Egressus & holocausta.

aperiens Noe tectum arcæ, aspexit, vi-
ditq. quòd exiccata esset superficies
14 terræ. * Mense secundo, septimo & vi-
gesimo die mensis arefacta est terra.
15 * Locutus est autem Deus ad Noe,
16 dicens: * Egredere de arca, tu & vxor
tua, filij tui & vxores filiorum tuorum
17 tecum. * Cuncta animantia, quæ sunt
apud te, ex omni carne, tam in vola-
tilibus quàm in bestijs & vniuersis re-

[a] Sap. 10. a. 4. Eccl. 39. c. 28. — [b] 1. Pet. 3. d. 20.

ptilibus, quæ reptant ſuper terram,
educ tecum, & ingredimini ſuper ter-
ram: [a]creſcite & multiplicamini ſuper
eam. * Egreſſus eſt ergo Noe, & filij 18
eius: vxor illius, & vxores filiorum eius D
cum eo. * Sed & omnia animantia, iu- 19
menta, & reptilia quæ reptant ſuper
terram ſecundum genus ſuum, egreſſa
ſunt de arca. * Ædificauit autem Noe 20
altare Domino: & tollens de cunctis
pecoribus & volucribus mundis, ob-
tulit holocauſta ſuper altare. * Odo- 21
ratusq. eſt Dominus odorem ſuauitatis,
& ait: Nequaquam vltra maledicam
terræ propter homines: [b]ſenſus enim
& cogitatio humani cordis in malum
prona ſunt ab adoleſcentia ſua: non
igitur vltra percutiam omnem animam
viuentem ſicut feci. * Cunctis diebus 22
terræ, ſementis & meſſis, frigus & æ-
ſtus, æſtas & hiems, nox & dies non
requieſcent.

Dei benedictio, BEnedixitq. Deus Noe & filijs eius. 9 1
Et dixit ad eos: [c]Creſcite, & multi- A
plicamini, & replete terram. * Et terror 2
veſter ac tremor ſit ſuper cuncta ani-
malia terræ, & ſuper omnes volucres
cæli, cum vniuerſis quæ mouentur ſu-
per terram: omnes piſces maris manui
veſtræ traditi ſunt. * Et omne, quod 3
mouetur & viuit, [d]erit vobis in cibum:
quaſi olera virentia tradidi vobis omnia.
*Excepto, quòd [e]carnem cum ſanguine 4
non comedetis. * Sanguinem enim ani- 5
marum veſtrarum requiram de manu
cunctarum beſtiarum: & de manu ho-
minis, de manu viri, & fratris eius re-
quiram animam hominis. * [f]Quicum- 6
que effuderit humanum ſanguinem, B
fundetur ſanguis illius: ad imaginem
quippe Dei factus eſt homo. * Vos au- 7
tem [g]creſcite & multiplicamini, & in-
gredimini ſuper terram, & implete eam.
& pactum. * Hæc quoque dixit Deus ad Noe, & 8
ad filios eius cum eo: * Ecce ego ſta- 9
tuam pactum meum vobiſcum, & cum
ſemine veſtro poſt vos: * & ad omnem 10
animam viuentem, quæ eſt vobiſcum,
tam in volucribus quàm in iumentis
& pecudibus terræ cunctis, quæ egreſſa
ſunt de arca, & vniuerſis beſtijs terræ.
*[h]Statuam pactum meum vobiſcum, 11
& nequaquam vltra interficietur omnis
caro aquis diluuij, neque erit deinceps
12 diluuium diſſipans terram. * Dixitq.
Deus: Hoc ſignum fœderis quod do
inter me & vos, & ad omnem animam
viuentem, quæ eſt vobiſcum in gene-
13 rationes ſempiternas: * [i]Arcum meum
ponam in nubibus, & erit ſignum fœ-
14 deris inter me, & inter terram. * Cumq.
C obduxero nubibus cælum, apparebit
15 arcus meus in nubibus: * & recordabor
fœderis mei vobiſcum, & cum omni
anima viuente quæ carnem vegetat:
& non erunt vltra aquæ diluuij ad de-
16 lendum vniuerſam carnem. * Eritq.
arcus in nubibus, & videbo illum, &
recordabor fœderis ſempiterni quod
pactum eſt inter Deum & omnem ani-
mam viuentem vniuerſæ carnis quæ
17 eſt ſuper terram. * Dixitq. Deus ad
Noe: Hoc erit ſignum fœderis, quod
conſtitui inter me & omnem carnem
ſuper terram.

18 * Erant ergo filij Noe, qui egreſſi γ) Noe maledictio & benedictio.
ſunt de arca, Sem, Cham, & Iapheth:
porro Cham ipſe eſt pater Chanaan.
19 * Tres iſti filij ſunt Noe: & ab his diſſe-
minatum eſt omne genus hominum
20 ſuper vniuerſam terram. * Cœpitq. Noe
vir agricola exercere terram, & plan-
21 tauit vineam. * Bibensq. vinum ine-
D briatus eſt, & nudatus in tabernaculo
22 ſuo. * Quod cum vidiſſet Cham pater
Chanaan, verenda ſcilicet patris ſui
eſſe nudata, nunciauit duobus fratri-
23 bus ſuis foras. * At vero Sem & Ia-
pheth pallium impoſuerunt humeris
ſuis, & incedentes retrorſum, operue-
runt verenda patris ſui: faciesq. eorum
auerſæ erant, & patris virilia non vide-
24 runt. * Euigilans autem Noe ex vino,
cum didiciſſet quæ fecerat ei filius
25 ſuus minor, * ait: Maledictus Chanaan,
ſeruus ſeruorum erit fratribus ſuis.
26 * Dixitque: Benedictus Dominus Deus
27 Sem, ſit Chanaan ſeruus eius. * Dila-
tet Deus Iapheth, & habitet in taber-
naculis Sem, ſitq. Chanaan ſeruus eius.

28 * Vixit autem Noe poſt diluuium δ) Noe mors.
29 trecentis quinquaginta annis. * Et im-
pleti ſunt omnes dies eius nongento-
rum quinquaginta annorum: & mor-
tuus eſt.

[a] Sup. 1. d. 28. Infra 9. a. 1. — [b] Sup. 6. a. 5. Mat. 15. b. 19. — [c] Sup. 1. c. 22. 8. c. 17. — [d] Sup. 1. d. 29. — [e] Leu. 17. d. 14. — [f] Mat. 26. e. 52. Apo. 13. c. 10. — [g] Sup. 1. d. 26. 8. c. 17. — [h] Iſa. 54. d. 9. — [i] Eccl. 43. b. 12.

4. Generationes filiorum Noe.

HÆ sunt [a]generationes filiorum 10
Noe, Sem, Cham, & Iapheth: natiq. 1 A
sunt eis filij post diluuium.
* Filij Iapheth: Gomer, & Magog, 2
& Madai, & Iauan, & Thubal, & Mo-
soch, & Thiras. * Porro filij Gomer: 3
Ascenez & Riphath & Thogorma. * Filij 4
autem Iauan: Elisa & Tharsis, Cetthim
& Dodanim. * Ab his diuisæ sunt in- 5
sulæ gentium in regionibus suis, vnus-
quisque secundum linguam suam &
familias suas in nationibus suis.

a) Tabula gentium.

α) Iaphethitæ.

β) Chamitæ.

* Filij autem Cham: Chus, & Mes- 6
raim, & Phuth, & Chanaan. * Filij 7
Chus: Saba, & Heuila, & Sabatha, &
Regma, & Sabatacha. Filij Regma:
Saba, & Dadan. * Porro Chus genuit 8
Nemrod: ipse cœpit esse potens in B
terra, * & erat robustus venator coram 9
Domino. Ob hoc exiuit prouerbium:
Quasi Nemrod robustus venator co-
ram Domino. * Fuit autem principium 10
regni eius Babylon, & Arach, & Achad,
& Chalanne, in terra Sennaar. * De 11
terra illa egressus est Assur, & ædifi-
cauit Niniuen, & plateas ciuitatis, &
Chale. * Resen quoque inter Niniuen 12
& Chale: hæc est ciuitas magna. * At 13
vero Mesraim genuit Ludim, & Ana-
mim, & Laabim, Nephthuim, * & Phe- 14
trusim, & Chasluim: de quibus egressi
sunt Philisthijm & Caphtorim. * Cha- 15
naan autem genuit Sidonem primo-
genitum suum, Hethæum, * & Iebu- 16
sæum, & Amorrhæum, Gergesæum, C
* Heuæum, & Aracæum: Sinæum, * & 17
Aradium, Samaræum & Amathæum: 18
& posthæc disseminati sunt populi Cha-
nanæorum. * Factiq. sunt termini Cha- 19
naan venientibus a Sidone Geraram
vsque Gazam, donec ingrediaris Sodo-
mam & Gomorrham, & Adamam, &
Seboim vsque Lesa. * Hi sunt filij Cham 20
in cognationibus, & linguis, & gene-
rationibus, terrisq. & gentibus suis.

γ) Semitæ.

* De Sem quoque nati sunt, patre 21
omnium filiorum Heber, fratre Iapheth
maiore. * [b]Filij Sem: Ælam & Assur, 22
& Arphaxad, & Lud, & Aram. * Filij 23
Aram: Vs, & Hul, & Gether, & Mes.
* At vero Arphaxad genuit Sale, de 24
quo ortus est Heber. * Natiq. sunt He- 25
ber filij duo: nomen vni Phaleg, eo D
quòd in diebus eius diuisa sit terra:
26 & nomen fratris eius Iectan. * Qui Ie-
ctan genuit Elmodad, & Saleph, &
27 Asarmoth, Iare, * & Aduram, & Vzal,
28 & Decla, * & Ebal, & Abimael, Saba,
29 * & Ophir, & Heuila, & Iobab. omnes
30 isti, filij Iectan. * Et facta est habitatio
eorum de Messa pergentibus vsque
31 Sephar montem orientalem. * Isti filij
Sem secundum cognationes & linguas,
& regiones in gentibus suis.
32 * Hæ familiæ Noe iuxta populos &
nationes suas. Ab his diuisæ sunt gen-
tes in terra post diluuium.

b) Dispersio gentium.

α) Turris ædificatio.

11
1 A ERat autem terra labij vnius, &
2 sermonum eorundem. * [c]Cumq. pro-
ficiscerentur de oriente, inuenerunt
campum in terra Sennaar, & habita-
3 uerunt in eo. * Dixitq. alter ad proxi-
mum suum: Venite, faciamus lateres,
& coquamus eos igni. Habueruntq.
lateres pro saxis, & bitumen pro cæ-
4 mento: * & dixerunt: Venite, faciamus
nobis ciuitatem & turrim, cuius culmen
pertingat ad cælum: & celebremus
nomen nostrum antequam diuidamur
in vniuersas terras.

β) Linguæ confusio.

5 * Descendit autem Dominus vt vi-
deret ciuitatem & turrim, quam ædi-
6 ficabant filij Adam, * & dixit: Ecce,
vnus est populus, & vnum labium omni-
bus: cœperuntq. hoc facere, nec de-
sistent a cogitationibus suis, donec eas
7 opere compleant. * Venite igitur, de-
B scendamus, & confundamus ibi lin-
guam eorum, vt non audiat vnusquis-
8 que vocem proximi sui. * Atque ita
diuisit eos Dominus ex illo loco in
vniuersas terras, & cessauerunt ædifi-
9 care ciuitatem. * Et idcirco vocatum
est nomen eius Babel, quia ibi con-
fusum est labium vniuersæ terræ: &
inde dispersit eos Dominus super fa-
ciem cunctarum regionum.

5. Generationes Sem.

Sem,

Arphaxad

10 * Hæ sunt generationes Sem:
[d]Sem erat centum annorum quan-
do genuit Arphaxad, biennio post di-
11 luuium. * Vixitq. Sem postquam genuit
Arphaxad, quingentis annis: & genuit
12 filios & filias. * Porro Arphaxad vixit
triginta quinque annis, & genuit Sale.
13 * Vixitq. Arphaxad postquam genuit

[a] 1. Par. 1. a. 5. — [b] 1. Par. 1. b. 17. — [c] Sap. 10. a. 5. — [d] 1. Par. 1. b. 17.

Sale, trecentis tribus annis: & genuit
Sale, filios & filias. *Sale quoque vixit tri- 14
ginta annis, & genuit Heber. * Vixitq. 15
Sale postquam genuit Heber, quadrin- C
gentis tribus annis: & genuit filios &
Heber, filias. * Vixit autem Heber triginta 16
quattuor annis, & genuit Phaleg. * Et 17
vixit Heber postquam genuit Phaleg,
quadringentis triginta annis: & genuit
Phaleg, filios & filias. * Vixit quoque Phaleg 18
triginta annis, & genuit Reu. *[a]Vixitq. 19
Phaleg postquam genuit Reu, ducen-
tis nouem annis, & genuit filios &
Reu, filias. * Vixit autem Reu triginta du- 20
obus annis, & genuit Sarug. * Vixit 21
quoque Reu postquam genuit Sarug,
ducentis septem annis: & genuit filios
Sarug, & filias. * Vixit vero Sarug triginta 22
annis, & genuit Nachor. * Vixitq. Sa- 23
rug postquam genuit Nachor, ducen-
tis annis: & genuit filios & filias. * Vi- 24
Nachor, xit autem Nachor viginti nouem annis,
& genuit Thare. * Vixitq. Nachor post- 25
quam genuit Thare, centum decem &
nouem annis: & genuit filios & filias.
Thare. * Vixitq. [b]Thare septuaginta annis, & 26
genuit Abram & Nachor, & Aran. D

II. Historia populi acquisitionis.

I. Generationes Thare.

* Hæ sunt autem generationes Thare: 27
Thare genuit Abram, Nachor, &
Aran. Porro Aran genuit Lot. * Mor- 28
Familia Thare. tuusq. est Aran ante Thare patrem su-
um, in terra natiuitatis suæ in Vr Chal-
dæorum. * Duxerunt autem Abram & 29
Nachor vxores: nomen vxoris Abram,
Sarai: & nomen vxoris Nachor, Mel-
cha filia Aran patris Melchæ, & patris
Ieschæ. * Erat autem Sarai sterilis, nec 30
habebat liberos. * [c]Tulit itaque Thare 31
Abram filium suum, & Lot filium
Aran, filium filij sui, & Sarai nurum
suam, vxorem Abram filij sui, & edu-
xit eos de Vr Chaldæorum, vt irent
in terram Chanaan: veneruntq. vsque
[d]Haran, & habitauerunt ibi. * Et facti 32
sunt dies Thare ducentorum quinque
annorum, & mortuus est in Haran.

a) Abræ vocatio.

DIxit autem Dominus ad Abram: 12 1 A
[e]Egredere de terra tua, & de cogna-
tione tua, & de domo patris tui, & α) Præceptum Domini.
veni in terram, quam monstrabo tibi.
2 * Faciamq. te in gentem magnam, &
benedicam tibi, & magnificabo nomen
3 tuum, erisq. benedictus. * Benedicam
benedicentibus tibi, & maledicam ma-
ledicentibus tibi, atque [f]IN TE bene-
dicentur vniuersæ cognationes terræ.

4 *[g]Egressus est itaque Abram sicut β) Emigratio.
præceperat ei Dominus, & iuit cum eo
Lot: septuaginta quinque annorum erat
Abram cum egrederetur de Haran.
5 * Tulitq. Sarai vxorem suam, & Lot
B filium fratris sui, vniuersamq. substan-
tiam quam possederant, & animas quas
fecerant in Haran: & egressi sunt vt
irent in terram Chanaan. Cumq. ve-
6 nissent in eam, * pertransiuit Abram
terram vsque ad locum Sichem, vsque
ad conuallem illustrem: Chananæus
7 autem tunc erat in terra. * Apparuit
autem Dominus Abram, & dixit ei:
[h]Semini tuo dabo terram hanc. Qui
ædificauit ibi altare Domino, qui ap-
8 paruerat ei. * Et inde transgrediens
ad montem, qui erat contra orientem
Bethel, tetendit ibi tabernaculum su-
um, ab occidente habens Bethel, & ab
oriente Hai: ædificauit quoque ibi al-
tare Domino, & inuocauit nomen eius.
9 * Perrexitq. Abram vadens, & vltra pro-
grediens ad meridiem.

10 * Facta est autem fames in terra: γ) Iter in Ægyptum.
C descenditq. Abram in Ægyptum, vt
peregrinaretur ibi: præualuerat enim
11 fames in terra. * Cumq. prope esset
vt ingrederetur Ægyptum, dixit Sarai
vxori suæ: Noui quòd pulchra sis mu-
12 lier: * & quòd cum viderint te Ægyptij,
dicturi sunt: Vxor ipsius est: & inter-
13 ficient me, & te reseruabunt. * [i]Dic
ergo, obsecro te, quòd soror mea sis:
vt bene sit mihi propter te, & viuat
14 anima mea ob gratiam tui. * Cum
itaque ingressus esset Abram Ægy-
ptum, viderunt Ægyptij mulierem
15 quòd esset pulchra nimis. * Et nuncia-
uerunt principes Pharaoni, & lauda-
uerunt eam apud illum: & sublata est
16 mulier in domum Pharaonis. * Abram
D vero bene vsi sunt propter illam: Fue-
runtq. ei oues & boues, & asini, & serui

[a] 1. Par. 1. b. 19. — [b] 1. Par. 1. b. 26. Ios. 24. a. 2. — [c] Ios. 24. a. 3. Nehem. 9. b. 7. Iudit. 5. b. 7. — [d] Act. 7. a. 4. — [e] Act. 7. a. 3. — [f] Gal. 3. b. 8. Inf. 18. b. 18. 22. d. 18. — [g] Heb. 11. b. 8. — [h] Inf. 13. c. 14. 15. d. 18. 26. a. 4. Deut. 34. b. 4. — [i] Inf. 20. c. 12.

& famulæ, & aſinæ & cameli. * Flagel- 17
lauit autem Dominus Pharaonem pla-
gis maximis, & domum eius propter
Sarai vxorem Abram. * Vocauitq. Pha- 18
rao Abram, & dixit ei: Quidnam eſt
hoc quod feciſti mihi? quare non in-
dicaſti quòd vxor tua eſſet? * Quam 19
ob cauſam dixiſti eſſe ſororem tuam,
vt tollerem eam mihi in vxorem? Nunc
igitur ecce coniux tua, accipe eam, &
vade. * Præcepitq. Pharao ſuper Abram 20
viris: & deduxerunt eum, & vxorem
illius, & omnia quæ habebat.

δ) Reditus ex Ægypto.

13 1 A AScendit ergo Abram de Ægypto,
ipſe & vxor eius, & omnia quæ habe-
bat, & Lot cum eo ad auſtralem pla-
gam. * Erat autem diues valde in poſ- 2
ſeſſione auri & argenti. * Reuerſusq. 3
eſt per iter, quo venerat, a meridie in
Bethel vſque ad locum vbi prius fixe-
rat tabernaculum inter Bethel & Hai:
* in loco altaris [a] quod fecerat prius, & 4
inuocauit ibi nomen Domini.

ε) Diſceſſio Lot.

* Sed & Lot qui erat cum Abram, 5
fuerunt greges ouium, & armenta, &
tabernacula. * Nec poterat eos capere 6
terra, vt habitarent ſimul: [b] erat quippe B
ſubſtantia eorum multa, & nequibant
habitare communiter. * Vnde & facta 7
eſt rixa inter paſtores gregum Abram
& Lot. Eo autem tempore Chana-
næus & Pherezæus habitabant in terra
illa. * Dixit ergo Abram ad Lot: Ne 8
quæſo ſit iurgium inter me & te, &
inter paſtores meos, & paſtores tuos:
fratres enim ſumus. * Ecce vniuerſa 9
terra coram te eſt: recede a me, ob-
ſecro: ſi ad ſiniſtram ieris, ego dexte-
ram tenebo: ſi tu dexteram elegeris,
ego ad ſiniſtram pergam. * Eleuatis 10
itaque Lot oculis, vidit omnem circa
regionem Iordanis, quæ vniuerſa irri-
gabatur antequam ſubuerteret Domi-
nus Sodomam & Gomorrham, ſicut
paradiſus Domini, & ſicut Ægyptus C
venientibus in Segor. * Elegitq. ſibi 11
Lot regionem circa Iordanem, & re-
ceſſit ab Oriente: diuiſiq. ſunt alter-
utrum a fratre ſuo. * Abram habitauit 12
in terra Chanaan: Lot vero moratus
eſt in oppidis, quæ erant circa Iorda-
nem, & habitauit in Sodomis. * Ho- 13
mines autem Sodomitæ peſſimi erant,
& peccatores coram Domino nimis.

ς) Benedictio Abræ.

14 * Dixitq. Dominus ad Abram, poſt-
quam diuiſus eſt ab eo Lot: [c] Leua
oculos tuos, & vide a loco, in quo
nunc es, ad aquilonem & meridiem,
15 ad orientem & occidentem. * Omnem
terram, quam conſpicis, tibi dabo, &
16 ſemini tuo vſque in ſempiternum. * Fa-
ciamq. ſemen tuum ſicut puluerem
terræ: ſi quis poteſt hominum nume-
rare puluerem terræ, ſemen quoque
17 tuum numerare poterit. * Surge, &
perambula terram in longitudine, &
in latitudine ſua: quia tibi daturus ſum
18 eam. * Mouens igitur tabernaculum
ſuum Abram, venit & habitauit iuxta
conuallem Mambre, quæ eſt in He-
bron: ædificauitq. ibi altare Domino.

ζ) Inuaſio Elamitica.

14 1 A FActum eſt autem in illo tempore,
vt Amraphel rex Sennaar, & Arioch
rex Ponti, & Chodorlahomor rex Ela-
2 mitarum, & Thadal rex Gentium * ini-
rent bellum contra Bara regem Sodo-
morum, & contra Berſa regem Gomor-
rhæ, & contra Sennaab regem Adamæ,
& contra Semeber regem Seboim,
contraq. regem Balæ, ipſa eſt Segor.
3 * Omnes hi conuenerunt in vallem Sil-
4 ueſtrem, quæ nunc eſt mare ſalis. * Du-
odecim enim annis ſeruierant Chodor-
lahomor, & tertiodecimo anno receſ-
5 ſerunt ab eo. * Igitur quartodecimo
anno venit Chodorlahomor, & reges
qui erant cum eo: percuſſeruntq. Ra-
phaim in Aſtarothcarnaim, & Zuzim
cum eis, & Emim in Saue Cariathaim,
6 * & Chorræos in montibus Seir, vſque
ad Campeſtria Pharan, quæ eſt in ſo-
7 litudine. * Reuerſiq. ſunt, & venerunt
ad fontem Miſphat, ipſa eſt Cades: &
percuſſerunt omnem regionem Ama-
lecitarum, & Amorrhæum, qui habi-
8 tabat in Aſaſonthamar. * Et egreſſi ſunt
B rex Sodomorum, & rex Gomorrhæ,
rexq. Adamæ, & rex Seboim, necnon
& rex Balæ, quæ eſt Segor: & direxe-
runt aciem contra eos in valle Silue-
9 ſtri: * ſcilicet aduerſus Chodorlaho-
mor regem Elamitarum, & Thadal
regem gentium, & Amraphel regem
Sennaar, & Arioch regem Ponti: quat-
10 tuor reges aduerſus quinque. * Vallis
autem Silueſtris habebat puteos mul-
tos bituminis. Itaque rex Sodomorum,
& Gomorrhæ terga verterunt, cecide-
runtq. ibi: & qui remanſerant, fuge-

[a] Sup. 12. b. 7. — [b] Inf. 36. a. 7. — [c] Sup. 12. b. 7. Inf. 15. d. 18. 26. a. 4. Deut. 34. b. 4.

runt ad montem. * Tulerunt autem 11
omnem ſubſtantiam Sodomorum & C
Gomorrhæ, & vniuerſa quæ ad cibum
pertinent, & abierunt: * necnon & 12
Lot & ſubſtantiam eius, filium fratris
Abram, qui habitabat in Sodomis.

η) Victoria Abræ.

* Et ecce vnus, qui euaſerat, nun- 13
ciauit Abram Hebræo, qui habitabat
in conualle Mambre Amorrhæi fratris
Eſchol, & fratris Aner: hi enim pepi-
gerant fœdus cum Abram. * Quod 14
cum audiſſet Abram, captum videlicet
Lot fratrem ſuum, numerauit expe-
ditos vernaculos ſuos trecentos decem,
& octo: & perſecutus eſt vſque Dan.
* Et diuiſis ſocijs, irruit ſuper eos nocte: 15
percuſſitq. eos, & perſecutus eſt eos vſ-
que Hoba, quæ eſt ad læuam Damaſci.
* Reduxitq. omnem ſubſtantiam, & Lot 16
fratrem ſuum cum ſubſtantia illius, mu-
lieres quoque & populum. * Egreſſus 17
eſt autem rex Sodomorum in occur-
ſum eius poſtquam reuerſus eſt a cæde
Chodorlahomor, & regum qui cum eo
erant in valle Saue, quæ eſt vallis regis.

θ) Benedictio Melchiſedech.

* [a] At vero Melchiſedech rex Salem, 18
proferens panem & vinum, erat enim D
Sacerdos Dei altiſſimi, * benedixit ei, 19
& ait: Benedictus Abram Deo excelſo,
qui creauit cælum & terram: * & bene- 20
dictus Deus excelſus, quo protegente,
hoſtes in manibus tuis ſunt. Et dedit
ei decimas ex omnibus. * Dixit autem 21
rex Sodomorum ad Abram: Da mihi
animas, cetera tolle tibi. * Qui reſpon- 22
dit ei: Leuo manum meam ad Domi-
num Deum excelſum poſſeſſorem cæli
& terræ, * quòd a filo ſubtegminis vſ- 23
que ad corigiam caligæ, non accipiam
ex omnibus quæ tua ſunt, ne dicas: Ego
ditaui Abram: * exceptis his, quæ co- 24
mederunt iuuenes, & partibus virorum,
qui venerunt mecum, Aner, Eſchol, &
Mambre: iſti accipient partes ſuas.

) Abræ pactio.

) Fœdus ...ngitur:

HIs itaque tranſactis, factus eſt ſer- 15 1 A
mo Domini ad Abram per viſionem
dicens: Noli timere Abram, ego pro-
tector tuus ſum, & merces tua magna
nimis. * Dixitq. Abram: Domine Deus, 2
quid dabis mihi? ego vadam abſque
liberis: & filius procuratoris domus
meæ iſte Damaſcus Eliezer. * Addi- 3
ditq. Abram: Mihi autem non dediſti

Abram credit,

ſemen: & ecce vernaculus meus, heres
4 meus erit. * Statimq. ſermo Domini
factus eſt ad eum, dicens: Non erit
B hic heres tuus: ſed qui egredietur de
vtero tuo, ipſum habebis heredem.
5 * Eduxitq. eum foras, & ait illi: [b] Su-
ſpice cælum, & numera ſtellas, ſi po-
tes. Et dixit ei: Sic erit ſemen tuum.
6 * [c] Credidit Abram Deo, & reputatum
eſt illi ad iuſtitiam.

Dominus promittit.

7 * Dixitq. ad eum: Ego Dominus qui
eduxi te de Vr Chaldæorum vt darem
tibi terram iſtam, & poſſideres eam.
8 * At ille ait: Domine Deus, vnde ſcire
poſſum, quòd poſſeſſurus ſim eam?
9 * Et reſpondens Dominus: Sume, in-
quit, mihi vaccam triennem, & capram
trimam, & arietem annorum trium,
10 turturem quoque, & columbam. * Qui
tollens vniuerſa hæc, [d] diuiſit ea per
medium, & vtraſque partes contra ſe
altrinſecus poſuit: aues autem non
11 diuiſit. * Deſcenderuntq. volucres ſu-
per cadauera, & abigebat eas Abram.
12 * Cumq. ſol occumberet, ſopor irruit
C ſuper Abram, & horror magnus &
13 tenebroſus inuaſit eum. * Dictumq. eſt
ad eum: Scito prænoſcens quòd [e] pe-
regrinum futurum ſit ſemem tuum in
terra non ſua, & ſubijcient eos ſerui-
tuti, & affligent quadringentis annis.
14 * Verumtamen gentem, cui ſeruituri
ſunt, ego iudicabo: & poſt hæc egre-
15 dientur cum magna ſubſtantia. * Tu
autem ibis ad patres tuos in pace, ſe-
16 pultus in ſenectute bona. * Genera-
D tione autem quarta reuertentur huc:
necdum enim completæ ſunt iniqui-
tates Amorrhæorum vſque ad præſens
17 tempus. * Cum ergo occubuiſſet ſol,
facta eſt caligo tenebroſa, & apparuit
clibanus fumans, & lampas ignis tranſ-
18 iens inter diuiſiones illas. * In illo die
[f] pepigit Dominus fœdus cum Abram,
dicens: Semini tuo dabo terram hanc
a fluuio Ægypti vſque ad fluuium
19 magnum Euphraten, * Cinæos, & Ce-
20 nezæos, Cedmonæos, * & Hethæos, &
21 Pherezæos, Raphaim quoque, * &
Amorrhæos, & Chananæos, & Gerge-
ſæos, & Iebuſæos.

β) Filius ancillæ:

16 1 A IGitur Sarai, vxor Abram, non ge-
nuerat liberos: ſed habens ancillam

[a] Heb. 7. a. 1. — [b] Rom. 4. c. 18. — [c] Rom. 4. a. 3. Gal. 3. a. 6. Iac. 2. d. 23. — [d] Iere. 34. d. 18. — [e] Act. 7. a. 6. — [f] Sup. 12. b. 7. 13. d. 14. Inf. 26. a. 4. Deut. 34. b. 4. 2. Par. 9. f. 26. 3. Reg. 4. c. 21.

Agar concipit,

Ægyptiam nomine Agar, * dixit ma- 2
rito ſuo: Ecce, concluſit me Dominus,
ne parerem: ingredere ad ancillam me-
am, ſi forte ſaltem ex illa ſuſcipiam
filios. Cumq. ille acquieſceret depre-
canti, * tulit Agar Ægyptiam ancillam 3
ſuam poſt annos decem quàm habi-
tare cœperant in terra Chanaan: &
dedit eam viro ſuo vxorem. * Qui in- 4
greſſus eſt ad eam. At illa concepiſſe B
ſe videns, deſpexit dominam ſuam.

fugit & corripitur,

* Dixitq. Sarai ad Abram: Inique agis 5
contra me: ego dedi ancillam meam
in ſinum tuum, quæ videns quòd con-
ceperit, deſpectui me habet. iudicet
Dominus inter me, & te. * Cui reſpon- 6
dens Abram: Ecce, ait, ancilla tua in
manu tua eſt, vtere ea vt libet. Affli-
gente igitur eam Sarai, fugam inijt.
* Cumq. inueniſſet eam angelus Do- 7
mini iuxta fontem aquæ in ſolitudine,
qui eſt in via Sur in deſerto, * dixit 8
ad illam: Agar ancilla Sarai, vnde
venis? & quo vadis? quæ reſpondit:
A facie Sarai dominæ meæ ego fugio.
* Dixitq. ei angelus Domini: Reuertere 9
ad dominam tuam, & humiliare ſub C
manu illius. * Et rurſum: Multiplicans, 10
inquit, multiplicabo ſemen tuum, &
non numerabitur præ multitudine. * Ac 11
deinceps: Ecce, ait, concepiſti, & pa-
ries filium: vocabiſq. nomen eius Iſ-
mael, eo quòd audierit Dominus affli-
ctionem tuam. * Hic erit ferus homo: 12
manus eius contra omnes, & manus
omnium contra eum: & e regione vni-
uerſorum fratrum ſuorum figet taber-
nacula. * Vocauit autem nomen Do- 13
mini qui loquebatur ad eam: Tu Deus D
qui vidiſti me. Dixit enim: Profecto
hic vidi poſteriora videntis me. * [a]Pro- 14
pterea appellauit puteum illum, Pu-
teum viuentis & videntis me. Ipſe eſt
inter Cades & Barat.

parit Iſmaelem.

* Peperitq. Agar Abræ filium: qui 15
vocauit nomen eius Iſmael. * Octoginta 16
& ſex annorum erat Abram quando
peperit ei Agar Iſmaelem.

γ) Pacti confirmatio:

17
POſtquam vero nonaginta & no- 1
uem annorum eſſe cœperat, apparuit A
ei Dominus: dixitq. ad eum: Ego Deus
omnipotens: ambula coram me, & eſto
perfectus. * Ponamq. fœdus meum in- 2
ter me & te, & multiplicabo te vehe-
3 menter nimis. * Cecidit Abram pronus
4 in faciem. * Dixitq. ei Deus: Ego ſum,
& pactum meum tecum, [b]eriſq. pater
5 multarum gentium. * Nec vltra voca-

appellatur Abraham,

bitur nomen tuum Abram: ſed appel-
laberis Abraham: quia patrem multa-
6 rum gentium conſtitui te. * Faciamq.
te creſcere vehementiſſime, & ponam
te in gentibus, regeſq. ex te egredien-
7 tur. * Et ſtatuam pactum meum inter
me & te, & inter ſemen tuum poſt te
in generationibus ſuis fœdere ſempi-
terno: vt ſim Deus tuus, & ſeminis
8 tui poſt te. * Daboq. tibi & ſemini tuo
B terram peregrinationis tuæ, omnem
terram Chanaan in poſſeſſionem æter-
nam, eroq. Deus eorum.

iubetur circumciſio,

9 * Dixit iterum Deus ad Abraham:
[c]Et tu ergo cuſtodies pactum meum,
& ſemen tuum poſt te in generationi-
10 bus ſuis. * Hoc eſt pactum meum quod
obſeruabitis inter me & vos, & ſemen
tuum poſt te: Circumcidetur ex vobis
11 omne maſculinum: * & circumcidetis
carnem præputij veſtri, vt ſit [d]in ſi-
12 gnum fœderis inter me & vos. * Infans
octo dierum circumcidetur in vobis,
omne maſculinum in generationibus
veſtris: tam vernaculus, quàm empti-
tius circumcidetur, & quicumque non
13 fuerit de ſtirpe veſtra: * eritq. pactum
meum in carne veſtra in fœdus æter-
14 num. * Maſculus, cuius præputij caro
circumciſa non fuerit, delebitur anima
illa de populo ſuo: quia pactum meum
irritum fecit.

promittitur filius Saræ,

15 * Dixit quoque Deus ad Abraham:
C Sarai vxorem tuam non vocabis Sarai,
16 ſed Saram. * Et benedicam ei, & ex
illa dabo tibi filium cui benedicturus
ſum, eritq. in nationes, & reges popu-
17 lorum orientur ex eo. * Cecidit Abra-
ham in faciem ſuam, & riſit, dicens in
corde ſuo: Putaſne centenario naſce-
tur filius? & Sara nonagenaria pariet?
18 * Dixitq. ad Deum: Vtinam Iſmael
19 viuat coram te. * Et ait Deus ad Abra-
ham: [e]Sara vxor tua pariet tibi filium,
vocabiſq. nomen eius Iſaac, & conſti-
tuam pactum meum illi in fœdus ſem-
piternum, & ſemini eius poſt eum.
20 * Super Iſmael quoque exaudiui te. ecce,
benedicam ei, & augebo, & multipli-
cabo eum valde: duodecim duces ge-
nerabit, & faciam illum in gentem

[a] Inf. 24. g. 62. — [b] Eccl. 44. c. 20. Rom. 4. c. 17. — [c] Act. 7. a. 8. — [d] Rom. 4. b. 11. Leu. 12. a. 3. Luc. 2. c. 21. — [e] Inf. 18. b. 10. & 21. a. 2.

magnam. * Pactum vero meum ſta- 21
tuam ad Iſaac, quem pariet tibi Sara D
tempore iſto in anno altero. * Cumq. 22
finitus eſſet ſermo loquentis cum eo,
aſcendit Deus ab Abraham.

circumciduntur omnes.

*Tulit autem Abraham Iſmael fili- 23
um ſuum, & omnes vernaculos domus
ſuæ: vniuerſosq. quos emerat, cunctos
mares ex omnibus viris domus ſuæ:
& circumcidit carnem præputij eorum
ſtatim in ipſa die, ſicut præceperat ei
Deus. * Abraham nonaginta & nouem 24
erat annorum quando circumcidit car-
nem præputij ſui. * Et Iſmael filius trede- 25
cim annos impleuerat tempore circum-
ciſionis ſuæ. * Eadem die circumciſus 26
eſt Abraham & Iſmael filius eius. * Et 27
omnes viri domus illius, tam verna-
culi, quàm emptitij & alienigenæ pa-
riter circumciſi ſunt.

18

(b) Apparitio Domini:

[a]APparuit autem ei Dominus in con- 1 A
ualle Mambre ſedenti in oſtio taberna-

apparent tres viri,

culi ſui in ipſo feruore diei. * Cumq. 2
eleuaſſet oculos, apparuerunt ei tres
viri ſtantes prope eum: quos cum vi-
diſſet, cucurrit in occurſum eorum de
oſtio tabernaculi, & adorauit in terram.
* Et dixit: Domine, ſi inueni gratiam 3
in oculis tuis, ne tranſeas ſeruum tuum:
* ſed afferam pauxillum aquæ, & la- 4
uate pedes veſtros, & requieſcite ſub
arbore. * Ponamq. buccellam panis, 5
& confortate cor veſtrum, poſtea tranſ-
ibitis: idcirco enim declinaſtis ad ſer-
uum veſtrum. Qui dixerunt: Fac vt
locutus es. * Feſtinauit Abraham in 6
tabernaculum ad Saram, dixitq. ei: Ac-
celera, tria ſata ſimilæ commiſce, & fac
ſubcinericios panes. * Ipſe vero ad ar- 7
mentum cucurrit, & tulit inde vitulum B
tenerrimum & optimum, deditq. puero:
qui feſtinauit & coxit illum. * Tulit 8
quoque butyrum & lac, & vitulum
quem coxerat, & poſuit coram eis:
ipſe vero ſtabat iuxta eos ſub arbore.

Dominus iterum filium promittit.

* Cumq. comediſſent, dixerunt ad 9
eum: Vbi eſt Sara vxor tua? ille re-
ſpondit: Ecce in tabernaculo eſt. * Cui 10
dixit: [b]Reuertens veniam ad te tem-
pore iſto, vita comite, & habebit filium
Sara vxor tua. Quo audito, Sara riſit
poſt oſtium tabernaculi. * Erant autem 11
ambo ſenes, prouectæq. ætatis, & de-
fierant Saræ fieri muliebria. * Quæ 12
riſit occulte dicens: Poſtquam con-
ſenui, & [c]dominus meus vetulus eſt,
13 voluptati operam dabo? * Dixit autem
Dominus ad Abraham: Quare riſit
Sara, dicens: Num vere paritura ſum
14 anus? * Numquid Deo quidquam eſt
difficile? iuxta condictum reuertar ad te
hoc eodem tempore, vita comite, & ha-
15 bebit Sara filium. * Negauit Sara, dicens,
Non riſi: timore perterrita. Dominus
autem: Non eſt, inquit, ita: ſed riſiſti.

Abraham precatur pro pentapoli.

16 * Cum ergo ſurrexiſſent inde viri,
direxerunt oculos contra Sodomam:
& Abraham ſimul gradiebatur, dedu-
17 cens eos. * Dixitq. Dominus: Num
celare potero Abraham quæ geſturus
18 ſum: * cum futurus ſit in gentem ma-
gnam, ac robuſtiſſimam, & [d]BENE-
DICENDÆ ſint in illo omnes natio-
19 nes terræ? * Scio enim quòd præce-
C pturus ſit filijs ſuis, & domui ſuæ poſt
ſe vt cuſtodiant viam Domini, & faciant
iudicium & iuſtitiam: vt adducat Do-
minus propter Abraham omnia quæ
20 locutus eſt ad eum. * Dixit itaque Do-
minus: Clamor Sodomorum & Go-
morrhæ multiplicatus eſt, & peccatum
21 eorum aggrauatum eſt nimis. * Deſcen-
dam, & videbo vtrum clamorem qui
venit ad me, opere compleuerint: an
22 non eſt ita, vt ſciam. * Conuerteruntq.
ſe inde, & abierunt Sodomam: Abra-
ham vero adhuc ſtabat coram Domino.
23 * Et appropinquans ait: Numquid per-
24 des iuſtum cum impio? * Si fuerint
quinquaginta iuſti in ciuitate, peribunt
ſimul? & non parces loco illi propter
quinquaginta iuſtos, ſi fuerint in eo?
25 * Abſit a te, vt rem hanc facias, & oc-
cidas iuſtum cum impio, fiatq. iuſtus
ſicut impius, non eſt hoc tuum: qui
iudicas omnem terram, nequaquam
26 facies iudicium hoc. * Dixitq. Domi-
nus ad eum: Si inuenero Sodomis
quinquaginta iuſtos in medio ciuitatis,
27 dimittam omni loco propter eos. * Re-
D ſpondensq. Abraham, ait: Quia ſemel
cœpi, loquar ad Dominum meum,
28 cum ſim puluis & cinis. * Quid ſi mi-
nus quinquaginta iuſtis quinque fu-
erint? delebis, propter quadraginta
quinque, vniuerſam vrbem? Et ait:
Non delebo, ſi inuenero ibi quadra-
29 ginta quinque. * Rurſumq. locutus eſt
ad eum: Sin autem quadraginta ibi

[a] Hebr. 13. a. 2. — [b] Sup. 17. c. 19. Inf. 21. a. 1. Rom. 9. c. 9. — [c] 1. Pet. 3. a. 6. — [d] Sup. 12. a. 3. Inf. 22. d. 18.

inuenti fuerint, quid facies? Ait: Non
percutiam propter quadraginta. * Ne 30
quæso, inquit, indigneris Domine, si
loquar: Quid si ibi inuenti fuerint tri-
ginta? Respondit: Non faciam, si in-
uenero ibi triginta. * Quia semel, ait, 31
cœpi, loquar ad Dominum meum:
Quid si ibi inuenti fuerint viginti?
Ait: Non interficiam propter viginti.
* Obsecro, inquit, ne irascaris Domine, 32
si loquar adhuc semel: Quid si inuenti
fuerint ibi decem? Et dixit: Non de-
lebo propter decem. * Abijtq. Domi- 33
nus, postquam cessauit loqui ad Abra-
ham: & ille reuersus est in locum suum.

19

ε) Fata pentapoleos & Lot:

VEneruntq. duo Angeli Sodomam 1 A
vespere, & sedente Lot in foribus ci-
uitatis. [a] Qui cum vidisset eos, sur-
rexit, & iuit obuiam eis: adorauitq.
Sodomitæ pessimi,
pronus in terram, * & dixit: Obsecro, 2
domini, declinate in domum pueri ve-
stri, & manete ibi: lauate pedes ve-
stros, & mane proficiscemini in viam
vestram. Qui dixerunt: Minime, sed
in platea manebimus. * Compulit illos 3
oppido vt diuerterent ad eum: ingres-
sisq. domum illius fecit conuiuium, &
coxit azyma: & comederunt. * Prius 4
autem quàm irent cubitum, viri ciui-
tatis vallauerunt domum a puero vsque
ad senem, omnis populus simul. * Vo- 5
caueruntq. Lot, & dixerunt ei: Vbi
sunt viri qui introierunt ad te nocte?
educ illos huc, vt cognoscamus eos.
* Egressus ad eos Lot, post tergum oc- 6
cludens ostium, ait: * Nolite, quæso, 7
fratres mei, nolite malum hoc facere.
* Habeo duas filias, quæ necdum co- 8
gnouerunt virum: educam eas ad vos, B
& abutimini eis sicut vobis placuerit,
dummodo viris istis nihil mali faciatis,
quia ingressi sunt sub vmbra culminis
mei. *At illi dixerunt: Recede illuc. Et 9
rursus: Ingressus es, inquiunt, vt ad-
uena; numquid vt iudices? te ergo
ipsum magis quàm hos affligemus.
[b] Vimq. faciebant Lot vehementissime:
iamq. prope erat vt effringerent fores.
* Et ecce miserunt manum viri, & in- 10
troduxerunt ad se Lot, clauseruntq.
ostium: * & eos, qui foris erant, [c] per- 11
cusserunt cæcitate a minimo vsque ad
maximum, ita vt ostium inuenire non
12 possent. * Dixerunt autem ad Lot: Ha-
C bes hic quempiam tuorum? generum,
aut filios, aut filias, omnes, qui tui
13 sunt, educ de vrbe hac: * delebimus
enim locum istum, eo quòd increue-
rit clamor eorum coram Domino, qui
14 misit nos vt perdamus illos. * Egres-
sus itaque Lot, locutus est ad generos
suos qui accepturi erant filias eius,
& dixit: Surgite, egredimini de loco
isto: quia delebit Dominus ciuitatem
hanc. Et visus est eis quasi ludens
loqui.
15 * Cumq. esset mane, cogebant eum eductio Lot,
Angeli, dicentes: Surge, tolle vxorem
tuam, & duas filias quas habes: ne &
tu pariter pereas in scelere ciuitatis.
16 * Dissimulante illo, apprehenderunt
D manum eius, & manum vxoris, ac dua-
rum filiarum eius, eo quòd parceret
17 Dominus illi. * [d] Eduxeruntq. eum, &
posuerunt extra ciuitatem: ibiq. locuti
sunt ad eum, dicentes: Salua animam
tuam: noli respicere post tergum, nec
stes in omni circa regione: sed in
monte saluum te fac, ne & tu simul
18 pereas. * Dixitq. Lot ad eos: Quæso
19 Domine mi, * quia inuenit seruus tuus
gratiam coram te, & magnificasti mise-
ricordiam tuam quam fecisti mecum,
vt saluares animam meam, nec possum
in monte saluari, ne forte apprehendat
20 me malum, & moriar: * Est ciuitas
hæc iuxtà, ad quam possum fugere,
parua, & saluabor in ea: numquid non
21 modica est, & viuet anima mea? * Di-
E xitq. ad eum: Ecce etiam in hoc sus-
cepi preces tuas, vt non subuertam
22 vrbem pro qua locutus es. * [e] Festina,
& saluare ibi: quia non potero facere
quidquam donec ingrediaris illuc. Id-
circo vocatum est nomen vrbis illius
23 Segor. * Sol egressus est super terram,
& Lot ingressus est Segor.
24 * [f] Igitur Dominus pluit super Sodo- igne pereunt,
mam & Gomorrham sulphur & ignem
25 a Domino de cælo: * & subuertit ciui-
tates has, & omnem circa regionem,
vniuersos habitatores vrbium, & cuncta
26 terræ virentia. * [g] Respiciensq. vxor
eius post se, versa est in statuam salis.
27 * Abraham autem consurgens mane,
28 vbi steterat prius cum Domino, * in-
tuitus est Sodomam & Gomorrham,

[a] Heb. 13. a. 2. — [b] 2. Pet. 2. b. 8. — [c] Sap. 19. c. 16. — [d] Sap. 10. b. 6. — [e] Sap. 10. b. 6. — [f] Deu. 29. d. 23. Isa. 13. d. 19. Ier. 50. f. 40. Ezec. 16. f. 49. Ose. 11. c. 8. Amos 4. d. 11. Luc. 17. f. 29. Iudæ b. 7. — [g] Luc. 17. g. 32. Sup. 18. a. 3.

& vniuerſam terram regionis illius:
viditq. aſcendentem fauillam de terra
quaſi fornacis fumum.* Cum enim 29
ſubuerteret Deus ciuitates regionis il- F
lius, recordatus Abrahæ, liberauit Lot
de ſubuerſione vrbium in quibus habi-
tauerat.

oriuntur Moabitæ & Ammonitæ.

* Aſcenditq. Lot de Segor, & manſit 30
in monte, duæ quoque filiæ eius cum
eo (timuerat enim manere in Segor)
& manſit in ſpelunca ipſe, & duæ filiæ
eius cum eo. * Dixitq. maior ad mino- 31
rem: Pater noſter ſenex eſt, & nullus
virorum remanſit in terra qui poſſit
ingredi ad nos iuxta morem vniuerſæ
terræ. * Veni, inebriemus eum vino, 32
dormiamusq. cum eo, vt ſeruare poſ-
ſimus ex patre noſtro ſemen. * Dede- 33
runt itaque patri ſuo bibere vinum
nocte illa: Et ingreſſa eſt maior, dor-
miuitq. cum patre: at ille non ſenſit,
nec quando accubuit filia, nec quando
ſurrexit. *Altera quoque die dixit maior 34
ad minorem: Ecce dormiui heri cum G
patre meo, demus ei bibere vinum
etiam hac nocte, & dormies cum eo,
vt ſaluemus ſemen de patre noſtro.
* Dederunt etiam & illa nocte patri ſuo 35
bibere vinum, ingreſſaq. minor filia,
dormiuit cum eo: & ne tunc quidem
ſenſit quando concubuerit, vel quando
illa ſurrexerit. * Conceperunt ergo duæ 36
filiæ Lot de patre ſuo. * Peperitq. maior 37
filium, & vocauit nomen eius Moab:
ipſe eſt pater Moabitarum vſque in præ-
ſentem diem. * Minor quoque peperit 38
filium, & vocauit nomen eius Ammon,
ideſt filius populi mei: ipſe eſt pater
Ammonitarum vſque hodie.

c) Filius liberæ:

20
1 A
PRofectus inde Abraham in ter-
ram auſtralem, habitauit inter Cades,
& Sur: & peregrinatus eſt in Geraris.
* Dixitq. de Sara vxore ſua, Soror mea 2
eſt. Miſit ergo Abimelech rex Geraræ,
& tulit eam. * Venit autem Deus ad 3
Abimelech per ſomnium nocte, & ait
illi: En morieris propter mulierem
quam tuliſti: habet enim virum. * Abi- 4
melech vero non tetigerat eam, & ait:
Domine, num gentem ignorantem &
iuſtam interficies? * Nonne ipſe dixit 5
mihi: Soror mea eſt: & ipſa ait: Fra-
ter meus eſt? in ſimplicitate cordis
mei, & munditia manuum mearum
6 feci hoc. * Dixitq. ad eum Deus: Et
B ego ſcio quòd ſimplici corde feceris:
& ideo cuſtodiui te ne peccares in me,
7 & non dimiſi vt tangeres eam. * Nunc
ergo redde viro ſuo vxorem, quia pro-
pheta eſt: & orabit pro te, & viues:
ſi autem nolueris reddere, ſcito quòd
morte morieris tu, & omnia quæ tua
8 ſunt. * Statimq. de nocte conſurgens
Abimelech, vocauit omnes ſeruos ſuos:
& locutus eſt vniuerſa verba hæc in
auribus eorum, timueruntq. omnes viri
9 valdè. * Vocauit autem Abimelech eti-
C am Abraham, & dixit ei: Quid feciſti
nobis? quid peccauimus in te, quia
induxiſti ſuper me & ſuper regnum
meum peccatum grande? quæ non
10 debuiſti facere, feciſti nobis. * Rur-
ſumq. expoſtulans, ait: Quid vidiſti,
11 vt hoc faceres? * Reſpondit Abraham:
Cogitaui mecum, dicens: Forſitan non
eſt timor Dei in loco iſto: & interficient
12 me propter vxorem meam: * aliàs au-
tem & [a] vere ſoror mea eſt, filia patris
mei, & non filia matris meæ, & duxi
13 eam in vxorem. * Poſtquam autem
eduxit me Deus de domo patris mei,
dixi ad eam: Hanc miſericordiam fa-
cies mecum: In omni loco, ad quem
ingrediemur, dices quòd frater tuus
14 ſim. * [b] Tulit igitur Abimelech oues
D & boues, & ſeruos & ancillas, & dedit
Abraham: reddiditq. illi Saram vxorem
15 ſuam, * & ait: Terra coram vobis eſt,
16 vbicumque tibi placuerit habita. * Saræ
autem dixit: Ecce mille argenteos dedi
fratri tuo, hoc erit tibi in velamen ocu-
lorum ad omnes qui tecum ſunt, &
quocumque perrexeris: mementoq. te
17 deprehenſam. * Orante autem Abra-
ham, ſanauit Deus Abimelech & vxo-
rem, ancillasq. eius, & pepererunt:
18 * concluſerat enim Dominus omnem
vuluam domus Abimelech propter Sa-
ram vxorem Abrahæ.

Sara ablata iterum redditur,

21
1 A
VIſitauit autem Dominus Saram,
ſicut [c] promiſerat: & impleuit quæ lo-
2 cutus eſt. * Concepitq. & [d] peperit
filium in ſenectute ſua, tempore quo
3 prædixerat ei Deus. * Vocauitq. Abra-
ham nomen filij ſui, quem genuit ei
4 Sara, Iſaac: * & circumcidit eum octauo
5 die, [e] ſicut præceperat ei Deus, * cum
centum eſſet annorum: hac quippe
6 ætate patris, natus eſt Iſaac. * Dixitq.

Iſaac paritur & circumciditur,

[a] Sup. 12. c. 13. — [b] Inf. 21. c. 23. — [c] Sup. 17. c. 19. 18. b. 10. — [d] Gal. 4. c. 23. Heb. 11. c. 11. —
[e] Sup. 17. b. 10. Mat. 1. a. 2.

Sara: Risum fecit mihi Deus: quicum-
que audierit, corridebit mihi. * Rur- 7
sumq. ait: Quis auditurum crederet
Abraham quòd Sara lactaret filium,
quem peperit ei iam seni?

Ismael & Agar eijciuntur,

* Creuit igitur puer, & ablactatus 8
est: fecitq. Abraham grande conui-
uium in die ablactationis eius. * Cumq. 9
vidisset Sara filium Agar Ægyptiæ lu-
dentem cum Isaac filio suo, dixit ad
Abraham: * [a] Eijce ancillam hanc, & 10
filium eius: non enim erit heres filius
ancillæ cum filio meo Isaac. * Dure 11
accepit hoc Abraham pro filio suo.
* Cui dixit Deus: Non tibi videatur 12
asperum super puero, & super ancilla B
tua: omnia quæ dixerit tibi Sara, audi
vocem eius: quia [b] in Isaac vocabitur
tibi semen. * Sed & filium ancillæ fa- 13
ciam in gentem magnam, quia semen
tuum est. * Surrexit itaque Abraham 14
mane, & tollens panem & vtrem aquæ,
imposuit scapulæ eius, tradiditq. pue-
rum, & dimisit eam. Quæ cum abijsset,
errabat in solitudine Bersabee. * Cumq. 15
consumpta esset aqua in vtre, abiecit
puerum subter vnam arborum, quæ
ibi erant. * Et abijt, seditq. è regione 16
procul quantum potest arcus iacere.
dixit enim: Non videbo morientem
puerum: & sedens contrà, leuauit vo-
cem suam & fleuit. * Exaudiuit autem 17
Deus vocem pueri: vocauitq. Angelus
Dei Agar de cælo, dicens: Quid agis
Agar? noli timere: exaudiuit enim
Deus vocem pueri de loco in quo est.
* Surge, tolle puerum, & tene manum 18
illius: quia in gentem magnam faciam C
eum. * Aperuitq. oculos eius Deus: 19
quæ videns puteum aquæ, abijt, & im-
pleuit vtrem, deditq. puerò bibere. * Et 20
fuit cum eo: qui creuit, & moratus est
in solitudine, factusq. est iuuenis sagit-
tarius. * Habitauitq. in deserto Pharan, 21
& accepit illi mater sua vxorem de
terra Ægypti.

Abimelech cum Abraham paciscitur.

* Eodem tempore dixit Abimelech, 22
& Phicol princeps exercitus eius ad
Abraham: Deus tecum est in vniuer-
sis quæ agis. * Iura ergo per Deum, 23
ne noceas mihi, & posteris meis, stir-
piq. meæ: sed iuxta misericordiam,
[c] quam feci tibi, facies mihi, & terræ
in qua versatus es aduena. * Dixitq. 24
Abraham: Ego iurabo. * Et increpa- 25
uit Abimelech propter puteum aquæ
26 quem vi abstulerant serui eius. * Re-
sponditq. Abimelech: Nesciui quis fe-
cerit hanc rem: sed & tu non indicasti
mihi, & ego non audiui præter hodie.
27 * Tulit itaque Abraham oues & bo-
D ues, & dedit Abimelech: percusseruntq.
28 ambo foedus. * Et statuit Abraham
29 septem agnas gregis seorsum. * Cui
dixit Abimelech: Quid sibi volunt se-
ptem agnæ istæ, quas stare fecisti se-
30 orsum? * At ille: Septem, inquit, a-
gnas accipies de manu mea: vt sint
mihi in testimonium, quoniam ego
31 fodi puteum istum. * Idcirco vocatus
est locus ille Bersabee: quia ibi vter-
32 que iurauit. * Et inierunt foedus pro
33 puteo iuramenti. * Surrexit autem
Abimelech, & Phicol princeps exer-
citus eius, reuersiq. sunt in terram Pa-
læstinorum. Abraham vero plantauit
nemus in Bersabee, & inuocauit ibi
34 nomen Domini Dei æterni. * Et fuit
colonus terræ Palæstinorum diebus
multis.

22

1 A QVæ postquam gesta sunt, [d] tenta-
uit Deus Abraham, & dixit ad eum:
Abraham, Abraham. At ille respon-
2 dit: Adsum. * Ait illi: Tolle filium
tuum vnigenitum, quem diligis, Isaac,
& vade in terram visionis: atque ibi of-
feres eum in holocaustum super vnum
3 montium quem monstrauero tibi. * Igi-
tur Abraham de nocte consurgens, stra-
uit asinum suum: ducens secum duos
iuuenes, & Isaac filium suum: cumq.
concidisset ligna in holocaustum, abijt
ad locum quem præceperat ei Deus.
4 * Die autem tertio, eleuatis oculis, vi-
5 dit locum procul: * dixitq. ad pueros
suos: Expectate hic cum asino: ego &
puer illuc vsque properantes, post-
quam adorauerimus, reuertemur ad
6 vos. * Tulit quoque ligna holocausti,
B & imposuit super Isaac filium suum:
ipse vero portabat in manibus ignem
& gladium. Cumq. duo pergerent si-
7 mul, * dixit Isaac patri suo: Pater mi.
At ille respondit: Quid vis fili? Ecce,
inquit, ignis & ligna: vbi est victima
8 holocausti? * Dixit autem Abraham:
Deus prouidebit sibi victimam holo-
causti, fili mi. Pergebant ergo pariter:

c) Abrahæ consummatio.

a) Obedientiæ præmium:

heroicum holocaustum,

---

[a] Gal. 4. d. 30. — [b] Rom. 9. b. 7. Heb. 11. d. 18. — [c] Sup. 20. d. 14. — [d] Iudit. 8. c. 22. Heb. 11. d. 17.

* & venerunt ad locum quem osten- 9
derat ei Deus, in quo ædificauit altare,
& desuper ligna composuit: cumq. al-
ligasset Isaac filium suum, posuit eum
in altare super struem lignorum. * [a]Ex- 10
tenditq. manum, & arripuit gladium,
vt immolaret filium suum. * Et ecce 11
Angelus Domini de cælo clamauit,
dicens: Abraham, Abraham. Qui re-
spondit: Adsum. * Dixitq. ei: Non ex- 12
tendas manum tuam super puerum, C
neque facias illi quidquam: nunc co-
gnoui quòd times Deum, & non pe-
percisti vnigenito filio tuo propter me.
* Leuauit Abraham oculos suos, viditq. 13
post tergum arietem inter vepres hæ-
rentem cornibus, quem assumens ob-
tulit holocaustum pro filio. * Appel- 14
lauitq. nomen loci illius, Dominus
videt. Vnde vsque hodie dicitur: In
monte Dominus videbit.

promissiones magnificæ.

* Vocauit autem Angelus Domini 15
Abraham secundo de cælo, dicens:
* [b]Per memetipsum iuraui, dicit Do- 16
minus: quia fecisti hanc rem, & non
pepercisti filio tuo vnigenito propter
me: * benedicam tibi, & multiplicabo 17
semen tuum sicut stellas cæli, & velut D
arenam quæ est in littore maris: [c]pos-
sidebit semen tuum portas inimicorum
suorum, * & [d]BENEDICENTVR in 18
semine tuo omnes gentes terræ, quia
obedisti voci meæ. * Reuersus est 19
Abraham ad pueros suos, abieruntq.
Bersabee simul, & habitauit ibi.

Rebeccæ consanguinei.

* His ita gestis, nunciatum est Abra- 20
hæ quòd Melcha quoque genuisset fi-
lios Nachor fratri suo, * Hus primo- 21
genitum, & Buz fratrem eius, & Ca-
muel patrem Syrorum, * & Cased, & 22
Azau, Pheldas quoque & Iedlaph, * ac 23
Bathuel, de quo nata est Rebecca: octo
istos genuit Melcha, Nachor fratri A-
brahæ. * Concubina vero illius, no- 24
mine Roma, peperit Tabee, & Gaham,
& Tahas, & Maacha.

Monumenti possessio: Sara moritur,

23
VIxit autem Sara centum viginti- 1 A
septem annis. * Et mortua est in ciui- 2
tate Arbee, quæ est Hebron, in terra
Chanaan: venitq. Abraham vt plan-
geret, & fleret eam.
* Cumq. surrexisset ab officio fune- 3
ris, locutus est ad filios Heth, dicens:

ager cum spelunca emitur,

4 * Aduena sum & peregrinus apud vos:
date mihi ius sepulchri vobiscum, vt
5 sepeliam mortuum meum. * Respon-
6 derunt filij Heth, dicentes: * Audi nos
domine, princeps Dei es apud nos: in
electis sepulchris nostris sepeli mor-
tuum tuum: nullusq. te prohibere po-
terit quin in monumento eius sepelias
7 mortuum tuum. * Surrexit Abraham,
& adorauit populum terræ, filios vide-
8 licet Heth: * dixitq. ad eos: Si placet
B animæ vestræ vt sepeliam mortuum
meum, audite me, & intercedite pro
9 me apud Ephron filium Seor: * vt
det mihi speluncam duplicem, quam
habet in extrema parte agri sui: pecu-
nia digna tradat eam mihi coram vo-
10 bis in possessionem sepulchri. * Habi-
tabat autem Ephron in medio filiorum
Heth. Responditq. Ephron ad Abra-
ham cunctis audientibus qui ingredie-
bantur portam ciuitatis illius, dicens:
11 * Nequaquam ita fiat, domine mi, sed tu
magis ausculta quod loquor: Agrum
trado tibi, & speluncam, quæ in eo
C est, præsentibus filijs populi mei, se-
12 peli mortuum tuum. * Adorauit Abra-
13 ham coram populo terræ. * Et locu-
tus est ad Ephron circumstante plebe:
Quæso, vt audias me: Dabo pecuniam
pro agro: suscipe eam, & sic sepeliam
14 mortuum meum in eo. * Responditq.
15 Ephron: * Domine mi, audi me: Ter-
ra, quam postulas, quadringentis siclis
argenti valet: istud est pretium inter
me & te: sed quantum est hoc? sepeli
16 mortuum tuum. * Quod cum audisset
Abraham, appendit pecuniam, quam
Ephron postulauerat, audientibus filijs
Heth, quadringentos siclos argenti pro-
17 batæ monetæ publicæ. * Confirmatusq.
D est ager quondam Ephronis, in quo
erat spelunca duplex, respiciens Mam-
bre, tam ipse, quàm spelunca, & omnes
arbores eius in cunctis terminis eius
18 per circuitum, * Abrahæ in possessio-
nem, videntibus filijs Heth, & cunctis
qui intrabant portam ciuitatis illius.

Sara sepelitur.

19 * Atque ita sepeliuit Abraham Sa-
ram vxorem suam in spelunca agri
duplici, quæ respiciebat Mambre, Hæc
20 est Hebron in terra Chanaan. * Et
confirmatus est ager, & antrum, quod
erat in eo, Abrahæ in possessionem
monumenti a filijs Heth.

---

[a] Iac. 2. d. 21. — [b] Psal. 104. a. 9. Luc. 1. g. 73 Eccl. 44. d. 21. Heb. 6. c. 13. 1. Mac. 2. f. 52. — [c] Luc. 1. g. 74. — [d] Sup. 12. a. 3. 18. b. 18. Inf. 26. b. 4. Act. 3. d. 25. Eccl. 44. d. 25.

b) Iſaac matrimonium:

Eliezer mittitur,

ERat autem Abraham ſenex, di- 24 1
erumq. multorum: & Dominus in cun- A
ctis benedixerat ei. * Dixitq. ad ſer- 2
uum ſeniorem domus ſuæ, qui præerat
omnibus quæ habebat: [a]Pone manum
tuam ſubter femur meum, * vt ad- 3
iurem te per Dominum, Deum cæli
& terræ, vt non accipias vxorem filio
meo de filiabus Chananæorum, inter
quos habito: * ſed ad terram & co- 4
gnationem meam proficiſcaris, & inde
accipias vxorem filio meo Iſaac. * Re- 5
ſpondit ſeruus: Si noluerit mulier ve-
nire mecum in terram hanc, numquid
reducere debeo filium tuum ad locum,
de quo tu egreſſus es? * Dixitq. Abra- 6
ham: Caue nequando reducas filium
meum illuc. * Dominus Deus cæli, 7
qui tulit me de domo patris mei, & de
terra natiuitatis meæ, qui locutus eſt
mihi, & iurauit mihi, dicens: [b]Semini
tuo dabo terram hanc: ipſe mittet An-
gelum ſuum coram te, & accipies inde
vxorem filio meo: * ſin autem mulier 8
noluerit ſequi te, non teneberis iura-
mento: filium meum tantum ne re-
ducas illuc. * Poſuit ergo ſeruus ma- 9
num ſub femore Abraham domini ſui,
& iurauit illi ſuper ſermone hoc.

Rebecca occurrit,

* Tulitq. decem camelos de grege 10
domini ſui, & abijt, ex omnibus bonis B
eius portans ſecum, profectusq. per-
rexit in Meſopotamiam ad vrbem Na-
chor. * Cumq. camelos feciſſet accum- 11
bere extra oppidum iuxta puteum aquæ
veſpere, tempore quo ſolent mulieres
egredi ad hauriendam aquam, dixit:
* Domine Deus domini mei Abraham, 12
occurre, obſecro, mihi hodie, & fac
miſericordiam cum domino meo Abra-
ham * Ecce ego ſto prope fontem 13
aquæ, & filiæ habitatorum huius ciuita-
tis egredientur ad hauriendam aquam.
* Igitur puella, cui ego dixero: In- 14
clina hydriam tuam vt bibam: & illa
reſponderit, Bibe, quin & camelis tuis
dabo potum: ipſa eſt, quam præpa-
raſti ſeruo tuo Iſaac: & per hoc in-
telligam quòd feceris miſericordiam
cum domino meo. * Necdum intra ſe 15
verba compleuerat, & ecce Rebecca
egrediebatur, filia Bathuel, filij Mel-
chæ vxoris Nachor fratris Abraham,
habens hydriam in ſcapula ſua: * puella 16
decora nimis, virgoq. pulcherrima, &
incognita viro: deſcenderat autem ad
fontem, & impleuerat hydriam, ac re-
17 uertebatur. * Occurritq. ei ſeruus, &
C ait: Pauxillum aquæ mihi ad biben-
18 dum præbe de hydria tua. * Quæ re-
ſpondit: Bibe Domine mi. celeriterq.
depoſuit hydriam ſuper vlnam ſuam,
19 & dedit ei potum. * Cumq. ille bi-
biſſet, adiecit: Quin & camelis tuis
hauriam aquam, donec cuncti bibant.
20 * Effundensq. hydriam in canalibus,
recurrit ad puteum vt hauriret aquam:
& hauſtam omnibus camelis dedit.
21 * Ipſe autem contemplabatur eam ta-
citus, ſcire volens vtrum proſperum
iter ſuum feciſſet Dominus, an non.
22 * Poſtquam autem biberunt cameli,
protulit vir inaures aureas, appenden-
tes ſiclos duos: & armillas totidem
23 pondo ſiclorum decem. * Dixitq. ad
eam: Cuius es filia? indica mihi: eſt
in domo patris tui locus ad manen-
24 dum? * Quæ reſpondit: Filia ſum Ba-
thuelis, filij Melchæ, quem peperit
25 ipſi Nachor. * Et addidit, dicens: Pa-
learum quoque & fœni plurimum eſt
apud nos, & locus ſpatioſus ad ma-
26 nendum. * Inclinauit ſe homo, & ado-
27 rauit Dominum, * dicens: Benedictus
Dominus Deus domini mei Abraham,
qui non abſtulit miſericordiam & veri-
tatem ſuam a domino meo, & recto
itinere me perduxit in domum fratris
28 domini mei. * Cucurrit itaque puella,
& nunciauit in domum matris ſuæ
omnia quæ audierat.

petitur vxor,

29 * Habebat autem Rebecca fratrem
D nomine Laban, qui feſtinus egreſſus eſt
30 ad hominem, vbi erat fons. * Cumq.
vidiſſet inaures & armillas in manibus
ſororis ſuæ, & audiſſet cuncta verba re-
ferentis: Hæc locutus eſt mihi homo:
venit ad virum, qui ſtabat iuxta ca-
31 melos, & prope fontem aquæ: * di-
xitq. ad eum: Ingredere, benedicte
Domini: cur foris ſtas? præparaui do-
32 mum, & locum camelis. * Et intro-
duxit eum in hoſpitium: ac deſtrauit
camelos, deditq. paleas & fœnum, &
aquam ad lauandos pedes eius, & vi-
33 rorum qui venerant cum eo. * Et ap-
poſitus eſt in conſpectu eius panis. Qui
ait: Non comedam, donec loquar ſer-
mones meos. Reſpondit ei: Loquere.
34 * At ille: Seruus, inquit, Abraham

[a] Inf. 47. g. 29. — [b] Sup. 12. b. 7. 13. c. 15. & 15. d. 18. Infra 26. a. 3.

ique da-
tur,

ſum: * & Dominus benedixit domino 35
meo valde, magnificatusq. eſt: & de-
dit ei oues & boues, argentum & au-
rum, ſeruos & ancillas, camelos &
aſinos. * Et peperit Sara vxor domini 36
mei filium domino meo in ſenectute
ſua, deditq. illi omnia quæ habuerat.
* Et adiurauit me dominus meus, di- 37
cens: Non accipies vxorem filio meo
de filiabus Chananæorum, in quorum
terra habito: * ſed ad domum patris 38
mei perges, & de cognatione mea ac-
cipies vxorem filio meo: * ego vero 39
reſpondi domino meo: Quid ſi nolu-
erit venire mecum mulier? * Dominus, 40
ait, in cuius conſpectu ambulo, mit- E
tet angelum ſuum tecum, & diriget
viam tuam: accipiesq. vxorem filio
meo de cognatione mea, & de domo
patris mei. * Innocens eris a maledi- 41
ctione mea, cum veneris ad propinquos
meos, & non dederint tibi. * Veni ergo 42
hodie ad fontem aquæ, & dixi: Do-
mine Deus domini mei Abraham, ſi
direxiſti viam meam, in qua nunc am-
bulo, * ecce ſto iuxta fontem aquæ, 43
& virgo, quæ egredietur ad haurien-
dam aquam, audierit a me: Da mihi
pauxillum aquæ ad bibendum ex hy-
dria tua: * & dixerit mihi: Et tu bibe, 44
& camelis tuis hauriam: ipſa eſt mu-
lier quam præparauit Dominus filio
domini mei. * Dumq. hæc tacitus me- 45
cum voluerem, apparuit Rebecca ve-
niens cum hydria, quam portabat in
ſcapula: deſcenditq. ad fontem, & hau-
ſit aquam. Et aio ad eam: Da mihi pau-
lulum bibere. * Quæ feſtinans depo- 46
ſuit hydriam de humero, & dixit mihi:
Et tu bibe, & camelis tuis tribuam po-
tum. Bibi, & adaquauit camelos. * In- 47
terrogauiq. eam, & dixi: Cuius es filia?
Quæ reſpondit: Filia Bathuelis ſum,
filij Nachor, quem peperit ei Melcha.
Suſpendi itaque inaures ad ornandam
faciem eius, & armillas poſui in ma-
nibus eius. * Pronusq. adoraui Domi- 48
num, benedicens Domino Deo domini F
mei Abraham, qui perduxit me recto
itinere, vt ſumerem filiam fratris do-
mini mei filio eius. * Quamobrem ſi 49
facitis miſericordiam & veritatem cum
domino meo, indicate mihi: ſin autem
aliud placet, & hoc dicite mihi, vt va-
dam ad dexteram, ſiue ad ſiniſtram.

petitur
vxor,

50 * Reſponderuntq. Laban & Bathuel:
A Domino egreſſus eſt ſermo: non
poſſumus extra placitum eius quid-
51 quam aliud loqui tecum. * En Re-
becca coram te eſt, tolle eam, & profi-
ciſcere, & ſit vxor filij domini tui, ſicut
52 locutus eſt Dominus. * Quod cum
audiſſet puer Abraham, procidens ado-
53 rauit in terram Dominum. * Prolatiſq.
vaſis argenteis, & aureis, ac veſtibus,
dedit ea Rebeccæ pro munere: fratri-
bus quoque eius, & matri dona obtu-
54 lit. * Inito conuiuio, veſcentes pariter
& bibentes manſerunt ibi.
Surgens autem mane, locutus eſt
puer: Dimittite me, vt vadam ad do-
55 minum meum. * Reſponderuntq. fra-
tres eius, & mater: Maneat puella ſal-
tem decem dies apud nos, & poſtea
56 proficiſcetur. * Nolite, ait, me retinere,
quia Dominus direxit viam meam: di-
mittite me vt pergam ad dominum
57 meum. * Et dixerunt: Vocemus puel-
lam, & quæramus ipſius voluntatem.
58 * Cumq. vocata veniſſet, ſciſcitati ſunt:
G Vis ire cum homine iſto? Quæ ait:
59 Vadam. * Dimiſerunt ergo eam, &
nutricem illius, ſeruumq. Abraham, &
60 comites eius, * imprecantes proſpera
ſorori ſuæ, atque dicentes: Soror no-
ſtra es, creſcas in mille millia, & poſ-
ſideat ſemen tuum portas inimicorum
61 ſuorum. * Igitur Rebecca, & puellæ
illius aſcenſis camelis, ſecutæ ſunt vi-
rum: qui feſtinus reuertebatur ad do-
minum ſuum:

proficiſcitur cum Eliezer,

62 * eo autem tempore deambulabat
Iſaac per viam quæ ducit ad Puteum,
[a] cuius nomen eſt Viuentis, & viden-
tis: habitabat enim in terra auſtrali:
63 * & egreſſus fuerat ad meditandum in
agro, inclinata iam die: cumq. ele-
uaſſet oculos, vidit camelos venientes
64 procul. * Rebecca quoque, conſpecto
65 Iſaac, deſcendit de camelo, * & ait ad
puerum: Quis eſt ille homo qui venit
per agrum in occurſum nobis? Dixitq.
ei: Ipſe eſt dominus meus. At illa tol-
66 lens cito pallium, operuit ſe. * Seruus
autem cuncta, quæ geſſerat, narrauit
67 Iſaac. * Qui introduxit eam in taberna-
culum Saræ matris ſuæ, & accepit eam
vxorem: & in tantum dilexit eam, vt
dolorem, qui ex morte matris eius ac-
ciderat, temperaret.

accipitur ab Iſaac.

[a] Sup. 16. d. 14.

ε) Finis Abrahæ:

ABraham vero aliam duxit vxorem 25 1
nomine Ceturam: * [a]quæ peperit ei A
Filij Ceturæ, Zamran & Iecſan, & Madan, & Ma- 2
dian, & Ieſboc, & Sue. * Iecſan quo- 3
que genuit Saba, & Dadan. Filij Da-
dan fuerunt Aſſurim, & Latuſim, &
Loomim. * At vero ex Madian ortus 4
eſt Epha, & Opher, & Henoch, &
Abida, & Eldaa: omnes hi filij Ce-
turæ. * Deditq. Abraham cuncta quæ 5
poſſederat, Iſaac: * filijs autem con- 6
cubinarum largitus eſt munera, & ſe-
parauit eos ab Iſaac filio ſuo, dum ad-
huc ipſe viueret, ad plagam orientalem.

patriarcha moritur & ſepelitur.

* Fuerunt autem dies vitæ Abrahæ, 7
centum ſeptuaginta quinque anni. * Et 8
deficiens mortuus eſt in ſenectute bo-
na, prouectæq. ætatis, & plenus die-
rum: congregatusq. eſt ad populum
ſuum. * Et ſepelierunt eum Iſaac & 9
Iſmael filij ſui in ſpelunca duplici, quæ
ſita eſt in agro Ephron filij Seor He-
thæi, e regione Mambre, * quem eme- 10
rat a filijs Heth: ibi ſepultus eſt ipſe,
& Sara vxor eius. * Et poſt obitum 11
illius benedixit Deus Iſaac filio eius, B
qui habitabat iuxta puteum nomine
Viuentis & videntis.

2. Generationes Iſmael.

* Hæ ſunt generationes Iſmael filij 12
Abrahæ, quem peperit ei Agar Ægy-
ptia, famula Saræ: & * hæc nomina 13
filiorum eius in vocabulis & genera-
tionibus ſuis.
Soboles eius, [b]Primogenitus Iſmaelis Nabaioth,
deinde Cedar, & Adbeel, & Mabſam,
* Maſma quoque, & Duma, & Maſſa, 14
* Hadar, & Thema, & Iethur, & Na- 15
phis, & Cedma. * Iſti ſunt filij Iſma- 16
elis: & hæc nomina per caſtella & op-
pida eorum, duodecim principes tri-
buum ſuarum.

habitatio & mors.

* Et facti ſunt anni vitæ Iſmaelis 17
centum triginta ſeptem, deficiensq.
mortuus eſt, & appoſitus ad populum
ſuum. * Habitauit autem ab Heuila 18
vſque Sur, quæ reſpicit Ægyptum in- C
troeuntibus Aſſyrios. coram cunctis
fratribus ſuis obijt.

3. Generationes Iſaac.

* Hæ quoque ſunt generationes Iſaac 19
filij Abraham:

α) Fata Iſaac.

20 Abraham genuit Iſaac: * qui cum
quadraginta eſſet annorum, duxit
vxorem Rebeccam filiam Bathuelis
Syri de Meſopotamia, ſororem La-
21 ban. * Deprecatusq. eſt Iſaac Domi-
num pro vxore ſua, eo quòd eſſet
ſterilis: qui exaudiuit eum, & dedit
22 conceptum Rebeccæ. * Sed collide-
bantur in vtero eius paruuli; quæ ait:
Si ſic mihi futurum erat, quid neceſſe
fuit concipere? Perrexitq. vt conſule-
23 ret Dominum. * Qui reſpondens, ait:
[c]Duæ gentes ſunt in vtero tuo, & duo
populi ex ventre tuo diuidentur, po-
pulusq. populum ſuperabit, & maior
24 ſeruiet minori. * Iam tempus pariendi
aduenerat, & ecce gemini in vtero eius
25 reperti ſunt. * [d]Qui prior egreſſus eſt,
D rufus erat, & totus in morem pellis
hiſpidus: vocatumq. eſt nomen eius
Eſau. [e]Protinus alter egrediens, plan-
tam fratris tenebat manu: & idcirco
26 appellauit eum Iacob. * Sexagena-
rius erat Iſaac quando nati ſunt ei
paruuli.

α) Gemini naſcuntur

β) Primogenita venduntur

27 * Quibus adultis, factus eſt Eſau vir
gnarus venandi, & homo agricola:
Iacob autem vir ſimplex habitabat in
28 tabernaculis. * Iſaac amabat Eſau, eo
quòd de venationibus illius veſcere-
29 tur: & Rebecca diligebat Iacob. * Co-
xit autem Iacob pulmentum: ad quem
30 cum veniſſet Eſau de agro laſſus, * ait:
Da mihi de coctione hac rufa, quia
oppido laſſus ſum. Quam ob cauſam
31 vocatum eſt nomen eius [f]Edom. * Cui
dixit Iacob: Vende mihi primogenita
32 tua. * Ille reſpondit: En morior, quid
33 mihi proderunt primogenita? * Ait
Iacob: Iura ergo mihi. Iurauit ei Eſau,
34 & vendidit primogenita. * Et ſic ac-
cepto pane & lentis edulio, comedit,
& bibit, & abijt; paruipendens quòd
primogenita vendidiſſet.

γ) Promiſſiones renouantur

26 1 A ORta autem fame ſuper terram poſt
eam ſterilitatem, quæ acciderat in die-
bus Abraham, abijt Iſaac ad Abime-
lech regem Palæſtinorum in Gerara.
2 * Apparuitq. ei Dominus, & ait: Ne
deſcendas in Ægyptum, ſed quieſce
3 in terra, quam dixero tibi. * Et pere-
grinare in ea, eroq. tecum, & benedi-
cam tibi: tibi enim & ſemini tuo dabo

[a] 1. Par. 1. c. 32. — [b] 1. Par. 1. b. 29. — [c] Rom. 9. c. 10. — [d] Oſe. 12. a. 3. — [e] Matth. 1. a. 2. — [f] Heb. 12. e. 16. Abdiæ a. 1.

vniuersas regiones has, [a] complens iu-
ramentum quod spopondi Abraham
patri tuo. * Et multiplicabo semen 4
tuum sicut stellas cæli: daboq. posteris
tuis vniuersas regiones has: & [b] BENE- B
DICENTVR in semine tuo omnes gen-
tes terræ, * eo quòd obedierit Abra- 5
ham voci meæ, & custodierit præcepta
& mandata mea, & ceremonias legesq.
seruauerit.

Rebecca ruatur.

*Mansit itaque Isaac in Geraris. *Qui 6
cum interrogaretur a viris loci illius 7
super vxore sua, respondit: Soror mea
est. timuerat enim confiteri quòd sibi
esset sociata coniugio, reputans ne
forte interficerent eum propter illius
pulchritudinem. * Cumq. pertransis- 8
sent dies plurimi, & ibidem moraretur,
prospiciens Abimelech rex Palæstino-
rum per fenestram, vidit eum iocantem
cum Rebecca vxore sua. * Et accer- 9
sito eo, ait: Perspicuum est quòd vxor
tua sit: cur mentitus es eam sororem
tuam esse? Respondit: Timui ne mo-
rerer propter eam. * Dixitq. Abime- 10
lech: Quare imposuisti nobis? potuit C
coire quispiam de populo cum vxore
tua, & induxeras super nos grande
peccatum. Præcepitq. omni populo,
dicens: * Qui tetigerit hominis huius 11
vxorem, morte morietur.

Isaac upletatur.

*Seuit autem Isaac in terra illa, & 12
inuenit in ipso anno centuplum: bene-
dixitq. ei Dominus. * Et locupletatus 13
est homo, & ibat proficiens atque suc-
crescens, donec magnus vehementer
effectus est: * habuit quoque posses- 14
siones ouium & armentorum, & fa-
miliæ plurimum. Ob hoc inuidentes
ei Palæstini, * omnes puteos, quos 15
foderant serui patris illius Abraham, D
illo tempore obstruxerunt, implentes
humo: * in tantum, vt ipse Abimelech 16
diceret ad Isaac: Recede a nobis, quo-
niam potentior nobis factus es valde.
*Et ille discedens, vt veniret ad torren- 17
tem Geraræ, habitaretq. ibi: * rursum 18
fodit alios puteos, quos foderant serui
patris sui Abraham, & quos, illo mor-
tuo, olim obstruxerant Philisthijm: ap-
pellauitq. eos eisdem nominibus qui-
bus ante pater vocauerat. * Foderuntq. 19
in Torrente, & repererunt aquam vi-
20 uam. * Sed & ibi iurgium fuit pasto-
rum Geraræ aduersus pastores Isaac,
dicentium: Nostra est aqua. quam ob
rem nomen putei ex eo, quod accide-
21 rat, vocauit Calumniam. * Foderunt
E autem & alium: & pro illo quoque
rixati sunt, appellauitq. eum, Inimici-
22 tias. * Profectus inde fodit alium pu-
teum, pro quo non contenderunt: ita-
que vocauit nomen eius, Latitudo,
dicens: Nunc dilatauit nos Dominus,
& fecit crescere super terram.

23 * Ascendit autem ex illo loco in
24 Bersabee, * vbi apparuit ei Dominus
in ipsa nocte, dicens: Ego sum Deus
Abraham patris tui, noli timere, quia
ego tecum sum: benedicam tibi, &
multiplicabo semen tuum propter ser-
25 uum meum Abraham. * Itaque ædifi-
F cauit ibi altare: & inuocato nomine
Domini, extendit tabernaculum: præ-
cepitq. seruis suis vt foderent puteum.

ς) Promissiones confirmantur.

26 * Ad quem locum cum venissent
de Geraris Abimelech, & Ochozath
amicus illius, & Phicol dux militum,
27 * locutus est eis Isaac: Quid venistis
ad me hominem quem odistis, & ex-
28 pulistis a vobis? * Qui responderunt:
Vidimus tecum esse Dominum, & id-
circo nos diximus: Sit iuramentum
29 inter nos, & ineamus fœdus, * vt non
facias nobis quidquam mali, sicut &
nos nihil tuorum attigimus, nec feci-
mus quod te læderet: sed cum pace
dimisimus auctum benedictione Do-
30 mini. * Fecit ergo eis conuiuium, &
31 post cibum & potum * surgentes mane,
G iurauerunt sibi mutuo: dimisitq. eos
32 Isaac pacifice in locum suum. * Ecce
autem venerunt in ipso die serui Isaac
annunciantes ei de puteo, quem fo-
derant, atque dicentes: Inuenimus a-
33 quam. * Vnde appellauit eum, Abun-
dantiam: & nomen vrbi impositum est
Bersabee, vsque in præsentem diem.

ζ) Abimelech cum Isaac paciscitur.

34 * Esau vero quadragenarius duxit
vxores, Iudith filiam Beeri Hethæi, &
Basemath filiam Elon eiusdem loci:
35 * [c] quæ ambæ offenderant animum
Isaac & Rebeccæ.

η) Esau ducit vxores.

27
1 SEnuit autem Isaac, & caligaue-
A runt oculi eius, & videre non poterat:

ϑ) Isaac benedicit:

[a] Sup. 12. b. 7. 15. d. 18. — [b] Sup. 12. a. 3. 18. b. 18. 22. d. 18. Infr. 28. c. 14. — [c] Infr. 27. g. 46.

vocauitq. Esau filium suum maiorem,
& dixit ei: Fili mi? Qui respondit:
Adsum. * Cui pater: Vides, inquit, 2
quòd senuerim, & ignorem diem mor-
tis meæ. * Sume arma tua, pharetram, 3
& arcum, & egredere foras: cumq.
venatu aliquid apprehenderis, * fac 4
mihi inde pulmentum sicut velle me
nosti, & affer vt comedam: & bene-
dicat tibi anima mea antequam moriar.
Iacob benedictione repletur, * Quod cum audisset Rebecca, & ille 5
abijsset in agrum vt iussionem patris
impleret, * dixit filio suo Iacob: Au- 6
diui patrem tuum loquentem cum Esau
fratre tuo, & dicentem ei: * Affer mihi 7
de venatione tua, & fac cibos vt co- B
medam, & benedicam tibi coram Do-
mino antequam moriar. * Nunc ergo 8
fili mi, acquiesce consilijs meis: * & 9
pergens ad gregem, affer mihi duos
hœdos optimos, vt faciam ex eis escas
patri tuo, quibus libenter vescitur:
* quas cum intuleris, & comederit, 10
benedicat tibi priusquam moriatur.
* Cui ille respondit: Nosti quòd Esau 11
frater meus homo pilosus sit, & ego
lenis: * si attrectauerit me pater meus, 12
& senserit, timeo ne putet me sibi vo-
luisse illudere, & inducam super me
maledictionem pro benedictione. * Ad 13
quem mater: In me sit, ait, ista male-
dictio, fili mi: tantum audi vocem me-
am, & pergens affer quæ dixi. * Abijt, 14
& attulit, deditq. matri. Parauit illa ci-
bos, sicut velle nouerat patrem illius.
* Et vestibus Esau valde bonis, quas 15
apud se habebat domi, induit eum:
* pelliculasq. hœdorum circumdedit 16
manibus, & colli nuda protexit. * De- 17
ditq. pulmentum, & panes, quos coxe-
rat, tradidit. * Quibus illatis, dixit: 18
Pater mi? At ille respondit: Audio. C
Quis es tu fili mi? * Dixitq. Iacob: 19
Ego sum primogenitus tuus Esau: feci
sicut præcepisti mihi: surge, sede, &
comede de venatione mea, vt bene-
dicat mihi anima tua. * Rursumq. Isaac 20
ad filium suum: Quo modo, inquit,
tam cito inuenire potuisti, fili mi? Qui
respondit: Voluntas Dei fuit vt cito
occurreret mihi quod volebam: * Di- 21
xitq. Isaac: Accede huc, vt tangam te
fili mi, & probem vtrum tu sis filius
meus Esau, an non. * Accessit ille ad 22
patrem, & palpato eo, dixit Isaac: Vox
quidem, vox Iacob est: sed manus,
23 manus sunt Esau. * Et non cognouit
eum, quia pilosæ manus similitudi-
nem maioris expresserant. Benedicens
24 ergo illi, * ait: Tu es filius meus Esau?
25 Respondit, Ego sum. * At ille: Affer
D mihi, inquit, cibos de venatione tua,
fili mi, vt benedicat tibi anima mea.
Quos cum oblatos comedisset, obtulit
26 ei etiàm vinum. quo hausto, * dixit
ad eum: Accede ad me, & da mihi
27 osculum, fili mi. * Accessit, & oscula-
tus est eum. Statimq. vt sensit vesti-
mentorum illius fragrantiam, benedi-
cens illi, ait: Ecce odor filij mei sicut
odor agri pleni, cui benedixit Domi-
28 nus. * Det tibi Deus de rore cæli, &
de pinguedine terræ abundantiam fru-
29 menti & vini. * Et seruiant tibi populi,
E & adorent te tribus: esto dominus fra-
trum tuorum, & incuruentur ante te
filij matris tuæ. qui maledixerit tibi,
sit ille maledictus: & qui benedixerit
tibi, benedictionibus repleatur.
30 * Vix Isaac sermonem impleuerat: Esau quoque benedicitur,
31 & egresso Iacob foras, venit Esau, * co-
ctosq. de venatione cibos intulit patri,
dicens: Surge pater mi, & comede de
venatione filij tui: vt benedicat mihi
32 anima tua. * Dixit-. illi Isaac: Quis
enim es tu? Qui respondit: Ego sum
33 filius tuus primogenitus Esau. * Ex-
pauit Isaac stupore vehementi: & vltra
quàm credi potest, admirans, ait: Quis
igitur ille est qui dudum captam ve-
nationem attulit mihi, & comedi ex
omnibus priusquàm tu venires? bene-
34 dixiq. ei, & erit benedictus. * Auditis
Esau sermonibus patris, irrugijt cla-
more magno: & consternatus, ait:
35 Benedic etiam & mihi, pater mi. * Qui
ait: Venit germanus tuus fraudulenter,
36 & accepit benedictionem tuam. * At
F ille subiunxit: Iuste vocatum est no-
men eius Iacob: supplantauit enim me
en altera vice: [a] primogenita mea ante
tulit, & nunc secundo surripuit bene-
dictionem meam. Rursumq. ad patrem:
Numquid non reseruasti, ait, & mihi
37 benedictionem? * Respondit Isaac: Do-
minum tuum illum constitui, & omnes
fratres eius seruituti illius subiugaui:
frumento & vino stabiliui eum, & tibi
post hæc, fili mi, vltra quid faciam?
38 * Cui Esau: Num vnam, inquit, tan-

[a] Sup. 25. d. 34.

tum benedictionem habes, pater? mihi
quoque obsecro vt benedicas. Cumq.
eiulatu magno fleret, * motus Isaac, 39
dixit ad eum: [a]In pinguedine terræ,
& in rore cæli desuper * erit bene- 40
dictio tua. Viues in gladio, & fratri
tuo seruies: tempusq. veniet, cum ex-
cutias, & soluas iugum eius de cerui-
cibus tuis.

Iacob dimittitur benedictus.

* Oderat ergo semper Esau Iacob 41
pro benedictione qua benedixerat ei G
pater: dixitq. in corde suo: [b]Venient
dies luctus patris mei, & occidam Iacob
fratrem meum. * Nunciata sunt hæc 42
Rebeccæ: quæ mittens & vocans Iacob
filium suum, dixit ad eum: Ecce Esau
frater tuus minatur vt occidat te. * Nunc 43
ergo, fili mi, audi vocem meam, & con-
surgens fuge ad Laban fratrem meum
in Haran: * habitabisq. cum eo dies 44
paucos, donec requiescat furor fratris
tui, * & cesset indignatio eius, obli- 45
uiscaturq. eorum quæ fecisti in eum:
postea mittam, & adducam te inde huc.
cur vtroque orbabor filio in vno die?
* Dixitq. Rebecca ad Isaac: [c]Tædet 46
me vitæ meæ propter filias Heth: si
acceperit Iacob vxorem de stirpe huius 28
terræ, nolo viuere. VOcauit itaque 1
Isaac Iacob, & benedixit eum, præ- A
cepitq. ei dicens: Noli accipere con-
iugem de genere Chanaan: * sed 2
vade, & proficiscere in Mesopotamiam
Syriæ, ad domum Bathuel patris ma-
tris tuæ, & accipe tibi inde vxo-
rem de filiabus Laban auunculi tui.
* Deus autem omnipotens benedicat 3
tibi, & crescere te faciat, atque multi-
plicet: vt sis in turbas populorum. * Et 4
det tibi benedictiones Abrahæ, & se-
mini tuo post te: vt possideas terram
peregrinationis tuæ, quam pollicitus
est auo tuo. * [d]Cumq. dimisisset eum 5
Isaac, profectus venit in Mesopotamiam
Syriæ ad Laban filium Bathuel Syri,
fratrem Rebeccæ matris suæ.

Esau tertiam sumit vxorem.

* Videns autem Esau quòd bene- 6
dixisset pater suus Iacob, & misisset B
eum in Mesopotamiam Syriæ, vt inde
vxorem duceret; & quòd post bene-
dictionem præcepisset ei, dicens: Non
accipies vxorem de filiabus Chanaan:
* quòdq. obediens Iacob parentibus 7
suis isset in Syriam: * probans quo- 8
que quòd non libenter aspiceret filias
9 Chanaan pater suus: * iuit ad Isma-
elem, & duxit vxorem absque ijs, quas
prius habebat, Maheleth filiam Ismael
filij Abraham, sororem Nabaioth.

b) Fata Iacob.

10 * Igitur egressus Iacob de Bersabee,
11 pergebat Haran. * Cumq. venisset ad
quendam locum, & vellet in eo re-
quiescere post solis occubitum, tulit
de lapidibus qui iacebant, & suppo-
nens capiti suo, dormiuit in eodem

a) Iacob exsul: videt scalam,

12 loco. * Viditq. in somnis scalam stan-
C tem super terram, & cacumen illius
tangens cælum: Angelos quoque Dei
ascendentes & descendentes per eam,
13 * & Dominum innixum scalæ dicentem
sibi: [e]Ego sum Dominus Deus Abra-
ham patris tui, & Deus Isaac: Terram,
in qua dormis, tibi dabo & semini
14 tuo. * Eritq. semen tuum quasi puluis
terræ: [f]dilataberis ad Occidentem, &
Orientem, & Septentrionem, & Meri-
diem: & [g]BENEDICENTVR IN TE
& in semine tuo cunctæ tribus terræ.
15 * Et ero custos tuus quocumque per-
rexeris, & reducam te in terram hanc:
nec dimittam nisi compleuero vniuersa
16 quæ dixi. * Cumq. euigilasset Iacob
de somno, ait: Vere Dominus est in
17 loco isto, & ego nesciebam. * Pauensq.
D Quàm terribilis est, inquit, locus iste!
non est hic aliud nisi domus Dei, &
18 porta cæli. * Surgens ergo Iacob mane,
tulit lapidem quem supposuerat capiti
suo, & erexit in titulum, [h]fundens
19 oleum desuper. * Appellauitq. nomen
vrbis Bethel, quæ prius Luza voca-
20 batur. * Vouit etiam votum, dicens:
Si fuerit Deus mecum, & custodierit
me in via, per quam ego ambulo, &
dederit mihi panem ad vescendum, &
21 vestimentum ad induendum, * reuer-
susq. fuero prospere ad domum pa-
tris mei: erit mihi Dominus in Deum,
22 * & lapis iste, quem erexi in titu-
lum, vocabitur Domus Dei: cuncto-
rumq. quæ dederis mihi, decimas offe-
ram tibi.

venit ad Laban,

29
1 PRofectus ergo Iacob venit in ter-
A
2 ram Orientalem. * Et vidit puteum in
agro, tres quoque greges ouium accu-
bantes iuxta eum: nam ex illo ada-
quabantur pecora, & os eius grandi

---

[a] Heb. 11. d. 20. — [b] Abd. c. 10. — [c] Sup. 26. g. 35. — [d] Osee 12. d. 12. — [e] Infr. 35. a. 1. 48. a. 3. — [f] Deut. 12. c. 20. & 19. b. 8. — [g] Sup. 26. a. 4. — [h] Infr. 31. b. 13.

lapide claudebatur. * Moriſq. erat vt 3
cunctis ouibus congregatis deuolue-
rent lapidem, & refectis gregibus rur-
ſum ſuper os putei ponerent. * Dixitq. 4
ad paſtores: Fratres, vnde eſtis? Qui
reſponderunt: De Haran. * Quos in- 5
terrogans, Numquid, ait, noſtis Laban
filium Nachor? Dixerunt: Nouimus.
* Sanuſne eſt? inquit: Valet, inquiunt: 6
& ecce Rachel filia eius venit cum
grege ſuo. * Dixitq. Iacob: Adhuc mul- 7
tum diei ſupereſt, nec eſt tempus vt
reducantur ad caulas greges: date ante
potum ouibus, & ſic eas ad paſtum
reducite. * Qui reſponderunt: Non 8
poſſumus, donec omnia pecora con- B
gregentur, & amoueamus lapidem de
ore putei, vt adaquemus greges. * Ad- 9
huc loquebantur, & ecce Rachel ve-
niebat cum ouibus patris ſui: nam
gregem ipſa paſcebat. * Quam cum 10
vidiſſet Iacob, & ſciret conſobrinam
ſuam, ouesq. Laban auunculi ſui: amo-
uit lapidem quo puteus claudebatur.
* Et adaquato grege, oſculatus eſt eam: 11
& eleuata voce fleuit, * & indicauit ei 12
quòd frater eſſet patris ſui, & filius
Rebeccæ: at illa feſtinans nunciauit
patri ſuo. * Qui cum audiſſet veniſſe 13
Iacob filium ſororis ſuæ, cucurrit ob-
uiam ei: complexusq. eum, & in oſcula
ruens, duxit in domum ſuam. Auditis
autem cauſis itineris, * reſpondit: Os 14
meum es, & caro mea.
Liam & Rachel ſumit mercedem; Et poſtquam impleti ſunt dies men-
ſis vnius, * dixit ei: Num quia frater 15
meus es, gratis ſeruies mihi? dic quid
mercedis accipias. * Habebat vero duas 16
filias, nomen maioris Lia: minor vero
appellabatur Rachel. * Sed Lia lippis 17
erat oculis: Rachel decora facie, & ve-
nuſto aſpectu. * Quam diligens Iacob, 18
ait: Seruiam tibi pro Rachel filia tua C
minore, ſeptem annis. * Reſpondit La- 19
ban: Melius eſt vt tibi eam dem quàm
alteri viro, mane apud me. * Seruiuit 20
ergo Iacob pro Rachel ſeptem annis:
& videbantur illi pauci dies præ amoris
magnitudine. * Dixitq. ad Laban: Da 21
mihi vxorem meam: quia iam tempus
impletum eſt, vt ingrediar ad illam.
* Qui vocatis multis amicorum turbis 22
ad conuiuium, fecit nuptias. * Et ve- 23
ſpere Liam filiam ſuam introduxit ad
eum, * dans ancillam filiæ, Zelpham 24
nomine. Ad quam cum ex more Iacob
fuiſſet ingreſſus, facto mane vidit Li-
25 am: * & dixit ad ſocerum ſuum: Quid
eſt quod facere voluiſti? nonne pro
Rachel ſeruiui tibi? quare impoſuiſti
26 mihi? * Reſpondit Laban: Non eſt in
loco noſtro conſuetudinis, vt minores
27 ante tradamus ad nuptias. * Imple
D hebdomadam dierum huius copulæ:
& hanc quoque dabo tibi pro opere
quo ſeruiturus es mihi ſeptem annis
28 alijs. * Acquieuit placito: & hebdo-
mada tranſacta, Rachel duxit vxorem:
29 * cui pater ſeruam Balam tradiderat.
30 * Tandemq. potitus optatis nuptijs,
amorem ſequentis priori prætulit, ſer-
uiens apud eum ſeptem annis alijs.
31 * Videns autem Dominus quòd de- ſuſcipit filios:
ſpiceret Liam, aperuit vuluam eius,
32 ſorore ſterili permanente. * Quæ con-
ceptum genuit filium, vocauitq. nomen
eius Ruben, dicens: Vidit Dominus Ruben,
humilitatem meam, nunc amabit me
33 vir meus. * Rurſumq. concepit & pe-
E perit filium, & ait: Quoniam audiuit
me Dominus haberi contemptui, dedit
etiam iſtum mihi. vocauitq. nomen
34 eius Simeon. * Concepitq. tertio, & Simeon,
genuit alium filium: dixitq. Nunc quo-
que copulabitur mihi maritus meus,
eo quòd pepererim ei tres filios: &
idcirco appellauit nomen eius, Leui. Leui,
35 * Quarto concepit, & peperit filium,
& ait: Modo confitebor Domino. [a]&
ob hoc vocauit eum, Iudam: ceſſauitq. Iudam,
parere.
30 1 A CErnens autem Rachel quòd infe-
cunda eſſet, inuidit ſorori ſuæ, & ait
marito ſuo: Da mihi liberos, alioquin
2 moriar. * Cui iratus reſpondit Iacob:
Num pro Deo ego ſum, qui priuauit
3 te fructu ventris tui? * At illa: Habeo,
inquit, famulam Balam: ingredere ad
illam, vt pariat ſuper genua mea, &
4 habeam ex illa filios. * Deditq. illi
5 Balam in coniugium: quæ, * ingreſſo
ad ſe viro, concepit, & peperit filium.
6 * Dixitq. Rachel: Iudicauit mihi Do-
minus, & exaudiuit vocem meam, dans
mihi filium. & idcirco appellauit no-
7 men eius, Dan. * Rurſumq. Bala con- Dan,
8 cipiens, peperit alterum, * pro quo ait
B Rachel: Comparauit me Deus cum
ſorore mea, & inualui: vocauitq. eum, Nephthali,
Nephthali.

[a] Matt. 1. a. 2.

* Sentiens Lia quòd parere deſijſſet, 9
Zelpham ancillam ſuam marito tradi-
dit. * Qua poſt conceptum edente 10
filium, * dixit: Feliciter. & idcirco vo- 11
Gad, cauit nomen eius, Gad. * Peperit quo- 12
que Zelpha alterum. * Dixitq. Lia: Hoc 13
pro beatitudine mea: Beatam quippe
me dicent mulieres. propterea appel-
Aſer, lauit eum, Aſer.
* Egreſſus autem Ruben tempore 14
meſſis triticeæ in agrum, reperit man-
dragoras: quas matri Liæ detulit. Di-
xitq. Rachel: Da mihi partem de man-
dragoris filij tui. * Illa reſpondit: Pa- 15
rumne tibi videtur quòd præripueris
maritum mihi, niſi etiam mandragoras
filij mei tuleris? Ait Rachel: Dormiat C
tecum hac nocte pro mandragoris filij
tui. * Redeuntiq. ad veſperam Iacob 16
de agro, egreſſa eſt in occurſum eius
Lia, & ad me, inquit, intrabis: quia
mercede conduxi te pro mandragoris
filij mei. Dormiuitq. cum ea nocte illa.
* Et exaudiuit Deus preces eius: con- 17
cepitq. & peperit filium quintum, * & 18
ait: Dedit Deus mercedem mihi, quia
dedi ancillam meam viro meo. appel-
Iſſachar. lauitq. nomen eius, Iſſachar. * Rurſum 19
Lia concipiens, peperit ſextum filium,
* & ait: Dotauit me Deus dote bona: 20
etiam hac vice mecum erit maritus
meus, eo quòd genuerim ei ſex filios:
Zabulon, & idcirco appellauit nomen eius, Za-
bulon. * Poſt quem peperit filiam, 21
nomine Dinam.
Dinam, * Recordatus quoque Dominus Ra- 22
chelis, exaudiuit eam, & aperuit vul- D
uam eius. * Quæ concepit, & peperit 23
filium, dicens: Abſtulit Deus oppro-
brium meum. * Et vocauit nomen 24
Ioſeph; eius, Ioſeph, dicens: Addat mihi Do-
minus filium alterum.
terum cum Laban * Nato autem Ioſeph, dixit Iacob 25
paciſcitur, ſocero ſuo: Dimitte me vt reuertar in
patriam, & ad terram meam. * Da 26
mihi vxores, & liberos meos, pro qui-
bus ſeruiui tibi, vt abeam: tu noſti
ſeruitutem qua ſeruiui tibi. * Ait illi 27
Laban: Inueniam gratiam in conſpectu
tuo: experimento didici, quia bene-
dixerit mihi Deus propter te: * con- 28
ſtitue mercedem tuam quam dem tibi.
* At ille reſpondit: Tu noſti quo modo 29
ſeruierim tibi, & quanta in manibus E
meis fuerit poſſeſſio tua. * Modicum 30
habuiſti antequam venirem ad te, &
nunc diues effectus es: benedixitq. tibi
Dominus ad introitum meum. iuſtum
eſt igitur vt aliquando prouideam etiam
31 domui meæ. * Dixitq. Laban: Quid
tibi dabo? At ille ait: Nihil volo: ſed
ſi feceris quod poſtulo, iterum paſcam,
32 & cuſtodiam pecora tua. * Gyra omnes
greges tuos, & ſepara cunctas oues va-
rias, & ſparſo vellere: & quodcumque
furuum, & maculoſum, variumq. fu-
erit, tam in ouibus quàm in capris,
33 erit merces mea. * Reſpondebitq. mihi
cras iuſtitia mea, quando placiti tem-
pus aduenerit coram te: & omnia quæ
non fuerint varia, & maculoſa, & furua,
tam in ouibus quàm in capris, furti
34 me arguent. * Dixitq. Laban: Gratum
habeo quod petis.
35 * Et ſeparauit in die illa capras, & greges ſumit mercedem.
F oues, & hircos, & arietes varios, at-
que maculoſos: cunctum autem gre-
gem vnicolorem, id eſt albi, & nigri
velleris, tradidit in manu filiorum ſu-
36 orum. * Et poſuit ſpatium itineris
trium dierum inter ſe & generum, qui
37 paſcebat reliquos greges eius. * Tol-
lens ergo Iacob virgas populeas viri-
des, & amygdalinas, & ex platanis,
ex parte decorticauit eas: detractiſq.
corticibus, in his, quæ ſpoliata fue-
rant, candor apparuit: illa vero quæ
integra fuerant, viridia permanſerunt:
atque in hunc modum color effectus
38 eſt varius. * Poſuitq. eas in canali-
bus, vbi effundebatur aqua: vt cum
veniſſent greges ad bibendum, ante
oculos haberent virgas, & in aſpectu
39 earum conciperent. * Factumq. eſt
G vt in ipſo calore coitus, oues intu-
erentur virgas, & parerent maculoſa,
& varia, & diuerſo colore reſperſa.
40 * Diuiſitq. gregem Iacob, & poſuit vir-
gas in canalibus ante oculos arietum:
erant autem alba & nigra quæque,
Laban: cetera vero, Iacob, ſeparatis
41 inter ſe gregibus. * Igitur quando pri-
mo tempore aſcendebantur oues, po-
nebat Iacob virgas in canalibus aqua-
rum ante oculos arietum & ouium,
vt in earum contemplatione conci-
42 perent: * quando vero ſerotina ad-
miſſura erat, & conceptus extremus,
non ponebat eas. Factaq. ſunt ea quæ
erant ſerotina, Laban: & quæ primi
43 temporis, Iacob. * Ditatuſq. eſt ho-
mo vltra modum, & habuit greges
multos, ancillas & ſeruos, camelos &
aſinos.

β) Iacob reuertens:

POſtquam autem audiuit verba fili- 31 1
orum Laban dicentium: Tulit Iacob A
omnia quæ fuerunt patris noſtri, &
de illius facultate ditatus, factus eſt
inclytus: * animaduertit quoque faciem 2
Laban, quòd non eſſet erga ſe ſicut
heri & nudiuſtertius, * maxime di- 3
cente ſibi Domino: Reuertere in ter-
ram patrum tuorum, & ad generatio-
fugit cum ſuis, nem tuam, eroq. tecum. * Miſit, & 4
vocauit Rachel & Liam in agrum, vbi
paſcebat greges, * dixitq. eis: Video 5
faciem patris veſtri quòd non ſit erga
me ſicut heri, & nudiuſtertius: Deus
autem patris mei fuit mecum. * Et 6
ipſæ noſtis quòd totis viribus meis
ſeruierim patri veſtro. * Sed & pater 7
veſter circumuenit me, & mutauit mer-
cedem meam decem vicibus: & tamen
non dimiſit eum Deus vt noceret mihi.
* Si quando dixit: Variæ erunt mer- 8
cedes tuæ: pariebant omnes oues va-
rios fœtus. quando vero econtrario ait:
Alba quæque accipies pro mercede:
omnes greges alba pepererunt. * Tu- 9
litq. Deus ſubſtantiam patris veſtri, & B
dedit mihi. * Poſtquam enim conce- 10
ptus ouium tempus aduenerat, leuaui
oculos meos, & vidi in ſomnis aſcen-
dentes mares ſuper feminas, varios &
maculoſos, & diuerſorum colorum.
* Dixitq. angelus Dei ad me in ſom- 11
nis: Iacob? Et ego reſpondi: Adſum.
* Qui ait: Leua oculos tuos, & vide 12
vniuerſos maſculos aſcendentes ſuper
feminas, varios, maculoſos, atque re-
ſperſos. Vidi enim omnia quæ fecit
tibi Laban. * Ego ſum Deus Bethel, 13
[a] vbi vnxiſti lapidem, & votum vouiſti
mihi. Nunc ergo ſurge, & egredere de
terra hac, reuertens in terram natiui-
tatis tuæ. * Reſponderuntq. Rachel & 14
Lia: Numquid habemus reſidui quid-
quam in facultatibus, & hereditate do-
mus patris noſtri? * Nonne quaſi ali- 15
enas reputauit nos, & vendidit, come-
ditq. pretium noſtrum? * Sed Deus 16
tulit opes patris noſtri, & eas tradidit
nobis, ac filijs noſtris: vnde omnia
quæ præcepit tibi Deus, fac. * Surrexit 17
itaque Iacob, & impoſitis liberis, ac C
coniugibus ſuis ſuper camelos, abijt.
* Tulitq. omnem ſubſtantiam ſuam, & 18
greges, & quidquid in Meſopotamia
acquiſierat, pergens ad Iſaac patrem
ſuum in terram Chanaan.

19 * Eo tempore ierat Laban ad ton- comprehenditur a Laban;
dendas oues, & Rachel furata eſt idola
20 patris ſui. * Noluitq. Iacob confiteri
21 ſocero ſuo quòd fugeret. * Cumq. abi-
jſſet tam ipſe quàm omnia quæ iuris
ſui erant, & amne tranſmiſſo pergeret
22 contra montem Galaad, * nunciatum
eſt Laban die tertio quòd fugeret Iacob.
23 * Qui, aſſumptis fratribus ſuis, perſe-
cutus eſt eum diebus ſeptem: & com-
24 prehendit eum in Monte Galaad. * Vi-
D ditq. in ſomnis dicentem ſibi Deum:
Caue ne quidquam aſpere loquaris
25 contra Iacob. * Iamq. Iacob extenderat
in monte tabernaculum: cumq. ille
conſecutus fuiſſet eum cum fratribus
ſuis, in eodem Monte Galaad fixit ten-
26 torium. * Et dixit ad Iacob: quare ita
egiſti, vt clam me abigeres filias meas
27 quaſi captiuas gladio? * Cur ignorante
me fugere voluiſti, nec indicare mihi,
vt proſequerer te cum gaudio, & can-
28 ticis, & tympanis, & citharis? * Non
es paſſus vt oſcularer filios meos &
filias: ſtulte operatus es: & nunc qui-
29 dem * valet manus mea reddere tibi
malum: ſed Deus patris veſtri heri
dixit mihi: Caue ne lqouaris contra
30 Iacob quidquam durius. * Eſto, ad
tuos ire cupiebas, & deſiderio erat tibi
domus patris tui: cur furatus es deos
31 meos? * Reſpondit Iacob: Quòd inſcio
te profectus ſum, timui ne violenter
32 auferres filias tuas. * Quòd autem furti
E me arguis: apud quemcumque inue-
neris deos tuos, necetur coram fratri-
bus noſtris. ſcrutare, quidquid tuorum
apud me inueneris, & aufer. hæc di-
cens, ignorabat quòd Rachel furata
eſſet idola.

33 * Ingreſſus itaque Laban taberna-
culum Iacob & Liæ, & vtriuſque fa-
mulæ, non inuenit. Cumq. intraſſet
34 tentorium Rachelis, * illa feſtinans
abſcondit idola ſubter ſtramenta ca-
meli, & ſedit deſuper: ſcrutantiq. omne
35 tentorium, & nihil inuenienti, * ait:
Ne iraſcatur dominus meus quòd co-
ram te aſſurgere nequeo: quia iuxta
conſuetudinem feminarum nunc acci-
dit mihi. ſic deluſa ſolicitudo quæren-
36 tis eſt. * Tumensq. Iacob, cum iurgio
ait: Quam ob culpam meam, & ob
quod peccatum meum ſic exarſiſti poſt
37 me, * & ſcrutatus es omnem ſupel-
lectilem meam? Quid inueniſti de

[a] Sup. 28. d. 18.

cum ipſo fœdus init;
cuncta ſubſtantia domus tuæ? pone
hic coram fratribus meis, & fratribus
tuis, & iudicent inter me, & te. * Id- 38
circo viginti annis fui tecum? oues tuæ
& capræ ſteriles non fuerunt, arietes
gregis tui non comedi: * nec captum 39
a beſtia oſtendi tibi, ego damnum F
omne reddebam: quidquid furto pe-
ribat, a me exigebas: * die noctuq. æſtu 40
vrebar, & gelu, fugiebatq. ſomnus ab
oculis meis. * Sicq. per viginti annos 41
in domo tua ſeruiui tibi, quattuorde-
cim pro filiabus, & ſex pro gregibus
tuis: immutaſti quoque mercedem
meam decem vicibus. * Niſi Deus pa- 42
tris mei Abraham, & timor Iſaac af-
fuiſſet mihi, forſitan modo nudum me
dimiſiſſes: afflictionem meam & labo-
rem manuum mearum reſpexit Deus,
& arguit te heri. * Reſpondit ei La- 43
ban: Filiæ meæ & filij, & greges tui,
& omnia quæ cernis, mea ſunt: quid
poſſum facere filijs & nepotibus meis?
* Veni ergo, & ineamus fœdus: vt ſit 44
in teſtimonium inter me & te. * Tulit 45
itaque Iacob lapidem, & erexit illum
in titulum: * dixitq. fratribus ſuis: 46
Afferte lapides. Qui congregantes fe-
cerunt tumulum, comederuntq. ſuper
eum: * quem vocauit Laban Tumu- 47
lum teſtis: & Iacob, Aceruum teſti-
monij, vterque iuxta proprietatem lin-
guæ ſuæ. * Dixitq. Laban: Tumulus 48
iſte erit teſtis inter me & te hodie, & G
idcirco appellatum eſt nomen eius
Galaad, id eſt, Tumulus teſtis. * Intu- 49
eatur & iudicet Dominus inter nos
quando receſſerimus a nobis, * ſi affli- 50
xeris filias meas, & ſi introduxeris alias
vxores ſuper eas: nullus ſermonis no-
ſtri teſtis eſt abſque Deo, qui præſens
reſpicit. * Dixitq. rurſus ad Iacob: En 51
tumulus hic, & lapis quem erexi inter
me & te, * teſtis erit: tumulus, in- 52
quam, iſte & lapis ſint in teſtimonium,
ſi aut ego tranſiero illum pergens ad
te, aut tu præterieris, malum mihi
cogitans. * Deus Abraham, & Deus 53
Nachor iudicet inter nos, Deus patris
eorum. Iurauit ergo Iacob per timo-
rem patris ſui Iſaac: * immolatiſq. 54
victimis in monte, vocauit fratres ſuos
vt ederent panem. Qui cum comediſ-
ſent, manſerunt ibi. * Laban vero de 55
nocte conſurgens, oſculatus eſt filios,
& filias ſuas, & benedixit illis: reuer-
ſuſq. eſt in locum ſuum.

32

1 A IAcob [a] quoque abijt itinere quo videt angelos,
cœperat: fueruntq. ei obuiam Angeli
2 Dei. * Quos cum vidiſſet, ait: Caſtra
Dei ſunt hæc. & appellauit nomen loci
illius Mahanaim, id eſt, Caſtra.
3 * Miſit autem & nuncios ante ſe ad ad Eſau mittit nuncios,
Eſau fratrem ſuum in terram Seir, in
4 regionem Edom: * præcepitq. eis, di-
cens: Sic loquimini domino meo Eſau:
Hæc dicit frater tuus Iacob: Apud La-
ban peregrinatus ſum, & fui vſque in
5 præſentem diem. * Habeo boues, &
aſinos, & oues, & ſeruos, & ancillas:
mittoq. nunc legationem ad dominum
B meum, vt inueniam gratiam in con-
6 ſpectu tuo. * Reuerſiq. ſunt nuncij ad
Iacob, dicentes: Venimus ad Eſau fra-
trem tuum, & ecce properat tibi in oc-
7 curſum cum quadringentis viris. * Ti-
muit Iacob valde: & perterritus diuiſit
populum qui ſecum erat, greges quo-
que & oues & boues, & camelos in
8 duas turmas, * dicens: Si venerit Eſau
ad vnam turmam, & percuſſerit eam,
alia turma, quæ reliqua eſt, ſaluabitur.
9 * Dixitq. Iacob: Deus patris mei Abra-
ham, & Deus patris mei Iſaac: Domine
C qui dixiſti mihi: Reuertere in terram
tuam, & in locum natiuitatis tuæ, &
10 benefaciam tibi: * minor ſum cunctis
miſerationibus tuis, & veritate tua quam
expleuiſti ſeruo tuo. In baculo meo
tranſiui Iordanem iſtum: & nunc cum
11 duabus turmis regredior. * Erue me
de manu fratris mei Eſau, quia valde
eum timeo: ne forte veniens percutiat
12 matrem cum filijs. * Tu locutus es
quòd benefaceres mihi, & dilatares ſe-
men meum ſicut arenam maris, quæ
præ multitudine numerari non poteſt.
13 * Cumq. dormiſſet ibi nocte illa, ſe- atque munera,
D parauit de his quæ habebat, munera
14 Eſau fratri ſuo, * capras ducentas, hir-
cos viginti, oues ducentas, & arietes
15 viginti, * camelos fœtas cum pullis
ſuis triginta, vaccas quadraginta, &
tauros viginti, aſinas viginti, & pullos
16 earum decem. * Et miſit per manus
ſeruorum ſuorum ſingulos ſeorſum
greges, dixitq. pueris ſuis: Antecedite
me, & ſit ſpatium inter gregem & gre-
17 gem. * Et præcepit priori, dicens: Si
obuium habueris fratrem meum Eſau,

[a] Inf. 48. c. 16.

& interrogauerit te, Cuius es? aut,
Quo vadis? aut, Cuius ſunt iſta quæ ſe- E
queris? * reſpondebis: Serui tui Iacob, 18
munera miſit domino meo Eſau: ipſe
quoque poſt nos venit. * Similiter de- 19
dit mandata ſecundo, & tertio, & cun-
ctis qui ſequebantur greges, dicens:
Iiſdem verbis loquimini ad Eſau, cum
inueneritis eum. * Et addetis: Ipſe 20
quoque ſeruus tuus Iacob iter noſtrum
inſequitur: dixit enim: Placabo illum
muneribus quæ præcedunt, & poſtea
videbo illum, forſitan propitiabitur
mihi. * Præceſſerunt itaque munera 21
ante eum, ipſe vero manſit nocte illa
in caſtris.

pugnat cum angelo,

* Cumq. mature ſurrexiſſet, tulit 22
duas vxores ſuas, & totidem famulas F
cum vndecim filijs, & tranſiuit vadum
Iaboc. * Traductiſq. omnibus quæ ad 23
ſe pertinebant, * manſit ſolus: & ecce 24
vir luctabatur cum eo vſque mane.
* Qui cum videret quòd eum ſuperare 25
non poſſet, tetigit neruum femoris
eius, & ſtatim emarcuit. * Dixitq. ad 26
eum: Dimitte me, iam enim aſcendit
aurora. Reſpondit: Non dimittam te,
niſi benedixeris mihi. * Ait ergo: Quod 27
nomen eſt tibi? Reſpondit: Iacob. * At 28
ille, Nequaquam, inquit, Iacob appel-
labitur nomen tuum, ſed Iſrael: quo-
niam ſi contra Deum fortis fuiſti,
quanto magis contra homines præua-
lebis? * Interrogauit eum Iacob: Dic 29
mihi, quo appellaris nomine? Reſpon- G
dit: Cur quæris nomen meum? Et
benedixit ei in eodem loco. * Voca- 30
uitq. Iacob nomen loci illius Phanuel,
dicens: Vidi Deum facie ad faciem,
& ſalua facta eſt anima mea. * Ortusq. 31
eſt ei ſtatim ſol, poſtquam tranſgreſ-
ſus eſt Phanuel: ipſe vero claudicabat
pede. * Quam ob cauſam non come- 32
dunt neruum filij Iſrael, qui emarcuit
in femore Iacob, vſque in præſentem
diem: eo quòd tetigerit neruum fe-
moris eius, & obſtupuerit.

inuenit gratiam Eſau.

33
ELeuans autem Iacob oculos ſuos, 1
vidit venientem Eſau, & cum eo qua- A
dringentos viros: diuiſitq. filios Liæ &
Rachel, ambarumq. famularum: * & 2
poſuit vtramque ancillam, & liberos
earum in principio: Liam vero, & filios
eius in ſecundo loco: Rachel autem,
& Ioſeph nouiſſimos. * Et ipſe pro- 3
grediens adorauit pronus in terram
ſepties, donec appropinquaret frater
4 eius. * Currens itaque Eſau obuiam
fratri ſuo, amplexatus eſt eum: ſtrin-
genſq. collum eius, & oſculans fleuit.
5 * Leuatiſq. oculis, vidit mulieres &
paruulos earum, & ait: Quid ſibi vo-
lunt iſti? & ſi ad te pertinent? Re-
B ſpondit: Paruuli ſunt, quos donauit
6 mihi Deus ſeruo tuo. * Et appropin-
quantes ancillæ & filij earum, incur-
7 uati ſunt. * Acceſſit quoque Lia cum
pueris ſuis: & cum ſimiliter adoraſſent,
extremi Ioſeph & Rachel adorauerunt.
8 * Dixitq. Eſau: Quænam ſunt iſtæ tur-
mæ quas obuiam habui? Reſpondit:
Vt inuenirem gratiam coram domino
9 meo. * At ille ait: Habeo plurima,
10 frater mi, ſint tua tibi. * Dixitq. Iacob:
Noli ita, obſecro: ſed ſi inueni gratiam
in oculis tuis, accipe munuſculum de
manibus meis: ſic enim vidi faciem
C tuam, quaſi viderim vultum Dei: eſto
11 mihi propitius, * & ſuſcipe benedictio-
nem quam attuli tibi, & quam donauit
mihi Deus tribuens omnia. Vix fratre
12 compellente, ſuſcipiens, * ait: Gradi-
amur ſimul, eroq. ſocius itineris tui.
13 * Dixitq. Iacob: Noſti domine mi quòd
paruulos habeam teneros, & oues, &
boues fœtas mecum: quas ſi plus in
ambulando fecero laborare, morien-
14 tur vna die cuncti greges. * Præcedat
dominus meus ante ſeruum ſuum: &
ego ſequar paulatim veſtigia eius, ſicut
videro paruulos meos poſſe, donec
veniam ad dominum meum in Seir.
15 * Reſpondit Eſau: Oro te, vt de populo
qui mecum eſt, ſaltem ſocij remaneant
viæ tuæ. Non eſt, inquit, neceſſe: hoc
vno tantum indigeo, vt inueniam gra-
16 tiam in conſpectu tuo domine mi. * Re-
uerſus eſt itaque illo die Eſau itinere
quo venerat in Seir.

γ) Iacob redux: habitat iuxta Salem,

17 * Et Iacob venit in Socoth: vbi ædi-
D ficata domo & fixis tentorijs appellauit
nomen loci illius Socoth, ideſt, taber-
18 nacula. * Tranſiuitq. in Salem vrbem
Sichimorum, quæ eſt in terra Cha-
naan, poſtquam reuerſus eſt de Me-
ſopotamia Syriæ: & habitauit iuxta
19 oppidum. * Emitq. partem agri in qua
fixerat tabernacula, a filijs Hemor pa-
20 tris Sichem centum agnis. * Et erecto
ibi altari, inuocauit ſuper illud fortiſ-
ſimum Deum Iſrael.

audit Dinæ violationem,

34
1 EGreſſa eſt autem Dina filia Liæ vt
A
2 videret mulieres regionis illius. * Quam

cum vidiſſet Sichem filius Hemor He-
uæi, princeps terræ illius, adamauit
eam: & rapuit, & dormiuit cum illa,
vi opprimens virginem. * Et conglu- 3
tinata eſt anima eius cum ea, triſtemq.
deliniuit blanditijs. * Et pergens ad 4
Hemor patrem ſuum, Accipe, inquit,
mihi puellam hanc coniugem. * Quod 5
cum audiſſet Iacob, abſentibus filijs,
& in paſtu pecorum occupatis, ſiluit
donec redirent.

turbatur vltione filiorum;

* Egreſſo autem Hemor patre Si- 6
chem vt loqueretur ad Iacob, * ecce 7
filij eius veniebant de agro: auditoq.
quod acciderat, irati ſunt valde, eo
quòd fœdam rem operatus eſſet in
Iſrael, & violata filia Iacob, rem illi-
citam perpetraſſet. * Locutus eſt ita- 8
que Hemor ad eos: Sichem filij mei
adhæſit anima filiæ veſtræ: date eam
illi vxorem: * & iungamus viciſſim 9
connubia: filias veſtras tradite nobis,
& filias noſtras accipite. * Et habitate 10
nobiſcum: terra in poteſtate veſtra eſt, B
exercete, negotiamini, & poſſidete eam.
* Sed & Sichem ad patrem & ad fra- 11
tres eius ait: Inueniam gratiam coram
vobis: & quæcumque ſtatueritis, dabo:
* augete dotem, & munera poſtulate, 12
& libenter tribuam quod petieritis: tan-
tum date mihi puellam hanc vxorem.
* Reſponderunt filij Iacob Sichem & 13
patri eius in dolo, ſæuientes ob ſtu-
prum ſororis: * Non poſſumus facere 14
quod petitis, nec dare ſororem no-
ſtram homini incircumciſo: quod illi-
citum & nefarium eſt apud nos. * Sed 15
in hoc valebimus fœderari, ſi volueri-
tis eſſe ſimiles noſtri, & circumcidatur
in vobis omne maſculini ſexus; * tunc 16
dabimus & accipiemus mutuo filias
veſtras, ac noſtras: & habitabimus vo-
biſcum, erimusq. vnus populus: * ſi 17
autem circumcidi nolueritis, tollemus C
filiam noſtram, & recedemus. * Pla- 18
cuit oblatio eorum Hemor, & Sichem
filio eius: * nec diſtulit adoleſcens 19
quin ſtatim quod petebatur expleret:
amabat enim puellam valde, & ipſe
erat inclytus in omni domo patris ſui.
* Ingreſſiq. portam vrbis, locuti ſunt 20
ad populum: * Viri iſti pacifici ſunt, & 21
volunt habitare nobiſcum: negotien-
tur in terra, & exerceant eam, quæ
ſpatioſa & lata cultoribus indiget: filias
eorum accipiemus vxores, & noſtras
22 illis dabimus. * Vnum eſt quo differ-
tur tantum bonum: Si circumcidamus
maſculos noſtros, ritum gentis imitan-
23 tes. * Et ſubſtantia eorum, & pecora,
& cuncta quæ poſſident, noſtra erunt:
tantum in hoc acquieſcamus, & habi-
tantes ſimul, vnum efficiemus popu-
24 lum. * Aſſenſiq. ſunt omnes, circum-
25 ciſis cunctis maribus. * Et ecce, die
D tertio quando grauiſſimus vulnerum
dolor eſt: arreptis, duo filij Iacob,
Simeon & Leui fratres Dinæ, gladijs,
ingreſſi ſunt vrbem confidenter: [a] inter-
26 fectisq. omnibus maſculis, * Hemor &
Sichem pariter necauerunt, tollentes
Dinam de domo Sichem ſororem ſuam.
27 * Quibus egreſſis, irruerunt ſuper oc-
ciſos ceteri filij Iacob: & depopulati
28 ſunt vrbem in vltionem ſtupri. * Oues
eorum, & armenta, & aſinos, cunctaq.
vaſtantes quæ in domibus & in agris
29 erant, * paruulos quoque eorum &
30 vxores duxerunt captiuas. * Quibus
patratis audacter, Iacob dixit ad Si-
meon & Leui: Turbaſtis me, & odio-
ſum feciſtis me Chananæis, & Phere-
zæis habitatoribus terræ huius. nos
pauci ſumus: illi congregati percutient
me, & delebor ego, & domus mea.
31 * Reſponderunt: Numquid vt ſcorto
abuti debuere ſorore noſtra?

35
1 A INterea locutus eſt Deus ad Iacob:
Surge, & aſcende Bethel, & habita
ibi, facq. altare Deo qui [b] apparuit tibi
quando fugiebas Eſau fratrem tuum.
2 * Iacob vero conuocata omni domo
ſua, ait: Abijcite deos alienos qui in
medio veſtri ſunt, & mundamini, ac
3 mutate veſtimenta veſtra. * Surgite,
& aſcendamus in Bethel, vt faciamus
ibi altare Deo: qui exaudiuit me in
die tribulationis meæ, & ſocius fuit
4 itineris mei. * Dederunt ergo ei omnes
deos alienos quos habebant, & inaures
quæ erant in auribus eorum: at ille
infodit ea ſubter terebinthum, quæ eſt
5 poſt vrbem Sichem. * Cumq. profecti
eſſent, terror Dei inuaſit omnes per
circuitum ciuitates, & non ſunt auſi
6 perſequi recedentes. * Venit igitur
B Iacob Luzam, quæ eſt in terra Cha-
naan, cognomento Bethel: ipſe & om-
7 nis populus cum eo. * Ædificauitq.
ibi altare, & appellauit nomen loci il-

aſcendit Bethel,

---

[a] Inf. 49. a. 6. — [b] Sup. 28. c. 13.

lius, Domus Dei: ibi enim [a]apparuit
ei Deus cum fugeret fratrem ſuum.
* Eodem tempore mortua eſt Debora 8
nutrix Rebeccæ, & ſepulta eſt ad ra-
dices Bethel ſubter quercum: voca-
tumq. eſt nomen loci illius, Quercus
fletus.
audit promittentem Deum,
* Apparuit autem iterum Deus Ia- 9
cob poſtquam reuerſus eſt de Meſo-
potamia Syriæ, benedixitq. ei, * dicens: 10
[b]Non vocaberis vltra Iacob, ſed Iſrael
erit nomen tuum. Et appellauit eum
Iſrael, * dixitq. ei: Ego Deus omnipo- 11
tens, creſce, & multiplicare: gentes, &
populi nationum ex te erunt, reges de
lumbis tuis egredientur. * Terramq. 12
quam dedi Abraham & Iſaac, dabo
tibi & ſemini tuo poſt te. * Et receſſit 13
ab eo. * Ille vero erexit titulum lapi- 14
deum in loco quo locutus fuerat ei C
Deus: libans ſuper eum libamina, &
effundens oleum: * vocanſq. nomen 15
loci illius, Bethel.
amittit Rachel,
* Egreſſus autem inde, venit verno 16
tempore ad terram quæ ducit Ephra-
tam: in qua cum parturiret Rachel,
* ob difficultatem partus periclitari cœ- 17
pit. Dixitq. ei obſtetrix: Noli timere,
quia & hunc habebis filium. * Egre- 18
diente autem anima præ dolore, &
imminente iam morte, vocauit nomen
filij ſui Benoni, id eſt filius doloris
mei: pater vero appellauit eum Ben-
iamin, id eſt filius dextræ. * Mortua 19
eſt ergo Rachel, & ſepulta eſt in via
quæ ducit Ephratam, hæc eſt Bethle-
hem. * Erexitq. Iacob titulum ſuper 20
ſepulchrum eius: [c]Hic eſt titulus mo-
numenti Rachel, vſque in præſentem
diem.
habet duodecim filios,
* Egreſſus inde, fixit tabernaculum 21
trans Turrem gregis. * [d]Cumq. habi- 22
taret in illa regione, abijt Ruben, & D
dormiuit cum Bala concubina patris
ſui: quod illum minime latuit. Erant
autem filij Iacob duodecim. * Filij 23
Liæ: primogenitus Ruben, & Simeon,
& Leui, & Iudas, & Iſſachar, & Zabu-
lon. * Filij Rachel: Ioſeph & Benia- 24
min. * Filij Balæ ancillæ Rachelis: 25
Dan & Nephthali. * Filij Zelphæ an- 26
cillæ Liæ: Gad & Aſer: hi ſunt filij
Iacob, qui nati ſunt ei in Meſopotamia
Syriæ.

27 * Venit etiam ad Iſaac patrem ſuum ſepelit patrem.
in Mambre, Ciuitatem Arbee, hæc eſt
Hebron: in qua peregrinatus eſt Abra-
28 ham & Iſaac. * Et completi ſunt dies
29 Iſaac centum octoginta annorum. * Con-
ſumptuſq. ætate mortuus eſt: & appo-
ſitus eſt populo ſuo ſenex & plenus
dierum: & ſepelierunt eum Eſau &
Iacob filij ſui.

4. Generationes Eſau.

36
1 A HÆ ſunt autem generationes Eſau, Filij Eſau,
ipſe eſt Edom.
2 * Eſau accepit vxores de filiabus
Chanaan: Ada filiam Elon Hethæi, &
Oolibama filiam Anæ filiæ Sebeon
3 Heuæi: * Baſemath quoque filiam Iſ-
4 mael ſororem Nabaioth. * [e]Peperit
autem Ada, Eliphaz: Baſemath genuit
5 Rahuel: * Oolibama genuit Iehus &
Ihelon & Core. hi filij Eſau qui nati
6 ſunt ei in terra Chanaan. * Tulit au-
tem Eſau vxores ſuas & filios & filias,
& omnem animam domus ſuæ, & ſub-
ſtantiam, & pecora, & cuncta quæ ha-
bere poterat in terra Chanaan: & abijt
in alteram regionem, receſſitq. a fratre
7 ſuo Iacob. * [f]Diuites enim erant valde,
& ſimul habitare non poterant: nec
ſuſtinebat eos terra peregrinationis eo-
8 rum præ multitudine gregum. * [g]Ha-
bitauitq. Eſau in monte Seir, ipſe eſt
9 Edom. * Hæ autem ſunt generationes
10 Eſau patris Edom in monte Seir, * &
B hæc nomina filiorum eius: [h]Eliphaz
filius Ada vxoris Eſau: Rahuel quo-
11 que filius Baſemath vxoris eius. * Fu-
eruntq. Eliphaz filij: Theman, Omar,
12 Sepho, & Gatham, & Cenez. * Erat
autem Thamna, concubina Eliphaz
filij Eſau: quæ peperit ei Amalech. hi
13 ſunt filij Ada vxoris Eſau. * Filij au-
tem Rahuel: Nahath & Zara, Samma
& Meza. hi filij Baſemath vxoris Eſau.
14 * Iſti quoque erant filij Oolibama filiæ
Anæ filiæ Sebeon, vxoris Eſau, quos
15 genuit ei Iehus & Ihelon & Core. * Hi
duces filiorum Eſau: Filij Eliphaz pri-
mogeniti Eſau: dux Theman, dux O-
16 mar, dux Sepho, dux Cenez, * dux
Core, dux Gatham, dux Amalech. hi
filij Eliphaz in terra Edom, & hi filij
17 Ada. * Hi quoque filij Rahuel filij

[a] Sup. 28. c. 13. — [b] Sup. 32. f. 28. — [c] Inf. 48. b. 7. — [d] Inf. 49. a. 4. — [e] 1. Par. 1. c. 35. — [f] Sup. 13. a. 6. — [g] Ioſ. 24. a. 4. — [h] 1. Par. 1. c. 35.

Eſau: dux Nahath, dux Zara, dux
Samma, dux Meza. hi autem duces
Rahuel in Terra Edom: iſti filij Baſe-
math vxoris Eſau. * Hi autem filij 18
Oolibama vxoris Eſau: dux Iehus, dux
Ihelon, dux Core. hi duces Oolibama C
filiæ Anæ vxoris Eſau. * Iſti ſunt filij 19
Eſau, & hi duces eorum: ipſe eſt Edom.
filij Seir Horræi,
* [a]Iſti ſunt filij Seir Horræi, habita- 20
tores terræ: Lotan, & Sobal, & Se-
beon, & Ana, * & Diſon, & Eſer, & 21
Diſan. hi duces Horræi, filij Seir in
Terra Edom. * Facti ſunt autem filij 22
Lotan: Hori & Heman. erat autem
ſoror Lotan, Thamna. * Et iſti filij 23
Sobal: Aluan & Manahat & Ebal, &
Sepho & Onam. * Et hi filij Sebeon: 24
Aia & Ana. Iſte eſt Ana qui inuenit
aquas calidas in ſolitudine, cum paſce-
ret aſinos Sebeon patris ſui: * habuitq. 25
filium Diſon, & filiam Oolibama. * Et 26
iſti filij Diſon: Hamdan, & Eſeban, &
Iethram, & Charan. * Hi quoque filij 27
Eſer: Balaan, & Zauan, & Acan. * Ha- 28
buit autem filios Diſan: Hus, & Aram.
* Hi duces Horræorum: dux Lotan, 29
dux Sobal, dux Sebeon, dux Ana,
* dux Diſon, dux Eſer, dux Diſan: iſti 30
duces Horræorum qui imperauerunt
in Terra Seir.

duces Edom.
* Reges autem qui regnauerunt in 31
Terra Edom antequam haberent regem D
filij Iſrael, fuerunt hi: * Bela filius Beor, 32
nomenq. vrbis eius Denaba. * Mor- 33
tuus eſt autem Be'a, & regnauit pro
eo Iobab filius Zaræ de Boſra. * Cumq. 34
mortuus eſſet Iobab, regnauit pro eo
Huſam de terra Themanorum. * Hoc 35
quoque mortuo, regnauit pro eo Adad
filius Badad, qui percuſſit Madian in
regione Moab: & nomen vrbis eius
Auith. * Cumq. mortuus eſſet Adad, 36
regnauit pro eo Semla de Maſreca.
* Hoc quoque mortuo regnauit pro eo 37
Saul de fluuio Rohoboth. * Cumq. & 38
hic obijſſet, ſucceſſit in regnum Ba-
lanan filius Achobor. * Iſto quoque 39
mortuo regnauit pro eo Adar, nomenq.
vrbis eius Phau: & appellabatur vxor
eius Meetabel, filia Matred filiæ Me-
zaab. * Hæc ergo nomina ducum Eſau 40
in cognationibus, & locis, & vocabulis
ſuis: dux Thamna, dux Alua, dux Ie-
theth, * dux Oolibama, dux Ela, dux 41
Phinon, * dux Cenez, dux Theman, 42
43 dux Mabſar, * dux Magdiel, dux Hi-
ram: hi duces Edom habitantes in
terra imperij ſui, ipſe eſt Eſau pater
Idumæorum.

5. Generationes Iacob.

37
1 A HAbitauit autem Iacob in terra Cha- a) Ioſeph humiliatus & exaltatus.
naan, in qua pater ſuus peregrinatus
2 eſt. * Et hæ ſunt generationes eius:
Ioſeph cum ſedecim eſſet annorum, α) Furto ſublatus:
paſcebat gregem cum fratribus ſuis
adhuc puer: & erat cum filijs Balæ
& Zelphæ vxorum patris ſui: accuſa-
uitq. fratres ſuos apud patrem crimine
3 peſſimo. * Iſrael autem diligebat Ioſeph
ſuper omnes filios ſuos, eo quòd in
ſenectute genuiſſet eum: fecitq. ei tu-
4 nicam polymitam. * Videntes autem
fratres eius quòd a patre plus cunctis
filijs amaretur, oderant eum, nec pote-
5 rant ei quidquam pacifice loqui. * Ac- odio habetur,
cidit quoque vt viſum ſomnium refer-
B ret fratribus ſuis: quæ cauſa maioris
6 odij ſeminarium fuit. * Dixitq. ad eos:
Audite ſomnium meum quod vidi:
7 * Putabam nos ligare manipulos in agro:
& quaſi conſurgere manipulum meum,
& ſtare, veſtroſq. manipulos circum-
ſtantes adorare manipulum meum.
8 * Reſponderunt fratres eius: Num-
quid rex noſter eris? aut ſubijciemur
ditioni tuæ? Hæc ergo cauſa ſomni-
orum atque ſermonum, inuidiæ & odij
9 fomitem miniſtrauit. * Aliud quoque
vidit ſomnium, quod narrans fratri-
bus, ait: Vidi per ſomnium, quaſi ſo-
lem, & lunam, & ſtellas vndecim ado-
10 rare me. * Quod cum patri ſuo, &
C fratribus retuliſſet, increpauit eum pa-
ter ſuus, & dixit: Quid ſibi vult hoc
ſomnium quod vidiſti? num ego &
mater tua, & fratres tui adorabimus
11 te ſuper terram? * Inuidebant ei igitur
fratres ſui: pater vero rem tacitus con-
ſiderabat.
12 * Cumq. fratres illius in paſcendis mittitur in ciſternam,
gregibus patris morarentur in Sichem,
13 * dixit ad eum Iſrael: Fratres tui pa-
ſcunt oues in Sichimis: veni, mittam
14 te ad eos. Quo reſpondente, * Præſto
ſum, ait ei: Vade, & vide ſi cuncta
proſpera ſint erga fratres tuos, & pe-
D cora: & renuncia mihi quid agatur.
Miſſus de Valle Hebron, venit in Si-

[a] 1. Par. 1. c. 38.

chem: * inuenitq. eum vir errantem 15
in agro, & interrogauit quid quæreret.
* At ille respondit: Fratres meos quæro, 16
indica mihi vbi pascant greges. * Di- 17
xitq. ei vir: Recesserunt de loco isto:
audiui autem eos dicentes: Eamus in
Dothain. Perrexit ergo Ioseph post fra-
tres suos, & inuenit eos in Dothain.
* Qui cum vidissent eum procul, ante- 18
quam accederet ad eos, cogitauerunt
illum occidere: * & mutuo loqueban- 19
tur: Ecce somniator venit: * venite, 20
occidamus eum, & mittamus in cister-
nam veterem: dicemusq. Fera pessima
deuorauit eum: & tunc apparebit quid E
illi prosint somnia sua. * Audiens au- 21
tem hoc Ruben, nitebatur liberare
eum de manibus eorum, & dicebat:
* [a]Non interficiatis animam eius, nec 22
effundatis sanguinem: sed proijcite
eum in cisternam hanc, quæ est in
solitudine, manusq. vestras seruate in-
noxias: hoc autem dicebat, volens eri-
pere eum de manibus eorum, & red-
dere patri suo. * Confestim igitur vt 23
peruenit ad fratres suos, nudauerunt
eum tunica talari, & polymita: * mise- 24
runtq. eum in cisternam veterem, quæ
non habebat aquam.
venditur a fratribus; * Et sedentes vt comederent panem, 25
viderunt Ismaelitas viatores venire de
Galaad, & camelos eorum portantes
aromata, & resinam, & stacten in Ægy- F
ptum. * Dixit ergo Iudas fratribus suis: 26
Quid nobis prodest si occiderimus fra-
trem nostrum, & celauerimus sangui-
nem ipsius? * Melius est vt venun- 27
detur Ismaelitis, & manus nostræ non
polluantur: frater enim, & caro nostra
est. Acquieuerunt fratres sermonibus
illius. * [b]Et prætereuntibus Madianitis 28
negotiatoribus, extrahentes eum de
cisterna, vendiderunt eum Ismaelitis,
viginti argenteis: qui duxerunt eum
in Ægyptum. * Reuersusq. Ruben ad 29
cisternam, non inuenit puerum: * & 30
scissis vestibus pergens ad fratres suos,
ait: Puer non comparet, & ego quo
ibo? * Tulerunt autem tunicam eius, 31
& in sanguine hœdi, quem occiderant,
tinxerunt: * mittentes qui ferrent ad 32
patrem, & dicerent: Hanc inuenimus: G
vide vtrum tunica filij tui sit, an non.
* Quam cum agnouisset pater, ait: Tu- 33
nica filij mei est, fera pessima comedit
34 eum, bestia deuorauit Ioseph. * Scis-
sisq. vestibus, indutus est cilicio, lugens
35 filium suum multo tempore. * Con-
gregatis autem cunctis liberis eius vt
lenirent dolorem patris, noluit conso-
lationem accipere, sed ait: Descendam
ad filium meum lugens in infernum.
36 Et illo perseuerante in fletu, * Madia-
nitæ vendiderunt Ioseph in Ægypto
Putiphari eunucho Pharaonis magistro
militum.

38
1 A EOdem tempore descendens Iudas a Iudæ matrimonium,
fratribus suis, diuertit ad Virum Odol-
2 lamitem, nomine Hiram. * [c]Viditq.
ibi filiam hominis Chananæi, voca-
bulo Sue: & accepta vxore, ingressus
3 est ad eam. * Quæ concepit, & pepe-
rit filium, & vocauit nomen eius Her.
4 * [d]Rursumq. concepto fœtu, natum
5 filium vocauit Onan. * Tertium quo-
que peperit: quem appellauit Sela. quo
6 nato, parere vltra cessauit. * Dedit au-
tem Iudas vxorem primogenito suo
7 Her, nomine Thamar. * [e]Fuit quoque
B Her primogenitus Iudæ, nequam in
conspectu Domini: & ab eo occisus
8 est. * Dixit ergo Iudas ad Onan filium
suum: Ingredere ad vxorem fratris tui,
& sociare illi, vt suscites semen fratri
9 tuo. * Ille sciens non sibi nasci filios,
introiens ad vxorem fratris sui, semen
fundebat in terram, ne liberi fratris
10 nomine nascerentur. * Et idcirco per-
cussit eum Dominus, quòd rem dete-
11 stabilem faceret. * Quam ob rem dixit
Iudas Thamar nurui suæ: Esto vidua
in domo patris tui, donec crescat Sela
filius meus: timebat enim ne & ipse
moreretur, sicut fratres eius. Quæ abijt,
& habitauit in domo patris sui.
12 C *Euolutis autem multis diebus, mor- atque incestus.
tua est filia Sue vxor Iudæ: qui post
luctum consolatione suscepta, ascende-
bat ad tonsores ouium suarum, ipse
& Hiras opilio gregis Odollamites, in
13 Thamnas. * Nunciatumq. est Tha-
mar quòd socer illius ascenderet in
14 Thamnas ad tondendas oues. * Quæ,
depositis viduitatis vestibus, assumpsit
theristrum: & mutato habitu, sedit in
biuio itineris, quòd ducit Thamnam:
eo quòd creuisset Sela, & non eum
15 accepisset maritum. * Quam cum vi-
D disset Iudas, suspicatus est esse mere-
tricem: operuerat enim vultum suum,

[a] Inf. 42. d. 22. — [b] Sap. 10. c. 13. — [c] 1. Par. 2. a. 3. — [d] Nu. 26. b. 19. — [e] Nu. 26. b. 19.

ne agnofceretur. * Ingrediensq. ad eam, 16
ait: Dimitte me vt coeam tecum: ne-
fciebat enim quòd nurus fua effet. Qua
refpondente: Quid dabis mihi vt fru-
aris concubitu meo? * dixit: Mittam 17
tibi hœdum de gregibus. Rurfumq.
illa dicente: Patiar quod vis, fi dede-
ris mihi arrhabonem, donec mittas
quod polliceris. * Ait Iudas: Quid tibi 18
vis pro arrhabone dari? Refpondit:
Annulum tuum, & armillam, & ba-
culum quem manu tenes. Ad vnum
igitur coitum mulier concepit, * & 19
furgens abijt: depofitoq. habitu, quem E
fumpferat, induta eft viduitatis vefti-
bus. * Mifit autem Iudas hœdum per 20
paftorem fuum Odollamitem, vt reci-
peret pignus quod dederat mulieri:
qui cum non inueniffet eam, * inter- 21
rogauit homines loci illius: Vbi eft
mulier quæ fedebat in biuio? Refpon-
dentibus cunctis: Non fuit in loco ifto
meretrix. * Reuerfus eft ad Iudam, & 22
dixit ei: Non inueni eam: fed & ho-
mines loci illius dixerunt mihi, num-
quam fediffe ibi fcortum. * Ait Iudas: 23
Habeat fibi, certe mendacij arguere F
nos non poteft, ego mifi hœdum quem
promiferam: & tu non inuenifti eam.
* Ecce autem poft tres menfes nun- 24
ciauerunt Iudæ, dicentes: Fornicata
eft Thamar nurus tua, & videtur vte-
rus illius intumefcere. Dixitq. Iudas:
Producite eam vt comburatur. * Quæ 25
cum duceretur ad pœnam, mifit ad
focerum fuum, dicens: De viro, cuius
hæc funt, concepi: cognofce cuius fit
annulus, & armilla, & baculus. * Qui, 26
agnitis muneribus, ait: Iuftior me eft: G
quia non tradidi eam Sela filio meo.
Attamen vltra non cognouit eam. * [a]In- 27
ftante autem partu, apparuerunt ge-
mini in vtero: atque in ipfa effufione
infantium vnus protulit manum, in
qua obftetrix ligauit coccinum, dicens:
* Ifte egredietur prior. * Illo vero re- 28
trahente manum, egreffus eft alter: 29
dixitq. mulier: Quare diuifa eft pro-
pter te maceria? & ob hanc caufam vo-
cauit nomen eius Phares. * [b]Poftea 30
egreffus eft frater eius, in cuius manu
erat coccinum: quem appellauit Zara.

39
1 A
IGitur Iofeph ductus eft in Ægy-
ptum, emitq. eum Putiphar eunu-
chus Pharaonis, princeps exercitus,
vir Ægyptius, de manu Ifmaelitarum,
2 a quibus perductus erat. * Fuitq. Do-
minus cum eo, & erat vir in cunctis
profpere agens: habitauitq. in domo
3 domini fui, * qui optime nouerat Do-
minum effe cum eo, & omnia, quæ
gereret, ab eo dirigi in manu illius.
4 * Inuenitq. Iofeph gratiam coram do-
mino fuo, & miniftrabat ei, a quo
præpofitus omnibus gubernabat cre- adminiftrator Putipharis,
ditam fibi domum, & vniuerfa quæ
5 ei tradita fuerant: * benedixitq. Do-
B minus domui Ægyptij propter Io-
feph, & multiplicauit tam in ædibus
quàm in agris cunctam eius fubftan-
6 tiam: * nec quidquam aliud nouerat,
nifi panem quo vefcebatur. Erat au-
tem Iofeph pulchra facie, & decorus
afpectu.
7 * Poft multos itaque dies iniecit do- recufat ftuprum,
mina fua oculos fuos in Iofeph, & ait:
8 Dormi mecum. * Qui nequaquam ac-
quiefcens operi nefario, dixit ad eam:
Ecce dominus meus, omnibus mihi
traditis, ignorat quid habeat in domo
9 fua: * nec quidquam eft quod non in
mea fit poteftate, vel non tradiderit
mihi, præter te, quæ vxor eius es: quo
modo ergo poffum hoc malum facere,
10 & peccare in Deum meum? * Huiu-
C fcemodi verbis per fingulos dies & mu-
lier molefta erat adolefcenti: & ille
11 recufabat ftuprum. * Accidit autem
quadam die vt intraret Iofeph domum,
& operis quippiam abfque arbitris fa-
12 ceret: * & illa, apprehenfa lacinia ve-
ftimenti eius, diceret: Dormi mecum.
Qui relicto in manu eius pallio fugit,
13 & egreffus eft foras. * Cumq. vidiffet
mulier veftem in manibus fuis, & fe
14 effe contemptam, * vocauit ad fe ho-
mines domus fuæ, & ait ad eos: En
introduxit virum Hebræum, vt illu-
deret nobis: ingreffus eft ad me, vt
coiret mecum: cumq. ego fucclamaf-
15 fem, * & audiffet vocem meam, reli-
quit pallium quod tenebam, & fugit
16 foras. * In argumentum ergo fidei re-
D tentum pallium oftendit marito reuer-
17 tenti domum, * & ait: Ingreffus eft ad
me feruus Hebræus quem adduxifti
18 vt illuderet mihi: * cumq. audiffet me
clamare, reliquit pallium quod tene-
bam, & fugit foras.

[a] Matt. 1. a. 3. — [b] 1. Par. 2. a. 4.

gubernator carceris,

*His auditis dominus, & nimium 19
credulus verbis coniugis, iratus eſt
valde: * [a]tradiditq. Ioſeph in carce- 20
rem, vbi vincti regis cuſtodiebantur,
& erat ibi clauſus. * Fuit autem Do- 21
minus cum Ioſeph, & miſertus illius
dedit ei gratiam in conſpectu principis
carceris. * Qui tradidit in manu illius 22
vniuerſos vinctos qui in cuſtodia tene-
bantur: & quidquid fiebat, ſub ipſo
erat. * Nec nouerat aliquid, cunctis ei 23
creditis: Dominus enim erat cum illo, **40**
& omnia opera eius dirigebat. HIs 1 A
ita geſtis, accidit vt peccarent duo
eunuchi, pincerna regis Ægypti, &
piſtor, domino ſuo. * Iratuſq. contra 2
eos Pharao (nam alter pincernis præ-
erat, alter piſtoribus) * miſit eos in 3
carcerem principis militum, in quo erat
vinctus & Ioſeph. * At cuſtos carceris 4
tradidit eos Ioſeph, qui & miniſtrabat
eis: aliquantulum temporis fluxerat,
& illi in cuſtodia tenebantur. * Vide- 5
runtq. ambo ſomnium nocte vna iuxta

interpretatur ſomnia,

interpretationem congruam ſibi: * ad 6
quos cum introiſſet Ioſeph mane, &
vidiſſet eos triſtes, * ſciſcitatus eſt eos, 7
dicens: Cur triſtior eſt hodie ſolito fa-
cies veſtra? * Qui reſponderunt: Som- 8
nium vidimus, & non eſt qui inter- B
pretetur nobis. Dixitq. ad eos Ioſeph:
Numquid non Dei eſt interpretatio?
referte mihi quid videritis. * Narrauit 9
prior, præpoſitus pincernarum, ſomni-
um ſuum: Videbam coram me vitem,
* in qua erant tres propagines, cre- 10
ſcere paulatim in gemmas, & poſt flores
vuas matureſcere: * calicemq. Phara- 11
onis in manu mea: tuli ergo vuas, &
expreſſi in calicem quem tenebam, &
tradidi poculum Pharaoni. * Reſpon- 12
dit Ioſeph: Hæc eſt interpretatio ſom-
nij: Tres propagines, tres adhuc dies
ſunt: * poſt quos recordabitur Pharao 13
miniſterij tui, & reſtituet te in gradum
priſtinum: dabiſq. ei calicem iuxta of-
ficium tuum, ſicut ante facere conſue-
ueras. * Tantum memento mei, cum 14
bene tibi fuerit, & facias mecum mi- C
ſericordiam: vt ſuggeras Pharaoni vt
educat me de iſto carcere: * quia 15
furto ſublatus ſum de terra Hebræ-
orum, & hic innocens in lacum miſſus
ſum. * Videns piſtorum magiſter quòd 16
prudenter ſomnium diſſoluiſſet, ait: Et
ego vidi ſomnium, Quòd tria caniſtra
farinæ haberem ſuper caput meum:
17 * & in vno caniſtro quod erat excel-
ſius, portare me omnes cibos qui fiunt
arte piſtoria, aueſq. comedere ex eo.
18 * Reſpondit Ioſeph: Hæc eſt inter-
D pretatio ſomnij: Tria caniſtra, tres
19 adhuc dies ſunt: * poſt quos auferet
Pharao caput tuum, ac ſuſpendet te
in cruce, & lacerabunt volucres carnes
tuas.

20 * Exinde dies tertius natalitius Pha-
raonis erat: qui faciens grande con-
uiuium pueris ſuis, recordatus eſt inter
epulas magiſtri pincernarum, & piſto-
21 rum principis. * Reſtituitq. alterum
in locum ſuum, vt porrigeret ei pocu-
22 lum: * alterum ſuſpendit in patibulo,
23 vt coniectoris veritas probaretur. * Et
tamen ſuccedentibus proſperis, præ-
poſitus pincernarum oblitus eſt inter-
pretis ſui.

41
1 A POſt duos annos vidit Pharao ſom-
nium. Putabat ſe ſtare ſuper fluuium,
2 * de quo aſcendebant ſeptem boues,
pulchræ & craſſæ nimis: & paſceban-
3 tur in locis paluſtribus. * Aliæ quo-
que ſeptem emergebant de flumine,
fœdæ, confectæq. macie: & paſceban-
tur in ipſa amnis ripa in locis virenti-
4 bus: * deuorauerunt q. eas, quarum
mira ſpecies, & habitudo corporum
5 erat. Expergefactus Pharao, * rurſum
dormiuit, & vidit alterum ſomnium:
Septem ſpicæ pullulabant in culmo
6 vno plenæ atque formoſæ: * aliæ quo-
que totidem ſpicæ tenues, & percuſ-
7 ſæ vredine oriebantur, * deuorantes
omnem priorum pulchritudinem. Eui-
8 gilans Pharao poſt quietem, * & facto
mane, pauore perterritus, miſit ad
omnes coniectores Ægypti, cunctoſq.
ſapientes: & accerſitis narrauit ſomni-
um, nec erat qui interpretaretur.

9 * Tunc demum reminiſcens pincer-
B narum magiſter, ait: Confiteor pec-
10 catum meum: * Iratus rex ſeruis ſuis,
me & magiſtrum piſtorum retrudi
iuſſit in carcerem principis militum:
11 * vbi vna nocte vterque vidimus ſom-
12 nium præſagum futurorum. * Erat
ibi puer Hebræus, eiuſdem ducis mi-
litum famulus: cui narrantes ſomnia,
13 * audiuimus quidquid poſtea rei pro-

[a] Pſ. 104. b. 18.

bauit euentus. ego enim redditus ſum
officio meo: & ille ſuſpenſus eſt in
cruce. * Protinus ad regis imperium 14
eductum de carcere Ioſeph totonde-
runt: ac veſte mutata, obtulerunt ei.
* Cui ille ait: Vidi ſomnia, nec eſt qui 15
ediſſerat: quæ audiui te ſapientiſſime
conijcere. * Reſpondit Ioſeph: Abſque 16
me Deus reſpondebit proſpera Pha-
raoni. * Narrauit ergo Pharao quod 17
viderat: Putabam me ſtare ſuper ri- C
pam fluminis, * & ſeptem boues de 18
amne conſcendere, pulchras nimis, &
obeſis carnibus: quæ in paſtu paludis
virecta carpebant. * & ecce, has ſeque- 19
bantur aliæ ſeptem boues in tantum
deformes & macilentæ, vt numquam
tales in terra Ægypti viderim: * quæ, de- 20
uoratis & conſumptis prioribus, * nul- 21
lum ſaturitatis dedere veſtigium: ſed
ſimili macie & ſqualore torpebant. Eui-
gilans, rurſus ſopore depreſſus, * vidi 22
ſomnium: Septem ſpicæ pullulabant
in culmo vno plenæ atque pulcherri-
mæ. * Aliæ quoque ſeptem tenues & 23
percuſſæ vredine, oriebantur e ſtipula:
* quæ priorum pulchritudinem deuo- 24
rauerunt. Narraui coniectoribus ſomni-
um, & nemo eſt qui ediſſerat. * Re- 25
ſpondit Ioſeph: Somnium regis vnum
eſt: quæ facturus eſt Deus, oſtendit
Pharaoni. * Septem boues pulchræ, 26
& ſeptem ſpicæ plenæ: ſeptem vber- D
tatis anni ſunt: eandemq. vim ſomnij
comprehendunt. * Septem quoque 27
boues tenues atque macilentæ, quæ
aſcenderunt poſt eas, & ſeptem ſpicæ
tenues, & vento vrente percuſſæ: ſe-
ptem anni venturæ ſunt famis. * Qui 28
hoc ordine complebuntur: * Ecce ſe- 29
ptem anni venient fertilitatis magnæ
in vniuerſa terra Ægypti: * quos ſe- 30
quentur ſeptem anni alij tantæ ſteri-
litatis, vt obliuioni tradatur cuncta re-
tro abundantia: conſumptura eſt enim
fames omnem terram, * & vbertatis ma- 31
gnitudinem perditura eſt inopiæ ma-
gnitudo. * Quod autem vidiſti ſecundo 32
ad eandem rem pertinens ſomnium:
firmitatis indicium eſt, eo quòd fiat ſer-
mo Dei, & velocius impleatur. * Nunc 33
ergo prouideat rex virum ſapientem
& induſtrium, & præficiat eum Terræ
Ægypti: * Qui conſtituat præpoſitos 34
per cunctas regiones: & quintam par-

pienter nter- etatur.

tem fructuum per ſeptem annos ferti-
35 litatis, * qui iam nunc futuri ſunt, con-
greget in horrea: & omne frumentum
ſub Pharaonis poteſtate condatur, ſer-
36 ueturq. in vrbibus. * Et præparetur
E futuræ ſeptem annorum fami, quæ
oppreſſura eſt Ægyptum, & non con-
ſumetur terra inopia.

37 * Placuit Pharaoni conſilium & cun- δ) Præpoſitus Ægypti:
38 ctis miniſtris eius: * locutusq. eſt ad
eos: Num inuenire poterimus talem
39 virum, qui ſpiritu Dei plenus ſit? * Di-
xit ergo ad Ioſeph: Quia oſtendit tibi
Deus omnia quæ locutus es, numquid
ſapientiorem & conſimilem tui inue-
40 nire potero? * [a] Tu eris ſuper domum
meam, & ad tui oris imperium cun-
ctus populus obediet: vno tantum re-
41 gni ſolio te præcedam. * Dixitq. rurſus
Pharao ad Ioſeph: Ecce, conſtitui te
42 ſuper vniuerſam terram Ægypti. * Tu-
litq. annulum de manu ſua, & dedit
eum in manu eius: veſtiuitq. eum
ſtola byſſina, & collo torquem auream
43 circumpoſuit. * Fecitq. eum aſcendere
ſuper currum ſuum ſecundum, cla-
mante præcone, vt omnes coram eo
genuflecterent, & præpoſitum eſſe ſci-
44 rent vniuerſæ Terræ Ægypti. * Dixit
F quoque rex ad Ioſeph: Ego ſum Pha-
rao: abſque tuo imperio non mouebit
quiſquam manum aut pedem in omni
45 terra Ægypti. * Vertitq. nomen eius,
& vocauit eum lingua Ægyptiaca, Sal-
uatorem mundi. Deditq. illi vxorem
Aſeneth filiam Putiphare ſacerdotis
Heliopoleos.
Egreſſus eſt itaque Ioſeph ad ter- congregat in horrea,
46 ram Ægypti (* triginta autem anno-
rum erat quando ſtetit in conſpectu
regis Pharaonis) & circuiuit omnes
47 regiones Ægypti. * Venitq. fertilitas
ſeptem annorum: & in manipulos re-
dactæ ſegetes congregatæ ſunt in hor-
48 rea Ægypti. * Omnis etiam frugum
abundantia in ſingulis vrbibus condita
49 eſt. * Tantaq. fuit abundantia tritici,
vt arenæ maris coæquaretur, & copia
menſuram excederet.

50 * [b] Nati ſunt autem Ioſeph filij duo ſuſcipit filios,
G antequam veniret fames: quos pepe-
rit ei Aſeneth filia Putiphare ſacerdotis
51 Heliopoleos. * Vocauitq. nomen pri-
mogeniti, Manaſſes, dicens: Obliuiſci

---

[a] Pſ. 104. b. 21. 1. Mac. 2. f. 53. Act. 7. b. 10. — [b] Inf. 46. c. 20. 48. a. 5.

me fecit Deus omnium laborum meo-
rum, & domus patris mei. * Nomen 52
quoque ſecundi appellauit Ephraim,
dicens: Creſcere me fecit Deus in terra
paupertatis meæ.
vendit frumenta.
*Igitur tranſactis ſeptem vbertatis 53
annis, qui fuerant in Ægypto: * cœ- 54
perunt venire ſeptem anni inopiæ: quos
prædixerat Ioſeph: & in vniuerſo orbe
fames præualuit, in cuncta autem terra
Ægypti panis erat. *Qua eſuriente, cla- 55
mauit populus ad Pharaonem, alimenta
petens. Quibus ille reſpondit: Ite ad
Ioſeph: & quidquid ipſe vobis dixerit,
facite. * Creſcebat autem quotidie fa- 56
mes in omni terra: aperuitq. Ioſeph
vniuerſa horrea, & vendebat Ægyptijs:
nam & illos oppreſſerat fames. * Om- 57
neſq. prouinciæ veniebant in Ægy-
ptum, vt emerent eſcas, & malum in-
opiæ temperarent.

42

b) Ioſeph cum fratribus agens.
I A AVdiens autem Iacob quòd alimenta
venderentur in Ægypto, dixit filijs ſuis:
Quare negligitis? * audiui quòd tri- 2
a) In priore aduentu:
ticum venundetur in Ægypto: deſcen-
dite, & emite nobis neceſſaria, vt poſ-
ſimus viuere, & non conſumamur
inopia. * Deſcendentes igitur fratres 3
Ioſeph decem, vt emerent frumenta
in Ægypto, * Beniamin domi retento 4
a Iacob, qui dixerat fratribus eius:
Ne forte in itinere quidquam patiatur
mali: * ingreſſi ſunt terram Ægypti 5
cum alijs qui pergebant ad emendum.
Erat autem fames in terra Chanaan.
dure eos tractat,
*Et Ioſeph erat princeps in terra 6
Ægypti, atque ad eius nutum fru-
menta populis vendebantur. Cumq. B
adoraſſent eum fratres ſui, * & agno- 7
uiſſet eos quaſi ad alienos durius lo-
quebatur, interrogans eos: Vnde ve-
niſtis? Qui reſponderunt: De terra
Chanaan, vt emamus victui neceſſaria.
*Et tamen fratres ipſe cognoſcens, non 8
eſt cognitus ab eis. * Recordatuſq. 9
ſomniorum, quæ aliquando viderat,
ait ad eos: Exploratores eſtis: vt vide-
atis infirmiora terræ veniſtis. * Qui 10
dixerunt: Non eſt ita, domine, ſed
ſerui tui venerunt vt emerent cibos.
*Omnes filij vnius viri ſumus: pacifici 11
venimus, nec quidquam famuli tui C
machinantur mali. * Quibus ille re- 12
ſpondit: Aliter eſt: immunita terræ
13 huius conſiderare veniſtis. * At illi:
Duodecim, inquiunt, ſerui tui, fratres
ſumus, filij viri vnius in terra Cha-
naan: minimus cum patre noſtro eſt,
14 alius non eſt ſuper. * Hoc eſt, ait,
quod locutus ſum: Exploratores eſtis.
15 *Iam nunc experimentum veſtri ca-
piam: per ſalutem Pharaonis non egre-
diemini hinc, donec veniat frater veſter
16 minimus. * Mittite ex vobis vnum, &
adducat eum: vos autem eritis in vin-
culis, donec probentur quæ dixiſtis
vtrum vera an falſa ſint: alioquin per
ſalutem Pharaonis exploratores eſtis.
17 *Tradidit ergo illos cuſtodiæ tribus
diebus.
18 *Die autem tertio eductis de car- retinet Simeonem
cere, ait: Facite quæ dixi, & viuetis:
19 Deum enim timeo. * Si pacifici eſtis,
D frater veſter vnus ligetur in carcere:
vos autem abite, & ferte frumenta quæ
20 emiſtis, in domos veſtras, * [a]& fra-
trem veſtrum minimum ad me addu-
cite, vt poſſim veſtros probare ſermo-
nes, & non moriamini. Fecerunt vt
21 dixerat, * & locuti ſunt ad inuicem:
Merito hæc patimur, quia peccauimus
in fratrem noſtrum, videntes angu-
ſtiam animæ illius, dum deprecaretur
nos, & non audiuimus: idcirco venit
22 ſuper nos iſta tribulatio. * E quibus
vnus Ruben, ait: Numquid non dixi
vobis: [b]Nolite peccare in puerum: &
non audiſtis me? en ſanguis eius ex-
23 quiritur. * Neſciebant autem quòd
E intelligeret Ioſeph: eo quòd per inter-
24 pretem loqueretur ad eos. *Auertitq.
ſe parumper, & fleuit: & reuerſus lo-
25 cutus eſt ad eos. *Tollenſq. Simeon, &
ligans illis præſentibus, iuſſit miniſtris
vt implerent eorum ſaccos tritico, &
reponerent pecunias ſingulorum in
ſacculis ſuis, datis ſupra cibarijs in
viam: qui fecerunt ita.
26 *At illi portantes frumenta in aſinis reliquos remittit ad patrem.
27 ſuis, profecti ſunt. * Apertoq. vnus
ſacco, vt daret iumento pabulum in
diuerſorio, contemplatus pecuniam in
28 ore ſacculi, * dixit fratribus ſuis: Red-
dita eſt mihi pecunia, en habetur in
ſacco. Et obſtupefacti, turbatiq. mutuo
F dixerunt: Quidnam eſt hoc quod fecit
29 nobis Deus? * Veneruntq. ad Iacob
patrem ſuum in terram Chanaan, &

[a] Inf. 43. a. 5. — [b] Sup. 37. e. 22.

narrauerunt ei omnia quæ accidiſſent
ſibi, dicentes: * Locutus eſt nobis 30
dominus terræ durè, & putauit nos
exploratores eſſe prouinciæ. * Cui re- 31
ſpondimus: Pacifici ſumus, nec vllas
molimur inſidias. * Duodecim fratres 32
vno patre geniti ſumus: vnus non eſt
ſuper, minimus cum patre noſtro eſt
in terra Chanaan. * Qui ait nobis: 33
Sic probabo quòd pacifici ſitis: Fra-
trem veſtrum vnum dimittite apud
me, & cibaria domibus veſtris neceſ-
ſaria ſumite, & abite, * fratremq. ve- 34
ſtrum minimum adducite ad me, vt
ſciam quòd non ſitis exploratores: &
iſtum, qui tenetur in vinculis, reci-
pere poſſitis: ac deinceps quæ vultis,
emendi habeatis licentiam. * His di- 35
ctis, cum frumenta effunderent, ſin-
guli repererunt in ore ſaccorum ligatas
pecunias: exterritisq. ſimul omnibus,
* dixit pater Iacob: Abſque liberis me 36
eſſe feciſtis, Ioſeph non eſt ſuper, Si- G
meon tenetur in vinculis, & Beniamin
auferetis: in me hæc omnia mala re-
ciderunt. * Cui reſpondit Ruben: Duos 37
filios meos interfice, ſi non reduxero
illum tibi: trade illum in manu mea,
& ego eum tibi reſtituam. * At ille: 38
Non deſcendet, inquit, filius meus vo-
biſcum: frater eius mortuus eſt, &
ipſe ſolus remanſit: ſi quid ei aduerſi
acciderit in terra ad quam pergitis,
deducetis canos meos cum dolore ad
inferos.

b) In altero aduentu: omnes videt,

INterim fames omnem terram vehe- 43 1 A
menter premebat. * Conſumptisq. ci- 2
bis quos ex Ægypto detulerant, dixit
Iacob ad filios ſuos: Reuertimini, &
emite nobis pauxillum eſcarum. * Re- 3
ſpondit Iudas: Denunciauit nobis vir
ille ſub atteſtatione iuriſiurandi, dicens:
Non videbitis faciem meam, niſi fra-
trem veſtrum minimum adduxeritis
vobiſcum. * Si ergo vis eum mittere 4
nobiſcum, pergemus pariter, & eme-
mus tibi neceſſaria: * ſin autem non 5
vis, non ibimus: vir enim, vt ſæpe
diximus, denunciauit nobis, dicens:
[a]Non videbitis faciem meam abſque
fratre veſtro minimo. * Dixit eis Iſrael: 6
In meam hoc feciſtis miſeriam, vt in- B
dicaretis ei & alium habere vos fra-
trem. * At illi reſponderunt: Interro- 7
gauit nos homo per ordinem noſtram
progeniem: ſi pater viueret: ſi habe-
remus fratrem: & nos reſpondimus
ei conſequenter iuxta id quod fuerat
ſciſcitatus: numquid ſcire poteramus
quòd dicturus eſſet: Adducite fratrem
8 veſtrum vobiſcum? * Iudas quoque
dixit patri ſuo: Mitte puerum mecum,
vt proficiſcamur, & poſſimus viuere:
ne moriamur nos & paruuli noſtri.
9 * [b]Ego ſuſcipio puerum: de manu
mea require illum. niſi reduxero, &
reddidero eum tibi, ero peccati reus
10 in te omni tempore. * Si non inter-
ceſſiſſet dilatio, iam vice altera veniſ-
11 ſemus. * Igitur Iſrael pater eorum dixit
C ad eos: Si ſic neceſſe eſt, facite quod
vultis: ſumite de optimis terræ fru-
ctibus in vaſis veſtris, & deferte viro
munera, modicum reſinæ, & mellis,
& ſtoracis, ſtactes, & terebinthi, &
12 amygdalarum. * Pecuniam quoque
duplicem ferte vobiſcum: & illam,
quam inueniſtis in ſacculis, reportate,
13 ne forte errore factum ſit: * ſed &
fratrem veſtrum tollite, & ite ad vi-
14 rum. * Deus autem meus omnipotens
faciat vobis eum placabilem: & remittat
vobiſcum fratrem veſtrum quem tenet,
& hunc Beniamin: ego autem quaſi
15 orbatus abſque liberis ero. * Tulerunt
ergo viri munera, & pecuniam dupli-
cem, & Beniamin: deſcenderuntq. in
Ægyptum, & ſteterunt coram Ioſeph.
16 * Quos cum ille vidiſſet, & Benia- introducit domum,
D min ſimul, præcepit diſpenſatori do-
mus ſuæ, dicens: Introduc viros do-
mum, & occide victimas, & inſtrue
conuiuium: quoniam mecum ſunt co-
17 meſturi meridie. * Fecit ille quod ſibi
fuerat imperatum, & introduxit viros
18 domum. * Ibiq. exterriti, dixerunt mu-
tuo: Propter pecuniam, quam retuli-
mus prius in ſaccis noſtris, introducti
ſumus: vt deuoluat in nos calumniam,
& violenter ſubijciat ſeruituti & nos,
19 & aſinos noſtros. * Quamobrem in
ipſis foribus accedentes ad diſpenſa-
20 torem domus * locuti ſunt: Oramus
domine vt audias nos. [c]Iam ante de-
21 ſcendimus vt emeremus eſcas: * qui-
bus emptis, cum veniſſemus ad di-
uerſorium, aperuimus ſaccos noſtros,
E & inuenimus pecuniam in ore ſacco-
rum: quam nunc eodem pondere re-

[a] Sup. 42. d. 20. — [b] Inf. 44. g. 32. — [c] Sup. 42. a. 3.

portauimus. * Sed & aliud attulimus 22
argentum, vt emamus quæ nobis ne-
ceſſaria ſunt: non eſt in noſtra con-
ſcientia quis poſuerit eam in marſupijs
noſtris. * At ille reſpondit: Pax vo- 23
biſcum, nolite timere: Deus veſter, &
Deus patris veſtri dedit vobis theſau-
ros in ſaccis veſtris. nam pecuniam,
quam dediſtis mihi, probatam ego
habeo. Eduxitq. ad eos Simeon. * Et 24
introductis domum, attulit aquam, &
lauerunt pedes ſuos, deditq. pabulum
aſinis eorum. * Illi vero parabant mu- 25
nera, donec ingrederetur Ioſeph me- F
ridie: audierant enim quòd ibi come-
ſturi eſſent panem.

excipit epulo,

* Igitur ingreſſus eſt Ioſeph domum 26
ſuam, obtuleruntq. ei munera, tenen-
tes in manibus ſuis: & adorauerunt
proni in terram. * At ille, clementer 27
reſalutatis eis, interrogauit eos, dicens:
Saluus ne eſt pater veſter ſenex, de
quo dixeratis mihi? Adhuc viuit? * Qui 28
reſponderunt: Soſpes eſt ſeruus tuus
pater noſter, adhuc viuit. Et incur-
uati, adorauerunt eum. * Attollens 29
autem Ioſeph oculos, vidit Beniamin
fratrem ſuum vterinum, & ait: Iſte eſt
frater veſter paruulus, de quo dixe-
ratis mihi? Et rurſum: Deus, inquit,
miſereatur tui, fili mi. * Feſtinauitq. 30
quia commota fuerant viſcera eius ſu-
per fratre ſuo, & erumpebant lacrymæ:
& introiens cubiculum fleuit. * Rur- 31
ſumq. lota facie egreſſus, continuit ſe,
& ait: Ponite panes. * Quibus appo- 32
ſitis, ſeorſum Ioſeph, & ſeorſum fra-
tribus, Ægyptijs quoque qui veſceban-
tur ſimul, ſeorſum (illicitum eſt enim
Ægyptijs comedere cum Hebræis, &
profanum putant huiuſcemodi conui-
uium) * ſederunt coram eo, primoge- 33
nitus iuxta primogenita ſua, & mini-
mus iuxta ætatem ſuam. Et mirabantur
nimis, * ſumptis partibus quas ab eo 34
acceperant: maiorq. pars venit Benia-
min, ita vt quinque partibus excederet.
Biberuntq. & inebriati ſunt cum eo. 44

furti arguit,

PRæcepit autem Ioſeph diſpenſatori 1
domus ſuæ, dicens: Imple ſaccos eo- A
rum frumento, quantum poſſunt ca-
pere: & pone pecuniam ſingulorum
in ſummitate ſacci. * Scyphum autem 2
meum argenteum, & pretium quod
dedit tritici, pone in ore ſacci iunioris.
factumq. eſt ita. * Et orto mane, dimiſſi 3
4 ſunt cum aſinis ſuis. * Iamq. vrbem
exierant, & proceſſerant paululum:
tunc Ioſeph accerſito diſpenſatore do-
mus, Surge, inquit, & perſequere vi-
ros: & apprehenſis dicito: Quare red-
5 didiſtis malum pro bono? * Scyphus,
B quem furati eſtis, ipſe eſt in quo bibit
dominus meus, & in quo augurari
6 ſolet: peſſimam rem feciſtis. * Fecit
ille vt iuſſerat. Et apprehenſis per ordi-
7 nem locutus eſt. * Qui reſponderunt:
Quare ſic loquitur dominus noſter, vt
ſerui tui tantum flagitij commiſerint?
8 * Pecuniam, quam inuenimus in ſum-
mitate ſaccorum, reportauimus ad te
de terra Chanaan: & quo modo con-
ſequens eſt vt furati ſimus de domo
9 domini tui aurum vel argentum? * A-
C pud quemcumque fuerit inuentum
ſeruorum tuorum quod quæris, mo-
riatur, & nos erimus ſerui domini no-
10 ſtri. * Qui dixit eis: Fiat iuxta veſtram
ſententiam: apud quemcumque fuerit
inuentum, ipſe ſit ſeruus meus, vos
11 autem eritis innoxij. * Itaque feſtinato
deponentes in terram ſaccos, aperue-
12 runt ſinguli. * Quos ſcrutatus, inci-
piens a maiore vſque ad minimum,
inuenit ſcyphum in ſacco Beniamin.
13 * At illi, ſciſſis veſtibus, oneratisq. rur-
ſum aſinis, reuerſi ſunt in oppidum.

audit Iudam ſe offerentem,

14 * Primusq. Iudas cum fratribus in-
greſſus eſt ad Ioſeph (necdum enim
de loco abierat) omnesq. ante eum
15 pariter in terram corruerunt. * Qui-
D bus ille ait: Cur ſic agere voluiſtis?
an ignoratis quòd non ſit ſimilis mei
16 in augurandi ſcientia? * Cui Iudas:
Quid reſpondebimus, inquit, domino
meo? vel quid loquemur, aut iuſte po-
terimus obtendere? Deus inuenit ini-
quitatem ſeruorum tuorum: en omnes
ſerui ſumus domini mei, & nos, &
17 apud quem inuentus eſt ſcyphus. * Re-
ſpondit Ioſeph: Abſit a me vt ſic agam:
qui furatus eſt ſcyphum, ipſe ſit ſeruus
meus: vos autem abite liberi ad pa-
18 trem veſtrum. * Accedens autem pro-
E pius Iudas, confidenter ait: Oro do-
mine mi, loquatur ſeruus tuus verbum
in auribus tuis, & ne iraſcaris famulo
19 tuo: tu es enim poſt Pharaonem * do-
minus meus. Interrogaſti prius ſeruos
20 tuos: Habetis patrem, aut fratrem? * &
nos reſpondimus tibi domino meo: [a]Eſt
nobis pater ſenex, & puer paruulus, qui

[a] Sup. 42. c. 13.

in feneĉtute illius natus eſt; cuius vte-
rinus frater mortuus eſt: & ipſum ſo-
lum habet mater ſua, pater vero tenere
diligit eum. * Dixiſtiq. ſeruis tuis: Ad- 21
ducite eum ad me, & ponam oculos F
meos ſuper illum: * Suggeſſimus do- 22
mino meo: Non poteſt puer relinquere
patrem ſuum: ſi enim illum dimiſe-
rit, morietur. * [a]Et dixiſti ſeruis tuis: 23
Niſi venerit frater veſter minimus vo-
biſcum, non videbitis amplius faciem
meam. * Cum ergo aſcendiſſemus ad 24
famulum tuum patrem noſtrum, nar-
rauimus ei omnia quæ locutus eſt do-
minus meus. * Et dixit pater noſter: 25
Reuertimini, & emite nobis parum
tritici. * Cui diximus: Ire non poſſu- 26
mus: ſi frater noſter minimus deſcen-
derit nobiſcum, proficiſcemur ſimul:
alioquin illo abſente, non audemus
videre faciem viri. * Ad quæ ille re- 27
ſpondit: Vos ſcitis quòd duos genuerit G
mihi vxor mea. * Egreſſus eſt vnus, 28
& dixiſtis: [b]Beſtia deuorauit eum: &
hucuſque non comparet. * Si tuleritis 29
& iſtum, & aliquid ei in via contigerit,
deducetis canos meos cum mœrore
ad inferos. * Igitur ſi intrauero ad ſer- 30
uum tuum patrem noſtrum, & puer
defuerit, (cum anima illius ex huius
anima pendeat) * videritq. eum non 31
eſſe nobiſcum, morietur, & deducent
famuli tui canos eius cum dolore ad
inferos. * Ego proprie ſeruus tuus ſim 32
qui in meam hunc recepi fidem, &
ſpopondi dicens: [c]Niſi reduxero eum,
peccati reus ero in patrem meum omni
tempore. * Manebo itaque ſeruus tuus 33
pro puero in miniſterio domini mei,
& puer aſcendat cum fratribus ſuis.
* Non enim poſſum redire ad patrem 34
meum, abſente puero: ne calamitatis,
quæ oppreſſura eſt patrem meum, te-
ſtis aſſiſtam.

45 1 A cohibere ſe nequit,
NOn ſe poterat vltra cohibere Ioſeph
multis coram aſtantibus: vnde præ-
cepit vt egrederentur cunĉti foras, &
nullus intereſſet alienus agnitioni mu-
tuæ. * Eleuauitq. vocem cum fletu: 2
quam audierunt Ægyptij, omniſq. do-
mus Pharaonis. * Et dixit fratribus 3
ſuis: [d]Ego ſum Ioſeph: adhuc pater
meus viuit? Non poterant reſpondere
fratres nimio terrore perterriti. * Ad 4
quos ille clementer: Accedite, inquit, B
ad me. Et cum acceſſiſſent prope, Ego
ſum, ait, Ioſeph, frater veſter, quem
5 vendidiſtis in Ægyptum. * Nolite pa-
uere, neque vobis durum eſſe videatur
quòd vendidiſtis me in his regioni-
bus: [e]pro ſalute enim veſtra miſit me
6 Deus ante vos in Ægyptum. * Bien-
nium eſt enim quòd cœpit fames eſſe
in terra: & adhuc quinque anni re-
ſtant, quibus nec arari poterit nec
7 meti. * Præmiſitq. me Deus vt reſer-
uemini ſuper terram, & eſcas ad vi-
8 uendum habere poſſitis. * Non veſtro
C conſilio, ſed Dei voluntate huc miſſus
ſum: qui fecit me quaſi patrem Pha-
raonis, & dominum vniuerſæ domus
eius, ac principem in omni terra Æ-
9 gypti. * Feſtinate, & aſcendite ad pa-
trem meum, & dicetis ei: Hæc mandat
filius tuus Ioſeph: Deus fecit me do-
minum vniuerſæ terræ Ægypti: de-
10 ſcende ad me, ne moreris, * & habita-
bis in terra Geſſen: eriſq. iuxta me tu,
& filij tui, & filij filiorum tuorum, oues
tuæ, & armenta tua, & vniuerſa quæ
11 poſſides. * Ibiq. te paſcam (adhuc enim
D quinque anni reſidui ſunt famis) ne &
tu pereas, & domus tua, & omnia quæ
12 poſſides. * En oculi veſtri, & oculi
fratris mei Beniamin vident quòd os
13 meum loquatur ad vos. * Nunciate
patri meo vniuerſam gloriam meam,
& cunĉta quæ vidiſtis in Ægypto: feſti-
14 nate, & adducite eum ad me. * Cumq.
amplexatus recidiſſet in collum Benia-
min fratris ſui, fleuit: illo quoque ſimi-
15 liter flente ſuper collum eius. * Oſcu-
latuſq. eſt Ioſeph omnes fratres ſuos,
& plorauit ſuper ſingulos: poſt quæ
auſi ſunt loqui ad eum.

16 * Auditumq. eſt, & celebri ſermone mittit ad patrem.
E vulgatum in aula regis: Venerunt fra-
tres Ioſeph: & gauiſus eſt Pharao, at-
17 que omnis familia eius. * Dixitq. ad
Ioſeph vt imperaret fratribus ſuis, di-
cens: Onerantes iumenta, ite in ter-
18 ram Chanaan, * & tollite inde patrem
veſtrum & cognationem, & venite ad
me: & ego dabo vobis omnia bona
Ægypti, vt comedatis medullam terræ.
19 * Præcipe etiam vt tollant plauſtra de
F terra Ægypti, ad ſubueĉtionem par-
uulorum ſuorum ac coniugum: & di-
cito: Tollite patrem veſtrum, & pro-
20 perate quantocyus venientes. * Nec

[a] Sup. 43. a. 3. & 5. — [b] Sup. 37. d. 20. g. 33. — [c] Sup. 43. b. 9. — [d] Aĉt. 7. b. 13. — [e] Inf. 50. d. 20.

dimittatis quidquam de ſupellectili ve-
ſtra: quia omnes opes Ægypti, veſtræ
erunt. * Feceruntq. filij Iſrael vt eis 21
mandatum fuerat. Quibus dedit Ioſeph
plauſtra, ſecundum Pharaonis impe-
rium: & cibaria in itinere. * Singulis 22
quoque proferri iuſſit binas ſtolas: Ben-
iamin vero dedit trecentos argenteos
cum quinque ſtolis optimis: * tan- 23
tumdem pecuniæ & veſtium mittens
patri ſuo, addens & aſinos decem, qui
ſubueherent ex omnibus diuitijs Æ-
gypti: & totidem aſinas, triticum in
itinere, panesq. portantes. * Dimiſit 24
ergo fratres ſuos, & proficiſcentibus
ait: Ne iraſcamini in via. * Qui aſcen- 25
dentes ex Ægypto, venerunt in ter- G
ram Chanaan ad patrem ſuum Iacob.
* Et nunciauerunt ei, dicentes: Ioſeph 26
filius tuus viuit: & ipſe dominatur in
omni terra Ægypti. Quo audito Iacob,
quaſi de graui ſomno euigilans, tamen
non credebat eis. * Illi econtra refere- 27
bant omnem ordinem rei. Cumq. vi-
diſſet plauſtra, & vniuerſa quæ miſerat,
reuixit ſpiritus eius, * & ait: Sufficit 28
mihi ſi adhuc Ioſeph filius meus vi-
uit: vadam, & videbo illum antequam
moriar.

46

c) Iacob in Ægypto.

1 PRofectusq. Iſrael cum omnibus quæ
habebat, venit ad Puteum iuramenti. A

α) Habitat in Geſſen: promiſſio Dei.

& mactatis ibi victimis Deo patris ſui
Iſaac, * audiuit eum per viſionem no- 2
ctis vocantem ſe, & dicentem ſibi: Ia-
cob, Iacob. Cui reſpondit: Ecce ad-
ſum. * Ait illi Deus: Ego ſum fortiſ- 3
ſimus Deus patris tui: noli timere,
deſcende in Ægyptum, quia in gen-
tem magnam faciam te ibi. * Ego 4
deſcendam tecum illuc, & ego inde
adducam te reuertentem: Ioſeph quo-
que ponet manus ſuas ſuper oculos
tuos. * Surrexit autem Iacob a Puteo 5
iuramenti: [a] tuleruntq. eum filij cum
paruulis & vxoribus ſuis in plauſtris
quæ miſerat Pharao ad portandum
ſenem, * & omnia quæ poſſederat in 6
Terra Chanaan: [b] venitq. in Ægyptum
cum omni ſemine ſuo, * filij eius, & 7
nepotes, filiæ, & cuncta ſimul progenies.

familia Iacob,

* Hæc ſunt autem nomina filiorum 8
Iſrael, qui ingreſſi ſunt in Ægyptum, B
ipſe cum liberis ſuis. [c] Primogenitus
9 Ruben. * Filij Ruben: Henoch &
10 Phallu & Heſron & Charmi. * [d] Filij
Simeon: Iamuel & Iamin & Ahod, &
Iachin & Sohar, & Saul filius Cha-
11 naanitidis. * [e] Filij Leui: Gerſon &
12 Caath & Merari. * [f] Filij Iuda: Her &
Onan & Sela & Phares & Zara. mor-
tui ſunt autem Her & Onan in terra
Chanaan. Natiq. ſunt filij Phares: Heſ-
13 ron & Hamul. * [g] Filij Iſſachar: Thola
14 & Phua & Iob & Semron. * Filij Za-
15 bulon: Sared & Elon & Iahelel. * Hi
filij Liæ quos genuit in Meſopotamia
Syriæ cum Dina filia ſua. omnes ani-
mæ filiorum eius & filiarum, triginta
16 tres. * Filij Gad: Sephion & Haggi &
Suni & Eſebon & Heri & Arodi &
17 Areli. * [h] Filij Aſer: Iamne & Ieſua &
Ieſſui & Beria, Sara quoque ſoror eo-
rum. Filij Beria: Heber & Melchiel.
18 * hi filij Zelphæ, quam dedit Laban
Liæ filiæ ſuæ. & hos genuit Iacob ſe-
19 decim animas. * Filij Rachel vxoris
20 Iacob: Ioſeph & Beniamin. * [i] Natiq.
C ſunt Ioſeph filij in Terra Ægypti, quos
genuit ei Aſeneth filia Putiphare ſa-
cerdotis Heliopoleos: Manaſſes & E-
21 phraim. * [k] Filij Beniamin: Bela &
Bechor & Asbel & Gera & Naaman
& Echi & Ros & Mophim & Ophim
22 & Ared. * hi filij Rachel quos genuit
Iacob: omnes animæ, quattuordecim.
23 * Filij Dan: Huſim. * Filij Nephthali:
24
25 Iaſiel & Guni & Ieſer & Sallem. * Hi
filij Balæ, quam dedit Laban Racheli
filiæ ſuæ: & hos genuit Iacob: omnes
26 animæ, ſeptem. * Cunctæ animæ, quæ
ingreſſæ ſunt cum Iacob in Ægyptum,
& egreſſæ ſunt de femore illius, abſ-
que vxoribus filiorum eius, ſexaginta
27 ſex. * Filij autem Ioſeph, qui nati ſunt
ei in terra Ægypti, animæ duæ. [l] Omnes
animæ domus Iacob, quæ ingreſſæ ſunt
in Ægyptum, fuere ſeptuaginta.

occurſus Ioſeph,

28 * Miſit autem Iudam ante ſe ad Io-
ſeph, vt nunciaret ei, & occurreret in
29 Geſſen. * Quò cum perueniſſet, iuncto
D Ioſeph curru ſuo, aſcendit obuiam pa-
tri ſuo ad eundem locum: videnſq.
eum, irruit ſuper collum eius, & inter
30 amplexus fleuit. * Dixitq. pater ad
Ioſeph: Iam lætus moriar, quia vidi
faciem tuam, & ſuperſtitem te relin-

[a] Act. 7. b. 15. — [b] Ioſ. 24. a. 3. Pſal. 104. c. 23. Iſa. 52. b. 4. — [c] Exo. 1. a. 2. 6. c. 14. Num. 26. a. 5. 1. Par. 5. a. 1. & 3. — [d] Exod. 6. c. 15. 1. Par. 4. d. 24. — [e] 1. Par. 6. a. 1. — [f] 1. Par. 2. a. 3. 4. d. 21. — [g] 1. Par. 7. a. 1. — [h] 1. Par. 7. f. 30. — [i] Sup. 41. g. 50. — [k] 1. Par. 7. b. 6. 8. a. 1. — [l] Deut. 10. d. 22.

quo. * At ille locutus eſt ad fratres 31
ſuos, & ad omnem domum patris ſui:
Aſcendam, & nunciabo Pharaoni, di-
camq. ei: Fratres mei, & domus pa-
tris mei, qui erant in Terra Chanaan,
venerunt ad me: * & ſunt viri paſto- 32
res ouium, curamq. habent alendorum
gregum: pecora ſua, & armenta, &
omnia quæ habere potuerunt, adduxe-
runt ſecum. * Cumq. vocauerit vos, 33
& dixerit: Quod eſt opus veſtrum?
* Reſpondebitis: Viri paſtores ſumus 34
ſerui tui, ab infantia noſtra vſque in
præſens, & nos & patres noſtri. Hæc
autem dicetis, vt habitare poſſitis in
Terra Geſſen: quia deteſtantur Ægy-
ptij omnes paſtores ouium.

47

Iacob coram rege,

INgreſſus ergo Ioſeph nunciauit 1
Pharaoni, dicens: Pater meus & fra- A
tres, oues eorum & armenta, & cun-
cta quæ poſſident, venerunt de Terra
Chanaan: & ecce conſiſtunt in Terra
Geſſen. * Extremos quoque fratrum 2
ſuorum quinque viros conſtituit co-
ram rege: * quos ille interrogauit: 3
Quid habetis operis? Reſponderunt:
Paſtores ouium ſumus ſerui tui, & nos,
& patres noſtri. * Ad peregrinandum 4
in terra tua venimus: quoniam non
eſt herba gregibus ſeruorum tuorum,
ingraueſcente fame in terra Chanaan:
petimusq. vt eſſe nos iubeas ſeruos
tuos in Terra Geſſen. * Dixit itaque 5
rex ad Ioſeph: Pater tuus & fratres B
tui venerunt ad te. * Terra Ægypti 6
in conſpectu tuo eſt: in optimo loco
fac eos habitare, & trade eis Terram
Geſſen. Quòd ſi noſti in eis eſſe viros
induſtrios, conſtitue illos magiſtros
pecorum meorum. * Poſt hæc intro- 7
duxit Ioſeph patrem ſuum ad Regem,
& ſtatuit eum coram eo: qui benedi-
cens illi, * & interrogatus ab eo: Quot 8
ſunt dies annorum vitæ tuæ? * Re- 9
ſpondit: Dies peregrinationis meæ cen-
tum triginta annorum ſunt, parui &
mali, & non peruenerunt vſque ad
dies patrum meorum quibus peregri- C
nati ſunt. * Et benedicto rege, egreſ- 10
ſus eſt foras.

in Rameſſes alitur,

* Ioſeph vero patri & fratribus ſuis 11
dedit poſſeſſionem in Ægypto in opti-
mo terræ loco, Rameſſes, vt præcepe-
rat Pharao. * Et alebat eos, omnemq. 12
domum patris ſui, præbens cibaria ſin-
gulis. * In toto enim orbe panis deerat, 13
& oppreſſerat fames terram, maxime
14 Ægypti & Chanaan. * E quibus om-
nem pecuniam congregauit pro ven-
ditione frumenti, & intulit eam in
ærarium regis.

Ægyptijs omnia vendentibus,

15 * Cumq. defeciſſet emptoribus pre-
tium, venit cuncta Ægyptus ad Ioſeph,
D dicens: Da nobis panes: quare mori-
mur coram te, deficiente pecunia?
16 * Quibus ille reſpondit: Adducite pe-
cora veſtra, & dabo vobis pro eis ci-
17 bos, ſi pretium non habetis. * Quæ
cum adduxiſſent, dedit eis alimenta
pro equis, & ouibus, & bobus, & aſi-
nis: ſuſtentauitq. eos illo anno pro
18 commutatione pecorum. * Venerunt
quoque anno ſecundo, & dixerunt ei:
Non celabimus dominum noſtrum
quòd deficiente pecunia, pecora ſimul
defecerunt: nec clam te eſt, quòd abſ-
que corporibus & terra nihil habea-
19 mus. * Cur ergo moriemur te vidente?
& nos & terra noſtra tui erimus: eme
nos in ſeruitutem regiam, & præbe
ſemina, ne pereunte cultore redigatur
20 terra in ſolitudinem. * Emit igitur Io-
E ſeph omnem Terram Ægypti, venden-
tibus ſingulis poſſeſſiones ſuas præ ma-
gnitudine famis. Subiecitq. eam Pha-
21 raoni, * & cunctos populos eius a
nouiſſimis terminis Ægypti vſque ad
22 extremos fines eius, * præter terram
ſacerdotum, quæ a rege tradita fuerat
eis: quibus & ſtatuta cibaria ex horreis
publicis præbebantur, & idcirco non
ſunt compulſi vendere poſſeſſiones
23 ſuas. * Dixit ergo Ioſeph ad populos:
En vt cernitis, & vos & terram ve-
ſtram Pharao poſſidet: accipite ſemina,
24 & ſerite agros, * vt fruges habere
F poſſitis. Quintam partem regi dabitis:
quattuor reliquas permitto vobis in
ſementem, & in cibum familijs & libe-
25 ris veſtris. * Qui reſponderunt: Salus
noſtra in manu tua eſt: reſpiciat nos
tantum dominus noſter, & læti ſer-
26 uiemus regi. * Ex eo tempore vſque
in præſentem diem in vniuerſa terra
Ægypti regibus quinta pars ſoluitur,
& factum eſt quaſi in legem, abſque
terra ſacerdotali, quæ libera ab hac
conditione fuit.

& multiplicatur.

27 * Habitauit ergo Iſrael in Ægypto,
ideſt, in Terra Geſſen, & poſſedit eam:
auctusq. eſt, & multiplicatus nimis.
28 * Et vixit in ea decem & ſeptem annis:
factiq. ſunt omnes dies vitæ illius cen-
tum quadraginta ſeptem annorum.

β) Vita excedit: * Cumq. appropinquare cerneret 29
diem mortis suæ, vocauit filium suum G
Ioseph, & dixit ad eum: Si inueni
gratiam in conspectu tuo, [a]pone ma-
num tuam sub femore meo: & facies
mihi misericordiam & veritatem, vt
rogat Ioseph, non sepelias me in Ægypto: * sed 30
dormiam cum patribus meis, & au-
feras me de terra hac, condasq. in
sepulchro maiorum meorum. Cui re-
spondit Ioseph: Ego faciam quod iuſ-
ſisti. * Et ille: Iura ergo, inquit, mihi. 31
Quo iurante, adorauit Israel Deum,
conuersus ad lectuli caput.

48 1 A
adoptat Ephraim & Manassen, HIs ita transactis nunciatum est
Ioseph quòd ægrotaret pater suus:
qui, assumptis duobus filijs Manasse
& Ephraim, ire perrexit. * Dictumq. 2
est seni: Ecce filius tuus Ioseph venit
ad te. Qui confortatus sedit in lectulo.
* Et ingresso ad se ait: Deus omni- 3
potens [b]apparuit mihi in Luza, quæ
est in Terra Chanaan: Benedixitq.
mihi, * & ait: Ego te augebo & mul- 4
tiplicabo, & faciam te in turbas popu-
lorum: daboq. tibi terram hanc, &
semini tuo post te in possessionem
sempiternam. * Duo ergo filij tui, qui 5
[c]nati sunt tibi in Terra Ægypti ante-
quam huc venirem ad te, mei erunt:
[d]Ephraim & Manasses, sicut Ruben &
Simeon reputabuntur mihi. * Reliquos 6
autem quos genueris post eos, tui
erunt, & nomine fratrum suorum vo-
cabuntur in possessionibus suis. * Mihi 7
& benedicit eis; enim, quando veniebam de Mesopo- B
tamia, [e]mortua est Rachel in terra
Chanaan in ipso itinere, eratq. vernum
tempus: & ingrediebar Ephratam, &
sepeliui eam iuxta viam Ephratæ, quæ
alio nomine appellatur Bethlehem.
* Videns autem filios eius dixit ad 8
eum: Qui sunt isti? * Respondit: Filij 9
mei sunt, quos donauit mihi Deus in
hoc loco. Adduc, inquit, eos ad me,
vt benedicam illis. * Oculi enim Israel 10
caligabant præ nimia senectute, & clare
videre non poterat. Applicitosq. ad se,
deosculatus & circumplexus eos, * dixit 11
ad filium suum: Non sum fraudatus
aspectu tuo: insuper ostendit mihi Deus
semen tuum. * Cumq. tulisset eos Io- 12
seph de gremio patris, adorauit pronus
in terram. * Et posuit Ephraim ad dex- 13
teram suam, id est, ad sinistram Israel:
C Manassen vero in sinistra sua, ad dex-
teram scilicet patris, applicuitq. ambos
14 ad eum. * Qui extendens manum dex-
teram, posuit super caput Ephraim mi-
noris fratris: sinistram autem super ca-
put Manasse qui maior natu erat, com-
15 mutans manus. * [f]Benedixitq. Iacob
filijs Ioseph, & ait: Deus, in cuius
conspectu ambulauerunt patres mei
Abraham, & Isaac, Deus qui pascit me
ab adolescentia mea vsque in præsen-
16 tem diem: * [g]Angelus, qui eruit me de
cunctis malis, benedicat pueris istis: &
inuocetur super eos nomen meum, no-
mina quoque patrum meorum Abra-
ham, & Isaac, & crescant in multitu-
17 dinem super terram. * Videns autem
Ioseph quòd posuisset pater suus dex-
teram manum super caput Ephraim,
grauiter accepit: & apprehensam ma-
num patris leuare conatus est de ca-
D pite Ephraim, & transferre super caput
18 Manasse. * Dixitq. ad patrem: Non ita
conuenit, pater: quia hic est primo-
genitus, pone dexteram tuam super
19 caput eius. * Qui renuens, ait: Scio
fili mi, scio: & iste quidem erit in
populos, & multiplicabitur: sed frater
eius minor, maior erit illo: & semen
20 illius crescet in gentes. * Benedixitq.
eis in tempore illo, dicens: In te bene-
dicetur Israel, atque dicetur: Faciat
tibi Deus sicut Ephraim, & sicut Ma-
nasse. Constituitq. Ephraim ante Ma-
21 nassen. * Et ait ad Ioseph filium suum:
En ego morior, & erit Deus vobiscum,
reducetq. vos ad terram patrum ve-
22 strorum. * Do tibi [h]partem vnam
extra fratres tuos, quam tuli de manu
[i]Amorrhæi in gladio & arcu meo.

49 1 A
VOcauit autem Iacob [k]filios suos, ventura annunciat:
& ait eis: Congregamini, vt annunciem
quæ ventura sunt vobis in diebus no-
2 uissimis. * Congregamini, & audite filij
Iacob, audite Israel patrem vestrum:
3 * Ruben primogenitus meus, tu for- Ruben,
titudo mea, & principium doloris mei:
4 prior in donis, maior in imperio. * Ef-
fusus es sicut aqua, non crescas: [l]quia
ascendisti cubile patris tui, & macu-
5 lasti stratum eius. * Simeon & Leui Simeon & Leui,
6 fratres: vasa iniquitatis bellantia. * In
consilium eorum non veniat anima

[a] Sup. 24. a. 2. — [b] Sup. 28. c. 13. — [c] Sup. 41. g. 50. — [d] Ios. 13. b. 7. d. 29. — [e] Sup. 35. c. 19. — [f] Heb. 11. d. 21. — [g] Sup. 31. d. 29. 32. a. 1. Mat. 18. b. 10. — [h] Ios. 15. b. 7. 16. a. 1. — [i] Ios. 24. b. 8. — [k] Deut. 33. a. 6. — [l] Sup. 35. d. 22. 1. Par. 5. a. 1.

mea, & in cœtu illorum non ſit gloria
mea: [a]quia in furore ſuo occiderunt
virum, & in voluntate ſua ſuffoderunt
murum. * Maledictus furor eorum, 7
quia pertinax: & indignatio eorum,
quia dura: [b]diuidam eos in Iacob, &
Iuda, diſpergam eos in Iſrael. * Iuda, te lau- 8
dabunt fratres tui: manus tua in cer- B
uicibus inimicorum tuorum, adora-
bunt te filij patris tui. * [c]Catulus 9
leonis Iuda: ad prædam fili mi aſcen-
diſti: requieſcens accubuiſti vt leo,
& quaſi leæna, quis ſuſcitabit eum?
*[d]NON AVFERETVR ſceptrum de 10
Iuda, & dux de femore eius, donec
veniat qui mittendus eſt, & ipſe erit
expectatio gentium. * Ligans ad vi- 11
neam pullum ſuum, & ad vitem, o fili
mi, aſinam ſuam. Lauabit in vino ſto-
lam ſuam, & in ſanguine vuæ pallium
ſuum. * Pulchriores ſunt oculi eius 12
vino, & dentes eius lacte candidiores.
Zabulon, *Zabulon in littore maris habitabit, 13
& in ſtatione nauium pertingens vſque
Iſſachar, ad Sidonem. * Iſſachar aſinus fortis 14
accubans inter terminos. * Vidit re- 15
quiem quòd eſſet bona: & terram
quòd optima: & ſuppoſuit humerum
ſuum ad portandum, factusq. eſt tri-
Dan, butis ſeruiens. * Dan iudicabit popu- 16
lum ſuum ſicut & alia tribus in Iſrael.
*Fiat Dan coluber in via, ceraſtes in 17
ſemita, mordens vngulas equi, vt cadat C
aſcenſor eius retro. * SALVTARE 18
Gad, tuum expectabo Domine. * Gad, ac- 19
cinctus præliabitur ante eum: & ipſe
Aſer, accingetur retrorſum. * Aſer, pinguis 20
panis eius, & præbebit delicias regi-
Nephthali, bus. * Nephthali, ceruus emiſſus, & 21
dans eloquia pulchritudinis. * [e]Filius 22
Ioſeph, accreſcens Ioſeph, filius accreſcens &
decorus aſpectu: filiæ diſcurrerunt
ſuper murum. * Sed exaſperauerunt 23
eum, & iurgati ſunt, inuideruntq. illi
habentes iacula. * Sedit in forti arcus 24
eius, & diſſoluta ſunt vincula brachio-
rum & manuum illius per manus po-
tentis Iacob: inde paſtor egreſſus eſt
lapis Iſrael. * Deus patris tui erit ad- 25
iutor tuus, & omnipotens benedicet
tibi benedictionibus cæli deſuper, be-
nedictionibus abyſſi iacentis deorſum,
benedictionibus vberum & vuluæ. *Be- 26
nedictiones patris tui confortatæ ſunt D
benedictionibus patrum eius: donec
veniret deſiderium collium æterno-
rum: fiant in capite Ioſeph, & in ver-
27 tice Nazaræi inter fratres ſuos. * Ben- Beniamin,
iamin lupus rapax, mane comedet præ-
dam, & veſpere diuidet ſpolia.
28 * Omnes hi in tribubus Iſrael duo- benedicit & mandat,
decim: hæc locutus eſt eis pater ſuus,
benedixitq. ſingulis, benedictionibus
29 proprijs. * Et præcepit eis, dicens:
Ego congregor ad populum meum:
ſepelite me cum patribus meis in ſpe-
lunca duplici quæ eſt in agro Ephron
30 Hethæi, * contra Mambre in Terra
Chanaan, [f]quam emit Abraham cum
agro ab Ephron Hethæo in poſſeſſio-
31 nem ſepulchri. * Ibi ſepelierunt eum,
& Saram vxorem eius: ibi ſepultus
eſt Iſaac cum Rebecca coniuge ſua:
ibi & Lia condita iacet.
32 * Finitiſq. mandatis quibus filios in- moritur & conditur,
ſtruebat, collegit pedes ſuos ſuper le-
50 ctulum, & obijt: appoſituſq. eſt ad po-
1 A pulum ſuum. QVod cernens Ioſeph,
ruit ſuper faciem patris flens & de-
2 oſculans eum. * Præcepitq. ſeruis ſuis
medicis vt aromatibus condirent pa-
3 trem. * Quibus iuſſa explentibus, tran-
ſierunt quadraginta dies: iſte quippe
mos erat cadauerum conditorum. fle-
uitq. eum Ægyptus ſeptuaginta die-
bus.
4 * Et expleto planctus tempore, locu- ſepelitur in Chanaan.
tus eſt Ioſeph ad familiam Pharaonis:
Si inueni gratiam in conſpectu veſtro,
5 loquimini in auribus Pharaonis: * eo
quòd pater meus [g]adiurauerit me, di-
cens: En morior, in ſepulchro meo
quod fodi mihi in terra Chanaan, ſe-
pelies me. Aſcendam igitur, & ſepeliam
6 patrem meum, ac reuertar. * Dixitq.
ei Pharao: Aſcende & ſepeli patrem
7 tuum ſicut adiuratus es. * Quo aſcen-
B dente, ierunt cum eo omnes ſenes do-
mus Pharaonis, cunctiq. maiores natu
8 Terræ Ægypti: * domus Ioſeph cum
fratribus ſuis, abſque paruulis & gre-
gibus, atque armentis quæ derelique-
9 rant in Terra Geſſen. * Habuit quo-
que in comitatu currus & equites: &
10 facta eſt turba non modica. * Vene-
runtq. ad Aream Atad, quæ ſita eſt
trans Iordanem: vbi celebrantes exe-
quias planctu magno atque vehementi,
11 impleuerunt ſeptem dies. * Quod cum
vidiſſent habitatores Terræ Chanaan,

[a] Sup. 34. d. 25. — [b] Ioſ. 19. a. 1. 21. a. 8. — [c] 1. Par. 5. a. 2. — [d] Ioan. 1. g. 45. Matt. 2. a. 6. — [e] 1. Par. 5. a. 1. — [f] Sup. 23. d. 17. — [g] Sup. 47. g. 29.

dixerunt: Planctus magnus eſt iſte
Ægyptijs. Et idcirco vocatum eſt no-
men loci illius, Planctus Ægypti. * Fe- 12
cerunt ergo filij Iacob ſicut præceperat
eis: * Et portantes eum in Terram 13
Chanaan, [a] ſepelierunt eum in ſpe-
lunca duplici, [b] quam emerat Abra-
ham cum agro in poſſeſſionem ſepul-
chri ab Ephron Hethæo contra faciem
Mambre. * Reuerſuſq. eſt Ioſeph in 14
Ægyptum cum fratribus ſuis, & omni C
comitatu, ſepulto patre.

d) Reliqua vita Ioſeph:

* Quo mortuo, timentes fratres eius, 15
& mutuo colloquentes: Ne forte me-
mor ſit iniuriæ quam paſſus eſt, &
reddat nobis omne malum quod feci-
mus, * mandauerunt ei dicentes: Pater 16
tuus præcepit nobis antequam more-
retur, * vt hæc tibi verbis illius dice- 17
remus: Obſecro vt obliuiſcaris ſceleris
fratrum tuorum, & peccati atque ma-
litiæ quam exercuerunt in te: nos
quoque oramus vt ſeruis Dei patris
tui dimittas iniquitatem hanc. Quibus
auditis fleuit Ioſeph. * Veneruntq. ad 18
eum fratres ſui: & proni adorantes
in terram dixerunt: Serui tui ſumus.
19 * Quibus ille reſpondit: Nolite timere: fratres conſolatur,
num Dei poſſumus reſiſtere voluntati?
20 * [c] Vos cogitaſtis de me malum: ſed
D Deus vertit illud in bonum, vt exalta-
ret me, ſicut in præſentiarum cernitis,
21 & ſaluos faceret multos populos. * No-
lite timere: ego [d] paſcam vos & par-
uulos veſtros. conſolatuſq. eſt eos, &
blande ac leniter eſt locutus.

22 * Et habitauit in Ægypto cum omni adiurat moriens.
domo patris ſui: vixitq. centum decem
annis. Et vidit Ephraim filios vſque
ad tertiam generationem. [e] Filij quo-
que Machir filij Manaſſe nati ſunt in
23 genibus Ioſeph. * Quibus tranſactis,
[f] locutus eſt fratribus ſuis: Poſt mor-
tem meam Deus viſitabit vos, & aſcen-
dere vos faciet de terra iſta ad terram
quam iurauit Abraham, Iſaac, & Iacob.
24 * Cumq. adiuraſſet eos atque dixiſſet:
Deus viſitabit vos: [g] aſportate oſſa mea
25 vobiſcum de loco iſto: * mortuus eſt,
expletis centum decem vitæ ſuæ an-
nis. Et conditus aromatibus, repoſitus
eſt in loculo in Ægypto.

---

[a] Act. 7. b. 16. — [b] Sup. 23. c. 16. — [c] Sup. 45. b. 5. — [d] Sup. 47. c. 12. — [e] Num. 32. g. 39. — [f] Heb. 11. d. 22. — [g] Exod. 13. d. 19. Ioſ. 24. g. 32.

LIBER EXODVS,

HEBRAICE VEELLE SEMOTH.

Exordium.
Ifraelitæ multiplicantur.

HÆC funt nomina filiorum 1 I
Ifrael qui ingreffi funt in A
Ægyptum [a] cum Iacob:
finguli cum domibus fuis
introierunt: * Ruben, Si- 2
meon, Leui, Iudas, * Iffachar, Zabu- 3
lon & Beniamin, * Dan, & Nephthali, 4
Gad, & Afer. * Erant igitur omnes ani- 5
mæ eorum qui egreffi funt de femore
Iacob, feptuaginta: Iofeph autem in
Ægypto erat. * Quo mortuo, & vni- 6
uerfis fratribus eius, omniq. cogna-
tione illa, * [b]filij Ifrael creuerunt, & 7
quafi germinantes multiplicati funt: ac
roborati nimis, impleuerunt terram.

I. Liberatio populi de Ægypto.

I. Ærumnæ Ifraelis.
a) Populi oppreffio:
Adulti affliguntur,

* Surrexit interea rex nouus fuper 8
Ægyptum, qui ignorabat Iofeph: * & 9
ait ad populum fuum: Ecce, populus B
filiorum Ifrael multus, & fortior nobis
eft. * Venite, fapienter opprimamus 10
eum, ne forte multiplicetur: & fi in-
gruerit contra nos bellum, addatur
inimicis noftris, expugnatisq. nobis
egrediatur de terra. * Præpofuit ita- 11
que eis magiftros operum, vt afflige-
rent eos oneribus: ædificaueruntq.
vrbes tabernaculorum Pharaoni, Phi-
thom, & Rameffes. * Quantoq. op- 12
primebant eos, tanto magis multipli-
cabantur, & crefcebant: * oderantq. 13
filios Ifrael Ægyptij, & affligebant illu-
dentes eis: * atque ad amaritudinem 14
perducebant vitam eorum operibus
duris luti, & lateris, omniq. famulatu,
quo in terræ operibus premebantur. C

nati neci deftinantur.

* Dixit autem Rex Ægypti obftetri- 15
cibus Hebræorum: quarum vna voca-
batur Sephora, altera Phua, * præ- 16
cipiens eis: Quando obftetricabitis
Hebræas, & partus tempus aduenerit:
fi mafculus fuerit, interficite eum: fi
17 femina, referuate. * Timuerunt autem
D obftetrices Deum, & non fecerunt
iuxta præceptum regis Ægypti, fed
18 conferuabant mares. * Quibus ad fe
accerfitis, rex ait: Quidnam eft hoc
quod facere voluiftis, vt pueros fer-
19 uaretis? * Quæ refponderunt: Non
funt Hebrææ ficut Ægyptiæ mulieres:
ipfæ enim obftetricandi habent fcien-
tiam, & priufquam veniamus ad eas,
20 pariunt. * Bene ergo fecit Deus ob-
ftetricibus: & creuit populus, confor-
21 tatusq. eft nimis. * Et quia timuerunt
obftetrices Deum, ædificauit eis do-
22 mos. * Præcepit ergo Pharao omni
populo fuo, dicens: Quidquid mafcu-
lini fexus natum fuerit, in flumen pro-
ijcite: quidquid feminini, referuate.

2

b) Liberatoris præparatio.
α) Sortes humanæ:

1 A EGreffus eft poft hæc vir de domo
Leui: [c]& accepit vxorem ftirpis fuæ.
2 * quæ concepit, & [d]peperit filium: &
videns eum elegantem, abfcondit tri-
3 bus menfibus. * Cumq. iam celare
non poffet, fumpfit fifcellam fcirpeam,
& liniuit eam bitumine ac pice: po-
fuitq. intus infantulum, & expofuit
4 eum in carecto ripæ fluminis, * ftante
procul forore eius, & confiderante
5 euentum rei. * [e]Ecce autem defcen-
debat filia Pharaonis vt lauaretur in
flumine: & puellæ eius gradiebantur
per crepidinem aluei. Quæ cum vidif-
fet fifcellam in papyrione, mifit vnam
6 e famulabus fuis: & allatam * ape-
riens, cernensq. in ea paruulum va-
gientem, miferta eius, ait: De infanti-

Moyfes in Ægypto,

7 bus Hebræorum eft hic. * Cui foror
B pueri: Vis, inquit, vt vadam, & vocem
tibi mulierem Hebræam, quæ nutrire
8 poffit infantulum? * Refpondit: Vade.
Perrexit puella & vocauit matrem fu-

---

[a] Gen. 46. b. 8. — [b] Act. 7. c. 17. — [c] Inf. 6. c. 20. — [d] Hebr. 11. e. 23. — [e] Act. 7. c. 21. Hebr. 11. e. 23.

am. * Ad quam locuta filia Pharaonis: 9
Accipe, ait, puerum iſtum, & nutri
mihi: ego dabo tibi mercedem tu-
am. Suſcepit mulier, & nutriuit pue-
rum: adultumq. tradidit filiæ Pharao-
nis. * Quem illa adoptauit in locum 10
filij, vocauitq. nomen eius Moyſes,
dicens: Quia de aqua tuli eum. * In 11
diebus illis poſtquam creuerat Moyſes,
[a]egreſſus eſt ad fratres ſuos: viditq.
afflictionem eorum, & virum Ægy-
ptium percutientem quendam de He-
bræis fratribus ſuis. * Cumq. circum- 12
ſpexiſſet huc atque illuc, & nullum
adeſſe vidiſſet, percuſſum Ægyptium
abſcondit ſabulo. *Et egreſſus die altero 13
conſpexit duos Hebræos rixantes: di-
xitq. ei qui faciebat iniuriam: Quare
percutis proximum tuum? * Qui re- 14
ſpondit: Quis te conſtituit principem C
& iudicem ſuper nos? num occidere
me tu vis, ſicut heri occidiſti Ægy-
ptium? Timuit Moyſes, & ait: Quo-
modo palam factum eſt verbum iſtud?

aduena in Madian.

*Audiuitq. Pharao ſermonem hunc, 15
& quærebat occidere Moyſen: qui fu-
giens de conſpectu eius, moratus eſt
in Terra Madian, & ſedit iuxta puteum.
*Erant autem ſacerdoti Madian ſe- 16
ptem filiæ, quæ venerunt ad haurien-
dam aquam: & impletis canalibus ad-
aquare cupiebant greges patris ſui.
*Superuenere paſtores, & eiecerunt 17
eas: ſurrexitq. Moyſes, & defenſis pu-
ellis, adaquauit oues earum. * Quæ 18
cum reuertiſſent ad Raguel patrem
ſuum, dixit ad eas: Cur velocius ve-
niſtis ſolito? * Reſponderunt: Vir 19
Ægyptius liberauit nos de manu pa-
ſtorum: inſuper & hauſit aquam no-
biſcum, potumq. dedit ouibus. * At 20
ille: Vbi eſt? inquit, Quare dimiſiſtis D
hominem? vocate eum vt comedat
panem. * Iurauit ergo Moyſes quòd 21
habitaret cum eo. [b]Accepitq. Sepho-
ram filiam eius vxorem: *quæ peperit 22
ei filium, quem vocauit Gerſam, dicens:
Aduena fui in terra aliena. Alterum
vero peperit, quem vocauit Eliezer,
dicens: Deus enim patris mei adiutor
meus eripuit me de manu Pharaonis.

β) Miſſio diuina:

*Poſt multum vero temporis mor- 23
tuus eſt rex Ægypti: & ingemiſcentes
filij Iſrael, propter opera vociferati ſunt:
aſcenditq. clamor eorum ad Deum ab
24 operibus. * Et audiuit gemitum eo-
rum, ac recordatus eſt fœderis quod
pepigit cum Abraham, Iſaac, & Iacob.
25 *Et reſpexit Dominus filios Iſrael &
3 1 cognouit eos. MOyſes autem paſce-
A bat oues Iethro ſoceri ſui ſacerdotis
Madian: cumq. minaſſet gregem ad
interiora deſerti, venit ad montem
2 Dei Horeb. * [c]Apparuitq. ei Domi-
nus in flamma ignis de medio rubi:
& videbat quòd rubus arderet, & non
3 combureretur. * Dixit ergo Moyſes:
Vadam, & videbo viſionem hanc ma-
gnam, quare non comburatur rubus.
4 * Cernens autem Dominus quòd per-
B geret ad videndum, vocauit eum de
medio rubi, & ait: Moyſes, Moyſes.
5 Qui reſpondit: Adſum. * At ille:
Ne appropies, inquit, huc: ſolue cal-
ceamentum de pedibus tuis: locus
enim, in quo ſtas, terra ſancta eſt.
6 *Et ait: [d]Ego ſum Deus patris tui,
Deus Abraham, Deus Iſaac, & Deus
Iacob. Abſcondit Moyſes faciem ſu-
am: non enim audebat aſpicere con-
tra Deum.

Moyſes videt rubum ardentem,

7 *Cui ait Dominus: Vidi afflictio-
nem populi mei in Ægypto, & cla-
morem eius audiui propter duritiam
8 eorum qui præſunt operibus: * &
ſciens dolorem eius, deſcendi vt libe-
rem eum de manibus Ægyptiorum,
& educam de terra illa in terram bo-
C nam, & ſpatioſam, in terram quæ fluit
lacte & melle, ad loca Chananæi, &
Hethæi, & Amorrhæi, & Pherezæi, &
9 Heuæi, & Iebuſæi. * Clamor ergo fili-
orum Iſrael venit ad me: vidiq. affli-
ctionem eorum, qua ab Ægyptijs op-
10 primuntur. * Sed veni, & mittam te
ad Pharaonem, vt educas populum
11 meum, filios Iſrael de Ægypto. * Di-
xitq. Moyſes ad Deum: Quis ſum ego
vt vadam ad Pharaonem, & educam
12 filios Iſrael de Ægypto? * Qui dixit
D ei: Ego ero tecum: & hoc habebis
ſignum, quòd miſerim te: Cum edu-
xeris populum meum de Ægypto, im-
molabis Deo ſuper montem iſtum.
13 *Ait Moyſes ad Deum: Ecce ego va-
dam ad filios Iſrael, & dicam eis: Deus
patrum veſtrorum miſit me ad vos. Si

mittitur ad Iſrael,

[a] Hebr. 11. c. 24. — [b] Inf. 18. a. 2. 3. 1. Par. 23. b. 15. — [c] Act. 7. d. 30. — [d] Mat. 22. d. 32. Mar. 12. c. 26. Luc. 20. f. 37.

dixerint mihi: Quod eſt nomen eius?
quid dicam eis? * Dixit Deus ad Moy- 14
ſen: EGO SVM QVI SVM. Ait: Sic
dices filijs Iſrael: QVI EST, miſit me
ad vos.
accurate inſtruitur, * Dixitq. iterum Deus ad Moyſen: 15
Hæc dices filijs Iſrael: Dominus Deus
patrum veſtrorum, Deus Abraham,
Deus Iſaac, & Deus Iacob miſit me ad E
vos: hoc nomen mihi eſt in æternum,
& hoc memoriale meum in genera-
tionem & generationem. * Vade, & 16
congrega ſeniores Iſrael, & dices ad
eos: Dominus Deus patrum veſtrorum
apparuit mihi, Deus Abraham, Deus
Iſaac, & Deus Iacob, dicens: Viſitans
viſitaui vos, & vidi omnia quæ acci-
derunt vobis in Ægypto: * Et dixi vt 17
educam vos de afflictione Ægypti in
terram Chananæi & Hethæi & Amor-
rhæi & Pherezæi & Heuæi & Iebuſæi, F
ad terram fluentem lacte & melle. * Et 18
audient vocem tuam: ingredieriſq. tu,
& ſeniores Iſrael ad regem Ægypti, &
dices ad eum: Dominus Deus Hebræ-
orum vocauit nos: ibimus viam trium
dierum in ſolitudinem, vt immolemus
Domino Deo noſtro. * Sed ego ſcio 19
quòd non dimittet vos rex Ægypti vt G
eatis niſi per manum validam. * Ex- 20
tendam enim manum meam, & per-
cutiam Ægyptum in cunctis mirabili-
bus meis, quæ facturus ſum in medio
eorum: poſt hæc dimittet vos. * Daboq. 21
gratiam populo huic coram Ægyptijs:
[a] & cum egrediemini, non exibitis va-
cui: * ſed poſtulabit mulier a vicina 22
ſua, & ab hoſpita ſua, vaſa argentea &
aurea, ac veſtes: ponetiſq. eas ſuper
filios & filias veſtras, & ſpoliabitis
Ægyptum.

4

redarguitur a Domino, REſpondens Moyſes, ait: Non cre- 1 A
dent mihi, neque audient vocem me-
am, ſed dicent: Non apparuit tibi Do-
minus. * Dixit ergo ad eum: Quid 2
eſt quod tenes in manu tua? Reſpon-
dit: Virga. * Dixitq. Dominus: Proijce 3
eam in terram. Proiecit, & verſa eſt in
colubrum, ita vt fugeret Moyſes. * Di- 4
xitq. Dominus: Extende manum tuam,
& apprehende caudam eius. Extendit,
& tenuit, verſaq. eſt in virgam. * Vt 5
credant, inquit, quòd apparuerit tibi
Dominus Deus patrum ſuorum, Deus
Abraham, Deus Iſaac, & Deus Iacob.
6 * Dixitq. Dominus rurſum: Mitte ma-
B num tuam in ſinum tuum. Quam cum
miſiſſet in ſinum, protulit leproſam
7 inſtar niuis. * Retrahe, ait, manum
tuam in ſinum tuum. Retraxit, & pro-
tulit iterum, & erat ſimilis carni reli-
8 quæ. * Si non crediderint, inquit,
tibi, neque audierint ſermonem ſigni
prioris, credent verbo ſigni ſequentis.
9 * Quòd ſi nec duobus quidem his
ſignis crediderint, neque audierint vo-
cem tuam: ſume aquam fluminis, &
effunde eam ſuper aridam, & quidquid
hauſeris de fluuio, vertetur in ſan-
10 guinem. * Ait Moyſes: Obſecro Do-
C mine, non ſum eloquens ab heri, &
nudiuſtertius: & ex quo locutus es ad
ſeruum tuum, impeditioris & tardioris
11 linguæ ſum. * Dixit Dominus ad eum:
Quis fecit os hominis? aut quis fabri-
catus eſt mutum & ſurdum, videntem
12 & cæcum? nonne ego? * Perge igitur,
[b] & ego ero in ore tuo: doceboq. te
13 quid loquaris. * At ille: Obſecro, in-
quit, Domine, mitte quem miſſurus
14 es. * Iratus Dominus in Moyſen, ait:
Aaron frater tuus leuites, ſcio quòd
eloquens ſit: ecce ipſe egreditur in
occurſum tuum, videnſq. te lætabitur
15 corde. * Loquere ad eum, & pone
D verba mea in ore eius: & ego ero in
ore tuo, & in ore illius, [c] & oſtendam
16 vobis quid agere debeatis. * ipſe lo-
quetur pro te ad populum, & erit os
tuum: tu autem eris ei in his quæ ad
17 Deum pertinent. * Virgam quoque
hanc ſume in manu tua, in qua factu-
rus es ſigna.
18 * Abijt Moyſes, & reuerſus eſt ad reuertitur in Ægyptum,
Iethro ſocerum ſuum, dixitq. ei: Va-
dam & reuertar ad fratres meos in
Ægyptum, vt videam ſi adhuc viuant.
19 Cui ait Iethro: Vade in pace. * Dixit
E ergo Dominus ad Moyſen in Madian:
Vade, & reuertere in Ægyptum: mor-
tui ſunt enim omnes qui quærebant
20 animam tuam. * Tulit ergo Moyſes
vxorem ſuam, & filios ſuos, & impo-
ſuit eos ſuper aſinum, reuerſuſq. eſt
in Ægyptum, portans virgam Dei in
21 manu ſua. * Dixitq. ei Dominus re-
uertenti in Ægyptum: Vide vt omnia
oſtenta quæ poſui in manu tua, facias
coram Pharaone: ego indurabo cor
22 eius, & non dimittet populum. * Di-

[a] Inf. 11. a. 2. & 12. e. 35. — [b] Matt. 10. b. 20. — [c] Inf. 7. a. 2.

cesq. ad eum: Hæc dicit Dominus:
Filius meus primogenitus Iſrael. * Dixi 23
tibi: Dimitte filium meum vt ſeruiat F
mihi; & noluiſti dimittere eum: ecce
ego interficiam filium tuum primo-
genitum.
cum Aaron ab Iſrael ſuſcipitur. * Cumq. eſſet in itinere, in diuer- 24
ſorio occurrit ei Dominus, & volebat
occidere eum. * Tulit illico Sephora 25
acutiſſimam petram, & circumcidit
præputium filij ſui, tetigitq. pedes eius,
& ait: Sponſus ſanguinum tu mihi es.
* Et dimiſit eum poſtquam dixerat: 26
Sponſus ſanguinum ob circumciſio-
nem. * Dixit autem Dominus ad Aa- 27
ron: Vade in occurſum Moyſi in de- G
ſertum. Qui perrexit obuiam ei in
Montem Dei, & oſculatus eſt eum.
* Narrauitq. Moyſes Aaron omnia ver- 28
ba Domini quibus miſerat eum, &
ſigna quæ mandauerat. * Veneruntq. 29
ſimul, & congregauerunt cunctos ſe-
niores filiorum Iſrael. * Locutusq. eſt 30
Aaron omnia verba quæ dixerat Do-
minus ad Moyſen: & fecit ſigna coram
populo, * & credidit populus. Audie- 31
runtq. quòd viſitaſſet Dominus filios
Iſrael, & quòd reſpexiſſet afflictionem
illorum: & proni adorauerunt.

5
γ) Contemptus Pharaonis: POſt hæc ingreſſi ſunt Moyſes & 1
Aaron, & dixerunt Pharaoni: Hæc A
dicit Dominus Deus Iſrael: Dimitte
Pharao non audit Deum, populum meum vt ſacrificet mihi in
deſerto. * At ille reſpondit: Quis eſt 2
Dominus, vt audiam vocem eius, &
dimittam Iſrael? neſcio Dominum, &
Iſrael non dimittam. * Dixeruntque: 3
Deus Hebræorum vocauit nos, vt ea-
mus viam trium dierum in ſolitudi-
nem, & ſacrificemus Domino Deo no-
ſtro: ne forte accidat nobis peſtis aut
gladius. * Ait ad eos rex Ægypti: 4
Quare Moyſes & Aaron ſolicitatis po-
pulum ab operibus ſuis? ite ad onera
veſtra. * Dixitq. Pharao: Multus eſt 5
populus terræ: videtis quòd turba ſuc-
creuerit: quanto magis ſi dederitis eis
requiem ab operibus?
ſed grauius opprimit populum; * Præcepit ergo in die illo præfectis 6
operum & exactoribus populi, dicens: B
* Nequaquam vltra dabitis paleas po- 7
pulo ad conficiendos lateres, ſicut prius:
ſed ipſi vadant, & colligant ſtipulas.
* Et menſuram laterum, quam prius 8
faciebant, imponetis ſuper eos, nec
minuetis quidquam: vacant enim, &

idcirco vociferantur, dicentes: Eamus,
9 & ſacrificemus Deo noſtro. * Oppri-
mantur operibus, & expleant ea: vt
non acquieſcant verbis mendacibus.
10 * Igitur egreſſi præfecti operum & ex-
actores, ad populum dixerunt: Sic dicit
11 Pharao: Non do vobis paleas: * ite,
& colligite ſicubi inuenire poteritis,
nec minuetur quidquam de opere ve-
12 ſtro. * Diſperſusq. eſt populus per om-
nem Terram Ægypti ad colligendas
13 paleas. * Præfecti quoque operum in-
C ſtabant, dicentes: Complete opus ve-
ſtrum quotidie, vt prius facere ſole-
batis quando dabantur vobis paleæ.
14 * Flagellatiq. ſunt qui præerant operi-
bus filiorum Iſrael, ab exactoribus
Pharaonis, dicentibus: Quare non im-
pletis menſuram laterum ſicut prius,
15 nec heri, nec hodie? * Veneruntq.
præpoſiti filiorum Iſrael, & vociferati
ſunt ad Pharaonem dicentes: Cur ita
16 agis contra ſeruos tuos? * Paleæ non
dantur nobis, & lateres ſimiliter im-
perantur: en famuli tui flagellis cæ-
dimur, & iniuſte agitur contra popu-
17 lum tuum. * Qui ait: Vacatis otio, &
idcirco dicitis: Eamus, & ſacrificemus
18 Domino. * Ite ergo, & operamini: pa-
leæ non dabuntur vobis, & reddetis
19 conſuetum numerum laterum. * Vide-
D bantq. ſe præpoſiti filiorum Iſrael in
malo, eo quòd diceretur eis: Non mi-
nuetur quidquam de lateribus per ſin-
20 gulos dies. * Occurreruntq. Moyſi &
Aaron, qui ſtabant ex aduerſo, egre-
21 dientibus a Pharaone: * & dixerunt
ad eos: Videat Dominus & iudicet,
quoniam fœtere feciſtis odorem no-
ſtrum coram Pharaone & ſeruis eius,
& præbuiſtis ei gladium, vt occideret
nos.
22 * Reuerſusq. eſt Moyſes ad Domi- Moyſes
num, & ait: Domine, cur afflixiſti po- conquerens
23 pulum iſtum? quare miſiſti me? * Ex & reluctans,
eo enim quo ingreſſus ſum ad Phara-
onem vt loquerer in nomine tuo, af-
6 flixit populum tuum: & non liberaſti
1 eos. DIxitq. Dominus ad Moyſen: Nunc
A videbis quæ facturus ſim Pharaoni: per
manum enim fortem dimittet eos, &
in manu robuſta eijciet illos de terra
2 ſua. * Locutusq. eſt Dominus ad Moy-
3 ſen dicens: Ego Dominus * qui apparui
Abraham, Iſaac, & Iacob in Deo omni-
potente: & nomen meum ADONAI
4 non indicaui eis. * Pepigiq. fœdus cum

eis, vt darem eis Terram Chanaan,
terram peregrinationis eorum, in qua
fueruntaduenæ. * Ego audiui gemi- 5
tum filiorum Iſrael, quo Ægyptij op-
preſſerunt eos: & recordatus ſum pacti
mei. * Ideo dic filijs Iſrael: Ego Do- 6
minus qui educam vos de ergaſtulo
Ægyptiorum, & eruam de ſeruitute:
ac redimam in brachio excelſo, & iu-
dicijs magnis. * Et aſſumam vos mihi 7
in populum, & ero veſter Deus: & B
ſcietis quòd ego ſum Dominus Deus
veſter qui eduxerim vos de ergaſtulo
Ægyptiorum: * & induxerim in ter- 8
ram, ſuper quam leuaui manum meam
vt darem eam Abraham, Iſaac, & Iacob:
daboq. illam vobis poſſidendam, ego
Dominus. * Narrauit ergo Moyſes om- 9
nia filijs Iſrael: qui non acquieuerunt
ei propter anguſtiam ſpiritus, & opus
duriſſimum. * Locutusq. eſt Dominus 10
ad Moyſen, dicens: * Ingredere, & lo- 11
quere ad Pharaonem regem Ægypti,
vt dimittat filios Iſrael de terra ſua.
* Reſpondit Moyſes coram Domino: 12
Ecce filij Iſrael non audiunt me: &
quo modo audiet Pharao, præſertim
cum incircumciſus ſim labijs? * Locu- 13
tusq. eſt Dominus ad Moyſen & Aaron, C
& dedit mandatum ad filios Iſrael, &
ad Pharaonem regem Ægypti vt edu-
cerent filios Iſrael de terra Ægypti.

cuius genealogia texitur,

* Iſti ſunt principes domorum per 14
familias ſuas. [a] Filij Ruben primogeniti
Iſraelis: Henoch & Phallu, Heſron &
Charmi. * hæ cognationes Ruben. 15
[b] Filij Simeon: Iamuel & Iamin, &
Ahod, & Iachin, & Soar, & Saul filius
Chananitidis. hæ progenies Simeon.
* Et hæc nomina filiorum Leui per 16
cognationes ſuas: Gerſon & Caath &
Merari. Anni autem vitæ Leui fuerunt
centum triginta ſeptem. * [c] Filij Ger- 17
ſon: Lobni & Semei, per cognationes
ſuas. * [d] Filij Caath: Amram, & Iſaar, 18
& Hebron & Oziel. anni quoque vitæ
Caath, centum triginta tres. * Filij 19
Merari: Moholi & Muſi. hæ cognatio-
nes Leui per familias ſuas. * Accepit 20
autem Amram vxorem Iochabed patru-
elem ſuam: quæ peperit ei Aaron & D
Moyſen. Fueruntq. anni vitæ Amram,
centum triginta ſeptem. * Filij quo- 21
que Iſaar: Core, & Nepheg, & Zechri.
* Filij quoque Oziel: Miſael, & Eliſa- 22
23 phan & Sethri. * Accepit autem Aaron
vxorem Eliſabeth filiam Aminadab, ſo-
rorem Nahaſon, quæ peperit ei Na-
dab, & Abiu, & Eleazar, & Ithamar.
24 * Filij quoque Core: Aſer, & Elcana, &
Abiaſaph. hæ ſunt cognationes Cori-
25 tarum. * At vero Eleazar filius Aaron
accepit vxorem de filiabus Phutiel:
quæ peperit ei Phinees. hi ſunt prin-
cipes familiarum Leuiticarum per co-
26 gnationes ſuas. * Iſte eſt Aaron &
Moyſes, quibus præcepit Dominus vt
educerent filios Iſrael de Terra Ægypti
27 per turmas ſuas. * Hi ſunt, qui lo-
quuntur ad Pharaonem regem Ægy-
pti, vt educant filios Iſrael de Ægypto:
28 iſte eſt Moyſes & Aaron, * in die qua
locutus eſt Dominus ad Moyſen, in
Terra Ægypti.

iterum cum Aaron mittitur,

29 * Et locutus eſt Dominus ad Moy-
ſen, dicens: Ego Dominus: loquere
ad Pharaonem regem Ægypti, omnia
30 quæ ego loquor tibi. * Et ait Moyſes
coram Domino: En incircumciſus la-
bijs ſum, quo modo audiet me Pharao?
7
1 A DIxitq. Dominus ad Moyſen: Ecce con-
ſtitui te Deum Pharaonis: & Aaron
2 frater tuus erit propheta tuus. * [e] Tu
loqueris ei omnia quæ mando tibi: &
ille loquetur ad Pharaonem, vt dimit-
3 tat filios Iſrael de terra ſua. * Sed ego
indurabo cor eius, & multiplicabo ſigna
4 & oſtenta mea in Terra Ægypti, * &
non audiet vos: immittamq. manum
meam ſuper Ægyptum, & educam exer-
citum & populum meum filios Iſrael
de Terra Ægypti per iudicia maxima.
5 * Et ſcient Ægyptij quia ego ſum Do-
minus qui extenderim manum meam
ſuper Ægyptum, & eduxerim filios
6 Iſrael de medio eorum. * Fecit itaque
Moyſes & Aaron ſicut præceperat Do-
7 minus: ita egerunt. * Erat autem Moy-
ſes octoginta annorum, & Aaron octo-
ginta trium, quando locuti ſunt ad
Pharaonem.

& ſignis probatur,

8 * Dixitq. Dominus ad Moyſen &
9 Aaron: * Cum dixerit vobis Pharao,
Oſtendite ſigna: dices ad Aaron: Tolle
virgam tuam, & proijce eam coram
Pharaone, ac vertetur in colubrum.
10 * Ingreſſi itaque Moyſes & Aaron ad
B Pharaonem, fecerunt ſicut præceperat
Dominus. tulitq. Aaron virgam coram
Pharaone & ſeruis eius, quæ verſa eſt

[a] Gen. 46. b. 9. Num. 26. a. 5. 1. Par. 5. a. 1. — [b] 1. Par. 4. d. 24. — [c] 1. Par. 6. a. 1. & 23. a. 6. [d] Nu. 3. c. 19. Num. 26. g. 57. 1. Par. 6. a. 2. 23. b. 12. — [e] Sup. 4. d. 15.

in colubrum. * [a]Vocauit autem Pharao 11
ſapientes & maleficos: & fecerunt etiam
ipſi per incantationes Ægyptiacas &
arcana quædam ſimiliter. * Proiece- 12
runtq. ſinguli virgas ſuas, quæ verſæ
ſunt in dracones: ſed deuorauit virga
Aaron virgas eorum. * Induratumq. 13
eſt cor Pharaonis, & non audiuit eos,
ſicut præceperat Dominus.

2. Plagæ Ægyptiorum.

α) Nouem priores:

* Dixit autem Dominus ad Moyſen: 14
Ingrauatum eſt cor Pharaonis, non
vult dimittere populum. * Vade ad 15
eum mane, ecce egredietur ad aquas:
& ſtabis in occurſum eius ſuper ri- C
pam fluminis: & virgam, quæ conuerſa
eſt in draconem, tolles in manu tua.
* Dicesq. ad eum: Dominus Deus He- 16
bræorum miſit me ad te, dicens: Di-
mitte populum meum vt ſacrificet mihi
in deſerto: & vſque ad præſens audire
noluiſti. * Hæc igitur dicit Dominus: 17
In hoc ſcies quòd ſim Dominus: ecce
percutiam virga, quæ in manu mea
eſt, aquam fluminis, & vertetur in
ſanguinem. * Piſces quoque, qui ſunt 18
in fluuio, morientur, & computreſcent
aquæ, & affligentur Ægyptij bibentes
aquam fluminis. * Dixit quoque Do- 19
minus ad Moyſen: Dic ad Aaron,
Tolle virgam tuam, & extende ma-
num tuam ſuper aquas Ægypti, & ſu-
per fluuios eorum, & riuos ac paludes,
& omnes lacus aquarum, vt vertantur
in ſanguinem: & ſit cruor in omni
Terra Ægypti, tam in ligneis vaſis
quàm in ſaxeis. * Feceruntq. Moyſes 20
& Aaron ſicut præceperat Dominus: D
[b]& eleuans virgam percuſſit aquam flu-
minis coram Pharaone & ſeruis eius:
plaga ſanguinis, quæ verſa eſt in ſanguinem. * Et piſces, 21
qui erant in flumine, mortui ſunt:
computruitq. fluuius, & non poterant
Ægyptij bibere aquam fluminis, & fuit
ſanguis in tota Terra Ægypti. * [c]Fe- 22
ceruntq. ſimiliter malefici Ægyptiorum
incantationibus ſuis: & induratum eſt
cor Pharaonis, nec audiuit eos, ſicut
præceperat Dominus. * Auertitq. ſe, 23
& ingreſſus eſt domum ſuam, nec ap-
poſuit cor etiam hac vice. * Foderunt 24
autem omnes Ægyptij per circuitum
fluminis aquam vt biberent: non enim
25 poterant bibere de aqua fluminis. * Im-
pletiq. ſunt ſeptem dies, poſtquam per-
cuſſit Dominus fluuium.
8
1 A DIxit quoque Dominus ad Moy- plaga ranarum,
ſen: Ingredere ad Pharaonem, & di-
ces ad eum: Hæc dicit Dominus:
Dimitte populum meum, vt ſacrificet
2 mihi: * ſin autem nolueris dimittere,
ecce ego percutiam omnes terminos
3 tuos ranis. * Et ebulliet fluuius ranas:
quæ aſcendent, & ingredientur do-
mum tuam, & cubiculum lectuli tui,
& ſuper ſtratum tuum, & in domos
ſeruorum tuorum, & in populum tu-
um, & in furnos tuos, & in reli-
4 quias ciborum tuorum: * & ad te,
& ad populum tuum, & ad omnes
5 ſeruos tuos intrabunt ranæ. * Dixitq.
Dominus ad Moyſen: Dic ad Aaron:
Extende manum tuam ſuper fluuios
ac ſuper riuos & paludes, & educ ra-
6 nas ſuper Terram Ægypti. * Et ex-
B tendit Aaron manum ſuper aquas Æ-
gypti, & aſcenderunt ranæ, operue-
7 runtq. Terram Ægypti. * [d]Fecerunt
autem & malefici per incantationes
ſuas ſimiliter, eduxeruntq. ranas ſu-
8 per Terram Ægypti. * Vocauit autem
Pharao Moyſen & Aaron, & dixit eis:
Orate Dominum vt auferat ranas a me
& a populo meo: & dimittam popu-
9 lum vt ſacrificet Domino. * Dixitq.
Moyſes ad Pharaonem: Conſtitue mihi
quando deprecer pro te, & pro ſeruis
tuis, & pro populo tuo, vt abigantur
ranæ a te & a domo tua & a ſeruis
tuis & a populo tuo: & tantum in
10 flumine remaneant. * Qui reſpondit:
C Cras. At ille: Iuxta, inquit, verbum
tuum faciam: vt ſcias quoniam non
11 eſt ſicut Dominus Deus noſter. * Et
recedent ranæ a te, & a domo tua, &
a ſeruis tuis, & a populo tuo: & tan-
12 tum in flumine remanebunt. * Egreſ-
ſiq. ſunt Moyſes & Aaron a Pharaone:
& clamauit Moyſes ad Dominum pro
ſponſione ranarum quam condixerat
13 Pharaoni. * Fecitq. Dominus iuxta
verbum Moyſi: & mortuæ ſunt ranæ
D de domibus, & de villis, & de agris.
14 * Congregaueruntq. eas in immenſos
15 aggeres, & computruit terra. * Videns
autem Pharao quòd data eſſet requies,
ingrauauit cor ſuum, & non audiuit
eos, ſicut præceperat Dominus.

[a] 2. Tim. 3. b. 8. — [b] Inf. 17. b. 5. Pſal. 77. e. 44. — [c] Sap. 17. b. 7. — [d] Sap. 17. b. 7.

plaga ſciniphum,

*Dixitq. Dominus ad Moyſen: Lo- 16
quere ad Aaron: Extende virgam tu-
am, & percute puluerem terræ: & ſint
ſciniphes in vniuerſa Terra Ægypti.
*Feceruntq. ita. Et extendit Aaron ma- 17
num, virgam tenens: percuſſitq. pul-
uerem terræ, & facti ſunt ſciniphes in
hominibus, & in iumentis: omnis pul-
uis terræ verſus eſt in ſciniphes per
totam Terram Ægypti. * Feceruntq. 18
ſimiliter malefici incantationibus ſuis,
vt educerent ſciniphes, & non potu-
erunt: erantq. ſciniphes tam in homi-
nibus quàm in iumentis. * Et dixerunt 19
malefici ad Pharaonem: Digitus Dei E
eſt hic. induratumq. eſt cor Pharaonis,
& non audiuit eos ſicut præceperat
Dominus.

plaga muſcarum,

*Dixit quoque Dominus ad Moy- 20
ſen: Conſurge diluculo, & ſta coram
Pharaone: egredietur enim ad aquas:
& dices ad eum: Hæc dicit Domi-
nus: Dimitte populum meum vt ſacri-
ficet mihi. * Quòd ſi non dimiſeris 21
eum, ecce ego immittam in te, &
in ſeruos tuos, & in populum tuum,
& in domos tuas omne genus muſca-
rum: & implebuntur domus Ægypti-
orum muſcis diuerſi generis, & vni-
uerſa terra in qua fuerint. * Faciamq. 22
mirabilem in die illa Terram Geſſen, F
in qua populus meus eſt, vt non ſint
ibi muſcæ: & ſcias quoniam ego Do-
minus in medio terræ. * Ponamq. di- 23
uiſionem inter populum meum, & po-
pulum tuum: cras erit ſignum iſtud.
*Fecitq. Dominus ita. [a]Et venit muſca 24
grauiſſima in domos Pharaonis & ſer-
uorum eius, & in omnem Terram
Ægypti: corruptaq. eſt terra ab huiu-
ſcemodi muſcis. * Vocauitq. Pharao 25
Moyſen & Aaron, & ait eis: Ite & ſacri-
ficate Deo veſtro in terra hac. * Et ait 26
Moyſes: Non poteſt ita fieri: abomi- G
nationes enim Ægyptiorum immola-
bimus Domino Deo noſtro. quòd ſi
mactauerimus ea quæ colunt Ægyptij
coram eis, lapidibus nos obruent. * Vi- 27
am trium dierum pergemus in ſolitu-
dinem: & ſacrificabimus Domino Deo
noſtro, [b]ſicut præcepit nobis. * Dixitq. 28
Pharao: Ego dimittam vos vt ſacrifi-
cetis Domino Deo veſtro in deſerto:
verumtamen longius ne abeatis, ro-
gate pro me. * Et ait Moyſes: Egreſ- 29
ſus a te, orabo Dominum: & recedet
muſca a Pharaone, & a ſeruis ſuis, &
a populo eius cras: verumtamen noli
vltra fallere, vt non dimittas populum
30 ſacrificare Domino. * Egreſſusq. Moy-
31 ſes a Pharaone, orauit Dominum. * Qui
fecit iuxta verbum illius: & abſtulit
muſcas a Pharaone, & a ſeruis ſuis, &
a populo eius: non ſuperfuit ne vna
32 quidem. * Et ingrauatum eſt cor Pha-
raonis, ita vt nec hac quidem vice
dimitteret populum.

9

plaga peſtis,

1 A DIxit autem Dominus ad Moyſen:
Ingredere ad Pharaonem, & loquere
ad eum: Hæc dicit Dominus Deus
Hebræorum: Dimitte populum meum
2 vt ſacrificet mihi. * Quòd ſi adhuc
3 renuis, & retines eos: * ecce manus
mea erit ſuper agros tuos: & ſuper
equos, & aſinos, & camelos, & bo-
4 ues, & oues, peſtis valde grauis. * Et
faciet Dominus mirabile inter poſſeſ-
ſiones Iſrael, & poſſeſſiones Ægyptio-
rum, vt nihil omnino pereat ex his
5 quæ pertinent ad filios Iſrael. * Conſti-
B tuitq. Dominus tempus, dicens: Cras
faciet Dominus verbum iſtud in terra.
6 *Fecit ergo Dominus verbum hoc
altera die: mortuaq. ſunt omnia ani-
mantia Ægyptiorum: de animalibus
vero filiorum Iſrael nihil omnino pe-
7 rijt. * Et miſit Pharao ad videndum:
nec erat quidquam mortuum de his
quæ poſſidebat Iſrael. Ingrauatumq.
eſt cor Pharaonis, & non dimiſit po-
pulum.

plaga vlcerum,

8 *Et dixit Dominus ad Moyſen, &
Aaron: Tollite plenas manus cineris
de camino, & ſpargat illum Moyſes in
9 cælum coram Pharaone. * Sitq. puluis
ſuper omnem Terram Ægypti: erunt
enim in hominibus, & iumentis vlcera,
& veſicæ turgentes in vniuerſa terra
10 Ægypti. * Tuleruntq. cinerem de ca-
mino, & ſteterunt coram Pharaone, &
ſparſit illum Moyſes in cælum: factaq.
ſunt vlcera veſicarum turgentium in
11 hominibus, & iumentis: * nec pote-
rant malefici ſtare coram Moyſe pro-
C pter vlcera quæ in illis erant, & in omni
12 Terra Ægypti: * Indurauitq. Dominus
cor Pharaonis, & non audiuit eos, ſicut
locutus eſt Dominus ad Moyſen.
13 *Dixitq. Dominus ad Moyſen: Mane
conſurge, & ſta coram Pharaone, & di-

---

[a] Sap. 16. b. 9. — [b] Sup. 3. f. 18.

4*

ces ad eum: Hæc dicit Dominus Deus
Hebræorum: Dimitte populum meum
vt ſacrificet mihi. * Quia in hac vice 14
mittam omnes plagas meas ſuper cor
tuum, & ſuper ſeruos tuos, & ſuper
populum tuum: vt ſcias quòd non ſit
ſimilis mei in omni terra. * Nunc enim 15
extendens manum percutiam te, & po-
pulum tuum peſte, peribisq. de terra.
*[a] Idcirco autem poſui te, vt oſtendam 16
in te fortitudinem meam, & narretur D
nomen meum in omni terra. * Adhuc 17
retines populum meum: & non vis
plaga grandinis, dimittere eum? * En pluam cras hac 18
ipſa hora grandinem multam nimis,
qualis non fuit in Ægypto a die qua
fundata eſt, vſque in præſens tempus.
* Mitte ergo iam nunc, & congrega 19
iumenta tua, & omnia quæ habes in
agro: homines enim, & iumenta, &
vniuerſa quæ inuenta fuerint foris,
nec congregata de agris, cecideritq.
ſuper ea grando, morientur. * Qui 20
timuit verbum Domini de ſeruis Pha-
raonis, fecit confugere ſeruos ſuos, &
iumenta in domos: * qui autem ne- 21
glexit ſermonem Domini, dimiſit ſer- E
uos ſuos, & iumenta in agris. * Et dixit 22
Dominus ad Moyſen: Extende manum
tuam in cælum, vt fiat grando in vni-
uerſa Terra Ægypti ſuper homines, &
ſuper iumenta, & ſuper omnem her-
bam agri in Terra Ægypti. * [b] Exten- 23
ditq. Moyſes virgam in cælum, & Do-
minus dedit tonitrua, & grandinem,
ac diſcurrentia fulgura ſuper terram:
pluitq. Dominus grandinem ſuper Ter-
ram Ægypti. * Et grando & ignis 24
miſta pariter ferebantur: tantæq. fuit
magnitudinis, quanta ante numquam
apparuit in vniuerſa Terra Ægypti ex
quo gens illa condita eſt. * Et per- 25
cuſſit grando in omni Terra Ægypti F
cuncta quæ fuerunt in agris, ab ho-
mine vſque ad iumentum: cunctamq.
herbam agri percuſſit grando, & omne
lignum regionis confregit. * Tantum 26
in Terra Geſſen, vbi erant filij Iſrael,
grando non cecidit. * Miſitq. Pharao, 27
& vocauit Moyſen & Aaron, dicens ad
eos: Peccaui etiam nunc: Dominus
iuſtus: ego & populus meus, impij.
* Orate Dominum vt deſinant tonitrua 28
Dei, & grando: vt dimittam vos, &
nequaquam hic vltra maneatis. * Ait 29
Moyſes: Cum egreſſus fuero de vrbe,
extendam palmas meas ad Dominum,
& ceſſabunt tonitrua, & grando non
erit: vt ſcias quia Domini eſt terra:
30 * noui autem quòd & tu, & ſerui tui nec-
31 dum timeatis Dominum Deum. * Li-
G num ergo, & hordeum læſum eſt, eo
quòd hordeum eſſet virens, & linum
32 iam folliculos germinaret: * triticum
autem, & far non ſunt læſa, quia ſerotina
33 erant. * Egreſſusq. Moyſes a Pharaone
ex vrbe, tetendit manus ad Dominum:
& ceſſauerunt tonitrua & grando, nec
34 vltra ſtillauit pluuia ſuper terram. * Vi-
dens autem Pharao quòd ceſſaſſet plu-
uia, & grando & tonitrua, auxit pec-
35 catum: * & ingrauatum eſt cor eius,
& ſeruorum illius, & induratum nimis:
nec dimiſit filios Iſrael, ſicut præcepe-
rat Dominus per manum Moyſi.

10

1 A ET dixit Dominus ad Moyſen: In- plaga locuſtarum.
gredere ad Pharaonem: ego enim
induraui cor eius, & ſeruorum illius:
2 vt faciam ſigna mea hæc in eo, * &
narres in auribus filij tui, & nepotum
tuorum, quoties contriuerim Ægyptios,
& ſigna mea fecerim in eis: & ſciatis
3 quia ego Dominus. * Introierunt ergo
Moyſes & Aaron ad Pharaonem, &
dixerunt ei: Hæc dicit Dominus Deus
Hebræorum: Vſquequo non vis ſubijci
mihi? dimitte populum meum, vt ſa-
4 crificet mihi. * [c] Sin autem reſiſtis, &
B non vis dimittere eum: ecce ego in-
ducam cras locuſtam in fines tuos:
5 * quæ operiat ſuperficiem terræ, ne
quidquam eius appareat, ſed come-
datur quod reſiduum fuerit grandini.
corrodet enim omnia ligna quæ ger-
6 minant in agris. * Et implebunt do-
mos tuas, & ſeruorum tuorum, & om-
nium Ægyptiorum: quantam non vi-
derunt patres tui, & aui, ex quo orti
ſunt ſuper terram, vſque in præſentem
diem. Auertitq. ſe, & egreſſus eſt a
7 Pharaone. * Dixerunt autem ſerui Pha-
raonis ad eum: Vſquequo patiemur
hoc ſcandalum: dimitte homines, vt
ſacrificent Domino Deo ſuo. nonne
8 vides quòd perierit Ægyptus? * Re-
C uocaueruntq. Moyſen, & Aaron ad
Pharaonem: qui dixit eis: Ite, ſacrifi-
cate Domino Deo veſtro: quinam ſunt
9 qui ituri ſunt? * Ait Moyſes: Cum
paruulis noſtris, & ſenioribus perge-

[a] Rom. 9. d. 17. — [b] Sap. 16. c. 16. & 19. d. 19. — [c] Sap. 16. b. 9.

mus, cum filijs & filiabus, cum ouibus
& armentis: eſt enim ſollemnitas Do-
mini Dei noſtri. * Et reſpondit Pha- 10
rao: Sic Dominus ſit vobiſcum, quo
modo ego dimittam vos, & paruulos
veſtros. cui dubium eſt quòd peſſime
cogitetis? * Non fiet ita, ſed ite tan- 11
tum viri, & ſacrificate Domino: hoc
enim & ipſi petiſtis. Statimq. eiecti
ſunt de conſpectu Pharaonis. * Dixit 12
autem Dominus ad Moyſen: Extende D
manum tuam ſuper Terram Ægypti
ad locuſtam, vt aſcendat ſuper eam,
& deuoret omnem herbam quæ reſi-
dua fuerit grandini. * Et extendit 13
Moyſes virgam ſuper terram Ægypti:
& Dominus induxit ventum vrentem
tota die illa, & nocte: & mane facto,
ventus vrens leuauit locuſtas. * Quæ 14
aſcenderunt ſuper vniuerſam Terram
Ægypti: & ſederunt in cunctis finibus
Ægyptiorum innumerabiles, quales
ante illud tempus non fuerant, nec
poſtea futuræ ſunt. * Operueruntq. 15
vniuerſam ſuperficiem terræ, vaſtan-
tes omnia. Deuorata eſt igitur herba E
terræ, & quidquid pomorum in ar-
boribus fuit, quæ grando dimiſerat:
nihilq. omnino virens relictum eſt in
lignis, & in herbis terræ, in cuncta
Ægypto. * Quam ob rem feſtinus 16
Pharao vocauit Moyſen & Aaron, &
dixit eis: Peccaui in Dominum Deum
veſtrum, & in vos. * Sed nunc di- 17
mittite peccatum mihi etiam hac vice,
& rogate Dominum Deum veſtrum,
vt auferat a me mortem iſtam. * Egreſ- 18
ſuſq. Moyſes de conſpectu Pharaonis,
orauit Dominum. * Qui flare fecit ven- 19
tum ab occidente vehementiſſimum, F
& arreptam locuſtam proiecit in Mare
rubrum: non remanſit ne vna quidem
in cunctis finibus Ægypti. * Et indu- 20
rauit Dominus cor Pharaonis, nec di-
miſit filios Iſrael.

aga tene-brarum.

*Dixit autem Dominus ad Moyſen: 21
Extende manum tuam in cælum: &
ſint tenebræ ſuper Terram Ægypti
tam denſæ, vt palpari queant. * Ex- 22
tenditq. Moyſes manum in cælum: &
factæ ſunt tenebræ horribiles in vni-
uerſa Terra Ægypti tribus diebus.
* [a]Nemo vidit fratrem ſuum, nec mo- 23
uit ſe de loco in quo erat: [b]vbicum-
que autem habitabant filij Iſrael, lux
24 erat. * Vocauitq. Pharao Moyſen &
G Aaron, & dixit eis: Ite, ſacrificate Do-
mino: oues tantum veſtræ, & armenta
remaneant, paruuli veſtri eant vobiſ-
25 cum. * Ait Moyſes: Hoſtias quoque
& holocauſta dabis nobis, quæ offe-
26 ramus Domino Deo noſtro. * Cuncti
greges pergent nobiſcum: non rema-
nebit ex eis vngula: quæ neceſſaria
ſunt in cultum Domini Dei noſtri:
præſertim cum ignoremus quid de-
beat immolari, donec ad ipſum locum
27 perueniamus. * Indurauit autem Do-
minus cor Pharaonis, & noluit dimit-
28 tere eos. * Dixitq. Pharao ad Moyſen:
Recede a me, & caue ne vltra videas
faciem meam: quocumque die ap-
29 parueris mihi, morieris. * Reſpondit
Moyſes: Ita fiet vt locutus es, non vi-
debo vltra faciem tuam.

11

β) Decima plaga:

1 A ET dixit Dominus ad Moyſen: Ad-
huc vna plaga tangam Pharaonem &
Ægyptum, & poſt hæc dimittet vos,
2 & exire compellet. * [c]Dices ergo omni
plebi vt poſtulet vir ab amico ſuo, &
mulier a vicina ſua vaſa argentea, &
3 aurea. * Dabit autem Dominus gratiam
populo ſuo coram Ægyptijs. [d]Fuitq.
Moyſes vir magnus valde in Terra
Ægypti coram ſeruis Pharaonis, &
4 omni populo. * Et ait: Hæc dicit Do-
B minus: Media nocte egrediar in Ægy-
5 ptum: * & morietur omne primo-

annunciatur plaga;

genitum in Terra Ægyptiorum, a pri-
mogenito Pharaonis qui ſedet in ſolio
eius, vſque ad primogenitum ancillæ
quæ eſt ad molam, & omnia primo-
6 genita iumentorum. * Eritq. clamor
magnus in vniuerſa Terra Ægypti,
C qualis nec ante fuit, nec poſtea futu-
7 rus eſt. * Apud omnes autem filios
Iſrael non mutiet canis ab homine
vſque ad pecus: vt ſciatis quanto mi-
raculo diuidat Dominus Ægyptios &
8 Iſrael. * Deſcendentq. omnes ſerui tui
D iſti ad me, & adorabunt me, dicentes:
Egredere tu, & omnis populus qui
ſubiectus eſt tibi: poſt hæc egredie-
9 mur. * Et exiuit a Pharaone iratus
nimis. Dixit autem Dominus ad Moy-
ſen: Non audiet vos Pharao vt multa
10 ſigna fiant in Terra Ægypti. * Moyſes
autem & Aaron fecerunt omnia oſtenta
quæ ſcripta ſunt, coram Pharaone. Et

[a] Sap. 17. a. 2. — [b] Sap. 18. a. 1. — [c] Sup. 3. g. 22. Inf. 12. e. 35. — [d] Ecc. 45. a. 1.

indurauit Dominus cor Pharaonis, nec
dimiſit filios Iſrael de terra ſua. 12

præcepta paſchalia dantur,

DIxit quoque Dominus ad Moyſen, 1
& Aaron in Terra Ægypti: * Menſis A 2
iſte, vobis principium menſium: pri-
mus erit in menſibus anni. * Loqui- 3
mini ad vniuerſum cœtum filiorum
Iſrael, & dicite eis: Decima die men-
ſis huius tollat vnuſquiſque agnum
per familias & domos ſuas. * Sin au- 4
tem minor eſt numerus vt ſufficere
poſſit ad veſcendum agnum, aſſumet
vicinum ſuum qui iunctus eſt domui
ſuæ, iuxta numerum animarum quæ
ſufficere poſſunt ad eſum agni. * Erit 5
autem agnus abſque macula, maſcu-
lus, anniculus: iuxta quem ritum tol-
letis & hœdum. * Et ſeruabitis eum 6
vſque ad quartam decimam diem men-
ſis huius: immolabitq. eum vniuerſa
multitudo filiorum Iſrael ad veſperam.
* Et ſument de ſanguine eius, ac po- 7
nent ſuper vtrumque poſtem, & in B
ſuperliminaribus domorum, in quibus
comedent illum. * Et edent carnes 8
nocte illa aſſas igni, & azymos panes
cum lactucis agreſtibus. * Non come- 9
detis ex eo crudum quid, nec coctum
aqua, ſed tantum aſſum igni: caput
cum pedibus eius & inteſtinis vora-
bitis. * Nec remanebit quidquam ex 10
eo vſque mane. ſi quid reſiduum fu-
erit, igne comburetis. * Sic autem 11
comedetis illum: Renes veſtros accin-
getis, & calceamenta habebitis in pe-
dibus, tenentes baculos in manibus,
& comedetis feſtinanter: eſt enim
Phaſe (ideſt tranſitus) Domini. * Et 12
tranſibo per Terram Ægypti nocte illa,
percutiamq. omne primogenitum in
Terra Ægypti ab homine vſque ad
pecus. & in cunctis dijs Ægypti faci-
am iudicia, ego Dominus. * Erit au- 13
tem ſanguis vobis in ſignum in ædibus
in quibus eritis: & videbo ſanguinem,
& tranſibo vos: nec erit in vobis plaga
diſperdens quando percuſſero Terram
Ægypti. * Habebitis autem hunc diem 14
in monumentum: & celebrabitis eam C
ſollemnem Domino in generationibus
veſtris cultu ſempiterno. * Septem 15
diebus azyma comedetis: in die primo
non erit fermentum in domibus ve-
ſtris: quicumque comederit fermen-
tatum, peribit anima illa de Iſrael, a
primo die vſque ad diem ſeptimum.
16 * Dies prima erit ſancta atque ſollem-
nis, & dies ſeptima eadem feſtiuitate
venerabilis: nihil operis facietis in eis,
exceptis his, quæ ad veſcendum per-
17 tinent. * Et obſeruabitis azyma: in
eadem enim ipſa die educam exerci-
tum veſtrum de Terra Ægypti, & cu-
ſtodietis diem iſtum in generationes
18 veſtras ritu perpetuo. * [a] Primo menſe,
quartadecima die menſis ad veſperam
comedetis azyma vſque ad diem vi-
geſimam primam eiuſdem menſis ad
19 veſperam. * Septem diebus fermen-
tum non inuenietur in domibus ve-
ſtris: qui comederit fermentatum, pe-
ribit anima eius de cœtu Iſrael, tam
de aduenis quàm de indigenis terræ.
20 * Omne fermentatum non comedetis:
D in cunctis habitaculis veſtris edetis
azyma.

& obſeruantur;

21 * Vocauit autem Moyſes omnes ſe-
niores filiorum Iſrael, & dixit ad eos:
Ite tollentes animal per familias veſtras,
22 & immolate Phaſe. * [b] Faſciculumq.
hyſſopi tingite in ſanguine qui eſt in
limine, & aſpergite ex eo ſuperlimi-
nare, & vtrumque poſtem: nullus ve-
ſtrum egrediatur oſtium domus ſuæ
23 vſque mane. * Tranſibit enim Domi-
nus percutiens Ægyptios: cumq. vi-
derit ſanguinem in ſuperliminari, &
in vtroque poſte, tranſcendet oſtium
domus, & non ſinet percuſſorem in-
24 gredi domos veſtras & lædere. * Cu-
ſtodi verbum iſtud legitimum tibi &
25 filijs tuis vſque in æternum. * Cumq.
introieritis terram, quam Dominus da-
turus eſt vobis vt pollicitus eſt, ob-
26 ſeruabitis ceremonias iſtas. * Et cum
dixerint vobis filij veſtri: Quæ eſt iſta
27 religio? * dicetis eis: Victima tranſitus
Domini eſt, quando tranſiuit ſuper
domos filiorum Iſrael in Ægypto per-
cutiens Ægyptios, & domos noſtras
liberans. Incuruatuſq. populus adora-
28 uit. * Et egreſſi filij Iſrael fecerunt
ſicut præceperat Dominus Moyſi &
Aaron.

primogenita percutiuntur.

29 * Factum eſt autem in noctis medio,
E percuſſit Dominus omne primogeni-
tum in Terra Ægypti, a primogenito
Pharaonis, qui in ſolio eius ſedebat,
[c] vſque ad primogenitum captiuæ quæ
erat in carcere, & omne primogeni-

[a] Leui. 23. a. 5. Num. 28. c. 16. — [b] Hebr. 11. e. 28. — [c] Sap. 18. a. 5. Sup. 11. b. 5.

tum iumentorum. * Surrexitq. Pharao 30
nocte, & omnes ſerui eius, cunctaq.
Ægyptus: & ortus eſt clamor magnus
in Ægypto: neque enim erat domus
in qua non iaceret mortuus. * Voca- 31
tisq. Pharao, Moyſe, & Aaron nocte,
ait: Surgite & egredimini a populo
meo, vos & filij Iſrael: ite, immolate
Domino ſicut dicitis. * Oues veſtras 32
& armenta aſſumite vt petieratis, &
abeuntes benedicite mihi. *Vrgebantq. 33
Ægyptij populum de terra exire velo-
citer, dicentes: Omnes moriemur.

& Ægyptij ſpoliantur.

*Tulit igitur populus conſperſam 34
farinam antequam fermentaretur: &
ligans in pallijs, poſuit ſuper humeros
ſuos. * Feceruntq. filij Iſrael [a]ſicut 35
præceperat Moyſes: & petierunt ab
Ægyptijs vaſa argentea & aurea, ve-
ſtemq. plurimam. * Dominus autem 36
dedit gratiam populo coram Ægyptijs
vt commodarent eis: & ſpoliauerunt
Ægyptios.

3. Exodus Iſraelitarum.

α) Egreditur populus:

*Profectiq. ſunt filij Iſrael de Ra- 37
meſſe in Socoth, ſexcenta fere millia F
peditum virorum, abſque paruulis.
*Sed & vulgus promiſcuum innume- 38
rabile aſcendit cum eis, oues & ar-
menta & animantia diuerſi generis
multa nimis. * Coxeruntq. farinam, 39
quam dudum de Ægypto conſperſam
tulerant: & fecerunt ſubcineritios pa-
nes azymos: neque enim poterant fer-
mentari cogentibus exire Ægyptijs, &
nullam facere ſinentibus moram: nec
pulmenti quidquam occurrerat præ-
parare. * Habitatio autem filiorum 40
Iſrael qua manſerunt in Ægypto, fuit
quadringentorum triginta annorum.
*Quibus expletis, eadem die egreſſus 41
eſt omnis exercitus Domini de terra
Ægypti.

audit de religione Phaſe,

*Nox iſta eſt obſeruabilis Domini, 42
quando eduxit eos de Terra Ægypti:
hanc obſeruare debent omnes filij Iſrael
in generationibus ſuis. * Dixitq. Do- 43
minus ad Moyſen & Aaron: Hæc eſt G
religio Phaſe: Omnis alienigena non
comedet ex eo. * Omnis autem ſeruus 44
emptitius circumcidetur, & ſic come-
det. *Aduena & mercenarius non edent 45
ex eo. * In vna domo comedetur, nec 46
efferetis de carnibus eius foras, [b]nec
47 os illius confringetis. * Omnis cœtus
48 filiorum Iſrael faciet illud. * Quòd ſi
quis peregrinorum in veſtram voluerit
tranſire coloniam, & facere Phaſe Do-
mini, circumcidetur prius omne ma-
ſculinum eius, & tunc rite celebrabit:
eritq. ſicut indigena terræ: ſi quis au-
tem circumciſus non fuerit, non ve-
49 ſcetur ex eo. * Eadem lex erit indigenæ
& colono qui peregrinatur apud vos.
50 * Feceruntq. omnes filij Iſrael ſicut
præceperat Dominus Moyſi & Aaron.
51 * Et eadem die eduxit Dominus filios
Iſrael de terra Ægypti per turmas
ſuas.

13

& primogenitorum conſecratione,

1 LOcutusq. eſt Dominus ad Moyſen,
A 2 dicens: * [c]Sanctifica mihi omne pri-
mogenitum quod aperit vuluam in
filijs Iſrael, tam de hominibus quàm
de iumentis: mea ſunt enim omnia.
3 * Et ait Moyſes ad populum: Memen-
tote diei huius in qua egreſſi eſtis de
Ægypto & de domo ſeruitutis, quo-
niam in manu forti eduxit vos Domi-
nus de loco iſto: vt non comedatis
4 fermentatum panem. * Hodie egredi-
5 mini menſe nouarum frugum. * Cumq.
introduxerit te Dominus in Terram
Chananæi & Hethæi & Amorrhæi &
Heuæi & Iebuſæi, quam iurauit patri-
bus tuis vt daret tibi, terram fluentem
lacte & melle, celebrabis hunc morem
6 ſacrorum menſe iſto. * Septem diebus
veſceris azymis: & in die ſeptimo erit
7 ſollemnitas Domini. * Azyma come-
detis ſeptem diebus: non apparebit
apud te aliquid fermentatum, nec in
8 cunctis finibus tuis. * Narrabisq. filio
B tuo in die illo, dicens: Hoc eſt quod
fecit mihi Dominus quando egreſſus
9 ſum de Ægypto. * Et erit quaſi ſignum
in manu tua, & quaſi monimentum
ante oculos tuos: & vt lex Domini
ſemper ſit in ore tuo, in manu enim
forti eduxit te Dominus de Ægypto.
10 * Cuſtodies huiuſcemodi cultum ſta-
11 tuto tempore a diebus in dies. * Cumq.
introduxerit te Dominus in Terram
Chananæi, ſicut iurauit tibi & patribus
12 tuis, & dederit tibi eam: * [d]ſeparabis
omne quod aperit vuluam Domino, &
quod primitiuum eſt in pecoribus tuis:
quidquid habueris maſculini ſexus,
13 conſecrabis Domino. * Primogenitum

[a] Sup. 11. a. 2. — [b] Num. 9. b. 12. Ioan. 19. g. 36. — [c] Inf. 34. c. 19. Num. 8. c. 16. Luc. 2. d. 23. Leu. 27. c. 26. — [d] Inf. 22. d. 29. & 34. c. 19. Ezec. 44. g. 30.

aſini mutabis oue: quod ſi non rede-
meris, interficies. Omne autem primo-
genitum hominis de filijs tuis, pretio
redimes. * Cumq. interrogauerit te 14
filius tuus cras, dicens: Quid eſt hoc? C
reſpondebis ei: In manu forti eduxit
nos Dominus de terra Ægypti, de
domo ſeruitutis. * Nam cum indura- 15
tus eſſet Pharao, & nollet nos dimit-
tere, occidit Dominus omne primo-
genitum in Terra Ægypti a primoge-
nito hominis vſque ad primogenitum
iumentorum: idcirco immolo Domino
omne quod aperit vuluam maſculini
ſexus, & omnia primogenita filiorum
meorum redimo. * Erit igitur quaſi 16
ſignum in manu tua, & quaſi appen-
ſum quid, ob recordationem, inter
oculos tuos: eo quòd in manu forti
eduxit nos Dominus de Ægypto.

venit in Phihahiroth.

* Igitur cum emiſiſſet Pharao popu- 17
lum, non eos duxit Deus per viam
Terræ Philiſthijm quæ vicina eſt: re-
putans ne forte pœniteret eum, ſi vi-
diſſet aduerſum ſe bella conſurgere,
& reuerteretur in Ægyptum. * Sed 18
circumduxit per viam deſerti, quæ eſt D
iuxta Mare rubrum: & armati aſcen-
derunt filij Iſrael de Terra Ægypti.
* Tulit quoque Moyſes oſſa Ioſeph ſe- 19
cum: eo quòd adiuraſſet filios Iſrael,
dicens: [a]Viſitabit vos Deus, efferte oſſa
mea hinc vobiſcum. * Profectiq. de 20
Socoth caſtrametati ſunt in Etham in
extremis finibus ſolitudinis. * [b]Domi- 21
nus autem præcedebat eos ad oſten-
dendam viam per diem in columna
nubis, & per noctem in columna ignis:
vt dux eſſet itineris vtroque tempore.
* Numquam defuit columna nubis per 22
diem, nec columna ignis per noctem, 14
coram populo. LOcutus eſt autem Do- 1
minus ad Moyſen, dicens: * Loquere A 2
filijs Iſrael: Reuerſi caſtrametentur e
regione Phihahiroth quæ eſt inter Mag-
dalum & mare contra Beelſephon: in
conſpectu eius caſtra ponetis ſuper
mare. * Dicturuſq. eſt Pharao ſuper 3
filijs Iſrael: Coarctati ſunt in terra, con-
cluſit eos deſertum. * Et indurabo cor 4
eius, ac perſequetur vos: & glorifi-
cabor in Pharaone, & in omni exercitu
eius. ſcientq. Ægyptij quia ego ſum
Dominus. Feceruntq. ita.

β) Intereunt Ægyptij:

5 * Et nunciatum eſt regi Ægyptio-
B rum quòd fugiſſet populus: immuta-
tumq. eſt cor Pharaonis & ſeruorum
eius ſuper populo, & dixerunt: Quid
voluimus facere vt dimitteremus Iſrael,
6 ne ſeruiret nobis? * Iunxit ergo cur-
rum, & omnem populum ſuum aſſum-
7 pſit ſecum. * Tulitq. ſexcentos currus
electos, & quidquid in Ægypto cur-
ruum fuit: & duces totius exercitus.

Pharao perſequitur dimiſſos,

8 * Indurauitq. Dominus cor Pharaonis
regis Ægypti, & perſecutus eſt filios
Iſrael: at illi egreſſi erant in manu ex-
9 celſa. * [c]Cumq. perſequerentur Ægy-
ptij veſtigia præcedentium, repererunt
eos in caſtris ſuper mare: omnis equi-
tatus & currus Pharaonis, & vniuerſus
exercitus erant in Phihahiroth contra
10 Beelſephon. * Cumq. appropinquaſſet
C Pharao, leuantes filij Iſrael oculos, vi-
derunt Ægyptios poſt ſe: & timuerunt
valde: clamaueruntq. ad Dominum,
11 * & dixerunt ad Moyſen: Forſitan non
erant ſepulchra in Ægypto, ideo tuliſti
nos vt moreremur in ſolitudine: quid
hoc facere voluiſti, vt educeres nos
12 ex Ægypto? * Nonne iſte eſt ſermo,
quem loquebamur ad te in Ægypto,
dicentes: Recede a nobis, vt ſeruiamus
Ægyptijs? multo enim melius erat ſer-
13 uire eis, quàm mori in ſolitudine. * Et
ait Moyſes ad populum: Nolite timere:
ſtate, et videte magnalia Domini quæ
facturus eſt hodie: Ægyptios enim,
quos nunc videtis, nequaquam vltra
14 videbitis vſque in ſempiternum. * Do-
minus pugnabit pro vobis, & vos ta-
cebitis.

Iſraelitæ tranſeunt per mare,

15 * Dixitq. Dominus ad Moyſen: Quid
D clamas ad me? Loquere filijs Iſrael vt
16 proficiſcantur. * Tu autem eleua vir-
gam tuam, & extende manum tuam
ſuper mare, & diuide illud: vt gradi-
antur filij Iſrael in medio mari per
17 ſiccum. * Ego autem indurabo cor
Ægyptiorum vt perſequantur vos: &
glorificabor in Pharaone, & in omni
exercitu eius, & in curribus & in equi-
18 tibus illius. * Et ſcient Ægyptij quia
ego ſum Dominus cum glorificatus
fuero in Pharaone, & in curribus at-
19 que in equitibus eius. * Tollenſq. ſe
angelus Dei, qui præcedebat caſtra
Iſrael, abijt poſt eos: & cum eo pariter

---

[a] Gen. 50. d. 24. — [b] Num. 14. c. 14. 1. Cor. 10. a. 1. Neh. 9. d. 19. — [c] 1. Mac. 4. a. 9. Ioſ. 24. b. 6.

columna nubis, priora dimittens, poſt
tergum * ſtetit, inter caſtra Ægyptio- 20
rum & caſtra Iſrael: & erat nubes tene- E
broſa, & illuminans noctem, ita vt ad
ſe inuicem toto noctis tempore acce-
dere non valerent. * Cumq. extendiſſet 21
Moyſes manum ſuper mare, abſtulit
illud Dominus flante vento vehementi
& vrente tota nocte, & vertit in ſic-
cum: diuiſaq. eſt aqua. * [a]Et ingreſſi 22
ſunt filij Iſrael per medium ſicci maris:
erat enim aqua quaſi murus a dextra
eorum & læua.

Ægyptijs interfectis.

* Perſequentesq. Ægyptij ingreſſi 23
ſunt poſt eos, & omnis equitatus Pha-
raonis, currus eius & equites per me-
dium maris. * Iamq. aduenerat vigilia 24
matutina, [b]& ecce reſpiciens Dominus F
ſuper caſtra Ægyptiorum per colum-
nam ignis & nubis, interfecit exercitum
eorum: * & ſubuertit rotas curruum, 25
ferebanturq. in profundum. Dixerunt
ergo Ægyptij: Fugiamus Iſraelem:
Dominus enim pugnat pro eis contra
nos. * Et ait Dominus ad Moyſen: 26
Extende manum tuam ſuper mare, vt
reuertantur aquæ ad Ægyptios ſuper
currus & equites eorum. * Cumq. ex- 27
tendiſſet Moyſes manum contra mare,
reuerſum eſt primo diluculo ad prio-
rem locum: fugientibusq. Ægyptijs
occurrerunt aquæ, & inuoluit eos Do-
minus in medijs fluctibus. * Reuer- 28
ſæq. ſunt aquæ, & operuerunt currus G
& equites cuncti exercitus Pharaonis,
qui ſequentes ingreſſi fuerant mare:
nec vnus quidem ſuperfuit ex eis. *Filij 29
autem Iſrael perrexerunt per medium
ſicci maris, & aquæ eis erant quaſi pro
muro a dextris & a ſiniſtris: * libe- 30
rauitq. Dominus in die illa Iſrael de
manu Ægyptiorum. * Et viderunt 31
Ægyptios mortuos ſuper littus maris,
& manum magnam quam exercuerat
Dominus contra eos: timuitq. populus
Dominum, & crediderunt Domino, &
Moyſi ſeruo eius.

Iſraelitæ gratias agunt:

15
TVnc [c]cecinit Moyſes & filij Iſrael 1
carmen hoc Domino, & dixerunt: A
Cantemus Domino: glorioſe enim
magnificatus eſt,
equum & aſcenſorem deiecit in
mare.

Moyſes cum viris,

2 * [d]Fortitudo mea, & laus mea Do-
minus,
& factus eſt mihi in ſalutem:
iſte Deus meus, & glorificabo eum:
Deus patris mei, & exaltabo eum.
3 * Dominus quaſi vir pugnator,
omnipotens nomen eius.
4 * Currus Pharaonis & exercitum eius
proiecit in mare:
electi principes eius ſubmerſi ſunt in
Mari rubro.
5 * Abyſſi operuerunt eos,
deſcenderunt in profundum quaſi la-
pis.
6 * Dextera tua Domine magnificata eſt
in fortitudine:
dextera tua, Domine, percuſſit inimi-
cum.
7 * Et in multitudine gloriæ tuæ depo-
ſuiſti aduerſarios tuos:
miſiſti iram tuam, quæ deuorauit eos
ſicut ſtipulam.
8 * Et in ſpiritu furoris tui congregatæ
B ſunt aquæ:
ſtetit vnda fluens,
congregatæ ſunt abyſſi in medio mari.
9 * Dixit inimicus: Perſequar & compre-
hendam,
diuidam ſpolia, implebitur anima mea:
euaginabo gladium meum, interficiet
eos manus mea.
10 * Flauit ſpiritus tuus, & operuit eos
mare:
ſubmerſi ſunt quaſi plumbum in aquis
vehementibus.
11 * Quis ſimilis tui in fortibus Do-
mine?
quis ſimilis tui, magnificus in ſancti-
tate,
terribilis atque laudabilis, faciens mi-
rabilia?
12 * Extendiſti manum tuam, & deuora-
uit eos terra.
13 * Dux fuiſti in miſericordia tua po-
pulo quem redemiſti:
& portaſti eum in fortitudine tua, ad
habitaculum ſanctum tuum.
14 * Aſcenderunt populi, & irati ſunt:
dolores obtinuerunt habitatores Phi-
liſthijm.
15 * Tunc conturbati ſunt principes E-
dom,
robuſtos Moab obtinuit tremor:

---

[a] Pſal. 77. b. 13. & 104. d. 37. Pſal. 113. a. 3. Heb. 11. f. 29. — [b] Sap. 18. c. 15. — [c] Sap. 10. d. 20. — [d] Iſa. 12. a. 2. Pſal. 117. c. 14.

obriguerunt omnes habitatores Chanaan.
* Irruat super eos formido & pauor, 16
in magnitudine brachij tui: fiant immobiles quasi lapis,
donec pertranseat populus tuus Domine,
donec pertranseat populus tuus iste, C
quem possedisti.
* Introduces eos, & plantabis in monte 17
hereditatis tuæ,
firmissimo habitaculo tuo quod operatus es Domine:
sanctuarium tuum Domine, quod firmauerunt manus tuæ.
* Dominus regnabit in æternum & 18
vltra.
* Ingressus est enim eques Pharao cum 19
curribus & equitibus eius in mare:
& reduxit super eos Dominus aquas maris:
filij autem Israel ambulauerunt per siccum in medio eius.

Maria cum mulieribus.

* Sumpsit ergo Maria prophetissa, 20
soror Aaron, tympanum in manu sua:
egressæq. sunt omnes mulieres post
eam cum tympanis & choris, * quibus 21
præcinebat, dicens:
Cantemus Domino, gloriose enim magnificatus est,
equum & ascensorem eius deiecit in mare.

II. Iter populi ad Sinai.

α) In Mara & Elim:

* Tulit autem Moyses Israel de mari 22
rubro, & egressi sunt in desertum Sur: D
ambulaueruntq. tribus diebus per solitudinem, & non inueniebant aquam.
* Et venerunt in Mara, nec poterant 23
bibere aquas de Mara, eo quòd essent
amaræ: vnde & congruum loco nomen imposuit, vocans illum Mara, id
est, amaritudinem. * Et murmurauit 24
populus contra Moysen, dicens: Quid
bibemus? * At ille clamauit ad Do- 25
minum. qui ostendit ei lignum: [a] quod

aqua dulcescit,

cum misisset in aquas, in dulcedinem
versæ sunt. ibi constituit ei præcepta,
atque iudicia, & ibi tentauit eum,
* dicens: Si audieris vocem Domini 26
Dei tui, & quod rectum est coram eo
feceris, & obedieris mandatis eius,
custodierisq. omnia præcepta illius,
cunctum languorem, quem posui in
Ægypto, non inducam super te: ego
27 enim Dominus sanator tuus. * [b] Venerunt autem in Elim filij Israel, vbi
erant duodecim fontes aquarum, &
septuaginta palmæ: & castrametati sunt
iuxta aquas.

β) In deserto Sin:

16
1 A PRofectiq. [c] sunt de Elim, & venit
omnis multitudo filiorum Israel in desertum Sin, quod est inter Elim &
Sinai: quintodecimo die mensis secundi, postquam egressi sunt de terra
2 Ægypti. * Et murmurauit omnis congregatio filiorum Israel contra Moysen
3 & Aaron in solitudine. * Dixeruntq.
filij Israel ad eos: Vtinam mortui essemus per manum Domini in Terra
Ægypti, quando sedebamus super ollas carnium, & comedebamus panem
in saturitate: cur eduxistis nos in desertum istud, vt occideretis omnem
4 multitudinem fame? * Dixit autem

manna & coturnices promittuntur,

B Dominus ad Moysen: Ecce, ego pluam
vobis panes de cælo: egrediatur populus, & colligat quæ sufficiunt per
singulos dies: vt tentem eum vtrum
5 ambulet in lege mea, an non. * Die
autem sexto parent quod inferant: &
sit duplum quàm colligere solebant
6 per singulos dies. * Dixeruntq. Moyses
& Aaron ad omnes filios Israel: Vespere scietis quòd Dominus eduxerit
7 vos de terra Ægypti: * & mane videbitis gloriam Domini: audiuit enim
murmur vestrum contra Dominum:
nos vero quid sumus, quia mussitastis
8 contra nos? * Et ait Moyses: Dabit
vobis Dominus vespere carnes edere,
& mane panes in saturitate: eo quòd
audierit murmurationes vestras quibus
murmurati estis contra eum, nos enim
quid sumus? nec contra nos est mur-
C mur vestrum, sed contra Dominum.
9 * Dixit quoque Moyses ad Aaron: Dic
vniuersæ congregationi filiorum Israel:
Accedite coram Domino: audiuit enim
10 murmur vestrum. * Cumq. loqueretur Aaron ad omnem cœtum filiorum
Israel, respexerunt ad solitudinem: &
ecce [d] gloria Domini apparuit in nube.
11 * Locutus est autem Dominus ad Moy-
12 sen, dicens: * Audiui murmurationes
filiorum Israel, loquere ad eos. Vespere comedetis carnes, & mane satu-

[a] Iudith 5. c. 15. Eccl. 38. a. 5. — [b] Num. 33. b. 9. — [c] Sap. 11. a. 2. — [d] Eccl. 45. a. 3.

rabimini panibus: ſcietisq. quòd ego
atque mittuntur, ſum Dominus Deus veſter. * Factum 13
eſt ergo veſpere, & aſcendens coturnix,
cooperuit caſtra: mane quoque
ros iacuit per circuitum caſtrorum.
* Cumq. operuiſſet ſuperficiem terræ, 14
[a] apparuit in ſolitudine minutum, & D
quaſi pilo tuſum in ſimilitudinem
pruinæ ſuper terram. * Quod cum 15
vidiſſent filij Iſrael, dixerunt ad inuicem:
Manhu? quod ſignificat: Quid
eſt hoc? ignorabant enim quid eſſet.
Quibus ait Moyſes: [b] Iſte eſt panis,
quem Dominus dedit vobis ad veſcendum.
danturq. de manna præcepta, * Hic eſt ſermo, quem præcepit Do- 16
minus: Colligat vnuſquiſque ex eo
quantum ſufficit ad veſcendum: gomor
per ſingula capita, iuxta numerum
animarum veſtrarum quæ habitant in
tabernaculo ſic tolletis. * Feceruntq. 17
ita filij Iſrael: & collegerunt, alius plus,
alius minus. * Et menſi ſunt ad men- 18
ſuram gomor: [c] nec qui plus colle- E
gerat, habuit amplius: nec qui minus
parauerat, reperit minus: ſed ſinguli
iuxta id quod edere poterant, congregauerunt.
* Dixitq. Moyſes ad eos: 19
Nullus relinquat ex eo in mane. * Qui 20
non audierunt eum, ſed dimiſerunt
quidam ex eis vſque mane, & ſcatere
cœpit vermibus, atque computruit. &
iratus eſt contra eos Moyſes. * Colli- 21
gebant autem mane ſinguli, quantum
ſufficere poterat ad veſcendum: cumq.
incaluiſſet ſol, liquefiebat. * In die au- 22
tem ſexta collegerunt cibos duplices,
id eſt, duo gomor per ſingulos homines:
venerunt autem omnes principes
multitudinis, & narrauerunt Moyſi.
* Qui ait eis: Hoc eſt quod locutus 23
eſt Dominus: Requies ſabbati ſanctificata
eſt Domino cras. quodcumque
operandum eſt, facite: & quæ coquenda
ſunt coquite: quidquid autem reliquum
fuerit, reponite vſque in mane.
* Feceruntq. ita vt præceperat Moyſes, 24
& non computruit, neque vermis inuentus
eſt in eo. * Dixitq. Moyſes: 25
Comedite illud hodie, quia ſabbatum F
eſt Domini: non inuenietur hodie in
agro. * Sex diebus colligite: in die 26
autem ſeptimo ſabbatum eſt Domini,
idcirco non inuenietur. * Venitq. ſe- 27
ptima dies: & egreſſi de populo vt
28 colligerent, non inuenerunt. * Dixit
autem Dominus ad Moyſen: Vſquequo
non vultis cuſtodire mandata mea,
29 & legem meam? * Videte quòd Dominus
dederit vobis ſabbatum, & propter
hoc die ſexta tribuit vobis cibos
duplices: maneat vnuſquiſque apud
ſemetipſum, nullus egrediatur de loco
30 ſuo die ſeptimo. * Et ſabbatizauit
31 populus die ſeptimo. * Appellauitq.
domus Iſrael nomen eius Man: quod
erat quaſi ſemen coriandri album,
guſtusq. eius quaſi ſimilæ cum melle.
32 * Dixit autem Moyſes: Iſte eſt ſermo,
quem præcepit Dominus: Imple
gomor ex eo, & cuſtodiatur in futuras
retro generationes: vt nouerint
G panem, quo alui vos in ſolitudine,
quando educti eſtis de Terra Ægy-
33 pti. * Dixitq. Moyſes ad Aaron: Sume
vas vnum, & mitte ibi Man, quantum
poteſt capere gomor: & repone
coram Domino ad ſeruandum in gene-
34 rationes veſtras: * ſicut præcepit Dominus
Moyſi. Poſuitq. illud Aaron in
35 tabernaculo reſeruandum. * [d] Filij autem
Iſrael comederunt Man quadraginta
annis, donec venirent in terram
habitabilem: hoc cibo aliti ſunt,
vſquequo tangerent fines terræ Cha-
36 naan. * Gomor autem decima pars eſt
Ephi.

17
1
A IGitur profecta omnis multitudo fili- γ) In Raphidim:
orum Iſrael de deſerto Sin per manſiones
ſuas, iuxta ſermonem Domini, aqua ex petra exit,
caſtrametati ſunt in Raphidim, vbi non
2 erat aqua ad bibendum populo. * Qui
iurgatus contra Moyſen, ait: Da nobis
aquam, vt bibamus. Quibus reſpondit
Moyſes: Quid iurgamini contra
3 me? cur tentatis Dominum? * Sitiuit
ergo ibi populus præ aquæ penuria,
& murmurauit contra Moyſen, dicens:
[e] Cur feciſti nos exire de Ægypto, vt
occideres nos, & liberos noſtros, ac
4 iumenta ſiti? * Clamauit autem Moy-
B ſes ad Dominum, dicens: Quid faciam
populo huic? adhuc paululum, & la-
5 pidabit me. * Et ait Dominus ad Moyſen:
Antecede populum, & ſume tecum
de ſenioribus Iſrael: & virgam qua
[f] percuſſiſti fluuium, tolle in manu tua,
6 & vade. * En ego ſtabo ibi coram te,
ſupra petram Horeb: percutiesq. pe-

[a] Num. 11. b. 7. Pſal. 77. c. 24. Sap. 16. c. 20. Ioan. 6. d. 31. — [b] 1. Cor. 10. a. 3. — [c] 2. Cor. 8. c. 15. — [d] Neh. 9. d. 21. Iudith 5. c. 15. — [e] Num. 20. a. 4. — [f] Sup. 7. d. 20. Pſal. 77. b. 15. 1. Cor. 10. a. 4.

tram, & exibit ex ea aqua, vt bibat
populus. Fecit Moyſes ita coram ſenio-
ribus Iſrael: * & vocauit nomen loci 7
illius, Tentatio, propter iurgium filio-
rum Iſrael, & quia tentauerunt Domi-
num, dicentes: Eſt ne Dominus in C
nobis, an non?

Amalec fugatur.

* [a]Venit autem Amalec, & pugnabat 8
contra Iſrael in Raphidim. * Dixitq. 9
Moyſes ad Ioſue: Elige viros: & egreſ-
ſus, pugna contra Amalec: cras ego
ſtabo in vertice collis, habens virgam
Dei in manu mea. * Fecit Ioſue vt 10
locutus erat Moyſes, & pugnauit con-
tra Amalec: Moyſes autem & Aaron,
& Hur aſcenderunt ſuper verticem
collis. * Cumq. leuaret Moyſes manus, 11
vincebat Iſrael: ſin autem paululum
remiſiſſet, ſuperabat Amalec. * Manus 12
autem Moyſi erant graues: ſumentes
igitur lapidem, poſuerunt ſubter eum,
in quo ſedit: Aaron autem & Hur ſu-
ſtentabant manus eius ex vtraque parte.
Et factum eſt vt manus illius non laſſa- D
rentur vſque ad occaſum ſolis. * Fu- 13
gauitq. Ioſue Amalec, & populum eius
in ore gladij. * Dixit autem Dominus 14
ad Moyſen: Scribe hoc ob monimen-
tum in libro, & trade auribus Ioſue:
delebo enim memoriam Amalec ſub
cælo. * Ædificauitq. Moyſes altare: & 15
vocauit nomen eius, Dominus exalta-
tio mea, dicens: * Quia manus ſolij 16
Domini, & bellum Domini erit contra
Amalec, a generatione in generationem.

Iethro reducit vxorem cum filijs,

18
1
CVmq. audiſſet Iethro, ſacerdos Ma-
dian, cognatus Moyſi, omnia quæ fe- A
cerat Deus Moyſi, & Iſraeli populo ſuo,
& quòd eduxiſſet Dominus Iſrael de
Ægypto: * tulit Sephoram vxorem 2
Moyſi quam remiſerat: * & duos filios 3
eius, quorum vnus vocabatur Gerſam,
dicente patre: [b]Aduena fui in terra
aliena. * Alter vero Eliezer: Deus enim, 4
ait, patris mei adiutor meus, & eruit
me de gladio Pharaonis. * Venit ergo 5
Iethro cognatus Moyſi, & filij eius, &
vxor eius ad Moyſen in deſertum, vbi
erat caſtrametatus iuxta montem Dei.
* Et mandauit Moyſi, dicens: Ego Iethro 6
cognatus tuus venio ad te, & vxor tua,
& duo filij tui cum ea. * Qui egreſſus 7
in occurſum cognati ſui, adorauit, &
oſculatus eſt eum: ſalutaueruntq. ſe
mutuo verbis pacificis. Cumq. intraſſet B
8 tabernaculum, * narrauit Moyſes co-
gnato ſuo cuncta quæ fecerat Dominus
Pharaoni, & Ægyptijs propter Iſrael:
vniuerſumq. laborem, qui accidiſſet eis
in itinere, & quòd liberauerat eos Do-
9 minus. * Lætatusq. eſt Iethro ſuper
omnibus bonis, quæ fecerat Dominus
Iſraeli, eo quòd eruiſſet eum de manu
10 Ægyptiorum, * & ait: Benedictus Do-
minus, qui liberauit vos de manu Ægy-
ptiorum, & de manu Pharaonis, qui
eruit populum ſuum de manu Ægypti.
11 * Nunc cognoui, quia magnus Domi-
nus ſuper omnes deos: eo quòd [c]ſu-
12 perbe egerint contra illos. * Obtulit
ergo Iethro cognatus Moyſi holocauſta
C & hoſtias Deo: veneruntq. Aaron &
omnes ſeniores Iſrael, vt comederent
panem cum eo coram Deo.

Conſtituuntur iudices minores.

13 * Altera autem die ſedit Moyſes vt
iudicaret populum, qui aſſiſtebat Moyſi
14 a mane vſque ad veſperam. * Quod
cum vidiſſet cognatus eius, omnia ſci-
licet quæ agebat in populo, ait: Quid
eſt hoc quod facis in plebe? cur ſolus
ſedes, & omnis populus præſtolatur
15 de mane vſque ad veſperam? * Cui
reſpondit Moyſes: Venit ad me popu-
16 lus quærens ſententiam Dei. * Cumq.
acciderit eis aliqua diſceptatio, veniunt
ad me vt iudicem inter eos, & oſten-
17 dam præcepta Dei, & leges eius. * At
ille: Non bonam, inquit, rem facis:
18 * ſtulto labore conſumeris & tu, &
populus iſte qui tecum eſt: vltra vires
tuas eſt negotium, [d]ſolus illud non
19 poteris ſuſtinere. * Sed audi verba
mea atque conſilia, & erit Deus tecum.
Eſto tu populo in his quæ ad Deum
pertinent, vt referas quæ dicuntur ad
20 eum: * oſtendasq. populo ceremo-
nias & ritum colendi, viamq. per quam
ingredi debeant, & opus quod facere
21 debeant. * Prouide autem de omni
plebe viros potentes, & timentes Deum,
D in quibus ſit veritas, & qui oderint
auaritiam, & conſtitue ex eis tribunos,
& centuriones, & quinquagenarios, &
22 decanos * qui iudicent populum omni
tempore: quidquid autem maius fu-
erit, referant ad te, & ipſi minora tan-
tummodo iudicent: leuiusq. ſit tibi,
23 partito in alios onere. * Si hoc fece-
ris, implebis imperium Dei, & præ-
cepta eius poteris ſuſtentare: & omnis

[a] Iudith 4. c. 13. Sap. 11. a. 3. Deut. 25. d. 17. — [b] Sup. 2. d. 22. — [c] Sup. 1. b. 14. 10. c. 10. & 5. b. 7. c. 18. & 14. b. 8. — [d] Deut. 1. c. 12.

hic populus reuertetur ad loca ſua
cum pace. * Quibus auditis, Moyſes 24
fecit omnia quæ ille ſuggeſſerat. * Et 25
electis viris ſtrenuis de cuncto Iſrael, conſtituit eos principes populi, tribunos, & centuriones, & quinquagenarios,
& decanos. * Qui iudicabant plebem 26
omni tempore: quidquid autem grauius erat, referebant ad eum, faciliora
tantummodo iudicantes. * Dimiſitq. co- 27
gnatum ſuum: qui reuerſus abijt in terram ſuam.

III. Fœdus populi cum Deo.

19

1. Fœdus ſeritur. a) Præparatio: theophania annunciatur,

MEnſe tertio egreſſionis Iſrael de 1
Terra Ægypti, in die hac venerunt in A
[a] ſolitudinem Sinai. * Nam profecti de 2
Raphidim, & peruenientes vſque in deſertum Sinai, caſtrametati ſunt in eodem loco, ibiq. Iſrael fixit tentoria
e regione montis. * [b] Moyſes autem 3
aſcendit ad Deum, vocauitq. eum Dominus de monte, & ait: Hæc dices domui Iacob, & annunciabis filijs Iſrael:
* [c] Vos ipſi vidiſtis, quæ fecerim Ægy- 4
ptijs, quo modo portauerim vos ſuper alas aquilarum, & aſſumpſerim mihi.
* Si ergo audieritis vocem meam, & 5
cuſtodieritis pactum meum, eritis mihi in peculium de cunctis populis: [d] mea
eſt enim omnis terra. * [e] Et vos eritis 6
mihi in regnum ſacerdotale, & gens B
ſancta. hæc ſunt verba quæ loqueris
ad filios Iſrael. * Venit Moyſes: & con- 7
uocatis maioribus natu populi, expoſuit omnes ſermones quos mandauerat
Dominus. * Reſponditq. omnis populus 8
ſimul: Cuncta quæ locutus eſt Dominus, faciemus. Cumq. retuliſſet Moy-
ſes verba populi ad Dominum, * ait ei 9
Dominus: Iam nunc veniam ad te in caligine nubis, vt audiat me populus loquentem ad te, & credat tibi in perpetuum. Nunciauit ergo Moyſes verba
populi ad Dominum. * Qui dixit ei: 10
Vade ad populum, & ſanctifica illos hodie, & cras, lauentq. veſtimenta ſua.
* Et ſint parati in diem tertium: in 11
die enim tertia deſcendet Dominus coram omni plebe ſuper montem Si-
nai. * Conſtitueſq. terminos populo 12
per circuitum, & dices ad eos: Cauete C
ne aſcendatis in montem, [f] nec tanga-
tis fines illius: omnis qui tetigerit mon-
13 tem, morte morietur. * Manus non tanget eum, ſed lapidibus opprimetur, aut confodietur iaculis: ſiue iumentum fuerit, ſiue homo, non viuet. cum cœperit clangere buccina, tunc aſcen-
14 dant in montem. * Deſcenditq. Moyſes de monte ad populum, & ſanctificauit eum. Cumq. lauiſſent veſtimenta
15 ſua, * ait ad eos: Eſtote parati in diem tertium, & ne appropinquetis vxoribus veſtris.

atque deſcribitur.

16 * Iamq. aduenerat tertius dies, &
mane inclaruerat: & ecce cœperunt audiri tonitrua, ac micare fulgura, & nubes denſiſſima operire montem, clangorq. buccinæ vehementius perſtrepebat: & timuit populus qui erat in
17 caſtris. * Cumq. eduxiſſet eos Moyſes
in occurſum Dei de loco caſtrorum,
18 ſteterunt ad radices montis. * [g] Totus
D autem mons Sinai fumabat: eo quòd deſcendiſſet Dominus ſuper eum in igne, & aſcenderet fumus ex eo quaſi de fornace: eratq. omnis mons terri-
19 bilis. * Et ſonitus buccinæ paulatim creſcebat in maius, & prolixius tendebatur: Moyſes loquebatur, & Deus
20 reſpondebat ei. * Deſcenditq. Dominus ſuper montem Sinai in ipſo montis vertice, & vocauit Moyſen in cacumen
21 eius. Quò cum aſcendiſſet, * dixit ad eum: Deſcende, & conteſtare populum: ne forte velit tranſcendere terminos ad videndum Dominum, & pereat
22 ex eis plurima multitudo. * Sacerdotes quoque qui accedunt ad Dominum,
23 ſanctificentur, ne percutiat eos. * Dixitq. Moyſes ad Dominum: Non poterit vulgus aſcendere in montem Sinai: tu enim teſtificatus es, & iuſſiſti, dicens: Pone terminos circa montem,
24 & ſanctifica illum. * Cui ait Dominus: Vade, deſcende: aſcendeſq. tu, & Aaron tecum: ſacerdotes autem & populus ne tranſeant terminos, nec aſcendant ad Dominum, ne forte interficiat
25 illos. * Deſcenditq. Moyſes ad populum, & omnia narrauit eis.

20

b) Allocutio Domini:

1 A LOcutuſq. eſt Dominus cunctos ſer-
2 mones hos: * [h] Ego ſum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de Terra Ægypti,
3 de domo ſeruitutis. * Non habebis

[a] Num. 33. c. 15. — [b] Act. 7. e. 38. — [c] Deut. 29. a. 2. — [d] Pſal. 23. a. 1. — [e] 1. Pet. 2. b. 9. — [f] Heb. 12. e. 18. — [g] Deut. 4. b. 11. — [h] Deut. 5. a. 6. Pſal. 80. c. 11.

fertur decalogus.

deos alienos coram me. * [a]Non facies 4
tibi sculptile, neque omnem similitu-
dinem quæ est in cælo desuper, &
quæ in terra deorsum, nec eorum
quæ sunt in aquis sub terra. * Non 5
adorabis ea, neque coles: ego sum Do-
minus Deus tuus fortis, zelotes, visi-
tans iniquitatem patrum in filios, in
tertiam & quartam generationem eo-
rum qui oderunt me: * & faciens 6
misericordiam in millia his qui dili- B
gunt me, & custodiunt præcepta mea.
* [b]Non assumes nomen Domini Dei 7
tui in vanum. nec enim habebit in-
sontem Dominus eum qui assumpserit
nomen Domini Dei sui frustra. * [c]Me- 8
mento vt diem sabbati sanctifices. * Sex 9
diebus operaberis, & facies omnia ope-
ra tua. * Septimo autem die sabbatum 10
Domini Dei tui est: non facies omne
opus in eo, tu, & filius tuus & filia
tua, seruus tuus & ancilla tua, iumen-
tum tuum, & aduena qui est intra
portas tuas. * [d]Sex enim diebus fecit 11
Dominus cælum & terram, & mare, &
omnia quæ in eis sunt, & requieuit in
die septimo, idcirco benedixit Domi-
nus diei sabbati, & sanctificauit eum.
* [e] Honora patrem tuum & matrem 12
tuam, vt sis longæuus super terram, C
quam Dominus Deus tuus dabit tibi.
* [f]Non occides. * Non mœchaberis. 13 14
* Non furtum facies. * Non loqueris 15
contra proximum tuum falsum testi- 16
monium. * [g] Non concupisces domum 17
proximi tui: nec desiderabis vxorem
eius, non seruum, non ancillam, non
bouem, non asinum, nec omnia quæ
illius sunt.

c) Allocutio Moysis.

Pauet populus.

* Cunctus autem populus videbat 18
voces & lampades, & sonitum buc-
cinæ, montemq. fumantem: & perter-
riti ac pauore concussi, steterunt pro-
cul, * dicentes Moysi: Loquere tu 19
nobis, & audiemus: non loquatur no-
bis Dominus, ne forte moriamur. * Et 20
ait Moyses ad populum: Nolite timere:
vt enim probaret vos venit Deus, &
vt terror illius esset in vobis, & non
peccaretis. * Stetitq. populus de longe. 21
[h]Moyses autem accessit ad caliginem
in qua erat Deus.

α) Lex de altari statuendo.

22 * Dixit præterea Dominus ad Moy-
D sen: Hæc dices filijs Israel: Vos vidi-
stis quòd de cælo locutus sim vobis.
23 * Non facietis deos argenteos, nec deos
24 aureos facietis vobis. * [i]Altare de terra
facietis mihi, & offeretis super eo ho-
locausta & pacifica vestra, oues vestras
& boues in omni loco in quo memoria
fuerit nominis mei: veniam ad te, &
25 benedicam tibi. * [k] Quòd si altare lapi-
deum feceris mihi, non ædificabis illud
de sectis lapidibus: si enim leuaueris
26 cultrum super eo, polluetur. * Non
ascendes per gradus ad altare meum,
ne reueletur turpitudo tua.

β) Leges ciuiles: quoad seruos & ancillas,

21
1 HÆc sunt iudicia quæ propones
A
2 eis. * [l]Si emeris seruum Hebræum,
sex annis seruiet tibi: in septimo egre-
3 dietur liber gratis. * Cum quali veste
intrauerit, cum tali exeat: si habens
4 vxorem, & vxor egredietur simul. * Sin
autem dominus dederit illi vxorem,
& pepererit filios & filias: mulier &
liberi eius erunt domini sui, ipse vero
5 exibit cum vestitu suo. * Quòd si di-
xerit seruus: Diligo dominum meum
& vxorem ac liberos, non egrediar
6 liber: * offeret eum dominus dijs, &
applicabitur ad ostium & postes, per-
B forabitq. aurem eius subula: & erit
7 ei seruus in sæculum. * Si quis ven-
diderit filiam suam in famulam, non
egredietur sicut ancillæ exire consue-
8 uerunt. * Si displicuerit oculis domini
sui cui tradita fuerat, dimittet eam: po-
pulo autem alieno vendendi non habe-
9 bit potestatem, si spreuerit eam. * Sin
autem filio suo desponderit eam, iuxta
10 morem filiarum faciet illi. * Quòd si al-
teram ei acceperit, prouidebit puellæ
nuptias, & vestimenta, & pretium pu-
11 dicitiæ non negabit. * Si tria ista non fe-
cerit, egredietur gratis absque pecunia.

quoad percussionem,

12 * [m] Qui percusserit hominem volens
13 occidere, morte moriatur. * Qui au-
C tem non est insidiatus, sed Deus illum
tradidit in manus eius: [n]constituam
14 tibi locum in quem fugere debeat. * Si

---

[a] Psal. 96. b. 7. Leui. 26. a. 1. Deut. 4. c. 15. Ios. 24. c. 14. — [b] Deut. 5. b. 11. Leui. 19. c. 12. Matt. 5. e. 33. — [c] Ezec. 20. b. 12. Deut. 5. b. 12. Inf. 31. c. 13. — [d] Gen. 2. a. 2. — [e] Deut. 5. b. 16. Mat. 15. a. 4. Eph. 6. a. 2. — [f] Matt. 5. c. 21. — [g] Rom. 7. b. 7. 13. c. 9. — [h] Heb. 12. e. 18. Deut. 18. c. 16. — [i] Inf. 27. b. 8. 38. a. 7. — [k] Deut. 27. a. 5. Ios. 8. f. 31. — [l] Deut. 15. c. 12. Iere. 34. c. 14. — [m] Leu. 24. c. 17. — [n] Deut. 19. a. 2.

quis per induſtriam occiderit proxi-
mum ſuum, & per inſidias: ab altari
meo euelles eum, vt moriatur. * Qui 15
percuſſerit patrem ſuum aut matrem,
morte moriatur. * Qui furatus fuerit 16
hominem, & vendiderit eum, con-
uictus noxæ, morte moriatur. * [a] Qui 17
maledixerit patri ſuo, vel matri, morte
moriatur. * Si rixati fuerint viri, & 18
percuſſerit alter proximum ſuum la-
pide vel pugno, & ille mortuus non
fuerit, ſed iacuerit in lectulo: * ſi ſur- 19
rexerit, & ambulauerit foris ſuper ba- D
culum ſuum, innocens erit qui per-
cuſſerit, ita tamen vt operas eius, &
impenſas in medicos reſtituat. * Qui 20
percuſſerit ſeruum ſuum, vel ancillam
virga, & mortui fuerint in manibus
eius, criminis reus erit. * Sin autem 21
vno die vel duobus ſuperuixerit, non
ſubiacebit pœnæ, quia pecunia illius
eſt. * Si rixati fuerint viri, & percuſ- 22
ſerit quis mulierem prægnantem, &
abortiuum quidem fecerit, ſed ipſa
vixerit: ſubiacebit damno quantum
maritus mulieris expetierit, & arbitri
iudicauerint. * Sin autem mors eius 23
fuerit ſubſecuta, reddet animam pro E
anima, * [b] oculum pro oculo, dentem 24
pro dente, manum pro manu, pedem
pro pede, * aduſtionem pro aduſtione, 25
vulnus pro vulnere, liuorem pro liuore.
* Si percuſſerit quiſpiam oculum ſerui 26
ſui aut ancillæ, & luſcos eos fecerit,
dimittet eos liberos pro oculo quem
eruit. * Dentem quoque ſi excuſſerit 27
ſeruo vel ancillæ ſuæ, ſimiliter dimittet
eos liberos.

quoad boues.

* Si bos cornu percuſſerit virum 28
aut mulierem, & mortui fuerint, la-
pidibus obruetur: & non comedentur
carnes eius, dominus quoque bouis
innocens erit. * Quòd ſi bos cornu- 29
peta fuerit ab heri & nudiuſtertius, & F
conteſtati ſunt dominum eius, nec re-
cluſerit eum, occideritq. virum aut
mulierem: & bos lapidibus obruetur,
& dominum eius occident. * Quòd ſi 30
pretium fuerit ei impoſitum, dabit pro
anima ſua quidquid fuerit poſtulatus.
* Filium quoque & filiam ſi cornu per- 31
cuſſerit, ſimili ſententiæ ſubiacebit. * Si 32
ſeruum, ancillamq. inuaſerit, triginta G
ſiclos argenti domino dabit, bos vero
lapidibus opprimetur. * Si quis ape- 33
ruerit ciſternam, & foderit, & non ope-
ruerit eam, cecideritq. bos aut aſinus in
34 eam, * reddet dominus ciſternæ pre-
tium iumentorum: quod autem mor-
35 tuum eſt, ipſius erit. * Si bos alienus
bouem alterius vulnerauerit, & ille
mortuus fuerit: vendent bouem vi-
uum, & diuident pretium, cadauer au-
36 tem mortui inter ſe diſpertient. * Sin
autem ſciebat quòd bos cornupeta eſſet
ab heri, & nudiuſtertius, & non cuſto-
diuit eum dominus ſuus: reddet bo-
uem pro boue, & cadauer integrum
accipiet.

22
1 A SI quis furatus fuerit bouem, aut
ouem, & occiderit vel vendiderit:
quinque boues pro vno boue reſti-
tuet, [c] & quattuor oues pro vna oue.
2 * Si effringens fur domum ſiue ſuffo-
diens fuerit inuentus, & accepto vul-
nere mortuus fuerit: percuſſor non
3 erit reus ſanguinis. * Quòd ſi orto
ſole hoc fecerit, homicidium perpe-
trauit, [c] & ipſe morietur. Si non habu-
erit quod pro furto reddat, ipſe ve-
4 nundabitur. * ſi inuentum fuerit apud
eum quod furatus eſt, viuens, ſiue
bos, ſiue aſinus, ſiue ouis: duplum
5 reſtituet. * Si læſerit quiſpiam agrum
vel vineam, & dimiſerit iumentum
ſuum vt depaſcatur aliena: quidquid
optimum habuerit in agro ſuo, vel in
vinea, pro damni æſtimatione reſtituet.
6 * Si egreſſus ignis inuenerit ſpinas, &
B comprehenderit aceruos frugum, ſiue
ſtantes ſegetes in agris, reddet dam-
num qui ignem ſuccenderit.
7 * Si quis commendauerit amico pe-
cuniam, aut vas in cuſtodiam, & ab
eo, qui ſuſceperat, furto ablata fuerint:
8 ſi inuenitur fur, duplum reddet: * ſi
latet fur, dominus domus applicabitur
ad deos, & iurabit quòd non exten-
9 derit manum in rem proximi ſui, * ad
perpetrandam fraudem, tam in boue,
quàm in aſino, & oue ac veſtimento,
& quidquid damnum inferre poteſt:
ad deos vtriuſque cauſa perueniet: &
ſi illi iudicauerint, duplum reſtituet
10 proximo ſuo. * Si quis commenda-
uerit proximo ſuo aſinum, bouem,
ouem, & omne iumentum ad cuſto-
diam, & mortuum fuerit, aut debilita-
tum, vel captum ab hoſtibus, nulluſq.
11 hoc viderit: * iuſiurandum erit in me-

quoad fures, & lædentes, quoad commendatum,

[a] Leui. 20. b. 9. Prou. 20. c. 20. Mat. 15. a. 4. Mar. 7. b. 10. — [b] Mat. 5. f. 38. Leui. 24. d. 20. Deut. 19. d. 21. — [c] 2. Reg. 12. b. 6.

dio, quòd non extenderit manum ad
rem proximi ſui: ſuſcipietq. dominus
iuramentum, & ille reddere non co- C
getur. * [a]Quòd ſi furto ablatum fuerit, 12
reſtituet damnum domino. * Si come- 13
ſtum a beſtia, deferat ad eum quod
& mutuum, occiſum eſt, & non reſtituet. * Qui 14
a proximo ſuo quidquam horum mu-
tuo poſtulauerit, & debilitatum aut
mortuum fuerit domino non præſente,
reddere compelletur. * Quòd ſi im- 15
præſentiarum dominus fuerit, non re-
ſtituet, maxime ſi conductum venerat
pro mercede operis ſui.

quoad impudicos & maleficos, * [b]Si ſeduxerit quis virginem nec- 16
dum deſponſatam, dormieritq. cum
ea: dotabit eam, & habebit eam vxo-
rem. * Si pater virginis dare noluerit, 17
reddet pecuniam iuxta modum dotis,
quam virgines accipere conſueuerunt.
* Maleficos non patieris viuere. * Qui 18
coierit cum iumento, morte moriatur. 19
* [c]Qui immolat dijs, occidetur, præ- 20
terquàm Domino ſoli.

quoad aduenas, viduas & pupillos, pauperes, * Aduenam non contriſtabis, neque 21
affliges eum: aduenæ enim & ipſi fui- D
ſtis in Terra Ægypti. * [d]Viduæ & pu- 22
pillo non nocebitis. * Si læſeritis eos, 23
vociferabuntur ad me, & ego audiam
clamorem eorum: * & indignabitur 24
furor meus, percutiamq. vos gladio,
& erunt vxores veſtræ viduæ, & filij
veſtri pupilli. * Si pecuniam mutuam 25
dederis populo meo pauperi qui habi-
tat tecum, non vrgebis eum quaſi exa-
ctor, nec vſuris opprimes. * Si pignus 26
a proximo tuo acceperis veſtimentum,
ante ſolis occaſum reddes ei. * Ipſum 27
enim eſt ſolum, quo operitur, indu-
mentum carnis eius, nec habet aliud
in quo dormiat: ſi clamauerit ad me,
exaudiam eum, quia miſericors ſum.

quoad principes, decimas & primitias, viros, * Dijs non detrahes, & [e]principi 28
populi tui non maledices. * Decimas 29
tuas & primitias tuas non tardabis red-
dere, [f]primogenitum filiorum tuorum
dabis mihi. * De bobus quoque, & 30
ouibus ſimiliter facies: ſeptem diebus
ſit cum matre ſua, die octaua reddes
illum mihi. * Viri ſancti eritis mihi: 31
[g]carnem, quæ a beſtijs fuerit præ-
guſtata, non comedetis, ſed proijcietis
canibus.

23 I NOn ſuſcipies vocem mendacij: nec quoad ius aliorum,
A iunges manum tuam vt pro impio di-
2 cas falſum teſtimonium. * Non ſe-
queris turbam ad faciendum malum:
nec in iudicio, plurimorum acquieſces
3 ſententiæ, vt a vero deuies. * Pauperis
quoque non miſereberis in iudicio.
4 * [h]Si occurreris boui inimici tui, aut
5 aſino erranti, reduc ad eum. * Si vi-
deris aſinum odientis te iacere ſub
onere, non pertranſibis, ſed ſubleuabis
6 cum eo. * Non declinabis in iudicium
7 pauperis. * Mendacium fugies. [i]In-
B ſontem & iuſtum non occides: quia
8 auerſor impium. * [k]Nec accipies mu-
nera, quæ etiam excæcant prudentes,
9 & ſubuertunt verba iuſtorum. * Pere-
grino moleſtus non eris. ſcitis enim
aduenarum animas: quia & ipſi [l]pere-
grini fuiſtis in Terra Ægypti.

10 * Sex annis ſeminabis terram tuam, quoad annum & diem ſeptimum,
11 & congregabis fruges eius. * Anno
autem ſeptimo dimittes eam, & re-
quieſcere facies, vt comedant pauperes
populi tui: & quidquid reliquum fu-
erit, edant beſtiæ agri: ita facies in
12 vinea, & in olïueto tuo. * Sex diebus
C operaberis: ſeptimo die ceſſabis, vt
requieſcat bos & aſinus tuus: & refri-
geretur filius ancillæ tuæ, & aduena.

13 * Omnia quæ dixi vobis, cuſtodite. quoad iuramentum,
Et per nomen externorum deorum non
iurabitis, neque audietur ex ore veſtro.

14 * Tribus vicibus per ſingulos annos quoad cultum diuinum;
15 mihi feſta celebrabitis. * Sollemnita-
tem azymorum cuſtodies. Septem die-
bus comedes azyma, [m]ſicut præcepi
tibi, tempore menſis nouorum, quando
egreſſus es de Ægypto: [n]non appare-
16 bis in conſpectu meo vacuus. * Et ſol-
D lemnitatem meſſis primitiuorum operis
tui, quæcumque ſeminaueris in agro.
ſollemnitatem quoque in exitu anni,
quando congregaueris omnes fruges
17 tuas de agro. * Ter in anno apparebit
omne maſculinum tuum coram Do-
18 mino Deo tuo. * Non immolabis ſuper
fermento ſanguinem victimæ meæ, nec
remanebit adeps ſollemnitatis meæ vſ-
19 que mane. * [o]Primitias frugum terræ
tuæ deferes in domum Domini Dei
tui. Non coques hœdum in lacte ma-
tris ſuæ.

---

[a] Gen. 31. f. 39. — [b] Deut. 22. d. 28. — [c] Leui. 19. a. 4. — [d] Zach. 7. c. 10. — [e] Act. 23. b. 5. — [f] Ezec. 44. g. 30. Sup. 13. a. 2. & b. 12. Infr. 34. c. 19. — [g] Leui. 22. a. 8. — [h] Deut. 22. a. 1. — [i] Dan. 13. f. 53. — [k] Deut. 16. d. 19. Eccl. 20. d. 31. — [l] Gen. 46. a. 6. — [m] Sup. 13. a. 3. Infr. 34. c. 22. — [n] Deut. 16. d. 16. Eccl. 35. a. 6. — [o] Deut. 14. c. 21. Infr. 34. d. 26.

præmia obedientium.

* Ecce ego mittam Angelum meum, 20
qui præcedat te, & custodiat in via,
& introducat in locum quem paraui.
* Obserua eum, & audi vocem eius, 21
nec contemnendum putes: quia non
dimittet cum peccaueris, & est nomen
meum in illo. * Quòd si audieris vo- 22
cem eius, & [a] feceris omnia quæ lo- E
quor, inimicus ero inimicis tuis, &
affligam affligentes te. * [b] Præcedetq. 23
te Angelus meus, & introducet te ad
Amorrhæum, & Hethæum, & Phere-
zæum, Chananæumq. & Heuæum, &
Iebusæum, quos ego conteram. * Non 24
adorabis deos eorum, nec coles eos.
non facies opera eorum, sed destrues
eos, & confringes statuas eorum. * Ser- 25
uietisq. Domino Deo vestro, vt bene-
dicam panibus tuis & aquis, & aufe-
ram infirmitatem de medio tui. * Non 26
erit infœcunda, nec sterilis in terra F
tua: numerum dierum tuorum im-
plebo. * Terrorem meum mittam in 27
præcursum tuum, & occidam omnem
populum, ad quem ingredieris: cun-
ctorumq. inimicorum tuorum coram
te terga vertam: * [c] emittens crabro- 28
nes prius, qui fugabunt Heuæum, &
Chananæum, & Hethæum, antequam
introeas. * Non eijciam eos a facie tua 29
anno vno: ne terra in solitudinem re-
digatur, & crescant contra te bestiæ.
* Paulatim expellam eos de conspectu 30
tuo, donec augearis, & possideas Ter-
ram. * Ponam autem terminos tuos a 31
Mari rubro vsque ad Mare Palæstino-
rum, & a deserto vsque ad fluuium:
tradam in manibus vestris habitatores
Terræ, & eijciam eos de conspectu
vestro. * [d] Non inibis cum eis fœdus, 32
nec cum dijs eorum. * Non habitent 33
in terra tua, ne forte peccare te faciant
in me, si seruieris dijs eorum: quod
tibi certe erit in scandalum.

Percussio fœderis.

Populus promittit obedientiam respergitur,

MOysi quoque dixit: Ascende ad 24 1 A
Dominum tu, & Aaron, Nadab, &
Abiu, & septuaginta senes ex Israel, &
adorabitis procul. * Solusq. Moyses 2
ascendet ad Dominum, & illi non ap-
propinquabunt: nec populus ascendet
cum eo. * Venit ergo Moyses & nar- 3
rauit plebi omnia verba Domini, atque
iudicia: responditq. omnis populus
vna voce: Omnia verba Domini, quæ
4 locutus est, faciemus. * Scripsit au-
tem Moyses vniuersos sermones Do-
mini: & mane consurgens ædificauit
altare ad radices montis, & duode-
cim titulos per duodecim tribus Israel.
5 * Misitq. iuuenes de filijs Israel, & ob-
B tulerunt holocausta, immolaueruntq.
victimas pacificas Domino, vitulos.
6 * Tulit itaque Moyses dimidiam par-
tem sanguinis, & misit in crateras:
partem autem residuam fudit super
7 altare. * Assumensq. volumen fœde-
ris, legit audiente populo: qui dixe-
runt: Omnia quæ locutus est Domi-
nus, faciemus, & erimus obedientes.
8 * Ille vero sumptum sanguinem re-
spersit in populum, & ait: [e] Hic est san-
guis fœderis quod pepigit Dominus
vobiscum super cunctis sermonibus his.
9 * Ascenderuntq. Moyses & Aaron, seniores comedunt,
C Nadab & Abiu, & septuaginta de senio-
10 ribus Israel: * & viderunt Deum Israel:
& sub pedibus eius quasi opus lapidis
sapphirini, & quasi cælum, cum sere-
11 num est. * Nec super eos qui procul
recesserant de filijs Israel, misit ma-
num suam, videruntq. Deum, & co-
mederunt, ac biberunt.
12 * Dixit autem Dominus ad Moysen: Moyses ascendit.
Ascende ad me in montem, & esto
ibi: daboq. tibi tabulas lapideas, &
legem ac mandata quæ scripsi: vt do-
13 ceas eos. * Surrexerunt Moyses &
Iosue minister eius: ascendensq. Moy-
14 ses in montem Dei, * senioribus ait:
D Expectate hic donec reuertamur ad
vos. Habetis Aaron & Hur vobiscum:
si quid natum fuerit quæstionis, refe-
15 retis ad eos. * Cumq. ascendisset Moy-
16 ses, operuit nubes montem, * & habi-
tauit gloria Domini super Sinai, tegens
illum nube sex diebus: septimo autem
die vocauit eum de medio caliginis.
17 * Erat autem species gloriæ Domini,
quasi ignis ardens super verticem mon-
18 tis in conspectu filiorum Israel. * Ingres-
susq. Moyses medium nebulæ, ascen-
dit in montem: & fuit ibi quadraginta
diebus, & quadraginta noctibus.

25 1 LOcutusq. est Dominus ad Moysen, e) Institutio ritualis.
A 2 dicens: * Loquere filijs Israel vt tollant
mihi primitias ab [f] omni homine qui

[a] Deut. 7. b. 11. — [b] Infr. 33. a. 2. Iof. 24. c. 11. Deut. 7. d. 22. — [c] Deut. 7. c. 20. — [d] Deut. 7. a. 2. Inf. 34. b. 15. — [e] Heb. 9. e. 20. — [f] Inf. 35. a. 5.

Oblationes voluntariæ.

offeret vltroneus, accipietis eas. * Hæc 3
ſunt autem quæ accipere debetis: Au-
rum, & argentum, & æs, * hyacin- 4
thum & purpuram, coccumq. bis tin-
ctum, & byſſum, pilos caprarum, * & 5
pelles arietum rubricatas, pelleſq. ian-
thinas, & ligna ſetim: * oleum ad 6
luminaria concinnanda: aromata in
vnguentum, & thymiamata boni odo-
ris: * lapides onychinos, & gemmas 7
ad ornandum ephod, ac rationale.
* Facientq. mihi ſanctuarium, & habi- 8
tabo in medio eorum: * [a] iuxta omnem 9
ſimilitudinem tabernaculi quod oſten-
dam tibi, & omnium vaſorum in cul-
tum eius. ſicq. facietis illud:

a) De tabernaculo fœderis: arca teſtimonij,

* Arcam de lignis ſetim compin- 10
gite, cuius longitudo habeat duos &
ſemis cubitos: latitudo, cubitum &
dimidium: altitudo, cubitum ſimiliter
ac ſemiſſem. * Et deaurabis eam auro 11
mundiſſimo intus & foris: facieſq. ſu-
pra, coronam auream per circuitum:
* & quattuor circulos aureos, quos 12
pones per quattuor arcæ angulos: duo
circuli ſint in latere vno, & duo in
altero. * Facies quoque vectes de li- 13
gnis ſetim, & operies eos auro. * In- 14
duceſq. per circulos qui ſunt in arcæ B
lateribus, vt portetur in eis: * qui 15
ſemper erunt in circulis, nec vmquam
extrahentur ab eis. * Poneſq. in arca 16
teſtificationem quam dabo tibi. * Facies 17
& propitiatorium de auro mundiſſimo:
duos cubitos & dimidium tenebit lon-
gitudo eius, & cubitum ac ſemiſſem
latitudo. * Duos quoque Cherubim 18
aureos, & productiles facies, ex vtra-
que parte oraculi. * Cherub vnus ſit in 19
latere vno, & alter in altero. * Vtrum- 20
que latus propitiatorij tegant expan-
dentes alas, & operientes oraculum,
reſpiciantq. ſe mutuo verſis vultibus
in propitiatorium quo operienda eſt
arca, * in qua pones teſtimonium quod 21
dabo tibi. * Inde præcipiam, & loquar 22
ad te ſupra propitiatorium, ac de me- C
dio duorum Cherubim, qui erunt ſuper
arcam teſtimonij, cuncta quæ mandabo
per te filijs Iſrael.

menſa panum propoſitionis,

* Facies & menſam de lignis ſetim, 23
habentem duos cubitos longitudinis,
& in latitudine cubitum, & in altitu-
dine cubitum ac ſemiſſem. * Et in- 24
aurabis eam auro puriſſimo: facieſq.
25 illi labium aureum per circuitum, * &
ipſi labio coronam interraſilem altam
quattuor digitis: & ſuper illam, alte-
26 ram coronam aureolam. * Quattuor
quoque circulos aureos præparabis, &
pones eos in quattuor angulis eiuſdem
27 menſæ per ſingulos pedes. * Subter
coronam erunt circuli aurei, vt mit-
tantur vectes per eos, & poſſit menſa
28 portari. * Ipſos quoque vectes facies
de lignis ſetim, & circumdabis auro
29 ad ſubuehendam menſam. * Parabis
& acetabula, ac phialas, thuribula, &
cyathos, in quibus offerenda ſunt liba-
30 mina, ex auro puriſſimo. * Et pones
ſuper menſam panes propoſitionis in
conſpectu meo ſemper.

candelabrum ſepticeps,

31 * Facies & candelabrum ductile de
D auro mundiſſimo, haſtile eius, & cala-
mos, ſcyphos, & ſphærulas, ac lilia ex ipſo
32 procedentia. * Sex calami egredientur
de lateribus, tres ex vno latere, & tres
33 ex altero. * Tres ſcyphi quaſi in nucis
modum per calamos ſingulos, ſphæru-
laq. ſimul, & lilium: & tres ſimiliter
ſcyphi inſtar nucis in calamo altero,
ſphærulaq. ſimul & lilium. hoc erit
opus ſex calamorum, qui producendi
34 ſunt de haſtili: * in ipſo autem can-
delabro erunt quattuor ſcyphi in nu-
cis modum, ſphærulæq. per ſingulos,
35 & lilia. * Sphærulæ ſub duobus cala-
mis per tria loca, qui ſimul ſex fiunt
36 procedentes de haſtili vno. * Et ſphæ-
rulæ igitur & calami ex ipſo erunt,
vniuerſa ductilia de auro puriſſimo.
37 * Facies & lucernas ſeptem, & pones
eas ſuper candelabrum, vt luceant ex
38 aduerſo. * Emunctoria quoque, & vbi
quæ emuncta ſunt extinguantur, fiant
39 de auro puriſſimo. * Omne pondus
candelabri cum vniuerſis vaſis ſuis ha-
40 bebit talentum auri puriſſimi. * [b] In-
ſpice, & fac ſecundum exemplar quod
tibi in monte monſtratum eſt.

26
1
A TAbernaculum vero ita facies: De-
cem cortinas de byſſo retorta, & hya-
cintho, ac purpura, coccoq. bis tincto,
2 variatas opere plumario facies. * Longi-
tudo cortinæ vnius habebit vigintiocto
cubitos: latitudo, quattuor cubitorum
erit. vnius menſuræ fient vniuerſa ten-
3 toria. * Quinque cortinæ ſibi iungen-
tur mutuo, & aliæ quinque nexu ſimili

[a] Heb. 9. a. 2. — [b] Heb. 8. b. 5. Act. 7. f. 44.

conſtructio tabernaculi,
cohærebunt. * Anſulas hyacinthinas in 4
lateribus ac ſummitatibus facies cor-
tinarum, vt poſſint inuicem copulari.
* Quinquagenas anſulas cortina habe- 5
bit in vtraque parte, ita inſertas, vt
anſa contra anſam veniat, & altera al-
teri poſſit aptari. * Facies & quinqua- 6
ginta circulos aureos quibus cortina- B
rum vela iungenda ſunt, vt vnum
tabernaculum fiat. * Facies & ſaga 7
cilicina vndecim, ad operiendum te-
ctum tabernaculi. * Longitudo ſagi 8
vnius habebit triginta cubitos: & lati-
tudo, quattuor: æqua erit menſura
ſagorum omnium. * E quibus quin- 9
que iunges ſeorſum, & ſex ſibi mu-
tuo copulabis, ita vt ſextum ſagum in
fronte tecti duplices. * Facies & quin- 10
quaginta anſas in ora ſagi vnius, vt
coniungi cum altero queat: & quin-
quaginta anſas in ora ſagi alterius,
vt cum altero copuletur. * Facies 11
& quinquaginta fibulas æneas, quibus
iungantur anſæ, vt vnum ex omnibus
operimentum fiat. * Quod autem ſu- 12
perfuerit in ſagis quæ parantur tecto, C
id eſt vnum ſagum quod amplius eſt,
ex medietate eius operies poſteriora
tabernaculi. * Et cubitus ex vna parte 13
pendebit, & alter ex altera qui plus
eſt in ſagorum longitudine, vtrumque
latus tabernaculi protegens. * Facies 14
& operimentum aliud tecto de pelli-
bus arietum rubricatis: & ſuper hoc
rurſum aliud operimentum de ianthi-
nis pellibus. * Facies & tabulas ſtan- 15
tes tabernaculi de lignis ſetim, * quæ 16
ſingulæ denos cubitos in longitudine
habeant, & in latitudine ſingulos ac
ſemiſſem. * In lateribus tabulæ, duæ 17
incaſtraturæ fient, quibus tabula alteri
tabulæ connectatur: atque in hunc mo- D
dum cunctæ tabulæ parabuntur. * Qua- 18
rum viginti erunt in latere meridiano
quod vergit ad Auſtrum. * Quibus 19
quadraginta baſes argenteas fundes,
vt binæ baſes ſingulis tabulis per duos
angulos ſubijciantur. * In latere quo- 20
que ſecundo tabernaculi quod vergit
ad Aquilonem, viginti tabulæ erunt,
* quadraginta habentes baſes argen- 21
teas. binæ baſes ſingulis tabulis ſuppo- E
nentur. * Ad occidentalem vero plagam 22
tabernaculi facies ſex tabulas, * & rur- 23
ſum alias duas quæ in angulis erigan-
24 tur poſt tergum tabernaculi. * Eruntq.
coniunctæ a deorſum vſque ſurſum,
& vna omnes compago retinebit. Dua-
bus quoque tabulis quæ in angulis
ponendæ ſunt, ſimilis iunctura ſerua-
25 bitur. * Et erunt ſimul tabulæ octo,
baſes earum argenteæ ſedecim, dua-
bus baſibus per vnam tabulam ſuppu-
26 tatis. * Facies & vectes de lignis ſetim
quinque ad continendas tabulas in
27 vno latere tabernaculi, * & quinque
alios in altero, & eiuſdem numeri ad
28 occidentalem plagam: * qui mittentur
F per medias tabulas a ſummo vſque ad
29 ſummum. * Ipſas quoque tabulas de-
aurabis, & fundes in eis annulos aureos
per quos vectes tabulata contineant:
30 quos operies laminis aureis. * [a] Et
eriges tabernaculum iuxta exemplar
quod tibi in Monte monſtratum eſt.
31 * Facies & velum de hyacintho, & velum & tentorium,
purpura, coccoq. bis tincto, & byſſo
retorta, opere plumario & pulchra va-
32 rietate contextum: * quod appendes
ante quattuor columnas de lignis ſe-
tim, quæ ipſæ quidem deauratæ erunt,
& habebunt capita aurea, ſed baſes
33 argenteas. * Inferetur autem velum
G per circulos, intra quod pones arcam
teſtimonij, quo & Sanctuarium, & San-
34 ctuarij ſanctuaria diuidentur. * Pones
& propitiatorium ſuper arcam teſti-
35 monij in Sancto ſanctorum: * men-
ſamq. extra velum: & contra menſam
candelabrum in latere tabernaculi me-
ridiano: menſa enim ſtabit in parte
36 Aquilonis. * Facies & tentorium in
introitu tabernaculi de hyacintho, &
purpura, coccoq. bis tincto, & byſſo
37 retorta, opere plumarij. * Et quinque
columnas deaurabis lignorum ſetim,
ante quas ducetur tentorium: quarum
erunt capita aurea, & baſes æneæ.

27
1 A FAcies [b] & altare de lignis ſetim, altare holocauſtorum,
quod habebit quinque cubitos in lon-
gitudine, & totidem in latitudine, id-
eſt quadrum, & tres cubitos in altitu-
2 dine. * Cornua autem per quattuor
angulos ex ipſo erunt: & operies illud
3 ære. * Facieſq. in vſus eius lebetes ad
ſuſcipiendos cineres, & forcipes atque
fuſcinulas, & ignium receptacula. om-
4 nia vaſa ex ære fabricabis. * Craticu-
lamq. in modum retis æneam: per
cuius quattuor angulos erunt quattuor

[a] Sup. 25. d. 40. — [b] Inf. 38. a. 6.

annuli æneí, * quos pones ſubter aru- 5
lam altaris: eritq. craticula vſque ad
altaris medium. * Facies & vectes alta- 6
ris de lignis ſetim duos, quos operies B
laminis æneis: * & induces per cir- 7
culos, eruntq. ex vtroque latere altaris
ad portandum. * [a] Non ſolidum, ſed 8
inane & cauum intrinſecus facies illud,
ſicut tibi in Monte monſtratum eſt.

atrium tabernaculi,

* Facies & atrium tabernaculi, in 9
cuius auſtrali plaga contra meridiem
erunt tentoria de byſſo retorta: cen-
tum cubitos vnum latus tenebit in
longitudine. * Et columnas viginti 10
cum baſibus totidem æneis, quæ ca-
pita cum cælaturis ſuis habebunt ar-
gentea. * Similiter & in latere aquilo- 11
nis per longum erunt tentoria centum
cubitorum, columnæ viginti, & baſes
æneæ eiuſdem numeri, & capita earum
cum cælaturis ſuis argentea. * In lati- 12
tudine vero atrij, quod reſpicit ad oc- C
cidentem, erunt tentoria per quinqua-
ginta cubitos, & columnæ decem,
baſeſq. totidem. * In ea quoque atrij 13
latitudine, quæ reſpicit ad orientem,
quinquaginta cubiti erunt. * in qui- 14
bus quindecim cubitorum tentoria la-
teri vno deputabuntur, columnæq. tres
& baſes totidem: * & in latere altero 15
erunt tentoria cubitos obtinentia quin-
decim, columnæ tres, & baſes totidem.
* In introitu vero atrij fiet tentorium 16
cubitorum viginti ex hyacintho & pur-
pura, coccoq. bis tincto, & byſſo re-
torta, opere plumarij: columnas ha-
bebit quattuor, cum baſibus totidem.
* Omnes columnæ atrij per circuitum 17
veſtitæ erunt argenteis laminis, capi-
tibus argenteis, & baſibus æneis. * In 18
longitudine occupabit atrium cubitos D
centum, in latitudine quinquaginta,
altitudo quinque cubitorum erit. fietq.
de byſſo retorta, & habebit baſes æneas.
* Cuncta vaſa tabernaculi in omnes 19
vſus & ceremonias, tam paxillos eius
quàm atrij, ex ære facies.

oleum lucernarum.

* Præcipe filijs Iſrael vt afferant tibi 20
oleum de arboribus oliuarum puriſſi-
mum, piloq. contuſum: vt ardeat lu-
cerna ſemper * in tabernaculo teſti- 21
monij, extra velum quod oppanſum
eſt teſtimonio. Et collocabunt eam
Aaron & filij eius, vt vſque mane lu-
ceat coram Domino. Perpetuus erit
cultus per ſucceſſiones eorum a filijs
Iſrael.

28

β) De ſacerdotio legali:

1 A APplica quoque ad te Aaron fratrem
tuum cum filijs ſuis de medio filiorum
Iſrael, vt ſacerdotio fungantur mihi:
Aaron, Nadab, & Abiu, Eleazar, &
2 Ithamár. * Facieſq. veſtem ſanctam
Aaron fratri tuo in gloriam & deco-
3 rem. * Et loquéris cunctis ſapientibus
corde, quos repleui ſpiritu prudentiæ,
vt faciant veſtes Aaron, in quibus ſan-

veſtimenta ſacerdotum:

4 ctificatus miniſtret mihi. * Hæc autem
erunt veſtimenta quæ facient: Ratio-
nale, & ſuperhumerale, tunicam &
lineam ſtrictam, cidarim & balteum.
Facient veſtimenta ſancta fratri tuo
Aaron & filijs eius, vt ſacerdotio fun-
5 gantur mihi. * Accipientq. aurum, &
hyacinthum, & purpuram, coccumq.
bis tinctum, & byſſum.

ſummi ſacerdotis:

6 * Facient autem ſuperhumerale de
B auro & hyacintho & purpura, coccoq.
bis tincto, & byſſo retorta, opere po-
7 lymito. * Duas oras iunctas habebit
in vtroque latere ſummitatum, vt in

ſuperhumerale,

8 vnum redeant. * Ipſa quoque textura
& cuncta operis varietas erit ex auro
& hyacintho, & purpura, coccoq. bis
9 tincto, & byſſo retorta. * Sumeſq. duos
lapides onychinos, & ſculpes in eis
10 nomina filiorum Iſrael: * ſex nomina
in lapide vno, & ſex reliqua in al-
tero, iuxta ordinem natiuitatis eorum.
11 * Opere ſculptoris & cælatura gem-
marij, ſculpes eos nominibus filiorum
Iſrael, incluſos auro atque circumdatos:
12 * & pones in vtroque latere ſuperhu-
meralis, memoriale filijs Iſrael. Porta-
bitq. Aaron nomina eorum coram Do-
C mino ſuper vtrumque humerum, ob
13 recordationem. * Facies & vncinos ex
14 auro, * & duas catenulas ex auro pu-
riſſimo ſibi inuicem cohærentes, quas

rationale,

15 inſeres vncinis. * Rationale quoque
iudicij facies opere polymito iuxta
texturam ſuperhumeralis ex auro, hya-
cintho, & purpura, coccoq. bis tincto,
16 & byſſo retorta. * Quadrangulum erit
& duplex: menſuram palmi habebit
tam in longitudine quàm in latitudine.
17 * Poneſq. in eo quattuor ordines la-
pidum: in primo verſu erit lapis ſar-
18 dius, & topazius, & ſmaragdus: * in
ſecundo carbunculus, ſapphirus, &

[a] Sup. 20. d. 24.

iaſpis: * in tertio ligurius, achates, & 19
amethyſtus: * in quarto chryſolithus, 20
onychinus, & beryllus. incluſi auro erunt
per ordines ſuos. * Habebuntq. nomina 21
filiorum Iſrael: duodecim nominibus
cælabuntur, ſinguli lapides nomini-
bus ſingulorum per duodecim tribus.
* Facies in rationali catenas ſibi inui- 22
cem cohærentes ex auro puriſſimo: D
* & duos annulos aureos, quos pones 23
in vtraque rationalis ſummitate: * ca- 24
tenasq. aureas iunges annulis, qui ſunt
in marginibus eius: * & ipſarum cate- 25
narum extrema duobus copulabis vn-
cinis in vtroque latere ſuperhumeralis
quod rationale reſpicit. * Facies & 26
duos annulos aureos, quos pones in
ſummitatibus rationalis, in oris, quæ
e regione ſunt ſuperhumeralis, & po-
ſteriora eius aſpiciunt. * Nec non & 27
alios duos annulos aureos, qui po-
nendi ſunt in vtroque latere ſuperhu-
meralis deorſum, quod reſpicit contra
faciem iuncturæ inferioris, vt aptari
poſſit cum ſuperhumerali, * & ſtringa- 28
tur rationale annulis ſuis cum annu-
lis ſuperhumeralis vitta hyacinthina,
vt maneat iunctura fabrefacta, & a ſe-
inuicem rationale & ſuperhumerale
nequeant ſeparari. * Portabitq. Aa- 29
ron nomina filiorum Iſrael in rationali E
iudicij ſuper pectus ſuum, quando
ingredietur Sanctuarium, memoriale
coram Domino in æternum. * Pones 30
autem in rationali iudicij Doctrinam
& Veritatem, quæ erunt in pectore
Aaron, quando ingredietur coram Do-
mino: & geſtabit iudicium filiorum
Iſrael in pectore ſuo, in conſpectu
tunica, Domini ſemper. * Facies & tunicam 31
ſuperhumeralis totam hyacinthinam,
* in cuius medio ſupra erit capitium, 32
& ora per gyrum eius textilis, ſicut
fieri ſolet in extremis veſtium parti-
bus, ne facile rumpatur. * Deorſum 33
vero, ad pedes eiuſdem tunicæ, per F
circuitum, quaſi mala punica facies,
ex hyacintho, & purpura, & cocco bis
tincto, mixtis in medio tintinnabulis,
* ita vt tintinnabulum ſit aureum & 34
malum punicum: rurſumq. tintinna-
bulum aliud aureum & malum puni-
cum. * [a]Et veſtietur ea Aaron in 35
officio miniſterij, vt audiatur ſonitus
quando ingreditur & egreditur San-
ctuarium in conſpectu Domini, & non
36 moriatur. * Facies & laminam de auro lamina
puriſſimo: in qua ſculpes opere cæla-
37 toris, Sanctum Domino. * Ligabisq.
eam vitta hyacinthina, & erit ſuper
38 tiaram, * imminens fronti pontificis.
Portabitq. Aaron iniquitates eorum,
quæ obtulerunt & ſanctificauerunt filij
Iſrael, in cunctis muneribus & dona-
rijs ſuis. Erit autem lamina ſemper
in fronte eius, vt placatus ſit eis Do-
39 minus. * Stringesq. tunicam byſſo,
G & tiaram byſſinam facies, & balteum
opere plumarij.
40 * Porro filijs Aaron tunicas lineas omnium
parabis & balteos ac tiaras in gloriam ſacerdotum;
41 & decorem: * veſtiesq. his omnibus
Aaron fratrem tuum & filios eius cum
eo. Et cunctorum conſecrabis manus,
ſanctificabisq. illos, vt ſacerdotio fun-
42 gantur mihi. * Facies & feminalia
linea, vt operiant carnem turpitudinis
43 ſuæ, a renibus vſque ad femora: * &
vtentur eis Aaron & filij eius quando
ingredientur tabernaculum teſtimonij,
vel quando appropinquant ad altare
vt miniſtrent in ſanctuario, ne iniqui-
tatis rei moriantur. Legitimum ſem-
piternum erit Aaron, & ſemini eius
poſt eum.
29
1 SEd & hoc facies, vt mihi in ſacer-
A dotio conſecrentur. [b]Tolle vitulum de
armento, & arietes duos immaculatos,
2 * paneſq. azymos, & cruſtulam abſque
fermento, quæ conſperſa ſit oleo, la-
gana quoque azyma oleo lita: de ſimila
3 triticea cuncta facies. * Et poſita in ca-
niſtro offeres: vitulum autem & duos
4 arietes. * Et Aaron, ac filios eius ap-
plicabis ad oſtium tabernaculi teſti-
monij. Cumq. laueris patrem cum filijs
5 ſuis aqua, * indues Aaron veſtimentis
ſuis, id eſt, linea & tunica, & ſuper-
humerali & rationali, quod conſtrin-
6 ges balteo. * Et pones tiaram in capite
eius, & laminam ſanctam ſuper tia-
7 ram, * & oleum vnctionis fundes ſuper
B caput eius: atque hoc ritu conſecra-
8 bitur. * Filios quoque illius applica-
bis, & indues tunicis lineis, cingesq.
9 balteo, * Aaron ſcilicet & liberos eius,
& impones eis mitras: eruntq. ſacer-
dotes mihi religione perpetua. Poſt-
10 quam initiaueris manus eorum, * [c]ap-
plicabis & vitulum coram tabernaculo

[a] Eccl. 45. b. 11. — [b] Leu. 9. a. 2. — [c] Leu. 1. a. 3.

conſecratio ſacerdotum,

teſtimonij. Imponentq. Aaron & filij
eius manus ſuper caput illius, * & 11
mactabis eum in conſpectu Domini,
iuxta oſtium tabernaculi teſtimonij.
* Sumptumq. de ſanguine vituli, po- 12
nes ſuper cornua altaris digito tuo,
reliquum autem ſanguinem fundes
iuxta baſim eius. * [a] Sumes & adipem 13
totum qui operit inteſtina, & reticu-
lum iecoris, ac duos renes, & adipem
qui ſuper eos eſt, & offeres incenſum
ſuper altare: * carnes vero vituli & 14
corium & fimum combures foris extra C
caſtra, eo quòd pro peccato ſit. * Vnum 15
quoque arietem ſumes, ſuper cuius
caput ponent Aaron & filij eius ma-
nus. * Quem cum mactaueris, tolles 16
de ſanguine eius, & fundes circa al-
tare. * ipſum autem arietem ſecabis 17
in fruſta. lotaq. inteſtina eius ac pedes
pones ſuper conciſas carnes, & ſuper
caput illius. * Et offeres totum arie- 18
tem in incenſum ſuper altare: oblatio
eſt Domino, odor ſuauiſſimus victimæ
Domini. * Tolles quoque arietem alte- 19
rum, ſuper cuius caput Aaron & filij
eius ponent manus. * Quem cum im- 20
molaueris, ſumes de ſanguine eius, &
pones ſuper extremum auriculæ dextræ
Aaron & filiorum eius, & ſuper polli-
ces manus eorum ac pedis dextri, fun-
deſq. ſanguinem ſuper altare per cir-
cuitum. * Cumq. tuleris de ſanguine 21
qui eſt ſuper altare, & de oleo vnctio-
nis, aſperges Aaron & veſtes eius,
filios & veſtimenta eorum. Conſecra- D
tiſq. ipſis & veſtibus, * tolles adipem 22
de ariete, & caudam & aruinam, quæ
operit vitalia, ac reticulum iecoris, &
duos renes, atque adipem, qui ſuper
eos eſt, armumq. dextrum, eo quòd
ſit aries conſecrationis: * tortamq. pa- 23
nis vnius, cruſtulam conſperſam oleo,
laganum de caniſtro azymorum, quod
poſitum eſt in conſpectu Domini: * po- 24
neſq. omnia ſuper manus Aaron &
filiorum eius, & ſanctificabis eos ele-
uans coram Domino. * Suſcipieſq. vni- 25
uerſa de manibus eorum: & incendes
ſuper altare in holocauſtum, odorem
ſuauiſſimum in conſpectu Domini, quia
oblatio eius eſt. * Sumes quoque pe- 26
ctuſculum de ariete, quo initiatus eſt
Aaron, ſanctificabiſq. illud eleuatum
coram Domino, & cedet in partem

27 tuam. * Sanctificabiſq. & pectuſculum
E conſecratum, & armum quem de ariete
28 ſeparaſti, * quo initiatus eſt Aaron &
filij eius, cedentq. in partem Aaron
& filiorum eius iure perpetuo a filijs
Iſrael: quia primitiua ſunt & initia de
victimis eorum pacificis quæ offerunt
29 Domino. * Veſtem autem ſanctam, qua
vtetur Aaron, habebunt filij eius poſt
eum, vt vngantur in ea, & conſecren-
30 tur manus eorum. * Septem diebus
vtetur illa qui pontifex pro eo fuerit
conſtitutus de filijs eius, & qui ingre-
dietur tabernaculum teſtimonij vt mi-
31 niſtret in Sanctuario. * Arietem au-
tem conſecrationis tolles, & coques
32 carnes eius in loco ſancto: * quibus
veſcetur Aaron & filij eius. [b] Panes
quoque, qui ſunt in caniſtro, in veſti-
bulo tabernaculi teſtimonij comedent,
33 * vt ſit placabile ſacrificium, & ſancti-
ficentur offerentium manus. Alieni-
gena non veſcetur ex eis, quia ſancti
34 ſunt. * Quòd ſi remanſerit de carni-
bus conſecratis, ſiue de panibus vſque
mane, combures reliquias igni: non
comedentur, quia ſanctificata ſunt.
35 * Omnia, quæ præcepi tibi, facies ſu-
F per Aaron & filijs eius. Septem die-
36 bus conſecrabis manus eorum: * &
vitulum pro peccato offeres per ſin-
gulos dies ad expiandum. Mundabiſq.
altare cum immolaueris expiationis
hoſtiam, & vnges illud in ſanctifica-
37 tionem. * Septem diebus expiabis al-
tare, & ſanctificabis, & erit Sanctum
ſanctorum. omnis, qui tetigerit illud,
ſanctificabitur.

γ) De ſacrificio quotidiano:

38 * Hoc eſt quod facies in altari:
[c] Agnos anniculos duos per ſingulos
39 dies iugiter, * vnum agnum mane, &
40 alterum veſpere, * decimam partem
ſimilæ conſperſæ oleo tuſo, quod ha-
beat menſuram quartam partem hin,
& vinum ad libandum eiuſdem men-
41 ſuræ in agno vno. * Alterum vero
agnum offeres ad veſperam iuxta ri-
tum matutinæ oblationis, & iuxta ea
quæ diximus, in odorem ſuauitatis:
42 * ſacrificium eſt Domino, oblatione
G perpetua in generationes veſtras, ad
oſtium tabernaculi teſtimonij coram
Domino, vbi conſtituam vt loquar ad
43 te. * Ibiq. præcipiam filijs Iſrael, &

agnorum, panis & vini,

---

[a] Leu. 3. a. 3. — [b] Leu. 8. g. 31. 24. b. 9. Matth. 12. a. 4. — [c] Num. 28. a. 3.

ſanctificabitur altare in gloria mea.
* Sanctificabo & tabernaculum teſti- 44
monij cum altari, & Aaron cum filijs
ſuis, vt ſacerdotio fungantur mihi.
* Et habitabo in medio filiorum Iſrael, 45
eroq. eis Deus, * & ſcient quia ego 46
Dominus Deus eorum, qui eduxi eos
de Terra Ægypti, vt manerem inter
illos, ego Dominus Deus ipſorum.

30

thymiamatis ſempiterni.

FAcies quoque altare ad adolen- 1 A
dum thymiama, de lignis ſetim, * ha- 2
bens cubitum longitudinis, & alterum
latitudinis, id eſt, quadrangulum, &
duos cubitos in altitudine. Cornua ex
ipſo procedent. * Veſtieſq. illud auro 3
puriſſimo, tam craticulam eius, quàm
parietes per circuitum, & cornua. Fa-
cieſq. ei coronam aureolam per gy-
rum, * & duos annulos aureos ſub 4
corona per ſingula latera, vt mittantur
in eos vectes, & altare portetur. * Ipſos 5
quoque vectes facies de lignis ſetim,
& inaurabis. * Poneſq. altare contra 6
velum, quod ante arcam pendet teſti-
monij coram propitiatorio quo tegitur
teſtimonium, vbi loquar tibi. * Et 7
adolebit incenſum ſuper eo Aaron,
ſuaue fragrans, mane. Quando com-
ponet lucernas, incendet illud: * & 8
quando collocabit eas ad veſperum,
vret thymiama ſempiternum coram
Domino in generationes veſtras. * Non 9
offeretis ſuper eo thymiama compoſi-
tionis alterius, nec oblationem, & vi-
ctimam, nec libabitis libamina. * Et 10
deprecabitur Aaron ſuper cornua eius B
ſemel per annum, in ſanguine quod
oblatum eſt pro peccato, & placabit
ſuper eo in generationibus veſtris.
Sanctum ſanctorum erit Domino.

b) Additamenta quædam: pecuniæ oblatio,

* Locutusq. eſt Dominus ad Moyſen, 11
dicens: * [a]Quando tuleris ſummam fili- 12
orum Iſrael iuxta numerum, dabunt
ſinguli pretium pro animabus ſuis Do-
mino, & non erit plaga in eis, cum
fuerint recenſiti. * Hoc autem dabit 13
omnis qui tranſit ad nomen, dimidium
ſicli iuxta menſuram templi. [b]Siclus
viginti obolos habet. Media pars ſicli
offeretur Domino. * Qui habetur in 14
numero, a viginti annis & ſupra, dabit
pretium. * Diues non addet ad me- 15
dium ſicli, & pauper nihil minuet.
* Suſceptamq. pecuniam, quæ collata 16
eſt a filijs Iſrael, trades in vſus taber-
naculi teſtimonij, vt ſit monimentum
eorum coram Domino, & propitietur
animabus eorum.

labrum æneum,

17 * Locutusq. eſt Dominus ad Moy-
18 ſen, dicens: * Facies & labrum æneum
C cum baſi ſua ad lauandum: poneſq.
illud inter tabernaculum teſtimonij &
19 altare. Et miſſa aqua, * lauabunt in
ea Aaron, & filij eius manus ſuas ac
20 pedes, * quando ingreſſuri ſunt taber-
naculum teſtimonij, & quando acceſ-
ſuri ſunt ad altare, vt offerant in eo
21 thymiama Domino, * ne forte mori-
antur. legitimum ſempiternum erit ipſi,
& ſemini eius per ſucceſſiones.

vnguentum compoſitum,

22 * Locutusq. eſt Dominus ad Moy-
23 ſen, * dicens: Sume tibi aromata,
primæ myrrhæ & electæ quingentos
ſiclos, & cinnamomi medium, id eſt,
ducentos quinquaginta ſiclos, calami
24 ſimiliter ducentos quinquaginta, * ca-
ſiæ autem quingentos ſiclos in pon-
dere ſanctuarij, olei de oliuetis men-
25 ſuram hin: * facieſq. vnctionis oleum
ſanctum, vnguentum compoſitum ope-
26 re vnguentarij, * & vnges ex eo taber-
naculum teſtimonij, & arcam teſta-
27 menti, * menſamq. cum vaſis ſuis,
candelabrum, & vtenſilia eius, altaria
28 thymiamatis, * & holocauſti, & vni-
uerſam ſupellectilem quæ ad cultum
29 eorum pertinet. * Sanctificabiſq. omnia,
D & erunt Sancta ſanctorum: qui tetige-
30 rit ea, ſanctificabitur. * Aaron & filios
eius vnges, ſanctificabiſq. eos, vt ſacer-
31 dotio fungantur mihi. * Filijs quoque
Iſrael dices: Hoc oleum vnctionis ſan-
ctum erit mihi in generationes ve-
32 ſtras. * Caro hominis non vngetur
ex eo, & iuxta compoſitionem eius
non facietis aliud, quia ſanctificatum
33 eſt, & ſanctum erit vobis. * Homo
quicumque tale compoſuerit, & de-
derit ex eo, alieno, exterminabitur de
populo ſuo.

thymiama compoſitum,

34 * Dixitq. Dominus ad Moyſen: Sume
tibi aromata, ſtacten & onycha, gal-
banum boni odoris, & thus lucidiſſi-
mum, æqualis ponderis erunt omnia:
35 * facieſq. thymiama compoſitum ope-
re vnguentarij, mixtum diligenter, &
purum, & ſanctificatione digniſſimum.
36 * Cumq. in tenuiſſimum puluerem vni-
uerſa contuderis, pones ex eo coram

[a] Num. 1. a. 2. — [b] Leu. 27. c. 25. Num. 3. g. 47. Ezec. 45. d. 12.

tabernaculo teſtimonij, in quo loco
apparebo tibi. Sanctum ſanctorum erit
vobis thymiama. * Talem compoſitio- 37
nem non facietis in vſus veſtros, quia
ſanctum eſt Domino. * Homo qui- 38
cumque fecerit ſimile, vt odore illius
perfruatur, peribit de populis ſuis.

31

opifices ſacri,

LOcutusq. eſt Dominus ad Moy- 1 A
ſen, dicens: * Ecce, vocaui ex nomine 2
Beſeleel filium Vri filij Hur de tribu
Iuda, * & impleui eum ſpiritu Dei, 3
ſapientia, & intelligentia, & ſcientia
in omni opere, * ad excogitandum 4
quidquid fabrefieri poteſt ex auro, &
argento, & ære, * marmore, & gem- 5
mis, & diuerſitate lignorum. * Dediq. 6
ei ſocium Ooliab filium Achiſamech B
de tribu Dan. Et in corde omnis eru-
diti poſui ſapientiam: vt faciant cuncta
quæ præcepi tibi, * tabernaculum 7
fœderis, & arcam teſtimonij, & pro-
pitiatorium, quod ſuper eam eſt, &
cuncta vaſa tabernaculi, * menſamq. 8
& vaſa eius, candelabrum puriſſimum
cum vaſis ſuis, & altaria thymiamatis,
* & holocauſti, & omnia vaſa eorum, 9
labrum cum baſi ſua, * veſtes ſanctas 10
in miniſterio Aaron ſacerdoti, & filijs
eius, vt fungantur officio ſuo in ſacris.
* oleum vnctionis, & thymiama aro- 11
matum in Sanctuario, omnia quæ præ-
cepi tibi, facient.

ſabbati celebratio.

* Et locutus eſt Dominus ad Moyſen, 12
dicens: * Loquere filijs Iſrael, & dices 13
ad eos: [a] Videte vt ſabbatum meum C
cuſtodiatis: quia ſignum eſt inter me
& vos in generationibus veſtris: vt
ſciatis quia ego Dominus, qui ſancti-
fico vos. * Cuſtodite ſabbatum meum. 14
ſanctum eſt enim vobis: qui polluerit
illud, morte morietur: qui fecerit in
eo opus, peribit anima illius de medio
populi ſui. * Sex diebus facietis opus: 15
in die ſeptimo ſabbatum eſt, requies
ſancta Domino. omnis qui fecerit opus
in hac die, morietur. * Cuſtodiant 16
filij Iſrael Sabbatum, & celebrent illud D
in generationibus ſuis. Pactum eſt ſem-
piternum * inter me & filios Iſrael, 17
ſignumq. perpetuum. [b] ſex enim die-
bus fecit Dominus cælum & terram,
& in ſeptimo ab opere ceſſauit.

Tabulæ lapideæ.

* Deditq. Dominus Moyſi, comple- 18
tis huiuſcemodi ſermonibus in monte
Sinai, [c] duas tabulas teſtimonij lapi-
deas, ſcriptas digito Dei.

2. Fœdus renouatur.

32

α) Populi expiatio: populus adorat vitulum,

1 A VIdens autem populus quòd mo-
ram faceret deſcendendi de monte
Moyſes, congregatus aduerſus Aaron,
dixit: [d] Surge, fac nobis deos, qui nos
præcedant: Moyſi enim huic viro, qui
nos eduxit de Terra Ægypti, ignora-
2 mus quid acciderit. * Dixitq. ad eos
Aaron. Tollite inaures aureas de vxo-
rum, filiorumq. & filiarum veſtrarum
3 auribus, & afferte ad me. * Fecitq.
populus quæ iuſſerat, deférens inau-
4 res ad Aaron. * [e] Quas cum ille ac-
cepiſſet, formauit opere fuſorio, &
fecit ex eis vitulum conflatilem. dixe-
runtque: Hi ſunt dij tui Iſrael, qui te
5 eduxerunt de terra Ægypti. * Quod
cum vidiſſet Aaron, ædificauit altare
coram eo, & præconis voce clamauit
dicens: Cras ſollemnitas Domini eſt.
6 * Surgentesq. mane, obtulerunt holo-
B cauſta, & hoſtias pacificas, & [f] ſedit
populus manducare, & bibere, & ſur-
rexerunt ludere.

Deus minatur & placatur,

7 * Locutus eſt autem Dominus ad
Moyſen, dicens: [g] Vade, deſcende:
peccauit populus tuus, quem eduxiſti
8 de Terra Ægypti. * Receſſerunt cito
de via, quam oſtendiſti eis: feceruntq.
ſibi vitulum conflatilem, & adoraue-
runt, atque immolantes ei hoſtias, di-
xerunt: [h] Iſti ſunt dij tui Iſrael, qui te
9 eduxerunt de Terra Ægypti. * Rur-
ſumq. ait Dominus ad Moyſen: [i] Cerno
quòd populus iſte duræ ceruicis ſit:
10 * dimitte me, vt iraſcatur furor meus
C contra eos, & deleam eos, faciamq. te
11 in gentem magnam. * Moyſes autem
orabat Dominum Deum ſuum, dicens:
[k] Cur, Domine, iraſcitur furor tuus
contra populum tuum, quem eduxiſti
de Terra Ægypti, in fortitudine ma-
12 gna, & in manu robuſta? * Ne quæſo
dicant Ægyptij: Callide eduxit eos,
vt interficeret in montibus, & deleret
e terra: quieſcat ira tua, & eſto pla-
13 cabilis ſuper nequitia populi tui. * Re-
cordare Abraham, Iſaac, & Iſrael ſer-
uorum tuorum, quibus iuraſti per te-
metipſum, dicens: [l] Multiplicabo ſemen

[a] Sup. 20. b. 8. Ezec. 20. b. 12. — [b] Gen. 2. a. 2. — [c] Deut. 9. b. 10. — [d] Act 7. c. 40. — [e] Pſ. 105. c. 19. — [f] 1. Cor. 10. b. 7. — [g] Deut. 9. b. 12. — [h] 3. Reg. 12. g. 28. — [i] Infr. 33. a. 3. Deut. 9. c. 13. — [k] Pſ. 105. d. 23. Nu. 14. c. 13. — [l] Gen. 12. b. 7. & 15. b. 7. & 48. c. 16.

vestrum sicut stellas cæli: & vniuer-
sam terram hanc, de qua locutus sum,
dabo semini vestro, & possidebitis eam
semper. * Placatusq. est Dominus ne 14
faceret malum quod locutus fuerat D
aduersus populum suum.

Moyses confringit tabulas & vitulum,

15 * Et reuersus est Moyses de monte,
portans duas tabulas testimonij in
manu sua, scriptas ex vtraque parte,
16 * & factas opere Dei: scriptura quo-
que Dei erat sculpta in tabulis. * Au- 17
diens autem Iosue tumultum populi
vociferantis, dixit ad Moysen: Vlula-
tus pugnæ auditur in castris. * Qui 18
respondit: Non est clamor adhortan-
tium ad pugnam, neque vociferatio
compellentium ad fugam: sed vocem
cantantium ego audio. * Cumq. ap- 19
propinquasset ad castra, vidit vitulum,
& choros: iratusq. valde, proiecit de
manu tabulas, & confregit eas ad ra-
dicem montis: * arripiensq. vitulum 20
quem fecerant, combussit, & contriuit E
vsque ad puluerem, quem sparsit in
aquam, & dedit ex eo potum filijs
Israel. * Dixitq. ad Aaron: Quid tibi 21
fecit hic populus, vt induceres super
eum peccatum maximum? * Cui ille 22
respondit: Ne indignetur dominus
meus: tu enim nosti populum istum,
quòd pronus sit ad malum: * dixe- 23
runt mihi: Fac nobis deos, qui nos
præcedant: huic enim Moysi, qui nos
eduxit de Terra Ægypti, nescimus
quid acciderit. * Quibus ego dixi: 24
Quis vestrum habet aurum? Tule-
runt, & dederunt mihi: & proieci illud
in ignem, egressusq. est hic vitulus.

idololatræ occiduntur,

* Videns ergo Moyses populum quòd 25
esset nudatus, (spoliauerat enim eum
Aaron propter ignominiam sordis, &
inter hostes nudum constituerat) * & 26
stans in porta castrorum, ait: Si quis F
est Domini, iungatur mihi. Congre-
gatiq. sunt ad eum omnes filij Leui:
* quibus ait: Hæc dicit Dominus Deus 27
Israel: Ponat vir gladium super femur
suum: ite, & redite de porta vsque ad
portam per medium castrorum, & oc-
cidat vnusquisque fratrem, & amicum,
& proximum suum. * Feceruntq. filij 28
Leui iuxta sermonem Moysi, cecide-
runtq. in die illa quasi viginti tria
millia hominum. * Et ait Moyses: 29
Consecrastis manus vestras hodie Do-
mino, vnusquisque in filio, & in fratre
suo, vt detur vobis benedictio.

& percutiuntur.

30 * Facto autem altero die, locutus est
Moyses ad populum: Peccastis pecca-
tum maximum: ascendam ad Domi-
num, si quo modo quiuero eum de-
31 precari pro scelere vestro. * Reuersusq.
ad Dominum, ait: Obsecro, peccauit
G populus iste peccatum maximum, fe-
ceruntq. sibi deos aureos: aut dimitte
32 eis hanc noxam, * aut si non facis, dele
33 me de libro tuo quem scripsisti. * Cui
respondit Dominus: Qui peccauerit
34 mihi, delebo eum de libro meo: * tu
autem vade, & duc populum istum
quò locutus sum tibi: angelus meus
præcedet te. Ego autem in die vltionis
35 visitabo & hoc peccatum eorum. * Per-
cussit ergo Dominus populum pro re-
atu vituli, quem fecerat Aaron.

β) Dei miseratio: populus luget delictum;

33
1
A
LOcutusq. est Dominus ad Moysen,
dicens: Vade, ascende de loco isto tu,
& populus tuus quem eduxisti de Terra
Ægypti, in terram quam iuraui Abra-
ham, Isaac, & Iacob, dicens: [a] Semini
2 tuo dabo eam: * & [b] mittam præcur-
sorem tui angelum, vt [c] eijciam Cha-
nanæum, & Amorrhæum, & Hethæum,
& Pherezæum, & Heuæum, & Iebu-
3 sæum, * & intres in terram fluentem
lacte & melle. Non enim ascendam
tecum, [d] quia populus duræ ceruicis
4 es: ne forte disperdam te in via. * Au-
diensq. populus sermonem hunc pes-
simum, luxit: & nullus ex more in-
5 dutus est cultu suo. * Dixitq. Dominus
ad Moysen: Loquere filijs Israel: Po-
pulus duræ ceruicis es, semel ascen-
dam in medio tui, & delebo te. Iam
nunc depone ornatum tuum, vt sciam
6 quid faciam tibi. * Deposuerunt ergo
filij Israel ornatum suum a monte
Horeb.

Moyses amouet tabernaculum,

7 * Moyses quoque tollens tabernacu-
B lum, tetendit extra castra procul, vo-
cauitq. nomen eius, Tabernaculum
fœderis. Et omnis populus, qui ha-
bebat aliquam quæstionem, egredie-
batur ad Tabernaculum fœderis, extra
8 castra. * Cumq. egrederetur Moyses
ad tabernaculum, surgebat vniuersa
plebs, & stabat vnusquisque in ostio
papilionis sui, aspiciebantq. tergum
Moysi, donec ingrederetur tentorium.

[a] Gen. 12. b. 7. — [b] Sup. 32. g. 34. — [c] Iosf. 24. c. 11. Deut. 7. d. 22. — [d] Sup. 32. b. 9. Deut. 9. c. 13.

* Ingreſſo autem illo tabernaculum 9
fœderis, deſcendebat columna nubis,
& ſtabat ad oſtium, loquebaturq. cum
Moyſe, * cernentibus vniuerſis quòd 10
columna nubis ſtaret ad oſtium Taber-
naculi. Stabantq. ipſi, & adorabant per
fores tabernaculorum ſuorum. * Lo- 11
quebatur autem Dominus ad Moyſen
facie ad faciem, ſicut ſolet loqui homo C
ad amicum ſuum. Cumq. ille reuer-
teretur in caſtra, miniſter eius Ioſue
filius Nun, puer, non recedebat de
Tabernaculo.

concupiſcit gloriam Dei, * Dixit autem Moyſes ad Dominum: 12
Præcipis vt educam populum iſtum:
& non indicas mihi quem miſſurus es
mecum, præſertim cum dixeris: Noui
te ex nomine, & inueniſti gratiam co-
ram me. * Si ergo inueni gratiam in 13
conſpectu tuo, oſtende mihi faciem
tuam, vt ſciam te, & inueniam gra-
tiam ante oculos tuos: reſpice popu-
lum tuum gentem hanc. * Dixitq. Do- 14
minus: Facies mea præcedet te, &
requiem dabo tibi. * Et ait Moyſes: 15
Si non tuipſe præcedas, ne educas
nos de loco iſto. * In quo enim ſcire 16
poterimus ego & populus tuus inue-
niſſe nos gratiam in conſpectu tuo,
niſi ambulaueris nobiſcum, vt glori-
ficemur ab omnibus populis qui habi-
tant ſuper terram? * Dixit autem Do- 17
minus ad Moyſen: Et verbum iſtud, D
quod locutus es, faciam: inueniſti
enim gratiam coram me, & teipſum
noui ex nomine. * Qui ait: Oſtende 18
mihi gloriam tuam. * Reſpondit: Ego 19
oſtendam omne bonum tibi, & vocabo
in nomine Domini coram te: & [a] mi-
ſerebor cui voluero, & clemens ero in
quem mihi placuerit. * Rurſumq. ait: 20
Non poteris videre faciem meam: non
enim videbit me homo, & viuet. * Et 21
iterum: Ecce, inquit, eſt locus apud
me, & ſtabis ſupra petram. * Cumq. 22
tranſibit gloria mea, ponam te in fo-
ramine petræ, & protegam dextera
mea, donec tranſeam: * tollamq. ma- 23
num meam, & videbis poſteriora mea:
faciem autem meam videre non po- 34
teris. AC deinceps: [b] Præcide, ait, 1
tibi duas tabulas lapideas inſtar prio- A
rum, & ſcribam ſuper eas verba, quæ
habuerunt tabulæ, quas fregiſti. * Eſto 2
paratus mane, vt aſcendas ſtatim in
montem Sinai, ſtabisq. mecum ſuper
3 verticem montis. * Nullus aſcendat
tecum, nec videatur quiſpiam per to-
tum montem: boues quoque & oues
non paſcantur econtra.
4 * Excidit ergo duas tabulas lapideas, & videt eius poſteriora;
quales antea fuerant: & de nocte con-
ſurgens aſcendit in montem Sinai, ſicut
præceperat ei Dominus, portans ſecum
5 tabulas. * Cumq. deſcendiſſet Domi-
nus per nubem, ſtetit Moyſes cum eo,
6 inuocans nomen Domini. * Quo tran-
ſeunte coram eo, ait: Dominator Do-
mine Deus, miſericors & clemens, pa-
tiens & multæ miſerationis, ac verax,
7 * qui cuſtodis miſericordiam in millia:
qui aufers iniquitatem, & ſcelera, at-
que peccata, [c] nullusq. apud te per ſe
innocens eſt. [d] Qui reddis iniquita-
tem patrum filijs, ac nepotibus in ter-
8 tiam & quartam progeniem. * Feſti-
B nusq. Moyſes, curuatus eſt pronus in
9 terram, & adorans * ait: Si inueni
gratiam in conſpectu tuo Domine, ob-
ſecro vt gradiaris nobiſcum (populus
enim duræ ceruicis eſt) & auferas ini-
quitates noſtras atque peccata, nosq.
10 poſſideas. * Reſpondit Dominus: Ego
[e] inibo pactum videntibus cunctis, ſigna
faciam quæ numquam viſa ſunt ſuper
terram, nec in vllis gentibus: vt cer-
nat populus iſte, in cuius es medio,
opus Domini terribile quod facturus
ſum.
11 * Obſerua cuncta quæ hodie mando Dominus iterum inculcat mandata,
tibi: ego ipſe eijciam ante faciem tu-
am Amorrhæum, & Chananæum, &
Hethæum, Pherezæum quoque, & He-
12 uæum, & Iebuſæum. * Caue ne vm-
quam cum habitatoribus terræ illius
iungas amicitias, quæ ſint tibi in rui-
13 nam: * ſed aras eorum deſtrue, con-
14 fringe ſtatuas, lucosq. ſuccide: * noli
adorare Deum alienum. Dominus ze-
lotes nomen eius, Deus eſt æmulator.
15 * [f] Ne ineas pactum cum hominibus
illarum regionum: ne, cum fornicati
fuerint cum dijs ſuis, & adorauerint
ſimulachra eorum, vocet te quiſpiam
16 vt comedas de immolatis. * [g] Nec vxo-
rem de filiabus eorum accipies filijs
tuis: ne, poſtquam ipſæ fuerint forni-
catæ, fornicare faciant & filios tuos in
17 deos ſuos. * Deos conflatiles non fa-
18 cies tibi. * Sollemnitatem azymorum

[a] Rom. 9. d. 15. — [b] Deut. 10. a. 1. — [c] Pſal. 142. a. 2. — [d] Ier. 32. c. 18. Deut. 5. a. 9. — [e] Deut 5. a. 2. Ier. 32. g. 40. — [f] Deut. 7. a. 2. — [g] 3. Reg. 11. a. 2.

custodies. Septem diebus vesceris azy- C
mis, sicut præcepi tibi, in tempore
mensis nouorum: mense enim verni
temporis egressus es de Ægypto. *[a]Om- 19
ne, quod aperit vuluam generis ma-
sculini, meum erit. De cunctis ani-
mantibus tam de bobus, quàm de
ouibus, meum erit. * Primogenitum 20
asini redimes oue: sin autem nec pre-
tium pro eo dederis, occidetur. Primo-
genitum filiorum tuorum redimes: nec
apparebis in conspectu meo vacuus.
*Sex diebus operaberis, die septimo 21
cessabis arare, & metere. *[b]Sollemni- 22
tatem hebdomadarum facies tibi in
primitijs frugum messis tuæ triticeæ,
& sollemnitatem, quando redeunte anni
tempore cuncta conduntur. * [c]Tribus 23
temporibus anni apparebit omne ma-
sculinum tuum in conspectu omni-
potentis Domini Dei Israel. * Cum 24
enim tulero gentes a facie tua, & di-
latauero terminos tuos, nullus insi-
diabitur terræ tuæ, ascendente te, &
apparente in conspectu Domini Dei
tui ter in anno. *[d]Non immolabis su- 25
per fermento sanguinem hostiæ meæ: D
neque residebit mane de victima sol-
lemnitatis Phase. * Primitias frugum 26
terræ tuæ offeres in domo Domini
Dei tui. [e]Non coques hœdum in lacte
matris suæ. * Dixitq. Dominus ad Moy- 27
sen: Scribe tibi verba hæc, quibus
& tecum & cum Israel pepigi fœdus.

& Moysen reddit cornutum.

*[f]Fuit ergo ibi cum Domino qua- 28
draginta dies & quadraginta noctes:
panem non comedit, & aquam non
bibit, & scripsit in tabulis [g]verba fœ-
deris decem. * Cumq. descenderet 29
Moyses de monte Sinai, tenebat duas
tabulas testimonij, & ignorabat quòd
cornuta esset facies sua ex consortio
sermonis Domini. * Videntes autem 30
Aaron & filij Israel cornutam Moysi fa-
ciem, timuerunt prope accedere. * Vo- 31
catiq. ab eo, reuersi sunt tam Aaron
quàm principes synagogæ. Et post-
quam locutus est ad eos, * venerunt 32
ad eum etiam omnes filij Israel: qui-
bus præcepit cuncta quæ audierat a
Domino in monte Sinai. * Impletisq. 33
sermonibus, [h]posuit velamen super
faciem suam. * Quod ingressus ad 34
Dominum, & loquens cum eo, aufe-
rebat donec exiret, & tunc loqueba-
tur ad filios Israel omnia quæ sibi fu-
35 erant imperata. * Qui videbant faciem
egredientis Moysi esse cornutam, sed
operiebat ille rursus faciem suam, si
quando loquebatur ad eos.

3. Fœdus sancitur.

35
1
A IGitur congregata omni turba fili-
orum Israel, dixit ad eos. Hæc sunt

a) Præparatio operis:

2 quæ iussit Dominus fieri. * Sex diebus
facietis opus: septimus dies erit vobis
sanctus, sabbatum, & requies Domini:
3 qui fecerit opus in eo, occidetur. *Non
succendetis ignem in omnibus habi-
taculis vestris per diem sabbati.

tempus determinatur,

4 * Et ait Moyses ad omnem cateruam
filiorum Israel: Iste est sermo quem
5 præcepit Dominus, dicens: * Separate
apud vos primitias Domino. [i]Omnis
voluntarius & prono animo offerat eas
Domino: aurum & argentum, & æs,
6 * hyacinthum & purpuram, coccumq.
bis tinctum, & byssum, pilos capra-
7 rum, * pellesq. arietum rubricatas, &
8 ianthinas, ligna setim, * & oleum ad
luminaria concinnanda, & vt concicia-
tur vnguentum, & thymiama suauissi-
9 mum, * lapides onychinos, & gemmas
ad ornatum superhumeralis & ratio-
nalis.

primitiæ mandantur,

10 * Quisquis vestrum sapiens est, ve-
niat, & faciat quod Dominus im-
11 perauit: * Tabernaculum scilicet, &
B tectum eius, atque operimentum, an-
nulos, & tabulata cum vectibus, pa-
12 xillos & bases: * Arcam & vectes,
propitiatorium, & velum, quod ante
13 illud oppanditur: * Mensam cum ve-
ctibus & vasis, & propositionis pani-
14 bus: * Candelabrum ad luminaria
sustentanda, vasa illius & lucernas, &
15 oleum ad nutrimenta ignium: * Al-
tare thymiamatis, & vectes, & oleum
vnctionis & thymiama ex aromati-
bus: Tentorium ad ostium taberna-
16 culi: *Altare holocausti, & craticulam
eius æneam cum vectibus & vasis suis:
17 labrum & basim eius: * Cortinas atrij
cum columnis & basibus, tentorium
18 in foribus vestibuli, * paxillos taber-
19 naculi & atrij cum funiculis suis: * Ve-
stimenta, quorum vsus est in ministe-

opifices inuitantur,

[a] Sup. 13. a. 2. b. 12. 22. d. 29. — [b] Sup. 23. c. 15. — [c] Deut. 16. c. 16. Eccl. 35. a. 6. Sup. 23. d. 17. — [d] Sup. 23. d. 18. 19. — [e] Deu. 14. c. 21. — [f] Sup. 24. d. 18. Deut. 9. b. 9. c. 18. — [g] Deut. 4. b. 13. — [h] 2. Cor. 3. c. 13. — [i] Sup. 25. a. 2.

rio ſanctuarij, veſtes Aaron pontificis
ac filiorum eius, vt ſacerdotio fun-
gantur mihi.
primitiæ offeruntur, * Egreſſaq. omnis multitudo fili- 20
orum Iſrael de conſpectu Moyſi, * ob- C 21
tulerunt mente promptiſſima atque de-
uota primitias Domino, ad faciendum
opus tabernaculi teſtimonij. Quidquid
ad cultum & ad veſtes ſanctas neceſ-
ſarium erat, * viri cum mulieribus 22
præbuerunt, armillas & inaures, an-
nulos & dextralia: omne vas aureum
in donaria Domini ſeparatum eſt. * Si 23
quis habebat hyacinthum, & purpu-
ram, coccumq. bis tinctum, byſſum &
pilos caprarum, pelles arietum rubri-
catas, & ianthinas, * argenti, ærisq. 24
metalla obtulerunt Domino, lignaq.
ſetim in varios vſus. * Sed & mulieres 25
doctæ, quæ neuerant, dederunt hya-
cinthum, purpuram, & vermiculum,
ac byſſum, * & pilos caprarum, ſponte 26
propria cuncta tribuentes. * Principes 27
vero obtulerunt lapides onychinos, &
gemmas ad ſuperhumerale & ratio-
nale, * aromataq. & oleum ad lumi- 28
naria concinnanda, & ad præparan-
dum vnguentum, ac thymiama odoris
ſuauiſſimi componendum. * Omnes 29
viri & mulieres mente deuota obtule- D
runt donaria, vt fierent opera quæ
iuſſerat Dominus per manum Moyſi.
Cuncti filij Iſrael voluntaria Domino
dedicauerunt.
artifices deſignantur, * Dixitq. Moyſes ad filios Iſrael: 30
[a]Ecce, vocauit Dominus ex nomine
Beſeleel filium Vri filij Hur de tribu
Iuda. * Impleuitq. eum ſpiritu Dei, 31
ſapientia & intelligentia, & ſcientia &
omni doctrina * ad excogitandum, & 32
faciendum opus in auro & argento,
& ære, * ſculpendiſq. lapidibus, & 33
opere carpentario. quidquid fabre ad-
inueniri poteſt, * dedit in corde eius: 34
Ooliab quoque filium Achiſamech de
tribu Dan: * ambos erudiuit ſapientia, 35
vt faciant opera abietarij, polymitarij,
ac plumarij de hyacintho ac purpura,
coccoq. bis tincto, & byſſo, & texant
omnia, ac noua quæque reperiant.
opus aggrediuntur. FEcit [b]ergo Beſeleel, & Ooliab, & 36 1 A
omnis vir ſapiens, quibus dedit Do-
minus ſapientiam & intellectum, vt
ſcirent fabre operari quæ in vſus San-
ctuarij neceſſaria ſunt, & quæ præcepit
2 Dominus. * Cumq. [c]vocaſſet eos Moy-
ſes, & omnem eruditum virum, cui
dederat Dominus ſapientiam, & qui
ſponte ſua obtulerant ſe ad facien-
3 dum opus, * tradidit eis vniuerſa do-
naria filiorum Iſrael. Qui cum inſtarent
operi, quotidie mane vota populus
4 offerebat. * Vnde artifices venire com-
5 pulſi, * dixerunt Moyſi: Plus offert
6 populus quàm neceſſarium eſt. * Iuſſit
ergo Moyſes præconis voce cantari:
Nec vir nec mulier quidquam offerat
vltra in opere Sanctuarij. Sicq. ceſſatum
7 eſt a muneribus offerendis, * eo quòd
oblata ſufficerent & ſuperabundarent.

8 * Feceruntq. omnes corde ſapientes b) Executio negotij.
ad explendum opus tabernaculi, corti-
nas decem de byſſo retorta, & hyacin- α) Tabernaculi confectio:
B tho, & purpura, coccoq. bis tincto,
9 opere vario, & arte polymita: * qua-
rum vna habebat in longitudine vigin-
tiocto cubitos, & in latitudine quattuor.
vna menſura erat omnium cortina-
10 rum. * Coniunxitq. cortinas quinque,
alteram alteri, & alias quinque ſibi
11 inuicem copulauit. * Fecit & anſas
hyacinthinas in ora cortinæ vnius ex
vtroque latere, & in ora cortinæ alte-
12 rius ſimiliter, * vt contra ſe inuicem
venirent anſæ, & mutuo iungerentur.
13 * vnde & quinquaginta fudit circulos
aureos, qui morderent cortinarum an-
14 ſas, & fieret vnum tabernaculum. * Fe-
cit & ſaga vndecim de pilis caprarum
ad operiendum tectum tabernaculi:
15 * vnum ſagum in longitudine habebat
cubitos triginta, & in latitudine cu-
bitos quattuor: vnius menſuræ erant
16 omnia ſaga: * quorum quinque iunxit
17 ſeorſum, & ſex alia ſeparatim. * Fe-
citq. anſas quinquaginta in ora ſagi
vnius, & quinquaginta in ora ſagi al-
terius, vt ſibi inuicem iungerentur.
18 * Et fibulas æneas quinquaginta, qui-
bus necteretur tectum, vt vnum pal-
19 lium ex omnibus ſagis fieret. * Fecit
& opertorium tabernaculi de pellibus
C arietum rubricatis: aliudq. deſuper ve-
20 lamentum de pellibus ianthinis. * Fecit
& tabulas tabernaculi de lignis ſetim
21 ſtantes. * Decem cubitorum erat lon-
gitudo tabulæ vnius: & vnum ac ſemis
22 cubitum latitudo retinebat. * Binæ in-

[a] Sup. 31. a. 2. — [b] Sup. 26. a. 1. — [c] 1. Par. 21. d. 29.

partium eius,
castraturæ erant per singulas tabulas,
vt altera alteri iungeretur. Sic fecit in
omnibus tabernaculi tabulis. * E qui- 23
bus viginti ad plagam meridianam
erant contra Austrum, * cum qua- 24
draginta basibus argenteis. Duæ bases
sub vna tabula ponebantur ex vtraque
parte angulorum, vbi incastraturæ la-
terum in angulis terminantur. * Ad 25
plagam quoque tabernaculi, quæ re-
spicit ad Aquilonem, fecit viginti ta-
bulas, * cum quadraginta basibus 26
argenteis, duas bases per singulas ta-
bulas. * Contra Occidentem vero, id 27
est, ad eam partem tabernaculi, quæ
mare respicit, fecit sex tabulas, * & 28
duas alias per singulos angulos ta-
bernaculi retro: * quæ iunctæ erant 29
a deorsum vsque sursum, & in vnam
compaginem pariter ferebantur. Ita
fecit ex vtraque parte per angulos:
* vt octo essent simul tabulæ, & habe- 30
rent bases argenteas sedecim, binas
scilicet bases sub singulis tabulis. * Fe- 31
cit & vectes de lignis setim, quinque D
ad continendas tabulas vnius lateris
tabernaculi, * & quinque alios ad alte- 32
rius lateris coaptandas tabulas: & extra
hos, quinque alios vectes ad occiden-
talem plagam tabernaculi contra mare.
* Fecit quoque vectem alium, qui per 33
medias tabulas ab angulo vsque ad
angulum perueniret. * Ipsa autem ta- 34
bulata deaurauit, fusis basibus earum
argenteis. Et circulos eorum fecit au-
reos, per quos vectes induci possent:
quos & ipsos laminis aureis operuit.
* Fecit & velum de hyacintho, & pur- 35
pura, vermiculo, ac bysso retorta, opere
polymitario, varium atque distinctum:
* & quattuor columnas de lignis se- 36
tim, quas cum capitibus deaurauit,
fusis basibus earum argenteis. * Fecit 37
& tentorium in introitu tabernaculi ex
hyacintho, purpura, vermiculo, byssoq.
retorta, opere plumarij: * & columnas 38
quinque cum capitibus suis, quas ope-
ruit auro, basesq. earum fudit æneas.

37

FEcit autem Beseleel & arcam de 1 A
lignis setim, habentem duos semis cu-
bitos in longitudine, & cubitum ac
semissem in latitudine, altitudo quo-
que vnius cubiti fuit & dimidij: vesti-
uitq. eam auro purissimo intus ac fo-
ris. * Et fecit illi coronam auream per 2
gyrum, * conflans quattuor annulos 3
aureos per quattuor angulos eius: duos
annulos in latere vno, & duos in altero. & supellectilis,
4 * Vectes quoque fecit de lignis setim,
5 quos vestiuit auro, * & quos misit in
annulos, qui erant in lateribus arcæ
6 ad portandum eam. * Fecit & pro-
pitiatorium, idest, oraculum, de auro
mundissimo, duorum cubitorum & di-
midij in longitudine, & cubiti ac se-
7 mis in latitudine. * Duos etiam Che-
rubim ex auro ductili, quos posuit ex
8 vtraque parte propitiatorij: * Cherub
B vnum in summitate vnius partis, &
Cherub alterum in summitate partis
alterius: duos Cherubim in singulis
9 summitatibus propitiatorij, * exten-
dentes alas, & tegentes propitiatorium,
10 seq. mutuo & illud respicientes. * Fe-
cit & mensam de lignis setim in longi-
tudine duorum cubitorum, & in lati-
tudine vnius cubiti, quæ habebat in
11 altitudine cubitum ac semissem. * cir-
cumdeditq. eam auro mundissimo, &
fecit illi labium aureum per gyrum,
12 * ipsiq. labio coronam auream inter-
rasilem quattuor digitorum, & super
eamdem, alteram coronam auream.
13 * Fudit & quattuor circulos aureos,
quos posuit in quattuor angulis per
14 singulos pedes mensæ * contra coro-
nam: misitq. in eos vectes, vt possit
15 mensa portari. * Ipsos quoque vectes
fecit de lignis setim, & circumdedit
16 eos auro. * Et vasa ad diuersos vsus
C mensæ, acetabula, phialas, & cyathos,
& thuribula, ex auro puro, in quibus
17 offerenda sunt libamina. * Fecit &
candelabrum ductile de auro mundis-
simo. De cuius vecte calami, scyphi,
18 sphærulæq. ac lilia procedebant: * sex
in vtroque latere, tres calami ex parte
19 vna, & tres ex altera: * tres scyphi in
nucis modum per calamos singulos,
sphærulæq. simul & lilia: & tres scyphi
instar nucis in calamo altero, sphæ-
rulæq. simul & lilia. Æquum erat opus
sex calamorum, qui procedebant de
20 stipite candelabri. * In ipso autem
vecte erant quattuor scyphi in nu-
cis modum, sphærulæq. per singulos
21 simul & lilia: * & sphærulæ sub duo-
bus calamis per loca tria, qui simul
sex fiunt calami procedentes de vecte
22 vno. * & sphærulæ igitur, & calami
D ex ipso erant, vniuersa ductilia ex auro
23 purissimo. * Fecit & lucernas septem
cum emunctorijs suis, & vasa vbi ea
quæ emuncta sunt, extinguantur, de

auro mundiſſimo. * Talentum auri 24
appendebat candelabrum cum omni-
bus vaſis ſuis. * Fecit & altare thy- 25
miamatis de lignis ſetim, per quadrum
ſingulos habens cubitos, & in altitu-
dine duos: e cuius angulis procede-
bant cornua. * Veſtiuitq. illud auro 26
puriſſimo cum craticula ac parietibus
& cornibus. * Fecitq. ei coronam au- 27
reolam per gyrum, & duos annulos
aureos ſub corona per ſingula latera,
vt mittantur in eos vectes, & poſſit
altare portari. * Ipſos autem vectes 28
fecit de lignis ſetim, & operuit lami-
nis aureis. * Compoſuit & oleum ad 29
ſanctificationis vnguentum, & thymi-
ama de aromatibus mundiſſimis opere
pigmentarij.

38

atrij cum partibus;

FEcit & [a]altare holocauſti de lignis 1 A
ſetim, [c]quinque cubitorum per qua-
drum, & trium in altitudine: * cuius 2
cornua de angulis procedebant, operu-
itq. illud laminis æneis. * Et in vſus 3
eius parauit ex ære vaſa diuerſa, le-
betes, forcipes, fuſcinulas, vncinos, &
ignium receptacula. * Craticulamq. 4
eius in modum retis fecit æneam, &
ſubter eam in altaris medio arulam,
* fuſis quattuor annulis per totidem 5
retiaculi ſummitates, ad immittendos
vectes ad portandum: * quos & ipſos 6
fecit de lignis ſetim, & operuit lami-
nis æneis: * induxitq. in circulos, qui 7
in lateribus altaris eminebant. Ipſum
autem altare [b]non erat ſolidum, ſed
cauum ex tabulis, & intus vacuum.
* Fecit & labrum æneum cum baſi ſua 8
de ſpeculis mulierum, quæ excuba-
bant in oſtio tabernaculi. * Fecit & 9 B
atrium, in cuius auſtrali plaga erant
tentoria de byſſo retorta, cubitorum
centum, * columnæ æneæ viginti cum 10
baſibus ſuis, capita columnarum, &
tota operis cælatura, argentea. * Æque 11
ad ſeptentrionalem plagam tentoria,
columnæ, baſeſq. & capita columna-
rum eiuſdem menſuræ, & operis ac
metalli, erant. * In ea vero plaga, quæ 12
ad Occidentem reſpicit, fuerunt tento-
ria cubitorum quinquaginta, columnæ
decem cum baſibus ſuis æneæ, & ca-
pita columnarum, & tota operis cæla-
tura, argentea. * Porro contra orien- 13
tem quinquaginta cubitorum parauit
tentoria: * e quibus, quindecim cu- 14
bitos columnarum trium, cum baſibus
15 ſuis vnum tenebat latus: * & in parte
altera (quia inter vtraque introitum
tabernaculi fecit) quindecim æque cu-
bitorum erant tentoria, columnæq. tres,
16 & baſes totidem. * Cuncta atrij ten-
17 toria byſſus retorta texuerat. * Baſes
C columnarum fuere æneæ, capita au-
tem earum cum cunctis cælaturis ſuis
argentea: ſed & ipſas columnas atrij
18 veſtiuit argento. * Et in introitu eius
opere plumario fecit tentorium ex hya-
cintho, purpura, vermiculo, ac byſſo
retorta, quod habebat viginti cubitos
in longitudine, altitudo vero quinque
cubitorum erat iuxta menſuram, quam
19 cuncta atrij tentoria habebant. * Co-
lumnæ autem in ingreſſu fuere quat-
tuor cum baſibus æneis, capitaq. earum
20 & cælaturæ argenteæ. * Paxillos quo-
que tabernaculi & atrij per gyrum fecit
æneos.

21 * Hæc ſunt inſtrumenta tabernaculi taxatio expenſorum.
teſtimonij, quæ enumerata ſunt iuxta
præceptum Moyſi in ceremonijs Leui-
tarum per manum Ithamar filij Aaron
22 ſacerdotis: * quæ Beſeleel filius Vri
filij Hur de tribu Iuda, Domino per
23 Moyſen iubente, compleuerat, * iuncto
ſibi ſocio Ooliab filio Achiſamech de
tribu Dan: qui & ipſe artifex ligno-
rum egregius fuit, & polymitarius at-
que plumarius ex hyacintho, purpura,
24 vermiculo, & byſſo. * Omne aurum
quod expenſum eſt in opere Sanctuarij,
D & quod oblatum eſt in donarijs, vi-
ginti nouem talentorum fuit, & ſeptin-
gentorum triginta ſiclorum ad menſu-
25 ram Sanctuarij. * Oblatum eſt autem
ab his qui tranſierunt ad numerum a
viginti annis & ſupra, de ſexcentis tri-
bus millibus, & quingentis quinqua-
26 ginta, armatorum. * Fuerunt præterea
centum talenta argenti, e quibus con-
flatæ ſunt baſes Sanctuarij, & introitus
27 vbi velum pendet. * Centum baſes
factæ ſunt de talentis centum, ſingulis
talentis per baſes ſingulas ſupputatis.
28 * De mille autem ſeptingentis, & ſe-
ptuaginta quinque fecit capita colum-
narum, quas & ipſas veſtiuit argento.
29 * Æris quoque oblata ſunt talenta ſe-
ptuaginta duo millia, & quadringenti
30 ſupra ſicli, * ex quibus fuſæ ſunt baſes
in introitu tabernaculi teſtimonij, &

---

[a] 2. Par. 1. b. 5. — [b] Sup. 27. b. 8.

altare æneum cum craticula ſua, om-
niaq. vaſa, quæ ad vſum eius perti-
nent, * & baſes atrij tam in circuitu 31
quàm in ingreſſu eius, & paxilli taber-
naculi atque atrij, per gyrum.

39

β) Veſtium ſacerdotalium confectio.

DE [a] hyacintho vero & purpura, 1 A
vermiculo ac byſſo fecit veſtes, quibus
indueretur Aaron quando miniſtra-
bat in ſanctis, ſicut præcepit Dominus
Moyſi. * Fecit igitur ſuperhumerale 2
de auro, hyacintho, & purpura, coc-
coq. bis tincto, & byſſo retorta, * opere 3
polymitario, inciditq. bracteas aureas,
& extenuauit in fila, vt poſſent tor-
queri cum priorum colorum ſubteg-
mine, * duasq. oras ſibi inuicem 4
copulatas in vtroque latere ſummita-
tum, * & balteum ex eiſdem colori- 5
bus, ſicut præceperat Dominus Moyſi.
*Parauit & duos lapides onychinos, 6
aſtrictos & incluſos auro, & ſculptos B
arte gemmaria, nominibus filiorum
Iſrael: * poſuitq. eos in lateribus ſu- 7
perhumeralis in monimentum filio-
rum Iſrael, ſicut præceperat Dominus
Moyſi. * Fecit & rationale opere poly- 8
mito iuxta opus ſuperhumeralis, ex
auro, hyacintho, purpura, coccoq. bis
tincto, & byſſo retorta: * quadran- 9
gulum, duplex, menſuræ palmi. * Et 10
poſuit in eo gemmarum ordines quat- C
tuor. In primo verſu erat ſardius,
topazius, ſmaragdus. * In ſecundo, 11
carbunculus, ſapphirus, & iaſpis. * In 12
tertio, ligurius, achates, & amethyſtus.
*In quarto, chryſolithus, onychinus, 13
& beryllus, circumdati & incluſi auro
per ordines ſuos. * Ipſiq. lapides duo- 14
decim, ſculpti erant nominibus duode-
cim tribuum Iſrael, ſinguli per nomina
ſingulorum. * Fecerunt in rationali & 15
catenulas ſibi inuicem cohærentes, de
auro puriſſimo: * & duos vncinos, 16
totidemq. annulos aureos. Porro an-
nulos poſuerunt in vtroque latere ra-
tionalis, * e quibus penderent duæ 17
catenæ aureæ, quas inſeruerunt vn-
cinis, qui in ſuperhumeralis angulis
eminebant. * Hæc & ante & retro ita 18
conueniebant ſibi, vt ſuperhumerale D
& rationale mutuo necterentur, * ſtricta 19
ad balteum & annulis fortius copulata,
quos iungebat vitta hyacinthina, ne
laxa fluerent, & a ſe inuicem moue-
rentur, ſicut præcepit Dominus Moyſi.
20 * Fecerunt quoque tunicam ſuperhu-
21 meralis totam hyacinthinam, * & capi-
tium in ſuperiori parte contra medi-
um, oramq. per gyrum capitij textilem:
22 * deorſum autem ad pedes mala pu-
nica ex hyacintho, purpura, vermiculo,
23 ac byſſo retorta: * & tintinnabula de
E auro puriſſimo, quæ poſuerunt inter
malogranata in extrema parte tunicæ
24 per gyrum: * tintinnabulum autem au-
reum, & malum punicum, quibus or-
natus incedebat pontifex quando mi-
niſterio fungebatur, ſicut præceperat
25 Dominus Moyſi. * Fecerunt & tunicas
byſſinas opere textili Aaron & filijs
26 eius: * & mitras cum coronulis ſuis
27 ex byſſo: * feminalia quoque linea,
28 byſſina: * cingulum vero de byſſo
retorta, hyacintho, purpura, ac ver-
miculo bis tincto arte plumaria, ſicut
29 præceperat Dominus Moyſi. * Fece-
F runt & laminam ſacræ venerationis
de auro puriſſimo, ſcripſeruntq. in ea
opere gemmario, Sanctum Domini:
30 * & ſtrinxerunt eam cum mitra vitta
hyacinthina, ſicut præceperat Domi-
nus Moyſi.

γ) Tabernaculi & veſtium oblatio.

31 * Perfectum eſt igitur omne opus
tabernaculi & tecti teſtimonij: fece-
runtq. filij Iſrael cuncta quæ præce-
32 perat Dominus Moyſi. * Et obtulerunt
tabernaculum & tectum & vniuerſam
ſupellectilem, annulos, tabulas, vectes,
33 columnas ac baſes, * opertorium de
pellibus arietum rubricatis, & aliud
operimentum de ianthinis pellibus,
34 * velum: arcam, vectes, propitiatori-
35 um, * menſam cum vaſis ſuis & pro-
36 poſitionis panibus: * candelabrum,
G lucernas, & vtenſilia earum cum oleo:
37 * altare aureum, & vnguentum, & thy-
38 miama ex aromatibus: * & tentorium
39 in introitu tabernaculi: * altare æne-
um, retiaculum, vectes, & vaſa eius
omnia: labrum cum baſi ſua: tentoria
atrij, & columnas cum baſibus ſuis:
40 * tentorium in introitu atrij, funicu-
loſq. illius & paxillos. Nihil ex vaſis
defuit, quæ in miniſterium taberna-
culi, & in tectum fœderis iuſſa ſunt
41 fieri. * Veſtes quoque, quibus ſacer-
dotes vtuntur in Sanctuario, Aaron
42 ſcilicet & filij eius, * obtulerunt filij

[a] Sup. 28. b. 6.

Iſrael, ſicut præceperat Dominus. * Quæ 43
poſtquam Moyſes cuncta vidit com-
pleta, benedixit eis.

40

c) Conſecratio tabernaculi:

LOcutusq. eſt Dominus ad Moy- 1
ſen, dicens: * Menſe primo, prima die A 2
menſis, eriges tabernaculum teſtimo-
nij, * & pones in eo arcam, dimitteſq. 3
ante illam velum: * & illata menſa, 4
pones ſuper eam quæ rite præcepta
ſunt. Candelabrum ſtabit cum lucer-
nis ſuis, * & altare aureum in quo 5
adoletur incenſum, coram arca teſti-
monij. Tentorium in introitu taber-
naculi pones, * & ante illud altare 6
holocauſti: * labrum inter altare & 7
tabernaculum, quod implebis aqua.
* Circumdabiſq. atrium tentorijs, & 8
ingreſſum eius. * Et aſſumpto vnctio- 9
nis oleo vnges tabernaculum cum va-
ſis ſuis, vt ſanctificentur: * altare ho- 10
locauſti & omnia vaſa eius: * labrum 11
cum baſi ſua: omnia vnctionis oleo
conſecrabis, vt ſint Sancta ſanctorum.
* Applicabiſq. Aaron & filios eius ad 12
fores tabernaculi teſtimonij, & lotos B
aqua * indues ſanctis veſtibus, vt 13
miniſtrent mihi, & vnctio eorum in
ſacerdotium ſempiternum proficiat.

iuxta præceptum Domini, tabernaculum erigitur,

* Fecitq. Moyſes omnia quæ præce- 14
perat Dominus. * Igitur menſe primo 15
anni ſecundi, prima die menſis, collo-
catum eſt tabernaculum. * [a] Erexitq. 16
Moyſes illud, & poſuit tabulas ac ba-
ſes & vectes, ſtatuitq. columnas, * & 17
expandit tectum ſuper tabernaculum,
impoſito deſuper operimento, ſicut Do-
minus imperauerat. * Poſuit & teſti- 18
monium in arca, ſubditis infra vecti-
bus, & oraculum deſuper. * Cumq. 19
intuliſſet arcam in tabernaculum, ap-
pendit ante eam velum vt expleret Do-
20 mini iuſſionem. * Poſuit & menſam
in tabernaculo teſtimonij ad plagam
21 Septentrionalem extra velum, * ordi-
natis coram propoſitionis panibus, ſicut
22 præceperat Dominus Moyſi. * Poſuit
C & candelabrum in tabernaculo teſti-
monij e regione menſæ in parte au-
23 ſtrali, * locatis per ordinem lucernis,
24 iuxta præceptum Domini. * Poſuit &
altare aureum ſub tecto teſtimonij con-
25 tra velum, * & adoleuit ſuper eo in-
cenſum aromatum, ſicut iuſſerat Do-
26 minus Moyſi. * Poſuit & tentorium in
27 introitu tabernaculi teſtimonij, * &
altare holocauſti in veſtibulo teſti-
monij, offerens in eo holocauſtum, &
ſacrificia, vt Dominus imperauerat.
28 * Labrum quoque ſtatuit inter taber-
D naculum teſtimonij & altare, implens
29 illud aqua. * Laueruntq. Moyſes &
Aaron, ac filij eius manus ſuas & pe-
30 des, * cum ingrederentur tectum fœ-
deris, & accederent ad altare, ſicut
31 præceperat Dominus Moyſi. * Erexit
& atrium per gyrum tabernaculi &
altaris, ducto in introitu eius ten-
torio.

impletur gloria Domini.

32 Poſtquam omnia perfecta ſunt,
* [b] operuit nubes tabernaculum teſti-
33 monij, & gloria Domini impleuit illud.
* Nec poterat Moyſes ingredi tectum
fœderis, nube operiente omnia, & ma-
ieſtate Domini coruſcante, quia cuncta
34 nubes operuerat. * Si quando nubes
tabernaculum deferebat, proficiſceban-
35 tur filij Iſrael per turmas ſuas: * ſi
pendebat deſuper, manebant in eodem
36 loco. * Nubes quippe Domini incuba-
bat per diem tabernaculo, & ignis in
nocte, videntibus cunctis populis Iſrael
per cunctas manſiones ſuas.

[a] Num. 7. a. 1. — [b] Num. 9. c. 15. 3. Reg. 8. b. 10.

LIBER LEVITICVS,

HEBRAICE VAICRA.

I. De colendo Deo.
1. De ſacrificijs.
a) Præcepta generalia.

VOCAVIT autem Moyſen, 1
& locutus eſt ei Domi- I A
nus de tabernaculo teſti-
monij, dicens: * Loquere 2
filijs Iſrael, & dices ad
eos: Homo, qui obtulerit ex vobis
α) Quoad holocauſta:
hoſtiam Domino de pecoribus, id eſt,
de bobus & ouibus offerens victimas,
de armento,
* [a] ſi holocauſtum fuerit eius oblatio, 3
ac de armento; maſculum immacula-
tum offeret ad oſtium tabernaculi te-
ſtimonij, ad placandum ſibi Dominum:
* ponetq. manum ſuper caput hoſtiæ, 4
& acceptabilis erit, atque in expiatio- B
nem eius proficiens. * immolabitq. 5
vitulum coram Domino, & offerent
filij Aaron ſacerdotes ſanguinem eius,
fundentes per altaris circuitum, quod
eſt ante oſtium tabernaculi. * detra- 6
ctaq. pelle hoſtiæ, artus in fruſta con-
cident, * & ſubijcient in altari ignem, 7
ſtrue lignorum antè compoſita: * & 8
membra quæ ſunt cæſa, deſuper ordi-
nantes, caput videlicet, & cuncta quæ
adhærent iecori, * inteſtinis & pedi- 9
bus lotis aqua: adolebitq. ea ſacerdos C
ſuper altare in holocauſtum & ſuauem
odorem Domino.

de pecoribus,
* Quòd ſi de pecoribus oblatio eſt, 10
de ouibus ſiue de capris holocauſtum,
maſculum abſque macula offeret: * im- 11
molabitq. ad latus altaris, quod reſpi-
cit ad Aquilonem, coram Domino:
ſanguinem vero illius fundent ſuper
altare filij Aaron per circuitum: * di- 12
uidentq. membra, caput, & omnia quæ D
adhærent iecori: & ponent ſuper ligna,
quibus ſubijciendus eſt ignis: * inte- 13
ſtina vero & pedes lauabunt aqua. Et
oblata omnia adolebit ſacerdos ſuper
altare in holocauſtum & odorem ſua-
uiſſimum Domino.

de auibus.
* Si autem de auibus, holocauſti 14
oblatio fuerit Domino, de turturibus,
15 aut pullis columbæ, * offeret eam ſa-
cerdos ad altare: & retorto ad collum
capite, ac rupto vulneris loco, decur-
rere faciet ſanguinem ſuper crepidi-
16 nem altaris: * veſiculam vero gutturis,
& plumas proijciet prope altare ad
orientalem plagam, in loco in quo ci-
17 neres effundi ſolent, * confringetq.
aſcellas eius, & non ſecabit, neque
ferro diuidet eam, & adolebit ſuper
altare, lignis igne ſuppoſito. Holocau-
ſtum eſt & oblatio ſuauiſſimi odoris
Domino.

2
I A
ANima cum obtulerit oblationem
β) Quoad ſerta:
ſacrificij Domino, ſimila erit eius ob-
latio. fundetq. ſuper eam oleum, & de ſimila,
2 ponet thus, * ac deferet ad filios Aa-
ron ſacerdotes: quorum vnus tollet
pugillum plenum ſimilæ & olei, ac
totum thus, & ponet memoriale ſuper
altare in odorem ſuauiſſimum Domino.
3 * [b] quod autem reliquum fuerit de ſa-
crificio, erit Aaron & filiorum eius,
Sanctum ſanctorum de oblationibus
Domini.

4 * Cum autem obtuleris ſacrificium de cocto.
B coctum in clibano: de ſimila, panes
ſcilicet abſque fermento, conſperſos
5 oleo, & lagana azyma oleo lita. * Si
oblatio tua fuerit de ſartagine, ſimilæ
conſperſæ oleo & abſque fermento,
6 * diuides eam minutatim, & fundes
7 ſuper eam oleum. * Sin autem de
craticula fuerit ſacrificium, æque ſi-
8 mila oleo conſpergetur: * quam offe-
rens Domino, trades manibus ſacer-
9 dotis. * Qui cum obtulerit eam, tollet
C memoriale de ſacrificio, & adolebit
ſuper altare in odorem ſuauitatis Do-
10 mino, * quidquid autem reliquum
eſt, erit Aaron, & filiorum eius, San-
ctum ſanctorum de oblationibus Do-
mini.

---

[a] Exo. 29. b. 10. — [b] Eccl. 7. d. 34.

6

ſine fermento & melle, ſed cum ſale,

* Omnis oblatio, quæ offertur Do- 11
mino, abſque fermento fiet, nec quid-
quam fermenti ac mellis adolebitur in
ſacrificio Domino. * Primitias tantum 12
eorum offeretis ac munera: ſuper al-
tare vero non imponentur in odorem
ſuauitatis. * [a] Quidquid obtuleris ſacri- 13
ficij, ſale condies, nec auferes ſal fœ- D
deris Dei tui de ſacrificio tuo. In omni
oblatione tua offeres ſal.

de primitijs.

* Si autem obtuleris munus prima- 14
rum frugum tuarum Domino de ſpi-
cis adhuc virentibus, torrebis igni, &
confringes in morem farris, & ſic offe-
res primitias tuas Domino, * fundens 15
ſuprà oleum, & thus imponens, quia
oblatio Domini eſt. * de qua adolebit 16
ſacerdos in memoriam muneris par-
tem farris fracti, & olei, ac totum thus.

γ) Quoad pacifica:

3
1
QVòd ſi hoſtia pacificorum fuerit
eius oblatio, & de bobus voluerit of- A

de bobus,

ferre, marem ſiue feminam, immaculata
offeret coram Domino. * Ponetq. ma- 2
num ſuper caput victimæ ſuæ, quæ
immolabitur in introitu tabernaculi te-
ſtimonij, fundentq. filij Aaron ſacer-
dotes, ſanguinem per altaris circui-
tum. * Et offerent de hoſtia pacifico- 3
rum in oblationem Domino, [b] adipem
qui operit vitalia, & quidquid pingue-
dinis eſt intrinſecus: * duos renes 4
cum adipe quo teguntur ilia, & reti-
culum iecoris cum renunculis. * ado- 5
lebuntq. ea ſuper altare in holocauſtum, B
lignis igne ſuppoſito: in oblationem
ſuauiſſimi odoris Domino.

de ouibus;

* Si vero de ouibus fuerit eius ob- 6
latio & pacificorum hoſtia, ſiue maſcu-
lum obtulerit, ſiue feminam, imma-
culata erunt. * Si agnum obtulerit 7
coram Domino, * ponet manum ſuam 8
ſuper caput victimæ ſuæ: quæ immo-
labitur in veſtibulo tabernaculi teſti-
monij: fundentq. filij Aaron ſanguinem
eius per circuitum altaris. * Et offerent 9
de pacificorum hoſtia ſacrificium Do-
mino: adipem & caudam totam * cum 10
renibus, & pinguedinem quæ ope- C
rit ventrem atque vniuerſa vitalia, &
vtrumque renunculum cum adipe qui
eſt iuxta ilia, reticulumq. iecoris cum
renunculis. * & adolebit ea ſacerdos 11
ſuper altare in pabulum ignis & ob-
lationis Domini. * Si capra fuerit eius 12
13 oblatio, & obtulerit eam Domino, * po-
net manum ſuam ſuper caput eius:
immolabitq. eam in introitu taberna-
culi teſtimonij. Et fundent filij Aaron
D ſanguinem eius per altaris circuitum.
14 * Tollentq. ex ea in paſtum ignis do-
minici, adipem qui operit ventrem, &
15 qui tegit vniuerſa vitalia: * duos re-
nunculos cum reticulo, quod eſt ſuper
eos iuxta ilia, & aruinam iecoris cum
16 renunculis: * adolebitq. ea ſuper al-
tare ſacerdos in alimoniam ignis, &
ſuauiſſimi odoris. Omnis adeps, Do-
17 mini erit * iure pepetuo in genera-
tionibus, & cunctis habitaculis veſtris:
nec ſanguinem nec adipem omnino
comedetis.

adeps & ſanguis ne comedantur.

δ) Quoad piacularia:

4
1
A
LOcutusq. eſt Dominus ad Moy-
2 ſen, dicens: * Loquere filijs Iſrael:
Anima, quæ peccauerit per ignoran-
tiam, & de vniuerſis mandatis Domini,
quæ præcepit vt non fierent, quippiam
3 fecerit: * ſi ſacerdos, qui vnctus eſt,
peccauerit, delinquere faciens popu-
lum, offeret pro peccato ſuo vitulum
4 immaculatum Domino: * & adducet
illum ad oſtium tabernaculi teſtimonij
coram Domino, ponetq. manum ſuper
caput eius, & immolabit eum Domino.
5 * Hauriet quoque de ſanguine vituli,
inferens illum in tabernaculum teſti-
6 monij. * Cumq. intinxerit digitum in
B ſanguine, aſperget eo ſepties coram
7 Domino contra velum Sanctuarij. * po-
netq. de eodem ſanguine ſuper cornua
altaris thymiamatis gratiſſimi Domino,
quod eſt in tabernaculo teſtimonij.
omnem autem reliquum ſanguinem
fundet in baſim altaris holocauſti in
8 introitu tabernaculi. * Et adipem vi-
tuli auferet pro peccato, tam eum qui
vitalia operit quàm omnia quæ in-
9 trinſecus ſunt: * duos renunculos &
reticulum quod eſt ſuper eos iuxta
ilia, & adipem iecoris cum renunculis,
10 * ſicut aufertur de vitulo hoſtiæ paci-
C ficorum: & adolebit ea ſuper altare
11 holocauſti. * Pellem vero & omnes
carnes cum capite & pedibus & inte-
12 ſtinis & fimo, * & reliquo corpore
efferet extra caſtra in locum mundum,
vbi cineres effundi ſolent: incendetq.
ea ſuper lignorum ſtruem, quæ in loco
effuſorum cinerum cremabuntur.

per ignorantiam ſi peccauerit:

ſacerdos vnctus,

[a] Mar. 9. g. 48. — [b] Exo. 29. b. 13.

omnis turba Iſrael,

*Quòd ſi omnis turba Iſrael igno- 13
rauerit, & per imperitiam fecerit quod
contra mandatum Domini eſt, * & 14
poſtea intellexerit peccatum ſuum, of-
feret pro peccato ſuo vitulum, addu-
cetq. eum ad oſtium tabernaculi. * Et 15
ponent ſeniores populi manus ſuper D
caput eius coram Domino. Immolatoq.
vitulo in conſpectu Domini, * inferet 16
ſacerdos, qui vnctus eſt, de ſanguine
eius in tabernaculum teſtimonij, * tin- 17
cto digito aſpergens ſepties contra ve-
lum. * ponetq. de eodem ſanguine in 18
cornibus altaris, quod eſt coram Do-
mino in tabernaculo teſtimonij: reli-
quum autem ſanguinem fundet iuxta
baſim altaris holocauſtorum, quod eſt
in oſtio tabernaculi teſtimonij. * Om- 19
nemq. eius adipem tollet, & adolebit
ſuper altare: * ſic faciens & de hoc 20
vitulo quo modo fecit & prius: & ro-
gante pro eis ſacerdote, propitius erit
eis Dominus. * Ipſum autem vitulum 21
efferet extra caſtra, atque comburet
ſicut & priorem vitulum: quia eſt pro
peccato multitudinis.

princeps populi,

*Si peccauerit princeps, & fecerit 22
vnum e pluribus per ignorantiam, E
quod Domini lege prohibetur: * & 23
poſtea intellexerit peccatum ſuum, of-
feret hoſtiam Domino, hircum de ca-
pris immaculatum. * Ponetq. manum 24
ſuam ſuper caput eius: cumq. immo-
lauerit eum in loco vbi ſolet mactari
holocauſtum coram Domino, quia pro
peccato eſt, * tinget ſacerdos digitum 25
in ſanguine hoſtiæ pro peccato, tan-
gens cornua altaris holocauſti, & reli-
quum fundens ad baſim eius. * Adi- 26
pem vero adolebit ſupra, ſicut in
victimis pacificorum fieri ſolet: roga-
bitq. pro eo ſacerdos, & pro peccato
eius, & dimittetur ei.

*Quòd ſi peccauerit anima per 27
ignorantiam, de populo terræ, vt fa- F
ciat quidquam de his, quæ Domini
lege prohibentur, atque delinquat, *& 28
cognouerit peccatum ſuum, offeret ca-
pram immaculatam. * Ponetq. ma- 29
num ſuper caput hoſtiæ quæ pro pec-
cato eſt, & immolabit eam in loco
holocauſti. * Tolletq. ſacerdos de ſan- 30
guine in digito ſuo: & tangens cornua
altaris holocauſti, reliquum fundet ad
baſim eius. * Omnem autem adipem 31

G auferens, ſicut auferri ſolet de victi-
mis pacificorum, adolebit ſuper altare
in odorem ſuauitatis Domino: roga-
32 bitq. pro eo, & dimittetur ei. * Sin
autem de pecoribus obtulerit victimam
pro peccato, ouem ſcilicet immacula-
33 tam; * ponet manum ſuper caput eius,
& immolabit eam in loco vbi ſolent
34 cædi holocauſtorum hoſtiæ. * Sumetq.
ſacerdos de ſanguine eius digito ſuo,
& tangens cornua altaris holocauſti,
35 reliquum fundet ad baſim eius. * Om-
nem quoque adipem auferens, ſicut
auferri ſolet adeps arietis, qui immo-
latur pro pacificis: cremabit ſuper al-
tare in incenſum Domini: rogabitq.
5 pro eo, & pro peccato eius, & dimit-
1 tetur ei. SI peccauerit anima, & au-
A dierit vocem iurantis, teſtiſq. fuerit
quòd aut ipſe vidit, aut conſcius eſt:
niſi indicauerit, portabit iniquitatem
2 ſuam. * Anima, quæ tetigerit aliquid
immundum, ſiue quod occiſum a be-
ſtia eſt, aut per ſe mortuum, aut quod-
libet aliud reptile: & oblita fuerit im-
3 munditiæ ſuæ, rea eſt, & deliquit: * &
ſi tetigerit quidquam de immunditia
hominis iuxta omnem impuritatem,
qua pollui ſolet, oblitaq. cognouerit
4 poſtea, ſubiacebit delicto. * Anima,
quæ iurauerit, & protulerit labijs ſuis
vt vel male quid faceret, vel bene, &
idipſum iuramento & ſermone firma-
uerit, oblitaq. poſtea intellexerit de-
5 lictum ſuum, * agat pœnitentiam pro
6 peccato, * & offerat de gregibus agnam
B ſiue capram, orabitq. pro ea ſacerdos
7 & pro peccato eius: * ſin autem non
potuerit offerre pecus, offerat [a] duos
turtures, vel duos pullos columbarum
Domino, vnum pro peccato, & alte-
8 rum in holocauſtum, * dabitq. eos
ſacerdoti: qui primum offerens pro
peccato, retorquebit caput eius ad pen-
nulas, ita vt collo hæreat, & non pe-
9 nitus abrumpatur. * Et aſperget de
ſanguine eius parietem altaris. quid-
quid autem reliquum fuerit, faciet di-
ſtillare ad fundamentum eius, quia
10 pro peccato eſt. * Alterum vero ado-
lebit in holocauſtum, vt fieri ſolet:
rogabitq. pro eo ſacerdos & pro pec-
11 cato eius, & dimittetur ei. * Quòd ſi
C non quiuerit manus eius duos offerre
turtures, aut duos pullos columbarum,

anima de populo;

[a] Inf. 12. d. 8. Luc. 2. d. 24.

offeret pro peccato ſuo ſimilæ partem
ephi decimam. non mittet in eam ole-
um, nec thuris aliquid imponet, quia
pro peccato eſt. * tradetq. eam ſacer- 12
doti: qui plenum ex ea pugillum hau-
riens, cremabit ſuper altare in moni-
mentum eius qui obtulerit, * rogans 13
pro illo & expians, reliquam vero par-
tem ipſe habebit in munere. * Locu- 14
tusq. eſt Dominus ad Moyſen, dicens:
* Anima ſi præuaricans ceremonias, 15
per errorem in his, quæ Domino ſunt
ſanctificata, peccauerit, offeret pro de-
licto ſuo arietem immaculatum de gre-
gibus, qui emi poteſt duobus ſiclis, D
iuxta pondus Sanctuarij: * ipſumq. 16
quod intulit damni reſtituet, & quin-
tam partem ponet ſupra, tradens ſa-
cerdoti, qui rogabit pro eo offerens
arietem, & dimittetur ei. * Anima ſi 17
peccauerit per ignorantiam, feceritq.
vnum ex his quæ Domini lege prohi-
bentur, & peccati rea intellexerit ini-
quitatem ſuam, * offeret arietem im- 18
maculatum de gregibus ſacerdoti, iuxta
menſuram, æſtimationemq. peccati: qui
orabit pro eo, quia neſciens fecerit: &
dimittetur ei, * quia per errorem de- 19
liquit in Dominum.

6

per contem-ptum ſi quis peccauerit.

LOcutus eſt Dominus ad Moyſen, 1 A
dicens: * Anima quæ peccauerit, & 2
contempto Domino, negauerit proxi-
mo ſuo depoſitum quod fidei eius cre-
ditum fuerat, vel vi aliquid extorſerit,
aut calumniam fecerit, * ſiue rem per- 3
ditam inuenerit, & inficians inſuper
peierauerit, & quodlibet aliud ex plu-
ribus fecerit, in quibus ſolent peccare
homines, * conuicta delicti, reddet 4
* omnia quæ per fraudem voluit ob- 5
tinere, integra, [a] & quintam inſuper
partem Domino cui damnum intule-
rat. * Pro peccato autem ſuo offeret 6
arietem immaculatum de grege, & da-
bit eum ſacerdoti, iuxta æſtimationem,
menſuramq. delicti: * qui rogabit pro 7
eo coram Domino, & dimittetur illi
pro ſingulis quæ faciendo peccauit.

b) Præcepta ſpecialia.

α) Sacerdotum officia & iura:

* Locutusq. eſt Dominus ad Moy- 8
ſen, dicens: * Præcipe Aaron & filijs 9
eius: Hæc eſt lex holocauſti: Crema- B
bitur in altari tota nocte vſque mane:
ignis ex eodem altari erit. * veſtietur 10
tunica ſacerdos & feminalibus lineis:
tolletq. cineres, quos vorans ignis exuſ-
11 ſit, & ponens iuxta altare, * ſpoliabitur
prioribus veſtimentis, indutusq. alijs,
efferet eos extra caſtra, & in loco mun-
diſſimo vſque ad fauillam conſumi fa-
12 ciet. * Ignis autem in altari ſemper
ardebit, quem nutriet ſacerdos ſubij-
ciens ligna mane per ſingulos dies,
& impoſito holocauſto, deſuper ado-
13 lebit adipes pacificorum. * Ignis eſt
iſte perpetuus, qui numquam deficiet
in altari.

in holocauſto,

14 * Hæc eſt lex ſacrificij & libamen-
torum, quæ offerent filij Aaron coram
15 Domino, & coram altari. * Tollet ſa-
cerdos pugillum ſimilæ, quæ conſperſa
eſt oleo, & totum thus, quod ſuper
ſimilam poſitum eſt: adolebitq. illud
in altari in monimentum odoris ſua-
16 uiſſimi Domino: * reliquam autem
C partem ſimilæ comedet Aaron cum
filijs ſuis, abſque fermento: & come-
det in loco Sancto Atrij tabernaculi.
17 * Ideo autem non fermentabitur, quia
pars eius in Domini offertur incenſum.
Sanctum ſanctorum erit, ſicut pro pec-
18 cato atque delicto. * Mares tantum
ſtirpis Aaron comedent illud. Legiti-
mum ac ſempiternum erit in genera-
tionibus veſtris de ſacrificijs Domini.
omnis, qui tetigerit illa, ſanctificabitur.
19 * Locutusq. eſt Dominus ad Moyſen,
20 dicens: * Hæc eſt oblatio Aaron, &
filiorum eius, quam offerre debent Do-
mino in die vnctionis ſuæ. Decimam
partem ephi offerent ſimilæ in ſacri-
ficio ſempiterno, medium eius mane,
21 & medium eius veſpere: * quæ in
ſartagine oleo conſperſa frigetur. Of-
feret autem eam calidam in odorem
22 ſuauiſſimum Domino * ſacerdos, qui
iure patri ſucceſſerit, & tota cremabi-
23 tur in altari. * Omne enim ſacrificium
D ſacerdotum igne conſumetur, nec quiſ-
quam comedet ex eo.

in fertis,

in hoſtia pro peccato,

24 * Locutus eſt autem Dominus ad
25 Moyſen, dicens: * Loquere Aaron &
filijs eius: Iſta eſt lex hoſtiæ pro pec-
cato: In loco vbi offertur holocauſtum,
immolabitur coram Domino. Sanctum
26 ſanctorum eſt. * Sacerdos qui offert,
comedet eam in loco ſancto, in atrio
27 tabernaculi. * Quidquid tetigerit car-
nes eius, ſanctificabitur. Si de ſanguine

[a] Num. 5. a. 7.

illius vestis fuerit aspersa, lauabitur in
loco sancto. * Vas autem fictile, in quo 28
cocta est, confringetur. quòd si vas
æneum fuerit, defricabitur, & lauabi-
tur aqua. * Omnis masculus de genere 29
sacerdotali vescetur de carnibus eius,
quia Sanctum sanctorum est. * Hostia 30
enim quæ cæditur pro peccato, [a]cuius
sanguis infertur in tabernaculum testi-
monij ad expiandum in Sanctuario,
non comedetur, sed comburetur igni. 7

in hostia pro delicto,

HÆc quoque lex hostiæ pro de- 1
licto, Sancta sanctorum est: * idcirco A 2
vbi immolabitur holocaustum, macta-
bitur & victima pro delicto: sanguis
eius per gyrum altaris fundetur. * Of- 3
ferent ex ea caudam & adipem qui
operit vitalia: * Duos renunculos, & 4
pinguedinem quæ iuxta ilia est, reti-
culumq. iecoris cum renunculis. * & 5
adolebit ea sacerdos super altare: in-
censum est Domini pro delicto. * Om- 6
nis masculus de sacerdotali genere, in
loco sancto vescetur his carnibus, quia
Sanctum sanctorum est. * Sicut pro 7
peccato offertur hostia, ita & pro de-
licto: vtriusque hostiæ lex vna erit: ad
sacerdotem, qui eam obtulerit, perti-
nebit. * Sacerdos qui offert holocausti 8
victimam, habebit pellem eius. * Et 9
omne sacrificium similæ, quod coqui-
tur in clibano, & quidquid in crati-
cula, vel in sartagine præparatur, eius
erit sacerdotis a quo offertur: * siue 10
oleo conspersa, siue arida fuerint, cun- B
ctis filijs Aaron mensura æqua per sin-
gulos diuidetur.

in pacificis,

* Hæc est lex hostiæ pacificorum quæ 11
offertur Domino. * Si pro gratiarum 12
actione oblatio fuerit, offerent panes
absque fermento consperso oleo, &
lagana azyma vncta oleo, coctamq.
similam, & collyridas olei admistione
conspersas: * panes quoque fermen- 13
tatos cum hostia gratiarum, quæ im-
molatur pro pacificis: * ex quibus vnus 14
pro primitijs offeretur Domino, & erit
sacerdotis qui fundet hostiæ sangui-
nem. * cuius carnes eadem comedentur 15
die, nec remanebit ex eis quidquam
vsque mane. * Si voto, vel sponte quis- 16
piam obtulerit hostiam, eadem simi-
liter edetur die: sed & si quid in cra-
stinum remanserit, vesci licitum est:
* quidquid autem tertius inuenerit dies, 17

18 ignis absumet. * si quis de carnibus
victimæ pacificorum die tertio come-
derit, irrita fiet oblatio, nec proderit
offerenti: quin potius quæcumque ani-
ma tali se edulio contaminauerit, præ-
19 uaricationis rea erit. * Caro, quæ ali-
C quid tetigerit immundum, non come-
detur, sed comburetur igni: qui fuerit
20 mundus, vescetur ex ea. * Anima pol-
luta quæ ederit de carnibus hostiæ
pacificorum, quæ oblata est Domino,
21 peribit de populis suis. * Et quæ teti-
gerit immunditiam hominis, vel iu-
menti, siue omnis rei, quæ polluere
potest, & comederit de huiuscemodi
carnibus, interibit de populis suis.
22 * Locutusq. est Dominus ad Moysen,
23 dicens: * Loquere filijs Israel: Adi-
pem ouis, & bouis, & capræ non co-
24 medetis. * Adipem cadaueris morti-
cini, & eius animalis, quod a bestia
captum est, habebitis in varios vsus.
25 * Si quis adipem, qui offerri debet in
incensum Domini, comederit, peribit
26 de populo suo. * Sanguinem quoque
omnis animalis non sumetis in cibo,
tam de auibus quàm de pecoribus.
27 * Omnis anima, quæ ederit sanguinem,
28 peribit de populis suis. * Locutusq.
29 est Dominus ad Moysen, dicens: * Lo-
quere filijs Israel, dicens: Qui offert
victimam pacificorum Domino, offerat
simul & sacrificium, id est, libamenta
30 eius. * tenebit manibus adipem hostiæ,
D & pectusculum: cumq. ambo oblata
Domino consecrauerit, tradet sacerdoti,
31 * qui adolebit adipem super altare, pe-
ctusculum autem erit Aaron, & filio-
32 rum eius. * armus quoque dexter de
pacificorum hostijs cedet in primitias
33 sacerdotis. * Qui obtulerit sanguinem
& adipem, filiorum Aaron, ipse habe-
bit & armum dextrum in portione sua.
34 * Pectusculum enim eleuationis, & ar-
mum separationis tuli a filijs Israel de
hostijs eorum pacificis, & dedi Aaron
sacerdoti, & filijs eius lege perpetua,
ab omni populo Israel.

adeps & sanguis ne comedantur.

35 * Hæc est vnctio Aaron & filiorum
eius in ceremonijs Domini die qua
obtulit eos Moyses, vt sacerdotio fun-
36 gerentur, * & quæ præcepit eis dari
Dominus a filijs Israel religione per-
37 petua in generationibus suis. * Ista

β) Conclusio omnium præceptorum.

---

[a] Heb. 13. b. 11. Sup. 4. a. 5.

eſt lex holocauſti, & ſacrificij pro pec-
cato atque delicto, & pro conſecratione
& pacificorum victimis: * quam con- 38
ſtituit Dominus Moyſi in monte Sinai,
quando mandauit filijs Iſrael vt offer-
rent oblationes ſuas Domino in de-
ſerto Sinai.

2. De ſacerdotibus.

a) Conſecratio ſacerdotum:

veſtiuntur & vnguntur,

8
LOcutusq. eſt Dominus ad Moy- 1
ſen, dicens: * Tolle Aaron cum filijs A 2
ſuis, veſtes eorum, & vnctionis oleum,
vitulum pro peccato, duos arietes, ca-
niſtrum cum azymis, * & congregabis 3
omnem cœtum ad oſtium tabernaculi.
* Fecit Moyſes vt Dominus impera- 4
uerat. Congregataq. omni turba ante
fores tabernaculi, * ait: Iſte eſt ſermo, 5
quem iuſſit Dominus fieri.
* Statimq. obtulit Aaron & filios eius. 6
Cumq. lauiſſet eos, * veſtiuit ponti- 7
ficem ſubucula linea, accingens eum
balteo, & induens eum tunica hyacin-
thina, & deſuper humerale impoſuit,
* quod aſtringens cingulo aptauit ra- 8
tionali, in quo erat Doctrina & Veritas.
* Cidari quoque texit caput: & ſuper 9
eam, contra frontem, poſuit laminam B
auream conſecratam in ſanctificatione,
ſicut præceperat ei Dominus. * Tulit 10
& vnctionis oleum, quo liniuit taber-
naculum cum omni ſupellectili ſua.
* Cumq. ſanctificans aſperſiſſet altare 11
ſeptem vicibus, vnxit illud, & omnia
vaſa eius, labrumq. cum baſi ſua ſan-
ctificauit oleo. * [a] Quod fundens ſuper 12
caput Aaron, vnxit eum, & conſecra-
uit: * filios quoque eius oblatos ve- 13
ſtiuit tunicis lineis, & cinxit balteis,
impoſuitq. mitras, vt iuſſerat Dominus.

ſanctificantur ſacrificijs,

* Obtulit & vitulum pro peccato. 14
cumq. ſuper caput eius poſuiſſet Aa- C
ron, & filij eius manus ſuas, * immola- 15
uit eum: hauriens ſanguinem, & tincto
digito, tetigit cornua altaris per gy-
rum. quo expiato & ſanctificato, fudit
reliquum ſanguinem ad fundamenta
eius. * Adipem vero qui erat ſuper 16
vitalia, & reticulum iecoris, duosq. re-
nunculos, cum aruinulis ſuis adoleuit
ſuper altare: * vitulum cum pelle, & 17
carnibus, & fimo, cremans extra caſtra,
ſicut præceperat Dominus. * Obtulit 18
& arietem in holocauſtum: ſuper cuius
caput cum impoſuiſſent Aaron & filij
19 eius manus ſuas, * immolauit eum, &
fudit ſanguinem eius per circuitum
20 altaris. * Ipſumq. arietem in fruſta
concidens, caput eius, & artus, & adi-
21 pem adoleuit igni, * lotis prius inte-
D ſtinis & pedibus. totumq. ſimul arie-
tem incendit ſuper altare, eo quòd
eſſet holocauſtum ſuauiſſimi odoris
22 Domino, ſicut præceperat ei. * Obtu-
lit & arietem ſecundum, in conſecra-
tione ſacerdotum: poſueruntq. ſuper
caput eius Aaron & filij eius manus
23 ſuas. * quem cum immolaſſet Moyſes,
ſumens de ſanguine eius, tetigit ex-
tremum auriculæ dextræ Aaron, &
pollicem manus eius dextræ, ſimiliter
24 & pedis. * Obtulit & filios Aaron.
E cumq. de ſanguine arietis immolati
tetigiſſet extremum auriculæ ſingulo-
rum dextræ, & pollices manus ac pe-
dis dextri, reliquum fudit ſuper altare
25 per circuitum: * adipem vero, & cau-
dam, omnemq. pinguedinem quæ ope-
rit inteſtina, reticulumq. iecoris, &
duos renes cum adipibus ſuis, & armo
26 dextro ſeparauit. * Tollens autem de
caniſtro azymorum, quod erat coram
Domino, panem abſque fermento, &
collyridam conſperſam oleo, laganumq.
poſuit ſuper adipes, & armum dex-
27 trum, * tradens ſimul omnia Aaron &
filijs eius. Qui poſtquam leuauerunt
28 ea coram Domino, * rurſum ſuſcepta
F de manibus eorum, adoleuit ſuper al-
tare holocauſti, eo quòd conſecrationis
eſſet oblatio, in odorem ſuauitatis, ſa-
29 crificij Domino. * Tulitq. pectuſculum
eleuans illud coram Domino, de ariete
conſecrationis in partem ſuam, ſicut
30 præceperat ei Dominus. * Aſſumenſq.
vnguentum, & ſanguinem qui erat in
altari, aſperſit ſuper Aaron & veſti-
menta eius, & ſuper filios illius ac
veſtes eorum.

inſtruuntur præceptis.

31 * Cumq. ſanctificaſſet eos in veſtitu
ſuo, præcepit eis, dicens: Coquite car-
nes ante fores tabernaculi, & ibi co-
G medite eas. panes quoque conſecra-
tionis edite, qui poſiti ſunt in caniſtro,
ſicut præcepit mihi Dominus, dicens:
[b] Aaron & filij eius comedent eos:
32 * quidquid autem reliquum fuerit de
33 carne & panibus, ignis abſumet. * De
oſtio quoque tabernaculi non exibitis

[a] Eccl. 45. c. 18. — [b] Exo. 29. c. 32. Inf. 24. b. 9.

feptem diebus, vfque ad diem quo
complebitur tempus confecrationis ve-
ftræ. feptem enim diebus finitur con-
fecratio: * ficut & impræfentiarum 34
factum eft, vt ritus facrificij comple-
retur. * Die ac nocte manebitis in ta- 35
bernaculo obferuantes cuftodias Do-
mini, ne moriamini: fic enim mihi
præceptum eft. * Feceruntq. Aaron 36
& filij eius cuncta quæ locutus eft Do-
minus per manum Moyfi.

β) Primitiæ facerdotum: FActo autem octauo die, vocauit 9 1
Moyfes Aaron & filios eius, ac maiores A
mandatum natu Ifrael, dixitq. ad Aaron: * Tolle 2
& prædictio Moyfis, de armento vitulum pro peccato, &
arietem in holocauftum, vtrumque im-
maculatum, & offer illos coram Do-
mino. * Et ad filios Ifrael loquêris: 3
Tollite hircum pro peccato, & vitu-
lum, atque agnum anniculos, & fine
macula in holocauftum, * bouem & 4
arietem pro pacificis: & immolate eos
coram Domino, in facrificio fingulo-
rum fimilam confperfam oleo offe-
rentes. hodie enim Dominus appare-
bit vobis. * Tulerunt ergo cuncta quæ 5
iufferat Moyfes ad oftium tabernaculi: B
vbi cum omnis multitudo aftaret, * ait 6
Moyfes: Ifte eft fermo, quem præce-
pit Dominus: facite, & apparebit vo-
bis gloria eius. * Et dixit ad Aaron: 7
Accede ad altare, & immola pro pec-
cato tuo: offer holocauftum, & depre-
care pro te & pro populo. cumq. ma-
ctaueris hoftiam populi, ora pro eo,
ficut præcepit Dominus.
immolatio & benedictio, * Statimq. Aaron accedens ad altare, 8
immolauit vitulum pro peccato fuo:
* cuius fanguinem obtulerunt ei filij 9
fui: in quo tingens digitum, tetigit
cornua altaris, & fudit refiduum ad
bafim eius. * Adipemq. & renunculos, 10
ac reticulum iecoris, quæ funt pro
peccato, adoleuit fuper altare, ficut
præceperat Dominus Moyfi: * carnes 11
vero & pellem eius extra caftra com-
buffit igni. * Immolauit & holocaufti 12
victimam: obtuleruntq. ei filij fui fan- C
guinem eius, quem fudit per altaris
circuitum. * ipfam etiam hoftiam in 13
frufta concifam, cum capite & mem-
bris fingulis obtulerunt. quæ omnia
fuper altare cremauit igni, * lotis aqua 14
prius inteftinis & pedibus. * Et pro 15
peccato populi offerens, mactauit hir-
16 cum: expiatoq. altari, * fecit holocau-
17 ftum, * addens in facrificio libamenta,
quæ pariter offeruntur, & adolens ea
fuper altare, abfque ceremonijs holo-
18 caufti matutini. * Immolauit & bouem
atque arietem, hoftias pacificas po-
puli: obtuleruntq. ei filij fui fangui-
nem, quem fudit fuper altare in cir-
19 cuitum. * Adipem autem bouis, &
D caudam arietis, renunculosq. cum adi-
20 pibus fuis, & reticulum iecoris * po-
fuerunt fuper pectora. cumq. cremati
21 effent adipes fuper altare, * pectora
eorum, & armos dextros feparauit
Aaron, eleuans coram Domino, ficut
22 præceperat Moyfes. * Et extendens
manus ad populum, benedixit ei. Sicq.
completis hoftijs pro peccato, & holo-
23 cauftis, & pacificis, defcendit. * Ingreffi
autem Moyfes & Aaron in taberna-
culum teftimonij, & deinceps egreffi
benedixerunt populo.
[a] Apparuitq. gloria Domini omni apparitio gloriæ Domini.
24 multitudini: * & ecce egreffus ignis
a Domino, deuorauit holocauftum, &
adipes qui erant fuper altare. Quod
cum vidiffent turbæ, laudauerunt Do-
minum, ruentes in facies fuas.

10 1 A ARreptisq. Nadab, & Abiu filij Aa- γ) Educatio facerdotum:
ron thuribulis, [b] pofuerunt ignem, &
incenfum defuper, offerentes coram caftigatio primogenitorum,
Domino ignem alienum: quod eis præ-
2 ceptum non erat. * Egreffusq. ignis a
Domino, deuorauit eos, & mortui funt
3 coram Domino. * Dixitq. Moyfes ad
Aaron: Hoc eft quod locutus eft Do-
minus: Sanctificabor in ijs, qui ap-
propinquant mihi, & in confpectu om-
nis populi glorificabor. Quod audiens
4 tacuit Aaron. * Vocatis autem Moyfes
Mifaele, & Elifaphan filijs Oziel, pa-
trui Aaron, ait ad eos: Ite & tollite
fratres veftros de confpectu Sanctuarij,
5 & afportate extra caftra. * Confeftimq.
pergentes, tulerunt eos ficut iacebant,
veftitos lineis tunicis, & eiecerunt fo-
6 ras, vt fibi fuerat imperatum. * Lo-
B cutusq. eft Moyfes ad Aaron, & ad
Eleazar, & Ithamar filios eius: Capita
veftra nolite nudare, & veftimenta no-
lite fcindere, ne forte moriamini, &
fuper omnem cœtum oriatur indi-
gnatio. Fratres veftri, & omnis domus

[a] 2. Mac. 2. c. 10. — [b] Num. 3. a. 4. 26. g. 61. 1. Par. 24. a. 2.

Iſrael plangant incendium quod Do-
minus ſuſcitauit: * vos autem non 7
egrediemini fores tabernaculi, alio-
quin peribitis: oleum quippe ſanctæ
vnctionis eſt ſuper vos. Qui fecerunt
omnia iuxta præceptum Moyſi.
inſtitutio * Dixit quoque Dominus ad Aaron: 8
reliquorum. * Vinum, & omne quod inebriare po- 9
teſt, non bibetis tu & filij tui, quando
intratis in tabernaculum teſtimonij, ne
moriamini: quia præceptum ſempi-
ternum eſt in generationes veſtras. * Et 10
vt habeatis ſcientiam diſcernendi inter
ſanctum & profanum, inter pollutum
& mundum: * doceatisq. filios Iſrael 11
omnia legitima mea quæ locutus eſt
Dominus ad eos per manum Moyſi.
* Locutusq. eſt Moyſes ad Aaron, & ad 12
Eleazar, & Ithamar filios eius, qui erant C
reſidui: Tollite ſacrificium, quod re-
manſit de oblatione Domini, & come-
dite illud abſque fermento iuxta altare,
quia Sanctum ſanctorum eſt. * Come- 13
detis autem in loco ſancto: quod datum
eſt tibi & filijs tuis de oblationibus Do-
mini, ſicut præceptum eſt mihi. * Pe- 14
ctuſculum quoque quod oblatum eſt,
& armum qui ſeparatus eſt, edetis in
loco mundiſſimo tu & filij tui, & filiæ
tuæ tecum. tibi enim ac liberis tuis re-
poſita ſunt de hoſtijs ſalutaribus filio-
rum Iſrael: * eo quòd armum & pectus, 15
& adipes qui cremantur in altari, eleua-
uerunt coram Domino, & pertineant
ad te, & ad filios tuos lege perpetua,
ſicut præcepit Dominus. * [a] Inter hæc, 16
hircum, qui oblatus fuerat pro peccato, D
cum quæreret Moyſes, exuſtum repe-
rit: iratusq. contra Eleazar & Ithamar
filios Aaron, qui remanſerant, ait: * Cur 17
non comediſtis hoſtiam pro peccato in
loco ſancto, quæ Sancta ſanctorum eſt,
& data vobis vt portetis iniquitatem
multitudinis, & rogetis pro ea in con-
ſpectu Domini, * præſertim cum de 18
ſanguine illius non ſit illatum intra
ſancta, & comedere debueritis eam in
Sanctuario, ſicut præceptum eſt mihi?
* Reſpondit Aaron: Oblata eſt hodie 19
victima pro peccato, & holocauſtum
coram Domino: mihi autem accidit
quod vides. quomodo potui comedere
eam, aut placere Domino in ceremo-
nijs mente lugubri? * Quod cum au- 20
diſſet Moyſes, recepit ſatisfactionem.

11 LOcutusq. eſt Dominus ad Moyſen II. De perficiendo populo.
1 A & Aaron, dicens: * Dicite filijs Iſrael:
2 [b] Hæc ſunt animalia quæ comedere de-
betis de cunctis animantibus terræ: I. De munditia Leuitica.
3 * Omne quod habet diuiſam vngulam,
& ruminat in pecoribus, comedetis.
4 * Quidquid autem ruminat quidem, & a) Variæ leges.
habet vngulam, ſed non diuidit eam,
ſicut camelus & cetera, non comede- α) De animalibus mundis & immundis:
tis illud, & inter immunda reputabitis.
5 * Chœrogryllus qui ruminat, vngulamq.
6 non diuidit, immundus eſt. * Lepus pecoribus,
quoque: nam & ipſe ruminat, ſed vn-
7 gulam non diuidit. * Et [c] ſus: qui cum
8 vngulam diuidat, non ruminat. * ho-
rum carnibus non veſcemini, nec ca-
dauera contingetis, quia immunda ſunt
vobis.
9 * Hæc ſunt quæ gignuntur in aquis, aquatilijs,
B & veſci licitum eſt. Omne quod habet
pinnulas & ſquamas, tam in mari quàm
in fluminibus & ſtagnis, comedetis.
10 * Quidquid autem pinnulas & ſqua-
mas non habet eorum quæ in aquis
mouentur & viuunt, abominabile vo-
11 bis, * execrandumq. erit, carnes eorum
non comedetis, & morticina vitabitis.
12 * Cuncta quæ non habent pinnulas &
ſquamas in aquis, polluta erunt.
13 * Hæc ſunt quæ de auibus come- volucribus,
dere non debetis, & vitanda ſunt vo-
bis: Aquilam, & gryphem, & haliæ-
14 etum, * & miluum ac vulturem iuxta
15 genus ſuum, * & omne coruini gene-
16 ris in ſimilitudinem ſuam, * ſtruthio-
nem, & noctuam, & larum, & accipi-
17 trem iuxta genus ſuum: * bubonem,
18 & mergulum, & ibin, * & cygnum, &
19 onocrotalum, & porphyrionem, * he-
C rodionem & charadrion iuxta genus
ſuum, vpupam quoque, & veſpertilio-
20 nem. * Omne de volucribus quod
graditur ſuper quattuor pedes, abo-
21 minabile erit vobis. * Quidquid autem
ambulat quidem ſuper quattuor pe-
des, ſed habet longiora retro crura,
22 per quæ ſalit ſuper terram, * come-
dere debetis, vt eſt bruchus in genere
ſuo, & attacus atque ophiomachus,
ac locuſta, ſingula iuxta genus ſuum.
23 * Quidquid autem ex volucribus quat-
tuor tantum habet pedes, execrabile
24 erit vobis: * & quicumque morticina
D eorum tetigerit, polluetur, & erit im-
25 mundus vſque ad veſperum: * & ſi

[a] 2. Mach. 2. c. 11. — [b] Deu. 14. a. 4. — [c] 2. Mac. 6. d. 18.

neceſſe fuerit vt portet quippiam ho-
rum mortuum, lauabit veſtimenta ſua,
& immundus erit vſque ad occaſum
ſolis.
quadrupedibus, * Omne animal quod habet quidem 26
vngulam, ſed non diuidit eam, nec
ruminat, immundum erit: & qui teti-
gerit illud, contaminabitur. * Quod 27
ambulat ſuper manus ex cunctis ani-
mantibus, quæ incedunt quadrupedia,
immundum erit: qui tetigerit morticina
eorum, polluetur vſque ad veſperum.
* Et qui portauerit huiuſcemodi cada- 28
uera, lauabit veſtimenta ſua, & im-
mundus erit vſque ad veſperum: quia
omnia hæc immunda ſunt vobis.
beſtiolis, * Hæc quoque inter polluta reputa- 29
buntur de his, quæ mouentur in terra, E
muſtela & mus & crocodilus, ſingula
iuxta genus ſuum, * mygale, & cha- 30
mæleon, & ſtellio, & lacerta, & talpa:
* omnia hæc immunda ſunt. Qui teti- 31
gerit morticina eorum, immundus erit
vſque ad veſperum: * & ſuper quod ce- 32
ciderit quidquam de morticinis eorum,
polluetur tam vas ligneum & veſti-
mentum, quàm pelles & cilicia: & in
quocumque fit opus, tingentur aqua,
& polluta erunt vſque ad veſperum,
& ſic poſtea mundabuntur. * Vas au- 33
tem fictile, in quod horum quidquam
intro ceciderit, polluetur, & idcirco
frangendum eſt. * Omnis cibus, quem 34
comedetis, ſi fuſa fuerit ſuper eum
aqua, immundus erit: & omne liquens
quod bibitur de vniuerſo vaſe, im-
mundum erit. * Et quidquid de mor- 35
ticinis huiuſcemodi ceciderit ſuper il- F
lud, immundum erit: ſiue clibani, ſiue
chytropodes, deſtruentur, & immundi
erunt. * Fontes vero & ciſternæ, & 36
omnis aquarum congregatio munda
erit. Qui morticinum eorum tetigerit,
polluetur. * Si ceciderit ſuper ſemen- 37
tem, non polluet eam. * Si autem 38
quiſpiam aqua ſementem perfuderit,
& poſtea morticinis tacta fuerit, illico
polluetur.
cadauere mundi, * Si mortuum fuerit animal, quod 39
licet vobis comedere, qui cadauer eius
tetigerit, immundus erit vſque ad ve-
ſperum: * & qui comederit ex eo 40
quippiam, ſiue portauerit; lauabit ve-
ſtimenta ſua, & immundus erit vſque
ad veſperum.

41 * Omne quod reptat ſuper terram, reptilibus,
abominabile erit, nec aſſumetur in ci-
42 bum. * Quidquid ſuper pectus qua-
G drupes graditur, & multos habet pe-
des, ſiue per humum trahitur, non
43 comedetis, quia abominabile eſt. * No-
lite contaminare animas veſtras, nec
tangatis quidquam eorum, ne immundi
44 ſitis. * Ego enim ſum Dominus Deus
veſter: [a] ſancti eſtote, quia ego ſanctus
ſum. Ne polluatis animas veſtras in
omni reptili quod mouetur ſuper ter-
45 ram. * Ego enim ſum Dominus, qui
eduxi vos de Terra Ægypti, vt eſſem
vobis in Deum. Sancti eritis, quia ego
ſanctus ſum.
46 * Iſta eſt lex animantium ac volu- concluſio.
crum, & omnis animæ viuentis, quæ
mouetur in aqua, & reptat in terra,
47 * vt differentias noueritis mundi, &
immundi, & ſciatis quid comedere &
quid reſpuere debeatis.

12
1 LOcutusq. eſt Dominus ad Moy- β) De puerpera:
A ſen, dicens: * Loquere filijs Iſrael, &
2 dices ad eos: [b] Mulier, ſi ſuſcepto ſe- immunditia,
mine pepererit maſculum, immunda
erit ſeptem diebus iuxta dies ſepara-
3 tionis menſtruæ. * [c] Et die octauo cir-
4 cumcidetur infantulus: * ipſa vero
B triginta tribus diebus manebit in ſan-
guine purificationis ſuæ. Omne ſan-
ctum non tanget, nec ingredietur in
Sanctuarium, donec impleantur dies
5 purificationis ſuæ. * Sin autem femi-
nam pepererit, immunda erit duabus
hebdomadibus iuxta ritum fluxus men-
ſtrui, & ſexaginta ſex diebus manebit
in ſanguine purificationis ſuæ.
6 * Cumq. expleti fuerint dies purifica- & purificatio eius.
C tionis ſuæ, pro filio, ſiue pro filia, defe-
ret agnum anniculum in holocauſtum,
& pullum columbæ ſiue turturem pro
peccato, ad oſtium tabernaculi teſti-
7 monij, & tradet ſacerdoti * qui offeret
illa coram Domino, & orabit pro ea,
& ſic mundabitur a profluuio ſangui-
D nis ſui. iſta eſt lex parientis maſculum
8 aut feminam. * Quòd ſi non inuene-
rit manus eius, nec potuerit offerre
agnum, ſumet [d] duos turtures vel duos
pullos columbarum, vnum in holo-
cauſtum, & alterum pro peccato. ora-
bitq. pro ea ſacerdos, & ſic munda-
bitur.

---

[a] 1. Pet. 1. c. 16. — [b] Luc. 2. c. 22. — [c] Ioan. 7. c. 22. Luc. 2. c. 21. — [d] Sup. 5. c. 11. Luc. 2. d. 24.

γ) De lepra: LOcutusq. eſt Dominus ad Moy- 13
ſen, & Aaron, dicens: * Homo, in 1 A
cognitio lepræ: cuius cute & carne ortus fuerit diuer- 2
ſus color ſiue puſtula, aut quaſi lucens
quippiam, id eſt plaga lepræ, addu-
cetur ad Aaron ſacerdotem, vel ad
in cute & carne, vnum quemlibet filiorum eius. * Qui 3
cum viderit lepram in cute, & pilos
in album mutatos colorem, ipſamq.
ſpeciem lepræ humiliorem cute &
carne reliqua; plaga lepræ eſt, & ad
arbitrium eius ſeparabitur. * Sin au- 4
tem lucens candor fuerit in cute, nec
humilior carne reliqua, & pili coloris
priſtini, recludet eum ſacerdos ſeptem
diebus, * & conſiderabit die ſeptimo: 5
& ſiquidem lepra vltra non creuerit,
nec tranſierit in cute priores terminos,
rurſum recludet eum ſeptem diebus
alijs. * Et die ſeptimo contemplabitur: 6
ſi obſcurior fuerit lepra, & non cre-
uerit in cute, mundabit eum, quia
ſcabies eſt: lauabitq. homo veſtimenta
ſua, & mundus erit. * Quòd ſi poſt- 7
quam a ſacerdote viſus eſt, & reddi- B
tus munditiæ, iterum lepra creuerit;
adducetur ad eum, * & immunditiæ 8
condemnabitur. * Plaga lepræ ſi fuerit 9
in homine, adducetur ad ſacerdotem,
* & videbit eum. Cumq. color albus 10
in cute fuerit, & capillorum mutauerit
aſpectum, ipſa quoque caro viua ap-
paruerit: * lepra vetuſtiſſima iudica- 11
bitur, atque inolita cuti. Contaminabit
itaque eum ſacerdos, & non recludet,
quia perſpicuæ immunditiæ eſt. * Sin 12
autem effloruerit diſcurrens lepra in
cute, & operuerit omnem cutem a
capite vſque ad pedes, quidquid ſub
aſpectum oculorum cadit, * conſide- 13
rabit eum ſacerdos, & teneri lepra
mundiſſima iudicabit: eo quòd omnis
in candorem verſa ſit, & idcirco homo
mundus erit. * Quando vero caro vi- 14
uens in eo apparuerit, * tunc ſacerdo- 15
tis iudicio polluetur, & inter immun-
dos reputabitur. caro enim viua ſi
lepra aſpergitur, immunda eſt. * Quòd 16
ſi rurſum verſa fuerit in alborem, & C
totum hominem operuerit, * conſi- 17
derabit eum ſacerdos, & mundum eſſe
decernet. * Caro autem & cutis in 18
qua vlcus natum eſt & ſanatum, * & 19
in loco vlceris cicatrix alba apparu-
erit, ſiue ſubrufa, adducetur homo
ad ſacerdotem: * qui cum viderit lo- 20
cum lepræ humiliorem carne reliqua,
& pilos verſos in candorem, contami-
nabit eum: plaga enim lepræ orta eſt
21 in vlcere. * Quòd ſi pilus coloris eſt
priſtini, & cicatrix ſubobſcura, & vi-
cina carne non eſt humilior, recludet
22 eum ſeptem diebus. * & ſi quidem
23 creuerit, adiudicabit eum lepræ. * ſin
autem ſteterit in loco ſuo, vlceris eſt
24 cicatrix, & homo mundus erit. * Caro
autem & cutis, quam ignis exuſſerit,
& ſanata albam ſiue rufam habuerit
25 cicatricem, * conſiderabit eam ſacer-
dos, & ecce verſa eſt in alborem, &
locus eius reliqua cute eſt humilior:
contaminabit eum, quia plaga lepræ
26 in cicatrice orta eſt. * Quòd ſi pilo-
D rum color non fuerit immutatus, nec
humilior plaga carne reliqua, & ipſa
lepræ ſpecies fuerit ſubobſcura, re-
27 cludet eum ſeptem diebus, * & die
ſeptimo contemplabitur: ſi creuerit in
28 cute lepra, contaminabit eum. * ſin
autem in loco ſuo candor ſteterit non
ſatis clarus, plaga combuſtionis eſt, &
idcirco mundabitur, quia cicatrix eſt
combuſturæ.
29 * Vir, ſiue mulier, in cuius capite in capite vel barba.
vel barba germinauerit lepra, videbit
30 eos ſacerdos. * & ſiquidem humilior
fuerit locus carne reliqua, & capillus
flauus, ſolitoq. ſubtilior; contaminabit
eos, quia lepra capitis ac barbæ eſt.
31 * Sin autem viderit locum maculæ
æqualem vicinæ carni, & capillum ni-
grum: recludet eum ſeptem diebus,
32 * & die ſeptimo intuebitur. Si non cre-
E uerit macula, & capillus ſui coloris
eſt, & locus plagæ carni reliquæ æqua-
33 lis: * radetur homo abſque loco ma-
culæ, & includetur ſeptem diebus alijs.
34 * Si die ſeptimo viſa fuerit ſtetiſſe
plaga in loco ſuo, nec humilior carne
reliqua, mundabit eum, lotiſq. veſti-
35 bus ſuis mundus erit. * Sin autem poſt
emundationem rurſus creuerit macula
36 in cute, * non quæret amplius vtrum
capillus in flauum colorem ſit im-
mutatus, quia aperte immundus eſt.
37 * Porro ſi ſteterit macula, & capilli
nigri fuerint, nouerit hominem ſana-
tum eſſe, & confidenter eum pronun-
ciet mundum.
38 * Vir, ſiue mulier, in cuius cute in caluitio.
39 candor apparuerit, * intuebitur eos
ſacerdos. ſi deprehenderit ſubobſcu-
rum alborem lucere in cute, ſciat non
eſſe lepram, ſed maculam coloris can-

didi, & hominem mundum. * Vir, de 40
cuius capite capilli fluunt, caluus &
mundus eſt: * & ſi a fronte cecide- 41
rint pili, recaluaſter & mundus eſt.
* Sin autem in caluitio ſiue in recal- 42
uatione albus vel rufus color fuerit F
exortus, * & hoc ſacerdos viderit, con- 43
demnabit eum haud dubie lepræ, quæ
orta eſt in caluitio.

ſeparatio leproſi;

* Quicumque ergo maculatus fuerit 44
lepra, & ſeparatus eſt ad arbitrium
ſacerdotis, * habebit veſtimenta diſ- 45
ſuta, caput nudum, os veſte contectum,
contaminatum ac ſordidum ſe clama-
bit. * Omni tempore quo leproſus eſt, 46
& immundus, ſolus habitabit extra
caſtra.

lepra veſtimenti;

* Veſtis lanea ſiue linea, quæ le- 47
pram habuerit * in ſtamine atque ſub- 48
tegmine, aut certè pellis, vel quidquid
ex pelle confectum eſt, * ſi alba vel 49
rufa macula fuerit infecta, lepra repu-
tabitur, oſtendeturq. ſacerdoti. * qui 50
conſideratam recludet ſeptem diebus:
* & die ſeptimo rurſus aſpiciens ſi de- 51
prehenderit creuiſſe, lepra perſeuerans
eſt: pollutum iudicabit veſtimentum,
& omne in quo fuerit inuenta: * & 52
idcirco comburetur flammis. * Quòd 53
ſi eam viderit non creuiſſe, * præci- 54
piet, & lauabunt id, in quo lepra eſt,
recludetq. illud ſeptem diebus alijs.
* Et cum viderit faciem quidem pri- 55
ſtinam non reuerſam, nec tamen cre- G
uiſſe lepram, immundum iudicabit, &
igne comburet, eo quòd infuſa ſit in
ſuperficie veſtimenti vel per totum,
lepra. * Sin autem obſcurior fuerit 56
locus lepræ, poſtquam veſtis eſt lota,
abrumpet eum, & a ſolido diuidet.
* Quòd ſi vltra apparuerit in his locis, 57
quæ prius immaculata erant, lepra vo-
latilis & vaga: debet igne comburi.
* ſi ceſſauerit, lauabit aqua ea, quæ 58
pura ſunt, ſecundò, & munda erunt.
* Iſta eſt lex lepræ veſtimenti lanei 59
& linei, ſtaminis, atque ſubtegminis,
omniſq. ſupellectilis pelliceæ, quo-
modo mundari debeat, vel contami-
nari.

14

mundatio leproſi:

LOcutuſq. eſt Dominus ad Moy- 1 A
ſen, dicens: * Hic eſt ritus leproſi, 2
quando mundandus eſt: [a]Adducetur
ad ſacerdotem: * qui egreſſus de ca- 3
ſtris, cum inuenerit lepram eſſe mun-
4 datam, * præcipiet ei, qui purificatur,
vt offerat duos paſſeres viuos pro ſe,
quibus veſci licitum eſt, & lignum ce-
drinum, vermiculumq. & hyſſopum.
5 * & vnum ex paſſeribus immolari iu-
bebit in vaſe fictili ſuper aquas viuen-
6 tes: * alium autem viuum cum ligno
cedrino, & cocco & hyſſopo tinget
7 in ſanguine paſſeris immolati, * quo
aſperget illum, qui mundandus eſt,
ſepties, vt iure purgetur: & dimittet
paſſerem viuum, vt in agrum auolet.
8 * Cumq. lauerit homo veſtimenta ſua,
radet omnes pilos corporis, & lauabi-
tur aqua: purificatuſq. ingredietur ca-
ſtra, ita dumtaxat vt maneat extra ta-
9 bernaculum ſuum ſeptem diebus, * &
die ſeptimo radet capillos capitis, bar-
bamq. & ſupercilia, ac totius corporis
B pilos.

oblatio diuitis aut pauperis;

Et lotis rurſum veſtibus & corpore,
10 * die octauo aſſumet duos agnos im-
maculatos, & ouem anniculam abſque
macula, & tres decimas ſimilæ in ſacri-
ficium, quæ conſperſa ſit oleo, & ſe-
11 orſum olei ſextarium. * Cumq. ſacer-
dos purificans hominem, ſtatuerit eum,
& hæc omnia coram Domino in oſtio
12 tabernaculi teſtimonij, * tollet agnum,
& offeret eum pro delicto, oleiq. ſex-
tarium. & oblatis ante Dominum om-
13 nibus, * immolabit agnum, vbi ſolet
immolari hoſtia pro peccato, & holo-
cauſtum, id eſt, in loco ſancto. Sicut
enim pro peccato, ita & pro delicto ad
ſacerdotem pertinet hoſtia: Sancta ſan-
14 ctorum eſt. * Aſſumenſq. ſacerdos de
ſanguine hoſtiæ, quæ immolata eſt pro
delicto, ponet ſuper extremum auri-
culæ dextræ eius qui mundatur, &
ſuper pollices manus dextræ & pedis:
15 * & de olei ſextario mittet in manum
16 ſuam ſiniſtram, * tingetq. digitum dex-
trum in eo, & aſperget coram Domino
17 ſepties. * quod autem reliquum eſt
C olei in læua manu, fundet ſuper ex-
tremum auriculæ dextræ eius qui mun-
datur, & ſuper pollices manus ac pe-
dis dextri, & ſuper ſanguinem qui
18 effuſus eſt pro delicto, * & ſuper caput
19 eius. * Rogabitq. pro eo coram Do-
mino, & faciet ſacrificium pro peccato.
20 tunc immolabit holocauſtum, * & po-
net illud in altari cum libamentis ſuis,
21 & homo rite mundabitur. * Quòd ſi

[a] Matt. 8. a. 4. Mar. 1. d. 44. Luc. 5. c. 14.

pauper eſt, & non poteſt manus eius
inuenire quæ dicta ſunt, pro delicto
aſſumet agnum ad oblationem, vt ro-
get pro eo ſacerdos, decimamq. par-
tem ſimilæ conſperſæ oleo in ſacrifi-
cium, & olei ſextarium, * [a]duosq. 22
turtures ſiue duos pullos columbæ,
quorum vnus ſit pro peccato, & alter
in holocauſtum: * offeretq. ea die 23
octauo purificationis ſuæ ſacerdoti, ad D
oſtium tabernaculi teſtimonij coram
Domino. * qui ſuſcipiens agnum pro 24
delicto & ſextarium olei, leuabit ſimul:
* immolatoq. agno, de ſanguine eius 25
ponet ſuper extremum auriculæ dex-
træ illius qui mundatur, & ſuper pol-
lices manus eius ac pedis dextri: * olei 26
vero partem mittet in manum ſuam
ſiniſtram, * in quo tingens digitum 27
dextræ manus aſperget ſepties coram
Domino: * tangetq. extremum dextræ 28
auriculæ illius qui mundatur, & pol-
lices manus ac pedis dextri in loco
ſanguinis qui effuſus eſt pro delicto:
* reliquam autem partem olei, quæ 29
eſt in ſiniſtra manu, mittet ſuper ca-
put purificati, vt placet pro eo Do-
minum: * & turturem ſiue pullum 30
columbæ offeret, * vnum pro delicto, 31
& alterum in holocauſtum cum liba-
mentis ſuis. * Hoc eſt ſacrificium le- 32
proſi, qui habere non poteſt omnia in
emundationem ſui.

lepra domorum,

* Locutusq. eſt Dominus ad Moy- 33
ſen & Aaron, dicens: * Cum ingreſſi 34
fueritis Terram Chanaan, quam ego E
dabo vobis in poſſeſſionem, ſi fuerit
plaga lepræ in ædibus, * ibit cuius 35
eſt domus, nuncians ſacerdoti, & di-
cet: Quaſi plaga lepræ videtur mihi
eſſe in domo mea. * At ille præcipiet 36
vt efferant vniuerſa de domo, priuſ-
quam ingrediatur eam, & videat vtrum
leproſa ſit, ne immunda fiant omnia
quæ in domo ſunt. Intrabitq. poſtea
vt conſideret lepram domus: * & cum 37
viderit in parietibus illius quaſi valli-
culas pallore ſiue rubore deformes, &
humiliores ſuperficie reliqua, * egre- 38
dietur oſtium domus, & ſtatim claudet
illam ſeptem diebus. * Reuerſusq. die 39
ſeptimo, conſiderabit eam. ſi inuenerit
creuiſſe lepram, * iubebit erui lapides 40
in quibus lepra eſt, & proijci eos extra F
ciuitatem in locum immundum: * do- 41
mum autem ipſam radi intrinſecus per
circuitum, & ſpargi puluerem raſuræ
extra vrbem in locum immundum,
42 * lapideſq. alios reponi pro his qui
ablati fuerint, & luto alio liniri do-
43 mum. * Sin autem poſtquam eruti
ſunt lapides, & puluis eraſus, & alia
44 terra lita, * ingreſſus ſacerdos viderit
reuerſam lepram, & parietes reſperſos
maculis, lepra eſt perſeuerans, & im-
45 munda domus: * quam ſtatim de-
ſtruent, & lapides eius ac ligna, atque
vniuerſum puluerem proijcient extra
46 oppidum in locum immundum. * Qui
intrauerit domum quando clauſa eſt,
immundus erit vſque ad veſperum:
47 * & qui dormierit in ea, & comede-
rit quippiam, lauabit veſtimenta ſua.
48 * Quòd ſi introiens ſacerdos viderit
G lepram non creuiſſe in domo, poſt-
quam denuo lita fuerit, purificabit
49 eam reddita ſanitate: * & in purifica-
tionem eius ſumet duos paſſeres, li-
gnumq. cedrinum, & vermiculum at-
50 que hyſſopum: * & immolato vno
paſſere in vaſe fictili ſuper aquas viuas,
51 * tollet lignum cedrinum, & hyſſopum,
& coccum & paſſerem viuum, & tin-
get omnia in ſanguine paſſeris im-
molati, atque in aquis viuentibus, &
52 aſperget domum ſepties, * purifica-
bitq. eam tam in ſanguine paſſeris
quàm in aquis viuentibus, & in paſ-
ſere viuo, lignoq. cedrino & hyſſopo
53 atque vermiculo. * Cumq. dimiſerit
paſſerem auolare in agrum libere, ora-
bit pro domo, & iure mundabitur.
54 * Iſta eſt lex omnis lepræ & percuſ- concluſio.
55 ſuræ, * lepræ veſtium & domorum,
56 * cicatricis & erumpentium papularum,
lucentis maculæ, & in varias ſpecies,
57 coloribus immutatis, * vt poſſit ſciri
quo tempore mundum quid, vel im-
mundum ſit.

15

1 A LOcutusq. eſt Dominus ad Moyſen b) De immunditia ſexuali:
2 & Aaron, dicens: * Loquimini filijs
Iſrael, & dicite eis: Vir, qui patitur flu-
3 xum ſeminis, immundus erit. * Et tunc gonorrhœa.
iudicabitur huic vitio ſubiacere, cum
per ſingula momenta adhæſerit carni
eius, atque concreuerit fœdus humor.
4 * Omne ſtratum, in quo dormierit,
immundum erit, & vbicumque ſede-
5 rit. * Si quis hominum tetigerit le-

[a] Sup. 5. c. 11. 12. d. 8. Luc. 2. d. 24.

ctum eius, lauabit veſtimenta ſua: &
ipſe lotus aqua, immundus erit vſque
ad veſperum. * Si ſederit vbi ille ſe- 6
derat, & ipſe lauabit veſtimenta ſua:
& lotus aqua, immundus erit vſque
ad veſperum. * Qui tetigerit carnem 7
eius, lauabit veſtimenta ſua: & ipſe
lotus aqua, immundus erit vſque ad
veſperum. * Si ſaliuam huiuſcemodi 8
homo iecerit ſuper eum qui mundus
eſt, lauabit veſtimenta ſua: & lotus
aqua, immundus erit vſque ad veſpe-
rum. * Sagma, ſuper quo ſederit, im- 9
mundum erit: * & quidquid ſub eo 10
fuerit, qui fluxum ſeminis patitur, pol- B
lutum erit vſque ad veſperum. Qui
portauerit horum aliquid, lauabit ve-
ſtimenta ſua: & ipſe lotus aqua, im-
mundus erit vſque ad veſperum. * Om- 11
nis, quem tetigerit qui talis eſt, non
lotis ante manibus, lauabit veſtimenta
ſua: & lotus aqua, immundus erit
vſque ad veſperum. * Vas fictile quod 12
tetigerit, confringetur: vas autem li-
gneum lauabitur aqua. * Si ſanatus 13
fuerit qui huiuſcemodi ſuſtinet paſ-
ſionem, numerabit ſeptem dies poſt
emundationem ſui, & lotis veſtibus
& toto corpore in aquis viuentibus,
erit mundus. * Die autem octauo ſu- 14
met duos turtures, aut duos pullos
columbæ, & veniet in conſpectum Do-
mini ad oſtium tabernaculi teſtimonij,
dabitq. eos ſacerdoti. * qui faciet vnum 15
pro peccato, & alterum in holocau-
ſtum: rogabitq. pro eo coram Do-
mino, vt emundetur a fluxu ſeminis
ſui.

& ſeminis effuſione;

* Vir de quo egreditur ſemen coi- 16
tus, lauabit aqua omne corpus ſuum: C
& immundus erit vſque ad veſperum.
* Veſtem & pellem, quam habuerit, 17
lauabit aqua, & immunda erit vſque
ad veſperum. * Mulier, cum qua co- 18
ierit, lauabitur aqua, & immunda erit
vſque ad veſperum.

de menſtruali ſanguine,

* Mulier, quæ redeunte menſe pa- 19
titur fluxum ſanguinis, ſeptem diebus
ſeparabitur. * Omnis qui tetigerit eam, 20
immundus erit vſque ad veſperum:
* & in quo dormierit vel ſederit die- 21
bus ſeparationis ſuæ, polluetur. * Qui 22
tetigerit lectum eius, lauabit veſtimenta
ſua: & ipſe lotus aqua, immundus erit
vſque ad veſperum. * Omne vas, ſu- 23
per quo illa ſederit, quiſquis attigerit,
lauabit veſtimenta ſua: & ipſe lotus
aqua, pollutus erit vſque ad veſpe-
24 rum. * Si coierit cum ea vir tempore
D ſanguinis menſtrualis, immundus erit
ſeptem diebus: & omne ſtratum, in
quo dormierit, polluetur.

& fluxu ſanguinis.

25 * Mulier, quæ patitur multis die-
bus fluxum ſanguinis non in tempore
menſtruali, vel quæ poſt menſtruum
ſanguinem fluere non ceſſat, quamdiu
ſubiacet huic paſſioni, immunda erit
26 quaſi ſit in tempore menſtruo. * omne
ſtratum, in quo dormierit, & vas in
27 quo ſederit, pollutum erit. * quicum-
que tetigerit ea, lauabit veſtimenta ſua:
& ipſe lotus aqua, immundus erit vſ-
28 que ad veſperum. * Si ſteterit ſanguis,
& fluere ceſſauerit, numerabit ſeptem
29 dies purificationis ſuæ: * & die octauo
offeret pro ſe ſacerdoti duos turtures,
aut duos pullos columbarum ad oſti-
30 um tabernaculi teſtimonij: * qui vnum
faciet pro peccato, & alterum in holo-
cauſtum, rogabitq. pro ea coram Do-
mino, & pro fluxu immunditiæ eius.
31 * Docebitis ergo filios Iſrael vt caueant
immunditiam, & non moriantur in
ſordibus ſuis, cum polluerint taber-
naculum meum quod eſt inter eos.

concluſio.

32 * Iſta eſt lex eius, qui patitur flu-
xum ſeminis, & qui polluitur coitu,
33 * & quæ menſtruis temporibus ſepa-
ratur, vel quæ iugi fluit ſanguine, &
hominis, qui dormierit cum ea.

b) Dies expiationis

16
1
A LOcutuſq. eſt Dominus ad Moyſen
[a] poſt mortem duorum filiorum Aa-
ron, quando offerentes ignem alienum
2 interfecti ſunt: * & præcepit ei, dicens:
Loquere ad Aaron fratrem tuum, [b] ne
omni tempore ingrediatur Sanctuari-
um, quod eſt intra velum coram pro-
pitiatorio quo tegitur arca, vt non mo-
riatur (quia in nube apparebo ſuper
3 oraculum) * niſi hæc ante fecerit: Vi-
tulum pro peccato offeret, & arietem
4 in holocauſtum. * Tunica linea ve-
ſtietur, feminalibus lineis verenda ce-
labit: accingetur zona linea, cidarim
lineam imponet capiti: hæc enim ve-
ſtimenta ſunt ſancta: quibus cunctis,
5 cum lotus fuerit, induetur. * Suſci-
pietq. ab vniuerſa multitudine filio-

[a] Sup. 10. a. 1. 2. — [b] Exo. 30. b. 10. Heb. 9. b. 7.

ritus celebrationis, rum Iſrael duos hircos pro peccato, & B
vnum arietem in holocauſtum. *Cumq. 6
obtulerit vitulum, & orauerit pro ſe
& pro domo ſua, * duos hircos ſtare 7
faciet coram Domino in oſtio taber-
naculi teſtimonij: * mittensq. ſuper 8
vtrumque ſortem, vnam Domino, &
alteram capro emiſſario: * cuius exie- 9
rit ſors Domino, offeret illum pro pec-
cato: * cuius autem in caprum emiſ- 10
ſarium, ſtatuet eum viuum coram
Domino, vt fundat preces ſuper eo,
& emittat eum in ſolitudinem. * His 11
rite celebratis, offeret vitulum & ro-
gans pro ſe & pro domo ſua, immo-
labit eum: * aſſumptoq. thuribulo, 12
quod de prunis altaris impleuerit, &
hauriens manu compoſitum thymiama
in incenſum, vltra velum intrabit in
Sancta: * vt poſitis ſuper ignem aro- 13
matibus, nebula eorum & vapor ope- C
riat oraculum, quod eſt ſupra teſti-
monium, & non moriatur. * Tollet 14
quoque de ſanguine vituli, & aſperget
digito ſepties contra propitiatorium ad
orientem. * Cumq. mactauerit hircum 15
pro peccato populi, inferet ſanguinem
eius intra velum, ſicut præceptum eſt
de ſanguine vituli, vt aſpergat e re-
gione oraculi, * & expiet Sanctuarium 16
ab immunditijs filiorum Iſrael, & a præ-
uaricationibus eorum, cunctisq. pecca-
tis. Iuxta hunc ritum faciet taberna-
culo teſtimonij, quod fixum eſt inter
eos in medio ſordium habitationis eo- D
rum. * [a] Nullus hominum ſit in taber- 17
naculo quando pontifex Sanctuarium
ingreditur, vt roget pro ſe & pro domo
ſua, & pro vniuerſo cœtu Iſrael donec
egrediatur. *Cum autem exierit ad altare 18
quod coram Domino eſt, oret pro ſe, &
ſumptum ſanguinem vituli atque hirci
fundat ſuper cornua eius per gyrum:
* aſpergensq. digito ſepties, expiet, & 19
ſanctificet illud ab immunditijs filio-
rum Iſrael. * Poſtquam emundauerit 20
Sanctuarium, & tabernaculum, & al-
tare, tunc offerat hircum viuentem:
* & poſita vtraque manu ſuper caput 21
eius, confiteatur omnes iniquitates
filiorum Iſrael, & vniuerſa delicta at-
que peccata eorum: quæ imprecans
capiti eius, emittet illum per homi-
nem paratum, in deſertum. * Cumq. 22
portauerit hircus omnes iniquitates E
eorum in terram ſolitariam, & dimiſ-
23 ſus fuerit in deſerto, * reuertetur Aa-
ron in tabernaculum teſtimonij, & de-
poſitis veſtibus, quibus prius indutus
erat cum intraret Sanctuarium, reli-
24 ctisq. ibi, * lauabit carnem ſuam in
loco ſancto, indueturq. veſtibus ſuis.
Et poſtquam egreſſus obtulerit holo-
cauſtum ſuum ac plebis, rogabit tam
25 pro ſe quàm pro populo: * & adipem,
qui oblatus eſt pro peccatis, adolebit
26 ſuper altare. * ille vero, qui dimiſerit
caprum emiſſarium, lauabit veſtimenta
ſua & corpus aqua, & ſic ingredietur
27 in caſtra. * Vitulum autem & hircum,
F qui pro peccato fuerant immolati, &
quorum ſanguis illatus eſt in Sanctua-
rium vt expiatio compleretur, aſpor-
tabunt foras caſtra, [b] & comburent
igni tam pelles quàm carnes eorum
28 ac fimum: * & quicumque combuſ-
ſerit ea, lauabit veſtimenta ſua, &
carnem aqua, & ſic ingredietur in
caſtra.

29 * Eritq. vobis hoc legitimum ſem- & tempus.
piternum: [c] Menſe ſeptimo, decima
die menſis affligetis animas veſtras,
nullumq. opus facietis, ſiue indigena,
ſiue aduena qui peregrinatur inter vos.
30 * In hac die expiatio erit veſtri, atque
G mundatio ab omnibus peccatis veſtris:
31 coram Domino mundabimini. * ſab-
batum enim requietionis eſt, & affli-
getis animas veſtras religione perpe-
32 tua. * Expiabit autem ſacerdos, qui
vnctus fuerit, & cuius manus initiatæ
ſunt vt ſacerdotio fungatur pro patre
ſuo: indueturq. ſtola linea & veſtibus
33 ſanctis, * & expiabit Sanctuarium &
tabernaculum teſtimonij atque altare,
ſacerdotes quoque & vniuerſum po-
34 pulum. * Eritq. vobis hoc legitimum
ſempiternum, vt oretis pro filijs Iſrael,
& pro cunctis peccatis eorum ſemel
in anno. Fecit igitur ſicut præceperat
Dominus Moyſi.

2. De pietate vitæ.

17
1 ET locutus eſt Dominus ad Moy- a) In conuerſatione communi.
A
2 ſen, dicens: * Loquere Aaron & filijs
eius, & cunctis filijs Iſrael, dicens ad
eos: Iſte eſt ſermo, quem mandauit a) Sanctitas carnium:
3 Dominus, dicens: * Homo quilibet de
domo Iſrael, ſi occiderit bouem aut

---

[a] Luc. 1. a. 10 — [b] Heb. 13. b. 11. — [c] Inf. 23. e. 27.

ouem, ſiue capram in caſtris vel extra
caſtra, * & non obtulerit ad oſtium 4
tabernaculi oblationem Domino, ſan-
guinis reus erit: quaſi ſi ſanguinem
fuderit, ſic peribit de medio populi
ſui. * Ideo ſacerdoti offerre debent 5
filij Iſrael hoſtias ſuas, quas occident
occiſa ſanctificentur, in agro, vt ſanctificentur Domino ante
oſtium tabernaculi teſtimonij, & im-
molent eas hoſtias pacificas Domino.
* Fundetq. ſacerdos ſanguinem ſuper 6
altare Domini ad oſtium tabernaculi B
teſtimonij, & adolebit adipem in odo-
rem ſuauitatis Domino: * & nequa- 7
quam vltra immolabunt hoſtias ſuas
dæmonibus, cum quibus fornicati ſunt.
Legitimum ſempiternum erit illis &
poſteris eorum. * Et ad ipſos dices: 8
Homo de domo Iſrael, & de aduenis,
qui peregrinantur apud vos, qui ob-
tulerit holocauſtum ſiue victimam, * & 9
ad oſtium tabernaculi teſtimonij non
adduxerit eam, vt offeratur Domino,
interibit de populo ſuo.
ſanguis & morticina ne comedantur. * Homo quilibet de domo Iſrael, & 10
de aduenis qui peregrinantur inter C
eos, ſi comederit ſanguinem, obfir-
mabo faciem meam contra animam
illius, & diſperdam eam de populo
ſuo, * quia anima carnis in ſanguine 11
eſt: & ego dedi illum vobis, vt ſuper
altare in eo expietis pro animabus ve-
ſtris, & ſanguis pro animæ piaculo ſit.
* Idcirco dixi filijs Iſrael: Omnis anima 12
ex vobis non comedet ſanguinem, nec
ex aduenis, qui peregrinantur apud
vos. * Homo quicumque de filijs Iſrael, 13
& de aduenis, qui peregrinantur apud
vos, ſi venatione, atque aucupio cepe-
rit feram vel auem, quibus veſci lici-
tum eſt, fundat ſanguinem eius, & D
operiat illum terra. * [a] Anima enim 14
omnis carnis in ſanguine eſt: vnde
dixi filijs Iſrael: Sanguinem vniuerſæ
carnis non comedetis, quia anima car-
nis in ſanguine eſt: & quicumque co-
mederit illum, interibit. * Anima, quæ 15
comederit morticinum, vel captum a
beſtia, tam de indigenis, quàm de ad-
uenis, lauabit veſtimenta ſua & ſe-
metipſum aqua, & contaminatus erit
vſque ad veſperum: & hoc ordine
mundus fiet. * Quòd ſi non lauerit 16
veſtimenta ſua & corpus, portabit ini-
quitatem ſuam.

18 1 LOcutus eſt Dominus ad Moyſen, β) Sanctitas coniugiorum:
A dicens: * Loquere filijs Iſrael, & di-
2 ces ad eos: Ego Dominus Deus ve-
3 ſter: * iuxta conſuetudinem Terræ euitentur
Ægypti, in qua habitaſtis, non facie-
tis: & iuxta morem Regionis Cha-
naan, ad quam ego introducturus ſum
vos, non agetis, nec in legitimis eo-
4 rum ambulabitis. * Facietis iudicia
mea, & præcepta mea ſeruabitis, &
ambulabitis in eis. ego Dominus Deus
5 veſter. * [b] Cuſtodite leges meas atque
iudicia, quæ faciens homo, viuet in
eis. Ego Dominus.
6 * Omnis homo ad proximam ſan- inceſtus,
guinis ſui non accedet, vt reuelet tur-
7 pitudinem eius. Ego Dominus. * Tur-
pitudinem patris tui & turpitudinem
matris tuæ non diſcooperies: mater
tua eſt. non reuelabis turpitudinem
8 eius. * Turpitudinem vxoris patris tui
non diſcooperies: turpitudo enim pa-
9 tris tui eſt. * Turpitudinem ſororis tuæ
B ex patre, ſiue ex matre, quæ domi vel
10 foris genita eſt, non reuelabis. * Tur-
pitudinem filiæ filij tui vel neptis ex
filia non reuelabis: quia turpitudo tua
11 eſt. * Turpitudinem filiæ vxoris patris
tui, quam peperit patri tuo, & eſt ſoror
12 tua, non reuelabis. * Turpitudinem
ſororis patris tui non diſcooperies:
13 quia caro eſt patris tui. * Turpitudi-
nem ſororis matris tuæ non reuelabis,
14 eo quòd caro ſit matris tuæ. * Turpi-
tudinem patrui tui non reuelabis, nec
accedes ad vxorem eius, quæ tibi af-
15 finitate coniungitur. * Turpitudinem
nurus tuæ non reuelabis, quia vxor
filij tui eſt, nec diſcooperies ignomi-
16 niam eius. * Turpitudinem vxoris fra-
tris tui non reuelabis: quia turpitudo
17 fratris tui eſt. * Turpitudinem vxoris
C tuæ & filiæ eius non reuelabis. Filiam
filij eius, & filiam filiæ illius non ſu-
mes, vt reueles ignominiam eius: quia
caro illius ſunt, & talis coitus inceſtus
18 eſt. * Sororem vxoris tuæ in pellica-
tum illius non accipies, nec reuelabis
turpitudinem eius adhuc illa viuente.
19 * Ad mulierem, quæ patitur men- & aliæ fœditates,
ſtrua, non accedes, nec reuelabis fœ-
20 ditatem eius. * Cum vxore proximi
tui non coibis, nec ſeminis commi-
21 ſtione maculaberis. * [c] De ſemine tuo
non dabis vt conſecretur idolo Mo-

[a] Gen. 9. a. 4. Sup. 7. c. 26. — [b] Rom. 10. a. 5. Ezec. 20. b. 11. Gal. 3. b. 12. — [c] Inf. 20. a. 2.

loch, nec pollues nomen Dei tui. Ego
Dominus. * Cum masculo non com- 22
misceearis coitu femineo, quia abomi-
natio est. * Cum omni pecore non 23
coibis, nec maculaberis cum eo. [a]Mu- D
lier non succumbet iumento, nec mi-
scebitur ei: quia scelus est.

quæ execrandæ & puniendæ.

* Nec polluamini in omnibus his, 24
quibus contaminatæ sunt vniuersæ
gentes, quas ego eijciam ante con-
spectum vestrum, * & quibus polluta 25
est terra: cuius ego scelera visitabo,
vt euomat habitatores suos. * Custo- 26
dite legitima mea atque iudicia, & non
faciatis ex omnibus abominationibus
istis, tam indigena quàm colonus qui
peregrinantur apud vos. * Omnes 27
enim execrationes istas fecerunt ac-
colæ terræ qui fuerunt ante vos, &
polluerunt eam. * Cauete ergo ne & 28
vos similiter euomat, cum paria fece-
ritis, sicut euomuit gentem, quæ fuit
ante vos. * Omnis anima, quæ fecerit 29
de abominationibus his quippiam, pe-
ribit de medio populi sui. * Custo- 30
dite mandata mea. Nolite facere quæ
fecerunt hi qui fuerunt ante vos, &
ne polluamini in eis: ego Dominus
Deus vester.

19

γ) Sanctitas necessitudinum:

LOcutus est Dominus ad Moysen, 1 A
dicens: * Loquere ad omnem cœ- 2
tum filiorum Israel, & dices ad eos:

erga parentes & Deum,

[b]Sancti estote, quia ego sanctus sum,
Dominus Deus vester. * Vnusquisque 3
patrem suum, & matrem suam timeat.
Sabbata mea custodite. Ego Dominus
Deus vester. * Nolite conuerti ad idola, 4
nec deos conflatiles faciatis vobis. Ego
Dominus Deus vester. * Si immola- 5
ueritis hostiam pacificorum Domino
vt sit placabilis, * eo die quo fuerit 6
immolata, comedetis eam, & die al-
tero: quidquid autem residuum fuerit
in diem tertium, igne comburetis. * si 7
quis post biduum comederit ex ea,
profanus erit, & impietatis reus: * por- 8
tabitq. iniquitatem suam, quia sanctum B
Domini polluit, & peribit anima illa
de populo suo.

erga proximum,

* [c]Cum messueris segetes terræ tuæ, 9
non tondebis vsque ad solum super-
ficiem terræ: nec remanentes spicas
10 colliges. * Neque in vinea tua race-
mos & grana decidentia congregabis,
sed pauperibus & peregrinis carpenda
C dimittes. ego Dominus Deus vester.
11 * Non facietis furtum. Non mentie-
mini, nec decipiet vnusquisque proxi-
12 mum suum. * [d]Non periurabis in
nomine meo, nec pollues nomen Dei
13 tui. ego Dominus. * [e]Non facies ca-
lumniam proximo tuo, nec vi oppri-
mes eum. [f]Non morabitur opus mer-
14 cenarij tui apud te vsque mane. * Non
maledices surdo, nec coram cæco po-
nes offendiculum: sed timebis Do-
minum Deum tuum, quia ego sum
15 Dominus. * Non facies quod iniquum
est, nec iniuste iudicabis. [g]Non consi-
deres personam pauperis, nec honores
vultum potentis. Iuste iudica proximo
16 tuo. * Non eris criminator, nec su-
surro in populo. Non stabis contra
sanguinem proximi tui. ego Dominus.
17 * [h]Non oderis fratrem tuum in corde
D tuo, sed publice [i]argue eum, ne habeas
18 super illo peccatum. * Non quæras
vltionem, nec memor eris iniuriæ ci-
uium tuorum. [k]Diliges amicum tuum
sicut teipsum. ego Dominus.
19 * Leges meas custodite. Iumentum
tuum non facies coire cum alterius
generis animantibus. Agrum tuum
non feres diuerso semine. Veste, quæ
ex duobus texta est, non indueris.

in varijs circumstantijs.

20 * Homo si dormierit cum muliere coitu
feminis, quæ sit ancilla etiam nubilis,
& tamen pretio non redempta, nec
libertate donata: vapulabunt ambo, &
non morientur, quia non fuit libera.
21 * pro delicto autem suo offeret Do-
E mino ad ostium tabernaculi testimonij
22 arietem: * orabitq. pro eo sacerdos, &
pro peccato eius coram Domino, &
repropitiabitur ei, dimittetúrq. pecca-
23 tum. * Quando ingressi fueritis terram,
& plantaueritis in ea ligna pomifera,
auferetis præputia eorum: poma, quæ
germinant, immunda erunt vobis, nec
24 edetis ex eis. * Quarto autem anno
omnis fructus eorum sanctificabitur
25 laudabilis Domino. * Quinto autem
anno comedetis fructus, congregantes
poma quæ proferunt. ego Dominus
26 Deus vester. * Non comedetis cum

[a] Inf. 20. c. 16. — [b] 1. Pet. 1. c. 16. Sup. 1. g. 44. — [c] Inf. 23. d. 22. — [d] Exo. 20. b. 7. — [e] Eccl. 10. a. 6. — [f] Deu. 24. c. 14. Tob. 4. c. 15. — [g] Deut. 1. c. 17. & 16. d. 19. — [h] 1. Ioan. 2. b. 11. & 3. c. 14. — [i] Eccl. 19. b. 13. Luc. 17. a. 3. — [k] Matt. 5. g. 43. 22. d. 39. Rom. 13. c. 9.

ſanguine. Non augurabimini, nec ob-
ſeruabitis ſomnia. * Neque in rotun- 27
dum attondebitis comam: nec radetis
barbam. * Et ſuper mortuo non in- 28
cidetis carnem veſtram, neque figuras F
aliquas, aut ſtigmata facietis vobis.
ego Dominus. * Ne proſtituas filiam 29
tuam, ne contaminetur terra, & im-
pleatur piaculo. * Sabbata mea cuſto- 30
dite, & Sanctuarium meum metuite.
ego Dominus. * Non declinetis ad 31
magos, nec ab ariolis aliquid ſciſcite-
mini, vt polluamini per eos. ego Do-
minus Deus veſter. * Coram cano 32
capite conſurge, & honora perſonam
ſenis: & time Dominum Deum tuum.
ego ſum Dominus. * [a] Si habitauerit 33
aduena in terra veſtra, & moratus fu- G
erit inter vos, non exprobretis ei: * ſed 34
ſit inter vos quaſi indigena: & dilige-
tis eum quaſi voſmetipſos: fuiſtis enim
& vos aduenæ in Terra Ægypti. ego
Dominus Deus veſter. * Nolite facere 35
iniquum aliquid in iudicio, in regula,
in pondere, in menſura. * Statera iuſta, 36
& æqua ſint pondera, iuſtus modius,
æquusq. ſextarius. ego Dominus Deus
veſter, qui eduxi vos de Terra Ægypti.
* Cuſtodite omnia præcepta mea, & 37
vniuerſa iudicia, & facite ea. ego Do-
minus.

20

b) Sanctitatis cauſæ:

LOcutusq. eſt Dominus ad Moy- 1 A
ſen, dicens: * Hæc loquéris filijs Iſrael: 2
Homo de filijs Iſrael, & de aduenis,
qui habitant in Iſraël, [b] ſi quis dederit
de ſemine ſuo idolo Moloch, morte
moriatur: populus terræ lapidabit eum.
* Et ego ponam faciem meam contra 3
illum: ſuccidamq. eum de medio po-
puli ſui, eo quòd dederit de ſemine
ſuo Moloch, & contaminauerit San-
ctuarium meum, ac polluerit nomen
ſanctum meum. * Quòd ſi negligens 4
populus terræ, & quaſi paruipendens
imperium meum, dimiſerit hominem
qui dedit de ſemine ſuo Moloch, nec
voluerit eum occidere: * ponam fa- 5
ciem meam ſuper hominem illum, &
ſuper cognationem eius, ſuccidamq. &
ipſum, & omnes qui conſenſerunt ei
vt fornicaretur cum Moloch, de me-
dio populi ſui. * Anima, quæ decli- 6
nauerit ad magos & ariolos, & for-
nicata fuerit cum eis, ponam faciem
meam contra eam, & interficiam illam
7 de medio populi ſui. * [c] Sanctifica-
mini & eſtote ſancti, quia ego ſum Do-
8 minus Deus veſter. * Cuſtodite præ-
B cepta mea, & facite ea: Ego Dominus
9 qui ſanctifico vos. * [d] Qui maledixerit
patri ſuo, aut matri, morte moriatur:
patri, matriq. maledixit, ſanguis eius
10 ſit ſuper eum. * [e] Si mœchatus quis
fuerit cum vxore alterius, & adulte-
rium perpetrauerit cum coniuge pro-
ximi ſui, morte moriantur & mœchus
11 & adultera. * Qui dormierit cum no-
uerca ſua, & reuelauerit ignominiam
patris ſui, morte moriantur ambo:
12 ſanguis eorum ſit ſuper eos. * Si quis
dormierit cum nuru ſua, vterque mo-
riatur, quia ſcelus operati ſunt: ſanguis
13 eorum ſit ſuper eos. * Qui dormierit
cum maſculo coitu femineo, vterque
operatus eſt nefas, morte moriantur:
14 ſit ſanguis eorum ſuper eos. * Qui
C ſupra vxorem filiam, duxerit matrem
eius, ſcelus operatus eſt: viuus ar-
debit cum eis, nec permanebit tan-
15 tum nefas in medio veſtri. * Qui cum
iumento & pecore coierit, morte mo-
16 riatur: pecus quoque occidite. * [f] Mu-
lier, quæ ſuccubuerit cuilibet iumento,
ſimul interficietur cum eo: ſanguis
17 eorum ſit ſuper eos. * Qui acceperit
ſororem ſuam filiam patris ſui, vel
filiam matris ſuæ, & viderit turpitu-
dinem eius, illaq. conſpexerit fratris
ignominiam: nefariam rem operati
ſunt: occidentur in conſpectu populi
ſui, eo quòd turpitudinem ſuam mu-
tuo reuelauerint, & portabunt iniqui-
18 tatem ſuam. * Qui coierit cum mu-
liere in fluxu menſtruo, & reuelaue-
rit turpitudinem eius, ipſaq. aperuerit
fontem ſanguinis ſui, interficientur
19 ambo de medio populi ſui. * Turpi-
D tudinem materteræ, & amitæ tuæ non
diſcooperies: qui hoc fecerit, ignomi-
niam carnis ſuæ nudauit, portabunt
20 ambo iniquitatem ſuam. * Qui coi-
erit cum vxore patrui, vel auunculi
ſui, & reuelauerit ignominiam co-
gnationis ſuæ, portabunt ambo pec-
catum ſuum: abſque liberis morien-
21 tur. * Qui duxerit vxorem fratris
ſui, rem facit illicitam, turpitudinem
fratris ſui reuelauit: abſque liberis
erunt.

multatio ſancti Dei,

[a] Exo. 22. d. 21. — [b] Sup. 18. c. 21. — [c] 1. Pet. 1. c. 16. — [d] Exo. 21. c. 17. Matt. 15. a. 4. Mar. 7. b. 10. — [e] Ioan. 8. a. 5. Deut. 22. c. 22. — [f] Sup. 18. d. 23.

ſeparatio electi populi.

*Cuſtodite leges meas, atque iudi- 22
cia, & facite ea: ne & vos euomat
terra quam intraturi eſtis & habitaturi.
*Nolite ambulare in legitimis natio- 23
num, quas ego expulſurus ſum ante
vos. Omnia enim hæc fecerunt, &
abominatus ſum eas. * Vobis autem 24
loquor: Poſſidete terram eorum, quam E
dabo vobis in hereditatem, terram flu-
entem lacte & melle. ego Dominus
Deus veſter, qui ſeparaui vos a cete-
ris populis. * Separate ergo & vos 25
iumentum mundum ab immundo, &
auem mundam ab immunda: ne pol-
luatis animas veſtras in pecore, &
auibus, & cunctis quæ mouentur in
terra, & quæ vobis oſtendi eſſe pol-
luta. * [a]Eritis mihi ſancti, quia ſanctus 26
ſum ego Dominus, & ſeparaui vos a
ceteris populis, vt eſſetis mei.
*[b]Vir, ſiue mulier, in quibus py- 27
thonicus, vel diuinationis fuerit ſpiri-
tus, morte moriantur. lapidibus ob-
ruent eos: ſanguis eorum ſit ſuper
illos.

21

b) In moribus ſacerdotum: quoad funera & matrimonia,

DIxit quoque Dominus ad Moyſen: 1 A
Loquere ad ſacerdotes filios Aaron, &
dices ad eos: Ne contaminetur ſacer-
dos in mortibus ciuium ſuorum, * niſi 2
tantum in conſanguineis, ac propin-
quis, id eſt, ſuper patre, & matre, &
filio, & filia, fratre quoque, * & ſorore 3
virgine quæ non eſt nupta viro: * ſed 4
nec in principe populi ſui contamina-
bitur. * [c]Non radent caput, nec bar- 5
bam, neque in carnibus ſuis facient
inciſuras. * Sancti erunt Deo ſuo, & 6
non polluent nomen eius: incenſum
enim Domini, & panes Dei ſui offe-
runt, & ideo ſancti erunt. * [d]Scortum 7
& vile proſtibulum non ducent vxo-
rem, nec eam, quæ repudiata eſt a
marito: quia conſecrati ſunt Deo ſuo,
* & panes propoſitionis offerunt. Sint 8
ergo ſancti, quia & ego ſanctus ſum, B
Dominus, qui ſanctifico eos. * Sacer- 9
dotis filia ſi deprehenſa fuerit in ſtu-
pro, & violauerit nomen patris ſui,
flammis exuretur. * Pontifex, id eſt, 10
ſacerdos maximus inter fratres ſuos,
ſuper cuius caput fuſum eſt vnctionis
oleum, & cuius manus in ſacerdotio
conſecratæ ſunt, veſtituſq. eſt ſanctis
veſtibus, caput ſuum non diſcooperiet,
11 veſtimenta non ſcindet: * & ad om-
nem mortuum non ingredietur om-
nino. ſuper patre quoque ſuo, & matre
12 non contaminabitur. * Nec egredie-
tur de ſanctis, ne polluat Sanctuarium
Domini, quia oleum ſanctæ vnctionis
C Dei ſui ſuper eum eſt. ego Dominus.
13 *[e]Virginem ducet vxorem: * Viduam
14 autem & repudiatam, & ſordidam, at-
que meretricem non accipiet, ſed pu-
15 ellam de populo ſuo: * ne commi-
ſceat ſtirpem generis ſui vulgo gentis
ſuæ: quia ego Dominus qui ſancti-
fico eum.

acceſſum altare

16 *Locutuſq. eſt Dominus ad Moy-
17 ſen, dicens: * Loquere ad Aaron:
Homo de ſemine tuo per familias qui
habuerit maculam, non offeret panes
18 Deo ſuo, * nec accedet ad miniſterium
eius: ſi cæcus fuerit, ſi claudus, ſi
19 paruo vel grandi, vel torto naſo, * ſi
20 fracto pede, ſi manu, * ſi gibbus, ſi
lippus, ſi albuginem habens in oculo,
ſi iugem ſcabiem, ſi impetiginem in
21 corpore, vel herniosus. * Omnis qui
D habuerit maculam de ſemine Aaron
ſacerdotis, non accedet offerre hoſtias
22 Domino, nec panes Deo ſuo: * veſce-
tur tamen panibus, qui offeruntur in
23 Sanctuario, * ita dumtaxat, vt intra
velum non ingrediatur, nec accedat
ad altare, quia maculam habet, & con-
taminare non debet Sanctuarium me-
um. Ego Dominus qui ſanctifico eos.
24 *Locutus eſt ergo Moyſes ad Aaron,
& ad filios eius, & ad omnem Iſrael
cuncta quæ fuerant ſibi imperata.

22

eſum ſanctificatorum

1 A LOcutus quoque eſt Dominus ad
2 Moyſen, dicens: * Loquere ad Aaron
& ad filios eius, vt caueant ab his
quæ conſecrata ſunt filiorum Iſrael, &
non contaminent nomen ſanctificato-
rum mihi, quæ ipſi offerunt. ego Do-
3 minus. * Dic ad eos, & ad poſteros
eorum: Omnis homo, qui acceſſerit
de ſtirpe veſtra ad ea quæ conſecrata
ſunt, & quæ obtulerunt filij Iſrael Do-
mino, in quo eſt immunditia, peribit
coram Domino. ego ſum Dominus.
4 *Homo de ſemine Aaron, qui fuerit
leproſus, aut patiens fluxum ſeminis,
non veſcetur de his quæ ſanctificata
ſunt mihi donec ſanetur. Qui tetigerit
immundum ſuper mortuo, & ex quo

[a] 1. Pet. 1. c. 16. — [b] Deut. 18. b. 11. 1. Reg. 28. b. 7. — [c] Sup. 19. c. 27. Ezec. 44. f. 20. — [d] Sup. 19. f. 29. — [e] Ezech. 44. f. 22.

egreditur ſemen quaſi coitus, * & qui 5
tangit reptile, & quodlibet immun-
dum, cuius tactus eſt ſordidus, * im- 6
mundus erit vſque ad veſperum, &
non veſcetur his quæ ſanctificata ſunt:
ſed cum lauerit carnem ſuam aqua,
* & occubuerit ſol, tunc mundatus ve- 7
ſcetur de ſanctificatis, quia cibus illius
eſt. * [a]Morticinum & captum a beſtia 8
non comedent, nec polluentur in eis.
ego ſum Dominus. * Cuſtodiant præ- 9
cepta mea, vt non ſubiaceant peccato, B
& moriantur in Sanctuario, cum pol-
luerint illud. ego Dominus qui ſan-
ctifico eos. * Omnis alienigena non 10
comedet de ſanctificatis, inquilinus ſa-
cerdotis, & mercenarius non veſcentur
ex eis. * Quem autem ſacerdos eme- 11
rit, & qui vernaculus domus eius fue-
rit, hi comedent ex eis. * Si filia ſacer- 12
dotis cuilibet ex populo nupta fuerit:
de his quæ ſanctificata ſunt, & de pri-
mitijs non veſcetur. * ſin autem vidua, 13
vel repudiata, & abſque liberis reuerſa
fuerit ad domum patris ſui: ſicut pu-
ella conſueuerat, aletur cibis patris ſui.
Omnis alienigena comedendi ex eis
non habet poteſtatem. * Qui come- 14
derit de ſanctificatis per ignorantiam,
addet quintam partem cum eo quod
comedit, & dabit ſacerdoti in Sanctua-
rium. * Nec contaminabunt ſanctifi- 15
cata filiorum Iſrael, quæ offerunt Do-
mino: * ne forte ſuſtineant iniquitatem 16
delicti ſui, cum ſanctificata comede- C
rint. ego Dominus qui ſanctifico eos.
quoad * Locutuſq. eſt Dominus ad Moy- 17
ationem ſen, dicens: * Loquere ad Aaron & 18
imarum, filios eius & ad omnes filios Iſrael,
diceſq. ad eos: Homo de domo Iſrael,
& de aduenis qui habitant apud vos,
qui obtulerit oblationem ſuam, vel
vota ſoluens, vel ſponte offerens, quid-
quid illud obtulerit in holocauſtum
Domini, * vt offeratur per vos, ma- 19
ſculus immaculatus erit ex bobus, &
ouibus, & ex capris: * ſi maculam 20
habuerit, non offeretis, neque erit ac-
ceptabile. * Homo qui obtulerit victi- 21
mam pacificorum Domino, vel vota
ſoluens, vel ſponte offerens, tam de
bobus quàm de ouibus, [b]immacula-
tum offeret, vt acceptabile ſit: omnis
macula non erit in eo. * Si cæcum 22
fuerit, ſi fractum, ſi cicatricem habens,
ſi papulas, aut ſcabiem, aut impetigi-
D nem: non offeretis ea Domino, nec
adolebitis ex eis ſuper altare Domini.
23 * Bouem & ouem, aure & cauda am-
putatis, voluntarie offerre potes, vo-
tum autem ex eis ſolui non poteſt.
24 * Omne animal, quod vel contritis vel
tuſis, vel ſectis, ablatiſq. teſticulis eſt,
non offeretis Domino, & in terra ve-
25 ſtra hoc omnino ne faciatis. * De
manu alienigenæ non offeretis panes
Deo veſtro, & quidquid aliud dare
voluerit: quia corrupta, & maculata
26 ſunt omnia: non ſuſcipietis ea. * Lo-
cutuſq. eſt Dominus ad Moyſen, di-
27 cens: * Bos, ouis, & capra cum ge-
nita fuerint, ſeptem diebus erunt ſub
vbere matris ſuæ: die autem octauo,
& deinceps offerri poterunt Domino.
28 * Siue illa bos, ſiue ouis, non immo-
labuntur vna die cum fœtibus ſuis.
29 * Si immolaueritis hoſtiam pro gra-
tiarum actione Domino, vt poſſit eſſe
30 placabilis, * eodem die comedetis eam,
non remanebit quidquam in mane al-
terius diei. ego Dominus.
31 * Cuſtodite mandata mea, & facite admonitio.
32 ea. ego Dominus. * Ne polluatis nomen
meum ſanctum, vt ſanctificer in me-
dio filiorum Iſrael. Ego Dominus qui
33 ſanctifico vos, * & eduxi de Terra
Ægypti, vt eſſem vobis in Deum. ego
Dominus.

23

1 A LOcutuſq. eſt Dominus ad Moy- c) In cultu diuino.
2 ſen, dicens: * Loquere filijs Iſrael, &
dices ad eos: Hæ ſunt feriæ Domini, α) Celebratio feſtorum:
3 quas vocabitis ſanctas. * Sex diebus
facietis opus: dies ſeptimus, quia ſab-
bati requies eſt, vocabitur ſanctus. ſabbati,
omne opus non facietis in eo. ſabba-
tum Domini eſt in cunctis habitatio-
nibus veſtris.
4 * Hæ ſunt ergo feriæ Domini ſan- paſchatis,
ctæ, quas celebrare debetis temporibus
5 ſuis. * [c]Menſe primo, quartadecima
die menſis ad veſperum, Phaſe Do-
6 mini eſt: * & quintadecima die menſis
huius, ſollemnitas azymorum Domini
eſt. Septem diebus azyma comedetis.
7 * dies primus erit vobis celeberrimus,
ſanctuſque: omne opus ſeruile non fa-
8 cietis in eo: * ſed offeretis ſacrificium in
B igne Domino ſeptem diebus. dies au-

[a] Sup. 17. d. 15. Ezec. 44. g. 31. Deut. 14. c. 21. — [b] Deut. 15. d. 21. Eccli. 35. b. 14. — [c] Exo. 12. c. 18. Num. 28. c. 16.

tem ſeptimus erit celebrior & ſanctior:
nullumq. ſeruile opus facietis in eo.
* Locutusq. eſt Dominus ad Moyſen, 9
dicens: * Loquere filijs Iſrael, & dices 10
ad eos: Cum ingreſſi fueritis terram,
quam ego dabo vobis, & meſſueritis
ſegetem, feretis manipulos ſpicarum,
primitias meſſis veſtræ ad ſacerdotem:
* qui eleuabit faſciculum coram Do- 11
mino, vt acceptabile ſit pro vobis, al-
tero die Sabbati, & ſanctificabit illum.
* Atque in eodem die quo manipulus 12
conſecratur, cædetur agnus immacu-
latus anniculus in holocauſtum Do-
mini. * Et libamenta offerentur cum 13
eo, duæ decimæ ſimilæ conſperſæ oleo
in incenſum Domini, odoremq. ſua-
uiſſimum: liba quoque vini, quarta
pars hin. * Panem, & polentam, & 14
pultes non comedetis ex ſegete, vſque
ad diem qua offeretis ex ea Deo ve-
ſtro. Præceptum eſt ſempiternum in C
generationibus, cunctisq. habitaculis
veſtris.

pentecoſtes, * [a] Numerabitis ergo ab altero die 15
Sabbati, in quo obtuliſtis manipulum
primitiarum, ſeptem hebdomadas ple-
nas, * vſque ad alteram diem exple- 16
tionis hebdomadæ ſeptimæ, id eſt
quinquaginta dies: & ſic offeretis ſa-
crificium nouum Domino * ex omni- 17
bus habitaculis veſtris, panes primitia-
rum duos de duabus decimis ſimilæ
fermentatæ, quos coquetis in primi-
tias Domini. * Offeretisq. cum panibus 18
ſeptem agnos immaculatos anniculos,
& vitulum de armento vnum, & arie-
tes duos, & erunt in holocauſtum cum
libamentis ſuis, in odorem ſuauiſſi-
mum Domino. * Facietis & hircum 19
pro peccato, duosq. agnos anniculos
hoſtias pacificorum. * Cumq. eleua- 20
uerit eos ſacerdos cum panibus primi- D
tiarum coram Domino, cedent in vſum
eius. * Et vocabitis hunc diem cele- 21
berrimum, atque ſanctiſſimum: omne
opus ſeruile non facietis in eo. Legi-
timum ſempiternum erit in cunctis
habitaculis, & generationibus veſtris.
* [b] Poſtquam autem meſſueritis ſege- 22
tem terræ veſtræ, non ſecabitis eam
vſque ad ſolum: nec remanentes ſpi-
cas colligetis, ſed pauperibus & pere-
grinis dimittetis eas. Ego ſum Domi-
nus Deus veſter.

23 * Locutusq. eſt Dominus ad Moy- feſti tub... rum,
24 ſen, dicens: * Loquere filijs Iſrael:
[c] Menſe ſeptimo, prima die menſis,
erit vobis ſabbatum, memoriale, clan-
gentibus tubis, & vocabitur ſanctum:
25 * omne opus ſeruile non facietis in eo,
& offeretis holocauſtum Domino.

26 * Locutusq. eſt Dominus ad Moy- diei exp... tionum
27 ſen, dicens: * [d] Decimo die menſis
E huius ſeptimi, dies expiationum erit
celeberrimus, & vocabitur ſanctus: af-
fligetisq. animas veſtras in eo, & offe-
28 retis holocauſtum Domino. * Omne
opus ſeruile non facietis in tempore
diei huius: quia dies propitiationis eſt,
vt propitietur vobis Dominus Deus
29 veſter. * Omnis anima, quæ afflicta
non fuerit die hac, peribit de populis
30 ſuis: * & quæ operis quippiam fecerit,
31 delebo eam de populo ſuo. * Nihil
ergo operis facietis in eo: legitimum
ſempiternum erit vobis in cunctis gene-
rationibus, & habitationibus veſtris.
32 * ſabbatum requietionis eſt, & affli-
F getis animas veſtras die nono menſis:
A veſpera vſque ad veſperam cele-
brabitis ſabbata veſtra.

33 * Et locutus eſt Dominus ad Moy- feriarum tabernac... lorum
34 ſen, dicens: * Loquere filijs Iſrael:
A quintodecimo die menſis huius ſe-
ptimi, erunt feriæ tabernaculorum ſe-
35 ptem diebus Domino. * Dies primus
vocabitur celeberrimus atque ſanctiſſi-
mus: omne opus ſeruile non facietis
36 in eo. * [e] Et ſeptem diebus offeretis
holocauſta Domino. dies quoque octa-
uus erit celeberrimus atque ſanctiſ-
ſimus, & offeretis holocauſtum Do-
mino: eſt enim cœtus atque collectæ:
omne opus ſeruile non facietis in eo.
37 * Hæ ſunt feriæ Domini, quas voca-
bitis celeberrimas atque ſanctiſſimas,
offeretisq. in eis oblationes Domino,
holocauſta & libamenta iuxta ritum
38 vniuſcuiuſque diei: * exceptis ſabba-
tis Domini, donisq. veſtris, & quæ of-
feretis ex voto, vel quæ ſponte tribue-
39 tis Domino. * A quintodecimo ergo
die menſis ſeptimi, quando congrega-
ueritis omnes fructus terræ veſtræ,
celebrabitis ferias Domini ſeptem die-
G bus. die primo & die octauo erit ſab-
40 batum, id eſt requies. * Sumetisq.
vobis die primo fructus arboris pul-
cherrimæ, ſpatulasq. palmarum, &

[a] Deut. 16. b. 9. — [b] Sup. 19. b. 9. — [c] Num. 29. a. 1. — [d] Sup. 16. f. 29. Num. 29. a. 7. —
[e] Ioan. 7. f. 37.

ramos ligni denſarum frondium, &
ſalices de torrente, & lætabimini co-
ram Domino Deo veſtro. * celebrabi- 41
tiſq. ſollemnitatem eius ſeptem diebus
per annum. legitimum ſempiternum
erit in generationibus veſtris. Menſe
ſeptimo feſta celebrabitis, * & habitabi- 42
tis in vmbraculis ſeptem diebus. om-
nis, qui de genere eſt Iſrael, manebit
in tabernaculis: * vt diſcant poſteri ve- 43
ſtri quòd in tabernaculis habitare fe-
cerim filios Iſrael, cum educerem eos
de Terra Ægypti. ego Dominus Deus
veſter. * Locutuſq. eſt Moyſes ſuper 44
ſollemnitatibus Domini ad filios Iſrael.

β) Obla-tio rerum: 24

ET locutus eſt Dominus ad Moy- 1 A
olei, ſen, dicens: * Præcipe filijs Iſrael, vt 2
afferant tibi oleum de oliuis puriſſi-
mum, ac lucidum, ad concinnandas
lucernas iugiter, * extra velum teſti- 3
monij in tabernaculo fœderis. Ponetq.
eas Aaron a veſpere vſque ad mane
coram Domino, cultu rituq. perpe-
tuo in generationibus veſtris. * Super 4
candelabrum mundiſſimum ponentur
ſemper in conſpectu Domini.

panum. * Accipies quoque ſimilam, & co- 5
ques ex ea duodecim panes, qui ſin-
guli habebunt duas decimas: * quo- 6
rum ſenos altrinſecus ſuper menſam B
puriſſimam coram Domino ſtatues:
* & pones ſuper eos thus lucidiſſimum, 7
vt ſit panis in monimentum oblationis
Domini. * Per ſingula ſabbata muta- 8
buntur coram Domino ſuſcepti a filijs
Iſrael fœdere ſempiterno: * eruntq. 9
Aaron & filiorum eius, vt comedant
eos in loco ſancto: quia Sanctum ſan-
ctorum eſt de ſacrificijs Domini iure
perpetuo.

γ) Puni-tio reorum: * Ecce autem egreſſus filius mulie- 10
blaſphemo-rum, ris Iſraelitidis, quem pepererat de viro
Ægyptio inter filios Iſrael, iurgatus eſt
in caſtris cum viro Iſraelita. * Cumq. 11
blaſphemaſſet nomen, & maledixiſſet
ei, adductus eſt ad Moyſen. (Voca-
batur autem mater eius Salumith, filia
Dabri de tribu Dan.) * Miſeruntq. eum 12
in carcerem, donec noſſent quid iube-
ret Dominus. * Qui locutus eſt ad 13
Moyſen, * dicens: Educ blaſphemum 14
extra caſtra, & ponant omnes qui au- C
dierunt, manus ſuas ſuper caput eius,
15 & lapidet eum populus vniuerſus. * Et
ad filios Iſrael loqueris: Homo, qui
maledixerit Deo ſuo, portabit pecca-
16 tum ſuum: * & qui blaſphemauerit
nomen Domini, morte moriatur: lapi-
dibus opprimet eum omnis multitudo,
ſiue ille ciuis, ſiue peregrinus fuerit.
Qui blaſphemauerit nomen Domini,
morte moriatur.
17 * [a] Qui percuſſerit, & occiderit ho- & percu-tientium.
18 minem, morte moriatur. * Qui per-
cuſſerit animal, reddet vicarium, id
19 eſt animam pro anima. * Qui irro-
D gauerit maculam cuilibet ciuium ſuo-
20 rum: ſicut fecit, ſic fiet ei: * [b] fracturam
pro fractura, oculum pro oculo, den-
tem pro dente reſtituet. qualem inflixe-
rit maculam, talem ſuſtinere cogetur.
21 * Qui percuſſerit iumentum, reddet
aliud. Qui percuſſerit hominem, pu-
22 nietur. * Æquum iudicium ſit inter
vos, ſiue peregrinus, ſiue ciuis pecca-
uerit: quia ego ſum Dominus Deus
23 veſter. * Locutuſq. eſt Moyſes ad filios
Iſrael: & eduxerunt eum, qui blaſphe-
mauerat, extra caſtra, ac lapidibus op-
preſſerunt. Feceruntq. filij Iſrael ſicut
præceperat Dominus Moyſi.

25
1 LOcutuſq. eſt Dominus ad Moyſen δ) Celebra-tio anno-rum:
A
2 in monte Sinai, dicens: * Loquere
filijs Iſrael, & dices ad eos: Quando
ingreſſi fueritis terram quam ego dabo ſeptimi,
vobis, [c] ſabbatizes ſabbatum Domino.
3 * Sex annis ſeres agrum tuum, & ſex
annis putabis vineam tuam, colligeſq.
4 fructus eius: * ſeptimo autem anno
ſabbatum erit terræ, requietionis Do-
mini: agrum non ſeres, & vineam non
5 putabis. * Quæ ſponte gignet humus,
non metes: & vuas primitiarum tua-
rum non colliges quaſi vindemiam:
annus enim requietionis terræ eſt:
6 * ſed erunt vobis in cibum, tibi &
ſeruo tuo, ancillæ & mercenario tuo,
& aduenæ qui peregrinantur apud
7 te: * iumentis tuis & pecoribus omnia
quæ naſcuntur, præbebunt cibum.
8 * Numerabis quoque tibi ſeptem & quinqua-geſimi,
hebdomadas annorum, id eſt, ſepties
ſeptem, quæ ſimul faciunt annos qua-
9 draginta nouem: * & clanges buccina
menſe ſeptimo, decima die menſis, pro-
pitiationis tempore in vniuerſa terra
10 veſtra. * Sanctificabiſq. annum quin-

[a] Exo. 21. b. 12. — [b] Matt. 5. f. 38. Exo. 21. e. 24. Deut. 19. d. 21. — [c] Exo. 23. b. 11.

quageſimum, & vocabis remiſſionem B
cunctis habitatoribus terræ tuæ: ipſe
eſt enim iubileus. Reuertetur homo
ad poſſeſſionem ſuam, & vnuſquiſque
rediet ad familiam priſtinam: * quia 11
iubileus eſt & quinquageſimus annus.
Non ſeretis, neque metetis ſponte in
agro naſcentia, & primitias vindemiæ
non colligetis, * ob ſanctificationem 12
iubilei, ſed ſtatim oblata comedetis.
cuius priuilegia quoad poſſeſſiones, * Anno iubilei redient omnes ad 13
poſſeſſiones ſuas. * quando vendes 14
quippiam ciui tuo, vel emes ab eo,
ne contriſtes fratrem tuum, ſed iuxta
numerum annorum iubilei emes ab
eo, * & iuxta ſupputationem frugum 15
vendet tibi. * Quando plures anni re- 16
manſerint poſt iubileum, tanto creſcet
& pretium: & quanto minus temporis
numeraueris, tanto minoris & emptio
conſtabit. tempus enim frugum ven-
det tibi. * Nolite affligere contribules 17
veſtros, ſed timeat vnuſquiſque Deum
ſuum, quia ego Dominus Deus veſter.
* Facite præcepta mea, & iudicia cu- 18
ſtodite, & implete ea, vt habitare poſ- C
ſitis in terra abſque vllo pauore, * & 19
gignat vobis humus fructus ſuos, qui-
bus veſcamini vſque ad ſaturitatem,
nullius impetum formidantes. * Quòd 20
ſi dixeritis: Quid comedemus anno ſe-
ptimo, ſi non ſeuerimus, neque colle-
gerimus fruges noſtras? * Dabo bene- 21
dictionem meam vobis anno ſexto, &
faciet fructus trium annorum: * ſere- 22
tiſq. anno octauo, & comedetis veteres
fruges vſque ad nonum annum: donec
noua naſcantur, edetis vetera. * Terra 23
quoque non vendetur in perpetuum:
quia mea eſt, & vos aduenæ & coloni
mei eſtis. * vnde cuncta regio poſſeſſio- 24
nis veſtræ ſub redemptionis conditione
vendetur. * Si attenuatus frater tuus 25
vendiderit poſſeſſiunculam ſuam, &
voluerit propinquus eius, poteſt redi-
mere quod ille vendiderat. * ſin au- 26
tem non habuerit proximum, & ipſe
pretium ad redimendum potuerit in-
uenire: * computabuntur fructus ex 27
eo tempore quo vendidit: & quod D
reliquum eſt, reddet emptori, ſicq. re-
cipiet poſſeſſionem ſuam. * quòd ſi 28
non inuenerit manus eius vt reddat
pretium, habebit emptor quod eme-
rat, vſque ad annum iubileum. In ipſo
enim omnis venditio redibit ad do-
minum, & ad poſſeſſorem priſtinum.

29 * Qui vendiderit domum intra vrbis
muros, habebit licentiam redimendi,
30 donec vnus impleatur annus. * ſi non
redemerit, & anni circulus fuerit euo-
lutus, emptor poſſidebit eam, & po-
ſteri eius in perpetuum, & redimi non
31 poterit, etiam in iubileo. * Sin autem
in villa fuerit domus, quæ muros non
habet, agrorum iure vendetur. ſi ante
redempta non fuerit, in iubileo re-
32 uertetur ad dominum. * Ædes Leui-
tarum, quæ in vrbibus ſunt, ſemper
33 poſſunt redimi: * ſi redemptæ non
E fuerint, in iubileo reuertentur ad do-
minos, quia domus vrbium Leuita-
rum pro poſſeſſionibus ſunt inter filios
34 Iſrael. * Suburbana autem eorum non
veneant, quia poſſeſſio ſempiterna eſt.
35 * Si attenuatus fuerit frater tuus, & & libertatem promulgantur.
infirmus manu, & ſuſceperis eum quaſi
aduenam, & peregrinum, & vixerit te-
36 cum, * ne accipias vſuras ab eo, nec
amplius quàm dediſti. Time Deum tu-
um, vt viuere poſſit frater tuus apud
37 te. * Pecuniam tuam non dabis ei ad
vſuram, & frugum ſuperabundantiam
38 non exiges. * Ego Dominus Deus ve-
F ſter, qui eduxi vos de Terra Ægypti, vt
darem vobis Terram Chanaan, & eſ-
39 ſem veſter Deus. * Si paupertate com-
pulſus vendiderit ſe tibi frater tuus,
non eum opprimes ſeruitute famulo-
40 rum, * ſed quaſi mercenarius & co-
lonus erit: vſque ad annum iubileum
41 operabitur apud te, * & poſtea egre-
dietur cum liberis ſuis, & reuertetur
ad cognationem & ad poſſeſſionem
42 patrum ſuorum. * mei enim ſerui
ſunt, & ego eduxi eos de Terra Ægy-
pti. non veneant conditione ſeruorum:
43 * ne affligas eum per potentiam, ſed
44 metuito Deum tuum. * Seruus & an-
cilla ſint vobis de nationibus quæ in
45 circuitu veſtro ſunt. * Et de aduenis
qui peregrinantur apud vos, vel qui ex
his nati fuerint in terra veſtra, hos
46 habebitis famulos: * & hereditario
iure tranſmittetis ad poſteros, ac poſ-
ſidebitis in æternum. fratres autem
veſtros filios Iſrael ne opprimatis per
47 potentiam. * Si inualuerit apud vos
manus aduenæ atque peregrini, & at-
G tenuatus frater tuus vendiderit ſe ei,
48 aut cuiquam de ſtirpe eius: * poſt
venditionem poteſt redimi. Qui vo-
luerit ex fratribus ſuis, redimet eum,
49 * & patruus, & patruelis, & conſan-

guineus, & affinis. Sin autem & ipſe
potuerit, redimet ſe, * ſupputatis dum- 50
taxat annis a tempore venditionis ſuæ
vſque ad annum iubileum: & pecu-
nia, qua venditus fuerat, iuxta anno-
rum numerum & rationem mercenarij
ſupputata. * Si plures fuerint anni 51
qui remanent vſque ad iubileum, ſe-
cundum hos reddet & pretium. * ſi 52
pauci, ponet rationem cum eo iuxta
annorum numerum, & reddet emptori
quod reliquum eſt annorum, * qui- 53
bus ante ſeruiuit mercedibus imputa-
tis: non affliget eum violenter in con-
ſpectu tuo. * Quòd ſi per hæc redimi 54
non potuerit, anno iubileo egredietur
cum liberis ſuis. * Mei enim ſunt 55
ſerui, filij Iſrael, quos eduxi de Terra
Ægypti.

III. Peroratio legislatoris.

Præcepta inculcantur:

EGo Dominus Deus veſter: [a]Non 26 1
facietis vobis idolum & ſculptile, nec A
titulos erigetis, nec inſignem lapidem
ponetis in terra veſtra, vt adoretis
eum. ego enim ſum Dominus Deus
veſter. * Cuſtodite ſabbata mea, & 2
pauete ad Sanctuarium meum. ego
Dominus.

[...]onis promiſſis,

* [b]Si in præceptis meis ambulaue- 3
ritis, & mandata mea cuſtodieritis, &
feceritis ea, dabo vobis pluuias tem-
poribus ſuis, * & terra gignet germen 4
ſuum, & pomis arbores replebuntur.
* Apprehendet meſſium tritura vinde- 5
miam, & vindemia occupabit ſemen-
tem: & comedetis panem veſtrum in
ſaturitate, & abſque pauore habitabitis
in terra veſtra. * Dabo pacem in fini- 6
bus veſtris: dormietis, & non erit qui B
exterreat. Auferam malas beſtias: &
gladius non tranſibit terminos veſtros.
* Perſequemini inimicos veſtros, & 7
corruent coram vobis. * perſequentur 8
quinque de veſtris centum alienos, &
centum de vobis decem millia: ca-
dent inimici veſtri gladio in conſpectu
veſtro. * Reſpiciam vos, & creſcere 9
faciam: multiplicabimini, & firmabo
pactum meum vobiſcum. * Comedetis 10
vetuſtiſſima veterum, & vetera nouis
ſuperuenientibus proijcietis. * Ponam 11
tabernaculum meum in medio veſtri,
12 & non abijciet vos anima mea. * [c]Am-
bulabo inter vos, & ero Deus veſter,
13 vosq. eritis populus meus. * Ego Do-
minus Deus veſter: qui eduxi vos de
Terra Ægyptiorum, ne ſeruiretis eis,
& qui confregi catenas ceruicum ve-
ſtrarum, vt incederetis erecti.

& malis denunciatis,

14 * [d]Quòd ſi non audieritis me, nec
15 feceritis omnia mandata mea, * ſi ſpre-
C ueritis leges meas, & iudicia mea con-
tempſeritis, vt non faciatis ea quæ a
me conſtituta ſunt, & ad irritum per-
16 ducatis pactum meum: * ego quo-
que hæc faciam vobis: Viſitabo vos
velociter in egeſtate, & ardore, qui
conficiat oculos veſtros, & conſumat
animas veſtras. Fruſtra feretis ſemen-
tem, quæ ab hoſtibus deuorabitur.
17 * Ponam faciem meam contra vos, &
corruetis coram hoſtibus veſtris, &
ſubijciemini his qui oderunt vos. fu-
18 gietis, nemine perſequente. * Sin au-
tem nec ſic obedieritis mihi, addam
correptiones veſtras ſeptuplum propter
19 peccata veſtra, * & conteram ſuperbi-
am duritiæ veſtræ. Daboq. vobis cælum
deſuper ſicut ferrum, & terram æneam.
20 * Conſumetur incaſſum labor veſter,
D non proferet terra germen, nec ar-
21 bores poma præbebunt. * Si ambu-
laueritis ex aduerſo mihi, nec volueri-
tis audire me, addam plagas veſtras
in ſeptuplum propter peccata veſtra:
22 * immittamq. in vos beſtias agri, quæ
conſumant vos, & pecora veſtra, & ad
paucitatem cuncta redigant, deſertæq.
23 fiant viæ veſtræ. * Quòd ſi nec ſic
volueritis recipere diſciplinam, ſed
24 ambulaueritis ex aduerſo mihi: * ego
quoque contra vos aduerſus incedam,
& percutiam vos ſepties propter pec-
25 cata veſtra. * inducamq. ſuper vos
gladium vltorem fœderis mei. Cumq.
confugeritis in vrbes, mittam peſti-
lentiam in medio veſtri, & trademini
26 in manibus hoſtium, * poſtquam con-
fregero baculum panis veſtri: ita vt
decem mulieres in vno clibano co-
quant panes, & reddant eos ad pon-
dus: & comedetis, & non ſaturabimini.
27 * Sin autem nec per hæc audieritis
28 me, ſed ambulaueritis contra me: * &
E ego incedam aduerſus vos in furore

[a] Exo. 20. a. 4. Deut. 5. a. 8. Pſal. 96. b. 7. — [b] Deut. 28. a. 1. — [c] 2. Cor. 6. d. 16. — [d] Deu. 28. b. 15. Thren. 2. f. 17. Malac. 2. a. 2.

contrario, & corripiam vos ſeptem
plagis propter peccata veſtra, * ita vt 29
comedatis carnes filiorum veſtrorum
& filiarum veſtrarum. * deſtruam ex- 30
celſa veſtra, & ſimulachra confringam.
Cadetis inter ruinas idolorum veſtro-
rum, & abominabitur vos anima mea,
* in tantum vt vrbes veſtras redigam 31
in ſolitudinem, & deſerta faciam San-
ctuaria veſtra, nec recipiam vltra odo-
rem ſuauiſſimum. * Diſperdamq. ter- 32
ram veſtram, & ſtupebunt ſuper ea
inimici veſtri, cum habitatores illius
fuerint. * vos autem diſpergam in 33
Gentes, & euaginabo poſt vos gladi-
um, eritq. terra veſtra deſerta, & ciui-
tates veſtræ dirutæ. * Tunc placebunt 34
terræ ſabbata ſua cunctis diebus ſoli-
tudinis ſuæ: quando fueritis * in terra 35
hoſtili, ſabbatizabit, & requieſcet in
ſabbatis ſolitudinis ſuæ, eo quòd non
requieuerit in ſabbatis veſtris quando
habitabatis in ea. * Et qui de vobis 36
remanſerint, dabo pauorem in cordi-
bus eorum in regionibus hoſtium, ter-
rebit eos ſonitus folij volantis, & ita
fugient quaſi gladium: cadent, nullo
perſequente, * & corruent ſinguli ſu- 37
per fratres ſuos quaſi bella fugientes, F
nemo veſtrum inimicis audebit reſi-
ſtere. * peribitis inter Gentes, & ho- 38
ſtilis vos terra conſumet.
ſalutaribus, * Quòd ſi & de ijs aliqui remanſe- 39
rint, tabeſcent in iniquitatibus ſuis,
in terra inimicorum ſuorum, & pro-
pter peccata patrum ſuorum & ſua
affligentur: * donec confiteantur ini- 40
quitates ſuas, & maiorum ſuorum, qui-
bus præuaricati ſunt in me, & ambu-
lauerunt ex aduerſo mihi. * Ambulabo 41
igitur & ego contra eos, & inducam
illos in terram hoſtilem, donec eru-
beſcat incircumciſa mens eorum: tunc
orabunt pro impietatibus ſuis. * Et 42
recordabor fœderis mei quod pepigi
cum Iacob, & Iſaac, & Abraham. Ter-
ræ quoque memor ero: * quæ cum 43
relicta fuerit ab eis, complacebit ſibi
in ſabbatis ſuis, patiens ſolitudinem
propter illos. Ipſi vero rogabunt pro
peccatis ſuis, eo quòd abiecerint iu-
dicia mea, & leges meas deſpexerint.
* Et tamen etiam cum eſſent in terra 44
hoſtili, non penitus abieci eos, neque
ſic deſpexi vt conſumerentur, & irri-
tum facerem pactum meum cum eis.
Ego enim ſum Dominus Deus eorum,
45 * & recordabor fœderis mei priſtini,
quando eduxi eos de Terra Ægypti
in conſpectu Gentium, vt eſſem Deus
eorum. ego Dominus.
Hæc ſunt iudicia atque præcepta conclusio.
& leges, quas dedit Dominus inter ſe
& filios Iſrael in monte Sinai per ma-
num Moyſi.

Appendix.

27
1 LOcutusq. eſt Dominus ad Moyſen, a) De votis:
A 2 dicens: * Loquere filijs Iſrael, & dices
ad eos: Homo qui votum fecerit, & hominibus,
ſpoponderit Deo animam ſuam, ſub
3 æſtimatione dabit pretium. * Si fuerit
maſculus a vigeſimo anno vſque ad
ſexageſimum annum, dabit quinqua-
ginta ſiclos argenti ad menſuram San-
4 ctuarij: * ſi mulier, triginta. * A quinto
5 autem anno vſque ad vigeſimum, ma-
ſculus dabit viginti ſiclos: femina de-
6 cem. * Ab vno menſe vſque ad annum
quintum, pro maſculo dabuntur quin-
7 que ſicli: pro femina, tres. * Sexage-
narius & vltra maſculus dabit quinde-
8 cim ſiclos: femina decem. * Si pauper
fuerit, & æſtimationem reddere non
valebit, ſtabit coram ſacerdote: &
quantum ille æſtimauerit, & viderit
eum poſſe reddere, tantum dabit.
9 * Animal autem, quod immolari animalibus,
poteſt Domino, ſi quis vouerit, ſan-
10 ctum erit, * & mutari non poterit, id
eſt, nec melius malo, nec peius bono.
quòd ſi mutauerit: & ipſum quod
mutatum eſt, & illud pro quo muta-
tum eſt, conſecratum erit Domino.
11 * Animal immundum, quod immolari
B Domino non poteſt, ſi quis vouerit,
12 adducetur ante ſacerdotem. * qui iu-
dicans vtrum bonum an malum ſit,
13 ſtatuet pretium. * quod ſi dare vo-
luerit is, qui offert, addet ſupra æſti-
mationem quintam partem.
14 * Homo ſi vouerit domum ſuam, domibus,
& ſanctificauerit Domino, conſiderabit
eam ſacerdos vtrum bona an mala ſit,
& iuxta pretium, quod ab eo fuerit
15 conſtitutum, venundabitur: * ſin au-
tem ille, qui vouerat, voluerit redimere
eam, dabit quintam partem æſtima-
tionis ſupra, & habebit domum.
16 * Quòd ſi agrum poſſeſſionis ſuæ agris.
vouerit, & conſecrauerit Domino: iuxta
menſuram ſementis æſtimabitur pre-
tium. ſi triginta modijs hordei ſeritur
terra, quinquaginta ſiclis venundetur

argenti. * Si ſtatim ab anno incipien- 17
tis iubilei vouerit agrum, quanto va-
lere poteſt, tanto æſtimabitur. * ſin 18
autem poſt aliquantum temporis: ſup-
putabit ſacerdos pecuniam iuxta an-
norum, qui reliqui ſunt, numerum
vſque ad iubileum, & detrahetur ex
pretio. * Quòd ſi voluerit redimere 19
agrum ille, qui vouerat, addet quintam C
partem æſtimatæ pecuniæ, & poſſide-
bit eum. * Sin autem noluerit redi- 20
mere, ſed alteri cuilibet fuerit venun-
datus, vltra eum qui vouerat redimere
non poterit: * quia cum iubilei vene- 21
rit dies, ſanctificatus erit Domino, &
poſſeſſio conſecrata ad ius pertinet
ſacerdotum. * Si ager emptus eſt, & 22
non de poſſeſſione maiorum ſanctifi-
catus fuerit Domino, * ſupputabit ſa- 23
cerdos iuxta annorum numerum vſque
ad iubileum, pretium: & dabit ille qui
vouerat eum, Domino. * in iubileo 24
autem reuertetur ad priorem domi-
num, qui vendiderat eum, & habu-
erat in ſorte poſſeſſionis ſuæ. * Omnis 25
æſtimatio ſiclo ſanctuarij ponderabi-
tur. [a] Siclus viginti obolos habet.

β) De tributis:

* Primogenita, quæ ad Dominum 26
pertinent, nemo ſanctificare poterit &
vouere: ſiue bos, ſiue ouis fuerit, Do-
27 mini ſunt. * Quòd ſi immundum eſt — primogenitis,
D animal, redimet qui obtulit, iuxta æſti-
mationem tuam, & addet quintam par-
tem pretij. ſi redimere noluerit, ven-
detur alteri quantocumque a te fuerit
æſtimatum.

28 * [b] Omne, quod Domino conſecra- — conſecratis,
tur, ſiue homo fuerit, ſiue animal, ſiue
ager, non vendetur, nec redimi pote-
rit. Quidquid ſemel fuerit conſecra-
tum, ſanctum ſanctorum erit Domino.
29 * Et omnis conſecratio, quæ offertur
ab homine, non redimetur, ſed morte
morietur.

30 * Omnes decimæ terræ, ſiue de fru- — decimis,
gibus, ſiue de pomis arborum, Do-
31 mini ſunt, & illi ſanctificantur. * Si
quis autem voluerit redimere decimas
ſuas, addet quintam partem earum.
32 * Omnium decimarum bouis & ouis
& capræ, quæ ſub paſtoris virga tran-
ſeunt, quidquid decimum venerit, ſan-
33 ctificabitur Domino. * Non eligetur
nec bonum nec malum, nec altero
commutabitur. ſi quis mutauerit: &
quod mutatum eſt, & pro quo muta-
tum eſt, ſanctificabitur Domino, & non
redimetur.

34 * Hæc ſunt præcepta, quæ manda- — concluſio.
uit Dominus Moyſi ad filios Iſrael in
monte Sinai.

---

a Exo. 30. b. 13. Num. 3. g. 47. Ezec. 45. d. 12. — b Ioſ. 6. c. 17. d. 24.

LIBER NVMERI,

HEBRAICE VAIEDABBER.

I. Præparatio ad proficiſcendum.

1. Recenſus exercitus.

a) Duodecim tribuum.

α) Numeratio:

principes multitudinis.

LOCVTVSQ. eſt Domi- 1 I
nus ad Moyſen in deſer- A
to Sinai in tabernaculo
fœderis, prima die men-
ſis ſecundi, anno altero
egreſſionis eorum ex Ægypto, dicens:
* [a] Tollite ſummam vniuerſæ congre- 2
gationis filiorum Iſrael per cognatio-
nes & domos ſuas, & nomina ſingu-
lorum, quidquid ſexus eſt maſculini
* a vigeſimo anno & ſupra, omnium 3
virorum fortium ex Iſrael, & numera-
bitis eos per turmas ſuas, tu & Aaron.
* Eruntq. vobiſcum principes tribuum 4
ac domorum in cognationibus ſuis, B
* quorum iſta ſunt nomina: De Ru- 5
ben, Eliſur filius Sedeur. * de Simeon, 6
Salamiel filius Suriſaddai. * de Iuda, 7
Nahaſſon, filius Aminadab. * de Iſſa- 8
char, Nathanael filius Suar. * de Za- 9
bulon, Eliab filius Helon. * Filiorum 10
autem Ioſeph, de Ephraim, Eliſama
filius Ammiud. de Manaſſe, Gamaliel
filius Phadaſſur. * De Beniamin, Abi- 11
dan filius Gedeonis. * de Dan, Ahie- 12
zer filius Ammiſaddai. * de Aſer, Phe- 13
giel filius Ochran. * de Gad, Eliaſaph 14
filius Duel. * de Nephthali, Ahira 15
filius Enan. * Hi nobiliſſimi principes 16
multitudinis per tribus & cognationes
ſuas, & capita exercitus Iſrael:
* quos tulerunt Moyſes & Aaron 17
cum omni vulgi multitudine: * & 18
congregauerunt primo die menſis ſe-
cundi, recenſentes eos per cognatio-
nes, & domos, ac familias, & capita,
& nomina ſingulorum a vigeſimo anno
& ſupra, * ſicut præceperat Dominus 19
Moyſi. Numeratiq. ſunt in deſerto Si- C
nai. * De Ruben primogenito Iſraelis 20
per generationes & familias ac domos
ſuas, & nomina capitum ſingulorum,
omne quod ſexus eſt maſculini a vi-
geſimo anno & ſupra, procedentium
21 ad bellum, * quadraginta ſex millia viri militares,
22 quingenti. * De filijs Simeon per gene-
rationes & familias ac domos cogna-
tionum ſuarum recenſiti ſunt per no-
mina & capita ſingulorum, omne quod
ſexus eſt maſculini a vigeſimo anno
& ſupra, procedentium ad bellum,
23 * quinquaginta nouem millia trecenti.
24 * De filijs Gad per generationes &
familias ac domos cognationum ſua-
rum recenſiti ſunt per nomina ſingu-
lorum a viginti annis & ſupra, omnes
25 qui ad bella procederent, * quadra-
gintaquinque millia ſexcenti quinqua-
26 ginta. * De filijs Iuda per generatio-
D nes & familias ac domos cognationum
ſuarum, per nomina ſingulorum a
vigeſimo anno & ſupra, omnes qui
27 poterant ad bella procedere, * recen-
ſiti ſunt ſeptuaginta quattuor millia
28 ſexcenti. * De filijs Iſſachar, per gene-
rationes & familias ac domos cogna-
tionum ſuarum, per nomina ſingulo-
rum a vigeſimo anno & ſupra, omnes
29 qui ad bella procederent, * recen-
ſiti ſunt quinquaginta quattuor millia
30 quadringenti. * De filijs Zabulon per
generationes, & familias, ac domos
cognationum ſuarum recenſiti ſunt
per nomina ſingulorum a vigeſimo
anno & ſupra, omnes qui poterant ad
31 bella procedere, * quinquaginta ſe-
32 ptem millia quadringenti. * De filijs
E Ioſeph, filiorum Ephraim per gene-
rationes, & familias, ac domos cogna-
tionum ſuarum recenſiti ſunt per no-
mina ſingulorum a vigeſimo anno &
ſupra, omnes qui poterant ad bella
33 procedere, * quadraginta millia quin-
34 genti. * Porro filiorum Manaſſe per
generationes & familias ac domos co-
gnationum ſuarum recenſiti ſunt per
nomina ſingulorum a viginti annis &
ſupra, omnes qui poterant ad bella

[a] Exod. 30. b. 12.

procedere, * triginta duo millia du- 35
centi. * De filijs Beniamin per gene- 36
rationes & familias ac domos cognatio-
num ſuarum recenſiti ſunt nominibus
ſingulorum a vigeſimo anno & ſupra,
omnes qui poterant ad bella procedere,
* triginta quinque millia quadringenti. 37
* De filijs Dan per generationes, & fa- 38
milias ac domos cognationum ſuarum
recenſiti ſunt nominibus ſingulorum
a vigeſimo anno & ſupra, omnes qui
poterant ad bella procedere, * ſexa- 39
ginta duo millia ſeptingenti. * De filijs 40
Aſer per generationes & familias ac F
domos cognationum ſuarum recenſiti
ſunt per nomina ſingulorum a vige-
ſimo anno & ſupra, omnes qui pote-
rant ad bella procedere, * quadraginta 41
millia & mille quingenti. * De filijs 42
Nephthali per generationes & fami-
lias ac domos cognationum ſuarum
recenſiti ſunt nominibus ſingulorum
a vigeſimo anno & ſupra, omnes qui
poterant ad bella procedere, * quin- 43
quaginta tria millia quadringenti. * Hi 44
ſunt, quos numerauerunt Moyſes &
Aaron, & duodecim principes Iſrael,
ſingulos per domos cognationum ſua-
rum. * Fueruntq. omnis numerus filio- 45
rum Iſrael per domos & familias ſuas
a vigeſimo anno & ſupra, qui poterant
ad bella procedere, * ſexcenta tria mil- 46
lia virorum quingenti quinquaginta.

Leuitæ ſegregati.

* Leuitæ autem in tribu familiarum 47
ſuarum non ſunt numerati cum eis. G
* Locutusq. eſt Dominus ad Moyſen, 48
dicens: * Tribum Leui noli numerare, 49
neque pones ſummam eorum cum
filijs Iſrael: * ſed conſtitue eos ſuper 50
tabernaculum teſtimonij & cuncta vaſa
eius, & quidquid ad ceremonias per-
tinet. Ipſi portabunt tabernaculum &
omnia vtenſilia eius: & erunt in mi-
niſterio, ac per gyrum tabernaculi
metabuntur. * Cum proficiſcendum 51
fuerit, deponent Leuitæ tabernacu-
lum: cum caſtrametandum, erigent.
quiſquis externorum acceſſerit, occi-
detur. * Metabuntur autem caſtra filij 52
Iſrael vnuſquiſque per turmas & cu-
neos atque exercitum ſuum. * Porro 53
Leuitæ per gyrum tabernaculi figent
tentoria, ne fiat indignatio ſuper mul-
titudinem filiorum Iſrael, & excuba-
bunt in cuſtodijs tabernaculi teſtimonij.
* Fecerunt ergo filij Iſrael iuxta omnia 54
quæ præceperat Dominus Moyſi.

β) Ordinatio: filij Iſrael ſtatuuntur:

2 1 LOcutusq. eſt Dominus ad Moyſen
A & Aaron dicens: * Singuli per tur-
2 mas, ſigna, atque vexilla, & domos
cognationum ſuarum caſtrametabun-
tur filij Iſrael, per gyrum tabernaculi
fœderis.

ad orientem,

3 * Ad Orientem Iudas figet tentoria
per turmas exercitus ſui: eritq. prin-
ceps filiorum eius Nahaſſon filius
4 Aminadab. * & omnis de ſtirpe eius
ſumma pugnantium, ſeptuaginta quat-
5 tuor millia ſexcenti. * Iuxta eum ca-
ſtrametati ſunt de tribu Iſſachar, quo-
rum princeps fuit Nathanael filius Suar.
6 * & omnis numerus pugnatorum eius
quinquaginta quattuor millia quadrin-
7 genti. * In tribu Zabulon princeps fuit
8 Eliab filius Helon. * Omnis de ſtirpe
eius exercitus pugnatorum, quinqua-
9 ginta ſeptem millia quadringenti. * Vni-
uerſi qui in caſtris Iudæ annumerati
ſunt, fuerunt centum octoginta ſex mil-
lia quadringenti: & per turmas ſuas
primi egredientur.

ad meridiem,

10 * In caſtris filiorum Ruben ad me-
B ridianam plagam erit princeps Eliſur
11 filius Sedeur: * & cunctus exercitus pu-
gnatorum eius qui numerati ſunt, qua-
12 draginta ſex millia quingenti. * Iuxta
eum caſtrametati ſunt de tribu Si-
meon: quorum princeps fuit Salamiel
13 filius Suriſaddai. * & cunctus exerci-
tus pugnatorum eius, qui numerati
ſunt, quinquaginta nouem millia tre-
14 centi. * In tribu Gad princeps fuit
15 Eliaſaph filius Duel. * & cunctus exer-
citus pugnatorum eius, qui numerati
ſunt, quadraginta quinque millia ſex-
16 centi quinquaginta. * Omnes qui re-
cenſiti ſunt in caſtris Ruben, centum
quinquaginta millia & mille quadrin-
genti quinquaginta per turmas ſuas:
in ſecundo loco proficiſcentur.

ad tabernaculum.

17 * Leuabitur autem tabernaculum
teſtimonij per officia Leuitarum &
turmas eorum. quomodo erigetur, ita
& deponetur. Singuli per loca & or-
dines ſuos proficiſcentur.

ad occidentem,

18 * Ad occidentalem plagam erunt
C caſtra filiorum Ephraim, quorum
princeps fuit Eliſama filius Ammiud.
19 * cunctus exercitus pugnatorum eius,
qui numerati ſunt, quadraginta millia
20 quingenti. * Et cum eis tribus filio-
rum Manaſſe, quorum princeps fuit
21 Gamaliel filius Phadaſſur. * cunctuſq.
exercitus pugnatorum eius, qui nu-

merati sunt, trigintaduo millia du-
centi. * In tribu filiorum Beniamin 22
princeps fuit Abidan filius Gedeonis.
* & cunctus exercitus pugnatorum eius, 23
qui recensiti sunt, trigintaquinque mil-
lia quadringenti. * Omnes qui nume- 24
rati sunt in castris Ephraim, centum
octo millia centum per turmas suas:
tertij proficiscentur.
[ad aquilonem;] * Ad Aquilonis partem castrametati 25
sunt filij Dan: quorum princeps fuit
Ahiezer filius Ammisaddai. * cunctus 26
exercitus pugnatorum eius, qui nume- D
rati sunt, sexagintaduo millia septin-
genti. * Iuxta eum fixere tentoria de 27
tribu Aser: quorum princeps fuit Phe-
giel filius Ochran. * cunctus exercitus 28
pugnatorum eius, qui numerati sunt,
quadraginta millia & mille quingenti.
* De tribu filiorum Nephthali prin- 29
ceps fuit Ahira filius Enan. * cunctus 30
exercitus pugnatorum eius, quinqua-
ginta tria millia quadringenti. * Omnes, 31
qui numerati sunt in castris Dan, fue-
runt centum quinquaginta septem mil-
lia sexcenti: & nouissimi proficiscentur.
[numerus & ordo Israelitarum.] * Hic numerus filiorum Israel, per 32
domos cognationum suarum & tur-
mas diuisi exercitus, sexcenta tria mil-
lia quingenti quinquaginta. * Leuitæ 33
autem non sunt numerati inter filios
Israel: sic enim præceperat Dominus
Moysi. * Feceruntq. filij Israel iuxta 34
omnia quæ mandauerat Dominus. Ca-
strametati sunt per turmas suas, &
profecti per familias ac domos patrum
suorum.

[b) Leuitarum.] HÆ sunt generationes Aaron & 3 1 A
Moysi in die qua locutus est Domi-
[a) Numeratio & ordinatio:] nus ad Moysen in monte Sinai. * a Et 2
hæc nomina filiorum Aaron: primo-
genitus eius Nadab, deinde Abiu, &
[filij Aaron,] Eleazar, & Ithamar. * Hæc nomina filio- 3
rum Aaron sacerdotum qui uncti sunt,
& quorum repletæ & consecratæ ma-
nus vt sacerdotio fungerentur. * b Mor- 4
tui sunt enim Nadab & Abiu cum of-
ferrent ignem alienum in conspectu
Domini in deserto Sinai, absque libe-
ris: functiq. sunt sacerdotio Eleazar &
Ithamar coram Aaron patre suo.
[& Leuitæ,] * Locutusq. est Dominus ad Moy- 5
sen, dicens: * Applica tribum Leui, 6
& fac stare in conspectu Aaron sacer-
7 dotis vt ministrent ei, & excubent, * &
obseruent quidquid ad cultum pertinet
multitudinis coram tabernaculo testi-
8 monij, * & custodiant vasa tabernaculi,
9 seruientes in ministerio eius. * Da-
10 bisq. dono Leuitas * Aaron & filijs
B eius, quibus traditi sunt a filijs Israel.
Aaron autem & filios eius constitues
super cultum sacerdotij. Externus, qui
ad ministrandum accesserit, morietur.
11 * Locutusq. est Dominus ad Moysen,
12 dicens: * Ego tuli Leuitas a filijs Israel
pro omni primogenito, qui aperit vul-
uam in filijs Israel, eruntq. Leuitæ mei.
13 * c Meum est enim omne primogeni-
tum: ex quo percussi primogenitos in
Terra Ægypti: sanctificaui mihi quid-
quid primum nascitur in Israel ab ho-
mine vsque ad pecus, mei sunt: ego
Dominus.
14 * Locutusq. est Dominus ad Moy- [numerantur, & statuuntur:]
15 sen in deserto Sinai, dicens: * Numera
C filios Leui per domos patrum suorum
& familias, omnem masculum ab vno
16 mense, & supra. * Numerauit Moyses,
17 vt præceperat Dominus, * d & inuenti
sunt filij Leui per nomina sua, Gerson
18 & Caath & Merari. * Filij Gerson:
19 Lebni & Semei. * Filij Caath: Am-
20 ram & Iesaar, Hebron & Oziel. * Filij
Merari: Moholi & Musi.
21 * De Gerson fuere familiæ duæ, [ad occidentem,]
22 Lebnitica, & Semeitica: * quarum
numeratus est populus sexus mascu-
lini ab vno mense & supra, septem
23 millia quingenti. * Hi post taber-
naculum metabuntur ad Occidentem
24 * sub principe Eliasaph filio Lael. * Et
25 habebunt excubias in tabernaculo fœ-
26 deris, * ipsum tabernaculum & ope-
D rimentum eius, tentorium quod trahi-
tur ante fores tecti fœderis, & cortinas
atrij: tentorium quoque quod appen-
ditur in introitu atrij tabernaculi, &
quidquid ad ritum altaris pertinet,
funes tabernaculi & omnia vtensilia
eius.
27 * Cognatio Caath habebit populos [ad meridiem,]
Amramitas & Iesaaritas & Hebronitas
& Ozielitas. Hæ sunt familiæ Caa-
thitarum recensitæ per nomina sua:
28 * omnes generis masculini ab vno
mense & supra, octo millia sexcenti
29 habebunt excubias Sanctuarij, * &

[a] Exo. 6. d. 23. — [b] Leui. 10. a. 2. 1. Par. 24. a. 2. — [c] Exo. 13. a. 2. Inf. 8. c. 16. — [d] Exo. 6. c. 16.

caſtrametabuntur ad meridianam pla-
gam. * Princepſq. eorum erit Eliſa- 30
phan filius Oziel: * & cuſtodient ar- 31
cam, menſamq. & candelabrum, altaria E
& vaſa Sanctuarij, in quibus miniſtra-
tur, & velum, cunctamq. huiuſcemodi
ſupellectilem. * Princeps autem prin- 32
cipum Leuitarum Eleazar filius Aaron
ſacerdotis, erit ſuper excubitores cu-
ſtodiæ Sanctuarij.

ad ſeptentrionem,

*At vero de Merari erunt populi 33
Moholitæ & Muſitæ recenſiti per no-
mina ſua: * omnes generis maſculini 34
ab vno menſe & ſupra, ſex millia du-
centi. * Princeps eorum Suriel filius 35
Abihaiel: in plaga ſeptentrionali ca-
ſtrametabuntur. * Erunt ſub cuſtodia 36
eorum tabulæ tabernaculi & vectes, &
columnæ ac baſes earum, & omnia
quæ ad cultum huiuſcemodi perti-
nent: *columnæq. atrij per circuitum 37
cum baſibus ſuis, & paxilli cum fu-
nibus.

ad orientem;

*Caſtrametabuntur ante taberna- 38
culum fœderis, ideſt ad orientalem F
plagam, Moyſes & Aaron cum filijs
ſuis, habentes cuſtodiam Sanctuarij
in medio filiorum Iſrael. quiſquis alie-
nus acceſſerit, morietur. * Omnes Le- 39
uitæ, quos numerauerunt Moyſes &
Aaron iuxta præceptum Domini per
familias ſuas in genere maſculino a
menſe vno & ſupra, fuerunt viginti
duo millia.

primogeniti numerantur & redimuntur.

*Et ait Dominus ad Moyſen: Nu- 40
mera primogenitos ſexus maſculini de
filijs Iſrael ab vno menſe & ſupra, &
habebis ſummam eorum. * Tolleſq. 41
Leuitas mihi pro omni primogenito
filiorum Iſrael, ego ſum Dominus: &
pecora eorum pro vniuerſis primo-
genitis pecorum filiorum Iſrael. * Re- 42
cenſuit Moyſes, ſicut præceperat Do-
minus, primogenitos filiorum Iſrael.
*& fuerunt maſculi per nomina ſua, 43
a menſe vno & ſupra, viginti duo G
millia ducenti ſeptuaginta tres. * Lo- 44
cutuſq. eſt Dominus ad Moyſen, di-
cens: * Tolle Leuitas pro primogeni- 45
tis filiorum Iſrael, & pecora Leuitarum
pro pecoribus eorum, eruntq. Leuitæ
mei. ego ſum Dominus. * In pretio 46
autem ducentorum ſeptuaginta trium,
qui excedunt numerum Leuitarum de
primogenitis filiorum Iſrael, * accipies 47
quinque ſiclos per ſingula capita ad
menſuram Sanctuarij. [a]Siclus habet
48 viginti obolos. * Dabiſq. pecuniam
Aaron & filijs eius pretium eorum
49 qui ſupra ſunt. * Tulit igitur Moyſes
pecuniam eorum, qui fuerant amplius,
50 & quos redemerant a Leuitis * pro
primogenitis filiorum Iſrael, mille tre-
centorum ſexagintaquinque ſiclorum
51 iuxta pondus Sanctuarij, * & dedit
eam Aaron & filijs eius iuxta verbum
quod præceperat ſibi Dominus.

β) Officia: filiorum Caath,

4
1 A LOcutuſq. eſt Dominus ad Moyſen
2 & Aaron, dicens: * Tolle ſummam
filiorum Caath de medio Leuitarum
3 per domos & familias ſuas, * a trige-
ſimo anno & ſupra, vſque ad quin-
quageſimum annum, omnium qui in-
grediuntur vt ſtent & miniſtrent in
4 tabernaculo fœderis. * Hic eſt cultus
filiorum Caath: Tabernaculum fœde-
5 ris, & Sanctum ſanctorum * ingre-
dientur Aaron & filij eius, quando
mouenda ſunt caſtra, & deponent ve-
lum quod pendet ante fores, inuol-
6 uentq. eo arcam teſtimonij, * & ope-
rient rurſum velamine ianthinarum
pellium, extendentq. deſuper pallium
totum hyacinthinum, & inducent ve-
7 ctes. * Menſam quoque propoſitionis
inuoluent hyacinthino pallio, & po-
nent cum ea thuribula & mortariola,
cyathos & crateras ad liba fundenda:
8 panes ſemper in ea erunt: * exten-
dentq. deſuper pallium coccineum,
quod rurſum operient velamento ian-
thinarum pellium, & inducent vectes.
9 *Sument & pallium hyacinthinum
quo operient candelabrum cum lu-
cernis & forcipibus ſuis & emunctorijs
& cunctis vaſis olei, quæ ad concin-
10 nandas lucernas neceſſaria ſunt: * &
ſuper omnia ponent operimentum ian-
thinarum pellium, & inducent vectes.
11 *Nec non & altare aureum inuol-
B uent hyacinthino veſtimento, & ex-
tendent deſuper operimentum ian-
thinarum pellium, inducentq. vectes.
12 *Omnia vaſa, quibus miniſtratur in
Sanctuario, inuoluent hyacinthino pal-
lio, & extendent deſuper operimen-
tum ianthinarum pellium, inducentq.
13 vectes. * Sed & altare mundabunt ci-
nere, & inuoluent illud purpureo ve-

[a] Exo. 30. b. 13. Leui. 27. c. 25. Ezec. 45. d. 12.

ſtimento, * ponentq. cum eo omnia 14
vaſa, quibus in miniſterio eius vtuntur,
id eſt, ignium receptacula, fuſcinulas
ac tridentes, vncinos & batilla. Cuncta
vaſa altaris operient ſimul velamine
ianthinarum pellium, & inducent ve-
ctes. * Cumq. inuoluerint Aaron & filij 15
eius Sanctuarium & omnia vaſa eius
in commotione caſtrorum, tunc in-
trabunt [a]filij Caath vt portent inuo-
luta: & non tangent vaſa Sanctuarij,
ne moriantur. Iſta ſunt onera filiorum
Caath in tabernaculo fœderis: * ſuper 16
quos erit Eleazar filius Aaron ſacer-
dotis, ad cuius curam pertinet oleum
ad concinnandas lucernas, & compo-
ſitionis incenſum, & ſacrificium, quod
ſemper offertur, & oleum vnctionis, &
quidquid ad cultum tabernaculi per-
tinet, omniumq. vaſorum, quæ in San-
ctuario ſunt. * Locutusq. eſt Dominus 17
ad Moyſen, & Aaron, dicens: * No- 18
lite perdere populum Caath de medio
Leuitarum: * ſed hoc facite eis, vt 19
viuant, & non moriantur, ſi tetigerint
Sancta ſanctorum. Aaron & filij eius
intrabunt, ipſiq. diſponent opera ſin-
gulorum, & diuident quid portare
quis debeat. * Alij nulla curioſitate 20
videant quæ ſunt in Sanctuario priuſ-
quam inuoluantur, alioquin morientur.

filiorum Gerſon,

* Locutusq. eſt Dominus ad Moy- 21
ſen, dicens: * Tolle ſummam etiam 22
filiorum Gerſon per domos ac fami-
lias & cognationes ſuas, * a triginta 23
annis & ſupra, vſque ad annos quin- C
quaginta. Numera omnes qui ingre-
diuntur & miniſtrant in tabernaculo
fœderis. * Hoc eſt officium familiæ 24
Gerſonitarum, * vt portent cortinas 25
tabernaculi & tectum fœderis operi-
mentum aliud, & ſuper omnia velamen
ianthinum tentoriumq. quod pendet
in introitu tabernaculi fœderis, * cor- 26
tinas atrij, & velum in introitu quod
eſt ante tabernaculum. Omnia quæ ad
altare pertinent, funiculos, & vaſa mi-
niſterij, * iubente Aaron & filijs eius, 27
portabunt filij Gerſon: & ſcient ſinguli
cui debeant oneri mancipari. * Hic eſt 28
cultus familiæ Gerſonitarum in taber-
naculo fœderis, eruntq. ſub manu Itha-
mar filij Aaron ſacerdotis.

filiorum Merari;

* Filios quoque Merari per familias 29
& domos patrum ſuorum recenſebis
30 * a triginta annis & ſupra, vſque ad
annos quinquaginta, omnes qui in-
grediuntur ad officium miniſterij ſui
31 & cultum fœderis teſtimonij. * Hæc
ſunt onera eorum: Portabunt tabulas
tabernaculi & vectes eius, columnas
32 ac baſes earum, * columnas quoque
atrij per circuitum cum baſibus &
paxillis & funibus ſuis. Omnia vaſa &
ſupellectilem ad numerum accipient,
33 ſicq. portabunt. * Hoc eſt officium
familiæ Meraritarum & miniſterium
D in tabernaculo fœderis: eruntq. ſub
manu Ithamar filij Aaron ſacerdotis.

recenſio.

34 * Recenſuerunt igitur Moyſes & Aa-
ron & principes ſynagogæ filios Caath
per cognationes & domos patrum ſuo-
35 rum * a triginta annis & ſupra, vſ-
que ad annum quinquageſimum, om-
nes qui ingrediuntur ad miniſterium
36 tabernaculi fœderis: * & inuenti ſunt
duo millia ſeptingenti quinquaginta.
37 * Hic eſt numerus populi Caath qui
intrant tabernaculum fœderis: hos nu-
merauit Moyſes & Aaron iuxta ſer-
monem Domini per manum Moyſi.
38 * Numerati ſunt & filij Gerſon per co-
gnationes & domos patrum ſuorum,
39 * a triginta annis & ſupra, vſque ad
quinquageſimum annum, omnes qui
ingrediuntur vt miniſtrent in taber-
40 naculo fœderis: * & inuenti ſunt duo
41 millia ſexcenti triginta. * Hic eſt po-
pulus Gerſonitarum, quos numera-
uerunt Moyſes & Aaron iuxta verbum
42 Domini. * Numerati ſunt & filij Me-
rari per cognationes & domos patrum
43 ſuorum * a triginta annis & ſupra,
vſque ad annum quinquageſimum,
omnes qui ingrediuntur ad explendos
44 ritus tabernaculi fœderis: * & inuenti
45 ſunt tria millia ducenti. * hic eſt nu-
merus filiorum Merari, quos recen-
ſuerunt Moyſes & Aaron iuxta im-
perium Domini per manum Moyſi.
46 * Omnes qui recenſiti ſunt de Leuitis,
& quos recenſeri fecit ad nomen Moy-
ſes & Aaron, & principes Iſrael per
cognationes & domos patrum ſuorum
47 * a triginta annis & ſupra, vſque ad
annum quinquageſimum, ingredientes
ad miniſterium tabernaculi, & onera
48 portanda, * fuerunt ſimul octo millia
49 quingenti octoginta. * Iuxta verbum
Domini recenſuit eos Moyſes, vnum-

[a] 1. Par. 15. b. 15.

quemque iuxta officium & onera ſua,
ſicut præceperat ei Dominus.

2. Mandata varia.

a) Series vna: de munditia caſtrorum,

LOcutuſq. eſt Dominus ad Moy- 5 1 A
ſen, dicens: * Præcipe filijs Iſrael, vt 2
eijciant de caſtris omnem leproſum,
& qui ſemine fluit, pollutuſq. eſt ſu-
per mortuo: * tam maſculum quàm 3
feminam eijcite de caſtris, ne conta-
minent ea cum habitauerim vobiſcum.
* Feceruntq. ita filij Iſrael, & eiecerunt 4
eos extra caſtra, ſicut locutus erat Do-
minus Moyſi.

expiatione tranſgreſſionum,

* Locutuſq. eſt Dominus ad Moy- 5
ſen, dicens: * Loquere ad filios Iſrael: 6
Vir, ſiue mulier, cum fecerint ex om-
nibus peccatis, quæ ſolent hominibus
accidere, & per negligentiam tranſ-
greſſi fuerint mandatum Domini, at-
que deliquerint, * confitebuntur pec- 7
catum ſuum, & reddent ipſum caput,
quintamq. partem deſuper ei, in quem
peccauerint. * Sin autem non fuerit 8
qui recipiat, dabunt Domino, & erit
ſacerdotis, excepto ariete, qui offer-
tur pro expiatione, vt ſit placabilis
hoſtia.

reditibus ſacerdotum,

* Omnes quoque primitiæ, quas of- 9
ferunt filij Iſrael, ad ſacerdotem per-
tinent: * & quidquid in Sanctuarium 10
offertur a ſingulis, & traditur manibus B
ſacerdotis, ipſius erit.

* Locutuſq. eſt Dominus ad Moy- 11
ſen, dicens: * Loquere ad filios Iſrael, 12
& dices ad eos: Vir, cuius vxor erra-
uerit, maritumq. contemnens * dor- 13
mierit cum altero viro, & hoc maritus
deprehendere non quiuerit, ſed latet
adulterium, & teſtibus argui non po-
teſt, quia non eſt inuenta in ſtupro:
* ſi ſpiritus zelotypiæ concitauerit vi- 14
rum contra vxorem ſuam, quæ vel
polluta eſt, vel falſa ſuſpicione appe-
titur, * adducet eam ad ſacerdotem, 15
& offeret oblationem pro illa decimam
partem ſati farinæ hordeaceæ: non
fundet ſuper eam oleum, nec imponet
thus: quia ſacrificium zelotypiæ eſt, &
oblatio inueſtigans adulterium. * Of- 16
feret igitur eam ſacerdos, & ſtatuet
coram Domino. * aſſumetq. aquam 17
ſanctam in vaſe fictili, & pauxillum C
terræ de pauimento tabernaculi mittet
in eam. * Cumq. ſteterit mulier in 18
conſpectu Domini, diſcooperiet caput

de ſpiritu zelotypiæ.

eius, & ponet ſuper manus illius ſa-
crificium recordationis, & oblationem
zelotypiæ: ipſe autem tenebit aquas
amariſſimas, in quibus cum execra-
19 tione maledicta congeſſit. * adiurabitq.
eam, & dicet: Si non dormiuit vir
alienus tecum, & ſi non polluta es de-
ſerto mariti thoro, non te nocebunt
aquæ iſtæ amariſſimæ, in quas male-
20 dicta congeſſi. * Sin autem declinaſti
a viro tuo, atque polluta es, & con-
21 cubuiſti cum altero viro: * his male-
dictionibus ſubiacebis: Det te Dominus
in maledictionem, exemplumq. cuncto-
rum in populo ſuo: putreſcere faciat
femur tuum, & tumens vterus tuus
22 diſrumpatur. * ingrediantur aquæ ma-
ledictæ in ventrem tuum, & vtero tu-
meſcente putreſcat femur. Et reſpon-
23 debit mulier, Amen, amen. * Scribetq.
D ſacerdos in libello iſta maledicta, &
delebit ea aquis amariſſimis, in quas
24 maledicta congeſſit, * & dabit ei bi-
25 bere. Quas cum exhauſerit, * tollet
ſacerdos de manu eius ſacrificium ze-
lotypiæ, & eleuabit illud coram Do-
mino, imponetq. illud ſuper altare:
26 ita dumtaxat vt prius, * pugillum ſa-
crificij tollat de eo, quod offertur, &
incendat ſuper altare: & ſic potum
27 det mulieri aquas amariſſimas. * Quas
cum biberit, ſi polluta eſt, & con-
tempto viro adulterij rea, pertranſi-
bunt eam aquæ maledictionis, & in-
flato ventre computreſcet femur: eritq.
mulier in maledictionem, & in exem-
28 plum omni populo. * Quòd ſi polluta
non fuerit, erit innoxia, & faciet libe-
29 ros. * Iſta eſt lex zelotypiæ. Si decli-
nauerit mulier a viro ſuo, & ſi polluta
30 fuerit, * marituſq. zelotypiæ ſpiritu
concitatus adduxerit eam in conſpectu
Domini, & fecerit ei ſacerdos iuxta
31 omnia quæ ſcripta ſunt: * maritus
abſque culpa erit, & illa recipiet ini-
quitatem ſuam.

6 1 A LOcutuſq. eſt Dominus ad Moy-
2 ſen, dicens: * Loquere ad filios Iſrael,
& dices ad eos: Vir, ſiue mulier, cum
fecerint votum vt ſanctificentur, & ſe
3 voluerint Domino conſecrare: * a vino,
& omni, quod inebriare poteſt, abſti-
nebunt. Acetum ex vino, & ex quali-
bet alia potione, & quidquid de vua
exprimitur, non bibent: vuas recentes
4 ſiccaſq. non comedent * cunctis die-
bus quibus ex voto Domino conſe-

de consecratione & oblatione nazaræorum.

crantur: quidquid ex vinea esse potest,
ab vua passa vsque ad acinum non co-
medent. * Omni tempore separationis 5
suæ [a] nouacula non transibit per caput
eius vsque ad completum diem, quo
Domino consecratur. Sanctus erit, cre-
scente cæsarie capitis eius. * Omni 6
tempore consecrationis suæ super mor- B
tuum non ingredietur, * nec super 7
patris quidem & matris & fratris so-
rorisq. funere contaminabitur, quia
consecratio Dei sui super caput eius
est. * Omnibus diebus separationis 8
suæ sanctus erit Domino. * Sin autem 9
mortuus fuerit subito quispiam coram
eo, polluetur caput consecrationis eius:
quod radet illico in eadem die pur-
gationis suæ, & rursum septima. * in 10
octaua autem die offeret duos turtu-
res, vel duos pullos columbæ sacer-
doti in introitu fœderis testimonij.
* facietq. sacerdos vnum pro peccato, 11
& alterum in holocaustum, & depre-
cabitur pro eo, quia peccauit super
mortuo: sanctificabitq. caput eius in
die illo: * & consecrabit Domino dies 12
separationis illius, offerens agnum an-
niculum pro peccato: ita tamen vt
dies priores irriti fiant, quoniam pol-
luta est sanctificatio eius. * Ista est lex 13
consecrationis. Cum dies, quos ex voto C
decreuerat, complebuntur: adducet
eum ad ostium tabernaculi fœderis,
* & offeret oblationem eius Domino, 14
agnum anniculum immaculatum in
holocaustum, & ouem anniculam im-
maculatam pro peccato, & arietem im-
maculatum, hostiam pacificam, * ca- 15
nistrum quoque panum azymorum qui
consperti sint oleo, & lagana absque
fermento vncta oleo, ac libamina sin-
gulorum: * quæ offeret sacerdos co- 16
ram Domino, & faciet tam pro peccato,
quàm in holocaustum. * Arietem vero 17
immolabit hostiam pacificam Domino,
offerens simul canistrum azymorum,
& libamenta quæ ex more debentur.
* [b] Tunc radetur nazaræus ante ostium 18
tabernaculi fœderis cæsarie consecra-
tionis suæ: tolletq. capillos eius, &
ponet super ignem, qui est suppositus
sacrificio pacificorum. * Et armum 19
coctum arietis, tortamq. absque fer- D
mento vnam de canistro, & laganum
azymum vnum, & tradet in manus
nazaræi, postquam rasum fuerit caput
20 eius. * Susceptaq. rursum ab eo, ele-
uabit in conspectu Domini: & sancti-
ficata sacerdotis erunt, sicut pectu-
sculum, quod separari iussum est, &
femur. post hæc potest bibere naza-
21 ræus vinum. * Ista est lex nazaræi,
cum vouerit oblationem suam Do-
mino tempore consecrationis suæ, ex-
ceptis his, quæ inuenerit manus eius.
iuxta quod mente deuouerat, ita fa-
ciet ad perfectionem sanctificationis
suæ.

de forma benedictionis.

22 * Locutusq. est Dominus ad Moy-
23 sen, dicens: * Loquere Aaron & filijs
eius: [c] Sic benedicetis filijs Israel, &
24 dicetis eis: * Benedicat tibi Dominus,
25 & custodiat te. * Ostendat Dominus
faciem suam tibi, & misereatur tui.
26 * Conuertat Dominus vultum suum
27 ad te, & det tibi pacem. * Inuoca-
buntq. nomen meum super filios Israel,
& ego benedicam eis.

b) Series altera.

α) De oblationibus principum:

7
1 FActum [d] est autem in die qua com-
A pleuit Moyses tabernaculum, & erexit
illud: vnxitq. & sanctificauit cum om-
nibus vasis suis, altare similiter & om-
2 nia vasa eius. * Obtulerunt principes
Israel & capita familiarum, qui erant
per singulas tribus, præfectiq. eorum,
3 qui numerati fuerant, * munera co-
ram Domino sex plaustra tecta cum
duodecim bobus. Vnum plaustrum
obtulere duo duces, & vnum bouem
singuli, obtuleruntq. ea in conspectu
4 tabernaculi. * Ait autem Dominus ad
5 Moysen: * Suscipe ab eis vt seruiant in
ministerio tabernaculi, & trades ea Le-
6 uitis iuxta ordinem ministerij sui. * Ita-
que cum suscepisset Moyses plaustra &
7 boues, tradidit eos Leuitis. * Duo plau-
stra & quattuor boues dedit filijs Ger-
son, iuxta id quod habebant necessa-
8 rium. * quattuor alia plaustra, & octo
boues dedit filijs Merari secundum
officia & cultum suum, sub manu Itha-
9 mar filij Aaron sacerdotis. * filijs au-
tem Caath non dedit plaustra & bo-
ues: quia in Sanctuario seruiunt, &
10 onera proprijs portant humeris. * Igi-
tur obtulerunt duces in dedicationem
altaris, die qua vnctum est, oblatio-
11 nem suam ante altare. * Dixitq. Do-

præcepta Domini

[a] Iudic. 13. a. 5. — [b] Act 21. d. 24. — [c] Eccli. 36. c. 19. — [d] Exod. 40. b. 16.

minus ad Moyſen: Singuli duces per B
ſingulos dies offerant munera in de-
dicationem altaris.
obſeruantur a Nahaſſon, * Primo die obtulit oblationem ſu- 12
am Nahaſſon filius Aminadab de tribu
Iuda: * fueruntq. in ea acetabulum ar- 13
genteum pondo centum triginta ſiclo-
rum, phiala argentea habens ſeptua-
ginta ſiclos iuxta pondus Sanctuarij,
vtrumque plenum ſimila conſperſa
oleo in ſacrificium: * mortariolum ex 14
decem ſiclis aureis plenum incenſo:
* bouem de armento, & arietem, & 15
agnum anniculum in holocauſtum:
* hircumq. pro peccato: * & in ſacri- 16
ficio pacificorum boues duos, arietes 17
quinque, hircos quinque, agnos anni-
culos quinque. hæc eſt oblatio Na-
a Nathanael, haſſon filij Aminadab. * Secundo die 18
obtulit Nathanael filius Suar, dux de
tribu Iſſachar, * acetabulum argente- 19
um appendens centum triginta ſiclos,
phialam argenteam habentem ſeptua-
ginta ſiclos, iuxta pondus Sanctuarij,
vtrumque plenum ſimila conſperſa
oleo in ſacrificium: * mortariolum 20
aureum habens decem ſiclos plenum
incenſo: * bouem de armento, & 21
arietem, & agnum anniculum in ho-
locauſtum: * hircumq. pro peccato: 22
* & in ſacrificio pacificorum boues 23
duos, arietes quinque, hircos quinque,
agnos anniculos quinque. hæc fuit
ab Eliab, oblatio Nathanael filij Suar. * Tertio 24
die princeps filiorum Zabulon Eliab
filius Helon, * obtulit acetabulum ar- 25
genteum appendens centum triginta
ſiclos, phialam argenteam habentem
ſeptuaginta ſiclos ad pondus Sanctu-
arij, vtrumque plenum ſimila conſperſa C
oleo in ſacrificium: * mortariolum 26
aureum appendens decem ſiclos ple-
num incenſo: * bouem de armento, 27
& arietem, & agnum anniculum in
holocauſtum: * hircumq. pro peccato: 28
* & in ſacrificio pacificorum boues 29
duos, arietes quinque, hircos quin-
que, agnos anniculos quinque. hæc
ab Eliſur, eſt oblatio Eliab filij Helon. * Die 30
quarto princeps filiorum Ruben, Eli-
ſur filius Sedeur * obtulit acetabulum 31
argenteum appendens centum triginta
ſiclos, phialam argenteam habentem
ſeptuaginta ſiclos ad pondus Sanctu-
arij, vtrumque plenum ſimila con-
ſperſa oleo in ſacrificium: * mortario- 32
lum aureum appendens decem ſiclos

33 plenum incenſo: * bouem de armento,
& arietem, & agnum anniculum in
34 holocauſtum: * hircumq. pro peccato:
35 * & in hoſtias pacificorum boues duos,
arietes quinque, hircos quinque, agnos
anniculos quinque. hæc fuit oblatio
36 Eliſur filij Sedeur. * Die quinto prin- a Salamiel,
ceps filiorum Simeon Salamiel filius
37 Suriſaddai * obtulit acetabulum ar-
genteum appendens centum triginta
ſiclos, phialam argenteam habentem
ſeptuaginta ſiclos ad pondus Sanctu-
arij, vtrumque plenum ſimila conſperſa
38 oleo in ſacrificium: * mortariolum
aureum appendens decem ſiclos ple-
39 num incenſo: * bouem de armento,
& arietem, & agnum anniculum in
40 holocauſtum: * hircumq. pro peccato:
41 * & in hoſtias pacificorum boues duos,
D arietes quinque, hircos quinque, agnos
anniculos quinque. hæc fuit oblatio
42 Salamiel filij Suriſaddai. * Die ſexto ab Eliaſaph,
princeps filiorum Gad, Eliaſaph filius
43 Duel * obtulit acetabulum argenteum
appendens centum triginta ſiclos, phia-
lam argenteam habentem ſeptuaginta
ſiclos ad pondus Sanctuarij, vtrumque
plenum ſimila conſperſa oleo in ſacri-
44 ficium: * mortariolum aureum ap-
pendens decem ſiclos plenum incenſo:
45 * bouem de armento, & arietem, &
agnum anniculum in holocauſtum:
46 * hircumq. pro peccato: * & in hoſtias
47 pacificorum boues duos, arietes quin-
que, hircos quinque, agnos anniculos
quinque. hæc fuit oblatio Eliaſaph filij
48 Duel. * Die ſeptimo princeps filio- ab Eliſama,
rum Ephraim, Eliſama filius Ammiud
49 * obtulit acetabulum argenteum ap-
pendens centum triginta ſiclos, phia-
lam argenteam habentem ſeptuaginta
ſiclos ad pondus Sanctuarij, vtrumque
plenum ſimila conſperſa oleo in ſacri-
50 ficium: * mortariolum aureum appen-
dens decem ſiclos plenum incenſo:
51 * bouem de armento, & arietem, &
agnum anniculum in holocauſtum:
52 * hircumq. pro peccato: * & in hoſtias
53 pacificorum, boues duos, arietes quin-
E que, hircos quinque, agnos anniculos
quinque. hæc fuit oblatio Eliſama filij
54 Ammiud. * Die octauo, princeps filio- a Gamaliel,
rum Manaſſe, Gamaliel filius Phadaſ-
55 ſur, * obtulit acetabulum argenteum
appendens centum triginta ſiclos, phia-
lam argenteam habentem ſeptuaginta
ſiclos ad pondus Sanctuarij, vtrumque

8

plenum ſimila conſperſa oleo in ſacri-
ficium: * mortariolum aureum appen- 56
dens decem ſiclos, plenum incenſo:
* bouem de armento, & arietem, & 57
agnum anniculum in holocauſtum:
* hircumq. pro peccato: * & in ho- 58
ſtias pacificorum boues duos, arietes 59
quinque, hircos quinque, agnos anni-
culos quinque. hæc fuit oblatio Ga-
ab Abidan, maliel filij Phadaſſur. * Die nono 60
princeps filiorum Beniamin, Abidan
filius Gedeonis, * obtulit acetabulum 61
argenteum appendens centum triginta
ſiclos, phialam argenteam habentem
ſeptuaginta ſiclos ad pondus Sanctu-
arij, vtrumque plenum ſimila con-
ſperſa oleo in ſacrificium: * & mor- 62
tariolum aureum appendens decem
ſiclos plenum incenſo: * bouem de 63
armento, & arietem, & agnum anni-
culum in holocauſtum: * hircumq. 64
pro peccato: * & in hoſtias pacifi- 65
corum boues duos, arietes quinque, F
hircos quinque, agnos anniculos quin-
que. hæc fuit oblatio Abidan filij Ge-
ab Ahiezer, deonis. * Die decimo princeps filio- 66
rum Dan, Ahiezer filius Ammiſaddai
* obtulit acetabulum argenteum ap- 67
pendens centum triginta ſiclos, phia-
lam argenteam habentem ſeptuaginta
ſiclos, ad pondus Sanctuarij, vtrum-
que plenum ſimila conſperſa oleo in
ſacrificium: * mortariolum aureum 68
appendens decem ſiclos plenum in-
cenſo: * bouem de armento, & arie- 69
tem, & agnum anniculum in holocau-
ſtum: * hircumq. pro peccato: * & in 70
hoſtias pacificorum boues duos, arie- 71
tes quinque, hircos quinque, agnos
anniculos quinque. hæc fuit oblatio
a Phegiel, Ahiezer filij Ammiſaddai. * Die vnde- 72
cimo princeps filiorum Aſer, Phe-
giel filius Ochran * obtulit acetabu- 73
lum argenteum appendens centum
triginta ſiclos, phialam argenteam ha-
bentem ſeptuaginta ſiclos ad pondus
Sanctuarij, vtrumque plenum ſimila
conſperſa oleo in ſacrificium: * mor- 74
tariolum aureum appendens decem
ſiclos plenum incenſo: * bouem de 75
armento, & arietem, & agnum anni-
culum in holocauſtum: * hircumq. 76
pro peccato: * & in hoſtias pacifico- 77
rum boues duos, arietes quinque, hir-
cos quinque, agnos anniculos quinque.
hæc fuit oblatio Phegiel filij Ochran.
ab Ahira, * Die duodecimo princeps filiorum 78
79 Nephthali, Ahira filius Enan * obtu-
lit acetabulum argenteum appendens
centum triginta ſiclos, phialam argen-
team habentem ſeptuaginta ſiclos ad
pondus Sanctuarij, vtrumque plenum
G ſimila oleo conſperſa in ſacrificium:
80 * mortariolum aureum appendens de-
81 cem ſiclos, plenum incenſo: * bouem
de armento, & arietem, & agnum an-
82 niculum in holocauſtum: * hircumq.
83 pro peccato: * & in hoſtias pacifico-
rum boues duos, arietes quinque, hir-
cos quinque, agnos anniculos quinque.
hæc fuit oblatio Ahira filij Enan.
84 * Hæc in dedicatione altaris oblata & rata ducuntur.
ſunt a principibus Iſrael, in die qua
conſecratum eſt. acetabula argentea
duodecim: phialæ argenteæ duode-
85 cim: mortariola aurea duodecim: * ita
vt centum triginta ſiclos argenti habe-
ret vnum acetabulum, & ſeptuaginta
ſiclos haberet vna phiala: id eſt, in
commune vaſorum omnium ex argento
ſicli duo millia quadringenti, pondere
86 Sanctuarij. * mortariola aurea duode-
cim plena incenſo denos ſiclos ap-
pendentia pondere Sanctuarij: id eſt,
87 ſimul auri ſicli centum viginti: * bo-
ues de armento in holocauſtum duo-
decim, arietes duodecim, agni anni-
culi duodecim, & libamenta eorum:
88 hirci duodecim pro peccato. * In ho-
ſtias pacificorum, boues viginti quat-
tuor, arietes ſexaginta, hirci ſexaginta,
agni anniculi ſexaginta. Hæc oblata
ſunt in dedicatione altaris, quando vn-
89 ctum eſt. * Cumq. ingrederetur Moy-
ſes tabernaculum fœderis, vt conſuleret
oraculum, audiebat vocem loquentis
ad ſe de propitiatorio quod erat ſuper
arcam teſtimonij inter duos Cheru-
bim, vnde & loquebatur ei.

8
1 LOcutuſq. eſt Dominus ad Moyſen, β) De candelabro.
A
2 dicens: * Loquere Aaron, & dices ad
eum: Cum poſueris ſeptem lucernas,
candelabrum in auſtrali parte eriga-
tur. Hoc igitur præcipe vt lucernæ
contra boream eregione reſpiciant ad
menſam panum propoſitionis, contra
eam partem, quam candelabrum re-
3 ſpicit, lucere debebunt. * Fecitq. Aa-
ron, & impoſuit lucernas ſuper cande-
labrum, vt præceperat Dominus Moyſi.
4 * Hæc autem erat factura candelabri,
ex auro ductili, tam medius ſtipes,
quàm cuncta quæ ex vtroque calamo-

rum latere naſcebantur: iuxta exem-
plum quod oſtendit Dominus Moyſi,
ita operatus eſt candelabrum.

γ) De Leuitarum conſecratione.

* Et locutus eſt Dominus ad Moy- 5
ſen, dicens: * Tolle Leuitas de me- 6
dio filiorum Iſrael, & purificabis eos
* iuxta hunc ritum: Aſpergantur aqua 7
luſtrationis, & radant omnes pilos car- B
nis ſuæ. Cumq. lauerint veſtimenta
ſua, & mundati fuerint, * tollent bo- 8
uem de armentis, & libamentum eius
ſimilam oleo conſperſam: bouem au-
tem alterum de armento tu accipies
pro peccato: * & applicabis Leuitas 9
coram tabernaculo fœderis, conuo-
cata omni multitudine filiorum Iſrael.
* Cumq. Leuitæ fuerint coram Do- 10
mino, ponent filij Iſrael manus ſuas
ſuper eos. * & offeret Aaron Leuitas, 11
munus in conſpectu Domini a filijs
Iſrael, vt ſeruiant in miniſterio eius.
* Leuitæ quoque ponent manus ſuas 12
ſuper capita boum, e quibus vnum
facies pro peccato, & alterum in holo-
cauſtum Domini, vt depreceris pro eis.
* Statueſq. Leuitas in conſpectu Aa- 13
ron & filiorum eius, & conſecrabis C
oblatos Domino, * ac ſeparabis de 14
medio filiorum Iſrael, vt ſint mei. * & 15
poſtea ingredientur tabernaculum fœ-
deris, vt ſeruiant mihi. Sicq. purifica-
bis & conſecrabis eos in oblationem
Domini: quoniam dono donati ſunt
mihi a filijs Iſrael. * [a]Pro primogeni- 16
tis quæ aperiunt omnem vuluam in
Iſrael, accepi eos. * Mea ſunt enim 17
omnia primogenita filiorum Iſrael,
tam ex hominibus quàm ex iumentis.
Ex die quo percuſſi omne primogeni-
tum in Terra Ægypti, ſanctificaui eos
mihi: * & tuli Leuitas pro cunctis pri- 18
mogenitis filiorum Iſrael: * tradidiq. 19
eos dono Aaron & filijs eius de me-
dio populi, vt ſeruiant mihi pro Iſrael
in tabernaculo fœderis, & orent pro
eis ne ſit in populo plaga, ſi auſi fu-
erint accedere ad Sanctuarium. * Fe- 20
ceruntq. Moyſes & Aaron & omnis D
multitudo filiorum Iſrael ſuper Leuitis
quæ præceperat Dominus Moyſi: * pu- 21
rificatiq. ſunt, & lauerunt veſtimenta
ſua. Eleuauitq. eos Aaron in conſpectu
Domini, & orauit pro eis, * vt puri- 22
ficati ingrederentur ad officia ſua in
tabernaculum fœderis coram Aaron
& filijs eius. Sicut præceperat Domi-
nus Moyſi de Leuitis, ita factum eſt.

& tempore miniſtrandi.

23 * Locutuſq. eſt Dominus ad Moyſen,
24 dicens: * Hæc eſt lex Leuitarum, A
viginti quinque annis & ſupra, ingre-
dientur vt miniſtrent in tabernaculo
25 fœderis. * Cumq. quinquageſimum
annum ætatis impleuerint, ſeruire ceſ-
26 ſabunt: * eruntq. miniſtri fratrum
ſuorum in tabernaculo fœderis, vt
cuſtodiant quæ ſibi fuerint commen-
data, opera autem ipſa non faciant.
Sic diſpones Leuitis in cuſtodijs ſuis.

9

δ) De celebratione phaſe.

1 LOcutus eſt Dominus ad Moyſen
A in deſerto Sinai anno ſecundo, poſt-
quam egreſſi ſunt de Terra Ægypti,
2 menſe primo dicens: * [b]Faciant filij
3 Iſrael Phaſe in tempore ſuo, * quarta-
decima die menſis huius ad veſperam,
iuxta omnes ceremonias & iuſtifica-
4 tiones eius. * Præcepitq. Moyſes filijs
5 Iſrael vt facerent Phaſe. * Qui fece-
runt tempore ſuo: quartadecima die
menſis ad veſperam in monte Sinai.
Iuxta omnia quæ mandauerat Domi-
6 nus Moyſi, fecerunt filij Iſrael. * Ecce
autem quidam immundi ſuper anima
hominis, qui non poterant facere Phaſe
in die illo, accedentes ad Moyſen &
7 Aaron, * dixerunt eis: Immundi ſu-
B mus ſuper anima hominis. quare frau-
damur vt non valeamus oblationem
offerre Domino in tempore ſuo inter
8 filios Iſrael? * Quibus reſpondit Moy-
ſes: State vt conſulam quid præcipiat
9 Dominus de vobis. * Locutuſq. eſt
10 Dominus ad Moyſen, dicens: * Lo-
quere filijs Iſrael: Homo qui fuerit
immundus ſuper anima, ſiue in via
procul in gente veſtra, faciat Phaſe
11 Domino * in menſe ſecundo, quarta-
decima die menſis ad veſperam: cum
azymis & lactucis agreſtibus come-
12 dent illud: * non relinquent ex eo
quippiam vſque mane, [c]& os eius non
confringent, omnem ritum Phaſe ob-
13 ſeruabunt. * Si quis autem & mun-
dus eſt, & in itinere non fuit, & tamen
non fecit Phaſe, exterminabitur anima
illa de populis ſuis, quia ſacrificium
C Domino non obtulit tempore ſuo:
14 peccatum ſuum ipſe portabit. * Pere-
grinus quoque & aduena ſi fuerint

---

[a] Sup. 3. b. 13. Exod. 13. a. 2. Luc. 2. d. 23. — [b] Exo. 12. a. 3. — [c] Exo. 12. g. 46. Ioan. 19. g. 36.

apud vos, facient Phase Domino iuxta
ceremonias & iustificationes eius. Præ-
ceptum idem erit apud vos tam ad-
uenæ quàm indigenæ.

3. Signa itineris.

Nubes & ignis,

*[a]Igitur die qua erectum est taber- 15
naculum, operuit illud nubes. A ve-
spere autem super tentorium erat quasi
species ignis vsque mane. * sic fiebat 16
iugiter: per diem operiebat illud nu-
bes, & per noctem quasi species ignis.
*Cumq. ablata fuisset nubes, quæ ta- 17
bernaculum protegebat, tunc profici-
scebantur filij Israel: & in loco vbi
stetisset nubes, ibi castrametabantur.
*Ad imperium Domini proficisceban- 18
tur, & ad imperium illius figebant
tabernaculum. [b]Cunctis diebus qui-
bus stabat nubes super tabernaculum,
manebant in eodem loco: * & si eue- 19
nisset vt multo tempore maneret super
illud, erant filij Israel in excubijs Do- D
mini, & non proficiscebantur * quot 20
diebus fuisset nubes super taberna-
culum. Ad imperium Domini erige-
bant tentoria, & ad imperium illius
deponebant. * Si fuisset nubes a ve- 21
spere vsque mane, & statim diluculo
tabernaculum reliquisset, proficisce-
bantur: &, si post diem & noctem re-
cessisset, dissipabant tentoria. * Si vero 22
biduo aut vno mense vel longiori tem-
pore fuisset super tabernaculum, ma-
nebant filij Israel in eodem loco, &
non proficiscebantur: statim autem vt
recessisset, mouebant castra. * Per ver- 23
bum Domini figebant tentoria, & per
verbum illius proficiscebantur: erantq.
in excubijs Domini iuxta imperium
eius per manum Moysi. 10

duæ tubæ.

LOcutusq. est Dominus ad Moysen, 1 A
dicens: * Fac tibi duas tubas argen- 2
teas ductiles, quibus conuocare possis
multitudinem quando mouenda sunt
castra. * Cumq. increpueris tubis, con- 3
gregabitur ad te omnis turba ad ostium
tabernaculi fœderis. * Si semel clan- 4
gueris, venient ad te principes, & ca-
pita multitudinis Israel. * Si autem 5
prolixior atque concisus clangor in-
crepuerit, mouebunt castra primi qui
sunt ad orientalem plagam. * In se- 6
cundo autem sonitu & pari vlulatu
tubæ, leuabunt tentoria qui habitant
ad meridiem. & iuxta hunc modum
reliqui facient, vlulantibus tubis in
7 profectionem. * Quando autem con-
gregandus est populus, simplex tu-
barum clangor erit, & non concise
8 vlulabunt. * Filij autem Aaron sacer-
dotes clangent tubis: eritq. hoc legi-
timum sempiternum in generationibus
9 vestris. * Si exieritis ad bellum de
B terra vestra contra hostes qui dimi-
cant aduersum vos, clangetis vlulan-
tibus tubis, & erit recordatio vestri
coram Domino Deo vestro, vt erua-
mini de manibus inimicorum vestro-
10 rum. * Si quando habebitis epulum,
& dies festos, & calendas, canetis tu-
bis super holocaustis, & pacificis vi-
ctimis, vt sint vobis in recordationem
Dei vestri. ego Dominus Deus vester.

II. Iter a Sina vsque Moab.

1. A Sina vsque Cades.

a) Profectio exercitus: tribus Israel,

11 *Anno secundo, mense secundo,
vigesima die mensis eleuata est nubes
12 de tabernaculo fœderis: * profectiq.
sunt filij Israel per turmas suas de de-
serto Sinai, & recubuit nubes in soli-
13 tudine Pharan. * Moueruntq. castra
primi iuxta imperium Domini in manu
14 Moysi. * [c]Filij Iuda per turmas suas:
quorum princeps erat Nahasson filius
15 Aminadab. * In tribu filiorum Issachar
fuit princeps Nathanael filius Suar.
16 * In tribu Zabulon erat princeps Eliab
17 filius Helon. * Depositumq. est taber-
naculum, quod portantes egressi sunt
18 filij Gerson & Merari. * Profectiq. sunt
& filij Ruben, per turmas & ordinem
C suum: quorum princeps erat Helisur
19 filius Sedeur. * In tribu autem filio-
rum Simeon, princeps fuit Salamiel
20 filius Surisaddai. * Porro in tribu Gad
erat princeps Eliasaph filius Duel.
21 *Profectiq. sunt & Caathitæ portantes
Sanctuarium. Tamdiu tabernaculum
portabatur, donec venirent ad erectio-
22 nis locum. * Mouerunt castra & filij
Ephraim per turmas suas, in quorum
exercitu princeps erat Elisama filius
23 Ammiud. * In tribu autem filiorum
Manasse princeps fuit Gamaliel filius
24 Phadassur. * & in tribu Beniamin erat
25 dux Abidan filius Gedeonis. * No-

[a] Exo. 40. b. 16. — [b] 1. Cor. 10. a. 1. — [c] Sup. 1. a. 7.

uiſſimi caſtrorum omnium profecti
ſunt filij Dan per turmas ſuas, in quo-
rum exercitu princeps fuit Ahiezer
filius Ammiſaddai. * In tribu autem 26
filiorum Aſer erat princeps Phegiel
filius Ochran. * Et in tribu filiorum 27
Nephthali princeps fuit Ahira filius
Enan. * Hæc ſunt caſtra, & profectio- 28
nes filiorum Iſrael per turmas ſuas
quando egrediebantur.

[...]m Hobab, * Dixitq. Moyſes Hobab filio Raguel 29
Madianitæ, cognato ſuo: Proficiſcimur
ad locum, quem Dominus daturus eſt
nobis: veni nobiſcum, vt benefacia-
mus tibi: quia Dominus bona pro- D
miſit Iſraeli. * Cui ille reſpondit: Non 30
vadam tecum, ſed reuertar in terram
meam, in qua natus ſum. * Et ille: 31
Noli, inquit, nos relinquere: tu enim
noſti in quibus locis per deſertum
caſtra ponere debeamus, & eris ductor
noſter. * Cumq. nobiſcum veneris, 32
quidquid optimum fuerit ex opibus,
quas nobis traditurus eſt Dominus,
dabimus tibi.

proſpere incedunt. * Profecti ſunt ergo de Monte Do- 33
mini viam trium dierum, arcaq. fœde-
ris Domini præcedebat eos, per dies
tres prouidens caſtrorum locum. * Nu- 34
bes quoque Domini ſuper eos erat per
diem cum incederent. * Cumq. ele- 35
uaretur arca, dicebat Moyſes: [a] Surge
Domine, & diſſipentur inimici tui, &
fugiant qui oderunt te, a facie tua.
* Cum autem deponeretur, aiebat: 36
Reuertere Domine ad multitudinem
exercitus Iſrael.

11

[...]) Murmurationes. [...]) Populi: defatigantur itinerantes,

INterea ortum eſt [b] murmur populi, 1 A
quaſi dolentium pro labore, contra
Dominum. Quod cum audiſſet Do-
minus, iratus eſt. Et [c] accenſus in eos
ignis Domini deuorauit extremam ca-
ſtrorum partem. * Cumq. clamaſſet 2
populus ad Moyſen, orauit Moyſes
ad Dominum, & abſorptus eſt ignis.
* Vocauitq. nomen loci illius, Incenſio: 3
eo quòd incenſus fuiſſet contra eos
ignis Domini.

[...] carnes petunt, * Vulgus quippe promiſcuum, quod 4
aſcenderat cum eis, flagrauit deſide-
rio, ſedens & flens, iunctis ſibi pariter
filijs Iſrael, & ait: [d] Quis dabit nobis
ad veſcendum carnes? * Recordamur 5
B piſcium quos comedebamus in Ægy-
pto gratis: in mentem nobis veniunt
cucumeres, & pepones, porriq. & cepe,
6 & allia. * Anima noſtra arida eſt, ni-
hil aliud reſpiciunt oculi noſtri niſi
7 Man. * [e] Erat autem Man quaſi ſemen
8 coriandri, coloris bdellij. * Circuibatq.
populus, & colligens illud, frangebat
mola, ſiue terebat in mortario, co-
quens in olla, & faciens ex eo tortu-
9 las ſaporis quaſi panis oleati. * Cumq.
deſcenderet nocte ſuper caſtra ros, de-
ſcendebat pariter & Man.

10 * Audiuit ergo Moyſes flentem po- clamante Moyſe ad Dominum;
pulum per familias, ſingulos per oſtia
tentorij ſui. Iratusq. eſt furor Do-
mini valde: ſed & Moyſi intoleranda
11 res viſa eſt. * & ait ad Dominum:
C Cur afflixiſti ſeruum tuum? quare non
inuenio gratiam coram te? & cur im-
poſuiſti pondus vniuerſi populi huius
12 ſuper me? * Numquid ego concepi
omnem hanc multitudinem, vel genui
eam, vt dicas mihi: Porta eos in ſinu
tuo ſicut portare ſolet nutrix infantu-
lum, & defer in terram, pro qua iu-
13 raſti patribus eorum? * Vnde mihi
carnes vt dem tantæ multitudini? flent
contra me, dicentes: Da nobis carnes
14 vt comedamus. * Non poſſum ſolus
ſuſtinere omnem hunc populum, quia
15 grauis eſt mihi. * Sin aliter tibi vide-
tur, obſecro vt interficias me, & in-
ueniam gratiam in oculis tuis, ne tan-
16 tis afficiar malis. * Et dixit Dominus
ad Moyſen: Congrega mihi ſeptua-
ginta viros de ſenibus Iſrael, quos tu
noſti quòd ſenes populi ſint ac magi-
ſtri: & duces eos ad oſtium taberna-
culi fœderis, facieſq. ibi ſtare tecum,
17 * vt deſcendam & loquar tibi: & au-
D feram de ſpiritu tuo, tradamq. eis, vt
ſuſtentent tecum onus populi, & non
18 tu ſolus graueris. * Populo quoque
dices: Sanctificamini: cras comedetis
carnes. ego enim audiui vos dicere:
Quis dabit nobis eſcas carnium? bene
nobis erat in Ægypto. Vt det vobis
19 Dominus carnes, & comedatis: * non
vno die, nec duobus, vel quinque aut
20 decem, nec viginti quidem, * ſed vſque
ad menſem dierum, donec exeat per
nares veſtras, & vertatur in nauſeam,
eo quòd repuleritis Dominum, qui in
medio veſtri eſt, & fleueritis coram

[a] Pſal. 67. a. 2. — [b] Pſal. 77. c. 19. — [c] Pſal. 77. c. 21. — [d] 1. Cor. 10. a. 3. — [e] Exo. 16. d. 14. Sap. 16. c. 20. Pſal. 77. c. 24. — Ioan. 6. d. 31.

eo, dicentes: Quare egreſſi ſumus ex E
Ægypto? * Et ait Moyſes: Sexcenta 21
millia peditum huius populi ſunt. & tu
dicis: Dabo eis eſum carnium menſe
integro? * [a] Numquid ouium & boum 22
multitudo cædetur, vt poſſit ſufficere
ad cibum? vel omnes piſces maris in
vnum congregabuntur, vt eos ſatient?
* Cui reſpondit Dominus: [b] Numquid 23
manus Domini inualida eſt? Iam nunc
videbis vtrum meus ſermo opere com-
pleatur.

ſeptuaginta viri ſtatuuntur,

* Venit igitur Moyſes, & narrauit 24
populo verba Domini, congregans
ſeptuaginta viros de ſenibus Iſrael, F
quos ſtare fecit circa tabernaculum.
* Deſcenditq. Dominus per nubem, & 25
locutus eſt ad eum, auferens de ſpi-
ritu qui erat in Moyſe, & dans ſeptua-
ginta viris. Cumq. requieuiſſet in eis
Spiritus, prophetauerunt, nec vltra
ceſſauerunt. * Remanſerant autem in 26
caſtris duo viri, quorum vnus voca-
batur Eldad, & alter Medad, ſuper
quos requieuit Spiritus. nam & ipſi
deſcripti fuerant, & non exierant ad
tabernaculum. * Cumq. prophetarent 27
in caſtris, cucurrit puer, & nunciauit
Moyſi, dicens: Eldad & Medad pro-
phetant in caſtris. * Statim Ioſue filius 28
Nun, miniſter Moyſi, & electus e plu-
ribus, ait: Domine mi Moyſes prohibe
eos. * At ille: Quid, inquit, æmularis 29
pro me? quis tribuat vt omnis popu-
lus prophetet, & det eis Dominus
Spiritum ſuum? * Reuerſusq. eſt Moy- 30
ſes, & maiores natu Iſrael in caſtra.

& necantur deſiderantes coturnices.

* [c] Ventus autem egrediens a Do- 31
mino arreptas trans mare coturnices G
detulit, & demiſit in caſtra itinere
quantum vno die confici poteſt, ex
omni parte caſtrorum per circuitum,
volabantq. in aere duobus cubitis alti-
tudine ſuper terram. * Surgens ergo 32
populus toto die illo, & nocte, ac die
altero, congregauit coturnicum, qui
parum, decem coros: & ſiccauerunt
eas per gyrum caſtrorum. * [d] Adhuc 33
carnes erant in dentibus eorum, nec
defecerat huiuſcemodi cibus: & ecce
furor Domini concitatus in populum,
percuſſit eum plaga magna nimis.
* Vocatusq. eſt ille locus, Sepulchra 34
concupiſcentiæ: ibi enim ſepelierunt
populum qui deſiderauerat. Egreſſi
autem de Sepulchris concupiſcentiæ,
venerunt in Haſeroth, & manſerunt ibi.

12

β) Mariæ & Aaronis: laudatur Moyſes,

1 A LOcutaq. eſt Maria & Aaron contra
Moyſen propter vxorem eius Æthio-
2 piſſam, * & dixerunt: Num per ſo-
lum Moyſen locutus eſt Dominus?
nonne & nobis ſimiliter eſt locutus?
3 Quod cum audiſſet Dominus, (* Erat
enim Moyſes vir mitiſſimus ſuper om-
nes homines qui morabantur in terra)
4 * ſtatim locutus eſt ad eum, & ad
B Aaron & Mariam: Egredimini vos
tantum tres ad tabernaculum fœderis.
5 Cumq. fuiſſent egreſſi, * deſcendit
Dominus in columna nubis, & ſtetit
in introitu tabernaculi vocans Aaron
6 & Mariam. Qui cum iſſent, * dixit ad
eos: Audite ſermones meos: Si quis
fuerit inter vos propheta Domini, in
viſione apparebo ei, vel per ſomnium
7 loquar ad illum. * At non talis ſeruus
meus Moyſes, [e] qui in omni domo
8 mea fideliſſimus eſt: * [f] ore enim ad
os loquor ei: & palam, & non per
ænigmata & figuras Dominum videt.
C Quare ergo non timuiſtis detrahere
ſeruo meo Moyſi?

lepra punitur Maria.

9 * Iratusq. contra eos, abijt: * nubes
10 quoque receſſit quæ erat ſuper taber-
naculum: & ecce Maria apparuit can-
dens lepra quaſi nix. Cumq. reſpe-
xiſſet eam Aaron, & vidiſſet perfuſam
11 lepra, * ait ad Moyſen: Obſecro do-
mine mi, ne imponas nobis hoc pec-
12 catum quod ſtulte commiſimus, * ne
D fiat hæc quaſi mortua, & vt abortiuum
quod proijcitur de vulua matris ſuæ.
ecce iam medium carnis eius deuora-
13 tum eſt a lepra. * Clamauitq. Moyſes
ad Dominum, dicens: Deus, obſecro,
14 ſana eam. * Cui reſpondit Dominus:
Si pater eius ſpuiſſet in faciem illius,
nonne debuerat ſaltem ſeptem diebus
rubore ſuffundi? Separetur ſeptem
diebus extra caſtra, & poſtea reuoca-
15 bitur. * Excluſa eſt itaque Maria extra
caſtra ſeptem diebus: & populus non
eſt motus de loco illo, donec reuo-
cata eſt Maria.

13

c) Exploratio terræ promiſſæ

1 A PRofectusq. eſt populus de Haſe-
roth fixis tentorijs in deſerto Pharan.
2 * ibiq. locutus eſt Dominus ad Moy-

[a] Ioan. 6. a. 9. — [b] Iſai. 59. a. 1. — [c] Pſal. 77. c. 26. — [d] Pſal. 77. d. 30. — [e] Heb. 3. a. 2. — [f] Exo. 33. c. 11.

α) Relatio legatorum : ſen, dicens: * Mitte viros, qui conſi- 3
derent Terram Chanaan, quam datu-
viri miſſi rus ſum filijs Iſrael, ſingulos de ſingulis
tribubus, ex principibus. * Fecit Moy- 4
ſes quod Dominus imperauerat, de
deſerto Pharan mittens principes vi- B
ros, quorum iſta ſunt nomina. * De 5
tribu Ruben, Sammua filium Zechur.
* De tribu Simeon, Saphat filium Huri. 6
* De tribu Iuda, Caleb filium Iephone. 7
* De tribu Iſſachar, Igal filium Ioſeph. 8
* De tribu Ephraim, Oſee filium Nun. 9
* De tribu Beniamin, Phalti filium 10
Raphu. * De tribu Zabulon, Geddiel 11
filium Sodi. * De tribu Ioſeph, ſceptri 12
Manaſſe, Gaddi filium Suſi. * De tribu 13
Dan, Ammiel filium Gemalli. * De 14
tribu Aſer, Sthur filium Michael. * De 15
tribu Nephthali, Nahabi filium Vapſi.
* De tribu Gad, Guel filium Machi. 16
* hæc ſunt nomina virorum, quos mi- 17
ſit Moyſes ad conſiderandam Terram: C
vocauitq. Oſee filium Nun, Ioſue. * mi- 18
ſit ergo eos Moyſes ad conſideran-
dam Terram Chanaan, & dixit ad eos:
Aſcendite per meridianam plagam.
Cumq. veneritis ad montes, * conſi- 19
derate Terram, qualis ſit: & populum
qui habitator eſt eius, vtrum fortis ſit
an infirmus: ſi pauci numero an plu-
res: * ipſa terra, bona an mala: vrbes 20
quales, muratæ an abſque muris: * hu- 21
mus, pinguis an ſterilis, nemoroſa an
abſque arboribus. Confortamini, & af-
ferte nobis de fructibus Terræ. Erat
autem tempus quando iam præcoquæ
vuæ veſci poſſunt.

circumeunt regionem, * Cumq. aſcendiſſent, explorauerunt 22
Terram a deſerto Sin, vſque Rohob D
intrantibus Emath. * Aſcenderuntq. 23
ad meridiem, & venerunt in Hebron,
vbi erant Achiman & Siſai & Tholmai
filij Enac. nam Hebron ſeptem annis
ante Tanim vrbem Ægypti condita
eſt. * [a] Pergenteſq. vſque ad Torren- 24
tem botri, abſciderunt palmitem cum
vua ſua, quem portauerunt in vecte
duo viri. De malis quoque granatis E
& de ficis loci illius tulerunt: * qui 25
appellatus eſt Neheleſcol, id eſt Tor-
rens botri, eo quòd botrum portaſſent
inde filij Iſrael.

referunt vera ac falſa. * Reuerſiq. exploratores Terræ poſt 26
quadraginta dies, omni regione cir-
cuita, * venerunt ad Moyſen & Aaron 27
& ad omnem cœtum filiorum Iſrael
in deſertum Pharan, quod eſt in Ca-
des. Locutiq. eis & omni multitudini
28 oſtenderunt fructus Terræ: * & narra-
F uerunt, dicentes: Venimus in Terram,
ad quam miſiſti nos, quæ re vera fluit
lacte & melle, vt ex his fructibus co-
29 gnoſci poteſt: * ſed cultores fortiſſi-
mos habet, & vrbes grandes atque
muratas. Stirpem Enac vidimus ibi.
30 * Amalec habitat in meridie, Hethæus
& Iebuſæus & Amorrhæus in mon-
tanis: Chananæus vero moratur iuxta
31 mare & circa fluenta Iordanis. * Inter
hæc Caleb compeſcens murmur po-
puli, qui oriebatur contra Moyſen,
ait: Aſcendamus, & poſſideamus Ter-
G ram, quoniam poterimus obtinere eam.
32 * Alij vero, qui fuerant cum eo, dice-
bant: Nequaquam ad hunc populum
valemus aſcendere, quia fortior nobis
33 eſt. * Detraxeruntq. Terræ, quam in-
ſpexerant, apud filios Iſrael, dicentes:
Terra, quam luſtrauimus, deuorat ha-
bitatores ſuos: populus, quem aſpe-
34 ximus, proceræ ſtaturæ eſt. * Ibi vi-
dimus monſtra quædam filiorum Enac
de genere giganteo: quibus compa-
rati, quaſi locuſtæ videbamur.

14
1 IGitur vociferans omnis turba fleuit β) Seditio turbæ :
A
2 nocte illa, * & murmurati ſunt contra
Moyſen & Aaron cuncti filij Iſrael, di-
3 centes: * Vtinam mortui eſſemus in
Ægypto: & in hac vaſta ſolitudine
vtinam pereamus, & non inducat nos
Dominus in Terram iſtam, ne cada-
mus gladio, & vxores ac liberi noſtri
ducantur captiui. Nonne melius eſt
4 reuerti in Ægyptum? * Dixeruntq. rebelli multitudini
alter ad alterum: Conſtituamus nobis
ducem, & reuertamur in Ægyptum.
5 * Quo audito Moyſes & Aaron ceci-
derunt proni in terram coram omni
6 multitudine filiorum Iſrael. * [b] At vero
Ioſue filius Nun, & Caleb filius Ie-
phone, qui & ipſi luſtrauerant terram,
7 ſciderunt veſtimenta ſua, * & ad om-
B nem multitudinem filiorum Iſrael lo-
cuti ſunt: Terra, quam circuiuimus,
8 valde bona eſt. * ſi propitius fuerit
Dominus, inducet nos in eam, & tra-
det humum lacte & melle manantem.
9 * Nolite rebelles eſſe contra Domi-
num: neque timeatis populum terræ

[a] Deut. 1. d. 24. — [b] Eccli. 46. b. 9. 1. Mach. 2. f. 55. 56.

huius, quia ſicut panem ita eos poſſu-
mus deuorare. receſſit ab eis omne
præſidium: Dominus nobiſcum eſt,
nolite metuere.

apparens Dominus

* Cumq. clamaret omnis multitudo, 10
& lapidibus eos vellet opprimere, ap-
paruit gloria Domini ſuper tectum fœ-
deris cunctis filijs Iſrael. * Et dixit 11
Dominus ad Moyſen: Vſquequo de-
trahet mihi populus iſte? Quouſque
non credent mihi in omnibus ſignis,
quæ feci coram eis? * Feriam igitur 12
eos peſtilentia, atque conſumam: te
autem faciam principem ſuper gentem
magnam, & fortiorem quàm hæc eſt.
* Et ait Moyſes ad Dominum: Vt au- 13
diant Ægyptij, de quorum medio edu- C
xiſti populum iſtum, * & habitatores 14
Terræ huius, qui audierunt quòd tu
Domine in populo iſto ſis, & facie vi-
dearis ad faciem, [a] & nubes tua pro-
tegat illos, & in columna nubis præ-
cedas eos per diem, & in columna
ignis per noctem: * quòd occideris 15
tantam multitudinem quaſi vnum ho-
minem, & dicant: * Non poterat in- 16
troducere populum in Terram, pro
qua iurauerat: [b] idcirco occidit eos in
ſolitudine. * Magnificetur ergo forti- 17
tudo Domini ſicut iuraſti, dicens:
* [c] Dominus patiens & multæ miſeri- 18
cordiæ, auferens iniquitatem & ſcelera,
nullumq. innoxium derelinquens, qui
viſitas peccata patrum in filios in ter-
tiam & quartam generationem. * Di- 19
mitte, obſecro, peccatum populi huius D
ſecundum magnitudinem miſericor-
diæ tuæ, ſicut propitius fuiſti egre-
dientibus de Ægypto vſque ad locum
iſtum. * Dixitq. Dominus: Dimiſi iuxta 20
verbum tuum. * Viuo ego: & imple- 21
bitur gloria Domini vniuerſa terra.
* Attamen omnes homines qui vide- 22
runt maieſtatem meam, & ſigna quæ
feci in Ægypto & in ſolitudine, & ten-
tauerunt me iam per decem vices, nec
obedierunt voci meæ, * [d] non videbunt 23
Terram pro qua iuraui patribus eo-
rum, nec quiſquam ex illis qui de-
traxit mihi, intuebitur eam. * [e] Ser- 24
uum meum Caleb, qui plenus alio
ſpiritu ſecutus eſt me, inducam in
Terram hanc, quam circuiuit: & ſe-
men eius poſſidebit eam. * Quoniam 25

E Amalecites & Chananæus habitant in
vallibus. Cras mouete caſtra, & re-
uertimini in ſolitudinem per viam

mandat erationem quadragenariam,

26 Maris rubri. * Locutusq. eſt Dominus
27 ad Moyſen & Aaron, dicens: * Vſque-
quo multitudo hæc peſſima murmurat
contra me? querelas filiorum Iſrael
28 audiui. * Dic ergo eis: Viuo ego, ait
Dominus: ſicut locuti eſtis audiente
29 me, ſic faciam vobis. * [f] In ſolitudine
hac iacebunt cadauera veſtra. Omnes
qui numerati eſtis a viginti annis &
30 ſupra, & murmuraſtis contra me, * [g] non
intrabitis Terram, ſuper quam leuaui
manum meam vt habitare vos face-
rem, præter Caleb filium Iephone, &
31 Ioſue filium Nun. * Paruulos autem
veſtros, de quibus dixiſtis quòd præ-
dæ hoſtibus forent, introducam: vt
videant Terram, quæ vobis diſplicuit.
32 * Veſtra cadauera iacebunt in ſolitu-
33 dine. * Filij veſtri erunt vagi in de-
ſerto annis quadraginta, & portabunt
fornicationem veſtram, donec conſu-
mantur cadauera patrum in deſerto,
34 * iuxta numerum quadraginta dierum,
F quibus conſideraſtis Terram: [h] annus
pro die imputabitur. [i] Et quadra-
ginta annis recipietis iniquitates ve-
35 ſtras, & ſcietis vltionem meam: * quo-
niam ſicut locutus ſum, ita faciam
omni multitudini huic peſſimæ, quæ
conſurrexit aduerſum me: in ſolitu-
dine hac deficiet, & morietur.

36 * [k] Igitur omnes viri, quos miſerat
Moyſes ad contemplandam Terram, &
qui reuerſi murmurare fecerant con-
tra eum omnem multitudinem, detra-
37 hentes Terræ quòd eſſet mala, * mor-
tui ſunt atque percuſſi in conſpectu
38 Domini. * Ioſue autem filius Nun, &
Caleb filius Iephone vixerunt ex om-
nibus, qui perrexerant ad conſideran-
39 dam Terram. * Locutusq. eſt Moyſes
G vniuerſa verba hæc ad omnes filios
40 Iſrael, & luxit populus nimis. * Et ecce
mane primo ſurgentes aſcenderunt
verticem montis, atque dixerunt: Pa-
rati ſumus aſcendere ad locum, de
quo Dominus locutus eſt: quia pec-
41 cauimus. * Quibus Moyſes: Cur, in-
quit, tranſgredimini verbum Domini,
quod vobis non cedet in proſperum?
42 * [l] Nolite aſcendere: non enim eſt

& percutit inobedientes

[a] Exo. 13. d. 21. — [b] Exo. 32. f. 28. — [c] Pſal. 102. b. 8. Exo. 34. a. 6. — [d] Deut. 1. f. 35. — [e] Ioſ. 14. b. 6. — [f] Pſal. 105. d. 26. — [g] Deut. 1. f. 35. — [h] Ezec. 4. b. 6. — [i] Pſ. 94. b. 10. — [k] Iudith 8. c. 24. 1. Cor. 10. c. 10. Heb. 3. d. 17. Iudæ b. 5. — [l] Deut. 1. g. 42.

Dominus vobiſcum: ne corruatis co-
ram inimicis veſtris. * Amalecites & 43
Chananæus ante vos ſunt, quorum gla-
dio corruetis, eo quòd nolueritis ac-
quieſcere Domino, nec erit Dominus
vobiſcum. * At illi contenebrati aſcen- 44
derunt in verticem montis. Arca autem
teſtamenti Domini & Moyſes non re-
ceſſerunt de caſtris. * Deſcenditq. Ama- 45
lecites & Chananæus, qui habitabat in
monte: & percutiens eos atque conci-
dens, perſecutus eſt eos vſque Horma.

2. Errationes in deſerto.

a) Dantur præcepta religioſa: LOcutus eſt Dominus ad Moyſen, 15 1
dicens: * Loquere ad filios Iſrael, & A 2
dices ad eos: Cum ingreſſi fueritis
de ſacrificijs, Terram habitationis veſtræ, quam ego
dabo vobis, * & feceritis oblationem 3
Domino in holocauſtum, aut victi-
mam, vota ſoluentes, vel ſponte offe-
rentes munera, aut in ſollemnitatibus
veſtris adolentes odorem ſuauitatis
Domino, de bobus ſiue de ouibus:
* offeret quicumque immolauerit vi- 4
ctimam, ſacrificium ſimilæ, decimam
partem ephi, conſperſæ oleo, quod
menſuram habebit quartam partem
hin: * & vinum ad liba fundenda 5
eiuſdem menſuræ dabit in holocau-
ſtum ſiue in victimam. Per agnos ſin-
gulos * & arietes erit ſacrificium ſimilæ 6
duarum decimarum, quæ conſperſa
ſit oleo tertiæ partis hin: * & vinum 7
ad libamentum tertiæ partis eiuſdem
menſuræ offeret in odorem ſuauitatis
Domino. * Quando vero de bobus 8
feceris holocauſtum aut hoſtiam, vt B
impleas votum vel pacificas victimas,
* dabis per ſingulos boues ſimilæ tres 9
decimas conſperſæ oleo, quod habeat
medium menſuræ hin: * & vinum ad 10
liba fundenda eiuſdem menſuræ in
oblationem ſuauiſſimi odoris Domino.
* Sic facies * per ſingulos boues & 11
arietes & agnos & hœdos. * Tam in- 12 13
digenæ quàm peregrini * eodem ritu 14
offerent ſacrificia. * Vnum præceptum 15
erit atque iudicium tam vobis quàm
aduenis terræ.
& primitijs; * Locutus eſt Dominus ad Moyſen, 16
dicens: * Loquere filijs Iſrael, & dices 17
ad eos: * Cum veneritis in terram, 18
quam dabo vobis, * & comederitis de 19
panibus regionis illius, ſeparabitis pri-
20 mitias Domino * de cibis veſtris. Sicut
21 de areis primitias ſeparatis, * ita & de
pulmentis dabitis primitiua Domino.
22 * Quòd ſi per ignorantiam præte- de expiatione peccatorum,
rieritis quidquam horum, quæ locutus
23 eſt Dominus ad Moyſen, * & manda-
uit per eum ad vos, a die qua cœpit
24 iubere & vltra, * oblitaq. fuerit facere
C multitudo: offeret vitulum de armento,
holocauſtum in odorem ſuauiſſimum
Domino, & ſacrificium eius ac liba,
vt ceremoniæ poſtulant, hircumq. pro
25 peccato: * & rogabit ſacerdos pro omni
multitudine filiorum Iſrael: & dimit-
tetur eis, quoniam non ſponte pecca-
uerunt, nihilominus offerentes incen-
ſum Domino pro ſe & pro peccato
26 atque errore ſuo: * & dimittetur vni-
uerſæ plebi filiorum Iſrael, & aduenis,
qui peregrinantur inter eos: quoniam
culpa eſt omnis populi per ignoran-
27 tiam. * Quòd ſi anima vna neſciens
peccauerit, offeret capram anniculam
28 pro peccato ſuo: * & deprecabitur
pro ea ſacerdos, quòd inſcia pecca-
uerit coram Domino: impetrabitq. ei
29 veniam, & dimittetur illi. * Tam in-
digenis quàm aduenis vna lex erit
omnium, qui peccauerint ignorantes.
30 * Anima vero, quæ per ſuperbiam ali-
quid commiſerit, ſiue ciuis ſit ille, ſiue
peregrinus, (quoniam aduerſus Domi-
num rebellis fuit) peribit de populo
31 ſuo: * verbum enim Domini contem-
D pſit, & præceptum illius fecit irritum:
idcirco delebitur, & portabit iniquita-
tem ſuam.
32 * Factum eſt autem, cum eſſent filij & violatione ſabbati;
Iſrael in ſolitudine, & inueniſſent ho-
minem colligentem ligna in die Sab-
33 bati, * obtulerunt eum Moyſi & Aaron
34 & vniuerſæ multitudini. * Qui reclu-
ſerunt eum in carcerem, neſcientes
35 quid ſuper eo facere deberent. * Di-
xitq. Dominus ad Moyſen: Morte mo-
riatur homo iſte, obruat eum lapidi-
36 bus omnis turba extra caſtra. * Cumq.
eduxiſſent eum foras, obruerunt lapi-
dibus, & mortuus eſt ſicut præceperat
Dominus.
37 * Dixit quoque Dominus ad Moy- de ſimbrijs palliorum.
38 ſen: * Loquere filijs Iſrael, & dices
ad eos [a] vt faciant ſibi fimbrias per
angulos palliorum, ponentes in eis

a Deu. 22. b. 12. Matt. 23. a. 5.

vittas hyacinthinas: * quas cum vide- 39
rint, recordentur omnium mandato-
rum Domini, nec ſequantur cogita-
tiones ſuas & oculos per res varias
fornicantes, * ſed magis memores 40
præceptorum Domini faciant ea, ſintq.
ſancti Deo ſuo. * Ego Dominus Deus 41
veſter, qui eduxi vos de Terra Ægy-
pti, vt eſſem Deus veſter.

b) Vindicantur principatus & ſacerdotium.

α) Seditio Core:

Moyſes & Aaron impugnantur,

16
ECce autem Core filius Iſaar, filij 1
Caath, filij Leui, & Dathan atque Abi- A
ron filij Eliab, Hon quoque filius Phe-
leth de filijs Ruben, * ſurrexerunt 2
contra Moyſen, alijq. filiorum Iſrael
ducenti quinquaginta viri proceres ſy-
nagogæ, & qui tempore concilij per
nomina vocabantur. * [a]Cumq. ſte- 3
tiſſent aduerſum Moyſen & Aaron,
dixerunt: Sufficiat vobis, quia omnis
multitudo ſanctorum eſt, & in ipſis
eſt Dominus: Cur eleuamini ſuper
populum Domini? * Quod cum au- 4
diſſet Moyſes, cecidit pronus in faciem:
*locutuſq. ad Core & ad omnem mul- 5
titudinem: Mane, inquit, notum faciet
Dominus qui ad ſe pertineant, & ſan-
ctos applicabit ſibi: & quos elegerit,
appropinquabunt ei. * Hoc igitur fa- 6
cite: Tollat vnuſquiſque thuribula ſua, B
tu Core, & omne concilium tuum: *& 7
hauſto cras igne, ponite deſuper thy-
miama coram Domino: & quemcum-
que elegerit, ipſe erit ſanctus: multum
erigimini filij Leui. * Dixitq. rurſum 8
ad Core: Audite filij Leui: *Num pa- 9
rum vobis eſt quòd ſeparauit vos Deus
Iſrael ab omni populo, & iunxit ſibi,
vt ſeruiretis ei in cultu tabernaculi, &
ſtaretis coram frequentia populi, &
miniſtraretis ei? * idcirco ad ſe fecit 10
accedere te & omnes fratres tuos filios
Leui, vt vobis etiam ſacerdotium vin-
dicetis, * & omnis globus tuus ſtet 11
contra Dominum? quid eſt enim Aa-
ron vt murmuretis contra eum? * Mi- 12
ſit ergo Moyſes vt vocaret Dathan &
Abiron filios Eliab. Qui reſponderunt:
Non venimus. * numquid parum eſt 13
tibi quòd eduxiſti nos de terra, quæ
lacte & melle manabat, vt occideres
in deſerto, niſi & dominatus fueris
noſtri? * Reuera induxiſti nos in ter- 14
ram, quæ fluit riuis lactis & mellis, &
dediſti nobis poſſeſſiones agrorum &
vinearum. an & oculos noſtros vis
15 eruere? non venimus. * Iratuſq. Moy-
C ſes valde, ait ad Dominum: Ne reſpi-
cias ſacrificia eorum: tu ſcis quòd ne
aſellum quidem vmquam acceperim
ab eis, nec afflixerim quempiam eo-
16 rum. * Dixitq. ad Core: Tu, & omnis
congregatio tua ſtate ſeorſum coram
Domino, & Aaron die craſtino ſepa-
17 ratim. * Tollite ſinguli thuribula veſtra,
& ponite ſuper ea incenſum, offeren-
tes Domino ducenta quinquaginta thu-
ribula: Aaron quoque teneat thuribu-
lum ſuum.

ſed defenduntur a Domino,

18 * Quod cum feciſſent, ſtantibus
19 Moyſe & Aaron, * & coaceruaſſent
aduerſum eos omnem multitudinem
ad oſtium tabernaculi, apparuit cun-
20 ctis gloria Domini. * Locutuſq. Domi-
21 nus ad Moyſen & Aaron, ait: * Sepa-
ramini de medio congregationis huius,
22 vt eos repente diſperdam. * Qui ceci-
derunt proni in faciem, atque dixe-
D runt: Fortiſſime Deus ſpirituum vni-
uerſæ carnis, num vno peccante, contra
23 omnes ira tua deſæuiet? * Et ait Do-
24 minus ad Moyſen: * Præcipe vniuerſo
populo vt ſeparetur a tabernaculis
25 Core, & Dathan & Abiron. * Surre-
xitq. Moyſes, & abijt ad Dathan &
Abiron: & ſequentibus eum ſeniori-
26 bus Iſrael, * dixit ad turbam: Recedite
a tabernaculis hominum impiorum, &
nolite tangere quæ ad eos pertinent,
ne inuoluamini in peccatis eorum.
27 *Cumq. receſſiſſent a tentorijs eorum
per circuitum, Dathan & Abiron egreſſi
ſtabant in introitu papilionum ſuorum
cum vxoribus & liberis, omniq. fre-
28 quentia. * Et ait Moyſes: In hoc ſcie-
tis, quòd Dominus miſerit me vt fa-
cerem vniuerſa quæ cernitis, & non
29 ex proprio ea corde protulerim: * Si
conſueta hominum morte interierint,
& viſitauerit eos plaga, qua & ceteri
E viſitari ſolent, non miſit me Dominus:
30 * ſin autem nouam rem fecerit Domi-
nus, vt aperiens terra os ſuum deglu-
tiat eos & omnia quæ ad illos perti-
nent, deſcenderintq. viuentes in in-
fernum, ſcietis quòd blaſphemauerit
31 Dominum. * [b]Confeſtim igitur vt
ceſſauit loqui, dirupta eſt terra ſub
32 pedibus eorum: * & aperiens os ſuum,

[a] Eccl. 45. c. 22. Iudæ b. 11. 1. Cor. 10. c. 10. — [b] Pſa. 105. c. 17. 18. Deut. 11. a. 6.

deuorauit illos cum tabernaculis ſuis
& vniuerſa ſubſtantia eorum. * de- 33
ſcenderuntq. viui in infernum operti
humo, & perierunt de medio multi-
tudinis. * At vero omnis Iſrael, qui 34
ſtabat per gyrum, fugit ad clamorem
pereuntium, dicens: Ne forte & nos
terra deglutiat. * Sed & ignis egreſſus 35
a Domino, interfecit ducentos quin-
quaginta viros, qui offerebant incen-
ſum.

in futuras generationes.

* Locutusq. eſt Dominus ad Moyſen, 36
dicens: * Præcipe Eleazaro filio Aaron 37
ſacerdoti vt tollat thuribula quæ iacent
in incendio, & ignem huc illucq. di-
ſpergat: quoniam ſanctificata ſunt * in 38
mortibus peccatorum: producatq. ea F
in laminas, & affigat altari, eo quòd
oblatum ſit in eis incenſum Domino,
& ſanctificata ſint, vt cernant ea pro
ſigno & monimento filij Iſrael. * Tulit 39
ergo Eleazar ſacerdos thuribula ænea,
in quibus obtulerant hi quos incen-
dium deuorauit, & produxit ea in la-
minas, affigens altari: * vt haberent 40
poſtea filij Iſrael, quibus commone-
rentur, ne quis accedat alienigena, &
qui non eſt de ſemine Aaron ad of-
ferendum incenſum Domino, ne pa-
tiatur ſicut paſſus eſt Core, & omnis
congregatio eius, loquente Domino
ad Moyſen.

β) Murmuratio populi: tumultuantes delentur.

* Murmurauit autem omnis multi- 41
tudo filiorum Iſrael ſequenti die contra
Moyſen & Aaron, dicens: Vos inter-
feciſtis populum Domini. * Cumq. 42
oriretur ſeditio, & tumultus increſce-
ret, * Moyſes & Aaron fugerunt ad 43
tabernaculum fœderis. Quod, poſt- G
quam ingreſſi ſunt, operuit nubes, &
apparuit gloria Domini. * Dixitq. Do- 44
minus ad Moyſen: * Recedite de me- 45
dio huius multitudinis, etiam nunc
delebo eos. Cumq. iacerent in terra,
* dixit Moyſes ad Aaron: Tolle thuri- 46
bulum, & hauſto igne de altari, mitte
incenſum deſuper, pergens cito ad
populum vt roges pro eis: [a] iam enim
egreſſa eſt ira a Domino, & plaga de-
ſæuit. * Quod cum feciſſet Aaron, & 47
cucurriſſet ad mediam multitudinem,
quam iam vaſtabat incendium, obtulit
thymiama: * & ſtans inter mortuos 48
ac viuentes, pro populo deprecatus
49 eſt, & plaga ceſſauit. * Fuerunt autem
qui percuſſi ſunt, quattuordecim mil-
lia hominum, & ſeptingenti, abſque
his qui perierant in ſeditione Core.
50 * Reuerſusq. eſt Aaron ad Moyſen ad
oſtium tabernaculi fœderis poſtquam
quieuit interitus.

γ) Virga Aaron germinans: querimoniæ Iſraelitarum, miraculum Domini.

17
1 ET locutus eſt Dominus ad Moy-
A
2 ſen, dicens: * Loquere ad filios Iſrael,
& accipe ab eis virgas ſingulas per
cognationes ſuas, a cunctis principibus
tribuum, virgas duodecim, & vniuſ-
cuiuſque nomen ſuperſcribes virgæ
3 ſuæ. * nomen autem Aaron erit in
tribu Leui, & vna virga cunctas ſe-
4 orſum familias continebit: * poneſq.
B eas in tabernaculo fœderis coram te-
5 ſtimonio, vbi loquar ad te. * quem ex
his elegero, germinabit virga eius: &
cohibebo a me querimonias filiorum
Iſrael, quibus contra vos murmurant.
6 * Locutusq. eſt Moyſes ad filios
Iſrael: & dederunt ei omnes principes
virgas per ſingulas tribus: fueruntq.
virgæ duodecim abſque virga Aaron.
7 * Quas cum poſuiſſet Moyſes coram
C Domino in tabernaculo teſtimonij:
8 * ſequenti die regreſſus inuenit ger-
minaſſe virgam Aaron in domo Leui:
& turgentibus gemmis eruperant flo-
res, qui, folijs dilatatis, in amygdalas
9 deformati ſunt. * Protulit ergo Moy-
ſes omnes virgas de conſpectu Domini
ad cunctos filios Iſrael: videruntq. &
10 receperunt ſinguli virgas ſuas. * Di-
D xitq. Dominus ad Moyſen: Refer vir-
gam Aaron in tabernaculum teſti-
monij, [b] vt ſeruetur ibi in ſignum re-
bellium filiorum Iſrael, & quieſcant
querelæ eorum a me, ne moriantur.
11 * Fecitq. Moyſes ſicut præceperat Do-
12 minus. * Dixerunt autem filij Iſrael
ad Moyſen: Ecce conſumpti ſumus,
13 omnes periuimus. * quicumque ac-
cedit ad tabernaculum Domini, mo-
ritur. num vſque ad internecionem
cuncti delendi ſumus?

c) Docentur ſacerdotes & Leuitæ. α) De oneribus proprijs.

18
1 DIxitq. Dominus ad Aaron: Tu, &
A filij tui, & domus patris tui tecum
portabitis iniquitatem Sanctuarij: &
tu & filij tui ſimul ſuſtinebitis peccata
2 ſacerdotij veſtri. * ſed & fratres tuos

---

[a] Sap. 18. d. 21. — [b] Heb. 9. a. 4.

de tribu Leui, & sceptrum patris tui
sume tecum, præstoq. sint, & mini-
strent tibi: tu autem & filij tui mi-
nistrabitis in tabernaculo testimonij.
* Excubabuntq. Leuitæ ad præcepta 3
tua, & ad cuncta opera tabernaculi:
ita dumtaxat, vt ad vasa Sanctuarij &
ad altare non accedant, ne & illi mo-
riantur, & vos pereatis simul. * sint 4
autem tecum, & excubent in custodijs
tabernaculi, & in omnibus ceremonijs
eius. Alienigena non miscebitur vo-
bis. * Excubate in custodia Sanctuarij, 5
& in ministerio altaris: ne oriatur in-
dignatio super filios Israel. * Ego dedi 6
vobis fratres vestros Leuitas de medio
filiorum Israel, & tradidi donum Do-
mino, vt seruiant in ministerijs taber-
naculi eius. * Tu autem & filij tui 7
custodite sacerdotium vestrum: & om- B
nia quæ ad cultum altaris pertinent,
& intra velum sunt, per sacerdotes
administrabuntur. si quis externus ac-
cesserit, occidetur.

β) De vectigalibus: reditus sacerdotum,

* Locutusq. est Dominus ad Aaron: 8
Ecce dedi tibi custodiam primitiarum
mearum. Omnia quæ sanctificantur a
filijs Israel, tradidi tibi & filijs tuis pro
officio sacerdotali legitima sempiterna.
* Hæc ergo accipies de his, quæ san- 9
ctificantur & oblata sunt Domino. Om-
nis oblatio, & sacrificium, & quid-
quid pro peccato atque delicto reddi-
tur mihi, & cedit in Sancta sanctorum,
tuum erit, & filiorum tuorum. * In 10
Sanctuario comedes illud: mares tan-
tum edent ex eo, quia consecratum
est tibi. * Primitias autem, quas vo- 11
uerint & obtulerint filij Israel, tibi
dedi, & filijs tuis, ac filiabus tuis iure
perpetuo. qui mundus est in domo
tua, vescetur eis. * Omnem medullam 12
olei, & vini, ac frumenti, quidquid of-
ferunt primitiarum Domino, tibi dedi.
* Vniuersa frugum initia, quas gignit 13
humus, & Domino deportantur, ce-
dent in vsus tuos: qui mundus est in
domo tua, vescetur eis. * Omne quod 14
ex voto reddiderint filij Israel, tuum
erit. * Quidquid primum erumpit e 15
vulua cunctæ carnis, quam offerunt
Domino, siue ex hominibus, siue de C
pecoribus fuerit, tui iuris erit: ita
dumtaxat, vt pro hominis primoge-
nito pretium accipias, & omne animal
quod immundum est, redimi facias,
16 * cuius redemptio erit post vnum men-
sem, siclis argenti quinque, pondere
Sanctuarij. [a] Siclus viginti obolos ha-
17 bet. * Primogenitum autem bouis &
ouis & capræ non facies redimi, quia
sanctificata sunt Domino. sanguinem
tantum eorum fundes super altare, &
adipes adolebis in suauissimum odo-
18 rem Domino. * Carnes vero in vsum
tuum cedent, sicut pectusculum con-
secratum, & armus dexter, tua erunt.
19 * Omnes primitias Sanctuarij, quas of-
ferunt filij Israel Domino, tibi dedi &
filijs, ac filiabus tuis iure perpetuo.
Pactum salis est sempiternum coram
20 Domino, tibi ac filijs tuis. * Dixitq.
Dominus ad Aaron: In terra eorum
nihil possidebitis, nec habebitis par-
tem inter eos: ego pars & hereditas
tua in medio filiorum Israel.

& Leuitarum;

21 * Filijs autem Leui dedi omnes de-
cimas Israelis in possessionem pro mi-
nisterio quo seruiunt mihi in taberna-
22 culo fœderis: * vt non accedant vltra
filij Israel ad tabernaculum, nec com-
23 mittant peccatum mortiferum, * solis
D filijs Leui mihi in tabernaculo serui-
entibus, & portantibus peccata populi.
legitimum sempiternum erit in gene-
rationibus vestris. [b] Nihil aliud possi-
24 debunt, * decimarum oblatione con-
tenti, quas in vsus eorum & necessaria
separaui.

decimæ Leuitarum.

25 * Locutusq. est Dominus ad Moy-
26 sen, dicens: * Præcipe Leuitis, atque
denuncia: Cum acceperitis a filijs
Israel decimas, quas dedi vobis, pri-
mitias earum offerte Domino, id est,
27 decimam partem decimæ, * vt repute-
tur vobis in oblationem primitiuorum,
tam de areis quàm de torcularibus:
28 * & vniuersis quorum accipitis primi-
tias, offerte Domino, & date Aaron
29 sacerdoti. * Omnia quæ offeretis ex
decimis, & in donaria Domini sepa-
30 rabitis, optima & electa erunt. * Di-
cesq. ad eos: Si præclara & meliora
quæque obtuleritis ex decimis, repu-
tabitur vobis quasi de area & torculari
31 dederitis primitias: * & comedetis eas
in omnibus locis vestris, tam vos quàm
familiæ vestræ: quia pretium est pro
ministerio, quo seruitis in tabernaculo

---

[a] Sup. 3. g. 47. Exo. 30. b. 13. Leui 27. c. 25. Ezec. 45. d. 12. — [b] Deut. 18. a. 1.

teſtimonij. * Et non peccabitis ſuper 32
hoc, egregia vobis & pinguia reſer-
uantes ne polluatis oblationes filio-
rum Iſrael, & moriamini.

19

d) Declaratur aqua luſtralis:

LOcutusq. eſt Dominus ad Moy- 1
ſen & Aaron, dicens: * Iſta eſt religio A 2
victimæ, quam conſtituit Dominus.
præparationis ritus, Præcipe filijs Iſrael, vt adducant ad te
vaccam rufam ætatis integræ, in qua
nulla ſit macula, nec portauerit iu-
gum: * tradetisq. eam Eleazaro ſacer- 3
doti. [a] qui eductam extra caſtra, immo-
labit in conſpectu omnium: * & tin- 4
gens digitum in ſanguine eius, aſperget
contra fores tabernaculi ſeptem vici-
bus, * combure tq. eam cunctis vi- 5
dentibus, tam pelle & carnibus eius
quàm ſanguine & fimo flammæ traditis.
* Lignum quoque cedrinum, & hyſ- 6
ſopum, coccumq. bis tinctum ſacerdos
mittet in flammam, quæ vaccam vorat.
* Et tunc demum, lotis veſtibus & 7
corpore ſuo, ingredietur in caſtra, com- B
maculatusq. erit vſque ad veſperum.
* Sed & ille, qui combuſſerit eam, 8
lauabit veſtimenta ſua, & corpus, &
immundus erit vſque ad veſperum.
* Colliget autem vir mundus cineres 9
vaccæ, & effundet eos extra caſtra in
loco puriſſimo, vt ſint multitudini filio-
rum Iſrael in cuſtodiam, & in aquam
aſperſionis: quia pro peccato vacca
combuſta eſt. * Cumq. lauerit qui 10
vaccæ portauerat cineres, veſtimenta
ſua, immundus erit vſque ad veſpe-
rum.
& vſus varius. Habebunt hoc filij Iſrael & ad-
uenæ, qui habitant inter eos, ſanctum
iure perpetuo. * Qui tetigerit cadauer 11
hominis, & propter hoc ſeptem diebus
fuerit immundus: * aſpergetur ex hac 12
aqua die tertio & ſeptimo, & ſic mun- C
dabitur. Si die tertio aſperſus non
fuerit, ſeptimo non poterit emundari.
* Omnis qui tetigerit humanæ animæ 13
morticinum, & aſperſus hac commi-
ſtione non fuerit, polluet tabernacu-
lum Domini, & peribit ex Iſrael: quia
aqua expiationis non eſt aſperſus, im-
mundus erit, & manebit ſpurcitia eius
ſuper eum. * Iſta eſt lex hominis qui 14
moritur in tabernaculo: Omnes qui
ingrediuntur tentorium illius, & vni-
uerſa vaſa quæ ibi ſunt, polluta erunt
15 ſeptem diebus. * Vas, quod non ha-
buerit operculum, nec ligaturam de-
16 ſuper, immundum erit. * Si quis in
agro tetigerit cadauer occiſi hominis,
aut per ſe mortui, ſiue os illius, vel
ſepulchrum, immundus erit ſeptem
17 diebus. * Tollentq. de cineribus com-
buſtionis atque peccati, & mittent
18 aquas viuas ſuper eos in vas. * in
D quibus cum homo mundus tinxerit
hyſſopum, aſperget ex eo omne ten-
torium, & cunctam ſupellectilem, &
homines huiuſcemodi contagione pol-
19 lutos: * atque hoc modo mundus
luſtrabit immundum tertio & ſeptimo
die. expiatusq. die ſeptimo, lauabit &
ſe & veſtimenta ſua, & immundus erit
20 vſque ad veſperum. * Si quis hoc ritu
non fuerit expiatus, peribit anima il-
lius de medio Eccleſiæ: quia ſanctua-
rium Domini polluit, & non eſt aqua
21 luſtrationis aſperſus. * erit hoc præ-
ceptum legitimum ſempiternum. Ipſe
quoque qui aſpergit aquas, lauabit
veſtimenta ſua: Omnis qui tetigerit
aquas expiationis, immundus erit vſ-
22 que ad veſperum. * Quidquid teti-
gerit immundus, immundum faciet:
& anima, quæ horum quippiam tetige-
rit, immunda erit vſque ad veſperum.

3. Iter a Cades vſque Moab.

20

1 VEneruntq. filij Iſrael, & omnis mul- a) Facta in Cades:
A titudo in deſertum Sin, menſe primo:
& manſit populus in Cades. Mortuaq. mors Mariæ,
eſt ibi Maria, & ſepulta in eodem
loco.
2 * Cumq. indigeret aqua populus, aqua contradictionis.
conuenerunt aduerſum Moyſen & Aa-
3 ron: * & verſi in ſeditionem, dixe-
runt: Vtinam perijſſemus inter fratres
4 noſtros coram Domino. * [b] Cur edu-
xiſtis Eccleſiam Domini in ſolitudi-
nem, vt & nos & noſtra iumenta mo-
5 riamur? * Quare nos feciſtis aſcendere
de Ægypto, & adduxiſtis in locum
iſtum peſſimum, qui ſeri non poteſt,
qui nec ficum gignit, nec vineas, nec
malogranata, inſuper & aquam non
6 habet ad bibendum? * Ingreſſusq.
Moyſes & Aaron, dimiſſa multitu-
dine, tabernaculum fœderis, corrue-
runt proni in terram, clamaueruntq.

---

[a] Heb. 13. b. 11. — [b] Exo. 17. b. 3.

ad Dominum, atque dixerunt: Do-
mine Deus audi clamorem huius po-
puli, & aperi eis theſaurum tuum
fontem aquæ viuæ, vt ſatiati, ceſſet
murmuratio eorum. Et apparuit gloria B
Domini ſuper eos. * Locutusq. eſt 7
Dominus ad Moyſen, dicens: * Tolle 8
virgam, & congrega populum, tu &
Aaron frater tuus, & loquimini ad
petram coram eis, & illa dabit aquas.
Cumq. eduxeris aquam de petra, bi-
bet omnis multitudo & iumenta eius.
* [a] Tulit igitur Moyſes virgam, quæ 9
erat in conſpectu Domini, ſicut præ-
ceperat ei, * congregata multitudine 10
ante petram, dixitq. eis: Audite re-
belles & increduli: [b] Num de petra
hac vobis aquam poterimus eijcere?
* Cumq. eleuaſſet Moyſes manum, 11
percutiens virga bis ſilicem, egreſſæ
ſunt aquæ largiſſimæ, ita vt populus
biberet & iumenta. * Dixitq. Domi- 12
nus ad Moyſen & Aaron: [c] Quia non
crediſtis mihi, vt ſanctificaretis me
coram filijs Iſrael, non introducetis
hos populos in terram, quam dabo
eis. * Hæc eſt aqua contradictionis, 13
vbi iurgati ſunt filij Iſrael contra Do- C
minum, & ſanctificatus eſt in eis.

retractatio Edom.

* Miſit interea nuncios Moyſes de 14
Cades ad regem Edom, qui dicerent:
Hæc mandat frater tuus Iſrael: Noſti
omnem laborem, qui apprehendit nos,
* quo modo deſcenderint patres no- 15
ſtri in Ægyptum, & habitauerimus ibi
multo tempore, afflixerintq. nos Ægy-
ptij, & patres noſtros: * & quo modo 16
clamauerimus ad Dominum, & exau-
dierit nos, miſeritq. angelum, qui edu-
xerit nos de Ægypto. Ecce in vrbe
Cades, quæ eſt in extremis finibus
tuis, poſiti, * obſecramus vt nobis 17
tranſire liceat per terram tuam. Non
ibimus per agros, nec per vineas, non
bibemus aquas de puteis tuis, ſed gra-
diemur via publica, nec ad dextram,
nec ad ſiniſtram declinantes, donec
tranſeamus terminos tuos. * Cui re- 18
ſpondit Edom: Non tranſibis per me,
alioquin armatus occurram tibi. * Di- 19
xeruntq. filij Iſrael: Per tritam gradie-
mur viam: & ſi biberimus aquas tuas
nos & pecora noſtra, dabimus quod
iuſtum eſt: nulla erit in pretio diffi-
cultas, tantum velociter tranſeamus.
20 * At ille reſpondit: Non tranſibis. Sta-
timq. egreſſus eſt obuius, cum infi-
21 nita multitudine, & manu forti, * nec
voluit acquieſcere deprecanti, vt con-
D cederet tranſitum per fines ſuos. quam
ob rem diuertit ab eo Iſrael.

β) Facta in itinere: mors Aaron,

22 * Cumq. caſtra mouiſſent de Cades,
venerunt in montem Hor, qui eſt in
23 finibus terræ Edom: * vbi locutus
24 eſt Dominus ad Moyſen: * Pergat,
inquit, Aaron ad populos ſuos: non
enim intrabit Terram, quam dedi filijs
Iſrael, eo quòd incredulus fuerit ori
25 meo, ad Aquas contradictionis. * [d] Tolle
Aaron & filium eius cum eo, & duces
26 eos in montem Hor. * Cumq. nuda-
ueris patrem veſte ſua, indues ea Ele-
azarum filium eius: Aaron colligetur,
27 & morietur ibi. * Fecit Moyſes vt
præceperat Dominus: & aſcenderunt
in montem Hor coram omni multitu-
28 dine. * Cumq. Aaron ſpoliaſſet veſti-
bus ſuis, induit eis Eleazarum filium
29 eius. * Illo mortuo in montis ſuper-
30 cilio, deſcendit cum Eleazaro. * Om-
nis autem multitudo videns occubuiſſe
Aaron, fleuit ſuper eo triginta diebus
per cunctas familias ſuas.

strages Chananæi,

21
1 A QVod cum audiſſet Chananæus rex
Arad, qui habitabat ad meridiem, ve-
niſſe ſcilicet Iſrael per exploratorum
viam, pugnauit contra illum, & victor
2 exiſtens, duxit ex eo prædam. * At
Iſrael voto ſe Domino obligans, ait:
Si tradideris populum iſtum in manu
3 mea, delebo vrbes eius. * Exaudiuitq.
Dominus preces Iſrael, & tradidit Cha-
nanæum, quem ille interfecit ſubuerſis
vrbibus eius: & vocauit nomen loci
illius Horma, id eſt, anathema.

igniti ſerpentes,

4 * Profecti ſunt autem & de monte
B Hor, per viam, quæ ducit ad Mare
rubrum, vt circumirent terram Edom.
Et tædere cœpit populum itineris ac
5 laboris: * locutusq. contra Deum &
Moyſen, ait: Cur eduxiſti nos de
Ægypto, vt moreremur in ſolitudine?
Deeſt panis, non ſunt aquæ: anima
noſtra iam nauſeat ſuper cibo iſto le-
6 uiſſimo. * [e] Quamobrem miſit Domi-
nus in populum ignitos ſerpentes, ad
quorum plagas & mortes plurimorum,
7 * venerunt ad Moyſen, atque dixerunt:
Peccauimus, quia locuti ſumus contra

[a] Exo. 17. b. 5. 6. Sap. 11. a. 4. — [b] Pſ. 77. c. 20. 1. Cor. 10. a. 4. — [c] Deut. 1. f. 37. — [d] Infr. 33. c. 38. Deut. 32. g. 50. — [e] Sap. 16. a. 5. 1. Cor. 10. b. 9. Iudith 8. c. 25.

Dominum & te: ora vt tollat a nobis
ſerpentes. Orauitq. Moyſes pro po-
pulo, * & locutus eſt Dominus ad 8
eum: Fac ſerpentem æneum, & pone C
eum pro ſigno: qui percuſſus aſpexe-
rit eum, viuet. * Fecit ergo Moyſes 9
SERPENTEM ÆNEVM, & poſuit
eum pro ſigno: quem cum percuſſi
aſpicerent, ſanabantur.

profectio in Phaſga,

* Profectiq. filij Iſrael caſtrametati 10
ſunt in Oboth. * Vnde egreſſi fixere 11
tentoria in Ieabarim, in ſolitudine,
quæ reſpicit Moab contra orientalem
plagam. * Et inde mouentes, venerunt 12
ad Torrentem Zared. * Quem relin- 13
quentes caſtrametati ſunt contra Ar-
non, quæ eſt in deſerto, & prominet
in finibus Amorrhæi. [a] ſiquidem Ar-
non terminus eſt Moab, diuidens Moa-
bitas & Amorrhæos. * Vnde dicitur 14
in libro bellorum Domini: Sicut fecit
in Mari rubro, ſic faciet in torrentibus D
Arnon. * Scopuli torrentium inclinati 15
ſunt, vt requieſcerent in Ar, & recum-
berent in finibus Moabitarum. * Ex 16
eo loco apparuit puteus, ſuper quo
locutus eſt Dominus ad Moyſen: Con-
grega populum, & dabo ei aquam.
* Tunc cecinit Iſrael carmen iſtud: 17
Aſcendat puteus. Concinebant: * Pu- 18
teus, quem foderunt principes, & pa-
rauerunt duces multitudinis in datore
legis, & in baculis ſuis. De ſolitudine,
Matthana. * De Matthana in Nahaliel: 19
de Nahaliel, in Bamoth. * De Bamoth, 20
vallis eſt in regione Moab, in vertice
Phaſga, quod reſpicit contra deſertum. E

clades Amorrhæi,

* [b] Miſit autem Iſrael nuncios ad 21
Sehon regem Amorrhæorum, dicens:
* Obſecro vt tranſire mihi liceat per 22
terram tuam: non declinabimus in
agros & vineas, non bibemus aquas
ex puteis, via regia gradiemur, donec
tranſeamus terminos tuos. * Qui con- 23
cedere noluit vt tranſiret Iſrael per
fines ſuos: quin potius exercitu con-
gregato, egreſſus eſt obuiam in deſer-
tum, & venit in Iaſa, pugnauitq. con-
tra eum. * [c] A quo percuſſus eſt in ore 24
gladij, & poſſeſſa eſt terra eius ab Ar-
non vſque Ieboc, & filios Ammon: quia
forti præſidio tenebantur termini Am-
monitarum. * Tulit ergo Iſrael omnes 25
ciuitates eius, & habitauit in vrbibus
Amorrhæi, in Heſebon ſcilicet, & vi- F
26 culis eius. * Vrbs Heſebon fuit Sehon
regis Amorrhæi, qui pugnauit contra
regem Moab: & tulit omnem terram,
quæ ditionis illius fuerat, vſque Ar-
27 non. * Idcirco dicitur in Prouerbio:
Venite in Heſebon, ædificetur, & con-
28 ſtruatur ciuitas Sehon: * Ignis egreſ-
ſus eſt de Heſebon, flamma de oppido
Sehon, & deuorauit Ar Moabitarum,
29 & habitatores excelſorum Arnon. * [d] Væ
tibi Moab, periſti popule Chamos. De-
dit filios eius in fugam, & filias in
captiuitatem regi Amorrhæorum Se-
30 hon. * Iugum ipſorum diſperijt ab
Heſebon vſque Dibon, laſſi peruene-
31 runt in Nophe, & vſque Medaba. * Ha-
bitauit itaque Iſrael in Terra Amor-
32 rhæi. * Miſitq. Moyſes qui explorarent
G Iazer: cuius ceperunt viculos, & poſſe-
derunt habitatores.

internecio Baſan.

33 * [e] Verteruntq. ſe, & aſcenderunt
per viam Baſan, & occurrit eis Og rex
Baſan cum omni populo ſuo, pugna-
34 turus in Edrai. * Dixitq. Dominus ad
Moyſen: Ne timeas eum, quia in manu
tua tradidi illum, & omnem populum,
ac terram eius: facieſq. illi ſicut fe-
ciſti Sehon regi Amorrhæorum habi-
35 tatori Heſebon. * Percuſſerunt igitur
& hunc cum filijs ſuis, vniuerſumq.
populum eius vſque ad internecionem,
& poſſederunt terram illius.

III. Fata in Moab.

22

I. Balaam ariolus.

1 A PRofectiq. caſtrametati ſunt in cam-
peſtribus Moab, vbi trans Iordanem
2 Iericho ſita eſt. * Videns autem Balac
filios Sephor omnia quæ fecerat Iſrael

α) Vocatur ad maledicendum:

3 Amorrhæo, * & quòd pertimuiſſent
eum Moabitæ, & impetum eius ferre
4 non poſſent, * dixit ad maiores natu
Madian: Ita delebit hic populus om-
nes, qui in noſtris finibus commo-
rantur, quo modo ſolet bos herbas
vſque ad radices carpere. Ipſe erat eo
5 tempore rex in Moab. * [f] Miſit ergo
nuncios ad Balaam filium Beor ario-
lum, qui habitabat ſuper flumen terræ
filiorum Ammon, vt vocarent eum,
& dicerent: Ecce egreſſus eſt populus
B ex Ægypto, qui operuit ſuperficiem
6 terræ, ſedens contra me. * Veni igi-
tur, & maledic populo huic, quia for-

[a] Iudic. 11. c. 18. — [b] Deut. 2. e. 26. Iudic. 11. d. 19. — [c] Amos 2. c. 9. Pſ. 134. b. 11. — [d] Iudic. 11. d. 24. 3. Reg. 11. b. 7. — [e] Deut. 3. a. 3. 29. a. 7. — [f] Ioſ. 24. b. 9.

tior me est: siquo modo possim per-
cutere & eijcere eum de terra mea.
noui enim quòd benedictus sit cui
benedixeris, & maledictus in quem
maledicta congesseris. * Perrexeruntq. 7
seniores Moab, & maiores natu Ma-
dian, habentes diuinationis pretium
in manibus. Cumq. venissent ad Ba-
laam, & narrassent ei omnia verba
Balac: * ille respondit: Manete hic 8
nocte, & respondebo quidquid mihi
dixerit Dominus. Manentibus illis apud
Balaam, venit Deus, & ait ad eum: C
* Quid sibi volunt homines isti apud 9
te? * Respondit: Balac filius Sephor 10
rex Moabitarum misit ad me, * di- 11
cens: Ecce populus qui egressus est
de Ægypto, operuit superficiem terræ:
veni, & maledic ei, siquo modo pos-
sim pugnans abigere eum. * Dixitq. 12
monitus a Domino, Deus ad Balaam: Noli ire cum eis,
neque maledicas populo: quia bene-
dictus est. * Qui mane consurgens 13
dixit ad principes: Ite in terram ve-
stram, quia prohibuit me Dominus
venire vobiscum. * Reuersi principes 14
dixerunt ad Balac: Noluit Balaam ve-
nire nobiscum. * Rursum ille multo 15
plures & nobiliores quàm ante miserat,
misit. * Qui cum venissent ad Balaam, 16
dixerunt: Sic dicit Balac filius Sephor:
Ne cuncteris venire ad me: * paratus 17
sum honorare te, & quidquid volueris D
dabo tibi: veni, & maledic populo isti.
* Respondit Balaam: [a] Si dederit mihi 18
Balac plenam domum suam argenti
& auri, non potero immutare verbum
Domini Dei mei, vt vel plus, vel mi-
nus loquar. * Obsecro vt hic mane- 19
atis etiam hac nocte, & scire queam
quid mihi rursum respondeat Domi-
nus. * Venit ergo Deus ad Balaam 20
nocte, & ait ei: Si vocare te venerunt
homines isti, surge, & vade cum eis:
ita dumtaxat, vt quod tibi præcepero,
facias. * Surrexit Balaam mane, & 21
strata asina sua profectus est cum eis.
correptus ab asina & angelo, * [b] Et iratus est Deus. Stetitq. an- 22
gelus Domini in via contra Balaam,
qui insidebat asinæ, & duos pueros
habebat secum. * Cernens asina an- 23
gelum stantem in via, euaginato gla- E
dio, auertit se de itinere, & ibat per
agrum. Quam cum verberaret Balaam,
& vellet ad semitam reducere, * stetit 24
angelus in angustijs duarum mace-
riarum, quibus vineæ cingebantur.
25 * Quem videns asina, iunxit se parieti,
& attriuit sedentis pedem. At ille ite-
26 rum verberabat eam: * & nihilominus
angelus ad locum angustum transiens,
vbi nec ad dexteram, nec ad sinistram
27 poterat deuiare, obuius stetit. * Cumq.
vidisset asina stantem angelum, con-
cidit sub pedibus sedentis. qui iratus,
vehementius cædebat fuste latera eius.
28 * Aperuitq. Dominus os asinæ, & lo-
cuta est: Quid feci tibi? cur percutis
29 me? ecce iam tertio? * Respondit Ba-
F laam: Quia commeruisti, & illusisti
mihi: vtinam haberem gladium, vt te
30 percuterem. * Dixit asina: Nonne ani-
mal tuum sum, cui semper sedere con-
sueuisti vsque in præsentem diem? dic
quid simile vmquam fecerim tibi. At
31 ille ait: Numquam. * Protinus aperuit
Dominus oculos Balaam, & vidit an-
gelum stantem in via euaginato gla-
dio, adorauitq. eum pronus in terram.
32 * Cui angelus: Cur, inquit, tertio ver-
beras asinam tuam? Ego veni vt ad-
uersarer tibi, quia peruersa est via tua,
33 mihiq. contraria: * & nisi asina decli-
nasset de via, dans locum resistenti,
34 te occidissem, & illa viueret. * Dixit
Balaam: Peccaui, nesciens quòd tu
stares contra me: & nunc si displicet
35 tibi vt vadam, reuertar. * Ait angelus:
Vade cum istis, & caue ne aliud quàm
præcepero tibi loquaris. Iuit igitur cum
principibus.
36 * Quod cum audisset Balac, egres- salutatus a Balac.
G sus est in occursum eius in oppido
Moabitarum, quod situm est in extre-
37 mis finibus Arnon. * Dixitq. ad Ba-
laam: Misi nuncios vt vocarem te,
cur non statim venisti ad me? an quia
mercedem aduentui tuo reddere ne-
38 queo? * Cui ille respondit: Ecce adsum:
numquid loqui potero aliud, nisi quod
39 Deus posuerit in ore meo? * Perrexe-
runt ergo simul, & venerunt in vr-
bem, quæ in extremis regni eius fini-
40 bus erat. * Cumq. occidisset Balac
boues & oues, misit ad Balaam, &
principes qui cum eo erant, munera.

41 * Mane autem facto duxit eum ad β) Benedic Israeli:
excelsa Baal, & intuitus est extremam
23 1 partem populi. DIxitq. Balaam ad primum,

[a] Inf. 24. c. 13. — [b] 2. Pet. 2. c. 15.

Balac: Ædifica mihi hic ſeptem aras, A
& para totidem vitulos, eiuſdemq. nu-
meri arietes. * Cumq. feciſſet iuxta 2
ſermonem Balaam, impoſuerunt ſimul
vitulum & arietem ſuper aram. * Di- 3
xitq. Balaam ad Balac: Sta pauliſper
iuxta holocauſtum tuum, donec va-
dam, ſi forte occurrat mihi Dominus,
& quodcumque imperauerit, loquar
tibi. * Cumq. abijſſet velociter, occur- 4
rit illi Deus. Locutusq. ad eum Ba-
laam: Septem, inquit, aras erexi, &
impoſui vitulum & arietem deſuper.
* Dominus autem poſuit verbum in 5
ore eius, & ait: Reuertere ad Balac, &
hæc loquéris. * Reuerſus inuenit ſtan- 6
tem Balac iuxta holocauſtum ſuum, &
omnes principes Moabitarum: * aſ- 7
ſumptaq. parabola ſua, dixit: De Aram
adduxit me Balac rex Moabitarum, de
montibus Orientis: Veni, inquit, &
maledic Iacob: propera, & deteſtare
Iſrael. * Quo modo maledicam, cui 8
non maledixit Deus? Qua ratione de- B
teſter, quem Dominus non deteſtatur?
* De ſummis ſilicibus videbo eum, & 9
de collibus conſiderabo illum. Popu-
lus ſolus habitabit, & inter gentes non
reputabitur. * Quis dinumerare poſſit 10
puluerem Iacob, & noſſe numerum ſtir-
pis Iſrael? Moriatur anima mea morte
iuſtorum, & fiant nouiſſima mea ho-
rum ſimilia.
ecundum, * Dixitq. Balac ad Balaam: Quid 11
eſt hoc quod agis? Vt malediceres
inimicis meis vocaui te: & tu econ-
trario benedicis eis. * Cui ille reſpon- 12
dit: Num aliud poſſum loqui, niſi
quod iuſſerit Dominus? * Dixit ergo 13
Balac: Veni mecum in alterum locum
vnde partem Iſrael videas, & totum
videre non poſſis, inde maledicito ei.
* Cumq. duxiſſet eum in locum ſubli- 14
mem, ſuper verticem montis Phaſga,
ædificauit Balaam ſeptem aras, & im-
poſitis ſupra vitulo atque ariete, * di- 15
xit ad Balac. Sta hic iuxta holocau- C
ſtum tuum, donec ego obuius pergam.
* Cui cum Dominus occurriſſet, po- 16
ſuiſſetq. verbum in ore eius, ait: Re-
uertere ad Balac, & hæc loquéris ei.
* Reuerſus inuenit eum ſtantem iuxta 17
holocauſtum ſuum, & principes Moa-
bitarum cum eo. Ad quem Balac:
Quid, inquit, locutus eſt Dominus?

18 * At ille aſſumpta parabola ſua, ait:
Sta Balac, & auſculta, audi fili Sephor:
19 * Non eſt Deus quaſi homo, vt men-
tiatur: nec vt filius hominis, vt mu-
tetur. Dixit ergo, & non faciet? locutus
20 eſt, & non implebit? * Ad benedi-
cendum adductus ſum, benedictionem
21 prohibere non valeo. * Non eſt ido-
lum in Iacob, nec videtur ſimulachrum
in Iſrael. Dominus Deus eius cum eo
eſt, & clangor victoriæ regis in illo.
22 * [a]Deus eduxit illum de Ægypto, cuius
D
23 fortitudo ſimilis eſt rhinocerotis. * Non
eſt augurium in Iacob, nec diuinatio
in Iſrael. Temporibus ſuis dicetur Ia-
cob & Iſraeli quid operatus ſit Deus.
24 * Ecce populus vt leæna conſurget, &
quaſi leo erigetur: non accubabit do-
nec deuoret prædam, & occiſorum
ſanguinem bibat.
25 * Dixitq. Balac ad Balaam: Nec ma- tertium.
26 ledicas ei, nec benedicas. * Et ille ait:
Nonne dixi tibi quòd quidquid mihi
27 Deus imperaret, hoc facerem? * Et
ait Balac ad eum: Veni, & ducam te
ad alium locum: ſi forte placeat Deo
28 vt inde maledicas eis. * Cumq. duxiſſet
eum ſuper verticem montis Phogor,
29 qui reſpicit ſolitudinem, * dixit ei Ba-
laam: Ædifica mihi hic ſeptem aras,
& para totidem vitulos, eiuſdemq. nu-
30 meri arietes. * Fecit Balac vt Balaam
24 dixerat: impoſuitq. vitulos & arietes
1 per ſingulas aras. CVmq. vidiſſet Ba-
A laam quòd placeret Domino vt bene-
diceret Iſraeli, nequaquam abijt vt
ante perrexerat, vt augurium quære-
ret: ſed dirigens contra deſertum vul-
2 tum ſuum, * & eleuans oculos, vidit
Iſrael in tentorijs commorantem per
tribus ſuas: & irruente in ſe ſpiritu
3 Dei, * aſſumpta parabola ait: Dixit
Balaam filius Beor: dixit homo, cuius
4 obturatus eſt oculus: * dixit auditor
ſermonum Dei, qui viſionem Omni-
potentis intuitus eſt, qui cadit, & ſic
5 aperiuntur oculi eius: * Quàm pul-
chra tabernacula tua Iacob, & tentoria
6 tua Iſrael! * vt valles nemoroſæ, vt
horti iuxta fluuios irrigui, vt taber-
nacula quæ fixit Dominus, quaſi cedri
7 prope aquas. * Fluet aqua de ſitula
B eius, & ſemen illius erit in aquas mul-
tas. Tolletur propter Agag, rex eius,
8 & auferetur regnum illius. * Deus

[a] Inf. 24. b. 8.

eduxit illum de Ægypto, [a]cuius forti-
tudo ſimilis eſt rhinocerotis. Deuora-
bunt gentes hoſtes illius, oſſaq. eorum
confringent, & perforabunt ſagittis.
*Accubans dormiuit vt leo, & quaſi 9
leæna, quam ſuſcitare nullus audebit.
Qui benedixerit tibi, erit & ipſe bene-
dictus: qui maledixerit, in maledictione
reputabitur.
quartum. *Iratusq. Balac contra Balaam, com- 10
ploſis manibus ait: Ad maledicendum
inimicis meis vocaui te, quibus econ-
trario tertio benedixiſti: *reuertere ad 11
locum tuum. Decreueram quidem ma-
gnifice honorare te, ſed Dominus pri-
uauit te honore diſpoſito. * Reſpondit 12
Balaam ad Balac: Nonne nuncijs tuis, C
quos miſiſti ad me, dixi: *[b]Si dederit 13
mihi Balac plenam domum ſuam ar-
genti & auri, non potero præterire
ſermonem Domini Dei mei, vt vel
boni quid, vel mali proferam ex corde
meo: ſed quidquid Dominus dixerit,
hoc loquar? * Verumtamen pergens 14
ad populum meum, dabo conſilium,
quid populus tuus populo huic faciat
extremo tempore. * Sumpta igitur 15
parabola, rurſum ait: Dixit Balaam
filius Beor: dixit homo, cuius obtu-
ratus eſt oculus: * dixit auditor ſer- 16
monum Dei, qui nouit doctrinam Al-
tiſſimi, & viſiones Omnipotentis videt,
qui cadens apertos habet oculos. * Vi- 17
debo eum, ſed non modo: intuebor
illum, ſed non prope. [c]ORIETVR
STELLA ex Iacob, & conſurget virga
de Iſrael: & percutiet duces Moab,
vaſtabitq. omnes filios Seth. * Et erit 18
Idumæa poſſeſſio eius: hereditas Seir D
cedet inimicis ſuis: Iſrael vero fortiter
aget. * De Iacob erit qui dominetur, 19
& perdat reliquias ciuitatis. * Cumq. 20
vidiſſet Amalec, aſſumens parabolam,
ait: Principium Gentium Amalec, cu-
ius extrema perdentur. * Vidit quo- 21
que Cinæum: & aſſumpta parabola,
ait: Robuſtum quidem eſt habitacu-
lum tuum: ſed ſi in petra poſueris
nidum tuum, * & fueris electus de 22
ſtirpe Cin, quamdiu poteris perma-
nere? Aſſur enim capiet te. * Aſſum- 23
ptaq. parabola iterum locutus eſt: Heu,
quis victurus eſt, quando iſta faciet
Deus? *[d]Venient in trieribus de Italia, 24
ſuperabunt Aſſyrios, vaſtabuntq. He-
bræos, & ad extremum etiam ipſi pe-
ribunt.

25 *Surrexitq. Balaam, & reuerſus eſt γ) Suggerit fornicationem:
25 in locum ſuum: Balac quoque via,
1 qua venerat, redijt. MOrabatur autem
A eo tempore Iſrael in Settim, & forni- Iſraelis peccatum,
catus eſt populus cum filiabus Moab,
2 *quæ vocauerunt eos ad ſacrificia ſua.
At illi comederunt & adorauerunt deos
3 earum. * [e]Initiatusq. eſt Iſrael Beel-
phegor:
4 & iratus Dominus, * ait ad Moy- & pœna;
ſen: [f]Tolle cunctos principes populi,
& ſuſpende eos contra ſolem in pati-
bulis: vt auertatur furor meus ab
5 Iſrael. * Dixitq. Moyſes ad Iudices
Iſrael: [g]Occidat vnuſquiſque proxi-
B mos ſuos, qui initiati ſunt Beelphegor.
6 *Et ecce vnus de filijs Iſrael intrauit
coram fratribus ſuis ad ſcortum Ma-
dianitidem, vidente Moyſe, & omni
turba filiorum Iſrael, qui flebant ante
7 fores tabernaculi. * [h]Quod cum vi-
diſſet Phinees filius Eleazari filij Aaron
ſacerdotis, ſurrexit de medio multitu-
8 dinis, & arrepto pugione, * ingreſſus
eſt poſt virum Iſraelitem in lupanar,
& perfodit ambos ſimul, virum ſcilicet
C & mulierem in locis genitalibus. Ceſ-
9 ſauitq. plaga a filijs Iſrael: * & occiſi
ſunt vigintiquattuor millia hominum.
10 *Dixitq. Dominus ad Moyſen: *Phi- Phinees, præmium
11 nees filius Eleazari filij Aaron ſacer-
dotis auertit iram meam a filijs Iſrael:
quia zelo meo commotus eſt contra
eos, vt non ipſe delerem filios Iſrael
12 in zelo meo. * idcirco loquere ad
eum: [i]Ecce do ei pacem fœderis mei,
13 *& erit tam ipſi quàm ſemini eius
pactum ſacerdotij ſempiternum, quia
zelatus eſt pro Deo ſuo, & expiauit
ſcelus filiorum Iſrael.
14 *Erat autem nomen viri Iſraelitæ, & Madianitarum no
qui occiſus eſt cum Madianitide, Zam-
D bri filius Salu, dux de cognatione &
15 tribu Simeonis. *Porro mulier Madia-
nitis, quæ pariter interfecta eſt, voca-
batur Cozbi filia Sur principis nobiliſ-
16 ſimi Madianitarum. * Locutusq. eſt
17 Dominus ad Moyſen, dicens: * [k]Ho-
ſtes vos ſentiant Madianitæ, & percu-
18 tite eos: * quia & ipſi hoſtiliter ege-

[a] Sup. 23. d. 22. — [b] Sup. 22. d. 18. — [c] Matt. 2. a. 2. — [d] Dan. 11. e. 30. — [e] Ioſ. 22. d. 17. — [f] Deut. 4. a. 3. — [g] Exo. 32. f. 27. — [h] 1. Mach. 2. c. 26. Pſal. 105. c. 30. 1. Cor. 10. b. 8. — [i] Eccli. 45. d. 28. 1. Mac. 2. f. 54. — [k] Inf. 31. a. 2.

runt contra vos, & decepére insidijs per
idolum Phogor, & Cozbi filiam ducis
Madian sororem suam, quæ percussa
est in die plagæ pro sacrilegio Phogor.

2. Mandata Domini.

a) De numeratione Israelitarum.

POstquam noxiorum sanguis effusus 26 1
est, dixit Dominus ad Moysen & Eleaza- A
rum filium Aaron sacerdotem: * [a]Nu- 2
merate omnem summam filiorum Israel
a viginti annis & supra, per domos &
cognationes suas, cunctos, qui possunt
ad bella procedere. * Locuti sunt itaque 3
Moyses & Eleazar sacerdos in campe-
stribus Moab super Iordanem contra
Iericho, ad eos, qui erant * a viginti 4
annis & supra, sicut Dominus impe-
rauerat, quorum iste est numerus:

α) Militarium:

* Ruben primogenitus Israel. [b]huius 5
filius, Henoch, a quo familia Henochi-
tarum: & Phallu, a quo familia Phal-
luitarum: * & Hesron, a quo familia 6
Hesronitarum: & Charmi, a quo fami-
lia Charmitarum. * hæ sunt familiæ de 7
stirpe Ruben: quarum numerus in-
uentus est quadraginta tria millia, &
septingenti triginta. * Filius Phallu, 8
Eliab. * huius filij, Namuel & Dathan 9
& Abiron. isti sunt Dathan & Abiron
principes populi, [c]qui surrexerunt con-
tra Moysen & Aaron in seditione Core,
quando aduersus Dominum rebella- B
uerunt: * & aperiens terra os suum 10
deuorauit Core, morientibus pluri-
mis, quando combussit ignis ducen-
tos quinquaginta viros. Et factum est
grande miraculum, * vt, Core pere- 11
unte, filij illius non perirent. * Filij 12
Simeon per cognationes suas: Na-
muel, ab hoc familia Namuelitarum:
Iamin, ab hoc familia Iaminitarum:
Iachin, ab hoc familia Iachinitarum:
* Zare, ab hoc familia Zareitarum: 13
Saul, ab hoc familia Saulitarum. * hæ 14
sunt familiæ de stirpe Simeon, qua-
rum omnis numerus fuit viginti duo
millia ducenti. * Filij Gad per cogna- 15
tiones suas. Sephon, ab hoc familia
Sephonitarum: Aggi, ab hoc familia
Aggitarum: Suni, ab hoc familia Su-
nitarum: * Ozni, ab hoc familia Oz- 16
nitarum: Her, ab hoc familia Herita-
rum: * Arod, ab hoc familia Arodita- 17
rum: Ariel, ab hoc familia Arielitarum.

18 * istæ sunt familiæ Gad, quarum om-
nis numerus fuit quadraginta millia
19 quingenti. * [d]Filij Iuda, Her, & Onan,
qui ambo mortui sunt in Terra Cha-
20 naan. * Fueruntq. filij Iuda, per co-
C gnationes suas: Sela, a quo familia
Selaitarum: Phares, a quo familia
Pharesitarum: Zare, a quo familia Za-
21 reitarum. * Porro filij Phares: Hesron,
a quo familia Hesronitarum: & Ha-
22 mul, a quo familia Hamulitarum. * Istæ
sunt familiæ Iuda, quarum omnis nu-
merus fuit septuaginta sex millia quin-
23 genti. * Filij Issachar, per cognationes
suas: Thola, a quo familia Tholaita-
rum: Phua, a quo familia Phuaitarum:
24 * Iasub, a quo familia Iasubitarum:
Semran, a quo familia Semranitarum.
25 * hæ sunt cognationes Issachar, qua-
rum numerus fuit sexaginta quattuor
26 millia trecenti. * Filij Zabulon per numerus,
cognationes suas: Sared, a quo fami-
lia Sareditarum: Elon, a quo familia
Elonitarum: Ialel, a quo familia Ia-
27 lelitarum. * hæ sunt cognationes Za-
bulon, quarum numerus fuit sexaginta
28 millia quingenti. * Filij Ioseph per co-
D gnationes suas, Manasse & Ephraim.
29 * De Manasse ortus est Machir, a quo
familia Machiritarum. [e]Machir genuit
Galaad, a quo familia Galaaditarum.
30 * Galaad habuit filios: Iezer, a quo
familia Iezeritarum: & Helec, a quo
31 familia Helecitarum: * & Asriel, a
quo familia Asrielitarum: & Sechem,
32 a quo familia Sechemitarum: * & Se-
mida, a quo familia Semidaitarum:
[f]& Hepher, a quo familia Hepheri-
33 tarum. * Fuit autem Hepher pater
Saalphaad, qui filios non habebat, sed
tantum filias, quarum ista sunt no-
mina: [g]Maala, & Noa, & Hegla, &
34 Melcha, & Thersa. * hæ sunt familiæ
Manasse, & numerus earum, quinqua-
35 ginta duo millia septingenti. * Filij
autem Ephraim per cognationes suas
fuerunt hi: Suthala, a quo familia
Suthalaitarum: Becher, a quo familia
Becheritarum: Thehen, a quo familia
36 Thehenitarum. * porro filius Suthala
fuit Heran, a quo familia Heranita-
37 rum. * hæ sunt cognationes filiorum
E Ephraim, quarum numerus fuit tri-
38 ginta duo millia quingenti. * Isti sunt
filij Ioseph per familias suas. Filij Ben-

[a] Sup. 1. a. 2. 3. — [b] Gen. 46. b. 9. Exo. 6. c. 14. 1. Par. 5. a. 3. — [c] Sup. 16. a. 2. — [d] Gen. 38. a. 3. — [e] Iof. 17. a. 1. — [f] Inf. 27. a. 1. — [g] Inf. 27. a. 1.

iamin in cognationibus ſuis: Bela, a
quo familia Belaitarum: Aſbel, a quo
familia Aſbelitarum: Ahiram, a quo
familia Ahiramitarum: * Supham, a 39
quo familia Suphamitarum: Hupham,
a quo familia Huphamitarum. * Filij 40
Bela: Hered, & Noeman. De Hered,
familia Hereditarum: de Noeman, fa-
milia Noemanitarum. * hi ſunt filij 41
Beniamin per cognationes ſuas, quo-
rum numerus fuit quadragintaquin-
que millia ſexcenti. * Filij Dan per co- 42
gnationes ſuas: Suham, a quo familia
Suhamitarum. hæ ſunt cognationes
Dan per familias ſuas. * omnes fuere 43
Suhamitæ, quorum numerus erat ſe-
xaginta quattuor millia quadringenti.
* Filij Aſer per cognationes ſuas: Iem- 44
na, a quo familia Iemnaitarum: Ieſſui,
a quo familia Ieſſuitarum: Brie, a quo
familia Brieitarum. * Filij Brie: He- 45
ber, a quo familia Heberitarum: &
Melchiel, a quo familia Melchielita-
rum. * Nomen autem filiæ Aſer, fuit 46
Sara. * hæ cognationes filiorum Aſer, 47
& numerus eorum quinquaginta tria
millia quadringenti. * Filij Nephthali 48
per cognationes ſuas: Ieſiel, a quo fa- F
milia Ieſielitarum: Guni, a quo familia
Gunitarum: * Ieſer, a quo familia Ieſe- 49
ritarum: Sellem, a quo familia Sel-
lemitarum. * hæ ſunt cognationes 50
filiorum Nephthali per familias ſuas:
quorum numerus quadraginta quin-
que millia quadringenti. * Iſta eſt 51
ſumma filiorum Iſrael, qui recenſiti
ſunt, ſexcenta millia, & mille ſeptin-
genti triginta.

& poſſeſſio. * Locutusq. eſt Dominus ad Moy- 52
ſen, dicens: * Iſtis diuidetur terra 53
iuxta numerum vocabulorum in poſ-
ſeſſiones ſuas. * Pluribus maiorem par- 54
tem dabis, & paucioribus minorem:
ſingulis, ſicut nunc recenſiti ſunt, tra-
detur poſſeſſio: * ita dumtaxat vt ſors 55
Terram tribubus diuidat & familijs.
* Quidquid ſorte contigerit, hoc vel 56
plures accipiant, vel pauciores.

β) Leuitarum recenſio, * [a] Hic quoque eſt numerus filio- 57
rum Leui per familias ſuas: Gerſon,
a quo familia Gerſonitarum: Caath, a
quo familia Caathitarum: Merari, a
quo familia Meraritarum. * hæ ſunt 58
familiæ Leui: Familia Lobni, familia G
Hebroni, familia Moholi, familia Muſi,
familia Core. At vero Caath genuit
59 Amram: * qui habuit vxorem Iocha-
bed filiam Leui, quæ nata eſt ei in
Ægypto. hæc genuit Amram viro ſuo
filios, Aaron & Moyſen, & Mariam
60 ſororem eorum: * De Aaron orti ſunt
Nadab & Abiu, & Eleazar & Ithamar:
61 * [b] quorum Nadab & Abiu mortui
ſunt, cum obtuliſſent ignem alienum
62 coram Domino. * Fueruntq. omnes,
qui numerati ſunt, viginti tria millia
generis maſculini ab vno menſe &
ſupra: quia non ſunt recenſiti inter
filios Iſrael, nec eis cum ceteris data
poſſeſſio eſt.
63 * Hic eſt numerus filiorum Iſrael, concluſio.
qui deſcripti ſunt a Moyſe & Eleazaro
ſacerdote, in campeſtribus Moab ſupra
64 Iordanem contra Iericho. * [c] inter quos
nullus fuit eorum, qui ante numerati
ſunt a Moyſe & Aaron in deſerto Si-
65 nai. * [d] Prædixerat enim Dominus
quòd omnes morerentur in ſolitudine.
Nullusq. remanſit ex eis, niſi Caleb
filius Iephone, & Ioſue filius Nun.

27
1 A ACceſſerunt [e] autem filiæ Salphaad, b) De ſucceſſione.
filij Hepher, filij Galaad, filij Machir,
filij Manaſſe, qui fuit filius Ioſeph: α) In hereditate paterna.
quarum ſunt nomina, Maala, & Noa,
2 & Hegla, & Melcha, & Therſa. * Ste-
teruntq. coram Moyſe & Eleazaro ſa-
cerdote, & cunctis principibus populi
ad oſtium tabernaculi fœderis, atque
3 dixerunt: * Pater noſter mortuus eſt
in deſerto, nec fuit in ſeditione, quæ
[f] concitata eſt contra Dominum ſub
Core, ſed in peccato ſuo mortuus eſt:
hic non habuit mares filios. Cur tol-
litur nomen illius de familia ſua, quia
non habuit filium? Date nobis poſſeſ-
ſionem inter cognatos patris noſtri.
4 B * Retulitq. Moyſes cauſam earum ad
5 iudicium Domini. * Qui dixit ad eum:
6 * Iuſtam rem poſtulant filiæ Salphaad:
da eis poſſeſſionem inter cognatos pa-
tris ſui, & ei in hereditatem ſucce-
7 dant. * Ad filios autem Iſrael loquéris
8 hæc: * Homo cum mortuus fuerit
abſque filio, ad filiam eius tranſibit
9 hereditas. * ſi filiam non habuerit, ha-
10 bebit ſucceſſores fratres ſuos. * quòd
ſi & fratres non fuerint, dabitis here-

[a] Exo. 6. c. 16. — [b] Sup. 3. a. 4. Leu. 10. a. 1. 1. Par. 24. a. 2. — [c] 1. Cor. 10. a. 5. — [d] Sup. 14. d. 23. 24. — [e] Sup. 26. d. 32. Infr. 36. a. 1. Ioſ. 17. a. 1. — [f] Sup. 16. a. 1.

ditatem fratribus patris eius. * ſin au- 11
tem nec patruos habuerit, dabitur he-
reditas his, qui ei proximi ſunt. eritq.
hoc filijs Iſrael ſanctum lege perpetua, C
ſicut præcepit Dominus Moyſi.

β) In gubernatione populi.

*Dixit quoque Dominus ad Moy- 12
ſen: [a]Aſcende in montem iſtum Aba-
rim, & contemplare inde Terram, quam
daturus ſum filijs Iſrael. * cumq. vide- 13
ris eam, ibis & tu ad populum tuum,
ſicut iuit frater tuus Aaron: * [b]quia 14
offendiſtis me in deſerto Sin in con-
tradictione multitudinis, nec ſanctifi-
care me voluiſtis coram ea ſuper aquas.
hæ ſunt aquæ contradictionis in Ca-
des deſerti Sin. * Cui reſpondit Moy- 15
ſes: * Prouideat Dominus Deus ſpiri- 16
tuum omnis carnis, hominem, qui ſit
ſuper multitudinem hanc: * & poſſit 17
exire & intrare ante eos, & educere
eos vel introducere: ne ſit populus D
Domini ſicut oues abſque paſtore. * Di- 18
xitq. Dominus ad eum: [c]Tolle Ioſue
filium Nun virum in quo eſt Spiri-
tus, & pone manum tuam ſuper eum.
* Qui ſtabit coram Eleazaro ſacer- 19
dote & omni multitudine: * & dabis 20
ei præcepta cunctis videntibus, & par-
tem gloriæ tuæ, vt audiat eum omnis
ſynagoga filiorum Iſrael. * Pro hoc, 21
ſiquid agendum erit, Eleazar ſacerdos
conſulet Dominum. Ad verbum eius
egredietur & ingredietur ipſe, & om-
nes filij Iſrael cum eo, & cetera mul-
titudo. * Fecit Moyſes vt præceperat 22
Dominus. Cumq. tuliſſet Ioſue, ſtatuit
eum coram Eleazaro ſacerdote & omni
frequentia populi. * Et impoſitis ca- 23
piti eius manibus, cuncta replicauit
quæ mandauerat Dominus.

c) De cultu diuino.

28

DIxit quoque Dominus ad Moyſen: 1
* Præcipe filijs Iſrael, & dices ad eos: A 2

α) Quoad ſacrificia: cuiuſlibet diei,

Oblationem meam & panes, & incen-
ſum odoris ſuauiſſimi offerte per tem-
pora ſua. * Hæc ſunt ſacrificia quæ 3
offerre debetis: Agnos anniculos im-
maculatos duos quotidie in holocau-
ſtum ſempiternum: * vnum offeretis 4
mane, & alterum ad veſperum: * de- 5
cimam partem ephi ſimilæ, quæ con-
ſperſa ſit oleo puriſſimo, & habeat
quartam partem hin. * holocauſtum 6
iuge eſt quod obtuliſtis in monte Si-
nai in odorem ſuauiſſimum incenſi
7 Domini. * & libabitis vini quartam
partem hin per agnos ſingulos in San-
8 ctuario Domini. * Alterumq. agnum
ſimiliter offeretis ad veſperam iuxta
omnem ritum ſacrificij matutini, &
B libamentorum eius, oblationem ſua-
uiſſimi odoris Domino.

ſabbati,

9 *[d]Die autem ſabbati offeretis duos
agnos anniculos immaculatos, & duas
decimas ſimilæ oleo conſperſæ in ſa-
10 crificio, & liba * quæ rite funduntur
per ſingula ſabbata in holocauſtum
ſempiternum.

calendarum,

11 *In calendis autem offeretis holo-
cauſtum Domino, vitulos de armento
duos, arietem vnum, agnos anniculos
12 ſeptem immaculatos, * & tres decimas
ſimilæ oleo conſperſæ in ſacrificio per
ſingulos vitulos: & duas decimas ſimi-
læ oleo conſperſæ per ſingulos arietes:
13 *& decimam decimæ ſimilæ ex oleo
in ſacrificio per agnos ſingulos. holo-
cauſtum ſuauiſſimi odoris atque in-
14 cenſi eſt Domino. * Libamenta autem
vini, quæ per ſingulas fundenda ſunt
victimas, iſta erunt: Media pars hin
per ſingulos vitulos, tertia per arietem,
quarta per agnum. hoc erit holocau-
C ſtum per omnes menſes, qui ſibi anno
15 vertente ſuccedunt. * Hircus quoque
offeretur Domino pro peccatis in ho-
locauſtum ſempiternum cum libamen-
tis ſuis.

paſchatis,

16 *[e]Menſe autem primo, quartade-
cima die menſis Phaſe Domini erit,
17 *& quintadecima die ſollemnitas: ſe-
18 ptem diebus veſcentur azymis. * Qua-
rum dies prima venerabilis & ſancta
erit: omne opus ſeruile non facietis in
19 ea. * Offeretisq. incenſum holocauſtum
Domino, vitulos de armento duos, arie-
tem vnum, agnos anniculos immacu-
20 latos ſeptem: * & ſacrificia ſingulorum
ex ſimila quæ conſperſa ſit oleo, tres de-
cimas per ſingulos vitulos, & duas deci-
21 mas per arietem, * & decimam decimæ
per agnos ſingulos, id eſt, per ſeptem
22 agnos. * Et hircum pro peccato vnum,
23 vt expietur pro vobis, * præter holo-
cauſtum matutinum quod ſemper of-
24 feretis. * Ita facietis per ſingulos dies
D ſeptem dierum in fomitem ignis, &
in odorem ſuauiſſimum Domino, qui

[a] Deut. 32. g. 49. — [b] Sup. 20. b. 12. — [c] Deut. 3. d. 21. — [d] Mat. 12. a. 5. — [e] Exo. 12. c. 18. Leu. 23. a. 5.

ſurget de holocauſto, & de libationi-
bus ſingulorum. * Dies quoque ſepti- 25
mus celeberrimus & ſanctus erit vobis:
omne opus ſeruile non facietis in eo.
pentecoſtes, * Dies etiam primitiuorum quando 26
offeretis nouas fruges Domino, exple-
tis hebdomadibus, venerabilis & ſancta
erit: omne opus ſeruile non facietis
in ea. * Offeretisq. holocauſtum in 27
odorem ſuauiſſimum Domino, vitulos
de armento duos, arietem vnum, &
agnos anniculos immaculatos ſeptem:
* atque in ſacrificijs eorum ſimilæ oleo 28
conſperſæ tres decimas per ſingulos
vitulos, per arietes duas, * per agnos 29
decimam decimæ, qui ſimul ſunt agni
ſeptem. hircum quoque * qui mactatur 30
pro expiatione: præter holocauſtum
ſempiternum & liba eius. * Immacu- 31
lata offeretis omnia cum libationibus
ſuis.

29

feſti tubarum, MEnſis etiam ſeptimi prima dies 1
venerabilis & ſancta erit vobis. omne A
opus ſeruile non facietis in ea, quia
dies clangoris eſt & tubarum. * Offere- 2
tisq. holocauſtum in odorem ſuauiſſi-
mum Domino, vitulum de armento
vnum, arietem vnum, & agnos anni-
culos immaculatos ſeptem: * & in ſa- 3
crificijs eorum ſimilæ oleo conſperſæ
tres decimas per ſingulos vitulos, duas
decimas per arietem, * vnam deci- 4
mam per agnum, qui ſimul ſunt agni
ſeptem: * & hircum pro peccato, qui 5
offertur in expiationem populi, * præ- 6
ter holocauſtum calendarum cum ſa-
crificijs ſuis, & holocauſtum ſempiter-
num cum libationibus ſolitis. eiſdem
ceremonijs offeretis in odorem ſua-
uiſſimum incenſum Domino.
diei expiationis, * [a]Decima quoque dies menſis huius 7
ſeptimi erit vobis ſancta atque venera-
bilis, & affligetis animas veſtras: omne
opus ſeruile non facietis in ea. * Of- 8
feretisq. holocauſtum Domino in odo-
rem ſuauiſſimum, vitulum de armento
vnum, arietem vnum, agnos annicu-
los immaculatos ſeptem: * & in ſacri- 9
ficijs eorum ſimilæ oleo conſperſæ tres B
decimas per ſingulos vitulos, duas de-
cimas per arietem, * decimam decimæ 10
per agnos ſingulos, qui ſunt ſimul agni
ſeptem: * & hircum pro peccato, abſ- 11
que his quæ offerri pro delicto ſolent
in expiationem, & holocauſtum ſem-
piternum, cum ſacrificio & libamini-
bus eorum.
12 * Quintadecima vero die menſis feſti tabernaculorum,
ſeptimi, quæ vobis ſancta erit atque
venerabilis, omne opus ſeruile non
facietis in ea, ſed celebrabitis ſollemni-
13 tatem Domino ſeptem diebus. * offe-
retisq. holocauſtum in odorem ſua-
uiſſimum Domino, vitulos de armento
tredecim, arietes duos, agnos annicu-
14 los immaculatos quattuordecim: * &
in libamentis eorum ſimilæ oleo con-
ſperſæ tres decimas per vitulos ſingu-
los, qui ſunt ſimul vituli tredecim: &
duas decimas arieti vno, id eſt, ſimul
15 arietibus duobus, * & decimam deci-
mæ agnis ſingulis, qui ſunt ſimul agni
16 quattuordecim: * & hircum pro pec-
C cato, abſque holocauſto ſempiterno,
17 & ſacrificio, & libamine eius. * In die
altero offeretis vitulos de armento duo-
decim, arietes duos, agnos anniculos
18 immaculatos quattuordecim: * ſacrifi-
ciaq. & libamina ſingulorum per vitu-
los & arietes & agnos rite celebrabitis:
19 * & hircum pro peccato, abſque holo-
cauſto ſempiterno, ſacrificioq. & liba-
20 mine eius. * Die tertio offeretis vitulos
vndecim, arietes duos, agnos annicu-
21 los immaculatos quattuordecim: * ſa-
crificiaq. & libamina ſingulorum per
vitulos & arietes & agnos rite cele-
22 brabitis: * & hircum pro peccato,
abſque holocauſto ſempiterno, ſacri-
23 ficioq. & libamine eius. * Die quarto
offeretis vitulos decem, arietes duos,
agnos anniculos immaculatos quat-
24 tuordecim: * ſacrificiaq. & libamina
ſingulorum per vitulos & arietes &
25 agnos rite celebrabitis: * & hircum
pro peccato, abſque holocauſto ſem-
piterno, ſacrificioq. eius & libamine.
26 * Die quinto offeretis vitulos nouem,
arietes duos, agnos anniculos imma-
27 culatos quattuordecim: * ſacrificiaq.
& libamina ſingulorum per vitulos &
28 arietes & agnos rite celebrabitis: * &
hircum pro peccato, abſque holocauſto
ſempiterno, ſacrificioq. eius & liba-
29 mine. * Die ſexto offeretis vitulos octo,
D arietes duos, agnos anniculos imma-
30 culatos quattuordecim: * ſacrificiaq.
& libamina ſingulorum per vitulos &
31 arietes & agnos rite celebrabitis: * &
hircum pro peccato, abſque holocauſto

[a] Leu. 16. f. 29. & 23. e 27.

ſempiterno, ſacrificioq. eius & liba-
mine. * Die ſeptimo offeretis vitulos 32
ſeptem, & arietes duos, agnos anniculos
immaculatos quattuordecim: * ſacri- 33
ficiaq. & libamina ſingulorum per vi-
tulos & arietes & agnos rite celebra-
bitis: * & hircum pro peccato, abſque 34
holocauſto ſempiterno, ſacrificioq. eius
& libamine. * Die octauo, qui eſt cele- 35
berrimus, omne opus ſeruile non fa-
cietis, * offerentes holocauſtum in 36
odorem ſuauiſſimum Domino, vitulum
vnum, arietem vnum, agnos annicu-
los immaculatos ſeptem: * ſacrificiaq. 37
& libamina ſingulorum per vitulos &
arietes & agnos rite celebrabitis: * & 38
hircum pro peccato, abſque holocauſto
ſempiterno, ſacrificioq. eius & liba-
mine.

conclusio. * Hæc offeretis Domino in ſollem- 39
nitatibus veſtris: præter vota & obla-
tiones ſpontaneas in holocauſto, in
ſacrificio, in libamine, & in hoſtijs
pacificis.

β) Quoad vota: quando ſint implenda,

30
1 NArrauitq. Moyſes filijs Iſrael om-
A 2 nia quæ ei Dominus imperarat: * &
locutus eſt ad principes tribuum filio-
rum Iſrael: Iſte eſt ſermo quem præ-
cepit Dominus: * Si quis virorum 3
votum Domino vouerit, aut ſe con-
ſtrinxerit iuramento: non faciet irri-
tum verbum ſuum, ſed omne quod
promiſit implebit. * Mulier ſi quippiam 4
vouerit, & ſe conſtrinxerit iuramento,
quæ eſt in domo patris ſui, & in ætate
adhuc puellari: ſi cognouerit pater
votum quod pollicita eſt, & iuramen-
tum quo obligauit animam ſuam, &
tacuerit, voti rea erit: * quidquid pol- 5
licita eſt & iurauit, opere complebit. B
* ſin autem ſtatim vt audierit, con- 6
tradixerit pater: & vota & iuramenta
eius irrita erunt, nec obnoxia tene-
bitur ſponſioni, eo quòd contradixerit
pater. * Si maritum habuerit, & vo- 7
uerit aliquid, & ſemel de ore eius
verbum egrediens animam eius obli-
gauerit iuramento: * quo die audierit 8
vir, & non contradixerit, voti rea erit,
reddetq. quodcumque promiſerat. * ſin 9
autem audiens ſtatim contradixerit, & C
irritas fecerit pollicitationes eius, ver-
baq. quibus obſtrinxerat animam ſu-
am: propitius erit ei Dominus. * Vi- 10
dua & repudiata quidquid vouerint,
11 reddent. * Vxor in domo viri cum ſe
12 voto conſtrinxerit & iuramento, * ſi
audierit vir, & tacuerit, nec contra-
dixerit ſponſioni, reddet quodcumque
13 promiſerat. * ſin autem extemplo con-
tradixerit, non tenebitur promiſſionis
D rea: quia maritus contradixit, & Do-
14 minus ei propitius erit. * Si vouerit,
& iuramento ſe conſtrinxerit, vt per
ieiunium, vel ceterarum rerum abſti-
nentiam affligat animam ſuam, in ar-
bitrio viri erit vt faciat, ſiue non faciat.
15 * quod ſi audiens vir tacuerit, & in
alteram diem diſtulerit ſententiam:
quidquid vouerat atque promiſerat,
reddet: quia ſtatim vt audiuit, tacuit.
16 * ſin autem contradixerit poſtquam
reſciuit, portabit ipſe iniquitatem eius.
17 * Iſtæ ſunt leges, quas conſtituit conclusio.
Dominus Moyſi inter virum & vxo-
rem, inter patrem & filiam, quæ in
puellari adhuc ætate eſt, vel quæ ma-
net in parentis domo.

31
1 LOcutuſq. eſt Dominus ad Moy- d) De terra trans Iordanem.
A 2 ſen, dicens: * Vlciſcere prius filios
Iſrael de Madianitis, & ſic colligéris
3 ad populum tuum. * Statimq. Moyſes, α) Vltio de Madianitis:
[a] Armate, inquit, ex vobis viros ad
pugnam, qui poſſint vltionem Domini depopulatio reorum,
4 expetere de Madianitis. * mille viri
de ſingulis tribubus eligantur ex Iſrael
5 qui mittantur ad bellum. * Dederuntq.
millenos de ſingulis tribubus, id eſt,
duodecim millia expeditorum ad pu-
6 gnam: * quos miſit Moyſes cum Phi-
nees filio Eleazari ſacerdotis, vaſa quo-
que ſancta, & tubas ad clangendum
7 tradidit ei. * Cumq. pugnaſſent con-
tra Madianitas atque viciſſent, omnes
8 mares occiderunt, * [b] & reges eorum
B Eui, & Recem, & Sur, & Hur, & Rebe,
quinque principes gentis: Balaam quo-
que filium Beor interfecerunt gladio.
9 * Ceperuntq. mulieres eorum, & par-
uulos, omniaq. pecora, & cunctam ſu-
pellectilem: quidquid habere potuerant
10 depopulati ſunt: * tam vrbes quàm
viculos & caſtella flamma conſumpſit.
11 * Et tulerunt prædam, & vniuerſa quæ
ceperant tam ex hominibus quàm ex
12 iumentis, * & adduxerunt ad Moyſen,
& Eleazarum ſacerdotem, & ad om-

[a] Sup. 25. d. 17. — [b] Ioſ. 13. c. 21.

nem multitudinem filiorum Israel. re-
liqua autem vtensilia portauerunt ad
castra in campestribus Moab iuxta
Iordanem contra Iericho. * Egressi 13
sunt autem Moyses, & Eleazar sacer- C
dos, & omnes principes synagogæ in
occursum eorum extra castra. * Ira- 14
tusq. Moyses principibus exercitus,
tribunis, & centurionibus qui vene-
rant de bello, * ait: Cur feminas re- 15
seruastis? * [a]Nonne istæ sunt, quæ 16
deceperunt filios Israel ad suggestio-
nem Balaam, & præuaricari vos fece-
runt in Domino super peccato Pho-
gor, vnde & percussus est populus?
* [b]Ergo cunctos interficite quidquid 17
est generis masculini, etiam in paruu-
lis: & mulieres, quæ nouerunt viros in
coitu, iugulate: * puellas autem & om- 18
nes feminas virgines reseruate vobis:
* & manete extra castra septem diebus. 19

lustratio omnium,

Qui occiderit hominem, vel occi-
sum tetigerit, lustrabitur die tertio &
septimo. * Et de omni præda, siue ve- 20
stimentum fuerit, siue vas, & aliquid
in vtensilia præparatum, de caprarum
pellibus, & pilis, & ligno expiabitur.
* Eleazar quoque sacerdos ad viros 21
exercitus, qui pugnauerant, sic locutus D
est: Hoc est præceptum legis, [c]quod
mandauit Dominus Moysi: * Aurum, 22
& argentum, & æs, & ferrum, & plum-
bum, & stannum, * & omne, quod 23
potest transire per flammas, igne pur-
gabitur. quidquid autem ignem non
potest sustinere, aqua expiationis san-
ctificabitur: * & lauabitis vestimenta 24
vestra die septimo, & purificati postea
castra intrabitis.

diuisio prædæ,

* Dixit quoque Dominus ad Moy- 25
sen: * Tollite summam eorum, quæ 26
capta sunt ab homine vsque ad pecus,
tu & Eleazar sacerdos & principes
vulgi: * diuidesq. ex æquo prædam 27
inter eos, qui pugnauerunt, egressiq.
sunt ad bellum, & inter omnem reli-
quam multitudinem. * & separabis 28
partem Domino ab his, qui pugna-
uerunt & fuerunt in bello, vnam ani-
mam de quingentis tam ex hominibus
quàm ex bobus & asinis & ouibus, E
* & dabis eam Eleazaro sacerdoti, quia 29
primitiæ Domini sunt. * Ex media 30
quoque parte filiorum Israel accipies
quinquagesimum caput hominum, &
boum, & asinorum, & ouium, cuncto-
rum animantium, & dabis ea Leuitis,
qui excubant in custodijs tabernaculi
31 Domini. * Feceruntq. Moyses, & Ele-
32 azar, sicut præceperat Dominus. * Fuit
autem præda, quam exercitus ceperat,
ouium sexcenta septuaginta quinque
33 millia, * boum septuaginta duo millia,
34 * asinorum sexaginta millia & mille:
35 * animæ hominum sexus feminei, quæ
non cognouerant viros, triginta duo
36 millia. * Dataq. est media pars his,
qui in prælio fuerant, ouium trecenta
37 triginta septem millia quingentæ: * e
quibus in partem Domini supputatæ
sunt oues sexcentæ septuaginta quin-
38 que. * Et de bobus triginta sex milli-
39 bus, boues septuaginta & duo: * de
asinis triginta millibus quingentis, asini
40 sexaginta vnus: * de animabus ho-
minum sedecim millibus, cesserunt in
F partem Domini triginta duæ animæ.
41 * Tradiditq. Moyses numerum primi-
tiarum Domini Eleazaro sacerdoti, sicut
42 fuerat ei imperatum, * ex media parte
filiorum Israel, quam separauerat his,
43 qui in prælio fuerant. * De media
vero parte, quæ contigerat reliquæ
multitudini, id est, de ouibus trecen-
tis triginta septem millibus quingentis,
44 * & de bobus triginta sex millibus,
45 * & de asinis triginta millibus quin-
46 gentis, * & de hominibus sedecim
47 millibus, * tulit Moyses quinquagesi-
G mum caput, & dedit Leuitis, qui ex-
cubabant in tabernaculo Domini, sicut
præceperat Dominus.

oblatio donariorum.

48 * Cumq. accessissent principes exer-
citus ad Moysen, & tribuni, centurio-
49 nesq. dixerunt: * Nos serui tui recen-
suimus numerum pugnatorum, quos
habuimus sub manu nostra: & ne
50 vnus quidem defuit. * Ob hanc cau-
sam offerimus in donarijs Domini sin-
guli quod in præda auri potuimus
inuenire, periscelides & armillas, an-
nulos & dextralia, ac murænulas, vt
51 depreceris pro nobis Dominum. * Su-
sceperuntq. Moyses, & Eleazar sacer-
dos omne aurum in diuersis speciebus,
52 * pondo sedecim millia, septingentos
quinquaginta siclos a tribunis & cen-
53 turionibus. * Vnusquisque enim quod
54 in præda rapuerat, suum erat. * Et
susceptum intulerunt in tabernaculum

---

[a] Sup. 25. d. 18. — [b] Iud. 21. b. 11. — [c] Leu. 6. d. 28. & 11. e. 33. & 15. b. 11.

teſtimonij, in monimentum filiorum
Iſrael coram Domino.

32

) Diſtributio terræ: Ruben & Gad

FIlij autem Ruben & Gad habebant 1 A
pecora multa, & erat illis in iumentis
infinita ſubſtantia. Cumq. vidiſſent
Iazer, & Galaad aptas animalibus alen-
dis terras, * venerunt ad Moyſen, & 2
ad Eleazarum ſacerdotem, & principes
multitudinis, atque dixerunt: * Ata- 3
roth, & Dibon, & Iazer, & Nemra,
Heſebon, & Eleale, & Saban, & Nebo,
& Beon, * terra, quam percuſſit Do- 4
minus in conſpectu filiorum Iſrael,
regio vberrima eſt ad paſtum anima-
lium: & nos ſerui tui habemus iu-
menta plurima: * precamurq. ſi in- 5
uenimus gratiam coram te, vt des
nobis famulis tuis eam in poſſeſſio-
nem, nec facias nos tranſire Iordanem.
um Moyſe
* Quibus reſpondit Moyſes: Numquid 6
fratres veſtri ibunt ad pugnam, & vos B
hic ſedebitis? * Cur ſubuertitis men- 7
tes filiorum Iſrael, ne tranſire audeant
in locum, quem eis daturus eſt Do-
minus? * nonne ita egerunt patres 8
veſtri, quando miſi de Cadesbarne ad
explorandam Terram? * [a] Cumq. ve- 9
niſſent vſque ad Vallem botri, luſtrata
omni regione, ſubuerterunt cor filio-
rum Iſrael, vt non intrarent fines, quos
eis Dominus dedit. * Qui iratus iura- 10
uit, dicens: * Si videbunt homines 11
iſti, qui aſcenderunt ex Ægypto a vi-
ginti annis & ſupra, Terram, quam
ſub iuramento pollicitus ſum Abra-
ham, Iſaac, & Iacob: & noluerunt ſe-
qui me, * præter Caleb filium Iephone 12
Cenezæum, & Ioſue filium Nun: iſti C
impleuerunt voluntatem meam. * Ira- 13
tusq. Dominus aduerſum Iſrael, cir-
cumduxit eum per deſertum quadra-
ginta annis, donec conſumeretur vni-
uerſa generatio, quæ fecerat malum
in conſpectu eius. * Et ecce, inquit, 14
vos ſurrexiſtis pro patribus veſtris, in-
crementa, & alumni hominum pecca-
torum, vt augeretis furorem Domini
contra Iſrael. * Quòd ſi nolueritis ſe- 15
qui eum, in ſolitudine populum de-
relinquet, & vos cauſa eritis necis
omnium. * At illi prope accedentes, 16
dixerunt: Caulas ouium fabricabimus,
& ſtabula iumentorum, paruulis quo-
17 que noſtris vrbes munitas: * nos au-
D tem ipſi armati & accincti pergemus
ad prælium ante filios Iſrael, donec in-
troducamus eos ad loca ſua. Paruuli
noſtri, & quidquid habere poſſumus,
erunt in vrbibus muratis, propter ha-
18 bitatorum inſidias. * Non reuertemur
in domos noſtras, vſque dum poſſi-
deant filij Iſrael hereditatem ſuam:
19 * nec quidquam quæremus trans Ior-
danem, quia iam habemus noſtram
poſſeſſionem in orientali eius plaga.
20 * Quibus Moyſes ait: [b] Si facitis quod depa-
promittitis, expediti pergite coram Do- ſciſcuntur,
21 mino ad pugnam: * & omnis vir bel-
lator armatus Iordanem tranſeat, donec
22 ſubuertat Dominus inimicos ſuos, * &
E ſubijciatur ei omnis Terra: tunc eritis
inculpabiles apud Dominum & apud
Iſrael, & obtinebitis regiones, quas
23 vultis coram Domino. * Sin autem
quod dicitis, non feceritis, nulli du-
bium eſt quin peccetis in Deum: & ſci-
tote quoniam peccatum veſtrum ap-
24 prehendet vos. * Ædificate ergo vrbes
paruulis veſtris, & caulas, & ſtabula
ouibus ac iumentis: & quod polli-
25 citi eſtis implete. * [c] Dixeruntq. filij
Gad & Ruben ad Moyſen: Serui tui
ſumus, faciemus quod iubet dominus
26 noſter. * Paruulos noſtros, & mulie-
res, & pecora, ac iumenta relinque-
27 mus in vrbibus Galaad: * nos autem
famuli tui omnes expediti pergemus
ad bellum, ſicut tu domine loqueris.
28 * Præcepit ergo Moyſes Eleazaro ſa-
F cerdoti, & Ioſue filio Nun, & principi-
bus familiarum per tribus Iſrael, &
29 dixit ad eos: * [d] Si tranſierint filij Gad,
& filij Ruben vobiſcum Iordanem om-
nes armati ad bellum coram Domino,
& vobis fuerit Terra ſubiecta: date
30 eis Galaad in poſſeſſionem. * Sin au-
tem noluerint tranſire armati vobiſcum
in Terram Chanaan, inter vos habi-
31 tandi accipiant loca. * Reſponderuntq.
filij Gad, & filij Ruben: Sicut locutus
eſt Dominus ſeruis ſuis, ita faciemus:
32 * ipſi armati pergemus coram Domino
in Terram Chanaan, & poſſeſſionem
iam ſuſcepiſſe nos confitemur trans
Iordanem.

33 * [e] Dedit itaque Moyſes filijs Gad & accipiunt
& Ruben, & dimidiæ tribui Manaſſe terram.

---

[a] Sup. 13. d. 24. — [b] Ioſ. 1. c. 13. — [c] Ioſ. 4. c. 12. — [d] Ioſ. 13. b. 8. & 22. a. 4. Deut. 3. b. 12. — [e] Ioſ. 22. a. 4.

filij Ioſeph regnum Sehon regis Amor-
rhæi, & regnum Og regis Baſan, &
terram eorum cum vrbibus ſuis per G
circuitum. * Igitur extruxerunt filij 34
Gad, Dibon, & Ataroth, & Aroer, * & 35
Etroth, & Sophan, & Iazer, & Iegbaa,
* & Bethnemra, & Betharan, vrbes mu- 36
nitas, & caulas pecoribus ſuis. * Filij 37
vero Ruben ædificauerunt Heſebon,
& Eleale, & Cariathaim, * & Nabo, 38
& Baalmeon verſis nominibus, Sa-
bama quoque: imponentes vocabula
vrbibus, quas extruxerant. * [a]Porro 39
filij Machir, filij Manaſſe perrexerunt
in Galaad, & vaſtauerunt eam inter-
fecto Amorrhæo habitatore eius. * De- 40
dit ergo Moyſes Terram Galaad Ma-
chir filio Manaſſe, qui habitauit in
ea. * Iair autem filius Manaſſe abijt & 41
occupauit vicos eius, quos appellauit
Hauoth Iair, id eſt, Villas Iair. * Nobe 42
quoque perrexit, & apprehendit Cha-
nath cum viculis ſuis: vocauitq. eam
ex nomine ſuo Nobe.

γ) Manſiones Iſraelitarum:

HÆ ſunt manſiones filiorum Iſrael, 33 1 A
qui egreſſi ſunt de Ægypto per turmas
ſuas in manu Moyſi & Aaron, * quas 2
deſcripſit Moyſes iuxta caſtrorum loca,
quæ Domini iuſſione mutabant.

de Rameſſe vſque Sinai,

* Profecti igitur de Rameſſe menſe 3
primo, quintadecima die menſis primi,
altera die Phaſe filij Iſrael in manu
excelſa videntibus cunctis Ægyptijs,
* & ſepelientibus primogenitos, quos 4
percuſſerat Dominus (nam & in dijs
eorum exercuerat vltionem) * caſtra- 5
metati ſunt in Soccoth. * Et de Soc- 6
coth venerunt in Etham, quæ eſt in B
extremis finibus ſolitudinis. * [b]Inde 7
egreſſi venerunt contra Phihahiroth,
quæ reſpicit Beelſephon, & caſtrame-
tati ſunt ante Magdalum. * Profectiq. 8
de Phihahiroth, tranſierunt per me-
dium mare in ſolitudinem: & am-
bulantes tribus diebus per deſertum
Etham, caſtrametati ſunt in Mara.
* [c]Profectiq. de Mara venerunt in Elim, 9
vbi erant duodecim fontes aquarum,
& palmæ ſeptuaginta: ibiq. caſtrame-
tati ſunt. * Sed & inde egreſſi, fixe- 10
runt tentoria ſuper Mare rubrum. Pro-
fectiq. de Mari rubro, * caſtrametati 11
ſunt in deſerto Sin. * Vnde egreſſi, 12
13 venerunt in Daphca. * Profectiq. de
Daphca, caſtrametati ſunt in Alus.
14 * Egreſſiq. de Alus, in Raphidim fixere
C tentoria, [d]vbi populo defuit aqua ad
15 bibendum. * Profectiq. de Raphidim,
caſtrametati ſunt in [e]deſerto Sinai.

de Sinai vſque Cades,

16 * Sed & de ſolitudine Sinai egreſſi,
venerunt ad ſepulchra concupiſcentiæ.
17 * [f]Profectiq. de ſepulchris concupi-
ſcentiæ, caſtrametati ſunt in Haſeroth.
18 * [g]Et de Haſeroth venerunt in Reth-
19 ma. * Profectiq. de Rethma, caſtrame-
20 tati ſunt in Remmomphares. * Vnde
21 egreſſi venerunt in Lebna. * De Lebna
22 caſtrametati ſunt in Reſſa. * Egreſſiq.
23 de Reſſa, venerunt in Ceelatha. * Vnde
profecti caſtrametati ſunt in monte
24 Sepher. * Egreſſi de monte Sepher,
25 venerunt in Arada. * Inde profici-
ſcentes, caſtrametati ſunt in Maceloth.
26 * Profectiq. de Maceloth, venerunt in
27 Thahath. * De Thahath caſtrametati
28 ſunt in Thare. * Vnde egreſſi, fixere
29 tentoria in Methca. * Et de Methca
30 caſtrametati ſunt in Heſmona. * Pro-
D fectiq. de Heſmona, venerunt in Moſe-
31 roth. * Et de Moſeroth caſtrametati
32 ſunt in Beneiaacan. * [h]Profectiq. de
Beneiaacan, venerunt in montem Gad-
33 gad. * Vnde profecti, caſtrametati ſunt
34 in Ietebatha. * Et de Ietebatha vene-
35 runt in Hebrona. * Egreſſiq. de He-
brona, caſtrametati ſunt in Aſiongaber.
36 * [i]Inde profecti, venerunt in deſertum
Sin, hæc eſt Cades.

de Cades vſque Moab.

37 * Egreſſiq. de Cades, caſtrametati
E ſunt in monte Hor, in extremis fini-
38 bus Terræ Edom. * [k]Aſcenditq. Aa-
ron ſacerdos in montem Hor iubente
Domino: & ibi mortuus eſt anno qua-
drageſimo egreſſionis filiorum Iſrael
ex Ægypto, menſe quinto, prima die
39 menſis, * cum eſſet annorum centum
40 viginti trium. * Audiuitq. Chananæus
rex Arad, qui habitabat ad meridiem,
in Terram Chanaan veniſſe filios Iſrael.
41 * Et profecti de monte Hor, caſtrame-
42 tati ſunt in Salmona. * Vnde egreſſi,
43 venerunt in Phunon. * Profectiq. de
Phunon, caſtrametati ſunt in Oboth.
44 F * Et de Oboth, venerunt in Iieabarim,
45 quæ eſt in finibus Moabitarum. * Pro-
fectiq. de Iieabarim, fixere tentoria in
46 Dibongad. * Vnde egreſſi, caſtrametati

---

[a] Gen. 50. d. 22. — [b] Exo. 14. a. 2. — [c] Exo. 15. d. 27. — [d] Exo. 17. a. 1. — [e] Exo. 19. a. 1. — [f] Sup. 11. g. 34. — [g] Sup. 13. a. 1. — [h] Deut. 10. b. 7. — [i] Sup. 20. a. 1. — [k] Sup. 20. b. 8. d. 25. Deut. 32. g. 50.

funt in Helmondeblathaim. * Egreffiq. 47
de Helmondeblathaim, venerunt ad
montes Abarim contra Nabo. * Pro- 48
fectiq. de montibus Abarim, tranfie-
runt ad campeftria Moab, fupra Ior-
danem contra Iericho. * Ibiq. caftra- 49
metati funt de Bethfimoth vfque ad
Abelfatim in planioribus locis Moa-
bitarum,

De terra ...s Iordanem.

* vbi locutus eft Dominus ad Moy- 50
fen: * Præcipe filijs Ifrael, & dic ad 51
eos: Quando tranfieritis Iordanem,
...) Defcriptio: ...abitatores ...eci deftinantur,
intrantes Terram Chanaan, * difper- 52
dite cunctos habitatores Terræ illius: G
[a] confringite titulos, & ftatuas com-
minuite, atque omnia excelfa vaftate,
* mundantes terram, & habitantes in 53
ea. ego enim dedi vobis illam in poffef-
fionem, * quam diuidetis vobis forte. 54
Pluribus dabitis latiorem, & paucis
anguftiorem. Singulis vt fors cecide-
rit, ita tribuetur hereditas. Per tribus
& familias poffeffio diuidetur. * Sin 55
autem nolueritis interficere habita-
tores Terræ: qui remanferint, erunt
vobis quafi claui in oculis, & lanceæ
in lateribus, & aduerfabuntur vobis
in Terra habitationis veftræ: * & quid- 56
quid illis cogitaueram facere, vobis
faciam.

...nes terminantur.

34
LOcutusq. eft Dominus ad Moyfen, 1
dicens: * Præcipe filijs Ifrael, & di- A 2
ces ad eos: Cum ingreffi fueritis Ter-
ram Chanaan, & in poffeffionem vobis
forte ceciderit, his finibus terminabitur.
* [b]Pars meridiana incipiet a folitudine 3
Sin, quæ eft iuxta Edom: & habebit
terminos contra Orientem mare falfif-
fimum. * qui circuibunt auftralem pla- 4
gam per afcenfum Scorpionis, ita vt
tranfeant in Senna, & perueniant a
meridie vfque ad Cadesbarne, vnde
egredientur confinia ad villam nomine
Adar, & tendent vfque ad Afemona.
* ibitq. per gyrum terminus ab Afe- 5
mona vfque ad Torrentem Ægypti, B
& maris magni littore finietur. * Plaga 6
autem occidentalis a mari magno in-
cipiet, & ipfo fine claudetur. * Porro 7
ad feptentrionalem plagam a mari
magno termini incipient, peruenien-
tes vfque ad montem altiffimum, * a 8
quo venient in Emath vfque ad ter-
9 minos Sedada: * ibuntq. confinia
vfque ad Zephrona, & villam Enan.
hi erunt termini in parte Aquilonis.
10 * Inde metabuntur fines contra orien-
talem plagam de villa Enan vfque Se-
11 phama, * & de Sephama defcendent
termini in Rebla contra fontem Daph-
nim: inde peruenient contra Orientem
12 ad mare Cenereth, * & tendent vfque
C ad Iordanem, & ad vltimum falfiffimo
claudentur mari. Hanc habebitis Ter-
ram per fines fuos in circuitu.

13 * Præcepitq. Moyfes filijs Ifrael, di- β) Diuifio: accipientes,
cens: Hæc erit Terra, quam poffide-
bitis forte, & quam iuffit Dominus
dari nouem tribubus, & dimidiæ tri-
14 bui. * Tribus enim filiorum Ruben
per familias fuas, & tribus filiorum Gad
iuxta cognationum numerum, media
15 quoque tribus Manaffe, * id eft, duæ
femis tribus, acceperunt partem fuam
trans Iordanem contra Iericho ad orien-
talem plagam.
16 * Et ait Dominus ad Moyfen: * [c]Hæc & diftribuentes;
17 funt nomina virorum, qui Terram vo-
bis diuident, Eleazar facerdos, & Iofue
18 filius Nun, * & finguli principes de
19 tribubus fingulis, * quorum ifta funt
D vocabula: De tribu Iuda, Caleb filius
20 Iephone. * De tribu Simeon, Samuel
21 filius Ammiud. * De tribu Beniamin,
22 Elidad filius Chafelon. * De tribu
23 filiorum Dan, Bocci filius Iogli. * Fi-
liorum Iofeph de tribu Manaffe, Han-
24 niel filius Ephod. * De tribu Ephraim,
25 Camuel filius Sephthan. * De tribu
Zabulon, Elifaphan filius Pharnach.
26 * De tribu Iffachar, dux Phaltiel filius
27 Ozan. * De tribu Afer, Ahiud filius
28 Salomi. * De tribu Nephthali, Phedael
29 filius Ammiud. * Hi funt, quibus præ-
cepit Dominus vt diuiderent filijs Ifrael
Terram Chanaan.

35
1 HÆc quoque locutus eft Dominus vrbes Leuitarum,
A ad Moyfen in campeftribus Moab fu-
2 pra Iordanem, contra Iericho: * [d]Præ-
cipe filijs Ifrael vt dent Leuitis de
3 poffeffionibus fuis * vrbes ad habi-
tandum, & fuburbana earum per cir-
cuitum: vt ipfi in oppidis maneant, &
fuburbana fint pecoribus ac iumentis:
4 * quæ a muris ciuitatum forinfecus,
per circuitum, mille paffuum fpatio
5 tendentur. * contra Orientem duo

---

[a] Deut. 7. a. 5. Iudic. 2. a. 2. — [b] Iof. 15. a. 1. — [c] Iof. 14. a. 2. — [d] Iof. 21. a. 2.

millia erunt cubiti, & contra Meri-
diem ſimiliter erunt duo millia: ad
mare quoque, quod reſpicit ad Occi-
dentem, eadem menſura erit, & ſepten-
trionalis plaga æquali termino finie-
tur. eruntq. vrbes in medio, & foris
ſuburbana. * De ipſis autem oppidis, 6
quæ Leuitis dabitis, ſex erunt in fu-
gitiuorum auxilia ſeparata, vt fugiat
ad ea qui fuderit ſanguinem: & ex-
ceptis his, alia quadraginta duo op-
pida, * id eſt, ſimul quadraginta 7
octo cum ſuburbanis ſuis. * Ipſæq. 8
vrbes, quæ dabuntur de poſſeſſioni- B
bus filiorum Iſrael, ab his, qui plus
habent, plures auferentur: & qui mi-
nus, pauciores. ſinguli iuxta menſu-
ram hereditatis ſuæ dabunt oppida
Leuitis.
& fugitiuorum; * Ait Dominus ad Moyſen: * Lo- 9
quere filijs Iſrael, & dices ad eos: 10
[a]Quando tranſgreſſi fueritis Iordanem
in Terram Chanaan, * decernite quæ 11
vrbes eſſe debeant in præſidia fugiti-
uorum, qui nolentes ſanguinem fude-
rint: * in quibus cum fuerit profugus, 12
cognatus occiſi non poterit eum occi-
dere, donec ſtet in conſpectu multi-
tudinis, & cauſa illius iudicetur. * [b]De 13
ipſis autem vrbibus, quæ ad fugiti-
uorum ſubſidia ſeparantur, * tres erunt 14
trans Iordanem, & tres in Terra Cha-
naan, * tam filijs Iſrael quàm aduenis 15
atque peregrinis, vt confugiat ad eas
qui nolens ſanguinem fuderit. * Si 16
quis ferro percuſſerit, & mortuus fu- C
erit qui percuſſus eſt: reus erit homi-
cidij, & ipſe morietur. * Si lapidem 17
iecerit, & ictus occubuerit: ſimiliter
punietur. * Si ligno percuſſus interi- 18
erit: percuſſoris ſanguine vindicabi-
tur. * Propinquus occiſi, homicidam 19
interficiet, ſtatim vt apprehenderit
eum, interficiet. * [c]Si per odium 20
quis hominem impulerit, vel iecerit
quippiam in eum per inſidias: * aut 21
cum eſſet inimicus, manu percuſſe-
rit, & ille mortuus fuerit: percuſſor,
homicidij reus erit. cognatus occiſi
ſtatim vt inuenerit eum, iugulabit.
* [d]Quòd ſi fortuitu, & abſque odio, 22
* & inimicitijs quidquam horum fe- 23
cerit, * & hoc audiente populo fu- 24
erit comprobatum, atque inter per-
cuſſorem & propinquum ſanguinis
25 quæſtio ventilata: * liberabitur inno-
D cens de vltoris manu, & reducetur
per ſententiam in vrbem, ad quam
confugerat, manebitq. ibi, donec ſa-
cerdos magnus, qui oleo ſancto vnctus
26 eſt, moriatur. * Si interfector extra
fines vrbium, quæ exulibus deputatæ
27 ſunt, * fuerit inuentus, & percuſſus
ab eo qui vltor eſt ſanguinis: abſque
28 noxa erit qui eum occiderit. * debu-
erat enim profugus vſque ad mortem
Pontificis in vrbe reſidere. poſtquam
autem ille obierit, homicida reuerte-
29 tur in terram ſuam. * Hæc ſempiterna
erunt, & legitima in cunctis habita-
30 tionibus veſtris. * Homicida ſub te-
ſtibus punietur: ad vnius teſtimonium
31 nullus condemnabitur. * Non acci-
pietis pretium ab eo, qui reus eſt ſan-
32 guinis, ſtatim & ipſe morietur. * Exu-
les & profugi ante mortem Pontificis
nullo modo in vrbes ſuas reuerti po-
33 terunt: * ne polluatis terram habita-
tionis veſtræ, quæ inſontium cruore
maculatur: nec aliter expiari poteſt,
niſi per eius ſanguinem, qui alterius
34 ſanguinem fuderit. * Atque ita emun-
dabitur veſtra poſſeſſio, me commo-
rante vobiſcum. ego enim ſum Domi-
nus qui habito inter filios Iſrael.

36
1 ACceſſerunt [e]autem & principes fortium diſtributio ſeruanda,
A familiarum Galaad filij Machir, filij
Manaſſe de ſtirpe filiorum Ioſeph:
locutiq. ſunt Moyſi coram principibus
2 Iſrael, atque dixerunt: * Tibi domino
noſtro præcepit Dominus vt Terram
ſorte diuideres filijs Iſrael, & vt filia-
bus Salphaad fratris noſtri dares poſ-
3 ſeſſionem debitam patri: * quas ſi alte-
B rius tribus homines vxores acceperint,
ſequetur poſſeſſio ſua, & tranſlata ad
aliam tribum de noſtra hereditate mi-
4 nuetur. * atque ita fiet, vt cum iubileus,
id eſt quinquageſimus annus remiſſio-
nis aduenerit, confundatur ſortium di-
ſtributio, & aliorum poſſeſſio ad alios
5 tranſeat. * Reſpondit Moyſes filijs Iſrael,
& Domino præcipiente, ait: Recte tri-
6 bus filiorum Ioſeph locuta eſt. * &
C hæc lex ſuper filiabus Salphaad a Do-
mino promulgata eſt: [f]Nubant qui-
bus volunt, tantum vt ſuæ tribus ho-
7 minibus: * ne commiſceatur poſſeſſio

[a] Deut. 19. a. 2. Ioſ. 20. a. 2. — [b] Ioſ. 20. d. 8. Deut. 4. g. 41. — [c] Deu. 19. c. 11. — [d] Ioſ. 20. a. 3. — [e] Sup. 27. a. 1. — [f] Tob. 7. c. 14.

filiorum Ifrael de tribu in tribum. Om-
nes enim viri ducent vxores de tribu
& cognatione fua: * & cunctæ feminæ 8
de eadem tribu maritos accipient: vt
hereditas permaneat in familijs, * nec 9
fibi mifceantur tribus, fed ita maneant
* vt a Domino feparatæ funt. Fece- 10
runtq. filiæ Salphaad vt fuerat impe-
ratum: * & nupferunt Maala, & Therfa, 11
D & Hegla, & Melcha, & Noa filijs pa-
12 trui fui * de familia Manaffe, qui fuit
filius Iofeph: & poffeffio, quæ illis
fuerat attributa, manfit in tribu & fa-
milia patris earum.
13 * Hæc funt mandata atque iudicia, conclufio.
quæ mandauit Dominus per manum
Moyfi ad filios Ifrael, in campeftribus
Moab fupra Iordanem contra Iericho.

LIBER DEVTERONOMII,

HEBRAICE ELLE HADDEBARIM.

I. Orationes Moysis.

Introductio.

HÆc ſunt verba, quæ locu- 1 I
tus eſt Moyſes ad omnem A
Iſrael trans Iordanem in
ſolitudine campeſtri, con-
tra Mare rubrum, inter
Pharan & Thophel & Laban & Haſe-
roth, vbi auri eſt plurimum: * vnde- 2
cim diebus de Horeb per viam montis
Seir vſque ad Cadesbarne. * Quadra- 3
geſimo anno, vndecimo menſe, prima
die menſis locutus eſt Moyſes ad filios
Iſrael omnia quæ præceperat illi Do-
minus vt diceret eis: * [a] poſtquam 4
percuſſit Sehon regem Amorrhæorum,
qui habitabat in Heſebon: & Og re-
gem Baſan, qui manſit in Aſtaroth, &
in Edrái, * trans Iordanem in Terra 5
Moab. Cœpitq. Moyſes explanare le- B
gem, & dicere:

1. Admonitio hiſtorica.

a) Relatio hiſtoriæ: Dominus regit,

* Dominus Deus noſter locutus eſt 6
ad nos in Horeb, dicens: Sufficit vo-
bis quòd in hoc monte manſiſtis:
* reuertimini, & venite ad montem 7
Amorrhæorum, & ad cetera quæ ei
proxima ſunt campeſtria atque mon-
tana & humiliora loca contra Meri-
diem, & iuxta littus maris, Terram
Chananæorum, & Libani vſque ad
flumen magnum Euphraten. * En, 8
inquit, tradidi vobis: ingredimini &
poſſidete eam, ſuper qua iurauit Do-
minus patribus veſtris Abraham, Iſaac,
& Iacob, vt daret illam eis, & ſemini
eorum poſt eos. * Dixiq. vobis illo in 9
tempore: * [b] Non poſſum ſolus ſuſti- 10
nere vos: quia Dominus Deus veſter
multiplicauit vos, & eſtis hodie ſicut
ſtellæ cæli, plurimi. (* Dominus Deus 11
patrum veſtrorum addat ad hunc nu-
merum multa millia, & benedicat vo- C
12 bis ſicut locutus eſt.) * Non valeo
ſolus negotia veſtra ſuſtinere, & pon-
13 dus ac iurgia. * Date ex vobis viros
ſapientes & gnaros, & quorum con-
uerſatio ſit probata in tribubus veſtris,
14 vt ponam eos vobis principes. * Tunc
reſpondiſtis mihi: Bona res eſt, quam
15 vis facere. * Tuliq. de tribubus veſtris
viros ſapientes & nobiles, & conſtitui
eos principes, tribunos, & centurio-
nes, & quinquagenarios ac decanos,
16 qui docerent vos ſingula. * Præcepiq.
eis, dicens: Audite illos, & [c] quod iu-
ſtum eſt iudicate: ſiue ciuis ſit ille,
17 ſiue peregrinus. * [d] Nulla erit diſtantia
perſonarum, ita paruum audietis vt ma-
gnum: nec accipietis cuiuſquam per-
ſonam, quia Dei iudicium eſt. Quòd
D ſi difficile vobis viſum aliquid fuerit,
18 referte ad me, & ego audiam. * Præ-
cepiq. omnia quæ facere deberetis.
19 * Profecti autem de Horeb, tranſiui-
mus per eremum terribilem & maxi-
mam, quam vidiſtis, per viam montis
Amorrhæi, ſicut præceperat Dominus
Deus noſter nobis.

Cumq. veniſſemus in Cadesbarne, *ſed populus murmurat:*
20 * dixi vobis: Veniſtis ad montem Amor-
rhæi, quem Dominus Deus noſter da-
21 turus eſt nobis. * Vide Terram, quam
Dominus Deus tuus dat tibi: aſcende
& poſſide eam, ſicut locutus eſt Do-
minus Deus noſter patribus tuis: noli
22 timere, nec quidquam paueas. * [e] Et
acceſſiſtis ad me omnes, atque dixiſtis:
Mittamus viros qui conſiderent Ter-
ram: & renuncient per quod iter de-
beamus aſcendere, & ad quas pergere
23 ciuitates. * Cumq. mihi ſermo pla-
cuiſſet, miſi ex vobis duodecim viros,
24 ſingulos de tribubus ſuis. * Qui cum
perrexiſſent, & aſcendiſſent in mon-
tana, venerunt vſque ad Vallem botri:

---

[a] Nu. 21. c. 24. — [b] Exo. 18. c. 18. — [c] Ioan. 7. d. 24. — [d] Inf. 16. d. 19. Leuit. 19. c. 15. Prou. 24. c. 23. Eccli. 42. a. 1. Iacobi 2. a. 1. — [e] Nu. 13. a. 3.

& conſiderata terra, * ſumentes de 25
fructibus eius, vt oſtenderent vberta-
tem, attulerunt ad nos, atque dixe-
runt: Bona eſt terra, quam Dominus E
Deus noſter daturus eſt nobis. * Et 26
noluiſtis aſcendere, ſed increduli ad
ſermonem Domini Dei noſtri * mur- 27
muraſtis in tabernaculis veſtris, atque
dixiſtis: Odit nos Dominus, & idcirco
eduxit nos de Terra Ægypti, vt tra-
deret nos in manu Amorrhæi, atque
deleret. * Quo aſcendemus? nuncij 28
terruerunt cor noſtrum, dicentes: Ma-
xima multitudo eſt, & nobis ſtatura
procerior: vrbes magnæ, & ad cælum
vſque munitæ, filios Enacim vidimus
ibi. * Et dixi vobis: Nolite metuere, 29
nec timeatis eos: * Dominus Deus, 30
qui ductor eſt veſter, pro vobis ipſe
pugnabit, ſicut fecit in Ægypto cun-
ctis videntibus. * Et in ſolitudine (ipſe 31
vidiſti) portauit te Dominus Deus tuus,
vt ſolet homo geſtare paruulum filium
ſuum, in omni via, per quam ambu- F
laſtis, donec veniretis ad locum iſtum.
* Et nec ſic quidem credidiſtis Do- 32
mino Deo veſtro, * [a]qui præceſſit vos 33
in via, & metatus eſt locum, in quo
tentoria figere deberetis, nocte oſten-
dens vobis iter per ignem, & die per
columnam nubis.

Dominus iraſcitur,

* Cumq. audiſſet Dominus vocem 34
ſermonum veſtrorum, iratus iurauit
& ait: * [b]Non videbit quiſpiam de 35
hominibus generationis huius peſſimæ
Terram bonam, quam ſub iuramento
pollicitus ſum patribus veſtris: * præ- 36
ter Caleb filium Iephone. ipſe enim vi-
debit eam, & ipſi dabo Terram, quam
calcauit, & filijs eius, quia ſecutus eſt
Dominum. * Nec miranda indignatio 37
in populum, cum mihi quoque iratus
Dominus propter vos dixerit: Nec tu
ingredieris illuc: * ſed Ioſue filius 38
Nun miniſter tuus, ipſe intrabit pro
te. hunc exhortare & robora, & ipſe
ſorte Terram diuidet Iſraeli. * Par- 39
uuli veſtri, de quibus dixiſtis quòd
captiui ducerentur, & filij qui hodie
boni ac mali ignorant diſtantiam, ipſi
ingredientur: & ipſis dabo Terram, G
& poſſidebunt eam. * Vos autem re- 40
uertimini & abite in ſolitudinem per
viam Maris rubri. * [c]Et reſpondiſtis 41
mihi: Peccauimus Domino: aſcende-
mus & pugnabimus, ſicut præcepit Do-
minus Deus noſter. Cumq. inſtructi ar-
42 mis pergeretis in montem, * ait mihi
Dominus: Dic ad eos: [d]Nolite aſcen-
dere, neque pugnetis, non enim ſum
vobiſcum: ne cadatis coram inimicis
43 veſtris. * Locutus ſum, & non audi-
ſtis: ſed aduerſantes imperio Domini,
& tumentes ſuperbia aſcendiſtis in
44 montem. * Itaque egreſſus Amor-
rhæus, qui habitabat in montibus, &
obuiam veniens perſecutus eſt vos,
ſicut ſolent apes perſequi: & cecidit
45 de Seir vſque Horma. * Cumq. re-
uerſi ploraretis coram Domino, non
audiuit vos, nec voci veſtræ voluit
46 acquieſcere. * Sediſtis ergo in Cades-
barne multo tempore.

2

1 A PRofectiq. inde venimus in ſolitu-
dinem, quæ ducit ad Mare rubrum, prohibet pugnam contra Edomitas,
ſicut mihi dixerat Dominus: & cir-
cuiuimus montem Seir longo tem-
2 pore. * Dixitq. Dominus ad me: * Suf-
3 ficit vobis circuire montem iſtum: ite
4 contra Aquilonem: * & populo præ-
cipe, dicens: Tranſibitis per terminos
fratrum veſtrorum filiorum Eſau, qui
5 habitant in Seir, & timebunt vos. * Vi-
dete ergo diligenter ne moueamini
contra eos. neque enim dabo vobis
de terra eorum quantum poteſt vnius
pedis calcare veſtigium, quia in poſſeſ-
6 ſionem Eſau dedi montem Seir. * Ci-
bos emetis ab eis pecunia, & come-
detis: aquam emptam haurietis, &
7 bibetis. * Dominus Deus tuus bene-
B dixit tibi in omni opere manuum tua-
rum: nouit iter tuum, quomodo tran-
ſieris ſolitudinem hanc magnam, per
quadraginta annos habitans tecum Do-
minus Deus tuus, & nihil tibi defuit.
8 * Cumq. tranſiſſemus fratres noſtros
filios Eſau, qui habitabant in Seir, per
viam campeſtrem de Elath, & de Aſion-
gaber, venimus ad iter, quod ducit in
9 deſertum Moab. * Dixitq. Dominus Moabitas.
ad me: Non pugnes contra Moabitas,
nec ineas aduerſus eos prælium: non
enim dabo tibi quidquam de terra
eorum, quia filijs Loth tradidi Ar in
10 poſſeſſionem. * Emim primi fuerunt
habitatores eius, populus magnus, &
validus, & tam excelſus vt de Enacim
11 ſtirpe, * quaſi gigantes crederentur, &
eſſent ſimiles filiorum Enacim. Denique

[a] Exo. 13. d. 21. Nu. 14. c. 14. — [b] Nu. 14. d. 23. Pſal. 94. b. 11. — [c] Nu. 14. g. 40. — [d] Nu. 14. g. 42.

Moabitæ appellant eos Emim. * In Seir 12
autem prius habitauerunt Horrhæi: C
quibus expulſis atque deletis, habita-
uerunt filij Eſau, ſicut fecit Iſrael in
terra poſſeſſionis ſuæ, quam dedit illi
Dominus. * Surgentes ergo vt tranſi- 13
remus Torrentem Zared, venimus ad
eum. * Tempus autem, quo ambula- 14
uimus de Cadesbarne vſque ad tran-
ſitum torrentis Zared, triginta & octo
annorum fuit: donec conſumeretur
omnis generatio hominum bellatorum
de caſtris, ſicut iurauerat Dominus:
* cuius manus fuit aduerſum eos, vt 15
interirent de caſtrorum medio. * Poſt- 16
quam autem vniuerſi ceciderunt pu- D
gnatores, * locutus eſt Dominus ad 17
me, dicens: * Tu tranſibis hodie ter- 18
minos Moab, vrbem nomine Ar: * & 19
Ammonitas; accedens in vicina filiorum Ammon,
caue ne pugnes contra eos, nec mo-
uearis ad prælium: non enim dabo
tibi de terra filiorum Ammon, quia
filijs Loth dedi eam in poſſeſſionem.
* Terra gigantum reputata eſt: & in 20
ipſa olim habitauerunt gigantes, quos
Ammonitæ vocant Zomzommim, * po- 21
pulus magnus, & multus, & proceræ
longitudinis, ſicut Enacim, quos de-
leuit Dominus a facie eorum: & fecit
illos habitare pro eis, * ſicut fecerat 22
filijs Eſau, qui habitant in Seir, delens
Horrhæos, & terram eorum illis tra-
dens, quam poſſident vſque in præ-
ſens. * Heuæos quoque, qui habitabant 23
in Haſerim vſque Gazan, Cappadoces
expulerunt: qui egreſſi de Cappadocia
deleuerunt eos, & habitauerunt pro E
illis. * Surgite, & tranſite torrentem 24
Arnon: ecce tradidi in manu tua Se-
hon regem Heſebon Amorrhæum, &
terram eius incipe poſſidere, & com-
mitte aduerſus eum prælium. * Hodie 25
incipiam mittere terrorem atque for-
midinem tuam in populos, qui habi-
tant ſub omni cælo: vt audito nomine
tuo paueant, & in morem parturientium
contremiſcant, & dolore teneantur.

*[a] Miſi ergo nuncios de ſolitudine 26
Cademoth ad Sehon regem Heſebon
verbis pacificis, dicens: * Tranſibimus 27
per terram tuam, publica gradiemur via:
non declinabimus neque ad dexteram,
neque ad ſiniſtram. * Alimenta pretio 28
vende nobis, vt veſcamur: aquam pe-
cunia tribue, & ſic bibemus. Tantum
29 eſt vt nobis concedas tranſitum, * ſicut
fecerunt filij Eſau, qui habitant in Seir,
F & Moabitæ, qui morantur in Ar: do-
nec veniamus ad Iordanem, & tranſe-
amus ad Terram, quam Dominus Deus
30 noſter daturus eſt nobis. * Noluitq. tradit Sehon & Og,
Sehon rex Heſebon dare nobis tranſi-
tum: quia indurauerat Dominus Deus
tuus ſpiritum eius, & obfirmauerat cor
illius, vt traderetur in manus tuas, ſicut
31 nunc vides. * Dixitq. Dominus ad me:
[b] Ecce cœpi tibi tradere Sehon, & ter-
32 ram eius, incipe poſſidere eam. * Egreſ-
ſusq. eſt Sehon obuiam nobis cum
omni populo ſuo ad prælium in Iaſa.
33 * Et tradidit eum Dominus Deus no-
ſter nobis: percuſſimusq. eum cum
34 filijs ſuis & omni populo ſuo. * Cun-
G ctasq. vrbes in tempore illo cepimus,
interfectis habitatoribus earum, viris
ac mulieribus & paruulis. non reli-
35 quimus in eis quidquam. * Abſque
iumentis, quæ in partem venere præ-
dantium: & ſpolijs vrbium, quas ce-
36 pimus * ab Aroer, quæ eſt ſuper ri-
pam torrentis Arnon, oppido quod in
valle ſitum eſt, vſque Galaad. Non
fuit vicus & ciuitas, quæ noſtras effu-
geret manus: omnes tradidit Dominus
37 Deus noſter nobis. * Abſque terra
filiorum Ammon, ad quam non ac-
ceſſimus: & cunctis quæ adiacent tor-
renti Ieboc, & vrbibus montanis, vni-
uerſiſq. locis, a quibus nos prohibuit
3 1 A Dominus Deus noſter. ITaque conuerſi
aſcendimus per iter Baſan: [c] egreſſusq.
eſt Og rex Baſan in occurſum nobis
cum populo ſuo ad bellandum in Edrai.
2 * Dixitq. Dominus ad me: Ne timeas
eum: quia in manu tua traditus eſt cum
omni populo ac terra ſua: faciesq. ei
[d] ſicut feciſti Sehon regi Amorrhæo-
3 rum, qui habitauit in Heſebon. * [e] Tra-
didit ergo Dominus Deus noſter in
manibus noſtris etiam Og regem Ba-
ſan, & vniuerſum populum eius: per-
cuſſimusq. eos vſque ad internecionem,
4 * vaſtantes cunctas ciuitates illius vno
tempore. non fuit oppidum, quod nos
effugeret: ſexaginta vrbes, omnem re-
gionem Argob regni Og in Baſan.
5 * Cunctæ vrbes erant munitæ muris
altiſſimis, portiſq. & vectibus, abſque
oppidis innumeris, quæ non habebant

---

[a] Nu. 21. e. 21. — [b] Amos 2. c. 9. — [c] Inf. 29. a. 7. Nu. 21. g. 33. — [d] Nu. 21. g. 34. — [e] Nu. 21. g. 35.

muros. * Et deleuimus eos, ſicut fece- 6
ramus Sehon regi Heſebon, diſper-
dentes omnem ciuitatem, viroſq. ac B
mulieres & paruulos: * iumenta autem 7
& ſpolia vrbium diripuimus. * Tuli- 8
muſq. illo in tempore terram de manu
duorum regum Amorrhæorum, qui
erant trans Iordanem: a torrente Ar-
non vſque ad montem Hermon, * quem 9
Sidonij Sarion vocant, & Amorrhæi
Sanir: * omnes ciuitates, quæ ſitæ ſunt 10
in planitie, & vniuerſam Terram Ga-
laad & Baſan vſque ad Selcha, & Edrái
ciuitates regni Og in Baſan. * Solus 11
quippe Og rex Baſan reſtiterat de ſtirpe
gigantum. Monſtratur lectus eius fer-
reus, qui eſt in Rabbath filiorum Am-
mon, nouem cubitos habens longitu-
dinis, & quattuor latitudinis ad men-
ſuram cubiti virilis manus.
diuidit terras eorum; * Terramq. poſſedimus tempore illo 12
ab Aroer, quæ eſt ſuper ripam torren-
tis Arnon, vſque ad mediam partem
montis Galaad: & ciuitates illius [a] dedi
Ruben & Gad. * Reliquam autem par- 13
tem Galaad, & omnem Baſan regni Og,
tradidi mediæ tribui Manaſſe, omnem
regionem Argob: cunctaq. Baſan vo-
catur Terra gigantum. * Iair filius Ma- 14
naſſe poſſedit omnem regionem Argob
vſque ad terminos Geſſuri, & Machati.
Vocauitq. ex nomine ſuo Baſan, Ha-
uoth Iair, id eſt, Villas Iair, vſque in C
præſentem diem. * Machir quoque 15
dedi Galaad. * Et tribubus Ruben & 16
Gad dedi de Terra Galaad vſque ad
Torrentem Arnon medium torrentis,
& confinium vſque ad torrentem Ie-
boc, qui eſt terminus filiorum Am-
mon: * & planitiem ſolitudinis, atque 17
Iordanem, & terminos Cenereth vſque
ad mare deſerti, quod eſt ſalſiſſimum,
ad radices montis Phaſga contra orien-
tem. * Præcepiq. vobis in tempore illo, 18
dicens: Dominus Deus veſter dat vo-
bis terram hanc in hereditatem, ex-
pediti præcedite fratres veſtros filios
Iſrael omnes viri robuſti: * abſque 19
vxoribus, & paruulis atque iumentis.
Noui enim quòd plura habeatis pe-
cora, & in vrbibus remanere debe-
bunt, quas tradidi vobis, * donec re- 20
quiem tribuat Dominus fratribus ve-
ſtris, ſicut vobis tribuit: & poſſideant
ipſi etiam Terram, quam daturus eſt D
eis trans Iordanem: tunc reuertetur
vnuſquiſque in poſſeſſionem ſuam,
quam dedi vobis.
21 * [b] Ioſue quoque in tempore illo præ- conſtituit Ioſue ducem.
cepi, dicens: Oculi tui viderunt quæ
fecit Dominus Deus veſter duobus his
regibus: ſic faciet omnibus regnis, ad
22 quæ tranſiturus es. * Ne timeas eos:
Dominus enim Deus veſter pugnabit
23 pro vobis. * Precatuſq. ſum Dominum
24 in tempore illo, dicens: * Domine
Deus tu cœpiſti oſtendere ſeruo tuo
magnitudinem tuam, manumq. for-
tiſſimam. neque enim eſt alius Deus
vel in cælo, vel in terra, qui poſſit fa-
cere opera tua, & comparari fortitu-
25 dini tuæ. * Tranſibo igitur, & videbo
Terram hanc optimam trans Iorda-
nem, & montem iſtum egregium, &
26 Libanum. * Iratuſq. eſt Dominus mihi
propter vos, nec exaudiuit me, ſed dixit
mihi: Sufficit tibi: nequaquam vltra
27 loquaris de hac re ad me. * Aſcende
cacumen Phaſgæ, & oculos tuos cir-
cumfer ad occidentem, & ad aquilo-
nem, auſtrumq. & orientem, & aſpice.
[c] nec enim tranſibis Iordanem iſtum.
28 * Præcipe Ioſue, & corrobora eum at-
que conforta: quia ipſe præcedet po-
pulum iſtum, & diuidet eis Terram,
29 quam viſurus es. * Manſimuſq. in valle
contra fanum Phogor.

4
1 A ET nunc Iſrael audi præcepta & β) Exhortatio congruens:
iudicia, quæ ego doceo te: vt faciens
ea, viuas, & ingrediens poſſideas Ter-
ram, quam Dominus Deus patrum ve- obſeruent præcepta,
2 ſtrorum daturus eſt vobis. * Non ad-
detis ad verbum, quod vobis loquor,
nec auferetis ex eo: cuſtodite mandata
Domini Dei veſtri quæ ego præcipio
3 vobis. * [d] Oculi veſtri viderunt omnia
quæ fecit Dominus contra Beelphegor,
quomodo contriuerit omnes cultores
4 eius de medio veſtri. * Vos autem qui
adhæretis Domino Deo veſtro, viuitis
vniuerſi vſque in præſentem diem.
5 * Scitis quòd docuerim vos præcepta
atque iuſtitias, ſicut mandauit mihi
Dominus Deus meus: ſic facietis ea
6 in Terra, quam poſſeſſuri eſtis: * &
obſeruabitis & implebitis opere. Hæc
eſt enim veſtra ſapientia, & intellectus
coram populis, vt audientes vniuerſa
præcepta hæc, dicant: En populus ſa-

[a] Nu. 32. e. 29. — [b] Nu. 27. d. 18. — [c] Inf. 31. a. 2. & 34. b. 4. — [d] Nu. 25. a. 4.

piens & intelligens, gens magna. * Nec 7
eſt alia natio tam grandis, quæ habeat B
deos appropinquantes ſibi, ſicut Deus
noſter adeſt cunctis obſecrationibus
noſtris. * Quæ eſt enim alia gens ſic 8
inclyta vt habeat ceremonias, iuſtaq.
iudicia, & vniuerſam legem, quam ego
proponam hodie ante oculos veſtros?

ne faciant imaginem.

* Cuſtodi igitur temetipſum, & ani- 9
mam tuam ſolicite. Ne obliuiſcaris ver-
borum, quæ viderunt oculi tui, & ne
excidant de corde tuo cunctis diebus
vitæ tuæ. Docebis ea filios ac nepotes
tuos, * a die in quo ſtetiſti coram Do- 10
mino Deo tuo in Horeb, quando Do-
minus locutus eſt mihi dicens: Con-
grega ad me populum, vt audiant
ſermones meos, & diſcant timere me
omni tempore quo viuunt in terra,
doceantq. filios ſuos. * Et acceſſiſtis 11
ad radices montis, qui [a]ardebat vſque
ad cælum: erantq. in eo tenebræ, &
nubes, & caligo. * Locutusq. eſt Do- 12
minus ad vos de medio ignis. Vocem
verborum eius audiſtis, & formam pe-
nitus non vidiſtis. * Et oſtendit vobis 13
pactum ſuum, quod præcepit vt face-
retis, & decem verba, quæ ſcripſit in
duabus tabulis lapideis. * Mihiq. man- 14
dauit in illo tempore vt docerem vos C
ceremonias & iudicia, quæ facere de-
beretis in Terra, quam poſſeſſuri eſtis.
* Cuſtodite igitur ſolicite animas ve- 15
ſtras. Non vidiſtis aliquam ſimilitudi-
nem in die, qua locutus eſt vobis Do-
minus in Horeb de medio ignis: * ne 16
forte decepti faciatis vobis ſculptam
ſimilitudinem, aut imaginem maſculi
vel feminæ, * ſimilitudinem omnium 17
iumentorum, quæ ſunt ſuper terram,
vel auium ſub cælo volantium, * at- 18
que reptilium, quæ mouentur in terra,
ſiue piſcium qui ſub terra morantur
in aquis: * ne forte eleuatis oculis ad 19
cælum, videas Solem & Lunam, &
omnia aſtra cæli, & errore deceptus
adores ea & colas quæ creauit Domi-
nus Deus tuus in miniſterium cunctis
gentibus, quæ ſub cælo ſunt. * Vos 20
autem tulit Dominus, & eduxit de
fornace ferrea Ægypti, vt haberet po-
pulum hereditarium, ſicut eſt in præ-
ſenti die. * [b]Iratusq. eſt Dominus con- 21
tra me propter ſermones veſtros, &
iurauit vt non tranſirem Iordanem, nec
ingrederer Terram optimam, quam
22 daturus eſt vobis. * Ecce morior in
D hac humo, non tranſibo Iordanem:
vos tranſibitis, & poſſidebitis terram
23 egregiam. * Caue ne quando obliui-
ſcaris pacti Domini Dei tui, quod pe-
pigit tecum: & facias tibi ſculptam
ſimilitudinem eorum, quæ fieri Domi-
24 nus prohibuit: * [c]quia Dominus Deus
tuus ignis conſumens eſt, Deus æmu-
lator.

25 * Si genueritis filios ac nepotes, & reſpiciant
morati fueritis in Terra, deceptiq. fe- mercedem,
ceritis vobis aliquam ſimilitudinem,
patrantes malum coram Domino Deo
veſtro, vt eum ad iracundiam prouo-
26 cetis: * teſtes inuoco hodie cælum &
terram, cito perituros vos eſſe de Terra,
quam tranſito Iordane poſſeſſuri eſtis.
non habitabitis in ea longo tempore,
27 ſed delebit vos Dominus, * atque di-
ſperget in omnes gentes, & remanebitis
pauci in nationibus, ad quas vos du-
28 cturus eſt Dominus. * ibiq. ſeruietis
dijs, qui hominum manu fabricati ſunt,
ligno & lapidi qui non vident, nec au-
diunt, nec comedunt, nec odorantur.
29 * Cumq. quæſieris ibi Dominum Deum
E tuum, inuenies eum: ſi tamen toto
corde quæſieris, & tota tribulatione
30 animæ tuæ. * Poſtquam te inuenerint
omnia quæ prædicta ſunt, nouiſſimo
tempore reuerteris ad Dominum Deum
31 tuum, & audies vocem eius. * Quia
Deus miſericors Dominus Deus tuus
eſt: non dimittet te, nec omnino de-
lebit, neque obliuiſcetur pacti, in quo
iurauit patribus tuis.

32 * Interroga de diebus antiquis, qui ſciant Deum
fuerunt ante te ex die quo creauit vnicum;
Deus hominem ſuper terram, a ſum-
mo cælo vſque ad ſummum eius, ſi
facta eſt aliquando huiuſcemodi res,
33 aut vmquam cognitum eſt, * vt au-
diret populus vocem Dei loquentis de
medio ignis, ſicut tu audiſti, & vixiſti:
34 * ſi fecit Deus vt ingrederetur, & tol-
leret ſibi Gentem de medio nationum,
per tentationes, ſigna, atque portenta,
per pugnam, & robuſtam manum, ex-
tentumq. brachium, & horribiles vi-
ſiones iuxta omnia, quæ fecit pro vo-
F bis Dominus Deus veſter in Ægypto,
35 videntibus oculis tuis: * vt ſcires quo-
niam Dominus ipſe eſt Deus, & non

[a] Exo. 19. d. 18. — [b] Sup. 1. f. 37. — [c] Heb. 12. g. 29.

eſt alius præter eum. * De cælo te 36
fecit audire vocem ſuam, vt doceret
te, & in terra oſtendit tibi ignem ſuum
maximum, & audiſti verba illius de
medio ignis, * quia dilexit patres tuos, 37
& elegit ſemen eorum poſt eos. [a]Edu-
xitq. te præcedens in virtute ſua ma-
gna ex Ægypto, * vt deleret nationes 38
maximas & fortiores te in introitu tuo:
& introduceret te, daretq. tibi terram
earum in poſſeſſionem, ſicut cernis in
præſenti die. * Scito ergo hodie, & 39
cogitato in corde tuo quòd Dominus
ipſe ſit Deus in cælo ſurſum, & in terra
deorſum, & non ſit alius. * Cuſtodi 40
præcepta eius atque mandata, quæ ego
præcipio tibi: vt bene ſit tibi, & filijs
tuis poſt te, & permaneas multo tem-
pore ſuper Terram, quam Dominus
Deus tuus daturus eſt tibi.

[A]ppendix [d]e ciuitati[b]us refugij.

*[b]Tunc ſeparauit Moyſes tres ciui- 41
tates trans Iordanem ad Orientalem G
plagam, * vt confugiat ad eas qui oc- 42
ciderit nolens proximum ſuum, nec
ſibi fuerit inimicus ante vnum & alte-
rum diem, & ad harum aliquam vr-
bium poſſit euadere: * [c]Boſor in ſoli- 43
tudine, quæ ſita eſt in terra campeſtri
de tribu Ruben: & Ramoth in Galaad,
quæ eſt in tribu Gad: & Golan in
Baſan, quæ eſt in tribu Manaſſe.

Repeti[ti]o legis.

[I]ntroductio hiſtorica.

*Iſta eſt lex, quam propoſuit Moyſes 44
coram filijs Iſrael, * & hæc teſtimonia 45
& ceremoniæ atque iudicia, quæ locu-
tus eſt ad filios Iſrael, quando egreſſi
ſunt de Ægypto, * trans Iordanem in 46
valle contra fanum Phogor in terra
Sehon regis Amorrhæi, qui habitauit
in Heſebon, quem percuſſit Moyſes.
Filij quoque Iſrael egreſſi ex Ægypto
*poſſederunt terram eius, & terram 47
Og regis Baſan, duorum regum Amor-
rhæorum, qui erant trans Iordanem
ad ſolis ortum: * Ab Aroer, quæ ſita 48
eſt ſuper ripam torrentis Arnon, vſque
ad montem Sion, qui eſt & Hermon,
* omnem planitiem trans Iordanem 49
ad Orientalem plagam, vſque ad mare
ſolitudinis, & vſque ad radices mon-
tis Phaſga. VOcauitq. Moyſes omnem 5 1
A Iſraelem, & dixit ad eum: Audi Iſrael
ceremonias atque iudicia, quæ ego
loquor in auribus veſtris hodie: di-
2 ſcite ea, & opere complete. * Domi-
nus Deus noſter pepigit nobiſcum fœ-
3 dus in Horeb. * Non cum patribus
noſtris inijt pactum, ſed nobiſcum qui
in præſentiarum ſumus, & viuimus.
4 *Facie ad faciem locutus eſt nobis
5 in monte de medio ignis. * Ego ſe-
queſter & medius fui inter Domi-
num & vos in tempore illo, vt an-
nunciarem vobis verba eius. timuiſtis
enim ignem, & non aſcendiſtis in
montem, & ait:

a) Præcepta generalia.

α) Decalogus iteratur: verba Dei,

6 *[d]Ego Dominus Deus tuus, qui
eduxi te de Terra Ægypti de domo
7 ſeruitutis. * [e]Non habebis deos alie-
8 nos in conſpectu meo. * [f]Non facies
tibi ſculptile, nec ſimilitudinem om-
nium, quæ in cælo ſunt deſuper, &
quæ in terra deorſum, & quæ ver-
9 ſantur in aquis ſub terra. * [g]Non
adorabis ea, & non coles. Ego enim
ſum Dominus Deus tuus: Deus æmu-
lator, reddens iniquitatem patrum ſu-
per filios in tertiam & quartam gene-
10 rationem his qui oderunt me, * &
faciens miſericordiam in multa millia
diligentibus me, & cuſtodientibus præ-
11 cepta mea. * [h]Non vſurpabis nomen
B Domini Dei tui fruſtra: quia non erit
impunitus qui ſuper re vana nomen
12 eius aſſumpſerit. * Obſerua diem Sab-
bati, vt ſanctifices eum, ſicut præcepit
13 tibi Dominus Deus tuus. * Sex diebus
operaberis, & facies omnia opera tua.
14 *[i]Septimus dies Sabbati eſt, id eſt,
requies Domini Dei tui. Non facies in
eo quidquam operis tu, & filius tuus,
& filia, ſeruus & ancilla, & bos, &
aſinus, & omne iumentum tuum, &
peregrinus qui eſt intra portas tuas:
vt requieſcat ſeruus tuus, & ancilla
15 tua, ſicut & tu. * Memento quòd &
ipſe ſeruieris in Ægypto, & eduxerit
te inde Dominus Deus tuus in manu
forti, & brachio extento. Idcirco præ-
cepit tibi vt obſeruares diem Sabbati.
16 *[k]Honora patrem tuum & matrem,

[a] Exo. 13. d. 21. — [b] Nu. 35. b. 14. — [c] Ioſ. 20. d. 8. — [d] Exo. 20. a. 2. Leu. 26. a. 1. Pſal. 80. c. 11. — [e] Exo. 20. a. 3. Pſal. 80. b. 10. — [f] Leu. 26. a. 1. Pſal. 96. b. 7. Exo. 20. a. 4. — [g] Exo. 34. b. 14. — [h] Exo. 20. b. 7. Leu. 19. c. 12. Mat. 5. e 33. — [i] Exo. 20. b. 10. Gen. 2. a. 2. Heb. 4. b. 4. — [k] Exo. 20. c. 12. Eccli. 3. b. 9. Mat. 15. a. 4. Mar. 7. b. 10. Eph. 6. a. 2.

ſicut præcepit tibi Dominus Deus tuus,
vt longo viuas tempore, & bene ſit tibi
in Terra, quam Dominus Deus tuus C
daturus eſt tibi. * Non occides. * Ne- 17
que mœchaberis. * Furtumq. non fa- 18 19
cies. * Nec loquéris contra proximum 20
tuum falſum teſtimonium. * [a]Non 21
concupiſces vxorem proximi tui: non
domum, non agrum, non ſeruum, non
ancillam, non bouem, non aſinum, &
vniuerſa quæ illius ſunt.

& timor populi.

*Hæc verba locutus eſt Dominus 22
ad omnem multitudinem veſtram in
monte de medio ignis & nubis, & ca-
liginis, voce magna, nihil addens am-
plius: & ſcripſit ea in duabus tabulis
lapideis, quas tradidit mihi. * Vos 23
autem poſtquam audiſtis vocem de
medio tenebrarum, & montem ardere
vidiſtis, acceſſiſtis ad me omnes prin-
cipes tribuum & maiores natu, atque
dixiſtis: * Ecce oſtendit nobis Domi- 24
nus Deus noſter maieſtatem & magni-
tudinem ſuam. vocem eius audiuimus
de medio ignis, & probauimus hodie
quòd loquente Deo cum homine, vi-
xerit homo. * Cur ergo moriemur, & 25
deuorabit nos ignis hic maximus? Si
enim audierimus vltra vocem Domini
Dei noſtri, moriemur. * Quid eſt om- 26
nis caro, vt audiat vocem Dei viuentis, D
qui de medio ignis loquitur ſicut nos
audiuimus, & poſſit viuere? * Tu ma- 27
gis accede: & audi cunꝺa quæ dixerit
Dominus Deus noſter tibi: loquerisq.
ad nos, & nos audientes faciemus ea.
*Quod cum audiſſet Dominus, ait ad 28
me: Audiui vocem verborum populi
huius quæ locuti ſunt tibi: bene om-
nia ſunt locuti. * Quis det talem eos 29
habere mentem, vt timeant me, &
cuſtodiant vniuerſa mandata mea in
omni tempore, vt bene ſit eis & filijs
eorum in ſempiternum? * Vade & dic 30
eis: Reuertimini in tentoria veſtra.
*Tu vero hic ſta mecum, & loquar 31
tibi omnia mandata mea, & ceremo-
nias atque iudicia: quæ docebis eos,
vt faciant ea in Terra, quam dabo
illis in poſſeſſionem. * Cuſtodite igi- 32
tur & facite quæ præcepit Dominus
Deus vobis: non declinabitis neque ad
dexteram, neque ad ſiniſtram: * ſed 33
per viam, quam præcepit Dominus
Deus veſter, ambulabitis, vt viuatis,
& bene ſit vobis, & protelentur dies
in terra poſſeſſionis veſtræ.

6
1 A HÆc ſunt præcepta, & ceremoniæ, β) Decalogus declaratur:
atque iudicia, quæ mandauit Dominus
Deus veſter vt docerem vos, & facia-
tis ea in Terra, ad quam tranſgredi- Dominus Deus diligendus.
2 mini poſſidendam: * vt timeas Domi-
num Deum tuum, & cuſtodias omnia
mandata & præcepta eius, quæ ego
præcipio tibi, & filijs, ac nepotibus
tuis, cunctis diebus vitæ tuæ, vt pro-
3 longentur dies tui. * Audi Iſrael, &
obſerua vt facias quæ præcepit tibi
Dominus, & bene ſit tibi, & multi-
pliceris amplius, ſicut pollicitus eſt
Dominus Deus patrum tuorum tibi
4 terram lacte & melle manantem. *Audi
Iſrael, Dominus Deus noſter, Domi-
5 nus vnus eſt. * [b]Diliges Dominum
Deum tuum ex toto corde tuo, & ex
B tota anima tua, & ex tota fortitudine
6 tua. * Eruntq. verba hæc, quæ ego
7 præcipio tibi hodie, in corde tuo: * &
narrabis ea filijs tuis, & meditaberis
in eis ſedens in domo tua, & ambu-
lans in itinere, dormiens atque con-
8 ſurgens. * Et ligabis ea quaſi ſignum
in manu tua, eruntq. & mouebuntur
9 inter oculos tuos, * ſcribesq. ea in
limine, & oſtijs domus tuæ.
10 *Cumq. introduxerit te Dominus non obliuioni dandus.
Deus tuus in Terram, pro qua iurauit
patribus tuis Abraham, Iſaac, & Iacob:
& dederit tibi ciuitates magnas & opti-
11 mas, quas non ædificaſti, * domos
plenas cunctarum opum, quas non ex-
truxiſti, ciſternas, quas non fodiſti,
vineta & olíueta, quæ non plantaſti,
12 *& comederis, & ſaturatus fueris:
13 *caue diligenter ne obliuiſcaris Do-
mini, qui eduxit te de Terra Ægypti,
de domo ſeruitutis. [c]Dominum Deum
tuum timebis, & illi ſoli ſeruies, ac
14 per nomen illius iurabis. * Non ibitis
C poſt deos alienos cunctarum Gentium,
15 quæ in circuitu veſtro ſunt: * quo-
niam Deus æmulator Dominus Deus
tuus in medio tui: nequando iraſcatur
furor Domini Dei tui contra te, & au-
16 ferat te de ſuperficie terræ. * Non
tentabis Dominum Deum tuum, ſicut
17 tentaſti in loco tentationis. * Cuſtodi

[a] Mat. 5. d. 28. Rom. 7. b. 7. — [b] Mat. 22. d. 37. Mar. 12. c. 30. Luc. 10. e. 27. Inf. 11. b. 13. — [c] Mat. 4. b. 10. Luc. 4. b. 8. Inf. 10. d. 20.

præcepta Domini Dei tui, ac teſtimo-
nia & ceremonias, quas præcepit tibi:
* & fac quod placitum eſt & bonum 18
in conſpectu Domini, vt bene ſit tibi:
& ingreſſus poſſideas terram optimam,
de qua iurauit Dominus patribus tuis,
* vt deleret omnes inimicos tuos co- 19
ram te, ſicut locutus eſt.

ſed filijs prædicandus;

* Cumq. interrogauerit te filius tuus 20
cras, dicens: Quid ſibi volunt teſtimo-
nia hæc, & ceremoniæ, atque iudicia,
quæ præcepit Dominus Deus noſter D
nobis? * dices ei: Serui eramus Pha- 21
raonis in Ægypto, & eduxit nos Do-
minus de Ægypto in manu forti: * fe- 22
citq. ſigna atque prodigia magna &
peſſima in Ægypto contra Pharaonem,
& omnem domum illius in conſpectu
noſtro, * & eduxit nos inde, vt intro- 23
ductis daret Terram, ſuper qua iurauit
patribus noſtris. * Præcepitq. nobis 24
Dominus vt faciamus omnia legitima
hæc, & timeamus Dominum Deum no-
ſtrum, vt bene ſit nobis cunctis diebus
vitæ noſtræ, ſicut eſt hodie. * Eritq. 25
noſtri miſericors, ſi cuſtodierimus &
fecerimus omnia præcepta eius coram
Domino Deo noſtro, ſicut mandauit
nobis.

dij alieni vitandi.

CVm introduxerit te Dominus Deus 7 1 A
tuus in terram, quam poſſeſſurus in-
grederis, & deleuerit Gentes multas
coram te, [a] Hethæum, & Gergezæum,
& Amorrhæum, Chananæum, & Phe-
rezæum, & Heuæum, & Iebuſæum,
ſeptem gentes multo maioris numeri
quàm tu es, & robuſtiores te: * tra- 2
dideritq. eas Dominus Deus tuus tibi,
percuties eas vſque ad internecionem.
[b] Non inibis cum eis fœdus, nec miſe-
reberis earum, * neque ſociabis cum 3
eis coniugia. Filiam tuam non dabis
filio eius, nec filiam illius accipies filio
tuo: * quia ſeducet filium tuum, ne 4
ſequatur me, & vt magis ſeruiat dijs
alienis. iraſceturq. furor Domini, &
delebit te cito. * Quin potius hæc 5
facietis eis: [c] Aras eorum ſubuertite,
& confringite ſtatuas, lucoſq. ſucci-
dite, & ſculptilia comburite. * [d] Quia 6
populus ſanctus es Domino Deo tuo.
Te elegit Dominus Deus tuus, vt ſis
ei populus peculiaris de cunctis po-
pulis, qui ſunt ſuper terram. * Non 7
quia cunctas gentes numero vinceba-
B tis, vobis iunctus eſt Dominus, & ele-
git vos, cum omnibus ſitis populis
8 pauciores: * ſed quia dilexit vos Do-
minus, & cuſtodiuit iuramentum, quod
iurauit patribus veſtris: eduxitq. vos in
manu forti, & redemit de domo ſerui-
tutis, de manu Pharaonis regis Ægypti.
9 * Et ſcies quia Dominus Deus tuus,
ipſe eſt Deus fortis & fidelis, cuſto-
diens pactum & miſericordiam dili-
gentibus ſe, & his qui cuſtodiunt præ-
10 cepta eius in mille generationes: * &
reddens odientibus ſe ſtatim, ita vt
diſperdat eos, & vltra non differat,
protinus eis reſtituens quod merentur.

γ) Decalogus inculcatur:

11 * Cuſtodi ergo præcepta & cere-
monias atque iudicia, quæ ego mando
12 tibi hodie vt facias. * Si poſtquam
audieris hæc iudicia, cuſtodieris ea &
feceris, cuſtodiet & Dominus Deus
tuus pactum tibi, & miſericordiam
13 quam iurauit patribus tuis: * & dili-
get te ac multiplicabit, benedicetq.
fructui ventris tui, & fructui terræ tuæ,
frumento tuo, atque vindemiæ, oleo,
& armentis, gregibus ouium tuarum
C ſuper Terram, pro qua iurauit patri-
14 bus tuis vt daret eam tibi. * Bene-
dictus eris inter omnes populos. [e] Non
erit apud te ſterilis vtriuſq. ſexus, tam
in hominibus quàm in gregibus tuis.
15 * Auferet Dominus a te omnem lan-
guorem: & infirmitates Ægypti peſſi-
mas, quas nouiſti, non inferet tibi,
16 ſed cunctis hoſtibus tuis. * Deuorabis
omnes populos, quos Dominus Deus
tuus daturus eſt tibi. Non parcet eis
oculus tuus, nec ſeruies dijs eorum,
17 ne ſint in ruinam tui. * Si dixeris in
corde tuo: Plures ſunt gentes iſtæ
quàm ego, quo modo potero delere
18 eas? * noli metuere, ſed recordare
quæ fecerit Dominus Deus tuus Pha-
19 raoni, & cunctis Ægyptijs, * plagas
maximas, quas viderunt oculi tui, &
ſigna atque portenta, manumq. robu-
ſtam, & extentum brachium, vt edu-
ceret te Dominus Deus tuus. ſic faciet
20 cunctis populis, quos metuis. * [f] In-
ſuper & crabrones mittet Dominus
Deus tuus in eos, donec deleat omnes
D atque diſperdat qui te fugerint, & la-
21 tere potuerint. * Non timebis eos,
quia Dominus Deus tuus in medio tui

beneficijs promiſſis,

[a] Exo. 23. e. 23. & 33. a. 2. — [b] Exo. 23. f. 32. & 34. b. 15. 16. — [c] Inf. 12. a. 3. 16. d. 21. Exo. 23. e. 24. — [d] Inf. 14. a. 2. & 26. d. 18. — [e] Exo. 23. f. 26. — [f] Exo. 23. f. 28. 33. a. 2. Ioſ. 24. c. 12.

eſt, Deus magnus & terribilis: * ipſe 22
conſumet nationes has in conſpectu
tuo paulatim atque per partes. Non
poteris eas delere pariter: ne forte
multiplicentur contra te beſtiæ terræ.
*Dabitq. eos Dominus Deus tuus in 23
conſpectu tuo: & interficiet illos do-
nec penitus deleantur. * Tradetq. re- 24
ges eorum in manus tuas, & diſperdes
nomina eorum ſub cælo: nullus po-
terit reſiſtere tibi, donec conteras eos.
* [a]Sculptilia eorum igne combures: 25
non concupiſces argentum & aurum,
de quibus facta ſunt, neque aſſumes ex
eis tibi quidquam, ne offendas, pro-
pterea quia abominatio eſt Domini Dei
tui. * Nec inferes quippiam ex idolo 26
in domum tuam, ne fias anathema,
ſicut & illud eſt. Quaſi ſpurcitiam de-
teſtaberis, & velut inquinamentum ac
ſordes abominationi habebis, quia ana-
thema eſt. OMne mandatum, quod 8 1
ego præcipio tibi hodie, caue diligen- A
ter vt facias: vt poſſitis viuere, & mul-
tiplicemini, ingreſſiq. poſſideatis Ter-
ram, pro qua iurauit Dominus patribus
veſtris.

afflictionibus & beneficijs exhibitis;

*Et recordaberis cuncti itineris, per 2
quod adduxit te Dominus Deus tuus
quadraginta annis per deſertum, vt
affligeret te, atque tentaret, & nota
fierent quæ in tuo animo verſabantur,
vtrum cuſtodires mandata illius, an
non. * Afflixit te penuria, & dedit 3
tibi cibum Manna, quod ignorabas tu
& patres tui: vt oſtenderet tibi quòd
[b]non in ſolo pane viuat homo, ſed in
omni verbo quod egreditur de ore
Dei. * Veſtimentum tuum, quo ope- 4
riebaris, nequaquam vetuſtate defecit, B
& pes tuus non eſt ſubtritus, en qua-
drageſimus annus eſt. * Vt recogites 5
in corde tuo, quia ſicut erudit filium
ſuum homo, ſic Dominus Deus tuus
erudiuit te, * vt cuſtodias mandata 6
Domini Dei tui, & ambules in vijs
eius, & timeas eum. * Dominus enim 7
Deus tuus introducet te in terram bo-
nam, terram riuorum aquarumq. &
fontium: in cuius campis & montibus
erumpunt fluuiorum abyſſi: * terram 8
frumenti, hordei, ac vinearum, in qua
ficus, & malogranata, & olіueta na-
ſcuntur: terram olei ac mellis. * Vbi 9
abſque vlla penuria comedes panem
tuum, & rerum omnium abundantia
perfrueris: cuius lapides ferrum ſunt,
& de montibus eius æris metalla fodi-
10 untur: * vt cum comederis, & ſatiatus
C fueris, benedicas Domino Deo tuo pro
11 terra optima, quam dedit tibi. * Ob-
ſerua, & caue nequando obliuiſcaris
Domini Dei tui, & negligas mandata
eius atque iudicia & ceremonias, quas
12 ego præcipio tibi hodie: * ne poſt-
quam comederis & ſatiatus fueris, do-
mos pulchras ædificaueris, & habita-
13 ueris in eis, * habuerisq. armenta
boum & ouium greges, argenti & auri,
14 cunctarumq. rerum copiam, * eleue-
tur cor tuum, & non reminiſcaris Do-
mini Dei tui, qui eduxit te de Terra
15 Ægypti, de domo ſeruitutis: * & du-
ctor tuus fuit in ſolitudine magna at-
que terribili, [c]in qua erat ſerpens flatu
adurens, & ſcorpio ac dipſas, & nullæ
omnino aquæ: qui eduxit riuos de
16 petra duriſſima, * & cibauit te Manna
in ſolitudine, quod neſcierunt pa-
tres tui.

promiſſionibus implendis,

D Et poſtquam afflixit ac probauit, ad
17 extremum miſertus eſt tui, * ne dice-
res in corde tuo: Fortitudo mea, &
robur manus meæ, hæc mihi omnia
18 præſtiterunt. * Sed recorderis Domini
Dei tui, quòd ipſe vires tibi præbuerit,
vt impleret pactum ſuum, ſuper quo
iurauit patribus tuis, ſicut præſens in-
19 dicat dies. * Sin autem oblitus Do-
mini Dei tui, ſecutus fueris deos alie-
nos, colueriſq. illos & adoraueris: ecce
nunc prædico tibi quòd omnino di-
20 ſpereas. * Sicut Gentes, quas deleuit
Dominus in introitu tuo, ita & vos
peribitis, ſi inobedientes fueritis voci
9 1 Domini Dei veſtri. AVdi Iſrael: Tu
A tranſgredieris hodie Iordanem, vt poſ-
ſideas nationes maximas & fortiores
te, ciuitates ingentes, & ad cælum
2 vſque muratas, * populum magnum
atque ſublimem, filios Enacim, quos
ipſe vidiſti, & audiſti, quibus nullus
3 poteſt ex aduerſo reſiſtere. * Scies
ergo hodie quòd Dominus Deus tuus
ipſe tranſibit ante te, ignis deuorans
atque conſumens, qui conterat eos &
deleat atque diſperdat ante faciem
tuam velociter, ſicut locutus eſt tibi.
4 *Ne dicas in corde tuo, cum deleue-
rit eos Dominus Deus tuus in con-

[a] 2. Mach. 12. g. 40. — [b] Matt. 4. a. 4. Luc. 4. a. 4. — [c] Num. 20. b. 9. 21. b. 6. Exod. 16. g. 35. & 17. b. 6.

ſpectu tuo: Propter iuſtitiam meam
introduxit me Dominus vt terram hanc
poſſiderem, cum propter impietates
ſuas iſtæ deletæ ſint nationes. * Ne- 5
que enim propter iuſtitias tuas, &
æquitatem cordis tui ingredieris vt
poſſideas terras earum: ſed quia illæ
egerunt impie, introeunte te deletæ
ſunt: & vt compleret verbum ſuum
Dominus, quod ſub iuramento polli-
citus eſt patribus tuis Abraham, Iſaac,
& Iacob.

populo duræ ceruicis,

*ſcito ergo quòd non propter iuſti- 6
tias tuas Dominus Deus tuus dederit B
tibi terram hanc optimam in poſſeſſio-
nem, cum duriſſimæ ceruicis ſis po-
pulus. * Memento, & ne obliuiſcaris 7
quomodo ad iracundiam prouocaueris
Dominum Deum tuum in ſolitudine.
Ex eo die, quo egreſſus es ex Ægypto
vſque ad locum iſtum, ſemper aduer-
ſum Dominum contendiſti. * [a]Nam 8
& in Horeb prouocaſti eum, & iratus
delere te voluit, * quando aſcendi in 9
montem, vt acciperem tabulas lapi-
deas, tabulas pacti quod pepigit vobiſ-
cum Dominus: & perſeueraui in monte
quadraginta diebus ac noctibus, pa-
nem non comedens, & aquam non
bibens. * Deditq. mihi Dominus duas 10
tabulas lapideas ſcriptas digito Dei, &
continentes omnia verba quæ vobis
locutus eſt in monte de medio ignis,
quando concio populi congregata eſt.
*Cumq. tranſiſſent quadraginta dies, 11
& totidem noctes, dedit mihi Domi-
nus duas tabulas lapideas, tabulas fœ-
deris, * dixitq. mihi: [b]Surge, & de- 12
ſcende hinc cito: quia populus tuus,
quem eduxiſti de Ægypto, deſeruerunt
velociter viam, quam demonſtraſti eis, C
feceruntq. ſibi conflatile. * Rurſumq. 13
ait Dominus ad me: Cerno quòd po-
pulus iſte duræ ceruicis ſit: * dimitte 14
me vt conteram eum, & deleam no-
men eius de ſub cælo, & conſtituam
te ſuper Gentem, quæ hac maior &
fortior ſit. * Cumq. de monte ardente 15
deſcenderem, & duas tabulas fœderis
vtraque tenerem manu, * vidiſſemq. 16
vos peccaſſe Domino Deo veſtro, &
feciſſe vobis vitulum conflatilem, ac
deſeruiſſe velociter viam eius, quam
vobis oſtenderat: * proieci tabulas de 17
manibus meis, confregiq. eas in con-

18 ſpectu veſtro. * Et procidi ante Do-
minum ſicut prius, quadraginta die-
bus & noctibus panem non comedens,
& aquam non bibens propter omnia
peccata veſtra quæ geſſiſtis contra Do-
minum, & eum ad iracundiam prouo-
19 caſtis: * timui enim indignationem &
iram illius, qua aduerſum vos conci-
tatus, delere vos voluit. Et exaudiuit
20 me Dominus etiam hac vice. * Ad-
uerſum Aaron quoque vehementer
iratus, voluit eum conterere, & pro
21 illo ſimiliter deprecatus ſum. * Pecca-
tum autem veſtrum quod feceratis, id
eſt vitulum, arripiens, igne combuſſi,
& in fruſta comminuens, omninoq. in
D puluerem redigens, proieci in torren-
22 tem, qui de monte deſcendit. * [c]In
incendio quoque & in tentatione, &
in Sepulchris concupiſcentiæ prouo-
23 caſtis Dominum: * & quando miſit
vos de Cadesbarne, dicens: Aſcendite,
& poſſidete Terram, quam dedi vobis,
& contempſiſtis imperium Domini Dei
veſtri, & non credidiſtis ei, neque vo-
24 cem eius audire voluiſtis: * ſed ſemper
fuiſtis rebelles a die qua noſſe vos cœpi.
25 * Et iacui coram Domino quadraginta
diebus ac noctibus, quibus eum ſup-
pliciter deprecabar, ne deleret vos vt
26 fuerat comminatus: * & orans dixi:
Domine Deus, ne diſperdas populum
tuum, & hereditatem tuam, quam re-
demiſti in magnitudine tua, quos edu-
27 xiſti de Ægypto in manu forti. * Re-
cordare ſeruorum tuorum Abraham,
Iſaac, & Iacob: ne aſpicias duritiam
populi huius, & impietatem atque pec-
28 catum: * ne forte dicant habitatores
terræ, de qua eduxiſti nos: Non po-
terat Dominus introducere eos in Ter-
ram, quam pollicitus eſt eis, & oderat
illos: idcirco eduxit, vt interficeret eos
29 in ſolitudine. * qui ſunt populus tuus
& hereditas tua, quos eduxiſti in for-
titudine tua magna, & in brachio tuo
extento.

10
1 IN [d]tempore illo dixit Dominus ad
A me: Dola tibi duas tabulas lapideas,
ſicut priores fuerunt, & aſcende ad
me in montem: facieſq. arcam ligne-
2 am, * & ſcribam in tabulis verba quæ
fuerunt in his, quas ante confregiſti,
3 poneſq. eas in arca. * Feci igitur
arcam de lignis ſettim. Cumq. do-

a Moyſe conferuato,

[a] Exo. 17. b. 6. 19. a. 3. 31. d. 18. 32. d. 15. — [b] Exo. 32. b. 7. — [c] Num. 11. a. 1. 16. a. 1. 21. a. 5. — [d] Exo. 34. a. 1.

laſſem duas tabulas lapideas inſtar
priorum, aſcendi in montem, habens
eas in manibus. * Scripſitq. in tabulis 4
iuxta id, quod prius ſcripſerat, verba
decem, quæ locutus eſt Dominus ad
vos in monte de medio ignis, quando
populus congregatus eſt: & dedit eas
mihi. * Reuerſusq. de monte, deſcendi, 5
& poſui tabulas in arcam, quam fe-
ceram, quæ hucuſque ibi ſunt, ſicut B
mihi præcepit Dominus. * [a]Filij au- 6
tem Iſrael mouerunt caſtra ex Beroth
filiorum Iacan in Moſera, vbi [b]Aaron
mortuus ac ſepultus eſt, pro quo, ſa-
cerdotio functus eſt Eleazar filius eius.
* Inde venerunt in Gadgad: de quo 7
loco profecti, caſtrametati ſunt in Iete-
batha, in Terra aquarum atque tor-
rentium. * Eo tempore ſeparauit tri- 8
bum Leui, vt portaret arcam fœderis
Domini, & ſtaret coram eo in mini-
ſterio, ac benediceret in nomine illius
vſque in præſentem diem. * Quam ob 9
rem non habuit Leui partem, neque
poſſeſſionem cum fratribus ſuis: quia
ipſe Dominus poſſeſſio eius eſt, ſicut
promiſit ei Dominus Deus tuus. * Ego 10
autem ſteti in monte, ſicut prius, qua- C
draginta diebus ac noctibus: exaudi-
uitq. me Dominus etiam hac vice, &
te perdere noluit. * Dixitq. mihi: Vade, 11
& præcede populum, vt ingrediatur,
& poſſideat Terram, quam iuraui pa-
tribus eorum vt traderem eis.
a Deo dilecto, * Et nunc Iſrael, quid Dominus Deus 12
tuus petit a te, niſi vt timeas Domi-
num Deum tuum, & ambules in vijs
eius, & diligas eum, ac ſeruias Do-
mino Deo tuo in toto corde tuo, & in
tota anima tua: * cuſtodiasq. man- 13
data Domini, & ceremonias eius, quas
ego hodie præcipio tibi, vt bene ſit
tibi? * En Domini Dei tui cælum eſt, 14
& cælum cæli, terra & omnia, quæ in
ea ſunt; * & tamen patribus tuis con- 15
glutinatus eſt Dominus, & amauit eos,
elegitq. ſemen eorum poſt eos, id eſt
vos, de cunctis Gentibus, ſicut hodie D
comprobatur. * Circumcidite igitur 16
præputium cordis veſtri, & ceruicem
veſtram ne induretis amplius: * quia 17
Dominus Deus veſter ipſe eſt Deus
deorum, & Dominus dominantium,
Deus magnus & potens, & terribilis,
qui [c]perſonam non accipit, nec mu-
18 nera. * Facit iudicium pupillo & vi-
duæ, amat peregrinum, & dat ei victum
19 atque veſtitum. * & vos ergo amate
peregrinos, quia & ipſi fuiſtis aduenæ
20 in Terra Ægypti. * [d]Dominum Deum
tuum timebis, & ei ſoli ſeruies: ipſi
adhærebis, iurabisq. in nomine illius.
21 * Ipſe eſt laus tua, & Deus tuus, qui
fecit tibi hæc magnalia & terribilia,
22 quæ viderunt oculi tui. * [e]In ſeptua-
ginta animabus deſcenderunt patres tui
in Ægyptum: & ecce nunc multipli-
11 cauit te Dominus Deus tuus ſicut aſtra
1 cæli. AMa itaque Dominum Deum
A tuum, & obſerua præcepta eius & cere-
monias, iudicia atque mandata omni
tempore.
2 * Cognoſcite hodie quæ ignorant ſemper cuſtodito,
filij veſtri, qui non viderunt diſcipli-
nam Domini Dei veſtri, magnalia eius
& robuſtam manum, extentumq. bra-
3 chium, * ſigna & opera quæ fecit in
medio Ægypti Pharaoni regi, & vni-
4 uerſæ terræ eius, * omniq. exercitui
Ægyptiorum, & equis ac curribus:
quo modo operuerint eos aquæ maris
rubri, cum vos perſequerentur, & de-
leuerit eos Dominus vſque in præſen-
5 tem diem: * vobisq. quæ fecerit in
ſolitudine donec veniretis ad hunc
6 locum: * & [f]Dathan atque Abiron
filijs Eliab, qui fuit filius Ruben: quos
[g]aperto ore ſuo terra abſorbuit cum
domibus & tabernaculis, & vniuerſa
ſubſtantia eorum, quam habebant in
7 medio Iſrael. * Oculi veſtri viderunt
omnia opera Domini magna quæ fecit,
8 * vt cuſtodiatis vniuerſa mandata illius,
quæ ego hodie præcipio vobis, & poſ-
B ſitis introire, & poſſidere Terram, ad
9 quam ingredimini, * multoq. in ea
viuatis tempore: quam ſub iuramento
pollicitus eſt Dominus patribus ve-
ſtris, & ſemini eorum, lacte & melle
10 manantem. * Terra enim, ad quam
ingrederis poſſidendam, non eſt ſicut
Terra Ægypti, de qua exiſti, vbi iacto
ſemine in hortorum morem aquæ du-
11 cuntur irriguæ: * ſed montuoſa eſt &
campeſtris, de cælo expectans pluuias.
12 * quam Dominus Deus tuus ſemper
inuiſit, & oculi illius in ea ſunt a prin-
cipio anni vſque ad finem eius.

---

[a] Nu. 33. d. 31. — [b] Nu. 20. d. 28. — [c] Act. 10. e. 34. 2. Para. 19. b. 7. Iob 34. b. 19. Sap. 6. b. 8. Eccli. 35. b. 15. Rom. 2. b. 11. Gal. 2. b. 6. — [d] Sup. 6. b. 13. Matt. 4. b. 10. Luc. 4. b. 8. — [e] Gen. 46. c. 27. Exod. 1. a. 5. -- [f] Nu. 16. a. 1. — [g] Nu. 16. e. 32.

atque cuſtodiendo,

*[a]Si ergo obedieritis mandatis meis, 13
quæ ego hodie præcipio vobis, vt di-
ligatis Dominum Deum veſtrum, &
ſeruiatis ei in toto corde veſtro, & in
tota anima veſtra: * dabit pluuiam 14
terræ veſtræ temporaneam & ſeroti-
nam, vt colligatis frumentum, & vi-
num, & oleum, * fœnumq. ex agris 15
ad paſcenda iumenta, & vt ipſi come-
datis ac ſaturemini. * Cauete ne forte 16
decipiatur cor veſtrum, & recedatis a
Domino, ſeruiatisq. dijs alienis, & ado-
retis eos: * iratusq. Dominus claudat 17
cælum, & pluuiæ non deſcendant, nec
terra det germen ſuum, pereatisq. ve-
lociter de Terra optima, quam Domi- C
nus daturus eſt vobis. * [b]Ponite hæc 18
verba mea in cordibus & in animis
veſtris, & ſuſpendite ea pro ſigno in
manibus, & inter oculos veſtros col-
locate. * Docete filios veſtros vt illa 19
meditentur, quando ſederis in domo
tua, & ambulaueris in via, & accu-
bueris atque ſurrexeris. * Scribes ea 20
ſuper poſtes & ianuas domus tuæ:
* vt multiplicentur dies tui, & filio- 21
rum tuorum in Terra, quam iurauit
Dominus patribus tuis, vt daret eis
quàmdiu cælum imminet terræ. * Si 22
enim cuſtodieritis mandata quæ ego
præcipio vobis, & feceritis ea, vt dili-
gatis Dominum Deum veſtrum, & am-
buletis in omnibus vijs eius, adhæ-
rentes ei, * diſperdet Dominus omnes 23
gentes iſtas ante faciem veſtram, &
poſſidebitis eas, quæ maiores & for-
tiores vobis ſunt. * [c]Omnis locus, 24
quem calcauerit pes veſter, veſter erit.
A deſerto, & a Libano, a flumine ma-
gno Euphrate vſque ad mare occi-
dentale erunt termini veſtri. * Nullus 25
ſtabit contra vos: terrorem veſtrum D
& formidinem dabit Dominus Deus
veſter ſuper omnem terram quam cal-
caturi eſtis, ſicut locutus eſt vobis.

concluſio.

*En propono in conſpectu veſtro 26
hodie benedictionem & maledictionem:
*benedictionem, ſi obedieritis manda- 27
tis Domini Dei veſtri, quæ ego hodie
præcipio vobis: * maledictionem, ſi 28
non obedieritis mandatis Domini Dei
veſtri, ſed receſſeritis de via, quam
ego nunc oſtendo vobis, & ambula-
ueritis poſt deos alienos, quos igno-
ratis. * Cum vero introduxerit te Do- 29
minus Deus tuus in Terram, ad quam
pergis habitandam, pones benedictio-
nem ſuper montem Garizim, male-
30 dictionem ſuper montem Hebal: * qui
ſunt trans Iordanem poſt viam, quæ
vergit ad ſolis occubitum in Terra
Chananæi, qui habitat in campeſtribus
contra Galgalam, quæ eſt iuxta vallem
31 tendentem & intrantem procul. * Vos
enim tranſibitis Iordanem, vt poſſide-
atis Terram, quam Dominus Deus ve-
ſter daturus eſt vobis, vt habeatis &
32 poſſideatis illam. * Videte ergo vt im-
pleatis ceremonias atque iudicia, quæ
ego hodie ponam in conſpectu veſtro.

12

b) Præcepta ſpecialia.

α) Erga Deum:

idola comminuenda.

1 A HÆc ſunt præcepta atque iudicia,
quæ facere debetis in Terra, quam
Dominus Deus patrum tuorum datu-
rus eſt tibi, vt poſſideas eam cunctis
diebus, quibus ſuper humum gradié-
2 ris. * Subuertite omnia loca, in qui-
bus coluerunt gentes, quas poſſeſſuri
eſtis, deos ſuos ſuper montes excel-
ſos, & colles, & ſubter omne lignum
3 frondoſum. * [d]Diſſipate aras eorum,
& confringite ſtatuas, lucos igne com-
burite, & idola comminuite: diſper-
dite nomina eorum de locis illis.
4 * Non facietis ita Domino Deo ve-
5 ſtro: * ſed ad locum, quem elegerit
Dominus Deus veſter de cunctis tri-
bubus veſtris, vt ponat nomen ſuum
6 ibi, & habitet in eo, venietis: * &
offeretis in loco illo holocauſta & vi-
ctimas veſtras, decimas & primitias
manuum veſtrarum, & vota atque do-
naria, primogenita boum & ouium.
7 * Et comedetis ibi in conſpectu Do-
mini Dei veſtri: ac lætabimini in cun-
ctis, ad quæ miſeritis manum vos &
domus veſtræ, in quibus benedixerit
8 vobis Dominus Deus veſter. * Non
facietis ibi quæ nos hic facimus hodie,
9 ſinguli quod ſibi rectum videtur. * Ne-
que enim vſque in præſens tempus
veniſtis ad requiem, & poſſeſſionem,
quam Dominus Deus veſter daturus
10 eſt vobis. * Tranſibitis Iordanem, &
B habitabitis in Terra, quam Dominus
Deus veſter daturus eſt vobis, vt re-
quieſcatis a cunctis hoſtibus per circui-
tum: & abſque vllo timore habitetis
11 * in loco, quem elegerit Dominus Deus

[a] Sup. 10. c. 12. — [b] Sup. 6. b. 6. — [c] Ioſ. 1. a. 3. — [d] Sup. 7. d. 25. 2. Mach. 12. g. 40.

Deus in vno loco colendus,

veſter, vt ſit nomen eius in eo. illuc
omnia, quæ præcipio, conferetis, holo-
cauſta, & hoſtias, ac decimas, & pri-
mitias manuum veſtrarum: & quid-
quid præcipuum eſt in muneribus,
quæ vouebitis Domino. * Ibi epula- 12
bimini coram Domino Deo veſtro, vos
& filij ac filiæ veſtræ, famuli & fa-
mulæ atque Leuites, qui in vrbibus
veſtris commoratur. neque enim ha-
bet aliam partem & poſſeſſionem inter
vos. * Caue ne offeras holocauſta tua 13
in omni loco, quem videris: * ſed in 14
eo, quem elegerit Dominus, in vna
tribuum tuarum offeres hoſtias, & fa-
cies quæcumque præcipio tibi. * Sin 15
autem comedere volueris, & te eſus
carnium delectauerit, occide, & comede
iuxta benedictionem Domini Dei tui,
quam dedit tibi in vrbibus tuis: ſiue
immundum fuerit, hoc eſt, macula-
tum & debile: ſiue mundum, hoc eſt,
integrum & ſine macula, quod offerri
licet, ſicut capream & ceruum, come-
des, * abſque eſu dumtaxat ſanguinis, 16
quem ſuper terram quaſi aquam ef- C
fundes. * Non poteris comedere in 17
oppidis tuis decimam frumenti, & vini,
& olei tui, primogenita armentorum
& pecorum, & omnia quæ voueris, &
ſponte offerre volueris, & primitias
manuum tuarum: * ſed coram Do- 18
mino Deo tuo comedes ea in loco,
quem elegerit Dominus Deus tuus, tu
& filius tuus & filia tua, & ſeruus &
famula, atque Leuites, qui manet in
vrbibus tuis: & lætaberis & reficieris
coram Domino Deo tuo in cunctis, ad
quæ extenderis manum tuam. * Caue 19
ne derelinquas Leuitem in omni tem-
pore quo verſaris in terra. * [a]Quando 20
dilatauerit Dominus Deus tuus termi-
nos tuos, ſicut locutus eſt tibi, & vo-
lueris veſci carnibus, quas deſiderat
anima tua: * locus autem, quem ele- 21
gerit Dominus Deus tuus vt ſit nomen
eius ibi, ſi procul fuerit, occides de
armentis & pecoribus, quæ habueris,
ſicut præcepi tibi, & comedes in op-
pidis tuis, vt tibi placet. * Sicut co- 22
meditur caprea & ceruus, ita veſceris
eis: & mundus & immundus in com-
mune veſcentur. * Hoc ſolum caue, 23
ne ſanguinem comedas. ſanguis enim
eorum pro anima eſt: & idcirco non

debes animam comedere cum carni-
24 bus: * ſed ſuper terram fundes quaſi
25 aquam, * vt bene ſit tibi & filijs tuis
D poſt te, cum feceris quod placet in
26 conſpectu Domini. * Quæ autem ſan-
ctificaueris, & voueris Domino, tolles,
& venies ad locum, quem elegerit Do-
27 minus: * & offeres oblationes tuas
carnem & ſanguinem ſuper altare Do-
mini Dei tui: ſanguinem hoſtiarum
fundes in altari: carnibus autem ipſe
28 veſceris. * Obſerua & audi omnia quæ
ego præcipio tibi, vt bene ſit tibi &
filijs tuis poſt te in ſempiternum, cum
feceris quod bonum eſt & placitum in
conſpectu Domini Dei tui.

Gentes non imitandæ;

29 * [b]Quando diſperdiderit Dominus
Deus tuus ante faciem tuam gentes,
ad quas ingrediéris poſſidendas, &
poſſederis eas, atque habitaueris in
30 terra earum: * caue ne imiteris eas,
poſtquam te fuerint introeunte ſub-
uerſæ, & requiras ceremonias earum,
dicens: Sicut coluerunt gentes iſtæ
31 deos ſuos, ita & ego colam. * Non
facies ſimiliter Domino Deo tuo. Om-
nes enim abominationes, quas auer-
ſatur Dominus, fecerunt dijs ſuis, of-
ferentes filios & filias, & comburentes
32 igni. * Quod præcipio tibi, hoc tan-
tum facito Domino: nec addas quid-
quam, nec minuas.

ſeductores interficiendi,

13
1 SI ſurrexerit in medio tui prophe-
A tes, aut qui ſomnium vidiſſe ſe di-
cat, & prædixerit ſignum atque por-
2 tentum, * & euenerit quod locutus eſt,
& dixerit tibi: Eamus, & ſequamur
deos alienos quos ignoras, & ſeruia-
3 mus eis: * non audies verba prophetæ
illius aut ſomniatoris: quia tentat vos
Dominus Deus veſter, vt palam fiat
vtrum diligatis eum an non, in toto
4 corde, & in tota anima veſtra. * Do-
minum Deum veſtrum ſequimini, &
ipſum timete, & mandata illius cuſto-
dite, & audite vocem eius: ipſi ſer-
5 uietis, & ipſi adhærebitis. * Propheta
B autem ille aut fictor ſomniorum inter-
ficietur: quia locutus eſt vt vos auer-
teret a Domino Deo veſtro, qui eduxit
vos de Terra Ægypti, & redemit vos
de domo ſeruitutis: vt errare te faceret
de via, quam tibi præcepit Dominus
Deus tuus: & auferes malum de me-
6 dio tui. * Si tibi voluerit perſuadere

[a] Gen. 28. c. 14. Inf. 19. b. 8. Exo. 34. c. 24. — [b] Inf. 19. a. 1.

frater tuus filius matris tuæ, aut filius
tuus vel filia, ſiue vxor quæ eſt in
ſinu tuo, aut amicus, quem diligis vt
animam tuam, clam dicens: Eamus,
& ſeruiamus dijs alienis, quos igno-
ras tu, & patres tui, * cunctarum in 7
circuitu gentium, quæ iuxta vel pro-
cul ſunt, ab initio vſque ad finem
terræ, * non acquieſcas ei, nec audias, 8
neque parcat ei oculus tuus vt miſe-
rearis & occultes eum, * ſed ſtatim 9
interficies. [a] ſit primum manus tua
ſuper eum, & poſtea omnis populus
mittat manum. * Lapidibus obrutus 10
necabitur: quia voluit te abſtrahere a C
Domino Deo tuo, qui eduxit te de
Terra Ægypti de domo ſeruitutis: * vt 11
omnis Iſrael audiens timeat, & nequa-
quam vltra faciat quippiam huius rei
ſimile.

vrbs idololatris delenda,

* Si audieris in vna vrbium tua- 12
rum, quas Dominus Deus tuus dabit
tibi ad habitandum, dicentes aliquos:
* Egreſſi ſunt filij Belial de medio tui, 13
& auerterunt habitatores vrbis ſuæ,
atque dixerunt: Eamus, & ſeruiamus
dijs alienis quos ignoratis: * quære 14
ſolicite & diligenter, rei veritate per-
ſpecta, ſi inueneris certum eſſe quod
dicitur, & abominationem hanc opere
perpetratam, * ſtatim percuties habi- 15
tatores vrbis illius in ore gladij, & de-
lebis eam ac omnia, quæ in illa ſunt, D
vſque ad pecora. * quidquid etiam 16
ſupellectilis fuerit, congregabis in me-
dio platearum eius, & cum ipſa ciui-
tate ſuccendes, ita vt vniuerſa conſu-
mas Domino Deo tuo, & ſit tumulus
ſempiternus. non ædificabitur amplius,
* & non adhærebit de illo anathemate 17
quidquam in manu tua: vt auertatur
Dominus ab ira furoris ſui, & miſe-
reatur tui, multiplicetq. te ſicut iurauit
patribus tuis, * quando audieris vo- 18
cem Domini Dei tui, cuſtodiens om-
nia præcepta eius, quæ ego præcipio
tibi hodie, vt facias quod placitum
eſt in conſpectu Domini Dei tui.

Gentium ritus fugiendi,

FIlij eſtote Domini Dei veſtri: non 14 1 A
vos incidetis, nec facietis caluitium
ſuper mortuo. * [b] quoniam populus 2
ſanctus es Domino Deo tuo: & te
elegit vt ſis ei in populum peculiarem
de cunctis gentibus, quæ ſunt ſuper
terram.

immunda non comedenda;

3 * [c] Ne comedatis quæ immunda ſunt.
4 * Hoc eſt animal, quod comedere de-
betis, Bouem, & ouem, & capram,
5 * ceruum & capream, bubalum, tra-
gelaphum, pygargum, orygem, came-
6 lopardalum. * Omne animal, quod in
duas partes findit vngulam, & rumi-
7 nat, comedetis. * De his autem, quæ
ruminant, & vngulam non findunt,
comedere non debetis, vt camelum,
leporem, chœrogryllum: hæc quia ru-
minant, & non diuidunt vngulam, im-
8 munda erunt vobis. * Sus quoque
B quoniam diuidit vngulam, & non ru-
minat, immunda erit. carnibus eorum
non veſcemini, & cadauera non tan-
9 getis. * Hæc comedetis ex omnibus
quæ morantur in aquis: Quæ habent
10 pinnulas & ſquamas, comedite: * quæ
abſque pinnulis & ſquamis ſunt, ne
11 comedatis, quia immunda ſunt. * Om-
12 nes aues mundas comedite. * Immun-
das ne comedatis: aquilam ſcilicet, &
13 gryphem, & haliætum, * ixion, & vul-
turem ac miluum iuxta genus ſuum:
14 * & omne coruini generis, * & ſtru-
15 thionem, ac noctuam, & larum, atque
16 accipitrem iuxta genus ſuum: * hero-
17 dium ac cygnum, & ibin, * ac mer-
gulum, porphyrionem, & nycticora-
18 cem, * onocrotalum, & charadrium,
ſingula in genere ſuo: vpupam quo-
19 que & veſpertilionem. * Et omne quod
C reptat & pennulas habet, immundum
20 erit, & non comedetur. * Omne quod
21 mundum eſt, comedite. * Quidquid
autem morticinum eſt, ne veſcamini
ex eo. Peregrino, qui intra portas tuas
eſt, da vt comedat, aut vende ei: quia
tu populus ſanctus Domini Dei tui es.
[d] Non coques hœdum in lacte matris
ſuæ.

decimæ ſeparandæ,

22 * Decimam partem ſeparabis de cun-
ctis fructibus tuis qui naſcuntur in
23 terra per annos ſingulos, * & comedes
in conſpectu Domini Dei tui in loco,
quem elegerit, vt in eo nomen illius
inuocetur, decimam frumenti tui, &
vini, & olei, & primogenita de armen-
tis & ouibus tuis: vt diſcas timere
Dominum Deum tuum omni tem-
24 pore. * Cum autem longior fuerit via,
D & locus quem elegerit Dominus Deus
tuus, tibiq. benedixerit, nec potueris
25 ad eum hæc cuncta portare, * vendes

[a] Inf. 17. b. 7. — [b] Sup. 7. a. 6. Inf. 26. d. 18. — [c] Leu. 11. a. 4. — [d] Exo. 23. d. 19. 34. d. 26.

omnia, & in pretium rediges, porta-
bisq. manu tua, & proficiſcéris ad
locum, quem elegerit Dominus Deus
tuus: * & emes ex eadem pecunia 26
quidquid tibi placuerit, ſiue ex armen-
tis, ſiue ex ouibus, vinum quoque &
ſiceram, & omne quod deſiderat anima
tua: & comedes coram Domino Deo
tuo, & epulaberis tu & domus tua:
* & Leuites qui intra portas tuas eſt, 27
caue ne derelinquas eum, quia non
habet aliam partem in poſſeſſione tua.
* Anno tertio ſeparabis aliam deci- 28
mam ex omnibus quæ naſcuntur tibi
eo tempore: & repones intra ianuas
tuas. * Venietq. Leuites qui aliam non 29
habet partem nec poſſeſſionem tecum,
& peregrinus ac pupillus & vidua, qui
intra portas tuas ſunt, & comedent &
ſaturabuntur: vt benedicat tibi Domi-
nus Deus tuus in cunctis operibus
manuum tuarum quæ feceris.

remiſſio facienda,

SEptimo anno facies remiſſionem, 15 1
* quæ hoc ordine celebrabitur. Cui A 2
debetur aliquid ab amico vel proximo
ac fratre ſuo, repetere non poterit,
quia annus remiſſionis eſt Domini.
* A peregrino & aduena exiges: ci- 3
uem & propinquum repetendi non
habebis poteſtatem. * Et omnino in- 4
digens & mendicus non erit inter vos:
vt benedicat tibi Dominus Deus tuus
in terra, quam traditurus eſt tibi in
poſſeſſionem. * Si tamen audieris vo- 5
cem Domini Dei tui, & cuſtodieris
vniuerſa quæ iuſſit, & quæ ego hodie
præcipio tibi, benedicet tibi, vt polli-
citus eſt. * Fœnerabis gentibus mul- 6
tis, & ipſe a nullo accipies mutuum.
Dominaberis nationibus plurimis, &
tui nemo dominabitur. * Si vnus de 7
fratribus tuis, qui morantur intra por-
tas ciuitatis tuæ in terra, quam Do-
minus Deus tuus daturus eſt tibi, ad B
paupertatem venerit: non obdurabis
cor tuum, nec contrahes manum, * ſed 8
aperies eam pauperi, [a] & dabis mutu-
um, quo eum indigere perſpexeris.
* Caue ne forte ſubrepat tibi impia 9
cogitatio, & dicas in corde tuo: Ap-
propinquat ſeptimus annus remiſſio-
nis; & auertas oculos tuos a paupere
fratre tuo, nolens ei quod poſtulat
mutuum commodare: ne clamet con-
tra te ad Dominum, & fiat tibi in
10 peccatum. * Sed dabis ei: nec ages
quippiam callide in eius neceſſitatibus
ſubleuandis: vt benedicat tibi Domi-
nus Deus tuus in omni tempore, & in
11 cunctis ad quæ manum miſeris. * [b] Non
deerunt pauperes in terra habitatio-
nis tuæ: idcirco ego præcipio tibi vt
aperias manum fratri tuo egeno &
pauperi, qui tecum verſatur in terra.
12 * [c] Cum tibi venditus fuerit frater tuus
C Hebræus, aut Hebræa, & ſex annis
ſeruierit tibi, in ſeptimo anno dimittes
13 eum liberum: * & quem libertate do-
naueris, nequaquam vacuum abire pa-
14 tiéris: * ſed dabis viaticum de gregi-
bus, & de area, & torculari tuo, quibus
Dominus Deus tuus benedixerit tibi.
15 * Memento quòd & ipſe ſeruieris in
Terra Ægypti, & liberauerit te Domi-
nus Deus tuus, & idcirco ego nunc
16 præcipio tibi. * Sin autem dixerit:
Nolo egredi: eo quòd diligat te, &
domum tuam, & bene ſibi apud te
17 eſſe ſentiat: * aſſumes ſubulam, &
perforabis aurem eius in ianua do-
mus tuæ, & ſeruiet tibi vſque in æter-
num. ancillæ quoque ſimiliter facies.
18 * Non auertas ab eis oculos tuos,
quando dimiſeris eos liberos: quo-
D niam iuxta mercedem mercenarij per
ſex annos ſeruiuit tibi: vt benedicat
tibi Dominus Deus tuus in cunctis
operibus quæ agis.

primogenita ſanctificanda,

19 * De primogenitis, quæ naſcuntur
in armentis, & in ouibus tuis, quid-
quid eſt ſexus maſculini, ſanctificabis
Domino Deo tuo. Non operaberis in
primogenito bouis, & non tondebis
20 primogenita ouium. * In conſpectu
Domini Dei tui comedes ea per annos
ſingulos in loco, quem elegerit Do-
21 minus, tu & domus tua. * [d] Sin au-
tem habuerit maculam, vel claudum
fuerit, vel cæcum, aut in aliqua parte
deforme vel debile, non immolabitur
22 Domino Deo tuo. * ſed intra portas
vrbis tuæ comedes illud: tam mun-
dus quàm immundus ſimiliter veſcen-
23 tur eis quaſi caprea, & ceruo. * Hoc
ſolum obſeruabis, vt ſanguinem eorum
non comedas, ſed effundes in terram
quaſi aquam.
16 1 A OBſerua menſem nouarum frugum,
& verni primum temporis, vt facias
Phaſe Domino Deo tuo: quoniam in

[a] Matt. 5. f. 42. Luc. 6. c. 34. — [b] Mat. 26. a. 11. — [c] Exo. 21. a. 2. Ier. 34. c. 14. — [d] Leu. 22. c. 21. Eccli. 35. b. 14.

festa celebranda.

isto menſe eduxit te Dominus Deus
tuus de Ægypto noĉte. * Immolabisq. 2
Phaſe Domino Deo tuo de ouibus, &
de bobus in loco, quem elegerit Do-
minus Deus tuus, vt habitet nomen
eius ibi. * Non comedes in eo panem 3
fermentatum: Septem diebus comedes
abſque fermento, afflictionis panem,
quoniam in pauore egreſſus es de
Ægypto: vt memineris diei egreſſionis
tuæ de Ægypto, omnibus diebus vitæ
tuæ. * Non apparebit fermentum in 4
omnibus terminis tuis ſeptem diebus,
& non remanebit de carnibus eius
quod immolatum eſt veſpere in die
primo vſque mane. * Non poteris im- 5
molare Phaſe in qualibet vrbium tua- B
rum, quas Dominus Deus tuus datu-
rus eſt tibi; * ſed in loco, quem 6
elegerit Dominus Deus tuus, vt habitet
nomen eius ibi: immolabis Phaſe ve-
ſpere ad ſolis occaſum, quando egreſ-
ſus es de Ægypto. * Et coques, & 7
comedes in loco, quem elegerit Do-
minus Deus tuus, maneq. conſurgens
vades in tabernacula tua. * Sex die- 8
bus comedes azyma: & in die ſeptima,
quia collecta eſt Domini Dei tui, non
facies opus. * Septem hebdomadas 9
numerabis tibi ab ea die qua falcem
in ſegetem miſeris. * & celebrabis 10
diem feſtum hebdomadarum Domino
Deo tuo, oblationem ſpontaneam ma-
nus tuæ, quam offeres iuxta benedi-
ctionem Domini Dei tui: * & epula- 11
beris coram Domino Deo tuo, tu, filius
tuus, & filia tua, ſeruus tuus, & ancilla
tua, & Leuites qui eſt intra portas
tuas, aduena ac pupillus & vidua, qui
morantur vobiſcum: in loco quem ele-
gerit Dominus Deus tuus, vt habitet C
nomen eius ibi: * & recordaberis 12
quoniam ſeruus fueris in Ægypto:
cuſtodiesq. ac facies quæ præcepta
ſunt. * Sollemnitatem quoque taber- 13
naculorum celebrabis per ſeptem dies,
quando collegeris de area & torculari
fruges tuas: * & epulaberis in feſti- 14
uitate tua, tu, filius tuus, & filia, ſer-
uus tuus & ancilla, Leuites quoque
& aduena, pupillus ac vidua qui intra
portas tuas ſunt. * Septem diebus 15
Domino Deo tuo feſta celebrabis in
loco, quem elegerit Dominus: bene-
dicetq. tibi Dominus Deus tuus in
cunctis frugibus tuis, & in omni opere
manuum tuarum, eriſq. in lætitia.
16 * Tribus vicibus per annum appare-
bit omne maſculinum tuum in con-
ſpectu Domini Dei tui in loco quem
D elegerit: in ſollemnitate azymorum,
in ſollemnitate hebdomadarum, & in
ſollemnitate tabernaculorum. [a]Non ap-
17 parebit ante Dominum vacuus: * ſed
offeret vnuſquiſque ſecundum quod
habuerit iuxta benedictionem Domini
Dei ſui, quam dederit ei.

β) Erga Dei miniſtros: iudices & magiſtros.

18 * Iudices & magiſtros conſtitues in
omnibus portis tuis, quas Dominus
Deus tuus dederit tibi, per ſingulas
tribus tuas: vt iudicent populum iuſto
19 iudicio, * nec in alteram partem de-
clinent. [b]Non accipies perſonam, nec
munera: quia munera excæcant ocu-
los ſapientum, & mutant verba iuſto-
20 rum. * Iuſte quod iuſtum eſt perſe-
quéris: vt viuas & poſſideas Terram,
quam Dominus Deus tuus dederit
21 tibi. * Non plantabis lucum, & om-
nem arborem iuxta altare Domini Dei
22 tui. * Nec facies tibi, neque conſtitues
17 ſtatuam: quæ odit Dominus Deus tuus.
1 NOn immolabis Domino Deo tuo
A ouem, & bouem, in quo eſt macula,
aut quippiam vitij: quia abominatio
2 eſt Domino Deo tuo. * Cum reperti
fuerint apud te intra vnam portarum
tuarum, quas Dominus Deus tuus da-
bit tibi, vir aut mulier qui faciant ma-
lum in conſpectu Domini Dei tui, &
3 tranſgrediantur pactum illius, * vt va-
dant & ſeruiant dijs alienis, & adorent
eos, ſolem & lunam, & omnem mili-
4 tiam cæli, quæ non præcepi: * & hoc
tibi fuerit nunciatum, audiensq. in-
quiſieris diligenter, & verum eſſe re-
pereris, & abominatio facta eſt in Iſrael:
5 * educes virum ac mulierem, qui rem
ſceleratiſſimam perpetrarunt, ad por-
tas ciuitatis tuæ, & lapidibus obruen-
6 tur. * [c]In ore duorum, aut trium te-
ſtium peribit qui interficietur. Nemo
occidatur, vno contra ſe dicente teſti-
7 monium. * [d]Manus teſtium prima
B interficiet eum, & manus reliqui po-
puli extrema mittetur: vt auferas ma-
8 lum de medio tui. * Si difficile &
ambiguum apud te iudicium eſſe per-
ſpexeris inter ſanguinem & ſanguinem,

[a] Exo. 23. c. 15. 34. c. 20. Eccli. 35. a. 6. — [b] Sup. 1. c. 17. Leu. 19. c. 15. Exo. 23. b. 8. Eccli. 20. d. 31. — [c] Inf. 19. d. 15. Matt. 18. c. 16. 2. Cor. 13. a. 1. — [d] Sup. 13. c. 9.

causam & causam, lepram & lepram:
& iudicum intra portas tuas videris
verba variari: surge, & ascende ad lo-
cum, quem elegerit Dominus Deus
tuus. * [a]Veniesq. ad sacerdotes Leui- 9
tici generis, & ad iudicem, qui fuerit
illo tempore: quæresq. ab eis, qui in-
dicabunt tibi iudicij veritatem. * Et 10
facies quodcumque dixerint qui præ-
sunt loco, quem elegerit Dominus, &
docuerint te * iuxta legem eius; se- 11
querisq. sententiam eorum. nec decli-
nabis ad dexteram neque ad sinistram.
* Qui autem superbierit, nolens obe- 12
dire sacerdotis imperio, qui eo tem- C
pore ministrat Domino Deo tuo, &
decreto iudicis, morietur homo ille, &
auferes malum de Israel: * cunctusq. 13
populus audiens timebit, vt nullus
deinceps intumescat superbia.

& leges futuros;

*Cum ingressus fueris Terram, quam 14
Dominus Deus tuus dabit tibi, & pos-
sederis eam, habitaueris q. in illa, &
dixeris: Constituam super me regem,
sicut habent omnes per circuitum na-
tiones: * eum constitues, quem Do- 15
minus Deus tuus elegerit de numero
fratrum tuorum. Non poteris alterius
gentis hominem regem facere, qui non
sit frater tuus. * Cumq. fuerit con- 16
stitutus, non multiplicabit sibi equos,
nec reducet populum in Ægyptum, D
equitatus numero subleuatus, præser-
tim cum Dominus præceperit vobis
vt nequaquam amplius per eandem
viam reuertamini. * Non habebit vxo- 17
res plurimas, quæ alliciant animum
eius, neque argenti & auri immensa
pondera. * Postquam autem sederit in 18
solio regni sui, describet sibi Deutero-
nomium legis huius in volumine ac-
cipiens exemplar a sacerdotibus Leui-
ticæ tribus, * & habebit secum, legetq. 19
illud omnibus diebus vitæ suæ, vt
discat timere Dominum Deum suum,
& custodire verba & ceremonias eius,
quæ in lege præcepta sunt. * Nec ele- 20
uetur cor eius in superbiam super fra-
tres suos, neque declinet in partem
dexteram vel sinistram, vt longo tem-
pore regnet ipse, & filij eius super
Israel.

erga sacerdotes & Leuitas,

18

NOn [b]habebunt sacerdotes & Le- 1 A
uitæ, & omnes qui de eadem tribu
sunt, partem & hereditatem cum reli-
quo Israel, quia sacrificia Domini, &
2 oblationes eius comedent, * & nihil
aliud accipient de possessione fratrum
suorum: Dominus enim ipse est here-
ditas eorum, sicut locutus est illis.
3 *Hoc erit iudicium sacerdotum a po-
pulo, & ab his qui offerunt victimas:
siue bouem, siue ouem immolauerint,
dabunt sacerdoti armum ac ventricu-
4 lum: *[c]primitias frumenti, vini, & olei,
& lanarum partem ex ouium tonsione.
5 *Ipsum enim elegit Dominus Deus
tuus de cunctis tribubus tuis, vt stet,
& ministret nomini Domini ipse, &
6 filij eius in sempiternum. * Si exierit
B Leuites ex vna vrbium tuarum ex
omni Israel in qua habitat, & voluerit
venire, desiderans locum quem elege-
7 rit Dominus, * ministrabit in nomine
Domini Dei sui, sicut omnes fratres
eius Leuitæ, qui stabunt eo tempore
8 coram Domino. * Partem ciborum
eamdem accipiet, quam & ceteri: ex-
cepto eo, quod in vrbe sua ex paterna
ei successione debetur.

& prophetas.

9 *Quando ingressus fueris Terram,
quam Dominus Deus tuus dabit tibi,
caue ne imitari velis abominationes
10 illarum gentium. * nec inueniatur in
te qui lustret filium suum, aut filiam,
ducens per ignem: [d]aut qui ariolos
sciscitetur, & obseruet somnia atque
11 auguria, nec sit maleficus, * nec in-
cantator, nec qui pythones consulat,
nec diuinos, [e]aut quærat a mortuis
12 veritatem. * omnia enim hæc abomi-
C natur Dominus, & propter istiusmodi
scelera delebit eos in introitu tuo.
13 *perfectus eris, & absque macula cum
14 Domino Deo tuo. * Gentes istæ, qua-
rum possidebis terram, augures & di-
uinos audiunt: tu autem a Domino
15 Deo tuo aliter institutus es. * [f]PRO-
PHETAM de gente tua & de fratri-
bus tuis sicut me, suscitabit tibi Do-
16 minus Deus tuus: ipsum audies, * vt
petisti a Domino Deo tuo [g]in Horeb,
quando concio congregata est, atque
dixisti: Vltra non audiam vocem Do-
mini Dei mei, & ignem hunc maxi-
mum amplius non videbo, ne moriar.
17 *Et ait Dominus mihi: Bene omnia
18 sunt locuti. * [h]Prophetam suscitabo
D eis de medio fratrum suorum similem
tui: & ponam verba mea in ore eius,

[a] 2. Par. 19. c. 10. — [b] Sup. 10. b. 9. Num. 18. c. 20. 1. Cor. 9. b. 13. — [c] Num. 18. b. 11. — [d] Leu. 20. e. 27. — [e] 1. Reg. 28. b. 7. — [f] Ioan. 1. g. 45. Act. 3. d. 22. — [g] Exo. 20. c. 21. — [h] Ioan. 1. g. 45.

loqueturq. ad eos omnia quæ præce-
pero illi. * qui autem verba eius, quæ 19
loquetur in nomine meo, audire no-
luerit, ego vltor exiſtam. * Propheta 20
autem qui arrogantia deprauatus vo-
luerit loqui in nomine meo, quæ ego
non præcepi illi vt diceret, aut ex
nomine alienorum deorum, interficie-
tur. * Quòd ſi tacita cogitatione re- 21
ſponderis: Quo modo poſſum intelli-
gere verbum, quod Dominus non eſt
locutus? * hoc habebis ſignum: Quod 22
in nomine Domini propheta ille præ-
dixerit, & non euenerit: hoc Domi-
nus non eſt locutus, ſed per tumorem
animi ſui propheta confinxit: & idcirco
non timebis eum.

γ) Erga proximum: vrbes refugij ſeparandæ,

CVm diſperdiderit Dominus Deus 19 1 A
tuus gentes, quarum tibi traditurus
eſt terram, & poſſederis eam, habita-
uerisq. in vrbibus eius & in ædibus:
* [a] tres ciuitates ſeparabis tibi in me- 2
dio Terræ, quam Dominus Deus tuus
dabit tibi in poſſeſſionem, * ſternens 3
diligenter viam: & in tres æqualiter
partes totam Terræ tuæ prouinciam
diuides: vt habeat e vicino qui pro-
pter homicidium profugus eſt, quò
poſſit euadere. * Hæc erit lex homi- 4
cidæ fugientis, cuius vita ſeruanda
eſt: Qui percuſſerit proximum ſuum
neſciens, & qui heri & nudiuſtertius
nullum contra eum odium habuiſſe
comprobatur: * ſed abijſſe cum eo 5
ſimpliciter in ſiluam ad ligna cædenda,
& in ſuccisione lignorum ſecuris fu-
gerit manu, ferrumq. lapſum de ma-
nubrio amicum eius percuſſerit, & oc- B
ciderit: hic ad vnam ſupradictarum
vrbium confugiet, & viuet: * ne for- 6
ſitan proximus eius, cuius effuſus eſt
ſanguis, dolore ſtimulatus, perſequa-
tur, & apprehendat eum ſi longior
via fuerit, & percutiat animam eius,
qui non eſt reus mortis: quia nullum
contra eum, qui occiſus eſt, odium
prius habuiſſe monſtratur. * Idcirco 7
præcipio tibi, vt tres ciuitates æqualis
inter ſe ſpatij diuidas. * [b] Cum autem 8
dilatauerit Dominus Deus tuus termi-
nos tuos, ſicut iurauit patribus tuis,
& dederit tibi cunctam Terram, quam
eis pollicitus eſt, (* ſi tamen cuſto- 9
dieris mandata eius, & feceris quæ
hodie præcipio tibi, vt diligas Domi-
num Deum tuum, & ambules in vijs
eius omni tempore) addes tibi tres alias
ciuitates, & ſupradictarum trium vr-
10 bium numerum duplicabis: * vt non
C effundatur ſanguis innoxius in medio
Terræ, quam Dominus Deus tuus da-
bit tibi poſſidendam, ne ſis ſanguinis
11 reus. * [c] Si quis autem odio habens
proximum ſuum, inſidiatus fuerit vitæ
eius, ſurgensq. percuſſerit illum, &
mortuus fuerit, fugeritq. ad vnam de
12 ſupradictis vrbibus, * mittent ſenio-
res ciuitatis illius, & arripient eum de
loco effugij, tradentq. in manu pro-
ximi, cuius ſanguis effuſus eſt, & mo-
13 rietur. * Non miſereberis eius, & au-
feres innoxium ſanguinem de Iſrael,
vt bene ſit tibi.

termini non transferendi,

14 * Non aſſumes, & transferes termi-
nos proximi tui, quos fixerunt priores
in poſſeſſione tua, quam Dominus Deus
tuus dabit tibi in Terra, quam acce-
peris poſſidendam.

mendax teſtis puniendus;

15 * [d] Non ſtabit teſtis vnus contra ali-
D quem, quidquid illud peccati, & faci-
noris fuerit: ſed in ore duorum aut
trium teſtium ſtabit omne verbum.
16 * Si ſteterit teſtis mendax contra ho-
minem, accuſans eum præuaricatio-
17 nis, * ſtabunt ambo, quorum cauſa
eſt, ante Dominum in conſpectu ſacer-
dotum & iudicum qui fuerint in die-
18 bus illis. * [e] Cumq. diligentiſſime per-
ſcrutantes, inuenerint falſum teſtem
dixiſſe contra fratrem ſuum menda-
19 cium: * reddent ei ſicut fratri ſuo
facere cogitauit, & auferes malum de
20 medio tui: * vt audientes ceteri timo-
rem habeant, & nequaquam talia au-
21 deant facere. * Non miſereberis eius,
[f] ſed animam pro anima, oculum pro
oculo, dentem pro dente, manum pro
manu, pedem pro pede exiges.
20 1 A SI exieris ad bellum contra hoſtes
tuos, & videris equitatus & currus, &
maiorem quàm tu habeas aduerſarij
exercitus multitudinem, non timebis
eos: quia Dominus Deus tuus tecum
eſt, qui eduxit te de Terra Ægypti.
2 * Appropinquante autem iam prælio,
ſtabit ſacerdos ante aciem, & ſic lo-
3 quetur ad populum: * Audi Iſrael,

[a] Num. 35. b. 10. Ioſ. 20. a. 2. — [b] Gen. 28. c. 14. Sup. 12. c. 20. Exo. 34. c. 24. — [c] Num. 35. c. 20. — [d] Sup. 17. a. 6. Matt. 18. c. 16. 2. Cor. 13. a. 1. — [e] Dan. 13. g. 62. — [f] Exo. 21. e. 23. 24. Leu. 24. d. 20. Matt. 5. f. 38.

bellum iure gerendum;

vos hodie contra inimicos veſtros pu-
gnam committitis, non pertimeſcat cor
veſtrum, nolite metuere, nolite cedere,
nec formidetis eos: * quia Dominus 4
Deus veſter in medio veſtri eſt, & pro
vobis contra aduerſarios dimicabit, vt
eruat vos de periculo. * Duces quo- 5
que per ſingulas turmas audiente exer-
citu proclamabunt: [a] Quis eſt homo,
qui ædificauit domum nouam, & non
dedicauit eam? vadat, & reuertatur in
domum ſuam, ne forte moriatur in
bello, & alius dedicet eam. * Quis eſt 6
homo qui plantauit vineam, & nec- B
dum fecit eam eſſe communem, de
qua veſci omnibus liceat? vadat, &
reuertatur in domum ſuam: ne forte
moriatur in bello, & alius homo eius
fungatur officio. * Quis eſt homo, qui 7
deſpondit vxorem, & non accepit eam?
vadat, & reuertatur in domum ſuam,
ne forte moriatur in bello, & alius
homo accipiat eam. * His dictis ad- 8
dent reliqua, & loquentur ad popu-
lum: [b] Quis eſt homo formidoloſus,
& corde pauido? vadat, & reuerta-
tur in domum ſuam, ne pauere faciat
corda fratrum ſuorum, ſicut ipſe ti-
more perterritus eſt. * Cumq. ſiluerint 9
duces exercitus, & finem loquendi fe- C
cerint, vnuſquiſque ſuos ad bellandum
cuneos præparabit. * Si quando ac- 10
ceſſeris ad expugnandam ciuitatem,
offeres ei primùm pacem. * Si rece- 11
perit, & aperuerit tibi portas, cunctus
populus, qui in ea eſt, ſaluabitur, &
ſeruiet tibi ſub tributo. * Sin autem 12
fœdus inire noluerit, & cœperit contra
te bellum, oppugnabis eam. * Cumq. 13
tradiderit Dominus Deus tuus illam
in manu tua, percuties omne, quod
in ea generis maſculini eſt, in ore
gladij, * abſque mulieribus & infan- 14
tibus, iumentis & ceteris, quæ in ci-
uitate ſunt. Omnem prædam exercitui
diuides, & comedes de ſpolijs hoſtium
tuorum, quæ Dominus Deus tuus de-
derit tibi. * Sic facies cunctis ciuita- 15
tibus, quæ a te procul valde ſunt, &
non ſunt de his vrbibus, quas in poſ-
ſeſſionem accepturus es. * De his autem 16
ciuitatibus, quæ dabuntur tibi, nullum D
omnino permittes viuere: * ſed inter- 17
ficies in ore gladij, Hethæum videli-
cet, & Amorrhæum, & Chananæum,
Pherezæum, & Heuæum, & Iebuſæum,
ſicut præcepit tibi Dominus Deus tuus:
18 * ne forte doceant vos facere cunctas
abominationes, quas ipſi operati ſunt
dijs ſuis: & peccetis in Dominum Deum
19 veſtrum. * Quando obſederis ciuita-
tem multo tempore, & munitionibus
circumdederis vt expugnes eam, non
ſuccídes arbores, de quibus veſci po-
teſt, nec ſecuribus per circuitum debes
vaſtare regionem: quoniam lignum eſt,
& non homo, nec poteſt bellantium
20 contra te augere numerum. * Si qua
autem ligna non ſunt pomifera, ſed
agreſtia, & in ceteros apta vſus, ſuc-
cíde, & inſtrue machinas, donec ca-
pias ciuitatem, quæ contra te dimicat.

21
1 QVando inuentum fuerit in terra,
A quam Dominus Deus tuus daturus eſt
tibi, hominis cadauer occiſi, & igno-
2 rabitur cædis reus, * egredientur ma-
iores natu, & iudices tui, & metientur
a loco cadaueris ſingularum per cir-
3 cuitum ſpatia ciuitatum: * & quam
viciniorem ceteris eſſe perſpexerint,
ſeniores ciuitatis illius tollent vitulam
de armento, quæ non traxit iugum,
4 nec terram ſcidit vomere, * & ducent
eam ad vallem aſperam atque ſaxo-
ſam, quæ numquam arata eſt, nec ſe-
mentem recepit: & cædent in ea cer-
5 uices vitulæ: * accedentq. ſacerdotes
filij Leui, quos elegerit Dominus Deus
tuus vt miniſtrent ei, & benedicant
in nomine eius, & ad verbum eorum
omne negotium, & quidquid mun-
dum, vel immundum eſt, iudicetur.
6 * Et venient maiores natu ciuitatis il-
B lius ad interfectum, lauabuntq. manus
ſuas ſuper vitulam, quæ in valle per-
7 cuſſa eſt, * & dicent: Manus noſtræ
non effuderunt ſanguinem hunc, nec
8 oculi viderunt. * propitius eſto populo
tuo Iſrael, quem redemiſti Domine, &
ne reputes ſanguinem innocentem in
medio populi tui Iſrael. Et auferetur
9 ab eis reatus ſanguinis: * tu autem
alienus eris ab innocentis cruore, qui
fuſus eſt, cum feceris quod præcepit
Dominus.

præcepta quoad homicidium occultum.

10 * Si egreſſus fueris ad pugnam con-
tra inimicos tuos, & tradiderit eos Do-
minus Deus tuus in manu tua, capti-
11 uosq. duxeris, * & videris in numero
captiuorum mulierem pulchram, &

coniuges & filios.

[a] 1. Mac. 3. g. 56. — [b] Iudic. 7. a. 3.

adamaueris eam, voluerisq. habere
vxorem, * introduces eam in domum 12
tuam: quæ radet cæſariem, & circum-
cidet vngues, * & deponet veſtem, in 13
qua capta eſt: ſedensq. in domo tua,
flebit patrem & matrem ſuam vno
menſe: & poſtea intrabis ad eam, dor- C
miesq. cum illa, & erit vxor tua. * Si 14
autem poſtea non ſederit animo tuo,
dimittes eam liberam, nec vendere po-
teris pecunia, nec opprimere per po-
tentiam: quia humiliaſti eam. * Si 15
habuerit homo vxores duas, vnam di-
lectam, & alteram odioſam, genuerintq.
ex eo liberos, & fuerit filius odioſæ
primogenitus, * volueritq. ſubſtantiam 16
inter filios ſuos diuidere: non poterit
filium dilectæ facere primogenitum,
& præferre filio odioſæ, * [a]ſed filium 17
odioſæ agnoſcet primogenitum, da-
bitq. ei de his quæ habuerit cuncta
duplicia: iſte eſt enim principium li-
berorum eius, & huic debentur pri-
mogenita. * Si genuerit homo filium 18
contumacem & proteruum, qui non
audiat patris aut matris imperium, & D
coercitus obedire contempſerit: * ap- 19
prehendent eum, & ducent ad ſenio-
res ciuitatis illius, & ad portam iudicij,
* dicentq. ad eos: Filius noſter iſte 20
proteruus & contumax eſt, monita no-
ſtra audire contemnit, commeſſationi-
bus vacat, & luxuriæ atque conuiuijs:
* lapidibus eum obruet populus ciui- 21
tatis: & morietur, vt auferatis malum
de medio veſtri, & vniuerſus Iſrael
audiens pertimeſcat.

oad nſos in gno,
* Quando peccauerit homo quod 22
morte plectendum eſt, & adiudicatus
morti appenſus fuerit in patibulo:
* non permanebit cadauer eius in li- 23
gno, ſed in eadem die ſepelietur: quia
[b]maledictus a Deo eſt qui pendet in
ligno: & nequaquam contaminabis
Terram tuam, quam Dominus Deus
tuus dederit tibi in poſſeſſionem.

22

ficen- m, em, am & um,
NOn [c]videbis bouem fratris tui, 1 A
aut ouem errantem, & præteribis: ſed
reduces fratri tuo, * etiamſi non eſt 2
propinquus frater tuus, nec noſti eum:
duces in domum tuam, & erunt apud
te quamdiu quærat ea frater tuus, &
recipiat. * Similiter facies de aſino, & 3
de veſtimento, & de omni re fratris
tui, quæ perierit: ſi inueneris eam, ne
4 negligas quaſi alienam. * Si videris
aſinum fratris tui aut bouem cecidiſſe
in via, non deſpicies, ſed ſubleuabis
5 cum eo. * Non induetur mulier veſte
virili, nec vir vtetur veſte feminea:
abominabilis enim apud Deum eſt qui
6 facit hæc. * Si ambulans per viam, in
arbore vel in terra nidum auis inue-
neris, & matrem pullis vel ouis de-
ſuper incubantem: non tenebis eam
7 cum filijs, * ſed abire patiéris, captos
tenens filios: vt bene ſit tibi, & longo
8 viuas tempore. * Cum ædificaueris
domum nouam, facies murum tecti
per circuitum: ne effundatur ſanguis
B in domo tua, & ſis reus labente alio,
9 & in præceps ruente. * Non ſeres vi-
neam tuam altero ſemine: ne & ſemen-
tis quam ſeuiſti, & quæ naſcuntur ex
10 vinea, pariter ſanctificentur. * Non
11 arabis in boue ſimul & aſino. * Non
indueris veſtimento, quod ex lana li-
12 noq. contextum eſt. * [d]Funiculos in
fimbrijs facies per quattuor angulos
pallij tui, quo operiéris.

quoad deflorationem, adulterium & ſtuprum.
13 * Si duxerit vir vxorem, & poſtea
14 odio habuerit eam, * quæſieritq. occa-
ſiones quibus dimittat eam, obijciens
ei nomen peſſimum, & dixerit: Vxo-
rem hanc accepi, & ingreſſus ad eam
15 non inueni virginem: * tollent eam
pater & mater eius, & ferent ſecum
ſigna virginitatis eius ad ſeniores vrbis
16 qui in porta ſunt: * & dicet pater:
Filiam meam dedi huic vxorem: quam
17 quia odit, * imponit ei nomen peſſi-
C mum, vt dicat: Non inueni filiam tuam
virginem: & ecce hæc ſunt ſigna vir-
ginitatis filiæ meæ. expandent veſti-
mentum coram ſenioribus ciuitatis:
18 * apprehendentq. ſenes vrbis illius vi-
19 rum, & verberabunt illum, * condem-
nantes inſuper centum ſiclis argenti,
quos dabit patri puellæ: quoniam diſ-
famauit nomen peſſimum ſuper virgi-
nem Iſrael: habebitq. eam vxorem, &
non poterit dimittere eam omnibus
20 diebus vitæ ſuæ. * Quòd ſi verum eſt
quod obijcit, & non eſt in puella in-
21 uenta virginitas: * eijcient eam extra
fores domus patris ſui, & lapidibus
obruent viri ciuitatis illius, & morie-
tur: quoniam fecit nefas in Iſrael, vt
fornicaretur in domo patris ſui: & au-
22 feres malum de medio tui. * [e]Si dor-

[a] 1. Par. 5. a. 1. — [b] Gal. 3. b. 13. — [c] Exo. 23. a. 4. — [d] Num. 15. d. 38. — [e] Leu. 20. b. 10.

mierit vir cum vxore alterius, vterque
morietur, id eſt, adulter & adultera:
& auferes malum de Iſrael. * Si puel- 23
lam virginem deſponderit vir, & in-
uenerit eam aliquis in ciuitate, & con-
cubuerit cum ea, * educes vtrumque 24
ad portam ciuitatis illius, & lapidibus D
obruentur: puella, quia non clamauit,
cum eſſet in ciuitate: vir, quia humi-
liauit vxorem proximi ſui. & auferes
malum de medio tui. * Sin autem in 25
agro repererit vir puellam, quæ de-
ſponſata eſt, & apprehendens concu-
buerit cum ea, ipſe morietur ſolus:
* puella nihil patietur, nec eſt rea mor- 26
tis: quoniam ſicut latro conſurgit con-
tra fratrem ſuum, & occidit animam
eius, ita & puella perpeſſa eſt. * ſola 27
erat in agro: clamauit, & nullus affuit
qui liberaret eam. * [a] Si inuenerit vir 28
puellam virginem, quæ non habet
ſponſum, & apprehendens concubu-
erit cum illa, & res ad iudicium vene-
rit: * dabit qui dormiuit cum ea, patri 29
puellæ quinquaginta ſiclos argenti, &
habebit eam vxorem, quia humiliauit
illam: non poterit dimittere eam cun-
ctis diebus vitæ ſuæ. * Non accipiet 30
homo vxorem patris ſui, nec reuelabit
operimentum eius.

23

b) Erga populum: arcendi & admittendi,

1 A NOn intrabit eunuchus attritis vel
amputatis teſticulis & abſciſſo veretro,
eccleſiam Domini. * Non ingredietur 2
mamzer, hoc eſt, de ſcorto natus, in
eccleſiam Domini, vſque ad decimam
generationem. * [b] Ammonites & Moa- 3
bites etiam poſt decimam generatio-
nem non intrabunt eccleſiam Domini,
in æternum: * quia noluerunt vobis 4
occurrere cum pane & aqua in via
quando egreſſi eſtis de Ægypto: &
quia conduxerunt contra te Balaam
filium Beor de Meſopotamia Syriæ,
vt malediceret tibi: * & noluit Domi- 5
nus Deus tuus audire Balaam, vertitq.
maledictionem eius in benedictionem B
tuam, eo quòd diligeret te. * Non fa- 6
cies cum eis pacem, nec quæras eis
bona cunctis diebus vitæ tuæ in ſem-
piternum. * Non abominaberis Idu- 7
mæum, quia frater tuus eſt: nec Ægy-
ptium, quia aduena fuiſti in terra eius.
* Qui nati fuerint ex eis, tertia gene- 8
ratione intrabunt in eccleſiam Domini.

mundit[ies] caſtroru[m]

9 * Quando egreſſus fueris aduerſus
hoſtes tuos in pugnam, cuſtodies te
10 ab omni re mala. * Si fuerit inter vos
homo, qui nocturno pollutus ſit ſom-
11 nio, egredietur extra caſtra, * & non
reuertetur, priuſquam ad veſperam la-
uetur aqua: & poſt ſolis occaſum re-
12 gredietur in caſtra. * Habebis locum
extra caſtra, ad quem egrediaris ad
13 requiſita naturæ, * gerens paxillum in
C balteo. cumq. ſederis, fodies per cir-
14 cuitum, & egeſta humo operies * quo
releuatus es (Dominus enim Deus tuus
ambulat in medio caſtrorum, vt eruat
te, & tradat tibi inimicos tuos) & ſint
caſtra tua ſancta, & nihil in eis appa-
reat fœditatis ne derelinquat te.

varia ma[n]data: de ſeru[o] fugitiu[o]

15 * Non trades ſeruum domino ſuo,
16 qui ad te confugerit. * habitabit te-
cum in loco, qui ei placuerit, & in vna
vrbium tuarum requieſcet: ne contri-
17 ſtes eum. * Non erit meretrix de filia- ſcortis,
bus Iſrael, nec ſcortator de filijs Iſrael.
18 * Non offeres mercedem proſtibuli, nec vſura,
pretium canis in domo Domini Dei tui,
quidquid illud eſt quod voueris: quia
abominatio eſt vtrumque apud Do-
19 minum Deum tuum. * Non fœnerabis
D fratri tuo ad vſuram pecuniam, nec fru-
20 ges, nec quamlibet aliam rem: * ſed
alieno. Fratri autem tuo abſque vſura
id, quo indiget, commodabis: vt bene-
dicat tibi Dominus Deus tuus in omni
opere tuo in Terra, ad quam ingre-
21 diéris poſſidendam. * Cum votum vo- votis,
ueris Domino Deo tuo, non tardabis
reddere: quia requiret illud Dominus
Deus tuus. & ſi moratus fueris, repu-
22 tabitur tibi in peccatum. * Si nolueris
23 polliceri, abſque peccato eris. * Quod
autem ſemel egreſſum eſt de labijs
tuis, obſeruabis, & facies ſicut pro-
miſiſti Domino Deo tuo, & propria
24 voluntate & ore tuo locutus es. * In- fame ſedand[a]
greſſus vineam proximi tui, comede
vuas quantum tibi placuerit: foras au-
25 tem ne efferas tecum. * Si intraueris
in ſegetem amici tui, franges ſpicas,
& manu conteres: falce autem non

24

1 A metes. SI [c] acceperit homo vxorem, vxore d[imissa],
& habuerit eam, & non inuenerit gra-
tiam ante oculos eius propter aliquam
fœditatem: ſcribet libellum repudij, &
dabit in manu illius, & dimittet eam
2 de domo ſua. * Cumq. egreſſa alte-

---

[a] Exo. 22. c. 16. — [b] Neh. 13. a. 1. Num. 22. a. 5. — [c] Matt. 5. e. 31. 19. a. 7. Marc. 10. a. 4.

rum maritum duxerit, * & ille quoque 3
oderit eam, dederitq. ei libellum re-
pudij, & dimiſerit de domo ſua, vel
certe mortuus fuerit: * non poterit 4
prior maritus recipere eam in vxorem:
quia polluta eſt, & abominabilis facta
eſt coram Domino: ne peccare facias
Terram tuam, quam Dominus Deus
de nouo marito, tuus tradiderit tibi poſſidendam. *Cum 5
acceperit homo nuper vxorem, non B
procedet ad bellum, nec ei quippiam
neceſſitatis iniungetur publicæ, ſed va-
cabit abſque culpa domi ſuæ, vt vno
mola, anno lætetur cum vxore ſua. * Non 6
accipies loco pignoris inferiorem, &
ſuperiorem molam: quia animam ſuam
plagiario, oppoſuit tibi. * Si deprehenſus fuerit 7
homo ſolicitans fratrem ſuum de filijs
Iſrael, & vendito eo acceperit pretium,
interficietur, & auferes malum de me-
lepra, dio tui. * Obſerua diligenter ne in- 8
curras plagam lepræ, ſed facies quæ-
cumque docuerint te ſacerdotes Leui-
pignore, tici generis iuxta id, quod præcepi eis,
& imple ſolicite. * [a]Mementote quæ 9
fecerit Dominus Deus veſter Mariæ
in via cum egrederemini de Ægypto.
*Cum repetes a proximo tuo rem ali- 10
quam, quam debet tibi, non ingre- C
diéris domum eius vt pignus auferas:
*ſed ſtabis foris, & ille tibi proferet 11
quod habuerit. * ſin autem pauper 12
eſt, non pernoctabit apud te pignus,
*ſed ſtatim reddes ei ante ſolis occa- 13
ſum: vt dormiens in veſtimento ſuo,
benedicat tibi, & habeas iuſtitiam co-
mercede pauperis, ram Domino Deo tuo. * [b]Non negabis 14
mercedem indigentis, & pauperis fra-
tris tui, ſiue aduenæ, qui tecum mora-
tur in terra, & intra portas tuas eſt:
*ſed eadem die reddes ei pretium la- 15
boris ſui ante ſolis occaſum, quia pau-
per eſt, & ex eo ſuſtentat animam
ſuam: ne clamet contra te ad Domi-
num, & reputetur tibi in peccatum.
iudicio, * [c]Non occidentur patres pro filijs, 16
nec filij pro patribus, ſed vnuſquiſque
pro peccato ſuo morietur. * Non per- 17
uertes iudicium aduenæ & pupilli, nec D
auferes pignoris loco viduæ veſtimen-
tum. * Memento quòd ſeruieris in 18
Ægypto, & eruerit te Dominus Deus
tuus inde. Idcirco præcipio tibi vt fa-
meſſe, cias hanc rem. * Quando meſſueris 19
ſegetem in agro tuo, & oblitus mani-
pulum reliqueris, non reuertéris vt
tollas illum: ſed aduenam, & pupil-
lum, & viduam auferre patiéris, vt
benedicat tibi Dominus Deus tuus in
20 omni opere manuum tuarum. * Si
fruges collegeris oliuarum, quidquid
remanſerit in arboribus, non reuer-
téris vt colligas: ſed relinques aduenæ,
21 pupillo, ac viduæ. * Si vindemiaueris
vineam tuam, non colliges remanentes
racemos, ſed cedent in vſus aduenæ,
22 pupilli, ac viduæ. * Memento quòd &
25 tu ſeruieris in Ægypto, & idcirco præ-
1 cipio tibi vt facias hanc rem. SI fuerit de iudicibus & reis,
A cauſa inter aliquos, & interpellauerint
iudices: quem iuſtum eſſe perſpexerint,
illi iuſtitiæ palmam dabunt: quem im-
2 pium, condemnabunt impietatis. * Sin
autem eum, qui peccauit, dignum vi-
derint plagis: proſternent, & coram ſe
facient verberari. Pro menſura peccati
3 erit & plagarum modus: * ita dum-
taxat, [d]vt quadragenarium numerum
non excedant: ne fœdè laceratus ante
4 oculos tuos abeat frater tuus. * [e]Non boue tritu-rante,
ligabis os bouis terentis in area fruges
5 tuas. * [f]Quando habitauerint fratres
ſimul, & vnus ex eis abſque liberis
mortuus fuerit, vxor defuncti non nu-
bet alteri: ſed accipiet eam frater eius,
6 & ſuſcitabit ſemen fratris ſui: * & pri- leuiratus matrimonio,
B mogenitum ex ea filium nomine illius
appellabit, vt non deleatur nomen eius
7 ex Iſrael. * Sin autem noluerit acci-
pere vxorem fratris ſui, quæ ei lege
debetur, perget mulier ad portam ci-
uitatis, & interpellabit maiores natu,
dicetque: [g]Non vult frater viri mei ſu-
ſcitare nomen fratris ſui in Iſrael: nec
8 me in coniugem ſumere. * Statimq.
accerſiri eum facient, & interrogabunt.
Si reſponderit: Nolo eam vxorem ac-
9 cipere: * accedet mulier ad eum co-
ram ſenioribus, & tollet calceamen-
tum de pede eius, ſpuetq. in faciem
C illius, & dicet: Sic fiet homini, qui
10 non ædificat domum fratris ſui. * Et
vocabitur nomen illius in Iſrael, Do-
11 mus diſcalceati. * Si habuerint inter apprehen-ſione ve-rendorum,
ſe iurgium viri duo, & vnus contra
alterum rixari cœperit, volensq. vxor
alterius eruere virum ſuum de manu
fortioris, miſeritq. manum, & appre-

[a] Nu. 12. c. 10. — [b] Leu. 19. c. 13. Tob. 4. c. 15. — [c] 4. Reg. 14. b. 6. 2. Par. 25. a. 4. Ezec. 18. e. 20. — [d] 2. Cor. 11. f. 24. — [e] 1. Cor. 9. b. 9. 1. Tim. 5. c. 18. — [f] Mat. 22. c. 24. Mar. 12. b. 19. Luc. 20. e. 28. — [g] Ruth 4. b. 7.

henderit verenda eius: * abſcides ma- 12
num illius, nec flecteris ſuper eam
de pondere;
vlla miſericordia. * Non habebis in 13
ſacculo diuerſa pondera, maius & mi-
nus: * nec erit in domo tua modius 14
maior & minor. * pondus habebis 15
iuſtum & verum, & modius æqualis
& verus erit tibi: vt multo viuas tem-
pore ſuper Terram, quam Dominus
Deus tuus dederit tibi. * abominatur 16
enim Dominus tuus eum, qui facit D
hæc, & auerſatur omnem iniuſtitiam.
Amalec delendus,
*[a] Memento quæ fecerit tibi Ama- 17
lec in via quando egrediebaris ex
Ægypto: * quomodo occurrerit tibi: 18
& extremos agminis tui, qui laſſi reſi-
debant, ceciderit, quando tu eras fame
& labore confectus, & non timuerit
Deum. * Cum ergo Dominus Deus 19
tuus dederit tibi requiem, & ſubie-
cerit cunctas per circuitum nationes
in Terra, quam tibi pollicitus eſt: de-
lebis nomen eius ſub cælo. Caue ne
obliuiſcaris.

26

offerendæ primitiæ,
CVmq. intraueris Terram, quam 1 A
Dominus Deus tuus tibi daturus eſt
poſſidendam, & obtinueris eam, atque
habitaueris in ea: * tolles de cunctis 2
frugibus tuis primitias, & pones in
cartallo, pergeſq. ad locum, quem Do-
minus Deus tuus elegerit, vt ibi in-
uocetur nomen eius: * accedeſq. ad 3
ſacerdotem, qui fuerit in diebus illis,
& dices ad eum: Profiteor hodie co-
ram Domino Deo tuo, quòd ingreſſus
ſum in Terram, pro qua iurauit pa-
tribus noſtris, vt daret eam nobis.
* Suſcipienſq. ſacerdos cartallum de 4
manu tua, ponet ante altare Domini
Dei tui: * & loquéris in conſpectu 5
Domini Dei tui: Syrus perſequebatur
patrem meum, qui deſcendit in Ægy-
ptum, & ibi peregrinatus eſt in pau-
ciſſimo numero: creuitq. in gentem
magnam ac robuſtam & infinitæ mul- B
titudinis. * Afflixeruntq. nos Ægyptij, 6
& perſecuti ſunt imponentes onera
grauiſſima: * & clamauimus ad Do- 7
minum Deum patrum noſtrorum: qui
exaudiuit nos, & reſpexit humilitatem
noſtram, & laborem, atque anguſtiam:
* & eduxit nos de Ægypto in manu 8
forti, & brachio extento, in ingenti
pauore, in ſignis atque portentis: * & 9
introduxit ad locum iſtum, & tradidit
nobis Terram lacte & melle manan-
10 tem. * Et idcirco nunc offero primi-
tias frugum Terræ, quam Dominus
dedit mihi. Et dimittes eas in con-
ſpectu Domini Dei tui, & adorato Do-
11 mino Deo tuo. * Et epulaberis in om-
nibus bonis, quæ Dominus Deus tuus
dederit tibi, & domui tuæ, tu & Le-
uites, & aduena qui tecum eſt.
12 * Quando compleueris decimam & decim…
C cunctarum frugum tuarum, anno de-
cimarum tertio dabis Leuitæ, & ad-
uenæ, & pupillo & viduæ, vt come-
dant intra portas tuas, & ſaturentur:
13 * loquerisq. in conſpectu Domini Dei
tui: Abſtuli quod ſanctificatum eſt de
domo mea, & [b] dedi illud Leuitæ &
aduenæ, & pupillo ac viduæ, ſicut iuſ-
ſiſti mihi: non præteriui mandata tua,
14 nec ſum oblitus imperij tui. * Non
comedi ex eis in luctu meo, nec ſepa-
raui ea in qualibet immunditia, nec
expendi ex his quidquam in re fune-
bri. Obediui voci Domini Dei mei, &
15 feci omnia ſicut præcepiſti mihi. *[c] Re-
ſpice de ſanctuario tuo, & de excelſo
cælorum habitaculo, & benedic populo
tuo Iſrael, & Terræ, quam dediſti no-
D bis, ſicut iuraſti patribus noſtris, terræ
lacte & melle mananti.
16 * Hodie Dominus Deus tuus præ- concluſio
cepit tibi vt facias mandata hæc atque
iudicia: & cuſtodias & impleas ex toto
17 corde tuo, & ex tota anima tua. * Do-
minum elegiſti hodie, vt ſit tibi Deus,
& ambules in vijs eius, & cuſtodias
ceremonias illius, & mandata atque
18 iudicia, & obedias eius imperio. *[d] &
Dominus elegit te hodie vt ſis ei po-
pulus peculiaris, ſicut locutus eſt tibi,
19 & cuſtodias omnia præcepta illius: * &
faciat te excelſiorem cunctis gentibus
quas creauit, in laudem, & nomen, &
gloriam ſuam: vt ſis populus ſanctus
Domini Dei tui, ſicut locutus eſt.

3. Inculcatio legis.

27

a) Poſt tranſitum Iordanis;
1 A PRæcepit autem Moyſes & ſenio-
res Iſrael, populo dicentes: Cuſtodite
omne mandatum quod præcipio vo-
2 bis hodie. * Cumq. tranſieritis Iorda- lex lapidibus inſcribenda,
nem in Terram, quam Dominus Deus
tuus dabit tibi, eriges ingentes lapi-
3 des, & calce leuigabis eos, * vt poſſis

[a] Exo. 17. c. 8. — [b] Sup. 14. d. 29. — [c] Iſa. 63. d. 15. Baruc. 2. c. 16. — [d] Sup. 7. a. 6.

in eis ſcribere omnia verba legis huius,
Iordane tranſmiſſo: vt introeas Ter-
ram, quam Dominus Deus tuus dabit
tibi, terram lacte & melle manantem,
ſicut iurauit patribus tuis. * Quando 4
ergo tranſieritis Iordanem, erigite la-
pides, quos ego hodie præcipio vobis
in monte Hebal, & leuigabis eos calce:
* & [a] ædificabis ibi altare Domino Deo 5
tuo de lapidibus, quos ferrum non te- B
tigit, * & de ſaxis informibus & im- 6
politis: & offeres ſuper eo holocauſta
Domino Deo tuo, * & immolabis ho- 7
ſtias pacificas, comedesq. ibi, & epu-
laberis coram Domino Deo tuo. * Et 8
ſcribes ſuper lapides omnia verba legis
huius plane & lucide.

maledictiones pronunciandæ.

* Dixeruntq. Moyſes & ſacerdotes 9
Leuitici generis ad omnem Iſraelem:
Attende, & audi Iſrael: Hodie factus
es populus Domini Dei tui: * audies 10
vocem eius, & facies mandata atque
iuſtitias, quas ego præcipio tibi. * Præ- 11
cepitq. Moyſes populo in die illo, di-
cens: * Hi ſtabunt ad benedicendum 12
populo ſuper montem Garizim, Ior-
dane tranſmiſſo: Simeon, Leui, Iudas,
Iſſachar, Ioſeph, & Beniamin. * Et e 13
regione iſti ſtabunt ad maledicendum C
in monte Hebal: Ruben, Gad, & Aſer,
& Zabulon, Dan & Nephthali. * [b] Et 14
pronunciabunt Leuitæ, dicentq. ad om-
nes viros Iſrael excelſa voce: * Male- 15
dictus homo, qui facit ſculptile & con-
flatile, abominationem Domini, opus
manuum artificum, ponetq. illud in
abſcondito. & reſpondebit omnis po-
pulus, & dicet: Amen. * Maledictus 16
qui non honorat patrem ſuum, & ma-
trem. & dicet omnis populus: Amen.
* Maledictus qui transfert terminos 17
proximi ſui. & dicet omnis populus:
Amen. * Maledictus qui errare facit 18
cæcum in itinere. & dicet omnis po-
pulus: Amen. * Maledictus qui per- 19
uertit iudicium aduenæ, pupilli & vi-
duæ. & dicet omnis populus: Amen.
* Maledictus qui dormit cum vxore 20
patris ſui, & reuelat operimentum le- D
ctuli eius. & dicet omnis populus:
Amen. * Maledictus qui dormit cum 21
omni iumento. & dicet omnis popu-
lus: Amen. * Maledictus qui dormit 22
cum ſorore ſua, filia patris ſui, vel
matris ſuæ. & dicet omnis populus:
23 Amen. * Maledictus qui dormit cum
ſocru ſua. & dicet omnis populus:
24 Amen. * Maledictus qui clam percuſ-
ſerit proximum ſuum. & dicet omnis
25 populus: Amen. * Maledictus qui ac-
cipit munera, vt percutiat animam ſan-
guinis innocentis. & dicet omnis po-
26 pulus: Amen. * Maledictus qui non
permanet in ſermonibus legis huius,
nec eos opere perficit. & dicet omnis
populus: Amen.

b) Ante tranſitum. a) Promiſſiones: benedictionum,

28
1 A SI autem audieris vocem Domini
Dei tui, vt facias atque cuſtodias om-
nia mandata eius, quæ ego præcipio
tibi hodie, faciet te Dominus Deus
tuus excelſiorem cunctis gentibus, quæ
2 verſantur in terra. * Venientq. ſuper
te vniuerſæ benedictiones iſtæ, & ap-
prehendent te: ſi tamen præcepta eius
3 audieris. * Benedictus tu in ciuitate, &
4 benedictus in agro. * Benedictus fru-
ctus ventris tui, & fructus terræ tuæ,
fructusq. iumentorum tuorum, greges
armentorum tuorum, & caulæ ouium
5 tuarum. * Benedicta horrea tua, &
6 benedictæ reliquiæ tuæ. * Benedictus
7 eris tu ingrediens & egrediens. * Da-
bit Dominus inimicos tuos, qui con-
ſurgunt aduerſum te, corruentes in
conſpectu tuo: per vnam viam venient
contra te, & per ſeptem fugient a facie
8 tua. * Emittet Dominus benedictio-
nem ſuper cellaria tua, & ſuper omnia
opera manuum tuarum: benedicetq.
9 tibi in terra, quam acceperis. * Suſci-
tabit te Dominus ſibi in populum ſan-
ctum, ſicut iurauit tibi: ſi cuſtodieris
mandata Domini Dei tui, & ambula-
10 ueris in vijs eius. * Videbuntq. omnes
terrarum populi quòd nomen Domini
B inuocatum ſit ſuper te, & timebunt te.
11 * Abundare te faciet Dominus omni-
bus bonis, fructu vteri tui, & fructu
iumentorum tuorum, fructu terræ tuæ,
quam iurauit Dominus patribus tuis
12 vt daret tibi. * Aperiet Dominus the-
ſaurum ſuum optimum, cælum, vt tri-
buat pluuiam terræ tuæ in tempore
ſuo: benedicetq. cunctis operibus ma-
nuum tuarum. Et fœnerabis genti-
bus multis, & ipſe a nullo fœnus ac-
13 cipies. * Conſtituet te Dominus in
caput, & non in caudam: & eris ſem-

[a] Exo. 20. d. 25. Ioſ. 8. f. 31. — [b] Dan. 9. c. 11.

per ſupra, & non ſubter: ſi tamen au-
dieris mandata Domini Dei tui quæ
ego præcipio tibi hodie, & cuſtodieris
& feceris, * ac non declinaueris ab eis 14
nec ad dexteram, nec ad ſiniſtram, nec
ſecutus fueris deos alienos, neque co-
lueris eos.
& maledictionum
*[a]Quòd ſi audire nolueris vocem 15
Domini Dei tui, vt cuſtodias, & facias
omnia mandata eius & ceremonias,
quas ego præcipio tibi hodie, venient
ſuper te omnes maledictiones iſtæ, &
apprehendent te. * Maledictus eris in 16
ciuitate, maledictus in agro. * Male- 17
dictum horreum tuum, & maledictæ
reliquiæ tuæ. * Maledictus fructus ven- 18
tris tui, & fructus terræ tuæ, armenta
boum tuorum, & greges ouium tua-
rum. * Maledictus eris ingrediens, & 19
maledictus egrediens. * Mittet Domi- 20
nus ſuper te famem & eſuriem, & in-
crepationem in omnia opera tua, quæ
tu facies: donec conterat te, & perdat C
velociter, propter adinuentiones tuas
peſſimas in quibus reliquiſti me. * Ad- 21
iungat tibi Dominus peſtilentiam, do-
nec conſumat te de terra, ad quam
ingredieris poſſidendam. * Percutiat 22
te Dominus egeſtate, febri & frigore,
ardore & æſtu, & aere corrupto ac
rubigine, & perſequatur donec pereas.
* Sit cælum, quod ſupra te eſt, æneum: 23
& terra, quam calcas, ferrea. * Det Do- 24
minus imbrem terræ tuæ puluerem,
& de cælo deſcendat ſuper te cinis,
donec conteraris. * Tradat te Domi- 25
nus corruentem ante hoſtes tuos. per
vnam viam egrediaris contra eos, &
per ſeptem fugias, & diſpergaris per
omnia regna terræ. * ſitq. cadauer 26
tuum in eſcam cunctis volatilibus cæli,
& beſtijs terræ, & non ſit qui abigat.
* Percutiat te Dominus vlcere Ægypti, 27
& partem corporis, per quam ſtercora
egeruntur, ſcabie quoque & prurigine:
ita vt curari nequeas. * Percutiat te 28
Dominus amentia & cæcitate ac fu-
rore mentis, * & palpes in meridie 29
ſicut palpare ſolet cæcus in tenebris,
& non dirigas vias tuas. Omniq. tem-
pore calumniam ſuſtineas, & oppri-
maris violentia, nec habeas qui libe-
ret te. * Vxorem accipias, & alius dor- 30
miat cum ea. Domum ædifices, & non
habites in ea. Plantes vineam, & non

31 vindemies eam. * Bos tuus immoletur multiplicium,
coram te, & non comedas ex eo. Aſi-
D nus tuus rapiatur in conſpectu tuo, &
non reddatur tibi. Oues tuæ dentur
inimicis tuis, & non ſit qui te adiuuet.
32 * Filij tui & filiæ tuæ tradantur alteri
populo, videntibus oculis tuis, & de-
ficientibus ad conſpectum eorum tota
die, & non ſit fortitudo in manu tua.
33 * Fructus terræ tuæ, & omnes labores
tuos comedat populus, quem ignoras:
& ſis ſemper calumniam ſuſtinens, &
34 oppreſſus cunctis diebus, * & ſtupens
ad terrorem eorum quæ videbunt oculi
35 tui. * Percutiat te Dominus vlcere peſ-
ſimo in genibus & in ſuris, ſanariq.
non poſſis a planta pedis vſque ad ver-
36 ticem tuum. * Ducet te Dominus, &
regem tuum, quem conſtitueris ſuper
te, in gentem, quam ignoras tu & pa-
tres tui: & ſeruies ibi dijs alienis, ligno
37 & lapidi. * Et eris perditus in prouer-
bium ac fabulam omnibus populis, ad
38 quos te introduxerit Dominus. * [b]Se-
mentem multam iacies in terram, &
modicum congregabis: quia locuſtæ
39 deuorabunt omnia. * Vineam planta-
bis, & fodies: & vinum non bibes, nec
colliges ex ea quippiam: quoniam va-
40 ſtabitur vermibus. * Oliuas habebis
in omnibus terminis tuis, & non vn-
geris oleo: quia defluent, & peribunt.
41 * Filios generabis & filias, & non fru-
eris eis: quoniam ducentur in capti-
42 uitatem. * Omnes arbores tuas &
E fruges terræ tuæ rubigo conſumet.
43 * Aduena, qui tecum verſatur in terra,
aſcendet ſuper te, eritq. ſublimior: tu
44 autem deſcendes, & eris inferior. * Ipſe
fœnerabit tibi, & tu non fœnerabis ei.
Ipſe erit in caput, & tu eris in cau-
45 dam. * Et venient ſuper te omnes
maledictiones iſtæ, & perſequentes ap-
prehendent te, donec intereas: quia
non audiſti vocem Domini Dei tui,
nec ſeruaſti mandata eius & ceremo-
46 nias, quas præcepit tibi. * Et erunt in
te ſigna atque prodigia, & in ſemine
47 tuo vſque in ſempiternum: * eo quòd
non ſeruieris Domino Deo tuo in gau-
dio, cordiſq. lætitia, propter rerum
48 omnium abundantiam: * ſeruies ini-
mico tuo, quem immittet tibi Domi-
nus, in fame, & ſiti, & nuditate, &
omni penuria: & ponet iugum fer-

[a] Leu. 26. b. 14. Thren. 2. f. 17. Malach. 2. a. 2. Baruc. 1. d. 20. — [b] Mich. 6. d. 15. Aggæi 1. b. 6.

grauissinarum.

reum super ceruicem tuam, donec te
conterat. * Adducet Dominus super 49
te Gentem de longinquo, & de ex-
tremis terræ finibus in similitudinem
aquilæ volantis cum impetu: cuius
linguam intelligere non possis: * Gen- 50
tem procacissimam, quæ non deferat
seni, nec misereatur paruuli, * & de- 51
uoret fructum iumentorum tuorum,
ac fruges Terræ tuæ: donec intereas,
& non relinquat tibi triticum, vinum,
& oleum, armenta boum, & greges
ouium: donec te disperdat, * & con- 52
terat in cunctis vrbibus tuis, & destru-
antur muri tui firmi atque sublimes,
in quibus habebas fiduciam in omni
Terra tua. Obsideberis intra portas tuas
in omni Terra tua, quam dabit tibi F
Dominus Deus tuus: * & [a]comedes 53
fructum vteri tui, & carnes filiorum
tuorum & filiarum tuarum, quas de-
derit tibi Dominus Deus tuus, in an-
gustia & vastitate qua opprimet te ho-
stis tuus. * Homo delicatus in te, & 54
luxuriosus valde, inuidebit fratri suo,
& vxori, quæ cubat in sinu suo, * ne 55
det eis de carnibus filiorum suorum,
quas comedet: eo quòd nihil aliud
habeat in obsidione & penuria, qua
vastauerint te inimici tui intra omnes
portas tuas. * Tenera mulier & deli- 56
cata, quæ super terram ingredi non
valebat, nec pedis vestigium figere
propter mollitiem & teneritudinem
nimiam, inuidebit viro suo, qui cubat
in sinu eius, super filij & filiæ car-
nibus, * & illuuie secundarum, quæ 57
egrediuntur de medio feminum eius,
& super liberis qui eadem hora nati
sunt. comedent enim eos clam propter
rerum omnium penuriam in obsidione
& vastitate, qua opprimet te inimicus
tuus intra portas tuas. * Nisi custodie- 58
ris, & feceris omnia verba legis huius,
quæ scripta sunt in hoc volumine,
& timueris nomen eius gloriosum &
terribile, hoc est, Dominum Deum
tuum: * augebit Dominus plagas tuas, 59
& plagas seminis tui, plagas magnas
& perseuerantes, infirmitates pessimas
& perpetuas. * & conuertet in te om- 60
nes afflictiones Ægypti, quas timuisti, G
& adhærebunt tibi: * Insuper & vni- 61
uersos languores, & plagas, quæ non
sunt scriptæ in volumine legis huius,
inducet Dominus super te, donec te
62 conterat: * & remanebitis pauci nu-
mero, qui prius eratis sicut astra cæli
præ multitudine, quoniam non au-
63 disti vocem Domini Dei tui. * Et
sicut ante lætatus est Dominus su-
per vos, bene vobis faciens, vosq.
multiplicans: sic lætabitur disperdens
vos atque subuertens, vt auferamini
de Terra, ad quam ingrederis possi-
64 dendam. * Disperget te Dominus in
omnes populos a summitate terræ vs-
que ad terminos eius: & seruies ibi
dijs alienis, quos & tu ignoras & pa-
65 tres tui, lignis & lapidibus. * In gen-
tibus quoque illis non quiesces, neque
erit requies vestigio pedis tui. Dabit
enim tibi Dominus ibi cor pauidum,
& deficientes oculos, & animam con-
66 sumptam mœrore: * Et erit vita tua
quasi pendens ante te. Timebis nocte
67 & die, & non credes vitæ tuæ. * Mane
dices: Quis mihi det vesperum? &
vespere: Quis mihi det mane? pro-
pter cordis tui formidinem, qua ter-
reberis, & propter ea, quæ tuis vide-
68 bis oculis. * Reducet te Dominus
classibus in Ægyptum per viam, de
qua dixit tibi vt eam amplius non
videres. Ibi venderis inimicis tuis in
seruos & ancillas, & non erit qui
emat.

29
1 A HÆc sunt verba fœderis quod præ- β) Renouatio fœderis:
cepit Dominus Moysi vt feriret cum
filijs Israel in Terra Moab: præter inscriptio,
illud fœdus, quod cum eis pepigit in
Horeb.
2 * Vocauitq. Moyses omnem Israel, enumeratio beneficiorum Dei,
& dixit ad eos: [b]Vos vidistis vniuersa,
quæ fecit Dominus coram vobis in
Terra Ægypti Pharaoni, & omnibus
seruis eius, vniuersæq. terræ illius,
3 * tentationes magnas, quas viderunt
oculi tui, signa illa, portentaq. ingen-
4 tia, * & non dedit vobis Dominus cor
intelligens, & oculos videntes, & au-
res quæ possunt audire, vsque in præ-
5 sentem diem. * [c]Adduxit vos quadra-
ginta annis per desertum: non sunt
attrita vestimenta vestra, nec calcea-
menta pedum vestrorum vetustate con-
6 sumpta sunt. * Panem non comedistis,
vinum & siceram non bibistis: vt sci-
retis quia ego sum Dominus Deus ve-

a Baruc. 2. a. 2. Thren. 4. b. 10. — b Exo. 19. a. 4. — c Sup. 8. a. 2.

ſter. * Et veniſtis ad hunc locum: 7
[a]egreſſusq. eſt Sehon rex Heſebon,
& Og rex Baſan, occurrentes nobis
ad pugnam. Et percuſſimus eos, * & 8
tulimus terram eorum, ac tradidimus B
poſſidendam Ruben & Gad, & dimi-
diæ tribui Manaſſe.

admonitio ad pactum ſeruandum,

* Cuſtodite ergo verba pacti huius, 9
& implete ea: vt intelligatis vniuerſa
quæ facitis. * Vos ſtatis hodie cuncti 10
coram Domino Deo veſtro, principes
veſtri, & tribus, ac maiores natu, at-
que doctores, omnis populus Iſrael,
* liberi & vxores veſtræ, & aduena 11
qui tecum moratur in caſtris, exce-
ptis lignorum cæſoribus, & his, qui
comportant aquas: * vt tranſeas in 12
fœdere Domini Dei tui, & in iure-
iurando quod hodie Dominus Deus
tuus percutit tecum: * vt ſuſcitet te 13
ſibi in populum, & ipſe ſit Deus tuus
ſicut locutus eſt tibi, & ſicut iura-
uit patribus tuis, Abraham, Iſaac, &
Iacob. * Nec vobis ſolis ego hoc fœ- 14
dus ferio, & hæc iuramenta confirmo,
* ſed cunctis præſentibus & abſen- 15
tibus.

minæ in fœdifragos,

* Vos enim noſtis quo modo habi- 16
tauerimus in Terra Ægypti, & quo
modo tranſierimus per medium natio- C
num, quas tranſeuntes * vidiſtis abo- 17
minationes & ſordes, id eſt, idola eo-
rum, lignum & lapidem, argentum &
aurum, quæ colebant. * Ne forte ſit 18
inter vos vir aut mulier, familia aut
tribus, cuius cor auerſum eſt hodie a
Domino Deo noſtro: vt vadat & ſer-
uiat dijs illarum Gentium: & ſit inter
vos radix germinans fel & amaritudi-
nem. * Cumq. audierit verba iura- 19
menti huius, benedicat ſibi in corde
ſuo, dicens: Pax erit mihi, & ambu-
labo in prauitate cordis mei: & abſu-
mat ebria ſitientem, * & Dominus non 20
ignoſcat ei: ſed tunc quàmmaxime
furor eius fumet, & zelus contra ho-
minem illum, & ſedeant ſuper eum
omnia maledicta, quæ ſcripta ſunt in
hoc volumine: & deleat Dominus no-
men eius ſub cælo, * & conſumat eum 21
in perditionem ex omnibus tribubus
Iſrael, iuxta maledictiones, quæ in Li-
bro legis huius ac fœderis continen-
tur. * Dicetq. ſequens generatio, & filij 22
qui naſcentur deinceps, & peregrini,
qui de longe venerint, videntes pla-
D gas Terræ illius, & infirmitates, qui-
23 bus eam afflixerit Dominus, * ſulphure,
& ſalis ardore comburens, ita vt vltra
non ſeratur, nec virens quippiam ger-
minet, in exemplum [b]ſubuerſionis So-
domæ & Gomorrhæ, Adamæ & Se-
boim, quas ſubuertit Dominus in ira
24 & furore ſuo. * Et dicent omnes Gen-
tes: [c]Quare ſic fecit Dominus Terræ
huic? quæ eſt hæc ira furoris eius
25 immenſa? * Et reſpondebunt: Quia
dereliquerunt pactum Domini, quod
pepigit cum patribus eorum, quando
26 eduxit eos de Terra Ægypti: * & ſer-
uierunt dijs alienis, & adorauerunt
eos, quos neſciebant, & quibus non
27 fuerant attributi: * idcirco iratus eſt
furor Domini contra Terram iſtam,
vt induceret ſuper eam omnia male-
dicta, quæ in hoc volumine ſcripta
28 ſunt: * & eiecit eos de terra ſua in
ira & in furore, & in indignatione
maxima, proiecitq. in terram alienam,
29 ſicut hodie comprobatur. * Abſcon-
dita, Domino Deo noſtro: quæ mani-
feſta ſunt, nobis & filijs noſtris vſque
in ſempiternum, vt faciamus vniuerſa
verba legis huius.

30

miſericordia in pœnitentes;

1 A CVm ergo venerint ſuper te omnes
ſermones iſti, benedictio, ſiue male-
dictio, quam propoſui in conſpectu
tuo: & ductus pœnitudine cordis tui
in vniuerſis gentibus, in quas diſper-
2 ſerit te Dominus Deus tuus, * & re-
uerſus fueris ad eum, & obedieris eius
imperijs, ſicut ego hodie præcipio tibi,
cum filijs tuis, in toto corde tuo, & in
3 tota anima tua: * reducet Dominus
Deus tuus captiuitatem tuam, ac mi-
ſerebitur tui, & rurſum congregabit
te de cunctis populis, in quos te ante
4 diſperſit. * Si ad cardines cæli fueris
diſſipatus, inde te retrahet Dominus
5 Deus tuus, * & [d]aſſumet, atque intro-
ducet in Terram, quam poſſederunt
patres tui, & obtinebis eam: & bene-
B dicens tibi, maioris numeri te eſſe fa-
6 ciet quàm fuerunt patres tui. * Cir-
cumcidet Dominus Deus tuus cor tu-
um, & cor ſeminis tui: vt diligas
Dominum Deum tuum in toto corde
tuo, & in tota anima tua, vt poſſis vi-
7 uere. * Omnes autem maledictiones
has conuertet ſuper inimicos tuos, &

[a] Sup. 3. a. 1. — [b] Gen. 19. e. 24. — [c] 3. Reg. 9. b. 8. Iere. 22. c. 8. — [d] 2. Mach. 1. f. 29.

eos, qui oderunt te et perſequuntur.
*Tu autem reuertéris, & audies vo- 8
cem Domini Dei tui: facieſq. vniuerſa
mandata quæ ego præcipio tibi hodie:
*& abundare te faciet Dominus Deus 9
tuus in cunctis operibus manuum tua-
rum, in ſobole vteri tui, & in fructu
iumentorum tuorum, in vbertate terræ
tuæ, & in rerum omnium largitate.
Reuertetur enim Dominus, vt gaudeat
ſuper te in omnibus bonis, ſicut ga-
uiſus eſt in patribus tuis: * ſi tamen 10
audieris vocem Domini Dei tui, & cu-
ſtodieris præcepta eius & ceremonias, C
quæ in hac lege conſcripta ſunt: &
reuertaris ad Dominum Deum tuum
in toto corde tuo, & in tota anima
tua.

mandata poſſunt

*Mandatum hoc, quod ego præ- 11
cipio tibi hodie, non ſupra te eſt, ne-
que procul poſitum, * nec in cælo 12
ſitum, vt poſſis dicere: [a]Quis noſtrum
valet ad cælum aſcendere, vt deferat
illud ad nos, & audiamus atque opere
compleamus? * Neque trans mare 13
poſitum: vt cauſeris, & dicas: Quis
ex nobis poterit transfretare mare, &
illud ad nos vſque deferre: vt poſſi-
mus audire, & facere quod præceptum
eſt? * Sed iuxta te eſt ſermo valde, 14
in ore tuo, & in corde tuo, vt facias
illum.

& debent cuſtodiri.

*Conſidera quòd hodie propoſue- 15
rim in conſpectu tuo vitam & bonum,
& econtrario mortem & malum: * vt 16
diligas Dominum Deum tuum, & am-
bules in vijs eius, & cuſtodias man-
data illius ac ceremonias atque iudicia: D
& viuas, atque multiplicet te, bene-
dicatq. tibi in Terra, ad quam ingre-
dieris poſſidendam. * Si autem auer- 17
ſum fuerit cor tuum, & audire nolu-
eris, atque errore deceptus adoraueris
deos alienos, & ſeruieris eis: * præ- 18
díco tibi hodie quòd pereas, & paruo
tempore moréris in Terra, ad quam,
Iordane tranſmiſſo, ingredieris poſſi-
dendam. * Teſtes inuoco hodie cælum 19
& terram, quòd propoſuerim vobis vi-
tam & mortem, benedictionem & ma-
ledictionem. Elige ergo vitam, vt &
tu viuas, & ſemen tuum: * & diligas 20
Dominum Deum tuum, atque obedias
voci eius, & illi adhæreas (ipſe eſt
enim vita tua, & longitudo dierum
tuorum) vt habites in Terra, pro qua
iurauit Dominus patribus tuis, Abra-
ham, Iſaac, & Iacob, vt daret eam
illis.

II. Extrema Moysis.

31
1 ABijt itaque Moyſes, & locutus eſt
A omnia verba hæc ad vniuerſum Iſrael,

a) Decreta nouiſſima.

2 *& dixit ad eos: Centum viginti an-
norum ſum hodie, non poſſum vltra
egredi, & ingredi, præſertim cum &
Dominus dixerit mihi: [b]Non tranſibis
3 Iordanem iſtum. * Dominus ergo Deus
tuus tranſibit ante te: ipſe delebit om-
nes gentes has in conſpectu tuo, &
poſſidebis eas: & Ioſue iſte tranſibit
ante te, ſicut locutus eſt Dominus.
4 *Facietq. Dominus eis [c]ſicut fecit Se-
hon & Og regibus Amorrhæorum, &
5 terræ eorum, delebitq. eos. * [d]Cum
ergo & hos tradiderit vobis, ſimiliter
6 facietis eis ſicut præcepi vobis. * Vi-
B riliter agite, & confortamini: nolite
timere, nec paueatis ad conſpectum
eorum: quia Dominus Deus tuus ipſe
eſt ductor tuus, & non dimittet, nec
7 derelinquet te. * Vocauitq. Moyſes
Ioſue, & dixit ei coram omni Iſrael:
[e]Confortare, & eſto robuſtus: tu enim
introduces populum iſtum in Terram,
quam daturum ſe patribus eorum iu-
rauit Dominus, & tu eam ſorte diui-
8 des. * Et Dominus qui ductor eſt ve-
ſter, ipſe erit tecum: non dimittet,
nec derelinquet te: noli timere, nec
paueas.

α) De ſucceſſore & lege:

Ioſue conſtituitur dux,

9 *Scripſit itaque Moyſes legem hanc,
& tradidit eam ſacerdotibus filijs Leui,
qui portabant arcam fœderis Domini,
10 & cunctis ſenioribus Iſrael. * Præce-
C pitq. eis, dicens: Poſt ſeptem annos,
anno remiſſionis, in ſollemnitate taber-
11 naculorum, * conuenientibus cunctis
ex Iſrael, vt appareant in conſpectu
Domini Dei tui in loco, quem elege-
rit Dominus, leges verba legis huius
coram omni Iſrael, audientibus eis,
12 *& in vnum omni populo congre-
gato, tam viris quàm mulieribus, par-
uulis, & aduenis, qui ſunt intra por-
tas tuas: vt audientes diſcant, & timeant

lex traditur legenda.

---

[a] Rom. 10. b. 6. — [b] Sup. 3. d. 27. Num. 27. c. 13. — [c] Num. 21. e. 24. — [d] Sup. 7. a. 2. — [e] Ioſ. 1. b. 6. 3. Reg. 2. a. 2.

Dominum Deum veſtrum, & cuſtodi-
ant, impleantq. omnes ſermones legis
huius. * filij quoque eorum qui nunc 13
ignorant; vt audire poſſint, & timeant
Dominum Deum ſuum cunctis diebus
quibus verſantur in Terra, ad quam
vos, Iordane tranſmiſſo, pergitis ob-
tinendam.

β) De cantico: præcepta Domini,

* Et ait Dominus ad Moyſen: Ecce 14
prope ſunt dies mortis tuæ: voca Io- D
ſue, & ſtate in tabernaculo teſtimonij,
vt præcipiam ei. Abierunt ergo Moy-
ſes & Ioſue, & ſteterunt in taberna-
culo teſtimonij: * apparuitq. Dominus 15
ibi in columna nubis, quæ ſtetit in
introitu tabernaculi. * Dixitq. Domi- 16
nus ad Moyſen: Ecce tu dormies cum
patribus tuis, & populus iſte conſur-
gens fornicabitur poſt deos alienos in
Terra, ad quam ingreditur vt habitet
in ea: ibi derelinquet me, & irritum
faciet fœdus, quod pepigi cum eo.
* Et iraſcetur furor meus contra eum 17
in die illo: & derelinquam eum, &
abſcondam faciem meam ab eo, & erit
in deuorationem: inuenient eum om-
nia mala & afflictiones, ita vt dicat in
illo die: Vere quia non eſt Deus me-
cum, inuenerunt me hæc mala. * Ego 18
autem abſcondam, & celabo faciem E
meam in die illo propter omnia mala,
quæ fecit, quia ſecutus eſt deos alie-
nos. * Nunc itaque ſcribite vobis can- 19
ticum iſtud, & docete filios Iſrael: vt
memoriter teneant, & ore decantent,
& ſit mihi carmen iſtud pro teſtimonio
inter filios Iſrael. * Introducam enim 20
eum in Terram, pro qua iuraui patri-
bus eius, lacte & melle manantem.
Cumq. comederint, & ſaturati, craſſiq.
fuerint, auertentur ad deos alienos, &
ſeruient eis: detrahentq. mihi, & irri-
tum facient pactum meum. * Poſt- 21
quam inuenerint eum mala multa &
afflictiones, reſpondebit ei canticum
iſtud pro teſtimonio, quod nulla de- F
lebit obliuio ex ore ſeminis ſui. Scio
enim cogitationes eius, quæ facturus
ſit hodie, antequam introducam eum
in Terram, quam ei pollicitus ſum.
* Scripſit ergo Moyſes canticum, & 22
docuit filios Iſrael. * Præcepitq. Do- 23
minus Ioſue filio Nun, & ait: Confor-
tare, & eſto robuſtus: tu enim intro-
duces filios Iſrael in Terram, quam
pollicitus ſum, & ego ero tecum.

iuſſa Moyſis;

24 * Poſtquam ergo ſcripſit Moyſes
verba legis huius in volumine, atque
25 compleuit: * præcepit Leuitis, qui
portabant arcam fœderis Domini, di-
26 cens: * Tollite librum iſtum, & po-
G nite eum in latere arcæ fœderis Do-
mini Dei veſtri: vt ſit ibi contra te in
27 teſtimonium. * Ego enim ſcio conten-
tionem tuam, & ceruicem tuam du-
riſſimam. Adhuc viuente me & ingre-
diente vobiſcum, ſemper contentioſe
egiſtis contra Dominum: quanto ma-
28 gis cum mortuus fuero? * Congregate
ad me omnes maiores natu per tribus
veſtras, atque doctores, & loquar au-
dientibus eis ſermones iſtos, & in-
uocabo contra eos cælum & terram.
29 * Noui enim quòd poſt mortem meam
inique agetis, & declinabitis cito de
via, quam præcepi vobis: & occur-
rent vobis mala in extremo tempore,
quando feceritis malum in conſpectu
Domini, vt irritetis eum per opera
30 manuum veſtrarum. * Locutus eſt ergo
Moyſes, audiente vniuerſo cœtu Iſrael,
verba carminis huius, & ad finem
vſque compleuit.

verba cantici:

32
1 A AVdite cæli quæ loquor,
audiat terra verba oris mei.
2 * Concreſcat vt pluuia doctrina mea,
fluat vt ros eloquium meum,
quaſi imber ſuper herbam,
& quaſi ſtillæ ſuper gramina.
3 * Quia nomen Domini inuocabo:
date magnificentiam Deo noſtro.
4 * Dei perfecta ſunt opera,
& omnes viæ eius iudicia:
Deus fidelis, & abſque vlla iniquitate,
iuſtus & rectus.
5 * Peccauerunt ei, & non filij eius in
ſordibus:
generatio praua atque peruerſa.
6 * Hæccine reddis Domino
popule ſtulte & inſipiens?
numquid non ipſe eſt pater tuus, qui
poſſedit te,
& fecit, & creauit te?

beneficia Dei,

7 * [a] Memento dierum antiquorum,
cogita generationes ſingulas:
interroga patrem tuum, & annuncia-
bit tibi:
maiores tuos, & dicent tibi.

[a] Iob 8. b. 8.

*Quando diuidebat Altiſſimus gentes: 8
quando ſeparabat filios Adam, B
conſtituit terminos populorum iuxta numerum filiorum Iſrael.
*Pars autem Domini, populus eius: 9
Iacob funiculus hereditatis eius.
*Inuenit eum in terra deſerta, 10
in loco horroris, & vaſtæ ſolitudinis:
circumduxit eum, & docuit:
& cuſtodiuit quaſi pupillam oculi ſui.
*Sicut aquila prouocans ad volandum pullos ſuos, & ſuper eos volitans, 11
expandit alas ſuas, & aſſumpſit eum,
atque portauit in humeris ſuis.
*Dominus ſolus dux eius fuit: 12
& non erat cum eo Deus alienus.
*Conſtituit eum ſuper excelſam terram: 13
vt comederet fructus agrorum,
vt ſugeret mel de petra,
oleumq. de ſaxo duriſſimo.
*Butyrum de armento, & lac de ouibus 14 C
cum adipe agnorum, & arietum
filiorum Baſan: & hircos
cum medulla tritici,
& ſanguinem vuæ biberet meraciſſimum.
ingratitudo populi, *Incraſſatus eſt dilectus, & recalcitrauit: 15
incraſſatus, impinguatus, dilatatus,
dereliquit Deum factorem ſuum,
& receſſit a Deo ſalutari ſuo.
*Prouocauerunt eum in dijs alienis, 16
& in abominationibus ad iracundiam concitauerunt.
*Immolauerunt dæmonijs & non Deo, 17
dijs, quos ignorabant:
noui recentesq. venerunt,
quos non coluerunt patres eorum.
*Deum, qui te genuit dereliquiſti, 18
& oblitus es Domini creatoris tui.
vltio Domini, *Vidit Dominus, & ad iracundiam concitatus eſt: 19
quia prouocauerunt eum filij ſui & filiæ.
*Et ait: Abſcondam faciem meam ab eis, 20
& conſiderabo nouiſſima eorum:
generatio enim peruerſa eſt,
& infideles filij.
*Ipſi me prouocauerunt in eo, qui non erat Deus, 21
& irritauerunt in vanitatibus ſuis:
& [a]ego prouocabo eos in eo, qui non eſt populus,
D & in gente ſtulta irritabo illos.
22 *Ignis ſuccenſus eſt in furore meo,
& ardebit vſque ad inferni nouiſſima:
deuorabitq. terram cum germine ſuo,
& montium fundamenta comburet.
23 *Congregabo ſuper eos mala,
& ſagittas meas complebo in eis.
24 *Conſumentur fame,
& deuorabunt eos aues morſu amariſſimo:
dentes beſtiarum immittam in eos,
cum furore trahentium ſuper terram,
atque ſerpentium.
25 *Foris vaſtabit eos gladius,
& intus pauor,
iuuenem ſimul ac virginem,
lactentem cum homine ſene.
26 *Dixi: Vbinam ſunt? & miſeratio
ceſſare faciam ex hominibus memoriam eorum.
27 *Sed propter iram inimicorum diſtuli:
ne forte ſuperbirent hoſtes eorum,
& dicerent: Manus noſtra excelſa,
& non Dominus, fecit hæc omnia.
28 *Gens abſque conſilio eſt,
& ſine prudentia.
29 *[b] Vtinam ſaperent, & intelligerent,
ac nouiſſima prouiderent.
30 *Quo modo perſequatur vnus mille,
& duo fugent decem millia?
nonne ideo, quia Deus ſuus vendidit eos,
E & Dominus concluſit illos?
31 *Non enim eſt Deus noſter vt dij eorum:
& inimici noſtri ſunt iudices.
32 *De vinea Sodomorum, vinea eorum,
& de ſuburbanis Gomorrhæ:
vua eorum vua fellis,
& botri amariſſimi.
33 *Fel draconum vinum eorum,
& venenum aſpidum inſanabile.
34 *Nonne hæc condita ſunt apud me,
& ſignata in theſauris meis?
35 *[c]Mea eſt vltio, & ego retribuam
in tempore, vt labatur pes eorum:
iuxta eſt dies perditionis,
& adeſſe feſtinant tempora.
36 *Iudicabit Dominus populum ſuum,
& in ſeruis ſuis miſerebitur:

---

[a] Rom. 10. d. 19. Iere. 15. c. 14. — [b] Iere. 9. d. 12. — [c] Eccli. 28. a. 1. Rom. 12. d. 19. Heb. 10. f. 30.

videbit quòd infirmata fit manus,
& clausi quoque defecerunt, residuiq.
consumpti sunt.
* Et dicet: [a]Vbi sunt dij eorum, 37
in quibus habebant fiduciam?
* De quorum victimis comedebant 38
adipes,
& bibebant vinum libaminum:
surgant, & opitulentur vobis,
& in necessitate vos protegant. F
* Videte quòd ego sim solus, 39
& non sit alius Deus præter me:
[b]ego occidam, & ego viuere faciam:
percutiam, & ego sanabo,
[c]& non est qui de manu mea possit
eruere.
* Leuabo ad cælum manum meam, 40
& dicam: Viuo ego in æternum.
* Si acuero vt fulgur gladium meum, 41
& arripuerit iudicium manus mea:
reddam vltionem hostibus meis,
& his qui oderunt me retribuam.
* Inebriabo sagittas meas sanguine, 42
& gladius meus deuorabit carnes,
de cruore occisorum, & de captiui-
tate,
nudati inimicorum capitis.
* [d]Laudate gentes populum eius, 43
quia sanguinem seruorum suorum vl-
ciscetur:
& vindictam retribuet in hostes eo-
rum,
& propitius erit terræ populi sui.

conclusio sermonum.

* Venit ergo Moyses, & locutus est 44
omnia verba cantici huius in auribus G
populi, ipse & Iosue filius Nun. * Com- 45
pleuitq. omnes sermones istos, loquens
ad vniuersum Israel. * & dixit ad eos: 46
Ponite corda vestra in omnia verba,
quæ ego testificor vobis hodie: vt man-
detis ea filijs vestris custodire & fa-
cere, & implere vniuersa quæ scripta
sunt legis huius: * quia non incas- 47
sum præcepta sunt vobis, sed vt sin-
guli in eis viuerent: quæ facientes
longo perseueretis tempore in Terra,
ad quam, Iordane transmisso, ingredi-
mini possidendam.

b) Excessus vitæ.

* Locutusq. est Dominus ad Moy- 48
sen in eadem die, dicens: * Ascende 49
in montem istum Abarim, id est, tran-
situum, in montem Nebo, qui est in
Terra Moab contra Iericho: & vide
Terram Chanaan, quam ego tradam
filijs Israel obtinendam, & morere in

a) Præparatio: præceptum Domini,

50 monte. * Quem conscendens iungeris
populis tuis, [e]sicut mortuus est Aaron
frater tuus in monte Hor, & appositus
51 populis suis: * [f]quia præuaricati estis
contra me in medio filiorum Israel ad
Aquas contradictionis in Cades de-
serti Sin: & non sanctificastis me inter
52 filios Israel. * Econtra videbis terram,
& non ingredieris in eam, quam ego
dabo filijs Israel.

33

benedicit Moyses:

1 A HÆc est benedictio, qua benedixit
Moyses, homo Dei, filijs Israel ante
2 mortem suam. * Et ait:
Dominus de Sinai venit,
& de Seir ortus est nobis:
apparuit de monte Pharan,
& cum eo sanctorum millia.
In dextera eius ignea lex.
3 * Dilexit populos,
[g]omnes sancti in manu illius sunt:
& qui appropinquant pedibus eius,
accipient de doctrina illius.
4 * Legem præcepit nobis Moyses,
hereditatem multitudinis Iacob.
5 * Erit apud rectissimum rex,
congregatis principibus populi
cum tribubus Israel.

Ruben,

6 * Viuat Ruben, & non moriatur,
& sit paruus in numero.

Iudæ,

7 * Hæc est Iudæ benedictio:
B Audi Domine vocem Iudæ,
& ad populum suum introduc eum:
manus eius pugnabunt pro eo,
& adiutor illius contra aduersarios eius
erit.

Leui,

8 * Leui quoque ait:
Perfectio tua, & doctrina tua viro sancto
tuo,
quem probasti in tentatione,
& iudicasti ad Aquas contradictio-
nis.
9 * Qui dixit patri suo, & matri suæ:
Nescio vos;
& fratribus suis: Ignoro vos:
& nescierunt filios suos.
Hi custodierunt eloquium tuum,
& pactum tuum seruauerunt,
10 * iudicia tua ò Iacob,
& legem tuam ò Israel:

[a] Iere. 2. f. 28. — [b] 1. Reg. 2. b. 6. Tob. 13. a. 2. Sap. 16. b. 13. — [c] Iob 10. b. 7. — [d] 2. Mac. 7. b. 6. — [e] Nu. 27. c. 13. & 20. d. 26. — [f] Num. 20. b. 12. & 27. c. 14. — [g] Sap. 3. a. 1

ponent thymiama in furore tuo,
& holocauftum fuper altare tuum.
11 *Benedic Domine fortitudini eius,
& opera manuum illius fufcipe.
Percute dorfa inimicorum eius:
& qui oderunt eum, non confurgant.

Beniamin,
12 *Et Beniamin ait:
Amantiffimus Domini
habitabit confidenter in eo:
quafi in thalamo tota die morabitur,
& inter humeros illius requiefcet.

Iofeph,
13 C *Iofeph quoque ait:
De benedictione Domini terra eius,
de pomis cæli, & rore,
atque abyffo fubiacente.
14 *De pomis fructuum folis ac lunæ.
15 *de vertice antiquorum montium,
de pomis collium æternorum:
16 *& de frugibus terræ, & de plenitudine eius.
Benedictio illius, [a] qui apparuit in rubo,
veniat fuper caput Iofeph,
& fuper verticem nazaræi inter fratres fuos.
17 *Quafi primogeniti tauri pulchritudo eius,
cornua rhinocerotis cornua illius:
in ipfis ventilabit Gentes
vfque ad terminos terræ.
hæ funt multitudines Ephraim:
& hæc millia Manaffe.

Zabulon & & Iffachar,
18 *Et Zabulon ait:
Lætare Zabulon in exitu tuo,
& Iffachar in tabernaculis tuis.
19 *Populos vocabunt ad montem:
ibi immolabunt victimas iuftitiæ.
Qui inundationem maris quafi lac fugent,
& thefauros abfconditos arenarum.

Gad,
20 *Et Gad ait:
Benedictus in latitudine Gad:
quafi leo requieuit,
cepitq. brachium & verticem.
21 *Et vidit principatum fuum,
quòd in parte fua doctor effet repofitus:
qui fuit cum principibus populi,
& fecit iuftitias Domini, & iudicium fuum cum Ifrael.

Dan,
22 D *Dan quoque ait:
Dan catulus leonis,
fluet largiter de Bafan.

Nephthali,
23 *Et Nephthali dixit:
Nephthali abundantia perfruetur,
& plenus erit benedictionibus Domini:
mare & meridiem poffidebit.

Afer,
24 *Afer quoque ait:
Benedictus in filijs Afer,
fit placens fratribus fuis,
& tingat in oleo pedem fuum.
25 *Ferrum & æs calceamentum eius.
Sicut dies iuuentutis tuæ, ita & fenectus tua.
26 *Non eft Deus alius vt Deus rectiffimi:
afcenfor cæli auxiliator tuus.
Magnificentia eius difcurrunt nubes,
27 *habitaculum eius furfum,
& fubter brachia fempiterna:
eijciet a facie tua inimicum,
dicetque: Conterere.
28 *Habitabit Ifrael confidenter,
& folus. Oculus Iacob
in terra frumenti & vini,
cæliq. caligabunt rore.
29 *Beatus es tu Ifrael: quis fimilis tui
popule, qui faluaris in Domino?
fcutum auxilij tui,
& gladius gloriæ tuæ:
negabunt te inimici tui,
& tu eorum colla calcabis.

afcendit in montem.

34
1 A ASCendit [b] ergo Moyfes de campe-
ftribus Moab fuper Montem Nebo, in
verticem Phafga contra Iericho: often-
ditq. ei Dominus omnem Terram Ga-
2 laad vfque Dan, * & vniuerfum Neph-
thali, terramq. Ephraim & Manaffe, &
omnem terram Iuda vfque ad mare
3 nouiffimum, * & auftralem partem,
& latitudinem campi Iericho ciuitatis
4 palmarum vfque Segor. * Dixitq. Do-
minus ad eum: [c] Hæc eft terra, pro
B qua iuraui Abraham, Ifaac, & Iacob,
dicens: Semini tuo dabo eam. Vidifti
eam oculis tuis, & non tranfibis ad
illam.

β) Mors prophetæ: fepelitur & plangitur,

5 *Mortuusq. eft ibi Moyfes feruus
Domini, in terra Moab, iubente Do-
6 mino: * & fepeliuit eum in valle
Terræ Moab contra Phogor: & non
cognouit homo fepulchrum eius vf-
7 que in præfentem diem. * Moyfes cen-
tum & viginti annorum erat quando
mortuus eft: non caligauit oculus
8 eius, nec dentes illius moti funt. * Fle-

[a] Exod. 3. a. 2. — [b] 2. Mac. 2. a. 4. Sup. 3. d. 26. — [c] Gen. 12. b. 7. & 15. d. 18.

ueruntq. eum filij Iſrael in campe- C
ſtribus Moab triginta diebus: & com-
pleti ſunt dies planctus lugentium
Moyſen.
accipit ſucceſſorem, *Ioſue vero filius Nun repletus eſt 9
Spiritu ſapientiæ, quia Moyſes poſuit
ſuper eum manus ſuas. Et obedierunt
ei filij Iſrael, feceruntq. ſicut præcepit
Dominus Moyſi.

10 *Et non ſurrexit vltra propheta in maxime laudatur.
Iſrael ſicut Moyſes, quem noſſet Do-
11 minus facie ad faciem, * in omnibus
D ſignis atque portentis, quæ miſit per
eum, vt faceret in Terra Ægypti Pha-
raoni, & omnibus ſeruis eius, vniuer-
12 ſæq. terræ illius, * & cunctam manum
robuſtam, magnaq. mirabilia, quæ fecit
Moyſes coram vniuerſo Iſrael.

LIBER IOSVE,

HEBRAICE IEHOSVA.

I. Occupatio terræ. *1. Præparationes variæ.*

ET factum eſt poſt mor- 1 I
tem Moyſi ſerui Domini, A
vt loqueretur Dominus
ad Ioſue filium Nun, mi-
niſtrum Moyſi, & diceret
α) Mandata dantur: ſucceſſori Moyſis,
ei: * Moyſes ſeruus meus mortuus 2
eſt: ſurge, & tranſi Iordanem iſtum tu
& omnis populus tecum, in Terram,
quam ego dabo filijs Iſrael. * [a]Om- 3
nem locum, quem calcauerit veſti-
gium pedis veſtri, vobis tradam, ſicut
locutus ſum Moyſi. * A deſerto & Li- 4
bano vſque ad fluuium magnum Eu-
phraten, omnis terra Hethæorum vſ-
que ad mare magnum contra ſolis
occaſum erit terminus veſter. * Nullus 5
poterit vobis reſiſtere cunctis diebus
vitæ tuæ: [b]ſicut fui cum Moyſe, ita
ero tecum: non dimittam, nec dere-
linquam te. * [c]Confortare, & eſto ro- 6
buſtus: tu enim ſorte diuides populo B
huic Terram, pro qua iuraui patribus
ſuis, vt traderem eam illis. * Confor- 7
tare igitur, & eſto robuſtus valde:
vt cuſtodias, & facias omnem legem,
quam præcepit tibi Moyſes ſeruus
meus: ne declines ab ea ad dexteram
vel ad ſiniſtram, vt intelligas cuncta
quæ agis. * Non recedat volumen le- 8
gis huius ab ore tuo: ſed meditaberis
in eo diebus ac noctibus, vt cuſtodias
& facias omnia quæ ſcripta ſunt in
eo: tunc diriges viam tuam, & intel-
liges eam. * Ecce præcipio tibi, con- 9
fortare, & eſto robuſtus. Noli me- C
tuere, & noli timere: quoniam tecum
eſt Dominus Deus tuus in omnibus
ad quæcumque perrexeris.
principibus populi.
*Præcepitq. Ioſue principibus po- 10
puli, dicens: Tranſite per medium
caſtrorum, & imperate populo, ac di-
cite: * Præparate vobis cibaria: quo- 11
niam poſt diem tertium tranſibitis Ior-
danem, & intrabitis ad poſſidendam Ter-
ram, quam Dominus Deus veſter datu-
12 rus eſt vobis. * Rubenitis quoque &
Gaditis, & dimidiæ tribui Manaſſe ait:
13 * Mementote ſermonis, quem præcepit
vobis Moyſes famulus Domini, dicens:
Dominus Deus veſter dedit vobis re-
14 quiem, & omnem Terram. * [d]Vxores
veſtræ, & filij, ac iumenta manebunt
in Terra, quam tradidit vobis Moyſes
trans Iordanem: vos autem tranſite
armati ante fratres veſtros, omnes for-
15 tes manu, & pugnate pro eis, * donec
D det Dominus requiem fratribus veſtris
ſicut & vobis dedit, & poſſideant ipſi
quoque Terram, quam Dominus Deus
veſter daturus eſt eis: & ſic reuerte-
mini in Terram poſſeſſionis veſtræ, &
habitabitis in ea, quam vobis dedit
Moyſes famulus Domini trans Iorda-
16 nem contra ſolis ortum. * Reſponde-
runtq. ad Ioſue, atque dixerunt: Om-
nia, quæ præcepiſti nobis, faciemus:
17 & quocumque miſeris, ibimus. * Sicut
obediuimus in cunctis Moyſi, ita obe-
diemus & tibi: tantum ſit Dominus
Deus tuus tecum, ſicut fuit cum Moyſe.
18 * Qui contradixerit ori tuo, & non obe-
dierit cunctis ſermonibus, quos præ-
ceperis ei, moriatur. tu tantum con-
fortare, & viriliter age.

2 I A MIſit igitur Ioſue filius Nun de Setim β) Exploratores mittuntur:
duos viros exploratores in abſcondito:
& dixit eis: Ite, & conſiderate Terram,
vrbemq. Iericho. [e]Qui pergentes in-
greſſi ſunt domum mulieris meretri-
cis, nomine Rahab, & quieuerunt apud
2 eam. * Nunciatumq. eſt regi Iericho,
& dictum: Ecce viri ingreſſi ſunt huc
per noctem de filijs Iſrael, vt explora-
3 rent Terram. * Miſitq. rex Iericho ad
Rahab dicens: Educ viros, qui vene-

---

[a] Deut. 11. c. 24. — [b] Hebr. 13. a. 5. Inf. 3. b. 7. — [c] Deut. 31. b. 7. f. 23. 3. Reg. 2. a. 2. — [d] Num. 32. e. 26. — [e] Iac. 2. d. 25. Hebr. 11. f. 31.

runt ad te, & ingreſſi ſunt domum
tuam: exploratores quippe ſunt, &
omnem Terram conſiderare venerunt.

abſconduntur a Rahab,

*[a]Tollensq. mulier viros, abſcondit, 4
& ait: Fateor, venerunt ad me, ſed
neſciebam vnde eſſent: * cumq. porta 5
clauderetur in tenebris, & illi pariter
exierunt, neſcio quò abierunt: perſe-
quimini cito, & comprehendetis eos.
*Ipſa autem fecit aſcendere viros in 6
ſolarium domus ſuæ, operuitq. eos
ſtipula lini, quæ ibi erat. * Hi autem, 7
qui miſſi fuerant, ſecuti ſunt eos per B
viam, quæ ducit ad vadum Iordanis:
illisq. egreſſis ſtatim porta clauſa eſt.

tractant cum ea,

*Necdum obdormierant qui late- 8
bant, & ecce mulier aſcendit ad eos,
& ait: * Noui quòd Dominus tradi- 9
derit vobis Terram: etenim irruit in
nos terror veſter, & elanguerunt om-
nes habitatores Terræ. * Audiuimus 10
quòd [b]ſiccauerit Dominus aquas Ma-
ris rubri ad veſtrum introitum, quando
egreſſi eſtis ex Ægypto: [c]& quæ fe-
ceritis duobus Amorrhæorum regi-
bus, qui erant trans Iordanem: Sehon
& Og, quos interfeciſtis. * Et hæc 11
audientes pertimuimus, & elanguit
cor noſtrum, nec remanſit in nobis
ſpiritus ad introitum veſtrum: Domi-
nus enim Deus veſter ipſe eſt Deus
in cælo ſurſum, & in terra deorſum.
*[d]Nunc ergo iurate mihi per Domi- 12
num, vt quomodo ego miſericordiam
feci vobiſcum, ita & vos faciatis cum
domo patris mei: detisq. mihi verum
ſignum, * vt ſaluetis patrem meum & 13
matrem, fratres ac ſorores meas, & C
omnia quæ illorum ſunt, & eruatis
animas noſtras a morte. * Qui reſpon- 14
derunt ei: Anima noſtra ſit pro vobis
in mortem, ſi tamen non prodideris
nos. cumq. tradiderit nobis Dominus
terram, faciemus in te miſericordiam
& veritatem. * Demiſit ergo eos per 15
funem de feneſtra: domus enim eius
hærebat muro. * Dixitq. ad eos: Ad 16
montana conſcendite, ne forte occur-
rant vobis reuertentes: ibiq. latitate
tribus diebus, donec redeant, & ſic
ibitis per viam veſtram. * Qui dixe- 17
runt ad eam: Innoxij erimus a iura-
mento hoc, quo adiuraſti nos: * ſi 18
ingredientibus nobis Terram, ſignum
fuerit funiculus iſte coccineus, & liga-
ueris eum in feneſtra, per quam de-
miſiſti nos: & patrem tuum ac matrem,
D fratresq. & omnem cognationem tuam
19 congregaueris in domum tuam. * Qui
oſtium domus tuæ egreſſus fuerit, ſan-
guis ipſius erit in caput eius, & nos
erimus alieni. Cunctorum autem ſan-
guis, qui tecum in domo fuerint, re-
dundabit in caput noſtrum, ſi eos ali-
20 quis tetigerit. * Quòd ſi nos prodere
volueris, & ſermonem iſtum proferre
in medium, erimus mundi ab hoc iura-
21 mento, quo adiuraſti nos. * Et illa
reſpondit: Sicut locuti eſtis, ita fiat.
dimittensq. eos vt pergerent, appendit
funiculum coccineum in feneſtra.

narrant Ioſue.

22 *Illi vero ambulantes peruenerunt
ad montana, & manſerunt ibi tres dies,
donec reuerterentur qui fuerant per-
ſecuti: quærentes enim per omnem
23 viam, non repererunt eos. * Quibus
vrbem ingreſſis, reuerſi ſunt, & de-
ſcenderunt exploratores de monte: &,
tranſmiſſo Iordane, venerunt ad Ioſue
filium Nun, narraueruntq. ei omnia
24 quæ acciderant ſibi, * atque dixerunt:
Tradidit Dominus omnem terram hanc
in manus noſtras, & timore proſtrati
ſunt cuncti habitatores eius.

3

γ) Iordanis tranſitur: præcepta Dei & Ioſue,

1 IGitur Ioſue de nocte conſurgens
A mouit caſtra: egredientesq. de Setim,
venerunt ad Iordanem ipſe, & omnes
filij Iſrael, & morati ſunt ibi tres dies.
2 *Quibus euolutis, tranſierunt præco-
3 nes per caſtrorum medium, * & cla-
mare cœperunt: Quando videritis ar-
cam fœderis Domini Dei veſtri, &
ſacerdotes ſtirpis Leuiticæ portantes
eam, vos quoque conſurgite, & ſequi-
4 mini præcedentes: * ſitq. inter vos &
arcam ſpatium cubitorum duum mil-
lium: vt procul videre poſſitis, & noſſe
per quam viam ingrediamini: quia
B prius non ambulaſtis per eam: & ca-
5 uete ne appropinquetis ad arcam. * Di-
xitq. Ioſue ad populum: Sanctifica-
mini: cras enim faciet Dominus inter
6 vos mirabilia. * Et ait ad ſacerdotes:
Tollite arcam fœderis, & præcedite
populum. Qui iuſſa complentes, tule-
7 runt, & ambulauerunt ante eos. * Di-
xitq. Dominus ad Ioſue: Hodie inci-
piam exaltare te coram omni Iſrael:
vt ſciant quòd ſicut cum Moyſe fui,

[a] Inf. 6. c. 17. — [b] Exo. 14. e. 21. — [c] Nu. 21. e. 24. — [d] Inf. 6. d. 22.

ita & tecum sim. * Tu autem præcipe 8
sacerdotibus, qui portant arcam fœde-
ris, & dic eis: Cum ingressi fueritis
partem aquæ Iordanis, state in ea. * Di- 9
xitq. Iosue ad filios Israel: Accedite
huc, & audite verbum Domini Dei
vestri. * Et rursum: In hoc, inquit, 10
scietis quòd Dominus Deus viuens in C
medio vestri est, & disperdet in con-
spectu vestro Chananæum & Hethæum,
Heuæum & Pherezæum, Gergesæum
quoque & Iebusæum, & Amorrhæum.
* [a]Ecce, arca fœderis Domini omnis 11
terræ antecedet vos per Iordanem. *Pa- 12
rate duodecim viros de tribubus Israel,
singulos per singulas tribus. * Et cùm 13
posuerint vestigia pedum suorum sa-
cerdotes qui portant arcam Domini
Dei vniuersæ terræ in aquis Iordanis,
aquæ, quæ inferiores sunt, decurrent
atque deficient: quæ autem desuper
veniunt, in vna mole consistent.

transitus populi,

*Igitur egressus est populus de ta- 14
bernaculis suis, vt transiret Iordanem:
& sacerdotes, qui portabant arcam fœ-
deris, pergebant ante eum. * Ingres- 15
sisq. eis Iordanem, & pedibus eorum D
in parte aquæ tinctis ([b]Iordanis autem
ripas aluei sui tempore messis imple-
uerat) * steterunt aquæ descendentes 16
in loco vno, & ad instar montis intu-
mescentes apparebant procul ab vrbe,
quæ vocatur Adom vsque ad locum
Sarthan: quæ autem inferiores erant,
in Mare solitudinis (quod nunc voca-
tur mortuum) descenderunt, vsquequo
omnino deficerent. * Populus autem 17
incedebat contra Iericho: & sacerdotes,
qui portabant arcam fœderis Domini,
stabant super siccam humum in medio
Iordanis accincti, omnisq. populus per
arentem alueum transibat.

extructio monumentorum,

QVibus transgressis, dixit Dominus 4 1 A
ad Iosue: * Elige duodecim viros sin- 2
gulos per singulas tribus: * & præcipe 3
eis vt tollant de medio Iordanis alueo,
vbi steterunt pedes sacerdotum, duo-
decim durissimos lapides, quos pone-
tis in loco castrorum, vbi fixeritis hac
nocte tentoria. * Vocauitq. Iosue duo- 4
decim viros, quos elegerat de filijs
Israel, singulos de singulis tribubus,
* & ait ad eos: Ite ante arcam Domini 5
Dei vestri ad Iordanis medium, & por-
tate inde singuli singulos lapides in
humeris vestris, iuxta numerum filio-
6 rum Israel, * vt sit signum inter vos:
& quando interrogauerint vos filij ve-
stri cras, dicentes: Quid sibi volunt
7 isti lapides? * respondebitis eis: De-
B fecerunt aquæ Iordanis ante arcam
fœderis Domini, cum transiret eum:
idcirco positi sunt lapides isti in monu-
mentum filiorum Israel vsque in æter-
8 num. * Fecerunt ergo filij Israel sicut
præcepit eis Iosue, portantes de me-
dio Iordanis alueo duodecim lapides,
vt Dominus ei imperarat, iuxta nume-
rum filiorum Israel, vsque ad locum,
in quo castrametati sunt, ibiq. posue-
9 runt eos. * Alios quoque duodecim
lapides posuit Iosue in medio Iordanis
alueo, vbi steterunt sacerdotes, qui
portabant arcam fœderis: & sunt ibi
vsque in præsentem diem.

numerus & ordo pugnatorum,

10 *Sacerdotes autem, qui portabant
arcam, stabant in Iordanis medio, do-
nec omnia complerentur, quæ Iosue,
vt loqueretur ad populum, præceperat
Dominus, & dixerat ei Moyses. Festi-
11 nauitq. populus, & transijt. * Cumq.
C transissent omnes, transiuit & arca Do-
mini, sacerdotesq. pergebant ante po-
12 pulum. * Filij quoque Ruben, & Gad,
& dimidia tribus Manasse, armati præ-
cedebant filios Israel, [c]sicut eis præce-
13 perat Moyses: * & quadraginta pugna-
torum millia per turmas, & cuneos,
incedebant per plana atque campestria
vrbis Iericho.

timor omnium.

14 *In die illo magnificauit Dominus
Iosue coram omni Israel, vt timerent
eum, sicut timuerant Moysen, dum
15 aduiueret. * Dixitq. ad eum: * Præ-
16 cipe sacerdotibus, qui portant arcam
17 fœderis, vt ascendant de Iordane. * Qui
præcepit eis, dicens: Ascendite de Ior-
18 dane. * Cumq. ascendissent portantes
arcam fœderis Domini, & siccam hu-
mum calcare cœpissent, reuersæ sunt
D aquæ in alueum suum, & fluebant sicut
19 ante consueuerant. * Populus autem
ascendit de Iordane, decimo die men-
sis primi, & castrametati sunt in Gal-
galis contra Orientalem plagam vrbis
20 Iericho. * Duodecim quoque lapides,
quos de Iordanis alueo sumpserant,
21 posuit Iosue in Galgalis, * & dixit ad
filios Israel: Quando interrogauerint
filij vestri cras patres suos, & dixerint

[a] Act. 7. f. 45. — [b] Eccli. 24. c. 36. — [c] Nu. 32. f. 28.

eis: Quid ſibi volunt lapides iſti? * do- 22
cebitis eos, atque dicetis: Per arentem
alueum tranſiuit Iſrael Iordanem iſtum,
* ſiccante Domino Deo veſtro aquas 23
eius in conſpectu veſtro, donec tran-
ſiretis: * [a] ſicut fecerat prius in mari 24
rubro, quod ſiccauit donec tranſire-
mus: * vt diſcant omnes terrarum po- 25
puli fortiſſimam Domini manum, vt
& vos timeatis Dominum Deum ve-
ſtrum omni tempore. POſtquam ergo 5 1 A
audierunt omnes reges Amorrhæo-
rum, qui habitabant trans Iordanem
ad Occidentalem plagam, & cuncti re-
ges Chanaan, qui propinqua poſſide-
bant magni maris loca, quòd ſiccaſſet
Dominus fluenta Iordanis coram filijs
Iſrael donec tranſirent, diſſolutum eſt
cor eorum, & non remanſit in eis ſpi-
ritus, timentium introitum filiorum
Iſrael.

δ) Manent in Galgalis:

* Eo tempore ait Dominus ad Ioſue: 2
Fac tibi cultros lapideos, & circum-
cide ſecundò filios Iſrael. * Fecit quod 3
iuſſerat Dominus, & circumcidit filios
Iſrael in colle præputiorum. * Hæc 4 B
autem cauſa eſt ſecundæ circumciſio-
nis: Omnis populus, qui egreſſus eſt
de Ægypto generis maſculini, vniuerſi
bellatores viri, mortui ſunt in deſerto
per longiſſimos viæ circuitus, * qui 5
omnes circumciſi erant. Populus au-
tem qui natus eſt in deſerto, * per 6
quadraginta annos itineris latiſſimæ
ſolitudinis incircumciſus fuit: donec
conſumerentur qui non audierant vo-
cem Domini, & quibus ante iurauerat
vt non oſtenderet eis terram lacte &
melle manantem. * Horum filij in lo- 7
cum ſucceſſerunt patrum, & circum- C
ciſi ſunt a Ioſue: quia ſicut nati fuerant,
in præputio erant, nec eos in via ali-
quis circumciderat. * Poſtquam autem 8
omnes circumciſi ſunt, manſerunt in
eodem caſtrorum loco, donec ſanaren-
tur. * Dixitq. Dominus ad Ioſue: Hodie 9
abſtuli opprobrium Ægypti a vobis.
Vocatumq. eſt nomen loci illius Gal-
gala, vſque in præſentem diem.

circumciduntur,

celebrant phaſe,

* Manſeruntq. filij Iſrael in Galgalis, 10
& fecerunt Phaſe, quartadecima die
menſis ad veſperum in campeſtribus
Iericho: * & comederunt de frugibus 11
Terræ die altero, azymos panes, & D
12 polentam eiuſdem anni. * Defecitq.
manna poſtquam comederunt de fru-
gibus Terræ, nec vſi ſunt vltra cibo
illo filij Iſrael, ſed comederunt de fru-
gibus præſentis anni Terræ Chanaan.

accipiunt ducem angelicum.

13 * Cum autem eſſet Ioſue in agro
vrbis Iericho, leuauit oculos, & vidit
virum ſtantem contra ſe, euaginatum
tenentem gladium, perrexitq. ad eum,
& ait: Noſter es, an aduerſariorum?
14 * Qui reſpondit: Nequaquam: ſed ſum
princeps exercitus Domini, & nunc
15 venio. * Cecidit Ioſue pronus in ter-
ram. Et adorans ait: Quid Domi-
nus meus loquitur ad ſeruum ſuum?
16 * [b] Solue, inquit, calceamentum tuum
de pedibus tuis: locus enim, in quo
ſtas, ſanctus eſt. Fecitq. Ioſue vt ſibi
fuerat imperatum.

2. Expugnatio ipſa.

a) Iericho deletur: præcepta Domini

6 1 A IEricho autem clauſa erat atque mu-
nita, timore filiorum Iſrael, & nullus
2 egredi audebat aut ingredi. * Dixitq.
Dominus ad Ioſue: Ecce dedi in manu
tua Iericho, & regem eius, omneſq.
3 fortes viros. * Circuite vrbem cuncti
bellatores ſemel per diem: ſic facietis
4 ſex diebus. * Septimo autem die ſacer-
dotes tollant ſeptem buccinas, quarum
vſus eſt in iubileo, & præcedant ar-
cam fœderis: ſeptieſq. circuibitis ciui-
tatem, & ſacerdotes clangent buccinis.
5 * Cumq. inſonuerit vox tubæ longior
atque conciſior, & in auribus veſtris
increpuerit, conclamabit omnis popu-
lus vociferatione maxima, & muri fun-
ditus corruent ciuitatis, ingredienturq.
ſinguli per locum contra quem ſtete-
6 rint. * Vocauit ergo Ioſue filius Nun
ſacerdotes, & dixit ad eos: Tollite ar-
cam fœderis: & ſeptem alij ſacerdotes
tollant ſeptem iubileorum buccinas, &
7 incedant ante arcam Domini. * Ad
populum quoque ait: Ite, & circuite
ciuitatem, armati, præcedentes arcam
Domini.

obſeruatur;

8 * Cumq. Ioſue verba finiſſet, & ſe-
B ptem ſacerdotes ſeptem buccinis clan-
gerent ante arcam fœderis Domini,
9 * omniſq. præcederet armatus exer-
citus, reliquum vulgus arcam ſeque-
batur, ac buccinis omnia concrepabant.
10 * Præceperat autem Ioſue populo, di-

[a] Exo. 14. c. 21. — [b] Exo. 3. b. 5. Act. 7. d. 33.

cens: Non clamabitis, nec audietur
vox veſtra, neque vllus ſermo ex ore
veſtro egredietur: donec veniat dies
in quo dicam vobis: Clamate, & voci-
feramini. * Circuiuit ergo arca Domini 11
ciuitatem ſemel per diem, & reuerſa
in caſtra, manſit ibi. * Igitur Ioſue de 12
nocte conſurgente, tulerunt ſacerdotes
arcam Domini, * & ſeptem ex eis ſe- 13
ptem buccinas, quarum in iubileo vſus
eſt: præcedebantq. arcam Domini am-
bulantes atque clangentes: & armatus
populus ibat ante eos, vulgus autem
reliquum ſequebatur arcam, & bucci-
nis perſonabat. * Circuieruntq. ciui- 14
tatem ſecundo die ſemel, & reuerſi
ſunt in caſtra. Sic fecerunt ſex diebus.
* Die autem ſeptimo, diluculo conſur- 15
gentes, circuierunt vrbem, ſicut diſpo- C
ſitum erat, ſepties.

mandata Ioſue

* Cumq. ſeptimo circuitu clangerent 16
buccinis ſacerdotes, dixit Ioſue ad om-
nem Iſrael: Vociferamini: tradidit enim
vobis Dominus ciuitatem: * ſitq. ciui- 17
tas hæc anathema: & omnia quæ in
ea ſunt, Domino. ſola Rahab meretrix
viuat cum vniuerſis, qui cum ea in
domo ſunt: [a]abſcondit enim nuncios
quos direximus. * Vos autem cauete 18
ne de his, quæ præcepta ſunt, quip-
piam contingatis, & ſitis præuarica-
tionis rei, & omnia caſtra Iſrael ſub
peccato ſint atque turbentur. * Quid- 19
quid autem auri & argenti fuerit, &
vaſorum æneorum ac ferri, Domino
conſecretur, repoſitum in theſauris
eius.

in expugnatione

* [b]Igitur omni populo vociferante, & 20
clangentibus tubis, poſtquam in aures
multitudinis vox ſonituſq. increpuit,
muri illico corruerunt: & aſcendit
vnuſquiſque per locum, qui contra ſe
erat: [c]ceperuntq. ciuitatem, * & inter- 21
fecerunt omnia quæ erant in ea, a viro
vſque ad mulierem, ab infante vſque
ad ſenem. Boues quoque & oues & aſi-
nos in ore gladij percuſſerunt. * Duo- 22
bus autem viris, [d]qui exploratores D
miſſi fuerant, dixit Ioſue: Ingredimini
domum mulieris meretricis, & pro-
ducite eam, & omnia quæ illius ſunt,
ſicut illi iuramento firmaſtis. * [e]In- 23
greſſiq. iuuenes, eduxerunt Rahab, &
parentes eius, fratres quoque, & cun-
ctam ſupellectilem ac cognationem il-
lius, & extra caſtra Iſrael manere fece-
24 runt. * [f]Vrbem autem, & omnia, quæ
erant in ea, ſuccenderunt; abſque auro
& argento, & vaſis æneis, ac ferro,
quæ in ærarium Domini conſecrarunt.
25 * Rahab vero meretricem, & domum
patris eius, & omnia quæ habebat,
fecit Ioſue viuere, & habitauerunt in
medio Iſrael vſque in præſentem diem:
eo quòd abſconderit nuncios, quos
miſerat vt explorarent Iericho.

promulgantur.

In tempore illo, imprecatus eſt Io-
26 ſue, dicens: * [g]Maledictus vir coram
Domino, qui ſuſcitauerit & ædifica-
uerit ciuitatem Iericho. In primoge-
nito ſuo fundamenta illius iaciat, &
in nouiſſimo liberorum ponat portas
27 eius. * Fuit ergo Dominus cum Ioſue,
& nomen eius vulgatum eſt in omni
terra.

b) Hai occupatur.
a) Iſraelitæ fugiunt: ſuperantur

7
1
A FIlij [h]autem Iſrael præuaricati ſunt
mandatum, & vſurpauerunt de anathe-
mate. [i]Nam Achan filius Charmi, filij
Zabdi, filij Zare de tribu Iuda, tulit
aliquid de anathemate: iratuſq. eſt Do-
2 minus contra filios Iſrael. * Cumq.
mitteret Ioſue de Iericho viros con-
tra Hai, quæ eſt iuxta Bethauen, ad
Orientalem plagam oppidi Bethel, di-
xit eis: Aſcendite, & explorate Ter-
ram. Qui præcepta complentes explo-
3 rauerunt Hai. * Et reuerſi dixerunt
ei: Non aſcendat omnis populus, ſed
duo vel tria millia virorum pergant,
& deleant ciuitatem: quare omnis po-
pulus fruſtra vexabitur contra hoſtes
4 pauciſſimos? * Aſcenderunt ergo tria
millia pugnatorum. Qui ſtatim terga
5 vertentes, * percuſſi ſunt a viris vrbis
Hai, & corruerunt ex eis triginta ſex
homines: perſecutiq. ſunt eos aduer-
ſarij de porta vſque ad Sabarim, &
ceciderunt per prona fugientes: per-
timuitq. cor populi, & inſtar aquæ
liquefactum eſt.

propter peccatum Achan,

6 * Ioſue vero ſcidit veſtimenta ſua,
& pronus cecidit in terram coram arca
Domini vſque ad veſperam, tam ipſe
quàm omnes ſenes Iſrael: miſeruntq.
7 puluerem ſuper capita ſua, * & dixit
B Ioſue: Heu Domine Deus, quid volu-
iſti traducere populum iſtum Iorda-
nem fluuium, vt traderes nos in ma-

[a] Sup. 2. a. 4. Heb. 11. f. 31. — [b] Heb. 11. f. 30. — [c] 2. Mach. 12. c. 15. — [d] Sup. 2. a. 1. — [e] Heb. 11. f. 31. — [f] Inf. 8. a. 2. — [g] 3. Reg. 16. g. 34. — [h] Inf. 22. d. 20. — [i] 1. Par. 2. a. 7.

nus Amorrhæi, & perderes? vtinam
vt cœpimus, manfiffemus trans Iorda-
nem. * Mi Domine Deus quid dicam, 8
videns Ifraelem hoftibus fuis terga
vertentem? * Audient Chananæi, & 9
omnes habitatores Terræ, & pariter
conglobati circumdabunt nos, atque
delebunt nomen noftrum de terra: &
quid facies magno nomini tuo? * Di- 10
xitq. Dominus ad Iofue: Surge, cur
iaces pronus in terra? * Peccauit Ifrael, 11
& præuaricatus eft pactum meum: tu-
leruntq. de anathemate, & furati funt
atque mentiti, & abfconderunt inter
vafa fua. * Nec poterit Ifrael ftare ante 12
hoftes fuos, eosq. fugiet: quia pollutus
eft anathemate. non ero vltra vobif-
cum, donec conteratis eum, qui huius
fceleris reus eft. * Surge, fanctifica 13
populum, & dic eis: [a] Sanctificamini in
craftinum: hæc enim dicit Dominus
Deus Ifrael: Anathema in medio tui
eft Ifrael: non poteris ftare coram ho-
ftibus tuis, donec deleatur ex te qui
hoc contaminatus eft fcelere. * Acce- 14
detisq. mane finguli per tribus veftras: C
& quamcumque tribum fors inuenerit,
accedet per cognationes fuas, & co-
gnatio per domos, domusq. per viros.
* Et quicumque ille in hoc facinore 15
fuerit deprehenfus, comburetur igni
cum omni fubftantia fua: quoniam
præuaricatus eft pactum Domini, &
fecit nefas in Ifrael.

qui lapidatur.

* Surgens itaque Iofue mane, appli- 16
cuit Ifrael per tribus fuas, & inuenta
eft tribus Iuda. * Quæ cum iuxta fa- 17
milias fuas effet oblata, inuenta eft
familia Zare. Illam quoque per domos
offerens, reperit Zabdi: * cuius do- 18
mum in fingulos diuidens viros, in-
uenit Achan filium Charmi, filij Zabdi:
filij Zare de tribu Iuda. * Et ait Iofue 19
ad Achan: Fili mi, da gloriam Domino
Deo Ifrael, & confitere, atque indica
mihi quid feceris, ne abfcondas. * Re- 20
fponditq. Achan Iofue, & dixit ei: Vere
ego peccaui Domino Deo Ifrael, & fic
& fic feci. * vidi enim inter fpolia 21
pallium coccineum valde bonum, &
ducentos ficlos argenti, regulamq. au-
ream quinquaginta ficlorum: & con-
cupifcens abftuli, & abfcondi in terra
contra medium tabernaculi mei, ar-
gentumq. foffa humo operui. * Mifit 22
D ergo Iofue miniftros: qui currentes ad
tabernaculum illius, repererunt cuncta
abfcondita in eodem loco, & argen-
23 tum fimul. * Auferentesq. de tentorio
tulerunt ea ad Iofue, & ad omnes filios
Ifrael, proieceruntq. ante Dominum.
24 * Tollens itaque Iofue Achan filium
Zare, argentumq. & pallium, & au-
ream regulam, filios quoque & filias
eius, boues & afinos, & oues, ipfumq.
tabernaculum, & cunctam fupellecti-
lem: (& omnis Ifrael cum eo) duxe-
25 runt eos ad Vallem Achor: * vbi dixit
Iofue: Quia turbafti nos, exturbet te
Dominus in die hac. Lapidauitq. eum
omnis Ifrael: & cuncta quæ illius erant,
26 igne confumpta funt. * [b] Congregaue-
runtq. fuper eum aceruum magnum
lapidum, qui permanet vfque in præ-
fentem diem. Et auerfus eft furor Do-
mini ab eis. Vocatumq. eft nomen
loci illius, Vallis Achor, vfque hodie.

β) Capiunt ciuitatem: ftrategema Iofue,

8
1 DIxit autem Dominus ad Iofue: Ne
A timeas, neque formides: tolle tecum
omnem multitudinem pugnatorum, &
confurgens afcende in oppidum Hai.
ecce tradidi in manu tua regem eius,
2 & populum, vrbemq. & terram. * Fa-
ciesq. vrbi Hai, & regi eius, [c] ficut fe-
cifti Iericho, & regi illius: prædam
vero, & omnia animantia diripietis
vobis: pone infidias vrbi poft eam.
3 * Surrexitq. Iofue, & omnis exercitus
bellatorum cum eo, vt afcenderent in
Hai: & electa triginta millia virorum
4 fortium mifit nocte, * præcepitq. eis,
dicens: Ponite infidias poft ciuitatem:
nec longius recedatis: & eritis omnes
5 parati. * ego autem, & reliqua multi-
B tudo, quæ mecum eft, accedemus ex
aduerfo contra vrbem. Cumq. exierint
contra nos, [d] ficut ante fecimus, fugie-
6 mus, & terga vertemus: * donec per-
fequentes ab vrbe longius protrahan-
tur: putabunt enim nos fugere ficut
7 prius. * Nobis ergo fugientibus, &
illis perfequentibus, confurgetis de in-
fidijs, & vaftabitis ciuitatem: tradetq.
eam Dominus Deus vefter in manus
8 veftras. * Cumq. ceperitis, fuccendite
eam, & fic omnia facietis, vt iuffi.
9 * Dimifitq. eos, & perrexerunt ad lo-
cum infidiarum, federuntq. inter Be-
thel, & Hai, ad Occidentalem plagam

[a] Sup. 3. b. 5. Leu. 20. a. 7. Num. 11. d. 18. 1. Reg. 16. b. 5. — [b] 2. Reg. 18. d. 17. — [c] Sup. 6. d. 24. — [d] Sup. 7. a. 4.

vrbis Hai: Iosue autem nocte illa in
medio mansit populi, * surgensq. di- 10
luculo recensuit socios, & ascendit cum
senioribus in fronte exercitus, vallatus
auxilio pugnatorum. * Cumq. venis- 11
sent, & ascendissent ex aduerso ciui- C
tatis, steterunt ad Septentrionalem vr-
bis plagam, inter quam & eos erat
vallis media. * Quinque autem millia 12
viros elegerat, & posuerat in insidijs
inter Bethel & Hai ex occidentali parte
eiusdem ciuitatis: * omnis vero reli- 13
quus exercitus ad aquilonem aciem
dirigebat, ita vt nouissimi illius multi-
tudinis Occidentalem plagam vrbis at-
tingerent. Abijt ergo Iosue nocte illa,
& stetit in vallis medio. * Quod cum 14
vidisset rex Hai, festinauit mane, &
egressus est cum omni exercitu ciui-
tatis, direxitq. aciem contra desertum,
ignorans quòd post tergum laterent
insidiæ. * Iosue vero, & omnis Israel 15
cesserunt loco, simulantes metum, &
fugientes per solitudinis viam. * At 16
illi vociferantes pariter, & se mutuo
cohortantes, persecuti sunt eos. Cumq.
recessissent a ciuitate, * & ne vnus 17
quidem in vrbe Hai & Bethel reman- D
sisset qui non persequeretur Israel (sicut
eruperant aperta oppida relinquentes,)
* dixit Dominus ad Iosue: Leua cly- 18
peum, qui in manu tua est, contra
vrbem Hai, quoniam tibi tradam eam.
* Cumq. eleuasset clypeum ex aduerso 19
ciuitatis, insidiæ, quæ latebant, surrexe-
runt confestim: & pergentes ad ciui-
tatem, ceperunt, & succenderunt eam.
* Viri autem ciuitatis, qui perseque- 20
bantur Iosue, respicientes & videntes
fumum vrbis ad cælum vsque con-
scendere, non potuerunt vltra huc
illucq. diffugere: præsertim cum hi,
qui simulauerant fugam, & tendebant
ad solitudinem, contra persequentes E
fortissime restitissent.

strages hostium.

* Vidensq. Iosue & omnis Israel 21
quòd capta esset ciuitas, & fumus vr-
bis ascenderet, reuersus percussit viros
Hai. * Siquidem & illi qui ceperant 22
& succenderant ciuitatem, egressi ex
vrbe contra suos, medios hostium fe-
rire cœperunt. Cum ergo ex vtraque
parte aduersarij cæderentur, ita vt nul-
lus de tanta multitudine saluaretur,
* regem quoque vrbis Hai apprehen- 23
derunt viuentem, & obtulerunt Iosue.
24 * Igitur omnibus interfectis, qui Israe-
lem ad deserta tendentem fuerant per-
secuti, & in eodem loco gladio corru-
entibus, reuersi filij Israel percusserunt
25 ciuitatem. * Erant autem qui in eo-
dem die conciderant a viro vsque ad
mulierem, duodecim millia hominum,
26 omnes vrbis Hai. * Iosue vero non
contraxit manum, quam in sublime
porrexerat, tenens clypeum donec in-
terficerentur omnes habitatores Hai.
27 * Iumenta autem & prædam ciuitatis
F diuiserunt sibi filij Israel, sicut præce-
28 perat Dominus Iosue. * Qui succendit
vrbem, & fecit eam tumulum sempiter-
29 num: * regem quoque eius suspendit
in patibulo vsque ad vesperam & solis
occasum. Præcepitque Iosue, & depo-
suerunt cadauer eius de cruce: proiece-
runtq. in ipso introitu ciuitatis, congesto
super eum magno aceruo lapidum, qui
permanet vsque in præsentem diem.

γ) Audiunt benedictionem & maledictionem.

30 * Tunc ædificauit Iosue altare Do-
31 mino Deo Israel in monte Hebal: * [a] sicut
præceperat Moyses famulus Domini
filijs Israel, & scriptum est in volumine
legis Moysi: Altare vero de lapidibus
impolitis, quos ferrum non tetigit: &
obtulit super eo holocausta Domino,
32 immolauitq. pacificas victimas. * Et
G scripsit super lapides Deuteronomium
legis Moysi, quod ille digesserat co-
33 ram filijs Israel. * Omnis autem po-
pulus, & maiores natu, ducesq. ac
iudices stabant ex vtraque parte arcæ,
in conspectu sacerdotum qui porta-
bant arcam fœderis Domini, vt aduena
ita & indigena. Media pars eorum iuxta
montem Garizim, & media iuxta mon-
tem Hebal, sicut præceperat Moyses
famulus Domini. Et primum quidem
34 benedixit populo Israel. * Post hæc
legit omnia verba benedictionis & ma-
ledictionis, & cuncta quæ scripta erant
35 in legis volumine. * Nihil ex his, quæ
Moyses iusserat, reliquit intactum, sed
vniuersa replicauit coram omni multi-
tudine Israel, mulieribus ac paruulis
& aduenis, qui inter eos morabantur.

c) Gabaonitæ saluantur:

9
1 A QVibus auditis, cuncti reges trans
Iordanem, qui versabantur in monta-

[a] Exod. 20. d. 25. Deut. 27. b. 5.

decipiunt Iſraelitas,

nis & campeſtribus, in maritimis ac
littore magni maris, hi quoque qui
habitabant iuxta Libanum, Hethæus
& Amorrhæus, Chananæus, Phere-
zæus, & Heuæus, & Iebuſæus * con- 2
gregati ſunt pariter, vt pugnarent con-
tra Ioſue & Iſrael vno animo, eademq.
ſententia. * At hi, qui habitabant in 3
Gabaon, audientes cuncta quæ fecerat
Ioſue, Iericho & Hai: * & callide co- 4
gitantes tulerunt ſibi cibaria, ſaccos
veteres aſinis imponentes, & vtres vi-
narios ſciſſos atque conſutos, * calcea- 5
mentaq. perantiqua quæ ad indicium
vetuſtatis pittacijs conſuta erant, in-
duti veteribus veſtimentis: panes quo-
que, quos portabant ob viaticum, duri
erant, & in fruſta comminuti: * per- 6
rexeruntq. ad Ioſue, qui tunc mora-
batur in caſtris Galgalæ, & dixerunt
ei, atque ſimul omni Iſraeli: De terra
longinqua venimus, pacem vobiſcum
facere cupientes. Reſponderuntq. viri
Iſrael ad eos, atque dixerunt: * Ne 7
forte in terra, quæ nobis ſorte debe- B
tur, habitetis, & non poſſimus fœdus
inire vobiſcum. * At illi ad Ioſue, 8
Serui, inquiunt, tui ſumus. Quibus
Ioſue ait: Qui nam eſtis vos? & vnde
veniſtis? * Reſponderunt: De terra 9
longinqua valde venerunt ſerui tui in
nomine Domini Dei tui. Audiuimus
enim famam potentiæ eius, cuncta quæ
fecit in Ægypto, * [a]& duobus regi- 10
bus Amorrhæorum qui fuerunt trans
Iordanem, Sehon regi Heſebon, & Og
regi Baſan, qui erat in Aſtaroth: * dixe- 11
runtq. nobis ſeniores, & omnes habi-
tatores Terræ noſtræ: Tollite in ma-
nibus cibaria ob longiſſimam viam, &
occurrite eis, & dicite: Serui veſtri
ſumus, fœdus inite nobiſcum. * En, 12
panes quando egreſſi ſumus de domi-
bus noſtris, vt veniremus ad vos, ca-
lidos ſumpſimus, nunc ſicci facti ſunt,
& vetuſtate nimia comminuti. * vtres 13
vini nouos impleuimus, nunc rupti
ſunt & ſoluti. veſtes & calceamenta
quibus induimur, & quæ habemus in
pedibus, ob longitudinem longioris
viæ trita ſunt, & pene conſumpta. * Su- 14
ſceperunt igitur de cibarijs eorum, & C
os Domini non interrogauerunt. * [b]Fe- 15
citq. Ioſue cum eis pacem, & inito
fœdere pollicitus eſt quòd non occi-
derentur: principes quoque multitu-
dinis iurauerunt eis.
16 * Poſt dies autem tres initi fœderis, & mancipantur
audierunt quòd in vicino habitarent, miniſterio
17 & inter eos futuri eſſent. * Moueruntq. vniuerſali.
caſtra filij Iſrael, & venerunt in ciui-
tates eorum die tertio, quarum hæc
vocabula ſunt, Gabaon, & Caphira,
18 & Beroth, & Cariathiarim. * Et non
percuſſerunt eos, eo quòd iuraſſent
eis principes multitudinis in nomine
Domini Dei Iſrael. Murmurauit itaque
19 omne vulgus contra principes. * Qui
reſponderunt eis: Iurauimus illis in
nomine Domini Dei Iſrael, & idcirco
20 non poſſumus eos contingere. * Sed
hoc faciemus eis: Reſeruentur quidem
vt viuant, ne contra nos ira Domini
21 concitetur, ſi peierauerimus: * ſed ſic
D viuant, vt in vſus vniuerſæ multitu-
dinis ligna cædant, aquaſq. compor-
22 tent. Quibus hæc loquentibus: * vo-
cauit Gabaonitas Ioſue, & dixit eis:
Cur nos decipere fraude voluiſtis, vt
diceretis: Procul valde habitamus a
23 vobis, cum in medio noſtri ſitis? * Ita-
que ſub maledictione eritis, & non
deficiet de ſtirpe veſtra ligna cædens,
aquaſq. comportans in domum Dei
24 mei. * Qui reſponderunt: Nunciatum
eſt nobis ſeruis tuis, quòd promiſiſſet
Dominus Deus tuus Moyſi ſeruo ſuo
vt traderet vobis omnem Terram, &
diſperderet cunctos habitatores eius.
Timuimus igitur valde, & prouidimus
animabus noſtris, veſtro terrore com-
25 pulſi, & hoc conſilium iniuimus. * Nunc
autem in manu tua ſumus: quod tibi
bonum & rectum videtur, fac nobis.
26 * Fecit ergo Ioſue vt dixerat, & libe-
rauit eos de manu filiorum Iſrael, vt
27 non occiderentur. * Decreuitq. in illo
die eos eſſe in miniſterio cuncti po-
puli, & altaris Domini, cædentes ligna,
& aquas comportantes, vſque in præ-
ſens tempus, in loco, quem Dominus
elegiſſet.

10

1 A QVæ cum audiſſet Adoniſedec rex d) Reliqui reges percutiuntur.
Ieruſalem, quòd ſcilicet cepiſſet Ioſue
Hai, & ſubuertiſſet eam (ſicut enim
fecerat Iericho & regi eius, ſic fecit α) Plagarum auſtralium:
Hai, & regi illius) & quòd transfugiſ-
ſent Gabaonitæ ad Iſrael, & eſſent fœ-

[a] Num. 21. e. 24. — [b] 2. Reg. 21. a. 2.

quinque reges fœderati

derati eorum, * timuit valde. Vrbs 2
enim magna erat Gabaon, & vna ci-
uitatum regalium, & maior oppido
Hai, omnesq. bellatores eius fortiſſimi.
* Miſit ergo Adoniſedec rex Ieruſalem 3
ad Oham regem Hebron, & ad Pha-
ram regem Ierimoth, ad Iaphia quo-
que regem Lachis, & ad Dabir regem
Eglon, dicens: * Ad me aſcendite, & 4
ferte præſidium, vt expugnemus Ga-
baon, quare transfugerit ad Ioſue, & ad
filios Iſrael. * Congregati igitur aſcen- 5
derunt quinque reges Amorrhæorum:
rex Ieruſalem, rex Hebron, rex Ieri-
moth, rex Lachis, rex Eglon, ſimul
cum exercitibus ſuis, & caſtrametati
ſunt circa Gabaon, oppugnantes eam.
* Habitatores autem Gabaon vrbis ob- 6
ſeſſæ miſerunt ad Ioſue, qui tunc mo- B
rabatur in caſtris apud Galgalam, &
dixerunt ei: Ne retrahas manus tuas
ab auxilio ſeruorum tuorum: aſcende
cito, & libera nos, ferq. præſidium:
conuenerunt enim aduerſum nos om-
nes reges Amorrhæorum, qui habi-
tant in montanis. * Aſcenditq. Ioſue 7
de Galgalis, & omnis exercitus bella-
torum cum eo, viri fortiſſimi. * Dixitq. 8
Dominus ad Ioſue: Ne timeas eos: in
manus enim tuas tradidi illos: nullus
ex eis tibi reſiſtere poterit. * Irruit 9
itaque Ioſue ſuper eos repente, tota
nocte aſcendens de Galgalis: * Et con- 10
turbauit eos Dominus a facie Iſrael:
contriuitq. plaga magna in Gabaon,
ac perſecutus eſt eos per viam aſcen-
ſus Beth horon, & percuſſit vſque
Azeca & Maceda. * Cumq. fugerent 11
filios Iſrael, & eſſent in deſcenſu Beth C
horon, Dominus miſit ſuper eos lapi-
des magnos de cælo vſque ad Azeca:
& mortui ſunt multo plures lapidibus
grandinis, quàm quos gladio percuſſe-
rant filij Iſrael. * Tunc locutus eſt Ioſue 12

patrato grandi miraculo

Domino in die, qua tradidit Amor-
rhæum in conſpectu filiorum Iſrael,
dixitq. coram eis: Sol contra Gabaon
ne mouearis, & Luna contra vallem
Aialon. * Steteruntq. [a] Sol & Luna, 13
donec vlciſceretur ſe gens de inimicis
ſuis. Nonne ſcriptum eſt hoc in libro
iuſtorum? Stetit itaque Sol in medio
cæli, & non feſtinauit occumbere ſpa-
tio vnius diei. * Non fuit antea nec 14
poſtea tam longa dies, obediente Do-
mino voci hominis, & pugnante pro
15 Iſrael. * Reuerſusq. eſt Ioſue cum
16 omni Iſrael in caſtra Galgalæ. * Fu-
gerant enim quinque reges, & ſe ab-
ſconderant in ſpelunca vrbis Maceda.

cæduntur gladijs:

17 * Nunciatumq. eſt Ioſue quòd inuenti
eſſent quinque reges latentes in ſpe-
18 lunca vrbis Maceda. * Qui præcepit
D ſocijs, & ait: Voluite ſaxa ingentia ad
os ſpeluncæ, & ponite viros induſtrios,
19 qui clauſos cuſtodiant: * vos autem
nolite ſtare, ſed perſequimini hoſtes,
& extremos quoſque fugientium cæ-
dite: nec dimittatis eos vrbium ſuarum
intrare præſidia, quos tradidit Domi-
20 nus Deus in manus veſtras. * Cæſis
ergo aduerſarijs plaga magna, & vſque
ad internecionem pene conſumptis,
hi, qui Iſrael effugere potuerunt, in-
21 greſſi ſunt ciuitates munitas. * Reuer-
ſusq. eſt omnis exercitus ad Ioſue in
Maceda, vbi tunc erant caſtra, ſani &
integro numero: nullusq. contra filios
22 Iſrael mutire auſus eſt. * Præcepitq.
Ioſue, dicens: Aperite os ſpeluncæ, &
producite ad me quinque reges, qui
23 in ea latitant. * Feceruntq. miniſtri vt
ſibi fuerat imperatum: & eduxerunt
ad eum quinque reges de ſpelunca,
regem Ieruſalem, regem Hebron, re-
gem Ierimoth, regem Lachis, regem
24 Eglon. * Cumq. educti eſſent ad eum,
E vocauit omnes viros Iſrael, & ait ad
principes exercitus qui ſecum erant:
Ite, & ponite pedes ſuper colla regum
iſtorum. Qui cum perrexiſſent, & ſub-
25 iectorum colla pedibus calcarent, * rur-
ſum ait ad eos: Nolite timere, nec pa-
ueatis, confortamini & eſtote robuſti:
ſic enim faciet Dominus cunctis hoſti-
bus veſtris, aduerſum quos dimicatis.
26 * Percuſſitq. Ioſue, & interfecit eos, at-
que ſuſpendit ſuper quinque ſtipites:
fueruntq. ſuſpenſi vſque ad veſperum.
27 * [b] Cumq. occumberet ſol, præcepit ſo-
cijs vt deponerent eos de patibulis.
Qui depoſitos proiecerunt in ſpelun-
cam, in qua latuerant, & poſuerunt
ſuper os eius ſaxa ingentia, quæ per-
manent vſque in præſens.
28 * Eodem quoque die Macedam ce-
pit Ioſue, & percuſſit eam in ore gladij,
regemq. illius interfecit, & omnes habi-
tatores eius: non dimiſit in ea ſaltem
F paruas reliquias. Fecitq. regi Maceda,

multi alij trucidantur,

[a] Iſai. 28. f. 21. Eccli. 46. a. 5. — [b] Deut. 21. d. 23.

ſicut fecerat regi Iericho. * Tranſiuit 29
autem cum omni Iſrael de Maceda
in Lebna, & pugnabat contra eam:
* quam tradidit Dominus cum rege ſuo 30
in manus Iſrael: percuſſeruntq. vrbem
in ore gladij, & omnes habitatores
eius. non dimiſerunt in ea vllas reli-
quias. Feceruntq. regi Lebna, [a] ſicut
fecerant regi Iericho. * De Lebna tran- 31
ſiuit in Lachis cum omni Iſrael: &
exercitu per gyrum diſpoſito oppu-
gnabat eam. * Tradiditq. Dominus La- 32
chis in manus Iſrael, & cepit eam die
altero, atque percuſſit in ore gladij,
omnemq. animam, quæ fuerat in ea,
ſicut fecerat Lebna. * Eo tempore 33
aſcendit Horam rex Gazer, vt auxi-
liaretur Lachis: quem percuſſit Ioſue
cum omni populo eius vſque ad inter-
necionem. * Tranſiuitq. de Lachis in 34
Eglon, & circumdedit, * atque expu- 35
gnauit eam eadem die: percuſſitq. in
ore gladij omnes animas, quæ erant
in ea iuxta omnia quæ fecerat Lachis.
* Aſcendit quoque cum omni Iſrael 36
de Eglon in Hebron, & pugnauit con-
tra eam: * cepit eam, & percuſſit 37
in ore gladij, regem quoque eius, & G
omnia oppida regionis illius, vniuer-
ſaſq. animas, quæ in ea fuerant com-
moratæ: non reliquit in ea vllas reli-
quias: ſicut fecerat Eglon, ſic fecit &
Hebron, cuncta quæ in ea reperit con-
ſumens gladio. * Inde reuerſus in Da- 38
bir, * cepit eam atque vaſtauit: re- 39
gem quoque eius atque omnia per
circuitum oppida percuſſit in ore gla-
dij: non dimiſit in ea vllas reliquias:
ſicut fecerat Hebron & Lebna & re-
gibus earum, ſic fecit Dabir & regi
illius.

regiones vaſtantur.

* Percuſſit itaque Ioſue omnem Ter- 40
ram montanam & meridianam atque
campeſtrem, & Aſedoth cum regibus
ſuis: non dimiſit in ea vllas reli-
quias, ſed omne quod ſpirare poterat
interfecit, ſicut præceperat ei Domi-
nus Deus Iſrael, * a Cadesbarne vſ- 41
que Gazam. Omnem Terram Goſen
vſque Gabaon, * vniuerſoſq. reges, & 42
regiones eorum vno impetu cepit at-
que vaſtauit: Dominus enim Deus
Iſrael pugnauit pro eo. * reuerſuſq. 43
eſt cum omni Iſrael ad locum caſtro-
rum in Galgala.

β) Plagarum ſeptentrionalium:

11
I QVæ cum audiſſet Iabin rex Aſor,
A miſit ad Iobab regem Madon, & ad
regem Semeron, atque ad regem Ach-
2 ſaph: * ad reges quoque Aquilonis,
qui habitabant in montanis & in pla-
nitie contra meridiem Ceneroth, in
campeſtribus quoque & in regionibus
3 Dor iuxta mare: * Chananæum quo-
que ab Oriente & Occidente, & Amor-
rhæum atque Hethæum ac Pherezæum
& Iebuſæum in montanis: Heuæum
quoque qui habitabat ad radices Her-
4 mon in Terra Maſpha. * Egreſſiq. ſunt
omnes cum turmis ſuis, populus mul-
tus nimis ſicut arena, quæ eſt in lit-
B tore maris, equi quoque & currus im-
5 menſæ multitudinis. * Conueneruntq.
omnes reges iſti in vnum ad Aquas
Merom, vt pugnarent contra Iſrael.
6 * Dixitq. Dominus ad Ioſue: Ne ti-
meas eos: cras enim hac eadem hora
ego tradam omnes iſtos vulnerandos
in conſpectu Iſrael: equos eorum ſub-
neruabis, & currus igne combures.
7 * Venitq. Ioſue, & omnis exercitus cum
eo aduerſus illos ad Aquas Merom ſu-
8 bito, & irruerunt ſuper eos, * tradi-
ditq. illos Dominus in manus Iſrael.
Qui percuſſerunt eos, & perſecuti ſunt
vſque ad Sidonem magnam, & Aquas
Maſerephoth, campumq. Maſphe, qui
eſt ad Orientalem illius partem. Ita
percuſſit omnes, vt nullas dimitteret
9 ex eis reliquias: * fecitq. ſicut præ-
ceperat ei Dominus, equos eorum
ſubneruauit, curruſq. combuſſit igni.
10 * Reuerſuſq. ſtatim cepit Aſor: & re-
gem eius percuſſit gladio. Aſor enim
antiquitus inter omnia regna hæc prin-
11 cipatum tenebat. * Percuſſitq. omnes
animas, quæ ibidem morabantur: non
dimiſit in ea vllas reliquias, ſed vſque
C ad internecionem vniuerſa vaſtauit,
12 ipſamq. vrbem peremit incendio. * Et
omnes per circuitum ciuitates, regeſq.
earum cepit, percuſſit atque deleuit,
[b] ſicut præceperat ei Moyſes famulus
13 Domini. * Abſque vrbibus, quæ erant
in collibus, & in tumulis ſitæ, cete-
ras ſuccendit Iſrael: vnam tantum
Aſor munitiſſimam flamma conſum-
14 pſit. * Omnemq. prædam iſtarum vr-
bium ac iumenta diuiſerunt ſibi filij
Iſrael, cunctis hominibus interfectis.
15 * [c] Sicut præceperat Dominus Moyſi

reges occiduntur,

---

[a] Sup. 6. c. 21. — [b] Deut. 7. a. 1. — [c] Exo. 34. b. 11. Deut. 7. a. 1.

ſeruo ſuo, ita præcepit Moyſes Ioſue,
& ille vniuerſa compleuit: non præ-
terijt de vniuerſis mandatis, nec vnum
quidem verbum quod iuſſerat Domi-
nus Moyſi.
omnis terra occupatur. *Cepit itaque Ioſue omnem Ter- 16
ram montanam, & meridianam, ter-
ramq. Goſen, & planitiem, & Occi-
dentalem plagam, montemq. Iſrael, &
campeſtria eius: * & partem montis, 17
quæ aſcendit Seir vſque Baalgad per
planitiem Libani ſubter montem Her-
mon: omnes reges eorum cepit, per-
cuſſit, & occidit. * Multo tempore pu- 18
gnauit Ioſue contra reges iſtos. * Non D 19
fuit ciuitas quæ ſe traderet filijs Iſrael,
præter Heuæum, qui habitabat in Ga-
baon: omnes enim bellando cepit. *Do- 20
mini enim ſententia fuerat, vt indu-
rarentur corda eorum, & pugnarent
contra Iſrael, & caderent, & non me-
rerentur vllam clementiam, ac perirent,
ſicut præceperat Dominus Moyſi. * In 21
illo tempore venit Ioſue, & interfecit
Enacim de montanis, Hebron, & Da-
bir, & Anab, & de omni monte Iuda
& Iſrael, vrbesq. eorum deleuit. * Non 22
reliquit vllum de ſtirpe Enacim, in
Terra filiorum Iſrael: abſque ciuitati-
bus Gaza, & Geth, & Azoto, in qui-
bus ſolis relicti ſunt. * Cepit ergo 23
Ioſue omnem Terram, ſicut locutus
eſt Dominus ad Moyſen, & tradidit
eam in poſſeſſionem filijs Iſrael ſecun-
dum partes & tribus ſuas. quieuitq.
Terra a prælijs.

γ) Tabulæ regum cæſorum: orientalium,

HI ſunt reges, quos percuſſerunt 12 1 A
filij Iſrael, & poſſederunt Terram eo-
rum trans Iordanem ad ſolis ortum,
a torrente Arnon vſque ad montem
Hermon, & omnem Orientalem pla-
gam, quæ reſpicit ſolitudinem. * Se- 2
hon rex Amorrhæorum, qui habitauit
in Heſebon, dominatus eſt ab Aroer,
quæ ſita eſt ſuper ripam torrentis Ar-
non, & mediæ partis in valle, dimi-
diæq. Galaad, vſque ad torrentem
Iaboc, qui eſt terminus filiorum Am-
mon. * & a ſolitudine vſque ad Mare 3
Ceneroth contra Orientem, & vſque B
ad Mare deſerti, quod eſt mare ſalſiſ-
ſimum, ad Orientalem plagam per
viam quæ ducit Bethſimoth: & ab
auſtrali parte, quæ ſubiacet Aſedoth,
Phaſga. * Terminus Og regis Baſan, 4
de reliquijs Raphaim, qui habitauit
in Aſtaroth, & in Edrai, & dominatus
eſt in monte Hermon, & in Salecha,
atque in vniuerſa Baſan, vſque ad ter-
5 minos * Geſſuri, & Machati, & dimi-
diæ partis Galaad: terminos Sehon
6 regis Heſebon. * Moyſes famulus Do-
mini, & filij Iſrael percuſſerunt eos,
tradiditq. Terram eorum Moyſes in
poſſeſſionem Rubenitis, & Gaditis, &
C dimidiæ tribui Manaſſe.
7 *Hi ſunt reges Terræ, quos per- occidentalium.
cuſſit Ioſue & filij Iſrael trans Iordanem
ad Occidentalem plagam, a Baalgad
in campo Libani, vſque ad montem,
cuius pars aſcendit in Seir: tradiditq.
eam Ioſue in poſſeſſionem tribubus
8 Iſrael, ſingulis partes ſuas, * tam in
montanis quàm in planis atque cam-
peſtribus. In Aſedoth, & in ſolitudine,
ac in meridie Hethæus fuit & Amor-
rhæus, Chananæus & Pherezæus, He-
9 uæus & Iebuſæus. * Rex Iericho vnus:
D rex Hai, quæ eſt ex latere Bethel, vnus:
10 *rex Ieruſalem vnus, rex Hebron vnus,
11 *rex Ierimoth vnus, rex Lachis vnus,
12 *rex Eglon vnus, rex Gazer vnus,
13 *rex Dabir vnus, rex Gader vnus,
14 *rex Herma vnus, rex Hered vnus,
15 *rex Lebna vnus, rex Odullam vnus,
16 *rex Maceda vnus, rex Bethel vnus,
17 *rex Taphua vnus, rex Opher vnus,
18 *rex Aphec vnus, rex Saron vnus,
19 *rex Madon vnus, rex Aſor vnus,
20 *rex Semeron vnus, rex Achſaph
21 vnus, * rex Thenac vnus, rex Ma-
22 geddo vnus, * rex Cades vnus, rex
23 Iachanan Carmeli vnus, * rex Dor, &
prouinciæ Dor vnus, rex Gentium Gal-
24 gal vnus, * rex Therſa vnus: omnes
reges triginta vnus.

II. Diuiſio terræ.

Mandatum Domini.

13 1 A IOſue ſenex, proue&tæq. ætatis erat,
& dixit Dominus ad eum: Senuiſti, &
longæuus es, terraq. latiſſima dere-
licta eſt, quæ necdum ſorte diuiſa eſt:
2 *omnis videlicet Galilæa, Philiſthijm,
3 & vniuerſa Geſſuri. * A fluuio tur-
bido, qui irrigat Ægyptum, vſque ad
terminos Accaron contra Aquilonem:
Terra Chanaan, quæ in quinque regu-
los Philiſthijm diuiditur, Gazæos, &
Azotios, Aſcalonitas, Gethæos, & Ac-
4 caronitas. * Ad meridiem vero ſunt
Heuæi, omnis Terra Chanaan, & Maara

Sidoniorum vſque Apheca & terminos
Amorrhæi, * eiusq. confinia. Libani 5
quoque regio contra Orientem a Baal-
gad ſub monte Hermon, donec in-
grediaris Emath. * Omnium qui ha- 6
bitant in monte a Libano vſque ad
Aquas Maſerephoth, vniuerſiq. Sido-
nij. Ego ſum qui delebo eos a facie
filiorum Iſrael. Veniat ergo in partem
hereditatis Iſrael, ſicut præcepi tibi.
* Et nunc diuide terram in poſſeſſio- 7
nem nouem tribubus, & dimidiæ tri- B
bui Manaſſe,

1. Terræ orientalis.

α) Deſcriptio regionis.

* cum qua Ruben & Gad poſſede- 8
runt terram, [a] quam tradidit eis Moyſes
famulus Domini trans fluenta Iordanis,
ad orientalem plagam. * Ab Aroer, 9
quæ ſita eſt in ripa torrentis Arnon,
& in vallis medio, vniuerſaq. campe-
ſtria Medaba, vſque Dibon. * & cun- 10
ctas ciuitates Sehon, regis Amorrhæi,
qui regnauit in Heſebon vſque ad
terminos filiorum Ammon. * & Ga- 11
laad, ac terminum Geſſuri & Machati,
& omnem montem Hermon, & vniuer-
ſam Baſan, vſque ad Salecha, * omne 12
regnum Og in Baſan, qui regnauit in
Aſtaroth & Edrai, ipſe fuit de reli-
quijs Raphaim: percuſſitq. eos Moy-
ſes, atque deleuit. * Nolueruntq. di- 13
ſperdere filij Iſrael Geſſuri & Machati:
& habitauerunt in medio Iſrael vſque
in præſentem diem. * [b] Tribui autem 14
Leui non dedit poſſeſſionem: ſed ſa-
crificia & victimæ Domini Dei Iſrael,
ipſa eſt eius hereditas, ſicut locutus
eſt illi.

β) Diuiſio a Moyſe facta: tribui Ruben,

* Dedit ergo Moyſes poſſeſſionem 15
tribui filiorum Ruben iuxta cognatio-
nes ſuas. * Fuitq. terminus eorum ab 16
Aroer, quæ ſita eſt in ripa torrentis C
Arnon, & in valle eiuſdem torrentis
media: vniuerſam planitiem, quæ du-
cit Medaba, * & Heſebon, cunctosq. 17
viculos earum, qui ſunt in campeſtri-
bus: Dibon quoque, & Bamothbaal, &
oppidum Baalmaon, * & Iaſſa, & Ce- 18
dimoth, & Mephaath, * & Cariathaim, 19
& Sabama, & Sarathaſar in monte con-
uallis. * Bethphogor & Aſedoth, Phaſga 20
& Bethieſimoth, * & omnes vrbes cam- 21
peſtres, vniuerſaq. regna Sehon regis
Amorrhæi, qui regnauit in Heſebon,
[c] quem percuſſit Moyſes cum princi-
pibus Madian: Heuæum, & Recem,
& Sur, & Hur, & Rebe duces Sehon
22 habitatores Terræ. * Et Balaam filium
Beor ariolum occiderunt filij Iſrael gla-
23 dio cum ceteris interfectis. * Factusq.
eſt terminus filiorum Ruben Iordanis
fluuius. Hæc eſt poſſeſſio Rubenitarum
per cognationes ſuas vrbium & vicu-
lorum.

tribui Gad,

24 * Deditq. Moyſes tribui Gad & filijs
eius per cognationes ſuas poſſeſſio-
25 nem, cuius hæc diuiſio eſt. * Ter-
minus Iaſer, & omnes ciuitates Ga-
laad, & dimidiam partem terræ filio-
D rum Ammon, vſque ad Aroer, quæ
26 eſt contra Rabba. * & ab Heſebon
vſque Ramoth, Maſphe & Betonim:
& a Manaim vſque ad terminos Dabir.
27 * in valle quoque Betharan, & Beth-
nemra, & Socoth, & Saphon reliquam
partem regni Sehon regis Heſebon:
huius quoque finis, Iordanis eſt vſque
ad extremam partem maris Cenereth
trans Iordanem ad orientalem plagam.
28 * hæc eſt poſſeſſio filiorum Gad per
familias ſuas, ciuitates, & villæ earum.

dimidiæ tribui Manaſſe,

29 * Dedit & dimidiæ tribui Manaſſe,
filijsq. eius iuxta cognationes ſuas poſ-
30 ſeſſionem, * cuius hoc principium eſt:
a Manaim vniuerſam Baſan, & cuncta
regna Og regis Baſan, omneſq. vicos
Iair, qui ſunt in Baſan, ſexaginta op-
31 pida. * & dimidiam partem Galaad,
& Aſtaroth, & Edrai vrbes regni Og
in Baſan: filijs Machir, filij Manaſſe
dimidiæ parti filiorum Machir iuxta
cognationes ſuas.

concluſio.

32 * Hanc poſſeſſionem diuiſit Moyſes
in campeſtribus Moab trans Iordanem
contra Iericho ad Orientalem plagam.
33 * [d] Tribui autem Leui non dedit poſ-
ſeſſionem: quoniam Dominus Deus
Iſrael ipſe eſt poſſeſſio eius, vt locutus
eſt illi.

2. Terræ occidentalis.

Introductio hiſtorica.

14
1 HOc eſt, quod poſſederunt filij
A Iſrael in Terra Chanaan, quam de-
derunt eis Eleazar ſacerdos, & Ioſue
filius Nun, & principes familiarum per
2 tribus Iſrael: * forte omnia diuiden-

---

[a] Nu. 32. f. 33. — [b] Nu. 18. c. 20. — [c] Nu. 31. b. 8. — [d] Nu. 18. c. 20.

tes, [a]ſicut præceperat Dominus in
manu Moyſi, nouem tribubus, & di-
midiæ tribui. * Duabus enim tribu- 3
bus, & dimidiæ dederat Moyſes trans
Iordanem poſſeſſionem: abſque Leui-
tis, qui nihil terræ acceperunt inter
fratres ſuos: * ſed in eorum ſucceſſe- 4
runt locum filij Ioſeph in duas diuiſi B
tribus, Manaſſe & Ephraim: nec ac-
ceperunt Leuitæ aliam in Terra par-
tem, niſi vrbes ad habitandum, &
ſuburbana earum ad alenda iumenta
& pecora ſua. * Sicut præceperat Do- 5
minus Moyſi, ita fecerunt filij Iſrael,
& diuiſerunt Terram.

) Sortes filiorum Iſrael.

* Acceſſerunt itaque filij Iuda ad 6
Ioſue in Galgala, locutuſq. eſt ad eum
Caleb filius Iephone Cenezæus: [b]Noſti
quid locutus ſit Dominus ad Moyſen
hominem Dei de me & te in Cades-
barne. * Quadraginta annorum eram 7
quando miſit me Moyſes famulus Do-
mini de Cadesbarne, vt conſiderarem
Terram, nunciauiq. ei quod mihi ve- C
rum videbatur. * Fratres autem mei, 8
qui aſcenderant mecum, diſſoluerunt
cor populi: & nihilominus ego ſecutus
ſum Dominum Deum meum. * Iura- 9
uitq. Moyſes in die illo, dicens: Terra,
quam calcauit pes tuus, erit poſſeſſio
tua, & filiorum tuorum in æternum:
quia ſecutus es Dominum Deum meum.
* Conceſſit ergo Dominus vitam mihi, 10
ſicut pollicitus eſt vſque in præſentem
diem. Quadraginta & quinque anni
ſunt, ex quo locutus eſt Dominus ver-
bum iſtud ad Moyſen, quando ambu-
labat Iſrael per ſolitudinem: hodie
octoginta quinque annorum ſum * ſic 11
valens, vt eo valebam tempore quando D
ad explorandum miſſus ſum: [c]illius
in me temporis fortitudo vſque hodie
perſeuerat, tam ad bellandum quàm
ad gradiendum. * Da ergo mihi mon- 12
tem iſtum, quem pollicitus eſt Domi-
nus, te quoque audiente, in quo Ena-
cim ſunt, & vrbes magnæ atque mu-
nitæ: ſi forte ſit Dominus mecum,
& potuero delere eos: ſicut promiſit
mihi. * Benedixitq. ei Ioſue: & tradi- 13
dit ei Hebron in poſſeſſionem. * atque 14
ex eo fuit Hebron Caleb filio Iephone
Cenezæo vſque in præſentem diem:

) Filiorum Iuda:

aleb acci- t Hebron,

quia ſecutus eſt Dominum Deum Iſrael.
15 * Nomen Hebron ante vocabatur Ca-
riath Arbe: Adam maximus ibi inter
Enacim ſitus eſt: & Terra ceſſauit a
prælijs.

15

termini filiorum Iuda,

1 A IGitur ſors filiorum Iudæ per co-
gnationes ſuas iſta fuit: [d]A termino
Edom, deſertum Sin contra Meridiem,
& vſque ad extremam partem auſtra-
2 lis plagæ. * initium eius a ſummitate
maris ſalſiſſimi, & a lingua eius, quæ
3 reſpicit Meridiem. * Egrediturq. con-
tra Aſcenſum Scorpionis, & pertranſit
in Sina: aſcenditq. in Cadesbarne, &
peruenit in Efron, aſcendens ad Ad-
4 dar, & circuiens Carcaa, * atque inde
pertranſiens in Aſemona, & perue-
niens ad Torrentem Ægypti: eruntq.
termini eius mare magnum. hic erit
5 finis meridianæ plagæ. * Ab Oriente
vero erit initium, mare ſalſiſſimum
vſque ad extrema Iordanis: & ea quæ
reſpiciunt ad Aquilonem a lingua ma-
B ris vſque ad eundem Iordanis flu-
6 uium. * aſcenditq. terminus in Beth
hagla, & tranſit ab Aquilone in Beth
Araba: aſcendens ad lapidem Boën
7 filij Ruben. * & tendens vſque ad ter-
minos Debera de Valle Achor, contra
Aquilonem reſpiciens Galgala, quæ
eſt ex aduerſo Aſcenſionis Adommim,
ab auſtrali parte torrentis: tranſitq.
aquas, quæ vocantur Fons ſolis: &
erunt exitus eius ad Fontem rogel.
8 * aſcenditq. per conuallem filij En-
nom ex latere Iebuſæi ad Meridiem,
hæc eſt Ieruſalem: & inde ſe erigens
ad verticem montis, qui eſt contra
Geennom ad Occidentem in ſummi-
tate Vallis Raphaim contra Aquilo-
9 nem. * pertranſitq. a vertice montis
C vſque ad fontem aquæ Nephtoa: & per-
uenit vſque ad vicos montis Ephron:
inclinaturq. in Baala, quæ eſt Cariath-
10 iarim, id eſt, vrbs ſiluarum. * & cir-
cuit de Baala contra Occidentem, vſ-
que ad montem Seir: tranſitq. iuxta
latus montis Iarim ad Aquilonem in
Cheſlon: & deſcendit in Bethſames,
11 tranſitq. in Thamna. * & peruenit
contra Aquilonem partis Accaron ex
latere: inclinaturq. Sechrona, & tranſit
montem Baala: peruenitq. in Iebneel,
& magni maris contra occidentem fine
12 concluditur. * hi ſunt termini filio-

[a] Nu. 34. c. 13. — [b] Nu. 14. d. 24. — [c] Eccli. 46. b. 11. — [d] Nu. 34. a. 3.

rum Iuda per circuitum in cognatio-
nibus suis.
Caleb expugnat suam partem,
* Caleb vero filio Iephone dedit 13
partem in medio filiorum Iuda, sicut
præceperat ei Dominus: Cariath Arbe D
patris Enac, ipsa est Hebron. * [a]De- 14
leuitq. ex ea Caleb tres filios Enac,
Sesai & Ahiman & Tholmai de stirpe
Enac. * Atque inde conscendens venit 15
ad habitatores Dabir, quæ prius voca-
batur Cariath Sepher, id est, ciuitas
litterarum. * Dixitq. Caleb: Qui per- 16
cusserit Cariath Sepher, & ceperit eam,
dabo ei Axam filiam meam vxorem.
* Cepitq. eam Othoniel filius Cenez 17
frater Caleb iunior: deditq. ei Axam
filiam suam vxorem. * Quæ, cum per- 18
gerent simul, suasa est a viro suo vt
peteret a patre suo agrum, suspirauitq.
vt sedebat in asino. Cui Caleb: Quid
habes, inquit? * At illa respondit: Da 19
mihi benedictionem: Terram austra- E
lem & arentem dedisti mihi, iunge &
irriguam. Dedit itaque ei Caleb irri-
guum superius & inferius.
ciuitates filiorum Iuda.
* Hæc est possessio tribus filiorum 20
Iuda per cognationes suas. * Erantq. 21
ciuitates ab extremis partibus filiorum
Iuda iuxta terminos Edom a Meridie:
Cabseel & Eder & Iagur, * & Cina & 22
Dimona & Adada, * & Cades, & Asor, 23
& Iethnam, * Ziph & Telem & Baloth, 24
* Asor noua & Carioth, Hesron, hæc 25
est Asor. * Amam, Sama, & Molada, 26
* & Asergadda & Hassemon & Beth- 27
phelet, * & Hasersual & Bersabee & 28
Baziothia * & Baala & Iim & Esem, 29
* & Eltholad & Cesil & Harma, * & 30
Siceleg & Medemena & Sensenna, 31
* Lebaoth & Selim & Aën & Re- 32
mon. omnes ciuitates vigintinouem,
& villæ earum. * In campestribus vero: 33 F
Estaol & Sarea & Asena, * & Zanoe & 34
Ængannim & Taphua & Enaim, * & 35
Ierimoth & Adullam, Socho & Azeca,
* & Saraim & Adithaim & Gedera & 36
Gederothaim: vrbes quattuordecim,
& villæ earum. * Sanan & Hadassa & 37
Magdalgad, * Delean & Masepha & 38
Iecthel, * Lachis & Bascath & Eglon, 39
* Chebbon & Leheman & Cethlis * & 40
Gideroth & Bethdagon & Naama & 41
Maceda: ciuitates sedecim, & villæ
earum. * Labana & Ether & Asan, 42
* Iephtha & Esna & Nesib, * & Ceila 43 44
& Achzib & Maresa: ciuitates nouem,
45 & villæ earum. * Accaron cum vicis
46 & villulis suis. * Ab Accaron vsque
ad mare: omnia quæ vergunt ad Azo-
47 tum & viculos eius. * Azotus cum vi-
cis & villulis suis. Gaza cum vicis &
villulis suis, vsque ad torrentem Ægy-
pti, & mare magnum terminus eius.
48 * Et in monte: Samir & Iether & So-
49 coth * & Danna & Cariathsenna, hæc
50 est Dabir: * Anab & Istemo & Anim,
51 * Gosen & Olon & Gilo: ciuitates vn-
G
52 decim & villæ earum. * Arab & Ruma
53 & Esaan, * & Ianum & Beththaphua
54 & Apheca, * Athmatha & Cariatharbe,
hæc est Hebron, & Sior: ciuitates no-
55 uem, & villæ earum. * Maon & Car-
56 mel & Ziph & Iota, * Iezrael & Iuca-
57 dam & Zanoë, * Accain, Gabaa &
Thamna: ciuitates decem, & villæ ea-
58 rum. * Halhul, & Bessur, & Gedor,
59 * Mareth, & Bethanoth, & Eltecon:
60 ciuitates sex & villæ earum. * Cariath-
baal, hæc est Cariathiarim vrbs silua-
rum, & Arebba: ciuitates duæ, & villæ
61 earum. * In deserto Betharaba, Med-
62 din, & Sachacha * & Nebsan, & ciui-
tas salis, & Engaddi: ciuitates sex, &
63 villæ earum. * Iebusæum autem habi-
tatorem Ierusalem non potuerunt filij
Iuda delere: habitauitq. Iebusæus cum
filijs Iuda in Ierusalem vsque in præ-
sentem diem.

16
1 A CEcidit quoque sors filiorum Ioseph β) Filiorum Ioseph:
ab Iordane contra Iericho & aquas eius
ab Oriente: solitudo quæ ascendit de termini generales,
2 Iericho ad montem Bethel: * & egre-
ditur de Bethel Luza: transitq. ter-
3 minum Archi, Atharoth. * & descendit
B ad Occidentem iuxta terminum Ie-
phleti, vsque ad terminos Beth horon
inferioris, & Gazer: finiunturq. regio-
4 nes eius mari magno: * possederuntq.
filij Ioseph Manasses & Ephraim.
5 * Et factus est terminus filiorum terminus Ephraim,
Ephraim per cognationes suas: & pos-
sessio eorum contra Orientem Ata-
roth addar vsque Beth horon supe-
6 riorem. * Egrediunturq. confinia in
C mare: Machmethath vero Aquilonem
respicit, & circuit terminos contra
Orientem in Thanathselo: & pertran-
7 sit ab Oriente Ianoe. * descenditq. de
Ianoe in Ataroth & Naaratha: & per-

[a] Iudic. I. c. 10.

uenit in Iericho, egrediturq. ad Iorda-
nem. * De Taphua pertranfit contra 8
mare in Vallem arundineti, funtq.
egreffus eius in mare falfiffimum. hæc
eft poffeffio tribus filiorum Ephraim D
per familias fuas. * Vrbesq. feparatæ 9
funt filijs Ephraim in medio poffef-
fionis filiorum Manaffe, & villæ earum.
* Et non interfecerunt filij Ephraim 10
Chananæum, qui habitabat in Ga-
zer: habitauitq. Chananæus in medio
Ephraim vfque in diem hanc tribu-
tarius.

17

terminus Manaffe,

1 A CEcidit autem fors tribui Manaffe:
(ipfe enim eft primogenitus Iofeph)
Machir primogenito Manaffe patri Ga-
laad, qui fuit vir pugnator, habuitq.
poffeffionem Galaad & Bafan: * [a] & 2
reliquis filiorum Manaffe iuxta fami-
lias fuas, filijs Abiezer, & filijs He-
lec, & filijs Efriel, & filijs Sechem,
& filijs Hepher, & filijs Semida. ifti
funt filij Manaffe filij Iofeph, mares,
per cognationes fuas. * [b] Salphaad 3
vero filio Hepher filij Galaad filij Ma-
chir filij Manaffe non erant filij, fed
folæ filiæ: quarum ifta funt nomina,
Maala & Noa & Hegla & Melcha &
Therfa. * Veneruntq. in confpectu 4
Eleazari facerdotis, & Iofue filij Nun,
& principum dicentes: Dominus præ-
cepit per manum Moyfi, vt daretur
nobis poffeffio in medio fratrum no-
ftrorum. Deditq. eis iuxta imperium
Domini poffeffionem in medio fratrum
patris earum. * Et ceciderunt funiculi 5
Manaffe, decem, abfque Terra Galaad B
& Bafan trans Iordanem. * Filiæ enim 6
Manaffe poffederunt hereditatem in
medio filiorum eius. Terra autem Ga-
laad cecidit in fortem filiorum Ma-
naffe qui reliqui erant. * Fuitq. ter- 7
minus Manaffe ab Afer, Machmethath
quæ refpicit Sichem: & egreditur ad
dextram iuxta habitatores Fontis Ta-
phuæ. * Etenim in forte Manaffe ce- 8
ciderat Terra Taphuæ, quæ eft iuxta
terminos Manaffe filiorum Ephraim.
* Defcenditq. terminus Vallis arundi- 9
neti in meridiem torrentis ciuitatum
Ephraim, quæ in medio funt vrbium
Manaffe: terminus Manaffe ab Aqui-
lone torrentis, & exitus eius pergit
ad mare: * ita vt poffeffio Ephraim 10
fit ab Auftro, & ab Aquilone Manaffe, C
& vtramque claudat mare, & coniun-
gantur fibi in tribu Afer ab Aquilone,
11 & in tribu Iffachar ab Oriente. * Fuitq.
hereditas Manaffe in Iffachar & in
Afer, Bethfan & viculi eius, & Ieb-
laam cum viculis fuis, & habitatores
Dor cum oppidis fuis, habitatores quo-
que Endor cum viculis fuis: fimili-
terq. habitatores Thenac cum viculis
fuis, & habitatores Mageddo cum vi-
culis fuis, & tertia pars vrbis Nopheth.
12 * Nec potuerunt filij Manaffe has ci-
uitates fubuertere, fed cœpit Chana-
13 næus habitare in terra fua. * Poft-
quam autem conualuerunt filij Ifrael,
fubiecerunt Chananæos, & fecerunt
fibi tributarios, nec interfecerunt eos.

querela filiorum Iofeph.

14 * Locutiq. funt filij Iofeph ad Iofue,
D & dixerunt: Quare dedifti mihi pof-
feffionem fortis & funiculi vnius, cum
fim tantæ multitudinis, & benedixerit
15 mihi Dominus? * Ad quos Iofue ait:
Si populus multus es, afcende in fil-
uam, & fuccide tibi fpatia in Terra
Pherezæi & Raphaim: quia angufta eft
16 tibi poffeffio montis Ephraim. * Cui
refponderunt filij Iofeph: Non pote-
rimus ad montana confcendere, cum
ferreis curribus vtantur Chananæi, qui
habitant in terra campeftri, in qua fitæ
funt Bethfan cum viculis fuis, & Iez-
17 rael mediam poffidens vallem. * Di-
xitq. Iofue ad domum Iofeph, Ephraim
& Manaffe: Populus multus es, & ma-
gnæ fortitudinis, non habebis fortem
18 vnam, * fed tranfibis ad montem, &
fuccides tibi, atque purgabis ad habi-
tandum fpatia: & poteris vltra pro-
cedere cum fubuerteris Chananæum,
quem dicis ferreos habere currus, &
effe fortiffimum.

18

γ) Sortes reliquorum filiorum Ifrael:

1 A COngregatiq. funt omnes filij Ifrael
in Silo, ibiq. fixerunt tabernaculum
teftimonij, & fuit eis Terra fubiecta.

defcriptio terræ,

2 * Remanferant autem filiorum Ifrael
feptem tribus, quæ necdum accepe-
3 rant poffeffiones fuas. * Ad quos Io-
fue ait: Vfquequo marcetis ignauia,
& non intratis ad poffidendam Ter-
ram, quam Dominus Deus patrum ve-
4 ftrorum dedit vobis? * Eligite de fin-
gulis tribubus ternos viros, vt mittam
eos, & pergant atque circumeant Ter-
ram, & defcribant eam iuxta numerum

[a] Nu. 26. d. 30. — [b] Nu. 27. a. 1. & 36. d. 11.

vniuſcuiuſque multitudinis: referantq.
ad me quod deſcripſerint. * Diuidite 5
vobis Terram in ſeptem partes: Iudas
ſit in terminis ſuis ab auſtrali plaga,
& domus Ioſeph ab Aquilone. * me- 6
diam inter hos Terram in ſeptem par-
tes deſcribite: & huc venietis ad me,
vt coram Domino Deo veſtro mittam
vobis hic ſortem: * quia non eſt inter 7
vos pars Leuitarum, ſed ſacerdotium
Domini eſt eorum hereditas. Gad au-
tem & Ruben, & dimidia tribus Ma-
naſſe iam acceperant poſſeſſiones ſuas B
trans Iordanem ad Orientalem pla-
gam: quas dedit eis Moyſes famulus
Domini. * Cumq. ſurrexiſſent viri, 8
vt pergerent ad deſcribendam terram,
præcepit eis Ioſue, dicens: Circuite
Terram, & deſcribite eam, ac reuerti-
mini ad me: vt hic coram Domino,
in Silo mittam vobis ſortem. * Itaque 9
perrexerunt: & luſtrantes eam, in ſe-
ptem partes diuiſerunt, ſcribentes in
volumine. Reuerſiq. ſunt ad Ioſue in
mittuntur ſortes: caſtra Silo. * Qui miſit ſortes coram 10
Domino in Silo, diuiſitq. Terram filijs
Iſrael in ſeptem partes.
* Et aſcendit ſors prima filiorum 11
tribus Beniamin, Beniamin per familias ſuas, vt poſſide-
rent Terram inter filios Iuda & filios
Ioſeph. * Fuitq. terminus eorum contra 12
Aquilonem a Iordane: pergens iuxta
latus Iericho ſeptentrionalis plagæ, &
inde contra Occidentem ad montana
conſcendens, & perueniens ad ſolitu-
dinem Bethauen, * atque pertranſiens 13
iuxta [a] Luzam ad Meridiem, ipſa eſt
Bethel: deſcenditq. in Ataroth addar
in montem, qui eſt ad Meridiem Beth
horon inferioris: * Et inclinatur cir- 14
cuiens contra mare ad Meridiem mon- C
tis qui reſpicit Beth horon contra Afri-
cum: ſuntq. exitus eius in Cariath baal,
quæ vocatur & Cariathiarim, vrbem
filiorum Iuda. hæc eſt plaga contra
mare, ad Occidentem. * A Meridie 15
autem ex parte Cariathiarim egredi-
tur terminus contra mare, & peruenit
vſque ad fontem aquarum Nephtoa.
* Deſcenditq. in partem montis, qui 16
reſpicit Vallem filiorum Ennom: & eſt
contra ſeptentrionalem plagam in ex-
trema parte Vallis Raphaim. Deſcen-
ditq. in Geennom (id eſt, Vallem En-
nom) iuxta latus Iebuſæi ad Auſtrum:
17 & peruenit ad Fontem rogel, * tran-
ſiens ad Aquilonem, & egrediens ad
18 Enſemes, id eſt fontem ſolis: * & per-
D tranſit vſque ad tumulos, qui ſunt e
regione Aſcenſus Adommim: deſcen-
ditq. ad Abenboen, id eſt, lapidem
Boen filij Ruben: & pertranſit ex la-
tere Aquilonis ad campeſtria: deſcen-
19 ditq. in planitiem, * & prætergreditur
contra Aquilonem Beth hagla: ſuntq.
exitus eius contra linguam maris ſal-
ſiſſimi ab Aquilone in fine Iordanis
20 ad auſtralem plagam: * qui eſt ter-
minus illius ab Oriente. hæc eſt poſ-
ſeſſio filiorum Beniamin per terminos
21 ſuos in circuitu, & familias ſuas. * Fue-
runtq. ciuitates eius, Iericho & Beth
22 hagla & Vallis Caſis, * Beth Araba
23 & Samaraim & Bethel * & Auim &
24 Aphara & Ophera, * Villa Emona &
Ophni & Gabee: ciuitates duodecim,
25 & villæ earum. * Gabaon & Rama &
26 Beroth, * & Meſphe & Caphara, &
27 Amoſa * & Recem, Iarephel & Tharela,
28 * & Sela, Eleph, & Iebus, quæ eſt Ieru-
ſalem, Gabaath & Cariath: ciuitates
quattuordecim, & villæ earum. Hæc
eſt poſſeſſio filiorum Beniamin iuxta
familias ſuas.

19
1 ET egreſſa eſt ſors ſecunda filio- tribus Simeon,
A rum Simeon per cognationes ſuas:
2 fuitq. hereditas * eorum in medio
poſſeſſionis filiorum Iuda: Berſabee
3 & Sabee & Molada * & Haſerſual,
4 Bala & Aſem * & Eltholad, Bethul &
5 Harma * & Siceleg & Bethmarcha-
6 both & Haſerſuſa * & Bethlebaoth &
Sarohen: ciuitates tredecim, & villæ
7 earum. * Ain & Remmon & Athar
& Aſan: ciuitates quattuor, & villæ
8 earum: * omnes viculi per circuitum
vrbium iſtarum vſque ad Baalath Beer
Ramath contra auſtralem plagam. Hæc
eſt hereditas filiorum Simeon iuxta
9 cognationes ſuas, * in poſſeſſione &
funiculo filiorum Iuda: quia maior
erat. & idcirco filij Simeon poſſede-
runt in medio hereditatis eorum.
10 * Ceciditq. ſors tertia filiorum Za- tribus Zabulon,
bulon per cognationes ſuas: & factus
eſt terminus poſſeſſionis eorum vſque
11 Sarid. * Aſcenditq. de Mari & Merala,
& peruenit in Debbaſeth, vſque ad
12 torrentem qui eſt contra Ieconam. * Et
reuertitur de Sared contra Orientem

[a] Gen. 28. d. 19.

in fines Ceſeleththabor: & egreditur
ad Dabereth, aſcenditq. contra Iaphie.
* Et inde pertranſit vſque ad orienta- 13
lem plagam Gethhepher & Thacaſin:
& egreditur in Remmon, Amthar &
Noa. * Et circuit ad Aquilonem Ha- 14
nathon: ſuntq. egreſſus eius Vallis B
Iephtahel, * & Cateth & Naalol & 15
Semeron & Ierala & Bethlehem: ciui-
tates duodecim, & villæ earum. * Hæc 16
eſt hereditas tribus filiorum Zabulon
per cognationes ſuas, vrbes & viculi
earum.

tribus Iſſachar, * Iſſachar. egreſſa eſt ſors quarta per 17
cognationes ſuas. * fuitq. eius heredi- 18
tas Iezrael & Caſaloth & Sunem * & 19
Hapharaim & Seon, & Anaharath
* & Rabboth & Ceſion, Abes, * & 20
Rameth, & Engannim, & Enhadda & 21
Bethpheſes. * Et peruenit terminus 22
eius vſque Thabor & Seheſima &
Bethſames: eruntq. exitus eius Iorda-
nis: ciuitates ſedecim, & villæ earum.
* Hæc eſt poſſeſſio filiorum Iſſachar 23
per cognationes ſuas, vrbes, & viculi
earum.

tribus Aſer, * Ceciditq. fors quinta tribui filio- 24
rum Aſer per cognationes ſuas: * fuitq. 25
terminus eorum Halcath & Chali &
Beten & Axaph * & Elmelech & Amaad 26
& Meſſal: & peruenit vſque ad Car-
melum maris & Sihor & Labanath.
* Ac reuertitur contra orientem Beth- 27
dagon: & pertranſit vſque Zabulon &
Vallem Iephthael contra Aquilonem
in Bethemec & Nehiel. Egrediturq. C
ad læuam Cabul, * & Abran & Rohob 28
& Hamon & Cana, vſque ad Sidonem
magnam. * reuertiturq. in Horma vſ- 29
que ad ciuitatem munitiſſimam Ty-
rum, & vſque Hoſa: eruntq. exitus
eius in mare de funiculo Achziba:
* & Amma & Aphec & Rohob. ciui- 30
tates vigintiduæ, & villæ earum. * Hæc 31
eſt poſſeſſio filiorum Aſer per cogna-
tiones ſuas, vrbesq. & viculi earum.

tribus Nephthali, * Filiorum Nephthali ſexta ſors ce- 32
cidit per familias ſuas: * & cœpit ter- 33
minus de Heleph & Elon in Saana-
nim, & Adami, quæ eſt Neceb, & Ieb-
nael vſque Lecum: & egreſſus eorum
vſque ad Iordanem: * reuertiturq. ter- 34
minus contra Occidentem in Azanot-
thabor, atque inde egreditur in Hu-
cuca, & pertranſit in Zabulon contra
Meridiem, & in Aſer contra Occiden-
tem, & in Iuda ad Iordanem contra
35 ortum ſolis. * ciuitates munitiſſimæ,
Aſſedim, Ser, & Emath, & Reccath &
36 Cenereth, * & Edema & Arama, Aſor
37 * & Cedes & Edrai, Enhaſor * &
38 Ieron & Magdalel, Horem & Betha-
nath & Bethſames: ciuitates decem
39 & nouem, & villæ earum. * Hæc eſt
poſſeſſio tribus filiorum Nephthali per
cognationes ſuas, vrbes & viculi ea-
rum.

40 * Tribui filiorum Dan per familias tribus Dan;
41 ſuas egreſſa eſt ſors ſeptima: * & fuit
D terminus poſſeſſionis eius Saraa &
Eſthaol, & Hirſemes, id eſt ciuitas ſolis.
42 * Selebin & Aialon & Iethela, * Elon
43
44 & Themna & Acron, * Elthece, Geb-
45 bethon & Balaath, * & Iud & Bane &
46 Barach & Gethremmon: * & Meiarcon
& Arecon, cum termino qui reſpicit
47 Ioppen, * & ipſo fine concluditur.
Aſcenderuntq. filij Dan, & pugnaue-
runt contra Leſem, ceperuntq. eam:
& percuſſerunt eam in ore gladij, &
poſſederunt, & habitauerunt in ea,
vocantes nomen eius Leſem Dan, ex
48 nomine Dan patris ſui. * Hæc eſt poſ-
ſeſſio tribus filiorum Dan, per cogna-
tiones ſuas, vrbes & viculi earum.

49 * Cumq. compleſſet ſorte diuidere ſors Ioſue.
Terram ſingulis per tribus ſuas, dede-
runt filij Iſrael poſſeſſionem Ioſue filio
50 Nun in medio ſui, * iuxta præce-
ptum Domini, vrbem quam poſtulauit,
Thamnath Saraa in monte Ephraim:
& ædificauit ciuitatem, habitauitq. in
51 ea. * Hæ ſunt poſſeſſiones, quas ſorte
diuiſerunt Eleazar ſacerdos, & Ioſue
filius Nun, & principes familiarum,
ac tribuum filiorum Iſrael in Silo, co-
ram Domino ad oſtium tabernaculi
teſtimonij, partitiq. ſunt Terram.

20
1 ET locutus eſt Dominus ad Ioſue, b) Separatio vrbium.
A dicens: Loquere filijs Iſrael, & dic eis:
2 * Separate vrbes fugitiuorum, [a] de qui- α) Fugitiuorum.
bus locutus ſum ad vos per manum
3 Moyſi; * vt confugiat ad eas quicum-
que animam percuſſerit neſcius: & poſ-
ſit euadere iram proximi, qui vltor eſt
4 ſanguinis: * cum ad vnam harum con-
B fugerit ciuitatum, ſtabit ante portam
ciuitatis, & loquetur ſenioribus vrbis

[a] Num. 35. b. 10. Deut. 19. a. 2.

illius ea, quæ ſe comprobent innocen-
tem: ſicq. ſuſcipient eum, & dabunt ei
locum ad habitandum. * Cumq. vltor 5
ſanguinis eum fuerit perſecutus, non
tradent in manus eius: quia ignorans
percuſſit proximum eius, nec ante bi-
duum, triduumue eius probatur ini-
micus. * Et habitabit in ciuitate illa, 6
donec ſtet ante iudicium cauſam red- C
dens facti ſui, & moriatur ſacerdos
magnus, qui fuerit in illo tempore:
tunc reuertetur homicida, & ingre-
dietur ciuitatem & domum ſuam de
qua fugerat. * Decreueruntq. Cedes 7
in Galilæa montis Nephthali, & Si-
chem in monte Ephraim, & Cariath-
arbe, ipſa eſt Hebron in monte Iuda.
* Et trans Iordanem contra Orienta- 8
lem plagam Iericho, [a] ſtatuerunt Bo- D
ſor, quæ ſita eſt in campeſtri ſolitudine
de tribu Ruben, & Ramoth in Galaad
de tribu Gad, & Gaulon in Baſan de
tribu Manaſſe. * Hæ ciuitates conſti- 9
tutæ ſunt cunctis filijs Iſrael, & ad-
uenis, qui habitabant inter eos: vt
fugeret ad eas qui animam neſcius
percuſſiſſet, & non moreretur in manu
proximi, effuſum ſanguinem vindicare
cupientis, donec ſtaret ante populum
expoſiturus cauſam ſuam.

β) Leuitarum:

ACceſſeruntq. principes familiarum 21 1
Leui ad Eleazarum ſacerdotem, & A
Ioſue filium Nun, & ad duces cogna-
tionum per ſingulas tribus filiorum
Iſrael: * locutiq. ſunt ad eos in Silo 2
Terræ Chanaan, atque dixerunt: [b] Do-
minus præcepit per manum Moyſi, vt
darentur nobis vrbes ad habitandum,
& ſuburbana earum ad alenda iumenta.

ciuitates dantur,

* Dederuntq. filij Iſrael de poſſeſſioni- 3
bus ſuis iuxta imperium Domini, ciui-
tates & ſuburbana earum. * Egreſſaq. 4
eſt ſors in familiam Caath filiorum
Aaron ſacerdotis de tribubus Iuda, &
Simeon, & Beniamin, ciuitates trede-
cim: * Et reliquis filiorum Caath, id 5
eſt Leuitis, qui ſuperfuerant de tribu-
bus Ephraim, & Dan, & dimidia tribu
Manaſſe, ciuitates decem. * Porro filijs 6
Gerſon egreſſa eſt ſors, vt acciperent
de tribubus Iſſachar & Aſer & Neph-
thali, dimidiaq. tribu Manaſſe in Ba-
ſan ciuitates numero tredecim. * Et 7
filijs Merari per cognationes ſuas de
tribubus Ruben & Gad & Zabulon
8 vrbes duodecim. * Dederuntq. filij
Iſrael Leuitis ciuitates & ſuburbana
earum, ſicut præcepit Dominus per
manum Moyſi, ſingulis ſorte tribu-
entes.

atque enumerantur,

9 * De tribubus filiorum Iuda & Si-
B meon dedit Ioſue ciuitates: [c] quarum
10 iſta ſunt nomina, * filijs Aaron per
familias Caath Leuitici generis (prima
11 enim ſors illis egreſſa eſt) * Cariath-
arbe patris Enac, quæ vocatur He-
bron, in monte Iuda, & ſuburbana
12 eius per circuitum. * [d] Agros vero, &
villas eius dederat Caleb filio Iephone
13 ad poſſidendum. * Dedit ergo filijs
Aaron ſacerdotis Hebron confugij ci-
uitatem, ac ſuburbana eius: & Lob-
14 nam cum ſuburbanis ſuis: * & Iether,
15 & Eſtemo, * & Holon, & Dabir, * &
16 Ain, & Ieta, & Bethſames, cum ſubur-
banis ſuis: ciuitates nouem de tribu-
17 bus, vt dictum eſt, duabus. * De tribu
autem filiorum Beniamin, Gabaon, &
18 Gabae, * & Anathoth & Almon, cum
ſuburbanis ſuis: ciuitates quattuor.
19 * Omnes ſimul ciuitates filiorum Aa-
ron ſacerdotis, tredecim, cum ſubur-
20 banis ſuis. * Reliquis vero per familias
filiorum Caath Leuitici generis hæc
21 eſt data poſſeſſio. * De tribu Ephraim
vrbes confugij, Sichem cum ſubur-
banis ſuis in monte Ephraim, & Gazer
22 * & Cibſaim & Beth horon, cum ſub-
23 urbanis ſuis, ciuitates quattuor. * De
C tribu quoque Dan, Eltheco & Gaba-
24 thon, * & Aialon & Gethremmon,
cum ſuburbanis ſuis, ciuitates quat-
25 tuor. * Porro de dimidia tribu Ma-
naſſe, Thanach & Gethremmon, cum
26 ſuburbanis ſuis ciuitates duæ. * Om-
nes ciuitates decem, & ſuburbana ea-
rum, datæ ſunt filijs Caath inferioris
27 gradus. * Filijs quoque Gerſon Leui-
tici generis dedit de dimidia tribu
Manaſſe confugij ciuitates, Gaulon in
Baſan, & Boſram, cum ſuburbanis
28 ſuis, ciuitates duas. * Porro de tribu
29 Iſſachar, Ceſion, & Dabereth, * &
Iaramoth, & Engannim, cum ſubur-
30 banis ſuis, ciuitates quattuor. * De
tribu autem Aſer, Maſal & Abdon,
31 * & Helcath, & Rohob, cum ſubur-
32 banis ſuis, ciuitates quattuor. * De
tribu quoque Nephthali ciuitates con-

[a] Deut. 4. g. 43. — [b] Num. 35. a. 2. — [c] 1. Par. 6. e. 55. — [d] Sup. 14. d. 14.

fugij, Cedes in Galilæa, & Hammoth
Dor, & Carthan, cum ſuburbanis ſuis,
ciuitates tres. * Omnes vrbes fami- 33
liarum Gerſon, tredecim, cum ſub-
urbanis ſuis. * Filijs autem Merari 34
Leuitis inferioris gradus per familias
ſuas data eſt de tribu Zabulon, Iec-
nam & Cartha * & Damna & Naalol, 35
ciuitates quattuor cum ſuburbanis ſuis.
* De tribu Ruben vltra Iordanem con- 36
tra Iericho ciuitates refugij, Boſor in D
ſolitudine, Miſor & Iaſer & Iethſon &
Mephaath, ciuitates quattuor cum ſub-
urbanis ſuis. * De tribu Gad ciuita- 37
tes confugij, Ramoth in Galaad, &
Manaim & Heſebon & Iazer, ciuitates
quattuor cum ſuburbanis ſuis. * Om- 38
nes vrbes filiorum Merari per familias
& cognationes ſuas, duodecim. * Ita- 39
que ciuitates vniuerſæ Leuitarum in
medio poſſeſſionis filiorum Iſrael fue-
runt quadraginta octo * cum ſubur- 40
banis ſuis, ſingulæ per familias diſtri-
butæ.

[...]nclusio. * Deditq. Dominus Deus Iſraeli om- 41
nem Terram, quam traditurum ſe
patribus eorum iurauerat: & poſſede-
runt illam, atque habitauerunt in ea.
* Dataq. eſt ab eo pax in omnes per 42
circuitum nationes: nullusq. eis ho-
ſtium reſiſtere auſus eſt, ſed cuncti in
eorum ditionem redacti ſunt. * Ne 43
vnum quidem verbum, quod illis præ-
ſtiturum ſe eſſe promiſerat, irritum
fuit, ſed rebus expleta ſunt omnia.

[...]Confir-[...]tio di-[...]ſionis.

22

[...]uben & [...]d & dimidia [...]anaſſe

1 A EOdem tempore vocauit Ioſue Ru-
benitas, & Gaditas, & dimidiam tri-
bum Manaſſe, * dixitq. ad eos: Feciſtis 2
omnia quæ præcepit vobis Moyſes
famulus Domini: mihi quoque in om-
nibus obediſtis, * nec reliquiſtis fra- 3
tres veſtros longo tempore, vſque in
præſentem diem, cuſtodientes impe-
rium Domini Dei veſtri. * Quia igitur 4
dedit Dominus Deus veſter fratribus
veſtris quietem & pacem, ſicut polli-
citus eſt: reuertimini, & ite in taber-
nacula veſtra, & in terram poſſeſſionis,
[a] quam tradidit vobis Moyſes famulus
Domini trans Iordanem: * ita dum- 5
taxat, vt cuſtodiatis attente, & opere
compleatis mandatum & legem quam
præcepit vobis Moyſes famulus Do-
mini, vt diligatis Dominum Deum
veſtrum, & ambuletis in omnibus vijs
eius, & obſeruetis mandata illius, ad-
B hæreatisq. ei, ac ſeruiatis in omni
6 corde, & in omni anima veſtra. * Bene-
dixitq. eis Ioſue, & dimiſit eos. Qui
7 reuerſi ſunt in tabernacula ſua. * Di-
midiæ autem tribui Manaſſe poſſeſſio-
nem Moyſes dederat in Baſan: & id-
circo mediæ, quæ ſuperfuit, dedit
Ioſue ſortem inter ceteros fratres ſuos
trans Iordanem ad Occidentalem pla-
gam. Cumq. dimitteret eos in taber-
8 nacula ſua, & benedixiſſet eis, * dixit
ad eos: In multa ſubſtantia atque di-
uitijs reuertimini ad ſedes veſtras, cum
argento & auro, ære ac ferro, & veſte
multiplici: diuidite prædam hoſtium
9 cum fratribus veſtris. * Reuerſiq. ſunt, reuertuntur in ſuam poſſeſſionem;
& abierunt filij Ruben, & filij Gad, &
dimidia tribus Manaſſe, a filijs Iſrael
de Silo, quæ ſita eſt in Chanaan, vt
intrarent Galaad Terram poſſeſſionis
ſuæ, quam obtinuerant iuxta impe-
rium Domini in manu Moyſi.
10 * Cumq. veniſſent ad tumulos Ior- ob ædificationem altaris
C danis in Terram Chanaan, ædificaue-
runt iuxta Iordanem altare infinitæ
11 magnitudinis. * Quod cum audiſſent
filij Iſrael, & ad eos certi nuncij detu-
liſſent ædificaſſe filios Ruben, & Gad,
& dimidiæ tribus Manaſſe altare in
Terra Chanaan, ſuper Iordanis tumu-
12 los, contra filios Iſrael: * conuenerunt
omnes in Silo, vt aſcenderent, & dimi-
13 carent contra eos. * Et interim miſe-
runt ad illos in Terram Galaad Phinees
14 filium Eleazari ſacerdotis, * & decem
principes cum eo, ſingulos de ſingulis
15 tribubus. * Qui venerunt ad filios impugnandi grauiter accuſantur,
Ruben, & Gad, & dimidiæ tribus Ma-
naſſe in Terram Galaad, dixeruntq.
16 ad eos: * Hæc mandat omnis popu-
lus Domini: Quæ eſt iſta tranſgreſſio?
Cur reliquiſtis Dominum Deum Iſrael,
ædificantes altare ſacrilegum, & a cultu
17 illius recedentes? * An parum vobis
D eſt [b] quòd peccaſtis in Beelphegor, &
vſque in præſentem diem macula huius
ſceleris in nobis permanet? multiq. de
18 populo corruerunt. * Et vos hodie
reliquiſtis Dominum, & cras in vni-
19 uerſum Iſrael ira eius deſæuiet. * Quòd
ſi putatis immundam eſſe terram poſ-

---

[a] Num. 32. f. 33. Sup. 13. b. 8. — [b] Num. 25. a. 3. Deut. 4. a. 3.

ſed decla-
rant altaris
ſignificatio-
nem,

ſeſſionis veſtræ, tranſite ad Terram,
in qua tabernaculum Domini eſt, &
habitate inter nos: tantum vt a Do-
mino, & a noſtro conſortio non re-
cedatis, ædificato altari præter altare
Domini Dei noſtri. * [a]Nonne Achan 20
filius Zare præterijt mandatum Do-
mini, & ſuper omnem populum Iſrael
ira eius incubuit? Et ille erat vnus
homo, atque vtinam ſolus perijſſet in
ſcelere ſuo. * Reſponderuntq. filij Ru- 21
ben & Gad, & dimidia tribus Manaſſe E
principibus legationis Iſrael: * Fortiſſi- 22
mus Deus Dominus, Fortiſſimus Deus
Dominus, ipſe nouit, & Iſrael ſimul
intelliget: ſi præuaricationis animo,
hoc altare conſtruximus, non cuſto-
diat nos, ſed puniat nos in præſenti:
* & ſi ea mente fecimus vt holo- 23
cauſta, & ſacrificium, & pacificas vi-
ctimas ſuper eo imponeremus, ipſe
quærat & iudicet: * & non ea magis 24
cogitatione atque tractatu, vt dicere-
mus: Cras dicent filij veſtri filijs no-
ſtris: Quid vobis & Domino Deo
Iſrael? * terminum poſuit Dominus 25
inter nos & vos, o filij Ruben, & filij
Gad, Iordanem fluuium: & idcirco
partem non habetis in Domino. Et
per hanc occaſionem auertent filij ve-
ſtri filios noſtros a timore Domini. Pu-
tauimus itaque melius, * & diximus: 26
Extruamus nobis altare, non in holo- F
cauſta, neque ad victimas offerendas,
* ſed in teſtimonium inter nos & vos, 27
& ſobolem noſtram veſtramq. pro-
geniem, vt ſeruiamus Domino, & iuris
noſtri ſit offerre & holocauſta, & vi-
ctimas, & pacificas hoſtias: & nequa-
quam dicant cras filij veſtri filijs no-
ſtris: Non eſt vobis pars in Domino.
* Quòd ſi voluerint dicere, reſponde- 28
bunt eis: Ecce altare Domini, quod
fecerunt patres noſtri, non in holo-
cauſta, neque in ſacrificium, ſed in teſti-
monium noſtrum ac veſtrum. * Abſit 29
a nobis hoc ſcelus vt recedamus a Do-
mino, & eius veſtigia relinquamus ex-
tructo altari ad holocauſta, & ſacrificia,
& victimas offerendas, præter altare
Domini Dei noſtri, quod extructum
eſt ante tabernaculum eius. * Quibus 30
auditis, Phinees ſacerdos, & principes
legationis Iſrael, qui erant cum eo,
placati ſunt: & verba filiorum Ruben,

G & Gad, & dimidiæ tribus Manaſſe,
31 libentiſſime ſuſceperunt. * Dixitq. Phi-
nees filius Eleazari ſacerdos ad eos:
Nunc ſcimus quòd nobiſcum ſit Do-
minus, quoniam alieni eſtis a præua-
ricatione hac, & liberaſtis filios Iſrael
32 de manu Domini. * Reuerſusq. eſt
cum principibus a filijs Ruben & Gad
de Terra Galaad, finium Chanaan ad
33 filios Iſrael, & retulit eis. * Placuitq.
ſermo cunctis audientibus. Et lauda-
uerunt Deum filij Iſrael, & nequaquam
vltra dixerunt, vt aſcenderent contra
eos, atque pugnarent, & delerent Ter-
34 ram poſſeſſionis eorum. * Vocaue-
runtq. filij Ruben, & filij Gad altare,
quod extruxerant, Teſtimonium no-
ſtrum, quòd Dominus ipſe ſit Deus.

neque a
plius inq
tantu

Appen

23
1 EVoluto autem multo tempore, poſt-
A quam pacem dederat Dominus Iſraeli,
ſubiectis in gyro nationibus vniuerſis,
& Ioſue iam longæuo, & perſenilis æta-
2 tis: * vocauit Ioſue omnem Iſraelem,
maioreſq. natu, & principes ac duces,
& magiſtros, dixitq. ad eos: Ego ſenui,
3 & progreſſioris ætatis ſum: * voſq.
cernitis omnia, quæ fecerit Dominus
Deus veſter cunctis per circuitum na-
tionibus, quo modo pro vobis ipſe
4 pugnauerit: * & nunc quia vobis ſorte
diuiſit omnem Terram, ab Orientali
parte Iordanis vſque ad mare magnum,
multæq. adhuc ſuperſunt nationes:
5 * Dominus Deus veſter diſperdet eas
B & auferet a facie veſtra, & poſſide-
bitis Terram, ſicut vobis pollicitus eſt.
6 * tantum confortamini, & eſtote ſoli-
citi, vt cuſtodiatis cuncta quæ ſcripta
ſunt in volumine legis Moyſi: & non
declinetis ab eis neque ad dexteram
7 neque ad ſiniſtram: * ne poſtquam in-
traueritis ad Gentes, quæ inter vos
futuræ ſunt, iuretis in nomine deo-
rum earum, & ſeruiatis eis, & adoretis
8 illos: * ſed adhæreatis Domino Deo
veſtro: quod feciſtis vſque in diem
9 hanc. * Et tunc auferet Dominus Deus
in conſpectu veſtro gentes magnas &
C robuſtiſſimas, & nullus vobis reſiſtere
10 poterit. * Vnus e vobis perſequetur
hoſtium mille viros: quia Dominus
Deus veſter pro vobis ipſe pugnabit,

a) Vltim
geſta Ioſ

α) Exho
tatio:

[a] Sup. 7. a. 1.

ficut pollicitus eft. * Hoc tantum di- 11
ligentiffime præcauete, vt diligatis Do-
...onis & minum Deum veftrum. * Quòd fi vo- 12
...malis
...omiffis. lueritis gentium harum, quæ inter vos
habitant, erroribus adhærere, & cum
eis mifcere connubia, atque amicitias
copulare: * iam nunc fcitote quòd 13
Dominus Deus vefter non eas deleat
ante faciem veftram, fed fint vobis in
foueam ac laqueum, & offendiculum
ex latere veftro, & fudes in oculis ve-
ftris, donec vos auferat atque difperdat D
de Terra hac optima, quam tradidit
vobis. * [a] En ego hodie ingredior viam 14
vniuerfæ terræ, & toto animo cogno-
fcetis quòd de omnibus verbis, quæ
fe Dominus præftiturum vobis effe
pollicitus eft, vnum non præterierit
incaffum. * Sicut ergo impleuit opere 15
quod promifit, & profpera cuncta vene-
runt: fic adducet fuper vos quidquid
malorum comminatus eft, donec vos
auferat atque difperdat de Terra hac
optima, quam tradidit vobis, * eo quòd 16
præterieritis pactum Domini Dei ve-
ftri, quod pepigit vobifcum, & feruie-
ritis dijs alienis, & adoraueritis eos:
cito atque velociter confurget in vos
furor Domini, & auferemini ab hac
Terra optima, quam tradidit vobis.

24

...Fœderis ...rcuffio: COngregauitq. Iofue omnes tribus 1 A
Ifrael in Sichem, & vocauit maiores
natu, ac principes, & iudices, & ma-
giftros: fteteruntq. in confpectu Do-
mini: * & ad populum fic locutus eft: 2
Hæc dicit Dominus Deus Ifrael: Trans
fluuium habitauerunt patres veftri ab
initio, [b] Thare pater Abraham, & Na-
chor: feruieruntq. dijs alienis. * Tuli 3
ergo patrem veftrum Abraham de
Mefopotamiæ finibus: & adduxi eum
in Terram Chanaan: multiplicauiq.
femen eius, * [c] & dedi ei Ifaac: [d] Illiq. 4
rurfum dedi Iacob & Efau. [e] E quibus,
Efau dedi montem Seir ad poffiden-
dum: [f] Iacob vero, & filij eius defcen-
derunt in Ægyptum. * [g] Mifiq. Moyfen 5
& Aaron, & percuffi Ægyptum multis B
fignis atque portentis. * Eduxiq. vos 6
& patres veftros de Ægypto, & veni-
ftis ad mare: [h] perfecutiq. funt Ægyptij
patres veftros cum curribus & equi-
tatu, vfque ad Mare rubrum. * Cla- 7
mauerunt autem ad Dominum filij tractat cum populo,
Ifrael: qui pofuit tenebras inter vos
& Ægyptios, & adduxit fuper eos
mare, & operuit eos. Viderunt oculi
veftri cuncta quæ in Ægypto fecerim,
& habitaftis in folitudine multo tem-
8 pore: * & introduxi vos in Terram
Amorrhæi, qui habitabat trans Iorda-
nem. [i] Cumq. pugnarent contra vos,
tradidi eos in manus veftras, & pof-
fediftis Terram eorum, atque inter-
9 feciftis eos. * Surrexit autem Balac
filius Sephor rex Moab, & pugnauit
contra Ifraelem. [k] Mifitq. & vocauit
C Balaam filium Beor, vt malediceret
10 vobis: * & ego nolui audire eum, fed
econtrario per illum benedixi vobis, &
11 liberaui vos de manu eius. * [l] Tran-
fiftisq. Iordanem, & veniftis ad Ieri-
cho. Pugnaueruntq. contra vos viri
ciuitatis eius, Amorrhæus, & Phere-
zæus, & Chananæus, & Hethæus, &
Gergefæus, & Heuæus, & Iebufæus: &
12 tradidi illos in manus veftras. * [m] Mi-
fiq. ante vos crabrones: & eieci eos
de locis fuis, duos reges Amorrhæo-
rum, non in gladio nec in arcu tuo.
13 * Dediq. vobis Terram, in qua non
laboraftis, & vrbes quas non ædifica-
ftis, vt habitaretis in eis: vineas &
14 oliueta, quæ non plantaftis. * [n] Nunc
ergo timete Dominum, & feruite ei
perfecto corde atque veriffimo: & au-
ferte deos, quibus feruierunt patres
D veftri in Mefopotamia & in Ægypto,
15 ac feruite Domino. * Sin autem ma-
lum vobis videtur vt Domino feruia-
tis, optio vobis datur: eligite hodie
quod placet, cui feruire potiffimum
debeatis, vtrum dijs, quibus feruie-
runt patres veftri in Mefopotamia, an
dijs Amorrhæorum, in quorum Terra
habitatis: ego autem & domus mea
16 feruiemus Domino. * Refponditq. po-
pulus, & ait: Abfit a nobis vt relin-
quamus Dominum, & feruiamus dijs
17 alienis. * Dominus Deus nofter ipfe
eduxit nos, & patres noftros de Terra
Ægypti, de domo feruitutis: fecitq.
videntibus nobis figna ingentia, & cu-
ftodiuit nos in omni via, per quam
ambulauimus, & in cunctis popu-
18 lis, per quos tranfiuimus. * Et eiecit
vniuerfas gentes, Amorrhæum habi-

[a] 3. Reg. 2. a. 2. — [b] Gen. 11. d. 26. — [c] Gen. 21. a. 2. — [d] Gen. 25. d. 26. — [e] Gen. 36. a. 8. — [f] Gen. 46. a. 6. — [g] Exo. 3. c. 10. & 12. f. 37. — [h] Exo. 14. b. 9. — [i] Nu. 21. e. 24. — [k] Nu. 22. a. 5. — [l] Sup. 3. c. 14. & 6. a. 1. & 11. a. 3. — [m] Sup. 11. d. 20. Exo. 23. f. 28. Deut. 7. c. 20. — [n] 1. Reg. 7. a. 3. Tob. 14. b. 10.

tatorem Terræ, quam nos intrauimus.
Seruiemus igitur Domino, quia ipſe E
eſt Deus noſter. * Dixitq. Ioſue ad 19
populum: Non poteritis ſeruire Do-
mino: Deus enim ſanctus, & fortis
æmulator eſt, nec ignoſcet ſceleribus
veſtris atque peccatis. * Si dimiſeritis 20
Dominum, & ſeruieritis dijs alienis,
conuertet ſe, & affliget vos, atque ſub-
uertet poſtquam vobis præſtiterit bona.
* Dixitq. populus ad Ioſue: Nequa- 21
quam ita vt loqueris, erit, ſed Domino
ſeruiemus. * Et Ioſue ad populum, 22
Teſtes, inquit, vos eſtis, quia ipſi ele-
geritis vobis Dominum vt ſeruiatis
ei. Reſponderuntque: Teſtes. * Nunc 23
ergo, ait, auferte deos alienos de me-
dio veſtri, & inclinate corda veſtra ad F
Dominum Deum Iſrael. * Dixitq. po- 24
pulus ad Ioſue: Domino Deo noſtro
ſeruiemus, & obedientes erimus præ-
ceptis eius.

percutit fœdus.

*Percuſſit ergo Ioſue in die illo 25
fœdus, & propoſuit populo præcepta
atque iudicia in Sichem. * Scripſit 26
quoque omnia verba hæc in volumine
legis Domini: & tulit lapidem per-
grandem, poſuitq. eum ſubter quer-
cum, quæ erat in Sanctuario Domini:
27 * & dixit ad omnem populum: En la-
pis iſte erit vobis in teſtimonium quòd
audierit omnia verba Domini, quæ
locutus eſt vobis: ne forte poſtea ne-
gare velitis, & mentiri Domino Deo
28 veſtro. * Dimiſitq. populum, ſingulos
in poſſeſſionem ſuam.

b) Mo Ioſue

29 *Et poſt hæc mortuus eſt Ioſue filius
Nun ſeruus Domini, centum & decem
30 annorum: * ſepelieruntq. eum in fini-
G bus poſſeſſionis ſuæ in Thamnathſare,
quæ eſt ſita in monte Ephraim, a Se-
31 ptentrionali parte montis Gaas. * Serui-
uitq. Iſrael Domino cunctis diebus Ioſue
& ſeniorum, qui longo vixerunt tem-
pore poſt Ioſue, & qui nouerunt omnia
opera Domini quæ fecerat in Iſrael.

Oſſa Ioſe ſepeliunt

32 * [a] Oſſa quoque Ioſeph, quæ tule-
rant filij Iſrael de Ægypto, ſepelie-
runt in Sichem, in parte agri, [b] quem
emerat Iacob a filijs Hemor patris
Sichem, centum nouellis ouibus, &
fuit in poſſeſſionem filiorum Ioſeph.

Eleazar moritur

33 * Eleazar quoque filius Aaron mor-
tuus eſt: & ſepelierunt eum in Ga-
baath Phinees filij eius, quæ data eſt
ei in monte Ephraim.

[a] Gen. 50. d. 24. Exo. 13. d. 19. — [b] Gen. 33. d. 19.

LIBER IVDICVM,

HEBRAICE SOPHETIM.

ntro-
luctio.

Israelitæ
arcent
entibus:

POST mortem Iosue con- 1 I
suluerunt filij Israel Do- A
minum, dicentes: Quis
ascendet ante nos contra
Chananæum, & erit dux

udas &
imeon

belli? * Dixitq. Dominus: Iudas ascen- 2
det: ecce tradidi Terram in manus
eius. * Et ait Iudas Simeoni fratri suo: 3
Ascende mecum in sortem meam, &
pugna contra Chananæum, vt & ego
pergam tecum in sortem tuam. Et
abijt cum eo Simeon. * Ascenditq. 4
Iudas, & tradidit Dominus Chana-
næum, ac Pherezæum in manus eo-
rum: & percusserunt in Bezec decem
millia virorum. * Inueneruntq. Ado- 5
nibezec in Bezec, & pugnauerunt B
contra eum, ac percusserunt Chana-
næum, & Pherezæum. * Fugit autem 6
Adonibezec: quem persecuti compre-
henderunt, cæsis summitatibus manu-
um eius ac pedum. * Dixitq. Adoni- 7
bezec: Septuaginta reges amputatis
manuum ac pedum summitatibus col-
ligebant sub mensa mea ciborum re-
liquias: sicut feci, ita reddidit mihi
Deus. Adduxeruntq. eum in Ierusalem,
& ibi mortuus est. * Oppugnantes ergo 8
filij Iuda Ierusalem, ceperunt eam, &
percusserunt in ore gladij, tradentes
cunctam incendio ciuitatem. * Et po- 9
stea descendentes pugnauerunt contra
Chananæum, qui habitabat in mon-
tanis, & ad meridiem, & in campe-
stribus. * [a]Pergensq. Iudas contra Cha- 10
nanæum, qui habitabat in Hebron, C
(cuius nomen fuit antiquitus Cariath-
arbe) percussit Sesai, & Ahiman, &

delent
bitatores,

Tholmai: * atque inde profectus abijt 11
ad habitatores Dabir, cuius nomen
vetus erat Cariath Sepher, id est, ci-
uitas litterarum. * Dixitq. Caleb: Qui 12
percusserit Cariath Sepher, & vasta-
uerit eam, dabo ei Axam filiam meam
13 vxorem. * Cumq. cepisset eam Otho-
niel filius Cenez frater Caleb minor,
dedit ei Axam filiam suam coniugem.
14 * Quam pergentem in itinere monuit
vir suus vt peteret a patre suo agrum.
Quæ cum suspirasset sedens in asino,
15 dixit ei Caleb: Quid habes? * At illa
D respondit: Da mihi benedictionem,
quia terram arentem dedisti mihi: da
& irriguam aquis. Dedit ergo ei Ca-
leb irriguum superius, & irriguum
16 inferius. * Filij autem Cinæi cognati
Moysi ascenderunt de ciuitate palma-
rum, cum filijs Iuda in desertum sor-
tis eius, quod est ad meridiem Arad,
17 & habitauerunt cum eo. * Abijt autem
Iudas cum Simeone fratre suo, & per-
cusserunt simul Chananæum qui ha-
bitabat in Sephaath, & interfecerunt
eum. Vocatumq. est nomen vrbis,
18 Horma, id est, anathema. * Cepitq.
Iudas Gazam cum finibus suis, & Asca-
lonem, atque Accaron cum terminis
19 suis. * Fuitq. Dominus cum Iuda, &
E montana possedit: nec potuit delere
habitatores vallis, quia falcatis curri-
20 bus abundabant. * Dederuntq. Caleb
Hebron, [b]sicut dixerat Moyses, qui
deleuit ex ea tres filios Enac.

reliqui
autem in-
obedientes

21 * Iebusæum autem habitatorem Ieru-
salem non deleuerunt filij Beniamin:
habitauitq. Iebusæus cum filijs Benia-
min in Ierusalem, vsque in præsentem
22 diem. * Domus quoque Ioseph ascen-
dit in Bethel, fuitq. Dominus cum eis.
23 * Nam cum obsiderent vrbem, quæ prius
24 Luza vocabatur, * viderunt hominem
egredientem de ciuitate, dixeruntq. ad
eum: Ostende nobis introitum ciuita-
tis, & faciemus tecum misericordiam.
25 * Qui cum ostendisset eis, percusse-
runt vrbem in ore gladij: hominem

[a] Ios. 15. c. 13. — [b] Nu. 14. d. 24. Ios. 15. d. 14.

autem illum, & omnem cognationem
eius dimiferunt. * Qui dimiffus, abijt 26
in Terram Hetthim, & ædificauit ibi F
ciuitatem, vocauitq. eam Luzam: quæ
ita appellatur vfque in præfentem diem.
* Manaffes quoque non deleuit Beth- 27
fan, & Thanac cum viculis fuis, & ha-
bitatores Dor, & Ieblaam, & Mageddo
cum viculis fuis, cœpitq. Chananæus
habitare cum eis. * Poftquam autem 28
confortatus eft Ifrael, fecit eos tribu-
tarios, & delere noluit. * Ephraim 29
etiam non interfecit Chananæum, qui
habitabat in Gazer, fed habitauit cum
eo. * Zabulon non deleuit habitatores 30
Cetron, & Naalol: fed habitauit Cha-
nanæus in medio eius, factusq. eft ei
tributarius. * Afer quoque non deleuit 31
habitatores Accho, & Sidonis, Aha- G
lab, & Achazib, & Helba, & Aphec, &
Rohob: * habitauitq. in medio Chana- 32
næi habitatoris illius terræ, nec inter-
fecit eum. * Nephthali quoque non 33
deleuit habitatores Bethfames, & Be-
thanath: & habitauit inter Chana-
næum habitatorem Terræ, fueruntq.
ei Bethfamitæ & Bethanitæ tributarij.
parcunt eis, * Arctauitq. Amorrhæus filios Dan in 34
monte, nec dedit eis locum vt ad pla-
niora defcenderent: * habitauitq. in 35
monte Hares, quod interpretatur te-
ftaceo, in Aialon & Salebim. Et aggra-
uata eft manus domus Iofeph, factusq.
eft ei tributarius. * Fuit autem termi- 36
nus Amorrhæi ab Afcenfu Scorpionis, 2
in fuam ruinam. petra, & fuperiora loca. AScenditq. 1
Angelus Domini de Galgalis ad Lo- A
cum flentium, & ait: Eduxi vos de
Ægypto, & introduxi in Terram, pro
qua iuraui patribus veftris: & polli-
citus fum vt non facerem irritum pa-
ctum meum vobifcum in fempiter-
num: * ita dumtaxat vt non feriretis 2
fœdus cum habitatoribus Terræ huius,
fed aras eorum fubuerteretis: & no-
luiftis audire vocem meam: cur hoc
feciftis? * Quam ob rem nolui delere 3
eos a facie veftra: vt habeatis hoftes,
& dij eorum fint vobis in ruinam.
* Cumq. loqueretur Angelus Domini 4
hæc verba ad omnes filios Ifrael: ele-
uauerunt ipfi vocem fuam, & fleuerunt.
* Et vocatum eft nomen loci illius: 5
Locus flentium, fiue lacrymarum: im- B
molaueruntq. ibi hoftias Domino.

6 * [a] Dimifit ergo Iofue populum, & β) Gentes feducunt Ifraelitas:
abierunt filij Ifrael vnufquifque in pof-
feffionem fuam, vt obtinerent eam:
7 * feruieruntq. Domino cunctis diebus antiqua generatio bona,
eius, & feniorum, qui longo poft eum
vixerunt tempore, & nouerant omnia
opera Domini, quæ fecerat cum Ifrael.
8 * Mortuus eft autem Iofue filius Nun,
famulus Domini, centum & decem an-
9 norum, * & fepelierunt eum in fini-
bus poffeffionis fuæ in Thamnathfare
in monte Ephraim, a Septentrionali
10 plaga montis Gaas. * Omnisq. illa
generatio congregata eft ad patres
fuos:

& furrexerunt alij, qui non noue- recens generatio mala:
rant Dominum, & opera quæ fecerat
11 cum Ifrael. * Feceruntq. filij Ifrael
malum in confpectu Domini, & fer- adorat deos alienos,
12 uierunt Baalim. * Ac dimiferunt Do-
C minum Deum patrum fuorum, qui
eduxerat eos de Terra Ægypti: & fe-
cuti funt deos alienos, deosq. po-
pulorum, qui habitabant in circuitu
eorum, & adorauerunt eos: & ad
iracundiam concitauerunt Dominum,
13 * dimittentes eum, & feruientes Baal
14 & Aftaroth. * Iratusq. Dominus con-
tra Ifrael, tradidit eos in manus diri-
pientium: qui ceperunt eos, & vendi-
derunt hoftibus, qui habitabant per
gyrum: nec potuerunt refiftere ad-
15 uerfarijs fuis: * fed quòcumque per-
gere voluiffent, manus Domini fuper
eos erat, ficut locutus eft, & iurauit
16 eis: & vehementer afflicti funt. * Su- liberatur iudicibus
fcitauitq. Dominus iudices, qui libe-
rarent eos de vaftantium manibus: fed
17 nec eos audire voluerunt, * fornican-
tes cum dijs alienis, & adorantes eos.
Cito deferuerunt viam, per quam in-
greffi fuerant patres eorum: & audi-
entes mandata Domini, omnia fecere
18 contraria. * Cumq. Dominus iudices
D fufcitaret, in diebus eorum flectebatur
mifericordia, & audiebat afflictorum
gemitus, & liberabat eos de cæde va-
19 ftantium. * Poftquam autem mortuus
effet iudex, reuertebantur, & multo
faciebant peiora quàm fecerant patres
eorum, fequentes deos alienos, ferui-
entes eis, & adorantes illos. Non di-
miferunt adinuentiones fuas, & viam
duriffimam, per quam ambulare con-
fueuerunt.

[a] Iof. 24. f. 28.

ditur in
entibus.

* Iratusq. eſt furor Domini in Iſrael, 20
& ait: Quia irritum fecit gens iſta
pactum meum, quod pepigeram cum
patribus eorum, & vocem meam au-
dire contempſit: * & ego non delebo 21
gentes, quas dimiſit Ioſue, & mortuus
eſt: * vt in ipſis experiar Iſrael, vtrum 22
cuſtodiant viam Domini, & ambulent
in ea, ſicut cuſtodierunt patres eorum,
an non. * Dimiſit ergo Dominus om- 23
nes nationes has, & cito ſubuertere
noluit, nec tradidit in manus Ioſue. 3
HÆ ſunt gentes, quas Dominus de- 1
reliquit, vt erudiret in eis Iſraelem, A
& omnes, qui non nouerant bella Cha-
nanæorum: * vt poſtea diſcerent filij 2
eorum certare cum hoſtibus, & ha-
bere conſuetudinem præliandi: * quin- 3
que ſatrapas Philiſthinorum, omnemq.
Chananæum, & Sidonium, atque He-
uæum, qui habitabat in monte Li-
bano, de monte Baal Hermon vſque
ad introitum Emath. * Dimiſitq. eos, 4
vt in ipſis experiretur Iſraelem, vtrum
audiret mandata Domini quæ præ-
ceperat patribus eorum per manum
Moyſi, an non.

**Quattuor
iudices
priores.**

. *Otho-
el, Aod,
amgar.*

Othoniel
opprimit
Chuſan,

* Itaque filij Iſrael habitauerunt in 5
medio Chananæi, & Hethæi, & Amor-
rhæi, & Pherezæi, & Heuæi, & Iebu-
ſæi: * & duxerunt vxores filias eorum, 6
ipſiq. filias ſuas filijs eorum tradide-
runt, & ſeruierunt dijs eorum. * Fe- 7
ceruntq. malum in conſpectu Domini,
& obliti ſunt Dei ſui, ſeruientes Baa-
lim & Aſtaroth. * Iratusq. contra Iſrael 8
Dominus, tradidit eos in manus Chu-
ſan Raſathaim regis Meſopotamiæ,
ſeruieruntq. ei octo annis. * Et cla- 9
mauerunt ad Dominum: qui ſuſcitauit B
eis ſaluatorem, & liberauit eos, Otho-
niel videlicet filium Cenez, fratrem
Caleb minorem: * fuitq. in eo Spiri- 10
tus Domini, & iudicauit Iſrael. Egreſ-
ſusq. eſt ad pugnam, & tradidit Do-
minus in manus eius Chuſan Raſa-
thaim regem Syriæ, & oppreſſit eum.
* Quieuitq. terra quadraginta annis, 11
& mortuus eſt Othoniel filius Cenez.

od iugulat
Eglon,

* Addiderunt autem filij Iſrael fa- 12
cere malum in conſpectu Domini: qui
confortauit aduerſum eos Eglon re-
gem Moab: quia fecerunt malum in
13 conſpectu eius. * Et copulauit ei filios
Ammon, & Amalec: abijtq. & per-
cuſſit Iſrael, atque poſſedit Vrbem
14 palmarum. * Seruieruntq. filij Iſrael
Eglon regi Moab decem & octo annis:
15 * & poſtea clamauerunt ad Dominum:
qui ſuſcitauit eis ſaluatorem vocabulo
Aod, filium Gera, filij Iemini, qui vtra-
que manu pro dextera vtebatur. Mi-
C ſeruntq. filij Iſrael per illum munera
16 Eglon regi Moab. * Qui fecit ſibi gla-
dium ancipitem, habentem in medio
capulum longitudinis palmæ manus,
& accinctus eſt eo ſubter ſagum in
17 dextro femore. * Obtulitq. munera
Eglon regi Moab. Erat autem Eglon
18 craſſus nimis. * Cumq. obtuliſſet ei
munera, proſecutus eſt ſocios, qui
19 cum eo venerant. * Et reuerſus de
Galgalis, vbi erant idola, dixit ad Re-
gem: Verbum ſecretum habeo ad te
o Rex. Et ille imperauit ſilentium:
egreſſisq. omnibus, qui circa eum erant,
20 * ingreſſus eſt Aod ad eum: ſedebat
autem in æſtiuo cœnaculo ſolus, dixit-
que: Verbum Dei habeo ad te. Qui
21 ſtatim ſurrexit de throno. * Extenditq.
Aod ſiniſtram manum, & tulit ſicam
de dextero femore ſuo, infixitq. eam
22 in ventre eius * tam valide, vt capu-
lus ſequeretur ferrum in vulnere, ac
pinguiſſimo adipe ſtringeretur. Nec
eduxit gladium, ſed ita vt percuſſerat,
reliquit in corpore: ſtatimq. per ſe-
creta naturæ alui ſtercora prorupe-
23 runt. * Aod autem clauſis diligen-
tiſſime oſtijs cœnaculi, & obfirmatis
24 ſera, * per poſticum egreſſus eſt.
D Seruiq. regis ingreſſi viderunt clauſas
fores cœnaculi, atque dixerunt: For-
ſitan purgat aluum in æſtiuo cubi-
25 culo. * Expectantesq. diu donec eru-
beſcerent, & videntes quòd nullus
aperiret, tulerunt clauem: & aperi-
entes inuenerunt dominum ſuum in
26 terra iacentem mortuum. * Aod au- & percutit Moabitas;
tem, dum illi turbarentur, effugit,
& pertranſijt Locum idolorum, vnde
reuersus fuerat. Venitq. in Seirath:
27 * & ſtatim inſonuit buccina in monte
Ephraim: deſcenderuntq. cum eo filij
28 Iſrael, ipſo in fronte gradiente. * Qui
dixit ad eos: Sequimini me: tradidit
enim Dominus inimicos noſtros Moa-
bitas in manus noſtras. Deſcende-
runtq. poſt eum, & occupauerunt vada
Iordanis quæ tranſmittunt in Moab:

& non dimiſerunt tranſire quemquam:
*ſed percuſſerunt Moabitas in tem- 29
pore illo, circiter decem millia, omnes
robuſtos & fortes viros. nullus eorum
euadere potuit. * Humiliatusq. eſt 30
Moab in die illo ſub manu Iſrael: &
quieuit Terra octoginta annis.

Samgar ferit Philiſthijm.

*Poſt hunc fuit Samgar filius Anath, 31
qui percuſſit de Philiſthijm ſexcentos
viros vomere: & ipſe quoque defendit
Iſrael.

2. Debbora & Barac.

α) Victoria eorum:

Debbora vocat Barac,

ADdideruntq. filij Iſrael facere ma- 4 1 A
lum in conſpectu Domini poſt mor-
tem Aod, * [a]& tradidit illos Dominus 2
in manus Iabin regis Chanaan, qui
regnauit in Aſor: habuitq. ducem
exercitus ſui nomine Siſaram, ipſe au-
tem habitabat in Haroſeth gentium.
*Clamaueruntq. filij Iſrael ad Domi- 3
num: nongentos enim habebat falca-
tos currus, & per viginti annos vehe-
menter oppreſſerat eos. * Erat autem 4
Debbora prophetis vxor Lapidoth, quæ
iudicabat populum in illo tempore.
*Et ſedebat ſub palma, quæ nomine 5
illius vocabatur, inter Rama & Bethel
in monte Ephraim: aſcendebantq. ad
eam filij Iſrael in omne iudicium.
*Quæ miſit & vocauit Barac filium 6
Abinoem de Cedes Nephthali: dixitq.
ad eum: Præcepit tibi Dominus Deus B
Iſrael, vade, & duc exercitum in mon-
tem Thabor, tolleſq. tecum decem
millia pugnatorum de filijs Nephthali,
& de filijs Zabulon: * ego autem ad- 7
ducam ad te in loco torrentis Ciſon,
Siſaram principem exercitus Iabin, &
currus eius, atque omnem multitudi-
nem, & tradam eos in manu tua. * Di- 8
xitq. ad eam Barac: Si venis mecum,
vadam: ſi nolueris venire mecum, non
pergam. * Quæ dixit ad eum: Ibo 9
quidem tecum, ſed in hac vice victoria
non reputabitur tibi, quia in manu
mulieris tradetur Siſara.

aſcendunt contra Siſaram,

Surrexit itaque Debbora, & per-
rexit cum Barac in Cedes. * Qui, ac- 10
citis Zabulon & Nephthali, aſcendit
cum decem millibus pugnatorum, ha-
bens Debboram in comitatu ſuo. * Ha- 11
ber autem Cinæus receſſerat quondam
a ceteris Cinæis fratribus ſuis filijs
Hobab, cognati Moyſi: & tetenderat
tabernacula vſque ad vallem, quæ
vocatur Sennim, & erat iuxta Cedes.
12 * Nunciatumq. eſt Siſaræ quòd aſcen-
diſſet Barac filius Abinoem, in mon-
13 tem Thabor: * & congregauit non-
gentos falcatos currus, & omnem
exercitum de Haroſeth gentium ad
14 torrentem Ciſon. * Dixitq. Debbora
ad Barac: Surge, hæc eſt enim dies,
C in qua tradidit Dominus Siſaram in
manus tuas: en ipſe ductor eſt tuus.
Deſcendit itaque Barac de monte Tha-
bor, & decem millia pugnatorum cum
15 eo. * [b]Perterruitq. Dominus Siſaram,
& omnes currus eius, vniuerſamq.
multitudinem in ore gladij ad con-
ſpectum Barac: in tantum, vt Siſara
de curru deſiliens, pedibus fugeret,
16 * & Barac perſequeretur fugientes cur-
rus, & exercitum vſque ad Haroſeth
gentium, & omnis hoſtium multitudo
vſque ad internecionem caderet.

quem inte- ficit Iahe-

17 * Siſara autem fugiens peruenit ad
tentorium Iahel vxoris Haber Cinæi.
Erat enim pax inter Iabin regem Azor,
18 & domum Haber Cinæi. * Egreſſa
igitur Iahel in occurſum Siſaræ, dixit
ad eum: Intra ad me domine mi: in-
tra, ne timeas. Qui ingreſſus taber-
naculum eius, & opertus ab ea pallio,
19 * dixit ad eam: Da mihi, obſecro, pau-
lulum aquæ, quia ſitio valde. Quæ
aperuit vtrem lactis, & dedit ei bibere,
20 D & operuit illum. * Dixitq. Siſara ad
eam: Sta ante oſtium tabernaculi: &
cum venerit aliquis interrogans te, &
dicens: Numquid hic eſt aliquis? Re-
21 ſpondebis: Nullus eſt. * Tulit itaque
Iahel vxor Haber clauum tabernaculi,
aſſumens pariter & malleum: & ingreſſa
abſconditè, & cum ſilentio poſuit ſu-
pra tempus capitis eius clauum, per-
cuſſumq. malleo defixit in cerebrum
vſque ad terram: qui ſoporem morti
22 conſocians defecit, & mortuus eſt. * Et
ecce Barac ſequens Siſaram veniebat:
egreſſaq. Iahel in occurſum eius, dixit
ei: Veni, & oſtendam tibi virum, quem
quæris. Qui cum intraſſet ad eam, vi-
dit Siſaram iacentem mortuum, & cla-
23 uum infixum in tempore eius. * Hu-
miliauit ergo Deus in die illo Iabin
24 regem Chanaan coram filijs Iſrael: * qui
creſcebant quotidie, & forti manu op-

---

[a] 1. Reg. 12. b. 9. — [b] Pſal. 82. b. 10.

primebant Iabin regem Chanaan, do-
nec delerent eum.

β) Canticum triumphale: 5 1 A CEcineruntq. Debbora & Barac filius
Abinoem in illo die, dicentes:
2 * Qui ſponte obtuliſtis de Iſrael ani-
mas veſtras ad periculum,
benedicite Domino.
3 * Audite reges,
auribus percipite principes:
Ego ſum, ego ſum quæ Domino ca-
nam,
pſallam Domino Deo Iſrael.
aduentus Domini, 4 * Domine cum exires de Seir,
& tranſires per regiones Edom,
terra mota eſt,
cæliq. ac nubes diſtillauerunt aquis.
5 * Montes fluxerunt a facie Domini,
& Sinai a facie Domini Dei Iſrael.
anguſtiæ Iſraelis, 6 * In diebus Samgar filij Anath,
in diebus Iahel quieuerunt ſemitæ:
& qui ingrediebantur per eas,
ambulauerunt per calles deuios.
7 * Ceſſauerunt fortes in Iſrael,
& quieuerunt:
donec ſurgeret Debbora,
ſurgeret mater in Iſrael.
8 * Noua bella elegit Dominus,
& portas hoſtium ipſe ſubuertit:
clypeus & haſta ſi apparuerint
in quadraginta millibus Iſrael.
laus principum atque Dei, 9 * Cor meum diligit principes Iſrael:
B qui propria voluntate obtuliſtis vos
diſcrimini,
benedicite Domino.
10 * Qui aſcenditis ſuper nitentes aſinos,
& ſedetis in iudicio,
& ambulatis in via,
loquimini.
11 * Vbi colliſi ſunt currus,
& hoſtium ſuffocatus eſt exercitus,
ibi narrentur iuſtitiæ Domini
& clementia in fortes Iſrael:
tunc deſcendit populus Domini ad
portas,
& obtinuit principatum.
12 * Surge, ſurge Debbora,
ſurge, ſurge, & loquere canticum:
ſurge Barac, & apprehende captiuos
tuos
fili Abinoem.
fortitudo & ignauia Iſraelitarum, 13 * Saluatæ ſunt reliquiæ populi,
Dominus in fortibus dimicauit.
14 * Ex Ephraim deleuit eos in Amalec,
& poſt eum ex Beniamin in populos
tuos o Amalec:
de Machir principes deſcenderunt,
& de Zabulon qui exercitum ducerent
ad bellandum.
15 * Duces Iſſachar fuere cum Debbora,
& Barac veſtigia ſunt ſecuti,
qui quaſi in præceps ac barathrum ſe
diſcrimini dedit:
diuiſo contra ſe Ruben, magnanimo-
rum reperta eſt contentio.
16 C * Quare habitas inter duos terminos,
vt audias ſibilos gregum?
diuiſo contra ſe Ruben, magnanimo-
rum reperta eſt contentio.
17 * Galaad trans Iordanem quieſcebat,
& Dan vacabat nauibus:
Aſer habitabat in littore maris,
& in portubus morabatur.
18 * Zabulon vero & Nephthali obtule-
runt animas ſuas morti
in regione Merome.
19 * Venerunt reges & pugnauerunt, victoria cælitus data,
pugnauerunt reges Chanaan in Tha-
nach iuxta aquas Mageddo,
& tamen nihil tulere prædantes.
20 * De cælo dimicatum eſt contra eos:
ſtellæ manentes in ordine & curſu ſuo,
aduerſus Siſaram pugnauerunt.
21 * Torrens Ciſon traxit cadauera eorum,
torrens Cadumim, torrens Ciſon:
conculca anima mea robuſtos.
22 * Vngulæ equorum ceciderunt, fugi-
entibus impetu,
& per præceps ruentibus fortiſſimis
hoſtium.
23 * Maledicite terræ Meroz, dixit An- maledictio & benedictio,
gelus Domini:
maledicite habitatoribus eius,
quia non venerunt ad auxilium Do-
mini,
in adiutorium fortiſſimorum eius.
24 D * Benedicta inter mulieres Iahel vxor
Haber Cinæi,
& benedicatur in tabernaculo ſuo.
25 * Aquam petenti lac dedit,
& in phiala principum obtulit butyrum.
26 * Siniſtram manum miſit ad clauum,
& dexteram ad fabrorum malleos,
percuſſitq. Siſaram quærens in capite
vulneri locum,
& tempus valide perforans.
27 * Inter pedes eius ruit:
defecit, & mortuus eſt:
voluebatur ante pedes eius,
& iacebat exanimis & miſerabilis.
28 * Per feneſtram reſpiciens, vlulabat cauillatio hoſtium.
mater eius:
& de cœnaculo loquebatur:

Cur moratur regredi currus eius?
quare tardauerunt pedes quadrigarum illius?
* Vna ſapientior ceteris vxoribus eius, 29
hæc ſocrui verba reſpondit:
* Forſitan nunc diuidit ſpolia, 30
& pulcherrima feminarum eligitur ei:
veſtes diuerſorum colorum Siſaræ traduntur in prædam,
& ſupellex varia ad ornanda colla congeritur.
* Sic pereant omnes inimici tui Domine: 31
qui autem diligunt te, ſicut Sol in ortu ſuo ſplendet, ita rutilent.
* Quieuitq. Terra per quadraginta 32
annos.

II. Tres alij iudices.

1. Ierobaal Gedeon.

FEcerunt autem filij Iſrael malum 6 1 A
in conſpectu Domini: qui tradidit illos
in manu Madian ſeptem annis, * & 2
oppreſſi ſunt valde ab eis. Feceruntq.
ſibi antra & ſpeluncas in montibus,
& munitiſſima ad repugnandum loca.

a) Fata ipſius.

α) Vocatur a Domino:

* Cumq. ſeuiſſet Iſrael, aſcendebat Ma- 3
dian & Amalec, ceteriq. Orientalium
nationum: * & apud eos figentes 4
tentoria, ſicut erant in herbis cuncta
vaſtabant vſque ad introitum Gazæ:
nihilq. omnino ad vitam pertinens relinquebant in Iſrael, non oues, non
boues, non aſinos. * Ipſi enim & vni- 5
uerſi greges eorum veniebant cum
tabernaculis ſuis, & inſtar locuſtarum
vniuerſa complebant, innumera multitudo hominum, & camelorum, quidquid tetigerant deuaſtantes. * Humi- 6
liatuſq. eſt Iſrael valde in conſpectu

caſtigatis Iſraelitis

Madian. * Et clamauit ad Dominum 7
poſtulans auxilium contra Madianitas.
* Qui miſit ad eos virum prophetam, 8
& locutus eſt: Hæc dicit Dominus B
Deus Iſrael: Ego vos feci conſcendere
de Ægypto, & eduxi vos de domo
ſeruitutis, * & liberaui de manu Ægy- 9
ptiorum, & omnium inimicorum, qui
affligebant vos: eieciq. eos ad introitum veſtrum, & tradidi vobis Terram
eorum. * Et dixi: Ego Dominus Deus 10
veſter, ne timeatis deos Amorrhæorum, in quorum terra habitatis. Et
noluiſtis audire vocem meam.

mittitur Gedeon,

11 * Venit autem Angelus Domini, &
ſedit ſub quercu, quæ erat in Ephra,
& pertinebat ad Ioas patrem familiæ
Ezri. Cumq. Gedeon filius eius excuteret atque purgaret frumenta in tor-
12 culari, vt fugeret Madian, * apparuit
C ei Angelus Domini, & ait: Dominus
13 tecum virorum fortiſſime. * Dixitq.
ei Gedeon: Obſecro mi Domine, ſi
Dominus nobiſcum eſt, cur apprehenderunt nos hæc omnia? vbi ſunt mirabilia eius, quæ narrauerunt patres
noſtri, atque dixerunt: De Ægypto
eduxit nos Dominus? Nunc autem
dereliquit nos Dominus & tradidit in
14 manu Madian. * Reſpexitq. ad eum
Dominus, & ait: [a] Vade in hac fortitudine tua, & liberabis Iſrael de manu
15 Madian: ſcito quòd miſerim te. * Qui
reſpondens ait: Obſecro, mi Domine,
in quo liberabo Iſrael? ecce familia
mea infima eſt in Manaſſe, & ego
16 minimus in domo patris mei. * Dixitq.
ei Dominus: Ego ero tecum: & per-

miraculo edoctus,

17 cuties Madian quaſi vnum virum. * Et
ille, Si inueni, inquit, gratiam coram
te, da mihi ſignum quòd tu ſis qui
18 loqueris ad me. * Nec recedas hinc,
D donec reuertar ad te, portans ſacrificium, & offerens tibi. Qui reſpondit: Ego præſtolabor aduentum tuum.
19 * Ingreſſus eſt itaque Gedeon, & coxit
hœdum, & de farinæ modio azymos
panes: carneſq. ponens in caniſtro, &
ius carnium mittens in ollam, tulit
20 omnia ſub quercu, & obtulit ei. * Cui
dixit Angelus Domini: Tolle carnes &
azymos panes, & pone ſupra petram
illam, & ius deſuper funde. Cumq.
21 feciſſet ita, * extendit Angelus Domini
ſummitatem virgæ, quam tenebat in
manu, & tetigit carnes & panes azymos: aſcenditq. ignis de petra, & carnes, azymoſq. panes conſumpſit: Angelus autem Domini euanuit ex oculis
22 eius. * Videnſq. Gedeon quòd eſſet
Angelus Domini, ait: Heu mi Domine
Deus: quia vidi Angelum Domini facie
23 ad faciem. * Dixitq. ei Dominus: Pax
24 tecum: ne timeas, non morieris. * Ædi-
E ficauit ergo ibi Gedeon altare Domino,
vocauitq. illud, Domini pax, vſque in
præſentem diem.

qui nominatur Ierobaal,

Cumq. adhuc eſſet in Ephra, quæ
25 eſt familiæ Ezri, * nocte illa dixit Do-

[a] 1. Reg. 12. b. 11.

minus ad eum: Tolle taurum patris
tui, & alterum taurum annorum ſe-
ptem, deſtruesq. aram Baal, quæ eſt
patris tui: & nemus, quod circa aram
eſt, ſuccide: * & ædificabis altare Do- 26
mino Deo tuo in ſummitate petræ
huius, ſuper quam ante ſacrificium
poſuiſti: tollesq. taurum ſecundum,
& offeres holocauſtum ſuper ſtruem
lignorum, quæ de nemore ſuccideris.
* Aſſumptis ergo Gedeon decem viris 27
de ſeruis ſuis, fecit ſicut præceperat
ei Dominus. Timens autem domum
patris ſui, & homines illius ciuitatis,
per diem noluit id facere, ſed omnia
nocte compleuit. * Cumq. ſurrexiſſent 28
viri oppidi eius mane, viderunt de- F
ſtructam aram Baal, lucumq. ſucci-
ſum, & taurum alterum impoſitum
ſuper altare, quod tunc ædificatum
erat. * Dixeruntq. ad inuicem: Quis 29
hoc fecit? Cumq. perquirerent aucto-
rem facti, dictum eſt: Gedeon filius
Ioas fecit hæc omnia. * Et dixerunt 30
ad Ioas: Produc filium tuum huc, vt
moriatur: quia deſtruxit aram Baal,
& ſuccidit nemus. * Quibus ille re- 31
ſpondit: Numquid vltores eſtis Baal,
vt pugnetis pro eo? qui aduerſarius
eſt eius, moriatur antequam lux cra-
ſtina veniat: ſi Deus eſt, vindicet ſe
de eo, qui ſuffodit aram eius. * Ex illo 32
die vocatus eſt Gedeon, Ierobaal, eo
quòd dixiſſet Ioas: Vlciſcatur ſe de
eo Baal, qui ſuffodit aram eius.

β) Deuincit Madianitas: accipit duplex ſignum.

* Igitur omnis Madian, & Amalec, 33
& Orientales populi congregati ſunt
ſimul. & tranſeuntes Iordanem, caſtra-
metati ſunt in valle Iezrael. * Spiritus 34
autem Domini induit Gedeon, qui G
clangens buccina conuocauit domum
Abiezer, vt ſequeretur ſe. * Miſitq. 35
nuncios in vniuerſum Manaſſen, qui
& ipſe ſecutus eſt eum: & alios nun-
cios in Aſer & Zabulon & Nephthali,
qui occurrerunt ei. * Dixitq. Gedeon 36
ad Deum: Si ſaluum facis per manum
meam Iſrael, ſicut locutus es, * ponam 37
hoc vellus lanæ in area: ſi ros in ſolo
vellere fuerit, & in omni terra ſiccitas,
ſciam quòd per manum meam, ſicut
locutus es, liberabis Iſrael. * Factumq. 38
eſt ita. Et de nocte conſurgens ex-
preſſo vellere, concham rore impleuit.

39 * Dixitq. rurſus ad Deum: Ne iraſca-
tur furor tuus contra me ſi adhuc
ſemel tentauero, ſignum quærens in
vellere. Oro vt ſolum vellus ſiccum
40 ſit, & omnis terra rore madens. * Fe-
citq. Deus nocte illa vt poſtulauerat:
& fuit ſiccitas in ſolo vellere, & ros
in omni terra.

ſegregat trecentos milites,

7
1 IGitur Ierobaal qui & Gedeon, de
A nocte conſurgens, & omnis populus
cum eo, venit ad fontem qui vocatur
Harad. erant autem caſtra Madian in
valle ad Septentrionalem plagam col-
2 lis excelſi. * Dixitq. Dominus ad Ge-
deon: Multus tecum eſt populus, nec
tradetur Madian in manus eius: ne
glorietur contra me Iſrael, & dicat:
3 Meis viribus liberatus ſum. * Loquere
ad populum, & cunctis audientibus
prædica: [a] Qui formidoloſus & timi-
dus eſt, reuertatur. Receſſeruntq. de
monte Galaad, & reuerſi ſunt. De po-
pulo vigintiduo millia virorum, & tan-
4 tum decem millia remanſerunt. * Di-
B xitq. Dominus ad Gedeon: Adhuc
populus multus eſt, duc eos ad aquas,
& ibi probabo illos: & de quo dixero
tibi vt tecum vadat, ipſe pergat: quem
5 ire prohibuero, reuertatur. * Cumq.
deſcendiſſet populus ad aquas, dixit
Dominus ad Gedeon: Qui lingua lam-
buerint aquas, ſicut ſolent canes lam-
bere, ſeparabis eos ſeorſum: qui au-
tem curuatis genibus biberint, in altera
6 parte erunt. * Fuit itaque numerus
eorum qui manu ad os proijciente,
lambuerant aquas, trecenti viri: om-
nis autem reliqua multitudo flexo po-
7 plite biberat. * Et ait Dominus ad
C Gedeon: In trecentis viris qui lam-
buerunt aquas, liberabo vos, & tradam
in manu tua Madian: omnis autem
reliqua multitudo reuertatur in locum
8 ſuum. * Sumptis itaque pro numero
cibarijs & tubis, omnem reliquam mul-
titudinem abire præcepit ad taberna-
cula ſua: & ipſe cum trecentis viris
ſe certamini dedit. Caſtra autem Ma-
dian erant ſubter in valle.

audit interpretationem ſomnij,

9 * Eadem nocte dixit Dominus ad
eum: Surge, & deſcende in caſtra:
10 quia tradidi eos in manu tua. * ſin
autem ſolus ire formidas, deſcendat
11 tecum Phara puer tuus. * Et cum
audieris quid loquantur, tunc confor-

[a] Deut. 20. b. 8. 1. Mach. 3. g. 56.

tabuntur manus tuæ, & fecurior ad
hoftium caftra defcendes. Defcendit
ergo ipfe & Phara puer eius in par-
tem caftrorum, vbi erant armatorum
vigiliæ. * Madian autem & Amalec, 12
& omnes Orientales populi fufi iace- D
bant in valle, vt locuftarum multi-
tudo: cameli quoque innumerabiles
erant, ficut arena quæ iacet in littore
maris. * Cumq. veniffet Gedeon, nar- 13
rabat aliquis fomnium proximo fuo:
& in hunc modum referebat quod
viderat: Vidi fomnium, & videbatur
mihi quafi fubcinericius panis ex hor-
deo volui, & in caftra Madian de-
fcendere: cumq. perueniffet ad taber-
naculum, percuffit illud, atque fub-
uertit, & terræ funditus coæquauit.
* Refpondit is, cui loquebatur: Non 14
eft hoc aliud, nifi gladius Gedeonis
filij Ioas viri Ifraelitæ: tradidit enim
Dominus in manus eius Madian, &
omnia caftra eius. * Cumq. audiffet 15
Gedeon fomnium, & interpretationem E
eius, adorauit:

percutit hoftes,

& reuerfus eft ad caftra Ifrael, &
ait: Surgite, tradidit enim Dominus
in manus noftras caftra Madian. * Di- 16
uifitq. trecentos viros in tres partes,
& dedit tubas in manibus eorum,
lagenasq. vacuas ac lampades in me-
dio lagenarum. * Et dixit ad eos: 17
Quod me facere videritis, hoc facite:
ingrediar partem caftrorum, & quod
fecero fectamini. * Quando perfonu- 18
erit tuba in manu mea, vos quoque
per caftrorum circuitum clangite, &
conclamate, Domino & Gedeoni. * In- 19
greffusq. eft Gedeon, & trecenti viri F
qui erant cum eo in partem caftro-
rum, incipientibus vigilijs noctis me-
diæ, & cuftodibus fufcitatis, cœperunt
buccinis clangere, & complodere inter
fe lagenas. * Cumq. per gyrum ca- 20
ftrorum in tribus perfonarent locis,
& hydrias confregiffent, tenuerunt
finiftris manibus lampades, & dextris
fonantes tubas, clamaueruntque: Gla-
dius Domini & Gedeonis: * ftantes 21
finguli in loco fuo per circuitum ca-
ftrorum hoftilium. Omnia itaque ca-
ftra turbata funt, & vociferantes, vlu-
lantesq. fugerunt: * & nihilominus 22
infiftebant trecenti viri buccinis per-
fonantes. [a] Immifitq. Dominus gla-
dium in omnibus caftris, & mutua fe
23 cæde truncabant, * fugientes vfque
ad Bethfetta, & crepidinem Abelme-
G hula in Tebbath. Conclamantes au-
tem viri Ifrael de Nephthali, & Afer,
& omni Manaffe perfequebantur Ma-
24 dian. * Mifitq. Gedeon nuncios in
omnem montem Ephraim, dicens:
Defcendite in occurfum Madian, &
occupate aquas vfque Bethbera atque
Iordanem. Clamauitq. omnis Ephraim,
& præoccupauit aquas atque Iorda-
25 nem vfque Bethbera. * [b] Apprehen-
fosq. duos viros Madian, Oreb, &
Zeb, interfecit Oreb in Petra Oreb,
Zeb vero in Torculari Zeb. Et perfe-
cuti funt Madian, capita Oreb & Zeb
portantes ad Gedeon trans fluenta
Iordanis.

8
1 DIxeruntq. ad eum viri Ephraim: permulcet Ephraim,
A Quid eft hoc quod facere voluifti, vt
nos non vocares, cum ad pugnam per-
geres contra Madian? iurgantes for-
2 titer, & prope vim inferentes. * Qui-
bus ille refpondit: Quid enim tale
facere potui, quale vos feciftis? nonne
melior eft racemus Ephraim, vinde-
3 mijs Abiezer? * In manus veftras Do-
minus tradidit principes Madian, Oreb,
& Zeb: quid tale facere potui, quale
vos feciftis? Quod cum locutus effet,
requieuit fpiritus eorum, quo tume-
bant contra eum.
4 * Cumq. veniffet Gedeon ad Iorda- afpere excipitur,
nem, tranfiuit eum cum trecentis viris,
qui fecum erant: & præ laffitudine,
5 fugientes perfequi non poterant. * Di-
B xitq. ad viros Soccoth: Date, obfecro,
panes populo, qui mecum eft, quia
valde defecerunt: vt poffimus perfe-
qui Zebee, & Salmana reges Madian.
6 * Refponderunt principes Soccoth:
Forfitan palmæ manuum Zebee & Sal-
mana in manu tua funt, & idcirco
poftulas vt demus exercitui tuo panes.
7 * Quibus ille ait: Cum ergo tradide-
rit Dominus Zebee & Salmana in ma-
nus meas, conteram carnes veftras
8 cum fpinis, tribulisq. deferti. * Et inde
confcendens, venit in Phanuel: locu-
tusq. eft ad viros loci illius fimilia.
Cui & illi refponderunt, ficut refpon-
9 derant viri Soccoth. * Dixit itaque &
eis: Cum reuerfus fuero victor in pace,
deftruam turrim hanc.

---

[a] Pfal. 82. b. 10. — [b] Pfal. 82. c. 12. Ifa. 10. f. 26.

comprehendit reges,

*Zebee autem & Salmana requie- 10
ſcebant cum omni exercitu ſuo. Quin- C
decim enim millia viri remanſerant
ex omnibus turmis Orientalium po-
pulorum, cæſis centum viginti milli-
bus bellatorum educentium gladium.
*[a] Aſcendensq. Gedeon per viam eo- 11
rum, qui in tabernaculis morabantur,
ad Orientalem partem Nobe, & Iegbaa,
percuſſit caſtra hoſtium, qui ſecuri
erant, & nihil aduerſi ſuſpicabantur.
*Fugeruntq. Zebee & Salmana, quos 12
perſequens Gedeon comprehendit, tur-
bato omni exercitu eorum.

punit Soccoth & Phanuel;

*Reuertensq. de bello ante ſolis 13
ortum, *apprehendit puerum de viris 14
Soccoth: interrogauitq. eum nomina
principum & ſeniorum Soccoth, & de-
ſcripſit ſeptuaginta ſeptem viros. *Ve- 15
nitq. ad Soccoth, & dixit eis: En Zebee,
& Salmana ſuper quibus exprobraſtis
mihi, dicentes: Forſitan manus Zebee
& Salmana in manibus tuis ſunt, &
idcirco poſtulas vt demus viris qui D
laſſi ſunt, & defecerunt panes. *Tulit 16
ergo ſeniores ciuitatis & ſpinas deſerti
ac tribulos, & contriuit cum eis, atque
comminuit viros Soccoth. *Turrim 17
quoque Phanuel ſubuertit, occiſis ha-
bitatoribus ciuitatis. *Dixitq. ad Zebee 18
& Salmana: Quales fuerunt viri, quos
occidiſtis in Thabor? Qui reſponde-
runt: Similes tui, & vnus ex eis quaſi
filius regis. *Quibus ille reſpondit: 19
Fratres mei fuerunt, filij matris meæ.
viuit Dominus, quia ſi ſeruaſſetis eos,
non vos occiderem. *Dixitq. Iether 20
primogenito ſuo: Surge, & interfice E
eos. Qui non eduxit gladium: time-
bat enim, quia adhuc puer erat. *Dixe- 21
runtq. Zebee & Salmana: Tu ſurge, &
irrue in nos: quia iuxta ætatem robur
eſt hominis. Surrexit Gedeon, [b] &
interfecit Zebee & Salmana: & tulit
ornamenta ac bullas, quibus colla re-
galium camelorum decorari ſolent.

regnum recuſat,

*Dixeruntq. omnes viri Iſrael ad 22
Gedeon: Dominare noſtri tu, & filius
tuus, & filius filij tui: quia liberaſti
nos de manu Madian. *Quibus ille 23
ait: Non dominabor veſtri, nec do-
minabitur in vos filius meus, ſed do-
minabitur vobis Dominus. *Dixitq. 24
ad eos: Vnam petitionem poſtulo a
vobis: Date mihi inaures ex præda
veſtra. Inaures enim aureas Iſmaelitæ
25 habere conſueuerant. *Qui reſpon-
F derunt: Libentiſſime dabimus. Ex-
pandentesq. ſuper terram pallium,
proiecerunt in eo inaures de præda:
26 *& fuit pondus poſtulatarum inau-
rium, mille ſeptingenti auri ſicli, abſ-
que ornamentis, & monilibus, & veſte
purpurea, quibus reges Madian vti
ſoliti erant, & præter torques aureas
27 camelorum. *Fecitq. ex eo Gedeon
Ephod, & poſuit illud in ciuitate ſua
Ephra. Fornicatusq. eſt omnis Iſrael
in eo, & factum eſt Gedeoni & omni
domui eius in ruinam.

ſed facit ephod,

28 *Humiliatus eſt autem Madian co-
ram filijs Iſrael, nec potuerunt vltra
ceruices eleuare: ſed quieuit terra per
quadraginta annos, quibus Gedeon
29 præfuit. *Abijt itaque Ierobaal filius
30 Ioas, & habitauit in domo ſua: *ha-
buitq. ſeptuaginta filios, qui egreſſi
ſunt de femore eius: eo quòd plures
31 haberet vxores. *Concubina autem
G illius, quam habebat in Sichem, genuit
32 ei filium nomine Abimelech. *Mor-
tuusq. eſt Gedeon filius Ioas in ſene-
ctute bona, & ſepultus eſt in ſepulchro
Ioas patris ſui in Ephra de familia
Ezri.

moritur in ſenectute bona.

33 *Poſtquam autem mortuus eſt Ge-
deon, auerſi ſunt filij Iſrael, & forni-
cati ſunt cum Baalim. Percuſſeruntq.
cum Baal fœdus, vt eſſet eis in deum:
34 *nec recordati ſunt Domini Dei ſui,
qui eruit eos de manibus inimicorum
35 ſuorum omnium per circuitum: *nec
fecerunt miſericordiam cum domo
Ierobaal Gedeon iuxta omnia bona,
quæ fecerat Iſraeli.

b) Fata domus.

a) Abimelech regnum occupat:

9
1
A ABijt autem Abimelech filius Iero-
baal in Sichem ad fratres matris ſuæ,
& locutus eſt ad eos, & ad omnem
cognationem domus patris matris ſuæ,
2 dicens: *Loquimini ad omnes viros
Sichem: Quid vobis eſt melius, vt do-
minentur veſtri ſeptuaginta viri om-
nes filij Ierobaal, an vt dominetur
vnus vir? ſimulq. conſiderate quòd os
3 veſtrum, & caro veſtra ſum. *Locu-
tiq. ſunt fratres matris eius de eo ad
omnes viros Sichem vniuerſos ſermo-
nes iſtos, & inclinauerunt cor eorum

occiſis fratribus

[a] Oſee 10. d. 14. — [b] Pſal. 82. c. 12.

poſt Abimelech, dicentes: Frater no-
ſter eſt. * Dederuntq. illi ſeptuaginta 4
pondo argenti de fano Baalberit. Qui
conduxit ſibi ex eo viros inopes &
vagos, ſecutiq. ſunt eum. * Et venit 5
in domum patris ſui in Ephra, & oc-
cidit fratres ſuos filios Ierobaal ſeptua-
ginta viros, ſuper lapidem vnum: re-
manſitq. Ioatham filius Ierobaal mini-
conſtituitur rex, mus, & abſconditus eſt. * Congregati 6
ſunt autem omnes viri Sichem, & vni-
uerſæ familiæ vrbis Mello: abieruntq.
& conſtituerunt regem Abimelech iuxta
quercum, quæ ſtabat in Sichem.
quod improbat Ioatham. * Quod cum nunciatum eſſet Ioa- 7
tham, iuit, & ſtetit in vertice montis B
Garizim: eleuataq. voce, clamauit, &
dixit: Audite me viri Sichem, ita au-
diat vos Deus. * Ierunt ligna, vt vnge- 8
rent ſuper ſe regem: dixeruntq. oliuæ:
Impera nobis. * Quæ reſpondit: Num- 9
quid poſſum deſerere pinguedinem
meam, qua & dij vtuntur, & homines,
& venire vt inter ligna promouear?
* Dixeruntq. ligna ad arborem ficum: 10
Veni, & ſuper nos regnum accipe.
* Quæ reſpondit eis: Numquid poſ- 11
ſum deſerere dulcedinem meam, fru-
ctusq. ſuauiſſimos, & ire vt inter cetera
ligna promouear? * Locutaq. ſunt 12
ligna ad vitem: Veni, & impera nobis.
* Quæ reſpondit eis: Numquid poſſum 13
deſerere vinum meum, quod lætificat
Deum & homines, & inter ligna cetera
promoueri? * Dixeruntq. omnia ligna 14
ad rhamnum: Veni, & impera ſuper
nos. * Quæ reſpondit eis: Si vere me 15
regem vobis conſtituitis, venite, & ſub
vmbra mea requieſcite. ſi autem non
vultis, egrediatur ignis de rhamno, &
deuoret cedros Libani. * Nunc igitur, 16
ſi recte, & abſque peccato conſtituiſtis C
ſuper vos regem Abimelech, & bene
egiſtis cum Ierobaal, & cum domo
eius, & reddidiſtis vicem beneficijs
eius, qui pugnauit pro vobis, * & 17
animam ſuam dedit periculis, vt eru-
eret vos de manu Madian, * qui nunc 18
ſurrexiſtis contra domum patris mei,
& interfeciſtis filios eius ſeptuaginta
viros ſuper vnum lapidem, & conſti-
tuiſtis regem Abimelech filium an-
cillæ eius ſuper habitatores Sichem,
eo quòd frater veſter ſit: * ſi ergo 19
recte, & abſque vitio egiſtis cum Iero-
baal, & domo eius, hodie lætamini in
Abimelech, & ille lætetur in vobis.

20 * Sin autem peruerſe: egrediatur ignis
ex eo, & conſumat habitatores Sichem,
& oppidum Mello: egrediaturq. ignis
de viris Sichem, & de oppido Mello,
21 & deuoret Abimelech. * Quæ cum
dixiſſet, fugit, & abijt in Bera: habi-
tauitq. ibi ob metum Abimelech fra-
tris ſui.

22 * Regnauit itaque Abimelech ſuper β) Vitam amittit:
23 Iſrael tribus annis. * Miſitq. Dominus
ſpiritum peſſimum inter Abimelech ſeditio Sichimorum,
& habitatores Sichem: qui cœperunt
24 eum deteſtari, * & ſcelus interfectionis
ſeptuaginta filiorum Ierobaal, & effu-
ſionem ſanguinis eorum conferre in
Abimelech fratrem ſuum, & in cete-
ros Sichimorum principes, qui eum
25 adiuuerant. * Poſueruntq. inſidias ad-
D uerſus eum in ſummitate montium:
& dum illius præſtolabantur aduen-
tum, exercebant latrocinia, agentes
prædas de prætereuntibus. nuncia-
26 tumq. eſt Abimelech. * Venit autem
Gaal filius Obed cum fratribus ſuis,
& tranſiuit in Sichimam. Ad cuius
aduentum erecti habitatores Sichem,
27 * egreſſi ſunt in agros vaſtantes vineas,
vuasq. calcantes: & factis cantantium
choris, ingreſſi ſunt fanum dei ſui, &
inter epulas & pocula maledicebant
28 Abimelech, * clamante Gaal filio Obed:
Quis eſt Abimelech, & quæ eſt Si-
chem, vt ſeruiamus ei? numquid non
eſt filius Ierobaal, & conſtituit prin-
cipem Zebul ſeruum ſuum ſuper viros
Emor patris Sichem? Cur ergo ſer-
29 uiemus ei? * vtinam daret aliquis po-
pulum iſtum ſub manu mea, vt aufer-
rem de medio Abimelech. Dictumq.
eſt Abimelech: Congrega exercitus
30 multitudinem, & veni. * Zebul enim
princeps ciuitatis auditis ſermonibus
31 Gaal filij Obed, iratus eſt valde, * &
miſit clam ad Abimelech nuncios, di-
cens: Ecce, Gaal filius Obed venit in
E Sichimam cum fratribus ſuis, & op-
32 pugnat aduerſum te ciuitatem. * Surge
itaque nocte cum populo, qui tecum
33 eſt, & latita in agro: * & primo mane
oriente ſole, irrue ſuper ciuitatem. illo
autem egrediente aduerſum te cum
populo ſuo, fac ei quod potueris.

34 * Surrexit itaque Abimelech cum deſtructio vrbis,
omni exercitu ſuo nocte, & tetendit
inſidias iuxta Sichimam in quattuor
35 locis. * Egreſſusq. eſt Gaal filius Obed,

& ſtetit in introitu portæ ciuitatis.
Surrexit autem Abimelech, & omnis
exercitus cum eo de inſidiarum loco.
* Cumq. vidiſſet populum Gaal, dixit 36
ad Zebul: Ecce de montibus multi-
tudo deſcendit. Cui ille reſpondit:
Vmbras montium vides quaſi capita
hominum, & hoc errore deciperis.
* Rurſumq. Gaal ait: Ecce populus 37
de vmbilico terræ deſcendit, & vnus
cuneus venit per viam, quæ reſpicit
quercum. * Cui dixit Zebul: Vbi eſt 38
nunc os tuum, quo loquebaris? Quis
eſt Abimelech vt ſeruiamus ei? Nonne
hic populus eſt, quem deſpiciebas?
Egredere, & pugna contra eum. * Abijt 39
ergo Gaal, ſpectante Sichimorum po-
pulo, & pugnauit contra Abimelech,
* qui perſecutus eſt eum fugientem, 40
& in vrbem compulit: cecideruntq.
ex parte eius plurimi, vſque ad por-
tam ciuitatis: * & Abimelech ſedit in 41
Ruma: Zebul autem, Gaal, & ſocios F
eius expulit de vrbe, nec in ea paſſus
eſt commorari. * Sequenti ergo die 42
egreſſus eſt populus in campum. Quod
cum nunciatum eſſet Abimelech, * tu- 43
lit exercitum ſuum, & diuiſit in tres
turmas, tendens inſidias in agris. Vi-
densq. quòd egrederetur populus de
ciuitate, ſurrexit, & irruit in eos * cum 44
cuneo ſuo, oppugnans, & obſidens ci-
uitatem: duæ autem turmæ palantes
per campum aduerſarios perſequeban-
tur. * Porro Abimelech omni die illo 45
oppugnabat vrbem: quam cepit, inter-
fectis habitatoribus eius, ipſaq. deſtru-
cta, ita vt ſal in ea diſpergeret.
& exuſtio fani;
* Quod cum audiſſent qui habita- 46
bant in turre Sichimorum, ingreſſi
ſunt fanum dei ſui Berith, vbi fœdus
cum eo pepigerant, & ex eo locus
nomen acceperat, qui erat munitus
valde. * Abimelech quoque audiens 47
viros turris Sichimorum pariter con-
globatos, * aſcendit in montem Sel- 48
mon cum omni populo ſuo: & arrepta
ſecuri, præcidit arboris ramum, im-
poſitumq. ferens humero, dixit ad ſo-
cios: Quod me videtis facere, cito
facite. * Igitur certatim ramos de ar- 49
boribus præcidentes, ſequebantur du- G
cem. Qui circumdantes præſidium,
ſuccenderunt: atque ita factum eſt, vt
fumo & igne mille homines necaren-
tur, viri pariter & mulieres, habitato-
rum turris Sichem.
interitus Abimelech.
50 * Abimelech autem inde profici-
ſcens venit ad oppidum Thebes, quod
51 circumdans obſidebat exercitu. * Erat
autem turris excelſa in media ciuitate,
ad quam confugerant ſimul viri ac
mulieres, & omnes principes ciuitatis,
clauſa firmiſſime ianua, & ſuper turris
52 tectum ſtantes per propugnacula. * Ac-
cedensq. Abimelech iuxta turrim, pu-
gnabat fortiter: & appropinquans oſtio,
53 ignem ſupponere nitebatur: * [a] & ecce
vna mulier fragmen molæ deſuper ia-
ciens, illiſit capiti Abimelech, & con-
54 fregit cerebrum eius. * [b] Qui vocauit
cito armigerum ſuum, & ait ad eum:
Euagina gladium tuum, & percute me:
ne forte dicatur quòd a femina inter-
fectus ſim. Qui iuſſa perficiens, inter-
55 fecit eum. * Illoq. mortuo, omnes qui
cum eo erant de Iſrael, reuerſi ſunt in
56 ſedes ſuas: * & reddidit Deus malum,
quod fecerat Abimelech contra pa-
trem ſuum, interfectis ſeptuaginta fra-
57 tribus ſuis. * Sichimitis quoque quod
operati erant, retributum eſt, & venit
ſuper eos maledictio Ioatham filij Ie-
robaal.

2. Thola & Iair.

10
1 A POſt Abimelech ſurrexit dux in Iſrael Thola,
Thola filius Phua patrui Abimelech,
vir de Iſſachar, qui habitauit in Samir
2 montis Ephraim: * & iudicauit Iſrae-
lem viginti & tribus annis, mortuuſq.
eſt, ac ſepultus in Samir.
3 * Huic ſucceſſit Iair Galaadites, qui Iair.
iudicauit Iſraelem per viginti & duos
4 annos, * habens triginta filios ſeden-
tes ſuper triginta pullos aſinarum, &
principes triginta ciuitatum, quæ ex
nomine eius ſunt appellatæ Hauoth
B Iair, id eſt, oppida Iair, vſque in præ-
5 ſentem diem in Terra Galaad. * Mor-
tuuſq. eſt Iair; ac ſepultus in loco,
cui eſt vocabulum Camon.

III. Quinque iudices posteriores.

1. Iephte Galaadites.

6 * Filij autem Iſrael peccatis veteri-
bus iungentes noua, fecerunt malum
in conſpectu Domini, & ſeruierunt ido-
lis, Baalim & Aſtaroth, & dijs Syriæ

[a] 2. Reg. 11. c. 21. — [b] 1. Reg. 31. a. 4. 1. Par. 10. b. 4.

a) Præparatio: miseriæ Israelitarum,
ac Sidonis & Moab & filiorum Am-
mon & Philisthijm: dimiseruntq. Do-
minum, & non coluerunt eum. * Con- 7
tra quos Dominus iratus, tradidit eos C
in manus Philisthijm & filiorum Am-
mon. * Afflictiq. sunt, & vehementer 8
oppressi per annos decem & octo, om-
nes qui habitabant trans Iordanem in
Terra Amorrhæi, qui est in Galaad:
* in tantum, vt filij Ammon, Iordane 9
transmisso, vastarent Iudam & Ben-
iamin & Ephraim: afflictusq. est Israel
nimis.

correctio Domini,
* Et clamantes ad Dominum, dixe- 10
runt: Peccauimus tibi, quia dereli-
quimus Dominum Deum nostrum, &
seruiuimus Baalim. * Quibus locutus 11
est Dominus: Numquid non Ægyptij
& Amorrhæi, filijq. Ammon & Phili-
sthijm, * Sidonij quoque & Amalec & 12
Chanaan oppresserunt vos, & clama-
stis ad me, & erui vos de manu eorum?
* Et tamen reliquistis me, & coluistis 13
deos alienos: idcirco non addam vt
vltra vos liberem: * ite, & inuocate 14
deos quos elegistis: ipsi vos liberent
in tempore angustiæ. * Dixeruntq. 15
filij Israel ad Dominum: Peccauimus, D
redde tu nobis quidquid tibi placet:
tantum nunc libera nos. * Quæ di- 16
centes, omnia de finibus suis alieno-
rum deorum idola proiecerunt, & ser-
uierunt Domino Deo: qui doluit super
miserijs eorum.

impetus Ammonitarum.
* Itaque filij Ammon conclamantes 17
in Galaad fixere tentoria: contra quos
congregati filij Israel, in Maspha ca-
strametati sunt. * Dixeruntq. principes 18
Galaad singuli ad proximos suos: Qui
primus ex nobis contra filios Ammon
cœperit dimicare, erit dux populi Ga-
laad.

11

b) Principatus. α) Deuincit Ammon: eiectus e domo
FVit illo tempore Iephte Galaadites 1
vir fortissimus atque pugnator, filius A
mulieris meretricis, qui natus est de
Galaad. * Habuit autem Galaad vxo- 2
rem, de qua suscepit filios: qui post-
quam creuerant, eiecerunt Iephte, di-
centes: Heres in domo patris nostri
esse non poteris, quia de altera matre
natus es. * Quos ille fugiens atque 3
deuitans, habitauit in Terra Tob: con-
gregatiq. sunt ad eum viri inopes, &
latrocinantes, & quasi principem seque-
bantur.

constituitur princeps,
4 * In illis diebus pugnabant filij Am-
5 mon contra Israel. * Quibus acriter
instantibus perrexerunt maiores natu
de Galaad, vt tollerent in auxilium
6 sui Iephte de Terra Tob: * dixeruntq.
ad eum: Veni & esto princeps noster,
7 & pugna contra filios Ammon. * Qui-
B bus ille respondit: [a] Nonne vos estis,
qui odistis me, & eiecistis de domo
patris mei, & nunc venistis ad me ne-
8 cessitate compulsi? * Dixeruntq. prin-
cipes Galaad ad Iephte: Ob hanc igi-
tur causam nunc ad te venimus, vt
proficiscaris nobiscum, & pugnes con-
tra filios Ammon, sisq. dux omnium
9 qui habitant in Galaad. * Iephte quo-
que dixit eis: Si vere venistis ad me,
vt pugnem pro vobis contra filios
Ammon, tradideritq. eos Dominus in
manus meas, ego ero vester princeps?
10 * Qui responderunt ei: Dominus, qui
hæc audit, ipse mediator ac testis est
11 quòd nostra promissa faciemus. * Abijt
itaque Iephte cum principibus Galaad,
fecitq. eum omnis populus principem
sui. Locutusq. est Iephte omnes ser-
mones suos coram Domino in Maspha.

tractat cum Ammonitis de pace,
12 * Et misit nuncios ad regem filio-
rum Ammon, qui ex persona sua di-
cerent: Quid mihi & tibi est, quia
venisti contra me, vt vastares terram
13 meam? * Quibus ille respondit: [b] Quia
C tulit Israel terram meam, quando ascen-
dit de Ægypto a finibus Arnon vsque
Iaboc atque Iordanem: nunc ergo cum
14 pace redde mihi eam. * Per quos rur-
sum mandauit Iephte, & imperauit eis
15 vt dicerent regi Ammon: * Hæc dicit
Iephte: Non tulit Israel Terram Moab,
16 nec Terram filiorum Ammon: * sed
quando de Ægypto conscenderunt,
ambulauit per solitudinem vsque ad
17 Mare rubrum, & venit in Cades. * [c] Mi-
sitq. nuncios ad regem Edom, dicens:
Dimitte me vt transeam per terram
tuam. Qui noluit acquiescere precibus
eius. Misit quoque ad regem Moab,
qui & ipse transitum præbere contem-
18 psit. Mansit itaque in Cades, * & cir-
cuiuit ex latere Terram Edom, & Ter-
ram Moab: venitq. contra Orientalem
plagam Terræ Moab, & castrameta-
tus est trans Arnon: nec voluit intrare

[a] Gen. 26. f. 27. — [b] Nu. 21. e. 24. — [c] Nu. 20. c. 14.

terminos Moab: [a]Arnon quippe con- D
finium eſt Terræ Moab. * Miſit itaque 19
Iſrael nuncios ad Sehon regem Amor-
rhæorum, qui habitabat in Heſebon,
& dixerunt ei: Dimitte vt tranſeam
per terram tuam vſque ad fluuium.
* Qui & ipſe Iſrael verba deſpiciens, 20
non dimiſit eum tranſire per terminos
ſuos: ſed infinita multitudine congre-
gata egreſſus eſt contra eum in Iaſa,
& fortiter reſiſtebat. * Tradiditq. eum 21
Dominus in manus Iſrael cum omni
exercitu ſuo, qui percuſſit eum, & poſ-
ſedit omnem Terram Amorrhæi habi-
tatoris regionis illius, * & vniuerſos 22
fines eius de Arnon vſque Iaboc, & de
ſolitudine vſque ad Iordanem. * Do- 23
minus ergo Deus Iſrael ſubuertit Amor-
rhæum, pugnante contra illum populo
ſuo Iſrael, & tu nunc vis poſſidere ter-
ram eius? * Nonne ea quæ poſſidet 24
Chamos Deus tuus, tibi iure deben-
tur? Quæ autem Dominus Deus no-
ſter victor obtinuit, in noſtram cedent
poſſeſſionem: * niſi forte melior es 25
[b]Balac filio Sephor rege Moab: aut E
docere potes, quòd iurgatus ſit con-
tra Iſrael, & pugnauerit contra eum,
* quando habitauit in Heſebon, & vi- 26
culis eius, & in Aroer, & villis illius,
vel in cunctis ciuitatibus iuxta Iorda-
nem, per trecentos annos. Quare tanto
tempore nihil ſuper hac repetitione
tentaſtis? * Igitur non ego pecco in 27
te, ſed tu contra me male agis, indi-
cens mihi bella non iuſta. Iudicet Do-
minus arbiter huius diei inter Iſrael,
& inter filios Ammon. * Noluitq. ac- 28
quieſcere rex filiorum Ammon verbis
Iephte, quæ per nuncios mandauerat.
percutit eos, * Factus eſt ergo ſuper Iephte Spi- 29
ritus Domini, & circuiens Galaad, &
Manaſſe, Maſpha quoque Galaad, &
inde tranſiens ad filios Ammon, * vo- 30
tum vouit Domino, dicens: Si tradi- F
deris filios Ammon in manus meas,
* quicumque primus fuerit egreſſus 31
de foribus domus meæ, mihiq. oc-
currerit reuertenti cum pace a filijs
Ammon, eum holocauſtum offeram
Domino. * Tranſiuitq. Iephte ad filios 32
Ammon, vt pugnaret contra eos: quos
tradidit Dominus in manus eius. * Per- 33
cuſſitq. ab Aroer vſque dum venias
in Mennith, viginti ciuitates, & vſque
ad Abel, quæ eſt vineis conſita, plaga
magna nimis. humiliatiq. ſunt filij Am-
mon a filijs Iſrael.
34 * Reuertente autem Iephte in Maſ- offert vnigenitam filiam.
pha domum ſuam, occurrit ei vni-
genita filia ſua cum tympanis & cho-
ris. non enim habebat alios liberos.
35 * Qua viſa, ſcidit veſtimenta ſua, & ait:
Heu me filia mea decepiſti me, & ipſa
decepta es: aperui enim os meum ad
Dominum, & aliud facere non potero.
36 * Cui illa reſpondit: Pater mi, ſi ape-
G ruiſti os tuum ad Dominum, fac mihi
quodcumque pollicitus es, conceſſa
tibi vltione atque victoria de hoſtibus
37 tuis. * Dixitq. ad patrem: Hoc ſolum
mihi præſta quod deprecor: Dimitte
me vt duobus menſibus circumeam
montes, & plangam virginitatem meam
38 cum ſodalibus meis. * Cui ille re-
ſpondit: Vade. Et dimiſit eam duobus
menſibus. Cumq. abijſſet cum ſocijs
ac ſodalibus ſuis, flebat virginitatem
39 ſuam in montibus. * Expletiſq. duo-
bus menſibus, reuerſa eſt ad patrem
ſuum, & fecit ei ſicut vouerat, quæ
ignorabat virum. Exinde mos incre-
bruit in Iſrael, & conſuetudo ſeruata
40 eſt: * vt poſt anni circulum conueniant
in vnum filiæ Iſrael, & plangant filiam
Iephte Galaaditæ diebus quattuor.

12
1
A ECce autem in Ephraim orta eſt β) Deuincit Ephraim:
ſeditio. nam tranſeuntes contra aqui-
lonem, dixerunt ad Iephte: Quare va-
dens ad pugnam contra filios Ammon,
vocare nos noluiſti, vt pergeremus te-
cum? Igitur incendemus domum tuam.
2 * Quibus ille reſpondit: Diſceptatio
erat mihi & populo meo contra filios
Ammon vehemens: vocauiq. vos, vt
præberetis mihi auxilium, & facere
3 noluiſtis. * Quod cernens poſui ani-
mam meam in manibus meis, tran-
ſiuiq. ad filios Ammon, & tradidit
eos Dominus in manus meas. Quid
commerui, vt aduerſum me conſur-
4 gatis in prælium? * Vocatis itaque ad
B ſe cunctis viris Galaad, pugnabat con-
tra Ephraim: percuſſeruntq. viri Ga-
laad Ephraim, quia dixerat: Fugitiuus
eſt Galaad de Ephraim, & habitat in
5 medio Ephraim & Manaſſe. * Occu-
pauerunt. Galaaditæ vada Iordanis,
per quæ Ephraim reuerſurus erat.

[a] Nu. 21. c. 13. — [b] Nu. 22. a. 2.

Cumq. veniſſet ad ea de Ephraim
numero, fugiens, atque dixiſſet: Ob-
ſecro vt me tranſire permittatis: dice-
bant ei Galaaditæ: Numquid Ephra-
thæus es? quo dicente: Non ſum:
Scibboleth. * interrogabant eum: Dic ergo Scib- 6
boleth, quod interpretatur Spica. Qui C
reſpondebat, Sibboleth: eadem littera
ſpicam exprimere non valens. Statimq.
apprehenſum iugulabant in ipſo Ior-
danis tranſitu. Et ceciderunt in illo
tempore de Ephraim quadraginta duo
millia. * Iudicauit itaque Iephte Ga- 7
laadites Iſrael ſex annis: & mortuus
eſt, ac ſepultus in ciuitate ſua Galaad.

2. Abeſan, Ahialon, Abdon.

Abeſan, * Poſt hunc iudicauit Iſrael Abeſan 8
de Bethlehem: * qui habuit triginta 9
filios, & totidem filias, quas emittens
foras, maritis dedit, & eiuſdem numeri D
filijs ſuis accepit vxores, introducens
in domum ſuam. Qui ſeptem annis
iudicauit Iſrael. * mortuusq. eſt, ac 10
ſepultus in Bethlehem.
Ahialon, * Cui ſucceſſit Ahialon Zabuloni- 11
tes: & iudicauit Iſrael decem annis:
* mortuusq. eſt, ac ſepultus in Za- 12
bulon.
Abdon. * Poſt hunc iudicauit Iſrael Abdon, 13
filius Illel Pharathonites: * qui habuit 14
quadraginta filios, & triginta ex eis
nepotes, aſcendentes ſuper ſeptuaginta
pullos aſinarum, & iudicauit Iſrael octo
annis: * mortuusq. eſt, ac ſepultus in 15
Pharathon terræ Ephraim, in monte
Amalec.

3. Samſon Danites.

13
a) Vita priuata: RVrſumq. [a] filij Iſrael fecerunt ma- 1
lum in conſpectu Domini: qui tradidit A
prænunciatur matri, eos in manus Philiſthinorum quadra-
ginta annis. * Erat autem quidam vir 2
de Saraa, & de ſtirpe Dan, nomine
Manue, habens vxorem ſterilem. * Cui 3
apparuit Angelus Domini, & dixit ad
eam: Sterilis es & abſque liberis: [b] ſed
concipies & paries filium: * [c] caue 4
ergo ne bibas vinum ac ſiceram, nec
immundum quidquam comedas: * quia 5
concipies, & paries filium, cuius non
tanget caput nouacula: erit enim naza-
ræus Dei ab infantia ſua, & ex matris
vtero, & ipſe incipiet liberare Iſrael
de manu Philiſthinorum.
6 * Quæ cum veniſſet ad maritum & patri
B ſuum, dixit ei: Vir Dei venit ad me,
habens vultum angelicum, terribilis
nimis. Quem cum interrogaſſem, quis
eſſet, & vnde veniſſet, & quo nomine
7 vocaretur, noluit mihi dicere: * ſed
hoc reſpondit: Ecce concipies & paries
filium: caue ne vinum bibas, nec ſice-
ram, & ne aliquo veſcaris immundo:
erit enim puer nazaræus Dei ab in-
fantia ſua, ex vtero matris ſuæ vſque
8 ad diem mortis ſuæ. * Orauit itaque
Manue Dominum, & ait: Obſecro Do-
mine, vt vir Dei, quem miſiſti, veniat
iterum, & doceat nos quid debeamus
facere de puero, qui naſciturus eſt.
9 * Exaudiuitq. Dominus deprecantem
Manue, & apparuit rurſum Angelus
Dei vxori eius ſedenti in agro. Manue
autem maritus eius non erat cum ea.
10 Quæ cum vidiſſet Angelum, * feſti-
nauit, & cucurrit ad virum ſuum:
nunciauitq. ei, dicens: Ecce apparuit
11 mihi vir, quem ante videram. * Qui
ſurrexit, & ſecutus eſt vxorem ſuam:
veniensq. ad virum, dixit ei: Tu es
qui locutus es mulieri? Et ille reſpon-
12 dit: Ego ſum. * Cui Manue: Quando,
C inquit, ſermo tuus fuerit expletus, quid
vis vt faciat puer? aut a quo ſe obſer-
13 uare debebit? * Dixitq. Angelus Do-
mini ad Manue: Ab omnibus, quæ
locutus ſum vxori tuæ, abſtineat ſe:
14 * & quidquid ex vinea naſcitur, non
comedat: vinum & ſiceram non bibat,
nullo veſcatur immundo: & quod ei
15 præcepi, impleat atque cuſtodiat. * Di-
xitq. Manue ad Angelum Domini: Ob-
ſecro te vt acquieſcas precibus meis,
& faciamus tibi hœdum de capris.
16 * Cui reſpondit Angelus: Si me cogis,
non comedam panes tuos: ſi autem
vis holocauſtum facere, offer illud Do-
mino. Et neſciebat Manue quòd An-
17 gelus Domini eſſet. * Dixitq. ad eum:
Quod eſt tibi nomen, vt, ſi ſermo tuus
18 fuerit expletus, honoremus te? * Cui
ille reſpondit: [d] Cur quæris nomen
19 meum, quod eſt mirabile? * Tulit ita-
que Manue hœdum de capris, & liba-
D menta, & poſuit ſuper petram, offerens
Domino, qui facit mirabilia: ipſe au-
20 tem & vxor eius intuebantur. * Cumq.

[a] Sup. 10. b. 6. — [b] 1. Reg. 1. c. 20. Gen. 16. c. 11. Luc. 1. c. 31. — [c] Nu. 6. a. 3. 4. — [d] Gen. 32. g. 29.

ascenderet flamma altaris in cælum,
Angelus Domini pariter in flamma
ascendit. Quod cum vidissent Manue
& vxor eius, proni ceciderunt in ter-
ram, * & vltra eis non apparuit Ange- 21
lus Domini. Statimq. intellexit Manue,
Angelum Domini esse, * & dixit ad 22
vxorem suam: Morte moriemur, quia
vidimus Deum. * Cui respondit mu- 23
lier: Si Dominus nos vellet occidere,
de manibus nostris holocaustum &
libamenta non suscepisset, nec osten-
disset nobis hæc omnia, neque ea, quæ
sunt ventura, dixisset.

paritur.
* Peperit itaque filium, & vocauit 24
nomen eius Samson. Creuitq. puer,
& benedixit ei Dominus. * Cœpitq. 25
Spiritus Domini esse cum eo in ca-
stris Dan inter Saraa & Esthaol.

b) Vita publica:

14

DEscendit ergo Samson in Tham- 1 A
natha. vidensq. ibi mulierem de filia-
Splendor eius: Philisthæam vult vxorem,
bus Philisthijm, * ascendit, & nunciauit 2
patri suo, & matri suæ, dicens: Vidi
mulierem in Thamnatha de filiabus
Philistinorum: quam quæso vt mihi
accipiatis vxorem. * Cui dixerunt pater 3
& mater sua: Numquid non est mu-
lier in filiabus fratrum tuorum, & in
omni populo meo, quia vis accipere
vxorem de Philisthijm, qui incircum-
cisi sunt? Dixitq. Samson ad patrem
suum: Hanc mihi accipe: quia placuit
oculis meis. * Parentes autem eius 4
nesciebant quòd res a Domino fieret,
& quæreret occasionem contra Phili- B
sthijm. eo enim tempore Philisthijm
dominabantur Israeli.

dilacerat leonem,
* Descendit itaque Samson cum patre 5
suo & matre in Thamnatha. Cumq. ve-
nissent ad vineas oppidi, apparuit ca-
tulus leonis sæuus, & rugiens, & oc-
currit ei. * Irruit autem Spiritus Do- 6
mini in Samson, & dilacerauit leonem,
quasi hœdum in frusta discerpens, nihil
omnino habens in manu: & hoc patri
& matri noluit indicare. * Descenditq. 7
& locutus est mulieri, quæ placuerat
oculis eius. * Et post aliquot dies re- 8
uertens vt acciperet eam, declinauit
vt videret cadauer leonis, & ecce exa-
men apum in ore leonis erat ac fauus
mellis. * Quem cum sumpsisset in ma- 9
nibus, comedebat in via: veniensq. ad
patrem suum & matrem, dedit eis par-
tem, qui & ipsi comederunt: nec tamen
eis voluit indicare quòd mel de cor-
pore leonis assumpserat.

percutit triginta Philisthæos,
10 * Descendit itaque pater eius ad
C mulierem, & fecit filio suo Samson
conuiuium. sic enim iuuenes facere
11 consueuerant. * Cum ergo ciues loci
illius vidissent eum, dederunt ei soda-
12 les triginta vt essent cum eo. * Quibus
locutus est Samson: Proponam vobis
problema: quod si solueritis mihi in-
tra septem dies conuiuij, dabo vobis
triginta sindones, & totidem tunicas:
13 * sin autem non potueritis soluere, vos
dabitis mihi triginta sindones, & eius-
dem numeri tunicas. Qui responde-
runt ei: Propone problema, vt audia-
14 mus. * Dixitq. eis: De comedente exiuit
cibus, & de forti egressa est dulcedo.
nec potuerunt per tres dies proposi-
15 tionem soluere. * Cumq. adesset dies
septimus, dixerunt ad vxorem Samson:
Blandire viro tuo, & suade ei vt indi-
cet tibi quid significet problema. quod
si facere nolueris, incendemus te, &
domum patris tui. an idcirco vocastis
16 nos ad nuptias vt spoliaretis? * Quæ
D fundebat apud Samson lacrymas, &
querebatur dicens: Odisti me, & non
diligis: idcirco problema, quod pro-
posuisti filijs populi mei, non vis mihi
exponere. At ille respondit: Patri meo
& matri nolui dicere: & tibi indicare
17 potero? * Septem igitur diebus con-
uiuij flebat ante eum: tandemq. die
septimo cum ei esset molesta, exposuit.
18 Quæ statim indicauit ciuibus suis. * Et
illi dixerunt ei die septimo ante solis
occubitum: Quid dulcius melle, &
quid fortius leone? Qui ait ad eos:
Si non arassetis in vitula mea, non
19 inuenissetis propositionem meam. * Ir-
ruit itaque in eum Spiritus Domini,
descenditq. Ascalonem, & percussit ibi
triginta viros. quorum ablatas vestes
dedit ijs, qui problema soluerant. Ira-
tusq. nimis ascendit in domum patris
20 sui: * vxor autem eius accepit mari-
tum vnum de amicis eius & pronubis.

15

incendit segetes,
1 A POst aliquantulum autem temporis,
cum dies triticeæ messis instarent, ve-
nit Samson, inuisere volens vxorem
suam, & attulit ei hœdum de capris.
Cumq. cubiculum eius solito vellet
intrare, prohibuit eum pater illius, di-
2 cens: * Putaui quòd odisses eam, &
ideo tradidi illam amico tuo: sed ha-
bet sororem, quæ iunior & pulchrior

illa eſt, ſit tibi pro ea vxor. * Cui Sam- 3
ſon reſpondit: Ab hac die non erit
culpa in me contra Philiſthæos: faciam
enim vobis mala. * Perrexitq. & cepit 4
trecentas vulpes, caudaſq. earum iun-
xit ad caudas, & faces ligauit in me-
dio: * quas igne ſuccendens, dimiſit, 5
vt huc illucq. diſcurrerent. Quæ ſta-
tim perrexerunt in ſegetes Philiſthi-
norum. Quibus ſuccenſis, & compor-
tatæ iam fruges, & adhuc ſtantes in
ſtipula, concrematæ ſunt, in tantum,
vt vineas quoque & oliueta flamma B
conſumeret. * Dixeruntq. Philiſthijm: 6
Quis fecit hanc rem? Quibus dictum
eſt: Samſon gener Thamnathæi: quia
tulit vxorem eius, & alteri tradidit,
hæc operatus eſt. Aſcenderuntq. Phi-
liſthijm: & combuſſerunt tam mulie-
iterum percutit Philiſthæos, rem quàm patrem eius. * Quibus ait 7
Samſon: Licet hæc feceritis, tamen
adhuc ex vobis expetam vltionem, &
tunc quieſcam. * Percuſſitq. eos in- 8
genti plaga, ita vt ſtupentes ſuram fe-
mori imponerent. Et deſcendens habi-
tauit in ſpelunca petræ Etam.
interficit mille viros. * Igitur aſcendentes Philiſthijm in 9
Terram Iuda caſtrametati ſunt in loco,
qui poſtea vocatus eſt Lechi, id eſt,
maxilla, vbi eorum effuſus eſt exerci-
tus. * Dixeruntq. ad eos de tribu Iuda: 10
Cur aſcendiſtis aduerſum nos? Qui
reſponderunt: Vt ligemus Samſon, C
venimus, & reddamus ei quæ in nos
operatus eſt. * Deſcenderunt ergo tria 11
millia virorum de Iuda, ad ſpecum
ſilicis Etam, dixeruntq. ad Samſon:
Neſcis quòd Philiſthijm imperent no-
bis? quare hoc facere voluiſti? Qui-
bus ille ait: Sicut fecerunt mihi, ſic
feci eis. * Ligare, inquiunt, te veni- 12
mus, & tradere in manus Philiſthino-
rum. Quibus Samſon, Iurate, ait, &
ſpondete mihi quòd non occidatis me.
* Dixerunt: Non te occidemus, ſed 13
vinctum trademus. Ligaueruntq. eum
duobus nouis funibus, & tulerunt eum
de petra Etam. * Qui cum veniſſet ad 14
locum Maxillæ, & Philiſthijm vocife-
rantes occurriſſent ei, irruit Spiritus
Domini in eum: & ſicut ſolent ad odo-
rem ignis lina conſumi, ita vincula
quibus ligatus erat, diſſipata ſunt &
ſoluta. * Inuentamq. maxillam, id eſt, 15
mandibulam aſini, quæ iacebat, arri- D
piens, interfecit in ea mille viros, * & 16
ait: In maxilla aſini, in mandibula
pulli aſinarum deleui eos, & percuſſi
17 mille viros. * Cumq. hæc verba ca-
nens compleſſet, proiecit mandibulam
de manu, & vocauit nomen loci illius
Ramathlechi, quod interpretatur ele-
18 uatio maxillæ. * Sitienſq. valde, cla-
mauit ad Dominum, & ait: Tu dediſti
in manu ſerui tui ſalutem hanc maxi-
mam atque victoriam: en ſiti morior,
incidamq. in manus incircumciſorum.
19 * Aperuit itaque Dominus molarem
dentem in maxilla aſini, & egreſſæ
ſunt ex eo aquæ. Quibus hauſtis, re-
focillauit ſpiritum, & vires recepit. Id-
circo appellatum eſt nomen loci illius,
Fons inuocantis de maxilla, vſque in
20 præſentem diem. * Iudicauitq. Iſrael
in diebus Philiſthijm viginti annis.

16
1 ABijt quoque in Gazam, & vidit β) Inte
A ibi mulierem meretricem, ingreſſuſq. cogno
2 eſt ad eam. * Quod cum audiſſent meretr
Philiſthijm, & percrebruiſſet apud eos,
intraſſe vrbem Samſon, circumdede-
runt eum, poſitis in porta ciuitatis
cuſtodibus: & ibi tota nocte cum ſilen-
tio præſtolantes, vt facto mane exe-
3 untem occiderent. * Dormiuit autem
Samſon vſque ad medium noctis: &
inde conſurgens apprehendit ambas
portæ fores cum poſtibus ſuis, & ſera,
impoſitaſq. humeris ſuis portauit ad
verticem montis, qui reſpicit Hebron.
4 * Poſt hæc amauit mulierem, quæ
habitabat in Valle Sorec, & vocabatur
5 Dalila. * Veneruntq. ad eam principes
Philiſthinorum, atque dixerunt: De-
cipe eum, & diſce ab illo, in quo ha-
beat tantam fortitudinem, & quo modo
B eum ſuperare valeamus, & vinctum
affligere. quod ſi feceris, dabimus tibi
6 ſinguli mille & centum argenteos. * Lo-
cuta eſt ergo Dalila ad Samſon: Dic
mihi, obſecro, in quo ſit tua maxima
fortitudo, & quid ſit quo ligatus erum-
7 pere nequeas? * Cui reſpondit Sam-
ſon: Si ſeptem neruiceis funibus nec-
dum ſiccis, & adhuc humentibus li-
gatus fuero, infirmus ero vt ceteri
8 homines. * Attuleruntq. ad eam ſa-
trapæ Philiſthinorum ſeptem funes,
9 vt dixerat: quibus vinxit eum, * la-
tentibus apud ſe inſidijs, & in cubiculo
finem rei expectantibus, clamauitq. ad
eum: Philiſthijm ſuper te Samſon.
Qui rupit vincula, quo modo ſi rum-
pat quis filum de ſtuppæ tortum pu-

Dalilæ ore in- ſanit,

tamine, cum odorem ignis acceperit:
& non eſt cognitum in quo eſſet for-
titudo eius. * Dixitq. ad eum Dalila: 10
Ecce illuſiſti mihi, & falſum locutus C
es: ſaltem nunc indica mihi quo li-
gari debeas. * Cui ille reſpondit: Si 11
ligatus fuero nouis funibus, qui num-
quam fuerunt in opere, infirmus ero,
& aliorum hominum ſimilis. * Quibus 12
rurſum Dalila vinxit eum, & clamauit:
Philiſthijm ſuper te Samſon, in cubi-
culo inſidijs præparatis. Qui ita rupit
vincula quaſi fila telarum. * Dixitq. 13
Dalila rurſum ad eum: Vſquequo de-
cipis me, & falſum loqueris? oſtende
quo vinciri debeas. Cui reſpondit
Samſon: Si ſeptem crines capitis mei
cum licio plexueris, & clauum his
circumligatum terræ fixeris, infirmus
ero. * Quod cum feciſſet Dalila, dixit 14
ad eum: Philiſthijm ſuper te Samſon.
Qui conſurgens de ſomno extraxit cla-
uum cum crinibus & licio. * Dixitq. 15
ad eum Dalila: Quo modo dicis quòd D
amas me, cum animus tuus non ſit
mecum? Per tres vices mentitus es
mihi, & noluiſti dicere in quo ſit ma-
xima fortitudo tua. * Cumq. moleſta 16
eſſet ei, & per multos dies iugiter ad-
hæreret, ſpatium ad quietem non tri-
buens, defecit anima eius, & ad mor-
tem vſque laſſata eſt. * Tunc aperiens 17
veritatem rei, dixit ad eam: Ferrum
numquam aſcendit ſuper caput meum,
quia nazaræus, id eſt, conſecratus Deo
ſum de vtero matris meæ: ſi raſum
fuerit caput meum, recedet a me for-
titudo mea, & deficiam, eroq. ſicut
ceteri homines. * Videnſq. illa quòd 18
confeſſus ei eſſet omnem animum
ſuum, miſit ad principes Philiſthino-
rum ac mandauit: Aſcendite adhuc
ſemel, quia nunc mihi aperuit cor
ſuum. Qui aſcenderunt aſſumpta pe- E
cunia, quam promiſerant. * At illa 19
dormire eum fecit ſuper genua ſua,
& in ſinu ſuo reclinare caput. Voca-
uitq. tonſorem, & raſit ſeptem crines
eius, & cœpit abigere eum, & a ſe re-
pellere: ſtatim enim ab eo fortitudo
diſceſſit: * dixitque: Philiſthijm ſuper 20
te Samſon. Qui de ſomno conſur-
gens, dixit in animo ſuo: Egrediar
ſicut ante feci, & me excutiam, ne-
ſciens quòd receſſiſſet ab eo Dominus.
*Quem cum apprehendiſſent Phili- 21
ſthijm, ſtatim eruerunt oculos eius,
& duxerunt Gazam vinctum catenis, &
clauſum in carcere molere fecerunt.
22 *Iamq. capilli eius renaſci cœpe-
23 rant, * & principes Philiſthinorum
conuenerunt in vnum vt immolarent
hoſtias magnificas Dagon deo ſuo, &
epularentur, dicentes: Tradidit Deus
F noſter inimicum noſtrum Samſon in
24 manus noſtras. * Quod etiam populus
videns, laudabat deum ſuum, eademq.
dicebat: Tradidit Deus noſter aduer-
ſarium noſtrum in manus noſtras, qui
deleuit terram noſtram, & occidit plu-
25 rimos. * Lætanteſq. per conuiuia, ſum-
ptis iam epulis, præceperunt vt voca-
retur Samſon, & ante eos luderet. Qui
adductus de carcere ludebat ante eos,
feceruntq. eum ſtare inter duas co-
26 lumnas. * Qui dixit puero regenti
greſſus ſuos: Dimitte me, vt tangam
columnas, quibus omnis imminet do-
mus, & recliner ſuper eas, & paulu-
27 lum requieſcam. * Domus autem erat
plena virorum ac mulierum, & erant
ibi omnes principes Philiſtinorum, ac
de tecto & ſolario circiter tria millia
G vtriuſque ſexus ſpectantes ludentem
28 Samſon. * At ille inuocato Domino
ait: Domine Deus, memento mei, &
redde mihi nunc fortitudinem priſti-
nam Deus meus, vt vlciſcar me de
hoſtibus meis, & pro amiſſione duo-
rum luminum vnam vltionem reci-
29 piam. * Et apprehendens ambas co-
lumnas, quibus innitebatur domus,
alteramq. earum dextera, & alteram
30 læua tenens, * ait: Moriatur anima
mea cum Philiſthijm. concuſſiſq. for-
titer columnis, cecidit domus ſuper
omnes principes, & ceteram multitu-
dinem, quæ ibi erat: multoq. plures
interfecit moriens, quàm ante viuus
31 occiderat. * Deſcendentes autem fra-
tres eius & vniuerſa cognatio tule-
runt corpus eius, & ſepelierunt inter
Saraa & Eſthaol in ſepulchro patris
ſui Manue: iudicauitq. Iſrael viginti
annis.

moriens plurimos interficit.

Appendix.

17
1 A FVit eo tempore vir quidam de
2 monte Ephraim nomine Michas, * qui
dixit matri ſuæ: Mille & centum ar-
genteos, quos ſeparaueras tibi, & ſuper
quibus me audiente iuraueras, ecce
ego habeo, & apud me ſunt. Cui illa

a) Idololatria Danitarum:

Michæ idolum,

reſpondit: Benedictus filius meus Do-
mino. * Reddidit ergo eos matri ſuæ, 3
quæ dixerat ei: Conſecraui & voui
hoc argentum Domino, vt de manu
mea ſuſcipiat filius meus, & faciat B
ſculptile atque conflatile: & nunc trado
illud tibi. * Reddidit igitur eos matri 4
ſuæ: quæ tulit ducentos argenteos, &
dedit eos argentario, vt faceret ex eis
ſculptile atque conflatile, quod fuit in
domo Michæ. * Qui ædiculam quo- 5
que in ea Deo ſeparauit, & fecit ephod,
& theraphim, id eſt, veſtem ſacerdo-
talem, & idola: impleuitq. vnius filio-
rum ſuorum manum, & factus eſt ei
ſacerdos. * In diebus illis non erat rex 6
in Iſrael, ſed vnuſquiſque quod ſibi C
rectum videbatur, hoc faciebat.

& ſacerdotem

* Fuit quoque alter adoleſcens de 7
Bethlehem Iuda, ex cognatione eius:
eratq. ipſe Leuites, & habitabat ibi.
* Egreſſusq. de ciuitate Bethlehem, 8
peregrinari voluit vbicumque ſibi com-
modum reperiſſet. Cumq. veniſſet in
montem Ephraim, iter faciens, & de-
clinaſſet parumper in domum Michæ,
* interrogatus eſt ab eo vnde veniſſet. 9
Qui reſpondit: Leuita ſum de Beth- D
lehem Iuda, & vado vt habitem vbi
potuero, & vtile mihi eſſe perſpexero.
* Dixitq. Michas: Mane apud me, & 10
eſto mihi parens ac ſacerdos: daboq.
tibi per annos ſingulos decem argen-
teos, ac veſtem duplicem, & quæ ad
victum ſunt neceſſaria. * Acquieuit, 11
& manſit apud hominem, fuitq. illi
quaſi vnus de filijs. * impleuitq. Mi- 12
chas manum eius, & habuit puerum
ſacerdotem apud ſe, * Nunc ſcio, di- 13
cens, quòd benefaciet mihi Deus ha-
benti Leuitici generis ſacerdotem.

conſulunt, Danitarum exploratores;

18
IN diebus illis non erat rex in Iſrael, 1 A
& tribus Dan quærebat poſſeſſionem
ſibi, vt habitaret in ea: vſque ad illum
enim diem inter ceteras tribus ſortem
non acceperat. * Miſerunt ergo filij 2
Dan, ſtirpis & familiæ ſuæ quinque
viros fortiſſimos de Saraa & Eſthaol,
vt explorarent terram, & diligenter
inſpicerent: dixeruntq. eis: Ite, & con-
ſiderate terram. Qui cum pergentes
veniſſent in montem Ephraim, & in-
traſſent domum Michæ, requieuerunt
ibi: * & agnoſcentes vocem adole- 3
ſcentis Leuitæ, vtenteſq. illius diuer-
ſorio, dixerunt ad eum: Quis te huc
adduxit? quid hic agis? quam ob cau- B
4 ſam huc venire voluiſti? * Qui re-
ſpondit eis: Hæc, & hæc præſtitit
mihi Michas, & me mercede conduxit
5 vt ſim ei ſacerdos. * Rogauerunt au-
tem eum vt conſuleret Dominum, vt
ſcire poſſent an proſpero itinere per-
6 gerent, & res haberet effectum. * Qui
reſpondit eis: Ite in pace: Dominus
reſpicit viam veſtram, & iter quo per-
7 gitis. * Euntes igitur quinque viri
venerunt Lais: videruntq. populum
habitantem in ea abſque vllo timore,
iuxta conſuetudinem Sidoniorum, ſe-
curum & quietum, nullo ei penitus re-
ſiſtente, magnarumq. opum, & procul
C a Sidone atque a cunctis hominibus
8 ſeparatum. * Reuerſiq. ad fratres ſuos
in Saraa & Eſthaol, & quid egiſſent
9 ſciſcitantibus reſponderunt: * Surgite,
aſcendamus ad eos: vidimus enim ter-
ram valde opulentam & vberem: no-
lite negligere, nolite ceſſare. eamus,
& poſſideamus eam, nullus erit labor.
10 * Intrabimus ad ſecuros, in regionem
latiſſimam, tradetq. nobis Dominus lo-
cum, in quo nullius rei eſt penuria
eorum, quæ gignuntur in terra.
11 * Profecti igitur ſunt de cognatione
Dan, id eſt, de Saraa & Eſthaol ſex-
12 centi viri accincti armis bellicis, * aſcen-
denteſq. manſerunt in Cariathiarim
Iudæ: qui locus ex eo tempore Ca-
ſtrorum Dan, nomen accepit, & eſt
13 poſt tergum Cariathiarim. * Inde tran-
D ſierunt in montem Ephraim. Cumq.
14 veniſſent ad domum Michæ, * dixe-
runt quinque viri, qui prius miſſi fu-
erant ad conſiderandam Terram Lais,
ceteris fratribus ſuis: Noſtis quòd in
domibus iſtis ſit ephod, & theraphim,
& ſculptile, atque conflatile: videte quid
15 vobis placeat. * Et cum paululum de-
clinaſſent, ingreſſi ſunt domum adole-
ſcentis Leuitæ, qui erat in domo Mi-
chæ: ſalutaueruntq. eum verbis pacificis.
16 * Sexcenti autem viri ita vt erant ar-
17 mati, ſtabant ante oſtium. * At illi, qui
ingreſſi fuerant domum iuuenis, ſcul-
ptile, & ephod, & theraphim, atque
conflatile tollere nitebantur, & ſacer-
E dos ſtabat ante oſtium, ſexcentis viris
fortiſſimis haud procul expectantibus.
18 * Tulerunt igitur qui intrauerant, ſcul-
ptile, ephod, & idola, atque conflatile.
Quibus dixit ſacerdos: Quid facitis?
19 * Cui reſponderunt: Tace, & pone di-
gitum ſuper os tuum: veniq. nobiſcum

armati auferunt

vt habeamus te patrem, ac facerdo-
tem. Quid tibi melius eft, vt fis facer-
dos in domo vnius viri, an in vna
tribu & familia in Ifrael? * Quod cum 20
audiffet, acquieuit fermonibus eorum,
& tulit ephod, & idola, ac fculptile,
& profectus eft cum eis. * Qui cum 21
pergerent, & ante fe ire feciffent par-
uulos ac iumenta, & omne quod erat
pretiofum, * & iam a domo Michæ 22
effent procul, viri qui habitabant in
ædibus Michæ conclamantes fecuti
funt, * & poft tergum clamare cœpe- 23
runt. Qui cum refpexiffent, dixerunt F
ad Micham: Quid tibi vis? cur cla-
mas? * Qui refpondit: Deos meos, 24
quos mihi feci, tuliftis, & facerdotem,
& omnia quæ habeo, & dicitis: Quid
tibi eft? * Dixeruntq. ei filij Dan: 25
Caue ne vltra loquaris ad nos, & ve-
niant ad te viri animo concitati, &
ipfe cum omni domo tua pereas. * Et 26
fic cœpto itinere perrexerunt. Videns
autem Michas, quòd fortiores fe effent,
reuerfus eft in domum fuam.

ponunt in
...be Dan.

* Sexcenti autem viri tulerunt facer- 27
dotem, & quæ fupra diximus: vene-
runtq. in Lais ad populum quiefcen-
tem atque fecurum, & percufferunt
eos in ore gladij: vrbemq. incendio
tradiderunt, * nullo penitus ferente 28
præfidium, eo quòd procul habitarent G
a Sidone, & cum nullo hominum ha-
berent quidquam focietatis ac negotij.
Erat autem ciuitas fita in regione
Rohob: quam rurfum extruentes ha-
bitauerunt in ea, * vocato nomine 29
ciuitatis Dan iuxta vocabulum patris
fui, quem genuerat Ifrael, quæ prius
Lais dicebatur. * Pofueruntq. fibi fcul- 30
ptile, & Ionathan filium Gerfam filij
Moyfi, ac filios eius facerdotes in tribu
Dan, vfque ad diem captiuitatis fuæ.
* Manfitq. apud eos idolum Michæ 31
omni tempore, quo fuit domus Dei in
Silo. in diebus illis non erat rex in
Ifrael.

Flagitium
...baonita-
rum.

Libidinis
...xpletio:

Leuites
...educens
...xorem,

19
FVit quidam vir Leuites habitans 1
in latere montis Ephraim, qui accepit A
vxorem de Bethlehem Iuda: * quæ 2
reliquit eum, & reuerfa eft in domum
patris fui in Bethlehem, manfitq. apud
eum quattuor menfibus. * Secutusq. 3
eft eam vir fuus, volens reconciliari
ei, atque blandiri, & fecum reducere,
habens in comitatu puerum & duos
afinos: quæ fufcepit eum, & intro-
duxit in domum patris fui. Quod cum
audiffet focer eius, eumq. vidiffet, oc-
4 currit ei lætus, * & amplexatus eft
hominem. Manfitq. gener in domo
foceri tribus diebus, comedens cum
5 eo & bibens familiariter. * Die autem
quarto de nocte confurgens, proficifci
voluit. Quem tenuit focer, & ait ad
B eum: Gufta prius pauxillum panis, &
conforta ftomachum, & fic proficifcé-
6 ris. * Sederuntq. fimul, ac comederunt
& biberunt. Dixitq. pater puellæ ad
generum fuum: Quæfo te vt hodie
7 hic maneas, pariterq. lætemur. * At
ille confurgens, cœpit velle proficifci.
Et nihilominus obnixe eum focer te-
8 nuit, & apud fe fecit manere. * Mane
autem facto, parabat Leuites iter. Cui
focer rurfum: Oro te, inquit, vt pau-
lulum cibi capias, & affumptis viribus,
donec increfcat dies, poftea proficifca-
9 ris. Comederunt ergo fimul. * Surre-
xitq. adolefcens, vt pergeret cum vxore
fua & puero. Cui rurfum locutus eft
focer: Confidera quòd dies ad occa-
fum decliuior fit, & propinquat ad
vefperum: mane apud me etiam ho-
C die, & duc lætum diem, & cras pro-
ficifcéris vt vadas in domum tuam.
10 * Noluit gener acquiefcere fermonibus
eius: fed ftatim perrexit, & venit con-
tra Iebus, quæ altero nomine vocatur
Ierufalem, ducens fecum duos afi-
11 nos onuftos, & concubinam. * Iamq.
erant iuxta Iebus, & dies mutabatur
in noctem: dixitq. puer ad dominum
fuum: Veni, obfecro, declinemus ad
vrbem Iebufæorum, & maneamus in
12 ea. * Cui refpondit dominus: Non
ingrediar oppidum gentis alienæ, quæ
non eft de filijs Ifrael, fed tranfibo
13 vfque Gabaa: * & cum illuc perue-
nero, manebimus in ea, aut certe in
vrbe Rama.
14 * Tranfierunt ergo Iebus, & cœptum
carpebant iter, occubuitq. eis fol iuxta
Gabaa, quæ eft in tribu Beniamin:
15 * diuerteruntq. ad eam, vt manerent
D ibi. Quo cum intraffent, fedebant in
platea ciuitatis, & nullus eos recipere
16 voluit hofpitio. * Et ecce, apparuit
homo fenex, reuertens de agro & de
opere fuo vefperi, qui & ipfe de monte
erat Ephraim, & peregrinus habitabat
in Gabaa. homines autem regionis il-

& perno-
ctans in
Gabaa,

lius erant filij Iemini. * Eleuatiſq. 17
oculis, vidit ſenex ſedentem hominem
cum ſarcinulis ſuis in platea ciuitatis:
& dixit ad eum: Vnde venis? & quò
vadis? * Qui reſpondit ei: Profecti 18
ſumus de Bethlehem Iuda, & pergi-
mus ad locum noſtrum, qui eſt in
latere montis Ephraim, vnde ieramus
in Bethlehem: & nunc vadimus ad
domum Dei, nulluſq. ſub tectum ſuum
nos vult recipere, * habentes paleas 19
& fœnum in aſinorum pabulum, & E
panem ac vinum in meos & ancillæ
tuæ vſus, & pueri, qui mecum eſt:
nulla re indigemus niſi hoſpitio. * Cui 20
reſpondit ſenex: Pax tecum ſit, ego
præbebo omnia quæ neceſſaria ſunt:
tantum, quæſo, ne in platea maneas.
* Introduxitq. eum in domum ſuam, 21
& pabulum aſinis præbuit: ac poſt-
quam lauerunt pedes ſuos, recepit eos
in conuiuium.
amittit ſtupratam; * Illis epulantibus, & poſt laborem 22
itineris, cibo & potu reficientibus cor-
pora, venerunt viri ciuitatis illius, filij
Belial, (id eſt, abſque iugo) & circum-
dantes domum ſenis, fores pulſare cœ-
perunt, clamantes ad dominum do-
mus, atque dicentes: [a]Educ virum,
qui ingreſſus eſt domum tuam, vt
abutamur eo. * Egreſſuſq. eſt ad eos 23
ſenex, & ait: Nolite fratres, nolite fa- F
cere malum hoc: quia ingreſſus eſt
homo hoſpitium meum, & ceſſate ab
hac ſtultitia: * habeo filiam virginem, 24
& hic homo habet concubinam, edu-
cam eas ad vos, vt humilietis eas, &
veſtram libidinem compleatis: tan-
tum, obſecro, ne ſcelus hoc contra
naturam operemini in virum. * No- 25
lebant acquieſcere ſermonibus illius.
quod cernens homo, eduxit ad eos
concubinam ſuam, & eis tradidit illu-
dendam: qua cum tota nocte abuſi
eſſent, dimiſerunt eam mane. * At 26
mulier, recedentibus tenebris, venit
ad oſtium domus, vbi manebat do-
minus ſuus, & ibi corruit. * Mane 27
facto, ſurrexit homo, & aperuit oſtium,
vt cœptam expleret viam: & ecce con-
cubina eius iacebat ante oſtium ſparſis
in limine manibus. * Cui ille, putans 28
eam quieſcere, loquebatur: Surge, & G
ambulemus. Qua nihil reſpondente,
intelligens quòd erat mortua; tulit
eam, & impoſuit aſino, reuerſuſq. eſt
in domum ſuam.
29 * Quam cum eſſet ingreſſus, arri- duodeci frusta diſtribui
puit gladium, & cadauer vxoris cum
oſſibus ſuis in duodecim partes ac
fruſta concidens, miſit in omnes ter-
30 minos Iſrael. * Quod cum vidiſſent
ſinguli, conclamabant: [b]Numquam res
talis facta eſt in Iſrael ex eo die, quo
aſcenderunt patres noſtri de Ægypto,
vſque in præſens tempus: ferte ſen-
tentiam, & in commune decernite quid
facto opus ſit.

20
1 EGreſſi itaque ſunt omnes filij β) Multa
A Iſrael, & pariter congregati, quaſi vir ſceleris
vnus, de Dan, vſque Berſabee, & bellum
Terra Galaad ad Dominum in Maſ- decernitu
2 pha: * Omneſq. anguli populorum,
& cunctæ tribus Iſrael in eccleſiam
populi Dei conuenerunt quadringenta
3 millia peditum pugnatorum. (* Nec
latuit filios Beniamin quòd aſcendiſ-
ſent filij Iſrael in Maſpha.) Interro-
gatuſq. Leuita, maritus mulieris inter-
fectæ, quomodo tantum ſcelus per-
4 petratum eſſet, * reſpondit: Veni in
Gabaa Beniamin cum vxore mea,
5 illucq. diuerti: * & ecce homines ciui-
tatis illius circumdederunt nocte do-
mum, in qua manebam, volentes me
occidere, & vxorem meam incredibili
furore libidinis vexantes, denique mor-
6 tua eſt. * Quam arreptam, in fruſta
concidi, miſiq. partes in omnes ter-
minos poſſeſſionis veſtræ: quia num-
quam tantum nefas, & tam grande
7 piaculum factum eſt in Iſrael. * Adeſtis
omnes filij Iſrael, decernite quid facere
8 debeatis. * Stanſq. omnis populus,
B quaſi vnius hominis ſermone reſpon-
dit: Non recedemus in tabernacula
noſtra, nec ſuam quiſquam intrabit
9 domum: * ſed hoc contra Gabaa in
10 commune faciamus. * Decem viri eli-
gantur e centum ex omnibus tribubus
Iſrael, & centum de mille, & mille de
decem millibus, vt comportent exer-
citui cibaria, & poſſimus pugnare con-
tra Gabaa Beniamin, & reddere ei pro
11 ſcelere, quod meretur. * Conuenitq.
vniuerſus Iſrael ad ciuitatem, quaſi ho-
mo vnus eadem mente, vnoq. conſilio.
12 * & miſerunt nuncios ad omnem & inſtruit
tribum Beniamin, qui dicerent: Cur

[a] Gen. 19. a. 5. — [b] Oſee 9. c. 9.

tantum nefas in vobis repertum eſt?
* Tradite homines de Gabaa, qui hoc 13
flagitium perpetrarunt, vt moriantur,
& auferatur malum de Iſrael. Qui no-
luerunt fratrum ſuorum filiorum Iſrael
audire mandatum: * ſed ex cunctis 14
vrbibus, quæ ſortis ſuæ erant, con-
uenerunt in Gabaa, vt illis ferrent
auxilium, & contra vniuerſum popu-
lum Iſrael dimicarent. * Inuentiq. ſunt 15
viginti quinque millia de Beniamin
educentium gladium, præter habita-
tores Gabaa, * qui ſeptingenti erant 16
viri fortiſſimi, ita ſiniſtra vt dextra C
prœliantes: & ſic fundis lapides ad
certum iacientes, vt capillum quoque
poſſent percutere, & nequaquam in
alteram partem ictus lapidis deferre-
tur. * Virorum quoque Iſrael, abſque 17
filijs Beniamin, inuenta ſunt quadrin-
genta millia educentium gladios, &
paratorum ad pugnam.

Beniaminitæ bis vincunt,

* Qui ſurgentes venerunt in do- 18
mum Dei, hoc eſt, in Silo: conſulu-
eruntq. Deum, atque dixerunt: Quis
erit in exercitu noſtro princeps certa-
minis contra filios Beniamin? Quibus
reſpondit Dominus: Iudas ſit dux ve-
ſter. * Statimq. filij Iſrael ſurgentes 19
mane, caſtrametati ſunt iuxta Gabaa:
* & inde procedentes ad pugnam con- 20
tra Beniamin, vrbem oppugnare cœ-
perunt. * Egreſſiq. filij Beniamin de 21
Gabaa, occiderunt de filijs Iſrael die
illo viginti duo millia virorum. * Rur- 22
ſum filij Iſrael & fortitudine & numero
confidentes, in eodem loco, in quo
prius certauerant, aciem direxerunt:
* ita tamen vt prius aſcenderent & 23
flerent coram Domino vſque ad no- D
ctem: conſulerentq. eum, & dicerent:
Debeo vltra procedere ad dimican-
dum contra filios Beniamin fratres
meos, an non? Quibus ille reſpondit:
Aſcendite ad eos, & inite certamen.
* Cumq. filij Iſrael altera die contra 24
filios Beniamin ad prœlium proceſ-
ſiſſent, * eruperunt filij Beniamin de 25
portis Gabaa: & occurrentes eis tanta
in illos cæde bacchati ſunt, vt decem
& octo millia virorum educentium gla-
dium proſternerent. * Quamobrem 26
omnes filij Iſrael venerunt in domum
Dei, & ſedentes flebant coram Do-
mino: ieiunaueruntq. die illo vſque
ad veſperam, & obtulerunt ei holo-
cauſta, atque pacificas victimas, * & 27
ſuper ſtatu ſuo interrogauerunt. Eo
tempore ibi erat arca fœderis Dei,
28 * & Phinees filius Eleazari filij Aaron
præpoſitus domus. Conſuluerunt igi-
tur Dominum, atque dixerunt: Exire
vltra debemus ad pugnam contra filios
Beniamin fratres noſtros, an quie-
ſcere? Quibus ait Dominus: Aſcen-
dite, cras enim tradam eos in manus
veſtras.

29 * Poſueruntq. filij Iſrael inſidias per
30 circuitum vrbis Gabaa: * & tertia vice,
ſicut ſemel & bis, contra Beniamin
31 exercitum produxerunt. * Sed & filij
E Beniamin audacter eruperunt de ciui-
tate, & fugientes aduerſarios longius
perſecuti ſunt, ita vt vulnerarent ex
eis ſicut primo die & ſecundo, & cæ-
derent per duas ſemitas vertentes terga,
quarum vna ferebatur in Bethel, &
altera in Gabaa, atque proſternerent
32 triginta circiter viros: * putauerunt
enim ſolito eos more cedere. Qui fu-
gam arte ſimulantes inierunt conſi-
lium vt abſtraherent eos de ciuitate,
& quaſi fugientes ad ſupradictas ſemi-
33 tas perducerent. * Omnes itaque filij
Iſrael ſurgentes de ſedibus ſuis, te-
tenderunt aciem in loco, qui vocatur
Baalthamar. Inſidiæ quoque, quæ circa
vrbem erant, paulatim ſe aperire cœ-
34 perunt, * & ab Occidentali vrbis parte
procedere. Sed & alia decem millia
virorum de vniuerſo Iſrael, habitatores
vrbis ad certamina prouocabant. In-
grauatumq. eſt bellum contra filios
Beniamin: & non intellexerunt quòd
ex omni parte illis inſtaret interitus.
35 * Percuſſitq. eos Dominus in conſpectu
filiorum Iſrael, & interfecerunt ex eis
in illo die viginti quinque millia, &
centum viros, omnes bellatores & edu-
36 centes gladium. * Filij autem Benia-
F min cum ſe inferiores eſſe vidiſſent,
cœperunt fugere. Quod cernentes filij
Iſrael, dederunt eis ad fugiendum lo-
cum, vt ad præparatas inſidias de-
uenirent, quas iuxta vrbem poſuerant.
37 * Qui cum repente de latibulis ſurre-
xiſſent, & Beniamin terga cædentibus
daret, ingreſſi ſunt ciuitatem, & per-
38 cuſſerunt eam in ore gladij. * Signum
autem dederant filij Iſrael his, quos in
inſidijs collocauerant, vt poſtquam vr-
bem cepiſſent, ignem accenderent: vt
aſcendente in altum fumo, captam vr-
39 bem demonſtrarent. * Quod cum cer-

ſed tandem cæduntur,

nerent filij Iſrael in ipſo certamine
poſiti (putauerunt enim filij Beniamin
eos fugere, & inſtantius perſequeban-
tur, cæſis de exercitu eorum triginta
viris.) * & viderent quaſi columnam 40
fumi de ciuitate conſcendere. Benia-
min quoque aſpiciens retro, cum ca-
ptam cerneret ciuitatem, & flammas
in ſublime ferri: * qui prius ſimula- 41
uerant fugam, verſa facie fortius reſi-
ſtebant. Quod cum vidiſſent filij Ben-
iamin, in fugam verſi ſunt, * & ad 42
viam deſerti ire cœperunt, illuc quo-
que eos aduerſarijs perſequentibus.
ſed & hi, qui vrbem ſuccenderant,
occurrerunt eis. * Atque ita factum 43
eſt, vt ex vtraque parte ab hoſtibus G
cæderentur, nec erat vlla requies mo-
rientium. Ceciderunt, atque proſtrati
ſunt ad Orientalem plagam vrbis Ga-
baa. * Fuerunt autem qui in eodem 44
loco interfecti ſunt, decem & octo mil-
lia virorum, omnes robuſtiſſimi pu-
gnatores. * Quod cum vidiſſent, qui 45
remanſerant de Beniamin, fugerunt
in ſolitudinem: & pergebant ad Pe-
tram, cuius vocabulum eſt Remmon.
In illa quoque fuga palantes, & in di-
uerſa tendentes, occiderunt quinque
millia virorum. Et cum vltra tende-
rent, perſecuti ſunt eos, & interfece-
runt etiam alia duo millia. * Et ſic 46
factum eſt, vt omnes qui ceciderant
de Beniamin in diuerſis locis, eſſent
vigintiquinque millia, pugnatores ad
(relictis ſexcentis viris;) bella promptiſſimi. * Remanſerunt ita- 47
que de omni numero Beniamin, qui
euadere, & fugere in ſolitudinem po-
tuerunt, ſexcenti viri: ſederuntq. in
Petra Remmon menſibus quattuor.
*Regreſſi autem filij Iſrael, omnes re- 48
liquias ciuitatis a viris vſque ad iu-
menta gladio percuſſerunt, cunctaſq.
vrbes & viculos Beniamin vorax flamma
conſumpſit.

21

(hi vxores ducunt) IVrauerunt quoque filij Iſrael in 1
Maſpha & dixerunt: Nullus noſtrum A
dabit filijs Beniamin de filiabus ſuis
vxorem. * Veneruntq. omnes ad do- 2
mum Dei in Silo, & in conſpectu eius
ſedentes vſque ad veſperam, leuaue-
runt vocem, & magno vlulatu cœpe-
runt flere, dicentes: * Quare Domine 3
Deus Iſrael factum eſt hoc malum in
populo tuo, vt hodie vna tribus au-
4 ferretur ex nobis? * Altera autem die
diluculo conſurgentes, extruxerunt al-
tare: obtuleruntq. ibi holocauſta, &
5 pacificas victimas, & dixerunt: * Quis
non aſcendit in exercitu Domini de
vniuerſis tribubus Iſrael? Grandi enim
iuramento ſe conſtrinxerant, cum eſ-
ſent in Maſpha, interfici eos qui de-
6 fuiſſent. * Ductiq. pœnitentia filij Iſrael
B ſuper fratre ſuo Beniamin, cœperunt
dicere: Ablata eſt tribus vna de Iſrael,
7 * vnde vxores accipient? omnes enim
in commune iurauimus, non daturos
8 nos his filias noſtras. * Idcirco dixe-
runt: Quis eſt de vniuerſis tribubus
Iſrael, qui non aſcendit ad Dominum
in Maſpha? Et ecce inuenti ſunt habi-
tatores Iabes Galaad in illo exercitu
9 non fuiſſe. (* Eo quoque tempore cum
eſſent in Silo, nullus ex eis ibi reper-
10 tus eſt.) * Miſerunt itaque decem millia
viros robuſtiſſimos, & præceperunt
eis: Ite, & percutite habitatores Iabes
Galaad in ore gladij, tam vxores quàm
11 paruulos eorum. * Et hoc erit quod
obſeruare debebitis: [a]Omne generis
maſculini, & mulieres, quæ cognoue-
runt viros, interficite, virgines autem (virgines de Iabes Galaad,)
12 reſeruate. * Inuentæq. ſunt de Iabes
Galaad quadringentæ virgines, quæ
neſcierunt viri thorum, & adduxerunt
eas ad caſtra in Silo, in Terram Cha-
13 naan. * Miſeruntq. nuncios ad filios
Beniamin, qui erant in Petra Rem-
mon, & præceperunt eis, vt eos ſuſci-
14 perent in pace. * Veneruntq. filij Ben-
C iamin in illo tempore, & datæ ſunt
eis vxores de filiabus Iabes Galaad.
alias autem non repererunt, quas ſimili
modo traderent.
15 * Vniuerſuſq. Iſrael valde doluit, &
egit pœnitentiam ſuper interfectione
16 vnius tribus ex Iſrael. * Dixeruntq.
maiores natu: Quid faciemus reliquis,
qui non acceperunt vxores? omnes in
17 Beniamin feminæ conciderunt, * &
magna nobis cura, ingentiq. ſtudio
prouidendum eſt, ne vna tribus de-
18 leatur ex Iſrael. * Filias enim noſtras
eis dare non poſſumus, conſtricti iura-
mento & maledictione, qua diximus:
Maledictus qui dederit de filiabus ſuis
19 vxorem Beniamin. * Ceperuntq. con-
ſilium, atque dixerunt: Ecce ſollem-
nitas Domini eſt in Silo anniuerſaria,

[a] Nu. 31. c. 17.

& virgines in Silo raptas,

quæ ſita eſt ad Septentrionem vrbis
Bethel, & ad Orientalem plagam viæ,
quæ de Bethel tendit ad Sichimam, & D
ad Meridiem oppidi Lebona. * Præ- 20
ceperuntq. filijs Beniamin, atque dixe-
runt: Ite, & latitate in vineis. * Cumq. 21
videritis filias Silo ad ducendos cho-
ros ex more procedere, exite repente
de vineis, & rapite ex eis ſinguli vxo-
res ſingulas, & pergite in Terram Ben-
iamin. * Cumq. venerint patres earum, 22
ac fratres, & aduerſum vos queri cœ-
perint, atque iurgari, dicemus eis: Mi-
ſeremini eorum: non enim rapuerunt
eas iure bellantium atque victorum,
ſed rogantibus vt acciperent, non de-
diſtis, & a veſtra parte peccatum eſt.
23 * Feceruntq. filij Beniamin, vt ſibi fu-
erat imperatum: & iuxta numerum
ſuum rapuerunt ſibi de his, quæ du-
cebant choros, vxores ſingulas: abie-
runtq. in poſſeſſionem ſuam ædifican-
24 tes vrbes, & habitantes in eis. * Filij
quoque Iſrael reuerſi ſunt per tribus,
& familias in tabernacula ſua. In die-
bus illis non erat rex in Iſrael: ſed
vnuſquiſque quod ſibi rectum videba-
tur, hoc faciebat.

ne tribus deleatur.

LIBER RVTH.

1. Ruth Deo deuota.

IN diebus vnius iudicis, 1 I
quando iudices præerant, A
facta eſt fames in Terra.
Nurus Elimelech, Abijtq. homo de Beth-
lehem Iuda, vt peregri-
naretur in regione Moabitide cum
vxore ſua, ac duobus liberis. * ipſe 2
vocabatur Elimelech, & vxor eius
Noëmi: & duo filij, alter Mahalon, &
alter Chelion, Ephrathæi de Bethle-
hem Iuda. Ingreſſiq. regionem Moa-
bitidem, morabantur ibi. * Et mortuus 3
eſt Elimelech maritus Noëmi: reman-
ſitq. ipſa cum filijs. * Qui acceperunt 4
vxores Moabitidas, quarum vna voca-
batur Orpha, altera vero Ruth. Man-
ſeruntq. ibi decem annis, * & ambo 5
mortui ſunt, Mahalon videlicet & Che-
lion: remanſitq. mulier orbata duobus
liberis ac marito.
adhærens Deo Iſrael, * Et ſurrexit vt in patriam perge- 6
ret cum vtraque nuru ſua de regione
Moabitide: audierat enim quòd re-
ſpexiſſet Dominus populum ſuum, & B
dediſſet eis eſcas. * Egreſſa eſt ita- 7
que de loco peregrinationis ſuæ, cum
vtraque nuru: & iam in via reuer-
tendi poſita in Terram Iuda, * dixit 8
ad eas: Ite in domum matris ve-
ſtræ, faciat vobiſcum Dominus mi-
ſericordiam, ſicut feciſtis cum mor-
tuis & mecum. * Det vobis inuenire 9
requiem in domibus virorum, quos
ſortituræ eſtis. Et oſculata eſt eas. Quæ
eleuata voce flere cœperunt, * & di- 10
cere: Tecum pergemus ad populum
tuum. * Quibus illa reſpondit: Reuer- 11
timini filiæ meæ, cur venitis mecum?
num vltra habeo filios in vtero meo,
vt viros ex me ſperare poſſitis? * Re- 12
uertimini filiæ meæ, & abite: iam
enim ſenectute confecta ſum, nec apta
vinculo coniugali. etiam ſi poſſem hac
nocte concipere, & parere filios, * ſi 13
eos expectare velitis donec creſcant, & C
annos pubertatis impleant, ante eritis
vetulæ quàm nubatis. Nolite, quæſo,
filiæ meæ: quia veſtra anguſtia magis
me premit, & egreſſa eſt manus Do-
14 mini contra me. * Eleuata igitur voce,
rurſum flere cœperunt, Orpha oſcu-
lata eſt ſocrum, ac reuerſa eſt: Ruth
15 adhæſit ſocrui ſuæ. * cui dixit Noëmi:
En reuerſa eſt cognata tua ad popu-
lum ſuum, & ad deos ſuos, vade cum
16 ea. * Quæ reſpondit: Ne aduerſeris
mihi vt relinquam te & abeam: quo-
cumque enim perrexeris, pergam: &
vbi morata fueris, & ego pariter mo-
rabor. Populus tuus populus meus,
17 & Deus tuus Deus meus. * Quæ te
terra morientem ſuſceperit, in ea mo-
riar: ibiq. locum accipiam ſepulturæ.
Hæc mihi faciat Dominus, & hæc
addat, ſi non ſola mors me & te ſepa-
rauerit.
18 * Videns ergo Noëmi, quòd obſti- cum Noëmi venit in Bethlehem.
D nato animo Ruth decreuiſſet ſecum
pergere, aduerſari noluit, nec ad ſuos
19 vltra reditum perſuadere: * profectæq.
ſunt ſimul, & venerunt in Bethlehem.
Quibus vrbem ingreſſis, velox apud
cunctos fama percrebruit: dicebantq.
20 mulieres: Hæc eſt illa Noëmi. * Qui-
bus ait: Ne vocetis me Noëmi (id eſt,
pulchram) ſed vocate me Mara (id eſt,
amaram) quia amaritudine valde re-
21 pleuit me Omnipotens. * Egreſſa ſum
plena, & vacuam reduxit me Domi-
nus. Cur ergo vocatis me Noëmi,
quam Dominus humiliauit, & afflixit
22 Omnipotens? * Venit ergo Noëmi
cum Ruth Moabitide nuru ſua, de terra
peregrinationis ſuæ: ac reuerſa eſt in
Bethlehem, quando primum hordea
metebantur.

2. Ruth præmio donata.

2 I A ERat autem viro Elimelech con- a) Inuenit gratiam Booz:
ſanguineus, homo potens, & magna-
2 rum opum, nomine Booz. * Dixitq.
Ruth Moabitis ad ſocrum ſuam: Si colligit ſpicas,
iubes, vadam in agrum, & colligam

ſpicas, quæ fugerint manus meten-
tium, vbicumque clementis in me pa-
tris familias reperero gratiam. Cui illa
reſpondit: Vade filia mea. * Abijt ita- 3
que & colligebat ſpicas poſt terga me-
tentium. Accidit autem vt ager ille
haberet dominum nomine Booz, qui
erat de cognatione Elimelech.

benigne tractatur,

* Et ecce, ipſe veniebat de Bethle- 4
hem, dixitq. meſſoribus: Dominus vo-
biſcum. Qui reſponderunt ei: Bene-
dicat tibi Dominus. * Dixitq. Booz 5
iuueni, qui meſſoribus præerat: Cuius
eſt hæc puella? * Cui reſpondit: Hæc 6
eſt Moabitis, quæ venit cum Noëmi, B
de regione Moabitide, * & rogauit vt 7
ſpicas colligeret remanentes, ſequens
meſſorum veſtigia: & de mane vſque
nunc ſtat in agro, & ne ad momen-
tum quidem domum reuerſa eſt. * Et 8
ait Booz ad Ruth: Audi filia, ne va-
das in alterum agrum ad colligendum,
nec recedas ab hoc loco: ſed iungere
puellis meis, * & vbi meſſuerint, ſe- 9
quere. Mandaui enim pueris meis, vt
nemo moleſtus ſit tibi: ſed etiam ſi
ſitieris, vade ad ſarcinulas, & bibe
aquas, de quibus & pueri bibunt.
* Quæ cadens in faciem ſuam & ado- 10
rans ſuper terram, dixit ad eum: Vnde
mihi hoc, vt inuenirem gratiam ante
oculos tuos, & noſſe me dignareris
peregrinam mulierem? * Cui ille re- 11
ſpondit: Nunciata ſunt mihi omnia,
quæ feceris ſocrui tuæ poſt mortem C
viri tui: & quòd reliqueris parentes
tuos, & terram in qua nata es, & ve-
neris ad populum, quem antea ne-
ſciebas. * Reddat tibi Dominus pro 12
opere tuo, & plenam mercedem reci-
pias a Domino Deo Iſrael, ad quem
veniſti, & ſub cuius confugiſti alas.
* Quæ ait: Inueni gratiam apud ocu- 13
los tuos domine mi, qui conſolatus
es me, & locutus es ad cor ancillæ
tuæ, quæ non ſum ſimilis vnius puel-
larum tuarum. * Dixitq. ad eam Booz: 14
Quando hora veſcendi fuerit, veni huc,
& comede panem, & intinge buccel-
lam tuam in aceto.

refert omnia ſocrui.

Sedit itaque ad meſſorum latus, &
congeſſit polentam ſibi, comeditq. &
ſaturata eſt, & tulit reliquias. * Atque 15
inde ſurrexit, vt ſpicas ex more colli-
geret. Præcepit autem Booz pueris
ſuis, dicens: Etiamſi vobiſcum metere
voluerit, ne prohibeatis eam: * & de 16
veſtris quoque manipulis proijcite de
induſtria, & remanere permittite, vt
D abſque rubore colligat, & colligentem
17 nemo corripiat. * Collegit ergo in
agro vſque ad veſperam: & quæ col-
legerat virga cædens & excutiens, in-
uenit hordei quaſi ephi menſuram, id
18 eſt, tres modios. * Quos portans re-
uerſa eſt in ciuitatem, & oſtendit ſo-
crui ſuæ: inſuper protulit, & dedit ei
de reliquijs cibi ſui, quo ſaturata fu-
19 erat. * Dixitq. ei ſocrus ſua: Vbi hodie
collegiſti, & vbi feciſti opus? ſit bene-
dictus qui miſertus eſt tui. Indicauitq.
ei apud quem fuiſſet operata: & no-
men dixit viri, quòd Booz vocaretur.
20 * Cui reſpondit Noëmi: Benedictus ſit
a Domino: quoniam eandem gratiam,
quam præbuerat viuis, ſeruauit & mor-
tuis. Rurſumq. ait: Propinquus noſter
21 eſt homo. * Et Ruth, Hoc quoque,
inquit, præcepit mihi, vt tamdiu meſ-
ſoribus eius iungerer, donec omnes
22 ſegetes meterentur. * Cui dixit ſocrus:
Melius eſt, filia mea, vt cum puellis
eius exeas ad metendum, ne in alieno
23 agro quiſpiam reſiſtat tibi. * Iuncta eſt
itaque puellis Booz: & tamdiu cum
eis meſſuit, donec hordea & triticum
in horreis conderentur.

3

1 A POſtquam autem reuerſa eſt ad ſo-
crum ſuam, audiuit ab ea: Filia mea,
quæram tibi requiem, & prouidebo
2 vt bene ſit tibi. * Booz iſte, cuius
puellis in agro iuncta es, propinquus
noſter eſt, & hac nocte aream hordei
3 ventilat. * Lauare igitur, & vngere, &
induere cultioribus veſtimentis, & de-
ſcende in aream. non te videat homo,
4 donec eſum potumq. finierit. * Quando
autem ierit ad dormiendum, nota lo-
cum in quo dormiat: veniesq. & diſ-
cooperies pallium, quo operitur a
parte pedum, & proijcies te, & ibi ia-
cebis: ipſe autem dicet tibi quid agere
5 debeas. * Quæ reſpondit: Quidquid
præceperis, faciam.

β) Celebrat cum ipſo nuptias: ſuadente Noëmi

6 B * Deſcenditq. in aream, & fecit omnia,
7 quæ ſibi imperauerat ſocrus. * Cumq.
comediſſet Booz, & bibiſſet, & factus
eſſet hilarior, iſſetq. ad dormiendum
iuxta aceruum manipulorum, venit ab-
ſconditè, & diſcooperto pallio a pedi-
8 bus eius, ſe proiecit. * Et ecce, nocte
iam media expauit homo, & contur-
batus eſt: viditq. mulierem iacentem

petit connubium,

ad pedes ſuos, * & ait illi: Quæ es? 9
Illaq. reſpondit: Ego ſum Ruth an-
cilla tua: expande pallium tuum ſuper
famulam tuam, quia propinquus es.
* Et ille, Benedicta, inquit, es a Do- 10
mino filia, & priorem miſericordiam C
poſteriore ſuperaſti: quia non es ſe-
cuta iuuenes pauperes, ſiue diuites.
* Noli ergo metuere, ſed quidquid 11
dixeris mihi, faciam tibi. Scit enim
omnis populus, qui habitat intra por-
tas vrbis meæ, mulierem te eſſe vir-
tutis. * Nec abnuo me propinquum, 12
ſed eſt alius me propinquior. * Quieſce 13
hac nocte: & facto mane, ſi te volue-
rit propinquitatis iure retinere, bene
res acta eſt: ſin autem ille noluerit, ego
te abſque vlla dubitatione ſuſcipiam, D
viuit Dominus. dormi vſque mane.
cum ſucceſſu; * Dormiuit itaque ad pedes eius, 14
vſque ad noctis abſceſſum. Surrexit
itaque antequam homines ſe cogno-
ſcerent mutuo, & dixit Booz: Caue
ne quis nouerit quòd huc veneris.
* Et rurſum, Expande, inquit, pallium 15
tuum, quo operiris, & tene vtraque
manu. Qua extendente, & tenente,
menſus eſt ſex modios hordei, & po-
ſuit ſuper eam. Quæ portans ingreſſa
eſt ciuitatem, * & venit ad ſocrum 16
ſuam. Quæ dixit ei: Quid egiſti filia?
Narrauitq. ei omnia, quæ ſibi feciſſet
homo. * Et ait: Ecce ſex modios hor- 17
dei dedit mihi, & ait: Nolo vacuam
te reuerti ad ſocrum tuam. * Dixitq. 18
Noëmi: Expecta filia donec videamus
quem res exitum habeat. neque enim
ceſſabit homo niſi compleuerit quod
locutus eſt.
renunciante propinquiore AScendit ergo Booz ad portam, & 4 1 A
ſedit ibi. Cumq. vidiſſet propinquum
præterire, de quo prius ſermo habitus
eſt, dixit ad eum: Declina paulisper,
& ſede hic: vocans eum nomine ſuo.
Qui diuertit, & ſedit. * Tollens autem 2
Booz decem viros de ſenioribus ciui-
tatis, dixit ad eos: Sedete hic. * Qui- 3
bus ſedentibus, locutus eſt ad pro-
pinquum: Partem agri fratris noſtri
Elimelech vendet Noëmi, quæ reuerſa
eſt de regione Moabitide: * quod 4
audire te volui, & tibi dicere coram
cunctis ſedentibus, & maioribus natu
de populo meo. Si vis poſſidere iure
propinquitatis: eme, & poſſide. ſin au-
tem diſplicet tibi, hoc ipſum indica
mihi, vt ſciam quid facere debeam.
nullus enim eſt propinquus, excepto
te, qui prior es: & me, qui ſecundus
B ſum. At ille reſpondit: Ego agrum
5 emam. * Cui dixit Booz: Quando eme-
ris agrum de manu mulieris, Ruth
quoque Moabitidem, quæ vxor de-
functi fuit, debes accipere: vt ſuſci-
tes nomen propinqui tui in heredi-
6 tate ſua. * Qui reſpondit: Cedo iuri
propinquitatis: neque enim poſteri-
tatem familiæ meæ delere debeo. tu
meo vtere priuilegio, quo me liben-
7 ter carere profiteor. * [a] Hic autem erat
mos antiquitus in Iſrael inter propin-
quos, vt ſi quando alter alteri ſuo iuri
cedebat: vt eſſet firma conceſſio, ſol-
uebat homo calceamentum ſuum, &
dabat proximo ſuo. hoc erat teſtimo-
8 nium ceſſionis in Iſrael. * Dixit ergo
propinquo ſuo Booz: Tolle calcea-
mentum tuum. Quod ſtatim ſoluit de
pede ſuo.
9 C * At ille maioribus natu, & vniuerſo fit vxor Booz.
populo, Teſtes vos, inquit, eſtis hodie,
quòd poſſederim omnia quæ fuerunt
Elimelech; & Chelion & Mahalon, tra-
10 dente Noëmi: * & Ruth Moabitidem,
vxorem Mahalon, in coniugium ſum-
pſerim, vt ſuſcitem nomen defuncti in
hereditate ſua, ne vocabulum eius de
familia ſua ac fratribus & populo de-
leatur. Vos, inquam, huius rei teſtes
11 eſtis. * Reſpondit omnis populus, qui
erat in porta, & maiores natu: Nos
teſtes ſumus: faciat Dominus hanc
mulierem, quæ ingreditur domum
tuam, ſicut Rachel, & Liam, quæ ædi-
ficauerunt domum Iſrael: vt ſit exem-
plum virtutis in Ephratha, & habeat
12 celebre nomen in Bethlehem: * fiatq.
domus tua, ſicut domus Phares, [b] quem
Thamar peperit Iudæ, de ſemine quod
tibi dederit Dominus ex hac puella.
13 * Tulit itaque Booz Ruth, & accepit
D vxorem:

ingreſſusq. eſt ad eam, & dedit illi Euadit proauia Dauid:
Dominus vt conciperet, & pareret
14 filium. * Dixeruntq. mulieres ad No-
ëmi: Benedictus Dominus, qui non eſt
paſſus vt deficeret ſucceſſor familiæ
tuæ, & vocaretur nomen eius in Iſrael.
15 * Et habeas qui conſoletur animam

[a] Deut. 25. b. 7. — [b] Gen. 38. g. 29.

partus, tuam, & enutriat ſenectutem. de nuru
enim tua natus eſt, quæ te diligit:
& multo tibi melior eſt, quàm ſi ſe-
ptem haberes filios. * Suſceptumq. 16
Noëmi puerum poſuit in ſinu ſuo,
& nutricis ac gerulæ fungebatur offi-
cio. * Vicinæ autem mulieres con- 17
gratulantes ei, & dicentes: Natus
eſt filius Noëmi: vocauerunt nomen
eius Obed: hic eſt pater Iſai, patris
Dauid.
18 * Hæ ſunt generationes Phares: genealogia.
19 [a]Phares genuit Eſron, * Eſron ge-
nuit Aram, Aram genuit Aminadab,
20 * Aminadab genuit Nahaſſon, Nahaſ-
21 ſon genuit Salmon, * Salmon genuit
22 Booz, Booz genuit Obed, * Obed ge-
nuit Iſai, Iſai genuit Dauid.

---

[a] 1. Par. 2. a. 4. & 4. a. 1. Matt. 1. a. 3.

LIBER PRIMVS
S A M V E L I S,

Quem nos

PRIMVM REGVM

Dicimus.

I. Samuel vltimus dux.

1. Vita priuata.

a) Oblatio infantuli.

α) Annæ triſtitia:

affligitur vehementer,

orat impenſe.

1 I A FVIT vir vnus de Rama-
thaimſophim, de monte
Ephraim, & nomen eius
Elcana, filius Ieroham,
filij Eliu, filij Thohu, filij
Suph, Ephrathæus: * & habuit duas 2
vxores, nomen vni Anna, & nomen
ſecundæ Phenenna. Fueruntq. Phe-
nennæ filij: Annæ autem non erant
liberi. * Et aſcendebat vir ille de ci- 3
uitate ſua ſtatutis diebus, vt adoraret
& ſacrificaret Domino exercituum in
Silo. Erant autem ibi duo filij Heli,
Ophni & Phinees, ſacerdotes Domini.
* Venit ergo dies, & immolauit El- 4
cana, deditq. Phenennæ vxori ſuæ, &
cunctis filijs eius, & filiabus partes:
* Annæ autem dedit partem vnam tri- 5
ſtis, quia Annam diligebat. Dominus
autem concluſerat vuluam eius. * Af- 6
fligebat quoque eam æmula eius, &
vehementer angebat, in tantum, vt
exprobraret quòd Dominus conclu-
ſiſſet vuluam eius: * ſicq. faciebat per 7
B ſingulos annos, cum redeunte tem-
pore aſcenderent ad templum Domini:
& ſic prouocabat eam. porro illa fle-
bat, & non capiebat cibum. * Dixit 8
ergo ei Elcana vir ſuus: Anna, cur
fles? & quare non comedis? & quam
ob rem affligitur cor tuum? numquid
non ego melior tibi ſum, quàm de-
cem filij?

* Surrexit autem Anna poſtquam 9
comederat, & biberat in Silo. Et Heli
ſacerdote ſedente ſuper Sellam ante
poſtes templi Domini, * cum eſſet 10
Anna amaro animo, orauit ad Domi-
num, flens largiter, * & votum vouit, 11
dicens: Domine exercituum, ſi reſpi-
ciens videris afflictionem famulæ tuæ,
& recordatus mei fueris, nec oblitus
ancillæ tuæ, dederisq. ſeruæ tuæ ſe-
xum virilem: dabo eum Domino om-
nibus diebus vitæ eius, & nouacula
12 non aſcendet ſuper caput eius. * Fa-
ctum eſt autem, cum illa multiplicaret
preces coram Domino, vt Heli obſer-
13 uaret os eius. * Porro Anna loque-
batur in corde ſuo, tantumq. labia
illius mouebantur, & vox penitus non
C audiebatur. Æſtimauit ergo eam Heli
14 temulentam, * dixitq. ei: Vſquequo
ebria eris? digere pauliſper vinum, quo
15 mades. * Reſpondens Anna, Nequa-
quam, inquit, domine mi: nam mu-
lier infelix nimis ego ſum, vinumq. &
omne quod inebriare poteſt, non bibi,
ſed effudi animam meam in conſpectu
16 Domini. * Ne reputes ancillam tuam
quaſi vnam de filiabus Belial: quia ex
multitudine doloris, & mœroris mei
17 locuta ſum vſque in præſens. * Tunc
Heli ait ei: Vade in pace: & Deus
Iſrael det tibi petitionem tuam, quam
18 rogaſti eum. * Et illa dixit: Vtinam
inueniat ancilla tua gratiam in oculis
tuis. Et abijt mulier in viam ſuam, &
comedit, vultusq. illius non ſunt am-
19 plius in diuerſa mutati. * Et ſurrexe-
runt mane, & adorauerunt coram Do-
mino: reuerſiq. ſunt, & venerunt in
domum ſuam Ramatha.

β) Annæ gaudium:

parit filium,

Cognouit autem Elcana Annam vxo-
rem ſuam: & recordatus eſt eius Do-
20 minus. * Et factum eſt poſt circulum
dierum, concepit Anna, & peperit

filium, vocauitq. nomen eius Samuel:
eo quòd a Domino poſtulaſſet eum.
*Aſcendit autem vir eius Elcana, & 21
omnis domus eius, vt immolaret Do- D
mino hoſtiam ſollemnem, & votum
ſuum, * & Anna non aſcendit: dixit 22
enim viro ſuo: Non vadam, donec
ablactetur infans, & ducam eum, vt
appareat ante conſpectum Domini, &
maneat ibi iugiter. * Et ait ei Elcana 23
vir ſuus: Fac quod bonum tibi videtur,
& mane donec ablactes eum: precorq.
vt impleat Dominus verbum ſuum.
Manſit ergo mulier, & lactauit filium
ſuum, donec amoueret eum a lacte.

fert eum Domino,

*Et adduxit eum ſecum, poſtquam 24
ablactauerat, in vitulis tribus, & tribus
modijs farinæ, & amphora vini, & ad-
duxit eum ad domum Domini in Silo.
Puer autem erat adhuc infantulus: * & 25
immolauerunt vitulum, & obtulerunt
puerum Heli. * Et ait Anna: Obſecro 26
mi domine, viuit anima tua domine:
ego ſum illa mulier, quæ ſteti coram
te hic orans Dominum. * Pro puero 27
iſto oraui, & dedit mihi Dominus peti-
tionem meam, quam poſtulaui eum.
*Idcirco & ego commodaui eum Do- 28
mino cunctis diebus, quibus fuerit
commodatus Domino.

gratias agens.

Et adorauerunt ibi Dominum. Et
orauit Anna, & ait:

2

EXultauit cor meum in Domino, 1
&exaltatum eſt cornu meum in Deo meo: A
dilatatum eſt os meum ſuper inimicos
meos:
quia lætata ſum in ſalutari tuo.
*Non eſt ſanctus, vt eſt Dominus: 2
neque enim eſt alius extra te,
& non eſt fortis ſicut Deus noſter.
*Nolite multiplicare loqui ſublimia, 3
glorianteſ:
recedant vetera de ore veſtro:
quia Deus ſcientiarum, Dominus eſt,
& ipſi præparantur cogitationes.
*Arcus fortium ſuperatus eſt, 4
& infirmi accincti ſunt robore.
*Repleti prius, pro panibus ſe loca- 5
uerunt:
& famelici ſaturati ſunt,
donec ſterilis peperit plurimos:
& quæ multos habebat filios, infir-
mata eſt.
*[a]Dominus mortificat & viuificat, 6
deducit ad inferos & reducit. B

7 *Dominus pauperem facit & ditat,
humiliat & ſubleuat.
8 *Suſcitat de puluere egenum,
& de ſtercore eleuat pauperem:
vt ſedeat cum principibus,
& ſolium gloriæ teneat.
Domini enim ſunt cardines terræ,
& poſuit ſuper eos orbem.
9 *Pedes ſanctorum ſuorum ſeruabit,
& impij in tenebris conticeſcent:
quia non in fortitudine ſua robora-
bitur vir.
10 *Dominum formidabunt aduerſarij eius:
C & ſuper ipſos in cælis tonabit:
Dominus iudicabit fines Terræ,
& dabit imperium regi ſuo,
& ſublimabit cornu Chriſti ſui.
11 *Et abijt Elcana Ramatha, in do-
mum ſuam:

b) Miniſterium pueri:

puer autem erat miniſter in con-
ſpectu Domini ante faciem Heli ſacer-

peccata filiorum Heli,

12 dotis. * Porro filij Heli, filij Belial,
13 neſcientes Dominum, * neque offi-
cium ſacerdotum ad populum: ſed
quicumque immolaſſet victimam, ve-
niebat puer ſacerdotis, dum coque-
rentur carnes, & habebat fuſcinulam
14 tridentem in manu ſua, * & mittebat
eam in lebetem, vel in caldariam, aut
in ollam, ſiue in cacabum: & omne,
quod leuabat fuſcinula, tollebat ſacer-
dos ſibi. ſic faciebant vniuerſo Iſraeli
15 venientium in Silo. * Etiam antequam
adolerent adipem, veniebat puer ſa-
cerdotis, & dicebat immolanti: Da
mihi carnem, vt coquam ſacerdoti:
D non enim accipiam a te carnem co-
16 ctam, ſed crudam. * Dicebatq. illi im-
molans: Incendatur primum iuxta mo-
rem hodie adeps, & tolle tibi quan-
tumcumque deſiderat anima tua. Qui
reſpondens aiebat ei: Nequaquam:
nunc enim dabis, alioquin tollam vi.
17 *Erat ergo peccatum puerorum grande
nimis coram Domino: quia retrahe-
bant homines a ſacrificio Domini.

fœcunditas Annæ,

18 * Samuel autem miniſtrabat ante
faciem Domini, puer, accinctus ephod
19 lineo. * Et tunicam paruam faciebat
ei mater ſua, quam afferebat ſtatutis
diebus, aſcendens cum viro ſuo, vt
20 immolaret hoſtiam ſollemnem. * Et
benedixit Heli Elcanæ & vxori eius:

---

[a] Deut. 32. f. 39. Tob. 13. a. 2. Sap. 16. b. 13.

dixitq. ei: Reddat tibi Dominus se-
men de muliere hac, pro fœnore quod
commodasti Domino. Et abierunt in
locum suum. * Visitauit ergo Dominus 21
Annam, & concepit, & peperit tres E
filios, & duas filias: & magnificatus
est puer Samuel apud Dominum.
nimia Heli indulgentia. * Heli autem erat senex valde, & 22
audiuit omnia quæ faciebant filij sui
vniuerso Israeli: & quomodo dormie-
bant cum mulieribus quæ obseruabant
ad ostium tabernaculi: * & dixit eis: 23
Quare facitis res huiuscemodi, quas
ego audio, res pessimas, ab omni po-
pulo? * Nolite filij mei: non enim est 24
bona fama, quam ego audio, vt trans-
gredi faciatis populum Domini. * Si 25
peccauerit vir in virum, placari ei po-
test Deus: si autem in Dominum pec-
cauerit vir, quis orabit pro eo? Et non
audierunt vocem patris sui: quia vo-
luit Dominus occidere eos.
Samuelis gratia, * Puer autem Samuel proficiebat, 26
atque crescebat, & placebat tam Do- F
mino quàm hominibus.
Domini prædictio. * Venit autem vir Dei ad Heli, & 27
ait ad eum: Hæc dicit Dominus: Num-
quid non aperte reuelatus sum domui
patris tui, cum essent in Ægypto in
domo Pharaonis? * Et elegi eum ex 28
omnibus tribubus Israel mihi in sacer-
dotem, vt ascenderet ad altare meum,
& adoleret mihi incensum, & portaret
ephod coram me: & dedi domui pa-
tris tui omnia de sacrificijs filiorum
Israel. * Quare calce abiecistis victi- 29
mam meam, & munera mea quæ præ-
cepi vt offerrentur in templo: & magis
honorasti filios tuos quàm me, vt co-
mederetis primitias omnis sacrificij
Israel populi mei? * Propterea ait Do- 30
minus Deus Israel: [a] Loquens locutus
sum, vt domus tua, & domus patris
tui ministraret in conspectu meo, vsque
in sempiternum. Nunc autem dicit
Dominus: Absit hoc a me: sed qui-
cumque glorificauerit me, glorificabo
eum: qui autem contemnunt me, erunt
ignobiles. * Ecce dies veniunt: & præ- 31
cidam brachium tuum, & brachium G
domus patris tui, vt non sit senex in
domo tua. * Et videbis æmulum tuum 32
in templo, in vniuersis prosperis Israel:
& non erit senex in domo tua omni-
bus diebus. * Verumtamen non au- 33
feram penitus virum ex te ab altari
meo: sed vt deficiant oculi tui, & ta-
bescat anima tua: & pars magna do-
mus tuæ morietur cum ad virilem
34 ætatem venerit. * Hoc autem erit tibi
signum, quod venturum est duobus
filijs tuis, Ophni & Phinees: In die
35 vno morientur ambo. * Et suscitabo
mihi sacerdotem fidelem, qui iuxta
cor meum, & animam meam faciet:
& ædificabo ei domum fidelem, & am-
bulabit coram Christo meo cunctis
36 diebus. * Futurum est autem, vt qui-
cumque remanserit in domo tua, ve-
niat vt oretur pro eo, & offerat num-
mum argenteum, & tortam panis, di-
catque: Dimitte me obsecro ad vnam
partem sacerdotalem, vt comedam buc-
cellam panis.

2. Vita publica

3
1 A PVer autem Samuel ministrabat Do- a) Prophe... Domini
mino coram Heli, & sermo Domini
erat pretiosus in diebus illis, non erat α) Prophe... tiæ indicti...
2 visio manifesta. * Factum est ergo in
die quadam, Heli iacebat in loco suo, Samuel a Domino vocatur,
& oculi eius caligauerant, nec pote-
3 rat videre: * lucerna Dei antequam
extingueretur, Samuel dormiebat in
4 templo Domini, vbi erat arca Dei. * Et
vocauit Dominus Samuel. Qui respon-
5 dens, ait: Ecce ego. * Et cucurrit ad
Heli, & dixit: Ecce ego: vocasti enim
me. Qui dixit: Non vocaui: reuertere,
6 & dormi. Et abijt, & dormiuit. * Et
adiecit Dominus rursum vocare Sa-
muelem. Consurgensq. Samuel, abijt
ad Heli, & dixit: Ecce ego: quia vo-
casti me. Qui respondit: Non vo-
B caui te fili mi: reuertere & dormi.
7 * Porro Samuel necdum sciebat Domi-
num, neque reuelatus fuerat ei sermo
8 Domini. * Et adiecit Dominus, & vo-
cauit adhuc Samuelem tertio. Qui
9 consurgens abijt ad Heli, * & ait:
Ecce ego: quia vocasti me. Intellexit
ergo Heli quia Dominus vocaret pue-
rum: & ait ad Samuelem: Vade, &
dormi: & si deinceps vocauerit te,
dices: Loquere Domine, quia audit
seruus tuus. Abijt ergo Samuel, &
10 dormiuit in loco suo. * Et venit Do- & instru...
minus, & stetit: & vocauit, sicut voca-
uerat secundo, Samuel, Samuel. Et

[a] 3. Reg. 2. c. 27.

ait Samuel: Loquere Domine, quia
audit ſeruus tuus. * Et dixit Dominus 11
ad Samuelem: Ecce ego facio verbum C
in Iſrael: quod quicumque audierit,
tinnient ambæ aures eius. * In die illa 12
ſuſcitabo aduerſum Heli omnia quæ
locutus ſum ſuper domum eius: in-
cipiam, & complebo. * Prædixi enim 13
ei quòd iudicaturus eſſem domum
eius in æternum, propter iniquitatem,
eo quòd nouerat indigne agere filios
ſuos, & non corripuerit eos. * Idcirco 14
iuraui Domui Heli quòd non expietur
iniquitas domus eius victimis & mune-
ribus vſque in æternum.

ab Heli interrogatur,

* Dormiuit autem Samuel vſque 15
mane, aperuitq. oſtia domus Domini.
Et Samuel timebat indicare viſionem
Heli. * Vocauit ergo Heli Samuelem, 16
& dixit: Samuel fili mi? Qui reſpon-
dens, ait: Præſto ſum. * Et interro- 17
gauit eum: Quis eſt ſermo, quem D
locutus eſt Dominus ad te? oro te ne
celaueris me. hæc faciat tibi Deus, &
hæc addat, ſi abſconderis a me ſer-
monem ex omnibus verbis, quæ dicta
ſunt tibi. * Indicauit itaque ei Samuel 18
vniuerſos ſermones, & non abſcondit
ab eo. Et ille reſpondit: Dominus eſt:
quod bonum eſt in oculis ſuis faciat.

a populo agnoſcitur.

* Creuit autem Samuel, & Dominus 19
erat cum eo, & non cecidit ex omni-
bus verbis eius in terram. * Et cogno- 20
uit vniuerſus Iſrael a Dan, vſque Ber-
ſabee, quòd fidelis Samuel propheta
eſſet Domini. * Et addidit Dominus 21
vt appareret in Silo, quoniam reuela-
tus fuerat Dominus Samueli in Silo,
iuxta verbum Domini. Et euenit ſermo
Samuelis vniuerſo Iſraeli.

) Propheciæ impletio: arca capitur, & moriuntur filij Heli,

4
1
ET factum eſt in diebus illis, con- A
uenerunt Philiſthijm in pugnam: &
egreſſus eſt Iſrael obuiam Philiſthijm
in prælium, & caſtrametatus eſt iuxta
Lapidem adiutorij. Porro Philiſthijm
venerunt in Aphec, * & inſtruxerunt 2
aciem contra Iſrael. Inito autem cer-
tamine, terga vertit Iſrael Philiſthæis:
& cæſa ſunt in illo certamine paſſim
per agros, quaſi quattuor millia viro-
rum. * Et reuerſus eſt populus ad 3
caſtra: dixeruntq. maiores natu de
Iſrael: Quare percuſſit nos Dominus
hodie coram Philiſthijm? Afferamus
ad nos de Silo arcam fœderis Domini,
& veniat in medium noſtri, vt ſaluet
nos de manu inimicorum noſtrorum.
4 * Miſit ergo populus in Silo, & tulerunt
inde arcam fœderis Domini exercituum
ſedentis ſuper Cherubim: erantq. duo
filij Heli cum arca fœderis Dei, Ophni
5 & Phinees. * Cumq. veniſſet arca fœ-
deris Domini in caſtra, vociferatus eſt
omnis Iſrael clamore grandi, & perſo-
6 nuit terra. * Et audierunt Philiſthijm
B vocem clamoris, dixeruntque: Quæ-
nam eſt hæc vox clamoris magni in
caſtris Hebræorum? Et cognouerunt
quòd arca Domini veniſſet in caſtra.
7 * Timueruntq. Philiſthijm, dicentes:
Venit Deus in caſtra. Et ingemuerunt,
8 dicentes: * Væ nobis: non enim fuit
tanta exultatio heri & nudiuſtertius:
væ nobis. Quis nos ſaluabit de manu
Deorum ſublimium iſtorum? hi ſunt
Dij, qui percuſſerunt Ægyptum omni
9 plaga, in deſerto. * Confortamini, &
eſtote viri, Philiſthijm: ne ſeruiatis
Hebræis, ſicut & illi ſeruierunt vobis:
10 confortamini, & bellate. * Pugnaue-
runt ergo Philiſthijm, & cæſus eſt
Iſrael, & fugit vnuſquiſque in taber-
naculum ſuum: & facta eſt plaga ma-
gna nimis: & ceciderunt de Iſrael tri-
11 ginta millia peditum. * Et arca Dei
C capta eſt: duo quoque filij Heli mor-
tui ſunt, Ophni & Phinees.
12 * Currens autem vir de Beniamin
ex acie, venit in Silo in die illa, ſciſſa
veſte, & conſperſus puluere caput.
13 * Cumq. ille veniſſet, Heli ſedebat ſu-
per ſellam contra viam ſpectans. Erat
enim cor eius pauens pro arca Dei.
Vir autem ille poſtquam ingreſſus eſt,
nunciauit vrbi: & vlulauit omnis ci-
14 uitas. * Et audiuit Heli ſonitum cla-
moris, dixitque: Quis eſt hic ſonitus
tumultus huius? At ille feſtinauit, &
15 venit, & nunciauit Heli. * Heli autem
erat nonaginta & octo annorum, &
oculi eius caligauerant, & videre non
16 poterat. * Et dixit ad Heli: Ego ſum
qui veni de prælio, & ego qui de acie
fugi hodie. Cui ille ait: Quid actum
17 eſt fili mi? * Reſpondens autem ille,
qui nunciabat, Fugit, inquit, Iſrael co-
ram Philiſthijm, & ruina magna facta
eſt in populo: inſuper & duo filij tui
D mortui ſunt, Ophni & Phinees: & arca
18 Dei capta eſt. * Cumq. ille nomi-
naſſet arcam Dei, cecidit de ſella re-
trorſum iuxta oſtium, & fractis ceruicibus mortuus eſt. Senex enim erat

Heli fractis ceruicibus occumbit.

vir & grandæuus: & ipſe iudicauit
Iſrael quadraginta annis.
vxor Phinees pariens obit.
*Nurus autem eius, vxor Phinees, 19
prægnans erat, vicinaq. partui: & au-
dito nuncio quòd capta eſſet arca
Dei, & mortuus eſſet ſocer ſuus, &
vir ſuus, incuruauit ſe & peperit: ir-
ruerant enim in eam dolores ſubiti.
*In ipſo autem momento mortis eius, 20
dixerunt ei quæ ſtabant circa eam:
Ne timeas, quia filium peperiſti. Quæ
non reſpondit eis, neque animaduer-
tit. *Et vocauit puerum, Ichabod, di- 21
cens: Tranſlata eſt gloria de Iſrael,
quia capta eſt arca Dei, & pro ſocero
ſuo & pro viro ſuo; *. & ait: Tranſ- 22
lata eſt gloria ab Iſrael, eo quòd capta
eſſet arca Dei.

b) Iudex populi.
a) De arca fœderis:
in templo Dagon,

5 1 A
PHiliſthijm autem tulerunt arcam
Dei, & aſportauerunt eam a Lapide
adiutorij in Azotum. * Tuleruntq. 2
Philiſthijm arcam Dei, & intulerunt
eam in templum Dagon, & ſtatuerunt
eam iuxta Dagon. * Cumq. ſurrexiſſent 3
diluculo Azotij altera die, ecce Dagon
iacebat pronus in terra ante arcam
Domini: & tulerunt Dagon, & reſti-
tuerunt eum in locum ſuum. * Rur- 4
ſumq. mane die altera conſurgentes,
inuenerunt Dagon iacentem ſuper fa-
ciem ſuam in terra coram arca Do-
mini: caput autem Dagon, & duæ
palmæ manuum eius abſciſſæ erant B
ſuper limen: * porro Dagon ſolus 5
truncus remanſerat in loco ſuo. Pro-
pter hanc cauſam non calcant ſacer-
dotes Dagon, & omnes qui ingrediun-
tur templum eius, ſuper limen Dagon
in Azoto, vſque in hodiernum diem.
*Aggrauata eſt autem manus Domini 6
ſuper Azotios, & demolitus eſt eos:
[a]& percuſſit in ſecretiori parte natium
Azotum, & fines eius. Et ebullierunt
villæ & agri in medio regionis illius,
& nati ſunt mures, & facta eſt confuſio
mortis magnæ in ciuitate. * Videntes 7
autem viri Azotij huiuſcemodi pla-
gam, dixerunt: Non maneat arca Dei
Iſrael apud nos: quoniam dura eſt C
manus eius ſuper nos, & ſuper Dagon
deum noſtrum.
circumducitur per vrbes
*Et mittentes congregauerunt om- 8
nes ſatrapas Philiſthinorum ad ſe, &
dixerunt: Quid faciemus de arca Dei
Iſrael? Reſponderuntq. Gethæi: Cir-
cumducatur arca Dei Iſrael. Et circum-
9 duxerunt arcam Dei Iſrael. * Illis autem
circumducentibus eam, fiebat manus
Domini per ſingulas ciuitates inter-
fectionis magnæ nimis: & percutiebat
viros vniuſcuiuſque vrbis, a paruo
vſque ad maiorem, & computreſce-
bant prominentes extales eorum. Ini-
eruntq. Gethæi conſilium, & fecerunt
10 ſibi ſedes pelliceas. * Miſerunt ergo
arcam Dei in Accaron. Cumq. veniſſet
D arca Dei in Accaron, exclamauerunt
Accaronitæ, dicentes: Adduxerunt ad
nos arcam Dei Iſrael, vt interficiat nos
& populum noſtrum.
11 *Miſerunt itaque & congregauerunt dimittenda
omnes ſatrapas Philiſthinorum: qui declaratur,
dixerunt: Dimittite arcam Dei Iſrael,
& reuertatur in locum ſuum, & non
interficiat nos cum populo noſtro.
12 *Fiebat enim pauor mortis in ſingulis
vrbibus, & grauiſſima valde manus
Dei. viri quoque, qui mortui non fue-
rant, percutiebantur in ſecretiori parte
6 natium: & aſcendebat vlulatus vniuſ-
1 cuiuſque ciuitatis in cælum. FVit ergo
A arca Domini in regione Philiſthino-
rum ſeptem menſibus.
2 *Et vocauerunt Philiſthijm ſacer- & ad con-
dotes & diuinos, dicentes: Quid fa- ſilium
ciemus de arca Domini? indicate nobis ſacerdotum
quomodo remittamus eam in locum
3 ſuum. Qui dixerunt: * Si remittitis
arcam Dei Iſrael, nolite dimittere eam
vacuam, ſed quod debetis, reddite ei
pro peccato, & tunc curabimini: &
ſcietis quare non recedat manus eius
4 a vobis. * Qui dixerunt: Quid eſt
quod pro delicto reddere debeamus
5 ei? Reſponderuntq. illi: * Iuxta nu-
merum prouinciarum Philiſthinorum
quinque anos aureos facietis, & quin-
que mures aureos: quia plaga vna
fuit omnibus vobis, & ſatrapis veſtris.
Facietisq. ſimilitudines anorum ve-
ſtrorum, & ſimilitudines murium, qui
demoliti ſunt terram. & dabitis Deo
Iſrael gloriam: ſi forte releuet manum
B ſuam a vobis, & a dijs veſtris, & a
6 terra veſtra. * Quare aggrauatis corda
veſtra, ſicut aggrauauit Ægyptus, &
Pharao cor ſuum? [b]nonne poſtquam
percuſſus eſt, tunc dimiſit eos, & abie-

[a] Pſal. 77. g. 66. — [b] Exod. 12. e. 31.

runt? * Nunc ergo arripite & facite 7
plauſtrum nouum vnum: & duas vac-
cas fœtas, quibus non eſt impoſitum
iugum, iungite in plauſtro, & reclu-
dite vitulos earum domi. * Tolletisq. 8
arcam Domini, & ponetis in plauſtro,
& vaſa aurea, quæ exſoluiſtis ei pro
delicto, ponetis in capſellam ad latus
eius: & dimittite eam vt vadat. * Et 9
aſpicietis: & ſi quidem per viam finium
ſuorum aſcenderit contra Bethſames,
ipſe fecit nobis hoc malum grande:
ſin autem, minime: ſciemus quia ne-
quaquam manus eius tetigit nos, ſed
caſu accidit.
ethſames emittitur; *Fecerunt ergo illi hoc modo: & 10
tollentes duas vaccas, quæ lactabant
vitulos, iunxerunt ad plauſtrum, vitu-
loſq. earum concluſerunt domi. * Et 11
poſuerunt arcam Dei ſuper plauſtrum, C
& capſellam, quæ habebat mures au-
reos & ſimilitudines anorum. * Ibant 12
autem in directum vaccæ per viam,
quæ ducit Bethſames, & itinere vno
gradiebantur, pergentes & mugientes:
& non declinabant neque ad dextram
neque ad ſiniſtram: ſed & ſatrapæ
Philiſthijm ſequebantur vſque ad ter-
minos Bethſames. * Porro Bethſamitæ 13
metebant triticum in valle: & eleuan-
tes oculos ſuos, viderunt arcam, &
gauiſi ſunt cum vidiſſent. * Et plau- 14
ſtrum venit in agrum Ioſue Bethſa-
mitæ, & ſtetit ibi. Erat autem ibi lapis
magnus, & conciderunt ligna plauſtri,
vaccaſq. impoſuerunt ſuper ea holo-
cauſtum Domino. * Leuitæ autem de- 15
poſuerunt arcam Dei, & capſellam,
quæ erat iuxta eam, in qua erant
vaſa aurea, & poſuerunt ſuper lapidem
grandem. Viri autem Bethſamitæ ob-
tulerunt holocauſta, & immolauerunt
victimas in die illa Domino. * Et quin- 16
que ſatrapæ Philiſthinorum viderunt,
& reuerſi ſunt in Accaron in die illa.
*Hi ſunt autem ani aurei, quos red- 17
diderunt Philiſthijm pro delicto, Do- D
mino: Azotus vnum, Gaza vnum,
Aſcalon vnum, Geth vnum, Accaron
vnum: * & mures aureos ſecundum 18
numerum vrbium Philiſthijm, quinque
prouinciarum, ab vrbe murata, vſque
ad villam, quæ erat abſque muro, &
vſque ad Abelmagnum, ſuper quem
poſuerunt arcam Domini, quæ erat
vſque in illum diem in agro Ioſue
Bethſamitis.
19 *Percuſſit autem de viris Bethſa- percutiuntur Bethſamitæ,
mitibus, eo quòd vidiſſent arcam Do-
mini: & percuſſit de populo ſeptua-
ginta viros, & quinquaginta millia ple-
bis. Luxitq. populus, eo quòd Dominus
20 percuſſiſſet plebem plaga magna. *Et
dixerunt viri Bethſamitæ: Quis poterit
ſtare in conſpectu Domini Dei ſancti
huius? & ad quem aſcendet a nobis?
21 *Miſeruntq. nuncios ad habitatores arca in Cariathiarim.
Cariathiarim, dicentes: Reduxerunt
Philiſthijm arcam Domini, deſcendite,
7
1 & reducite eam ad vos. VEnerunt
A ergo viri Cariathiarim, & reduxerunt
arcam Domini, & intulerunt eam in
domum Abinadab in Gabaa: Eleaza-
rum autem filium eius ſanctificauerunt,
vt cuſtodiret arcam Domini.

2 *Et factum eſt, ex qua die manſit β) De ducatu Samuelis:
arca Domini in Cariathiarim, multi-
plicati ſunt dies (erat quippe iam an-
nus vigeſimus) & requieuit omnis do- conuertit Iſraelitas,
3 mus Iſrael poſt Dominum. * Ait autem
Samuel ad vniuerſam domum Iſrael,
dicens: [a]Si in toto corde veſtro re-
uertimini ad Dominum, auferte deos
alienos de medio veſtri, Baalim &
Aſtaroth: & præparate corda veſtra
Domino, & ſeruite ei ſoli, & eruet vos
4 de manu Philiſthijm. * Abſtulerunt
B ergo filij Iſrael Baalim & Aſtaroth, &
5 ſeruierunt Domino ſoli. * Dixit autem
Samuel: Congregate vniuerſum Iſrael
in Maſphath, vt orem pro vobis Do-
6 minum. * Et conuenerunt in Maſ-
phath: hauſeruntq. aquam, & effude-
runt in conſpectu Domini, & ieiu-
nauerunt in die illa, atque dixerunt
ibi: Peccauimus Domino. Iudicauitq.
Samuel filios Iſrael in Maſphath.
7 *Et audierunt Philiſthijm quòd humiliat Philiſthæos,
congregati eſſent filij Iſrael in Maſ-
phath, & aſcenderunt ſatrapæ Phili-
ſthinorum ad Iſrael. Quod cum au-
diſſent filij Iſrael, timuerunt a facie
8 Philiſthinorum. * Dixeruntq. ad Sa-
muelem: Ne ceſſes pro nobis clamare
C ad Dominum Deum noſtrum, vt ſaluet
9 nos de manu Philiſthinorum. * Tulit
autem Samuel agnum lactentem vnum,
& obtulit illum holocauſtum integrum
Domino: & clamauit Samuel ad Do-

[a] Deut. 6. b. 13. Matt. 4. b. 10.

minum pro Israel, & exaudiuit eum
Dominus. * Factum est autem, cum 10
Samuel offerret holocaustum, Phili-
sthijm iniere prœlium contra Israel:
intonuit autem Dominus fragore ma-
gno in die illa super Philisthijm, &
exterruit eos, & cæsi sunt a facie Israel.
* [a] Egressiq. viri Israel de Masphath 11
persecuti sunt Philisthæos, & percusse-
runt eos vsque ad locum, qui erat
subter Bethchar. * Tulit autem Sa- 12
muel lapidem vnum, & posuit eum
inter Masphath & inter Sen: & vocauit
nomen loci illius, Lapis adiutorij. Di-
xitque: Hucusque auxiliatus est nobis D
Dominus. * Et humiliati sunt Phili- 13
sthijm, nec apposuerunt vltra vt veni-
rent in terminos Israel. Facta est ita-
que manus Domini super Philisthæos,
cunctis diebus Samuelis. * Et redditæ 14
sunt vrbes, quas tulerant Philisthijm
ab Israel, Israeli, ab Accaron vsque
Geth, & terminos suos: liberauitq.
Israel de manu Philisthinorum, eratq.
pax inter Israel & Amorrhæum.

iudicat Israelem.

* Iudicabat quoque Samuel Israelem 15
cunctis diebus vitæ suæ: * & ibat per 16
singulos annos circuiens Bethel & Gal-
gala & Masphath, & iudicabat Israelem
in supradictis locis. * Reuertebaturq. 17
in Ramatha: ibi enim erat domus eius,
& ibi iudicabat Israelem: ædificauit
etiam ibi altare Domino.

II. Saul primus rex.

1. Vsque ad reiectionem.

a) Petitur rex:

maiores postulant regem,

8
FActum est autem cum senuisset Sa- 1 A
muel, posuit filios suos iudices Israel.
* Fuitq. nomen filij eius primogeniti 2
Ioel: & nomen secundi Abia, iudicum
in Bersabee. * Et non ambulauerunt 3
filij illius in vijs eius: sed declinauerunt
post auaritiam, acceperuntq. munera,
& peruerterunt iudicium. * Congre- 4
gati ergo vniuersi maiores natu Israel,
venerunt ad Samuelem in Ramatha.
* Dixeruntq. ei: Ecce tu senuisti, & filij 5
tui non ambulant in vijs tuis: [b] con-
stitue nobis regem, vt iudicet nos,
sicut & vniuersæ habent nationes.

annuit Dominus,

* Displicuit sermo in oculis Samue- 6
lis, eo quòd dixissent: Da nobis re- B
gem, vt iudicet nos. Et orauit Samuel
ad Dominum. * Dixit autem Dominus 7
ad Samuelem: Audi vocem populi in
omnibus quæ loquuntur tibi. non enim
te abiecerunt, sed me, ne regnem su-
8 per eos. * Iuxta omnia opera sua, quæ
fecerunt a die qua eduxi eos de Ægy-
pto vsque ad diem hanc: sicut dereli-
querunt me, & seruierunt dijs alienis,
9 sic faciunt etiam tibi. * Nunc ergo
vocem eorum audi: verumtamen con-
testare eos, & prædic eis ius regis, qui
regnaturus est super eos.

Samuel prædicit ius regis,

10 * Dixit itaque Samuel omnia verba
Domini ad populum, qui petierat a se
11 regem, * & ait: Hoc erit ius regis,
C qui imperaturus est vobis: Filios ve-
stros tollet, & ponet in curribus suis,
facietq. sibi equites & præcursores qua-
12 drigarum suarum, * & constituet sibi
tribunos, & centuriones, & aratores
agrorum suorum, & messores sege-
tum, & fabros armorum & curruum
13 suorum. * Filias quoque vestras faciet
sibi vnguentarias, & focarias, & pani-
14 ficas. * Agros quoque vestros, & vi-
neas, & oliueta optima tollet, & dabit
15 seruis suis. * Sed & segetes vestras, &
vinearum reditus addecimabit, vt det
16 eunuchis & famulis suis. * Seruos
etiam vestros, & ancillas, & iuuenes
optimos, & asinos auferet, & ponet in
17 opere suo. * Greges quoque vestros
D 18 addecimabit, vosq. eritis ei serui. * Et
clamabitis in die illa a facie regis ve-
stri, quem elegistis vobis: & non ex-
audiet vos Dominus in die illa, quia
petistis vobis regem.

populus perstat in petitione.

19 * Noluit autem populus audire vo-
cem Samuelis, sed dixerunt: Nequa-
20 quam: rex enim erit super nos, * &
erimus nos quoque sicut omnes gen-
tes: & iudicabit nos rex noster, &
egredietur ante nos, & pugnabit bella
21 nostra pro nobis. * Et audiuit Samuel
omnia verba populi, & locutus est ea
22 in auribus Domini. * Dixit autem Do-
minus ad Samuelem: Audi vocem
eorum, & constitue super eos regem.
Et ait Samuel ad viros Israel: Vadat
vnusquisque in ciuitatem suam.

b) Constituitur rex:

9
1 A ET erat vir de Beniamin nomine
Cis, filius Abiel, filij Seror, filij Becho-
rath, filij Aphia, filij viri Iemini, fortis
2 robore. * Et erat ei filius vocabulo

[a] Eccli. 46. d. 21. — [b] Osee 13. c. 10. Act. 13. c. 21.

Vngitur: Saul, electus & bonus: & non erat vir
ul quærit de filijs Iſrael melior illo. ab humero
aſinas, & ſurſum eminebat ſuper omnem po-
pulum. * Perierant autem aſinæ Cis 3
patris Saul: & dixit Cis ad Saul filium
ſuum: Tolle tecum vnum de pue-
ris, & conſurgens vade, & quære aſi-
nas. Qui cum tranſiſſent per montem
Ephraim, * & per terram Saliſa, & 4
non inueniſſent, tranſierunt etiam per
Terram Salim, & non erant: ſed &
per Terram Iemini, & minime repere-
runt. * Cum autem veniſſent in Ter- 5
ram Suph, dixit Saul ad puerum, qui
erat cum eo: Veni & reuertamur, ne
forte dimiſerit pater meus aſinas, &
ſolicitus ſit pro nobis. * Qui ait ei: 6
Ecce vir Dei eſt in ciuitate hac, vir
nobilis: omne, quod loquitur, ſine
ambiguitate venit. nunc ergo eamus
illuc, ſi forte indicet nobis de via no-
ſtra, propter quam venimus. * Dixitq. 7
Saul ad puerum ſuum: Ecce ibimus: B
quid feremus ad virum Dei? panis
defecit in ſitarcijs noſtris: & ſportu-
lam non habemus, vt demus homini
Dei, nec quidquam aliud. * Rurſum 8
puer reſpondit Sauli, & ait: Ecce in-
uenta eſt in manu mea quarta pars
ſtateris argenti, demus homini Dei, vt
indicet nobis viam noſtram. * (Olim 9
in Iſrael ſic loquebatur vnuſquiſque
vadens conſulere Deum: Venite, &
eamus ad Videntem. Qui enim Pro-
pheta dicitur hodie, vocabatur olim
Videns.) * Et dixit Saul ad puerum 10
ſuum: Optimus ſermo tuus, Veni, ea-
mus. Et ierunt in ciuitatem, in qua
erat vir Dei. * Cumq. aſcenderent 11
cliuum ciuitatis, inuenerunt puellas
egredientes ad hauriendam aquam, &
dixerunt eis: Num hic eſt Videns?
* Quæ reſpondentes, dixerunt illis: 12
Hic eſt: ecce ante te, feſtina nunc:
hodie enim venit in ciuitatem, quia
ſacrificium eſt hodie populi in excelſo.
* Ingredientes vrbem, ſtatim inuenie- 13
tis eum antequam aſcendat excelſum
ad veſcendum. neque enim come-
ſurus eſt populus donec ille veniat:
quia ipſe benedicit hoſtiæ, & dein-
ceps comedunt qui vocati ſunt. Nunc
ergo conſcendite, quia hodie repe-
rietis eum. * Et aſcenderunt in ciui- 14
tatem.

[a] Act. 13. c. 21.

Cumq. illi ambularent in medio a Samuele
vrbis, apparuit Samuel egrediens ob- honoratur,
C uiam eis, vt aſcenderet in excelſum.
15 * [a] Dominus autem reuelauerat auri-
culam Samuelis ante vnam diem quàm
16 veniret Saul, dicens: * Hac ipſa hora,
quæ nunc eſt, cras mittam virum ad
te de Terra Beniamin, & vnges eum
ducem ſuper populum meum Iſrael:
& ſaluabit populum meum de manu
Philiſthinorum: quia reſpexi populum
meum, venit enim clamor eorum ad
17 me. * Cumq. aſpexiſſet Samuel Saulem,
Dominus dixit ei: Ecce, vir, quem
dixeram tibi, iſte dominabitur populo
18 meo. * Acceſſit autem Saul ad Sa-
muelem in medio portæ, & ait: In-
dica, oro, mihi, vbi eſt domus Vi-
19 dentis. * Et reſpondit Samuel Sauli
dicens: Ego ſum Videns. aſcende ante
me in excelſum, vt comedatis mecum
hodie, & dimittam te mane: & omnia,
quæ ſunt in corde tuo, indicabo tibi.
20 * Et de aſinis, quas nudiuſtertius per-
didiſti, ne ſolicitus ſis, quia inuentæ
ſunt. Et cuius erunt optima quæque
Iſrael? nonne tibi & omni domui pa-
21 tris tui? * Reſpondens autem Saul,
ait: Numquid non filius Iemini ego
ſum de minima tribu Iſrael, & cogna-
tio mea nouiſſima inter omnes fami-
lias de tribu Beniamin? quare ergo
locutus es mihi ſermonem iſtum?
22 * Aſſumens itaque Samuel Saulem, &
D puerum eius, introduxit eos in tricli-
nium, & dedit eis locum in capite eo-
rum, qui fuerant inuitati. erant enim
23 quaſi triginta viri. * Dixitq. Samuel
coco: Da partem, quam dedi tibi, &
præcepi vt reponeres ſeorſum apud
24 te. * Leuauit autem cocus armum, &
poſuit ante Saul. Dixitq. Samuel: Ecce
quod remanſit, pone ante te, & co-
mede: quia de induſtria ſeruatum eſt
tibi, quando populum vocaui. Et co-
medit Saul cum Samuele in die illa.
25 * Et deſcenderunt de excelſo in oppi-
dum, & locutus eſt cum Saule in ſo-
lario: ſtrauitq. Saul in ſolario, & dor-
miuit.
26 * Cumq. mane ſurrexiſſent, & iam vngitur
elucefceret, vocauit Samuel Saulem princeps.
in ſolario, dicens: Surge, & dimittam
te. Et ſurrexit Saul: egreſſiq. ſunt ambo,
27 ipſe videlicet, & Samuel. * Cumq. de-

ſcenderent in extrema parte ciuitatis,
Samuel dixit ad Saul: Dic puero vt
antecedat nos, & tranſeat: tu autem
ſubſiſte pauliſper, vt indicem tibi ver- 10
bum Domini. TVlit [a]autem Samuel 1
lenticulam olei, & effudit ſuper caput A
eius, & deoſculatus eſt eum, & ait:
Ecce, vnxit te Dominus ſuper here-
ditatem ſuam in principem, & libera-
bis populum ſuum de manibus ini-
micorum eius, qui in circuitu eius
ſunt.

ſigna prædicuntur, Et hoc tibi ſignum, quia vnxit te
Deus in principem. * Cum abieris 2
hodie a me, inuenies duos viros iuxta
ſepulchrum Rachel in finibus Benia-
min, in Meridie, dicentq. tibi: In-
uentæ ſunt aſinæ, ad quas ieras per-
quirendas: & intermiſſis pater tuus
aſinis, ſolicitus eſt pro vobis, & dicit:
Quid faciam de filio meo? * Cumq. 3
abieris inde, & vltra tranſieris, & ve-
neris ad quercum Thabor, inuenient
te ibi tres viri aſcendentes ad Deum
in Bethel, vnus portans tres hœdos,
& alius tres tortas panis, & alius por-
tans lagenam vini. * Cumq. te ſaluta- 4
uerint, dabunt tibi duos panes, & ac-
cipies de manu eorum. * Poſt hæc 5
venies in collem Dei, vbi eſt ſtatio
Philiſthinorum: & cum ingreſſus fu-
eris ibi vrbem, obuium habebis gre-
gem prophetarum deſcendentium de
excelſo, & ante eos pſalterium & tym-
panum, & tibiam, & citharam, ipſoſq.
prophetantes. * Et inſiliet in te Spiri- 6
tus Domini, & prophetabis cum eis, B
& mutaberis in virum alium. * Quando 7
ergo euenerint ſigna hæc omnia tibi,
fac quæcumque inuenerit manus tua,
quia Dominus tecum eſt. * Et deſcen- 8
des ante me in Galgala, (ego quippe
deſcendam ad te) vt offeras oblatio-
nem, & immoles victimas pacificas:
ſeptem diebus expectabis, donec ve-
niam ad te, & oſtendam tibi quid
facias.

& implentur, * Itaque cum auertiſſet humerum 9
ſuum vt abiret a Samuele, immutauit
ei Deus cor aliud, & venerunt omnia
ſigna hæc in die illa. * Veneruntq. ad 10
prædictum collem, & ecce cuneus pro-
phetarum obuius ei: & inſiluit ſuper
eum Spiritus Domini, & prophetauit
in medio eorum. * Videntes autem 11
omnes qui nouerant eum heri & nu-
diuſtertius, quòd eſſet cum prophetis,
& prophetaret, dixerunt ad inuicem:
Quænam res accidit filio Cis? num &
12 Saul inter prophetas? * Reſponditq.
C alius ad alterum, dicens: Et quis pater
eorum? propterea verſum eſt in pro-
uerbium: [b]Num & Saul inter pro-
phetas?

13 * Ceſſauit autem prophetare, & ve- celatur prophetia.
14 nit ad excelſum. * Dixitq. patruus Saul
ad eum, & ad puerum eius: Quo
abiſtis? Qui reſponderunt: Quærere
aſinas: quas cum non reperiſſemus,
15 venimus ad Samuelem. * Et dixit ei
patruus ſuus: Indica mihi quid dixerit
16 tibi Samuel. * Et ait Saul ad patruum
ſuum: Indicauit nobis quia inuentæ
eſſent aſinæ. De ſermone autem regni
non indicauit ei quem locutus fuerat
ei Samuel.

17 * Et conuocauit Samuel populum β) Proponitur:
18 ad Dominum in Maſpha: * & ait ad
filios Iſrael: Hæc dicit Dominus Deus inuenitur & ſalutatur,
Iſrael: Ego eduxi Iſrael de Ægypto, &
erui vos de manu Ægyptiorum, & de
manu omnium regum qui affligebant
19 vos. * Vos autem hodie proieciſtis
Deum veſtrum, qui ſolus ſaluauit vos
de vniuerſis malis & tribulationibus
veſtris: & dixiſtis: [c]Nequaquam: ſed
regem conſtitue ſuper nos. Nunc ergo
D ſtate coram Domino per tribus veſtras,
20 & per familias. * Et applicuit Samuel
omnes tribus Iſrael, & cecidit ſors
21 tribus Beniamin. * Et applicuit tri-
bum Beniamin & cognationes eius,
& cecidit cognatio Metri, & peruenit
vſque ad Saul filium Cis. Quæſie-
runt ergo eum, & non eſt inuentus.
22 * Et conſuluerunt poſt hæc Dominum
vtrumnam venturus eſſet illuc. Re-
ſponditq. Dominus: Ecce abſconditus
23 eſt domi. * Cucurrerunt itaque & tu-
lerunt eum inde: ſtetitq. in medio
populi, & altior fuit vniuerſo populo
24 ab humero & ſurſum. * Et ait Samuel
ad omnem populum: Certe videtis
quem elegit Dominus, quoniam non
ſit ſimilis illi in omni populo. Et cla-
mauit omnis populus, & ait: Viuat
rex.

25 * Locutus eſt autem Samuel ad po- diuerſe accipitur.
pulum legem regni, & ſcripſit in libro,

[a] Act. 13. c. 21. — [b] Inf. 19. d. 24. — [c] Sup. 8. d. 19.

& repoſuit coram Domino: & dimiſit
Samuel omnem populum, ſingulos in
domum ſuam. * Sed & Saul abijt in 26
domum ſuam in Gabaa: & abijt cum
eo pars exercitus, quorum tetigerat
Deus corda. * Filij vero Belial dixe- 27
runt: Num ſaluare nos poterit iſte?
Et deſpexerunt eum, & non attule-
runt ei munera: ille vero diſſimulabat
ſe audire.

c) Approbatur rex.

α) Saul agnoſcitur: percuſſo Ammonita

11

ET factum eſt quaſi poſt menſem, 1
aſcendit Naas Ammonites, & pugnare A
cœpit aduerſum Iabes Galaad. Dixe-
runtq. omnes viri Iabes ad Naas: Ha-
beto nos fœderatos, & ſeruiemus tibi.
*Et reſpondit ad eos Naas Ammoni- 2
tes: In hoc feriam vobiſcum fœdus,
vt eruam omnium veſtrum oculos
dextros, ponamq. vos opprobrium in
vniuerſo Iſrael. * Et dixerunt ad eum 3
ſeniores Iabes: Concede nobis ſeptem
dies, vt mittamus nuncios ad vniuer-
ſos terminos Iſrael: & ſi non fuerit
qui defendat nos, egrediemur ad te.
*Venerunt ergo nuncij in Gabaa Sau- 4
lis: & locuti ſunt verba hæc, audiente B
populo: & leuauit omnis populus vo-
cem ſuam, & fleuit. * Et ecce Saul 5
veniebat, ſequens boues de agro, &
ait: Quid habet populus quòd plorat?
Et narrauerunt ei verba virorum Ia-
bes. * Et inſiliuit Spiritus Domini in 6
Saul, cum audiſſet verba hæc, & ira-
tus eſt furor eius nimis. * Et aſſu- 7
mens vtrumque bouem, concidit in
fruſta, miſitq. in omnes terminos Iſrael
per manum nunciorum, dicens: Qui- C
cumque non exierit, & ſecutus fuerit
Saul & Samuel, ſic fiet bobus eius.
Inuaſit ergo timor Domini populum,
& egreſſi ſunt quaſi vir vnus. * Et re- 8
cenſuit eos in Bezech: fueruntq. filio-
rum Iſrael trecenta millia: virorum
autem Iuda triginta millia. * Et dixe- 9
runt nuncijs, qui venerant: Sic dicetis
viris, qui ſunt in Iabes Galaad: Cras
erit vobis ſalus, cum incaluerit ſol.
Venerunt ergo nuncij, & annunciaue-
runt viris Iabes: qui lætati ſunt. * Et 10
dixerunt: Mane exibimus ad vos: &
facietis nobis omne quod placuerit
vobis. * Et factum eſt, cum dies cra- 11
ſtinus veniſſet, conſtituit Saul popu- D
lum in tres partes: & ingreſſus eſt
media caſtra in vigilia matutina, &
percuſſit Ammon vſque dum incale-
ſceret dies: reliqui autem diſperſi ſunt,
ita vt non relinquerentur in eis duo
pariter.
12 *Et ait populus ad Samuelem: [a]Quis
eſt iſte qui dixit: Saul num regnabit
ſuper nos? Date viros, & interficiemus
13 eos. * Et ait Saul: Non occidetur
quiſquam in die hac, quia hodie fecit
14 Dominus ſalutem in Iſrael. * Dixit au-
tem Samuel ad populum: Venite, &
eamus in Galgala, & innouemus ibi
15 regnum. * Et perrexit omnis populus
in Galgala, & fecerunt ibi regem Saul
coram Domino in Galgala, & immo-
lauerunt ibi victimas pacificas coram
Domino. Et lætatus eſt ibi Saul, &
cuncti viri Iſrael nimis.

regnum innouatur.

β) Samuel recedit: innocens declaratus

12

1 DIxit autem Samuel ad vniuerſum
A Iſrael: Ecce audiui vocem veſtram
iuxta omnia quæ locuti eſtis ad me,
2 & conſtitui ſuper vos regem. * Et
nunc rex graditur ante vos: ego au-
tem ſenui, & incanui: porro filij mei
vobiſcum ſunt: itaque conuerſatus co-
ram vobis ab adoleſcentia mea vſ-
que ad hanc diem, ecce præſto ſum.
3 *[b]Loquimini de me coram Domino,
& coram Chriſto eius, vtrum bouem
cuiuſquam tulerim, aut aſinum: ſi
quempiam calumniatus ſum, ſi oppreſſi
aliquem, ſi de manu cuiuſquam mu-
nus accepi: & contemnam illud ho-
4 die, reſtituamq. vobis. * Et dixerunt:
Non es calumniatus nos, neque op-
preſſiſti, neque tuliſti de manu ali-
5 cuius quippiam. * Dixitq. ad eos: Te-
ſtis eſt Dominus aduerſum vos, &
teſtis Chriſtus eius in die hac, quia
non inueneritis in manu mea quip-
piam. Et dixerunt: Teſtis.
6 *Et ait Samuel ad populum: Do-
minus qui fecit Moyſen & Aaron, &
eduxit patres noſtros de Terra Ægypti.
7 *Nunc ergo ſtate, vt iudicio conten-
B dam aduerſum vos coram Domino de
omnibus miſericordijs Domini, quas
fecit vobiſcum, & cum patribus ve-
8 ſtris: *[c]quo modo Iacob ingreſſus eſt
in Ægyptum, & clamauerunt patres
veſtri ad Dominum: & miſit Dominus
Moyſen & Aaron, & eduxit patres ve-

arguit populum,

[a] Sup. 10. d. 27. — [b] Eccli. 46. d. 22. — [c] Gen. 46. a. 5.

ſtros de Ægypto: & collocauit eos in
loco hoc. * Qui obliti ſunt Domini Dei 9
ſui, [a]& tradidit eos in manu Siſaræ
magiſtri militiæ Haſor, & in manu Phi-
liſthinorum, & in manu regis Moab,
& pugnauerunt aduerſum eos. * Po- 10
ſtea autem clamauerunt ad Dominum,
& dixerunt: Peccauimus, quia dereli-
quimus Dominum, & ſeruiuimus Baa-
lim & Aſtaroth: nunc ergo erue nos
de manu inimicorum noſtrorum, &
ſeruiemus tibi. * [b]Et miſit Dominus 11
Ierobaal, & Badan, & Iephte, & Sa-
muel, & eruit vos de manu inimico-
rum veſtrorum per circuitum, & habi-
taſtis confidenter. * Videntes autem 12
quòd Naas rex filiorum Ammon ve- C
niſſet aduerſum vos, dixiſtis mihi:
[c]Nequaquam, ſed rex imperabit nobis:
cum Dominus Deus veſter regnaret
in vobis. * Nunc ergo præſto eſt rex 13
veſter, quem elegiſtis & petiſtis: ecce
dedit vobis Dominus regem. * Si ti- 14
mueritis Dominum, & ſeruieritis ei,
& audieritis vocem eius, & non exa-
ſperaueritis os Domini: eritis & vos,
& rex qui imperat vobis, ſequentes
Dominum Deum veſtrum. * ſi autem 15
non audieritis vocem Domini, ſed exa-
ſperaueritis ſermones eius, erit manus
Domini ſuper vos, & ſuper patres ve-
ſtros. * Sed & nunc ſtate, & videte 16
rem iſtam grandem quam facturus eſt
Dominus in conſpectu veſtro. * Num- 17
quid non meſſis tritici eſt hodie? in-
uocabo Dominum, & dabit voces & plu-
uias: & ſcietis, & videbitis quia grande
malum feceritis vobis in conſpectu Do-
mini, petentes ſuper vos regem.

promittit ſuam interceſſionem.

* Et clamauit Samuel ad Dominum, 18
& dedit Dominus voces & pluuias in D
illa die. * Et timuit omnis populus 19
nimis Dominum & Samuelem, & dixit
vniuerſus populus ad Samuelem: Ora
pro ſeruis tuis ad Dominum Deum
tuum, vt non moriamur. addidimus
enim vniuerſis peccatis noſtris malum,
vt peteremus nobis regem. * Dixit 20
autem Samuel ad populum: Nolite
timere, vos feciſtis vniuerſum malum
hoc: verumtamen nolite recedere a
tergo Domini, ſed ſeruite Domino in
omni corde veſtro. * Et nolite decli- 21
nare poſt vana, quæ non proderunt
vobis, neque eruent vos, quia vana
22 ſunt. * Et non derelinquet Dominus
populum ſuum propter nomen ſuum
magnum: quia iurauit Dominus fa-
23 cere vos ſibi populum. * Abſit autem
a me hoc peccatum in Dominum, vt
ceſſem orare pro vobis, & docebo vos
24 viam bonam & rectam. * Igitur timete
Dominum, & ſeruite ei in veritate, &
ex toto corde veſtro. vidiſtis enim ma-
25 gnifica quæ in vobis geſſerit. * Quòd
ſi perſeueraueritis in malitia: & vos &
rex veſter pariter peribitis.

13

d) Reijcitur rex.

1 A FIlius vnius anni erat Saul cum re-
gnare cœpiſſet, duobus autem annis
2 regnauit ſuper Iſrael. * Et elegit ſibi
Saul tria millia de Iſrael: & erant cum
Saul duo millia in Machmas, & in
monte Bethel: mille autem cum Io-
natha in Gabaa Beniamin. porro cete-
rum populum remiſit vnumquemque
3 in tabernacula ſua. * Et percuſſit Iona-
thas ſtationem Philiſthinorum, quæ
erat in Gabaa. Quod cum audiſſent
Philiſthijm, Saul cecinit buccina in
omni terra, dicens: Audiant Hebræi.
4 * Et vniuerſus Iſrael audiuit huiuſce-
modi famam: Percuſſit Saul ſtationem
Philiſthinorum: & erexit ſe Iſrael ad-
uerſus Philiſthijm. Clamauit ergo po-
5 pulus poſt Saul in Galgala. * Et Phili-
ſthijm congregati ſunt ad prœliandum
contra Iſrael, triginta millia curruum,
& ſex millia equitum, & reliquum vul-
gus, ſicut arena quæ eſt in littore
maris plurima. Et aſcendentes caſtra-
metati ſunt in Machmas ad Orientem
6 Bethauen. * Quod cum vidiſſent viri
B Iſrael ſe in arcto poſitos, (afflictus enim
erat populus) abſconderunt ſe in ſpe-
luncis, & in abditis, in petris quoque,
7 & in antris, & in ciſternis. * Hebræi
autem tranſierunt Iordanem in Ter-
ram Gad & Galaad. Cumq. adhuc
eſſet Saul in Galgala, vniuerſus po-
pulus perterritus eſt, qui ſequebatur
8 eum. * Et expectauit ſeptem diebus
iuxta placitum Samuelis, & non venit
Samuel in Galgala, dilapſusq. eſt po-
9 pulus ab eo. * Ait ergo Saul: Afferte
mihi holocauſtum, & pacifica. Et ob-
tulit holocauſtum.
10 * Cumq. compleſſet offerens holo-
cauſtum, ecce Samuel veniebat: &

α) Reprobatur familia:

Saul offert holocauſtum,

---

[a] Iudic. 4. a. 2. — [b] Iudic. 6. c. 14. — [c] Sup. 8. d. 19. & 10. c. 19.

quare regnum eius non consurget;

egreſſus eſt Saul obuiam ei vt ſalu-
taret eum. * Locutusq. eſt ad eum 11
Samuel: Quid feciſti? Reſpondit Saul:
Quia vidi quòd populus dilaberetur
a me, & tu non veneras iuxta placitos
dies, porro Philiſthijm congregati fu-
erant in Machmas, * dixi: Nunc de- 12
ſcendent Philiſthijm ad me in Gal- C
gala, & faciem Domini non placaui.
Neceſſitate compulſus, obtuli holo-
cauſtum. * Dixitq. Samuel ad Saul: 13
Stulte egiſti, nec cuſtodiſti mandata
Domini Dei tui, quæ præcepit tibi.
Quod ſi non feciſſes, iam nunc præ-
paraſſet Dominus regnum tuum ſuper
Iſrael in ſempiternum, * ſed nequa- 14
quam regnum tuum vltra conſurget.
[a] Quæſiuit Dominus ſibi virum iuxta
cor ſuum: & præcepit ei Dominus
vt eſſet dux ſuper populum ſuum, eo
quòd non ſeruaueris quæ præcepit
Dominus.

Philiſthijm congregatos

* Surrexit autem Samuel, & aſcendit 15
de Galgalis in Gabaa Beniamin. Et
reliqui populi aſcenderunt poſt Saul
obuiam populo, qui expugnabant eos
venientes de Galgala in Gabaa, in colle
Beniamin. Et recenſuit Saul populum,
qui inuenti fuerant cum eo, quaſi ſex-
centos viros. * Et Saul & Ionathas 16
filius eius, populusq. qui inuentus fu-
erat cum eis, erat in Gabaa Benia- D
min: porro Philiſthijm conſederant in
Machmas. * Et egreſſi ſunt ad præ- 17
dandum de caſtris Philiſthinorum tres
cunei. Vnus cuneus pergebat contra
viam Ephra ad Terram Sual. * porro 18
alius ingrediebatur per viam Beth ho-
ron. tertius autem verterat ſe ad iter
termini imminentis valli Seboim con-
tra deſertum. * Porro faber ferrarius 19
non inueniebatur in omni Terra Iſrael.
cauerant enim Philiſthijm, ne forte fa-
cerent Hebræi gladium aut lanceam.
* Deſcendebat ergo omnis Iſrael ad 20
Philiſthijm, vt exacueret vnuſquiſque
vomerem ſuum, & ligonem & ſecu-
rim & ſarculum. * Retuſæ itaque erant 21
acies vomerum, & ligonum, & triden-
tum, & ſecurium, vſque ad ſtimulum
corrigendum. * Cumq. veniſſet dies 22
prœlij, non eſt inuentus enſis & lancea
in manu totius populi, qui erat cum
Saule & Ionatha, excepto Saul & Io-
natha filio eius. * Egreſſa eſt autem 23
ſtatio Philiſthijm, vt tranſcenderet in
14 Machmas.

cædit Ionathas,

1 ET accidit quadam die vt diceret
A Ionathas filius Saul ad adoleſcentem
armigerum ſuum: Veni, & tranſeamus
ad ſtationem Philiſthinorum, quæ eſt
trans locum illum. Patri autem ſuo
2 hoc ipſum non indicauit. * Porro Saul
morabatur in extrema parte Gabaa ſub
malogranato, quæ erat in Magron: &
erat populus cum eo quaſi ſexcento-
3 rum virorum. * Et Achias filius Achi-
tob fratris Ichabod filij Phinees, [b] qui
ortus fuerat ex Heli ſacerdote Domini
in Silo, portabat ephod. Sed & po-
pulus ignorabat quo iſſet Ionathas.
4 * Erant autem inter aſcenſus, per quos
nitebatur Ionathas tranſire ad ſtatio-
nem Philiſthinorum, eminentes petræ
ex vtraque parte, & quaſi in modum
dentium ſcopuli hinc & inde prærupti,
nomen vni Boſes, & nomen alteri Sene:
5 * vnus ſcopulus prominens ad Aqui-
lonem ex aduerſo Machmas, & alter
6 ad Meridiem contra Gabaa. * Dixit
B autem Ionathas ad adoleſcentem ar-
migerum ſuum: Veni, tranſeamus ad
ſtationem incircumciſorum horum, ſi
forte faciat Dominus pro nobis: quia
non eſt Domino difficile ſaluare vel
7 in multis, vel in paucis. * Dixitq. ei
armiger ſuus: Fac omnia, quæ placent
animo tuo: perge quò cupis, & ero
8 tecum vbicumque volueris. * Et ait
Ionathas: Ecce nos tranſimus ad viros
9 iſtos. Cumq. apparuerimus eis, * ſi
taliter locuti fuerint ad nos, manete
donec veniamus ad vos: ſtemus in
loco noſtro, nec aſcendamus ad eos.
10 * Si autem dixerint: Aſcendite ad nos:
aſcendamus, quia tradidit eos Domi-
nus in manibus noſtris, hoc erit nobis
11 ſignum. * Apparuit igitur vterque ſta-
tioni Philiſthinorum: dixeruntq. Phi-
liſthijm: En Hebræi egrediuntur de
cauernis, in quibus abſconditi fuerant.
12 * Et locuti ſunt viri de ſtatione ad Io-
natham, & ad armigerum eius, dixe-
runtque: Aſcendite ad nos, & oſten-
demus vobis rem. Et ait Ionathas ad
armigerum ſuum: Aſcendamus, ſe-
quere me: [c] tradidit enim Dominus
13 eos in manus Iſrael. * Aſcendit autem
Ionathas manibus & pedibus reptans,
& armiger eius poſt eum. Itaque alij

[a] Act. 13. d. 22. — [b] Sup. 4. d. 21. — [c] 1. Mach. 4. d. 30.

cadebant ante Ionatham, alios armiger C
eius interficiebat ſequens eum. * Et 14
facta eſt plaga prima, qua percuſſit Iona-
thas & armiger eius, quaſi viginti viro-
rum in media parte iugeri, quam par
boum in die arare conſueuit. * Et factum 15
eſt miraculum in caſtris, per agros:
ſed & omnis populus ſtationis eorum,
qui ierant ad prædandum, obſtupuit,
& conturbata eſt terra: & accidit quaſi
miraculum a Deo. * Et reſpexerunt 16
ſpeculatores Saul, qui erant in Gabaa
Beniamin, & ecce multitudo proſtrata,
& huc illucq. diffugiens. * Et ait Saul 17
populo, qui erat cum eo: Requirite,
& videte quis abierit ex nobis. Cumq.
requiſiſſent, repertum eſt non adeſſe
Ionatham, & armigerum eius. * Et ait 18
Saul ad Achiam: Applica arcam Dei.
(Erat enim ibi arca Dei in die illa cum
filijs Iſrael.) * Cumq. loqueretur Saul 19
ad ſacerdotem, tumultus magnus ex-
ortus eſt in caſtris Philiſthinorum:
creſcebatq. paulatim, & clarius reſona-
bat. Et ait Saul ad ſacerdotem: Con-
trahe manum tuam. * Conclamauit 20
ergo Saul, & omnis populus, qui erat
cum eo, & venerunt vſque ad locum
certaminis: & ecce verſus fuerat gladius
vniuſcuiuſque ad proximum ſuum, &
cædes magna nimis. * Sed & Hebræi 21
qui fuerant cum Philiſthijm heri & nu- D
diuſtertius, aſcenderantq. cum eis in
caſtris, reuerſi ſunt vt eſſent cum Iſrael,
qui erant cum Saul & Ionatha. * Om- 22
nes quoque Iſraelitæ, qui ſe abſcon-
derant in monte Ephraim, audientes
quòd fugiſſent Philiſthæi, ſociauerunt
ſe cum ſuis in prælio. Et erant cum
Saul, quaſi decem millia virorum. * Et 23
ſaluauit Dominus in die illa Iſrael.
pugna autem peruenit vſque ad Be-
thauen.

qui guſtans paululum mellis,
* Et viri Iſrael ſociati ſunt ſibi in 24
die illa: adiurauit autem Saul popu-
lum, dicens: Maledictus vir, qui co-
mederit panem vſque ad veſperam, do-
nec vlciſcar de inimicis meis. Et non
manducauit vniuerſus populus panem:
* omneq. terræ vulgus venit in ſal- 25
tum, in quo erat mel ſuper faciem
agri. * Ingreſſus eſt itaque populus ſal- 26
tum, & apparuit fluens mel, nullusq.
applicuit manum ad os ſuum. timebat
enim populus iuramentum. * Porro 27
Ionathas non audierat cum adiuraret
pater eius populum: extenditq. ſum-
mitatem virgæ, quam habebat in manu,
& intinxit in fauum mellis: & con-
uertit manum ſuam ad os ſuum, &
28 illuminati ſunt oculi eius. * Reſpon-
densq. vnus de populo, ait: Iure-
iurando conſtrinxit pater tuus popu-
lum, dicens: Maledictus vir, qui co-
mederit panem hodie. (defecerat autem
29 populus) * Dixitq. Ionathas: Turbauit
E pater meus terram: vidiſtis ipſi quia
illuminati ſunt oculi mei, eo quòd
guſtauerim paululum de melle iſto:
30 * quanto magis ſi comediſſet populus
de præda inimicorum ſuorum, quam
reperit? nonne maior plaga facta fu-
31 iſſet in Philiſthijm? * Percuſſerunt
ergo in die illa Philiſthæos a Machmis
vſque in Aialon. Defatigatus eſt autem
32 populus nimis: * & verſus ad prædam per populum a morte liberatur;
tulit oues, & boues, & vitulos, & ma-
ctauerunt in terra: comeditq. populus
33 cum ſanguine. * Nunciauerunt autem
Sauli dicentes quòd populus peccaſſet
Domino, comedens cum ſanguine. Qui
ait: Præuaricati eſtis: voluite ad me
34 iam nunc ſaxum grande. * Et dixit
Saul: Diſpergimini in vulgus, & di-
cite eis vt adducat ad me vnuſquiſque
bouem ſuum & arietem, & occidite
ſuper iſtud, & veſcimini, & non peccabi-
tis Domino comedentes cum ſanguine.
Adduxit itaque omnis populus vnuſ-
quiſque bouem in manu ſua vſque ad
35 noctem: & occiderunt ibi. * Ædificauit
autem Saul altare Domino; tuncq. pri-
mum cœpit ædificare altare Domino.
36 * Et dixit Saul: Irruamus ſuper Phili-
ſthæos nocte, & vaſtemus eos vſque-
dum illuceſcat mane, nec relinquamus
F ex eis virum. Dixitq. populus: Omne
quod bonum videtur in oculis tuis,
fac. Et ait ſacerdos: Accedamus huc
37 ad Deum. * Et conſuluit Saul Domi-
num: Num perſequar Philiſthijm? ſi
trades eos in manus Iſrael? Et non
38 reſpondit ei in die illa. * Dixitq. Saul:
Applicate huc vniuerſos angulos po-
puli: & ſcitote, & videte per quem
39 acciderit peccatum hoc hodie. * Viuit
Dominus ſaluator Iſrael, quia ſi per
Ionatham filium meum factum eſt, abſ-
que retractatione morietur. Ad quod
nullus contradixit ei de omni populo.
40 * Et ait ad vniuerſum Iſrael: Separa-
mini vos in partem vnam, & ego cum
Ionatha filio meo ero in parte altera.
Reſponditq. populus ad Saul: Quod

bonum videtur in oculis tuis, fac. * Et 41
dixit Saul ad Dominum Deum Iſrael:
Domine Deus Iſrael da indicium: quid
eſt quòd non reſponderis ſeruo tuo
hodie? Si in me, aut in Ionatha filio
meo eſt iniquitas hæc, da oſtenſio-
nem: aut ſi hæc iniquitas eſt in po-
pulo tuo, da ſanctitatem. Et depre-
henſus eſt Ionathas & Saul, populus
autem exiuit. * Et ait Saul: Mittite 42
ſortem inter me, & inter Ionatham
filium meum. Et captus eſt Ionathas.
* Dixit autem Saul ad Ionatham: In- 43
dica mihi quid feceris. Et indicauit
ei Ionathas, & ait: Guſtans guſtaui in
ſummitate virgæ, quæ erat in manu
mea, paululum mellis, & ecce ego
morior. * Et ait Saul: Hæc faciat mihi 44
Deus, & hæc addat, quia morte mo-
rieris Ionatha. * Dixitq. populus ad 45
Saul: Ergone Ionathas morietur, qui G
fecit ſalutem hanc magnam in Iſrael?
hoc nefas eſt: viuit Dominus, ſi ceci-
derit capillus de capite eius in terram,
quia cum Deo operatus eſt hodie.
Liberauit ergo populus Ionatham, vt
non moreretur. * Receſſitq. Saul, nec 46
perſecutus eſt Philiſthijm: porro Phi-
liſthijm abierunt in loca ſua.

ſtatus regni ac domus.

* Et Saul, confirmato regno ſuper 47
Iſrael, pugnabat per circuitum aduer-
ſum omnes inimicos eius, contra Moab,
& filios Ammon, & Edom, & reges
Soba, & Philiſthæos: & quòcumque
ſe verterat, ſuperabat. * Congregatoq. 48
exercitu, percuſſit Amalec, & eruit
Iſrael de manu vaſtatorum eius. * Fu- 49
erunt autem filij Saul, Ionathas & Ieſ-
ſui, & Melchiſua: & nomina duarum
filiarum eius, nomen primogenitæ Me-
rob, & nomen minoris Michol. * Et 50
nomen vxoris Saul, Achinoam filia
Achimaas: & nomen principis militiæ
eius Abner, filius Ner, patruelis Saul.
* Porro Cis fuit pater Saul, & Ner 51
pater Abner, filius Abiel. * Erat autem 52
bellum potens aduerſum Philiſthæos
omnibus diebus Saul. Nam quemcum-
que viderat Saul virum fortem, &
aptum ad prælium, ſociabat eum ſibi.

B) Reprobatur ipſe Saul:

ET dixit Samuel ad Saul: Me miſit 15 1
Dominus, vt vngerem te in regem A
ſuper populum eius Iſrael: nunc ergo
audi vocem Domini: * Hæc dicit Do- 2
minus exercituum: Recenſui quæcum-
que fecit Amalec Iſraeli: [a] quomodo
reſtitit ei in via cum aſcenderet de
3 Ægypto. * Nunc ergo vade, & per-
cute Amalec, & demolire vniuerſa
eius: non parcas ei, & non concu-
piſcas ex rebus ipſius aliquid: ſed
interfice a viro vſque ad mulierem, &
paruulum atque lactentem, bouem &
ouem, camelum & aſinum.

Mandatum Domini

4 * Præcepit itaque Saul populo, &
recenſuit eos quaſi agnos: ducenta
millia peditum, & decem millia viro-
5 rum Iuda. * Cumq. veniſſet Saul vſ-
B que ad ciuitatem Amalec, tetendit in-
6 ſidias in torrente. * Dixitq. Saul Cinæo:
Abite, recedite, atque deſcendite ab
Amalec: ne forte inuoluam te cum
eo. tu enim feciſti miſericordiam cum
omnibus filijs Iſrael, cum aſcenderent
de Ægypto. Et receſſit Cinæus de me-
7 dio Amalec. * Percuſſitq. Saul Amalec
ab Heuila, donec venias ad Sur, quæ
8 eſt e regione Ægypti. * Et apprehen-
dit Agag regem Amalec viuum: omne
autem vulgus interfecit in ore gladij.
9 * Et pepercit Saul, & populus Agag,
& optimis gregibus ouium & armen-
torum, & veſtibus & arietibus, & vni-
uerſis, quæ pulchra erant, nec volu-
erunt diſperdere ea: quidquid vero
vile fuit & reprobum, hoc demoliti
ſunt.

Saul negligit,

10 * Factum eſt autem verbum Domini
11 ad Samuel, dicens: * Pœnitet me quòd
C conſtituerim Saul regem: quia dere-
liquit me, & verba mea opere non
impleuit. Contriſtatusq. eſt Samuel,
& clamauit ad Dominum tota nocte.
12 * Cumq. de nocte ſurrexiſſet Samuel,
vt iret ad Saul mane, nunciatum eſt
Samueli, eo quòd veniſſet Saul in
Carmelum, & erexiſſet ſibi fornicem
triumphalem, & reuerſus tranſiſſet,
deſcendiſſetq. in Galgala. Venit ergo
Samuel ad Saul, & Saul offerebat ho-
locauſtum Domino de initijs præda-
13 rum, quæ attulerat ex Amalec. * Et
cum veniſſet Samuel ad Saul, dixit ei
Saul: Benedictus tu Domino, impleui
14 verbum Domini. * Dixitq. Samuel: Et
D quæ eſt hæc vox gregum, quæ reſonat
in auribus meis, & armentorum, quam
15 ego audio? * Et ait Saul: De Amalec
adduxerunt ea: pepercit enim popu-

[a] Exod. 17. c. 8.

increpatur & proijcitur,

lus melioribus ouibus & armentis vt
immolarentur Domino Deo tuo, reli-
qua vero occidimus. * Ait autem Sa- 16
muel ad Saul: Sine me, & indicabo
tibi quæ locutus sit Dominus ad me
nocte. Dixitq. ei: Loquere. * Et ait 17
Samuel: Nonne cum paruulus esses
in oculis tuis, caput in tribubus Israel
factus es? vnxitq. te Dominus in re-
gem super Israel, * & misit te Domi- 18
nus in viam, & ait: Vade, & interfice
peccatores Amalec, & pugnabis con-
tra eos vsque ad internecionem eorum.
* Quare ergo non audisti vocem Do- 19
mini: sed versus ad prædam es, & fe-
cisti malum in oculis Domini? * Et 20
ait Saul ad Samuelem: Immo audiui E
vocem Domini, & ambulaui in via per
quam misit me Dominus, & adduxi
Agag regem Amalec, & Amalec inter-
feci. * Tulit autem de præda populus 21
oues & boues, primitias eorum quæ
cæsa sunt, vt immolet Domino Deo
suo in Galgalis. * Et ait Samuel: 22
[a]Numquid vult Dominus holocausta
& victimas, & non potius vt obediatur
voci Domini? MELIOR est enim obe-
dientia quàm victimæ: & auscultare
magis quàm offerre adipem arietum.
* quoniam quasi peccatum ariolandi 23
est, repugnare: & quasi scelus idolo-
latriæ, nolle acquiescere. Pro eo ergo
quòd abiecisti sermonem Domini, abie-
cit te Dominus ne sis rex. * Dixitq. 24
Saul ad Samuelem: Peccaui, quia præ-
uaricatus sum sermonem Domini, &
verba tua, timens populum, & obe-
diens voci eorum. * Sed nunc porta, 25
quæso, peccatum meum, & reuertere F
mecum, vt adorem Dominum. * Et 26
ait Samuel ad Saul: Non reuertar
tecum, quia proiecisti sermonem Do-
mini, & proiecit te Dominus ne sis
rex super Israel. * Et conuersus est 27
Samuel vt abiret: ille autem appre-
hendit summitatem pallij eius, quæ &
scissa est. * Et ait ad eum Samuel: 28
[b]Scidit Dominus regnum Israel a te
hodie, & tradidit illud proximo tuo
meliori te. * Porro Triumphator in 29
Israel non parcet, & pœnitudine non
flectetur: neque enim homo est vt agat
pœnitentiam. * At ille ait: Peccaui: 30
sed nunc honora me coram seniori-
bus populi mei, & coram Israel, & re-
uertere mecum, vt adorem Dominum
Deum tuum.
31 * Reuersus ergo Samuel secutus est
G Saulem: & adorauit Saul Dominum.

a Samuele relinquitur.

32 * Dixitq. Samuel: Adducite ad me
Agag regem Amalec. Et oblatus est ei
Agag pinguissimus, & tremens. Et dixit
Agag: Siccine separat amara mors?
33 * Et ait Samuel: Sicut fecit absque
liberis mulieres gladius tuus, sic abs-
que liberis erit inter mulieres mater
tua. Et in frusta concidit eum Samuel
34 coram Domino in Galgalis. * Abijt
autem Samuel in Ramatha: Saul vero
ascendit in domum suam in Gabaa.
35 * Et non vidit Samuel vltra Saul vsque
ad diem mortis suæ: verumtamen lu-
gebat Samuel Saulem, quoniam Do-
minum pœnitebat quòd constituisset
eum regem super Israel.

2. Post reiectionem.

16
1 DIxitq. Dominus ad Samuelem: Vs-
A quequo tu luges Saul, cum ego pro-
iecerim eum ne regnet super Israel?
imple cornu tuum oleo, & veni, vt
mittam te ad Isai Bethlehemitem: pro-
uidi enim in filijs eius mihi regem.

a) Saul diligit Dauid: Dauid vngitur rex,

2 * Et ait Samuel: Quo modo vadam?
audiet enim Saul, & interficiet me. Et
ait Dominus: Vitulum de armento
tolles in manu tua, & dices: Ad im-
3 molandum Domino veni. * Et voca-
bis Isai ad victimam, & ego ostendam
tibi quid facias, & vnges quemcum-
4 que monstrauero tibi. * Fecit ergo
Samuel, sicut locutus est ei Dominus.
Venitq. in Bethlehem, & admirati sunt
seniores ciuitatis, occurrentes ei, dixe-
runtque: Pacificusne est ingressus tuus?
5 * Et ait: Pacificus: ad immolandum
B Domino veni, sanctificamini, & venite
mecum vt immolem. Sanctificauit ergo
Isai & filios eius, & vocauit eos ad sa-
6 crificium. * Cumq. ingressi essent, vi-
dit Eliab, & ait: Num coram Domino
7 est Christus eius? * Et dixit Dominus
ad Samuelem: Ne respicias vultum
eius, neque altitudinem staturæ eius:
quoniam abieci eum, nec iuxta intui-
tum hominis ego iudico: homo enim
videt ea quæ parent, [c]Dominus au-
8 tem intuetur cor. * Et vocauit Isai
Abinadab, & adduxit eum coram Sa-

[a] Eccle. 4. d. 17. Osee 6. c. 6. Matt. 9. b. 13. & 12. a. 7. — [b] Inf. 28. c. 17. — [c] Psal. 7. b. 10.

muele. Qui dixit: Nec hunc elegit
Dominus. * Adduxit autem Iſai Sam- 9
ma, de quo ait: Etiam hunc non ele-
git Dominus. * Adduxit itaque Iſai 10
ſeptem filios ſuos coram Samuele: &
ait Samuel ad Iſai: Non elegit Domi-
nus ex iſtis. * Dixitq. Samuel ad Iſai: 11
Numquid iam completi ſunt filij? Qui C
reſpondit: Adhuc reliquus eſt paruu-
lus, & paſcit oues. Et ait Samuel ad
Iſai: Mitte, & adduc eum: nec enim
diſcumbemus prius quàm huc ille ve-
niat. * Miſit ergo, & adduxit eum. 12
Erat autem rufus, & pulcher aſpectu,
decoraq. facie. & ait Dominus: Surge,
vnge eum, ipſe eſt enim. * Tulit ergo 13
Samuel cornu olei, & [a] vnxit eum in
medio fratrum eius: & directus eſt
Spiritus Domini a die illa in Dauid,
& deinceps: ſurgensq. Samuel abijt in
Ramatha.

& fit armiger Saulis.

* Spiritus autem Domini receſſit a 14
Saul & exagitabat eum ſpiritus ne-
quam, a Domino. * Dixeruntq. ſerui 15
Saul ad eum: Ecce ſpiritus Dei ma-
lus exagitat te. * Iubeat dominus no- 16
ſter, & ſerui tui, qui coram te ſunt,
quærent hominem ſcientem pſallere
cithara, vt quando arripuerit te ſpiri-
tus Domini malus, pſallat manu ſua,
& leuius feras. * Et ait Saul ad ſeruos 17
ſuos: Prouidete ergo mihi aliquem
bene pſallentem, & adducite eum ad
me. * Et reſpondens vnus de pueris, 18
ait: Ecce vidi filium Iſai Bethlehemi- D
tem ſcientem pſallere, & fortiſſimum
robore, & virum bellicoſum, & pru-
dentem in verbis, & virum pulchrum:
& Dominus eſt cum eo. * Miſit ergo 19
Saul nuncios ad Iſai, dicens: Mitte ad
me Dauid filium tuum, qui eſt in pa-
ſcuis. * Tulit itaque Iſai aſinum plenum 20
panibus, & lagenam vini, & hœdum
de capris vnum, & miſit per manum
Dauid filij ſui Sauli. * Et venit Dauid 21
ad Saul, & ſtetit coram eo: at ille di-
lexit eum nimis, & factus eſt eius ar-
miger. * Miſitq. Saul ad Iſai, dicens: 22
Stet Dauid in conſpectu meo: inuenit
enim gratiam in oculis meis. * Igitur 23
quandocumque ſpiritus Domini malus
arripiebat Saul, Dauid tollebat citha-
ram, & percutiebat manu ſua, & re-
focillabatur Saul, & leuius habebat.
recedebat enim ab eo ſpiritus malus.

b) Inſequitur Dauid.

a) Cauſa odij:

Goliath exprobrat Iſraeli,

17 1 COngregantes autem Philiſthijm
A agmina ſua in prælium, conuenerunt
in Socho Iudæ: & caſtrametati ſunt
inter Socho & Azeca in finibus Dom-
2 mim. * Porro Saul & filij Iſrael con-
gregati venerunt in Vallem terebinthi,
& direxerunt aciem ad pugnandum
3 contra Philiſthijm. * Et Philiſthijm ſta-
bant ſuper montem ex parte hac, &
Iſrael ſtabat ſupra montem ex altera
4 parte: vallisq. erat inter eos. * Et
egreſſus eſt vir ſpurius de caſtris Phi-
liſthinorum nomine Goliath, de Geth,
5 altitudinis ſex cubitorum & palmi: * &
caſſis ærea ſuper caput eius, & lorica
ſquamata induebatur. porrò pondus
loricæ eius, quinque millia ſiclorum
6 æris erat: * & ocreas æreas habebat
in cruribus: & clypeus æreus tegebat
7 humeros eius. * haſtile autem haſtæ
eius erat quaſi liciatorium texentium.
ipſum autem ferrum haſtæ eius ſex-
centos ſiclos habebat ferri: & armiger
8 eius antecedebat eum. * Stansq. cla-
mabat aduerſum phalangas Iſrael, &
dicebat eis: Quare veniſtis parati ad
prælium? Numquid ego non ſum Phi-
liſthæus, & vos ſerui Saul? Eligite ex
B vobis virum, & deſcendat ad ſingulare
9 certamen. * ſi quiuerit pugnare me-
cum, & percuſſerit me, erimus vobis
ſerui: ſi autem ego præualuero, & per-
cuſſero eum, vos ſerui eritis, & ſer-
10 uietis nobis. * Et aiebat Philiſthæus:
Ego exprobraui agminibus Iſrael ho-
die: Date mihi virum, & ineat mecum
11 ſingulare certamen. * Audiens autem
Saul, & omnes Iſraelitæ ſermones Phi-
liſthæi huiuſcemodi, ſtupebant, & me-
tuebant nimis.
12 * Dauid autem erat filius viri Ephra-
thæi, de quo [b] ſupra dictum eſt, de
Bethlehem Iuda, cui nomen erat Iſai,
qui habebat octo filios, & erat vir in
diebus Saul ſenex, & grandæuus inter
13 viros. * Abierunt autem tres filij eius
maiores poſt Saul in prælium: & no-
mina trium filiorum eius, qui perrexe-
runt ad bellum, Eliab primogenitus,
& ſecundus Abinadab, tertiusq. Sam-
14 ma. * Dauid autem erat minimus.
Tribus ergo maioribus ſecutis Sau-
15 lem, * abijt Dauid, & reuerſus eſt a
Saul, vt paſceret gregem patris ſui in
16 Bethlehem. * Procedebat vero Phili-

[a] 2. Reg. 7. b. 8. Pſ. 77. g. 70. 88. c. 21. Act. 7. f. 46. & 13. d. 22. — [b] Sup. 16. a. 1.

Dauid fortis & animoſus

ſthæus mane & veſpere, & ſtabat qua-
draginta diebus. * Dixit autem Iſai ad 17
Dauid filium ſuum: Accipe fratribus
tuis ephi polentæ, & decem panes
iſtos, & curre in caſtra ad fratres tuos,
* & decem formellas caſei has deferes 18
ad tribunum: & fratres tuos viſitabis, C
ſi recte agant: & cum quibus ordinati
ſunt, diſce. * Saul autem, & illi, & 19
omnes filij Iſrael, in Valle terebinthi pu-
gnabant aduerſum Philiſthijm. * Sur- 20
rexit itaque Dauid mane, & commen-
dauit gregem cuſtodi: & onuſtus abijt,
ſicut præceperat ei Iſai. Et venit ad
locum Magala, & ad exercitum, qui
egreſſus ad pugnam vociferatus erat
in certamine. * Direxerat enim aciem 21
Iſrael, ſed & Philiſthijm ex aduerſo
fuerant præparati. * Derelinquens ergo 22
Dauid vaſa, quæ attulerat, ſub manu
cuſtodis ad ſarcinas, cucurrit ad lo-
cum certaminis, & interrogabat ſi om-
nia recte agerentur erga fratres ſuos.
* Cumq. adhuc ille loqueretur eis, ap- 23
paruit vir ille ſpurius aſcendens, Go-
liath nomine, Philiſthæus, de Geth,
de caſtris Philiſthinorum: & loquente
eo hæc eadem verba audiuit Dauid.
* Omnes autem Iſraelitæ, cum vidiſ- 24
ſent virum, fugerunt a facie eius, ti-
mentes eum valde. * Et dixit vnus 25
quiſpiam de Iſrael: Num vidiſtis vi-
rum hunc, qui aſcendit? ad expro-
brandum enim Iſraeli aſcendit. Virum D
ergo, qui percuſſerit eum, ditabit rex
diuitijs magnis, & filiam ſuam dabit
ei, & domum patris eius faciet abſque
tributo in Iſrael. * Et ait Dauid ad vi- 26
ros, qui ſtabant ſecum, dicens: Quid
dabitur viro, qui pecuſſerit Phili-
ſthæum hunc, & tulerit opprobrium
de Iſrael? quis enim eſt hic Phili-
ſthæus incircumciſus, qui exprobrauit
acies Dei viuentis? * Referebat au- 27
tem ei populus eundem ſermonem,
dicens: Hæc dabuntur viro, qui per-
cuſſerit eum. * Quod cum audiſſet 28
Eliab frater eius maior, loquente eo
cum alijs, iratus eſt contra Dauid, &
ait: Quare veniſti, & quare dereli-
quiſti pauculas oues illas in deſerto?
ego noui ſuperbiam tuam, & nequi-
tiam cordis tui: quia vt videres præ-
lium, deſcendiſti. * Et dixit Dauid: 29
Quid feci? numquid non verbum eſt?

30 * Et declinauit paululum ab eo ad
alium: dixitq. eundem ſermonem. Et
reſpondit ei populus verbum ſicut
prius.

agit cum Saule,

31 * Audita ſunt autem verba, quæ lo-
cutus eſt Dauid, & annunciata in con-
32 ſpectu Saul. * Ad quem cum fuiſſet
adductus, locutus eſt ei: Non concidat
cor cuiuſquam in eo: ego ſeruus tuus
vadam, & pugnabo aduerſus Phili-
33 ſthæum. * Et ait Saul ad Dauid: Non
vales reſiſtere Philiſthæo iſti, nec pu-
gnare aduerſus eum: quia puer es,
hic autem vir bellator eſt ab adole-
34 ſcentia ſua. * Dixitq. Dauid ad Saul:
E [a] Paſcebat ſeruus tuus patris ſui gre-
gem, & veniebat leo, vel vrſus, &
35 tollebat arietem de medio gregis: * &
perſequebar eos, & percutiebam, erue-
bamq. de ore eorum: & illi conſurge-
bant aduerſum me, & apprehendebam
mentum eorum, & ſuffocabam, inter-
36 ficiebamq. eos. * Nam & leonem, &
vrſum interfeci ego ſeruus tuus: erit
igitur & Philiſthæus hic incircumciſus,
quaſi vnus ex eis. Nunc vadam, & au-
feram opprobrium populi: quoniam
quis eſt iſte Philiſthæus incircumci-
ſus, qui auſus eſt maledicere exercitui
37 Dei viuentis? * Et ait Dauid: Domi-
nus qui eripuit me de manu leonis,
& de manu vrſi, ipſe me liberabit de
manu Philiſthæi huius. Dixit autem
Saul ad Dauid: Vade, & Dominus te-
38 cum ſit. * Et induit Saul Dauid veſti-
mentis ſuis, & impoſuit galeam æream
ſuper caput eius, & veſtiuit eum lo-
39 rica. * Accinctus ergo Dauid gladio
eius ſuper veſtem ſuam, cœpit tentare
ſi armatus poſſet incedere: non enim
habebat conſuetudinem. Dixitq. Dauid
ad Saul: Non poſſum ſic incedere,
quia non vſum habeo. Et depoſuit ea,
40 * & tulit baculum ſuum, quem ſem-
per habebat in manibus: & elegit ſibi
quinque limpidiſſimos lapides de tor-
rente, & miſit eos in peram paſtora-
lem, quam habebat ſecum, & fundam
manu tulit:

percutit Philiſthæum,

& proceſſit aduerſum Philiſthæum.
41 * ibat autem Philiſthæus incedens, &
F appropinquans aduerſum Dauid, &
42 armiger eius ante eum. * Cumq. in-
ſpexiſſet Philiſthæus, & vidiſſet Da-
uid, deſpexit eum. Erat enim adole-

[a] Eccli. 47. a. 3.

ſcens: rufus, & pulcher aſpectu. * Et 43
dixit Philiſthæus ad Dauid: Numquid
ego canis ſum, quòd tu venis ad me
cum baculo? Et maledixit Philiſthæus
Dauid in dijs ſuis: * dixitq. ad Dauid: 44
Veni ad me, & dabo carnes tuas volatilibus cæli & beſtijs terræ. * Dixit 45
autem Dauid ad Philiſthæum: Tu venis ad me cum gladio, & haſta, &
clypeo: ego autem venio ad te in nomine Domini exercituum, Dei agminum Iſrael, quibus exprobraſti * ho- 46
die, & dabit te Dominus in manu mea,
& percutiam te, & auferam caput tuum
a te: & dabo cadauera caſtrorum Philiſthijm hodie volatilibus cæli, & beſtijs terræ: vt ſciat omnis terra quia
eſt Deus in Iſrael. * Et nouerit vni- 47
uerſa eccleſia hæc, quia non in gladio,
nec in haſta ſaluat Dominus: ipſius
enim eſt bellum, & tradet vos in manus noſtras. * Cum ergo ſurrexiſſet 48
Philiſthæus, & veniret, & appropinquaret contra Dauid, feſtinauit Dauid,
& cucurrit ad pugnam ex aduerſo
Philiſthæi. * Et miſit manum ſuam 49
in peram, tulitq. vnum lapidem, & G
funda iecit, & circumducens percuſſit
Philiſthæum in fronte: & infixus eſt
lapis in fronte eius, & cecidit in faciem ſuam ſuper terram. * [a]Præua- 50
luitq. Dauid aduerſum Philiſthæum
in funda & lapide, percuſſumq. Philiſthæum interfecit. Cumq. gladium
non haberet in manu Dauid, * cucur- 51
rit, & ſtetit ſuper Philiſthæum, & tulit
gladium eius, & eduxit eum de vagina
ſua: & interfecit eum, præciditq. caput eius.

[e]gredi-triumphans; Videntes autem Philiſthijm, quòd
mortuus eſſet fortiſſimus eorum, fugerunt. * Et conſurgentes viri Iſrael 52
& Iuda vociferati ſunt, & perſecuti
ſunt Philiſthæos vſquedum venirent
in vallem, & vſque ad portas Accaron,
cecideruntq. vulnerati de Philiſthijm
in via Saraim, & vſque ad Geth, &
vſque ad Accaron. * Et reuertentes 53
filij Iſrael poſtquam perſecuti fuerant
Philiſthæos, inuaſerunt caſtra eorum.
* Aſſumens autem Dauid caput Phi- 54
liſthæi, attulit illud in Ieruſalem: arma
vero eius poſuit in tabernaculo ſuo.
* Eo autem tempore, quo viderat Saul 55
Dauid egredientem contra Philiſthæum,
ait ad Abner principem militiæ: De
qua ſtirpe deſcendit hic adoleſcens,
Abner? Dixitq. Abner: Viuit anima
56 tua, rex, ſi noui. * Et ait rex: Interroga
57 tu, cuius filius ſit iſte puer. * Cumq.
regreſſus eſſet Dauid, percuſſo Philiſthæo, tulit eum Abner, & introduxit
coram Saule, caput Philiſthæi haben-
58 tem in manu. * Et ait ad eum Saul:
De qua progenie es o adoleſcens? Dixitq. Dauid: Filius ſerui tui Iſai Beth-
18 lehemitæ ego ſum.

1 A ET factum eſt cum compleſſet loqui fœdus init cum Ionatha,
ad Saul: anima Ionathæ conglutinata
eſt animæ Dauid, & dilexit eum Iona-
2 thas quaſi animam ſuam. * Tulitq.
eum Saul in die illa, & non conceſſit
ei vt reuerteretur in domum patris
3 ſui. * Inierunt autem Dauid & Ionathas
fœdus: diligebat enim eum quaſi ani-
4 mam ſuam. * Nam expoliauit ſe Ionathas tunica, qua erat indutus, & dedit
eam Dauid, & reliqua veſtimenta ſua
vſque ad gladium & arcum ſuum, &
vſque ad balteum.

5 * Egrediebatur quoque Dauid ad diligitur ac laudatur.
B omnia quæcumque miſiſſet eum Saul,
& prudenter ſe agebat: poſuitq. eum
Saul ſuper viros belli, & acceptus erat
in oculis vniuerſi populi, maximeq. in
6 conſpectu famulorum Saul. * Porro
cum reuerteretur percuſſo Philiſthæo
Dauid, egreſſæ ſunt mulieres de vniuerſis vrbibus Iſrael, cantantes, choroſq. ducentes in occurſum Saul regis,
7 in tympanis lætitiæ, & in ſiſtris. * Et
præcinebant mulieres ludentes, atque
dicentes: [b]Percuſſit Saul mille, & Da-
8 uid decem millia. * Iratus eſt autem
Saul nimis, & diſplicuit in oculis eius
C ſermo iſte: dixitque: Dederunt Dauid
decem millia, & mihi mille dederunt:
quid ei ſupereſt, niſi ſolum regnum?
9 * Non rectis ergo oculis Saul aſpiciebat
Dauid a die illa, & deinceps.

10 * Poſt diem autem alteram, inuaſit β) Infectationes interiores:
ſpiritus Dei malus Saul, & prophetabat in medio domus ſuæ: Dauid autem pſallebat manu ſua, ſicut per ſin- Saul vult Dauid configere,
gulos dies. tenebatq. Saul lanceam,
11 * & miſit eam, putans quòd configere
poſſet Dauid cum pariete: & declinauit Dauid a facie eius ſecundò.
12 * Et timuit Saul Dauid, eo quòd Do-

[a] Eccli. 47. a. 4. 1. Mach. 4. d. 30. — [b] Eccli. 47. a. 7.

minus eſſet cum eo, & a ſe receſ-
ſiſſet.
amouet eum,
*Amouit ergo eum Saul a ſe, & 13
fecit eum tribunum ſuper mille viros: D
& egrediebatur, & intrabat in con-
ſpectu populi. * In omnibus quoque 14
vijs ſuis Dauid prudenter agebat, &
Dominus erat cum eo. * Vidit itaque 15
Saul quòd prudens eſſet nimis, & cœ-
pit cauere eum. * Omnis autem Iſrael 16
& Iuda diligebat Dauid: ipſe enim in-
grediebatur & egrediebatur ante eos.
vult ſponſalijs perdere,
*Dixitq. Saul ad Dauid: Ecce filia 17
mea maior Merob, ipſam dabo tibi
vxorem: tantummodo eſto vir fortis,
& præliare bella Domini. Saul autem
reputabat, dicens: Non ſit manus mea
in eum, ſed ſit ſuper eum manus Phi-
liſthinorum. * Ait autem Dauid ad 18
Saul: Quis ego ſum, aut quæ eſt vita E
mea, aut cognatio patris mei in Iſrael,
vt fiam gener regis? * Factum eſt au- 19
tem tempus cum deberet dari Merob
filia Saul Dauid, data eſt Hadrieli Mo-
lathitæ vxor. * Dilexit autem Dauid 20
Michol filia Saul altera. Et nuncia-
tum eſt Saul, & placuit ei. * Dixitq. 21
Saul: Dabo eam illi, vt fiat ei in ſcan-
dalum, & ſit ſuper eum manus Phili-
ſthinorum. Dixitq. Saul ad Dauid: In
duabus rebus gener meus eris hodie.
*Et mandauit Saul ſeruis ſuis: Lo- 22
quimini ad Dauid clam me, dicentes:
Ecce places regi, & omnes ſerui eius
diligunt te. Nunc ergo eſto gener re-
gis. * Et locuti ſunt ſerui Saul in au- 23
ribus Dauid omnia verba hæc. Et ait F
Dauid: Num parum videtur vobis,
generum eſſe regis? Ego autem ſum
vir pauper & tenuis. * Et renuncia- 24
uerunt ſerui Saul, dicentes: Huiuſce-
modi verba locutus eſt Dauid. * Dixit 25
autem Saul: Sic loquimini ad Dauid:
Non habet rex ſponſalia neceſſe, niſi
tantum centum præputia Philiſthino-
rum, vt fiat vltio de inimicis regis.
Porro Saul cogitabat tradere Dauid in
manus Philiſthinorum. * Cumq. re- 26
nunciaſſent ſerui eius Dauid verba,
quæ dixerat Saul, placuit ſermo in
oculis Dauid, vt fieret gener regis.
*Et poſt paucos dies ſurgens Dauid, 27
abijt cum viris, qui ſub eo erant. Et G
percuſſit ex Philiſthijm ducentos vi-
ros, & attulit eorum præputia, & an-
numerauit ea regi, vt eſſet gener eius.
Dedit itaque Saul ei Michol filiam
28 ſuam vxorem. * Et vidit Saul, & intel-
lexit quòd Dominus eſſet cum Dauid.
Michol autem filia Saul diligebat eum.
29 *Et Saul magis cœpit timere Dauid: habet eu[m] inimicu[m]
factusq. eſt Saul inimicus Dauid cun-
30 ctis diebus. * Et egreſſi ſunt princi-
pes Philiſthinorum. a principio autem
egreſſionis eorum, prudentius ſe gere-
bat Dauid quàm omnes ſerui Saul, &
celebre factum eſt nomen eius nimis.

19
1 A LOcutus eſt autem Saul ad Iona- γ) Inſect[iones] publicæ
than filium ſuum, & ad omnes ſeruos
ſuos, vt occiderent Dauid. Porro Iona-
thas filius Saul diligebat Dauid valde. Saul man[dat] nec[em] Dauid
2 *Et indicauit Ionathas Dauid, dicens:
Quærit Saul pater meus occidere te:
quapropter obſerua te, quæſo, mane,
3 & manebis clam, & abſconderis. *Ego
autem egrediens ſtabo iuxta patrem
meum, in agro vbicumque fueris: &
ego loquar de te ad patrem meum:
& quodcumque videro, nunciabo tibi.
4 *Locutus eſt ergo Ionathas de Dauid
bona ad Saul patrem ſuum: dixitq. ad
eum: Ne pecces rex in ſeruum tuum
Dauid, quia non peccauit tibi, & opera
5 eius bona ſunt tibi valde. * Et poſuit
animam ſuam in manu ſua, & percuſ-
ſit Philiſthæum, & fecit Dominus ſa-
lutem magnam vniuerſo Iſraeli: vidiſti,
& lætatus es. Quare ergo peccas in
ſanguine innoxio, interficiens Dauid,
6 qui eſt abſque culpa? * Quod cum
B audiſſet Saul, placatus voce Ionathæ,
iurauit: Viuit Dominus, quia non oc-
7 cidetur. * Vocauit itaque Ionathas Da-
uid, & indicauit ei omnia verba hæc:
& introduxit Ionathas Dauid ad Saul,
& fuit ante eum, ſicut fuerat heri &
nudiuſtertius.
8 *Motum eſt autem rurſum bellum: vult iteru[m] configere eum,
& egreſſus Dauid, pugnauit aduerſum
Philiſthijm: percuſſitq. eos plaga ma-
9 gna, & fugerunt a facie eius. * Et fa-
ctus eſt ſpiritus Domini malus in Saul.
ſedebat autem in domo ſua, & tene-
bat lanceam: porro Dauid pſallebat
10 manu ſua. * Niſusq. eſt Saul configere
Dauid lancea in pariete, & declinauit
Dauid a facie Saul: lancea autem caſſo
vulnere perlata eſt in parietem, & Da-
uid fugit, & ſaluatus eſt nocte illa.
11 *Miſit ergo Saul ſatellites ſuos in
domum Dauid, vt cuſtodirent eum, &
interficeretur mane. Quod cum an-
nunciaſſet Dauid Michol vxor ſua, di-

mittit ...tellites,

cens: Niſi ſaluaueris te nocte hac, cras
morieris: * depoſuit eum per fene- 12
ſtram. porro ille abijt & aufugit, atque
ſaluatus eſt. * Tulit autem Michol 13
ſtatuam, & poſuit eam ſuper lectum, C
& pellem piloſam caprarum poſuit ad
caput eius, & operuit eam veſtimentis.
* Miſit autem Saul apparitores, qui ra- 14
perent Dauid: & reſponſum eſt quòd
ægrotaret. * Rurſumq. miſit Saul nun- 15
cios vt viderent Dauid, dicens: Af-
ferte eum ad me in lecto, vt occidatur.
* Cumq. veniſſent nuncij, inuentum 16
eſt ſimulacrum ſuper lectum, & pellis
caprarum ad caput eius. * Dixitq. Saul 17
ad Michol: Quare ſic illuſiſti mihi,
& dimiſiſti inimicum meum vt fuge-
ret? Et reſpondit Michol ad Saul: Quia
ipſe locutus eſt mihi: Dimitte me,
alioquin interficiam te.

...ophetat Naioth;

* Dauid autem fugiens, ſaluatus eſt, 18
& venit ad Samuel in Ramatha, &
nunciauit ei omnia quæ fecerat ſibi
Saul: & abierunt ipſe & Samuel, &
morati ſunt in Naioth. * Nunciatum 19
eſt autem Sauli a dicentibus: Ecce
Dauid in Naioth in Ramatha. * Miſit 20
ergo Saul lictores, vt raperent Dauid: D
qui cum vidiſſent cuneum propheta-
rum vaticinantium, & Samuelem ſtan-
tem ſuper eos, factus eſt etiam Spi-
ritus Domini in illis, & prophetare
cœperunt etiam ipſi. * Quod cum 21
nunciatum eſſet Sauli, miſit & alios
nuncios: prophetauerunt autem & illi.
Et rurſum miſit Saul tertios nuncios:
qui & ipſi prophetauerunt. Et iratus
iracundia Saul, * abijt etiam ipſe in 22
Ramatha, & venit vſque ad ciſter-
nam magnam, quæ eſt in Socho, &
interrogauit, & dixit: In quo loco
ſunt Samuel & Dauid? Dictumq. eſt
ei: Ecce in Naioth ſunt in Rama-
tha. * Et abijt in Naioth in Rama- 23
tha, & factus eſt etiam ſuper eum
Spiritus Domini, & ambulabat ingre-
diens, & prophetabat vſquedum veni-
ret in Naioth in Ramatha. * Et expo- 24
liauit etiam ipſe ſe veſtimentis ſuis, &
prophetauit cum ceteris coram Sa-
muele, & cecidit nudus tota die illa
& nocte. Vnde & exiuit prouerbium:
[a] Num & Saul inter prophetas?

20

FVgit autem Dauid de Naioth, quæ 1
eſt in Ramatha, veniensq. locutus eſt A
coram Ionatha: Quid feci? quæ eſt ini-

Dauid cum Ionatha fœdus renouat.

quitas mea, & quod peccatum meum
in patrem tuum, quia quærit animam
2 meam? * Qui dixit ei: Abſit, non mo-
rieris: neque enim faciet pater meus
quidquam grande vel paruum, niſi
prius indicauerit mihi: hunc ergo ce-
lauit me pater meus ſermonem tan-
3 tummodo? nequaquam erit iſtud. * Et
iurauit rurſum Dauidi. Et ille ait:
Scit profecto pater tuus quia inueni
gratiam in oculis tuis, & dicet: Ne-
ſciat hoc Ionathas, ne forte triſtetur.
Quinimmo viuit Dominus, & viuit
anima tua, quia vno tantum (vt ita
dicam) gradu, ego morſq. diuidimur.
4 * Et ait Ionathas ad Dauid: Quodcum-
que dixerit mihi anima tua, faciam
5 tibi. * Dixit autem Dauid ad Iona-
than: Ecce calendæ ſunt craſtino, &
ego ex more ſedere ſoleo iuxta re-
gem ad veſcendum: dimitte ergo me
vt abſcondar in agro vſque ad veſpe-
6 ram diei tertiæ. * Si reſpiciens requi-
B ſierit me pater tuus, reſpondebis ei:
Rogauit me Dauid, vt iret celeriter in
Bethlehem ciuitatem ſuam: quia vi-
ctimæ ſollemnes ibi ſunt vniuerſis con-
7 tribulibus ſuis. * Si dixerit, Bene: pax
erit ſeruo tuo. ſi autem fuerit iratus,
ſcito quia completa eſt malitia eius.
8 * Fac ergo miſericordiam in ſeruum
tuum: quia fœdus Domini me famu-
lum tuum tecum inire feciſti. ſi autem
eſt iniquitas aliqua in me, tu me inter-
fice, & ad patrem tuum ne introducas
9 me. * Et ait Ionathas: Abſit hoc a te:
neque enim fieri poteſt, vt ſi certe
cognouero completam eſſe patris mei
malitiam contra te, non annunciem
10 tibi. * Reſponditq. Dauid ad Ionathan:
Quis renunciabit mihi, ſi quid forte
reſponderit tibi pater tuus dure de
11 me? * Et ait Ionathas ad Dauid: Veni,
C & egrediamur foras in agrum. Cumq.
12 exiſſent ambo in agrum, * ait Ionathas
ad Dauid: Domine Deus Iſrael, ſi in-
ueſtigauero ſententiam patris mei cra-
ſtino vel perendie: & aliquid boni
fuerit ſuper Dauid, & non ſtatim mi-
13 ſero ad te, & notum tibi fecero, * hæc
faciat Dominus Ionathæ, & hæc addat.
Si autem perſeuerauerit patris mei
malitia aduerſum te, reuelabo aurem
tuam, & dimittam te, vt vadas in pace,

[a] Sup. 10. c. 12.

& ſit Dominus tecum, ſicut fuit cum
patre meo. * Et ſi vixero, facies mihi 14
miſericordiam Domini: ſi vero mor-
tuus fuero, * non auferes miſericor- 15
diam tuam a domo mea vſque in ſem-
piternum, quando eradicauerit Domi-
nus inimicos Dauid, vnumquemque
de terra: auferat Ionathan de domo
ſua, & requirat Dominus de manu
inimicorum Dauid. * Pepigit ergo 16
Ionathas fœdus cum domo Dauid: &
requiſiuit Dominus de manu inimi- D
corum Dauid. * Et addidit Ionathas 17
deierare Dauid, eo quòd diligeret il-
lum: ſicut enim animam ſuam, ita
diligebat eum. * Dixitq. ad eum Iona- 18
thas: Cras calendæ ſunt, & requiréris:
* requiretur enim ſeſſio tua vſque pe- 19
rendie. Deſcendes ergo feſtinus, &
venies in locum vbi celandus es in
die qua operari licet, & ſedebis iuxta
lapidem, cui nomen eſt Ezel. * Et 20
ego tres ſagittas mittam iuxta eum, &
iaciam quaſi exercens me ad ſignum.
* Mittam quoque & puerum, dicens ei: 21
Vade, & affer mihi ſagittas. * Si dixero 22
puero: Ecce ſagittæ intra te ſunt, tolle
eas: tu veni ad me, quia pax tibi eſt, &
nihil eſt mali, viuit Dominus. Si autem
ſic locutus fuero puero: Ecce ſagittæ
vltra te ſunt: vade in pace, quia dimi-
ſit te Dominus. * De verbo autem quod 23
locuti ſumus ego & tu, ſit Dominus
inter me & te vſque in ſempiternum.
monetur ab ipſo. * Abſconditus eſt ergo Dauid in 24
agro, & venerunt calendæ, & ſedit rex E
ad comedendum panem. * Cumq. ſe- 25
diſſet rex ſuper cathedram ſuam (ſecun-
dum conſuetudinem) quæ erat iuxta
parietem, ſurrexit Ionathas, & ſedit
Abner ex latere Saul, vacuuſq. appa-
ruit locus Dauid. * Et non eſt locu- 26
tus Saul quidquam in die illa: cogi-
tabat enim quòd forte eueniſſet ei, vt
non eſſet mundus, nec purificatus.
* Cumq. illuxiſſet dies ſecunda poſt 27
calendas, rurſus apparuit vacuus lo-
cus Dauid. Dixitq. Saul ad Ionathan
filium ſuum: Cur non venit filius Iſai
nec heri, nec hodie ad veſcendum?
* Reſponditq. Ionathas Sauli: Rogauit 28
me obnixe, vt iret in Bethlehem, * & 29
ait: Dimitte me, quoniam ſacrificium
ſollemne eſt in ciuitate, vnus de fra-
tribus meis accerſiuit me: nunc ergo
ſi inueni gratiam in oculis tuis, va-
dam cito, & videbo fratres meos. Ob
hanc cauſam non venit ad menſam
30 regis. * Iratus autem Saul aduerſum
F Ionathan, dixit ei: Fili mulieris virum
vltro rapientis, numquid ignoro quia
diligis filium Iſai in confuſionem tuam,
& in confuſionem ignominioſæ matris
31 tuæ? * Omnibus enim diebus, qui-
bus filius Iſai vixerit ſuper terram, non
ſtabilieris tu, neque regnum tuum. Ita-
que iam nunc mitte, & adduc eum ad
32 me: quia filius mortis eſt. * Reſpon-
dens autem Ionathas Sauli patri ſuo,
33 ait: Quare morietur? quid fecit? * Et
arripuit Saul lanceam vt percuteret
eum. Et intellexit Ionathas quòd de-
finitum eſſet a patre ſuo, vt interfice-
34 ret Dauid. * Surrexit ergo Ionathas a
menſa in ira furoris, & non comedit
in die calendarum ſecunda panem.
Contriſtatus eſt enim ſuper Dauid,
eo quòd confudiſſet eum pater ſuus.
35 * Cumq. illuxiſſet mane, venit Iona-
thas in agrum iuxta placitum Dauid,
36 & puer paruulus cum eo, * & ait ad
G puerum ſuum: Vade, & affer mihi
ſagittas, quas ego iacio. Cumq. puer
cucurriſſet, iecit aliam ſagittam trans
37 puerum. * Venit itaque puer ad lo-
cum iaculi, quod miſerat Ionathas: &
clamauit Ionathas poſt tergum pueri,
& ait: Ecce ibi eſt ſagitta porrò vltra
38 te. * Clamauitq. iterum Ionathas poſt
tergum pueri, dicens: Feſtina velo-
citer, ne ſteteris. Collegit autem puer
Ionathæ ſagittas, & attulit ad domi-
39 num ſuum: * & quid ageretur, peni-
tus ignorabat: tantummodo enim Io-
40 nathas & Dauid rem nouerant. * De-
dit ergo Ionathas arma ſua puero, &
dixit ei: Vade, & defer in ciuitatem.
41 * Cumq. abijſſet puer, ſurrexit Dauid
de loco, qui vergebat ad Auſtrum, &
cadens pronus in terram, adorauit
tertio: & oſculantes ſe alterutrum, fle-
uerunt pariter, Dauid autem amplius.
42 * Dixit ergo Ionathas ad Dauid: Vade
in pace: quæcumque iurauimus ambo
in nomine Domini, dicentes: Domi-
nus ſit inter me & te, & inter ſemen
meum & ſemen tuum vſque in ſem-
43 piternum. * Et ſurrexit Dauid, & abijt:
ſed & Ionathas ingreſſus eſt ciuitatem.
21
1 A VEnit autem Dauid in Nobe ad venit in Nobe,
Achimelech ſacerdotem: & obſtupuit
Achimelech, eo quòd veniſſet Dauid.
Et dixit ei: Quare tu ſolus, & nullus
2 eſt tecum? * Et ait Dauid ad Achi-

melech ſacerdotem: Rex præcepit mihi
ſermonem, & dixit: Nemo ſciat rem,
propter quam miſſus es a me, & cuiuſ-
modi præcepta tibi dederim: nam &
pueris condixi in illum & illum lo-
cum. * Nunc ergo ſiquid habes ad 3
manum, vel quinque panes, da mihi,
aut quidquid inueneris. * Et reſpon- 4
dens ſacerdos ad Dauid, ait illi: Non
habeo laicos panes ad manum, ſed
tantum panem ſanctum: ſi mundi ſunt
pueri, maxime a mulieribus? * Et re- 5
ſpondit Dauid ſacerdoti, & dixit ei: B
Equidem, ſi de mulieribus agitur: con-
tinuimus nos ab heri & nudiuſtertius,
quando egrediebamur, & fuerunt vaſa
puerorum ſancta. porro via hæc pol-
luta eſt, ſed & ipſa hodie ſanctifica-
bitur in vaſis. * [a]Dedit ergo ei ſacer- 6
dos ſanctificatum panem. neque enim
erat ibi panis, niſi tantum panes pro-
poſitionis, qui ſublati fuerant a facie
Domini, vt ponerentur panes calidi.
*Erat autem ibi vir quidam de ſeruis 7
Saul, in die illa, intus in tabernaculo
Domini: & nomen eius Doeg Idu-
mæus, potentiſſimus paſtorum Saul.
*Dixit autem Dauid ad Achimelech: 8
Si habes hic ad manum haſtam, aut C
gladium? quia gladium meum, & arma
mea non tuli mecum. ſermo enim re-
gis vrgebat. * Et dixit ſacerdos: Ecce 9
hic gladius Goliath Philiſthæi, quem
percuſſiſti in Valle terebinthi, eſt in-
uolutus pallio poſt ephod: ſi iſtum
vis tollere, tolle. neque enim hic eſt
alius abſque eo. Et ait Dauid: Non
eſt huic alter ſimilis, da mihi eum.

fugit in Geth,

*Surrexit itaque Dauid, & fugit in 10
die illa a facie Saul: & venit ad Achis
regem Geth: * dixeruntq. ſerui Achis 11
ad eum cum vidiſſent Dauid: Num-
quid non iſte eſt Dauid rex terræ? D
nonne huic cantabant per choros, di-
centes: [b]Percuſſit Saul mille, & Dauid
decem millia? * Poſuit autem Dauid 12
ſermones iſtos in corde ſuo, & exti-
muit valde a facie Achis regis Geth.
*Et immutauit os ſuum coram eis, & 13
collabebatur inter manus eorum: &
impingebat in oſtia portæ, defluebantq.
ſaliuæ eius in barbam. * Et ait Achis 14
ad ſeruos ſuos: Vidiſtis hominem in-
ſanum: quare adduxiſtis eum ad me?
*An deſunt nobis furioſi, quòd intro- 15
duxiſtis iſtum, vt fureret me præſente?
hiccine ingredietur domum meam?

22

abit in Odollam & Maſpha,

1 A ABijt ergo Dauid inde, & fugit in
ſpeluncam Odollam. Quod cum au-
diſſent fratres eius, & omnis domus
patris eius, deſcenderunt ad eum illuc.
2 *Et conuenerunt ad eum omnes, qui
erant in anguſtia conſtituti, & oppreſſi
ære alieno, & amaro animo: & factus
eſt eorum princeps, fueruntq. cum
3 eo quaſi quadringenti viri. * Et pro-
fectus eſt Dauid inde in Maſpha, quæ
eſt Moab: & dixit ad regem Moab:
Maneat, oro, pater meus & mater mea
vobiſcum, donec ſciam quid faciat mihi
4 Deus. * Et reliquit eos ante faciem
regis Moab: manſeruntq. apud eum
cunctis diebus, quibus Dauid fuit in
præſidio.

reuertitur in Iuda;

5 *Dixitq. Gad propheta ad Dauid:
Noli manere in præſidio, proficiſcere,
& vade in Terram Iuda. Et profectus
eſt Dauid, & venit in ſaltum Haret.

Saul occidit ſacerdotes,

6 *Et audiuit Saul quòd apparuiſſet
Dauid, & viri qui erant cum eo. Saul
autem cum maneret in Gabaa, & eſſet
in nemore, quod eſt in Rama, haſtam
manu tenens, cunctiq. ſerui eius cir-
7 cumſtarent eum, * ait ad ſeruos ſuos
B qui aſſiſtebant ei: Audite nunc filij
Iemini: numquid omnibus vobis dabit
filius Iſai agros & vineas, & vniuerſos
vos faciet tribunos, & centuriones:
8 *quoniam coniuraſtis omnes aduer-
ſum me, & non eſt qui mihi renun-
ciet, maxime cum & filius meus fœdus
inierit cum filio Iſai? Non eſt qui vi-
cem meam doleat ex vobis, nec qui
annunciet mihi: eo quòd ſuſcitauerit
filius meus ſeruum meum aduerſum
me, inſidiantem mihi vſque hodie.
9 *Reſpondens autem Doeg Idumæus,
qui aſſiſtebat, & erat primus inter ſer-
uos Saul, Vidi, inquit, filium Iſai in
Nobe apud Achimelech filium Achi-
10 tob ſacerdotem. * Qui conſuluit pro
eo Dominum, & cibaria dedit ei: ſed
& gladium Goliath Philiſthæi dedit
11 illi. * Miſit ergo rex ad accerſendum
Achimelech ſacerdotem filium Achi-
tob, & omnem domum patris eius,
ſacerdotum, qui erant in Nobe, qui
12 vniuerſi venerunt ad regem. * Et ait
C Saul ad Achimelech: Audi fili Achi-
tob. Qui reſpondit: Præſto ſum Do-

[a] Matt. 12. a. 3. — [b] Sup. 18. b. 7. Eccli. 47. a. 7.

mine. * Dixitq. ad eum Saul: Quare 13
coniuraſtis aduerſum me, tu & filius
Iſai, & dediſti ei panes & gladium, &
conſuluiſti pro eo Deum, vt conſurge-
ret aduerſum me, inſidiator vſque ho-
die permanens? * Reſpondensq. Achi- 14
melech regi, ait: Et quis in omnibus
ſeruis tuis, ſicut Dauid fidelis, & gener
regis, & pergens ad imperium tuum,
& glorioſus in domo tua? * Num ho- 15
die cœpi pro eo conſulere Deum? ab-
ſit hoc a me: ne ſuſpicetur rex aduer-
ſus ſeruum ſuum rem huiuſcemodi, in
vniuerſa domo patris mei: non enim
ſciuit ſeruus tuus quidquam ſuper hoc
negotio, vel modicum vel grande. * Di- 16
xitq. rex: Morte morieris Achimelech,
tu, & omnis domus patris tui. * Et ait 17
rex emiſſarijs, qui circumſtabant eum:
Conuertimini, & interficite ſacerdotes
Domini: nam manus eorum cum Da- D
uid eſt: ſcientes quòd fugiſſet, & non
indicauerunt mihi. Noluerunt autem
ſerui regis extendere manus ſuas in
ſacerdotes Domini. * Et ait rex ad 18
Doeg: Conuertere tu, & irrue in ſa-
cerdotes. Conuerſusq. Doeg Idumæus,
irruit in ſacerdotes, & trucidauit in
die illa octogintaquinque viros veſtitos
ephod lineo. * Nobe autem ciuitatem 19
ſacerdotum percuſſit in ore gladij, vi-
ros & mulieres, & paruulos, & lacten-
tes, bouemq. & aſinum, & ouem in
ore gladij.

Abiathar fugit ad Dauid;

* Euadens autem vnus filius Achi- 20
melech, filij Achitob, cuius nomen
erat Abiathar, fugit ad Dauid, * & 21
annunciauit ei quòd occidiſſet Saul
ſacerdotes Domini. * Et ait Dauid ad 22
Abiathar: Sciebam in die illa, quòd
cum ibi eſſet Doeg Idumæus, procul-
dubio annunciaret Sauli: ego ſum reus
omnium animarum patris tui. * Mane 23
mecum, ne timeas: ſi quis quæſierit
animam meam, quæret & animam
tuam, mecumq. ſeruaberis.

Dauid ſaluat Ceilam,

23

ET annunciauerunt Dauid, dicen- 1
tes: Ecce Philiſthijm oppugnant Cei- A
lam, & diripiunt areas. * Conſuluit 2
ergo Dauid Dominum, dicens: Num
vadam, & percutiam Philiſthæos iſtos?
Et ait Dominus ad Dauid: Vade, &
percuties Philiſthæos, & Ceilam ſal-
uabis. * Et dixerunt viri, qui erant 3
cum Dauid, ad eum: Ecce nos hic in
Iudæa conſiſtentes timemus: quanto
magis ſi ierimus in Ceilam aduerſum
4 agmina Philiſthinorum? * Rurſum
ergo Dauid conſuluit Dominum. Qui
reſpondens, ait ei: Surge, & vade in
Ceilam: ego enim tradam Philiſthæos
5 in manu tua. * Abijt ergo Dauid, & viri
eius in Ceilam, & pugnauit aduerſum
Philiſthæos, & abegit iumenta eorum,
& percuſſit eos plaga magna: & ſal-
6 uauit Dauid habitatores Ceilæ. * Porro
eo tempore, quo fugiebat Abiathar
filius Achimelech ad Dauid in Ceilam,
ephod ſecum habens deſcenderat.

fugit in Ziph,

7 * Nunciatum eſt autem Sauli quòd
B veniſſet Dauid in Ceilam: & ait Saul:
Tradidit eum Deus in manus meas,
concluſusq. eſt introgreſſus vrbem, in
8 qua portæ & ſeræ ſunt. * Et præcepit
Saul omni populo vt ad pugnam de-
ſcenderet in Ceilam: & obſideret Da-
9 uid, & viros eius. * Quod cum Dauid
reſciſſet quia præpararet ei Saul clam
malum, dixit ad Abiathar ſacerdotem:
10 Applica ephod. * Et ait Dauid: Do-
mine Deus Iſrael, audiuit famam ſer-
uus tuus, quòd diſponat Saul venire
in Ceilam, vt euertat vrbem propter
11 me: * Si tradent me viri Ceilæ in ma-
nus eius? & ſi deſcendet Saul, ſicut au-
diuit ſeruus tuus? Domine Deus Iſrael
indica ſeruo tuo. Et ait Dominus: De-
12 ſcendet. * Dixitq. Dauid: Si tradent me
viri Ceilæ, & viros qui ſunt mecum, in
manus Saul? & dixit Dominus: Tra-
13 dent. * Surrexit ergo Dauid & viri
eius quaſi ſexcenti, & egreſſi de Ceila,
huc atque illuc vagabantur incerti:
nunciatumq. eſt Sauli quòd fugiſſet
Dauid de Ceila, & ſaluatus eſſet: quam
14 ob rem diſſimulauit exire. * Moraba-
tur autem Dauid in deſerto in locis
firmiſſimis, manſitq. in monte ſolitu-
dinis Ziph, in monte opaco: quærebat
eum tamen Saul cunctis diebus: &
non tradidit eum Deus in manus eius.
15 * Et vidit Dauid quòd egreſſus eſſet
C Saul vt quæreret animam eius. Porro
Dauid erat in deſerto Ziph in ſilua.

cum Ionatha iterum fœdus nouat

16 * Et ſurrexit Ionathas filius Saul, &
abijt ad Dauid in ſiluam, & confortauit
17 manus eius in Deo: dixitq. ei: * Ne
timeas: neque enim inueniet te ma-
nus Saul patris mei, & tu regnabis
ſuper Iſrael, & ego ero tibi ſecundus,
18 ſed & Saul pater meus ſcit hoc. * Per-
cuſſit ergo vterque fœdus coram Do-
mino: manſitq. Dauid in ſilua: Ionathas
autem reuerſus eſt in domum ſuam.

eratur
ıanibus
aulis,

*a Aſcenderunt autem Ziphæi ad 19
Saul in Gabaa, dicentes: Nonne ecce
Dauid latitat apud nos in locis tutiſ-
ſimis ſiluæ, in Colle Hachila, quæ eſt
ad dexteram deſerti? * Nunc ergo, 20
ſicut deſiderauit anima tua vt deſcen-
deres, deſcende: noſtrum autem erit
vt tradamus eum in manus regis. * Di- 21
xitq. Saul: Benedicti vos a Domino,
quia doluiſtis vicem meam. * Abite 22
ergo, oro, & diligentius præparate, &
curioſius agite, & conſiderate locum
vbi ſit pes eius, vel quis viderit eum D
ibi, recogitat enim de me, quòd callide
inſidier ei. * Conſiderate & videte 23
omnia latibula eius, in quibus abſcon-
ditur: & reuertimini ad me ad rem
certam, vt vadam vobiſcum. quòd ſi
etiam in terram ſe abſtruſerit, per-
ſcrutabor eum in cunctis millibus Iuda.
*At illi ſurgentes abierunt in Ziph 24
ante Saul: Dauid autem & viri eius
erant in deſerto Maon, in campeſtri-
bus ad dexteram Ieſimon. * Iuit ergo 25
Saul & ſocij eius ad quærendum eum:
& nunciatum eſt Dauid, ſtatimq. de-
ſcendit ad petram, & verſabatur in
deſerto Maon. quod cum audiſſet Saul,
perſecutus eſt Dauid in deſerto Maon.
* Et ibat Saul ad latus montis ex 26
parte vna: Dauid autem & viri eius
erant in latere montis ex parte al-
tera: porro Dauid deſperabat ſe poſſe
euadere a facie Saul: itaque Saul, &
viri eius in modum coronæ cinge-
bant Dauid, & viros eius, vt caperent
eos. * Et nuncius venit ad Saul, di- 27
cens: Feſtina, & veni, quoniam in-
fuderunt ſe Philiſthijm ſuper terram.
* Reuerſus eſt ergo Saul deſiſtens 28
perſequi Dauid, & perrexit in occur-
ſum Philiſthinorum. propter hoc vo-
cauerunt locum illum, Petram diui-
dentem.

24

AScendit ergo Dauid inde: & habita- 1
uit in locis tutiſſimis Engaddi. * Cumq. A
reuerſus eſſet Saul, poſtquam perſe- 2
cutus eſt Philiſthæos, nunciauerunt
ei, dicentes: Ecce, Dauid in deſerto
eſt Engaddi. * Aſſumens ergo Saul 3
tria millia electorum virorum ex omni
Iſrael, perrexit ad inueſtigandum Da-
uid & viros eius, etiam ſuper ab-
ruptiſſimas petras, quæ ſolis ibicibus
peruiæ ſunt. * Et venit ad caulas 4
ouium, quæ ſe offerebant vianti. eratq. & in Engaddi ei reconciliatur.
ibi ſpelunca, quam ingreſſus eſt Saul,
vt purgaret ventrem: porro Dauid &
viri eius in interiore parte ſpeluncæ
5 latebant. * Et dixerunt ſerui Dauid ad
eum: Ecce dies, de qua locutus eſt
Dominus ad te: Ego tradam tibi ini-
micum tuum, vt facias ei ſicut placu-
erit in oculis tuis. Surrexit ergo Da-
B uid, & præcidit oram chlamydis Saul
6 ſilenter. * Poſt hæc percuſſit cor ſuum
Dauid, eo quòd abſcidiſſet oram chla-
7 mydis Saul. * Dixitq. ad viros ſuos:
Propitius ſit mihi Dominus, ne faciam
hanc rem domino meo, chriſto Do-
mini, vt mittam manum meam in eum,
8 quia chriſtus Domini eſt. * Et con-
fregit Dauid viros ſuos ſermonibus,
& non permiſit eos vt conſurgerent
in Saul: porro Saul exurgens de ſpe-
9 lunca, pergebat cœpto itinere. * Sur-
rexit autem & Dauid poſt eum: &
egreſſus de ſpelunca, clamauit poſt
tergum Saul, dicens: Domine mi rex.
Et reſpexit Saul poſt ſe: & inclinans
ſe Dauid pronus in terram, adorauit,
10 * dixitq. ad Saul: Quare audis verba
hominum loquentium, Dauid quærit
11 malum aduerſum te? * Ecce hodie
viderunt oculi tui quòd tradiderit te
Dominus in manu mea in ſpelunca:
C & cogitaui vt occiderem te, ſed pe-
percit tibi oculus meus. dixi enim:
Non extendam manum meam in do-
minum meum, quia chriſtus Domini
12 eſt. * Quin potius pater mi, vide,
& cognoſce oram chlamydis tuæ in
manu mea: quoniam cum præſcinde-
rem ſummitatem chlamydis tuæ, no-
lui extendere manum meam in te.
animaduerte, & vide, quoniam non
eſt in manu mea malum, neque ini-
quitas, neque peccaui in te: tu autem
inſidiaris animæ meæ vt auferas eam.
13 * Iudicet Dominus inter me & te, &
vlciſcatur me Dominus ex te: manus
14 autem mea non ſit in te. * Sicut & in
prouerbio antiquo dicitur: AB IMPIIS
egredietur impietas: manus ergo mea
15 non ſit in te. * Quem perſequeris, rex
Iſrael? quem perſequeris? canem mor-
tuum perſequeris, & pulicem vnum.
16 * Sit Dominus iudex, & iudicet inter
me & te: & videat, & iudicet cauſam
17 meam, & eruat me de manu tua. * Cum

a Inf. 26. a. 1.

autem compleſſet Dauid loquens ſer-
mones huiuſcemodi ad Saul, dixit
Saul: Numquid vox hæc tua eſt fili
mi Dauid? Et leuauit Saul vocem D
ſuam, & fleuit: * dixitq. ad Dauid: 18
Iuſtior tu es quàm ego: tu enim tri-
buiſti mihi bona: ego autem reddidi
tibi mala. * Et tu indicaſti hodie quæ 19
feceris mihi bona: quomodo tradide-
rit me Dominus in manum tuam, &
non occideris me. * Quis enim cum in- 20
uenerit inimicum ſuum, dimittet eum
in via bona? Sed Dominus reddat tibi
viciſſitudinem hanc pro eo quod ho-
die operatus es in me. * Et nunc quia 21
ſcio quòd certiſſime regnaturus ſis, &
habiturus in manu tua regnum Iſrael:
* iura mihi in Domino, ne deleas ſe- 22
men meum poſt me, neque auferas
nomen meum de domo patris mei.
* Et iurauit Dauid Sauli. Abijt ergo 23
Saul in domum ſuam: & Dauid, &
viri eius aſcenderunt ad tutiora loca.

25

mors Samuelis;

MOrtuus [a]eſt autem Samuel, & con- 1
gregatus eſt vniuerſus Iſrael, & plan- A
xerunt eum, & ſepelierunt eum in
domo ſua in Ramatha.

Conſurgensq. Dauid deſcendit in
deſertum Pharan. * Erat autem vir 2
quiſpiam in ſolitudine Maon, & poſ-
ſeſſio eius in Carmelo, & homo ille
magnus nimis: erantq. ei oues tria
millia, & mille capræ: & accidit vt
tonderetur grex eius in Carmelo. * No- 3
men autem viri illius erat Nabal: &
nomen vxoris eius Abigail. eratq. mu-
lier illa prudentiſſima & ſpecioſa: porro
vir eius durus, & peſſimus, & mali-
tioſus: erat autem de genere Caleb.
* Cum ergo audiſſet Dauid in deſerto 4
quòd tonderet Nabal gregem ſuum,
* miſit decem iuuenes, & dixit eis: 5
Aſcendite in Carmelum, & venietis ad
Nabal, & ſalutabitis eum ex nomine
meo pacifice. * Et dicetis: Sit fratri- 6
bus meis, & tibi pax, & domui tuæ B
pax, & omnibus, quæcumque habes,
ſit pax. * Audiui quòd tonderent pa- 7
ſtores tui, qui erant nobiſcum in de-
ſerto: numquam eis moleſti fuimus,
nec aliquando defuit quidquam eis de
grege, omni tempore quo fuerunt no-
biſcum in Carmelo. * Interroga pue- 8
ros tuos, & indicabunt tibi. Nunc ergo
inueniant pueri tui gratiam in oculis
tuis: in die enim bona venimus. quod-
cumque inuenerit manus tua, da ſer-

Dauid tractat cum Nabal

9 uis tuis, & filio tuo Dauid. * Cumq.
veniſſent pueri Dauid, locuti ſunt ad
Nabal omnia verba hæc ex nomine
10 Dauid: & ſiluerunt. * Reſpondens au-
tem Nabal pueris Dauid, ait: Quis eſt
Dauid? & quis eſt filius Iſai? hodie
increuerunt ſerui qui fugiunt domi-
11 nos ſuos. * Tollam ergo panes meos,
& aquas meas, & carnes pecorum, quæ
occidi tonſoribus meis, & dabo viris
12 quos neſcio vnde ſint? * Regreſſi ſunt
itaque pueri Dauid per viam ſuam, &
reuerſi venerunt, & nunciauerunt ei
13 omnia verba quæ dixerat. * Tunc ait
C Dauid pueris ſuis: Accingatur vnuſ-
quiſque gladio ſuo. Et accincti ſunt
ſinguli gladijs ſuis, accinctusq. eſt &
Dauid enſe ſuo: & ſecuti ſunt Dauid
quaſi quadringenti viri: porro ducenti
14 remanſerunt ad ſarcinas. * Abigail
autem vxori Nabal nunciauit vnus de
pueris ſuis, dicens: Ecce Dauid miſit
nuncios de deſerto, vt benedicerent
domino noſtro: & auerſatus eſt eos.
15 * homines iſti, boni ſatis fuerunt no-
bis, & non moleſti: nec quidquam
aliquando perijt omni tempore, quo
fuimus conuerſati cum eis in deſerto:
16 * pro muro erant nobis tam in nocte
quàm in die, omnibus diebus quibus
17 pauimus apud eos greges. * Quam
ob rem conſidera, & recogita quid fa-
cias: quoniam completa eſt malitia
aduerſum virum tuum, & aduerſum
domum tuam, & ipſe eſt filius Belial,
18 ita vt nemo poſſit ei loqui. * Feſti-
nauit igitur Abigail, & tulit ducentos
panes, & duos vtres vini, & quinque
arietes coctos, & quinque ſata po-
lentæ, & centum ligaturas vuæ paſ-
D ſæ, & ducentas maſſas caricarum, &
19 poſuit ſuper aſinos: * dixitq. pueris
ſuis: Præcedite me: ecce, ego poſt
tergum ſequar vos: viro autem ſuo
20 Nabal non indicauit. * Cum ergo
aſcendiſſet aſinum, & deſcenderet ad
radices montis, Dauid & viri eius de-
ſcendebant in occurſum eius: quibus
21 & illa occurrit. * Et ait Dauid: Vere
fruſtra ſeruaui omnia quæ huius erant
in deſerto, & non perijt quidquam de
cunctis quæ ad eum pertinebant: &
reddidit mihi malum pro bono. * Hæc

[a] Eccli. 46. d. 23. Inf. 28. a. 3.

faciat Deus inimicis Dauid, & hæc ad-
dat, ſi reliquero de omnibus quæ ad
ipſum pertinent vſque mane, mingen-
& cum Abigail, tem ad parietem. * Cum autem vi- 23
diſſet Abigail Dauid, feſtinauit, & de-
ſcendit de aſino, & procidit coram
Dauid ſuper faciem ſuam, & adorauit
ſuper terram, * & cecidit ad pedes 24
eius, & dixit: In me ſit, domine mi,
hæc iniquitas: loquatur, obſecro, an-
cilla tua in auribus tuis: & audi verba
famulæ tuæ. * Ne ponat, oro, domi- 25
nus meus rex cor ſuum ſuper virum
iſtum iniquum Nabal: quoniam ſecun-
dum nomen ſuum ſtultus eſt, & ſtul-
titia eſt cum eo: ego autem ancilla
tua non vidi pueros tuos, domine mi,
quos miſiſti. * Nunc ergo domine mi, 26
viuit Dominus, & viuit anima tua, qui E
prohibuit te ne venires in ſanguinem,
& ſaluauit manum tuam tibi: & nunc
fiant ſicut Nabal inimici tui, & qui
quærunt domino meo malum. * Qua- 27
propter ſuſcipe benedictionem hanc,
quam attulit ancilla tua tibi domino
meo: & da pueris qui ſequuntur te
dominum meum. * Aufer iniquitatem 28
famulæ tuæ: faciens enim faciet Do-
minus tibi domino meo domum fide-
lem, quia prælia Domini, domine mi,
tu præliaris: malitia ergo non inue-
niatur in te omnibus diebus vitæ tuæ.
* Si enim ſurrexerit aliquando homo 29
perſequens te, & quærens animam
tuam, erit anima domini mei cuſto-
dita quaſi in faſciculo viuentium, apud
Dominum Deum tuum: porro inimi-
corum tuorum anima rotabitur, quaſi
in impetu & circulo fundæ. * Cum 30
ergo fecerit Dominus tibi domino meo
omnia quæ locutus eſt bona de te,
& conſtituerit te ducem ſuper Iſrael,
* non erit tibi hoc in ſingultum, & in 31
ſcrupulum cordis domino meo, quòd
effuderis ſanguinem innoxium, aut ipſe
te vltus fueris: & cum benefecerit Do-
minus domino meo, recordaberis an-
cillæ tuæ. * Et ait Dauid ad Abigail: 32
Benedictus Dominus Deus Iſrael, qui F
miſit hodie te in occurſum meum, &
benedictum eloquium tuum, * & bene- 33
dicta tu, quæ prohibuiſti me hodie ne
irem ad ſanguinem, & vlciſcerer me
manu mea. * Alioquin viuit Dominus 34
Deus Iſrael qui prohibuit me ne ma-
lum facerem tibi: niſi cito veniſſes in
occurſum mihi, non remanſiſſet Na-
bal vſque ad lucem matutinam, min-
35 gens ad parietem. * Suſcepit ergo
Dauid de manu eius omnia quæ attu-
lerat ei, dixitq. ei: Vade pacifice in do-
mum tuam, ecce audiui vocem tuam,
36 & honoraui faciem tuam. * Venit au-
tem Abigail ad Nabal: & ecce erat ei
conuiuium in domo eius, quaſi con-
uiuium regis, & cor Nabal iucundum:
erat enim ebrius nimis: & non indi-
cauit ei verbum puſillum aut grande
37 vſque mane. * Diluculo autem cum
G digeſſiſſet vinum Nabal, indicauit ei
vxor ſua verba hæc, & emortuum eſt
cor eius intrinſecus, & factus eſt quaſi
38 lapis. * Cumq. pertranſiſſent decem
dies, percuſſit Dominus Nabal, & mor-
39 tuus eſt. * Quod cum audiſſet Dauid
mortuum Nabal, ait: Benedictus Do-
minus, qui iudicauit cauſam opprobrij
mei de manu Nabal, & ſeruum ſuum
cuſtodiuit a malo, & malitiam Nabal
reddidit Dominus in caput eius.
Miſit ergo Dauid, & locutus eſt ad quam ſumit vxorem;
Abigail, vt ſumeret eam ſibi in vxo-
40 rem. * Et venerunt pueri Dauid ad
Abigail in Carmelum, & locuti ſunt
ad eam, dicentes: Dauid miſit nos ad
41 te, vt accipiat te ſibi in vxorem. * Quæ
conſurgens adorauit prona in terram,
& ait: Ecce famula tua ſit in ancillam,
vt lauet pedes ſeruorum domini mei.
42 * Et feſtinauit, & ſurrexit Abigail, &
aſcendit ſuper aſinum, & quinque pu-
ellæ ierunt cum ea, pediſſequæ eius,
& ſecuta eſt nuncios Dauid: & facta
43 eſt illi vxor. * Sed & Achinoam acce-
pit Dauid de Iezrael: & fuit vtraque
44 vxor eius. * Saul autem dedit Michol
filiam ſuam vxorem Dauid Phalti, filio
Lais, qui erat de Gallim.
26
1 ET [a] venerunt Ziphæi ad Saul in
A Gabaa, dicentes: Ecce, Dauid abſcon-
ditus eſt in colle Hachila, quæ eſt ex
2 aduerſo ſolitudinis. * Et ſurrexit Saul,
& deſcendit in deſertum Ziph, & cum
eo tria millia virorum de electis Iſrael,
vt quæreret Dauid in deſerto Ziph.
3 * Et caſtrametatus eſt Saul in Gabaa
Hachila, quæ erat ex aduerſo ſolitu-
dinis in via: Dauid autem habitabat
in deſerto. Videns autem quòd ve-
4 niſſet Saul poſt ſe in deſertum, * miſit

[a] Sup. 23. c. 19.

iterum reconciliatur Sauli;
exploratores, & didicit quòd illuc ve-
niſſet certiſſime. * Et ſurrexit Dauid 5
clam, & venit ad locum vbi erat Saul:
cumq. vidiſſet locum, in quo dormie-
bat Saul, & Abner filius Ner, princeps
militiæ eius, & Saulem dormientem
in tentorio, & reliquum vulgus per
circuitum eius, * ait Dauid ad Achi- 6
melech Hethæum, & Abiſai filium
Saruiæ, fratrem Ioab, dicens: Quis
deſcendet mecum ad Saul in caſtra?
Dixitq. Abiſai: Ego deſcendam tecum.
*Venerunt ergo Dauid, & Abiſai ad 7
populum nocte, & inuenerunt Saul
iacentem & dormientem in tentorio,
& haſtam fixam in terra ad caput eius:
Abner autem & populum dormientes B
in circuitu eius. * Dixitq. Abiſai ad 8
Dauid: Concluſit Deus inimicum tuum
hodie in manus tuas: nunc ergo per-
fodiam eum lancea in terra, ſemel, &
ſecundo opus non erit. * Et dixit Da- 9
uid ad Abiſai: Ne interficias eum:
quis enim extendet manum ſuam in
chriſtum Domini, & innocens erit?
*Et dixit Dauid: Viuit Dominus, quia 10
niſi Dominus percuſſerit eum, aut dies
eius venerit vt moriatur, aut in præ-
lium deſcendens perierit: * propitius 11
ſit mihi Dominus ne extendam ma-
num meam in chriſtum Domini. nunc
igitur tolle haſtam, quæ eſt ad caput
eius, & ſcyphum aquæ, & abeamus.
*Tulit igitur Dauid haſtam, & ſcy- 12
phum aquæ, qui erat ad caput Saul, &
abierunt: & non erat quiſquam, qui
videret, & intelligeret, & euigilaret,
ſed omnes dormiebant, quia ſopor
Domini irruerat ſuper eos. * Cumq. 13
tranſiſſet Dauid ex aduerſo, & ſtetiſſet
in vertice montis de longe, & eſſet
grande interuallum inter eos, * cla- 14
mauit Dauid ad populum, & ad Ab-
ner filium Ner, dicens: Nonne reſpon-
debis Abner? Et reſpondens Abner,
ait: Quis es tu, qui clamas, & inquie-
tas regem? * Et ait Dauid ad Abner: 15
Numquid non vir tu es? & quis alius C
ſimilis tui in Iſrael? quare ergo non
cuſtodiſti dominum tuum regem? in-
greſſus eſt enim vnus de turba vt
interficeret regem, dominum tuum.
*Non eſt bonum hoc, quod feciſti: 16
viuit Dominus, quoniam filij mortis
eſtis vos, qui non cuſtodiſtis domi-
num veſtrum, chriſtum Domini. nunc
ergo vide vbi ſit haſta regis, & vbi ſit
ſcyphus aquæ, qui erat ad caput eius.
17 *Cognouit autem Saul vocem Dauid,
& dixit: Numquid vox hæc tua, fili
mi Dauid? Et ait Dauid: Vox mea,
18 domine mi rex. * Et ait: Quam ob
cauſam dominus meus perſequitur ſer-
uum ſuum? Quid feci? aut quod eſt
19 malum in manu mea? * Nunc ergo
audi, oro, domine mi rex, verba ſerui
tui: Si Dominus incitat te aduerſum
me, odoretur ſacrificium: ſi autem filij
hominum, maledicti ſunt in conſpectu
Domini: qui eiecerunt me hodie, vt
D non habitem in hereditate Domini,
20 dicentes: Vade, ſerui dijs alienis. * Et
nunc non effundatur ſanguis meus in
terram coram Domino: quia egreſſus
eſt rex Iſrael vt quærat pulicem vnum,
ſicut perſequitur perdix in montibus.
21 *Et ait Saul: Peccaui, reuertere fili
mi Dauid: nequaquam enim vltra tibi
malefaciam, eo quòd pretioſa fuerit
anima mea in oculis tuis hodie: appa-
ret enim quòd ſtulte egerim, & igno-
22 rauerim multa nimis. * Et reſpondens
Dauid, ait: Ecce haſta regis: tranſeat
vnus de pueris regis, & tollat eam.
23 *Dominus autem retribuet vnicuique
ſecundum iuſtitiam ſuam, & fidem: tra-
didit enim te Dominus hodie in ma-
num meam, & nolui extendere manum
24 meam in chriſtum Domini. * Et ſicut
magnificata eſt anima tua hodie in
oculis meis, ſic magnificetur anima
mea in oculis Domini, & liberet me
25 de omni anguſtia. * Ait ergo Saul ad
Dauid: Benedictus tu fili mi Dauid:
& quidem faciens facies, & potens
poteris. Abijt autem Dauid in viam
ſuam, & Saul reuerſus eſt in locum
ſuum.

27
1 A ET ait Dauid in corde ſuo: Ali- Dauid in Geth,
quando incidam vna die in manus
Saul: nonne melius eſt vt fugiam, &
ſaluer in Terra Philiſthinorum, vt de-
ſperet Saul, ceſſetq. me quærere in
cunctis finibus Iſrael? fugiam ergo ma-
2 nus eius. * Et ſurrexit Dauid, & abijt
ipſe, & ſexcenti viri cum eo, ad Achis
3 filium Maoch regem Geth. * Et habi-
tauit Dauid cum Achis in Geth, ipſe
& viri eius; vir & domus eius; & Da-
uid, & duæ vxores eius, Achinoam
Iezrahelitis, & Abigail vxor Nabal Car-
4 meli. * Et nunciatum eſt Sauli quòd
B fugiſſet Dauid in Geth, & non addidit
vltra quærere eum.

& Siceleg. *Dixit autem Dauid ad Achis: Si 5
inueni gratiam in oculis tuis, detur
mihi locus in vna vrbium regionis
huius, vt habitem ibi: cur enim ma-
net ſeruus tuus in ciuitate regis te-
cum? * Dedit itaque ei Achis in die illa 6
Siceleg: propter quam cauſam facta
eſt Siceleg regum Iuda, vſque in diem
hanc. * Fuit autem numerus dierum, 7
quibus habitauit Dauid in regione Phi-
liſthinorum, quattuor menſium. * Et 8
aſcendit Dauid, & viri eius, & agebant C
prædas de Geſſuri, & de Gerzi, & de
Amalecitis: hi enim pagi habitaban-
tur in terra antiquitus, euntibus Sur
vſque ad Terram Ægypti. * Et per- 9
cutiebat Dauid omnem terram, nec
relinquebat viuentem virum & mu-
lierem: tollensq. oues, & boues, &
aſinos, & camelos, & veſtes, reuerte-
batur, & veniebat ad Achis. * Dicebat 10
autem ei Achis: In quem irruiſti ho-
die? Reſpondebat Dauid: Contra me- D
ridiem Iudæ, & contra meridiem Iera-
meel, & contra meridiem Ceni. * Vi- 11
rum & mulierem non viuificabat Dauid,
nec adducebat in Geth, dicens: Ne
forte loquantur aduerſum nos: Hæc
fecit Dauid: & hoc erat decretum illi
omnibus diebus quibus habitauit in re-
gione Philiſthinorum. * Credidit ergo 12
Achis Dauid, dicens: Multa mala ope-
ratus eſt contra populum ſuum Iſrael:
erit igitur mihi ſeruus ſempiternus.

c) Saul occidit ſe ipſum.

a) Conſulit pythoniſſam:

timet Philiſthijm,

FActum eſt autem in diebus illis, 28 1 A
congregauerunt Philiſthijm agmina
ſua, vt præpararentur ad bellum con-
tra Iſrael: dixitq. Achis ad Dauid:
Sciens nunc ſcito, quoniam mecum
egredieris in caſtris tu, & viri tui.
* Dixitq. Dauid ad Achis: Nunc ſcies 2
quæ facturus eſt ſeruus tuus. Et ait
Achis ad Dauid: Et ego cuſtodem
capitis mei ponam te cunctis die-
bus. * [a] Samuel autem mortuus eſt, 3
planxitq. eum omnis Iſrael, & ſe-
pelierunt eum in Ramatha vrbe ſua.
Et Saul abſtulit magos, & hariolos
de terra. * Congregatiq. ſunt Phili- 4
ſthijm, & venerunt, & caſtrametati
ſunt in Sunam: congregauit autem
& Saul vniuerſum Iſrael, & venit in
Gelboe. * Et vidit Saul caſtra Phili- 5
ſthijm, & timuit, & expauit cor eius
nimis.
6 * Conſuluitq. Dominum, & non re-
ſpondit ei neque per ſomnia, neque
B per ſacerdotes, neque per prophetas.
7 * Dixitq. Saul ſeruis ſuis: Quærite mihi
mulierem habentem [b] pythonem, &
vadam ad eam, & ſciſcitabor per illam.
Et dixerunt ſerui eius ad eum: Eſt
mulier pythonem habens in Endor.
8 * Mutauit ergo habitum ſuum, veſti-
tusq. eſt alijs veſtimentis, & abijt ipſe,
& duo viri cum eo, veneruntq. ad mu-
lierem nocte, & ait illi: Diuina mihi
in pythone, & ſuſcita mihi quem di-
9 xero tibi. * Et ait mulier ad eum:
Ecce, tu noſti quanta fecerit Saul, &
quo modo eraſerit magos & hariolos
de terra: quare ergo inſidiaris animæ
10 meæ, vt occidar? * Et iurauit ei Saul
in Domino, dicens: Viuit Dominus,
quia non eueniet tibi quidquam mali
11 propter hanc rem. * Dixitq. ei mulier:
Quem ſuſcitabo tibi? Qui ait: Samue-
12 lem mihi ſuſcita. * Cum autem vi-
diſſet mulier Samuelem, exclamauit
voce magna, & dixit ad Saul: Quare
impoſuiſti mihi? Tu es enim Saul.
13 * Dixitq. ei rex: Noli timere: quid vi-
diſti? Et ait mulier ad Saul: Deos
14 vidi aſcendentes de terra. * Dixitq. ei:
C Qualis eſt forma eius? Quæ ait: Vir
ſenex aſcendit, & ipſe amictus eſt pal-
lio. Et intellexit Saul quòd Samuel
eſſet, & inclinauit ſe ſuper faciem ſuam
15 in terra, & adorauit. * Dixit autem
Samuel ad Saul: [c] Quare inquietaſti
me vt ſuſcitarer? Et ait Saul: Coarctor
nimis: ſiquidem Philiſthijm pugnant
aduerſum me, & Deus receſſit a me,
& exaudire me noluit neque in manu
prophetarum, neque per ſomnia: vo-
caui ergo te, vt oſtenderes mihi quid
16 faciam. * Et ait Samuel: Quid inter-
rogas me, cum Dominus receſſerit a
te, & tranſierit ad æmulum tuum?
17 * Faciet enim tibi Dominus ſicut lo-
cutus eſt in manu mea, & ſcindet re-
gnum tuum de manu tua, & dabit
18 illud proximo tuo Dauid: * quia non
obediſti voci Domini, neque feciſti
iram furoris eius in Amalec. idcirco
quod pateris, fecit tibi Dominus ho-
19 die. * Et dabit Dominus etiam Iſrael
D tecum in manus Philiſthijm: cras au-

audit Samuelem prophetantem,

---

[a] Sup. 25. a. 1. Eccli. 46. d. 23. — [b] Leuit. 20. e. 27. Deut. 18. b. 11. Act. 16. c. 16. — [c] Eccli. 46. d. 23.

tem tu & filij tui mecum eritis: sed
& castra Israel tradet Dominus in ma-
nus Philisthijm.
expauescit ventura. * Statimq. Saul cecidit porrectus in 20
terram: extimuerat enim verba Sa-
muelis, & robur non erat in eo, quia
non comederat panem tota die illa.
* Ingressa est itaque mulier illa ad Saul, 21
(conturbatus enim erat valde) dixitq.
ad eum: Ecce obediuit ancilla tua voci
tuæ, & posui animam meam in manu
mea: & audiui sermones tuos, quos
locutus es ad me. * Nunc igitur audi 22
& tu vocem ancillæ tuæ, & ponam co-
ram te buccellam panis, vt comedens
conualescas, & possis iter agere. * Qui 23
renuit, & ait: Non comedam. Coëge-
runt autem eum serui sui & mulier,
& tandem audita voce eorum surrexit
de terra, & sedit super lectum. * Mu- 24
lier autem illa habebat vitulum pa-
scualem in domo, & festinauit, & oc-
cidit eum: tollensq. farinam, miscuit
eam, & coxit azyma, * & posuit ante 25
Saul & ante seruos eius. Qui cum co-
medissent, surrexerunt, & ambulaue-
runt per totam noctem illam.

29
1
A
β) Dauid a prælio remouetur: COngregata sunt ergo Philisthijm
vniuersa agmina in Aphec: sed &
Israel castrametatus est super fontem,
reuerti iubetur, qui erat in Iezrahel. * Et satrapæ qui- 2
dem Philisthijm incedebant in cen-
turijs & millibus: Dauid autem & viri
eius erant in nouissimo agmine cum
Achis. * Dixeruntq. principes Phili- 3
sthijm ad Achis: Quid sibi volunt He-
bræi isti? Et ait Achis ad principes
Philisthijm: Num ignoratis Dauid, qui
fuit seruus Saul regis Israel, & est apud
me multis diebus, vel annis, & non
inueni in eo quidquam ex die qua
transfugit ad me, vsque ad diem hanc?
* [a] Irati sunt autem aduersus eum prin- 4
cipes Philisthijm, & dixerunt ei: Re- B
uertatur vir iste, & sedeat in loco suo,
in quo constituisti eum, & non de-
scendat nobiscum in prælium, ne fiat
nobis aduersarius, cum præliari cœ-
perimus: quomodo enim aliter poterit
placare dominum suum, nisi in capi-
tibus nostris? * Nonne iste est Dauid, 5
cui cantabant in choris, dicentes: Per-
cussit Saul in millibus suis, & Dauid
in decem millibus suis? * Vocauit 6

C ergo Achis Dauid, & ait ei: Viuit Do-
minus, quia rectus es tu, & bonus in
conspectu meo: & exitus tuus, & in-
troitus tuus mecum est in castris: &
non inueni in te quidquam mali ex
die qua venisti ad me, vsque in diem
7 hanc: sed satrapis non places. * Re-
uertere ergo, & vade in pace, & non
offendas oculos satraparum Philisthijm.
8 * Dixitq. Dauid ad Achis: Quid enim
feci, & quid inuenisti in me seruo tuo
a die qua fui in conspectu tuo vsque
D in diem hanc, vt non veniam, & pu-
gnem contra inimicos domini mei re-
9 gis? * Respondens autem Achis, locu-
tus est ad Dauid: Scio quia bonus es
tu in oculis meis, sicut Angelus Dei:
sed principes Philisthinorum dixerunt:
Non ascendet nobiscum in prælium.
10 * Igitur consurge mane tu, & serui
domini tui, qui venerunt tecum: &
cum de nocte surrexeritis, & cœperit
11 dilucescere, pergite. * Surrexit itaque
de nocte Dauid ipse & viri eius, vt
proficiscerentur mane, & reuerteren-
tur ad Terram Philisthijm: Philisthijm
autem ascenderunt in Iezrahel.

30
1
A
CVmq. [b] venissent Dauid & viri eius percutit incendiarios,
in Siceleg die tertia, Amalecitæ impe-
tum fecerant ex parte australi in Siceleg,
& percusserant Siceleg, & succenderant
2 eam igni. * Et captiuas duxerant mu-
lieres ex ea, a minimo vsque ad ma-
gnum: & non interfecerant quemquam,
sed secum duxerant, & pergebant iti-
3 nere suo. * Cum ergo venissent Dauid
& viri eius ad ciuitatem, & inuenissent
eam succensam igni, & vxores suas, &
filios suos, & filias ductas esse captiuas,
4 * leuauerunt Dauid & populus qui erat
cum eo voces suas, & planxerunt do-
5 nec deficerent in eis lacrymæ. * Si-
B quidem & duæ vxores Dauid captiuæ
ductæ fuerant, Achinoam Iezrahelites,
6 & Abigail vxor Nabal Carmeli. * Et
contristatus est Dauid valde: volebat
enim eum populus lapidare, quia amara
erat anima vniuscuiusque viri super
filijs suis, & filiabus: confortatus est
7 autem Dauid in Domino Deo suo. * Et
ait ad Abiathar sacerdotem filium Achi-
melech: Applica ad me ephod. Et ap-
8 plicauit Abiathar ephod ad Dauid, * &
consuluit Dauid Dominum, dicens:
Persequar latrunculos hos, & compre-

[a] 1. Par. 12. c. 19. — [b] 1. Par. 12. d. 20.

hendam eos, an non? Dixitq. ei Do-
minus: Perſequere: abſque dubio enim
comprehendes eos, & excuties præ-
dam. * Abijt ergo Dauid ipſe, & ſex- 9
centi viri qui erant cum eo, & vene-
runt vſque ad Torrentem Beſor: & C
laſſi quidam ſubſtiterunt. * Perſecutus 10
eſt autem Dauid ipſe, & quadringenti
viri: ſubſtiterant enim ducenti, qui
laſſi tranſire non poterant Torrentem
Beſor. * Et inuenerunt virum Ægy- 11
ptium in agro, & adduxerunt eum ad
Dauid: dederuntq. ei panem vt come-
deret, & biberet aquam, * ſed & fra- 12
gmen maſſæ caricarum, & duas liga-
turas vuæ paſſæ. Quæ cum comediſſet,
reuerſus eſt ſpiritus eius, & refocilla-
tus eſt: non enim comederat panem,
neque biberat aquam, tribus diebus
& tribus noctibus. * Dixit itaque ei 13
Dauid: Cuius es tu? vel vnde? & quo
pergis? Qui ait: Puer Ægyptius ego
ſum, ſeruus viri Amalecitæ: dereliquit D
autem me dominus meus, quia ægro-
tare cœpi nudiuſtertius. * Siquidem 14
nos erupimus ad auſtralem plagam
Cerethi, & contra Iudam, & ad Meri-
diem Caleb, & Siceleg ſuccendimus
igni. * Dixitq. ei Dauid: Potes me du- 15
cere ad cuneum iſtum? Qui ait: Iura
mihi per Deum, quòd non occidas
me, & non tradas me in manus do-
mini mei, & ego ducam te ad cuneum
iſtum. Et iurauit ei Dauid. * Qui cum 16
duxiſſet eum, ecce illi diſcumbebant
ſuper faciem vniuerſæ terræ comeden-
tes & bibentes, & quaſi feſtum cele-
brantes diem, pro cuncta præda, &
ſpolijs quæ ceperant de Terra Phili-
ſthijm, & de Terra Iuda. * Et per- 17
cuſſit eos Dauid a veſpere vſque ad E
veſperam alterius diei, & non euaſit
ex eis quiſquam, niſi quadringenti viri
adoleſcentes, qui aſcenderant camelos,
& fugerant. * Eruit ergo Dauid omnia, 18
quæ tulerant Amalecitæ, & duas vxo-
res ſuas eruit. * Nec defuit quidquam 19
a paruo vſque ad magnum, tam de
filijs quàm de filiabus, & de ſpolijs, &
quæcumque rapuerant, omnia reduxit
Dauid. * Et tulit vniuerſos greges & 20
armenta, & minauit ante faciem ſuam:
dixeruntque: Hæc eſt præda Dauid.
auctor eſt legis,
*Venit autem Dauid ad ducentos 21
viros, qui laſſi ſubſtiterant, nec ſequi
potuerant Dauid, & reſidere eos iuſſe-
rat in Torrente Beſor: qui egreſſi ſunt
F obuiam Dauid, & populo qui erat cum
eo. Accedens autem Dauid ad popu-
22 lum, ſalutauit eos pacifice. * Reſpon-
densq. omnis vir peſſimus, & iniquus
de viris, qui ierant cum Dauid, dixit:
Quia non venerunt nobiſcum, non da-
bimus eius quidquam de præda, quam
eruimus: ſed ſufficiat vnicuique vxor
ſua & filij: quos cum acceperint, re-
23 cedant. * Dixit autem Dauid: Non ſic
facietis fratres mei de his, quæ tradi-
dit nobis Dominus, & cuſtodiuit nos,
& dedit latrunculos, qui eruperant ad-
24 uerſum nos, in manus noſtras: * nec
audiet vos quiſquam ſuper ſermone
hoc. æqua enim pars erit deſcendentis
G ad prælium, & remanentis ad ſarcinas,
25 & ſimiliter diuident. * Et factum eſt
hoc ex die illa, & deinceps conſtitu-
tum & præfinitum, & quaſi lex in Iſrael
vſque in diem hanc.

26 *Venit ergo Dauid in Siceleg, & mittit munera.
miſit dona de præda ſenioribus Iuda
proximis ſuis, dicens: Accipite bene-
dictionem de præda hoſtium Domini:
27 *His, qui erant in Bethel, & qui in
Ramoth ad Meridiem, & qui in Iether,
28 *& qui in Aroër, & qui in Sephamoth,
29 & qui in Eſthamo, * & qui in Rachal,
& qui in vrbibus Ierameel, & qui in
30 vrbibus Ceni, * & qui in Arama, &
qui in lacu Aſan, & qui in Athach,
31 *& qui in Hebron, & reliquis qui erant
in his locis, in quibus commoratus
fuerat Dauid ipſe, & viri eius.

31
1 A PHiliſthijm autem pugnabant ad- γ) Saul moritur cum filijs:
uerſum Iſrael: & fugerunt viri Iſrael
ante faciem Philiſthijm, & ceciderunt
2 interfecti in monte Gelboe. * [a]Irrue-
runtq. Philiſthijm in Saul, & in filios
eius, & percuſſerunt Ionathan, & Abi-
3 nadab, & Melchiſua filios Saul, * to-
tumq. pondus prælij verſum eſt in
Saul: & conſecuti ſunt eum viri ſa-
gittarij, & vulneratus eſt vehementer
4 a ſagittarijs. * [b]Dixitq. Saul ad armi-
gerum ſuum: Euagina gladium tuum,
& percute me: ne forte veniant incir-
cumciſi iſti, & interficiant me, illu-
B dentes mihi. Et noluit armiger eius:
fuerat enim nimio terrore perterritus.
arripuit itaque Saul gladium, & irruit

[a] 1. Par. 10. a. 2. — [b] 1. Par. 10. b. 4.

Iſraelitæ fugiunt,

ſuper eum. * Quod cum vidiſſet ar- 5
miger eius, videlicet quòd mortuus
eſſet Saul, irruit etiam ipſe ſuper gla-
dium ſuum, & mortuus eſt cum eo.
* Mortuus eſt ergo Saul, & tres filij 6
eius, & armiger illius, & vniuerſi viri
eius in die illa pariter.
* Videntes autem viri Iſrael, qui 7
erant trans vallem, & trans Iordanem, C
quòd fugiſſent viri Iſraelitæ, & quòd
mortuus eſſet Saul, & filij eius, relique-
runt ciuitates ſuas, & fugerunt: vene-
runtq. Philiſthijm, & habitauerunt ibi.
* Facta autem die altera, venerunt 8
Philiſthijm, vt ſpoliarent interfectos, &
inuenerunt Saul & tres filios eius ia-
centes in monte Gelboe. * Et præci- 9
derunt caput Saul, & ſpoliauerunt eum
armis: & miſerunt in Terram Phili-
ſthinorum per circuitum, vt annun-
ciaretur in templo idolorum, & in po-
10 pulis. * Et poſuerunt arma eius in
templo Aſtaroth, corpus vero eius ſu-
11 ſpenderunt in muro Bethſan. * [a] Quod
cum audiſſent habitatores Iabes Ga-
laad, quæcumque fecerant Philiſthijm
12 Saul, * ſurrexerunt omnes viri fortiſ-
ſimi, & ambulauerunt tota nocte, &
tulerunt cadauer Saul, & cadauera
filiorum eius de muro Bethſan: vene-
runtq. Iabes Galaad, & combuſſerunt
13 ea ibi: * & tulerunt oſſa eorum, &
ſepelierunt in nemore Iabes, & ieiuna-
uerunt ſeptem diebus.

habitatores Iabes Galaad ſepeliunt mortuos.

[a] 2. Reg. 2. a. 4.

LIBER SECVNDVS

S A M V E L I S,

Quem nos

SECVNDVM REGVM

Dicimus.

I. Dauid iuſtus.

I. Rex Iuda.

FACTVM eſt autem, poſt- 1 I
quam mortuus eſt Saul, A
vt Dauid reuerteretur a
cæde Amalec, & mane-
ret in Siceleg duos dies.

a) Agnoſcitur a viris Iuda.

* In die autem tertia apparuit homo 2
veniens de caſtris Saul veſte conſciſſa,
& puluere conſperſus caput. & vt venit

α) Deflet occiſos:

ad Dauid, cecidit ſuper faciem ſuam,
& adorauit. * Dixitq. ad eum Dauid: 3

mendacem interficit nuncium,

Vnde venis? Qui ait ad eum: De ca-
ſtris Iſrael fugi. * Et dixit ad eum 4
Dauid: Quod eſt verbum quod factum
eſt? indica mihi. Qui ait: Fugit po-
pulus ex prælio, & multi corruentes e
populo mortui ſunt: ſed & Saul & Io-
nathas filius eius interierunt. * Dixitq. 5
Dauid ad adoleſcentem, qui nunciabat
ei: Vnde ſcis quia mortuus eſt Saul,
& Ionathas filius eius? * Et ait adole- 6
ſcens, qui nunciabat ei: Caſu veni in
montem Gelboe, & Saul incumbebat
ſuper haſtam ſuam: porro currus &
equites appropinquabant ei, * & con- 7
uerſus poſt tergum ſuum, videnſq. me B
vocauit. Cui cum reſpondiſſem: Ad-
ſum: * dixit mihi: Quiſnam es tu? 8
Et aio ad eum: Amalecites ego ſum.
* Et locutus eſt mihi: Sta ſuper me, & 9
interfice me: quoniam tenent me an-
guſtiæ, & adhuc tota anima mea in
me eſt. * Stanſq. ſuper eum, occidi 10
illum: ſciebam enim quòd viuere non
poterat poſt ruinam: & tuli diadema,
quod erat in capite eius, & armillam
de brachio illius, & attuli ad te do-
minum meum huc. * Apprehendens 11
autem Dauid veſtimenta ſua ſcidit,
12 omneſq. viri, qui erant cum eo, * &
planxerunt, & fleuerunt, & ieiunaue-
runt vſque ad veſperam ſuper Saul,
& ſuper Ionathan filium eius, & ſuper
populum Domini, & ſuper domum
13 Iſrael, eo quòd corruiſſent gladio. * Di-
xitq. Dauid ad iuuenem qui nuncia-
uerat ei: Vnde es tu? Qui reſpondit:
Filius hominis aduenæ Amalecitæ ego
14 ſum. * Et ait ad eum Dauid: [a] Quare
C non timuiſti mittere manum tuam vt
15 occideres chriſtum Domini? * Vocanſq.
Dauid vnum de pueris ſuis, ait: Acce-
dens irrue in eum. Qui percuſſit illum,
16 & mortuus eſt. * Et ait ad eum Dauid:
Sanguis tuus ſuper caput tuum: os
enim tuum locutum eſt aduerſum te,
dicens: Ego interfeci chriſtum Do-
mini.

plangit Saul & Ionatham.

17 * Planxit autem Dauid planctum
huiuſcemodi ſuper Saul, & ſuper Io-
18 nathan filium eius, (* & præcepit vt
docerent filios Iuda arcum, ſicut ſcri-
ptum eſt in Libro iuſtorum.) Et ait:
Conſidera Iſrael pro his, qui mortui
19 ſunt ſuper excelſa tua vulnerati. * In-
clyti, Iſrael, ſuper montes tuos inter-
fecti ſunt: quo modo ceciderunt fortes?
20 * Nolite annunciare in Geth, neque
D annuncietis in compitis Aſcalonis: ne
forte lætentur filiæ Philiſthijm, ne
21 exultent filiæ incircumciſorum. * Mon-
tes Gelboe, nec ros, nec pluuia veni-
ant ſuper vos, neque ſint agri primi-
tiarum: quia ibi abiectus eſt clypeus
fortium, clypeus Saul, quaſi non eſſet

[a] Pſal. 104. b. 15.

vnctus oleo. * A sanguine interfecto- 22
rum, ab adipe fortium, sagitta Ionathæ
numquam redijt retrorsum, & gladius
Saul non est reuersus inanis. * Saul 23
& Ionathas amabiles, & decori in vita
sua, in morte quoque non sunt diuisi:
aquilis velociores, leonibus fortiores.
* Filiæ Israel super Saul flete, qui ve- 24
stiebat vos coccino in delicijs, qui præ-
bebat ornamenta aurea cultui vestro.
* Quo modo ceciderunt fortes in præ- 25
lio? Ionathas in excelsis tuis occisus
est? * Doleo super te frater mi Ionatha 26
decore nimis, & amabilis super amo-
rem mulierum. Sicut mater vnicum
amat filium suum, ita ego te dilige-
bam. * Quo modo ceciderunt robusti, 27
& perierunt arma bellica?

β) Vngitur rex:

IGitur post hæc consuluit Dauid 2 1 A
Dominum, dicens: Num ascendam in
regnat in Hebron,
vnam de ciuitatibus Iuda? Et ait Do-
minus ad eum: Ascende. Dixitq. Da-
uid: Quò ascendam? Et respondit
ei: In Hebron. * Ascendit ergo Da- 2
uid, & duæ vxores eius, Achinoam
Iezraelites, & Abigail vxor Nabal Car-
meli: * sed & viros, qui erant cum 3
eo, duxit Dauid singulos cum domo
sua: & manserunt in oppidis Hebron. 4
* [a] Veneruntq. viri Iuda, & vnxerunt
ibi Dauid, vt regnaret super domum
Iuda.

reddit gratiam.

Et nunciatum est Dauid, quòd viri
Iabes Galaad sepeliissent Saul. * Misit 5
ergo Dauid nuncios ad viros Iabes
Galaad, dixitq. ad eos: Benedicti vos
Domino, qui fecistis misericordiam
hanc cum domino vestro Saul, & se-
pelistis eum. * Et nunc retribuet vobis 6
quidem Dominus misericordiam & ve- B
ritatem: sed & ego reddam gratiam,
eo quòd fecistis verbum istud. * Con- 7
fortentur manus vestræ, & estote filij
fortitudinis: licet enim mortuus sit
dominus vester Saul, tamen me vnxit
domus Iuda in regem sibi.

b) Pugnat contra hostes.

* Abner autem filius Ner princeps 8
exercitus Saul tulit Isboseth filium Saul,
& circumduxit eum per castra, * re- 9
α) Aduersante Abner:
gemq. constituit super Galaad, & su-
per Gessuri, & super Iezrael, & super
Ephraim, & super Beniamin, & super

10 Israel vniuersum. * Quadraginta anno-
Isboseth rex Israel,
rum erat Isboseth filius Saul cum re-
gnare cœpisset super Israel, & duo-
C bus annis regnauit: sola autem domus
11 Iuda sequebatur Dauid. * Et fuit nu-
merus dierum, quos commoratus est
Dauid, imperans in Hebron super do-
mum Iuda, septem annorum, & sex
mensium.

12 * Egressusq. est Abner filius Ner,
fugatur Abner,
& pueri Isboseth filij Saul de castris
13 in Gabaon. * Porro Ioab filius Saruiæ,
& pueri Dauid egressi sunt, & occur-
rerunt eis iuxta piscinam Gabaon. Et
cum in vnum conuenissent, e regione
sederunt: hi ex vna parte piscinæ, &
14 illi ex altera. * Dixitq. Abner ad Ioab:
Surgant pueri, & ludant coram nobis.
15 Et respondit Ioab: Surgant. * Sur-
rexerunt ergo, & transierunt numero
duodecim de Beniamin, ex parte Isbo-
D seth filij Saul, & duodecim de pueris
16 Dauid. * Apprehensoq. vnusquisque
capite comparis sui, defixit gladium
in latus contrarij, & ceciderunt simul:
vocatumq. est nomen loci illius: Ager
17 robustorum, in Gabaon. * Et ortum
est bellum durum satis in die illa: fu-
gatusq. est Abner, & viri Israel a pue-
ris Dauid.

18 * Erant autem ibi tres filij Saruiæ,
Asael transfoditur,
Ioab, & Abisai, & Asael: porro Asael
cursor velocissimus fuit, quasi vnus de
19 capreis, quæ morantur in siluis. * Per-
sequebatur autem Asael Abner, & non
declinauit ad dexteram neque ad sini-
20 stram omittens persequi Abner. * Re-
spexit itaque Abner post tergum suum,
& ait: Tune es Asael? Qui respondit:
21 Ego sum. * Dixitq. ei Abner: Vade
E ad dextram, siue ad sinistram, & ap-
prehende vnum de adolescentibus, &
tolle tibi spolia eius. Noluit autem
22 Asael omittere quin vrgeret eum. * Rur-
sumq. locutus est Abner ad Asael:
recede, noli me sequi, ne compellar
confodere te in terram, & leuare non
potero faciem meam ad Ioab fratrem
23 tuum. * Qui audire contempsit, & no-
luit declinare: percussit ergo eum Ab-
ner auersa hasta in inguine, & trans-
fodit, & mortuus est in eodem loco:
omnesq. qui transibant per locum il-
lum, in quo ceciderat Asael, & mor-
tuus erat, subsistebant.

a 1. Mach. 2. f. 57.

ıertuntur omnes;

*Perſequentibus autem Ioab, & Abi- 24
ſai fugientem Abner, ſol occubuit: & F
venerunt vſque ad Collem aquæ ductus,
qui eſt ex aduerſo vallis itineris deſerti
in Gabaon. * Congregatiq. ſunt filij 25
Beniamin ad Abner: & conglobati in
vnum cuneum, ſteterunt in ſummi-
tate tumuli vnius. * Et exclamauit Ab- 26
ner ad Ioab, & ait: Num vſque ad
internecionem tuus mucro deſæuiet?
an ignoras quòd periculoſa ſit deſpe-
ratio? vſquequo non dicis populo vt
omittat perſequi fratres ſuos? * & ait 27
Ioab: Viuit Dominus, ſi locutus fuiſ-
ſes, mane receſſiſſet populus perſe-
quens fratrem ſuum. * Inſonuit ergo 28
Ioab buccina, & ſtetit omnis exerci- G
tus, nec perſecuti ſunt vltra Iſrael, ne-
que iniere certamen. * Abner autem 29
& viri eius abierunt per campeſtria,
tota nocte illa: & tranſierunt Iorda-
nem, & luſtrata omni Beth horon,
venerunt ad caſtra. * Porro Ioab re- 30
uerſus, omiſſo Abner, congregauit
omnem populum: & defuerunt de
pueris Dauid decem & nouem viri,
excepto Aſaele. * Serui autem Dauid 31
percuſſerunt de Beniamin, & de viris,
qui erant cum Abner trecentos ſexa-
ginta, qui & mortui ſunt. * Tuleruntq. 32
Aſael, & ſepelierunt eum in ſepulchro
patris ſui in Bethlehem: & ambulaue-
runt tota nocte Ioab & viri qui erant
cum eo, & in ipſo crepuſculo peruene-
runt in Hebron.

nga concertatio,

FActa eſt ergo longa concertatio 3 1 A
inter domum Saul, & inter domum
Dauid: Dauid proficiſcens, & ſemper
ſeipſo robuſtior, domus autem Saul
decreſcens quotidie.

milia Dauid.

* [a]Natiq. ſunt filij Dauid in He- 2
bron: fuitq. primogenitus eius Am-
non de Achinoam Iezrahelitide. * Et 3
poſt eum Cheleab de Abigail vxore
Nabal Carmeli: porro tertius Abſalom
filius Maacha filiæ Tholmai regis Geſ-
ſur. * Quartus autem Adonias, filius 4
Haggith: & quintus Saphathia, filius
Abital. * Sextus quoque Iethraam de 5
Egla vxore Dauid. hi nati ſunt Dauid
in Hebron.

Auxili- e Abner:

* Cum ergo eſſet prælium inter do- 6
mum Saul & domum Dauid, Abner
filius Ner regebat domum Saul. * Fu- 7

B erat autem Sauli concubina nomine
Reſpha, filia Aia. Dixitq. Isboſeth ad

Abner iratus

8 Abner: * Quare ingreſſus es ad con-
cubinam patris mei? Qui iratus nimis
propter verba Isboſeth, ait: Numquid
caput canis ego ſum aduerſum Iudam
hodie, qui fecerim miſericordiam ſu-
per domum Saul patris tui, & ſuper
fratres & proximos eius, & non tra-
didi te in manus Dauid, & tu requi-
ſiſti in me quod argueres pro muliere
9 hodie? * Hæc faciat Deus Abner, &
hæc addat ei, niſi quomodo iurauit
Dominus Dauid, ſic faciam cum eo,
10 * vt transferatur regnum de domo Saul,
& eleuetur thronus Dauid ſuper Iſrael,
& ſuper Iudam, a Dan vſque Berſabee.
11 * Et non potuit reſpondere ei quid-
quam, quia metuebat illum.

cum Dauid facit amicitias,

12 * Miſit ergo Abner nuncios ad Da-
uid pro ſe dicentes: Cuius eſt terra?
Et vt loquerentur: Fac mecum ami-
citias, & erit manus mea tecum, &
13 reducam ad te vniuerſum Iſrael. * Qui
C ait: Optime: ego faciam tecum ami-
citias: ſed vnam rem peto a te, di-
cens: Non videbis faciem meam ante-
quam adduxeris Michol filiam Saul:
14 & ſic venies, & videbis me. * Miſit au-
tem Dauid nuncios ad Isboſeth filium
Saul, dicens: [b]Redde vxorem meam
Michol, quam deſpondi mihi centum
15 præputijs Philiſthijm. * Miſit ergo Is-
boſeth, & tulit eam a viro ſuo Phal-
16 tiel, filio Lais. * Sequebaturq. eam vir
ſuus, plorans vſque Bahurim: & dixit
ad eum Abner: Vade, & reuertere.
17 Qui reuerſus eſt. * Sermonem quo-
que intulit Abner ad ſeniores Iſrael,
dicens: Tam heri quàm nudiuſtertius
quærebatis Dauid vt regnaret ſuper
18 vos. * Nunc ergo facite: quoniam Do-
minus locutus eſt ad Dauid, dicens:
In manu ſerui mei Dauid ſaluabo po-
D pulum meum Iſrael de manu Phili-
ſthijm, & omnium inimicorum eius.
19 * Locutus eſt autem Abner etiam ad
Beniamin. Et abijt vt loqueretur ad
Dauid in Hebron omnia quæ placu-
erant Iſraeli, & vniuerſo Beniamin.
20 * Venitq. ad Dauid in Hebron cum
viginti viris: & fecit Dauid Abner, &
viris eius qui venerant cum eo, con-
21 uiuium. * Et dixit Abner ad Dauid:
Surgam, vt congregem ad te domi-

[a] 1. Par. 3. a. 1. — [b] 1. Reg. 18. g. 27.

num meum regem omnem Iſrael, &
ineam tecum fœdus, & imperes om-
nibus, ſicut deſiderat anima tua.
ſed ab Ioab interficitur,
Cum ergo deduxiſſet Dauid Abner,
& ille iſſet in pace, * ſtatim pueri Da- 22
uid, & Ioab venerunt, cæſis latronibus,
cum præda magna nimis: Abner au-
tem non erat cum Dauid in Hebron,
quia iam dimiſerat eum, & profectus
fuerat in pace. * Et Ioab, & omnis 23
exercitus, qui erat cum eo, poſtea
venerunt: nunciatum eſt itaque Ioab
a narrantibus: [a] Venit Abner filius Ner E
ad regem, & dimiſit eum, & abijt in
pace. * Et ingreſſus eſt Ioab ad regem, 24
& ait: Quid feciſti? Ecce venit Abner
ad te: quare dimiſiſti eum, & abijt &
receſſit? * ignoras Abner filium Ner, 25
quoniam ad hoc venit ad te vt deci-
peret te, & ſciret exitum tuum, & in-
troitum tuum, & noſſet omnia quæ
agis? * Egreſſus itaque Ioab a Dauid, 26
miſit nuncios poſt Abner, & reduxit
eum a ciſterna Sira, ignorante Dauid.
*Cumq. redijſſet Abner in Hebron, 27
ſeorſum adduxit eum Ioab ad medium
portæ, vt loqueretur ei, in dolo: &
percuſſit illum ibi in inguine, & mor-
tuus eſt in vltionem ſanguinis Aſael
fratris eius. * Quod cum audiſſet Da- 28
uid rem iam geſtam, ait: Mundus ego
ſum, & regnum meum apud Domi-
num vſque in ſempiternum a ſanguine
Abner filij Ner, * & veniat ſuper caput 29
Ioab, & ſuper omnem domum patris
eius: nec deficiat de domo Ioab flu- F
xum ſeminis ſuſtinens, & leproſus, &
tenens fuſum, & cadens gladio, & in-
digens pane. * Igitur Ioab & Abiſai 30
frater eius interfecerunt Abner, eo
quòd occidiſſet Aſael fratrem eorum
in Gabaon in prælio.
a Dauid vero fletur;
*Dixit autem Dauid ad Ioab, & ad 31
omnem populum, qui erat cum eo:
Scindite veſtimenta veſtra, & accingi-
mini ſaccis, & plangite ante exequias
Abner. porro rex Dauid ſequebatur
feretrum. * Cumq. ſepeliſſent Abner 32
in Hebron, leuauit rex Dauid vocem
ſuam, & fleuit ſuper tumulum Ab-
ner: fleuit autem & omnis populus.
*Plangensq. rex & lugens Abner, ait: 33
Nequaquam vt mori ſolent ignaui, mor- G
tuus eſt Abner. * Manus tuæ ligatæ 34
non ſunt, & pedes tui non ſunt com-
pedibus aggrauati: ſed ſicut ſolent ca-
dere coram filijs iniquitatis, ſic cor-
ruiſti. Congeminanſq. omnis populus
35 fleuit ſuper eum. * Cumq. veniſſet
vniuerſa multitudo cibum capere cum
Dauid, clara adhuc die iurauit Dauid,
dicens: Hæc faciat mihi Deus, & hæc
addat, ſi ante occaſum ſolis guſtauero
36 panem vel aliud quidquam. * Om-
niſq. populus audiuit, & placuerunt
eis cuncta quæ fecit rex in conſpectu
37 totius populi. * & cognouit omne
vulgus, & vniuerſus Iſrael in die illa
quoniam non actum fuiſſet a rege vt
38 occideretur Abner filius Ner. * Dixit
quoque rex ad ſeruos ſuos: Num igno-
ratis quoniam princeps & maximus
39 cecidit hodie in Iſrael? * Ego autem
adhuc delicatus, & vnctus rex: porro
viri iſti filij Saruiæ duri ſunt mihi: re-
tribuat Dominus facienti malum iuxta
malitiam ſuam.
4
1 A AVdiuit autem Isboſeth filius Saul
Isboſeth occiſus
quòd cecidiſſet Abner in Hebron: &
diſſolutæ ſunt manus eius, omniſq.
2 Iſrael perturbatus eſt. * Duo autem
viri principes latronum erant filio Saul,
nomen vni Baana, & nomen alteri Re-
chab, filij Remmon Berothitæ de filijs
Beniamin: ſiquidem & Beroth repu-
3 tata eſt in Beniamin. * & fugerunt
Berothitæ in Gethaim, fueruntq. ibi
4 aduenæ vſque ad tempus illud. * Erat
B autem Ionathæ filio Saul filius de-
bilis pedibus: quinquennis enim fuit,
quando venit nuncius de Saul & Io-
natha ex Iezrahel. tollens itaque eum
nutrix ſua, fugit: cumq. feſtinaret vt
fugeret, cecidit, & claudus effectus
eſt: habuitq. vocabulum Miphiboſeth.
5 *Venientes igitur filij Remmon Be-
rothitæ, Rechab & Baana, ingreſſi
ſunt feruente die domum Isboſeth:
qui dormiebat ſuper ſtratum ſuum
meridie. Et oſtiaria domus purgans
6 triticum, obdormiuit. * Ingreſſi ſunt
autem domum latenter aſſumentes
ſpicas tritici, & percuſſerunt eum in
inguine Rechab & Baana frater eius,
& fugerunt.
vindicatur & ſepelitur
7 *Cum autem ingreſſi fuiſſent do-
C mum, ille dormiebat ſuper lectum
ſuum in conclaui, & percutientes inter-
fecerunt eum: ſublatoq. capite eius,
abierunt per viam deſerti tota nocte,

[a] 3. Reg. 2. a. 5.

* & attulerunt caput Isboseth ad Da- 8
uid in Hebron: dixeruntq. ad regem:
Ecce caput Isboseth filij Saul inimici
tui, qui quærebat animam tuam: &
dedit Dominus domino meo regi vl-
tionem hodie de Saul, & de semine
eius. * Respondens autem Dauid Re- 9
chab, & Baana fratri eius, filijs Rem-
mon Berothitæ, dixit ad eos: Viuit
Dominus, qui eruit animam meam de
omni angustia, * [a]quoniam eum, qui 10
annunciauerat mihi, & dixerat: Mor- D
tuus est Saul: qui putabat se prospera
nunciare, tenui, & occidi eum in Si-
celeg, cui oportebat mercedem dare
pro nuncio. * Quanto magis nunc 11
cum homines impij interfecerunt vi-
rum innoxium in domo sua, super
lectum suum, non quæram sanguinem
eius de manu vestra, & auferam vos
de terra? * Præcepit itaque Dauid pu- 12
eris suis, & interfecerunt eos: præci-
dentesq. manus & pedes eorum, su-
spenderunt eos super piscinam in He-
bron: caput autem Isboseth tulerunt,
& sepelierunt in sepulchro Abner in
Hebron.

Rex [Is]rael.

[R]egnum [...]mum.

ET venerunt vniuersæ tribus Israel 5 1
ad Dauid in Hebron, dicentes: [b]Ecce A
nos, os tuum, & caro tua sumus. * Sed 2
& heri & nudiustertius cum esset Saul
rex super nos, tu eras educens & re-
ducens Israel: dixit autem Dominus ad
te: Tu pasces populum meum Israel,
& tu eris dux super Israel. * Venerunt 3
quoque & seniores Israel ad regem in
Hebron, & percussit cum eis rex Da-
uid fœdus in Hebron coram Domino:
vnxeruntq. Dauid in regem super Israel.
* Filius triginta annorum erat Dauid, 4
cum regnare cœpisset, [c]& quadraginta
annis regnauit. * In Hebron regnauit 5
super Iudam septem annis & sex men-
sibus: in Ierusalem autem regnauit tri-
ginta tribus annis super omnem Israel
& Iudam.

([...]abitat in [Ieru]salem: [...]itur rex, [...]t arcem Sion,)

* Et abijt rex, & omnes viri qui 6
erant cum eo, in Ierusalem, ad Iebu-
sæum habitatorem terræ: dictumq. est
Dauid ab eis: Non ingredieris huc,
nisi abstuleris cæcos & claudos dicen- B
tes: Non ingredietur Dauid huc. * Ce- 7
pit autem Dauid arcem Sion, hæc est
8 ciuitas Dauid. * Proposuerat enim Da-
uid in die illa præmium, qui percus-
sisset Iebusæum, & tetigisset domatum
fistulas, & abstulisset cæcos & claudos
odientes animam Dauid. idcirco dici-
tur in prouerbio: Cæcus & claudus
9 non intrabunt in templum. * Habi-
tauit autem Dauid in arce, & vocauit
eam, Ciuitatem Dauid: & ædificauit
10 per gyrum a Mello & intrinsecus. * Et
ingrediebatur proficiens atque succre-
scens, & Dominus Deus exercituum
erat cum eo.
11 * [d]Misit quoque Hiram rex Tyri (ædificat domum regiam,)
nuncios ad Dauid, & ligna cedrina, &
artifices lignorum, artificesq. lapidum
ad parietes: & ædificauerunt domum
12 Dauid. * Et cognouit Dauid quoniam
confirmasset eum Dominus regem su-
per Israel, & quoniam exaltasset re-
C gnum eius super populum suum Israel.
13 * [e]Accepit ergo Dauid adhuc con- (accipit vxores,)
cubinas & vxores de Ierusalem, post-
quam venerat de Hebron: natiq. sunt
14 Dauid & alij filij & filiæ: * & hæc
nomina eorum, qui nati sunt ei in
Ierusalem, Samua, & Sobab, & Na-
15 than, & Salomon, * & Iebahar, & Eli-
16 sua, & Nepheg, * & Iaphia, & Elisama,
& Elioda, & Eliphaleth.
17 * Audierunt ergo Philisthijm quòd (percutit Philisthijm.)
vnxissent Dauid in regem super Israel:
& ascenderunt vniuersi vt quærerent
Dauid: quod cum audisset Dauid, de-
18 scendit in præsidium. * [f]Philisthijm
autem venientes diffusi sunt in Valle
19 Raphaim. * & consuluit Dauid Do-
minum, dicens: Si ascendam ad Phi-
listhijm? & si dabis eos in manu mea?
Et dixit Dominus ad Dauid: Ascende,
quia tradens dabo Philisthijm in manu
20 tua. * [g]Venit ergo Dauid in Baal Pha-
D rasim. & percussit eos ibi, & dixit: Di-
uisit Dominus inimicos meos coram
me, sicut diuiduntur aquæ. Propterea
vocatum est nomen loci illius, Baal
21 Pharasim. * Et reliquerunt ibi scul-
ptilia sua: quæ tulit Dauid, & viri eius.
22 * Et addiderunt adhuc Philisthijm vt
ascenderent, & diffusi sunt in Valle
23 Raphaim. * Consuluit autem Dauid
Dominum: Si ascendam contra Phili-
sthæos, & tradas eos in manus meas?
Qui respondit: Non ascendas contra

[a] Sup. 1. c. 14. — [b] 1. Par. 11. a. 1. — [c] 3. Reg. 2. b. 11. — [d] 1. Par. 14. a. 1. — [e] 1. Par. 3. a. 1. — [f] 1. Par. 14. b. 9. — [g] Isai. 28. f. 21.

17*

eos, ſed gyra poſt tergum eorum, &
venies ad eos ex aduerſo pyrorum.
*Et cum audieris ſonitum gradientis 24
in cacumine pyrorum, tunc inibis
prælium: quia tunc egredietur Domi-
nus ante faciem tuam, vt percutiat
caſtra Philiſthijm. * Fecit itaque Da- 25
uid ſicut præceperat ei Dominus, &
percuſſit Philiſthijm de Gabaa, vſque
dum venias Gezer.

β) Adducit arcam:

6
1
A
COngregauit autem rurſum Dauid
omnes electos ex Iſrael triginta millia.

in domum Obededom,

*[a] Surrexitq. Dauid, & abijt, & vni- 2
uerſus populus, qui erat cum eo de
viris Iuda, vt adducerent arcam Dei,
ſuper quam inuocatum eſt nomen Do-
mini exercituum, ſedentis in cheru-
bim ſuper eam. * Et impoſuerunt ar- 3
cam Dei ſuper plauſtrum nouum:
tuleruntq. eam de domo Abinadab,
qui erat in Gabaa: Oza autem, & Ahio
filij Abinadab, minabant plauſtrum
nouum. * [b] Cumq. tuliſſent eam de 4
domo Abinadab, qui erat in Gabaa,
cuſtodiens arcam Dei Ahio præcede-
bat arcam. * Dauid autem, & omnis 5
Iſrael ludebant coram Domino in om-
nibus lignis fabrefactis, & citharis &
lyris & tympanis & ſiſtris & cymbalis.
* Poſtquam autem venerunt ad Aream 6
Nachon, extendit Oza manum ad ar-
cam Dei, & tenuit eam: quoniam cal-
citrabant boues, & declinauerunt eam.
* Iratusq. eſt indignatione Dominus 7
contra Ozam, & percuſſit eum ſuper B
temeritate: qui mortuus eſt ibi iuxta
arcam Dei. * [c] Contriſtatus eſt autem 8
Dauid, eo quòd percuſſiſſet Dominus
Ozam, & vocatum eſt nomen loci il-
lius: Percuſſio Ozæ vſque in diem
hanc. * Et extimuit Dauid Dominum 9
in die illa, dicens: Quo modo ingre-
dietur ad me arca Domini? * Et no- 10
luit diuertere ad ſe arcam Domini in
ciuitatem Dauid: ſed diuertit eam in
domum Obededom Gethæi. * Et ha- 11
bitauit arca Domini in domo Obede-
dom Gethæi tribus menſibus: & bene-
dixit Dominus Obededom, & omnem
domum eius.

in ciuitatem Dauid,

* Nunciatumq. eſt regi Dauid quòd 12
benedixiſſet Dominus Obededom, &
omnia eius propter arcam Dei. [d] Abijt
ergo Dauid, & adduxit arcam Dei de
domo Obededom in ciuitatem Dauid
cum gaudio: & erant cum Dauid ſe-
13 ptem chori, & victima vituli. * [e] Cumq.
C tranſcendiſſent qui portabant arcam
Domini ſex paſſus, immolabat bouem
14 & arietem, * & Dauid ſaltabat totis
viribus ante Dominum. porro Dauid
15 erat accinctus ephod lineo. * Et Da-
uid, & omnis domus Iſrael ducebant
arcam teſtamenti Domini, in iubilo,
16 & in clangore buccinæ. * Cumq. in-
traſſet arca Domini in ciuitatem Dauid,
Michol filia Saul proſpiciens per fene-
ſtram, vidit regem Dauid ſubſilientem,
atque ſaltantem coram Domino: & de-
17 ſpexit eum in corde ſuo. * Et intro-
duxerunt arcam Domini, & impoſue-
runt eam in loco ſuo in medio taber-
naculi, quod tetenderat ei Dauid: &
obtulit Dauid holocauſta, & pacifica
18 coram Domino. * Cumq. compleſſet
offerens holocauſta & pacifica, bene-
dixit populo in nomine Domini exer-
19 cituum. * Et partitus eſt vniuerſæ
multitudini Iſrael tam viro quàm mu-
lieri ſingulis collyridam panis vnam,
D & aſſaturam bubulæ carnis vnam, &
ſimilam frixam oleo: & abijt omnis
populus, vnuſquiſque in domum ſuam.

deſpectus a Michol vindicatu

20 * Reuerſusq. eſt Dauid vt benedi-
ceret domui ſuæ: & egreſſa Michol
filia Saul in occurſum Dauid, ait:
Quàm glorioſus fuit hodie rex Iſrael
diſcooperiens ſe ante ancillas ſeruo-
rum ſuorum, & nudatus eſt, quaſi ſi
21 nudetur vnus de ſcurris. * Dixitq.
Dauid ad Michol: Ante Dominum, qui
elegit me potius quàm patrem tuum,
& quàm omnem domum eius, & præ-
cepit mihi vt eſſem dux ſuper popu-
22 lum Domini in Iſrael, * & ludam, &
vilior fiam plus quàm factus ſum: &
ero humilis in oculis meis: & cum
ancillis, de quibus locuta es, glorio-
23 ſior apparebo. * Igitur Michol filiæ
Saul non eſt natus filius vſque in diem
mortis ſuæ.

b) Regnu æternum
α) Promiſiones diuinæ:

7
1
A
FActum eſt autem [f] cum ſediſſet rex
in domo ſua, & Dominus dediſſet ei
requiem vndique ab vniuerſis inimicis
2 ſuis, * dixit ad Nathan prophetam:
Videſne quòd ego habitem in domo
cedrina, & arca Dei poſita ſit in medio

[a] 1. Par. 13. b. 5. — [b] 1. Reg. 7. a. 1. — [c] 1. Par. 13. d. 11. — [d] 1. Par. 15. d. 25. — [e] 1. Par. 15. d. 26. — [f] 1. Par. 17. a. 1.

pellium? * Dixitq. Nathan ad regem: 3
Omne quod eſt in corde tuo, vade
fac: quia Dominus tecum eſt.
*Factum eſt autem in illa nocte: & 4
ecce ſermo Domini ad Nathan, dicens:
*Vade, & loquere ad ſeruum meum 5
Dauid: Hæc dicit Dominus: Numquid
tu ædificabis mihi domum ad
habitandum? * Neque enim habi- 6
taui in domo ex die illa, qua eduxi
filios Iſrael de Terra Ægypti, vſque in
diem hanc: ſed ambulabam in taber-
naculo, & in tentorio. * Per cuncta 7
loca, quæ tranſiui cum omnibus filijs
Iſrael, numquid loquens locutus ſum
ad vnam de tribubus Iſrael, cui præ-
cepi vt paſceret populum meum Iſrael,
dicens: Quare non ædificaſtis mihi
domum cedrinam? * Et nunc hæc di- 8
ces ſeruo meo Dauid: Hæc dicit Do-
minus exercituum: [a]Ego tuli te de B
paſcuis ſequentem greges, vt eſſes dux
ſuper populum meum Iſrael: * & fui 9
tecum in omnibus vbicumque ambu-
laſti, & interfeci vniuerſos inimicos
tuos a facie tua: feciq. tibi nomen
grande, iuxta nomen magnorum, qui
ſunt in terra. * Et ponam locum po- 10
pulo meo Iſrael, & plantabo eum, &
habitabit ſub eo, & non turbabitur
amplius: nec addent filij iniquitatis
vt affligant eum ſicut prius, * ex die 11
qua conſtitui iudices ſuper populum
meum Iſrael: & requiem dabo tibi ab
omnibus inimicis tuis. prædicitq. tibi
Dominus, quòd domum faciat tibi
Dominus. * [b]Cumq. completi fuerint 12
dies tui, & dormieris cum patribus
tuis, ſuſcitabo ſemen tuum poſt te,
quod egredietur de vtero tuo, & fir-
mabo regnum eius. * [c]ipſe ædifica- 13
bit domum nomini meo, & ſtabiliam
thronum regni eius vſque in ſempi-
ternum. * [d]Ego ero ei in patrem, 14
& ipſe erit mihi in filium: qui ſi
inique aliquid geſſerit, arguam eum
in virga virorum, & in plagis filio-
rum hominum. * [e]Miſericordiam au- 15
tem meam non auferam ab eo, ſicut
abſtuli a Saul, quem amoui a facie
mea. * Et fidelis erit domus tua, & 16
regnum tuum vſque in æternum ante C
faciem tuam, & [f]thronus tuus erit
firmus iugiter. * Secundum omnia 17
verba hæc, & iuxta vniuerſam viſio-

uid vult emplum dificare,

Deus promittit filium eximium & thronum ſempiternum,

nem iſtam, ſic locutus eſt Nathan ad
Dauid.
18 *Ingreſſus eſt autem rex Dauid, &
ſedit coram Domino, & dixit: Quis
ego ſum Domine Deus, & quæ domus
mea, quia adduxiſti me hucuſque?
19 *Sed & hoc parum viſum eſt in con-
ſpectu tuo Domine Deus, niſi loque-
reris etiam de domo ſerui tui in lon-
ginquum: iſta eſt enim lex Adam,
20 Domine Deus. * Quid ergo addere
poterit adhuc Dauid, vt loquatur ad
te? tu enim ſcis ſeruum tuum Domine
21 Deus. * Propter verbum tuum, & ſe-
cundum cor tuum feciſti omnia ma-
gnalia hæc, ita vt notum faceres ſeruo
22 tuo. * Idcirco magnificatus es Domine
Deus, quia non eſt ſimilis tui, neque
eſt Deus extra te, in omnibus quæ
23 audiuimus auribus noſtris. * Quæ eſt
autem, vt populus tuus Iſrael, gens in
terra, propter quam iuit Deus, vt re-
dimeret eam ſibi in populum, & po-
D neret ſibi nomen, faceretq. eis magna-
lia, & horribilia ſuper terram, a facie
populi tui, quem redemiſti tibi ex
24 Ægypto, gentem, & deum eius. *Fir-
maſti enim tibi populum tuum Iſrael
in populum ſempiternum: & tu Do-
mine Deus factus es eis in Deum.
25 *Nunc ergo Domine Deus verbum,
quod locutus es ſuper ſeruum tuum,
& ſuper domum eius, ſuſcita in ſem-
26 piternum: & fac ſicut locutus es, * vt
magnificetur nomen tuum vſque in
ſempiternum, atque dicatur: Dominus
exercituum, Deus ſuper Iſrael. Et do-
mus ſerui tui Dauid erit ſtabilita co-
27 ram Domino, * quia tu Domine exer-
cituum Deus Iſrael reuelaſti aurem
ſerui tui, dicens: Domum ædificabo
tibi: propterea inuenit ſeruus tuus
cor ſuum vt oraret te oratione hac.
28 *Nunc ergo Domine Deus, tu es
Deus, & verba tua erunt vera: locu-
tus es enim ad ſeruum tuum bona
29 hæc. * Incipe ergo, & benedic domui
ſerui tui, vt ſit in ſempiternum coram
te: quia tu Domine Deus locutus es,
& benedictione tua benedicetur do-
mus ſerui tui in ſempiternum.

Dauid gratias agit.

8
1
A FActum [g]eſt autem poſt hæc per-
cuſſit Dauid Philiſthijm, & humiliauit
eos, & tulit Dauid Frenum tributi de

β) Victoriæ variæ:

[a] 1. Reg. 16. c. 11. Pſ. 77. g. 70. — [b] 3. Reg. 8. b. 19. — [c] 3. Reg. 5. a. 5. — [d] 1. Par. 22. b. 10. — [e] Pſ. 88. a. 4. c. 37. — [f] Heb. 1. c. 8 — [g] 1. Par. 18. a. 1.

percutit Philiſthijm, Moab, Adarezer,

manu Philiſthijm. * Et percuſſit Moab, 2
& menſus eſt eos funiculo, coæquans
terræ: menſus eſt autem duos funi-
culos, vnum ad occidendum, & vnum
ad viuificandum: factusq. eſt Moab Da-
uid ſeruiens ſub tributo. * Et percuſſit 3
Dauid Adarezer filium Rohob regem
Soba, quando profectus eſt vt domi-
naretur ſuper flumen Euphraten. * Et 4
captis Dauid ex parte eius mille ſe-
ptingentis equitibus, & viginti milli-
bus peditum, ſubneruauit omnes iu- B
gales curruum: dereliquit autem ex
eis centum currus. * Venit quoque 5
Syria Damaſci, vt præſidium ferret
Adarezer regi Soba: & percuſſit Da-
uid de Syria viginti duo millia viro-
rum. * Et poſuit Dauid præſidium in 6
Syria Damaſci: factaq. eſt Syria Dauid
ſeruiens ſub tributo: ſeruauitq. Do-
minus Dauid in omnibus ad quæ-
cumque profectus eſt. * Et tulit Da- 7
uid arma aurea, quæ habebant ſerui
Adarezer, & detulit ea in Ieruſalem.
* Et de Bete, & de Beroth ciuitatibus 8
Adarezer tulit rex Dauid æs multum
nimis.

ſalutatur a Thou,

* Audiuit autem Thou rex Emath, 9
quòd percuſſiſſet Dauid omne robur
Adarezer, * & miſit Thou Ioram filium 10
ſuum ad regem Dauid, vt ſalutaret
eum congratulans, & gratias ageret:
eo quòd expugnaſſet Adarezer, & C
percuſſiſſet eum. Hoſtis quippe erat
Thou Adarezer, & in manu eius erant
vaſa aurea, & vaſa argentea, & vaſa
ærea: * quæ & ipſa ſanctificauit rex 11
Dauid Domino cum argento & auro,
quæ ſanctificauerat de vniuerſis gen-
tibus, quas ſubegerat * de Syria, & 12
Moab, & filijs Ammon, & Philiſthijm,
& Amalec, & de manubijs Adarezer
filij Rohob regis Soba.

bello fit clarus.

* Fecit quoque ſibi Dauid nomen 13
cum reuerteretur capta Syria in Valle
Salinarum, cæſis decem & octo milli- D
bus: * & poſuit in Idumæa cuſtodes, 14
ſtatuitq. præſidium: & facta eſt vni-
uerſa Idumæa ſeruiens Dauid. & ſer-
uauit Dominus Dauid in omnibus ad
quæcumque profectus eſt.

γ) Curæ diuerſæ: diſtributio officiorum,

* Et regnauit Dauid ſuper omnem 15
Iſrael: faciebat quoque Dauid iudi-
cium & iuſtitiam omni populo ſuo.
* Ioab autem filius Saruiæ erat ſuper 16
exercitum: porro Ioſaphat filius Ahi-
17 lud erat a commentarijs: * & Sadoc
filius Achitob, & Achimelech filius
Abiathar, erant ſacerdotes: & Saraias,
18 ſcriba: * Banaias autem filius Ioiadæ
ſuper cerethi & phelethi: filij autem
Dauid ſacerdotes erant.

pietas in domu Saul.

9 1 A ET dixit Dauid: Putaſne eſt aliquis
qui remanſerit de domo Saul, vt fa-
ciam cum eo miſericordiam propter
2 Ionathan? * Erat autem de domo
Saul, ſeruus nomine Siba: quem cum
vocaſſet rex ad ſe, dixit ei: Tune es
Siba? Et ille reſpondit: Ego ſum ſer-
3 uus tuus. * Et ait rex: Numquid ſu-
pereſt aliquis de domo Saul, vt faciam
cum eo miſericordiam Dei? Dixitq.
Siba regi: Supereſt filius Ionathæ, de-
4 bilis pedibus. * Vbi, inquit, eſt? Et
B Siba ad regem, Ecce, ait, in domo eſt
5 Machir filij Ammiel in Lodabar. * Mi-
ſit ergo rex Dauid, & tulit eum de
domo Machir filij Ammiel de Loda-
6 bar. * Cum autem veniſſet Miphibo-
ſeth filius Ionathæ filij Saul ad Dauid,
corruit in faciem ſuam, & adorauit.
Dixitq. Dauid: Miphiboſeth? Qui re-
7 ſpondit: Adſum ſeruus tuus. * Et ait
ei Dauid: Ne timeas, quia faciens fa-
ciam in te miſericordiam propter Io-
nathan patrem tuum, & reſtituam
tibi omnes agros Saul patris tui, & tu
C comedes panem in menſa mea ſem-
8 per. * Qui adorans eum, dixit: Quis
ego ſum ſeruus tuus, quoniam reſpe-
xiſti ſuper canem mortuum ſimilem
9 mei? * Vocauit itaque rex Sibam pu-
erum Saul, & dixit ei: Omnia quæ-
cumque fuerunt Saul, & vniuerſam
domum eius, dedi filio domini tui.
10 * Operare igitur ei terram tu, & filij
D tui, & ſerui tui: & inferes filio domini
tui cibos vt alatur: Miphiboſeth au-
tem filius domini tui comedet ſemper
panem ſuper menſam meam. Erant
autem Sibæ quindecim filij, & viginti
11 ſerui. * Dixitq. Siba ad regem: Sicut
iuſſiſti domine mi rex ſeruo tuo, ſic
faciet ſeruus tuus: & Miphiboſeth co-
medet ſuper menſam meam, quaſi vnus
12 de filijs regis. * Habebat autem Miphi-
boſeth filium paruulum nomine Mi-
cha: omnis vero cognatio domus Sibæ
13 ſeruiebat Miphiboſeth. * Porro Miphi-
boſeth habitabat in Ieruſalem: quia de
menſa regis iugiter veſcebatur: & erat
claudus vtroque pede.

b) Prælia ſecunda: cum Ammonitis & Syris,

FActum eſt autem poſt hæc, vt mo- 10 1
reretur rex filiorum Ammon, & re- A
gnauit Hanon filius eius pro eo. *Di- 2
xitq. Dauid: [a]Faciam miſericordiam
cum Hanon filio Naas, ſicut fecit pater
eius mecum miſericordiam. Miſit ergo
Dauid, conſolans eum per ſeruos ſuos
ſuper patris interitu. Cum autem ve-
niſſent ſerui Dauid in terram filiorum
Ammon, * dixerunt principes filiorum 3
Ammon ad Hanon dominum ſuum:
Putas quòd propter honorem patris
tui miſerit Dauid ad te conſolatores,
& non ideo vt inueſtigaret, & explo-
raret ciuitatem, & euerteret eam, mi-
ſit Dauid ſeruos ſuos ad te? * Tulit 4
itaque Hanon ſeruos Dauid, raſitq. di-
midiam partem barbæ eorum, & præ-
ſcidit veſtes eorum medias vſque ad B
nates, & dimiſit eos. * Quod cum nun- 5
ciatum eſſet Dauid, miſit in occurſum
eorum: erant enim viri cõnfuſi tur-
piter valde, & mandauit eis Dauid:
Manete in Iericho, donec creſcat barba
veſtra, & tunc reuertimini. * Videntes 6
autem filij Ammon quòd iniuriam fe-
ciſſent Dauid, miſerunt, & conduxe-
runt mercede Syrum Rohob, & Syrum
Soba, viginti millia peditum, & a rege
Maacha mille viros, & ab Iſtob duo-
decim millia virorum. * Quod cum au- 7
diſſet Dauid, miſit Ioab & omnem exer-
citum bellatorum. * Egreſſi ſunt ergo 8
filij Ammon, & direxerunt aciem ante
ipſum introitum portæ: Syrus autem
Soba, & Rohob, & Iſtob, & Maacha
ſeorſum erant in campo. * Videns igi- 9
tur Ioab quòd præparatum eſſet ad-
uerſum ſe prælium, & ex aduerſo &
poſt tergum, elegit ex omnibus ele-
ctis Iſrael, & inſtruxit aciem contra C
Syrum: * reliquam autem partem po- 10
puli tradidit Abiſai fratri ſuo, qui di-
rexit aciem aduerſus filios Ammon.
* Et ait Ioab: Si præualuerint aduer- 11
ſum me Syri, eris mihi in adiutorium:
ſi autem filij Ammon præualuerint ad-
uerſum te, auxiliabor tibi. * Eſto vir 12
fortis, & pugnemus pro populo no-
ſtro, & ciuitate Dei noſtri: Dominus
autem faciet quod bonum eſt in con-
ſpectu ſuo. * Inijt itaque Ioab & po- 13
pulus qui erat cum eo, certamen con-
tra Syros: qui ſtatim fugerunt a facie
eius. * Filij autem Ammon videntes 14
quia fugiſſent Syri, fugerunt & ipſi a
facie Abiſai, & ingreſſi ſunt ciuitatem:
reuerſusq. eſt Ioab a filijs Ammon, &
venit Ieruſalem.
15 * Videntes igitur Syri quoniam cor- cum Syris ſolis.
D ruiſſent coram Iſrael, congregati ſunt
16 pariter. * Miſitq. Adarezer, & eduxit
Syros, qui erant trans fluuium, & ad-
duxit eorum exercitum: Sobach au-
tem, magiſter militiæ Adarezer, erat
17 princeps eorum. * Quod cum nun-
ciatum eſſet Dauid, contraxit omnem
Iſraelem, & tranſiuit Iordanem, venitq.
in Helam: & direxerunt aciem Syri ex
aduerſo Dauid, & pugnauerunt contra
18 eum. * Fugeruntq. Syri a facie Iſrael,
& occidit Dauid de Syris ſeptingentos
currus, & quadraginta millia equitum:
& Sobach principem militiæ percuſſit:
19 qui ſtatim mortuus eſt. * Videntes au-
tem vniuerſi reges, qui erant in præ-
ſidio Adarezer, ſe victos eſſe ab Iſrael,
expauerunt & fugerunt quinquaginta
& octo millia coram Iſrael. Et fece-
runt pacem cum Iſrael: & ſeruierunt
eis, timueruntq. Syri auxilium præ-
bere vltra filijs Ammon.

II. Dauid pœnitens.

1. Peccata eius. Adulterium,

11 1 FActum [b]eſt autem, vertente anno,
A eo tempore quo ſolent reges ad bella
procedere, miſit Dauid Ioab, & ſeruos
ſuos cum eo, & vniuerſum Iſrael, &
vaſtauerunt filios Ammon, & obſede-
runt Rabba: Dauid autem remanſit in
2 Ieruſalem. * Dum hæc agerentur, ac-
cidit vt ſurgeret Dauid de ſtrato ſuo
poſt meridiem, & deambularet in ſo-
lario domus regiæ: viditq. mulierem
ſe lauantem, ex aduerſo ſuper ſola-
rium ſuum: erat autem mulier pul-
3 chra valde. * Miſit ergo rex, & requi-
ſiuit quæ eſſet mulier. Nunciatumq.
eſt ei quòd ipſa eſſet Bethſabee filia
4 Eliam, vxor Vriæ Hethæi. * Miſſis ita-
que Dauid nuncijs, tulit eam. quæ cum
ingreſſa eſſet ad illum, dormiuit cum
ea: [c]ſtatimq. ſanctificata eſt ab immun-
5 ditia ſua: * & reuerſa eſt in domum
ſuam concepto fœtu. Mittensq. nun-
ciauit Dauid, & ait: Concepi.
6 * Miſit autem Dauid ad Ioab, di-
cens: Mitte ad me Vriam Hethæum.

[a] 1. Par. 19. a. 2. — [b] 1. Par. 20. a. 1. — [c] Leu. 15. c. 18.

parricidium, Miſitq. Ioab Vriam ad Dauid. * Et ve- 7
nit Vrias ad Dauid. Quæſiuitq. Dauid
quàm recte ageret Ioab, & populus, & B
quomodo adminiſtraretur bellum. * & 8
dixit Dauid ad Vriam: Vade in do-
mum tuam, & laua pedes tuos. Et
egreſſus eſt Vrias de domo regis, ſe-
cutusq. eſt eum cibus regius. * Dor- 9
miuit autem Vrias ante portam domus
regiæ cum alijs ſeruis domini ſui, &
non deſcendit ad domum ſuam. * Nun- 10
ciatumq. eſt Dauid a dicentibus: Non
iuit Vrias in domum ſuam. Et ait Da-
uid ad Vriam: Numquid non de via
veniſti? quare non deſcendiſti in do-
mum tuam? * Et ait Vrias ad Dauid: 11
Arca Dei & Iſrael & Iuda habitant in
papilionibus, & dominus meus Ioab,
& ſerui domini mei ſuper faciem ter-
ræ manent: & ego ingrediar domum
meam, vt comedam & bibam, & dor-
miam cum vxore mea? per ſalutem
tuam, & per ſalutem animæ tuæ non
faciam rem hanc. * Ait ergo Dauid 12
ad Vriam: Mane hic etiam hodie, &
cras dimittam te. Manſit Vrias in Ieru-
ſalem in die illa & altera: * & vocauit 13
eum Dauid vt comederet coram ſe &
biberet, & inebriauit eum: qui egreſ-
ſus veſpere, dormiuit in ſtrato ſuo cum
ſeruis domini ſui, & in domum ſuam C
non deſcendit. * Factum eſt ergo mane, 14
& ſcripſit Dauid epiſtolam ad Ioab:
miſitq. per manum Vriæ, * ſcribens 15
in epiſtola: Ponite Vriam ex aduerſo
belli, vbi fortiſſimum eſt prælium: &
derelinquite eum, vt percuſſus inte-
reat. * Igitur cum Ioab obſideret vr- 16
bem, poſuit Vriam in loco vbi ſciebat
viros eſſe fortiſſimos. * Egreſſiq. viri de 17
ciuitate, bellabant aduerſum Ioab, &
ceciderunt de populo ſeruorum Dauid,
& mortuus eſt etiam Vrias Hethæus.
* Miſit itaque Ioab, & nunciauit Dauid 18
omnia verba prælij: * præcepitq. nun- 19
cio, dicens: Cum compleueris vniuer-
ſos ſermones belli ad regem, * ſi eum 20
videris indignari, & dixerit: Quare
acceſſiſtis ad murum, vt præliaremini?
an ignorabatis quòd multa deſuper ex
muro tela mittantur? * Quis percuſſit 21
Abimelech filium Ierobaal? [a] nonne
mulier miſit ſuper eum fragmen molæ
de muro, & interfecit eum in Thebes?
quare iuxta murum acceſſiſtis? dices:

D Etiam ſeruus tuus Vrias Hethæus oc-
22 cubuit. * Abijt ergo nuncius, & venit,
& narrauit Dauid omnia quæ ei præ-
23 ceperat Ioab. * Et dixit nuncius ad
Dauid: Præualuerunt aduerſum nos
viri, & egreſſi ſunt ad nos in agrum:
nos autem facto impetu perſecuti eos
24 ſumus vſque ad portam ciuitatis. * Et
direxerunt iacula ſagittarij ad ſeruos
tuos ex muro deſuper: mortuiq. ſunt
de ſeruis regis, quinetiam ſeruus tuus
25 Vrias Hethæus mortuus eſt. * Et dixit
Dauid ad nuncium: Hæc dices Ioab:
Non te frangat iſta res: varius enim
euentus eſt belli, nunc hunc, & nunc
illum conſumit gladius: conforta bel-
latores tuos aduerſus vrbem, vt de-
ſtruas eam, & exhortare eos.
26 * Audiuit autem vxor Vriæ, quòd matrimonium.
mortuus eſſet Vrias vir ſuus, & planxit
27 eum. * Tranſacto autem luctu miſit
Dauid, & introduxit eam in domum
ſuam, & facta eſt ei vxor, peperitq. ei
filium: & diſplicuit verbum hoc, quod
fecerat Dauid, coram Domino.

2. Pœnæ ipſius.

12
1 A MIſit ergo Dominus Nathan ad Da- a) Mors filij.
uid: qui cum veniſſet ad eum, dixit
ei: Duo viri erant in ciuitate vna, vnus α) Caſtigatio:
2 diues, & alter pauper. * Diues habe-
bat oues, & boues plurimos valde. Dauid per Nathan corripitur,
3 * Pauper autem nihil habebat omnino,
præter ouem vnam paruulam, quam
emerat & nutrierat, & quæ creuerat
apud eum cum filijs eius ſimul, de
pane illius comedens, & de calice eius
bibens, & in ſinu illius dormiens: eratq.
4 illi ſicut filia. * Cum autem peregri-
nus quidam veniſſet ad diuitem, par-
cens ille ſumere de ouibus & de bo-
bus ſuis, vt exhiberet conuiuium pere-
grino illi, qui venerat ad ſe, tulit ouem
viri pauperis, & præparauit cibos ho-
5 mini qui venerat ad ſe. * Iratus autem
B indignatione Dauid aduerſus hominem
illum nimis, dixit ad Nathan: Viuit
Dominus, quoniam filius mortis eſt
6 vir qui fecit hoc. * [b] Ouem reddet in
quadruplum, eo quòd fecerit verbum
7 iſtud, & non pepercerit. * Dixit au-
tem Nathan ad Dauid: Tu es ille vir.
Hæc dicit Dominus Deus Iſrael: Ego
vnxi te in regem ſuper Iſrael, & ego

[a] Iud. 9. g. 53. — [b] Exod. 22. a. 1.

erui te de manu Saul, * & dedi tibi 8
domum domini tui, & vxores domini
tui in ſinu tuo, dediq. tibi domum
Iſrael & Iuda: & ſi parua ſunt iſta, adij-
ciam tibi multo maiora. * Quare ergo 9
contempſiſti verbum Domini vt face- C
res malum in conſpectu meo? Vriam
Hethæum percuſſiſti gladio, & vxo-
rem illius accepiſti in vxorem tibi, &
interfeciſti eum gladio filiorum Am-
mon. * Quam ob rem non recedet 10
gladius de domo tua vſque in ſempi-
ternum, eo quòd deſpexeris me, &
tuleris vxorem Vriæ Hethæi, vt eſſet
vxor tua. * Itaque hæc dicit Dominus: 11
Ecce, ego ſuſcitabo ſuper te malum de
domo tua, & tollam vxores tuas in ocu-
lis tuis, & [a]dabo proximo tuo, & dor-
miet cum vxoribus tuis in oculis Solis
huius. * Tu enim feciſti abſconditè: 12
ego autem faciam verbum iſtud in
conſpectu omnis Iſrael, & in conſpectu
Solis.

& veniam impetrat,

* Et dixit Dauid ad Nathan: Peccaui 13
Domino. Dixitq. Nathan ad Dauid:
[b]Dominus quoque tranſtulit peccatum
tuum: non morieris. * Verumtamen, 14
quoniam blaſphemare feciſti inimicos
Domini, propter verbum hoc, filius,
qui natus eſt tibi, morte morietur. D
* Et reuerſus eſt Nathan in domum 15
ſuam.

ſed amittit paruulum.

Percuſſit quoque Dominus paruu-
lum, quem pepererat vxor Vriæ Dauid,
& deſperatus eſt. * Deprecatuſq. eſt 16
Dauid Dominum pro paruulo: & ieiu-
nauit Dauid ieiunio, & ingreſſus ſe-
orſum, iacuit ſuper terram. * Venerunt 17
autem ſeniores domus eius, cogentes
eum vt ſurgeret de terra: qui noluit,
nec comedit cum eis cibum. * Acci- 18
dit autem die ſeptima vt moreretur
infans: timueruntq. ſerui Dauid nun-
ciare ei quòd mortuus eſſet paruulus.
dixerunt enim: Ecce cum paruulus
adhuc viueret, loquebamur ad eum, &
non audiebat vocem noſtram: quanto
magis ſi dixerimus, Mortuus eſt puer,
ſe affliget? * Cum ergo Dauid vidiſſet 19
ſeruos ſuos muſſitantes, intellexit quòd E
mortuus eſſet infantulus: dixitq. ad
ſeruos ſuos: Num mortuus eſt puer?
Qui reſponderunt ei: Mortuus eſt.
* Surrexit ergo Dauid de terra: & lo- 20
tus vnctuſq. eſt: cumq. mutaſſet ve-
ſtem, ingreſſus eſt domum Domini:
& adorauit, & venit in domum ſuam,
petiuitq. vt ponerent ei panem, & co-
21 medit. * Dixerunt autem ei ſerui ſui:
Quis eſt ſermo, quem feciſti? propter
infantem, cum adhuc viueret, ieiu-
naſti & flebas: mortuo autem puero,
22 ſurrexiſti, & comediſti panem. * Qui
F ait: Propter infantem, dum adhuc vi-
ueret, ieiunaui & fleui: dicebam enim:
Quis ſcit ſi forte donet eum mihi Do-
23 minus, & viuat infans? * Nunc autem
quia mortuus eſt, quare ieiunem?
Numquid potero reuocare eum am-
plius? ego vadam magis ad eum: ille
vero non reuertetur ad me.

β) Conſolatio: Salomon naſcitur,

24 * Et conſolatus eſt Dauid Bethſa-
bee vxorem ſuam, ingreſſuſq. ad eam,
dormiuit cum ea: quæ genuit filium,
& vocauit nomen eius Salomon, & Do-
25 minus dilexit eum. * Miſitq. in manu
Nathan prophetæ, & vocauit nomen
eius, Amabilis Domino, eo quòd dili-
geret eum Dominus.

Ammonitæ vincuntur.

26 * [c]Igitur pugnabat Ioab contra Rab-
bath filiorum Ammon, & expugnabat
27 vrbem regiam. * Miſitq. Ioab nuncios
ad Dauid, dicens: Dimicaui aduerſum
G Rabbath, & capienda eſt Vrbs aqua-
28 rum. * Nunc igitur congrega reliquam
partem populi, & obſide ciuitatem, &
cape eam: ne, cum a me vaſtata fu-
erit vrbs, nomini meo aſcribatur victo-
29 ria. * Congregauit itaque Dauid om-
nem populum, & profectus eſt aduer-
ſum Rabbath: cumq. dimicaſſet, cepit
30 eam. * Et tulit diadema regis eorum
de capite eius, pondo auri talentum,
habens gemmas pretioſiſſimas, & im-
poſitum eſt ſuper caput Dauid. Sed
& prædam ciuitatis aſportauit multam
31 valde: * populum quoque eius ad-
ducens ſerrauit, & circumegit ſuper
eos ferrata carpenta: diuiſitq. cultris,
& traduxit in typo laterum: ſic fecit
vniuerſis ciuitatibus filiorum Ammon:
& reuerſus eſt Dauid, & omnis exer-
citus in Ieruſalem.

b) Scelus Amnonis. α) Triſtitia Dauid:

13
1
A FActum eſt autem poſt hæc, vt
Abſalom filij Dauid ſororem ſpecio-
ſiſſimam, vocabulo Thamar, adamaret
2 Amnon filius Dauid, * & deperiret

[a] Infr. 16. d. 22. — [b] Eccl. 47. b. 13. — [c] 1. Par. 20. a. 1.

Amnon opprimit & eijcit Thamar,

eam valde, ita vt propter amorem eius
ægrotaret: quia cum eſſet virgo, diffi-
cile ei videbatur vt quippiam inho-
neſte ageret cum ea. * Erat autem 3
Amnon amicus, nomine Ionadab filius
Semmaa fratris Dauid, vir prudens
valde. * Qui dixit ad eum: Quare ſic 4
attenuaris macie fili regis per ſingulos
dies? cur non indicas mihi? Dixitq. ei
Amnon: Thamar ſororem fratris mei
Abſalom amo. * Cui reſpondit Iona- 5
dab: Cuba ſuper lectum tuum, & lan-
guorem ſimula: cumq. venerit pater
tuus vt viſitet te, dic ei: Veniat, oro,
Thamar ſoror mea, vt det mihi ci-
bum, & faciat pulmentum, vt come-
dam de manu eius. * Accubuit ita- 6
que Amnon, & quaſi ægrotare cœpit: B
cumq. veniſſet rex ad viſitandum eum,
ait Amnon ad regem: Veniat, obſecro,
Thamar ſoror mea, vt faciat in oculis
meis duas ſorbitiunculas, & cibum
capiam de manu eius. * Miſit ergo 7
Dauid ad Thamar domum, dicens:
Veni in domum Amnon fratris tui, &
fac ei pulmentum. * Venitq. Thamar 8
in domum Amnon fratris ſui: ille au-
tem iacebat: quæ tollens farinam com-
miſcuit: & liquefaciens, in oculis eius
coxit ſorbitiunculas. * Tollensq. quod 9
coxerat, effudit, & poſuit coram eo,
& noluit comedere: dixitq. Amnon:
Eijcite vniuerſos a me. Cumq. eiecis-
ſent omnes, * dixit Amnon ad Tha- 10
mar: Infer cibum in conclaue, vt ve-
ſcar de manu tua. Tulit ergo Thamar
ſorbitiunculas, quas fecerat, & intulit
ad Amnon fratrem ſuum in conclaue. C
*Cumq. obtuliſſet ei cibum, appre- 11
hendit eam, & ait: Veni, cuba mecum
ſoror mea. * Quæ reſpondit ei: Noli 12
frater mi, noli opprimere me, neque
enim hoc fas eſt in Iſrael: noli facere
ſtultitiam hanc. * Ego enim ferre non 13
potero opprobrium meum, & tu eris
quaſi vnus de inſipientibus in Iſrael:
quin potius loquere ad regem, & non
negabit me tibi. * Noluit autem ac- 14
quieſcere precibus eius, ſed præua-
lens viribus oppreſſit eam, & cubauit
cum ea. * Et exoſam eam habuit Am- 15
non odio magno nimis: ita vt maius
eſſet odium, quo oderat eam, amore
quo ante dilexerat. Dixitq. ei Amnon:
Surge, & vade. * Quæ reſpondit ei: 16
Maius eſt hoc malum, quod nunc
agis aduerſum me, quàm quod ante
feciſti, expellens me. Et noluit audire
17 eam: * ſed vocato puero, qui mini-
D ſtrabat ei, dixit: Eijce hanc a me fo-
18 ras, & claude oſtium poſt eam. * Quæ
induta erat talari tunica: huiuſce-
modi enim filiæ regis virgines veſti-
bus vtebantur. Eiecit itaque eam mi-
niſter illius foras: clauſitq. fores poſt
eam.
19 *Quæ aſpergens cinerem capiti ſuo, Dauid triſtatur valde
ſciſſa talari tunica, impoſitisq. manibus
ſuper caput ſuum, ibat ingrediens, &
20 clamans. * Dixit autem ei Abſalom
frater ſuus: Numquid Amnon frater
tuus concubuit tecum? ſed nunc ſoror
tace, frater tuus eſt: neque affligas
cor tuum pro hac re. Manſit itaque
Thamar contabeſcens in domo Abſa-
21 lom fratris ſui. * Cum autem audiſſet
rex Dauid verba hæc, contriſtatus eſt
valde, & noluit contriſtare ſpiritum
Amnon filij ſui, quoniam diligebat
22 eum, quia primogenitus erat ei. * Porro
E non eſt locutus Abſalom ad Amnon
nec malum, nec bonum: oderat enim
Abſalom Amnon, eo quòd violaſſet
Thamar ſororem ſuam.
23 * Factum eſt autem poſt tempus Abſalom interficit ſtupratorem,
biennij, vt tonderentur oues Abſalom
in Baalhaſor, quæ eſt iuxta Ephraim:
& vocauit Abſalom omnes filios re-
24 gis, * venitq. ad regem, & ait ad eum:
Ecce tondentur oues ſerui tui: veniat,
oro, rex cum ſeruis ſuis ad ſeruum
25 ſuum. * Dixitq. rex ad Abſalom: Noli
fili mi, noli rogare vt veniamus om-
nes, & grauemus te. Cum autem co-
geret eum, & noluiſſet ire, benedixit
26 ei. * Et ait Abſalom: Si non vis ve-
nire, veniat, obſecro, nobiſcum ſaltem
Amnon frater meus. Dixitq. ad eum
rex: Non eſt neceſſe vt vadat tecum.
27 * Coegit itaque Abſalom eum, & di-
miſit cum eo Amnon & vniuerſos
filios regis. Feceratq. Abſalom conui-
28 uium quaſi conuiuium regis. * Præ-
F ceperat autem Abſalom pueris ſuis,
dicens: Obſeruate cum temulentus
fuerit Amnon vino, & dixero vobis:
Percutite eum, & interficite, nolite
timere: ego enim ſum qui præcipio
vobis: roboramini, & eſtote viri for-
29 tes. * Fecerunt ergo pueri Abſalom
aduerſum Amnon, ſicut præceperat
eis Abſalom. Surgentesq. omnes filij
regis aſcenderunt ſinguli mulas ſuas,
& fugerunt.

quem Dauid flet & luget

*Cumq. adhuc pergerent in itinere, 30
fama peruenit ad Dauid, dicens: Per-
cuſſit Abſalom omnes filios regis, &
non remanſit ex eis ſaltem vnus. * Sur- 31
rexit itaque rex, & ſcidit veſtimenta
ſua: & cecidit ſuper terram, & omnes
ſerui illius, qui aſſiſtebant ei, ſcide-
runt veſtimenta ſua. * Reſpondens 32
autem Ionadab filius Semmaa fratris
Dauid, dixit: Ne æſtimet dominus
meus rex, quòd omnes pueri filij re-
gis occiſi ſint: Amnon ſolus mortuus
eſt, quoniam in ore Abſalom erat po-
ſitus ex die qua oppreſſit Thamar ſo-
rorem eius. * Nunc ergo ne ponat 33
dominus meus rex ſuper cor ſuum
verbum iſtud, dicens: Omnes filij re-
gis occiſi ſunt: quoniam Amnon ſolus G
mortuus eſt. * Fugit autem Abſalom: 34
& eleuauit puer ſpeculator oculos ſuos,
& aſpexit: & ecce populus multus ve-
niebat per iter deuium ex latere mon-
tis. * Dixit autem Ionadab ad regem: 35
Ecce filij regis adſunt: iuxta verbum
ſerui tui ſic factum eſt. * Cumq. ceſ- 36
ſaſſet loqui, apparuerunt & filij regis:
& intrantes leuauerunt vocem ſuam,
& fleuerunt: ſed & rex & omnes ſerui
eius fleuerunt ploratu magno nimis.
*Porro Abſalom fugiens, abijt ad Tho- 37
lomai filium Ammiud regem Geſſur.
Luxit ergo Dauid filium ſuum cunctis
diebus. * Abſalom autem cum fugiſſet, 38
& veniſſet in Geſſur, fuit ibi tribus
annis. * Ceſſauitq. rex Dauid perſequi 39
Abſalom, eo quòd conſolatus eſſet ſu-
per Amnon interitu.

β) Reconciliatio eius:

14

INtelligens autem Ioab filius Saruiæ, 1
quòd cor regis verſum eſſet ad Abſa- A
lom, * miſit Thecuam, & tulit inde 2
mulierem ſapientem: dixitq. ad eam:
Lugere te ſimula, & induere veſte lu-
gubri, & ne vngaris oleo, vt ſis quaſi
mulier iam plurimo tempore lugens
mortuum: * & ingredieris ad regem, 3
& loquéris ad eum ſermones huiuſce-
modi. Poſuit autem Ioab verba in ore
eius. * Itaque cum ingreſſa fuiſſet mu- 4
lier Thecuitis ad regem, cecidit co-
ram eo ſuper terram, & adorauit, &
dixit: Serua me rex. * Et ait ad eam 5
rex: Quid cauſæ habes? Quæ reſpon-
dit: Heu, mulier vidua ego ſum: mor-
tuus eſt enim vir meus. * Et ancillæ 6

Ioab placat regem,

B tuæ erant duo filij: qui rixati ſunt ad-
uerſum ſe in agro, nulluſq. erat, qui
eos prohibere poſſet: & percuſſit alter
7 alterum, & interfecit eum. * Et ecce
conſurgens vniuerſa cognatio aduer-
ſum ancillam tuam, dicit: Trade eum,
qui percuſſit fratrem ſuum, vt occida-
mus eum pro anima fratris ſui, quem
interfecit, & deleamus heredem: &
quærunt extinguere ſcintillam meam,
quæ relicta eſt, vt non ſuperſit viro
meo nomen, & reliquiæ ſuper terram.
8 *Et ait rex ad mulierem: Vade in
domum tuam, & ego iubebo pro te.
9 *Dixitq. mulier Thecuitis ad regem:
In me, domine mi rex, ſit iniquitas,
& in domum patris mei: rex autem
10 & thronus eius ſit innocens. * Et ait
rex: Qui contradixerit tibi, adduc eum
ad me, & vltra non addet vt tangat te.
11 *Quæ ait: Recordetur rex Domini
C Dei ſui, vt non multiplicentur proximi
ſanguinis ad vlciſcendum, & nequa-
quam interficiant filium meum. Qui
ait: Viuit Dominus, quia non cadet
12 de capillis filij tui ſuper terram. * Dixit
ergo mulier: Loquatur ancilla tua ad
dominum meum regem verbum. Et
13 ait: Loquere. * Dixitq. mulier: Quare
cogitaſti huiuſcemodi rem contra po-
pulum Dei, & locutus eſt rex verbum
iſtud, vt peccet, & non reducat eiectum
14 ſuum? * Omnes morimur, & quaſi
aquæ dilabimur in terram, quæ non
reuertuntur: [a] nec vult Deus perire
animam, ſed retractat cogitans ne pe-
15 nitus pereat qui abiectus eſt. * Nunc
igitur veni, vt loquar ad dominum
meum regem verbum hoc, præſente
D populo. Et dixit ancilla tua: Loquar
ad regem, ſi quo modo faciat rex ver-
16 bum ancillæ ſuæ. * Et audiuit rex, vt
liberaret ancillam ſuam de manu om-
nium, qui volebant de hereditate Dei
17 delere me, & filium meum ſimul. * Di-
cat ergo ancilla tua, vt fiat verbum
domini mei regis ſicut ſacrificium. Si-
cut enim Angelus Dei, ſic eſt Domi-
nus meus rex, vt nec benedictione,
nec maledictione moueatur: vnde &
18 Dominus Deus tuus eſt tecum. * Et
reſpondens rex, dixit ad mulierem:
Ne abſcondas a me verbum, quod te
interrogo. Dixitq. ei mulier: Loquere
19 domine mi rex. * Et ait rex: Num-

[a] Ezech. 18. g. 32. & 33. c. 11.

quid manus Ioab tecum eſt in omni-
bus iſtis? Reſpondit mulier, & ait: Per
ſalutem animæ tuæ, domine mi rex, E
nec ad ſiniſtram, nec ad dexteram eſt
ex omnibus his, quæ locutus eſt do-
minus meus rex: ſeruus enim tuus
Ioab, ipſe præcepit mihi, & ipſe po-
ſuit in os ancillæ tuæ omnia verba
hæc. * Vt verterem figuram ſermonis 20
huius, ſeruus tuus Ioab præcepit iſtud:
tu autem domine mi rex, ſapiens es,
ſicut habet ſapientiam Angelus Dei,
vt intelligas omnia ſuper terram. * Et 21
ait rex ad Ioab: Ecce placatus feci
verbum tuum: vade ergo, & reuoca
puerum Abſalom. * Cadensq. Ioab 22
ſuper faciem ſuam in terram, adora-
uit, & benedixit regi: & dixit Ioab:
Hodie intellexit ſeruus tuus, quia in-
ueni gratiam in oculis tuis, domine
mi rex: feciſti enim ſermonem ſerui
tui.

reducit Abſalom pulcherrimum,

* Surrexit ergo Ioab & abijt in Geſ- 23
ſur, & adduxit Abſalom in Ieruſalem. F
* Dixit autem rex: Reuertatur in do- 24
mum ſuam, & faciem meam non vi-
deat. Reuerſus eſt itaque Abſalom in
domum ſuam, & faciem regis non
vidit. * Porro ſicut Abſalom, vir non 25
erat pulcher in omni Iſrael, & deco-
rus nimis: a veſtigio pedis vſque ad
verticem non erat in eo vlla macula.
* Et quando tondebat capillum (ſemel 26
autem in anno tondebatur, quia gra-
uabat eum cæſaries) ponderabat capil-
los capitis ſui ducentis ſiclis, pondere
publico. * Nati ſunt autem Abſalom 27
filij tres: & filia vna nomine Thamar,
elegantis formæ. * Manſitq. Abſalom 28
in Ieruſalem duobus annis, & faciem
regis non vidit.

ambo reconciliat.

* Miſit itaque ad Ioab, vt mitteret 29
eum ad regem: qui noluit venire ad
eum. Cumq. ſecundo miſiſſet, & ille
noluiſſet venire ad eum, * dixit ſeruis 30
ſuis: Scitis agrum Ioab iuxta agrum G
meum, habentem meſſem hordei: ite
igitur, & ſuccendite eum igni. Suc-
cenderunt ergo ſerui Abſalom ſegetem
igni. Et venientes ſerui Ioab, ſciſſis ve-
ſtibus ſuis, dixerunt: Succenderunt
ſerui Abſalom partem agri igni. * Sur- 31
rexitq. Ioab, & venit ad Abſalom in
domum eius, & dixit: Quare ſuccen-
derunt ſerui tui ſegetem meam igni?
* Et reſpondit Abſalom ad Ioab: Miſi 32
ad te obſecrans vt venires ad me, &
mitterem te ad regem, & diceres ei:
Quare veni de Geſſur? melius mihi
erat ibi eſſe: obſecro ergo vt videam
faciem regis: quòd ſi memor eſt ini-
33 quitatis meæ, interficiat me. * Ingreſ-
ſus itaque Ioab ad regem, nunciauit
ei omnia: vocatusq. eſt Abſalom, &
intrauit ad regem, & adorauit ſuper
faciem terræ coram eo: oſculatusq. eſt
rex Abſalom.

c) Seditio Abſalomis.

15
1
A IGitur poſt hæc fecit ſibi Abſalom
currus, & equites, & quinquaginta vi-
2 ros, qui præcederent eum. * Et mane
conſurgens Abſalom, ſtabat iuxta in-
troitum portæ, & omnem virum, qui
habebat negotium vt veniret ad regis
iudicium, vocabat Abſalom ad ſe, &
dicebat: De qua ciuitate es tu? Qui
reſpondens aiebat: Ex vna tribu Iſrael
3 ego ſum ſeruus tuus. * Reſpondebatq.
ei Abſalom: Videntur mihi ſermones
tui boni & iuſti. Sed non eſt qui te
audiat conſtitutus a rege. dicebatq.
4 Abſalom: * Quis me conſtituat iudi-
cem ſuper terram, vt ad me veniant
omnes, qui habent negotium, & iuſte
5 iudicem? * Sed & cum accederet ad
B eum homo vt ſalutaret illum, exten-
debat manum ſuam, & apprehendens,
6 oſculabatur eum. * Faciebatq. hoc
omni Iſrael venienti ad iudicium, vt
audiretur a rege, & ſolicitabat corda
7 virorum Iſrael. * Poſt quadraginta au-
tem annos, dixit Abſalom ad regem
Dauid: Vadam, & reddam vota mea
8 quæ voui Domino in Hebron. * Vo-
uens enim vouit ſeruus tuus, cum eſſet
in Geſſur Syriæ, dicens: Si reduxerit
me Dominus in Ieruſalem, ſacrificabo
9 Domino. * Dixitq. ei rex Dauid: Vade
in pace. Et ſurrexit, & abijt in He-
10 bron. * Miſit autem Abſalom explo-
ratores in vniuerſas tribus Iſrael, di-
cens: Statim vt audieritis clangorem
buccinæ, dicite: Regnauit Abſalom
11 in Hebron. * Porro cum Abſalom
ierunt ducenti viri de Ieruſalem vo-
cati, euntes ſimplici corde, & cau-
12 ſam penitus ignorantes. * Accerſiuit
C quoque Abſalom Achitophel Gilo-
nitem conſiliarium Dauid, de ciui-
tate ſua Gilo. Cumq. immolaret vi-
ctimas, facta eſt coniuratio valida, po-
pulusq. concurrens augebatur cum
Abſalom.

α) Dauid fugiens: facta coniuratione

fugit Dauid, * Venit igitur nuncius ad Dauid, 13
dicens: Toto corde vniuerſus Iſrael
ſequitur Abſalom. * Et ait Dauid ſer- 14
uis ſuis, qui erant cum eo in Ieruſa-
lem: Surgite, fugiamus: neque enim
erit nobis effugium a facie Abſalom:
feſtinate egredi, ne forte veniens oc-
cupet nos, & impellat ſuper nos rui-
nam, & percutiat ciuitatem in ore
gladij. * Dixeruntq. ſerui regis ad 15
eum: omnia quæcumque præceperit
dominus noſter rex, libenter exeque-
mur ſerui tui. * Egreſſus eſt ergo 16
rex,[a] & vniuerſa domus eius pedibus
ſuis: & dereliquit rex decem mulieres
concubinas ad cuſtodiendam domum.
* Egreſſusq. rex & omnis Iſrael pedi- 17
bus ſuis, ſtetit procul a domo: * & D 18
vniuerſi ſerui eius ambulabant iuxta
eum, & legiones Cerethi, & Phelethi,
& omnes Gethæi, pugnatores validi,
ſexcenti viri qui ſecuti eum fuerant
de Geth pedites, præcedebant regem.
* Dixit autem rex ad Ethai Gethæum: 19
Cur venis nobiſcum? reuertere, & ha-
bita cum rege, quia peregrinus es, &
egreſſus es de loco tuo. * Heri ve- 20
niſti, & hodie compelléris nobiſcum
egredi? ego autem vadam quò itu-
rus ſum: reuertere, & reduc tecum
fratres tuos, & Dominus faciet te-
cum miſericordiam, & veritatem, quia
oſtendiſti gratiam & fidem. * Et re- 21
ſpondit Ethai regi, dicens: Viuit Do-
minus, & viuit dominus meus rex:
quoniam in quocumque loco fueris
domine mi rex, ſiue in morte, ſiue
in vita, ibi erit ſeruus tuus. * Et ait 22
Dauid Ethai: Veni, & tranſi. Et tran- E
ſiuit Ethai Gethæus, & omnes viri,
qui cum eo erant, & reliqua multi-
tudo. * Omnesq. flebant voce magna, 23
& vniuerſus populus tranſibat: rex
quoque tranſgrediebatur Torrentem
Cedron, & cunctus populus incede-
bat contra viam, quæ reſpicit ad de-
ſertum.

remittit ſacerdotes & Chuſai, * Venit autem & Sadoc ſacerdos, & 24
vniuerſi Leuitæ cum eo, portantes ar-
cam fœderis Dei, & depoſuerunt arcam
Dei: & aſcendit Abiathar, donec ex-
pletus eſſet omnis populus, qui egreſ-
ſus fuerat de ciuitate. * Et dixit rex 25
ad Sadoc: Reporta arcam[a] Dei in vr-
bem: ſi inuenero gratiam in oculis
Domini, reducet me, & oſtendet mihi
26 eam, & tabernaculum ſuum. * Si au-
F tem dixerit mihi: Non places: præſto
ſum, faciat quod bonum eſt coram ſe.
27 * Et dixit rex ad Sadoc ſacerdotem: O
videns reuertere in ciuitatem in pace:
& Achimaas filius tuus, & Ionathas
filius Abiathar duo filij veſtri, ſint vo-
28 biſcum. * Ecce ego abſcondar in cam-
peſtribus deſerti, donec veniat ſermo
29 a vobis indicans mihi. * Reportaue-
runt ergo Sadoc, & Abiathar arcam
Dei in Ieruſalem: & manſerunt ibi.
30 * Porro Dauid aſcendebat Cliuum oli-
uarum, ſcandens & flens, nudis pedi-
bus incedens, & operto capite, ſed &
omnis populus, qui erat eum eo, operto
31 capite aſcendebat plorans. * Nuncia-
tum eſt autem Dauid quòd & Achi-
tophel eſſet in coniuratione cum Ab-
ſalom, dixitq. Dauid: Infatua, quæſo,
32 Domine conſilium Achitophel. * Cumq.
aſcenderet Dauid ſummitatem mon-
G tis, in quo adoraturus erat Dominum,
ecce occurrit ei Chuſai Arachites, ſciſſa
33 veſte, & terra pleno capite. * Et dixit
ei Dauid: Si veneris mecum, eris mihi
34 oneri: * ſi autem in ciuitatem reuer-
taris, & dixeris Abſalom: Seruus tuus
ſum, rex: ſicut fui ſeruus patris tui,
ſic ero ſeruus tuus: diſſipabis conſi-
35 lium Achitophel. * Habes autem te-
cum Sadoc, & Abiathar ſacerdotes:
& omne verbum quodcumque audie-
ris de domo regis, indicabis Sadoc, &
36 Abiathar ſacerdotibus. * Sunt autem
cum eis duo filij eorum Achimaas
filius Sadoc, & Ionathas filius Abia-
thar: & mittetis per eos ad me omne
37 verbum quod audieritis. * Veniente
ergo Chuſai amico Dauid in ciuita-
tem, Abſalom quoque ingreſſus eſt
Ieruſalem.

16
1 A CVmq. Dauid tranſiſſet paululum remuneratur deuotum Sibam,
montis verticem, apparuit Siba puer
Miphiboſeth in occurſum eius, cum
duobus aſinis, qui onerati erant du-
centis panibus, & centum alligaturis
vuæ paſſæ, & centum maſſis palatha-
2 rum, & vtre vini. * Et dixit rex Sibæ.
Quid ſibi volunt hæc? Reſponditq.
Siba: Aſini, domeſticis regis vt ſede-
ant: panes & palathæ ad veſcendum
pueris tuis: vinum autem vt bibat
3 ſiquis defecerit in deſerto. * Et ait

[a] Inſ. 19. c. 27.

rex: Vbi eſt filius domini tui? [a]Re-
ſponditq. Siba regi: Remanſit in Ieru-
ſalem, dicens: Hodie reſtituet mihi
domus Iſrael regnum patris mei. * Et 4
ait rex Sibæ: Tua ſint omnia quæ fu-
erunt Miphiboſeth. Dixitq. Siba: Oro
vt inueniam gratiam coram te, domine
mi rex.
parcet Semei maledicenti; * Venit ergo rex Dauid vſque Ba- 5
hurim: & ecce egrediebatur inde vir
de cognatione domus Saul, nomine
[a]Semei, filius Gera, procedebatq. egre-
diens, & maledicebat, * mittebatq. la- 6
pides contra Dauid, & contra vniuer- B
ſos ſeruos regis Dauid: omnis autem
populus, & vniuerſi bellatores a dex-
tro, & a ſiniſtro latere regis incedebant.
* Ita autem loquebatur Semei cum ma- 7
lediceret regi: Egredere, egredere vir
ſanguinum, & vir Belial. * Reddidit 8
tibi Dominus vniuerſum ſanguinem
domus Saul: quoniam inuaſiſti re-
gnum pro eo, & dedit Dominus re-
gnum in manu Abſalom filij tui, &
ecce premunt te mala tua, quoniam
vir ſanguinum es. * Dixit autem Abi- 9
ſai filius Saruiæ, regi: Quare male-
dicit canis hic mortuus domino meo
regi? vadam, & amputabo caput eius.
* Et ait rex: Quid mihi & vobis eſt 10
filij Saruiæ? dimittite eum, vt male-
dicat: Dominus enim præcepit ei vt
malediceret Dauid: & quis eſt qui
audeat dicere, quare ſic fecerit? * Et 11
ait rex Abiſai, & vniuerſis ſeruis ſuis: C
Ecce filius meus, qui egreſſus eſt de
vtero meo, quærit animam meam:
quanto magis nunc filius Iemini? di-
mittite eum vt maledicat iuxta præce-
ptum Domini: * ſi forte reſpiciat Do- 12
minus afflictionem meam, & reddat
mihi Dominus bonum pro maledi-
ctione hac hodierna. * Ambulabat ita- 13
que Dauid & ſocij eius per viam cum
eo. Semei autem per iugum montis
ex latere, contra illum gradiebatur,
maledicens, & mittens lapides aduer-
ſum eum, terramq. ſpargens. * Venit 14
itaque rex, & vniuerſus populus cum
eo laſſus, & refocillati ſunt ibi.
Abſalom fœdat thorum patris, * Abſalom autem & omnis populus 15
eius ingreſſi ſunt Ieruſalem, ſed &
Achitophel cum eo. * Cum autem 16
veniſſet Chuſai Arachites amicus Da-
uid ad Abſalom, locutus eſt ad eum:
17 Salue rex, ſalue rex. * Ad quem Ab-
D ſalom, Hæc eſt, inquit, gratia tua ad
amicum tuum? quare non iuiſti cum
18 amico tuo? * Reſponditq. Chuſai ad
Abſalom: Nequaquam: quia illius ero,
quem elegit Dominus, & omnis hic
populus, & vniuerſus Iſrael, & cum
19 eo manebo. * Sed vt & hoc inferam,
cui ego ſeruiturus ſum? nonne filio
regis? ſicut parui patri tuo, ita parebo
20 & tibi. * Dixit autem Abſalom ad Achi-
tophel: Inite conſilium quid agere de-
21 beamus. * Et ait Achitophel ad Abſa-
lom: Ingredere ad concubinas patris
tui, quas dimiſit ad cuſtodiendam do-
mum: vt cum audierit omnis Iſrael
quòd fœdaueris patrem tuum, robo-
22 rentur tecum manus eorum. * [b]Teten-
derunt ergo Abſalom tabernaculum
in ſolario, ingreſſusq. eſt ad concubi-
nas patris ſui coram vniuerſo Iſrael.
23 * Conſilium autem Achitophel, quod
dabat in diebus illis, quaſi ſiquis con-
ſuleret Deum: ſic erat omne conſilium
Achitophel, & cum eſſet cum Dauid,
& cum eſſet cum Abſalom.

17
1 A DIxit ergo Achitophel ad Abſalom: non ſtatim perſequitur illum,
Eligam mihi duodecim millia viro-
rum, & conſurgens perſequar Dauid
2 hac nocte. * Et irruens ſuper eum
(quippe qui laſſus eſt, & ſolutis mani-
bus) percutiam eum: cumq. fugerit
omnis populus, qui cum eo eſt, per-
3 cutiam regem deſolatum. * Et redu-
cam vniuerſum populum, quomodo
vnus homo reuerti ſolet: vnum enim
virum tu quæris: & omnis populus
4 erit in pace. * Placuitq. ſermo eius
Abſalom, & cunctis maioribus natu
5 Iſrael. * Ait autem Abſalom: Vocate
Chuſai Arachiten, & audiamus quid
6 etiam ipſe dicat. * Cumq. veniſſet Chu-
B ſai ad Abſalom, ait Abſalom ad eum:
Huiuſcemodi ſermonem locutus eſt
Achitophel: facere debemus an non?
7 quod das conſilium? * Et dixit Chu-
ſai ad Abſalom: Non eſt bonum con-
ſilium, quod dedit Achitophel hac vice.
8 * Et rurſum intulit Chuſai: Tu noſti
patrem tuum, & viros, qui cum eo
ſunt, eſſe fortiſſimos & amaro animo,
veluti ſi vrſa raptis catulis in ſaltu ſæ-
uiat: ſed & pater tuus vir bellator eſt,
9 nec morabitur cum populo. * Forſitan
nunc latitat in foueis, aut in vno, quo

[a] 3. Reg. 2. b. 8. — [b] Sup. 12. c. 11.

voluerit, loco: & cum ceciderit vnus
quilibet in principio, audiet quicum-
que audierit, & dicet: Facta eſt plaga
in populo qui ſequebatur Abſalom.
* Et fortiſſimus quiſque, cuius cor eſt 10
quaſi leonis, pauore ſoluetur: ſcit enim C
omnis populus Iſrael fortem eſſe pa-
trem tuum, & robuſtos omnes qui
cum eo ſunt. * Sed hoc mihi videtur 11
rectum eſſe conſilium: Congregetur
ad te vniuerſus Iſrael, a Dan vſque
Berſabee, quaſi arena maris innume-
rabilis: & tu eris in medio eorum.
* Et irruemus ſuper eum in quocum- 12
que loco inuentus fuerit: & operiemus
eum, ſicut cadere ſolet ros ſuper ter-
ram: & non relinquemus de viris,
qui cum eo ſunt, ne vnum quidem.
* Quòd ſi vrbem aliquam fuerit in- 13
greſſus, circumdabit omnis Iſrael ciui-
tati illi funes, & trahemus eam in tor-
rentem, vt non reperiatur ne calculus
quidem ex ea. * Dixitq. Abſalom, & 14
omnes viri Iſrael: Melius eſt conſi- D
lium Chuſai Arachitæ, conſilio Achi-
tophel: Domini autem nutu diſſipa-
tum eſt conſilium Achitophel vtile,
vt induceret Dominus ſuper Abſalom
malum.
Chuſai omnia renunciante, * Et ait Chuſai Sadoc, & Abiathar 15
ſacerdotibus: Hoc & hoc modo con-
ſilium dedit Achitophel Abſalom, &
ſenioribus Iſrael: & ego tale & tale dedi
conſilium. * Nunc ergo mittite cito, & 16
nunciate Dauid, dicentes: Ne moréris
nocte hac in campeſtribus deſerti, ſed
abſque dilatione tranſgredere: ne forte
abſorbeatur rex, & omnis populus qui
cum eo eſt. * Ionathas autem & Achi- 17
maas ſtabant iuxta Fontem rogel: abijt E
ancilla & nunciauit eis: & illi profecti
ſunt, vt referrent ad regem Dauid nun-
cium: non enim poterant videri, aut
introire ciuitatem. * Vidit autem eos 18
quidam puer, & indicauit Abſalom:
illi vero concito gradu ingreſſi ſunt
domum cuiuſdam viri in Bahurim, qui
habebat puteum in veſtibulo ſuo, &
deſcenderunt in eum. * Tulit autem 19
mulier, & expandit velamen ſuper os
putei, quaſi ſiccans ptiſanas: & ſic la-
tuit res. * Cumq. veniſſent ſerui Ab- 20
ſalom in domum, ad mulierem dixe-
runt: Vbi eſt Achimaas & Ionathas?
Et reſpondit eis mulier: Tranſierunt
feſtinanter, guſtata paululum aqua. At
hi qui quærebant, cum non reperiſ-
21 ſent, reuerſi ſunt in Ieruſalem. * Cumq.
F abijſſent, aſcenderunt illi de puteo, &
pergentes nunciauerunt regi Dauid,
& dixerunt: Surgite, & tranſite cito
fluuium: quoniam huiuſcemodi de-
dit conſilium contra vos Achitophel.
22 * Surrexit ergo Dauid, & omnis po-
pulus qui cum eo erat, & tranſierunt
Iordanem, donec diluceſceret: & ne
vnus quidem reſiduus fuit, qui non
23 tranſiſſet fluuium. * Porro Achitophel & Achitophel ſe ſuſpendente;
videns quòd non fuiſſet factum con-
ſilium ſuum, ſtrauit aſinum ſuum, ſur-
rexitq. & abijt in domum ſuam & in
ciuitatem ſuam: & diſpoſita domo ſua,
ſuſpendio interijt, & ſepultus eſt in
ſepulchro patris ſui.
24 * Dauid autem venit in Caſtra, & caſtrametantur exercitus,
G Abſalom tranſiuit Iordanem, ipſe &
25 omnes viri Iſrael cum eo. * Amaſam
vero conſtituit Abſalom pro Ioab ſu-
per exercitum: Amaſa autem erat filius
viri, qui vocabatur Ietra de Ieſraeli,
qui ingreſſus eſt ad Abigail filiam
Naas, ſororem Saruiæ, quæ fuit mater
26 Ioab. * Et caſtrametatus eſt Iſrael cum
27 Abſalom in Terra Galaad. * Cumq.
veniſſet Dauid in Caſtra, Sobi filius
Naas de Rabbath filiorum Ammon,
& Machir filius Ammihel de Lodabar,
& Berzellai Galaadites de Rogelim,
28 * obtulerunt ei ſtratoria, & tapetia, &
vaſa fictilia, frumentum, & hordeum,
& farinam, & polentam, & fabam, &
29 lentem, & frixum cicer, * & mel, &
butyrum, oues, & pingues vitulos. de-
deruntq. Dauid, & populo, qui cum
eo erat, ad veſcendum: ſuſpicati enim
ſunt, populum fame, & ſiti fatigari in
deſerto.

18
1 IGitur conſiderato Dauid populo Dauid præcipit principibus,
A ſuo conſtituit ſuper eos tribunos &
2 centuriones, * & dedit populi tertiam
partem ſub manu Ioab, & tertiam par-
tem ſub manu Abiſai filij Saruiæ fra-
tris Ioab, & tertiam partem ſub manu
Ethai, qui erat de Geth, dixitq. rex
ad populum: Egrediar & ego vobiſ-
3 cum. * Et reſpondit populus: Non
exibis: ſiue enim fugerimus, non ma-
gnopere ad eos de nobis pertinebit:
ſiue media pars ceciderit e nobis, non
ſatis curabunt: quia tu vnus pro de-
cem millibus computaris: melius eſt
igitur vt ſis nobis in vrbe præſidio.
4 * Ad quos rex ait: Quod vobis vide-
tur rectum, hoc faciam. Stetit ergo

rex iuxta portam: egrediebaturq. po-
pulus per turmas ſuas centeni, & mil-
leni. * Et præcepit rex Ioab, & Abiſai, 5
& Ethai, dicens: Seruate mihi pue- B
rum Abſalom. Et omnis populus au-
diebat præcipientem regem cunctis
principibus pro Abſalom.
Abſalom transfoditur & proijcitur,
* Itaque egreſſus eſt populus in 6
campum contra Iſrael, & factum eſt
prælium in ſaltu Ephraim. * Et cæ- 7
ſus eſt ibi populus Iſrael ab exercitu
Dauid, factaq. eſt plaga magna in die
illa, viginti millium. * Fuit autem ibi 8
prælium diſperſum ſuper faciem om-
nis terræ, & multo plures erant, quos
ſaltus conſumpſerat de populo, quàm
hi, quos vorauerat gladius in die illa.
* Accidit autem vt occurreret Abſalom 9
ſeruis Dauid, ſedens mulo: cumq. in-
greſſus fuiſſet mulus ſubter conden-
ſam quercum & magnam, adhæſit ca-
put eius quercui: & illo ſuſpenſo inter
cælum & terram, mulus, cui inſederat,
pertranſiuit. * Vidit autem hoc quiſ- 10
piam, & nunciauit Ioab, dicens: Vidi
Abſalom pendere de quercu. * Et ait 11
Ioab viro, qui nunciauerat ei: Si vi- C
diſti, quare non confodiſti eum cum
terra, & ego dediſſem tibi decem ar-
genti ſiclos, & vnum balteum? * Qui 12
dixit ad Ioab: Si appenderes in mani-
bus meis mille argenteos, nequaquam
mitterem manum meam in filium re-
gis: audientibus enim nobis præcepit
rex tibi, & Abiſai, & Ethai, dicens: Cu-
ſtodite mihi puerum Abſalom. * Sed 13
& ſi feciſſem contra animam meam
audacter, nequaquam hoc regem la-
tere potuiſſet, & tu ſtares ex aduerſo?
* Et ait Ioab: Non ſicut tu vis, ſed ag- 14
grediar eum coram te. Tulit ergo tres
lanceas in manu ſua, & infixit eas in
corde Abſalom: cumq. adhuc palpi-
taret hærens in quercu, * cucurrerunt 15
decem iuuenes armigeri Ioab, & per- D
cutientes interfecerunt eum. * Ce- 16
cinit autem Ioab buccina, & retinuit
populum, ne perſequeretur fugientem
Iſrael, volens parcere multitudini. * Et 17
tulerunt Abſalom, & proiecerunt eum
in ſaltu, in foueam grandem, & com-
portauerunt ſuper eum aceruum la-
pidum magnum nimis: omnis autem
Iſrael fugit in tabernacula ſua. * Porro 18
Abſalom erexerat ſibi, cum adhuc vi-
ueret, titulum qui eſt in Valle regis:
dixerat enim: Non habeo filium, &
hoc erit monimentum nominis mei.
Vocauitq. titulum nomine ſuo, & ap-
pellatur Manus Abſalom, vſque ad
hanc diem.
a patre fle- tur amaro
19 * Achimaas autem filius Sadoc, ait:
Curram, & nunciabo regi, quia iudi-
cium fecerit ei Dominus de manu ini-
20 micorum eius. * Ad quem Ioab dixit:
Non eris nuncius in hac die, ſed nun-
E ciabis in alia: hodie nolo te nunciare,
21 filius enim regis eſt mortuus. * Et ait
Ioab Chuſi: Vade, & nuncia regi quæ
vidiſti. Adorauit Chuſi Ioab, & cucur-
22 rit. * Rurſus autem Achimaas filius
Sadoc dixit ad Ioab: Quid impedit ſi
etiam ego curram poſt Chuſi? Dixitq.
ei Ioab: Quid vis currere fili mi? non
23 eris boni nuncij baiulus. * Qui re-
ſpondit: Quid enim ſi cucurrero? Et
ait ei: Curre. Currens ergo Achimaas
per viam compendij, tranſiuit Chuſi.
24 * Dauid autem ſedebat inter duas por-
tas: ſpeculator vero, qui erat in faſti-
gio portæ ſuper murum, eleuans ocu-
los, vidit hominem currentem ſolum.
25 * Et exclamans indicauit regi: dixitq.
rex: Si ſolus eſt, bonus eſt nuncius in
ore eius. Properante autem illo, & ac-
26 cedente propius, * vidit ſpeculator
F hominem alterum currentem, & voci-
ferans in culmine, ait: Apparet mihi
alter homo currens ſolus. Dixitq. rex:
27 Et iſte bonus eſt nuncius. * Specula-
tor autem, Contemplor, ait, curſum
prioris, quaſi curſum Achimaas filij
Sadoc. Et ait rex: Vir bonus eſt: &
28 nuncium portans bonum, venit. * Cla-
mans autem Achimaas, dixit ad re-
gem: Salue rex. Et adorans regem
coram eo pronus in terram, ait: Bene-
dictus Dominus Deus tuus, qui con-
G cluſit homines qui leuauerunt manus
ſuas contra dominum meum regem.
29 * Et ait rex: Eſtne pax puero Abſa-
lom? Dixitq. Achimaas: Vidi tumul-
tum magnum, cum mitteret Ioab ſer-
uus tuus, o rex, me ſeruum tuum:
30 neſcio aliud. * Ad quem rex: Tranſi,
ait, & ſta hic. Cumq. ille tranſiſſet,
31 & ſtaret, * apparuit Chuſi: & ve-
niens ait: Bonum apporto nuncium,
domine mi rex: iudicauit enim pro
te Dominus hodie de manu omnium
32 qui ſurrexerunt contra te. * Dixit au-
tem rex ad Chuſi: Eſtne pax puero Ab-
ſalom? Cui reſpondens Chuſi, Fiant,
inquit, ſicut puer, inimici domini mei

regis, & vniuerſi qui conſurgunt ad-
uerſus eum in malum. * Contriſtatus 33
itaque rex, aſcendit cœnaculum portæ,
& fleuit. Et ſic loquebatur, vadens: [a]Fili
mi Abſalom, Abſalom fili mi: quis
mihi tribuat vt ego moriar pro te,
Abſalom fili mi, fili mi Abſalom?

Dauid ...iens: ...t plan- Abſa- ...m,

NVnciatum eſt autem Ioab quòd 19 1
rex fleret & lugeret filium ſuum: * & A 2
verſa eſt victoria in luctum in die illa
omni populo: audiuit enim populus
in die illa dici: Dolet rex ſuper filio
ſuo. * Et declinauit populus in die 3
illa ingredi ciuitatem, quomodo de-
clinare ſolet populus verſus & fugiens
de prælio. * Porro rex operuit caput 4
ſuum, & clamabat voce magna: Fili
mi Abſalom, Abſalom fili mi, fili mi.
* Ingreſſus ergo Ioab ad regem in do- 5
mum, dixit: Confudiſti hodie vultus
omnium ſeruorum tuorum, qui ſal-
uam fecerunt animam tuam, & ani-
mam filiorum tuorum, & filiarum tua-
rum, & animam vxorum tuarum, &
animam concubinarum tuarum. * Di- 6
ligis odientes te, & odio habes dili-
gentes te: & oſtendiſti hodie quia non
curas de ducibus tuis, & de ſeruis tuis:
& vere cognoui modo, quia ſi Abſa-
lom viueret, & omnes nos occubuiſſe- B
mus, tunc placeret tibi. * Nunc igitur 7
ſurge, & procede, & alloquens ſatisfac
ſeruis tuis: iuro enim tibi per Domi-
num, quòd ſi non exieris, ne vnus qui-
dem remanſurus ſit tecum nocte hac:
& peius erit hoc tibi, quàm omnia
mala, quæ venerunt ſuper te ab ado-
leſcentia tua vſque in præſens. * Sur- 8
rexit ergo rex & ſedit in porta: &
omni populo nunciatum eſt quòd rex
ſederet in porta: venitq. vniuerſa mul-
titudo coram rege: Iſrael autem fugit
in tabernacula ſua.

...catur;
* Omnis quoque populus certabat 9
in cunctis tribubus Iſrael, dicens: Rex
liberauit nos de manu inimicorum
noſtrorum, ipſe ſaluauit nos de manu
Philiſthinorum: & nunc fugit de terra
propter Abſalom. * Abſalom autem, 10
quem vnximus ſuper nos, mortuus eſt
in bello: vſquequo ſiletis, & non re-
ducitis regem? * Rex vero Dauid mi- 11
ſit ad Sadoc, & Abiathar ſacerdotes,
dicens: Loquimini ad maiores natu
C Iuda, dicentes: Cur venitis nouiſſimi
ad reducendum regem in domum ſu-
am? (Sermo autem omnis Iſrael perue-
12 nerat ad regem in domo eius.) * Fra-
tres mei vos, os meum, & caro mea
vos, quare nouiſſimi reducitis regem?
13 * Et Amaſæ dicite: Nonne os meum,
& caro mea es? Hæc faciat mihi Deus,
& hæc addat, ſi non magiſter militiæ
fueris coram me omni tempore pro
14 Ioab. * Et inclinauit cor omnium vi-
rorum Iuda, quaſi viri vnius: miſe-
runtq. ad regem, dicentes: Reuertere
tu, & omnes ſerui tui.
15 * Et reuerſus eſt rex: & venit vſque
ad Iordanem, & omnis Iuda venit vſ-
que in Galgalam vt occurreret regi, &
16 traduceret eum Iordanem. * [b]Feſti-
nauit autem Semei filius Gera filij
Iemini de Bahurim, & deſcendit cum
viris Iuda in occurſum regis Dauid
17 * cum mille viris de Beniamin, & Siba
puer de domo Saul: & quindecim filij
D eius, ac viginti ſerui erant cum eo:
& irrumpentes Iordanem, ante regem
18 * tranſierunt vada, vt traducerent do-
mum regis, & facerent iuxta iuſſio-
nem eius: Semei autem filius Gera
proſtratus coram rege, cum iam tran-
19 ſiſſet Iordanem, * dixit ad eum: Ne
reputes mihi domine mi iniquitatem,
neque memineris iniuriarum ſerui tui
in die qua egreſſus es domine mi
rex de Ieruſalem, neque ponas rex in
20 corde tuo. * Agnoſco enim ſeruus
tuus peccatum meum: & idcirco ho-
die primus veni de omni domo Ioſeph,
deſcendiq. in occurſum domini mei
21 regis. * Reſpondens vero Abiſai filius
Saruiæ, dixit: Numquid pro his verbis
non occidetur Semei, quia maledixit
22 chriſto Domini? * Et ait Dauid: Quid
mihi, & vobis filij Saruiæ? cur effici-
mini mihi hodie in ſatan? ergone ho-
die interficietur vir in Iſrael? an ignoro
hodie me factum regem ſuper Iſrael?
23 * Et ait rex Semei: Non morieris. Iu-
24 rauitq. ei. * Miphiboſeth quoque filius
E Saul deſcendit in occurſum regis illo-
tis pedibus, & intonſa barba: veſteſq.
ſuas non lauerat a die qua egreſſus
fuerat rex, vſque ad diem reuerſionis
25 eius in pace. * Cumq. Ieruſalem oc-
curriſſet regi, dixit ei rex: Quare non
26 veniſti mecum Miphiboſeth? * Et re-

reuertens indulget Semei & Miphiboſeth,

[a] Inf. 19. a. 4. — [b] 3. Reg. 2. b. 8.

ſpondens ait: Domine mi rex, ſeruus
meus contempſit me: dixiq. ei ego fa-
mulus tuus vt ſterneret mihi aſinum, &
aſcendens abirem cum rege: claudus
enim ſum ſeruus tuus. * [a]Inſuper & 27
accuſauit me ſeruum tuum ad te domi-
num meum regem: tu autem domine
mi rex, ſicut angelus Dei es, fac quod
placitum eſt tibi. * Neque enim fuit 28
domus patris mei, niſi morti obnoxia
domino meo regi: tu autem poſuiſti
me ſeruum tuum inter conuiuas men-
ſæ tuæ: quid ergo habeo iuſtæ que-
relæ? aut quid poſſum vltra vociferari
ad regem? * Ait ergo ei rex: Quid 29
vltra loqueris? fixum eſt quod locutus
ſum: tu, & Siba diuidite poſſeſſiones.
* Reſponditq. Miphiboſeth regi: Etiam 30
cuncta accipiat, poſtquam reuerſus eſt
dominus meus rex pacifice in domum
ſuam.

transgreditur Iordanem.

* Berzellai quoque Galaadites, de- 31
ſcendens de Rogelim, traduxit regem F
Iordanem, paratus etiam vltra fluuium
proſequi eum. * [b]Erat autem Berzel- 32
lai Galaadites ſenex valde, id eſt octo-
genarius, & ipſe præbuit alimenta
regi, cum moraretur in Caſtris: fuit
quippe vir diues nimis. * Dixit itaque 33
rex ad Berzellai: Veni mecum, vt re-
quieſcas ſecurus mecum in Ieruſalem.
* Et ait Berzellai ad regem: Quot ſunt 34
dies annorum vitæ meæ, vt aſcendam
cum rege in Ieruſalem? * Octogenarius 35
ſum hodie: numquid vigent ſenſus mei
ad diſcernendum ſuaue, aut amarum?
aut delectare poteſt ſeruum tuum ci-
bus & potus? vel audire poſſum vltra
vocem cantorum, atque cantatricum?
quare ſeruus tuus ſit oneri domino
meo regi? * Paululum procedam fa- 36
mulus tuus ab Iordane tecum. non
indigeo hac viciſſitudine, * ſed obſecro 37
vt reuertar ſeruus tuus, & moriar in
ciuitate mea, & ſepeliar iuxta ſepul-
chrum patris mei, & matris meæ. Eſt
autem ſeruus tuus Chamaam, ipſe va-
dat tecum, domine mi rex, & fac ei
quidquid tibi bonum videtur. * Dixit 38
itaque ei rex: Mecum tranſeat Cha- G
maam, & ego faciam ei quidquid tibi
placuerit, & omne, quod petieris a me,
impetrabis. * Cumq. tranſiſſet vniuer- 39
ſus populus & rex Iordanem, oſcula-
tus eſt rex Berzellai, & benedixit ei:
& ille reuerſus eſt in locum ſuum.
40 * Tranſiuit ergo rex in Galgalam, &
Chamaam cum eo. omnis autem po-
pulus Iuda traduxerat regem, & me-
dia tantum pars affuerat de populo
Iſrael.

41 * Itaque omnes viri Iſrael concur- d) Rebell Sebæ.
rentes ad regem dixerunt ei: Quare
te furati ſunt fratres noſtri viri Iuda, α) Defens regni:
& traduxerunt regem & domum eius
Iordanem, omneſq. viros Dauid cum viros Iſra iratos
42 eo? * Et reſpondit omnis vir Iuda ad
viros Iſrael: Quia mihi propior eſt
rex: cur iraſceris ſuper hac re? num-
quid comedimus aliquid ex rege, aut
43 munera nobis data ſunt? * Et reſpon-
dit vir Iſrael ad viros Iuda, & ait: De-
cem partibus maior ego ſum apud
regem, magiſq. ad me pertinet Da-
uid quàm ad te: cur feciſti mihi in-
iuriam, & non mihi nunciatum eſt
priori, vt reducerem regem meum?
Durius autem reſponderunt viri Iuda
viris Iſrael.

20

1 A ACcidit quoque vt ibi eſſet vir Be- ſeducit Seba,
lial, nomine Seba, filius Bochri, vir
Iemineus: & cecinit buccina, & ait:
Non eſt nobis pars in Dauid, neque
hereditas in filio Iſai: reuertere in
2 tabernacula tua Iſrael. * Et ſeparatus
eſt omnis Iſrael a Dauid, ſecutuſq. eſt
Seba filium Bochri: viri autem Iuda
adhæſerunt regi ſuo a Iordane vſque
Ieruſalem.
3 * Cumq. veniſſet rex in domum qui occi Amaſa
ſuam in Ieruſalem, tulit decem mu-
lieres concubinas, quas dereliquerat
ad cuſtodiendam domum, & tradidit
eas in cuſtodiam, alimenta eis præ-
bens: & non eſt ingreſſus ad eas, ſed
B erant clauſæ vſque in diem mortis
4 ſuæ in viduitate viuentes. * Dixit au-
tem rex Amaſæ: Conuoca mihi om-
nes viros Iuda in diem tertium, & tu
5 adeſto præſens. * Abijt ergo Amaſa
vt conuocaret Iudam, & moratus eſt
extra placitum quod ei conſtituerat rex.
6 * Ait autem Dauid ad Abiſai: Nunc
magis afflicturus eſt nos Seba filius
Bochri quàm Abſalom: tolle igitur ſer-
uos domini tui, & perſequere eum, ne
forte inueniat ciuitates munitas, & ef-
7 fugiat nos. * Egreſſi ſunt ergo cum eo

[a] Sup. 16. a. 3. — [b] 3. Reg. 2. b. 7. Sup. 17. g. 27.

viri Ioab, Cerethi quoque & Phelethi: C
& omnes robuſti exierunt de Ieruſa-
lem ad perſequendum Seba filium Bo-
chri. * Cumq. illi eſſent iuxta lapidem 8
grandem, qui eſt in Gabaon, Amaſa
veniens occurrit eis. Porro Ioab ve-
ſtitus erat tunica ſtricta ad menſuram
habitus ſui, & deſuper accinctus gla-
dio dependente vſque ad ilia, in va-
gina, qui fabricatus leui motu egredi
poterat, & percutere. * Dixit itaque 9
Ioab ad Amaſam: Salue mi frater. [a]Et
tenuit manu dextera mentum Amaſæ,
quaſi oſculans eum. * Porro Amaſa 10
non obſeruauit gladium, quem habe-
bat Ioab, qui percuſſit eum in latere,
& effudit inteſtina eius in terram, nec
ſecundum vulnus appoſuit, & mortuus
eſt. Ioab autem, & Abiſai frater eius D
perſecuti ſunt Seba filium Bochri. * In- 11
terea quidam viri, cum ſtetiſſent iuxta
cadauer Amaſæ, de ſocijs Ioab, dixe-
runt: Ecce qui eſſe voluit pro Ioab
comes Dauid. * Amaſa autem con- 12
ſperſus ſanguine, iacebat in media via.
Vidit hoc quidam vir quòd ſubſiſteret
omnis populus ad videndum eum, &
amouit Amaſam de via in agrum, ope-
ruitq. eum veſtimento, ne ſubſiſterent
tranſeuntes propter eum.

* Amoto ergo illo de via, tranſibat 13
omnis vir ſequens Ioab ad perſequen-
dum Seba filium Bochri. * Porro ille 14
tranſierat per omnes tribus Iſrael in
Abelam, & Bethmaacha: omneſq. viri
electi congregati fuerant ad eum. * Ve- 15
nerunt itaque & oppugnabant eum in E
Abela, & in Bethmaacha, & circum-
dederunt munitionibus ciuitatem, &
obſeſſa eſt vrbs: omnis autem turba,
quæ erat cum Ioab, moliebatur de-
ſtruere muros. * Et exclamauit mulier 16
ſapiens de ciuitate: Audite, audite, di-
cite Ioab: Appropinqua huc, & loquar
tecum. * Qui cum acceſſiſſet ad eam, 17
ait illi: Tu es Ioab? Et ille reſpondit:
Ego. Ad quem ſic locuta eſt: Audi F
ſermones ancillæ tuæ. Qui reſpondit:
Audio. * Rurſumq. illa, Sermo, in- 18
quit, dicebatur in veteri prouerbio:
Qui interrogant, interrogent in Abela:
& ſic perficiebant. * Nonne ego ſum 19
quæ reſpondeo veritatem in Iſrael, &
tu quæris ſubuertere ciuitatem, & euer-
tere matrem in Iſrael? Quare præci-
20 pitas hereditatem Domini? * Reſpon-
denſq. Ioab, ait: Abſit, abſit hoc a
me: non præcipito, neque demolior.
21 * Non ſic ſe habet res, ſed homo de
monte Ephraim Seba, filius Bochri
cognomine, leuauit manum ſuam con-
G tra regem Dauid: tradite illum ſolum,
& recedemus a ciuitate. Et ait mulier
ad Ioab: Ecce caput eius mittetur ad
22 te per murum. * Ingreſſa eſt ergo ad
omnem populum, & locuta eſt eis
ſapienter: qui abſciſſum caput Seba
filij Bochri proiecerunt ad Ioab. &
ille cecinit tuba, & receſſerunt ab
vrbe, vnuſquiſque in tabernacula ſua:
Ioab autem reuerſus eſt Ieruſalem ad
regem.

β) Noua adminiſtratio.

23 * [b]Fuit ergo Ioab ſuper omnem
exercitum Iſrael: Banaias autem filius
Ioiadæ ſuper Cerethæos & Phelethæos.
24 * Aduram vero ſuper tributa: porro
Ioſaphat filius Ahilud, a commentarijs.
25 * Siua autem, ſcriba: Sadoc vero &
26 Abiathar, ſacerdotes. * Ira autem Iai-
rites erat ſacerdos Dauid.

3. Vltima acta.

a) Cruenta facta.

α) Vltio familiæ Saul: ſeptem crucifiguntur,

21
1 FActa eſt quoque fames in diebus
A Dauid tribus annis iugiter: & con-
ſuluit Dauid oraculum Domini. Di-
xitq. Dominus: Propter Saul, & do-
mum eius ſanguinum, quia occidit
2 Gabaonitas. * Vocatis ergo Gabaoni-
tis rex, dixit ad eos. (Porro Gabaonitæ
non erant de filijs Iſrael, ſed reliquiæ
Amorrhæorum: [c]filij quippe Iſrael
iurauerant eis, & voluit Saul percu-
tere eos zelo, quaſi pro filijs Iſrael &
3 Iuda.) * Dixit ergo Dauid ad Gabao-
nitas: Quid faciam vobis? & quod
erit veſtri piaculum, vt benedicatis
4 hereditati Domini? * Dixeruntq. ei
Gabaonitæ: Non eſt nobis ſuper ar-
gento & auro quæſtio, ſed contra Saul,
& contra domum eius: neque volu-
mus vt interficiatur homo de Iſrael.
Ad quos rex ait: Quid ergo vultis vt
5 faciam vobis? * Qui dixerunt regi:
Virum, qui attriuit nos & oppreſſit
inique, ita delere debemus, vt ne vnus
quidem reſiduus ſit de ſtirpe eius in
6 cunctis finibus Iſrael. * Dentur nobis
B ſeptem viri de filijs eius, vt crucifiga-

[a] 3. Reg. 2. a. 5. — [b] Sup. 8. d. 16. — [c] Ioſ. 9. c. 15.

mus eos Domino in Gabaa Saul, quon-
dam electi Domini. Et ait rex: Ego
dabo. * Pepercitq. rex Miphiboseth 7
filio Ionathæ filij Saul, propter [a]iusiu-
randum Domini, quod fuerat inter
Dauid & inter Ionathan filium Saul.
* Tulit itaque rex duos filios Respha 8
filiæ Aia, quos peperit Sauli, Armoni,
& Miphiboseth: & quinque filios Mi-
chol filiæ Saul, quos genuerat Hadrieli
filio Berzellai, qui fuit de Molathi, * & 9
dedit eos in manus Gabaonitarum: qui
crucifixerunt eos in monte coram Do-
mino: & ceciderunt hi septem simul
occisi in diebus messis primis, inci-
piente messione hordei.

& sepeliuntur.

* Tollens autem Respha filia Aia, 10
cilicium substrauit sibi supra petram
ab initio messis, donec stillaret aqua
super eos de cælo: & non dimisit aues
lacerare eos per diem, neque bestias
per noctem. * Et nunciata sunt Dauid 11
quæ fecerat Respha, filia Aia, concu- C
bina Saul. * Et abijt Dauid, & tulit 12
ossa Saul, & ossa Ionathæ filij eius a
viris Iabes Galaad, [b]qui furati fuerant
ea de platea Bethsan, in qua suspen-
derant eos Philisthijm cum interfecis-
sent Saul in Gelboe: * & asportauit 13
inde ossa Saul, & ossa Ionathæ filij
eius: & colligentes ossa eorum, qui
affixi fuerant, * sepelierunt ea cum 14
ossibus Saul & Ionathæ filij eius in
Terra Beniamin, in latere, in sepul-
chro Cis patris eius: feceruntq. omnia,
quæ præceperat rex, & repropitiatus
est Deus terræ post hæc.

β) Bella cum Philisthijm: primum,

* Factum est autem rursum præ- 15
lium Philisthinorum aduersum Israel,
& descendit Dauid, & serui eius cum
eo, & pugnabant contra Philisthijm.
Deficiente autem Dauid, *Iesbibenob, 16
qui fuit de genere arapha, [c]cuius fer-
rum hastæ trecentas vncias appende-
bat, & accinctus erat ense nouo, nisus
est percutere Dauid. * Præsidioq. ei 17
fuit Abisai filius Saruiæ, & percussum
Philisthæum interfecit. Tunc iuraue-
runt viri Dauid, dicentes: Iam non
egredieris nobiscum in bellum, ne ex-
tinguas lucernam Israel.

secundum,

* [d]Secundum quoque bellum fuit 18
in Gob contra Philisthæos: tunc per- D
cussit Sobochai de Husati, Saph de
stirpe arapha de genere gigantum.

19 * Tertium quoque fuit bellum in
Gob contra Philisthæos, in quo per-
cussit Adeodatus filius Saltus poly-
mitarius Bethlehemites Goliath Ge-
thæum, cuius hastile hastæ erat quasi
liciatorium texentium.

20 * Quartum bellum fuit in Geth: in
quo vir fuit excelsus, qui senos in
manibus pedibusq. habebat digitos,
id est viginti quattuor, & erat de ori-
21 gine arapha. * Et blasphemauit Israel:
percussit autem eum Ionathan filius
22 Samaa fratris Dauid. * Hi quattuor
nati sunt de arapha in Geth, & ceci-
derunt in manu Dauid, & seruorum
eius.

22
1 A LOcutus est autem Dauid Domino
verba carminis huius, in die qua libe-
rauit eum Dominus de manu omnium
inimicorum suorum, & de manu Saul.

2 * & ait:
[e]Dominus petra mea, & robur meum,
& saluator meus.
3 * Deus fortis meus sperabo in eum:
scutum meum, & cornu salutis meæ:
eleuator meus, & refugium meum:
saluator meus, de iniquitate libera-
bis me.
4 * [f]Laudabilem inuocabo Dominum:
& ab inimicis meis saluus ero.
5 * Quia circumdederunt me contritio-
nes mortis:
torrentes Belial terruerunt me.
6 * Funes inferni circumdederunt me:
præuenerunt me laquei mortis.
7 * In tribulatione mea inuocabo Do-
minum,
& ad Deum meum clamabo:
& exaudiet de templo suo vocem
meam,
& clamor meus veniet ad aures eius.
8 * Commota est & contremuit terra:
fundamenta montium concussa sunt,
& conquassata, quoniam iratus est
eis.
9 * Ascendit fumus de naribus eius,
& ignis de ore eius vorabit:
carbones succensi sunt ab eo.

---

[a] 1. Reg. 18. a. 3. — [b] 1. Reg. 31. c. 12. — [c] 1. Reg. 17. a. 7. — [d] 1. Par. 20. c. 4. — [e] Psal. 17. a. 3. — [f] Psal. 17. a. 4.

*Inclinauit cælos, & deſcendit: 10
& caligo ſub pedibus eius.
*Et aſcendit ſuper cherubim, & vo- 11
lauit:
& lapſus eſt ſuper pennas venti. B
*Poſuit tenebras in circuitu ſuo lati- 12
bulum:
cribrans aquas de nubibus cælorum.
*Præ fulgore in conſpectu eius, 13
ſuccenſi ſunt carbones ignis.
*Tonabit de cælo Dominus: 14
& excelſus dabit vocem ſuam.
*Miſit ſagittas & diſſipauit eos: 15
fulgur, & conſumpſit eos.
*Et apparuerunt effuſiones maris, 16
& reuelata ſunt fundamenta orbis
ab increpatione Domini,
ab inſpiratione ſpiritus furoris eius.
*Miſit de excelſo, & aſſumpſit me: 17
& extraxit me de aquis multis.
*Liberauit me ab inimico meo po- 18
tentiſſimo,
& ab his qui oderant me: quoniam
robuſtiores me erant.
*Præuenit me in die afflictionis 19
meæ,
& factus eſt Dominus firmamentum
meum.
*Et eduxit me in latitudinem: 20
liberauit me, quia complacui ei.
*Retribuet mihi Dominus ſecundum 21
iuſtitiam meam:
& ſecundum munditiam manuum me-
arum reddet mihi.
*Quia cuſtodiui vias Domini, 22
& non egi impie, a Deo meo.
*Omnia enim iudicia eius in con- 23
ſpectu meo:
& præcepta eius non amoui a me.
*Et ero perfectus cum eo: 24
& cuſtodiam me ab iniquitate mea. C
*Et reſtituet mihi Dominus ſecun- 25
dum iuſtitiam meam:
& ſecundum munditiam manuum mea-
rum, in conſpectu oculorum ſuo-
rum.
*Cum ſancto ſanctus eris: 26
& cum robuſto perfectus.
*Cum electo electus eris: 27
& cum peruerſo peruerteris.
*Et populum pauperem ſaluum fa- 28
cies:
oculisq. tuis excelſos humiliabis.

29 *Quia tu lucerna mea Domine: & fortitudinem eius,
& tu Domine illuminabis tenebras
meas.
30 *In te enim curram accinctus:
in Deo meo tranſiliam murum.
31 *Deus, immaculata via eius,
eloquium Domini igne examinatum:
ſcutum eſt omnium ſperantium in ſe.
32 *Quis eſt Deus præter Dominum:
& quis fortis præter Deum noſtrum?
33 *Deus qui accinxit me fortitudine:
& complanauit perfectam viam meam.
34 *Coæquans pedes meos ceruis,
& ſuper excelſa mea ſtatuens me.
35 *[a] Docens manus meas ad præ-
lium,
& componens quaſi arcum æreum
brachia mea.
36 *Dediſti mihi clypeum ſalutis tuæ:
& manſuetudo tua multiplicauit me.
37 *Dilatabis greſſus meos ſubtus me:
D & non deficient tali mei.
38 *Perſequar inimicos meos, & con-
teram:
& non conuertar donec conſumam
eos.
39 *Conſumam eos & confringam, vt
non conſurgant:
cadent ſub pedibus meis.
40 *Accinxiſti me fortitudine ad præ-
lium:
incuruaſti reſiſtentes mihi ſubtus me.
41 *Inimicos meos dediſti mihi dor-
ſum:
odientes me, & diſperdam eos.
42 *Clamabunt, & non erit qui ſaluet,
ad Dominum, & non exaudiet eos.
43 *Delebo eos vt puluerem terræ:
quaſi lutum platearum comminuam
eos atque confringam.
44 *Saluabis me a contradictionibus po-
puli mei:
cuſtodies me in caput Gentium:
populus, quem ignoro, ſeruiet mihi.
45 *Filij alieni reſiſtent mihi,
auditu auris obedient mihi.
46 *Filij alieni defluxerunt,
& contrahentur in anguſtijs ſuis.
47 *Viuit Dominus, & benedictus Deus benedicit Deum.
meus:
& exaltabitur Deus fortis ſalutis meæ.
48 *Deus qui das vindictas mihi,
& deijcis populos ſub me.

---

[a] Pſ. 143 a. 1.

*Qui educis me ab inimicis meis, 49
& a resistentibus mihi eleuas me:
[a]a viro iniquo liberabis me:
*[b]Propterea confitebor tibi Domine 50
in gentibus:
& nomini tuo cantabo.
*Magnificans salutes regis sui, 51
& faciens misericordiam christo suo
Dauid, & semini eius in sempiternum.

β) Vaticinatio: veniens iustus dominator.

HÆc autem sunt verba Dauid no- 23 1
uissima. Dixit Dauid filius Isai: Dixit A
vir, cui constitutum est de christo Dei
Iacob, egregius psaltes Israel: * Spi- 2
ritus Domini locutus est per me, &
sermo eius per linguam meam. * Dixit 3
Deus Israel mihi, locutus est Fortis
Israel, Dominator hominum, iustus
dominator in timore Dei. * Sicut lux 4
auroræ, oriente sole, mane absque nu-
bibus rutilat, & sicut pluuijs germinat
herba de terra. * Nec tanta est domus 5
mea apud Deum, vt pactum æternum
iniret mecum firmum in omnibus at-
que munitum. Cuncta enim salus mea,
& omnis voluntas: nec est quidquam
ex ea quod non germinet. * Præuari- 6
catores autem quasi spinæ euellentur
vniuersi: quæ non tolluntur manibus.
*Et si quis tangere voluerit eas, ar- 7
mabitur ferro & ligno lanceato, igneq.
succensæ comburentur, vsque ad ni-
hilum.

c) Numeratio ciuium: α) Virorum fortium: tres robustissimi,

*[c]Hæc nomina fortium Dauid. Se- 8
dens in cathedra sapientissimus prin-
ceps inter tres, ipse est quasi tenerri-
mus ligni vermiculus, qui octingentos
interfecit impetu vno. * Post hunc, 9
Eleazar filius patrui eius Ahohites
inter tres fortes, qui erant cum Dauid B
quando exprobrauerunt Philisthijm,
& congregati sunt illuc in prælium.
*Cumq. ascendissent viri Israel, ipse 10
stetit & percussit Philisthæos donec
deficeret manus eius, & obrigesceret
cum gladio: fecitq. Dominus salutem
magnam in die illa: & populus, qui
fugerat, reuersus est ad cæsorum spolia
detrahenda. * Et post hunc, Semma 11
filius Age de Arari. & congregati sunt
Philisthijm in statione: erat quippe
ibi ager lente plenus. Cumq. fugisset
12 populus a facie Philisthijm, * stetit
ille in medio agri, & tuitus est eum,
percussitq. Philisthæos: & fecit Do-
13 minus salutem magnam. * Necnon &
ante descenderant tres qui erant prin-
cipes inter triginta, & venerant tem-
pore messis ad Dauid in speluncam
Odollam: castra autem Philisthino-
rum erant posita in Valle gigantum.
14 *Et Dauid erat in præsidio: porro
statio Philisthinorum tunc erat in
15 Bethlehem. * Desiderauit ergo Da-
uid, & ait: O si quis mihi daret po-
C tum aquæ de cisterna, quæ est in
16 Bethlehem iuxta portam! * Irrupe-
runt ergo tres fortes castra Philisthi-
norum, & hauserunt aquam de ci-
sterna Bethlehem, quæ erat iuxta por-
tam, & attulerunt ad Dauid: at ille
noluit bibere, sed libauit eam Domino,
17 * dicens. Propitius sit mihi Dominus,
ne faciam hoc: num sanguinem ho-
minum istorum, qui profecti sunt, &
animarum periculum bibam? Noluit
ergo bibere. hæc fecerunt tres robu-
stissimi.

alij ... lio

18 *Abisai quoque frater Ioab filius
Saruiæ, princeps erat de tribus: ipse
est qui leuauit hastam suam contra
trecentos, quos interfecit, nominatus
19 in tribus, * & inter tres nobilior, eratq.
eorum princeps, sed vsque ad tres pri-
20 mos non peruenerat. * Et Banaias
filius Ioiadæ viri fortissimi, magnorum
operum, de Cabseel: ipse percussit
duos leones Moab, & ipse descendit,
& percussit leonem in media cisterna
21 in diebus niuis. * Ipse quoque inter-
fecit virum Ægyptium, virum dignum
spectaculo, habentem in manu ha-
stam: itaque cum descendisset ad eum
in virga, vi extorsit hastam de manu
Ægyptij, & interfecit eum hasta sua.
22 * hæc fecit Banaias filius Ioiadæ. * Et
23 D ipse nominatus inter tres robustos, qui
erant inter triginta nobiliores: verum-
tamen vsque ad tres non peruenerat:
fecitq. eum sibi Dauid auricularium,
a secreto.

reliqui fort...

24 *Asael frater Ioab inter triginta,
Elehanan filius patrui eius de Beth-
25 lehem, * Semma de Harodi, Elica de
26 Harodi, * Heles de Phalti, Hira filius
27 Acces de Thecua, * Abiezer de Ana-
28 thoth, Mobonnai de Husati, * Sel-

[a] Ps. 17. d. 49. — [b] Rom. 15. c. 9. — [c] 1. Par. 11. c. 10.

mon Ahohites, Maharai Netophathites,
* Heled filius Baana, & ipse Netopha- 29
thites, Ithai filius Ribai de Gabaath
filiorum Beniamin, * Banaia Phara- 30
thonites, Heddai de Torrente Gaas,
* Abialbon Arbathites, Azmaueth de 31
Beromi, * Eliaba de Salaboni. Filij 32
Iassen, Ionathan, * Semma de Orori, 33
Aiam filius Sarar Arorites, * Eliphe- 34
let filius Aasbai filij Machati, Eliam
filius Achitophel Gelonites, * Hes- 35
rai de Carmelo, Pharai de Arbi,
* Igaal filius Nathan de Soba, Bonni 36
de Gadi, * Selec de Ammoni, Na- 37
harai Berothites armiger Ioab filij Sar-
uiæ, * Ira Iethrites, Gareb & ipse Ie- 38
thrites, * Vrias Hethæus. Omnes tri- 39
ginta septem.

24

Totius opuli: eus recensu ffensus

ET [a] addidit furor Domini irasci 1
contra Israel, commouitq. Dauid in eis A
dicentem: Vade, numera Israel & Iu-
dam. * Dixitq. rex ad Ioab principem 2
exercitus sui: Perambula omnes tri-
bus Israel a Dan vsque Bersabee, &
numerate populum, vt sciam nume-
rum eius. * Dixitq. Ioab regi: Adau- 3
geat Dominus Deus tuus ad populum
tuum, quantus nunc est, iterumq. cen-
tuplicet in conspectu domini mei re-
gis: sed quid sibi dominus meus rex
vult in re huiuscemodi? * Obtinuit 4
autem sermo regis verba Ioab, & prin-
cipum exercitus: egressusq. est Ioab,
& principes militum a facie regis, vt
numerarent populum Israel. * Cumq. 5
pertransissent Iordanem, venerunt in
Aroër ad dexteram vrbis, quæ est in
Valle Gad: * & per Iazer transierunt in 6
Galaad, & in terram inferiorem Hodsi,
& venerunt in Dan siluestria. Circum-
euntesq. iuxta Sidonem, * transierunt 7
prope mœnia Tyri, & omnem terram
Heuæi & Chananæi, veneruntq. ad
meridiem Iuda in Bersabee: * & lu- 8
strata vniuersa terra, affuerunt post B
nouem menses & viginti dies in Ieru-
salem. * Dedit ergo Ioab numerum 9
descriptionis populi regi, & inuenta
sunt de Israel octingenta millia viro-
rum fortium, qui educerent gladium:
& de Iuda quingenta millia pugna-
torum.

mmittit stilentiam,

* Percussit autem cor Dauid eum, 10
postquam numeratus est populus: &
dixit Dauid ad Dominum: Peccaui
valde in hoc facto: sed precor Do-
mine, vt transferas iniquitatem serui
11 tui, quia stulte egi nimis. * Surrexit
itaque Dauid mane, & sermo Domini
factus est ad Gad prophetam & Vi-
12 dentem Dauid, dicens: * Vade, & lo-
quere ad Dauid: Hæc dicit Dominus:
Trium tibi datur optio, elige vnum
quod volueris ex his, vt faciam tibi.
13 * Cumq. venisset Gad ad Dauid, nun-
ciauit ei, dicens: Aut septem annis
veniet tibi fames in terra tua: aut tri-
bus mensibus fugies aduersarios tuos,
& illi te persequentur: aut certe tri-
C bus diebus erit pestilentia in terra tua.
Nunc ergo delibera, & vide quem
respondeam ei, qui me misit, ser-
14 monem. * Dixit autem Dauid ad
Gad: Coarctor nimis: [b] sed melius est
vt incidam in manus Domini (multæ
enim misericordiæ eius sunt) quàm
15 in manus hominum. * Immisitq. Do-
minus pestilentiam in Israel, de mane
vsque ad tempus constitutum, & mor-
tui sunt ex populo a Dan vsque ad
Bersabee septuaginta millia virorum.
16 * Cumq. extendisset manum suam An-
gelus Domini super Ierusalem vt di-
sperderet eam, misertus est Dominus
super afflictione, & ait Angelo per-
cutienti populum: Sufficit: nunc con-
tine manum tuam. erat autem An-
gelus Domini iuxta aream Areuna
17 Iebusæi. * Dixitq. Dauid ad Dominum
cum vidisset Angelum cædentem po-
pulum: Ego sum qui peccaui, ego
inique egi: isti qui oues sunt, quid
fecerunt? vertatur, obsecro, manus tua
contra me, & contra domum patris
mei.

18 * Venit autem Gad ad Dauid in die sed in area Areuna
D illa, & dixit ei: Ascende, & constitue
altare Domino in area Areuna Iebu-
19 sæi. * Et ascendit Dauid iuxta sermo-
nem Gad, quem præceperat ei Domi-
20 nus. * Conspiciensq. Areuna, animad-
uertit regem & seruos eius transire
21 ad se: * & egressus adorauit regem
prono vultu in terram, & ait: Quid
causæ est vt veniat dominus meus rex
ad seruum suum? Cui Dauid ait: Vt
emam a te aream, & ædificem altare
Domino, & cesset interfectio quæ gras-
22 satur in populo. * Et ait Areuna ad

---

[a] 1. Par. 21. a. 1. — [b] 1. Par. 21. b. 13. Dan. 13. c. 23.

hoſtijs propitiatur.

Dauid: Accipiat, & offerat dominus
meus rex, ſicut placet ei: habes boues
in holocauſtum, & plauſtrum, & iuga
boum in vſum lignorum. * Omnia 23
dedit Areuna rex regi: dixitq. Areuna
ad regem: Dominus Deus tuus ſuſci-
piat votum tuum. * Cui reſpondens 24
rex, ait: Nequaquam vt vis, ſed emam
pretio a te, & non offeram Domino
Deo meo holocauſta gratuita. Emit
ergo Dauid aream, & boues, argenti
25 ſiclis quinquaginta: * & ædificauit ibi
Dauid altare Domino, & obtulit holo-
cauſta & pacifica: & propitiatus eſt Do-
minus terræ, & cohibita eſt plaga ab
Iſrael.

LIBER REGVM TERTIVS,

Secundum Hebræos

PRIMVS MALACHIM.

1. Regnum Salomonis.

1. Initium regni.

α) Rex declaratur: ſeneſcente Dauid

ET rex Dauid ſenuerat, ha- 1 I
bebatq. ætatis plurimos A
dies: cumq. operiretur
veſtibus, non calefiebat.
*Dixerunt ergo ei ſerui 2
ſui: Quæramus domino noſtro regi
adoleſcentulam virginem, & ſtet co-
ram rege, & foueat eum, dormiatq.
in ſinu ſuo, & calefaciat dominum
noſtrum regem. * Quæſierunt igitur 3
adoleſcentulam ſpecioſam in omnibus
finibus Iſrael, & inuenerunt Abiſag
Sunamitidem, & adduxerunt eam ad
regem. * Erat autem puella pulchra 4
nimis, dormiebatq. cum rege, & mi-
niſtrabat ei, rex vero non cognouit
eam.

Adonias regnum occupat,

*Adonias autem filius Haggith ele- 5
uabatur, dicens: Ego regnabo. Fecitq.
ſibi currus & equites, & quinquaginta
viros, qui currerent ante eum. * Nec 6
corripuit eum pater ſuus aliquando,
dicens: Quare hoc feciſti? Erat autem
& ipſe pulcher valde, ſecundus natu
poſt Abſalom. * Et ſermo ei cum Ioab 7
filio Saruiæ, & cum Abiathar ſacerdote, B
qui adiuuabant partes Adoniæ. * Sa- 8
doc vero ſacerdos, & Banaias filius
Ioiadæ, & Nathan propheta, & Semei
& Rei, & robur exercitus Dauid non
erat cum Adonia. * Immolatis ergo 9
Adonias arietibus & vitulis, & vniuer-
ſis pinguibus iuxta Lapidem zoheleth,
qui erat vicinus Fonti rogel, vocauit
vniuerſos fratres ſuos filios regis, &
omnes viros Iuda ſeruos regis. * Na- 10
than autem prophetam, & Banaiam,
& robuſtos quoſque, & Salomonem
fratrem ſuum non vocauit.
*Dixit itaque Nathan ad Bethſabee 11
matrem Salomonis: Num audiſti, quòd
regnauerit Adonias filius Haggith, &
dominus noſter Dauid hoc ignorat?

Bethſabee & Nathan interpellant,

12 * Nunc ergo veni, accipe conſilium a
me, & ſalua animam tuam, filijq. tui
13 Salomonis. * Vade, & ingredere ad
regem Dauid, & dic ei: Nonne tu do-
mine mi rex iuraſti mihi ancillæ tuæ,
dicens: Salomon filius tuus regnabit
poſt me, & ipſe ſedebit in ſolio meo?
14 quare ergo regnat Adonias? * Et ad-
huc ibi te loquente cum rege, ego ve-
niam poſt te, & complebo ſermones
15 tuos. * Ingreſſa eſt itaque Bethſabee
C ad regem in cubiculum: rex autem
ſenuerat nimis, & Abiſag Sunamitis
16 miniſtrabat ei. * inclinauit ſe Beth-
ſabee, & adorauit regem. Ad quam
17 rex, Quid tibi, inquit, vis? * Quæ re-
ſpondens, ait: Domine mi, tu iuraſti
per Dominum Deum tuum ancillæ
tuæ, Salomon filius tuus regnabit poſt
18 me, & ipſe ſedebit in ſolio meo. * Et
ecce nunc Adonias regnat, te, domine
19 mi rex, ignorante. * Mactauit boues,
& pinguia quæque, & arietes pluri-
mos, & vocauit omnes filios regis,
Abiathar quoque ſacerdotem, & Ioab
principem militiæ: Salomonem autem
20 ſeruum tuum non vocauit. * Verum-
tamen domine mi rex, in te oculi re-
ſpiciunt totius Iſrael, vt indices eis,
quis ſedere debeat in ſolio tuo do-
21 mine mi rex poſt te. * Eritq. cum dor-
mierit dominus meus rex cum patri-
bus ſuis, erimus ego & filius meus
22 Salomon peccatores. * Adhuc illa lo-
quente cum rege, Nathan propheta
23 venit. * Et nunciauerunt regi, dicen-
tes: Adeſt Nathan propheta. Cumq.
introiſſet in conſpectu regis, & ado-
24 raſſet eum pronus in terram, * dixit
D Nathan: Domine mi rex, tu dixiſti:
Adonias regnet poſt me, & ipſe ſedeat
25 ſuper thronum meum? * Quia deſcen-
dit hodie, & immolauit boues, & pin-

guia, & arietes plurimos, & vocauit
vniuerſos filios regis & principes exer-
citus, Abiathar quoque ſacerdotem:
illisq. veſcentibus, & bibentibus co-
ram eo, & dicentibus: Viuat rex Ado-
nias: * Me ſeruum tuum, & Sadoc 26
ſacerdotem, & Banaiam filium Ioiadæ,
& Salomonem famulum tuum non
vocauit. * Numquid a domino meo 27
rege exiuit hoc verbum, & mihi non
indicaſti ſeruo tuo quis ſeſſurus eſſet
ſuper thronum domini mei regis poſt
eum?

Salomon vngitur & proclamatur rex,

*Et reſpondit rex Dauid, dicens: 28
Vocate ad me Bethſabee. Quæ cum
fuiſſet ingreſſa coram rege, & ſtetiſſet
ante eum, * iurauit rex, & ait: Viuit 29
Dominus, qui eruit animam meam de
omni anguſtia, * quia ſicut iuraui tibi 30
per Dominum Deum Iſrael, dicens:
Salomon filius tuus regnabit poſt me,
& ipſe ſedebit ſuper ſolium meum pro
me: ſic faciam hodie. * Summiſſoq. 31
Bethſabee in terram vultu, adorauit E
regem, dicens: Viuat dominus meus
Dauid in æternum. * Dixit quoque 32
rex Dauid: Vocate mihi Sadoc ſacer-
dotem, & Nathan prophetam, & Ba-
naiam filium Ioiadæ. Qui cum ingreſſi
fuiſſent coram rege, * dixit ad eos: 33
Tollite vobiſcum ſeruos domini veſtri,
& imponite Salomonem filium meum
ſuper mulam meam: & ducite eum
in Gihon. * & vngat eum ibi Sadoc 34
ſacerdos, & Nathan propheta in re-
gem ſuper Iſrael: & canetis buccina,
atque dicetis: Viuat rex Salomon. * Et 35
aſcendetis poſt eum, & veniet, & ſe-
debit ſuper ſolium meum, & ipſe re-
gnabit pro me: illiq. præcipiam vt ſit
dux ſuper Iſrael, & ſuper Iudam. * Et 36
reſpondit Banaias filius Ioiadæ, regi,
dicens: Amen: ſic loquatur Dominus
Deus domini mei regis. * Quomodo 37
fuit Dominus cum domino meo rege,
ſic ſit cum Salomone, & ſublimius
faciat ſolium eius a ſolio domini mei
regis Dauid. * Deſcendit ergo Sadoc 38
ſacerdos, & Nathan propheta, & Ba-
naias filius Ioiadæ, & Cerethi, & Phe-
lethi: & impoſuerunt Salomonem ſu-
per mulam regis Dauid, & adduxerunt
eum in Gihon. * Sumpſitq. Sadoc 39
ſacerdos cornu olei de tabernaculo, &
vnxit Salomonem: & cecinerunt buc-
cina, & dixit omnis populus: Viuat
rex Salomon. * Et aſcendit vniuerſa 40
F multitudo poſt eum, & populus ca-
nentium tibijs, & lætantium gaudio
magno, & inſonuit terra a clamore
eorum.

Adonias ſe ſubijcit.

41 *Audiuit autem Adonias, & om-
nes, qui inuitati fuerant ab eo, iamq.
conuiuium finitum erat: ſed & Ioab,
audita voce tubæ, ait: Quid ſibi vult
42 clamor ciuitatis tumultuantis? * Ad-
huc illo loquente, Ionathas filius Abia-
thar ſacerdotis venit: cui dixit Ado-
nias: Ingredere, quia vir fortis es, &
43 bona nuncians. * Reſponditq. Ionathas
Adoniæ: Nequaquam: Dominus enim
noſter rex Dauid regem conſtituit Sa-
44 lomonem: * miſitq. cum eo Sadoc
ſacerdotem, & Nathan prophetam, &
Banaiam filium Ioiadæ, & Cerethi, &
Phelethi, & impoſuerunt eum ſuper
45 mulam regis. * Vnxeruntq. eum Sadoc
ſacerdos, & Nathan propheta regem
in Gihon: & aſcenderunt inde lætan-
tes, & inſonuit ciuitas: hæc eſt vox,
46 quam audiſtis. * Sed & Salomon ſe-
47 det ſuper ſolium regni. * Et ingreſſi
G ſerui regis benedixerunt domino no-
ſtro regi Dauid, dicentes: Amplificet
Deus nomen Salomonis ſuper nomen
tuum, & magnificet thronum eius ſu-
per thronum tuum. Et adorauit rex
48 in lectulo ſuo: * & locutus eſt: Bene-
dictus Dominus Deus Iſrael, qui dedit
hodie ſedentem in ſolio meo, viden-
49 tibus oculis meis. * Territi ſunt ergo,
& ſurrexerunt omnes, qui inuitati fu-
erant ab Adonia, & iuit vnuſquiſque
50 in viam ſuam. * Adonias autem timens
Salomonem, ſurrexit, & abijt, tenuitq.
51 cornu altaris. * Et nunciauerunt Sa-
lomoni, dicentes: Ecce Adonias timens
regem Salomonem, tenuit cornu alta-
ris, dicens: Iuret mihi rex Salomon
hodie, quòd non interficiat ſeruum
52 ſuum gladio. * Dixitq. Salomon: Si
fuerit vir bonus, non cadet ne vnus
quidem capillus eius in terram: ſin
autem malum inuentum fuerit in eo,
53 morietur. * Miſit ergo rex Salomon,
& eduxit eum ab altari: & ingreſſus
adorauit regem Salomonem: dixitq.
ei Salomon: Vade in domum tuam.

2

β) Rex ſuccedit:

1 APpropinquauerunt autem dies Da-
A uid vt moreretur, præcepitq. Salomoni
2 filio ſuo, dicens: * Ego ingredior viam
vniuerſæ terræ: confortare, & eſto vir.

Salomon rite inſtructus,

3 * Et obſerua cuſtodias Domini Dei tui,

vt ambules in vijs eius, vt custodias cere-
monias eius, & præcepta eius, & iudi-
cia, & testimonia, [a]sicut scriptum est
in lege Moysi: vt intelligas vniuersa
quæ facis, & quocumque te verteris:
* vt confirmet Dominus sermones suos, 4
quos locutus est de me, dicens: Si
custodierint filij tui vias suas, & ambu-
lauerint coram me in veritate, in omni
corde suo, & in omni anima sua, non
auferetur tibi vir de solio Israel. * Tu 5
quoque nosti quæ fecerit mihi Ioab
filius Saruiæ, quæ fecerit duobus prin-
cipibus exercitus Israel, [b]Abner filio
Ner, & [c]Amasæ filio Iether: quos oc-
cidit, & effudit sanguinem belli in B
pace, & posuit cruorem prælij in bal-
teo suo, qui erat circa lumbos eius, &
in calceamento suo, quod erat in pe-
dibus eius. * Facies ergo iuxta sapien- 6
tiam tuam, & non deduces canitiem
eius pacifice ad inferos. * Sed & filijs 7
Berzellai Galaaditis reddes gratiam,
eruntq. comedentes in mensa tua: [d]oc-
currerunt enim mihi quando fugie-
bam a facie Absalom fratris tui. * [e]Ha- 8
bes quoque apud te Semei filium Gera
filij Iemini de Bahurim, qui maledixit
mihi maledictione pessima, quando
ibam ad Castra: sed quia descendit
mihi in occursum cum transirem Ior-
danem, & iuraui ei per Dominum,
dicens: Non te interficiam gladio: * tu 9
noli pati eum esse innoxium. Vir au-
tem sapiens es, vt scias quæ facies ei,
deducesq. canos eius cum sanguine
ad inferos.

mortuo Dauid

* [f]Dormiuit igitur Dauid cum pa- 10
tribus suis, & sepultus est in ciuitate
Dauid. * Dies autem, quibus regnauit 11
Dauid super Israel, quadraginta anni
sunt: in Hebron regnauit septem an-
nis: in Ierusalem, triginta tribus.

regnum tenet.

* Salomon autem sedit super thro- 12
num Dauid patris sui, & firmatum est
regnum eius nimis.

γ) Rex firmatur: occidit Adoniam,

* Et ingressus est Adonias filius 13
Haggith ad Bethsabee matrem Salo- C
monis. Quæ dixit ei: Pacificusne est
ingressus tuus? Qui respondit: Paci-
ficus. * Addiditque: Sermo mihi est 14
ad te. Cui ait: Loquere. Et ille: * Tu, 15
inquit, nosti, quia meum erat regnum,
& me præposuerat omnis Israel sibi in
regem: sed translatum est regnum, &
factum est fratris mei: a Domino enim
16 constitutum est ei. * Nunc ergo peti-
tionem vnam precor a te; ne confun-
das faciem meam. Quæ dixit ad eum:
17 Loquere. * Et ille ait: Precor vt di-
cas Salomoni regi (neque enim negare
tibi quidquam potest) vt det mihi Abi-
18 sag Sunamitidem vxorem. * Et ait
Bethsabee: Bene, ego loquar pro te
19 regi. * Venit ergo Bethsabee ad re-
gem Salomonem, vt loqueretur ei pro
Adonia: & surrexit rex in occursum
eius, adorauitq. eam, & sedit super
thronum suum: positusq. est thronus
D matri regis, quæ sedit ad dexteram
20 eius. * Dixitq. ei: Petitionem vnam
paruulam ego deprecor a te, ne con-
fundas faciem meam. Et dixit ei rex:
Pete mater mea: neque enim fas est
21 vt auertam faciem tuam. * Quæ ait:
Detur Abisag Sunamitis Adoniæ fra-
22 tri tuo vxor. * Respondit q. rex Salo-
mon, & dixit matri suæ: Quare po-
stulas Abisag Sunamitidem Adoniæ?
postula ei & regnum: ipse est enim
frater meus maior me, & habet Abia-
thar sacerdotem, & Ioab filium Saruiæ.
23 * Iurauit itaque rex Salomon per Do-
minum, dicens: Hæc faciat mihi Deus,
& hæc addat, quia contra animam
suam locutus est Adonias verbum hoc.
24 * Et nunc viuit Dominus, qui firma-
uit me, & collocauit me super solium
Dauid patris mei, & qui fecit mihi
domum, sicut locutus est, quia hodie
25 occidetur Adonias. * Misitq. rex Salo-
mon per manum Banaiæ filij Ioiadæ,
qui interfecit eum, & mortuus est.

eijcit Abiathar,

26 * Abiathar quoque sacerdoti dixit
rex: Vade in Anathoth ad agrum
tuum, equidem vir mortis es: sed ho-
E die te non interficiam, quia portasti
arcam Domini Dei coram Dauid patre
meo, & sustinuisti laborem in omni-
bus, in quibus laborauit pater meus.
27 * Eiecit ergo Salomon Abiathar, vt non
esset sacerdos Domini, [g]vt impleretur
sermo Domini, quem locutus est su-
per domum Heli in Silo.

interficit Ioab,

28 * Venit autem nuncius ad Ioab, quòd
Ioab declinasset post Adoniam, & post
Salomonem non declinasset: fugit ergo
Ioab in tabernaculum Domini, & ap-
29 prehendit cornu altaris. * Nunciatumq.

[a] Deut. 17. d. 19. — [b] 2. Reg. 3. e. 27. — [c] 2. Reg. 20. c. 10. — [d] 2. Reg. 19. f. 32. — [e] 2. Reg. 16. a. 5. & 19. d. 19. — [f] Act. 2. d. 29. 1. Par. 29. g. 27. — [g] 1. Reg. 2. g. 31.

est regi Salomoni quòd fugisset Ioab
in tabernaculum Domini, & esset iuxta
altare: misitq. Salomon Banaiam filium
Ioiadæ, dicens: Vade, interfice eum.
* Et venit Banaias ad tabernaculum 30
Domini, & dixit ei: Hæc dicit rex:
Egredere. Qui ait: Non egrediar, sed
hic moriar. Renunciauit Banaias regi
sermonem, dicens: Hæc locutus est
Ioab, & hæc respondit mihi. * Dixitq. 31
ei rex: Fac sicut locutus est: & inter-
fice eum, & sepeli, & amouebis san-
guinem innocentem, qui effusus est a
Ioab, a me, & a domo patris mei. * Et 32
reddet Dominus sanguinem eius super
caput eius quia interfecit duos viros
iustos, melioresq. se: & occidit eos
gladio, patre meo Dauid ignorante, F
[a] Abner filium Ner principem militiæ
Israel, & [b] Amasam filium Iether prin-
cipem exercitus Iuda: * & reuertetur 33
sanguis illorum in caput Ioab, & in
caput seminis eius in sempiternum.
Dauid autem & semini eius, & domui,
& throno illius sit pax vsque in æter-
num a Domino. * Ascendit itaque Ba- 34
naias filius Ioiadæ, & aggressus eum
interfecit: sepultusq. est in domo sua
in deserto.

constituit successores,

* Et constituit rex Banaiam filium 35
Ioiadæ pro eo super exercitum, & Sa-
doc sacerdotem posuit pro Abiathar.

percutit Semei.

* Misit quoque rex, & vocauit Se- 36
mei, dixitq. ei: Ædifica tibi domum in
Ierusalem, & habita ibi: & non egre-
dieris inde huc atque illuc. * Qua- 37
cumque autem die egressus fueris, &
transieris Torrentem Cedron, scito te
interficiendum: sanguis tuus erit su-
per caput tuum. * Dixitq. Semei regi: 38
Bonus sermo. sicut locutus est domi- G
nus meus rex, sic faciet seruus tuus.
Habitauit itaque Semei in Ierusalem
diebus multis. * Factum est autem post 39
annos tres vt fugerent serui Semei
ad Achis filium Maacha regem Geth:
nunciatumq. est Semei quòd serui eius
issent in Geth. * Et surrexit Semei, & 40
strauit asinum suum: iuitq. ad Achis
in Geth ad requirendum seruos suos,
& adduxit eos de Geth. * Nunciatum 41
est autem Salomoni quòd isset Semei
in Geth de Ierusalem, & redijsset. * Et 42
mittens vocauit eum, dixitq. illi: Nonne
testificatus sum tibi per Dominum, &
prædixi tibi: Quacumque die egressus,
ieris huc & illuc, scito te esse mori-
turum? Et respondisti mihi: Bonus
43 sermo, quem audiui. * Quare ergo
non custodisti iusiurandum Domini,
& præceptum quod præceperam tibi?
44 * Dixitq. rex ad Semei: Tu nosti omne
malum, cuius tibi conscium est cor
tuum, quod fecisti Dauid patri meo:
reddidit Dominus malitiam tuam in
45 caput tuum. * Et rex Salomon bene-
dictus, & thronus Dauid erit stabilis
coram Domino vsque in sempiternum.
46 * Iussit itaque rex Banaiæ filio Ioiadæ:
qui egressus, percussit eum, & mor-
tuus est.

2. Gloria regni.

a) Magnificentia regis.
α) Nuptiæ cum filia Pharaonis.

3
1 COnfirmatum [c] est igitur regnum
A in manu Salomonis, & affinitate con-
iunctus est Pharaoni regi Ægypti: ac-
cepit namque filiam eius, & adduxit
in ciuitatem Dauid, donec compleret
ædificans domum suam, & domum
Domini, & murum Ierusalem per cir-
cuitum.

β) Donum sapientiæ:
sacrificium in Gabaon,

2 * Attamen populus immolabat in ex-
celsis: non enim ædificatum erat tem-
plum nomini Domini vsque in diem
3 illum. * Dilexit autem Salomon Do-
minum, ambulans in præceptis Dauid
patris sui, excepto quòd in excelsis
immolabat, & accendebat thymiama.
4 * Abijt itaque in Gabaon, vt immo-
laret ibi: illud quippe erat excelsum
maximum: mille hostias in holocau-
stum obtulit Salomon super altare il-
lud in Gabaon.

apparitio Domini,

5 * Apparuit autem Dominus Salo-
moni per somnium nocte, dicens: Po-
6 stula quod vis vt dem tibi. * Et ait
Salomon: Tu fecisti cum seruo tuo
Dauid patre meo misericordiam ma-
gnam, sicut ambulauit in conspectu tuo
in veritate, & iustitia, & recto corde te-
cum: custodisti ei misericordiam tuam
grandem, & dedisti ei filium sedentem
7 super thronum eius, sicut est hodie. * Et
B nunc Domine Deus, tu regnare fecisti
seruum tuum pro Dauid patre meo:
ego autem sum puer paruulus, & igno-
rans egressum, & introitum meum.
8 * Et seruus tuus in medio est populi,

[a] 2. Reg. 3. e. 27. — [b] 2. Reg. 20. c. 9. — [c] 2. Par. 1. a. 1.

quem elegiſti, populi infiniti, qui nu-
merari & ſupputari non poteſt præ
multitudine. * [a]Dabis ergo ſeruo tuo 9
cor docile, vt populum tuum iudicare
poſſit, & diſcernere inter bonum &
malum. quis enim poterit iudicare po-
pulum iſtum, populum tuum hunc
multum? * Placuit ergo ſermo coram 10
Domino, quòd Salomon poſtulaſſet
& petitio Salomonis impleta,
huiuſcemodi rem. * Et dixit Dominus 11
Salomoni: Quia poſtulaſti verbum
hoc, & non petiſti tibi dies multos,
nec diuitias, aut animas inimicorum
tuorum, ſed poſtulaſti tibi ſapientiam
ad diſcernendum iudicium: * ecce 12
feci tibi ſecundum ſermones tuos, &
dedi tibi cor ſapiens & intelligens, in
tantum vt nullus ante te ſimilis tui fu-
erit, nec poſt te ſurrecturus fit. * [b]Sed 13
& hæc, quæ non poſtulaſti, dedi tibi: C
diuitias ſcilicet, & gloriam, vt nemo
fuerit ſimilis tui in regibus cunctis
retro diebus. * Si autem ambulaueris 14
in vijs meis, & cuſtodieris præcepta
mea, & mandata mea, ſicut ambulauit
pater tuus, longos faciam dies tuos.
*Igitur euigilauit Salomon, & intel- 15
lexit quòd eſſet ſomnium:
probatio ſapientiæ.
cumq. veniſſet Ieruſalem, ſtetit co-
ram arca fœderis Domini, & obtulit
holocauſta, & fecit victimas pacificas,
& grande conuiuium vniuerſis famu-
lis ſuis. * Tunc venerunt duæ mulie- 16
res meretrices ad regem, ſteteruntq.
coram eo, * quarum vna ait: Obſecro, 17
mi domine: ego & mulier hæc habi-
tabamus in domo vna, & peperi apud
eam in cubiculo. * Tertia autem die 18
poſtquam ego peperi, peperit & hæc:
& eramus ſimul, nulluſq. alius nobiſ-
cum in domo, exceptis nobis duabus.
*Mortuus eſt autem filius mulieris 19
huius nocte. dormiens quippe oppreſ-
ſit eum. * Et conſurgens intempeſtæ 20
noctis ſilentio, tulit filium meum de
latere meo ancillæ tuæ dormientis, &
collocauit in ſinu ſuo: ſuum autem
filium, qui erat mortuus, poſuit in
ſinu meo. * Cumq. ſurrexiſſem mane 21
vt darem lac filio meo, apparuit mor-
tuus: quem diligentius intuens clara D
luce, deprehendi non eſſe meum quem
genueram. * Reſponditq. altera mu- 22
lier: Non eſt ita vt dicis, ſed filius
tuus mortuus eſt, meus autem viuit.

Econtrario illa dicebat: Mentiris: filius
quippe meus viuit, & filius tuus mor-
tuus eſt. Atque in hunc modum con-
23 tendebant coram rege. * Tunc rex ait:
Hæc dicit, Filius meus viuit, & filius
tuus mortuus eſt. Et iſta reſpondit,
Non, ſed filius tuus mortuus eſt, meus
24 autem viuit. * Dixit ergo rex: Afferte
mihi gladium. Cumq. attuliſſent gla-
25 dium coram rege, * Diuidite, inquit,
infantem viuum in duas partes, &
date dimidiam partem vni, & dimi-
26 diam partem alteri. * Dixit autem mu-
lier, cuius filius erat viuus, ad regem:
(commota ſunt quippe viſcera eius ſu-
per filio ſuo) Obſecro domine, date
illi infantem viuum, & nolite inter-
ficere eum. Econtrario illa dicebat:
Nec mihi, nec tibi ſit, ſed diuidatur.
27 *Reſpondit rex, & ait: Date huic in-
fantem viuum, & non occidatur: hæc
28 eſt enim mater eius. * Audiuit itaque
omnis Iſrael iudicium quod iudicaſſet
rex, & timuerunt regem, videntes ſa-
pientiam Dei eſſe in eo ad faciendum
iudicium.

4
1 ERat autem rex Salomon regnans
γ) Adminiſtratio regni:
A
2 ſuper omnem Iſrael: * & hi principes
Salomonis principes,
quos habebat: Azarias filius Sadoc
3 ſacerdotis: * Elihoreph, & Ahia filij
Siſa ſcribæ: Ioſaphat filius Ahilud a
4 commentarijs: * Banaias filius Ioiadæ
ſuper exercitum: Sadoc autem, & Abia-
5 thar ſacerdotes. * Azarias filius Na-
than ſuper eos qui aſſiſtebant regi:
Zabud filius Nathan ſacerdos, amicus
6 regis: * & Ahiſar præpoſitus domus:
& Adoniram filius Abda ſuper tri-
buta.
& præfecti;
7 *Habebat autem Salomon duode-
cim præfectos ſuper omnem Iſrael, qui
præbebant annonam regi & domui
eius: per ſingulos enim menſes in
anno, ſinguli neceſſaria miniſtrabant.
8 *Et hæc nomina eorum: Benhur, in
9 monte Ephraim. * Bendecar, in Mac-
ces, & in Salebim, & in Bethſames, &
10 in Elon, & in Bethanan. * Benheſed
in Aruboth: ipſius erat Socho, & om-
11 nis terra Epher. * Benabinadab, cuius
B omnis Nephath Dor, Tapheth filiam
12 Salomonis habebat vxorem. * Bana
filius Ahilud regebat Thanac & Ma-
geddo, & vniuerſam Bethſan, quæ eſt

[a] 2. Par. 1. c. 10. — [b] Sap. 7. b. 11. Mat. 6. d. 29.

iuxta Sarthana ſubter Iezrael, a Beth-
ſan vſque Abelmehula e regione Iec-
maan. * Bengaber in Ramoth Galaad: 13
habebat Auothiair filij Manaſſe in Ga-
laad, ipſe præerat in omni regione
Argob, quæ eſt in Baſan, ſexaginta
ciuitatibus magnis atque muratis, quæ
habebant ſeras æreas. * Ahinadab filius 14
Addo præerat in Manaim. * Achimaas 15
in Nephthali: ſed & ipſe habebat Ba-
ſemath filiam Salomonis in coniugio.
* Baana filius Huſi, in Aſer, & in Ba- 16
loth. * Ioſaphat filius Pharuë, in Iſſa- 17
char. * Semei filius Ela, in Beniamin. 18
* Gaber filius Vri, in terra Galaad, in 19
terra Sehon regis Amorrhæi & Og
regis Baſan, ſuper omnia quæ erant
in illa terra.

diuitiæ & ſtatus pacis,

* Iuda & Iſrael innumerabiles, ſicut 20
arena maris in multitudine: come- C
dentes, & bibentes, atque lætantes.
* [a] Salomon autem erat in ditione ſua, 21
habens omnia regna a flumine terræ
Philiſthijm vſque ad terminum Ægypti:
offerentium ſibi munera, & ſeruien-
tium ei cunctis diebus vitæ eius. * Erat 22
autem cibus Salomonis per dies ſin-
gulos triginta cori ſimilæ, & ſexaginta
cori farinæ, * decem boues pingues, 23
& viginti boues paſcuales, & centum
arietes, excepta venatione ceruorum,
caprearum, atque bubalorum, & auium
altilium. * Ipſe enim obtinebat omnem 24
regionem, quæ erat trans flumen, a
Thaphſa vſque ad Gazan, & cunctos
reges illarum regionum: & habebat
pacem ex omni parte in circuitu. * Ha- 25
bitabatq. Iuda, & Iſrael abſque timore
vllo, vnuſquiſque ſub vite ſua, & ſub
ficu ſua, a Dan vſque Berſabee cun-
ctis diebus Salomonis. * [b] Et habebat 26
Salomon quadraginta millia præſepia
equorum currilium, & duodecim mil-
lia equeſtrium. * Nutriebantq. eos ſu- 27
pradicti regis præfecti: ſed & neceſ- D
ſaria menſæ regis Salomonis cum in-
genti cura præbebant in tempore ſuo.
* Hordeum quoque, & paleas equo- 28
rum, & iumentorum deferebant in
locum vbi erat rex, iuxta conſtitutum
ſibi.

ſapientia ac prudentia.

* Dedit quoque Deus ſapientiam Sa- 29
lomoni & prudentiam multam nimis,
& latitudinem cordis quaſi arenam,
quæ eſt in littore maris. * Et præce- 30
debat ſapientia Salomonis ſapientiam
omnium Orientalium & Ægyptiorum,
31 * [c] & erat ſapientior cunctis hominibus:
ſapientior Ethan Ezrahita, & Heman,
& Chalcol, & Dorda filijs Mahol: &
erat nominatus in vniuerſis gentibus
32 per circuitum. * Locutus eſt quoque
Salomon tria millia parabolas: & fu-
erunt carmina eius quinque & mille.
33 * Et diſputauit ſuper lignis a cedro,
quæ eſt in Libano, vſque ad hyſſo-
pum, quæ egreditur de pariete: &
diſſeruit de iumentis, & volucribus,
34 & reptilibus, & piſcibus. * Et venie-
bant de cunctis populis ad audiendam
ſapientiam Salomonis, & ab vniuerſis
regibus terræ, qui audiebant ſapien-
tiam eius.

b) Splendor templi.

α) Ædificatio eius:

Salomon paciſcitur cum Hiram,

5
1
A MIſit quoque Hiram rex Tyri ſer-
uos ſuos ad Salomonem: audiuit enim
quòd ipſum vnxiſſent regem pro patre
eius: quia amicus fuerat Hiram Dauid
2 omni tempore. * Miſit autem Salomon
3 ad Hiram, dicens: * Tu ſcis volunta-
tem Dauid patris mei, & quia non po-
tuerit ædificare domum nomini Do-
mini Dei ſui propter bella imminentia
per circuitum, donec daret Dominus
4 eos ſub veſtigio pedum eius. * Nunc
autem requiem dedit Dominus Deus
meus mihi per circuitum: & non eſt
5 ſatan, neque occurſus malus. * Quam-
obrem cogito ædificare templum no-
mini Domini Dei mei, ſicut locutus
eſt Dominus Dauid patri meo, dicens:
Filius tuus, quem dabo pro te ſuper
B ſolium tuum, [d] ipſe ædificabit domum
6 nomini meo. * Præcipe igitur vt præ-
cidant mihi ſerui tui cedros de Li-
bano, & ſerui mei ſint cum ſeruis tuis:
mercedem autem ſeruorum tuorum
dabo tibi quamcumque petieris: ſcis
enim quomodo non eſt in populo meo
vir qui nouerit ligna cædere ſicut Si-
7 donij. * Cum ergo audiſſet Hiram
verba Salomonis, lætatus eſt valde, &
ait: Benedictus Dominus Deus hodie,
qui dedit Dauid filium ſapientiſſimum
8 ſuper populum hunc plurimum. * Et
miſit Hiram ad Salomonem, dicens:
Audiui quæcumque mandaſti mihi:
ego faciam omnem voluntatem tuam
9 in lignis cedrinis & abiegnis. * Serui

[a] Eccl. 47. b. 15. — [b] 2. Par. 9. f. 25. — [c] Eccl. 47. b. 16. — [d] 2. Reg. 7. b. 13. 1. Par. 22. b. 10.

mei deponent ea de Libano ad mare: C
& ego componam ea in ratibus in
mari vſque ad locum, quem ſignifica-
ueris mihi; & applicabo ea ibi, & tu
tolles ea: præbebisq. neceſſaria mihi,
vt detur cibus domui meæ. * Itaque 10
Hiram dabat Salomoni ligna cedrina,
& ligna abiegna, iuxta omnem volun-
tatem eius. * Salomon autem præbe- 11
bat Hiram coros tritici, viginti millia,
in cibum domui eius, & viginti coros
puriſſimi olei: hæc tribuebat Salomon
Hiram per ſingulos annos. * [a]Dedit 12
quoque Dominus ſapientiam Salo-
moni, ſicut locutus eſt ei: & erat pax
inter Hiram & Salomonem, & per-
cuſſerunt ambo fœdus.

eligit operarios,

*Elegitq. rex Salomon operarios de 13
omni Iſrael, & erat indictio triginta D
millia virorum. * Mittebatq. eos in Li- 14
banum, decem millia per menſes ſin-
gulos viciſſim, ita vt duobus menſibus
eſſent in domibus ſuis: & Adoniram
erat ſuper huiuſcemodi indictione.
*Fueruntq. Salomoni ſeptuaginta mil- 15
lia eorum qui onera portabant, &
octoginta millia latomorum in monte:
*abſque præpoſitis qui præerant ſin- 16
gulis operibus, numero trium mil-
lium, & trecentorum præcipientium
populo & his qui faciebant opus. *Præ- 17
cepitq. rex, vt tollerent lapides gran-
des, lapides pretioſos in fundamen-
tum templi, & quadrarent eos: * quos 18
dolauerunt cæmentarij Salomonis, &
cæmentarij Hiram: porro Giblij præ-
parauerunt ligna & lapides ad ædifi-
candam domum.

ædificat templum:

FActum eſt ergo quadringenteſimo 6. 1
& octogeſimo anno egreſſionis filiorum A
Iſrael de Terra Ægypti, in anno quarto,
menſe Zio, (ipſe eſt menſis ſecundus)
regni Salomonis ſuper Iſrael, [b]ædifi-
cari cœpit domus Domino.

deſcriptio generalis,

*Domus autem, quam ædificabat 2
rex Salomon Domino, habebat ſexa-
ginta cubitos in longitudine, & viginti
cubitos in latitudine, & triginta cubi-
tos in altitudine. * Et porticus erat 3
ante templum viginti cubitorum lon-
gitudinis, iuxta menſuram latitudinis
templi: & habebat decem cubitos lati-
tudinis ante faciem templi. * Fecitq. 4
in templo feneſtras obliquas. * Et ædi- 5
ficauit ſuper parietem templi tabulata
per gyrum, in parietibus domus per
circuitum templi & oraculi, & fecit
6 latera in circuitu. * Tabulatum, quod
ſubter erat, quinque cubitos habebat
latitudinis, & medium tabulatum ſex
cubitorum latitudinis, & tertium tabu-
latum ſeptem habens cubitos latitu-
dinis. Trabes autem poſuit in domo
per circuitum forinſecus, vt non hære-
7 rent muris templi. * Domus autem
cum ædificaretur, de lapidibus dolatis
atque perfectis ædificata eſt: & mal-
leus, & ſecuris, & omne ferramentum
non ſunt audita in domo cum ædifi-
8 caretur. * Oſtium lateris medij in
B parte erat domus dextræ: & per coch-
leam aſcendebant in medium cœna-
9 culum, & a medio in tertium. * Et
ædificauit domum, & conſummauit
eam: texit quoque domum laqueari-
10 bus cedrinis. * Et ædificauit tabula-
tum ſuper omnem domum quinque
cubitis altitudinis, & operuit domum
lignis cedrinis.

ſermo Domini,

11 *Et factus eſt ſermo Domini ad
12 Salomonem, dicens: * Domus hæc,
quam ædificas, ſi ambulaueris in præ-
ceptis meis, & iudicia mea feceris, &
cuſtodieris omnia mandata mea, gra-
diens per ea: firmabo ſermonem meum
tibi, [c]quem locutus ſum ad Dauid pa-
13 trem tuum. * [d]Et habitabo in medio
filiorum Iſrael, & non derelinquam
populum meum Iſrael.

14 *Igitur ædificauit Salomon domum,
15 & conſummauit eam. * Et ædificauit
parietes domus intrinſecus, tabulatis
cedrinis, a pauimento domus vſque
ad ſummitatem parietum, & vſque ad
laquearia, operuit lignis cedrinis in-
trinſecus: & texit pauimentum domus
16 tabulis abiegnis. * Ædificauitq. vi-
ginti cubitorum ad poſteriorem par-
tem templi tabulata cedrina, a paui-
mento vſque ad ſuperiora: & fecit
interiorem domum oraculi in ſanctum
17 Sanctorum. *Porro quadraginta cubi-
torum erat ipſum templum pro foribus
18 oraculi. * Et cedro omnis domus in-
C trinſecus veſtiebatur, habens torna-
turas, & iuncturas ſuas fabrefactas &
cælaturas eminentes: omnia cedrinis
tabulis veſtiebantur: nec omnino lapis
19 apparere poterat in pariete. * Oracu-
lum autem in medio domus, in inte-

[a] Sup. 3. b. 12. — [b] 2. Par. 3. a. 1. — [c] 3. Reg. 7. c. 17. — [d] 1. Par. 22. b. 9.

deſcriptio ſpecialis,

riori parte fecerat, vt poneret ibi arcam
fœderis Domini. * Porro oraculum 20
habebat viginti cubitos longitudinis,
& viginti cubitos latitudinis, & viginti
cubitos altitudinis: & operuit illud
atque veſtiuit auro puriſſimo. ſed &
altare veſtiuit cedro. * Domum quo- 21
que ante oraculum operuit auro pu-
riſſimo, & affixit laminas clauis aureis.
* Nihilq. erat in templo quod non 22
auro tegeretur: ſed & totum altare
oraculi texit auro. * Et fecit in ora- 23
culo duos cherubim de lignis oliua-
rum, decem cubitorum altitudinis.
* Quinque cubitorum ala cherub vna, 24
& quinque cubitorum ala cherub al-
tera: id eſt, decem cubitos habentes,
a ſummitate alæ vnius vſque ad alæ
alterius ſummitatem. * Decem quoque 25
cubitorum erat cherub ſecundus: in
menſura pari, & opus vnum erat in
duobus cherubim, * id eſt, altitudi- 26
nem habebat vnus cherub decem cu-
bitorum, & ſimiliter cherub ſecundus.
* Poſuitq. cherubim in medio templi 27
interioris: extendebant autem alas ſuas D
cherubim, & tangebat ala vna parie-
tem, & ala cherub ſecundi tangebat
parietem alterum: alæ autem alteræ
in media parte templi ſe inuicem con-
tingebant. * Texit quoque cherubim 28
auro. * Et omnes parietes templi per 29
circuitum ſculpſit varijs cælaturis &
torno: & fecit in eis cherubim, & pal-
mas, & picturas varias, quaſi promi-
nentes de pariete, & egredientes. * Sed 30
& pauimentum domus texit auro in-
trinſecus & extrinſecus. * Et in in- 31
greſſu oraculi fecit oſtiola de lignis
oliuarum, poſteſq. angulorum quin-
que. * Et duo oſtia de lignis oliuarum: 32
& ſculpſit in eis picturam cherubim, &
palmarum ſpecies, & anaglypha valde
prominentia: & texit ea auro: & ope-
ruit tam cherubim quàm palmas, &
cetera, auro. * Fecitq. in introitu tem- 33
pli poſtes de lignis oliuarum quadran-
gulatos: * & duo oſtia de lignis abie- 34
gnis altrinſecus: & vtrumque oſtium
duplex erat, & ſe inuicem tenens ape-
riebatur. * Et ſculpſit cherubim, & 35
palmas, & cælaturas valde eminentes:
operuitq. omnia laminis aureis opere
quadro ad regulam. * Et ædificauit 36
atrium interius tribus ordinibus lapi-
dum politorum, & vno ordine ligno-
rum cedri.
37 * Anno quarto fundata eſt domus tempus;
38 Domini in menſe Zio: * & in anno
vndecimo, menſe Bul (ipſe eſt men-
ſis octauus) perfecta eſt domus in
omni opere ſuo, & in vniuerſis vten-
ſilibus ſuis: ædificauitq. eam annis
ſeptem.

7
1 DOmum autem ſuam ædificauit Sa- ædificat domos regias
A lomon [a] tredecim annis, & ad per-
2 fectum vſque perduxit. * Ædificauit
quoque domum ſaltus Libani centum
cubitorum longitudinis, & quinqua-
ginta cubitorum latitudinis, & tri-
ginta cubitorum altitudinis: & quat-
tuor deambulacra inter columnas ce-
drinas: ligna quippe cedrina exciderat
3 in columnas. * Et tabulatis cedrinis
veſtiuit totam cameram, quæ quadra-
gintaquinque columnis ſuſtentabatur.
Vnus autem ordo habebat columnas
4 quindecim * contra ſe inuicem poſitas,
5 * & e regione ſe reſpicientes, æquali
ſpatio inter columnas, & ſuper co-
lumnas quadrangulata ligna in cunctis
6 æqualia. * Et porticum columnarum
fecit quinquaginta cubitorum longi-
tudinis, & triginta cubitorum latitu-
dinis: & alteram porticum in facie
maioris porticus: & columnas, & epi-
7 ſtylia ſuper columnas. * Porticum
quoque ſolij, in qua tribunal eſt, fecit:
& texit lignis cedrinis a pauimento
8 vſque ad ſummitatem. * Et domun-
cula, in qua ſedebatur ad iudicandum,
erat in media porticu, ſimili opere.
Domum quoque fecit filiæ Pharaonis
([b] quam vxorem duxerat Salomon) tali
9 opere, quali & hanc porticum. * Om-
B nia lapidibus pretioſis, qui ad normam
quandam atque menſuram tam intrin-
ſecus quàm extrinſecus ſerrati erant: a
fundamento vſque ad ſummitatem pa-
rietum, & extrinſecus vſque ad atrium
10 maius. * Fundamenta autem de lapi-
dibus pretioſis, lapidibus magnis de-
11 cem ſiue octo cubitorum. * Et deſuper
lapides pretioſi æqualis menſuræ ſecti
12 erant, ſimiliterq. de cedro. * Et atrium
maius rotundum trium ordinum de
lapidibus ſectis, & vnius ordinis de
dolata cedro: necnon & in atrio do-
mus Domini interiori, & in porticu
domus.

[a] Inf. 9. b. 10. — [b] Sup. 3. a. 1.

er Hiram artificem ærarium,

* Miſit quoque rex Salomon, & tulit 13
Hiram de Tyro, * filium mulieris vi- 14
duæ de tribu Nephthali, patre Tyrio,
artificem ærarium, & plenum ſapien-
tia, & intelligentia, & doctrina ad fa-
ciendum omne opus ex ære. Qui cum
veniſſet ad regem Salomonem, fecit
omne opus eius. * [a]Et finxit duas co- 15
lumnas æreas, decem & octo cubito-
rum altitudinis columnam vnam: &
linea duodecim cubitorum ambiebat C
columnam vtramque. * Duo quoque 16
capitella fecit, quæ ponerentur ſuper
capita columnarum, fuſilia ex ære:
quinque cubitorum altitudinis capi-
tellum vnum, & quinque cubitorum
altitudinis capitellum alterum: * & 17
quaſi in modum retis, & catenarum
ſibi inuicem miro opere contextarum.
Vtrumque capitellum columnarum fu-
ſile erat: ſeptena verſuum retiacula in
capitello vno, & ſeptena retiacula in
capitello altero. * Et perfecit colum- 18
nas, & duos ordines per circuitum
retiaculorum ſingulorum, vt tegerent
capitella, quæ erant ſuper ſummita-
tem, malogranatorum: eodem modo
fecit & capitello ſecundo. * Capitella 19
autem, quæ erant ſuper capita colum-
narum, quaſi opere lilij fabricata erant
in porticu quattuor cubitorum. * Et 20
rurſum alia capitella in ſummitate
columnarum deſuper iuxta menſuram
columnæ contra retiacula: malogra-
natorum autem ducenti ordines erant
in circuitu capitelli ſecundi. * Et ſta- 21
tuit duas columnas in porticu templi:
cumq. ſtatuiſſet columnam dexteram,
vocauit eam nomine Iachin: ſimiliter
erexit columnam ſecundam: & voca-
uit nomen eius Booz. * Et ſuper ca- 22
pita columnarum opus in modum lilij
poſuit: perfectumq. eſt opus colum- D
narum. * [b]Fecit quoque mare fuſile 23
decem cubitorum a labio vſque ad
labium, rotundum in circuitu: quin-
que cubitorum altitudo eius, & reſti-
cula triginta cubitorum cingebat illud
per circuitum. * Et ſculptura ſubter 24
labium circuibat illud decem cubitis
ambiens mare: duo ordines ſculptu-
rarum ſtriatarum erant fuſiles. * Et 25
ſtabat ſuper duodecim boues, e qui-
bus tres reſpiciebant ad Aquilonem,
& tres ad Occidentem, & tres ad Me-
ridiem, & tres ad Orientem, & mare
ſuper eos deſuper erat: quorum poſte-
riora vniuerſa intrinſecus latitabant.
26 * Groſſitudo autem luteris, trium vn-
ciarum erat: labiumq. eius, quaſi la-
bium calicis, & folium repandi lilij:
27 duo millia batos capiebat. * Et fecit
decem baſes æneas, quattuor cubito-
rum longitudinis baſes ſingulas, & quat-
tuor cubitorum latitudinis, & trium
28 cubitorum altitudinis. * Et ipſum opus
baſium, interraſile erat: & ſculpturæ
29 inter iuncturas. * Et inter coronulas
& plectas, leones & boues & cheru-
bim: & in iuncturis ſimiliter deſuper:
& ſubter leones, & boues quaſi lora
30 ex ære dependentia. * Et quattuor
rotæ per baſes ſingulas, & axes ærei:
& per quattuor partes quaſi humeruli
ſubter luterem fuſiles, contra ſe in-
31 uicem reſpectantes. * Os quoque lute-
E ris intrinſecus erat in capitis ſummi-
tate: & quod forinſecus apparebat,
vnius cubiti erat totum rotundum,
pariterq. habebat vnum cubitum &
dimidium: in angulis autem colum-
narum variæ cælaturæ erant: & me-
dia intercolumnia, quadrata non ro-
32 tunda. * Quattuor quoque rotæ, quæ
per quattuor angulos baſis erant, co-
hærebant ſibi ſubter baſim: vna rota
habebat altitudinis cubitum & ſemis.
33 * Tales autem rotæ erant quales ſolent
in curru fieri: & axes earum, & radij,
& canthi, & modioli, omnia fuſilia.
34 * Nam & humeruli illi quattuor per
ſingulos angulos baſis vnius, ex ipſa
35 baſi fuſiles & coniuncti erant. * In
ſummitate autem baſis erat quædam
rotunditas dimidij cubiti, ita fabrefacta,
vt luter deſuper poſſet imponi, ha-
bens cælaturas ſuas, variaſq. ſculptu-
36 ras ex ſemetipſa. * Sculpſit quoque in
F tabulatis illis, quæ erant ex ære, & in
angulis, cherubim, & leones, & pal-
mas, quaſi in ſimilitudinem hominis
ſtantis, vt non cælata, ſed appoſita per
37 circuitum viderentur. * In hunc mo-
dum fecit decem baſes, fuſura vna, &
38 menſura, ſculpturaq. conſimili. * Fecit
quoque decem luteres æneos: quadra-
ginta batos capiebat luter vnus, eratq.
quattuor cubitorum: ſingulos quoque
luteres per ſingulas, id eſt, decem ba-
39 ſes, poſuit. * Et conſtituit decem baſes,

plenum ſapientia & doctrina,

[a] Ier. 52. d. 21. — [b] 2. Par. 4. a. 2.

19

quinque ad dexteram partem templi,
& quinque ad ſiniſtram: mare autem
poſuit ad dexteram partem templi con-
tra Orientem ad Meridiem.

ornat templum.

*Fecit ergo Hiram lebetes, & ſcu- 40
tras, & hamulas, & perfecit omne opus
regis Salomonis in templo Domini.
*Columnas duas, & funiculos capi- 41
tellorum ſuper capitella columnarum
duos: & retiacula duo, vt operirent
duos funiculos, qui erant ſuper capita
columnarum. * Et malogranata qua- 42
dringenta in duobus retiaculis: duos
verſus malogranatorum in retiaculis
ſingulis, ad operiendos funiculos ca-
pitellorum, qui erant ſuper capita co-
lumnarum. * Et baſes decem, & lute- 43
res decem ſuper baſes. * Et mare 44
vnum, & boues duodecim ſubter mare.
*Et lebetes, & ſcutras, & hamulas. 45
omnia vaſa, quæ fecit Hiram regi Sa- G
lomoni in domo Domini, de auri-
chalco erant. * In campeſtri regione 46
Iordanis fudit ea rex in argilloſa terra,
inter Sochoth & Sarthan. * Et poſuit 47
Salomon omnia vaſa: propter multi-
tudinem autem nimiam non erat pon-
dus æris. * Fecitq. Salomon omnia 48
vaſa in domo Domini: altare aureum,
& menſam, ſuper quam ponerentur
panes propoſitionis, auream: * & can- 49
delabra aurea, quinque ad dexteram,
& quinque ad ſiniſtram contra oracu-
lum ex auro puro: & quaſi lilij flores,
& lucernas deſuper aureas: & forci-
pes aureos, * & hydrias, & fuſcinu- 50
las, & phialas, & mortariola, & thuri-
bula, de auro puriſſimo: & cardines
oſtiorum domus interioris Sancti ſan-
ctorum, & oſtiorum domus templi, ex
auro erant. * Et perfecit omne opus 51
quod faciebat Salomon in domo Do-
mini, [a]& intulit quæ ſanctificauerat
Dauid pater ſuus, argentum & aurum,
& vaſa, repoſuitq. in theſauris domus
Domini.

β) Dedicatio eius: arca infertur in templum,

8
TVnc [b]congregati ſunt omnes ma- 1
iores natu Iſrael cum principibus tri- A
buum, & duces familiarum filiorum
Iſrael ad regem Salomonem in Ieru-
ſalem: vt deferrent arcam fœderis Do-
mini, de ciuitate Dauid, id eſt, de
Sion. * Conuenitq. ad regem Salomo- 2
nem vniuerſus Iſrael in menſe Etha-
nim, in ſollemni die, ipſe eſt menſis
3 ſeptimus. * Veneruntq. cuncti ſenes de
4 Iſrael, & tulerunt arcam ſacerdotes, * &
portauerunt arcam Domini, & taber-
naculum fœderis, & omnia vaſa San-
ctuarij, quæ erant in tabernaculo: &
5 ferebant ea ſacerdotes & Leuitæ. * Rex
autem Salomon, & omnis multitudo
Iſrael, quæ conuenerat ad eum, gra-
diebatur cum illo ante arcam, & im-
molabant oues & boues abſque æſti-
6 matione & numero. * Et intulerunt
ſacerdotes arcam fœderis Domini in
locum ſuum, in oraculum templi, in
Sanctum ſanctorum ſubter alas che-
7 rubim. * Siquidem cherubim expan-
debant alas ſuper locum arcæ, & pro-
tegebant arcam, & vectes eius deſuper.
8 * Cumque eminerent vectes, & appare-
rent ſummitates eorum foris Sanctua-
rium ante oraculum, non apparebant
vltra extrinſecus, qui & fuerunt ibi
9 vſque in præſentem diem. * In arca
autem non erat aliud [c]niſi duæ tabulæ
lapideæ, quas poſuerat in ea Moyſes in
Horeb, quando pepigit Dominus fœ-
dus cum filijs Iſrael, cum egrederen-
tur de Terra Ægypti.

& appare gloria Domini;

10 *Factum eſt autem, cum exiſſent
B ſacerdotes de Sanctuario, nebula im-
11 pleuit domum Domini, * & non po-
terant ſacerdotes ſtare & miniſtrare
propter nebulam: impleuerat enim
gloria Domini domum Domini.

Salomon laudat

12 *Tunc ait Salomon: [d]Dominus dixit
13 vt habitaret in nebula. * Ædificans ædi-
ficaui domum in habitaculum tuum,
firmiſſimum ſolium tuum in ſempiter-
14 num. * Conuertitq. rex faciem ſuam,
& benedixit omni eccleſiæ Iſrael: om-
15 nis enim eccleſia Iſrael ſtabat. * Et ait
Salomon: Benedictus Dominus Deus
Iſrael, qui locutus eſt ore ſuo ad Da-
uid patrem meum, & in manibus eius
16 perfecit, dicens: * A die, qua eduxi
populum meum Iſrael de Ægypto,
non elegi ciuitatem de vniuerſis tri-
bubus Iſrael, vt ædificaretur domus,
& eſſet nomen meum ibi: ſed elegi
Dauid vt eſſet ſuper populum meum
17 Iſrael. * [e]Voluitq. Dauid pater meus
ædificare domum nomini Domini Dei
18 Iſrael: * & ait Dominus ad Dauid pa-
trem meum: Quod cogitaſti in corde
tuo ædificare domum nomini meo,

[a] 2. Par. 5. a. 1. — [b] 2. Par. 5. a. 2. — [c] Exo. 34. d. 27. Heb. 9. a. 4. — [d] 2. Par. 6. a. 1. — [e] 2. Reg. 7. a. 5.

bene fecisti, hoc ipsum mente tractans.
19 * Veruntamen tu non ædificabis mihi
domum, sed filius tuus, qui egredietur
de renibus tuis, ipse ædificabit domum
20 nomini meo. * Confirmauit Dominus
sermonem suum, quem locutus est:
stetiq. pro Dauid patre meo, & sedi
super thronum Israel, sicut locutus est
Dominus: & ædificaui domum nomini
21 Domini Dei Israel. * Et constitui ibi
locum arcæ, in qua fœdus Domini est,
quod percussit cum patribus nostris,
quando egressi sunt de Terra Ægypti.
22 * Stetit autem Salomon ante altare
C Domini in conspectu ecclesiæ Israel, &
23 expandit manus suas in cælum, * &
ait: Domine Deus Israel, non est similis tui Deus in cælo desuper, & super
terram deorsum: qui custodis pactum
& misericordiam seruis tuis, qui ambulant coram te in toto corde suo.
24 * Qui custodisti seruo tuo Dauid patri
meo quæ locutus es ei: ore locutus
es, & manibus perfecisti, vt hæc dies
25 probat. * Nunc igitur Domine Deus
Israel, conserua famulo tuo Dauid patri meo quæ locutus es ei, dicens:
[a]Non auferetur de te vir coram me,
qui sedeat super thronum Israel: ita
tamen si custodierint filij tui viam
suam, vt ambulent coram me sicut tu
26 ambulasti in conspectu meo. * Et nunc
Domine Deus Israel firmentur verba
tua, quæ locutus es seruo tuo Dauid
27 patri meo. * Ergone putandum est
quòd vere Deus habitet super terram?
si enim cælum, & cæli cælorum te capere non possunt, quanto magis do-
28 mus hæc, quam ædificaui? * Sed respice ad orationem serui tui, & ad
preces eius Domine Deus meus: audi
hymnum & orationem, quam seruus
29 tuus orat coram te hodie: * vt sint
oculi tui aperti super domum hanc
nocte ac die: super domum, de qua
dixisti: [b]Erit nomen meum ibi: vt
exaudias orationem, quam orat in loco
30 isto ad te seruus tuus. * Vt exaudias
deprecationem serui tui & populi tui
Israel, quodcumque orauerint in loco
isto, & exaudies in loco habitaculi tui
in cælo, & cum exaudieris, propitius
31 eris. * Si peccauerit homo in proxi-
D mum suum, & habuerit aliquod iuramentum, quo teneatur astrictus; &
venerit propter iuramentum coram
32 altari tuo in domum tuam, * tu exaudies in cælo: & facies, & iudicabis
seruos tuos, condemnans impium, &
reddens viam suam super caput eius,
iustificansq. iustum, & retribuens ei
33 secundum iustitiam suam. * Si fugerit
populus tuus Israel inimicos suos (quia
peccaturus est tibi) & agentes pœnitentiam, & confitentes nomini tuo,
venerint, & orauerint, & deprecati te
34 fuerint in domo hac; * exaudi in
cælo, & dimitte peccatum populi tui
Israel, & reduces eos in terram, quam
35 dedisti patribus eorum. * Si clausum
fuerit cælum, & non pluerit propter
peccata eorum, & orantes in loco isto,
pœnitentiam egerint nomini tuo, & a
peccatis suis conuersi fuerint propter
36 afflictionem suam: * exaudi eos in
cælo, & dimitte peccata seruorum tuorum, & populi tui Israel: & ostende
eis viam bonam per quam ambulent,
& da pluuiam super terram tuam,
quam dedisti populo tuo in possessio-
37 nem. * Fames si oborta fuerit in terra,
aut pestilentia, aut corruptus aër, aut
ærugo, aut locusta, vel rubigo, & afflixerit eum inimicus eius portas obsidens, omnis plaga, vniuersa infirmi-
38 tas, * cuncta deuotatio, & imprecatio,
quæ acciderit omni homini de populo
tuo Israel: si quis cognouerit plagam
cordis sui, & expanderit manus suas
39 in domo hac, * tu exaudies in cælo
in loco habitationis tuæ, & repropitiaberis, & facies vt des vnicuique secundum omnes vias suas, sicut videris
E cor eius (quia tu nosti solus cor om-
40 nium filiorum hominum) * vt timeant
te cunctis diebus, quibus viuunt super
faciem terræ, quam dedisti patribus
41 nostris. * Insuper & alienigena, qui
non est de populo tuo Israel, cum
venerit de terra longinqua propter
nomen tuum (audietur enim nomen
tuum magnum, & manus tua fortis,
42 & brachium tuum * extentum vbique)
cum venerit ergo, & orauerit in hoc
43 loco, * tu exaudies in cælo, in firmamento habitaculi tui & facies omnia,
pro quibus inuocauerit te alienigena:
vt discant vniuersi populi terrarum nomen tuum timere, sicut populus tuus
Israel, & probent quia nomen tuum

Marginal notes: & deprecatur Dominum (beside v. 22); supplicatione pulcherrima, (beside v. 31–32)

[a] 2. Reg. 7. b. 12. — [b] Deut. 12. b. 11.

inuocatum eſt ſuper domum hanc,
quam ædificaui. * Si egreſſus fuerit 44
populus tuus ad bellum contra inimi-
cos ſuos, per viam, quocumque mi-
ſeris eos, orabunt te contra viam ciui-
tatis, quam elegiſti, & contra domum,
quam ædificaui nomini tuo, * & exau- 45
dies in cælo orationes eorum, & pre-
ces eorum, & facies iudicium eorum.
* Quòd ſi peccauerint tibi ([a]non eſt 46
enim homo qui non peccet) & iratus
tradideris eos inimicis ſuis, & captiui
ducti fuerint in terram inimicorum
longe vel prope, * & egerint pœni- 47
tentiam in corde ſuo in loco captiui-
tatis, & conuerſi deprecati te fuerint
in captiuitate ſua, dicentes: Peccaui-
mus, inique egimus, impie geſſimus:
* & reuerſi fuerint ad te in vniuerſo 48
corde ſuo, & tota anima ſua in terra
inimicorum ſuorum, ad quam captiui
ducti fuerint: & orauerint te contra F
viam terræ ſuæ, quam dediſti patribus
eorum, & ciuitatis quam elegiſti, &
templi quod ædificaui nomini tuo:
* exaudies in cælo, in firmamento ſolij 49
tui orationes eorum, & preces eorum,
& facies iudicium eorum: * & pro- 50
pitiaberis populo tuo qui peccauit tibi,
& omnibus iniquitatibus eorum, qui-
bus præuaricati ſunt in te: & dabis
miſericordiam coram eis, qui eos ca-
ptiuos habuerint, vt miſereantur eis.
* Populus enim tuus eſt, & hereditas 51
tua, quos eduxiſti de Terra Ægypti,
de medio fornacis ferreæ. * Vt ſint 52
oculi tui aperti ad deprecationem ſerui
tui, & populi tui Iſrael, & exaudias
eos in vniuerſis pro quibus inuocaue-
rint te. * Tu enim ſeparaſti eos tibi 53
in hereditatem de vniuerſis populis
terræ, ſicut locutus es per Moyſen
ſeruum tuum, quando eduxiſti patres
noſtros de Ægypto Domine Deus.

benedicit Iſraeli,

* Factum eſt autem, cum compleſ- 54
ſet Salomon orans Dominum omnem
orationem, & deprecationem hanc,
ſurrexit de conſpectu altaris Domini:
vtrumque enim genu in terram fixe-
rat, & manus expanderat in cælum.
* Stetit ergo, & benedixit omni eccle- 55
ſiæ Iſrael voce magna, dicens: * Bene- 56
dictus Dominus, qui dedit requiem
populo ſuo Iſrael, iuxta omnia quæ
locutus eſt: non cecidit ne vnus qui-
dem ſermo ex omnibus bonis, quæ
locutus eſt per Moyſen ſeruum ſuum.
57 * Sit Dominus Deus noſter nobiſcum,
ſicut fuit cum patribus noſtris, non
derelinquens nos, neque proijciens.
58 * Sed inclinet corda noſtra ad ſe, vt
ambulemus in vniuerſis vijs eius, &
cuſtodiamus mandata eius, & cere-
monias eius, & iudicia quæcumque
59 mandauit patribus noſtris. * Et ſint
G ſermones mei iſti, quibus deprecatus
ſum coram Domino, appropinquantes
Domino Deo noſtro die ac nocte, vt
faciat iudicium ſeruo ſuo, & populo
60 ſuo Iſrael per ſingulos dies: * vt
ſciant omnes populi terræ, quia Do-
minus ipſe eſt Deus, & non eſt vltra
61 abſque eo. * Sit quoque cor noſtrum
perfectum cum Domino Deo noſtro,
vt ambulemus in decretis eius, &
cuſtodiamus mandata eius, ſicut &
hodie.
62 * Igitur rex, & omnis Iſrael cum eo,
immolabant victimas coram Domino.

atque immolat victimas;

63 * Mactauitq. Salomon hoſtias pacificas,
quas immolauit Domino, boum viginti
duo millia, & ouium centum viginti
millia: & dedicauerunt templum Do-
64 mini rex, & filij Iſrael. * In die illa
ſanctificauit rex medium atrij, quod
erat ante domum Domini: fecit quippe
holocauſtum ibi, & ſacrificium, &
adipem pacificorum: quoniam altare
æreum, quod erat coram Domino, mi-
nus erat, & capere non poterat holo-
cauſtum, & ſacrificium, & adipem pa-
65 cificorum. * Fecit ergo Salomon in
tempore illo feſtiuitatem celebrem, &
omnis Iſrael cum eo, multitudo ma-
gna ab introitu Emath vſque ad Ri-
uum Ægypti, coram Domino Deo no-
ſtro, ſeptem diebus & ſeptem diebus,
66 id eſt, quattuordecim diebus. * Et in
die octaua dimiſit populos: qui bene-
dicentes regi, profecti ſunt in taber-
nacula ſua lætantes, & alacri corde
ſuper omnibus bonis, quæ fecerat Do-
minus Dauid ſeruo ſuo, & Iſrael po-
pulo ſuo.

9
1
A FActum eſt autem cum perfeciſſet
Salomon ædificium domus Domini,
& ædificium regis, & omne quod op-
2 tauerat & voluerat facere, * apparuit
ei Dominus ſecundò [b]ſicut apparuerat
3 ei in Gabaon. * Dixitq. Dominus ad

apparens Dominus promittit & comminatur.

[a] 2. Par. 6. f. 36. 1. Ioan. 1. d. 8. Eccleſ. 7. c. 21. — [b] 2. Par. 7. c. 12. Sup. 3. a. 5.

eum: Exaudiui orationem tuam & de-
precationem tuam, quam deprecatus es
coram me: ſanctificaui domum hanc,
quam ædificaſti, vt ponerem nomen
meum ibi in ſempiternum, & erunt
oculi mei & cor meum ibi cunctis die-
bus. * Tu quoque ſi ambulaueris co- 4
ram me, ſicut ambulauit pater tuus,
in ſimplicitate cordis, & in æquitate:
& feceris omnia, quæ præcepi tibi, &
legitima mea & iudicia mea ſeruaue-
ris, * [a]ponam thronum regni tui ſuper 5
Iſrael in ſempiternum, ſicut locutus
ſum Dauid patri tuo, dicens: Non au-
feretur vir de genere tuo de ſolio
Iſrael. * Si autem auerſione auerſi fu- 6
eritis vos & filij veſtri, non ſequentes
me, nec cuſtodientes mandata mea, &
ceremonias meas, quas propoſui vobis,
ſed abieritis & colueritis deos alienos,
& adoraueritis eos: * auferam Iſrael 7
de ſuperficie terræ, quam dedi eis: B
& templum, quod ſanctificaui nomini
meo, proijciam a conſpectu meo, eritq.
Iſrael in prouerbium, & in fabulam
cunctis populis. * Et domus hæc erit 8
in exemplum: omnis, qui tranſierit
per eam, ſtupebit, & ſibilabit, & dicet:
[b]Quare fecit Dominus ſic terræ huic,
& domui huic? * Et reſpondebunt: 9
Quia dereliquerunt Dominum Deum
ſuum, qui eduxit patres eorum de
Terra Ægypti, & ſecuti ſunt deos alie-
nos, & adorauerunt eos, & coluerunt
eos: idcirco induxit Dominus ſuper
eos omne malum hoc.

c) Salus ciuitatis.
* [c]Expletis autem annis viginti poſt- 10
quam ædificauerat Salomon duas do-
α) Confirmatur imperium: mos, id eſt domum Domini, & domum
regis, * (Hiram rege Tyri præbente 11
Salomoni ligna cedrina & abiegna, &
Salomon munit ciuitates, aurum iuxta omne quod opus habu-
erat) tunc dedit Salomon Hiram vi-
ginti oppida in Terra Galilææ. * Et 12
egreſſus eſt Hiram de Tyro, vt vide-
ret oppida, quæ dederat ei Salomon,
& non placuerunt ei, * & ait: Hæcine 13
ſunt ciuitates, quas dediſti mihi, fra- C
ter? Et appellauit eas Terram chabul,
vſque in diem hanc. * Miſit quoque 14
Hiram ad regem Salomonem centum
viginti talenta auri. * Hæc eſt ſumma 15
expenſarum, quam obtulit rex Salo-
mon ad ædificandam domum Domini
& domum ſuam, & Mello, & murum
Ieruſalem, & Heſer, & Mageddo, &
16 Gazer. * Pharao rex Ægypti aſcendit,
& cepit Gazer, ſuccenditq. eam igni:
& Chananæum, qui habitabat in ciui-
tate, interfecit, & dedit eam in dotem
17 filiæ ſuæ vxori Salomonis. * Ædificauit
ergo Salomon Gazer, & Bethoron in-
18 feriorem, * & Baalath, & Palmiram in
19 Terra ſolitudinis. * Et omnes vicos,
qui ad ſe pertinebant, & erant abſque
muro, muniuit, & ciuitates curruum
& ciuitates equitum, & quodcumque
ei placuit vt ædificaret in Ieruſalem,
& in Libano, & in omni terra pote-
ſtatis ſuæ.

20 * Vniuerſum populum, qui reman- facit tributarios,
ſerat de Amorrhæis, & Hethæis, &
Pherezæis, & Heuæis, & Iebuſæis, qui
21 non ſunt de filijs Iſrael: * horum
filios, qui remanſerant in terra, quos
ſcilicet non potuerant filij Iſrael exter-
minare: fecit Salomon tributarios, vſ-
que in diem hanc.

22 * De filijs autem Iſrael non conſtituit conſtituit miniſtros,
D Salomon ſeruire quemquam, ſed erant
viri bellatores, & miniſtri eius, & prin-
cipes, & duces, & præfecti curruum &
23 equorum. * Erant autem principes ſu-
per omnia opera Salomonis præpoſiti
quingenti quinquaginta, qui habebant
ſubiectum populum, & ſtatutis operi-
bus imperabant.

24 * [d]Filia autem Pharaonis aſcendit ædificat Mello,
de ciuitate Dauid in domum ſuam,
quam ædificauerat ei Salomon: tunc
ædificauit Mello.

25 * Offerebat quoque Salomon tribus offert ſacrificia,
vicibus per annos ſingulos holocauſta,
& pacificas victimas ſuper altare, quod
ædificauerat Domino, & adolebat thy-
miama coram Domino: perfectumq.
eſt templum.

26 * Claſſem quoque fecit rex Salomon facit & mittit claſſem.
in Aſiongaber, quæ eſt iuxta Ailath in
littore Maris rubri, in Terra Idumææ.
27 * Miſitq. Hiram in claſſe illa ſeruos
ſuos viros nauticos & gnaros maris,
28 cum ſeruis Salomonis. * Qui cum
veniſſent in Ophir, ſumptum inde au-
rum quadringentorum viginti talen-
torum, detulerunt ad regem Salo-
monem.

[a] 2. Reg. 7. b. 12. c. 16. — [b] Deut. 29. d. 24. Ier. 22. c. 8. — [c] 2. Par. 8. a. 1. — [d] 2. Par. 8. b. 11.

β) Celebrantur opera: Regina Saba venit,

SEd [a]& Regina Saba, audita fama 10 1
Salomonis in nomine Domini, venit A
tentare eum in ænigmatibus. * Et in- 2
greſſa Ieruſalem multo cum comitatu,
& diuitijs, camelis portantibus aromata,
& aurum infinitum nimis, & gemmas
pretioſas, venit ad regem Salomonem,
& locuta eſt ei vniuerſa quæ habebat
in corde ſuo. * Et docuit eam Salomon 3
omnia verba, quæ propoſuerat: non
fuit ſermo, qui regem poſſet latere,
& non reſponderet ei.

vehementer admiratur de omnibus,

* Videns autem regina Saba om- 4
nem ſapientiam Salomonis, & domum,
quam ædificauerat, * & cibos menſæ 5
eius, & habitacula ſeruorum, & ordi-
nes miniſtrantium, veſtesq. eorum, &
pincernas, & holocauſta, quæ offere-
bat in domo Domini: non habebat
vltra ſpiritum. * dixitq. ad regem: 6
Verus eſt ſermo, quem audiui in terra
mea * ſuper ſermonibus tuis, & ſuper 7
ſapientia tua: & non credebam nar-
rantibus mihi, donec ipſa veni, & vidi
oculis meis, & probaui quòd media B
pars mihi nunciata non fuerit: maior
eſt ſapientia & opera tua, quàm rumor,
quem audiui. * Beati viri tui, & beati 8
ferui tui, qui ſtant coram te ſemper,
& audiunt ſapientiam tuam. * Sit Do- 9
minus Deus tuus benedictus, cui com-
placuiſti, & poſuit te ſuper thronum
Iſrael, eo quòd dilexerit Dominus
Iſrael in ſempiternum, & conſtituit te
regem, vt faceres iudicium & iuſti-
tiam.

dat & accipit munera.

* Dedit ergo regi centum viginti 10
talenta auri, & aromata multa nimis,
& gemmas pretioſas: non ſunt allata
vltra aromata tam multa, quàm ea
quæ dedit regina Saba regi Salomoni.
(* Sed & [b]claſſis Hiram, quæ porta- 11
bat aurum de Ophir, attulit ex Ophir
ligna thyina multa nimis, & gemmas
pretioſas. * Fecitq. rex de lignis thyi- 12
nis fulcra domus Domini, & domus
regiæ, & citharas lyrasq. cantoribus:
non ſunt allata huiuſcemodi ligna
thyina, neque viſa vſque in præſen-
tem diem.) * Rex autem Salomon de- 13
dit reginæ Saba omnia quæ voluit, &
petiuit ab eo: exceptis his, quæ vltro
obtulerat ei munere regio. Quæ re-
uerſa eſt, & abijt in terram ſuam cum
ſeruis ſuis.

γ) Locupletatur terra: reditus annui,

14 * Erat autem pondus auri, quod
afferebatur Salomoni per annos ſin-
C gulos, ſexcentorum ſexaginta ſex ta-
15 lentorum auri: * excepto eo, quod
afferebant viri, qui ſuper vectigalia
erant, & negotiatores, vniuerſiq. ſcruta
vendentes, & omnes reges Arabiæ,
ducesq. terræ.

ſcuta aurea,

16 * Fecit quoque rex Salomon du-
centa ſcuta de auro puriſſimo, ſexcen-
tos auri ſiclos dedit in laminas ſcuti
17 vnius. * Et trecentas peltas ex auro
probato: trecentæ minæ auri vnam
peltam veſtiebant: poſuitq. eas rex in
domo ſaltus Libani.

thronus eburneus,

18 * Fecit etiam rex Salomon thronum
de ebore grandem: & veſtiuit eum
19 auro fuluo nimis, * qui habebat ſex
gradus: & ſummitas throni rotunda
erat in parte poſteriori: & duæ ma-
nus hinc atque inde tenentes ſedile:
& duo leones ſtabant iuxta manus
20 ſingulas. * Et duodecim leunculi ſtan-
tes ſuper ſex gradus hinc atque inde:
non eſt factum tale opus in vniuerſis
regnis.

ſupellex aurea,

21 * Sed & omnia vaſa, quibus potabat
rex Salomon, erant aurea: & vniuerſa
ſupellex domus ſaltus Libani de auro
puriſſimo: non erat argentum, nec
alicuius pretij putabatur in diebus Sa-
22 lomonis, * quia claſſis regis per mare
D cum claſſe Hiram ſemel per tres an-
nos ibat in Tharſis, deferens inde au-
rum, & argentum, & dentes elephan-
torum, & ſimias, & pauos.

munera varia,

23 * Magnificatus eſt ergo rex Salomon
ſuper omnes reges terræ diuitijs, &
24 ſapientia. * Et vniuerſa terra deſide-
rabat vultum Salomonis, vt audiret
ſapientiam eius, quam dederat Deus
25 in corde eius. * Et ſinguli deferebant
ei munera, vaſa argentea & aurea,
veſtes & arma bellica, aromata quo-
que, & equos & mulos per annos
ſingulos.

currus & equites,

26 * [c]Congregauitq. Salomon currus
& equites, & facti ſunt ei mille qua-
dringenti currus, & duodecim millia
equitum: & diſpoſuit eos per ciui-
tates munitas, & cum rege in Ieru-
ſalem.

abundantia argenti & cedrorum,

27 * Fecitq. vt tanta eſſet abundantia
argenti in Ieruſalem, quanta & lapi-
dum: & cedrorum præbuit multitu-

[a] 2. Par. 9. a. 1. Mat. 12. d. 42. Luc. 11. d. 31. — [b] 2. Par. 9. c. 10. — [c] 2. Par. 1. d. 14.

dinem quaſi ſycomoros, quæ naſcun-
tur in campeſtribus.
equi de Ægypto.
* Et educebantur equi Salomoni de 28
Ægypto, & de Coa. Negotiatores enim
regis emebant de Coa, & ſtatuto pre-
tio perducebant. * Egrediebatur au- 29
tem quadriga ex Ægypto ſexcentis
ſiclis argenti, & equus centum quin-
quaginta. Atque in hunc modum cuncti
reges Hethæorum & Syriæ equos ve-
nundabant.

3. Finis regni.

11
α) Peccatum Salomonis:
REx autem Salomon [a] adamauit mu- 1
lieres alienigenas multas, filiam quo- A
que Pharaonis, & Moabitidas, & Am-
adamat mulieres alienigenas,
monitidas, Idumæas, & Sidonias, &
Hetthæas: * de gentibus, ſuper qui- 2
bus dixit Dominus filijs Iſrael: [b] Non
ingrediemini ad eas, neque de illis in-
gredientur ad veſtras: certiſſime enim
auertent corda veſtra vt ſequamini
deos earum. His itaque copulatus eſt
Salomon ardentiſſimo amore. * Fue- 3
runtq. ei vxores quaſi reginæ ſeptin-
gentæ, & concubinæ trecentæ: & auer-
terunt mulieres cor eius.
ac colit deos alienos.
* Cumq. iam eſſet ſenex, deprauа- 4
tum eſt cor eius per mulieres, vt
ſequeretur deos alienos: nec erat cor
eius perfectum cum Domino Deo ſuo,
ſicut cor Dauid patris eius. * Sed 5
colebat Salomon Aſtarthen deam Si-
doniorum, & Moloch idolum Am-
monitarum. * Fecitq. Salomon quod 6
non placuerat coram Domino, & non
adimpleuit vt ſequeretur Dominum, B
ſicut Dauid pater eius. * Tunc ædifi- 7
cauit Salomon fanum Chamos, idolo
Moab, in monte qui eſt contra Ieru-
ſalem, & Moloch idolo filiorum Am-
mon. * Atque in hunc modum fecit 8
vniuerſis vxoribus ſuis alienigenis,
quæ adolebant thura, & immolabant
dijs ſuis.

β) Pœna Salomonis:
* Igitur iratus eſt Dominus Salo- 9
moni, quòd auerſa eſſet mens eius a
iratus Dominus
Domino Deo Iſrael, qui [c] apparuerat
ei ſecundo, * & præceperat de verbo 10
hoc ne ſequeretur deos alienos, & non
cuſtodiuit quæ mandauit ei Dominus.
* Dixit itaque Dominus Salomoni: Quia 11
habuiſti hoc apud te, & non cuſtodiſti
pactum meum, & præcepta mea, quæ
mandaui tibi, diſrumpens ſcindam re-
gnum tuum, & dabo illud ſeruo tuo.
12 * Verumtamen in diebus tuis non fa-
C ciam propter Dauid patrem tuum:
13 [d] de manu filij tui ſcindam illud, * nec
totum regnum auferam, ſed tribum
vnam dabo filio tuo propter Dauid
ſeruum meum, & Ieruſalem quam
elegi.
ſuſcitat aduerſarios:
14 * Suſcitauit autem Dominus aduer-
ſarium Salomoni Adad Idumæum de
15 ſemine regio, qui erat in Edom. * [e] Cum
enim eſſet Dauid in Idumæa, & aſcen-
diſſet Ioab princeps militiæ ad ſepe-
liendum eos, qui fuerant interfecti, &
occidiſſet omne maſculinum in Idu-
16 mæa (* ſex enim menſibus ibi moratus
eſt Ioab, & omnis Iſrael, donec interi-
meret omne maſculinum in Idumæa)
Adad Idumæum,
17 * fugit Adad ipſe, & viri Idumæi de ſer-
uis patris eius cum eo, vt ingrederetur
Ægyptum: erat autem Adad puer par-
18 uulus. * Cumq. ſurrexiſſent de Madian,
venerunt in Pharan, tuleruntq. ſecum
viros de Pharan, & introierunt Ægy-
ptum ad Pharaonem regem Ægypti:
qui dedit ei domum, & cibos conſti-
19 tuit, & terram delegauit. * Et inuenit
D Adad gratiam coram Pharaone valde,
in tantum vt daret ei vxorem, ſoro-
rem vxoris ſuæ germanam Taphnes
20 reginæ. * Genuitq. ei ſoror Taphnes
Genubath filium, & nutriuit eum Ta-
phnes in domo Pharaonis: eratq. Ge-
nubath habitans apud Pharaonem cum
21 filijs eius. * Cumq. audiſſet Adad in
Ægypto, dormiſſe Dauid cum patri-
bus ſuis, & mortuum eſſe Ioab prin-
cipem militiæ, dixit Pharaoni: Dimitte
22 me, vt vadam in terram meam. * Di-
xitq. ei Pharao: Qua enim re apud
me indiges, vt quæras ire ad terram
tuam? At ille reſpondit: Nulla: ſed
obſecro te vt dimittas me.
Razon Damaſcenum,
23 * Suſcitauit quoque ei Deus aduer-
ſarium Razon filium Eliada, qui fu-
gerat Adarezer regem Soba dominum
24 ſuum: * & congregauit contra eum
E viros, & factus eſt princeps latronum
cum interficeret eos Dauid: abieruntq.
Damaſcum, & habitauerunt ibi, & con-
ſtituerunt eum regem in Damaſco,
25 * eratq. aduerſarius Iſraeli cunctis die-
bus Salomonis: & hoc eſt malum

[a] Deut. 17. d. 17. Eccl. 47. c. 21. — [b] Exo. 34. b. 16. — [c] Sup. 9. a. 2. — [d] Inf. 12. d. 15. — [e] 2. Reg. 8. d. 14.

Adad, & odium contra Iſrael, regna-
uitq. in Syria.
Ieroboam Ephrathæum
*[a]Ieroboam quoque filius Nabath, 26
Ephrathæus, de Sareda, ſeruus Salo-
monis, cuius mater erat nomine Sarua,
mulier vidua: leuauit manum contra
regem. * Et hæc eſt cauſa rebellionis 27
aduerſus eum, quia Salomon ædifi-
cauit Mello, & coæquauit voraginem
ciuitatis Dauid patris ſui. * Erat au- 28
tem Ieroboam vir fortis & potens:
videnſq. Salomon adoleſcentem bonæ
indolis & induſtrium, conſtituerat eum
præfectum ſuper tributa vniuerſæ do-
mus Ioſeph. * [b]Factum eſt igitur in 29
tempore illo, vt Ieroboam egrederetur
de Ieruſalem, & inueniret eum Ahias
Silonites propheta in via, opertus pal-
lio nouo: erant autem duo tantum in
agro. * Apprehendenſq. Ahias pallium 30
ſuum nouum, quo coopertus erat, ſci-
dit in duodecim partes. * Et ait ad 31
Ieroboam: Tolle tibi decem ſciſſuras: F
hæc enim dicit Dominus Deus Iſrael:
Ecce ego ſcindam regnum de manu
Salomonis, & dabo tibi decem tribus.
*Porro vna tribus remanebit ei pro- 32
pter ſeruum meum Dauid, & Ieruſa-
lem ciuitatem, quam elegi ex omnibus
tribubus Iſrael: * eo quòd dereliquerit 33
me, & adorauerit Aſtarthen deam Si-
doniorum, & Chamos deum Moab, &
Moloch deum filiorum Ammon: &
non ambulauerit in vijs meis, vt fa-
ceret iuſtitiam coram me, & præcepta
mea, & iudicia ſicut Dauid pater eius.
*Nec auferam omne regnum de manu 34
eius, ſed ducem ponam eum cunctis
diebus vitæ ſuæ, propter Dauid ſer-
uum meum, quem elegi, qui cuſto-
diuit mandata mea & præcepta mea.
*Auferam autem regnum de manu 35
filij eius, & dabo tibi decem tribus:
*filio autem eius dabo tribum vnam, 36
vt remaneat lucerna Dauid ſeruo meo
cunctis diebus coram me in Ieruſalem
ciuitate, quam elegi vt eſſet nomen G
meum ibi. * Te autem aſſumam, & 37
regnabis ſuper omnia, quæ deſiderat
anima tua, eriſq. rex ſuper Iſrael. * Si 38
igitur audieris omnia, quæ præcepero
tibi, & ambulaueris in vijs meis, &
feceris quod rectum eſt coram me,
cuſtodiens mandata mea & præcepta
mea, ſicut fecit Dauid ſeruus meus:
ero tecum, & ædificabo tibi domum
fidelem, quomodo ædificaui Dauid do-
39 mum, & tradam tibi Iſrael: * & affli-
gam ſemen Dauid ſuper hoc, verum-
40 tamen non cunctis diebus. * Voluit
ergo Salomon interficere Ieroboam:
qui ſurrexit, & aufugit in Ægyptum
ad Seſac regem Ægypti, & fuit in
Ægypto vſque ad mortem Salomonis.

41 *Reliquum autem verborum Salo- γ) Vltima Salomonis:
monis, & omnia quæ fecit, & ſapien-
tia eius: ecce vniuerſa ſcripta ſunt in ſuccedit Roboam.
Libro verborum dierum Salomonis.
42 *Dies autem, quos regnauit Salomon
in Ieruſalem ſuper omnem Iſrael, qua-
43 draginta anni ſunt. * Dormiuitq. Sa-
lomon cum patribus ſuis, & ſepultus
eſt in Ciuitate Dauid patris ſui, regna-
uitq. Roboam filius eius pro eo.

II. Regna Iuda & Iſrael.

12 1 A VEnit [c]autem Roboam in Sichem: *1. Bella inter reges.*
illuc enim congregatus erat omnis
Iſrael ad conſtituendum eum regem.
2 *At vero Ieroboam filius Nabat, cum a) Inter Roboam & Ieroboam.
adhuc eſſet in Ægypto profugus a
facie regis Salomonis, audita morte
3 eius, reuerſus eſt de Ægypto. * Miſe- α) Diuiſio regnorum:
runtq. & vocauerunt eum: venit ergo
Ieroboam, & omnis multitudo Iſrael, Roboam in Sichem,
& locuti ſunt ad Roboam, dicentes:
4 *Pater tuus duriſſimum iugum im-
poſuit nobis: tu itaque nunc imminue
paululum de imperio patris tui duriſ-
ſimo, & de iugo grauiſſimo, quod im-
5 poſuit nobis, & ſeruiemus tibi. * Qui
B ait eis: Ite vſque ad tertium diem, &
reuertimini ad me.
6 Cumq. abijſſet populus, * inijt con- iuuenum conſilio vtens,
ſilium rex Roboam cum ſenioribus,
qui aſſiſtebant coram Salomone patre
eius, cum adhuc viueret, & ait: Quod
datis mihi conſilium, vt reſpondeam
7 populo huic? * Qui dixerunt ei: Si
hodie obedieris populo huic, & ſer-
uieris, & petitioni eorum ceſſeris,
locutuſq. fueris ad eos verba lenia,
8 erunt tibi ſerui cunctis diebus. * Qui
dereliquit conſilium ſenum, quod de-
derant ei, & adhibuit adoleſcentes, qui
nutriti fuerant cum eo, & aſſiſtebant
9 illi, * dixitq. ad eos: Quod mihi datis

---

[a] 2. Par. 13. a. 6. — [b] 2. Par. 10. d. 15. — [c] 2. Par. 10. a. 1.

conſilium, vt reſpondeam populo huic,
qui dixerunt mihi: Leuius fac iugum
quod impoſuit pater tuus ſuper nos?
* Et dixerunt ei iuuenes qui nutriti 10
fuerant cum eo: Sic loquéris populo C
huic, qui locuti ſunt ad te, dicentes:
Pater tuus aggrauauit iugum noſtrum,
tu releua nos. Sic loquéris ad eos: Mi-
nimus digitus meus groſſior eſt dorſo
patris mei. * Et nunc pater meus po- 11
ſuit ſuper vos iugum graue, ego au-
tem addam ſuper iugum veſtrum:
pater meus cecídit vos flagellis, ego
autem cædam vos ſcorpionibus.
[repudiat preces Iſraelis;] * Venit ergo Ieroboam, & omnis 12
populus ad Roboam die tertia, ſicut
locutus fuerat rex, dicens: Reuertimini
ad me die tertia. * Reſponditq. rex 13
populo dura, derelicto conſilio ſenio-
rum, quod ei dederant, * & locutus eſt 14
eis ſecundum conſilium iuuenum, di-
cens: Pater meus aggrauauit iugum
veſtrum, ego autem addam iugo ve-
ſtro: pater meus cecídit vos flagellis,
ego autem cædam vos ſcorpionibus. D
* Et non acquieuit rex populo: quo- 15
niam auerſatus fuerat eum Dominus,
vt ſuſcitaret verbum ſuum, [a]quod lo-
cutus fuerat in manu Ahiæ Silonitæ,
ad Ieroboam filium Nabat.
[Iſrael regem conſtituit Ieroboam,] * Videns itaque populus quòd no- 16
luiſſet eos audire rex, reſpondit ei di-
cens: Quæ nobis pars in Dauid? vel
quæ hereditas in filio Iſai? Vade in
tabernacula tua Iſrael, nunc vide do-
mum tuam Dauid. Et abijt Iſrael in
tabernacula ſua. * Super filios autem 17
Iſrael, quicumque habitabant in ciui-
tatibus Iuda, regnauit Roboam. * Miſit 18
ergo rex Roboam Aduram, qui erat
ſuper tributa: & lapidauit eum omnis
Iſrael, & mortuus eſt. Porro rex Ro- E
boam feſtinus aſcendit currum, & fu-
git in Ieruſalem: * receſſitq. Iſrael a 19
domo Dauid, vſque in præſentem diem.
* Factum eſt autem cum audiſſet om- 20
nis Iſrael, quòd reuerſus eſſet Iero-
boam, miſerunt, & vocauerunt eum
congregato cœtu, & conſtituerunt eum
regem ſuper omnem Iſrael, nec ſecu-
tus eſt quiſquam domum Dauid præter
tribum Iuda ſolam.
[cuius impugnatio prohibetur.] * Venit autem Roboam Ieruſalem, 21
& congregauit vniuerſam domum Iuda,
& tribum Beniamin, centum octoginta
millia electorum virorum bellatorum,
vt pugnarent contra domum Iſrael, &
reducerent regnum Roboam filio Sa-
22 lomonis. * [b]Factus eſt autem ſermo
Domini ad Semeiam virum Dei, di-
23 cens: * Loquere ad Roboam filium
F Salomonis regem Iuda, & ad omnem
domum Iuda, & Beniamin, & reliquos
24 de populo, dicens: * Hæc dicit Do-
minus: Non aſcendetis, neque bella-
bitis contra fratres veſtros filios Iſrael:
reuertatur vir in domum ſuam, a me
enim factum eſt verbum hoc. Audie-
runt ſermonem Domini, & reuerſi ſunt
de itinere ſicut eis præceperat Do-
minus.

25 [β) Impietas Ieroboam: facit vitulos & fana;] * Ædificauit autem Ieroboam Si-
chem in monte Ephraim, & habitauit
ibi: & egreſſus inde ædificauit Pha-
26 nuel. * Dixitq. Ieroboam in corde ſuo:
Nunc reuertetur regnum ad domum
27 Dauid, * ſi aſcenderit populus iſte vt
faciat ſacrificia in domo Domini in
Ieruſalem: & conuertetur cor populi
huius ad dominum ſuum Roboam re-
gem Iuda, interficientq. me, & reuer-
28 tentur ad eum. * [c]Et excogitato con-
ſilio fecit duos vitulos aureos, & dixit
eis: Nolite vltra aſcendere in Ieru-
G ſalem: [d]Ecce dij tui Iſrael, qui te edu-
29 xerunt de Terra Ægypti. * Poſuitq.
vnum in Bethel, & alterum in Dan:
30 * & factum eſt verbum hoc in pecca-
tum: ibat enim populus ad adoran-
31 dum vitulum vſque in Dan. * Et fecit
fana in excelſis, & [e]ſacerdotes de ex-
tremis populi, qui non erant de filijs
32 Leui. * Conſtituitq. diem ſollemnem
in menſe octauo, quintadecima die
menſis, in ſimilitudinem ſollemnitatis,
quæ celebrabatur in Iuda. Et aſcen-
dens altare, ſimiliter fecit in Bethel,
vt immolaret vitulis, quos fabricatus
fuerat: conſtituitq. in Bethel ſacer-
dotes excelſorum, quæ fecerat.
33 * Et aſcendit ſuper altare quod ex-
truxerat in Bethel, quintadecima die
menſis octaui, quem finxerat de corde
ſuo: & fecit ſollemnitatem filijs Iſrael,
& aſcendit ſuper altare, vt adoleret
13 1 incenſum. ET ecce vir Dei venit de
A Iuda in ſermone Domini in Bethel,
Ieroboam ſtante ſuper altare, & thus
2 iaciente. * Et exclamauit contra altare

[a] Sup. 11. f. 31. — [b] 2. Par. 11. a. 2. — [c] Tob. 1. a. 5. — [d] Exo. 32. b. 8. — [e] 2. Par. 11. c. 15.

correptus prophetia & miraculo,

in ſermone Domini, & ait: Altare, al-
tare, hæc dicit Dominus: [a]Ecce filius
naſcetur domui Dauid, Ioſias nomine,
& immolabit ſuper te ſacerdotes ex-
celſorum, qui nunc in te thura ſuc-
cendunt, & oſſa hominum ſuper te
incendet. * Deditq. in illa die ſignum, 3
dicens: Hoc erit ſignum quod locutus
eſt Dominus: Ecce altare ſcindetur, &
effundetur cinis qui in eo eſt. * Cumq. 4
audiſſet rex ſermonem hominis Dei,
quem inclamauerat contra altare in
Bethel, extendit manum ſuam de al-
tari, dicens: Apprehendite eum. Et B
exaruit manus eius, quam extenderat
contra eum: nec valuit retrahere eam
ad ſe. * Altare quoque ſciſſum eſt, & 5
effuſus eſt cinis de altari, iuxta ſignum
quod prædixerat vir Dei in ſermone
Domini. * Et ait rex ad virum Dei: 6
Deprecare faciem Domini Dei tui, &
ora pro me, vt reſtituatur manus mea
mihi. Orauitq. vir Dei faciem Domini,
& reuerſa eſt manus regis ad eum, &
facta eſt ſicut prius fuerat. * Locutus 7
eſt autem rex ad virum Dei: Veni
mecum domum vt prandeas, & dabo
tibi munera. * Reſponditq. vir Dei ad 8
regem: Si dederis mihi mediam par-
tem domus tuæ, non veniam tecum,
nec comedam panem, neque bibam
aquam in loco iſto: * ſic enim man- 9
datum eſt mihi in ſermone Domini C
præcipientis: Non comedes panem,
neque bibes aquam, nec reuertéris per
viam, qua veniſti. * Abijt ergo per 10
aliam viam, & non eſt reuerſus per
iter, quo venerat in Bethel.
* Prophetes autem quidam ſenex 11
habitabat in Bethel, ad quem vene-
runt filij ſui, & narrauerunt ei omnia
opera, quæ fecerat vir Dei illa die in
Bethel: & verba quæ locutus fuerat
ad regem, narrauerunt patri ſuo. * Et 12
dixit eis pater eorum: Per quam viam
abijt? Oſtenderunt ei filij ſui viam, per
quam abierat vir Dei, qui venerat de
Iuda. * Et ait filijs ſuis: Sternite mihi 13
aſinum. Qui cum ſtrauiſſent, aſcen-
dit, * & abijt poſt virum Dei, & in- 14
uenit eum ſedentem ſubtus terebin-
thum: & ait illi: Tune es vir Dei qui
veniſti de Iuda? Reſpondit ille: Ego D
ſum. * Dixitq. ad eum: Veni mecum 15
domum, vt comedas panem. * Qui 16

atque mira morte prophetæ

ait: Non poſſum reuerti, neque venire
tecum, nec comedam panem, neque
17 bibam aquam in loco iſto: * quia lo-
cutus eſt Dominus ad me in ſermone
Domini, dicens: Non comedes panem,
& non bibes aquam ibi, nec reuertéris
18 per viam, qua ieris. * Qui ait illi: Et
ego propheta ſum ſimilis tui: & ange-
lus locutus eſt mihi in ſermone Do-
mini, dicens: Reduc eum tecum in
domum tuam, vt comedat panem, &
19 bibat aquam. Fefellit eum, * & reduxit
ſecum: comedit ergo panem in domo
20 eius, & bibit aquam. * Cumq. ſede-
rent ad menſam, factus eſt ſermo Do-
E mini ad prophetam, qui reduxerat
21 eum. * Et exclamauit ad virum Dei,
qui venerat de Iuda, dicens: Hæc dicit
Dominus: Quia non obediens fuiſti
ori Domini, & non cuſtodiſti manda-
tum, quod præcepit tibi Dominus Deus
22 tuus, * & reuerſus es, & comediſti pa-
nem, & bibiſti aquam in loco in quo
præcepit tibi ne comederes panem,
neque biberes aquam, non inferetur
cadauer tuum in ſepulchrum patrum
23 tuorum. * Cumq. comediſſet & bi-
biſſet, ſtrauit aſinum ſuum prophetæ,
24 quem reduxerat. * Qui cum abijſſet,
inuenit eum leo in via, & occidit, &
erat cadauer eius proiectum in itinere:
aſinus autem ſtabat iuxta illum, & leo
25 ſtabat iuxta cadauer. * Et ecce, viri
tranſeuntes viderunt cadauer proie-
ctum in via, & leonem ſtantem iuxta
cadauer. Et venerunt & diuulgauerunt
in ciuitate, in qua prophetes ille ſenex
26 habitabat. * Quod cum audiſſet pro-
F pheta ille, qui reduxerat eum de via,
ait: Vir Dei eſt, qui inobediens fuit
ori Domini, & tradidit eum Dominus
leoni, & confregit eum, & occidit iuxta
verbum Domini, quod locutus eſt ei.
27 * Dixitq. ad filios ſuos: Sternite mihi
28 aſinum. Qui cum ſtrauiſſent, * & ille
abijſſet, inuenit cadauer eius proie-
ctum in via, & aſinum & leonem ſtan-
tes iuxta cadauer: non comedit leo
29 de cadauere, nec læſit aſinum. * Tulit
ergo prophetes cadauer viri Dei, &
poſuit illud ſuper aſinum, & reuerſus
intulit in ciuitatem prophetæ ſenis vt
30 plangeret eum. * Et poſuit cadauer
eius in ſepulchro ſuo: & planxerunt
31 eum: Heu heu mi frater. * Cumq.

[a] 4. Reg. 23. d. 16.

planxiſſent eum, dixit ad filios ſuos: G
Cum mortuus fuero, ſepelite me in
ſepulchro, in quo vir Dei ſepultus eſt:
iuxta oſſa eius ponite oſſa mea. * Pro- 32
fecto enim veniet ſermo, quem præ-
dixit in ſermone Domini contra altare
quod eſt in Bethel, & contra omnia
fana excelſorum, quæ ſunt in vrbibus
Samariæ.

non conuertitur

* Poſt verba hæc non eſt reuerſus 33
Ieroboam de via ſua peſſima, ſed econ-
trario fecit de nouiſſimis populi ſacer-
dotes excelſorum: quicumque vole-
bat, implebat manum ſuam, & fiebat
ſacerdos excelſorum. * Et propter hanc 34
cauſam peccauit domus Ieroboam, &
euerſa eſt, & deleta de ſuperficie terræ.

quare ei prædicitur,

14
IN tempore illo ægrotauit Abia filius 1
Ieroboam. * Dixitq. Ieroboam vxori A 2
ſuæ: Surge, & commuta habitum, ne
cognoſcaris quòd ſis vxor Ieroboam:
& vade in Silo, vbi eſt Ahias pro-
pheta, [a] qui locutus eſt mihi, quòd re-
gnaturus eſſem ſuper populum hunc.
* Tolle quoque in manu tua decem 3
panes, & cruſtulam, & vas mellis, &
vade ad illum: ipſe enim indicabit tibi
quid euenturum ſit puero huic. * Fe- 4
cit vt dixerat, vxor Ieroboam: & con-
ſurgens abijt in Silo, & venit in domum
Ahiæ: at ille non poterat videre, quia
caligauerant oculi eius præ ſenectute.
* Dixit autem Dominus ad Ahiam: 5
Ecce vxor Ieroboam ingreditur vt con- B
ſulat te ſuper filio ſuo qui ægrotat.
hæc & hæc loquéris ei. Cum ergo illa
intraret, & diſſimularet ſe eſſe quæ
erat, * audiuit Ahias ſonitum pedum 6
eius introeuntis per oſtium, & ait: In-
gredere vxor Ieroboam: quare aliam
te eſſe ſimulas? ego autem miſſus ſum
ad te durus nuncius. * Vade, & dic 7
Ieroboam: Hæc dicit Dominus Deus
Iſrael: Quia exaltaui te de medio po-
puli, & dedi te ducem ſuper populum
meum Iſrael: * & ſcidi regnum domus 8
Dauid, & dedi illud tibi, & non fuiſti
ſicut ſeruus meus Dauid, qui cuſto-
diuit mandata mea, & ſecutus eſt me
in toto corde ſuo, faciens quod placi- C
tum eſſet in conſpectu meo: * ſed ope- 9
ratus es mala ſuper omnes, qui fuerunt
ante te, & feciſti tibi deos alienos &
conflatiles, vt me ad iracundiam pro-
uocares, me autem proieciſti poſt cor-
10 pus tuum: * idcirco ecce ego inducam
mala ſuper domum Ieroboam, & [b] per-
cutiam de Ieroboam mingentem ad
parietem, & clauſum, & nouiſſimum
in Iſrael: & mundabo reliquias domus
Ieroboam, ſicut mundari ſolet fimus
11 vſque ad purum. * Qui mortui fue-
rint de Ieroboam in ciuitate, come-
dent eos canes: qui autem mortui fue-
rint in agro, vorabunt eos aues cæli:
12 quia Dominus locutus eſt. * Tu igitur
ſurge, & vade in domum tuam: & in
ipſo introitu pedum tuorum in vrbem,
13 morietur puer, * & planget eum om-
D nis Iſrael, & ſepeliet: iſte enim ſolus
inferetur de Ieroboam in ſepulchrum,
quia inuentus eſt ſuper eo ſermo bo-
nus a Domino Deo Iſrael, in domo
14 Ieroboam. * Conſtituet autem ſibi Do-
minus regem ſuper Iſrael, qui percu-
tiet domum Ieroboam in hac die, &
15 in hoc tempore: * & percutiet Do-
minus Deus Iſrael, ſicut moueri ſolet
arundo in aqua: & euellet Iſrael de
terra bona hac, quam dedit patribus
eorum, & ventilabit eos trans Flumen:
quia fecerunt ſibi lucos, vt irritarent
16 Dominum. * Et tradet Dominus Iſrael
propter peccata Ieroboam, qui pecca-
17 uit, & peccare fecit Iſrael. * Surrexit
itaque vxor Ieroboam, & abijt, & venit
in Therſa: cumq. illa ingrederetur
18 limen domus, puer mortuus eſt, * &
ſepelierunt eum. Et planxit eum omnis
Iſrael iuxta ſermonem Domini, quem
locutus eſt in manu ſerui ſui Ahiæ
prophetæ.

domus ſuæ euerſio,

reliqua eius.

19 * Reliqua autem verborum Ieroboam,
E quomodo pugnauerit, & quomodo re-
gnauerit, ecce ſcripta ſunt in Libro ver-
20 borum dierum regum Iſrael. * Dies au-
tem, quibus regnauit Ieroboam, viginti
duo anni ſunt: & dormiuit cum patribus
ſuis: regnauitq. Nadab filius eius pro eo.

γ) Imperium Roboam: abominationes Iuda,

21 * [c] Porro Roboam filius Salomonis
regnauit in Iuda. Quadraginta & vnius
anni erat Roboam, cum regnare cœ-
piſſet: decem & ſeptem annos regna-
uit in Ieruſalem ciuitate, quam elegit
Dominus vt poneret nomen ſuum ibi,
ex omnibus tribubus Iſrael. Nomen
F autem matris eius Naama Ammanitis.
22 * Et fecit Iudas malum coram Domino,
& irritauerunt eum ſuper omnibus,

[a] Sup. 11. f. 31. — [b] Inf. 15. f. 29. — [c] 2. Par. 12. c. 13.

quæ fecerant patres eorum in peccatis
ſuis, quæ peccauerunt. * Ædificaue- 23
runt enim & ipſi ſibi aras, & ſtatuas,
& lucos ſuper omnem collem excel-
ſum, & ſubter omnem arborem fron-
doſam: * ſed & effeminati fuerunt in 24
terra, feceruntq. omnes abominationes
gentium, quas attriuit Dominus ante
faciem filiorum Iſrael.

direptio theſaurorum per Seſac,

* In quinto autem anno regni Ro- 25
boam, aſcendit Seſac rex Ægypti in
Ieruſalem, * & tulit theſauros domus 26
Domini, & theſauros regios, & vni-
uerſa diripuit: [a]ſcuta quoque aurea,
quæ fecerat Salomon: * pro quibus 27
fecit rex Roboam ſcuta ærea, & tradi- G
dit ea in manum ducum ſcutariorum,
& eorum qui excubabant ante oſtium
domus regis. * Cumq. ingrederetur 28
rex in domum Domini, portabant ea
qui præeundi habebant officium: &
poſtea reportabant ad armamentarium
ſcutariorum.

reliqua eius.

* Reliqua autem ſermonum Ro- 29
boam, & omnia quæ fecit, ecce ſcri-
pta ſunt in Libro ſermonum dierum
regum Iuda. * Fuitq. bellum inter 30
Roboam & Ieroboam cunctis diebus.
* Dormiuitq. Roboam cum patribus 31
ſuis, & ſepultus eſt cum eis in ciui-
tate Dauid: nomen autem matris eius
Naama Ammanitis: & regnauit Abiam
filius eius pro eo.

b) Inter ſucceſſores.

α) Reges Iuda:

Abiam impius,

15

IGitur in octauo decimo anno regni 1 A
Ieroboam filij Nabat, regnauit Abiam
ſuper Iudam. * Tribus annis regnauit 2
in Ieruſalem: [b]nomen matris eius
Maacha filia Abeſſalom. * Ambula- 3
uitq. in omnibus peccatis patris ſui,
quæ fecerat ante eum: nec erat cor
eius perfectum cum Domino Deo ſuo,
ſicut cor Dauid patris eius. * Sed pro- 4
pter Dauid dedit ei Dominus Deus
ſuus lucernam in Ieruſalem, vt ſuſci-
taret filium eius poſt eum, & ſtatueret
Ieruſalem: * eo quòd feciſſet Dauid 5
rectum in oculis Domini, & non de- B
clinaſſet ab omnibus, quæ præceperat
ei cunctis diebus vitæ ſuæ, [c]excepto
ſermone Vriæ Hethæi. * Attamen bel- 6
lum fuit inter Roboam, & Ieroboam
omni tempore vitæ eius.

reliqua eius;

7 * Reliqua autem ſermonum Abiam,
& omnia quæ fecit, nonne hæc ſcripta
ſunt in Libro verborum dierum re-
gum Iuda? [d]Fuitq. prælium inter
8 Abiam & inter Ieroboam. * [e]Et dor-
miuit Abiam cum patribus ſuis, & ſe-
pelierunt eum in ciuitate Dauid: re-
gnauitq. Aſa filius eius pro eo.

Aſa pius:

9 * In anno ergo vigeſimo Ieroboam
10 regis Iſrael regnauit Aſa rex Iuda, * &
quadraginta & vno anno regnauit in
Ieruſalem. Nomen matris eius Maacha,

facit rectum

11 filia Abeſſalom. * Et fecit Aſa rectum
ante conſpectum Domini, ſicut Dauid
12 pater eius: * & abſtulit effeminatos
C de terra, purgauitq. vniuerſas ſordes
idolorum, quæ fecerant patres eius.
13 * Inſuper & Maacham matrem ſuam
amouit, ne eſſet princeps in ſacris
Priapi, & in luco eius, quem conſe-
crauerat: ſubuertitq. ſpecum eius, &
confregit ſimulachrum turpiſſimum, &
14 combuſſit in Torrente Cedron: * ex-
celſa autem non abſtulit. Verumtamen
cor Aſa perfectum erat cum Domino
15 cunctis diebus ſuis: * & intulit ea,
quæ ſanctificauerat pater ſuus, & vo-
uerat, in domum Domini, argentum
& aurum, & vaſa.

contra Baaſa vocat Benadad,

16 * Bellum autem erat inter Aſa, &
Baaſa regem Iſrael cunctis diebus eo-
17 rum. * [f]Aſcendit quoque Baaſa rex
Iſrael in Iudam, & ædificauit Rama,
vt non poſſet quiſpiam egredi vel in-
18 gredi de parte Aſa regis Iuda. * Tol-
lens itaque Aſa omne argentum, &
aurum, quod remanſerat in theſauris
domus Domini, & in theſauris domus
D regiæ, & dedit illud in manus ſeruo-
rum ſuorum: & miſit ad Benadad
filium Tabremon filij Hezion, regem
Syriæ, qui habitabat in Damaſco, di-
19 cens: * Fœdus eſt inter me & te, &
inter patrem meum & patrem tuum:
ideo miſi tibi munera, argentum &
aurum: & peto vt venias, & irritum
facias fœdus, quod habes cum Baaſa
20 rege Iſrael, & recedat a me. * Acquie-
ſcens Benadad regi Aſa, miſit prin-
cipes exercitus ſui in ciuitates Iſrael,
& percuſſerunt Ahion, & Dan, & Abel-
domum Maacha, & vniuerſam Cenne-
roth, omnem ſcilicet Terram Neph-
21 thali. * Quod cum audiſſet Baaſa,
intermiſit ædificare Rama, & reuerſus

[a] Sup. 10. c. 16. — [b] 2. Par. 13. a. 2. — [c] 2. Reg. 11. a. 4. — [d] 2. Par. 13. a. 2. — [e] 2. Par. 14. a. 1.
[f] 2. Par. 16. a. 1.

eſt in Therſa. * Rex autem Aſa nun- 22
cium miſit in omnem Iudam dicens: E
Nemo ſit excuſatus. & tulerunt lapi-
des de Rama, & ligna eius, quibus
ædificauerat Baaſa, & extruxit de eis
rex Aſa Gabaa Beniamin, & Maſpha.
reliqua eius. *Reliqua autem omnium ſermonum 23
Aſa, & vniuerſæ fortitudines eius, &
cuncta quæ fecit, & ciuitates, quas ex-
truxit, nonne hæc ſcripta ſunt in Li-
bro verborum dierum regum Iuda?
Verumtamen in tempore ſenectutis
ſuæ doluit pedes. * Et dormiuit cum 24
patribus ſuis, & ſepultus eſt cum eis
in Ciuitate Dauid patris ſui. [a]Regna-
uitq. Ioſaphat filius eius pro eo.

β) Reges Iſrael: *Nadab vero filius Ieroboam re- 25
gnauit ſuper Iſrael anno ſecundo Aſa F
Nadab malus, regis Iuda: regnauitq. ſuper Iſrael duo-
bus annis. * Et fecit quod malum eſt 26
in conſpectu Domini, & ambulauit in
vijs patris ſui, & in peccatis eius,
quibus peccare fecit Iſrael. * Inſidia- 27
tus eſt autem ei Baaſa filius Ahiæ de
domo Iſſachar, & percuſſit eum in
Gebbethon, quæ eſt vrbs Philiſthino-
rum: ſiquidem Nadab & omnis Iſrael
obſidebant Gebbethon.
deletur domus Ieroboam, *Interfecit ergo illum Baaſa in anno 28
tertio Aſa regis Iuda, & regnauit pro
eo. * Cumq. regnaſſet, [b]percuſſit om- 29
nem domum Ieroboam: non dimiſit
ne vnam quidem animam de ſemine
eius, donec deleret eum iuxta verbum
Domini, [c]quod locutus fuerat in manu
ſerui ſui Ahiæ Silonitis, * propter 30
peccata Ieroboam, quæ peccauerat, & G
quibus peccare fecerat Iſrael: & pro-
pter delictum, quo irritauerat Domi-
num Deum Iſrael.
reliqua eius; *Reliqua autem ſermonum Nadab, 31
& omnia quæ operatus eſt, nonne hæc
ſcripta ſunt in Libro verborum die-
rum regum Iſrael?
Baaſa peccator *Fuitq. bellum inter Aſa, & Baaſa 32
regem Iſrael cunctis diebus eorum.
*Anno tertio Aſa regis Iuda regnauit 33
Baaſa filius Ahiæ, ſuper omnem Iſrael
in Therſa vigintiquattuor annis. * Et 34
fecit malum coram Domino, ambu-
lauitq. in via Ieroboam, & in pecca-
tis eius, quibus peccare fecit Iſrael.
caſtigatur ab Iehu propheta, FActus eſt autem ſermo Domini 16 1
ad Iehu filium Hanani contra Baaſa, A
2 dicens: * Pro eo quod exaltaui te de
puluere, & poſui te ducem ſuper po-
pulum meum Iſrael, tu autem ambu-
laſti in via Ieroboam, & peccare fe-
ciſti populum meum Iſrael, vt me
3 irritares in peccatis eorum: * ecce,
ego demetam poſteriora Baaſa, & po-
ſteriora domus eius: & faciam domum
4 tuam ſicut domum Ieroboam filij Na-
bat. * [d]Qui mortuus fuerit de Baaſa
in ciuitate, comedent eum canes: &
qui mortuus fuerit ex eo in regione,
comedent eum volucres cæli.
5 *[e]Reliqua autem ſermonum Baaſa, reliqua eius;
B & quæcumque fecit, & prælia eius,
nonne hæc ſcripta ſunt in Libro ver-
6 borum dierum regum Iſrael? * Dor-
miuit ergo Baaſa cum patribus ſuis,
ſepultusq. eſt in Therſa: & regnauit
7 Ela filius eius pro eo. * Cum autem
in manu Iehu filij Hanani prophetæ
verbum Domini factum eſſet contra
Baaſa, & contra domum eius, & con-
tra omne malum, quod fecerat coram
Domino, ad irritandum eum in ope-
ribus manuum ſuarum, vt fieret ſicut
domus Ieroboam: ob hanc cauſam
occidit eum, hoc eſt, Iehu filium Ha-
nani, prophetam.
8 *Anno vigeſimo ſexto Aſa regis Iuda, Ela prauus,
regnauit Ela filius Baaſa ſuper Iſrael
9 in Therſa duobus annis. * Et rebel-
lauit contra eum ſeruus ſuus Zambri,
dux mediæ partis equitum: erat au-
tem Ela in Therſa bibens, & temu-
lentus in domo Arſa præfecti Therſa.
10 *[f]Irruens ergo Zambri, percuſſit, deletur domus Baaſa.
C & occidit eum anno vigeſimo ſeptimo
Aſa regis Iuda, & regnauit pro eo.
11 *Cumq. regnaſſet, & ſediſſet ſuper
ſolium eius, percuſſit omnem domum
Baaſa, & non dereliquit ex ea min-
gentem ad parietem, & propinquos &
12 amicos eius. * Deleuitq. Zambri om-
nem domum Baaſa, iuxta verbum Do-
mini, quod locutus fuerat ad Baaſa in
13 manu Iehu prophetæ, * propter vni-
uerſa peccata Baaſa, & peccata Ela
filij eius, qui peccauerunt, & peccare
fecerunt Iſrael prouocantes Dominum
Deum Iſrael in vanitatibus ſuis.
14 *Reliqua autem ſermonum Ela, reliqua eius;
D & omnia quæ fecit, nonne hæc ſcri-
pta ſunt in Libro verborum dierum
regum Iſrael?

[a] 2. Par. 17. a. 1. — [b] Inf. 21. f. 22. — [c] Sup. 14. c. 10. — [d] Sup. 14. c. 11. — [e] 2. Par. 16. a. 1. — [f] 4. Reg. 9. f. 31.

Zambri tyrannis,

*Anno vigesimo septimo Asa regis 15
Iuda, regnauit Zambri septem diebus
in Thersa: porro exercitus obside-
bat Gebbethon vrbem Philisthinorum.
*Cumq. audisset rebellasse Zambri, & 16
occidisse regem, fecit sibi regem om-
nis Israel Amri, qui erat princeps mi-
litiæ super Israel in die illa in castris.
*Ascendit ergo Amri, & omnis Israel 17
cum eo de Gebbethon, & obsidebant
Thersa. *Videns autem Zambri quòd 18
expugnanda esset ciuitas, ingressus est
palatium, & succendit se cum domo
regia: & mortuus est * in peccatis 19
suis, quæ peccauerat faciens malum
coram Domino, & ambulans in via
Ieroboam, & in peccato eius, quo fecit
peccare Israel.

reliqua eius;

*Reliqua autem sermonum Zambri, 20
& insidiarum eius, & tyrannidis, nonne E
hæc scripta sunt in Libro verborum
dierum regum Israel?

diuisio populi;

*Tunc diuisus est populus Israel in 21
duas partes: media pars populi se-
quebatur Thebni filium Gineth, vt
constitueret eum regem: & media
pars Amri. * Præualuit autem popu- 22
lus, qui erat cum Amri, populo qui
sequebatur Thebni filium Gineth:
mortuusq. est Thebni, & regnauit
Amri.

Amri nequior,

*Anno trigesimo primo Asa regis 23
Iuda regnauit Amri super Israel, duo-
decim annis: in Thersa regnauit sex
annis. * Emitq. montem Samariæ a 24
Somer duobus talentis argenti: & ædi-
ficauit eum, & vocauit nomen ciuita-
tis, quam extruxerat, nomine Semer
Domini montis Samariam. *Fecit au- 25
tem Amri malum in conspectu Do- F
mini, & operatus est nequiter su-
per omnes, qui fuerunt ante eum.
*Ambulauitq. in omni via Ieroboam 26
filij Nabat, & in peccatis eius quibus
peccare fecerat Israel: vt irritaret Do-
minum Deum Israel in vanitatibus
suis.

reliqua eius.

*Reliqua autem sermonum Amri, 27
& prælia eius, quæ gessit, nonne hæc
scripta sunt in Libro verborum die-
rum regum Israel? *Dormiuitq. Amri 28
cum patribus suis, & sepultus est in
Samaria: regnauitq. Achab filius eius
pro eo.

2. *Pax inter reges.*

a) Achab rex Israel.

α) Elias & Achab:

29 *Achab vero filius Amri regnauit
super Israel anno trigesimo octauo Asa
regis Iuda. Et regnauit Achab filius
Amri super Israel in Samaria viginti
30 & duobus annis. * Et fecit Achab
G filius Amri malum in conspectu Do-
mini super omnes, qui fuerunt ante
31 eum. *Nec suffecit ei vt ambularet in
peccatis Ieroboam filij Nabat: insuper
duxit vxorem Iezabel filiam Ethbaal
regis Sidoniorum. Et abijt, & seruiuit
32 Baal, & adorauit eum. * Et posuit
aram Baal in templo Baal, quod ædi-
33 ficauerat in Samaria, * & plantauit
lucum: & addidit Achab in opere suo,
irritans Dominum Deum Israel super
omnes reges Israel, qui fuerunt ante
eum.

rex impiissimus seruit Baal,

34 *[a]In diebus eius ædificauit Hiel de
Bethel, Iericho: in Abiram primitiuo
suo fundauit eam, & in Segub nouis-
simo suo posuit portas eius: iuxta ver-
bum Domini, quod locutus fuerat in
manu Iosue filij Nun.

ædificatur Iericho;

17
1 ET [b]dixit Elias Thesbites de habi-
A tatoribus Galaad ad Achab: Viuit Do-
minus Deus Israel, in cuius conspectu
sto, si erit annis his ros & pluuia, nisi
2 iuxta oris mei verba. * Et factum est
3 verbum Domini ad eum, dicens: *Re-
cede hinc, & vade contra Orientem,
& abscondere in Torrente carith, qui
4 est contra Iordanem, * & ibi de tor-
rente bibes: coruisq. præcepi vt pa-
5 scant te ibi. *Abijt ergo, & fecit iuxta
verbum Domini: cumq. abijsset, sedit
in Torrente carith, qui est contra Ior-
6 danem. *Corui quoque deferebant ei
panem & carnes mane, similiter pa-
nem & carnes vesperi, & bibebat de
7 torrente. * Post dies autem siccatus
est torrens: non enim pluerat super
8 terram. * Factus est ergo sermo Do-
B
9 mini ad eum, dicens: * [c]Surge, &
vade in Sarephta Sidoniorum, & ma-
nebis ibi: præcepi enim ibi mulieri
10 viduæ vt pascat te. * Surrexit, & abijt
in Sarephta. Cumq. venisset ad por-
tam ciuitatis, apparuit ei mulier vidua
colligens ligna, & vocauit eam, dixitq.
ei: Da mihi paululum aquæ in vase,
11 vt bibam. * Cumq. illa pergeret vt
afferret, clamauit post tergum eius,
dicens: Affer mihi, obsecro, & buc-
12 cellam panis in manu tua. * Quæ re-

Elias prohibet rorem & pluuiam,

qui pascitur a coruis

& a muliere Sarephtana,

[a] Ios. 6. d. 26. — [b] Eccl. 48. a. 1. Iac. 5. d. 17. — [c] Luc. 4. d. 26.

ſpondit: Viuit Dominus Deus tuus,
quia non habeo panem, niſi quantum
pugillus capere poteſt farinæ in hy-
dria, & paululum olei in lecytho: en
colligo duo ligna vt ingrediar & fa-
ciam illum mihi & filio meo, vt co-
medamus, & moriamur. * Ad quam 13
Elias ait: Noli timere, ſed vade, & C
fac ſicut dixiſti: verumtamen mihi pri-
mum fac de ipſa farinula ſubcineri-
tium panem paruulum, & affer ad
me: tibi autem & filio tuo facies po-
ſtea. * Hæc autem dicit Dominus 14
Deus Iſrael: Hydria farinæ non de-
ficiet, nec lecythus olei minuetur vſ-
que ad diem, in qua Dominus da-
turus eſt pluuiam ſuper faciem terræ.
* Quæ abijt, & fecit iuxta verbum 15
Eliæ: & comedit ipſe, & illa, & do-
mus eius: & ex illa die * hydria farinæ 16
non defecit, & lecythus olei non eſt
imminutus, iuxta verbum Domini,
quod locutus fuerat in manu Eliæ.
cuius reſu-
citat filium;
* Factum eſt autem poſt hæc, ægro- 17
tauit filius mulieris matris familias, &
erat languor fortiſſimus ita vt non
remaneret in eo halitus. * Dixit ergo 18
ad Eliam: Quid mihi & tibi vir Dei?
ingreſſus es ad me, vt rememora-
rentur iniquitates meæ, & interfice- D
res filium meum? * Et ait ad eam 19
Elias: Da mihi filium tuum. Tulitq.
eum de ſinu eius, & portauit in cæna-
culum vbi ipſe manebat, & poſuit ſu-
per lectulum ſuum. * Et clamauit ad 20
Dominum, & dixit: Domine Deus
meus, etiam ne viduam, apud quam
ego vtcumque ſuſtentor, afflixiſti vt
interficeres filium eius? * Et expandit 21
ſe, atque menſus eſt ſuper puerum
tribus vicibus, & clamauit ad Domi-
num, & ait: Domine Deus meus, re-
uertatur obſecro anima pueri huius
in viſcera eius. * Et exaudiuit Domi- 22
nus vocem Eliæ: & reuerſa eſt anima
pueri intra eum, & reuixit. * Tulitq. 23
Elias puerum, & depoſuit eum de
cænaculo in inferiorem domum, &
tradidit matri ſuæ, & ait illi: En viuit
filius tuus. * Dixitq. mulier ad Eliam: 24
Nunc, in iſto cognoui quoniam vir
Dei es tu, & verbum Domini in ore
tuo verum eſt.

18

POſt dies multos factum eſt ver- 1
bum Domini ad Eliam, in anno tertio A
dicens: Vade, & oſtende te Achab,
vt dem pluuiam ſuper faciem terræ.
2 * Iuit ergo Elias, vt oſtenderet ſe
Elias oſten-
dit ſe Achab,
Achab: erat autem fames vehemens
3 in Samaria. * Vocauitq. Achab Ab-
diam diſpenſatorem domus ſuæ: Ab-
dias autem timebat Dominum valde.
4 * Nam cum interficeret Iezabel pro-
phetas Domini, tulit ille centum pro-
phetas, & abſcondit eos quinquagenos
& quinquagenos in ſpeluncis, & pauit
5 eos pane & aqua. * Dixit ergo Achab
ad Abdiam: Vade in terram ad vni-
uerſos fontes aquarum, & in cunctas
valles, ſi forte poſſimus inuenire her-
bam, & ſaluare equos & mulos, &
6 non penitus iumenta intereant. * Di-
B uiſeruntq. ſibi regiones, vt circuirent
eas: Achab ibat per viam vnam, &
Abdias per viam alteram ſeorſum.
7 * Cumq. eſſet Abdias in via, Elias oc-
currit ei: qui cum cognouiſſet eum,
cecidit ſuper faciem ſuam, & ait: Num
8 tu es, domine mi, Elias? * Cui ille
reſpondit: Ego. Vade, & dic domino
9 tuo: Adeſt Elias. * Et ille, Quid pec-
caui, inquit, quoniam tradis me ſer-
uum tuum in manu Achab, vt inter-
10 ficiat me? * Viuit Dominus Deus tuus,
quia non eſt gens aut regnum, quò
non miſerit dominus meus te requi-
rens: & reſpondentibus cunctis: Non
eſt hic: adiurauit regna ſingula &
gentes, eo quòd minime repereris.
11 * Et nunc tu dicis mihi: Vade, & dic
12 domino tuo: Adeſt Elias. * Cumq.
receſſero a te, Spiritus Domini aſpor-
tabit te in locum, quem ego ignoro:
& ingreſſus nunciabo Achab, & non
inueniens te, interficiet me: ſeruus
autem tuus timet Dominum ab in-
13 fantia ſua. * Numquid non indicatum
eſt tibi domino meo, quid fecerim
C cum interficeret Iezabel prophetas Do-
mini, quòd abſconderim de prophetis
Domini centum viros, quinquagenos
& quinquagenos in ſpeluncis, & pa-
14 uerim eos pane & aqua? * Et nunc
tu dicis: Vade, & dic domino tuo:
15 Adeſt Elias: vt interficiat me? * Et
dixit Elias: Viuit Dominus exercituum,
ante cuius vultum ſto, quia hodie ap-
16 parebo ei. * Abijt ergo Abdias in oc-
curſum Achab, & indicauit ei: venitq.
17 Achab in occurſum Eliæ. * Et cum
vidiſſet eum, ait: Tune es ille, qui
18 conturbas Iſrael? * Et ille ait: Non
ego turbaui Iſrael, ſed tu, & domus
patris tui, qui dereliquiſtis mandata

Domini, & ſecuti eſtis Baalim. * Ve- 19
rumtamen nunc mitte, & congrega ad
me vniuerſum Iſrael in monte Car-
meli, & prophetas Baal quadringen-
tos quinquaginta, prophetasq. luco-
rum quadringentos, qui comedunt de
menſa Iezabel. * Miſit Achab ad om- 20
nes filios Iſrael, & congregauit pro-
qui congregat falſos prophetas,
phetas in monte Carmeli. * Accedens 21
autem Elias ad omnem populum, ait: D
Vſquequo claudicatis in duas partes?
ſi Dominus eſt Deus, ſequimini eum:
ſi autem Baal, ſequimini illum. Et non
reſpondit ei populus verbum. * Et ait 22
rurſus Elias ad populum: Ego re-
manſi propheta Domini ſolus: pro-
phetæ autem Baal quadringenti &
quinquaginta viri ſunt. * Dentur no- 23
bis duo boues, & illi eligant ſibi bo-
uem vnum, & in fruſta cædentes po-
nant ſuper ligna, ignem autem non
ſupponant: & ego faciam bouem alte-
rum, & imponam ſuper ligna, ignem
autem non ſupponam. * Inuocate no- 24
mina deorum veſtrorum, & ego in-
uocabo nomen Domini mei: & Deus
qui exaudierit per ignem, ipſe ſit Deus.
Reſpondens omnis populus ait: Op-
tima propoſitio. * Dixit ergo Elias 25
prophetis Baal: Eligite vobis bouem
vnum, & facite primi, quia vos plures
eſtis: & inuocate nomina deorum E
veſtrorum, ignemq. non ſupponatis.
* Qui cum tuliſſent bouem, quem de- 26
derat eis, fecerunt: & inuocabant no-
men Baal de mane vſque ad meri-
diem, dicentes: Baal exaudi nos. Et
non erat vox, nec qui reſponderet:
tranſiliebantq. altare quod fecerant.
* Cumq. eſſet iam meridies, illudebat 27
illis Elias, dicens: Clamate voce ma-
iore: Deus enim eſt, & forſitan loqui-
tur, aut in diuerſorio eſt, aut in itinere,
aut certe dormit, vt excitetur. * Cla- 28
mabant ergo voce magna, & incide-
bant ſe iuxta ritum ſuum cultris &
lanceolis, donec perfunderentur ſan-
guine. * Poſtquam autem tranſijt meri- 29
dies, & illis prophetantibus venerat
tempus, quo ſacrificium offerri ſolet,
nec audiebatur vox, nec aliquis reſpon-
debat, nec attendebat orantes: * dixit 30
Elias omni populo: Venite ad me.
Et accedente ad ſe populo, curauit
altare Domini, quod deſtructum fuerat.

31 * Et tulit duodecim lapides iuxta nu-
merum tribuum filiorum Iacob, ad
quem factus eſt ſermo Domini, di-
32 cens: [a] Iſrael erit nomen tuum. * Et
ædificauit de lapidibus altare in no-
mine Domini: fecitq. aquæductum,
F quaſi per duas aratiunculas in circuitu
33 altaris, * & compoſuit ligna: diuiſitq.
per membra bouem, & poſuit ſuper
34 ligna, * & ait: Implete quattuor hy-
drias aqua, & fundite ſuper holocau-
ſtum, & ſuper ligna. Rurſumq. dixit:
Etiam ſecundò hoc facite. Qui cum
feciſſent ſecundò, ait: Etiam tertiò
35 idipſum facite. Feceruntq. tertiò, * &
currebant aquæ circum altare, & foſſa
36 aquæductus repleta eſt. * Cumq. iam
tempus eſſet vt offerretur holocauſtum,
accedens Elias propheta, ait: Domine
Deus Abraham, & Iſaac, & Iſrael,
oſtende hodie quia tu es Deus Iſrael,
& ego ſeruus tuus, & iuxta præce-
ptum tuum feci omnia verba hæc.
37 * Exaudi me Domine, exaudi me: vt
diſcat populus iſte, quia tu es Dominus
Deus, & tu conuertiſti cor eorum ite-
38 rum. * Cecidit autem ignis Domini,
& vorauit holocauſtum, & ligna, & lapi-
des, puluerem quoque, & aquam, quæ
39 erat in aquæductu lambens. * Quod
cum vidiſſet omnis populus, cecidit
in faciem ſuam, & ait: Dominus ipſe
40 eſt Deus, Dominus ipſe eſt Deus. * Di- quos interficit propheta De
G xitq. Elias ad eos: Apprehendite pro-
phetas Baal, & ne vnus quidem effu-
giat ex eis. Quos cum apprehendiſſent,
duxit eos Elias ad Torrentem ciſon,
41 & interfecit eos ibi. * Et ait Elias ad
Achab: Aſcende, comede, & bibe:
42 quia ſonus multæ pluuiæ eſt. * Aſcen-
dit Achab vt comederet & biberet:
Elias autem aſcendit in verticem Car-
meli, & pronus in terram poſuit fa-
43 ciem ſuam inter genua ſua, * & dixit ad
puerum ſuum: Aſcende, & proſpice
contra mare. Qui cum aſcendiſſet, &
contemplatus eſſet, ait: Non eſt quid-
quam. Et rurſum ait illi: Reuertere
44 ſeptem vicibus. * In ſeptima autem
vice, Ecce nubecula parua quaſi veſti-
gium hominis aſcendebat de mari.
Qui ait: Aſcende, & dic Achab: Iunge
currum tuum & deſcende, ne occupet
45 te pluuia. * Cumq. ſe verteret huc
atque illuc, ecce cæli contenebrati ſunt,

[a] Gen. 32. f. 28.

& nubes, & ventus, & facta eſt pluuia
grandis. Aſcendens itaque Achab abijt
in Iezrahel: * & manus Domini facta 46
eſt ſuper Eliam, accinctiſq. lumbis cur-
rebat ante Achab, donec veniret in
Iezrahel.

19

fugiens Iezabel

NVnciauit autem Achab Iezabel om- 1
nia quæ fecerat Elias, & quo modo A
occidiſſet vniuerſos prophetas gladio.
* Miſitq. Iezabel nuncium ad Eliam, 2
dicens: Hæc mihi faciant dij, & hæc
addant, niſi hac hora cras poſuero
animam tuam ſicut animam vnius ex
illis. * Timuit ergo Elias, & ſurgens 3
abijt quòcumque eum ferebat volun-
tas: venitq. in Berſabee Iuda, & di-
miſit ibi puerum ſuum, * & perrexit 4
in deſertum, viam vnius diei. Cumq.
veniſſet, & ſederet ſubter vnam iuni-
perum, petiuit animæ ſuæ vt more-
retur, & ait: Sufficit mihi Domine,
tolle animam meam: neque enim me-
lior ſum, quàm patres mei. * Proie- 5
citq. ſe, & obdormiuit in vmbra iuni-
peri: & ecce Angelus Domini tetigit
eum, & dixit illi: Surge, & comede.

confortatur pane & aqua,

* Reſpexit, & ecce ad caput ſuum ſub- 6
cinericius panis, & vas aquæ: comedit B
ergo, & bibit, & rurſum obdormiuit.
* Reuerſusq. eſt Angelus Domini ſe- 7
cundò, & tetigit eum, dixitq. illi:
Surge, comede: grandis enim tibi re-
ſtat via. * Qui cum ſurrexiſſet, come- 8
dit & bibit, & ambulauit in fortitudine
cibi illius quadraginta diebus, & qua-
draginta noctibus, vſque ad montem
Dei Horeb. * Cumq. veniſſet illuc, 9

monitus a Domino,

manſit in ſpelunca: & ecce ſermo Do-
mini ad eum, dixitq. illi: Quid hic
agis Elia? * At ille reſpondit: Zelo 10
zelatus ſum pro Domino Deo exer-
cituum, quia dereliquerunt pactum
tuum filij Iſrael: altaria tua deſtruxe-
runt, prophetas tuos occiderunt gla-
dio, derelictus ſum ego ſolus, & quæ-
runt animam meam vt auferant eam.
* Et ait ei: Egredere, & ſta in monte 11
coram Domino: & ecce Dominus tran- C
ſit, & ſpiritus grandis & fortis ſub-
uertens montes, & conterens petras
ante Dominum: non in ſpiritu Do-
minus, & poſt ſpiritum commotio:
non in commotione Dominus, * & 12
poſt commotionem ignis: non in igne
Dominus, & poſt ignem ſibilus auræ
13 tenuis. * Quod cum audiſſet Elias,
operuit vultum ſuum pallio, & egreſſus
ſtetit in oſtio ſpeluncæ, & ecce vox
ad eum dicens: Quid hic agis Elia?
14 * Et ille reſpondit: Zelo zelatus ſum
pro Domino Deo exercituum: [a] quia
dereliquerunt pactum tuum filij Iſrael:
altaria tua deſtruxerunt, prophetas
tuos occiderunt gladio, derelictus ſum
ego ſolus, & quærunt animam meam
15 vt auferant eam. * Et ait Dominus ad
eum: Vade, & reuertere in viam tuam
per deſertum in Damaſcum: cumq.
perueneris illuc, vnges Hazael regem
16 ſuper Syriam, * & [b] Iehu filium Namſi
vnges regem ſuper Iſrael: Eliſeum
D autem filium Saphat, qui eſt de Abel-
17 meula, vnges prophetam pro te. * Et
erit, quicumque fugerit gladium Ha-
zael, occidet eum Iehu: & quicumque
fugerit gladium Iehu, interficiet eum
18 Eliſeus. * [c] Et derelinquam mihi in
Iſrael ſeptem millia virorum, quorum
genua non ſunt incuruata ante Baal,
& omne os, quod non adorauit eum
19 oſculans manus. * Profectus ergo inde

reuertens aſciſcit Eliſeum.

Elias, reperit Eliſeum filium Saphat,
arantem in duodecim iugis boum. &
ipſe in duodecim iugis boum aranti-
bus vnus erat: cumq. veniſſet Elias
ad eum, miſit pallium ſuum ſuper
20 illum. * Qui ſtatim relictis bobus cu-
currit poſt Eliam, & ait: Oſculer, oro,
patrem meum, & matrem meam, &
ſic ſequar te. Dixitq. ei: Vade, & re-
uertere: quod enim meum erat, feci
21 tibi. * Reuerſus autem ab eo, tulit par
boum, & mactauit illud, & in aratro
boum coxit carnes, & dedit populo,
& comederunt: conſurgensq. abijt, &
ſecutus eſt Eliam, & miniſtrabat ei.

20

β) Benadad & Achab:

1 POrro Benadad rex Syriæ, congre-
A gauit omnem exercitum ſuum, & tri-
ginta duos reges ſecum, & equos, &
currus: & aſcendens pugnabat contra
2 Samariam, & obſidebat eam. * Mit-
tenſq. nuncios ad Achab regem Iſrael
3 in ciuitatem, * ait: Hæc dicit Bena-
dad: Argentum tuum, & aurum tuum
meum eſt: & vxores tuæ, & filij tui
4 optimi, mei ſunt. * Reſponditq. rex
Iſrael: Iuxta verbum tuum, domine
mi rex, tuus ſum ego, & omnia mea.
5 * Reuertenteſq. nuncij, dixerunt: Hæc

[a] Rom. 11. a. 3. — [b] 4. Reg. 9. a. 2. — [c] Rom. 11. a. 4.

20

Benadad percutitur in montibus,

dicit Benadad, qui miſit nos ad te:
Argentum tuum, & aurum tuum, &
vxores tuas, & filios tuos dabis mihi.
* Cras igitur hac eadem hora mittam 6
ſeruos meos ad te, & ſcrutabuntur
domum tuam, & domum ſeruorum
tuorum: & omne, quod eis placuerit,
ponent in manibus ſuis, & auferent.
* Vocauit autem rex Iſrael omnes ſenio- 7
res terræ, & ait: Animaduertite, & vi-
dete quoniam inſidietur nobis. miſit
enim ad me pro vxoribus meis, & filijs,
& pro argento & auro: & non abnui. B
* Dixeruntq. omnes maiores natu, & 8
vniuerſus populus ad eum: Non au-
dias, neque acquieſcas illi. * Reſpondit 9
itaque nuncijs Benadad: Dicite Do-
mino meo regi: Omnia propter quæ
miſiſti ad me ſeruum tuum in initio,
faciam: hanc autem rem facere non
poſſum. * Reuerſiq. nuncij retulerunt 10
ei. Qui remiſit, & ait: Hæc faciant
mihi dij, & hæc addant, ſi ſuffecerit
puluis Samariæ pugillis omnis populi,
qui ſequitur me. * Et reſpondens rex 11
Iſrael, ait: Dicite ei: Ne glorietur ac-
cinctus æque vt diſcinctus. * Factum 12
eſt autem, cum audiſſet Benadad ver-
bum iſtud, bibebat ipſe & reges in
vmbraculis, & ait ſeruis ſuis: Circum-
date ciuitatem. Et circumdederunt
eam. * Et ecce propheta vnus acce- 13
dens ad Achab regem Iſrael, ait ei:
Hæc dicit Dominus: Certe vidiſti om-
nem multitudinem hanc nimiam? ecce,
ego tradam eam in manu tua hodie:
vt ſcias, quia ego ſum Dominus. * Et 14
ait Achab: Per quem? Dixitq. ei: Hæc
dicit Dominus: Per pediſſequos prin- C
cipum prouinciarum. Et ait: Quis
incipiet præliari? Et ille dixit: Tu.
* Recenſuit ergo pueros principum 15
prouinciarum, & reperit numerum
ducentorum triginta duorum: & re-
cenſuit poſt eos populum, omnes filios
Iſrael, ſeptem millia. * & egreſſi ſunt 16
meridie. Benadad autem bibebat te-
mulentus in vmbraculo ſuo, & reges
triginta duo cum eo, qui ad auxi-
lium eius venerant. * Egreſſi ſunt 17
autem pueri principum prouinciarum
in prima fronte. Miſit itaque Benadad.
Qui nunciauerunt ei, dicentes: Viri
egreſſi ſunt de Samaria. * Et ille ait: 18
Siue pro pace veniunt, apprehendite
eos viuos: ſiue vt prælientur, viuos
eos capite. * Egreſſi ſunt ergo pueri 19

D principum prouinciarum, ac reliquus
20 exercitus ſequebatur: * & percuſſit
vnuſquiſque virum, qui contra ſe ve-
niebat: fugeruntq. Syri, & perſecutus
eſt eos Iſrael. Fugit quoque Benadad
rex Syriæ in equo cum equitibus ſuis.
21 * Necnon egreſſus rex Iſrael percuſſit
equos & currus, & percuſſit Syriam
plaga magna.
22 * (Accedens autem propheta ad re-
gem Iſrael, dixit ei: Vade, & confor-
tare, & ſcito, & vide quid facias:
ſequenti enim anno rex Syriæ aſcen-
23 det contra te.) * Serui vero regis
Syriæ dixerunt ei: Dij montium ſunt
dij eorum, ideo ſuperauerunt nos: ſed
melius eſt vt pugnemus contra eos
in campeſtribus, & obtinebimus eos.
24 * Tu ergo verbum hoc fac: Amoue
reges ſingulos ab exercitu tuo, & pone
25 principes pro eis: * & inſtaura nume-
rum militum, qui ceciderunt de tuis,
& equos ſecundum equos priſtinos, &
currus ſecundum currus, quos ante
habuiſti: & pugnabimus contra eos
in campeſtribus, & videbis quòd ob-
tinebimus eos. Credidit conſilio eo-
26 rum, & fecit ita. * Igitur poſtquam
E annus tranſierat, recenſuit Benadad
Syros, & aſcendit in Aphec vt pugna-
27 ret contra Iſrael. * Porro filij Iſrael
recenſiti ſunt, & acceptis cibarijs pro-
fecti ex aduerſo, caſtraq. metati ſunt
contra eos, quaſi duo parui greges
caprarum: Syri autem repleuerunt ter-
28 ram. (* Et accedens vnus vir Dei, dixit
ad regem Iſrael: Hæc dicit Dominus:
Quia dixerunt Syri: Deus montium eſt
dominus, & non eſt Deus Vallium:
dabo omnem multitudinem hanc gran-
dem in manu tua, & ſcietis quia ego
29 ſum Dominus.) * Dirigebantq. ſeptem
diebus ex aduerſo hi, atque illi acies,
ſeptima autem die commiſſum eſt bel-
lum: percuſſeruntq. filij Iſrael de Syris
centum millia peditum in die vna.
30 * Fugerunt autem qui remanſerant in
Aphec, in ciuitatem: & cecidit mu-
rus ſuper viginti ſeptem millia homi-
num, qui remanſerant. Porro Benadad
fugiens ingreſſus eſt ciuitatem, in cu-
biculum quod erat intra cubiculum.
31 * dixeruntq. ei ſerui ſui: Ecce, au-
diuimus quòd reges domus Iſrael cle-
mentes ſint: ponamus itaque ſaccos
in lumbis noſtris, & funiculos in capi-
tibus noſtris, & egrediamur ad regem

fugatur in campe ſtribus,

dimittit ab Ach

Iſrael: forſitan ſaluabit animas noſtras. F
*Accinxerunt ſaccis lumbos ſuos, & 32
poſuerunt funiculos in capitibus ſuis,
veneruntq. ad regem Iſrael, & dixe-
runt ei: Seruus tuus Benadad dicit:
Viuat, oro te, anima mea. Et ille ait:
Si adhuc viuit, frater meus eſt. * Quod 33
acceperunt viri pro omine: & feſti-
nantes rapuerunt verbum ex ore eius,
atque dixerunt: Frater tuus Benadad.
Et dixit eis: Ite, & adducite eum ad
me. Egreſſus eſt ergo ad eum Bena-
dad, & leuauit eum in currum ſuum.
*Qui dixit ei: Ciuitates, quas tulit 34
pater meus a patre tuo, reddam: &
plateas fac tibi in Damaſco, ſicut fecit
pater meus in Samaria, & ego fœde-
ratus recedam a te. Pepigit ergo fœ-
dus, & dimiſit eum.

...i iudicium ...i nuncia-tur.

*Tunc vir quidam de filijs pro- 35
phetarum dixit ad ſocium ſuum in
ſermone Domini: Percute me. At ille
noluit percutere. * Cui ait: Quia no- 36
luiſti audire vocem Domini, ecce re-
cedes a me, & percutiet te leo. Cumq.
paululum receſſiſſet ab eo, inuenit eum
leo, atque percuſſit. * Sed & alterum 37
inueniens virum, dixit ad eum: Per- G
cute me. Qui percuſſit eum, & vul-
nerauit. * Abijt ergo propheta, & oc- 38
currit regi in via, & mutauit aſperſione
pulueris os & oculos ſuos. * Cumq. rex 39
tranſiſſet, clamauit ad regem, & ait:
Seruus tuus egreſſus eſt ad prælian-
dum cominus: cumq. fugiſſet vir vnus,
adduxit eum quidam ad me, & ait:
Cuſtodi virum iſtum: qui ſi lapſus
fuerit, erit anima tua pro anima eius,
aut talentum argenti appendes. * Dum 40
autem ego turbatus huc illucq. me
verterem, ſubito non comparuit. Et
ait rex Iſrael ad eum: Hoc eſt iudi-
cium tuum, quod ipſe decreuiſti. * At 41
ille ſtatim abſterſit puluerem de facie
ſua, & cognouit eum rex Iſrael, quòd
eſſet de prophetis. * Qui ait ad eum: 42
Hæc dicit Dominus: [a]Quia dimiſiſti
virum dignum morte de manu tua,
erit anima tua pro anima eius, & po-
pulus tuus pro populo eius. * Reuer- 43
ſus eſt igitur rex Iſrael in domum
ſuam, audire contemnens, & furibun-
dus venit in Samariam.

...aboth & ...chab:

21
1 POſt verba autem hæc, tempore illo
A vinea erat Naboth Iezrahelitæ, quæ erat
in Iezrahel, iuxta palatium Achab re-
2 gis Samariæ. * Locutus eſt ergo Achab
ad Naboth, dicens: Da mihi vineam
tuam, vt faciam mihi hortum olerum,
quia vicina eſt, & prope domum meam,
daboq. tibi pro ea vineam meliorem:
aut ſi commodius tibi putas, argenti
3 pretium, quanto digna eſt. * Cui re-
ſpondit Naboth: Propitius ſit mihi Do-
minus, ne dem hereditatem patrum
meorum tibi.

Naboth denegans vineam

4 * Venit ergo Achab in domum ſuam
indignans, & frendens ſuper verbo,
quod locutus fuerat ad eum Naboth
B Iezrahelites, dicens: Non dabo tibi
hereditatem patrum meorum. Et proij-
ciens ſe in lectulum ſuum, auertit fa-
ciem ſuam ad parietem, & non come-
5 dit panem. * Ingreſſa eſt autem ad
eum Iezabel vxor ſua, dixitq. ei: Quid
eſt hoc, vnde anima tua contriſtata
eſt? & quare non comedis panem?
6 *Qui reſpondit ei: Locutus ſum Na-
both Iezrahelitæ, & dixi ei: Da mihi
vineam tuam, accepta pecunia: aut, ſi
tibi placet, dabo tibi vineam melio-
rem pro ea. Et ille ait: Non dabo tibi
7 vineam meam. * Dixit ergo ad eum
Iezabel vxor eius: Grandis auctoritatis
es, & bene regis regnum Iſrael. Surge,
C & comede panem, & æquo animo eſto,
ego dabo tibi vineam Naboth Iezrahe-
8 litæ. * Scripſit itaque litteras ex no-
mine Achab, & ſignauit eas annulo
eius, & miſit ad maiores natu, & opti-
mates, qui erant in ciuitate eius, &
9 habitabant cum Naboth. * Litterarum
autem hæc erat ſententia: Prædicate
ieiunium, & ſedere facite Naboth inter
10 primos populi, * & ſubmittite duos
viros filios Belial contra eum, & fal-
ſum teſtimonium dicant: Benedixit
Deum & regem: & educite eum, &
11 lapidate, ſicq. moriatur. * Fecerunt
ergo ciues eius maiores natu & opti-
mates, qui habitabant cum eo in vrbe,
ſicut præceperat eis Iezabel, & ſicut
ſcriptum erat in litteris quas miſerat
12 ad eos: * prædicauerunt ieiunium, &
D ſedere fecerunt Naboth inter primos
13 populi. * Et adductis duobus viris
filijs diaboli, fecerunt eos ſedere con-
tra eum: at illi, ſcilicet vt viri diabolici,
dixerunt contra eum teſtimonium co-
ram multitudine: Benedixit Naboth
Deum & regem: quam ob rem eduxe-

ab Iezabel lapidatur,

[a] Inf. 22. c. 35.

20*

runt eum extra ciuitatem, & lapidibus
interfecerunt. * Miferuntq. ad Iezabel, 14
dicentes: Lapidatus eft Naboth, &
mortuus eft.

Domino vltionem comminante,

*Factum eft autem, cum audiffet 15
Iezabel lapidatum Naboth, & mortuum,
locuta eft ad Achab: Surge,
& poffide vineam Naboth Iezrahelitæ,
qui noluit tibi acquiefcere, & dare
eam accepta pecunia: non enim viuit
Naboth, fed mortuus eft. * Quod 16
cum audiffet Achab, mortuum videlicet
Naboth, furrexit, & defcendebat in
vineam Naboth Iezrahelitæ, vt poffideret
eam. * Factus eft igitur fermo 17
Domini ad Eliam Thesbiten, dicens:
* Surge, & defcende in occurfum 18
Achab regis Ifrael, qui eft in Samaria: E
ecce ad vineam Naboth defcendit, vt
poffideat eam: * & loquéris ad eum, 19
dicens: Hæc dicit Dominus: Occidifti,
infuper & poffedifti. Et poft hæc addes:
Hæc dicit Dominus: [a]In loco
hoc, in quo linxerunt canes fanguinem
Naboth, lambent quoque fanguinem
tuum. * Et ait Achab ad Eliam: 20
Num inuenifti me inimicum tibi? Qui
dixit: Inueni, eo quòd venundatus fis,
vt faceres malum in confpectu Domini.
* [b]Ecce ego inducam fuper te 21
malum, & demetam pofteriora tua,
& interficiam de Achab mingentem
ad parietem, & claufum & vltimum
in Ifrael. * Et dabo domum tuam 22
ficut [c]domum Ieroboam filij Nabat, F
& ficut domum [d]Baafa filij Ahia: quia
egifti, vt me ad iracundiam prouocares,
& peccare fecifti Ifrael. * [e]Sed 23
& de Iezabel locutus eft Dominus,
dicens: Canes comedent Iezabel in
agro Iezrahel. * Si mortuus fuerit 24
Achab in ciuitate, comedent eum canes:
fi autem mortuus fuerit in agro,
comedent eum volucres cæli. * Igitur 25
non fuit alter talis ficut Achab, qui
venundatus eft vt faceret malum in
confpectu Domini: concitauit enim
eum Iezabel vxor fua, * & abominabilis 26
factus eft, in tantum vt fequere- G
tur idola, quæ fecerant Amorrhæi,
quos confumpfit Dominus a facie filiorum
Ifrael.

fed mitigante obpœnitentiam.

*Itaque cum audiffet Achab fer- 27
mones iftos, fcidit veftimenta fua, &
operuit cilicio carnem fuam, ieiunauitq.
& dormiuit in facco, & ambu-
28 lauit demiffo capite. * Et factus eft
fermo Domini ad Eliam Thesbiten,
29 dicens: * Nonne vidifti humiliatum
Achab coram me? quia igitur humiliatus
eft mei caufa, non inducam
malum in diebus eius, fed [f]in diebus
filij fui inferam malum domui
eius.

22

δ) Mich & Ach

1 A TRanfierunt [g]igitur tres anni abf-
2 que bello inter Syriam & Ifrael. * In
anno autem tertio, defcendit Iofaphat

regi Sy debella

3 rex Iuda ad regem Ifrael. (* Dixitq.
rex Ifrael ad feruos fuos: Ignoratis
quòd noftra fit Ramoth Galaad, &
negligimus tollere eam de manu regis
4 Syriæ?) * Et ait ad Iofaphat: Veniefne
mecum ad præliandum in Ramoth
5 Galaad? * Dixitq. Iofaphat ad regem
Ifrael: Sicut ego fum, ita & tu: populus
meus, & populus tuus vnum funt:
& equites mei, equites tui. Dixitq. Iofaphat
ad regem Ifrael: Quære, oro te,
hodie fermonem Domini.

pfeudo prophet prædicu victoria

6 *Congregauit ergo rex Ifrael prophetas,
quadringentos circiter viros,
& ait ad eos: Ire debeo in Ramoth
Galaad ad bellandum, an quiefcere?
Qui refponderunt: Afcende, & dabit
7 eam Dominus in manu regis. * Dixit
autem Iofaphat: Non eft hic propheta
Domini quifpiam, vt interrogemus
8 per eum? * Et ait rex Ifrael ad Iofaphat:
Remanfit vir vnus, per quem
B poffumus interrogare Dominum: fed
ego odi eum, quia non prophetat mihi
bonum, fed malum, Michæas filius
Iemla. Cui Iofaphat ait: Ne loquaris
9 ita rex. * Vocauit ergo rex Ifrael eunuchum
quendam, & dixit ei: Feftina
10 adducere Michæam filium Iemla. *Rex
autem Ifrael, & Iofaphat rex Iuda fedebant
vnufquifque in folio fuo veftiti
cultu regio, in area iuxta oftium portæ
Samariæ, & vniuerfi prophetæ pro-
11 phetabant in confpectu eorum. *Fecit
quoque fibi Sedecias filius Chanaana
cornua ferrea, & ait: Hæc dicit Dominus:
His ventilabis Syriam, donec
12 deleas eam. * Omnesq. prophetæ fimiliter
prophetabant, dicentes: Afcende
in Ramoth Galaad, & vade profpere,
& tradet Dominus in manus regis.
13 *Nuncius vero, qui ierat vt vocaret

[a] Inf. 22. f. 38. — [b] 4. Reg. 9. b. 8. — [c] Sup. 15. f. 29. — [d] Sup. 16. a. 3. — [e] 4. Reg. 9. g. 36. — [f] 4. Reg. 9. f. 26. — [g] 2. Par. 18. a. 1.

Michæam, locutus eſt ad eum, dicens:
Ecce ſermones prophetarum ore vno
regi bona prædicant: ſit ergo ſermo
tuus ſimilis eorum, & loquere bona.
* Cui Michæas ait: Viuit Dominus, 14
quia quodcumque dixerit mihi Domi-
nus, hoc loquar.
ichæas necem, * Venit itaque ad regem, & ait illi 15
rex: Michæa, ire debemus in Ramoth
Galaad ad præliandum, an ceſſare?
Cui ille reſpondit: Aſcende, & vade C
proſpere, & tradet eam Dominus in
manus regis. * Dixit autem rex ad 16
eum: Iterum atque iterum adiuro te,
vt non loquaris mihi niſi quod verum
eſt, in nomine Domini. * Et ille ait: 17
Vidi cunctum Iſrael diſperſum in mon-
tibus, quaſi oues non habentes paſto-
rem. & ait Dominus: Non habent iſti
dominum: reuertatur vnuſquiſque in
domum ſuam in pace. (* Dixit ergo 18
rex Iſrael ad Ioſaphat: Numquid non
dixi tibi, quia non prophetat mihi
bonum, ſed ſemper malum?) * Ille 19
vero addens, ait: Propterea audi ſer-
monem Domini: Vidi Dominum ſe-
dentem ſuper ſolium ſuum, & omnem
exercitum cæli aſſiſtentem ei a dextris
& a ſiniſtris: * & ait Dominus: Quis 20
decipiet Achab regem Iſrael, vt aſcen-
dat, & cadat in Ramoth Galaad? Et
dixit vnus verba huiuſcemodi, & alius
aliter. * Egreſſus eſt autem ſpiritus, 21
& ſtetit coram Domino, & ait: Ego
decipiam illum. Cui locutus eſt Do-
minus: In quo? * Et ille ait: Egrediar, 22
& ero ſpiritus mendax in ore omnium
prophetarum eius. Et dixit Dominus: D
Decipies, & præualebis: egredere, &
fac ita. * Nunc igitur ecce dedit Do- 23
minus ſpiritum mendacij in ore om-
nium prophetarum tuorum, qui hic
ſunt, & Dominus locutus eſt contra
te malum. * Acceſſit autem Sedecias 24
filius Chanaana, & percuſſit Michæam
in maxillam, & dixit: Me ne ergo di-
miſit Spiritus Domini, & locutus eſt
tibi? * Et ait Michæas: Viſurus es in 25
die illa, quando ingredieris cubiculum,
intra cubiculum vt abſcondaris. * Et 26
ait rex Iſrael: Tollite Michæam, &
maneat apud Amon principem ciui-
tatis, & apud Ioas filium Amelech, * & 27
dicite eis: Hæc dicit rex: Mittite vi-
rum iſtum in carcerem, & ſuſtentate
eum pane tribulationis, & aqua an-
28 guſtiæ, donec reuertar in pace. * Di-
xitq. Michæas: Si reuerſus fueris in
pace, non eſt locutus in me Dominus.
Et ait: Audite populi omnes.
29 * Aſcendit itaque rex Iſrael, & Ioſa- quam miſere ſubit,
phat rex Iuda in Ramoth Galaad.
30 * Dixit itaque rex Iſrael ad Ioſaphat:
Sume arma, & ingredere prælium, &
induere veſtibus tuis. porro rex Iſrael
mutauit habitum ſuum, & ingreſſus
31 eſt bellum. * Rex autem Syriæ præ-
E ceperat principibus curruum triginta
duobus, dicens: Non pugnabitis con-
tra minorem, & maiorem quempiam,
32 niſi contra regem Iſrael, ſolum. * Cum
ergo vidiſſent principes curruum Ioſa-
phat, ſuſpicati ſunt quòd ipſe eſſet rex
Iſrael, & impetu facto pugnabant con-
33 tra eum: & exclamauit Ioſaphat. * In-
tellexeruntq. principes curruum quòd
non eſſet rex Iſrael, & ceſſauerunt ab
34 eo. * Vir autem quidam tetendit ar-
cum, in incertum ſagittam dirigens,
& caſu percuſſit regem Iſrael inter
pulmonem & ſtomachum. At ille dixit
aurigæ ſuo: Verte manum tuam, &
eijce me de exercitu, quia grauiter
35 vulneratus ſum. * Commiſſum eſt ergo
prælium in die illa, & rex Iſrael ſtabat
in curru ſuo contra Syros, & mortuus
eſt veſpere: fluebat autem ſanguis
36 plagæ in ſinum currus, * & præco in-
ſonuit in vniuerſo exercitu antequam
ſol occumberet, dicens: Vnuſquiſque
reuertatur in ciuitatem, & in terram
37 ſuam. * Mortuus eſt autem rex, &
perlatus eſt in Samariam: ſepelieruntq.
38 regem in Samaria, * & [a] lauerunt cur-
F rum eius in piſcina Samariæ, & linxe-
runt canes ſanguinem eius, & habenas
lauerunt, iuxta verbum Domini quod
locutus fuerat.
39 * Reliqua autem ſermonum Achab, reliqua Achab.
& vniuerſa quæ fecit, & domus ebur-
nea, quam ædificauit, cunctarumq. vr-
bium, quas extruxit, nonne hæc ſcripta
ſunt in Libro ſermonum dierum re-
40 gum Iſrael? * Dormiuit ergo Achab
cum patribus ſuis, & regnauit Ocho-
zias filius eius pro eo.

41 * Ioſaphat vero filius Aſa regnare b) Ioſaphat rex Iuda:
cœperat ſuper Iudam anno quarto

[a] Sup. 21. e. 19.

rectus vti Asa,

Achab regis Israel. * Triginta quinque 42
annorum erat cum regnare cœpisset,
& vigintiquinque annis regnauit in
Ierusalem: nomen matris eius Azuba
filia Salai. * Et ambulauit in omni 43
via Asa patris sui, & non declinauit
ex ea: fecitq. quod rectum erat in
conspectu Domini. * Verumtamen ex- 44
celsa non abstulit: adhuc enim popu-
lus sacrificabat, & adolebat incensum
in excelsis. * Pacemq. habuit Iosaphat 45
cum rege Israel.

reliqua eius;

* Reliqua autem verborum Iosaphat, 46
& opera eius, quæ gessit, & prælia, G
nonne hæc scripta sunt in Libro ver-
borum dierum regum Iuda? * Sed & 47
reliquias effeminatorum, qui remanse-
rant in diebus Asa patris eius, abstulit
de terra. * Nec erat tunc rex consti- 48
tutus in Edom. * Rex vero Iosaphat 49
fecerat classes in mari, quæ nauiga-
rent in Ophir propter aurum: & ire
non potuerunt, quia confractæ sunt in
50 Asiongaber. * Tunc ait Ochozias filius
Achab ad Iosaphat: Vadant serui mei
cum seruis tuis in nauibus. Et noluit
51 Iosaphat. * Dormiuitq. Iosaphat cum
patribus suis, & sepultus est cum eis
in Ciuitate Dauid patris sui: regna-
uitq. Ioram filius eius pro eo.

Ocho rex I malu

52 * Ochozias autem filius Achab re-
gnare cœperat super Israel in Samaria,
anno septimodecimo Iosaphat regis
Iuda, regnauitq. super Israel duobus
53 annis. * Et fecit malum in conspectu
Domini, & ambulauit in via patris sui
& matris suæ, & in via Ieroboam
filij Nabat, qui peccare fecit Israel.
54 * Seruiuit quoque Baal, & adora-
uit eum, & irritauit Dominum Deum
Israel, iuxta omnia quæ fecerat pater
eius.

LIBER REGVM QVARTVS,

Secundum Hebræos

MALACHIM SECVNDVS.

Regna Israel & Iuda.

Vsque ad Iehu.

PRÆVARICATVS eſt au- 1 I
tem Moab in Iſrael, poſt- A
quam mortuus eſt Achab.
* Ceciditq. Ochozias per 2
cancellos cœnaculi ſui,
quod habebat in Samaria, & ægrota-
uit: miſitq. nuncios, dicens ad eos:
Ite, conſulite Beelzebub deum Acca-
ron, vtrum viuere queam de infirmi-
tate mea hac.

Ochozias rex Iſrael: ægritudo regis,

* Angelus autem Domini locutus 3
eſt ad Eliam Thesbiten, dicens: Surge,
& aſcende in occurſum nunciorum
regis Samariæ, & dices ad eos: Num-
quid non eſt Deus in Iſrael, vt eatis
ad conſulendum Beelzebub deum Ac-
caron? * Quam ob rem hæc dicit Do- 4
minus: De lectulo, ſuper quem aſcen-
diſti, non deſcendes, ſed morte mo-
rieris. Et abijt Elias. * Reuerſiq. ſunt 5
nuncij ad Ochoziam. Qui dixit eis: B
Quare reuerſi eſtis? * At illi reſpon- 6
derunt ei: Vir occurrit nobis, & dixit
ad nos: Ite, & reuertimini ad regem,
qui miſit vos, & dicetis ei: Hæc dicit
Dominus: Numquid, quia non erat
Deus in Iſrael, mittis vt conſulatur
Beelzebub deus Accaron? Idcirco de
lectulo, ſuper quem aſcendiſti, non
deſcendes, ſed morte morieris. * Qui 7
dixit eis: Cuius figuræ & habitus eſt
vir ille, qui occurrit vobis, & locutus
eſt verba hæc? * At illi dixerunt: Vir 8
piloſus, & zona pellicea accinctus re-
nibus. Qui ait: Elias Thesbites eſt.

Prophetia Eliæ.

* Miſitq. ad eum quinquagenarium 9
principem, & quinquaginta qui erant
ſub eo. Qui aſcendit ad eum: ſeden-
tiq. in vertice montis, ait: Homo Dei,
rex præcepit vt deſcendas. * Reſpon- 10
densq. Elias, dixit quinquagenario: Si C
homo Dei ſum, deſcendat ignis de
cælo, & deuoret te, & quinquaginta

Mors nunciorum,

tuos. Deſcendit itaque ignis de cælo,
& deuorauit eum, & quinquaginta qui
11 erant cum eo. * Rurſumq. miſit ad
eum principem quinquagenarium alte-
rum, & quinquaginta cum eo. Qui
locutus eſt illi: Homo Dei, hæc dicit
12 rex: Feſtina, deſcende. * Reſpondens
Elias ait: Si homo Dei ego ſum, de-
ſcendat ignis de cælo, & deuoret te,
& quinquaginta tuos. Deſcendit ergo
ignis de cælo, & deuorauit illum, &
13 quinquaginta eius. * Iterum miſit prin-
cipem quinquagenarium tertium, &
quinquaginta qui erant cum eo. Qui
cum veniſſet, curuauit genua contra
Eliam, & precatus eſt eum, & ait:
Homo Dei, noli deſpicere animam
meam, & animas ſeruorum tuorum
14 qui mecum ſunt. * Ecce deſcendit ignis
de cælo, & deuorauit duos principes
quinquagenarios primos, & quinqua-
genos, qui cum eis erant: ſed nunc
D obſecro vt miſerearis animæ meæ.
15 * Locutus eſt autem Angelus Domini
ad Eliam, dicens: Deſcende cum eo,
ne timeas.

Surrexit igitur, & deſcendit cum eo mors regis,
16 ad regem, * & locutus eſt ei: Hæc
dicit Dominus: Quia miſiſti nuncios
ad conſulendum Beelzebub deum Ac-
caron, quaſi non eſſet Deus in Iſrael,
a quo poſſes interrogare ſermonem,
ideo de lectulo, ſuper quem aſcendiſti,
non deſcendes, ſed morte morieris.
17 * Mortuus eſt ergo iuxta ſermonem
Domini, quem locutus eſt Elias, &
regnauit Ioram frater eius pro eo,
anno ſecundo Ioram filij Ioſaphat re-
gis Iudæ: non enim habebat filium.
18 * Reliqua autem verborum Ocho- reliqua eius.
ziæ, quæ operatus eſt, nonne hæc
ſcripta ſunt in Libro ſermonum die-
rum regum Iſrael?

b) Ioram rex Israel.

α) Eliseus fit Eliæ successor:

accipit duplicem spiritum,

FAƈtum est autem, cum leuare vel- 2 1
let Dominus Eliam per turbinem in A
cælum, ibant Elias & Eliseus de Gal-
galis. * Dixitq. Elias ad Eliseum: Sede 2
hic, quia Dominus misit me vsque in
Bethel. Cui ait Eliseus: Viuit Domi-
nus, & viuit anima tua, quia non de-
relinquam te. Cumq. descendissent
Bethel, * egressi sunt filij propheta- 3
rum, qui erant in Bethel, ad Eliseum,
& dixerunt ei: Numquid nosti, quia
hodie Dominus tollet dominum tuum
a te? Qui respondit: Et ego noui:
silete. * Dixit autem Elias ad Eliseum: 4
Sede hic, quia Dominus misit me in
Iericho. Et ille ait: Viuit Dominus, &
viuit anima tua, quia non derelinquam
te. Cumq. venissent Iericho, * accesse- 5
runt filij prophetarum, qui erant in
Iericho, ad Eliseum, & dixerunt ei:
Numquid nosti quia Dominus hodie
tollet dominum tuum a te? Et ait:
Et ego noui: silete. * Dixit autem ei 6
Elias: Sede hic, quia Dominus misit B
me vsque ad Iordanem. Qui ait: Viuit
Dominus, & viuit anima tua, quia non
derelinquam te. Ierunt igitur ambo
pariter, * & quinquaginta viri de filijs 7
prophetarum secuti sunt eos, qui &
steterunt econtra, longe: illi autem
ambo stabant super Iordanem. * Tu- 8
litq. Elias pallium suum, & inuoluit
illud, & percussit aquas, quæ diuisæ
sunt in vtramque partem, & transie-
runt ambo per siccum. * Cumq. tran- 9
sissent, Elias dixit ad Eliseum: Postula
quod vis vt faciam tibi, antequam
tollar a te. Dixitq. Eliseus: Obsecro
vt fiat in me duplex spiritus tuus.
* Qui respondit: Rem difficilem po- 10
stulasti: attamen si videris me, quando
tollar a te, erit tibi quod petisti: si
autem non videris, non erit. * Cumq. 11
pergerent, & incedentes sermocina-
rentur, ecce currus igneus, & equi
ignei diuiserunt vtrumque: & [a]ascen-
dit Elias per turbinem in cælum, * Eli- 12
seus autem videbat, & clamabat: Pater C
mi, pater mi, currus Israel, & auriga
eius. Et non vidit eum amplius: ap-
prehenditq. vestimenta sua, & scidit
illa in duas partes.

diuidit aquas,

* Et leuauit pallium Eliæ, quod ce- 13
ciderat ei: reuersusq. stetit super ripam
Iordanis, * & pallio Eliæ, quod ceci- 14
derat ei, percussit aquas, & non sunt
diuisæ. & dixit: Vbi est Deus Eliæ
etiam nunc? Percussitq. aquas, & di-
uisæ sunt huc, atque illuc, & transijt
15 Eliseus. * Videntes autem filij pro-
phetarum, qui erant in Iericho econ-
tra, dixerunt: Requieuit spiritus Eliæ
super Eliseum. Et venientes in occur-
sum eius, adorauerunt eum proni in
terram,

propheta...

16 * dixeruntq. illi: Ecce, cum seruis
tuis sunt quinquaginta viri fortes, qui
possunt ire, & quærere dominum tuum,
ne forte tulerit eum Spiritus Domini,
& proiecerit eum in vnum montium,
aut in vnam vallium. Qui ait: Nolite
17 mittere. * Coegeruntq. eum, donec
acquiesceret, & diceret: Mittite. Et
miserunt quinquaginta viros: qui cum
quæsissent tribus diebus, non inuene-
18 runt. * Et reuersi sunt ad eum: at ille
D habitabat in Iericho, & dixit eis: Num-
quid non dixi vobis: Nolite mittere?

sanat aq...

19 * Dixerunt quoque viri ciuitatis ad
Eliseum: Ecce habitatio ciuitatis huius
optima est, sicut tu ipse domine per-
spicis: sed aquæ pessimæ sunt, & terra
20 sterilis. * At ille ait: Afferte mihi vas
nouum, & mittite in illud sal. Quod
21 cum attulissent, * egressus ad fontem
aquarum, misit in illum sal, & ait:
Hæc dicit Dominus: Sanaui aquas
has, & non erit vltra in eis mors, ne-
22 que sterilitas. * Sanatæ sunt ergo aquæ
vsque in diem hanc, iuxta verbum Eli-
sei, quod locutus est.

punit pueros

23 * Ascendit autem inde in Bethel:
cumq. ascenderet per viam, pueri parui
egressi sunt de ciuitate, & illudebant
ei, dicentes: Ascende calue, ascende
24 calue. * Qui cum respexisset, vidit
eos, & maledixit eis in nomine Do-
mini: egressiq. sunt duo vrsi de saltu,
& lacerauerunt ex eis quadraginta duos
25 pueros. * Abijt autem inde in mon-
tem Carmeli, & inde reuersus est in
Samariam.

β) Promi... regi vi... riam:

3
1
A IOram vero filius Achab regnauit
super Israel in Samaria anno decimo
octauo Iosaphat regis Iudæ. Regna-
2 uitq. duodecim annis. * Et fecit ma-
lum coram Domino, sed non sicut
pater suus & mater: tulit enim statuas
3 Baal, quas fecerat pater eius. * Verum-

Ioram n... quam,

[a] 1. Mach. 21. g. 58. Eccl. 48. b. 13.

tamen in peccatis Ieroboam filij Na-
bat, qui peccare fecit Iſrael, adhæſit,
nec receſſit ab eis.
impugnaturus regem Moab
*Porro Meſa rex Moab, nutriebat 4
pecora multa, & ſoluebat regi Iſrael
centum millia agnorum, & centum
millia arietum cum velleribus ſuis.
*Cumq. mortuus fuiſſet Achab, præ- 5
uaricatus eſt fœdus, quod habebat
cum rege Iſrael. * Egreſſus eſt igitur 6
rex Ioram in die illa de Samaria, &
recenſuit vniuerſum Iſrael. * Miſitq. 7
ad Ioſaphat regem Iuda, dicens: Rex
Moab receſſit a me, veni mecum con-
tra eum ad prælium. Qui reſpondit:
Aſcendam: qui meus eſt, tuus eſt:
populus meus, populus tuus: & equi
mei, equi tui. * Dixitque: Per quam 8
viam aſcendemus? At ille reſpondit:
Per deſertum Idumææ.
corripitur ab Eliſeo,
*Perrexerunt igitur rex Iſrael, & 9
rex Iuda, & rex Edom, & circuierunt B
per viam ſeptem dierum, nec erat aqua
exercitui, & iumentis, quæ ſequeban-
tur eos. * Dixitq. rex Iſrael: Heu heu 10
heu, congregauit nos Dominus tres
reges, vt traderet in manus Moab.
*Et ait Ioſaphat: Eſt ne hic propheta 11
Domini, vt deprecemur Dominum per
eum? Et reſpondit vnus de ſeruis re-
gis Iſrael: Eſt hic Eliſeus filius Sa-
phat, qui fundebat aquam ſuper ma-
nus Eliæ. * Et ait Ioſaphat: Eſt apud 12
eum ſermo Domini. Deſcenditq. ad
eum rex Iſrael, & Ioſaphat rex Iuda,
& rex Edom. * Dixit autem Eliſeus 13
ad regem Iſrael: Quid mihi & tibi eſt?
vade ad prophetas patris tui, & matris
tuæ. Et ait illi rex Iſrael: Quare con-
gregauit Dominus tres reges hos, vt
traderet eos in manus Moab? * Di- 14
xitq. ad eum Eliſeus: Viuit Dominus
exercituum, in cuius conſpectu ſto,
quòd ſi nòn vultum Ioſaphat regis
Iudæ erubeſcerem, non attendiſſem
quidem te, nec reſpexiſſem. * Nunc 15
autem adducite mihi pſaltem. C
tamen iuxta verbum Domini
Cumq. caneret pſaltes, facta eſt ſu-
per eum manus Domini, & ait: * Hæc 16
dicit Dominus: Facite alueum torren-
tis huius foſſas, & foſſas. * Hæc enim 17
dicit Dominus: Non videbitis ventum,
neque pluuiam: & alueus iſte reple-
bitur aquis, & bibetis vos, & familiæ
veſtræ, & iumenta veſtra. * Parumq. 18
eſt hoc in conſpectu Domini: inſuper
tradet etiam Moab in manus veſtras.
19 * Et percutietis omnem ciuitatem mu-
nitam, & omnem vrbem electam, &
vniuerſum lignum fructiferum ſucci-
detis, cunctosq. fontes aquarum ob-
turabitis, & omnem agrum egregium
operietis lapidibus.
20 *Factum eſt igitur mane, quando
aquas & palmam accipit.
ſacrificium offerri ſolet, & ecce, aquæ
veniebant per viam Edom, & repleta
21 eſt terra aquis. * Vniuerſi autem Moa-
bitæ audientes quòd aſcendiſſent re-
ges vt pugnarent aduerſum eos, con-
uocauerunt omnes qui accincti erant
balteo deſuper, & ſteterunt in terminis.
22 *Primoq. mane ſurgentes, & orto iam
ſole ex aduerſo aquarum, viderunt
Moabitæ econtra aquas rubras quaſi
23 ſanguinem, * dixeruntque: Sanguis
D gladij eſt: pugnauerunt reges contra
ſe, & cæſi ſunt mutuo: nunc perge ad
24 prædam Moab. * Perrexeruntq. in ca-
ſtra Iſrael: porro conſurgens Iſrael,
percuſſit Moab: at illi fugerunt coram
eis. Venerunt igitur qui vicerant, &
25 percuſſerunt Moab, * & ciuitates de-
ſtruxerunt: & omnem agrum opti-
mum, mittentes ſinguli lapides, reple-
uerunt: & vniuerſos fontes aquarum
obturauerunt: & omnia ligna fructi-
fera ſucciderunt, ita vt muri tantum
fictiles remanerent: & circumdata eſt
ciuitas a fundibularijs, & magna ex
26 parte percuſſa. * Quod cum vidiſſet
rex Moab, præualuiſſe ſcilicet hoſtes,
tulit ſecum ſeptingentos viros edu-
centes gladium, vt irrumperent ad re-
27 gem Edom: & non potuerunt. * Ar-
ripienſq. filium ſuum primogenitum,
qui regnaturus erat pro eo, obtulit
holocauſtum ſuper murum: & facta
eſt indignatio magna in Iſrael, ſta-
timq. receſſerunt ab eo, & reuerſi ſunt
in terram ſuam.

4
1 MVlier autem quædam de vxoribus
γ) Patrat miracula:
A prophetarum clamabat ad Eliſeum,
dicens: Seruus tuus vir meus mor-
auget oleum,
tuus eſt, & tu noſti quia ſeruus tuus
fuit timens Dominum: & ecce credi-
tor venit vt tollat duos filios meos ad
2 ſeruiendum ſibi. * Cui dixit Eliſeus:
Quid vis vt faciam tibi? Dic mihi,
quid habes in domo tua? At illa re-
ſpondit: Non habeo ancilla tua quid-
quam in domo mea, niſi parum olei,
3 quo vngar. * Cui ait: Vade, pete mu-
tuo ab omnibus vicinis tuis vaſa vacua

non pauca. * Et ingredere, & claude 4
oſtium tuum, cum intrinſecus fueris
tu, & filij tui: & mitte inde in omnia
vaſa hæc: & cum plena fuerint, tolles.
*Iuit itaque mulier, & clauſit oſtium 5
ſuper ſe, & ſuper filios ſuos: illi offere-
bant vaſa, & illa infundebat. * Cumq. 6
plena fuiſſent vaſa, dixit ad filium
ſuum: Affer mihi adhuc vas. Et ille
reſpondit: Non habeo. Stetitq. oleum.
*Venit autem illa, & indicauit homini 7
Dei. Et ille, Vade, inquit, vende oleum, B
& redde creditori tuo: tu autem, &
filij tui viuite de reliquo.

Sunamitidi impetrat filium,

*Facta eſt autem quædam dies, & 8
tranſibat Eliſeus per Sunam: erat au-
tem ibi mulier magna, quæ tenuit
eum vt comederet panem: cumq. fre-
quenter inde tranſiret, diuertebat ad
eam vt comederet panem. * Quæ dixit 9
ad virum ſuum: Animaduerto quòd
vir Dei ſanctus eſt iſte, qui tranſit per
nos frequenter. * Faciamus ergo ei 10
cœnaculum paruum, & ponamus ei
in eo lectulum, & menſam, & ſellam,
& candelabrum, vt cum venerit ad
nos, maneat ibi. * Facta eſt ergo dies 11
quædam, & veniens diuertit in cœna-
culum, & requieuit ibi. * Dixitq. ad 12
Giezi puerum ſuum: Voca Sunami-
tidem iſtam. Qui cum vocaſſet eam,
& illa ſtetiſſet coram eo, * dixit ad 13
puerum ſuum: Loquere ad eam: Ecce,
ſedule in omnibus miniſtraſti nobis,
quid vis vt faciam tibi? numquid ha-
bes negotium, & vis vt loquar regi,
ſiue principi militiæ? Quæ reſpondit: C
In medio populi mei habito. * Et ait: 14
Quid ergo vult vt faciam ei? Dixitq.
Giezi: Ne quæras: filium enim non
habet, & vir eius ſenex eſt. * Præcepit 15
itaque vt vocaret eam: quæ cum vo-
cata fuiſſet, & ſtetiſſet ante oſtium,
* dixit ad eam: In tempore iſto, & in 16
hac eadem hora, ſi vita comes fuerit,
habebis in vtero filium. At illa re-
ſpondit: Noli quæſo domine mi, vir
Dei, noli mentiri ancillæ tuæ. * Et 17
concepit mulier, & peperit filium in
tempore, & in hora eadem, qua dixe-
rat Eliſeus.

*Creuit autem puer. Et cum eſſet 18
quædam dies, & egreſſus iſſet ad pa-
trem ſuum, ad meſſores, * ait patri 19
ſuo: Caput meum doleo, caput meum
doleo. At ille dixit puero: Tolle, &
duc eum ad matrem ſuam. * Qui cum 20

D tuliſſet, & duxiſſet eum ad matrem
ſuam, poſuit eum illa ſuper genua
ſua vſque ad meridiem, & mortuus

quem reſuſcitat,

21 eſt. * Aſcendit autem, & collocauit
eum ſuper lectulum hominis Dei, &
22 clauſit oſtium: & egreſſa, * vocauit
virum ſuum, & ait: Mitte mecum, ob-
ſecro, vnum de pueris, & aſinam, vt
excurram vſque ad hominem Dei, &
23 reuertar. * Qui ait illi: Quam ob cau-
ſam vadis ad eum? hodie non ſunt
Calendæ, neque Sabbatum. Quæ re-
24 ſpondit: Vadam: * Strauitq. aſinam,
& præcepit puero: Mina, & propera,
ne mihi moram facias in eundo: &
25 hoc age quod præcipio tibi. * Pro-
fecta eſt igitur, & venit ad virum Dei
in montem Carmeli: cumq. vidiſſet
eam vir Dei econtra, ait ad Giezi pue-
26 rum ſuum: Ecce Sunamitis illa. * Vade
ergo in occurſum eius, & dic ei: Recte
ne agitur circa te, & circa virum tuum,
& circa filium tuum? Quæ reſpondit:
27 Recte. * Cumq. veniſſet ad virum Dei
in montem, apprehendit pedes eius:
& acceſſit Giezi vt amoueret eam. Et
E ait homo Dei: Dimitte illam: anima
enim eius in amaritudine eſt, & Do-
minus celauit a me, & non indicauit
28 mihi. * Quæ dixit illi: Numquid pe-
tiui filium a Domino meo? numquid
29 non dixi tibi: Ne illudas me? * Et
ille ait ad Giezi: Accinge lumbos tuos,
& tolle baculum meum in manu tua,
& vade. Si occurrerit tibi homo, non
ſalutes eum: & ſi ſalutauerit te quiſ-
piam, non reſpondeas illi: & pones
baculum meum ſuper faciem pueri.
30 *Porro mater pueri ait: Viuit domi-
nus, & viuit anima tua, non dimittam
te. Surrexit ergo, & ſecutus eſt eam.
31 *Giezi autem præceſſerat ante eos, &
poſuerat baculum ſuper faciem pueri,
& non erat vox, neque ſenſus: reuer-
ſusq. eſt in occurſum eius, & nuncia-
32 uit ei, dicens: Non ſurrexit puer. * In-
greſſus eſt ergo Eliſeus domum, &
ecce puer mortuus iacebat in lectulo
33 eius: * ingreſſusq. clauſit oſtium ſuper
ſe, & ſuper puerum: & orauit ad Do-
34 minum. * Et aſcendit, & incubuit ſu-
F per puerum: poſuitq. os ſuum ſuper
os eius, & oculos ſuos ſuper oculos
eius, & manus ſuas ſuper manus eius:
& incuruauit ſe ſuper eum, & cale-
35 facta eſt caro pueri. * At ille reuerſus,
deambulauit in domo, ſemel huc at-

que illuc: & aſcendit, & incubuit ſuper
eum: & oſcitauit puer ſepties, aperu-
itq. oculos. * At ille vocauit Giezi, 36
& dixit ei: Voca Sunamitidem hanc.
Quæ vocata, ingreſſa eſt ad eum. Qui
ait: Tolle filium tuum. * Venit illa, 37
& corruit ad pedes eius, & adorauit
ſuper terram: tulitq. filium ſuum, &
egreſſa eſt, * & Eliſeus reuerſus eſt 38
in Galgala.

aufert amaritudinem coctionis,

Erat autem fames in terra, & filij
prophetarum habitabant coram eo.
dixitq. vni de pueris ſuis: Pone ollam
grandem, & coque pulmentum filijs
prophetarum. * Et egreſſus eſt vnus 39
in agrum vt colligeret herbas agreſtes: G
inuenitq. quaſi vitem ſilueſtrem, &
collegit ex ea colocynthidas agri, &
impleuit pallium ſuum, & reuerſus
concidit in ollam pulmenti: neſciebat
enim quid eſſet. * Infuderunt ergo 40
ſocijs, vt comederent: cumq. guſtaſ-
ſent de coctione, clamauerunt, dicen-
tes: Mors in olla vir Dei. Et non po-
tuerunt comedere. * At ille, Afferte, 41
inquit, farinam. Cumq. tuliſſent, miſit
in ollam, & ait: Infunde turbæ, vt
comedant. Et non fuit amplius quid-
quam amaritudinis in olla.

multiplicat panes,

* Vir autem quidam venit de Baal- 42
ſaliſa deferens viro Dei panes primi-
tiarum, viginti panes hordeaceos, &
frumentum nouum in pera ſua. At ille
dixit: Da populo, vt comedat. * Re- 43
ſponditq. ei miniſter eius: Quantum
eſt hoc, vt apponam centum viris?
Rurſum ille ait: Da populo, vt come-
dat: hæc enim dicit Dominus: Come-
dent, & ſupererit. * Poſuit itaque co- 44
ram eis: qui comederunt, & ſuperfuit
iuxta verbum Domini.

NAaman princeps militiæ regis Sy- 5 1 A
riæ, erat vir magnus apud dominum
ſuum, & honoratus: per illum enim
dedit Dominus ſalutem Syriæ: erat au-
tem vir fortis & diues, ſed leproſus.
*Porro de Syria egreſſi fuerant latrun- 2
culi, & captiuam duxerant de Terra
Iſrael puellam paruulam, quæ erat in
obſequio vxoris Naaman, * quæ ait 3
ad dominam ſuam: Vtinam fuiſſet
dominus meus ad prophetam, qui eſt
in Samaria: profecto curaſſet eum a
lepra, quam habet. * Ingreſſus eſt 4
itaque Naaman ad dominum ſuum,
& nunciauit ei, dicens: Sic & ſic lo-
5 cuta eſt puella de Terra Iſrael. * Di-
B xitq. ei rex Syriæ: Vade, & mittam
litteras ad regem Iſrael. Qui cum pro-
fectus eſſet, & tuliſſet ſecum decem
talenta argenti, & ſex millia aureos,
& decem mutatoria veſtimentorum,
6 * detulit litteras ad regem Iſrael, in
hæc verba: Cum acceperis epiſtolam
hanc, ſcito quòd miſerim ad te Naa-
man ſeruum meum, vt cures eum a
7 lepra ſua. * Cumq. legiſſet rex Iſrael
litteras, ſcidit veſtimenta ſua, & ait:
Numquid Deus ego ſum, vt occidere
poſſim, & viuificare, quia iſte miſit ad
me, vt curem hominem a lepra ſua?
animaduertite, & videte quòd occa-
8 ſiones quærat aduerſum me. * Quod
cum audiſſet Eliſeus vir Dei, ſcidiſſe
videlicet regem Iſrael veſtimenta ſua,
C miſit ad eum, dicens: Quare ſcidiſti
veſtimenta tua? veniat ad me, & ſciat
9 eſſe prophetam in Iſrael. * Venit ergo
Naaman cum equis, & curribus, &
10 ſtetit ad oſtium domus Eliſei: * mi-
ſitq. ad eum Eliſeus nuncium, dicens:
Vade, & lauare ſepties in Iordane, &
recipiet ſanitatem caro tua, atque mun-
11 daberis. * Iratus Naaman recedebat,
dicens: Putabam quòd egrederetur
ad me, & ſtans inuocaret nomen Do-
mini Dei ſui, & tangeret manu ſua
12 locum lepræ, & curaret me. * Num-
quid non meliores ſunt Abana, & Phar-
phar fluuij Damaſci omnibus aquis
Iſrael, vt lauer in eis, & munder? Cum
D ergo vertiſſet ſe, & abiret indignans,
13 * acceſſerunt ad eum ſerui ſui, & lo-
cuti ſunt ei: Pater, & ſi rem grandem
dixiſſet tibi propheta, certe facere de-
bueras: quanto magis quia nunc dixit
14 tibi: Lauare, & mundaberis? * [a]De-
ſcendit, & lauit in Iordane ſepties iuxta
ſermonem viri Dei, & reſtituta eſt caro
eius, ſicut caro pueri paruuli, & mun-
15 datus eſt. * Reuerſusq. ad virum Dei
cum vniuerſo comitatu ſuo, venit, &
ſtetit coram eo, & ait: Vere ſcio quòd
non ſit alius Deus in vniuerſa terra,
niſi tantum in Iſrael. Obſecro itaque
vt accipias benedictionem a ſeruo tuo.
16 * At ille reſpondit: Viuit Dominus,
E ante quem ſto, quia non accipiam.
Cumq. vim faceret, penitus non ac-
17 quieuit. * Dixitq. Naaman: Vt vis:

mundat Naaman leproſum,

[a] Luc. 4. e. 27.

ſed, obſecro, concede mihi ſeruo tuo
vt tollam onus duorum burdonum
de terra: non enim faciet vltra ſeruus
tuus holocauſtum, aut victimam dijs
alienis, niſi domino. * Hoc autem 18
ſolum eſt, de quo depreceris Domi-
num pro ſeruo tuo, quando ingredie-
tur dominus meus templum Remmon,
vt adoret: & illo innitente ſuper ma-
num meam, ſi adorauero in templo
Remmon, adorante eo in eodem loco,
vt ignoſcat mihi Dominus ſeruo tuo
pro hac re. * Qui dixit ei: Vade in 19
pace. Abijt ergo ab eo electo terræ
tempore.

afficit lepra puerum Giezi,
*Dixitq. Giezi puer viri Dei: Pe- 20
percit dominus meus Naaman Syro F
iſti, vt non acciperet ab eo quæ attu-
lit: viuit Dominus, quia curram poſt
eum, & accipiam ab eo aliquid. * Et 21
ſecutus eſt Giezi poſt tergum Naa-
man: quem cum vidiſſet ille curren-
tem ad ſe, deſilijt de curru in occur-
ſum eius, & ait: Recte ne ſunt omnia?
*Et ille ait: Recte. dominus meus 22
miſit me ad te, dicens: Modo vene-
runt ad me duo adoleſcentes de monte
Ephraim, ex filijs prophetarum: da
eis talentum argenti, & veſtes muta-
torias duplices. * Dixitq. Naaman: 23
Melius eſt vt accipias duo talenta. Et
coëgit eum, ligauitq. duo talenta ar-
genti in duobus ſaccis, & duplicia ve-
ſtimenta, & impoſuit duobus pueris
ſuis, qui & portauerunt coram eo.
*Cumq. veniſſet iam veſperi, tulit de 24
manu eorum, & repoſuit in domo, G
dimiſitq. viros, & abierunt. * ipſe au- 25
tem ingreſſus, ſtetit coram domino ſuo.
Et dixit Eliſeus: Vnde venis Giezi?
Qui reſpondit: Non iuit ſeruus tuus
quòquam. * At ille ait: Nonne cor 26
meum in præſenti erat, quando reuer-
ſus eſt homo de curru ſuo in occur-
ſum tui? Nunc igitur accepiſti argen-
tum, & accepiſti veſtes vt emas oliueta,
& vineas, & oues, & boues, & ſeruos,
& ancillas. * Sed & lepra Naaman ad- 27
hærebit tibi, & ſemini tuo, vſque in
ſempiternum. Et egreſſus eſt ab eo
leproſus quaſi nix.

facit ferrum natare.
DIxerunt autem filij prophetarum 6 1 A
ad Eliſeum: Ecce locus, in quo habi-
tamus coram te, anguſtus eſt nobis.
*Eamus vſque ad Iordanem, & tollant 2
ſinguli de ſilua materias ſingulas, vt
ædificemus nobis ibi locum ad habi-
3 tandum. Qui dixit: Ite. * Et ait vnus
ex illis: Veni ergo & tu cum ſeruis
4 tuis. Reſpondit: Ego veniam. * Et abijt
cum eis. Cumq. veniſſent ad Iorda-
5 nem, cædebant ligna. * Accidit autem,
vt cum vnus materiam ſuccidiſſet, ca-
deret ferrum ſecuris in aquam: excla-
mauitq. ille, & ait: Heu heu heu do-
mine mi, & hoc ipſum mutuo acce-
6 peram. * Dixit autem homo Dei: Vbi
B cecidit? At ille monſtrauit ei locum.
præcidit ergo lignum, & miſit illuc:
7 natauitq. ferrum, * & ait: Tolle. Qui
extendit manum, & tulit illud.

δ) Edit oracula: indicat insidias,
8 *Rex autem Syriæ pugnabat con-
tra Iſrael, conſiliumq. inijt cum ſeruis
ſuis, dicens: In loco illo, & illo pona-
9 mus inſidias. * Miſit itaque vir Dei ad
regem Iſrael, dicens: Caue ne tranſeas
in locum illum: quia ibi Syri in in-
10 ſidijs ſunt. * Miſit itaque rex Iſrael ad
locum, quem dixerat ei vir Dei, &
præoccupauit eum, & obſeruauit ſe
11 ibi non ſemel neque bis. * Contur-
batumq. eſt cor regis Syriæ pro hac
re: & conuocatis ſeruis ſuis, ait: Quare
non indicatis mihi quis proditor mei
12 ſit apud regem Iſrael? * Dixitq. vnus
C ſeruorum eius: Nequaquam domine
mi rex, ſed Eliſeus propheta, qui eſt
in Iſrael, indicat regi Iſrael omnia
verba quæcumque locutus fueris in
13 conclaui tuo. * Dixitq. eis: Ite, & vi-
dete vbi ſit: vt mittam, & capiam eum.
Annunciaueruntq. ei, dicentes: Ecce
in Dothan.

excæcat milites Syros;
14 *Miſit ergo illuc equos & currus,
& robur exercitus: qui cum veniſ-
ſent nocte, circumdederunt ciuitatem.
15 *Conſurgens autem diluculo miniſter
viri Dei, egreſſus, vidit exercitum in
circuitu ciuitatis, & equos & currus:
nunciauitq. ei, dicens: Heu heu heu
16 domine mi, quid faciemus? * At ille re-
ſpondit: Noli timere: plures enim no-
17 biſcum ſunt, quàm cum illis. * Cumq.
D oraſſet Eliſeus, ait: Domine, aperi
oculos huius, vt videat. Et aperuit
Dominus oculos pueri, & vidit: & ecce
mons plenus equorum, & curruum
18 igneorum, in circuitu Eliſei. * Hoſtes
vero deſcenderunt ad eum: porro Eli-
ſeus orauit ad Dominum, dicens: Per-
cute, obſecro, gentem hanc cæcitate.
Percuſſitq. eos Dominus, ne viderent,
19 iuxta verbum Eliſei. * Dixit autem ad

eos Eliſeus: Non eſt hæc via, neque
iſta eſt ciuitas: ſequimini me, & oſten-
dam vobis virum, quem quæritis.
Duxit ergo eos in Samariam: * cumq. 20
ingreſſi fuiſſent in Samariam, dixit
Eliſeus: Domine aperi oculos iſtorum,
vt videant. Aperuitq. Dominus ocu-
los eorum, & viderunt ſe eſſe in me-
dio Samariæ. * Dixitq. rex Iſrael ad 21
Eliſeum, cum vidiſſet eos: Numquid
percutiam eos, pater mi? * At ille 22
ait: Non percuties: neque enim ce- E
piſti eos gladio, & arcu tuo, vt per-
cutias: ſed pone panem, & aquam
coram eis, vt comedant, & bibant, &
vadant ad dominum ſuum. * Appo- 23
ſitaq. eſt eis ciborum magna præpa-
ratio, & comederunt, & biberunt, &
dimiſit eos, abieruntq. ad dominum
ſuum, & vltra non venerunt latrones
Syriæ in Terram Iſrael.

prædicit frumenti abundantiam,

*Factum eſt autem poſt hæc, con- 24
gregauit Benadad rex Syriæ, vniuer-
ſum exercitum ſuum, & aſcendit, &
obſidebat Samariam. * Factaq. eſt fa- 25
mes magna in Samaria: & tandiu ob-
ſeſſa eſt, donec venundaretur caput
aſini octoginta argenteis, & quarta pars
cabi ſtercoris columbarum quinque
argenteis. * Cumq. rex Iſrael tranſiret 26
per murum, mulier quædam excla- F
mauit ad eum, dicens: Salua me do-
mine mi rex. * Qui ait: Non te ſaluat 27
Dominus: vnde te poſſum ſaluare? de
area, vel de torculari? Dixitq. ad eam
rex: Quid tibi vis? Quæ reſpondit:
* Mulier iſta dixit mihi: Da filium 28
tuum, vt comedamus eum hodie, &
filium meum comedemus cras. * Coxi- 29
mus ergo filium meum, & comedi-
mus. Dixiq. ei die altera: Da filium
tuum, vt comedamus eum. Quæ ab-
ſcondit filium ſuum. * Quod cum 30
audiſſet rex, ſcidit veſtimenta ſua, &
tranſibat per murum. Viditq. omnis
populus cilicium, quo veſtitus erat ad
carnem intrinſecus. * Et ait rex: Hæc 31
mihi faciat Deus, & hæc addat, ſi ſte- G
terit caput Eliſei filij Saphat ſuper
ipſum hodie. * Eliſeus autem ſedebat 32
in domo ſua, & ſenes ſedebant cum
eo. Præmiſit itaque virum: & ante-
quam veniret nuncius ille, dixit ad
ſenes: Numquid ſcitis quòd miſerit
filius homicidæ hic, vt præcidatur ca-
put meum? videte ergo, cum venerit
nuncius, claudite oſtium, & non ſinatis
eum introire: ecce enim ſonitus pe-
33 dum domini eius poſt eum eſt. * Ad-
huc illo loquente eis, apparuit nun-
cius, qui veniebat ad eum. Et ait:
Ecce, tantum malum a Domino eſt:
quid amplius expectabo a Domino?
7 1 DIxit autem Eliſeus: Audite verbum
A Domini: Hæc dicit Dominus: In tem-
pore hoc cras modius ſimilæ vno ſta-
tere erit, & duo modij hordei ſtatere
2 vno, in porta Samariæ. * Reſpondens
vnus de ducibus, ſuper cuius manum
rex incumbebat, homini Dei, ait: Si
Dominus fecerit etiam cataractas in
cælo, numquid poterit eſſe quod lo-
queris? Qui ait: Videbis oculis tuis,
3 & inde non comedes. * Quattuor ergo
viri erant leproſi iuxta introitum portæ:
qui dixerunt ad inuicem: Quid hic
4 eſſe volumus donec moriamur? * ſiue
ingredi voluerimus ciuitatem, fame
moriemur: ſiue manſerimus hic, mo-
riendum nobis eſt: venite ergo, &
B transfugiamus ad caſtra Syriæ. ſi pe-
percerint nobis, viuemus: ſi autem oc-
cidere voluerint, nihilominus morie-
5 mur. * Surrexerunt ergo veſperi, vt
venirent ad caſtra Syriæ. Cumq. ve-
niſſent ad principium caſtrorum Syriæ,
6 nullum ibidem repererunt. * Siqui-
dem Dominus ſonitum audiri fece-
rat in caſtris Syriæ, curruum, & equo-
rum, & exercitus plurimi: dixeruntq.
ad inuicem: Ecce mercede conduxit
aduerſum nos rex Iſrael reges He-
thæorum, & Ægyptiorum, & venerunt
7 ſuper nos. * Surrexerunt ergo, & fu-
gerunt in tenebris, & dereliquerunt
tentoria ſua, & equos & aſinos in ca-
ſtris, fugeruntq. animas tantum ſuas
8 ſaluare cupientes. * Igitur cum ve-
niſſent leproſi illi ad principium ca-
ſtrorum, ingreſſi ſunt vnum taber-
naculum, & comederunt & biberunt:
tuleruntq. inde argentum, & aurum,
& veſtes, & abierunt, & abſconderunt:
& rurſum reuerſi ſunt ad aliud taber-
naculum, & inde ſimiliter auferentes
9 abſconderunt. * Dixeruntq. ad inui-
C cem: Non recte facimus: hæc enim
dies boni nuncij eſt. Si tacuerimus,
& noluerimus nunciare vſque mane,
ſceleris arguemur: venite, eamus, &
10 nunciemus in aula regis. * Cumq.
veniſſent ad portam ciuitatis, narra-
uerunt eis, dicentes: Iuimus ad caſtra
Syriæ, & nullum ibidem reperimus

& increduli punitionem;

hominem, niſi equos, & aſinos alli-
gatos, & fixa tentoria. * Ierunt ergo 11
portarij, & nunciauerunt in palatio
regis intrinſecus. * Qui ſurrexit nocte, 12
& ait ad ſeruos ſuos: Dico vobis quid
fecerint nobis Syri: Sciunt quia fame
laboramus, & idcirco egreſſi ſunt de
caſtris, & latitant in agris, dicentes:
Cum egreſſi fuerint de ciuitate, capie-
mus eos viuos, & tunc ciuitatem in-
gredi poterimus. * Reſpondit autem 13
vnus ſeruorum eius: Tollamus quin-
que equos, qui remanſerunt in vrbe
(quia ipſi tantum ſunt in vniuerſa multi-
tudine Iſrael, alij enim conſumpti ſunt)
& mittentes, explorare poterimus. * Ad- 14
duxerunt ergo duos equos, miſitq. rex
in caſtra Syrorum, dicens: Ite, & vi-
dete. * Qui abierunt poſt eos vſque ad 15
Iordanem: ecce autem omnis via plena D
erat veſtibus, & vaſis, quæ proiecerant
Syri cum turbarentur: reuerſiq. nuncij
indicauerunt regi. * Et egreſſus po- 16
pulus diripuit caſtra Syriæ: factusq.
eſt modius ſimilæ ſtatere vno, & duo
modij hordei ſtatere vno, iuxta ver-
bum Domini. * Porro rex ducem illum, 17
in cuius manu incumbebat, conſtituit
ad portam: quem conculcauit turba
in introitu portæ, & mortuus eſt, iuxta
quod locutus fuerat vir Dei, quando
deſcenderat rex ad eum. * Factumq. 18
eſt ſecundum ſermonem viri Dei, quem
dixerat regi, quando ait: Duo modij
hordei ſtatere vno erunt, & modius
ſimilæ ſtatere vno, hoc eodem tem-
pore cras in porta Samariæ: * quando 19
reſponderat dux ille viro Dei, & dixe-
rat: Etiamſi Dominus fecerit cataractas
in cælo, numquid poterit fieri quod
loqueris? Et dixit ei: Videbis oculis
tuis, & inde non comedes. * Euenit 20
ergo ei ſicut prædictum fuerat, & con-
culcauit eum populus in porta, & mor-
tuus eſt.

8

prophetat famem ſeptennem,

ELiſeus autem locutus eſt ad mu- 1
lierem, [a]cuius viuere fecerat filium, A
dicens: Surge, vade tu & domus tua,
& peregrinare vbicumque repereris:
vocauit enim Dominus famem, & ve-
niet ſuper terram ſeptem annis. * Quæ 2
ſurrexit, & fecit iuxta verbum hominis
Dei: & vadens cum domo ſua, pere-
grinata eſt in Terra Philiſthijm diebus
multis. * Cumq. finiti eſſent anni ſe- 3
ptem, reuerſa eſt mulier de Terra Phi-
liſthijm: & egreſſa eſt vt interpellaret
regem pro domo ſua, & pro agris
4 ſuis. * Rex autem loquebatur cum
Giezi puero viri Dei, dicens: Narra
mihi omnia magnalia quæ fecit Eli-
5 ſeus. * Cumq. ille narraret regi quo
B modo mortuum ſuſcitaſſet, apparuit
mulier, cuius viuificauerat filium, cla-
mans ad regem pro domo ſua, & pro
agris ſuis. Dixitq. Giezi: Domine mi
rex, hæc eſt mulier, & hic eſt filius
6 eius, quem ſuſcitauit Eliſeus. * Et in-
terrogauit rex mulierem: quæ narrauit
ei. Deditq. ei rex eunuchum vnum,
dicens: Reſtitue ei omnia quæ ſua
ſunt, & vniuerſos reditus agrorum a
die, qua reliquit terram vſque ad
præſens.

Benadad moriturum & Hazael regnaturum.

7 * Venit quoque Eliſeus Damaſcum,
& Benadad rex Syriæ ægrotabat: nun-
ciaueruntq. ei, dicentes: Venit vir Dei
8 huc. * Et ait rex ad Hazael: Tolle te-
cum munera, & vade in occurſum viri
C Dei, & conſule Dominum per eum,
dicens: Si euadere potero de infirmi-
9 tate mea hac? * Iuit igitur Hazael in
occurſum eius, habens ſecum munera,
& omnia bona Damaſci, onera quadra-
ginta camelorum. Cumq. ſtetiſſet co-
ram eo, ait: Filius tuus Benadad rex
Syriæ miſit me ad te, dicens: Si ſanari
10 potero de infirmitate mea hac? * Di-
xitq. ei Eliſeus: Vade, dic ei: Sana-
beris: porro oſtendit mihi Dominus
11 quia morte morietur. * Stetitq. cum
eo, & conturbatus eſt vſque ad ſuffu-
12 ſionem vultus: fleuitq. vir Dei. * Cui
D Hazael ait: Quare dominus meus flet?
At ille dixit: Quia ſcio quæ facturus
ſis filijs Iſrael mala. Ciuitates eorum
munitas igne ſuccendes, & iuuenes
eorum interficies gladio, & paruulos
eorum elides, & prægnantes diuides.
13 * Dixitq. Hazael: Quid enim ſum ſer-
uus tuus canis, vt faciam rem iſtam
magnam? Et ait Eliſeus: Oſtendit mihi
14 Dominus te regem Syriæ fore. * Qui
cum receſſiſſet ab Eliſeo, venit ad do-
minum ſuum. Qui ait ei: Quid dixit tibi
Eliſeus? At ille reſpondit: Dixit mihi:
15 Recipies ſanitatem. * Cumq. veniſſet
dies altera, tulit ſtragulum, & infudit
aquam, & expandit ſuper faciem eius:
quo mortuo, regnauit Hazael pro eo.

---

[a] Sup 4 f. 35.

c) Reges Iuda:
α) Ioram malus:

*Anno quinto Ioram filij Achab 16
regis Iſrael, & Ioſaphát regis Iuda, re-
gnauit Ioram filius Ioſaphat rex Iuda.
* [a]Triginta duorum annorum erat 17
cum regnare cœpiſſet, & octo annis
regnauit in Ieruſalem. * Ambulauitq. 18
in vijs regum Iſrael, ſicut ambulauerat E
domus Achab: filia enim Achab erat
vxor eius: & fecit quod malum eſt in
conſpectu Domini. * [b]Noluit autem 19
Dominus diſperdere Iudam, propter
Dauid ſeruum ſuum, ſicut promiſerat
ei, vt daret illi lucernam, & filijs eius
cunctis diebus.

percutit Idumæos recedentes,

*[c]In diebus eius receſſit Edom, ne 20
eſſet ſub Iuda, & conſtituit ſibi regem.
*Venitq. Ioram Seira, & omnes cur- 21
rus cum eo: & ſurrexit nocte, percuſ- F
ſitq. Idumæos, qui eum circumdede-
rant, & principes curruum, populus
autem fugit in tabernacula ſua. * Re- 22
ceſſit ergo Edom ne eſſet ſub Iuda,
vſque ad diem hanc. Tunc receſſit &
Lobna in tempore illo.

reliqua eius.

*Reliqua autem ſermonum Ioram, 23
& vniuerſa, quæ fecit, nonne hæc
ſcripta ſunt in Libro verborum die-
rum regum Iuda? * Et dormiuit Io- 24
ram cum patribus ſuis, ſepultusq. eſt
cum eis in Ciuitate Dauid, & regnauit
Ochozias filius eius pro eo.

β) Ochozias impius:

*[d]Anno duodecimo Ioram filij Achab 25
regis Iſrael regnauit Ochozias filius Io-
ram regis Iudæ. * Viginti duorum an- 26
norum erat Ochozias cum regnare cœ- G
piſſet, & vno anno regnauit in Ieru-
ſalem: nomen matris eius Athalia filia
Amri regis Iſrael. * Et ambulauit in 27
vijs domus Achab: & fecit quod ma-
lum eſt coram Domino, ſicut domus
Achab: gener enim domus Achab
fuit.

inuiſit regem Iſrael.

*Abijt quoque cum Ioram filio 28
Achab, ad præliandum contra Hazael
regem Syriæ in Ramoth Galaad, &
vulnerauerunt Syri Ioram: * qui re- 29
uerſus eſt vt curaretur, in Iezrahel:
quia vulnerauerant eum Syri in Ra-
moth præliantem contra Hazael re-
gem Syriæ. Porro Ochozias filius Io-
ram rex Iuda, deſcendit inuiſere Ioram
filium Achab in Iezrahel, quia ægro-
tabat ibi.

2. *Vſque ad Sellum.*
a) Iehu rex Iſrael.
α) Vngitur rex:
accipit mandata,

9 I A ELiſeus autem prophetes vocauit
vnum de filijs prophetarum, & ait
illi: Accinge lumbos tuos, & tolle len-
ticulam olei hanc in manu tua, & vade
2 in Ramoth Galaad. * [e]Cumq. veneris
illuc, videbis Iehu filium Ioſaphat filij
Namſi: & ingreſſus ſuſcitabis eum de
medio fratrum ſuorum, & introduces
3 in interius cubiculum. * Tenensq. len-
ticulam olei, fundes ſuper caput eius,
& dices: Hæc dicit Dominus: Vnxi te
regem ſuper Iſrael. Aperiesq. oſtium,
4 & fugies, & non ibi ſubſiſtes. * Abijt
ergo adoleſcens puer prophetæ in Ra-
5 moth Galaad, * & ingreſſus eſt illuc:
ecce autem principes exercitus ſede-
bant, & ait: Verbum mihi ad te o
princeps. Dixitq. Iehu: Ad quem ex
omnibus nobis? At ille dixit: Ad te o
6 princeps. * Et ſurrexit & ingreſſus eſt
cubiculum: at ille fudit oleum ſuper
B caput eius, & ait: Hæc dicit Dominus
Deus Iſrael: Vnxi te regem ſuper po-
7 pulum Domini Iſrael, * & percuties
domum Achab domini tui, & vlciſcar
ſanguinem ſeruorum meorum prophe-
tarum, & ſanguinem omnium ſeruo-
8 rum Domini de manu Iezabel. * [f]Per-
damq. omnem domum Achab: &
interficiam de Achab mingentem ad
parietem, & clauſum, & nouiſſimum
9 in Iſrael. * Et dabo domum Achab,
ſicut [g]domum Ieroboam filij Nabat,
10 & ſicut domum [h]Baaſa filij Ahia. * Ie-
zabel quoque comedent canes in agro
Iezrahel, nec erit qui ſepeliat eam.
11 Aperuitq. oſtium, & fugit. * Iehu au-
tem egreſſus eſt ad ſeruos domini ſui:
qui dixerunt ei: Recte ne ſunt omnia?
quid venit inſanus iſte ad te? Qui ait
eis: Noſtis hominem, & quid locutus
12 ſit. * At illi reſponderunt: Falſum eſt,
C ſed magis narra nobis. Qui ait eis:
Hæc & hæc locutus eſt mihi, & ait:
Hæc dicit Dominus: Vnxi te regem
13 ſuper Iſrael. * Feſtinauerunt itaque, & agnoſcitur.
vnuſquiſque tollens pallium ſuum po-
ſuerunt ſub pedibus eius, in ſimilitu-
dinem tribunalis, & cecinerunt tuba,
atque dixerunt: Regnauit Iehu.

β) Occidit deſignatos:

14 * Coniurauit ergo Iehu filius Ioſa-
phat filij Namſi contra Ioram: [i]porro
Ioram obſederat Ramoth Galaad, ipſe,
& omnis Iſrael contra Hazael regem

[a] 2. Par. 21. b. 5. — [b] 2. Reg. 7. c. 16. — [c] 2. Par. 21. b. 8. — [d] 2. Par. 22. a. 1. — [e] 3. Reg. 19. c. 16. — [f] 3. Reg. 21. c. 21. — [g] 3. Reg. 15. f. 29. — [h] 3. Reg. 16. a. 3. — [i] Sup. 8. g. 28.

Ioram. regem Iſrael,

Syriæ: * & reuerſus fuerat vt cura- 15
retur in Iezrahel propter vulnera, quia
percuſſerant eum Syri, præliantem
contra Hazael regem Syriæ: Dixitq.
Iehu: Si placet vobis, nemo egredia-
tur profugus de ciuitate, ne vadat, &
nunciet in Iezrahel. * Et aſcendit, & 16
profectus eſt in Iezrahel: Ioram enim
ægrotabat ibi, & Ochozias rex Iuda
deſcenderat ad viſitandum Ioram. * Igi- 17
tur ſpeculator, qui ſtabat ſuper turrim D
Iezrahel, vidit globum Iehu venientis,
& ait: Video ego globum. Dixitq. Io-
ram: Tolle currum, & mitte in occur-
ſum eorum, & dicat vadens: Recte ne
ſunt omnia? * Abijt ergo, qui aſcen- 18
derat currum, in occurſum eius, &
ait: Hæc dicit rex: Pacata ne ſunt
omnia? Dixitq. Iehu: Quid tibi & paci?
tranſi, & ſequere me. Nunciauit quo-
que ſpeculator, dicens: Venit nuncius
ad eos, & non reuertitur. * Miſit etiam 19
currum equorum ſecundum: venitq.
ad eos, & ait: Hæc dicit rex: Num-
quid pax eſt? Et ait Iehu: Quid tibi
& paci? tranſi, & ſequere me. * Nun- 20
ciauit autem ſpeculator, dicens: Venit
vſque ad eos, & non reuertitur: eſt E
autem inceſſus quaſi inceſſus Iehu filij
Namſi, præceps enim graditur. * Et 21
ait Ioram: Iunge currum. Iunxeruntq.
currum eius, & egreſſus eſt Ioram rex
Iſrael, & Ochozias rex Iuda, ſinguli in
curribus ſuis, egreſſiq. ſunt in occur-
ſum Iehu, & inuenerunt eum in agro
Naboth Iezrahelitæ. * Cumq. vidiſſet 22
Ioram Iehu, dixit: Pax eſt Iehu? At
ille reſpondit: Quæ pax? adhuc forni-
cationes Iezabel matris tuæ, & vene-
ficia eius multa vigent. * Conuertit 23
autem Ioram manum ſuam, & fugiens
ait ad Ochoziam: Inſidiæ Ochozia.
* Porro Iehu tetendit arcum manu, 24
& percuſſit Ioram inter ſcapulas: &
egreſſa eſt ſagitta per cor eius, ſta-
timq. corruit in curru ſuo. * Dixitq. 25
Iehu ad Badacer ducem: Tolle, proijce
eum in agro Naboth Iezrahelitæ: me-
mini enim quando ego & tu ſedentes
in curru ſequebamur Achab patrem
huius, quòd Dominus onus hoc leua-
uerit ſuper eum, dicens: * [a]Si non 26
pro ſanguine Naboth, & pro ſanguine F
filiorum eius, quem vidi heri, ait Do-
minus, reddam tibi in agro iſto, dicit
Dominus. Nunc ergo tolle, & proijce
eum in agrum iuxta verbum Domini.
27 * Ochozias autem rex Iuda videns Ochoziam regem Iuda
hoc, fugit per viam domus horti: per-
ſecutuſq. eſt eum Iehu, & ait: Etiam
hunc percutite in curru ſuo. Et per-
cuſſerunt eum in aſcenſu Gauer, qui
eſt iuxta Ieblaam: qui fugit in Ma-
28 geddo, & mortuus eſt ibi. * Et im-
poſuerunt eum ſerui eius ſuper cur-
rum ſuum, & tulerunt in Ieruſalem:
ſepelieruntq. eum in ſepulchro cum
29 patribus ſuis in Ciuitate Dauid. * Anno
vndecimo Ioram filij Achab, regnauit
Ochozias ſuper Iudam,
30 * venitq. Iehu in Iezrahel. Porro Ie- Iezabel impijſſimam,
zabel introitu eius audito, depinxit
oculos ſuos ſtibio, & ornauit caput
31 ſuum, & reſpexit per feneſtram * in-
gredientem Iehu per portam, & ait:
[b]Numquid pax poteſt eſſe Zambri,
32 qui interfecit dominum ſuum? * Le-
G uauitq. Iehu faciem ſuam ad feneſtram,
& ait: Quæ eſt iſta? & inclinauerunt
33 ſe ad eum duo, vel tres eunuchi. * At
ille dixit eis: Præcipitate eam deor-
ſum. & præcipitauerunt eam, aſper-
ſuſq. eſt ſanguine paries, & equorum
34 vngulæ conculcauerunt eam. * Cumq.
introgreſſus eſſet, vt comederet, bibe-
retque, ait: Ite, & videte maledictam
illam, & ſepelite eam: quia filia regis
35 eſt. * Cumq. iſſent vt ſepelirent eam,
non inuenerunt niſi caluariam, & pe-
36 des, & ſummas manus. * Reuerſiq.
nunciauerunt ei. Et ait Iehu: [c]Sermo
Domini eſt, quem locutus eſt per ſer-
uum ſuum Eliam Theſbiten, dicens:
In agro Iezrahel comedent canes car-
37 nes Iezabel, * & erunt carnes Iezabel
ſicut ſtercus ſuper faciem terræ in agro
Iezrahel, ita vt prætereuntes dicant:
Hæccine eſt illa Iezabel?
10
1 A ERant autem Achab ſeptuaginta filios Achab.
filij in Samaria: ſcripſit ergo Iehu lit-
teras, & miſit in Samariam, ad opti-
mates ciuitatis, & ad maiores natu, &
2 ad nutritios Achab, dicens: * Statim
vt acceperitis litteras has, qui habetis
filios domini veſtri, & currus, & equos,
3 & ciuitates firmas, & arma, * eligite
meliorem, & eum qui vobis placuerit
de filijs domini veſtri, & eum ponite
ſuper ſolium patris ſui, & pugnate pro
4 domo domini veſtri. * Timuerunt illi

---

[a] 3. Reg. 21. f. 22. — [b] 3. Reg. 16 c. 10. — [c] 3. Reg. 21. f. 23.

vehementer, & dixerunt: Ecce duo
reges non potuerunt ſtare coram eo,
& quo modo nos valebimus reſiſtere?
*Miſerunt ergo præpoſiti domus, & 5
præfecti ciuitatis, & maiores natu, &
nutritij, ad Iehu, dicentes: Serui tui
ſumus, quæcumque iuſſeris faciemus,
nec conſtituemus nobis regem: quæ-
cumque tibi placent, fac. * Reſcripſit 6
autem eis litteras ſecundò, dicens: Si B
mei eſtis, & obeditis mihi, tollite ca-
pita filiorum domini veſtri, & venite
ad me hac eadem hora cras in Iez-
rahel. Porro filij regis, ſeptuaginta viri
apud optimates ciuitatis nutriebantur.
*Cumq. veniſſent litteræ ad eos, tule- 7
runt filios regis, & occiderunt ſeptua-
ginta viros, & poſuerunt capita eorum
in cophinis, & miſerunt ad eum in
Iezrahel. * Venit autem nuncius, & 8
indicauit ei, dicens: Attulerunt capita
filiorum regis. Qui reſpondit: Ponite
ea ad duos aceruos iuxta introitum
portæ vſque mane. * Cumq. diluxiſſet, 9
egreſſus eſt, & ſtans dixit ad omnem
populum: Iuſti eſtis: ſi ego coniuraui
contra dominum meum, & interfeci
eum, quis percuſſit omnes hos? * [a] Vi- 10
dete ergo nunc quoniam non cecidit
de ſermonibus Domini in terram, quos
locutus eſt Dominus ſuper domum
Achab, & Dominus fecit quod locutus C
eſt in manu ſerui ſui Eliæ. * Percuſſit 11
igitur Iehu omnes, qui reliqui erant
de domo Achab in Iezrahel, & vni-
uerſos optimates eius, & notos, &
ſacerdotes, donec non remanerent ex
eo reliquiæ.

ratres Ochoziæ,

*Et ſurrexit, & venit in Samariam: 12
cumq. veniſſet ad Cameram paſto-
rum in via, * inuenit fratres Ochoziæ 13
regis Iuda, dixitq. ad eos: Quinam
eſtis vos? Qui reſponderunt: Fratres
Ochoziæ ſumus, & deſcendimus ad
ſalutandos filios regis, & filios reginæ.
*Qui ait: Comprehendite eos viuos. 14
Quos cum comprehendiſſent viuos,
iugulauerunt eos in ciſterna iuxta Ca-
meram, quadraginta duos viros, &
non reliquit ex eis quemquam.

liquos Achab

*Cumq. abijſſet inde, inuenit Iona- 15
dab filium Rechab in occurſum ſibi,
& benedixit ei. Et ait ad eum: Num-
quid eſt cor tuum rectum, ſicut cor
meum cum corde tuo? Et ait Ionadab:
Eſt. Si eſt, inquit, da manum tuam. Qui
dedit ei manum ſuam. At ille leuauit
16 eum ad ſe in currum: * dixitq. ad eum:
D Veni mecum, & vide zelum meum pro
Domino. Et impoſitum in curru ſuo
17 * duxit in Samariam. Et percuſſit om-
nes qui reliqui fuerant de Achab in
Samaria vſque ad vnum, iuxta verbum
Domini, quod locutus eſt per Eliam.

prophetas Baal.

18 * Congregauit ergo Iehu omnem
populum, & dixit ad eos: [b] Achab
coluit Baal parum, ego autem colam
19 eum amplius. * Nunc igitur omnes
prophetas Baal, & vniuerſos ſeruos
eius, & cunctos ſacerdotes ipſius vo-
cate ad me: nullus ſit qui non veniat,
ſacrificium enim grande eſt mihi Baal:
quicumque defuerit, non viuet. Porro
E Iehu faciebat hoc inſidioſe, vt diſper-
20 deret cultores Baal. * Et dixit: Sancti-
ficate diem ſollemnem Baal. Voca-
21 uitq. * & miſit in vniuerſos terminos
Iſrael, & venerunt cuncti ſerui Baal:
non fuit reſiduus ne vnus quidem qui
non veniret. Et ingreſſi ſunt templum
Baal: & repleta eſt domus Baal, a
22 ſummo vſque ad ſummum. * Dixitq.
his, qui erant ſuper veſtes: Proferte
veſtimenta vniuerſis ſeruis Baal. Et
23 protulerunt eis veſtes. * Ingreſſusq.
Iehu, & Ionadab filius Rechab tem-
plum Baal, ait cultoribus Baal: Per-
quirite, & videte, ne quis forte vobiſ-
cum ſit de ſeruis Domini, ſed vt ſint
24 ſerui Baal ſoli. * Ingreſſi ſunt igitur
vt facerent victimas & holocauſta: Iehu
autem præparauerat ſibi foris octoginta
viros, & dixerat eis: Quicumque fu-
gerit de hominibus his, quos ego ad-
duxero in manus veſtras, anima eius
25 erit pro anima illius. * Factum eſt au-
F tem, cum completum eſſet holocau-
ſtum, præcepit Iehu militibus & du-
cibus ſuis: Ingredimini, & percutite
eos, nullus euadat. Percuſſeruntq. eos
in ore gladij, & proiecerunt milites &
duces: & ierunt in ciuitatem templi
26 Baal, * & protulerunt ſtatuam de fano
27 Baal, & combuſſerunt, * & commi-
nuerunt eam. Deſtruxerunt quoque
ædem Baal, & fecerunt pro ea latri-
nas vſque in diem hanc.

γ) Colit vitulos:

28 * Deleuit itaque Iehu Baal de Iſrael:
29 * verumtamen a peccatis Ieroboam filij

---

[a] 3. Reg. 21. g. 29. — [b] 3. Reg. 16. g. 31.

Nabat, qui peccare fecit Israel, non
recessit, nec dereliquit vitulos aureos,
qui erant in Bethel, & in Dan. * Dixit 30
autem Dominus ad Iehu: Quia stu-
diose egisti quod rectum erat, & pla-
cebat in oculis meis, & omnia quæ
erant in corde meo fecisti contra do-
mum Achab: [a] filij tui vsque ad quar-
tam generationem sedebunt super thro-
num Israel. * Porro Iehu non custo- 31
diuit vt ambularet in lege Domini Dei G
Israel in toto corde suo: non enim
recessit a peccatis Ieroboam, qui pec-
care fecerat Israel.

Dominus punit Israel,

* In diebus illis cœpit Dominus 32
tædere super Israel: percussitq. eos
Hazael in vniuersis finibus Israel, * a 33
Iordane contra Orientalem plagam,
omnem Terram Galaad, & Gad, &
Ruben, & Manasse, ab Aroër, quæ est
super Torrentem Arnon, & Galaad,
& Basan.

reliqua Iehu.

* Reliqua autem verborum Iehu, & 34
vniuersa quæ fecit, & fortitudo eius,
nonne hæc scripta sunt in Libro ver-
borum dierum regum Israel? * Et 35
dormiuit Iehu cum patribus suis, se-
pelieruntq. eum in Samaria: & regna-
uit Ioachaz filius eius pro eo. * Dies 36
autem, quos regnauit Iehu super Israel,
viginti & octo anni sunt, in Samaria.

11

b) Reges Iuda.

a) Athalia regina: occidit semen regium,

AThalia [b] vero mater Ochoziæ, vi- 1 A
dens mortuum filium suum, surre-
xit, & interfecit omne semen regium.
* Tollens autem Iosaba filia regis Io- 2
ram, soror Ochoziæ, Ioas filium Ocho-
ziæ, furata est eum de medio filiorum
regis, qui interficiebantur, & nutricem
eius de triclinio: & abscondit eum a
facie Athaliæ vt non interficeretur.
* Eratq. cum ea sex annis clam in 3
domo Domini: porro Athalia regna-
uit super terram.

ipsa interficitur,

* [c] Anno autem septimo misit Io- 4
iada, & assumens centuriones, & mili-
tes introduxit ad se in templum Do-
mini, pepigitq. cum eis fœdus: &
adiurans eos in domo Domini, osten-
dit eis filium regis: * & præcepit illis, 5
dicens: Iste est sermo, quem facere
debetis: * Tertia pars vestrum introeat 6
sabbato, & obseruet excubias domus B
regis. Tertia autem pars sit ad por-
tam Sur: & tertia pars sit ad portam,
quæ est post habitaculum scutario-
rum: & custodietis excubias domus
7 Messa. * Duæ vero partes e vobis,
omnes egredientes sabbato, custodi-
ant excubias domus Domini circa re-
8 gem. * Et vallabitis eum, habentes
arma in manibus vestris: si quis au-
tem ingressus fuerit septum templi,
interficiatur: eritisq. cum rege introe-
9 unte & egrediente. * Et fecerunt cen-
turiones iuxta omnia, quæ præceperat
eis Ioiada sacerdos: & assumentes sin-
guli viros suos, qui ingrediebantur
sabbatum, cum his qui egrediebantur
sabbato, venerunt ad Ioiadam sacer-
10 dotem. * Qui dedit eis hastas, & arma
regis Dauid, quæ erant in domo Do-
11 mini. * Et steterunt singuli habentes
C arma in manu sua a parte templi dex-
tera, vsque ad partem sinistram altaris,
12 & ædis, circum regem. * Produxitq.
filium regis, & posuit super eum dia-
dema, & testimonium: feceruntq. eum
regem, & vnxerunt: & plaudentes
13 manu, dixerunt: Viuat rex. * Audiuit
autem Athalia vocem populi curren-
tis: & ingressa ad turbas in templum
14 Domini, * vidit regem stantem super
tribunal iuxta morem, & cantores, &
tubas prope eum, omnemq. populum
terræ lætantem, & canentem tubis:
& scidit vestimenta sua, clamauitque:
15 Coniuratio, coniuratio. * Præcepit au-
tem Ioiada centurionibus, qui erant
super exercitum, & ait eis: Educite
eam extra septa templi, & quicumque
eam secutus fuerit, feriatur gladio.
Dixerat enim sacerdos: Non occida-
16 tur in templo Domini. * Imposueruntq.
ei manus, & impegerunt eam per viam
introitus equorum, iuxta palatium, &
interfecta est ibi.

fœdus p… gitur

17 * Pepigit ergo Ioiada fœdus inter
D Dominum, & inter regem, & inter po-
pulum, vt esset populus Domini, &
18 inter regem & populum. * Ingressusq.
est omnis populus terræ templum
Baal, & destruxerunt aras eius, &
imagines contriuerunt valide: Mathan
quoque sacerdotem Baal occiderunt
coram altari. Et posuit sacerdos cu-
19 stodias in domo Domini. * Tulitq.
centuriones, & Cerethi & Phelethi le-
giones, & omnem populum terræ, de-

[a] Inf. 15. c. 12. — [b] 2. Par. 22. d. 10. — [c] 2. Par. 23. a. 1.

duxeruntq. regem de domo Domini:
& venerunt per viam portæ ſcutario-
rum in palatium, & ſedit ſuper thro-
num regum. * Lætatusq. eſt omnis 20
populus terræ, & ciuitas conquieuit:
Athalia autem occiſa eſt gladio in do-
mo regis. * Septemq. annorum erat 21
Ioas, cum regnare cœpiſſet.

12

Ioas rex: rectus ram Domino,

ANno ſeptimo Iehu regnauit Ioas: 1 A
& quadraginta annis regnauit in Ieru-
ſalem. nomen matris eius Sebia de
Berſabee. * Fecitq. Ioas rectum coram 2
Domino cunctis diebus, quibus do-
cuit eum Ioiada ſacerdos. * Verum- 3
tamen excelſa non abſtulit: adhuc
enim populus immolabat, & adolebat
in excelſis incenſum.

ordinat tauratio- m templi,

* Dixitq. Ioas ad ſacerdotes: Omnem 4
pecuniam ſanctorum, quæ illata fuerit
in templum Domini a prætereuntibus,
quæ offertur pro pretio animæ, &
quam ſponte & arbitrio cordis ſui in-
ferunt in templum Domini: * acci- 5
piant illam ſacerdotes iuxta ordinem
ſuum, & inſtaurent ſartatecta domus,
ſiquid neceſſarium viderint inſtaura-
tione. * Igitur vſque ad vigeſimum 6
tertium annum regis Ioas, non inſtau-
rauerunt ſacerdotes ſartatecta templi.
* Vocauitq. rex Ioas Ioiadam pontifi- 7
cem & ſacerdotes, dicens eis: Quare B
ſartatecta non inſtauratis templi? no-
lite ergo amplius accipere pecuniam
iuxta ordinem veſtrum, ſed ad inſtau-
rationem templi reddite eam. * Pro- 8
hibitiq. ſunt ſacerdotes vltra accipere
pecuniam a populo, & inſtaurare ſar-
tatecta domus. * Et tulit Ioiada pon- 9
tifex gazophylacium vnum, aperuitq.
foramen deſuper, & poſuit illud iuxta
altare ad dexteram ingredientium do-
mum Domini, mittebantq. in eo ſa-
cerdotes, qui cuſtodiebant oſtia, om-
nem pecuniam, quæ deferebatur ad
templum Domini. * Cumq. viderent 10
nimiam pecuniam eſſe in gazophylacio,
aſcendebat ſcriba regis, & pontifex,
effundebantq. & numerabant pecu-
niam, quæ inueniebatur in domo Do-
mini: * & dabant eam iuxta numerum 11
atque menſuram in manu eorum, qui C
præerant cæmentarijs domus Domini:
qui impendebant eam in fabris ligno-
rum, & in cæmentarijs ijs, qui opera-
bantur in domo Domini, * & ſarta- 12
tecta faciebant: & in ijs, qui cædebant
ſaxa, & vt emerent ligna, & lapides,
qui excidebantur, ita vt impleretur
inſtauratio domus Domini in vniuer-
ſis, quæ indigebant expenſa ad muni-
13 endam domum. * Verumtamen non
fiebant ex eadem pecunia hydriæ tem-
pli Domini, & fuſcinulæ, & thuribula,
& tubæ, & omne vas aureum & argen-
teum de pecunia, quæ inferebatur in
14 templum Domini. * ijs enim, qui fa-
ciebant opus, dabatur vt inſtauraretur
15 templum Domini: * & non fiebat
ratio ijs hominibus, qui accipiebant
pecuniam vt diſtribuerent eam arti-
ficibus, ſed in fide tractabant eam.
16 * Pecuniam vero pro delicto, & pecu-
niam pro peccatis non inferebant in
templum Domini, quia ſacerdotum
erat.
17 * Tunc aſcendit Hazael rex Syriæ, mittit Hazaeli
D & pugnabat contra Geth, cepitq. eam: theſauros,
& direxit faciem ſuam vt aſcenderet
18 in Ieruſalem. * Quam ob rem tulit
Ioas rex Iuda omnia ſanctificata, quæ
conſecrauerant Ioſaphat, & Ioram, &
Ochozias patres eius reges Iuda, &
quæ ipſe obtulerat: & vniuerſum ar-
gentum, quod inueniri potuit in the-
ſauris templi Domini, & in palatio
regis: miſitq. Hazaeli regi Syriæ, &
receſſit ab Ieruſalem.
19 * Reliqua autem ſermonum Ioas, & reliqua eius.
vniuerſa quæ fecit, nonne hæc ſcripta
ſunt in Libro verborum dierum re-
20 gum Iuda? * Surrexerunt autem ſerui
eius, & coniurauerunt inter ſe, per-
cuſſeruntq. Ioas in Domo Mello in
21 deſcenſu Sella. * Ioſachar namque
filius Semaath, & Iozabad filius Somer
ſerui eius, percuſſerunt eum, & mor-
tuus eſt: & ſepelierunt eum cum pa-
tribus ſuis in Ciuitate Dauid, regna-
uitq. Amaſias filius eius pro eo.

13

1 A ANno vigeſimo tertio Ioas filij Ocho- c) Reges Iſrael.
ziæ regis Iuda, regnauit Ioachaz filius
Iehu ſuper Iſrael in Samaria decem & α) Ioachaz malus:
2 ſeptem annis. * Et fecit malum coram
Domino, ſecutusq. eſt peccata Iero-
boam filij Nabat, qui peccare fecit
Iſrael, & non declinauit ab eis.
3 * Iratusq. eſt furor Domini contra e manu Syrorum liberatur,
Iſrael, & tradidit eos in manu Hazael
regis Syriæ, & in manu Benadad filij
4 Hazael cunctis diebus. * Deprecatus
eſt autem Ioachaz faciem Domini, &

audiuit eum Dominus: vidit enim an-
guſtiam Iſrael, quia attriuerat eos rex
Syriæ: * & dedit Dominus ſaluatorem 5
Iſraeli, & liberatus eſt de manu regis
Syriæ: habitaueruntq. filij Iſrael in ta-
bernaculis ſuis ſicut heri & nudiuſter-
tius. * Verumtamen non receſſerunt 6
a peccatis domus Ieroboam, qui pec- B
care fecit Iſrael, ſed in ipſis ambula-
uerunt: ſiquidem & lucus permanſit in
Samaria. * Et non ſunt derelicti Ioa- 7
chaz de populo niſi quinquaginta equi-
tes, & decem currus, & decem millia
peditum: interfecerat enim eos rex
Syriæ, & redegerat quaſi puluerem in
tritura areæ.

reliqua eius. * Reliqua autem ſermonum Ioachaz, 8
& vniuerſa quæ fecit, & fortitudo eius,
nonne hæc ſcripta ſunt in Libro ſer-
monum dierum regum Iſrael? * Dor- 9
miuitq. Ioachaz cum patribus ſuis, &
ſepelierunt eum in Samaria: regnauitq.
Ioas filius eius pro eo.

β) Ioas malus: *Anno trigeſimo ſeptimo Ioas regis 10
Iuda regnauit Ioas filius Ioachaz ſuper
Iſrael in Samaria ſedecim annis, * & 11
fecit quod malum eſt in conſpectu
Domini: non declinauit ab omnibus
peccatis Ieroboam filij Nabat, qui pec-
care fecit Iſrael, ſed in ipſis ambulauit.

reliqua eius; * Reliqua autem ſermonum Ioas, & 12
vniuerſa quæ fecit, & fortitudo eius,
quo modo pugnauerit contra Amaſiam
regem Iuda, nonne hæc ſcripta ſunt
in Libro ſermonum dierum regum
Iſrael? * Et dormiuit Ioas cum patri- 13
bus ſuis: Ieroboam autem ſedit ſuper
ſolium eius. Porro Ioas ſepultus eſt in
Samaria cum regibus Iſrael.

Eliſeus moriens promittit Ioas victoriam, * Eliſeus autem ægrotabat infirmi- 14
tate, qua & mortuus eſt: deſcenditq. C
ad eum Ioas rex Iſrael, & flebat co-
ram eo, dicebatque: Pater mi, pater
mi, currus Iſrael & auriga eius. * Et 15
ait illi Eliſeus: Affer arcum, & ſagittas.
Cumq. attuliſſet ad eum arcum, &
ſagittas, * dixit ad regem Iſrael: Pone 16
manum tuam ſuper arcum. Et cum
poſuiſſet ille manum ſuam, ſuperpo-
ſuit Eliſeus manus ſuas manibus regis,
* & ait: Aperi feneſtram orientalem. 17
Cumq. aperuiſſet, dixit Eliſeus: Iace
ſagittam. Et iecit. Et ait Eliſeus: Sa-
gitta ſalutis Domini, & ſagitta ſalutis
contra Syriam: percutieſq. Syriam in
18 Aphec, donec conſumas eam. * Et ait:
Tolle ſagittas. Qui cum tuliſſet, rur-
ſum dixit ei: Percute iaculo terram.
Et cum percuſſiſſet tribus vicibus, &
19 ſtetiſſet, * iratus eſt vir Dei contra
eum, & ait: Si percuſſiſſes quinquies,
aut ſexies, ſiue ſepties, percuſſiſſes Sy-
riam vſque ad conſumptionem: nunc
autem tribus vicibus percuties eam.

20 * Mortuus eſt ergo Eliſeus, & ſe- mortu[us] viuific[at] mortuu[m]
D pelierunt eum. Latrunculi autem de
Moab venerunt in terram in ipſo
21 anno. * [a]Quidam autem ſepelientes
hominem, viderunt latrunculos, &
proiecerunt cadauer in ſepulchro Eli-
ſei. Quod cum tetigiſſet oſſa Eliſei,
reuixit homo, & ſtetit ſuper pedes
ſuos.

22 * Igitur Hazael rex Syriæ afflixit Iſrael Syri t[andem] percuti[un]tur.
23 cunctis diebus Ioachaz: * & miſertus
eſt Dominus eorum, & reuerſus eſt ad
eos propter pactum ſuum, quod habe-
bat cum Abraham, & Iſaac, & Iacob:
& noluit diſperdere eos, neque pro-
ijcere penitus vſque in præſens tem-
24 pus. * Mortuus eſt autem Hazael rex
Syriæ, & regnauit Benadad filius eius
25 pro eo. * Porro Ioas filius Ioachaz tulit
vrbes de manu Benadad filij Hazael,
quas tulerat de manu Ioachaz patris
ſui iure prælij, tribus vicibus per-
cuſſit eum Ioas, & reddidit ciuitates
Iſrael.

14
1 IN anno ſecundo Ioas filij Ioachaz d) Amaſ[ias] rex Iud[a]
A regis Iſrael regnauit Amaſias filius Ioas
2 regis Iuda. * [b]Viginti quinque anno- rectus co[ram] Domino
rum erat cum regnare cœpiſſet: viginti
autem & nouem annis regnauit in Ieru-
ſalem, nomen matris eius Ioadan de
3 Ieruſalem. * Et fecit rectum coram Do-
mino, verumtamen non vt Dauid pater
eius. Iuxta omnia, quæ fecit Ioas pater
4 ſuus, fecit: * niſi hoc tantum quòd
excelſa non abſtulit: adhuc enim po-
pulus immolabat, & adolebat incen-
ſum in excelſis.

5 * Cumq. obtinuiſſet regnum, per- percuti[t] ſeruos & Edom,
B cuſſit ſeruos ſuos, qui interfecerant
6 regem patrem ſuum: * filios autem
eorum, qui occiderant, non occidit,
iuxta quod ſcriptum eſt in libro legis
Moyſi, ſicut præcepit Dominus, dicens:

---

[a] Eccl. 48. b. 14. — [b] 2. Par. 25. a. 1.

[a]Non morientur patres pro filijs, ne-
que filij morientur pro patribus: sed
vnusquisque in peccato suo morietur.
*Ipse percussit Edom in Valle Salina- 7
rum decem millia, & apprehendit pe-
tram in prælio, vocauitq. nomen eius
Iectehel vsque in præsentem diem.
ncitur a / ge Israel, *Tunc misit Amasias nuncios ad 8
Ioas filium Ioachaz, filij Iehu regis
Israel, dicens: Veni, & videamus nos.
*Remisitq. Ioas rex Israel ad Amasiam 9
regem Iuda, dicens: Carduus Libani C
misit ad cedrum, quæ est in Libano,
dicens: Da filiam tuam filio meo vxo-
rem. Transieruntq. bestiæ saltus, quæ
sunt in Libano, & conculcauerunt car-
duum. * Percutiens inualuisti super 10
Edom, & subleuauit te cor tuum: con-
tentus esto gloria, & sede in domo
tua: quare prouocas malum, vt cadas
tu & Iudas tecum? * Et non acquieuit 11
Amasias: Ascenditq. Ioas rex Israel, &
viderunt se, ipse & Amasias rex Iuda
in Bethsames oppido Iudæ. * Percus- 12
susq. est Iuda coram Israel, & fuge-
runt vnusquisque in tabernacula sua.
*Amasiam vero regem Iuda filium 13
Ioas filij Ochoziæ cepit Ioas rex Israel D
in Bethsames, & adduxit eum in Ieru-
salem: & interrupit murum Ierusalem,
a porta Ephraim vsque ad portam an-
guli, quadringentis cubitis. * Tulitq. 14
omne aurum, & argentum, & vniuersa
vasa, quæ inuenta sunt in domo Do-
mini, & in thesauris regis, & obsides,
& reuersus est in Samariam. * Reliqua 15
autem verborum Ioas quæ fecit, & for-
titudo eius qua pugnauit contra Ama-
siam regem Iuda, nonne hæc scripta
sunt in Libro sermonum dierum re-
gum Israel? * Dormiuitq. Ioas cum 16
patribus suis, & sepultus est in Sa- E
maria cum regibus Israel: & regnauit
Ieroboam filius eius pro eo.
liqua eius. *Vixit autem Amasias, filius Ioas, 17
rex Iuda, postquam mortuus est Ioas
filius Ioachaz regis Israel quindecim
annis. * Reliqua autem sermonum 18
Amasiæ, nonne hæc scripta sunt in
Libro sermonum dierum regum Iuda?
*Factaq. est contra eum coniuratio in 19
Ierusalem: at ille fugit in Lachis. Mi-
seruntq. post eum in Lachis, & inter-
fecerunt eum ibi. * Et asportauerunt 20
in equis, sepultusq. est in Ierusalem
cum patribus suis in Ciuitate Dauid.
21 *[b]Tulit autem vniuersus populus Iudæ
F Azariam annos natum sedecim, & con-
stituerunt eum regem pro patre eius
22 Amasia. * Ipse ædificauit Ælath, &
restituit eam Iudæ, postquam dormi-
uit rex cum patribus suis.

23 *Anno quintodecimo Amasiæ filij e) Ieroboam rex Israel:
Ioas regis Iuda, regnauit Ieroboam
filius Ioas regis Israel in Samaria, qua- malus.
24 draginta & vno anno: * & fecit quod
malum est coram Domino. Non re-
cessit ab omnibus peccatis Ieroboam
filij Nabat, qui peccare fecit Israel.
25 *Ipse restituit terminos Israel ab in- restituit terminos Israel,
troitu Emath, vsque ad Mare solitu-
G dinis, iuxta sermonem Domini Dei
Israel, quem locutus est per seruum
suum [c]Ionam filium Amathi prophe-
tam, qui erat de Geth, quæ est in
26 Opher. * Vidit enim Dominus affli-
ctionem Israel amaram nimis, & quòd
consumpti essent vsque ad clausos car-
cere, & extremos, & non esset qui
27 auxiliaretur Israeli. * Nec locutus est
Dominus vt deleret nomen Israel de
sub cælo, sed saluauit eos in manu
Ieroboam filij Ioas.
28 *Reliqua autem sermonum Iero- reliqua eius.
boam, & vniuersa quæ fecit, & forti-
tudo eius, qua præliatus est, & quo-
modo restituit Damascum, & Emath
Iudæ in Israel, nonne hæc scripta sunt
in Libro sermonum dierum regum
29 Israel? * Dormiuitq. Ieroboam cum
patribus suis regibus Israel, & regnauit
Zacharias filius eius pro eo.

15
1 A ANno vigesimo septimo Ieroboam f) Azarias rex Iuda:
regis Israel regnauit Azarias filius Ama-
2 siæ regis Iuda. * Sedecim annorum bonus,
erat cum regnare cœpisset, & quinqua-
ginta duobus annis regnauit in Ieru-
salem: nomen matris eius Iechelia de
3 Ierusalem. * Fecitq. quod erat placi-
tum coram Domino, iuxta omnia quæ
4 fecit Amasias pater eius. * Verum-
tamen excelsa non est demolitus: ad-
huc populus sacrificabat, & adolebat
incensum in excelsis.
5 *[d]Percussit autem Dominus regem, fit leprosus,
& fuit leprosus vsque in diem mortis

[a] Deu. 24. c. 16. Ezec. 18. c. 20. — [b] 2. Par. 26. a. 1. — [c] Ion. 1. a. 1. — [d] 2. Par. 26. d. 21.

ſuæ, & habitabat in domo libera ſe-
orſum: Ioathan vero filius regis guber-
nabat palatium, & iudicabat populum
terræ.
reliqua eius. *Reliqua autem ſermonum Azariæ, 6
& vniuerſa quæ fecit, nonne hæc ſcripta B
ſunt in Libro verborum dierum regum
Iuda? * Et dormiuit Azarias cum pa- 7
tribus ſuis: ſepelieruntq. eum cum ma-
ioribus ſuis in ciuitate Dauid, & re-
gnauit Ioathan filius eius pro eo.

f) Zacharias rex Iſrael: *Anno trigeſimo octauo Azariæ re- 8
gis Iuda, regnauit Zacharias filius Ie-
malus, roboam ſuper Iſrael in Samaria ſex
menſibus: * & fecit quod malum eſt 9
coram Domino, ſicut fecerant patres
eius: non receſſit a peccatis Ieroboam
filij Nabat, qui peccare fecit Iſrael.
reliqua eius; *Coniurauit autem contra eum Sel- 10
lum filius Iabes: percuſſitq. eum pa-
lam, & interfecit, regnauitq. pro eo.
*Reliqua autem verborum Zachariæ, 11
nonne hæc ſcripta ſunt in Libro ſer-
monum dierum regum Iſrael?
ſermo Domini. *[a]Iſte eſt ſermo Domini, quem lo- 12
cutus eſt ad Iehu, dicens: Filij tui C
vſque ad quartam generationem ſede-
bunt ſuper thronum Iſrael. Factumq.
eſt ita.

3. Vſque ad Oſee.

a) Reges Iſrael. *Sellum filius Iabes regnauit tri- 13
geſimo nono anno Azariæ regis Iuda:
α) Sellum: regnauit autem vno menſe in Samaria.
regnat vno menſe, *Et aſcendit Manahem filius Gadi de 14
Therſa: venitq. in Samariam, & per-
cuſſit Sellum filium Iabes in Samaria,
& interfecit eum, regnauitq. pro eo.
reliqua eius. *Reliqua autem verborum Sellum, 15
& coniuratio eius, per quam tetendit
inſidias, nonne hæc ſcripta ſunt in
Libro ſermonum dierum regum Iſrael?
*Tunc percuſſit Manahem Thapſam, 16
& omnes qui erant in ea, & terminos
eius de Therſa. noluerant enim ape-
rire ei: & interfecit omnes prægnantes
eius, & ſcidit eas.

β) Manahem: *Anno trigeſimo nono Azariæ regis 17
Iuda regnauit Manahem filius Gadi D
malus, ſuper Iſrael decem annis in Samaria.
*Fecitq. quod erat malum coram Do- 18
mino: non receſſit a peccatis Ieroboam
filij Nabat, qui peccare fecit Iſrael cun-
ctis diebus eius.
19 *Veniebat Phul rex Aſſyriorum in fit tribu- rius Aſſ- rum.
terram, & dabat Manahem Phul mille
talenta argenti, vt eſſet ei in auxilium,
20 & firmaret regnum eius. * Indixitq.
Manahem argentum ſuper Iſrael cun-
ctis potentibus & diuitibus, vt daret
regi Aſſyriorum quinquaginta ſiclos
argenti per ſingulos: reuerſusq. eſt
rex Aſſyriorum, & non eſt moratus
in terra.
21 *Reliqua autem ſermonum Mana- reliqua e
hem, & vniuerſa quæ fecit, nonne
hæc ſcripta ſunt in Libro ſermonum
22 dierum regum Iſrael? * Et dormiuit
E Manahem cum patribus ſuis: regna-
uitq. Phaceia filius eius pro eo.

23 *Anno quinquageſimo Azariæ regis γ) Phace
Iuda regnauit Phaceia filius Manahem malus,
24 ſuper Iſrael in Samaria biennio: * &
fecit quod erat malum coram Domino:
non receſſit a peccatis Ieroboam filij
Nabat, qui peccare fecit Iſrael.
25 *Coniurauit autem aduerſus eum reliqua ei
Phacee filius Romeliæ, dux eius, &
percuſſit eum in Samaria in turre do-
mus regiæ iuxta Argob, & iuxta Arie,
& cum eo quinquaginta viros de filijs
Galaaditarum, & interfecit eum, re-
26 gnauitq. pro eo. * Reliqua autem ſer-
monum Phaceia, & vniuerſa quæ fecit,
nonne hæc ſcripta ſunt in Libro ſer-
monum dierum regum Iſrael?

27 *Anno quinquageſimo ſecundo Aza- δ) Phacee
F riæ regis Iuda regnauit Phacee filius malus,
Romeliæ ſuper Iſrael in Samaria vi-
28 ginti annis. * Et fecit quod erat ma-
lum coram Domino: non receſſit a
peccatis Ieroboam filij Nabat, qui pec-
care fecit Iſrael.
29 *In diebus Phacee regis Iſrael venit Iſraelitæ captiui ducuntur
Theglathphalaſar rex Aſſur, & cepit
Aion, & Abel Domum, Maacha &
Ianoe, & Cedes, & Aſor, & Galaad, &
Galilæam, & vniuerſam Terram Neph-
thali: & tranſtulit eos in Aſſyrios.
30 *Coniurauit autem, & tetendit in- reliqua eius
ſidias Oſee filius Ela contra Phacee
filium Romeliæ, & percuſſit eum, &
interfecit: regnauitq. pro eo vigeſimo
31 anno Ioatham filij Oziæ. * Reliqua au-

[a] Sup. 10. f. 30.

tem sermonum Phacee, & vniuersa
quæ fecit, nonne hæc scripta sunt
in Libro sermonum dierum regum
Israel?

Reges Iuda. *Anno secundo Phacee, filij Ro- 32
meliæ regis Israel, regnauit Ioatham
Ioatham: filius Oziæ regis Iuda. * [a]Viginti quin- 33 G
bonus, que annorum erat cum regnare cœ-
pisset, & sedecim annis regnauit in
Ierusalem: nomen matris eius Ierusa,
filia Sadoc. * Fecitq. quod erat placi- 34
tum coram Domino: iuxta omnia, quæ
fecerat Ozias pater suus, operatus est.
* Verumtamen excelsa non abstulit: 35
adhuc populus immolabat, & adolebat
incensum in excelsis: ipse ædificauit
portam domus Domini sublimissimam.
qua eius. *Reliqua autem sermonum Ioa- 36
tham, & vniuersa quæ fecit, nonne
hæc scripta sunt in Libro verborum
dierum regum Iuda? * In diebus illis 37
cœpit Dominus mittere in Iudam Rasin
regem Syriæ, & Phacee filium Rome-
liæ. * Et dormiuit Ioatham cum pa- 38
tribus suis, sepultusq. est cum eis in
Ciuitate Dauid patris sui, & regnauit
Achaz filius eius pro eo.

16

Achaz impius: ANno decimo septimo Phacee filij 1 A
Romeliæ regnauit Achaz filius Ioa-
um con- at idolis, tham regis Iuda. * [b]Viginti annorum 2
erat Achaz cum regnare cœpisset, &
sedecim annis regnauit in Ierusalem:
non fecit quod erat placitum in con-
spectu Domini Dei sui, sicut Dauid
pater eius. * sed ambulauit in via 3
regum Israel: insuper & filium suum
consecrauit, transferens per ignem se-
cundum idola Gentium: quæ dissipauit
Dominus coram filijs Israel. * Immo- 4
labat quoque victimas, & adolebat in-
censum in excelsis, & in collibus, &
sub omni ligno frondoso.
vocat muneribus Assyrios, *[c]Tunc ascendit Rasin rex Syriæ, 5
& Phacee filius Romeliæ rex Israel in
Ierusalem ad præliandum: cumq. ob-
siderent Achaz, non valuerunt superare
eum. * In tempore illo restituit Rasin 6
rex Syriæ, Ailam Syriæ, & eiecit Iudæos B
de Aila: & Idumæi venerunt in Ai-
lam, & habitauerunt ibi vsque in diem
hanc. * Misit autem Achaz nuncios 7
ad Theglathphalasar regem Assyrio-
rum, dicens: Seruus tuus, & filius
tuus ego sum: ascende, & saluum me
fac de manu regis Syriæ, & de manu
regis Israel, qui consurrexerunt aduer-
8 sum me. * Et cum collegisset argen-
tum & aurum, quod inueniri potuit
in domo Domini, & in thesauris regis,
9 misit regi Assyriorum munera. * Qui
& acquieuit voluntati eius: ascendit
enim rex Assyriorum in Damascum, &
vastauit eam: & transtulit habitatores
eius Cyrenen, Rasin autem interfecit.
10 *Perrexitq. rex Achaz in occursum mutat cultum diuinum.
Theglathphalasar regi Assyriorum in
Damascum. cumq. vidisset altare Da-
masci, misit rex Achaz ad Vriam sacer-
dotem exemplar eius, & similitudinem
11 iuxta omne opus eius. * Extruxitq.
C Vrias sacerdos altare iuxta omnia, quæ
præceperat rex Achaz, de Damasco,
ita fecit sacerdos Vrias, donec veniret
12 rex Achaz de Damasco. * Cumq. ve-
nisset rex de Damasco, vidit altare, &
veneratus est illud: ascenditq. & immo-
lauit holocausta, & sacrificium suum,
13 * & libauit libamina, & fudit sangui-
nem pacificorum, quæ obtulerat super
14 altare. * Porro altare æreum, quod
erat coram Domino, transtulit de facie
templi, & de loco altaris, & de loco
templi Domini: posuitq. illud ex latere
15 altaris ad Aquilonem. * Præcepit quo-
que rex Achaz Vriæ sacerdoti, dicens:
Super altare maius offer holocaustum
matutinum, & sacrificium vespertinum,
D & holocaustum regis, & sacrificium
eius, & holocaustum vniuersi populi
terræ, & sacrificia eorum, & libamina
eorum: & omnem sanguinem holo-
causti, & vniuersum sanguinem vi-
ctimæ super illud effundes: altare vero
æreum erit paratum ad voluntatem
16 meam. * Fecit igitur Vrias sacerdos
iuxta omnia, quæ præceperat rex Achaz.
17 *Tulit autem rex Achaz cælatas bases,
& luterem, qui erat desuper: & mare
deposuit de bobus æreis, qui susten-
tabant illud, & posuit super pauimen-
18 tum stratum lapide. * Musach quoque
sabbati, quod ædificauerat in templo:
& ingressum regis exterius conuertit
in templum Domini propter regem
Assyriorum.
19 *Reliqua autem verborum Achaz, reliqua eius.
quæ fecit, nonne hæc scripta sunt in

[a] 2. Par. 27. a. 1. — [b] 2. Par. 28. a. 1. — [c] Isa. 7. a. 1.

Libro ſermonum dierum regum Iuda?
* Dormiuitq. Achaz cum patribus ſuis, 20
& ſepultus eſt cum eis in Ciuitate
Dauid, & regnauit Ezechias filius eius
pro eo.

4. Interitus regni Iſrael.

17

a) Deportatio Iſraelitarum.

ANno duodecimo Achaz regis Iuda, 1 A
regnauit Oſee filius Ela in Samaria
ſuper Iſrael nouem annis. * Fecitq. 2
α) Hiſtoria: malum coram Domino: ſed non ſicut
reges Iſrael, qui ante eum fuerant.
Oſee mittitur in carcerem, * [a] Contra hunc aſcendit Salmanaſar 3
rex Aſſyriorum, & factus eſt ei Oſee
ſeruus, reddebatq. illi tributa. * Cumq. 4
deprehendiſſet rex Aſſyriorum Oſee,
quòd rebellare nitens miſiſſet nuncios
ad Sua regem Ægypti, ne præſtaret
tributa regi Aſſyriorum ſicut ſingulis
annis ſolitus erat, obſedit eum, & vinctum
miſit in carcerem.

Iſrael transfertur in Aſſyriam. * Peruagatusq. eſt omnem terram: 5
& aſcendens Samariam, obſedit eam
tribus annis. * [b] Anno autem nono 6
Oſee, cepit rex Aſſyriorum Samariam,
& tranſtulit Iſrael in Aſſyrios: poſuitq.
eos in Hala, & in Habor iuxta fluuium
Gozan, in ciuitatibus Medorum.

β) Cauſæ exilij: * Factum eſt enim, cum peccaſſent 7
filij Iſrael Domino Deo ſuo, qui eduxerat
propter cultum deorum alienorum, xerat eos de Terra Ægypti, de manu
Pharaonis regis Ægypti, coluerunt deos B
alienos. * Et ambulauerunt iuxta ritum 8
Gentium, quas conſumpſerat Dominus
in conſpectu filiorum Iſrael, & regum
Iſrael: quia ſimiliter fecerant. * Et of- 9
fenderunt filij Iſrael verbis non rectis
Dominum Deum ſuum: & ædificaue-
runt ſibi excelſa in cunctis vrbibus ſuis
a Turre cuſtodum vſque ad Ciuitatem
munitam. * Feceruntq. ſibi ſtatuas, & 10
lucos in omni colle ſublimi, & ſubter
omne lignum nemoroſum: * & ado- 11
lebant ibi incenſum ſuper aras in mo-
rem Gentium, quas tranſtulerat Do-
minus a facie eorum: feceruntq. verba
peſſima irritantes Dominum. * & co- 12
luerunt immunditias, de quibus præ-
cepit eis Dominus ne facerent verbum
& contemptum prophetarum hoc. * Et teſtificatus eſt Dominus in 13
Iſrael & in Iuda per manum omnium
Prophetarum & Videntium, dicens:
[c] Reuertimini a vijs veſtris peſſimis, &
C cuſtodite præcepta mea, & ceremonias
iuxta omnem legem, quam præcepi
patribus veſtris: & ſicut miſi ad vos
in manu ſeruorum meorum Prophe-
14 tarum. * Qui non audierunt, ſed in-
durauerunt ceruicem ſuam iuxta cer-
uicem patrum ſuorum, qui noluerunt
15 obedire Domino Deo ſuo. * Et abiece-
runt legitima eius, & pactum, quod
pepigit cum patribus eorum, & teſti-
ficationes, quibus conteſtatus eſt eos:
ſecutiq. ſunt vanitates, & vane ege-
runt: & ſecuti ſunt Gentes, quæ erant
per circuitum eorum, ſuper quibus
præceperat Dominus eis vt non face-
16 rent ſicut & illæ faciebant. * Et dere-
liquerunt omnia præcepta Domini Dei
ſui: feceruntq. ſibi conflatiles duos vi-
tulos, & lucos, & adorauerunt vniuer-
ſam militiam cæli: ſeruieruntq. Baal,
17 * & conſecrauerunt filios ſuos, & filias
ſuas per ignem: & diuinationibus in-
ſeruiebant, & augurijs: & tradiderunt
ſe vt facerent malum coram Domino,
18 vt irritarent eum. * Iratusq. eſt Do- proijcit Deus Iſra[el]
minus vehementer Iſraeli, & abſtulit
eos a conſpectu ſuo, & non remanſit
19 niſi tribus Iuda tantummodo. * Sed
nec ipſe Iuda cuſtodiuit mandata Do-
mini Dei ſui: verum ambulauit in
erroribus Iſrael, quos operatus fuerat.
20 * Proiecitq. Dominus omne ſemen
D Iſrael, & afflixit eos, & tradidit eos in
manu diripientium, donec proijceret
21 eos a facie ſua: * [d] ex eo iam tem-
pore, quo ſciſſus eſt Iſrael a domo
Dauid, & conſtituerunt ſibi regem Ie-
roboam filium Nabat: ſeparauit enim
Ieroboam Iſrael a Domino, & peccare
22 eos fecit peccatum magnum. * Et am-
bulauerunt filij Iſrael in vniuerſis pec-
catis Ieroboam quæ fecerat: & non
23 receſſerunt ab eis, * [e] vſque quo Do-
minus auferret Iſrael a facie ſua, ſicut
locutus fuerat in manu omnium ſer-
uorum ſuorum Prophetarum: tranſ-
latusq. eſt Iſrael de terra ſua in Aſſy-
rios, vſque in diem hanc.

24 * Adduxit autem rex Aſſyriorum de b) Miſſio colonoru[m]
Babylone, & de Cutha, & de Auah,
& de Emath, & de Sepharuaim: & interficiuntur a leonibus
collocauit eos in ciuitatibus Samariæ
pro filijs Iſrael: qui poſſederunt Sa-

[a] Inf. 18. b. 9. Tob. 1. a. 2. — [b] Inf. 18. b. 10. — [c] Ier. 25. a. 5. — [d] 3. Reg. 12. e. 19. — [e] Ier. 25. b. 9.

mariam, & habitauerunt in vrbibus
eius. * Cumq. ibi habitare cœpiſſent, 25
non timebant Dominum: & immiſit
in eos Dominus leones, qui inter-
ficiebant eos.
docentur a ſacerdote Domini, * Nunciatumq. eſt regi Aſſyriorum, 26
& dictum: Gentes, quas tranſtuliſti, & E
habitare feciſti in ciuitatibus Samariæ,
ignorant legitima Dei terræ: & im-
miſit in eos Dominus leones, & ecce
interficiunt eos, eo quòd ignorent ritum
Dei terræ. * Præcepit autem rex Aſſy- 27
riorum, dicens: Ducite illuc vnum de
ſacerdotibus, quos inde captiuos ad-
duxiſtis, & vadat, & habitet cum eis:
& doceat eos legitima Dei terræ. * Igi- 28
tur cum veniſſet vnus de ſacerdotibus
his, qui captiui ducti fuerant de Sa-
maria, habitauit in Bethel, & docebat
eos quomodo colerent Dominum.
colunt Dominum & ſeruiunt idolis ſuis. * Et vnaquæque Gens fabricata eſt 29
deum ſuum: poſueruntq. eos in fanis
excelſis, quæ fecerant Samaritæ, Gens
& Gens in vrbibus ſuis, in quibus
habitabat. * Viri enim Babylonij fece- 30
runt Sochothbenoth: viri autem Chu-
tæi fecerunt Nergel: & viri de Emath
fecerunt Aſima. * Porro Heuæi fece- 31
runt Nebahaz & Tharthac. Hi au-
tem, qui erant de Sepharuaim, com- F
burebant filios ſuos igni, Adramelech
& Anamelech dijs Sepharuaim, * & 32
nihilominus colebant Dominum. Fe-
cerunt autem ſibi de nouiſſimis ſacer-
dotes excelſorum, & ponebant eos in
fanis ſublimibus. * Et cum Dominum 33
colerent, dijs quoque ſuis ſeruiebant
iuxta conſuetudinem Gentium, de qui-
bus tranſlati fuerant Samariam: * vſ- 34
que in præſentem diem morem ſe-
quuntur antiquum: non timent Do-
minum, neque cuſtodiunt ceremonias
eius, iudicia, & legem, & mandatum,
quod præceperat Dominus filijs Iacob,
[a]quem cognominauit Iſrael: * & per- 35
cuſſerat cum eis pactum, & manda- G
uerat eis, dicens: Nolite timere deos
alienos, & non adoretis eos, neque co-
latis eos, & non immoletis eis: * Sed 36
Dominum Deum veſtrum, qui eduxit
vos de Terra Ægypti in fortitudine
magna, & in brachio extento, ipſum
timete, & illum adorate, & ipſi immo-
late. * Ceremonias quoque, & iudicia, 37
& legem, & mandatum, quod ſcripſit
vobis, cuſtodite vt faciatis cunctis die-
38 bus: & non timeatis deos alienos. * Et
pactum, quod percuſſit vobiſcum, no-
lite obliuiſci: nec colatis deos alienos,
39 * ſed Dominum Deum veſtrum timete,
& ipſe eruet vos de manu omnium
40 inimicorum veſtrorum. * Illi vero non
audierunt, ſed iuxta conſuetudinem
41 ſuam priſtinam perpetrabant. * Fu-
erunt igitur Gentes iſtæ timentes qui-
dem Dominum, ſed nihilominus &
idolis ſuis ſeruientes: nam & filij eo-
rum, & nepotes, ſicut fecerunt patres
ſui, ita faciunt vſque in præſentem
diem.

II. Regnum Iuda solum.

18
1 A ANno [b]tertio Oſee filij Ela regis *1. Retardatio caſtigationis.*
Iſrael, regnauit Ezechias filius Achaz
2 regis Iuda. * Vigintiquinque anno-
rum erat, cum regnare cœpiſſet: &
vigintinouem annis regnauit in Ieru- a) Ezechias pius.
ſalem: nomen matris eius Abi filia
3 Zachariæ. * Fecitq. quod erat bonum α) Proſpere agit:
coram Domino, iuxta omnia quæ fe-
4 cerat Dauid pater eius. * Ipſe diſſi- aufert idolatriam,
pauit excelſa, & contriuit ſtatuas, &
ſuccidit lucos, confregitq. ſerpentem
æneum, [c]quem fecerat Moyſes: ſiqui-
dem vſque ad illud tempus filij Iſrael
adolebant ei incenſum: vocauitq. no-
5 men eius Noheſtan. * In Domino Deo
Iſrael ſperauit: itaque poſt eum non
fuit ſimilis ei de cunctis regibus Iuda,
ſed neque in his, qui ante eum fu-
6 erunt: * & adhæſit Domino, & non
B receſſit a veſtigijs eius, fecitq. mandata
eius, quæ præceperat Dominus Moyſi.
7 * Vnde & erat Dominus cum eo, & in
cunctis, ad quæ procedebat, ſapienter
ſe agebat.
Rebellauit quoque contra regem reprimit Aſſyrios & Philiſthæos.
8 Aſſyriorum, & non ſeruiuit ei. * Ipſe
percuſſit Philiſthæos vſque ad Gazam,
& omnes terminos eorum, a Turre
cuſtodum vſque ad Ciuitatem muni-
9 tam. * Anno quarto regis Ezechiæ,
qui erat annus ſeptimus Oſee filij Ela
regis Iſrael, aſcendit Salmanaſar rex
Aſſyriorum in Samariam, & oppugna-
10 uit eam, * & cepit. Nam poſt annos
tres, anno ſexto Ezechiæ, id eſt [d]nono
anno Oſee regis Iſrael, capta eſt Sa-

[a] Gen. 32. f. 28. — [b] 2. Par. 28. d. 27. & 29. a. 1. — [c] Num. 21. c. 9. — [d] Sup. 17. a, 6. Tob. 1. a. 2

maria: * & tranſtulit rex Aſſyriorum 11
Iſrael in Aſſyrios, collocauitq. eos in
Hala, & in Habor fluuijs Gozan in
ciuitatibus Medorum: * quia non au- 12
dierunt vocem Domini Dei ſui, ſed
prætergreſſi ſunt pactum eius: omnia, C
quæ præceperat Moyſes ſeruus Do-
mini, non audierunt, neque fecerunt.

β) Affligitur per Aſſyrios:

*[a] Anno quartodecimo regis Eze- 13
chiæ, aſcendit Sennacherib rex Aſſy-
riorum ad vniuerſas ciuitates Iuda
munitas: & cepit eas. * Tunc miſit 14
Ezechias rex Iuda nuncios ad regem
Aſſyriorum in Lachis, dicens: Pec-
caui, recede a me: & omne, quod im-
poſueris mihi, feram. Indixit itaque
rex Aſſyriorum Ezechiæ regi Iudæ
trecenta talenta argenti, & triginta
talenta auri. * Deditq. Ezechias omne 15
argentum quod repertum fuerat in
domo Domini, & in theſauris regis.
* In tempore illo confregit Ezechias 16
valuas templi Domini, & laminas auri,
quas ipſe affixerat, & dedit eas regi
Aſſyriorum.

priuatur argento & auro,

audit Rabſacis

* Miſit autem rex Aſſyriorum Thar- 17
than, & Rabſaris, & Rabſacen de La-
chis ad regem Ezechiam cum manu
valida Ieruſalem: qui cum aſcendiſſent,
venerunt Ieruſalem, & ſteterunt iuxta D
aquæductum piſcinæ ſuperioris, quæ
eſt in via Agrifullonis. * Vocaueruntq. 18
regem: egreſſus eſt autem ad eos Elia-
cim filius Helciæ præpoſitus domus,
& Sobna ſcriba, & Ioahe filius Aſaph
a commentarijs. * Dixitq. ad eos Rab- 19
ſaces: Loquimini Ezechiæ: Hæc dicit
rex magnus, rex Aſſyriorum: Quæ eſt
iſta fiducia, qua niteris? * Forſitan 20
iniſti conſilium, vt præpares te ad præ-
lium. In quo confidis, vt audeas rebel-
lare? * an ſperas in baculo arundineo 21
atque confracto Ægypto, ſuper quem,
ſi incubuerit homo, comminutus in-
gredietur manum eius, & perforabit
eam? ſic eſt Pharao rex Ægypti om-
nibus, qui confidunt in ſe. * Quòd ſi 22
dixeritis mihi: In Domino Deo noſtro E
habemus fiduciam: nonne iſte eſt,
cuius abſtulit Ezechias excelſa & al-
taria: & præcepit Iudæ & Ieruſalem:
Ante altare hoc adorabitis in Ieru-
ſalem? * Nunc igitur tranſite ad do- 23
minum meum regem Aſſyriorum, &
dabo vobis duo millia equorum, &
videte an habere valeatis aſcenſores
24 eorum. * Et quo modo poteſtis reſi-
ſtere ante vnum ſatrapam de ſeruis
domini mei minimis? An fiduciam
habes in Ægypto propter currus &
25 equites? * Numquid ſine Domini vo-
luntate aſcendi ad locum iſtum, vt de-
molirer eum? Dominus dixit mihi:
Aſcende ad terram hanc, & demolire
26 eam. * Dixerunt autem Eliacim filius
Helciæ, & Sobna, & Ioahe Rabſaci:
Precamur vt loquaris nobis ſeruis tuis
Syriace: ſiquidem intelligimus hanc
linguam: & non loquaris nobis Iu-
daice, audiente populo, qui eſt ſuper
27 murum. * Reſponditq. eis Rabſaces,
F dicens: Numquid ad dominum tuum,
& ad te miſit me dominus meus, vt
loquerer ſermones hos, & non potius
ad viros, qui ſedent ſuper murum, vt
comedant ſtercora ſua, & bibant vri-
28 nam ſuam vobiſcum? * Stetit itaque
Rabſaces, & exclamauit voce magna
Iudaice, & ait: Audite verba regis
29 magni, regis Aſſyriorum. * Hæc dicit
rex: Non vos ſeducat Ezechias: non
enim poterit eruere vos de manu mea.
30 * Neque fiduciam vobis tribuat ſu-
per Dominum, dicens: Eruens libe-
rabit nos Dominus, & non tradetur
ciuitas hæc in manu regis Aſſyriorum.
31 * Nolite audire Ezechiam. Hæc enim
dicit rex Aſſyriorum: Facite mecum
quod vobis eſt vtile, & egredimini ad
me: & comedet vnuſquiſque de vinea
ſua, & de ficu ſua: & bibetis aquas
32 de ciſternis veſtris, * donec veniam,
& transferam vos in terram, quæ ſimi-
G lis eſt terræ veſtræ, in terram fructi-
feram, & fertilem vini, terram panis
& vinearum, terram oliuarum, & olei
ac mellis, & viuetis, & non moriemini.
Nolite audire Ezechiam, qui vos de-
cipit, dicens: Dominus liberabit nos.
33 * Numquid liberauerunt dij Gentium
terram ſuam de manu regis Aſſyrio-
34 rum? * Vbi eſt Deus Emath, & Ar-
phad? vbi eſt Deus Sepharuaim, Ana,
& Aua? numquid liberauerunt Sama-
35 riam de manu mea? * Quinam illi
ſunt in vniuerſis dijs terrarum, qui
eruerunt regionem ſuam de manu
mea vt poſſit eruere Dominus Ieru-
36 ſalem de manu mea? * Tacuit itaque

probra & blaſphemias.

[a] 2. Par. 32. a. 1. Iſa. 36. a. 1. Eccl. 48. c. 20.

populus, & non reſpondit ei quidquam:
ſiquidem præceptum regis acceperant
vt non reſponderent ei. * Venitq. Elia- 37
cim filius Helciæ, præpoſitus domus,
& Sobna ſcriba, & Ioahe filius Aſaph
a commentarijs ad Ezechiam ſciſſis ve-
ſtibus, & nunciauerunt ei verba Rab- 19
ſacis. QVæ [a] cum audiſſet Ezechias 1
rex, ſcidit veſtimenta ſua, & opertus A
eſt ſacco, ingreſſusq. eſt domum Do-
mini. * Et miſit Eliacim præpoſitum 2
domus, & Sobnam ſcribam, & ſenes
de ſacerdotibus opertos ſaccis, ad Iſa-
iam prophetam filium Amos. * Qui 3
dixerunt: Hæc dicit Ezechias: Dies
tribulationis, & increpationis, & blaſ-
phemiæ dies iſte: venerunt filij vſque
ad partum, & vires non habet partu-
riens. * Si forte audiat Dominus Deus 4
tuus vniuerſa verba Rabſacis, quem
miſit rex Aſſyriorum dominus ſuus,
vt exprobraret Deum viuentem, & ar-
gueret verbis, quæ audiuit Dominus
Deus tuus: & fac orationem pro reli-
quijs, quæ repertæ ſunt. * Venerunt 5
ergo ſerui regis Ezechiæ ad Iſaiam.
confortatus per Iſaiam;
* Dixitq. eis Iſaias: Hæc dicetis domino 6
veſtro: Hæc dicit Dominus: Noli timere B
a facie ſermonum, quos audiſti, qui-
bus blaſphemauerunt pueri regis Aſſy-
riorum me. * Ecce, ego immittam ei 7
ſpiritum, & audiet nuncium, & reuer-
tetur in terram ſuam, & deijciam eum
gladio in terra ſua. * Reuerſus eſt ergo 8
Rabſaces, & inuenit regem Aſſyrio-
rum expugnantem Lobnam: Audierat
enim quòd receſſiſſet de Lachis.
litteras Sennacherib expandens in templo
* Cumq. audiſſet de Tharaca rege 9
Æthiopiæ, dicentes: Ecce, egreſſus eſt
vt pugnet aduerſum te: & iret con-
tra eum, miſit nuncios ad Ezechiam,
dicens: * Hæc dicite Ezechiæ regi Iuda: 10
Non te ſeducat Deus tuus, in quo ha-
bes fiduciam: neque dicas: Non tra-
detur Ieruſalem in manus regis Aſſy-
riorum. * Tu enim ipſe audiſti quæ 11
fecerunt reges Aſſyriorum vniuerſis C
terris, quo modo vaſtauerunt eas: num
ergo ſolus poteris liberari? * Numquid 12
liberauerunt dij Gentium ſingulos,
quos vaſtauerunt patres mei, Gozan
videlicet, & Haram, & Reſeph, & filios
Eden, qui erant in Thelaſſar? * Vbi 13
eſt rex Emath, & rex Arphad, & rex
ciuitatis Sepharuaim, Ana, & Aua?
14 * Itaque cum accepiſſet Ezechias lit-
teras de manu nunciorum, & legiſſet
eas, aſcendit in domum Domini, &
15 expandit eas coram Domino, * & ora-
uit in conſpectu eius, dicens: Domine
Deus Iſrael, qui ſedes ſuper cheru-
bim, tu es Deus ſolus regum omnium
16 terræ: tu feciſti cælum & terram. * In-
clina aurem tuam, & audi: aperi Do-
D mine oculos tuos, & vide: audi omnia
verba Sennacherib, qui miſit vt expro-
17 braret nobis Deum viuentem. * Vere
Domine diſſipauerunt reges Aſſyrio-
18 rum Gentes, & terras omnium. * Et
miſerunt deos eorum in ignem: non
enim erant dij, ſed opera manuum
hominum ex ligno & lapide, & perdi-
19 derunt eos. * Nunc igitur Domine
Deus noſter, ſaluos nos fac de manu
eius, vt ſciant omnia regna terræ, quia
20 tu es Dominus Deus ſolus. * Miſit
ſolatium inuenit,
autem Iſaias filius Amos ad Ezechiam,
dicens: Hæc dicit Dominus Deus Iſrael:
Quæ deprecatus es me ſuper Senna-
21 cherib rege Aſſyriorum, audiui. * Iſte
eſt ſermo, quem locutus eſt Dominus
de eo: Spreuit te, & ſubſannauit te
virgo filia Sion: poſt tergum tuum
22 caput mouit, filia Ieruſalem. * Cui
E exprobraſti, & quem blaſphemaſti?
contra quem exaltaſti vocem tuam, &
eleuaſti in excelſum oculos tuos? con-
23 tra ſanctum Iſrael. * Per manum ſer-
uorum tuorum exprobraſti Domino,
& dixiſti: In multitudine curruum
meorum aſcendi excelſa montium in
ſummitate Libani, & ſuccidi ſublimes
cedros eius, & electas abietes illius. Et
ingreſſus ſum vſque ad terminos eius,
24 & ſaltum carmeli eius * ego ſuccidi.
Et bibi aquas alienas, & ſiccaui veſti-
gijs pedum meorum omnes aquas
25 clauſas. * Numquid non audiſti quid
ab initio fecerim? Ex diebus antiquis
plaſmaui illud, & nunc adduxi: eruntq.
in ruinam collium pugnantium ciui-
26 tates munitæ. * Et qui ſedent in eis,
humiles manu, contremuerunt & con-
fuſi ſunt, facti ſunt velut fœnum agri,
& virens herba tectorum, quæ are-
facta eſt antequam veniret ad maturi-
27 tatem. * Habitaculum tuum, & egreſ-
F ſum tuum, & introitum tuum, & viam
tuam ego præſciui, & furorem tuum
28 contra me. * Inſaniſti in me, & ſuper-

[a] Iſa. 37. a. 1.

bia tua aſcendit in aures meas: ponam
itaque circulum in naribus tuis, & ca-
mum in labijs tuis, & reducam te in
viam, per quam veniſti. * Tibi autem 29
Ezechia hoc erit ſignum: Comede hoc
anno quæ repereris: in ſecundo au-
tem anno, quæ ſponte naſcuntur: porro
in tertio anno ſeminate & metite:
plantate vineas, & comedite fructum
earum. * Et quodcumque reliquum 30
fuerit de domo Iuda, mittet radicem
deorſum, & faciet fructum ſurſum.
* De Ieruſalem quippe egredientur 31
reliquiæ, & quod ſaluetur de monte
Sion: zelus Domini exercituum faciet
hoc. * Quam ob rem hæc dicit Do- 32
minus de rege Aſſyriorum: Non in- G
gredietur vrbem hanc, nec mittet in
eam ſagittam, nec occupabit eam cly-
peus, nec circumdabit eam munitio.
* Per viam, qua venit, reuertetur: & 33
ciuitatem hanc non ingredietur, dicit
Dominus. * Protegamq. vrbem hanc, 34
& ſaluabo eam propter me, & propter
& ab hoſte liberatur. Dauid ſeruum meum. * [a] Factum eſt 35
igitur in nocte illa, venit Angelus Do-
mini, & percuſſit in caſtris Aſſyrio-
rum centum octogintaquinque millia.
Cumq. diluculo ſurrexiſſet, vidit om-
nia corpora mortuorum: & recedens
abijt, * & reuerſus eſt Sennacherib 36
rex Aſſyriorum, & manſit in Niniue.
* [b] Cumq. adoraret in templo Neſroch 37
deum ſuum, Adramelech & Saraſar
filij eius percuſſerunt eum gladio, fu-
geruntq. in terram Armeniorum, &
regnauit Aſarhaddon filius eius pro eo.

20

γ) Grauiter ægrotat: IN [c] diebus illis ægrotauit Ezechias 1
vſque ad mortem: & venit ad eum A
impetrat ſanitatem, Iſaias filius Amos, propheta, dixitq. ei:
Hæc dicit Dominus Deus: Præcipe
domui tuæ: morieris enim tu, & non
viues. * Qui conuertit faciem ſuam 2
ad parietem, & orauit Dominum, di-
cens: * Obſecro Domine, memento 3
quæſo quomodo ambulauerim coram
te in veritate, & in corde perfecto, &
quod placitum eſt coram te, fecerim.
Fleuit itaque Ezechias fletu magno.
* Et antequam egrederetur Iſaias me- 4
diam partem atrij, factus eſt ſermo
Domini ad eum, dicens: * Reuertere, 5
& dic Ezechiæ duci populi mei: Haec
dicit Dominus Deus Dauid patris tui:
Audiui orationem tuam, & vidi lacry-
mas tuas: & ecce ſanaui te, die tertio
6 aſcendes templum Domini. * Et ad-
B dam diebus tuis quindecim annos:
ſed & de manu regis Aſſyriorum libe-
rabo te, & ciuitatem hanc, & prote-
gam vrbem iſtam propter me, & pro-
7 pter Dauid ſeruum meum. * Dixitq.
Iſaias: Afferte maſſam ficorum. Quam
cum attuliſſent, & poſuiſſent ſuper
8 hulcus eius, curatus eſt. * Dixerat au-
tem Ezechias ad Iſaiam: Quod erit
ſignum, quia Dominus me ſanabit, &
quia aſcenſurus ſum die tertia tem-
9 plum Domini? * Cui ait Iſaias: Hoc
erit ſignum a Domino, quòd facturus
ſit Dominus ſermonem, quem locutus
eſt: Vis vt aſcendat vmbra decem
lineis, an vt reuertatur totidem gradi-
10 bus? * Et ait Ezechias: Facile eſt,
vmbram creſcere decem lineis: nec
hoc volo vt fiat, ſed vt reuertatur re-
11 trorſum decem gradibus. * Inuocauit
itaque Iſaias propheta Dominum, &
reduxit vmbram per lineas, quibus
iam deſcenderat in horologio Achaz,
C retrorſum decem gradibus.
12 * [d] In tempore illo miſit Berodach reprehenditur prophetia captiuitatis Babylonicæ
Baladan, filius Baladan, rex Babylo-
niorum litteras & munera ad Eze-
chiam: audierat enim quòd ægrotaſſet
13 Ezechias. * Lætatus eſt autem in ad-
uentu eorum Ezechias, & oſtendit eis
domum aromatum, & aurum & argen-
tum, & pigmenta varia, vnguenta quo-
que, & domum vaſorum ſuorum, &
omnia quæ habere poterat in theſau-
ris ſuis. Non fuit quod non monſtraret
eis Ezechias in domo ſua, & in omni
14 poteſtate ſua. * Venit autem Iſaias pro-
pheta ad regem Ezechiam, dixitq. ei:
Quid dixerunt viri iſti? aut vnde ve-
nerunt ad te? Cui ait Ezechias: De
terra longinqua venerunt ad me de
15 Babylone. * At ille reſpondit: Quid
viderunt in domo tua? Ait Ezechias:
Omnia quæcumque ſunt in domo mea,
D viderunt: nihil eſt quod non mon-
16 ſtrauerim eis in theſauris meis. * Di-
xit itaque Iſaias Ezechiæ: Audi ſer-
17 monem Domini: * Ecce dies venient,
& auferentur omnia, quæ ſunt in domo
tua, & quæ condiderunt patres tui
vſque in diem hanc, in Babylonem:
non remanebit quidquam, ait Domi-

[a] Tob. 1. d. 21. Eccl. 48. d. 24. Iſa. 37. g. 36. 1. Machab. 7. f. 41. 2. Machab. 8. e. 19. — [b] Tob. 1. d. 24. — [c] 2. Par. 32. f. 24. Iſa. 38. a. 1. — [d] Iſa. 39. a. 1.

nus. * Sed & de filijs tuis qui egre- 18
dientur ex te, quos generabis, tol-
lentur, & erunt eunuchi in palatio
regis Babylonis. * Dixit Ezechias ad 19
Iſaiam: Bonus ſermo Domini, quem
locutus es: ſit pax & veritas in diebus
meis.

reliqua eius.

*Reliqua autem ſermonum Ezechiæ, 20
& omnis fortitudo eius, & quomodo
fecerit piſcinam, & aquæductum, & in-
troduxerit aquas in ciuitatem, nonne
hæc ſcripta ſunt in Libro ſermonum
dierum regum Iuda? * Dormiuitq. Eze- 21
chias cum patribus ſuis, & regnauit
Manaſſes filius eius pro eo.

b) Reges impij.

α) Manaſſes rex:

fiunt abominationes peſſimæ,

21

DVodecim [a]annorum erat Manaſ- 1 A
ſes cum regnare cœpiſſet, & quinqua-
ginta quinque annis regnauit in Ieru-
ſalem: nomen matris eius Haphſiba.
*Fecitq. malum in conſpectu Domini, 2
iuxta idola Gentium, quas deleuit Do-
minus a facie filiorum Iſrael. * [b]Con- 3
uerſusq. eſt, & ædificauit excelſa, quæ
diſſipauerat Ezechias pater eius: &
erexit aras Baal, & fecit lucos ſicut
fecerat Achab rex Iſrael, & adorauit
omnem militiam cæli, & coluit eam.
*Extruxitq. aras in domo Domini, de 4
qua dixit Dominus: [c]In Ieruſalem po-
nam nomen meum. * Et extruxit al- 5
taria vniuerſæ militiæ cæli in duobus
atrijs templi Domini. * Et traduxit 6
filium ſuum per ignem: & ariolatus
eſt, & obſeruauit auguria, & fecit py-
thones, & aruſpices multiplicauit, vt
faceret malum coram Domino, & irri-
taret eum. * Poſuit quoque idolum 7
luci, quem fecerat in templo Domini, B
[d]ſuper quod locutus eſt Dominus ad
Dauid, [e]& ad Salomonem filium eius:
In templo hoc, & in Ieruſalem, quam
elegi de cunctis tribubus Iſrael, ponam
nomen meum in ſempiternum. * Et 8
vltra non faciam commoueri pedem
Iſrael de terra, quam dedi patribus
eorum: ſi tamen cuſtodierint opere
omnia quæ præcepi eis, & vniuerſam
legem, quam mandauit eis ſeruus
meus Moyſes. * Illi vero non audie- 9
runt: ſed seducti ſunt a Manaſſe, vt
facerent malum ſuper Gentes, quas
contriuit Dominus a facie filiorum
Iſrael.

annunciatur pœna grauiſſima,

10 *Locutusq. eſt Dominus in manu
ſeruorum ſuorum Prophetarum, di-
11 cens: * [f]Quia fecit Manaſſes rex Iuda
abominationes iſtas peſſimas, ſuper om-
nia quæ fecerunt Amorrhæi ante eum,
& peccare fecit etiam Iudam in im-
12 munditijs ſuis: * propterea hæc dicit
C Dominus Deus Iſrael: Ecce ego in-
ducam mala ſuper Ieruſalem & Iudam:
vt quicumque audierit, tinniant ambæ
13 aures eius. * Et extendam ſuper Ieru-
ſalem funiculum Samariæ, & pondus
domus Achab: & delebo Ieruſalem,
ſicut deleri ſolent tabulæ: & delens
vertam, & ducam crebrius ſtylum ſu-
14 per faciem eius. * Dimittam vero reli-
quias hereditatis meæ, & tradam eas
in manus inimicorum eius: eruntq.
in vaſtitatem, & in rapinam cunctis
15 aduerſarijs ſuis: * eo quòd fecerint
malum coram me, & perſeuerauerint
irritantes me, ex die qua egreſſi ſunt
patres eorum ex Ægypto, vſque ad
16 hanc diem. * Inſuper & ſanguinem
innoxium fudit Manaſſes multum ni-
mis, donec impleret Ieruſalem vſque
ad os: abſque peccatis ſuis, quibus
peccare fecit Iudam, vt faceret malum
coram Domino.

reliqua eius.

17 *Reliqua autem ſermonum Ma-
naſſe, & vniuerſa quæ fecit, & pecca-
tum eius, quod peccauit, nonne hæc
ſcripta ſunt in Libro ſermonum die-
18 rum regum Iuda? * Dormiuitq. Ma-
naſſes cum patribus ſuis, & ſepultus
eſt in horto domus ſuæ, in horto Oza:
& regnauit Amon filius eius pro eo.

β) Amon rex:

impius vt pater,

19 * Viginti duorum annorum erat
D Amon cum regnare cœpiſſet: duobus
quoque annis regnauit in Ieruſalem.
nomen matris eius Meſſalemeth filia
20 Harus de Ieteba. * Fecitq. malum in
conſpectu Domini, ſicut fecerat Ma-
21 naſſes pater eius. * Et ambulauit in
omni via, per quam ambulauerat pater
eius: ſeruiuitq. immunditijs, quibus
ſeruierat pater eius, & adorauit eas,
22 *& dereliquit Dominum Deum pa-
trum ſuorum, & non ambulauit in via
Domini.

interficitur a ſeruis,

23 *Tetenderuntq. ei inſidias ſerui ſui,
& interfecerunt regem in domo ſua.
24 *Percuſſit autem populus terræ om-
nes, qui coniurauerant contra regem

[a] 2. Par. 33. a. 1. — [b] 2. Par. 33. a. 3. — [c] 2. Reg. 7. b. 10. — [d] 2. Reg. 7. b. 10. — [e] 3. Reg. 8. b. 16. & 9. a. 3. — [f] Ier. 15. a. 4.

Amon: & conſtituerunt ſibi regem
Ioſiam filium eius pro eo.
reliqua eius. *Reliqua autem ſermonum Amon 25
quæ fecit, nonne hæc ſcripta ſunt in
Libro ſermonum dierum regum Iuda?
*Sepelieruntq. eum in ſepulchro ſuo, 26
in horto Oza: & regnauit Ioſias filius
eius pro eo.

22
c) Ioſias pius. OCto [a] annorum erat Ioſias cum re- 1
gnare cœpiſſet, triginta & vno anno A
α) Inuentio libri legis: regnauit in Ieruſalem: nomen matris
eius Idida, filia Hadaia de Beſecath.
rex eximius *Fecitq. quod placitum erat coram 2
Domino, & ambulauit per omnes vias
Dauid patris ſui: non declinauit ad
dexteram, ſiue ad ſiniſtram.
inſtaurat templum; *Anno autem octauo decimo regis 3
Ioſiæ, miſit rex Saphan filium Aslia,
filij Meſſulam ſcribam templi Domini,
dicens ei: * Vade ad Helciam ſacer- 4
dotem magnum, vt confletur pecunia,
quæ illata eſt in templum Domini,
quam collegerunt ianitores templi a
populo, * deturq. fabris per præpo- 5
ſitos domus Domini: qui & diſtribu-
ant eam his qui operantur in templo
Domini, ad inſtauranda ſartatecta tem-
pli: * tignarijs videlicet & cæmenta- 6
rijs, & ijs, qui interrupta componunt: B
& vt emantur ligna, & lapides de lapi-
cidinis ad inſtaurandum templum Do-
mini. * Verumtamen non ſupputetur 7
eis argentum quod accipiunt, ſed in
poteſtate habeant, & in fide.
verbis inuentæ legis perterritus. *Dixit autem Helcias pontifex ad 8
Saphan ſcribam: Librum Legis reperi
in domo Domini: deditq. Helcias vo-
lumen Saphan, qui & legit illud. * Ve- 9
nit quoque Saphan ſcriba ad regem,
& renunciauit ei quod præceperat, &
ait: Conflauerunt ſerui tui pecuniam,
quæ reperta eſt in domo Domini: &
dederunt vt diſtribueretur fabris a præ-
fectis operum templi Domini. * Nar- 10
rauit quoque Saphan ſcriba regi, di-
cens: Librum dedit mihi Helcias ſa-
cerdos. Quem cum legiſſet Saphan
coram rege, * & audiſſet rex verba 11
Libri Legis Domini, ſcidit veſtimenta
ſua. *Et præcepit Helciæ ſacerdoti, & 12
Ahicam filio Saphan, & Achobor filio
Micha, & Saphan ſcribæ, & Aſaiæ
ſeruo regis, dicens: * Ite & conſulite 13
C Domium ſuper me, & ſuper populo, &
ſuper omni Iuda, de verbis volumi-
nis iſtius, quod inuentum eſt: magna
enim ira Domini ſuccenſa eſt contra
nos: quia non audierunt patres noſtri
verba Libri huius, vt facerent omne
quod ſcriptum eſt nobis.
14 *Ierunt itaque Helcias ſacerdos, & conſulit Holdam prophetidem.
Ahicam, & Achobor, & Saphan, &
Aſaia ad Holdam prophetidem vxo-
rem Sellum filij Thecuæ, filij Araas
cuſtodis veſtium, quæ habitabat in
Ieruſalem in Secunda: locutiq. ſunt
15 ad eam. * Et illa reſpondit eis: Hæc
dicit Dominus Deus Iſrael: Dicite viro,
16 qui miſit vos ad me: * Hæc dicit Do-
minus: Ecce, ego adducam mala ſu-
per locum iſtum, & ſuper habitatores
D eius, omnia verba Legis quæ legit rex
17 Iuda: * quia dereliquerunt me, & ſacri-
ficauerunt dijs alienis, irritantes me
in cunctis operibus manuum ſuarum:
& ſuccendetur indignatio mea in loco
18 hoc, & non extinguetur. * Regi au-
tem Iuda, qui miſit vos vt conſuleretis
Dominum, ſic dicetis: Hæc dicit Do-
minus Deus Iſrael: Pro eo quòd au-
19 diſti verba voluminis, * & perterritum
eſt cor tuum, & humiliatus es coram
Domino, auditis ſermonibus contra
locum iſtum, & habitatores eius, quòd
videlicet fierent in ſtuporem & in ma-
ledictum: & ſcidiſti veſtimenta tua, &
fleuiſti coram me, & ego audiui, ait
20 Dominus: * idcirco colligam te ad pa-
tres tuos, & colligéris ad ſepulchrum
tuum in pace, vt non videant oculi
23
tui omnia mala quæ inducturus ſum
1 ſuper locum iſtum. ET [b] renuncia-
A uerunt regi quod dixerat.

Qui miſit: & congregati ſunt ad β) Fœderis pactum:
eum omnes ſenes Iuda & Ieruſalem.
2 *Aſcenditq. rex templum Domini, & percutit fœdus.
omnes viri Iuda, vniuerſiq. qui habi-
tabant in Ieruſalem cum eo ſacerdotes
& prophetæ, & omnis populus a paruo
vſque ad magnum: legitq. cunctis au-
dientibus omnia verba libri fœderis,
qui inuentus eſt in domo Domini.
3 *Stetitq. rex ſuper gradum: & fœdus
percuſſit coram Domino, vt ambu-
larent poſt Dominum, & cuſtodirent
præcepta eius, & teſtimonia, & cere-
monias in omni corde, & in tota anima,

[a] 2. Par. 34. a. 1. — [b] 2. Par. 34. f. 28.

& ſuſcitarent verba fœderis huius, quæ
ſcripta erant in libro illo: acquieuitq.
populus pacto.

aufert illegitima ex Iuda

*Et præcepit rex Helciæ pontifici, 4
& ſacerdotibus ſecundi ordinis, & iani-
toribus, [a] vt proijcerent de templo Do- B
mini omnia vaſa, quæ facta fuerant
Baal, & in luco, & vniuerſæ militiæ
cæli: & combuſſit ea foris Ieruſalem
in Conualle cedron, & tulit puluerem
eorum in Bethel. * Et deleuit aru- 5
ſpices, quos poſuerant reges Iuda ad
ſacrificandum in excelſis per ciuitates
Iuda, & in circuitu Ieruſalem: & eos,
qui adolebant incenſum Baal, & Soli,
& Lunæ, & duodecim ſignis, & omni
militiæ cæli. * Et efferri fecit lucum 6
de domo Domini foras Ieruſalem in
Conualle cedron, & combuſſit eum
ibi, & redegit in puluerem, & proie-
cit ſuper ſepulchra vulgi. * Deſtruxit 7
quoque ædiculas effeminatorum, quæ
erant in domo Domini, pro quibus
mulieres texebant quaſi domunculas
luci. * Congregauitq. omnes ſacer- 8
dotes de ciuitatibus Iuda: & conta-
minauit excelſa, vbi ſacrificabant ſa-
cerdotes de Gabaa vſque Berſabee: C
& deſtruxit aras portarum in introitu
oſtij Ioſue principis ciuitatis, quod
erat ad ſiniſtram portæ ciuitatis. * Ve- 9
rumtamen non aſcendebant ſacerdotes
excelſorum ad altare Domini in Ieru-
ſalem: ſed tantum comedebant azyma
in medio fratrum ſuorum. * Conta- 10
minauit quoque Topheth, quod eſt in
Conualle filij Ennom: vt nemo con-
ſecraret filium ſuum aut filiam per
ignem, Moloch. * Abſtulit quoque 11
equos, quos dederant reges Iuda, Soli,
in introitu templi Domini iuxta exe-
dram Nathanmelech eunuchi, qui erat
in Pharurim: currus autem Solis com-
buſſit igni. * Altaria quoque, quæ 12
erant ſuper tecta cœnaculi Achaz, quæ
fecerant reges Iuda, & altaria quæ fe-
cerat Manaſſes in duobus atrijs templi
Domini, deſtruxit rex: & cucurrit inde,
& diſperſit cinerem eorum in Tor-
rentem cedron. * Excelſa quoque, 13
quæ erant in Ieruſalem ad dexteram
partem Montis offenſionis, [b] quæ ædi-
ficauerat Salomon rex Iſrael Aſtaroth
idolo Sidoniorum, & Chamos offen-
ſioni Moab, & Melchom abominationi
14 filiorum Ammon, polluit rex. * Et
contriuit ſtatuas, & ſuccidit lucos:
repleuitq. loca eorum oſſibus mortu-
15 orum. * [c] Inſuper & altare, quod erat
in Bethel, & excelſum, quod fecerat

atque ex Samaria,

D Ieroboam filius Nabat, qui peccare
fecit Iſrael: & altare illud, & excelſum
deſtruxit, atque combuſſit, & commi-
nuit in puluerem, ſuccenditq. etiam
16 lucum. * [d] Et conuerſus Ioſias, vidit
ibi ſepulchra, quæ erant in monte:
miſitq. & tulit oſſa de ſepulchris, &
combuſſit ea ſuper altare, & polluit
illud iuxta verbum Domini, quod lo-
cutus eſt vir Dei, qui prædixerat verba
17 hæc. * Et ait: Quis eſt titulus ille,
quem video? Reſponderuntq. ei ciues
vrbis illius: Sepulchrum eſt hominis
Dei, qui venit de Iuda, & prædixit
verba hæc, quæ feciſti ſuper altare
18 Bethel. * Et ait: Dimittite eum, nemo
commoueat oſſa eius. Et intacta man-
ſerunt oſſa illius cum oſſibus prophetæ,
19 qui venerat de Samaria. * Inſuper &
omnia fana excelſorum, quæ erant in
ciuitatibus Samariæ, quæ fecerant re-
ges Iſrael ad irritandum Dominum,
abſtulit Ioſias: & fecit eis ſecundum
omnia opera, quæ fecerat in Bethel.
20 *Et occidit vniuerſos ſacerdotes ex-
celſorum, qui erant ibi ſuper altaria:
& combuſſit oſſa humana ſuper ea:
reuerſuſq. eſt Ieruſalem.

celebrat Phaſe;

21 * [e] Et præcepit omni populo, dicens:
E Facite Phaſe Domino Deo veſtro, ſe-
cundum quod ſcriptum eſt in libro
22 fœderis huius. * Nec enim factum eſt
Phaſe tale a diebus iudicum, qui iudi-
cauerunt Iſrael, & omnium dierum
23 regum Iſrael, & regum Iuda, * ſicut
in octauo decimo anno regis Ioſiæ
factum eſt Phaſe iſtud Domino in
Ieruſalem.

non habet ſimilem,

24 *Sed & pythones, & ariolos, &
figuras idolorum, & immunditias, &
abominationes, quæ fuerant in terra
Iuda & Ieruſalem, abſtulit Ioſias: vt
ſtatueret verba legis, quæ ſcripta ſunt
in Libro, quem inuenit Helcias ſacer-
25 dos in templo Domini. * Similis illi
non fuit ante eum rex, qui reuerte-
retur ad Dominum in omni corde ſuo,
& in tota anima ſua, & in vniuerſa vir-
tute ſua iuxta omnem legem Moyſi:
F neque poſt eum ſurrexit ſimilis illi.

[a] Eccl. 49. a. 3. — [b] 3. Reg. 11. b. 7. — [c] 3. Reg. 13. g. 32. — [d] 3. Reg. 13. a. 2. — [e] 2. Par. 35. a. 1.

ſed furor Domini manet,
*Verumtamen non eſt auerſus Do- 26
minus ab ira furoris ſui magni, quo
iratus eſt furor eius contra Iudam:
propter irritationes, quibus prouoca-
uerat eum Manaſſes. * [a]Dixit itaque 27
Dominus: Etiam Iudam auferam a
facie mea, ſicut abſtuli Iſrael: & proij-
ciam ciuitatem hanc, quam elegi Ieru-
ſalem, & domum, de qua dixi: Erit
nomen meum ibi.

reliqua eius:
*Reliqua autem ſermonum Ioſiæ, 28
& vniuerſa quæ fecit, nonne hæc
ſcripta ſunt in Libro verborum die-
rum regum Iuda? * [b]In diebus eius 29
aſcendit Pharao Nechao rex Ægypti,
contra regem Aſſyriorum ad flumen
Euphratem: & abijt Ioſias rex in oc-
curſum eius: & occiſus eſt in Ma-
geddo, cum vidiſſet eum. * Et porta- 30
uerunt eum ſerui ſui mortuum de
Mageddo: & pertulerunt in Ieruſalem,
& ſepelierunt eum in ſepulchro ſuo.
[c]Tulitq. populus terræ Ioachaz filium
Ioſiæ: & vnxerunt eum, & conſtitue-
runt eum regem pro patre ſuo.

occiditur a Pharaone.

2. Solutio pœnæ.

a) Iuda & Pharao:
Ioachaz vinctus,
*Viginti trium annorum erat Ioa- 31
chaz cum regnare cœpiſſet, & tribus
menſibus regnauit in Ieruſalem: no-
men matris eius Amital, filia Ieremiæ,
de Lobna. * Et fecit malum coram 32
Domino, iuxta omnia quæ fecerant G
patres eius. * Vinxitq. eum Pharao 33
Nechao in Rebla, quæ eſt in terra
Emath, ne regnaret in Ieruſalem: &
impoſuit mulctam terræ centum ta-
lentis argenti, & talento auri. * Re- 34
gemq. conſtituit Pharao Nechao Elia-
cim filium Ioſiæ pro Ioſia patre eius:
vertitq. nomen eius Ioakim. porro Ioa-
chaz tulit, & duxit in Ægyptum, &
mortuus eſt ibi.

Ioakim tributarius.
*Argentum autem, & aurum dedit 35
Ioakim Pharaoni cum indixiſſet terræ
per ſingulos, vt conferretur iuxta præ-
ceptum Pharaonis: & vnumquemque
iuxta vires ſuas exegit, tam argentum
quàm aurum de populo terræ: vt daret
Pharaoni Nechao. * Vigintiquinque 36
annorum erat Ioakim cum regnare
cœpiſſet: & vndecim annis regnauit in
Ieruſalem: nomen matris eius Zebida
filia Phadaia de Ruma. * Et fecit ma- 37
lum coram Domino iuxta omnia, quæ
fecerant patres eius.

24

b) Iuda & Nabuchodonoſor.
1 IN diebus eius aſcendit Nabucho-
A donoſor rex Babylonis, & factus eſt ei
Ioakim ſeruus tribus annis: & rurſum
2 rebellauit contra eum. * Immiſitq. ei
Dominus latrunculos Chaldæorum, &
latrunculos Syriæ, & latrunculos Moab,
& latrunculos filiorum Ammon: & im-
miſit eos in Iudam, vt diſperderent
eum, [d]iuxta verbum Domini, quod lo-
cutus fuerat per ſeruos ſuos prophetas.
3 *Factum eſt autem hoc per verbum
Domini contra Iudam, vt auferret eum
coram ſe propter peccata Manaſſe vni-
4 uerſa quæ fecit, * & propter ſangui-
nem innoxium, quem effudit, & im-
pleuit Ieruſalem cruore innocentium:
& ob hanc rem noluit Dominus pro-
pitiari.

α) Afflictio Iuda: varij latrunculi,

reliqua Ioakim.
5 *Reliqua autem ſermonum Ioakim,
B & vniuerſa quæ fecit, nonne hæc ſcripta
ſunt in Libro ſermonum dierum regum
Iuda? Et dormiuit Ioakim cum patri-
6 bus ſuis: * & regnauit Ioachin filius
7 eius pro eo. * Et vltra non addidit rex
Ægypti, vt egrederetur de terra ſua:
tulerat enim rex Babylonis a riuo
Ægypti vſque ad fluuium Euphraten,
omnia quæ fuerant regis Ægypti.

β) Deportatio Iuda:
Ioachin malus,
8 *Decem & octo annorum erat Ioa-
chin cum regnare cœpiſſet, & tribus
menſibus regnauit in Ieruſalem: no-
men matris eius Noheſta filia Elna-
9 than de Ieruſalem. * Et fecit malum
coram Domino, iuxta omnia quæ fece-
rat pater eius.

tranſmigratio nobilium & robuſtorum;
10 * [e]In tempore illo aſcenderunt ſerui
Nabuchodonoſor regis Babylonis in
Ieruſalem, & circumdata eſt vrbs mu-
11 nitionibus. * Venitq. Nabuchodonoſor
C rex Babylonis ad ciuitatem cum ſeruis
12 ſuis vt oppugnarent eam. * Egreſſusq.
eſt Ioachin rex Iuda ad regem Babylo-
nis, ipſe & mater eius, & ſerui eius, &
principes eius, & eunuchi eius: & ſu-
ſcepit eum rex Babylonis anno octauo
13 regni ſui. * Et protulit inde omnes
theſauros domus Domini, & theſauros
domus regiæ: & concidit vniuerſa vaſa
aurea, quæ fecerat Salomon rex Iſrael
in templo Domini iuxta verbum Do-

---

[a] Inf. 24. a. 2. — [b] 2. Par. 35. c. 20. — [c] 2. Par. 36. a. 1. — [d] Sup. 23. f. 27. — [e] Dan. 1. a. 1.

mini. * Et transtulit omnem Ierusalem, 14
& vniuersos principes, & omnes fortes
exercitus, decem millia, in captiuita-
tem: & omnem artificem & clusorem:
nihilq. relictum est, exceptis pauperi-
bus populi terræ. * [a] Transtulit quo- 15
que Ioachin in Babylonem, & matrem D
regis, & vxores regis, & eunuchos
eius: & iudices terræ duxit in capti-
uitatem de Ierusalem in Babylonem.
* Et omnes viros robustos, septem 16
millia, & artifices, & clusores mille,
omnes viros fortes & bellatores: du-
xitq. eos rex Babylonis captiuos in
Babylonem. * [b] Et constituit Mattha- 17
niam patruum eius pro eo: imposuitq.
nomen ei Sedeciam.

decias ... malus

* Vigesimum & primum annum 18
ætatis habebat Sedecias cum regnare
cœpisset, & vndecim annis regnauit
in Ierusalem: nomen matris eius erat
Amital, filia Ieremiæ de Lobna. * Et 19
fecit malum coram Domino, iuxta
omnia quæ fecerat Ioakim. * Irasce- 20
batur enim Dominus contra Ierusalem
& contra Iudam, donec proijceret eos
a facie sua: recessitq. Sedecias a rege
Babylonis.

nsfertur Babylo-nem;

25

FActum [c] est autem anno nono regni 1
eius, mense decimo, decima die men- A
sis, venit Nabuchodonosor rex Baby-
lonis, ipse & omnis exercitus eius in
Ierusalem, & circumdederunt eam: &
extruxerunt in circuitu eius munitio-
nes. * Et clausa est ciuitas atque val- 2
lata vsque ad vndecimum annum regis
Sedeciæ, * nona die mensis: præua- 3
luitq. fames in ciuitate, nec erat panis
populo terræ. * Et interrupta est ci- 4
uitas: & omnes viri bellatores nocte
fugerunt per viam portæ, quæ est inter
duplicem murum ad hortum regis
(porro Chaldæi obsidebant in circuitu B
ciuitatem) fugit itaque Sedecias per
viam, quæ ducit ad campestria soli-
tudinis. * Et persecutus est exercitus 5
Chaldæorum regem, comprehenditq.
eum in planitie Iericho: & omnes
bellatores, qui erant cum eo, dispersi
sunt, & reliquerunt eum. * Appre- 6
hensum ergo regem duxerunt ad re-
gem Babylonis in Reblatha: qui locu-
tus est cum eo iudicium. * Filios 7
autem Sedeciæ occidit coram eo, &
oculos eius effodit, vinxitq. eum ca-
tenis, & adduxit in Babylonem.

8 * Mense quinto, septima die mensis, transmigratio vulgi & excidium Ierusalem;
ipse est annus nonus decimus regis
Babylonis: venit Nabuzardan princeps
exercitus, seruus regis Babylonis, in
9 Ierusalem. * [d] Et succendit domum Do-
mini, & domum regis: & domos Ieru-
salem, omnemq. domum combussit igni.
10 * Et muros Ierusalem in circuitu de-
C struxit omnis exercitus Chaldæorum,
11 qui erat cum principe militum. * Reli-
quam autem populi partem, quæ re-
manserat in ciuitate, & perfugas, qui
transfugerant ad regem Babylonis, &
reliquum vulgus transtulit Nabuzar-
12 dan princeps militiæ. * Et de paupe-
ribus terræ reliquit vinitores & agri-
13 colas. * [e] Columnas autem æreas, quæ
erant in templo Domini, & bases, &
mare æreum, quod erat in domo Do-
mini, confregerunt Chaldæi, & tran-
stulerunt æs omne in Babylonem.
14 * Ollas quoque æreas, & trullas, &
tridentes, & scyphos, & mortariola, &
omnia vasa ærea, in quibus ministra-
15 bant, tulerunt. * Necnon & thuribula,
D & phialas: quæ aurea, aurea: & quæ
argentea, argentea, tulit princeps mi-
16 litiæ, * id est, columnas duas, mare
vnum, & bases quas fecerat Salomon
in templo Domini: non erat pondus
17 æris omnium vasorum. * [f] Decem &
octo cubitos altitudinis habebat co-
lumna vna: & capitellum æreum super
se altitudinis trium cubitorum: & re-
tiaculum, & malogranata super capi-
tellum columnæ, omnia ærea: simi-
lem & columna secunda habebat orna-
18 tum. * Tulit quoque princeps militiæ
Saraiam sacerdotem primum, & So-
phoniam sacerdotem secundum, & tres
19 ianitores. * Et de ciuitate eunuchum
vnum, qui erat præfectus super bella-
tores viros: & quinque viros de his,
qui steterant coram rege, quos reperit
E in ciuitate: & Sopher principem exer-
citus, qui probabat tyrones de populo
terræ: & sexaginta viros e vulgo, qui
20 inuenti fuerant in ciuitate. * Quos
tollens Nabuzardan princeps militum,
duxit ad regem Babylonis in Reb-
21 latha. * Percussitq. eos rex Babylonis,
& interfecit eos in Reblatha in terra

[a] 2. Par. 36. b. 10. Esther 2. a. 6. & 11. b. 4. — [b] Ier. 37. a. 1. & 52. a. 1. — [c] Ier. 39. a. 1. & 52. a. 4. — [d] Psal. 73. a. 7. — [e] Ier. 27. d. 19. — [f] 3. Reg. 7. b. 15. Ier. 52. d. 21. 2. Par. 3. d. 15.

Emath: & tranflatus eft Iuda de terra
fua.
pauperes relicti fugiunt in Ægyptum.
*Populo autem, qui relictus erat 22
in Terra Iuda, quem dimiferat Nabu-
chodonofor rex Babylonis, præfecit
Godoliam filium Ahicam filij Saphan.
*Quod cum audiffent omnes duces 23
militum, ipfi & viri qui erant cum eis,
videlicet quòd conftituiffet rex Baby- F
lonis Godoliam: venerunt ad Godo-
liam in Mafpha, Ifmahel filius Natha-
niæ, & Iohanan filius Caree, & Saraia
filius Thanehumeth Netophathites, &
Iezonias filius Maachathi, ipfi & focij
eorum. * Iurauitq. Godolias ipfis & 24
focijs eorum, dicens: Nolite timere
feruire Chaldæis: manete in terra, &
feruite regi Babylonis, & bene erit
vobis. * Factum eft autem in menfe 25
feptimo, venit Ifmahel filius Nathaniæ,
filij Elifama de femine regio, & decem
viri cum eo: percufferuntq. Godoliam,
qui & mortuus eft: fed & Iudæos &
Chaldæos, qui erant cum eo in Maf-
26 pha. * Confurgensq. omnis populus
a paruo vfque ad magnum, & prin-
cipes militum venerunt in Ægyptum
timentes Chaldæos.

27 *Factum eft vero in anno trigefimo γ) Con-
feptimo tranfmigrationis Ioachin regis latio Iu
G Iuda, menfe duodecimo, vigefima fe- fubleua
ptima die menfis: fubleuauit Euilme- Ioachin
rodach rex Babylonis, anno, quo reg-
nare cœperat, caput Ioachin regis Iuda
28 de carcere. * Et locutus eft ei be-
nigne: & pofuit thronum eius fuper
thronum regum, qui erant cum eo in
29 Babylone. * Et mutauit veftes eius,
quas habuerat in carcere, & comede-
bat panem femper in confpectu eius
30 cunctis diebus vitæ fuæ. * Annonam
quoque conftituit ei fine intermif-
fione, quæ & dabatur ei a rege per
fingulos dies omnibus diebus vitæ
fuæ.

LIBER PRIMVS

PARALIPOMENON,

HEBRAICE DIBRE HAIAMIM.

abula ...logica. Cata- gus eralis.

ADAM, [a] Seth, Enos, * Cai- 1 I
nan, Malaleel, Iared, * He- A
noch, Mathusale, Lamech, 2
* Noe, Sem, Cham, & Ia- 3 4
pheth.

b Adam ſque bram.

* Filij Iapheth: Gomer, & Magog, 5
& Madai, & Iauan, Thubal, Moſoch,
Thiras. * Porro filij Gomer: Aſcenez, 6
& Riphath, & Thogorma. * Filij au- 7
tem Iauan: Eliſa & Tharſis, Cethim
& Dodanim.

ethitæ,

* Filij Cham: Chus, & Meſraim, & 8
Phut, & Chanaan. * Filij autem Chus: 9
Saba, & Heuila, Sabatha, & Regma, &
Sabathacha. Porro filij Regma: Saba,
& Dadan. * Chus autem genuit [b] Nem- 10
rod: iſte cœpit eſſe potens in terra.
* Meſraim vero genuit Ludim, & Ana- 11
mim, & Laabim, & Nephtuim, * Phe- 12
truſim quoque, & Caſluim: de quibus
egreſſi ſunt Philiſthijm, & Caphtorim.
* Chanaan vero genuit Sidonem pri- 13
mogenitum ſuum, Hethæum quoque, B
* & Iebuſæum, & Amorrhæum, & Ger- 14
geſæum, * Heuæumq. & Aracæum, & 15
Sinæum. * Aradium quoque, & Sa- 16
maræum, & Hamathæum.

amitæ, mitæ.

* Filij [c] Sem: Ælam, & Aſſur, & Ar- 17
phaxad, & Lud, & Aram, & Hus, &
Hul, & Gether, & Moſoch. * Arphaxad 18
autem genuit Sale, qui & ipſe genuit
Heber. * Porro Heber nati ſunt duo 19
filij, nomen vni Phaleg, quia in die-
bus eius diuiſa eſt terra; & nomen
fratris eius Ieƈtan. * Ieƈtan autem ge- 20
nuit Elmodad, & Saleph, & Aſarmoth,
& Iare, * Adoram quoque, & Huzal, 21
& Decla, * Hebal etiam, & Abimael, 22
& Saba, necnon * & Ophir, & He- 23
uila, & Iobab. omnes iſti filij Ieƈtan:
24 * Sem, Arphaxad, Sale, * Heber, Pha-
25 leg, Ragau, * Serug, Nachor, Thare,
26 27 * [d] Abram, iſte eſt Abraham.

β) Ab Abraham vſque Iſrael:

28 * Filij autem Abraham, Iſaac & Iſ-
29 mahel. * Et hæ generationes eorum.
Primogenitus [e] Iſmahelis, Nabaioth, &
30 Cedar, & Adbeel, & Mabſam, * &
Maſma, & Duma, Maſſa, Hadad, &
31 Thema, * Ietur, Naphis, Cedma. hi
ſunt filij Iſmahelis.

Filij Iſmahelis,

32 * Filij autem Ceturæ concubinæ
C Abraham, quos genuit: Zamran, Iec-
ſan, Madan, Madian, Ieſboc, & Sue.
Porro filij Iecſan: Saba, & Dadan. Filij
autem Dadan: Aſſurim, & Latuſſim,
33 & Laomim. * Filij [f] autem Madian:
Epha, & Epher, & Henoch, & Abida,
& Eldaa. omnes hi, filij Ceturæ.

filij Ceturæ.

34 * Genuit [g] autem Abraham Iſaac:
35 cuius fuerunt filij Eſau, & Iſrael. * Filij
[h] Eſau: Eliphaz, Rahuel, Iehus, Ihe-
36 lom, & Core. * Filij Eliphaz: Theman,
Omar, Sephi, Gathan, Cenez, Thamna,
37 Amalec. * Filij Rahuel: Nahath, Zara,
38 Samma, Meza. * Filij Seir: Lotan, So-
bal, Sebeon, Ana, Diſon, Eſer, Diſan.
39 * Filij Lotan: Hori, Homam. Soror
40 autem Lotan fuit Thamna. * Filij So-
bal: Alian, & Manahath, & Ebal, Sephi
& Onam. Filij Sebeon: Aia & Ana.
41 Filij Ana: Diſon. * Filij Diſon: Ham-
ram, & Eſeban & Iethran & Charan.
42 * Filij Eſer: Balaan, & Zauan, & Iacan.
Filij Diſan: Hus & Aran.

filij Eſau:

duces Edom.

43 * Iſti ſunt reges, qui imperauerunt
D in Terra Edom antequam eſſet rex
ſuper filios Iſrael: Bale filius Beor: &
44 nomen ciuitatis eius, Denaba. * Mor-
tuus eſt autem Bale, & regnauit pro

---

[a] Gen. 2. a. 7. 4. d. 25. 5. b. 9. — [b] Gen. 10. b. 8. — [c] Gen. 10. c. 22. 11. b. 10. — [d] Gen. 11. d. 26. — [e] Gen. 25. b. 13. — [f] Gen. 25. a. 4. — [g] Gen. 25. c. 19. — [h] Gen. 36. b. 10.

22*

eo Iobab filius Zare de Bosra. * Cumq. 45
& Iobab fuisset mortuus, regnauit pro
eo Husam de Terra Themanorum.
* Obijt quoque & Husam, & regnauit 46
pro eo Adad filius Badad, qui per-
cussit Madian in Terra Moab: & no-
men ciuitatis eius Auith. * Cumq. & 47
Adad fuisset mortuus, regnauit pro
eo Semla de Masreca. * Sed & Semla 48
mortuus est, & regnauit pro eo Saul
de Rohoboth, quæ iuxta amnem sita
est. * Mortuo quoque Saul, regna- 49
uit pro eo Balanan filius Achobor.
* Sed & hic mortuus est, & regnauit 50
pro eo Adad: cuius vrbis nomen fuit
Phau, & appellata est vxor eius Mee-
tabel filia Matred filiæ Mezaab. * Adad 51
autem mortuo, duces pro regibus in
Edom esse cœperunt: dux Thamna,
dux Alua, dux Ietheth, * dux Ooli- 52
bama, dux Ela, dux Phinon, * dux 53
Cenez, dux Theman, dux Mabsar,
* dux Magdiel, dux Hiram. hi duces 54
Edom.

filij Israel.

2

FIlij [a] autem Israel: Ruben, Simeon, 1
A
Leui, Iuda, Issachar, & Zabulon, * Dan, 2
Ioseph, Beniamin, Nephthali, Gad &
Aser.

2. Catalogi speciales.

a) Filiorum Iuda.

* Filij [b] Iuda: Her, Onan, & Sela. 3
hi tres nati sunt ei de filia Sue Cha-
nanitide. Fuit autem Her primogeni-
tus Iuda, malus coram Domino, & oc-
cidit eum. * Thamar autem nurus eius 4
peperit ei Phares & Zara. omnes ergo
filij Iuda, quinque. * Filij autem Pha- 5
res: Hesron & Hamul. * Filij quo- 6
que Zaræ: Zamri, & Ethan, & Eman,
Chalchal quoque, & Dara, simul quin-
que. * Filij [c] Charmi: Achar, qui tur- 7
bauit Israel, & peccauit in furto ana-
thematis. * Filij Ethan: Azarias. * Filij 8
[d] autem Hesron qui nati sunt ei: Iera- 9
meel, & Ram, & Calubi. * Porro Ram 10
genuit Aminadab. Aminadab autem B
genuit Nahasson, principem filiorum
Iuda. * Nahasson quoque genuit Salma, 11
de quo ortus est Booz. * Booz vero 12
genuit Obed, qui & ipse genuit Isai.
* [e] Isai autem genuit primogenitum 13
Eliab, secundum Abinadab, tertium
Simaa, * quartum Nathanael, quin- 14
tum Raddai, * sextum Asom, septi- 15
16 mum Dauid. * quorum sorores fuerunt
C Saruia, & Abigail. Filij Saruiæ: Abisai,
17 Ioab, & Asael, tres. * Abigail autem
genuit Amasa, cuius pater fuit Iether
18 Ismahelites. * Caleb vero filius Hesron
accepit vxorem nomine Azuba, de
qua genuit Ierioth: fueruntq. filij eius
19 Iaser, & Sobab, & Ardon. * Cumq.
mortua fuisset Azuba, accepit vxorem
Caleb, Ephratha: quæ peperit ei Hur.
20 * Porro Hur genuit Vri: & Vri genuit
21 Bezeleel. * Post hæc ingressus est Hes-
ron ad filiam Machir patris Galaad,
& accepit eam cum esset annorum
22 sexaginta: quæ peperit ei Segub. * Sed
& Segub genuit Iair, & possedit vi-
ginti tres ciuitates in Terra Galaad.
23 * Cepitq. Gessur, & Aram oppida Iair,
& Canath, & viculos eius sexaginta
ciuitatum. omnes isti, filij Machir pa-
24 tris Galaad. * Cum autem mortuus
D esset Hesron, ingressus est Caleb ad
Ephratha. Habuit quoque Hesron vxo-
rem Abia, quæ peperit ei Ashur pa-
25 trem Thecuæ. * Nati sunt autem filij
Ierameel primogeniti Hesron, Ram pri-
mogenitus eius, & Buna, & Aram, &
26 Asom, & Achia. * Duxit quoque vxo-
rem alteram Ierameel, nomine Atara,
27 quæ fuit mater Onam. * Sed & filij
Ram primogeniti Ierameel, fuerunt
28 Moos, Iamin, & Achar. * Onam autem
habuit filios Semei, & Iada. Filij au-
29 tem Semei: Nadab, & Abisur. * No-
men vero vxoris Abisur, Abihail, quæ
30 peperit ei Ahobban, & Molid. * Filij
autem Nadab fuerunt Saled, & Ap-
phaim. Mortuus est autem Saled abs-
31 que liberis. * Filius vero Apphaim,
Iesi: qui Iesi genuit Sesan. Porro Se-
32 san genuit Oholai. * Filij autem Iada
E fratris Semei: Iether, & Ionathan. Sed
& Iether mortuus est absque liberis.
33 * Porro Ionathan genuit Phaleth, &
34 Ziza. Isti fuerunt filij Ierameel. * Se-
san autem non habuit filios, sed filias:
& seruum Ægyptium nomine Ieraa.
35 * Deditq. ei filiam suam vxorem: quæ
36 peperit ei Ethei. * Ethei autem genuit
37 Nathan, & Nathan genuit Zabad. * Za-
bad quoque genuit Ophlal, & Ophlal
38 genuit Obed, * Obed genuit Iehu,
39 Iehu genuit Azariam, * Azarias genuit
40 Helles, & Helles genuit Elasa, * Elasa
genuit Sisamoi, Sisamoi genuit Sel-

α) Gen... tion... commu...

[a] Gen. 29. d. 32. 30. a. 5. 35. d. 23. — [b] Gen. 38. a. 3. 46. b. 12. Inf. 4. a. 1. Matth. 1. a. 3. — [c] Ios. 7. a. 1. — [d] Ruth 4. d. 19. — [e] 1. Reg. 16. b. 6. 17. b. 12.

lum, * Sellum genuit Icamiam, Icamia 41
autem genuit Eliſama. * Filij autem F 42
Caleb fratris Ierameel: Meſa primo-
genitus eius, ipſe eſt pater Ziph: &
filij Mareſa patris Hebron. * Porro filij 43
Hebron, Core, & Taphua, & Recem,
& Samma. * Samma autem genuit Ra- 44
ham, patrem Iercaam, & Recem genuit
Sammai. * Filius Sammai, Maon: & 45
Maon pater Bethſur. * Epha autem 46
concubina Caleb peperit Haran, &
Moſa, & Gezez. Porro Haran genuit
Gezez. * Filij autem Iahaddai, Regom, 47
& Ioathan, & Geſan, & Phalet, &
Epha, & Saaph. * Concubina Caleb 48
Maacha, peperit Saber, & Tharana.
* Genuit autem Saaph pater Madmena, 49
Sue patrem Machbena, & patrem Ga-
baa. Filia vero Caleb, fuit Achſa. * Hi 50
erant filij Caleb, filij Hur primogeniti G
Ephratha, Sobal pater Cariathiarim.
* Salma pater Bethlehem, Hariph pater 51
Bethgader. * Fuerunt autem filij So- 52
bal patris Cariathiarim, Qui videbat di-
midium requietionum. * Et de cogna- 53
tione Cariathiarim, Iethrei, & Aphu-
thei, & Semathei, & Maſerei. Ex his
egreſſi ſunt Saraitæ, & Eſthaolitæ. * Filij 54
Salma, Bethlehem, & Netophathi, Co-
ronæ domus Ioab, & Dimidium re-
quietionis Sarai. * Cognationes quoque 55
ſcribarum habitantium in Iabes, ca-
nentes atque Reſonantes, & in taber-
naculis commorantes. Hi ſunt Cinæi,
qui venerunt de Calore patris domus
Rechab.

Gene-[rat]iones [D]auid.

3 1 A DAuid [a] vero hos habuit filios, qui
ei nati ſunt in Hebron; primogenitum
Amnon ex Achinoam Iezrahelitide, ſe-
cundum Daniel de Abigail Carmeli-
tide, * tertium Abſalom filium Maacha 2
filiæ Tholmai regis Geſſur, quartum
Adoniam filium Aggith, * quintum 3
Saphatiam ex Abital, ſextum Iethra-
ham de Egla vxore ſua. * Sex ergo 4
nati ſunt ei in Hebron, vbi regnauit
ſeptem annis & ſex menſibus. Tri-
ginta autem & tribus annis regnauit
in Ieruſalem. * [b] Porro in Ieruſalem 5
nati ſunt ei filij Simmaa, & Sobab, B
& Nathan, & Salomon, quattuor de
Bethſabee filia Ammiel, * Iebaar quo- 6
que & Eliſama, * & Eliphaleth, & 7
Noge, & Nepheg, & Iaphia, * necnon 8
Eliſama, & Eliada, & Elipheleth, no-
9 uem: * omnes hi, filij Dauid abſque
filijs concubinarum: habueruntq. ſo-
10 rorem Thamar. * Filius autem Salo-
monis, Roboam: cuius Abia filius
genuit Aſa. De hoc quoque natus eſt
11 Ioſaphat, * pater Ioram: qui Ioram
genuit Ochoziam, ex quo ortus eſt
12 Ioas: * & huius Amaſias filius genuit
Azariam. Porro Azariæ filius Ioathan
13 * procreauit Achaz patrem Ezechiæ,
C de quo natus eſt Manaſſes. * Sed &
14 Manaſſes genuit Amon patrem Ioſiæ.
15 * Filij autem Ioſiæ fuerunt, primogeni-
tus Iohanan, ſecundus Ioakim, tertius
16 Sedecias, quartus Sellum. * [c] De Ioa-
kim natus eſt Iechonias, & Sedecias.
17 * Filij Iechoniæ fuerunt, Aſir, Sala-
18 thiel, * Melchiram, Phadaia, Senneſer
19 & Iecemia, Sama, & Nadabia. * De
Phadaia orti ſunt Zorobabel & Semei.
Zorababel genuit Moſollam, Hana-
niam, & Salomith ſororem eorum:
20 * Haſaban quoque, & Ohol, & Bara-
chian, & Haſadian, Ioſabheſed, quin-
21 que. * Filius autem Hananiæ, Phaltias
D pater Ieſeiæ, cuius filius Raphaia. huius
quoque filius, Arnan, de quo natus
eſt Obdia, cuius filius fuit Sechenias.
22 * Filius Secheniæ, Semeia: cuius filij
Hattus, & Iegaal, & Baria, & Naaria,
23 & Saphat, ſex numero. * Filius Naariæ,
Elioenai, & Ezechias, & Ezricam, tres.
24 * Filij Elioenai, Oduia, & Eliaſub, &
Pheleia, & Accub, & Iohanan, & Da-
laia, & Anani, ſeptem.

4 1 A FIlij [d] Iuda: Phares, Heſron, & Char- γ) Supplementa quædam.
2 mi, & Hur, & Sobal. * Raia vero filius
Sobal genuit Iahath, de quo nati ſunt
Ahumai, & Laad. hæ cognationes Sa-
3 rathi. * Iſta quoque ſtirps Etam: Iez-
rahel, & Ieſema, & Iedebos. Nomen
quoque ſororis eorum, Aſalelphuni.
4 * Phanuel autem pater Gedor, & Ezer
pater Hoſa. iſti ſunt filij Hur primo-
5 geniti Ephratha patris Bethlehem. * Aſ-
ſur vero patri Thecuæ erant duæ vxo-
6 res, Halaa, & Naara. * Peperit autem
ei Naara, Oozam, & Hepher, & The-
mani, & Ahaſthari. iſti ſunt filij Naara.
7 * Porro filij Halaa, Sereth, Iſaar, &
B 8 Ethnan. * Cos autem genuit Anob,
& Soboba, & cognationem Aharehel
9 filij Arum. * Fuit autem Iabes inclytus

[a] 2. Reg. 3. a. 2. — [b] 2. Reg. 5. c. 14. — [c] Matt. 1. b. 11. — [d] Sup. 2. a. 4. Gen. 38. a. 3. 46. b. 12.

præ fratribus ſuis, & mater eius vocauit
nomen illius Iabes, dicens: Quia peperi
eum in dolore. * Inuocauit vero Iabes 10
Deum Iſrael, dicens: Si benedicens
benedixeris mihi, & dilataueris termi-
nos meos, & fuerit manus tua mecum,
& feceris me a malitia non opprimi.
Et præſtitit Deus quæ precatus eſt.
* Caleb autem frater Sua genuit Mahir, 11
qui fuit pater Eſthon. * Porro Eſthon 12
genuit Bethrapha, & Pheſſe, & Tehinna
patrem vrbis Naas: hi ſunt viri Recha.
* Filij autem Cenez, Othoniel, & Sa- 13
raia. Porro filij Othoniel, Hathath, & C
Maonathi. * Maonathi genuit Ophra, 14
Saraia autem genuit Ioab patrem Val-
lis artificum: ibi quippe artifices erant.
* Filij vero Caleb filij Iephone, Hir, & 15
Ela, & Naham. Filij quoque Ela: Cenez.
* Filij quoque Ialeleel: Ziph, & Zipha, 16
Thiria, & Aſrael. * Et filij Ezra, Iether, 17
& Mered, & Epher, & Ialon, genuitq.
Mariam, & Sammai, & Ieſba patrem
Eſthamo. * Vxor quoque eius Iudaia, 18
peperit Iared patrem Gedor, & He-
ber patrem Socho, & Icuthiel patrem
Zanoe. hi autem filij Bethiæ filiæ Pha-
raonis, quam accepit Mered. * Et filij 19
vxoris Odaiæ ſororis Naham patris D
Ceila, Garmi, & Eſthamo, qui fuit de
Machathi. * Filij quoque Simon, Am- 20
non, & Rinna filius Hanan, & Thi-
lon. Et filij Ieſi, Zoheth, & Benzoheth.
* Filij [a] Sela, filij Iuda: Her pater Le- 21
cha, & Laada pater Mareſa, & cogna-
tiones domus operantium byſſum in
Domo iuramenti. * Et qui ſtare fecit 22
Solem, viriq. Mendacij, & Securus, &
Incendens, qui principes fuerunt in
Moab, & qui reuerſi ſunt in Lahem.
hæc autem verba vetera. * Hi ſunt 23
figuli habitantes in Plantationibus, &
in Sepibus, apud regem in operibus
eius, commoratiq. ſunt ibi.

b) Filiorum Simeon: genealogia.

* Filij [b] Simeon: Namuel & Iamin, 24
Iarib, Zara, Saul. * Sellum filius eius, 25
Mapſam filius eius, Maſma filius eius.
* Filij Maſma: Hamuel filius eius, Za- 26
chur filius eius, Semei filius eius. * Filij E 27
Semei ſedecim, & filiæ ſex: fratres au-
tem eius non habuerunt filios multos,
& vniuerſa cognatio non potuit adæ-
quare ſummam filiorum Iuda.

28 * Habitauerunt autem in Berſabee,
29 & Molada, & Haſarſuhal, * & in Bala,
30 & in Aſom, & in Tholad, * & in Ba-
31 thuel, & in Horma, & in Siceleg, * &
in Bethmarchaboth, & in Haſarſuſim,
& in Bethberai, & in Saarim. hæ ciui-
tates eorum vſque ad regem Dauid.
32 * Villæ quoque eorum: Etam, & Aen,
Remmon, & Thochen, & Aſan, ciui-
33 tates quinque. * Et vniuerſi viculi
F eorum per circuitum ciuitatum iſta-
rum vſque ad Baal. hæc eſt habitatio
eorum, & ſedium diſtributio.
34 * Moſobab quoque & Iemlech, &
35 Ioſa filius Amaſiæ, * & Ioel, & Iehu
filius Ioſabiæ filij Saraiæ filij Aſiel,
36 * & Elioenai, & Iacoba, & Iſuhaia, &
Aſaia, & Adiel, & Iſmiel, & Banaia,
37 * Ziza quoque filius Sephei filij Allon
38 filij Idaia filij Semri filij Samaia. * Iſti
ſunt nominati principes in cogna-
tionibus ſuis, & in domo affinitatum
ſuarum multiplicati ſunt vehementer.
39 * Et profecti ſunt vt ingrederentur in
Gador vſque ad Orientem vallis, & vt
40 quærerent paſcua gregibus ſuis. * In-
G ueneruntq. paſcuas vberes, & valde
bonas, & terram latiſſimam & quie-
tam & fertilem, in qua ante habitaue-
41 rant de ſtirpe Cham. * Hi ergo vene-
runt, quos ſupra deſcripſimus nomi-
natim, in diebus Ezechiæ regis Iuda:
& percuſſerunt tabernacula eorum, &
habitatores qui inuenti fuerant ibi,
& deleuerunt eos vſque in præſentem
diem: habitaueruntq. pro eis, quo-
niam vberrimas paſcuas ibidem re-
42 pererunt. * De filijs quoque Simeon
abierunt in montem Seir viri quin-
genti, habentes principes Phaltiam &
Naariam & Raphaiam & Oziel filios
43 Ieſi: * & percuſſerunt reliquias, quæ
euadere potuerant, Amalecitarum, &
habitauerunt ibi pro eis vſque ad diem
hanc.

5
1
A FIlij quoque Ruben primogeniti Iſrael
(Ipſe quippe fuit primogenitus eius:
ſed [c] cum violaſſet thorum patris ſui,
data ſunt primogenita eius filijs Ioſeph
filij Iſrael, & non eſt ille reputatus in
2 primogenitum. * Porro Iudas, qui erat
fortiſſimus inter fratres ſuos, de ſtirpe
eius principes germinati ſunt: primo-

[a] Gen. 38. a. 5. — [b] Gen. 46. b. 10. — [c] Gen. 35. d. 22. 49. a. 4.

genita autem reputata ſunt Ioſeph.)
* filij [a] ergo Ruben primogeniti Iſrael: 3
Enoch, & Phallu, Eſron & Carmi.
* Filij Ioel: Samia filius eius, Gog 4
filius eius, Semei filius eius, * Micha 5
filius eius, Reia filius eius, Baal filius
eius, * Beera filius eius, quem capti- 6
uum duxit Thelgathphalnaſar rex Aſ-
ſyriorum, & fuit princeps in tribu
Ruben. * Fratres autem eius, & vni- 7
uerſa cognatio eius, quando numera-
bantur per familias ſuas, habuerunt
principes Iehiel, & Zachariam.
abitatio- * Porro Bala filius Azaz, filij Sam- 8
nes. ma, filij Ioel, ipſe habitauit in Aroer B
vſque ad Nebo, & Beelmeon. * Con- 9
tra orientalem quoque plagam habi-
tauit vſque ad introitum eremi, &
flumen Euphraten. Multum quippe
iumentorum numerum poſſidebant in
Terra Galaad. * In diebus autem Saul 10
præliati ſunt contra Agareos, & inter-
fecerunt illos, habitaueruntq. pro eis
in tabernaculis eorum, in omni plaga,
quæ reſpicit ad Orientem Galaad.

β) Tribus * Filij vero Gad e regione eorum 11
Gad: habitauerunt in Terra Baſan vſque
enealogia, Selcha: * Ioel in capite, & Saphan 12
ſecundus: Ianai autem, & Saphat in
Baſan. * Fratres vero eorum ſecundum 13
domos cognationum ſuarum, Michael,
& Moſollam, & Sebe, & Iorai, & Ia-
chan, & Zie, & Heber, ſeptem. * Hi 14
filij Abihail, filij Huri, filij Iara, filij
Galaad, filij Michael, filij Ieſeſi, filij
Ieddo, filij Buz. * Fratres quoque filij 15
Abdiel, filij Guni, princeps domus in
familijs ſuis.
abitatio & * Et habitauerunt in Galaad, & in 16
umeratio. Baſan, & in viculis eius, & in cunctis
ſuburbanis Saron, vſque ad terminos.
* Omnes hi, numerati ſunt in diebus 17
Ioathan regis Iuda, & in diebus Iero- C
boam regis Iſrael.

γ) Pugna * Filij Ruben, & Gad, & dimidiæ 18
contra Agareos: tribus Manaſſe viri bellatores, ſcuta
portantes, & gladios, & tendentes ar-
Ruben, cum, eruditiq. ad prælia quadraginta-
Gad, dimi- quattuor millia, & ſeptingenti ſexa-
dia Manaſſe ginta procedentes ad pugnam. * Di- 19
vincunt. micauerunt contra Agareos: Ituræi
vero, & Naphis, & Nodab * præbue- 20
runt eis auxilium. Traditiq. ſunt in
manus eorum Agarei, & vniuerſi, qui
fuerant cum eis, quia Deum inuoca-
uerunt cum præliarentur: & exaudiuit
eos, eo quòd crediddiſſent in eum.
21 * Ceperuntq. omnia quæ poſſederant,
camelorum quinquaginta millia, &
ouium ducenta quinquaginta millia,
& aſinos duo millia, & animas homi-
22 num centum millia. * Vulnerati autem
D multi corruerunt: fuit enim bellum
Domini. Habitaueruntq. pro eis vſque
ad tranſmigrationem.

23 * Filij quoque dimidiæ tribus Ma- δ) Dimidia tribus Manaſſe:
naſſe poſſederunt terram a finibus
Baſan vſque Baal, Hermon, & Sanir,
& montem Hermon, ingens quippe habitatio & genealogia.
24 numerus erat. * Et hi fuerunt princi-
pes domus cognationis eorum, Epher,
& Ieſi, & Eliel, & Ezriel, & Ieremia, &
Odoia, & Iediel viri fortiſſimi & poten-
tes, & nominati duces in familijs ſuis.

25 * Reliquerunt autem Deum patrum ε) Culpa & pœna tribuum.
ſuorum, & fornicati ſunt poſt deos
populorum terræ, quos abſtulit Deus
26 coram eis. * & ſuſcitauit Deus Iſrael
ſpiritum Phul regis Aſſyriorum, &
ſpiritum Thelgathphalnaſar regis Aſ-
ſur: & tranſtulit Ruben, & Gad, &
dimidiam tribum Manaſſe, & adduxit
eos in Lahela, & in Habor, & Ara, &
fluuium Gozan, vſque ad diem hanc.

6
1 FIlij Leui: [b] Gerſon, Caath, & Me- d) Filiorum Leui.
A
2 rari. * Filij Caath: Amram, Iſaar, He-
3 bron, & Oziel. * Filij Amram: Aaron, α) Enumeratio:
Moyſes, & Maria:
Filij Aaron: Nadab & Abiu, Ele- ſummorum ſacerdotum,
4 azar, & Ithamar. * Eleazar genuit Phi-
5 nees, & Phinees genuit Abiſue, * Abi-
ſue vero genuit Bocci, & Bocci genuit
6 Ozi. * Ozi genuit Zaraiam, & Zaraias
7 genuit Meraioth. * Porro Meraioth ge-
nuit Amariam, & Amarias genuit Achi-
8 tob. * Achitob genuit Sadoc, & Sadoc
9 genuit Achimaas, * Achimaas genuit
10 Azariam, Azarias genuit Iohanan, * Io-
hanan genuit Azariam. ipſe eſt qui ſa-
cerdotio functus eſt in domo, quam
11 ædificauit Salomon in Ieruſalem. * Ge-
nuit autem Azarias Amariam, & Ama-
12 rias genuit Achitob, * Achitob genuit
13 Sadoc, & Sadoc genuit Sellum, * Sel-

[a] Gen. 46. b. 9. Exo. 6. c. 14. Num. 26. a. 5. — [b] Gen. 46. b. 11. Inf. 23. a. 6.

lum genuit Helciam, & Helcias ge-
nuit Azariam, * Azarias genuit Sara- 14
iam, & Saraias genuit Ioſedec. * Porro B 15
Ioſedec egreſſus eſt, quando tranſtulit
Dominus Iudam, & Ieruſalem per ma-
nus Nabuchodonoſor.
Leuitarum, *Filij [a] ergo Leui: Gerſon, Caath, 16
& Merari. * Et hæc nomina filiorum 17
Gerſon: Lobni, & Semei. * Filij Caath: 18
Amram, & Iſaar, & Hebron, & Oziel.
*Filij Merari: Moholi & Muſi. Hæ 19
autem cognationes Leui ſecundum fa-
milias eorum. * Gerſom, Lobni filius 20
eius, Iahath filius eius, Zamma filius
eius, * Ioah filius eius, Addo filius 21
eius, Zara filius eius, Iethrai filius
eius. * Filij Caath, Aminadab filius 22
eius, Core filius eius, Aſir filius eius,
*Elcana filius eius, Abiaſaph filius 23
eius, Aſir filius eius. * Thahath filius 24
eius, Vriel filius eius, Ozias filius
eius, Saul filius eius. * Filij Elcana, 25
Amaſai & Achimoth * & Elcana: 26
Filij Elcana: Sophai filius eius, Na-
hath filius eius, * Eliab filius eius, 27
Ieroham filius eius, Elcana filius eius.
*Filij Samuel primogenitus Vaſſeni, 28
& Abia. * Filij autem Merari, Moholi: 29
Lobni filius eius, Semei filius eius, C
Oza filius eius, * Sammaa filius eius, 30
Haggia filius eius, Aſaia filius eius.
cantorum. *Iſti ſunt, quos conſtituit Dauid ſu- 31
per cantores domus Domini, ex quo
collocata eſt arca: * & miniſtrabant 32
coram tabernaculo teſtimonij, canen-
tes donec ædificaret Salomon domum
Domini in Ieruſalem: ſtabant autem
iuxta ordinem ſuum in miniſterio. * Hi 33
vero ſunt, qui aſſiſtebant cum filijs
ſuis, de filijs Caath, Heman cantor
filius Ioel, filij Samuel, * filij Elcana, 34
filij Ieroham, filij Eliel, filij Thohu,
*filij Suph, filij Elcana, filij Mahath, 35
filij Amaſai, * filij Elcana, filij Iohel, 36
filij Azariæ, filij Sophoniæ, * filij Tha- 37
hath, filij Aſir, filij Abiaſaph, filij Core,
*filij Iſaar, filij Caath, filij Leui, filij 38
Iſrael. * Et frater eius Aſaph, qui ſta- 39
bat a dextris eius, Aſaph filius Bara-
chiæ, filij Samaa, * filij Michael, filij 40
Baſaiæ, filij Melchiæ, * filij Athanai, 41
filij Zara, filij Adaia, * filij Ethan, filij 42
Zamma, filij Semei, * filij Ieth, filij 43
Gerſom, filij Leui. * Filij autem Me- 44
rari fratres eorum, ad ſiniſtram, Ethan D

45 filius Cuſi, filij Abdi, filij Maloch, * filij
46 Haſabiæ, filij Amaſiæ, filij Helciæ, * filij
47 Amaſai, filij Boni, filij Somer, * filij
Moholi, filij Muſi, filij Merari, filij Leui.
48 * Fratres quoque eorum Leuitæ, qui
ordinati ſunt in cunctum miniſterium
tabernaculi domus Domini.
49 *Aaron vero, & filij eius adolebant iteru
incenſum ſuper altare holocauſti, & ſummo ſacerdot
ſuper altare thymiamatis, in omne
opus Sancti ſanctorum: & vt preca-
rentur pro Iſrael iuxta omnia, quæ
50 præceperat Moyſes ſeruus Dei. * Hi
ſunt autem filij Aaron: Eleazar filius
eius, Phinees filius eius, Abiſue filius
51 eius, * Bocci filius eius, Ozi filius eius,
52 Zarahia filius eius, * Meraioth filius
eius, Amarias filius eius, Achitob filius
53 eius, * Sadoc filius eius, Achimaas
filius eius.

54 *Et hæc habitacula eorum per vi- β) Ciuita
cos atque confinia, filiorum ſcilicet Leuitaru
Aaron, iuxta cognationes Caathitarum: ſacerdot
55 ipſis enim ſorte contigerant. * Dede-
E runt igitur eis Hebron in terra Iuda, &
56 ſuburbana eius per circuitum: * [b]agros
autem ciuitatis, & villas, Caleb filio
57 Iephone. * Porro filijs Aaron dede-
runt ciuitates ad confugiendum He-
bron, & Lobna, & ſuburbana eius,
58 * Iether quoque, & Eſthemo cum ſub-
urbanis ſuis, ſed & Helon, & Dabir
59 cum ſuburbanis ſuis, * Aſan quoque,
60 & Bethſemes & ſuburbana earum. * De
tribu autem Beniamin, Gabee & ſub-
urbana eius, & Almath cum ſubur-
banis ſuis, Anathoth quoque cum ſub-
urbanis ſuis. omnes ciuitates, tredecim,
per cognationes ſuas.
61 *Filijs autem Caath reſiduis de co- reliquoru
gnatione ſua dederunt ex dimidia tribu
Manaſſe in poſſeſſionem vrbes decem.
62 *Porro filijs Gerſom per cognationes
ſuas de tribu Iſſachar, & de tribu Aſer,
& de tribu Nephthali, & de tribu Ma-
63 naſſe in Baſan, vrbes tredecim. *Filijs
autem Merari per cognationes ſuas de
tribu Ruben, & de tribu Gad, & de
tribu Zabulon, dederunt ſorte ciui-
64 tates duodecim. * Dederunt quoque
F filij Iſrael Leuitis ciuitates, & ſubur-
65 bana earum: * deduntq. per ſor-
tem, ex tribu filiorum Iuda, & ex
tribu filiorum Simeon, & ex tribu

a Exo. 6. c. 16. — b Ioſ. 21. b. 12.

filiorum Beniamin vrbes has, quas vo-
cauerunt nominibus ſuis, * & his, qui 66
erant de cognatione filiorum Caath,
[a] fueruntq. ciuitates in terminis eo-
rum de tribu Ephraim. * Dederunt 67
ergo eis vrbes ad confugiendum, Si-
chem cum ſuburbanis ſuis in monte
Ephraim, & Gazer cum ſuburbanis
ſuis, * Iecmaam quoque cum ſubur- 68
banis ſuis, & Bethoron ſimiliter, * nec- 69
non & Helon cum ſuburbanis ſuis,
& Gethremmon in eundem modum.
* Porro ex dimidia tribu Manaſſe, Aner 70
& ſuburbana eius, Balaam & ſubur-
bana eius: his videlicet, qui de co-
gnatione filiorum Caath reliqui erant.
* Filijs autem Gerſom de cognatione 71
dimidiæ tribus Manaſſe Gaulon in Ba-
ſan, & ſuburbana eius, & Aſtharoth
cum ſuburbanis ſuis. * De tribu Iſſa- 72
char, Cedes & ſuburbana eius, & Da- G
bereth cum ſuburbanis ſuis, * Ramoth 73
quoque & ſuburbana eius, & Anem
cum ſuburbanis ſuis. * De tribu vero 74
Aſer: Maſal cum ſuburbanis ſuis, &
Abdon ſimiliter, * Hucac quoque & 75
ſuburbana eius, & Rohob cum ſubur-
banis ſuis. * Porro de tribu Neph- 76
thali, Cedes in Galilæa & ſuburbana
eius, Hamon cum ſuburbanis ſuis, &
Cariathaim, & ſuburbana eius. * Filijs 77
autem Merari reſiduis: de tribu Zabu-
lon, Remmono & ſuburbana eius, &
Thabor cum ſuburbanis ſuis: * trans 78
Iordanem quoque ex aduerſo Iericho
contra Orientem Iordanis, de tribu
Ruben, Boſor in ſolitudine cum ſubur-
banis ſuis, & Iaſſa cum ſuburbanis
ſuis, * Cademoth quoque & ſubur- 79
bana eius, & Mephaat cum ſuburbanis
ſuis. * Necnon & de tribu Gad, Ra- 80
moth in Galaad & ſuburbana eius, &
Manaim cum ſuburbanis ſuis, * ſed & 81
Heſebon cum ſuburbanis ſuis, & Iezer
cum ſuburbanis ſuis.

c) Filiorum tribuum reliquarum. POrro filij [b] Iſſachar: Thola, & Phua, 7 1 A
Iaſub, & Simeron, quattuor. * Filij 2
Thola: Ozi & Raphaia, & Ieriel, &
a) Enumeratio generalis: Iemai, & Iebſem, & Samuel, principes
per domos cognationum ſuarum. De
ſtirpe Thola viri fortiſſimi numerati
poſterorum Iſſachar, ſunt in diebus Dauid, viginti duo
millia ſexcenti. * Filij Ozi: Izrahia, 3
de quo nati ſunt Michael, & Obadia,
& Ioel, & Ieſia, quinque omnes prin-
4 cipes. * Cumq. eis per familias, &
populos ſuos, accincti ad prælium, viri
fortiſſimi, triginta ſex millia: multas
5 enim habuerunt vxores, & filios. * Fra-
B tres quoque eorum per omnem co-
gnationem Iſſachar robuſtiſſimi ad pu-
gnandum, octoginta ſeptem millia nu-
merati ſunt.
6 * Filij [c] Beniamin: Bela, & Bechor, Beniamin,
7 & Iadihel, tres. * Filij Bela: Esbon, &
Ozi, & Oziel, & Ierimoth, & Vrai,
quinque principes familiarum, & ad
pugnandum robuſtiſſimi: numerus au-
tem eorum, viginti duo millia & tri-
8 ginta quattuor. * Porro filij Bechor:
Zamira, & Ioas, & Eliezer, & Elioenai,
& Amri, & Ierimoth, & Abia, & Ana-
thoth, & Almath: omnes hi, filij Be-
9 chor. * Numerati ſunt autem per fa-
milias ſuas principes cognationum ſua-
rum ad bella fortiſſimi, viginti millia &
10 ducenti. * Porro filij Iadihel: Balan.
C Filij autem Balan: Iehus, & Beniamin,
& Aod, & Chanana, & Zethan, & Thar-
11 ſis, & Ahiſahar. * omnes hi filij Iadi-
hel, principes cognationum ſuarum,
viri fortiſſimi, decem & ſeptem millia,
& ducenti ad prælium procedentes.
12 * Sepham quoque, & Hapham filij Hir:
& Haſim filij Aher.
13 * Filij autem Nephthali: Iaſiel, & Nephthali,
Guni, & Ieſer, & Sellum, filij Bala.
14 * Porro filius Manaſſe, Eſriel: con- dimidiæ Manaſſe,
cubinaq. eius Syra peperit Machir
15 patrem Galaad. * Machir autem ac-
cepit vxores filijs ſuis Happhim, &
Saphan: & habuit ſororem nomine
Maacha: nomen autem ſecundi, Sal-
16 phaad, natæq. ſunt Salphaad filiæ. * &
D peperit Maacha vxor Machir filium,
vocauitq. nomen eius Phares: porro
nomen fratris eius, Sares: & filij eius,
17 Vlam, & Recen. * Filius autem Vlam,
Badan. hi ſunt filij Galaad, filij Ma-
18 chir, filij Manaſſe. * Soror autem
eius Regina peperit Virumdecorum,
19 & Abiezer, & Mohola. * Erant autem
filij Semida, Ahin, & Sechem, & Leci,
& Aniam.
20 * Filij autem Ephraim: Suthala, Ba- Ephraim,
red filius eius, Thahath filius eius,
Elada filius eius, Thahath filius eius,
21 huius filius Zabad, * & huius filius

[a] Ioſ. 21. b. 21. — [b] Gen. 46. b. 13. — [c] Gen. 46. c. 21.

Suthala, & huius filius Ezer & Elad: E
occiderunt autem eos viri Geth indi-
genæ, quia defcenderant vt inuade-
rent poffeffiones eorum. * Luxit igitur 22
Ephraim pater eorum multis diebus,
& venerunt fratres eius vt confola-
rentur eum. * Ingreffusq. eft ad vxo- 23
rem fuam: quæ concepit, & peperit
filium, & vocauit nomen eius Beria,
eo quòd in malis domus eius ortus
effet: * filia autem eius fuit Sara, quæ 24
ædificauit Bethoron inferiorem & fu-
periorem, & Ozenfara. * Porro filius 25
eius Rapha, & Refeph, & Thale, de
quo natus eft Thaan, * qui genuit 26
Laadan: huius quoque filius Ammiud,
qui genuit Elifama, * de quo ortus 27
eft Nun, qui habuit filium Iofue.
*Poffeffio autem eorum & habitatio, 28
Bethel cum filiabus fuis, & contra F
orientem Noran ac Occidentalem pla-
gam Gazer & filiæ eius, Sichem quo-
que cum filiabus fuis, vfque ad Aza
cum filiabus eius. * Iuxta filios quo- 29
que Manaffe Bethfan & filias eius,
Thanach & filias eius, Mageddo &
filias eius: Dor & filias eius: in his
habitauerunt filij Iofeph, filij Ifrael.

Afer.

* Filij [a] Afer: & Iemna, & Iefua, & 30
Ieffui, & Baria, & Sara foror eorum.
*Filij autem Baria: Heber, & Melchiel: 31
ipfe eft pater Barfaith. * Heber autem 32
genuit Iephlat, & Somer, & Hotham,
& Suaa fororem eorum. * Filij Ieph- 33
lat: Phofech, & Chamaal, & Afoth: hi G
filij Iephlat. * Porro filij Somer: Ahi, 34
& Roaga, & Haba, & Aram. * Filij 35
autem Helem fratris eius: Supha, &
Iemna, & Selles, & Amal. * Filij Su- 36
pha: Sue, Harnapher, & Sual, & Beri,
& Iamra, * Bofor, & Hod, & Samma, 37
& Salufa, & Iethran, & Bera. * Filij 38
Iether: Iephone, & Phafpha, & Ara.
* Filij autem Olla: Aree, & Haniel, & 39
Refia. * Omnes hi filij Afer, principes 40
cognationum, electi atque fortiffimi
duces ducum: numerus autem eorum
ætatis, quæ apta effet ad bellum, vi-
ginti fex millia.

β) Enumeratio fpecialis Beniamin:

BEniamin autem genuit [b] Bale pri- 8 1 A
mogenitum fuum, Asbel fecundum,
Ahara tertium, * Nohaa quartum, & 2
Rapha quintum. * Fueruntq. filij Bale: 3
Addar, & Gera, & Abiud, * Abifue 4
5 quoque & Naaman, & Ahoe, * fed
& Gera, & Sephuphan, & Huram.
6 * Hi funt filij Ahod, principes cogna-
tionum habitantium in Gabaa, qui
7 tranflati funt in Manahath. * Naaman
autem, & Achia, & Gera ipfe tran-
ftulit eos, & genuit Oza, & Ahiud.
8 * Porro Saharaim genuit in regione
Moab, poftquam dimifit Hufim &
9 Bara vxores fuas. * Genuit autem de
Hodes vxore fua Iobab, & Sebia, &
10 Mofa, & Molchom, * Iehus quoque,
& Sechia, & Marma. hi funt filij eius
11 principes in familijs fuis. * Mehufim
12 vero genuit Abitob, & Elphaal. * Porro
B filij Elphaal: Heber, & Mifaam, & Sa-
mad: hic ædificauit Ono, & Lod, &
13 filias eius. * Baria autem, & Sama
principes cognationum habitantium
in Aialon: hi fugauerunt habitatores
14 Geth. * Et Ahio, & Sefac, & Ieri-
15 moth, * & Zabadia, & Arod, & He-
16 der, * Michael quoque, & Iefpha, &
17 Ioha filij Baria. * Et Zabadia, & Mo-
18 follam, & Hezeci, & Heber, * & Iefa-
mari, & Iezlia, & Iobab filij Elphaal,
19 * & Iacim, & Zechri, & Zabdi, * &
20 21 Elioenai, & Selethai, & Eliel, * &
Adaia, & Baraia, & Samarath filij Se-
22 mei. * Et Iefpham, & Heber, & Eliel,
23 * & Abdon, & Zechri, & Hanan, * &
24 25 Hanania, & Ælam, & Anathothia, * &
26 Iephdaia, & Phanuel filij Sefac. * &
27 Samfari, & Sohoria, & Otholia, * &
Ierfia, & Elia, & Zechri, filij Iero-
28 ham. * hi patriarchæ, & cognationum
C principes, qui habitauerunt in Ieru-
falem.

genealogia Saul.

29 * in [c] Gabaon autem habitauerunt
Abigabaon, & nomen vxoris eius Maa-
30 cha: * filiusq. eius primogenitus Ab-
don, & Sur, & Cis, & Baal, & Nadab.
31 * Gedor quoque, & Ahio, & Zacher,
32 & Macelloth: * & Macelloth genuit
Samaa: habitaueruntq. ex aduerfo fra-
trum fuorum in Ierufalem cum fra-
33 tribus fuis. * [d] Ner autem genuit Cis,
& Cis genuit Saul. Porro Saul genuit
Ionathan, & Melchifua, & Abinadab,
34 & Esbaal. * Filius autem Ionathan,
Meribbaal: & Meribbaal genuit Micha.
35 * Filij Micha, Phithon, & Melech, &
36 Tharaa, & Ahaz. * & Ahaz genuit
D Ioada: & Ioada genuit Alamath, &
Azmoth, & Zamri: porro Zamri genuit

---

[a] Gen. 46. b. 17. — [b] Gen. 46. c. 21. Sup. 7. b. 6. — [c] Inf. 9. f. 35. — [d] 1. Reg. 14. g. 51. Inf. 9. g. 39.

Mosa, * & Mosa genuit Banaa, cuius 37
filius fuit Rapha, de quo ortus est
Elasa, qui genuit Asel. * Porro Asel 38
sex filij fuerunt his nominibus, Ezri-
cam, Bocru, Ismahel, Saria, Obdia, &
Hanan. omnes hi filij Asel. * Filij au- 39
tem Esec fratris eius, Vlam primo-
genitus, & Iehus secundus, & Eli-
phalet tertius. * Fueruntq. filij Vlam 40
viri robustissimi, & magno robore ten-
dentes arcum: & multos habentes
filios ac nepotes, vsque ad centum
quinquaginta. Omnes hi, filij Ben-
iamin.

γ) Additamenta: habitatores Ierusalem,

VNiuersus ergo Israel dinumeratus 9 1
est: & summa eorum scripta est in A
Libro regum Israel, & Iuda: translatiq.
sunt in Babylonem propter delictum
suum. * Qui autem habitauerunt pri- 2
mi in possessionibus, & in vrbibus
suis: Israel, & Sacerdotes, & Leuitæ,
& Nathinæi. * Commorati sunt in Ieru- 3
salem de filijs Iuda, & de filijs Benia-
min, de filijs quoque Ephraim, & Ma-
nasse. * Othei filius Ammiud, filij 4
Amri, filij Omrai, filij Bonni, de filijs
Phares filij Iuda. * Et de Siloni: Asaia 5
primogenitus, & filij eius. * De filijs 6
autem Zara: Iehuel, & fratres eorum,
sexcenti nonaginta. * Porro de filijs 7
Beniamin: Salo filius Mosollam, filij B
Oduia, filij Asana: * & Iobania filius 8
Ieroham: & Ela filius Ozi, filij Mo-
chori: & Mosollam filius Saphatiæ,
filij Rahuel, filij Iebaniæ, * & fratres 9
eorum per familias suas, nongenti
quinquaginta sex. Omnes hi, principes
cognationum per domos patrum suo-
rum. * De sacerdotibus autem: Iedaia, 10
Ioiarib, & Iachin: * Azarias quoque 11
filius Helciæ, filij Mosollam, filij Sadoc,
filij Maraioth, filij Achitob, pontifex
domus Dei. * Porro Adaias filius Iero- 12
ham, filij Phassur, filij Melchiæ: &
Maasai filius Adiel, filij Iezra, filij Mo-
sollam, filij Mosollamith, filij Emmer.
* fratres quoque eorum principes per 13
familias suas, mille septingenti sexa- C
ginta, fortissimi robore ad faciendum
opus ministerij in domo Dei. * De 14
Leuitis autem: Semeia filius Hassub
filij Ezricam, filij Hasebia de filijs Me-
rari. * Bacbacar quoque carpentarius, 15
& Galal, & Mathania filius Micha, filij
Zechri, filij Asaph: * & Obdia filius 16
Semeiæ, filij Galal, filij Idithun: &

Barachia filius Asa, filij Elcana, qui
17 habitauit in atrijs Netophati. * Iani-
tores autem: Sellum, & Accub, &
Telmon, & Ahimam: & frater eorum
18 Sellum princeps, * vsque ad illud
tempus, in porta regis ad orientem,
obseruabant per vices suas de filijs
Leui.

& officia Leuitarum;

19 * Sellum vero filius Core filij Abi-
asaph, filij Core, cum fratribus suis, &
D domo patris sui, hi sunt Coritæ super
opera ministerij, custodes vestibulo-
rum tabernaculi: & familiæ eorum
per vices castrorum Domini custodi-
20 entes introitum. * Phinees autem fi-
lius Eleazari, erat dux eorum coram
21 Domino. * Porro Zacharias filius Mo-
sollamia, ianitor portæ tabernaculi te-
22 stimonij. * Omnes hi electi in ostia-
rios per portas, ducenti duodecim: &
descripti in villis proprijs: quos con-
stituerunt Dauid, & Samuel Videns,
23 in fide sua * tam ipsos, quàm filios
eorum in ostijs domus Domini, & in
24 tabernaculo vicibus suis. * Per quat-
tuor ventos erant ostiarij: id est ad
Orientem, & ad Occidentem, & ad
25 Aquilonem, & ad Austrum. * Fratres
autem eorum in viculis morabantur,
& veniebant in sabbatis suis de tem-
26 pore vsque ad tempus. * His quattuor
E Leuitis creditus erat omnis numerus
ianitorum, & erant super exedras, &
27 thesauros domus Domini. * Per gyrum
quoque templi Domini morabantur
in custodijs suis: vt cum tempus fu-
28 isset, ipsi mane aperirent fores. * De
horum genere erant & super vasa
ministerij: ad numerum enim & in-
29 ferebantur vasa, & efferebantur. * De
ipsis & qui credita habebant vtensilia
sanctuarij, præerant similæ, & vino, &
30 oleo, & thuri, & aromatibus. * Filij
autem sacerdotum vnguenta ex aro-
31 matibus conficiebant. * Et Mathathias
Leuites primogenitus Sellum Coritæ,
præfectus erat eorum, quæ in sarta-
32 gine frigebantur. * Porro de filijs
F Caath fratribus eorum, super panes
erant propositionis, vt semper nouos
33 per singula sabbata præpararent. * Hi
sunt principes cantorum per familias
Leuitarum, qui in exedris morabantur,
vt die ac nocte iugiter suo ministerio
34 deseruirent. * Capita Leuitarum, per
familias suas principes, manserunt in
Ierusalem.

iterum genealogia Saul.

*In [a] Gabaon autem commorati ſunt 35
pater Gabaon Iehiel, & nomen vxoris
eius Maacha. * Filius primogenitus 36
eius Abdon, & Sur, & Cis, & Baal,
& Ner, & Nadab, * Gedor quoque, 37
& Ahio, & Zacharias, & Macelloth.
*Porro Macelloth genuit Samaan: iſti 38
habitauerunt e regione fratrum ſuo- G
rum in Ieruſalem, cum fratribus ſuis.
*[b] Ner autem genuit Cis: & Cis genuit 39
Saul: & Saul genuit Ionathan, & Mel-
chiſua, & Abinadab, & Esbaal. * Filius 40
autem Ionathan, Meribbaal: & Me-
ribbaal genuit Micha. * Porro filij 41
Micha, Phithon, & Melech, & Tharaa,
& Ahaz. * Ahaz autem genuit Iara, 42
& Iara genuit Alamath, & Azmoth,
& Zamri. Zamri autem genuit Moſa.
*Moſa vero genuit Banaa: cuius filius 43
Raphaia, genuit Elaſa: de quo ortus
eſt Aſel. * Porro Aſel ſex filios habuit 44
his nominibus, Ezricam, Bocru, Iſma-
hel, Saria, Obdia, Hanan. hi ſunt filij
Aſel.

II. Historia Dauid.

1. Initium regni.

a) Exceſſus Saulis: mortuus in pugna

PHiliſthijm [c] autem pugnabant con- 10 1 A
tra Iſrael, fugeruntq. viri Iſrael Pa-
læſthinos, & ceciderunt vulnerati in
monte Gelboe. * Cumq. appropin- 2
quaſſent Philiſthæi perſequentes Saul,
& filios eius, percuſſerunt Ionathan,
& Abinadab, & Melchiſua filios Saul.
*Et aggrauatum eſt prælium contra 3
Saul, inueneruntq. eum ſagittarij, &
vulnerauerunt iaculis. * Et dixit Saul 4
ad armigerum ſuum: Euagina gla- B
dium tuum, & interfice me: ne forte
veniant incircumciſi iſti, & illudant
mihi. Noluit autem armiger eius hoc
facere, timore perterritus: arripuit ergo
Saul enſem, & irruit in eum. * Quod 5
cum vidiſſet armiger eius, videlicet
mortuum eſſe Saul, irruit etiam ipſe
in gladium ſuum, & mortuus eſt.
*Interijt ergo Saul, & tres filij eius, 6
& omnis domus illius pariter concidit.
*Quod cum vidiſſent viri Iſrael, qui 7
habitabant in campeſtribus, fugerunt:
& Saul ac filijs eius mortuis, dereli- C
querunt vrbes ſuas, & huc illucq. di-
ſperſi ſunt: veneruntq. Philiſthijm, &
habitauerunt in eis. * Die igitur altero 8
detrahentes Philiſthijm ſpolia cæſo-
rum, inuenerunt Saul, & filios eius
9 iacentes in monte Gelboe. * Cumq.
ſpoliaſſent eum, & amputaſſent caput,
armiſq. nudaſſent, miſerunt in terram
ſuam, vt circumferretur, & oſtende-
retur idolorum templis, & populis:
10 *arma autem eius conſecrauerunt in
fano dei ſui, & caput affixerunt in
11 templo Dagon. * Hoc cum audiſſent
viri Iabes Galaad, omnia ſcilicet quæ
12 Philiſthijm fecerant ſuper Saul, * con-
D ſurrexerunt ſinguli virorum fortium,
& tulerunt cadauera Saul & filiorum
eius: attuleruntq. ea in Iabes, & ſepe-
lierunt oſſa eorum ſubter quercum,
quæ erat in Iabes, & ieiunauerunt
ſeptem diebus.
13 *Mortuus eſt ergo Saul propter ini-
quitates ſuas, eo quòd præuaricatus
ſit [d] mandatum Domini quod præce-
perat, & non cuſtodierit illud: ſed
[e] inſuper etiam pythoniſſam conſulu-
14 erit, * nec ſperauerit in Domino: pro-
pter quod interfecit eum, & tranſtulit
regnum eius ad Dauid filium Iſai.

propter iniquitates ſuas.

b) Dominatus Dauid.

a) Rex Iſrael: vngitur in Hebron,

11 1 A COngregatus eſt igitur omnis Iſrael
ad Dauid in Hebron, dicens: [f] Os
2 tuum ſumus, & caro tua. * Heri quo-
que, & nudiuſtertius cum adhuc re-
gnaret Saul, tu eras qui educebas, &
introducebas Iſrael: tibi enim dixit
Dominus Deus tuus: Tu paſces popu-
lum meum Iſrael, & tu eris princeps
3 ſuper eum. * Venerunt ergo omnes
maiores natu Iſrael ad regem in He-
bron, & inijt Dauid cum eis fœdus co-
ram Domino: vnxeruntq. eum regem
ſuper Iſrael, iuxta ſermonem Domini,
quem locutus eſt in manu Samuel.
4 *Abijt quoque Dauid, & omnis
Iſrael in Ieruſalem. hæc eſt Iebus, vbi
5 erant Iebuſæi habitatores terræ. * Di-
xeruntq. qui habitabant in Iebus ad
Dauid: Non ingredieris huc. Porro
Dauid cepit arcem Sion, quæ eſt Ci-
6 uitas Dauid, * dixitque: Omnis qui
percuſſerit Iebuſæum in primis, erit
princeps & dux. Aſcendit igitur pri-
mus Ioab filius Saruiæ, & factus eſt
7 princeps. * Habitauit autem Dauid in
arce, & idcirco appellata eſt Ciuitas
8 Dauid. * Ædificauitq. vrbem in cir-

capit arcem Sion.

---

[a] Sup. 8. c. 29. — [b] Sup. 8. c. 33. — [c] 1. Reg. 31. a. 1. — [d] 1. Reg. 15. a. 3. Exo. 17. d. 14. — [e] 1. Reg. 28. b. 8. — [f] 2. Reg. 5. a. 1.

cuitu a Mello vſque ad gyrum, Ioab
autem reliqua vrbis extruxit. * Pro- 9
ficiebatq. Dauid vadens & creſcens, &
Dominus exercituum erat cum eo.

β) Principes Iſrael: *[a] Hi principes virorum fortium Da- 10
uid, qui adiuuerunt eum vt rex fieret C
viri fortes, ſuper omnem Iſrael iuxta verbum Do-
mini, quod locutus eſt ad Iſrael. * Et 11
iſte numerus robuſtorum Dauid: Ies-
baam filius Hachamoni princeps inter
triginta: iſte leuauit haſtam ſuam ſu-
per trecentos vulneratos vna vice. * Et 12
poſt eum Eleazar filius patrui eius
Ahohites, qui erat inter tres potentes.
* Iſte fuit cum Dauid in Pheſdomim, 13
quando Philiſthijm congregati ſunt
ad locum illum in prælium: & erat
ager regionis illius plenus hordeo,
fugeratq. populus a facie Philiſthino-
rum. * Hi ſteterunt in medio agri, 14
& defenderunt eum: cumq. percuſſiſ-
ſent Philiſthæos, dedit Dominus ſalu-
tem magnam populo ſuo. * Deſcen- 15
derunt autem tres de triginta prin-
cipibus ad petram, in qua erat Dauid, D
ad ſpeluncam Odollam, quando Phi-
liſthijm fuerant caſtrametati in Valle
raphaim. * [b] Porro Dauid erat in præ- 16
ſidio, & ſtatio Philiſthinorum in Beth-
lehem. * Deſiderauit igitur Dauid, & 17
dixit: O ſi quis daret mihi aquam de
ciſterna Bethlehem, quæ eſt in porta.
* Tres ergo iſti per media caſtra Phi- 18
liſthinorum perrexerunt, & hauſerunt
aquam de ciſterna Bethlehem, quæ
erat in porta, & attulerunt ad Dauid
vt biberet: qui noluit, ſed magis libauit
illam Domino, * dicens: Abſit vt in 19
conſpectu Dei mei hoc faciam, & ſan-
guinem iſtorum virorum bibam: quia
in periculo animarum ſuarum attule- E
runt mihi aquam. Et ob hanc cau-
ſam noluit bibere. hæc fecerunt tres
robuſtiſſimi. * Abiſai quoque frater 20
Ioab ipſe erat princeps trium, & ipſe
leuauit haſtam ſuam contra trecentos
vulneratos, & ipſe erat inter tres no-
minatiſſimus, * & inter tres ſecundos 21
inclytus, & princeps eorum: verum-
tamen vſque ad tres primos non per-
uenerat. * Banaias filius Ioiadæ viri 22
robuſtiſſimi, qui multa opera perpe-
trarat, de Cabſeel: ipſe percuſſit duos
ariel Moab: & ipſe deſcendit, & inter-
fecit leonem in media ciſterna tem-
23 pore niuis. * Et ipſe percuſſit virum
Ægyptium, cuius ſtatura erat quin-
que cubitorum, & habebat lanceam
vt liciatorium texentium: deſcendit
igitur ad eum cum virga, & rapuit
haſtam, quam tenebat manu. & inter-
24 fecit eum haſta ſua. * Hæc fecit Ba-
F naias filius Ioiadæ, qui erat inter tres
25 robuſtos nominatiſſimus, * inter tri-
ginta primus, verumtamen ad tres vſ-
que non peruenerat: poſuit autem eum
26 Dauid ad auriculam ſuam. * Porro
fortiſſimi viri in exercitu, Aſahel frater
Ioab, & Elchanan filius patrui eius de
27 Bethlehem, * Sammoth Arorites, Hel-
28 les Phalonites, * Ira filius Acces The-
29 cuites, Abiezer Anathothites, * Sobbo-
30 chai Huſathites, Ilai Ahohites, * Maha-
rai Netophathites, Heled filius Baana
31 Netophathites, * Ethai filius Ribai de
Gabaath filiorum Beniamin, Banaia
32 Pharatonites, * Hurai de Torrente
Gaas, Abiel Arbathites, Azmoth, Bau-
33 ramites, Eliaba Salabonites. * Filij
G Aſſem Gezonites, Ionathan filius Sage
34 Ararites, * Ahiam filius Sachar Ara-
35 rites, * Eliphal filius Vr, * Hepher Me-
36 37 cherathites, Ahia Phelonites, * Heſro
38 Carmelites, Naarai filius Asbai, * Ioel
frater Nathan, Mibahar filius Agarai.
39 * Selec Ammonites, Naarai Berothites
40 armiger Ioab filij Saruiæ. * Ira Ie-
41 thræus, Gareb Iethræus, * Vrias He-
42 thæus, Zabad filius Oholi, * Adina
filius Siza Rubenites princeps Rubeni-
43 tarum, & cum eo triginta: * Hanan
filius Maacha, & Ioſaphat Mathanites,
44 * Ozia Aſtarothites, Samma, & Iehiel
45 filij Hotham Arorites, * Iedihel filius
Samri, & Ioha frater eius Thoſaites,
46 * Eliel Mahumites, & Ieribai, & Ioſaia
filij Elnaem, & Iethma Moabites, Eliel,
& Obed, & Iaſiel de Maſobia.

12
1 HI quoque venerunt ad Dauid in egregij pugnatores,
A Siceleg, cum adhuc fugeret Saul filium
Cis, qui erant fortiſſimi & egregij pu-
2 gnatores, * tendentes arcum, & vtra-
que manu fundis ſaxa iacientes, & di-
rigentes ſagittas: de fratribus Saul ex
3 Beniamin. * Princeps Ahiezer, & Ioas
filij Samaa Gabaathites, & Iaziel, &
Phallet filij Azmoth, & Baracha, &
4 Iehu Anathotites. * Samaias quoque
Gabaonites fortiſſimus inter triginta

[a] 2. Reg. 23. a. 8. — [b] 2. Reg. 23. b. 14.

& ſuper triginta. Ieremias, & Ieheziel,
& Iohanan, & Iezabad Gaderothites.
* & Eluzai & Ierimuth, & Baalia, & 5
Samaria, & Saphatia Haruphites. * El- 6
cana, & Ieſia, & Azareel, & Ioezer, & B
Ieſbaam de Carehim: * Ioela quoque, 7
& Zabadia filij Ieroham de Gedor.
* Sed & de Gaddi transfugerunt ad 8
Dauid, cum lateret in deſerto, viri ro-
buſtiſſimi, & pugnatores optimi, tenen-
tes clypeum & haſtam: facies eorum
quaſi facies leonis, & veloces quaſi ca-
preæ in montibus: * Ezer princeps, 9
Obdias ſecundus, Eliab tertius, * Maſ- 10
mana quartus, Ieremias quintus, * Ethi 11
ſextus, Eliel ſeptimus, * Iohanan octa- 12
uus, Elzebad nonus, * Ieremias deci- 13
mus, Machbanai vndecimus. * hi de 14
filijs Gad principes exercitus: nouiſ-
ſimus centum militibus præerat, &
maximus, mille. * Iſti ſunt qui tran- 15
ſierunt Iordanem menſe primo, quando
inundare conſueuit ſuper ripas ſuas:
& omnes fugauerunt qui morabantur
in vallibus ad orientalem plagam &
de Beniamin quoque, occidentalem. * Venerunt autem & de 16
Beniamin, & de Iuda ad præſidium, C
in quo morabatur Dauid. * Egreſſusq. 17
eſt Dauid obuiam eis, & ait: Si pa-
cifice veniſtis ad me vt auxiliemini
mihi, cor meum iungatur vobis: ſi
autem inſidiamini mihi pro aduer-
ſarijs meis, cum ego iniquitatem in
manibus non habeam, videat Deus
patrum noſtrorum, & iudicet. * Spi- 18
ritus vero induit Amaſai principem
inter triginta, & ait: Tui ſumus o Da-
uid, & tecum fili Iſai: pax, pax tibi,
& pax adiutoribus tuis. te enim adiu-
uat Deus tuus. Suſcepit ergo eos Dauid,
& conſtituit principes turmæ. * Porro 19
de Manaſſe transfugerunt ad Dauid,
quando veniebat cum Philiſthijm ad-
uerſus Saul, vt pugnaret: & non dimi-
cauit cum eis. [a] quia inito conſilio re-
miſerunt eum principes Philiſthino-
rum, dicentes: Periculo capitis noſtri D
reuertetur ad dominum ſuum Saul.
* Quando igitur reuerſus eſt in Siceleg, 20
transfugerunt ad eum de Manaſſe,
Ednas, & Iozabad, & Iedihel, & Mi-
chael, & Ednas, & Iozabad, & Eliu, &
Salathi, principes millium in Manaſſe.
* hi præbuerunt auxilium Dauid ad- 21
uerſus latrunculos: omnes enim erant
viri fortiſſimi, & facti ſunt principes
22 in exercitu. * Sed & per ſingulos dies
veniebant ad Dauid ad auxiliandum
ei, vſque dum fieret grandis numerus,
quaſi exercitus Dei.
23 * Iſte quoque eſt numerus princi- conſalutantes regem.
pum exercitus, qui venerunt ad Dauid,
cum eſſet in Hebron, vt transferrent
regnum Saul ad eum, iuxta verbum
24 Domini. * Filij Iuda portantes clypeum
& haſtam, ſex millia octingenti expe-
25 diti ad prælium. * De filijs Simeon vi-
rorum fortiſſimorum ad pugnandum,
26 ſeptem millia centum. * De filijs Leui,
27 quattuor millia ſexcenti. * Ioiada quo-
E que princeps de ſtirpe Aaron, & cum
28 eo tria millia ſeptingenti. * Sadoc
etiam puer egregiæ indolis, & domus
29 patris eius, principes viginti duo. * De
filijs autem Beniamin fratribus Saul,
tria millia: magna enim pars eorum ad-
30 huc ſequebatur domum Saul. * Porro
de filijs Ephraim viginti millia octin-
genti, fortiſſimi robore, viri nominati
31 in cognationibus ſuis. * Et ex dimidia
tribu Manaſſe, decem & octo millia,
ſinguli per nomina ſua venerunt vt
32 conſtituerent regem Dauid. * De filijs
F quoque Iſſachar viri eruditi, qui no-
uerant ſingula tempora ad præcipien-
dum quid facere deberet Iſrael, prin-
cipes ducenti: omnis autem reliqua
tribus eorum conſilium ſequebatur.
33 * Porro de Zabulon qui egrediebantur
ad prælium, & ſtabant in acie in-
ſtructi armis bellicis, quinquaginta
millia venerunt in auxilium, non in
34 corde duplici. * Et de Nephthali,
principes mille: & cum eis inſtructi
clypeo & haſta, triginta & ſeptem
35 millia. * De Dan etiam præparati ad
prælium, viginti octo millia ſexcenti.
36 * Et de Aſer egredientes ad pugnam,
& in acie prouocantes, quadraginta
37 millia. * Trans Iordanem autem de
filijs Ruben, & de Gad, & dimidia
parte tribus Manaſſe inſtructi armis
38 bellicis, centum viginti millia. * Om-
G nes iſti viri bellatores expediti ad pu-
gnandum, corde perfecto venerunt in
Hebron, vt conſtituerent regem Dauid
ſuper vniuerſum Iſrael: ſed & omnes
reliqui ex Iſrael, vno corde erant, vt
39 rex fieret Dauid. * Fueruntq. ibi apud
Dauid tribus diebus comedentes &

[a] 1. Reg. 29. b. 4.

bibentes. præparauerant enim eis fra-
tres ſui. * Sed & qui iuxta eos erant, 40
vſque ad Iſſachar, & Zabulon, & Neph-
thali, afferebant panes in aſinis, & ca-
melis, & mulis, & bobus ad veſcen-
dum: farinam, palathas, vuam paſſam,
vinum, oleum, boues, arietes ad om-
nem copiam. gaudium quippe erat in
Iſrael.

2. Progreſſus regni.

a) Amplificatio cultus.

α) Adducit arcam: in domum Obededom;

INijt autem conſilium Dauid cum 13 1 A
tribunis, & centurionibus, & vniuer-
ſis principibus, * & ait ad omnem 2
cœtum Iſrael: Si placet vobis: & a
Domino Deo noſtro egreditur ſermo,
quem loquor: mittamus ad fratres
noſtros reliquos in vniuerſas regiones
Iſrael, & ad Sacerdotes, & Leuitas,
qui habitant in ſuburbanis vrbium, vt
congregentur ad nos, * & reducamus 3
arcam Dei noſtri ad nos: non enim
requiſiuimus eam in diebus Saul. * Et 4
reſpondit vniuerſa multitudo vt ita fie- B
ret: placuerat enim ſermo omni po-
pulo. * Congregauit ergo Dauid cun- 5
ctum Iſrael a Sihor Ægypti, vſque dum
ingrediaris Emath, [a] vt adduceret ar-
cam Dei de Cariathiarim. * Et aſcendit 6
Dauid, & omnis vir Iſrael ad collem
Cariathiarim, qui eſt in Iuda, vt af-
ferret inde arcam Domini Dei ſedentis
ſuper cherubim, vbi inuocatum eſt
nomen eius. * Impoſueruntq. arcam 7
Dei ſuper plauſtrum nouum, de domo
Abinadab: Oza autem, & frater eius C
minabant plauſtrum. * Porro Dauid, 8
& vniuerſus Iſrael ludebant coram Deo
omni virtute in canticis, & in citharis,
& pſalterijs, & tympanis, & cymbalis,
& tubis. * Cum autem perueniſſent 9
ad Aream Chidon, tetendit Oza ma-
num ſuam, vt ſuſtentaret arcam: bos
quippe laſciuiens paululum inclina-
uerat eam. * Iratus eſt itaque Domi- 10
nus contra Ozam, & percuſſit eum,
eo quòd tetigiſſet arcam: & mortuus
eſt ibi coram Domino. * Contriſta- 11
tuſq. eſt Dauid, eo quòd diuiſiſſet D
Dominus Ozam: vocauitq. locum il-
lum: Diuiſio Ozæ vſque in præſentem
diem. * Et timuit Deum tunc tem- 12
poris, dicens: Quo modo poſſum ad
me introducere arcam Dei? * Et ob 13
hanc cauſam non adduxit eam ad ſe,
hoc eſt, in Ciuitatem Dauid, ſed auertit
14 in domum Obededom Gethæi. * Man-
ſit ergo arca Dei in domo Obededom
tribus menſibus: & benedixit Dominus
domui eius, & omnibus quæ habebat.

14 1 A MIſit [b] quoque Hiram rex Tyri nun-
cios ad Dauid, & ligna cedrina, & arti-
fices parietum, lignorumque: vt ædifi-
2 carent ei domum. * Cognouitq. Dauid
quòd confirmaſſet eum Dominus in
regem ſuper Iſrael, & ſubleuatum eſſet
regnum ſuum ſuper populum eius
Iſrael.

ædificat domum regiam,

3 * [c] Accepit quoque Dauid alias vxo-
res in Ieruſalem: genuitq. filios, &
4 filias. * Et hæc nomina eorum, qui
B nati ſunt ei in Ieruſalem: Samua, &
5 Sobad, Nathan, & Salomon, * Ieba-
6 har, & Eliſua, & Eliphalet, * Noga
7 quoque, & Napheg, & Iaphia, * Eli-
ſama, & Baaliada, & Eliphalet.

& accipit vxores,

8 * [d] Audientes autem Philiſthijm eo
quòd vnctus eſſet Dauid in regem
ſuper vniuerſum Iſrael, aſcenderunt
omnes vt quærerent eum: quod cum
audiſſet Dauid, egreſſus eſt obuiam
9 eis. * Porro Philiſthijm venientes, dif-
10 fuſi ſunt in Valle Raphaim. * Conſu-
C luitq. Dauid Dominum, dicens: Si
aſcendam ad Philiſthæos, & ſi trades
eos in manu mea? Et dixit ei Domi-
nus: Aſcende, & tradam eos in manu
11 tua. * Cumq. illi aſcendiſſent in Baal-
pharaſim, percuſſit eos ibi Dauid, &
dixit: Diuiſit Deus inimicos meos per
manum meam, ſicut diuiduntur aquæ:
& idcirco vocatum eſt nomen illius
12 loci Baalpharaſim. * Dereliqueruntq.
ibi deos ſuos, quos Dauid iuſſit exuri.
13 * Alia etiam vice Philiſthijm irruerunt,
14 & diffuſi ſunt in valle. * Conſuluitq.
D rurſum Dauid Deum, & dixit ei Deus:
Non aſcendas poſt eos, recede ab eis,
& venies contra illos ex aduerſo py-
15 rorum. * Cumq. audieris ſonitum gra-
dientis in cacumine pyrorum, tunc
egredieris ad bellum. Egreſſus eſt
enim Deus ante te, vt percutiat caſtra
16 Philiſthijm. * Fecit ergo Dauid ſicut
præceperat ei Deus, & percuſſit caſtra
Philiſthinorum, de Gabaon vſque Ga-
17 zera. * Diuulgatumq. eſt nomen Dauid
in vniuerſis regionibus, & Dominus de-
dit pauorem eius ſuper omnes gentes.

& percutit Philiſthijm;

---

[a] 2 Reg. 6. a. 2. — [b] 2. Reg. 5. b. 11. — [c] 2. Reg. 5. c. 13. — [d] 2. Reg. 5. c. 17.

affert arcam in Ieruſalem:

FEcit quoque ſibi domos in Ciui- 15 1
tate Dauid: & ædificauit locum arcæ A
Dei, tetenditq. ei tabernaculum. * Tunc 2
dixit Dauid: illicitum eſt vt a quo-
cumque portetur arca Dei niſi a Le-
uitis, quos elegit Dominus ad por-
tandum eam, & ad miniſtrandum ſibi
vſque in æternum. * Congregauitq. 3
vniuerſum Iſrael in Ieruſalem, vt affer-
retur arca Dei in locum ſuum, quem
præparauerat ei. * Necnon & filios 4
Aaron, & Leuitas. * de filijs Caath, 5
Vriel princeps fuit, & fratres eius cen-
tum viginti. * De filijs Merari, Aſaia 6
princeps: & fratres eius ducenti vi-
ginti. * De filijs Gerſom, Ioel princeps; 7
& fratres eius centum triginta. * De 8
filijs Eliſaphan, Semeias princeps, &
fratres eius ducenti. * De filijs Hebron, 9
Eliel princeps; & fratres eius octo-
ginta. * De filijs Oziel, Aminadab 10
princeps; & fratres eius centum duo-
decim. * Vocauitq. Dauid Sadoc, & 11
Abiathar Sacerdotes, & Leuitas, Vriel, B
Aſaiam, Ioel, Semeiam, Eliel, & Ami-
nadab: * & dixit ad eos: Vos qui 12
eſtis principes familiarum Leuitica-
rum, ſanctificamini cum fratribus ve-
ſtris, & afferte arcam Domini Dei
Iſrael ad locum, qui ei præparatus eſt:
* [a] ne vt a principio, quia non eratis 13
præſentes, percuſſit nos Dominus; ſic
& nunc fiat, illicitum quid nobis agen-
tibus. * Sanctificati ſunt ergo Sacer- 14
dotes, & Leuitæ, vt portarent arcam
Domini Dei Iſrael. * [b] Et tulerunt filij 15
Leui arcam Dei, ſicut præceperat Moy-
ſes iuxta verbum Domini humeris
ſuis in vectibus. * Dixitq. Dauid prin- 16
cipibus Leuitarum, vt conſtituerent
de fratribus ſuis cantores in organis
muſicorum, nablis videlicet, & lyris,
& cymbalis, vt reſonaret in excel-
ſis ſonitus lætitiæ. * Conſtitueruntq. 17
Leuitas: Heman filium Ioel, & de
fratribus eius Aſaph filium Barachiæ:
de filijs vero Merari, fratribus eorum:
Ethan filium Caſaiæ. * Et cum eis 18
fratres eorum: in ſecundo ordine,
Zachariam, & Ben, & Iaziel, & Semi-
ramoth, & Iahiel, & Ani, Eliab, & Ba-
naiam, & Maaſiam, & Mathathiam, &
Eliphalu, & Maceniam, & Obededom, C
& Iehiel, ianitores. * Porro cantores, 19
Heman, Aſaph, & Ethan; in cymbalis

præparationes,

20 æneis concrepantes. * Zacharias au-
tem, & Oziel, & Semiramoth, & Iahiel,
& Ani, & Eliab, & Maaſias, & Banaias
21 in nablis arcana cantabant. * Porro
Mathathias, & Eliphalu, & Macenias,
& Obededom, & Iehiel, & Ozaziu, in
citharis pro octaua canebant epini-
22 cion. * Chonenias autem princeps Le-
uitarum, prophetiæ præerat, ad præ-
cinendam melodiam: erat quippe valde
23 ſapiens. * Et Barachias, & Elcana:
24 ianitores arcæ. * Porro Sebenias, &
Ioſaphat, & Nathanael, & Amaſai, &
Zacharias, & Banaias, & Eliezer ſacer-
dotes, clangebant tubis coram arca
Dei: & Obededom, & Iehias erant
ianitores arcæ.

ipſa deductio,

25 * [c] Igitur Dauid & omnes maiores
D natu Iſrael, & tribuni ierunt ad de-
portandam arcam fœderis Domini de
26 domo Obededom cum lætitia. * Cumq.
adiuuiſſet Deus Leuitas, qui portabant
arcam fœderis Domini, immolabantur
27 ſeptem tauri, & ſeptem arietes. * Porro
Dauid erat indutus ſtola byſſina, &
vniuerſi Leuitæ qui portabant arcam,
cantoreſq. & Chonenias princeps pro-
phetiæ inter cantores: Dauid autem
28 etiam indutus erat ephod lineo. * Vni-
uerſusq. Iſrael deducebant arcam fœ-
deris Domini in iubilo, & ſonitu buc-
cinæ, & tubis, & cymbalis, & nablis,
29 & citharis concrepantes. * Cumq. per-
ueniſſet arca fœderis Domini vſque ad
Ciuitatem Dauid, Michol filia Saul
proſpiciens per feneſtram, vidit regem
Dauid ſaltantem atque ludentem, &
16 1 A deſpexit eum in corde ſuo. ATtulerunt
[d] igitur arcam Dei, & conſtituerunt
eam in medio tabernaculi, quod te-
tenderat ei Dauid: & obtulerunt holo-
2 cauſta, & pacifica coram Deo. * Cumq.
compleſſet Dauid offerens holocauſta,
& pacifica, benedixit populo in nomine
3 Domini. * Et diuiſit vniuerſis per ſin-
gulos, a viro vſque ad mulierem tor-
tam panis, & partem aſſæ carnis bu-
balæ, & frixam oleo ſimilam.
4 * Conſtituitq. coram arca Domini
de Leuitis, qui miniſtrarent, & recor-
darentur operum eius, & glorifica-
rent, atque laudarent Dominum Deum
5 Iſrael: * Aſaph principem, & ſecun-
dum eius Zachariam: Porro Iahiel, &
Semiramoth, & Iehiel, & Mathathiam,

[a] Sup. 13. c. 10. — [b] Num. 4. b. 15. — [c] 2. Reg. 6. b. 12. — [d] 2. Reg. 6. c. 17.

& Eliab, & Banaiam, & Obededom:
Iehiel ſuper organa pſalterij, & lyras:
Aſaph autem vt cymbalis perſonaret;
* Banaiam vero, & Iaziel ſacerdotes, 6
canere tuba iugiter coram arca fœderis
Domini. * In illo die fecit Dauid prin- 7
cipem ad confitendum Domino Aſaph,
& fratres eius.

Leuitarum canticum

* [a] Confitemini Domino, & inuocate 8
nomen eius:
notas facite in populis adinuentiones
eius.
* Cantate ei, & pſallite ei: 9
& narrate omnia mirabilia eius.
* Laudate nomen ſanctum eius: 10
lætetur cor quærentium Dominum.
* Quærite Dominum, & virtutem eius: 11
quærite faciem eius ſemper. B
* Recordamini mirabilium eius quæ 12
fecit:
ſignorum illius, & iudiciorum oris eius.
* Semen Iſrael ſerui eius: 13
filij Iacob electi eius.
* Ipſe Dominus Deus noſter: 14
in vniuerſa terra iudicia eius.
* Recordamini in ſempiternum pacti 15
eius:
ſermonis, quem præcepit in mille
generationes.
* Quem pepigit cum Abraham: 16
& iuramenti illius cum Iſaac.
* Et conſtituit illud Iacob in præce- 17
ptum:
& Iſrael in pactum ſempiternum,
* Dicens: Tibi dabo Terram Chanaan, 18
funiculum hereditatis veſtræ.
* Cum eſſent pauci numero, 19
parui & coloni eius.
* Et tranſierunt de gente in gentem, 20
& de regno ad populum alterum.
* Non dimiſit quemquam calumniari 21
eos,
ſed increpauit pro eis reges.
* Nolite tangere chriſtos meos: 22
& in prophetis meis nolite malignari. C
* [b] Cantate Domino omnis terra, 23
annunciate ex die in diem ſalutare
eius.
* Narrate in gentibus gloriam eius: 24
in cunctis populis mirabilia eius.
* Quia magnus Dominus, & lauda- 25
bilis nimis:
& horribilis ſuper omnes deos.
* Omnes enim dij populorum, idola: 26
Dominus autem cælos fecit.
27 * Confeſſio & magnificentia coram eo:
fortitudo & gaudium in loco eius.
28 * Afferte Domino familiæ populorum:
afferte Domino gloriam & imperium.
29 * Date Domino gloriam, nomini eius,
leuate ſacrificium, & venite in con-
ſpectu eius:
& adorate Dominum in decore ſancto.
30 * Commoueatur a facie eius omnis
terra:
ipſe enim fundauit orbem immo-
bilem.
31 * Lætentur cæli, & exultet terra:
& dicant in nationibus, Dominus re-
gnauit.
32 * Tonet mare, & plenitudo eius:
exultent agri, & omnia quæ in eis
ſunt.
33 * Tunc laudabunt ligna ſaltus coram
Domino:
quia venit iudicare terram.
34 * Confitemini Domino, quoniam bo-
nus:
quoniam in æternum miſericordia eius.
35 * Et dicite: Salua nos Deus ſaluator
D noſter;
& congrega nos, & erue de gentibus,
vt confiteamur nomini ſancto tuo,
& exultemus in carminibus tuis.
36 * Benedictus Dominus Deus Iſrael ab
æterno vſque in æternum:
& dicat omnis populus: Amen, &
hymnum Domino.
37 * Reliquit itaque ibi coram arca
fœderis Domini Aſaph, & fratres eius

atque miniſterium.

vt miniſtrarent in conſpectu arcæ iu-
giter per ſingulos dies, & vices ſuas.
38 * Porro Obededom, & fratres eius
ſexaginta octo; & Obededom filium
Idithun, & Hoſa conſtituit ianitores.
39 * Sadoc autem ſacerdotem, & fratres
eius ſacerdotes, coram tabernaculo Do-
mini in excelſo, quod erat in Gabaon,
40 * vt offerrent holocauſta Domino ſuper
altare holocautomatis iugiter, mane
& veſpere, iuxta omnia quæ ſcripta
ſunt in lege Domini, quam præcepit
41 Iſraeli. * Et poſt eum Heman, & Idi-
thun, & reliquos electos, vnumquem-
que vocabulo ſuo ad confitendum Do-
mino: Quoniam in æternum miſe-
42 ricordia eius. * Heman quoque, &
Idithun canentes tuba, & quatientes
cymbala, & omnia muſicorum organa
ad canendum Deo; filios autem Idi-

[a] Pſal. 104. a. 1. Iſa. 12. b. 4. — [b] Pſal. 95. a. 1.

thun fecit eſſe portarios. * Reuerſusq. 43
eſt omnis populus in domum ſuam:
& Dauid, vt benediceret etiam domui
ſuæ.

β) Vult templum ædificare:

CVm [a] autem habitaret Dauid in 17 1 A
domo ſua, dixit ad Nathan prophe-
tam: Ecce ego habito in domo cedrina:
arca autem fœderis Domini ſub pelli-
bus eſt. * Et ait Nathan ad Dauid: 2
Omnia, quæ in corde tuo ſunt, fac:
Deus enim tecum eſt.

Deus promittit filium eximium & thronum ſempiternum,

*Igitur nocte illa factus eſt ſermo 3
Dei ad Nathan, dicens: * Vade, & lo- 4
quere Dauid ſeruo meo: Hæc dicit
Dominus: Non ædificabis tu mihi do-
mum ad habitandum. * Neque enim 5
manſi in domo ex eo tempore, quo
eduxi Iſrael, vſque ad diem hanc: ſed
fui ſemper mutans loca tabernaculi,
& in tentorio * manens cum omni 6
Iſrael. Numquid locutus ſum ſaltem
vni Iudicum Iſrael, quibus præcepe-
ram, vt paſcerent populum meum, &
dixi: Quare non ædificaſtis mihi do-
mum cedrinam? * Nunc itaque ſic 7
loquéris ad ſeruum meum Dauid:
Hæc dicit Dominus exercituum: Ego
tuli te, cum in paſcuis ſequereris gre-
gem, vt eſſes dux populi mei Iſrael.
*Et fui tecum quocumque perrexiſti: 8
& interfeci omnes inimicos tuos co- B
ram te, feciq. tibi nomen quaſi vnius
magnorum, qui celebrantur in terra.
*Et dedi locum populo meo Iſrael: 9
plantabitur, & habitabit in eo, & vltra
non commouebitur: nec filij iniqui-
tatis atterent eos, ſicut a principio,
* ex diebus quibus dedi iudices po- 10
pulo meo Iſrael, & humiliaui vniuer-
ſos inimicos tuos. Annuncio ergo tibi,
quòd ædificaturus ſit tibi Dominus
domum. * Cumq. impleueris dies 11
tuos vt vadas ad patres tuos, ſuſcitabo
ſemen tuum poſt te, quod erit de filijs
tuis: & ſtabiliam regnum eius. * Ipſe 12
ædificabit mihi domum, & firmabo
ſolium eius vſque in æternum. * Ego 13
ero ei in patrem, & ipſe erit mihi in
filium: & miſericordiam meam non
auferam ab eo, ſicut abſtuli ab eo,
qui ante te fuit. * Et ſtatuam eum in 14
domo mea, & in regno meo vſque in
ſempiternum: & thronus eius erit fir- C
miſſimus in perpetuum. * Iuxta omnia 15
verba hæc, & iuxta vniuerſam viſionem
iſtam, ſic locutus eſt Nathan ad Dauid.
16 *Cumq. veniſſet rex Dauid, & ſe- Dauid g… tias ag…
diſſet coram Domino, dixit: Quis ego
ſum Domine Deus, & quæ domus mea,
17 vt præſtares mihi talia? * Sed & hoc
parum viſum eſt in conſpectu tuo,
ideoq. locutus es ſuper domum ſerui
tui etiam in futurum: & feciſti me
ſpectabilem ſuper omnes homines Do-
18 mine Deus. * Quid vltra addere poteſt
Dauid, cum ita glorificaueris ſeruum
19 tuum, & cognoueris eum? * Domine
propter famulum tuum iuxta cor tuum
feciſti omnem magnificentiam hanc,
& nota eſſe voluiſti vniuerſa magnalia.
20 *Domine, non eſt ſimilis tui: & non
eſt alius Deus abſque te, ex omnibus,
21 quos audiuimus auribus noſtris. *Quis
enim eſt alius, vt populus tuus Iſrael,
D gens vna in terra, ad quam perrexit
Deus, vt liberaret, & faceret populum
ſibi, & magnitudine ſua atque terro-
ribus eijceret nationes a facie eius,
22 quem de Ægypto liberarat? * Et po-
ſuiſti populum tuum Iſrael tibi in po-
pulum vſque in æternum, & tu Do-
23 mine factus es Deus eius. * Nunc
igitur Domine, ſermo, quem locutus
es famulo tuo, & ſuper domum eius,
confirmetur in perpetuum, & fac ſicut
24 locutus es. * Permaneatq. & magni-
ficetur nomen tuum vſque in ſempi-
ternum: & dicatur: Dominus exerci-
tuum Deus Iſrael, & domus Dauid
25 ſerui eius permanens coram eo. * Tu
enim Domine Deus meus reuelaſti au-
riculam ſerui tui, vt ædificares ei do-
mum: & idcirco inuenit ſeruus tuus
26 fiduciam, vt oret coram te. * Nunc
ergo Domine tu es Deus: & locutus
es ad ſeruum tuum tanta beneficia.
27 *Et cœpiſti benedicere domui ſerui
tui, vt ſit ſemper coram te: te enim
Domine benedicente, benedicta erit in
perpetuum.

b) Victori… variæ: percuti… Philiſthij… Moab, &… Adarezer…

18 1 A FActum [b] eſt autem poſt hæc, vt
percuteret Dauid Philiſthijm, & humi-
liaret eos, & tolleret Geth, & filias
2 eius de manu Philiſthijm, * percute-
retq. Moab, & fierent Moabitæ ſerui
3 Dauid, offerentes ei munera. * Eo
tempore percuſſit Dauid etiam Adar-

---

[a] 2. Reg. 7. a. 1. — [b] 2. Reg. 8. a. 1.

ezer regem Soba regionis Hemath,
quando perrexit vt dilataret imperium
ſuum vſque ad flumen Euphraten.
* Cepit ergo Dauid mille quadrigas 4
eius, & ſeptem millia equitum, ac vi-
ginti millia virorum peditum, ſubner-
uauitq. omnes equos curruum, exce-
ptis centum quadrigis, quas reſeruauit
ſibi. * Superuenit autem & Syrus Da- 5
maſcenus, vt auxilium præberet Adar- B
ezer regi Soba: ſed & huius percuſſit
Dauid vigintiduo millia virorum. * Et 6
poſuit milites in Damaſco, vt Syria
quoque ſeruiret ſibi, & offerret munera.
Adiuuitq. eum Dominus in cunctis, ad
quæ perrexerat. * Tulit quoque Dauid 7
pharetras aureas, quas habuerant ſerui
Adarezer, & attulit eas in Ieruſalem.
* Necnon de Thebath, & Chun vrbi- 8
bus Adarezer æris plurimum, de quo
fecit Salomon mare æneum, & co-
lumnas, & vaſa ænea.

lutatur Thou;

* Quod cum audiſſet Thou rex He- 9
math, percuſſiſſe videlicet Dauid om- C
nem exercitum Adarezer regis Soba,
* miſit Adoram filium ſuum ad regem 10
Dauid, vt poſtularet ab eo pacem, &
congratularetur ei quòd percuſſiſſet,
& expugnaſſet Adarezer: aduerſarius
quippe erat Thou Adarezer. * Sed & 11
omnia vaſa aurea, & argentea, & ænea
conſecrauit Dauid rex Domino, cum
argento & auro, quod tulerat ex vni-
uerſis gentibus, tam de Idumæa, &
Moab, & filijs Ammon, quàm de Phi-
liſthijm & Amalec.

cutit om,

* Abiſai vero filius Saruiæ percuſſit 12
Edom in Valle Salinarum, decem & D
octo millia: * & conſtituit in Edom 13
præſidium, vt ſeruiret Idumæa Dauid:
ſaluauitq. Dominus Dauid in cunctis,
ad quæ perrexerat.

tribuit cia;

* Regnauit ergo Dauid ſuper vniuer- 14
ſum Iſrael, & faciebat iudicium atque
iuſtitiam cuncto populo ſuo. * Porro 15
Ioab filius Saruiæ erat ſuper exercitum,
& Ioſaphat filius Ahilud a commen-
tarijs. * Sadoc autem filius Achitob, 16
& Ahimelech, filius Abiathar, ſacer-
dotes: & Suſa, ſcriba. * Banaias quo- 17
que filius Ioiadæ ſuper legiones Ce-
rethi, & Phelethi: porro filij Dauid,
primi ad manum regis.

ACcidit [a] autem vt moreretur Naas 19 1 A
rex filiorum Ammon, & regnaret filius
2 eius pro eo. * Dixitq. Dauid: Faciam
miſericordiam cum Hanon filio Naas:
præſtitit enim mihi pater eius gratiam.
Miſitq. Dauid nuncios ad conſolandum
eum ſuper morte patris ſui. Qui cum
perueniſſent in terram filiorum Am-
3 mon, vt conſolarentur Hanon, * dixe-
runt principes filiorum Ammon ad
Hanon: Tu forſitan putas, quòd Da-
uid honoris cauſa in patrem tuum
miſerit qui conſolentur te: nec ani-
maduertis quòd vt explorent, & in-
ueſtigent, & ſcrutentur terram tuam,
4 venerint ad te ſerui eius. * Igitur Ha-
B non pueros Dauid decaluauit, & raſit,
& præcidit tunicas eorum a natibus
5 vſque ad pedes, & dimiſit eos. * Qui
cum abijſſent, & hoc mandaſſent Da-
uid, miſit in occurſum eorum (gran-
dem enim contumeliam ſuſtinuerant)
& præcepit vt manerent in Iericho,
donec creſceret barba eorum, & tunc
6 reuerterentur. * Videntes autem filij
Ammon, quòd iniuriam feciſſent Da-
uid, tam Hanon, quàm reliquus po-
pulus, miſerunt mille talenta argenti,
vt conducerent ſibi de Meſopotamia,
& de Syria Maacha, & de Soba currus
7 & equites. * Conduxeruntq. triginta
duo millia curruum, & regem Maacha
cum populo eius. Qui cum veniſſent,
caſtrametati ſunt e regione Medaba.
Filij quoque Ammon congregati de
C vrbibus ſuis, venerunt ad bellum.
8 * Quod cum audiſſet Dauid, miſit Ioab,
& omnem exercitum virorum fortium:
9 * egreſſiq. filij Ammon, direxerunt
aciem iuxta portam ciuitatis: reges
autem, qui ad auxilium eius venerant,
10 ſeparatim in agro ſteterunt. * Igitur
Ioab intelligens bellum ex aduerſo, &
poſt tergum contra ſe fieri, elegit viros
fortiſſimos de vniuerſo Iſrael, & per-
11 rexit contra Syrum. * Reliquam au-
tem partem populi dedit ſub manu
Abiſai fratris ſui; & perrexerunt con-
12 tra filios Ammon. * Dixitque: Si vi-
cerit me Syrus, auxilio eris mihi: ſi
autem ſuperauerint te filij Ammon,
13 ero tibi in præſidium. * Confortare,
& agamus viriliter pro populo no-
ſtro, & pro vrbibus Dei noſtri: Do-
minus autem quod in conſpectu ſuo
14 bonum eſt, faciet. * Perrexit ergo
D Ioab, & populus qui cum eo erat,

vincit Ammonitas & Syros,

[a] 2. Reg. 10. a. 1.

contra Syrum ad prælium: & fugauit
eos. * Porro filij Ammon videntes 15
quòd fugiſſet Syrus, ipſi quoque fuge-
runt Abiſai fratrem eius, & ingreſſi
ſunt ciuitatem: reuerſusq. eſt etiam
Ioab in Ieruſalem.

Syros ſolos,

* Videns autem Syrus quòd ceci- 16
diſſet coram Iſrael, miſit nuncios, &
adduxit Syrum, qui erat trans fluuium:
Sophach autem princeps militiæ Adar-
ezer, erat dux eorum. * Quod cum 17
nunciatum eſſet Dauid, congregauit
vniuerſum Iſrael, & tranſiuit Iordanem,
irruitq. in eos, & direxit ex aduerſo
aciem, illis contra pugnantibus. * Fu- 18
git autem Syrus Iſrael: & interfecit
Dauid de Syris ſeptem millia curruum,
& quadraginta millia peditum, & So-
phach exercitus principem. * Viden- 19
tes autem ſerui Adarezer ſe ab Iſrael
eſſe ſuperatos, transfugerunt ad Da-
uid, & ſeruierunt ei: noluitq. vltra
Syria auxilium præbere filijs Ammon.

Ammonitas ſolos,

FActum [a] eſt autem poſt anni cir- 20 1
culum, eo tempore, quo ſolent reges A
ad bella procedere, congregauit Ioab
exercitum, & robur militiæ, & vaſtauit
terram filiorum Ammon; perrexitq. &
obſedit Rabba: porro Dauid manebat
in Ieruſalem, quando Ioab percuſſit
Rabba, & deſtruxit eam. * Tulit au- 2
tem Dauid coronam Melchom de ca- B
pite eius, & inuenit in ea auri pondo
talentum, & pretioſiſſimas gemmas,
fecitq. ſibi inde diadema: manubias
quoque vrbis plurimas tulit: * popu- 3
lum autem, qui erat in ea, eduxit: &
fecit ſuper eos tribulas, & trahas, &
ferrata carpenta tranſire, ita vt diſſe-
carentur, & contererentur: ſic fecit
Dauid cunctis vrbibus filiorum Am-
mon: & reuerſus eſt cum omni po-
pulo ſuo in Ieruſalem.

ſæpius Philiſthæos.

* [b] Poſt hæc initum eſt bellum in 4
Gazer aduerſum Philiſthæos: in quo C
percuſſit Sobochai Huſathites, Saphai
de genere Raphaim, & humiliauit eos.
* Aliud quoque bellum geſtum eſt ad- 5
uerſus Philiſthæos, in quo percuſſit
Adeodatus filius Saltus Bethlehemites
fratrem Goliath Gethæi, cuius haſtæ
lignum erat quaſi liciatorium texen-
tium. * Sed & aliud bellum accidit in 6
Geth, in quo fuit homo longiſſimus, D
ſenos habens digitos, id eſt, ſimul vi-
ginti quattuor: qui & ipſe de Rapha
7 fuerat ſtirpe generatus. * Hic blaſphe-
mauit Iſrael: & percuſſit eum Iona-
than filius Samaa fratris Dauid. Hi
ſunt filij Rapha in Geth, qui cecide-
runt in manu Dauid & ſeruorum eius.

3. Fi... regi...

21
1 COnſurrexit [c] autem Satan contra a) Præ... ration... ædifica... temp...
A Iſrael: & concitauit Dauid vt numera-
2 ret Iſrael. * Dixitq. Dauid ad Ioab, &
ad principes populi: Ite, & numerate α) Da... emit lo...
Iſrael a Berſabee vſque Dan: & afferte
3 mihi numerum vt ſciam. * Reſpon- propter... meratio...
ditq. Ioab: Augeat Dominus populum
ſuum centuplum, quàm ſunt: nonne
domine mi rex, omnes ſerui tui ſunt?
quare hoc quærit dominus meus, quod
4 in peccatum reputetur Iſraeli? * Sed
ſermo regis magis præualuit: egreſ-
ſusq. eſt Ioab, & circuiuit vniuerſum
5 Iſrael; & reuerſus eſt Ieruſalem: * De-
ditq. Dauidi numerum eorum, quos
circuierat: & inuentus eſt omnis nu-
merus Iſrael, mille millia & centum
millia virorum educentium gladium:
de Iuda autem quadringenta ſeptua-
6 ginta millia bellatorum. * Nam Leui,
& Beniamin non numerauit: eo quòd
Ioab inuitus exequeretur regis im-
perium.
7 * Diſplicuit autem Deo quod iuſſum peſtilent... affligitur
8 erat; & percuſſit Iſrael. * Dixitq. Da-
uid ad Deum: Peccaui nimis vt hoc
facerem: obſecro aufer iniquitatem
9 ſerui tui, quia inſipienter egi. * Et lo-
B cutus eſt Dominus ad Gad Videntem
10 Dauidis, dicens: * Vade, & loquere ad
Dauid, & dic ei: Hæc dicit Dominus:
Trium tibi optionem do; vnum, quod
11 volueris, elige, & faciam tibi. * Cumq.
veniſſet Gad ad Dauid, dixit ei: Hæc
dicit Dominus: Elige quod volueris:
12 * aut tribus annis famem: aut tribus
menſibus te fugere hoſtes tuos, & gla-
dium eorum non poſſe euadere: aut
tribus diebus gladium Domini, & peſti-
lentiam verſari in terra, & angelum
Domini interficere in vniuerſis finibus
Iſrael: nunc igitur vide quid reſpon-
13 deam ei, qui miſit me. * Et dixit Da-
uid ad Gad: Ex omni parte me an-
guſtiæ premunt: ſed melius mihi eſt,
vt incidam in manus Domini, quia

---

a 2. Reg. 10. b. 7. & 11. a. 1. — b 2. Reg. 21. d. 18. — c 2. Reg. 24. a. 1. Inf. 27. c. 24.

multæ ſunt miſerationes eius, quàm
in manus hominum. * Miſit ergo Do- 14
minus peſtilentiam in Iſrael: & ceci-
derunt de Iſrael ſeptuaginta millia vi-
rorum. * Miſit quoque angelum in 15
Ieruſalem, vt percuteret eam: cumq.
percuteretur, vidit Dominus, & mi-
ſertus eſt ſuper magnitudine mali:
& imperauit angelo, qui percutiebat:
Sufficit, iam ceſſet manus tua. Porro
angelus Domini ſtabat iuxta aream Or- C
nan Iebuſæi. * Leuansq. Dauid oculos 16
ſuos, vidit angelum Domini ſtantem
inter cælum & terram, & euaginatum
gladium in manu eius, & verſum con-
tra Ieruſalem: & ciderunt tam ipſe,
quàm maiores natu veſtiti cilicijs, proni
in terram. * Dixitq. Dauid ad Deum: 17
Nonne ego ſum, qui iuſſi vt numera-
retur populus? Ego, qui peccaui: ego,
qui malum feci: iſte grex quid com-
meruit? Domine Deus meus vertatur
obſecro manus tua in me, & in do-
mum patris mei: populus autem tuus
non percutiatur.

[c]omparat aream Ornan.

* Angelus autem Domini præcepit 18
Gad vt diceret Dauidi vt aſcenderet,
extrueretq. altare Domino Deo in area
Ornan Iebuſæi. * Aſcendit ergo Dauid 19
iuxta ſermonem Gad, quem locutus
ei fuerat ex nomine Domini. * Porro 20
Ornan cum ſuſpexiſſet, & vidiſſet an-
gelum, quattuorq. filij eius cum eo,
abſconderunt ſe: nam eo tempore te-
rebat in area triticum. * Igitur cum 21
veniret Dauid ad Ornan, conſpexit
eum Ornan, & proceſſit ei obuiam de
area, & adorauit eum pronus in ter-
ram. * Dixitq. ei Dauid: Da mihi 22
locum areæ tuæ, vt ædificem in ea
altare Domino: ita vt quantum valet
argenti accipias, & ceſſet plaga a po-
pulo. * Dixit autem Ornan ad Dauid: 23
Tolle, & faciat dominus meus rex D
quodcumque ei placet: ſed & boues
do in holocauſtum, & tribulas in ligna,
& triticum in ſacrificium: Omnia li-
bens præbebo. * Dixitq. ei rex Dauid: 24
Nequaquam ita fiet, ſed argentum
dabo quantum valet: neque enim tibi
auferre debeo, & ſic offerre Domino
holocauſta gratuita. * Dedit ergo Da- 25
uid Ornan pro loco ſiclos auri iuſtiſ-
ſimi ponderis ſexcentos. * [a]Et ædi- 26
ficauit ibi altare Domino: obtulitq.
holocauſta, & pacifica, & inuocauit
Dominum, & exaudiuit eum in igne
27 de cælo ſuper altare holocauſti. * Præ-
cepitq. Dominus Angelo: & conuertit
28 gladium ſuum in vaginam. * Protinus
ergo Dauid, videns quòd exaudiſſet
eum Dominus in area Ornan Iebuſæi,
29 immolauit ibi victimas. * Tabernacu-
lum autem Domini, [b]quod fecerat
Moyſes in deſerto, & altare holocau-
ſtorum, ea tempeſtate erat in excelſo
30 Gabaon. * Et non præualuit Dauid ire
ad altare vt ibi obſecraret Deum: ni-
mio enim fuerat in timore perterri-
tus, videns gladium Angeli Domini.

22
1 DIxitq. Dauid: Hæc eſt domus Dei,
A & hoc altare in holocauſtum Iſrael.

β) Præmolitur ædificationem:

2 * Et præcepit vt congregarentur
omnes proſelyti de Terra Iſrael, &
conſtituit ex eis latomos ad cædendos
lapides & poliendos, vt ædificaretur

præparat impenſas & artifices,

3 domus Dei. * Ferrum quoque pluri-
mum ad clauos ianuarum, & ad com-
miſſuras atque iuncturas præparauit
Dauid: & æris pondus innumerabile.
4 * Ligna quoque cedrina non poterant
æſtimari, quæ Sidonij, & Tyrij de-
5 portauerant ad Dauid. * Et dixit Da-
uid: Salomon filius meus puer par-
uulus eſt & delicatus; domus autem,
quam ædificari volo Domino, talis eſſe
debet vt in cunctis regionibus nomi-
netur: præparabo ergo ei neceſſaria.
Et ob hanc cauſam ante mortem ſuam
omnes præparauit impenſas.

præcipit Salomoni,

6 * Vocauitq. Salomonem filium ſuum:
B & præcepit ei vt ædificaret domum
7 Domino Deo Iſrael. * Dixitq. Dauid
ad Salomonem: Fili mi, voluntatis
meæ fuit vt ædificarem domum no-
8 mini Domini Dei mei, * ſed factus eſt
ſermo Domini ad me, dicens: Multum
ſanguinem effudiſti, & plurima bella
bellaſti: non poteris ædificare domum
nomini meo, tanto effuſo ſanguine co-
9 ram me: * filius, qui naſcetur tibi,
erit vir quietiſſimus: faciam enim eum
requieſcere ab omnibus inimicis ſuis
per circuitum: & ob hanc cauſam Pa-
cificus vocabitur: & pacem & otium
dabo in Iſrael cunctis diebus eius.
10 * [c]Ipſe ædificabit domum nomini meo,
& ipſe erit mihi in filium, & ego ero
C illi in patrem: firmaboq. ſolium regni

[a] 2. Par. 3. a. 1. — [b] Exod. 36. a. 2. — [c] 2. Reg. 7. b. 13. Heb. 1. b. 5. 3. Reg. 5. a. 5.

eius ſuper Iſrael in æternum. * Nunc 11
ergo fili mi, ſit Dominus tecum, &
proſperare, & ædifica domum Domino
Deo tuo, ſicut locutus eſt de te. * Det 12
quoque tibi Dominus prudentiam &
ſenſum, vt regere poſſis Iſrael, & cu-
ſtodire legem Domini Dei tui. * Tunc 13
enim proficere poteris, ſi cuſtodieris
mandata, & iudicia, quæ præcepit Do-
minus Moyſi vt doceret Iſrael: con-
fortare & viriliter age, ne timeas, ne-
que paueas. * Ecce ego in paupertate 14
mea præparaui impenſas domus Do-
mini, auri talenta centum millia, &
argenti mille millia talentorum: æris
vero, & ferri non eſt pondus, vincitur
enim numerus magnitudine: ligna &
lapides præparaui ad vniuerſa impen-
dia. * Habes quoque plurimos artifices, 15
latomos, & cæmentarios, artificesq. li- D
gnorum, & omnium artium ad facien-
dum opus prudentiſſimos, * in auro 16
& argento & ære & ferro, cuius non
eſt numerus. Surge igitur, & fac, &
erit Dominus tecum.

& principibus Iſrael.

* Præcepit quoque Dauid cunctis 17
principibus Iſrael, vt adiuuarent Salo-
monem filium ſuum. * Cernitis, in- 18
quiens, quòd Dominus Deus veſter
vobiſcum ſit, & dederit vobis requiem
per circuitum, & tradiderit omnes ini-
micos veſtros in manus veſtras, & ſub-
iecta ſit terra coram Domino, & coram
populo eius. * Præbete igitur corda 19
veſtra & animas veſtras, vt quæratis
Dominum Deum veſtrum: & conſur-
gite, & ædificate ſanctuarium Domino
Deo, vt introducatur arca fœderis Do-
mini, & vaſa Domino conſecrata, in do-
mum, quæ ædificatur nomini Domini.

23

b) Ordinationes vltimæ.

IGitur Dauid ſenex & plenus dierum, 1
regem conſtituit Salomonem filium A
ſuum ſuper Iſrael. * Et congregauit 2

α) Religioſæ:

omnes principes Iſrael, & Sacerdotes
atque Leuitas. * Numeratiq. ſunt Le- 3
uitæ a triginta annis, & ſupra: & in-
uenta ſunt triginta octo millia viro-
rum. * Ex his electi ſunt, & diſtributi 4
in miniſterium domus Domini viginti
quattuor millia: præpoſitorum autem
& iudicum ſex millia. * Porro quattuor 5
millia ianitores: & totidem pſaltæ ca-
nentes Domino in organis, quæ fecerat
6 ad canendum. * Et diſtribuit eos Da-
uid per vices [a] filiorum Leui, Gerſon

de Le & face tibus gener

7 videlicet, & Caath, & Merari. * Filij
8 Gerſon: Leedan, & Semei. * Filij Lee-
dan: princeps Iahiel, & Zethan, &
9 Ioel, tres. * Filij Semei: Salomith,
B & Hoſiel, & Aran, tres: iſti principes
10 familiarum Leedan. * Porro filij Se-
mei, Leheth, & Ziza, & Iaus, & Ba-
11 ria: iſti filij Semei, quattuor. * Erat
autem Leheth prior, Ziza ſecundus:
porro Iaus & Baria non habuerunt
plurimos filios, & idcirco in vna fa-
milia, vnaq. domo computati ſunt.
12 * Filij Caath: Amram, & Iſaar, He-
13 bron, & Oziel, quattuor. * [b] Filij Am-
ram, Aaron, & Moyſes. [c] Separatusq.
eſt Aaron vt miniſtraret in Sancto
ſanctorum, ipſe & filij eius in ſempi-
ternum, & adoleret incenſum Domino
ſecundum ritum ſuum, ac benediceret
14 nomini eius in perpetuum. * Moyſi
quoque hominis Dei filij annumerati
15 ſunt in tribu Leui. * [d] Filij Moyſi:
16 Gerſom, & Eliezer. * Filij Gerſom:
17 Subuel primus. * Fuerunt autem filij
Eliezer: Rohobia primus: & non erant
Eliezer filij alij. Porro filij Rohobia
18 multiplicati ſunt nimis. * Filij Iſaar:
19 Salomith primus. * Filij Hebron: Ie-
C riau primus, Amarias ſecundus, Iaha-
20 ziel tertius, Iecmaam quartus. * Filij
Oziel: Micha primus, Ieſia ſecundus.
21 * Filij Merari: Moholi, & Muſi. Filij
22 Moholi: Eleazar, & Cis. * Mortuus
eſt autem Eleazar, & non habuit filios,
ſed filias: acceperuntq. eas filij Cis
23 fratres earum. * Filij Muſi: Moholi,
24 & Eder, & Ierimoth, tres. * Hi filij
Leui in cognationibus, & familijs ſuis,
principes per vices, & numerum capi-
tum ſingulorum, qui faciebant opera
miniſterij domus Domini a viginti
25 annis, & ſupra. * Dixit enim Dauid:
Requiem dedit Dominus Deus Iſrael
populo ſuo, & habitationem Ieruſalem
26 vſque in æternum. * Nec erit officij
Leuitarum vt vltra portent taberna-
culum, & omnia vaſa eius ad mini-
27 ſtrandum. * Iuxta præcepta quoque
Dauid nouiſſima ſupputabitur nume-
rus filiorum Leui a viginti annis &
28 ſupra. * Et erunt ſub manu filiorum
D Aaron in cultum domus Domini, in
veſtibulis, & in exedris, & in loco puri-

[a] Sup. 6. a. 1. — [b] Sup. 6. a. 2. — [c] Heb. 5. b. 4. — [d] Exod. 2. d. 22. & 18. a. 3.

ficationis, & in sanctuario, & in vni-
uersis operibus ministerij templi Do-
mini. * Sacerdotes autem, super panes 29
propositionis, & ad similæ sacrificium,
& ad lagana azyma, & sartaginem, &
ad torrendum, & super omne pondus
atque mensuram. * Leuitæ vero vt 30
stent mane ad confitendum, & canen-
dum Domino: similiterq. ad vesperam
* tam in oblatione holocaustorum Do- 31
mini, quàm in sabbatis & Calendis &
sollemnitatibus reliquis iuxta nume-
rum, & ceremonias vniuscuiusque rei,
iugiter coram Domino. * Et custo- 32
diant obseruationes tabernaculi fœde-
ris, & ritum sanctuarij, & obseruatio-
nem filiorum Aaron fratrum suorum,
vt ministrent in domo Domini.

24

[...]cerdotum vices & [m]inisterium,

POrro filijs Aaron hæ partitiones 1
erant: Filij Aaron: Nadab, & Abiu, A
& Eleazar, & Ithamar. * [a] Mortui sunt 2
autem Nadab, & Abiu ante patrem
suum absque liberis: sacerdotioq. fun-
ctus est Eleazar, & Ithamar. * Et di- 3
uisit eos Dauid, id est Sadoc de filijs
Eleazari, & Ahimelech de filijs Itha-
mar, secundum vices suas & ministe-
rium. * Inuentiq. sunt multo plures filij 4
Eleazar in principibus viris, quàm filij
Ithamar. Diuisit autem eis, hoc est filijs
Eleazar principes per familias sede-
cim: & filijs Ithamar per familias &
domos suas octo. * Porro diuisit vtras- 5
que inter se familias sortibus: erant B
enim principes sanctuarij, & principes
Dei, tam de filijs Eleazar, quàm de
filijs Ithamar. * Descripsitq. eos Se- 6
meias filius Nathanael scriba Leuites,
coram rege & principibus, & Sadoc
sacerdote, & Ahimelech filio Abiathar,
principibus quoque familiarum sacer-
dotalium & Leuiticarum: vnam do-
mum, quæ ceteris præerat, Eleazar:
& alteram domum, quæ sub se habe-
bat ceteros, Ithamar. * Exiuit autem 7
sors prima Ioiarib, secunda Iedei, * ter- 8
tia Harim, quarta Seorim, * quinta 9
Melchia, sexta Maiman, * septima Ac- 10
cos, octaua Abia, * nona Iesua, de- 11
cima Sechenia, * vndecima Eliasib, 12
duodecima Iacim, * tertiadecima Hop- 13
pha, decimaquarta Isbaab, * decima- 14
quinta Belga, decimasexta Emmer,
* decimaseptima Hezir, decimaoctaua 15
Aphses, * decimanona Phetеia, vige- 16
17 sima Hezechiel, * vigesimaprima Ia-
C 18 chin, vigesimasecunda Gamul, * vi-
gesimatertia Dalaiau, vigesimaquarta
19 Maaziau. * Hæ vices eorum secun-
dum ministeria sua, vt ingrediantur
domum Domini, & iuxta ritum suum
sub manu Aaron patris eorum: sicut
præceperat Dominus Deus Israel.

reliquorum Leuitarum sortes,

20 * Porro filiorum Leui, qui reliqui
fuerant, de filijs Amram erat Subael,
21 & de filijs Subael, Iehedeia. * De
filijs quoque Rohobiæ princeps Iesias.
22 * Isaari vero filius Salemoth, filiusq.
23 Salemoth Iahath: * filiusq. eius Ieriau
primus, Amarias secundus, Iahaziel
24 tertius, Iecmaan quartus. * Filius Oziel,
25 Micha: filius Micha, Samir. * Frater
Micha, Iesia: filiusq. Iesiæ, Zacharias.
26 * Filij Merari: Moholi & Musi. Filius
D 27 Oziau: Benno. * Filius quoque Me-
rari: Oziau & Soam & Zachur & He-
28 bri. * Porro Moholi filius: Eleazar,
29 qui non habebat liberos. * Filius vero
30 Cis, Ierameel. * Filij Musi: Moholi,
Eder, & Ierimoth. isti filij Leui secun-
31 dum domos familiarum suarum. * Mi-
seruntq. & ipsi sortes contra fratres
suos filios Aaron coram Dauid rege,
& Sadoc, & Ahimelech, & principibus
familiarum Sacerdotalium & Leuiti-
carum, tam maiores, quàm minores.
omnes sors æqualiter diuidebat.

25

cantorum familiæ,

1 IGitur Dauid, & magistratus exer-
A citus segregauerunt in ministerium
filios Asaph, & Heman, & Idithun:
qui prophetarent in citharis, & psal-
terijs, & cymbalis secundum nume-
rum suum dedicato sibi officio ser-
2 uientes. * De filijs Asaph: Zacchur,
& Ioseph, & Nathania, & Asarela, filij
Asaph: sub manu Asaph prophetantis
3 iuxta regem. * Porro Idithun: filij
Idithun, Godolias, Sori, Iesaias, & Ha-
sabias, & Mathathias, sex, sub manu
patris sui Idithun, qui in cithara pro-
phetabat super confitentes & laudan-
4 tes Dominum. * Heman quoque: filij
B Heman, Bocciau, Mathaniau, Oziel,
Subuel, & Ierimoth, Hananias, Hanani,
Eliatha, Geddelthi, & Romemthiezer,
& Iesbacassa, Mellothi, Othir, Maha-
5 zioth: * omnes isti filij Heman Vi-
dentis regis in sermonibus Dei, vt ex-
altaret cornu: deditq. Deus Heman
6 filios quattuordecim, & filias tres. * Vni-

[a] Leuit. 10. a. 1. Num. 3. a. 4.

uersi sub manu patris sui ad cantandum
in templo Domini distributi erant, in
cymbalis, & psalterijs, & citharis, in
ministeria domus Domini iuxta regem:
Asaph videlicet, & Idithun, & Heman.
* Fuit autem numerus eorum cum fra- 7
tribus suis, qui erudiebant canticum
Domini, cuncti doctores, ducenti octo-
gintaocto. * Miseruntq. fortes per vices 8
suas, ex æquo tam maior quàm minor,
doctus pariter & indoctus. * Egressaq. 9
est sors prima Ioseph, qui erat de Asaph. C
Secunda Godoliæ, ipsi & filijs eius, &
fratribus eius duodecim. * Tertia Za- 10
chur, filijs & fratribus eius duodecim.
* Quarta Isari, filijs & fratribus eius 11
duodecim. * Quinta Nathaniæ, filijs 12
& fratribus eius duodecim. * Sexta 13
Bocciau, filijs & fratribus eius duo-
decim. * Septima Isreela, filijs & fra- 14
tribus eius duodecim. * Octaua Iesaiæ, 15
filijs & fratribus eius duodecim. * Nona 16
Mathaniæ, filijs & fratribus eius duo-
decim. * Decima Semeiæ, filijs & fra- 17
tribus eius duodecim. * Vndecima 18
Azareel, filijs & fratribus eius duo- D
decim. * Duodecima Hasabiæ, filijs & 19
fratribus eius duodecim. * Tertia- 20
decima Subael, filijs & fratribus eius
duodecim. * Quartadecima Matha- 21
thiæ, filijs & fratribus eius duodecim.
* Quintadecima Ierimoth, filijs & fra- 22
tribus eius duodecim. * Sextadecima 23
Hananiæ, filijs & fratribus eius duode-
cim. * Septimadecima Iesbacassæ, filijs 24
& fratribus eius duodecim. * Octaua- 25
decima Hanani, filijs & fratribus eius
duodecim. * Nonadecima Mellothi, 26
filijs & fratribus eius duodecim. * Vi- 27
gesima Eliatha, filijs & fratribus eius
duodecim. * Vigesimaprima Othir, 28
filijs & fratribus eius duodecim. * Vi- 29
gesimasecunda Geddelthi, filijs & fra-
tribus eius duodecim. * Vigesimatertia 30
Mahazioth, filijs & fratribus eius duo-
decim. * Vigesimaquarta Romemthie- 31
zer, filijs & fratribus eius duodecim. 26
ianitorum diuisiones, DIuisiones autem ianitorum: de Co- 1
ritis Meselemia, filius Core, de filijs A
Asaph. * Filij Meselemiæ: Zacharias 2
primogenitus, Iadihel secundus, Zaba-
dias tertius, Iathanael quartus, * Ælam 3
quintus, Iohanan sextus, Elioenai se-
ptimus. * Filij autem Obededom: Se- 4
meias primogenitus, Iozabad secun-
dus, Ioaha tertius, Sachar quartus,
Nathanael quintus, * Ammiel sextus, 5
Issachar septimus, Phollathi octauus:
6 quia benedixit illi Dominus. * Semei
autem filio eius nati sunt filij, præ-
fecti familiarum suarum: erant enim
7 viri fortissimi. * filij ergo Semeiæ:
Othni, & Raphael, & Obed, Elzabad,
fratres eius viri fortissimi: Eliu quo-
8 que, & Samachias. * Omnes hi, de
filijs Obededom: ipsi, & filij, & fra-
tres eorum fortissimi ad ministrandum,
9 sexaginta duo de Obededom. * Porro
Meselemiæ filij, & fratres eorum ro-
10 bustissimi, decem & octo. * De Hosa
B autem, id est de filijs Merari: Semri
princeps (non enim habuerat primo-
genitum, & idcirco posuerat eum pater
11 eius in principem) * Helcias secun-
dus, Tabelias tertius, Zacharias quar-
tus. omnes hi filij, & fratres Hosa,
12 tredecim. * Hi diuisi sunt in ianitores,
vt semper principes custodiarum, sicut
& fratres eorum ministrarent in domo
13 Domini. * Missæ sunt ergo sortes ex
æquo, & paruis, & magnis, per fami-
lias suas in vnamquamque portarum.
14 * Cecidit ergo sors Orientalis, Sele-
miæ. Porro Zachariæ filio eius, viro
prudentissimo, & erudito, sortitò ob-
15 tigit plaga Septentrionalis. * Obede-
dom vero & filijs eius ad Austrum:
in qua parte domus erat seniorum
16 concilium. * Sephim, & Hosa ad Oc-
cidentem, iuxta portam, quæ ducit ad
viam ascensionis: custodia contra cu-
17 stodiam. * Ad Orientem vero Leuitæ
sex: & ad Aquilonem quattuor per
diem: atque ad Meridiem similiter in
die quattuor: & vbi erat concilium
18 bini & bini. * In cellulis quoque iani-
C torum ad Occidentem quattuor in via,
19 biniq. per cellulas. * Hæ sunt diuisiones
ianitorum filiorum Core, & Merari.
20 * Porro Achias erat super thesauros thesauri
21 domus Dei, & vasa sanctorum. * Filij custodum cognationes
Ledan, filij Gersonni: de Ledan prin-
cipes familiarum, Ledan, & Gersonni,
22 Iehieli. * Filij Iehieli: Zathan, & Ioel
fratres eius super thesauros domus
23 Domini, * Amramitis, & Isaaritis, &
24 Hebronitis, & Ozihelitis. * Subael au-
tem filius Gersom, filij Moysi, præ-
25 positus thesauris. * Fratres quoque
eius Eliezer, cuius filius Rahabia, &
huius filius Isaias, & huius filius Io-
ram, huius quoque filius Zechri. &
26 huius filius Selemith. * Ipse Selemith,
& fratres eius super thesauros sancto-

rum, quæ ſanctificauit Dauid rex, &
principes familiarum, & tribuni, & cen-
turiones, & duces exercitus * de bel- 27
lis, & manubijs præliorum, quæ con- D
ſecrauerant ad inſtaurationem, & ſupel-
lectilem templi Domini. * Hæc autem 28
vniuerſa ſanctificauit Samuel Videns,
& Saul filius Cis, & Abner filius Ner,
& Ioab filius Saruiæ: omnes, qui ſan-
ctificauerant ea per manum Selemith,
& fratrum eius. * Iſaaritis vero præ- 29
erat Chonenias, & filij eius ad opera
forinſecus ſuper Iſrael ad docendum
& iudicandum eos. * Porro de He- 30
bronitis Haſabias, & fratres eius viri
fortiſſimi, mille ſeptingenti præerant
Iſraeli trans Iordanem contra Occi-
dentem, in cunctis operibus Domini,
& in miniſterium regis. * Hebronita- 31
rum autem princeps fuit Ieria ſecun-
dum familias & cognationes eorum.
Quadrageſimo anno regni Dauid re-
cenſiti ſunt, & inuenti ſunt viri for-
tiſſimi in Iazer Galaad, * fratresq. eius 32
robuſtioris ætatis, duo millia ſeptin-
genti principes familiarum. Præpoſuit
autem eos Dauid rex Rubenitis, &
Gadditis, & dimidiæ tribui Manaſſe,
in omne miniſterium Dei, & regis.

27

β) Militares & ciuiles: duces turmarum,

FIlij autem Iſrael ſecundum nume- 1
rum ſuum, principes familiarum, tri- A
buni, & centuriones, & præfecti, qui
miniſtrabant regi iuxta turmas ſuas,
ingredientes & egredientes per ſingu-
los menſes in anno, vigintiquattuor
millibus ſinguli præerant. * Primæ 2
turmæ in primo menſe Ieſboam præ-
erat filius Zabdiel, & ſub eo viginti-
quattuor millia. * De filijs Phares, prin- 3
ceps cunctorum principum in exercitu
menſe primo. * Secundi menſis habe- 4
bat turmam Dudia Ahohites, & poſt
ſe alter nomine Macelloth, qui rege-
bat partem exercitus viginti quattuor
millium. * Dux quoque turmæ tertiæ 5
in menſe tertio, erat Banaias filius
Ioiadæ ſacerdos: & in diuiſione ſua
viginti quattuor millia. * Ipſe eſt Ba- 6
naias fortiſſimus inter triginta, & ſuper B
triginta. præerat autem turmæ ipſius
Amizabad filius eius. * Quartus, menſe 7
quarto, Aſahel frater Ioab, & Zaba-
dias filius eius poſt eum: & in turma
eius vigintiquattuor millia. * Quintus, 8
menſe quinto, princeps Samaoth Ieze-
rites: & in turma eius vigintiquattuor
9 millia. * Sextus, menſe ſexto, Hira filius
Acces Thecuites: & in turma eius vi-
10 gintiquattuor millia. * Septimus, menſe
ſeptimo, Helles Phallonites de filijs
Ephraim: & in turma eius vigintiquat-
11 tuor millia. * Octauus, menſe octauo,
Sobochai Huſathites de ſtirpe Zarahi:
& in turma eius vigintiquattuor millia.
12 * Nonus, menſe nono, Abiezer Ana-
thothites de filijs Iemini: & in turma
13 eius vigintiquattuor millia. * Decimus,
menſe decimo, Marai, & ipſe Neto-
phathites de ſtirpe Zarahi: & in turma
14 eius vigintiquattuor millia. * Vndeci-
mus, menſe vndecimo, Banaias Phara-
thonites de filijs Ephraim: & in turma
15 eius vigintiquattuor millia. * Duode-
cimus, menſe duodecimo, Holdai Ne-
tophathites, de ſtirpe Gothoniel: & in
turma eius vigintiquattuor millia.

principes tribuum.

16 * Porro tribubus præerant Iſrael,
C Rubenitis, dux Eliezer filius Zechri:
Simeonitis, dux Saphatias filius Maa-
17 cha: * Leuitis, Haſabias filius Ca-
18 muel: Aaronitis, Sadoc: * Iuda, Eliu,
frater Dauid: Iſſachar, Amri filius
19 Michael. * Zabulonitis, Ieſmaias filius
Abdiæ: Nephthalitibus, Ierimoth filius
20 Ozriel: * filijs Ephraim, Oſee filius
Ozaziu: dimidiæ tribui Manaſſe, Ioel
21 filius Phadaiæ: * & dimidiæ tribui
Manaſſe in Galaad, Iaddo filius Zacha-
riæ: Beniamin autem, Iaſiel filius Ab-
22 ner. * Dan vero, Ezrihel filius Ieroham:
23 hi principes filiorum Iſrael. * Noluit
autem Dauid numerare eos a viginti
annis inferius: quia dixerat Dominus
vt multiplicaret Iſrael quaſi ſtellas cæli.
24 * [a]Ioab filius Saruiæ cœperat nume-
rare, nec compleuit: quia ſuper hoc
ira irruerat in Iſrael: & idcirco nume-
rus eorum qui fuerant recenſiti, non
eſt relatus in faſtos regis Dauid.

præfecti poſſeſſionum,

25 * Super theſauros autem regis fuit
D Azmoth filius Adiel. his autem theſau-
ris, qui erant in vrbibus, & in vicis, &
in turribus, præſidebat Ionathan filius
26 Oziæ. * Operi autem ruſtico, & agri-
colis, qui exercebant terram, præerat
27 Ezri filius Chelub: * vinearumq. cul-
toribus, Semeias Romathites: cellis au-
28 tem vinarijs, Zabdias Aphonites. * Nam
ſuper olivueta & ficeta, quæ erant in

[a] Sup. 21. a. 2.

campeſtribus, Balanam Gederites: ſu-
per apothecas autem olei, Ioas. * Porro 29
armentis, quæ paſcebantur in Saron,
præpoſitus fuit Setrai Saronites: &
ſuper boues in vallibus Saphat filius
Adli: * ſuper camelos vero, Vbil Iſ- 30
mahelites: & ſuper aſinos, Iadias Me-
ronathites. * ſuper oues quoque Iaziz 31
Agareus. omnes hi, principes ſubſtan-
tiæ regis Dauid.

magiſtratus maiores.

* Ionathan autem patruus Dauid, 32
conſiliarius, vir prudens & litteratus:
Ipſe & Iahiel filius Hachamoni erant
cum filijs regis. * Achitophel etiam 33
conſiliarius regis, & Chuſai Arachites
amicus regis. * Poſt Achitophel fuit 34
Ioiada filius Banaiæ, & Abiathar. Prin-
ceps autem exercitus regis erat Ioab.

c) Nouiſſima Dauid.

α) Orationes:

obteſtatur principes,

COnuocauit igitur Dauid omnes 28 1
principes Iſrael, duces tribuum, & præ- A
poſitos turmarum, qui miniſtrabant
regi: tribunos quoque & centuriones,
& qui præerant ſubſtantiæ & poſſeſ-
ſionibus regis, filiosq. ſuos cum eunu-
chis, & potentes, & robuſtiſſimos quoſ-
que in exercitu Ieruſalem. * Cumq. 2
ſurrexiſſet rex, & ſtetiſſet, ait: Audite
me fratres mei, & populus meus: Co-
gitaui vt ædificarem domum, in qua
requieſceret arca fœderis Domini, & ſca-
bellum pedum Dei noſtri: & ad ædi-
ficandum, omnia præparaui. * Deus 3
autem dixit mihi: [a] Non ædificabis
domum nomini meo, eo quòd ſis vir
bellator, & ſanguinem fuderis. * Sed 4
elegit Dominus Deus Iſrael me de
vniuerſa domo patris mei, vt eſſem
rex ſuper Iſrael in ſempiternum: de
Iuda enim elegit principes: porro de
domo Iuda, domum patris mei: & de
filijs patris mei, placuit ei vt me eli-
geret regem ſuper cunctum Iſrael.
* [b] Sed & de filijs meis (filios enim 5
mihi multos dedit Dominus) elegit B
Salomonem filium meum, vt ſederet
in throno regni Domini ſuper Iſrael,
* dixitq. mihi: Salomon filius tuus 6
ædificabit domum meam, & atria mea:
ipſum enim elegi mihi in filium, &
ego ero ei in patrem. * Et firmabo 7
regnum eius vſque in æternum, ſi
perſeuerauerit facere præcepta mea,
& iudicia, ſicut & hodie. * Nunc ergo 8
coram vniuerſo cœtu Iſrael audiente
Deo noſtro, cuſtodite, & perquirite
cuncta mandata Domini Dei noſtri: vt
poſſideatis Terram bonam, & relin-
quatis eam filijs veſtris poſt vos vſque
in ſempiternum.

adhortatur Salomonem,

9 * Tu autem Salomon fili mi, ſcito
Deum patris tui, & ſeruito ei corde
perfecto, & animo voluntario: [c] omnia
enim corda ſcrutatur Dominus, & vni-
uerſas mentium cogitationes intelligit.
Si quæſieris eum, inuenies: ſi autem
dereliqueris eum, proijciet te in æter-
10 num. * Nunc ergo quia elegit te Do-
minus vt ædificares domum Sanctu-
11 arij, confortare, & perfice. * Dedit
C autem Dauid Salomoni filio ſuo de-
ſcriptionem porticus, & templi, &
cellariorum, & cœnaculi, & cubiculo-
rum in adytis, & domus propitiationis,
12 * necnon & omnium quæ cogitauerat
atriorum, & exedrarum per circuitum
in theſauros domus Domini, & in the-
13 ſauros ſanctorum, * diuiſionumq. Sa-
cerdotalium & Leuiticarum, in omnia
opera domus Domini, & in vniuerſa
14 vaſa miniſterij templi Domini. * Au-
rum in pondere per ſingula vaſa mi-
niſterij. Argenti quoque pondus pro
15 vaſorum & operum diuerſitate. * Sed
& in candelabra aurea, & ad lucernas
eorum, aurum pro menſura vniuſ-
cuiuſque candelabri & lucernarum.
Similiter & in candelabra argentea,
& in lucernas eorum, pro diuerſitate
menſuræ, pondus argenti tradidit.
16 * Aurum quoque dedit in menſas pro-
poſitionis pro diuerſitate menſarum:
ſimiliter & argentum in alias menſas
17 argenteas. * Ad fuſcinulas quoque, &
D phialas, & thuribula ex auro puriſſimo,
& leunculos aureos pro qualitate men-
ſuræ pondus diſtribuit in leunculum,
& leunculum. Similiter & in leones
argenteos diuerſum argenti pondus
18 ſeparauit. * Altari autem, in quo ado-
letur incenſum, aurum puriſſimum
dedit: vt ex ipſo fieret ſimilitudo qua-
drigæ cherubim extendentium alas,
& velantium arcam fœderis Domini.
19 * Omnia, inquit, venerunt ſcripta manu
Domini ad me, vt intelligerem vni-
20 uerſa opera exemplaris. * Dixit quoque
Dauid Salomoni filio ſuo: Viriliter age,
& confortare, & fac: ne timeas, & ne

[a] 2. Reg. 7. b. 13. — [b] Sap. 9. b. 7. — [c] Pſal. 7. b. 10.

paueas: Dominus enim Deus meus
tecum erit, & non dimittet te, nec de-
relinquet donec perficias omne opus
miniſterij domus Domini. * Ecce di- 21
uiſiones Sacerdotum & Leuitarum, in
omne miniſterium domus Domini aſſi-
ſtunt tibi, & parati ſunt, & nouerunt
tam principes quàm populus facere
omnia præcepta tua.

monet omnem eccleſiam,

LOcutuſq. eſt Dauid rex ad omnem 29 1
eccleſiam: Salomonem filium meum A
vnum elegit Deus, adhuc puerum &
tenellum: opus namque grande eſt,
neque enim homini præparatur habi-
tatio, ſed Deo. * Ego autem totis viri- 2
bus meis præparaui impenſas domus
Dei mei. Aurum ad vaſa aurea, &
argentum in argentea, æs in ænea,
ferrum in ferrea, ligna ad lignea: &
lapides onychinos, & quaſi ſtibinos,
& diuerſorum colorum, omnemq. pre-
tioſum lapidem, & marmor Parium
abundantiſſime: * & ſuper hæc, quæ 3
obtuli in domum Dei mei de peculio
meo aurum & argentum, do in tem-
plum Dei mei, exceptis his, quæ præ-
paraui in ædem ſanctam. * Tria millia 4
talenta auri de auro Ophir: & ſeptem
millia talentorum argenti probatiſſimi B
ad deaurandos parietes templi. * Et, 5
vbicumque opus eſt aurum de auro,
& vbicumque opus eſt argentum de
argento, opera fiant per manus arti-
ficum: & ſi quis ſponte offert, impleat
manum ſuam hodie, & offerat quod
voluerit Domino. * Polliciti ſunt ita- 6
que principes familiarum, & proce-
res tribuum Iſrael, tribuni quoque, &
centuriones, & principes poſſeſſionum
regis. * Dederuntq. in opera domus 7
Dei auri talenta quinque millia, &
ſolidos decem millia: argenti talenta
decem millia, & æris talenta decem
& octo millia: ferri quoque centum
millia talentorum. * Et apud quem- 8
cumque inuenti ſunt lapides, dederunt C
in theſauros domus Domini, per ma-
num Iahiel Gerſonitis. * Lætatuſq. eſt 9
populus, cum vota ſponte promitte-
rent: quia corde toto offerebant ea
Domino: ſed & Dauid rex lætatus eſt
gaudio magno.

benedicit Domino.

*Et benedixit Domino coram vni- 10
uerſa multitudine, & ait: Benedictus
es Domine Deus Iſrael patris noſtri
11 ab æterno in æternum. * Tua eſt
Domine magnificentia, & potentia, &
gloria, atque victoria: & tibi laus:
cuncta enim quæ in cælo ſunt, & in
terra, tua ſunt: tuum Domine regnum,
12 & tu es ſuper omnes principes. * Tuæ
diuitiæ, & tua eſt gloria: tu domi-
naris omnium, in manu tua virtus
& potentia: in manu tua magnitudo,
13 & imperium omnium. * Nunc igitur
D Deus noſter confitemur tibi, & lau-
14 damus nomen tuum inclytum. * Quis
ego, & quis populus meus, vt poſſi-
mus hæc tibi vniuerſa promittere? tua
ſunt omnia: & quæ de manu tua acce-
15 pimus dedimus tibi. * Peregrini enim
ſumus coram te, & aduenæ, ſicut om-
nes patres noſtri. [a] Dies noſtri quaſi
vmbra ſuper terram, & nulla eſt mora.
16 * Domine Deus noſter, omnis hæc co-
pia, quam parauimus vt ædificaretur
domus nomini ſancto tuo, de manu
17 tua eſt, & tua ſunt omnia. * Scio Deus
meus quòd probes corda, & ſimpli-
citatem diligas, vnde & ego in ſimpli-
citate cordis mei lætus obtuli vniuerſa
hæc: & populum tuum, qui hic re-
E pertus eſt, vidi cum ingenti gaudio
18 tibi offerre donaria. * Domine Deus
Abraham, & Iſaac, & Iſrael patrum
noſtrorum, cuſtodi in æternum hanc
voluntatem cordis eorum, & ſemper
in venerationem tui mens iſta per-
19 maneat. * Salomoni quoque filio meo
da cor perfectum, vt cuſtodiat man-
data tua, teſtimonia tua, & ceremonias
tuas, & faciat vniuerſa: & ædificet
ædem, cuius impenſas paraui.

β) Actiones: conſtituit ſucceſſorem,

20 * Præcepit autem Dauid vniuerſæ
eccleſiæ: Benedicite Domino Deo no-
ſtro. Et benedixit omnis eccleſia Do-
mino Deo patrum ſuorum: & incli-
nauerunt ſe, & adorauerunt Deum,
21 & deinde regem. * Immolaueruntq.
F victimas Domino: & obtulerunt ho-
locauſta die ſequenti, tauros mille,
arietes mille, agnos mille cum liba-
minibus ſuis, & vniuerſo ritu abun-
22 dantiſſime in omnem Iſrael. * Et co-
mederunt, & biberunt coram Domino
in die illo cum grandi lætitia. [b] Et
vnxerunt ſecundò Salomonem filium
Dauid. Vnxerunt autem eum Domino
in principem, & Sadoc in pontificem.

---

[a] Sap. 2. b. 5. — [b] 3. Reg. 1. c. 34.

*Seditq. Salomon ſuper ſolium Do- 23
mini in regem pro Dauid patre ſuo,
& cunctis placuit: & paruit illi omnis
Iſrael. * Sed & vniuerſi principes, & 24
potentes, & cuncti filij regis Dauid
dederunt manum, & ſubiecti fuerunt
Salomoni regi. * Magnificauit ergo 25
Dominus Salomonem ſuper omnem G
Iſrael: & dedit illi gloriam regni,
qualem nullus habuit ante eum rex
Iſrael.
diem ſupremum obit; *Igitur Dauid filius Iſai regnauit 26
ſuper vniuerſum Iſrael. * [a] Et dies, 27
quibus regnauit ſuper Iſrael, fuerunt
quadraginta anni: in Hebron regnauit
ſeptem annis, & in Ieruſalem annis
28 trigintatribus. * Et mortuus eſt in
ſenectute bona, plenus dierum, & di-
uitijs, & gloria. & regnauit Salomon
filius eius pro eo.
29 *Geſta autem Dauid regis priora, auctores.
& nouiſſima ſcripta ſunt in Libro Sa-
muelis Videntis, & in Libro Nathan
prophetæ, atque in volumine Gad
30 Videntis: * Vniuerſiq. regni eius, &
fortitudinis, & temporum, quæ tran-
ſierunt ſub eo, ſiue in Iſrael, ſiue in
cunctis regnis terrarum.

[a] 3. Reg. 2. b. 11.

LIBER SECVNDVS

PARALIPOMENON,

HEBRAICE DIBRE HAIAMIM.

I. Rex Salomon.

1. Claritas regis.

Sacrificat in Gabaon,

CONFORTATVS [a] est ergo 1 I A
Salomon filius Dauid in
regno ſuo, & Dominus
Deus eius erat cum eo,
& magnificauit eum in
excelſum. * Præcepitq. Salomon vni- 2
uerſo Iſraeli, tribunis, & centurioni-
bus, & ducibus, & iudicibus omnis
Iſrael, & principibus familiarum: * & 3
abijt cum vniuerſa multitudine in Ex-
celſum Gabaon, vbi erat tabernaculum
fœderis Dei, quod fecit Moyſes fa-
mulus Dei in ſolitudine. * Arcam au- 4
tem Dei adduxerat Dauid de Caria- B
thiarim in locum, quem præparauerat
ei, & vbi fixerat illi tabernaculum, hoc
eſt, in Ieruſalem. * Altare quoque 5
æneum, [b] quod fabricatus fuerat Be-
ſeleel filius Vri filij Hur, ibi erat co-
ram tabernaculo Domini: quod & re-
quiſiuit Salomon, & omnis eccleſia.
* Aſcenditq. Salomon ad altare æneum, 6
coram tabernaculo fœderis Domini, &
obtulit in eo mille hoſtias.

apparet Dominus,

* Ecce autem in ipſa nocte apparuit 7
ei Deus, dicens: Poſtula quod vis, vt
dem tibi. * Dixitq. Salomon Deo: Tu 8
feciſti cum Dauid patre meo miſeri-
cordiam magnam: & conſtituiſti me
regem pro eo. * Nunc ergo Domine 9
Deus impleatur ſermo tuus, quem pol- C
licitus es Dauid patri meo: tu enim
me feciſti regem ſuper populum tuum
multum, qui tam innumerabilis eſt,
quàm puluis terræ. * [c] Da mihi ſapien- 10
tiam & intelligentiam, vt ingrediar &
egrediar coram populo tuo: quis enim
poteſt hunc populum tuum digne, qui
tam grandis eſt, iudicare? * Dixit au- 11
tem Deus ad Salomonem: Quia hoc
magis placuit cordi tuo, & non poſtu-
laſti diuitias, & ſubſtantiam, & gloriam,
neque animas eorum qui te oderant,
ſed nec dies vitæ plurimos: petiſti au-
tem ſapientiam & ſcientiam, vt iudi-
care poſſis populum meum, ſuper
12 quem conſtitui te regem. * Sapientia
D & ſcientia data ſunt tibi: diuitias autem
& ſubſtantiam & gloriam dabo tibi, ita
vt nullus in regibus nec ante te nec
poſt te fuerit ſimilis tui.

imperat rex ſapiens & diues.

13 * Venit ergo Salomon ab Excelſo
Gabaon in Ieruſalem coram taberna-
culo fœderis, & regnauit ſuper Iſrael.
14 * [d] Congregauitq. ſibi currus & equites,
& facti ſunt ei mille quadringenti cur-
rus, & duodecim millia equitum: &
fecit eos eſſe in vrbibus quadrigarum,
15 & cum rege in Ieruſalem. * Præbuitq.
rex argentum & aurum in Ieruſalem
quaſi lapides, & cedros quaſi ſyco-
moros, quæ naſcuntur in campeſtribus
16 multitudine magna. * Adducebantur
autem ei equi de Ægypto, & de Coa
a negotiatoribus regis, qui ibant, &
17 emebant pretio, * quadrigam equo-
rum ſexcentis argenteis, & equum cen-
tum quinquaginta: ſimiliter de vni-
uerſis regnis Hethæorum, & a regibus
Syriæ emptio celebrabatur.

2. Maieſtas templi.

a) Ædificatur domus.

α) Præparationes:

2 I A DEcreuit autem Salomon ædificare
domum nomini Domini, & palatium
2 ſibi. * Et numerauit ſeptuaginta millia
virorum portantium humeris, & octo-
ginta millia qui cæderent lapides in
montibus, præpoſitosq. eorum tria mil-
lia ſexcentos.
3 * [e] Miſit quoque ad Hiram regem
Tyri, dicens: Sicut egiſti cum Dauid

[a] 3. Reg. 3. a. 1. — [b] Exod. 38. a. 1. — [c] Sap. 9. c. 10. — [d] 3. Reg. 10. d. 26. — [e] 3. Reg. 5. a 2.

pactio cum Hiram,
patre meo, & miſiſti ei ligna cedrina
vt ædificaret ſibi domum, in qua &
habitauit: * ſic fac mecum vt ædificem 4
domum nomini Domini Dei mei, vt
conſecrem eam ad adolendum incen-
ſum coram illo, & fumiganda aromata,
& ad propoſitionem panum ſempiter-
nam, & ad holocautomata mane, &
veſpere, ſabbatis quoque, & neomenijs,
& ſollemnitatibus Domini Dei noſtri
in ſempiternum, quæ mandata ſunt
Iſraeli. * Domus enim, quam ædifi- 5
care cupio, magna eſt: magnus eſt B
enim Deus noſter ſuper omnes deos.
* Quis ergo poterit præualere, vt ædi- 6
ficet ei dignam domum? ſi cælum, &
cæli cælorum capere eum nequeunt:
quantus ego ſum, vt poſſim ædificare
ei domum? ſed ad hoc tantum, vt
adoleatur incenſum coram illo. * Mitte 7
ergo mihi virum eruditum, qui no-
uerit operari in auro, & argento, ære,
& ferro, purpura, coccino, & hya-
cintho, & qui ſciat ſculpere cælatu-
ras cum his artificibus, quos mecum
habeo in Iudæa, & Ieruſalem, quos
præparauit Dauid pater meus. * Sed 8
& ligna cedrina mitte mihi, & arceu-
thina, & pinea de Libano: ſcio enim
quòd ſerui tui nouerint cædere ligna
de Libano, & erunt ſerui mei cum
ſeruis tuis, * vt parentur mihi ligna 9
plurima. Domus enim, quam cupio C
ædificare, magna eſt nimis, & inclyta.
* Præterea operarijs, qui cæſuri ſunt 10
ligna, ſeruis tuis dabo in cibaria tritici
coros viginti millia, & hordei coros
totidem, & vini viginti millia metretas,
olei quoque ſata viginti millia. * Dixit 11
autem Hiram rex Tyri per litteras,
quas miſerat Salomoni: Quia dilexit
Dominus populum ſuum, idcirco te
regnare fecit ſuper eum. * Et addi- 12
dit, dicens: Benedictus Dominus Deus
Iſrael, qui fecit cælum & terram, qui
dedit Dauid regi filium ſapientem &
eruditum & ſenſatum atque prudentem,
vt ædificaret domum Domino, & pala-
tium ſibi. * Miſi ergo tibi virum pru- 13
dentem & ſcientiſſimum Hiram, patrem
meum, * filium mulieris de filiabus 14
Dan, cuius pater fuit Tyrius, qui nouit
operari in auro, & argento, ære, &
ferro, & marmore, & lignis, in pur-
pura quoque, & hyacintho, & byſſo, D
& coccino: & qui ſcit cælare omnem
ſculpturam, & adinuenire prudenter
quodcumque in opere neceſſarium
eſt cum artificibus tuis, & cum artifi-
cibus domini mei Dauid patris tui.
15 * Triticum ergo, & hordeum, & oleum,
& vinum, quæ pollicitus es domine
16 mi, mitte ſeruis tuis. * Nos autem cæ-
demus ligna de Libano, quot neceſ-
ſaria habueris, & applicabimus ea ra-
tibus per mare in Ioppe: tuum autem
erit transferre ea in Ieruſalem.
17 * Numerauit igitur Salomon omnes
viros proſelytos, qui erant in terra Iſrael,
poſt dinumerationem, quam dinume-
rauit Dauid pater eius, & inuenti ſunt
centum quinquaginta millia, & tria mil-
18 lia ſexcenti. * Fecitq. ex eis ſeptuaginta
millia, qui humeris onera portarent, &
octoginta millia, qui lapides in monti-
bus cæderent: tria autem millia &
ſexcentos præpoſitos operum populi.

electio operariorum.

3
1 A ET [a] cœpit Salomon ædificare do-
mum Domini in Ieruſalem in monte
Moria, qui demonſtratus fuerat Dauid
patri eius, in loco, quem parauerat
2 Dauid in [b] area Ornan Iebuſæi. * Cœ-
pit autem ædificare menſe ſecundo,
anno quarto regni ſui.
3 * Et hæc ſunt fundamenta, quæ iecit
Salomon, vt ædificaret domum Dei,
longitudinis cubitos in menſura prima
ſexaginta, latitudinis cubitos viginti.
4 * Porticum vero ante frontem, quæ
tendebatur in longum iuxta menſu-
ram latitudinis domus, cubitorum vi-
B ginti: porro altitudo centum viginti
cubitorum erat: & deaurauit eam in-
5 trinſecus auro mundiſſimo. * Domum
quoque maiorem texit tabulis ligneis
abiegnis, & laminas auri obrizi affixit
per totum: ſculpſitq. in ea palmas, &
quaſi catenulas ſe inuicem comple-
6 ctentes. * Strauit quoque pauimentum
templi pretioſiſſimo marmore, decore
7 multo. * Porro aurum erat probatiſſi-
mum, de cuius laminis texit domum,
& trabes eius, & poſtes, & parietes, &
oſtia: & cælauit cherubim in parietibus.
8 * Fecit quoque domum Sancti ſancto-
rum: longitudinem iuxta latitudinem
domus cubitorum viginti: & latitudi-
nem ſimiliter viginti cubitorum: & la-
minis aureis texit eam, quaſi talentis

β) Constructiones: ipſius templi,

[a] 3. Reg. 6. a. 1. — [b] 2. Reg. 24. d. 25. 1. Par. 21. d. 26.

ſexcentis. * Sed & clauos fecit aureos, 9
ita vt ſinguli claui ſiclos quinquagenos C
appenderent: cænacula quoque texit
auro. * Fecit etiam in domo Sancti 10
ſanctorum cherubim duos, opere ſta-
tuario: & texit eos auro. * Alæ che- 11
rubim viginti cubitis extendebantur,
ita vt vna ala haberet cubitos quinque
& tangeret parietem domus: & altera
quinque cubitos habens, alam tangeret
alterius cherub. * Similiter cherub alte- 12
rius ala, quinque habebat cubitos, &
tangebat parietem: & ala eius altera
quinque cubitorum, alam cherub alte-
rius contingebat. * Igitur alæ vtriuſque 13
cherubim expanſæ erant, & extende- D
bantur per cubitos viginti: ipſi autem
ſtabant erectis pedibus, & facies eorum
erant verſæ ad exteriorem domum.
* [a] Fecit quoque velum ex hyacintho, 14
purpura, cocco, & byſſo: & intexuit ei
cherubim. * [b] Ante fores etiam templi 15
duas columnas, quæ triginta & quinque
cubitos habebant altitudinis: porro ca-
pita earum, quinque cubitorum. * Nec- 16
non & quaſi catenulas in oraculo, &
ſuperpoſuit eas capitibus columnarum:
malogranata etiam centum, quæ cate-
nulis interpoſuit. * Ipſas quoque co- 17
lumnas poſuit in veſtibulo templi, vnam
a dextris, & alteram a ſiniſtris: eam,
quæ a dextris erat, vocauit Iachin: &
quæ ad læuam, Booz.

4
& ſupellectilis FEcit quoque altare æneum viginti 1
cubitorum longitudinis, & viginti cu- A
bitorum latitudinis, & decem cubito-
rum altitudinis. * [c] Mare etiam fuſile 2
decem cubitis a labio vſque ad labium,
rotundum per circuitum: quinque cu-
bitos habebat altitudinis, & funiculus
triginta cubitorum ambiebat gyrum
eius. * Similitudo quoque boum erat 3
ſubter illud, & decem cubitis quædam
extrinſecus cælaturæ, quaſi duobus ver-
ſibus aluum maris circuibant. Boues
autem erant fuſiles: * & ipſum Mare 4
ſuper duodecim boues impoſitum erat,
quorum tres reſpiciebant ad Aquilo-
nem, & alij tres ad Occidentem: porro
tres alij Meridiem, & tres qui reliqui
erant, Orientem, habentes mare ſuper- B
poſitum: poſteriora autem boum erant
intrinſecus ſub mari. * Porro vaſtitas 5
eius habebat menſuram palmi, & la-
bium illius erat quaſi labium calicis,
vel repandi lilij: capiebatq. tria millia
6 metretas. * Fecit quoque conchas
decem: & poſuit quinque a dextris, &
quinque a ſiniſtris, vt lauarent in eis
omnia, quæ in holocauſtum oblaturi
erant: porro in mari ſacerdotes laua-
7 bantur. * Fecit autem & candelabra
aurea decem ſecundum ſpeciem, qua
iuſſa erant fieri: & poſuit ea in templo,
quinque a dextris, & quinque a ſini-
8 ſtris. * Necnon & menſas decem: &
poſuit eas in templo, quinque a dex-
tris, & quinque a ſiniſtris: phialas
9 quoque aureas centum. * Fecit etiam
C atrium ſacerdotum, & baſilicam gran-
dem: & oſtia in baſilica, quæ texit
10 ære. * Porro mare poſuit in latere
dextro contra Orientem ad Meridiem.
11 * Fecit autem Hiram lebetes, & crea- per Hiram artificem.
gras, & phialas: & compleuit omne
12 opus regis in domo Dei: * hoc eſt,
columnas duas, & epiſtylia, & capita,
& quaſi quædam retiacula, quæ capita
13 tegerent ſuper epiſtylia. * Malogra-
nata quoque quadringenta, & retiacula
duo ita vt bini ordines malograna-
torum ſingulis retiaculis iungerentur,
quæ protegerent epiſtylia, & capita
14 columnarum. * Baſes etiam fecit, &
conchas, quas ſuperpoſuit baſibus:
15 * mare vnum, boues quoque duo-
16 decim ſub mari. * Et lebetes, & cre-
agras, & phialas. Omnia vaſa fecit
Salomoni Hiram pater eius in domo
17 Domini ex ære mundiſſimo. * In re-
D gione Iordanis fudit ea rex in argilloſa
18 terra inter Sochot, & Saredatha. * Erat
autem multitudo vaſorum innumera-
bilis, ita vt ignoraretur pondus æris.
19 * Fecitq. Salomon omnia vaſa domus
Dei, & altare aureum, & menſas, &
20 ſuper eas panes propoſitionis: * can-
delabra quoque cum lucernis ſuis vt
lucerent ante oraculum iuxta ritum ex
21 auro puriſſimo: * & florentia quæ-
dam, & lucernas, & forcipes aureos:
omnia de auro mundiſſimo facta ſunt.
22 * Thymiateria quoque, & thuribula,
& phialas, & mortariola ex auro puriſ-
ſimo. Et oſtia cælauit templi interi-
oris, id eſt, in Sancta ſanctorum: &
oſtia templi forinſecus aurea. Sicq.
5 completum eſt omne opus, quod fecit
1 Salomon in domo Domini. INtulit
A [d] igitur Salomon omnia, quæ vouerat

[a] Mat. 27. f. 51. — [b] Ier. 52. d. 20. — [c] 3. Reg. 7. d. 23. — [d] 3. Reg. 7. g. 51.

Dauid pater ſuus, argentum, & aurum,
& vniuerſa vaſa poſuit in theſauris do-
mus Dei.

b) Dedicatur domus.

α) Transfertur arca:

*Poſt quæ [a] congregauit maiores 2
natu Iſrael, & cunctos principes tri-
buum, & capita familiarum de filijs
Iſrael in Ieruſalem, vt adducerent ar-
cam fœderis Domini de Ciuitate Dauid,
quæ eſt Sion. * Venerunt itaque ad 3
regem omnes viri Iſrael in die ſollemni
menſis ſeptimi. * Cumq. veniſſent 4
cuncti ſeniorum Iſrael, portauerunt
Leuitæ arcam, * & intulerunt eam, & 5
omnem paraturam tabernaculi. Porro
vaſa ſanctuarij, quæ erant in taber-
naculo, portauerunt Sacerdotes cum B
Leuitis. * Rex autem Salomon, & 6
vniuerſus cœtus Iſrael, & omnes, qui
fuerunt congregati ante arcam, im-
molabant arietes, & boues abſque vllo
numero: tanta enim erat multitudo
victimarum. * Et intulerunt Sacerdo- 7
tes arcam fœderis Domini in locum
ſuum, id eſt, ad oraculum templi, in
Sancta ſanctorum ſubter alas cheru-
bim: * ita vt cherubim expanderent 8
alas ſuas ſuper locum, in quo poſita
erat arca, & ipſam arcam tegerent
cum vectibus ſuis. * Vectium autem, 9
quibus portabatur arca, quia paulu-
lum longiores erant, capita parebant
ante oraculum: ſi vero quis paululum C
fuiſſet extrinſecus, eos videre non po-
terat. Fuit itaque arca ibi vſque in
præſentem diem. * Nihilq. erat aliud 10
in arca, niſi duæ tabulæ, quas poſu-
erat Moyſes in Horeb, quando legem
dedit Dominus filijs Iſrael egredienti-
bus ex Ægypto.

completur gloria Domini.

*Egreſſis autem Sacerdotibus de 11
ſanctuario (omnes enim Sacerdotes,
qui ibi potuerant inueniri, ſanctificati
ſunt: nec adhuc in illo tempore vices,
& miniſteriorum ordo inter eos diui-
ſus erat) * tam Leuitæ quàm cantores, 12
id eſt, & qui ſub Aſaph erant, & qui
ſub Eman, & qui ſub Idithun, filij, &
fratres eorum veſtiti byſſinis, cymbalis, D
& pſalterijs, & citharis concrepabant,
ſtantes ad Orientalem plagam altaris,
& cum eis Sacerdotes centum viginti
canentes tubis. * Igitur cunctis pariter, 13
& tubis, & voce, & cymbalis, & orga-
nis, & diuerſi generis muſicorum con-
cinentibus, & vocem in ſublime tollen-
tibus; longe ſonitus audiebatur, ita
vt cum Dominum laudare cœpiſſent
& dicere: Confitemini Domino quo-
niam bonus, quoniam in æternum
miſericordia eius; impleretur domus
14 Dei nube, * nec poſſent Sacerdotes
ſtare & miniſtrare propter caliginem.
Compleuerat enim gloria Domini do-
mum Dei.

β) Orat & ſacrificat Salomon:

6

1 TVnc Salomon ait: [b] Dominus pol-
A
2 licitus eſt vt habitaret in caligine: *ego
autem ædificaui domum nomini eius,
3 vt habitaret ibi in perpetuum. * Et
conuertit rex faciem ſuam, & bene-
dixit vniuerſæ multitudini Iſrael (nam
omnis turba ſtabat intenta) & ait:
4 *Benedictus Dominus Deus Iſrael, qui
quod locutus eſt Dauid patri meo,
5 opere compleuit, dicens: * A die, qua
eduxi populum meum de Terra Ægy-
pti, non elegi ciuitatem de cunctis tri-
B bubus Iſrael, vt ædificaretur in ea do-
mus nomini meo: neque elegi quem-
quam alium virum, vt eſſet dux in
6 populo meo Iſrael, * ſed elegi Ieruſa-
lem, vt ſit nomen meum in ea, &
elegi Dauid, vt conſtituerem eum ſu-
7 per populum meum Iſrael. * Cumq.
fuiſſet voluntatis Dauid patris mei, vt
ædificaret domum nomini Domini Dei
8 Iſrael, * dixit Dominus ad eum: Quia
hæc fuit voluntas tua, vt ædificares
domum nomini meo, bene quidem
feciſti huiuſcemodi habere volunta-
9 tem: * ſed non tu ædificabis domum,
verum filius tuus, qui egredietur de
lumbis tuis, ipſe ædificabit domum no-
10 mini meo. * Compleuit ergo Dominus
ſermonem ſuum, quem locutus fuerat:
& ego ſurrexi pro Dauid patre meo, &
ſedi ſuper thronum Iſrael, ſicut locu-
tus eſt Dominus: & ædificaui domum
11 nomini Domini Dei Iſrael. * Et poſui
in ea arcam, in qua eſt pactum Do-
mini, quod pepigit cum filijs Iſrael.
12 *Stetit ergo coram altari Domini ex
aduerſo vniuerſæ multitudinis Iſrael,
13 & extendit manus ſuas. * Siquidem
fecerat Salomon baſim æneam, & po-
ſuerat eam in medio baſilicæ, haben-
tem quinque cubitos longitudinis, &
quinque cubitos latitudinis, & tres cu-

benedicit Domino,

[a] 3. Reg. 8. a. 1. — [b] 3. Reg. 8. b. 12.

ıpplicatur voce & animo

bitos altitudinis: ſtetitq. ſuper eam:
& deinceps flexis genibus contra vni-
uerſam multitudinem Iſrael, & palmis C
in cælum leuatis, * ait: [a]Domine Deus 14
Iſrael, non eſt ſimilis tui Deus in cælo
& in terra: qui cuſtodis pactum &
miſericordiam cum ſeruis tuis, qui
ambulant coram te in toto corde ſuo:
* Qui præſtitiſti ſeruo tuo Dauid patri 15
meo quæcumque locutus fueras ei:
& quæ ore promiſeras, opere com-
pleſti, ſicut & præſens tempus probat.
* Nunc ergo Domine Deus Iſrael, imple 16
ſeruo tuo patri meo Dauid quæcum-
que locutus es, dicens: Non deficiet
ex te vir coram me, qui ſedeat ſuper
thronum Iſrael: ita tamen ſi cuſto-
dierint filij tui vias ſuas, & ambula-
uerint in lege mea, ſicut & tu ambu-
laſti coram me. * Et nunc Domine 17
Deus Iſrael, firmetur ſermo tuus, quem
locutus es ſeruo tuo Dauid. * Ergone 18
credibile eſt vt habitet Deus cum ho-
minibus ſuper terram? Si cælum &
cæli cælorum non te capiunt, quanto
magis domus iſta, quam ædificaui?
* Sed ad hoc tantum facta eſt, vt reſpi- 19
cias orationem ſerui tui, & obſecra-
tionem eius Domine Deus meus: &
audias preces, quas fundit famulus
tuus coram te: * vt aperias oculos 20
tuos ſuper domum iſtam diebus ac D
noctibus, ſuper locum, in quo polli-
citus es vt inuocaretur nomen tuum,
* & exaudires orationem, quam ſeruus 21
tuus orat in eo: & exaudias preces
famuli tui, & populi tui Iſrael. Qui-
cumque orauerit in loco iſto, exaudi
de habitaculo tuo, id eſt, de cælis, &
propitiare. * Si peccauerit quiſpiam in 22
proximum ſuum, & iurare contra eum
paratus venerit, ſeq. maledicto con-
ſtrinxerit coram altari in domo iſta:
* tu audies de cælo, & facies iudicium 23
ſeruorum tuorum, ita vt reddas ini-
quo viam ſuam in caput proprium, &
vlciſcaris iuſtum, retribuens ei ſecun-
dum iuſtitiam ſuam. * Si ſuperatus 24
fuerit populus tuus Iſrael ab inimicis
(peccabunt enim tibi) & conuerſi ege-
rint pœnitentiam, & obſecrauerint no-
men tuum, & fuerint deprecati in loco
iſto, * tu exaudies de cælo, & propi- 25
tiare peccato populi tui Iſrael, & reduc
eos in terram, quam dediſti eis, & pa-
26 tribus eorum. * Si clauſo cælo pluuia
E non fluxerit propter peccata populi,
& deprecati te fuerint in loco iſto, &
confeſſi nomini tuo, & conuerſi a pec-
27 catis ſuis, cum eos afflixeris, * exaudi
de cælo Domine, & dimitte peccata
ſeruis tuis & populi tui Iſrael, & doce
eos viam bonam, per quam ingredi-
antur: & da pluuiam terræ, quam
dediſti populo tuo ad poſſidendum.
28 * [b]Fames ſi orta fuerit in terra & peſti-
lentia, ærugo, & aurugo, & locuſta,
& bruchus, & hoſtes, vaſtatis regioni-
bus, portas obſederint ciuitatis, om-
29 niſq. plaga & infirmitas preſſerit: * ſi
quis de populo tuo Iſrael fuerit depre-
catus, cognoſcens plagam & infirmita-
tem ſuam, & expanderit manus ſuas in
30 domo hac, * tu exaudies de cælo, de
ſublimi ſcilicet habitaculo tuo, & pro-
pitiare, & redde vnicuique ſecundum
vias ſuas, quas noſti eum habere in
corde ſuo: (tu enim ſolus noſti corda
31 filiorum hominum.) * vt timeant te,
F & ambulent in vijs tuis cunctis die-
bus, quibus viuunt ſuper faciem terræ,
32 quam dediſti patribus noſtris. * Ex-
ternum quoque, qui non eſt de populo
tuo Iſrael, ſi venerit de terra longin-
qua, propter nomen tuum magnum,
& propter manum tuam robuſtam, &
brachium tuum extentum, & adora-
33 uerit in loco iſto, * tu exaudies de
cælo firmiſſimo habitaculo tuo, & fa-
cies cuncta, pro quibus inuocauerit
te ille peregrinus: vt ſciant omnes
populi terræ nomen tuum, & timeant
te ſicut populus tuus Iſrael. & cogno-
ſcant, quia nomen tuum inuocatum
eſt ſuper domum hanc, quam ædi-
34 ficaui. * Si egreſſus fuerit populus
tuus ad bellum contra aduerſarios
ſuos per viam in qua miſeris eos, ado-
rabunt te contra viam, in qua ciuitas
hæc eſt, quam elegiſti, & domus, quam
35 ædificaui nomini tuo: * tu exaudies
de cælo preces eorum, & obſecratio-
36 nem, & vlciſcaris. * Si autem pecca-
uerint tibi ([c]neque enim eſt homo,
qui non peccet) & iratus fueris eis,
& tradideris hoſtibus, & captiuos du-
xerint eos in terram longinquam, vel
37 certe quæ iuxta eſt, * & conuerſi in
G corde ſuo in terra, ad quam captiui
ducti fuerant, egerint pœnitentiam, &

Domino cæli & terræ,

[a] 2. Mach. 2. b. 8. — [b] Inf. 20. b. 9. — [c] 3. Reg. 8. c. 46. Eccle. 7. c. 21. 1. Ioan. 1. d. 8.

24

deprecati te fuerint in terra captiuita-
tis ſuæ, dicentes: Peccauimus, inique
fecimus, iniuſte egimus: * & reuerſi 38
fuerint ad te in toto corde ſuo, & in
tota anima ſua, in terra captiuitatis
ſuæ, ad quam ducti ſunt, adorabunt
te contra viam terræ ſuæ, quam de-
diſti patribus eorum, & vrbis, quam
elegiſti, & domus, quam ædificaui no-
mini tuo: * tu exaudies de cælo, hoc 39
eſt, de firmo habitaculo tuo preces
eorum, & facias iudicium, & dimittas
populo tuo, quamuis peccatori: * tu es 40
enim Deus meus: aperiantur, quæſo,
oculi tui, & aures tuæ intentæ ſint
ad orationem, quæ fit in loco iſto.
* Nunc igitur [a] conſurge Domine Deus 41
in requiem tuam, tu & arca fortitu-
dinis tuæ: Sacerdotes tui Domine Deus
induantur ſalutem, & ſancti tui læten-
tur in bonis. * Domine Deus ne auer- 42
teris faciem chriſti tui: memento mi-
ſericordiarum Dauid ſerui tui.
videt ignem cæleſtem, CVmq. [b] compleſſet Salomon fundens 7 1 A
preces, ignis deſcendit de cælo, & de-
uorauit holocauſta & victimas: & ma-
ieſtas Domini impleuit domum. * Nec 2
poterant ſacerdotes ingredi templum
Domini, eo quòd impleſſet maieſtas
Domini templum Domini. * Sed & 3
omnes filij Iſrael videbant deſcenden-
tem ignem, & gloriam Domini ſuper
domum: & corruentes proni in terram
ſuper pauimentum ſtratum lapide, ado-
rauerunt, & laudauerunt Dominum:
Quoniam bonus, quoniam in ſæculum
miſericordia eius. * Rex autem, & om- 4
nis populus immolabant victimas co-
ram Domino.
mactat hoſtias, * [c] Mactauit igitur rex Salomon ho- 5
ſtias, boum vigintiduo millia, arietum
centum viginti millia: & dedicauit do-
mum Dei rex, & vniuerſus populus.
* Sacerdotes autem ſtabant in officijs 6
ſuis: & Leuitæ in organis carminum B
Domini, quæ fecit Dauid rex ad lau-
dandum Dominum: Quoniam in æter-
num miſericordia eius, hymnos Da-
uid canentes per manus ſuas: porro
Sacerdotes canebant tubis ante eos,
cunctusq. Iſrael ſtabat. * Sanctificauit 7
quoque Salomon medium atrij ante
templum Domini: obtulerat enim ibi
holocauſta & adipes pacificorum: quia
altare æneum, quod fecerat, non po-
terat ſuſtinere holocauſta & ſacrificia
8 & adipes. * Fecit ergo Salomon ſol-
lemnitatem in tempore illo ſeptem die-
bus, & omnis Iſrael cum eo, eccleſia
magna valde, ab introitu Emath vſque
9 ad Torrentem Ægypti. * Fecitq. die
octauo collectam, eo quòd dedicaſſet
altare ſeptem diebus, & ſollemnitatem
10 celebraſſet diebus ſeptem. * Igitur in
die vigeſimotertio menſis ſeptimi di-
miſit populos ad tabernacula ſua, læ-
tantes atque gaudentes ſuper bono,
quod fecerat Dominus Dauidi, & Sa-
11 lomoni, & Iſraeli populo ſuo. * [d] Com-
pleuitq. Salomon domum Domini, &
domum regis, & omnia quæ diſpo-
ſuerat in corde ſuo, vt faceret in domo
Domini, & in domo ſua, & proſpe-
ratus eſt.
12 * Apparuit autem ei Dominus nocte, exaudit Domin
C & ait: Audiui orationem tuam, &
elegi locum iſtum mihi in domum
13 ſacrificij. * Si clauſero cælum, & plu-
uia non fluxerit, & mandauero & præ-
cepero locuſtæ, vt deuoret terram,
& miſero peſtilentiam in populum
14 meum: * conuerſus autem populus
meus, ſuper quos inuocatum eſt no-
men meum, deprecatus me fuerit, &
exquiſierit faciem meam, & egerit pœ-
nitentiam a vijs ſuis peſſimis: & ego
exaudiam de cælo, & propitius ero
peccatis eorum, & ſanabo terram eo-
15 rum. * Oculi quoque mei erunt aperti,
& aures meæ erectæ ad orationem eius,
16 qui in loco iſto orauerit. * Elegi enim,
& ſanctificaui locum iſtum, vt ſit no-
men meum ibi in ſempiternum, &
permaneant oculi mei, & cor meum
17 ibi cunctis diebus. * Tu quoque ſi
D ambulaueris coram me, ſicut ambu-
lauit Dauid pater tuus, & feceris iuxta
omnia, quæ præcepi tibi, & iuſtitias
18 meas iudiciaq. ſeruaueris: * ſuſcitabo
thronum regni tui, ſicut pollicitus ſum
Dauid patri tuo, dicens: Non aufe-
retur de ſtirpe tua vir, qui ſit prin-
19 ceps in Iſrael. * Si autem auerſi fue-
ritis, & dereliqueritis iuſtitias meas,
& præcepta mea, quæ propoſui vobis,
& abeuntes ſeruieritis dijs alienis, &
20 adoraueritis eos, * euellam vos de
terra mea, quam dedi vobis: & domum
hanc, quam ſanctificaui nomini meo,
proijciam a facie mea, & tradam eam

[a] Pſ. 131. b. 8. — [b] 2. Mach. 2. c. 10. — [c] 3. Reg. 8. g. 63 — [d] 3. Reg. 9. a. 1.

in parabolam, & in exemplum cunctis
populis. * Et domus iſta erit in pro- 21
uerbium vniuerſis tranſeuntibus, & di-
cent ſtupentes: Quare fecit Dominus
ſic terræ huic, & domui huic? * Re- 22
ſpondebuntque: Quia dereliquerunt
Dominum Deum patrum ſuorum, qui
eduxit eos de Terra Ægypti, & ap-
prehenderunt deos alienos, & adora-
uerunt eos, & coluerunt: idcirco vene-
runt ſuper eos vniuerſa hæc mala.

Felici-s regni.

Diſpoſi-iones: ædificat ciuitates,

EXpletis [a] autem viginti annis poſt- 8 1 A
quam ædificauit Salomon domum Do-
mini & domum ſuam: * ciuitates, 2
quas dederat Hiram Salomoni, ædi-
ficauit, & habitare ibi fecit filios Iſrael.
* Abijt quoque in Emath Suba, & ob- 3
tinuit eam. * Et ædificauit Palmiram 4
in deſerto, & alias ciuitates munitiſſi-
mas ædificauit in Emath. * Extruxitq. 5
Bethoron ſuperiorem, & Bethoron in-
feriorem, ciuitates muratas habentes
portas & vectes & ſeras: * Balaath etiam 6
& omnes vrbes firmiſſimas, quæ fue-
runt Salomonis, cunctaſq. vrbes qua-
drigarum, & vrbes equitum. omnia
quæcumque voluit Salomon atque di-
ſpoſuit, ædificauit in Ieruſalem & in Li-
bano, & in vniuerſa terra poteſtatis ſuæ. B

t tribu-arios;

* Omnem populum, qui derelictus 7
fuerat de Hethaeis, & Amorrhæis, &
Pherezæis, & Heuæis, & Iebuſæis, qui
non erant de ſtirpe Iſrael, * de filijs 8
eorum: & de poſteris, quos non inter-
fecerant filij Iſrael, ſubiugauit Salo-
mon in tributarios, vſque in diem
hanc. * Porro de filijs Iſrael non po- 9
ſuit vt ſeruirent operibus regis: ipſi
enim erant viri bellatores, & duces
primi, & principes quadrigarum &
equitum eius. * Omnes autem prin- 10
cipes exercitus regis Salomonis fue-
runt ducenti quinquaginta, qui eru-
diebant populum.

ificat xori mum,

* Filiam vero Pharaonis tranſtulit 11
de Ciuitate Dauid in domum, quam
ædificauerat ei. Dixit enim rex: Non
habitabit vxor mea in domo Dauid
regis Iſrael, eo quòd ſanctificata ſit:
quia ingreſſa eſt in eam arca Domini.

fert cauſta

* Tunc obtulit Salomon holocauſta 12
Domino ſuper altare Domini, quod C
13 extruxerat ante porticum, * vt per
ſingulos dies offerretur in eo iuxta
præceptum Moyſi in ſabbatis & in ca-
lendis, & in feſtis diebus, ter per an-
num, id eſt, in ſollemnitate azymorum,
& in ſollemnitate hebdomadarum, &
in ſollemnitate tabernaculorum.

ordinat miniſteria ſacerdotum, & Leuitarum,

14 * Et conſtituit iuxta diſpoſitionem
Dauid patris ſui officia Sacerdotum in
miniſterijs ſuis: & Leuitas in ordine
ſuo, vt laudarent, & miniſtrarent co-
ram Sacerdotibus iuxta ritum vniuſ-
cuiuſque diei: & ianitores in diuiſio-
nibus ſuis per portam & portam: ſic
enim præceperat Dauid homo Dei.
15 D * Nec prætergreſſi ſunt de mandatis
regis tam Sacerdotes, quàm Leuitæ
ex omnibus, quæ præceperat, & in
16 cuſtodijs theſaurorum. * Omnes im-
penſas præparatas habuit Salomon ex
eo die, quo fundauit domum Domini
vſque in diem, quo perfecit eam.

mittit claſſem.

17 * Tunc abijt Salomon in Aſion-
gaber, & in Ailath ad oram Maris ru-
18 bri, quæ eſt in Terra Edom. * Miſit
autem ei Hiram per manus ſeruorum
ſuorum naues, & nautas gnaros maris,
& abierunt cum ſeruis Salomonis in
Ophir, tuleruntq. inde quadringenta
quinquaginta talenta auri, & attulerunt
ad regem Salomonem.

β) Regina Saba: venit tentans,

9 1 A REgina [b] quoque Saba, cum au-
diſſet famam Salomonis, venit vt ten-
taret eum in ænigmatibus in Ieru-
ſalem, cum magnis opibus & camelis,
qui portabant aromata, & auri pluri-
mum, gemmaſq. pretioſas. Cumq. ve-
niſſet ad Salomonem, locuta eſt ei
2 quæcumque erant in corde ſuo. * Et
expoſuit ei Salomon omnia quæ pro-
poſuerat: nec quidquam fuit, quod
non perſpicuum ei fecerit.

valde ſtupet.

3 * Quæ poſtquam vidit, ſapientiam
ſcilicet Salomonis, & domum quam
4 ædificauerat, * necnon & cibaria men-
ſæ eius, & habitacula ſeruorum, &
officia miniſtrorum eius, & veſtimenta
eorum, pincernas quoque & veſtes
eorum, & victimas quas immolabat in
domo Domini: non erat præ ſtupore
5 vltra in ea ſpiritus. * Dixitq. ad regem:
B Verus eſt ſermo, quem audieram in
terra mea de virtutibus & ſapientia
6 tua. * Non credebam narrantibus do-

[a] 3. Reg. 9. b. 10 — [b] 3. Reg. 10. a. 1. Matt 12 d. 42. Luc. 11. d. 31.

nec ipſa veniſſem, & vidiſſent oculi
mei, & probaſſem vix medietatem
ſapientiæ tuæ mihi fuiſſe narratam:
viciſti famam virtutibus tuis. * Beati 7
viri tui, & beati ſerui tui, qui aſſiſtunt
coram te omni tempore, & audiunt
ſapientiam tuam. * Sit Dominus Deus 8
tuus benedictus, qui voluit te ordinare
ſuper thronum ſuum, regem Domini
Dei tui. Quia diligit Deus Iſrael, &
vult ſeruare eum in æternum, idcirco
poſuit te ſuper eum regem vt facias
iudicia atque iuſtitiam.

dat & accipit munera.

*Dedit autem regi centum viginti 9
talenta auri, & aromata multa nimis,
& gemmas pretioſiſſimas: non fuerunt
aromata talia vt hæc, quæ dedit re- C
gina Saba regi Salomoni. * Sed & ſerui 10
Hiram cum ſeruis Salomonis attule-
runt aurum de Ophir, & ligna thyina,
& gemmas pretioſiſſimas: * de qui- 11
bus fecit rex, de lignis ſcilicet thyi-
nis, gradus in domo Domini, & in
domo regia, citharas quoque, & pſal-
teria cantoribus: numquam viſa ſunt
in Terra Iuda ligna talia. * Rex au- 12
tem Salomon dedit reginæ Saba cuncta
quæ voluit, & quæ poſtulauit, & multo
plura quàm attulerat ad eum: quæ
reuerſa, abijt in terram ſuam cum ſer-
uis ſuis.

γ) Diuitiæ Ierufalem: reditus annui,

*Erat autem pondus auri, quod affe- 13
rebatur Salomoni per ſingulos annos,
ſexcenta ſexaginta ſex talenta auri: * ex- 14
cepta ea ſumma, quam legati diuer- D
ſarum gentium, & negotiatores afferre
conſueuerant, omneſq. reges Arabiæ,
& ſatrapæ terrarum, qui comportabant
aurum, & argentum Salomoni.

haſtæ & ſcuta aurea,

*Fecit igitur rex Salomon ducentas 15
haſtas aureas de ſumma ſexcentorum
aureorum, qui in ſingulis haſtis ex-
pendebantur: * trecenta quoque ſcuta 16
aurea trecentorum aureorum, quibus
tegebantur ſingula ſcuta: poſuitq. ea
rex in armamentario, quod erat con-
ſitum nemore.

folium eburneum,

*Fecit quoque rex ſolium ebur- 17
neum grande, & veſtiuit illud auro
mundiſſimo. * Sex quoque gradus, 18
quibus aſcendebatur ad ſolium, & ſca- E
bellum aureum, & brachiola duo al-
trinſecus, & duos leones ſtantes iuxta
brachiola, * ſed & alios duodecim 19
leunculos ſtantes ſuper ſex gradus ex
vtraque parte: non fuit tale ſolium in
vniuerſis regnis.

vaſa aurea

20 * Omnia quoque vaſa conuiuij regis
erant aurea, & vaſa domus ſaltus Li-
bani ex auro puriſſimo. Argentum
enim in diebus illis pro nihilo repu-
21 tabatur. * Siquidem naues regis ibant
in Tharſis cum ſeruis Hiram, ſemel in
annis tribus: & deferebant inde au-
rum & argentum, & ebur, & ſimias,
& pauos.

munera varia,

22 * Magnificatus eſt igitur Salomon
ſuper omnes reges terræ præ diuitijs
23 & gloria. * Omneſq. reges terrarum
F deſiderabant videre faciem Salomonis,
vt audirent ſapientiam, quam dederat
24 Deus in corde eius: * & deferebant
ei munera, vaſa argentea, & aurea, &
veſtes, & arma, & aromata, equos, &
mulos, per ſingulos annos.

abundantia equorum & argenti,

25 * Habuit quoque Salomon quadra-
ginta millia equorum in ſtabulis, &
curruum, equitumq. duodecim millia,
conſtituitq. eos in vrbibus quadrigarum,
26 & vbi erat rex in Ieruſalem. * Exercuit
etiam poteſtatem ſuper cunctos reges
a flumine Euphrate vſque ad terram
Philiſthinorum, & vſque ad terminos
27 Ægypti. * Tantamq. copiam præbuit
G argenti in Ieruſalem quaſi lapidum: &
cedrorum tantam multitudinem velut
ſycomororum, quæ gignuntur in cam-
28 peſtribus. * Adducebantur autem ei
equi de Ægypto, cunctiſq. regionibus.

reliqua eius

29 * Reliqua autem operum Salomonis
priorum & nouiſſimorum ſcripta ſunt
in verbis Nathan Prophetæ, & in li-
bris Ahiæ Silonitis, in viſione quo-
que Addo Videntis, contra Ieroboam
30 filium Nabat. * Regnauit autem Salo-
mon in Ieruſalem ſuper omnem Iſrael
31 quadraginta annis. * Dormiuitq. cum
patribus ſuis, & ſepelierunt eum in
Ciuitate Dauid: regnauitq. Roboam
filius eius pro eo.

II. Reges Iuda.

1. Exiſtente regno Iſrael.

10
1 A PRofectus [a] eſt autem Roboam in
Sichem: illuc enim cunctus Iſrael con-
uenerat vt conſtituerent eum regem.
2 * Quod cum audiſſet Ieroboam filius
Nabat, qui erat in Ægypto (fugerat

[a] 3. Reg. 12. a. 1.

) Roboam rex.
quippe illuc ante Salomonem) ftatim
reuerfus eft. * Vocaueruntq. eum, & 3
a) Scidit regnum patris:
venit cum vniuerfo Ifrael, & locuti
funt ad Roboam, dicentes: * Pater 4
tuus duriffimo iugo nos preffit, tu
eniens Sichem
leuiora impera patre tuo, qui nobis
impofuit grauem feruitutem, & pau-
lulum de onere fubleua, vt feruiamus
tibi. * Qui ait: Poft tres dies reuer- 5
timini ad me.
iuuenum fequitur confilium,
Cumq. abijffet populus, * inijt con- 6
filium cum fenibus, qui fteterant co- B
ram patre eius Salomone dum adhuc
viueret, dicens: Quid datis confilij vt
refpondeam populo? * Qui dixerunt 7
ei: Si placueris populo huic, & leni-
ueris eos verbis clementibus, feruient
tibi omni tempore. * At ille reliquit 8
confilium fenum, & cum iuuenibus
tractare cœpit, qui cum eo nutriti fue-
rant, & erant in comitatu illius. * Di- 9
xitq. ad eos: Quid vobis videtur? vel
refpondere quid debeo populo huic,
qui dixit mihi: Subleua iugum quod
impofuit nobis pater tuus? * At illi 10
refponderunt vt iuuenes, & nutriti cum
eo in delicijs, atque dixerunt: Sic lo-
queris populo, qui dixit tibi: Pater
tuus aggrauauit iugum noftrum, tu C
fubleua: & fic refpondebis ei: Mini-
mus digitus meus groffior eft lumbis
patris mei. * Pater meus impofuit vo- 11
bis graue iugum, & ego maius pon-
dus apponam: pater meus cecidit vos
flagellis, ego vero cædam vos fcorpio-
nibus.
& populo duriora dicens
* Venit ergo Ieroboam, & vniuer- 12
fus populus ad Roboam die tertio,
ficut præceperat eis. * Refponditq. rex 13
dura, derelicto confilio feniorum: * lo- 14
cutusq. eft iuxta iuuenum voluntatem:
Pater meus graue vobis impofuit iu-
gum, quod ego grauius faciam: pater
meus cecidit vos flagellis, ego vero
cædam vos fcorpionibus. * Et non 15
acquieuit populi precibus: erat enim D
voluntatis Dei vt compleretur fermo
eius, [a] quem locutus fuerat per ma-
num Ahiæ Silonitis ad Ieroboam filium
Nabat.
Ifrael ad defectionem compellit,
* Populus autem vniuerfus rege du- 16
riora dicente, fic locutus eft ad eum:
Non eft nobis pars in Dauid, neque
hereditas in filio Ifai. Reuertere in
tabernacula tua Ifrael, tu autem pafce
domum tuam Dauid. Et abijt Ifrael
17 in tabernacula fua. * Super filios au-
tem Ifrael, qui habitabant in ciuita-
18 tibus Iuda, regnauit Roboam. * Mifitq.
rex Roboam Aduram, qui præerat tri-
butis, & lapidauerunt eum filij Ifrael,
& mortuus eft: porro rex Roboam
currum feftinauit afcendere, & fugit
19 in Ierufalem. * Receffitq. Ifrael a domo
Dauid, vfque ad diem hanc.

11
I
A
VEnit [b] autem Roboam in Ierufa- Deo pugnam vetante.
lem, & conuocauit vniuerfam domum
Iuda & Beniamin, centum octoginta
millia electorum atque bellantium, vt
dimicaret contra Ifrael, & conuerteret
2 ad fe regnum fuum. * Factusq. eft
fermo Domini ad Semeiam hominem
3 Dei, dicens: * Loquere ad Roboam
filium Salomonis regem Iuda, & ad
vniuerfum Ifrael, qui eft in Iuda &
4 Beniamin: * Hæc dicit Dominus: Non
afcendetis, neque pugnabitis contra
fratres veftros: reuertatur vnufquif-
B que in domum fuam, quia mea hoc
geftum eft voluntate. Qui cum au-
diffent fermonem Domini, reuerfi funt,
nec perrexerunt contra Ieroboam.

5 * Habitauit autem Roboam in Ieru- β) Roborat regnum Iuda:
falem, & ædificauit ciuitates muratas in
6 Iuda. * Extruxitq. Bethlehem, & Etam,
7 & Thecue, * Bethfur quoque, & So- munit ciuitates,
8 cho, & Odollam, * necnon & Geth,
9 & Marefa, & Ziph, * fed & Aduram,
10 & Lachis, & Azeca, * Saraa quoque,
& Aialon, & Hebron, quæ erant in
Iuda & Beniamin, ciuitates munitiffi-
11 mas. * Cumq. claufiffet eas muris, po-
fuit in eis principes, ciborumq. horrea,
12 hoc eft, olei, & vini. * Sed & in
fingulis vrbibus fecit armamentarium
fcutorum & haftarum, firmauitq. eas
fumma diligentia, & imperauit fuper
Iudam, & Beniamin.
13 * Sacerdotes autem & Leuitæ, qui fufcipit pios ex Ifrael,
C erant in vniuerfo Ifrael, venerunt ad
14 eum de cunctis fedibus fuis, * re-
linquentes fuburbana, & poffeffiones
fuas, & tranfeuntes ad Iudam, & Ieru-
falem: eo quòd abieciffet eos Iero-
boam, & pofteri eius, ne facerdotio
15 Domini fungerentur. * Qui conftituit
fibi facerdotes excelforum, & dæmoni-
16 orum, vitulorumq. quos fecerat. * Sed
& de cunctis tribubus Ifrael, quicum-

[a] 3. Reg. 11. c. 29. — [b] 3. Reg. 12. c. 21.

que dederant cor ſuum vt quærerent
Dominum Deum Iſrael, venerunt in
Ieruſalem ad immolandum victimas
ſuas coram Domino Deo patrum ſuo-
rum. * Et roborauerunt regnum Iuda, 17
& confirmauerunt Roboam filium Sa- D
lomonis per tres annos: ambulaue-
runt enim in vijs Dauid & Salomonis,
annis tantum tribus.

diſtribuit filios.

* Duxit autem Roboam vxorem Ma- 18
halath, filiam Ierimoth, filij Dauid:
Abihail quoque filiam Eliab filij Iſai,
* quæ peperit ei filios Iehus, & Somo- 19
riam, & Zoom. * Poſt hanc quoque 20
accepit Maacha filiam Abſalom, quæ
peperit ei Abia, & Ethai, & Ziza, &
Salomith. * Amauit autem Roboam 21
Maacha filiam Abſalom ſuper omnes
vxores ſuas, & concubinas: nam vxores
decem & octo duxerat, concubinas au-
tem ſexaginta: & genuit viginti octo
filios, & ſexaginta filias. * Conſtituit 22
vero in capite, Abiam filium Maacha
ducem ſuper omnes fratres ſuos: ipſum
enim regem facere cogitabat, * quia 23
ſapientior fuit, & potentior ſuper om-
nes filios eius, & in cunctis finibus
Iuda, & Beniamin, & in vniuerſis ciui-
tatibus muratis: præbuitq. eis eſcas
plurimas, & multas petiuit vxores.

γ) Relinquit Dominum: oppugnatus a Seſac,

12
CVmq. roboratum fuiſſet regnum 1
Roboam & confortatum, dereliquit le- A
gem Domini, & omnis Iſrael cum eo.
* Anno autem quinto regni Roboam, 2
aſcendit Seſac rex Ægypti in Ieruſalem
(quia peccauerant Domino) * cum mille 3
ducentis curribus, & ſexaginta milli-
bus equitum: nec erat numerus vulgi
quod venerat cum eo ex Ægypto, Li-
byes ſcilicet, & Troglodytæ, & Æthio-
pes. * Cepitq. ciuitates munitiſſimas 4
in Iuda, & venit vſque in Ieruſalem.

correptus a propheta.

* Semeias autem propheta ingreſſus 5
eſt ad Roboam, & principes Iuda, qui
congregati fuerant in Ieruſalem, fu-
gientes Seſac, dixitq. ad eos: Hæc dicit
Dominus: Vos reliquiſtis me, & ego B
reliqui vos in manu Seſac. * Conſter- 6
natiq. principes Iſrael & rex dixerunt:
Iuſtus eſt Dominus. * Cumq. vidiſſet 7
Dominus, quòd humiliati eſſent, fa-
ctus eſt ſermo Domini ad Semeiam, di-
cens: Quia humiliati ſunt, non diſper-
dam eos, daboq. eis pauxillum auxilij,
& non ſtillabit furor meus ſuper Ieru-
8 ſalem per manum Seſac. * Verumtamen
ſeruient ei, vt ſciant diſtantiam ſerui-
tutis meæ, & ſeruitutis regni terrarum.

ſpoliatu[s] theſauri[s]

9 * Receſſit itaque Seſac rex Ægypti
ab Ieruſalem, ſublatis theſauris domus
Domini, & domus regis, omniaq. ſecum
tulit, & clypeos aureos, quos fecerat
10 Salomon, * pro quibus fecit rex æneos,
C & tradidit illos principibus ſcutario-
rum, qui cuſtodiebant veſtibulum pa-
11 latij. * Cumq. introiret rex domum Do-
mini, veniebant ſcutarij, & tollebant
eos, iterumq. referebant eos ad arma-
12 mentarium ſuum. * Verumtamen quia
humiliati ſunt, auerſa eſt ab eis ira Do-
mini, nec deleti ſunt penitus: ſiquidem
& in Iuda inuenta ſunt opera bona.

perma[nens] malus,

13 * [a] Confortatus eſt ergo rex Roboam
in Ieruſalem, atque regnauit: quadra-
ginta autem & vnius anni erat cum
regnare cœpiſſet, & decem & ſeptem
D annis regnauit in Ieruſalem, vrbe,
quam elegit Dominus, vt confirmaret
nomen ſuum ibi, de cunctis tribubus
Iſrael: nomen autem matris eius Na-
14 ama Ammanitis. * Fecit autem ma-
lum, & non præparauit cor ſuum vt
quæreret Dominum.

reliqua ei[us]

15 * Opera vero Roboam prima & no-
uiſſima ſcripta ſunt in Libris Semeiæ
prophetæ, & Addo Videntis, & dili-
genter expoſita: pugnaueruntq. aduer-
ſum ſe Roboam, & Ieroboam cunctis
16 diebus. * Et dormiuit Roboam cum
patribus ſuis, ſepultusq. eſt in Ciuitate
Dauid. Et regnauit Abia filius eius
pro eo.

b) Abia im[pius]:

13
1 ANno [b] octauodecimo regis Iero-
A boam, regnauit Abia ſuper Iudam.
2 * Tribus annis regnauit in Ieruſalem,
nomenq. matris eius Michaia, filia
Vriel de Gabaa: [c] & erat bellum inter
Abiam & Ieroboam.
3 * Cumq. iniiſſet Abia certamen, &
haberet bellicoſiſſimos viros, & electo-
rum quadringenta millia: Ieroboam
inſtruxit econtra aciem octingenta mil-
lia virorum, qui & ipſi electi erant, &
4 ad bella fortiſſimi. * Stetit ergo Abia
ſuper montem Semeron, qui erat in
Ephraim, & ait: Audi Ieroboam, &
5 omnis Iſrael. * Num ignoratis quòd

[a] 3. Reg. 14. e. 21. — [b] 3. Reg. 15. a. 1. — [c] 3. Reg. 15. b. 7.

humiliat regnum Iſrael,

Dominus Deus Iſrael dederit regnum
Dauid ſuper Iſrael in ſempiternum,
ipſi & filijs eius in pactum ſalis? * Et 6
ſurrexit Ieroboam filius Nabat, ſeruus
Salomonis filij Dauid: [a] & rebellauit
contra dominum ſuum. * Congregatiq. 7
ſunt ad eum viri vaniſſimi, & filij Be- B
lial: & præualuerunt contra Roboam
filium Salomonis: porro Roboam erat
rudis, & corde pauido, nec potuit re-
ſiſtere eis. * Nunc ergo vos dicitis 8
quòd reſiſtere poſſitis regno Domini,
quod poſſidet per filios Dauid, habe-
tiſq. grandem populi multitudinem,
atque vitulos aureos, quos fecit vobis
Ieroboam in deos. * [b] Et eieciſtis Sa- 9
cerdotes Domini, filios Aaron, atque
Leuitas: & feciſtis vobis Sacerdotes
ſicut omnes populi terrarum: quicum-
que venerit, & initiauerit manum ſu-
am in tauro de bobus, & in arietibus
ſeptem, fit ſacerdos eorum, qui non
ſunt dij. * Noſter autem Dominus, 10
Deus eſt, quem non relinquimus, Sa-
cerdoteſq. miniſtrant Domino de filijs
Aaron, & Leuitæ ſunt in ordine ſuo:
* Holocauſta quoque offerunt Domino 11
per ſingulos dies mane & veſpere, &
thymiama iuxta legis præcepta con-
fectum, & proponuntur panes in menſa
mundiſſima, eſtq. apud nos candela-
brum aureum, & lucernæ eius, vt ac-
cendantur ſemper ad veſperam: nos C
quippe cuſtodimus præcepta Domini
Dei noſtri, quem vos reliquiſtis. * Ergo 12
in exercitu noſtro dux Deus eſt, &
Sacerdotes eius, qui clangunt tubis, &
reſonant contra vos: filij Iſrael nolite
pugnare contra Dominum Deum pa-
trum veſtrorum, quia non vobis ex-
pedit. * Hæc illo loquente, Ieroboam 13
retro moliebatur inſidias. Cumq. ex
aduerſo hoſtium ſtaret, ignorantem
Iudam ſuo ambiebat exercitu. * Re- 14
ſpicienſq. Iudas vidit inſtare bellum
ex aduerſo & poſt tergum, & clamauit
ad Dominum: ac Sacerdotes tubis ca-
nere cœperunt. * Omneſq. viri Iuda 15
vociferati ſunt: & ecce illis clamanti-
bus, perterruit Deus Ieroboam, & om-
nem Iſrael qui ſtabat ex aduerſo Abia
& Iuda. * Fugeruntq. filij Iſrael Iudam, 16
& tradidit eos Deus in manu eorum.
* Percuſſit ergo eos Abia, & populus 17
eius plaga magna: & corruerunt vul- D
nerati ex Iſrael quingenta millia viro-
18 rum fortium. * Humiliatiq. ſunt filij
Iſrael in tempore illo, & vehementiſ-
ſime confortati filij Iuda eo quòd ſpe-
raſſent in Domino Deo patrum ſuo-
19 rum. * Perſecutus eſt autem Abia
fugientem Ieroboam, & cepit ciuitates
eius, Bethel & filias eius, & Ieſana cum
filiabus ſuis, Ephron quoque & filias
20 eius: * nec valuit vltra reſiſtere Iero-
boam in diebus Abia: quem percuſſit
Dominus, & mortuus eſt.
21 * Igitur Abia, confortato imperio reliqua eius.
ſuo, accepit vxores quattuordecim:
procreauitq. viginti duos filios, & ſe-
22 decim filias. * Reliqua autem ſermo-
num Abia, viarumq. & operum eius,
ſcripta ſunt diligentiſſime in Libro
14 1 A Addo Prophetæ. DOrmiuit [c] autem
Abia cum patribus ſuis, & ſepelierunt
eum in Ciuitate Dauid: regnauitq. Aſa
filius eius pro eo, in cuius diebus
quieuit terra annis decem.

2 * Fecit autem Aſa quod bonum & c) Aſa pius.
placitum erat in conſpectu Dei ſui, &
ſubuertit altaria peregrini cultus, & α) Confidens
3 excelſa, * & confregit ſtatuas, lucoſq. Domino:
4 ſuccidit: * & præcepit Iudæ vt quæreret
Dominum Deum patrum ſuorum, & aufert idola,
faceret legem, & vniuerſa mandata:
5 * & abſtulit de cunctis vrbibus Iuda
aras, & fana, & regnauit in pace.
6 * Ædificauit quoque vrbes munitas ædificat vrbes,
in Iuda, quia quietus erat, & nulla
temporibus eius bella ſu rexerant, pa-
7 cem Domino largiente. * Dixit autem
B Iudæ: Ædificemus ciuitates iſtas, &
vallemus muris, & roboremus turri-
bus, & portis, & ſeris, donec a bellis
quieta ſunt omnia, eo quòd quæſieri-
mus Dominum Deum patrum noſtro-
rum, & dederit nobis pacem per gy-
rum. Ædificauerunt igitur, & nullum
in extruendo impedimentum fuit.
8 * Habuit autem Aſa in exercitu ſuo cædit Æthiopes,
portantium ſcuta & haſtas de Iuda
trecenta millia, de Beniamin vero ſcu-
tariorum & ſagittariorum ducenta octo-
ginta millia, omnes iſti viri fortiſſimi.
9 * Egreſſus eſt autem contra eos Zara
Æthiops cum exercitu ſuo, decies cen-
C tena millia, & curribus trecentis: &
10 venit vſque Mareſa. * Porro Aſa per-

[a] 3. Reg. 11. c. 26. — [b] 3. Reg. 12. g. 31. — [c] 3. Reg. 15. b. 8.

rexit obuiam ei, & inſtruxit aciem ad
bellum in Valle Sephata, quæ eſt iuxta
Mareſa: * & inuocauit Dominum De- 11
um, & ait: [a] Domine non eſt apud te
vlla diſtantia vtrum in paucis auxi-
lieris, an in pluribus: adiuua nos Do-
mine Deus noſter: in te enim, & in D
tuo nomine habentes fiduciam veni-
mus contra hanc multitudinem. Do-
mine, Deus noſter tu es, non præua-
leat contra te homo. * Exterruit itaque 12
Dominus Æthiopes coram Aſa & Iuda:
fugeruntq. Æthiopes. * Et perſecutus 13
eſt eos Aſa, & populus, qui cum eo
erat, vſque Gerara: & ruerunt Æthio-
pes vſque ad internecionem, quia Do-
mino cædente contriti ſunt, & exer-
citu illius præliante. Tulerunt ergo
ſpolia multa, * & percuſſerunt ciui- 14
tates omnes per circuitum Geraræ:
grandis quippe cunctos terror inuaſe-
rat: & diripuerunt vrbes, & multam
prædam aſportauerunt. * Sed & caulas 15
ouium deſtruentes, tulerunt pecorum
infinitam multitudinem, & camelo-
rum: reuerſiq. ſunt in Ieruſalem.

15 1 A

per Oded confortatus

AZarias autem filius Oded, facto
in ſe ſpiritu Dei, * egreſſus eſt in oc- 2
curſum Aſa, & dixit ei: Audite me
Aſa, & omnis Iuda & Beniamin: Do-
minus vobiſcum, quia fuiſtis cum eo.
Si quæſieritis eum, inuenietis: ſi autem
dereliqueritis eum, derelinquet vos.
* Tranſibunt autem multi dies in Iſrael 3
abſque Deo vero, & abſque ſacerdote
doctore, & abſque lege. * Cumq. re- 4
uerſi fuerint in anguſtia ſua ad Domi-
num Deum Iſrael, & quæſierint eum,
reperient eum. * In tempore illo non 5
erit pax egredienti & ingredienti, ſed
terrores vndique in cunctis habitato-
ribus terrarum: * pugnabit enim gens 6
contra gentem, & ciuitas contra ciuita- B
tem, quia Dominus conturbabit eos in
omni anguſtia. * Vos ergo conforta- 7
mini, & non diſſoluantur manus ve-
ſtræ: erit enim merces operi veſtro.
* Quod cum audiſſet Aſa verba ſci- 8
licet, & prophetiam Azariæ filij Oded
prophetæ, confortatus eſt, & abſtulit
idola de omni terra Iuda, & de Ben-
iamin, & ex vrbibus, quas ceperat,
montis Ephraim, & dedicauit altare
Domini quod erat ante porticum Do-
mini. * Congregauitq. vniuerſum Iu- 9
dam & Beniamin, & aduenas cum eis
de Ephraim, & de Manaſſe, & de Si-
meon: plures enim ad eum confuge-
C rant ex Iſrael, videntes quòd Dominus
10 Deus illius eſſet cum eo. * Cumq. ve-
niſſent in Ieruſalem menſe tertio, anno
11 decimoquinto regni Aſa, * immolaue-
runt Domino in die illa de manubijs,
& præda, quam adduxerant, boues
ſeptingentos, & arietes ſeptem millia.
12 * Et intrauit ex more ad corroboran- cultum veri Dei iubet.
dum fœdus vt quærerent Dominum
Deum patrum ſuorum in toto corde,
13 & in tota anima ſua. * Si quis autem,
inquit, non quæſierit Dominum Deum
Iſrael, moriatur, a minimo vſque ad
maximum, a viro vſque ad mulierem.
14 * Iuraueruntq. Domino voce magna in
iubilo, & in clangore tubæ, & in ſo-
15 nitu buccinarum * omnes qui erant
in Iuda cum execratione: in omni
D enim corde ſuo iurauerunt, & in tota
voluntate quæſierunt eum, & inuene-
runt: præſtititq. eis Dominus requiem
16 per circuitum. * Sed & Maacham ma-
trem Aſa regis ex auguſto depoſuit
imperio, eo quòd feciſſet in luco ſimu-
lacrum Priapi: quod omne contriuit,
& in fruſta comminuens combuſſit in
17 Torrente cedron: * Excelſa autem de-
relicta ſunt in Iſrael: attamen cor Aſa
erat perfectum cunctis diebus eius.
18 * Eaq. quæ vouerat pater ſuus, & ipſe,
intulit in domum Domini, argentum,
& aurum, vaſorumq. diuerſam ſupel-
19 lectilem. * Bellum vero non fuit vſque
ad trigeſimum quintum annum regni
Aſa.

16 1 A

ANno autem trigeſimo ſexto regni β) Confidens hominibus:
eius, aſcendit Baaſa rex Iſrael in Iu-
dam, & muro circumdabat Rama, vt vocat Benadad contra Baaſa.
nullus tute poſſet egredi & ingredi de
2 regno Aſa. * Protulit ergo Aſa argen-
tum & aurum de theſauris domus Do-
mini, & de theſauris regis, miſitq. ad
Benadad regem Syriæ, qui habitabat
3 in Damaſco, dicens: * Fœdus inter me
& te eſt, pater quoque meus & pater
tuus habuere concordiam: quam ob
rem miſi tibi argentum & aurum, vt
rupto fœdere, quod habes cum Baaſa
rege Iſrael, facias eum a me recedere.
4 * Quo comperto, Benadad miſit prin-
B cipes exercituum ſuorum ad vrbes

[a] 1. Reg. 14. b. 6.

Iſrael: qui percuſſerunt Ahion, & Dan,
& Abelmaim, & vniuerſas vrbes Neph-
thali muratas. * Quod cum audiſſet 5
Baaſa deſijt ædificare Rama, & inter-
miſit opus ſuum. * Porro Aſa rex aſ- 6
ſumpſit vniuerſum Iudam, & tulerunt
lapides de Rama, & ligna quæ ædifi-
cationi præparauerat Baaſa, ædifica-
uitq. ex eis Gabaa, & Maſpha.

crudelis in prophetam & populum;

*In tempore illo venit Hanani pro- 7
pheta ad Aſa regem Iuda, & dixit ei:
Quia habuiſti fiduciam in rege Syriæ,
& non in Domino Deo tuo, idcirco
euaſit Syriæ regis exercitus de manu C
tua. * [a] Nonne Æthiopes, & Libyes 8
multo plures erant quadrigis, & equi-
tibus, & multitudine nimia: quos, cum
Domino crediidiſſes, tradidit in manu
tua? * Oculi enim Domini contem- 9
plantur vniuerſam terram, & præbent
fortitudinem his, qui corde perfecto
credunt in eum. Stulte igitur egiſti,
& propter hoc ex præſenti tempore
aduerſum te bella conſurgent. * Ira- 10
tuſq. Aſa aduerſus Videntem, iuſſit eum
mitti in neruum: valde quippe ſuper
hoc fuerat indignatus: & interfecit de
populo in tempore illo plurimos.

confiſus medicis moritur.

*Opera autem Aſa prima & nouiſ- 11
ſima ſcripta ſunt in Libro regum Iuda
& Iſrael. * Ægrotauit etiam Aſa anno 12
trigeſimo nono regni ſui, dolore pe- D
dum vehementiſſimo, & nec in infir-
mitate ſua quæſiuit Dominum, ſed
magis in medicorum arte confiſus eſt.
*Dormiuitq. cum patribus ſuis: & mor- 13
tuus eſt anno quadrageſimo primo re-
gni ſui. * Et ſepelierunt eum in ſepul- 14
chro ſuo quod foderat ſibi in Ciuitate
Dauid: poſueruntq. eum ſuper lectum
ſuum plenum aromatibus & vnguentis
meretricijs, quæ erant pigmentariorum
arte confecta, & combuſſerunt ſuper
eum ambitione nimia.

17

d) Ioſaphat pius.
α) Infelix bellator:
pius & diues,

1 A REgnauit autem Ioſaphat filius eius
pro eo, & inualuit contra Iſrael. *Con- 2
ſtituitq. militum numeros in cunctis
vrbibus Iuda, quæ erant vallatæ muris.
Præſidiaq. diſpoſuit in terra Iuda, &
in ciuitatibus Ephraim, quas ceperat
Aſa pater eius. * Et fuit Dominus cum 3
Ioſaphat, quia ambulauit in vijs Dauid
patris ſui primis: & non ſperauit in
4 Baalim, * ſed in Deo patris ſui, & per-
rexit in præceptis illius & non iuxta
5 peccata Iſrael. * Confirmauitq. Domi-
nus regnum in manu eius, & dedit
omnis Iuda munera Ioſaphat: factæq.
ſunt ei infinitæ diuitiæ, & multa gloria.
6 *Cumq. ſumpſiſſet cor eius audaciam
B propter vias Domini, etiam excelſa &
lucos de Iuda abſtulit.

mittit doctores populi,

7 *Tertio autem anno regni ſui miſit
de principibus ſuis Benhail, & Ob-
diam, & Zachariam, & Nathanael, &
Michæam vt docerent in ciuitatibus
8 Iuda: * & cum eis Leuitas Semeiam, &
Nathaniam, & Zabadiam, Aſael quo-
que, & Semiramoth, & Ionathan, Ado-
niamq. & Thobiam, & Thobadoniam
Leuitas, & cum eis Eliſama, & Ioran
9 Sacerdotes, * docebantq. populum in
Iuda, habentes librum legis Domini,
& circuibant cunctas vrbes Iuda, atque
erudiebant populum.

timetur & honoratur ab omnibus;

10 *Itaque factus eſt pauor Domini ſu-
C per omnia regna terrarum, quæ erant
per gyrum Iuda, nec audebant bellare
11 contra Ioſaphat. * Sed & Philiſthæi
Ioſaphat munera deferebant, & vectigal
argenti, Arabes quoque adducebant
pecora, arietum ſeptem millia ſeptin-
12 genta, & hircorum totidem. * Creuit
ergo Ioſaphat, & magnificatus eſt vſ-
que in ſublime: atque ædificauit in
Iuda domos ad inſtar turrium, vrbeſq.
13 muratas. * Et multa opera parauit in
vrbibus Iuda: viri quoque bellatores,
14 & robuſti erant in Ieruſalem, * quo-
rum iſte numerus per domos atque
familias ſingulorum: In Iuda principes
D exercitus, Ednas dux, & cum eo ro-
15 buſtiſſimi viri trecenta millia. * Poſt
hunc Iohanan princeps, & cum eo du-
16 centa octoginta millia. * Poſt iſtum
quoque Amaſias filius Zechri, conſe-
cratus Domino, & cum eo ducenta
17 millia virorum fortium. * Hunc ſeque-
batur robuſtus ad prælia Eliada, &
cum eo tenentium arcum & clypeum
18 ducenta millia. * Poſt iſtum etiam
Iozabad, & cum eo centum octoginta
19 millia expeditorum militum. * Hi om-
nes erant ad manum regis, exceptis
alijs, quos poſuerat in vrbibus muratis,
in vniuerſo Iuda.

18

coniunctus cum Achab,

1 FVit ergo Ioſaphat diues & inclytus
A multum, & affinitate coniunctus eſt

[a] Sup. 14. c. 9.

Achab. * Deſcenditq. poſt annos ad 2
eum in Samariam: ad cuius aduen-
tum mactauit Achab arietes, & boues
plurimos ipſi, & populo qui venerat
cum eo: perſuaſitq. illi vt aſcenderet
in Ramoth Galaad. * Dixitq. Achab 3
rex Iſrael ad Ioſaphat regem Iuda:
Veni mecum in Ramoth Galaad. Cui
ille reſpondit: Vt ego, & tu: ſicut po-
pulus tuus, ſic & populus meus: te-
cumq. erimus in bello. * Dixitq. Ioſa- 4
phat ad regem Iſrael: Conſule obſecro
impræſentiarum ſermonem Domini.
[audit prophetas Baal] * Congregauit igitur rex Iſrael pro- 5
phetarum quadringentos viros, & dixit B
ad eos: In Ramoth Galaad ad bellan-
dum ire debemus an quieſcere? At
illi, Aſcende, inquiunt, & tradet Deus
in manu regis. * Dixitq. Ioſaphat: 6
Numquid non eſt hic prophetes Do-
mini, vt ab illo etiam requiramus?
* Et ait rex Iſrael ad Ioſaphat: Eſt vir 7
vnus, a quo poſſumus quærere Do-
mini voluntatem: ſed ego odi eum,
quia non prophetat mihi bonum, ſed
malum omni tempore: eſt autem Mi-
chæas filius Iemla. Dixitq. Ioſaphat:
Ne loquaris rex hoc modo. * Vocauit 8
ergo rex Iſrael vnum de eunuchis, &
dixit ei: Voca cito Michæam filium
Iemla. * Porro rex Iſrael, & Ioſaphat 9
rex Iuda vterque ſedebant in ſolio
ſuo, veſtiti cultu regio: ſedebant au- C
tem in area iuxta portam Samariæ,
omneſq. prophetæ vaticinabantur co-
ram eis. * Sedecias vero filius Cha- 10
naana fecit ſibi cornua ferrea, & ait:
Hæc dicit Dominus: His ventilabis
Syriam, donec conteras eam. * Om- 11
neſq. prophetæ ſimiliter prophetabant,
atque dicebant: Aſcende in Ramoth
Galaad, & proſperaberis, & tradet eos
Dominus in manu regis. * Nuncius 12
autem, qui ierat ad vocandum Mi-
chæam, ait illi: En verba omnium
prophetarum vno ore bona regi an-
nunciant: quæſo ergo te vt & ſermo
tuus ab eis non diſſentiat, loquariſq.
proſpera. * Cui reſpondit Michæas: 13
Viuit Dominus, quia quodcumque di-
xerit mihi Deus meus, hoc loquar.
[& Michæam,] * Venit ergo ad regem. Cui rex ait: 14
Michæa, ire debemus in Ramoth Ga- D
laad ad bellandum, an quieſcere? Cui
ille reſpondit: Aſcendite: cuncta enim
proſpera euenient, & tradentur hoſtes
in manus veſtras. * Dixitq. rex: Ite- 15
rum atque iterum te adiuro, vt mihi
non loquaris, niſi quod verum eſt in
16 nomine Domini. * At ille ait: Vidi vni-
uerſum Iſrael diſperſum in montibus,
ſicut oues abſque paſtore: & dixit Do-
minus: Non habent iſti dominos: re-
uertatur vnuſquiſque in domum ſuam
17 in pace. * Et ait rex Iſrael ad Ioſaphat:
Nonne dixi tibi, quòd non prophe-
taret iſte mihi quidquam boni, ſed ea,
18 quæ mala ſunt? * At ille, Idcirco, ait,
audite verbum Domini: Vidi Domi-
num ſedentem in ſolio ſuo, & omnem
exercitum cæli aſſiſtentem ei a dextris
19 & a ſiniſtris. * Et dixit Dominus:
Quis decipiet Achab regem Iſrael vt
E aſcendat & corruat in Ramoth Ga-
laad? Cumq. diceret vnus hoc modo,
20 & alter alio: * proceſſit ſpiritus, &
ſtetit coram Domino, & ait: Ego de-
cipiam eum. Cui Dominus, In quo,
21 inquit, decipies? * At ille reſpondit:
Egrediar, & ero ſpiritus mendax in
ore omnium prophetarum eius. Di-
xitq. Dominus: Decipies, & præuale-
22 bis: egredere, & fac ita. * Nunc igitur,
ecce Dominus dedit ſpiritum mendacij
in ore omnium prophetarum tuorum,
& Dominus locutus eſt de te mala.
23 * Acceſſit autem Sedecias filius Cha-
naana, & percuſſit Michææ maxillam,
& ait: Per quam viam tranſiuit Spiri-
tus Domini a me, vt loqueretur tibi?
24 * Dixitq. Michæas: Tu ipſe videbis in
die illo, quando ingreſſus fueris cu-
biculum de cubiculo vt abſcondaris.
25 * Præcepit autem rex Iſrael, dicens:
F Tollite Michæam, & ducite eum ad
Amon principem ciuitatis, & ad Ioas
26 filium Amelech. * Et dicetis: Hæc
dicit rex: Mittite hunc in carcerem,
& date ei panis modicum, & aquæ
pauxillum, donec reuertar in pace.
27 * Dixitq. Michæas: Si reuerſus fueris
in pace, non eſt locutus Dominus in
me. Et ait: Audite omnes populi.
28 * Igitur aſcenderunt rex Iſrael, & [in diſcrimen venit,]
Ioſaphat rex Iuda in Ramoth Galaad.
29 * Dixitq. rex Iſrael ad Ioſaphat: Mu-
tabo habitum, & ſic ad pugnam va-
dam, tu autem induere veſtibus tuis.
Mutatoq. rex Iſrael habitu, venit ad
30 bellum. * Rex autem Syriæ præceperat
ducibus equitatus ſui, dicens: Ne pu-
G gnetis contra minimum, aut contra
maximum, niſi contra ſolum regem
31 Iſrael. * Itaque cum vidiſſent principes

equitatus Ioſaphat, dixerunt: Rex Iſrael
eſt iſte. Et circumdederunt eum di-
micantes: at ille clamauit ad Domi-
num, & auxiliatus eſt ei, atque auertit
eos ab illo. * Cum enim vidiſſent du- 32
ces equitatus, quòd non eſſet rex Iſrael,
reliquerunt eum. * Accidit autem vt 33
vnus e populo ſagittam in incertum
iáceret, & percuteret regem Iſrael inter
ceruicem & ſcapulas, at ille aurigæ
ſuo ait: Conuerte manum tuam, &
educ me de acie, quia vulneratus ſum.
* Et finita eſt pugna in die illo: porro 34
rex Iſrael ſtabat in curru ſuo contra
Syros vſque ad veſperam, & mortuus
eſt occidente ſole.

& ab Iehu corripitur.

19
REuerſus eſt autem Ioſaphat rex 1
Iuda in domum ſuam pacifice in Ieru- A
ſalem. * Cui occurrit Iehu filius Ha- 2
nani Videns, & ait ad eum: Impio
præbes auxilium, & his qui oderunt
Dominum amicitia iungeris, & idcirco
iram quidem Domini merebaris: * ſed 3
bona opera inuenta ſunt in te, eo quòd
abſtuleris lucos de terra Iuda, & præ-
paraueris cor tuum vt requireres Do-
minum Deum patrum tuorum.

β) Felix bellator: conſtituit & monet iudices;

* Habitauit ergo Ioſaphat in Ieru- 4
ſalem: rurſumq. egreſſus eſt ad po-
pulum de Berſabee vſque ad montem B
Ephraim, & reuocauit eos ad Domi-
num Deum patrum ſuorum. * Con- 5
ſtituitq. iudices terræ in cunctis ciui-
tatibus Iuda munitis per ſingula loca,
* & præcipiens iudicibus, Videte, ait, 6
quid faciatis: non enim hominis exer-
cetis iudicium, ſed Domini: & quod-
cumque iudicaueritis, in vos redun-
dabit. * Sit timor Domini vobiſcum, 7
& cum diligentia cuncta facite: non
eſt enim apud Dominum Deum no-
ſtrum iniquitas, [a] nec perſonarum ac-
ceptio, nec cupido munerum. * In 8
Ieruſalem quoque conſtituit Ioſaphat C
Leuitas, & Sacerdotes, & Principes
familiarum ex Iſrael, vt iudicium &
cauſam Domini iudicarent habitato-
ribus eius. * Præcepitq. eis, dicens: 9
Sic agetis in timore Domini fideliter
& corde perfecto. * Omnem cauſam, 10
quæ venerit ad vos fratrum veſtro-
rum, qui habitant in vrbibus ſuis inter
cognationem & cognationem, vbicum-
que quæſtio eſt de lege, de mandato,
de ceremonijs, de iuſtificationibus:
D oſtendite eis, vt non peccent in Do-
minum, & ne veniat ira ſuper vos &
ſuper fratres veſtros: ſic ergo agentes
11 non peccabitis. * Amarias autem ſa-
cerdos & pontifex veſter, in his, quæ
ad Deum pertinent, præſidebit: porro
Zabadias filius Iſmahel, qui eſt dux in
domo Iuda, ſuper ea opera erit, quæ
ad regis officium pertinent: habetiſq.
magiſtros Leuitas coram vobis, con-
fortamini, & agite diligenter, & erit
Dominus vobiſcum in bonis.

contra hoſtes fœderatos

20
1 POſt hæc congregati ſunt filij Moab,
A & filij Ammon, & cum eis de Ammo-
nitis ad Ioſaphat vt pugnarent contra
2 eum. * Veneruntq. nuncij, & indicaue-
runt Ioſaphat, dicentes: Venit contra
te multitudo magna de his locis, quæ
trans mare ſunt, & de Syria, & ecce
conſiſtunt in Aſaſonthamar, quæ eſt
3 Engaddi. * Ioſaphat autem timore per-
territus, totum ſe contulit ad rogan-
dum Dominum, & prædicauit ieiunium
4 vniuerſo Iuda. * Congregatuſq. eſt
Iudas ad deprecandum Dominum: ſed
& omnes de vrbibus ſuis venerunt ad
5 obſecrandum eum. * Cumq. ſtetiſſet
Ioſaphat in medio cœtu Iuda, & Ieru-
ſalem, in domo Domini ante atrium

inuocat Dominum,

6 nouum, * ait: Domine Deus patrum
noſtrorum, tu es Deus in cælo, & do-
B minaris cunctis regnis Gentium, in
manu tua eſt fortitudo & potentia, nec
7 quiſquam tibi poteſt reſiſtere. * Nonne
tu Deus noſter interfeciſti omnes ha-
bitatores terræ huius coram populo
tuo Iſrael, & dediſti eam ſemini Abra-
8 ham amici tui in ſempiternum? * Ha-
bitaueruntq. in ea, & extruxerunt in
illa ſanctuarium nomini tuo, dicentes:
9 * Si irruerint ſuper nos mala, gladius
iudicij, peſtilentia, & fames, ſtabimus
coram domo hac in conſpectu tuo, in
qua inuocatum eſt nomen tuum: &
clamabimus ad te in tribulationibus
noſtris, & exaudies, ſaluoſq. facies.
10 * Nunc igitur ecce filij Ammon, &
Moab, & mons Seir, [b] per quos non
conceſſiſti Iſrael vt tranſirent quando
egrediebantur de Ægypto, ſed decli-
nauerunt ab eis, & non interfecerunt
11 illos: * econtrario agunt, & nituntur
eijcere nos de poſſeſſione, quam tra-
12 didiſti nobis. * Deus noſter, ergo non

---

[a] Deu. 10. d. 17. Rom. 2. b. 11. Gal. 2. b. 6. Epheſ. 6. b. 9. Coloſſ. 3. d. 25. Act. 10. c. 34. 1. Pet. 1. c. 17. Sap. 6. b. 8. Eccl. 35. b. 15. — [b] Deu. 2. a. 1.

iudicabis eos? In nobis quidem non
eſt tanta fortitudo, vt poſſimus huic
multitudini reſiſtere, quæ irruit ſuper
nos. Sed cum ignoremus quid agere
debeamus, hoc ſolum habemus reſi-
dui, vt oculos noſtros dirigamus ad
te. * Omnis vero Iuda ſtabat coram 13
Domino cum paruulis, & vxoribus, & C
liberis ſuis.
qui promittit auxilium, * Erat autem Iahaziel filius Zachariæ, 14
filij Banaiæ, filij Iehiel, filij Mathaniæ,
Leuites de filijs Aſaph, ſuper quem
factus eſt Spiritus Domini in medio
turbæ, * & ait: Attendite omnis Iuda, 15
& qui habitatis Ieruſalem, & tu rex
Ioſaphat: Hæc dicit Dominus vobis:
Nolite timere, nec paueatis hanc mul-
titudinem: non eſt enim veſtra pugna,
ſed Dei. * Cras deſcendetis contra 16
eos: aſcenſuri enim ſunt per cliuum
nomine Sis, & inuenietis illos in ſum-
mitate torrentis, qui eſt contra ſolitu-
dinem Ieruel. * Non eritis vos qui 17
dimicabitis, ſed tantummodo confi-
denter ſtate, & videbitis auxilium Do-
mini ſuper vos, o Iuda, & Ieruſalem:
nolite timere, nec paueatis: cras egre-
diemini contra eos, & Dominus erit D
vobiſcum. * Ioſaphat ergo, & Iuda, & 18
omnes habitatores Ieruſalem cecide-
runt proni in terram coram Domino,
& adorauerunt eum. * Porro Leuitæ 19
de filijs Caath, & de filijs Core lau-
dabant Dominum Deum Iſrael voce
magna, in excelſum.
dat ſpolia & pacem; * Cumq. mane ſurrexiſſent, egreſſi 20
ſunt per deſertum Thecue: profectiſq.
eis, ſtans Ioſaphat in medio eorum,
dixit: Audite me viri Iuda, & omnes
habitatores Ieruſalem: credite in Do-
mino Deo veſtro, & ſecuri eritis: cre-
dite prophetis eius, & cuncta euenient
proſpera. * Deditq. conſilium populo, 21
& ſtatuit cantores Domini, vt lauda-
rent eum in turmis ſuis, & antecede-
rent exercitum, ac voce conſona dice-
rent: [a] Confitemini Domino, quoniam
in æternum miſericordia eius. * Cumq. 22
cœpiſſent laudes canere, vertit Domi- E
nus inſidias eorum in ſemetipſos, filio-
rum ſcilicet Ammon, & Moab, & mon-
tis Seir, qui egreſſi fuerant vt pugna-
rent contra Iudam, & percuſſi ſunt.
* Namque filij Ammon, & Moab con- 23
ſurrexerunt aduerſum habitatores mon-
tis Seir, vt interficerent & delerent eos:
cumq. hoc opere perpetraſſent, etiam
in ſemetipſos verſi, mutuis concidére
24 vulneribus. * Porro Iuda cum veniſſet
ad ſpeculam, quæ reſpicit ſolitudinem,
vidit procul omnem late regionem ple-
nam cadaueribus, nec ſupereſſe quem-
quam, qui necem potuiſſet euadere.
25 * Venit ergo Ioſaphat, & omnis popu-
lus cum eo ad detrahenda ſpolia mor-
tuorum: inueneruntq. inter cadauera
variam ſupellectilem, veſtes quoque,
& vaſa pretioſiſſima, & diripuerunt ita
vt omnia portare non poſſent, nec per
tres dies ſpolia auferre præ prædæ ma-
26 gnitudine. * Die autem quarto con-
F gregati ſunt in Valle benedictionis:
etenim quoniam ibi benedixerant Do-
mino, vocauerunt locum illum Vallis
benedictionis vſque in præſentem diem.
27 * Reuerſusq. eſt omnis vir Iuda, & ha-
bitatores Ieruſalem, & Ioſaphat ante
eos in Ieruſalem cum lætitia magna,
eo quòd dediſſet eis Dominus gau-
28 dium de inimicis ſuis. * Ingreſſiq. ſunt
in Ieruſalem cum pſalterijs, & citharis,
29 & tubis in domum Domini. * Irruit au-
tem pauor Domini ſuper vniuerſa re-
gna terrarum cum audiſſent quòd pu-
gnaſſet Dominus contra inimicos Iſrael.
30 * Quieuitq. regnum Ioſaphat, & præ-
buit ei Deus pacem per circuitum.
31 * Regnauit igitur Ioſaphat ſuper Iu- reliqua eius,
G dam, & erat triginta quinque annorum
cum regnare cœpiſſet: viginti autem
& quinque annis regnauit in Ieruſalem,
& nomen matris eius Azuba filia Se-
32 lahi. * Et ambulauit in via patris ſui
Aſa, nec declinauit ab ea, faciens quæ
33 placita erant coram Domino. * Verum-
tamen excelſa non abſtulit, & adhuc
populus non direxerat cor ſuum ad Do-
34 minum Deum patrum ſuorum. * Re-
liqua autem geſtorum Ioſaphat prio-
rum & nouiſſimorum ſcripta ſunt in
verbis Iehu filij Hanani, quæ digeſſit
in Libros regum Iſrael.
35 * Poſt hæc inijt amicitias Ioſaphat fœdus cum Ochozia.
rex Iuda cum Ochozia rege Iſrael,
36 cuius opera fuerunt impijſſima. * Et
particeps fuit vt facerent naues, quæ
irent in Tharſis: feceruntq. claſſem
37 in Aſiongaber. * Prophetauit autem
Eliezer filius Dodau de Mareſa ad
Ioſaphat, dicens: Quia habuiſti fœdus

[a] Pſ. 135. a. 1.

cum Ochozia, percuſſit Dominus opera
tua, contritæq. ſunt naues, nec potu- 21
erunt ire in Tharſis. DOrmiuit [a]au- 1 A
tem Ioſaphat cum patribus ſuis, & ſe-
pultus eſt cum eis in Ciuitate Dauid:
regnauitq. Ioram filius eius pro eo.

c) Reges impij. α) Ioram: culpa eius

*Qui habuit fratres filios Ioſaphat, 2
Azariam, & Iahiel, & Zachariam, & Aza-
riam, & Michael, & Saphatiam. omnes
hi, filij Ioſaphat regis Iuda. * Deditq. 3
eis pater ſuus multa munera argenti,
& auri, & penſitationes, cum ciuita-
tibus munitiſſimis in Iuda: regnum
autem tradidit Ioram, eo quòd eſſet
primogenitus. * Surrexit ergo Ioram 4
ſuper regnum patris ſui: cumq. ſe con-
firmaſſet, occidit omnes fratres ſuos
gladio, & quoſdam de principibus Iſrael.
* Trigintaduorum annorum erat Io- 5
ram cum regnare cœpiſſet: & octo B
annis regnauit in Ieruſalem. * Ambu- 6
lauitq. in vijs regum Iſrael, ſicut ege-
rat domus Achab: filia quippe Achab
erat vxor eius, & fecit malum in con-
ſpectu Domini. * Noluit autem Domi- 7
nus diſperdere domum Dauid propter
pactum, quod inierat cum eo: & quia
promiſerat vt daret ei lucernam, &
filijs eius omni tempore.

& pœna: ſecedunt Edomitæ,

*In diebus illis rebellauit Edom, 8
ne eſſet ſubditus Iudæ, & conſtituit
ſibi regem. * Cumq. tranſiſſet Ioram 9
cum principibus ſuis, & cuncto equi-
tatu, qui erat ſecum, ſurrexit nocte, &
percuſſit Edom qui ſe circumdederat,
& omnes duces equitatus eius. * At- 10
tamen rebellauit Edom, ne eſſet ſub
ditione Iuda vſque ad hanc diem: eo
tempore & Lobna receſſit ne eſſet ſub
manu illius. Dereliquerat enim Domi-
num Deum patrum ſuorum: * inſuper 11
& excelſa fabricatus eſt in vrbibus Iuda, C
& fornicari fecit habitatores Ieruſalem,
& præuaricari Iudam.

obiurgat Elias,

* Allatæ ſunt autem ei litteræ ab 12
Elia propheta, in quibus ſcriptum erat:
Hæc dicit Dominus Deus Dauid pa-
tris tui: Quoniam non ambulaſti in
vijs Ioſaphat patris tui, & in vijs Aſa
regis Iuda, * ſed inceſſiſti per iter re- 13
gum Iſrael, & fornicari feciſti Iudam,
& habitatores Ieruſalem, imitatus forni-
cationem domus Achab, inſuper & fra-
tres tuos domum patris tui, meliores
14 te occidiſti: * ecce Dominus percutiet
te plaga magna cum populo tuo, &
filijs, & vxoribus tuis, vniuerſaq. ſub-
15 ſtantia tua. * tu autem ægrotabis peſ-
ſimo languore vteri tui, donec egre-
diantur vitalia tua paulatim per ſin-
gulos dies.

percutit Dominus.

16 *Suſcitauit ergo Dominus contra
Ioram ſpiritum Philiſthinorum, & Ara-
bum, qui confines ſunt Æthiopibus.
17 * & aſcenderunt in Terram Iuda, &
D vaſtauerunt eam, diripueruntq. cun-
ctam ſubſtantiam, quæ inuenta eſt in
domo regis, inſuper & filios eius, &
vxores: nec remanſit ei filius, niſi Ioa-
18 chaz, qui minimus natu erat. * Et ſu-
per hæc omnia percuſſit eum Dominus
19 alui languore inſanabili. * Cumq. diei
ſuccederet dies, & temporum ſpatia
voluerentur, duorum annorum exple-
tus eſt circulus: & ſic longa conſum-
ptus tabe, ita vt egereret etiam viſcera
ſua, languore pariter, & vita caruit.
Mortuuſq. eſt in infirmitate peſſima, &
non fecit ei populus ſecundum morem
combuſtionis, exequias, ſicut fecerat
20 maioribus eius. * Trigintaduorum an-
norum fuit, cum regnare cœpiſſet, &
octo annis regnauit in Ieruſalem. Am-
bulauitq. non recte, & ſepelierunt eum
in Ciuitate Dauid: verumtamen non
in ſepulchro regum.

β) Ochozias: impietas,

22
1 A CONſtituerunt autem habitatores
Ieruſalem [b]Ochoziam filium eius mini-
mum, regem pro eo: omnes enim
maiores natu, qui ante eum fuerant,
interfecerant latrones Arabum, qui
irruerant in caſtra: regnauitq. Ocho-
2 zias filius Ioram regis Iuda. * Qua-
draginta duorum annorum erat Ocho-
zias cum regnare cœpiſſet, & vno anno
regnauit in Ieruſalem, & nomen ma-
3 tris eius Athalia filia Amri. * Sed & ipſe
B ingreſſus eſt per vias domus Achab:
mater enim eius impulit eum vt impie
4 ageret. * Fecit igitur malum in con-
ſpectu Domini, ſicut domus Achab:
ipſi enim fuerunt ei conſiliarij poſt
mortem patris ſui, in interitum eius.

atque nex.

5 * Ambulauitq. in conſilijs eorum.
Et perrexit cum Ioram filio Achab
rege Iſrael, in bellum contra Hazael
regem Syriæ in Ramoth Galaad: vul-

---

[a] 3. Reg. 22. g. 51. — [b] 4. Reg. 8. f. 25.

neraueruntq. Syri Ioram. * Qui re- 6
uerfus eft vt curaretur in Iezrahel: C
multas enim plagas acceperat in fu-
pradicto certamine. Igitur Ochozias
filius Ioram rex Iuda, defcendit vt in-
uiferet Ioram filium Achab in Iezra-
hel ægrotantem. * Voluntatis quippe 7
fuit Dei aduerfus Ochoziam, vt veni-
ret ad Ioram: & cum veniffet, & egre-
deretur cum eo aduerfum Iehu filium
Namfi, quem vnxit Dominus vt de-
leret domum Achab. * Cum ergo 8
euerteret Iehu domum Achab, inue-
nit principes Iuda, & filios fratrum
Ochoziæ, qui miniftrabant ei, & inter-
fecit illos. * Ipfum quoque perquirens 9
Ochoziam, comprehendit latitantem
in Samaria: adductumq. ad fe, occi-
dit, & fepelierunt eum: eo quòd effet D
filius Iofaphat, qui quæfierat Domi-
num in toto corde fuo. nec erat vltra
fpes aliqua vt de ftirpe quis regnaret
Ochoziæ.

γ) Athalia: occidit ftirpem regiam,

* [a]fiquidem Athalia mater eius vi- 10
dens quòd mortuus effet filius fuus,
furrexit, & interfecit omnem ftirpem
regiam domus Ioram. * Porro Iofabeth 11
filia regis tulit Ioas filium Ochoziæ,
& furata eft eum de medio filiorum
regis, cum interficerentur: abfconditq.
eum cum nutrice fua in cubiculo le-
ctulorum: Iofabeth autem, quæ ab-
fconderat eum, erat filia regis Ioram,
vxor Ioiadæ pontificis, foror Ochoziæ,
& idcirco Athalia non interfecit eum.
*Fuit ergo cum eis in domo Dei ab- 12
fconditus fex annis, quibus regnauit
Athalia fuper terram.

23

ANno [b]autem feptimo confortatus 1 A
Ioiada, affumpfit centuriones, Azariam
videlicet filium Ieroham, & Ifmahel
filium Iohanan, Azariam quoque filium
Obed, & Maafiam filium Adaiæ, & Eli-
faphat filium Zechri: & inijt cum eis
fœdus. * Qui circumeuntes Iudam, con- 2
gregauerunt Leuitas de cunctis vrbi-
bus Iuda, & principes familiarum Ifrael,
veneruntq. in Ierufalem. * Inijt ergo 3
omnis multitudo pactum in domo Dei
cum rege: dixitq. ad eos Ioiada: Ecce
filius regis regnabit, ficut locutus eft
Dominus fuper filios Dauid. * Ifte eft 4
ergo fermo quem facietis: * Tertia 5
pars veftrum qui veniunt ad Sabba-
tum, Sacerdotum, & Leuitarum, & ianitorum erit in portis: tertia vero

ipfa interficitur,

pars ad domum regis: & tertia ad
portam, quæ appellatur Fundamenti:
omne vero reliquum vulgus fit in atrijs
6 domus Domini. * Nec quifpiam alius
ingrediatur domum Domini, nifi Sa-
B cerdotes, & qui miniftrant de Leuitis:
ipfi tantummodo ingrediantur, quia
fanctificati funt: & omne reliquum vul-
7 gus obferuet cuftodias Domini. * Le-
uitæ autem circumdent regem haben-
tes finguli arma fua: (& fi quis alius
ingreffus fuerit templum, interficiatur)
fintq. cum rege & intrante & egre-
8 diente. * Fecerunt ergo Leuitæ, & vni-
uerfus Iuda iuxta omnia, quæ præce-
perat Ioiada pontifex: & affumpferunt
finguli viros qui fub fe erant, & venie-
bant per ordinem fabbati, cum his
qui impleuerant fabbatum, & egreffuri
erant. fiquidem Ioiada pontifex non
dimiferat abire turmas, quæ fibi per
fingulas hebdomadas fuccedere con-
9 fueuerant. * Deditq. Ioiada facerdos
centurionibus lanceas, clypeosq. & pel-
tas regis Dauid, quas confecrauerat in
10 domo Domini. * Conftituitq. omnem
populum tenentium pugiones a parte
templi dextra, vfque ad partem templi
finiftram, coram altari, & templo, per
11 circuitum regis. * Et eduxerunt filium
C regis, & impofuerunt ei diadema, &
teftimonium, dederuntq. in manu eius
tenendam legem, & conftituerunt eum
regem: vnxit quoque illum Ioiada pon-
tifex, & filij eius: imprecatiq. funt ei,
12 atque dixerunt: Viuat rex. * Quod
cum audiffet Athalia, vocem fcilicet
currentium atque laudantium regem,
ingreffa eft ad populum in templum
13 Domini. * Cumq. vidiffet regem ftan-
tem fuper gradum in introitu, & prin-
cipes, turmasq. circa eum, omnemq.
populum terræ gaudentem, atque clan-
gentem tubis, & diuerfi generis orga-
nis concinentem, vocemq. laudantium,
fcidit veftimenta fua, & ait: Infidiæ,
14 infidiæ. * Egreffus autem Ioiada pon-
tifex ad centuriones, & principes exer-
citus, dixit eis: Educite illam extra
fepta templi, & interficiatur foris gla-
dio. Præcepitq. facerdos ne occide-
15 retur in domo Domini, * Et impofue-
runt ceruicibus eius manus: cumq.

[a] 4. Reg. 11. a. 1. — [b] 4. Reg. 11. a. 4.

intraſſet portam equorum domus regis,
interfecerunt eam ibi.

Fœdus pangitur.

*Pepigit autem Ioiada fœdus inter 16
ſe, vniuerſumq. populum, & regem,
vt eſſet populus Domini. * Itaque in- 17
greſſus eſt omnis populus domum D
Baal, & deſtruxerunt eam: & altaria
ac ſimulacra illius confregerunt: Ma-
than quoque ſacerdotem Baal inter-
fecerunt ante aras. * Conſtituit autem 18
Ioiada præpoſitos in domo Domini,
ſub manibus Sacerdotum, & Leuita-
rum, quos diſtribuit Dauid in domo
Domini: vt offerrent holocauſta Do-
mino, ſicut ſcriptum eſt in lege Moyſi,
in gaudio & canticis, iuxta diſpoſitio-
nem Dauid. * Conſtituit quoque iani- 19
tores in portis domus Domini, vt non
ingrederetur eam immundus in omni
re. * Aſſumpſitq. centuriones, & for- 20
tiſſimos viros ac principes populi, &
omne vulgus terræ, & fecerunt de-
ſcendere regem de domo Domini, &
introire per medium portæ ſuperioris
in domum regis, & collocauerunt eum
in ſolio regali. * Lætatusq. eſt omnis 21
populus terræ, & vrbs quieuit: porro
Athalia interfecta eſt gladio.

24

f) Reges inconſtantes. α) Ioas: bonus viuente Ioiada,

SEptem [a]annorum erat Ioas cum 1
regnare cœpiſſet: & quadraginta annis A
regnauit in Ieruſalem, nomen matris
eius Sebia de Berſabee. * Fecitq. quod 2
bonum eſt coram Domino cunctis die-
bus Ioiadæ ſacerdotis. * Accepit au- 3
tem ei Ioiada vxores duas, e quibus
genuit filios & filias.

inſtaurat templum;

*Poſt quæ placuit Ioas vt inſtaura- 4
ret domum Domini. * Congregauitq. 5
Sacerdotes, & Leuitas, & dixit eis:
Egredimini ad ciuitates Iuda, & colli-
gite de vniuerſo Iſrael pecuniam ad
ſartatecta templi Dei veſtri, per ſingu-
los annos, feſtinatòq. hoc facite: porro B
Leuitæ egére negligentius. * Voca- 6
uitq. rex Ioiadam principem, & dixit
ei: Quare tibi non fuit curæ, vt co-
geres Leuitas inferre de Iuda & de
Ieruſalem pecuniam, quæ conſtituta
eſt a Moyſe ſeruo Domini, vt inferret
eam omnis multitudo Iſrael in taber-
naculum teſtimonij? * Athalia enim 7
impijſſima, & filij eius deſtruxerunt do-
mum Dei, & de vniuerſis, quæ ſancti-
ficata fuerant in templo Domini, orna-
8 uerunt fanum Baalim. * Præcepit ergo
rex, & fecerunt arcam: poſueruntq.
eam iuxta portam domus Domini fo-
9 rinſecus. * Et prædicatum eſt in Iuda
& Ieruſalem vt deferrent ſinguli pre-
tium Domino, [b]quod conſtituit Moy-
C ſes ſeruus Dei ſuper omnem Iſrael in
10 deſerto. * Lætatiq. ſunt cuncti princi-
pes, & omnis populus: & ingreſſi con-
tulerunt in arcam Domini, atque miſe-
11 runt ita vt impleretur. * Cumq. tem-
pus eſſet vt deferrent arcam coram
rege per manus Leuitarum (videbant
enim multam pecuniam) ingrediebatur
ſcriba regis, & quem primus ſacerdos
conſtituerat: effundebantq. pecuniam
quæ erat in arca: porro arcam repor-
tabant ad locum ſuum: ſicq. faciebant
per ſingulos dies, & congregata eſt in-
12 finita pecunia. * Quam dederunt rex
& Ioiada his, qui præerant operibus
domus Domini: at illi conducebant ex
D ea cæſores lapidum, & artifices ope-
rum ſingulorum vt inſtaurarent do-
mum Domini: fabros quoque ferri &
æris, vt quod cadere cœperat, fulci-
13 retur. * Egeruntq. hi qui operabantur
induſtriè, & obducebatur parietum
cicatrix per manus eorum, ac ſuſcita-
uerunt domum Domini in ſtatum pri-
ſtinum, & firmiter eam ſtare fecerunt.
14 * Cumq. compleſſent omnia opera, de-
tulerunt coram rege, & Ioiada reli-
quam partem pecuniæ: de qua facta
ſunt vaſa templi in miniſterium, & ad
holocauſta, phialæ quoque, & cetera
vaſa aurea & argentea: & offerebantur
holocauſta in domo Domini iugiter
cunctis diebus Ioiadæ.

malus mortuo Ioiada,

15 *Senuit autem Ioiada plenus die-
E rum, & mortuus eſt cum eſſet cen-
16 tum triginta annorum. * ſepelieruntq.
eum in ciuitate Dauid cum regibus,
eo quòd feciſſet bonum cum Iſrael,
17 & cum domo eius. * Poſtquam autem
obijt Ioiada, ingreſſi ſunt principes
Iuda, & adorauerunt regem, qui de-
linitus obſequijs eorum, acquieuit eis.
18 * Et dereliquerunt templum Domini
Dei patrum ſuorum, ſeruieruntq. lucis
& ſculptilibus, & facta eſt ira contra
Iudam, & Ieruſalem propter hoc pec-
19 catum. * Mittebatq. eis prophetas vt
reuerterentur ad Dominum, quos prote-

[a] 4. Reg. 11. d. 21. & 12. a. 1. — [b] Exod. 30. b. 12.

lapidat Zachariam,
ſtantes, illi audire nolebant. * Spiritus 20
itaque Dei induit Zachariam filium Io-
iadæ ſacerdotem, & ſtetit in conſpectu
populi, & dixit eis: Hæc dicit Domi-
nus Deus: Quare tranſgredimini præ- F
ceptum Domini, quod vobis non pro-
derit, & dereliquiſtis Dominum vt
derelinqueret vos? * Qui congregati 21
aduerſus eum, miſerunt lapides iuxta
regis imperium in atrio domus Do-
mini. * Et non eſt recordatus Ioas rex 22
miſericordiæ, quam fecerat Ioiada pa-
ter illius ſecum, [a] ſed interfecit filium
eius. Qui cum moreretur, ait: Videat
Dominus, & requirat.

oppugnatur & occiditur,
*Cumq. euolutus eſſet annus, aſcen- 23
dit contra eum exercitus Syriæ: venitq.
in Iudam & Ieruſalem, & interfecit
cunctos principes populi, atque vni-
uerſam prædam miſerunt regi in Da-
maſcum. * Et certe cum permodicus 24
veniſſet numerus Syrorum, tradidit
Dominus in manibus eorum infinitam G
multitudinem, eo quòd dereliquiſſent
Dominum Deum patrum ſuorum: in
Ioas quoque ignominioſa exercuere
iudicia. * Et abeuntes dimiſerunt eum 25
in languoribus magnis: ſurrexerunt
autem contra eum ſerui ſui in vltio-
nem ſanguinis filij Ioiadæ ſacerdotis,
& occiderunt eum in lectulo ſuo, &
mortuus eſt: ſepelieruntq. eum in Ci-
uitate Dauid, ſed non in ſepulchris
regum. * Inſidiati vero ſunt ei Zabad 26
filius Semmaath Ammanitidis, & Ioza-
bad filius Semarith Moabitidis.

reliqua eius.
* Porro filij eius, ac ſumma pecuniæ, 27
quæ adunata fuerat ſub eo, & inſtau-
ratio domus Dei ſcripta ſunt diligen-
tius in Libro regum: regnauit autem
Amaſias filius eius pro eo.

25

β) Amaſias: bonus ante victoriam,
VIgintiquinque [b] annorum erat Ama- 1 A
ſias cum regnare cœpiſſet, & viginti-
nouem annis regnauit in Ieruſalem,
nomen matris eius Ioaden de Ieru-
ſalem. * Fecitq. bonum in conſpectu 2
Domini: verumtamen non in corde
perfecto.

iugulat ſeruos,
* Cumq. roboratum ſibi videret im- 3
perium, iugulauit ſeruos, qui occide-
rant regem patrem ſuum, * ſed filios 4
eorum non interfecit ſicut ſcriptum
eſt in Libro legis Moyſi, vbi præcepit
Dominus, dicens: [c] Non occidentur
patres pro filijs, neque filij pro patri-
bus ſuis, ſed vnuſquiſque in ſuo pec-
cato morietur.

cædit Edomita
5 * Congregauit igitur Amaſias Iudam,
& conſtituit eos per familias, tribunosq.
B & centuriones in vniuerſo Iuda, & Ben-
iamin: & recenſuit a viginti annis ſu-
pra, inuenitq. trecenta millia iuuenum,
qui egrederentur ad pugnam, & tene-
6 rent haſtam & clypeum: * Mercede
quoque conduxit de Iſrael centum mil-
lia robuſtorum, centum talentis ar-
7 genti. * Venit autem homo Dei ad
illum, & ait: O rex, ne egrediatur te-
cum exercitus Iſrael: non eſt enim
Dominus cum Iſrael, & cunctis filijs
8 Ephraim: * quòd ſi putas in robore
exercitus bella conſiſtere, ſuperari te
faciet Deus ab hoſtibus: Dei quippe
eſt & adiuuare, & in fugam conuer-
9 tere. * Dixitq. Amaſias ad hominem
C Dei: Quid ergo fiet de centum talentis,
quæ dedi militibus Iſrael? Et reſpon-
dit ei homo Dei: Habet Dominus vnde

Iſraelitis tumentibus
10 tibi dare poſſit multo his plura. * Se-
parauit itaque Amaſias exercitum, qui
venerat ad eum ex Ephraim, vt reuer-
teretur in locum ſuum: at illi contra
Iudam vehementer irati, reuerſi ſunt
11 in regionem ſuam. * Porro Amaſias
confidenter eduxit populum ſuum, &
abijt in Vallem ſalinarum, percuſſitq.
12 filios Seir decem millia. * Et alia de-
cem millia virorum ceperunt filij Iuda,
& adduxerunt ad præruptum cuiuſ-
dam petræ, præcipitaueruntq. eos de
ſummo in præceps, qui vniuerſi cre-
13 puerunt. * At ille exercitus, quem re-
D miſerat Amaſias ne ſecum iret ad præ-
lium, diffuſus eſt in ciuitatibus Iuda
a Samaria vſque ad Bethoron, & inter-
fectis tribus millibus, diripuit prædam
magnam.

malus poſt victoriam, adorat deos
14 *Amaſias vero poſt cædem Idumæo-
rum, & allatos deos filiorum Seir, ſta-
tuit illos in deos ſibi, & adorabat eos,
15 & illis adolebat incenſum. * Quam ob
rem iratus Dominus contra Amaſiam
miſit ad illum prophetam, qui diceret
ei: Cur adoraſti deos, qui non libera-
E uerunt populum ſuum de manu tua?
16 * Cumq. hæc ille loqueretur, reſpondit
ei: Num conſiliarius regis es? quieſce
ne interficiam te. Diſcedenſq. propheta,
Scio, inquit, quòd cogitauerit Deus

---

[a] Matth. 23. d. 35. — [b] 4. Reg. 14. a. 2. — [c] Deut. 24. c. 16. 4. Reg. 14. b. 6. Ezec. 18. c. 20.

occidere te, quia feciſti hoc malum,
& inſuper non acquieuiſti conſilio
meo.
[·]unitur per Ioas, *Igitur Amaſias rex Iuda inito peſ- 17
ſimo conſilio, miſit ad Ioas filium Ioa-
chaz filij Iehu, regem Iſrael, dicens:
Veni, videamus nos mutuo. * At ille 18
remiſit nuncios, dicens: Carduus, qui
eſt in Libano, miſit ad cedrum Li-
bani, dicens: Da filiam tuam filio meo
vxorem: & ecce beſtiæ, quæ erant in
ſilua Libani, tranſierunt, & conculca-
uerunt carduum. * Dixiſti: Percuſſi 19
Edom, & idcirco erigitur cor tuum F
in ſuperbiam: ſede in domo tua, cur
malum aduerſum te prouocas, vt ca-
das & tu, & Iuda tecum? * Noluit 20
audire Amaſias, eo quòd Domini eſſet
voluntas vt traderetur in manus ho-
ſtium propter deos Edom. * Aſcendit 21
igitur Ioas rex Iſrael, & mutuos ſibi
præbuere conſpectus: Amaſias autem
rex Iuda erat in Bethſames Iuda: * cor- 22
ruitq. Iuda coram Iſrael, & fugit in
tabernacula ſua. * Porro Amaſiam re- 23
gem Iuda, filium Ioas filij Ioachaz, ce-
pit Ioas rex Iſrael in Bethſames, & ad-
duxit in Ieruſalem: deſtruxitq. murum
eius a porta Ephraim vſque ad portam G
anguli quadringentis cubitis. * Omne 24
quoque aurum, & argentum, & vni-
uerſa vaſa, quæ repererat in domo Dei,
& apud Obededom in theſauris etiam
domus regiæ, necnon & filios obſidum
reduxit in Samariam.
[·]liqua eius. *Vixit autem Amaſias filius Ioas rex 25
Iuda, poſtquam mortuus eſt Ioas filius
Ioachaz rex Iſrael, quindecim annis.
*Reliqua autem ſermonum Amaſiæ 26
priorum & nouiſſimorum ſcripta ſunt
in Libro regum Iuda & Iſrael. * Qui 27
poſtquam receſſit a Domino, tetende-
runt ei inſidias in Ieruſalem. Cumq.
fugiſſet in Lachis, miſerunt, & inter-
fecerunt eum ibi. * Reportanteſq. ſu- 28
per equos, ſepelierunt eum cum pa-
tribus ſuis in Ciuitate Dauid.

Ozias ſeu Azarias: OMnis [a] autem populus Iuda filium 26 1 A
eius Oziam annorum ſedecim, con-
bonus viuente Zacharia, ſtituit regem pro Amaſia patre ſuo.
*Ipſe ædificauit Ailath, & reſtituit eam 2
ditioni Iuda, poſtquam dormiuit rex
cum patribus ſuis. * Sedecim anno- 3
rum erat Ozias cum regnare cœpiſſet,
& quinquagintaduobus annis regnauit
in Ieruſalem, nomen matris eius Ieche-
4 lia de Ieruſalem. * Fecitq. quod erat
rectum in oculis Domini iuxta omnia,
5 quæ fecerat Amaſias pater eius. * Et
exquiſiuit Dominum in diebus Zachariæ
intelligentis & videntis Deum: cumq.
requireret Dominum, direxit eum in
omnibus.
6 *Denique egreſſus eſt, & pugnauit deuincit hoſtes,
contra Philiſthijm, & deſtruxit mu-
rum Geth, & murum Iabniæ, mu-
rumq. Azoti: ædificauit quoque op-
7 pida in Azoto, & in Philiſthijm. * Et
adiuuit eum Deus contra Philiſthijm,
& contra Arabes, qui habitabant in
8 Gurbaal, & contra Ammonitas. * Ap-
B pendebantq. Ammonitæ munera Oziæ:
& diuulgatum eſt nomen eius vſque
ad introitum Ægypti propter crebras
victorias.
9 *Ædificauitq. Ozias turres in Ieru- proſpicit regno;
ſalem ſuper portam anguli, & ſuper
portam vallis, & reliquas in eodem
10 muri latere, firmauitq. eas. * Extruxit
etiam turres in ſolitudine, & effodit
ciſternas plurimas, eo quòd haberet
multa pecora tam in campeſtribus,
quàm in eremi vaſtitate: vineas quo-
que habuit & vinitores in montibus,
& in carmelo: erat quippe homo agri-
11 culturæ deditus. * Fuit autem exer-
citus bellatorum eius, qui procedebant
ad prælia ſub manu Iehiel ſcribæ, Maa-
ſiæq. doctoris, & ſub manu Hananiæ,
12 qui erat de ducibus regis. * Omniſq.
numerus principum per familias viro-
rum fortium, duorum millium ſex-
13 centorum. * Et ſub eis vniuerſus exer-
citus trecentorum & ſeptem millium
quingentorum: qui erant apti ad bella,
& pro rege contra aduerſarios dimi-
14 cabant. * Præparauit quoque eis Ozias,
C id eſt, cuncto exercitui, clypeos, & ha-
ſtas, & galeas, & loricas, arcuſq. &
15 fundas ad iaciendos lapides. * Et fecit
in Ieruſalem diuerſi generis machinas,
quas in turribus collocauit, & in an-
gulis murorum vt mitterent ſagittas,
& ſaxa grandia: egreſſumq. eſt nomen
eius procul, eo quòd auxiliaretur ei
Dominus, & corroboraſſet illum.
16 *Sed cum roboratus eſſet, eleua- malus mortuo Zacharia,
tum eſt cor eius in interitum ſuum,
& neglexit Dominum Deum ſuum:

[a] 4. Reg. 14. f. 21.

vult adolere, ingreſſusq. templum Domini, adolere
voluit incenſum ſuper altare thymia-
matis. * Statimq. ingreſſus poſt eum 17
Azarias ſacerdos, & cum eo Sacer-
dotes Domini octoginta, viri fortiſſimi,
* reſtiterunt regi, atque dixerunt: Non 18
eſt tui officij Ozia vt adoleas incen-
ſum Domino, ſed Sacerdotum, hoc eſt,
filiorum Aaron, qui conſecrati ſunt ad
huiuſcemodi miniſterium: egredere
de ſanctuario, ne contempſeris: quia
non reputabitur tibi in gloriam hoc a
Domino Deo. * Iratusq. Ozias, tenens 19
in manu thuribulum vt adoleret in- D
cenſum, minabatur Sacerdotibus.
ſit leproſus, Statimq. orta eſt lepra in fronte eius
coram Sacerdotibus, in domo Domini
ſuper altare thymiamatis. * Cumq. re- 20
ſpexiſſet eum Azarias pontifex, & om-
nes reliqui Sacerdotes, viderunt le-
pram in fronte eius, & feſtinatò ex-
pulerunt eum. Sed & ipſe perterritus,
accelerauit egredi, eo quòd ſenſiſſet
illico plagam Domini. * [a]Fuit igitur 21
Ozias rex leproſus vſque ad diem mor-
tis ſuæ, & habitauit in domo ſeparata
plenus lepra, ob quam eiectus fuerat
de domo Domini. Porro Ioatham filius
eius rexit domum regis, & iudicabat
populum terræ.
reliqua eius. * Reliqua autem ſermonum Oziæ 22
priorum & nouiſſimorum ſcripſit Iſaias
filius Amos, propheta. * Dormiuitq. 23
Ozias cum patribus ſuis, & ſepelierunt
eum in agro regalium ſepulchrorum,
eo quòd eſſet leproſus: regnauitq. Ioa-
tham filius eius pro eo.

27
g) Ioatham rectus: VIgintiquinque [b]annorum erat Ioa- 1
tham cum regnare cœpiſſet, & ſedecim A
annis regnauit in Ieruſalem: nomen
matris eius Ieruſa filia Sadoc. * Fecitq. 2
quod rectum erat coram Domino iuxta
omnia quæ fecerat Ozias pater ſuus,
excepto quòd non eſt ingreſſus tem-
plum Domini, & adhuc populus de-
linquebat.
munit regnum, * Ipſe ædificauit portam domus Do- 3
mini excelſam, & in muro Ophel multa B
conſtruxit. * Vrbes quoque ædificauit 4
in montibus Iuda, & in ſaltibus ca-
ſtella, & turres.
vincit Ammonitas, * Ipſe pugnauit contra regem filio- 5
rum Ammon, & vicit eos, dederuntq.
C ei filij Ammon in tempore illo cen-
tum talenta argenti, & decem millia
coros tritici, ac totidem coros hordei:
hæc ei præbuerunt filij Ammon in
6 anno ſecundo & tertio. * Corrobora-
tusq. eſt Ioatham eo quòd direxiſſet
vias ſuas coram Domino Deo ſuo.
7 * Reliqua autem ſermonum Ioa- reliqua e
tham, & omnes pugnæ eius, & opera,
ſcripta ſunt in Libro regum Iſrael &
8 Iuda. * Vigintiquinque annorum erat
D cum regnare cœpiſſet, & ſedecim annis
9 regnauit in Ieruſalem. * Dormiuitq.
Ioatham cum patribus ſuis, & ſepelie-
runt eum in Ciuitate Dauid: & re-
gnauit Achaz filius eius pro eo.

28
1 VIginti [c]annorum erat Achaz cum h) Acha impius
A regnare cœpiſſet: & ſedecim annis re-
gnauit in Ieruſalem: non fecit rectum luſtrat filios ſuo
in conſpectu Domini ſicut Dauid pater
2 eius: * ſed ambulauit in vijs regum
Iſrael, inſuper & ſtatuas fudit Baalim.
3 * Ipſe eſt, qui adoleuit incenſum in
Vallebenennom, & luſtrauit filios ſuos
in igne iuxta ritum gentium, quas
interfecit Dominus in aduentu filio-
4 rum Iſrael. * Sacrificabat quoque, &
thymiama ſuccendebat in excelſis, &
in collibus, & ſub omni ligno fron-
doſo.
5 * Tradiditq. eum Dominus Deus affligitur Syris & a Iſraelitis
eius in manu regis Syriæ, qui per-
cuſſit eum, magnamq. prædam cepit
de eius imperio, & adduxit in Da-
maſcum: manibus quoque regis Iſrael
traditus eſt, & percuſſus plaga grandi.
6 * Occiditq. Phacee, filius Romeliæ, de
Iuda centum viginti millia in die vno,
omnes viros bellatores: eo quòd reli-
quiſſent Dominum Deum patrum ſuo-
7 rum. * Eodem tempore occidit Zechri,
vir potens ex Ephraim, Maaſiam filium
regis, & Ezricam ducem domus eius,
Elcanam quoque ſecundum a rege.
8 * Ceperuntq. filij Iſrael de fratribus
ſuis ducenta millia mulierum, puero-
rum, & puellarum, & infinitam præ-
dam: pertuleruntq. eam in Samariam.
9 * Ea tempeſtate erat ibi propheta Do-
B mini, nomine Oded: qui egreſſus ob-
uiam exercitui venienti in Samariam,
dixit eis: Ecce iratus Dominus Deus
patrum veſtrorum contra Iuda, tradi-

[a] 4. Reg. 15. a. 5. — [b] 4. Reg. 15. g. 33. — [c] 4. Reg. 16. a. 2.

dit eos in manibus vestris, & occidistis
eos atrociter, ita vt ad cælum pertin-
geret vestra crudelitas. * Insuper filios 10
Iuda, & Ierusalem vultis vobis subij-
cere in seruos & ancillas. quod nequa-
quam facto opus est: peccastis enim
super hoc Domino Deo vestro. * Sed 11
audite consilium meum, & reducite
captiuos, quos adduxistis de fratribus
vestris, quia magnus furor Domini im-
minet vobis. * Steterunt itaque viri de 12
principibus filiorum Ephraim, Azarias
filius Iohanan, Barachias filius Mo-
sollamoth, Ezechias filius Sellum, &
Amasa filius Adali, contra eos, qui
veniebant de prælio, * & dixerunt eis: 13
Non introducetis huc captiuos, ne
peccemus Domino. Quare vultis adij-
cere super peccata nostra, & vetera
cumulare delicta? grande quippe pec-
catum est, & ira furoris Domini im-
minet super Israel. * Dimiseruntq. viri 14
bellatores prædam, & vniuersa quæ
ceperant coram principibus, & omni
multitudine. * Steteruntq. viri, quos 15
supra memorauimus, & apprehen- C
dentes captiuos, omnesq. qui nudi
erant, vestierunt de spolijs: cumq. ve-
stissent eos, & calceassent, & refecis-
sent cibo ac potu, vnxissentq. propter
laborem, & adhibuissent eis curam:
quicumque ambulare non poterant,
& erant imbecillo corpore, imposue-
runt eos iumentis, & adduxerunt Ie-
richo Ciuitatem palmarum ad fra-
tres eorum, ipsiq. reuersi sunt in Sa-
mariam.

atque ab Assyrijs vocatis,

*Tempore illo misit rex Achaz ad 16
regem Assyriorum, postulans auxilium.
* Veneruntq. Idumæi, & percusserunt 17
multos ex Iuda, & ceperunt prædam
magnam. * Philisthijm quoque diffusi 18
sunt per vrbes campestres, & ad Me-
ridiem Iuda: ceperuntq. Bethsames, &
Aialon, & Gaderoth, Socho quoque,
& Thamnan, & Gamzo, cum viculis
suis, & habitauerunt in eis. * Humi- 19
liauerat enim Dominus Iudam propter
Achaz regem Iuda, eo quòd nudasset
eum auxilio, & contemptui habuisset
Dominum. * Adduxitq. contra eum 20
Thelgathphalnasar regem Assyriorum, D
qui & afflixit eum, & nullo resistente
vastauit. * Igitur Achaz spoliata domo 21
Domini, & domo regum, ac princi-
pum, dedit regi Assyriorum munera,
& tamen nihil ei profuit.
22 *Insuper & tempore angustiæ suæ
auxit contemptum in Dominum, ipse

euadit nequior,

23 per se rex Achaz, * immolauit dijs
Damasci victimas percussoribus suis,
& dixit: Dij regum Syriæ auxiliantur
eis, quos ego placabo hostijs, & ade-
runt mihi, cum econtrario ipsi fuerint
24 ruinæ ei, & vniuerso Israel. * Direptis
itaque Achaz omnibus vasis domus
Dei, atque confractis, clausit ianuas
templi Dei, & fecit sibi altaria in vni-
25 uersis angulis Ierusalem. * In omnibus
quoque vrbibus Iuda extruxit aras ad
cremandum thus, atque ad iracun-
diam prouocauit Dominum Deum pa-
trum suorum.
26 * Reliqua autem sermonum eius, &
omnium operum suorum priorum &

reliqua eius

nouissimorum scripta sunt in Libro
27 regum Iuda & Israel. * Dormiuitq.
Achaz cum patribus suis, & sepelie-
runt eum in ciuitate Ierusalem: neque
enim receperunt eum in sepulchra re-
gum Israel. Regnauitq. Ezechias filius
eius pro eo.

2. Deleto regno Israel.

29
1 IGitur [a] Ezechias regnare cœpit,
A cum vigintiquinque esset annorum, &
vigintinouem annis regnauit in Ieru-
salem: nomen matris eius Abia, filia
2 Zachariæ. * Fecitq. quod erat placi-
tum in conspectu Domini iuxta omnia
quæ fecerat Dauid pater eius.

a) Ezechias pius.

a) Instaurat cultum:

3 * Ipse anno, & mense primo regni
sui aperuit valuas domus Domini, &

aperit valuas,

4 instaurauit eas. * adduxitq. Sacerdotes
atque Leuitas, & congregauit eos in
5 plateam Orientalem. * Dixitq. ad eos:
Audite me Leuitæ, & sanctificamini,
mundate domum Domini Dei patrum
vestrorum, & auferte omnem immun-
6 ditiam de sanctuario. * Peccauerunt
patres nostri, & fecerunt malum in
conspectu Domini Dei nostri, derelin-
quentes eum: auerterunt facies suas
a tabernaculo Domini, & præbuerunt
7 dorsum. * Clauserunt ostia, quæ erant
B in porticu, & extinxerunt lucernas, in-
censumq. non adoleuerunt, & holo-
causta non obtulerunt in sanctuario
8 Deo Israel. * Concitatus est itaque

[a] 4. Reg. 18. a. 1.

furor Domini ſuper Iudam & Ieru-
ſalem, tradiditq. eos in commotionem,
& in interitum, & in ſibilum, ſicut ipſi
cernitis oculis veſtris. * En, corrue- 9
runt patres noſtri gladijs, filij noſtri,
& filiæ noſtræ, & coniuges captiuæ
ductæ ſunt propter hoc ſcelus. * Nunc 10
ergo placet mihi vt ineamus fœdus
cum Domino Deo Iſrael, & auertet a
nobis furorem iræ ſuæ. * Filij mei 11
nolite negligere: vos elegit Dominus
vt ſtetis coram eo, & miniſtretis illi,
colatisq. eum, & cremetis ei incenſum.

ſanctificat domum,

* Surrexerunt ergo Leuitæ: Mahath 12
filius Amaſai, & Ioel filius Azariæ de
filijs Caath: Porro de filijs Merari, C
Cis filius Abdi, & Azarias filius Iala-
leel. De filijs autem Gerſom, Ioah filius
Zemma, & Eden filius Ioah. * At vero 13
de filijs Eliſaphan, Samri, & Iahiel.
De filijs quoque Aſaph, Zacharias, &
Mathanias: * Necnon de filijs Heman, 14
Iahiel, & Semei: Sed & de filijs Idi-
thun, Semeias, & Oziel. * Congre- 15
gaueruntq. fratres ſuos, & ſanctificati
ſunt, & ingreſſi ſunt iuxta mandatum
regis & imperium Domini, vt expia-
rent domum Dei. * Sacerdotes quo- 16
que ingreſſi templum Domini vt ſan-
ctificarent illud, extulerunt omnem
immunditiam, quam intro repererant
in veſtibulo domus Domini, quam
tulerunt Leuitæ, & aſportauerunt ad
Torrentem cedron foras. * Cœperunt 17
autem prima die menſis primi mun- D
dare, & in die octauo eiuſdem menſis
ingreſſi ſunt porticum templi Domini,
expiaueruntq. templum diebus octo,
& in die ſextadecima menſis eiuſdem,
quod cœperant impleuerunt. * Ingreſſi 18
quoque ſunt ad Ezechiam regem, &
dixerunt ei: Sanctificauimus omnem
domum Domini, & altare holocauſti,
vaſaq. eius, necnon & menſam propo-
ſitionis cum omnibus vaſis ſuis, * cun- 19
ctamq. templi ſupellectilem, quam pol-
luerat rex Achaz in regno ſuo, poſt-
quam præuaricatus eſt: & ecce expoſita
ſunt omnia coram altare Domini.

* Conſurgensq. diluculo Ezechias 20
rex, adunauit omnes principes ciuitatis,
& aſcendit in domum Domini: * obtu- 21
leruntq. ſimul tauros ſeptem, & arietes
ſeptem, agnos ſeptem, & hircos ſeptem
pro peccato, pro regno, pro ſanctuario,
pro Iuda, dixitq. ſacerdotibus filijs Aa-
ron vt offerrent ſuper altare Domini.

offert ſacrificia

22 * Mactauerunt igitur tauros, & ſuſcepe-
E runt ſanguinem Sacerdotes, & fuderunt
illum ſuper altare, mactauerunt etiam
arietes, & illorum ſanguinem ſuper al-
tare fuderunt, immolaueruntq. agnos,
& fuderunt ſuper altare ſanguinem.
23 * Applicuerunt hircos pro peccato co-
ram rege, & vniuerſa multitudine, im-
poſueruntq. manus ſuas ſuper eos:
24 * & immolauerunt illos Sacerdotes, &
aſperſerunt ſanguinem eorum coram
altare pro piaculo vniuerſi Iſraelis:
pro omni quippe Iſrael præceperat rex
vt holocauſtum fieret & pro peccato.
25 * Conſtituit quoque Leuitas in domo
Domini cum cymbalis, & pſalterijs, &
citharis ſecundum diſpoſitionem Da-
F uid regis, & Gad Videntis, & Nathan
prophetæ: ſiquidem Domini præce-
ptum fuit per manum prophetarum
26 eius. * Steteruntq. Leuitæ tenentes
organa Dauid, & Sacerdotes tubas.
27 * Et iuſſit Ezechias vt offerrent holo-
cauſta ſuper altare: cumq. offerrentur
holocauſta, cœperunt laudes canere
Domino, & clangere tubis, atque in
diuerſis organis, quæ Dauid rex Iſrael
28 præparauerat, concrepare. * Omni au-
tem turba adorante, cantores, & ij,
qui tenebant tubas, erant in officio
ſuo donec compleretur holocauſtum.
29 * Cumq. finita eſſet oblatio, incurua-
tus eſt rex, & omnes qui erant cum
30 eo, & adorauerunt. * Præcepitq. Eze-
chias, & principes Leuitis vt laudarent
Dominum ſermonibus Dauid, & Aſaph
Videntis: qui laudauerunt eum ma-
gna lætitia, & incuruato genu adora-
31 uerunt. * Ezechias autem etiam hæc
G addidit: Impleſtis manus veſtras Do-
mino, accedite, & offerte victimas, &
laudes in domo Domini. Obtulit ergo
vniuerſa multitudo hoſtias, & laudes,
32 & holocauſta mente deuota. * Porro
numerus holocauſtorum, quæ obtulit
multitudo, hic fuit, Tauros ſeptua-
ginta, arietes centum, agnos ducentos.
33 * Sanctificaueruntq. Domino boues ſex-
34 centos, & oues tria millia. * Sacer-
dotes vero pauci erant, nec poterant
ſufficere vt pelles holocauſtorum de-
traherent: vnde & Leuitæ fratres eo-
rum adiuuerunt eos, donec implere-
tur opus, & ſanctificarentur antiſtites:
Leuitæ quippe faciliori ritu ſanctifi-
35 cantur, quàm Sacerdotes. * Fuerunt
ergo holocauſta plurima, adipes paci-

ficorum, & libamina holocauftorum:
& completus eft cultus domus Do-
mini. * Lætatusq. eft Ezechias, & om- 36
nis populus eo quòd minifterium Do-
mini effet expletum. De repente quippe
hoc fieri placuerat.

30

inuitat ad celebrandum Phafe,

MIfit quoque Ezechias ad omnem 1
Ifrael & Iudam: fcripfitq. epiftolas ad A
Ephraim & Manaffen vt venirent ad
domum Domini in Ierufalem, & face-
rent Phafe Domino Deo Ifrael. * Inito 2
ergo confilio regis & principum, &
vniuerfi cœtus Ierufalem, decreuerunt
vt facerent Phafe menfe fecundo. * Non 3
enim potuerant facere in tempore fuo,
quia facerdotes, qui poffent fufficere,
fan&ificati non fuerant, & populus non-
dum congregatus fuerat in Ierufalem.
* Placuitq. fermo regi, & omni multi- 4
tudini. * Et decreuerunt vt mitterent 5
nuncios in vniuerfum Ifrael de Ber-
fabee vfque Dan vt venirent, & face-
rent Phafe Domino Deo Ifrael in Ieru-
falem: multi enim non fecerant ficut
lege præfcriptum eft. * Perrexeruntq. 6
curfores cum epiftolis ex regis im-
perio, & principum eius, in vniuer-
fum Ifrael & Iudam iuxta id, quod rex
iufferat, prædicantes: Filij Ifrael re-
uertimini ad Dominum Deum Abra-
ham, & Ifaac, & Ifrael: & reuertetur
ad reliquias, quæ effugerunt manum B
regis Affyriorum. * Nolite fieri ficut 7
patres veftri, & fratres qui recefferunt
a Domino Deo patrum fuorum, qui
tradidit eos in interitum, vt ipfi cer-
nitis. * Nolite indurare ceruices ve- 8
ftras, ficut patres veftri: tradite manus
Domino, & venite ad fan&uarium eius,
quod fan&ificauit in æternum: feruite
Domino Deo patrum veftrorum, &
auertetur a vobis ira furoris eius. * Si 9
enim vos reuerfi fueritis ad Domi-
num: fratres veftri, & filij habebunt
mifericordiam coram dominis fuis, qui
illos duxerunt captiuos, & reuertentur
in terram hanc: pius enim & clemens
eft Dominus Deus vefter, & non auertet
faciem fuam a vobis, fi reuerfi fueritis
ad eum. * Igitur curfores pergebant 10
velociter de ciuitate in ciuitatem per
terram Ephraim, & Manaffe vfque ad
Zabulon, illis irridentibus & fubfan-
nantibus eos. * Attamen quidam viri 11
ex Afer, & Manaffe, & Zabulon acquie-
fcentes confilio, venerunt Ierufalem.
* In Iuda vero fa&a eft manus Domini 12
vt daret eis cor vnum, vt facerent iuxta
præceptum regis, & principum verbum
Domini.
13 * Congregatiq. funt in Ierufalem po-
puli multi vt facerent follemnitatem
14 azymorum, in menfe fecundo: * & fur-
C gentes deftruxerunt altaria quæ erant
in Ierufalem, atque vniuerfa, in qui-
bus idolis adolebatur incenfum, fub-
uertentes, proiecerunt in Torrentem
15 cedron. * Immolauerunt autem Phafe
quartadecima die menfis fecundi. Sa-
cerdotes quoque, atque Leuitæ tan-
dem fan&ificati obtulerunt holocaufta
16 in domo Domini: * Steteruntq. in or-
dine fuo iuxta difpofitionem, & legem
Moyfi hominis Dei: Sacerdotes vero
fufcipiebant effundendum fanguinem
17 de manibus Leuitarum, * eo quòd
multa turba fan&ificata non effet: &
idcirco immolarent Leuitæ Phafe his,
qui non occurrerant fan&ificari Do-
18 mino. * Magna etiam pars populi de
Ephraim, & Manaffe, & Iffachar, &
Zabulon, quæ fan&ificata non fuerat,
comedit Phafe, non iuxta quod fcri-
ptum eft: & orauit pro eis Ezechias,
dicens: Dominus bonus propitiabitur
19 * cun&is, qui in toto corde requirunt
Dominum Deum patrum fuorum: &
non imputabit eis quòd minus fan&i-
20 ficati funt. * Quem exaudiuit Dominus,
21 & placatus eft populo. * Feceruntq.
filij Ifrael, qui inuenti funt in Ierufa-
lem, follemnitatem azymorum feptem
diebus in lætitia magna, laudantes Do-
D minum per fingulos dies: Leuitæ quo-
que, & Sacerdotes per organa, quæ
22 fuo officio congruebant. * Et locutus
eft Ezechias ad cor omnium Leuita-
rum, qui habebant intelligentiam bo-
nam fuper Domino: & comederunt
feptem diebus follemnitatis, immo-
lantes vi&imas pacificorum, & laudan-
tes Dominum Deum patrum fuorum.
23 * Placuitq. vniuerfæ multitudini vt
celebrarent etiam alios dies feptem:
quod & fecerunt cum ingenti gaudio.
24 * Ezechias enim rex Iuda præbuerat
multitudini mille tauros, & feptem
millia ouium: principes vero dederant
populo tauros mille, & oues decem
millia: fan&ificata eft ergo facerdo-
25 tum plurima multitudo. * Et hilari-
tate perfufa omnis turba Iuda tam Sa-
cerdotum & Leuitarum, quàm vni-
uerfæ frequentiæ, quæ venerat ex Ifrael;

facit follemnitatem azymorum

& feptem dies alios,

proſelytorum quoque de Terra Iſrael,
& habitantium in Iuda. * Factaq. eſt 26
grandis celebritas in Ieruſalem, qualis
a diebus Salomonis filij Dauid regis
Iſrael in ea vrbe non fuerat. * Sur- 27
rexerunt autem Sacerdotes atque Le-
uitæ benedicentes populo: & exaudita
eſt vox eorum: peruenitq. oratio in
habitaculum ſanctum cæli.

31

aufert idola.

CVmq. hæc fuiſſent rite celebrata, 1
egreſſus eſt omnis Iſrael, qui inuentus A
fuerat in vrbibus Iuda, & fregerunt
ſimulacra, ſucciderúntq. lucos, demo-
liti ſunt excelſa, & altaria deſtruxerunt,
non ſolum de vniuerſo Iuda & Ben-
iamin, ſed & de Ephraim quoque &
Manaſſe, donec penitus euerterent: re-
uerſiq. ſunt omnes filij Iſrael in poſ-
ſeſſiones & ciuitates ſuas.

prouidet Leuitis alimenta.

* Ezechias autem conſtituit turmas 2
Sacerdotales, & Leuiticas per diuiſio-
nes ſuas, vnumquemque in officio pro-
prio, tam Sacerdotum videlicet quàm
Leuitarum ad holocauſta, & pacifica
vt miniſtrarent & confiterentur, cane-
rentq. in portis caſtrorum Domini.
* Pars autem regis erat, vt de propria 3
eius ſubſtantia offerretur holocauſtum,
mane ſemper & veſpere. Sabbatis quo-
que, & Calendis, & ſollemnitatibus ce-
teris, ſicut ſcriptum eſt in lege Moyſi.
* Præcepit etiam populo habitantium 4
Ieruſalem vt darent partes Sacerdoti-
bus, & Leuitis, vt poſſent vacare legi
Domini. * Quod cum percrebruiſſet 5
in auribus multitudinis, plurimas ob- B
tulere primitias filij Iſrael frumenti,
vini, & olei, mellis quoque: & om-
nium, quæ gignit humus, decimas ob-
tulerunt. * Sed & filij Iſrael & Iuda, 6
qui habitabant in vrbibus Iuda, ob-
tulerunt decimas boum & ouium, deci-
maſq. ſanctorum, quæ vouerant Domino
Deo ſuo: atque vniuerſa portantes, fe-
cerunt aceruos plurimos. * Menſe ter- 7
tio cœperunt aceruorum iacere funda-
menta, & menſe ſeptimo compleuerunt
eos. * Cumq. ingreſſi fuiſſent Ezechias, 8
& principes eius, viderunt aceruos, &
benedixerunt Domino ac populo Iſrael.
* Interrogauitq. Ezechias Sacerdotes, 9
& Leuitas cur ita iacerent acerui. * Re- 10
ſpondit illi Azarias Sacerdos primus
de ſtirpe Sadoc, dicens: Ex quo cœ-
perunt offerri primitiæ in domo Do-
mini, comedimus, & ſaturati ſumus, &
C remanſerunt plurima, eo quòd bene-
dixerit Dominus populo ſuo: reliquia-
rum autem copia eſt iſta, quam cernis.
11 * Præcepit igitur Ezechias vt prępara-
rent horrea in domo Domini. Quod
12 cum feciſſent, * intulerunt tam pri-
mitias, quàm decimas, & quæcumque
vouerant, fideliter. Fuit autem præ-
fectus eorum Chonenias Leuita, & Se-
13 mei frater eius, ſecundus, * poſt quem
Iahiel, & Azarias, & Nahath, & Aſael,
& Ierimoth, Iozabad quoque, & Eliel,
& Ieſmachias, & Mahath, & Banaias,
præpoſiti ſub manibus Choneniæ, &
Semei fratris eius, ex imperio Ezechiæ
regis & Azariæ pontificis domus Dei,
14 ad quos omnia pertinebant. * Core
vero filius Iemna Leuites & ianitor
Orientalis portæ, præpoſitus erat ijs,
quæ ſponte offerebantur Domino, pri-
mitijſq. & conſecratis in Sancta ſan-
15 ctorum. * Et ſub cura eius Eden, &
Beniamin, Ieſue, & Semeias, Amarias
quoque, & Sechenias in ciuitatibus
Sacerdotum vt fideliter diſtribuerent
fratribus ſuis partes, minoribus atque
16 maioribus: * exceptis maribus ab an-
D nis tribus & ſupra, cunctis qui ingre-
diebantur templum Domini, & quid-
quid per ſingulos dies conducebat in
miniſterio, atque obſeruationibus iuxta
17 diuiſiones ſuas, * Sacerdotibus per fa-
milias, & Leuitis a vigeſimo anno &
ſupra, per ordines & turmas ſuas,
18 * vniuerſæq. multitudini tam vxoribus,
quàm liberis eorum vtriuſque ſexus,
fideliter cibi de his, quæ ſanctificata
19 fuerant, præbebantur. * Sed & filio-
rum Aaron per agros, & ſuburbana
vrbium ſingularum diſpoſiti erant viri,
qui partes diſtribuerent vniuerſo ſexui
maſculino de Sacerdotibus, & Leuitis.
20 * Fecit ergo Ezechias vniuerſa quæ
diximus in omni Iuda: operatuſq. eſt
bonum & rectum, & verum coram
21 Domino Deo ſuo * in vniuerſa cul-
tura miniſterij domus Domini, iuxta
legem & ceremonias, volens requirere
Deum ſuum in toto corde ſuo: fecitq.
& proſperatus eſt.

32

1 POſt [a] quæ & huiuſcemodi verita- β) Saluatur de Aſſyrijs.
A tem, venit Sennacherib rex Aſſyriorum,
& ingreſſus Iudam, obſedit ciuitates

[a] 4. Reg. 18. c. 13. Iſa. 36. a. 1. Eccl. 48. c. 29.

onfortat erusalem,

munitas, volens eas capere. * Quod 2
cum vidiſſet Ezechias, veniſſe ſcilicet
Sennacherib, & totum belli impetum
verti contra Ieruſalem, * inito cum 3
principibus conſilio, viriſq. fortiſſimis
vt obturarent capita fontium, qui erant
extra vrbem: & hoc omnium decer-
nente ſententia, * congregauit pluri- 4
mam multitudinem, & obturauerunt
cunctos fontes, & riuum, qui fluebat
in medio terræ, dicentes: Ne veniant
reges Aſſyriorum, & inueniant aqua-
rum abundantiam. * Ædificauit quo- 5
que, agens induſtriè, omnem murum,
qui fuerat diſſipatus, & extruxit turres
deſuper, & forinſecus alterum murum:
inſtaurauitq. Mello in Ciuitate Dauid,
& fecit vniuerſi generis armaturam &
clypeos: * conſtituitq. principes bel- 6
latorum in exercitu: & conuocauit B
vniuerſos in platea portæ ciuitatis, ac
locutus eſt ad cor eorum dicens:
* Viriliter agite, & confortamini: no- 7
lite timere, nec paueatis regem Aſſy-
riorum, & vniuerſam multitudinem,
quæ eſt cum eo: multo enim plures
nobiſcum ſunt, quàm cum illo. * Cum 8
illo enim eſt brachium carneum: no-
biſcum Dominus Deus noſter, qui auxi-
liator eſt noſter, pugnatq. pro nobis.
Confortatuſq. eſt populus huiuſcemodi
verbis Ezechiæ regis Iuda.

udit blaſ- phemias ennacherib,

* Quæ poſtquam geſta ſunt, miſit 9
Sennacherib rex Aſſyriorum ſeruos
ſuos in Ieruſalem (ipſe enim cum vni-
uerſo exercitu obſidebat Lachis) ad
Ezechiam regem Iuda, & ad omnem
populum, qui erat in vrbe, dicens: C
* Hæc dicit Sennacherib rex Aſſyrio- 10
rum: In quo habentes fiduciam ſede-
tis obſeſſi in Ieruſalem? * Num Eze- 11
chias decipit vos, vt tradat morti in
fame & ſiti, affirmans quòd Dominus
Deus veſter liberet vos de manu regis
Aſſyriorum? * Numquid non iſte eſt 12
Ezechias, qui deſtruxit excelſa illius,
& altaria, & præcepit Iuda & Ieruſa-
lem, dicens: Coram altari vno adora-
bitis, & in ipſo comburetis incenſum?
* An ignoratis quæ ego fecerim, & 13
patres mei cunctis terrarum populis?
numquid præualuerunt dij gentium,
omniumq. terrarum liberare regionem
ſuam de manu mea? * Quis eſt de 14
vniuerſis dijs gentium, quas vaſtaue-
runt patres mei, qui potuerit eruere
populum ſuum de manu mea, vt poſſit
etiam Deus veſter eruere vos de hac
15 manu? * Non vos ergo decipiat Eze-
D chias, nec vana perſuaſione deludat,
neque credatis ei. Si enim nullus po-
tuit deus cunctarum gentium atque
regnorum liberare populum ſuum de
manu mea, & de manu patrum meo-
rum, conſequenter nec Deus veſter
16 poterit eruere vos de manu mea. * Sed
& alia multa locuti ſunt ſerui eius con-
tra Dominum Deum, & contra Eze-
17 chiam ſeruum eius. * epiſtolas quoque
ſcripſit plenas blaſphemiæ in Domi-
num Deum Iſrael, & locutus eſt ad-
uerſus eum: Sicut dij gentium cetera-
rum non potuerunt liberare populum
ſuum de manu mea, ſic & Deus Eze-
chiæ eruere non poterit populum ſuum
18 de manu iſta. * Inſuper & clamore
magno, lingua Iudaica contra popu-
lum, qui ſedebat in muris Ieruſalem,
perſonabat, vt terreret eos, & cape-
19 ret ciuitatem. * Locutuſq. eſt contra
E Deum Ieruſalem, ſicut aduerſum deos
populorum terræ, opera manuum ho-
minum.

20 * Orauerunt igitur Ezechias rex, & orando liberatur.
Iſaias filius Amos prophetes, aduer-
ſum hanc blaſphemiam, ac vociferati
21 ſunt vſque in cælum. * [a]Et miſit Do-
minus angelum, qui percuſſit omnem
virum robuſtum, & bellatorem, &
principem exercitus regis Aſſyriorum:
Reuerſuſq. eſt cum ignominia in ter-
ram ſuam. Cumq. ingreſſus eſſet do-
mum Dei ſui, filij qui egreſſi fuerant de
vtero eius, interfecerunt eum gladio.
22 * Saluauitq. Dominus Ezechiam & ha-
bitatores Ieruſalem de manu Senna-
cherib regis Aſſyriorum, & de manu
omnium, & præſtitit eis quietem per
23 circuitum. * Multi etiam deferebant
hoſtias, & ſacrificia Domino in Ieru-
ſalem, & munera Ezechiæ regi Iuda:
F qui exaltatus eſt poſt hæc coram cun-
ctis gentibus.

24 * [b]In diebus illis ægrotauit Ezechias γ) Sanitati reſtituitur:
vſque ad mortem, & orauit Dominum:
exaudiuitq. eum, & dedit ei ſignum.
25 * Sed non iuxta beneficia, quæ ac- eleuatus & humiliatus,
ceperat, retribuit, quia eleuatum eſt
cor eius: & facta eſt contra eum ira,

[a] Tob. 1. d. 21. — [b] 4. Reg. 20. a. 1. Iſa. 38. a. 1.

& contra Iudam & Ieruſalem. * Hu- 26
miliatuſq. eſt poſtea eo quòd exalta-
tum fuiſſet cor eius, tam ipſe, quàm
habitatores Ieruſalem: & idcirco non
venit ſuper eos ira Domini in diebus
Ezechiæ.

diues & inclytus,
* Fuit autem Ezechias diues, & in- 27
clytus valde, & theſauros ſibi plurimos
congregauit argenti & auri & lapidis
pretioſi, aromatum, & armorum vni-
uerſi generis, & vaſorum magni pretij.
* Apothecas quoque frumenti, vini, & 28
olei, & præſepia omnium iumentorum,
caulaſq. pecorum, * & vrbes ædificauit 29
ſibi: habebat quippe greges ouium, &
armentorum innumerabiles, eo quòd
dediſſet ei Dominus ſubſtantiam mul-
tam nimis. * Ipſe eſt Ezechias, qui ob- 30
turauit ſuperiorem fontem aquarum G
Gihon, & auertit eas ſubter ad Occi-
dentem Vrbis Dauid: in omnibus ope-
ribus ſuis fecit proſpere quæ voluit.

tentatusque,
* Attamen in legatione principum 31
Babylonis, qui miſſi fuerant ad eum,
vt interrogarent de portento, quod ac-
ciderat ſuper terram, dereliquit eum
Deus vt tentaretur, & nota fierent om-
nia, quæ erant in corde eius.

reliqua eius.
* Reliqua autem ſermonum Eze- 32
chiæ, & miſericordiarum eius ſcripta
ſunt in viſione Iſaiæ filij Amos pro-
phetæ, & in libro regum Iuda & Iſrael.
* Dormiuitq. Ezechias cum patribus 33
ſuis, & ſepelierunt eum ſuper ſepulchra
filiorum Dauid: & celebrauit eius exe-
quias vniuerſus Iuda, & omnes habi-
tatores Ieruſalem: regnauitq. Manaſſes
filius eius pro eo.

33

b) Reges impij.
DVodecim [a]annorum erat Manaſſes 1 A
cum regnare cœpiſſet, & quinquaginta-
a) Manaſſes: quinque annis regnauit in Ieruſalem.
* Fecit autem malum coram Domino 2
malus coram Domino, iuxta abominationes gentium, quas
ſubuertit Dominus coram filijs Iſrael:
* & conuerſus inſtaurauit excelſa, quæ 3
demolitus fuerat Ezechias pater eius:
conſtruxitq. aras Baalim, & fecit lucos,
& adorauit omnem militiam cæli, &
coluit eam. * Ædificauit quoque al- 4
taria in domo Domini, de qua dixerat
Dominus: [b]In Ieruſalem erit nomen
meum in æternum. * Ædificauit au- 5
tem ea cuncto exercitui cæli in duobus
6 atrijs domus Domini. * Tranſireq. fecit
filios ſuos per ignem in Vallebenen-
nom: obſeruabat ſomnia, ſectabatur
auguria, maleficis artibus inſeruiebat,
habebat ſecum magos, & incantatores:
multaq. mala operatus eſt coram Do-
7 mino vt irritaret eum. * Sculptile
B quoque, & conflatile ſignum poſuit in
domo Dei, [c]de qua locutus eſt Deus
ad Dauid, & ad Salomonem filium
eius, dicens: In domo hac & in Ieru-
ſalem, quam elegi de cunctis tribubus
Iſrael, ponam nomen meum in ſem-
8 piternum. * Et moueri non faciam
pedem Iſrael de terra, quam tradidi
patribus eorum: ita dumtaxat ſi cuſto-
dierint facere quæ præcepi eis, cun-
ctamq. legem, & ceremonias, atque
9 iudicia per manum Moyſi. * Igitur
Manaſſes ſeduxit Iudam, & habitato-
res Ieruſalem vt facerent malum ſuper
omnes gentes, quas ſubuerterat Do-
minus a facie filiorum Iſrael.

10 * Locutuſq. eſt Dominus ad eum, vinctus i
& ad populum illius, & attendere no- Babylon
11 luerunt. * Idcirco ſuperinduxit eis
principes exercitus regis Aſſyriorum:
ceperuntq. Manaſſen, & vinctum cate-
nis, atque compedibus duxerunt in
Babylonem.

12 * Qui poſtquam coanguſtatus eſt, pœnitens
orauit Dominum Deum ſuum: & egit Ieruſalem
pœnitentiam valde coram Deo patrum
13 ſuorum. * Deprecatuſq. eſt eum, &
C obſecrauit intente: & exaudiuit ora-
tionem eius, reduxitq. eum Ieruſalem
in regnum ſuum, & cognouit Manaſſes
14 quòd Dominus ipſe eſſet Deus. * Poſt
hæc ædificauit murum extra ciuitatem
Dauid ad Occidentem Gihon in con-
ualle, ab introitu portæ piſcium per
circuitum vſque ad Ophel, & exaltauit
illum vehementer: conſtituitq. prin-
cipes exercitus in cunctis ciuitatibus
15 Iuda munitis: * & abſtulit deos alienos,
& ſimulacrum de domo Domini: aras
quoque, quas fecerat in monte domus
Domini, & in Ieruſalem, & proiecit
16 omnia extra vrbem. * Porro inſtau-
rauit altare Domini, & immolauit ſu-
per illud victimas, & pacifica, & lau-
dem: præcepitq. Iudæ vt ſeruiret Do-
17 mino Deo Iſrael. * Attamen adhuc
populus immolabat in excelſis Domino
Deo ſuo.

[a] 4. Reg. 21. a. 1. — [b] 2. Reg. 7. b. 10. — [c] 3. Reg. 8. b. 18.

iqua eius. *Reliqua autem geſtorum Manaſſe: 18
& obſecratio eius ad Deum ſuum: verba
quoque Videntium, qui loquebantur
ad eum in nomine Domini Dei Iſrael,
continentur in ſermonibus regum Iſrael.
*Oratio quoque eius & exauditio, & 19
cuncta peccata, atque contemptus, loca D
etiam, in quibus ædificauit excelſa, &
fecit lucos, & ſtatuas antequam ageret
pœnitentiam, ſcripta ſunt in ſermoni-
bus Hozai. * Dormiuit ergo Manaſſes 20
cum patribus ſuis, & ſepelierunt eum
in domo ſua: regnauitq. pro eo filius
eius Amon.

) Amon: *Vigintiduorum annorum erat Amon 21
cum regnare cœpiſſet, & duobus annis
eior patre, regnauit in Ieruſalem. * Fecitq. malum 22
in conſpectu Domini, ſicut fecerat Ma-
naſſes pater eius: & cunctis idolis, quæ
Manaſſes fuerat fabricatus, immolauit
atque ſeruiuit. * Et non eſt reueritus 23
faciem Domini, ſicut reueritus eſt Ma-
naſſes pater eius: & multo maiora de-
liquit.
nterficitur. *Cumq. coniuraſſent aduerſus eum 24
ſerui ſui, interfecerunt eum in domo
ſua. * Porro reliqua populi multitudo, 25
cæſis ijs, qui Amon percuſſerant, con-
ſtituit regem Ioſiam filium eius pro eo.

34

c) Ioſias pius. OCto [a] annorum erat Ioſias cum re- 1 A
gnare cœpiſſet, & triginta & vno anno
α) Inuentio libri legis: regnauit in Ieruſalem. * Fècitq. quod 2
erat rectum in conſpectu Domini, &
ambulauit in vijs Dauid patris ſui: non
declinauit neque ad dextram, neque
ad ſiniſtram.
demolitur idola, *Octauo autem anno regni ſui, cum 3
adhuc eſſet puer, cœpit quærere Deum
patris ſui Dauid: & duodecimo anno
poſtquam regnare cœperat, mundauit
Iudam & Ieruſalem ab excelſis, & lu-
cis, ſimulacriſq. & ſculptilibus. * De- 4
ſtruxeruntq. coram eo aras Baalim: &
ſimulacra, quæ ſuperpoſita fuerant, de-
moliti ſunt: lucos etiam, & ſculptilia
ſuccidit atque comminuit: & ſuper tu-
mulos eorum, qui eis immolare con-
ſueuerant, fragmenta diſperſit. * Oſſa 5
præterea ſacerdotum combuſſit in alta- B
ribus idolorum, mundauitq. Iudam &
Ieruſalem. * Sed & in vrbibus Manaſſe, 6
& Ephraim, & Simeon, vſque Neph-
7 thali cuncta ſubuertit. * Cumq. altaria
diſſipaſſet, & lucos, & ſculptilia con-
triuiſſet in fruſta, cunctaq. delubra de-
molitus eſſet de vniuerſa Terra Iſrael,
reuerſus eſt in Ieruſalem.
8 *Igitur anno octauodecimo regni ſui, inſtaurat templum,
mundata iam terra, & templo Domini,
miſit Saphan filium Eſeliæ, & Maa-
ſiam principem ciuitatis, & Ioha filium
Ioachaz a commentarijs, vt inſtaura-
9 rent domum Domini Dei ſui. * Qui
venerunt ad Helciam Sacerdotem ma-
gnum: acceptamq. ab eo pecuniam,
quæ illata fuerat in domum Domini, &
C quam congregauerant Leuitæ, & iani-
tores de Manaſſe, & Ephraim, & vni-
uerſis reliquijs Iſrael, ab omni quoque
Iuda, & Beniamin, & habitatoribus
10 Ieruſalem, * tradiderunt in manibus
eorum, qui præerant operarijs in domo
Domini vt inſtaurarent templum, &
11 infirma quæque ſarcirent. * At illi de-
derunt eam artificibus, & cæmentarijs
vt emerent lapides de lapicidinis, &
ligna ad commiſſuras ædificij, & ad
contignationem domorum, quas de-
12 ſtruxerant reges Iuda. * Qui fideliter
cuncta faciebant. Erant autem præpo-
ſiti operantium, Iahath & Abdias de
filijs Merari, Zacharias & Moſollam de
filijs Caath, qui vrgebant opus: om-
nes Leuitæ ſcientes organis canere.
13 *Super eos vero, qui ad diuerſos vſus
onera portabant, erant ſcribæ, & ma-
giſtri de Leuitis ianitores.
14 *Cumq. efferrent pecuniam, quæ verbis inuentæ legis perterritus
D illata fuerat in templum Domini, re-
perit Helcias Sacerdos Librum legis
15 Domini per manum Moyſi. * Et ait
ad Saphan ſcribam: Librum legis in-
ueni in domo Domini: Et tradidit ei.
16 *At ille intulit volumen ad regem, &
nunciauit ei dicens: Omnia, quæ de-
diſti in manu ſeruorum tuorum, ecce
17 complentur. * Argentum, quod re-
pertum eſt in domo Domini, confla-
uerunt: datumq. eſt præfectis artifi-
cum, & diuerſa opera fabricantium.
18 *Præterea tradidit mihi Helcias ſacer-
dos hunc librum. Quem cum rege
19 præſente recitaſſet, * audiſſetq. ille
20 verba legis, ſcidit veſtimenta ſua: * &
præcepit Helciæ, & Ahicam filio Sa-
phan, & Abdon filio Micha, Saphan
E quoque ſcribæ, & Aſaæ ſeruo regis,

[a] 4. Reg. 22. a. 1.

dicens: * Ite, & orate Dominum pro 21
me, & pro reliquijs Iſrael, & Iuda, ſu-
per vniuerſis ſermonibus Libri iſtius,
qui repertus eſt: magnus enim furor
Domini ſtillauit ſuper nos, eo quòd
non cuſtodierint patres noſtri verba
Domini vt facerent omnia, quæ ſcripta
ſunt in iſto volumine.

consulit Oldam prophetidem.

*Abijt ergo Helcias, & hi qui ſimul a 22
rege miſſi fuerant, ad Oldam prophe-
tidem, vxorem Sellum filij Thecuath,
filij Haſra cuſtodis veſtium: quæ ha-
bitabat in Ieruſalem in Secunda: &
locuti ſunt ei verba, quæ ſupra narra-
uimus. * At illa reſpondit eis: Hæc 23
dicit Dominus Deus Iſrael: Dicite viro,
qui miſit vos ad me: * Hæc dicit Do- 24
minus: Ecce ego inducam mala ſuper
locum iſtum, & ſuper habitatores eius,
cunctaq. maledicta, quæ ſcripta ſunt
in Libro hoc, quem legerunt coram
rege Iuda. * Quia dereliquerunt me, 25
& ſacrificauerunt dijs alienis, vt me F
ad iracundiam prouocarent in cunctis
operibus manuum ſuarum, idcirco ſtil-
labit furor meus ſuper locum iſtum,
& non extinguetur. * Ad regem au- 26
tem Iuda, qui miſit vos pro Domino
deprecando, ſic loquimini: Hæc dicit
Dominus Deus Iſrael: Quoniam au-
diſti verba voluminis, * atque emol- 27
litum eſt cor tuum, & humiliatus es
in conſpectu Dei ſuper his, quæ dicta
ſunt contra locum hunc, & habitatores
Ieruſalem, reueritusq. faciem meam,
ſcidiſti veſtimenta tua, & fleuiſti co-
ram me: ego quoque exaudiui te, dicit
Dominus. * Iam enim colligam te ad 28
patres tuos, & inferéris in ſepulchrum
tuum in pace: nec videbunt oculi tui
omne malum, quod ego inducturus
ſum ſuper locum iſtum, & ſuper ha-
bitatores eius. [a] Retulerunt itaque regi
cuncta quæ dixerat.

β) Fœderis pactum: percutit fœdus.

*At ille conuocatis vniuerſis maio- 29
ribus natu Iuda & Ieruſalem, * aſcen- 30
dit in domum Domini, vnàq. omnes G
viri Iuda & habitatores Ieruſalem, Sa-
cerdotes & Leuitæ, & cunctus populus
a minimo vſque ad maximum. Qui-
bus audientibus in domo Domini, legit
rex omnia verba voluminis: * & ſtans 31
in tribunali ſuo, percuſſit fœdus co-
ram Domino vt ambularet poſt eum,
& cuſtodiret præcepta, & teſtimonia,
& iuſtificationes eius in toto corde ſuo,
& in tota anima ſua, faceretq. quæ
ſcripta ſunt in volumine illo, quod le-
32 gerat. * Adiurauit quoque ſuper hoc
omnes, qui reperti fuerant in Ieru-
ſalem, & Beniamin: & fecerunt habi-
tatores Ieruſalem iuxta pactum Do-
33 mini Dei patrum ſuorum. * Abſtulit
ergo Ioſias cunctas abominationes de
vniuerſis regionibus filiorum Iſrael: &
fecit omnes, qui reſidui erant in Iſrael,
ſeruire Domino Deo ſuo. Cunctis die-
bus eius non receſſerunt a Domino
Deo patrum ſuorum.

35

celebrat Phaſe.

1 A FEcit [b] autem Ioſias in Ieruſalem
Phaſe Domino, quod immolatum eſt
2 quartadecima die menſis primi: * &
conſtituit Sacerdotes in officijs ſuis,
hortatusq. eſt eos vt miniſtrarent in
3 domo Domini. * Leuitis quoque, ad
quorum eruditionem omnis Iſrael ſan-
ctificabatur Domino, locutus eſt: Po-
nite arcam in ſanctuario templi, quod
ædificauit Salomon filius Dauid rex
Iſrael, nequaquam enim eam vltra por-
tabitis: nunc autem miniſtrate Domino
4 Deo veſtro, & populo eius Iſrael. * Et
præparate vos per domos, & cogna-
tiones veſtras in diuiſionibus ſingu-
lorum, ſicut præcepit Dauid rex Iſrael,
5 & deſcripſit Salomon filius eius. * Et
miniſtrate in ſanctuario per familias
6 turmasq. Leuiticas, * & ſanctificati im-
molate Phaſe: fratres etiam veſtros,
vt poſſint iuxta verba, quæ locutus eſt
Dominus in manu Moyſi facere, præ-
7 parate. * Dedit præterea Ioſias omni
populo, qui ibi fuerat inuentus in ſol-
lemnitate Phaſe, agnos & hœdos de
gregibus, & reliqui pecoris triginta
millia, boum quoque tria millia. hæc
8 de regis vniuerſa ſubſtantia. * Duces
quoque eius, ſponte quod vouerant,
obtulerunt, tam populo, quàm Sa-
B cerdotibus & Leuitis. Porro Helcias,
& Zacharias, & Iahiel principes do-
mus Domini, dederunt ſacerdotibus
ad faciendum Phaſe pecora commix-
tim duo millia ſexcenta, & boues tre-
9 centos. * Chonenias autem, & Se-
meias, etiam Nathanael fratres eius,
necnon Haſabias, & Iehiel, & Iozabad
principes Leuitarum, dederunt ceteris
Leuitis ad celebrandum Phaſe quin-

[a] 4. Reg. 23. a. 1. — [b] 4. Reg. 23. e. 21.

que millia pecorum, & boues quingen-
tos. * Præparatumq. eſt miniſterium, 10
& ſteterunt Sacerdotes in officio ſuo:
Leuitæ quoque in turmis, iuxta regis
imperium. * Et immolatum eſt Phaſe: 11
aſperſeruntq. Sacerdotes manu ſua ſan-
guinem, & Leuitæ detraxerunt pelles
holocauſtorum: * & ſeparauerunt ea 12
vt darent per domos & familias ſingu-
lorum, & offerrentur Domino, ſicut
ſcriptum eſt in Libro Moyſi: de bobus
quoque fecerunt ſimiliter. * Et aſſa- 13
uerunt Phaſe ſuper ignem, iuxta quod
in lege ſcriptum eſt: pacificas vero
hoſtias coxerunt in lebetibus, & ca-
cabis, & ollis, & feſtinatò diſtribue-
runt vniuerſæ plebi: * ſibi autem, & 14
Sacerdotibus poſtea parauerunt: nam
in oblatione holocauſtorum & adipum
vſque ad noctem Sacerdotes fuerunt
occupati: vnde Leuitæ ſibi, & Sacer-
dotibus filijs Aaron parauerunt nouiſ- C
ſimis. * Porro cantores filij Aſaph ſta- 15
bant in ordine ſuo, iuxta præceptum
Dauid, & Aſaph, & Heman, & Idithun
prophetarum regis: Ianitores vero per
portas ſingulas obſeruabant, ita vt nec
puncto quidem diſcederent a mini-
ſterio: quam ob rem & fratres eorum
Leuitæ parauerunt eis cibos. * Omnis 16
igitur cultura Domini rite completa
eſt in die illa vt facerent Phaſe, &
offerrent holocauſta ſuper altare Do-
mini, iuxta præceptum regis Ioſiæ.
* Feceruntq. filij Iſrael, qui reperti fu- 17
erant ibi, Phaſe in tempore illo, &
ſollemnitatem azymorum ſeptem die-
bus. * Non fuit Phaſe ſimile huic in 18
Iſrael a diebus Samuelis prophetæ:
ſed nec quiſquam de cunctis regibus
Iſrael fecit Phaſe ſicut Ioſias, Sacerdo-
tibus, & Leuitis, & omni Iudæ, & Iſrael
qui repertus fuerat, & habitantibus in
Ieruſalem. * Octauodecimo anno regni 19
Ioſiæ hoc Phaſe celebratum eſt.

) Infelix pugna:
oritur & epelitur

* [a] Poſtquam inſtaurauerat Ioſias 20
templum, aſcendit Nechao rex Ægypti
ad pugnandum in Charcamis iuxta
Euphraten: & proceſſit in occurſum
eius Ioſias. * At ille, miſſis ad eum 21
nuncijs, ait: Quid mihi & tibi eſt rex
Iuda? non aduerſum te hodie venio, D
ſed contra aliam pugno domum, ad
quam me Deus feſtinatò ire præcepit:
deſine aduerſum Deum facere, qui
22 mecum eſt, ne interficiat te. * Noluit
Ioſias reuerti, ſed præparauit contra
eum bellum, nec acquieuit ſermoni-
bus Nechao ex ore Dei: [b] verum per-
rexit vt dimicaret in campo Mageddo.
23 * Ibiq. vulneratus a ſagittarijs, dixit pu-
eris ſuis: Educite me de prælio, quia
24 oppido vulneratus ſum. * Qui tran-
ſtulerunt eum de curru in alterum
currum, qui ſequebatur eum more re-
gio, & aſportauerunt eum in Ieruſalem,
mortuuſq. eſt, & ſepultus in mauſoleo
patrum ſuorum: & vniuerſus Iuda &
25 Ieruſalem luxerunt eum. * Ieremias omnibus lugentibus.
maxime: cuius omnes cantores atque
cantatrices, vſque in præſentem diem
lamentationes ſuper Ioſiam replicant,
& quaſi lex obtinuit in Iſrael: Ecce
ſcriptum fertur in lamentationibus.
26 * Reliqua autem ſermonum Ioſiæ & reliqua eius.
miſericordiarum eius: quæ lege præ-
27 cepta ſunt Domini: * opera quoque
36 illius prima & nouiſſima, ſcripta ſunt
1 in Libro regum Iuda & Iſrael. TVlit
A [c] ergo populus terræ Ioachaz filium Io-
ſiæ, & conſtituit regem pro patre ſuo
in Ieruſalem.

2 * Vigintitrium annorum erat Ioa- d) Reges vltimi.
chaz, cum regnare cœpiſſet, & tribus
3 menſibus regnauit in Ieruſalem. * Amo- a) Afflictio Iuda:
uit autem eum rex Ægypti cum ve-
niſſet in Ieruſalem, & condemnauit ter- Ioachaz ducitur in Ægyptum,
ram centum talentis argenti, & talento
4 auri. * Conſtituitq. pro eo regem,
[d] Eliakim fratrem eius, ſuper Iudam
& Ieruſalem: & vertit nomen eius Ioa-
kim: ipſum vero Ioachaz tulit ſecum,
& abduxit in Ægyptum.
5 * Vigintiquinque annorum erat Ioa- Ioakim in Babylonem.
kim cum regnare cœpiſſet, & vndecim
annis regnauit in Ieruſalem: fecitq. ma-
6 lum coram Domino Deo ſuo. * Con-
B tra hunc aſcendit Nabuchodonoſor rex
Chaldæorum, & vinctum catenis duxit
7 in Babylonem. * Ad quam & vaſa
Domini tranſtulit, & poſuit ea in tem-
8 plo ſuo. * Reliqua autem verborum
Ioakim, & abominationum eius, quas
operatus eſt, & quæ inuenta ſunt in
eo, continentur in Libro regum Iuda
& Iſrael. Regnauit autem Ioachin filius
eius pro eo.

---

[a] 4. Reg. 23. f. 29. — [b] Zach. 12. d. 11. — [c] 4. Reg. 23. f. 30. — [d] Matt. 1. b. 11.

itemque Ioachin;

*Octo annorum erat Ioachin cum 9
regnare cœpiſſet, & tribus menſibus,
ac decem diebus regnauit in Ieruſalem,
fecitq. malum in conſpectu Domini.
* Cumq. anni circulus volueretur, mi- 10
ſit Nabuchodonoſor rex, qui adduxe-
runt eum in Babylonem, aſportatis
ſimul pretioſiſſimis vaſis domus Do-
mini: [a]Regem vero conſtituit Sede-
ciam patruum eius ſuper Iudam &
Ieruſalem.

Sedecias malus

*Viginti & vnius anni erat Sede- 11
cias cum regnare cœpiſſet, & vndecim
annis regnauit in Ieruſalem. * Fecitq. 12
malum in oculis Domini Dei ſui, nec C
erubuit faciem Ieremiæ prophetæ, lo-
quentis ad ſe ex ore Domini. * A rege 13
quoque Nabuchodonoſor receſſit, qui
adiurauerat eum per Deum: & indu-
rauit ceruicem ſuam & cor vt non re-
uerteretur ad Dominum Deum Iſrael.

cum populo peruerſo

*Sed & vniuerſi principes ſacer- 14
dotum, & populus, præuaricati ſunt
inique iuxta vniuerſas abominationes
Gentium, & polluerunt domum Do-
mini, quam ſanctificauerat ſibi in Ieru-
ſalem. * Mittebat autem Dominus Deus 15
patrum ſuorum ad illos per manum
nunciorum ſuorum de nocte conſur-
gens, & quotidie commonens: eo quòd
parceret populo & habitaculo ſuo. * At 16
illi ſubſannabant nuncios Dei, & parui-
pendebant ſermones eius, illudebantq.
prophetis, donec aſcenderet furor Do-
mini in populum eius, & eſſet nulla
curatio.

17 * Adduxit enim ſuper eos regem
Chaldæorum, & interfecit iuuenes eo-
rum gladio in domo ſanctuarij ſui,
non eſt miſertus adoleſcentis, & vir-
ginis, & ſenis, nec decrepiti quidem,
ſed omnes tradidit in manibus eius.

captiui Babyl

18 *Vniuerſaq. vaſa domus Domini tam
D maiora, quàm minora, & theſauros
templi, & regis, & principum tranſtulit
19 in Babylonem. * Incenderunt hoſtes
domum Dei, deſtruxeruntq. murum
Ieruſalem, vniuerſas turres combuſſe-
runt, & quidquid pretioſum fuerat,
20 demoliti ſunt. * Siquis euaſerat gla-
dium, ductus in Babylonem ſeruiuit
regi & filijs eius, donec imperaret rex
21 Perſarum, * & compleretur ſermo Do-
mini ex ore Ieremiæ, & celebraret terra
ſabbata ſua: cunctis enim diebus de-
ſolationis egit ſabbatum vſque dum
complerentur ſeptuaginta anni.

β) Confo tio Iud reuerten facultas

22 * [b]Anno autem primo Cyri regis
Perſarum ad explendum ſermonem
Domini, quem locutus fuerat per os
Ieremiæ, ſuſcitauit Dominus ſpiritum
Cyri regis Perſarum: qui iuſſit prædi-
cari in vniuerſo regno ſuo, etiam per
23 ſcripturam, dicens: * Hæc dicit Cyrus
rex Perſarum: Omnia regna terræ de-
dit mihi Dominus Deus cæli, & ipſe
præcepit mihi vt ædificarem ei do-
mum in Ieruſalem, quæ eſt in Iudæa:
quis ex vobis eſt in omni populo eius?
ſit Dominus Deus ſuus cum eo, &
aſcendat.

[a] 4. Reg. 24. d. 17. Ier. 37. a. 1. — [b] Ier. 25. c. 12. & 29. c. 10. 1. Eſd. 1. a. 1. & 6. a. 3.

LIBER PRIMVS

ESDRÆ.

Redux ...robabel.
Reuer- ...capti- ...orum.

1 1 A IN [a]anno primo Cyri regis
Perfarum vt compleretur
verbum Domini ex ore
Ieremiæ, fufcitauit Domi-
nus fpiritum Cyri regis
)Cyrus rex: Perfarum: & traduxit vocem in omni
regno fuo, etiam per fcripturam, di-
ditionem ...ermittit cens: * Hæc dicit Cyrus rex Perfarum: 2
Omnia regna terræ dedit mihi Domi- B
nus Deus cæli, & ipfe præcepit mihi
vt ædificarem ei domum in Ierufalem,
quæ eft in Iudæa. * Quis eft in vobis 3
de vniuerfo populo eius? Sit Deus
illius cum ipfo. Afcendat in Ierufalem,
quæ eft in Iudæa, & ædificet domum
Domini Dei Ifrael, ipfe eft Deus qui
eft in Ierufalem. * Et omnes reliqui in 4
cunctis locis vbicumque habitant, ad-
iuuent eum viri de loco fuo argento
& auro, & fubftantia, & pecoribus, ex-
cepto quod voluntarie offerunt templo
Dei, quod eft in Ierufalem.
vafa tem- ...i reddit. * Et furrexerunt principes patrum 5
de Iuda, & Beniamin, & Sacerdotes, C
& Leuitæ, & omnis, cuius Deus fufci-
tauit fpiritum, vt afcenderent ad ædi-
ficandum templum Domini, quod erat
in Ierufalem. * Vniuerfiq. qui erant in 6
circuitu, adiuuerunt manus eorum in
vafis argenteis & aureis, in fubftan-
tia & iumentis, in fupellectili, exceptis
his, quæ fponte obtulerant. * Rex quo- 7
que Cyrus protulit vafa templi Do-
mini, quæ tulerat Nabuchodonofor de
Ierufalem, & pofuerat ea in templo
Dei fui. * Protulit autem ea Cyrus rex 8
Perfarum per manum Mithridatis filij D
Gazabar, & annumerauit ea Saffabafar
principi Iuda. * Et hic eft numerus 9
eorum: Phialæ aureæ triginta, phialæ
argenteæ mille, cultri vigintinouem,
fcyphi aurei triginta, * fcyphi argentei 10
fecundi quadringenti decem: vafa alia
11 mille. * Omnia vafa aurea & argentea
quinque millia quadringenta: vniuerfa
tulit Saffabafar cum his, qui afcende-
bant de tranfmigratione Babylonis in
Ierufalem.

2 1 A HI [b]funt autem prouinciæ filij, qui b) Iudæi reuertentes.
afcenderunt de captiuitate, quam tran-
ftulerat Nabuchodonofor rex Babylo- a) Numerus:
nis in Babylonem, & reuerfi funt in
Ierufalem & Iudam, vnufquifque in
2 ciuitatem fuam. * Qui venerunt cum
Zorobabel, Iofue, Nehemia, Saraia,
Rahelaia, Mardochai, Belfan, Mefphar,
Beguai, Rehum, Baana.
Numerus virorum populi Ifrael: virorum populi,
3 * Filij Pharos duo millia centum fe-
4 ptuagintaduo. * Filij Sephatia, trecenti
5 feptuagintaduo. * Filij Area, feptin-
6 genti feptuagintaquinque. * Filij Pha-
hath Moab, filiorum Iofue: Ioab duo
7 millia octingenti duodecim. * Filij Ælam
mille ducenti quinquagintaquattuor.
8 * Filij Zethua, nongenti quadraginta-
9 quinque. * Filij Zachai, feptingenti
10 fexaginta. * Filij Bani, fexcenti qua-
11 dragintaduo. * Filij Bebai, fexcenti vi-
12 gintitres. * Filij Azgad, mille ducenti
13 viginti duo. * Filij Adonicam, fexcenti
14 fexagintafex. * Filij Beguai, duo mil-
15 lia quinquagintafex. * Filij Adin, qua-
16 dringenti quinquagintaquattuor. * Filij
Ather, qui erant ex Ezechia, nonaginta-
17 octo. * Filij Befai, trecenti vigintitres.
18 * Filij Iora, centum duodecim. * Filij
B 19 Hafum, ducenti vigintitres. * Filij Geb-
20 21 bar, nonagintaquinque. * Filij Bethle-
22 hem, centum vigintitres. * Viri Netu-
23 pha, quinquagintafex. * Viri Anathoth,
24 centum vigintiocto. * Filij Azmaueth,
25 quadraginta duo. * Filij Cariathiarim,
Cephira, & Beroth, feptingenti quadra-

[a] Ier. 25. c. 12. & 29. c. 10. 2. Par. 36. d. 22. — [b] 2. Efdr. 7. b. 6.

gintatres. * Filij Rama & Gabaa, ſex- 26
centi vigintiunus. * Viri Machmas, 27
centum viginti duo. * Viri Bethel & 28
Hai, ducenti vigintitres. * Filij Nebo, 29
quinquagintaduo. * Filij Megbis, cen- 30
tum quinquagintaſex. * Filij Ælam 31
alterius, mille ducenti quinquaginta-
quattuor. * Filij Harim, trecenti vi- 32
ginti. * Filij Lod Hadid, & Ono, ſe- 33
ptingenti vigintiquinque. *Filij Iericho, 34
trecenti quadragintaquinque. * Filij 35
Senaa, tria millia ſexcenti triginta.
ſacerdotum, *Sacerdotes: Filij Iadaia in domo 36
Ioſue nongenti ſeptuaginta tres. * Filij 37
Emmer, mille quinquagintaduo. * Filij 38
Pheſhur, mille ducenti quadraginta ſe-
ptem. * Filij Harim, mille decem & 39
ſeptem.
Leuitarum, *Leuitæ: Filij Ioſue & Cedmihel 40
filiorum Odouiæ ſeptuagintaquattuor.
*Cantores: Filij Aſaph, centum vi- 41
gintiocto. * Filij Ianitorum: filij Sel- 42
lum, filij Ater, filij Telmon, filij Ac-
cub, filij Hatita, filij Sobai: vniuerſi C
centum trigintanouem.
ſeruorum templi, *Nathinæi: filij Siha, filij Haſupha, 43
filij Tabbaoth, * filij Ceros, filij Siaa, 44
filij Phadon, * filij Lebana, filij Ha- 45
gaba, filij Accub, * filij Hagab, filij 46
Semlai, filij Hanan, * filij Gaddel, filij 47
Gaher, filij Raaia, * filij Raſin, filij 48
Necoda, filij Gazam, * filij Aza, filij 49
Phaſea, filij Beſee, * filij Aſena, filij 50
Munim, filij Nephuſim, * filij Bacbuc, 51
filij Hacupha, filij Harhur, * filij Beſ- 52
luth, filij Mahida, filij Harſa, * filij 53
Bercos, filij Siſara, filij Thema, * filij 54
Naſia, filij Hatipha,
ſeruorum Salomonis, * filij ſeruorum Salomonis, filij So- 55
tai, filij Sophereth, filij Pharuda, * filij 56
Iala, filij Dercon, filij Geddel, * filij 57
Saphatia, filij Hatil, filij Phochereth,
qui erant de Aſebaim, filij Ami. * om- 58
nes Nathinæi, & filij ſeruorum Salo-
monis, trecenti nonagintaduo.
dubiæ originis, *Et hi qui aſcenderunt de Thelmala, 59
Thelharſa, Cherub, & Adon, & Emer:
& non potuerunt indicare domum pa-
trum ſuorum & ſemen ſuum, vtrum
ex Iſrael eſſent. * Filij Dalaia, filij To- 60
bia, & filij Necoda, ſexcenti quinqua-
gintaduo. * Et de filijs Sacerdotum: 61
Filij Hobia, filij Accos, filij Berzellai,
qui accepit de filiabus Berzellai Ga- D
laaditis, vxorem, & vocatus eſt nomine
eorum: * hi quæſierunt ſcripturam 62
genealogiæ ſuæ, & non inuenerunt, &
63 eiecti ſunt de ſacerdotio. * Et dixit
Atherſatha eis vt non comederent de
Sancto ſanctorum, donec ſurgeret ſa-
cerdos doctus atque perfectus.
64 * Omnis multitudo quaſi vnus, qua- totius ... titudi
draginta duo millia trecenti ſexaginta:
65 * exceptis ſeruis eorum, & ancillis, qui
erant ſeptem millia trecenti triginta-
ſeptem: & in ipſis cantores, atque can-
66 tatrices ducenti. * Equi eorum ſeptin-
genti trigintaſex, muli eorum, ducenti
67 quadragintaquinque, * cameli eorum,
quadringenti trigintaquinque, aſini eo-
rum, ſex millia ſeptingenti viginti.

68 * Et de principibus patrum, cum β) Obla... nes
ingrederentur templum Domini, quod
eſt in Ieruſalem, ſponte obtulerunt in
domum Dei ad extruendam eam in
69 loco ſuo. * Secundum vires ſuas de-
derunt impenſas operis, auri ſolidos
ſexaginta millia & mille, argenti mnas
quinque millia, & veſtes ſacerdotales
centum.
70 * Habitauerunt ergo Sacerdotes, & & habita...
Leuitæ, & de populo, & cantores, &
ianitores, & Nathinæi in vrbibus ſuis,
vniuerſusq. Iſrael in ciuitatibus ſuis.

2. Reſti... tio cult...

3
1 A IAmq. venerat menſis ſeptimus, & a) Holoc... tomator...
erant filij Iſrael in ciuitatibus ſuis:
congregatus eſt ergo populus quaſi extruit altare,
2 vir vnus in Ieruſalem. * Et ſurrexit
Ioſue filius Ioſedec, & fratres eius ſa-
cerdotes, & Zorobabel filius Salathiel,
& fratres eius, & ædificauerunt altare
Dei Iſrael vt offerrent in eo holocauto-
mata, ſicut ſcriptum eſt in lege Moyſi
3 viri Dei: * Collocauerunt autem altare
Dei ſuper baſes ſuas deterrentibus eos
per circuitum populis terrarum,
& obtulerunt ſuper illud holocau- & offeru... tur holo... cauſta.
4 ſtum Domino mane & veſpere: * Fe-
ceruntq. ſollemnitatem tabernaculo-
rum, ſicut ſcriptum eſt, & holocauſtum
diebus ſingulis per ordinem ſecundum
5 præceptum opus diei in die ſuo. * Et
B poſt hæc holocauſtum iuge, tam in
Calendis quàm in vniuerſis ſollemni-
tatibus Domini, quæ erant conſecratæ,
& in omnibus in quibus vltro offere-
6 batur munus Domino. * A primo die
menſis ſeptimi cœperunt offerre holo-
cauſtum Domino: porro templum Dei
nondum fundatum erat.

Templi Dei.

*Dederunt autem pecunias latomis 7
& cæmentarijs: cibum quoque, & po-
tum, & oleum Sidonijs, Tyrijsq. vt
deferrent ligna cedrina de Libano ad
mare Ioppe, iuxta quod præceperat
Cyrus rex Persarum eis.

) Funda- menta iciuntur.

*Anno autem secundo aduentus 8
eorum ad templum Dei in Ierusalem C
mense secundo, cœperunt Zorobabel
filius Salathiel, & Iosue filius Iosedec,
& reliqui de fratribus eorum Sacer-
dotes, & Leuitæ, & omnes qui vene-
rant de captiuitate in Ierusalem, &
constituerunt Leuitas a viginti annis
& supra, vt vrgerent opus Domini.
*Stetitq. Iosue & filij eius, & fratres 9
eius, Cedmihel, & filij eius, & filij
Iuda, quasi vir vnus, vt instarent su-
per eos qui faciebant opus in templo
Dei: filij Henadad, & filij eorum, &
fratres eorum Leuitæ. * Fundato igitur 10
a cæmentarijs templo Domini, stete-
runt sacerdotes in ornatu suo cum tu-
bis: & Leuitæ filij Asaph in cymbalis,
vt laudarent Deum per manus Dauid
regis Israel. * Et concinebant in hym- 11
nis, & confessione Domino: Quoniam
bonus, quoniam in æternum miseri- D
cordia eius super Israel. Omnis quoque
populus vociferabatur clamore magno
in laudando Dominum, eo quòd fun-
datum esset templum Domini. * plu- 12
rimi etiam de Sacerdotibus & Leuitis,
& principes patrum, & seniores, qui
viderant templum prius cum funda-
tum esset, & hoc templum in oculis
eorum, flebant voce magna: & multi
vociferantes in lætitia, eleuabant vo-
cem. * Nec poterat quisquam agnoscere 13
vocem clamoris lætantium, & vocem
fletus populi: commixtim enim popu-
lus vociferabatur clamore magno, &
vox audiebatur procul.

) Ædifi- catio ipeditur: Samari- tanis;

AVdierunt autem hostes Iudæ, & 4 1 A
Beniamin, quia filij captiuitatis ædifi-
carent templum Domino Deo Israel:
*& accedentes ad Zorobabel, & ad 2
principes patrum dixerunt eis: Ædi-
ficemus vobiscum, quia ita vt vos,
quærimus Deum vestrum: ecce nos
immolauimus victimas a diebus Asor
Haddan regis Assur, qui adduxit nos
huc. * Et dixit eis Zorobabel, & Iosue, 3
& reliqui principes patrum Israel: Non
est vobis & nobis vt ædificemus do-
mum Deo nostro, sed nosipsi soli ædi-
ficabimus Domino Deo nostro, sicut
præcepit nobis Cyrus rex Persarum.
4 *Factum est igitur vt populus terræ
impediret manus populi Iudæ, & tur-
5 baret eos in ædificando. * Conduxe-
runt autem aduersus eos consiliato-
res, vt destruerent consilium eorum
omnibus diebus Cyri regis Persarum,
& vsque ad regnum Darij regis Per-
sarum.
6 *In regno autem Assueri, in prin- a rege Persarum
cipio regni eius, scripserunt accusa-
tionem aduersus habitatores Iudæ &
7 Ierusalem. * Et in diebus Artaxerxis
B scripsit Beselam Mithridates, & Tha-
beel, & reliqui, qui erant in consilio
eorum, ad Artaxerxem regem Persa-
rum: epistola autem accusationis scri-
pta erat Syriace, & legebatur sermone
8 Syro. * Reum Beelteem, & Samsai
scriba scripserunt epistolam vnam de
Ierusalem Artaxerxi regi, huiuscemodi:
9 *Reum Beelteem, & Samsai scriba, &
reliqui consiliatores eorum, Dinæi, &
Apharsathachæi, Terphalæi, Apharsæi,
Erchuæi, Babylonij, Susanechæi, Dieui,
10 & Ælamitæ, * & ceteri de Gentibus,
quas transtulit Asenaphar magnus &
gloriosus: & habitare eas fecit in ciui-
tatibus Samariæ, & in reliquis regio-
11 nibus trans Flumen in pace: (* Hoc
est exemplar epistolæ, quam miserunt
ad eum) Artaxerxi regi, serui tui, viri
qui sunt trans Fluuium, salutem di-
12 cunt. * Notum sit regi, quia Iudæi,
qui ascenderunt a te ad nos, venerunt
in Ierusalem ciuitatem rebellem &
pessimam, quam ædificant extruentes
muros eius, & parietes componentes.
13 *Nunc igitur notum sit regi, quia si
C ciuitas illa ædificata fuerit, & muri
eius instaurati, tributum, & vectigal,
& annuos reditus non dabunt, & vsque
14 ad reges hæc noxa perueniet. * Nos
autem memores salis, quod in palatio
comedimus, & quia læsiones regis vi-
dere nefas ducimus, idcirco misimus
15 & nunciauimus regi, * vt recenseas in
libris historiarum patrum tuorum, &
inuenies scriptum in commentarijs: &
scies quoniam vrbs illa, vrbs rebellis
est, & nocens regibus & prouincijs, &
bella concitantur in ea ex diebus anti-
quis: quam ob rem & ciuitas ipsa de-
16 structa est. * Nunciamus nos regi,
quoniam si ciuitas illa ædificata fuerit,
& muri ipsius instaurati, possessionem

prohibetur ædificatio vrbis;
trans Fluuium non habebis. * Ver- 17
bum misit rex ad Reum Beelteem, &
Samsai scribam, & ad reliquos, qui
erant in consilio eorum habitatores
Samariæ, & ceteris trans Fluuium, sa-
lutem dicens & pacem. * Accusatio, 18
quam misistis ad nos, manifeste lecta
est coram me. * & a me præceptum 19
est: & recensuerunt, inueneruntq. quo- D
niam ciuitas illa a diebus antiquis ad-
uersum reges rebellat, & seditiones,
& prælia concitantur in ea: * nam & 20
reges fortissimi fuerunt in Ierusalem,
qui & dominati sunt omni regioni,
quæ trans Fluuium est: tributum quo-
que & vectigal, & reditus accipiebant.
* Nunc ergo audite sententiam: Pro- 21
hibeatis viros illos vt vrbs illa non
ædificetur, donec si forte a me iussum
fuerit. * Videte ne negligenter hoc 22
impleatis, & paulatim crescat malum
contra reges. * Itaque exemplum edicti 23
Artaxerxis regis lectum est coram Reum
Beelteem, & Samsai scriba, & consi-
liarijs eorum: & abierunt festini in
Ierusalem ad Iudæos, & prohibuerunt
eos in brachio & robore.

intermittitur opus.
* Tunc intermissum est opus do- 24
mus Domini in Ierusalem, & non fie-
bat vsque ad annum secundum regni
Darij regis Persarum.

γ) Ædificatio repetitur:
PRophetauerunt autem Aggæus Pro- 5 1 A
pheta, & Zacharias filius Addo pro-
phetantes ad Iudæos, qui erant in Iu-
prophetæ exhortantur;
dæa & Ierusalem, in nomine Dei Israel.
* Tunc surrexerunt Zorobabel filius 2
Salathiel, & Iosue filius Iosedec, &
cœperunt ædificare templum Dei in
Ierusalem, & cum eis prophetæ Dei
adiuuantes eos.

dux regionis
* In ipso autem tempore venit ad 3
eos Thathanai, qui erat dux trans Flu-
men, & Stharbuzanai, & consiliarij eo-
rum: sicq. dixerunt eis: Quis dedit
vobis consilium vt domum hanc ædi-
ficaretis, & muros eius instauraretis?
* Ad quod respondimus eis, quæ essent 4
nomina hominum auctorum ædifica-
tionis illius. * Oculus autem Dei eo- 5
rum factus est super senes Iudæorum,
& non potuerunt inhibere eos. Pla-
cuitq. vt res ad Darium referretur,
& tunc satisfacerent aduersus accusa- B
tionem illam.

epistolam mittit ad Darium,
* Exemplar epistolæ, quam misit 6
Thathanai dux regionis trans Flumen,
& Stharbuzanai, & consiliatores eius
Arphasachæi, qui erant trans Flumen,
7 ad Darium regem. * Sermo, quem
miserant ei, sic scriptus erat: Dario
8 regi pax omnis. * Notum sit regi, isse
nos ad Iudæam prouinciam, ad do-
mum Dei magni, quæ ædificatur la-
pide impolito, & ligna ponuntur in
parietibus: opusq. illud diligenter ex-
truitur, & crescit in manibus eorum.
9 * Interrogauimus ergo senes illos, &
ita diximus eis: Quis dedit vobis po-
testatem vt domum hanc ædificaretis,
10 & muros hos instauraretis? * Sed &
C nomina eorum quæsiuimus ab eis, vt
nunciaremus tibi: scripsimusq. nomina
eorum virorum, qui sunt principes in
11 eis. * Huiuscemodi autem sermonem
responderunt nobis, dicentes: Nos su-
mus serui Dei cæli & terræ, & ædifi-
camus templum, quod erat extructum
ante hos annos multos, quodq. rex
Israel magnus ædificauerat, & extruxe-
12 rat. * Postquam autem ad iracundiam
prouocauerunt patres nostri Deum cæli,
tradidit eos in manus Nabuchodono-
sor regis Babylonis Chaldæi, domum
quoque hanc destruxit, & populum
13 eius transtulit in Babylonem. * Anno
autem primo Cyri regis Babylonis,
Cyrus rex proposuit edictum vt do-
14 mus Dei hæc ædificaretur. * Nam &
D vasa templi Dei aurea & argentea, quæ
Nabuchodonosor tulerat de templo,
quod erat in Ierusalem, & asportaue-
rat ea in templum Babylonis, protulit
Cyrus rex de templo Babylonis, &
data sunt Sassabasar vocabulo, quem &
15 principem constituit, * dixitq. ei: Hæc
vasa tolle, & vade, & pone ea in tem-
plo, quod est in Ierusalem, & domus
16 Dei ædificetur in loco suo. * Tunc
itaque Sassabasar ille venit & posuit
fundamenta templi Dei in Ierusalem,
& ex eo tempore vsque nunc ædifica-
17 tur, & necdum completum est. * Nunc
ergo, si videtur regi bonum, recenseat
in bibliotheca regis, quæ est in Baby-
lone, vtrumnam a Cyro rege iussum
fuerit vt ædificaretur domus Dei in
Ierusalem, & voluntatem regis super
hac re mittat ad nos.

6 1 A TVnc Darius rex præcepit: & re- qui ædific- tionem
censuerunt in bibliotheca librorum,
2 qui erant repositi in Babylone, * & in-
uentum est in Ecbatanis, quod est ca-
strum in Medena prouincia volumen

vnum, talisq. ſcriptus erat in eo com-
mentarius: * Anno primo Cyri regis: 3
Cyrus rex decreuit vt domus Dei ædi-
ficaretur, quæ eſt in Ieruſalem, in loco
vbi immolent hoſtias, & vt ponant
fundamenta ſupportantia altitudinem
cubitorum ſexaginta, & latitudinem
cubitorum ſexaginta, * ordines de la- 4
pidibus impolitis tres, & ſic ordines
de lignis nouis: ſumptus autem de
domo regis dabuntur. * Sed & vaſa 5
templi Dei aurea & argentea, quæ Na-
buchodonoſor tulerat de templo Ieru-
ſalem, & attulerat ea in Babylonem,
reddantur, & referantur in templum
in Ieruſalem in locum ſuum, quæ &
poſita ſunt in templo Dei. * Nunc ergo 6
Thathanai dux regionis, quæ eſt trans
Flumen, Stharbuzanai, & conſiliarij
veſtri Apharſachæi, qui eſtis trans Flu-
ermittit men, procul recedite ab illis, * & di- 7
iuuat ; mittite fieri templum Dei illud a duce B
Iudæorum, & a ſenioribus eorum, vt
domum Dei illam ædificent in loco
ſuo. * Sed & a me præceptum eſt quid 8
oporteat fieri a presbyteris Iudæorum
illis vt ædificetur domus Dei, ſcilicet
vt de arca regis, id eſt, de tributis,
quæ dantur de regione trans Flumen,
ſtudioſe ſumptus dentur viris illis ne
impediatur opus. * Quod ſi neceſſe 9
fuerit, & vitulos, & agnos, & hœdos
in holocauſtum Deo cæli, frumentum,
ſal, vinum, & oleum, ſecundum ritum
Sacerdotum, qui ſunt in Ieruſalem,
detur eis per ſingulos dies, ne ſit in
aliquo querimonia. * Et offerant ob- 10
lationes Deo cæli, orentq. pro vita re-
gis, & filiorum eius. * A me ergo po- 11
ſitum eſt decretum: Vt omnis homo,
qui hanc mutauerit iuſſionem, tolla-
tur lignum de domo ipſius, & eriga-
tur, & configatur in eo, domus autem
eius publicetur. * Deus autem, qui 12
habitare fecit nomen ſuum ibi, diſſipet C
omnia regna, & populum qui exten-
derit manum ſuam vt repugnet, &
diſſipet domum Dei illam, quæ eſt in
Ieruſalem. Ego Darius ſtatui decre-
tum, quod ſtudioſe impleri volo.
nus Dei * Igitur Thathanai dux regionis trans 13
mpletur. Flumen, & Stharbuzanai, & conſiliarij
eius, ſecundum quod præceperat Da-
rius rex, ſic diligenter executi ſunt.
* Seniores autem Iudæorum ædifica- 14
bant, & proſperabantur iuxta prophe-
tiam Aggæi prophetæ, & Zachariæ filij
Addo: & ædificauerunt & conſtruxe-
runt iubente Deo Iſrael, & iubente
Cyro, & Dario, & Artaxerxe regibus
15 Perſarum: * & compleuerunt domum
Dei iſtam, vſque ad diem tertium
menſis Adar, qui eſt annus ſextus re-
gni Darij regis.

16 * Fecerunt autem filij Iſrael Sacer- b) Dedicatio celebratur
dotes & Leuitæ, & reliqui filiorum
tranſmigrationis, dedicationem Domus
17 Dei in gaudio. * Et obtulerunt in de-
D dicationem domus Dei, vitulos cen-
tum, arietes ducentos, agnos quadrin-
gentos, hircos caprarum pro peccato
totius Iſrael duodecim, iuxta numerum
18 tribuum Iſrael. * Et ſtatuerunt Sacer-
dotes in ordinibus ſuis, & Leuitas in
vicibus ſuis ſuper opera Dei in Ieru-
ſalem, [a] ſicut ſcriptum eſt in libro Moyſi.
19 * Fecerunt autem filij Iſrael tranſ- atque paſcha.
migrationis, Paſcha, quartadecima die
20 menſis primi. * Purificati enim fuerant
Sacerdotes & Leuitæ quaſi vnus: om-
nes mundi ad immolandum paſcha
vniuerſis filijs tranſmigrationis, & fra-
21 tribus ſuis Sacerdotibus, & ſibi. * Et
comederunt filij Iſrael, qui reuerſi fu-
erant de tranſmigratione, & omnes qui
ſe ſeparauerant a coinquinatione Gen-
tium terræ ad eos, vt quærerent Do-
22 minum Deum Iſrael. * Et fecerunt
ſollemnitatem azymorum ſeptem die-
bus in lætitia, quoniam lætificauerat
eos Dominus, & conuerterat cor regis
Aſſur ad eos, vt adiuuaret manus eo-
rum in opere domus Domini Dei Iſrael.

II. Redux Esdras.

7
1
A POſt hæc autem verba in regno Ar- *1. Reditio captiuorum.*
taxerxis regis Perſarum, Eſdras filius
2 Saraiæ, filij Azariæ, filij Helciæ, * filij
3 Sellum, filij Sadoc, filij Achitob, * filij α) Eſdras ſcriba:
Amariæ, filij Azariæ, filij Maraioth,
4 * filij Zarahiæ, filij Ozi, filij Bocci, aſcendit Ieroſolymam,
5 * filij Abiſue, filij Phinees, filij Ele-
azar, filij Aaron ſacerdotis ab initio.
6 * Ipſe Eſdras aſcendit de Babylone, &
ipſe ſcriba velox in lege Moyſi, quam
Dominus Deus dedit Iſrael: & dedit
ei rex ſecundum manum Domini Dei

[a] Num. 3. b. 6. & 8. b. 9.

eius ſuper eum, omnem petitionem
eius. * Et aſcenderunt de filijs Iſrael, 7
& de filijs Sacerdotum, & de filijs Leui-
tarum, & de cantoribus, & de ianito-
ribus, & de Nathinæis in Ieruſalem
anno ſeptimo Artaxerxis regis. * Et 8
venerunt in Ieruſalem menſe quinto,
ipſe eſt annus ſeptimus regis. * Quia 9
in primo die menſis primi cœpit aſcen-
dere de Babylone, & in primo die
menſis quinti venit in Ieruſalem, iuxta
manum Dei ſui bonam ſuper ſe. * Eſ- 10
dras enim parauit cor ſuum, vt in-
ueſtigaret legem Domini, & faceret &
doceret in Iſrael præceptum & iudi-
cium.

armatus decreto regis.

*Hoc eſt autem exemplar epiſtolæ 11
edicti, quod dedit rex Artaxerxes Eſ- B
dræ ſacerdoti, ſcribæ erudito in ſermo-
nibus & præceptis Domini, & ceremo-
nijs eius in Iſrael. * Artaxerxes rex 12
regum Eſdræ ſacerdoti, ſcribæ legis
Dei cæli doctiſſimo, ſalutem. * A me 13
decretum eſt, vt cuicumque placuerit
in regno meo de populo Iſrael, & de
Sacerdotibus eius, & de Leuitis ire in
Ieruſalem, tecum vadat. * A facie enim 14
regis, & ſeptem conſiliatorum eius miſ-
ſus es, vt viſites Iudæam & Ieruſalem
in lege Dei tui, quæ eſt in manu tua:
*& vt feras argentum & aurum quod 15
rex, & conſiliatores eius ſponte obtu-
lerunt Deo Iſrael, cuius in Ieruſalem
tabernaculum eſt. * Et omne argen- 16
tum & aurum quodcumque inueneris
in vniuerſa prouincia Babylonis, & po-
pulus offerre voluerit, & de Sacerdo-
tibus quæ ſponte obtulerint domui Dei
ſui, quæ eſt in Ieruſalem, * libere ac- 17
cipe, & ſtudioſe eme de hac pecunia C
vitulos, arietes, agnos & ſacrificia &
libamina eorum, & offer ea ſuper al-
tare templi Dei veſtri, quod eſt in
Ieruſalem. * Sed & ſi quid tibi, & fra- 18
tribus tuis placuerit de reliquo argento
& auro vt faciatis, iuxta voluntatem
Dei veſtri facite. * Vaſa quoque, quæ 19
dantur tibi in miniſterium domus Dei
tui, trade in conſpectu Dei in Ieru-
ſalem. * Sed & cetera, quibus opus 20
fuerit in domum Dei tui, quantum-
cumque neceſſe eſt vt expendas, da-
bitur de theſauro, & de fiſco regis, * & 21
a me. Ego Artaxerxes rex, ſtatui atque
decreui omnibus cuſtodibus arcæ pu-
blicæ, qui ſunt trans Flumen, vt quod-
cumque petierit a vobis Eſdras ſacer-
dos, ſcriba legis Dei cæli, abſque mora
22 detis * vſque ad argenti talenta cen-
tum, & vſque ad frumenti coros cen-
tum, & vſque ad vini batos centum,
& vſque ad batos olei centum, ſal vero
23 abſque menſura. * Omne, quod ad
D ritum Dei cæli pertinet, tribuatur dili-
genter in domo Dei cæli: ne forte
iraſcatur contra regnum regis, & filio-
24 rum eius. * Vobis quoque notum fa-
cimus de vniuerſis Sacerdotibus, &
Leuitis, & cantoribus, & ianitoribus,
Nathinæis, & miniſtris domus Dei
huius, vt vectigal, & tributum, & an-
nonas non habeatis poteſtatem im-
25 ponendi ſuper eos. * Tu autem Eſdra
ſecundum ſapientiam Dei tui, quæ eſt
in manu tua, conſtitue iudices & præ-
ſides vt iudicent omni populo, qui eſt
trans Flumen, his videlicet qui noue-
runt legem Dei tui, ſed & imperitos
26 docete libere. *Et omnis qui non fe-
cerit legem Dei tui, & legem regis
diligenter, iudicium erit de eo ſiue in
mortem, ſiue in exilium, ſiue in con-
demnationem ſubſtantiæ eius, vel certe
27 in carcerem. * Benedictus Dominus
Deus patrum noſtrorum, qui dedit hoc
in corde regis vt glorificaret domum
28 Domini, quæ eſt in Ieruſalem, * & in
me inclinauit miſericordiam ſuam co-
ram rege & conſiliatoribus eius, & vni-
uerſis principibus regis potentibus: &
ego confortatus manu Domini Dei mei,
quæ erat in me, congregaui de Iſrael
principes qui aſcenderent mecum.

8
1 HI ſunt ergo principes familiarum, 8) Comites eius: enumerantur,
A & genealogia eorum, qui aſcenderunt
mecum in regno Artaxerxis regis de
2 Babylone. * De filijs Phinees, Gerſom.
De filijs Ithamar, Daniel. De filijs Da-
3 uid, Hattus. * De filijs Secheniæ, filijs
Pharos, Zacharias: & cum eo numerati
4 ſunt viri centum quinquaginta. * De
filijs Phahath Moab, Elioenai filius Za-
5 rehe, & cum eo ducenti viri. * De filijs
Secheniæ, filius Ezechiel, & cum eo
6 trecenti viri. * De filijs Adan, Abed
filius Ionathan, & cum eo quinqua-
7 ginta viri. * De filijs Alam, Iſaias filius
Athaliæ, & cum eo ſeptuaginta viri.
8 * De filijs Saphatiæ, Zebedia filius
9 Michael, & cum eo octoginta viri. * De
B filijs Ioab, Obedia filius Iahiel, & cum
10 eo ducenti decem & octo viri. * De
filijs Selomith, filius Ioſphiæ, & cum eo

centum ſexaginta viri. * De filijs Bebai, 11
Zacharias filius Bebai & cum eo viginti-
octo viri. * De filijs Azgad, Iohanan 12
filius Eccetan, & cum eo centum & de-
cem viri. * De filijs Adonicam, qui erant 13
nouiſſimi: & hæc nomina eorum: Eli-
pheleth, & Iehiel, & Samaias, & cum eis
ſexaginta viri. * De filijs Begui, Vthai 14
& Zachur, & cum eis ſeptuaginta viri.

congregantur ad Ahaua,

* Congregaui autem eos ad fluuium, 15
qui decurrit ad Ahaua, & manſimus
ibi tribus diebus: quæſiuiq. in populo
& in ſacerdotibus de filijs Leui, &
non inueni ibi. * Itaq. miſi Eliezer, & 16
Ariel, & Semeiam, & Elnathan, & Iarib, C
& alterum Elnathan, & Nathan, & Za-
chariam, & Moſollam principes: & Io-
iarib, & Elnathan ſapientes. * Et miſi 17
eos ad Eddo, qui eſt primus in Chaſ-
phiæ loco, & poſui in ore eorum verba,
quæ loquerentur ad Eddo, & fratres
eius Nathinæos in loco Chaſphiæ vt
adducerent nobis miniſtros domus Dei
noſtri. * Et adduxerunt nobis per ma- 18
num Dei noſtri bonam ſuper nos, vi-
rum doctiſſimum de filijs Moholi filij
Leui filij Iſrael, & Sarabiam & filios
eius & fratres eius decem & octo, * & 19
Haſabiam, & cum eo Iſaiam de filijs D
Merari, fratreſq. eius, & filios eius vi-
ginti: * & de Nathinæis, quos dederat 20
Dauid & principes ad miniſteria Leui-
tarum, Nathinæos ducentos viginti:
omnes hi ſuis nominibus vocabantur.
* Et prædicaui ibi ieiunium iuxta flu- 21
uium Ahaua vt affligeremur coram
Domino Deo noſtro, & peteremus ab
eo viam rectam nobis & filijs noſtris,
vniuerſæq. ſubſtantiæ noſtræ. * Eru- 22
bui enim petere a rege auxilium &
equites, qui defenderent nos ab ini-
mico in via: quia dixeramus regi: Ma-
nus Dei noſtri eſt ſuper omnes, qui
quærunt eum in bonitate: & imperium
eius & fortitudo eius, & furor ſuper
omnes, qui derelinquunt eum. * Ie- 23
iunauimus autem, & rogauimus Deum E
noſtrum per hoc: & euenit nobis pro-
ſpere. * Et ſeparaui de principibus 24
Sacerdotum duodecim, Sarabiam, &
Haſabiam, & cum eis de fratribus eo-
rum decem. * appendiq. eis argentum 25
& aurum, & vaſa conſecrata domus
Dei noſtri, quæ obtulerat rex & con-
ſiliatores eius, & principes eius, vni-
uerſuſq. Iſrael eorum, qui inuenti fu-
erant: * & appendi in manibus eorum 26
argenti talenta ſexcenta quinquaginta,
& vaſa argentea centum, auri centum
27 talenta: * & crateres aureos viginti, qui
F habebant ſolidos millenos, & vaſa æris
fulgentis optimi duo, pulchra, vt au-
28 rum. * Et dixi eis: Vos ſancti Domini,
& vaſa ſancta, & argentum & aurum,
quod ſponte oblatum eſt Domino Deo
29 patrum noſtrorum: * vigilate & cuſto-
dite, donec appendatis coram principi-
bus Sacerdotum, & Leuitarum, & du-
cibus familiarum Iſrael in Ieruſalem, in
30 theſaurum domus Domini. * Suſcepe-
runt autem Sacerdotes & Leuitæ pon-
dus argenti, & auri, & vaſorum vt de-
ferrent Ieruſalem in domum Dei noſtri.

perducuntur Ieruſalem.

31 * Promouimus ergo a flumine Ahaua
duodecimo die menſis primi vt per-
geremus Ieruſalem: & manus Dei no-
ſtri fuit ſuper nos, & liberauit nos
de manu inimici & inſidiatoris in via.
32 * Et venimus Ieruſalem, & manſimus
33 ibi tribus diebus. * Die autem quarta
G appenſum eſt argentum, & aurum, &
vaſa in domo Dei noſtri per manum
Meremoth filij Vriæ Sacerdotis, & cum
eo Eleazar filius Phinees, cumq. eis
Iozabed filius Ioſue, & Noadaia filius
34 Bennoi Leuitæ, * iuxta numerum &
pondus omnium: deſcriptumq. eſt
35 omne pondus in tempore illo. * Sed &
qui venerant de captiuitate filij tranſ-
migrationis, obtulerunt holocautomata
Deo Iſrael, vitulos duodecim pro omni
populo Iſrael, arietes nonaginta ſex,
agnos ſeptuaginta ſeptem, hircos pro
peccato, duodecim: omnia in holo-
36 cauſtum Domino. * Dederunt autem
edicta regis ſatrapis, qui erant de con-
ſpectu regis & ducibus trans Flumen,
& eleuauerunt populum & domum
Dei.

2. Sanctificatio coniugiorum.

α) Tranſgreſſio expiatur:

9
1
A POſtquam autem hæc completa ſunt,
acceſſerunt ad me principes, dicentes:
Non eſt ſeparatus populus Iſrael, Sa-
cerdotes & Leuitæ a populis terrarum,

lugetur ab Eſdra,

& abominationibus eorum Chananæi
videlicet, & Hethæi, & Pherezæi, &
Iebuſæi, & Ammonitarum, & Moabi-
tarum, & Ægyptiorum, & Amorrhæo-
2 rum: * tulerunt enim de filiabus eo-
rum ſibi & filijs ſuis, & commiſcuerunt
ſemen ſanctum cum populis terrarum:
manus etiam principum & magiſtra-

26*

tuum fuit in transgressione hac prima.
* Cumq. audissem sermonem istum, 3
scidi pallium meum & tunicam, &
euelli capillos capitis mei & barbæ, &
sedi mœrens. * Conuenerunt autem 4
ad me omnes, qui timebant verbum
Dei Israel, pro transgressione eorum,
qui de captiuitate venerant, & ego se-
debam tristis vsque ad sacrificium ve- B
spertinum:

& deploratur coram Domino;

*& in sacrificio vespertino surrexi de 5
afflictione mea, & scisso pallio & tunica,
curuaui genua mea, & expandi manus
meas ad Dominum Deum meum, * & 6
dixi: Deus meus confundor & eru-
besco leuare faciem meam ad te: quo-
niam iniquitates nostræ multiplicatæ
sunt super caput nostrum, & delicta
nostra creuerunt vsque ad cælum * a 7
diebus patrum nostrorum: sed & nos
ipsi peccauimus grauiter vsque ad diem
hanc, & in iniquitatibus nostris traditi
sumus ipsi, & reges nostri, & Sacer-
dotes nostri in manum regum terra-
rum, & in gladium, & in captiuitatem,
& in rapinam, & in confusionem vul-
tus, sicut & die hac. * Et nunc quasi 8
parum & ad momentum facta est de-
precatio nostra apud Dominum Deum C
nostrum, vt dimitterentur nobis reli-
quiæ, & daretur nobis paxillus in loco
sancto eius, & illuminaret oculos no-
stros Deus noster, & daret nobis vitam
modicam in seruitute nostra, * quia 9
serui sumus, & in seruitute nostra non
dereliquit nos Deus noster, sed incli-
nauit super nos misericordiam coram
rege Persarum, vt daret nobis vitam,
& sublimaret domum Dei nostri, &
extrueret solitudines eius, & daret no-
bis sepem in Iuda & Ierusalem. * Et 10
nunc quid dicemus Deus noster post
hæc? quia dereliquimus mandata tua,
* quæ præcepisti in manu seruorum 11
tuorum prophetarum, dicens: Terra,
ad quam vos ingredimini vt possidea-
tis eam, terra immunda est iuxta im-
munditiam populorum, ceterarumq.
terrarum, abominationibus eorum qui
repleuerunt eam ab ore vsque ad os
in coinquinatione sua. * [a] Nunc ergo 12
filias vestras ne detis filijs eorum, & D
filias eorum ne accipiatis filijs vestris,
& non quæratis pacem eorum, & pro-
speritatem eorum vsque in æternum:
vt confortemini, & comedatis quæ bona
sunt terræ, & heredes habeatis filios
13 vestros vsque in sæculum. * Et post
omnia quæ venerunt super nos in ope-
ribus nostris pessimis, & in delicto no-
stro magno, quia tu Deus noster libe-
rasti nos de iniquitate nostra, & de-
14 disti nobis salutem sicut est hodie, * vt
non conuerteremur, & irrita faceremus
mandata tua, neque matrimonia iun-
geremus cum populis abominationum
istarum. Numquid iratus es nobis vs-
que ad consummationem ne dimitte-
15 res nobis reliquias ad salutem? * Do-
mine Deus Israel iustus es tu: quoniam
derelicti sumus, qui saluaremur sicut
die hac. Ecce coram te sumus in de-
licto nostro. non enim stari potest co-
ram te super hoc.

10
1 SIc ergo orante Esdra, & implo- eiectio ali nigenaru decernitu
A rante eo, & flente, & iacente ante
templum Dei, collectus est ad eum de
Israel cœtus grandis nimis virorum &
mulierum & puerorum, & fleuit po-
2 pulus fletu multo. * Et respondit Se-
chenias filius Iehiel de filijs Ælam, &
dixit Esdræ: Nos præuaricati sumus
in Deum nostrum, & duximus vxores
alienigenas de populis terræ: & nunc,
si est pœnitentia in Israel super hoc,
3 * percutiamus fœdus cum Domino Deo
nostro, vt proijciamus vniuersas vxo-
res, & eos qui de his nati sunt iuxta
voluntatem Domini, & eorum qui ti-
ment præceptum Domini Dei nostri:
4 secundum legem fiat. * Surge, tuum
est decernere, nosq. erimus tecum:
5 confortare, & fac. * Surrexit ergo Es-
dras, & adiurauit principes Sacerdo-
tum & Leuitarum, & omnem Israel vt
facerent secundum verbum hoc, &
6 iurauerunt. * Et surrexit Esdras ante
domum Dei, & abijt ad cubiculum
Iohanan filij Eliasib, & ingressus est
illuc, panem non comedit, & aquam
non bibit: lugebat enim transgressio-
nem eorum, qui venerant de captiui-
7 tate. * & missa est vox in Iuda & in
B Ierusalem omnibus filijs transmigra-
tionis, vt congregarentur in Ierusalem:
8 * & omnis qui non venerit in tribus
diebus iuxta consilium principum &
seniorum, auferetur vniuersa substan-
tia eius, & ipse abijcietur de cœtu
transmigrationis.

[a] Deut. 7. a. 3.

...ique perficitur.

* Conuenerunt igitur omnes viri 9
Iuda, & Beniamin in Ierusalem tribus
diebus, ipse est mensis nonus, vige-
simo die mensis: & sedit omnis popu-
lus in platea domus Dei, trementes
pro peccato, & pluuijs. * Et surrexit 10
Esdras sacerdos, & dixit ad eos: Vos
transgressi estis, & duxistis vxores alie-
nigenas vt adderetis super delictum
Israel. * Et nunc date confessionem 11
Domino Deo patrum vestrorum, & fa-
cite placitum eius, & separamini a po-
pulis terræ, & ab vxoribus alienigenis.
* Et respondit vniuersa multitudo, di- 12
xitq. voce magna: Iuxta verbum tuum
ad nos, sic fiat. * Verumtamen quia 13
populus multus est, & tempus pluuiæ,
& non sustinemus stare foris, & opus
non est diei vnius vel duorum (vehe-
menter quippe peccauimus in sermone
isto) * constituantur principes in vni- 14
uersa multitudine: & omnes in ciui-
tatibus nostris qui duxerunt vxores
alienigenas veniant in temporibus sta- C
tutis, & cum his seniores per ciuita-
tem & ciuitatem, & iudices eius donec
auertatur ira Dei nostri a nobis super
peccato hoc. * Igitur Ionathan filius 15
Azahel, & Iaasia filius Thecue, stete-
runt super hoc, & Mesollam & Sebe-
thai Leuites adiuuerunt eos: * Fece- 16
runtq. sic filij transmigrationis. Et abie-
runt Esdras Sacerdos, & viri principes
familiarum in domos patrum suorum,
& omnes per nomina sua, & sederunt
in die primo mensis decimi vt quære-
rent rem. * Et consummati sunt omnes 17
viri, qui duxerant vxores alienigenas,
vsque ad diem primam mensis primi.

...) Transgressores numerantur: ...cerdotes,

* Et inuenti sunt de filijs sacerdo- 18
tum qui duxerant vxores alienigenas.
De filijs Iosue filij Iosedec, & fratres
eius, Maasia, & Eliezer, & Iarib, &
19 Godolia. * Et dederunt manus suas
vt eijcerent vxores suas, & pro delicto
20 suo arietem de ouibus offerrent. * Et
de filijs Emmer, Hanani, & Zebedia.
21 * Et de filijs Harim, Maasia, & Elia, &
22 Semeia, & Iehiel, & Ozias. * Et de
filijs Pheshur, Elioenai, Maasia, Ismael,
Nathanael, Iozabed, & Elasa.

Leuitæ,

23 * Et de filijs Leuitarum, Iozabed, &
D Semei, & Celaia, ipse est Calita, Pha-
24 taia, Iuda, & Eliezer. * Et de canto-
ribus, Eliasib. Et de ianitoribus, Sel-
lum, & Telem, & Vri.

reliqui Israelitæ.

25 * Et ex Israel, de filijs Pharos, Re-
meia, & Iezia, & Melchia, & Miamin,
26 & Eliezer, & Melchia, & Banea. * Et
de filijs Ælam, Mathania, Zacharias, &
27 Iehiel, & Abdi, & Ierimoth, & Elia. * Et
de filijs Zethua, Elioenai, Eliasib, Ma-
thania, & Ierimuth, & Zabad, & Aziza.
28 * Et de filijs Bebai, Iohanan, Hanania,
29 Zabbai, Athalai. * Et de filijs Bani, Mo-
sollam, & Melluch, & Adaia, Iasub, &
30 Saal, & Ramoth. * Et de filijs Phahath
Moab, Edna, & Chalal, Banaias, &
Maasias, Mathanias, Beseleel, Bennui,
31 & Manasse. * Et de filijs Herem, Elie-
zer, Iosue, Melchias, Semeias, Simeon,
32 * Beniamin, Maloch, Samarias. * Et
33 de filijs Hasom, Mathanai, Mathatha,
Zabad, Eliphelet, Iermai, Manasse, Se-
34 mei. * De filijs Bani, Maaddi, Amram,
35 & Vel, * Baneas, & Badaias, Cheliau,
36 37 * Vania, Marimuth, & Eliasib, * Ma-
38 thanias, Mathanai, & Iasi, * & Bani, &
39 Bennui, Semei, * & Salmias, & Na-
40 than, & Adaias, * & Mechnedebai,
41 Sisai, Sarai, * Ezrel, & Selemiau, Se-
42 meria, * Sellum, Amaria, Ioseph. * De
43 filijs Nebo, Iehiel, Mathathias, Zabad,
44 Zabina, Ieddu, & Ioel, & Banaia. * Om-
nes hi acceperant vxores alienigenas,
& fuerunt ex eis mulieres, quæ pepe-
rerant filios.

LIBER NEHEMIÆ,

Qui &

ESDRÆ SECVNDVS

DICITVR.

1. Nehemias ducit murum.

1. Præparationes.

α) Reuertitur Ierusalem: flet afflictionem fratrum.

VERBA Nehemiæ filij Hel- 1 I
chiæ. A
Et factum est in mense
Casleu, anno vigesimo, &
ego eram in Susis castro.
* Et venit Hanani vnus de fratribus 2
meis, ipse & viri ex Iuda: & interro-
gaui eos de Iudæis, qui remanserant,
& supererant de captiuitate, & Ieru-
salem. * Et dixerunt mihi: Qui re- 3
manserunt, & relicti sunt de captiuitate B
ibi in prouincia, in afflictione magna
sunt, & in opprobrio: & murus Ieru-
salem dissipatus est, & portæ eius com-
bustæ sunt igni. * Cumq. audissem 4
verba huiuscemodi, sedi, & fleui, &
luxi diebus multis: ieiunabam, & ora-
bam ante faciem Dei cæli. * Et dixi: 5
[a]Quæso Domine Deus cæli fortis, ma-
gne atque terribilis, qui custodis pa-
ctum & misericordiam cum his qui te
diligunt, & custodiunt mandata tua:
* fiant aures tuæ auscultantes, & oculi 6
tui aperti vt audias orationem serui
tui, quam ego oro coram te hodie C
nocte & die pro filijs Israel seruis tuis:
& confiteor pro peccatis filiorum Israel,
quibus peccauerunt tibi: ego, & do-
mus patris mei peccauimus, * vanitate 7
seducti sumus, & non custodiuimus
mandatum tuum, & ceremonias, &
iudicia quæ præcepisti Moysi famulo
tuo. * Memento verbi, quod mandasti 8
Moysi seruo tuo, dicens: Cum trans-
gressi fueritis, ego dispergam vos in
populos: * & si reuertamini ad me, 9
& custodiatis præcepta mea, & faciatis D
ea; etiamsi abducti fueritis ad extrema
cæli, inde congregabo vos, & reducam
in locum, quem elegi vt habitaret no-
10 men meum ibi. * Et ipsi serui tui, &
populus tuus: quos redemisti in forti-
tudine tua magna, & in manu tua va-
11 lida. * Obsecro Domine, sit auris tua
attendens ad orationem serui tui, &
ad orationem seruorum tuorum, qui
volunt timere nomen tuum: & dirige
seruum tuum hodie, & da ei miseri-
cordiam ante virum hunc. ego enim
eram pincerna regis.

mittitur a rege,

2 I A FActum est autem in mense Nisan,
anno vigesimo Artaxerxis regis: & vi-
num erat ante eum, & leuaui vinum,
& dedi regi: & eram quasi languidus
2 ante faciem eius. * Dixitq. mihi rex:
Quare vultus tuus tristis est, cum te
ægrotum non videam? non est hoc
frustra, sed malum nescio quod in
corde tuo est. Et timui valde, ac ni-
3 mis: * & dixi regi: Rex in æternum
viue: quare non mœreat vultus meus,
quia ciuitas domus sepulchrorum pa-
tris mei deserta est, & portæ eius com-
4 bustæ sunt igni? * Et ait mihi rex:
Pro qua re postulas? Et oraui Deum
5 cæli, * & dixi ad regem: Si videtur
regi bonum, & si placet seruus tuus
ante faciem tuam, vt mittas me in
Iudæam ad ciuitatem sepulchri patris
6 mei, & ædificabo eam. * Dixitq. mihi
B rex, & regina quæ sedebat iuxta eum:
Vsque ad quod tempus erit iter tuum,
& quando reuerteris? Et placuit ante
vultum regis, & misit me: & constitui
7 ei tempus. * Et dixi regi: Si regi vi-
detur bonum, epistolas det mihi ad
duces regionis trans Flumen, vt tra-
ducant me, donec veniam in Iudæam:

[a] Dan. 9. a. 4.

*& epiſtolam ad Aſaph cuſtodem ſal- 8
tus regis, vt det mihi ligna, vt tegere
poſſim portas turris domus, & muros
ciuitatis, & domum, quam ingreſſus
fuero. Et dedit mihi rex iuxta ma-
num Dei mei bonam mecum.

venit
erusalem.

*Et veni ad duces regionis trans 9
Flumen, dediq. eis epiſtolas regis. Mi-
ſerat autem rex mecum principes mi-
litum, & equites. * Et audierunt Sa- 10
naballat Horonites, & Tobias ſeruus
Ammanites: & contriſtati ſunt affli-
ctione magna, quòd veniſſet homo,
qui quæreret proſperitatem filiorum C
Iſrael. *Et veni Ieruſalem, & eram ibi 11
tribus diebus,

Vrget ex-
ectionem:

onſiderat
murum,

*& ſurrexi nocte ego, & viri pauci 12
mecum, & non indicaui cuiquam quid
Deus dediſſet in corde meo vt face-
rem in Ieruſalem, & iumentum non
erat mecum, niſi animal, cui ſedebam.
*Et egreſſus ſum per portam vallis 13
nocte, & ante fontem draconis, & ad
portam ſtercoris, & conſiderabam mu-
rum Ieruſalem diſſipatum, & portas
eius conſumptas igni. *Et tranſiui ad 14
portam fontis, & ad aquæductum re-
gis, & non erat locus iumento, cui
ſedebam, vt tranſiret. *Et aſcendi per 15
torrentem nocte, & conſiderabam mu-
rum, & reuerſus veni ad portam vallis,
& redij. * Magiſtratus autem neſcie- 16
bant quò abijſſem, aut quid ego face-
rem: ſed & Iudæis & ſacerdotibus, &
optimatibus, & magiſtratibus, & reli-
quis qui faciebant opus, vſque ad id
loci nihil indicaueram.

hortatur
Iudæos,

*Et dixi eis: Vos noſtis afflictio- 17
nem in qua ſumus; quia Ieruſalem
deſerta eſt, & portæ eius conſumptæ
ſunt igni: venite, & ædificemus mu-
ros Ieruſalem, & non ſimus vltra
opprobrium. * Et indicaui eis ma- 18
num Dei mei, quòd eſſet bona me- D
cum, & verba regis, quæ locutus eſſet
mihi, & aio: Surgamus, & ædifice-
mus. Et confortatæ ſunt manus eo-
rum in bono.

eſpondet
ubſannan-
tibus.

*Audierunt autem Sanaballat Ho- 19
ronites, & Tobias ſeruus Ammanites,
& Goſem Arabs, & ſubſannauerunt
nos, & deſpexerunt, dixeruntque: Quæ
eſt hæc res, quam facitis? numquid
contra regem vos rebellatis? *Et red- 20
didi eis ſermonem, dixiq. ad eos: Deus
cæli ipſe nos iuuat, & nos ſerui eius
ſumus: ſurgamus & ædificemus: vo-
bis autem non eſt pars, & iuſtitia, &
memoria in Ieruſalem.

2. Extructio muri.

a) Ædificantes:

3
1 A ET ſurrexit Eliaſib ſacerdos ma-
gnus, & fratres eius ſacerdotes, & ædi-
ficauerunt portam gregis: ipſi ſancti-
ficauerunt eam, & ſtatuerunt valuas
eius, & vſque ad turrim centum cubi-
torum ſanctificauerunt eam, vſque ad
2 turrim Hananeel. * Et iuxta eum ædi-
ficauerunt viri Iericho: & iuxta eum
3 ædificauit Zachur filius Amri. * Por-
tam autem piſcium ædificauerunt filij
Aſnaa: ipſi texerunt eam, & ſtatuerunt
valuas eius, & ſeras, & vectes. Et iuxta
eos ædificauit Marimuth filius Vriæ,
4 filij Accus. * Et iuxta eum ædificauit
B Moſollam filius Barachiæ, filij Meſe-
zebel: & iuxta eos ædificauit Sadoc
5 filius Baana: * Et iuxta eos ædifica-
uerunt Thecueni: optimates autem
eorum non ſuppoſuerunt colla ſua in
6 opere Domini ſui. * Et portam vete-
rem ædificauerunt Ioiada filius Phaſea,
& Moſollam filius Beſodia: ipſi texe-
runt eam, & ſtatuerunt valuas eius,
7 & ſeras, & vectes: * Et iuxta eos ædi-
ficauerunt Meltias Gabaonites, & Ia-
don Meronathites, viri de Gabaon &
Maſpha, pro duce qui erat in regione
8 trans Flumen. * Et iuxta eum ædifi-
cauit Eziel filius Araia aurifex: & iuxta
eum ædificauit Ananias filius pigmen-
tarij: & dimiſerunt Ieruſalem vſque ad
9 murum plateæ latioris. *Et iuxta eum
C ædificauit Raphaia filius Hur, princeps
10 vici Ieruſalem. * Et iuxta eum ædifi-
cauit Iedaia filius Haromaph contra
domum ſuam: & iuxta eum ædificauit
11 Hattus filius Haſeboniæ. * Mediam
partem vici ædificauit Melchias filius
Herem, & Haſub filius Phahath Moab,
12 & turrim furnorum. * Et iuxta eum
ædificauit Sellum filius Alohes prin-
ceps mediæ partis vici Ieruſalem, ipſe
13 & filiæ eius. * Et portam vallis ædifi-
cauit Hanun, & habitatores Zanoe: ipſi
ædificauerunt eam, & ſtatuerunt valuas
eius, & ſeras, & vectes, & mille cubi-
tos in muro vſque ad portam ſterqui-
14 linij. *Et portam ſterquilinij ædificauit
D Melchias filius Rechab, princeps vici
Bethacharam: ipſe ædificauit eam, &
ſtatuit valuas eius, & ſeras, & vectes.

enumerantur singuli.

*Et portam fontis ædificauit Sellun 15
filius Cholhoza, princeps pagi Maſpha:
ipſe ædificauit eam, & texit, & ſtatuit
valuas eius, & feras, & vectes, & muros
piſcinæ Siloe in hortum regis, &
vſque ad gradus, qui deſcendunt de
Ciuitate Dauid. * Poſt eum ædificauit 16
Nehemias filius Azboc princeps dimidiæ
partis vici Bethſur vſque contra
ſepulchrum Dauid & vſque ad piſcinam,
quæ grandi opere conſtructa eſt,
& vſque ad domum fortium. * Poſt 17
eum ædificauerunt Leuitæ, Rehum
filius Benni: poſt eum ædificauit Haſebias
princeps dimidiæ partis vici
Ceilæ in vico ſuo. * Poſt eum ædifi- 18
cauerunt fratres eorum Bauai filius
Enadad, princeps dimidiæ partis Ceilæ.
*Et ædificauit iuxta eum Azer filius 19
Ioſue, princeps Maſpha menſuram ſe- E
cundam, contra aſcenſum firmiſſimi
anguli. * Poſt eum in monte ædifi- 20
cauit Baruch filius Zachai menſuram
ſecundam, ab angulo vſque ad portam
domus Eliaſib ſacerdotis magni.
*Poſt eum ædificauit Merimuth filius 21
Vriæ filij Haccus, menſuram ſecundam,
a porta domus Eliaſib, donec extenderetur
domus Eliaſib. *Et poſt eum 22
ædificauerunt ſacerdotes viri de campeſtribus
Iordanis. * Poſt eum ædi- 23
ficauit Beniamin & Haſub contra domum
ſuam: & poſt eum ædificauit
Azarias filius Maaſiæ filij Ananiæ contra
domum ſuam. * Poſt eum ædificauit 24
Bennui filius Henadad menſuram ſe- F
cundam, a domo Azariæ vſque ad flexuram,
& vſque ad angulum. * Phalel 25
filius Ozi contra flexuram & turrim,
quæ eminet de domo regis excelſa, id
eſt, in atrio carceris: poſt eum Phadaia
filius Pharos. * Nathinæi autem 26
habitabant in Ophel vſque contra portam
aquarum ad Orientem, & turrim,
quæ prominebat. * Poſt eum ædifica- 27
uerunt Thecueni menſuram ſecundam
e regione, a turre magna & eminente
vſque ad murum templi. * Surſum 28
autem a porta equorum ædificauerunt
ſacerdotes, vnuſquiſque contra
domum ſuam. * Poſt eos ædificauit 29
Sadoc filius Emmer contra domum
ſuam. Et poſt eum ædificauit Semaia
filius Secheniæ, cuſtos portæ Orien- G
talis. * Poſt eum ædificauit Hanania 30
filius Selemiæ, & Hanun filius Seleph
ſextus, menſuram ſecundam: poſt eum
ædificauit Moſollam filius Barachiæ,
contra gazophylacium ſuum. Poſt eum
ædificauit Melchias filius aurificis vſque
ad domum Nathinæorum, & ſcruta
vendentium contra portam iudicialem,
31 & vſque ad cœnaculum anguli. * Et
inter cœnaculum anguli in porta gregis
ædificauerunt aurifices & negotiatores.

4
1
A FActum eſt autem, cum audiſſet Sanaballat quòd ædificaremus murum, b) Difficu... tates.
iratus eſt valde: & motus nimis ſub- α) Ab h... ſtibus:
2 ſannauit Iudæos, * & dixit coram fra-
tribus ſuis, & frequentia Samaritano- irriſione
rum: Quid Iudæi faciunt imbecilles?
Num dimittent eos gentes? Num ſacrificabunt,
& complebunt in vna die?
Numquid ædificare poterunt lapides
de aceruis pulueris, qui combuſti ſunt?
3 *Sed & Tobias Ammanites proximus
eius, ait: Ædificent: ſi aſcenderit vulpes,
tranſiliet murum eorum lapideum.
4 *Audi Deus noſter, quia facti ſumus
deſpectui: conuerte opprobrium ſuper
caput eorum, & da eos in deſpectionem
5 nem in terra captiuitatis. * Ne operias
iniquitatem eorum, & peccatum eorum
coram facie tua non deleatur, quia irri-
6 ſerunt ædificantes. * Itaque ædificaui-
B mus murum, & coniunximus totum
vſque ad partem dimidiam: & prouocatum
eſt cor populi ad operandum.
7 * Factum eſt autem, cum audiſſet & inſidiæ
Sanaballat, & Tobias, & Arabes, &
Ammanitæ, & Azotij, quòd obducta
eſſet cicatrix muri Ieruſalem, & quòd
cœpiſſent interrupta concludi, irati ſunt
8 nimis. * Et congregati ſunt omnes pariter
vt venirent, & pugnarent contra
9 Ieruſalem, & molirentur inſidias. * Et
orauimus Deum noſtrum, & poſuimus
cuſtodes ſuper murum die ac nocte
10 contra eos. * Dixit autem Iudas: Debilitata
eſt fortitudo portantis, & humus
nimia eſt, & nos non poterimus
11 ædificare murum. * Et dixerunt ho-
C ſtes noſtri: Neſciant, & ignorent donec
veniamus in medium eorum, &
interficiamus eos, & ceſſare faciamus
12 opus. *Factum eſt autem venientibus
Iudæis, qui habitabant iuxta eos, &
dicentibus nobis per decem vices ex
omnibus locis quibus venerant ad nos,
13 *ſtatui in loco poſt murum per circuitum
populum in ordinem cum gla-

dijs ſuis, & lanceis, & arcubus. * Et 14
perſpexi atque ſurrexi: & aio ad opti-
mates & magiſtratus, & ad reliquam
partem vulgi: Nolite timere a facie
eorum. Domini magni & terribilis me-
mentote, & pugnate pro fratribus ve-
ſtris, filijs veſtris, & filiabus veſtris,
& vxoribus veſtris, & domibus veſtris.
*Factum eſt autem, cum audiſſent ini- 15
mici noſtri nunciatum eſſe nobis, diſſi-
pauit Deus conſilium eorum. Et reuerſi
ſumus omnes ad muros, vnuſquiſque
ad opus ſuum. * Et factum eſt a die 16
illa, media pars iuuenum eorum facie-
bat opus, & media parata erat ad bel-
lum, & lanceæ, & ſcuta, & arcus, &
loricæ, & principes poſt eos in omni
domo Iuda * ædificantium in muro, 17
& portantium onera, & imponentium:
vna manu ſua faciebat opus, & altera D
tenebat gladium: * ædificantium enim 18
vnuſquiſque gladio erat accinctus re-
nes. Et ædificabant, & clangebant buc-
cina iuxta me. * Et dixi ad optimates, 19
& ad magiſtratus, & ad reliquam par-
tem vulgi: Opus grande eſt & latum,
& nos ſeparati ſumus in muro procul
alter ab altero: * in loco quocumque 20
audieritis clangorem tubæ, illuc con-
currite ad nos: Deus noſter pugnabit
pro nobis. * Et noſipſi faciamus opus: 21
& media pars noſtrum teneat lanceas
ab aſcenſu auroræ donec egrediantur
aſtra. * In tempore quoque illo dixi 22
populo: Vnuſquiſque cum puero ſuo
maneat in medio Ieruſalem, & ſint no-
bis vices per noctem, & diem, ad ope-
randum. * Ego autem & fratres mei, 23
& pueri mei, & cuſtodes, qui erant
poſt me, non deponebamus veſtimenta
noſtra: vnuſquiſque tantum nudaba-
tur ad baptiſmum.

) A fratribus:
uaros increpat Nehemias,

5
ET factus eſt clamor populi, & vxo- 1 A
rum eius magnus aduerſus fratres ſuos
Iudæos. * Et erant qui dicerent: Filij 2
noſtri, & filiæ noſtræ multæ ſunt ni-
mis: accipiamus pro pretio eorum fru-
mentum, & comedamus, & viuamus.
* Et erant qui dicerent: Agros noſtros, 3
& vineas, & domos noſtras oppona-
mus, & accipiamus frumentum in fame.
*Et alij dicebant: Mutuo ſumamus pe- 4
cunias in tributa regis, demuſq. agros
noſtros & vineas: * & nunc ſicut car- 5
nes fratrum noſtrorum, ſic carnes no-
ſtræ ſunt: & ſicut filij eorum, ita & filij
noſtri. ecce nos ſubiugamus filios no-
ſtros, & filias noſtras in ſeruitutem, &
de filiabus noſtris ſunt famulæ, nec
habemus vnde poſſint redimi, & agros
noſtros & vineas noſtras alij poſſident.
6 * Et iratus ſum nimis cum audiſſem
B clamorem eorum ſecundum verba hæc:
7 * cogitauitq. cor meum mecum: & in-
crepaui optimates & magiſtratus, &
dixi eis: Vſuraſne ſinguli a fratribus
veſtris exigitis? Et congregaui aduer-
8 ſum eos concionem magnam, * & dixi
eis: Nos, vt ſcitis, redemimus fratres
noſtros Iudæos, qui venditi fuerant
gentibus ſecundum poſſibilitatem no-
ſtram: & vos igitur vendetis fratres
veſtros, & redimemus eos? Et ſilue-
runt, nec inuenerunt quid reſponde-
9 rent. * Dixiq. ad eos: Non eſt bona
res, quam facitis: quare non in timore
Dei noſtri ambulatis, ne exprobretur
10 nobis a gentibus inimicis noſtris? * Et
ego, & fratres mei, & pueri mei com-
modauimus plurimis pecuniam & fru-
mentum: non repetamus in commune
iſtud, æs alienum concedamus, quod
11 debetur nobis. * Reddite eis hodie
agros ſuos, & vineas ſuas, & oliueta
ſua, & domos ſuas: quin potius & cen-
teſimam pecuniæ, frumenti, vini & olei,
quam exigere ſoletis ab eis, date pro
12 illis. * Et dixerunt: Reddemus, & ab
C eis nihil quæremus: ſicq. faciemus vt
loqueris. Et vocaui Sacerdotes, & ad-
iuraui eos, vt facerent iuxta quod dixe-
13 ram. * Inſuper excuſſi ſinum meum,
& dixi: Sic excutiat Deus omnem vi-
rum, qui non compleuerit verbum
iſtud, de domo ſua, & de laboribus
ſuis: ſic excutiatur, & vacuus fiat. Et
dixit vniuerſa multitudo: Amen. Et
laudauerunt Deum. Fecit ergo popu-
lus ſicut erat dictum.
14 * A die autem illa, qua præceperat ſuæ vtilitatis immemor.
rex mihi vt eſſem dux in terra Iuda,
ab anno vigeſimo vſque ad annum
trigeſimum ſecundum Artaxerxis re-
gis per annos duodecim, ego & fratres
mei annonas, quæ ducibus debeban-
15 tur, non comedimus. * Duces autem
primi, qui fuerant ante me, grauaue-
runt populum, & acceperunt ab eis
in pane, & vino, & pecunia quotidie
ſiclos quadraginta: ſed & miniſtri eo-
rum depreſſerunt populum. Ego au-
tem non feci ita propter timorem Dei:
16 * quin potius in opere muri ædificaui,

& agrum non emi, & omnes pueri D
mei congregati ad opus erant. * Iudæi 17
quoque & magiſtratus centum quin-
quaginta viri, & qui veniebant ad nos
de gentibus, quæ in circuitu noſtro
ſunt, in menſa mea erant. * Paraba- 18
tur autem mihi per dies ſingulos bos
vnus, arietes ſex electi, exceptis vola-
tilibus, & inter dies decem vina di-
uerſa, & alia multa tribuebam: inſuper
& annonas ducatus mei non quæſiui:
valde enim attenuatus erat populus.
* Memento mei Deus meus in bonum 19
ſecundum omnia, quæ feci populo huic.

γ) Ab hoſtibus iterum: inuitant Nehemiam ad conſilium ineundum,

FActum eſt autem, cum audiſſet 6 1
Sanaballat, & Tobias, & Goſſem Arabs, A
& ceteri inimici noſtri, quòd ædifi-
caſſem ego murum, & non eſſet in
ipſo reſidua interruptio (vſque ad tem-
pus autem illud valuas non poſueram
in portis) * miſerunt Sanaballat, & 2
Goſſem ad me, dicentes: Veni, & per-
cutiamus fœdus pariter in viculis in
Campo Ono. Ipſi autem cogitabant vt
facerent mihi malum. * Miſi ergo ad 3
eos nuncios, dicens: Opus grande ego
facio, & non poſſum deſcendere: ne
forte negligatur cum venero, & de-
ſcendero ad vos. * Miſerunt autem ad 4
me ſecundum verbum hoc per quat-
tuor vices: & reſpondi eis iuxta ſer-
monem priorem. * Et miſit ad me 5
Sanaballat iuxta verbum prius quinta
vice puerum ſuum, & epiſtolam habe- B
bat in manu ſua ſcriptam hoc modo:
* IN GENTIBVS auditum eſt, & Goſ- 6
ſem dixit, quòd tu & Iudæi cogitetis
rebellare, & propterea ædifices mu-
rum, & leuare te velis ſuper eos re-
gem: propter quam cauſam * & pro- 7
phetas poſueris, qui prædicent de te
in Ieruſalem, dicentes: Rex in Iudæa
eſt. Auditurus eſt rex verba hæc: id-
circo nunc veni, vt ineamus conſilium
pariter. * Et miſi ad eos, dicens: Non 8
eſt factum ſecundum verba hæc, quæ
tu loqueris: de corde enim tuo tu
componis hæc. * Omnes enim hi terre- 9
bant nos, cogitantes quòd ceſſarent
manus noſtræ ab opere, & quieſcere-
mus. Quam ob cauſam magis con-
fortaui manus meas:

terrent eum per prophetas,

* & ingreſſus ſum domum Semaiæ 10
filij Dalaiæ filij Metabeel ſecretò. Qui C
ait: Tractemus nobiſcum in domo Dei
in medio templi, & claudamus portas
ædis: quia venturi ſunt vt interficiant
te, & nocte venturi ſunt ad occiden-
11 dum te. * Et dixi: Num quiſquam
ſimilis mei fugit? & quis vt ego in-
gredietur templum, & viuet? non in-
12 grediar. * Et intellexi quòd Deus non
miſiſſet eum, ſed quaſi vaticinans lo-
cutus eſſet ad me, & Tobias, & Sana-
13 ballat conduxiſſent eum. * acceperat
enim pretium, vt territus facerem, &
peccarem, & haberent malum, quod
14 exprobrarent mihi. * Memento mei
Domine pro Tobia & Sanaballat, iuxta
opera eorum talia: ſed & Noadiæ pro-
phetæ, & ceterorum prophetarum, qui
terrebant me.

completo muro

15 * Completus eſt autem murus vi-
D geſimoquinto die menſis Elul, quin-
16 quaginta duobus diebus. * Factum eſt
ergo cum audiſſent omnes inimici no-
ſtri, vt timerent vniuerſæ gentes, quæ
erant in circuitu noſtro, & concide-
rent intra ſemetipſos, & ſcirent quòd
a Deo factum eſſet opus hoc.

per epiſtolas.

17 * Sed & in diebus illis multæ opti-
matum Iudæorum epiſtolæ mitteban-
tur ad Tobiam, & a Tobia veniebant
18 ad eos. * Multi enim erant in Iudæa
habentes iuramentum eius, quia gener
erat Secheniæ filij Area, & Iohanan
filius eius acceperat filiam Moſollam filij
19 Barachiæ: * ſed & laudabant eum co-
ram me, & verba mea nunciabant ei: &
Tobias mittebat epiſtolas vt terreret me.

3. Abſolutio.

α) Prouidet ſecuritati.

7
1 POſtquam [a] autem ædificatus eſt mu-
A rus, & poſui valuas, & recenſui iani-
2 tores, & cantores, & Leuitas: * præ-
cepi Hanani fratri meo, & Hananiæ
principi domus de Ieruſalem (ipſe enim
quaſi vir verax & timens Deum plus
3 ceteris videbatur) * & dixi eis: Non
aperiantur portæ Ieruſalem vſque ad
calorem ſolis. Cumq. adhuc aſſiſterent,
clauſæ portæ ſunt, & oppilatæ: & po-
ſui cuſtodes de habitatoribus Ieruſa-
lem, ſingulos per vices ſuas, & vnum-
quemque contra domum ſuam.

β) Recenſet populum;

4 * Ciuitas autem erat lata nimis &
grandis, & populus paruus in medio

[a] Eccl. 49. d. 15.

[...]uenit
[...]alogum
eius, & non erant domus ædificatæ.
* Deus autem dedit in corde meo, & 5
congregaui optimates, & magiſtratus,
& vulgus, vt recenſerem eos: & in-
ueni librum cenſus eorum, qui aſcen- B
derant primum, & inuentum eſt ſcri-
ptum in eo.

[...]irorum
[...]opuli,
* [a]Iſti filij prouinciæ, qui aſcende- 6
runt de captiuitate migrantium, quos
tranſtulerat Nabuchodonoſor rex Ba-
bylonis, & reuerſi ſunt in Ieruſalem,
& in Iudæam, vnuſquiſque in ciuita-
tem ſuam. * Qui venerunt cum Zoro- 7
babel, Ioſue, Nehemias, Azarias, Raa-
mias, Nahamani, Mardochæus, Belſam,
Meſpharath, Begoai, Nahum, Baana.
Numerus virorum populi Iſrael: * Filij 8
Pharos, duo millia centum ſeptuaginta
duo: * Filij Saphatia, trecenti ſeptua- 9
ginta duo: * Filij Area, ſexcenti quin- 10
quaginta duo: * Filij Phahathmaob filio- 11
rum Ioſue & Ioab, duo millia octingenti
decem & octo: * Filij Ælam, mille 12
ducenti quinquagintaquattuor: * Filij C 13
Zethua, octingenti quadragintaquin-
que: * Filij Zachai, ſeptingenti ſexa- 14
ginta: * Filij Bannui, ſexcenti quadra- 15
gintaocto: * Filij Bebai, ſexcenti vi- 16
gintiocto: * Filij Azgad, duo millia 17
trecenti vigintiduo: * Filij Adonicam, 18
ſexcenti ſexagintaſeptem: * Filij Be- 19
guai, duo millia ſexagintaſeptem: * Filij 20
Adin, ſexcenti quinquagintaquinque:
* Filij Ater, filij Hezeciæ, nonaginta- 21
octo: * Filij Haſem, trecenti viginti- 22
octo: * Filij Beſai, trecenti vigintiquat- 23
tuor: * Filij Hareph, centum duode- 24
cim: * Filij Gabaon, nonagintaquinque: 25
* Filij Bethlehem, & Netupha, centum 26
octogintaocto. * Viri Anathoth, cen- 27
tum vigintiocto. * Viri Bethazmoth, 28
quadragintaduo. * Viri Cariathiarim, 29
Cephira, & Beroth, ſeptingenti qua-
dragintatres. * Viri Rama & Geba, 30
ſexcenti vigintiunus. * Viri Mach- 31 D
mas, centum vigintiduo. * Viri Be- 32
thel & Hai, centum vigintitres. * Viri 33
Nebo alterius, quinquagintaduo. * Viri 34
Ælam alterius, mille ducenti quin-
quagintaquattuor. * Filij Harem, tre- 35
centi viginti. * Filij Iericho, trecenti 36
quadragintaquinque. * Filij Lod Ha- 37
did & Ono, ſeptingenti vigintiunus.
* Filij Senaa, tria millia nongenti tri- 38
ginta.

39 * Sacerdotes: Filij Idaia in domo Sacerdotum,
40 Ioſue, nongenti ſeptuagintatres. * Filij
41 Emmer, mille quinquagintaduo. * Filij
Phashur, mille ducenti quadraginta-
42 ſeptem. * Filij Arem, mille decem &
ſeptem.
43 Leuitæ: * Filij Ioſue & Cedmihel Leuitarum,
44 filiorum * Oduiæ, ſeptuagintaquattuor.
45 Cantores: * Filij Aſaph, centum qua-
46 dragintaocto. * Ianitores: filij Sellum,
filij Ater, filij Telmon, filij Accub, filij
E Hatita, filij Sobai: centum triginta-
octo.
47 * Nathinæi: filij Soha, filij Haſupha, ſeruorum templi,
48 filij Tebbaoth, * filij Ceros, filij Siaa,
filij Phadon, filij Lebana, filij Hagaba,
49 filij Selmai, * filij Hanan, filij Geddel,
50 filij Gaher, * filij Raaia, filij Raſin, filij
51 Necoda, * filij Gezem, filij Aza, filij
52 Phaſea, * filij Beſai, filij Munim, filij
53 Nephuſſim, * filij Bacbuc, filij Ha-
54 cupha, filij Harhur, * filij Beſloth, filij
55 Mahida, filij Harſa, * filij Bercos, filij
56 Siſara, filij Thema, * filij Naſia, filij
Hatipha,
57 * filij ſeruorum Salomonis, filij So- ſeruorum Salomonis,
58 thai, filij Sophereth, filij Pharida, * filij
59 Iahala, filij Darcon, filij Ieddel, * filij
Saphatia, filij Hatil, filij Phochereth,
qui erat ortus ex Sabaim, filio Amon.
60 * Omnes Nathinæi, & filij ſeruorum
Salomonis, trecenti nonagintaduo.
61 * Hi ſunt autem, qui aſcenderunt dubiæ originis,
de Thelmela, Thelharſa, Cherub, Ad-
don, & Emmer: & non potuerunt in-
dicare domum patrum ſuorum, & ſe-
men ſuum, vtrum ex Iſrael eſſent.
62 * Filij Dalaia, filij Tobia, filij Necoda,
63 ſexcenti quadragintaduo. * Et de Sa-
F cerdotibus, filij Habia, filij Accos, filij
Berzellai, qui accepit de filiabus Ber-
zellai Galaaditis vxorem: & vocatus
64 eſt nomine eorum. * Hi quæſierunt
ſcripturam ſuam in cenſu, & non in-
uenerunt: & eiecti ſunt de ſacerdotio.
65 * Dixitq. Atherſatha eis vt non mandu-
carent de Sanctis ſanctorum, donec
ſtaret Sacerdos doctus & eruditus.
66 * Omnis multitudo quaſi vir vnus totius multitudinis;
quadragintaduo millia trecenti ſexa-
67 ginta, * abſque ſeruis & ancillis eo-
rum, qui erant ſeptem millia trecenti
trigintaſeptem, & inter eos cantores,
& cantatrices, ducenti quadraginta-
68 quinque. * Equi eorum, ſeptingenti

[a] 1. Eſd. 2. a. 1.

trigintaſex: muli eorum, ducenti qua-
dragintaquinque: * cameli eorum, qua- 69
dringenti trigintaquinque: aſini, ſex
millia ſeptingenti viginti.

Hucuſque refertur quid in commentario ſcriptum fuerit, exin Nehemiæ hiſtoria texitur.

oblationes * Nonnulli autem de principibus 70
familiarum dederunt in opus. Ather- G
ſatha dedit in theſaurum auri drachmas
mille, phialas quinquaginta, tunicas
ſacerdotales quingentas triginta. * Et 71
de principibus familiarum dederunt in
theſaurum operis auri drachmas vi-
ginti millia, & argenti mnas duo mil-
lia ducentas. * Et quod dedit reliquus 72
populus, auri drachmas viginti millia,
& argenti mnas duo millia, & tunicas
ſacerdotales ſexagintaſeptem.
& habitatio. * Habitauerunt autem Sacerdotes, 73
& Leuitæ, & ianitores, & cantores, &
reliquum vulgus, & Nathinæi, & om-
nis Iſrael in ciuitatibus ſuis.

II. Nehemias roborat gentem.

8
1. Renouat ET venerat menſis ſeptimus: filij 1
fœdus. autem Iſrael erant in ciuitatibus ſuis. A
α) Perlegitur lex: Congregatuſq. eſt omnis populus quaſi
vir vnus ad plateam, quæ eſt ante por-
feſto tubarum, tam aquarum: & dixerunt Eſdræ ſcribæ
vt afferret Librum legis Moyſi, quam
præceperat Dominus Iſraeli. * Attulit 2
ergo Eſdras ſacerdos legem coram mul-
titudine virorum & mulierum, cun-
ctiſq. qui poterant intelligere, in die
prima menſis ſeptimi. * Et legit in eo 3
aperte in platea quæ erat ante portam
aquarum, de mane vſque ad mediam
diem, in conſpectu virorum & mulie-
rum, & ſapientium: & aures omnis
populi erant erectæ ad Librum. * Stetit 4
autem Eſdras ſcriba ſuper gradum li-
gneum, quem fecerat ad loquendum:
& ſteterunt iuxta eum Mathathias, & B
Semeia, & Ania, & Vria, & Helcia, &
Maaſia, ad dexteram eius: & ad ſini-
ſtram, Phadaia, Miſael, & Melchia, &
Haſum, & Haſbadana, Zacharia, & Mo-
ſollam. * Et aperuit Eſdras Librum 5
coram omni populo: ſuper vniuerſum
quippe populum eminebat: & cum ape-
ruiſſet eum, ſtetit omnis populus. * Et 6
benedixit Eſdras Domino Deo magno:
& reſpondit omnis populus: Amen,
Amen: eleuans manus ſuas. & incur-
uati ſunt, & adorauerunt Deum proni
7 in terram. * Porro Ioſue, & Bani, &
Serebia, Iamin, Accub, Septhai, Odia,
Maaſia, Celita, Azarias, Iozabed, Ha-
nan, Phalaia, Leuitæ, ſilentium facie-
bant in populo ad audiendam legem:
populus autem ſtabat in gradu ſuo.
8 * Et legerunt in Libro legis Dei di-
ſtincte, & aperte ad intelligendum: &
9 intellexerunt cum legeretur. * Dixit
C autem Nehemias (ipſe eſt Atherſatha)
& Eſdras ſacerdos & ſcriba, & Leuitæ
interpretantes vniuerſo populo: Dies
ſanctificatus eſt Domino Deo noſtro,
nolite lugere, & nolite flere. Flebat
enim omnis populus cum audiret verba
10 legis. * Et dixit eis: Ite, comedite pin-
guia, & bibite mulſum, & mittite par-
tes his, qui non præparauerunt ſibi:
quia ſanctus dies Domini eſt, & nolite
contriſtari: gaudium etenim Domini
11 eſt fortitudo noſtra. * Leuitæ autem
ſilentium faciebant in omni populo,
dicentes: Tacete, quia dies ſanctus eſt,
12 & nolite dolere. * Abijt itaque omnis
populus vt comederet & biberet, &
mitteret partes, & faceret lætitiam ma-
gnam: quia intellexerant verba, quæ
docuerat eos.
13 * Et in die ſecundo congregati ſunt feſto tabernaculorum
principes familiarum vniuerſi populi,
Sacerdotes & Leuitæ ad Eſdram ſcri-
bam, vt interpretaretur eis verba Le-
14 gis. * Et inuenerunt ſcriptum in Lege
præcepiſſe Dominum in manu Moyſi
vt habitent filij Iſrael in tabernaculis,
15 in die ſolemni, menſe ſeptimo: * &
D vt prædicent, & diuulgent vocem in
vniuerſis vrbibus ſuis, & in Ieruſalem,
dicentes: Egredimini in montem, &
afferte frondes oliuæ, & frondes ligni
pulcherrimi, frondes myrti, & ramos
palmarum, & frondes ligni nemoroſi
vt fiant tabernacula, ſicut ſcriptum eſt.
16 * Et egreſſus eſt populus, & attulerunt.
Feceruntq. ſibi tabernacula vnuſquiſ-
que in domate ſuo, & in atrijs ſuis, &
in atrijs domus Dei, & in platea portæ
aquarum, & in platea portæ Ephraim.
17 * Fecit ergo vniuerſa eccleſia eorum,
qui redierant de captiuitate, taberna-
cula, & habitauerunt in tabernaculis:
non enim fecerant a diebus Ioſue filij
Nun taliter filij Iſrael vſque ad diem
illum. Et fuit lætitia magna nimis.
18 * Legit autem in Libro legis Dei per
dies ſingulos, a die primo vſque ad diem

nouiſſimum. & fecerunt ſollemnitatem
ſeptem diebus, & in die octauo colle-
ctam iuxta ritum.
9 1 A IN die autem vigeſimoquarto men- (pœnitentiæ,)
ſis huius conuenerunt filij Iſrael in
ieiunio & in ſaccis, & humus ſuper
2 eos. * Et ſeparatum eſt ſemen filio-
rum Iſrael ab omni filio alienigena:
& ſteterunt, & confitebantur peccata
3 ſua, & iniquitates patrum ſuorum. * Et
conſurrexerunt ad ſtandum: & lege-
runt in volumine Legis Domini Dei
ſui, quater in die, & quater confite-
bantur, & adorabant Dominum Deum
4 ſuum. * Surrexerunt autem ſuper gra-
dum Leuitarum Ioſue, & Bani, & Ced-
mihel, Sabania, Bonni, Sarebias, Bani,
& Chanani: & clamauerunt voce ma-
gna ad Dominum Deum ſuum.
5 * Et dixerunt Leuitæ Ioſue, & Ced- (qua confitentes)
mihel, Bonni, Haſebnia, Serebia, Odaia,
Sebnia, Phathahia: Surgite, benedicite
Domino Deo veſtro ab æterno vſque in
æternum: & benedicant nomini gloriæ
tuæ excelſo in omni benedictione &
6 laude. * Tu ipſe, Domine, ſolus, tu feciſti
B cælum, & cælum cælorum, & omnem
exercitum eorum: terram, & vniuerſa
quæ in ea ſunt: maria, & omnia quæ
in eis ſunt: & tu viuificas omnia hæc,
7 & exercitus cæli te adorat. * Tu ipſe,
Domine Deus, qui elegiſti Abram, &
[a] eduxiſti eum de igne Chaldæorum,
8 & poſuiſti nomen eius Abraham. * Et
inueniſti cor eius fidele coram te: &
percuſſiſti cum eo fœdus vt dares ei
Terram Chananæi, Hethæi, & Amor-
rhæi, & Pherezæi, & Iebuſæi, & Ger-
geſæi, vt dares ſemini eius: & impleſti
9 verba tua, quoniam iuſtus es. * Et vi-
diſti afflictionem patrum noſtrorum in
Ægypto: clamoremq. eorum audiſti
10 ſuper Mare rubrum. * Et dediſti ſigna
atque portenta in Pharaone, & in vni-
uerſis ſeruis eius, & in omni populo
terræ illius: cognouiſti enim quia ſu-
perbe egerant contra eos: & feciſti tibi
11 nomen, ſicut & in hac die. * Et mare
diuiſiſti ante eos, & tranſierunt per
medium maris in ſicco: perſecutores
autem eorum proieciſti in profundum,
12 quaſi lapidem in aquas validas. * Et
C in columna nubis ductor eorum fuiſti
per diem, & in columna ignis per no-
ctem, vt appareret eis via, per quam
13 ingrediebantur. * Ad montem quoque
Sinai deſcendiſti, & locutus es cum
eis de cælo, & dediſti eis iudicia recta,
& legem veritatis, ceremonias, & præ-
14 cepta bona: * & ſabbatum ſanctifica-
tum tuum oſtendiſti eis, & mandata,
& ceremonias, & legem præcepiſti eis
15 in manu Moyſi ſerui tui. * Panem
quoque de cælo dediſti eis in fame
eorum, & aquam de petra eduxiſti eis
ſitientibus, & dixiſti eis vt ingrederen-
tur & poſſiderent terram, ſuper quam
leuaſti manum tuam vt traderes eis.
16 * Ipſi vero & patres noſtri ſuperbe ege- (peccata ſua)
runt, & indurauerunt ceruices ſuas, &
17 non audierunt mandata tua. * Et no-
luerunt audire, & non ſunt recordati
mirabilium tuorum quæ feceras eis.
Et indurauerunt ceruices ſuas, & de-
derunt caput vt conuerterentur ad ſer-
uitutem ſuam, quaſi per contentionem.
D Tu autem Deus propitius, clemens, &
miſericors, longanimis, & multæ miſe-
18 rationis non dereliquiſti eos, * & qui-
dem cum feciſſent ſibi vitulum con-
flatilem, & dixiſſent: Iſte eſt Deus tuus,
qui eduxit te de Ægypto: feceruntq.
19 blaſphemias magnas. * Tu autem in
miſericordijs tuis multis non dimiſiſti
eos in deſerto: columna nubis non
receſſit ab eis per diem vt duceret eos
in viam, & columna ignis per noctem
vt oſtenderet eis iter per quod ingre-
20 derentur. * Et ſpiritum tuum bonum
dediſti qui doceret eos, & manna tuum
non prohibuiſti ab ore eorum, & aquam
21 dediſti eis in ſiti. * Quadraginta annis
pauiſti eos in deſerto, nihilq. eis de-
fuit: veſtimenta eorum non inuetera-
uerunt, & pedes eorum non ſunt at-
22 triti. * Et dediſti eis regna, & populos,
& partitus es eis ſortes: & poſſederunt
terram Sehon, & terram regis Heſe-
23 bon, & terram Og regis Baſan. * Et
multiplicaſti filios eorum ſicut ſtellas
cæli, & adduxiſti eos ad terram, de
qua dixeras patribus eorum vt ingre-
24 derentur & poſſiderent. * Et venerunt
E filij, & poſſederunt terram, & humi-
liaſti coram eis habitatores terræ Cha-
nanæos, & dediſti eos in manu eorum
& reges eorum & populos terræ vt
25 facerent eis ſicut placebat illis. * Ce-
perunt itaque vrbes munitas & hu-
mum pinguem, & poſſederunt domos

[a] Gen. 11. d. 31.

plenas cunctis bonis: ciſternas ab alijs
fabricatas, vineas, & olivueta, & ligna
pomifera multa: & comederunt, &
ſaturati ſunt, & impinguati ſunt, &
abundauerunt delicijs in bonitate tua
magna. * Prouocauerunt autem te ad 26
iracundiam, & receſſerunt a te, & pro-
iecerunt legem tuam poſt terga ſua:
& prophetas tuos occiderunt, qui con-
teſtabantur eos vt reuerterentur ad te:
feceruntq. blaſphemias grandes. * Et 27
dediſti eos in manu hoſtium ſuorum,
& afflixerunt eos. Et in tempore tri-
bulationis ſuæ clamauerunt ad te, &
tu de cælo audiſti, & ſecundum miſe-
rationes tuas multas dediſti eis ſalua-
tores, qui ſaluarent eos de manu ho-
ſtium ſuorum. * Cumq. requieuiſſent, 28
reuerſi ſunt vt facerent malum in con- F
ſpectu tuo: & dereliquiſti eos in manu
inimicorum ſuorum, & poſſederunt
eos. Conuerſiq. ſunt, & clamauerunt
ad te: tu autem de cælo exaudiſti, &
liberaſti eos in miſericordijs tuis, mul-
tis temporibus. * Et conteſtatus es eos 29
vt reuerterentur ad Legem tuam. Ipſi
vero ſuperbe egerunt, & non audie-
runt mandata tua, & in iudicijs tuis
peccauerunt, quæ faciet homo, & viuet
in eis: & dederunt humerum rece-
dentem, & ceruicem ſuam induraue-
runt, nec audierunt. * Et protraxiſti 30
ſuper eos annos multos, & conteſtatus
es eos in ſpiritu tuo per manum pro-
phetarum tuorum: & non audierunt,
& tradidiſti eos in manu populorum
terrarum. * In miſericordijs autem tuis 31
plurimis non feciſti eos in conſumptio-
nem, nec dereliquiſti eos: quoniam
Deus miſerationum, & clemens es tu.
inuocant diuinam miſericordiam. * Nunc itaque Deus noſter magne, for- 32
tis, & terribilis, cuſtodiens pactum &
miſericordiam, ne auertas a facie tua
omnem laborem, qui inuenit nos, re-
ges noſtros, & principes noſtros, &
ſacerdotes noſtros, & prophetas no- G
ſtros, & patres noſtros, & omnem po-
pulum tuum a diebus regis Aſſur vſ-
que in diem hanc. * Et tu iuſtus es 33
in omnibus, quæ venerunt ſuper nos:
quia veritatem feciſti, nos autem im-
pie egimus. * Reges noſtri, principes 34
noſtri, ſacerdotes noſtri, & patres no-
ſtri non fecerunt legem tuam, & non
attenderunt mandata tua, & teſtimonia
tua quæ teſtificatus es in eis. * Et ipſi 35
in regnis ſuis, & in bonitate tua multa,
quam dederas eis, & in terra latiſſima
& pingui, quam tradideras in con-
ſpectu eorum, non ſeruierunt tibi, nec
reuerſi ſunt a ſtudijs ſuis peſſimis.
36 * Ecce noſipſi hodie ſerui ſumus: &
terra, quam dediſti patribus noſtris vt
comederent panem eius, & quæ bona
ſunt eius, & noſipſi ſerui ſumus in ea.
37 * Et fruges eius multiplicantur regi-
bus, quos poſuiſti ſuper nos propter
peccata noſtra, & corporibus noſtris
dominantur, & iumentis noſtris ſecun-
dum voluntatem ſuam, & in tribula-
tione magna ſumus.

38 * Super omnibus ergo his noſipſi β) Perc- tur fœd-
percutimus fœdus, & ſcribimus, &
10 ſignant principes noſtri, Leuitæ noſtri, ſignatur principi-
1 & Sacerdotes noſtri. SIgnatores autem
A fuerunt, Nehemias, Atherſatha filius
2 Hachelai, & Sedecias, * Saraias, Aza-
3 rias, Ieremias, * Pheſhur, Amarias,
4 Melchias, * Hattus, Sebenia, Melluch,
5 * Harem, Merimuth, Obdias, * Daniel,
6
7 Genthon, Baruch, * Moſollam, Abia,
8 Miamin, * Maazia, Belgai, Semeia: hi
9 ſacerdotes. * Porro Leuitæ, Ioſue filius
Azaniæ, Bennui de filijs Henadad, Ced-
10 mihel, * & fratres eorum, Sebenia,
11 Odaia, Celita, Phalaia, Hanan, * Micha,
12 Rohob, Haſebia, * Zachur, Serebia,
13 Sabania, * Odaia, Bani, Baninu. * Ca-
14 pita populi, Pharos, Phahathmoab,
15 Aelam, Zethu, Bani, * Bonni, Azgad,
16 Bebai, * Adonia, Begoai, Adin, * Ater,
17
18 Hezecia, Azur, * Odaia, Haſum, Beſai,
19 * Hareph, Anathoth, Nebai, * Meg-
20
21 phias, Moſollam, Hazir, * Meſizabel,
B
22 Sadoc, Ieddua, * Pheltia, Hanan, Anaia,
23 * Oſee, Hanania, Haſub, * Alohes, Pha-
24
25 lea, Sobec, * Rehum, Haſebna, Maa-
26 ſia, * Echaia, Hanan, Anan, * Melluch,
27 Haran, Baana:
28 * & reliqui de populo, Sacerdotes,
Leuitæ, ianitores, & cantores, Nathi-
næi, & omnes qui ſe ſeparauerunt de
populis terrarum ad legem Dei, vxo-
res eorum, filij eorum, & filiæ eorum,
29 * omnes qui poterant ſapere ſponden-
tes pro fratribus ſuis, optimates eo-
rum, & qui veniebant ad pollicen-
dum, & iurandum vt ambularent in
lege Dei, quam dederat in manu Moyſi
ſerui Dei, vt facerent & cuſtodirent
vniuerſa mandata Domini Dei noſtri,
30 & iudicia eius & ceremonias eius, * &
vt non daremus filias noſtras populo

probatur reliquis.

terræ, & filias eorum non accipere-
mus filijs noſtris. * Populi quoque 31
terræ, qui important venalia, & omnia
ad vſum, per diem ſabbati vt ven-
dant, non accipiemus ab eis in ſabbato
& in die ſanctificato. Et dimittemus
annum ſeptimum, & exactionem vni-
uerſæ manus. * Et ſtatuemus ſuper 32
nos præcepta, vt demus tertiam par- C
tem ſicli per annum ad opus domus
Dei noſtri, * ad panes propoſitionis, 33
& ad ſacrificium ſempiternum, & in
holocauſtum ſempiternum in ſabba-
tis, in calendis, in ſollemnitatibus, &
in ſanctificatis, & pro peccato: vt exo-
retur pro Iſrael, & in omnem vſum
domus Dei noſtri. * Sortes ergo mi- 34
ſimus ſuper oblationem lignorum inter
Sacerdotes, & Leuitas, & populum, vt
inferrentur in domum Dei noſtri per
domos patrum noſtrorum, per tem-
pora, a temporibus anni vſque ad an-
num: vt arderent ſuper altare Domini
Dei noſtri, ſicut ſcriptum eſt in lege
Moyſi: * & vt afferremus primogenita 35
terræ noſtræ, & primitiua vniuerſi fru-
ctus omnis ligni, ab anno in annum,
in domo Domini. * & primitiua filio- 36
rum noſtrorum, & pecorum noſtro-
rum, ſicut ſcriptum eſt in lege, & D
primitiua boum noſtrorum, & ouium
noſtrarum, vt offerrentur in domo Dei
noſtri, Sacerdotibus qui miniſtrant in
domo Dei noſtri: * & primitias cibo- 37
rum noſtrorum, & libaminum noſtro-
rum, & poma omnis ligni, vindemiæ
quoque & olei afferemus Sacerdotibus
ad gazophylacium Dei noſtri, & de-
cimam partem terræ noſtræ Leuitis.
Ipſi Leuitæ decimas accipient ex om-
nibus ciuitatibus operum noſtrorum.
* Erit autem Sacerdos filius Aaron 38
cum Leuitis in decimis Leuitarum, &
Leuitæ offerent decimam partem de-
cimæ ſuæ in domo Dei noſtri, ad gazo-
phylacium in domum theſauri. * Ad 39
gazophylacium enim deportabunt filij
Iſrael, & filij Leui primitias frumenti,
vini, & olei: & ibi erunt vaſa ſanctifi-
cata, & Sacerdotes, & cantores, & iani-
tores, & miniſtri, & non dimittemus
domum Dei noſtri.

. Fre-
uentat
rbes.

Numerus
tantium:

11
1
A

HAbitauerunt autem principes po-
puli in Ieruſalem: reliqua vero plebs
miſit ſortem, vt tollerent vnam par-
tem de decem qui habitaturi eſſent
in Ieruſalem ciuitate ſancta, nouem
2 vero partes in ciuitatibus. * Bene-
dixit autem populus omnibus viris qui
ſe ſponte obtulerant vt habitarent in
Ieruſalem.

3 *Hi ſunt itaque principes prouin- in Ieruſalem,
ciæ qui habitauerunt in Ieruſalem, &
in ciuitatibus Iuda. Habitauit autem
vnuſquiſque in poſſeſſione ſua, in vr-
bibus ſuis, Iſrael, Sacerdotes, Leuitæ,
Nathinæi, & filij ſeruorum Salomonis.
4 * Et in Ieruſalem habitauerunt de filijs
Iuda, & de filijs Beniamin: de filijs
Iuda, Athaias filius Aziam, filij Zacha-
riæ, filij Amariæ, filij Saphatiæ, filij
5 Malaleel: de filijs Phares, * Maaſia
filius Baruch, filius Cholhoza, filius
Hazia, filius Adaia, filius Ioiarib, filius
6 Zachariæ, filius Silonitis: * omnes hi
filij Phares, qui habitauerunt in Ieru-
ſalem, quadringenti ſexaginta octo viri
7 fortes. * Hi ſunt autem filij Beniamin:
B Sellum filius Moſollam, filius Ioed,
filius Phadaia, filius Colaia, filius Ma-
8 ſia, filius Etheel, filius Iſaia, * & poſt
eum Gebbai, Sellai, nongenti viginti-
9 octo, * & Ioel filius Zechri præpoſitus
eorum, & Iudas filius Senua ſuper ci-
10 uitatem ſecundus. * Et de ſacerdoti-
11 bus, Idaia filius Ioarib, Iachin, * Sa-
raia filius Helciæ, filius Moſollam, filius
Sadoc, filius Meraioth, filius Achitob
12 princeps domus Dei, * & fratres eorum
facientes opera templi: octingenti vi-
ginti duo. Et Adaia filius Ieroham, filius
Phelelia, filius Amſi, filius Zachariæ,
13 filius Pheſhur, filius Melchiæ, * & fra-
tres eius principes patrum: ducenti
quadragintaduo. Et Amaſſai filius Az-
reel, filius Ahazi, filius Moſollamoth,
14 filius Emmer, * & fratres eorum poten-
tes nimis: centum vigintiocto, & præpo-
ſitus eorum Zabdiel filius potentium.
15 * Et de Leuitis Semeia filius Haſub,
filius Azaricam, filius Haſabia, filius
16 Boni, * & Sabathai & Iozabed, ſuper
C omnia opera, quæ erant forinſecus in
domo Dei, a principibus Leuitarum.
17 * Et Mathania filius Micha, filius Zebe-
dei, filius Aſaph princeps ad laudan-
dum, & ad confitendum in oratione, &
Becbecia ſecundus de fratribus eius, &
Abda filius Samua, filius Galal, filius
18 Idithun: * omnes Leuitæ in ciuitate
19 ſancta ducenti octogintaquattuor. * Et

ianitores, Accub, Telmon, & fratres
eorum, qui cuſtodiebant oſtia: cen-
tum ſeptuaginta duo. * Et reliqui ex 20
Iſrael Sacerdotes & Leuitæ in vniuer-
ſis ciuitatibus Iuda, vnuſquiſque in poſ-
ſeſſione ſua. * Et Nathinæi, qui habi- 21
tabant in Ophel, & Siaha, & Gaſpha
de Nathinæis. * Et epiſcopus Leuita- 22
rum in Ieruſalem, Azzi filius Bani,
filius Haſabiæ, filius Mathaniæ, filius
Michæ. De filijs Aſaph, cantores in
miniſterio domus Dei. * Præceptum 23
quippe regis ſuper eos erat, & ordo
in cantoribus per dies ſingulos, * & 24
Phathahia filius Meſezebel, de filijs D
Zara filij Iuda in manu regis, iuxta
omne verbum populi,

in reliquis vrbibus.

* & in domibus per omnes regiones 25
eorum. De filijs Iuda habitauerunt in
Cariatharbe & in filiabus eius: & in
Dibon, & in filiabus eius: & in Cabſeel,
& in viculis eius, * & in Ieſue, & in 26
Molada, & in Bethphaleth, * & in Ha- 27
ſerſual, & in Berſabee, & in filiabus
eius, * & in Siceleg, & in Mochona, & 28
in filiabus eius, * & in Remmon, & in 29
Saraa, & in Ierimuth, * Zanoa, Odol- 30
lam, & in villis earum, Lachis & re-
gionibus eius, & Azeca, & filiabus eius.
Et manſerunt in Berſabee vſque ad
vallem Ennom. * Filij autem Benia- 31
min, a Geba, Mechmas, & Hai, &
Bethel & filiabus eius: * Anathoth, 32
Nob, Anania, * Aſor, Rama, Gethaim, 33
* Hadid, Seboim, & Neballat, Lod 34
* & Ono valle artificum. * Et de Le- 35
uitis portiones Iudæ & Beniamin. 36

12

b) Dedicatio muri Ieruſalem.

α) Enumerantur Sacerdotes & Leuitæ.

HI ſunt autem Sacerdotes & Le- 1
uitæ, qui aſcenderunt cum Zorobabel A
filio Salathiel, & Ioſue: Saraia, Iere-
mias, Eſdras, * Amaria, Melluch, Hat- 2
tus, * Sebenias, Rheum, Merimuth, 3
* Addo, Genthon, Abia, * Miamin, 4
Madia, Belga, * Semeia, & Ioiarib, 5 6
Idaia, Sellum, Amoc, Helcias, * Idaia. 7
Iſti principes Sacerdotum, & fratres
eorum in diebus Ioſue. * Porro Leui- 8
tæ, Ieſua, Bennui, Cedmihel, Sarebia,
Iuda, Mathanias, ſuper hymnos ipſi &
fratres eorum: * & Becbecia atque 9
Hanni, & fratres eorum vnuſquiſque in
officio ſuo. * Ioſue autem genuit Ioa- 10
cim, & Ioacim genuit Eliaſib, & Eliaſib
genuit Ioiada, * & Ioiada genuit Iona- 11
than, & Ionathan genuit Ieddoa. * In 12
diebus autem Ioacim erant Sacerdotes
& principes familiarum: Saraiæ, Ma-
13 raia: Ieremiæ, Hanania: * Eſdræ, Mo-
14 ſollam: Amariæ, Iohanan: * Milicho,
15 Ionathan, Sebeniæ, Ioſeph: * Haram,
16 Edna: Maraioth, Helci: * Adaiæ, Za-
17 charia, Genthon, Moſollam: * Abiæ,
Zechri, Miamin & Moadiæ, Phelti:
18 * Belgæ, Sammua: Semaiæ, Ionathan,
19 * Ioiarib, Mathanai: Iodaiæ, Azzi: * Sel-
20 21 lai, Celai: Amoc, Heber: * Helciæ,
22 Haſebia: Idaiæ, Nathanael. * Leuitæ in
B diebus Eliaſib, & Ioiada, & Iohanan, &
Ieddoa ſcripti principes familiarum, &
23 Sacerdotes in regno Darij Perſæ. * Filij
Leui principes familiarum, ſcripti in
Libro verborum dierum, & vſque ad
24 dies Ionathan, filij Eliaſib. * Et principes
Leuitarum, Haſebia, Serebia, & Ioſue
filius Cedmihel: & fratres eorum per
vices ſuas, vt laudarent & confiteren-
tur iuxta præceptum Dauid viri Dei, &
25 obſeruarent æque per ordinem. * Ma-
thania, & Becbecia, Obedia, Moſollam,
Telmon, Accub cuſtodes portarum &
26 veſtibulorum ante portas. * Hi in die-
bus Ioacim filij Ioſue, filij Ioſedec, &
in diebus Nehemiæ ducis, & Eſdræ ſa-
cerdotis ſcribæq.

β) Dedica- tur muru

27 * In dedicatione autem muri Ieru-
ſalem requiſierunt Leuitas de omnibus
locis ſuis vt adducerent eos in Ieru- præparati
ſalem, & facerent dedicationem & læ-
titiam in actione gratiarum, & cantico,
& in cymbalis, pſalterijs, & citharis.
28 * Congregati ſunt autem filij cantorum
de campeſtribus circa Ieruſalem, & de
29 villis Nethuphati, * & de domo Gal-
gal, & de regionibus Geba & Azma-
ueth: quoniam villas ædificauerunt ſibi
30 cantores in circuitu Ieruſalem. * Et
C mundati ſunt Sacerdotes & Leuitæ, &
mundauerunt populum, & portas, &
murum.

celebrati

31 * Aſcendere autem feci principes
Iuda ſuper murum, & ſtatui duos ma-
gnos choros laudantium. Et ierunt ad
dexteram ſuper murum ad portam
32 ſterquilinij. * Et iuit poſt eos Oſaias,
33 & media pars principum Iuda, * &
Azarias, Eſdras, & Moſollam, Iudas,
& Beniamin, & Semeia, & Ieremias.
34 * Et de filijs ſacerdotum in tubis, Za-
charias filius Ionathan, filius Semeiæ,
filius Mathaniæ, filius Michaiæ, filius
35 Zechur, filius Aſaph, * & fratres eius

Semeia, & Azareel, Malalai, Galalai,
Maai, Nathanael, & Iudas, & Hanani,
in vaſis cantici Dauid viri Dei: & Eſ-
dras ſcriba ante eos in porta Fontis.
* Et contra eos aſcenderunt in gradi- 36
bus ciuitatis Dauid in aſcenſu muri
ſuper domum Dauid, & vſque ad por-
tam Aquarum ad Orientem. * Et cho- 37
rus ſecundus gratias referentium ibat
ex aduerſo, & ego poſt eum, & media
pars populi ſuper murum & ſuper tur-
rim furnorum, & vſque ad murum la-
tiſſimum, * & ſuper portam Ephraim, 38
& ſuper portam antiquam, & ſuper
portam piſcium & turrim Hananeel,
& turrim Emath, & vſque ad portam
gregis: & ſteterunt in porta cuſtodiæ,
* ſteteruntq. duo chori laudantium in 39
domo Dei, & ego, & dimidia pars ma-
giſtratuum mecum. * Et Sacerdotes, 40
Eliachim, Maaſia, Miamin, Michea, D
Elioenai, Zacharia, Hanania in tubis,
* & Maaſia, & Semeia, & Eleazar, & 41
Azzi, & Iohanan, & Melchia, & Aelam,
& Ezer. Et clare cecinerunt cantores,
& Iezraia præpoſitus: * & immolaue- 42
runt in die illa victimas magnas, & læ-
tati ſunt: Deus enim lætificauerat eos
lætitia magna: ſed & vxores eorum &
liberi gauiſi ſunt, & audita eſt lætitia
Ieruſalem procul.

Inſtat fœderi.

In priore aduentu:

inſtituun- custodes tributorum,

* Recenſuerunt quoque in die illa 43
viros ſuper gazophylacia theſauri ad
libamina, & ad primitias, & ad deci-
mas, vt introferrent per eos principes
ciuitatis in decore gratiarum actionis,
Sacerdotes & Leuitas: quia lætificatus
eſt Iuda in Sacerdotibus & Leuitis
aſtantibus. * Et cuſtodierunt obſerua- 44
tionem Dei ſui, & obſeruationem ex-
piationis, & cantores, & ianitores iuxta
præceptum Dauid, & Salomonis filij
eius, * quia in diebus Dauid & Aſaph 45
ab exordio erant principes conſtituti
cantorum in carmine laudantium, &
confitentium Deo. * Et omnis Iſrael, in 46
diebus Zorobabel, & in diebus Nehe-
miæ dabant partes cantoribus & iani-
toribus per dies ſingulos, & ſanctifica-
bant Leuitas, & Leuitæ ſanctificabant
filios Aaron.

parantur alienigenæ.

IN die autem illo lectum eſt in vo- 13 1 A
lumine Moyſi audiente populo: & in-
uentum eſt ſcriptum in eo, [a] quòd non
debeant introire Ammonites & Moa-
bites in eccleſiam Dei vſque in æter-
2 num: * eo quòd non occurrerint filijs
Iſrael cum pane & aqua: & conduxe-
rint aduerſum eos Balaam, ad male-
dicendum eis: & conuertit Deus noſter
3 maledictionem in benedictionem. * Fa-
ctum eſt autem, cum audiſſent legem,
ſeparauerunt omnem alienigenam ab
Iſrael.

β) In altero aduentu: mundat gazophylacia,

4 * Et ſuper hoc erat Eliaſib ſacerdos,
qui fuerat præpoſitus in gazophylacio
domus Dei noſtri, & proximus To-
5 biæ. * Fecit ergo ſibi gazophylacium
grande, & ibi erant ante eum repo-
nentes munera, & thus, & vaſa, & deci-
mam frumenti, vini, & olei, partes Le-
uitarum, & cantorum, & ianitorum, &
6 primitias ſacerdotales. * In omnibus
autem his non fui in Ieruſalem, quia
anno trigeſimo ſecundo Artaxerxis re-
gis Babylonis veni ad regem, & in fine
7 dierum rogaui regem. * Et veni in
Ieruſalem, & intellexi malum, quod fe-
cerat Eliaſib Tobiæ vt faceret ei the-
8 ſaurum in veſtibulis domus Dei. * Et
B malum mihi viſum eſt valde. Et pro-
ieci vaſa domus Tobiæ foras de gazo-
9 phylacio: * præcepiq. & emundaue-
runt gazophylacia: & retuli ibi vaſa
domus Dei, ſacrificium, & thus.

exigit partes Leuitarum,

10 * Et cognoui quòd partes Leuita-
rum non fuiſſent datæ: & fugiſſet
vnuſquiſque in regionem ſuam de Le-
uitis, & cantoribus, & de his, qui mini-
11 ſtrabant: * & egi cauſam aduerſus
magiſtratus, & dixi: Quare dereli-
quimus domum Dei? Et congregaui
eos, & feci ſtare in ſtationibus ſuis.
12 * Et omnis Iuda apportabat decimam
13 frumenti, vini, & olei in horrea. * Et
conſtituimus ſuper horrea Selemiam
Sacerdotem, & Sadoc ſcribam, & Pha-
daiam de Leuitis, & iuxta eos Hanan
filium Zachur, filium Mathaniæ: quo-
niam fideles comprobati ſunt, & ipſis
creditæ ſunt partes fratrum ſuorum.
14 * Memento mei Deus meus pro hoc,
& ne deleas miſerationes meas, quas
feci in domo Dei mei, & in ceremonijs
eius.
15 * In diebus illis vidi in Iuda calcantes
torcularia in ſabbato, portantes acer-
uos, & onerantes ſuper aſinos vinum,

[a] Deut. 23. a. 3.

vrget celebrationem ſabbati

& vuas, & ficus, & omne onus, & in-
ferentes in Ieruſalem die ſabbati. Et
conteſtatus ſum vt in die qua vendere
liceret, venderent. * Et Tyrij habita- 16
uerunt in ea inferentes piſces, & om- C
nia venalia: & vendebant in ſabbatis
filijs Iuda in Ieruſalem: * & obiurgaui 17
optimates Iuda, & dixi eis: Quæ eſt
hæc res mala, quam vos facitis & pro-
fanatis diem Sabbati? * Numquid non 18
hæc fecerunt patres noſtri, & adduxit
Deus noſter ſuper nos omne malum
hoc, & ſuper ciuitatem hanc? Et vos
additis iracundiam ſuper Iſrael vio-
lando Sabbatum. * Factum eſt autem, 19
cum quieuiſſent portæ Ieruſalem in
die Sabbati, dixi: & clauſerunt ianuas,
& præcepi vt non aperirent eas vſque
poſt Sabbatum: & de pueris meis con-
ſtitui ſuper portas vt nullus inferret
onus in die Sabbati. * Et manſerunt 20
negotiatores, & vendentes vniuerſa
venalia foris Ieruſalem ſemel & bis.
* Et conteſtatus ſum eos, & dixi eis: 21
Quare manetis ex aduerſo muri? ſi
ſecundò hoc feceritis, manum mittam
in vos. Itaque ex tempore illo non ve-
nerunt in Sabbato. * Dixi quoque Le- 22
uitis vt mundarentur, & venirent ad
cuſtodiendas portas, & ſanctificandam
diem Sabbati: & pro hoc ergo me- D
mento mei Deus meus, & parce mihi
ſecundum multitudinem miſerationum
tuarum.

23 * Sed & in diebus illis vidi Iudæos
ducentes vxores Azotidas, Ammoni-
24 tidas, & Moabitidas. * Et filij eorum
ex media parte loquebantur Azotice,
& neſciebant loqui Iudaice, & loque-
bantur iuxta linguam populi, & po-
25 puli. * Et obiurgaui eos, & maledixi.
Et cecidi ex eis viros, & decaluaui
eos, & adiuraui in Deo, vt non darent
filias ſuas filijs eorum, & non accipe-
rent de filiabus eorum filijs ſuis, & ſibi-
26 metipſis, dicens: * [a] Numquid non in
huiuſcemodi re peccauit Salomon rex
Iſrael? & certe in gentibus multis non
erat rex ſimilis ei, & dilectus Deo ſuo
erat, & poſuit eum Deus regem ſuper
omnem Iſrael: [b] & ipſum ergo duxe-
runt ad peccatum mulieres alienigenæ.
27 * Numquid & nos inobedientes facie-
mus omne malum grande hoc vt præ-
uaricemur in Deo noſtro, & ducamus
28 vxores peregrinas? * De filijs autem Io-
iada filij Eliaſib ſacerdotis magni, gener
erat Sanaballat Horonites, quem fugaui
29 a me. * Recordare Domine Deus meus
aduerſum eos, qui polluunt ſacerdo-
tium, iusq. Sacerdotale & Leuiticum.
30 * Igitur mundaui eos ab omnibus
alienigenis, & conſtitui ordines Sacer-
dotum & Leuitarum, vnumquemque
31 in miniſterio ſuo: * & in oblatione
lignorum in temporibus conſtitutis, &
in primitiuis: memento mei Deus meus
in bonum. Amen.

& co... gion... ſanctit...

conclu...

[a] 3. Reg. 3. a. 1. – [b] 3. Reg. 11. a. 1.

LIBER TOBIAE.

. Miseria ominum.

a) Tobiæ patris.

Spoliatur:

TOBIAS ex tribu, & ciui- 1 I
tate Nephthali (quæ eſt A
in ſuperioribus Galilææ
ſupra Naaſſon, poſt viam,
quæ ducit ad Occiden-
tem, in ſiniſtro habens ciuitatem Se-
phet) * [a] cum captus eſſet in diebus 2
Salmanaſar regis Aſſyriorum, in ca-
ptiuitate tamen poſitus, viam veritatis
non deſeruit, * ita vt omnia, quæ ha- 3
bere poterat, quotidie concaptiuis fra-
tribus, qui erant ex eius genere, im-
pertiret.

ius in patria,

* Cumq. eſſet iunior omnibus in 4
tribu Nephthali, nihil tamen puerile
geſſit in opere. * Denique cum irent 5
omnes ad vitulos aureos, [b] quos Iero-
boam fecerat rex Iſrael, hic ſolus fu-
giebat conſortia omnium, * ſed perge- 6
bat in Ieruſalem ad templum Domini,
& ibi adorabat Dominum Deum Iſrael, B
omnia primitiua ſua, & decimas ſuas
fideliter offerens, * ita vt in tertio anno 7
proſelytis & aduenis miniſtraret om-
nem decimationem. * Hæc & his ſimi- 8
lia ſecundum legem Dei puerulus ob-
ſeruabat. * Cum vero factus eſſet vir, 9
accepit vxorem Annam de tribu ſua,
genuitq. ex ea filium, nomen ſuum
imponens ei, * quem ab infantia timere 10
Deum docuit, & abſtinere ab omni
peccato.

miſericors in captiuitate

* Igitur, cum per captiuitatem de- 11
ueniſſet cum vxore ſua, & filio in ci-
uitatem Niniuen cum omni tribu ſua,
(* cum omnes ederent ex cibis Genti- 12
lium) iſte cuſtodiuit animam ſuam, &
numquam contaminatus eſt in eſcis eo-
rum. * Et quoniam memor fuit Do- 13
mini in toto corde ſuo, dedit illi Deus C
gratiam in conſpectu Salmanaſar regis,
* & dedit illi poteſtatem quòcumque 14
vellet ire, habens libertatem quæcum-
que facere voluiſſet. * Pergebat ergo 15
ad omnes, qui erant in captiuitate, &
monita ſalutis dabat eis. * Cum au- 16
tem veniſſet in Rages ciuitatem Me-
dorum, & ex his, quibus honoratus
fuerat a rege, habuiſſet decem talenta
17 argenti: * & cum in multa turba ge-
neris ſui Gabelum egentem videret,
qui erat ex tribu eius, ſub chiro-
grapho dedit illi memoratum pondus
argenti.

nudatur a Sennacherib.

18 * Poſt multum vero temporis, mor-
tuo Salmanaſar rege, cum regnaret
Sennacherib filius eius pro eo, & filios
Iſrael exoſos haberet in conſpectu ſuo:
19 * Tobias quotidie pergebat per om-
nem cognationem ſuam, & conſolaba-
tur eos, diuidebatq. vnicuique, prout
20 poterat, de facultatibus ſuis: * eſurien-
D tes alebat, nudiſq. veſtimenta præbe-
bat, & mortuis atque occiſis ſepulturam
21 ſolicitus exhibebat. * [c] Denique cum
reuerſus eſſet rex Sennacherib fugiens
a Iudæa plagam, quam circa eum fe-
cerat Deus propter blaſphemiam ſuam,
& iratus multos occideret ex filijs Iſrael,
22 Tobias ſepeliebat corpora eorum. * At
vbi nunciatum eſt regi, iuſſit eum oc-
cidi, & tulit omnem ſubſtantiam eius.
23 * Tobias vero cum filio ſuo, & cum
vxore fugiens, nudus latuit, quia multi
diligebant eum.

β) Arguitur:

24 * [d] Poſt dies vero quadragintaquin-
25 que occiderunt regem filij ipſius, * &
reuerſus eſt Tobias in domum ſuam,
omniſq. facultas eius reſtituta eſt ei.

a proximis.

2 I A POſthæc vero, cum eſſet dies feſtus
Domini, & factum eſſet prandium bo-
2 num in domo Tobiae, * dixit filio ſuo:
Vade, & adduc aliquos de tribu no-
ſtra, timentes Deum, vt epulentur no-
3 biſcum. * Cumq. abijſſet, reuerſus
nunciauit ei, vnum ex filijs Iſrael iugu-
latum iacere in platea. Statimq. exi-
liens de accubitu ſuo, relinquens pran-
dium, ieiunus peruenit ad corpus:
4 * tollenſq. illud portauit ad domum
ſuam occulte, vt dum ſol occubuiſſet,

[a] 4. Reg. 17. a. 3. & 18. b. 9. — [b] 3. Reg. 12. f. 28. — [c] 4. Reg. 19. g. 35. Eccl. 48. d. 24. 2. Mac. 8. e. 19. — [d] Iſa. 37. g. 38. 2. Par. 32. e. 21.

caute fepeliret eum. * Cumq. occul- 5
taffet corpus, manducauit panem cum
luctu & tremore, * memorans illum 6
fermonem, quem dixit Dominus [a]per B
Amos prophetam: Dies fefti veftri
conuertentur in lamentationem & lu-
ctum. * Cum vero fol occubuiffet, 7
abijt, & fepeliuit eum. * Arguebant 8
autem eum omnes proximi eius, di-
centes: Iam huius rei caufa interfici
iuffus es, & vix effugifti mortis im-
perium, & iterum fepelis mortuos?
* [b]Sed Tobias plus timens Deum, 9
quàm regem, rapiebat corpora occi-
forum, & occultabat in domo fua, &
medijs noctibus fepeliebat ea.
a cognatis, * Contigit autem vt quadam die fa- 10
tigatus a fepultura, veniens in domum
fuam, iactaffet fe iuxta parietem, & ob-
dormiffet, * & ex nido hirundinum 11
dormienti illi calida ftercora incide-
rent fuper oculos eius, fieretq. cæcus.
* Hanc autem tentationem ideo per- 12
mifit Dominus euenire illi, vt pofteris
daretur exemplum patientiæ eius, ficut
& fancti Iob. * Nam cum ab infantia 13
fua femper Deum timuerit, & man- C
data eius cuftodierit, non eft contri-
ftatus contra Deum quòd plaga cæci-
tatis euenerit ei, * fed immobilis in 14
Dei timore permanfit, agens gratias
Deo omnibus diebus vitæ fuæ. * Nam 15
ficut beato Iob infultabant reges, ita
ifti parentes & cognati eius irridebant
vitam eius, dicentes: * Vbi eft fpes 16
tua, pro qua eleemofynas, & fepultu-
ras faciebas? * Tobias vero increpabat 17
eos, dicens: Nolite ita loqui: * quo- 18
niam filij fanctorum fumus, & vitam
illam expectamus, quam Deus datu-
rus eft his, qui fidem fuam numquam
mutant ab eo.
ab vxore. * Anna vero vxor eius ibat ad opus 19
textrinum quotidie, & de labore ma- D
nuum fuarum victum, quem confequi
poterat, deferebat. * Vnde factum eft, 20
vt hœdum caprarum accipiens detu-
liffet domi: * Cuius cum vocem ba- 21
lantis vir eius audiffet, dixit: [c]Videte,
ne forte fortiuus fit, reddite eum do-
minis fuis, quia non licet nobis aut
edere ex furto aliquid, aut contingere.
* [d]Ad hæc vxor eius irata refpondit: 22
Manifefte vana facta eft fpes tua, &
eleemofynæ tuæ modo apparuerunt.

23 * Atque his, & alijs huiufcemodi ver-
bis exprobrabat ei.

3

1 A TVnc Tobias ingemuit, & cœpit orans minu…
2 orare cum lacrymis, * dicens: Iuftus
es Domine, & omnia iudicia tua iufta
funt, & omnes viæ tuæ, mifericordia,
3 & veritas, & iudicium. * Et nunc Do-
mine memor efto mei, & ne vindictam
fumas de peccatis meis, neque remini-
fcaris delicta mea, vel parentum meo-
4 rum. * [e]Quoniam non obediuimus
præceptis tuis, ideo traditi fumus in
direptionem, & captiuitatem, & mor-
tem, & in fabulam, & in improperium
omnibus nationibus, in quibus difper-
5 fifti nos. * Et nunc Domine magna
iudicia tua, quia non egimus fecun-
dum præcepta tua, & non ambulaui-
6 mus fynceriter coram te. * Et nunc
Domine fecundum voluntatem tuam
fac mecum, & præcipe in pace recipi
fpiritum meum: expedit enim mihi
B mori magis quàm viuere.

7 * Eadem itaque die contigit vt Sara b) Sar… Ragueli…
filia Raguelis in Rages ciuitate Me-
dorum, & ipfa audiret improperium impropo… humilia…
8 ab vna ex ancillis patris fui, * quo-
niam tradita fuerat feptem viris, &
dæmonium nomine Afmodæus occi-
derat eos, mox vt ingreffi fuiffent ad
9 eam. * Ergo cum pro culpa fua in-
creparet puellam, refpondit ei, dicens:
Amplius ex te non videamus filium,
aut filiam fuper terram, interfectrix
10 virorum tuorum. * Numquid & occi-
dere me vis, ficut iam occidifti feptem
viros?
Ad hanc vocem perrexit in fuperius etiam de… precatur Deum.
cubiculum domus fuæ: & tribus die-
bus, & tribus noctibus non mandu-
11 cauit, neque bibit: * fed in oratione
perfiftens cum lacrymis deprecabatur
Deum, vt ab ifto improperio liberaret
12 eam. * Factum eft autem die tertia,
dum compleret orationem, benedicens
13 Dominum, * dixit: Benedictum eft
C nomen tuum Deus patrum noftrorum.
qui cum iratus fueris, mifericordiam
facies, & in tempore tribulationis pec-
14 cata dimittis his, qui inuocant te. * Ad
te Domine faciem meam conuerto, ad
15 te oculos meos dirigo. * Peto Domine
vt de vinculo improperij huius abfol-

[a] Amos 8. c. 10. 1. Mach. 1. e. 41. — [b] Sup. 1. d. 21. — [c] Deut. 22. a. 1. — [d] Iob. 2. c. 9. — [e] Deut. 28. b. 15.

uas me, aut certe deſuper terram eri-
pias me. * Tu ſcis Domine, quia num- 16
quam concupiui virum, & mundam
ſeruaui animam meam ab omni con-
cupiſcentia. * Numquàm cum luden- 17
tibus miſcui me: neque cum his, qui
in leuitate ambulant, participem me
præbui. * Virum autem cum timore 18
tuo, non cum libidine mea conſenſi
ſuſcipere. * Et, aut ego indigna fui 19
illis, aut illi forſitan me non fuerunt
digni: quia forſitan viro alij conſer-
uaſti me. * Non eſt enim in hominis 20
poteſtate conſilium tuum. * Hoc au- 21
tem pro certo habet omnis, qui te co- D
lit, quòd vita eius, ſi in probatione
fuerit, coronabitur: ſi autem in tribu-
latione fuerit, liberabitur: & ſi in cor-
reptione fuerit, ad miſericordiam tuam
venire licebit. * Non enim delectaris in 22
perditionibus noſtris: quia poſt tem-
peſtatem, tranquillum facis: & poſt la-
crymationem & fletum, exultationem
infundis. * Sit nomen tuum Deus Iſrael 23
benedictum in ſæcula.

Medicina Dei.

Raphael comitatur Tobiam filium.

* In illo tempore exauditæ ſunt preces 24
amborum in conſpectu gloriæ ſummi
Dei: * & miſſus eſt Angelus Domini 25
ſanctus Raphael, vt curaret eos am-
bos, quorum vno tempore ſunt ora-
tiones in conſpectu Domini recitatæ.

Parantur omnia: Tobias dat filio mandata,

4
1 A
IGitur cum Tobias putaret oratio-
nem ſuam exaudiri vt mori potuiſſet,
vocauit ad ſe Tobiam filium ſuum,
* dixitq. ei: Audi fili mi verba oris 2
mei, & ea in corde tuo, quaſi funda-
mentum conſtrue. * Cum acceperit 3
Deus animam meam, corpus meum
ſepeli: [a] & honorem habebis matri tuæ
omnibus diebus vitæ eius: * memor 4
enim eſſe debes, quæ & quanta peri-
cula paſſa ſit propter te in vtero ſuo.
* Cum autem & ipſa compleuerit tem- 5
pus vitæ ſuæ, ſepelias eam circa me. B
* Omnibus autem diebus vitæ tuæ in 6
mente habeto Deum: & caue ne ali-
quando peccato conſentias, & præter-
mittas præcepta Domini Dei noſtri.
* [b] Ex ſubſtantia tua fac eleemoſynam, 7
& noli auertere faciem tuam ab vllo
paupere: ita enim fiet vt nec a te
8 auertatur facies Domini. * [c] Quo modo
9 potueris, ita eſto miſericors. * Si mul-
tum tibi fuerit, abundanter tribue: ſi
exiguum tibi fuerit, etiam exiguum
10 libenter impertiri ſtude. * Præmium
enim bonum tibi theſaurizas in die
11 neceſſitatis. * [d] quoniam eleemoſyna
ab omni peccato, & a morte liberat,
& non patietur animam ire in tenebras.
12 * Fiducia magna erit coram ſummo
C Deo eleemoſyna omnibus facientibus
13 eam. * [e] Attende tibi fili mi ab omni
fornicatione, & præter vxorem tuam
14 numquam patiaris crimen ſcire. * Su-
perbiam numquam in tuo ſenſu, aut
in tuo verbo dominari permittas: [f] in
ipſa enim initium ſumpſit omnis per-
15 ditio. * [g] Quicumque tibi aliquid ope-
ratus fuerit, ſtatim ei mercedem re-
ſtitue, & merces mercenarij tui apud
16 te omnino non remaneat. * [h] Quod
ab alio oderis fieri tibi, vide ne tu ali-
17 quando alteri facias. * [i] Panem tuum
cum eſurientibus & egenis comede, &
18 de veſtimentis tuis nudos tege. * Pa-
nem tuum, & vinum tuum ſuper ſe-
pulturam iuſti conſtitue, & noli ex eo
D manducare, & bibere cum peccatori-
19 bus. * conſilium ſemper a ſapiente
20 perquire. * Omni tempore benedic
Deum: & pete ab eo, vt vias tuas di-
rigat, & omnia conſilia tua in ipſo
21 permaneant. * Indico etiam tibi fili
mi dediſſe me decem talenta argenti,
dum adhuc infantulus eſſes, Gabelo,
in Rages ciuitate Medorum, & chiro-
22 graphum eius apud me habeo: * &
ideo perquire quo modo ad eum per-
uenias, & recipias ab eo ſupra memo-
ratum pondus argenti, & reſtituas ei
23 chirographum ſuum. * Noli timere
fili mi: pauperem quidem vitam geri-
mus, ſed [k] multa bona habebimus ſi
timuerimus Deum, & receſſerimus ab
omni peccato, & fecerimus bene.

5
1 A
TVnc reſpondit Tobias patri ſuo, & (& chirographum,)
dixit: Omnia quæcumque præcepiſti
2 mihi faciam pater. * Quo modo au-
tem pecuniam hanc requiram, ignoro.
ille me neſcit, & ego eum ignoro: quod
ſignum dabo ei? Sed neque viam, per
quam pergatur illuc, aliquando co-
3 gnoui. * Tunc pater ſuus reſpondit

---

[a] Eccl. 7. c. 29. Exo. 20. c. 12. — [b] Luc. 14. c. 13. Prou. 3. b. 9. Eccli. 4. a. 1. & 14. b. 13. — [c] Eccli. 35. b. 12. — [d] Eccli. 29. b. 15. — [e] 1. Theſ. 4. a. 3. — [f] Gen. 3. a. 5. — [g] Leu. 19. c. 13. Deut. 24. c. 14. — [h] Matt. 7. b. 12. Luc. 6. d. 31. — [i] Luc. 14. c. 13. — [k] Rom. 8. c. 17.

illi, & dixit: Chirographum quidem
illius penes me habeo: quod dum illi
oſtenderis, ſtatim reſtituet. * Sed perge 4
nunc, & inquire tibi aliquem fidelem
virum, qui eat tecum ſalua mercede
ſua: vt, dum adhuc viuo, recipias eam.

atque ducem itineris.

* Tunc egreſſus Tobias, inuenit iu- 5
uenem ſplendidum, ſtantem præcin-
ctum, & quaſi paratum ad ambulan-
dum. * Et ignorans quòd Angelus Dei 6
eſſet, ſalutauit eum, & dixit: Vnde te B
habemus bone iuuenis? * At ille re- 7
ſpondit: Ex filijs Iſrael. Et Tobias dixit
ei: Noſti viam, quæ ducit in regionem
Medorum? * Cui reſpondit: Noui: & 8
omnia itinera eius frequenter ambu-
laui, & manſi apud Gabelum fratrem
noſtrum: qui moratur in Rages ciui-
tate Medorum, quæ poſita eſt in monte
Ecbatanis. * Cui Tobias ait: Suſtine 9
me obſecro, donec hæc ipſa nunciem
patri meo. * Tunc ingreſſus Tobias, 10
indicauit vniuerſa hæc patri ſuo. Su-
per quæ admiratus pater, rogauit vt
introiret ad eum. * Ingreſſus itaque 11
ſalutauit eum, & dixit: Gaudium tibi
ſit ſemper. * Et ait Tobias: Quale gau- 12
dium mihi erit, qui in tenebris ſedeo,
& lumen cæli non video? * Cui ait 13
iuuenis: Forti animo eſto, in proximo
eſt vt a Deo cureris. * Dixit itaque 14
illi Tobias: Numquid poteris perdu- C
cere filium meum ad Gabelum in Ra-
ges ciuitatem Medorum? & cum re-
dieris, reſtituam tibi mercedem tuam.
* Et dixit ei Angelus: Ego ducam, & 15
reducam eum ad te. * Cui Tobias re- 16
ſpondit: Rogo te, indica mihi, de qua
domo, aut de qua tribu es tu? * Cui 17
Raphael angelus dixit: Genus quæris
mercenarij, an ipſum mercenarium,
qui cum filio tuo eat? * Sed ne forte 18
ſolicitum te reddam, ego ſum Azarias
Ananiæ magni filius. * Et Tobias re- 19
ſpondit: Ex magno genere es tu. Sed
peto ne iraſcaris quòd voluerim co-
gnoſcere genus tuum. * Dixit autem 20
illi Angelus: Ego ſanum ducam, &
ſanum tibi reducam filium tuum. * Re- 21
ſpondens autem Tobias, ait: Bene am- D
buletis, & ſit Deus in itinere veſtro, &
Angelus eius comitetur vobiſcum.

β) Iter habetur:

* Tunc paratis omnibus, quæ erant 22
in via portanda, fecit Tobias vale patri
ſuo & matri ſuæ, & ambulauerunt ambo

mater lu

23 ſimul. * [a] Cumq. profecti eſſent, cœpit
mater eius flere, & dicere: Baculum
ſenectutis noſtræ tuliſti, & tranſmiſiſti
24 a nobis. * Numquam fuiſſet ipſa pe-
25 cunia, pro qua miſiſti eum. * Suffi-
ciebat enim nobis paupertas noſtra,
vt diuitias computaremus hoc, quòd
26 videbamus filium noſtrum. * Dixitq.
ei Tobias: Noli flere, ſaluus perueniet
filius noſter, & ſaluus reuertetur ad
27 nos, & oculi tui videbunt illum. * Credo
enim quòd Angelus Dei bonus comi-
tetur ei, & bene diſponat omnia, quæ
circa eum geruntur, ita vt cum gaudio
28 reuertatur ad nos. * Ad hanc vocem
ceſſauit mater eius flere, & tacuit.

6

Tobias exenterat piſcem

1 PRofectus eſt autem Tobias, & ca-
A nis ſequutus eſt eum, & manſit prima
2 manſione iuxta fluuium Tigris. * Et
exiuit vt lauaret pedes ſuos, & ecce
piſcis immanis exiuit ad deuorandum
3 eum. * Quem expaueſcens Tobias cla-
mauit voce magna, dicens: Domine,
4 inuadit me. * Et dixit ei Angelus:
Apprehende branchiam eius, & trahe
eum ad te. Quod cum feciſſet, attraxit
eum in ſiccum, & palpitare cœpit ante
5 pedes eius. * Tunc dixit ei Angelus:
Exentera hunc piſcem, & cor eius, &
fel, & iecur repone tibi: ſunt enim
hæc neceſſaria ad medicamenta vtiliter.
6 * Quod cum feciſſet, aſſauit carnes eius,
& ſecum tulerunt in via: cetera ſalie-
runt, quæ ſufficerent eis, quouſque per-
uenirent in Rages ciuitatem Medorum.

& ab angelo inſtruitur.

7 * Tunc interrogauit Tobias Ange-
B lum, & dixit ei: Obſecro te Azaria
frater, vt dicas mihi quod remedium
habebunt iſta, quæ de piſce ſeruare
8 iuſſiſti? * Et reſpondens Angelus, dixit
ei: Cordis eius particulam ſi ſuper car-
bones ponas, fumus eius extricat omne
genus dæmoniorum ſiue a viro, ſiue a
muliere, ita vt vltra non accedat ad
9 eos. * Et fel valet ad vngendos ocu-
los, in quibus fuerit albugo, & ſana-
10 buntur. * Et dixit ei Tobias: Vbi vis
11 vt maneamus? * Reſpondensq. An-
gelus, ait: Eſt hic Raguel nomine, vir
propinquus de tribu tua, & hic habet
filiam nomine Saram, ſed neque ma-
ſculum, neque feminam vllam habet
12 aliam præter eam. * [b] Tibi debetur
omnis ſubſtantia eius, & oportet eam

[a] Inf. 10. a. 4. — [b] Num. 27. b. 8. & 36. c. 8.

te accipere coniugem. * Pete ergo 13
eam a patre eius, & dabit tibi eam in
vxorem. * Tunc respondit Tobias, & 14
dixit: Audio quia tradita est septem C
viris, & mortui sunt: sed & hoc au-
diui, quia dæmonium occidit illos.
* Timeo ergo, ne forte & mihi hæc 15
eueniant: & cum sim vnicus parenti-
bus meis, deponam senectutem illo-
rum cum tristitia ad inferos. * Tunc 16
angelus Raphael dixit ei: Audi me,
& ostendam tibi qui sunt, quibus præ-
ualere potest dæmonium. * Hi nam- 17
que qui coniugium ita suscipiunt, vt
Deum a se, & a sua mente excludant,
& suæ libidini ita vacent, sicut equus
& mulus, quibus non est intellectus:
habet potestatem dæmonium super
eos. * Tu autem cum acceperis eam, 18
ingressus cubiculum, per tres dies con- D
tinens esto ab ea, & nihil aliud, nisi
orationibus vacabis cum ea. * Ipsa 19
autem nocte, incenso iecore piscis, fu-
gabitur dæmonium. * Secunda vero 20
nocte in copulatione sanctorum patri-
archarum admitteris. * Tertia autem 21
nocte, benedictionem consequeris, vt
filij ex vobis procreentur incolumes.
* Transacta autem tertia nocte, acci- 22
pies virginem cum timore Domini,
amore filiorum magis quàm libidine
ductus, vt in semine Abrahæ benedi-
ctionem in filijs consequaris.

Raphael liberat ram op- robrio.

INgressi sunt autem ad Raguelem, & 7 1
Proponit Ragueli Tobiam.
suscepit eos Raguel cum gaudio. * In- A 2
tuensq. Tobiam Raguel, dixit Annæ
vxori suæ: Quàm similis est iuuenis iste
consobrino meo! * Et cum hæc dixisset, 3
ait: Vnde estis iuuenes fratres nostri?
At illi dixerunt: Ex tribu Nephthali
sumus, ex captiuitate Niniue. * Di- 4
xitq. illis Raguel: Nostis Tobiam fra-
trem meum? Qui dixerunt: Nouimus.
* Cumq. multa bona loqueretur de eo, 5
dixit Angelus ad Raguelem: Tobias,
de quo interrogas, pater istius est. * Et 6
misit se Raguel, & cum lacrymis oscu-
latus est eum, & plorans supra collum B
eius, * dixit: Benedictio sit tibi fili mi, 7
quia boni & optimi viri filius es. * Et 8
Anna vxor eius, & Sara ipsorum filia
lacrymatæ sunt.

9 * Postquam autem locuti sunt, præ- *expostulat ipsi vxorem.*
cepit Raguel occidi arietem, & parari
conuiuium. Cumq. hortaretur eos di-
10 scumbere ad prandium, * Tobias dixit:
Hic ego hodie non manducabo neque
bibam, nisi prius petitionem meam
confirmes, & promittas mihi dare Sa-
11 ram filiam tuam. * Quo audito verbo
Raguel, expauit, sciens quid euenerit
illis septem viris, qui ingressi sunt ad
eam: & timere cœpit ne forte & huic
similiter contingeret: & cum nutaret,
C & non daret petenti vllum responsum,
12 * dixit ei Angelus: Noli timere dare
eam isti, quoniam huic timenti Deum
debetur coniux filia tua: propterea
13 alius non potuit habere illam. * Tunc
dixit Raguel: Non dubito quòd Deus
preces & lacrymas meas in conspectu
14 suo admiserit. * Et credo quoniam
ideo fecit vos venire ad me, vt ista
coniungeretur cognationi suæ [a] secun-
dum legem Moysi: & nunc noli du-
bium gerere quòd tibi eam tradam.
15 * Et apprehendens dexteram filiæ suæ,
dextræ Tobiæ tradidit, dicens: Deus
D Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob
vobiscum sit, & ipse coniungat vos,
impleatq. benedictionem suam in vo-
16 bis. * Et accepta charta, fecerunt con-
17 scriptionem coniugij. * Et post hæc
epulati sunt, benedicentes Deum.
18 * Vocauitq. Raguel ad se Annam *religat dæmonium.*
vxorem suam, & præcepit ei vt præ-
19 pararet alterum cubiculum. * Et in-
troduxit illuc Saram filiam suam, &
20 lacrymata est. * Dixitq. ei: Forti animo
esto filia mea: Dominus cæli det tibi
gaudium pro tædio quod perpessa es.
8 1 POstquam vero cœnauerunt, intro-
A 2 duxerunt iuuenem ad eam. * Recor-
datus itaque Tobias sermonum Angeli,
protulit de cassidili suo partem ieco-
ris, posuitq. eam super carbones viuos.
3 * Tunc Raphael Angelus apprehendit
dæmonium, & religauit illud in de-
4 serto superioris Ægypti. * Tunc hor-
tatus est virginem Tobias, dixitq. ei:
Sara, exurge, & deprecemur Deum
hodie, & cras, & secundum cras: quia
his tribus noctibus Deo iungimur: ter-
B tia autem transacta nocte, in nostro
5 erimus coniugio. * filij quippe sancto-
rum sumus, & non possumus ita con-
iungi sicut gentes, quæ ignorant Deum.

[a] Num. 36. c. 6.

* Surgentes autem pariter, inſtanter 6
orabant ambo ſimul, vt ſanitas daretur
eis. * Dixitq. Tobias: Domine Deus 7
patrum noſtrorum, benedicant te cæli
& terræ, mareq. & fontes, & flumina
& omnes creaturæ tuæ, quæ in eis ſunt.
* [a] Tu feciſti Adam de limo terræ, 8
dediſtiq. ei adiutorium Heuam. * Et 9
nunc Domine tu ſcis, quia non luxu-
riæ cauſa accipio ſororem meam con-
iugem, ſed ſola poſteritatis dilectione,
in qua benedicatur nomen tuum in
ſæcula ſæculorum. * Dixit quoque Sara: 10
Miſerere nobis Domine, miſerere no-
bis, & conſeneſcamus ambo pariter
ſani.

adeſt conuiuio nuptiali,

* Et factum eſt circa pullorum can- 11
tum, accerſiri iuſſit Raguel ſeruos ſuos,
& abierunt cum eo pariter vt foderent
ſepulchrum. * Dicebat enim: Ne forte 12
ſimili modo euenerit ei, quo & ceteris C
illis ſeptem viris, qui ſunt ingreſſi ad
eam. * Cumq. paraſſent foſſam, reuer- 13
ſus Raguel ad vxorem ſuam, dixit ei:
* Mitte vnam ex ancillis tuis, & videat 14
ſi mortuus eſt, vt ſepeliam eum ante-
quam illuceſcat dies. * At illa miſit 15
vnam ex ancillis ſuis. Quæ ingreſſa
cubiculum, reperit eos ſaluos & inco-
lumes, ſecum pariter dormientes. * Et 16
reuerſa, nunciauit bonum nuncium:
& benedixerunt Dominum, Raguel vi-
delicet & Anna vxor eius, * & dixe- 17
runt: Benedicimus te Domine Deus
Iſrael, quia non contigit quemadmo-
dum putabamus. * Feciſti enim no- 18
biſcum miſericordiam tuam, & exclu-
ſiſti a nobis inimicum perſequentem
nos. * Miſertus es autem duobus vni- 19
cis. Fac eos Domine plenius benedi- D
cere te: & ſacrificium tibi laudis tuæ &
ſuæ ſanitatis offerre, vt cognoſcat vni-
uerſitas gentium, quia tu es Deus ſolus
in vniuerſa terra. * Statimq. præcepit 20
ſeruis ſuis Raguel, vt replerent foſſam,
quam fecerant priuſquam eluceſceret.
* Vxori autem ſuæ dixit vt inſtrueret 21
conuiuium, & præpararet omnia, quæ
in cibos erant iter agentibus neceſſa-
ria. * Duas quoque pingues vaccas, & 22
quattuor arietes occidi fecit, & parari
epulas omnibus vicinis ſuis, cunctiſq.
amicis. * Et adiurauit Raguel Tobiam, 23
vt duas hebdomadas moraretur apud
ſe. * De omnibus autem, quæ poſſi- 24
debat Raguel, dimidiam partem dedit
Tobiæ, & fecit ſcripturam, vt pars di-
midia, quæ ſupererat poſt obitum eo-
rum, Tobiæ dominio deueniret.

9

recipit pecuniam

1 A TVnc vocauit Tobias Angelum ad
ſe, quem quidem hominem exiſtima-
bat, dixitq. ei: Azaria frater, peto vt
2 auſcultes verba mea: * Si meipſum
tradam tibi ſeruum, non ero condi-
3 gnus prouidentiæ tuæ. * Tamen ob-
ſecro te vt aſſumas tibi animalia ſiue
ſeruitia, & vadas ad Gabelum in Ra-
ges ciuitatem Medorum: reddasq. ei
chirographum ſuum, & recipias ab eo
pecuniam, & roges eum venire ad
4 nuptias meas. * Scis enim ipſe quo-
B niam numerat pater meus dies: & ſi
tardauero vna die plus, contriſtatur
5 anima eius. * Et certe vides quo modo
adiurauit me Raguel, cuius adiura-
6 mentum ſpernere non poſſum. * Tunc
Raphael aſſumens quattuor ex ſeruis
Raguelis, & duos camelos, in Rages
ciuitatem Medorum perrexit: & in-
ueniens Gabelum, reddidit ei chiro-
graphum ſuum, & recepit ab eo om-
7 nem pecuniam. * Indicauitq. ei de
C Tobia filio Tobiæ, omnia quæ geſta
ſunt: fecitq. eum ſecum venire ad
nuptias.

& adducit Gabelum

8 * Cumq. ingreſſus eſſet domum Ra-
guelis, inuenit Tobiam diſcumbentem:
& exiliens, oſculati ſunt ſe inuicem:
& fleuit Gabelus, benedixitq. Deum,
9 * & dixit: Benedicat te Deus Iſrael,
quia filius es optimi viri, & iuſti, & ti-
mentis Deum, & eleemoſynas facien-
10 tis: * & dicatur benedictio ſuper vxo-
D rem tuam, & ſuper parentes veſtros:
11 * & videatis filios veſtros, & filios filio-
rum veſtrorum, vſque in tertiam &
quartam generationem: & ſit ſemen
veſtrum benedictum a Deo Iſrael, qui
12 regnat in ſæcula ſæculorum. * Cumq.
omnes dixiſſent, Amen, acceſſerunt ad
conuiuium: ſed & cum timore Do-
mini nuptiarum conuiuium exerce-
bant.

3. Raphael curat Tobiam patrem.

10

α) Reducit filium: ſolicitis parentibus

1 A CVm vero moras faceret Tobias,
cauſa nuptiarum, ſolicitus erat pater
eius Tobias dicens: Putas quare mo-
ratur filius meus, aut quare detentus

a Gen. 2. a. 7.

eſt ibi? * Putaſne Gabelus mortuus 2
eſt, & nemo reddet illi pecuniam?
* Cœpit autem contriſtari nimis ipſe 3
& Anna vxor eius cum eo: & cœpe-
runt ambo ſimul flere: eo quòd die
ſtatuto minime reuerteretur filius eo-
rum ad eos. * Flebat igitur mater eius 4
irremediabilibus lacrymis, atque dice-
bat: Heu heu me fili mi, vt quid te
miſimus peregrinari, lumen oculorum
noſtrorum, baculum ſenectutis noſtræ,
ſolatium vitæ noſtræ, ſpem poſteritatis B
noſtræ? * Omnia ſimul in te vno ha- 5
bentes, te non debuimus dimittere a
nobis. * Cui dicebat Tobias: Tace, & 6
noli turbari, ſanus eſt filius noſter:
ſatis fidelis eſt vir ille, cum quo miſi-
mus eum. * Illa autem nullo modo 7
conſolari poterat, ſed quotidie exiliens
circumſpiciebat, & circuibat vias om-
nes, per quas ſpes remeandi videba-
tur, vt procul videret eum, ſi fieri
poſſet, venientem.

aguel re- mittit oniuges;

* At vero Raguel dicebat ad gene- 8
rum ſuum: Mane hic, & ego mittam C
nuncium ſalutis de te ad Tobiam pa-
trem tuum. * Cui Tobias ait: Ego 9
noui quia pater meus & mater mea
modo dies computant, & cruciatur
ſpiritus eorum in ipſis. * Cumq. ver- 10
bis multis rogaret Raguel Tobiam,
& ille eum nulla ratione vellet audire,
tradidit ei Saram, & dimidiam partem
omnis ſubſtantiæ ſuæ in pueris, in
puellis, in pecudibus, in camelis, &
in vaccis, & in pecunia multa: & ſal-
uum atque gaudentem dimiſit eum a
ſe, * dicens: Angelus Domini ſanctus 11
ſit in itinere veſtro, perducatq. vos in- D
columes, & inueniatis omnia recte circa
parentes veſtros, & videant oculi mei
filios veſtros priuſquam moriar. * Et 12
apprehendentes parentes filiam ſuam,
oſculati ſunt eam, & dimiſerunt ire:
* monentes eam honorare ſoceros, di- 13
ligere maritum, regere familiam, gu-
bernare domum, & ſeipſam irrepre-
henſibilem exhibere.

cedunt hael & obias,

11

CVmq. reuerterentur, peruenerunt 1
ad Charan, quæ eſt in medio itinere A
contra Niniuen, vndecimo die. * Di- 2
xitq. Angelus: Tobia frater, ſcis quem-
admodum reliquiſti patrem tuum. * Si 3
placet itaque tibi, præcedamus, & lento
gradu ſequantur iter noſtrum fami-
liæ, ſimul cum coniuge tua, & cum
animalibus. * Cumq. hoc placuiſſet 4
vt irent, dixit Raphael ad Tobiam:
Tolle tecum ex felle piſcis: erit enim
neceſſarium. Tulit itaque Tobias ex
5 felle illo, & abierunt. * Anna au-
tem ſedebat ſecus viam, quotidie in
ſupercilio montis, vnde reſpicere po-
6 terat de longinquo. * Et dum ex eo-
B dem loco ſpecularetur aduentum eius,
vidit a longe, & illico agnouit ve-
nientem filium ſuum: currensq. nun-
ciauit viro ſuo, dicens: Ecce venit
7 filius tuus. * Dixitq. Raphael ad To-
biam: At vbi introieris domum tuam,
ſtatim adora Dominum Deum tuum:
& gratias agens ei, accede ad patrem
8 tuum, & oſculare eum. * Statimq. lini
ſuper oculos eius ex felle iſto piſcis,
quod portas tecum. ſcias enim quo-
niam mox aperientur oculi eius, &
videbit pater tuus lumen cæli, & in
aſpectu tuo gaudebit.

qui viſum reſtituit patri.

9 * Tunc præcucurrit canis, qui ſimul
C fuerat in via: & quaſi nuncius adue-
niens, blandimento ſuæ caudæ gau-
10 debat. * Et conſurgens cæcus pater
eius, cœpit offendens pedibus currere:
& data manu puero, occurrit obuiam
11 filio ſuo. * Et ſuſcipiens oſculatus eſt
eum cum vxore ſua, & cœperunt ambo
12 flere præ gaudio. * Cumq. adoraſſent
Deum, & gratias egiſſent, conſederunt.
13 * Tunc ſumens Tobias de felle piſcis,
14 liniuit oculos patris ſui. * Et ſuſtinuit
quaſi dimidiam fere horam: & cœpit
albugo ex oculis eius, quaſi membrana
15 oui, egredi. * Quam apprehendens
Tobias traxit ab oculis eius, ſtatimq.
16 viſum recepit. * Et glorificabant Deum,
ipſe videlicet, & vxor eius, & omnes
17 qui ſciebant eum. * Dicebatq. Tobias:
D Benedico te Domine Deus Iſrael, quia
tu caſtigaſti me, & tu ſaluaſti me: &
ecce ego video Tobiam filium meum.

congratulantibus omnibus.

18 * Ingreſſa eſt etiam poſt ſeptem dies
Sara vxor filij eius, & omnis familia
ſana, & pecora, & cameli, & pecunia
multa vxoris: ſed & illa pecunia, quam
19 receperat a Gabelo: * & narrauit pa-
rentibus ſuis omnia beneficia Dei, quæ
feciſſet circa eum per hominem, qui
20 eum duxerat. * Veneruntq. Achior &
Nabath conſobrini Tobiæ, gaudentes
ad Tobiam, & congratulantes ei de
omnibus bonis, quæ circa illum oſten-
21 derat Deus. * Et per ſeptem dies epu-
lantes, omnes cum gaudio magno ga-
uiſi ſunt.

β) Reuelat ſe ipſum:
remuneraturis beneficia

TVnc vocauit ad ſe Tobias filium 12
ſuum, dixitq. ei: Quid poſſumus dare 1 A
viro iſti ſancto, qui venit tecum? *Re- 2
ſpondens Tobias, dixit patri ſuo: Pa-
ter, quam mercedem dabimus ei? aut
quid dignum poterit eſſe beneficijs
eius? * Me duxit & reduxit ſanum, 3
pecuniam a Gabelo ipſe recepit, vxo-
rem ipſe me habere fecit, & dæmo-
nium ab ea ipſe compeſcuit, gaudium
parentibus eius fecit, meipſum a de-
uoratione piſcis eripuit, te quoque vi-
dere fecit lumen cæli, & bonis omni-
bus per eum repleti ſumus. Quid illi
ad hæc poterimus dignum dare? * Sed 4
peto te pater mi, vt roges eum, ſi forte B
dignabitur medietatem de omnibus,
quæ allata ſunt, ſibi aſſumere.

manifeſtat veritatem

*Et vocantes eum, pater ſcilicet, & 5
filius, tulerunt eum in partem: & ro-
gare cœperunt vt dignaretur dimidiam
partem omnium, quæ attulerant, ac-
ceptam habere. * Tunc dixit eis oc- 6
culte: Benedicite Deum cæli, & co-
ram omnibus viuentibus confitemini
ei, quia fecit vobiſcum miſericordiam
ſuam. * Etenim ſacramentum regis 7
abſcondere bonum eſt: opera autem
Dei reuelare & confiteri honorificum
eſt. * Bona eſt oratio cum ieiunio, & 8
eleemoſyna magis quàm theſauros auri
recondere: * quoniam eleemoſyna a 9
morte liberat, & ipſa eſt, quæ purgat
peccata, & facit inuenire miſericor-
diam & vitam æternam. * Qui autem 10
faciunt peccatum, & iniquitatem, ho- C
ſtes ſunt animæ ſuæ. * Manifeſto ergo 11
vobis veritatem, & non abſcondam a
vobis occultum ſermonem. * Quando 12
orabas cum lacrymis, & ſepeliebas mor-
tuos, & derelinquebas prandium tuum,
& mortuos abſcondebas per diem in
domo tua, & nocte ſepeliebas eos, ego
obtuli orationem tuam Domino. * Et 13
quia acceptus eras Deo, neceſſe fuit
vt tentatio probaret te. * Et nunc miſit 14
me Dominus vt curarem te, & Saram
vxorem filij tui a dæmonio liberarem.
*Ego enim ſum Raphael Angelus, 15
vnus ex ſeptem, qui aſtamus ante Do-
minum. * Cumq. hæc audiſſent, tur- 16
bati ſunt, & trementes ceciderunt ſuper
terram in faciem ſuam. * Dixitq. eis 17
Angelus: Pax vobis, nolite timere. *Ete- 18
nim cum eſſem vobiſcum, per volun- D
tatem Dei eram: ipſum benedicite, &
19 cantate illi. * Videbar quidem vobiſ-
cum manducare, & bibere: ſed ego
cibo inuiſibili, & potu, qui ab homi-
20 nibus videri non poteſt, vtor. * Tem-
pus eſt ergo vt reuertar ad eum, qui
me miſit: vos autem benedicite Deum,
& narrate omnia mirabilia eius.
21 *Et cum hæc dixiſſet, ab aſpectu
eorum ablatus eſt, & vltra eum videre
22 non potuerunt. * Tunc proſtrati per
horas tres in faciem, benedixerunt
Deum: & exurgentes narrauerunt om-
nia mirabilia eius.

& diſce

III. Gaud
omniu

α) Can cum pa Tobia

13 1 A APeriens autem Tobias ſenior os
ſuum, benedixit Dominum, & dixit:
Magnus es Domine in æternum, & in
2 omnia ſæcula regnum tuum: * [a]quo-
niam tu flagellas, & ſaluas: deducis
ad inferos, & reducis: & non eſt qui
3 effugiat manum tuam. * Confitemini
Domino filij Iſrael, & in conſpectu gen-
4 tium laudate eum: * quoniam ideo
diſperſit vos inter gentes, quæ igno-
rant eum, vt vos enarretis mirabilia
eius, & faciatis ſcire eos, quia non eſt
alius Deus omnipotens præter eum.
5 *Ipſe caſtigauit nos propter iniquitates
noſtras: & ipſe ſaluabit nos propter
6 miſericordiam ſuam. * Aſpicite ergo
B quæ fecit nobiſcum, & cum timore &
tremore confitemini illi: regemq. ſæ-
culorum exaltate in operibus veſtris.
7 *Ego autem in terra captiuitatis meæ
confitebor illi: quoniam oſtendit ma-
ieſtatem ſuam in gentem peccatricem.
8 *Conuertimini itaque peccatores, &
facite iuſtitiam coram Deo, credentes
quòd faciat vobiſcum miſericordiam
9 ſuam. * Ego autem, & anima mea in
10 eo lætabimur. * Benedicite Dominum
omnes electi eius: agite dies lætitiæ,
11 & confitemini illi. * Ieruſalem ciuitas
Dei, caſtigauit te Dominus in operibus
12 manuum tuarum. * Confitere Domino
C in bonis tuis, & benedic Deum ſæcu-
lorum vt reædificet in te tabernaculum
ſuum, & reuocet ad te omnes captiuos,
& gaudeas in omnia ſæcula ſæculorum.
13 *Luce ſplendida fulgebis: & omnes
14 fines terræ adorabunt te. * [b]Nationes

[a] Deu. 32. f. 39. 1. Reg. 2. b. 6. Sap. 16. b. 13. — [b] Iſa. 60. a. 5.

ex longinquo ad te venient: & munera
deferentes, adorabunt in te Dominum,
& terram tuam in ſanctificationem ha-
bebunt. * Nomen enim magnum in- 15
uocabunt in te. * Maledicti erunt qui 16
contempſerint te: & condemnati erunt
omnes qui blaſphemauerint te: bene-
dictiq. erunt qui ædificauerint te. * Tu 17
autem lætaberis in filijs tuis, quoniam D
omnes benedicentur, & congregabun-
tur ad Dominum. * Beati omnes qui 18
diligunt te, & qui gaudent ſuper pace
tua. * Anima mea benedic Dominum, 19
quoniam liberauit Ieruſalem ciuitatem
ſuam a cunctis tribulationibus eius,
Dominus Deus noſter. * Beatus ero ſi 20
fuerint reliquiæ ſeminis mei ad viden-
dam claritatem Ieruſalem. * [a] Portæ 21
Ieruſalem ex ſapphiro & ſmaragdo ædi-
ficabuntur: & ex lapide pretioſo omnis
circuitus murorum eius. * Ex lapide 22
candido & mundo omnes plateæ eius
ſternentur: & per vicos eius alleluia
cantabitur. * Benedictus Dominus, qui 23
exaltauit eam, & ſit regnum eius in
ſæcula ſæculorum ſuper eam. Amen.
ET conſummati ſunt ſermones Tobiæ. 14 1 A

Felicitas: Tobiæ ſenioris,

Et poſtquam illuminatus eſt To-
bias, vixit annis quadragintaduobus, &
vidit filios nepotum ſuorum. * Com- 2
pletis itaque annis centum duobus, ſe-
pultus eſt honorifice in Niniue. * Quin- 3
quaginta namque & ſex annorum lu-
men oculorum amiſit, ſexagenarius
vero recepit. * Reliquum vero vitæ 4
ſuæ in gaudio fuit, & cum bono pro-
fectu timoris Dei perrexit in pace. * In 5
hora autem mortis ſuæ vocauit ad ſe
Tobiam filium ſuum, & ſeptem iu-
uenes filios eius nepotes ſuos, dixitq.
eis: * Prope erit interitus Niniue: non 6
B enim excidit verbum Domini: & [b] fra-
tres noſtri, qui diſperſi ſunt a terra
7 Iſrael, reuertentur ad eam. * Omnis
autem deſerta terra eius replebitur, &
domus Dei, quæ in ea incenſa eſt, ite-
rum reædificabitur: ibiq. reuertentur
8 omnes timentes Deum, * & relinquent
gentes idola ſua, & venient in Ieru-
9 ſalem, & inhabitabunt in ea, * & gau-
debunt in ea omnes reges terræ, ado-
10 rantes regem Iſrael. * Audite ergo filij
mei patrem veſtrum: Seruite Domino
in veritate, & inquirite vt faciatis quæ
11 placita ſunt illi: * & filijs veſtris man-
C date vt faciant iuſtitias & eleemoſynas,
vt ſint memores Dei, & benedicant
eum in omni tempore in veritate, &
12 in tota virtute ſua. * Nunc ergo filij
audite me, & nolite manere hic: ſed
quacumque die ſepelieritis matrem ve-
ſtram circa me in vno ſepulchro, ex
eo dirigite greſſus veſtros vt exeatis
13 hinc: * video enim quia iniquitas eius
finem dabit ei.
14 * Factum eſt autem poſt obitum
D matris ſuæ, Tobias abſceſſit ex Niniue
cum vxore ſua, & filijs, & filiorum
filijs, & reuerſus eſt ad ſoceros ſuos.
15 * inuenitq. eos incolumes in ſenectute
bona: & curam eorum geſſit, & ipſe
clauſit oculos eorum: & omnem here-
ditatem domus Raguelis ipſe perce-
pit: viditq. quintam generationem,
16 filios filiorum ſuorum. * Et completis
annis nonagintanouem in timore Do-
mini, cum gaudio ſepelierunt eum.
17 * Omnis autem cognatio eius, &
omnis generatio eius in bona vita, &
in ſancta conuerſatione permanſit, ita
vt accepti eſſent tam Deo, quàm ho-
minibus, & cunctis habitantibus in
terra.

Tobiæ iunioris,

totius cognationis.

[a] Apo. 21. c. 18. — [b] 1. Eſd. 3. b. 8.

LIBER IVDITH.

I. Bethulia oppugnata.

1. Holofernes subiugat regna occidentalia.

α) Mittitur a Nabuchodonosor:

ARPHAXAD itaque, rex 1 1 A
Medorum, subiugauerat
multas gentes imperio suo,
& ipse ædificauit ciuita-
tem potentissimam, quam
appellauit Ecbatanis, * ex lapidibus 2
quadratis & sectis: fecit muros eius in
altitudinem cubitorum septuaginta, &
in latitudinem cubitorum triginta, tur-
res vero eius posuit in altitudinem cu-
bitorum centum. * Per quadrum vero 3
earum latus vtrumque vicenorum pe- B
dum spatio tendebatur, posuitq. portas
eius in altitudinem turrium: * & glo- 4
riabatur quasi potens in potentia exer-
citus sui, & in gloria quadrigarum sua-
rum. * Anno igitur duodecimo regni sui: 5
Nabuchodonosor rex Assyriorum, qui
regnabat in Niniue ciuitate magna, pu-
gnauit contra Arphaxad, & obtinuit
eum * in campo magno, qui appella- 6
tur Ragau, circa Euphraten, & Tigrin, C
& Iadason in campo Erioch regis Eli-
corum.

rex humiliatus

* Tunc exaltatum est regnum Na- 7
buchodonosor, & cor eius eleuatum
est: & misit ad omnes, qui habitabant
in Cilicia, & Damasco, & Libano, * & 8
ad gentes quæ sunt in Carmelo, & Ce-
dar, & inhabitantes Galilæam in campo
magno Esdrelon, * & ad omnes qui 9
erant in Samaria, & trans flumen Ior- D
danem vsque ad Ierusalem, & omnem
terram Iesse quousque perueniatur ad
terminos Æthiopiæ. * Ad hos om- 10
nes misit nuncios Nabuchodonosor rex
Assyriorum: * qui omnes vno animo 11
contradixerunt, & remiserunt eos va-
cuos, & sine honore abiecerunt. * Tunc 12
indignatus Nabuchodonosor rex ad-
uersus omnem terram illam, iurauit
per thronum & regnum suum quòd
defenderet se de omnibus regioni-
bus his.

consilio capto

ANno tertiodecimo Nabuchodo- 2 1 A
nosor regis, vigesima & secunda die
mensis primi, factum est verbum in
domo Nabuchodonosor regis Assyrio-
2 rum vt defenderet se. * Vocauitq. om-
nes maiores natu, omnesq. duces, &
bellatores suos, & habuit cum eis my-
3 sterium consilij sui: * dixitq. cogitatio-
nem suam in eo esse, vt omnem terram
suo subiugaret imperio.

instruit d... cem.

4 * Quod dictum cum placuisset om-
nibus, vocauit Nabuchodonosor rex
Holofernem principem militiæ suæ,
5 * & dixit ei: Egredere aduersus omne
regnum Occidentis, & contra eos præ-
cipue, qui contempserunt imperium
6 meum. * Non parcet oculus tuus vlli
B regno, omnemq. vrbem munitam sub-
iugabis mihi.

β) Occup... vrbes:

7 * Tunc Holofernes vocauit duces, &
magistratus virtutis Assyriorum: & di-
numerauit viros in expeditionem, sicut
præcepit ei rex, centum viginti millia
peditum pugnatorum, & equitum sa-
8 gittariorum duodecim millia. * Om-
nemq. expeditionem suam fecit præire
in multitudine innumerabilium came-
lorum, cum his quæ exercitibus suffi-
cerent copiose, boum quoque armenta,
gregesq. ouium, quorum non erat nu-
9 merus. * Frumentum ex omni Syria in
10 transitu suo parari constituit. * Aurum
C vero, & argentum de domo regis assum-
11 psit multum nimis. * Et profectus est
ipse, & omnis exercitus cum quadrigis,
& equitibus, & sagittarijs, qui coope-
ruerunt faciem terræ, sicut locustæ.

omnes resistentes

12 * Cumq. pertransisset fines Assyri-
orum, venit ad magnos montes Ange,
qui sunt a sinistro Ciliciæ, ascenditq.
omnia castella eorum, & obtinuit om-
13 nem munitionem. * Effregit autem ci-
uitatem opinatissimam Melothi, præ-
dauitq. omnes filios Tharsis, & filios
Ismael, qui erant contra faciem deserti,
14 & ad austrum terræ Cellon. * Et tran-
D siuit Euphraten, & venit in Mesopota-
miam: & fregit omnes ciuitates excel-
sas, quæ erant ibi, a torrente Mambre
15 vsquequo perueniatur ad mare: * &
occupauit terminos eius, a Cilicia vs-

que ad fines Iapheth, qui ſunt ad au-
ſtrum. * Abduxitq. omnes filios Ma- 16
dian, & prædauit omnem locupletatio-
nem eorum, omneſq. reſiſtentes ſibi
occidit in ore gladij. * Et poſt hæc 17
deſcendit in campos Damaſci in diebus
meſſis, & ſuccendit omnia ſata, omneſq.
arbores, & vineas fecit incidi: * & ce- 18
cidit timor illius ſuper omnes inhabi-
tantes terram.

3

1 A

atque ſe ...radentes,

TVnc miſerunt legatos ſuos vniuer-
ſarum vrbium, ac prouinciarum reges
ac principes, Syriæ ſcilicet Meſopota-
miæ, & Syriæ Sobal, & Libyæ, atque
Ciliciæ, qui venientes ad Holofernem,
dixerunt: * Deſinat indignatio tua circa 2
nos: Melius eſt enim vt viuentes ſer-
uiamus Nabuchodonoſor regi magno,
& ſubditi ſimus tibi, quàm morientes
cum interitu noſtro ipſi ſeruitutis no-
ſtræ damna patiamur. * Omnis ciuitas 3
noſtra, omniſq. poſſeſſio, omnes mon- B
tes, & colles, & campi, & armenta boum,
gregeſq. ouium, & caprarum, equo-
rumq. & camelorum, & vniuerſæ facul-
tates noſtræ, atque familiæ in con-
ſpectu tuo ſunt: * ſint omnia noſtra 4
ſub lege tua. * Nos, & filij noſtri, ſerui 5
tui ſumus. * Veni nobis pacificus do- 6
minus, & vtere ſeruitio noſtro, ſicut
placuerit tibi. * Tunc deſcendit de 7
montibus cum equitibus in virtute ma-
gna, & obtinuit omnem ciuitatem, &
omnem inhabitantem terram. * De 8
vniuerſis autem vrbibus aſſumpſit ſibi C
auxiliarios viros fortes, & electos ad
bellum. * Tantuſq. metus prouincijs 9
illis incubuit, vt vniuerſarum vrbium
habitatores principes, & honorati ſimul
cum populis exirent obuiam venienti,
* excipientes eum cum coronis, & lam- 10
padibus, ducentes choros in tympanis,
& tibijs.

...s omnes ...rmina- ...urus.

* Nec iſta tamen facientes, ferocita- 11
tem eius pectoris mitigare potuerunt:
* nam & ciuitates eorum deſtruxit, & 12
lucos eorum excidit. * præceperat enim 13
illi Nabuchodonoſor rex, vt omnes deos D
terræ exterminaret, videlicet vt ipſe ſo-
lus diceretur Deus ab his nationibus,
quæ potuiſſent Holofernis potentia ſub-
iugari. * Pertranſiens autem Syriam 14
Sobal, & omnem Apameam, omnemq.
Meſopotamiam, venit ad Idumæos in
terram Gabaa, * accepitq. ciuitates eo- 15
rum, & ſedit ibi per triginta dies, in
quibus diebus adunari præcepit vni-
uerſum exercitum virtutis ſuæ.

2. Holofernes obſidet Bethuliam.

4

1 A

α) Iſraelitarum fiducia: muniunt caſtella,

TVnc audientes hæc filij Iſrael, qui
habitabant in Terra Iuda, timuerunt
2 valde a facie eius. * Tremor, & horror
inuaſit ſenſus eorum, ne hoc faceret
Ieruſalem & templo Domini, quod fe-
cerat ceteris ciuitatibus & templis ea-
3 rum. * Et miſerunt in omnem Sama-
riam per circuitum vſque Iericho, &
præoccupauerunt omnes vertices mon-
4 tium: * & muris circumdederunt vi-
cos ſuos, & congregauerunt frumenta
5 in præparationem pugnæ. * Sacerdos
etiam Eliachim ſcripſit ad vniuerſos,
qui erant contra Eſdrelon, quæ eſt
B contra faciem campi magni iuxta Do-
thain, & vniuerſos, per quos viæ tran-
6 ſitus eſſe poterat, * vt obtinerent aſ-
cenſus montium, per quos via eſſe
poterat ad Ieruſalem, & illic cuſtodi-
rent vbi anguſtum iter eſſe poterat
7 inter montes. * Et fecerunt filij Iſrael
ſecundum quod conſtituerat eis ſacer-
dos Domini Eliachim.

orant & ieiunant.

8 * Et clamauit omnis populus ad
Dominum inſtantia magna, & humi-
liauerunt animas ſuas in ieiunijs, &
orationibus, ipſi & mulieres eorum.
9 * Et induerunt ſe Sacerdotes cilicijs, &
infantes proſtrauerunt contra faciem
templi Domini, & altare Domini ope-
10 ruerunt cilicio: * & clamauerunt ad
C Dominum Deum Iſrael vnanimiter ne
darentur in prædam infantes eorum,
& vxores eorum in diuiſionem, & ci-
uitates eorum in exterminium, & ſancta
eorum in pollutionem, & fierent op-
probrium Gentibus.

exhortatione exacuuntur.

11 * Tunc Eliachim, ſacerdos Domini
magnus, circuiuit omnem Iſrael, allo-
12 cutuſq. eſt eos, * dicens: Scitote quo-
niam exaudiet Dominus preces veſtras,
ſi manentes permanſeritis in ieiunijs,
& orationibus in conſpectu Domini.
13 * [a] Memores eſtote Moyſi ſerui Domini,
qui Amalec confidentem in virtute ſua,
& in potentia ſua, & in exercitu ſuo,
D & in clypeis ſuis, & in curribus ſuis,
& in equitibus ſuis, non ferro pu-
gnando, ſed precibus ſanctis orando

[a] Exod. 17. d. 12.

deiecit: * ſic erunt vniuerſi hoſtes 14
Iſrael: ſi perſeueraueritis in hoc opere,
quod cœpiſtis. * Ad hanc igitur ex- 15
hortationem eius deprecantes Domi-
num, permanebant in conſpectu Do-
mini, * ita vt etiam hi, qui offerebant 16
Domino holocauſta, præcincti cilicijs
offerrent ſacrificia Domino, & erat ci-
nis ſuper capita eorum. * Et ex toto 17
corde ſuo omnes orabant Deum, vt vi-
ſitaret populum ſuum Iſrael.

b) Holofernis furor.

α) Tradit Achior ducem:

NVnciatumq. eſt Holoferni principi 5 1
militiæ Aſſyriorum, quòd filij Iſrael A
præpararent ſe ad reſiſtendum, ac mon-
tium itinera concluſiſſent, * & furore 2
nimio exarſit in iracundia magna, vo-
cauitq. omnes principes Moab & du-
ces Ammon, * & dixit eis: Dicite mihi 3
quis ſit populus iſte, qui montana ob-
ſidet: aut quæ, & quales, & quantæ
ſint ciuitates eorum: quæ etiam ſit vir-
tus eorum, aut quæ ſit multitudo eo-
rum: vel quis rex militiæ illorum: * & 4
quare præ omnibus, qui habitant in
Oriente, iſti contempſerunt nos, & non
exierunt obuiam nobis vt ſuſciperent
nos cum pace?

* Tunc Achior dux omnium filio- 5
rum Ammon reſpondens, ait: Si di-
gneris audire domine mi, dicam veri-
tatem in conſpectu tuo de populo iſto,
qui in montanis habitat, & non egre-
dietur verbum falſum ex ore meo. * Po- 6
pulus iſte ex progenie Chaldæorum
eſt. * [a] hic primum in Meſopotamia ha- 7
bitauit, quoniam noluerunt ſequi deos B
patrum ſuorum, qui erant in Terra
Chaldæorum. * Deſerentes itaque ce- 8
remonias patrum ſuorum, quæ in mul-
titudine deorum erant, * vnum Deum 9
cæli coluerunt, [b] qui & præcepit eis vt
exirent inde, & habitarent in Charan.
Cumq. operuiſſet omnem terram fa-
mes, [c] deſcenderunt in Ægyptum, il-
licq. per quadringentos annos ſic mul-
tiplicati ſunt, vt dinumerari eorum non
poſſet exercitus. * Cumq. grauaret eos 10
rex Ægypti, atque in ædificationibus
vrbium ſuarum in luto & latere ſubiu-
gaſſet eos, clamauerunt ad Dominum
ſuum, & percuſſit totam Terram Ægy-
pti plagis varijs. * [d] Cumq. eieciſſent 11
eos Ægyptij a ſe, & ceſſaſſet plaga ab
eis, & iterum eos vellent capere, & ad
12 ſuum ſeruitium reuocare, * [e] fugienti-
bus his Deus cæli mare aperuit, ita
ut hinc inde aquæ quaſi murus ſolida-
rentur, & iſti pede ſicco fundum ma-
13 ris perambulando tranſirent. * In quo
loco dum innumerabilis exercitus Ægy-
ptiorum eos perſequeretur, ita aquis
coopertus eſt, vt non remaneret vel
vnus, qui factum poſteris nunciaret.
14 * Egreſſi vero mare rubrum, deſerta
Sina montis occupauerunt, in quibus
numquam homo habitare potuit, vel
15 filius hominis requieuit. * Illic fontes
C amari obdulcati ſunt eis ad bibendum,
& per annos quadraginta annonam de
16 cælo conſecuti ſunt. * Vbicumque in-
greſſi ſunt ſine arcu & ſagitta, & abſ-
que ſcuto & gladio, Deus eorum pu-
17 gnauit pro eis, & vicit. * Et non fuit
qui inſultaret populo iſti, niſi quando
18 receſſit a cultu Domini Dei ſui. * Quo-
tieſcumque autem præter ipſum Deum
ſuum, alterum coluerunt, dati ſunt in
prædam, & in gladium, & in oppro-
19 brium. * Quotieſcumque autem pœ-
nituerunt ſe receſſiſſe a cultura Dei
ſui, dedit eis Deus cæli virtutem reſi-
20 ſtendi. * Denique Chananæum regem,
& Iebuſæum, & Pherezæum, & He-
thæum, & Heuæum, & Amorrhæum, &
omnes potentes in Heſebon proſtraue-
runt, & terras eorum, & ciuitates eo-
21 rum ipſi poſſederunt: * & vſque dum
non peccarent in conſpectu Dei ſui, erant
cum illis bona: Deus enim illorum odit
22 iniquitatem. * Nam & ante hos annos
cum receſſiſſent a via, quam dederat
illis Deus, vt ambularent in ea, exter-
minati ſunt prælijs a multis nationibus,
& plurimi eorum captiui abducti ſunt
23 in terram non ſuam. * Nuper autem
D reuerſi ad Dominum Deum ſuum, ex
diſperſione qua diſperſi fuerant, adu-
nati ſunt, & aſcenderunt montana hæc
omnia, & iterum poſſident Ieruſalem,
24 vbi ſunt ſancta eorum. * Nunc ergo
mi domine, perquire ſi eſt aliqua ini-
quitas eorum in conſpectu Dei eorum:
aſcendamus ad illos, quoniam tradens
tradet illos Deus eorum tibi, & ſubiu-
25 gati erunt ſub iugo potentiæ tuæ. * Si
vero non eſt offenſio populi huius co-
ram Deo ſuo, non poterimus reſiſtere
illis: quoniam Deus eorum defendet

[a] Gen. 11. d. 31. — [b] Gen. 12. a. 1. — [c] Gen. 46. a. 6. — [d] Exod. 14 b. 5. — [e] Exod. 14. g. 29.

illos: & erimus in opprobrium vni-
uerſæ terræ.

offendit magnates;

* Et factum eſt, cum ceſſaſſet loqui 26
Achior verba hæc, irati ſunt omnes ma-
gnates Holofernis, & cogitabant inter-
ficere eum, dicentes ad alterutrum:
* Quis eſt iſte, qui filios Iſrael poſſe di- 27
cat reſiſtere regi Nabuchodonoſor, &
exercitibus eius, homines inermes, &
ſine virtute, & ſine peritia artis pugnæ?
* Vt ergo agnoſcat Achior quoniam 28
fallit nos, aſcendamus in montana: &
cum capti fuerint potentes eorum, tunc
cum eiſdem gladio tranſuerberabitur:
* vt ſciat omnis gens quoniam Nabu- 29
chodonoſor deus terræ eſt, & præter 6
ipſum alius non eſt. FActum eſt autem 1
cum ceſſaſſent loqui, indignatus Ho- A
lofernes vehementer, dixit ad Achior:
* Quoniam prophetaſti nobis dicens, 2
quòd gens Iſrael defendatur a Deo
ſuo, vt oſtendam tibi quoniam non eſt
Deus, niſi Nabuchodonoſor: * cum 3
percuſſerimus eos omnes, ſicut homi-
nem vnum, tunc & ipſe cum illis Aſſy-
riorum gladio interibis, & omnis Iſrael
tecum perditione diſperiet: * & pro- 4
babis quoniam Nabuchodonoſor do-
minus ſit vniuerſæ terræ: tuncq. gla-
dius militiæ meæ tranſiet per latera
tua, & confixus cades inter vulneratos
Iſrael, & non reſpirabis vltra, donec
extermineris cum illis. * Porro autem 5
ſi prophetiam tuam veram exiſtimas,
non concidat vultus tuus, & pallor,
qui faciem tuam obtinet, abſcedat a te,
ſi verba mea hæc putas impleri non
poſſe. * Vt autem noueris quia ſimul 6
cum illis hæc experieris, ecce ex hac B
hora illorum populo ſociaberis, vt,
dum dignas mei gladij pœnas excepe-
rint, ipſe ſimul vltioni ſubiaceas.

b Holoferne exponitur

* Tunc Holofernes præcepit ſeruis 7
ſuis vt comprehenderent Achior, &
perducerent eum in Bethuliam, & tra-
derent eum in manus filiorum Iſrael.
* Et accipientes eum ſerui Holofernis, 8
profecti ſunt per campeſtria: ſed cum
appropinquaſſent ad montana, exie-
runt contra eos fundibularij. * Illi au- 9
tem diuertentes a latere montis, liga-
uerunt Achior ad arborem manibus
& pedibus, & ſic vinctum reſtibus di-
miſerunt eum, & reuerſi ſunt ad do-
minum ſuum.

& benigne ſuſcipitur ab Iſraelitis.

10 * Porro filij Iſrael deſcendentes de
Bethulia, venerunt ad eum: Quem ſol-
uentes duxerunt ad Bethuliam, atque
C in medium populi illum ſtatuentes,
percunctati ſunt quid rerum eſſet quòd
11 illum vinctum Aſſyrij reliquiſſent. * In
diebus illis erant illic principes, Ozias
filius Micha de tribu Simeon, & Char-
12 mi, qui & Gothoniel. * In medio ita-
que ſeniorum, & in conſpectu omnium,
Achior dixit omnia quæ locutus ipſe
fuerat ab Holoferne interrogatus: &
qualiter populus Holofernis voluiſſet
propter hoc verbum interficere eum,
13 * & quemadmodum ipſe Holofernes
iratus iuſſerit eum Iſraelitis hac de
cauſa tradi: vt, dum vicerit filios Iſrael,
tunc & ipſum Achior diuerſis iubeat
interire ſupplicijs, propter hoc quòd
dixiſſet: [a] Deus cæli defenſor eorum
14 eſt. * Cumq. Achior vniuerſa hæc ex-
poſuiſſet, omnis populus cecidit in fa-
ciem, adorantes Dominum, & com-
muni lamentatione & fletu vnanimes
15 preces ſuas Domino effuderunt, * di-
centes: Domine Deus cæli & terræ, in-
tuere ſuperbiam eorum, & reſpice ad
D noſtram humilitatem, & faciem ſancto-
rum tuorum attende, & oſtende quo-
niam non derelinquis præſumentes de
te: & præſumentes de ſe, & de ſua vir-
16 tute gloriantes, humilias. * Finito ita-
que fletu, & per totam diem oratione
populorum completa, conſolati ſunt
17 Achior, * dicentes: Deus patrum noſtro-
rum, cuius tu virtutem prædicaſti, ipſe
tibi hanc dabit viciſſitudinem, vt eorum
18 magis tu interitum videas. * Cum vero
Dominus Deus noſter dederit hanc li-
bertatem ſeruis ſuis, ſit & tecum Deus
in medio noſtri: vt ſicut placuerit tibi,
ita cum tuis omnibus conuerſeris no-
19 biſcum. * Tunc Ozias, finito conſilio,
ſuſcepit eum in domum ſuam, & fecit
20 ei cœnam magnam. * Et vocatis om-
nibus presbyteris, ſimul expleto ieiu-
21 nio refecerunt. * Poſtea vero conuo-
catus eſt omnis populus, & per totam
noctem intra eccleſiam orauerunt pe-
tentes auxilium a Deo Iſrael.

β) Diſcruciat Bethuliam:

7
1
A HOlofernes autem altera die præ-
cepit exercitibus ſuis vt aſcenderent
2 contra Bethuliam. * Erant autem pe-
dites bellatorum centum viginti millia,

---

[a] Sup. 5. d. 25.

contra vrbem parat exercitus,

& equites viginti duo millia, præter
præparationes virorum illorum, quos
occupauerat captiuitas, & abducti fue-
rant de prouincijs & vrbibus vniuerſæ
iuuentutis. * Omnes parauerunt ſe pa- 3
riter ad pugnam contra filios Iſrael, &
venerunt per crepidinem montis vſque
ad apicem, qui reſpicit ſuper Dothain,
a loco qui dicitur Belma vſque ad Chel-
mon, qui eſt contra Eſdrelon. * Filij 4
autem Iſrael vt viderunt multitudinem
illorum, proſtrauerunt ſe ſuper terram,
mittentes cinerem ſuper capita ſua,
vnanimes orantes vt Deus Iſrael miſe-
ricordiam ſuam oſtenderet ſuper po-
pulum ſuum. * Et aſſumentes arma 5
ſua bellica, ſederunt per loca, quæ ad
anguſti itineris tramitem dirigunt inter
montoſa, & erant cuſtodientes ea tota
die & nocte.

habitatores priuat aqua

* Porro Holofernes, dum circuit per 6
gyrum, reperit quòd fons, qui in- B
fluebat, aquæductum illorum a parte
auſtrali extra ciuitatem dirigeret: &
incídi præcepit aquæductum illorum.
* Erant tamen non longe a muris fon- 7
tes, ex quibus furtim videbantur hau-
rire aquam ad refocillandum potius
quàm ad potandum. * Sed filij Am- 8
mon, & Moab acceſſerunt ad Holofer-
nem, dicentes: Filij Iſrael non in lan-
cea, nec in ſagitta confidunt, ſed mon-
tes defendunt illos, & muniunt illos
colles in præcipitio conſtituti. * Vt ergo 9
ſine congreſſione pugnæ poſſis ſuperare
eos, pone cuſtodes fontium, vt non
hauriant aquam ex eis, & ſine gladio
interficies eos, vel certe fatigati tra-
dent ciuitatem ſuam, quam putant in
montibus poſitam ſuperari non poſſe.
* Et placuerunt verba hæc coram Ho- 10
loferne, & coram ſatellitibus eius, &
conſtituit per gyrum centenarios per
ſingulos fontes. * Cumq. iſta cuſtodia 11
per dies viginti fuiſſet expleta, defece- C
runt ciſternæ, & collectiones aquarum
omnibus habitantibus Bethuliam, ita
vt non eſſet intra ciuitatem vnde ſatia-
rentur vel vna die, quoniam ad men-
ſuram dabatur populis aqua quotidie.

& reddit deſperatos.

* Tunc ad Oziam congregati omnes 12
viri, feminæque, iuuenes, & paruuli,
omnes ſimul vna voce * dixerunt: [a]Iu- 13
dicet Deus inter nos & te, quoniam
feciſti in nos mala, nolens loqui paci-
fice cum Aſſyrijs, & propter hoc ven-
didit nos Deus in manibus eorum.
14 * Et ideo non eſt qui adiuuet, cum
proſternamur ante oculos eorum in
15 ſiti, & perditione magna. * Et nunc
congregate vniuerſos, qui in ciuitate
ſunt, vt ſponte tradamus nos omnes
16 populo Holofernis. * Melius eſt enim
vt captiui benedicamus Dominum, vi-
uentes, quàm moriamur, & ſimus op-
probrium omni carni, cum viderimus
vxores noſtras, & infantes noſtros mori
17 ante oculos noſtros. * Conteſtamur
D hodie cælum & terram, & Deum pa-
trum noſtrorum, qui vlciſcitur nos ſe-
cundum peccata noſtra, vt iam trada-
tis ciuitatem in manu militiæ Holofer-
nis, & ſit finis noſter breuis in ore
gladij, qui longior efficitur in ariditate
18 ſitis. * Et cum hæc dixiſſent, factus eſt
fletus & vlulatus magnus in eccleſia
ab omnibus, & per multas horas vna
voce clamauerunt ad Deum, dicentes:
19 * [b]Peccauimus cum patribus noſtris,
iniuſte egimus, iniquitatem fecimus.
20 * Tu, quia pius es, miſerere noſtri, aut
in tuo flagello vindica iniquitates no-
ſtras, & noli tradere confitentes te po-
21 pulo, qui ignorat te, * vt non dicant
inter Gentes: Vbi eſt Deus eorum?
22 * Et cum fatigati his clamoribus, & his
23 fletibus laſſati ſiluiſſent, * exurgens
Ozias infuſus lacrymis, dixit: Æquo
animo eſtote fratres, & hos quinque
dies expectemus a Domino miſericor-
24 diam. * Forſitan enim indignationem
ſuam abſcindet, & dabit gloriam no-
25 mini ſuo. * Si autem tranſactis quin-
que diebus non venerit adiutorium,
faciemus hæc verba, quæ locuti eſtis.

II. Bethul[ia] erepta.

I. Libera-tio præparatio

a) Iudith apud Iſraelitas famoſiſſima in omni[bus]

8
I
A ET factum eſt, cum audiſſet hæc
verba Iudith vidua, quæ erat filia Me-
rari, filij Idox, filij Ioſeph, filij Oziæ,
filij Elai, filij Iamnor, filij Gedeon, filij
Raphaim, filij Achitob, filij Melchiæ,
filij Enan, filij Nathaniæ, filij Salathiel,
2 filij Simeon, filij Ruben: * & vir eius
fuit Manaſſes, qui mortuus eſt in die-
3 bus meſſis hordeaceæ: * inſtabat enim
ſuper alligantes manipulos in campo,
& venit æſtus ſuper caput eius, &

[a] Exod. 5. d. 21. — [b] Pſ. 105. a. 6.

pellat
teros,

mortuus eſt in Bethulia ciuitate ſua,
& ſepultus eſt illic cum patribus ſuis.
* Erat autem Iudith relicta eius vidua 4
iam annis tribus, & menſibus ſex. * Et 5
in ſuperioribus domus ſuæ fecit ſibi
ſecretum cubiculum, in quo cum puel-
lis ſuis clauſa morabatur, * & habens 6
ſuper lumbos ſuos cilicium, ieiunabat
omnibus diebus vitæ ſuæ, præter ſab-
bata, & neomenias, & feſta domus
Iſrael. * Erat autem eleganti aſpectu 7
nimis, cui vir ſuus reliquerat diui-
tias multas, & familiam copioſam, ac
poſſeſſiones armentis boum, & gre-
gibus ouium plenas. * Et erat hæc in 8
omnibus famoſiſſima, quoniam time-
bat Dominum valde, nec erat qui lo-
queretur de illa verbum malum.
* Hæc itaque cum audiſſet quo- 9
niam Ozias promiſiſſet quòd tranſacto
quinto die traderet ciuitatem, miſit ad
presbyteros Chabri, & Charmi. * Et 10
venerunt ad illam, & dixit illis: Quod B
eſt hoc verbum, in quo conſenſit Ozias,
vt tradat ciuitatem Aſſyrijs ſi intra
quinque dies non venerit vobis adiu-
torium? * Et qui eſtis vos, qui ten- 11
tatis Dominum? * Non eſt iſte ſermo, 12
qui miſericordiam prouocet, ſed po-
tius qui iram excitet, & furorem ac-
cendat. * Poſuiſtis vos tempus mi- 13
ſerationis Domini, & in arbitrium ve-
ſtrum, diem conſtituiſtis ei. * Sed 14
quia patiens Dominus eſt, in hoc ipſo
pœniteamus, & indulgentiam eius fu-
ſis lacrymis poſtulemus: * non enim 15
quaſi homo, ſic Deus comminabitur,
neque ſicut filius hominis ad iracun-
diam inflammabitur. * Et ideo humi- 16
liemus illi animas noſtras, & in ſpiritu
conſtituti humiliato, ſeruientes illi,
* dicamus flentes Domino, vt ſecun- 17
dum voluntatem ſuam ſic faciat no-
biſcum miſericordiam ſuam: vt ſicut
conturbatum eſt cor noſtrum in ſu-
perbia eorum, ita etiam de noſtra hu-
militate gloriemur: * quoniam non 18
ſumus ſecuti peccata patrum noſtro-
rum, qui dereliquerunt Deum ſuum,
& adorauerunt deos alienos, * pro quo 19
ſcelere dati ſunt in gladium, & in ra-
pinam, & in confuſionem inimicis ſuis:
nos autem alterum Deum neſcimus
præter ipſum. * Expectemus humiles 20
conſolationem eius, & exquiret ſangui- C
nem noſtrum de afflictionibus inimi-
corum noſtrorum, & humiliabit omnes
Gentes, quæcumque inſurgunt contra
nos, & faciet illas ſine honore Domi-
21 nus Deus noſter. * Et nunc fratres,
quoniam vos eſtis presbyteri in populo
Dei, & ex vobis pendet anima illorum,
ad eloquium veſtrum corda eorum
erigite, vt memores ſint, quia tentati
ſunt patres noſtri vt probarentur, ſi
22 vere colerent Deum ſuum. * [a] Memo-
res eſſe debent, quomodo pater noſter
Abraham tentatus eſt, & per multas tri-
bulationes probatus, Dei amicus effe-
23 ctus eſt. * Sic Iſaac, ſic Iacob, ſic Moy-
ſes, & omnes qui placuerunt Deo, per
multas tribulationes tranſierunt fide-
24 les. * Illi autem, qui tentationes non
ſuſceperunt cum timore Domini, & im-
patientiam ſuam & improperium mur-
murationis ſuæ contra Dominum pro-
25 tulerunt, * [b] exterminati ſunt ab exter-
26 minatore, & a ſerpentibus perierunt. * Et
nos ergo non vlciſcamur nos pro his,
27 quæ patimur, * ſed reputantes peccatis
D noſtris hæc ipſa ſupplicia minora eſſe
flagella Domini, quibus quaſi ſerui cor-
ripimur ad emendationem, & non ad
perditionem noſtram eueniſſe creda-
28 mus. * Et dixerunt illi Ozias, & pres-
byteri: Omnia, quæ locuta es, vera
ſunt, & non eſt in ſermonibus tuis vlla
29 reprehenſio. * Nunc ergo ora pro no-
bis, quoniam mulier ſancta es, & timens
30 Deum. * Et dixit illis Iudith: Sicut
quod potui loqui, Dei eſſe cognoſcitis:
31 * ita quod facere diſpoſui, probate ſi ex
Deo eſt, & orate vt firmum faciat Deus
32 conſilium meum. * Stabitis vos ad por-
tam nocte iſta, & ego exeam cum abra
mea: & orate, vt ſicut dixiſtis, in die-
bus quinque reſpiciat Dominus popu-
33 lum ſuum Iſrael. * Vos autem nolo vt
ſcrutemini actum meum, & vſque dum
renunciem vobis, nihil aliud fiat, niſi
oratio pro me ad Dominum Deum
34 noſtrum. * Et dixit ad eam Ozias prin-
ceps Iuda: Vade in pace, & Dominus
ſit tecum in vltionem inimicorum no-
ſtrorum. Et reuertentes abierunt.

9
1 QVibus abſcedentibus, Iudith in- clamat ad
A greſſa eſt oratorium ſuum: & induens Dominum,
ſe cilicio, poſuit cinerem ſuper caput
ſuum: & proſternens ſe Domino, cla-
2 mabat ad Dominum, dicens: * Domine

[a] Gen. 22. a. 1. — [b] 1. Cor. 10. b. 9.

vt subueniret ipsi,

Deus patris mei Simeon, [a] qui dedisti
illi gladium in defensionem alienige-
narum, qui violatores extiterunt in
coinquinatione sua, & denudauerunt
femur virginis in confusionem: * & de- 3
disti mulieres illorum in prædam, &
filias illorum in captiuitatem: & om-
nem prædam in diuisionem seruis tuis,
qui zelauerunt zelum tuum: subueni
quæso te Domine Deus meus mihi vi-
duæ. * Tu enim fecisti priora, & illa 4
post illa cogitasti: & hoc factum est B
quod ipse voluisti. * Omnes enim viæ 5
tuæ paratæ sunt, & tua iudicia in tua
prouidentia posuisti. * [b] Respice castra 6
Assyriorum nunc, sicut tunc castra Ægy-
ptiorum videre dignatus es, quando
post seruos tuos armati currebant, con-
fidentes in quadrigis, & in equitatu
suo, & in multitudine bellatorum. * Sed 7
aspexisti super castra eorum, & tene-
bræ fatigauerunt eos. * Tenuit pedes 8
eorum abyssus, & aquæ operuerunt
eos. * Sic fiant & isti, Domine, qui 9
confidunt in multitudine sua, & in cur- C
ribus suis, & in contis, & in scutis, &
in sagittis suis, & in lanceis gloriantur,
* & nesciunt quia tu ipse es Deus no- 10
ster, qui conteris bella ab initio, & Do-
minus nomen est tibi. * Erige brachium 11
tuum sicut ab initio, & allide virtutem
illorum in virtute tua: cadat virtus
eorum in iracundia tua, qui promit-
tunt se violare sancta tua, & polluere
tabernaculum nominis tui, & deijcere
gladio suo cornu altaris tui. * Fac Do- 12
mine, vt gladio proprio eius superbia
amputetur: * capiatur laqueo oculo- 13
rum suorum in me, & percuties eum
ex labijs charitatis meæ. * Da mihi 14
in animo constantiam, vt contemnam
illum: & virtutem, vt euertam illum.
* [c] Erit enim hoc memoriale nominis 15
tui, cum manus feminæ deiecerit eum. D
* Non enim in multitudine est virtus 16
tua Domine, neque in equorum viri-
bus voluntas tua est, nec superbi ab
initio placuerunt tibi: sed humilium
& mansuetorum semper tibi placuit
deprecatio. * Deus cælorum, creator 17
aquarum, & Dominus totius creatu-
ræ, exaudi me miseram deprecantem,
& de tua misericordia præsumentem.
* Memento Domine testamenti tui, & 18
da verbum in ore meo, & in corde
meo consilium corrobora, vt domus
tua in sanctificatione tua permaneat:
19 * & omnes Gentes agnoscant quia tu
es Deus, & non est alius præter te.

10

1 A FActum est autem, cum cessasset
clamare ad Dominum, surrexit de loco,
in quo iacuerat prostrata ad Dominum.
2 * Vocauitq. abram suam, & descendens
in domum suam, abstulit a se cilicium,
& exuit se vestimentis viduitatis suæ,
3 * & lauit corpus suum, & vnxit se myro
optimo, & discriminauit crinem capi-
tis sui, & imposuit mitram super caput
suum, & induit se vestimentis iucun-
ditatis suæ, induitq. sandalia pedibus
suis, assumpsitq. dextraliola, & lilia, &
inaures, & annulos, & omnibus orna-
4 mentis suis ornauit se. * Cui etiam
Dominus contulit splendorem: quo-
niam omnis ista compositio non ex
libidine, sed ex virtute pendebat: &
ideo Dominus hanc in illam pulchri-
tudinem ampliauit, vt incomparabili
5 decore omnium oculis appareret. * Im-
B posuit itaque abræ suæ ascoperam vini,
& vas olei, & polentam, & palathas, &
panes, & caseum, & profecta est.

apparet incompa[rabili] decor[e]

6 * Cumq. venissent ad portam ciui-
tatis, inuenerunt expectantem Oziam
7 & presbyteros ciuitatis. * Qui cum vi-
dissent eam, stupentes mirati sunt ni-
8 mis pulchritudinem eius. * Nihil tamen
interrogantes eam, dimiserunt transire,
dicentes: Deus patrum nostrorum det
tibi gratiam, & omne consilium tui
cordis sua virtute corroboret, vt glo-
rietur super te Ierusalem, & sit nomen
tuum in numero sanctorum & iusto-
9 rum. * Et dixerunt hi qui illic erant,
10 omnes vna voce: Fiat, fiat. * Iudith
vero orans Dominum, transiuit per
portas ipsa & abra eius.

exit e[x] ciuitate

β) Iudit[h] apud Ho[lo]fernem

11 * Factum est autem, cum descen-
deret montem, circa ortum diei, oc-
currerunt ei exploratores Assyriorum,
C & tenuerunt eam, dicentes: Vnde ve-
12 nis? aut quo vadis? * Quæ respon-
dit: Filia sum Hebræorum, ideo ego
fugi a facie eorum, quoniam futurum
agnoui, quòd dentur vobis in depræ-
dationem, pro eo quòd contemnentes
vos, noluerunt vltro tradere seipsos vt
inuenirent misericordiam in conspectu
13 vestro. * Hac de causa cogitaui me-

tenetur explorat[o]ribus

[a] Gen. 34. d. 25. — [b] Exo. 14. b. 9. — [c] Iud. 4. d. 21. & 5. d. 26.

cum, dicens: Vadam ad faciem prin-
cipis Holofernis, vt indicem illi ſecreta
illorum, & oſtendam illi quo aditu
poſſit obtinere eos, ita vt non cadat
vir vnus de exercitu eius. * Et cum 14
audiſſent viri illi verba eius, conſide-
rabant faciem eius, & erat in oculis
eorum ſtupor, quoniam pulchritudi-
nem eius mirabantur nimis. * Et di- 15
xerunt ad eam: Conſeruaſti animam
tuam eo quòd tale reperiſti conſilium,
vt deſcenderes ad dominum noſtrum.
* Hoc autem ſcias, quoniam cum ſte- 16
teris in conſpectu eius, bene tibi faciet, D
& eris gratiſſima in corde eius. Du-
xeruntq. illam ad tabernaculum Holo-
fernis, annunciantes eam.
[...]it Holo- [...]fernem [...]lchritu- dine
* Cumq. intraſſet ante faciem eius, 17
ſtatim captus eſt in ſuis oculis Holo-
fernes. * Dixeruntq. ad eum ſatellites 18
eius: Quis contemnat populum He-
bræorum, qui tam decoras mulieres
habent, vt non pro his merito pu-
gnare contra eos debeamus? * Videns 19
itaque Iudith Holofernem ſedentem
in conopœo, quod erat ex purpura, &
auro, & ſmaragdo, & lapidibus pretio-
ſis intextum: * & cum in faciem eius 20
intendiſſet, adorauit eum, proſternens
ſe ſuper terram. Et eleuauerunt eam
ſerui Holofernis, iubente domino ſuo.

11

[...]& fallit [...]apientia [...]rborum,
TVnc Holofernes dixit ei: Æquo 1
animo eſto, & noli pauere in corde tuo: A
quoniam ego numquam nocui viro,
qui voluit ſeruire Nabuchodonoſor regi.
* Populus autem tuus, ſi non contem- 2
pſiſſet me, non leuaſſem lanceam meam
ſuper eum. * Nunc autem dic mihi, 3
qua ex cauſa receſſiſti ab illis, & pla-
cuit tibi vt venires ad nos? * Et dixit 4
illi Iudith: Sume verba ancillæ tuæ,
quoniam ſi ſecutus fueris verba an-
cillæ tuæ, perfectam rem faciet Domi-
nus tecum. * Viuit enim Nabucho- 5
donoſor rex terræ, & viuit virtus eius,
quæ eſt in te ad correptionem omnium
animarum errantium: quoniam non
ſolum homines ſeruiunt illi per te, ſed
& beſtiæ agri obtemperant illi. * Nun- 6
ciatur enim animi tui induſtria vni- B
uerſis gentibus, & indicatum eſt omni
ſæculo, quoniam tu ſolus bonus, & po-
tens es in omni regno eius, & diſci-
plina tua omnibus prouincijs prædi-
catur. * [a] Nec hoc latet, quod locutus 7
eſt Achior, nec illud ignoratur, quod
8 ei iuſſeris euenire. * Conſtat enim,
Deum noſtrum ſic peccatis offenſum,
vt mandauerit per prophetas ſuos ad
populum, quòd tradat eum pro pecca-
9 tis ſuis. * Et quoniam ſciunt ſe offen-
diſſe Deum ſuum filij Iſrael, tremor
10 tuus ſuper ipſos eſt. * Inſuper etiam
fames inuaſit eos, & ab ariditate aquæ
11 iam inter mortuos computantur. * De-
nique hoc ordinant, vt interficiant pe-
cora ſua, & bibant ſanguinem eorum:
12 * & ſancta Domini Dei ſui quæ præce-
C pit Deus non contingi, in frumento,
vino, & oleo, hæc cogitauerunt impen-
dere, & volunt conſumere quæ nec
manibus deberent contingere: ergo
quoniam hæc faciunt, certum eſt quòd
13 in perditionem dabuntur. * Quod ego
ancilla tua cognoſcens, fugi ab illis, &
miſit me Dominus hæc ipſa nunciare
14 tibi. * Ego enim ancilla tua Deum colo,
etiam nunc apud te: & exiet ancilla tua,
15 & orabo Deum, * & dicet mihi quando
eis reddat peccatum ſuum, & veniens
nunciabo tibi, ita vt ego adducam te
per mediam Ieruſalem, & habebis om-
nem populum Iſrael, ſicut oues, qui-
D bus non eſt paſtor, & non latrabit vel
16 vnus canis contra te: * quoniam hæc
mihi dicta ſunt per prouidentiam Dei.
17 * Et quoniam iratus eſt illis Deus, hæc
18 ipſa miſſa ſum nunciare tibi. * Placue-
runt autem omnia verba hæc coram
Holoferne, & coram pueris eius, & mi-
rabantur ſapientiam eius, & dicebant
19 alter ad alterum: * Non eſt talis mulier
ſuper terram in aſpectu, in pulchritu-
20 dine, & in ſenſu verborum. * Et dixit
ad illam Holofernes: Benefecit Deus,
qui miſit te ante populum, vt des illum
21 tu in manibus noſtris: * & quoniam
bona eſt promiſſio tua, ſi fecerit mihi
hoc Deus tuus, erit & Deus meus, &
tu in domo Nabuchodonoſor magna
eris, & nomen tuum nominabitur in
vniuerſa terra.

12

1 TVnc iuſſit eam introire vbi repo- libere poteſt viuere.
A ſiti erant theſauri eius, & iuſſit illic ma-
nere eam, & conſtituit quid daretur
2 illi de conuiuio ſuo. * Cui reſpondit
Iudith, & dixit: Nunc non potero man-
ducare ex his, quæ mihi præcipis tri-
bui, ne veniat ſuper me offenſio: ex his
autem, quæ mihi detuli, manducabo.

[a] Sup. 5. a. 5.

* Cui Holofernes ait: Si defecerint 3
tibi iſta, quæ tecum detuliſti, quid fa-
ciemus tibi? * Et dixit Iudith: Viuit 4
anima tua domine meus, quoniam non
expendet omnia hæc ancilla tua, do-
nec faciat Deus in manu mea hæc, quæ
cogitaui. Et induxerunt illam ſerui eius B
in tabernaculum, quod præceperat. *Et 5
petijt dum introiret, vt daretur ei co-
pia nocte & ante lucem egrediendi
foras ad orationem, & deprecandi Do-
minum. * Et præcepit cubicularijs ſuis 6
vt ſicut placeret illi, exiret & introi-
ret ad adorandum Deum ſuum, per
triduum: * & exibat noctibus in val- 7
lem Bethuliæ, & baptizabat ſe in fonte
aquæ. * Et vt aſcendebat, orabat Do- 8
minum Deum Iſrael, vt dirigeret viam
eius ad liberationem populi ſui. * Et 9
introiens, munda manebat in taberna- C
culo vſque dum acciperet eſcam ſuam
in veſpere.

2. Liberatio perficitur.

α) Holofernes decollatur: nimia ebrietate ſopiti

*Et factum eſt, in quarto die Holo- 10
fernes fecit cœnam ſeruis ſuis, & dixit
ad Vagao eunuchum ſuum: Vade, &
ſuade Hebræam illam vt ſponte con-
ſentiat habitare mecum. * Fœdum eſt 11
enim apud Aſſyrios, ſi femina irrideat
virum agendo vt immunis ab eo tran-
ſeat. * Tunc introiuit Vagao ad Iudith, 12
& dixit: Non vereatur bona puella in-
troire ad dominum meum, vt hono-
rificetur ante faciem eius, vt manducet
cum eo, & bibat vinum in iucunditate. D
*Cui Iudith reſpondit: Quæ ego ſum, 13
vt contradicam domino meo? * Omne 14
quod erit ante oculos eius bonum &
optimum faciam. Quidquid autem illi
placuerit, hoc mihi erit optimum om-
nibus diebus vitæ meæ. * Et ſurrexit, 15
& ornauit ſe veſtimento ſuo, & in-
greſſa ſtetit ante faciem eius. * Cor 16
autem Holofernis concuſſum eſt: erat
enim ardens in concupiſcentia eius.
*Et dixit ad eam Holofernes: Bibe 17
nunc, & accumbe in iucunditate, quo-
niam inueniſti gratiam coram me.
*Et dixit Iudith: Bibam domine, quo- 18
niam magnificata eſt anima mea ho-
die præ omnibus diebus meis. * Et 19
accepit, & manducauit, & bibit co-
ram ipſo ea, quæ parauerat illi ancilla
eius. * Et iucundus factus eſt Holo- 20
fernes ad eam, bibitq. vinum multum
nimis, quantum numquam biberat in
vita ſua.

13 1 A VT autem ſero factum eſt, feſtina- caput abſciſſum
uerunt ſerui illius ad hoſpitia ſua, &
concluſit Vagao oſtia cubiculi, & abijt.
2 *erant autem omnes fatigati a vino:
3 *eratq. Iudith ſola in cubiculo. * Porro
4 Holofernes iacebat in lecto, nimia ebri-
5 etate ſopitus. * Dixitq. Iudith puellæ
ſuæ vt ſtaret foris ante cubiculum, &
6 obſeruaret. * Stetitq. Iudith ante le-
ctum, orans cum lacrymis, & labio-
7 rum motu in ſilentio, * dicens: Con-
firma me Domine Deus Iſrael, & re-
ſpice in hac hora ad opera manuum
mearum, vt, ſicut promiſiſti, Ieruſalem
ciuitatem tuam erigas: & hoc quod
credens per te poſſe fieri cogitaui, per-
8 ficiam. * Et cum hæc dixiſſet, acceſſit
ad columnam, quæ erat ad caput lectuli
eius, & pugionem eius, qui in ea li-
9 gatus pendebat, exoluit. * Cumq. eua-
ginaſſet illum, apprehendit comam
capitis eius, & ait: Confirma me Do-
10 mine Deus in hac hora. * & percuſſit
bis in ceruicem eius, & abſcidit ca-
put eius, & abſtulit conopœum eius
a columnis, & euoluit corpus eius
11 truncum. * Et poſt puſillum exiuit, &
tradidit caput Holofernis ancillæ ſuæ,
& iuſſit vt mitteret illud in peram
ſuam.
12 * Et exierunt duæ, ſecundum con- oſtendit Iudith in Bethulia
B ſuetudinem ſuam, quaſi ad orationem,
& tranſierunt caſtra, & gyrantes vallem,
13 venerunt ad portam ciuitatis. * Et dixit
Iudith a longe cuſtodibus murorum:
Aperite portas, quoniam nobiſcum eſt
14 Deus, qui fecit virtutem in Iſrael. * Et
factum eſt, cum audiſſent viri vocem
eius, vocauerunt presbyteros ciuitatis.
15 * Et concurrerunt ad eam omnes, a
minimo vſque ad maximum: quoniam
ſperabant eam iam non eſſe venturam.
16 * Et accendentes luminaria congyra-
uerunt circa eam vniuerſi: illa autem
aſcendens in eminentiorem locum,
iuſſit fieri ſilentium. Cumq. omnes ta-
17 cuiſſent, * dixit Iudith: Laudate Do-
minum Deum noſtrum, qui non deſe-
18 ruit ſperantes in ſe: * & in me ancilla
ſua adimpleuit miſericordiam ſuam,
quam promiſit domui Iſrael: & inter-
fecit in manu mea hoſtem populi ſui
19 hac nocte. * Et proferens de pera ca-
put Holofernis, oſtendit illis, dicens:
Ecce caput Holofernis principis mi-

litiæ Aſſyriorum, & ecce conopœum
illius, in quo recumbebat in ebrietate
ſua, vbi per manum feminæ percuſſit
illum Dominus Deus noſter. * Viuit 20
autem ipſe Dominus, quoniam cuſto- C
diuit me Angelus eius & hinc euntem,
& ibi commorantem, & inde huc re-
uertentem, & non permiſit me Domi-
nus ancillam ſuam coinquinari, ſed
ſine pollutione peccati reuocauit me
vobis gaudentem in victoria ſua, in
euaſione mea, & in liberatione veſtra.
* [a] Confitemini illi omnes, quoniam 21
bonus, quoniam in ſæculum miſeri-
cordia eius. * Vniuerſi autem adorantes 22
Dominum, dixerunt ad eam: Bene-
dixit te Dominus in virtute ſua, quia
per te ad nihilum redegit inimicos
noſtros. * Porro Ozias princeps populi 23
Iſrael, dixit ad eam: Benedicta es tu
filia a Domino Deo excelſo præ om-
nibus mulieribus ſuper terram. * Be- 24
nedictus Dominus, qui creauit cælum
& terram, qui te direxit in vulnera ca-
pitis principis inimicorum noſtrorum:
* quia hodie nomen tuum ita magni- 25
ficauit, vt non recedat laus tua de ore D
hominum, qui memores fuerint vir-
tutis Domini in æternum, pro quibus
non pepercisti animæ tuæ propter an-
guſtias & tribulationem generis tui,
ſed ſubuenisti ruinæ ante conſpectum
Dei noſtri. * Et dixit omnis populus: 26
Fiat, fiat.
* Porro Achior vocatus venit, & dixit 27
ei Iudith: Deus Iſrael, cui tu teſti-
monium dediſti quòd vlciſcatur ſe de
inimicis ſuis, ipſe caput omnium in-
credulorum incîdit hac nocte in manu
mea. * Et vt probes quia ita eſt, ecce 28
caput Holofernis, qui in contemptu
ſuperbiæ ſuæ Deum Iſrael contempſit,
& tibi interitum minabatur, dicens:
Cum captus fuerit populus Iſrael, gla-
dio perforari præcipiam latera tua.
* Videns autem Achior caput Holo- 29
fernis, anguſtiatus præ pauore, cecidit
in faciem ſuam ſuper terram, & æſtua-
uit anima eius. * Poſtea vero quàm 30
reſumpto ſpiritu recreatus eſt, proci-
dit ad pedes eius, & adorauit eam, &
dixit: * Benedicta tu a Deo tuo in omni 31
tabernaculo Iacob, quoniam in omni
gente, quæ audierit nomen tuum, ma-
gnificabitur ſuper te Deus Iſrael.

[…]niuerſis […]nedicen-tibus

[…] Achior obſtu-[…]eſcenti.

[a] Pſ. 105. a. 1. & 106. a. 1.

14 I A DIxit autem Iudith ad omnem po-
pulum: Audite me fratres, ſuſpendite
2 caput hoc ſuper muros noſtros: * Et
erit, cum exierit Sol, accipiat vnuſ-
quiſque arma ſua, & exite cum impetu,
non vt deſcendatis deorſum, ſed quaſi
3 impetum facientes. * Tunc explora-
tores neceſſe erit vt fugiant ad prin-
cipem ſuum excitandum ad pugnam.
4 * Cumq. duces eorum cucurrerint ad
tabernaculum Holofernis, & inuenerint
eum truncum in ſuo ſanguine voluta-
5 tum, décidet ſuper eos timor. * Cumq.
B cognoueritis fugere eos, ite poſt illos
ſecuri, quoniam Dominus conteret eos
6 ſub pedibus veſtris. * Tunc Achior vi-
dens virtutem, quam fecit Deus Iſrael,
relicto gentilitatis ritu, credidit Deo,
& circumcidit carnem præputij ſui, &
appoſitus eſt ad populum Iſrael, &
omnis ſucceſſio generis eius vſque in
hodiernum diem.
7 * Mox autem vt ortus eſt dies, ſu-
ſpenderunt ſuper muros caput Holo-
fernis, accepitq. vnuſquiſque vir arma
ſua, & egreſſi ſunt cum grandi ſtre-
8 pitu & vlulatu. * Quod videntes ex-
ploratores, ad tabernaculum Holofer-
9 nis cucurrerunt. * Porro hi, qui in
tabernaculo erant, venientes, & ante
ingreſſum cubiculi perſtrepentes, ex-
citandi gratia, inquietudinem arte mo-
liebantur, vt non ab excitantibus,
C ſed a ſonantibus Holofernes euigila-
10 ret. * Nullus enim audebat cubiculum
virtutis Aſſyriorum pulſando aut in-
11 trando aperire. * Sed cum veniſſent
eius duces ac tribuni, & vniuerſi ma-
iores exercitus regis Aſſyriorum, dixe-
12 runt cubicularijs: * Intrate, & excitate
illum, quoniam egreſſi mures de ca-
uernis ſuis, auſi ſunt prouocare nos
13 ad prælium. * Tunc ingreſſus Vagao
cubiculum eius, ſtetit ante cortinam,
& plauſum fecit manibus ſuis: ſuſpica-
batur enim illum cum Iudith dormire.
14 * Sed cum nullum motum iacentis
D ſenſu aurium caperet, acceſſit proxi-
mans ad cortinam, & eleuans eam, vi-
densq. cadauer abſque capite Holofer-
nis in ſuo ſanguine tabefactum iacere
ſuper terram, exclamauit voce magna
15 cum fletu, & ſcidit veſtimenta ſua. * Et
ingreſſus tabernaculum Iudith, non
inuenit eam, & exilijt foras ad popu-

β) Aſſyrij cæduntur: ſuadente Iudith

Iſraelitæ conturbant exercitum

lum, * & dixit: Vna mulier Hebræa 16
fecit confuſionem in domo regis Na-
buchodonoſor: ecce enim Holofernes
iacet in terra, & caput eius non eſt in
illo. * Quod cum audiſſent principes 17
virtutis Aſſyriorum, ſciderunt omnes
veſtimenta ſua, & intolerabilis timor
& tremor cecidit ſuper eos, & turbati
ſunt animi eorum valde. * Et factus 18
eſt clamor incomparabilis in medio
caſtrorum eorum.

15

fugientes perſequuntur,

CVmq. omnis exercitus decollatum 1 A
Holofernem audiſſet, fugit mens & con-
ſilium ab eis, & ſolo tremore & metu
agitati, fugæ præſidium ſumunt, * ita 2
vt nullus loqueretur cum proximo ſuo,
ſed inclinato capite, relictis omnibus,
euadere feſtinabant Hebræos, quos ar-
matos ſuper ſe venire audiebant, fu-
gientes per vias camporum & ſemitas
collium. * Videntes itaque filij Iſrael 3
fugientes, ſecuti ſunt illos. Deſcende-
runtq. clangentes tubis, & vlulantes
poſt ipſos. * Et quoniam Aſſyrij non 4
adunati, in fugam ibant præcipites: filij B
autem Iſrael vno agmine perſequentes,
debilitabant omnes, quos inuenire po-
tuiſſent. * Miſit itaque Ozias nuncios 5
per omnes ciuitates & regiones Iſrael.
* Omnis itaque regio, omniſq. vrbs 6
electam iuuentutem armatam miſit poſt
eos, & perſecuti ſunt eos in ore gladij,
quouſque peruenirent ad extremita-
tem finium ſuorum.

ingentes prædas faciunt.

* Reliqui autem, qui erant in Be- 7
thulia, ingreſſi ſunt caſtra Aſſyriorum,
& prædam, quam fugientes Aſſyrij re-
liquerant, abſtulerunt, & onuſtati ſunt
valde. * Hi vero, qui victores reuerſi 8
ſunt ad Bethuliam, omnia quæ erant C
illorum attulerunt ſecum, ita vt non
eſſet numerus in pecoribus, & iumen-
tis, & vniuerſis mobilibus eorum, vt a
minimo vſque ad maximum omnes di-
uites fierent de prædationibus eorum.

3. Liberatio celebratur.

α) Benedictionibus: ſynedrij & populi,

* Ioacim autem ſummus pontifex 9
de Ieruſalem venit in Bethuliam cum
vniuerſis presbyteris ſuis vt videret
Iudith. * Quæ cum exiſſet ad illum, 10
benedixerunt eam omnes vna voce,
dicentes: Tu gloria Ieruſalem, tu læ-
titia Iſrael, tu honorificentia populi
noſtri: * quia feciſti viriliter, & con- 11
fortatum eſt cor tuum, eo quòd caſti-
tatem amaueris, & poſt virum tuum,
alterum neſcieris: ideo & manus Do-
D mini confortauit te, & ideo eris bene-
12 dicta in æternum. * Et dixit omnis
13 populus: Fiat, fiat. * Per dies autem
triginta, vix collecta ſunt ſpolia Aſſy-
14 riorum a populo Iſrael. * Porro autem
vniuerſa, quæ Holofernis peculiaria
fuiſſe probata ſunt, dederunt Iudith in
auro, & argento, & veſtibus, & gem-
mis, & omni ſupellectili, & tradita ſunt
15 omnia illi a populo. * Et omnes po-
puli gaudebant cum mulieribus, &
virginibus, & iuuenibus, in organis,
& citharis.

16

Ipſius Iudith.

1 A TVnc cantauit canticum hoc Do-
mino Iudith, dicens:

2 * Incipite Domino in tympanis,
cantate Domino in cymbalis,
modulamini illi pſalmum nouum,
exaltate, & inuocate nomen eius.
3 * Dominus conterens bella,
Dominus nomen eſt illi.
4 * Qui poſuit caſtra ſua in medio po-
puli ſui,
vt eriperet nos de manu omnium ini-
micorum noſtrorum.
5 * Venit Aſſur ex montibus ab Aquilone
in multitudine fortitudinis ſuæ:
cuius multitudo obturauit torrentes,
& equi eorum cooperuerunt valles.
6 * Dixit ſe incenſurum fines meos,
& iuuenes meos occiſurum gladio,
infantes meos dare in prædam,
& virgines in captiuitatem.
7 * Dominus autem omnipotens nocuit
eum,
& tradidit eum in manus feminæ, &
confodit eum.
8 B * Non enim cecidit potens eorum a
iuuenibus,
nec filij Titan percuſſerunt eum,
nec excelſi gigantes oppoſuerunt ſe illi,
ſed Iudith filia Merari in ſpecie faciei
ſuæ diſſoluit eum.
9 * Exuit enim ſe veſtimento viduitatis,
& induit ſe veſtimento lætitiæ
in exultatione filiorum Iſrael.
10 * Vnxit faciem ſuam vnguento,
& colligauit cincinnos ſuos mitra,
accepit ſtolam nouam ad decipiendum
illum.
11 * Sandalia eius rapuerunt oculos eius,
pulchritudo eius captiuam fecit ani-
mam eius,
amputauit pugione ceruicem eius.

* Horruerunt Perſæ conſtantiam eius, 12
& Medi audaciam eius.
* Tunc vlulauerunt caſtra Aſſyriorum, 13
quando apparuerunt humiles mei, areſcentes in ſiti.
* Filij puellarum compunxerunt eos, 14
& ſicut pueros fugientes occiderunt eos:
perierunt in prælio a facie Domini Dei mei.
* Hymnum cantemus Domino, 15
hymnum nouum cantemus Deo noſtro.
* Adonai Domine magnus es tu, 16
& præclarus in virtute tua, C
& quem ſuperare nemo poteſt.
* Tibi ſeruiat omnis creatura tua: 17
[a] quia dixiſti, & facta ſunt:
miſiſti ſpiritum tuum, & creata ſunt,
& non eſt qui reſiſtat voci tuæ.
* Montes a fundamentis mouebuntur cum aquis: 18
petræ, ſicut cera, liqueſcent ante faciem tuam.
* Qui autem timent te, magni erunt apud te per omnia. 19
* Væ genti inſurgenti ſuper genus meum: 20
Dominus enim omnipotens vindicabit in eis,
in die iudicij viſitabit illos.
* Dabit enim ignem, & vermes in carnes eorum, 21
vt vrantur, & ſentiant vſque in ſempiternum.

22 * Et factum eſt poſt hæc, omnis po-
pulus poſt victoriam venit in Ieruſalem
adorare Dominum: & mox vt purifi-
cati ſunt, obtulerunt omnes holocauſta,
23 & vota, & repromiſſiones ſuas. * Porro
Iudith vniuerſa vaſa bellica Holofernis,
quæ dedit illi populus, & conopœum,
D quod ipſa ſuſtulerat de cubili ipſius,
24 obtulit in anathema obliuionis. * Erat
autem populus iucundus ſecundum fa-
ciem ſanctorum, & per tres menſes
gaudium huius victoriæ celebratum eſt
cum Iudith.

β) Factis: holocauſtis & votis,

25 * Poſt dies autem illos vnuſquiſque
redijt in domum ſuam, & Iudith ma-
gna facta eſt in Bethulia, & præclarior
26 erat vniuerſæ terræ Iſrael. * Erat etiam
virtuti caſtitas adiuncta, ita vt non co-
gnoſceret virum omnibus diebus vitæ
ſuæ, ex quo defunctus eſt Manaſſes vir
27 eius. * Erat autem diebus feſtis pro-
28 cedens cum magna gloria. * Manſit
autem in domo viri ſui annos centum
quinque, & dimiſit abram ſuam libe-
ram, & defuncta eſt ac ſepulta cum
29 viro ſuo in Bethulia. * Luxitq. illam
30 omnis populus diebus ſeptem. * In
omni autem ſpatio vitæ eius non fuit
qui perturbaret Iſrael, & poſt mortem
eius annis multis.

veneratione Iudith,

31 * Dies autem victoriæ huius feſtiui-
tatis, ab Hebræis in numero ſanctorum
dierum accipitur, & colitur a Iudæis ex
illo tempore vſque in præſentem diem.

annua feſtiuitate.

[a] Gen. 1. Pſal. 32. b. 9.

LIBER ESTHER.

I. Pars proto-canonica.

I. Perſecutio Iudæorum.

IN diebus Aſſueri, qui re- 1
gnauit ab India vſque Æ- I A
thiopiam ſuper centum vi-
ginti ſeptem prouincias:
* quando ſedit in ſolio 2
regni ſui, Suſan ciuitas regni eius exor-
dium fuit. * Tertio igitur anno im- 3
perij ſui fecit grande conuiuium cun-

a) Vaſthi & Eſther.

α) Vaſthi ciecta:

ctis principibus, & pueris ſuis, fortiſſi-
mis Perſarum, & Medorum inclytis,
& præfectis prouinciarum coram ſe,
* vt oſtenderet diuitias gloriæ regni 4
ſui, ac magnitudinem, atque iactantiam
potentiæ ſuæ, multo tempore, centum
videlicet & octoginta diebus. * Cumq. 5
implerentur dies conuiuij, inuitauit
omnem populum, qui inuentus eſt in
Suſan, a maximo vſque ad minimum:
& iuſſit ſeptem diebus conuiuium præ-
parari in veſtibulo horti, & nemoris,
quod regio cultu & manu conſitum
erat. * Et pendebant ex omni parte 6
tentoria aërij coloris & carbaſini ac B
hyacinthini, ſuſtentata funibus byſſi-
nis, atque purpureis, qui eburneis cir-
culis inſerti erant, & columnis mar-
moreis fulciebantur. Lectuli quoque
aurei & argentei, ſuper pauimentum
ſmaragdino & pario ſtratum lapide,
diſpoſiti erant: quod mira varietate
pictura decorabat. * Bibebant autem 7
qui inuitati erant, aureis poculis, & alijs
atque alijs vaſis cibi inferebantur. Vi-
num quoque, vt magnificentia regia
dignum erat, abundans, & præcipuum
ponebatur. * Nec erat qui nolentes 8
cogeret ad bibendum, ſed ſicut rex ſta-
tuerat, præponens menſis ſingulos de
principibus ſuis vt ſumeret vnuſquiſ-
que quod vellet.

conuiuis apparere renuens

* Vaſthi quoque regina fecit conui- 9
uium feminarum in palatio, vbi rex
Aſſuerus manere conſueuerat. * Itaque 10
die ſeptimo, cum rex eſſet hilarior, &
poſt nimiam potationem incaluiſſet
mero, præcepit Maumam, & Bazatha,
& Harbona, & Bagatha, & Abgatha, C
& Zethar, & Charchas, ſeptem eunu-
chis, qui in conſpectu eius miniſtrabant,
11 * vt introducerent reginam Vaſthi co-
ram rege, poſito ſuper caput eius dia-
demate, vt oſtenderet cunctis populis
& principibus pulchritudinem illius:
12 erat enim pulchra valde. * Quæ renuit,
& ad regis imperium, quod per eunu-
chos mandauerat, venire contempſit.

regno priuat[a]

Vnde iratus rex, & nimio furore
13 ſuccenſus, * interrogauit ſapientes, qui
ex more regio ſemper ei aderant, &
illorum faciebat cuncta conſilio, ſcien-
14 tium leges, ac iura maiorum: (* erant
autem primi & proximi, Charſena, &
Sethar, & Admatha, & Tharſis, & Ma-
res, & Marſana, & Mamuchan, ſeptem
duces Perſarum, atque Medorum, qui
videbant faciem regis, & primi poſt
15 eum reſidere ſoliti erant) * cui ſen-
tentiæ Vaſthi regina ſubiaceret, quæ
Aſſueri regis imperium, quod per eu-
nuchos mandauerat, facere noluiſſet.
16 * Reſponditq. Mamuchan, audiente
rege, atque principibus, Non ſolum
regem læſit regina Vaſthi, ſed & om-
nes populos, & principes, qui ſunt
in cunctis prouincijs regis Aſſueri.
17 * Egredietur enim ſermo reginæ ad
D omnes mulieres, vt contemnant viros
ſuos, & dicant: Rex Aſſuerus iuſſit vt
regina Vaſthi intraret ad eum, & illa
18 noluit. * Atque hoc exemplo omnes
principum coniuges Perſarum atque
Medorum, paruipendent imperia mari-
torum: vnde regis iuſta eſt indignatio.
19 * Si tibi placet, egrediatur edictum a
facie tua, & ſcribatur iuxta legem Per-
ſarum atque Medorum, quam præ-
teriri illicitum eſt, vt nequaquam vltra
Vaſthi ingrediatur ad regem, ſed re-
gnum illius, altera, quæ melior eſt illa,
20 accipiat. * Et hoc in omne (quod la-
tiſſimum eſt) prouinciarum tuarum di-
uulgetur imperium, & cunctæ vxores
tam maiorum, quàm minorum deferant
21 maritis ſuis honorem. * placuit con-
ſilium eius regi, & principibus: fecitq.
22 rex iuxta conſilium Mamuchan, * &

misit epistolas ad vniuersas prouincias
regni sui, vt quæque gens audire &
legere poterat, diuersis linguis & lit-
teris, esse viros principes ac maiores
in domibus suis: & hoc per cunctos
populos diuulgari.

2

β) Esther electa: inter virgines adductas

HIs ita gestis, postquam regis As- 1
sueri indignatio deferbuerat, recorda- A
tus est Vasthi, & quæ fecisset, vel quæ
passa esset: * dixeruntq. pueri regis, ac 2
ministri eius: Quærantur regi puellæ
virgines ac speciosæ, * & mittantur 3
qui considerent per vniuersas prouin-
cias puellas speciosas & virgines: &
adducant eas ad ciuitatem Susan, &
tradant eas in domum feminarum sub
manu Egei eunuchi, qui est præpo-
situs & custos mulierum regiarum: &
accipiant mundum muliebrem, & ce-
tera ad vsus necessaria. * Et quæ- 4
cumque inter omnes oculis regis pla-
cuerit, ipsa regnet pro Vasthi. Placuit
sermo regi: & ita, vt suggesserant, iussit
fieri.

Esther Mardochæi

* Erat vir Iudæus in Susan ciuitate, 5
vocabulo Mardochæus filius Iair, filij
Semei, filij Cis, de stirpe Iemini, * [a] qui 6
translatus fuerat de Ierusalem eo tem-
pore, quo Iechoniam regem Iuda Na-
buchodonosor rex Babylonis transtu-
lerat, * qui fuit nutritius filiæ fratris 7
sui Edissæ, quæ altero nomine voca-
batur Esther: & vtrumque parentem
amiserat: pulchra nimis, & decora facie.
Mortuisq. patre eius ac matre, Mardo-
chæus sibi eam adoptauit in filiam.
*Cumq. percrebruisset regis imperium, 8
& iuxta mandatum illius multæ pul- B
chræ virgines adducerentur Susan, &
Egeo traderentur Eunucho; Esther
quoque inter ceteras puellas ei tradita
est, vt seruaretur in numero femina-
rum. * Quæ placuit ei, & inuenit gra- 9
tiam in conspectu illius. Et præcepit
eunucho, vt accelerarett mundum mu-
liebrem, & traderet ei partes suas, &
septem puellas speciosissimas de domo
regis, & tam ipsam, quàm pedissequas
eius ornaret atque excoleret. * Quæ 10
noluit indicare ei populum & patriam
suam: Mardochæus enim præceperat
ei, vt de hac re omnino reticeret: * qui 11
deambulabat quotidie ante vestibulum
domus, in qua electæ virgines serua-
bantur, curam agens salutis Esther, &
scire volens quid ei accideret.

diadema accipit.

12 *Cum autem venisset tempus sin-
gularum per ordinem puellarum, vt
intrarent ad regem, expletis omnibus,
quæ ad cultum muliebrem pertine-
bant, mensis duodecimus vertebatur:
ita dumtaxat, vt sex mensibus oleo vn-
gerentur myrrhino, & alijs sex quibus-
dam pigmentis & aromatibus vterentur.
13 * Ingredientesq. ad regem, quidquid
C postulassent ad ornatum pertinens, ac-
cipiebant: & vt eis placuerat, compo-
sitæ de triclinio feminarum ad regis
14 cubiculum transibant. * Et quæ in-
trauerat vespere, egrediebatur mane,
atque inde in secundas ædes deduce-
batur, quæ sub manu Susagazi eunuchi
erant, qui concubinis regis præsidebat:
nec habebat potestatem ad regem vltra
redeundi, nisi voluisset rex, & eam ve-
15 nire iussisset ex nomine. * Euoluto
autem tempore per ordinem, instabat
dies, quo Esther filia Abihail fratris
Mardochæi, quam sibi adoptauerat in
filiam, deberet intrare ad regem. Quæ
non quæsiuit muliebrem cultum, sed
quæcumque voluit Egeus eunuchus
custos virginum, hæc ei ad ornatum
dedit. Erat enim formosa valde, & in-
credibili pulchritudine, omnium oculis
16 gratiosa & amabilis videbatur. * Ducta
est itaque ad cubiculum regis Assueri
mense decimo, qui vocatur Tebeth,
17 septimo anno regni eius. * Et adamauit
eam rex plus quàm omnes mulieres,
habuitq. gratiam & misericordiam co-
ram eo super omnes mulieres, & po-
suit diadema regni in capite eius, fecitq.
18 eam regnare in loco Vasthi. * Et iussit
D conuiuium præparari permagnificum
cunctis principibus, & seruis suis pro
coniunctione, & nuptijs Esther. Et de-
dit requiem vniuersis prouincijs, ac
dona largitus est iuxta magnificentiam
principalem.

b) Aman & Mardochæus.

19 * Cumq. secundo quærerentur vir-
gines & congregarentur, Mardochæus
20 manebat ad ianuam regis: * necdum
prodiderat Esther patriam, & popu-
lum suum, iuxta mandatum eius. Quid-
quid enim ille præcipiebat, obseruabat
Esther: & ita cuncta faciebat vt eo tem-

α) Iudæus: patefacit coniurationem,

[a] 4. Reg. 24. d. 15. Inf. 11. b. 4.

pore solita erat, quo eam paruulam nu-
triebat. * Eo igitur tempore, quo Mar- 21
dochæus ad regis ianuam morabatur,
irati sunt Bagathan, & Thares duo
eunuchi regis, qui ianitores erant, &
in primo palatij limine præsidebant:
volueruntq. insurgere in regem, &
occidere eum. * Quod Mardochæum 22
non latuit, statimq. nunciauit reginæ
Esther: & illa regi ex nomine Mardo-
chæi, qui ad se rem detulerat. * Quæ- 23
situm est, & inuentum: & appensus est
vterque eorum in patibulo. Manda-
tumq. est historijs, & annalibus tradi-
tum coram rege.

neque genuflectit.

8
1 POst hæc rex Assuerus exaltauit
A Aman filium Amadathi, qui erat de
stirpe Agag: & posuit solium eius su-
per omnes principes, quos habebat.
* Cunctiq. serui regis, qui in foribus 2
palatij versabantur, flectebant genua,
& adorabant Aman: sic enim præcepe-
rat eis imperator. solus Mardochæus
non flectebat genu, neque adorabat
eum. * Cui dixerunt pueri regis, qui 3
ad fores palatij præsidebant: Cur præ-
ter ceteros non obseruas mandatum re-
gis? * Cumq. hoc crebrius dicerent, & 4
ille nollet audire, nunciauerunt Aman,
scire cupientes vtrum perseueraret in
sententia: dixerat enim eis se esse Iu-
dæum. * Quod cum audisset Aman, 5
& experimento probasset quòd Mar-
dochæus non flecteret sibi genu, nec
se adoraret, iratus est valde, * & pro 6
nihilo duxit in vnum Mardochæum B
mittere manus suas: audierat enim
quòd esset gentis Iudææ. magisq. vo-
luit omnem Iudæorum, qui erant in
regno Assueri, perdere nationem.

β) Macedo: iubet excidium Iudæorum.

* Mense primo (cuius vocabulum 7
est Nisan) anno duodecimo regni As-
sueri, missa est sors in vrnam, quæ He-
braice dicitur phur, coram Aman, quo
die & quo mense gens Iudæorum de-
beret interfici: & exiuit mensis duodeci-
mus, qui vocatur Adar. * Dixitq. Aman 8
regi Assuero: Est populus per omnes
prouincias regni tui dispersus, & a se
mutuo separatus, nouis vtens legibus
& ceremonijs, insuper & regis scita
contemnens. Et optime nosti quòd non C
expediat regno tuo vt insolescat per
licentiam. * si tibi placet, decerne, vt 9
pereat, & decem millia talentorum ap-
pendam arcarijs gazæ tuæ. * Tulit ergo 10
rex annulum, quo vtebatur, de manu
sua, & dedit eum Aman filio Amadathi
de progenie Agag, hosti Iudæorum,
11 * dixitq. ad eum: Argentum, quod tu
polliceris, tuum sit. de populo age
12 quod tibi placet. * Vocatiq. sunt scribæ
regis mense primo Nisan, tertiadecima
die eiusdem mensis: & scriptum est, vt
iusserat Aman, ad omnes satrapas re-
gis, & iudices prouinciarum, diuersa-
D rumq. gentium, vt quæque gens legere
poterat, & audire pro varietate lingua-
rum ex nomine regis Assueri: & litteræ
13 signatæ ipsius annulo, * missæ sunt per
cursores regis ad vniuersas prouincias
vt occiderent atque delerent omnes
Iudæos, a puero vsque ad senem, par-
uulos, & mulieres, vno die, hoc est
tertiodecimo mensis duodecimi, qui
vocatur Adar, & bona eorum diripe-
14 rent. * Summa autem epistolarum hæc
fuit, vt omnes prouinciæ scirent, & pa-
15 rarent se ad prædictam diem. * Festi-
nabant cursores, qui missi erant, regis
imperium explere. Statimq. in Susan
pependit edictum, rege & Aman cele-
brante conuiuium, & cunctis Iudæis,
qui in vrbe erant, flentibus.

Mardochæo vlulante

4
1 QVæ cum audisset Mardochæus,
A scidit vestimenta sua, & indutus est
sacco, spargens cinerem capiti: & in
platea mediæ ciuitatis voce magna cla-
mabat, ostendens amaritudinem animi
2 sui, * & hoc eiulatu vsque ad fores pa-
latij gradiens. Non enim erat licitum
3 indutum sacco aulam regis intrare. * In
omnibus quoque prouincijs, oppidis,
ac locis, ad quæ crudele regis dogma
peruenerat, planctus ingens erat apud
Iudæos, ieiunium, vlulatus, & fletus,
sacco & cinere multis pro strato vten-
4 tibus. * Ingressæ autem sunt puellæ
Esther & eunuchi, nunciaueruntq. ei.
Quod audiens consternata est: & ve-
stem misit, vt ablato sacco induerent
5 eum: quam accipere noluit. * Accitoq.
B Athach eunucho, quem rex ministrum
ei dederat, præcepit ei vt iret ad Mar-
dochæum, & disceret ab eo cur hoc
6 faceret. * Egressusq. Athach, iuit ad
Mardochæum stantem in platea ciui-
7 tatis, ante ostium palatij: * qui indi-
cauit ei omnia, quæ acciderant, quo
modo Aman promisisset, vt in thesau-
ros regis pro Iudæorum nece inferret
8 argentum. * exemplar quoque edicti,
quod pendebat in Susan, dedit ei, vt

& reginam inuocante.
reginæ oſtenderet, & moneret eam,
vt intraret ad regem, & deprecaretur C
eum pro populo ſuo. * Regreſſus 9
Athach, nunciauit Eſther omnia, quæ
Mardochæus dixerat. * Quæ reſpondit 10
ei, & iuſſit vt diceret Mardochæo:
* Omnes ſerui regis, & cunctæ, quæ 11
ſub ditione eius ſunt, norunt prouin-
ciæ, quòd ſiue vir, ſiue mulier non
vocatus, interius atrium regis intra-
uerit, abſque vlla cunctatione ſtatim
interficiatur: niſi forte rex auream vir-
gam ad eum tetenderit pro ſigno cle-
mentiæ, atque ita poſſit viuere. Ego
igitur quo modo ad regem intrare po-
tero, quæ triginta iam diebus non ſum
vocata ad eum? * Quod cum audiſſet 12
Mardochæus, * rurſum mandauit Eſt- 13
her, dicens: Ne putes quòd animam D
tuam tantum liberes, quia in domo
regis es præ cunctis Iudaeis: * ſi enim 14
nunc ſilueris, per aliam occaſionem li-
berabuntur Iudaei: & tu, & domus pa-
tris tui peribitis. Et quis nouit vtrum
idcirco ad regnum veneris, vt in tali
tempore parareris? * Rurſumq. Eſt- 15
her hæc Mardochæo verba mandauit:
* Vade & congrega omnes Iudæos, 16
quos in Suſan repereris, & orate pro
me. Non comedatis, & non bibatis tri-
bus diebus, & tribus noctibus: & ego
cum ancillis meis ſimiliter ieiunabo,
& tunc ingrediar ad regem contra
legem faciens, non vocata, tradensq.
me morti & periculo. * Iuit itaque 17
Mardochæus, & fecit omnia, quæ ei
Eſther præceperat.

2. *Liberatio Iudæorum.*

a) Mardochæus exaltatus:

5 1 A DIe autem tertio induta eſt Eſther
regalibus veſtimentis, & ſtetit in atrio
domus regiæ, quod erat interius, con-
Aman regio conuiuio honoratus
tra baſilicam regis: at ille ſedebat ſu-
per ſolium ſuum in conſiſtorio palatij
contra oſtium domus. * Cumq. vidiſſet 2
Eſther reginam ſtantem, placuit ocu-
lis eius, & extendit contra eam vir-
gam auream, quam tenebat manu:
Quæ accedens, oſculata eſt ſummi-
tatem virgæ eius: * Dixitq. ad eam 3
rex: Quid vis Eſther regina? quæ eſt
petitio tua? etiam ſi dimidiam partem
regni petieris, dabitur tibi. * At illa 4
reſpondit: Si regi placet, obſecro vt B
venias ad me hodie, & Aman tecum
ad conuiuium, quod paraui. * Statimq. 5
rex, Vocate, inquit, cito Aman vt Eſt-
her obediat voluntati. Venerunt itaque
Rex & Aman ad conuiuium, quod eis
6 regina parauerat. * Dixitq. ei rex, poſt-
quam vinum biberat abundanter: Quid
petis vt detur tibi? & pro qua re po-
ſtulas? etiam ſi dimidiam partem regni
7 mei petieris, impetrabis. * Cui reſpon-
dit Eſther: Petitio mea, & preces ſunt
8 iſtæ: * Si inueni in conſpectu regis
C gratiam, & ſi regi placet vt det mihi
quod poſtulo, & meam impleat peti-
tionem: veniat rex & Aman ad con-
uiuium quod paraui eis, & cras ape-
riam regi voluntatem meam.
9 * Egreſſus eſt itaque illo die Aman Mardochæo parat crucem;
lætus & alacer. Cumq. vidiſſet Mardo-
chæum ſedentem ante fores palatij, &
non ſolum non aſſurrexiſſe ſibi, ſed
nec motum quidem de loco ſeſſionis
10 ſuæ, indignatus eſt valde: * & diſſi-
mulata ira, reuerſus in domum ſuam,
conuocauit ad ſe amicos ſuos, & Zares
11 vxorem ſuam: * & expoſuit illis ma-
gnitudinem diuitiarum ſuarum, filio-
rumq. turbam, & quanta eum gloria
ſuper omnes principes & ſeruos ſuos
12 rex eleuaſſet. * Et poſt hæc ait: Re-
D gina quoque Eſther nullum alium vo-
cauit ad conuiuium cum rege, præter
me: apud quam etiam cras cum rege
13 pranſurus ſum. * Et cum hæc omnia
habeam, nihil me habere puto, quam-
diu videro Mardochæum Iudæum ſe-
14 dentem ante fores regias. * Reſponde-
runtq. ei Zares vxor eius, & ceteri
amici: Iube parari excelſam trabem,
habentem altitudinis quinquaginta cu-
bitos, & dic mane regi vt appendatur
ſuper eam Mardochæus, & ſic ibis
cum rege lætus ad conuiuium. Placuit
ei conſilium, & iuſſit excelſam parari
crucem.
6 1 A NOctem illam duxit rex inſomnem,
iuſſitq. ſibi afferri hiſtorias & annales
priorum temporum. Quæ cum illo
2 præſente legerentur, * ventum eſt ad
illum locum vbi ſcriptum erat quo
modo nunciaſſet Mardochæus inſidias
Bagathan, & Thares eunuchorum, re-
gem Aſſuerum iugulare cupientium.
3 * Quod cum audiſſet rex, ait: Quid
pro hac fide honoris ac præmij Mar-
dochæus conſecutus eſt? Dixerunt ei
ſerui illius ac miniſtri: Nihil omnino
4 mercedis accepit. * Statimq. rex, Quis
B eſt, inquit, in atrio? Aman quippe in-

Mardochæus publice honoratus,

terius atrium domus regiæ intrauerat,
vt suggereret regi, & iuberet Mardo-
chæum affigi patibulo, quod ei fuerat
præparatum. * Responderunt pueri: 5
Aman stat in atrio. Dixitq. rex: Ingre-
diatur. * Cumq. esset ingressus, ait illi: 6
Quid debet fieri viro, quem rex hono-
rare desiderat? Cogitans autem in corde
suo Aman, & reputans quòd nullum
alium rex, nisi se, vellet honorare, * re- 7
spondit: Homo, quem rex honorare
cupit, * debet indui vestibus regijs, & 8
imponi super equum, qui de sella regis C
est, & accipere regium diadema super
caput suum, * & primus de regijs prin- 9
cipibus, ac tyrannis teneat equum eius,
& per plateam ciuitatis incedens cla-
met, & dicat: Sic honorabitur, quem-
cumque voluerit rex honorare. * Di- 10
xitq. ei rex: Festina, & sumpta stola &
equo, fac, vt locutus es, Mardochæo
Iudæo, qui sedet ante fores palatij.
Caue ne quidquam de his, quæ locu-
tus es, prætermittas. * Tulit itaque 11
Aman stolam & equum, indutumq.
Mardochæum in platea ciuitatis, & im-
positum equo præcedebat, atque cla-
mabat: Hoc honore condignus est,
quemcumque rex voluerit honorare.
* Reuersusq. est Mardochæus ad ia- 12
nuam palatij: & Aman festinauit ire in D
domum suam, lugens & operto capite:
* narrauitq. Zares vxori suæ, & amicis 13
omnia quæ euenissent sibi. Cui respon-
derunt sapientes, quos habebat in con-
silio, & vxor eius: Si de semine Iudæo-
rum est Mardochæus, ante quem ca-
dere cœpisti, non poteris ei resistere,
sed cades in conspectu eius. * Adhuc 14
illis loquentibus, venerunt eunuchi re-
gis, & cito eum ad conuiuium, quod
regina parauerat, pergere compulerunt. 7

suspenso Aman

INtrauit itaque rex & Aman, vt bi- 1 A
berent cum regina. * Dixitq. ei rex 2
etiam secunda die, postquam vino in-
caluerat: Quæ est petitio tua Esther
vt detur tibi? & quid vis fieri? etiam
si dimidiam partem regni mei petieris,
impetrabis. * Ad quem illa respondit: 3
Si inueni gratiam in oculis tuis o rex,
& si tibi placet, dona mihi animam
meam pro qua rogo, & populum meum
pro quo obsecro. * Traditi enim sumus 4
ego & populus meus, vt conteramur, B
iugulemur, & pereamus. Atque vtinam
in seruos & famulas venderemur: esset
tolerabile malum, & gemens tacerem:
nunc autem hostis noster est, cuius
5 crudelitas redundat in regem. * Re-
spondensq. rex Assuerus ait: Quis est
iste, & cuius potentiæ, vt hæc audeat
6 facere? * Dixitq. Esther: Hostis & ini-
micus noster pessimus iste est Aman.
Quod ille audiens, illico obstupuit,
vultum regis ac reginæ ferre non su-
7 stinens. * Rex autem iratus surrexit,
C & de loco conuiuij intrauit in hortum
arboribus consitum. Aman quoque sur-
rexit vt rogaret Esther reginam pro
anima sua, intellexit enim a rege sibi
8 paratum malum. * Qui cum reuersus
esset de horto nemoribus consito, &
intrasset conuiuij locum, reperit Aman
super lectulum corruisse, in quo iace-
bat Esther, & ait: Etiam reginam vult
opprimere, me præsente, in domo mea.
D Necdum verbum de ore regis exierat,
9 & statim operuerunt faciem eius. * Di-
xitq. Harbona, vnus de eunuchis, qui
stabant in ministerio regis: En lignum,
quod parauerat Mardochæo, qui lo-
cutus est pro rege, stat in domo Aman,
habens altitudinis quinquaginta cubi-
tos. Cui dixit rex: Appendite eum in
10 eo. * Suspensus est itaque Aman in
patibulo quod parauerat Mardochæo:
8 & regis ira quieuit.

a rege sufficitur.

1 A DIe illo dedit rex Assuerus Esther
reginæ domum Aman aduersarij Iu-
dæorum, & Mardochæus ingressus est
ante faciem regis. Confessa est enim ei
2 Esther quòd esset patruus suus. * Tu-
litq. rex annulum, quem ab Aman re-
cipi iusserat, & tradidit Mardochæo.
Esther autem constituit Mardochæum
super domum suam.

b) Iudæi vindicati.

a) Irritantur litteræ priores:

3 * Nec his contenta, procidit ad pe-
des regis, fleuitq. & locuta ad eum
orauit vt malitiam Aman Agagitæ, &
machinationes eius pessimas, quas ex-
cogitauerat contra Iudæos, iuberet ir-
4 ritas fieri. * At ille ex more sceptrum
aureum protendit manu, quo signum
clementiæ monstrabatur: illaq. consur-
5 gens stetit ante eum, * & ait: Si pla-
cet regi, & si inueni gratiam in oculis
eius, & deprecatio mea non ei videtur
B esse contraria, obsecro, vt nouis epi-
stolis, veteres Aman litteræ, insidiatoris
& hostis Iudæorum, quibus eos in cun-
ctis regis prouincijs perire præceperat,
6 corrigantur. * Quo modo enim potero

ſuſtinere necem & interfectionem po-
puli mei? * Reſponditq. rex Aſſuerus 7
Eſther reginæ, & Mardochæo Iudæo:
Domum Aman conceſſi Eſther, & ip-
ſum iuſſi affigi cruci, quia auſus eſt
manum mittere in Iudæos. * Scribite 8
ergo Iudæis, ſicut vobis placet, regis
nomine, ſignantes litteras annulo meo.
Hæc enim conſuetudo erat, vt epiſto-
lis, quæ ex regis nomine mittebantur,
& illius annulo ſignatæ erant, nemo
auderet contradicere. * Accitisq. ſcribis 9
& librarijs regis (erat autem tempus
tertij menſis, qui appellatur Siban) vi-
geſima & tertia die illius ſcriptæ ſunt
epiſtolæ, vt Mardochæus voluerat, ad
Iudæos, & ad principes, procuratoreſq.
& iudices, qui centum vigintiſeptem
prouincijs ab India vſque ad Æthio- C
piam præſidebant: prouinciæ atque
prouinciæ, populo & populo iuxta lin-
guas & litteras ſuas, & Iudæis, prout
legere poterant, & audire. * Ipſæq. epi- 10
ſtolæ, quæ regis nomine mittebantur,
annulo ipſius obſignatæ ſunt, & miſſæ
per veredarios: qui per omnes pro-
uincias diſcurrentes, veteres litteras
nouis nuncijs præuenirent. * Quibus 11
imperatur interfectio inimicorum
imperauit rex, vt conuenirent Iudæos
per ſingulas ciuitates, & in vnum præ-
ciperent congregari vt ſtarent pro ani-
mabus ſuis, & omnes inimicos ſuos
cum coniugibus ac liberis & vniuerſis
domibus, interficerent atque delerent,
& ſpolia eorum diriperent. * Et con- 12
ſtituta eſt per omnes prouincias vna
vltionis dies, id eſt tertiadecima men-
ſis duodecimi Adar. * Summaq. epi- 13
ſtolæ hæc fuit, vt in omnibus terris ac
populis, qui regis Aſſueri ſubiacebant
imperio, notum fieret, paratos eſſe Iu-
dæos ad capiendam vindictam de ho-
ſtibus ſuis. * Egreſſiq. ſunt veredarij 14
celeres nuncia perferentes, & edictum D
regis pependit in Suſan.
Iudæis tripudiantibus
* Mardochæus autem de palatio, & 15
de conſpectu regis egrediens, fulgebat
veſtibus regijs, hyacinthinis videlicet
& aërijs, coronam auream portans in
capite, & amictus ſerico pallio atque
purpureo. Omniſq. ciuitas exultauit,
atque lætata eſt. * Iudæis autem noua 16
lux oriri viſa eſt, gaudium, honor, &
tripudium. * Apud omnes populos, 17
vrbes, atque prouincias, quocumque
regis iuſſa veniebant, mira exultatio,
epulæ atque conuiuia, & feſtus dies:
in tantum vt plures alterius gentis &
ſectæ eorum religioni & ceremonijs
iungerentur. Grandis enim cunctos Iu-
daici nominis terror inuaſerat.
9
1 A IGitur duodecimi menſis, quem
edictumque exequentibus,
Adar vocari ante iam diximus, tertia-
decima die, quando cunctis Iudæis
interfectio parabatur, & hoſtes eorum
inhiabant ſanguini, verſa vice Iudæi
ſuperiores eſſe cœperunt, & ſe de ad-
2 uerſarijs vindicare. * Congregatiq. ſunt
per ſingulas ciuitates, oppida, & loca
vt extenderent manum contra inimi-
cos, & perſecutores ſuos. Nulluſq. au-
ſus eſt reſiſtere, eo quòd omnes po-
pulos magnitudinis eorum formido
3 penetrarat. * Nam & prouinciarum
iudices, & duces, & procuratores, om-
niſq. dignitas, quæ ſingulis locis ac
operibus præerat, extollebant Iudæos
4 timore Mardochæi: * quem principem
eſſe palatij, & plurimum poſſe cogno-
B uerant: fama quoque nominis eius cre-
ſcebat quotidie, & per cunctorum ora
5 volitabat. * Itaque percuſſerunt Iudæi
inimicos ſuos plaga magna, & occide-
runt eos, reddentes eis quod ſibi pa-
6 rauerant facere: * in tantum vt etiam
in Suſan quingentos viros interficerent,
extra decem filios Aman Agagitæ hoſtis
Iudæorum: quorum iſta ſunt nomina:
7 * Pharſandatha, & Delphon, & Eſpha-
8 tha, * & Phoratha, & Adalia, & Ari-
9 datha, * & Phermeſta & Ariſai, & Ari-
10 dai, & Iezatha. * Quos cum occidiſſent,
prædas de ſubſtantijs eorum tangere
noluerunt.
11 * Statimq. numerus eorum, qui oc-
præcipue in Suſan.
ciſi erant in Suſan, ad regem relatus
12 eſt. * Qui dixit reginæ: In vrbe Suſan
interfecerunt Iudæi quingentos viros,
& alios decem filios Aman: quantam
putas eos exercere cædem in vniuerſis
prouincijs? Quid vltra poſtulas, & quid
13 vis vt fieri iubeam? * Cui illa reſpon-
C dit: Si regi placet, detur poteſtas Iu-
dæis, vt ſicut fecerunt hodie in Suſan,
ſic & cras faciant, & decem filij Aman
14 in patibulis ſuſpendantur. * Præcepitq.
rex vt ita fieret. Statimq. in Suſan pe-
pendit edictum, & decem filij Aman
15 ſuſpenſi ſunt. * Congregatis Iudæis
quartadecima die menſis Adar, inter-
fecti ſunt in Suſan trecenti viri: nec
eorum ab illis direpta ſubſtantia eſt.
16 * Sed & per omnes prouincias, quæ
ditioni regis ſubiacebant, pro animabus

ſuis ſteterunt Iudæi, interfectis hoſti-
bus ac perſecutoribus ſuis: in tantum
vt ſeptuagintaquinque millia occiſo-
rum implerentur, & nullus de ſub-
ſtantijs eorum quidquam contingeret.

β) Sancitur feſtum phurim: * Dies autem tertiuſdecimus men- 17
ſis Adar primus apud omnes inter-
fectionis fuit, & quartadecima die cæ-
conſuetudo legitima, dere deſierunt. Quem conſtituerunt D
eſſe ſollemnem, vt in eo omni tempore
deinceps vacarent epulis, gaudio atque
conuiuijs. * At hi, qui in vrbe Suſan 18
cædem exercuerant, tertiodecimo &
quartodecimo die eiuſdem menſis in
cæde verſati ſunt: quintodecimo au-
tem die percutere deſierunt. Et idcirco
eundem diem conſtituerunt ſollem-
nem epularum atque lætitiæ. * Hi vero 19
Iudæi, qui in oppidis non muratis ac
villis morabantur, quartumdecimum
diem menſis Adar conuiuiorum &
gaudij decreuerunt, ita vt exultent in
eo, & mittant ſibi mutuo partes epu-
larum & ciborum.
mandatum Mardochæi, * Scripſit itaque Mardochæus om- 20
nia hæc, & litteris comprehenſa miſit
ad Iudæos, qui in omnibus regis pro-
uincijs morabantur, tam in vicino po-
ſitis, quàm procul, * vt quartamdeci- 21
mam & quintamdecimam diem menſis
Adar pro feſtis ſuſciperent, & reuer-
tente ſemper anno ſollemni celebrarent E
honore: * quia in ipſis diebus ſe vlti 22
ſunt Iudæi de inimicis ſuis, & luctus
atque triſtitia in hilaritatem gaudiumq.
conuerſa ſunt, eſſentq. dies iſti epula-
rum atque lætitiæ, & mitterent ſibi in-
uicem ciborum partes, & pauperibus
munuſcula largirentur. * Suſceperuntq. 23
Iudæi in ſollemnem ritum cuncta quæ
eo tempore facere cœperant, & quæ
Mardochæus litteris facienda manda-
uerat. * Aman enim, filius Amadathi 24
ſtirpis Agag, hoſtis & aduerſarius Iu-
dæorum, cogitauit contra eos malum,
vt occideret illos, atque deleret: & mi-
ſit phur, quod noſtra lingua vertitur
in ſortem. * Et poſtea ingreſſa eſt Eſt- 25
her ad regem, obſecrans vt conatus F
eius, litteris regis irriti fierent: & ma-
lum, quod contra Iudæos cogitauerat,
reuerteretur in caput eius. Denique &
ipſum & filios eius affixerunt cruci, * at- 26
que ex illo tempore dies iſti appellati
ſunt phurim, id eſt ſortium: eo quòd
phur, id eſt ſors, in vrnam miſſa fuerit.
Et cuncta, quæ geſta ſunt, epiſtolæ, id
eſt libri huius volumine continentur:
27 * quæq. ſuſtinuerunt, & quæ deinceps
immutata ſunt, ſuſceperunt Iudæi ſu-
per ſe & ſemen ſuum, & ſuper cunctos,
qui religioni eorum voluerunt copu-
lari, vt nulli liceat duos hos dies abſque
ſollemnitate tranſigere: quos ſcriptura
teſtatur, & certa expetunt tempora,
28 annis ſibi iugiter ſuccedentibus. * Iſti
ſunt dies, quos nulla vmquam delebit
obliuio: & per ſingulas generationes
cunctæ in toto orbe prouinciæ cele-
G brabunt: nec eſt vlla ciuitas, in qua
dies phurim, id eſt ſortium, non ob-
ſeruentur a Iudæis, & ab eorum pro-
genie, quæ his ceremonijs obligata eſt.
29 * Scripſeruntq. Eſther regina filia præceptum Eſther & Mardochæi,
Abihail, & Mardochæus Iudæus etiam
ſecundam epiſtolam, vt omni ſtudio
dies iſta ſollemnis ſanciretur in poſte-
30 rum. * & miſerunt ad omnes Iudæos,
qui in centum viginti ſeptem prouincijs
regis Aſſueri verſabantur, vt haberent
31 pacem, & ſuſciperent veritatem, * ob-
ſeruantes Dies ſortium, & ſuo tempore
cum gaudio celebrarent: ſicut conſti-
tuerant Mardochæus & Eſther, & illi
obſeruanda ſuſceperunt a ſe, & a ſe-
mine ſuo ieiunia, & clamores, & Sor-
32 tium dies, * & omnia, quæ libri huius,
qui vocatur Eſther, hiſtoria continentur.

10
1 A REx vero Aſſuerus omnem terram, ſecundi a rege.
& cunctas maris inſulas fecit tributa-
2 rias: * cuius fortitudo & imperium,
& dignitas atque ſublimitas, qua exal-
tauit Mardochæum, ſcripta ſunt in
3 libris Medorum, atque Perſarum: * &
quomodo Mardochæus Iudaici generis
ſecundus a rege Aſſuero fuerit: & ma-
gnus apud Iudæos & acceptabilis plebi
fratrum ſuorum, quærens bona populo
ſuo, & loquens ea, quæ ad pacem ſe-
minis ſui pertinerent.

II. Pars deuterocanonica.

1. *Finis libri græcus.*

B *Quæ habentur in Hebræo, plena fide*
expreſſi. Hæc autem, quæ ſequuntur,
ſcripta reperi in editione vulgata, quæ
α) Interpretatio ſomnij Mardochæi. *Græcorum lingua & litteris continen-*
tur: & interim poſt finem libri hoc
capitulum ferebatur: quod iuxta con-
ſuetudinem noſtram obelo, id eſt veru
prænotauimus.

4 * Dixitq. Mardochæus: A Deo facta
5 ſunt iſta. * Recordatus ſum ſomnij,

quod videram, hæc eadem ſignifican-
tis: nec eorum quidquam irritum fuit.
* Paruus fons, qui creuit in fluuium, 6
& in lucem, ſolemq. conuerſus eſt, &
in aquas plurimas redundauit: Eſther
eſt, quam rex accepit vxorem, & vo-
luit eſſe reginam. * Duo autem dra- 7
cones: ego ſum, & Aman. * Gentes, 8
quæ conuenerant: hi ſunt, qui conati C
ſunt delere nomen Iudæorum. * Gens 9
autem mea: Iſrael eſt, quæ clamauit
ad Dominum, & ſaluum fecit Dominus
populum ſuum: liberauitq. nos ab om-
nibus malis, & fecit ſigna magna atque
portenta inter Gentes: * & duas ſortes 10
eſſe præcepit, vnam Populi Dei, & al-
teram cunctarum Gentium. * Venitq. 11
vtraque ſors in ſtatutum ex illo iam D
tempore diem coram Deo vniuerſis
gentibus: * & recordatus eſt Dominus 12
populi ſui, ac miſertus eſt hereditatis
ſuæ. * Et obſeruabuntur dies iſti in 13
menſe Adar quartadecima, & quinta-
decima die eiuſdem menſis, cum omni
ſtudio, & gaudio in vnum cœtum po-
puli congregati, in cunctas deinceps
generationes populi Iſrael.

β) Concluſio.

11 I A ANno quarto regnantibus Ptolemæo,
& Cleopatra, attulerunt Doſithæus, qui
ſe Sacerdotem, & Leuitici generis fe-
rebat, & Ptolemæus filius eius hanc epi-
ſtolam phurim, quam dixerunt inter-
pretatum eſſe Lyſimachum Ptolemæi
filium in Ieruſalem.

2. Principium libri græcum.

*Hoc quoque principium erat in edi-
tione vulgata, quod nec in Hebræo,
nec apud vllum fertur interpretum.*

α) Somnium Mardochæi.

* Anno ſecundo, regnante Artaxerxe 2
maximo, prima die menſis Niſan, vidit B
ſomnium Mardochæus filius Iairi, filij
Semei, filij Cis, de tribu Beniamin:
* homo Iudæus, qui habitabat in vrbe 3
Suſis, vir magnus, & inter primos aulæ
regiæ. * [a]Erat autem de eo numero 4
captiuorum, quos tranſtulerat Nabu-
chodonoſor rex Babylonis de Ieruſalem
cum Ieconia rege Iuda: * & hoc eius 5
ſomnium fuit: Apparuerunt voces, &
tumultus, & tonitrua, & terræmotus, C
& conturbatio ſuper terram: * & ecce 6
duo dracones magni, paratiq. contra
7 ſe in prælium. * Ad quorum clamo-
rem cunctæ concitatæ ſunt nationes, vt
pugnarent contra gentem iuſtorum.
8 * Fuitq. dies illa tenebrarum & di-
ſcriminis, tribulationis & anguſtiæ, &
9 ingens formido ſuper terram. * Con-
turbataq. eſt gens iuſtorum timentium
mala ſua, & præparata ad mortem.
10 * Clamauerūtq. ad Deum: & illis vo-
D ciferantibus, fons paruus creuit in flu-
uium maximum, & in aquas plurimas
11 redundauit. * Lux & ſol ortus eſt, &
humiles exaltati ſunt, & deuorauerunt
12 inclytos. * Quod cum vidiſſet Mardo-
chæus, & ſurrexiſſet de ſtrato, cogita-
bat quid Deus facere vellet: & fixum
habebat in animo, ſcire cupiens quid
ſignificaret ſomnium.

12 I A MOrabatur [b]autem eo tempore in β) Enunciatio coniuratorum.
aula regis cum Bagatha & Thara eu-
nuchis regis, qui ianitores erant pa-
2 latij. * Cumq. intellexiſſet cogitationes
B eorum, & curas diligentius peruidiſſet,
didicit quòd conarentur in regem Ar-
taxerxem manus mittere, & nunciauit
3 ſuper eo regi. * Qui de vtroque, ha-
bita quæſtione, confeſſos iuſſit duci ad
4 mortem. * Rex autem quod geſtum
C erat, ſcripſit in commentarijs: ſed &
Mardochæus rei memoriam litteris tra-
5 didit. * Præcepitq. ei rex, vt in aula
palatij moraretur, datis ei pro dela-
6 tione muneribus. * Aman vero filius
D Amadathi bugæus erat glorioſiſſimus
coram rege, & voluit nocere Mardo-
chæo, & populo eius pro duobus eu-
nuchis regis, qui fuerant interfecti.
Hucuſque procemium.

3. Reliqua ſupplementa.

Quæ ſequuntur, in eo loco poſita α) Ad 3, 14:
erant, vbi ſcriptum eſt in volumine,
Et diripuerunt bona, vel ſubſtantias
eorum. *Quæ in ſola vulgata editione
reperimus.*

Epiſtolæ autem hoc exemplar fuit. exemplar epiſtolæ prioris.
13 I A REx maximus Artaxerxes ab India vſ-
que Æthiopiam centum vigintiſeptem
prouinciarum principibus, & duci-
bus, qui eius imperio ſubiecti ſunt,
2 ſalutem. * Cum plurimis gentibus im-
perarem, & vniuerſum orbem meæ
ditioni ſubiugaſſem, volui nequaquam

---

[a] 4. Reg. 24. d. 15. Sup. 2. a. 6. — [b] Sup. 2. d. 21. & 6. a. 2.

abuti potentiæ magnitudine, ſed cle-
mentia & lenitate gubernare ſubiectos,
vt abſque vllo terrore vitam ſilentio
tranſigentes, optata cunctis mortalibus
pace fruerentur. * Quærente autem 3
me a conſiliarijs meis quomodo poſſet
hoc impleri, vnus qui ſapientia & fide
ceteros præcellebat, & erat poſt regem
ſecundus, Aman nomine, * indicauit 4
mihi in toto orbe terrarum populum B
eſſe diſperſum, qui nouis vteretur le-
gibus, & contra omnium Gentium
conſuetudinem faciens, Regum iuſſa
contemneret, & vniuerſarum concor-
diam nationum ſua diſſenſione viola-
ret. * Quod cum didiciſſemus, videntes 5
vnam gentem rebellem aduerſus omne
hominum genus peruerſis vti legibus,
noſtriſq. iuſſionibus contraire, & tur-
bare ſubiectarum nobis prouinciarum
pacem atque concordiam, * iuſſimus vt 6
quoſcumque Aman, qui omnibus pro-
uincijs præpoſitus eſt, & ſecundus a
rege, & quem patris loco colimus,
monſtrauerit, cum coniugibus ac li-
beris deleantur ab inimicis ſuis, nul-
luſq. eorum miſereatur quartadecima
die duodecimi menſis Adar anni præ-
ſentis: * vt nefarij homines vno die 7
ad inferos deſcendentes, reddant im- C
perio noſtro pacem, quam turbaue-
rant.

Hucuſque exemplar epiſtolæ.

β) Ad 4, 17: deprecationes

Quæ ſequuntur, poſt eum locum ſcripta reperi, vbi legitur, Pergensq. Mardochæus, fecit omnia, quæ ei mandauerat Eſther. *Nec tamen habentur in Hebraico, & apud nullum penitus feruntur interpretum.*

Mardochæi

* Mardochæus autem deprecatus eſt 8
Dominum, memor omnium operum
eius, * & dixit: Domine Domine rex 9
omnipotens, in ditione enim tua cuncta
ſunt poſita, & non eſt qui poſſit tuæ
reſiſtere voluntati, ſi decreueris ſal-
uare Iſrael. * Tu feciſti cælum & ter- 10
ram, & quidquid cæli ambitu conti-
netur. * Dominus omnium es, nec eſt 11
qui reſiſtat maieſtati tuæ. * Cuncta 12
noſti, & ſcis quia non pro ſuperbia & D
contumelia, & aliqua gloriæ cupiditate
fecerim hoc, vt non adorarem Aman
ſuperbiſſimum, * (Libenter enim pro 13
ſalute Iſrael etiam veſtigia pedum eius
14 deoſculari paratus eſſem,) * ſed timui
ne honorem Dei mei transferrem ad
hominem, & ne quemquam adorarem,
15 excepto Deo meo. * Et nunc Domine
rex Deus Abraham miſerere populi
tui, quia volunt nos inimici noſtri per-
16 dere, & hereditatem tuam delere. * Ne
deſpicias partem tuam, quam redemiſti
17 tibi de Ægypto. * Exaudi deprecationem
meam, & propitius eſto ſorti & funi-
culo tuo, & conuerte luctum noſtrum
in gaudium, vt viuentes laudemus no-
men tuum Domine, & ne claudas ora
18 te canentium. * Omnis quoque Iſrael
pari mente & obſecratione clamauit
ad Dominum, eo quòd eis certa mors
impenderet.

14 1 A EStHER quoque regina confugit ad & Eſther.
Dominum, pauens periculum, quod
2 imminebat. * Cumq. depoſuiſſet veſtes
regias, fletibus & luctui apta indu-
menta ſuſcepit, & pro vnguentis va-
rijs, cinere & ſtercore impleuit caput,
& corpus ſuum humiliauit ieiunijs: om-
niaq. loca, in quibus antea lætari con-
ſueuerat, crinium laceratione com-
3 pleuit. * Et deprecabatur Dominum
Deum Iſrael, dicens: Domine mi, qui
rex noſter es ſolus, adiuua me ſoli-
tariam, & cuius præter te nullus eſt
4 auxiliator alius. * Periculum meum in
5 manibus meis eſt. * Audiui a patre
meo [a] quòd tu Domine tuliſſes Iſrael
B de cunctis Gentibus, & patres noſtros
ex omnibus retro maioribus ſuis, vt
poſſideres hereditatem ſempiternam,
6 feciſtiq. eis ſicut locutus es. * Pecca-
uimus in conſpectu tuo, & idcirco tra-
didiſti nos in manus inimicorum no-
7 ſtrorum: * coluimus enim deos eorum.
8 Iuſtus es Domine: * & nunc non eis
ſufficit, quòd duriſſima nos opprimunt
ſeruitute, ſed robur manuum ſuarum,
9 idolorum potentiæ deputantes, * vo-
lunt tua mutare promiſſa, & delere
hereditatem tuam, & claudere ora lau-
dantium te, atque extinguere gloriam
10 templi & altaris tui, * vt aperiant ora
Gentium, & laudent idolorum fortitu-
dinem, & prædicent carnalem regem
11 in ſempiternum. * Ne tradas Domine
ſceptrum tuum his, qui non ſunt, ne
rideant ad ruinam noſtram: ſed con-
uerte conſilium eorum ſuper eos, &
C eum, qui in nos cœpit ſæuire, diſperde.

[a] Deut. 4. c. 34.

* Memento Domine, & oſtende te no- 12
bis in tempore tribulationis noſtræ, &
da mihi fiduciam Domine rex deorum,
& vniuerſæ poteſtatis: * tribue ſer- 13
monem compoſitum in ore meo in
conſpectu leonis, & transfer cor illius
in odium hoſtis noſtri, vt & ipſe pe-
reat, & ceteri, qui ei conſentiunt. * Nos 14
autem libera manu tua, & adiuua
me, nullum aliud auxilium habentem,
niſi te, Domine, qui habes omnium
ſcientiam, * & noſti quia oderim glo- 15
riam iniquorum, & deteſter cubile in-
circumciſorum, & omnis alienigenæ.
* Tu ſcis neceſſitatem meam, quòd 16
abominer ſignum ſuperbiæ & gloriæ D
meæ, quod eſt ſuper caput meum in
diebus oſtentationis meæ, & deteſter
illud quaſi pannum menſtruatæ, &
non portem in diebus ſilentij mei,
* & quòd non comederim in menſa 17
Aman, nec mihi placuerit conuiuium
regis, & non biberim vinum libami-
num: * & numquam lætata ſit ancilla 18
tua, ex quo huc tranſlata ſum vſque in
præſentem diem, niſi in te Domine
Deus Abraham. * Deus fortis ſuper 19
omnes, exaudi vocem eorum, qui nul-
lam aliam ſpem habent, & libera nos
de manu iniquorum, & erue me a ti-
more meo.

Hæc quoque addita reperi in editione vulgata. 15

[Ad 4, ...—14:] ET mandauit ei (haud dubium quin 1
eſſet Mardochæus) vt ingrederetur ad A
[...ndatum ...rdochæi.] regem, & rogaret pro populo ſuo &
pro patria ſua. * Memorare (inquit) 2
dierum humilitatis tuæ, quomodo nu-
trita ſis in manu mea, quia Aman ſe-
cundus a rege locutus eſt contra nos
in mortem: * & tu inuoca Dominum, 3
& loquere regi pro nobis, & libera nos
de morte.

Necnon & iſta quæ ſubdita ſunt.

[Ad 5, ...—3:] * Die autem tertio depoſuit veſti- 4
menta ornatus ſui, & circumdata eſt
gloria ſua. * Cumq. regio fulgeret ha- 5
bitu, & inuocaſſet omnium rectorem B
& ſaluatorem Deum, aſſumpſit duas
famulas, * & ſuper vnam quidem in- 6
nitebatur, quaſi præ delicijs & nimia
teneritudine corpus ſuum ferre non
ſuſtinens: * altera autem famularum 7
ſequebatur dominam, defluentia in hu- [Esther ante regem.]
8 mum indumenta ſuſtentans. * Ipſa au-
tem roſeo colore vultum perfuſa, &
gratis ac nitentibus oculis triſtem ce-
labat animum, & nimio timore con-
9 tractum. * Ingreſſa igitur cuncta per
ordinem oſtia, ſtetit contra regem, vbi
ille reſidebat ſuper ſolium regni ſui,
indutus veſtibus regijs, auroq. fulgens,
& pretioſis lapidibus, eratq. terribilis
10 aſpectu. * Cumq. eleuaſſet faciem, &
C ardentibus oculis furorem pectoris in-
dicaſſet, regina corruit, & in pallorem
colore mutato, laſſum ſuper ancillu-
11 lam reclinauit caput. * Conuertitq.
Deus ſpiritum regis in manſuetudi-
nem, & feſtinus ac metuens exiliuit de
ſolio, & ſuſtentans eam vlnis ſuis, do-
nec rediret ad ſe, his verbis blandie-
12 batur: * Quid habes Eſther? Ego ſum
13 frater tuus, noli metuere. * Non mo-
rieris: non enim pro te, ſed pro om-
14 nibus hæc lex conſtituta eſt. * Accede
15 igitur, & tange ſceptrum. * Cumq. illa
D reticeret, tulit auream virgam, & poſuit
ſuper collum eius, & oſculatus eſt eam,
16 & ait: Cur mihi non loqueris? * Quæ
reſpondit: Vidi te domine quaſi An-
gelum Dei, & conturbatum eſt cor
17 meum præ timore gloriæ tuæ. * Valde
enim mirabilis es domine, & facies tua
18 plena eſt gratiarum. * Cumq. loque-
retur, rurſus corruit, & pene exani-
19 mata eſt. * Rex autem turbabatur, &
omnes miniſtri eius conſolabantur eam.

16 *Exemplar epiſtolæ regis Artaxerxis, quam pro Iudæis ad totas regni ſui prouincias miſit: quod & ipſum in Hebraico volumine non habetur.*

1 REx magnus Artaxerxes [a]ab India [ε) Ad 8, 11—13:]
A vſque Æthiopiam centum vigintiſeptem
prouinciarum ducibus ac principibus,
qui noſtræ iuſſioni obediunt, ſalutem
2 dicit. * Multi bonitate principum &
honore, qui in eos collatus eſt, ab-
3 uſi ſunt in ſuperbiam: * & non ſolum
ſubiectos regibus nituntur opprimere,
ſed datam ſibi gloriam non ferentes,
in ipſos, qui dederunt, moliuntur in-
4 ſidias. * Nec contenti ſunt gratias non
agere beneficijs, & humanitatis in ſe
iura violare, ſed Dei quoque cuncta
cernentis arbitrantur ſe poſſe fugere
5 ſententiam. * Et in tantum veſaniæ

[a] Sup. 1. a. 1.

exemplar epiſtolæ alterius.

proruperunt, vt eos, qui credita ſibi
officia diligenter obſeruant, & ita cuncta
agunt vt omnium laude digni ſint,
mendaciorum cuniculis conentur ſub-
uertere, * dum aures principum ſim- 6
plices, & ex ſua natura alios æſtiman- B
tes, callida fraude decipiunt. * Quæ 7
res & ex veteribus probatur hiſtorijs,
& ex his, quæ geruntur quotidie, quo
modo malis quorumdam ſuggeſtioni-
bus regum ſtudia deprauentur. * Vnde 8
prouidendum eſt paci omnium pro-
uinciarum. * Nec putare debetis, ſi di- 9
uerſa iubeamus, ex animi noſtri venire
leuitate, ſed pro qualitate & neceſſitate
temporum, vt reipublicæ poſcit vtilitas,
ferre ſententiam. * Et vt manifeſtius 10
quod dicimus, intelligatis, [a] Aman fi-
lius Amadathi, & animo & gente Ma-
cedo, alienusq. a Perſarum ſanguine,
& pietatem noſtram ſua crudelitate
commaculans, peregrinus a nobis ſu-
ſceptus eſt: * & tantam in ſe expertus 11
humanitatem, vt pater noſter vocare-
tur, & adoraretur ab omnibus poſt re-
gem ſecundus: * qui in tantum arro- 12
gantiæ tumorem ſublatus eſt, vt regno
priuare nos niteretur & ſpiritu. * Nam 13
Mardochæum, cuius fide & beneficijs C
viuimus, & conſortem regni noſtri Eſt-
her cum omni gente ſua nouis qui-
buſdam atque inauditis machinis ex-
petiuit in mortem: * hoc cogitans vt 14
illis interfectis, inſidiaretur noſtræ ſo-
litudini, & regnum Perſarum trans-
ferret in Macedonas. * Nos autem a 15
peſſimo mortalium Iudæos neci deſti-
natos, in nulla penitus culpa reperi-
mus, ſed econtrario iuſtis vtentes le-
16 gibus, * & filios altiſſimi & maximi,
ſemperq. viuentis Dei, cuius beneficio
& patribus noſtris & nobis regnum
eſt traditum, & vſque hodie cuſtodi-
17 tur. * Vnde eas litteras, quas ſub no-
mine noſtro ille direxerat, ſciatis eſſe
18 irritas. * Pro quo ſcelere ante portas
huius vrbis, id eſt, Suſan, & ipſe qui
machinatus eſt, & omnis cognatio eius
pendet in patibulis: non nobis, ſed
19 Deo reddente ei quod meruit. * Hoc
D autem edictum, quod nunc mittimus,
in cunctis vrbibus proponatur, vt liceat
20 Iudæis vti legibus ſuis. * Quibus de-
betis eſſe adminiculo, vt eos, qui ſe ad
necem eorum parauerant, poſſint inter-
ficere tertiadecima die menſis duode-
21 cimi, qui vocatur Adar. * hanc enim
diem, Deus omnipotens, mœroris &
22 luctus, eis vertit in gaudium. * Vnde
& vos inter ceteros feſtos dies, hanc
habetote diem, & celebrate eam cum
omni lætitia, vt & in poſterum cogno-
23 ſcatur, * omnes, qui fideliter Perſis
obediunt, dignam pro fide recipere
mercedem: qui autem inſidiantur re-
24 gno eorum, perire pro ſcelere. * Omnis
autem prouincia & ciuitas, quæ nolu-
erit ſollemnitatis huius eſſe particeps,
gladio & igne pereat, & ſic deleatur,
vt non ſolum hominibus, ſed etiam
beſtijs inuia ſit in ſempiternum, pro
exemplo contemptus, & inobedientiæ.

[a] Sup. 3. a. 1.

LIBER IOB.

[...]rodu-tio. [...]iſtoria. [...] rectus pius.

VIR erat in Terra Hus, no- 1 1
mine Iob, & erat vir ille A
ſimplex, & rectus, ac ti-
mens Deum, & recedens
a malo: * Natiq. ſunt ei 2
ſeptem filij, & tres filiæ. * Et fuit poſ- 3
ſeſſio eius ſeptem millia ouium, & tria
millia camelorum, quingenta quoque
iuga boum, & quingentæ aſinæ, ac fa-
milia multa nimis: eratq. vir ille ma-
gnus inter omnes Orientales. * Et 4
ibant filij eius, & faciebant conuiuium
per domos, vnuſquiſque in die ſuo.
Et mittentes vocabant tres ſorores ſuas
vt comederent & biberent cum eis.
* Cumq. in orbem tranſiſſent dies con- 5
uiuij, mittebat ad eos Iob, & ſanctifi-
cabat illos, conſurgensq. diluculo offe-
rebat holocauſta pro ſingulis. Dicebat
enim: Ne forte peccauerint filij mei,
& benedixerint Deo in cordibus ſuis.
Sic faciebat Iob cunctis diebus.

[...]ob gra-[...]ſſime [...]tatus: [...]ittente [...]omino

* Quadam autem die cum veniſſent 6
filij Dei vt aſſiſterent coram Domino, B
affuit inter eos etiam Satan. * Cui 7
dixit Dominus: Vnde venis? Qui re-
ſpondens, ait: Circuiui terram, & per-
ambulaui eam. * Dixitq. Dominus ad 8
eum: Numquid conſideraſti ſeruum
meum Iob, quòd non ſit ei ſimilis in
terra, homo ſimplex, & rectus ac ti-
mens Deum, & recedens a malo? * Cui 9
reſpondens Satan, ait: Numquid Iob
fruſtra timet Deum? * nonne tu val- 10
laſti eum, ac domum eius, vniuerſamq.
ſubſtantiam per circuitum, operibus
manuum eius benedixiſti, & poſſeſſio
eius creuit in terra? * Sed extende pau- 11
lulum manum tuam, & tange cuncta
quæ poſſidet niſi in faciem benedixerit
tibi. * Dixit ergo Dominus ad Satan: 12
Ecce, vniuerſa quæ habet, in manu C
tua ſunt: tantum in eum ne extendas
manum tuam. Egreſſusq. eſt Satan a
facie Domini.

13 * Cum autem quadam die filij & filiæ
eius comederent & biberent vinum in
14 domo fratris ſui primogeniti, * nun-
cius venit ad Iob, qui diceret: Boues
arabant, & aſinæ paſcebantur iuxta eos,
15 * & irruerunt Sabæi, tuleruntq. omnia,
& pueros percuſſerunt gladio, & euaſi
16 ego ſolus vt nunciarem tibi. * Cumq.
adhuc ille loqueretur, venit alter, &
dixit: Ignis Dei cecidit e cælo, & tactas
oues pueroſq. conſumpſit, & effugi
17 ego ſolus vt nunciarem tibi. * Sed &
illo adhuc loquente, venit alius, &
dixit: Chaldæi fecerunt tres turmas,
D & inuaſerunt camelos, & tulerunt eos,
necnon & pueros percuſſerunt gladio,
& ego fugi ſolus vt nunciarem tibi.
18 * Adhuc loquebatur ille, & ecce alius
intrauit, & dixit: Filijs tuis & filiabus
veſcentibus & bibentibus vinum in
19 domo fratris ſui primogeniti, * re-
pente ventus vehemens irruit a re-
gione deſerti, & concuſſit quattuor an-
gulos domus, quæ corruens oppreſſit
liberos tuos & mortui ſunt, & effugi
20 ego ſolus vt nunciarem tibi. * Tunc
ſurrexit Iob, & ſcidit veſtimenta ſua,
& tonſo capite corruens in terram,
21 adorauit, * & dixit: [a] Nudus egreſſus
ſum de vtero matris meæ, & nudus
reuertar illuc: Dominus dedit, Domi-
nus abſtulit: ſicut Domino placuit, ita
factum eſt: ſit nomen Domini bene-
22 dictum. * In omnibus his non peccauit
Iob labijs ſuis, neque ſtultum quid
contra Deum locutus eſt.

poſſeſſionibus & filijs orbatus,

2
1 FActum eſt autem cum quadam die
A veniſſent filij Dei, & ſtarent coram
Domino, veniſſet quoque Satan inter
2 eos, & ſtaret in conſpectu eius, * vt
diceret Dominus ad Satan: Vnde ve-
nis? Qui reſpondens ait: Circuiui ter-
3 ram, & perambulaui eam. * Et dixit
Dominus ad Satan: Numquid conſi-
deraſti ſeruum meum Iob, quòd non
ſit ei ſimilis in terra, vir ſimplex &

iterum Deo permittente

---

[a] Eccle. 5. c. 14. 1. Tim. 6. b. 7.

rectus, ac timens Deum, & recedens a
malo, & adhuc retinens innocentiam?
Tu autem commouisti me aduersus
eum, vt affligerem eum frustra. * Cui 4
respondens Satan, ait: Pellem pro B
pelle, & cuncta quæ habet homo, da-
bit pro anima sua: * alioquin mitte 5
manum tuam, & tange os eius & car-
nem, & tunc videbis quòd in faciem
benedicat tibi. * Dixit ergo Dominus 6
ad Satan: Ecce in manu tua est, verum-
tamen animam illius serua.

percutitur vlcere pessimo.

* Egressus igitur Satan a facie Do- 7
mini, percussit Iob vlcere pessimo, a
planta pedis vsque ad verticem eius:
* qui testa saniem radebat, sedens in 8
sterquilinio. * Dixit autem illi vxor 9
sua: Adhuc tu permanes in simplici- C
tate tua? benedic Deo & morere. * Qui 10
ait ad illam: Quasi vna de stultis mu-
lieribus locuta es. si bona suscepimus
de manu Dei, mala quare non susci-
piamus? in omnibus his non peccauit
Iob labijs suis.

γ) Iob ab amicis visitatur.

* Igitur audientes tres amici Iob 11
omne malum, quod accidisset ei, ve-
nerunt singuli de loco suo, Eliphaz
Themanites, & Baldad Suhites, & So-
phar Naamathites. Condixerant enim,
vt pariter venientes visitarent eum,
& consolarentur. * Cumq. eleuassent 12
procul oculos suos, non cognouerunt D
eum, & exclamantes plorauerunt, scis-
sisq. vestibus sparserunt puluerem su-
per caput suum in cælum. * Et sede- 13
runt cum eo in terra septem diebus
& septem noctibus, & nemo loque-
batur ei verbum: videbant enim do-
lorem esse vehementem.

b) Quæstio: Iob maledicens

3

POst hæc aperuit Iob os suum, & 1 A
maledixit diei suo, * & locutus est. 2

* [a] Pereat dies in qua natus sum, 3
& nox in qua dictum est: Conceptus
est homo.

* Dies ille vertatur in tenebras, 4
non requirat eum Deus desuper,
& non illustretur lumine.

* Obscurent eum tenebræ, & vmbra 5
mortis,
occupet eum caligo,
& inuoluatur amaritudine.

6 B * Noctem illam tenebrosus turbo pos-
sideat,
non computetur in diebus anni,
nec numeretur in mensibus:

7 * Sit nox illa solitaria,
nec laude digna:

8 * Maledicant ei qui maledicunt diei,
qui parati sunt suscitare Leuiathan:

9 * Obtenebrentur stellæ caligine eius:
expectet lucem & non videat,
nec ortum surgentis auroræ:

10 * Quia non conclusit ostia ventris, qui
portauit me,
nec abstulit mala ab oculis meis.

11 * Quare non in vulua mortuus sum,
egressus ex vtero non statim perij?

12 * Quare exceptus genibus?
cur lactatus vberibus?

13 * Nunc enim dormiens silerem,
& somno meo requiescerem:

14 C * Cum regibus & consulibus terræ,
qui ædificant sibi solitudines:

15 * Aut cum principibus, qui possident
aurum,
& replent domos suas argento:

16 * Aut sicut abortiuum absconditum non
subsisterem,
vel qui concepti non viderunt lucem.

17 * Ibi impij cessauerunt a tumultu,
& ibi requieuerunt fessi robore.

18 * Et quondam vincti pariter sine mo-
lestia,
non audierunt vocem exactoris.

19 * Paruus & magnus ibi sunt,
& seruus liber a domino suo.

20 D * Quare misero data est lux,
& vita his, qui in amaritudine animæ
sunt?

21 * qui expectant mortem, & non venit,
quasi effodientes thesaurum:

22 * Gaudentq. vehementer
cum inuenerint sepulchrum.

23 * Viro cuius abscondita est via,
& circumdedit eum Deus tenebris?

24 * Antequam comedam suspiro:
& tamquam inundantes aquæ, sic ru-
gitus meus:

25 * Quia timor, quem timebam, euenit
mihi:
& quod verebar accidit.

26 * Nonne dissimulaui? nonne silui?
nonne quieui?
& venit super me indignatio.

[a] Ier. 20. d. 14.

sem- REſpondens autem Eliphaz The- 4 1 A
ad manites, dixit:
nda * Si cœperimus loqui tibi, forſitan mo- 2
ita. leſte accipies,
um ſed conceptum ſermonem tenere quis
la poterit?
er ex * Ecce docuiſti multos, 3
itis? & manus laſſas roboraſti:
iphaz * Vacillantes confirmauerunt ſermo- 4
ob. nes tui,
rior & genua trementia confortaſti:
nat: * Nunc autem venit ſuper te plaga, & 5
defeciſti: B
tetigit te, & conturbatus es.
* Vbi eſt timor tuus, fortitudo tua, 6
patientia tua, & perfectio viarum tua-
rum?
nſtrat * Recordare obſecro te, quis vmquam 7
tis innocens perijt?
aut quando recti deleti ſunt?
* Quin potius vidi eos, qui operantur 8
iniquitatem,
& ſeminant dolores, & metunt eos,
* Flante Deo periſſe, 9
& ſpiritu iræ eius eſſe conſumptos:
* Rugitus leonis, & vox leænæ, 10
& dentes catulorum leonum contriti
ſunt.
* Tigris perijt, eo quòd non haberet 11
prædam, C
& catuli leonis diſſipati ſunt.
verbo * Porro ad me dictum eſt verbum ab- 12
ndito; ſconditum,
& quaſi furtiue ſuſcepit auris mea ve-
nas ſuſurri eius.
* In horrore viſionis nocturnæ, 13
quando ſolet ſopor occupare homines,
* Pauor tenuit me, & tremor, 14
& omnia oſſa mea perterrita ſunt:
* Et cum ſpiritus me præſente tranſiret, 15
inhorruerunt pili carnis meæ.
* Stetit quidam, cuius non agnoſce- 16
bam vultum,
imago coram oculis meis,
& vocem quaſi auræ lenis audiui.
* [a]Numquid homo, Dei comparatione 17
iuſtificabitur, D
aut factore ſuo purior erit vir?
* [b]Ecce qui ſeruiunt ei, non ſunt ſta- 18
biles,
& in angelis ſuis reperit prauitatem:
* Quanto magis hi qui habitant domos 19
luteas,
qui terrenum habent fundamentum,
conſumentur velut a tinea?

20 * De mane vſque ad veſperam ſucci-
dentur:
& quia nullus intelligit, in æternum
peribunt.
21 * Qui autem reliqui fuerint, auferen-
tur ex eis:
morientur, & non in ſapientia.
5 1 A VOca ergo, ſi eſt qui tibi reſpondeat, transfert in Iob,
& ad aliquem ſanctorum conuertere.
2 * Vere ſtultum interficit iracundia,
& paruulum occidit inuidia.
3 * Ego vidi ſtultum firma radice,
& maledixi pulchritudini eius ſtatim.
4 * Longe fient filij eius a ſalute,
& conterentur in porta, & non erit
qui eruat.
5 * Cuius meſſem famelicus comedet,
& ipſum rapiet armatus,
& bibent ſitientes diuitias eius.
6 * Nihil in terra ſine cauſa fit,
& de humo non oritur dolor.
7 * Homo naſcitur ad laborem,
B & auis ad volatum.
8 * Quam ob rem ego deprecabor Do- vt deprecetur Dominum,
minum,
& ad Deum ponam eloquium meum:
9 * Qui facit magna & inſcrutabilia
& mirabilia abſque numero:
10 * Qui dat pluuiam ſuper faciem terræ,
& irrigat aquis vniuerſa:
11 * Qui ponit humiles in ſublime,
& mœrentes erigit ſoſpitate:
12 * Qui diſſipat cogitationes malignorum,
ne poſſint implere manus eorum quod
cœperant:
13 C * [c]Qui apprehendit ſapientes in aſtu-
tia eorum,
& conſilium prauorum diſſipat:
14 * Per diem incurrent tenebras,
& quaſi in nocte ſic palpabunt in me-
ridie.
15 * Porro ſaluum faciet egenum a gladio
oris eorum,
& de manu violenti pauperem.
16 * Et erit egeno ſpes,
iniquitas autem contrahet os ſuum.
17 * Beatus homo, qui corripitur a Deo: neue increpationem reprobet.
increpationem ergo Domini ne re-
probes:
18 * Quia ipſe vulnerat, & medetur:
percutit, & manus eius ſanabunt.
19 * In ſex tribulationibus liberabit te,
& in ſeptima non tanget te malum.
20 * In fame eruet te de morte,
& in bello de manu gladij.

[a] Inf. 25. 4. — [b] Inf. 15. b. 15. 2. Pet. 2. a. 4. — [c] 1. Cor. 3. d. 19.

*A flagello linguæ abſconderis, 21
& non timebis calamitatem cum ve- D
nerit.
*In vaſtitate, & fame ridebis, 22
& beſtias terræ non formidabis.
*Sed cum lapidibus regionum pactum 23
tuum,
& beſtiæ terræ pacificæ erunt tibi.
*Et ſcies quòd pacem habeat taber- 24
naculum tuum,
& viſitans ſpeciem tuam, non peccabis.
*Scies quoque quoniam multiplex erit 25
ſemen tuum,
& progenies tua quaſi herba terræ.
*Ingredieris in abundantia ſepulchrum, 26
ſicut infertur aceruus tritici in tem-
pore ſuo.
*Ecce, hoc, vt inueſtigauimus, ita eſt: 27
quod auditum, mente pertracta.

β) Alter negat: declarat calamitatem peccatis grauiorem,

REſpondens autem Iob, dixit: 6 1 A
*Vtinam appenderentur peccata mea, 2
quibus iram merui:
& calamitas, quam patior, in ſtatera.
*Quaſi arena maris hæc grauior ap- 3
pareret:
vnde & verba mea dolore ſunt plena:
*Quia ſagittæ Domini in me ſunt, 4
quarum indignatio ebibit ſpiritum me-
um,
& terrores Domini militant contra me.
*Numquid rugiet onager cum habu- 5
erit herbam?
aut mugiet bos cum ante præſepe ple-
num ſteterit?
*Aut poterit comedi inſulſum, quod 6
non eſt ſale conditum? B
aut poteſt aliquis guſtare, quod guſta-
tum affert mortem?
*Quæ prius nolebat tangere anima 7
mea,
nunc præ anguſtia, cibi mei ſunt.
*Quis det vt veniat petitio mea: 8
& quod expecto, tribuat mihi Deus?
*Et qui cœpit, ipſe me conterat: 9
ſoluat manum ſuam, & ſuccidat me?
*Et hæc mihi ſit conſolatio 10
vt affligens me dolore, non parcat,
nec contradicam ſermonibus Sancti.
*Quæ eſt enim fortitudo mea vt ſu- 11
ſtineam?
aut quis finis meus, vt patienter agam?
*Nec fortitudo lapidum fortitudo mea, 12
nec caro mea ænea eſt.
*Ecce, non eſt auxilium mihi in me, 13
& neceſſarij quoque mei receſſerunt C
a me.

14 *Qui tollit ab amico ſuo miſericor- accuſa co
diam,
timorem Domini derelinquit.
15 *Fratres mei præterierunt me, ſicut
torrens
qui raptim tranſit in conuallibus.
16 *Qui timent pruinam,
irruet ſuper eos nix.
17 *Tempore, quo fuerint diſſipati, peri-
bunt:
& vt incaluerit, ſoluentur de loco ſuo.
18 *Inuolutæ ſunt ſemitæ greſſuum eo-
rum:
ambulabunt in vacuum, & peribunt.
19 *Conſiderate ſemitas Thema,
itinera Saba, & expectate pauliſper.
20 *Confuſi ſunt, quia ſperaui:
venerunt quoque vſque ad me, & pu-
dore cooperti ſunt.
21 *Nunc veniſtis:
& modo videntes plagam meam ti-
metis.
22 *Numquid dixi: Afferte mihi,
& de ſubſtantia veſtra donate mihi?
23 *Vel, Liberate me de manu hoſtis,
D & de manu robuſtorum eruite me?
24 *Docete me, & ego tacebo:
& ſiquid forte ignoraui, inſtruite me.
25 *Quare detraxiſtis ſermonibus veri-
tatis,
cum e vobis nullus ſit qui poſſit ar-
guere me?
26 *Ad increpandum tantum eloquia con-
cinnatis,
& in ventum verba profertis.
27 *Super pupillum irruitis,
& ſubuertere nitimini amicum veſtrum.
28 *Verumtamen quod cœpiſtis explete:
præbete aurem, & videte an mentiar.
29 *Reſpondete obſecro abſque conten-
tione:
& loquentes id quod iuſtum eſt, iudi-
cate.
30 *Et non inuenietis in lingua mea ini-
quitatem,
nec in faucibus meis ſtultitia perſonabit.
7 1 A MIlitia eſt vita hominis ſuper terram: & inuo Deu
& ſicut dies mercenarij, dies eius.
2 *Sicut ſeruus deſiderat vmbram,
& ſicut mercenarius præſtolatur finem
operis ſui:
3 *Sic & ego habui menſes vacuos,
& noctes laborioſas enumeraui mihi.
4 *Si dormiero, dicam: Quando con-
ſurgam?
& rurſum expectabo veſperam, & re-
plebor doloribus vſque ad tenebras.

*Induta eſt caro mea putredine & ſor- 5
dibus pulueris,
cutis mea aruit, & contracta eſt.
*Dies mei velocius tranſierunt quàm 6
a texente tela ſucciditur, B
& conſumpti ſunt abſque vlla ſpe.
*Memento quia ventus eſt vita mea, 7
& non reuertetur oculus meus vt vi-
deat bona.
*Nec aſpiciet me viſus hominis: 8
oculi tui in me, & non ſubſiſtam.
*Sicut conſumitur nubes, & pertranſit: 9
ſic qui deſcenderit ad inferos, non
aſcendet.
*Nec reuertetur vltra in domum ſuam, 10
neque cognoſcet eum amplius locus
eius.
[...] amari- [...]dine. *Quapropter & ego non parcam ori 11
meo, C
loquar in tribulatione ſpiritus mei:
confabulabor cum amaritudine animæ
meæ.
*Numquid mare ego ſum, aut cetus, 12
quia circumdediſti me carcere?
*Si dixero: Conſolabitur me lectulus 13
meus,
& releuabor loquens mecum in ſtrato
meo:
*Terrebis me per ſomnia, 14
& per viſiones horrore concuties.
*Quam ob rem elegit ſuſpendium 15
anima mea,
& mortem oſſa mea.
*Deſperaui, nequaquam vltra iam vi- 16
uam: D
parce mihi, nihil enim ſunt dies mei.
*Quid eſt homo, quia magnificas eum? 17
aut quid apponis erga eum cor tuum?
*Viſitas eum diluculo, 18
& ſubito probas illum:
*Vſquequo non parcis mihi, 19
nec dimittis me vt glutiam ſaliuam
meam?
*Peccaui, quid faciam tibi o cuſtos 20
hominum?
quare poſuiſti me contrarium tibi,
& factus ſum mihimetipſi grauis?
*Cur non tollis peccatum meum, 21
& quare non aufers iniquitatem meam?
ecce, nunc in puluere dormiam:
& ſi mane me quæſieris, non ſubſiſtam.

[B]aldad Iob. REſpondens autem Baldad Suhites, 8 1
dixit: A

2 *Vſquequo loqueris talia, α) Prior etiam
& ſpiritus multiplex ſermones oris tui? affirmat:
3 *Numquid Deus ſupplantat iudicium? ob Dei
aut Omnipotens ſubuertit quod iu- iuſtitiam
ſtum eſt?
4 *Etiam ſi filij tui peccauerunt ei,
& dimiſit eos in manu iniquitatis ſuæ:
5 *Tu tamen ſi diluculo conſurrexeris
ad Deum,
& Omnipotentem fueris deprecatus:
6 *Si mundus & rectus inceſſeris,
B ſtatim euigilabit ad te,
& pacatum reddet habitaculum iuſti-
tiæ tuæ:
7 *In tantum, vt ſi priora tua fuerint
parua,
& nouiſſima tua multiplicentur nimis.
8 *Interroga enim generationem priſti- & patrum
nam, eloquia.
& diligenter inueſtiga patrum memo-
riam:
9 *([a]Heſterni quippe ſumus, & ignora-
mus
quoniam ſicut vmbra dies noſtri ſunt
ſuper terram.)
10 *Et ipſi docebunt te: loquentur tibi,
& de corde ſuo proferent eloquia.
11 *Numquid virere poteſt ſcirpus abſ-
C que humore?
aut creſcere carectum ſine aqua?
12 *Cum adhuc ſit in flore, nec carpatur
manu,
ante omnes herbas areſcit:
13 *Sic viæ omnium, qui obliuiſcuntur
Deum,
& ſpes hypocritæ peribit:
14 *Non ei placebit vecordia ſua,
& ſicut tela aranearum fiducia eius.
15 *Innitetur ſuper domum ſuam, & non
ſtabit:
fulciet eam, & non conſurget:
16 *Humectus videtur antequam veniat
Sol,
& in ortu ſuo germen eius egredietur.
17 *Super aceruum petrarum radices eius
D denſabuntur,
& inter lapides commorabitur.
18 *Si abſorbuerit eum de loco ſuo,
negabit eum, & dicet: Non noui te.
19 *Hæc eſt enim lætitia viæ eius,
vt rurſum de terra alij germinentur.
20 *Deus non proijciet ſimplicem,
nec porriget manum malignis:
21 *Donec impleatur riſu os tuum,
& labia tua iubilo.

[a] Pſ. 143. b. 4. Inf. 14. a. 2.

*Qui oderunt te, induentur confu- 22
fione:
& tabernaculum impiorum non fub-
fiftet.

9
β) Alter iterum negat: agnofcens Deum fapientem & fortem

ET refpondens Iob, ait: 1
*Vere fcio quòd ita fit, A 2
& quòd non iuftificetur homo com-
pofitus Deo.
*Si voluerit contendere cum eo, 3
non poterit ei refpondere vnum pro
mille.
*Sapiens corde eft, & fortis robore: 4
quis reftitit ei, & pacem habuit?
*Qui tranftulit montes, & nefcierunt 5
hi quos fubuertit in furore fuo.
*Qui commouet terram de loco fuo, 6
& columnæ eius concutiuntur.
*Qui præcipit Soli, & non oritur: 7
& ftellas claudit quafi fub fignaculo:
*Qui extendit cælos folus, 8
& graditur fuper fluctus maris.
*Qui facit Arcturum, & Oriona, 9
& Hyadas, & interiora auftri.
*Qui facit magna, & incomprehen- 10
fibilia, B
& mirabilia, quorum non eft numerus.
*Si venerit ad me, non videbo eum: 11
fi abierit, non intelligam.
*Si repente interroget, quis refpon- 12
debit ei?
vel quis dicere poteft: Cur ita facis?
*Deus, cuius iræ nemo refiftere poteft, 13
& fub quo curuantur qui portant or-
bem.
*Quantus ergo fum ego, vt refpon- 14
deam ei,
& loquar verbis meis cum eo?
*Qui etiam fi habuero quippiam iu- 15
ftum, non refpondebo,
fed meum iudicem deprecabor.
*Et cum inuocantem exaudierit me, 16
non credo quòd audierit vocem meam.
*In turbine enim conteret me, 17
& multiplicabit vulnera mea etiam fine
caufa.
*Non concedit requiefcere fpiritum 18
meum,
& implet me amaritudinibus.
atque iuftum;
*Si fortitudo quæritur, robuftiffimus 19
eft: C
fi æquitas iudicij, nemo audet pro me
teftimonium dicere.
*Si iuftificare me voluero, os meum 20
condemnabit me:
fi innocentem oftendero, prauum me
comprobabit.

21 *Etiam fi fimplex fuero,
hoc ipfum ignorabit anima mea,
& tædebit me vitæ meæ.
22 *Vnum eft quod locutus fum,
& innocentem & impium ipfe con-
fumit.
23 *Si flagellat, occidat femel,
& non de pœnis innocentum rideat.
24 *Terra data eft in manus impij,
vultum iudicum eius operit.
quòd fi non ille eft, quis ergo eft?
25 *Dies mei velociores fuerunt curfore:
fugerunt, & non viderunt bonum.
26 *Pertranfierunt quafi naues poma por-
tantes,
ficut aquila volans ad efcam.
27 *Cum dixero: Nequaquam ita loquar:
D commuto faciem meam, & dolore tor-
queor.
28 *Verebar omnia opera mea,
fciens quòd non parceres delinquenti.
29 *Si autem & fic impius fum,
quare fruftra laboraui?
30 *Si lotus fuero quafi aquis niuis,
& fulferint velut mundiffimæ manus
meæ:
31 *Tamen fordibus intinges me,
& abominabuntur me veftimenta mea.
32 *Neque enim viro qui fimilis mei eft,
refpondebo:
nec qui mecum in iudicio ex æquo
poffit audiri.
33 *Non eft qui vtrumque valeat arguere,
& ponere manum fuam in ambobus.
34 *Auferat a me virgam fuam,
& pauor eius non me terreat.
35 *Loquar, & non timebo eum:
neque enim poffum metuens refpon-
dere.

10
1 TÆdet animam meam vitæ meæ, inueftiga caufa maloru
A dimittam aduerfum me eloquium meum,
loquar in amaritudine animæ meæ.
2 *Dicam Deo: Noli me condemnare:
indica mihi cur me ita iudices.
3 *Numquid bonum tibi videtur, fi ca-
lumnieris me,
& opprimas me opus manuum tuarum,
& confilium impiorum adiuues?
4 *Numquid oculi carnei tibi funt:
aut ficut videt homo, & tu videbis?]
5 *Numquid ficut dies hominis dies tui,
B & anni tui ficut humana funt tempora,
6 *Vt quæras iniquitatem meam,
& peccatum meum fcruteris?
7 *Et fcias quia nihil impium fecerim,
cum fit nemo qui de manu tua poffit
eruere.

*Manus tuæ fecerunt me, & plaſma- 8
uerunt me totum in circuitu:
& ſic repente præcipitas me?
*Memento quæſo quòd ſicut lutum 9
feceris me,
& in puluerem reduces me.
*Nonne ſicut lac mulſiſti me, 10
& ſicut caſeum me coagulaſti?
*Pelle & carnibus veſtiſti me: 11
oſſibus & neruis compegiſti me:
*Vitam & miſericordiam tribuiſti mihi, 12
& viſitatio tua cuſtodiuit ſpiritum meum. C
*Licet hæc celes in corde tuo, 13
tamen ſcio quia vniuerſorum memi-
neris.
*Si peccaui, & ad horam pepercisti 14
mihi:
cur ab iniquitate mea mundum me
eſſe non pateris?
*Et ſi impius fuero, væ mihi eſt: 15
& ſi iuſtus, non leuabo caput,
ſaturatus afflictione & miſeria.
*Et propter ſuperbiam quaſi leænam 16
capies me,
reuerſusq. mirabiliter me crucias.
*Inſtauras teſtes tuos contra me, 17
& multiplicas iram tuam aduerſum me,
& pœnæ militant in me.
*Quare de vulua eduxiſti me? 18
qui vtinam conſumptus eſſem ne ocu- D
lus me videret.
*Fuiſſem quaſi non eſſem, 19
de vtero tranſlatus ad tumulum.
*Numquid non paucitas dierum meo- 20
rum finietur breui?
dimitte ergo me, vt plangam paulu-
lum dolorem meum:
*Antequam vadam & non reuertar, 21
ad terram tenebroſam, & opertam mor-
tis caligine:
*Terram miſeriæ & tenebrarum, 22
vbi vmbra mortis, & nullus ordo,
ſed ſempiternus horror inhabitat.

11

c) Sophar & Iob.

REſpondens autem Sophar Naama- 1 A
thites, dixit:

α) Prior af-firmat quoque:

*Numquid qui multa loquitur, non 2
& audiet?
aut vir verboſus iuſtificabitur?

dicens Deum ſapientem & potentem,

*Tibi ſoli tacebunt homines? 3
& cum ceteros irriſeris, a nullo con-
futaberis?
*Dixiſti enim: Purus eſt ſermo meus, 4
& mundus ſum in conſpectu tuo.

5 *Atque vtinam Deus loqueretur te-
cum,
& aperiret labia ſua tibi,
6 *Vt oſtenderet tibi ſecreta ſapientiæ,
B & quòd multiplex eſſet lex eius,
& intelligeres quòd multo minora exi-
garis ab eo, quàm meretur iniqui-
tas tua.
7 *Forſitan veſtigia Dei comprehendes,
& vſque ad perfectum Omnipotentem
reperies?
8 *Excelſior cælo eſt, & quid facies?
profundior inferno, & vnde cognoſces?
9 *Longior terra menſura eius,
& latior mari.
10 *Si ſubuerterit omnia, vel in vnum
coarctauerit,
quis contradicet ei?
11 *Ipſe enim nouit hominum vanitatem,
C & videns iniquitatem, nonne conſi-
derat?
12 *Vir vanus in ſuperbiam erigitur,
& tamquam pullum onagri ſe liberum
natum putat.
13 *Tu autem firmaſti cor tuum, Iob vero iniquum.
& expandiſti ad eum manus tuas.
14 *Si iniquitatem, quæ eſt in manu tua,
abſtuleris a te,
& non manſerit in tabernaculo tuo in-
iuſtitia:
15 *Tunc leuare poteris faciem tuam
abſque macula,
& eris ſtabilis, & non timebis.
16 *Miſeriæ quoque obliuiſceris,
D & quaſi aquarum quæ præterierunt
recordaberis.
17 *Et quaſi meridianus fulgor conſurget
tibi ad veſperam:
& cum te conſumptum putaueris, ori-
eris vt lucifer.
18 *Et habebis fiduciam, propoſita tibi
ſpe,
& defoſſus ſecurus dormies.
19 *Requieſces, [a]& non erit qui te ex-
terreat:
& deprecabuntur faciem tuam plu-
rimi.
20 *Oculi autem impiorum deficient,
& effugium peribit ab eis,
& ſpes illorum abominatio animæ.

12

1 A REſpondens autem Iob, dixit:

β) Alter negat tertio:

2 *Ergo vos eſtis ſoli homines,
& vobiſcum morietur ſapientia?

---

[a] Leuit. 26. b. 6.

deridens ſapientiam

*[a]Et mihi eſt cor ſicut & vobis, 3
nec inferior veſtri ſum:
quis enim hæc, quæ noſtis, ignorat?
*[b]Qui deridetur ab amico ſuo ſicut 4
ego,
inuocabit Deum & exaudiet eum:
deridetur enim iuſti ſimplicitas.
*Lampas contempta apud cogitatio- 5
nes diuitum,
parata ad tempus ſtatutum.
*Abundant tabernacula prædonum, 6
& audacter prouocant Deum,
cum ipſe dederit omnia in manus eo-
rum.
*Nimirum interroga iumenta, & do- 7
cebunt te: B
& volatilia cæli, & indicabunt tibi.
*Loquere terræ, & reſpondebit tibi: 8
& narrabunt piſces maris.
*Quis ignorat 9
quòd omnia hæc manus Domini fe-
cerit?
*In cuius manu anima omnis viuentis, 10
& ſpiritus vniuerſæ carnis hominis.
*[c]Nonne auris verba dijudicat, 11
& fauces comedentis, ſaporem?
*In antiquis eſt ſapientia, 12
& in multo tempore prudentia.
*Apud ipſum eſt ſapientia & fortitudo, 13
ipſe habet conſilium & intelligentiam.
*[d]Si deſtruxerit, nemo eſt qui ædi- 14
ficet: C
ſi incluſerit hominem, nullus eſt qui
aperiat.
*Si continuerit aquas, omnia ſicca- 15
buntur:
& ſi emiſerit eas, ſubuertent terram.
*Apud ipſum eſt fortitudo & ſapientia: 16
ipſe nouit & decipientem, & eum qui
decipitur.
*Adducit conſiliarios in ſtultum finem, 17
& iudices in ſtuporem.
*Balteum regum diſſoluit, 18
& præcingit fune renes eorum.
*Ducit ſacerdotes inglorios, 19
& optimates ſupplantat:
*Commutans labium veracium, 20
& doctrinam ſenum auferens. D
*Effundit deſpectionem ſuper prin- 21
cipes,
eos, qui oppreſſi fuerant, releuans.
*Qui reuelat profunda de tenebris, 22
& producit in lucem vmbram mortis.
*Qui multiplicat gentes & perdit eas, 23
& ſubuerſas in integrum reſtituit.

24 *Qui immutat cor principum populi
terræ,
& decipit eos vt fruſtra incedant per
inuium:
25 *Palpabunt quaſi in tenebris, & non
in luce,
& errare eos faciet quaſi ebrios.

13
1 ECce omnia hæc vidit oculus meus,
A & audiuit auris mea, & intellexi ſin-
gula.
2 *Secundum ſcientiam veſtram & ego
noui:
nec inferior veſtri ſum.
3 *Sed tamen ad Omnipotentem loquar,
& diſputare cum Deo cupio:
4 *Prius vos oſtendens fabricatores men- amicorum,
dacij,
& cultores peruerſorum dogmatum.
5 *Atque vtinam taceretis,
vt putaremini eſſe ſapientes.
6 *Audite ergo correptionem meam,
B & iudicium labiorum meorum atten-
dite.
7 *Numquid Deus indiget veſtro men-
dacio,
vt pro illo loquamini dolos?
8 *Numquid faciem eius accipitis,
& pro Deo iudicare nitimini?
9 *Aut placebit ei quem celare nihil
poteſt?
aut decipietur vt homo, veſtris frau-
dulentijs?
10 *Ipſe vos arguet,
quoniam in abſcondito faciem eius
accipitis.
11 *Statim vt ſe commouerit, turbabit
vos,
& terror eius irruet ſuper vos.
12 *Memoria veſtra comparabitur cineri,
& redigentur in lutum ceruices veſtræ.
13 *Tacete pauliſper vt loquar
quodcumque mihi mens ſuggeſſerit.
14 *Quare lacero carnes meas dentibus
C meis,
& animam meam porto in manibus
meis?
15 *Etiam ſi occiderit me, in ipſo ſpe-
rabo:
verumtamen vias meas in conſpectu
eius arguam.
16 *Et ipſe erit ſaluator meus:
non enim veniet in conſpectu eius
omnis hypocrita.
17 *Audite ſermonem meum,
& ænigmata percipite auribus veſtris.

[a] Inf. 20. a. 2. — [b] Prou. 14. a. 2. — [c] Inf. 34. a. 3. — [d] Iſa. 22. f. 22. Apoc. 3. b. 7.

*Si fuero iudicatus, 18
ſcio quòd iuſtus inueniar.
*Quis eſt qui iudicetur mecum? 19
veniat: quare tacens conſumor?
appellans Dei miſericordiam.
*Duo tantum ne facias mihi, 20
& tunc a facie tua non abſcondar:
*Manum tuam longe fac a me, 21
& formido tua non me terreat.
*Voca me, & ego reſpondebo tibi: 22
aut certe loquar, & tu reſponde mihi.
*Quantas habeo iniquitates & peccata, 23
ſcelera mea & delicta oſtende mihi. D
*Cur faciem tuam abſcondis, 24
& arbitraris me inimicum tuum?
*Contra folium, quod vento rapitur, 25
oſtendis potentiam tuam,
& ſtipulam ſiccam perſequeris:
*Scribis enim contra me amaritudines, 26
& conſumere me vis peccatis adoleſcentiæ meæ.
*Poſuiſti in neruo pedem meum, 27
& obſeruaſti omnes ſemitas meas,
& veſtigia pedum meorum conſideraſti:
*Qui quaſi putredo conſumendus ſum, 28
& quaſi veſtimentum, quod comeditur a tinea.

14 1 A
HOmo natus de muliere,
breui viuens tempore, repletur multis miſerijs.
*[a]Qui quaſi flos egreditur & conteritur, 2
& fugit velut vmbra, & numquam in eodem ſtatu permanet.
*Et dignum ducis ſuper huiuſcemodi aperire oculos tuos, 3
& adducere eum tecum in iudicium?
*[b]Quis poteſt facere mundum de immundo conceptum ſemine? 4
nonne tu qui ſolus es?
*Breues dies hominis ſunt, 5
numerus menſium eius apud te eſt:
conſtituiſti terminos eius, qui præteriri non poterunt.
*Recede paululum ab eo, vt quieſcat, 6
donec optata veniat, ſicut mercenarij dies eius. B
*Lignum habet ſpem: 7
ſi præciſum fuerit, rurſum vireſcit,
& rami eius pullulant.
*Si ſenuerit in terra radix eius, 8
& in puluere emortuus fuerit truncus illius,
*Ad odorem aquæ germinabit, 9
& faciet comam quaſi cum primum plantatum eſt:
10 *Homo vero cum mortuus fuerit, & nudatus
atque conſumptus, vbi quæſo eſt?
11 *Quomodo ſi recedant aquæ de mari,
& fluuius vacuefactus areſcat:
12 C *Sic homo cum dormierit, non reſurget,
donec atteratur cælum, non euigilabit,
nec conſurget de ſomno ſuo.
13 *Quis mihi hoc tribuat, vt in inferno protegas me,
& abſcondas me, donec pertranſeat furor tuus,
& conſtituas mihi tempus, in quo recorderis mei?
14 *Putaſne mortuus homo rurſum viuat?
cunctis diebus, quibus nunc milito, expecto
donec veniat immutatio mea.
15 *Vocabis me, & ego reſpondebo tibi:
operi manuum tuarum porriges dexteram.
16 *[c]Tu quidem greſſus meos dinumeraſti,
ſed parce peccatis meis.
17 D *Signaſti quaſi in ſacculo delicta mea,
ſed curaſti iniquitatem meam.
18 *Mons cadens defluit,
& ſaxum transfertur de loco ſuo.
19 *Lapides excauant aquæ,
& alluuione paulatim terra conſumitur:
& hominem ergo ſimiliter perdes.
20 *Roboraſti eum paululum vt in perpetuum tranſiret:
immutabis faciem eius, & emittes eum.
21 *Siue nobiles fuerint filij eius,
ſiue ignobiles, non intelliget.
22 *Attamen caro eius dum viuet dolebit,
& anima illius ſuper ſemetipſo lugebit.

2. Num mala ex peccatis proprijs?

15 1 A
REſpondens autem Eliphaz Themanites, dixit:
a) Eliphaz & Iob.
2 *Numquid ſapiens reſpondebit quaſi in ventum loquens,
& implebit ardore ſtomachum ſuum?
a) Themanites eum vocat iniquum:
3 *Arguis verbis eum, qui non eſt æqualis tibi,
& loqueris quod tibi non expedit.
4 *Quantum in te eſt, euacuaſti timorem,
& tuliſti preces coram Deo.
5 *Docuit enim iniquitas tua os tuum,
& imitaris linguam blaſphemantium.

---

[a] Sup. 8. b. 9. Pſal. 143. b. 4. — [b] Pſal. 50. a. 4. — [c] Prou. 5. d. 21.

*Condemnabit te os tuum, & non ego: 6
& labia tua reſpondebunt tibi.
*Numquid primus homo tu natus es, 7
& ante colles formatus?
*Numquid conſilium Dei audiſti, 8
& inferior te erit eius ſapientia?
*Quid noſti quod ignoremus? 9
quid intelligis quod neſciamus?
*[a]Et ſenes, & antiqui ſunt in nobis 10
multo vetuſtiores quàm patres tui. B
*Numquid grande eſt vt conſoletur te Deus? 11
ſed verba tua praua hoc prohibent.
*Quid te eleuat cor tuum, 12
& quaſi magna cogitans, attonitos habes oculos?
*Quid tumet contra Deum ſpiritus tuus, 13
vt proferas de ore tuo huiuſcemodi ſermones?
*Quid eſt homo, vt immaculatus ſit, 14
& vt iuſtus appareat natus de muliere?
*[b]Ecce inter ſanctos eius nemo immutabilis, 15
& cæli non ſunt mundi in conſpectu eius.
*Quanto magis abominabilis & inutilis 16
homo, qui bibit quaſi aquam iniquitatem?
*Oſtendam tibi, audi me: 17
quod vidi narrabo tibi. C
*Sapientes confitentur, 18
& non abſcondunt patres ſuos.
*Quibus ſolis data eſt terra, 19
& non tranſiuit alienus per eos.
deſcribit impiorum ſortem. *Cunctis diebus ſuis impius ſuperbit, 20
& numerus annorum incertus eſt tyrannidis eius.
*Sonitus terroris ſemper in auribus illius: 21
& cum pax ſit, ille ſemper inſidias ſuſpicatur.
*Non credit quòd reuerti poſſit de tenebris ad lucem, 22
circumſpectans vndique gladium.
*Cum ſe mouerit ad quærendum panem, 23
nouit quòd paratus ſit in manu eius tenebrarum dies.
*Terrebit eum tribulatio, & anguſtia 24
vallabit eum, ſicut regem, qui præparatur ad prælium.
*Tetendit enim aduerſus Deum manum ſuam, 25
& contra Omnipotentem roboratus eſt.

26 *Cucurrit aduerſus eum erecto collo,
& pingui ceruice armatus eſt.
27 *Operuit faciem eius craſſitudo,
D & de lateribus eius aruina dependet.
28 *Habitauit in ciuitatibus deſolatis,
& in domibus deſertis,
quæ in tumulos ſunt redactæ.
29 *Non ditabitur, nec perſeuerabit ſubſtantia eius,
nec mittet in terra radicem ſuam.
30 *Non recedet de tenebris:
ramos eius arefaciet flamma,
& auferetur ſpiritu oris ſui.
31 *Non credet fruſtra errore deceptus,
quòd aliquo pretio redimendus ſit.
32 *Antequam dies eius impleantur, peribit:
& manus eius areſcent.
33 *Lædetur quaſi vinea in primo flore botrus eius,
& quaſi oliua proijciens florem ſuum.
34 *Congregatio enim hypocritæ ſterilis,
& ignis deuorabit tabernacula eorum,
qui munera libenter accipiunt.
35 *[c]Concepit dolorem, & peperit iniquitatem,
& vterus eius præparat dolos.

16
1 REſpondens autem Iob, dixit: β) Iob ſe dicit innocentem:
A
2 *Audiui frequenter talia,
conſolatores oneroſi omnes vos eſtis. arguens conſolatores oneroſos,
3 *Numquid habebunt finem verba ventoſa?
aut aliquid tibi moleſtum eſt ſi loquaris?
4 *Poteram & ego ſimilia veſtri loqui:
atque vtinam eſſet anima veſtra pro anima mea:
5 *Conſolarer & ego vos ſermonibus,
& mouerem caput meum ſuper vos:
6 *Roborarem vos ore meo:
& mouerem labia mea, quaſi parcens vobis.
7 *Sed quid agam? Si locutus fuero,
B non quieſcet dolor meus:
& ſi tacuero, non recedet a me.
8 *Nunc autem oppreſſit me dolor meus,
& in nihilum redacti ſunt omnes artus mei.
9 *Rugæ meæ teſtimonium dicunt contra me,
& ſuſcitatur falſiloquus aduerſus faciem meam contradicens mihi.

[a] Eccli. 18. a. 8. — [b] Sup. 4. d. 18. — [c] Iſa. 59. a. 4. Pſal. 7. b. 15.

*Collegit furorem ſuum in me, 10
& comminans mihi, infremuit contra
me dentibus ſuis:
hoſtis meus terribilibus oculis me in-
tuitus eſt.
*Aperuerunt ſuper me ora ſua, 11
& exprobrantes percuſſerunt maxil- C
lam meam,
ſatiati ſunt pœnis meis.
*Concluſit me Deus apud iniquum, 12
& manibus impiorum me tradidit.
*Ego ille quondam opulentus repente 13
contritus ſum:
tenuit ceruicem meam, confregit me,
& poſuit me ſibi quaſi in ſignum.
*Circumdedit me lanceis ſuis, 14
conuulnerauit lumbos meos, non pe-
percit,
& effudit in terra viſcera mea.
*Concidit me vulnere ſuper vulnus, 15
irruit in me quaſi gigas.
*Saccum conſui ſuper cutem meam, 16
& operui cinere carnem meam.
*Facies mea intumuit a fletu, 17
& palpebræ meæ caligauerunt.
*Hæc paſſus ſum abſque iniquitate 18
manus meæ, D
cum haberem mundas ad Deum preces.
*Terra ne operias ſanguinem meum, 19
neque inueniat in te locum latendi
clamor meus.
conſcium conteſtans Deum. *Ecce enim in cælo teſtis meus, 20
& conſcius meus in excelſis.
*Verboſi amici mei: 21
ad Deum ſtillat oculus meus.
*Atque vtinam ſic iudicaretur vir cum 22
Deo,
quomodo iudicatur filius hominis cum
collega ſuo.
*Ecce enim breues anni tranſeunt, 23
& ſemitam, per quam non reuertar,
ambulo.

17 1 A
SPiritus meus attenuabitur,
dies mei breuiabuntur,
& ſolum mihi supereſt ſepulchrum.
*Non peccaui, 2
& in amaritudinibus moratur oculus
meus.
*Libera me Domine, & pone me 3
iuxta te,
& cuiuſuis manus pugnet contra me.
*Cor eorum longe feciſti a diſciplina, 4
propterea non exaltabuntur.
*Prædam pollicetur ſocijs, 5
& oculi filiorum eius deficient. B
*Poſuit me quaſi in prouerbium vulgi, 6
& exemplum ſum coram eis.
7 *Caligauit ab indignatione oculus
meus,
& membra mea quaſi in nihilum re-
dacta ſunt.
8 *Stupebunt iuſti ſuper hoc,
C & innocens contra hypocritam ſuſci-
tabitur.
9 *Et tenebit iuſtus viam ſuam,
& mundis manibus addet fortitudinem.
10 *Igitur omnes vos conuertimini, &
venite,
& non inueniam in vobis vllum ſa-
pientem.
11 *Dies mei tranſierunt,
cogitationes meæ diſſipatæ ſunt,
torquentes cor meum:
12 *Noctem verterunt in diem,
& rurſum poſt tenebras ſpero lucem.
13 *Si ſuſtinuero, infernus domus mea eſt,
D & in tenebris ſtraui lectulum meum.
14 *Putredini dixi: Pater meus es,
mater mea, & ſoror mea, vermibus.
15 *Vbi eſt ergo nunc præſtolatio mea,
& patientiam meam quis conſiderat?
16 *In profundiſſimum infernum deſcen-
dent omnia mea:
putaſne ſaltem ibi erit requies mihi?

18 1 A
REſpondens autem Baldad Suhites, b) Baldad & Iob.
dixit:
2 *Vſque ad quem finem verba iacta- α) Suhites eum vocat impium:
bitis?
intelligite prius, & ſic loquamur.
3 *Quare reputati ſumus vt iumenta, depingit finem iniqui.
& ſorduimus coram vobis?
4 *Qui perdis animam tuam in furore
tuo,
numquid propter te derelinquetur terra,
& transferentur rupes de loco ſuo?
5 *Nonne lux impij extinguetur,
nec ſplendebit flamma ignis eius?
6 *Lux obtenebreſcet in tabernaculo
B illius,
& lucerna, quæ ſuper eum eſt, extin-
guetur.
7 *Arctabuntur greſſus virtutis eius,
& præcipitabit eum conſilium ſuum.
8 *Immiſit enim in rete pedes ſuos,
& in maculis eius ambulat.
9 *Tenebitur planta illius laqueo,
& exardeſcet contra eum ſitis.
10 *Abſcondita eſt in terra pedica eius,
& decipula illius ſuper ſemitam.
11 *Vndique terrebunt eum formidines,
C & inuoluent pedes eius.

* Attenuetur fame robur eius, 12
& inedia inuadat coſtas illius.
* Deuoret pulchritudinem cutis eius, 13
conſumat brachia illius primogenita
mors.
* Auellatur de tabernaculo ſuo fiducia 14
eius,
& calcet ſuper eum, quaſi rex, interitus.
* Habitent in tabernaculo illius ſocij 15
eius, qui non eſt,
aſpergatur in tabernaculo eius ſulphur.
* Deorſum radices eius ſiccentur, 16
ſurſum autem atteratur meſſis eius. D
* [a] Memoria illius pereat de terra, 17
& non celebretur nomen eius in plateis.
* Expellet eum de luce in tenebras, 18
& de orbe transferet eum.
* Non erit ſemen eius, neque progenies 19
in populo ſuo,
nec vllæ reliquiæ in regionibus eius.
* In die eius ſtupebunt nouiſſimi, 20
& primos inuadet horror.
* Hæc ſunt ergo tabernacula iniqui, 21
& iſte locus eius, qui ignorat Deum.

β) Iob flet iudicium non æquum:

19
REſpondens autem Iob, dixit: 1
A
* Vſquequo affligitis animam meam, 2
& atteritis me ſermonibus?
* En, decies confunditis me, 3
& non erubeſcitis opprimentes me.
* Nempe, etſi ignoraui, 4
mecum erit ignorantia mea.
* At vos contra me erigimini, 5
& arguitis me opprobrijs meis.
* Saltem nunc intelligite quia Deus non 6
æquo iudicio afflixerit me,
& flagellis ſuis me cinxerit.
* Ecce clamabo vim patiens, & nemo 7
audiet:
vociferabor, & non eſt qui iudicet.
* Semitam meam circumſepſit, & tran- 8
ſire non poſſum, B
& in calle meo tenebras poſuit.
* Spoliauit me gloria mea, 9
& abſtulit coronam de capite meo.
* Deſtruxit me vndique, & pereo, 10
& quaſi euulſæ arbori abſtulit ſpem
meam.
* Iratus eſt contra me furor eius, 11
& ſic me habuit quaſi hoſtem ſuum.
* Simul venerunt latrones eius, 12
& fecerunt ſibi viam per me,
& obſederunt in gyro tabernaculum
meum.

13 * Fratres meos longe fecit a me,
& noti mei quaſi alieni receſſerunt
a me.
14 * Dereliquerunt me propinqui mei:
& qui me nouerant, obliti ſunt mei.
15 * Inquilini domus meæ, & ancillæ meæ
C ſicut alienum habuerunt me,
& quaſi peregrinus fui in oculis eorum.
16 * Seruum meum vocaui, & non reſpondit,
ore proprio deprecabar illum.
17 * Halitum meum exhorruit vxor mea,
& orabam filios vteri mei.
18 * Stulti quoque deſpiciebant me,
& cum ab eis receſſiſſem, detrahebant
mihi.
19 * Abominati ſunt me quondam conſiliarij mei:
& quem maxime diligebam, auerſatus eſt me.
20 * Pelli meæ, conſumptis carnibus, adhæſit os meum,
& derelicta ſunt tantummodo labia
circa dentes meos.
21 * Miſeremini mei, miſeremini mei, ſaltem vos amici mei,
quia manus Domini tetigit me.
22 * Quare perſequimini me ſicut Deus,
& carnibus meis ſaturamini?
23 * Quis mihi tribuat vt ſcribantur ſer-
D mones mei?

ſperat reſurrectionem.

quis mihi det vt exarentur in libro
24 * ſtylo ferreo, & plumbi lamina,
vel celte ſculpantur in ſilice?
25 * Scio enim quòd Redemptor meus
viuit,
& in nouiſſimo die de terra ſurrecturus ſum:
26 * Et rurſum circumdabor pelle mea,
& in carne mea videbo Deum meum.
27 * Quem viſurus ſum ego ipſe,
& oculi mei conſpecturi ſunt, & non
alius:
repoſita eſt hæc ſpes mea in ſinu meo.
28 * Quare ergo nunc dicitis: Perſequamur eum,
& radicem verbi inueniamus contra
eum?
29 * Fugite ergo a facie gladij,
quoniam vltor iniquitatum gladius eſt:
& ſcitote eſſe iudicium.

20
1 REſpondens autem Sophar Naama-
A thites, dixit:

c) Sophar & Iob.

[a] Prou. 2. d. 22.

α) Naamathites eum vocat hypocritam:

* Idcirco cogitationes meæ variæ fuccedunt fibi, 2
& mens in diuerfa rapitur.
* Doctrinam, qua me arguis, audiam, 3
& fpiritus intelligentiæ meæ refpondebit mihi.
* Hoc fcio a principio, 4
ex quo pofitus eft homo fuper terram,
* Quòd laus impiorum breuis fit, 5
& gaudium hypocritæ ad inftar puncti.
* Si afcenderit vfque ad cælum fuperbia eius, 6
& caput eius nubes tetigerit:
* Quafi fterquilinium in fine perdetur: 7
& qui eum viderant, dicent: Vbi eft?
* Velut fomnium auolans non inuenietur, 8 B
tranfiet ficut vifio nocturna.
* Oculus, qui eum viderat, non videbit, 9
neque vltra intuebitur eum locus fuus.
* Filij eius atterentur egeftate, 10
& manus illius reddent ei dolorem fuum.
* Offa eius implebuntur vitijs adolefcentiæ eius, 11
& cum eo in puluere dormient.
* Cum enim dulce fuerit in ore eius malum, 12
abfcondet illud fub lingua fua.
* Parcet illi, & non derelinquet illud, 13
& celabit in gutture fuo.
* Panis eius in vtero illius vertetur 14
in fel afpidum intrinfecus.
* Diuitias, quas deuorauit, euomet, 15
& de ventre illius extrahet eas Deus.
* Caput afpidum fuget, 16
& occidet eum lingua viperæ.
* (Non videat riuulos fluminis, 17 C
torrentes mellis, & butyri.)

enarrat pœnas occultorum peccatorum.

* Luet quæ fecit omnia, nec tamen confumetur: 18
iuxta multitudinem adinuentionum fuarum, fic & fuftinebit.
* Quoniam confringens nudauit pauperes: 19
domum rapuit, & non ædificauit eam.
* [a] Nec eft fatiatus venter eius: 20
& cum habuerit quæ concupierat, poffidere non poterit.
* Non remanfit de cibo eius, 21
& propterea nihil permanebit de bonis eius.
* Cum fatiatus fuerit, arctabitur, 22
æftuabit, & omnis dolor irruet fuper eum.
23 * Vtinam impleatur venter eius,
vt emittat in eum iram furoris fui,
& pluat fuper illum bellum fuum.
24 * Fugiet arma ferrea,
D & irruet in arcum æreum.
25 * Eductus, & egrediens de vagina fua,
& fulgurans in amaritudine fua:
vadent, & venient fuper eum horribiles.
26 * Omnes tenebræ abfconditæ funt in occultis eius:
deuorabit eum ignis, qui non fuccenditur,
affligetur relictus in tabernaculo fuo.
27 * Reuelabunt cæli iniquitatem eius,
& terra confurget aduerfus eum.
28 * Apertum erit germen domus illius,
detrahetur in die furoris Dei.
29 * Hæc eft pars hominis impij a Deo,
& hereditas verborum eius a Domino.

21

β) Iob refellit fententias iniquas:

1 REfpondens autem Iob, dixit:
A 2 * Audite quæfo fermones meos,
& agite pœnitentiam.
3 * Suftinete me, & ego loquar,
& poft mea, fi videbitur, verba ridete.
4 * Numquid contra hominem difputatio mea eft,
vt merito non debeam contriftari?
5 * Attendite me, & obftupefcite,
& fuperponite digitum ori veftro:
6 * Et ego quando recordatus fuero, pertimefco,
& concutit carnem meam tremor.

ex impiorum forte

7 * [b] Quare ergo impij viuunt,
fubleuati funt, confortatiq. diuitijs?
8 * Semen eorum permanet coram eis,
propinquorum turba, & nepotum in confpectu eorum.
9 B * Domus eorum fecuræ funt & pacatæ,
& non eft virga Dei fuper illos.
10 * Bos eorum concepit, & non abortiuit:
vacca peperit, & non eft priuata fœtu fuo.
11 * Egrediuntur quafi greges paruuli eorum,
& infantes eorum exultant lufibus.
12 * Tenent tympanum, & citharam,
& gaudent ad fonitum organi.
13 * Ducunt in bonis dies fuos,
& in puncto ad inferna defcendunt.
14 * Qui dixerunt Deo: Recede a nobis,
& fcientiam viarum tuarum nolumus.

---

[a] Eccle. 5. c. 9. — [b] Ier. 12. a. 1. Abac. 1. a. 3.

* [a] Quis est Omnipotens, vt seruiamus ei? 15
& quid nobis prodest si orauerimus illum?
* Verumtamen quia non sunt in manu 16
eorum bona sua,
consilium impiorum longe sit a me.
inæquali. * Quoties lucerna impiorum extin- 17
guetur, C
& superueniet eis inundatio,
& dolores diuidet furoris sui?
* Erunt sicut paleæ ante faciem venti, 18
& sicut fauilla quam turbo dispergit.
* Deus seruabit filijs illius dolorem 19
patris:
& cum reddiderit, tunc sciet.
* Videbunt oculi eius interfectionem 20
suam,
& de furore Omnipotentis bibet.
* Quid enim ad eum pertinet de domo 21
sua post se?
& si numerus mensium eius dimidietur?
* Numquid Deum docebit quispiam 22
scientiam,
qui excelsos iudicat?
* Iste moritur robustus & sanus, 23
diues & felix.
* Viscera eius plena sunt adipe, 24
& medullis ossa illius irrigantur:
* Alius vero moritur in amaritudine 25
animæ
absque vllis opibus:
* Et tamen simul in puluere dormient, 26
& vermes operient eos. D
* Certe noui cogitationes vestras, 27
& sententias contra me iniquas.
* Dicitis enim: Vbi est domus principis? 28
& vbi tabernacula impiorum?
* Interrogate quemlibet de viatoribus, 29
& hæc eadem illum intelligere cognoscetis.
* Quia in diem perditionis seruatur 30
malus,
& ad diem furoris ducetur.
* Quis arguet coram eo viam eius? 31
& quæ fecit, quis reddet illi?
* Ipse ad sepulchra ducetur, 32
& in congerie mortuorum vigilabit.
* Dulcis fuit glareis Cocyti, 33
& post se omnem hominem trahet,
& ante se innumerabiles.
* Quomodo igitur consolamini me fru- 34
stra,
cum responsio vestra repugnare ostensa
sit veritati?

22
1
A REspondens autem Eliphaz Themanites, dixit: *3. Num mala ex peccatis occultis?*
2 *Numquid Deo potest comparari homo,
etiam cum perfectæ fuerit scientiæ?
3 * Quid prodest Deo si iustus fueris? a) Eliphaz & Iob.
aut quid ei confers si immaculata fuerit via tua?
α) Amicus fingit grauissima crimina:
4 * Numquid timens arguet te,
& veniet tecum in iudicium,
5 * Et non propter malitiam tuam plurimam,
& infinitas iniquitates tuas?
6 * Abstulisti enim pignus fratrum tuorum sine causa,
& nudos spoliasti vestibus.
7 * Aquam lasso non dedisti,
& esurienti subtraxisti panem.
8
B * In fortitudine brachij tui possidebas terram,
& potentissimus obtinebas eam.
9 * Viduas dimisisti vacuas,
& lacertos pupillorum comminuisti.
10 * Propterea circumdatus es laqueis,
& conturbat te formido subita.
11 * Et putabas te tenebras non visurum,
& impetu aquarum inundantium non oppressum iri?
12 * An non cogitas quòd Deus excelsior cælo sit,
& super stellarum verticem sublimetur?
13 * Et dicis: Quid enim nouit Deus?
& quasi per caliginem iudicat.
14 * Nubes latibulum eius, nec nostra considerat,
& circa cardines cæli perambulat.
15 * Numquid semitam sæculorum custodire cupis,
quam calcauerunt viri iniqui?
16 * Qui sublati sunt ante tempus suum,
C & fluuius subuertit fundamentum eorum:
17 * Qui dicebant Deo: Recede a nobis:
& quasi nihil posset facere Omnipotens, æstimabant eum:
18 * Cum ille impleffet domos eorum bonis,
quorum sententia procul sit a me.
19 * [b] Videbunt iusti, & lætabuntur,
& innocens subsannabit eos.
20 * Nonne succisa est erectio eorum,
& reliquias eorum deuorauit ignis?
21 * Acquiesce igitur ei, & habeto pacem; inuitat ad salutarem pœnitentiam.
& per hæc habebis fructus optimos.
22 * Suscipe ex ore illius legem,
& pone sermones eius in corde tuo.

---

[a] Malac. 3. c. 14. — [b] Psal. 106. d. 42.

* Si reuerſus fueris ad Omnipotentem, 23
ædificaberis, D
& longe facies iniquitatem a taberna-
culo tuo.
* Dabit pro terra ſilicem, 24
& pro ſilice torrentes aureos.
* Eritq. Omnipotens contra hoſtes tuos, 25
& argentum coaceruabitur tibi.
* Tunc ſuper Omnipotentem delicijs 26
afflues,
& eleuabis ad Deum faciem tuam.
* Rogabis eum, & exaudiet te, 27
& vota tua reddes.
* Decernes rem, & veniet tibi, 28
& in vijs tuis ſplendebit lumen.
* [a] Qui enim humiliatus fuerit, erit in 29
gloria:
& qui inclinauerit oculos, ipſe ſalua-
bitur.
* Saluabitur innocens, 30
ſaluabitur autem in munditia manuum
ſuarum.

23

β) Iob declarat ſe purum:

REſpondens autem Iob, ait: 1 A
* Nunc quoque in amaritudine eſt 2
ſermo meus,
& manus plagæ meæ aggrauata eſt
ſuper gemitum meum.
* Quis mihi tribuat vt cognoſcam & 3
inueniam illum,
& veniam vſque ad ſolium eius?
* Ponam coram eo iudicium, 4
& os meum replebo increpationibus.
* Vt ſciam verba, quæ mihi reſpon- 5
deat, B
& intelligam quid loquatur mihi.
* Nolo multa fortitudine contendat 6
mecum,
nec magnitudinis ſuæ mole me pre-
mat.
* Proponat æquitatem contra me, 7
& perueniat ad victoriam iudicium
meum.
* Si ad Orientem iero, non apparet: 8
ſi ad Occidentem, non intelligam eum.
* Si ad ſiniſtram, quid agam? non ap- 9
prehendam eum: C
ſi me vertam ad dexteram, non videbo
illum.
* Ipſe vero ſcit viam meam, 10
& probauit me quaſi aurum, quod per
ignem tranſit:
* Veſtigia eius ſecutus eſt pes meus, 11
viam eius cuſtodiui, & non declinaui
ex ea.

12 * A mandatis labiorum eius non receſſi,
& in ſinu meo abſcondi verba oris
eius.
13 * Ipſe enim ſolus eſt, & nemo auertere
D poteſt cogitationem eius:
& anima eius quodcumque voluit, hoc
fecit.
14 * Cum expleuerit in me voluntatem
ſuam,
& alia multa ſimilia præſto ſunt ei.
15 * Et idcirco a facie eius turbatus ſum,
& conſiderans eum, timore ſolicitor.
16 * Deus molliuit cor meum,
& Omnipotens conturbauit me.
17 * Non enim perij propter imminentes
tenebras,
nec faciem meam operuit caligo.

24

proponit felicitatem iniquorum.

1 A AB Omnipotente non ſunt abſcondita
tempora:
qui autem nouerunt eum, ignorant
dies illius.
2 * Alij terminos tranſtulerunt,
diripuerunt greges, & pauerunt eos.
3 * Aſinum pupillorum abegerunt,
& abſtulerunt pro pignore bouem viduæ.
4 * Subuerterunt pauperum viam,
& oppreſſerunt pariter manſuetos terræ.
5 * Alij quaſi onagri in deſerto egrediun-
tur ad opus ſuum:
vigilantes ad prædam, præparant pa-
nem liberis.
6 * Agrum non ſuum demetunt:
B & vineam eius, quem vi oppreſſerint,
vindemiant.
7 * Nudos dimittunt homines, indu-
menta tollentes,
quibus non eſt operimentum in frigore:
8 * Quos imbres montium rigant:
& non habentes velamen, amplexan-
tur lapides.
9 * Vim fecerunt deprædantes pupillos,
& vulgum pauperem ſpoliauerunt.
10 * Nudis & incedentibus abſque veſtitu,
& eſurientibus tulerunt ſpicas.
11 * Inter aceruos eorum meridiati ſunt,
qui calcatis torcularibus ſitiunt.
12 * De ciuitatibus fecerunt viros gemere,
C & anima vulneratorum clamauit,
& Deus inultum abire non patitur.
13 * Ipſi fuerunt rebelles lumini,
neſcierunt vias eius,
nec reuerſi ſunt per ſemitas eius.
14 * Mane primo conſurgit homicida,
interficit egenum & pauperem:
per noctem vero erit quaſi fur.

[a] Pro. 29. d. 23.

* Oculus adulteri obſeruat caliginem, 15
dicens: Non me videbit oculus:
& operiet vultum ſuum.
* Perfodit in tenebris domos, 16
ſicut in die condixerant ſibi,
& ignorauerunt lucem.
* Si ſubito apparuerit aurora, arbitrantur vmbram mortis: 17
& ſic in tenebris quaſi in luce ambulant.
* Leuis eſt ſuper faciem aquæ: 18
maledicta ſit pars eius in terra,
nec ambulet per viam vinearum.
* Ad nimium calorem tranſeat ab aquis niuium, 19 D
& vſque ad inferos peccatum illius.
* Obliuiſcatur eius miſericordia: dulcedo illius vermes: 20
non ſit in recordatione,
ſed conteratur quaſi lignum infructuoſum.
* Pauit enim ſterilem, quæ non parit, 21
& viduæ bene non fecit.
* Detraxit fortes in fortitudine ſua: 22
& cum ſteterit, non credet vitæ ſuæ.
* [a]Dedit ei Deus locum pœnitentiæ, 23
& ille abutitur eo in ſuperbiam:
oculi autem eius ſunt in vijs illius.
* Eleuati ſunt ad modicum, & non ſubſiſtent, 24
& humiliabuntur ſicut omnia, & auferentur,
& ſicut ſummitates ſpicarum conterentur.
* Quod ſi non eſt ita, quis me poteſt arguere eſſe mentitum, 25
& ponere ante Deum verba mea?

25

b) Baldad & Iob.

REſpondens autem Baldad Suhites, dixit: 1

α) Amicus dubitat de iuſtitia.

* Poteſtas & terror apud eum eſt, 2
qui facit concordiam in ſublimibus ſuis.
* Numquid eſt numerus militum eius? 3
& ſuper quem non ſurget lumen illius?
* Numquid iuſtificari poteſt homo comparatus Deo, 4
aut apparere mundus natus de muliere?
* Ecce luna etiam non ſplendet, 5
& ſtellæ non ſunt mundæ in conſpectu eius:
* Quanto magis homo putredo, 6
& filius hominis vermis?

[a] Apo. 2. f. 21.

26

β) Iob [...]fendit [...] laudat fortitud[...] & ſapien[...]

1 REſpondens autem Iob, dixit:
A 2 * Cuius adiutor es? numquid imbecillis?
& ſuſtentas brachium eius, qui non eſt fortis?
3 B * Cui dediſti conſilium? forſitan illi, qui non habet ſapientiam,
& prudentiam tuam oſtendiſti plurimam.
4 * Quem docere voluiſti?
nonne eum, qui fecit ſpiramentum?
5 * Ecce gigantes gemunt ſub aquis,
& qui habitant cum eis.
6 * Nudus eſt infernus coram illo,
& nullum eſt operimentum perditioni.
7 C * Qui extendit Aquilonem ſuper vacuum,
& appendit terram ſuper nihilum.
8 * Qui ligat aquas in nubibus ſuis,
vt non erumpant pariter deorſum.
9 * Qui tenet vultum ſolij ſui,
& expandit ſuper illud nebulam ſuam.
10 * Terminum circumdedit aquis,
vſque dum finiantur lux & tenebræ.
11 * Columnæ cæli contremiſcunt,
D & pauent ad nutum eius.
12 * In fortitudine illius repente maria congregata ſunt,
& prudentia eius percuſſit ſuperbum.
13 * Spiritus eius ornauit cælos:
& obſtetricante manu eius, eductus eſt coluber tortuoſus.
14 * Ecce, hæc ex parte dicta ſunt viarum eius:
& cum vix paruam ſtillam ſermonis eius audierimus,
quis poterit tonitruum magnitudinis illius intueri?

27

non vult d[...] ſerere iuſtitiam.

1 A ADdidit quoque Iob, aſſumens parabolam ſuam, & dixit:
2 * Viuit Deus, qui abſtulit iudicium meum,
& Omnipotens, qui ad amaritudinem adduxit animam meam.
3 * Quia donec ſupereſt halitus in me,
& ſpiritus Dei in naribus meis.
4 * Non loquentur labia mea iniquitatem,
nec lingua mea meditabitur mendacium.
5 * Abſit a me vt iuſtos vos eſſe iudicem:
donec deficiam, non recedam ab innocentia mea.
6 B * Iuſtificationem meam, quam cœpi tenere, non deſeram:
neque enim reprehendit me cor meum in omni vita mea.

* Sit vt impius inimicus meus: 7
& aduersarius meus, quasi iniquus.
* Quæ est enim spes hypocritæ si auare 8
rapiat,
& non liberet Deus animam eius?
* Numquid Deus audiet clamorem 9
eius
cum venerit super eum angustia?
* Aut poterit in Omnipotente delectari, 10
& inuocare Deum omni tempore?
* Docebo vos per manum Dei 11
quæ Omnipotens habeat, nec abscondam.
* Ecce, vos omnes nostis, 12
& quid sine causa vana loquimini? C
* Hæc est pars hominis impij apud 13
Deum,
& hereditas violentorum, quam ab Omnipotente suscipient.
* Si multiplicati fuerint filij eius, in 14
gladio erunt,
& nepotes eius non saturabuntur pane.
* Qui reliqui fuerint ex eo, sepelientur 15
in interitu,
& viduæ illius non plorabunt.
* Si comportauerit quasi terram ar- 16
gentum,
& sicut lutum præparauerit vestimenta:
* Præparabit quidem, sed iustus ve- 17
stietur illis:
& argentum innocens diuidet.
* Ædificauit sicut tinea domum suam, 18
& sicut custos fecit vmbraculum.
* [a] Diues cum dormierit, nihil secum 19
auferet: D
aperiet oculos suos, & nihil inueniet.
* Apprehendet eum quasi aqua in- 20
opia,
nocte opprimet eum tempestas.
* Tollet eum ventus vrens, & auferet, 21
& velut turbo rapiet eum de loco suo.
* Et mittet super eum, & non parcet: 22
de manu eius fugiens fugiet.
* Stringet super eum manus suas, 23
& sibilabit super illum, intuens locum eius.

28

1 A HAbet argentum, venarum suarum principia: (quæ est sapientia)
& auro locus est, in quo conflatur.
* Ferrum de terra tollitur: 2
& lapis solutus calore, in æs vertitur.
* Tempus posuit tenebris, 3
& vniuersorum finem ipse considerat,
lapidem quoque caliginis, & vmbram mortis.

4 * Diuidit torrens a populo peregrinante,
eos, quos oblitus est pes egentis hominis, & inuios.
5 * Terra, de qua oriebatur panis
in loco suo, igni subuersa est.
6 * Locus sapphiri lapides eius,
& glebæ illius aurum.
7 * Semitam ignorauit auis,
nec intuitus est eam oculus vulturis.
8 * Non calcauerunt eam filij institorum,
B nec pertransiuit per eam leæna.
9 * Ad silicem extendit manum suam,
subuertit a radicibus montes.
10 * In petris riuos excidit,
& omne pretiosum vidit oculus eius.
11 * Profunda quoque fluuiorum scrutatus est,
& abscondita in lucem produxit.
12 * Sapientia vero vbi inuenitur? (abscondita & pretiosissima;)
& quis est locus intelligentiæ?
13 * Nescit homo pretium eius,
nec inuenitur in terra suauiter viuentium.
14 * Abyssus dicit: Non est in me:
C & mare loquitur: Non est mecum.
15 * [b] Non dabitur aurum obrizum pro ea,
nec appendetur argentum in commutatione eius.
16 * Non conferetur tinctis Indiæ coloribus,
nec lapidi sardonycho pretiosissimo,
vel sapphiro.
17 * Non adæquabitur ei aurum vel vitrum,
nec commutabuntur pro ea vasa auri:
18 * Excelsa & eminentia non memorabuntur comparatione eius:
trahitur autem sapientia de occultis.
19 * Non adæquabitur ei topazius de Æthiopia,
nec tincturæ mundissimæ componetur.
20 * Vnde ergo sapientia venit?
& quis est locus intelligentiæ?
21 * Abscondita est ab oculis omnium
D viuentium,
volucres quoque cæli latet.
22 * Perditio & mors dixerunt:
Auribus nostris audiuimus famam eius.
23 * Deus intelligit viam eius,
& ipse nouit locum illius.
24 * Ipse enim fines mundi intuetur:
& omnia, quæ sub cælo sunt, respicit.
25 * Qui fecit ventis pondus,
& aquas appendit in mensura.

---

[a] Psal. 48. d. 18. — [b] Sap. 7. a. 9.

* Quando ponebat pluuijs legem, 26
& viam procellis ſonantibus:
* Tunc vidit illam, & enarrauit, 27
& præparauit, & inueſtigauit.
* Et dixit homini: Ecce timor Domini, 28
ipſa eſt ſapientia:
& recedere a malo, intelligentia.

29

comparat bona priora

ADdidit quoque Iob, aſſumens pa- 1 A
rabolam ſuam, & dixit:
* Quis mihi tribuat, vt ſim iuxta 2
menſes priſtinos
ſecundum dies, quibus Deus cuſtodie-
bat me?
* Quando ſplendebat lucerna eius ſu- 3
per caput meum,
& ad lumen eius ambulabam in tene-
bris?
* Sicut fui in diebus adoleſcentiæ meæ, 4
quando ſecreto Deus erat in taberna-
culo meo?
* Quando erat Omnipotens mecum: 5
& in circuitu meo pueri mei?
* Quando lauabam pedes meos butyro, 6
& petra fundebat mihi riuos olei?
* Quando procedebam ad portam ci- 7
uitatis, B
& in platea parabant cathedram mihi?
* Videbant me iuuenes, & abſconde- 8
bantur:
& ſenes aſſurgentes ſtabant.
* Principes ceſſabant loqui, 9
& digitum ſuperponebant ori ſuo.
* Vocem ſuam cohibebant duces, 10
& lingua eorum gutturi ſuo adhære-
bat.
* Auris audiens beatificabat me, 11
& oculus videns teſtimonium redde-
bat mihi.
* Eo quòd liberaſſem pauperem voci- 12
ferantem,
& pupillum, cui non eſſet adiutor.
* Benedictio perituri ſuper me venie- 13
bat, C
& cor viduæ conſolatus ſum.
* Iuſtitia indutus ſum: 14
& veſtiui me, ſicut veſtimento & dia-
demate, iudicio meo.
* Oculus fui cæco, 15
& pes claudo.
* Pater eram pauperum: 16
& cauſam quam neſciebam, diligen-
tiſſime inueſtigabam.
* Conterebam molas iniqui, 17
& de dentibus illius auferebam præ-
dam.
* Dicebamque: In nidulo meo moriar, 18
& ſicut palma multiplicabo dies.

19 * Radix mea aperta eſt ſecus aquas,
& ros morabitur in meſſione mea.
20 * Gloria mea ſemper innouabitur,
D & arcus meus in manu mea inſtaura-
bitur.
21 * Qui me audiebant, expectabant ſen-
tentiam,
& intenti tacebant ad conſilium meum.
22 * Verbis meis addere nihil audebant,
& ſuper illos ſtillabat eloquium meum.
23 * Expectabant me ſicut pluuiam,
& os ſuum aperiebant quaſi ad im-
brem ſerotinum.
24 * Si quando ridebam ad eos, non cre-
debant,
& lux vultus mei non cadebat in terram.
25 * Si voluiſſem ire ad eos, ſedebam pri-
mus:
cumq. ſederem quaſi rex, circumſtante
exercitu,
eram tamen mœrentium conſolator.

30

1 A NVnc autem derident me iuniores
tempore,

cum præſentibus malis,

quorum non dignabar patres ponere
cum canibus gregis mei:
2 * Quorum virtus manuum mihi erat
pro nihilo,
& vita ipſa putabantur indigni.
3 * Egeſtate & fame ſteriles,
qui rodebant in ſolitudine,
ſquallentes calamitate, & miſeria.
4 * Et mandebant herbas, & arborum
cortices,
& radix iuniperorum erat cibus eorum.
5 * Qui de conuallibus iſta rapientes,
cum ſingula reperiſſent, ad ea cum
clamore currebant.
6 * In deſertis habitabant torrentium,
& in cauernis terræ, vel ſuper glaream.
7 * Qui inter huiuſcemodi lætabantur,
B & eſſe ſub ſentibus delicias compu-
tabant.
8 * Filij ſtultorum & ignobilium,
& in terra penitus non parentes.
9 * Nunc in eorum canticum verſus ſum,
& factus ſum eis in prouerbium.
10 * Abominantur me, & longe fugiunt
a me,
& faciem meam conſpuere non verentur.
11 * Pharetram enim ſuam aperuit, & af-
flixit me,
& frenum poſuit in os meum.
12 * Ad dexteram orientis calamitates meæ
illico ſurrexerunt:
pedes meos ſubuerterunt,
& oppreſſerunt quaſi fluctibus ſemitis
ſuis.

13 * Diſſipauerunt itinera mea,
inſidiati ſunt mihi, & præualuerunt,
& non fuit qui ferret auxilium.
14 * Quaſi rupto muro, & aperta ianua irruerunt ſuper me, C
& ad meas miſerias deuoluti ſunt.
15 * Redactus ſum in nihilum:
abſtuliſti quaſi ventus deſiderium meum:
& velut nubes pertranſijt ſalus mea.
16 * Nunc autem in memetipſo marceſcit anima mea,
& poſſident me dies afflictionis.
17 * Nocte os meum perforatur doloribus:
& qui me comedunt, non dormiunt.
18 * In multitudine eorum conſumitur veſtimentum meum,
& quaſi capitio tunicæ ſuccinxerunt me.
19 * Comparatus ſum luto,
& aſſimilatus ſum fauillæ & cineri.
20 * Clamo ad te, & non exaudis me:
ſto, & non reſpicis me.
21 * Mutatus es mihi in crudelem,
& in duritia manus tuæ aduerſaris mihi.
22 * Eleuaſti me, & quaſi ſuper ventum ponens
eliſiſti me valide.
23 * Scio quia morti trades me,
vbi conſtituta eſt domus omni viuenti. D
24 * Verumtamen non ad conſumptionem eorum emittis manum tuam:
& ſi corruerint, ipſe ſaluabis.
25 * Flebam quondam ſuper eo, qui afflictus erat,
& compatiebatur anima mea pauperi.
26 * Expectabam bona, & venerunt mihi mala:
præſtolabar lucem, & eruperunt tenebræ.
27 * Interiora mea efferbuerunt abſque vlla requie,
præuenerunt me dies afflictionis.
28 * Mœrens incedebam, ſine furore,
conſurgens, in turba clamabam.
29 * Frater fui draconum,
& ſocius ſtruthionum.
30 * Cutis mea denigrata eſt ſuper me,
& oſſa mea aruerunt præ caumate.
31 * Verſa eſt in luctum cithara mea,
& organum meum in vocem flentium.

31

1 PEpigi fœdus cum oculis meis [ſuam virtutem] A
vt ne cogitarem quidem de virgine.
2 * Quam enim partem haberet in me Deus deſuper,
& hereditatem Omnipotens de excelſis?
3 * Numquid non perditio eſt iniquo,
& alienatio operantibus iniuſtitiam?
4 * Nonne ipſe conſiderat vias meas,
& cunctos greſſus meos dinumerat?
5 * Si ambulaui in vanitate, [per partes]
& feſtinauit in dolo pes meus:
6 * Appendat me in ſtatera iuſta,
& ſciat Deus ſimplicitatem meam.
7 * Si declinauit greſſus meus de via,
& ſi ſecutum eſt oculos meos cor meum,
& ſi manibus meis adhæſit macula:
8 * Seram, & alius comedat:
& progenies mea eradicetur.
9 * Si deceptum eſt cor meum ſuper muliere,
& ſi ad oſtium amici mei inſidiatus ſum:
10 * Scortum alterius ſit vxor mea,
B & ſuper illam incuruentur alij.
11 * Hoc enim nefas eſt,
& iniquitas maxima.
12 * Ignis eſt vſque ad perditionem deuorans,
& omnia eradicans genimina.
13 * Si contempſi ſubire iudicium cum ſeruo meo,
& ancilla mea, cum diſceptarent aduerſum me.
14 * Quid enim faciam cum ſurrexerit ad iudicandum Deus?
& cum quæſierit, quid reſpondebo illi?
15 * Numquid non in vtero fecit me qui & illum operatus eſt:
& formauit me in vulua vnus?
16 * Si negaui, quod volebant, pauperibus,
& oculos viduæ expectare feci:
17 * Si comedi buccellam meam ſolus,
& non comedit pupillus ex ea:
18 * (Quia ab infantia mea creuit mecum miſeratio:
& de vtero matris meæ egreſſa eſt mecum.)
19 * Si deſpexi pereuntem, eo quòd non habuerit indumentum,
& abſque operimento pauperem:
20 * Si non benedixerunt mihi latera eius,
C & de velleribus ouium mearum calefactus eſt:
21 * Si leuaui ſuper pupillum manum meam,
etiam cum viderem me in porta ſuperiorem:
22 * Humerus meus a iunctura ſua cadat,
& brachium meum cum ſuis oſſibus confringatur.

23 * Semper enim quaſi tumentes ſuper me fluctus timui Deum,
& pondus eius ferre non potui.
24 * Si putaui aurum robur meum,
& obrizo dixi: Fiducia mea.
25 * Si lætatus ſum ſuper multis diuitijs meis,
& quia plurima reperit manus mea.
26 * Si vidi ſolem cum fulgeret,
& lunam incedentem clare:
27 * Et lætatum eſt in abſcondito cor meum,
& oſculatus ſum manum meam ore meo.
28 * Quæ eſt iniquitas maxima,
& negatio contra Deum altiſſimum.
29 * Si gauiſus ſum ad ruinam eius, qui me oderat,
& exultaui quòd inueniſſet eum malum.
30 D * Non enim dedi ad peccandum guttur meum,
vt expeterem maledicens animam eius.
31 * Si non dixerunt viri tabernaculi mei:
Quis det de carnibus eius vt ſaturemur?
32 * Foris non manſit peregrinus,
oſtium meum viatori patuit.
33 * Si abſcondi quaſi homo peccatum meum,
& celaui in ſinu meo iniquitatem meam.
34 * Si expaui ad multitudinem nimiam,
& deſpectio propinquorum terruit me:
& non magis tacui, nec egreſſus ſum oſtium.
enarrans. 35 * Quis mihi tribuat auditorem,
vt deſiderium meum audiat Omnipotens:
& librum ſcribat ipſe qui iudicat.
36 * Vt in humero meo portem illum,
& circumdem illum quaſi coronam mihi?
37 * Per ſingulos gradus meos pronunciabo illum,
& quaſi principi offeram eum.
38 * Si aduerſum me terra mea clamat,
& cum ipſa ſulci eius deflent:
39 * Si fructus eius comedi abſque pecunia,
& animam agricolarum eius afflixi:
40 * Pro frumento oriatur mihi tribulus,
& pro hordeo ſpina.

Finita ſunt verba Iob.

32 1 A OMiſerunt autem tres viri iſti reſpondere Iob, eo quòd iuſtus ſibi vi-
2 deretur. * Et iratus, indignatuſq. eſt
Eliu filius Barachel Buzites, de cognatione Ram: iratus eſt autem aduerſum
Iob, eo quòd iuſtum ſe eſſe diceret
3 coram Deo. * Porro aduerſum amicos
eius indignatus eſt, eo quòd non inueniſſent reſponſionem rationabilem,
ſed tantummodo condemnaſſent Iob.
4 * Igitur Eliu expectauit Iob loquentem: eo quòd ſeniores eſſent qui lo-
5 quebantur. * Cum autem vidiſſet quòd
B tres reſpondere non potuiſſent, iratus
6 eſt vehementer. * Reſpondenſq. Eliu
filius Barachel Buzites, dixit:

II. Etiam purganda virtutem

1. Reſpondet Eliu

a) Amicis condemnantibus Io

Iunior ſum tempore,
vos autem antiquiores,
idcirco demiſſo capite, veritus ſum
vobis indicare meam ſententiam.

cauillatur eorum prudentiam

7 * Sperabam enim quòd ætas prolixior loqueretur,
& annorum multitudo doceret ſapientiam.
8 * Sed, vt video, Spiritus eſt in hominibus,
& inſpiratio Omnipotentis dat intelligentiam.
9 * Non ſunt longæui ſapientes,
nec ſenes intelligunt iudicium.
10 * Ideo dicam: Audite me,
C oſtendam vobis etiam ego meam ſapientiam.
11 * Expectaui enim ſermones veſtros,
audiui prudentiam veſtram,
donec diſceptaremini ſermonibus:
12 * Et donec putabam vos aliquid dicere, conſiderabam:
ſed, vt video, non eſt qui poſſit arguere Iob,
& reſpondere ex vobis ſermonibus eius.
13 * Ne forte dicatis: Inuenimus ſapientiam,
Deus proiecit eum, non homo.
14 * Nihil locutus eſt mihi,
& ego non ſecundum ſermones veſtros reſpondebo illi.
15 * Extimuerunt, nec reſponderunt vltra,
abſtuleruntq. a ſe eloquia.
16 D * Quoniam igitur expectaui, & non ſunt locuti:
ſteterunt, nec vltra reſponderunt:
17 * Reſpondebo & ego partem meam,
& oſtendam ſcientiam meam.
18 * Plenus ſum enim ſermonibus,
& coarctat me ſpiritus vteri mei.

* En venter meus quasi mustum abs- 19
que spiraculo,
quod laguncul as nouas disrumpit.
* Loquar, & respirabo paululum: 20
aperiam labia mea, & respondebo.
* Non accipiam personam viri, 21
& Deum homini non æquabo.
* Nescio enim quàmdiu subsistam, 22
etsi post modicum tollat me Factor
meus.

33
1 A
Iob iusti-
ficanti se.
AVdi igitur Iob eloquia mea,
& omnes sermones meos ausculta.
α) Mala
erudiunt:
* Ecce aperui os meum, 2
loquatur lingua mea in faucibus meis.
* Simplici corde meo sermones mei, 3
& sententiam puram labia mea lo-
quentur.
* Spiritus Dei fecit me, 4
& spiraculum Omnipotentis viuifica-
uit me.
* Si potes, responde mihi, 5
& aduersus faciem meam consiste.
* Ecce, & me sicut & te fecit Deus, 6
& de eodem luto ego quoque forma-
tus sum.
* Verumtamen miraculum meum non 7
te terreat,
& eloquentia mea non sit tibi grauis.
* Dixisti ergo in auribus meis, 8
& vocem verborum tuorum audiui:
* Mundus sum ego, & absque delicto: 9
immaculatus, & non est iniquitas in B
me.
* Quia querelas in me reperit, 10
ideo arbitratus est me inimicum sibi.
* Posuit in neruo pedes meos, 11
custodiuit omnes semitas meas.
* Hoc est ergo, in quo non es iustifi- 12
catus: respondebo tibi,
quia maior sit Deus homine.
* Aduersus eum contendis 13
quòd non ad omnia verba responde-
rit tibi?
* Semel loquitur Deus, 14
& secundo id ipsum non repetit.
* Per somnium in visione nocturna, 15
quando irruit sopor super homines,
& dormiunt in lectulo:
* Tunc aperit aures virorum, 16
& erudiens eos instruit disciplina, C
* Vt auertat hominem ab his, quæ 17
facit,
& liberet eum de superbia:

18 * Eruens animam eius a corruptione:
& vitam illius, vt non transeat in gla-
dium.
19 * Increpat quoque per dolorem in le- dolores increpant.
ctulo,
& omnia ossa eius marcescere facit.
20 * Abominabilis ei fit in vita sua pa-
nis,
& animæ illius cibus ante deside ra-
bilis.
21 * Tabescet caro eius,
& ossa, quæ tecta fuerant, nudabuntur.
22 * Appropinquauit corruptioni anima
eius,
& vita illius mortiferis.
23 * Si fuerit pro eo Angelus loquens,
vnus de millibus,
vt annunciet hominis æquitatem:
24 * Miserebitur eius, & dicet: Libera
eum,
vt non descendat in corruptionem:
inueni in quo ei propitier.
25 * Consumpta est caro eius a suppli-
cijs,
reuertatur ad dies adolescentiæ suæ.
26 D * Deprecabitur Deum, & placabilis ei
erit:
& videbit faciem eius in iubilo,
& reddet homini iustitiam suam.
27 * Respiciet homines, & dicet:
Peccaui, & vere deliqui,
&, vt eram dignus, non recepi.
28 * Liberauit animam suam ne pergeret
in interitum,
sed viuens lucem videret.
29 * Ecce, hæc omnia operatur Deus
tribus vicibus per singulos.
30 * Vt reuocet animas eorum a corrup-
tione,
& illuminet luce viuentium.
31 * Attende Iob, & audi me:
& tace, dum ego loquor.
32 * Si autem habes quod loquaris, re-
sponde mihi,
loquere: volo enim, te apparere iu-
stum.
33 * Quòd si non habes, audi me:
tace, & docebo te sapientiam.

34
1 A
PRonuncians itaque Eliu, etiam hæc β) Mala semper iuste infliguntur:
locutus est:
2 * Audite sapientes verba mea,
& eruditi auscultate me:
3 * [a] Auris enim verba probat,
& guttur escas gustu dijudicat.

[a] Sup. 12. b. 11.

* Iudicium eligamus nobis, 4
& inter nos videamus quid ſit melius.
* Quia dixit Iob: Iuſtus ſum, 5
& Deus ſubuertit iudicium meum.
* In iudicando enim me, mendacium eſt: 6
violenta ſagitta mea abſque vllo peccato.
* Quis eſt vir vt eſt Iob, 7
qui bibit ſubſannationem quaſi aquam:
* Qui graditur cum operantibus iniquitatem, 8
& ambulat cum viris impijs?
* Dixit enim: Non placebit vir Deo, 9
etiam ſi cucurrerit cum eo.
Deus eſt iuſtus
* Ideo viri cordati audite me, 10
abſit a Deo impietas,
& ab Omnipotente iniquitas.
* Opus enim hominis reddet ei, 11
& iuxta vias ſingulorum reſtituet eis. B
* Vere enim Deus non condemnabit fruſtra, 12
nec Omnipotens ſubuertet iudicium.
* Quem conſtituit alium ſuper terram? 13
aut quem poſuit ſuper orbem, quem fabricatus eſt?
* Si direxerit ad eum cor ſuum, 14
ſpiritum illius & flatum ad ſe trahet.
* Deficiet omnis caro ſimul, 15
& homo in cinerem reuertetur.
* Si habes ergo intellectum, audi quod dicitur, 16
& auſculta vocem eloquij mei.
* Numquid qui non amat iudicium, ſanari poteſt? 17
& quomodo tu eum, qui iuſtus eſt, in tantum condemnas?
* Qui dicit regi, apoſtata: 18
qui vocat duces impios:
* [a] Qui non accipit perſonas principum: 19
nec cognouit tyrannum, cum diſceptaret contra pauperem:
opus enim manuum eius ſunt vniuerſi.
* Subito morientur, & in media nocte 20
turbabuntur populi, & pertranſibunt,
& auferent violentum abſque manu.
* Oculi enim eius ſuper vias hominum, 21 C
& omnes greſſus eorum conſiderat.
* Non ſunt tenebræ, & non eſt vmbra mortis, 22
vt abſcondantur ibi qui operantur iniquitatem.

23 * Neque enim vltra in hominis poteſtate eſt,
vt veniat ad Deum in iudicium.
24 * Conteret multos, & innumerabiles,
& ſtare faciet alios pro eis.
25 * Nouit enim opera eorum:
& idcirco inducet noctem, & conterentur.
26 * Quaſi impios percuſſit eos
in loco videntium.
27 * Qui quaſi de induſtria receſſerunt ab eo,
& omnes vias eius intelligere noluerunt:
28 * Vt peruenire facerent ad eum clamorem egeni,
& audiret vocem pauperum.
29 * Ipſo enim concedente pacem, quis eſt qui condemnet?
D ex quo abſconderit vultum, quis eſt qui contempletur eum
& ſuper gentes & ſuper omnes homines?
30 * Qui regnare facit hominem hypocritam
propter peccata populi.
31 * Quia ergo ego locutus ſum ad Deum,
te quoque non prohibebo.
32 * Si erraui, tu doce me:
ſi iniquitatem locutus ſum, vltra non addam.
33 * Numquid a te Deus expetit eam, quia diſplicuit tibi?
tu enim cœpiſti loqui, & non ego:
quòd ſi quid noſti melius, loquere.
34 * Viri intelligentes loquantur mihi,
& vir ſapiens audiat me.
35 * Iob autem ſtulte locutus eſt,
& verba illius non ſonant diſciplinam.
36 * Pater mi, probetur Iob vſque ad finem:
ne deſinas ab homine iniquitatis.
37 * Quia addit ſuper peccata ſua blaſphemiam,
inter nos interim conſtringatur:
& tunc ad iudicium prouocet ſermonibus ſuis Deum.

35

1 IGitur Eliu hæc rurſum locutus eſt: atque ali
A 2 * Numquid æqua tibi videtur tua cogitatio,
vt diceres: Iuſtior ſum Deo?
3 * Dixiſti enim: Non tibi placet quod rectum eſt:
vel quid tibi proderit, ſi ego peccauero?

---

[a] Deut. 10. d. 17. 2. Par. 19. b. 7. Sap. 6. b. 8. Eccli. 35. b. 15. Rom. 2. b. 11. Gal. 2. b. 6. Epheſ. 6. b. 9. Col. 3. d. 25. Act. 10. e. 34. 1. Pet. 1. c. 17.

* Itaque ego respondebo sermonibus 4
tuis,
& amicis tuis tecum.
* Suspice cælum & intuere, 5
& contemplare æthera quòd altior te sit. B
* Si peccaueris, quid ei nocebis? 6
& si multiplicatæ fuerint iniquitates
tuæ, quid facies contra eum?
* Porro si iuste egeris, quid donabis ei, 7
aut quid de manu tua accipiet?
* Homini, qui similis tui est, nocebit 8
impietas tua:
& filium hominis adiuuabit iustitia tua.
[q]ui auersa- tur super- biam.
* Propter multitudinem calumniato- 9
rum clamabunt: C
& eiulabunt propter vim brachij ty-
rannorum.
* Et non dixit: Vbi est Deus, qui fe- 10
cit me,
qui dedit carmina in nocte?
* Qui docet nos super iumenta terræ, 11
& super volucres cæli erudit nos.
* Ibi clamabunt, & non exaudiet, 12
propter superbiam malorum.
* Non ergo frustra audiet Deus, 13
& Omnipotens causas singulorum in- D
tuebitur.
* Etiam cum dixeris: Non considerat: 14
iudicare coram illo, & expecta eum.
* Nunc enim non infert furorem suum, 15
nec vlciscitur scelus valde.
* Ergo Iob frustra aperit os suum, 16
& absque scientia verba multiplicat.

Mala tol- lunt superbiæ [r]obiginem:
36
ADdens quoque Eliu, hæc locu- 1
tus est: A
* Sustine me paululum, & indicabo 2
tibi:
adhuc enim habeo quod pro Deo lo-
quar.
* Repetam scientiam meam a princi- 3
pio,
& operatorem meum probabo iustum.
* Vere enim absque mendacio sermo- 4
nes mei,
& perfecta scientia probabitur tibi.
* Deus potentes non abijcit, 5
cum & ipse sit potens.
* Sed non saluat impios, 6
& iudicium pauperibus tribuit.
* Non auferet a iusto oculos suos, 7
& reges in solio collocat in perpetuum,
& illi eriguntur.
* Et si fuerint in catenis, 8
& vinciantur funibus paupertatis. B
* Indicabit eis opera eorum, 9
& scelera eorum, quia violenti fuerunt.

10 * Reuelabit quoque aurem eorum, vt
corripiat:
& loquetur, vt reuertantur ab iniqui-
tate.
11 * Si audierint & obseruauerint,
complebunt dies suos in bono,
& annos suos in gloria:
12 * Si autem non audierint,
transibunt per gladium,
& consumentur in stultitia.
13 * Simulatores & callidi prouocant iram
Dei,
neque clamabunt cum vincti fuerint.
14 * Morietur in tempestate anima eo-
rum,
& vita eorum inter effeminatos.
15 * Eripiet de angustia sua pauperem,
& reuelabit in tribulatione aurem eius.
16 * Igitur saluabit te de ore angusto
C latissime, & non habente fundamen-
tum subter se:
requies autem mensæ tuæ erit plena
pinguedine.
17 * Causa tua quasi impij iudicata est,
causam iudiciumq. recipies.
18 * Non te ergo superet ira, vt aliquem
opprimas:
nec multitudo donorum inclinet te.
19 * Depone magnitudinem tuam absque
tribulatione,
& omnes robustos fortitudine.
20 * Ne protrahas noctem,
vt ascendant populi pro eis.
21 * Caue ne declines ad iniquitatem:
hanc enim cœpisti sequi post mise-
riam.
22 * Ecce, Deus excelsus in fortitudine Deus excelsus
sua,
& nullus ei similis in legislatoribus.
23 * Quis poterit scrutari vias eius?
aut quis potest ei dicere: Operatus es
iniquitatem?
24 * Memento quòd ignores opus eius,
D de quo cecinerunt viri.
25 * Omnes homines vident eum,
vnusquisque intuetur procul.
26 * Ecce, Deus magnus vincens scien-
tiam nostram:
numerus annorum eius inæstimabilis.
27 * Qui aufert stillas pluuiæ,
& effundit imbres ad instar gurgitum.
28 * Qui de nubibus fluunt,
quæ prætexunt cuncta desuper.
29 * Si voluerit extendere nubes
quasi tentorium suum.
30 * Et fulgurare lumine suo desuper,
cardines quoque maris operiet.

* Per hæc enim iudicat populos, 31
& dat eſcas multis mortalibus.
* In manibus abſcondit lucem, 32
& præcipit ei vt rurſus adueniat.
* Annunciat de ea amico ſuo, quòd 33
poſſeſſio eius ſit,
& ad eam poſſit aſcendere.
SVper hoc expauit cor meum, 37 1 A
& emotum eſt de loco ſuo.
* Audite auditionem in terrore vocis 2
eius,
& ſonum de ore illius procedentem.
* Subter omnes cælos ipſe conſiderat, 3
& lumen illius ſuper terminos terræ.
* Poſt eum rugiet ſonitus, 4
tonabit voce magnitudinis ſuæ,
& non inueſtigabitur,
cum audita fuerit vox eius.
* Tonabit Deus in voce ſua mirabi- 5
liter,
qui facit magna & inſcrutabilia.
* Qui præcipit niui vt deſcendat in 6
terram, B
& hiemis pluuijs, & imbri fortitudinis
ſuæ.
* Qui in manu omnium hominum ſi- 7
gnat,
vt nouerint ſinguli opera ſua.
* Ingredietur beſtia latibulum, 8
& in antro ſuo morabitur.
* Ab interioribus egredietur tempeſtas, 9
& ab Arcturo frigus.
* Flante Deo concreſcit gelu, 10
& rurſum latiſſimæ funduntur aquæ.
* Frumentum deſiderat nubes, 11
& nubes ſpargunt lumen ſuum.
* Quæ luſtrant per circuitum, 12
quocumque eas voluntas gubernantis
duxerit,
ad omne quod præceperit illis
ſuper faciem orbis terrarum:
* Siue in vna tribu, ſiue in terra ſua, 13
ſiue in quocumque loco miſericordiæ C
ſuæ eas iuſſerit inueniri.
humiliter eſt colendus.
* Auſculta hæc Iob: 14
ſta, & conſidera mirabilia Dei.
* Numquid ſcis quando præceperit 15
Deus pluuijs,
vt oſtenderent lucem nubium eius?
* Numquid noſti ſemitas nubium ma- 16
gnas,
& perfectas ſcientias?
* Nonne veſtimenta tua calida ſunt, 17
cum perflata fuerit terra Auſtro?
* Tu forſitan cum eo fabricatus es 18
cælos,
qui ſolidiſſimi quaſi ære fuſi ſunt.

19 * Oſtende nobis quid dicamus illi:
D nos quippe inuoluimur tenebris.
20 * Quis narrabit ei quæ loquor?
etiam ſi locutus fuerit homo, deuora-
bitur.
21 * At nunc non vident lucem:
ſubito aër cogetur in nubes,
& ventus tranſiens fugabit eas.
22 * Ab Aquilone aurum venit,
& ad Deum formidoloſa laudatio.
23 * Digne eum inuenire non poſſumus:
magnus fortitudine, & iudicio, & iuſtitia
& enarrari non poteſt.
24 * Ideo timebunt eum viri,
& non audebunt contemplari omnes,
qui ſibi videntur eſſe ſapientes.

2. Reſpon- det Deus

38 1 A REſpondens autem Dominus Iob a) In gener-
de turbine, dixit:
2 * Quis eſt iſte inuoluens ſententias α) Extolli
ſermonibus imperitis? magnitudi- nem ſuam
3 * Accinge ſicut vir lumbos tuos:
interrogabo te, & reſponde mihi.
4 * Vbi eras quando ponebam funda- producens
menta terræ? opera mirabilia,
indica mihi ſi habes intelligentiam.
5 * Quis poſuit menſuras eius, ſi noſti?
vel quis tetendit ſuper eam lineam?
6 * Super quo baſes illius ſolidatæ ſunt?
aut quis demiſit lapidem angularem
eius,
7 * Cum me laudarent ſimul aſtra ma-
tutina,
& iubilarent omnes filij Dei?
8 * Quis concluſit oſtijs mare,
quando erumpebat quaſi de vulua pro-
cedens:
9 * Cum ponerem nubem veſtimentum
eius,
& caligine illud quaſi pannis infantiæ
obuoluerem?
10 * Circumdedi illud terminis meis,
& poſui vectem, & oſtia;
11 * Et dixi: Vſque huc venies, & non
B procedes amplius,
& hic confringes tumentes fluctus tuos.
12 * Numquid poſt ortum tuum præce-
piſti diluculo,
& oſtendiſti auroræ locum ſuum?
13 * Et tenuiſti concutiens extrema terræ,
& excuſſiſti impios ex ea?
14 * Reſtituetur vt lutum ſignaculum,
& ſtabit ſicut veſtimentum:
15 * Auferetur ab impijs lux ſua,
& brachium excelſum confringetur.

ignota 16 * Numquid ingreſſus es profunda maris,
& in nouiſſimis abyſſi deambulaſti?
17 * Numquid apertæ ſunt tibi portæ mortis,
& oſtia tenebroſa vidiſti?
18 * Numquid conſideraſti latitudinem terræ?
indica mihi, ſi noſti, omnia,
19 * In qua via lux habitet,
& tenebrarum quis locus ſit:
20 * Vt ducas vnumquodque ad terminos ſuos,
& intelligas ſemitas domus eius.
21 * Sciebas tunc quòd naſciturus eſſes?
& numerum dierum tuorum noueras? C
22 * Numquid ingreſſus es theſauros niuis,
aut theſauros grandinis aſpexiſti?
23 * Quæ præparaui in tempus hoſtis,
in diem pugnæ & belli?
24 * Per quam viam ſpargitur lux,
diuiditur æſtus ſuper terram?
25 * Quis dedit vehementiſſimo imbri curſum,
& viam ſonantis tonitrui,
26 * Vt plueret ſuper terram abſque homine
in deſerto, vbi nullus mortalium commoratur,
27 * Vt impleret inuiam & deſolatam,
& produceret herbas virentes?
28 * Quis eſt pluuiæ pater?
vel quis genuit ſtillas roris?
29 * De cuius vtero egreſſa eſt glacies?
& gelu de cælo quis genuit?
30 * In ſimilitudinem lapidis aquæ durantur, D
& ſuperficies abyſſi conſtringitur.
31 * Numquid coniungere valebis micantes ſtellas Pleiadas,
aut gyrum Arcturi poteris diſſipare?
32 * Numquid producis Luciferum in tempore ſuo,
& Veſperum ſuper filios terræ conſurgere facis?
33 * Numquid noſti ordinem cæli,
& pones rationem eius in terra?
34 * Numquid eleuabis in nebula vocem tuam,
& impetus aquarum operiet te?
35 * Numquid mittes fulgura, & ibunt,
& reuertentia dicent tibi: Adſumus?
36 * Quis poſuit in viſceribus hominis ſapientiam?
vel quis dedit gallo intelligentiam?
37 * Quis enarrabit cælorum rationem, & impoſſibilia.
& concentum cæli quis dormire faciet?
38 * Quando fundebatur puluis in terra,
& glebæ compingebantur?
39 * Numquid capies leænæ prædam,
& animam catulorum eius implebis,
40 * Quando cubant in antris,
& in ſpecubus inſidiantur?
41 * [a] Quis præparat coruo eſcam ſuam,
quando pulli eius clamant ad Deum,
vagantes, eo quòd non habeant cibos?

39

1 A NVmquid noſti tempus partus ibicum in petris,
vel parturientes ceruas obſeruaſti?
2 * Dinumeraſti menſes conceptus earum,
& ſciſti tempus partus earum?
3 * Incuruantur ad fœtum, & pariunt,
& rugitus emittunt.
4 * Separantur filij earum, & pergunt ad paſtum:
egrediuntur, & non reuertuntur ad eas.
5 * Quis dimiſit onagrum liberum,
& vincula eius quis ſoluit?
6 * Cui dedi in ſolitudine domum,
& tabernacula eius in terra ſalſuginis.
7 * Contemnit multitudinem ciuitatis,
B clamorem exactoris non audit.
8 * Circumſpicit montes paſcuæ ſuæ,
& virentia quæque perquirit.
9 * Numquid volet rhinoceros ſeruire tibi,
aut morabitur ad præſepe tuum?
10 * Numquid alligabis rhinocerota ad arandum loro tuo?
aut confringet glebas vallium poſt te?
11 * Numquid fiduciam habebis in magna fortitudine eius,
& derelinques ei labores tuos?
12 * Numquid credes illi quòd ſementem reddat tibi,
& aream tuam congreget?
13 * Penna ſtruthionis ſimilis eſt
pennis herodij, & accipitris.
14 * Quando derelinquit oua ſua in terra,
tu forſitan in puluere calefacies ea?
15 * Obliuiſcitur quòd pes conculcet ea,
aut beſtia agri conterat.
16 C * Duratur ad filios ſuos quaſi non ſint ſui,
fruſtra laborauit nullo timore cogente.
17 * Priuauit enim eam Deus ſapientia,
nec dedit illi intelligentiam.
18 * Cum tempus fuerit, in altum alas erigit:
deridet equum & aſcenſorem eius.

[a] Pſ. 146. b. 9

* Numquid præbebis equo fortitudinem, 19
aut circumdabis collo eius hinnitum?
* Numquid ſuſcitabis eum quaſi locuſtas? 20
gloria narium eius terror.
* Terram vngula fodit, exultat audacter: 21
in occurſum pergit armatis.
* Contemnit pauorem, 22
nec cedit gladio.
* Super ipſum ſonabit pharetra, 23
vibrabit haſta & clypeus.
* Feruens & fremens ſorbet terram, 24
nec reputat tubæ ſonare clangorem.
* Vbi audierit buccinam, dicit: Vah, 25
procul odoratur bellum,
exhortationem ducum, & vlulatum exercitus.
* Numquid per ſapientiam tuam plumeſcit accipiter, 26 D
expandens alas ſuas ad Auſtrum?
* Numquid ad præceptum tuum eleuabitur aquila, 27
& in arduis ponet nidum ſuum?
* In petris manet, 28
& in præruptis ſilicibus commoratur,
atque inacceſſis rupibus.
* Inde contemplatur eſcam, 29
& de longe oculi eius proſpiciunt.
* Pulli eius lambent ſanguinem: 30
& vbicumque cadauer fuerit, ſtatim adeſt.

β) Claudit os Iob.

* Et adiecit Dominus, & locutus eſt ad Iob: 31
* Numquid qui contendit cum Deo, tam facile conquieſcit? 32
vtique qui arguit Deum, debet reſpondere ei.
* Reſpondens autem Iob Domino, dixit: 33
* Qui leuiter locutus ſum, reſpondere quid poſſum? 34
manum meam ponam ſuper os meum.
* Vnum locutus ſum, quod vtinam non dixiſſem: 35
& alterum, quibus vltra non addam.

b) In ſpecie:

40 1 A REſpondens autem Dominus Iob de turbine, dixit:

α) Deſcribit duas creaturas:

* Accinge ſicut vir lumbos tuos: 2
interrogabo te: & indica mihi.
* Numquid irritum facies iudicium meum: 3
& condemnabis me, vt tu iuſtificeris?

4 * Et ſi habes brachium ſicut Deus,
& ſi voce ſimili tonas?
5 * Circumda tibi decorem, & in ſublime erigere,
& eſto glorioſus, & ſpecioſis induere veſtibus.
6 * Diſperge ſuperbos in furore tuo,
& reſpiciens omnem arrogantem humilia.
7 B * Reſpice cunctos ſuperbos, & confunde eos,
& contere impios in loco ſuo.
8 * Abſconde eos in puluere ſimul,
& facies eorum demerge in foueam:
9 * Et ego confitebor
quòd ſaluare te poſſit dextera tua.
10 * Ecce, Behemoth, quem feci tecum, Behemot
fœnum quaſi bos comedet:
11 * Fortitudo eius in lumbis eius,
& virtus illius in vmbilico ventris eius.
12 * Stringit caudam ſuam quaſi cedrum,
nerui teſticulorum eius perplexi ſunt.
13 * Oſſa eius velut fiſtulæ æris,
cartilago illius quaſi laminæ ferreæ.
14 * Ipſe eſt principium viarum Dei,
C qui fecit eum, applicabit gladium eius.
15 * Huic montes herbas ferunt:
omnes beſtiæ agri ludent ibi.
16 * Sub vmbra dormit in ſecreto calami,
& in locis humentibus.
17 * Protegunt vmbræ vmbram eius,
circumdabunt eum ſalices torrentis.
18 * Ecce, abſorbebit fluuium, & non mirabitur:
& habet fiduciam quòd influat Iordanis in os eius.
19 * In oculis eius quaſi hamo capiet eum,
& in ſudibus perforabit nares eius.
20 * An extrahere poteris leuiathan hamo, & leuiat
& fune ligabis linguam eius?
21 D * Numquid pones circulum in naribus eius,
aut armilla perforabis maxillam eius?
22 * Numquid multiplicabit ad te preces,
aut loquetur tibi mollia?
23 * Numquid feriet tecum pactum,
& accipies eum ſeruum ſempiternum?
24 * Numquid illudes ei quaſi aui,
aut ligabis eum ancillis tuis?
25 * Concident eum amici,
diuident illum negotiatores?
26 * Numquid implebis ſagenas pelle eius,
& gurguſtium piſcium capite illius?
27 * Pone ſuper eum manum tuam:
memento belli, nec vltra addas loqui.
28 * Ecce, ſpes eius fruſtrabitur eum,
& videntibus cunctis præcipitabitur.

em filio- n super- biæ.

41 1 A NOn quasi crudelis suscitabo eum:
quis enim resistere potest vultui meo?
2 * Quis ante dedit mihi, vt reddam ei?
omnia quæ sub cælo sunt, mea sunt.
3 * Non parcam ei, & verbis potentibus,
& ad deprecandum compositis.
4 * Quis reuelabit faciem indumenti eius?
& in medium oris eius quis intrabit?
5 * Portas vultus eius quis aperiet?
per gyrum dentium eius formido.
6 * Corpus illius quasi scuta fusilia,
compactum squamis se prementibus.
7 * Vna vni coniungitur,
B & ne spiraculum quidem incedit per eas:
8 * Vna alteri adhærebit,
& tenentes se nequaquam separabuntur.
9 * Sternutatio eius splendor ignis,
& oculi eius, vt palpebræ diluculi.
10 * De ore eius lampades procedunt,
sicut tedæ ignis accensæ.
11 * De naribus eius procedit fumus,
sicut ollæ succensæ atque feruentis.
12 * Halitus eius prunas ardere facit,
& flamma de ore eius egreditur.
13 * In collo eius morabitur fortitudo,
& faciem eius præcedit egestas.
14 * Membra carnium eius cohærentia sibi:
C mittet contra eum fulmina, & ad locum alium non ferentur.
15 * Cor eius indurabitur tamquam lapis,
& stringetur quasi malleatoris incus.
16 * Cum sublatus fuerit, timebunt angeli,
& territi purgabuntur.
17 * Cum apprehenderit eum gladius, subsistere non poterit
neque hasta, neque thorax:
18 * Reputabit enim quasi paleas ferrum,
& quasi lignum putridum, æs.
19 * Non fugabit eum vir sagittarius,
in stipulam versi sunt ei lapides fundæ.
20 * Quasi stipulam æstimabit malleum,
D & deridebit vibrantem hastam.
21 * Sub ipso erunt radij solis,
& sternet sibi aurum quasi lutum.
22 * Feruescere faciet quasi ollam profundum mare,
& ponet quasi cum vnguenta bulliunt.
23 * Post eum lucebit semita,
æstimabit abyssum quasi senescentem.
24 * Non est super terram potestas, quæ comparetur ei,
qui factus est vt nullum timeret.
25 * Omne sublime videt,
ipse est rex super vniuersos filios superbiæ.

42 1 A REspondens autem Iob Domino, dixit: β) Perducit Iob ad pœnitentem humilitatem.
2 * Scio quia omnia potes,
& nulla te latet cogitatio.
3 * Quis est iste, qui celat consilium absque scientia?
ideo insipienter locutus sum,
& quæ vltra modum excederent scientiam meam.
4 * Audi, & ego loquar:
interrogabo te, & responde mihi.
5 * Auditu auris audiui te,
nunc autem oculus meus videt te.
6 * Idcirco ipse me reprehendo,
& ago pœnitentiam in fauilla & cinere.

Conclusio.

α) Deus propitiatur amicis.

7 B * Postquam autem locutus est Dominus verba hæc ad Iob, dixit ad Eliphaz Themanitem: Iratus est furor meus in te, & in duos amicos tuos, quoniam non estis locuti coram me
8 rectum, sicut seruus meus Iob. * Sumite ergo vobis septem tauros, & septem arietes, & ite ad seruum meum Iob, & offerte holocaustum pro vobis: Iob autem seruus meus orabit pro vobis: faciem eius suscipiam vt non vobis imputetur stultitia: neque enim locuti estis ad me recta, sicut seruus meus
9 Iob. * Abierunt ergo Eliphaz Themanites, & Baldad Suhites, & Sophar Naamathites, & fecerunt sicut locutus fuerat Dominus ad eos, & suscepit Dominus faciem Iob.

β) Benedicit Iob: addit duplicia,

10 C * Dominus quoque conuersus est ad pœnitentiam Iob, cum oraret ille pro amicis suis. Et addidit Dominus omnia quæcumque fuerant Iob, duplicia.
11 * Venerunt autem ad eum omnes fratres sui, & vniuersæ sorores suæ, & cuncti qui nouerant eum prius, & comederunt cum eo panem in domo eius: & mouerunt super eum caput, & consolati sunt eum super omni malo quod intulerat Dominus super eum:

Et dederunt ei vnuſquiſque ouem vnam,
& inaurem auream vnam. * Dominus 12
autem benedixit nouiſſimis Iob magis D
quàm principio eius. Et facta ſunt ei
quattuordecim millia ouium, & ſex
millia camelorum, & mille iuga boum,
filios & filias. & mille aſinæ. * Et fuerunt ei ſeptem 13
filij, & tres filiæ. * Et vocauit nomen 14
vnius Diem, & nomen ſecundæ Caſ-
15 ſiam, & nomen tertiæ Cornuſtibij. * Non
ſunt autem inuentæ mulieres ſpecioſæ
ſicut filiæ Iob in vniuerſa terra: deditq. eis pater ſuus hereditatem inter
16 fratres earum. * Vixit autem Iob poſt
hæc, centum quadraginta annis, & vidit filios ſuos, & filios filiorum ſuorum vſque ad quartam generationem,
& mortuus eſt ſenex, & plenus dierum.

LIBER PSALMORVM.

Pſal. I.

Pro-œmium.

1 Sortes hominum: iuſtorum,

1 A BEATVS vir, qui non abijt in conſilio impiorum, & in via peccatorum non ſtetit, & in cathedra peſtilentiæ non ſedit:
2 * a Sed in lege Domini voluntas eius, & in lege eius meditabitur die ac nocte.
3 * b Et erit tamquam lignum, quod plantatum eſt ſecus decurſus aquarum, quod fructum ſuum dabit in tempore ſuo:
Et folium eius non defluet:
& omnia quæcumque faciet, proſperabuntur.

impiorum.

4 B * Non ſic impij, non ſic:
ſed tamquam puluis, quem proijcit ventus a facie terræ.
5 * Ideo non reſurgent impij in iudicio: neque peccatores in concilio iuſtorum.
6 * Quoniam nouit Dominus viam iuſtorum:
& iter impiorum peribit.

Psalmi ...ius collecti. *Series vna.* Pſalmi Dauid.

Pſal. II.

2 Victoria Chriſti: ...ntes rebellantes

1 A QVare c fremuerunt Gentes,
& populi meditati ſunt inania?
2 * Aſtiterunt reges terræ,
& principes conuenerunt in vnum aduerſus Dominum, & aduerſus Chriſtum eius.
3 * Dirumpamus vincula eorum:
& proijciamus a nobis iugum ipſorum.

...dentur Deo

4 B * Qui habitat in cælis irridebit eos:
& Dominus ſubſannabit eos.
5 * Tunc loquetur ad eos in ira ſua,
& in furore ſuo conturbabit eos.
6 * Ego autem conſtitutus ſum rex ab eo ſuper Sion montem ſanctum eius, prædicans præceptum eius.
7 * Dominus dixit ad me: d Filius meus es tu, ego hodie genui te.

& confringuntur a rege,

8 C * Poſtula a me, & dabo tibi Gentes hereditatem tuam,
& poſſeſſionem tuam terminos terræ.
9 * e Reges eos in virga ferrea,
& tamquam vas figuli confringes eos.
10 * Et nunc reges intelligite:
erudimini qui iudicatis terram.

ni reſipiſcant.

11 * Seruite Domino in timore:
& exultate ei cum tremore.
12 * Apprehendite diſciplinam nequando iraſcatur Dominus,
& pereatis de via iuſta.
13 * Cum exarſerit in breui ira eius,
beati omnes, qui confidunt in eo.

3 Spes ſalutis:

1 A Pſalmus Dauid, Cum fugeret a facie Abſalom filij ſui. *(2. Reg. 15. 14.)* III.

in tribulatione poſitus

2 DOmine quid multiplicati ſunt qui tribulant me?
multi inſurgunt aduerſum me.
3 * Multi dicunt animæ meæ:
Non eſt ſalus ipſi in Deo eius.

ſperat Deum

4 * Tu autem Domine ſuſceptor meus es, gloria mea, & exaltans caput meum.
5 * Voce mea ad Dominum clamaui:
& exaudiuit me de monte ſancto ſuo.
6 * Ego dormiui, & ſoporatus ſum:
& exurrexi, quia Dominus ſuſcepit me.
7 B * Non timebo millia populi circumdantis me:
exurge Domine, ſaluum me fac Deus meus.

& inuocat.

---

a Ioſ. 1. b. 8. — b Ier. 17. b. 8. — c Act. 4. e. 25. — d Act. 13. e. 33. Heb. 1. b. 5. & 5. b. 5. — e Apoc. 2. g. 27. & 19. c. 15.

*Quoniam tu percuſſiſti omnes ad- 8
uerſantes mihi ſine cauſa:
dentes peccatorum contriuiſti.
*Domini eſt ſalus: 9
& ſuper populum tuum benedictio
tua.

4 Oratio tribulati:

In finem in carminibus, Pſalmus 1
Dauid. IIII.

CVm inuocarem exaudiuit me Deus 2 A
iuſtitiæ meæ:
in tribulatione dilataſti mihi.
Miſerere mei, & exaudi orationem
meam.
calumniantes ipſe admonet *Filij hominum vſquequo graui corde? 3
vt quid diligitis vanitatem, & quæritis
mendacium?
*Et ſcitote quoniam mirificauit Do- 4
minus ſanctum ſuum:
Dominus exaudiet me cum clamauero
ad eum.
*[a]Iraſcimini, & nolite peccare: 5
quæ dicitis in cordibus veſtris, in cu-
bilibus veſtris compungimini.
*Sacrificate ſacrificium iuſtitiæ, 6
& ſperate in Domino.
& pauentes erigit. multi dicunt: Quis oſtendit nobis bona?
*Signatum eſt ſuper nos lumen vul- 7
tus tui Domine: B
dediſti lætitiam in corde meo.
*A fructu frumenti, vini, & olei ſui 8
multiplicati ſunt.
*In pace in idipſum dormiam, & re- 9
quieſcam;
*Quoniam tu Domine ſingulariter in 10
ſpe conſtituiſti me.

5 Petitio auxilij:

In finem pro ea, quæ hereditatem 1
conſequitur, Pſalmus Dauid. V.

exoratur Dominus, VErba mea auribus percipe Domine, 2
intellige clamorem meum. A
*Intende voci orationis meæ, rex meus 3
& Deus meus.
*Quoniam ad te orabo: 4
Domine mane exaudies vocem meam.
vt perdat malignos *Mane aſtabo tibi & videbo: 5
quoniam non Deus volens iniquitatem
tu es.
*Neque habitabit iuxta te malignus: 6
neque permanebunt iniuſti ante ocu-
los tuos.

7 *Odiſti omnes, qui operantur iniqui-
tatem:
B perdes omnes, qui loquuntur menda-
cium.
Virum ſanguinum & doloſum abomi-
nabitur Dominus:
8 * ego autem in multitudine miſeri-
cordiæ tuæ. Introibo in domum
tuam:
adorabo ad templum ſanctum tuum
in timore tuo.
9 *Domine deduc me in iuſtitia tua:
C propter inimicos meos
dirige in conſpectu tuo viam meam.
10 *Quoniam non eſt in ore eorum veri-
tas: cor eorum vanum eſt.
11 *[b]Sepulchrum patens eſt guttur eo-
rum, linguis ſuis doloſe agebant,
iudica illos Deus. Decidant a cogita-
tionibus ſuis,
ſecundum multitudinem impietatum
eorum expelle eos, quoniam irrita-
uerunt te Domine.
12 *Et lætentur omnes, qui ſperant in te, & læti iuſto
in æternum exultabunt: & habitabis
in eis.
Et gloriabuntur in te omnes, qui dili-
gunt nomen tuum,
13 *quoniam tu benedices iuſto.
Domine, vt ſcuto bonæ voluntatis tuæ
coronaſti nos.

6 Gemitu firm

1 In finem in carminibus, Pſalmus
Dauid, pro octaua. VI.

2 DOmine, ne in furore tuo arguas me, deprec contur
A neque in ira tua corripias me,
3 *Miſerere mei Domine quoniam in-
firmus ſum:
ſana me Domine quoniam conturbata
ſunt oſſa mea.
4 *Et anima mea turbata eſt valde:
ſed tu Domine vſquequo?
5 *Conuertere Domine, & eripe animam
B meam:
ſaluum me fac propter miſericordiam
tuam,
6 *Quoniam non eſt in morte qui me-
mor ſit tui:
in inferno autem quis confitebitur tibi?
7 *Laboraui in gemitu meo,
lauabo per ſingulas noctes lectum
meum:
lacrymis meis ſtratum meum rigabo.

[a] Ephe. 4. f. 26. — [b] Inf. 13. a. 3. Rom. 3. b. 13.

*Turbatus eſt a furore oculus meus: 8
inueteraui inter omnes inimicos meos.
xauditur. *[a]Diſcedite a me omnes qui opera- 9
mini iniquitatem:
quoniam exaudiuit Dominus vocem
fletus mei.
*Exaudiuit Dominus deprecationem 10
meam,
Dominus orationem meam ſuſcepit.
*Erubeſcant, & conturbentur vehe- 11
menter omnes inimici mei:
conuertantur & erubeſcant valde ve-
lociter.

7
onfidentia nocentis:

Pſalmus Dauid, quem cantauit Domino 1
pro verbis Chuſi filij Iemini.
(2. Reg. 16.) VII.

DOmine Deus meus in te ſperaui: 2 A
ſaluum me fac ex omnibus perſequen-
tibus me, & libera me.
*Nequando rapiat vt leo animam 3
meam,
dum non eſt qui redimat, neque qui
ſaluum faciat.
tus corde *Domine Deus meus ſi feci iſtud, 4
ſi eſt iniquitas in manibus meis:
*Si reddidi retribuentibus mihi mala, 5
decidam meritò ab inimicis meis in-
anis.
*Perſequatur inimicus animam meam, 6
& comprehendat,
& conculcet in terra vitam meam,
& gloriam meam in puluerem de-
ducat.
ppellat tum iudicem *Exurge Domine in ira tua: 7
& exaltare in finibus inimicorum me-
orum.
Et exurge Domine Deus meus in præ-
cepto quod mandaſti:
*& ſynagoga populorum circumda- 8
bit te.
Et propter hanc in altum regredere:
*Dominus iudicat populos. 9
Iudica me Domine B
ſecundum iuſtitiam meam, & ſecun-
dum innocentiam meam ſuper me.
*Conſumetur nequitia peccatorum, 10
& diriges iuſtum,
[b]ſcrutans corda & renes Deus.
Iuſtum *adiutorium meum a Domino, 11
qui ſaluos facit rectos corde.
*Deus iudex iuſtus, fortis, & patiens: 12
numquid iraſcitur per ſingulos dies?

13 *Niſi conuerſi fueritis, gladium ſuum & terret perſequentes.
vibrabit:
arcum ſuum tetendit, & parauit illum.
14 *Et in eo parauit vaſa mortis,
ſagittas ſuas ardentibus effecit.
15 *[c]Ecce parturijt iniuſtitiam:
concepit dolorem, & peperit iniqui-
tatem.
16 *Lacum aperuit, & effodit eum:
& incidit in foueam, quam fecit.
17 *Conuertetur dolor eius in caput eius:
& in verticem ipſius iniquitas eius de-
ſcendet.
18 *Confitebor Domino ſecundum iuſti-
tiam eius:
& pſallam nomini Domini altiſſimi.

8
Deus admirabilis:

1 In finem pro torcularibus, Pſalmus
Dauid. VIII.

2 A DOmine Dominus noſter, quàm ad- in cælo & in terra,
mirabile eſt nomen tuum in vni-
uerſa terra!
Quoniam eleuata eſt magnificentia tua,
ſuper cælos.
3 *Ex ore infantium & lactentium per-
feciſti laudem
propter inimicos tuos,
vt deſtruas inimicum & vltorem.
4 *Quoniam videbo cælos tuos, opera
digitorum tuorum:
lunam & ſtellas, quæ tu fundaſti.
5 *Quid eſt homo, quòd memor es eius? præcipue in homine.
aut filius hominis, quoniam viſitas eum?
6 *[d]Minuiſti eum paulominus ab angelis,
gloria & honore coronaſti eum:
7 B *& conſtituiſti eum ſuper opera ma-
nuum tuarum.
8 *[e]Omnia ſubieciſti ſub pedibus eius,
oues & boues vniuerſas:
inſuper & pecora campi.
9 *Volucres cæli, & piſces maris,
qui perambulant ſemitas maris.
10 *Domine Dominus noſter, quàm ad-
mirabile eſt nomen tuum in vni-
uerſa terra!

9
Laudatio & inuocatio:

1 In finem pro occultis filij, Pſalmus
Dauid. IX.

2 A COnfitebor tibi Domine in toto corde laudatur Dominus,
meo:
narrabo omnia mirabilia tua.

[a] Matt. 7. c. 23. & 25. d. 41. Luc. 13. f. 27. — [b] 1. Par. 28. b. 9. Ier. 11. d. 20. & 17. b. 10. & 20. c. 12. — [c] Iſa. 59. a. 4. Iob 15. d. 35. — [d] Heb. 2. b. 7. — [e] Gen. 1. d. 28. 1. Cor. 15. d. 26.

*Lætabor & exultabo in te: 3
psallam nomini tuo Altissime,
quia deleuit Gentes; *In conuertendo inimicum meum retrorsum: 4
infirmabuntur, & peribunt a facie tua.
*Quoniam fecisti iudicium meum & causam meam: 5
sedisti super thronum qui iudicas iustitiam.
*Increpasti Gentes, & perijt impius: 6
nomen eorum delesti in æternum & in sæculum sæculi.
*Inimici defecerunt frameæ in finem: 7
& ciuitates eorum destruxisti. Perijt memoria eorum cum sonitu:
psallitur ei, *& Dominus in æternum permanet. 8
Parauit in iudicio thronum suum:
*& ipse iudicabit orbem terræ in 9
æquitate, B
iudicabit populos in iustitia.
*Et factus est Dominus refugium pauperi: 10
adiutor in opportunitatibus, in tribulatione.
*Et sperent in te qui nouerunt nomen tuum: 11
quoniam non dereliquisti quærentes te Domine.
*Psallite Domino, qui habitat in Sion: 12
annunciate inter Gentes studia eius:
*Quoniam requirens sanguinem eo- 13
rum recordatus est: C
non est oblitus clamorem pauperum.
*Miserere mei Domine: vide humilitatem meam de inimicis meis. 14
*Qui exaltas me de portis mortis, 15
vt annunciem omnes laudationes tuas in portis filiæ Sion.
quia peccatores comprehendit, *Exultabo in salutari tuo: 16
infixæ sunt Gentes in interitu, quem fecerunt.
In laqueo isto, quem absconderunt, comprehensus est pes eorum.
*Cognoscetur Dominus iudicia faciens: 17
in operibus manuum suarum comprehensus est peccator.
*Conuertantur peccatores in infernum, 18
omnes Gentes quæ obliuiscuntur Deum.
*Quoniam non in finem obliuio erit pauperis: 19
patientia pauperum non peribit in finem.

20 *Exurge Domine, non confortetur homo: inuocatur Dominus
iudicentur Gentes in conspectu tuo:
21 *Constitue Domine legislatorem super eos:
vt sciant Gentes quoniam homines sunt.

Psal. X. secundum Hebr.

1 *Vt quid Domine recessisti longe, contra superbientes impios
A despicis in opportunitatibus, in tribulatione?
2 *Dum superbit impius, incenditur pauper:
comprehenduntur in consilijs quibus cogitant.
3 *Quoniam laudatur peccator in desiderijs animæ suæ:
& iniquus benedicitur.
4 *Exacerbauit Dominum peccator,
secundum multitudinem iræ suæ non quæret.
5 *Non est Deus in conspectu eius:
B inquinatæ sunt viæ illius in omni tempore.
Auferuntur iudicia tua a facie eius:
omnium inimicorum suorum dominabitur.
6 *Dixit enim in corde suo: Non mouebor
a generatione in generationem, sine malo.
7 *[a]Cuius maledictione os plenum est, & amaritudine, & dolo:
sub lingua eius labor & dolor.
8 *Sedet in insidijs cum diuitibus
in occultis, vt interficiat innocentem.
9 *Oculi eius in pauperem respiciunt:
C insidiatur in abscondito, quasi leo in spelunca sua.
Insidiatur vt rapiat pauperem:
rapere pauperem dum attrahit eum.
10 *In laqueo suo humiliabit eum,
inclinabit se, & cadet cum dominatus fuerit pauperum.
11 *Dixit enim in corde suo: Oblitus est Deus,
auertit faciem suam ne videat in finem.
12 *Exurge Domine Deus, exaltetur manus tua: iterum inuocatur Deus,
ne obliuiscaris pauperum.
13 *Propter quid irritauit impius Deum?
D dixit enim in corde suo: Non requiret.

[a] Inf. 13. a. 3. Rom. 3. b. 14.

*Vides, quoniam tu laborem & dolo- 14
rem confideras:
vt tradas eos in manus tuas.
Tibi derelictus eft pauper:
orphano tu eris adiutor.
*Contere brachium peccatoris & ma- 15
ligni:
quæretur peccatum illius, & non in-
uenietur.
i delebit Gentes. *Dominus regnabit in æternum, & in 16
fæculum fæculi:
peribitis Gentes de terra illius.
*Defiderium pauperum exaudiuit Do- 17
minus:
præparationem cordis eorum audiuit
auris tua.
*Iudicare pupillo & humili, 18
vt non apponat vltra magnificare fe
homo fuper terram.

10 es oppugnati:

In finem, Pfalmus Dauid. X. 1

eccatores arant fagittas, IN Domino confido: quomodo dicitis 2 A
animæ meæ:
Tranfmigra in montem ficut paffer?
*Quoniam ecce peccatores intende- 3
runt arcum,
parauerunt fagittas fuas in pharetra,
vt fagittent in obfcuro rectos corde.
*Quoniam quæ perfecifti, deftruxerunt: 4
iuftus autem quid fecit?
d Dominus iufte iudicat. *[a]Dominus in templo fancto fuo, 5 B
Dominus in cælo fedes eius:
Oculi eius in pauperem refpiciunt:
palpebræ eius interrogant filios ho-
minum.
*Dominus interrogat iuftum & im- 6
pium:
qui autem diligit iniquitatem, odit ani-
mam fuam.
*Pluet fuper peccatores laqueos: 7
ignis, & fulphur, & fpiritus procella-
rum pars calicis eorum.
*Quoniam iuftus Dominus & iuftitias 8
dilexit:
æquitatem vidit vultus eius.

11 ducia inopis:

In finem pro octaua, Pfalmus Dauid. XI. 1

mala generatione SAluum me fac Domine, quoniam de- 2 A
fecit fanctus:
quoniam diminutæ funt veritates a filijs
hominum.
3 *Vana locuti funt vnufquifque ad pro-
ximum fuum:
labia dolofa, in corde & corde locuti
funt.
4 *Difperdat Dominus vniuerfa labia
dolofa,
& linguam magniloquam.
5 *Qui dixerunt: Linguam noftram ma-
gnificabimus,
labia noftra a nobis funt, quis nofter
Dominus eft?
6 B *Propter miferiam inopum, & gemi- cuftodiet eum Dominus.
tum pauperum
nunc exurgam, dicit Dominus.
Ponam in falutari: fiducialiter agam
in eo.
7 *[b]Eloquia Domini, eloquia cafta:
argentum igne examinatum, probatum
terræ purgatum feptuplum.
8 *Tu Domine feruabis nos:
& cuftodies nos a generatione hac in
æternum.
9 *In circuitu impij ambulant:
fecundum altitudinem tuam multipli-
cafti filios hominum.

12 Deprecatio tribulati:

1 In finem, Pfalmus Dauid. XII.

A VSquequo Domine obliuifceris me in inimicis fe exaltantibus
finem?
Vfquequo auertis faciem tuam a me?
2 *Quamdiu ponam confilia in anima
mea,
dolorem in corde meo per diem?
3 *Vfquequo exaltabitur inimicus meus
fuper me?
4 *refpice, & exaudi me Domine Deus
meus.
Illumina oculos meos ne vmquam ob-
dormiam in morte:
5 *ne quando dicat inimicus meus: Præ-
ualui aduerfus eum.
Qui tribulant me, exultabunt fi mo-
tus fuero:
6 *ego autem in mifericordia tua fperaui. fperat ipfe in Domino.
Exultabit cor meum in falutari tuo:
cantabo Domino qui bona tribuit mihi:
& pfallam nomini Domini altiffimi.

13 Sors impiorum:

1 In finem, Pfalmus Dauid. XIII.

A DIxit infipiens in corde fuo: Non eft vita abominabilis
Deus.

---

[a] Aba. 2. d. 20. — [b] Prou. 30. a. 5.

Corrupti ſunt, & abominabiles facti ſunt in ſtudijs ſuis:
non eſt qui faciat bonum, non eſt vſque ad vnum.
* Dominus de cælo proſpexit ſuper filios hominum, 2
vt videat ſi eſt intelligens, aut requirens Deum.
* Omnes declinauerunt, ſimul inutiles facti ſunt: 3
non eſt qui faciat bonum, non eſt vſque ad vnum.
Sepulchrum patens eſt guttur eorum: linguis ſuis doloſe agebant,
venenum aſpidum ſub labijs eorum.
Quorum os maledictione & amaritudine plenum eſt:
veloces pedes eorum ad effundendum ſanguinem.
Contritio & infelicitas in vijs eorum, & viam pacis non cognouerunt:
non eſt timor Dei ante oculos eorum.
atque pœna. * Nonne cognoſcent omnes qui operantur iniquitatem, 4
qui deuorant plebem meam ſicut eſcam panis?
* Dominum non inuocauerunt, 5
illic trepidauerunt timore, vbi non erat timor.
* Quoniam Dominus in generatione iuſta eſt, 6
conſilium inopis confudiſtis:
quoniam Dominus ſpes eius eſt.
* Quis dabit ex Sion ſalutare Iſrael? 7
cum auerterit Dominus captiuitatem plebis ſuæ,
exultabit Iacob, & lætabitur Iſrael.

14 Domeſticus Dei:

Pſalmus Dauid. XIIII. 1

virtutibus exornatus. DOmine quis habitabit in tabernaculo tuo? A
aut quis requieſcet in monte ſancto tuo?
* Qui ingreditur ſine macula, & operatur iuſtitiam: 2
* Qui loquitur veritatem in corde ſuo, 3
qui non egit dolum in lingua ſua:
Nec fecit proximo ſuo malum,
& opprobrium non accepit aduerſus proximos ſuos.
* Ad nihilum deductus eſt in conſpectu eius malignus: 4 B
timentes autem Dominum glorificat:
Qui iurat proximo ſuo, & non decipit,
5 * qui pecuniam ſuam non dedit ad vſuram,
& munera ſuper innocentem non accepit:
Qui facit hæc, non mouebitur in æternum.

15 Hereditas ſanctorum

1 Tituli inſcriptio ipſi Dauid. XV.

A COnſerua me Domine, quoniam ſperaui in te. ipſe Deus
2 * Dixi Domino: Deus meus es tu,
quoniam bonorum meorum non eges.
3 * Sanctis, qui ſunt in terra eius,
mirificauit omnes voluntates meas in eis.
4 * Multiplicatæ ſunt infirmitates eorum:
poſtea accelerauerunt.
Non congregabo conuenticula eorum de ſanguinibus:
nec memor ero nominum eorum per labia mea.
5 * Dominus pars hereditatis meæ, & calicis mei:
tu es, qui reſtitues hereditatem meam mihi.
6 * Funes ceciderunt mihi in præclaris:
etenim hereditas mea præclara eſt mihi.
7 * Benedicam Dominum, qui tribuit mihi intellectum: qui ſuos delectat
B
inſuper & vſque ad noctem increpuerunt me renes mei.
8 * [a] Prouidebam Dominum in conſpectu meo ſemper:
quoniam a dextris eſt mihi, ne commouear.
9 * Propter hoc lætatum eſt cor meum, & exultauit lingua mea:
inſuper & caro mea requieſcet in ſpe.
10 * [b] Quoniam non derelinques animam meam in inferno:
nec dabis ſanctum tuum videre corruptionem.
Notas mihi feciſti vias vitæ,
adimplebis me lætitia cum vultu tuo:
delectationes in dextera tua vſque in finem.

16 Petitio afflicti:

1 Oratio Dauid. XVI.

A EXaudi Domine iuſtitiam meam: probatus igne
intende deprecationem meam.
Auribus percipe orationem meam, non in labijs doloſis.

[a] Act. 2. d. 25. — [b] Act. 2. e. 31. & 13. e. 35.

*De vultu tuo iudicium meum prodeat: 2
oculi tui videant æquitates.
*Probaſti cor meum, & viſitaſti nocte: 3
igne me examinaſti, & non eſt inuenta
in me iniquitas.
*Vt non loquatur os meum opera ho- 4
minum:
propter verba labiorum tuorum ego
cuſtodiui vias duras.
*Perfice greſſus meos in ſemitis tuis: 5
vt non moueantur veſtigia mea. B
contra inimicos *Ego clamaui, quoniam exaudiſti me 6
Deus:
inclina aurem tuam mihi, & exaudi
verba mea.
*Mirifica miſericordias tuas, qui ſaluos 7
facis ſperantes in te.
*A reſiſtentibus dexteræ tuæ 8
cuſtodi me, vt pupillam oculi.
Sub vmbra alarum tuarum protege me:
*a facie impiorum qui me affixerunt. 9
Inimici mei animam meam circum- C
dederunt,
*adipem ſuum concluſerunt: 10
os eorum locutum eſt ſuperbiam.
*Proijcientes me nunc circumdede- 11
runt me:
oculos ſuos ſtatuerunt declinare in
terram.
*Suſceperunt me ſicut leo paratus ad 12
prædam:
& ſicut catulus leonis habitans in ab-
ditis.
implorat Dominum. *Exurge Domine, præueni eum, & 13
ſupplanta eum:
eripe animam meam ab impio,
frameam tuam *ab inimicis manus tuæ. 14
Domine a paucis de terra diuide eos
in vita eorum:
de abſconditis tuis adimpletus eſt ven-
ter eorum.
Saturati ſunt filijs:
& dimiſerunt reliquias ſuas paruulis
ſuis.
*Ego autem in iuſtitia apparebo con- 15
ſpectui tuo:
ſatiabor cum apparuerit gloria tua.

17 Gratiarum actio: *In finem puero Domini Dauid, qui lo-* 1
cutus eſt Domino verba cantici huius,
in die, qua eripuit eum Dominus de
manu omnium inimicorum eius, & de
manu Saul, & dixit: (2. Reg. 22. 2.)
XVII.

2 DIligam te Domine fortitudo mea:
A
3 *Dominus firmamentum meum, & re-
fugium meum, & liberator meus.
[a]Deus meus adiutor meus, & ſperabo
in eum.
Protector meus, & cornu ſalutis meæ,
& ſuſceptor meus.
4 *Laudans inuocabo Dominum:
& ab inimicis meis ſaluus ero.
5 *Circumdederunt me dolores mortis: ex omnibus anguſtijs liberatus,
& torrentes iniquitatis conturbauerunt
me.
6 *Dolores inferni circumdederunt me:
præoccupauerunt me laquei mortis.
7 *In tribulatione mea inuocaui Domi-
num,
& ad Deum meum clamaui:
Et exaudiuit de templo ſancto ſuo vo-
cem meam:
& clamor meus in conſpectu eius, in-
troiuit in aures eius.
8 *Commota eſt, & contremuit terra:
fundamenta montium conturbata ſunt,
& commota ſunt, quoniam iratus eſt eis.
9 *Aſcendit fumus in ira eius:
& ignis a facie eius exarſit:
carbones ſuccenſi ſunt ab eo.
10 *Inclinauit cælos, & deſcendit:
& caligo ſub pedibus eius.
11 *Et aſcendit ſuper cherubim, & vo-
lauit:
volauit ſuper pennas ventorum.
12 *Et poſuit tenebras latibulum ſuum,
B in circuitu eius tabernaculum eius:
tenebroſa aqua in nubibus aëris.
13 *Præ fulgore in conſpectu eius nubes
tranſierunt,
grando & carbones ignis.
14 *Et intonuit de cælo Dominus,
& Altiſſimus dedit vocem ſuam:
grando & carbones ignis.
15 *Et miſit ſagittas ſuas, & diſſipauit eos:
fulgura multiplicauit, & conturbauit
eos.
16 *Et apparuerunt fontes aquarum,
& reuelata ſunt fundamenta orbis ter-
rarum:
Ab increpatione tua Domine,
ab inſpiratione ſpiritus iræ tuæ.
17 *Miſit de ſummo, & accepit me:
& aſſumpſit me de aquis multis.
18 *Eripuit me de inimicis meis fortiſ-
ſimis,
& ab his qui oderunt me: quoniam
confortati ſunt ſuper me.

[a] Heb. 2. d. 13.

*Præuenerunt me in die afflictionis meæ: 19
& factus eſt Dominus protector meus.
*Et eduxit me in latitudinem: 20
ſaluum me fecit, quoniam voluit me.
ſecundum iuſtitiam ſuam, *Et retribuet mihi Dominus ſecundum iuſtitiam meam, 21
& ſecundum puritatem manuum mearum retribuet mihi:
*Quia cuſtodiui vias Domini, 22
nec impie geſſi a Deo meo.
*Quoniam omnia iudicia eius in conſpectu meo: 23
& iuſtitias eius non repuli a me.
*Et ero immaculatus cum eo: 24
& obſeruabo me ab iniquitate mea. C
*Et retribuet mihi Dominus ſecundum iuſtitiam meam: 25
& ſecundum puritatem manuum mearum in conſpectu oculorum eius.
*Cum ſancto ſanctus eris, 26
& cum viro innocente innocens eris:
*Et cum electo electus eris: 27
& cum peruerſo peruerteris.
& fortitudinem eius, *Quoniam tu populum humilem ſaluum facies: 28
& oculos ſuperborum humiliabis.
*Quoniam tu illuminas lucernam meam Domine: 29
Deus meus illumina tenebras meas.
*Quoniam in te eripiar a tentatione, 30
& in Deo meo tranſgrediar murum.
*Deus meus impolluta via eius: 31
eloquia Domini igne examinata:
protector eſt omnium ſperantium in ſe.
*Quoniam quis Deus præter Dominum? 32
aut quis Deus præter Deum noſtrum?
*Deus qui præcinxit me virtute: 33
& poſuit immaculatam viam meam.
*[a]Qui perfecit pedes meos tamquam ceruorum, 34
& ſuper excelſa ſtatuens me.
*Qui docet manus meas ad prælium: 35
& poſuiſti, vt arcum æreum, brachia mea.
*Et dediſti mihi protectionem ſalutis tuæ: 36
& dextera tua ſuſcepit me:
Et diſciplina tua correxit me in finem:
& diſciplina tua ipſa me docebit.
*Dilataſti greſſus meos ſubtus me: 37
& non ſunt infirmata veſtigia mea: D
*Perſequar inimicos meos, & comprehendam illos: 38
& non conuertar donec deficiant.

39 *Confringam illos, nec poterunt ſtare:
cadent ſubtus pedes meos.
40 *Et præcinxiſti me virtute ad bellum:
& ſupplantaſti inſurgentes in me ſubtus me.
41 *Et inimicos meos dediſti mihi dorſum,
& odientes me diſperdidiſti.
42 *Clamauerunt, nec erat qui ſaluos faceret,
ad Dominum: nec exaudiuit eos.
43 *Et comminuam eos, vt puluerem ante faciem venti:
vt lutum platearum delebo eos.
44 *Eripies me de contradictionibus populi:
conſtitues me in caput Gentium.
45 *Populus, quem non cognoui, ſeruiuit mihi:
in auditu auris obediuit mihi.
46 *Filij alieni mentiti ſunt mihi,
filij alieni inueterati ſunt,
& claudicauerunt a ſemitis ſuis.
47 *Viuit Dominus, & benedictus Deus meus, benedicit Deum.
& exaltetur Deus ſalutis meæ.
48 *Deus qui das vindictas mihi,
& ſubdis populos ſub me,
liberator meus de inimicis meis iracundis.
49 *Et ab inſurgentibus in me exaltabis me:
a viro iniquo eripies me.
50 *[b]Propterea confitebor tibi in nationibus Domine:
& nomini tuo pſalmum dicam,
51 *Magnificans ſalutes regis eius,
& faciens miſericordiam chriſto ſuo
Dauid, & ſemini eius vſque in ſæculum.

18 Gloria Dei.

1 In finem, Pſalmus Dauid. XVIII.

enarratur a cælis

2 CÆli enarrant gloriam Dei,
A & opera manuum eius annunciat firmamentum.
3 *Dies diei eructat verbum,
& nox nocti indicat ſcientiam.
4 *Non ſunt loquelæ, neque ſermones,
quorum non audiantur voces eorum.
5 *[c]In omnem terram exiuit ſonus eorum:
& in fines orbis terræ verba eorum.
6 *In ſole poſuit tabernaculum ſuum:
[d]& ipſe tamquam ſponſus procedens de thalamo ſuo:
B Exultauit vt gigas ad currendam viam,

---

[a] 2. Reg. 22. c. 34. 35. — [b] 2. Reg. 22. d. 50. Ro. 15. c. 9. — [c] Ro. 10. d. 18. — [d] Luc. 24. g. 46.

*a fummo cælo egreffio eius: 7
Et occurfus eius vfque ad fummum eius:
nec eft qui fe abfcondat a calore eius.
& a lege Domini, *Lex Domini immaculata 8
conuertens animas:
teftimonium Domini fidele,
fapientiam præftans paruulis.
*Iuftitiæ Domini rectæ, 9
lætificantes corda:
præceptum Domini lucidum;
illuminans oculos.
*Timor Domini fanctus, 10
permanens in fæculum fæculi:
iudicia Domini vera,
iuftificata in femetipfa.
*Defiderabilia fuper aurum 11
& lapidem pretiofum multum:
& dulciora fuper mel
& fauum.
*Etenim feruus tuus cuftodit ea, 12
in cuftodiendis illis retributio multa. C
delicta tollenda. *Delicta quis intelligit? 13
ab occultis meis munda me:
*& ab alienis parce feruo tuo. 14
Si mei non fuerint dominati,
tunc immaculatus ero: & emundabor
a delicto maximo.
*Et erunt vt complaceant eloquia oris mei: 15
& meditatio cordis mei in confpectu tuo femper.
Domine adiutor meus, & redemptor meus.

19 Oratio pro rege:

In finem, Pfalmus Dauid. XIX. 1

vota Ifraelis
EXaudiat te Dominus in die tribulationis: 2 A
protegat te nomen Dei Iacob.
*Mittat tibi auxilium de fancto: 3
& de Sion tueatur te.
*Memor fit omnis facrificij tui: 4
& holocauftum tuum pingue fiat.
*Tribuat tibi fecundum cor tuum: 5
& omne confilium tuum confirmet.
*Lætabimur in falutari tuo: 6
& in nomine Dei noftri magnificabimur. B
*Impleat Dominus omnes petitiones tuas: 7
nunc cognoui quoniam faluum fecit Dominus CHRISTVM fuum.
Exaudiet illum de cælo fancto fuo:
in potentatibus falus dexteræ eius.
8 *Hi in curribus, & hi in equis: atque fubfidium.
nos autem in nomine Domini Dei noftri inuocabimus.
9 *Ipfi obligati funt, & ceciderunt:
nos autem furreximus & erecti fumus.
10 *Domine faluum fac regem:
& exaudi nos in die, qua inuocauerimus te.

20 Epinicium pro rege:

1 In finem, Pfalmus Dauid. XX.

2 A DOmine in virtute tua lætabitur rex: Ifraelitæ laudant Dominum,
& fuper falutare tuum exultabit vehementer.
3 *Defiderium cordis eius tribuifti ei:
& voluntate labiorum eius non fraudafti eum.
4 *Quoniam præuenifti eum in benedictionibus dulcedinis:
pofuifti in capite eius coronam de lapide pretiofo.
5 *Vitam petijt a te: & tribuifti ei
longitudinem dierum in fæculum, & in fæculum fæculi.
6 B *Magna eft gloria eius in falutari tuo:
gloriam & magnum decorem impones fuper eum.
7 *Quoniam dabis eum in benedictionem in fæculum fæculi:
lætificabis eum in gaudio cum vultu tuo.
8 *Quoniam rex fperat in Domino:
& in mifericordia Altiffimi non commouebitur.
9 *Inueniatur manus tua omnibus inimicis tuis: confidunt regi.
dextera tua inueniat omnes, qui te oderunt.
10 *Pones eos vt clibanum ignis
C in tempore vultus tui:
Dominus in ira fua conturbabit eos,
& deuorabit eos ignis.
11 *Fructum eorum de terra perdes:
& femen eorum a filijs hominum.
12 *Quoniam declinauerunt in te mala;
cogitauerunt confilia, quæ non potuerunt ftabilire.
13 *Quoniam pones eos dorfum:
in reliquijs tuis præparabis vultum eorum.
14 *Exaltare Domine in virtute tua:
cantabimus & pfallemus virtutes tuas.

21
Chriſtus patiens:

In finem pro ſuſceptione matutina, 1
Pſalmus Dauid. XXI.

obſecrat & lamentatur,

DEus [a]Deus meus reſpice in me: 2
A
quare me dereliquiſti?
longe a ſalute mea verba deliĉtorum meorum.
*Deus meus clamabo per diem, & non 3
exaudies:
& noĉte, & non ad inſipientiam mihi.
*Tu autem in ſanĉto habitas, 4
Laus Iſrael.
*In te ſperauerunt patres noſtri: 5
ſperauerunt, & liberaſti eos.
*Ad te clamauerunt, & ſalui faĉti ſunt: 6
in te ſperauerunt, & non ſunt confuſi.
*Ego autem ſum vermis, & non homo: 7
opprobrium hominum, & abieĉtio plebis.
*[b]Omnes videntes me, deriſerunt me: 8
locuti ſunt labijs, & mouerunt caput.
*[c]Sperauit in Domino, eripiat eum: 9
ſaluum faciat eum, quoniam vult eum.
*Quoniam tu es, qui extraxiſti me de 10
ventre:
B
ſpes mea ab vberibus matris meæ.
*In te proieĉtus ſum ex vtero: 11
de ventre matris meæ Deus meus es tu,
*ne diſceſſeris a me: Quoniam tribu- 12
latio proxima eſt:
quoniam non eſt qui adiuuet.
*Circumdederunt me vituli multi: 13
tauri pingues obſederunt me.
*Aperuerunt ſuper me os ſuum, 14
ſicut leo rapiens & rugiens.
*Sicut aqua effuſus ſum: 15
& diſperſa ſunt omnia oſſa mea.
Faĉtum eſt cor meum tamquam cera liqueſcens in medio ventris mei.
*Aruit tamquam teſta virtus mea, 16
& lingua mea adhæſit faucibus meis:
& in puluerem mortis deduxiſti me.
*Quoniam circumdederunt me canes 17
multi:
C
concilium malignantium obſedit me.
[d]Foderunt manus meas & pedes meos:
*dinumerauerunt omnia oſſa mea. 18
Ipſi vero conſiderauerunt & inſpexerunt me:
*[e]diuiſerunt ſibi veſtimenta mea, 19
& ſuper veſtem meam miſerunt ſortem.
*Tu autem Domine ne elongaueris 20
auxilium tuum a me:
ad defenſionem meam conſpice.

21 *Erue a framea Deus animam meam:
& de manu canis vnicam meam:
22 *Salua me ex ore leonis:
& a cornibus vnicornium humilitatem meam.
23 *[f]Narrabo nomen tuum fratribus meis:

glorifica Deum Patrem.

in medio eccleſiæ laudabo te.
24 *Qui timetis Dominum laudate eum:
vniuerſum ſemen Iacob glorificate eum:
25 *Timeat eum omne ſemen Iſrael:
quoniam non ſpreuit, neque deſpexit deprecationem pauperis:
Nec auertit faciem ſuam a me:
& cum clamarem ad eum exaudiuit me.
26 *Apud te laus mea in eccleſia magna:
D
vota mea reddam in conſpeĉtu timentium eum.
27 *Edent pauperes, & ſaturabuntur:
& laudabunt Dominum qui requirunt eum:
viuent corda eorum in ſæculum ſæculi.
28 *Reminiſcentur & conuertentur ad Dominum vniuerſi fines terræ:
Et adorabunt in conſpeĉtu eius vniuerſæ familiæ Gentium.
29 *Quoniam Domini eſt regnum:
& ipſe dominabitur Gentium.
30 *Manducauerunt & adorauerunt omnes pingues terræ:
in conſpeĉtu eius cadent omnes qui deſcendunt in terram.
31 *Et anima mea illi viuet:
& ſemen meum ſeruiet ipſi.
32 * Annunciabitur Domino generatio ventura:
& annunciabunt cæli iuſtitiam eius populo qui naſcetur,
quem fecit Dominus.

22
Reĉtor populi:

1 Pſalmus Dauid. XXII.

paſtor bonus,

A DOminus [g]regit me, & nihil mihi deerit:
2 *in loco paſcuæ ibi me collocauit.
Super aquam refeĉtionis educauit me:
3 *animam meam conuertit.
Deduxit me ſuper ſemitas iuſtitiæ,
propter nomen ſuum.
4 *Nam, & ſi ambulauero in medio vm-
B
bræ mortis,
non timebo mala: quoniam tu mecum es.

[a] Matt. 27. e. 46. Mar. 15. d. 34. — [b] Mat. 27. e. 39. Mar. 15. c. 29. — [c] Mat. 27. e. 43. — [d] Mat. 27. d. 31. [e] Ioan. 19. d. 23. — [f] Heb. 2. c. 12. — [g] Iſa. 40. c. 11. Ier. 23. a. 4. Ezech. 34. c. 11. f. 23. 1. Pet. 2. d. 25. & 5. a. 3.

Virga tua, & baculus tuus: ipſa me
consolata ſunt.
& hoſpes liberalis. *Paraſti in conſpectu meo menſam, 5
aduerſus eos, qui tribulant me.
Impinguaſti in oleo caput meum:
& calix meus inebrians quàm præclarus eſt!
*Et miſericordia tua ſubſequetur me 6
omnibus diebus vitæ meæ:
Et vt inhabitem in domo Domini, in
longitudinem dierum.

23 Habitatores Sion:

Prima ſabbati, Pſalmus Dauid. XXIII. 1

innocentes, DOmini [a] eſt terra, & plenitudo eius: A
orbis terrarum, & vniuerſi, qui habitant in eo.
*Quia ipſe ſuper maria fundauit eum: 2
& ſuper flumina præparauit eum.
*Quis aſcendet in montem Domini? 3
aut quis ſtabit in loco ſancto eius?
*Innocens manibus & mundo corde, 4
qui non accepit in vano animam ſuam,
nec iurauit in dolo proximo ſuo.
*Hic accipiet benedictionem a Do- 5
mino: B
& miſericordiam a Deo ſalutari ſuo.
*Hæc eſt generatio quærentium eum, 6
quærentium faciem Dei Iacob.
rex gloriæ. *Attollite portas principes veſtras, 7
& eleuamini portæ æternales:
& introibit rex gloriæ.
*Quis eſt iſte rex gloriæ? 8
Dominus fortis & potens:
Dominus potens in prælio.
*Attollite portas principes veſtras, 9
& eleuamini portæ æternales:
& introibit rex gloriæ.
*Quis eſt iſte rex gloriæ? 10
Dominus virtutum ipſe eſt rex gloriæ.

24 Preces variæ:

In finem, Pſalmus Dauid. XXIIII. 1

AD te Domine leuaui animam meam: A
*Deus meus 2
in te confido, non erubeſcam:
*Neque irrideant me inimici mei: 3
etenim vniuerſi, qui ſuſtinent te, non
confundentur.
viæ demonſtrentur, *Confundantur omnes iniqua agentes 4
ſuperuacue.
Vias tuas Domine demonſtra mihi:
& ſemitas tuas edoce me.

5 *Dirige me in veritate tua, & doce
me:
quia tu es Deus ſaluator meus,
& te ſuſtinui tota die.
6 *Reminiſcere miſerationum tuarum
Domine, & miſericordiarum tuarum,
quæ a ſæculo ſunt.
7 *Delicta iuuentutis meæ, & ignoran- delicta dimittantur,
B tias meas ne memineris.
Secundum miſericordiam tuam memento mei tu:
propter bonitatem tuam Domine.
8 *Dulcis & rectus Dominus:
propter hoc legem dabit delinquentibus in via.
9 *Diriget manſuetos in iudicio:
docebit mites vias ſuas.
10 *Vniuerſæ viæ Domini, miſericordia
& veritas,
requirentibus teſtamentum eius & teſtimonia eius.
11 *Propter nomen tuum Domine
C propitiaberis peccato meo: multum eſt
enim.
12 *Quis eſt homo qui timet Dominum?
legem ſtatuit ei in via, quam elegit.
13 *Anima eius in bonis demorabitur:
& ſemen eius hereditabit terram.
14 *Firmamentum eſt Dominus timentibus eum:
& teſtamentum ipſius vt manifeſtetur
illis.
15 *Oculi mei ſemper ad Dominum:
quoniam ipſe euellet de laqueo pedes
meos.
16 *Reſpice in me, & miſerere mei:
quia vnicus & pauper ſum ego.
17 *Tribulationes cordis mei multipli-
D catæ ſunt:
de neceſſitatibus meis erue me.
18 *Vide humilitatem meam, & laborem
meum:
& dimitte vniuerſa delicta mea.
19 *Reſpice inimicos meos quoniam mul- inimici confundantur.
tiplicati ſunt,
& [b] odio iniquo oderunt me.
20 *Cuſtodi animam meam, & erue
me:
non erubeſcam quoniam ſperaui in te.
21 *Innocentes & recti adhæſerunt mihi:
quia ſuſtinui te.
22 *Libera Deus Iſrael, ex omnibus tribulationibus ſuis.

[a] 1. Cor. 10. f. 26. Pſal. 49. c. 12. — [b] Ioan. 15. d. 25.

25
Oratio innocentis:

In finem, Pſalmus Dauid. XXV. 1

teſtatur innocentiam,
IVdica me Domine, quoniam ego in A
innocentia mea ingreſſus ſum:
& in Domino ſperans non infirmabor.
* Proba me Domine, & tenta me: 2
vre renes meos & cor meum.
* Quoniam miſericordia tua ante ocu- 3
los meos eſt:
& complacui in veritate tua.
* Non ſedi cum concilio vanitatis: 4
& cum iniqua gerentibus non introibo. B
* Odiui eccleſiam malignantium: 5
& cum impijs non ſedebo.
* Lauabo inter innocentes manus meas: 6
& circumdabo altare tuum Domine:
* Vt audiam vocem laudis, 7
& enarrem vniuerſa mirabilia tua.
* Domine dilexi decorem domus tuæ, 8
& locum habitationis gloriæ tuæ.

ne perdatur cum impijs.
* Ne perdas cum impijs Deus animam 9
meam, C
& cum viris ſanguinum vitam meam:
* In quorum manibus iniquitates ſunt: 10
dextera eorum repleta eſt muneribus.
* Ego autem in innocentia mea in- 11
greſſus ſum:
redime me, & miſerere mei.
* Pes meus ſtetit in directo: 12
in eccleſijs benedicam te Domine.

26
Salus derelicti:

Pſalmus Dauid priuſquam liniretur. 1
XXVI.

confidit Deo,
DOminus illuminatio mea, & ſalus mea, A
quem timebo?
Dominus protector vitæ meæ,
a quo trepidabo?
* Dum appropiant ſuper me nocentes, 2
vt edant carnes meas:
Qui tribulant me inimici mei,
ipſi infirmati ſunt & ceciderunt.
* Si conſiſtant aduerſum me caſtra, 3
non timebit cor meum.
Si exurgat aduerſum me prælium, B
in hoc ego ſperabo.
* Vnam petij a Domino, 4
hanc requiram,
vt inhabitem in domo Domini
omnibus diebus vitæ meæ:
Vt videam voluptatem Domini,
& viſitem templum eius.
* Quoniam abſcondit me in taberna- 5
culo ſuo:
in die malorum
protexit me in abſcondito tabernaculi ſui.
6 * In petra exaltauit me:
& nunc exaltauit caput meum
ſuper inimicos meos.
C Circuiui, & immolaui in tabernaculo
eius
hoſtiam vociferationis:
cantabo, & pſalmum dicam Domino.
7 * Exaudi Domine vocem meam, qua
clamaui ad te:

quem implorat.

miſerere mei, & exaudi me.
8 * Tibi dixit cor meum, exquiſiuit te
facies mea:
faciem tuam Domine requiram.
9 * Ne auertas faciem tuam a me:
ne declines in ira a ſeruo tuo.
Adiutor meus eſto:
ne derelinquas me, neque deſpicias
me Deus ſalutaris meus.
10 * Quoniam pater meus, & mater mea
dereliquerunt me:
Dominus autem aſſumpſit me.
11 * Legem pone mihi Domine in via
D tua:
& dirige me in ſemitam rectam
propter inimicos meos.
12 * Ne tradideris me in animas tribu-
lantium me:
quoniam inſurrexerunt in me teſtes
iniqui,
& mentita eſt iniquitas ſibi.
13 * Credo videre bona Domini
in terra viuentium.
14 * Expecta Dominum,
viriliter age: & confortetur cor tuum,
& ſuſtine Dominum.

27
Imploratio tribulati:

Pſalmus ipſi Dauid. XXVII.

clamat ad Dominum

1 AD te Domine clamabo,
A Deus meus ne ſileas a me:
ne quando taceas a me,
& aſſimilabor deſcendentibus in lacum.
2 * Exaudi Domine vocem deprecationis
meæ dum oro ad te:
dum extollo manus meas ad templum
ſanctum tuum.
3 * Ne ſimul trahas me cum peccato-
ribus:
& cum operantibus iniquitatem ne
perdas me:
Qui loquuntur pacem cum proximo
ſuo,
mala autem in cordibus eorum.
4 * Da illis ſecundum opera eorum,
& ſecundum nequitiam adinuentionum
ipſorum.

Secundum opera manuum eorum tribue illis:
redde retributionem eorum ipſis.
* Quoniam non intellexerunt opera Domini, 5 B
& in opera manuum eius
deſtrues illos, & non ædificabis eos.
&exauditur. * Benedictus Dominus: 6
quoniam exaudiuit vocem deprecationis meæ.
* Dominus adiutor meus, & protector meus: 7
in ipſo ſperauit cor meum, & adiutus ſum.
Et refloruit caro mea:
& ex voluntate mea confitebor ei.
* Dominus fortitudo plebis ſuæ: 8
& protector ſaluationum chriſti ſui eſt.
* Saluum fac populum tuum Domine, 9
& benedic hereditati tuæ:
& rege eos, & extolle illos vſque in æternum.

28 Vox Domini:

Pſalmus Dauid,
In conſummatione tabernaculi. XXVIII. 1

honoranda AFferte Domino filij Dei: A
afferte Domino filios arietum:
* Afferte Domino gloriam & honorem, 2
afferte Domino gloriam nomini eius:
adorate Dominum in atrio ſancto eius.
in tonitribus fulguribusq. * Vox Domini ſuper aquas, 3
Deus maieſtatis intonuit: B
Dominus ſuper aquas multas.
* Vox Domini in virtute: 4
vox Domini in magnificentia.
* Vox Domini confringentis cedros: 5
& confringet Dominus cedros Libani:
* Et comminuet eas tamquam vitulum Libani: 6
& dilectus quemadmodum filius vnicornium.
* Vox Domini intercidentis flammam ignis: 7
* Vox Domini concutientis deſertum: 8
& commouebit Dominus deſertum Cades.
* Vox Domini præparantis ceruos, 9
& reuelabit condenſa: C
& in templo eius omnes dicent gloriam.
* Dominus diluuium inhabitare facit: 10
& ſedebit Dominus rex in æternum.
* Dominus virtutem populo ſuo dabit: 11
Dominus benedicet populo ſuo in pace.

29 Gratiarum actio:

Pſalmus Cantici
1 In dedicatione domus Dauid. XXIX.

2 A EXaltabo te Domine quoniam ſuſcepiſti me: exaltat Dominum,
nec delectaſti inimicos meos ſuper me.
3 * Domine Deus meus
clamaui ad te, & ſanaſti me.
4 * Domine eduxiſti ab inferno animam meam:
ſaluaſti me a deſcendentibus in lacum.
5 * Pſallite Domino ſancti eius:
B & confitemini memoriæ ſanctitatis eius.
6 * Quoniam ira in indignatione eius:
& vita in voluntate eius.
Ad veſperum demorabitur fletus:
& ad matutinum lætitia.
7 * Ego autem dixi in abundantia mea: ab eo derelictus & ſaluatus.
Non mouebor in æternum.
8 * Domine in voluntate tua, præſtitiſti decori meo virtutem.
C Auertiſti faciem tuam a me, & factus ſum conturbatus.
9 * Ad te Domine clamabo:
& ad Deum meum deprecabor.
10 * Quæ vtilitas in ſanguine meo,
dum deſcendo in corruptionem?
Numquid confitebitur tibi puluis,
aut annunciabit veritatem tuam?
11 * Audiuit Dominus, & miſertus eſt mei:
Dominus factus eſt adiutor meus.
12 * Conuertiſti planctum meum in gaudium mihi:
conſcidiſti ſaccum meum,
& circumdediſti me lætitia:
13 * Vt cantet tibi gloria mea; & non compungar:
Domine Deus meus in æternum confitebor tibi.

30 Spes mœrentium:

1 In finem, Pſalmus Dauid, pro extaſi. XXX.

2 A IN te Domine ſperaui Deus protector
non confundar in æternum:
in iuſtitia tua libera me.
3 * Inclina ad me aurem tuam, accelera vt eruas me.
Eſto mihi in Deum protectorem:
& in domum refugij, vt ſaluum me facias.
4 * Quoniam fortitudo mea, & refugium meum es tu:
& propter nomen tuum deduces me,
& enutries me.

*Educes me de laqueo hoc, quem abſconderunt mihi: 5
quoniam tu es protector meus.
*[a]In manus tuas commendo ſpiritum meum: 6
redemiſti me Domine Deus veritatis.
*Odiſti obſeruantes vanitates, ſuperuacue. 7
Ego autem in Domino ſperaui:
*exultabo, & lætabor in miſericordia tua. 8
Quoniam reſpexiſti humilitatem meam,
ſaluaſti de neceſſitatibus animam meam.
*Nec concluſiſti me in manibus inimici: 9
ſtatuiſti in loco ſpatioſo pedes meos.
inuocatur *Miſerere mei Domine quoniam tribulor: 10 B
conturbatus eſt in ira oculus meus,
anima mea, & venter meus:
*Quoniam defecit in dolore vita mea: 11
& anni mei in gemitibus.
Infirmata eſt in paupertate virtus mea:
& oſſa mea conturbata ſunt.
*Super omnes inimicos meos factus ſum opprobrium 12
& vicinis meis valde:
& timor notis meis.
Qui videbant me, foras fugerunt a me: C
*obliuioni datus ſum, tamquam mortuus a corde. 13
Factus ſum tamquam vas perditum:
*quoniam audiui vituperationem multorum 14
commorantium in circuitu:
In eo dum conuenirent ſimul aduerſum me,
accipere animam meam conſiliati ſunt.
*Ego autem in te ſperaui Domine: 15
dixi: Deus meus es tu:
*in manibus tuis ſortes meæ. 16
Eripe me de manu inimicorum meorum, & a perſequentibus me.
*Illuſtra faciem tuam ſuper ſeruum tuum, 17
ſaluum me fac in miſericordia tua:
*Domine non confundar, 18
quoniam inuocaui te.
Erubeſcant impij,
& deducantur in infernum:
*muta fiant labia doloſa. 19
Quæ loquuntur aduerſus iuſtum iniquitatem,
in ſuperbia, & in abuſione.

20 D *Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ Domine, atque benedicitur
quam abſcondiſti timentibus te.
Perfeciſti eis, qui ſperant in te,
in conſpectu filiorum hominum.
21 *Abſcondes eos in abſcondito faciei tuæ
a conturbatione hominum.
Proteges eos in tabernaculo tuo
a contradictione linguarum.
22 *Benedictus Dominus:
quoniam mirificauit miſericordiam ſuam mihi
in ciuitate munita.
23 *Ego autem dixi in exceſſu mentis meæ:
Proiectus ſum a facie oculorum tuorum.
Ideo exaudiſti vocem orationis meæ,
dum clamarem ad te.
24 *Diligite Dominum omnes ſancti eius:
quoniam veritatem requiret Dominus,
& retribuet abundanter facientibus ſuperbiam.
25 *Viriliter agite, & confortetur cor veſtrum,
omnes qui ſperatis in Domino.

Ipſi Dauid intellectus. XXXI.

31 Remiſſio peccatorum: facta confitenti

1 A BEati, [b]quorum remiſſæ ſunt iniquitates:
& quorum tecta ſunt peccata.
2 *Beatus vir, cui non imputauit Dominus peccatum,
nec eſt in ſpiritu eius dolus.
3 *Quoniam tacui, inueterauerunt oſſa mea,
dum clamarem tota die.
4 *Quoniam die ac nocte grauata eſt ſuper me manus tua:
conuerſus ſum in ærumna mea, dum configitur ſpina.
5 B *Delictum meum cognitum tibi feci:
& iniuſtitiam meam non abſcondi.
[c]Dixi: Confitebor aduerſum me iniuſtitiam meam Domino:
& tu remiſiſti impietatem peccati mei.
6 *Pro hac orabit ad te omnis ſanctus, & ſperanti in Domino.
in tempore opportuno.
Verumtamen in diluuio aquarum multarum, ad eum non approximabunt.

---

[a] Luc. 23. f. 46. — [b] Rom. 4. b. 7. — [c] Iſa. 65. d. 24.

* Tu es refugium meum a tribulatione, 7 C
quæ circumdedit me:
exultatio mea erue me a circumdantibus me.
* Intellectum tibi dabo, & inſtruam te 8
in via hac, qua gradieris:
firmabo ſuper te oculos meos.
* Nolite fieri ſicut equus & mulus, 9 D
quibus non eſt intellectus.
In camo & freno maxillas eorum conſtringe,
qui non approximant ad te.
* Multa flagella peccatoris, 10
ſperantem autem in Domino miſericordia circumdabit.
* Lætamini in Domino & exultate 11
iuſti,
& gloriamini omnes recti corde.

32 Laus Domini:

Pſalmus Dauid. XXXII.

EXultate iuſti in Domino: 1 A
rectos decet collaudatio.
* Confitemini Domino in cithara: 2
in pſalterio decem chordarum pſallite illi.
* Cantate ei canticum nouum: 3
bene pſallite ei in vociferatione.
verbum eius rectum, * Quia rectum eſt verbum Domini, 4
& omnia opera eius in fide.
* Diligit miſericordiam & iudicium: 5
miſericordia Domini plena eſt terra.
* Verbo Domini cæli firmati ſunt: 6 B
& ſpiritu oris eius omnis virtus eorum.
* Congregans ſicut in vtre aquas maris: 7
ponens in theſauris abyſſos.
* Timeat Dominum omnis terra: 8
ab eo autem commoueantur omnes inhabitantes orbem.
* [a] Quoniam ipſe dixit, & facta ſunt: 9
ipſe mandauit, & creata ſunt.
conſilium æternum, * Dominus diſſipat conſilia gentium: 10
reprobat autem cogitationes populorum,
& reprobat conſilia principum.
* Conſilium autem Domini in æternum manet: 11 C
cogitationes cordis eius in generatione & generationem.
* Beata gens, cuius eſt Dominus, Deus 12
eius:
populus, quem elegit in hereditatem ſibi.

13 * De cælo reſpexit Dominus: oculi omnia videntes,
vidit omnes filios hominum.
14 * De præparato habitaculo ſuo reſpexit
ſuper omnes, qui habitant terram.
15 * Qui finxit ſigillatim corda eorum:
qui intelligit omnia opera eorum.
16 * Non ſaluatur rex per multam virtutem:
& gigas non ſaluabitur in multitudine virtutis ſuæ.
17 * Fallax equus ad ſalutem:
D in abundantia autem virtutis ſuæ non ſaluabitur.
18 * Ecce oculi Domini ſuper metuentes eum:
& in eis, qui ſperant ſuper miſericordia eius.
19 * Vt eruat a morte animas eorum:
& alat eos in fame.
20 * Anima noſtra ſuſtinet Dominum: ipſe protector noſter.
quoniam adiutor & protector noſter eſt.
21 * Quia in eo lætabitur cor noſtrum:
& in nomine ſancto eius ſperauimus.
22 * Fiat miſericordia tua Domine ſuper nos:
quemadmodum ſperauimus in te.

33 Redemptor iuſtorum:

1 Dauidi, cum immutauit vultum ſuum coram Achimelech, & dimiſit eum & abijt. *(1. Reg. 21.)* XXXIII.

2 A BEnedicam Dominum in omni tempore: eripuit Dauid,
ſemper laus eius in ore meo.
3 * In Domino laudabitur anima mea:
audiant manſueti, & lætentur.
4 * Magnificate Dominum mecum:
& exaltemus nomen eius in idipſum.
5 * Exquiſiui Dominum, & exaudiuit me:
& ex omnibus tribulationibus meis eripuit me.
6 * Accedite ad eum, & illuminamini:
& facies veſtræ non confundentur.
7 B * Iſte pauper clamauit, & Dominus exaudiuit eum:
& de omnibus tribulationibus eius ſaluauit eum.
8 * Immittet angelus Domini in circuitu timentium eum:
& eripiet eos.

---
[a] Iudith 16. c. 17.

* Guſtate, & videte quoniam ſuauis 9
eſt Dominus:
beatus vir, qui ſperat in eo.
* Timete Dominum omnes ſanćti eius: 10
quoniam non eſt inopia timentibus
eum.
* [a]Diuites eguerunt & eſurierunt: 11
inquirentes autem Dominum non mi- C
nuentur omni bono.
liberabit omnes timentes eum.
* Venite filij, audite me: 12
timorem Domini docebo vos.
* [b]Quis eſt homo qui vult vitam: 13
diligit dies videre bonos?
* Prohibe linguam tuam a malo: 14
& labia tua ne loquantur dolum.
* Diuerte a malo, & fac bonum: 15
inquire pacem, & perſequere eam.
* [c]Oculi Domini ſuper iuſtos: 16
& aures eius in preces eorum.
* Vultus autem Domini ſuper facientes 17
mala:
vt perdat de terra memoriam eorum.
* Clamauerunt iuſti, & Dominus exau- 18
diuit eos: D
& ex omnibus tribulationibus eorum
liberauit eos.
* Iuxta eſt Dominus ijs, qui tribulato 19
ſunt corde:
& humiles ſpiritu ſaluabit.
* Multæ tribulationes iuſtorum: 20
& de omnibus his liberabit eos Do-
minus.
* Cuſtodit Dominus omnia oſſa eo- 21
rum:
vnum ex his non conteretur.
* Mors peccatorum peſſima: 22
& qui oderunt iuſtum delinquent.
* Redimet Dominus animas ſeruorum 23
ſuorum:
& non delinquent omnes qui ſperant
in eo.

34
Adiutor impugnatorum:

Ipſi Dauid. XXXIIII. 1

exoratur, IVdica Domine nocentes me, A
expugna impugnantes me.
* Apprehende arma & ſcutum: 2
& exurge in adiutorium mihi.
* Effunde frameam, & conclude 3
aduerſus eos, qui perſequuntur me:
dic animæ meæ:
Salus tua ego ſum.
* Confundantur & reuereantur, 4
quærentes animam meam.
Auertantur retrorſum, & confundantur
cogitantes mihi mala.
5 * Fiant tamquam puluis ante faciem
venti:
& angelus Domini coarćtans eos.
6 * Fiat via illorum tenebræ & lubri-
B cum:
& angelus Domini perſequens eos.
7 * Quoniam gratis abſconderunt mihi
interitum laquei ſui:
ſuperuacue exprobrauerunt animam
meam.
8 * Veniat illi laqueus, quem ignorat:
& captio, quam abſcondit, apprehen-
dat eum:
& in laqueum cadat in ipſum.
9 * Anima autem mea exultabit in Do-
mino:
& delećtabitur ſuper ſalutari ſuo.
10 * Omnia oſſa mea dicent:
Domine, quis ſimilis tibi?
Eripiens inopem de manu fortiorum
eius:
egenum & pauperem a diripientibus
eum.
11 * Surgentes teſtes iniqui, vt hoſtes iniquos
quæ ignorabam interrogabant me.
12 * Retribuebant mihi mala pro bonis:
ſterilitatem animæ meæ.
13 * Ego autem cum mihi moleſti eſſent,
C induebar cilicio.
Humiliabam in ieiunio animam meam:
& oratio mea in ſinu meo conuertetur.
14 * Quaſi proximum, & quaſi fratrem
noſtrum, ſic complacebam:
quaſi lugens & contriſtatus ſic humi-
liabar.
15 * Et aduerſum me lætati ſunt, & con-
uenerunt:
congregata ſunt ſuper me flagella, &
ignoraui.
16 * Diſſipati ſunt, nec compunćti,
tentauerunt me, ſubſannauerunt me
ſubſannatione:
frenduerunt ſuper me dentibus ſuis.
17 * Domine quando reſpicies?
reſtitue animam meam a malignitate
eorum,
a leonibus vnicam meam.
18 * Confitebor tibi in eccleſia magna,
in populo graui laudabo te.
19 * Non ſupergaudeant mihi qui aduer- iudicet & expugnet.
ſantur mihi inique:
[d]qui oderunt me gratis & annuunt
oculis.

---

[a] Luc. 1. f. 53. — [b] 1. Pet. 3. b. 10. — [c] Eccli. 15. d. 20. Heb. 4. d. 13. — [d] Ioan. 15. d. 25.

* Quoniam mihi quidem pacifice lo- 20
quebantur:
& in iracundia terræ loquentes, dolos
cogitabant.
* Et dilatauerunt fuper me os fuum: 21
dixerunt: Euge, euge, viderunt oculi
noftri.
* Vidifti Domine, ne fileas: 22
Domine ne difcedas a me.
* Exurge & intende iudicio meo: 23
Deus meus, & Dominus meus in cau- D
fam meam.
* Iudica me fecundum iuftitiam tuam 24
Domine Deus meus,
& non fupergaudeant mihi.
* Non dicant in cordibus fuis: Euge, 25
euge, animæ noftræ:
nec dicant: Deuorauimus eum.
* Erubefcant & reuereantur fimul, qui 26
gratulantur malis meis.
Induantur confufione & reuerentia qui
magna loquuntur fuper me.
* Exultent & lætentur qui volunt iu- 27
ftitiam meam:
& dicant femper: Magnificetur Domi-
nus, qui volunt pacem ferui eius.
* Et lingua mea meditabitur iuftitiam 28
tuam,
tota die laudem tuam.

35 Iudex [o]mnium:

In finem, feruo Domini ipfi Dauid. 1
XXXV.

[i]niuftos

DIxit iniuftus vt delinquat in femet- 2
ipfo: A
non eft timor Dei ante oculos eius.
* [a]Quoniam dolofe egit in confpectu 3
eius:
vt inueniatur iniquitas eius ad odium.
* Verba oris eius iniquitas, & dolus: 4
noluit intelligere vt bene ageret.
* Iniquitatem meditatus eft in cubili 5
fuo:
aftitit omni viæ non bonæ,
malitiam autem non odiuit.

rectos [c]orde

* Domine in cælo mifericordia tua: 6
& veritas tua vfque ad nubes.
* Iuftitia tua ficut montes Dei: 7
iudicia tua abyffus multa.
Homines, & iumenta faluabis Domine:
* quemadmodum multiplicafti miferi- 8
cordiam tuam Deus.
Filij autem hominum, in tegmine ala- B
rum tuarum fperabunt.

9 * Inebriabuntur ab vbertate domus
tuæ:
& torrente voluptatis tuæ potabis eos.
10 * Quoniam apud te eft fons vitæ:
& in lumine tuo videbimus lumen.
11 * Prætende mifericordiam tuam fcien-
tibus te,
& iuftitiam tuam his, qui recto funt
corde.

iufte iudicat.

12 * Non veniat mihi pes fuperbiæ:
& manus peccatoris non moueat me.
13 * Ibi ceciderunt qui operantur iniqui-
tatem:
expulfi funt, nec potuerunt ftare.

36 Felicitas hominum:

1 Pfalmus ipfi Dauid. XXXVI.

falfa iniquorum,

A NOli æmulari in malignantibus:
neque zelaueris facientes iniquitatem.
2 * Quoniam tamquam fœnum velociter
arefcent:
& quemadmodum olera herbarum cito
decident.
3 * Spera in Domino, & fac bonitatem:
& inhabita terram, & pafcéris in diui-
tijs eius.
4 * Delectare in Domino:
& dabit tibi petitiones cordis tui.
5 * Reuela Domino viam tuam,
& fpera in eo: & ipfe faciet.
6 * Et educet quafi lumen iuftitiam tuam:
& iudicium tuum tamquam meridiem:
7 * fubditus efto Domino, & ora eum.
Noli æmulari in eo, qui profperatur
in via fua:
in homine faciente iniuftitias.
8 * Define ab ira, & derelinque furorem:
noli æmulari vt maligneris.
9 * Quoniam qui malignantur, extermi-
nabuntur:
fuftinentes autem Dominum, ipfi he-
reditabunt terram.
10 * Et adhuc pufillum, & non erit pec-
cator:
& quæres locum eius, & non inuenies.
11 * [b]Manfueti autem hereditabunt ter-
B ram,
& delectabuntur in multitudine pacis.
12 * Obferuabit peccator iuftum:
& ftridebit fuper eum dentibus fuis.
13 * Dominus autem irridebit eum:
quoniam profpicit quòd veniet dies
eius.

---

[a] Sup. 13. a. 3. — [b] Matt. 5. a. 4.

* Gladium euaginauerunt peccatores: 14
intenderunt arcum ſuum,
Vt deijciant pauperem & inopem:
vt trucident rectos corde.
* Gladius eorum intret in corda ipſo- 15
rum:
& arcus eorum confringatur.
* Melius eſt modicum iuſto, 16
ſuper diuitias peccatorum multas.
* Quoniam brachia peccatorum con- 17
terentur:
confirmat autem iuſtos Dominus.
* Nouit Dominus dies immaculato- 18
rum:
& hereditas eorum in æternum erit.
* Non confundentur in tempore malo, 19
& in diebus famis ſaturabuntur:
* quia peccatores peribunt. 20
Inimici vero Domini mox vt honori- C
ficati fuerint & exaltati:
deficientes, quemadmodum fumus de-
ficient.
* Mutuabitur peccator, & non ſoluet: 21
iuſtus autem miſeretur & tribuet.
vera uſtorum. * Quia benedicentes ei hereditabunt 22
terram:
maledicentes autem ei diſperibunt.
* Apud Dominum greſſus hominis di- 23
rigentur:
& viam eius volet.
* Cum ceciderit, non collidetur: 24
quia Dominus ſupponit manum ſuam.
* Iunior fui, etenim ſenui: 25
& non vidi iuſtum derelictum,
nec ſemen eius quærens panem.
* Tota die miſeretur & commodat: 26
& ſemen illius in benedictione erit.
* Declina a malo, & fac bonum: 27
& inhabita in ſæculum ſæculi.
* Quia Dominus amat iudicium, 28
& non derelinquet ſanctos ſuos:
in æternum conſeruabuntur.
Iniuſti punientur:
& ſemen impiorum peribit.
* Iuſti autem hereditabunt terram: 29
& inhabitabunt in ſæculum ſæculi ſu- D
per eam.
* [a] Os iuſti meditabitur ſapientiam, 30
& lingua eius loquetur iudicium.
* [b] Lex Dei eius in corde ipſius: 31
& non ſupplantabuntur greſſus eius.
* Conſiderat peccator iuſtum: 32
& quærit mortificare eum.
* Dominus autem non derelinquet eum 33
in manibus eius:
nec damnabit eum cum iudicabitur
illi.
34 * Expecta Dominum, & cuſtodi viam
eius:
& exaltabit te vt hereditate capias ter-
ram:
cum perierint peccatores videbis.
35 * Vidi impium ſuperexaltatum,
& eleuatum ſicut cedros Libani.
36 * Et tranſiui, & ecce non erat:
& quæſiui eum, & non eſt inuentus
locus eius.
37 * Cuſtodi innocentiam, & vide æqui-
tatem:
quoniam ſunt reliquiæ homini pacifico.
38 * Iniuſti autem diſperibunt ſimul:
reliquiæ impiorum interibunt.
39 * Salus autem iuſtorum a Domino:
& protector eorum in tempore tribu-
lationis.
40 * Et adiuuabit eos Dominus, & libe-
rabit eos:
& eruet eos a peccatoribus, & ſaluabit
eos:
quia ſperauerunt in eo.

1 Pſalmus Dauid, in rememorationem
de ſabbato. XXXVII. 37 Supplicat patientis

2 DOmine [c] ne in furore tuo arguas me, conturbat corde
A neque in ira tua corripias me.
3 * Quoniam ſagittæ tuæ infixæ ſunt
mihi:
& confirmaſti ſuper me manum tuam.
4 * Non eſt ſanitas in carne mea a facie
iræ tuæ:
non eſt pax oſſibus meis a facie pec-
catorum meorum.
5 * Quoniam iniquitates meæ ſuper-
greſſæ ſunt caput meum:
& ſicut onus graue grauatæ ſunt ſuper
me.
6 * Putruerunt & corruptæ ſunt cica-
trices meæ,
a facie inſipientiæ meæ.
7 * Miſer factus ſum, & curuatus ſum
vſque in finem:
tota die contriſtatus ingrediebar.
8 * Quoniam lumbi mei impleti ſunt
B illuſionibus:
& non eſt ſanitas in carne mea.
9 * Afflictus ſum, & humiliatus ſum ni-
mis:
rugiebam a gemitu cordis mei.

[a] Pro. 31. d. 26. — [b] Iſa. 15. c. 7. — [c] Pſal. 6. a. 2.

* Domine, ante te omne defiderium 10
meum:
& gemitus meus a te non eft abfconditus.
* Cor meum conturbatum eft, dere- 11
liquit me virtus mea:
& lumen oculorum meorum, & ipfum non eft mecum.
exatus a oximis
* Amici mei, & proximi mei aduerfum 12
me appropinquauerunt, & fteterunt. C
Et qui iuxta me erant, de longe fteterunt:
* & vim faciebant qui quærebant ani- 13
mam meam.
Et qui inquirebant mala mihi, locuti funt vanitates:
& dolos tota die meditabantur.
* Ego autem tamquam furdus non 14
audiebam:
& ficut mutus non aperiens os fuum.
* Et factus fum ficut homo non au- 15
diens:
& non habens in ore fuo redargutiones.
at Dominum.
* Quoniam in te Domine fperaui: 16
tu exaudies me Domine Deus meus.
* Quia dixi: Nequando fupergaudeant 17
mihi inimici mei:
& dum commouentur pedes mei, fuper me magna locuti funt.
* Quoniam ego in flagella paratus fum: 18
& dolor meus in confpectu meo femper. D
* Quoniam iniquitatem meam annun- 19
ciabo:
& cogitabo pro peccato meo.
* Inimici autem mei viuunt, & confir- 20
mati funt fuper me:
& multiplicati funt qui oderunt me inique.
* Qui retribuunt mala pro bonis, 21
detrahebant mihi: quoniam fequebar bonitatem.
* Ne derelinquas me Domine 22
Deus meus: ne difcefferis a me.
* Intende in adiutorium meum, Do- 23
mine Deus falutis meæ.

38
atio vexati:

In finem, ipfi Idithun, Canticum Dauid. 1
XXXVIII.

propter catores,

DIxi: Cuftodiam vias meas: 2
A
vt non delinquam in lingua mea.
Pofui ori meo cuftodiam,
cum confifteret peccator aduerfum me.
* Obmutui, & humiliatus fum, & filui 3
a bonis:
& dolor meus renouatus eft.

4 * Concaluit cor meum intra me:
& in meditatione mea exardefcet ignis.
5 * Locutus fum in lingua mea:
confiderat vanitatem humanam,
Notum fac mihi Domine finem meum,
B Et numerum dierum meorum quis eft:
vt fciam quid defit mihi.
6 * Ecce menfurabiles pofuifti dies meos:
& fubftantia mea tamquam nihilum ante te.
Verumtamen vniuerfa vanitas, omnis homo viuens.
7 * Verumtamen in imagine pertranfit homo:
fed & fruftra conturbatur.
Thefaurizat. & ignorat cui congregabit ea.
8 * Et nunc quæ eft expectatio mea? nonne Dominus?
expectat Dominum.
& fubftantia mea apud te eft.
9 * Ab omnibus iniquitatibus meis erue me:
opprobrium infipienti dedifti me.
10 * Obmutui, & non aperui os meum,
quoniam tu fecifti:
11 * amoue a me plagas tuas.
12 * A fortitudine manus tuæ ego defeci
C in increpationibus:
propter iniquitatem corripuifti hominem.
Et tabefcere fecifti ficut araneam animam eius:
verumtamen vane conturbatur omnis homo.
13 * Exaudi orationem meam Domine, & deprecationem meam: auribus percipe
lacrymas meas. Ne fileas:
quoniam aduena ego fum apud te,
& peregrinus, ficut omnes patres mei.
14 * Remitte mihi, vt refrigerer
prius quàm abeam, & amplius non ero.

39
Preces cruciati:

1 In finem, Pfalmus ipfi Dauid. XXXIX.

eductus de lacu

2 EXpectans expectaui Dominum,
A
3 & intendit mihi. * Et exaudiuit preces meas:
& eduxit me de lacu miferiæ, & de luto fæcis.
Et ftatuit fuper petram pedes meos:
& direxit greffus meos.
4 * Et immifit in os meum canticum nouum, carmen Deo noftro.
Videbunt multi & timebunt: & fperabunt in Domino.

32

* Beatus vir, cuius eſt nomen Domini 5
ſpes eius:
& non reſpexit in vanitates & inſanias
falſas.
* Multa feciſti tu Domine Deus meus 6
mirabilia tua:
& cogitationibus tuis non eſt qui ſimi-
lis ſit tibi.
Annunciaui & locutus ſum:
multiplicati ſunt ſuper numerum.
ratias agit, * [a] Sacrificium & oblationem noluiſti: 7
aures autem perfeciſti mihi. B
Holocauſtum & pro peccato non po-
ſtulaſti:
* tunc dixi: Ecce venio. 8
In capite libri ſcriptum eſt de me
* vt facerem voluntatem tuam: Deus 9
meus volui,
& legem tuam in medio cordis mei.
* Annunciaui iuſtitiam tuam in eccleſia 10
magna,
ecce labia mea non prohibebo: Do-
mine tu ſciſti.
* Iuſtitiam tuam non abſcondi in corde 11
meo:
veritatem tuam & ſalutare tuum dixi.
Non abſcondi miſericordiam tuam, & C
veritatem tuam a concilio multo.
* Tu autem Domine ne longe facias 12
miſerationes tuas a me:
miſericordia tua & veritas tua ſemper
ſuſceperunt me.
iterum afflictus * Quoniam circumdederunt me mala, 13
quorum non eſt numerus:
comprehenderunt me iniquitates meæ,
& non potui vt viderem.
Multiplicatæ ſunt ſuper capillos capi-
tis mei:
& cor meum dereliquit me.
* Complaceat tibi Domine vt eruas 14
me:
[b] Domine, ad adiuuandum me re-
ſpice.
* [c] Confundantur & reuereantur ſimul, 15
qui quærunt animam meam, vt au- D
ferant eam.
Conuertantur retrorſum, & reuerean-
tur qui volunt mihi mala.
* Ferant confeſtim confuſionem ſuam, 16
qui dicunt mihi: Euge, euge.
* Exultent & lætentur ſuper te omnes 17
quærentes te:
& dicant ſemper: Magnificetur Domi-
nus: qui diligunt ſalutare tuum.

18 * Ego autem mendicus ſum, & pauper: implorat Deum.
Dominus ſolicitus eſt mei.
Adiutor meus, & protector meus tu es:
Deus meus ne tardaueris.

40 Meditatio ægroti:

1 In finem, Pſalmus ipſi Dauid. XL.

2 A BEatus qui intelligit ſuper egenum, vir miſericors
& pauperem:
in die mala liberabit eum Dominus.
3 * Dominus conſeruet eum, & viuificet
eum,
& beatum faciat eum in terra:
& non tradat eum in animam inimi-
corum eius.
4 * Dominus opem ferat illi ſuper lectum
doloris eius:
vniuerſum ſtratum eius verſaſti in in-
firmitate eius.
5 * Ego dixi: Domine miſerere mei: ab omnibus derelictus
ſana animam meam, quia peccaui
tibi.
6 * Inimici mei dixerunt mala mihi:
Quando morietur, & peribit nomen
eius?
7 B * Et ſi ingrediebatur vt videret, vana
loquebatur,
cor eius congregauit iniquitatem ſibi.
8 Egrediebatur foras, & loquebatur * in
idipſum.
Aduerſum me ſuſurrabant omnes ini-
mici mei:
aduerſum me cogitabant mala mihi.
9 * Verbum iniquum conſtituerunt ad-
uerſum me:
Numquid qui dormit non adijciet vt
reſurgat?
10 * [d] Etenim homo pacis meæ, in quo
ſperaui:
qui edebat panes meos, magnificauit
ſuper me ſupplantationem.
11 C * Tu autem Domine miſerere mei, & miſericordiam conſequetur;
reſuſcita me:
& retribuam eis.
12 * In hoc cognoui quoniam voluiſti
me:
quoniam non gaudebit inimicus meus
ſuper me.
13 * Me autem propter innocentiam ſu-
ſcepiſti:
& confirmaſti me in conſpectu tuo in
æternum.
14 * Benedictus Dominus Deus Iſrael a *doxologia prima.*
ſæculo, & vſque in ſæculum: fiat, fiat.

---

[a] Heb. 10. b. 5. — [b] Inf. 69. a. 2. — [c] Sup. 34. a. 4. — [d] Act. 1. c. 16.

Psalmi ... liorum.

1 In finem, Intellectus filijs Core. XLI.

Filiorum Core. 41 Desiderium exulis:

2 A QVemadmodum desiderat ceruus ad fontes aquarum:
ita desiderat anima mea ad te Deus.
3 * Sitiuit anima mea ad Deum fortem viuum:
quando veniam & apparebo ante faciem Dei?
4 * Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte:
dum dicitur mihi quotidie: Vbi est Deus tuus?
5 B * Hæc recordatus sum, & effudi in me animam meam:
quoniam transibo in locum tabernaculi admirabilis, vsque ad domum Dei:
In voce exultationis, & confessionis: sonus epulantis.
6 * Quare tristis es anima mea? & quare conturbas me?
Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi:
7 salutare vultus mei, * & Deus meus.
Ad meipsum anima mea conturbata est:
propterea memor ero tui de terra Iordanis, & Hermonijm
a monte modico.
8 * Abyssus abyssum inuocat, in voce cataractarum tuarum.
Omnia excelsa tua, & fluctus tui super me transierunt.
9 C * In die mandauit Dominus misericordiam suam:
& nocte canticum eius.
Apud me oratio Deo vitæ meæ,
10 * dicam Deo: Susceptor meus es, Quare oblitus es mei?
& quare contristatus incedo, dum affligit me inimicus?
11 * Dum confringuntur ossa mea, exprobrauerunt mihi qui tribulant me inimici mei:
Dum dicunt mihi per singulos dies: Vbi est Deus tuus?
12 * quare tristis es anima mea? & quare conturbas me?
Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi:
salutare vultus mei, & Deus meus.

...it Deum, ... implorat auxilium,

42 ...ntinuatio: ...perat re...ationem.

1 Psalmus Dauid. XLII.

A IVdica me Deus, & discerne causam meam de gente non sancta,
ab homine iniquo, & doloso erue me.
2 * Quia tu es Deus fortitudo mea: quare me repulisti?
& quare tristis incedo, dum affligit me inimicus?
3 * Emitte lucem tuam & veritatem tuam: ipsa me deduxerunt,
& adduxerunt in montem sanctum tuum, & in tabernacula tua.
4 B * Et introibo ad altare Dei: ad Deum, qui lætificat iuuentutem meam.
Confitebor tibi in cithara Deus Deus meus:
5 * quare tristis es anima mea? & quare conturbas me?
Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi:
salutare vultus mei, & Deus meus.

43 Lamentatio Israel: a rege & Deo

1 In finem, Filijs Core ad intellectum. XLIII.

2 A DEus auribus nostris audiuimus:
patres nostri annunciauerunt nobis.
Opus, quod operatus es in diebus eorum:
& in diebus antiquis.
3 * Manus tua gentes disperdidit, & plantasti eos:
afflixisti populos, & expulisti eos:
4 * Nec enim in gladio suo possederunt terram,
& brachium eorum non saluauit eos:
Sed dextera tua, & brachium tuum, & illuminatio vultus tui:
quoniam complacuisti in eis.
5 * Tu es ipse rex meus & Deus meus:
qui mandas salutes Iacob.
6 B * In te inimicos nostros ventilabimus cornu,
& in nomine tuo spernemus insurgentes in nobis.
7 * Non enim in arcu meo sperabo:
& gladius meus non saluabit me.
8 * Saluasti enim nos de affligentibus nos:
& odientes nos confudisti.
9 * In Deo laudabimur tota die:
& in nomine tuo confitebimur in sæculum.
10 * Nunc autem repulisti & confudisti nos: (repulsus & confusus)
& non egredieris Deus in virtutibus nostris.
11 * Auertisti nos retrorsum post inimicos nostros:
& qui oderunt nos, diripiebant sibi.

* Dediſti nos tamquam oues eſca- 12
rum:
& in gentibus diſperſiſti nos.
* Vendidiſti populum tuum ſine pretio: 13
& non fuit multitudo in commutatio-
nibus eorum.
* Poſuiſti nos opprobrium vicinis no- 14
ſtris,
ſubſannationem & deriſum his, qui
ſunt in circuitu noſtro.
* Poſuiſti nos in ſimilitudinem Genti- 15
bus: C
commotionem capitis in populis.
* Tota die verecundia mea contra 16
me eſt,
& confuſio faciei meæ cooperuit me.
* A voce exprobrantis, & obloquentis: 17
a facie inimici, & perſequentis.
ſperat redemptionem. * Hæc omnia venerunt ſuper nos, nec 18
obliti ſumus te:
& inique non egimus in teſtamento
tuo.
* Et non receſſit retro cor noſtrum: 19
& declinaſti ſemitas noſtras a via tua:
* Quoniam humiliaſti nos in loco af- 20
flictionis,
& cooperuit nos vmbra mortis.
* Si obliti ſumus nomen Dei noſtri, 21
& ſi expandimus manus noſtras ad D
deum alienum:
* Nonne Deus requiret iſta? 22
ipſe enim nouit abſcondita cordis.
[a] Quoniam propter te mortificamur
tota die:
æſtimati ſumus ſicut oues occiſionis.
* Exurge, quare obdormis Domine? 23
exurge, & ne repellas in finem.
* Quare faciem tuam auertis, 24
obliuiſceris inopiæ noſtræ & tribula-
tionis noſtræ?
* Quoniam humiliata eſt in puluere 25
anima noſtra:
conglutinatus eſt in terra venter noſter.
* Exurge Domine, adiuua nos: 26
& redime nos propter nomen tuum.

44
Epithalamium chriſtianum:
In finem, pro ijs, qui commutabuntur, 1
filijs Core, ad intellectum, Canticum
pro dilecto. XLIIII.

ERuctauit cor meum verbum bonum: 2
dico ego opera mea regi. A
Lingua mea calamus ſcribæ, velociter
ſcribentis.

3 * Speciosus forma præ filijs hominum, ſponſ[i] Chriſt[i]
diffuſa eſt gratia in labijs tuis:
propterea benedixit te Deus in æter-
num.
4 * Accingere gladio tuo ſuper femur
tuum, potentiſſime,
5 * Specie tua & pulchritudine tua
intende, proſpere procede, & regna,
B Propter veritatem & manſuetudinem,
& iuſtitiam:
& deducet te mirabiliter dextera tua.
6 * Sagittæ tuæ acutæ,
populi ſub te cadent,
in corda inimicorum regis.
7 * [b] Sedes tua Deus in ſæculum ſæ-
culi:
virga directionis virga regni tui.
8 * Dilexiſti iuſtitiam, & odiſti iniqui-
tatem:
propterea vnxit te Deus Deus tuus
oleo lætitiæ præ conſortibus tuis.
9 * Myrrha, & gutta, & caſia a veſtimen-
C tis tuis,
a domibus eburneis: ex quibus dele-
ctauerunt te
10 * filiæ regum in honore tuo. ſponſa Eccleſia
Aſtitit regina a dextris tuis in veſtitu
deaurato: circumdata varietate.
11 * Audi filia, & vide, & inclina aurem
tuam:
& obliuiſcere populum tuum, & do-
mum patris tui.
12 * Et concupiſcet rex decorem tuum:
quoniam ipſe eſt Dominus Deus tuus,
& adorabunt eum.
13 * Et filiæ Tyri in muneribus vultum
D tuum deprecabuntur:
omnes diuites plebis.
14 * Omnis gloria eius filiæ regis ab
intus,
15 in fimbrijs aureis * circumamicta va-
rietatibus.
Adducentur regi virgines poſt eam:
proximæ eius afferentur tibi.
16 * Afferentur in lætitia & exultatione:
adducentur in templum regis.
17 * Pro patribus tuis nati ſunt tibi filij: filij amborum.
conſtitues eos principes ſuper omnem
terram.
18 * Memores erunt nominis tui in omni
generatione & generationem.
Propterea populi confitebuntur tibi
in æternum: & in ſæculum ſæ-
culi.

---

[a] Rom. 8. g. 36. — [b] Heb. 1. c. 8.

45
fugium
rael:

In finem, filijs Core pro arcanis, 1
Pſalmus XLV.

eus in
io eius

DEus noſter refugium, & virtus: 2
adiutor in tribulationibus, quæ inue- A
nerunt nos nimis.
* Propterea non timebimus dum tur- 3
babitur terra:
& transferentur montes in cor maris.
* Sonuerunt, & turbatæ ſunt aquæ 4
eorum:
conturbati ſunt montes in fortitudine
eius.
* Fluminis impetus lætificat ciuitatem 5
Dei:
ſanctificauit tabernaculum ſuum Al-
tiſſimus.
* Deus, in medio eius, non commoue- 6
bitur: B
adiuuabit eam Deus mane diluculo.

nterit
entes.

* Conturbatæ ſunt gentes, & inclinata 7
ſunt regna:
dedit vocem ſuam, mota eſt terra.
* Dominus virtutum nobiſcum: 8
ſuſceptor noſter Deus Iacob.
* Venite, & videte opera Domini, 9
quæ poſuit prodigia ſuper terram:
* auferens bella vſque ad finem terræ. 10
Arcum conteret, & confringet arma: C
& ſcuta comburet igni:
* Vacate, & videte quoniam ego ſum 11
Deus:
exaltabor in gentibus, & exaltabor in
terra.
* Dominus virtutum nobiſcum: 12
ſuſceptor noſter Deus Iacob.

46
x popu-
orum:

In finem, pro filijs Core Pſalmus 1
XLVI.

ecit om-
gentes,

OMnes Gentes plaudite manibus: 2
iubilate Deo in voce exultationis. A
* Quoniam Dominus excelſus, terri- 3
bilis:
Rex magnus ſuper omnem terram.
* Subiecit populos nobis: 4
& gentes ſub pedibus noſtris.
* Elegit nobis hereditatem ſuam: 5
ſpeciem Iacob, quam dilexit.

dandus
b eis.

* [a] Aſcendit Deus in iubilo: 6
& Dominus in voce tubæ.
* Pſallite Deo noſtro, pſallite: 7
pſallite Regi noſtro, pſallite. B
* Quoniam Rex omnis terræ Deus: 8
pſallite ſapienter.

9 * Regnabit Deus ſuper gentes:
Deus ſedet ſuper ſedem ſanctam ſuam.
10 * Principes populorum congregati ſunt
cum Deo Abraham:
quoniam dij fortes terræ, vehementer
eleuati ſunt.

47
Sion libe-
rata:

1 Pſalmus Cantici filijs Core ſecunda
ſabbati. XLVII.

in liberatore
ſuo

2 MAgnus Dominus, & laudabilis nimis
A in ciuitate Dei noſtri, in monte ſancto
eius.
3 * Fundatur exultatione vniuerſæ terræ
mons Sion, latera Aquilonis,
ciuitas Regis magni.
4 * Deus in domibus eius cognoſcetur,
cum ſuſcipiet eam.
5 * Quoniam ecce reges terræ congre-
gati ſunt:
conuenerunt in vnum.
6 * Ipſi videntes ſic admirati ſunt,
conturbati ſunt, commoti ſunt:
7 * tremor apprehendit eos.
Ibi dolores vt parturientis,
8 * in ſpiritu vehementi conteres
naues Tharſis.
9 * Sicut audiuimus, ſic vidimus
in ciuitate Domini virtutum, in ciui-
B tate Dei noſtri:
Deus fundauit eam in æternum.

lætatur &
exultat.

10 * Suſcepimus Deus miſericordiam tuam,
in medio templi tui.
11 * Secundum nomen tuum Deus, ſic &
laus tua in fines terræ:
iuſtitia plena eſt dextera tua.
12 * Lætetur mons Sion,
& exultent filiæ Iudæ,
propter iudicia tua Domine.
13 * Circumdate Sion, & complectimini
eam:
narrate in turribus eius.
14 * Ponite corda veſtra in virtute eius:
& diſtribuite domos eius,
vt enarretis in progenie altera.
15 * Quoniam hic eſt Deus, Deus noſter
in æternum, & in ſæculum ſæculi:
ipſe reget nos in ſæcula.

48
Sortes di-
uerſæ:

1 In finem, filijs Core Pſalmus. XLVIII.

2 AVdite hæc omnes Gentes:
A auribus percipite omnes, qui habitatis
orbem:

[a] 2. Reg. 6. c. 15.

* Quiq. terrigenæ, & filij hominum: 3
ſimul in vnum diues & pauper.
* Os meum loquetur ſapientiam: 4
& meditatio cordis mei prudentiam.
* [a]Inclinabo in parabolam aurem meam: 5
aperiam in pſalterio propoſitionem meam.
iniqui interibunt,
* Cur timebo in die mala? 6
iniquitas calcanei mei circumdabit me:
* Qui confidunt in virtute ſua: 7
& in multitudine diuitiarum ſuarum gloriantur.
* Frater non redimit, redimet homo: 8
non dabit Deo placationem ſuam.
* Et pretium redemptionis animæ ſuæ: 9
& laborabit in æternum, B
* & viuet adhuc in finem. 10
* Non videbit interitum, 11
cum viderit ſapientes morientes:
ſimul inſipiens, & ſtultus peribunt.
Et relinquent alienis diuitias ſuas:
* & ſepulchra eorum domus illorum 12
in æternum. C
Tabernacula eorum in progenie, & progenie:
vocauerunt nomina ſua in terris ſuis.
* Et homo, cum in honore eſſet, non 13
intellexit:
comparatus eſt iumentis inſipientibus,
& ſimilis factus eſt illis.
iuſti redimentur.
* Hæc via illorum ſcandalum ipſis: 14
& poſtea in ore ſuo complacebunt.
* Sicut oues in inferno poſiti ſunt: 15
mors depaſcet eos.
Et dominabuntur eorum iuſti in matutino:
& auxilium eorum veteraſcet in inferno a gloria eorum.
* Verumtamen Deus redimet animam 16
meam de manu inferi,
cum acceperit me.
* Ne timueris cum diues factus fuerit 17
homo: D
& cum multiplicata fuerit gloria domus eius.
* Quoniam cum interierit, non ſumet 18
omnia:
neque deſcendet cum eo gloria eius.
* Quia anima eius in vita ipſius be- 19
nedicetur:
confitebitur tibi cum benefeceris ei.
* Introibit vſque in progenies patrum 20
ſuorum:
& vſque in æternum non videbit lumen.

[a] Pſ. 77. a. 2. Matt. 13. e. 35.

21 * Homo, cum in honore eſſet, non intellexit:
comparatus eſt iumentis inſipientibus,
& ſimilis factus eſt illis.

β) Aſa canto[r]

49 Sacrific[ium] accept[um]

1 Pſalmus Aſaph. XLIX.

A DEus deorum Dominus locutus eſt:
& vocauit terram,
A ſolis ortu vſque ad occaſum:
iudica[t] Deu[s]
2 * ex Sion ſpecies decoris eius.
3 * Deus manifeſte veniet:
Deus noſter & non ſilebit.
Ignis in conſpectu eius exardeſcet:
& in circuitu eius tempeſtas valida.
4 * Aduocabit cælum deſurſum:
& terram diſcernere populum ſuum.
5 * Congregate illi ſanctos eius:
B qui ordinant teſtamentum eius ſuper ſacrificia.
6 * Et annunciabunt cæli iuſtitiam eius:
quoniam Deus iudex eſt.
7 * Audi populus meus, & loquar:
bonis o[pe]ribus,
Iſrael, & teſtificabor tibi:
Deus Deus tuus ego ſum.
8 * Non in ſacrificijs tuis arguam te:
holocauſta autem tua in conſpectu meo ſunt ſemper.
9 * Non accipiam de domo tua vitulos:
neque de gregibus tuis hircos.
10 * Quoniam meæ ſunt omnes feræ ſiluarum,
iumenta in montibus & boues.
11 * Cognoui omnia volatilia cæli:
& pulchritudo agri mecum eſt.
12 * Si eſuriero, non dicam tibi:
C meus eſt enim orbis terræ, & plenitudo eius.
13 * Numquid manducabo carnes taurorum?
aut ſanguinem hircorum potabo?
14 * Immola Deo ſacrificium laudis:
& redde Altiſſimo vota tua.
15 * Et inuoca me in die tribulationis:
eruam te, & honorificabis me.
non ver[e] honorat[i]
16 * Peccatori autem dixit Deus:
Quare tu enarras iuſtitias meas,
& aſſumis teſtamentum meum per os tuum?
17 * Tu vero odiſti diſciplinam:
& proieciſti ſermones meos retrorſum:
18 * Si videbas furem, currebas cum eo:
D & cum adulteris portionem tuam ponebas.

* Os tuum abundauit malitia: 19
& lingua tua concinnabat dolos.
* Sedens aduerſus fratrem tuum loquebaris, 20
& aduerſus filium matris tuæ ponebas ſcandalum:
* hæc feciſti, & tacui. 21
Exiſtimaſti inique quòd ero tui ſimilis:
arguam te, & ſtatuam contra faciem tuam.
* Intelligite hæc qui obliuiſcimini Deum: 22
nequando rapiat, & non ſit qui eripiat.
* Sacrificium laudis honorificabit me: 23
& illic iter, quo oſtendam illi ſalutare Dei.

. Series altera.

) Pſalmi Dauid.

50

œnitentia regis:

In finem, Pſalmus Dauid, * Cum venit 1
ad eum Nathan Propheta, quando in- 2
trauit ad Bethſabee. *(2. Reg. 12.)* L.

confitetur peccata,

MIſerere mei Deus, ſecundum magnam miſericordiam tuam. 3 A
Et ſecundum multitudinem miſerationum tuarum, dele iniquitatem meam.
* Amplius laua me ab iniquitate mea: 4
& a peccato meo munda me.
* Quoniam iniquitatem meam ego cognoſco: 5
& peccatum meum contra me eſt ſemper.
* Tibi ſoli peccaui, 6
& malum coram te feci:
[a] vt iuſtificeris in ſermonibus tuis,
& vincas cum iudicaris.
* Ecce enim in iniquitatibus conceptus ſum: 7 B
& in peccatis concepit me mater mea.
* Ecce enim veritatem dilexiſti: 8
incerta, & occulta ſapientiæ tuæ manifeſtaſti mihi.
* [b] Aſperges me hyſſopo, & mundabor: 9
lauabis me, & ſuper niuem dealbabor.
* Auditui meo dabis gaudium & lætitiam: 10
& exultabunt oſſa humiliata.
* Auerte faciem tuam a peccatis meis: 11
& omnes iniquitates meas dele.

tit abſolutionem,

* Cor mundum crea in me Deus: 12
& ſpiritum rectum innoua in viſceribus meis. C

13 * Ne proijcias me a facie tua:
& ſpiritum ſanctum tuum nè auferas a me.
14 * Redde mihi lætitiam ſalutaris tui:
& ſpiritu principali confirma me.
15 * Docebo iniquos vias tuas: vult ſatisfacere.
& impij ad te conuertentur.
16 * Libera me de ſanguinibus Deus, Deus ſalutis meæ:
& exultabit lingua mea iuſtitiam tuam.
17 * Domine, labia mea aperies:
D & os meum annunciabit laudem tuam.
18 * Quoniam ſi voluiſſes ſacrificium, dediſſem vtique:
holocauſtis non delectaberis.
19 * Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus:
cor contritum, & humiliatum Deus non deſpicies.
20 * Benigne fac Domine in bona voluntate tua Sion:
vt ædificentur muri Ieruſalem.
21 * Tunc acceptabis ſacrificium iuſtitiæ, oblationes, & holocauſta:
tunc imponent ſuper altare tuum vitulos.

51

Pœna maligni:

1 In finem, Intellectus Dauid, * Cum
2 venit Doeg Idumæus, & nunciauit
Sauli: Venit Dauid in domum Achimelech. *(1. Reg. 22. 9.)* LI.

potens in iniquitate

3 QVid gloriaris in malitia,
A qui potens es in iniquitate?
4 * Tota die iniuſtitiam cogitauit lingua tua:
ſicut nouacula acuta feciſti dolum.
5 * Dilexiſti malitiam ſuper benignitatem:
iniquitatem magis quàm loqui æquitatem.
6 * Dilexiſti omnia verba præcipitationis,
lingua doloſa.
7 * Propterea Deus deſtruet te in finem, deſtruitur & euellitur,
B euellet te, & emigrabit te de tabernaculo tuo:
& radicem tuam de terra viuentium.
8 * Videbunt iuſti, & timebunt,
& ſuper eum ridebunt, & dicent:
9 * ecce homo, qui non poſuit Deum adiutorem ſuum:
Sed ſperauit in multitudine diuitiarum ſuarum:
& præualuit in vanitate ſua.

---

a Rom. 3. a. 4. — b Leuit. 14. Num. 19.

fructificante iuſto. * Ego autem, ſicut oliua fructifera in 10
domo Dei,
ſperaui in miſericordia Dei in æternum: & in ſæculum ſæculi.
* Confitebor tibi in ſæculum quia feciſti: 11
& expectabo nomen tuum, quoniam bonum eſt
in conſpectu ſanctorum tuorum.

52
Sors impiorum:

In finem, Pro Maeleth intelligentiæ Dauid. LII. 1

vita eorum DIxit inſipiens in corde ſuo: Non eſt A
Deus.
* Corrupti ſunt, & abominabiles facti 2
ſunt in iniquitatibus:
non eſt qui faciat bonum.
* [a]Deus de cælo proſpexit ſuper filios 3
hominum:
vt videat ſi eſt intelligens, aut requirens Deum.
* [b]Omnes declinauerunt, ſimul inutiles 4
facti ſunt:
non eſt qui faciat bonum, non eſt vſque ad vnum.
atque pœna: * Nonne ſcient omnes qui operantur 5
iniquitatem, B
qui deuorant plebem meam vt cibum panis?
* Deum non inuocauerunt: 6
illic trepidauerunt timore, vbi non erat timor.
Quoniam Deus diſſipauit oſſa eorum qui hominibus placent:
confuſi ſunt, quoniam Deus ſpreuit eos.
* Quis dabit ex Sion ſalutare Iſrael? 7
cum conuerterit Deus captiuitatem plebis ſuæ,
exultabit Iacob, & lætabitur Iſrael.

53
Petitio auxilij:

In finem, In carminibus intellectus 1
Dauid, * Cum veniſſent Ziphæi, & di- 2
xiſſent ad Saul: Nonne Dauid abſconditus eſt apud nos? *(1. Reg. 23. 19. & 26. 1.)* LIII.

tribulatus inuocat Deum DEus in nomine tuo ſaluum me fac: 3
& in virtute tua iudica me. A
* Deus exaudi orationem meam: 4
auribus percipe verba oris mei.
5 * Quoniam alieni inſurrexerunt aduerſum me,
& fortes quæſierunt animam meam:
& non propoſuerunt Deum ante conſpectum ſuum.
6 * Ecce enim Deus adiuuat me: & ſpe[ro] eum laudatu[s]
B & Dominus ſuſceptor eſt animæ meæ.
7 * Auerte mala inimicis meis:
& in veritate tua diſperde illos.
8 * Voluntarie ſacrificabo tibi,
& confitebor nomini tuo Domine: quoniam bonum eſt:
9 * Quoniam ex omni tribulatione eripuiſti me:
& ſuper inimicos meos deſpexit oculus meus.

54
Clamor[e] cumuen[t]

1 In finem, In carminibus intellectus Dauid. LIIII.

conturb[atus] ab inimi[cis]
2 EXaudi Deus orationem meam,
A & ne deſpexeris deprecationem meam:
3 * intende mihi, & exaudi me.
Contriſtatus ſum in exercitatione mea:
& conturbatus ſum
4 * a voce inimici, & a tribulatione peccatoris.
Quoniam declinauerunt in me iniquitates: & in ira moleſti erant mihi.
5 * Cor meum conturbatum eſt in me:
& formido mortis cecidit ſuper me.
6 * Timor & tremor venerunt ſuper me:
& contexerunt me tenebræ:
7 * Et dixi: Quis dabit mihi pennas ſicut
B columbæ,
& volabo, & requieſcam?
8 * Ecce elongaui fugiens:
& manſi in ſolitudine.
9 * Expectabam eum, qui ſaluum me fecit
a puſillanimitate ſpiritus, & tempeſtate.
10 * Præcipita Domine, diuide linguas eorum:
quoniam vidi iniquitatem, & contradictionem in ciuitate.
11 * Die ac nocte circumdabit eam ſuper muros eius iniquitas:
12 & labor in medio eius, * & iniuſtitia.
Et non defecit de plateis eius vſura, & dolus.
derelictus ab amici[s]ſimo
13 * Quoniam ſi inimicus meus maledixiſſet mihi, ſuſtinuiſſem vtique.
C Et ſi is, qui oderat me, ſuper me magna locutus fuiſſet: abſcondiſſem me forſitan ab eo.

[a] Pſ. 13. a. 2. — [b] Rom. 3. b. 12.

* Tu vero homo vnanimis: 14
dux meus, & notus meus:
* Qui ſimul mecum dulces capiebas 15
cibos:
in domo Dei ambulauimus cum conſenſu.
* Veniat mors ſuper illos: 16
& deſcendant in infernum viuentes:
Quoniam nequitiæ in habitaculis eorum: in medio eorum.
confidit Domino. * Ego autem ad Deum clamaui: 17
& Dominus ſaluabit me.
* Veſpere, & mane, & meridie narrabo 18
& annunciabo:
& exaudiet vocem meam.
* Redimet in pace animam meam ab 19
his, qui appropinquant mihi:
quoniam inter multos erant mecum.
* Exaudiet Deus, & humiliabit illos, 20 D
qui eſt ante ſæcula.
Non enim eſt illis commutatio,
& non timuerunt Deum:
* extendit manum ſuam in retribuendo. 21
Contaminauerunt teſtamentum eius,
* diuiſi ſunt ab ira vultus eius: 22
& appropinquauit cor illius.
Molliti ſunt ſermones eius ſuper oleum:
& ipſi ſunt iacula.
* [a] Iacta ſuper Dominum curam tuam, 23
& ipſe te enutriet:
non dabit in æternum fluctuationem
iuſto.
* Tu vero Deus deduces eos, in pu- 24
teum interitus.
Viri ſanguinum, & doloſi non dimidiabunt dies ſuos:
ego autem ſperabo in te Domine.

55
ſpes impugnati: In finem, Pro populo, qui a Sanctis 1
longe factus eſt, Dauid in tituli inſcriptionem, cum tenuerunt eum Allophyli in Geth. *(1. Reg. 21. 12.)* LV.

ipſe Deus, MIſerere mei Deus, quoniam concul- 2 A
cauit me homo:
tota die impugnans tribulauit me.
* Conculcauerunt me inimici mei tota 3
die:
quoniam multi bellantes aduerſum me.
* Ab altitudine diei timebo: 4
ego vero in te ſperabo.
* In Deo laudabo ſermones meos, 5
in Deo ſperaui: non timebo
quid faciat mihi caro.

6 * Tota die verba mea execrabantur:
aduerſum me omnes cogitationes eorum, in malum.
7 * Inhabitabunt & abſcondent: ipſi cal-
B caneum meum obſeruabunt.
Sicut ſuſtinuerunt animam meam,
8 * pro nihilo ſaluos facies illos:
in ira populos confringes.
9 Deus, * vitam meam annunciaui tibi: videns lacrymas.
poſuiſti lacrymas meas in conſpectu tuo,
Sicut & in promiſſione tua:
10 * tunc conuertentur inimici mei retrorſum:
In quacumque die inuocauero te:
ecce cognoui quoniam Deus meus es.
11 * In Deo laudabo verbum,
in Domino laudabo ſermonem:
in Deo ſperaui, non timebo
quid faciat mihi homo.
12 * In me ſunt Deus vota tua,
quæ reddam, laudationes tibi.
13 * Quoniam eripuiſti animam meam
de morte,
& pedes meos de lapſu:
vt placeam coram Deo in lumine viuentium.

56
1 In finem, Ne diſperdas, Dauid in ti- Confidentia conculcati:
tuli inſcriptionem, cum fugeret a facie Saul in ſpeluncam. *(1. Reg. 22. 1. & 24. 4.)* LVI.

2 MIſerere mei Deus, miſerere mei: miſericors Deus,
A quoniam in te confidit anima mea.
Et in vmbra alarum tuarum ſperabo,
donec tranſeat iniquitas.
3 * Clamabo ad Deum altiſſimum:
Deum qui benefecit mihi.
4 * Miſit de cælo, & liberauit me:
dedit in opprobrium conculcantes me.
Miſit Deus miſericordiam ſuam, & veritatem ſuam,
5 * & eripuit animam meam de medio
catulorum leonum:
dormiui conturbatus.
Filij hominum dentes eorum arma &
ſagittæ:
& lingua eorum gladius acutus.
6 * Exaltare ſuper cælos Deus:
B & in omnem terram gloria tua.
7 * Laqueum parauerunt pedibus meis: cui pſallet.
& incuruauerunt animam meam.

---

[a] Matt. 6. c. 25. Luc. 12. c. 22. 1. Pet. 5. b. 7.

Foderunt ante faciem meam foueam:
& inciderunt in eam.
* Paratum cor meum Deus, paratum 8
cor meum:
cantabo, & psalmum dicam.
* Exurge gloria mea, exurge psalterium 9
& cithara:
exurgam diluculo.
* Confitebor tibi in populis Domine: 10
& psalmum dicam tibi in gentibus:
* Quoniam magnificata est vsque ad 11
cælos misericordia tua,
& vsque ad nubes veritas tua.
* Exaltare super cælos Deus: 12
& super omnem terram gloria tua.

57 Iudices iniqui:

In finem, Ne disperdas, Dauid in tituli 1
inscriptionem. LVII.

eorum iniustitia

SI vere vtique iustitiam loquimini: 2
A
recta iudicate filij hominum.
* Etenim in corde iniquitates operamini: 3
in terra iniustitias manus vestræ concinnant.
* Alienati sunt peccatores a vulua, 4
errauerunt ab vtero: locuti sunt falsa.
* Furor illis secundum similitudinem 5
serpentis:
sicut aspidis surdæ, & obturantis aures
suas,
* Quæ non exaudiet vocem incantan- 6
tium:
& venefici incantantis sapienter.

atque interitus.

* Deus conteret dentes eorum in ore 7
B
ipsorum:
molas leonum confringet Dominus.
* Ad nihilum deuenient tamquam aqua 8
decurrens:
intendit arcum suum donec infirmentur.
* Sicut cera, quæ fluit, auferentur: 9
supercecidit ignis, & non viderunt
solem.
* Priusquam intelligerent spinæ ve- 10
stræ rhamnum:
sicut viuentes, sic in ira absorbet eos.
* Lætabitur iustus cum viderit vin- 11
dictam:
manus suas lauabit in sanguine peccatoris.
* Et dicet homo: Si vtique est fructus 12
iusto:
vtique est Deus iudicans eos in terra.

58 Refugit tribulat

1 In finem, Ne disperdas, Dauid in tituli
inscriptionem, quando misit Saul, &
custodiuit domum eius, vt eum interficeret. *(1. Reg. 19. 11.)* LVIII.

contra i surgent

2 ERipe me de inimicis meis Deus meus:
A & ab insurgentibus in me libera me.
3 * Eripe me de operantibus iniquitatem:
& de viris sanguinum salua me.
4 * Quia ecce ceperunt animam meam:
irruerunt in me fortes.
5 * Neque iniquitas mea, neque peccatum meum Domine:
sine iniquitate cucurri, & direxi.
6 * Exurge in occursum meum, & vide:
B & tu Domine Deus virtutum, Deus
Israel,
Intende ad visitandas omnes gentes:
non miserearis omnibus, qui operantur
iniquitatem.
7 * Conuertentur ad vesperam: & famem
patientur vt canes,
& circuibunt ciuitatem.
8 * Ecce loquentur in ore suo,
& gladius in labijs eorum:
quoniam quis audiuit?
9 * Et tu Domine deridebis eos:
ad nihilum deduces omnes gentes.
10 * Fortitudinem meam ad te custodiam,
quia Deus susceptor meus es:
11 * Deus meus misericordia eius præueniet me.

Deus inuocatur.

12 * Deus ostendet mihi super inimicos
C meos,
ne occidas eos: nequando obliuiscantur populi mei.
Disperge illos in virtute tua:
& depone eos protector meus Domine:
13 * Delictum oris eorum, sermonem labiorum ipsorum:
& comprehendantur in superbia sua.
Et de execratione & mendacio annunciabuntur
14 * in consummatione: in ira consummationis, & non erunt.
Et scient quia Deus dominabitur Iacob:
& finium terræ.
15 * Conuertentur ad vesperam, & famem
patientur vt canes:
& circuibunt ciuitatem.
16 * Ipsi dispergentur ad manducandum:
si vero non fuerint saturati, & murmurabunt.
17 * Ego autem cantabo fortitudinem
tuam:
& exultabo mane misericordiam tuam.

Quia factus es ſuſceptor meus,
& refugium meum, in die tribulatio-
nis meæ.
* Adiutor meus tibi pſallam, 18
quia Deus ſuſceptor meus es:
Deus meus miſericordia mea.

59 Implora-tio re-pulſorum:

In finem, Pro his, qui immutabuntur, 1
in tituli inſcriptionem ipſi Dauid in
doctrinam, * cum ſuccendit Meſopo- 2
tamiam Syriæ, & Sobal, & conuertit
Ioab, & percuſſit Idumæam in valle
Salinarum duodecim millia. *(2. Reg.*
8. 1. & 10. 7. & 1. Par. 18. 1.) LIX.

populus conturbatus

DEus repuliſti nos, & deſtruxiſti nos: 3
iratus es, & miſertus es nobis. A
* Commouiſti terram, & conturbaſti 4
eam:
ſana contritiones eius, quia commota eſt.
* Oſtendiſti populo tuo dura: 5
potaſti nos vino compunctionis. B
* Dediſti metuentibus te ſignificatio- 6
nem:
vt fugiant a facie arcus:

petit liberationem.

Vt liberentur dilecti tui:
* ſaluum fac dextera tua, & exaudi me. 7
* Deus locutus eſt in ſancto ſuo: Læ- 8
tabor,
& partibor Sichimam: & conuallem
tabernaculorum metibor.
* Meus eſt Galaad, & meus eſt Ma- 9
naſſes:
& Ephraim fortitudo capitis mei.
Iuda rex meus:
* Moab olla ſpei meæ. 10
In Idumæam extendam calceamentum
meum:
mihi alienigenæ ſubditi ſunt.
* Quis deducet me in ciuitatem mu- 11
nitam? C
quis deducet me vſque in Idumæam?
* Nonne tu Deus, qui repuliſti nos: 12
& non egredieris Deus in virtutibus
noſtris?
* Da nobis auxilium de tribulatione: 13
quia vana ſalus hominis.
* In Deo faciemus virtutem: 14
& ipſe ad nihilum deducet tribulantes
nos.

60 Oratio pro rege:

In finem, In hymnis Dauid. LX. 1

exauditus a Domino

EXaudi Deus deprecationem meam: 2
intende orationi meæ. A
3 * A finibus terræ ad te clamaui: dum
anxiaretur cor meum,
in petra exaltaſti me. Deduxiſti me,
4 * quia factus es ſpes mea:
turris fortitudinis a facie inimici.
5 * Inhabitabo in tabernaculo tuo in ſæ-
cula:
protegar in velamento alarum tuarum.
6 * Quoniam tu Deus meus exaudiſti
B orationem meam:
dediſti hereditatem timentibus nomen
tuum.
7 * Dies ſuper dies regis adijcies: deprecatur.
annos eius vſque in diem generatio-
nis & generationis.
8 * Permanet in æternum in conſpectu
Dei:
miſericordiam & veritatem eius quis
requiret?
9 * Sic pſalmum dicam nomini tuo in
ſæculum ſæculi:
vt reddam vota mea de die in diem.

61 Anima Deo ſubiecta:

1 In finem, Pro Idithun, Pſalmus Dauid.
LXI.

Deus eſt ſaluator

2 NOnne Deo ſubiecta erit anima mea?
A ab ipſo enim ſalutare meum.
3 * Nam & ipſe Deus meus, & ſalutaris
meus:
ſuſceptor meus, non mouebor am-
plius.
4 * Quouſque irruitis in hominem? inter-
ficitis vniuerſi vos:
tamquam parieti inclinato & maceriæ
depulſæ?
5 * Verumtamen pretium meum cogi-
tauerunt repellere, cucurri in ſiti:
ore ſuo benedicebant, & corde ſuo
maledicebant.
6 * Verumtamen Deo ſubiecta eſto ani-
ma mea:
quoniam ab ipſo patientia mea.
7 * Quia ipſe Deus meus, & ſaluator
B meus:
adiutor meus, non emigrabo.
8 * In Deo ſalutare meum, & gloria
mea:
Deus auxilij mei, & ſpes mea in
Deo eſt.
9 * Sperate in eo omnis congregatio po-
puli,
effundite coram illo corda veſtra:
Deus adiutor noſter in æternum.
10 * Verumtamen vani filij hominum, vani ſunt filij hominum.
mendaces filij hominum in ſtateris:

vt decipiant ipſi de vanitate in idip-
ſum.
* Nolite ſperare in iniquitate, & rapi- 11
nas nolite concupiſcere:
diuitiæ ſi affluant, nolite cor apponere.
* Semel locutus eſt Deus, 12
duo hæc audiui,
quia poteſtas Dei eſt,
* & tibi Domine miſericordia: 13
[a] quia tu reddes vnicuique iuxta opera
ſua.

62
Deliciæ iuſti:

Pſalmus Dauid, Cum eſſet in deſerto 1
Idumææ. *(1. Reg. 22. 5.)* LXII.

in terra deſerta

DEus Deus meus ad te de luce vigilo. 2
Sitiuit in te anima mea, quàm multi- A
pliciter tibi caro mea.
* In terra deſerta, & inuia, & ina- 3
quoſa:
ſic in ſancto apparui tibi,
vt viderem virtutem tuam, & gloriam
tuam.
* Quoniam melior eſt miſericordia tua 4
ſuper vitas:
labia mea laudabunt te.
* Sic benedicam te in vita mea: 5
& in nomine tuo leuabo manus meas. B
* Sicut adipe & pinguedine repleatur 6
anima mea:
& labijs exultationis laudabit os meum.
* Si memor fui tui ſuper ſtratum meum, 7
in matutinis meditabor in te:
* quia fuiſti adiutor meus. 8
Et in velamento alarum tuarum exul- C
tabo,

adhæret Deo.

* adhæſit anima mea poſt te: 9
me ſuſcepit dextera tua.
* Ipſi vero in vanum quæſierunt ani- 10
mam meam,
introibunt in inferiora terræ:
* tradentur in manus gladij, 11
partes vulpium erunt.
* Rex vero lætabitur in Deo, 12
laudabuntur omnes qui iurant in eo:
quia obſtructum eſt os loquentium
iniqua.

63
Conuentus malignantium:

In finem, Pſalmus Dauid. LXIII. 1

ſcrutatur iniquitates,

EXaudi Deus orationem meam cum 2
deprecor: A
a timore inimici eripe animam meam.
3 * Protexiſti me a conuentu malignan-
tium:
a multitudine operantium iniquitatem.
4 * Quia exacuerunt vt gladium linguas
ſuas:
intenderunt arcum rem amaram,
5 * vt ſagittent in occultis immacula-
tum.
6 * Subito ſagittabunt eum, & non time-
bunt:
firmauerunt ſibi ſermonem nequam.
Narrauerunt vt abſconderent laqueos:
dixerunt: Quis videbit eos?
7 * Scrutati ſunt iniquitates:
B defecerunt ſcrutantes ſcrutinio.
Accedet homo ad cor altum:
8 * & exaltabitur Deus.

diſſipatur a Deo.

Sagittæ paruulorum factæ ſunt plagæ
eorum:
9 * & infirmatæ ſunt contra eos linguæ
eorum.
Conturbati ſunt omnes qui videbant
eos:
10 * & timuit omnis homo.
Et annunciauerunt opera Dei:
& facta eius intellexerunt.
11 * Lætabitur iuſtus in Domino, & ſpe-
rabit in eo,
& laudabuntur omnes recti corde.

64
Gratiarum actio:

1 In finem, Pſalmus Dauid, Canticum
Hieremiæ, & Ezechielis populo tranſmi-
grationis, cum inciperent exire. LXIIII.

pro remiſſis peccatis

2 TE decet hymnus Deus in Sion:
A & tibi reddetur votum in Ieruſalem.
3 * Exaudi orationem meam:
ad te omnis caro veniet.
4 * Verba iniquorum præualuerunt ſu-
per nos:
& impietatibus noſtris tu propitiaberis.
5 * Beatus, quem elegiſti, & aſſumpſiſti:
inhabitabit in atrijs tuis.
Replebimur in bonis domus tuæ:
ſanctum eſt templum tuum,

& imbri effuſo.

6 * mirabile in æquitate.
B Exaudi nos Deus ſalutaris noſter,
ſpes omnium finium terræ,
& in mari longe.
7 * Præparans montes in virtute tua,
accinctus potentia:
8 * qui conturbas profundum maris
ſonum fluctuum eius.
Turbabuntur gentes,

---

[a] Mat. 16. d. 27. Rom. 2. a. 6. 1. Cor. 3. b. 8. Gal. 6. b. 5.

* & timebunt qui habitant terminos a 9
ſignis tuis:
exitus matutini & veſpere delectabis.
* Viſitaſti terram & inebriaſti eam: 10
multiplicaſti locupletare eam.
Flumen Dei repletum eſt aquis,
paraſti cibum illorum:
quoniam ita eſt præparatio eius.
* Riuos eius inebria, multiplica geni- 11
mina eius:
in ſtillicidijs eius lætabitur germinans.
* Benedices coronæ anni benignitatis 12
tuæ:
& campi tui replebuntur vbertate.
* Pingueſcent ſpecioſa deſerti: 13
& exultatione colles accingentur.
* Induti ſunt arietes ouium, 14
& valles abundabunt frumento:
clamabunt, etenim hymnum dicent.

65 Laus Dei:

In finem, Canticum Pſalmi reſur- 1
rectionis. LXV.

educti in refrigerium

IVbilate Deo omnis terra, A
* pſalmum dicite nomini eius: 2
date gloriam laudi eius.
* Dicite Deo quàm terribilia ſunt opera 3
tua Domine!
in multitudine virtutis tuæ mentientur
tibi inimici tui.
* Omnis terra adoret te, & pſallat tibi: 4
pſalmum dicat nomini tuo.
* Venite, & videte opera Dei: 5
terribilis in conſilijs ſuper filios homi-
num.
* Qui conuertit mare in aridam, 6
in flumine pertranſibunt pede:
ibi lætabimur in ipſo.
* Qui dominatur in virtute ſua in æter- 7
num, B
oculi eius ſuper gentes reſpiciunt:
qui exaſperant non exaltentur in ſemet-
ipſis.
* Benedicite Gentes Deum noſtrum: 8
& auditam facite vocem laudis eius,
* Qui poſuit animam meam ad vitam: 9
& non dedit in commotionem pedes
meos.
* Quoniam probaſti nos Deus: 10
igne nos examinaſti, ſicut examinatur
argentum.
* Induxiſti nos in laqueum, 11
poſuiſti tribulationes in dorſo noſtro:
* impoſuiſti homines ſuper capita noſtra. 12
Tranſiuimus per ignem & aquam: C
& eduxiſti nos in refrigerium.

13 * Introibo in domum tuam in holo- reddunt vota ſua.
cauſtis:
reddam tibi vota mea,
14 * quæ diſtinxerunt labia mea.
Et locutum eſt os meum, in tribula-
tione mea.
15 * Holocauſta medullata offeram tibi
cum incenſo arietum:
offeram tibi boues cum hircis.
16 * Venite, audite, & narrabo, omnes qui
D timetis Deum,
quanta fecit animæ meæ.
17 * Ad ipſum ore meo clamaui,
& exaltaui ſub lingua mea.
18 * Iniquitatem ſi aſpexi in corde meo,
non exaudiet Dominus.
19 * Propterea exaudiuit Deus,
& attendit voci deprecationis meæ.
20 * Benedictus Deus,
qui non amouit orationem meam, &
miſericordiam ſuam a me.

66 Benedictio Dei:

1 In finem, In hymnis, Pſalmus Cantici
Dauid. LXVI.

2 DEus miſereatur noſtri, & benedicat petitur
A nobis:
illuminet vultum ſuum ſuper nos, &
miſereatur noſtri.
3 * Vt cognoſcamus in terra viam tuam:
in omnibus gentibus ſalutare tuum.
4 * Confiteantur tibi populi Deus: in ſalutem gentium.
confiteantur tibi populi omnes.
5 * Lætentur & exultent gentes:
quoniam iudicas populos in æquitate,
& gentes in terra dirigis.
6 * Confiteantur tibi populi Deus:
confiteantur tibi populi omnes:
7 * terra dedit fructum ſuum.
Benedicat nos Deus, Deus noſter,
8 * benedicat nos Deus:
& metuant eum omnes fines terræ.

67 Cantus triumphalis:

1 In finem, Pſalmus Cantici ipſi Dauid.
LXVII.

2 EXurgat Deus, & diſſipentur inimici exurgens Deus
A eius,
& fugiant qui oderunt eum, a facie eius.
3 * Sicut deficit fumus, deficiant:
ſicut fluit cera a facie ignis,
ſic pereant peccatores a facie Dei.
4 * Et iuſti epulentur, & exultent in con-
ſpectu Dei:
& delectentur in lætitia.

* Cantate Deo, pſalmum dicite nomini 5
eius:
iter facite ei, qui aſcendit ſuper occa-
ſum:
Dominus nomen illi. Exultate in con-
ſpectu eius,
turbabuntur a facie eius,
* patris orphanorum, & iudicis vidua- 6
rum.
Deus in loco ſancto ſuo:
* Deus qui inhabitare facit vnius mo- 7
ris in domo:
Qui educit vinctos in fortitudine,
ſimiliter eos, qui exaſperant, qui habi-
tant in ſepulchris.
diſſipauit inimicos,
* Deus cum egredereris in conſpectu 8
populi tui,
cum pertranſires in deſerto:
* Terra mota eſt, etenim cæli diſtilla- 9
uerunt
a facie Dei Sinai, a facie Dei Iſrael.
* Pluuiam voluntariam ſegregabis Deus 10
hereditati tuæ: B
& infirmata eſt, tu vero perfeciſti
eam.
* Animalia tua habitabunt in ea: 11
paraſti in dulcedine tua pauperi, Deus.
* Dominus dabit verbum 12
euangelizantibus, virtute multa.
* Rex virtutum dilecti dilecti: 13
& ſpeciei domus diuidere ſpolia.
* Si dormiatis inter medios cleros, 14
pennæ columbæ deargentatæ,
& poſteriora dorſi eius in pallore auri.
* Dum diſcernit cæleſtis reges ſuper 15
eam,
niue dealbabuntur in Selmon:
habitat in Sion;
* mons Dei, mons pinguis. 16
Mons coagulatus, mons pinguis:
* vt quid ſuſpicamini montes coagu- 17
latos?
Mons, in quo beneplacitum eſt Deo
habitare in eo:
etenim Dominus habitabit in finem.
* Currus Dei decem millibus multi- 18
plex, millia lætantium:
Dominus in eis in Sina in ſancto.
* Aſcendiſti in altum, cepiſti captiui- 19
tatem: C
accepiſti dona in hominibus:
Etenim non credentes, inhabitare Do-
minum Deum.
protegit plebem ſuam
* Benedictus Dominus die quotidie: 20
proſperum iter faciet nobis Deus ſalu-
tarium noſtrorum.
* Deus noſter, Deus ſaluos faciendi: 21
& Domini Domini exitus mortis.

22 * Verumtamen Deus confringet capita
inimicorum ſuorum:
verticem capilli perambulantium in
delictis ſuis.
23 * Dixit Dominus: Ex Baſan conuer-
tam,
conuertam in profundum maris:
24 * Vt intingatur pes tuus in ſanguine:
lingua canum tuorum ex inimicis, ab
ipſo.
25 * Viderunt ingreſſus tuos Deus,
ingreſſus Dei mei: regis mei qui eſt in
ſancto.
benedicentem,
26 * Præuenerunt principes coniuncti pſal-
lentibus,
in medio iuuencularum tympaniſtria-
rum.
27 * In eccleſijs benedicite Deo
Domino, de fontibus Iſrael.
28 * Ibi Beniamin adoleſcentulus, in men-
D tis exceſſu.
Principes Iuda, duces eorum:
principes Zabulon, principes Neph-
thali.
29 * Manda Deus virtuti tuæ:
vincet gentes
confirma hoc Deus, quod operatus es
in nobis.
30 * A templo tuo in Ieruſalem,
tibi offerent reges munera.
31 * Increpa feras arundinis,
congregatio taurorum in vaccis popu-
lorum:
vt excludant eos, qui probati ſunt ar-
gento.
Diſſipa gentes, quæ bella volunt:
32 * venient legati ex Ægypto:
Æthiopia præueniet manus eius Deo.
33 * Regna terræ, cantate Deo:
laudandus ab eis.
pſallite Domino: pſallite Deo,
34 * qui aſcendit ſuper cælum cæli, ad
Orientem.
Ecce dabit voci ſuæ vocem virtutis,
35 * date gloriam Deo
ſuper Iſrael, magnificentia eius,
& virtus eius in nubibus.
36 * Mirabilis Deus in ſanctis ſuis,
Deus Iſrael ipſe dabit virtutem, & for-
titudinem plebi ſuæ,
benedictus Deus.

68 Preces patientis:

1 In finem, pro ijs, qui commutabuntur,
Dauid. LXVIII.

2 SAluum me fac Deus:
confuſus propter zelum Dei,
A quoniam intrauerunt aquæ vſque ad
animam meam.

* Infixus sum in limo profundi: & non 3
eſt ſubſtantia.
Veni in altitudinem maris: & tempe-
ſtas demerſit me.
* Laboraui clamans, raucæ factæ ſunt 4
fauces meæ:
defecerunt oculi mei, dum ſpero in
Deum meum.
* Multiplicati ſunt ſuper capillos ca- 5
pitis mei, qui oderunt me gratis.
Confortati ſunt qui perſecuti ſunt me
inimici mei iniuſte:
quæ non rapui, tunc exoluebam.
* Deus tu ſcis inſipientiam meam: 6
& delicta mea a te non ſunt abſcondita.
* Non erubeſcant in me qui expectant 7
te Domine, Domine virtutum.
Non confundantur ſuper me qui quæ-
runt te, Deus Iſrael.
* Quoniam propter te ſuſtinui oppro- 8
brium: B
operuit confuſio faciem meam.
* Extraneus factus ſum fratribus meis, 9
& peregrinus filijs matris meæ.
* Quoniam [a] zelus domus tuæ come- 10
dit me:
& [b] opprobria exprobrantium tibi, ce-
ciderunt ſuper me.
* Et operui in ieiunio animam meam: 11
& factum eſt in opprobrium mihi.
* Et poſui veſtimentum meum cilicium: 12
& factus ſum illis in parabolam.
* Aduerſum me loquebantur qui ſede- 13
bant in porta:
& in me pſallebant qui bibebant vi-
num.
rat iuſtum iudicem, * Ego vero orationem meam ad te Do- 14
mine:
tempus beneplaciti Deus.
In multitudine miſericordiæ tuæ exaudi
me,
in veritate ſalutis tuæ: * Eripe me 15
de luto, vt non infigar:
libera me ab ijs, qui oderunt me, &
de profundis aquarum.
* Non me demergat tempeſtas aquæ, 16
neque abſorbeat me profundum:
neque vrgeat ſuper me puteus os ſuum.
* Exaudi me Domine, quoniam beni- 17
gna eſt miſericordia tua:
ſecundum multitudinem miſerationum
tuarum reſpice in me.
* Et ne auertas faciem tuam a puero 18
tuo:
quoniam tribulor, velociter exaudi me.

19 * Intende animæ meæ, & libera eam:
C propter inimicos meos eripe me.
20 * Tu ſcis improperium meum, &
confuſionem meam, & reuerentiam
meam.
21 * In conſpectu tuo ſunt omnes qui tri-
bulant me,
improperium expectauit cor meum, &
miſeriam.
Et ſuſtinui qui ſimul contriſtaretur, &
non fuit:
& qui conſolaretur, & non inueni.
22 * [c] Et dederunt in eſcam meam fel:
& in ſiti mea potauerunt me aceto.
23 * Fiat menſa eorum coram ipſis in
laqueum,
& in retributiones, & in ſcandalum.
24 * Obſcurentur oculi eorum ne videant:
& dorſum eorum ſemper incurua.
25 * Effunde ſuper eos iram tuam:
& furor iræ tuæ comprehendat eos.
26 * [d] Fiat habitatio eorum deſerta:
& in tabernaculis eorum non ſit qui
inhabitet.
27 * Quoniam quem tu percuſſiſti, perſe-
cuti ſunt:
& ſuper dolorem vulnerum meorum
addiderunt.
28 * Appone iniquitatem ſuper iniquita-
D tem eorum:
& non intrent in iuſtitiam tuam.
29 * Deleantur de Libro viuentium:
& cum iuſtis non ſcribantur.
30 * Ego ſum pauper & dolens: laudat
ſalus tua Deus ſuſcepit me. exauditurum.
31 * Laudabo nomen Dei cum cantico:
& magnificabo eum in laude:
32 * Et placebit Deo ſuper vitulum no-
uellum:
cornua producentem & vngulas.
33 * Videant pauperes & lætentur:
quærite Deum, & viuet anima veſtra:
34 * Quoniam exaudiuit pauperes Domi-
nus:
& vinctos ſuos non deſpexit.
35 * Laudent illum cæli & terra,
mare, & omnia reptilia in eis.
36 * Quoniam Deus ſaluam faciet Sion.
& ædificabuntur ciuitates Iuda.
Et inhabitabunt ibi, & hereditate ac-
quirent eam.
37 * Et ſemen ſeruorum eius poſſidebit
eam,
& qui diligunt nomen eius, habitabunt
in ea.

[a] Ioan. 2. c. 17. — [b] Rom. 15. a. 3. — [c] Matt. 27. f. 48. — [d] Act. 1. d. 20.

69 Oratio afflicti:

In finem, Pſalmus Dauid, In rememorationem, quòd ſaluum fecerit eum Dominus. LXIX. 1

confundat Deus inimicos.

DEus in adiutorium meum intende: 2
Domine ad adiuuandum me feſtina. A
* Confundantur, & reuereantur, qui quærunt animam meam: 3
* Auertantur retrorſum, & erubeſcant, qui volunt mihi mala: 4
Auertantur ſtatim erubeſcentes, qui dicunt mihi: Euge, euge.
* Exultent & lætentur in te omnes qui quærunt te, 5
& dicant ſemper: Magnificetur Dominus: qui diligunt ſalutare tuum.
* Ego vero egenus, & pauper ſum: 6
Deus adiuua me.
Adiutor meus, & liberator meus es tu:
Domine ne moreris.

70 Iuſtus patiens:

Pſalmus Dauid, Filiorum Ionadab, & priorum captiuorum. LXX. 1

ſperat in Domino,

IN te Domine ſperaui, A
non confundar in æternum:
* in iuſtitia tua libera me, & eripe me. 2
Inclina ad me aurem tuam, & ſalua me.
* Eſto mihi in Deum protectorem, 3
& in locum munitum: vt ſaluum me facias,
Quoniam firmamentum meum, & refugium meum es tu.
* Deus meus eripe me de manu peccatoris, 4
& de manu contra legem agentis & iniqui:
* Quoniam tu es patientia mea Domine: 5
Domine ſpes mea a iuuentute mea.
* In te confirmatus ſum ex vtero: 6
de ventre matris meæ tu es protector B
meus:
In te cantatio mea ſemper:
* tamquam prodigium factus ſum multis: 7
& tu adiutor fortis.
* Repleatur os meum laude, vt cantem gloriam tuam: 8
tota die magnitudinem tuam.
* Ne proijcias me in tempore ſenectutis: 9
cum defecerit virtus mea, ne derelinquas me.
* Quia dixerunt inimici mei mihi: 10
& qui cuſtodiebant animam meam, conſilium fecerunt in vnum,

11 * Dicentes: Deus dereliquit eum, perſequimini, & comprehendite eum: quia non eſt qui eripiat.
12 * Deus ne elongeris a me:
Deus meus in auxilium meum reſpice.
13 * Confundantur, & deficiant detrahen-
C tes animæ meæ:
operiantur confuſione, & pudore qui quærunt mala mihi.
14 * Ego autem ſemper ſperabo:
& adijciam ſuper omnem laudem tuam.
15 * Os meum annunciabit iuſtitiam tuam: (annunciabit iuſtitiam eius.)
tota die ſalutare tuum.
Quoniam non cognoui litteraturam,
16 * introibo in potentias Domini:
Domine memorabor iuſtitiæ tuæ ſolius.
17 * Deus docuiſti me a iuuentute mea:
& vſque nunc pronunciabo mirabilia tua.
18 * Et vſque in ſenectam & ſenium: Deus ne derelinquas me,
Donec annunciem brachium tuum generationi omni, quæ ventura eſt:
19 Potentiam tuam, * & iuſtitiam tuam
D Deus vſque in altiſſima, quæ feciſti magnalia:
Deus quis ſimilis tibi?
20 * Quantas oſtendiſti mihi tribulationes multas, & malas:
& conuerſus viuificaſti me:
& de abyſſis terræ iterum reduxiſti me:
21 * Multiplicaſti magnificentiam tuam:
& conuerſus conſolatus es me.
22 * Nam & ego confitebor tibi in vaſis pſalmi veritatem tuam: Deus
pſallam tibi in cithara, ſanctus Iſrael.
23 * Exultabunt labia mea cum cantauero tibi:
& anima mea, quam redemiſti.
24 * Sed & lingua mea tota die meditabitur iuſtitiam tuam:
cum confuſi & reueriti fuerint qui quærunt mala mihi.

71 Precatio pro rege:

1 Pſalmus, In Salomonem. LXXI.

fit iuſtus & pacificus.

2 DEus iudicium tuum regi da:
A & iuſtitiam tuam filio regis:
Iudicare populum tuum in iuſtitia,
& pauperes tuos in iudicio.
3 * Suſcipiant montes pacem populo:
& colles iuſtitiam.
4 * Iudicabit pauperes populi,
& ſaluos faciet filios pauperum: & humiliabit calumniatorem.

* Et permanebit cum Sole, 5
& ante Lunam, in generatione & generationem.
* Descendet ficut pluuia in vellus: 6
& ficut ftillicidia ftillantia fuper terram. B
* Orietur in diebus eius iuftitia, 7
& abundantia pacis: donec auferatur luna.
ninetur orbe rarum, * Et dominabitur a mari vfque ad mare: 8
& a flumine vfque ad terminos orbis terrarum.
* Coram illo procident Æthiopes: 9
& inimici eius terram lingent.
* Reges Tharfis, & infulæ munera offerent: 10
reges Arabum, & Saba dona adducent:
* Et adorabunt eum omnes reges terræ: 11
omnes gentes feruient ei: C
* Quia liberabit pauperem a potente: 12
& pauperem, cui non erat adiutor.
* Parcet pauperi & inopi: 13
& animas pauperum faluas faciet.
* Ex vfuris & iniquitate redimet animas eorum: 14
& honorabile nomen eorum coram illo.
* Et viuet, & dabitur ei de auro Arabiæ, 15
& adorabunt de ipfo femper: tota die benedicent ei.
nedicat benedicetur; * Et erit firmamentum in terra in fummis montium, 16 D
fuperextolletur fuper Libanum fructus eius:
& florebunt de ciuitate ficut fœnum terræ.
* Sit nomen eius benedictum in fæcula: 17
ante Solem permanet nomen eius.
Et benedicentur in ipfo omnes tribus terræ:
omnes gentes magnificabunt eum.
xologia ltera. * Benedictus Dominus Deus Ifrael, 18
qui facit mirabilia folus:
* Et benedictum nomen maieftatis eius in æternum: 19
& replebitur maieftate eius omnis terra: fiat, fiat.
* Defecerunt laudes Dauid filij Ieffe. 20

Pfalmi orum.

Afaph ntoris: 72 & in- ufti:

Pfalmus Afaph. LXXII. 1

QVàm bonus Ifrael Deus A
his, qui recto funt corde!

2 * Mei autem pene moti funt pedes: vita peccatorum felix,
pene effufi funt greffus mei.
3 * Quia zelaui fuper iniquos,
pacem peccatorum videns.
4 * Quia non eft refpectus morti eorum:
& firmamentum in plaga eorum.
5 * In labore hominum non funt,
& cum hominibus non flagellabuntur:
6 * Ideo tenuit eos fuperbia,
B operti funt iniquitate & impietate fua.
7 * Prodijt quafi ex adipe iniquitas eorum:
tranfierunt in affectum cordis.
8 * Cogitauerunt, & locuti funt nequitiam:
iniquitatem in excelfo locuti funt.
9 * Pofuerunt in cælum os fuum:
& lingua eorum tranfiuit in terra.
10 * Ideo conuertetur populus meus hic:
& dies pleni inuenientur in eis.
11 * Et dixerunt: Quomodo fcit Deus,
& fi eft fcientia in excelfo?
12 * Ecce ipfi peccatores, innocentium infelix;
& abundantes in fæculo, obtinuerunt diuitias.
13 * Et dixi: Ergo fine caufa iuftificaui cor meum,
& laui inter innocentes manus meas:
14 * Et fui flagellatus tota die,
& caftigatio mea in matutinis.
15 * Si dicebam: Narrabo fic: finis iniquorum miferabilis,
C ecce nationem filiorum tuorum reprobaui.
16 * Exiftimabam vt cognofcerem hoc,
labor eft ante me:
17 * Donec intrem in Sanctuarium Dei:
& intelligam in nouiffimis eorum.
18 * Verumtamen propter dolos pofuifti eis:
deiecifti eos dum alleuarentur.
19 * Quomodo facti funt in defolationem,
fubito defecerunt:
perierunt propter iniquitatem fuam.
20 * Velut fomnium furgentium Domine,
in ciuitate tua imaginem ipforum ad nihilum rediges.
21 * Quia inflammatum eft cor meum,
& renes mei commutati funt:
22 * & ego ad nihilum redactus fum, & nefciui.
23 * Vt iumentum factus fum apud te:
& ego femper tecum. piorum gloriofus.
24 * Tenuifti manum dexteram meam:
D & in voluntate tua deduxifti me,
& cum gloria fufcepifti me.
25 * Quid enim mihi eft in cælo?
& a te quid volui fuper terram?

* Defecit caro mea, & cor meum: 26
Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum.
* Quia ecce, qui elongant ſe a te, pe- 27
ribunt:
perdidiſti omnes, qui fornicantur abs te.
* Mihi autem adhærere Deo bonum 28
eſt:
ponere in Domino Deo ſpem meam:
Vt annunciem omnes prædicationes tuas, in portis filiæ Sion.

73
Sanctuarium deſolatum:

Intellectus Aſaph. LXXIII. 1

diſſipatum ab hoſtibus,

VT quid Deus repuliſti in finem: A
iratus eſt furor tuus ſuper oues paſcuæ tuæ?
* Memor eſto congregationis tuæ, quam 2
poſſediſti ab initio.
Redemiſti virgam hereditatis tuæ:
mons Sion, in quo habitaſti in eo.
* Leua manus tuas in ſuperbias eorum 3
in finem:
quanta malignatus eſt inimicus in ſancto!
* Et gloriati ſunt qui oderunt te: in 4
medio ſollemnitatis tuæ.
Poſuerunt ſigna ſua, ſigna:
* & non cognouerunt ſicut in exitu 5
ſuper ſummum.
Quaſi in ſilua lignorum ſecuribus
* exciderunt ianuas eius in idipſum: 6
in ſecuri, & aſcia deiecerunt eam.
* [a] Incenderunt igni Sanctuarium tuum: 7
in terra polluerunt tabernaculum nominis tui.
* Dixerunt in corde ſuo cognatio eo- 8
rum ſimul: B
quieſcere faciamus omnes dies feſtos Dei a terra.
* Signa noſtra non vidimus, 9
iam non eſt propheta:
& nos non cognoſcet amplius.

reſpiciendum a forti Iſrael.

* Vſquequo Deus improperabit inimi- 10
cus:
irritat aduerſarius nomen tuum in finem?
* Vt quid auertis manum tuam, & dex- 11
teram tuam,
de medio ſinu tuo in finem?
* [b] Deus autem rex noſter ante ſæ- 12
cula:
operatus eſt ſalutem in medio terræ.

13 * Tu confirmaſti in virtute tua mare:
C contribulaſti capita draconum in aquis.
14 * Tu confregiſti capita draconis:
dediſti eum eſcam populis Æthiopum.
15 * Tu dirupiſti fontes, & torrentes:
tu ſiccaſti fluuios Ethan.
16 * Tuus eſt dies, & tua eſt nox:
tu fabricatus es auroram & ſolem.
17 * Tu feciſti omnes terminos terræ:
æſtatem & ver tu plaſmaſti ea.
18 * Memor eſto huius, inimicus improperauit Domino:
& populus inſipiens incitauit nomen tuum.
19 * Ne tradas beſtijs animas confitentes
D tibi,
& animas pauperum tuorum ne obliuiſcaris in finem.
20 * Reſpice in teſtamentum tuum:
quia repleti ſunt, qui obſcurati ſunt terræ domibus iniquitatum.
21 * Ne auertatur humilis factus confuſus:
pauper & inops laudabunt nomen tuum.
22 * Exurge Deus, iudica cauſam tuam:
memor eſto improperiorum tuorum, eorum quæ ab inſipiente ſunt tota die.
23 * Ne obliuiſcaris voces inimicorum tuorum:
ſuperbia eorum, qui te oderunt, aſcendit ſemper.

74
Sociu[s] Iſraelis

1 In finem, Ne corrumpas, Pſalmus Cantici Aſaph. LXXIIII.

omnipote[ns]

2 COnfitebimur tibi Deus: confitebimur,
A & inuocabimus nomen tuum. Narrabimus mirabilia tua:
3 * cum accepero tempus,
ego iuſtitias iudicabo.
4 * Liquefacta eſt terra, & omnes qui habitant in ea:
ego confirmaui columnas eius.

humiles hoſtes

5 * Dixi iniquis: Nolite inique agere:
& delinquentibus: Nolite exaltare cornu:
6 * Nolite extollere in altum cornu veſtrum:
nolite loqui aduerſus Deum iniquitatem.
7 * Quia neque ab Oriente, neque ab
B Occidente,
neque a deſertis montibus:

[a] 4. Reg. 25. b. 9. — [b] Luc 1. g 68.

* quoniam Deus iudex eſt. 8
Hunc humiliat, & hunc exaltat:
* quia calix in manu Domini vini meri 9
plenus miſto.
Et inclinauit ex hoc in hoc: verumtamen fæx eius non eſt exinanita:
bibent omnes peccatores terræ.
exaltans ſuos. * Ego autem annunciabo in ſæculum: 10
cantabo Deo Iacob.
* Et omnia cornua peccatorum confringam: 11
& exaltabuntur cornua iuſti.

75
Victoria ſocij: In finem, in Laudibus, Pſalmus Aſaph, Canticum ad Aſſyrios. LXXV. 1

ominus onfregit otentes, NOtus in Iudæa Deus: 2 A
in Iſrael magnum nomen eius.
* Et factus eſt in pace locus eius: 3
& habitatio eius in Sion.
* Ibi confregit potentias arcuum, 4
ſcutum, gladium, & bellum.
* Illuminans tu 5
mirabiliter a montibus æternis:
* turbati ſunt omnes inſipientes corde. 6 B
Dormierunt ſomnum ſuum:
& nihil inuenerunt omnes viri diuitiarum in manibus ſuis.
* Ab increpatione tua Deus Iacob 7
dormitauerunt qui aſcenderunt equos.
* Tu terribilis es, 8
& quis reſiſtet tibi? ex tunc ira tua.
* De cælo auditum feciſti iudicium: 9
terra tremuit & quieuit,
ſaluauit manſuetos. * Cum exurgeret in iudicium Deus, 10
vt ſaluos faceret omnes manſuetos terræ.
* Quoniam cogitatio hominis confitebitur tibi: 11
& reliquiæ cogitationis diem feſtum agent tibi.
*Vouete, & reddite Domino Deo veſtro: 12
omnes qui in circuitu eius affertis munera.
Terribili * & ei qui aufert ſpiritum principum, 13
terribili apud reges terræ.

76
editatio eſolati: In finem, pro Idithun, Pſalmus Aſaph. LXXVI. 1

die tribulationis VOce mea ad Dominum clamaui: 2 A
voce mea ad Deum, & intendit mihi.
3 * In die tribulationis meæ Deum exquiſiui,
manibus meis nocte contra eum: & non ſum deceptus.
Renuit conſolari anima mea,
4 * memor fui Dei, & delectatus ſum,
& exercitatus ſum: & defecit ſpiritus meus.
5 * Anticipauerunt vigilias oculi mei:
turbatus ſum, & non ſum locutus.
6 * Cogitaui dies antiquos:
& annos æternos in mente habui.
7 B * Et meditatus ſum nocte cum corde meo,
& exercitabar, & ſcopebam ſpiritum meum.
8 * Numquid in æternum proijciet Deus:
aut non apponet vt complacitior ſit adhuc?
9 * Aut in finem miſericordiam ſuam abſcindet,
a generatione in generationem?
10 * Aut obliuiſcetur miſereri Deus?
aut continebit in ira ſua miſericordias ſuas?
11 * Et dixi nunc cœpi: recordatur mirabilium Domini.
hæc mutatio dexteræ Excelſi.
12 * Memor fui operum Domini:
C quia memor ero ab initio mirabilium tuorum,
13 * Et meditabor in omnibus operibus tuis:
& in adinuentionibus tuis exercebor.
14 * Deus in ſancto via tua:
quis Deus magnus ſicut Deus noſter?
15 * tu es Deus qui facis mirabilia.
Notam feciſti in populis virtutem tuam:
16 * redemiſti in brachio tuo populum tuum,
filios Iacob, & Ioſeph.
17 * Viderunt te aquæ Deus,
D viderunt te aquæ: & timuerunt,
& turbatæ ſunt abyſſi.
18 * Multitudo ſonitus aquarum:
vocem dederunt nubes.
Etenim ſagittæ tuæ tranſeunt:
19 * vox tonitrui tui in rota.
Illuxerunt coruſcationes tuæ orbi terræ:
commota eſt & contremuit terra.
20 * In mari via tua,
& ſemitæ tuæ in aquis multis:
& veſtigia tua non cognoſcentur.
21 * [a] Deduxiſti ſicut oues populum tuum,
in manu Moyſi & Aaron.

[a] Exo. 14. d. 19.

77 Memoria dierum antiquorum: ne imitentur generationem prauam,

Intellectus Asaph. LXXVII. 1

ATtendite popule meus legem meam: A
inclinate aurem vestram in verba oris
mei.
* Aperiam in parabolis os meum: 2
loquar propositiones ab initio.
* Quanta audiuimus & cognouimus ea: 3
& patres nostri narrauerunt nobis.
* Non sunt occultata a filijs eorum, 4
in generatione altera. Narrantes laudes Domini,
& virtutes eius, & mirabilia eius quæ fecit.
* Et suscitauit testimonium in Iacob: 5
& legem posuit in Israel.
Quanta mandauit patribus nostris
nota facere ea filijs suis:
* vt cognoscat generatio altera. 6
Filij qui nascentur, & exurgent,
& narrabunt filijs suis,
* Vt ponant in Deo spem suam, 7
& non obliuiscantur operum Dei:
& mandata eius exquirant.
* Ne fiant sicut patres eorum: 8
generatio praua & exasperans.
Generatio, quæ non direxit cor suum:
& non est creditus cum Deo spiritus eius.
* Filij Ephrem intendentes & mittentes arcum: 9 B
conuersi sunt in die belli.
* Non custodierunt testamentum Dei: 10
& in lege eius noluerunt ambulare.
* Et obliti sunt benefactorum eius, 11
& mirabilium eius quæ ostendit eis.

recordentur itineris per mare

* Coram patribus eorum fecit mirabilia 12
in terra Ægypti, in campo Taneos.
* [a]Interrupit mare, & perduxit eos: 13
& statuit aquas quasi in vtre.
* Et deduxit eos in nube diei: 14
& tota nocte in illuminatione ignis.
* [b]Interrupit petram in eremo: 15
& adaquauit eos velut in abysso multa.
* Et eduxit aquam de petra: 16
& deduxit tamquam flumina aquas.
* Et apposuerunt adhuc peccare ei: 17
in iram excitauerunt Excelsum in inaquoso.
* Et tentauerunt Deum in cordibus suis: 18
vt peterent escas animabus suis.
* Et male locuti sunt de Deo: dixerunt: 19 C

Numquid poterit Deus parare mensam in deserto?

atque per desertum,

20 * Quoniam percussit petram, & fluxerunt aquæ,
& torrentes inundauerunt.
Numquid & panem poterit dare,
aut parare mensam populo suo?
21 * [c]Ideo audiuit Dominus, & distulit:
& ignis accensus est in Iacob,
& ira ascendit in Israel:
22 * Quia non crediderunt in Deo,
nec sperauerunt in salutari eius:
23 * Et mandauit nubibus desuper,
& ianuas cæli aperuit.
24 * [d]Et pluit illis manna ad manducandum,
& panem cæli dedit eis.
25 * [e]Panem angelorum manducauit homo:
cibaria misit eis in abundantia.
26 * [f]Transtulit Austrum de cælo:
& induxit in virtute sua Africum.
27 * Et pluit super eos sicut puluerem carnes:
& sicut arenam maris volatilia pennata.
28 * Et ceciderunt in medio castrorum eorum:
circa tabernacula eorum.
29 D * Et manducauerunt & saturati sunt nimis,
& desiderium eorum attulit eis:
30 * non sunt fraudati a desiderio suo.
[g]Adhuc escæ eorum erant in ore ipsorum
31 * & ira Dei ascendit super eos.
Et occidit pingues eorum,
& electos Israel impediuit.
32 * In omnibus his peccauerunt adhuc:
& non crediderunt in mirabilibus eius.
33 * Et defecerunt in vanitate dies eorum:
& anni eorum cum festinatione.
34 * Cum occideret eos, quærebant eum:
& reuertebantur, & diluculo veniebant ad eum.
35 * Et rememorati sunt quia Deus adiutor est eorum:
& Deus excelsus redemptor eorum est.
36 * Et dilexerunt eum in ore suo,
& lingua sua mentiti sunt ei:
37 * Cor autem eorum non erat rectum cum eo:
nec fideles habiti sunt in testamento eius.

---

[a] Exo. 14. e. 22. — [b] Exo. 17. b. 6. Psal. 104. d. 41. — [c] Num. 11. a. 1. — [d] Exo. 16. a. 4. Num. 11. b. 7. — [e] Ioan. 6. d. 31. 1. Cor. 10. a. 3. — [f] Num. 11. g. 31. — [g] Num. 11. g. 33.

*Ipſe autem eſt miſericors, & propi- 38
tius fiet peccatis eorum: & non di-
ſperdet eos.
Et abundauit vt auerteret iram ſuam:
& non accendit omnem iram ſuam:
*Et recordatus eſt quia caro ſunt: 39
ſpiritus vadens, & non rediens.
*Quoties exacerbauerunt eum in de- 40
ſerto,
in iram concitauerunt eum in inaquoſo?
*Et conuerſi ſunt, & tentauerunt Deum: 41
& ſanctum Iſrael exacerbauerunt.
prodigiorum in Ægypto, *Non ſunt recordati manus eius, 42
die qua redemit eos de manu tribu-
lantis,
*Sicut poſuit in Ægypto ſigna ſua, 43
& prodigia ſua in campo Taneos. E
*[a]Et conuertit in ſanguinem flumina 44
eorum,
& imbres eorum, ne biberent.
*[b]Miſit in eos cœnomyiam, & come- 45
dit eos:
& ranam, & diſperdidit eos.
*[c]Et dedit ærugini fructus eorum: 46
& labores eorum locuſtæ.
*[d]Et occidit in grandine vineas eorum: 47
& moros eorum in pruina.
*Et tradidit grandini iumenta eorum: 48
& poſſeſſionem eorum igni.
*Miſit in eos iram indignationis ſuæ: 49
indignationem, & iram, & tribulatio-
nem:
immiſſiones per angelos malos.
*Viam fecit ſemitæ iræ ſuæ, 50
non pepercit a morte animabus eo- F
rum:
& iumenta eorum in morte concluſit.
*[e]Et percuſſit omne primogenitum in 51
terra Ægypti:
primitias omnis laboris eorum in ta-
bernaculis Cham.
*Et abſtulit ſicut oues populum ſuum: 52
& perduxit eos tamquam gregem in
deſerto.
*Et deduxit eos in ſpe, & non timue- 53
runt:
[f]& inimicos eorum operuit mare.
...perum in terra promiſſa. *Et induxit eos in montem ſanctifica- 54
tionis ſuæ,
montem, quem acquiſiuit dextera eius.
Et eiecit a facie eorum Gentes:
[g]& forte diuiſit eis terram in funiculo
diſtributionis.
*Et habitare fecit in tabernaculis eo- 55
rum tribus Iſrael.

56 *Et tentauerunt, & exacerbauerunt
Deum excelſum:
& teſtimonia eius non cuſtodierunt.
57 *Et auerterunt ſe, & non ſeruauerunt
pactum:
quemadmodum patres eorum, con-
uerſi ſunt in arcum prauum.
58 *In iram concitauerunt eum in colli-
bus ſuis:
& in ſculptilibus ſuis ad æmulationem
eum prouocauerunt.
59 *Audiuit Deus, & ſpreuit:
G & ad nihilum redegit valde Iſrael.
60 *[h]Et repulit tabernaculum Silo,
tabernaculum ſuum, vbi habitauit in
hominibus.
61 *Et tradidit in captiuitatem virtutem
eorum:
& pulchritudinem eorum in manus
inimici.
62 *Et concluſit in gladio populum ſuum:
& hereditatem ſuam ſpreuit.
63 *Iuuenes eorum comedit ignis:
& virgines eorum non ſunt lamentatæ.
64 *Sacerdotes eorum in gladio cecide-
runt:
& viduæ eorum non plorabantur.
65 *Et excitatus eſt tamquam dormiens
Dominus,
tamquam potens crapulatus a vino.
66 *Et percuſſit inimicos ſuos in poſte-
riora:
opprobrium ſempiternum dedit illis.
67 *Et repulit tabernaculum Ioſeph:
& tribum Ephraim non elegit:
68 *Sed elegit tribum Iuda,
montem Sion quem dilexit.
69 *Et ædificauit ſicut vnicornium ſan-
ctificium ſuum
in terra, quam fundauit in ſæcula.
70 *Et elegit Dauid ſeruum ſuum,
& ſuſtulit eum de gregibus ouium:
de poſt fœtantes accepit eum,
71 *Paſcere Iacob ſeruum ſuum,
& Iſrael hereditatem ſuam:
72 *Et pauit eos in innocentia cordis ſui:
& in intellectibus manuum ſuarum de-
duxit eos.

1 Pſalmus Aſaph. LXXVIII. **78** Salutare Iſraelis:

A DEus venerunt Gentes in hereditatem ob pollutionem hereditatis
tuam,
polluerunt templum ſanctum tuum:

[a] Exo. 7. d. 20. — [b] Exod. 8. b. 6. f. 24. — [c] Exo. 10. e. 15. — [d] Exod. 9. f. 25. — [e] Exo. 12. e. 29. — [f] Exo. 14. f. 27. — [g] Ioſ. 13. b. 7. — [h] 1. Reg. 4. a. 4. Ierem. 7. b. 12.

posuerunt Ierusalem in pomorum cu-
stodiam.
* Posuerunt morticina seruorum tuo- 2
rum, escas volatilibus cæli:
carnes sanctorum tuorum bestijs terræ.
* Effuderunt sanguinem eorum tam- 3
quam aquam in circuitu Ierusalem:
& non erat qui sepeliret.
* Facti sumus opprobrium vicinis no- 4
stris: B
subsannatio & illusio his, qui in cir-
cuitu nostro sunt.
auxilium Dei imploratur. * Vsquequo Domine irascéris in finem: 5
accendetur velut ignis zelus tuus?
* [a] Effunde iram tuam in Gentes, quæ 6
te non nouerunt:
& in regna, quæ nomen tuum non
inuocauerunt:
* Quia comederunt Iacob: 7
& locum eius desolauerunt.
* [b] Ne memineris iniquitatum nostra- 8
rum antiquarum, C
cito anticipent nos misericordiæ tuæ:
quia pauperes facti sumus nimis.
* Adiuua nos Deus salutaris noster: 9
& propter gloriam nominis tui Do-
mine libera nos:
& propitius esto peccatis nostris, pro-
pter nomen tuum:
* Ne forte dicant in Gentibus: Vbi est 10
Deus eorum?
& innotescat in nationibus coram ocu-
lis nostris.
Vltio sanguinis seruorum tuorum, qui
effusus est:
* introeat in conspectu tuo gemitus 11
compeditorum. D
Secundum magnitudinem brachij tui,
posside filios mortificatorum.
* Et redde vicinis nostris septuplum 12
in sinu eorum:
improperium ipsorum, quod expro-
brauerunt tibi Domine.
* Nos autem populus tuus, & oues 13
pascuæ tuæ,
confitebimur tibi in sæculum:
In generationem & generationem an-
nunciabimus laudem tuam.

79 Vinea Sabaoth:

In finem, Pro ijs, qui commutabuntur, 1
testimonium Asaph, Psalmus. LXXIX.

Deus virtutum

QVi regis Israel, intende: 2
qui deducis velut ouem Ioseph. A

Qui sedes super cherubim, mani-
festare
3 * coram Ephraim, Beniamin, & Ma-
nasse. Excita potentiam tuam,
& veni, vt saluos facias nos.
4 * Deus conuerte nos:
& ostende faciem tuam, & salui eri-
mus.
5 * Domine Deus virtutum,
quousque irascéris super orationem
serui tui?
6 * Cibabis nos pane lacrymarum:
B & potum dabis nobis in lacrymis in
mensura?
7 * Posuisti nos in contradictionem vici-
nis nostris:
& inimici nostri subsannauerunt nos.
8 * Deus virtutum conuerte nos:
& ostende faciem tuam: & salui eri-
mus.
9 * Vineam de Ægypto transtulisti: suam vineam d[e] uastatam
eiecisti Gentes, & plantasti eam.
10 * Dux itineris fuisti in conspectu eius:
C plantasti radices eius, & impleuit ter-
ram.
11 * Operuit montes vmbra eius:
& arbusta eius cedros Dei.
12 * Extendit palmites suos vsque ad
mare:
& vsque ad flumen propagines eius.
13 * Vt quid destruxisti maceriam eius:
& vindemiant eam omnes, qui præter-
grediuntur viam?
14 * Exterminauit eam aper de silua:
& singularis ferus depastus est eam.
15 * Deus virtutum conuertere: videat & visitet.
respice de cælo, & vide,
& visita vineam istam.
16 * Et perfice eam, quam plantauit dex-
D tera tua:
& super filium hominis, quem confir-
masti tibi.
17 * Incensa igni, & suffossa
ab increpatione vultus tui peribunt.
18 * Fiat manus tua super virum dexteræ
tuæ:
& super filium hominis, quem confir-
masti tibi.
19 * Et non discedimus a te,
viuificabis nos: & nomen tuum inuo-
cabimus.
20 * Domine Deus virtutum conuerte
nos:
& ostende faciem tuam, & salui eri-
mus.

---

[a] Ier. 10. d. 25. — [b] Isai. 64 c. 9.

80
Cantus
lemnis:

In finem, Pro torcularibus, Pſalmus ipſi Aſaph. LXXX. 1

ilaudum Deo,

EXultate Deo adiutori noſtro: 2
A iubilate Deo Iacob.
* Sumite pſalmum, & date tympanum: 3
pſalterium iucundum cum cithara.
* Buccinate in Neomenia tuba, 4
in inſigni die ſollemnitatis veſtræ:
* Quia præceptum in Iſrael eſt: 5
& iudicium Deo Iacob.
* [a]Teſtimonium in Ioſeph poſuit illud, 6
cum exiret de Terra Ægypti:
linguam, quam non nouerat, audiuit.
* Diuertit ab oneribus dorſum eius: 7
B manus eius in cophino ſeruierunt.

ius vox udienda.

* In tribulatione inuocaſti me, & liberaui te: 8
exaudiui te in abſcondito tempeſtatis:
[b]probaui te apud aquam contradictionis.
* Audi populus meus, & conteſtabor te: 9
Iſrael ſi audieris me,
* [c]non erit in te deus recens, 10
neque adorabis deum alienum.
* Ego enim ſum Dominus Deus tuus, 11
C qui eduxi te de terra Ægypti:
dilata os tuum, & implebo illud.
* Et non audiuit populus meus vocem meam: 12
& Iſrael non intendit mihi.
* [d]Et dimiſi eos ſecundum deſideria cordis eorum, 13
ibunt in adinuentionibus ſuis.
* [e]Si populus meus audiſſet me: 14
Iſrael ſi in vijs meis ambulaſſet:
* Pro nihilo forſitan inimicos eorum humiliaſſem: 15
D & ſuper tribulantes eos miſiſſem manum meam.
* Inimici Domini mentiti ſunt ei: 16
& erit tempus eorum in ſæcula.
* Et cibauit eos ex adipe frumenti: 17
& de petra, melle ſaturauit eos.

81
udices iniqui:

Pſalmus Aſaph. LXXXI. 1

a ſummo udice corripiuntur.

DEus ſtetit in ſynagoga deorum: A
in medio autem deos dijudicat.
* Vſquequo iudicatis iniquitatem: 2
& facies peccatorum ſumitis?
* Iudicate egeno, & pupillo: 3
humilem, & pauperem iuſtificate.
4 * [f]Eripite pauperem: & egenum
de manu peccatoris liberate.
5 * Neſcierunt, neque intellexerunt,
B in tenebris ambulant:
mouebuntur omnia fundamenta terræ.
6 * [g]Ego dixi: Dij eſtis,
& filij excelſi omnes.
7 * Vos autem ſicut homines moriemini:
& ſicut vnus de principibus cadetis.
8 * Surge Deus, iudica terram:
quoniam tu hereditabis in omnibus Gentibus.

82
Confines inimici:

1 Canticum Pſalmi Aſaph. LXXXII.

volunt Iſrael diſperdere.

2 DEus, quis ſimilis erit tibi?
A ne taceas, neque compeſcaris Deus:
3 * Quoniam ecce inimici tui ſonuerunt:
& qui oderunt te, extulerunt caput.
4 * Super populum tuum malignauerunt conſilium:
& cogitauerunt aduerſus ſanctos tuos.
5 * Dixerunt: Venite, & diſperdamus eos de gente:
& non memoretur nomen Iſrael vltra.
6 * Quoniam cogitauerunt vnanimiter:
B ſimul aduerſum te teſtamentum diſpoſuerunt,
7 * tabernacula Idumæorum & Iſmahelitæ:
Moab, & Agareni,
8 * Gebal, & Ammon, & Amalec:
alienigenæ cum habitantibus Tyrum.
9 * Etenim Aſſur venit cum illis:
facti ſunt in adiutorium filijs Lot.
10 * Fac illis ſicut [h]Madian, [i]& Siſaræ:
ſicut Iabin in torrente Ciſſon.

diſpereant vero ipſi.

11 * Diſperierunt in Endor:
facti ſunt vt ſtercus terræ.
12 * [k]Pone principes eorum ſicut Oreb,
C & Zeb,
& Zebee, & Salmana: Omnes principes eorum:
13 * qui dixerunt: Hereditate poſſideamus
Sanctuarium Dei.
14 * Deus meus pone illos vt rotam:
& ſicut ſtipulam ante faciem venti.
15 * Sicut ignis, qui comburit ſiluam:
& ſicut flamma comburens montes:
16 * Ita perſequéris illos in tempeſtate tua:
& in ira tua turbabis eos.
17 * Imple facies eorum ignominia:
D & quærent nomen tuum, Domine.

---

[a] Gen. 41. f. 45. — [b] Exo. 17. b. 5. — [c] Exo. 20. a. 3. — [d] Act. 14. c. 15. — [e] Baruc. 3. b. 13. — [f] Pro. 24. a. 11. — [g] Ioan. 10. f. 34. — [h] Iud. 7. f. 22. — [i] Iud. 4. c. 15. — [k] Iud. 7. g. 25.

* Erubescant, & conturbentur in sæculum sæculi: 18
& confundantur, & pereant.
* Et cognoscant quia nomen tibi Dominus: 19
tu solus Altissimus in omni terra.

β) Filiorum Core:

83 Desiderium exulis:

In finem, Pro torcularibus filijs Core, Psalmus. LXXXIII. 1

concupiscit atria Domini,

QVam dilecta tabernacula tua Domine virtutum: 2 A
* concupiscit, & deficit anima mea in atria Domini. 3
Cor meum, & caro mea exultauerunt in Deum viuum.
* Etenim passer inuenit sibi domum: 4
& turtur nidum sibi, vbi ponat pullos suos.
Altaria tua Domine virtutum: rex meus, & Deus meus. B
*Beati, qui habitant in domo tua Domine: 5
in sæcula sæculorum laudabunt te.
* Beatus vir, cuius est auxilium abs te: 6
ascensiones in corde suo disposuit,
* in valle lacrymarum in loco, quem posuit. 7
*Etenim benedictionem dabit legislator, 8
ibunt de virtute in virtutem: C
videbitur Deus deorum in Sion.

respiciatur a Deo.

* Domine Deus virtutum exaudi orationem meam: 9
auribus percipe Deus Iacob.
* Protector noster aspice Deus: 10
& respice in faciem Christi tui:
* Quia melior est dies vna in atrijs tuis super millia. 11 D
Elegi abiectus esse in domo Dei mei:
magis quàm habitare in tabernaculis peccatorum.
* Quia misericordiam, & veritatem diligit Deus: 12
gratiam, & gloriam dabit Dominus.
* Non priuabit bonis eos, qui ambulant in innocentia: 13
Domine virtutum, beatus homo, qui sperat in te.

84 Spes salutis:

In finem, Filijs Core, Psalmus. LXXXIIII. 1

misericordiam consecuti,

BEnedixisti Domine terram tuam: 2 A
auertisti captiuitatem Iacob.
3 * Remisisti iniquitatem plebis tuæ:
operuisti omnia peccata eorum.
4 * Mitigasti omnem iram tuam:
auertisti ab ira indignationis tuæ.
5 * Conuerte nos Deus salutaris noster:
& auerte iram tuam a nobis.

sed iterum afflicti

6 B *.Numquid in æternum irascéris nobis?
aut extendes iram tuam a generatione in generationem?
7 *Deus tu conuersus viuificabis nos:
& plebs tua lætabitur in te.
8 * Ostende nobis Domine misericordiam tuam:
& salutare tuum da nobis.

sperant salutare Dei

9 C * Audiam quid loquatur in me Dominus Deus:
quoniam loquetur pacem in plebem suam. Et super sanctos suos:
& in eos, qui conuertuntur ad cor.
10 * Verumtamen prope timentes eum salutare ipsius:
vt inhabitet gloria in terra nostra.
11 * Misericordia, & veritas obuiauerunt sibi:
iustitia, & pax osculatæ sunt.
12 * Veritas de terra orta est:
& iustitia de cælo prospexit.
13 D * Etenim Dominus dabit benignitatem:
& terra nostra dabit fructum suum.
14 * Iustitia ante eum ambulabit:
& ponet in via gressus suos.

85 Oratio impugnati:

Oratio ipsi Dauid. LXXXV.

inops & pauper

1 A INclina Domine aurem tuam, & exaudi me:
quoniam inops, & pauper sum ego.
2 * Custodi animam meam, quoniam sanctus sum:
saluum fac seruum tuum, Deus meus, sperantem in te.
3 * Miserere mei Domine,
quoniam ad te clamaui tota die:
4 * lætifica animam serui tui,
quoniam ad te Domine animam meam leuaui.
5 *[a] Quoniam tu Domine suauis, & mitis:
& multæ misericordiæ omnibus inuocantibus te.
6 B * Auribus percipe Domine orationem meam:
& intende voci deprecationis meæ.

---

a Ioel 2. c. 13.

* In die tribulationis meæ clamaui 7
ad te:
quia exaudiſti me,
magnum Deum inuocat
* Non eſt ſimilis tui in dijs Domine: 8
& non eſt ſecundum opera tua.
* Omnes gentes quaſcumque feciſti, 9
venient, & adorabunt coram te Domine:
& glorificabunt nomen tuum.
* Quoniam magnus es tu, & faciens 10
mirabilia: C
tu es Deus ſolus.
* Deduc me Domine in via tua, & ingrediar 11
in veritate tua:
lætetur cor meum vt timeat nomen
tuum.
* Confitebor tibi Domine Deus meus 12
in toto corde meo,
& glorificabo nomen tuum in æternum:
* Quia miſericordia tua magna eſt ſu- 13
per me:
& eruiſti animam meam ex inferno
inferiori.
contra perſequentes.
* Deus, iniqui inſurrexerunt ſuper me, 14
& ſynagoga potentium quæſierunt ani- D
mam meam:
& non propoſuerunt te in conſpectu
ſuo.
* Et tu Domine Deus miſerator & mi- 15
ſericors,
patiens, & multæ miſericordiæ, & verax,
* Reſpice in me, & miſerere mei, 16
da imperium tuum puero tuo:
& ſaluum fac filium ancillæ tuæ.
* Fac mecum ſignum in bonum, 17
vt videant qui oderunt me, & confundantur:
quoniam tu Domine adiuuiſti me, &
conſolatus es me.

86
Ciuitas Dei:
Filijs Core, Pſalmus Cantici. LXXXVI. 1

omnium habitatio.
FVndamenta eius in montibus ſanctis: A
* diligit Dominus portas Sion ſuper 2
omnia tabernacula Iacob.
* Glorioſa dicta ſunt de te, ciuitas Dei. 3
* Memor ero Rahab, & Babylonis ſci- 4
entium me.
Ecce alienigenæ, & Tyrus, & populus B
Æthiopum,
hi fuerunt illic.
* Numquid Sion dicet: Homo, & homo 5
natus eſt in ea:
& ipſe fundauit eam Altiſſimus?

6 * Dominus narrabit in ſcripturis populorum, & principum:
horum, qui fuerunt in ea.
7 * Sicut lætantium
omnium habitatio eſt in te.

87
Preces derelicti:
1 Canticum Pſalmi, Filijs Core, in finem,
pro Maheleth ad reſpondendum, intellectus
Eman Ezrahitæ. LXXXVII.

clamat ad Deum
2 DOmine Deus ſalutis meæ:
A in die clamaui, & nocte coram te.
3 * Intret in conſpectu tuo oratio mea:
inclina aurem tuam ad precem meam:
plagis adductus,
4 * Quia repleta eſt malis anima mea:
& vita mea inferno appropinquauit.
5 * Æſtimatus ſum cum deſcendentibus
in lacum:
factus ſum ſicut homo ſine adiutorio,
6 * inter mortuos liber,
Sicut vulnerati dormientes in ſepulchris,
quorum non es memor amplius:
& ipſi de manu tua repulſi ſunt.
7 * Poſuerunt me in lacu inferiori:
B in tenebroſis, & in vmbra mortis.
8 * Super me confirmatus eſt furor
tuus:
& omnes fluctus tuos induxiſti ſuper me.
9 * Longe feciſti notos meos a me:
poſuerunt me abominationem ſibi.
Traditus ſum, & non egrediebar:
lamentatur
10 * oculi mei languerunt præ inopia.
Clamaui ad te Domine tota die:
expandi ad te manus meas.
11 * Numquid mortuis facies mirabilia:
C aut medici ſuſcitabunt, & confitebuntur tibi?
12 * Numquid narrabit aliquis in ſepulchro
miſericordiam tuam,
& veritatem tuam in perditione?
13 * Numquid cognoſcentur in tenebris
mirabilia tua:
& iuſtitia tua in terra obliuionis?
14 * Et ego ad te Domine clamaui:
& mane oratio mea præueniet te.
exponens ſuam miſeriam.
15 * Vt quid Domine repellis orationem
meam:
auertis faciem tuam a me?
16 * Pauper ſum ego, & in laboribus a
D iuuentute mea:
exaltatus autem, humiliatus ſum &
conturbatus.
17 * In me tranſierunt iræ tuæ:
& terrores tui conturbauerunt me.

* Circumdederunt me ſicut aqua tota 18
die:
circumdederunt me ſimul.
* Elongaſti a me amicum, & proximum: 19
& notos meos a miſeria.

γ) Ethan Ezrahitæ:

88
Promiſſio diuina:

Intellectus Ethan Ezrahitæ. LXXXVIII. 1

Deus miſericors & magnus,

MIſericordias Domini in æternum can- 2
tabo. A
In generationem & generationem an-
nunciabo veritatem tuam in ore meo.
* Quoniam dixiſti: In æternum miſe- 3
ricordia ædificabitur in cælis:
præparabitur veritas tua in eis.
* Diſpoſui teſtamentum electis meis, 4
[a]iuraui Dauid ſeruo meo:
* vſque in æternum præparabo ſemen 5
tuum.
Et ædificabo in generationem, & ge-
nerationem ſedem tuam.
* Confitebuntur cæli mirabilia tua Do- 6
mine:
etenim veritatem tuam in eccleſia ſan-
ctorum.
* Quoniam quis in nubibus æquabi- 7
tur Domino: B
ſimilis erit Deo in filijs Dei?
* Deus, qui glorificatur in conſilio ſan- 8
ctorum:
magnus & terribilis ſuper omnes qui
in circuitu eius ſunt.
* Domine Deus virtutum quis ſimilis 9
tibi? potens es Domine,
& veritas tua in circuitu tuo.
* Tu dominaris poteſtati maris: 10
motum autem fluctuum eius tu mi-
tigas.
* Tu humiliaſti ſicut vulneratum, ſu- 11
perbum:
in brachio virtutis tuæ diſperſiſti ini-
micos tuos.
* [b]Tui ſunt cæli, & tua eſt terra, 12
orbem terræ & plenitudinem eius tu
fundaſti:
* aquilonem, & mare tu creaſti. 13
Thabor & Hermon in nomine tuo C
exultabunt:
* tuum brachium cum potentia. 14
Firmetur manus tua, & exaltetur dex-
tera tua:
* iuſtitia & iudicium præparatio ſedis 15
tuæ.

Miſericordia & veritas præcedent fa-
ciem tuam:
16 * beatus populus, qui ſcit iubilationem.
Domine, in lumine vultus tui ambu-
labunt,
17 * & in nomine tuo exultabunt tota die:
& in iuſtitia tua exaltabuntur.
18 * Quoniam gloria virtutis eorum tu es:
& in beneplacito tuo exaltabitur cornu
noſtrum.
19 * Quia Domini eſt aſſumptio noſtra:
& ſancti Iſrael regis noſtri.
20 * Tunc locutus es in viſione ſanctis
tuis,

promittens Dauid thronum æternum,

& dixiſti: Poſui adiutorium in potente:
& exaltaui electum de plebe mea.
21 * [c]Inueni Dauid ſeruum meum:
oleo ſancto meo vnxi eum.
22 * Manus enim mea auxiliabitur ei:
D & brachium meum confortabit eum.
23 * Nihil proficiet inimicus in eo,
& filius iniquitatis non apponet no-
cere ei.
24 * Et concidam a facie ipſius inimicos
eius:
& odientes eum in fugam conuertam.
25 * Et veritas mea, & miſericordia mea
cum ipſo:
& in nomine meo exaltabitur cornu
eius.
26 * Et ponam in mari manum eius:
& in fluminibus dexteram eius.
27 * Ipſe inuocabit me: Pater meus es tu:
Deus meus, & ſuſceptor ſalutis meæ:
28 * Et ego primogenitum ponam illum
excelſum præ regibus terræ.
29 * In æternum ſeruabo illi miſericor-
diam meam:
& teſtamentum meum fidele ipſi.
30 * Et ponam in ſæculum ſæculi ſemen
E eius:
& thronum eius ſicut dies cæli.
31 * Si autem dereliquerint filij eius le-
gem meam:
& in iudicijs meis non ambulauerint:
32 * Si iuſtitias meas profanauerint:
& mandata mea non cuſtodierint:
33 * Viſitabo in virga iniquitates eorum:
& in verberibus peccata eorum.
34 * Miſericordiam autem meam non di-
ſpergam ab eo:
neque nocebo in veritate mea:
35 * Neque profanabo teſtamentum meum:
& quæ procedunt de labijs meis non
faciam irrita.

[a] 2. Reg. 7. b. 12. — [b] Gen. 1. a. 1. — [c] 1. Reg. 16. a. 1. c. 12. Act. 13. d. 22.

* Semel iuraui in ſancto meo, 36
ſi Dauid mentiar:
* ſemen eius in æternum manebit. 37
* Et [a]thronus eius ſicut Sol in conſpectu meo, 38 F
& ſicut Luna perfecta in æternum:
& teſtis in cælo fidelis.
memor ſit opprobrij præſentis;
* Tu vero repuliſti & deſpexiſti: 39
diſtuliſti Chriſtum tuum.
* Euertiſti teſtamentum ſerui tui: 40
profanaſti in terra Sanctuarium eius.
* Deſtruxiſti omnes ſepes eius: 41
poſuiſti firmamentum eius formidinem.
* Diripuerunt eum omnes tranſeuntes viam: 42
factus eſt opprobrium vicinis ſuis.
* Exaltaſti dexteram deprimentium eum: 43
lætificaſti omnes inimicos eius.
* Auertiſti adiutorium gladij eius: 44 G
& non es auxiliatus ei in bello.
* Deſtruxiſti eum ab emundatione: 45
& ſedem eius in terram colliſiſti.
* Minoraſti dies temporis eius: 46
perfudiſti eum confuſione.
* Vſquequo Domine auertis in finem: 47
exardeſcet ſicut ignis ira tua?
* Memorare quæ mea ſubſtantia: 48
numquid enim vane conſtituiſti omnes filios hominum?
* Quis eſt homo, qui viuet, & non videbit mortem: 49
eruet animam ſuam de manu inferi?
* Vbi ſunt miſericordiæ tuæ antiquæ Domine, 50
[b]ſicut iuraſti Dauid in veritate tua?
* Memor eſto Domine opprobrij ſeruorum tuorum 51
(quod continui in ſinu meo) multarum gentium.
* Quod exprobrauerunt inimici tui Domine, 52
quod exprobrauerunt commutationem Chriſti tui.
doxologia tertia.
* Benedictus Dominus in æternum: 53
fiat, fiat.

II. Pſalmi tardius collecti.

1. Series vna.

a) Pſalmi ſeparati.

Oratio Moyſi hominis Dei. LXXXIX. 1

89
Refugium miſerabilium:

DOmine, refugium factus es nobis: a A
generatione in generationem.

2 * Priuſquam montes fierent, aut formaretur terra, & orbis:
homines deficientes
a ſæculo & vſque in ſæculum tu es Deus.
3 * Ne auertas hominem in humilitatem:
& dixiſti: Conuertimini filij hominum.
4 * Quoniam mille anni ante oculos tuos,
tamquam dies heſterna, quæ præterijt,
Et cuſtodia in nocte,
5 * quæ pro nihilo habentur, eorum anni erunt.
6 * Mane ſicut herba tranſeat,
B mane floreat, & tranſeat:
veſpere decidat, induret, & areſcat.
propter peccata
7 * Quia defecimus in ira tua,
& in furore tuo turbati ſumus.
8 * Poſuiſti iniquitates noſtras in conſpectu tuo:
ſæculum noſtrum in illuminatione vultus tui.
9 * Quoniam omnes dies noſtri defecerunt:
& in ira tua defecimus.
Anni noſtri ſicut aranea meditabuntur:
10 * [c]dies annorum noſtrorum in ipſis, ſeptuaginta anni.
C Si autem in potentatibus octoginta anni:
& amplius eorum, labor & dolor.
Quoniam ſuperuenit manſuetudo: & corripiemur.
petunt miſericordiam Domini.
11 * Quis nouit poteſtatem iræ tuæ:
12 & præ timore tuo iram tuam * dinumerare?
Dexteram tuam ſic notam fac:
& eruditos corde in ſapientia.
13 * Conuertere Domine vſquequo?
& deprecabilis eſto ſuper ſeruos tuos.
14 D * Repleti ſumus mane miſericordia tua:
& exultauimus, & delectati ſumus omnibus diebus noſtris.
15 * Lætati ſumus pro diebus, quibus nos humiliaſti:
annis, quibus vidimus mala.
16 * Reſpice in ſeruos tuos, & in opera tua:
& dirige filios eorum.
17 * Et ſit ſplendor Domini Dei noſtri ſuper nos,
& opera manuum noſtrarum dirige ſuper nos:
& opus manuum noſtrarum dirige.

---

[a] 2. Reg. 7. c. 16. — [b] 2. Reg. 7. b. 11. — [c] Eccli. 18. a. 8.

90
Refugium hominum:

Laus Cantici Dauid. XC.

Deus in ſe ſperantes
QVi habitat in adiutorio Altiſſimi, 1
in protectione Dei cæli commorabitur. A
*Dicet Domino: Suſceptor meus es 2
tu, & refugium meum:
Deus meus ſperabo in eum.
*Quoniam ipſe liberauit me de laqueo 3
venantium,
& a verbo aſpero.
*Scapulis ſuis obumbrabit tibi: 4
& ſub pennis eius ſperabis.
*Scuto circumdabit te veritas eius: 5
non timebis a timore nocturno, B
*A ſagitta volante in die, 6
a negotio perambulante in tenebris:
ab incurſu, & dæmonio meridiano.
*Cadent a latere tuo mille, 7
& decem millia a dextris tuis:
ad te autem non appropinquabit.
*Verumtamen oculis tuis conſiderabis: 8
& retributionem peccatorum videbis.
proteget & ſaluabit. *Quoniam tu es Domine ſpes mea: 9
Altiſſimum poſuiſti refugium tuum. C
*Non accedet ad te malum: 10
& flagellum non appropinquabit taber-
naculo tuo.
* [a] Quoniam angelis ſuis mandauit 11
de te:
vt cuſtodiant te in omnibus vijs tuis.
*In manibus portabunt te: 12
ne forte offendas ad lapidem pedem
tuum.
*Super aſpidem, & baſiliſcum ambu- 13
labis: D
& conculcabis leonem & draconem.
*Quoniam in me ſperauit, liberabo 14
eum:
protegam eum, quoniam cognouit no-
men meum.
*Clamabit ad me, & ego exaudiam 15
eum:
cum ipſo ſum in tribulatione:
eripiam eum & glorificabo eum.
*Longitudine dierum replebo eum: 16
& oſtendam illi ſalutare meum.

91
Opera Dei:

Pſalmus Cantici, In die ſabbati. XCI. 1

laudandus Dominus,
BOnum eſt confiteri Domino: 2
& pſallere nomini tuo Altiſſime. A
*Ad annunciandum mane miſericor- 3
diam tuam:
& veritatem tuam per noctem.
4 *In decachordo, pſalterio:
cum cantico, in cithara.
5 *Quia delectaſti me Domine in factura
tua:
& in operibus manuum tuarum exul-
tabo.
6 *Quàm magnificata ſunt opera tua
B Domine!
nimis profundæ factæ ſunt cogitationes
tuæ:
7 *Vir inſipiens non cognoſcet: qui diſpergit peccatores
& ſtultus non intelliget hæc.
8 *Cum exorti fuerint peccatores ſicut
fœnum:
& apparuerint omnes, qui operantur
iniquitatem:
Vt intereant in ſæculum ſæculi:
9 *tu autem Altiſſimus in æternum Do-
mine.
10 *Quoniam ecce inimici tui Domine,
quoniam ecce inimici tui peribunt:
& diſpergentur omnes, qui operantur
iniquitatem.
11 *Et exaltabitur ſicut vnicornis cornu & exaltat iuſtos.
C meum:
& ſenectus mea in miſericordia vberi.
12 *Et deſpexit oculus meus inimicos
meos:
& in inſurgentibus in me malignan-
tibus audiet auris mea.
13 *Iuſtus, vt palma florebit:
ſicut cedrus Libani multiplicabitur.
14 *Plantati in domo Domini,
in atrijs domus Dei noſtri florebunt.
15 *Adhuc multiplicabuntur in ſenecta
vberi:
& bene patientes erunt,
16 *vt annuncient: Quoniam rectus Do-
minus
Deus noſter: & non eſt iniquitas
in eo.

92
Regnum Dei:

Laus Cantici ipſi Dauid in die ante ſabbatum, quando fundata eſt terra. XCII.

firmum & mirabile.
1 DOminus regnauit, decorem indutus
A eſt:
indutus eſt Dominus fortitudinem, &
præcinxit ſe.
Etenim firmauit orbem terræ, qui non
commouebitur.
2 *Parata ſedes tua ex tunc:
a ſæculo tu es.

---

[a] Matt. 4. a. 6. Luc. 4 b. 10.

*Eleuauerunt flumina Domine: 3
eleuauerunt flumina vocem suam.
Eleuauerunt flumina fluctus suos,
*a vocibus aquarum multarum. 4
Mirabiles elationes maris, B
mirabilis in altis Dominus.
*Testimonia tua credibilia facta sunt 5
nimis:
domum tuam decet sanctitudo
Domine in longitudinem dierum.

93
Vltio Dei: Psalmus ipsi Dauid, Quarta sabbati.
XCIII.

peccatores gloriantes

DEus vltionum Dominus: 1
Deus vltionum libere egit. A
*Exaltare qui iudicas terram: 2
redde retributionem superbis.
*Vsquequo peccatores Domine: 3
vsquequo peccatores gloriabuntur:
*Effabuntur, & loquentur iniquitatem: 4
loquentur omnes, qui operantur in-
iustitiam?
*Populum tuum Domine humiliaue- 5
runt:
& hereditatem tuam vexauerunt.
*Viduam, & aduenam interfecerunt: 6
& pupillos occiderunt.
*Et dixerunt: Non videbit Dominus, 7
nec intelliget Deus Iacob. B

& insipientes

*Intelligite insipientes in populo: 8
& stulti aliquando sapite.
*Qui plantauit aurem, non audiet? 9
aut qui finxit oculum, non considerat?
*Qui corripit gentes, non arguet: 10
qui docet hominem scientiam?
*Dominus scit cogitationes hominum, 11
quoniam vanæ sunt.

disperdet Deus Israel.

*Beatus homo, quem tu erudieris 12
Domine:
& de lege tua docueris eum.
*Vt mitiges ei a diebus malis: 13
donec fodiatur peccatori fouea. C
*Quia non repellet Dominus plebem 14
suam:
& hereditatem suam non derelinquet.
*Quoadusque iustitia conuertatur in 15
iudicium:
& qui iuxta illam omnes qui recto sunt
corde.
*Quis consurget mihi aduersus mali- 16
gnantes?
aut quis stabit mecum aduersus ope-
rantes iniquitatem?

17 *Nisi quia Dominus adiuuit me:
paulominus habitasset in inferno anima
mea.
18 *Si dicebam: Motus est pes meus:
D misericordia tua Domine adiuuabat
me.
19 *Secundum multitudinem dolorum
meorum in corde meo:
consolationes tuæ lætificauerunt ani-
mam meam.
20 *Numquid adhæret tibi sedes iniqui-
tatis:
qui fingis laborem in præcepto?
21 *Captabunt in animam iusti:
& sanguinem innocentem condemna-
bunt.
22 *Et factus est mihi Dominus in refu-
gium:
& Deus meus in adiutorium spei meæ.
23 *Et reddet illis iniquitatem ipsorum:
& in malitia eorum disperdet eos:
disperdet illos Dominus Deus noster.

94
Pastor Israelis:

Laus Cantici ipsi Dauid. XCIIII.

honorandus iubilo

1 VEnite, exultemus Domino:
A iubilemus Deo salutari nostro:
2 *Præoccupemus faciem eius in con-
fessione:
& in psalmis iubilemus ei.
3 *Quoniam Deus magnus Dominus:
& rex magnus super omnes deos.
4 *Quia in manu eius sunt omnes fines
terræ:
& altitudines montium ipsius sunt.
5 *Quoniam ipsius est mare, & ipse fecit
illud:
& siccam manus eius formauerunt.
6 *Venite adoremus, & procidamus:
& ploremus ante Dominum, qui fecit
nos.
7 *Quia ipse est Dominus Deus noster:
B & nos populus pascuæ eius, & oues
manus eius.

atque obedientia.

8 *[a] Hodie si vocem eius audieritis,
9 nolite obdurare corda vestra; *Sicut
in irritatione
secundum diem tentationis in deserto:
vbi tentauerunt me patres vestri,
probauerunt me, & viderunt opera
mea.
10 *[b] Quadraginta annis offensus fui gene-
rationi illi,
& dixi: Semper hi errant corde.

---

[a] Heb. 3. b. 7. — [b] Nu. 14. f. 34.

*Et isti non cognouerunt vias meas: 11
[a]vt iuraui in ira mea:
Si introibunt in requiem meam.

95
Iudex omnium:

Canticum ipsi Dauid, Quando domus 1
ædificabatur post captiuitatem.
(1. Par. 15.) XCV.

benedicendus ab Israel,

CAntate Domino canticum nouum: A
cantate Domino omnis terra.
*Cantate Domino, & benedicite nomini eius: 2
annunciate de die in diem salutare eius.
*Annunciate inter Gentes gloriam eius, 3
in omnibus populis mirabilia eius.
*Quoniam magnus Dominus, & laudabilis nimis: 4
terribilis est super omnes deos.
*Quoniam omnes dij Gentium dæmonia: 5
Dominus autem cælos fecit.
*Confessio, & pulchritudo in conspectu eius: 6
sanctimonia, & magnificentia in sanctificatione eius. B

a gentibus.

*Afferte Domino patriæ gentium, 7
afferte Domino gloriam & honorem:
*afferte Domino gloriam nomini eius. 8
Tollite hostias, & introite in atria eius:
*adorate Dominum in atrio sancto 9
eius.
Commoueatur a facie eius vniuersa terra:
*dicite in Gentibus quia Dominus 10
regnauit. C
Etenim correxit orbem terræ qui non commouebitur:
iudicabit populos in æquitate.

a cælis & terra.

*Lætentur cæli, & exultet terra, 11
commoueatur mare, & plenitudo eius:
*gaudebunt campi, & omnia, quæ in 12
eis sunt.
Tunc exultabunt omnia ligna siluarum
*a facie Domini, quia venit: 13
quoniam venit iudicare terram.
Iudicabit orbem terræ in æquitate,
& populos in veritate sua.

96
Iudicium Domini:

Huic Dauid, Quando terra eius resti- 1
tuta est. XCVI.

describitur Dominus

DOminus regnauit, exultet terra: A
lætentur insulæ multæ.

2 *Nubes, & caligo in circuitu eius:
iustitia, & iudicium correctio sedis eius.
3 *Ignis ante ipsum præcedet,
& inflammabit in circuitu inimicos eius.
4 *Illuxerunt fulgura eius orbi terræ:
vidit, & commota est terra.
5 *Montes, sicut cera fluxerunt a facie Domini:
a facie Domini omnis terra.
6 *Annunciauerunt cæli iustitiam eius:
& viderunt omnes populi gloriam eius.

atque eius iudicium.

7 *[b]Confundantur omnes, qui adorant
B sculptilia:
& qui gloriantur in simulachris suis.
[c]Adorate eum omnes angeli eius:
8 *audiuit, & lætata est Sion.
Et exultauerunt filiæ Iudæ,
propter iudicia tua Domine:
9 *Quoniam tu Dominus altissimus super omnem terram:
nimis exaltatus es super omnes deos.
10 *[d]Qui diligitis Dominum, odite malum:
custodit Dominus animas sanctorum suorum,
de manu peccatoris liberabit eos.
11 *Lux orta est iusto,
& rectis corde lætitia.
12 *Lætamini iusti in Domino:
& confitemini memoriæ sanctificationis eius.

97
Iudex omnium:

1 Psalmus ipsi Dauid. XCVII.

misericors agnoscendus,

A CAntate Domino canticum nouum:
quia mirabilia fecit.
Saluauit sibi dextera eius: & brachium sanctum eius.
2 *[e]Notum fecit Dominus salutare suum:
in conspectu gentium reuelauit iustitiam suam.
3 *Recordatus est misericordiæ suæ,
& veritatis suæ domui Israel.
Viderunt omnes termini terræ
salutare Dei nostri.
4 *Iubilate Deo omnis terra:
B cantate, & exultate, & psallite.
5 *Psallite Domino in cithara,
in cithara & voce psalmi:
6 *in tubis ductilibus, & voce tubæ corneæ.
Iubilate in conspectu regis Domini:

[a] Heb. 4. a. 3. — [b] Exod. 20. a. 4. Leuit. 26. a. 1. Deut. 5. a. 8. — [c] Heb. 1. b. 6. — [d] Amos 5. d. 15. Rom. 12. b. 9. — [e] Isa. 52. c. 10. & 63. b. 8.

*moueatur mare, & plenitudo eius: 7
orbis terrarum, & qui habitant in eo.
*Flumina plaudent manu, 8
simul montes exultabunt
*a conspectu Domini: quoniam venit 9
iudicare terram.
atque iustus. Iudicabit orbem terrarum in iustitia,
& populos in æquitate.

98 Iudicium Domini:

Psalmus ipsi Dauid. XCVIII. 1

sanctum in populis

DOminus regnauit, irascantur populi: A
qui sedet super cherubim, moueatur
terra.
*Dominus in Sion magnus: 2
& excelsus super omnes populos.
*Confiteantur nomini tuo magno: 3
quoniam terribile, & sanctum est:
atque in Israel. *& honor regis iudicium diligit. 4
Tu parasti directiones:
iudicium & iustitiam in Iacob tu fecisti.
*Exaltate Dominum Deum nostrum, 5
& adorate scabellum pedum eius:
quoniam sanctum est.
*Moyses, & Aaron in sacerdotibus eius: 6
& Samuel inter eos, qui inuocant nomen eius: B
Inuocabant Dominum, & ipse exaudiebat eos:
*in columna nubis loquebatur ad eos. 7
Custodiebant testimonia eius,
& præceptum quod dedit illis.
*Domine Deus noster tu exaudiebas 8
eos:
Deus tu propitius fuisti eis,
& vlciscens in omnes adinuentiones
eorum.
*Exaltate Dominum Deum nostrum, 9
& adorate in monte sancto eius:
quoniam sanctus Dominus Deus noster.

99 Gratiarum actio:

Psalmus in confessione. XCIX. 1

pro electione Israelis.

IVbilate Deo omnis terra: 2 A
seruite Domino in lætitia.
Introite in conspectu eius, in exultatione.
*Scitote quoniam Dominus ipse est 3
Deus:
ipse fecit nos, & non ipsi nos:
Populus eius, & oues pascuæ eius:
*introite portas eius in confessione, 4
atria eius in hymnis:
confitemini illi. Laudate nomen eius:

5 *quoniam suauis est Dominus, in
B æternum misericordia eius,
& vsque in generationem & generationem veritas eius.

100 Vita principis:

1 Psalmus ipsi Dauid. C.

priuata

A MIsericordiam, & iudicium cantabo
tibi Domine: Psallam,
2 *& intelligam in via immaculata,
quando venies ad me.
Perambulabam in innocentia cordis
mei,
in medio domus meæ.
3 *Non proponebam ante oculos meos
rem iniustam:
facientes præuaricationes odiui.
4 Non adhæsit mihi * cor prauum:
declinantem a me malignum non cognoscebam.
5 *Detrahentem secreto proximo suo, ac publica.
B hunc persequebar.
Superbo oculo, & insatiabili corde,
cum hoc non edebam.
6 *Oculi mei ad fideles terræ
vt sedeant mecum:
ambulans in via immaculata,
hic mihi ministrabat.
7 *Non habitabit in medio domus meæ
qui facit superbiam:
qui loquitur iniqua, non direxit
in conspectu oculorum meorum.
8 *In matutino interficiebam
omnes peccatores terræ:
vt disperderem de ciuitate Domini
omnes operantes iniquitatem.

101 Sion ædificanda:

1 Oratio pauperis, Cum anxius fuerit, & in conspectu Domini effuderit precem suam. CI.

clamat Israelita

2 DOmine exaudi orationem meam:
A & clamor meus ad te veniat.
3 *Non auertas faciem tuam a me:
in quacumque die tribulor, inclina ad
me aurem tuam.
In quacumque die inuocauero te, velociter exaudi me.
4 *Quia defecerunt sicut fumus dies sicut passer solitarius,
mei:
& ossa mea sicut cremium aruerunt.
5 *Percussus sum vt fœnum, & aruit
cor meum:
quia oblitus sum comedere panem
meum.

*A voce gemitus mei 6
adhæfit os meum carni meæ.
*Similis factus fum pellicano folitu- 7
dinis:
factus fum ficut nycticorax in domi-
cilio.
*Vigilaui, & factus fum 8
ficut paffer folitarius in tecto. B
*Tota die exprobrabant mihi inimici 9
mei:
& qui laudabant me aduerfum me
iurabant.
*Quia cinerem tamquam panem man- 10
ducabam,
& potum meum cum fletu mifcebam.
*A facie iræ & indignationis tuæ: 11
quia eleuans allififti me.
*Dies mei ficut vmbra declinaue- 12
runt:
& ego ficut fœnum arui.
vt deftructæ ciuitatis mifereatur
*Tu autem Domine in æternum per- 13
manes:
& memoriale tuum in generationem
& generationem.
*Tu exurgens mifereberis Sion: 14
quia tempus miferendi eius, quia venit C
tempus.
*Quoniam placuerunt feruis tuis la- 15
pides eius:
& terræ eius miferebuntur.
*Et timebunt Gentes nomen tuum 16
Domine,
& omnes reges terræ gloriam tuam.
*Quia ædificauit Dominus Sion: 17
& videbitur in gloria fua.
*Refpexit in orationem humilium: 18
& non fpreuit precem eorum.
*Scribantur hæc in generatione altera: 19
& populus, qui creabitur, laudabit Do-
minum:
*Quia profpexit de excelfo fancto fuo: 20
Dominus de cælo in terram afpexit:
*Vt audiret gemitus compeditorum: 21
vt folueret filios interemptorum:
*Vt annuncient in Sion nomen Domini: 22
& laudem eius in Ierufalem. D
*In conueniendo populos in vnum, 23
& reges vt feruiant Domino.
immutabilis Dominus.
*Refpondit ei in via virtutis fuæ: 24
Paucitatem dierum meorum nuncia
mihi.
*Ne reuoces me in dimidio dierum 25
meorum:
in generationem & generationem anni
tui.
26 *Initio tu Domine terram fundafti:
& opera manuum tuarum funt cæli.
27 *Ipfi peribunt, tu autem permanes:
& omnes ficut veftimentum vetera-
fcent.
Et ficut opertorium mutabis eos, &
mutabuntur:
28 *tu autem idem ipfe es,
& anni tui non deficient.
29 *Filij feruorum tuorum habitabunt:
& femen eorum in fæculum dirigetur.

1 Ipfi Dauid. CII.

102 Renouata iuuentus:

A BEnedic anima mea Domino:
& omnia, quæ intra me funt, nomini
fancto eius.
fanauit infirmitates
2 *Benedic anima mea Domino:
& noli obliuifci omnes retributiones
eius:
3 *Qui propitiatur omnibus iniquitati-
bus tuis:
qui fanat omnes infirmitates tuas.
4 *Qui redimit de interitu vitam tuam:
qui coronat te in mifericordia & mife-
rationibus.
5 *Qui replet in bonis defiderium tuum:
renouabitur vt aquilæ iuuentus tua:
6 *Faciens mifericordias Dominus:
B & iudicium omnibus iniuriam patien-
tibus.
7 *Notas fecit vias fuas Moyfi,
filijs Ifrael voluntates fuas.
8 *[a] Miferator, & mifericors Dominus:
longanimis, & multum mifericors.
mifericors Dominus,
9 *Non in perpetuum irafcetur:
neque in æternum comminabitur.
10 *Non fecundum peccata noftra fecit
nobis:
neque fecundum iniquitates noftras
retribuit nobis.
11 *Quoniam fecundum altitudinem cæli
a terra:
corroborauit mifericordiam fuam fu-
per timentes fe.
12 *Quantum diftat Ortus ab occidente:
C longe fecit a nobis iniquitates noftras.
13 *Quomodo miferetur pater filiorum,
mifertus eft Dominus timentibus fe:
14 *quoniam ipfe cognouit figmentum
noftrum.
Recordatus eft quoniam puluis fumus:
15 *homo, ficut fœnum dies eius,
tamquam flos agri fic efflorebit.

[a] Nu. 14. c. 18.

16 *Quoniam ſpiritus pertranſibit in illo,
& non ſubſiſtet:
& non cognoſcet amplius locum ſuum.
17 *Miſericordia autem Domini ab æterno,
& vſque in æternum ſuper timentes
eum.
Et iuſtitia illius in filios filiorum,
18 *his qui ſeruant teſtamentum eius:
D Et memores ſunt mandatorum ipſius,
ad faciendum ea.
19 *Dominus in cælo parauit ſedem ſuam:
& regnum ipſius omnibus dominabitur.
20 *Benedicite Domino omnes angeli eius: (Benedicendus ab omnibus creaturis.)
potentes virtute, facientes verbum illius,
ad audiendam vocem ſermonum eius.
21 *Benedicite Domino omnes virtutes
eius:
miniſtri eius, qui facitis voluntatem
eius.
22 *Benedicite Domino omnia opera eius:
in omni loco dominationis eius,
benedic anima mea Domino.

103 (Benedictio Creatoris:)

Ipſi Dauid. CIII.

1 A (Magnificatus eſt vehementer) BEnedic anima mea Domino:
Domine Deus meus magnificatus es
vehementer.
Confeſſionem, & decorem induiſti:
2 *amictus lumine ſicut veſtimento:
Extendens cælum ſicut pellem:
3 *qui tegis aquis ſuperiora eius.
Qui ponis nubem aſcenſum tuum:
qui ambulas ſuper pennas ventorum.
4 *[a] Qui facis angelos tuos, ſpiritus:
& miniſtros tuos ignem vrentem.
5 *Qui fundaſti terram ſuper ſtabilitatem ſuam: (fundatione terræ)
non inclinabitur in ſæculum ſæculi.
6 *Abyſſus, ſicut veſtimentum, amictus
eius:
ſuper montes ſtabunt aquæ.
7 *Ab increpatione tua fugient:
a voce tonitrui tui formidabunt.
8 *Aſcendunt montes: & deſcendunt
campi
in locum, quem fundaſti eis.
9 *Terminum poſuiſti, quem non tranſgredientur:
B neque conuertentur operire terram.
10 *Qui emittis fontes in conuallibus: (gubernatione,)
inter medium montium pertranſibunt
aquæ.

[a] Heb. 1. c. 7.

11 *Potabunt omnes beſtiæ agri:
expectabunt onagri in ſiti ſua.
12 *Super ea volucres cæli habitabunt:
de medio petrarum dabunt voces.
13 *Rigans montes de ſuperioribus ſuis:
de fructu operum tuorum ſatiabitur
terra:
14 *Producens fœnum iumentis,
& herbam ſeruituti hominum:
Vt educas panem de terra:
15 *& vinum lætificet cor hominis:
Vt exhilaret faciem in oleo:
& panis cor hominis confirmet.
16 *Saturabuntur ligna campi,
& cedri Libani, quas plantauit:
17 *illic paſſeres nidificabunt.
Herodij domus dux eſt eorum:
18 *montes excelſi ceruis:
petra refugium herinacijs.
19 *Fecit lunam in tempora: (lunæ & ſolis)
C ſol cognouit occaſum ſuum.
20 *Poſuiſti tenebras, & facta eſt nox:
in ipſa pertranſibunt omnes beſtiæ
ſiluæ.
21 *Catuli leonum rugientes, vt rapiant,
& quærant a Deo eſcam ſibi.
22 *Ortus eſt ſol, & congregati ſunt:
& in cubilibus ſuis collocabuntur.
23 *Exibit homo ad opus ſuum:
& ad operationem ſuam vſque ad veſperum.
24 *Quàm magnificata ſunt opera tua
Domine!
omnia in ſapientia feciſti:
impleta eſt terra poſſeſſione tua.
25 *Hoc mare magnum, & ſpatioſum (atque maris;)
manibus:
illic reptilia, quorum non eſt numerus.
Animalia puſilla cum magnis:
26 *illic naues pertranſibunt.
Draco iſte, quem formaſti ad illudendum ei:
27 *omnia a te expectant
D vt des illis eſcam in tempore.
28 *Dante te illis, colligent: (propter conſeruationem omnium)
aperiente te manum tuam, omnia implebuntur bonitate.
29 *Auertente autem te faciem, turbabuntur:
auferes ſpiritum eorum, & deficient,
& in puluerem ſuum reuertentur.
30 *Emittes ſpiritum tuum, & creabuntur:
& renouabis faciem terræ.
31 *Sit gloria Domini in ſæculum: (ſemper glorificandus.)
lætabitur Dominus in operibus ſuis:

*Qui respicit terram, & facit eam tre- 32
mere:
qui tangit montes, & fumigant.
*[a]Cantabo Domino in vita mea: 33
psallam Deo meo quàmdiu sum.
*Iucundum sit ei eloquium meum: 34
ego vero delectabor in Domino.
*Deficiant peccatores a terra, 35
& iniqui ita vt non sint:
benedic anima mea Domino.

104
Mirabilia Domini:

Alleluia *(1. Par. 16. 8.)* CIIII.

COnfitemini [b]Domino, & inuocate no- 1
men eius: A
annunciate inter Gentes opera eius.
*Cantate ei, & psallite ei: 2
narrate omnia mirabilia eius.
*Laudamini in nomine sancto eius: 3
lætetur cor quærentium Dominum.
*Quærite Dominum, & confirmamini: 4
quærite faciem eius semper.
*Mementote mirabilium eius, quæ fecit: 5
prodigia eius, & iudicia oris eius.
promisit Israeli Chanaan,
*Semen Abraham, serui eius: 6
filij Iacob electi eius.
*Ipse Dominus Deus noster: 7
in vniuersa terra iudicia eius.
*Memor fuit in sæculum testamenti sui: 8
verbi, quod mandauit in mille gene-
rationes:
*[c]Quod disposuit ad Abraham: 9
& iuramenti sui ad Isaac:
*Et statuit illud Iacob in præceptum: 10
& Israel in testamentum æternum:
*Dicens: Tibi dabo Terram Chanaan, 11
funiculum hereditatis vestræ.
*Cum essent numero breui, 12
paucissimi & incolæ eius:
gubernauit patres,
*Et pertransierunt de gente in gentem, 13
& de regno ad populum alterum. B
*Non reliquit hominem nocere eis: 14
& corripuit pro eis reges.
*[d]Nolite tangere christos meos: 15
& in prophetis meis nolite malignari.
*Et vocauit famem super terram: 16
& omne firmamentum panis contriuit.
*Misit ante eos [e]virum: 17
in seruum venundatus est Ioseph.
*[f]Humiliauerunt in compedibus pe- 18
des eius,
ferrum pertransijt animam eius,
19 *donec veniret verbum eius.
Eloquium Domini inflammauit eum:
20 *[g]misit rex, & soluit eum;
princeps populorum, & dimisit eum.
21 *Constituit eum dominum domus suæ:
& principem omnis possessionis suæ:
22 *Vt erudiret principes eius sicut semet-
ipsum:
& senes eius prudentiam doceret.
23 *[h]Et intrauit Israel in Ægyptum:
C & Iacob accola fuit in Terra Cham.
24 *[i]Et auxit populum suum vehementer:
& firmauit eum super inimicos eius.
25 *Conuertit cor eorum vt odirent po-
pulum eius:
& dolum facerent in seruos eius.
26 *[k]Misit Moysen seruum suum:
Aaron, quem elegit ipsum.
27 *[l]Posuit in eis verba signorum suorum,
& prodigiorum in Terra Cham.
28 *[m]Misit tenebras, & obscurauit:
& non exacerbauit sermones suos.
29 *[n]Conuertit aquas eorum in sangui-
nem:
& occidit pisces eorum.
30 *[o]Edidit terra eorum ranas
in penetralibus regum ipsorum.
31 *[p]Dixit, & venit cœnomyia:
& cinifes in omnibus finibus eorum.
32 *Posuit pluuias eorum grandinem:
ignem comburentem in terra ipsorum.
33 *Et percussit vineas eorum, & ficul-
neas eorum:
& contriuit lignum finium eorum.
34 *[q]Dixit, & venit locusta,
D & bruchus, cuius non erat numerus:
35 *Et comedit omne fœnum in terra
eorum:
& comedit omnem fructum terræ eo-
rum.
36 *[r]Et percussit omne primogenitum in
terra eorum:
primitias omnis laboris eorum.
37 *[s]Et eduxit eos cum argento & auro:
& non erat in tribubus eorum infirmus.
38 *Lætata est Ægyptus in profectione
eorum:
quia incubuit timor eorum super eos.
39 *[t]Expandit nubem in protectionem
eorum,
& ignem vt luceret eis per noctem.
40 *[u]Petierunt, & venit coturnix:
& pane cæli saturauit eos.

[a] Inf. 145. a. 2. — [b] 1. Par. 16. a. 8. Isa. 12. b. 4. — [c] Gen. 22. c. 16. — [d] 1. Paral. 16. c. 22. 2. Reg. 1. c. 14. — [e] Gen. 37. g. 36. — [f] Gen. 39. d. 20. — [g] Gen. 41. b. 14. — [h] Gen. 46. a. 6. — [i] Exo. 1. a. 7. Act. 7. c. 17. — [k] Exo. 3. c. 10. & 4. g. 29. — [l] Exo. 7. b. 10. — [m] Exo. 10. f. 21. — [n] Exo. 7. d. 20. — [o] Exo. 8. b. 6. — [p] Exo. 8. d. 16. f. 24. — [q] Exo. 10. d. 12. — [r] Exo. 12. e. 29. — [s] Exo. 13. d. 21. — [t] Psal. 77. b. 14. 1. Cor. 10. a. 1. — [u] Exo. 16. c. 13.

*a Dirupit petram, & fluxerunt aquæ: 41
abierunt in ficco flumina;
xit fuos hpredita-em. *b Quoniam memor fuit verbi fancti 42
fui,
quod habuit ad Abraham puerum
fuum.
*Et eduxit populum fuum in exulta- 43
tione,
& electos fuos in lætitia.
*Et dedit illis regiones Gentium: 44
& labores populorum poffederunt:
*Vt cuftodiant iuftificationes eius, 45
& legem eius requirant.

105 ccata rael:

Alleluia *(Iudith 13. 21.)* CV.

COnfitemini [c]Domino quoniam bo- 1 A
nus:
quoniam in fæculum mifericordia eius.
*d Quis loquetur potentias Domini, 2
auditas faciet omnes laudes eius?
*Beati, qui cuftodiunt iudicium, 3
& faciunt iuftitiam in omni tempore.
*Memento noftri Domine in bene- 4
placito populi tui:
vifita nos in falutari tuo:
*Ad videndum in bonitate electorum 5
tuorum,
ad lætandum in lætitia gentis tuæ:
vt lauderis cum hereditate tua.
auerunt mnes, *e Peccauimus cum patribus noftris: 6
iniufte egimus, iniquitatem fecimus.
*Patres noftri in Ægypto non intel- 7
lexerunt mirabilia tua:
non fuerunt memores multitudinis
mifericordiæ tuæ.
Et irritauerunt afcendentes in mare, B
Mare rubrum.
*Et faluauit eos propter nomen fuum: 8
vt notam faceret potentiam fuam.
*f Et increpuit Mare rubrum, & exic- 9
catum eft:
& deduxit eos in abyffis ficut in de-
ferto.
*Et faluauit eos de manu odientium: 10
& redemit eos de manu inimici.
*g Et operuit aqua tribulantes eos: 11
vnus ex eis non remanfit.
*Et crediderunt verbis eius: 12
& laudauerunt laudem eius.
*Cito fecerunt, obliti funt operum 13
eius:
& non fuftinuerunt confilium eius.

14 C *h Et concupierunt concupifcentiam patres in deferto
in deferto:
& tentauerunt Deum in inaquofo.
15 *i Et dedit eis petitionem ipforum:
& mifit faturitatem in animas eorum.
16 *Et irritauerunt Moyfen in caftris:
Aaron fanctum Domini.
17 *k Aperta eft terra, & deglutiuit Da-
than:
& operuit fuper congregationem Abi-
ron.
18 *Et exarfit ignis in fynagoga eorum:
flamma combuffit peccatores.
19 *l Et fecerunt vitulum in Horeb:
& adorauerunt fculptile.
20 *Et mutauerunt gloriam fuam
in fimilitudinem vituli comedentis fœ-
num.
21 *Obliti funt Deum, qui faluauit eos,
qui fecit magnalia in Ægypto,
22 *mirabilia in Terra Cham:
terribilia in mari rubro.
23 *m Et dixit vt difperderet eos:
D fi non Moyfes electus eius ftetiffet in
confractione in confpectu eius:
Vt auerteret iram eius ne difperderet
eos:
24 *& pro nihilo habuerunt terram de-
fiderabilem:
Non crediderunt verbo eius,
25 *& murmurauerunt in tabernaculis
fuis:
non exaudierunt vocem Domini.
26 *n Et eleuauit manum fuam fuper
eos:
vt profterneret eos in deferto:
27 *Et vt deijceret femen eorum in Na-
tionibus:
& difpergeret eos in regionibus.
28 *Et initiati funt Beelphegor:
& comederunt facrificia mortuorum.
29 E *Et irritauerunt eum in adinuentio-
nibus fuis:
& multiplicata eft in eis ruina.
30 *o Et ftetit Phinees, & placauit:
& ceffauit quaffatio.
31 *Et reputatum eft ei in iuftitiam,
in generationem & generationem vfque
in fempiternum.
32 *p Et irritauerunt eum ad Aquas con-
tradictionis:
& vexatus eft Moyfes propter eos:
33 *quia exacerbauerunt fpiritum eius.
Et diftinxit in labijs fuis:

---

a Nu. 20. b. 11. — b Gen. 17. a. 7. — c Iudith 13. c. 21. — d Eccli. 43. d. 35. — e Iudith 7. d. 19. — f Exo. 14. e. 21. — g Exo. 14. e. 27. — h Exo. 17. a. 2. — i Nu. 11. g. 31. — k Nu. 16. c. 32. — l Exo. 32. a. 4. — m Exo. 32. c. 10. — n Nu. 14. e. 32. — o Nu. 25. b. 7. — p Nu. 20. b. 10.

atque in terra promiſſa,
*non diſperdiderunt gentes, 34
quas dixit Dominus illis.
*Et commiſti ſunt inter gentes, 35
& didicerunt opera eorum:
*& ſeruierunt ſculptilibus eorum: 36
& factum eſt illis in ſcandalum.
*Et immolauerunt filios ſuos, 37
& filias ſuas dæmonijs.
*Et effuderunt ſanguinem innocentem: 38 F
ſanguinem filiorum ſuorum & filiarum ſuarum,
quas ſacrificauerunt ſculptilibus Chanaan.
Et infecta eſt terra in ſanguinibus,
*& contaminata eſt in operibus eorum: 39
& fornicati ſunt in adinuentionibus ſuis.
*Et iratus eſt furore Dominus in populum ſuum: 40
& abominatus eſt hereditatem ſuam.
*Et tradidit eos in manus gentium: 41
& dominati ſunt eorum qui oderunt eos.
*Et tribulauerunt eos inimici eorum, 42
& humiliati ſunt ſub manibus eorum:
*ſæpe liberauit eos. 43
Ipſi autem exacerbauerunt eum in conſilio ſuo:
& humiliati ſunt in iniquitatibus ſuis.
*Et vidit cum tribularentur: 44
& audiuit orationem eorum.
*[a]Et memor fuit teſtamenti ſui: 45
& pœnituit eum ſecundum multitudinem miſericordiæ ſuæ. G
*Et dedit eos in miſericordias 46
in conſpectu omnium qui ceperant eos.

ſimiliterque filij;
*Saluos nos fac Domine Deus noſter: 47
& congrega nos de Nationibus:
Vt confiteamur nomini ſancto tuo:
& gloriemur in laude tua.

doxologia quarta.
*Benedictus Dominus Deus Iſrael a 48
ſæculo & vſque in ſæculum:
& dicet omnis populus: Fiat, fiat.

106
Redemptio Iſrael:

Alleluia. *(Iudith 13. 21.)* CVI.

congregati ſunt filij,
1 COnfitemini Domino quoniam bonus: A
quoniam in ſæculum miſericordia eius.
*Dicant qui redempti ſunt a Domino, 2
quos redemit de manu inimici:
& de regionibus congregauit eos:

3 *A ſolis ortu, & occaſu:
ab aquilone, & mari.
4 *Errauerunt in ſolitudine in inaquoſo:
viam ciuitatis habitaculi non inuenerunt,
5 *Eſurientes, & ſitientes:
anima eorum in ipſis defecit.
6 *Et clamauerunt ad Dominum cum tribularentur:
& de neceſſitatibus eorum eripuit eos.
7 *Et deduxit eos in viam rectam:
vt irent in ciuitatem habitationis.
8 *Confiteantur Domino miſericordiæ eius:
& mirabilia eius filijs hominum.
9 *Quia ſatiauit animam inanem:
& animam eſurientem ſatiauit bonis.
10 *Sedentes in tenebris, & vmbra mortis:
vinctos in mendicitate, & ferro.
11 *Quia exacerbauerunt eloquia Dei:
& conſilium Altiſſimi irritauerunt.
12 *Et humiliatum eſt in laboribus cor eorum:
infirmati ſunt, nec fuit qui adiuuaret.
13 B *Et clamauerunt ad Dominum cum tribularentur:
& de neceſſitatibus eorum liberauit eos.
14 *Et eduxit eos de tenebris, & vmbra mortis:
& vincula eorum diſrupit.
15 *Confiteantur Domino miſericordiæ eius:
& mirabilia eius filijs hominum.
16 *Quia contriuit portas æreas:
& vectes ferreos confregit.
17 *Suſcepit eos de via iniquitatis eorum:
propter iniuſtitias enim ſuas humiliati ſunt.
18 *Omnem eſcam abominata eſt anima eorum:
& appropinquauerunt vſque ad portas mortis.
19 *Et clamauerunt ad Dominum cum tribularentur:
& de neceſſitatibus eorum liberauit eos.
20 *Miſit verbum ſuum, & ſanauit eos:
& eripuit eos de interitionibus eorum.
21 C *Confiteantur Domino miſericordiæ eius:
& mirabilia eius filijs hominum.
22 *Et ſacrificent ſacrificium laudis:
& annuncient opera eius in exultatione.

dedu... via rect... edu... e vin... & crept... infirmi... bus.

[a] Deut. 30. a. 1.

ıδti in ım fa- tis,

*Qui deſcendunt mare in nauibus, 23
facientes operationem in aquis multis.
*Ipſi viderunt opera Domini, 24
& mirabilia eius in profundo.
*Dixit, & ſtetit ſpiritus procellæ: 25
& exaltati ſunt fluctus eius.
*Aſcendunt vſque ad cælos, & deſcen- 26
dunt vſque ad abyſſos:
anima eorum in malis tabeſcebat.
*Turbati ſunt, & moti ſunt ſicut 27
ebrius:
& omnis ſapientia eorum deuorata
eſt.
*Et clamauerunt ad Dominum cum 28
tribularentur,
& de neceſſitatibus eorum eduxit eos.
*Et ſtatuit procellam eius in auram: 29
& ſiluerunt fluctus eius.
*Et lætati ſunt quia ſiluerunt: 30
& deduxit eos in portum voluntatis
eorum.
*Confiteantur Domino miſericordiæ 31
eius:
& mirabilia eius filijs hominum.
*Et exaltent eum in eccleſia plebis: 32
& in cathedra ſeniorum laudent eum.
ligentes ericor- Domini.
*Poſuit flumina in deſertum: 33
& exitus aquarum in ſitim.
*Terram fructiferam in ſalſuginem, 34
a malitia inhabitantium in ea. D
*Poſuit deſertum in ſtagna aquarum: 35
& terram ſine aqua in exitus aqua-
rum.
*Et collocauit illic eſurientes: 36
& conſtituerunt ciuitatem habitationis.
*Et ſeminauerunt agros, & plantaue- 37
runt vineas:
& fecerunt fructum natiuitatis.
*Et benedixit eis, & multiplicati ſunt 38
nimis:
& iumenta eorum non minorauit.
*Et pauci facti ſunt: & vexati ſunt 39
a tribulatione malorum, & dolore.
*Effuſa eſt contemptio ſuper prin- 40
cipes:
& errare fecit eos in inuio, & non in
via.
*Et adiuuit pauperem de inopia: 41
& poſuit ſicut oues familias.
*[a] Videbunt recti, & lætabuntur: 42
& omnis iniquitas oppilabit os ſuum.
*Quis ſapiens & cuſtodiet hæc? 43
& intelliget miſericordias Domini?

[a] Iob 22 c. 19.

107 Laus & petitio: pſallit Deo,

1 Canticum Pſalmi ipſi Dauid.
(Sup. 56. 8.) CVII.

2 PAratum cor meum Deus, paratum
A cor meum:
cantabo, & pſallam in gloria mea.
3 *Exurge gloria mea, exurge pſalte-
rium, & cithara:
exurgam diluculo.
4 *Confitebor tibi in populis Domine:
& pſallam tibi in nationibus.
5 *Quia magna eſt ſuper cælos miſeri-
cordia tua:
& vſque ad nubes veritas tua:
6 *Exaltare ſuper cælos Deus,
& ſuper omnem terram gloria tua:
7 *vt liberentur dilecti tui.
Saluum fac dextera tua, & exaudi me:

& petit liberationem.

8 *Deus locutus eſt in ſancto ſuo: Exul-
B tabo,
& diuidam Sichimam, & conuallem
tabernaculorum dimetiar.
9 *Meus eſt Galaad, & meus eſt Ma-
naſſes:
& Ephraim ſuſceptio capitis mei.
Iuda rex meus.
10 *Moab lebes ſpei meæ.
In Idumæam extendam calceamentum
meum:
mihi alienigenæ amici facti ſunt.
11 *Quis deducet me in ciuitatem muni-
tam?
quis deducet me vſque in Idumæam?
12 *Nonne tu Deus, qui repuliſti nos,
& non exibis Deus in virtutibus noſtris?
13 *Da nobis auxilium de tribulatione:
quia vana ſalus hominis.
14 *In Deo faciemus virtutem:
& ipſe ad nihilum deducet inimicos
noſtros.

108 Vota expugnati: inimicis ſuis

1 In finem, Pſalmus Dauid. CVIII.

2 DEus laudem meam ne tacueris:
A quia os peccatoris, & os doloſi ſuper
me apertum eſt.
3 *Locuti ſunt aduerſum me lingua
doloſa,
& ſermonibus odij circumdederunt
me:
& expugnauerunt me gratis.
4 *Pro eo vt me diligerent, detrahebant
mihi:
ego autem orabam.

5 * Et posuerunt aduersum me mala pro bonis:
& odium pro dilectione mea.

maledictionem variam,

6 * Constitue super eum peccatorem:
& diabolus stet a dextris eius.
7 * Cum iudicatur, exeat condemnatus.
& oratio eius fiat in peccatum.
8 * Fiant dies eius pauci:
& episcopatum eius accipiat alter.
9 * Fiant filij eius orphani:
& vxor eius vidua.
10 * Nutantes transferantur filij eius, & mendicent: B
& eijciantur de habitationibus suis.
11 * Scrutetur fœnerator omnem substantiam eius:
& diripiant alieni labores eius.
12 * Non sit illi adiutor:
nec sit qui misereatur pupillis eius.
13 * Fiant nati eius in interitum:
in generatione vna deleatur nomen eius.
14 * In memoriam redeat iniquitas patrum eius in conspectu Domini:
& peccatum matris eius non deleatur.
15 * Fiant contra Dominum semper,
& dispereat de terra memoria eorum:
16 * pro eo quòd non est recordatus facere misericordiam.
17 * Et persecutus est hominem inopem, & mendicum,
& compunctum corde mortificare.
18 * Et dilexit maledictionem, & veniet ei: C
& noluit benedictionem, & elongabitur ab eo.
Et induit maledictionem sicut vestimentum,
& intrauit sicut aqua in interiora eius,
& sicut oleum in ossibus eius.
19 * Fiat ei sicut vestimentum, quo operitur:
& sicut zona, qua semper præcingitur.
20 * Hoc opus eorum, qui detrahunt mihi apud Dominum:
& qui loquuntur mala aduersus animam meam.

sibi benedictionem precatur.

21 * Et tu Domine, Domine, fac mecum propter nomen tuum:
quia suauis est misericordia tua. Libera me
22 * quia egenus, & pauper ego sum:
& cor meum conturbatum est intra me.
23 * Sicut vmbra cum declinat, ablatus sum:
& excussus sum sicut locustæ.
24 * Genua mea infirmata sunt a ieiunio:
& caro mea immutata est propter oleum.
25 * Et ego factus sum opprobrium illis:
D viderunt me, & mouerunt capita sua.
26 * Adiuua me Domine Deus meus:
saluum me fac secundum misericordiam tuam.
27 * Et sciant quia manus tua hæc:
& tu Domine fecisti eam.
28 * Maledicent illi, & tu benedices:
qui insurgunt in me, confundantur:
seruus autem tuus lætabitur.
29 * Induantur qui detrahunt mihi, pudore:
& operiantur sicut diploide confusione sua.
30 * Confitebor Domino nimis in ore meo:
& in medio multorum laudabo eum.
31 * Quia astitit a dextris pauperis,
vt saluam faceret a persequentibus animam meam.

Psalmus Dauid. CIX.

109 Chri[sto] Iesu

1 A DIxit [a] Dominus Domino meo:
Sede a dextris meis:
[b] Donec ponam inimicos tuos, scabellum pedum tuorum.

rex æte[rnus]

2 * Virgam virtutis tuæ emittet Dominus ex Sion:
dominare in medio inimicorum tuorum.
3 * Tecum principium in die virtutis tuæ in splendoribus sanctorum:
ex vtero ante luciferum genui te.
4 * Iurauit Dominus, & non pœnitebit eum: B
[c] Tu es sacerdos in æternum
secundum ordinem Melchisedech.

& sace[rdos]

5 * Dominus a dextris tuis,
confregit in die iræ suæ reges.
6 * Iudicabit in nationibus, implebit ruinas:
conquassabit capita in terra multorum.

domi[na]bit[ur] in gent[ibus]

7 * De torrente in via bibet:
propterea exaltabit caput.

a Matt. 22. d. 44. — b 1. Cor. 15. d. 25. Hebr. 1. d. 13. & 10. c. 13. — c Hebr. 5. b. 6. & 7. c. 17. Ioan. 12. e. 34.

Pſalmi iuncti.

Alleluia. CX.

Alleluia. COnfitebor tibi Domine in toto corde meo: 1 A

110 bene- icia: in conſilio iuſtorum, & congregatione.
*Magna opera Domini: 2
genere, exquiſita in omnes voluntates eius.
*Confeſſio & magnificentia opus eius: 3
& iuſtitia eius manet in ſæculum ſæculi.
ſpecie. *Memoriam fecit mirabilium ſuorum, 4
miſericors & miſerator Dominus:
*eſcam dedit timentibus ſe. 5
Memor erit in ſæculum teſtamenti ſui:
*virtutem operum ſuorum annunciabit populo ſuo: 6
*Vt det illis hereditatem gentium: 7
opera manuum eius veritas, & iudicium. B
*Fidelia omnia mandata eius: 8
confirmata in ſæculum ſæculi,
facta in veritate & æquitate.
*Redemptionem miſit populo ſuo: 9
mandauit in æternum teſtamentum ſuum.
Sanctum, & terribile nomen eius:
*[a]initium ſapientiæ timor Domini. 10
Intellectus bonus omnibus facientibus eum:
laudatio eius manet in ſæculum ſæculi.

111 ti beatitudo:

Alleluia, Reuerſionis Aggæi, & Zachariæ. CXI.

ria & diuitiæ, BEatus vir, qui timet Dominum: 1 A
in mandatis eius volet nimis.
*Potens in terra erit ſemen eius: 2
generatio rectorum benedicetur.
*Gloria, & diuitiæ in domo eius: 3
& iuſtitia eius manet in ſæculum ſæculi.
*Exortum eſt in tenebris lumen rectis: 4
miſericors, & miſerator, & iuſtus.
*Iucundus homo qui miſeretur & commodat, 5 B
diſponet ſermones ſuos in iudicio:
*quia in æternum non commouebitur. 6
emoria terna. *In memoria æterna erit iuſtus: 7
ab auditione mala non timebit.
Paratum cor eius ſperare in Domino,
*confirmatum eſt cor eius: non commouebitur 8
donec deſpiciat inimicos ſuos.

9 *Diſperſit, dedit pauperibus:
iuſtitia eius manet in ſæculum ſæculi,
cornu eius exaltabitur in gloria.
10 *Peccator videbit, & iraſcetur,
dentibus ſuis fremet & tabeſcet:
deſiderium peccatorum peribit.

Alleluia. CXII.

112 Reſpiciens humilia:

1 A LAudate pueri Dominum:
laudate nomen Domini.
2 *Sit nomen Domini benedictum, excelſus ſuper omnes
ex hoc nunc, & vſque in ſæculum.
3 *[b]A ſolis ortu vſque ad occaſum,
laudabile nomen Domini.
4 *Excelſus ſuper omnes gentes Dominus,
& ſuper cælos gloria eius.
5 *Quis ſicut Dominus Deus noſter,
qui in altis habitat,
6 *& humilia reſpicit
in cælo & in terra?
7 *Suſcitans a terra inopem, erigit pauperes.
B & de ſtercore erigens pauperem:
8 *Vt collocet eum cum principibus,
cum principibus populi ſui.
9 *Qui habitare facit ſterilem in domo,
matrem filiorum lætantem.

113 Adiutor Iſrael:

Alleluia. CXIII.

1 A IN [c]exitu Iſrael de Ægypto, mirabilis in exitu populi,
domus Iacob de populo barbaro:
2 *Facta eſt Iudæa ſanctificatio eius,
Iſrael poteſtas eius.
3 *Mare vidit, & fugit:
Iordanis conuerſus eſt retrorſum.
4 *Montes exultauerunt vt arietes:
& colles ſicut agni ouium.
5 *Quid eſt tibi mare quòd fugiſti:
& tu Iordanis, quia conuerſus es retrorſum?
6 *Montes exultaſtis ſicut arietes,
& colles ſicut agni ouium.
7 *A facie Domini mota eſt terra,
a facie Dei Iacob.
8 *Qui conuertit petram in ſtagna aquarum,
& rupem in fontes aquarum.
1 B *NON NOBIS DOMINE, NON NOBIS: Deus viuens.
ſed nomini tuo da gloriam.

---

[a] Prou. 1. a. 7. & 9. c. 10. Eccli. 1. c. 16. — [b] Mal. 1. c. 11. — [c] Exo. 13. a. 3.

*Super misericordia tua, & veritate tua: 2
nequando dicant Gentes:
Vbi est Deus eorum?
*Deus autem noster in cælo: 3
omnia quæcumque voluit, fecit.
*[a]Simulachra gentium argentum, & aurum, 4
opera manuum hominum.
*[b]Os habent, & non loquentur: 5
oculos habent, & non videbunt.
*Aures habent, & non audient: 6
nares habent, & non odorabunt.
*Manus habent, & non palpabunt: 7
pedes habent, & non ambulabunt:
non clamabunt in gutture suo.
*Similes illis fiant qui faciunt ea: 8
& omnes qui confidunt in eis.
*Domus Israel sperauit in Domino: 9
adiutor eorum & protector eorum est. C
*Domus Aaron sperauit in Domino: 10
adiutor eorum & protector eorum est.
*Qui timent Dominum, sperauerunt in Domino: 11
adiutor eorum & protector eorum est.
*Dominus memor fuit nostri: & benedixit nobis: 12
Benedixit domui Israel:
benedixit domui Aaron.
*Benedixit omnibus, qui timent Dominum, 13
pusillis cum maioribus.
*Adijciat Dominus super vos: 14
super vos, & super filios vestros.
*Benedicti vos a Domino, 15
qui fecit cælum, & terram. D
*Cælum cæli Domino: 16
terram autem dedit filijs hominum.
*[c]Non mortui laudabunt te Domine: 17
neque omnes, qui descendunt in infernum.
*Sed nos qui viuimus, benedicimus Domino, 18
ex hoc nunc & vsque in sæculum.

114
Gratiarum actio:
liberatus a periculis

Alleluia. CXIIII.

DIlexi, quoniam exaudiet Dominus 1
vocem orationis meæ. A
*Quia inclinauit aurem suam mihi: 2
& in diebus meis inuocabo.
*Circumdederunt me dolores mortis: 3
& pericula inferni inuenerunt me.
Tribulationem & dolorem inueni:
4 *& nomen Domini inuocaui.
O Domine libera animam meam:
5 *misericors Dominus, & iustus,
B & Deus noster miseretur.
6 *Custodiens paruulos Dominus:
humiliatus sum, & liberauit me.
7 *Conuertere anima mea in requiem tuam:
quia Dominus benefecit tibi.
8 *Quia eripuit animam meam de morte:
oculos meos a lacrymis,
pedes meos a lapsu.
9 *Placebo Domino
in regione viuorum.

laudat Dominum.

115
Continuatio
amicum fidelem.

Alleluia. CXV.

10 CRedidi, [d]propter quod locutus sum:
A ego autem humiliatus sum nimis.
11 *Ego dixi in excessu meo:
[e]Omnis homo mendax.
12 *Quid retribuam Domino,
pro omnibus, quæ retribuit mihi?
13 *Calicem salutaris accipiam.
& nomen Domini inuocabo.
14 *Vota mea Domino reddam
coram omni populo eius:
15 *pretiosa in conspectu Domini
mors Sanctorum eius:
16 *O Domine quia ego seruus tuus:
B ego seruus tuus, & filius ancillæ tuæ.
Dirupisti vincula mea:
17 *tibi sacrificabo hostiam laudis,
& nomen Domini inuocabo.
18 *Vota mea Domino reddam
in conspectu omnis populi eius:
19 *in atrijs domus Domini,
in medio tui Ierusalem.

116
Deus omnium:
laudandus ab omnibus.

Alleluia. CXVI.

1 LAudate [f]Dominum omnes Gentes:
laudate eum omnes populi:
2 *Quoniam confirmata est super nos misericordia eius:
[g]& veritas Domini manet in æternum.

117
Adiutor fidus:
misericors Dominus.

Alleluia. CXVII.

1 COnfitemini Domino quoniam bonus:
A quoniam in sæculum misericordia eius.
2 *Dicat nunc Israel quoniam bonus:
quoniam in sæculum misericordia eius.
3 *Dicat nunc domus Aaron:
quoniam in sæculum misericordia eius.

[a] Inf. 134. c. 15. — [b] Sap. 15. c. 15. — [c] Baruc. 2. d. 17. — [d] 2. Cor. 4. c. 13 — [e] Rom. 3. a. 4. — [f] Rom. 15. c. 11. — [g] Ioan. 12. c. 34.

*Dicant nunc qui timent Dominum: 4
quoniam in sæculum misericordia eius.
*De tribulatione inuocaui Dominum: 5
& exaudiuit me in latitudine Dominus.
*[a]Dominus mihi adiutor: non timebo 6
quid faciat mihi homo.
*Dominus mihi adiutor: 7
& ego despiciam inimicos meos.
*Bonum est confidere in Domino, 8
quàm confidere in homine: B
*Bonum est sperare in Domino, 9
quàm sperare in principibus.
*Omnes gentes circuierunt me: 10
& in nomine Domini quia vltus sum in eos.
*Circumdantes circumdederunt me: 11
& in nomine Domini quia vltus sum in eos.
*Circumdederunt me sicut apes, 12
& exarserunt sicut ignis in spinis:
& in nomine Domini quia vltus sum in eos.
*Impulsus euersus sum vt caderem: 13
& Dominus suscepit me.
*[b]Fortitudo mea, & laus mea Dominus: 14 C
& factus est mihi in salutem.
cui confitentur saluati.
*Vox exultationis, & salutis in tabernaculis iustorum. 15
*Dextera Domini fecit virtutem: 16
dextera Domini exaltauit me,
dextera Domini fecit virtutem.
*Non moriar, sed viuam: 17
& narrabo opera Domini.
*Castigans castigauit me Dominus: 18
& morti non tradidit me.
*Aperite mihi portas iustitiæ, 19
ingressus in eas confitebor Domino:
*hæc porta Domini, 20
iusti intrabunt in eam.
*Confitebor tibi quoniam exaudisti me: 21
& factus es mihi in salutem.
*[c]Lapidem, quem reprobauerunt ædificantes: 22
hic factus est in caput anguli.
*A Domino factum est istud: 23
& est mirabile in oculis nostris.
*Hæc est dies, quam fecit Dominus: 24
exultemus, & lætemur in ea. D
*O Domine saluum me fac, 25
o Domine bene prosperare:
*benedictus qui venit in nomine Domini. 26
Benediximus vobis de domo Domini:
27 *Deus Dominus, & illuxit nobis.
Constituite diem sollemnem in condensis,
vsque ad cornu altaris.
28 *Deus meus es tu, & confitebor tibi:
Deus meus es tu, & exaltabo te.
Confitebor tibi quoniam exaudisti me:
& factus es mihi in salutem.
29 *Confitemini Domino quoniam bonus:
quoniam in sæculum misericordia eius.

β) Psalmus vnicus.

118 Obseruatio legis:

Alleluia. CXVIII.

ALEPH.

lex discenda, quia

1 BEati immaculati in via:
A qui ambulant in lege Domini.
2 *Beati, qui scrutantur testimonia eius:
in toto corde exquirunt eum.
3 *Non enim qui operantur iniquitatem,
in vijs eius ambulauerunt.
4 *Tu mandasti
mandata tua custodiri nimis.
5 *Vtinam dirigantur viæ meæ,
ad custodiendas iustificationes tuas.
6 *Tunc non confundar,
cum perspexero in omnibus mandatis tuis.
7 *Confitebor tibi in directione cordis:
in eo quod didici iudicia iustitiæ tuæ.
8 *Iustificationes tuas custodiam:
non me derelinquas vsquequaque.

BETH.

amouet peccata,

9 *In quo corrigit adolescentior viam
B suam?
in custodiendo sermones tuos.
10 *In toto corde meo exquisiui te:
ne repellas me a mandatis tuis.
11 *In corde meo abscondi eloquia tua:
vt non peccem tibi.
12 *Benedictus es Domine:
doce me iustificationes tuas.
13 *In labijs meis, pronunciaui
omnia iudicia oris tui.
14 *In via testimoniorum tuorum delectatus sum,
sicut in omnibus diuitijs.
15 *In mandatis tuis exercebor:
& considerabo vias tuas.
16 *In iustificationibus tuis meditabor:
non obliuiscar sermones tuos.

GIMEL.

consulit incolæ,

17 *Retribue seruo tuo, viuifica me:
C & custodiam sermones tuos.

---

[a] Heb. 13. a. 6. — [b] Exod. 15. a. 2. — [c] Matt. 21. d. 42. Luc. 20. c. 17. Act. 4. b. 11. Rom. 9. g. 33. 1. Pet. 2. b. 7. Isa. 28. d. 16.

18 * Reuela oculos meos: & conſiderabo
mirabilia de lege tua.
19 * Incola ego ſum in terra:
non abſcondas a me mandata tua.
20 * Concupiuit anima mea deſiderare
iuſtificationes tuas, in omni tempore.
21 * Increpaſti ſuperbos:
maledicti qui declinant a mandatis tuis.
22 * Aufer a me opprobrium, & contemptum:
quia teſtimonia tua exquiſiui.
23 * Etenim ſederunt principes, & aduerſum me loquebantur:
ſeruus autem tuus exercebatur in iuſtificationibus tuis.
24 * Nam & teſtimonia tua meditatio mea eſt:
& conſilium meum iuſtificationes tuæ.

DALETH.

viuificat moriturum,

25 * Adhæſit pauimento anima mea:
D viuifica me ſecundum verbum tuum.
26 * Vias meas enunciaui, & exaudiſti me:
doce me iuſtificationes tuas.
27 * Viam iuſtificationum tuarum inſtrue me:
& exercebor in mirabilibus tuis.
28 * Dormitauit anima mea præ tædio:
confirma me in verbis tuis.
29 * Viam iniquitatis amoue a me:
& de lege tua miſerere mei.
30 * Viam veritatis elegi:
iudicia tua non ſum oblitus.
31 * Adhæſi teſtimonijs tuis
Domine: noli me confundere.
32 * Viam mandatorum tuorum cucurri,
cum dilataſti cor meum.

HE.

liberat a vanitate,

33 * Legem pone mihi Domine viam iuſtificationum tuarum:
E
& exquiram eam semper.
34 * Da mihi intellectum, & ſcrutabor legem tuam:
& cuſtodiam illam in toto corde meo.
35 * Deduc me in ſemitam mandatorum tuorum:
quia ipſam volui.
36 * Inclina cor meum in teſtimonia tua:
& non in auaritiam.
37 * Auerte oculos meos ne videant vanitatem:
in via tua viuifica me.
38 * Statue ſeruo tuo eloquium tuum,
in timore tuo.
39 * Amputa opprobrium meum, quod ſuſpicatus ſum:
quia iudicia tua iucunda.

40 * Ecce concupiui mandata tua:
in æquitate tua viuifica me.

VAV.

dilatat viam,

41 * Et veniat ſuper me miſericordia tua
F Domine:
ſalutare tuum ſecundum eloquium tuum.
42 * Et reſpondebo exprobrantibus mihi verbum:
quia ſperaui in ſermonibus tuis.
43 * Et ne auferas de ore meo verbum veritatis vſquequaque:
quia in iudicijs tuis ſuperſperaui.
44 * Et cuſtodiam legem tuam ſemper:
in ſæculum & in ſæculum ſæculi.
45 * Et ambulabam in latitudine:
quia mandata tua exquiſiui.
46 * Et loquebar in teſtimonijs tuis in conſpectu regum:
& non confundebar.
47 * Et meditabar in mandatis tuis,
quæ dilexi.
48 * Et leuaui manus meas ad mandata tua, quæ dilexi:
& exercebar in iuſtificationibus tuis.

ZAIN.

conſolatur peregrinum,

49 * Memor eſto verbi tui ſeruo tuo,
G in quo mihi ſpem dediſti.
50 * Hæc me conſolata eſt in humilitate mea:
quia eloquium tuum viuificauit me.
51 * Superbi inique agebant vſquequaque:
a lege autem tua non declinaui.
52 * Memor fui iudiciorum tuorum a ſæculo Domine:
& conſolatus ſum.
53 * Defectio tenuit me, pro peccatoribus
derelinquentibus legem tuam.
54 * Cantabiles mihi erant iuſtificationes tuæ,
in loco peregrinationis meæ.
55 * Memor fui nocte nominis tui Domine:
& cuſtodiui legem tuam.
56 * Hæc facta eſt mihi:
quia iuſtificationes tuas exquiſiui.

HETH.

lex cuſtodienda, quia eſt

57 * Portio mea Domine,
H dixi cuſtodire legem tuam.
58 * Deprecatus ſum faciem tuam in toto corde meo:
miſerere mei ſecundum eloquium tuum.
59 * Cogitaui vias meas:
& conuerti pedes meos in teſtimonia tua.

*Paratus ſum, & non ſum turbatus: 60
vt cuſtodiam mandata tua.
*Funes peccatorum circumplexi ſunt 61
me:
& legem tuam non ſum oblitus.
*Media nocte ſurgebam ad confiten- 62
dum tibi,
ſuper iudicia iuſtificationis tuæ.
*Particeps ego ſum omnium timen- 63
tium te:
& cuſtodientium mandata tua.
*Miſericordia tua Domine plena eſt 64
terra:
iuſtificationes tuas doce me.

TETH.

bona, *Bonitatem feciſti cum ſeruo tuo 65
Domine, ſecundum verbum tuum. I
*Bonitatem, & diſciplinam, & ſcien- 66
tiam doce me:
quia mandatis tuis credidi.
*Priuſquam humiliarer ego deliqui: 67
propterea eloquium tuum cuſtodiui.
*Bonus es tu: 68
& in bonitate tua doce me iuſtifica-
tiones tuas.
*Multiplicata eſt ſuper me iniquitas 69
ſuperborum:
ego autem in toto corde meo ſcrutabor
mandata tua.
*Coagulatum eſt ſicut lac cor eorum: 70
ego vero legem tuam meditatus ſum.
*Bonum mihi quia humiliaſti me: 71
vt diſcam iuſtificationes tuas.
*Bonum mihi lex oris tui, 72
ſuper millia auri, & argenti.

IOD.

æqua, *Manus tuæ fecerunt me, & plaſma- 73
uerunt me: K
da mihi intellectum, & diſcam man-
data tua.
*Qui timent te videbunt me, & læta- 74
buntur:
quia in verba tua ſuperſperaui.
*Cognoui Domine quia æquitas iudicia 75
tua:
& in veritate tua humiliaſti me.
*Fiat miſericordia tua vt conſoletur 76
me,
ſecundum eloquium tuum ſeruo tuo.
*Veniant mihi miſerationes tuæ, & 77
viuam:
quia lex tua meditatio mea eſt.
*Confundantur ſuperbi, quia iniuſte 78
iniquitatem fecerunt in me:
ego autem exercebor in mandatis tuis.
*Conuertantur mihi timentes te: 79
& qui nouerunt teſtimonia tua.

80 *Fiat cor meum immaculatum in iuſti-
ficationibus tuis,
vt non confundar.

CAPH.

81 *Defecit in ſalutare tuum anima mea: vera,
L & in verbum tuum ſuperſperaui.
82 *Defecerunt oculi mei in eloquium
tuum,
dicentes: Quando conſolaberis me?
83 *Quia factus ſum ſicut vter in pruina:
iuſtificationes tuas non ſum oblitus.
84 *Quot ſunt dies ſerui tui:
quando facies de perſequentibus me
iudicium?
85 *Narrauerunt mihi iniqui fabulationes:
ſed non vt lex tua.
86 *Omnia mandata tua veritas:
inique perſecuti ſunt me, adiuua me.
87 *Paulominus conſummauerunt me in
terra:
ego autem non dereliqui mandata tua.
88 *Secundum miſericordiam tuam viui-
fica me:
& cuſtodiam teſtimonia oris tui.

LAMED.

89 *In æternum Domine, æterna,
M verbum tuum permanet in cælo.
90 *In generationem & generationem
veritas tua:
fundaſti terram, & permanet.
91 *Ordinatione tua perſeuerat dies:
quoniam omnia ſeruiunt tibi.
92 *Niſi quòd lex tua meditatio mea eſt:
tunc forte periiſſem in humilitate mea.
93 *In æternum non obliuiſcar iuſtifica-
tiones tuas:
quia in ipſis viuificaſti me.
94 *Tuus ſum ego, ſaluum me fac:
quoniam iuſtificationes tuas exquiſiui.
95 *Me expectauerunt peccatores vt per-
derent me:
teſtimonia tua intellexi.
96 *Omnis conſummationis vidi finem:
latum mandatum tuum nimis.

MEM.

97 *Quomodo dilexi legem tuam Domine? illuminans
N tota die meditatio mea eſt.
98 *Super inimicos meos prudentem me
feciſti mandato tuo:
quia in æternum mihi eſt.
99 *Super omnes docentes me intellexi:
quia teſtimonia tua meditatio mea eſt.
100 *Super ſenes intellexi:
quia mandata tua quæſiui.
101 *Ab omni via mala prohibui pedes
meos:
vt cuſtodiam verba tua.

*A iudicijs tuis non declinaui: 102
quia tu legem posuisti mihi.
*Quàm dulcia faucibus meis eloquia 103
tua,
super mel ori meo!
*A mandatis tuis intellexi: 104
propterea odiui omnem viam iniquitatis.

NVN.

& lætificans *Lucerna pedibus meis verbum tuum, 105
humiliatum; & lumen semitis meis. O
*Iuraui, & statui 106
custodire iudicia iustitiæ tuæ.
*Humiliatus sum vsquequaque 107
Domine: viuifica me secundum verbum tuum.
*Voluntaria oris mei beneplacita fac 108
Domine:
& iudicia tua doce me.
*Anima mea in manibus meis semper: 109
& legem tuam non sum oblitus.
*Posuerunt peccatores laqueum mihi: 110
& de mandatis tuis non erraui.
*Hereditate acquisiui testimonia tua 111
in æternum:
quia exultatio cordis mei sunt.
*Inclinaui cor meum ad faciendas 112
iustificationes tuas
in æternum, propter retributionem.

SAMECH.

lex diligenda *Iniquos odio habui: 113
& legem tuam dilexi. P
*Adiutor, & susceptor meus es tu: 114
& in verbum tuum supersperaui.
*Declinate a me maligni: 115
& scrutabor mandata Dei mei.
*Suscipe me secundum eloquium tuum, 116
& viuam:
& non confundas me ab expectatione mea.
*Adiuua me, & saluus ero: 117
& meditabor in iustificationibus tuis semper.
*Spreuisti omnes discedentes a iudicijs tuis: 118
quia iniusta cogitatio eorum.
*Præuaricantes reputaui omnes peccatores terræ: 119
ideo dilexi testimonia tua.
*Configе timore tuo carnes meas: 120
a iudicijs enim tuis timui.

AIN.

super aurum, quia est *Feci iudicium & iustitiam: 121
non tradas me calumniantibus me. Q
*Suscipe seruum tuum in bonum: 122
non calumnientur me superbi.

123 *Oculi mei defecerunt in salutare tuum:
& in eloquium iustitiæ tuæ.
124 *Fac cum seruo tuo secundum misericordiam tuam:
& iustificationes tuas doce me.
125 *Seruus tuus sum ego: da mihi intellectum,
vt sciam testimonia tua.
126 *Tempus faciendi Domine:
dissipauerunt legem tuam.
127 *Ideo dilexi mandata tua,
super aurum & topazion.
128 *Propterea ad omnia mandata tua dirigebar:
omnem viam iniquam odio habui.

PHE.

129 *Mirabilia testimonia tua: mirabilis,
R ideo scrutata est ea anima mea.
130 *Declaratio sermonum tuorum illuminat:
& intellectum dat paruulis.
131 *Os meum aperui, & attraxi spiritum:
quia mandata tua desiderabam.
132 *Aspice in me, & miserere mei,
secundum iudicium diligentium nomen tuum.
133 *Gressus meos dirige secundum eloquium tuum:
& non dominetur mei omnis iniustitia.
134 *Redime me a calumnijs hominum:
vt custodiam mandata tua.
135 *Faciem tuam illumina super seruum tuum:
& doce me iustificationes tuas.
136 *Exitus aquarum deduxerunt oculi mei:
quia non custodierunt legem tuam.

SADE.

137 *Iustus es Domine: recta,
S & rectum iudicium tuum.
138 *Mandasti iustitiam testimonia tua:
& veritatem tuam nimis.
139 *Tabescere me fecit zelus meus:
quia obliti sunt verba tua inimici mei.
140 *Ignitum eloquium tuum vehementer:
& seruus tuus dilexit illud.
141 *Adolescentulus sum ego, & contemptus:
iustificationes tuas non sum oblitus.
142 *Iustitia tua, iustitia in æternum:
& lex tua veritas.
143 *Tribulatio, & angustia inuenerunt me:
mandata tua meditatio mea est.
144 *Æquitas testimonia tua in æternum:
intellectum da mihi, & viuam

COPH.

fundata,
* Clamaui in toto corde meo, exaudi 145
me Domine: T
iustificationes tuas requiram.
* Clamaui ad te, saluum me fac: 146
vt custodiam mandata tua.
* Præueni in maturitate, & clamaui: 147
quia in verba tua supersperaui.
* Præuenerunt oculi mei ad te dilu- 148
culo:
vt meditarer eloquia tua.
* Vocem meam audi secundum miseri- 149
cordiam tuam Domine:
& secundum iudicium tuum viuifica
me.
* Appropinquauerunt persequentes me 150
iniquitati:
a lege autem tua longe facti sunt.
* Prope es tu Domine: 151
& omnes viæ tuæ veritas.
* Initio cognoui de testimonijs tuis: 152
quia in æternum fundasti ea.

RES.

iusta,
* Vide humilitatem meam, & eripe 153
me: V
quia legem tuam non sum oblitus.
* Iudica iudicium meum, & redime 154
me:
propter eloquium tuum viuifica me.
* Longe a peccatoribus salus: 155
quia iustificationes tuas non exquisie-
runt.
* Misericordiæ tuæ multæ Domine: 156
secundum iudicium tuum viuifica me.
* Multi qui persequuntur me, & tribu- 157
lant me:
a testimonijs tuis non declinaui.
* Vidi præuaricantes, & tabescebam: 158
quia eloquia tua non custodierunt.
* Vide quoniam mandata tua dilexi 159
Domine:
in misericordia tua viuifica me.
* Principium verborum tuorum, ve- 160
ritas:
in æternum omnia iudicia iustitiæ
tuæ.

SIN.

pacificans
* Principes persecuti sunt me gratis: 161
& a verbis tuis formidauit cor meum. X
* Lætabor ego super eloquia tua: 162
sicut qui inuenit spolia multa.
* Iniquitatem odio habui, & abomi- 163
natus sum:
legem autem tuam dilexi.
* Septies in die laudem dixi tibi, 164
super iudicia iustitiæ tuæ.
165 * Pax multa diligentibus legem tuam:
& non est illis scandalum.
166 * Expectabam salutare tuum Domine:
& mandata tua dilexi.
167 * Custodiuit anima mea testimonia
tua:
& dilexit ea vehementer.
168 * Seruaui mandata tua, & testimonia
tua:
quia omnes viæ meæ in conspectu
tuo.

TAV.

169 * Appropinquet deprecatio mea in con- & adiuuans
Y spectu tuo Domine: obser-
uantem.
iuxta eloquium tuum da mihi intel-
lectum.
170 * Intret postulatio mea in conspectu
tuo:
secundum eloquium tuum eripe me.
171 * Eructabunt labia mea hymnum,
cum docueris me iustificationes tuas.
172 * Pronunciabit lingua mea eloquium
tuum:
quia omnia mandata tua æquitas.
173 * Fiat manus tua vt saluet me:
quoniam mandata tua elegi.
174 * Concupiui salutare tuum Domine:
& lex tua meditatio mea est.
175 * Viuet anima mea, & laudabit te:
& iudicia tua adiuuabunt me.
176 * Erraui, sicut ouis, quæ perijt: quære
seruum tuum,
quia mandata tua non sum oblitus.

γ) Cantica
graduum.

119
Lingua do-
losa:

1 Canticum graduum. CXIX.

ab ea libe-
rari cupit
psaltes.

A AD Dominum cum tribularer
clamaui: & exaudiuit me.
2 * Domine libera animam meam a la-
bijs iniquis,
& a lingua dolosa.
3 * Quid detur tibi, aut quid apponatur
tibi
ad linguam dolosam?
4 * Sagittæ potentis acutæ,
cum carbonibus desolatorijs.
5 * Heu mihi, quia incolatus meus pro-
B longatus est:
habitaui cum habitantibus Cedar:
6 * multum incola fuit anima mea.
7 * Cum his, qui oderunt pacem,
eram pacificus: cum loquebar illis,
impugnabant me gratis.

120 Custodia Domini:

Canticum graduum. CXX.

certa LEuaui [a] oculos meos in montes, 1 A
vnde veniet auxilium mihi.
* Auxilium meum a Domino, 2
qui fecit cælum & terram.
* Non det in commotionem pedem tuum: 3
neque dormitet qui custodit te.
* Ecce non dormitabit neque dormiet, 4
qui custodit Israel.
& multiplex. * Dominus custodit te, 5
Dominus protectio tua, super manum dexteram tuam. B
* Per diem sol non vret te: 6
neque luna per noctem.
* Dominus custodit te ab omni malo: 7
custodiat animam tuam Dominus.
* Dominus custodiat introitum tuum, 8
& exitum tuum:
ex hoc nunc, & vsque in sæculum.

121 Ciuitas Dei:

Canticum graduum. CXXI. 1

LÆtatus sum in his, quæ dicta sunt mihi: A
In domum Domini ibimus.
* Stantes erant pedes nostri, 2
in atrijs tuis Ierusalem.
Ierusalem laudatur, * Ierusalem, quæ ædificatur 3
vt ciuitas: cuius participatio eius in idipsum.
* Illuc enim ascenderunt tribus, 4
tribus Domini: testimonium Israel
ad confitendum nomini Domini.
* Quia illic sederunt sedes in iudicio, 5
sedes super domum Dauid.
eique benedicitur. * Rogate quæ ad pacem sunt Ierusalem: 6 B
& abundantia diligentibus te:
* Fiat pax in virtute tua: 7
& abundantia in turribus tuis.
* Propter fratres meos, & proximos meos, 8
loquebar pacem de te:
* Propter domum Domini Dei nostri, 9
quæsiui bona tibi.

122 Refugium despecti:

Canticum graduum. CXXII.

AD te leuaui oculos meos, 1 A
qui habitas in cælis.
* Ecce sicut oculi seruorum, in manibus dominorum suorum, 2
Sicut oculi ancillæ in manibus dominæ suæ:
ita oculi nostri ad Dominum Deum nostrum
donec misereatur nostri.
3 * Miserere nostri Domine, miserere nostri: misericors Dominus
quia multum repleti sumus despectione:
4 * Quia multum repleta est anima nostra:
opprobrium abundantibus,
& despectio superbis.

1 Canticum graduum. CXXIII.

123 Adiutorium Israel:

A NIsi quia Dominus erat in nobis,
dicat nunc Israel:
2 * nisi quia Dominus erat in nobis,
Cum exurgerent homines in nos,
3 * forte viuos deglutissent nos:
Cum irasceretur furor eorum in nos,
4 * forsitan aqua absorbuisset nos.
5 * Torrentem pertransiuit anima nostra:
forsitan pertransisset anima nostra
aquam intolerabilem.
6 B * Benedictus Dominus qui non dedit nos, nomen Domini benedicendum.
in captionem dentibus eorum.
7 * Anima nostra sicut passer erepta est de laqueo venantium:
Laqueus contritus est, & nos liberati sumus.
8 * Adiutorium nostrum in nomine Domini,
qui fecit cælum & terram.

1 Canticum graduum. CXXIIII.

124 Confidentia iustorum:

A QVi confidunt in Domino,
sicut mons Sion:
non commouebitur in æternum,
2 qui habitat * in Ierusalem.
Montes in circuitu eius:
& Dominus in circuitu populi sui,
ex hoc nunc & vsque in sæculum.
3 * Quia non relinquet Dominus virgam peccatorum iustus Dominus.
super sortem iustorum:
vt non extendant iusti ad iniquitatem manus suas.
4 * Benefac Domine bonis,
& rectis corde.

[a] 2. Par. 20. c. 17.

*Declinantes autem in obligationes, 5
adducet Dominus cum operantibus iniquitatem:
pax ſuper Iſrael.

125
Sors ſeminantium :

Canticum graduum. CXXV. 1

IN conuertendo Dominus captiuitatem A
Sion:
facti ſumus ſicut conſolati:
*Tunc repletum eſt gaudio os no- 2
ſtrum:
& lingua noſtra exultatione.
Tunc dicent inter gentes:
Magnificauit Dominus facere cum eis.
*Magnificauit Dominus facere no- 3
biſcum:
facti ſumus lætantes.
miſcenda gaudia fletibus.
*Conuerte Domine captiuitatem no- 4
ſtram,
ſicut torrens in Auſtro.
*Qui ſeminant in lacrymis, in exulta- 5
tione metent.
*Euntes ibant & flebant, mittentes 6
ſemina ſua.
Venientes autem venient cum exultatione, portantes manipulos ſuos.

126
Auxilium Domini:

Canticum graduum Salomonis. CXXVI. 1

neceſſarium
NIſi Dominus ædificauerit domum, A
in vanum laborauerunt qui ædificant eam.
Niſi Dominus cuſtodierit ciuitatem,
fruſtra vigilat qui cuſtodit eam.
*Vanum eſt vobis ante lucem ſur- 2
gere:
ſurgite poſtquam ſederitis,
qui manducatis panem doloris.
Cum dederit dilectis ſuis ſomnum:
atque vtile.
*ecce hereditas Domini filij: 3
merces, fructus ventris.
*Sicut ſagittæ in manu potentis: 4
ita filij excuſſorum.
*Beatus vir qui impleuit deſiderium 5
ſuum ex ipſis:
non confundetur
cum loquetur inimicis ſuis in porta.

127
Bona iuſtorum :

Canticum graduum. CXXVII. 1

BEati omnes, qui timent Dominum, A
qui ambulant in vijs eius.
2 *Labores manuum tuarum quia manducabis:
beatus es, & bene tibi erit.
3 *Vxor tua ſicut vitis abundans,
B in lateribus domus tuæ.
Filij tui ſicut nouellæ oliuarum, progenies magna.
in circuitu menſæ tuæ.
4 *Ecce ſic benedicetur homo,
qui timet Dominum.
5 *Benedicat tibi Dominus ex Sion:
& videas bona Ieruſalem omnibus diebus vitæ tuæ.
6 *Et videas filios filiorum tuorum,
pacem ſuper Iſrael.

128
Confuſio inimicorum:

1 Canticum graduum. CXXVIII.

A SÆpe expugnauerunt me a iuuentute
mea,
dicat nunc Iſrael.
2 *Sæpe expugnauerunt me a iuuentute mea:
etenim non potuerunt mihi.
3 *Supra dorſum meum fabricauerunt
peccatores:
prolongauerunt iniquitatem ſuam.
4 *Dominus iuſtus concidit
ceruices peccatorum:
5 *confundantur & conuertantur re- imploratur.
trorſum
omnes, qui oderunt Sion.
6 *Fiant ſicut fœnum tectorum:
B quod priuſquam euellatur, exaruit:
7 *De quo non impleuit manum ſuam
qui metit,
& ſinum ſuum qui manipulos colligit.
8 *Et non dixerunt qui præteribant:
Benedictio Domini ſuper vos:
benediximus vobis in nomine Domini.

129
Spes peccatoris:

1 Canticum graduum. CXXIX.

A DE profundis clamaui ad te Domine:
2 *Domine exaudi vocem meam:
Fiant aures tuæ intendentes, in vocem deprecationis meæ.
3 *Si iniquitates obſeruaueris Domine: miſericordia Dei copioſa.
Domine quis ſuſtinebit?
4 *Quia apud te propitiatio eſt:
& propter legem tuam ſuſtinui te Domine.
Suſtinuit anima mea in verbo eius:
5 *ſperauit anima mea in Domino.
6 *A cuſtodia matutina vſque ad noctem:
ſperet Iſrael in Domino.

*Quia apud Dominum misericordia: 7
& copiosa apud eum redemptio.
*Et ipse redimet Israel, 8
ex omnibus iniquitatibus eius.

130 Animus humiliati: cor ablactati.

Canticum graduum Dauid. CXXX. 1

DOmine non est exaltatum cor meum:
neque elati sunt oculi mei.
Neque ambulaui in magnis:
neque in mirabilibus super me.
*Si non humiliter sentiebam: 2
sed exaltaui animam meam:
Sicut ablactatus est super matre sua,
ita retributio in anima mea.
*Speret Israel in Domino, 3
ex hoc nunc & vsque in sæculum.

131 Filius Dauid: propter votum Dauid manifestandus in Sion & propter iuramentum Dei.

Canticum graduum. CXXXI. 1

MEmento Domine Dauid, A
& omnis mansuetudinis eius:
*Sicut iurauit Domino, 2
votum vouit Deo Iacob:
*[a]Si introiero in tabernaculum domus meæ, 3
si ascendero in lectum strati mei:
*Si dedero somnum oculis meis, 4
& palpebris meis dormitationem:
*Et requiem temporibus meis: 5
donec inueniam locum Domino,
tabernaculum Deo Iacob.
*Ecce audiuimus eam in Ephrata: 6
inuenimus eam in campis siluæ.
*Introibimus in tabernaculum eius: 7
adorabimus in loco, vbi steterunt pedes eius. B
*[b]Surge Domine in requiem tuam, 8
tu & arca sanctificationis tuæ.
*Sacerdotes tui induantur iustitiam: 9
& sancti tui exultent.
*Propter Dauid seruum tuum, 10
non auertas faciem Christi tui. C
*Iurauit Dominus Dauid 11
veritatem, & non frustrabitur eam:
[c]de fructu ventris tui
ponam super sedem tuam.
*Si custodierint filij tui testamentum meum, 12
& testimonia mea hæc, quæ docebo eos:
Et filij eorum vsque in sæculum,
sedebunt super sedem tuam.
13 *Quoniam elegit Dominus Sion:
D elegit eam in habitationem sibi.
14 *Hæc requies mea in sæculum sæculi:
hic habitabo quoniam elegi eam.
15 *Viduam eius benedicens benedicam:
pauperes eius saturabo panibus.
16 *Sacerdotes eius induam salutari:
& sancti eius exultatione exultabunt.
17 *[d]Illuc producam cornu Dauid,
paraui lucernam Christo meo.
18 *Inimicos eius induam confusione:
super ipsum autem efflorebit sanctificatio mea.

132 Iucunditas fraternitatis: illustratur similitudinibus.

1 Canticum graduum Dauid. CXXXII.

ECce quàm bonum, & quàm iucundum
habitare fratres in vnum:
2 *Sicut vnguentum in capite,
quod descendit in barbam, barbam Aaron,
Quod descendit in oram vestimenti eius:
3 *sicut ros Hermon, qui descendit in montem Sion.
Quoniam illic mandauit Dominus benedictionem,
& vitam vsque in sæculum.

133 Benedictio finalis: petitur & datur.

1 Canticum graduum. CXXXIII.

ECce nunc benedicite Dominum, omnes serui Domini:
Qui statis in domo Domini, in atrijs
2 domus Dei nostri, * In noctibus
extollite manus vestras in sancta,
& benedicite Dominum.
3 *Benedicat te Dominus ex Sion,
qui fecit cælum & terram.

2. Series altera.

a) Psalmi separati.

134 Laus Domini:

1 Alleluia. CXXXIIII.

A LAudate nomen Domini,
laudate serui Dominum.
2 *Qui statis in domo Domini,
in atrijs domus Dei nostri.
3 *Laudate Dominum, quia bonus Dominus:
psallite nomini eius, quoniam suaue.

[a] 2. Reg. 7. a. 2. — [b] 2. Par. 6. g. 41. — [c] 2. Reg. 7 b. 12. Luc. 1. f. 55. Act. 2. e. 30. — [d] Luc. 1. g. 69. Mala. 3. a. 1.

* Quoniam Iacob elegit ſibi Dominus 4
Iſrael in poſſeſſionem ſibi.
* Quia ego cognoui quòd magnus eſt 5
Dominus,
& Deus noſter præ omnibus dijs.
* Omnia quæcumque voluit, Dominus 6
fecit B
in cælo, in terra,
in mari, & in omnibus abyſſis.
*[a] Educens nubes ab extremo terræ: 7
fulgura in pluuiam fecit.
Qui producit ventos de theſauris ſuis:
*[b] qui percuſſit primogenita Ægypti 8
ab homine vſque ad pecus.
* Et miſit ſigna, & prodigia in medio 9
tui Ægypte:
in Pharaonem, & in omnes ſeruos
eius.
*[c] Qui percuſſit gentes multas: 10
& occidit reges fortes:
*[d] Sehon regem Amorrhæorum, 11
& Og regem Baſan,
& omnia regna Chanaan.
* Et dedit terram eorum hereditatem, 12
hereditatem Iſrael populo ſuo.
* Domine nomen tuum in æternum: 13
Domine memoriale tuum in genera- C
tionem & generationem.
* Quia iudicabit Dominus populum 14
ſuum:
& in ſeruis ſuis deprecabitur.
*[e] Simulachra Gentium argentum, & 15
aurum,
opera manuum hominum.
*[f] Os habent, & non loquentur: 16
oculos habent, & non videbunt.
* Aures habent, & non audient: 17
neque enim eſt ſpiritus in ore ipſo- D
rum.
* Similes illis fiant qui faciunt ea: 18
& omnes, qui confidunt in eis.
* Domus Iſrael benedicite Domino: 19
domus Aaron benedicite Domino.
* Domus Leui benedicite Domino: 20
qui timetis Dominum, benedicite Do-
mino.
* Benedictus Dominus ex Sion, 21
qui habitat in Ieruſalem.

Alleluia. CXXXV. 1

COnfitemini Domino quoniam bonus: A
quoniam in æternum miſericordia eius.
2 * Confitemini Deo deorum:
quoniam in æternum miſericordia eius.
3 * Confitemini Domino dominorum:
quoniam in æternum miſericordia eius.
4 * Qui facit mirabilia magna ſolus:
quoniam in æternum miſericordia eius.
5 *[g] Qui fecit cælos in intellectu:
quoniam in æternum miſericordia eius.
6 * Qui firmauit terram ſuper aquas:
quoniam in æternum miſericordia eius.
7 * Qui fecit luminaria magna:
quoniam in æternum miſericordia eius.
8 * Solem in poteſtatem diei:
B quoniam in æternum miſericordia eius.
9 * Lunam, & ſtellas in poteſtatem noctis:
quoniam in æternum miſericordia eius.
10 *[h] Qui percuſſit Ægyptum cum pri- præcipue pro redemptione Iſraelis.
mogenitis eorum:
quoniam in æternum miſericordia eius.
11 *[i] Qui eduxit Iſrael de medio eorum:
quoniam in æternum miſericordia eius.
12 * In manu potenti, & brachio excelſo:
quoniam in æternum miſericordia eius.
13 * Qui diuiſit Mare rubrum in diui-
ſiones:
quoniam in æternum miſericordia eius.
14 * Et eduxit Iſrael per medium eius:
quoniam in æternum miſericordia eius.
15 *[k] Et excuſſit Pharaonem, & virtutem
C eius in Mari rubro:
quoniam in æternum miſericordia eius.
16 * Qui traduxit populum ſuum per de-
ſertum:
quoniam in æternum miſericordia eius.
17 * Qui percuſſit reges magnos:
quoniam in æternum miſericordia eius.
18 *[l] Et occidit reges fortes:
quoniam in æternum miſericordia eius.
19 * Sehon regem Amorrhæorum:
quoniam in æternum miſericordia eius.
20 *[m] Et Og regem Baſan:
quoniam in æternum miſericordia eius.
21 *[n] Et dedit terram eorum heredita-
tem:
quoniam in æternum miſericordia eius.
22 * Hereditatem Iſrael ſeruo ſuo:
D quoniam in æternum miſericordia eius.
23 * Quia in humilitate noſtra memor fuit
noſtri:
quoniam in æternum miſericordia eius.
24 * Et redemit nos ab inimicis noſtris:
quoniam in æternum miſericordia eius.
25 * Quia dat eſcam omni carni:
quoniam in æternum miſericordia eius.

---

[a] Ier. 10. b. 13. — [b] Exo. 12. e. 29. — [c] Ioſ. 12. a. 1. c. 7. — [d] Nu. 21. e. 24. g. 33. — [e] Sup. 113. b. 4. — [f] Sap. 15. c. 15. — [g] Gen. 1. a. 1. — [h] Exo. 12. e. 29. — [i] Exo. 13. c. 17. — [k] Exo. 14. g. 28. — [l] Nu. 21. e. 24. — [m] Nu. 21. g. 33. — [n] Ioſ. 13. b. 7.

* Confitemini Deo cæli: 26
quoniam in æternum miſericordia eius.
Confitemini Domino dominorum:
quoniam in æternum miſericordia eius.

136
Senſus captiuorum:

Pſalmus Dauid, Hieremiæ. CXXXVI.

SVper flumina Babylonis, illic ſedimus 1
& fleuimus: A
cum recordaremur Sion:
* In ſalicibus in medio eius, 2
ſuſpendimus organa noſtra.
recordati ſunt Sion, * Quia illic interrogauerunt nos, qui 3
captiuos duxerunt nos, verba cantionum:
Et qui abduxerunt nos: Hymnum
cantate nobis de canticis Sion.
* Quomodo cantabimus canticum Domini 4
in terra aliena?
* Si oblitus fuero tui Ieruſalem, 5
obliuioni detur dextera mea.
* Adhæreat lingua mea faucibus meis, 6
ſi non meminero tui: B
Si non propoſuero Ieruſalem, in principio lætitiæ meæ.
deuouent hoſtes. * Memor eſto Domine filiorum Edom, 7
in die Ieruſalem:
Qui dicunt: Exinanite, exinanite
vſque ad fundamentum in ea.
* Filia Babylonis miſera: 8
beatus, qui retribuet tibi
retributionem tuam, quam retribuiſti nobis.
* Beatus, qui tenebit, 9
& allidet paruulos tuos ad petram.

b) Pſalmi coniuncti.
α) Dauid aſcripti.

137
Miſericordia Domini:

Ipſi Dauid. CXXXVII. 1

magnificata, COnfitebor tibi Domine in toto corde A
meo:
quoniam audiſti verba oris mei.
In conſpectu angelorum pſallam tibi:
* adorabo ad templum ſanctum tuum, 2
& confitebor nomini tuo. Super miſericordia tua, & veritate tua:
quoniam magnificaſti ſuper omne, nomen ſanctum tuum.
* In quacumque die inuocauero te, 3
exaudi me:
multiplicabis in anima mea virtutem.

4 * Confiteantur tibi Domine omnes reges terræ: agnoſ[...] a ger[...]
quia audierunt omnia verba oris tui:
5 * Et cantent in vijs Domini:
B quoniam magna eſt gloria Domini.
6 * Quoniam excelſus Dominus, & humilia reſpicit:
& alta a longe cognoſcit.
7 * Si ambulauero in medio tribulationis,
viuificabis me:
& ſuper iram inimicorum meorum
extendiſti manum tuam,
& ſaluum me fecit dextera tua.
8 * Dominus retribuet pro me:
Domine miſericordia tua in ſæculum:
opera manuum tuarum ne deſpicias.

13[...]
Omni[...] tia Do[...]

1 In finem, Pſalmus Dauid. CXXXVIII.

A DOmine probaſti me, & cognouiſti me: om[...] cogn[...] De[...]
2 * tu cognouiſti ſeſſionem meam, & reſurrectionem meam.
3 * Intellexiſti cogitationes meas de longe:
ſemitam meam, & funiculum meum inueſtigaſti.
4 * Et omnes vias meas præuidiſti:
quia non eſt ſermo in lingua mea.
5 * Ecce Domine tu cognouiſti omnia nouiſſima, & antiqua:
tu formaſti me, & poſuiſti ſuper me manum tuam.
6 * Mirabilis facta eſt ſcientia tua ex me:
confortata eſt, & non potero ad eam.
7 * Quo ibo a ſpiritu tuo?
& quo a facie tua fugiam?
8 * [a] Si aſcendero in cælum, tu illic es:
B ſi deſcendero in infernum, ades.
9 * Si ſumpſero pennas meas diluculo,
& habitauero in extremis maris:
10 * Etenim illuc manus tua deducet me:
& tenebit me dextera tua.
11 * Et dixi: Forſitan tenebræ conculcabunt me:
& nox illuminatio mea in delicijs meis.
12 * Quia tenebræ non obſcurabuntur a te,
& nox ſicut dies illuminabitur:
ſicut tenebræ eius, ita & lumen eius.
13 * Quia tu poſſediſti renes meos: form[...] homi[...]
C ſuſcepiſti me de vtero matris meæ.
14 * Confitebor tibi quia terribiliter magnificatus es:
mirabilia opera tua,
& anima mea cognoſcit nimis.

---

[a] Amos 9. a. 2.

*Non eſt occultatum os meum a te, 15
quod feciſti in occulto:
& ſubſtantia mea in inferioribus terræ.
*Imperfectum meum viderunt oculi 16
tui,
& in libro tuo omnes ſcribentur:
dies formabuntur, & nemo in eis.
iudicia impre- ibilia. *Mihi autem nimis honorificati ſunt 17
amici tui, Deus:
nimis confortatus eſt principatus eorum.
*Dinumerabo eos, & ſuper arenam 18
multiplicabuntur:
exurrexi, & adhuc ſum tecum.
*Si occideris Deus peccatores: 19
viri ſanguinum declinate a me: D
*Quia dicitis in cogitatione: 20
accipient in vanitate ciuitates tuas.
*Nonne qui oderunt te Domine, ode- 21
ram:
& ſuper inimicos tuos tabeſcebam?
*Perfecto odio oderam illos: 22
& inimici facti ſunt mihi.
*Proba me Deus, & ſcito cor meum: 23
interroga me, & cognoſce ſemitas
meas.
*Et vide, ſi via iniquitatis in me eſt: 24
& deduc me in via æterna.

139 nici in- dioſi:

In finem, Pſalmus Dauid. CXXXIX. 1

ibuntur ERipe me Domine ab homine malo: 2 A
a viro iniquo eripe me.
*Qui cogitauerunt iniquitates in corde: 3
tota die conſtituebant prælia.
*[a]Acuerunt linguas ſuas ſicut ſer- 4
pentis:
venenum aſpidum ſub labijs eorum.
*Cuſtodi me Domine de manu pecca- 5
toris:
& ab hominibus iniquis eripe me.
Qui cogitauerunt ſupplantare greſſus
meos:
*abſconderunt ſuperbi laqueum mihi: 6
Et funes extenderunt in laqueum:
iuxta iter ſcandalum poſuerunt mihi.
*Dixi Domino: Deus meus es tu: 7
exaudi Domine vocem deprecationis
meæ.
*Domine, Domine virtus ſalutis meæ: 8
obumbraſti ſuper caput meum in die B
belli:
deuo- entur. *Ne tradas me Domine a deſiderio 9
meo peccatori:
cogitauerunt contra me, ne derelin-
quas me, ne forte exaltentur.
10 *Caput circuitus eorum:
labor labiorum ipſorum operiet eos.
11 *Cadent ſuper eos carbones,
in ignem deijcies eos:
in miſerijs non ſubſiſtent.
12 *Vir linguoſus non dirigetur in terra:
virum iniuſtum mala capient in in-
teritu.
13 *Cognoui quia faciet Dominus iudi-
cium inopis:
& vindictam pauperum.
14 *Verumtamen iuſti confitebuntur no-
mini tuo:
& habitabunt recti cum vultu tuo.

1 Pſalmus Dauid. CXL. **140** Oratio diſſipatorum: ne corrumpantur ab iniquis,

A DOmine clamaui ad te, exaudi me:
intende voci meæ, cum clamauero
ad te.
2 *Dirigatur oratio mea ſicut incenſum
in conſpectu tuo:
eleuatio manuum mearum ſacrificium
veſpertinum.
3 *Pone Domine cuſtodiam ori meo:
& oſtium circumſtantiæ labijs meis.
4 *Non declines cor meum in verba
malitiæ,
ad excuſandas excuſationes in peccatis.
Cum hominibus operantibus ini-
quitatem:
& non communicabo cum electis eo-
rum.
5 *Corripiet me iuſtus in miſericordia,
& increpabit me:
oleum autem peccatoris non impinguet
caput meum.
B Quoniam adhuc & oratio mea in bene-
placitis eorum:
6 *abſorpti ſunt iuncti petræ iudices eo-
rum.
Audient verba mea quoniam potue-
runt:
7 *ſicut craſſitudo terræ erupta eſt ſuper
terram.
Diſſipata ſunt oſſa noſtra ſecus infer-
num:
8 *quia ad te Domine, Domine oculi mei: electi inuocant Dominum.
in te ſperaui, non auferas animam
meam.
9 *Cuſtodi me a laqueo, quem ſtatue-
runt mihi:

[a] Sup. 5. c. 11. Rom. 3. b. 13.

& a ſcandalis operantium iniquitatem.
10 * Cadent in retiaculo eius peccatores: ſingulariter ſum ego donec tranſeam.

141 Preces periclitantis:

1 Intellectus Dauid, Cum eſſet in ſpelunca, oratio. (*1. Reg. 24.*) CXLI.

2 A VOce [a] mea ad Dominum clamaui:
voce mea ad Dominum deprecatus ſum:
3 * Effundo in conſpectu eius orationem meam,
& tribulationem meam ante ipſum pronuncio.
4 ex anguſtijs * In deficiendo ex me ſpiritum meum,
& tu cognouiſti ſemitas meas.
In via hac, qua ambulabam,
abſconderunt laqueum mihi.
5 B * Conſiderabam ad dexteram, & videbam:
& non erat qui cognoſceret me.
Perijt fuga a me,
& non eſt qui requirat animam meam.
6 educi deſiderat. * Clamaui ad te Domine,
dixi: Tu es ſpes mea,
portio mea in terra viuentium.
7 * Intende ad deprecationem meam:
quia humiliatus ſum nimis.
Libera me a perſequentibus me:
quia confortati ſunt ſuper me.
8 * Educ de cuſtodia animam meam
ad confitendum nomini tuo:
me expectant iuſti,
donec retribuas mihi.

142 Obſecratio anxij:

1 Pſalmus Dauid, Quando perſequebatur eum Abſalom filius eius. (*2. Reg. 17.*) CXLII.

A DOmine exaudi orationem meam:
auribus percipe obſecrationem meam in veritate tua:
exaudi me in tua iuſtitia.
2 * Et non intres in iudicium cum ſeruo tuo:
quia non iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis viuens.
3 turbatus ſpiritu * Quia perſecutus eſt inimicus animam meam:
humiliauit in terra vitam meam.
Collocauit me in obſcuris ſicut mortuos ſæculi:
4 * & anxiatus eſt ſuper me ſpiritus meus,
in me turbatum eſt cor meum.
5 B * Memor fui dierum antiquorum, ſupplica
meditatus ſum in omnibus operibus tuis:
in factis manuum tuarum meditabar.
6 * Expandi manus meas ad te:
anima mea ſicut terra ſine aqua tibi:
7 * Velociter exaudi me Domine:
defecit ſpiritus meus.
Non auertas faciem tuam a me:
& ſimilis ero deſcendentibus in lacum.
8 * Auditam fac mihi mane miſericordiam tuam:
quia in te ſperaui.
C Notam fac mihi viam, in qua ambulem: vt a Spi bono deducat
quia ad te leuaui animam meam.
9 * Eripe me de inimicis meis Domine,
ad te confugi:
10 * doce me facere voluntatem tuam,
quia Deus meus es tu.
Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam:
11 * propter nomen tuum Domine viuificabis me,
in æquitate tua. Educes de tribulatione animam meam:
12 * & in miſericordia tua diſperdes inimicos meos.
Et perdes omnes, qui tribulant animam meam:
quoniam ego ſeruus tuus ſum.

143 Cantic victori

1 Pſalmus Dauid Aduerſus Goliath. CXLIII.

A BEnedictus Dominus Deus meus, doctori protect
qui docet manus meas ad prælium,
& digitos meos ad bellum.
2 * Miſericordia mea, & refugium meum: ſuſceptor meus, & liberator meus:
Protector meus, & in ipſo ſperaui:
qui ſubdit populum meum ſub me.
3 B * Domine quid eſt homo, quia innotuiſti ei?
aut filius hominis, quia reputas eum?
4 * Homo vanitati ſimilis factus eſt:
[b] dies eius ſicut vmbra prætereunt.
5 * Domine inclina cælos tuos, & deſcende:
tange montes, & fumigabunt.
6 * Fulgura coruſcationem, & diſſipabis eos:

---

[a] Sup. 76. a. 2. — [b] Iob 8. b. 9. & 14. a. 2.

emitte ſagittas tuas, & conturbabis eos:
* Emitte manum tuam de alto, 7
eripe me, & libera me de aquis multis:
de manu filiorum alienorum.
* Quorum os locutum eſt vanitatem: 8
& dextera eorum, dextera iniquitatis. C
[...]allit [...]ratus. * Deus canticum nouum cantabo tibi: 9
in pſalterio, decachordo pſallam tibi.
* Qui das ſalutem regibus: 10
qui redemiſti Dauid ſeruum tuum de gladio maligno:
* eripe me. Et erue me de manu filio- 11
rum alienorum,
quorum os locutum eſt vanitatem:
& dextera eorum, dextera iniquitatis:
* Quorum filij, ſicut nouellæ planta- 12
tiones in iuuentute ſua.
Filiæ eorum compoſitæ: circumornatæ vt ſimilitudo templi.
* Promptuaria eorum plena, eructantia 13
ex hoc in illud. D
Oues eorum fœtoſæ, abundantes in egreſſibus ſuis:
* boues eorum craſſæ. 14
Non eſt ruina maceriæ, neque tranſitus:
neque clamor in plateis eorum.
* Beatum dixerunt populum, cui hæc 15
ſunt:
beatus populus, cuius Dominus Deus eius.

[1]44 [T]ributa [D]ei:

Laudatio ipſi Dauid. CXLIIII. 1

EXaltabo te Deus meus rex: A
& benedicam nomini tuo in ſæculum, & in ſæculum ſæculi.
* Per ſingulos dies benedicam tibi: 2
& laudabo nomen tuum in ſæculum, & in ſæculum ſæculi.
[Ma]gnus, * Magnus Dominus & laudabilis nimis: 3
& magnitudinis eius non eſt finis.
* Generatio & generatio laudabit opera 4
tua:
& potentiam tuam pronunciabunt.
* Magnificentiam gloriæ ſanctitatis tuæ 5
loquentur:
& mirabilia tua narrabunt.
* Et virtutem terribilium tuorum di- 6
cent: B
& magnitudinem tuam narrabunt.
[miſe]ricors, * Memoriam abundantiæ ſuauitatis tuæ 7
eructabunt:
& iuſtitia tua exultabunt.

8 * Miſerator & miſericors Dominus:
patiens, & multum miſericors.
9 * Suauis Dominus vniuerſis:
& miſerationes eius ſuper omnia opera eius.
10 * Confiteantur tibi Domine omnia opera tua: omnipotens,
& ſancti tui benedicant tibi.
11 * Gloriam regni tui dicent:
& potentiam tuam loquentur:
12 * Vt notam faciant filijs hominum
C potentiam tuam:
& gloriam magnificentiæ regni tui.
13 * Regnum tuum regnum omnium ſæculorum:
& dominatio tua in omni generatione & generationem.
Fidelis Dominus in omnibus verbis ſuis: fidelis,
& ſanctus in omnibus operibus ſuis.
14 * Alleuat Dominus omnes, qui cor- gubernans,
ruunt:
& erigit omnes eliſos.
15 * Oculi omnium in te ſperant Domine:
& tu das eſcam illorum in tempore opportuno.
16 * Aperis tu manum tuam:
& imples omne animal benedictione.
17 * Iuſtus Dominus in omnibus vijs ſuis: iuſtus.
D & ſanctus in omnibus operibus ſuis.
18 * Prope eſt Dominus omnibus inuocantibus eum:
omnibus inuocantibus eum in veritate.
19 * Voluntatem timentium ſe faciet,
& deprecationem eorum exaudiet: & ſaluos faciet eos.
20 * Cuſtodit Dominus omnes diligentes ſe:
& omnes peccatores diſperdet.
21 * Laudationem Domini loquetur os meum:
& benedicat omnis caro nomini ſancto eius in ſæculum, & in ſæculum ſæculi.

β) Alleluia.

145 Adiutor Iſraelis:

1 Alleluia, Aggæi, & Zachariæ. CXLV.

2 LAuda anima mea Dominum,
A [a]laudabo Dominum in vita mea:
pſallam Deo meo quàmdiu fuero.
Nolite confidere in principibus: non homines,
3 * in filijs hominum, in quibus non eſt ſalus.

[a] Pſal. 103. d. 33.

*Exibit ſpiritus eius, & reuertetur in 4
terram ſuam:
in illa die peribunt omnes cogitationes
eorum.
ſed Dominus Deus.
*Beatus, cuius Deus Iacob adiutor 5
eius,
ſpes eius in Domino Deo ipſius:
*[a] qui fecit cælum & terram, 6
mare, & omnia, quæ in eis ſunt.
*Qui cuſtodit veritatem in ſæculum, 7
facit iudicium iniuriam patientibus: B
dat eſcam eſurientibus.
Dominus ſoluit compeditos:
*Dominus illuminat cæcos. 8
Dominus erigit eliſos,
Dominus diligit iuſtos.
*Dominus cuſtodit aduenas, 9
pupillum, & viduam ſuſcipiet:
& vias peccatorum diſperdet.
*Regnabit Dominus in ſæcula 10
Deus tuus Sion, in generationem &
generationem.

146
Operatio Domini:

Alleluia. CXLVI. 1

fanat contritos corde,
LAudate Dominum quoniam bonus A
eſt pſalmus:
Deo noſtro ſit iucunda, decoraq. laudatio.
*Ædificans Ierufalem Dominus: 2
diſperſiones Iſraelis congregabit.
*Qui ſanat contritos corde: 3
& alligat contritiones eorum.
*Qui numerat multitudinem ſtella- 4
rum:
& omnibus eis nomina vocat.
*Magnus Dominus noſter, & magna 5
virtus eius:
& ſapientiæ eius non eſt numerus.
*Suſcipiens manſuetos Dominus: 6
humilians autem peccatores vſque ad
terram.
dat eſcam omnibus,
*Præcinite Domino in confeſſione: 7
pſallite Deo noſtro in cithara. B
*Qui operit cælum nubibus: 8
& parat terræ pluuiam.
Qui producit in montibus fœnum:
& herbam ſeruituti hominum.
*Qui dat iumentis eſcam ipſorum: 9
& pullis coruorum inuocantibus eum.
*Non in fortitudine equi voluntatem 10
habebit:
nec in tibijs viri beneplacitum erit ei.

11 *Beneplacitum eſt Domino ſuper timentes eum:
& in eis, qui ſperant ſuper miſericordia eius.

147
Continuatio
benedicit Ieruſalem.

Alleluia. CXLVII.

12 LAuda Ieruſalem Dominum:
A lauda Deum tuum Sion.
13 *Quoniam confortauit ſeras portarum
tuarum:
benedixit filijs tuis in te.
14 *Qui poſuit fines tuos pacem:
& adipe frumenti ſatiat te.
15 *Qui emittit eloquium ſuum terræ:
velociter currit ſermo eius.
16 *Qui dat niuem ſicut lanam:
B nebulam ſicut cinerem ſpargit,
17 *Mittit cryſtallum ſuam ſicut buccellas:
ante faciem frigoris eius quis ſuſtinebit?
18 *Emittet verbum ſuum, & liquefaciet
ea:
flabit ſpiritus eius, & fluent aquæ.
19 *Qui annunciat verbum ſuum Iacob:
iuſtitias, & iudicia ſua Iſrael.
20 *Non fecit taliter omni nationi:
& iudicia ſua non manifeſtauit eis.
Alleluia.

148
Redemptor Iſraelis:

1 Alleluia. CXLVIII.

laudandus de cælis
A LAudate Dominum de cælis:
laudate eum in excelſis.
2 *Laudate eum omnes angeli eius:
laudate eum omnes virtutes eius.
3 *Laudate eum ſol & luna:
laudate eum omnes ſtellæ, & lumen.
4 *[b] Laudate eum cæli cælorum:
& aquæ omnes, quæ ſuper cælos ſunt,
5 *laudent nomen Domini.
Quia ipſe dixit, & facta ſunt:
ipſe mandauit, & creata ſunt.
6 *Statuit ea in æternum, & in ſæcu-
B lum ſæculi:
præceptum poſuit, & non præteribit.
atque de terra.
7 *Laudate Dominum de terra,
dracones, & omnes abyſſi.
8 *Ignis, grando, nix, glacies,
ſpiritus procellarum: quæ faciunt verbum eius:
9 *Montes, & omnes colles:
ligna fructifera, & omnes cedri.
10 *Beſtiæ, & vniuerſa pecora:
ſerpentes, & volucres pennatæ:
11 *Reges terræ, & omnes populi:
principes, & omnes iudices terræ.

---

[a] Act. 14. c. 14. Apoc. 14. b. 7. — [b] Dan. 3. e. 59. 60.

*Iuuenes, & virgines: 12
fenes cum iunioribus
laudent nomen Domini:
*quia exaltatum eft nomen eius folius. 13
*Confeffio eius fuper cælum, & ter- 14
ram:
& exaltauit cornu populi fui.
Hymnus omnibus fanctis eius:
filijs Ifrael, populo appropinquanti fibi.
Alleluia.

149 Iudicium iuftum:

Alleluia. CXLIX. 1

exaltatio Ifraelitarum

CAntate Domino canticum nouum: A
laus eius in ecclefia fanctorum.
*Lætetur Ifrael in eo, qui fecit eum: 2
& filij Sion exultent in rege fuo.
*Laudent nomen eius in choro: 3
in tympano, & pfalterio pfallant ei:
*Quia beneplacitum eft Domino in 4
populo fuo:
& exaltabit manfuetos in falutem.
*Exultabunt fancti in gloria: 5
lætabuntur in cubilibus fuis.
*Exaltationes Dei in gutture eorum: 6
& gladij ancipites in manibus eorum: B
*Ad faciendam vindictam in nationibus: 7
increpationes in populis.
8 *Ad alligandos reges eorum in com- & caftigatio gentium.
pedibus:
& nobiles eorum in manicis ferreis.
9 *Vt faciant in eis iudicium confcri-
ptum:
gloria hæc eft omnibus fanctis eius.
Alleluia.

Epilogus.

150 Doxologia quinta:

1 Alleluia. CL.

A LAudate Dominum in fanctis eius: omni modo Deus laudandus.
laudate eum in firmamento virtutis
eius.
2 *Laudate eum in virtutibus eius:
laudate eum fecundum multitudinem
magnitudinis eius.
3 *Laudate eum in fono tubæ:
B laudate eum in pfalterio, & cithara.
4 *Laudate eum in tympano, & choro:
laudate eum in chordis, & organo.
5 *Laudate eum in cymbalis benefonan-
tibus:
laudate eum in cymbalis iubilationis:
6 *omnis fpiritus laudet Dominum.
Alleluia.

LIBER
PROVERBIORVM,
Quem
HEBRAEI MISLE APPELLANT.

Introductio.
Argumentum & finis libri.

PARABOLÆ Salomonis, 1 I A
filij Dauid, regis Israel.
* Ad sciendam sapien- 2
tiam, & disciplinam: * ad 3
intelligenda verba pru-
dentiæ: & suscipiendam eruditionem
doctrinæ, iustitiam, & iudicium, &
æquitatem: * vt detur paruulis astutia, 4
adolescenti scientia, & intellectus. *Au- 5
diens sapiens, sapientior erit: & intel-
ligens, gubernacula possidebit. * Ani- 6
maduertet parabolam, & interpreta-
tionem, verba sapientum, & ænigmata
eorum. * [a]Timor Domini principium 7
sapientiæ. Sapientiam, atque doctri-
nam stulti despiciunt.

a) Commendatio sapientiæ in genere.
α) Inuitantes diuersi: peccatores vitandi,

* Audi, fili mi, disciplinam patris 8
tui, & ne dimittas legem matris tuæ:
* vt addatur gratia capiti tuo, & tor- 9
ques collo tuo. * Fili mi, si te lacta- 10
uerint peccatores, ne acquiescas eis.
* Si dixerint: Veni nobiscum, insidie- 11
mur sanguini, abscondamus tendiculas
contra insontem frustra: * deglutia- 12
mus eum sicut infernus viuentem, & B
integrum quasi descendentem in la-
cum. * Omnem pretiosam substantiam 13
reperiemus, implebimus domos no-
stras spolijs. * Sortem mitte nobis- 14
cum, marsupium vnum sit omnium
nostrum. * Fili mi, ne ambules cum 15
eis, prohibe pedem tuum a semitis
eorum. * [b]Pedes enim illorum ad ma- 16
lum currunt, & festinant vt effundant
sanguinem. * Frustra autem iacitur 17
rete ante oculos pennatorum. * Ipsi 18
quoque contra sanguinem suum insi-
diantur, & moliuntur fraudes contra
19 animas suas. * Sic semitæ omnis auari,
animas possidentium rapiunt.
20 C * Sapientia foris prædicat, in plateis
21 dat vocem suam: * in capite turbarum
clamitat, in foribus portarum vrbis
22 profert verba sua, dicens: * Vsquequo
paruuli diligitis infantiam, & stulti ea,
quæ sibi sunt noxia, cupient, & im-
23 prudentes odibunt scientiam? * Con-
uertimini ad correptionem meam: en
proferam vobis spiritum meum, &
24 ostendam vobis verba mea. * [c]Quia
vocaui, & renuistis: extendi manum
25 meam, & non fuit qui aspiceret. * De-
spexistis omne consilium meum, & in-
26 crepationes meas neglexistis. * Ego
quoque in interitu vestro ridebo, &
subsannabo, cum vobis id, quod ti-
27 mebatis, aduenerit. * Cum irruerit
D repentina calamitas, & interitus quasi
tempestas ingruerit: quando vene-
rit super vos tribulatio, & angustia:
28 * Tunc inuocabunt me, & non exau-
diam: mane consurgent, & non in-
29 uenient me: * eo quòd exosam habu-
erint disciplinam, & timorem Domini
30 non susceperint, * nec acquieuerint
consilio meo, & detraxerint vniuersæ
31 correptioni meæ. * Comedent igitur
fructus viæ suæ, suisq. consilijs satu-
32 rabuntur. * Auersio paruulorum inter-
ficiet eos, & prosperitas stultorum per-
33 det illos. * Qui autem me audierit,
absque terrore requiescet, & abundan-
tia perfruetur, timore malorum sub-
lato.

sapientia audienda.

---

[a] Ps. 110. b. 10. Eccli. 1. c. 16. — [b] Isa. 59. b. 7. — [c] Isa 65. b. 12. & 66. b. 4. Ier. 7. c. 13.

β) Effectus ſapientiæ:
FIli mi, ſi ſuſceperis ſermones meos, 2 1
& mandata mea abſconderis penes te, A
quærens ſapientiam
*vt audiat ſapientiam auris tua: in- 2
clina cor tuum ad cognoſcendam pru-
dentiam. * Si enim ſapientiam in- 3
uocaueris, & inclinaueris cor tuum
prudentiæ: * ſi quæſieris eam quaſi 4
pecuniam, & ſicut theſauros effoderis
intelliget timorem Domini,
illam: * tunc intelliges timorem Do- 5
mini, & ſcientiam Dei inuenies: * quia 6
Dominus dat ſapientiam: & ex ore
eius prudentia, & ſcientia. * Cuſtodiet 7
rectorum ſalutem, & proteget gra-
dientes ſimpliciter, * ſeruans ſemitas 8
iuſtitiæ, & vias ſanctorum cuſtodiens. B
*Tunc intelliges iuſtitiam, & iudi- 9
cium, & æquitatem, & omnem ſemi-
tam bonam. * Si intrauerit ſapientia 10
cor tuum, & ſcientia animæ tuæ pla-
cuerit: * conſilium cuſtodiet te, & 11
eruetur a via mala
prudentia ſeruabit te, * vt eruaris a 12
via mala, & ab homine, qui peruerſa C
loquitur: * qui relinquunt iter rectum, 13
& ambulant per vias tenebroſas: * qui 14
lætantur cum malefecerint, & exultant
in rebus peſſimis: * quorum viæ per- 15
uerſæ ſunt, & infames greſſus eorum.
& a muliere aliena,
*Vt eruaris a muliere aliena, & ab 16
extranea, quæ mollit ſermones ſuos,
*& relinquit ducem pubertatis ſuæ, 17
*& pacti Dei ſui oblita eſt. inclinata 18
eſt enim ad mortem domus eius, & D
ad inferos ſemitæ ipſius. * omnes, qui 19
ingrediuntur ad eam, non reuerten-
tur, nec apprehendent ſemitas vitæ.
ambulet in via bona.
*Vt ambules in via bona: & calles 20
iuſtorum cuſtodias. * Qui enim recti 21
ſunt, habitabunt in terra, & ſimplices
permanebunt in ea. * [a]Impij vero de 22
terra perdentur: & qui inique agunt,
auferentur ex ea.

b) Commendatio ſapientiæ in ſpecie.
FIli mi, ne obliuiſcaris legis meæ, 3 1
& præcepta mea cor tuum cuſtodiat. A
*longitudinem enim dierum, & annos 2
α) Sapientiæ vtilitas:
vitæ, & pacem apponent tibi. * Mi- 3
ſericordia, & veritas te non deſerant,
dirigit greſſus,
circumda eas gutturi tuo, & deſcribe
in tabulis cordis tui: * & inuenies 4
gratiam, & diſciplinam bonam coram
Deo & hominibus. * Habe fiduciam 5
in Domino ex toto corde tuo, & ne
innitaris prudentiæ tuæ. * In omnibus 6
vijs tuis cogita illum, & ipſe diriget
7 greſſus tuos. * [b]Ne ſis ſapiens apud
temetipſum: time Deum, & recede a
8 malo: * ſanitas quippe erit vmbilico
B 9 tuo, & irrigatio oſſium tuorum. * [c]Ho-
nora Dominum de tua ſubſtantia, &
de primitijs omnium frugum tuarum
10 da ei: * & implebuntur horrea tua
ſaturitate, & vino torcularia tua redun-
11 dabunt. * [d]Diſciplinam Domini, fili
mi, ne abijcias: nec deficias cum ab
12 eo corriperis: * quem enim diligit
Dominus, corripit: & quaſi pater in
13 filio complacet ſibi. * Beatus homo,
qui inuenit ſapientiam, & qui affluit
14 prudentia: * melior eſt acquiſitio eius
negotiatione argenti, & auri primi &
15 puriſſimi fructus eius: * pretioſior eſt
cunctis opibus: & omnia, quæ deſide-
rantur, huic non valent comparari.
16 *Longitudo dierum in dextera eius,
& in ſiniſtra illius diuitiæ, & gloria.
17 *Viæ eius viæ pulchræ, & omnes ſe-
18 mitæ illius pacificæ. * Lignum vitæ
C eſt his, qui apprehenderint eam: &
19 qui tenuerit eam, beatus. * Dominus
ſapientia fundauit terram, ſtabiliuit
20 cælos prudentia. * Sapientia illius eru-
perunt abyſſi, & nubes rore concre-
21 ſcunt. * Fili mi, ne effluant hæc ab
oculis tuis: Cuſtodi legem atque con-
22 ſilium: * & erit vita animæ tuæ, &
23 gratia faucibus tuis. * tunc ambulabis
fiducialiter in via tua, & pes tuus non
24 impinget: * ſi dormieris, non timebis:
quieſces, & ſuauis erit ſomnus tuus.
25 *ne paueas repentino terrore, & ir-
26 ruentes tibi potentias impiorum. * Do-
D minus enim erit in latere tuo, & cu-
ſtodiet pedem tuum ne capiaris.
auertit a malo
27 *Noli prohibere benefacere eum,
qui poteſt: ſi vales, & ipſe benefac:
28 *Ne dicas amico tuo: Vade, & reuer-
tere: cras dabo tibi: cum ſtatim poſſis
29 dare. * Ne moliaris amico tuo malum,
30 cum ille in te habeat fiduciam. * Ne
contendas aduerſus hominem fruſtra,
31 cum ipſe tibi nihil mali fecerit. * [e]Ne
æmuleris hominem iniuſtum, nec imi-
32 teris vias eius: * quia abominatio Do-
mini eſt omnis illuſor, & cum ſimpli-
33 cibus ſermocinatio eius. * Egeſtas a
Domino in domo impij: habitacula
34 autem iuſtorum benedicentur. * Ipſe
deludet illuſores, & manſuetis dabit
35 gratiam. * Gloriam ſapientes poſſide-

[a] Iob 18. d. 17. — [b] Ro. 12. d. 16. — [c] Tob. 4. b. 7. Luc. 14. c. 13. — [d] Heb 12. b. 5. Apoc. 3. d. 19. — [e] Pſal. 36. a. 1.

filium audientem,

bunt: ſtultorum exaltatio, ignominia.
AVdite filij diſciplinam patris, & at- 4 1
tendite vt ſciatis prudentiam. * Do- A 2
num bonum tribuam vobis, legem
meam ne derelinquatis. * Nam & ego 3
filius fui patris mei, tenellus, & vni-
genitus coram matre mea: * & doce- 4
bat me, atque dicebat: Suſcipiat verba
mea cor tuum, cuſtodi præcepta mea,
& viues. * Poſſide ſapientiam, poſſide 5
prudentiam: ne obliuiſcaris, neque
declines a verbis oris mei. * Ne di- 6
mittas eam, & cuſtodiet te: dilige eam,
& conſeruabit te. * Principium ſapien- 7
tiæ, poſſide ſapientiam, & in omni B
poſſeſſione tua acquire prudentiam:
* arripe illam, & exaltabit te: glorifi- 8
caberis ab ea, cum eam fueris ample-
xatus. * dabit capiti tuo augmenta 9
gratiarum, & corona inclyta proteget
te. * Audi fili mi, & ſuſcipe verba 10
mea, vt multiplicentur tibi anni vitæ.
* Viam ſapientiæ monſtrabo tibi, du- 11
cam te per ſemitas æquitatis: * quas 12
cum ingreſſus fueris, non arctabuntur
greſſus tui, & currens non habebis
offendiculum. * Tene diſciplinam, ne 13
dimittas eam: cuſtodi illam, quia ipſa
eſt vita tua. * Ne delecteris in ſemitis 14
impiorum, nec tibi placeat malorum
via. * Fuge ab ea, nec tranſeas per 15
illam: declina, & deſere eam. * non C 16
enim dormiunt niſi malefecerint: &
rapitur ſomnus ab eis niſi ſupplanta-
uerint. * comedunt panem impietatis, 17
& vinum iniquitatis bibunt. * Iuſto- 18
rum autem ſemita, quaſi lux ſplen-
dens, procedit & creſcit vſque ad per-
fectam diem. * Via impiorum tene- 19
broſa: neſciunt vbi corruant. * Fili 20
mi, auſculta ſermones meos, & ad
eloquia mea inclina aurem tuam. * ne 21
recedant ab oculis tuis, cuſtodi ea in
medio cordis tui: * vita enim ſunt in- 22
uenientibus ea, & vniuerſæ carni ſani-
tas. * Omni cuſtodia ſerua cor tuum, 23
quia ex ipſo vita procedit. * Remoue D 24
a te os prauum, & detrahentia labia
ſint procul a te. * Oculi tui recta vi- 25
deant, & palpebræ tuæ præcedant
greſſus tuos. * Dirige ſemitam pedi- 26
bus tuis, & omnes viæ tuæ ſtabilien-
tur. * Ne declines ad dexteram, neque 27
ad ſiniſtram: auerte pedem tuum a
malo. vias enim, quæ a dextris ſunt,
nouit Dominus: peruerſæ vero ſunt
quæ a ſiniſtris ſunt. Ipſe autem rectos
faciet curſus tuos, itinera autem tua
in pace producet.

custodit ab adultera;

5 1 A FIli mi, attende ad ſapientiam meam,
& prudentiæ meæ inclina aurem tuam,
2 * vt cuſtodias cogitationes, & diſcipli-
nam labia tua conſeruent. Ne attendas
3 fallaciæ mulieris. * fauus enim diſtil-
lans labia meretricis, & nitidius oleo
4 guttur eius. * nouiſſima autem illius
amara quaſi abſynthium, & acuta quaſi
5 gladius biceps. * Pedes eius deſcen-
B dunt in mortem, & ad inferos greſſus
6 illius penetrant. * Per ſemitam vitæ
non ambulant, vagi ſunt greſſus eius,
7 & inueſtigabiles. * Nunc ergo fili mi
audi me, & ne recedas a verbis oris
8 mei. * Longe fac ab ea viam tuam, &
ne appropinques foribus domus eius.
9 * Ne des alienis honorem tuum, &
10 annos tuos crudeli. * ne forte imple-
antur extranei viribus tuis, & labores
11 tui ſint in domo aliena, * & gemas in
C nouiſſimis, quando conſumpſeris carnes
12 tuas & corpus tuum, & dicas: * Cur
deteſtatus ſum diſciplinam, & incre-
pationibus non acquieuit cor meum,
13 * nec audiui vocem docentium me, &
magiſtris non inclinaui aurem meam?
14 * Pene fui in omni malo, in medio
15 eccleſiæ & ſynagogæ. * Bibe aquam
de ciſterna tua, & fluenta putei tui:
16 * Deriuentur fontes tui foras, & in
17 plateis aquas tuas diuide. * Habeto
eas ſolus, nec ſint alieni participes tui.
18 * Sit vena tua benedicta, & lætare cum
D 19 muliere adoleſcentiæ tuæ: * cerua cha-
riſſima, & gratiſſimus hinnulus. vbera
eius inebrient te in omni tempore, in
20 amore eius delectare iugiter. * Quare
ſedúceris fili mi ab aliena, & fouéris
21 in ſinu alterius? * [a] Reſpicit Dominus
vias hominis, & omnes greſſus eius
22 conſiderat. * Iniquitates ſuæ capiunt
impium, & funibus peccatorum ſuo-
23 rum conſtringitur. * Ipſe morietur,
quia non habuit diſciplinam, & in
multitudine ſtultitiæ ſuæ decipietur.

continuatio capitis quarti,

6 1 A FIli mi, ſi ſpoponderis pro amico
tuo, defixiſti apud extraneum manum
2 tuam, * illaqueatus es verbis oris tui,
3 & captus proprijs ſermonibus. * Fac
ergo quod dico fili mi, & temetipſum
libera: quia incidiſti in manum pro-

[a] Iob 31. a. 4. & 34. c. 21.

ximi tui. Diſcurre, feſtina, ſuſcita ami-
cum tuum: * ne dederis ſomnum 4
oculis tuis, nec dormitent palpebræ
tuæ. * Eruere quaſi damula de manu, 5
& quaſi auis de manu aucupis. * Vade 6
ad formicam o piger, & conſidera vias
eius, & diſce ſapientiam: * quæ cum 7
non habeat ducem, nec præceptorem,
nec principem, * parat in æſtate ci- 8
bum ſibi, & congregat in meſſe quod
comedat. * Vſquequo piger dormies? 9
quando conſurges e ſomno tuo? * [a]Pau- 10
lulum dormies, paululum dormitabis, B
paululum conſeres manus vt dormias:
* & veniet tibi quaſi viator, egeſtas, & 11
pauperies quaſi vir armatus. Si vero
impiger fueris, veniet vt fons meſſis tua,
& egeſtas longe fugiet a te. * Homo 12
apoſtata, vir inutilis, graditur ore per-
uerſo, * annuit oculis, terit pede, di- 13
gito loquitur, * prauo corde machi- 14
natur malum, & omni tempore iurgia
ſeminat. * huic extemplo veniet per- 15
ditio ſua, & ſubito conteretur, nec
habebit vltra medicinam. * Sex ſunt, 16
quæ odit Dominus, & ſeptimum de-
teſtatur anima eius: * Oculos ſubli- 17
mes, linguam mendacem, manus ef-
fundentes innoxium ſanguinem, * cor 18
machinans cogitationes peſſimas, pe- C
des veloces ad currendum in malum,
* proferentem mendacia teſtem falla- 19
cem, & eum, qui ſeminat inter fra-
tres diſcordias.
capitis quinti * Conſerua fili mi præcepta patris 20
tui, & ne dimittas legem matris tuæ.
* Liga ea in corde tuo iugiter, & cir- 21
cumda gutturi tuo. * Cum ambula- 22
ueris, gradiantur tecum: cum dormi-
eris, cuſtodiant te, & euigilans loquere
cum eis. * quia mandatum lucerna 23
eſt, & lex lux, & via vitæ increpatio
diſciplinæ: * vt cuſtodiant te a mu- 24
liere mala, & a blanda lingua extraneæ.
* Non concupiſcat pulchritudinem eius 25
cor tuum, nec capiaris nutibus illius:
* pretium enim ſcorti vix eſt vnius pa- 26
nis: mulier autem viri pretioſam ani-
mam capit. * Numquid poteſt homo 27
abſcondere ignem in ſinu ſuo, vt ve- D
ſtimenta illius non ardeant? * aut 28
ambulare ſuper prunas, vt non com-
burantur plantæ eius? * ſic qui ingre- 29
ditur ad mulierem proximi ſui, non
erit mundus cum tetigerit eam. * Non 30

grandis eſt culpa, cum quis furatus continuatio.
fuerit: furatur enim vt eſurientem
31 impleat animam: * deprehenſus quo-
que reddet ſeptuplum, & omnem ſub-
32 ſtantiam domus ſuæ tradet. * Qui
autem adulter eſt, propter cordis in-
33 opiam perdet animam ſuam: * turpi-
tudinem & ignominiam congregat ſibi,
& opprobrium illius non delebitur.
34 * quia zelus & furor viri non parcet
35 in die vindictæ, * nec acquieſcet cuiuſ-
7 quam precibus, nec ſuſcipiet pro re-
1 demptione dona plurima. FIli mi, cu-
A ſtodi ſermones meos, & præcepta mea
2 reconde tibi. Fili * ſerua mandata
mea, & viues: & legem meam quaſi
3 pupillam oculi tui: * liga eam in di-
gitis tuis, ſcribe illam in tabulis cor-
4 dis tui. * Dic ſapientiæ, ſoror mea es:
5 & prudentiam voca amicam tuam, * vt
cuſtodiat te a muliere extranea, & ab
6 aliena, quæ verba ſua dulcia facit. * De
feneſtra enim domus meæ per can-
7 cellos proſpexi, * & video paruulos,
8 conſidero vecordem iuuenem, * qui
B tranſit per plateam iuxta angulum, &
9 prope viam domus illius, graditur * in
obſcuro, aduesperaſcente die, in noctis
10 tenebris, & caligine. * Et ecce occur-
rit illi mulier ornatu meretricio, præ-
parata ad capiendas animas: garrula
11 & vaga, * quietis impatiens, nec va-
lens in domo conſiſtere pedibus ſuis,
12 * nunc foris, nunc in plateis, nunc
13 iuxta angulos inſidians. * Apprehen-
ſumq. deoſculatur iuuenem, & pro-
14 caci vultu blanditur, dicens: * Victi-
C mas pro ſalute voui, hodie reddidi
15 vota mea. * idcirco egreſſa ſum in
occurſum tuum, deſiderans te videre,
16 & reperi. * Intexui funibus lectulum
meum, ſtraui tapetibus pictis ex Ægy-
17 pto. * aſperſi cubile meum myrrha, &
18 aloe, & cinnamomo. * Veni, inebrie-
mur vberibus, & fruamur cupitis am-
19 plexibus, donec illuceſcat dies. * non
eſt enim vir in domo ſua, abijt via
20 longiſſima. * ſacculum pecuniæ ſecum
tulit: in die plenæ lunæ reuerſurus
21 eſt in domum ſuam. * Irretiuit eum
multis ſermonibus, & blanditijs labio-
22 rum protraxit illum. * Statim eam ſe-
D quitur quaſi bos ductus ad victimam,
& quaſi agnus laſciuiens, & ignorans
23 quòd ad vincula ſtultus trahatur, * do-

a Inf. 24. d. 33.

nec transfigat ſagitta iecur eius: velut
ſi auis feſtinet ad laqueum, & neſcit
quòd de periculo animæ illius agitur.
* Nunc ergo fili mi, audi me, & at- 24
tende verbis oris mei. * Ne abſtrahatur 25
in vijs illius mens tua: neque decipia-
ris ſemitis eius. * multos enim vulne- 26
ratos deiecit, & fortiſſimi quique inter-
fecti ſunt ab ea. * Viæ inferi domus 27
eius, penetrantes in interiora mortis.

β) Inuitantes diuerſæ:

ſapientia æterna,

NVmquid non ſapientia clamitat, & 8 1 A
prudentia dat vocem ſuam? * In ſum- 2
mis, excelſisq. verticibus ſupra viam,
in medijs ſemitis ſtans, * iuxta portas 3
ciuitatis in ipſis foribus loquitur, di-
cens: * O viri, ad vos clamito, & 4
vox mea ad filios hominum. * Intelli- 5
gite paruuli aſtutiam, & inſipientes
animaduertite. * Audite, quoniam de 6
rebus magnis locutura ſum: & ape-
rientur labia mea, vt recta prædicent.
* Veritatem meditabitur guttur meum, 7
& labia mea deteſtabuntur impium.
* Iuſti ſunt omnes ſermones mei, non 8
eſt in eis prauum quid, neque per-
uerſum. * recti ſunt intelligentibus, & 9
æqui inuenientibus ſcientiam. * Acci- 10
pite diſciplinam meam, & non pecu- B
niam: doctrinam magis, quàm aurum
eligite. * Melior eſt enim ſapientia 11
cunctis pretioſiſſimis: & omne deſide-
rabile ei non poteſt comparari. * Ego 12
ſapientia habito in conſilio, & eruditis
interſum cogitationibus. * Timor Do- 13
mini odit malum: arrogantiam, & ſu-
perbiam, & viam prauam, & os bilin-
gue deteſtor. * Meum eſt conſilium, 14
& æquitas, mea eſt prudentia, mea
eſt fortitudo. * Per me reges regnant, 15
& legum conditores iuſta decernunt:
* Per me principes imperant, & poten- 16
tes decernunt iuſtitiam. * Ego dili- 17
gentes me diligo: & qui mane vigilant
ad me, inuenient me. * Mecum ſunt 18
diuitiæ, & gloria, opes ſuperbæ, &
iuſtitia. * Melior eſt enim fructus meus 19
auro, & lapide pretioſo, & genimina C
mea argento electo. * In vijs iuſtitiæ 20
ambulo, in medio ſemitarum iudicij,
* vt ditem diligentes me, & theſauros 21
eorum repleam. * Dominus poſſedit 22
me in initio viarum ſuarum, antequam
quidquam faceret a principio. * Ab 23
æterno ordinata ſum, & ex antiquis
24 antequam terra fieret. * Nondum erant
abyſſi, & ego iam concepta eram:
necdum fontes aquarum eruperant:
25 * necdum montes graui mole conſtite-
26 rant: ante colles ego parturiebar: * ad-
huc terram non fecerat, & flumina, &
27 cardines orbis terræ. * Quando præ-
D parabat cælos, aderam: quando certa
28 lege, & gyro vallabat abyſſos: * quando
æthera firmabat ſurſum, & librabat fon-
29 tes aquarum: * quando circumdabat
mari terminum ſuum, & legem pone-
bat aquis, ne tranſirent fines ſuos:
quando appendebat fundamenta terræ.
30 * Cum eo eram cuncta componens: &
delectabar per ſingulos dies, ludens
31 coram eo omni tempore; * ludens in
orbe terrarum: & deliciæ meæ eſſe,
32 cum filijs hominum. * Nunc ergo filij
audite me: Beati, qui cuſtodiunt vias
33 meas. * Audite diſciplinam, & eſtote
34 ſapientes, & nolite abijcere eam. * Bea-
tus homo qui audit me, & qui vigilat
ad fores meas quotidie, & obſeruat
35 ad poſtes oſtij mei. * Qui me inuene-
rit, inueniet vitam, & hauriet ſalutem
36 a Domino: * qui autem in me pecca-
uerit, lædet animam ſuam. Omnes,
9 qui me oderunt, diligunt mortem.
1 SApientia ædificauit ſibi domum, ad conuiuium vocans;
A 2 excidit columnas ſeptem. * Immolauit
victimas ſuas, miſcuit vinum, & pro-
3 poſuit menſam ſuam. * Miſit ancillas
ſuas vt vocarent ad arcem, & ad mœ-
4 nia ciuitatis: * Siquis eſt paruulus,
veniat ad me. Et inſipientibus locuta
5 eſt: * Venite, comedite panem meum,
B & bibite vinum quod miſcui vobis.
6 * Relinquite infantiam, & viuite, &
7 ambulate per vias prudentiæ. * Qui
erudit deriſorem, ipſe iniuriam ſibi
facit: & qui arguit impium, ſibi ma-
8 culam generat. * Noli arguere deriſo-
rem, ne oderit te. Argue ſapientem, &
9 diliget te. * Da ſapienti occaſionem,
C & addetur ei ſapientia. Doce iuſtum,
10 & feſtinabit accipere. * [a] Principium
ſapientiæ timor Domini: & ſcientia
11 ſanctorum, prudentia. * Per me enim
multiplicabuntur dies tui, & addentur
12 tibi anni vitæ. * Si ſapiens fueris, tibi-
metipſi eris: ſi autem illuſor, ſolus
portabis malum.
13 D * Mulier ſtulta & clamoſa, plenaq. ſtulta mulier ſeducens.
14 illecebris, & nihil omnino ſciens, * ſe-

---

[a] Sup. 1. a. 7. Pſ. 110. b. 10. Eccl. 1. c. 16.

dit in foribus domus ſuæ ſuper ſel-
lam in excelſo vrbis loco, * vt vocaret 15
tranſeuntes per viam, & pergentes
itinere ſuo: * Qui eſt paruulus, de- 16
clinet ad me. Et vecordi locuta eſt:
* Aquæ furtiuæ dulciores ſunt, & panis 17
abſconditus ſuauior. * Et ignorauit 18
quòd ibi ſint gigantes, & in profundis
inferni conuiuæ eius.

I. Prouerbia citius collecta.

1. Parabolæ Salomonis.

Parabolæ Salomonis.

Sententiæ variæ,

10
1 A FIlius ſapiens lætificat patrem:
filius vero ſtultus mœſtitia eſt matris
ſuæ.
2 * Nil proderunt theſauri impietatis:
iuſtitia vero liberabit a morte.
3 * Non affliget Dominus fame animam
iuſti,
& inſidias impiorum ſubuertet.
4 * Egeſtatem operata eſt manus remiſſa:
manus autem fortium diuitias parat.
Qui nititur mendacijs, hic paſcit ven-
tos:
idem autem ipſe ſequitur aues vo-
lantes.
5 * Qui congregat in meſſe, filius ſa-
piens eſt:
qui autem ſtertit æſtate, filius confu-
ſionis.
6 * Benedictio Domini ſuper caput iuſti:
os autem impiorum operit iniquitas.
7 * Memoria iuſti cum laudibus:
B & nomen impiorum putreſcet.
8 * Sapiens corde præcepta ſuſcipit:
ſtultus cæditur labijs.
9 * Qui ambulat ſimpliciter, ambulat
confidenter:
qui autem deprauat vias ſuas, mani-
feſtus erit.
10 * [a] Qui annuit oculo, dabit dolorem:
& ſtultus labijs verberabitur.
11 * Vena vitæ, os iuſti:
& os impiorum operit iniquitatem.
12 * Odium ſuſcitat rixas:
[b] & vniuerſa delicta operit charitas.
13 * In labijs ſapientis inuenitur ſapientia:
& virga in dorſo eius qui indiget
corde.
14 * Sapientes abſcondunt ſcientiam:
os autem ſtulti confuſioni proximum
eſt.
15 C * Subſtantia diuitis, vrbs fortitudinis
eius:
pauor pauperum, egeſtas eorum.

inculcantes ſapientiam,

16 * Opus iuſti ad vitam:
fructus autem impij ad peccatum.
17 * Via vitæ, cuſtodienti diſciplinam:
qui autem increpationes relinquit, er-
rat.
18 * Abſcondunt odium labia mendacia:
qui profert contumeliam, inſipiens eſt.
19 * In multiloquio non deerit pecca-
tum:
qui autem moderatur labia ſua pru-
dentiſſimus eſt.
20 * Argentum electum, lingua iuſti:
cor autem impiorum pro nihilo.
21 * Labia iuſti erudiunt plurimos:
qui autem indocti ſunt, in cordis ege-
ſtate morientur.
22 * Benedictio Domini diuites facit,
nec ſociabitur eis afflictio.
23 D * Quaſi per riſum ſtultus operatur
ſcelus:
ſapientia autem eſt viro prudentia.
24 * Quod timet impius, veniet ſuper
eum:
deſiderium ſuum iuſtis dabitur.
25 * Quaſi tempeſtas tranſiens non erit
impius:
iuſtus autem quaſi fundamentum ſem-
piternum.
26 * Sicut acetum dentibus, & fumus
oculis,
ſic piger his, qui miſerunt eum.
27 * Timor Domini apponet dies:
& anni impiorum breuiabuntur.
28 * Expectatio iuſtorum lætitia:
ſpes autem impiorum peribit.
29 * Fortitudo ſimplicis via Domini:
& pauor his, qui operantur malum.
30 * Iuſtus in æternum non commoue-
bitur:
impij autem non habitabunt ſuper
terram.
31 * Os iuſti parturiet ſapientiam:
lingua prauorum peribit.
32 * Labia iuſti conſiderant placita:
& os impiorum peruerſa.
11
1 A STatera doloſa, abominatio eſt apud
Dominum:
& pondus æquum, voluntas eius.
2 * Vbi fuerit ſuperbia, ibi erit & con-
tumelia:
vbi autem eſt humilitas, ibi & ſa-
pientia.

---

[a] Eccl. 27. c. 25. — [b] 1. Pet. 4. b. 8. 1. Cor. 13. b. 4.

sententiæ variæ,

3 * Simplicitas iustorum diriget eos: & supplantatio peruersorum vastabit illos.
4 * Non proderunt diuitiæ in die vltionis: iustitia autem liberabit a morte.
5 * Iustitia simplicis diriget viam eius: & in impietate sua corruet impius.
6 * Iustitia rectorum liberabit eos: & in insidijs suis capientur iniqui.
7 * Mortuo homine impio, nulla erit vltra spes: & expectatio solicitorum peribit.
8 * Iustus de angustia liberatus est: & tradetur impius pro eo.
9 * Simulator ore decipit amicum suum: iusti autem liberabuntur scientia. B
10 * In bonis iustorum exultabit ciuitas: & in perditione impiorum erit laudatio.
11 * Benedictione iustorum exaltabitur ciuitas: & ore impiorum subuertetur.
12 * Qui despicit amicum suum, indigens corde est: vir autem prudens tacebit.
13 * Qui ambulat fraudulenter, reuelat arcana: qui autem fidelis est animi, celat amici commissum.
14 * Vbi non est gubernator, populus corruet: salus autem, vbi multa consilia.
15 * Affligetur malo, qui fidem facit pro extraneo: qui autem cauet laqueos, securus erit.
16 * Mulier gratiosa inueniet gloriam: & robusti habebunt diuitias.
17 * Benefacit animæ suæ vir misericors: qui autem crudelis est, etiam propinquos abijcit. C
18 * Impius facit opus instabile: seminanti autem iustitiam merces fidelis.
19 * Clementia præparat vitam: & sectatio malorum mortem.
20 * Abominabile Domino cor prauum: & voluntas eius in ijs, qui simpliciter ambulant. D
21 * Manus in manu non erit innocens malus: semen autem iustorum saluabitur.
22 * Circulus aureus in naribus suis, mulier pulchra & fatua.
23 * Desiderium iustorum omne bonum est: præstolatio impiorum furor.
24 * Alij diuidunt propria, & ditiores fiunt: alij rapiunt non sua, & semper in egestate sunt.

inculcantes sapientiam,

25 * Anima, quæ benedicit, impinguabitur: & qui inebriat, ipse quoque inebriabitur.
26 * Qui abscondit frumenta, maledicetur in populis: benedictio autem super caput vendentium.
27 * Bene consurgit diluculo qui quærit bona: qui autem inuestigator malorum est, opprimetur ab eis.
28 * Qui confidit in diuitijs suis, corruet: iusti autem quasi virens folium germinabunt.
29 * Qui conturbat domum suam, possidebit ventos: & qui stultus est, seruiet sapienti.
30 * Fructus iusti lignum vitæ: & qui suscipit animas, sapiens est.
31 * [a] Si iustus in terra recipit, quanto magis impius & peccator?

12

1 A QVi diligit disciplinam, diligit scientiam: qui autem odit increpationes, insipiens est.
2 * Qui bonus est, hauriet gratiam a Domino: qui autem confidit in cogitationibus suis, impie agit,
3 * Non roborabitur homo ex impietate: & radix iustorum non commouebitur.
4 * Mulier diligens, corona est viro suo: & putredo in ossibus eius, quæ confusione res dignas gerit.
5 * Cogitationes iustorum iudicia: & consilia impiorum fraudulenta:
6 * Verba impiorum insidiantur sanguini: os iustorum liberabit eos.
7 * Verte impios, & non erunt:
B domus autem iustorum permanebit.
8 * Doctrina sua noscetur vir: qui autem vanus & excors est, patebit contemptui.
9 * [b] Melior est pauper & sufficiens sibi, quàm gloriosus & indigens pane.
10 * Nouit iustus iumentorum suorum animas: viscera autem impiorum crudelia.
11 * [c] Qui operatur terram suam, satiabitur panibus:

---

[a] 1. Pet. 4. d. 18. — [b] Eccli. 10. d. 30. — [c] Eccli. 20. d. 30.

sententiæ variæ,

qui autem sectatur otium, stultissimus
est.
Qui suauis est in vini demorationibus,
in suis munitionibus relinquit con-
tumeliam.
*Desiderium impij munimentum est 12
pessimorum:
radix autem iustorum proficiet.
*Propter peccata labiorum ruina pro- 13
ximat malo:
effugiet autem iustus de angustia.
*De fructu oris sui vnusquisque reple- 14
bitur bonis, C
& iuxta opera manuum suarum retri-
buetur ei.
*Via stulti recta in oculis eius: 15
qui autem sapiens est, audit consilia.
*Fatuus statim indicat iram suam: 16
qui autem dissimulat iniuriam, calli-
dus est.
*Qui quod nouit loquitur, index iusti- 17
tiæ est:
qui autem mentitur, testis est fraudu-
lentus.
*Est qui promittit, & quasi gladio 18
pungitur conscientiæ:
lingua autem sapientium sanitas est.
*Labium veritatis firmum erit in per- 19
petuum:
qui autem testis est repentinus, con-
cinnat linguam mendacij.
*Dolus in corde cogitantium mala: 20
qui autem pacis ineunt consilia, se-
quitur eos gaudium.
*Non contristabit iustum quidquid 21
ei acciderit:
impij autem replebuntur malo.
*Abominatio est Domino labia men- 22
dacia: D
qui autem fideliter agunt, placent ei.
*Homo versutus celat scientiam: 23
& cor insipientium prouocat stulti-
tiam.
*Manus fortium dominabitur: 24
quæ autem remissa est, tributis ser-
uiet.
*Mœror in corde viri humiliabit il- 25
lum,
& sermone bono lætificabitur.
*Qui negligit damnum propter ami- 26
cum, iustus est:
iter autem impiorum decipiet eos.
*Non inueniet fraudulentus lucrum: 27
& substantia hominis erit auri pre-
tium.
*In semita iustitiæ, vita: 28
iter autem deuium ducit ad mortem.

13 1 FIlius sapiens, doctrina patris:
A qui autem illusor est, non audit cum
arguitur.
2 *De fructu oris sui homo satiabitur
bonis:
anima autem præuaricatorum iniqua.
3 *Qui custodit os suum, custodit ani-
mam suam:
qui autem inconsideratus est ad lo-
quendum, sentiet mala.
4 *Vult & non vult piger:
anima autem operantium impingua-
bitur.
5 *Verbum mendax iustus detestabitur:
impius autem confundit, & confun-
detur.
6 *Iustitia custodit innocentis viam:
impietas autem peccatorem supplantat.
7 *Est quasi diues cum nihil habeat:
B & est quasi pauper, cum in multis di-
uitijs sit.
8 *Redemptio animæ viri, diuitiæ suæ:
qui autem pauper est, increpationem
non sustinet.
9 *Lux iustorum lætificat:
lucerna autem impiorum extinguetur.
10 *Inter superbos semper iurgia sunt:
qui autem agunt omnia cum consilio,
reguntur sapientia.
11 *Substantia festinata minuetur:
quæ autem paulatim colligitur manu,
multiplicabitur.
12 *Spes, quæ differtur, affligit animam:
lignum vitæ desiderium veniens.
13 *Qui detrahit alicui rei, ipse se in fu-
C turum obligat:
qui autem timet præceptum, in pace
versabitur.
Animæ dolosæ errant in peccatis:
iusti autem misericordes sunt, & mi-
serantur.
14 *Lex sapientis fons vitæ,
vt declinet a ruina mortis.
15 *Doctrina bona dabit gratiam:
in itinere contemptorum vorago.
16 *Astutus omnia agit cum consilio:
qui autem fatuus est, aperit stulti-
tiam.
17 *Nuncius impij cadet in malum:
legatus autem fidelis, sanitas.
18 *Egestas, & ignominia ei, qui deserit
disciplinam:
qui autem acquiescit arguenti, glorifi-
cabitur.
19 *Desiderium si compleatur, delectat
D animam:
detestantur stulti eos, qui fugiunt mala.

inculcantes sapientiam,

sententiæ variæ,

*Qui cum sapientibus graditur, sa- 20
piens erit:
amicus stultorum similis efficietur.
*Peccatores persequitur malum: 21
& iustis retribuentur bona.
*Bonus relinquit heredes filios, & ne- 22
potes:
& custoditur iusto substantia pecca-
toris.
*Multi cibi in noualibus patrum: 23
& alijs congregantur absque iudicio.
*Qui parcit virgæ, odit filium suum: 24
qui autem diligit illum, instanter
erudit.
*Iustus comedit, & replet animam 25
suam:
venter autem impiorum insaturabilis.

14

SApiens mulier ædificat domum suam: 1
insipiens extructam quoque manibus A
destruet.
*[a]Ambulans recto itinere, & timens 2
Deum,
despicitur ab eo, qui infami graditur
via.
*In ore stulti virga superbiæ: 3
labia autem sapientium custodiunt eos.
*Vbi non sunt boues, præsepe va- 4
cuum est:
vbi autem plurimæ segetes, ibi mani-
festa est fortitudo bouis.
*Testis fidelis non mentitur: 5
profert autem mendacium dolosus te-
stis.
*Quærit derisor sapientiam, & non 6
inuenit:
doctrina prudentium facilis.
*Vade contra virum stultum, 7
& nescit labia prudentiæ.
*Sapientia callidi est intelligere viam 8
suam:
& imprudentia stultorum errans.
*Stultus illudet peccatum, 9
& inter iustos morabitur gratia.
*Cor quod nouit amaritudinem animæ 10
suæ, B
in gaudio eius non miscebitur extra-
neus.
*Domus impiorum delebitur: 11
tabernacula vero iustorum germina-
bunt.
*Est via, quæ videtur homini iusta: 12
nouissima autem eius deducunt ad
mortem.
*Risus dolore miscebitur, 13
& extrema gaudij luctus occupat.

inculcantes sapientiam,

14 *Vijs suis replebitur stultus,
& super eum erit vir bonus.
15 *Innocens credit omni verbo:
astutus considerat gressus suos.
Filio doloso nihil erit boni:
seruo autem sapienti prosperi erunt
actus, & dirigetur via eius.
16 *Sapiens timet, & declinat a malo:
stultus transilit, & confidit.
17 *Impatiens operabitur stultitiam:
C & vir versutus odiosus est.
18 *Possidebunt paruuli stultitiam,
& expectabunt astuti scientiam.
19 *Iacebunt mali ante bonos:
& impij ante portas iustorum.
20 *Etiam proximo suo pauper odiosus
erit:
amici vero diuitum multi.
21 *Qui despicit proximum suum, peccat:
qui autem miseretur pauperis, beatus
erit.
Qui credit in Domino, misericordiam
diligit.
22 *Errant qui operantur malum:
misericordia & veritas præparant bona.
23 *In omni opere erit abundantia:
vbi autem verba sunt plurima, ibi fre-
quenter egestas.
24 *Corona sapientium, diuitiæ eorum:
fatuitas stultorum, imprudentia.
25 *Liberat animas testis fidelis:
& profert mendacia versipellis.
26 *In timore Domini fiducia fortitu-
dinis,
& filijs eius erit spes.
27 *Timor Domini fons vitæ,
D vt declinent a ruina mortis.
28 *In multitudine populi dignitas regis:
& in paucitate plebis ignominia prin-
cipis.
29 *Qui patiens est, multa gubernatur
prudentia:
qui autem impatiens est, exaltat stul-
titiam suam.
30 *Vita carnium, sanitas cordis:
putredo ossium, inuidia.
31 *[b]Qui calumniatur egentem, exprobrat
factori eius:
honorat autem eum, qui miseretur
pauperis.
32 *In malitia sua expelletur impius:
sperat autem iustus in morte sua.
33 *In corde prudentis requiescit sa-
pientia,
& indoctos quosque erudiet.

---

[a] Iob 12. a. 4. — [b] Inf. 17. a. 5.

Sententiæ variæ,

*Iuſtitia eleuat gentem: 34
miſeros autem facit populos peccatum.
*Acceptus eſt regi miniſter intelligens: 35
iracundiam eius inutilis ſuſtinebit.
REſponſio [a]mollis frangit iram: 15 1 A
ſermo durus ſuſcitat furorem.
*Lingua ſapientium ornat ſcientiam: 2
os fatuorum ebullit ſtultitiam.
*In omni loco oculi Domini 3
contemplantur bonos & malos.
*Lingua placabilis, lignum vitæ: 4
quæ autem immoderata eſt, conteret ſpiritum.
*Stultus irridet diſciplinam patris ſui: 5
qui autem cuſtodit increpationes, aſtutior fiet.
In abundanti iuſtitia virtus maxima eſt:
cogitationes autem impiorum eradicabuntur.
*Domus iuſti plurima fortitudo: 6
& in fructibus impij conturbatio.
*Labia ſapientium diſſeminabunt ſcientiam: 7 B
cor ſtultorum diſſimile erit.
* [b]Victimæ impiorum abominabiles Domino: 8
vota iuſtorum placabilia:
*Abominatio eſt Domino via impij: 9
qui ſequitur iuſtitiam, diligitur ab eo.
*Doctrina mala deſerenti viam vitæ: 10
qui increpationes odit, morietur.
*Infernus, & perditio coram Domino: 11
quanto magis corda filiorum hominum?
*Non amat peſtilens eum, qui ſe corripit: 12
nec ad ſapientes graditur.
* [c]Cor gaudens exhilarat faciem: 13
in mœrore animi deijcitur ſpiritus.
*Cor ſapientis quærit doctrinam: 14
& os ſtultorum paſcitur imperitia.
*Omnes dies pauperis, mali: 15
ſecura mens quaſi iuge conuiuium.
*Melius eſt parum cum timore Domini, 16
quàm theſauri magni & inſatiabiles.
*Melius eſt vocari ad olera cum charitate: 17 C
quàm ad vitulum ſaginatum cum odio.
*Vir iracundus prouocat rixas: 18
qui patiens eſt, mitigat ſuſcitatas.
*Iter pigrorum quaſi ſepes ſpinarum: 19
via iuſtorum abſque offendiculo.

inculcantes ſapientiam,

20 *Filius ſapiens lætificat patrem:
& ſtultus homo deſpicit matrem ſuam.
21 *Stultitia gaudium ſtulto:
& vir prudens dirigit greſſus ſuos.
22 *Diſſipantur cogitationes vbi non eſt conſilium:
vbi vero ſunt plures conſiliarij, confirmantur.
23 *Lætatur homo in ſententia oris ſui:
& ſermo opportunus eſt optimus.
24 *Semita vitæ ſuper eruditum,
vt declinet de inferno nouiſſimo.
25 D *Domum ſuperborum demolietur Dominus:
& firmos faciet terminos viduæ.
26 *Abominatio Domini cogitationes malæ:
& purus ſermo pulcherrimus firmabitur ab eo.
27 *Conturbat domum ſuam qui ſectatur auaritiam:
qui autem odit munera, viuet.
[d]Per miſericordiam & fidem purgantur peccata:
per timorem autem Domini declinat omnis a malo.
28 *Mens iuſti meditatur obedientiam:
os impiorum redundat malis.
29 *Longe eſt Dominus ab impijs:
& orationes iuſtorum exaudiet.
30 *Lux oculorum lætificat animam:
fama bona impinguat oſſa.
31 *Auris, quæ audit increpationes vitæ,
in medio ſapientium commorabitur.
32 *Qui abijcit diſciplinam, deſpicit animam ſuam:
qui autem acquieſcit increpationibus, poſſeſſor eſt cordis.
33 *Timor Domini, diſciplina ſapientiæ:
& gloriam præcedit humilitas.
16 1 A HOminis eſt animam præparare:
& Domini gubernare linguam.
2 *Omnes viæ hominis patent oculis eius:
ſpirituum ponderator eſt Dominus.
3 *Reuela Domino opera tua,
& dirigentur cogitationes tuæ.
4 *Vniuerſa propter ſemetipſum operatus eſt Dominus:
impium quoque ad diem malum.
5 *Abominatio Domini eſt omnis arrogans:
etiam ſi manus ad manum fuerit, non eſt innocens.
Initium viæ bonæ, facere iuſtitiam:

---

[a] Inf. 25. c. 15. — [b] Eccli. 34. c. 21. — [c] Inf. 17. d. 22. — [d] Inf. 16. a. 6.

ſententiæ variæ,

accepta eſt autem apud Deum magis,
quàm immolare hoſtias.
* a Miſericordia & veritate redimitur 6
iniquitas:
& in timore Domini declinatur a malo.
* Cum placuerint Domino viæ ho- 7
minis,
inimicos quoque eius conuertet ad
pacem.
* Melius eſt parum cum iuſtitia, 8
quàm multi fructus cum iniquitate. B
* Cor hominis diſponit viam ſuam: 9
ſed Domini eſt dirigere greſſus eius.
* Diuinatio in labijs regis, 10
in iudicio non errabit os eius.
* Pondus & ſtatera iudicia Domini ſunt: 11
& opera eius omnes lapides ſacculi.
* Abominabiles regi qui agunt impie: 12
quoniam iuſtitia firmatur ſolium.
* Voluntas regum labia iuſta: 13
qui recta loquitur, diligetur:
* Indignatio regis, nuncij mortis: 14
& vir ſapiens placabit eam.
* In hilaritate vultus regis, vita: 15
& clementia eius quaſi imber ſero-
tinus.
* Poſſide ſapientiam, quia auro me- 16
lior eſt: C
& acquire prudentiam, quia pretioſior
eſt argento.
* Semita iuſtorum declinat mala: 17
cuſtos animæ ſuæ ſeruat viam ſuam.
* Contritionem præcedit ſuperbia: 18
& ante ruinam exaltatur ſpiritus.
* Melius eſt humiliari cum mitibus, 19
quàm diuidere ſpolia cum ſuperbis.
* Eruditus in verbo reperiet bona: 20
& qui ſperat in Domino, beatus eſt.
* Qui ſapiens eſt corde, appellabitur 21
prudens:
& qui dulcis eloquio, maiora percipiet.
* Fons vitæ eruditio poſſidentis: 22
doctrina ſtultorum, fatuitas.
* Cor ſapientis erudiet os eius: 23
& labijs eius addet gratiam.
* Fauus mellis, compoſita verba: 24
dulcedo animæ, ſanitas oſſium.
* Eſt via quæ videtur homini recta: 25
& nouiſſima eius ducunt ad mortem. D
* Anima laborantis laborat ſibi, 26
quia compulit eum os ſuum:
* Vir impius fodit malum, 27
& in labijs eius ignis ardeſcit.
* Homo peruerſus ſuſcitat lites: 28
& verboſus ſeparat principes.

inculcantes ſapientiam,

29 * Vir iniquus lactat amicum ſuum:
& ducit eum per viam non bonam.
30 * Qui attonitis oculis cogitat praua,
mordens labia ſua perficit malum.
31 * Corona dignitatis ſenectus,
quæ in vijs iuſtitiæ reperietur.
32 * Melior eſt patiens viro forti:
& qui dominatur animo ſuo, expugna-
tore vrbium.
33 * Sortes mittuntur in ſinum,
17 ſed a Domino temperantur.
1 A MElior eſt buccella ſicca cum gaudio,
quàm domus plena victimis cum iurgio.
2 * b Seruus ſapiens dominabitur filijs
ſtultis,
& inter fratres hereditatem diuidet.
3 * Sicut igne probatur argentum, & au-
rum camino:
ita corda probat Dominus.
4 * Malus obedit linguæ iniquæ:
& fallax obtemperat labijs mendacibus.
5 * c Qui deſpicit pauperem, exprobrat
factori eius:
& qui ruina lætatur alterius, non erit
impunitus.
6 * Corona ſenum filij filiorum:
& gloria filiorum patres eorum.
7 * Non decent ſtultum verba compo-
ſita:
nec principem labium mentiens.
8 * Gemma gratiſſima, expectatio præſto-
B lantis:
quocumque ſe vertit, prudenter in-
telligit.
9 * Qui celat delictum, quærit amicitias:
qui altero ſermone repetit, ſeparat
fœderatos.
10 * Plus proficit correptio apud pru-
dentem,
quàm centum plagæ apud ſtultum.
11 * Semper iurgia quærit malus:
angelus autem crudelis mittetur con-
tra eum.
12 * Expedit magis vrſæ occurrere raptis
fœtibus,
quàm fatuo confidenti in ſtultitia ſua.
13 * d Qui reddit mala pro bonis,
non recedet malum de domo eius.
14 * Qui dimittit aquam, caput eſt iur-
giorum:
& antequam patiatur contumeliam,
iudicium deſerit.
15 * e Qui iuſtificat impium, & qui con-
C demnat iuſtum,
abominabilis eſt vterque apud Deum.

a Sup. 15. d. 27. — b Eccli. 10. d. 28. — c Sup. 14 d. 31. — d Rom. 12. d. 17. 1. Pet. 3. b. 9. 1. Theſſal 5. c. 15. — e Iſa. 5. e. 23.

tentiæ ariæ

*Quid prodeſt ſtulto habere diuitias, 16
cum ſapientiam emere non poſſit?
Qui altam facit domum ſuam, quærit
ruinam:
& qui euitat diſcere, incidet in mala.
*Omni tempore diligit qui amicus eſt: 17
& frater in anguſtijs comprobatur.
*Stultus homo plaudet manibus 18
cum ſpoponderit pro amico ſuo.
*Qui meditatur diſcordias, diligit rixas: 19
& qui exaltat oſtium, quærit ruinam.
*Qui peruerſi cordis eſt, non inueniet 20
bonum: D
& qui vertit linguam, incidet in malum.
*Natus eſt ſtultus in ignominiam ſuam: 21
ſed nec pater in fatuo lætabitur.
*[a]Animus gaudens ætatem floridam 22
facit:
ſpiritus triſtis exiccat oſſa.
*Munera de ſinu impius accipit, 23
vt peruertat ſemitas iudicij.
*[b]In facie prudentis lucet ſapientia: 24
oculi ſtultorum in finibus terræ.
*Ira patris, filius ſtultus: 25
& dolor matris quæ genuit eum.
*Non eſt bonum, damnum inferre 26
iuſto:
nec percutere principem, qui recta iudicat.
*[c]Qui moderatur ſermones ſuos, do- 27
ctus & prudens eſt:
& pretioſi ſpiritus vir eruditus.
*Stultus quoque ſi tacuerit, ſapiens 28
reputabitur:
& ſi compreſſerit labia ſua, intelligens. 18
OCcaſiones quærit qui vult recedere 1 A
ab amico:
omni tempore erit exprobrabilis.
*Non recipit ſtultus verba prudentiæ: 2
niſi ea dixeris quæ verſantur in corde eius.
*Impius, cum in profundum venerit 3
peccatorum, contemnit:
ſed ſequitur eum ignominia & opprobrium.
*Aqua profunda verba ex ore viri: 4
& torrens redundans fons ſapientiæ.
*Accipere perſonam impij non eſt 5
bonum,
vt declines a veritate iudicij.
*Labia ſtulti miſcent ſe rixis: 6
& os eius iurgia prouocat. B
*Os ſtulti contritio eius: 7
& labia ipſius, ruina animæ eius.

inculcantes ſapientiam,

8 *Verba bilinguis, quaſi ſimplicia:
& ipſa perueniunt vſque ad interiora ventris.
Pigrum deijcit timor:
animæ autem effeminatorum eſurient.
9 *Qui mollis & diſſolutus eſt in opere ſuo,
frater eſt ſua opera diſſipantis.
10 *Turris fortiſſima, nomen Domini:
ad ipſum currit iuſtus, & exaltabitur.
11 *Subſtantia diuitis vrbs roboris eius,
& quaſi murus validus circumdans eum.
12 *Antequam conteratur, exaltatur cor hominis:
& antequam glorificetur, humiliatur.
13 *[d]Qui prius reſpondet quàm audiat,
ſtultum ſe eſſe demonſtrat, & confuſione dignum.
14 C *Spiritus viri ſuſtentat imbecillitatem ſuam:
ſpiritum vero ad iraſcendum facilem quis poterit ſuſtinere?
15 *Cor prudens poſſidebit ſcientiam:
& auris ſapientium quærit doctrinam.
16 *Donum hominis dilatat viam eius,
& ante principes ſpatium ei facit.
17 *Iuſtus, prior eſt accuſator ſui:
venit amicus eius, & inueſtigabit eum.
18 *Contradictiones comprimit ſors,
& inter potentes quoque dijudicat.
19 *Frater, qui adiuuatur a fratre, quaſi ciuitas firma:
& iudicia quaſi vectes vrbium.
20 D *De fructu oris viri replebitur venter eius:
& genimina labiorum ipſius ſaturabunt eum.
21 *Mors, & vita in manu linguæ:
qui diligunt eam, comedent fructus eius.
22 *Qui inuenit mulierem bonam, inuenit bonum:
& hauriet iucunditatem a Domino.
Qui expellit mulierem bonam, expellit bonum:
qui autem tenet adulteram, ſtultus eſt & impius.
23 *Cum obſecrationibus loquetur pauper:
& diues effabitur rigide.
24 *Vir amabilis ad ſocietatem,
magis amicus erit, quàm frater.
19
1 A MElior eſt pauper, qui ambulat in ſimplicitate ſua,

---

[a] Sup. 15. b. 13. — [b] Eccls. 2. c. 14. & 8. a. 1. — [c] Iac. 1. c. 19. — [d] Eccli. 11. a. 8.

ſententiæ variæ,

quàm diues torquens labia ſua, & in-
ſipiens.
* Vbi non eſt ſcientia animæ, non eſt 2
bonum:
& qui feſtinus eſt pedibus, offendet.
* Stultitia hominis ſupplantat greſſus 3
eius:
& contra Deum feruet animo ſuo.
* Diuitiæ addunt amicos plurimos: 4
a paupere autem & hi, quos habuit,
ſeparantur.
* [a] Teſtis falſus non erit impunitus: 5
& qui mendacia loquitur, non effugiet.
* Multi colunt perſonam potentis, 6
& amici ſunt dona tribuentis.
* Fratres hominis pauperis oderunt 7
eum:
inſuper & amici procul receſſerunt
ab eo.
Qui tantum verba ſectatur, nihil ha- B
bebit:
* qui autem poſſeſſor eſt mentis, di- 8
ligit animam ſuam,
& cuſtos prudentiæ inueniet bona.
* Falſus teſtis non erit impunitus: 9
& qui loquitur mendacia, peribit.
* Non decent ſtultum deliciæ: 10
nec ſeruum dominari principibus.
* Doctrina viri per patientiam noſcitur: 11
& gloria eius eſt iniqua prætergredi.
* Sicut fremitus leonis, ita & regis ira: 12
& ſicut ros ſuper herbam, ita & hila-
ritas eius.
* Dolor patris, filius ſtultus: 13
& tecta iugiter perſtillantia, litigioſa
mulier.
* Domus, & diuitiæ dantur a paren- 14
tibus:
a Domino autem proprie vxor pru-
dens.
* Pigredo immittit ſoporem, 15
& anima diſſoluta eſuriet. C
* Qui cuſtodit mandatum, cuſtodit ani- 16
mam ſuam:
qui autem negligit viam ſuam, morti-
ficabitur.
* Fœneratur Domino qui miſeretur 17
pauperis:
& viciſſitudinem ſuam reddet ei.
* Erudi filium tuum, ne deſperes: 18
ad interfectionem autem eius ne ponas
animam tuam.
* Qui impatiens eſt, ſuſtinebit dam- 19
num:
& cum rapuerit, aliud apponet.

inculca ſapient

20 * Audi conſilium, & ſuſcipe diſcipli-
nam,
vt ſis ſapiens in nouiſſimis tuis.
21 * Multæ cogitationes in corde viri:
D voluntas autem Domini permanebit.
22 * Homo indigens miſericors eſt:
& melior eſt pauper quàm vir mendax.
23 * Timor Domini ad vitam:
& in plenitudine commorabitur, abſ-
que viſitatione peſſima.
24 * Abſcondit piger manum ſuam ſub
aſcella,
nec ad os ſuum applicat eam.
25 * [b] Peſtilente flagellato ſtultus ſapien-
tior erit:
ſi autem corripueris ſapientem, in-
telliget diſciplinam.
26 * Qui affligit patrem, & fugat ma-
trem,
ignominioſus eſt & infelix.
27 * Non ceſſes fili audire doctrinam,
nec ignores ſermones ſcientiæ.
28 * Teſtis iniquus deridet iudicium:
& os impiorum deuorat iniquitatem.
29 * Parata ſunt deriſoribus iudicia:
& mallei percutientes ſtultorum cor-
poribus.

20

1 A LVxurioſa res, vinum, & tumultuoſa
ebrietas:
quicumque his delectatur, non erit
ſapiens.
2 * Sicut rugitus leonis, ita & terror
regis:
qui prouocat eum, peccat in animam
ſuam.
3 * Honor eſt homini, qui ſeparat ſe a
contentionibus:
omnes autem ſtulti miſcentur contu-
melijs.
4 * Propter frigus piger arare noluit:
mendicabit ergo æſtate, & non dabi-
tur illi.
5 * Sicut aqua profunda, ſic conſilium
in corde viri:
ſed homo ſapiens exhauriet illud.
6 * Multi homines miſericordes vocantur:
virum autem fidelem quis inueniet?
7 * Iuſtus, qui ambulat in ſimplicitate
ſua,
beatos poſt ſe filios derelinquet.
8 * Rex, qui ſedet in ſolio iudicij,
B diſſipat omne malum intuitu ſuo.
9 * [c] Quis poteſt dicere: Mundum eſt
cor meum,
purus ſum a peccato?

---

[a] Dan. 13. g. 61. — [b] Inf. 21. b. 11. — [c] 1. Ioan. 1. d. 8. 3. Reg. 8. e. 46. 2. Par. 6. f. 36.

tentiæ ariæ,

* Pondus & pondus, menſura & men- 10
ſura:
vtrumque abominabile eſt apud Deum.
* Ex ſtudijs ſuis intelligitur puer, 11
ſi munda & recta ſint opera eius.
* Aurem audientem, & oculum vi- 12
dentem,
Dominus fecit vtrumque.
* Noli diligere ſomnum, ne te egeſtas 13
opprimat:
aperi oculos tuos, & ſaturare panibus.
* Malum eſt, malum eſt, dicit omnis 14
emptor: C
& cum receſſerit, tunc gloriabitur.
* Eſt aurum, & multitudo gemma- 15
rum:
& vas pretioſum labia ſcientiæ.
* [a] Tolle veſtimentum eius, qui fide- 16
iuſſor extitit alieni,
& pro extraneis aufer pignus ab eo.
* Suauis eſt homini panis mendacij: 17
& poſtea implebitur os eius calculo.
* Cogitationes conſilijs roborantur: 18
& gubernaculis tractanda ſunt bella.
* Ei, qui reuelat myſteria, & ambulat 19
fraudulenter,
& dilatat labia ſua, ne commiſcearis.
* [b] Qui maledicit patri ſuo, & matri, 20
extinguetur lucerna eius in medijs
tenebris.
* Hereditas, ad quam feſtinatur in 21
principio,
in nouiſſimo benedictione carebit.
* [c] Ne dicas: Reddam malum: 22
expecta Dominum, & liberabit te. D
* Abominatio eſt apud Dominum pon- 23
dus & pondus:
ſtatera doloſa non eſt bona.
* A Domino diriguntur greſſus viri: 24
quis autem hominum intelligere po-
teſt viam ſuam?
* Ruina eſt homini deuorare ſanctos, 25
& poſt vota retractare.
* Diſſipat impios rex ſapiens, 26
& incuruat ſuper eos fornicem.
* Lucerna Domini ſpiraculum ho- 27
minis,
quæ inueſtigat omnia ſecreta ventris.
* Miſericordia, & veritas cuſtodiunt 28
regem,
& roboratur clementia thronus eius.
* Exultatio iuuenum, fortitudo eorum: 29
& dignitas ſenum canities.
* Liuor vulneris abſterget mala: 30
& plagæ in ſecretioribus ventris.

21 1 A SIcut diuiſiones aquarum, ita cor re- inculcantes ſapientiam,
gis in manu Domini:
quocumque voluerit, inclinabit illud.
2 * Omnis via viri recta ſibi videtur:
appendit autem corda Dominus.
3 * Facere miſericordiam & iudicium,
magis placet Domino, quàm victimæ.
4 * Exaltatio oculorum eſt dilatatio cor-
dis:
lucerna impiorum peccatum.
5 * Cogitationes robuſti ſemper in abun-
dantia:
omnis autem piger ſemper in ege-
ſtate eſt.
6 * Qui congregat theſauros lingua men-
dacij, vanus & excors eſt,
& impingetur ad laqueos mortis.
7 * Rapinæ impiorum detrahent eos,
quia noluerunt facere iudicium.
8 * Peruerſa via viri, aliena eſt:
qui autem mundus eſt, rectum opus
eius.
9 * Melius eſt ſedere in angulo domatis,
B quàm cum muliere litigioſa, & in domo
communi.
10 * Anima impij deſiderat malum,
non miſerebitur proximo ſuo.
11 * Mulctato peſtilente ſapientior erit par-
uulus:
& ſi ſectetur ſapientem, ſumet ſcientiam.
12 * Excogitat iuſtus de domo impij,
vt detrahat impios a malo.
13 * Qui obturat aurem ſuam ad clamo-
rem pauperis,
& ipſe clamabit, & non exaudietur.
14 * Munus abſconditum extinguit iras:
& donum in ſinu indignationem maxi-
mam.
15 * Gaudium iuſto eſt facere iudicium:
C & pauor operantibus iniquitatem.
16 * Vir, qui errauerit a via doctrinæ,
in cœtu gigantum commorabitur.
17 * Qui diligit epulas, in egeſtate erit:
qui amat vinum, & pinguia, non di-
tabitur.
18 * Pro iuſto datur impius:
& pro rectis iniquus.
19 * [d] Melius eſt habitare in terra deſerta,
quàm cum muliere rixoſa & iracunda.
20 * Theſaurus deſiderabilis, & oleum in
habitaculo iuſti:
& imprudens homo diſſipabit illud.
21 * Qui ſequitur iuſtitiam & miſericor-
diam,
inueniet vitam, iuſtitiam, & gloriam.

[a] Inf. 27. c. 13. — [b] Exo. 21. c. 17. Leuit. 20. b. 9. Matt. 15. a. 4. — [c] Rom. 12. d. 17. 1. Pet. 3. b. 9. 1. Theſſal. 5. c. 15. — [d] Eccli. 25. c. 23. Inf. 25. d. 24.

ſententiæ variæ,

* Ciuitatem fortium aſcendit ſapiens, 22
& deſtruxit robur fiduciæ eius.
* Qui cuſtodit os ſuum, & linguam 23
ſuam, D
cuſtodit ab anguſtijs animam ſuam.
* Superbus & arrogans vocatur in- 24
doctus,
qui in ira operatur ſuperbiam.
* Deſideria occidunt pigrum: 25
noluerunt enim quidquam manus eius
operari:
* tota die concupiſcit & deſiderat: 26
qui autem iuſtus eſt, tribuet, & non
ceſſabit.
* Hoſtiæ impiorum abominabiles, 27
quia offeruntur ex ſcelere.
* Teſtis mendax peribit: 28
vir obediens loquetur victoriam.
* Vir impius procaciter obfirmat vul- 29
tum ſuum:
qui autem rectus eſt, corrigit viam ſuam.
* Non eſt ſapientia, non eſt prudentia, 30
non eſt conſilium contra Dominum.
* Equus paratur ad diem belli: 31
Dominus autem ſalutem tribuit.
22
MElius [a] eſt nomen bonum, quàm di- 1 A
uitiæ multæ:
ſuper argentum & aurum, gratia bona.
* Diues, & pauper obuiauerunt ſibi: 2
vtriuſque operator eſt Dominus.
* Callidus vidit malum, & abſcondit ſe: 3
innocens pertranſijt, & afflictus eſt
damno.
* Finis modeſtiæ timor Domini, 4
diuitiæ & gloria & vita.
* Arma & gladij in via peruerſi: 5
cuſtos autem animæ ſuæ longe rece-
dit ab eis.
* Prouerbium eſt: Adoleſcens iuxta 6
viam ſuam,
etiam cum ſenuerit, non recedet ab ea.
* Diues pauperibus imperat: 7
& qui accipit mutuum, ſeruus eſt fœne-
rantis.
* Qui ſeminat iniquitatem, metet mala, 8
& virga iræ ſuæ conſummabitur.
* [b] Qui pronus eſt ad miſericordiam, 9
benedicetur: B
de panibus enim ſuis dedit pauperi.
Victoriam & honorem acquiret qui dat
munera:
animam autem aufert accipientium.
* Eijce deriſorem, & exibit cum eo 10
iurgium,
ceſſabuntq. cauſæ & contumeliæ.

11 * Qui diligit cordis munditiam,
propter gratiam labiorum ſuorum ha-
bebit amicum regem.
12 * Oculi Domini cuſtodiunt ſcientiam:
& ſupplantantur verba iniqui.
13 * Dicit piger: Leo eſt foris,
in medio platearum occidendus ſum.
14 * Fouea profunda, os alienæ:
cui iratus eſt Dominus, incidet in eam.
15 * Stultitia colligata eſt in corde pueri,
C & virga diſciplinæ fugabit eam.
16 * Qui calumniatur pauperem, vt au-
geat diuitias ſuas,
dabit ipſe ditiori, & egebit.

17 * Inclina aurem tuam, & audi verba
ſapientium:
appone autem cor ad doctrinam meam:
18 * quæ pulchra erit tibi, cum ſeruaueris
eam in ventre tuo,
& redundabit in labijs tuis:
19 * Vt ſit in Domino fiducia tua,
vnde & oſtendi eam tibi hodie.
20 * Ecce deſcripſi eam tibi tripliciter,
in cogitationibus & ſcientia:
21 * vt oſtenderem tibi firmitatem, & elo-
quia veritatis,
reſpondere ex his illis, qui miſerunt te.

22 * Non facias violentiam pauperi, quia
D pauper eſt:
neque conteras egenum in porta:
23 * quia iudicabit Dominus cauſam eius,
& configet eos, qui confixerunt ani-
mam eius.
24 * Noli eſſe amicus homini iracundo,
neque ambules cum viro furioſo:
25 * ne forte diſcas ſemitas eius,
& ſumas ſcandalum animæ tuæ.
26 * Noli eſſe cum his, qui defigunt ma-
nus ſuas,
& qui vades ſe offerunt pro debitis:
27 * ſi enim non habes vnde reſtituas,
quid cauſæ eſt vt tollat operimentum
de cubili tuo?
28 * Ne tranſgrediaris terminos antiquos,
quos poſuerunt patres tui.
29 * Vidiſti virum velocem in opere ſuo?
coram regibus ſtabit,
nec erit ante ignobiles.
23
1 A QVando ſederis vt comedas cum prin-
cipe,

inculca ſapient

2. Ve ſapie tium

a) Exc dium

b) Ipſ verba

α) Seri vna.

[a] Eccls. 7. a. 2. — [b] Eccl. 31. c. 28.

andata diligenter attende quæ appoſita ſunt ante faciem tuam:
2 * & ſtatue cultrum in gutture tuo,
ſi tamen habes in poteſtate animam tuam,
3 * ne deſideres de cibis eius,
in quo eſt panis mendacij.
4 * Noli laborare vt diteris:
ſed prudentiæ tuæ pone modum.
5 * Ne erigas oculos tuos ad opes, quas non potes habere:
quia facient ſibi pennas quaſi aquilæ,
& volabunt in cælum.
6 * Ne comedas cum homine inuido,
& ne deſideres cibos eius:
7 * quoniam in ſimilitudinem arioli, & coniectoris, æſtimat quod ignorat.
Comede & bibe, dicet tibi:
& mens eius non eſt tecum.
8 * Cibos, quos comederas, euomes:
& perdes pulchros ſermones tuos.
9 * In auribus inſipientium ne loquaris:
quia deſpicient doctrinam eloquij tui.
10 * Ne attingas paruulorum terminos:
B & agrum pupillorum ne introeas:
11 * Propinquus enim illorum fortis eſt:
& ipſe iudicabit contra te cauſam illorum.
12 * Ingrediatur ad doctrinam cor tuum:
& aures tuæ ad verba ſcientiæ.
13 * [a] Noli ſubtrahere a puero diſciplinam:
ſi enim percuſſeris eum virga, non morietur.
14 * Tu virga percuties eum:
& animam eius de inferno liberabis.
15 * Fili mi, ſi ſapiens fuerit animus tuus,
gaudebit tecum cor meum:
16 * & exultabunt renes mei,
cum locuta fuerint rectum labia tua.
17 * [b] Non æmuletur cor tuum peccatores:
ſed in timore Domini eſto tota die:
18 * quia habebis ſpem in nouiſſimo,
& præſtolatio tua non auferetur.
19 * Audi fili mi, & eſto ſapiens:
& dirige in via animum tuum.
20 * Noli eſſe in conuiuijs potatorum,
C nec in comeſſationibus eorum, qui carnes ad veſcendum conferunt:
21 * quia vacantes potibus, & dantes ſymbola conſumentur,
& veſtietur pannis dormitatio.
22 * Audi patrem tuum, qui genuit te:
& ne contemnas cum ſenuerit mater tua.
23 * Veritatem eme, & noli vendere ſapientiam, & doctrinam, & intelligentiam. diuerſa.
24 * Exultat gaudio pater iuſti:
qui ſapientem genuit, lætabitur in eo.
25 * Gaudeat pater tuus, & mater tua,
& exultet quæ genuit te.
26 * Præbe fili mi cor tuum mihi:
& oculi tui vias meas cuſtodiant.
27 * Fouea enim profunda eſt meretrix:
& puteus anguſtus, aliena.
28 * Inſidiatur in via quaſi latro,
& quos incautos viderit, interficiet.
29 * Cui væ? cuius patri væ?
D cui rixæ? cui foueæ?
cui ſine cauſa vulnera? cui ſuffuſio oculorum?
30 * Nonne his, qui commorantur in vino,
& ſtudent calicibus epotandis?
31 * Ne intuearis vinum quando flaueſcit,
cum ſplenduerit in vitro color eius:
ingreditur blande,
32 * ſed in nouiſſimo mordebit vt coluber,
& ſicut regulus venena diffundet.
33 * Oculi tui videbunt extraneas,
& cor tuum loquetur peruerſa.
34 * Et eris ſicut dormiens in medio mari,
& quaſi ſopitus gubernator, amiſſo clauo:
35 * & dices: Verberauerunt me, ſed non dolui:
traxerunt me, & ego non ſenſi:
quando euigilabo,
& rurſus vina reperiam?

24
1 NE [c] æmuleris viros malos,
A nec deſideres eſſe cum eis:
2 * quia rapinas meditatur mens eorum,
& fraudes labia eorum loquuntur.
3 * Sapientia ædificabitur domus,
& prudentia roborabitur.
4 * In doctrina replebuntur cellaria,
vniuerſa ſubſtantia pretioſa & pulcherrima.
5 * Vir ſapiens, fortis eſt:
& vir doctus, robuſtus & validus.
6 * Quia cum diſpoſitione initur bellum:
& erit ſalus vbi multa conſilia ſunt.
7 * Excelſa ſtulto ſapientia,
in porta non aperiet os ſuum.
8 * Qui cogitat mala facere,
ſtultus vocabitur.
9 * Cogitatio ſtulti peccatum eſt:
& abominatio hominum detractor.

[a] Sup. 13. d. 24. Eccli. 30. a. 1. — [b] Inf. 24. a. 1. — [c] Sup. 23. b. 17.

*Si deſperaueris laſſus in die anguſtiæ: 10
imminuetur fortitudo tua.
*[a]Erue eos, qui ducuntur ad mortem: 11
& qui trahuntur ad interitum liberare
ne ceſſes.
*Si dixeris: Vires non ſuppetunt: 12
qui inſpector eſt cordis, ipſe intelligit, B
& ſeruatorem animæ tuæ nihil fallit,
reddetq. homini iuxta opera ſua.
*Comede, fili mi, mel, quia bonum eſt, 13
& fauum dulciſſimum gutturi tuo:
*Sic & doctrina ſapientiæ animæ tuæ: 14
quam cum inueneris, habebis in nouiſſimis ſpem,
& ſpes tua non peribit.
*Ne inſidieris, & quæras impietatem 15
in domo iuſti,
neque vaſtes requiem eius.
*Septies enim cadet iuſtus, & re- 16
ſurget:
impij autem corruent in malum.
*Cum ceciderit inimicus tuus, ne gau- 17
deas,
& in ruina eius ne exultet cor tuum:
*ne forte videat Dominus, & diſpli- 18
ceat ei, C
& auferat ab eo iram ſuam.
*Ne contendas cum peſſimis, 19
nec æmuleris impios:
*quoniam non habent futurorum ſpem 20
mali,
& lucerna impiorum extinguetur.
*Time Dominum, fili mi, & regem: 21
& cum detractoribus non commiſceaeris:
*quoniam repente conſurget perditio 22
eorum:
& ruinam vtriuſque quis nouit?

β) Series altera.

*Hæc quoque ſapientibus: 23
[b]Cognoſcere perſonam in iudicio non
eſt bonum.
*Qui dicunt impio: Iuſtus es: 24
maledicent eis populi, & deteſtabuntur
eos tribus.
*Qui arguunt eum, laudabuntur: 25
& ſuper ipſos veniet benedictio.
*Labia deoſculabitur, 26
qui recta verba reſpondet.
*Præpara foris opus tuum, 27
& diligenter exerce agrum tuum:
vt poſtea ædifices domum tuam.
*Ne ſis teſtis fruſtra contra proximum 28
tuum: D
nec lactes quemquam labijs tuis.

29 *[c]Ne dicas: Quomodo fecit mihi, ſic
faciam ei:
reddam vnicuique ſecundum opus
ſuum.
30 *Per agrum hominis pigri tranſiui,
& per vineam viri ſtulti:
31 *& ecce totum repleuerant vrticæ,
& operuerant ſuperficiem eius ſpinæ,
& maceria lapidum deſtructa erat.
32 *Quod cum vidiſſem, poſui in corde
meo,
& exemplo didici diſciplinam.
33 *Parum, inquam, dormies, modicum
dormitabis,
pauxillum manus conferes, vt quieſcas:
34 *& veniet tibi quaſi curſor egeſtas,
& mendicitas quaſi vir armatus.

II. Pro-uerbia ta-dius collecta.

25
1 A HÆ quoque parabolæ Salomonis, quas
tranſtulerunt viri Ezechiæ regis Iuda.

1. Parabolæ Salomoni

2 *Gloria Dei eſt celare verbum,
& gloria regum inueſtigare ſermonem.
3 *Cælum ſurſum, & terra deorſum,
& cor regum inſcrutabile.
4 *Aufer rubiginem de argento,
& egredietur vas puriſſimum:
5 *Aufer impietatem de vultu regis,
& firmabitur iuſtitia thronus eius.
6 *Ne glorioſus appareas coram rege,
& in loco magnorum ne ſteteris.
7 *Melius eſt enim vt dicatur tibi:
Aſcende huc;
quàm vt humilieris coram principe.
8 *Quæ viderunt oculi tui,
B ne proferas in iurgio cito:
ne poſtea emendare non poſſis,
cum dehoneſtaueris amicum tuum.
9 *Cauſam tuam tracta cum amico tuo,
& ſecretum extraneo ne reueles:
10 *ne forte inſultet tibi cum audierit,
& exprobrare non ceſſet.
Gratia & amicitia liberant:
quas tibi ſerua, ne exprobrabilis fias.
11 *Mala aurea in lectis argenteis,
qui loquitur verbum in tempore ſuo.
12 *Inauris aurea, & margaritum fulgens,
qui arguit ſapientem, & aurem obedientem.
13 *Sicut frigus niuis in die meſſis,
ita legatus fidelis ei, qui miſit eum,
animam ipſius requieſcere facit.

[a] Pſ. 81. a. 4. — [b] Leuit. 19. c. 15. Deut. 1. c. 17. & 16. d. 19. Eccli. 42. a. 1. — [c] Sup. 20. d. 22.

Præcepta prudentiæ,

* Nubes, & ventus, & pluuiæ non ſe- 14
quentes,
vir glorioſus, & promiſſa non com-
plens.
* Patientia lenietur princeps, 15
[a]& lingua mollis confringet duritiam. C
* Mel inueniſti, comede quod ſufficit 16
tibi,
ne forte ſatiatus euomas illud.
* Subtrahe pedem tuum de domo 17
proximi tui,
nequando ſatiatus oderit te.
* Iaculum, & gladius, & ſagitta acuta, 18
homo qui loquitur contra proximum
ſuum falſum teſtimonium.
* Dens putridus, & pes laſſus, 19
qui ſperat ſuper infideli in die an-
guſtiæ,
* & amittit pallium in die frigoris. 20
Acetum in nitro,
qui cantat carmina cordi peſſimo.
Sicut tinea veſtimento, & vermis ligno:
ita triſtitia viri nocet cordi.
* [b]Si eſurierit inimicus tuus, ciba il- 21
lum: D
ſi ſitierit, da ei aquam bibere:
* prunas enim congregabis ſuper caput 22
eius,
& Dominus reddet tibi.
* Ventus aquilo diſſipat pluuias, 23
& facies triſtis linguam detrahentem.
* [c]Melius eſt ſedere in angulo do- 24
matis,
quàm cum muliere litigioſa, & in domo
communi.
* Aqua frigida animæ ſitienti, 25
& nuncius bonus de terra longinqua.
* Fons turbatus pede, & vena cor- 26
rupta,
iuſtus cadens coram impio.
* Sicut qui mel multùm comedit, non 27
eſt ei bonum:
[d]ſic qui ſcrutator eſt maieſtatis, oppri-
metur a gloria.
* Sicut vrbs patens & abſque muro- 28
rum ambitu,
ita vir, qui non poteſt in loquendo
cohibere ſpiritum ſuum.

26

QVomodo nix in æſtate, & pluuiæ 1
in meſſe: A
ſic indecens eſt ſtulto gloria.
* Sicut auis ad alia tranſuolans, & 2
paſſer quò libet vadens:
ſic maledictum fruſtra prolatum in
quempiam ſuperueniet.

3 * Flagellum equo, & camus aſino,
& virga in dorſo imprudentium.
4 * Ne reſpondeas ſtulto iuxta ſtultitiam
ſuam,
ne efficiaris ei ſimilis.
5 * Reſponde ſtulto iuxta ſtultitiam ſuam,
ne ſibi ſapiens eſſe videatur.
6 * Claudus pedibus, & iniquitatem bi-
bens,
qui mittit verba per nuncium ſtultum.
7 * Quomodo pulchras fruſtra habet
B claudus tibias:
ſic indecens eſt in ore ſtultorum pa-
rabola.
8 * Sicut qui mittit lapidem in aceruum
Mercurij:
ita qui tribuit inſipienti honorem.
9 * Quomodo ſi ſpina naſcatur in manu
temulenti:
ſic parabola in ore ſtultorum.
10 * Iudicium determinat cauſas:
& qui imponit ſtulto ſilentium, iras
mitigat.
11 * [e]Sicut canis, qui reuertitur ad vomi-
tum ſuum,
ſic imprudens, qui iterat ſtultitiam
ſuam.
12 * Vidiſti hominem ſapientem ſibi vi-
deri?
magis illo ſpem habebit inſipiens.
13 * Dicit piger: Leo eſt in via,
& leæna in itineribus:
14 * ſicut oſtium vertitur in cardine ſuo,
ita piger in lectulo ſuo.
15 * [f]Abſcondit piger manum ſub aſcella
C ſua,
& laborat ſi ad os ſuum eam conuer-
terit.
16 * Sapientior ſibi piger videtur
ſeptem viris loquentibus ſententias.
17 * Sicut qui apprehendit auribus ca-
nem,
ſic qui tranſit impatiens, & commiſce-
tur rixæ alterius.
18 * Sicut noxius eſt
qui mittit ſagittas, & lanceas in mor-
tem:
19 * ita vir, qui fraudulenter nocet amico
ſuo:
& cum fuerit deprehenſus, dicit: Lu-
dens feci.
20 * Cum defecerint ligna, extinguetur
ignis:
& ſuſurrone ſubtracto, iurgia conquie-
ſcent.

[a] Sup. 15. a. 1. — [b] Ro. 12. d. 20. — [c] Sup. 21. b. 9. — [d] Eccli. 3. c. 22. — [e] 2. Pet. 2. d. 22. — [f] Sup. 19. d. 24.

præcepta *Sicut carbones ad prunas, & ligna 21
ad ignem,
[a]ſic homo iracundus ſuſcitat rixas.
*Verba ſuſurronis quaſi ſimplicia, 22
& ipſa perueniunt ad intima ventris. D
*Quomodo ſi argento ſordido ornare 23
velis vas fictile,
ſic labia tumentia cum peſſimo corde
ſociata.
*Labijs ſuis intelligitur inimicus, 24
cum in corde tractauerit dolos.
*Quando ſubmiſerit vocem ſuam, ne 25
credideris ei:
quoniam ſeptem nequitiæ ſunt in corde
illius.
*Qui operit odium fraudulenter, 26
reuelabitur malitia eius in concilio.
*Qui fodit foueam, incidet in eam: 27
& qui voluit lapidem, reuertetur ad
eum.
*Lingua fallax non amat veritatem: 28
& os lubricum operatur ruinas.
27
NE glorieris in craſtinum, 1
ignorans quid ſuperuentura pariat dies. A
*Laudet te alienus, & non os tuum: 2
extraneus, & non labia tua.
*[b]Graue eſt ſaxum, & oneroſa arena: 3
ſed ira ſtulti vtroque grauior.
*Ira non habet miſericordiam, nec 4
erumpens furor:
& impetum concitati ferre quis po-
terit?
*Melior eſt manifeſta correptio, 5
quàm amor abſconditus.
*Meliora ſunt vulnera diligentis, 6
quàm fraudulenta oſcula odientis.
*[c]Anima ſaturata calcabit fauum: 7
& anima eſuriens etiam amarum pro
dulci ſumet.
*Sicut auis tranſmigrans de nido ſuo, 8
ſic vir qui derelinquit locum ſuum. B
*Vnguento & varijs odoribus delecta- 9
tur cor:
& bonis amici conſilijs anima dulco-
ratur.
*Amicum tuum, & amicum patris tui 10
ne dimiſeris:
& domum fratris tui ne ingrediaris in
die afflictionis tuæ.
Melior eſt vicinus iuxta,
quàm frater procul.
*Stude ſapientiæ fili mi, & lætifica 11
cor meum,
vt poſſis exprobranti reſpondere ſer-
monem.

12 *Aſtutus videns malum, abſconditus prudentiæ,
C eſt:
paruuli tranſeuntes ſuſtinuerunt di-
ſpendia.
13 *[d]Tolle veſtimentum eius, qui ſpo-
pondit pro extraneo:
& pro alienis, aufer ei pignus.
14 *Qui benedicit proximo ſuo voce
grandi, de nocte conſurgens
maledicenti ſimilis erit.
15 *[e]Tecta perſtillantia in die frigoris,
& litigioſa mulier comparantur:
16 *qui retinet eam, quaſi qui ventum
teneat,
& oleum dexteræ ſuæ vocabit.
17 *Ferrum ferro exacuitur,
& homo exacuit faciem amici ſui.
18 *Qui ſeruat ficum, comedet fructus
eius:
& qui cuſtos eſt domini ſui, glorifi-
cabitur.
19 *Quomodo in aquis reſplendent vul-
tus proſpicientium,
ſic corda hominum manifeſta ſunt
prudentibus.
20 *Infernus & perditio numquam im-
plentur:
ſimiliter & [f]oculi hominum inſatia-
biles:
21 *[g]Quomodo probatur in conflatorio
argentum, & in fornace aurum:
ſic probatur homo ore laudantis.
D Cor iniqui inquirit mala,
cor autem rectum inquirit ſcientiam.
22 *Si contuderis ſtultum in pila quaſi
ptiſanas feriente deſuper pilo,
non auferetur ab eo ſtultitia eius.
23 *Diligenter agnoſce vultum pecoris
tui,
tuoſq. greges conſidera:
24 *Non enim habebis iugiter poteſta-
tem:
ſed corona tribuetur in generationem
& generationem.
25 *Aperta ſunt prata, & apparuerunt
herbæ virentes,
& collecta ſunt fœna de montibus.
26 *[h]Agni ad veſtimentum tuum:
& hœdi, ad agri pretium.
27 *Sufficiat tibi lac caprarum in ci-
bos tuos, & in neceſſaria domus
tuæ:
& ad victum ancillis tuis.

---

[a] Sup. 15. c. 18. — [b] Eccl. 22. b. 18. — [c] Iob 6. b. 7. — [d] Sup. 20. c. 16. — [e] Sup. 19. b. 13. — [f] Eccli. 14. b. 9. — [g] Sup. 17. a. 3. — [h] 1. Tim. 6. b. 8.

præcepta FVgit impius, nemine perſequente: 28 1 A
iuſtus autem quaſi leo confidens, abſ-
que terrore erit.
* Propter peccata terræ multi prin- 2
cipes eius:
& propter hominis ſapientiam, & ho-
rum ſcientiam quæ dicuntur, vita
dulcis longior erit.
* Vir pauper calumnians pauperes, 3
ſimilis eſt imbri vehementi, in quo
paratur fames.
* Qui derelinquunt legem, laudant 4
impium:
qui cuſtodiunt, ſuccenduntur contra
eum.
* Viri mali non cogitant iudicium: 5
qui autem inquirunt Dominum, ani-
maduertunt omnia.
* [a]Melior eſt pauper ambulans in ſim- 6
plicitate ſua,
quàm diues in prauis itineribus.
* Qui cuſtodit legem, filius ſapiens 7 B
eſt:
qui autem comeſſatores paſcit, con-
fundit patrem ſuum.
* Qui coaceruat diuitias vſuris & fœ- 8
nore,
liberali in pauperes congregat eas.
* Qui declinat aures ſuas ne audiat 9
legem,
oratio eius erit execrabilis.
* Qui decipit iuſtos in via mala, 10
in interitu ſuo corruet:
& ſimplices poſſidebunt bona eius.
* Sapiens ſibi videtur vir diues: 11
pauper autem prudens ſcrutabitur eum.
* In exultatione iuſtorum multa gloria 12
eſt:
regnantibus impijs ruinæ hominum.
* Qui abſcondit ſcelera ſua, non diri- 13
getur:
qui autem confeſſus fuerit, & reliquerit
ea, miſericordiam conſequetur.
* Beatus homo, qui ſemper eſt pa- 14
uidus:
qui vero mentis eſt duræ, corruet in
malum.
* Leo rugiens, & vrſus eſuriens, 15
princeps impius ſuper populum pau-
perem.
* Dux indigens prudentia, multos op- 16 C
primet per calumniam:
qui autem odit auaritiam, longi fient
dies eius.

17 * Hominem, qui calumniatur animæ prudentiæ,
ſanguinem,
ſi vſque ad lacum fugerit, nemo ſu-
ſtinet.
18 * Qui ambulat ſimpliciter, ſaluus erit:
qui peruerſis graditur vijs, concidet
ſemel.
19 * [b]Qui operatur terram ſuam, ſatia-
bitur panibus:
qui autem ſectatur otium, replebitur
egeſtate.
20 * Vir fidelis multum laudabitur:
[c]qui autem feſtinat ditari, non erit
innocens.
21 * Qui cognoſcit in iudicio faciem, non
benefacit:
iſte & pro buccella panis deſerit veri-
tatem.
22 D * Vir, qui feſtinat ditari, & alijs in-
uidet,
ignorat quòd egeſtas ſuperueniet ei.
23 * Qui corripit hominem, gratiam po-
ſtea inueniet apud eum magis
quàm ille, qui per linguæ blandimenta
decipit.
24 * Qui ſubtrahit aliquid a patre ſuo, &
a matre: & dicit hoc non eſſe pec-
catum,
particeps homicidæ eſt.
25 * Qui ſe iactat, & dilatat, iurgia con-
citat:
qui vero ſperat in Domino, ſanabitur.
26 * Qui confidit in corde ſuo, ſtultus
eſt:
qui autem graditur ſapienter, ipſe ſal-
uabitur.
27 * Qui dat pauperi, non indigebit:
qui deſpicit deprecantem, ſuſtinebit
penuriam.
28 * Cum ſurrexerint impij, abſcondentur
homines:
cum illi perierint, multiplicabuntur
iuſti.
29 1 A VIro, qui corripientem dura ceruice
contemnit,
repentinus ei ſuperueniet interitus: &
eum ſanitas non ſequetur.
2 * In multiplicatione iuſtorum lætabitur
vulgus:
cum impij ſumpſerint principatum,
gemet populus.
3 * Vir, qui amat ſapientiam, lætificat
patrem ſuum:
[d]qui autem nutrit ſcorta, perdet ſub-
ſtantiam.

---

[a] Sup. 19. a. 1. — [b] Sup. 12. b. 11. Eccli. 20. d. 30. — [c] Sup. 13. b. 11. & 20. c. 21. — [d] Luc. 15. c. 13.

præcepta
*Rex iuſtus erigit terram, 4
vir auarus deſtruet eam.
*Homo, qui blandis, fictisq. ſermonibus loquitur amico ſuo, 5
rete expandit greſſibus eius.
*Peccantem virum iniquum inuoluet laqueus: 6
& iuſtus laudabit atque gaudebit.
*Nouit iuſtus cauſam pauperum: 7
impius ignorat ſcientiam. B
*Homines peſtilentes diſſipant ciuitatem: 8
ſapientes vero auertunt furorem.
*Vir ſapiens, ſi cum ſtulto contenderit, 9
ſiue iraſcatur, ſiue rideat, non inueniet requiem.
*Viri ſanguinum oderunt ſimplicem: 10
iuſti autem quærunt animam eius.
*Totum ſpiritum ſuum profert ſtultus: 11
ſapiens differt, & reſeruat in poſterum.
*Princeps, qui libenter audit verba mendacij, 12
omnes miniſtros habet impios.
*Pauper, & creditor obuiauerunt ſibi: 13
vtriuſque illuminator eſt Dominus.
*Rex, qui iudicat in veritate pauperes, 14
thronus eius in æternum firmabitur.
*Virga atque correptio tribuit ſapientiam: 15 C
puer autem, qui dimittitur voluntati ſuæ, confundit matrem ſuam.
*In multiplicatione impiorum multiplicabuntur ſcelera: 16
& iuſti ruinas eorum videbunt.
*Erudi filium tuum, & refrigerabit te, 17
& dabit delicias animæ tuæ.
*Cum prophetia defecerit, diſſipabitur populus: 18
qui vero cuſtodit legem, beatus eſt.
*Seruus verbis non poteſt erudiri: 19
quia quod dicis intelligit, & reſpondere contemnit.
*Vidiſti hominem velocem ad loquendum? 20
ſtultitia magis ſperanda eſt, quàm illius correptio.
*Qui delicate a pueritia nutrit ſeruum ſuum, 21
poſtea ſentiet eum contumacem.
*Vir iracundus prouocat rixas: 22
& qui ad indignandum facilis eſt, erit D
ad peccandum procliuior.

23 *Superbum ſequitur humilitas: prudentiæ.
[a]& humilem ſpiritu ſuſcipiet gloria.
24 *Qui cum fure participat, odit animam ſuam:
adiurantem audit, & non indicat.
25 *Qui timet hominem, cito corruet:
qui ſperat in Domino, ſubleuabitur.
26 *Multi requirunt faciem principis:
& iudicium a Domino egreditur ſingulorum.
27 *Abominantur iuſti virum impium:
& abominantur impij eos, qui in recta ſunt via.
Verbum cuſtodiens filius, extra perditionem erit.

2. Verba aliorum.

30
1 VErba Congregantis filij Vomentis. α) Prouerbia Agur filij Iakeh:
A Viſio, quam locutus eſt vir, cum quo eſt Deus,
& qui Deo ſecum morante confortatus, ait:
2 *Stultiſſimus ſum virorum,
& ſapientia hominum non eſt mecum.
3 *Non didici ſapientiam,
& non noui ſcientiam ſanctorum.
4 *Quis aſcendit in cælum atque deſcendit?
quis continuit ſpiritum in manibus ſuis?
quis colligauit aquas quaſi in veſtimento?
quis ſuſcitauit omnes terminos terræ?
quod nomen eſt eius, & quod nomen filij eius, ſi noſti?
5 *[b]Omnis ſermo Dei ignitus,
clypeus eſt ſperantibus in ſe:
6 *[c]ne addas quidquam verbis illius,
& arguaris, inueniariſq. mendax.
7 *Duo rogaui te,
B ne deneges mihi antequàm moriar.
8 *Vanitatem, & verba mendacia longe fac a me.
Mendicitatem, & diuitias ne dederis mihi:
tribue tantum victui meo neceſſaria:
9 *ne forte ſatiatus illiciar ad negandum,
& dicam: Quis eſt Dominus?
aut egeſtate compulſus furer,
& periurem nomen Dei mei.
10 *Ne accuſes ſeruum ad Dominum ſuum,
ne forte maledicat tibi, & corruas.

---

[a] Iob 22. d. 29. — [b] Pſ. 17. c. 31. — [c] Deut. 4. a. 2. & 12. d. 32.

variæ ſententiæ.

*Generatio, quæ patri ſuo maledicit, 11
& quæ matri ſuæ non benedicit.
*Generatio, quæ ſibi munda videtur, 12
& tamen non eſt lota a ſordibus ſuis.
*Generatio, cuius excelſi ſunt oculi, 13
& palpebræ eius in alta ſurrectæ.
*Generatio, quæ pro dentibus gladios 14
habet,
& commandit molaribus ſuis,
vt comedat inopes de terra,
& pauperes ex hominibus.
*Sanguiſugæ duæ ſunt filiæ, dicentes: 15
Affer, Affer.
Tria ſunt inſaturabilia, C
& quartum, quod numquam dicit:
Sufficit.
*Infernus, & os vuluæ, 16
& terra, quæ non ſatiatur aqua:
ignis vero numquam dicit: Sufficit.
*Oculum, qui ſubſannat patrem, 17
& qui deſpicit partum matris ſuæ,
effodiant eum corui de torrentibus,
& comedant eum filij aquilæ.
*Tria ſunt difficilia mihi, 18
& quartum penitus ignoro:
*Viam aquilæ in cælo, 19
viam colubri ſuper petram,
viam nauis in medio mari,
& viam viri in adoleſcentia.
*Talis eſt & via mulieris adulteræ, 20
quæ comedit, & tergens os ſuum
dicit: Non ſum operata malum.
*Per tria mouetur terra, 21
& quartum non poteſt ſuſtinere:
*Per ſeruum cum regnauerit: 22
per ſtultum cum ſaturatus fuerit cibo:
*per odioſam mulierem cum in matri- 23
monio fuerit aſſumpta:
& per ancillam cum fuerit heres do-
minæ ſuæ.
*Quattuor ſunt minima terræ, 24
& ipſa ſunt ſapientiora ſapientibus. D
*Formicæ, populus infirmus, 25
qui præparat in meſſe cibum ſibi:
*lepuſculus, plebs inualida, 26
qui collocat in petra cubile ſuum:
*regem locuſta non habet, 27
& egreditur vniuerſa per turmas ſuas:
*ſtellio manibus nititur, 28
& moratur in ædibus regis.
*Tria ſunt, quæ bene gradiuntur, 29
& quartum, quod incedit feliciter:
*Leo fortiſſimus beſtiarum, 30
ad nullius pauebit occurſum:
*gallus ſuccinctus lumbos: & aries: 31
nec eſt rex, qui reſiſtat ei.

32 *Eſt qui ſtultus apparuit poſtquam
eleuatus eſt in ſublime:
ſi enim intellexiſſet, ori ſuo impoſuiſſet
manum.
33 *Qui autem fortiter premit vbera ad
eliciendum lac, exprimit butyrum:
& qui vehementer emungit, elicit ſan-
guinem:
& qui prouocat iras, producit diſcor-
dias.

31
1 A VErba Lamuelis regis. β) Verba Lamuelis regis:
Viſio, qua erudiuit eum mater ſua.
2 *Quid dilecte mi, quid dilecte vteri quæ a rege ſint vitanda & facienda.
mei,
quid dilecte votorum meorum?
3 *Ne dederis mulieribus ſubſtantiam
tuam,
& diuitias tuas ad delendos reges.
4 *Noli regibus, o Lamuel, noli regi-
bus dare vinum:
quia nullum ſecretum eſt vbi regnat
ebrietas.
5 *& ne forte bibant, & obliuiſcantur
iudiciorum,
& mutent cauſam filiorum pauperis.
6 *Date ſiceram mœrentibus,
& vinum his, qui amaro ſunt animo:
7 *bibant, & obliuiſcantur egeſtatis ſuæ,
& doloris ſui non recordentur am-
plius.
8 *Aperi os tuum muto,
& cauſis omnium filiorum qui per-
tranſeunt:
9 *aperi os tuum, decerne quod iuſtum
eſt,
& iudica inopem & pauperem.

10 *Mulierem fortem quis inueniet? γ) Laus mulieris fortis:
B procul, & de vltimis finibus pretium
eius.
11 *Confidit in ea cor viri ſui, reddit bonum viro,
& ſpolijs non indigebit.
12 *Reddet ei bonum, & non malum,
omnibus diebus vitæ ſuæ.
13 *Quæſiuit lanam & linum, prouidet domeſticis,
& operata eſt conſilio manuum ſua-
rum.
14 *Facta eſt quaſi nauis inſtitoris,
de longe portans panem ſuum.
15 *Et de nocte ſurrexit,
deditq. prædam domeſticis ſuis,
& cibaria ancillis ſuis.
16 *Conſiderauit agrum, & emit eum:
de fructu manuum ſuarum plantauit
vineam.

*Accinxit fortitudine lumbos ſuos, 17
& roborauit brachium ſuum.
*Guſtauit, & vidit quia bona eſt negotiatio eius: 18
non extinguetur in nocte lucerna eius.
*Manum ſuam miſit ad fortia, 19
& digiti eius apprehenderunt fuſum. C
pauperibus, *Manum ſuam aperuit inopi, 20
& palmas ſuas extendit ad pauperem.
*Non timebit domui ſuæ a frigoribus niuis: 21
omnes enim domeſtici eius veſtiti ſunt duplicibus.
ſibi ipſi, *Stragulatam veſtem fecit ſibi: 22
byſſus, & purpura indumentum eius.
*Nobilis in portis vir eius, 23
quando ſederit cum ſenatoribus terræ.

24 *Sindonem fecit, & vendidit,
D & cingulum tradidit Chananæo.
25 *Fortitudo & decor indumentum eius,
& ridebit in die nouiſſimo.
26 *Os ſuum aperuit ſapientiæ,
& lex clementiæ in lingua eius.
27 *Conſiderauit ſemitas domus ſuæ,
& panem otioſa non comedit.
28 *Surrexerunt filij eius, & beatiſſimam prædicauerunt: quapropter laudatur.
vir eius, & laudauit eam.
29 *Multæ filiæ congregauerunt diuitias:
tu ſupergreſſa es vniuerſas.
30 *Fallax gratia, & vana eſt pulchritudo:
mulier timens Dominum ipſa laudabitur.
31 *Date ei de fructu manuum ſuarum:
& laudent eam in portis opera eius.

ECCLESIASTES,

Qui ab Hebræis

COHELETH APPELLATVR.

Prologus.

Mundana non ſaturant hominem

VERBA Eccleſiaſtæ, filij 1 1
Dauid, regis Ieruſalem. A
* Vanitas vanitatum, di- 2
xit Eccleſiaſtes: vanitas
vanitatum, & omnia va-
nitas. * Quid habet amplius homo de 3
vniuerſo labore ſuo, quo laborat ſub
ſole? * Generatio præterit, & generatio 4
aduenit: terra autem in æternum ſtat.
* Oritur ſol, & occidit, & ad locum 5
ſuum reuertitur: ibiq. renaſcens, * gy- B 6
rat per Meridiem, & flectitur ad Aqui-
lonem: luſtrans vniuerſa in circuitu
pergit ſpiritus, & in circulos ſuos re-
uertitur. * Omnia flumina intrant in 7
mare, & mare non redundat: ad lo-
cum, vnde exeunt flumina, reuertuntur
vt iterum fluant. * Cunctæ res diffi- 8
ciles: non poteſt eas homo explicare
ſermone. Non ſaturatur oculus viſu,
nec auris auditu impletur.

neque permanent.

* Quid eſt quod fuit? ipſum quod 9
futurum eſt. Quid eſt quod factum eſt?
ipſum quod faciendum eſt. * Nihil 10
ſub ſole nouum, nec valet quiſquam C
dicere: Ecce hoc recens eſt: iam enim
præceſſit in ſæculis, quæ fuerunt ante
nos. * Non eſt priorum memoria: ſed 11
nec eorum quidem, quæ poſtea futura
ſunt, erit recordatio apud eos, qui fu-
turi ſunt in nouiſſimo.

II. Vanitas mundi.

I. Bonorum omnium.

(1) Oſtenditur vanitas.

(2) Terrena non ſatiant:

* Ego Eccleſiaſtes fui rex Iſrael in 12
Ieruſalem, * & propoſui in animo meo 13
quærere & inueſtigare ſapienter de
omnibus, quæ fiunt ſub ſole. Hanc
occupationem peſſimam dedit Deus
filijs hominum, vt occuparentur in ea.
* Vidi cuncta, quæ fiunt ſub ſole, & 14
D ecce vniuerſa vanitas, & afflictio ſpiri-
15 tus. * Peruerſi difficile corriguntur, &
16 ſtultorum infinitus eſt numerus. * Lo-
cutus ſum in corde meo, dicens: Ecce
magnus effectus ſum, & præceſſi om-
nes ſapientia, qui fuerunt ante me in
Ieruſalem: & mens mea contemplata
17 eſt multa ſapienter, & didici. * Dediq.
cor meum vt ſcirem prudentiam, at-
que doctrinam, erroreſq. & ſtultitiam:
& agnoui quòd in his quoque eſſet
18 labor, & afflictio ſpiritus, * eo quòd
in multa ſapientia multa ſit indigna-
tio: & qui addit ſcientiam, addit &
laborem.

non ſapientia,

in qua eſt indignatio;

2
1 A DIxi ego in corde meo: Vadam, &
affluam delicijs, & fruar bonis. Et vidi
2 quòd hoc quoque eſſet vanitas. * Ri-
ſum reputaui errorem: & gaudio dixi:
3 Quid fruſtra deciperis? * Cogitaui in
corde meo abſtrahere a vino carnem
meam, vt animum meum transferrem
ad ſapientiam, deuitaremq. ſtultitiam,
donec viderem quid eſſet vtile filijs
hominum: quo facto opus eſt ſub ſole
4 numero dierum vitæ ſuæ. * Magni-
ficaui opera mea, ædificaui mihi do-
5 mos, & plantaui vineas, * feci hortos,
& pomaria, & conſeui ea cuncti ge-
6 neris arboribus, * & extruxi mihi pi-
ſcinas aquarum, vt irrigarem ſiluam
7 lignorum germinantium, * poſſedi
B ſeruos & ancillas, multamq. familiam
habui: armenta quoque, & magnos
ouium greges vltra omnes qui fuerunt
8 ante me in Ieruſalem: * coaceruaui
mihi argentum, & aurum, & ſub-
ſtantias regum, ac prouinciarum: feci
mihi cantores, & cantatrices, & deli-
cias filiorum hominum, ſcyphos, &
vrceos in miniſterio ad vina fundenda:
9 * & ſupergreſſus ſum opibus omnes,

neque oblectamenta,

qui ante me fuerunt in Ieruſalem: ſa-
pientia quoque perſeuerauit mecum.
*Et omnia, quæ deſiderauerunt oculi 10
mei, non negaui eis: nec prohibui cor
meum quin omni voluptate frueretur,
& oblectaret ſe in his, quæ præpa-
raueram: & hanc ratus ſum partem
in quibus eſt afflictio;
meam, ſi vterer labore meo. * Cumq. 11
me conuertiſſem ad vniuerſa opera, C
quæ fecerant manus meæ, & ad labo-
res, in quibus fruſtra ſudaueram, vidi
in omnibus vanitatem & afflictionem
animi, & nihil permanere ſub ſole.
nec gloria,
*Tranſiui ad contemplandam ſa- 12
pientiam, erroresq. & ſtultitiam (quid
eſt, inquam, homo, vt ſequi poſſit re-
gem Factorem ſuum?) * & vidi quòd 13
tantum præcederet ſapientia ſtultitiam,
quantum differt lux a tenebris. * [a]Sa- 14
pientis oculi in capite eius: ſtultus in
tenebris ambulat: & didici quòd vnus
vtriuſque eſſet interitus. * Et dixi in 15
corde meo: Si vnus & ſtulti & meus
occaſus erit, quid mihi prodeſt quòd
maiorem ſapientiæ dedi operam? Lo-
cutusq. cum mente mea, animaduerti
quòd hoc quoque eſſet vanitas. * Non 16
enim erit memoria ſapientis ſimiliter
vt ſtulti in perpetuum, & futura tem-
pora obliuione cuncta pariter operient:
moritur doctus ſimiliter vt indoctus.
quæ euaneſcit;
*Et idcirco tæduit me vitæ meæ vi- 17
dentem mala vniuerſa eſſe ſub ſole, D
& cuncta vanitatem & afflictionem
ſpiritus.
nec diuitiæ,
*Rurſus deteſtatus ſum omnem in- 18
duſtriam meam, qua ſub ſole ſtudio-
ſiſſime laboraui, habiturus heredem
poſt me, * quem ignoro, vtrum ſa- 19
piens an ſtultus futurus ſit, & domi-
nabitur in laboribus meis, quibus de-
ſudaui & ſolicitus fui. & eſt quidquam
tam vanum? * Vnde ceſſaui, renun- 20
ciauitq. cor meum vltra laborare ſub
quæ cedunt heredi.
ſole. * Nam cum alius laboret in ſa- 21
pientia, & doctrina, & ſolicitudine,
homini otioſo quæſita dimittit: & hoc
ergo, vanitas, & magnum malum.
*Quid enim proderit homini de vni- 22
uerſo labore ſuo, & afflictione ſpiritus,
qua ſub ſole cruciatus eſt? * Cuncti 23
dies eius doloribus & ærumnis pleni
ſunt, nec per noctem mente requie-
ſcit: & hoc nonne vanitas eſt? * Nonne 24
melius eſt comedere & bibere, & oſten-
dere animæ ſuæ bona de laboribus
25 ſuis? & hoc de manu Dei eſt. * Quis
ita deuorabit, & delicijs affluet vt ego?
26 *Homini bono in conſpectu ſuo dedit
Deus ſapientiam, & ſcientiam, & læti-
tiam: peccatori autem dedit afflictio-
nem, & curam ſuperfluam, vt addat,
& congreget, & tradat ei qui placuit
Deo: ſed & hoc vanitas eſt, & caſſa
ſolicitudo mentis.

3

1 A OMnia tempus habent, & ſuis ſpa- β) Terrena non manent
tijs tranſeunt vniuerſa ſub cælo.
2 *Tempus naſcendi, & tempus mo- omnia tranſeunt.
riendi.
Tempus plantandi, & tempus euellendi
quod plantatum eſt.
3 *Tempus occidendi, & tempus ſa-
nandi:
Tempus deſtruendi, & tempus ædifi-
candi.
4 *Tempus flendi, & tempus ridendi.
Tempus plangendi, & tempus ſal-
tandi.
5 *Tempus ſpargendi lapides, & tempus
colligendi.
Tempus amplexandi, & tempus longe
fieri ab amplexibus.
6 B *Tempus acquirendi, & tempus per-
dendi.
Tempus cuſtodiendi, & tempus abij-
ciendi.
7 *Tempus ſcindendi, & tempus con-
ſuendi.
Tempus tacendi, & tempus loquendi.
8 *Tempus dilectionis, & tempus odij.
Tempus belli, & tempus pacis.

9 *Quid habet amplius homo de la- b) Traditur regula:
10 bore ſuo? * Vidi afflictionem, quam
bedit Deus filijs hominum, vt diſten- lætandum in donis Dei.
11 dantur in ea. * Cuncta fecit bona in
tempore ſuo, & mundum tradidit di-
ſputationi eorum, vt non inueniat
homo opus, quod operatus eſt Deus
12 ab initio vſque ad finem. * Et cognoui
quòd non eſſet melius niſi lætari, &
13 facere bene in vita ſua. * Omnis enim
C homo, qui comedit & bibit, & videt
bonum de labore ſuo, hoc donum Dei
14 eſt. * Didici quòd omnia opera, quæ
fecit Deus, perſeuerent in perpetuum:
non poſſumus eis quidquam addere,
nec auferre, quæ fecit Deus vt timea-

[a] Inf. 8. a. 1. Prou 17. d. 24.

tur. * Quod factum est, ipsum per- 15
manet: quæ futura sunt, iam fuerunt:
& Deus instaurat quod abijt.

. Vanitas conditionum.

In genere.
Ostenditur vanitas: iniquitas impiorum,

* Vidi sub sole in loco iudicij im- 16
pietatem, & in loco iustitiæ iniqui-
tatem. * Et dixi in corde meo: Iustum, 17
& impium iudicabit Deus, & tempus
omnis rei tunc erit. * Dixi in corde 18
meo de filijs hominum, vt probaret
eos Deus, & ostenderet similes esse
bestijs. * Idcirco vnus interitus est ho- 19
minis, & iumentorum, & æqua vtrius- D
que conditio: sicut moritur homo, sic
& illa moriuntur: similiter spirant om-
nia, & nihil habet homo iumento am-
plius: cuncta subiacent vanitati, * & 20
omnia pergunt ad vnum locum: de
terra facta sunt, & in terram pariter
reuertuntur. * Quis nouit si spiritus 21
filiorum Adam ascendat sursum, & si
spiritus iumentorum descendat deor-
sum? * Et deprehendi nihil esse me- 22
lius quàm lætari hominem in opere
suo, & hanc esse partem illius. Quis
enim eum adducet, vt post se futura
cognoscat?

calumniæ innocentium,

4
VErti me ad alia, & vidi calumnias, 1
quæ sub sole geruntur, & lacrymas A
innocentium, & neminem consolato-
rem: nec posse resistere eorum vio-
lentiæ, cunctorum auxilio destitutos.
* Et laudaui magis mortuos, quàm vi- 2
uentes: * & feliciorem vtroque iudi- 3
caui, qui necdum natus est, nec vidit
mala quæ sub sole fiunt.

inuidiæ laborantium,

* Rursum contemplatus sum omnes 4
labores hominum, & industrias ani-
maduerti patere inuidiæ proximi: &
in hoc ergo vanitas, & cura superflua
est. * Stultus complicat manus suas, 5
& comedit carnes suas, dicens: * Me- 6
lior est pugillus cum requie, quàm B
plena vtraque manus cum labore, &
afflictione animi.

labor solitarij,

* Considerans reperi & aliam vani- 7
tatem sub sole: * vnus est, & secun- 8
dum non habet, non filium, non fra-
trem, & tamen laborare non cessat,
nec satiantur oculi eius diuitijs: nec
recogitat, dicens: Cui laboro, & fraudo
animam meam bonis? in hoc quoque
vanitas est, & afflictio pessima. * Me- 9
lius est ergo duos esse simul, quàm
vnum: habent enim emolumentum
10 societatis suæ: * si vnus ceciderit, ab
C altero fulcietur. væ soli: quia cum ce-
11 ciderit, non habet subleuantem se. * Et
si dormierint duo, fouebuntur mutuo:
12 vnus quomodo calefiet? * Et si quis-
piam præualuerit contra vnum, duo
resistunt ei: funiculus triplex difficile
rumpitur.

mobilitas fortunæ.

13 * Melior est puer pauper & sapiens,
rege sene & stulto, qui nescit præui-
14 dere in posterum. * Quòd de carcere,
catenisq. interdum quis egrediatur ad
regnum: & alius natus in regno, in-
15 opia consumatur. * Vidi cunctos vi-
D uentes, qui ambulant sub sole cum
adolescente secundo, qui consurget pro
16 eo. * Infinitus numerus est populi
omnium, qui fuerunt ante eum: &
qui postea futuri sunt, non lætabun-
tur in eo. sed & hoc, vanitas & afflictio
spiritus.

β) Traduntur mandata: verbum Dei audiendum,

17 * Custodi pedem tuum ingrediens
domum Dei, & appropinqua vt au-
dias. [a] Multo enim melior est obe-
dientia, quàm stultorum victimæ, qui
nesciunt quid faciunt mali.

non multa, sed multum orandum,

5
1 NE temere quid loquaris, neque
A cor tuum sit velox ad proferendum
sermonem coram Deo. Deus enim in
cælo, & tu super terram: idcirco sint
2 pauci sermones tui. * Multas curas
sequuntur somnia, & in multis sermo-
nibus inuenietur stultitia.

vota Deo reddenda.

3 * Si quid vouisti Deo, ne moreris
reddere: displicet enim ei infidelis &
stulta promissio. sed quodcumque vo-
4 ueris, redde: * multoq. melius est non
B vouere, quàm post votum promissa
5 non reddere. * Ne dederis os tuum
vt peccare facias carnem tuam: neque
dicas coram angelo: Non est proui-
dentia: ne forte iratus Deus contra
sermones tuos, dissipet cuncta opera
6 manuum tuarum. * Vbi multa sunt
somnia, plurimæ sunt vanitates, & ser-
mones innumeri: tu vero Deum time.

b) Vanitas fortunarum: egeni opprimuntur,

7 * Si videris calumnias egenorum,
& violenta iudicia, & subuerti iustitiam
in prouincia, non mireris super hoc
negotio: quia excelso excelsior est alius,

---

[a] 1. Reg. 15. c. 22. Osee 6. c. 6.

& ſuper hos quoque eminentiores ſunt
alij, * & inſuper vniuerſæ terræ rex 8
imperat ſeruienti.
diuites non ſaturantur, * Auarus non implebitur pecunia: 9
& qui amat diuitias, fructum non ca- C
piet ex eis: & hoc ergo vanitas. * Vbi 10
multæ ſunt opes, multi & qui come-
dunt eas. Et quid prodeſt poſſeſſori,
niſi quòd cernit diuitias oculis ſuis?
* Dulcis eſt ſomnus operanti, ſiue pa- 11
rum, ſiue multum comedat: ſaturitas
autem diuitis non ſinit eum dormire.
* [a] Eſt & alia infirmitas peſſima, quam 12
vidi ſub ſole: diuitiæ conſeruatæ in ma-
lum domini ſui. * Pereunt enim in affli- 13
ctione peſſima: generauit filium, qui
in ſumma egeſtate erit. * [b] Sicut egreſ- 14
ſus eſt nudus de vtero matris ſuæ, ſic
reuertetur, & nihil auferet ſecum de
labore ſuo. * Miſerabilis prorſus infir- 15
mitas: quo modo venit, ſic reuertetur.
Quid ergo prodeſt ei quòd laborauit D
in ventum? * Cunctis diebus vitæ ſuæ 16
comedit in tenebris & in curis multis,
ni habeant donum fruendi, & in ærumna atque triſtitia. * Hoc 17
itaque viſum eſt mihi bonum vt co-
medat quis, & bibat, & fruatur lætitia
ex labore ſuo, quo laborauit ipſe ſub
ſole numero dierum vitæ ſuæ, quos
dedit ei Deus, & hæc eſt pars illius.
* Et omni homini, cui dedit Deus di- 18
uitias, atque ſubſtantiam, poteſtatemq.
ei tribuit vt comedat ex eis, & fruatur
parte ſua, & lætetur de labore ſuo:
hoc eſt donum Dei. * Non enim ſa- 19
tis recordabitur dierum vitæ ſuæ, eo
quòd Deus occupet delicijs cor eius. 6
ESt & aliud malum, quod vidi ſub 1
ſole, & quidem frequens apud homi- A
nes: * Vir, cui dedit Deus diuitias, & 2
ſubſtantiam, & honorem, & nihil deeſt
animæ ſuæ ex omnibus, quæ deſide-
rat: nec tribuit ei poteſtatem Deus vt
comedat ex eo, ſed homo extraneus
vorabit illud. hoc vanitas, & miſeria
magna eſt. * Si genuerit quiſpiam 3
centum liberos, & vixerit multos an- B
nos, & plures dies ætatis habuerit, &
anima illius non vtatur bonis ſub-
ſtantiæ ſuæ, ſepulturaq. careat: de hoc
ego pronuncio quòd melior illo ſit
abortiuus. * Fruſtra enim venit, & 4
pergit ad tenebras, & obliuione dele-
bitur nomen eius. * Non vidit ſolem, 5
neque cognouit diſtantiam boni & C

6 mali: * etiam ſi duobus millibus annis
vixerit, & non fuerit perfruitus bonis:
nonne ad vnum locum properant om-
7 nia? * Omnis labor hominis in ore
eius: ſed anima eius non implebitur.
8 * Quid habet amplius ſapiens a ſtulto?
& quid pauper niſi vt pergat illuc, vbi
9 eſt vita? * Melius eſt videre quod cu-
D pias, quàm deſiderare quod neſcias.
ſed & hoc vanitas eſt, & præſumptio
ſpiritus.
10 * Qui futurus eſt, iam vocatum eſt vtriqu præordi ſunt.
nomen eius: & ſcitur quòd homo ſit,
& non poſſit contra fortiorem ſe in
11 iudicio contendere. * Verba ſunt plu-
7 rima, multamq. in diſputando haben-
1 tia vanitatem. QVid neceſſe eſt ho-
A mini maiora ſe quærere, cum ignoret
quid conducat ſibi in vita ſua numero
dierum peregrinationis ſuæ, & tem-
pore, quod velut vmbra præterit? Aut
quis ei poterit indicare quid poſt eum
futurum ſub ſole ſit?

II. Præce ſapienti

2 * [c] Melius eſt nomen bonum, quàm α) Gener
vnguenta pretioſa: & dies mortis die melius e
3 natiuitatis. * Melius eſt ire ad domum gendu
luctus, quàm ad domum conuiuij: in
illa enim finis cunctorum admonetur
hominum, & viuens cogitat quid fu-
4 turum ſit. * Melior eſt ira riſu: quia
per triſtitiam vultus, corrigitur animus
5 delinquentis. * Cor ſapientium vbi tri-
ſtitia eſt, & cor ſtultorum vbi lætitia.
6 * Melius eſt a ſapiente corripi, quàm
7 ſtultorum adulatione decipi. * quia
ſicut ſonitus ſpinarum ardentium ſub
olla, ſic riſus ſtulti: ſed & hoc vanitas.
8 * Calumnia conturbat ſapientem, &
9 perdet robur cordis illius. * Melior
B eſt finis orationis, quàm principium.
Melior eſt patiens arrogante.
10 * Ne ſis velox ad iraſcendum: quia in varie tibus acquieſce dum,
11 ira in ſinu ſtulti requieſcit. * Ne di-
cas: Quid putas cauſæ eſt quòd priora
tempora meliora fuere quàm nunc
ſunt? ſtulta enim eſt huiuſcemodi in-
12 terrogatio. * Vtilior eſt ſapientia cum
diuitijs, & magis prodeſt videntibus
13 ſolem. * Sicut enim protegit ſapientia,
ſic protegit pecunia. hoc autem plus
habet eruditio & ſapientia, quòd vitam

[a] Iob 20. c. 20. — [b] Iob 1. d. 21. 1. Tim. 6. b. 7. — [c] Prou. 22. a. 1.

tribuunt poſſeſſori ſuo. * Conſidera 14
opera Dei, quòd nemo poſſit corrigere
quem ille deſpexerit. * In die bona 15
fruere bonis, & malam diem præcaue.
ſicut enim hanc, ſic & illam fecit Deus,
vt non inueniat homo contra eum iu-
ſtas querimonias.

[...ndum in medio.]
* Hæc quoque vidi in diebus vani- 16
tatis meæ: Iuſtus perit in iuſtitia ſua,
& impius multo viuit tempore in ma-
litia ſua. * Noli eſſe iuſtus multum: 17
neque plus ſapias quàm neceſſe eſt,
ne obſtupeſcas. * Ne impie agas mul- 18
tum: & noli eſſe ſtultus, ne moriaris C
in tempore non tuo. * Bonum eſt te 19
ſuſtentare iuſtum, ſed & ab illo ne
ſubtrahas manum tuam: quia qui timet
Deum, nihil negligit. * Sapientia con- 20
fortauit ſapientem ſuper decem prin-
cipes ciuitatis. * [a] Non eſt enim homo 21
iuſtus in terra, qui faciat bonum, &
non peccet. * Sed & cunctis ſermoni- 22
bus, qui dicuntur, ne accommodes cor
tuum: ne forte audias ſeruum tuum
maledicentem tibi. * ſcit enim con- 23
ſcientia tua, quia & tu crebro male-
dixiſti alijs. * Cuncta tentaui in ſa- 24
pientia. Dixi: Sapiens efficiar: & ipſa
longius receſſit a me * multo magis 25
quàm erat: & alta profunditas, quis
inueniet eam?

[...pecialia: ...ulier vi-tanda,]
* Luſtraui vniuerſa animo meo, vt 26
ſcirem, & conſiderarem, & quærerem D
ſapientiam, & rationem: & vt cogno-
ſcerem impietatem ſtulti, & errorem
imprudentium: * & inueni amariorem 27
morte mulierem, quæ laqueus vena-
torum eſt, & ſagena cor eius, vincula
ſunt manus illius. qui placet Deo, ef-
fugiet illam: qui autem peccator eſt,
capietur ab illa. * Ecce hoc inueni, 28
dixit Eccleſiaſtes, vnum & alterum, vt
inuenirem rationem, * quam adhuc 29
quærit anima mea, & non inueni. Vi-
rum de mille vnum reperi, mulierem
ex omnibus non inueni. * Solummodo 30
hoc inueni, quòd fecerit Deus homi-
nem rectum, & ipſe ſe infinitis miſcu-
erit quæſtionibus.

[...i obe-...ndum,]
Quis talis vt ſapiens eſt? & quis 8
cognouit ſolutionem verbi? SApientia 1
[b] hominis lucet in vultu eius, & po- A
tentiſſimus faciem illius commutabit.
* Ego os regis obſeruo, & præcepta 2
3 iuramenti Dei. * Ne feſtines recedere
a facie eius, neque permaneas in opere
malo: quia omne, quod voluerit, fa-
4 ciet: * & ſermo illius poteſtate plenus
eſt: nec dicere ei quiſquam poteſt:
5 Quare ita facis? * Qui cuſtodit præce-
ptum, non experietur quidquam mali.
Tempus & reſponſionem cor ſapientis
6 intelligit. * Omni negotio tempus eſt,
& opportunitas, & multa hominis af-
7 B flictio: * quia ignorat præterita, & fu-
8 tura nullo ſcire poteſt nuncio. * Non
eſt in hominis poteſtate prohibere ſpi-
ritum, nec habet poteſtatem in die
mortis, nec ſinitur quieſcere ingruente
bello, neque ſaluabit impietas im-
9 pium. * Omnia hæc conſideraui, &
dedi cor meum in cunctis operibus,
quæ fiunt ſub ſole. Interdum domi-
natur homo homini in malum ſuum.

fors inæqualis toleranda,
10 * Vidi impios ſepultos: qui etiam
cum adhuc viuerent, in loco ſancto
erant, & laudabantur in ciuitate quaſi
iuſtorum operum. ſed & hoc vanitas
11 C eſt. * Etenim quia non profertur cito
contra malos ſententia, abſque timore
vllo filij hominum perpetrant mala.
12 * Attamen peccator ex eo quòd cen-
ties facit malum, & per patientiam
ſuſtentatur, ego cognoui quòd erit bo-
num timentibus Deum, qui verentur
13 faciem eius. * Non ſit bonum impio,
nec prolongentur dies eius, ſed quaſi
vmbra tranſeant qui non timent fa-
14 ciem Domini. * Eſt & alia vanitas,
quæ fit ſuper terram. ſunt iuſti, qui-
bus mala proueniunt, quaſi opera ege-
rint impiorum: & ſunt impij, qui ita
ſecuri ſunt, quaſi iuſtorum facta ha-
D beant. ſed & hoc vaniſſimum iudico.
15 * Laudaui igitur lætitiam quòd non
eſſet homini bonum ſub ſole, niſi quòd
comederet, & biberet, atque gauderet:
& hoc ſolum ſecum auferret de labore
ſuo in diebus vitæ ſuæ, quos dedit ei
Deus ſub ſole.

gubernatio Dei non ſcrutanda,
16 * Et appoſui cor meum vt ſcirem
ſapientiam, & intelligerem diſtentio-
nem, quæ verſatur in terra: eſt homo,
qui diebus & noctibus ſomnum non
17 capit oculis. * Et intellexi quòd om-
nium operum Dei nullam poſſit homo
inuenire rationem eorum, quæ fiunt
ſub ſole: & quanto plus laborauerit
ad quærendum, tanto minus inueniat:

---

[a] 3. Reg. 8. e. 46. 2. Par. 6. f. 36. Prou. 20. b. 9. 1. Ioan. 1. d. 8. — [b] Sup. 2. c. 14.

etiam ſi dixerit ſapiens ſe noſſe, non 9
poterit reperire. OMnia hæc tractaui 1
in corde meo, vt curioſe intelligerem: A
Sunt iuſti atque ſapientes, & opera
eorum in manu Dei: & tamen neſcit
homo vtrum amore, an odio dignus
ſit: * ſed omnia in futurum ſeruantur 2
incerta, eo quòd vniuerſa æque eue-
niant iuſto & impio, bono & malo,
mundo & immundo, immolanti victi-
mas, & ſacrificia contemnenti. ſicut
bonus, ſic & peccator: vt periurus, ita
& ille qui verum deierat. * Hoc eſt 3
peſſimum inter omnia, quæ ſub ſole
fiunt, quia eadem cunctis eueniunt.
vnde & corda filiorum hominum im-
plentur malitia, & contemptu in vita
ſua, & poſt hæc ad inferos deducentur. B
*Nemo eſt qui ſemper viuat, & qui 4
huius rei habeat fiduciam: melior eſt
canis viuus leone mortuo. * Viuentes 5
enim ſciunt ſe eſſe morituros, mortui
vero nihil nouerunt amplius, nec ha-
bent vltra mercedem: quia obliuioni
tradita eſt memoria eorum. * Amor 6
quoque, & odium, & inuidiæ ſimul
perierunt, nec habent partem in hoc
ſæculo, & in opere, quod ſub ſole ge-
ritur. * Vade ergo & comede in læti- 7
tia panem tuum, & bibe cum gaudio C
vinum tuum: quia Deo placent opera
tua. * Omni tempore ſint veſtimenta 8
tua candida, & oleum de capite tuo non
deficiat. * Perfruere vita cum vxore, 9
quam diligis, cunctis diebus vitæ in-
ſtabilitatis tuæ, qui dati ſunt tibi ſub
ſole omni tempore vanitatis tuæ: hæc
eſt enim pars in vita, & in labore
tuo, quo laboras ſub ſole. * Quod- 10
cumque facere poteſt manus tua, in-
ſtanter operare: quia nec opus, nec
ratio, nec ſapientia, nec ſcientia erunt
apud inferos, quo tu properas. * Verti 11
me ad aliud, & vidi ſub ſole, nec ve-
locium eſſe curſum, nec fortium bel-
lum, nec ſapientium panem, nec docto-
rum diuitias, nec artificum gratiam:
ſed tempus, caſumq. in omnibus. * Ne- 12
ſcit homo finem ſuum: ſed ſicut piſces
capiuntur hamo, & ſicut aues laqueo
comprehenduntur, ſic capiuntur ho-
mines in tempore malo, cum eis ex-
templo ſuperuenerit.
ſapientia amplexanda
*Hanc quoque ſub ſole vidi ſapien- 13
tiam, & probaui maximam: * Ciuitas 14

D parua, & pauci in ea viri: venit contra
eam rex magnus, & vallauit eam, ex-
truxitq. munitiones per gyrum, & per-
15 fecta eſt obſidio. * Inuentusq. eſt in
ea vir pauper, & ſapiens, & liberauit
vrbem per ſapientiam ſuam, & nullus
deinceps recordatus eſt hominis illius
16 pauperis. * Et dicebam ego, melio-
rem eſſe ſapientiam fortitudine: quo-
modo ergo ſapientia pauperis con-
tempta eſt, & verba eius non ſunt
17 audita? * Verba ſapientium audiuntur
in ſilentio plus quàm clamor principis
18 inter ſtultos. * Melior eſt ſapientia,
10 quàm arma bellica: & qui in vno pec-
1 cauerit, multa bona perdet. MVſcæ mo- & ſtult... fugien...
A rientes perdunt ſuauitatem vnguenti.
Pretioſior eſt ſapientia & gloria, parua
2 & ad tempus ſtultitia. * Cor ſapien-
tis in dextera eius, & cor ſtulti in
3 ſiniſtra illius. * Sed & in via ſtultus
ambulans, cum ipſe inſipiens ſit, om-
4 nes ſtultos æſtimat. * Si ſpiritus pote-
ſtatem habentis aſcenderit ſuper te,
locum tuum ne dimiſeris: quia cura-
5 tio faciet ceſſare peccata maxima. * Eſt
malum quod vidi ſub ſole, quaſi per
errorem egrediens a facie principis:
6 * poſitum ſtultum in dignitate ſublimi,
7 & diuites ſedere deorſum. * Vidi ſer-
B uos in equis: & principes ambulantes
8 ſuper terram quaſi ſeruos. * [a]Qui fo-
dit foueam, incidet in eam: & qui
diſſipat ſepem, mordebit eum coluber.
9 * Qui transfert lapides, affligetur in
eis: & qui ſcindit ligna, vulnerabitur
10 ab eis. * Si retuſum fuerit ferrum, &
hoc non vt prius, ſed hebetatum fuerit,
C multo labore exacuetur, & poſt indu-
11 ſtriam ſequetur ſapientia. * Si mor-
deat ſerpens in ſilentio, nihil eo mi-
12 nus habet qui occulte detrahit. * Verba
oris ſapientis gratia: & labia inſipien-
13 tis præcipitabunt eum: * Initium ver-
borum eius ſtultitia, & nouiſſimum
14 oris illius error peſſimus. * Stultus
verba multiplicat. Ignorat homo quid
ante ſe fuerit: & quid poſt ſe futurum
15 ſit, quis ei poterit indicare? * Labor
ſtultorum affliget eos, qui neſciunt in
vrbem pergere.
16 * Væ tibi terra, cuius rex puer eſt, mali p... poſi... timen...
& cuius principes mane comedunt.
17 * Beata terra, cuius rex nobilis eſt, &
D cuius principes veſcuntur in tempore

[a] Prou. 26. d. 27. Eccli. 27. d. 29.

ſuo ad reficiendum, & non ad luxuriam.
*In pigritijs humiliabitur contignatio, 18
& in infirmitate manuum perſtillabit
domus. * In riſum faciunt panem, & 19
vinum vt epulentur viuentes: & pecu-
niæ obediunt omnia. * In cogitatione 20
tua regi ne detrahas, & in ſecreto cubi-
culi tui ne maledixeris diuiti: quia &
aues cæli portabunt vocem tuam, & qui
habet pennas annunciabit ſententiam.

11

ericordia ibenda,

MItte panem tuum ſuper tranſeun- 1
tes aquas: quia poſt tempora multa A
inuenies illum. * Da partem ſeptem, 2
necnon & octo: quia ignoras quid fu-
turum ſit mali ſuper terram. * Si re- 3
pletæ fuerint nubes, imbrem ſuper ter-
ram effundent. Si ceciderit lignum ad
Auſtrum, aut ad Aquilonem, in quo-
cumque loco ceciderit, ibi erit. * Qui 4
obſeruat ventum, non ſeminat: & qui
conſiderat nubes, numquam metet.
*Quomodo ignoras quæ ſit via ſpiri- 5
tus, & qua ratione compingantur oſſa B
in ventre prægnantis; ſic neſcis opera
Dei, qui fabricator eſt omnium. *Mane 6
ſemina ſemen tuum, & veſpere ne ceſ-
ſet manus tua: quia neſcis quid magis
oriatur, hoc aut illud: & ſi vtrumque
ſimul, melius erit. * Dulce lumen, & 7
delectabile eſt oculis videre ſolem. * Si 8
annis multis vixerit homo, & in his C
omnibus lætatus fuerit, meminiſſe de-
bet tenebroſi temporis, & dierum mul-
torum: qui cum venerint, vanitatis ar-
guentur præterita.

tandum am Deo.

*Lætare ergo iuuenis in adoleſcen- 9
tia tua, & in bono ſit cor tuum in D
diebus iuuentutis tuæ, & ambula in
vijs cordis tui, & in intuitu oculo-
rum tuorum: & ſcito quòd pro omni-
bus his adducet te Deus in iudicium.
*Aufer iram a corde tuo, & amoue 10
malitiam a carne tua. Adoleſcentia

12

enim & voluptas vana ſunt. MEmento 1
Creatoris tui in diebus iuuentutis tuæ, A
antequam veniat tempus afflictionis,
& appropinquent anni, de quibus di-
2 cas: Non mihi placent, * antequam
tenebreſcat ſol, & lumen, & luna, &
ſtellæ, & reuertantur nubes poſt plu-
3 uiam: * quando commouebuntur cu-
ſtodes domus, & nutabunt viri fortiſ-
B ſimi, & otioſæ erunt molentes in minuto
numero, & tenebreſcent videntes per
4 foramina: *& claudent oſtia in platea,
in humilitate vocis molentis, & con-
ſurgent ad vocem volucris, & obſurde-
5 ſcent omnes filiæ carminis. * Excelſa
quoque timebunt, & formidabunt in
via, florebit amygdalus, impinguabitur
locuſta, & diſſipabitur capparis: quo-
niam ibit homo in domum æternitatis
ſuæ, & circuibunt in platea plangentes.
6 *Antequam rumpatur funiculus ar-
genteus, & recurrat vitta aurea, & con-
teratur hydria ſuper fontem, & con-
7 fringatur rota ſuper ciſternam, * &
C reuertatur puluis in terram ſuam vnde
erat, & ſpiritus redeat ad Deum, qui
8 dedit illum. *Vanitas vanitatum, dixit
Eccleſiaſtes, & omnia vanitas.

Epilogus.

Laus ſapientiæ

9 *Cumq. eſſet ſapientiſſimus Eccle-
ſiaſtes, docuit populum, & enarrauit
quæ fecerat: & inueſtigans compoſuit
10 parabolas multas. * Quæſiuit verba
D vtilia, & conſcripſit ſermones rectiſſi-
11 mos, ac veritate plenos. * Verba ſa-
pientium ſicut ſtimuli, & quaſi claui
in altum defixi, quæ per magiſtrorum
conſilium data ſunt a paſtore vno.

& ſumma.

12 *His amplius fili mi ne requiras.
Faciendi plures libros nullus eſt finis:
frequenſq. meditatio, carnis afflictio
13 eſt. * Finem loquendi pariter omnes
audiamus. Deum time, & mandata eius
obſerua: hoc eſt enim omnis homo:
14 *& cuncta, quæ fiunt, adducet Deus
in iudicium pro omni errato, ſiue bo-
num, ſiue malum illud ſit.

CANTICVM

CANTICORVM

SALOMONIS,

Quod Hebraice dicitur Sir Hasirim.

I. Amor sponsorum.

1. Ante nuptias.

a) Desiderium sponsæ.

OSCVLETVR me osculo 1 1
oris sui: quia meliora sunt A
vbera tua vino, * fra- 2
grantia vnguentis optimis.
Oleum effusum nomen
tuum: ideo adolescentulæ dilexerunt
te. * Trahe me: post te curremus in 3
odorem vnguentorum tuorum. Intro-
duxit me rex in cellaria sua: exulta-
bimus & lætabimur in te, memores
vberum tuorum super vinum: recti B
diligunt te. * Nigra sum, sed formosa, 4
filiæ Ierusalem, sicut tabernacula Ce-
dar, sicut pelles Salomonis. * Nolite 5
me considerare quòd fusca sim, quia
decolorauit me sol: filij matris meæ
pugnauerunt contra me, posuerunt me
custodem in vineis: vineam meam non
custodiui. * Indica mihi, quem diligit 6
anima mea, vbi pascas, vbi cubes in
meridie, ne vagari incipiam post gre-
ges sodalium tuorum.

b) Delectatio mutua.

α) Laudatio: sponsi,

* Si ignoras te o pulcherrima inter 7
mulieres, egredere, & abi post vestigia
gregum, & pasce hœdos tuos iuxta
tabernacula pastorum. * Equitatui meo 8
in curribus Pharaonis assimilaui te C
amica mea. * Pulchræ sunt genæ tuæ 9
sicut turturis: collum tuum sicut mo-
nilia. * Murenulas aureas faciemus 10
tibi, vermiculatas argento. * Dum esset 11
rex in accubitu suo, nardus mea dedit
odorem suum.

sponsæ,

* Fasciculus myrrhæ dilectus meus 12
mihi, inter vbera mea commorabitur.
* Botrus cypri dilectus meus mihi, in 13
vineis Engaddi.

altern...

14 * Ecce tu pulchra es amica mea,
D ecce tu pulchra es, oculi tui colum-
15 barum. * Ecce tu pulcher es dilecte
mi, & decorus. Lectulus noster flo-
16 ridus: * tigna domorum nostrarum
2 cedrina, laquearia nostra cypressina.
1 EGo flos campi, & lilium conuallium.
A 2 * Sicut lilium inter spinas, sic amica
3 mea inter filias. * Sicut malus inter
ligna siluarum, sic dilectus meus inter
filios. Sub vmbra illius, quem desi-
deraueram, sedi: & fructus eius dulcis
4 gutturi meo. * Introduxit me in cel-
lam vinariam, ordinauit in me chari-
5 tatem. * Fulcite me floribus, stipate
me malis: quia amore langueo.

β) Ampl... xus: prior sponsæ la... guentis

6 * Læua eius sub capite meo, & dex-
B 7 tera illius amplexabitur me. * Adiuro
vos filiæ Ierusalem per capreas, cer-
uosq. camporum, ne suscitetis, neque
euigilare faciatis dilectam, quoadusque
8 ipsa velit. * Vox dilecti mei, ecce iste
venit saliens in montibus, transiliens col-
9 les: * similis est dilectus meus capreæ,
hinnuloq. ceruorum. en ipse stat post
parietem nostrum respiciens per fene-
10 stras, prospiciens per cancellos. * En
C dilectus meus loquitur mihi: Surge,
propera amica mea, columba mea, for-
11 mosa mea, & veni. * Iam enim hiems
12 transijt, imber abijt, & recessit. * Flo-
res apparuerunt in terra nostra, tem-
pus putationis aduenit: vox turturis
13 audita est in terra nostra: * ficus pro-
tulit grossos suos: vineæ florentes de-
derunt odorem suum. Surge, amica
14 mea, speciosa mea, & veni: * columba
D mea in foraminibus petræ, in cauerna

maceriæ, oſtende mihi faciem tuam,
ſonet vox tua in auribus meis: vox
enim tua dulcis, & facies tua decora.
*Capite nobis vulpes paruulas, quæ 15
demoliuntur vineas: nam vinea noſtra
floruit. *Dilectus meus mihi, & ego illi, 16
qui paſcitur inter lilia * donec aſpiret 17
dies, & inclinentur vmbræ. Reuertere:
ſimilis eſto, dilecte mi, capreæ, hinnu-
loq. ceruorum ſuper montes Bether.

3

ſponſæ ærentis.

IN lectulo meo per noctes quæſiui 1
quem diligit anima mea: quæſiui illum, A
& non inueni. * Surgam, & circuibo 2
ciuitatem: per vicos & plateas quæram
quem diligit anima mea: quæſiui illum,
& non inueni. * Inuenerunt me vigi- 3
les, qui cuſtodiunt ciuitatem: Num B
quem diligit anima mea, vidiſtis? *Pau- 4
lulum cum pertranſiſſem eos, inueni
quem diligit anima mea: tenui eum:
nec dimittam donec introducam illum
in domum matris meæ, & in cubi-
culum genitricis meæ. * Adiuro vos 5
filiæ Ieruſalem per capreas, ceruosq.
camporum, ne ſuſcitetis, neque euigi-
lare faciatis dilectam donec ipſa velit. C
*Quæ eſt iſta, quæ aſcendit per de- 6
ſertum ſicut virgula fumi ex aromatibus
myrrhæ, & thuris, & vniuerſi pulueris
pigmentarij?

In nuptijs.

Gloria nuptialis: ſponſi

*En lectulum Salomonis ſexaginta 7
fortes ambiunt ex fortiſſimis Iſrael: *om- 8
nes tenentes gladios, & ad bella doctiſ-
ſimi: vniuſcuiuſque enſis ſuper femur
ſuum propter timores nocturnos. *Fer- 9
culum fecit ſibi rex Salomon de lignis D
Libani: * columnas eius fecit argen- 10
teas, reclinatorium aureum, aſcenſum
purpureum: media charitate conſtra-
uit propter filias Ieruſalem: * Egredi- 11
mini & videte filiæ Sion regem Salo-
monem in diademate, quo coronauit
illum mater ſua in die deſponſationis
illius, & in die lætitiæ cordis eius.

4

ſponſæ.

QVàm pulchra es amica mea, quàm 1
pulchra es! Oculi tui columbarum, A
abſque eo, quod intrinſecus latet. Ca-
pilli tui ſicut greges caprarum, quæ
aſcenderunt de monte Galaad. * Den- 2
tes tui ſicut greges tonſarum, quæ
aſcenderunt de lauacro, omnes gemel-
lis fœtibus, & ſterilis non eſt inter eas.
*Sicut vitta coccinea, labia tua: & elo- 3
quium tuum, dulce. Sicut fragmen B
mali punici, ita genæ tuæ, abſque eo,
4 quod intrinſecus latet. * Sicut turris
Dauid collum tuum, quæ ædificata eſt
cum propugnaculis: mille clypei pen-
dent ex ea, omnis armatura fortium.
5 *Duo vbera tua, ſicut duo hinnuli ca-
preæ gemelli, qui paſcuntur in lilijs,
6 *donec aſpiret dies, & inclinentur vm-
bræ, vadam ad montem myrrhæ, &
7 ad collem thuris. * Tota pulchra es
amica mea, & macula non eſt in te.
8 *Veni de Libano ſponſa mea, veni de
C Libano, veni: coronaberis de capite
Amana, de vertice Sanir & Hermon,
de cubilibus leonum, de montibus par-
9 dorum. * Vulneraſti cor meum ſoror
mea ſponſa, vulneraſti cor meum in
vno oculorum tuorum, & in vno crine
10 colli tui. * Quàm pulchræ ſunt mam-
mæ tuæ ſoror mea ſponſa! pulchriora
ſunt vbera tua vino, & odor vnguen-
torum tuorum ſuper omnia aromata.
11 *Fauus diſtillans labia tua ſponſa, mel
& lac ſub lingua tua: & odor veſtimen-
12 torum tuorum ſicut odor thuris. *Hor-
tus concluſus ſoror mea ſponſa, hortus
13 concluſus, fons ſignatus. * Emiſſio-
D nes tuæ paradiſus malorum punicorum
cum pomorum fructibus. Cypri cum
14 nardo, * nardus & crocus, fiſtula &
cinnamomum cum vniuerſis lignis Li-
bani, myrrha & aloe cum omnibus
15 primis vnguentis. * Fons hortorum:
puteus aquarum viuentium, quæ fluunt
impetu de Libano.

β) Voluptas nuptialis.

16 *Surge Aquilo, & veni Auſter, perfla
hortum meum, & fluant aromata illius.

5

1 VEniat dilectus meus in hortum ſuum,
A & comedat fructum pomorum ſuorum.
Veni in hortum meum ſoror mea ſponſa,
meſſui myrrham meam cum aroma-
tibus meis: comedi fauum cum melle
meo, bibi vinum meum cum lacte meo:
comedite amici, & bibite, & inebria-
mini chariſſimi.

II. Amor coniugum.

1. Separatorum.

α) Sponſa negligens: ſponſo non ſtatim aperit,

2 *Ego dormio, & cor meum vigilat:
B vox dilecti mei pulſantis: Aperi mihi
ſoror mea, amica mea, columba mea,
immaculata mea: quia caput meum
plenum eſt rore, & cincinni mei gut-
3 tis noctium. * Expoliaui me tunica
mea, quomodo induar illa? laui pedes

meos, quomodo inquinabo illos? * Di- 4
lectus meus miſit manum ſuam per
foramen, & venter meus intremuit ad
tactum eius. * Surrexi, vt aperirem 5
dilecto meo: manus meæ ſtillauerunt
myrrham, & digiti mei pleni myrrha
probatiſſima. * Peſſulum oſtij mei 6
aperui dilecto meo: at ille declinaue-
rat, atque tranſierat.

illum quærens vulneratur,

Anima mea liquefacta eſt, vt locu-
tus eſt: quæſiui, & non inueni illum:
vocaui, & non reſpondit mihi. * In- 7
uenerunt me cuſtodes qui circumeunt C
ciuitatem: percuſſerunt me, & vulne-
rauerunt me: tulerunt pallium meum
mihi cuſtodes murorum.

cum filijs Ieruſalem dilectum inuenit

* Adiuro vos filiæ Ieruſalem, ſi in- 8
ueneritis dilectum meum, vt nuncietis
ei quia amore langueo. * Qualis eſt 9
dilectus tuus ex dilecto, o pulcherrima
mulierum? qualis eſt dilectus tuus ex
dilecto, quia ſic adiuraſti nos? * Di- 10
lectus meus candidus & rubicundus,
electus ex millibus. * Caput eius au- 11
rum optimum: Comæ eius ſicut elatæ
palmarum, nigræ quaſi coruus. * Oculi 12
eius ſicut columbæ ſuper riuulos aqua-
rum, quæ lacte ſunt lotæ, & reſident
iuxta fluenta pleniſſima. * Genæ illius 13
ſicut areolæ aromatum conſitæ a pig-
mentarijs. Labia eius lilia diſtillantia
myrrham primam. * Manus illius tor- 14
natiles aureæ, plenæ hyacinthis. Ven- D
ter eius eburneus, diſtinctus ſapphiris.
* Crura illius columnæ marmoreæ, quæ 15
fundatæ ſunt ſuper baſes aureas. Spe-
cies eius vt Libani, electus vt cedri.
* Guttur illius ſuauiſſimum, & totus 16
deſiderabilis: talis eſt dilectus meus,
& ipſe eſt amicus meus, filiæ Ieru-
ſalem. * Quo abijt dilectus tuus o pul- 17
cherrima mulierum? quo declinauit
dilectus tuus, & quæremus eum te- 6
cum? DIlectus meus deſcendit in hor- 1
tum ſuum ad areolam aromatum, vt A
paſcatur in hortis, & lilia colligat. * Ego 2
dilecto meo, & dilectus meus mihi, qui
paſcitur inter lilia.

& ab eo laudatur.

* Pulchra es amica mea, ſuauis, & 3
decora ſicut Ieruſalem: terribilis vt ca-
ſtrorum acies ordinata. * Auerte ocu- 4
los tuos a me, quia ipſi me auolare fece- B
runt. Capilli tui ſicut grex caprarum,
quæ apparuerunt de Galaad. * Dentes 5
tui ſicut grex ouium, quæ aſcenderunt
de lauacro, omnes gemellis fœtibus,
& ſterilis non eſt in eis. * Sicut cortex 6
mali punici, ſic genæ tuæ abſque oc-
7 cultis tuis. * Sexaginta ſunt reginæ,
& octoginta concubinæ, & adoleſcen-
8 tularum non eſt numerus. * Vna eſt
C columba mea, perfecta mea, vna eſt
matris ſuæ, electa genitrici ſuæ. Vide-
runt eam filiæ, & beatiſſimam prædi-
cauerunt: reginæ & concubinæ, & lau-
9 dauerunt eam. * Quæ eſt iſta, quæ
progreditur quaſi aurora conſurgens,
pulchra vt luna, electa vt ſol, terribilis
vt caſtrorum acies ordinata?

β) Spon tentata

10 * Deſcendi in hortum nucum, vt vi-
D derem poma conuallium, & inſpice-
rem ſi floruiſſet vinea, & germinaſſent
11 mala punica. * Neſciui: anima mea con-
turbauit me propter quadrigas Ami-
12 nadab. * Reuertere, reuertere Sulami-
7 tis: reuertere reuertere, vt intueamur
1 te. QVid videbis in Sulamite, niſi cho-
A ros caſtrorum? Quàm pulchri ſunt
greſſus tui in calceamentis, filia prin-
cipis! Iuncturæ femorum tuorum, ſicut
monilia, quæ fabricata ſunt manu ar-
2 tificis. * Vmbilicus tuus crater torna-
tilis, numquam indigens poculis. Ven-
B ter tuus ſicut aceruus tritici, vallatus
3 lilijs. * Duo vbera tua, ſicut duo hin-
4 nuli gemelli capreæ. * Collum tuum
ſicut turris eburnea. Oculi tui ſicut pi-
ſcinæ in Heſebon, quæ ſunt in porta
filiæ multitudinis. Naſus tuus ſicut tur-
ris Libani, quæ reſpicit contra Dama-
5 ſcum. * Caput tuum vt Carmelus: &
comæ capitis tui, ſicut purpura regis
6 vincta canalibus. * Quàm pulchra es,
& quàm decora chariſſima, in delicijs!
7 * Statura tua aſſimilata eſt palmæ, &
8 vbera tua botris. * Dixi: Aſcendam in
C palmam, & apprehendam fructus eius:
& erunt vbera tua ſicut botri vineæ:
9 & odor oris tui ſicut malorum. * Gut-
D tur tuum ſicut vinum optimum, di-
gnum dilecto meo ad potandum, la-
bijsq. & dentibus illius ad ruminandum.
10 * Ego dilecto meo, & ad me conuerſio
eius.

in blandi ſeducto

ſeruat fidem.

2. Con ctorum

α) Ample iteratus

11 * Veni dilecte mi, egrediamur in
12 agrum, commoremur in villis. * Mane
ſurgamus ad vineas, videamus ſi flo-
ruit vinea, ſi flores fructus parturiunt,
ſi floruerunt mala punica: ibi dabo
13 tibi vbera mea. * Mandragoræ dede-

deſiderat

runt odorem. In portis noſtris omnia
8 poma: noua & vetera, dilecte mi, ſer-
1 uaui tibi. QVis mihi det te fratrem
A meum ſugentem vbera matris meæ,
vt inueniam te foris, & deoſculer te,
& iam me nemo deſpiciat? * Ap- 2
prehendam te, & ducam in domum
matris meæ: ibi me docebis, & dabo
tibi poculum ex vino condito, &
muſtum malorum granatorum meo-
rum.

& perficitur.

* Læua eius ſub capite meo, & dex- 3
tera illius amplexabitur me. * Adiuro 4
vos filiæ Ieruſalem, ne ſuſcitetis, ne-
que euigilare faciatis dilectam donec
ipſa velit. * Quæ eſt iſta, quæ aſcendit 5
de deſerto, delicijs affluens, innixa ſu-
per dilectum ſuum? Sub arbore malo B
ſuſcitaui te: ibi corrupta eſt mater tua,
ibi violata eſt genitrix tua.

β) Vnio perpetua: optatur a dilecto,

* Pone me vt ſignaculum ſuper cor 6
tuum, vt ſignaculum ſuper brachium
tuum: quia fortis eſt vt mors dilectio.
dura ſicut infernus æmulatio, lampa-
des eius lampades ignis atque flamma-
7 rum. * Aquæ multæ non potuerunt
extinguere charitatem, nec flumina
C obruent illam: ſi dederit homo omnem
nem ſubſtantiam domus ſuæ pro di-
lectione, quaſi nihil deſpiciet eam.

meretur a dilecta,

8 * Soror noſtra parua, & vbera non
habet. quid faciemus ſorori noſtræ in
9 die quando alloquenda eſt? * Si mu-
rus eſt, ædificemus ſuper eum propu-
gnacula argentea: ſi oſtium eſt, com-
10 pingamus illud tabulis cedrinis. * Ego
D murus: & vbera mea ſicut turris, ex
quo facta ſum coram eo quaſi pacem
11 reperiens. * Vinea fuit pacifico in ea,
quæ habet populos: tradidit eam cu-
ſtodibus, vir affert pro fructu eius
12 mille argenteos. * Vinea mea coram
me eſt. Mille tui pacifici, & ducenti
his, qui cuſtodiunt fructus eius.

probatur ab vtroque.

13 * Quæ habitas in hortis, amici au-
ſcultant: fac me audire vocem tuam.
14 * Fuge dilecte mi, & aſſimilare capreæ,
hinnuloq. ceruorum ſuper montes aro-
matum.

LIBER SAPIENTIAE.

I. Tractatio philoſophica.

1. Conditiones ſapientiæ acquirendæ.

DILIGITE [a]iuſtitiam, qui 1 I
iudicatis terram. Sentite A
de Domino in bonitate, &
in ſimplicitate cordis quæ-
rite illum: * [b]quoniam 2
inuenitur ab his, qui non tentant illum:
apparet autem eis, qui fidem habent
in illum: * peruerſæ enim cogitationes 3

α) Cor ſimplex

ſeparant a Deo: probata autem virtus
corripit inſipientes. * quoniam in male- 4
uolam animam non introibit ſapientia, B
nec habitabit in corpore ſubdito pec-
catis. * Spiritus enim ſanctus diſciplinæ 5
effugiet fictum, & auferet ſe a cogita-
tionibus, quæ ſunt ſine intellectu, &
corripietur a ſuperueniente iniquitate.

& lingua iuſta.

* [c]Benignus eſt enim ſpiritus ſapien- 6
tiæ, & non liberabit maledicum a la-
bijs ſuis: [d]quoniam renum illius teſtis
eſt Deus, & cordis illius ſcrutator eſt
verus, & linguæ eius auditor. * [e]Quo- 7
niam ſpiritus Domini repleuit orbem
terrarum: & hoc, quod continet om-
nia, ſcientiam habet vocis. * Propter 8
hoc qui loquitur iniqua, non poteſt
latere, nec præteriet illum corripiens
iudicium. * In cogitationibus enim im- 9
pij interrogatio erit: ſermonum autem
illius auditio ad Deum veniet, ad cor-
reptionem iniquitatum illius. * Quo- 10
niam auris zeli audit omnia, & tumul- C
tus murmurationum non abſcondetur.
* Cuſtodite ergo vos a murmuratione, 11
quæ nihil prodeſt, & a detractione par-
cite linguæ, quoniam ſermo obſcurus
in vacuum non ibit: os autem, quod
mentitur, occidit animam.

β) Opera bona: impij

* Nolite zelare mortem in errore 12
vitæ veſtræ, neque acquiratis perdi-
tionem in operibus manuum veſtra-
rum. * [f]Quoniam Deus mortem non 13
fecit, nec lætatur in perditione viuo-
rum. * Creauit enim, vt eſſent omnia: 14
D & ſanabiles fecit nationes orbis terra-
rum: & non eſt in illis medicamen-
tum exterminij, nec inferorum regnum
15 in terra. * Iuſtitia enim perpetua eſt,
16 & immortalis. * Impij autem manibus
& verbis accerſierunt illam: & æſti-
mantes illam amicam, defluxerunt, &
ſponſiones poſuerunt ad illam: quo-
niam digni ſunt qui ſint ex parte illius.

negantes immortalitatem,

2 1 DIxerunt enim cogitantes apud ſe non
A recte: [g]Exiguum, & cum tædio eſt
tempus vitæ noſtræ, & non eſt refri-
gerium in fine hominis, & non eſt qui
2 agnitus ſit reuerſus ab inferis: * quia
ex nihilo nati ſumus, & poſt hoc eri-
mus tamquam non fuerimus: quoniam
fumus flatus eſt in naribus noſtris: &
ſermo ſcintilla ad commouendum cor
3 noſtrum: * qua extincta, cinis erit cor-
pus noſtrum, & ſpiritus diffundetur
tamquam mollis aër, & tranſibit vita
noſtra tamquam veſtigium nubis, &
ſicut nebula diſſoluetur, quæ fugata
eſt a radijs ſolis, & a calore illius ag-
4 grauata: * & nomen noſtrum obliuio-
nem accipiet per tempus, & nemo me-
moriam habebit operum noſtrorum.
5 * [h]Vmbræ enim tranſitus eſt tempus
B noſtrum, & non eſt reuerſio finis no-
ſtri: quoniam conſignata eſt, & nemo

luxuriantes,

6 reuertitur. * [i]Venite ergo, & fruamur
bonis quæ ſunt, & vtamar creatura
7 tamquam in iuuentute celeriter. * Vino
pretioſo, & vnguentis nos impleamus:
& non prætereat nos flos temporis.
8 * Coronemus nos roſis, antequam mar-
ceſcant: nullum pratum ſit, quod non
9 pertranſeat luxuria noſtra. * Nemo
noſtrum exors ſit luxuriæ noſtræ: vbi-
que relinquamus ſigna lætitiæ: quo-
niam hæc eſt pars noſtra, & hæc eſt

opprimentes iuſtum

10 ſors. * Opprimamus pauperem iuſtum,
& non parcamus viduæ, nec veterani
11 reuereamur canos multi temporis. * Sit

[a] 3. Reg. 3. b. 9. Iſai. 56. a. 1. — [b] 2. Par. 15. a. 2. — [c] Gal. 5. d. 22. — [d] Ier. 17. b. 10. — [e] Iſai. 6. b. 3. — [f] Ezec. 18. g. 32. & 33. c. 11. — [g] Iob 7. a. 1. & 14. a. 1. 1. Cor. 15. d. 32. — [h] 1. Par. 29. d. 15. — [i] Iſai. 22. d. 13. & 56. d. 12.

autem fortitudo noſtra lex iuſtitiæ:
quod enim infirmum eſt, inutile in-
uenitur. * Circumueniamus ergo iu- 12
ſtum, quoniam inutilis eſt nobis, &
contrarius eſt operibus noſtris, & im- C
properat nobis peccata legis, & diffa-
mat in nos peccata diſciplinæ noſtræ.
* [a]Promittit ſe ſcientiam Dei habere, 13
& filium Dei ſe nominat. * [b]Factus 14
eſt nobis in traductionem cogitatio-
num noſtrarum. * Grauis eſt nobis 15
etiam ad videndum, quoniam diſſi-
milis eſt alijs vita illius, & immutatæ
ſunt viæ eius. * Tamquam nugaces 16
æſtimati ſumus ab illo, & abſtinet ſe
a vijs noſtris tamquam ab immun-
ditijs, & præfert nouiſſima iuſtorum,
& gloriatur patrem ſe habere Deum.
* Videamus ergo ſi ſermones illius veri 17
ſint, & tentemus quæ ventura ſunt illi, D
& ſciemus quæ erunt nouiſſima illius.
* [c]Si enim eſt verus filius Dei, ſuſci- 18
piet illum, & liberabit eum de mani-
bus contrariorum. * Contumelia & 19
tormento interrogemus eum, vt ſcia-
mus reuerentiam eius, & probemus
patientiam illius. * Morte turpiſſima 20
condemnemus eum: erit enim ei re-
expertes ſunt ſapientiæ. ſpectus ex ſermonibus illius. * Hæc 21
cogitauerunt, & errauerunt: excæcauit
enim illos malitia eorum. * Et neſci- 22
erunt ſacramenta Dei, neque merce-
dem ſperauerunt iuſtitiæ, nec iudica-
uerunt honorem animarum ſanctarum.
* [d]Quoniam Deus creauit hominem in- 23
exterminabilem, & ad imaginem ſimi-
litudinis ſuæ fecit illum. * [e]Inuidia 24
autem diaboli mors introiuit in orbem
terrarum: * imitantur autem illum 25
qui ſunt ex parte illius.

2. Vtilitates ſapientiæ acquiſitæ.

a) Pro omnibus.

IVſtorum [f]autem animæ in manu 3 1 A
Dei ſunt, & non tanget illos tormen-
α) Felicitas in hac vita: tum mortis. * Viſi ſunt oculis inſipien- 2
tium mori: & æſtimata eſt afflictio
iuſti felices, exitus illorum: * & quod a nobis eſt 3
iter, exterminium: illi autem ſunt in
pace. * Et ſi coram hominibus tor- 4
menta paſſi ſunt, ſpes illorum immor-
talitate plena eſt. * In paucis vexati, 5
in multis bene diſponentur: quoniam
Deus tentauit eos, & inuenit illos di-
6 gnos ſe. * Tamquam aurum in for-
nace probauit illos, & quaſi holocauſti
hoſtiam accepit illos, & in tempore
7 erit reſpectus illorum. * [g]Fulgebunt
B iuſti, & tamquam ſcintillæ in arundi-
8 neto diſcurrent. * [h]Iudicabunt natio-
nes, & dominabuntur populis, & re-
gnabit Dominus illorum in perpetuum.
9 * Qui confidunt in illo, intelligent ve-
ritatem: & fideles in dilectione acquie-
ſcent illi: quoniam donum & pax eſt
electis eius.
10 * Impij autem ſecundum quæ cogi- impij infelices,
tauerunt, correptionem habebunt: qui
neglexerunt iuſtum, & a Domino re-
11 ceſſerunt. * Sapientiam enim, & diſci-
plinam qui abijcit, infelix eſt: & vacua
eſt ſpes illorum, & labores ſine fructu,
& inutilia opera eorum.
12 * Mulieres eorum inſenſatæ ſunt, quod magis declaratur.
C 13 & nequiſſimi filij eorum. * Maledicta
creatura eorum, quoniam felix eſt ſte-
rilis: & incoinquinata, quæ neſciuit
thorum in delicto, habebit fructum in
14 reſpectione animarum ſanctarum: * [i]&
ſpado, qui non operatus eſt per manus
D ſuas iniquitatem, nec cogitauit aduer-
ſus Deum nequiſſima: dabitur enim
illi fidei donum electum, & ſors in
15 templo Dei acceptiſſima. * Bonorum
enim laborum glorioſus eſt fructus,
& quæ non concidat radix ſapientiæ.
16 * Filij autem adulterorum in incon-
ſummatione erunt, & ab iniquo thoro
17 ſemen exterminabitur. * Et ſi quidem
longæ vitæ erunt, in nihilum compu-
tabuntur, & ſine honore erit nouiſſima
18 ſenectus illorum. * Et ſi celerius de-
functi fuerint, non habebunt ſpem, nec
19 in die agnitionis allocutionem. * Na-
tionis enim iniquæ diræ ſunt conſum-
4 1 A mationes. O Quàm pulchra eſt caſta
generatio cum claritate: immortalis
eſt enim memoria illius: quoniam &
apud Deum nota eſt, & apud homi-
2 nes. * Cum præſens eſt, imitantur il-
lam: & deſiderant eam cum ſe eduxe-
rit, & in perpetuum coronata trium-
phat incoinquinatorum certaminum
3 præmium vincens. * Multigena autem
impiorum multitudo non erit vtilis, &
ſpuria vitulamina non dabunt radices
altas, nec ſtabile firmamentum collo-
4 cabunt. * [k]Et ſi in ramis in tempore

[a] Mat. 27. e. 43. — [b] Ioan. 7. a. 7. — [c] Pſal. 21. a. 9. Ier. 11. d. 19. — [d] Gen. 1. d. 27 2. a. 7. 5. a. 1. Eccli. 17. a. 1. — [e] Gen. 3. a. 1. — [f] Deut. 33. a. 3. Inf. 5. a. 4 — [g] Mat. 13. f. 43. — [h] 1. Cor. 6. a. 2. — [i] Iſai. 56. b. 4. — [k] Ier. 17. a. 6. Matt. 7. d. 27.

germinauerint, infirmiter poſita, a vento B
commouebuntur, & a nimietate ven-
torum eradicabuntur. * Confringentur 5
enim rami inconſummati, & fructus
illorum inutiles, & acerbi ad mandu-
candum, & ad nihilum apti. * Ex ini- 6
quis enim ſomnis filij, qui naſcuntur,
teſtes ſunt nequitiæ aduerſus parentes
in interrogatione ſua.

β) Felicitas in morte:

*Iuſtus autem ſi morte præoccupatus 7
fuerit, in refrigerio erit. * Senectus 8
enim venerabilis eſt non diuturna, ne-
que annorum numero computata: cani
autem ſunt ſenſus hominis, * & ætas 9
ſenectutis vita immaculata. * [a] Placens 10
Deo factus eſt dilectus, & viuens inter C
peccatores tranſlatus eſt. * raptus eſt 11
ne malitia mutaret intellectum eius,
aut ne fictio deciperet animam illius.
* Faſcinatio enim nugacitatis obſcurat 12
bona, & inconſtantia concupiſcentiæ
tranſuertit ſenſum ſine malitia. * Con- 13
ſummatus in breui expleuit tempora
multa: * placita enim erat Deo anima 14
illius: propter hoc properauit educere
illum de medio iniquitatum: populi
autem videntes, & non intelligentes,
nec ponentes in præcordijs talia: * quo- 15
niam gratia Dei, & miſericordia eſt in D
ſanctos eius, & reſpectus in electos il-
lius. * Condemnat autem iuſtus mor- 16
tuus viuos impios, & iuuentus cele-
rius conſummata, longam vitam iniuſti.
* Videbunt enim finem ſapientis, & 17
non intelligent quid cogitauerit de illo
Deus, & quare munierit illum Domi-
nus. * Videbunt & contemnent eum: 18
illos autem Dominus irridebit.

ſapientes venerabiles,

inſipientes ſine honore.

* & erunt poſt hæc decidentes ſine 19
honore, & in contumelia inter mortuos
in perpetuum: quoniam diſrumpet il-
los inflatos ſine voce, & commouebit
illos a fundamentis & vſque ad ſupre-
mum deſolabuntur: & erunt gementes,
& memoria illorum peribit. * Venient 20
in cogitatione peccatorum ſuorum ti-
midi, & traducent illos ex aduerſo ini-
quitates ipſorum.

γ) Felicitas in altera vita:

iuſti laudati ab impijs,

5
1
TVnc ſtabunt iuſti in magna con- A
ſtantia aduerſus eos, qui ſe anguſtia-
uerunt, & qui abſtulerunt labores
eorum. * Videntes turbabuntur timore 2
horribili, & mirabuntur in ſubitatione
3 inſperatæ ſalutis, * dicentes intra ſe,
pœnitentiam agentes, & præ anguſtia
ſpiritus gementes. Hi ſunt, quos ha-
buimus aliquando in deriſum, & in
4 ſimilitudinem improperij. * [b] Nos in-
ſenſati vitam illorum æſtimabamus in-
ſaniam, & finem illorum ſine honore:
5 * ecce quomodo computati ſunt inter
filios Dei, & inter ſanctos ſors illorum
6 eſt. * Ergo errauimus a via veritatis,
& iuſtitiæ lumen non luxit nobis, &
Sol intelligentiæ non eſt ortus nobis.
7 * Laſſati ſumus in via iniquitatis &
perditionis, & ambulauimus vias dif-
ficiles, viam autem Domini ignoraui-
8 mus. * Quid nobis profuit ſuperbia?
aut diuitiarum iactantia quid contulit
9 nobis? * [c] Tranſierunt omnia illa tam-
quam vmbra, & tamquam nuncius per-
10 currens, * [d] & tamquam nauis, quæ
pertranſit fluctuantem aquam: cuius,
cum præterierit, non eſt veſtigium in-
uenire, neque ſemitam carinæ illius
11 in fluctibus: * aut tamquam auis, quæ
B tranſuolat in aëre, cuius nullum in-
uenitur argumentum itineris, ſed tan-
tum ſonitus alarum verberans leuem
ventum: & ſcindens per vim itineris
aërem: commotis alis tranſuolauit, &
poſt hoc nullum ſignum inuenitur iti-
12 neris illius: * aut tamquam ſagitta
emiſſa in locum deſtinatum, diuiſus
aër continuo in ſe recluſus eſt, vt igno-
13 retur tranſitus illius: * ſic & nos nati
continuo deſiuimus eſſe: & virtutis qui-
dem nullum ſignum valuimus oſten-
dere: in malignitate autem noſtra con-
14 ſumpti ſumus. * Talia dixerunt in
15 inferno hi, qui peccauerunt: * [e] quo-
C niam ſpes impij tamquam lanugo eſt,
quæ a vento tollitur: & tamquam
ſpuma gracilis, quæ a procella diſper-
gitur: & tamquam fumus, qui a vento
diffuſus eſt: & tamquam memoria ho-
ſpitis vnius diei prætereuntis.
16 * Iuſti autem in perpetuum viuent,
& apud Dominum eſt merces eorum,
& cogitatio illorum apud Altiſſimum.
17 * Ideo accipient regnum decoris, & dia-
dema ſpeciei de manu Domini: quo-
niam dextera ſua teget eos, & brachio
18 ſancto ſuo defendet illos. * [f] Accipiet
armaturam zelus illius, & armabit crea-
19 turam ad vltionem inimicorum. * In-
duet pro thorace iuſtitiam, & accipiet

& coronati a Domino.

[a] Heb. 11. a. 5. — [b] Sup. 3. a. 2. — [c] 1. Par. 29. d. 15. Sup. 2. b. 5. — [d] Prou. 30. c. 19. — [e] Prou. 10 d. 28. & 11. a. 7. Pſal. 1. b. 4. — [f] Pſal. 17. d. 40. Eph. 6. c. 13.

pro galea iudicium certum. * ſumet ſcu- 20
tum inexpugnabile æquitatem: * acuet 21
autem duram iram in lanceam, & pu- D
gnabit cum illo orbis terrarum contra
inſenſatos. * Ibunt directe emiſſiones 22
fulgurum, & tamquam a bene curuato
arcu nubium exterminabuntur, & ad
certum locum inſilient. * Et a petroſa 23
ira plenæ mittentur grandines, excan-
deſcet in illos aqua maris, & flumina
concurrent duriter. * Contra illos ſta- 24
bit ſpiritus virtutis, & tamquam turbo
venti diuidet illos: & ad eremum per-
ducet omnem terram iniquitas illorum,
& malignitas euertet ſedes potentium.

6
b) Pro principibus: MElior [a] eſt ſapientia quàm vires: 1
& vir prudens quàm fortis. * Audite A 2
reges & iudices ergo reges, & intelligite, diſcite iudices
finium terræ. * Præbete aures vos, qui 3
continetis multitudines, & placetis vo-
bis in turbis nationum: * [b] quoniam 4
data eſt a Domino poteſtas vobis, &
virtus ab Altiſſimo, qui interrogabit
opera veſtra, & cogitationes ſcrutabi-
tur: * quoniam cum eſſetis miniſtri 5
regni illius, non recte iudicaſtis nec
cuſtodiſtis legem iuſtitiæ, neque ſe-
cundum voluntatem Dei ambulaſtis.
* Horrende & cito apparebit vobis: 6
quoniam iudicium duriſſimum his, qui
præſunt, fiet. * Exiguo enim concedi- 7
tur miſericordia: potentes autem po- B
tenter tormenta patientur. * [c] Non enim 8
ſubtrahet perſonam cuiuſquam Deus,
nec verebitur magnitudinem cuiuſ-
quam: quoniam puſillum & magnum
ipſe fecit, & æqualiter cura eſt illi de
omnibus. * Fortioribus autem fortior 9
inſtat cruciatio. * Ad vos ergo reges 10
ſunt hi ſermones mei, vt diſcatis ſa-
pientiam, & non excidatis. * Qui enim 11
cuſtodierint iuſta iuſte, iuſtificabuntur:
& qui didicerint iſta, inuenient quid
lumine ſapientiæ reſpondeant. * Concupiſcite ergo ſer- 12
mones meos, diligite illos, & habebitis
diſciplinam. * Clara eſt, & quæ num- 13
quam marceſcit ſapientia, & facile vi- C
detur ab his qui diligunt eam, & in-
uenitur ab his qui quærunt illam.
* Præoccupat qui ſe concupiſcunt, vt 14
illis ſe prior oſtendat. * Qui de luce 15
vigilauerit ad illam, non laborabit:
aſſidentem enim illam foribus ſuis in-
16 ueniet. * Cogitare ergo de illa, ſenſus
eſt conſummatus: & qui vigilauerit
17 propter illam, cito ſecurus erit. * Quo-
niam dignos ſe ipſa circuit quærens,
& in vijs oſtendit ſe illis hilariter, & in
18 omni prouidentia occurrit illis. * Ini-
tium enim illius veriſſima eſt diſci- in perpetuum regnabunt.
19 plinæ concupiſcentia. * Cura ergo di-
ſciplinæ, dilectio eſt: & dilectio, cuſto-
dia legum illius eſt: cuſtoditio autem
legum, conſummatio incorruptionis
20 eſt: * incorruptio autem facit eſſe
21 proximum Deo. * Concupiſcentia ita-
D que ſapientiæ deducit ad regnum per-
22 petuum. * Si ergo delectamini ſedibus,
& ſceptris o reges populi, diligite ſa-
pientiam, vt in perpetuum regnetis.
23 * diligite lumen ſapientiæ omnes qui
præeſtis populis.

3. Natura ſapientiæ.

24 * quid eſt autem ſapientia, & quem- a) Patens omnibus:
admodum facta ſit referam: & non ab-
ſcondam a vobis ſacramenta Dei, ſed
ab initio natiuitatis inueſtigabo, & po-
nam in lucem ſcientiam illius, & non
25 præteribo veritatem: * neque cum in-
uidia tabeſcente iter habebo: quoniam
talis homo non erit particeps ſapien-
26 tiæ. * Multitudo autem ſapientium ſa-
nitas eſt orbis terrarum: & rex ſapiens
27 ſtabilimentum populi eſt. * Ergo ac-
7 cipite diſciplinam per ſermones meos,
1 & proderit vobis. SVm quidem & ego quia ſunt ſimiles.
A mortalis homo, ſimilis omnibus, & ex
genere terreni illius, qui prior factus
eſt, & in ventre matris figuratus ſum
2 caro, * decem menſium tempore [d] coa-
gulatus ſum in ſanguine, ex ſemine
hominis, & delectamento ſomni con-
3 ueniente. * Et ego natus accepi com-
munem aërem, & in ſimiliter factam
decidi terram, & primam vocem ſimi-
4 lem omnibus emiſi plorans. * in inuo-
lumentis nutritus ſum, & curis ma-
5 gnis. * Nemo enim ex regibus aliud
6 habuit natiuitatis initium. * [e] Vnus ergo
introitus eſt omnibus ad vitam, &
ſimilis exitus.

7 * Propter hoc optaui, & datus eſt b) Generoſior omnibus.
mihi ſenſus: & inuocaui, & venit in

[a] Eccleſ. 9. d. 18. — [b] Rom. 13. a. 1. — [c] Deut. 10. d. 17. 2. Par. 19. b. 7. Eccli. 35. b. 15. Rom. 2. b. 11. Gal. 2. b. 6. Eph. 6. b. 9. Coloſ. 5. d. 25. Act. 10. e. 34. 1. Pet. 1. c. 17. — [d] Iob 10. b. 10. — [e] Iob 1. d. 21. 1. Tim. 6. b. 7.

α) Mater omnium bonorum:

me ſpiritus ſapientiæ: * & præpoſui 8
illam regnis & ſedibus, & diuitias ni-
hil eſſe duxi in comparatione illius.
*[a] nec comparaui illi lapidem pretio- 9
ſum: quoniam omne aurum in com-
paratione illius, arena eſt exigua, &
tamquam lutum æſtimabitur argen-
tum in conſpectu illius. * Super ſalu- 10
tem & ſpeciem dilexi illam, & propo- B
ſui pro luce habere illam: quoniam
inextinguibile eſt lumen illius. * [b]Ve- 11
nerunt autem mihi omnia bona pariter
cum illa, & innumerabilis honeſtas
per manus illius, * & lætatus ſum in 12
omnibus: quoniam antecedebat me
iſta ſapientia, & ignorabam quoniam
horum omnium mater eſt. * Quam 13
ſine fictione didici, & ſine inuidia com-
munico, & honeſtatem illius non ab-
ſcondo. * Infinitus enim theſaurus eſt 14
hominibus: quo qui vſi ſunt, partici-
pes facti ſunt amicitiæ Dei, propter
diſciplinæ dona commendati.

artifex eſt ſapientia.

* Mihi autem dedit Deus dicere ex 15
ſententia, & præſumere digna horum,
quæ mihi dantur: quoniam ipſe ſa-
pientiæ dux eſt, & ſapientium emen-
dator: * in manu enim illius & nos, 16
& ſermones noſtri, & omnis ſapientia,
& operum ſcientia & diſciplina. * Ipſe 17
enim dedit mihi horum, quæ ſunt,
ſcientiam veram: vt ſciam diſpoſitio-
nem orbis terrarum, & virtutes ele-
mentorum, * initium, & conſumma- 18
tionem, & medietatem temporum, C
viciſſitudinum permutationes, & com-
mutationes temporum, * anni curſus, 19
& ſtellarum diſpoſitiones, * naturas 20
animalium, & iras beſtiarum, vim ven-
torum, & cogitationes hominum, dif-
ferentias virgultorum, & virtutes radi-
cum, * & quæcumque ſunt abſconſa 21
& improuiſa, didici: omnium enim
artifex docuit me ſapientia.

β) Filia Dei:

* eſt enim in illa ſpiritus intelligen- 22
tiæ, ſanctus, vnicus, multiplex, ſub-
tilis, diſertus, mobilis, incoinquinatus,
certus, ſuauis, amans bonum, acutus,
quem nihil vetat, benefaciens, * hu- 23
manus, benignus, ſtabilis, certus, ſe-
curus, omnem habens virtutem, om-
nia proſpiciens, & qui capiat omnes
ſpiritus: intelligibilis, mundus, ſubtilis.
* Omnibus enim mobilibus mobilior 24
eſt ſapientia: attingit autem vbique
25 propter ſuam munditiam. * Vapor eſt
D enim virtutis Dei, & emanatio quæ-
dam eſt claritatis omnipotentis Dei
ſincera: & ideo nihil inquinatum in
26 eam incurrit. * [c]candor eſt enim lucis
æternæ, & ſpeculum ſine macula Dei
maieſtatis, & imago bonitatis illius.

imago bonitatis ſpecioſa,

27 * Et cum ſit vna, omnia poteſt: & in
ſe permanens omnia innouat, & per
nationes in animas ſanctas ſe trans-
fert, amicos Dei & prophetas con-
28 ſtituit. * Neminem enim diligit Deus,
niſi eum, qui cum ſapientia inhabitat.
29 * Eſt enim hæc ſpecioſior ſole, & ſu-
per omnem diſpoſitionem ſtellarum,
30 luci comparata inuenitur prior. * Illi
8 enim ſuccedit nox, ſapientiam autem
1 non vincit malitia. ATtingit ergo a
A fine vſque ad finem fortiter, & diſpo-
nit omnia ſuauiter.

ſumme diligenda.

2 * Hanc amaui, & exquiſiui a iuuen-
tute mea, & quæſiui ſponſam mihi
eam aſſumere, & amator factus ſum
3 formæ illius. * Generoſitatem illius
glorificat, contubernium habens Dei:
ſed & omnium Dominus dilexit illam.
4 * doctrix enim eſt diſciplinæ Dei, &
5 electrix operum illius. * Et ſi diuitiæ
appetuntur in vita, quid ſapientia lo-
6 cupletius, quæ operatur omnia? * Si
autem ſenſus operatur: quis horum,
quæ ſunt, magis quàm illa eſt artifex?
7 * Et ſi iuſtitiam quis diligit: labores
huius magnas habent virtutes: ſobrie-
B tatem enim, & prudentiam docet, &
iuſtitiam, & virtutem, quibus vtilius
8 nihil eſt in vita hominibus. * Et ſi
multitudinem ſcientiæ deſiderat quis,
ſcit præterita, & de futuris æſtimat:
ſcit verſutias ſermonum, & diſſolutio-
nes argumentorum: ſigna & monſtra
ſcit antequam fiant, & euentus tem-
9 porum & ſæculorum. * Propoſui ergo
hanc adducere mihi ad conuiuendum:
ſciens quoniam mecum communicabit
de bonis, & erit allocutio cogitationis
10 & tædij mei. * Habebo propter hanc
claritatem ad turbas, & honorem apud
11 ſeniores iuuenis: * & acutus inueniar
C in iudicio, & in conſpectu potentium
admirabilis ero, & facies principum
12 mirabuntur me: * tacentem me ſuſti-
nebunt, & loquentem me reſpicient,
& ſermocinante me plura, manus ori

[a] Iob 28. c. 15. Prou. 8. b. 11. — [b] 3. Reg. 3. c. 13. Matt. 6. d. 33. — [c] Heb. 1. a. 3.

ſuo imponent. * Præterea habebo per 13
hanc, immortalitatem: & memoriam
æternam his, qui poſt me futuri ſunt,
relinquam. * Diſponam populos: & 14
nationes mihi erunt ſubditæ. * Time- 15
bunt me audientes reges horrendi: in
multitudine videbor bonus, & in bello
fortis. * Intrans in domum meam, con- 16
quieſcam cum illa: non enim habet
amaritudinem conuerſatio illius, nec
tædium conuictus illius, ſed lætitiam
& gaudium.

impetranda infimis precibus.

* Hæc cogitans apud me, & comme- 17
morans in corde meo: quoniam im- D
mortalitas eſt in cognatione ſapientiæ,
* & in amicitia illius delectatio bona, 18
& in operibus manuum illius honeſtas
ſine defectione, & in certamine loquelæ
illius ſapientia, & præclaritas in com-
municatione ſermonum ipſius: circui-
bam quærens, vt mihi illam aſſume-
rem. * Puer autem eram ingenioſus, 19
& ſortitus ſum animam bonam. * Et 20
cum eſſem magis bonus, veni ad cor-
pus incoinquinatum. * Et vt ſciui 21
quoniam aliter non poſſem eſſe con-
tinens, niſi Deus det, & hoc ipſum
erat ſapientiæ, ſcire cuius eſſet hoc
donum: adij Dominum, & deprecatus
ſum illum, & dixi ex totis præcordijs 9
meis. DEus [a] patrum meorum, & Do- 1
mine miſericordiæ, qui feciſti omnia A
verbo tuo, * & ſapientia tua conſti- 2
tuiſti hominem, vt dominaretur crea-
turæ, quæ a te facta eſt, * vt diſponat 3
orbem terrarum in æquitate & iuſtitia,
& in directione cordis iudicium iudi-
cet: * da mihi ſedium tuarum aſſi- 4
ſtricem ſapientiam, & noli me repro-
bare a pueris tuis: * [b] quoniam ſeruus 5
tuus ſum ego, & filius ancillæ tuæ,
homo infirmus, & exigui temporis, &
minor ad intellectum iudicij & legum. B
* Nam & ſi quis erit conſummatus 6
inter filios hominum, ſi ab illo ab-
fuerit ſapientia tua, in nihilum com-
putabitur. * [c] Tu elegiſti me regem 7
populo tuo, & iudicem filiorum tuo-
rum, & filiarum: * & dixiſti me ædi- 8
ficare templum in monte ſancto tuo,
& in ciuitate habitationis tuæ altare,
ſimilitudinem tabernaculi ſancti tui,
quod præparaſti ab initio: * [d] & te- 9
cum ſapientia tua, quæ nouit opera
tua, quæ & affuit tunc cum orbem
terrarum faceres, & ſciebat quid eſſet
C placitum oculis tuis, & quid directum
10 in præceptis tuis. * Mitte illam de
cælis ſanctis tuis, & a ſede magnitu-
dinis tuæ, vt mecum ſit & mecum la-
boret, vt ſciam quid acceptum ſit apud
11 te: * ſcit enim illa omnia, & intelligit,
& deducet me in operibus meis ſobrie,
12 & cuſtodiet me in ſua potentia. * Et
erunt accepta opera mea, & diſponam
populum tuum iuſte, & ero dignus
13 ſedium patris mei. * [e] Quis enim ho-
minum poterit ſcire conſilium Dei?
aut quis poterit cogitare quid velit
14 Deus? * Cogitationes enim mortalium
D timidæ, & incertæ prouidentiæ noſtræ.
15 * Corpus enim, quod corrumpitur, ag-
grauat animam, & terrena inhabitatio
16 deprimit ſenſum multa cogitantem. * Et
difficile æſtimamus quæ in terra ſunt:
& quæ in proſpectu ſunt, inuenimus
cum labore. Quæ autem in cælis ſunt
17 quis inueſtigabit? * Senſum autem
tuum quis ſciet, niſi tu dederis ſapien-
tiam, & miſeris ſpiritum ſanctum tuum
18 de altiſſimis: * & ſic correctæ ſint ſe-
mitæ eorum, qui ſunt in terris, & quæ
19 tibi placent didicerint homines? * Nam
per ſapientiam ſanati ſunt quicumque
placuerunt tibi Domine a principio.

II. Demonstratio historica.

1. Sapientia gubernabat patriarchas.

10
1 HÆc [f] illum, qui primus formatus eſt
A a Deo pater orbis terrarum, cum ſolus
2 eſſet creatus, cuſtodiuit, * [g] & eduxit
illum a delicto ſuo, & dedit illi virtu-
3 tem continendi omnia. * [h] Ab hac vt

Adam & Noe,

receſſit iniuſtus in ira ſua, per iram
4 homicidij fraterni deperijt. * [i] Propter
quem, cum aqua deleret terram, ſana-
uit iterum ſapientia, per contempti-
bile lignum iuſtum gubernans.

Abraham & Lot,

5 * [k] Hæc & in conſenſu nequitiæ cum
ſe nationes contuliſſent, ſciuit iuſtum,
& conſeruauit ſine querela Deo, &
in filij miſericordia fortem cuſtodiuit.
6 * [l] Hæc iuſtum a pereuntibus impijs
B liberauit fugientem, deſcendente igne
7 in pentapolim: * quibus in teſtimo-
nium nequitiæ fumigabunda conſtat
deſerta terra, & incerto tempore fructus

[a] 3. Reg. 3. b. 9. — [b] Pſ. 115. b. 16. — [c] 1. Par. 28. b. 4. 5. 2. Par. 1. c. 9. — [d] Prou. 8. c. 22. d. 27. Ioan. 1. a. 1. — [e] Iſai. 40. c. 13. Rom. 11. d. 34. 1. Cor. 2. d. 16. — [f] Gen. 1. d. 27. — [g] Gen. 2. a. 7. — [h] Gen. 4. b. 8. — [i] Gen. 7. d. 21. — [k] Gen. 11. a. 2. — [l] Gen. 19. d. 17.

habentes arbores, & incredibilis animæ
memoria ſtans figmentum ſalis. * Sa- 8
pientiam enim prætereuntes non tan-
tum in hoc lapſi ſunt vt ignorarent
bona, ſed & inſipientiæ ſuæ relique-
runt hominibus memoriam, vt in his,
quæ peccauerunt, nec latére potuiſſent.
* Sapientia autem hos, qui ſe obſer- 9
uant, a doloribus liberauit.
Iacob * [a] Hæc profugum iræ fratris iuſtum 10
deduxit per vias rectas, & oſtendit illi
regnum Dei, & dedit illi ſcientiam
ſanctorum: honeſtauit illum in labo-
ribus, & compleuit labores illius. * In 11
fraude circumuenientium illum affuit
illi, & honeſtum fecit illum. * Cuſto- 12
diuit illum ab inimicis, & a ſeducto- C
ribus tutauit illum, & certamen forte
dedit illi vt vinceret, & ſciret quo-
niam omnium potentior eſt ſapientia.
& Ioſeph. * [b] Hæc venditum iuſtum non dereli- 13
quit, ſed a peccatoribus liberauit eum:
deſcenditq. cum illo in foueam, * [c] & 14
in vinculis non dereliquit illum, do-
nec afferret illi ſceptrum regni, & po-
tentiam aduerſus eos, qui eum depri-
mebant: & mendaces oſtendit, qui
maculauerunt illum, & dedit illi clari-
tatem æternam.

2. Sapientia gubernabat populum Dei.

a) Semen ſine querela.

α) Liberans populum:

deduxit eum mirabiliter.

* [d] Hæc populum iuſtum, & ſemen 15
ſine querela liberauit a nationibus,
quæ illum deprimebant. * Intrauit in 16
animam ſerui Dei, & ſtetit contra re-
ges horrendos in portentis & ſignis.
* Et reddidit iuſtis mercedem laborum 17
ſuorum, & deduxit illos in via mira-
bili: & fuit illis in velamento diei, & in D
luce ſtellarum per noctem: * [e] tran- 18
ſtulit illos per Mare rubrum, & tranſ-
uexit illos per aquam nimiam. * Ini- 19
micos autem illorum demerſit in mare,
& ab altitudine inferorum eduxit illos.
[f] Ideo iuſti tulerunt ſpolia impiorum,
* [g] & decantauerunt Domine nomen 20
ſanctum tuum, & victricem manum
tuam laudauerunt pariter: * quoniam 21
ſapientia aperuit os mutorum, & lin-
guas infantium fecit diſertas. DIrexit 11 1
opera eorum in manibus prophetæ A
ſancti. * [h] Iter fecerunt per deſerta, 2
quæ non habitabantur: & in locis de-
3 ſertis fixerunt caſas. * [i] Steterunt con-
tra hoſtes, & de inimicis ſe vindica-
4 uerunt. * [k] Sitierunt, & inuocauerunt
te, & data eſt illis aqua de petra altiſ-
ſima, & requies ſitis de lapide duro.

β) Puniens nationes Ægyptios

5 * Per quæ enim pœnas paſſi ſunt
inimici illorum, a defectione potus ſui,
& in eis, cum abundarent filij Iſrael,
6 lætati ſunt; * per hæc, cum illis de-
7 eſſent, bene cum illis actum eſt. * Nam
pro fonte quidem ſempiterni fluminis,
humanum ſanguinem dediſti iniuſtis.
8 * Qui cum minuerentur in traductione
infantium occiſorum, dediſti illis abun-
9 dantem aquam inſperatè, * oſtendens
per ſitim, quæ tunc fuit, quemadmo-
dum tuos exaltares, & aduerſarios illo-
10 rum necares. * Cum enim tentati ſunt,
B & quidem cum miſericordia diſcipli-
nam accipientes, ſcierunt quemadmo-
dum cum ira iudicati impij tormenta
11 paterentur. * Hos quidem tamquam
pater monens probaſti: illos autem tam-
quam durus rex interrogans condem-
12 naſti. * Abſentes enim & præſentes
13 ſimiliter torquebantur. * Duplex enim
illos acceperat tædium, & gemitus cum
14 memoria præteritorum. * Cum enim
audirent per ſua tormenta bene ſecum
agi, commemorati ſunt Dominum, ad-
15 mirantes in finem exitus. * Quem enim
in expoſitione praua proiectum deri-
ſerunt, in finem euentus mirati ſunt:
16 non ſimiliter iuſtis ſitientes. * Pro co-
C gitationibus autem inſenſatis iniquita-
tis illorum, [l] quòd quidam errantes
colebant mutos ſerpentes, & beſtias
ſuperuacuas, immiſiſti illis multitudi-
nem mutorum animalium in vindi-
17 ctam: * vt ſcirent quia per quæ pec-
18 cat quis, per hæc & torquetur. * Non
enim impoſſibilis erat omnipotens ma-
nus tua, quæ creauit orbem terrarum
ex materia inuiſa, [m] immittere illis mul-
titudinem vrſorum, aut audaces leo-
19 nes, * aut noui generis ira plenas
ignotas beſtias, aut vaporem ignium
ſpirantes, aut fumi odorem proferen-
tes, aut horrendas ab oculis ſcintillas
20 emittentes: * quarum non ſolum læ-
ſura poterat illos exterminare, ſed &
21 aſpectus per timorem occidere. * Sed
& ſine his vno ſpiritu poterant occidi

[a] Gen. 28. a. 5. b. 10. — [b] Gen. 37. f. 28. — [c] Act. 7. b. 9. Gen. 41. e. 40. — [d] Exod. 1. b. 11. — [e] Exo. 14. e. 22. Pſal. 77. b. 13. — [f] Exod. 12. e. 35. — [g] Exod. 15. a. 1. — [h] Exod. 16. a. 1. — [i] Exo. 17. c. 12. — [k] Nu. 20. b. 11. — [l] Inf. 12. d. 24. — [m] Leu. 26. d. 22. Inf. 16. a. 1. Ier. 8. f. 17.

perſecutionem paſſi ab ipſis factis ſuis,
& diſperſi per ſpiritum virtutis tuæ: D
ſed omnia in menſura, & numero, &
pondere diſpoſuiſti. * Multum enim 22
valere, tibi ſoli ſupererat ſemper: &
virtuti brachij tui quis reſiſtet? * Quo- 23
niam tamquam momentum ſtateræ,
ſic eſt ante te orbis terrarum, & tam-
quam gutta roris antelucani, quæ de-
ſcendit in terram. * Sed miſereris om- 24
nium, quia omnia potes, & diſſimulas
peccata hominum propter pœniten-
tiam. * Diligis enim omnia quæ ſunt, 25
& nihil odiſti eorum quæ feciſti: nec
enim odiens aliquid conſtituiſti, aut
feciſti. * Quomodo autem poſſet ali- 26
quid permanere, niſi tu voluiſſes? aut
quod a te vocatum non eſſet, con-
ſeruaretur? * Parcis autem omnibus: 27
quoniam tua ſunt Domine, qui amas
animas.

12

Chana- O Quàm bonus, & ſuauis eſt Do- 1 A
næos, mine ſpiritus tuus in omnibus! * Ideoq. 2
eos, qui exerrant, partibus corripis: &
de quibus peccant, admones & allo-
queris: vt relicta malitia, credant in te
Domine. * [a]Illos enim antiquos in- 3
habitatores terræ ſanctæ tuæ, quos ex-
horruiſti, * quoniam odibilia opera 4
tibi faciebant per medicamina, & ſacri-
ficia iniuſta, * & filiorum ſuorum ne- 5
catores ſine miſericordia, & comeſto-
res viſcerum hominum, & deuoratores
ſanguinis a medio ſacramento tuo, * & 6
auctores parentes animarum inauxi-
liatarum perdere voluiſti per manus
parentum noſtrorum, * vt dignam 7
perciperent peregrinationem puero-
rum Dei, quæ tibi omnium charior
eſt terra. * Sed & his tamquam homi- 8
nibus pepercisti, & miſiſti anteceſſores
exercitus tui veſpas, vt illos paulatim
exterminarent. * Non quia impotens 9
eras in bello ſubijcere impios iuſtis, B
aut beſtijs ſæuis, aut verbo duro ſimul
exterminare: * [b]ſed partibus iudicans 10
dabas locum pœnitentiæ, non igno-
rans, quoniam nequam eſt natio eo-
rum, & naturalis malitia ipſorum, &
quoniam non poterat mutari cogitatio
illorum in perpetuum. * Semen enim 11
erat maledictum ab initio: nec timens
aliquem, veniam dabas peccatis illo-
rum. * Quis enim dicet tibi: Quid 12
feciſti? aut quis ſtabit contra iudicium
tuum? aut quis in conſpectu tuo ve-
niet vindex iniquorum hominum? aut
quis tibi imputabit, ſi perierint na-
13 tiones, quas tu feciſti? * Non enim
eſt alius Deus quàm tu, [c]cui cura
eſt de omnibus, vt oſtendas quoniam
14 non iniuſte iudicas iudicium. * Ne-
que rex, neque tyrannus in conſpectu
tuo inquirent de his, quos perdidiſti.
15 * Cum ergo ſis iuſtus, iuſte omnia
diſponis: ipſum quoque, qui non de-
bet puniri, condemnare, exterum æſti-
16 mas a tua virtute. * Virtus enim tua
C iuſtitiæ initium eſt: & ob hoc quòd
omnium Dominus es, omnibus te par-
17 cere facis. * Virtutem enim oſtendis
tu, qui non crederis eſſe in virtute
conſummatus, & horum, qui te ne-
18 ſciunt, audaciam traducis. * Tu au-
tem dominator virtutis, cum tranquil-
litate iudicas, & cum magna reuerentia
diſponis nos: ſubeſt enim tibi, cum
volueris, poſſe.
19 * Docuiſti autem populum tuum per dans locum
talia opera, quoniam oportet iuſtum pœnitentiæ.
eſſe & humanum, & bonæ ſpei feciſti
filios tuos: quoniam iudicans das lo-
20 cum in peccatis pœnitentiæ. * Si enim
inimicos ſeruorum tuorum, & debitos
morti, cum tanta cruciaſti attentione,
dans tempus & locum, per quæ poſ-
21 ſent mutari a malitia; * cum quanta
diligentia iudicaſti filios tuos, quorum
parentibus iuramenta & conuentiones
22 dediſti bonarum promiſſionum? * Cum
D ergo das nobis diſciplinam, inimicos
noſtros multipliciter flagellas, vt boni-
tatem tuam cogitemus iudicantes: &
cum de nobis iudicatur, ſperemus mi-
23 ſericordiam tuam. * Vnde & illis, qui
in vita ſua inſenſate & iniuſte vixe-
runt, per hæc, quæ coluerunt, dediſti
24 ſumma tormenta. * [d]Etenim in erroris
via diutius errauerunt, deos æſtiman-
tes hæc, quæ in animalibus ſunt ſuper-
uacua, infantium inſenſatorum more
25 viuentes. * Propter hoc tamquam pue-
ris inſenſatis iudicium in deriſum de-
26 diſti. * Qui autem ludibrijs & incre-
pationibus non ſunt correcti, dignum
27 Dei iudicium experti ſunt. * In quibus
enim patientes indignabantur, per hæc
quos putabant deos, in ipſis cum ex-
terminarentur videntes, illum, quem
olim negabant ſe noſſe, verum Deum

[a] Deut. 9. a. 2. 12. d. 29. 18. c. 12. — [b] Exo. 23. f. 30. Deut. 7. d. 22. — [c] 1. Pet. 5. b. 7. — [d] Sup. 11. c. 16. Rom. 1. c. 23.

38

agnouerunt: propter quod & finis con-
demnationis eorum venit ſuper illos.

b) Cultorem veri Dei. a) Tuebatur ab errore idololatriæ: a cultu creaturarum Dei

13
VAni [a]autem ſunt omnes homines, 1
in quibus non ſubeſt ſcientia Dei: & A
de his, quæ videntur bona, non po-
tuerunt intelligere eum, qui eſt, neque
operibus attendentes agnouerunt quis
eſſet artifex: * [b]ſed aut ignem, aut 2
ſpiritum, aut citatum aërem, aut gy-
rum ſtellarum, aut nimiam aquam,
aut ſolem & lunam, rectores orbis ter-
rarum deos putauerunt. * Quorum ſi 3
ſpecie delectati, deos putauerunt: ſciant
quanto his dominator eorum ſpecioſior
eſt. ſpeciei enim generator hæc omnia
conſtituit. * Aut ſi virtutem, & opera 4
eorum mirati ſunt, intelligant ab illis,
quoniam qui hæc fecit, fortior eſt illis:
* a magnitudine enim ſpeciei, & crea- 5
turæ cognoſcibiliter poterit creator ho-
rum videri. * ſed tamen adhuc in his 6
minor eſt querela. Et hi enim fortaſſe B
errant, Deum quærentes, & volentes
inuenire. * [c]Etenim cum in operibus 7
illius conuerſentur, inquirunt: & per-
ſuaſum habent quoniam bona ſunt quæ
videntur. * Iterum autem nec his de- 8
bet ignoſci. * Si enim tantum potue- 9
runt ſcire, vt poſſent æſtimare ſæcu-
lum: quomodo huius Dominum non
facilius inuenerunt?

& operum humanorum,

*Infelices autem ſunt, & inter mor- 10
tuos ſpes illorum eſt, qui appellaue-
runt deos opera manuum hominum,
aurum & argentum, artis inuentionem,
& ſimilitudines animalium, aut lapi-
dem inutilem opus manus antiquæ.
* [d]Aut ſiquis artifex faber de ſilua 11
lignum rectum ſecuerit, & huius docte C
eradat omnem corticem, & arte ſua
vſus, diligenter fabricet vas vtile in
conuerſationem vitæ, * reliquijs autem 12
eius operis, ad præparationem eſcæ
abutatur: * & reliquum horum, quod 13
ad nullos vſus facit, lignum curuum,
& vorticibus plenum, ſculpat diligen-
ter per vacuitatem ſuam, & per ſcien-
tiam ſuæ artis figuret illud, & aſſimilet
illud imagini hominis, * aut alicui ex 14
animalibus illud comparet, perliniens
rubrica, & rubicundum faciens fuco
colorem illius, & omnem maculam,
quæ in illo eſt, perliniens: * & faciat 15
D ei dignam habitationem, & in pariete
16 ponens illud, & confirmans ferro, * ne
forte cadat, proſpiciens illi, ſciens quo-
niam non poteſt adiuuare ſe: imago
enim eſt, & opus eſt illi adiutorium.
17 *Et de ſubſtantia ſua, & de filijs ſuis,
& de nuptijs votum faciens inquirit.
Non erubeſcit loqui cum illo, qui ſine
18 anima eſt: * & pro ſanitate quidem
infirmum deprecatur, & pro vita rogat
mortuum, & in adiutorium inutilem in-
19 uocat: * & pro itinere petit ab eo, qui
ambulare non poteſt: & de acquirendo,
& de operando, & de omnium rerum
euentu petit ab eo, qui in omnibus
14
1 eſt inutilis. ITerum alius nauigare co-
A gitans, & per feros fluctus iter facere
incipiens, ligno portante ſe, fragilius
2 lignum inuocat. * Illud enim cupiditas
acquirendi excogitauit, & artifex ſa-
3 pientia fabricauit ſua. * Tua autem,
Pater, prouidentia gubernat: [e]quo-
niam dediſti & in mari viam, & inter
4 fluctus ſemitam firmiſſimam, * oſten-
dens quoniam potens es ex omnibus
ſaluare, etiam ſi ſine arte aliquis adeat
5 mare. * Sed vt non eſſent vacua ſa-
pientiæ tuæ opera: propter hoc etiam
& exiguo ligno credunt homines ani-
mas ſuas, & tranſeuntes mare per ra-
6 tem liberati ſunt: * [f]ſed & ab initio
cum perirent ſuperbi gigantes, ſpes
orbis terrarum ad ratem confugiens,
remiſit ſæculo ſemen natiuitatis, quæ
7 manu tua erat gubernata. * Benedi-
ctum eſt enim lignum, per quod fit
iuſtitia.

maledictum a Deo,

8 *[g]Per manus autem quod fit ido-
lum, maledictum eſt & ipſum, & qui
fecit illud: quia ille quidem operatus
eſt: illud autem cum eſſet fragile, deus
9 cognominatus eſt. * Similiter autem
odio ſunt Deo impius, & impietas eius.
10 *Etenim quod factum eſt, cum illo,
11 qui fecit, tormenta patietur. * Propter
B hoc & in idolis nationum non erit
reſpectus: quoniam creaturæ Dei in
odium factæ ſunt, & in tentationem
animabus hominum, & in muſcipu-
lam pedibus inſipientium.

inuento hominum

12 *Initium enim fornicationis eſt ex-
quiſitio idolorum: & adinuentio illo-
13 rum corruptio vitæ eſt. * neque enim
erant ab initio, neque erunt in per-
14 petuum. * Superuacuitas enim homi-

[a] Rom. 1. c. 18. — [b] Deut. 4. c. 19. 17. a. 3. — [c] Rom. 1. c. 21. — [d] Iſa. 44. b. 12. Ier. 10. a. 3. — [e] Exo. 14. e. 22. — [f] Geneſ. 6. a. 4. 7. b. 7. — [g] Pſal. 113. b. 4. Baruc. 6. a. 3.

num hæc aduenit in orbem terrarum:
& ideo breuis illorum finis eſt inuen-
tus. * Acerbo enim luctu dolens pater, 15
cito ſibi rapti filij fecit imaginem: &
illum, qui tunc quaſi homo mortuus
fuerat, nunc tamquam deum colere
cœpit, & conſtituit inter ſeruos ſuos
ſacra & ſacrificia. * Deinde interueni- 16
ente tempore, conualeſcente iniqua
conſuetudine, hic error tamquam lex
cuſtoditus eſt, & tyrannorum imperio
colebantur figmenta. * Et hos, quos 17
in palam homines honorare non po-
terant propter hoc quòd longe eſſent,
e longinquo figura eorum allata, eui-
dentem imaginem regis, quem hono-
rare volebant, fecerunt: vt illum, qui
aberat, tamquam præſentem colerent
ſua ſolicitudine. * Prouexit autem ad 18
horum culturam & hos, qui ignora-
bant, artificis eximia diligentia. * Ille 19
enim volens placere illi, qui ſe aſſum-
pſit, elaborauit arte ſua, vt ſimilitudi-
nem in melius figuraret. * Multitudo 20
autem hominum abducta per ſpeciem C
operis, eum, qui ante tempus tam-
quam homo honoratus fuerat, nunc
deum æſtimauerunt.

qui eſt omnis mali cauſa,

* Et hæc fuit vitæ humanæ deceptio: 21
quoniam aut affectui, aut regibus de-
ſeruientes homines, incommunicabile
nomen lapidibus & lignis impoſuerunt.
* Et non ſuffecerat erraſſe eos circa 22
Dei ſcientiam, ſed & in magno viuen-
tes inſcientiæ bello, tot & tam ma-
gna mala pacem appellant. * [a] Aut 23
enim filios ſuos ſacrificantes, aut ob-
ſcura ſacrificia facientes, aut inſaniæ
plenas vigilias habentes, * neque vi- 24
tam, neque nuptias mundas iam cu-
ſtodiunt, ſed alius alium per inuidiam
occidit, aut adulterans contriſtat: * & 25
omnia commiſta ſunt, ſanguis, homi- D
cidium, furtum & fictio, corruptio &
infidelitas, turbatio & periurium, tu-
multus bonorum, * Dei immemora- 26
tio, animarum inquinatio, natiuitatis
immutatio, nuptiarum inconſtantia,
inordinatio mœchiæ & impudicitiæ.
* Infandorum enim idolorum cultura, 27
omnis mali cauſa eſt, & initium &
finis. * Aut enim dum lætantur, in- 28
ſaniunt: aut certe vaticinantur falſa,
aut viuunt iniuſte, aut peierant cito.
* Dum enim confidunt in idolis, quæ 29
ſine anima ſunt, male iurantes noceri
30 ſe non ſperant. * Vtraque ergo illis eue-
nient digne, quoniam male ſenſerunt
de Deo, attendentes idolis, & iuraue-
runt iniuſte, in dolo contemnentes iu-
31 ſtitiam. * Non enim iuratorum virtus,
ſed peccantium pœna perambulat ſem-
per iniuſtorum præuaricationem.

15

defectio a iuſtitia,

1 A TV autem Deus noſter, ſuauis &
verus es, patiens, & in miſericordia
2 diſponens omnia. * Etenim ſi pecca-
uerimus, tui ſumus, ſcientes magni-
tudinem tuam: & ſi non peccauerimus,
ſcimus quoniam apud te ſumus com-
3 putati. * Noſſe enim te, conſummata
iuſtitia eſt: & ſcire iuſtitiam, & virtu-
tem tuam, radix eſt immortalitatis.
4 * Non enim in errorem induxit nos
hominum malæ artis excogitatio, nec
vmbra picturæ labor ſine fructu, effi-
5 gies ſculpta per varios colores, * cuius
aſpectus inſenſato dat concupiſcen-
tiam, & diligit mortuæ imaginis effi-
6 giem ſine anima. * Malorum amatores,
digni ſunt qui ſpem habeant in tali-
bus, & qui faciunt illos, & qui dili-
gunt, & qui colunt.

error voluntarius.

7 * [b] Sed & figulus mollem terram
B premens laborioſe fingit ad vſus no-
ſtros vnumquodque vas, & de eodem
luto fingit quæ munda ſunt in vſum
vaſa, & ſimiliter quæ his ſunt contraria:
horum autem vaſorum quis ſit vſus,
8 iudex eſt figulus. * Et cum labore
vano deum fingit de eodem luto: ille
qui paulo ante de terra factus fuerat,
& poſt puſillum reducit ſe vnde ac-
ceptus eſt, repetitus animæ debitum
9 quam habebat. * Sed cura eſt illi, non
quia laboraturus eſt, nec quoniam bre-
uis illi vita eſt, ſed concertatur auri-
ficibus & argentarijs: ſed & ærarios
imitatur, & gloriam præfert, quoniam
10 res ſuperuacuas fingit. * Cinis eſt enim
C cor eius, & terra ſuperuacua ſpes il-
11 lius, & luto vilior vita eius: * quoniam
ignorauit qui ſe finxit, & qui inſpira-
uit illi animam, quæ operatur, & qui
12 inſufflauit ei ſpiritum vitalem. * Sed
& æſtimauerunt luſum eſſe vitam no-
ſtram, & conuerſationem vitæ compo-
ſitam ad lucrum, & oportere vnde-
13 cumque etiam ex malo acquirere. * Hic
enim ſcit ſe ſuper omnes delinquere,
qui ex terræ materia fragilia vaſa, &

[a] Deu. 18. b. 10 Ier. 7. b. 9. — [b] Ro. 9. e. 21.

ſculptilia fingit. * Omnes enim in- 14
ſipientes, & infelices ſupra modum
animæ ſuperbi, ſunt inimici populi tui,
& imperantes illi: * quoniam omnia 15
idola nationum deos æſtimauerunt,
[a]quibus neque oculorum vſus eſt ad
videndum, neque nares ad percipien-
dum ſpiritum, neque aures ad audien-
dum, neque digiti manuum ad tra-
ctandum, ſed & pedes eorum pigri D
ad ambulandum. * homo enim fecit 16
illos: & qui ſpiritum mutuatus eſt, is
finxit illos. Nemo enim ſibi ſimilem
homo poterit Deum fingere. * Cum 17
enim ſit mortalis, mortuum fingit ma-
nibus iniquis. Melior enim eſt ipſe
his, quos colit, quia ipſe quidem vixit,
cum eſſet mortalis, illi autem num-
quam. * Sed & animalia miſerrima 18
colunt: inſenſata enim comparata his,
illis ſunt deteriora. * Sed nec aſpectu 19
aliquis ex his animalibus bona poteſt
conſpicere. Effugerunt autem Dei lau-
dem, & benedictionem eius.

16

β) Tuebatur a pœnis idololatriæ: PRopter hæc, & per his ſimilia paſſi I
A
ſunt digne tormenta, & per multitudi-
nem beſtiarum exterminati ſunt. * Pro 2
a plaga beſtiarum, quibus tormentis bene diſpoſuiſti po-
pulum tuum, [b]quibus dediſti con-
cupiſcentiam delectamenti ſui nouum
ſaporem, eſcam parans eis ortygome-
tram: * vt illi quidem concupiſcentes 3
eſcam propter ea, quæ illis oſtenſa &
miſſa ſunt, etiam a neceſſaria concu-
piſcentia auerterentur. Hi autem in
breui inopes facti, nouam guſtauerunt
eſcam. * Oportebat enim illis ſine ex- 4
cuſatione quidem ſuperuenire interi-
tum exercentibus tyrannidem: his au-
tem tantum oſtendere quemadmodum
inimici eorum exterminabantur. * [c]Ete- 5
nim cum illis ſuperuenit ſæua beſtia-
rum ira, morſibus peruerſorum colu-
brorum exterminabantur. * Sed non 6
in perpetuum ira tua permanſit, ſed
ad correptionem in breui turbati ſunt,
ſignum habentes ſalutis ad comme-
morationem mandati legis tuæ. * Qui 7
B
enim conuerſus eſt, non per hoc, quod
videbat, ſanabatur, ſed per te omnium
ſaluatorem: * in hoc autem oſtendiſti 8
inimicis noſtris, quia tu es, qui liberas
ab omni malo. * [d]Illos enim locuſta- 9
rum, & muſcarum occiderunt morſus,
& non eſt inuenta ſanitas animæ illo-
rum: quia digni erant ab huiuſmodi
10 exterminari. * Filios autem tuos, nec
draconum venenatorum vicerunt den-
tes: miſericordia enim tua adueniens
11 ſanabat illos. * In memoria enim ſer-
monum tuorum examinabantur, & ve-
lociter ſaluabantur, ne in altam inci-
dentes obliuionem, non poſſent tuo
12 vti adiutorio. * Etenim neque herba,
neque malagma ſanauit eos, ſed tuus,
13 Domine, ſermo, qui ſanat omnia. * [e]Tu
es enim, Domine, qui vitæ & mortis
habes poteſtatem, & deducis ad por-
14 tas mortis, & reducis: * homo autem
occidit quidem per malitiam, & cum
exierit ſpiritus, non reuertetur, nec re-
C uocabit animam quæ recepta eſt:
15 * ſed tuam manum effugere impoſ- a plaga fulguris tempeſtat
16 ſibile eſt. * [f]Negantes enim te noſſe
impij, per fortitudinem brachij tui fla-
gellati ſunt: nouis aquis, & grandini-
bus, & pluuijs perſecutionem paſſi, &
17 per ignem conſumpti. * Quod enim
mirabile erat, in aqua, quæ omnia ex-
tinguit, plus ignis valebat: vindex eſt
18 enim orbis iuſtorum. * Quodam enim
tempore, manſuetabatur ignis, ne com-
burerentur quæ ad impios miſſa erant
animalia: ſed vt ipſi videntes ſcirent,
quoniam Dei iudicio patiuntur perſe-
19 cutionem. * Et quodam tempore in
aqua ſupra virtutem ignis, exardeſce-
bat vndique, vt iniquæ terræ nationem
20 exterminaret. * [g]Pro quibus angelo-
rum eſca nutriuiſti populum tuum, &
paratum panem de cælo præſtitiſti
illis ſine labore, omne delectamentum
in ſe habentem, & omnis ſaporis ſua-
21 uitatem. * Subſtantia enim tua dulce-
dinem tuam, quam in filios habes,
oſtendebat: & deſeruiens vniuſcuiuſ-
que voluntati, ad quod quiſque vole-
22 bat, conuertebatur. * [h]Nix autem &
D glacies ſuſtinebant vim ignis, & non
tabeſcebant: vt ſcirent quoniam fru-
ctus inimicorum exterminabat ignis
ardens in grandine & pluuia coru-
23 ſcans. * Hic autem iterum vt nutri-
rentur iuſti, etiam ſuæ virtutis oblitus
24 eſt. * Creatura enim tibi Factori de-
ſeruiens, exardeſcit in tormentum ad-
uerſus iniuſtos: & lenior fit ad bene-

---

[a] Pſ. 113. b. 5. & 134. c. 16. — [b] Nu. 11. g. 31. — [c] Num. 21. b. 6. — [d] Exo. 10. b. 4. & 8. f. 24. Apoc. 9. b. 7. — [e] Deu. 32. f. 39. 1. Reg. 2. b. 6. Tob. 13. a. 2. — [f] Exo. 9. e. 23. — [g] Exo. 16. d. 14. Num. 11. b. 7. Pſal. 77. c. 25. Ioan. 6. d. 31. — [h] Exo. 9. e. 23.

faciendum pro his, qui in te confi-
dunt. * Propter hoc & tunc in omnia 25
transfigurata omnium nutrici gratiæ
tuæ deſeruiebat, ad voluntatem eo-
rum, qui a te deſiderabant: * vt ſci- 26
rent filij tui, quos dilexiſti Domine,
[a]quoniam non natiuitatis fructus pa-
ſcunt homines, ſed ſermo tuus hos,
qui in te crediderint, conſeruat. *Quod 27
enim ab igne non poterat exterminari,
ſtatim ab exiguo radio ſolis calefactum
tabeſcebat: * vt notum omnibus eſſet, 28
quoniam oportet præuenire ſolem ad
benedictionem tuam, & ad ortum lucis
te adorare. * Ingrati enim ſpes tam- 29
quam hybernalis glacies tabeſcet, &
diſperiet tamquam aqua ſuperuacua.

17

a plaga tenebrarum,

MAgna ſunt enim iudicia tua Do- 1 A
mine, & inenarrabilia verba tua: pro-
pter hoc indiſciplinatæ animæ erra-
uerunt. * [b]Dum enim perſuaſum ha- 2
bent iniqui poſſe dominari nationi
ſanctæ: vinculis tenebrarum & longæ
noctis compediti, incluſi ſub tectis, fu-
gitiui perpetuæ prouidentiæ iacuerunt.
*Et dum putant ſe latere in obſcu- 3
ris peccatis, tenebroſo obliuionis ve-
lamento diſperſi ſunt, pauentes hor-
rende, & cum admiratione nimia per-
turbati. * Neque enim quæ continebat 4
illos ſpelunca, ſine timore cuſtodiebat:
quoniam ſonitus deſcendens pertur-
babat illos, & perſonæ triſtes illis ap-
parentes pauorem illis præſtabant. * Et 5
ignis quidem nulla vis poterat illis lu-
men præbere, nec ſiderum limpidæ
flammæ illuminare poterant illam no-
ctem horrendam. * Apparebat autem 6
illis ſubitaneus ignis, timore plenus: B
& timore perculſi illius, quæ non vi-
debatur, faciei, æſtimabant deteriora
eſſe quæ videbantur: * [c]& magicæ ar- 7
tis appoſiti erant deriſus, & ſapientiæ
gloriæ correptio cum contumelia. * Illi 8
enim qui promittebant timores & per-
turbationes expellere ſe ab anima lan-
guente, hi cum deriſu pleni timore
languebant. * Nam etſi nihil illos ex 9
monſtris perturbabat: tranſitu anima-
lium & ſerpentium ſibilatione commoti,
tremebundi peribant: & aërem, quem
nulla ratione quis effugere poſſet, ne-
gantes ſe videre. * Cum ſit enim timida 10
nequitia, dat teſtimonium condemna- C
tionis: ſemper enim præſumit ſæua,
11 perturbata conſcientia. * Nihil enim
eſt timor niſi proditio cogitationis auxi-
12 liorum. * Et dum ab intus minor eſt
expectatio, maiorem computat inſcien-
tiam eius cauſæ, de qua tormentum
13 præſtat. * Illi autem qui impotentem
vere noctem, & ab infimis, & ab al-
tiſſimis inferis ſuperuenientem, eun-
14 dem ſomnum dormientes, * aliquando
monſtrorum exagitabantur timore, ali-
quando animæ deficiebant traductione:
ſubitaneus enim illis & inſperatus ti-
15 mor ſuperuenerat. * Deinde ſi quiſ-
quam ex illis decidiſſet, cuſtodiebatur
16 in carcere ſine ferro recluſus. * Si enim
D ruſticus quis erat, aut paſtor, aut agri
laborum operarius præoccupatus eſſet,
ineffugibilem ſuſtinebat neceſſitatem.
17 * Vna enim catena tenebrarum omnes
erant colligati. Siue ſpiritus ſibilans,
aut inter ſpiſſos arborum ramos auium
ſonus ſuauis, aut vis aquæ decurren-
18 tis nimium, * aut ſonus validus præ-
cipitatarum petrarum, aut ludentium
animalium curſus inuiſus, aut mugien-
tium valida beſtiarum vox, aut reſo-
nans de altiſſimis montibus Echo: de-
ficientes faciebant illos præ timore.
19 * Omnis enim orbis terrarum limpido
illuminabatur lumine, & non impedi-
20 tis operibus continebatur. * Solis au-
tem illis ſuperpoſita erat grauis nox,
imago tenebrarum, quæ ſuperuentura
illis erat. Ipſi ergo ſibi erant grauiores

18

1 A tenebris. SAnctis [d] autem tuis maxima
erat lux, & horum quidem vocem au-
diebant, ſed figuram non videbant. Et
quia non & ipſi eadem paſſi erant,
2 magnificabant te: * & qui ante læſi
erant, quia non lædebantur, gratias
agebant: & vt eſſet differentia, donum
3 petebant. * [e]Propter quod ignis ar-
dentem columnam ducem habuerunt
ignotæ viæ, & ſolem ſine læſura boni
4 hoſpitij præſtitiſti. * Digne quidem illi
carere luce, & pati carcerem tenebra-
rum, qui incluſos cuſtodiebant filios
tuos, per quos incipiebat incorruptum
legis lumen ſæculo dari.
5 * [f]Cum cogitarent iuſtorum occi- a plaga
dere infantes: & vno expoſito filio,
& liberato, in traductionem illorum,
multitudinem filiorum abſtuliſti, &
[g]pariter illos perdidiſti in aqua valida.
6 * Illa enim nox ante cognita eſt a pa-

[a] Deut. 8. a. 3. Matt. 4. a. 4. — [b] Exo. 10. f. 23. — [c] Exo. 7. d. 22. & 8. b. 7. — [d] Exo. 10. f. 23. — [e] Exo. 14. f. 24. Pſal. 77. b. 14. & 104. d. 39. — [f] Exo. 1. c. 16. & 2. a. 3. — [g] Exo. 14. f. 27.

mortis hominum, tribus noſtris, vt vere ſcientes quibus B
iuramentis crediderunt, animæquiores
eſſent. * Suſcepta eſt autem a populo 7
tuo ſanitas quidem iuſtorum, iniuſto-
rum autem exterminatio. * Sicut enim 8
læſiſti aduerſarios: ſic & nos prouo-
cans magnificaſti. * Abſconſe enim 9
ſacrificabant iuſti pueri bonorum, &
iuſtitiæ legem in concordia diſpoſue-
runt: ſimiliter & bona & mala rece-
pturos iuſtos, patrum iam decantantes
laudes. * Reſonabat autem inconue- 10
niens inimicorum vox, & flebilis audie-
batur planctus ploratorum infantium.
* [a] Simili autem pœna ſeruus cum do- 11
mino afflictus eſt, & popularis homo
regi ſimilia paſſus. * Similiter ergo 12
omnes vno nomine mortis mortuos
habebant innumerabiles. Nec enim ad
ſepeliendum viui ſufficiebant: quo-
niam vno momento, quæ erat præ-
clarior natio illorum, exterminata eſt.
* De omnibus enim non credentes 13
propter veneficia, tunc vero primum
cum fuit exterminium primogenito-
rum, ſpoponderunt populum Dei eſſe.
* Cum enim quietum ſilentium conti- 14
neret omnia, & nox in ſuo curſu me- C
dium iter haberet, * omnipotens ſermo 15
tuus de cælo a regalibus ſedibus, du-
rus debellator in mediam exterminij
terram proſiliuit, * gladius acutus inſi- 16
mulatum imperium tuum portans, &
ſtans repleuit omnia morte, & vſque
ad cælum attingebat ſtans in terra.
* Tunc continuo viſus ſomniorum ma- 17
lorum turbauerunt illos, & timores ſu-
peruenerunt inſperati. * Et alius alibi 18
proiectus ſemiuiuus, propter quam mo-
riebatur, cauſam demonſtrabat mor-
tis. * Viſiones enim, quæ illos turba- 19
uerunt, hæc præmonebant, ne inſcij,
quare mala patiebantur, perirent. * Te- 20
tigit autem tunc & iuſtos tentatio mor-
tis, & commotio in eremo facta eſt
multitudinis: ſed non diu permanſit
ira tua. * [b] Properans enim homo ſine 21
querela deprecari pro populis, profe- D
rens ſeruitutis ſuæ ſcutum, orationem
& per incenſum deprecationem alle-
gans, reſtitit iræ, & finem impoſuit ne-
ceſſitati, oſtendens quoniam tuus eſt
famulus. * Vicit autem turbas, non in 22
virtute corporis, nec armaturæ poten-
tia, ſed verbo illum, qui ſe vexabat,
ſubiecit, iuramenta parentum, & teſta-
23 mentum commemorans. * Cum enim
iam aceruatim cecidiſſent ſuper alter-
utrum mortui, interſtitit, & amputa-
uit impetum, & diuiſit illam, quæ ad
24 viuos ducebat viam. * [c] In veſte enim
poderis, quam habebat, totus erat or-
bis terrarum: & parentum magnalia
in quattuor ordinibus lapidum erant
ſculpta, & magnificentia tua in diade-
25 mate capitis illius ſculpta erat. * His
autem ceſſit qui exterminabat, & hæc
extimuit. erat enim ſola tentatio iræ
ſufficiens.

19
1 IMpijs autem vſque in nouiſſimum a plaga maris.
A ſine miſericordia ira ſuperuenit. Præ-
2 ſciebat enim & futura illorum: * quo-
niam cum ipſi permiſiſſent vt ſe edu-
cerent, & cum magna ſolicitudine
præmiſiſſent illos, conſequebantur il-
3 los pœnitentia acti. * [d] Adhuc enim
inter manus habentes luctum, & de-
plorantes ad monumenta mortuorum,
aliam ſibi aſſumpſerunt cogitationem
inſcientiæ: & quos rogantes proiece-
rant, hos tamquam fugitiuos perſe-
4 quebantur: * ducebat enim illos ad
hunc finem digna neceſſitas: & horum,
quæ acciderant, commemorationem
amittebant, vt quæ deerant tormentis,
5 repleret punitio: * & populus quidem
tuus mirabiliter tranſiret, illi autem
6 nouam mortem inuenirent. * Omnis
B enim creatura ad ſuum genus ab ini-
tio refigurabatur, deſeruiens tuis præ-
ceptis, vt pueri tui cuſtodirentur illæſi.
7 * Nam nubes caſtra eorum obumbra-
bat, & ex aqua, quæ ante erat, terra
arida apparuit, & in mari rubro via
ſine impedimento, & campus germi-
8 nans de profundo nimio: * per quem
omnis natio tranſiuit, quæ tegebatur
tua manu, videntes tua mirabilia &
9 monſtra. * Tamquam enim equi de-
pauerunt eſcam, & tamquam agni ex-
ultauerunt, magnificantes te Domine,
10 qui liberaſti illos. * Memores enim
erant adhuc eorum, quæ in incolatu
illorum facta fuerant, quemadmodum
pro natione animalium eduxit terra
muſcas, & pro piſcibus eructauit flu-
11 uius multitudinem ranarum. * [e] No-
uiſſime autem viderunt nouam crea-
turam auium, cum adducti concupi-
ſcentia poſtulauerunt eſcas epulationis.

[a] Exo. 12. e. 30. — [b] Num. 16. e. 46. — [c] Exo. 28. b. 6. — [d] Exo. 14. b. 5. — [e] Exo. 16. c. 13. Nu. 11. g. 31. Sup. 16. a. 2.

populo Dei vexato

*In allocutione enim defiderij, afcen- 12
dit illis de mari ortygometra: & vexa- C
tiones peccatoribus fuperuenerunt, non
fine illis, quæ ante facta erant, argu-
mentis per vim fulminum: iufte enim
patiebantur fecundum fuas nequitias.
* Etenim deteftabiliorem inhofpitali- 13
tatem inftituerunt: alij quidem igno-
tos non recipiebant aduenas, alij au-
tem bonos hofpites in feruitutem re-
digebant. * Et non folum hæc, fed & 14
alius quidam refpectus illorum erat:
quoniam inuiti recipiebant extraneos.
* Qui autem cum lætitia receperunt 15
hos, qui eifdem vfi erant iuftitijs, fæ-
uiffimis afflixerunt doloribus. * Per- 16
cuffi funt autem cæcitate: ficut illi in
foribus iufti, cum fubitaneis cooperti
effent tenebris, vnufquifque tranfitum D
17 oftij fui quærebat. * In fe enim ele-
menta dum conuertuntur, ficut in
organo qualitatis fonus immutatur, &
omnia fuum fonum cuftodiunt: vnde
æftimari ex ipfo vifu certo poteft.
18 * Agreftia enim in aquatica conuer-
tebantur: & quæcumque erant natan-
19 tia, in terram tranfibant. * Ignis in
aqua valebat fupra fuam virtutem, &
aqua extinguentis naturæ obliuifce-
20 batur. * Flammæ econtrario, corru-
ptibilium animalium non vexauerunt
carnes coambulantium, nec diffolue-
bant illam, quæ facile diffoluebatur
ficut glacies, bonam efcam. In omni-
bus enim magnificafti populum tuum
Domine, & honorafti, & non defpexifti,
in omni tempore, & in omni loco affi-
ftens eis.

affiftens.

IN

ECCLESIASTICVM

IESV FILII SIRACH

PROLOGVS.

Præfatio interpretis.

Auctor libri,

MVLTORVM nobis, & magnorum per legem, & prophetas, aliosq. qui ſecuti ſunt illos, ſapientia demonſtrata eſt: in quibus oportet laudare Iſrael doctrinæ & ſapientiæ cauſa: quia non ſolum ipſos loquentes neceſſe eſt eſſe peritos, ſed etiam extraneos poſſe & dicentes & ſcribentes doctiſſimos fieri. Auus meus Ieſus, poſtquam ſe amplius dedit ad diligentiam lectionis legis, & prophetarum, & aliorum librorum, qui nobis a parentibus noſtris traditi ſunt: voluit & ipſe ſcribere aliquid horum, quæ ad doctrinam & ſapientiam pertinent: vt deſiderantes diſcere, & illorum periti facti, magis magiſq. attendant animo, & confirmentur ad legitimam vitam.

Hortor itaque venire vos cum beneuolentia, & attentiori ſtudio lectionem facere, & veniam habere in illis, in quibus videmur ſequentes imaginem ſapientiæ deficere in verborum compoſitione. Nam deficiunt verba Hebraica, quando fuerint tranſlata ad alteram linguam. Non autem ſolum hæc, ſed & ipſa lex, & prophetæ, ceteraq. aliorum librorum, non paruam habent differentiam, quando inter ſe dicuntur. Nam in octauo & trigeſimo anno temporibus Ptolemæi Euergetis regis, poſtquam perueni in Ægyptum: & cum multum temporis ibi fuiſſem, inueni ibi libros relictos, non paruæ, neque contemnendæ doctrinæ. Itaque bonum & neceſſarium putaui & ipſe aliquam addere diligentiam & laborem interpretandi librum iſtum: & multa vigilia attuli doctrinam in ſpatio temporis ad illa, quæ ad finem ducunt, librum iſtum dare, & illis qui volunt animum intendere, & diſcere quemadmodum oporteat inſtituere mores, qui ſecundum legem Domini propoſuerint vitam agere.

Ratio interpretandi.

ECCLESIASTICVS.

I. Ratio sapientiæ.

I. Curſus vnus.

a) Natura ſapientiæ:

OMNIS [a]ſapientia a Domino Deo eſt, & cum illo 1 I A
fuit ſemper, & eſt ante
æuum. * Arenam maris, 2
& pluuiæ guttas, & dies
ſæculi quis dinumerauit? Altitudinem
cæli, & latitudinem terræ, & profundum
abyſſi quis dimenſus eſt? * Sa- 3
pientiam Dei præcedentem omnia quis
inueſtigauit? * Prior omnium creata 4
eſt ſapientia, & intellectus prudentiæ
ab æuo. * Fons ſapientiæ verbum Dei 5
in excelſis, & ingreſſus illius mandata
6 æterna. * Radix ſapientiæ cui reuelata
eſt, & aſtutias illius quis agnouit?
7 * Diſciplina ſapientiæ cui reuelata eſt,
& manifeſtata? & multiplicationem in-
8 greſſus illius quis intellexit? * Vnus
eſt altiſſimus Creator omnipotens, &
Rex potens, & metuendus nimis, ſedens
ſuper thronum illius & dominans
9 Deus. * Ipſe creauit illam in Spiritu
B ſancto, & vidit, & dinumerauit, & men-
10 ſus eſt. * Et effudit illam ſuper omnia

venit a Deo,

[a] 3. Reg. 3. b. 9. & 4. d. 29.

opera ſua, & ſuper omnem carnem
ſecundum datum ſuum, & præbuit il-
lam diligentibus ſe.
eſt timor Domini.
* Timor Domini gloria, & gloriatio, 11
& lætitia, & corona exultationis. * Ti- 12
mor Domini delectabit cor, & dabit
lætitiam, & gaudium, & longitudinem
dierum. * Timenti Dominum bene 13
erit in extremis, & in die defunctionis
ſuæ benedicetur. * Dilectio Dei hono- 14
rabilis ſapientia. * Quibus autem ap- 15
paruerit in viſu, diligunt eam in viſione,
& in agnitione magnalium ſuorum.
* [a] Initium ſapientiæ, timor Domini, & 16
cum fidelibus in vulua concreatus eſt, C
cum electis feminis graditur, & cum
iuſtis & fidelibus agnoſcitur. * Timor 17
Domini, ſcientiæ religioſitas. * Reli- 18
gioſitas cuſtodiet & iuſtificabit cor,
iucunditatem atque gaudium dabit.
* Timenti Dominum bene erit, & in 19
diebus conſummationis illius benedi-
cetur. * Plenitudo ſapientiæ eſt timere 20
Deum, & plenitudo a fructibus illius.
* Omnem domum illius implebit a 21
generationibus, & receptacula a the-
ſauris illius. * Corona ſapientiæ, timor 22
Domini, replens pacem, & ſalutis fru-
ctum: * & vidit, & dinumerauit eam: 23
vtraque autem ſunt dona Dei. * Scien- 24
tiam, & intellectum prudentiæ ſapien-
tia compartietur: & gloriam tenen-
tium ſe, exaltat. * Radix ſapientiæ eſt 25
timere Dominum: & rami illius lon-
gæui. * In theſauris ſapientiæ intel- 26
lectus, & ſcientiæ religioſitas: execratio
autem peccatoribus ſapientia. * Timor 27
Domini expellit peccatum: * nam qui 28
ſine timore eſt, non poterit iuſtificari:
iracundia enim animoſitatis illius, ſub-
uerſio illius eſt. * Vſque in tempus 29
ſuſtinebit patiens, & poſtea redditio
iucunditatis. * Bonus ſenſus vſque in 30
tempus abſcondet verba illius, & labia D
multorum enarrabunt ſenſum illius.
* In theſauris ſapientiæ ſignificatio di- 31
ſciplinæ: * execratio autem peccatori, 32
cultura Dei. * Fili concupiſcens ſapien- 33
tiam, conſerua iuſtitiam, & Deus præ-
bebit illam tibi. * Sapientia enim & 34
diſciplina timor Domini: & quod bene-
placitum eſt illi, * fides, & manſue- 35
tudo, & adimplebit theſauros illius. * Ne 36
ſis incredibilis timori Domini: & ne
acceſſeris ad illum duplici corde. * Ne 37
fueris hypocrita in conſpectu homi-
num, & non ſcandalizeris in labijs tuis.
38 * Attende in illis, ne forte cadas, &
adducas animæ tuæ inhonorationem,
39 * & reuelet Deus abſconſa tua, & in
40 medio ſynagogæ elidat te: * quoniam
acceſſiſti maligne ad Dominum, & cor
tuum plenum eſt dolo & fallacia.

2
1 A FIli [b] accedens ad ſeruitutem Dei, b) Præcepta ſapientiæ.
ſta in iuſtitia, & timore, & præpara
2 animam tuam ad tentationem. * De- α) De ſeruitute Dei:
prime cor tuum, & ſuſtine: inclina
aurem tuam, & ſuſcipe verba intelle- patientia habenda.
ctus: & ne feſtines in tempore obdu-
3 ctionis. * Suſtine ſuſtentationes Dei:
coniungere Deo, & ſuſtine, vt creſcat
4 in nouiſſimo vita tua. * Omne, quod
tibi applicitum fuerit, accipe: & in
dolore ſuſtine, & in humilitate tua
5 patientiam habe: * [c] quoniam in igne
probatur aurum & argentum, homi-
nes vero receptibiles in camino hu-
miliationis.
6 * Crede Deo, & recuperabit te. & Deo credendum.
B dirige viam tuam, & ſpera in illum.
Serua timorem illius, & in illo vete-
7 raſce. * Metuentes Dominum ſuſtinete
miſericordiam eius: & non deflectatis
8 ab illo ne cadatis. * Qui timetis Do-
minum, credite illi: & non euacua-
9 bitur merces veſtra. * Qui timetis
Dominum, ſperate in illum: & in ob-
lectationem veniet vobis miſericordia.
10 * Qui timetis Dominum diligite illum,
11 & illuminabuntur corda veſtra. * Re-
ſpicite filij nationes hominum: & ſci-
tote quia nullus ſperauit in Domino,
12 & confuſus eſt. * [d] Quis enim perman-
ſit in mandatis eius, & derelictus eſt?
aut quis inuocauit eum, & deſpexit
13 illum? * Quoniam pius & miſericors
C eſt Deus, & remittet in die tribulatio-
nis peccata: & protector eſt omnibus
14 exquirentibus ſe in veritate. * Væ du-
plici corde, & labijs ſceleſtis, & mani-
bus malefacientibus, & peccatori [e] ter-
15 ram ingredienti duabus vijs. * Væ
diſſolutis corde, qui non credunt Deo:
16 & ideo non protegentur ab eo. * Væ
his, qui perdiderunt ſuſtinentiam, &
qui dereliquerunt vias rectas, & diuer-
17 terunt in vias prauas. * Et quid fa-
cient, cum inſpicere cœperit Dominus?

---

[a] Prou. 1. a. 7. Pſ. 110. b. 10. — [b] Mat. 4. a. 1. 2. Tim. 3. c. 12. — [c] Sap. 3. a. 6. — [d] Pſ. 30. a. 2. — [e] 3. Reg. 18. d. 21.

* Qui timent Dominum, non erunt 18
incredibiles verbo illius: & [a]qui dili-
gunt illum, conseruabunt viam illius.
* Qui timent Dominum, inquirent quæ 19
beneplacita sunt ei: & qui diligunt D
eum, replebuntur lege ipsius. * Qui 20
timent Dominum, præparabunt corda
sua, & in conspectu illius sanctifica-
bunt animas suas. * Qui timent Do- 21
minum, custodiunt mandata illius, &
patientiam habebunt vsque ad inspe-
ctionem illius, * dicentes: Si pœni- 22
tentiam non egerimus, incidemus in
manus Domini, & non in manus ho-
minum. * Secundum enim magnitu- 23
dinem ipsius, sic & misericordia illius
cum ipso est.

parentes honorandi.

FIlij sapientiæ, ecclesia iustorum: & 3 1
natio illorum, obedientia & dilectio. A
* Iudicium patris audite filij, & sic fa- 2
cite vt salui sitis. * Deus enim hono- 3
rauit patrem in filijs: & iudicium ma-
tris exquirens, firmauit in filios. * Qui 4
diligit Deum, exorabit pro peccatis, &
continebit se ab illis, & in oratione
dierum exaudietur. * Et sicut qui the- 5
saurizat, ita & qui honorificat matrem
suam. * Qui honorat patrem suum, 6
iucundabitur in filijs, & in die oratio-
nis suæ exaudietur. * Qui honorat 7
patrem suum, vita viuet longiore: & B
qui obedit patri, refrigerabit matrem.
* Qui timet Dominum honorat paren- 8
tes, & quasi dominis seruiet his, qui
se genuerunt. * [b]In opere & sermone, 9
& omni patientia honora patrem tuum,
* vt superueniat tibi benedictio ab eo, 10
& benedictio illius in nouissimo ma-
neat. * Benedictio patris firmat domos 11
filiorum: maledictio autem matris era-
dicat fundamenta. * Ne glorieris in 12
contumelia patris tui: non enim est
tibi gloria, eius confusio. * gloria enim 13
hominis ex honore patris sui, & de-
decus filij pater sine honore. * Fili 14
suscipe senectam patris tui, & non con-
tristes eum in vita illius: * & si de- 15
fecerit sensu, veniam da, & ne spernas
eum in virtute tua: eleemosyna enim
patris non erit in obliuione. * Nam 16
pro peccato matris restituetur tibi bo-
num, * & in iustitia ædificabitur tibi, 17
& in die tribulationis commemorabi-
tur tui: & sicut in sereno glacies sol-
uentur peccata tua. * Quàm malæ 18
famæ est, qui derelinquit patrem: &
est maledictus a Deo, qui exasperat
matrem.

mansuetu[do] & humilit[as] exercenda.

19 C * Fili in mansuetudine opera tua
perfice, & super hominum gloriam di-
20 ligéris. * [c]Quanto magnus es, humilia
te in omnibus, & coram Deo inuenies
21 gratiam: * quoniam magna potentia
Dei solius, & ab hominibus honoratur.
22 * [d]Altiora te ne quæsieris, & fortiora
te ne scrutatus fueris: sed quæ præ-
cepit tibi Deus, illa cogita semper, &
in pluribus operibus eius ne fueris
23 curiosus. * Non est enim tibi necessa-
rium ea, quæ abscondita sunt, videre
24 oculis tuis. * In superuacuis rebus
noli scrutari multipliciter, & in pluri-
bus operibus eius non eris curiosus.
25 * Plurima enim super sensum homi-
26 num ostensa sunt tibi. * Multos quo-
que supplantauit suspicio illorum, &
in vanitate detinuit sensus illorum.
27 * Cor durum habebit male in nouis-
D simo: & qui amat periculum, in illo
28 peribit. * Cor ingrediens duas vias,
non habebit successus, & prauus corde
29 in illis scandalizabitur. * Cor nequam
grauabitur in doloribus, & peccator
30 adijciet ad peccandum. * Synagogæ
superborum non erit sanitas: frutex
enim peccati radicabitur in illis, & non
31 intelligetur. * Cor sapientis intelligitur
in sapientia, & auris bona audiet cum
32 omni concupiscentia sapientiam. * Sa-
piens cor, & intelligibile abstinebit se
a peccatis, & in operibus iustitiæ suc-
cessus habebit.

eleemosyn[a] danda.

33 * [e]Ignem ardentem extinguit aqua,
34 & eleemosyna resistit peccatis: * &
Deus prospector est eius qui reddit
gratiam: meminit eius in posterum,
& in tempore casus sui inueniet firma-
4 1 A mentum. FIli [f]eleemosynam pauperis
ne defraudes, & oculos tuos ne trans-
2 uertas a paupere. * Animam esurien-
tem ne despexeris: & non exasperes
3 pauperem in inopia sua. * Cor inopis
ne afflixeris, & non protrahas datum
4 angustianti. * Rogationem contribu-
lati ne abijcias: & non auertas faciem
5 tuam ab egeno. * Ab inope ne auer-
tas oculos tuos propter iram: & non
relinquas quærentibus tibi retro male-
6 dicere: * maledicentis enim tibi in
amaritudine animæ exaudietur depre-

[a] Ioan. 14. c. 23. — [b] Exo. 20. c. 12. Deut. 5. b. 16. Mat. 15. a. 4. Mar. 7. b. 10. Eph. 6. a. 2. Gen. 27. d. 27. & 49. a. 2. — [c] Phil. 2. a. 3. — [d] Pro. 25. d. 27. — [e] Dan. 4. e. 24. — [f] Tob. 4. b. 7.

catio illius: exaudiet autem eum, qui
fecit illum. * Congregationi paupe- 7
rum affabilem te facito, & presbytero
humilia animam tuam, & magnato
humilia caput tuum. * Declina pau- 8
peri ſine triſtitia aurem tuam, & redde B
debitum tuum, & reſponde illi paci-
fica in manſuetudine. * Libera eum, 9
qui iniuriam patitur de manu ſuperbi:
& non acide feras in anima tua. * In 10
iudicando eſto pupillis miſericors vt
pater, & pro viro matri illorum: * & 11
eris tu velut filius Altiſſimi obediens,
& miſerebitur tui magis quàm mater.

β) De cultu ſapientiæ:

* Sapientia filijs ſuis vitam inſpirat, 12
& ſuſcipit inquirentes ſe, & præibit
in via iuſtitiæ. * & qui illam diligit, 13
diligit vitam: & qui vigilauerint ad
illam, complectentur placorem eius.
* Qui tenuerint illam, vitam heredita- 14
bunt: & quò introibit, benedicet Deus.
* Qui ſeruiunt ei, obſequentes erunt 15
ſancto: & eos, qui diligunt illam, di-
ligit Deus. * Qui audit illam, iudicabit 16
Gentes: & qui intuetur illam, perma-
nebit confidens. * Si crediderit ei, 17
hereditabit illam, & erunt in confir-
matione creaturæ illius. * quoniam in 18
tentatione ambulat cum eo, & in pri- C
mis eligit eum. * Timorem & metum, 19
& probationem inducet ſuper illum:
& cruciabit illum in tribulatione do-
ctrinæ ſuæ, donec tentet eum in cogi-
tationibus ſuis, & credat animæ illius.
* Et firmabit illum, & iter adducet 20
directum ad illum, & lætificabit illum,
* & denudabit abſconſa ſua illi, & the- 21
ſaurizabit ſuper illum ſcientiam & in-
tellectum iuſtitiæ. * Si autem oberra- 22
uerit, derelinquet eum, & tradet eum
in manus inimici ſui.

ſapientia diligenda,

veracitas ſeruanda,

* Fili conſerua tempus, & deuita a 23
malo. * Pro anima tua ne confundaris 24
dicere verum. * Eſt enim confuſio ad- 25
ducens peccatum, & eſt confuſio ad-
ducens gloriam & gratiam. * Ne ac- 26
cipias faciem aduerſus faciem tuam,
nec aduerſus animam tuam menda-
cium. * Ne reuerearis proximum tuum 27
in caſu ſuo: * nec retineas verbum in 28
tempore ſalutis. Non abſcondas ſa- D
pientiam tuam in decore ſuo. * In 29
lingua enim ſapientia dignoſcitur: &
ſenſus, & ſcientia, & doctrina in verbo
ſenſati, & firmamentum in operibus
30 iuſtitiæ. * Non contradicas verbo ve-
ritatis vllo modo, & de mendacio in-
31 eruditionis tuæ confundere. * Non
confundaris confiteri peccata tua, &
ne ſubijcias te omni homini pro pec-
32 cato. * Noli reſiſtere contra faciem
potentis, nec coneris contra ictum flu-
33 uij. * Pro iuſtitia agonizare pro anima
tua, & vſque ad mortem certa pro
iuſtitia, & Deus expugnabit pro te
34 inimicos tuos. * Noli citatus eſſe in
lingua tua: & inutilis, & remiſſus in
35 operibus tuis. * Noli eſſe ſicut leo in
domo tua, euertens domeſticos tuos,
36 & opprimens ſubiectos tibi. * Non ſit
porrecta manus tua ad accipiendum,
& ad dandum collecta.

pœnitentia agenda,

5
1 A NOli attendere ad poſſeſſiones ini-
quas, & ne dixeris: Eſt mihi ſufficiens
vita: nihil enim proderit in tempore
2 vindictæ & obductionis. * Ne ſequaris
in fortitudine tua concupiſcentiam cor-
3 dis tui: * & ne dixeris: Quomodo
potui? aut quis me ſubijciet propter
facta mea? Deus enim vindicans vin-
4 dicabit. * Ne dixeris: Peccaui, & quid
B mihi accidit triſte? Altiſſimus enim eſt
5 patiens redditor. * De propitiato pec-
cato noli eſſe ſine metu, neque adij-
6 cias peccatum ſuper peccatum. * Et
ne dicas: Miſeratio Domini magna eſt,
multitudinis peccatorum meorum mi-
7 ſerebitur. * [a] Miſericordia enim, & ira
ab illo cito proximant, & in peccatores
8 reſpicit ira illius. * Non tardes con-
uerti ad Dominum, & ne differas de
9 die in diem. * ſubito enim veniet ira
illius, & in tempore vindictæ diſperdet
10 te. * [b] Noli anxius eſſe in diuitijs in-
C iuſtis: non enim proderunt tibi in die
11 obductionis & vindictæ. * Non venti-
les te in omnem ventum, & non eas
in omnem viam. ſic enim omnis pec-
cator probatur in duplici lingua.

lingua cuſtodienda,

12 * Eſto firmus in via Domini, & in
veritate ſenſus tui & ſcientia, & profe-
13 quatur te verbum pacis & iuſtitiæ. * Eſto
manſuetus ad audiendum verbum, vt
intelligas: & cum ſapientia proferas
14 reſponſum verum. * Si eſt tibi intel-
D lectus, reſponde proximo: ſin autem,
ſit manus tua ſuper os tuum, ne ca-
piaris in verbo indiſciplinato, & con-
15 fundaris. * Honor & gloria in ſermone

---

[a] Prou. 10. a. 6. — [b] Prou. 11. d. 28.

ſenſati, lingua vero imprudentis ſub-
uerſio eſt ipſius. * Non appelleris ſu- 16
ſurro, & lingua tua ne capiaris, &
confundaris. * Super furem enim eſt 17
confuſio & pœnitentia, & denotatio
peſſima ſuper bilinguem: ſuſurratori
autem odium, & inimicitia, & contu-
melia. * Iuſtifica puſillum, & magnum 18
ſimiliter.

amicitia æſtimanda,

NOli fieri pro amico inimicus pro- 6 1 A
ximo: improperium enim & contu-
meliam malus hereditabit, & omnis
peccator inuidus & bilinguis. * [a]Non 2
te extollas in cogitatione animæ tuæ
velut taurus: ne forte elidatur virtus
tua per ſtultitiam, * & folia tua co- 3
medat, & fructus tuos perdat, & relin-
quaris velut lignum aridum in eremo.
* Anima enim nequam diſperdet qui 4
ſe habet, & in gaudium inimicis dat
illum, & deducet in ſortem impiorum.
* Verbum dulce multiplicat amicos, & 5
mitigat inimicos: & lingua eucharis
in bono homine abundat. * Multi pa- 6
cifici ſint tibi, & conſiliarius ſit tibi
vnus de mille. * Si poſſides amicum, 7
in tentatione poſſide eum, & ne facile
credas ei. * Eſt enim amicus ſecun- 8
dum tempus ſuum, & non permanebit B
in die tribulationis. * Et eſt amicus 9
qui conuertitur ad inimicitiam: & eſt
amicus qui odium & rixam, & con-
uitia denudabit. * Eſt autem amicus 10
ſocius menſæ, & non permanebit in
die neceſſitatis. * Amicus ſi perman- 11
ſerit fixus, erit tibi quaſi coæqualis, &
in domeſticis tuis fiducialiter aget: * ſi 12
humiliauerit ſe contra te, & a facie
tua abſconderit ſe, vnanimem habebis
amicitiam bonam. * Ab inimicis tuis 13
ſeparare, & ab amicis tuis attende.
* Amicus fidelis, protectio fortis: qui 14
autem inuenit illum, inuenit theſau-
rum. * Amico fideli nulla eſt compa- 15
ratio, & non eſt digna ponderatio auri
& argenti contra bonitatem fidei illius.
* Amicus fidelis, medicamentum vitæ 16
& immortalitatis: & qui metuunt Do-
minum, inuenient illum. * Qui timet 17
Deum, æque habebit amicitiam bo-
nam: quoniam ſecundum illum erit
amicus illius.

ſapientia quærenda;

* Fili a iuuentute tua excipe doctri- 18
nam, & vſque ad canos inuenies ſa-
pientiam. * Quaſi is qui arat, & ſemi- 19
nat, accede ad eam, & ſuſtine bonos
20 fructus illius. * in opere enim ipſius
C exiguum laborabis, & cito edes de
21 generationibus illius. * Quàm aſpera
eſt nimium ſapientia indoctis homini-
bus, & non permanebit in illa excors.
22 * Quaſi lapidis virtus probatio erit in
illis, & non demorabuntur proijcere
23 illam. * Sapientia enim doctrinæ ſe-
cundum nomen eſt eius, & non eſt
multis manifeſta: quibus autem co-
gnita eſt, permanet vſque ad conſpe-
24 ctum Dei. * Audi fili, & accipe conſi-
lium intellectus, & ne abijcias conſi-
25 lium meum. * Inijce pedem tuum in
compedes illius, & in torques illius col-
26 lum tuum: * ſubijce humerum tuum,
& porta illam, & ne acedieris vinculis
27 eius. * In omni animo tuo accede ad
illam, & in omni virtute tua conſerua
28 vias eius. * Inueſtiga illam, & mani-
feſtabitur tibi, & continens factus ne
29 derelinquas eam: * in nouiſſimis enim
inuenies requiem in ea, & conuertetur
30 tibi in oblectationem. * Et erunt tibi
D compedes eius in protectionem forti-
tudinis, & baſes virtutis, & torques
31 illius in ſtolam gloriæ: * decor enim
vitæ eſt in illa, & vincula illius alliga-
32 tura ſalutaris. * Stolam gloriæ indues
eam, & coronam gratulationis ſuper-
33 pones tibi. * Fili, ſi attenderis mihi,
diſces: & ſi accommodaueris animum
34 tuum, ſapiens eris. * Si inclinaueris
aurem tuam, excipies doctrinam: & ſi
35 dilexeris audire, ſapiens eris. * [b]In
multitudine presbyterorum pruden-
tium ſta, & ſapientiæ illorum ex corde
coniungere, vt omnem narrationem
Dei poſſis audire, & prouerbia laudis
36 non effugiant a te. * Et ſi videris ſen-
ſatum, euigila ad eum, & gradus oſtio-
37 rum illius exterat pes tuus. * [c]Cogi-
tatum tuum habe in præceptis Dei, &
in mandatis illius maxime aſſiduus
eſto: & ipſe dabit tibi cor, & concu-
piſcentia ſapientiæ dabitur tibi.

7 1 A NOli facere mala, & non te appre- peccatum in genere
2 hendent. * Diſcede ab iniquo, & de-
3 ficient mala abs te. * Fili, non ſemines
mala in ſulcis iniuſtitiæ, & non metes
ea in ſeptuplum.
4 * Noli quærere a domino ducatum, & in ſpecie auerſandum.
5 neque a rege cathedram honoris. * [d]Non
te iuſtifices ante Deum, quoniam agni-

[a] Ro. 12. d. 16. Phil. 2. a. 3. — [b] Inf. 8. b. 9. — [c] Pſ. 1. a. 2. — [d] Pſ. 142. a. 2. Eccleſ. 7. b. 17. Iob 9. a. 2. c. 20. Luc. 18. b. 11.

tor cordis ipſe eſt: & penes regem noli
velle videri ſapiens. * Noli quærere 6
fieri iudex, niſi valeas virtute irrum-
pere iniquitates: ne forte extimeſcas
faciem potentis, & ponas ſcandalum
in æquitate tua. * Non pecces in mul- 7
titudinem ciuitatis, nec te immittas in
populum, *[a]neque alliges duplicia pec- 8
cata: nec enim in vno eris immunis.
*Noli eſſe puſillanimis in animo tuo: 9
*exorare, & facere eleemoſynam ne 10
deſpicias. * Ne dicas: In multitudine 11
munerum meorum reſpiciet Deus, & B
offerente me Deo altiſſimo, munera
mea ſuſcipiet. * Non irrideas homi- 12
nem in amaritudine animæ: [b]eſt enim
qui humiliat & exaltat, circumſpector
Deus. * Noli arare mendacium ad- 13
uerſus fratrem tuum: neque in ami-
cum ſimiliter facias. * Noli velle men- 14
tiri omne mendacium: aſſiduitas enim
illius non eſt bona. * Noli verboſus 15
eſſe in multitudine presbyterorum, &
non iteres verbum in oratione tua.
*Non oderis laborioſa opera, & ruſti- 16
cationem creatam ab Altiſſimo. * Non 17
te reputes in multitudine indiſciplina-
torum. * Memento iræ, quoniam non 18
tardabit. * Humilia valde ſpiritum 19
tuum: quoniam vindicta carnis impij,
ignis & vermis. * Noli præuaricari 20
in amicum pecuniam differentem, ne-
que fratrem chariſſimum auro ſpre-
ueris.

(B) De neceſſitudine: familiares bene tractandi,

*Noli diſcedere a muliere ſenſata & 21
bona, quam ſortitus es in timore Do- C
mini: gratia enim verecundiæ illius
ſuper aurum. * [c]Non lædas ſeruum 22
in veritate operantem, neque merce-
narium dantem animam ſuam. * Ser- 23
uus ſenſatus ſit tibi dilectus quaſi anima
tua, non defraudes illum libertate, ne-
que inopem derelinquas illum. * Pe- 24
cora tibi ſunt? attende illis: & ſi ſunt
vtilia, perſeuerent apud te. * Filij tibi 25
ſunt? erudi illos, & curua illos a pue-
ritia illorum. * Filiæ tibi ſunt? ſerua 26
corpus illarum, & non oſtendas hila-
rem faciem tuam ad illas. * Trade 27
filiam, & grande opus feceris, & ho-
mini ſenſato da illam. * Mulier ſi eſt 28
tibi ſecundum animam tuam, non
proijcias illam: & odibili non credas
29 te. In toto corde tuo * [d]honora pa-
trem tuum, & gemitus matris tuæ ne
30 obliuiſcaris: * memento quoniam niſi
D per illos natus non fuiſſes: & retribue
illis, quomodo & illi tibi.

ſacerdotes honorifi-candi,

31 *In tota anima tua time Dominum,
32 & ſacerdotes illius ſanctifica. * In omni
virtute tua dilige eum qui te fecit: &
33 miniſtros eius ne derelinquas. * [e]Ho-
nora Deum ex tota anima tua, & ho-
norifica ſacerdotes, & propurga te cum
34 brachijs. * Da illis partem, [f]ſicut man-
datum eſt tibi, primitiarum & purga-
tionis: & de negligentia tua purga te
35 cum paucis. * Datum brachiorum tuo-
rum & ſacrificium ſanctificationis of-
feres Domino, & initia ſanctorum:

pauperibus ſubuenien-dum;

36 *& pauperi porrige manum tuam,
vt perficiatur propitiatio, & benedictio
37 tua. * Gratia dati in conſpectu omnis
viuentis, & mortuo non prohibeas
38 gratiam. * [g]Non deſis plorantibus in
conſolatione, & cum lugentibus am-
39 bula. * [h]Non te pigeat viſitare infir-
mum: ex his enim in dilectione fir-
40 maberis. * In omnibus operibus tuis
memorare nouiſſima tua, & in æter-
num non peccabis.

quomodo conuerſandum ſit cum diuerſis hominibus,

8
1 NOn litiges cum homine potente, ne
A
2 forte incidas in manus illius. * [i]Non
contendas cum viro locuplete, ne forte
3 contra te conſtituat litem tibi. * [k]mul-
tos enim perdidit aurum & argentum,
& vſque ad cor regum extendit, &
4 conuertit. * Non litiges cum homine
linguato, & non ſtrues in ignem il-
5 lius ligna. * Non communices homini
indocto, ne male de progenie tua lo-
6 quatur. * Ne deſpicias hominem auer-
tentem ſe a peccato, [l]neque impro-
peres ei. memento quoniam omnes in
7 correptione ſumus. * [m]Ne ſpernas ho-
B minem in ſua ſenectute: etenim ex
8 nobis ſeneſcunt. * Noli de mortuo
inimico tuo gaudere: ſciens quoniam
omnes morimur, & in gaudium nolu-
9 mus venire. * [n]Ne deſpicias narra-
tionem presbyterorum ſapientium, &
10 in prouerbijs eorum conuerſare. * ab
ipſis enim diſces ſapientiam, & doctri-
nam intellectus, & ſeruire magnatis ſine
11 querela. * Non te prætereat narratio
ſeniorum: ipſi enim didicerunt a pa-
12 tribus ſuis: * quoniam ab ipſis diſces

[a] Inf. 12. a. 3. — [b] 1. Reg. 2. b. 7. — [c] Leui. 19. c. 13. — [d] Tob. 4. a. 3. — [e] Deut. 12. c. 18. — [f] Leuit. 2. a. 3. Num. 18. b. 15. — [g] Ro. 12. c. 15. — [h] Mat. 25. c. 36. — [i] Mat. 5. d. 25. — [k] Inf. 31. a. 6. — [l] Gal. 6. a. 1. 2. Cor. 2. b. 6. — [m] Leu. 19. f. 32. — [n] Sup. 6. d. 35.

intellectum, & in tempore neceſſitatis
dare reſponſum. * Non incendas car- 13
bones peccatorum arguens eos, & ne
incendaris flamma ignis peccatorum
illorum. * Ne contra faciem ſtes con- 14
tumelioſi, ne ſedeat quaſi inſidiator C
ori tuo. * [a]Noli fœnerari homini for- 15
tiori te: quòd ſi fœneraueris, quaſi
perditum habe. * Non ſpondeas ſuper 16
virtutem tuam: quòd ſi ſpoponderis,
quaſi reſtituens cogita. * Non iudices 17
contra iudicem: quoniam ſecundum
quod iuſtum eſt iudicat. * [b]Cum au- 18
dace non eas in via, ne forte grauet
mala ſua in te: ipſe enim ſecundum
voluntatem ſuam vadit, & ſimul cum
ſtultitia illius peries. * [c]Cum iracundo 19
non facias rixam, & cum audace non D
eas in deſertum: quoniam quaſi nihil
eſt ante illum ſanguis, & vbi non eſt
adiutorium, elidet te. * Cum fatuis 20
conſilium non habeas: non enim po-
terunt diligere niſi quæ eis placent.
* Coram extraneo ne facias conſilium: 21
neſcis enim quid pariet. * Non omni 22
homini cor tuum manifeſtes: ne forte
inferat tibi gratiam falſam, & conui-
tietur tibi.

9

cum mulieribus,

NOn zeles mulierem ſinus tui, ne 1
oſtendat ſuper te malitiam doctrinæ A
nequam. * Non des mulieri poteſta- 2
tem animæ tuæ, ne ingrediatur in vir-
tutem tuam, & confundaris. * Ne re- 3
ſpicias mulierem multiuolam: ne forte
incidas in laqueos illius. * Cum ſalta- 4
trice ne aſſiduus ſis: nec audias illam,
ne forte pereas in efficacia illius. * [d]Vir- 5
ginem ne conſpicias, ne forte ſcanda-
lizeris in decore illius. * [e]Ne des 6
fornicarijs animam tuam in vllo: ne
perdas te, & hereditatem tuam. * Noli 7
circumſpicere in vicis ciuitatis, nec
oberraueris in plateis illius. * [f]Auerte 8
faciem tuam a muliere compta, & ne
circumſpicias ſpeciem alienam. * pro- 9
pter ſpeciem mulieris multi perierunt: B
& ex hoc concupiſcentia quaſi ignis
exardeſcit. * Omnis mulier, quæ eſt 10
fornicaria, quaſi ſtercus in via concul-
cabitur. * Speciem mulieris alienæ 11
multi admirati, reprobi facti ſunt. col-
loquium enim illius quaſi ignis exar-
deſcit. * Cum aliena muliere ne ſedeas 12
omnino, nec accumbas cum ea ſuper
13 cubitum: * & non alterceris cum illa
in vino, ne forte declinet cor tuum in
illam, & ſanguine tuo labaris in perdi-
tionem.

14 C * Ne derelinquas amicum antiquum: & cum viris;
15 nouus enim non erit ſimilis illi. * Vi-
num nouum, amicus nouus: veteraſcet,
16 & cum ſuauitate bibes illud. * [g]Non
zeles gloriam, & opes peccatoris: non
enim ſcis quæ futura ſit illius ſubuer-
17 ſio. * Non placeat tibi iniuria iniuſto-
rum, ſciens quoniam vſque ad inferos
18 non placebit impius. * Longe abeſto
ab homine poteſtatem habente occi-
dendi, & non ſuſpicaberis timorem
19 mortis. * & ſi acceſſeris ad illum, noli
aliquid committere, ne forte auferat
20 vitam tuam. * Communionem mortis
D ſcito: quoniam in medio laqueorum
ingredieris, & ſuper dolentium arma
21 ambulabis. * Secundum virtutem tuam
caue te a proximo tuo, & cum ſapien-
22 tibus & prudentibus tracta. * Viri iuſti
ſint tibi conuiuæ, & in timore Dei ſit
23 tibi gloriatio, * & in ſenſu ſit tibi co-
gitatus Dei, & omnis enarratio tua in
24 præceptis Altiſſimi. * In manu artifi-
cum opera laudabuntur, & princeps
populi in ſapientia ſermonis ſui, in
25 ſenſu vero ſeniorum verbum. * Terri-
bilis eſt in ciuitate ſua homo linguo-
ſus: & temerarius in verbo ſuo odi-
bilis erit.

10

de principibus;

1 A IVdex ſapiens iudicabit populum
ſuum, & principatus ſenſati ſtabilis
2 erit. * [h]Secundum iudicem populi, ſic
& miniſtri eius: & qualis rector eſt
ciuitatis, tales & inhabitantes in ea.
3 * [i]Rex inſipiens perdet populum ſuum:
& ciuitates inhabitabuntur per ſen-
4 ſum potentium. * In manu Dei pote-
ſtas terræ: & vtilem rectorem ſuſci-
5 tabit in tempus ſuper illam. * In manu
Dei proſperitas hominis, & ſuper fa-
ciem ſcribæ imponet honorem ſuum.

ſuperbia deteſtanda.

6 * Omnis iniuriæ proximi ne memi-
neris, [k]& nihil agas in operibus in-
7 iuriæ. * Odibilis coram Deo eſt &
hominibus ſuperbia: & execrabilis om-
8 nis iniquitas gentium. * [l]Regnum a
gente in gentem transfertur propter
iniuſtitias, & iniurias, & contumelias,
9 & diuerſos dolos. * Auaro autem nihil
eſt ſceleſtius. Quid ſuperbit terra &

[a] Inf. 29. a. 4. -- [b] Gen. 4. b. 8. — [c] Pro. 22. d. 24. — [d] Gen. 6. a. 2. — [e] Prou. 5. a. 2. — [f] Mat. 5. c. 28. Gen. 34. a. 2. 2. Reg. 11. a. 4. & 13. a. 1. — [g] Iudic. 9. a. 4. 2. Reg. 15. b. 10. — [h] Prou. 29. b. 12. — [i] 3. Reg. 12. c. 13. — [k] Leui. 19. c. 13. — [l] Dan. 4. c. 14.

cinis? * Nihil eſt iniquius quàm amare 10
pecuniam. hic enim & animam ſuam B
venalem habet: quoniam in vita ſua
proiecit intima ſua. * Omnis poten- 11
tatus breuis vita. Languor prolixior
grauat medicum. * Breuem languo- 12
rem præcidit medicus: ſic & rex hodie
eſt, & cras morietur. * Cum enim mo- 13
rietur homo, hereditabit ſerpentes, &
beſtias, & vermes. * Initium ſuperbiæ 14
hominis, apoſtatare a Deo: * quoniam 15
ab eo, qui fecit illum, receſſit cor eius.
quoniam initium omnis peccati eſt ſu-
perbia: qui tenuerit illam, adimple-
bitur maledictis, & ſubuertet eum in
finem. * Propterea exhonorauit Do- 16
minus conuentus malorum, & deſtruxit C
eos vſque in finem. * Sedes ducum 17
ſuperborum deſtruxit Deus, & ſedere
fecit mites pro eis. * Radices gentium 18
ſuperbarum arefecit Deus, & plantauit
humiles ex ipſis gentibus. * Terras 19
gentium euertit Dominus, & perdidit
eas vſque ad fundamentum. * arefecit 20
ex ipſis, & diſperdidit eos, & ceſſare
fecit memoriam eorum a terra. * Me- 21
moriam ſuperborum perdidit Deus, &
reliquit memoriam humilium ſenſu.
* Non eſt creata hominibus ſuperbia: 22
neque iracundia nationi mulierum.

verus honor appetendus.

* Semen hominum honorabitur hoc, 23
quod timet Deum: ſemen autem hoc
exhonorabitur, quod præterit mandata
Domini. * In medio fratrum rector il- 24
lorum in honore: & qui timent Do-
minum, erunt in oculis illius. * Gloria 25
diuitum, honoratorum, & pauperum,
timor Dei eſt: * noli deſpicere homi- 26
nem iuſtum pauperem, & noli magni-
ficare virum peccatorem diuitem. * Ma- 27
gnus, & iudex, & potens eſt in honore: D
& non eſt maior illo, qui timet Deum.
* [a] Seruo ſenſato liberi ſeruient: [b] & vir 28
prudens & diſciplinatus non murmu-
rabit correptus, & inſcius non hono-
rabitur. * Noli extollere te in faciendo 29
opere tuo, & noli cunctari in tempore
anguſtiæ. * [c] Melior eſt qui operatur, 30
& abundat in omnibus, quàm qui glo-
riatur, & eget pane. * Fili in manſue- 31
tudine ſerua animam tuam, & da illi
honorem ſecundum meritum ſuum.
* Peccantem in animam ſuam quis 32
iuſtificabit? & quis honorificabit ex-
33 honorantem animam ſuam? * Pauper
gloriatur per diſciplinam & timorem
ſuum: & eſt homo qui honorificatur
34 propter ſubſtantiam ſuam. * Qui au-
tem gloriatur in paupertate, quanto
magis in ſubſtantia? & qui gloriatur
in ſubſtantia, paupertatem vereatur.

11

nemo laudandus ante mortem.

1 SApientia [d] humiliati exaltabit ca-
A put illius, & in medio magnatorum
2 conſedere illum faciet. * Non laudes
virum in ſpecie ſua, neque ſpernas
3 hominem in viſu ſuo. * breuis in vo-
latilibus eſt apis, & initium dulcoris
4 habet fructus illius. * [e] In veſtitu ne
glorieris vmquam, nec in die honoris
tui extollaris: quoniam mirabilia opera
Altiſſimi ſolius, & glorioſa, & abſconſa,
5 & inuiſa opera illius. * Multi tyranni
ſederunt in throno, & inſuſpicabilis
6 portauit diadema. * [f] Multi potentes
oppreſſi ſunt valide, & glorioſi traditi
7 ſunt in manus alterorum. * Priuſquam
interroges, ne vituperes quemquam:
& cum interrogaueris, corripe iuſte.
8 * [g] Priuſquam audias, ne reſpondeas
verbum: & in medio ſermonum ne
9 adijcias loqui. * De ea re, quæ te non
B moleſtat, ne certeris: & in iudicio pec-
10 cantium ne conſiſtas. * Fili ne in mul-
tis ſint actus tui: & [h] ſi diues fueris,
non eris immunis a delicto. ſi enim
ſecutus fueris, non apprehendes: &
11 non effugies, ſi præcucurreris. * [i] Eſt
homo laborans, & feſtinans, & dolens
impius, & tanto magis non abundabit.
12 * Eſt homo marcidus egens recupera-
tione, plus deficiens virtute, & abun-
13 dans paupertate: * [k] & oculus Dei re-
ſpexit illum in bono, & erexit eum ab
humilitate ipſius, & exaltauit caput
eius: & mirati ſunt in illo multi, &
14 honorauerunt Deum. * [l] Bona & mala,
vita & mors, paupertas & honeſtas a
15 Deo ſunt. * Sapientia & diſciplina, &
ſcientia legis apud Deum. Dilectio, &
16 viæ bonorum apud ipſum. * Error &
tenebræ peccatoribus concreata ſunt:
qui autem exultant in malis, conſene-
17 ſcunt in malo. * Datio Dei permanet
iuſtis, & profectus illius ſucceſſus ha-
18 bebit in æternum. * Eſt qui locuple-
C tatur parce agendo, & hæc eſt pars
19 mercedis illius * in eo quod dicit:
[m] Inueni requiem mihi, & nunc man-

---

[a] Prou. 17. a. 2. — [b] 2. Reg. 12. c. 13. — [c] Prou. 12. b. 9. — [d] Gen. 41. b. 40. Dan. 6. a. 3. Ioan. 7. c. 18. — [e] Act. 12. d. 21. 22. — [f] 1. Reg. 15. f. 28. Eſth. 6. b. 7. — [g] Prou. 18. b. 13. — [h] 1. Tim. 6. b. 9. — [i] Eccls. 4. b. 8. — [k] Iob 42. c. 10. — [l] Iob 1. d. 21. — [m] Luc. 12. c. 19.

ducabo de bonis meis ſolus: * & ne- 20
ſcit quod tempus præteriet, & mors
appropinquet, & relinquat omnia alijs,
& morietur. * Sta in teſtamento tuo, 21
& in illo colloquere, & in opere man-
datorum tuorum veteraſce. * Ne man- 22
ſeris in operibus peccatorum. Confide
autem in Deo, & mane in loco tuo.
* Facile eſt enim in oculis Dei ſubito 23
honeſtare pauperem. * Benedictio Dei 24
in mercedem iuſti feſtinat, & in hora
veloci proceſſus illius fructificat. * Ne 25
dicas: Quid eſt mihi opus, & quæ
erunt mihi ex hoc bona? * Ne di- 26
cas: Sufficiens mihi ſum: & quid ex
hoc peſſimabor? * [a]In die bonorum 27
ne immemor ſis malorum: & in die
malorum ne immemor ſis bonorum:
* quoniam facile eſt coram Deo in die 28
obitus retribuere vnicuique ſecundum
vias ſuas. * Malitia horæ obliuionem 29
facit luxuriæ magnæ, & in fine homi- D
nis denudatio operum illius. * Ante 30
mortem ne laudes hominem quem-
quam, quoniam in filijs ſuis agnoſci-
tur vir.

non cuilibet fidendum,

* Non omnem hominem inducas in 31
domum tuam: multæ enim ſunt in-
ſidiæ doloſi. * Sicut enim eructant 32
præcordia fœtentium, & ſicut perdix
inducitur in caueam, & vt caprea in
laqueum: ſic & cor ſuperborum, &
ſicut proſpector videns caſum proximi
ſui. * Bona enim in mala conuertens 33
inſidiatur, & in electis imponet ma-
culam. * A ſcintilla vna augetur ignis, 34
& ab vno doloſo augetur ſanguis:
homo vero peccator ſanguini inſidia-
tur. * Attende tibi a peſtifero, fabricat 35
enim mala: ne forte inducat ſuper te
ſubſannationem in perpetuum. * Ad- 36
mitte ad te alienigenam, & ſubuertet
te in turbine, & abalienabit te a tuis
proprijs.

12

iuſto benefaciendum,

SI benefeceris, ſcito cui feceris, & 1 A
erit gratia in bonis tuis multa. * Bene- 2
fac iuſto, & inuenies retributionem
magnam: & ſi non ab ipſo, certe a
Domino. * Non eſt enim ei bene qui 3
aſſiduus eſt in malis, & eleemoſynas
non danti: quoniam & Altiſſimus odio
habet peccatores, & miſertus eſt pœni-
tentibus. * [b]Da miſericordi, & ne ſu- 4
ſcipias peccatorem: & impijs & pecca-
toribus reddet vindictam, cuſtodiens
5 eos in diem vindictæ. * Da bono, &
6 non receperis peccatorem. * Benefac
humili, & non dederis impio: prohibe
panes illi dari ne in ipſis potentior te
7 ſit: * nam duplicia mala inuenies in
B omnibus bonis, quæcumque feceris
illi: quoniam & Altiſſimus odio habet
peccatores, & impijs reddet vindictam.

inimico non credendum,

8 * Non agnoſcetur in bonis amicus,
& non abſcondetur in malis inimicus.
9 * In bonis viri, inimici illius in triſti-
tia: & in malitia illius, amicus agnitus
10 eſt. * Non credas inimico tuo in æter-
num: ſicut enim æramentum, ærugi-
11 nat nequitia illius: * & ſi humiliatus
vadat curuus, adijce animum tuum, &
12 cuſtodi te ab illo. * Non ſtatuas il-
C lum penes te, nec ſedeat ad dexteram
tuam, ne forte conuerſus in locum
tuum, inquirat cathedram tuam: & in
nouiſſimo agnoſcas verba mea, & in
13 ſermonibus meis ſtimuleris. * Quis
miſerebitur incantatori a ſerpente per-
cuſſo, & omnibus, qui appropiant be-
ſtijs? & ſic qui comitatur cum viro
iniquo, & obuolutus eſt in peccatis
14 eius. * Vna hora tecum permanebit:
ſi autem declinaueris, non ſupportabit.
15 * [c]In labijs ſuis indulcat inimicus, &
D in corde ſuo inſidiatur vt ſubuertat te
16 in foueam. * In oculis ſuis lacrymatur
inimicus: & ſi inuenerit tempus, non
17 ſatiabitur ſanguine: * & ſi incurrerint
tibi mala, inuenies eum illic priorem.
18 * In oculis ſuis lacrymatur inimicus, &
quaſi adiuuans ſuffodiet plantas tuas.
19 * Caput ſuum mouebit, & plaudet
manu, & multa ſuſurrans commutabit
vultum ſuum.

13

ab honeſtiori diſcedendum,

1 A QVi tetigerit picem, inquinabitur
ab ea: [d]& qui communicauerit ſu-
2 perbo, induet ſuperbiam. * Pondus
ſuper ſe tollet qui honeſtiori ſe com-
municat. Et ditiori te ne ſocius fueris.
3 * Quid communicabit cacabus ad ol-
lam? quando enim ſe colliſerint, con-
4 fringetur. * Diues iniuſte egit, & fre-
5 met: pauper autem læſus tacebit. * Si
largitus fueris, aſſumet te: & ſi non
6 habueris, derelinquet te. * Si habes,
conuiuet tecum, & euacuabit te, & ipſe
7 non dolebit ſuper te. * Si neceſſarius
illi fueris, ſupplantabit te, & ſubridens
ſpem dabit, narrans tibi bona, & di-
8 cet: Quid opus eſt tibi? * Et con-

---

[a] Inf. 18. c. 25. — [b] Gal. 6. c. 10. — [c] Ier. 41. b. 6. — [d] Deut. 7. a. 2.

fundet te in cibis suis, donec te exina-
niat bis, & ter: & in nouissimo deri- B
debit te: & postea videns derelinquet
te, & caput suum mouebit ad te. *Hu- 9
miliare Deo, & expecta manus eius.
*Attende ne seductus in stultitiam 10
humilieris. * Noli esse humilis in sa- 11
pientia tua, ne humiliatus in stultitiam
seducaris. * Aduocatus a potentiore 12
discede: ex hoc enim magis te aduo-
cabit. * Ne improbus sis, ne impin- 13
garis: & ne longe sis ab eo, ne eas in
obliuionem. * Ne retineas ex æquo 14
loqui cum illo: nec credas multis ver-
bis illius. ex multa enim loquela ten-
tabit te, & subridens interrogabit te
de absconditis tuis. * Immitis animus 15
illius conseruabit verba tua: & non
parcet de malitia, & de vinculis. *Caue 16
tibi, & attende diligenter auditui tuo:
quoniam cum subuersione tua ambu-
las. * Audiens vero illa quasi in som- 17
nis vide, & vigilabis.

[...]um simili sui con[...]uersandum.

*Omni vita tua dilige Deum, & 18
inuoca illum in salute tua. * Omne 19
animal diligit simile sibi: sic & omnis C
homo proximum sibi. * Omnis caro 20
ad similem sibi coniungetur, & omnis
homo simili sui sociabitur. * [a]Si com- 21
municabit lupus agno aliquando, sic
peccator iusto. * Quæ communicatio 22
sancto homini ad canem? aut quæ
pars diuiti ad pauperem? * Venatio 23
leonis onager in eremo: sic & pascua
diuitum, sunt pauperes. * Et sicut abo- 24
minatio est superbo humilitas: sic &
execratio diuitis pauper. * Diues com- 25
motus confirmatur ab amicis suis: hu-
milis autem cum ceciderit expelletur
& a notis. * Diuiti decepto multi re- 26
cuperatores: locutus est superba, & D
iustificauerunt illum. * humilis dece- 27
ptus est, insuper & arguitur: locutus
est sensate, & non est datus ei locus.
*Diues locutus est, & omnes tacue- 28
runt, & verbum illius vsque ad nubes
perducent. * Pauper locutus est, & 29
dicunt: Quis est hic? & si offenderit,
subuertent illum. * Bona est substan- 30
tia, cui non est peccatum in conscien-
tia: & nequissima paupertas in ore
impij. * Cor hominis immutat faciem 31
illius, siue in bona, siue in mala. *Ve- 32
stigium cordis boni, & faciem bonam
difficile inuenies, & cum labore.

b) De interna vita: auaritia vitanda.

14 BEatus [b] vir, qui non est lapsus
1 A verbo ex ore suo, & non est stimula-
2 tus in tristitia delicti. * Felix, qui non
habuit animi sui tristitiam, & non ex-
3 cidit a spe sua. * Viro cupido & te-
naci sine ratione est substantia, & ho-
4 mini liuido ad quid aurum? * Qui
aceruat ex animo suo iniuste, alijs con-
gregat, & in bonis illius alius luxuria-
5 bitur. * Qui sibi nequam est, cui alij
bonus erit? & non iucundabitur in
6 bonis suis. * Qui sibi inuidet, nihil
est illo nequius, & hæc redditio est
7 malitiæ illius: * & si bene fecerit,
ignoranter, & non volens facit: & in
nouissimo manifestat malitiam suam.
8 *Nequam est oculus liuidi, & auer-
B tens faciem suam, & despiciens ani-
9 mam suam. * Insatiabilis oculus cu-
pidi in parte iniquitatis: non satiabitur
donec consumat arefaciens animam
10 suam. * Oculus malus ad mala: & non
satiabitur pane, sed indigens & in tri-
stitia erit super mensam suam.

benefaciendum ante mortem,

11 *Fili si habes, benefac tecum, &
12 Deo dignas oblationes offer. * Memor
esto quoniam mors non tardat, & te-
stamentum inferorum quia demon-
stratum est tibi: testamentum enim
13 huius mundi morte morietur. * [c]Ante
mortem benefac amico tuo, & secun-
dum vires tuas exporrigens da pau-
14 peri. * Non defrauderis a die bono,
& particula boni doni non te præte-
15 reat. * Nonne alijs relinques dolores &
C 16 labores tuos in diuisione sortis? * Da,
& accipe, & iustifica animam tuam.
17 *Ante obitum tuum operare iustitiam:
quoniam non est apud inferos inue-
18 nire cibum. * [d]Omnis caro sicut fœ-
num veterascet, & sicut folium fructi-
19 ficans in arbore viridi. * Alia gene-
rantur, & alia deijciuntur: sic generatio
carnis & sanguinis, alia finitur, & alia
20 nascitur. * Omne opus corruptibile in
fine deficiet: & qui illud operatur, ibit
21 cum illo. * Et omne opus electum
iustificabitur: & qui operatur illud,
honorabitur in illo.

quærenda sapientia.

22 *[e]Beatus vir, qui in sapientia mo-
rabitur, & qui in iustitia sua medita-
bitur, & in sensu cogitabit circum-
23 spectionem Dei. * Qui excogitat vias
D illius in corde suo, & in absconditis
suis intelligens, vadens post illam quasi

[a] 2. Cor. 6. c. 14. — [b] Inf. 19. c. 16. — [c] Sup. 4. a. 1. Tob. 4. b. 7. Luc. 16. b. 9. — [d] Isai. 40. b. 6. Iac. 1. b. 10. 1. Pet. 1. d. 24. — [e] Psal. 1. a. 2.

39

inueſtigator, & in vijs illius conſiſtens:
* qui reſpicit per feneſtras illius, & in 24
ianuis illius audiens: * qui requie- 25
ſcit iuxta domum illius, & in parieti-
bus illius figens palum ſtatuet caſulam
ſuam ad manus illius, & requieſcent
in caſula illius bona per æuum: * ſta- 26
tuet filios ſuos ſub tegmine illius, &
ſub ramis eius morabitur. * protege- 27
tur ſub tegmine illius a feruore, & in
gloria eius requieſcet.

15

quam iuſtus apprehendet;

QVi timet Deum, faciet bona: & 1
qui continens eſt iuſtitiæ, apprehendet A
illam, * & obuiabit illi quaſi mater ho- 2
norificata, & quaſi mulier a virginitate
ſuſcipiet illum. * Cibabit illum pane 3
vitæ & intellectus, [a]& aqua ſapientiæ
ſalutaris potabit illum: & firmabitur
in illo, & non flectetur: * & continebit 4
illum, & non confundetur: & exal-
tabit illum apud proximos ſuos, * & 5
in medio Eccleſiæ aperiet os eius, &
adimplebit illum ſpiritu ſapientiæ &
intellectus, & ſtola gloriæ veſtiet illum.
*Iucunditatem & exultationem theſau- 6
rizabit ſuper illum, & nomine æterno B
hereditabit illum. * Homines ſtulti 7
non apprehendent illam, & homines
ſenſati obuiabunt illi, homines ſtulti
non videbunt eam: longe enim abeſt
a ſuperbia & dolo. * viri mendaces 8
non erunt illius memores: & viri ve-
races inuenientur in illa, & ſucceſſum
habebunt vſque ad inſpectionem Dei.
*Non eſt ſpecioſa laus in ore pecca- 9 C
toris: * quoniam a Deo profecta eſt 10
ſapientia. ſapientiæ enim Dei aſtabit
laus, & in ore fideli abundabit, & do-
minator dabit eam illi.

arcendum peccatum,

*Non dixeris: Per Deum abeſt: 11
quæ enim odit ne feceris. * Non di- 12
cas. Ille me implanauit: non enim ne-
ceſſarij ſunt ei homines impij. * Omne 13
execramentum erroris odit Dominus,
& non erit amabile timentibus eum.
*Deus ab initio conſtituit hominem, 14
& reliquit illum in manu conſilij ſui.
*Adiecit mandata & præcepta ſua: 15
* [b]ſi volueris mandata ſeruare, con- 16
ſeruabunt te, & in perpetuum fidem
placitam facere. * Appoſuit tibi aquam 17
& ignem: ad quod volueris, porrige D
manum tuam. * [c]Ante hominem vita 18
& mors, bonum & malum: quod pla-
cuerit ei, dabitur illi: * quoniam multa 19
ſapientia Dei, & fortis in potentia, vi-
20 dens omnes ſine intermiſſione. * [d]Oculi
Domini ad timentes eum, & ipſe agno-
21 ſcit omnem operam hominis. * Ne-
mini mandauit impie agere, & nemini
22 dedit ſpatium peccandi: * non enim
concupiſcit multitudinem filiorum in-
fidelium & inutilium.

16

quod t

1 A NE iucunderis in filijs impijs, ſi
multiplicentur: nec oblecteris ſuper
ipſos, ſi non eſt timor Dei in illis.
2 *Non credas vitæ illorum, & ne re-
3 ſpexeris in labores eorum. * Melior eſt
enim vnus timens Deum, quàm mille
4 filij impij. * Et vtile eſt mori ſine filijs
5 quàm relinquere filios impios. * Ab
vno ſenſato inhabitabitur patria, tri-
6 bus impiorum deſeretur. * Multa talia
vidit oculus meus, & fortiora horum
7 audiuit auris mea. * [e]In ſynagoga pec-
cantium exardebit ignis, & in gente
8 incredibili exardeſcet ira. * [f]Non exo-
rauerunt pro peccatis ſuis antiqui gi-
gantes, qui deſtructi ſunt confidentes
9 ſuæ virtuti: * & non pepercit peregri-
nationi Loth, & execratus eſt eos præ
10 ſuperbia verbi illorum. * Non miſer-
B tus eſt illis, gentem totam perdens, &
11 extollentem ſe in peccatis ſuis. * [g]Et
ſicut ſexcenta millia peditum, qui con-
gregati ſunt in duritia cordis ſui: &
ſi vnus fuiſſet ceruicatus, mirum ſi
12 fuiſſet immunis. * miſericordia enim
& ira eſt cum illo. Potens exoratio,
13 & effundens iram: * ſecundum miſe-
ricordiam ſuam, ſic correptio illius ho-
minem ſecundum opera ſua iudicat.
14 *Non effugiet in rapina peccator, &
non retardabit ſufferentia miſericor-
15 diam facientis. * Omnis miſericordia
faciet locum [h]vnicuique ſecundum
meritum operum ſuorum, & ſecun-
dum intellectum peregrinationis ipſius.
16 C *Non dicas: A Deo abſcondar, & ex
17 ſummo quis mei memorabitur? * In
populo magno non agnoſcar: quæ
eſt enim anima mea in tam immenſa
18 creatura? * Ecce cælum, & cæli cæ-
lorum, abyſſus, & vniuerſa terra, &
quæ in eis ſunt, in conſpectu illius
19 commouebuntur, * montes ſimul, &
colles, & fundamenta terræ: cum con-
ſpexerit illa Deus, tremore concutien-
20 tur. * Et in omnibus his inſenſatum
eſt cor: & omne cor intelligitur ab

---

[a] Ioan. 4 b. 10. — [b] Mat. 19. b. 17. — [c] Ier. 21. c. 8. — [d] Pſal. 33. c. 16. Heb. 4. d. 13. — [e] Inf. 21. b. 10 — [f] Gen. 6. a. 4. — [g] Num. 14. c. 29. & 26. f. 51. — Rom. 2. a. 6.

illo: * & vias illius quis intelligit, & 21
procellam, quam nec oculus videbit
hominis? * Nam plurima illius opera 22
ſunt in abſconſis: ſed opera iuſtitiæ
eius quis enunciabit? aut quis ſuſti-
nebit? Longe enim eſt teſtamentum a
quibuſdam, & interrogatio omnium in
conſummatione eſt. * Qui minóratur 23
corde, cogitat inania: & vir imprudens, D
& errans cogitat ſtulta.

(e) De diuina creatione:

* Audi me fili, & diſce diſciplinam 24
ſenſus, & in verbis meis attende in
corde tuo, * & dicam in æquitate di- 25
ſciplinam, & ſcrutabor enarrare ſa-
pientiam: & in verbis meis attende in
corde tuo, & dico in æquitate ſpiritus
virtutes, quas poſuit Deus in opera
ſua ab initio, & in veritate enuncio
ſcientiam eius. * In iudicio Dei opera 26
eius ab initio, & ab inſtitutione ipſo-
rum diſtinxit partes illorum, & initia
eorum in gentibus ſuis. * Ornauit in 27
æternum opera illorum, nec eſurie-
runt, nec laborauerunt, & non deſti-
terunt ab operibus ſuis. * Vnuſquiſque 28
proximum ſibi non anguſtiabit vſque
in æternum. * Non ſis incredibilis 29
verbo illius. * Poſt hæc Deus in ter- 30
ram reſpexit, & impleuit illam bonis
ſuis. * Anima omnis vitalis denun- 31
ciauit ante faciem ipſius, & in ipſam
iterum reuerſio illorum.

Deus creauit omnia,

17

creauit & gubernat homines,

DEus [a] creauit de terra hominem, 1
& ſecundum imaginem ſuam fecit il- A
lum. * Et iterum conuertit illum in 2
ipſam, & ſecundum ſe veſtiuit illum
virtute. * Numerum dierum, & tem- 3
pus dedit illi, & dedit illi poteſtatem
eorum, quæ ſunt ſuper terram. * Po- 4
ſuit timorem illius ſuper omnem car-
nem, & dominatus eſt beſtiarum &
volatilium. * [b] Creauit ex ipſo adiu- 5
torium ſimile ſibi: conſilium, & lin-
guam, & oculos, & aures, & cor dedit
illis excogitandi: & diſciplina intellectus
repleuit illos. * Creauit illis ſcientiam 6
ſpiritus, ſenſu impleuit cor illorum,
& mala & bona oſtendit illis. * Po- 7
ſuit oculum ſuum ſuper corda illorum
oſtendere illis magnalia operum ſuo-
rum, * vt nomen ſanctificationis col- 8
laudent: & gloriari in mirabilibus il- B
lius, vt magnalia enarrent operum
eius. * Addidit illis diſciplinam, & le- 9
10 gem vitæ hereditauit illos. * Teſta-
mentum æternum conſtituit cum illis,
& iuſtitiam & iudicia ſua oſtendit illis.
11 * Et magnalia honoris eius vidit ocu-
lus illorum, & honorem vocis audie-
runt aures illorum, & dixit illis: At-
12 tendite ab omni iniquo. * Et mandauit
13 illis vnicuique de proximo ſuo. * Viæ
illorum coram ipſo ſunt ſemper, non
14 ſunt abſconſæ ab oculis ipſius. * [c] In
vnamquamque gentem præpoſuit re-
15 ctorem: * & pars Dei, Iſrael facta eſt
16 manifeſta. * Et omnia opera illorum
C velut ſol in conſpectu Dei: & oculi
eius ſine intermiſſione inſpicientes in
17 vijs eorum. * Non ſunt abſconſa teſta-
menta per iniquitatem illorum, & om-
nes iniquitates eorum in conſpectu
18 Dei. * [d] Eleemoſyna viri quaſi ſigna-
culum cum ipſo, & gratiam hominis
19 quaſi pupillam conſeruabit: * [e] & po-
ſtea reſurget, & retribuet illis retribu-
tionem, vnicuique in caput ipſorum,
& conuertet in interiores partes terræ.
20 * Pœnitentibus autem dedit viam iu-
ſtitiæ, & confirmauit deficientes ſuſti-
nere, & deſtinauit illis ſortem veritatis.
21 * Conuertere ad Dominum, & relin-
22 que peccata tua: * precare ante faciem
23 Domini, & minue offendicula. * Re-
uertere ad Dominum, & auertere ab
iniuſtitia tua, & nimis odito execra-
24 tionem: * & cognoſce iuſtitias & iudi-
cia Dei, & ſta in ſorte propoſitionis,
25 & orationis altiſſimi Dei. * In partes
D vade ſæculi ſancti, [f] cum viuis & dan-
26 tibus confeſſionem Deo. * Non demo-
reris in errore impiorum, ante mortem
confitere. A mortuo quaſi nihil, perit
27 confeſſio. * Confiteberis viuens, viuus
& ſanus confiteberis, & laudabis Deum,
& gloriaberis in miſerationibus illius.
28 * Quàm magna miſericordia Domini,
& propitiatio illius conuertentibus ad
29 ſe! * Nec enim omnia poſſunt eſſe in
hominibus, quoniam non eſt immor-
talis filius hominis, & in vanitate ma-
30 litiæ placuerunt. * Quid lucidius ſole?
& hic deficiet. Aut quid nequius quàm
quod excogitauit caro & ſanguis? &
31 hoc arguetur. * Virtutem altitudinis
cæli ipſe conſpicit: & omnes homines
terra & cinis.

qui reuerti debent

18
1 QVi viuit in æternum, [g] creauit om-
A nia ſimul. Deus ſolus iuſtificabitur, &

[a] Gen. 1. d. 27. & 5. a. 1. — [b] Gen. 2. c. 18. — [c] Rom. 13. a. 1. — [d] Inf. 29. b. 15. — [e] Mat. 25. c. 35. — [f] Pſal. 6. b. 6. Iſai. 38. d. 19. — [g] Gen. 1. a. 1.

ad Deum magnum & miſericordem.

manet inuictus rex in æternum. * Quis 2
ſufficit enarrare opera illius? * Quis 3
enim inueſtigabit magnalia eius? * Vir- 4
tutem autem magnitudinis eius quis
enunciabit? aut quis adijciet enarrare
miſericordiam eius? * Non eſt mi- 5
nuere, neque adijcere, nec eſt inuenire
magnalia Dei. * Cum conſummauerit 6
homo, tunc incipiet: & cum quieuerit,
aporiabitur. * Quid eſt homo, & quæ 7
eſt gratia illius? & quid eſt bonum,
aut quid nequam illius? * [a] Numerus 8
dierum hominum vt multum centum
anni: quaſi gutta aquæ maris deputati
ſunt: & ſicut calculus arenæ, ſic exigui
anni in die æui. * Propter hoc patiens 9
eſt Deus in illis, & effundit ſuper eos B
miſericordiam ſuam. * Vidit præſum- 10
ptionem cordis eorum quoniam mala
eſt, & cognouit ſubuerſionem illorum
quoniam nequam eſt. * Ideo adim- 11
pleuit propitiationem ſuam in illis, &
oſtendit eis viam æquitatis. * Miſeratio 12
hominis circa proximum ſuum: miſe-
ricordia autem Dei ſuper omnem car-
nem. * Qui miſericordiam habet, docet, 13
& erudit quaſi paſtor gregem ſuum.
* Miſeretur excipientis doctrinam miſe- 14
rationis, & qui feſtinat in iudicijs eius.

ç) De conuerſione humana: eleemoſyna danda,

* Fili in bonis non des querelam, 15
& in omni dato non des triſtitiam
verbi mali. * Nonne ardorem refrige- 16
rabit ros? ſic & verbum melius quàm
datum. * Nonne ecce verbum ſuper 17
datum bonum? ſed vtraque cum ho-
mine iuſtificato. * Stultus acriter im- 18
properabit: & datus indiſciplinati tabe- C
ſcere facit oculos.

ſapienter agendum,

* Ante iudicium para iuſtitiam tibi, 19
& antequam loquaris diſce. * Ante lan- 20
guorem adhibe medicinam, [b] & ante
iudicium interroga teipſum, & in con-
ſpectu Dei inuenies propitiationem.
* Ante languorem humilia te, & in tem- 21
pore infirmitatis oſtende conuerſatio-
nem tuam. * [c] Non impediaris orare 22
ſemper, & ne verearis vſque ad mortem
iuſtificari: quoniam merces Dei manet
in æternum. * Ante orationem præpara 23
animam tuam: & noli eſſe quaſi homo
qui tentat Deum. * [d] Memento iræ in 24
die conſummationis, & tempus retribu-
tionis in conuerſatione faciei. * [e] Me- 25
mento paupertatis in tempore abun-
dantiæ, & neceſſitatum paupertatis in
26 die diuitiarum. * A mane vſque ad
D veſperam immutabitur tempus, & hæc
27 omnia citata in oculis Dei. * Homo ſa-
piens in omnibus metuet, & in diebus
28 delictorum attendet ab inertia. * Omnis
aſtutus agnoſcit ſapientiam, & inueni-
29 enti eam dabit confeſſionem. * Senſati
in verbis & ipſi ſapienter egerunt: &
intellexerunt veritatem & iuſtitiam, &
impluerunt prouerbia & iudicia.

concupiſcentiæ reprimendæ,

30 * [f] Poſt concupiſcentias tuas non eas,
31 & a voluntate tua auertere. * Si præ-
ſtes animæ tuæ concupiſcentias eius,
32 faciet te in gaudium inimicis tuis. * Ne
oblecteris in turbis nec in modicis:
aſſidua enim eſt commiſſio illorum.
33 * Ne fueris mediocris in contentione
ex fœnore, & eſt tibi nihil in ſacculo:
19
1 eris enim inuidus vitæ tuæ. OPera-
A rius ebrioſus non locupletabitur: &
qui ſpernit modica, paulatim decidet.
2 * [g] Vinum & mulieres apoſtatare fa-
ciunt ſapientes, & arguent ſenſatos:
3 * & qui ſe iungit fornicarijs, erit ne-
quam: putredo & vermes hereditabunt
illum, & extolletur in exemplum maius,
& tolletur de numero anima eius.

prudenter loquendum

4 * [h] Qui credit cito, leuis corde eſt,
& minorabitur: & qui delinquit in ani-
5 mam ſuam, inſuper habebitur. * Qui
gaudet iniquitate, denotabitur: & qui
odit correptionem, minuetur vita: &
qui odit loquacitatem, extinguit mali-
6 tiam. * Qui peccat in animam ſuam,
B pœnitebit: & qui iucundatur in mali-
7 tia, denotabitur. * Ne iteres verbum
nequam & durum, & non minoraberis.
8 * Amico & inimico noli narrare ſen-
ſum tuum: & ſi eſt tibi delictum, noli
9 denudare. * audiet enim te, & cuſto-
diet te, & quaſi defendens peccatum
odiet te, & ſic aderit tibi ſemper.
10 * Audiſti verbum aduerſus proximum
tuum? commoriatur in te, fidens quo-
11 niam non te dirumpet. * A facie verbi
parturit fatuus, tamquam gemitus par-
12 tus infantis. * Sagitta infixa femori car-
13 nis, ſic verbum in corde ſtulti. * [i] Cor-
ripe amicum, ne forte non intellexerit,
& dicat: Non feci: aut ſi fecerit, ne
14 iterum addat facere. * Corripe proxi-
mum, ne forte non dixerit: & ſi dixerit,

---

[a] Pſal. 89. c. 10. — [b] 1. Cor. 11. f. 28. — [c] Luc. 18. a. 1. 1. Theſ. 5. c. 17. — [d] Sup. 7. b. 18. — [e] Sup. 11. c. 27. — [f] Rom. 6. b. 12. & 13. d. 14. — [g] Gen. 19. f. 33. 3. Reg. 11. a. 1. — [h] Ioſ. 22. c. 11. — [i] Leu. 19. d. 17. Matt. 18. b. 15. Luc. 17. a. 3.

ne forte iteret. * Corripe amicum: 15
ſæpe enim fit commiſſio. * Et non 16
omni verbo credas. eſt qui labitur lin- C
gua, ſed non ex animo. * [a]Quis eſt 17
enim qui non deliquerit in lingua ſua?
Corripe proximum antequam com-
mineris.

Deus timendus,

* Et da locum timori Altiſſimi: quia 18
omnis ſapientia timor Dei, & in illa
timere Deum, & in omni ſapientia di-
ſpoſitio legis. * Et non eſt ſapientia 19
nequitiæ diſciplina: & non eſt cogita-
tus peccatorum prudentia. * Eſt ne- 20
quitia, & in ipſa execratio: & eſt in-
ſipiens qui minuitur ſapientia. * Melior 21
eſt homo, qui minuitur ſapientia, &
deficiens ſenſu in timore, quàm qui
abundat ſenſu, & tranſgreditur legem
Altiſſimi. * Eſt ſolertia certa, & ipſa 22
iniqua. * Et eſt qui emittit verbum 23
certum enarrans veritatem. Eſt qui D
nequiter humiliat ſe, & interiora eius
plena ſunt dolo: * & eſt qui ſe nimium 24
ſubmittit a multa humilitate: & eſt
qui inclinat faciem ſuam, & fingit ſe
non videre quod ignoratum eſt: * & 25
ſi ab imbecillitate virium vetetur pec-
care, ſi inuenerit tempus malefaciendi,
malefaciet. * Ex viſu cognoſcitur vir, 26
& ab occurſu faciei cognoſcitur ſen-
ſatus. * Amictus corporis, & riſus den- 27
tium, & ingreſſus hominis enunciant
de illo.

* Eſt correptio mendax in ira con- 28
tumelioſi: & eſt iudicium, quod non
probatur eſſe bonum: & eſt tacens, &
ipſe eſt prudens. QVàm bonum eſt 20 1
arguere, quàm iraſci, & confitentem A
in oratione non prohibere! * Concu- 2
piſcentia ſpadonis deuirginabit iuuen-
culam: * ſic qui facit per vim iudi- 3
cium iniquum. * Quàm bonum eſt 4
correptum manifeſtare pœnitentiam!
ſic enim effugies voluntarium pecca-
tum. * Eſt tacens, qui inuenitur ſa- 5
piens: & eſt odibilis, qui procax eſt
ad loquendum. * Eſt tacens non ha- 6
bens ſenſum loquelæ: & eſt tacens
ſciens tempus aptum. * Homo ſapiens 7
tacebit vſque ad tempus: laſciuus au-
tem, & imprudens non ſeruabunt tem-
pus. * Qui multis vtitur verbis, lædet 8
animam ſuam: & qui poteſtatem ſibi B
ſumit iniuſte, odietur. * Eſt proceſſio 9
in malis viro indiſciplinato, & eſt in-

10 uentio in detrimentum. * Eſt datum,

lingua ſapienter vtendum,

quod non eſt vtile: & eſt datum, cuius
11 retributio duplex. * Eſt propter glo-
riam minoratio: & eſt qui ab humi-
12 litate leuabit caput. * Eſt qui multa
redimat modico pretio, & reſtituens
13 ea in ſeptuplum. * Sapiens in verbis
ſeipſum amabilem facit: gratiæ autem
14 fatuorum effundentur. * Datus inſi-
pientis non erit vtilis tibi: oculi enim
15 illius ſeptemplices ſunt. * exigua da-
bit, & multa improperabit: & apertio
16 oris illius inflammatio eſt. * Hodie
fœneratur quis, & cras expetit: odi-
17 bilis eſt homo huiuſmodi. * Fatuo
non erit amicus, & non erit gratia
18 bonis illius. * qui enim edunt panem
C illius: falſæ linguæ ſunt. Quoties, &
19 quanti irridebunt eum? * Neque enim
quod habendum erat, directo ſenſu
diſtribuit: ſimiliter & quod non erat
20 habendum. * Lapſus falſæ linguæ, quaſi
qui in pauimento cadens: ſic caſus
21 malorum feſtinanter veniet. * Homo
acharis quaſi fabula vana, in ore indi-
22 ſciplinatorum aſſidua erit. * Ex ore
fatui reprobabitur parabola: non enim
23 dicit illam in tempore ſuo. * Eſt qui
vetatur peccare præ inopia, & in re-
24 quie ſua ſtimulabitur. * Eſt qui per-
det animam ſuam præ confuſione, &
ab imprudenti perſona perdet eam:
perſonæ autem acceptione perdet ſe.
25 * Eſt qui præ confuſione promittit
amico, & lucratus eſt eum inimicum
26 gratis. * Opprobrium nequam in ho-
mine mendacium, & in ore indiſci-
27 plinatorum aſſidue erit. * Potior fur
D quàm aſſiduitas viri mendacis. per-
ditionem autem ambo hereditabunt.
28 * Mores hominum mendacium ſine
honore: & confuſio illorum cum ipſis
29 ſine intermiſſione. * Sapiens in verbis
producet ſeipſum, & homo prudens
30 placebit magnatis. * Qui operatur ter-
ram ſuam, inaltabit aceruum frugum:
& qui operatur iuſtitiam, ipſe exalta-
bitur: qui vero placet magnatis, effu-
31 giet iniquitatem. * [b]Xenia & dona
excæcant oculos iudicum, & quaſi mu-
tus in ore auertit correptiones eorum.
32 * [c]Sapientia abſconſa & theſaurus in-
33 uiſus: quæ vtilitas in vtriſque? * Melior
eſt qui celat inſipientiam ſuam, quàm
homo qui abſcondit ſapientiam ſuam.

[a] Iac. 3. c. 8. — [b] Exo. 23. b. 8. Deut. 16. d. 19. — [c] Inf. 41. c. 17.

peccata fugienda,

FIli peccasti? non adijcias iterum: 21 1
sed & de pristinis deprecare vt tibi A
dimittantur. * Quasi a facie colubri 2
fuge peccata: & si accesseris ad illa,
suscipient te. * Dentes leonis, dentes 3
eius, interficientes animas hominum.
* Quasi romphæa bis acuta omnis ini- 4
quitas, plagæ illius non est sanitas.
* Obiurgatio & iniuriæ annullabunt 5
substantiam: & domus quæ nimis lo-
cuples est, annullabitur superbia: sic
substantia superbi eradicabitur. * De- 6
precatio pauperis ex ore vsque ad au-
res eius perueniet, & iudicium festi-
natò adueniet illi. * Qui odit correptio- 7
nem, vestigium est peccatoris: & qui
timet Deum, conuertetur ad cor suum.
* Notus a longe potens lingua audaci: 8
& sensatus scit labi se ab ipso. * Qui 9
ædificat domum suam impendijs alie- B
nis, quasi qui colligit lapides suos in
hyeme. * [a]Stuppa collecta synagoga 10
peccantium, & consummatio illorum
flamma ignis. * Via peccantium com- 11
planata lapidibus, & in fine illorum
inferi, & tenebræ, & pœnæ.

iustitia custodienda,

* Qui custodit iustitiam, continebit 12
sensum eius. * Consummatio timoris 13
Dei, sapientia & sensus. * Non erudie- 14
tur qui non est sapiens in bono. * Est 15
autem sapientia, quæ abundat in malo:
& non est sensus vbi est amaritudo.
* Scientia sapientis tamquam inunda- 16
tio abundabit, & consilium illius sicut
fons vitæ permanet. * Cor fatui quasi 17
vas confractum, & omnem sapientiam
non tenebit. * Verbum sapiens quod- 18
cumque audierit scius laudabit, & ad se C
adijciet: audiuit luxuriosus, & displi-
cebit illi, & proijciet illud post dorsum
suum. * Narratio fatui quasi sarcina in 19
via. nam in labijs sensati inuenietur
gratia. * Os prudentis quæritur in ec- 20
clesia, & verba illius cogitabunt in cor-
dibus suis. * Tamquam domus exter- 21
minata, sic fatuo sapientia: & scientia
insensati inenarrabilia verba. * Com- 22
pedes in pedibus, stulto doctrina, &
quasi vincula manuum super manum
dextram. * Fatuus in risu exaltat vo- 23
cem suam: vir autem sapiens vix ta- D
cite ridebit. * Ornamentum aureum 24
prudenti doctrina, & quasi brachiale
in brachio dextro. * Pes fatui facilis 25
in domum proximi: & homo peritus
26 confundetur a persona potentis. * Stul-
tus a fenestra respiciet in domum: vir
27 autem eruditus foris stabit. * Stultitia
hominis auscultare per ostium: & pru-
28 dens grauabitur contumelia. * Labia
imprudentium stulta narrabunt: verba
autem prudentium statera ponderabun-
29 tur. * In ore fatuorum cor illorum: &
30 in corde sapientium os illorum. * Dum
maledicit impius diabolum, maledicit
31 ipse animam suam. * Susurro coin-
quinabit animam suam, & in omnibus
odietur: & qui cum eo manserit, odio-
sus erit: tacitus & sensatus honorabitur.
22 1 IN lapide luteo lapidatus est piger,
A & omnes loquentur super aspernatio-
2 nem illius. * De stercore boum lapi-
datus est piger: & omnis, qui tetigerit
3 eum, excutiet manus. * Confusio pa-
tris est de filio indisciplinato: filia
4 autem in deminoratione fiet. * Filia
prudens hereditas viro suo. nam quæ
confundit, in contumeliam fit geni-
5 toris. * Patrem & virum confundit au-
dax, & ab impijs non minorabitur: ab
6 vtrisque autem inhonorabitur. * Mu-
sica in luctu importuna narratio: fla-
gella & doctrina in omni tempore sa-
7 pientia. * Qui docet fatuum, quasi qui
8 conglutinat testam. * Qui narrat ver-
bum non audienti, quasi qui excitat
9 dormientem de graui somno. * Cum
dormiente loquitur qui enarrat stulto
sapientiam: & in fine narrationis dicit:
10 Quis est hic? * [b]Supra mortuum plora,
defecit enim lux eius: & supra fatuum
11 plora, deficit enim sensus. * Modicum
plora supra mortuum, quoniam re-
12 quieuit. * Nequissimi enim nequissima
13 vita super mortem fatui. * [c]Luctus
mortui septem dies: fatui autem &
14 impij omnes dies vitæ illorum. * Cum
B stulto ne multum loquaris, & cum in-
15 sensato ne abieris. * Serua te ab illo,
vt non molestiam habeas, & non co-
16 inquinaberis peccato illius. * Deflecte
ab illo, & inuenies requiem, & non
17 acediaberis in stultitia illius. * Super
plumbum quid grauabitur? & quod
18 illi aliud nomen quàm fatuus? * [d]Are-
nam, & salem, & massam ferri facilius
est ferre quàm hominem impruden-
19 tem, & fatuum, & impium. * Lora-
mentum ligneum colligatum in funda-
mento ædificij non dissoluetur: sic &

quæ est sapientia vera,

[a] Sup. 16 a. 7 — [b] Inf. 38. b. 16. — [c] Gen. 50. b. 10. — [d] Prou. 27. a. 3.

cor confirmatum in cogitatione con-
ſilij. * Cogitatus ſenſati in omni tem- 20
pore, metu non deprauabitur. * Sicut 21
pali in excelſis, & cæmenta ſine im- C
penſa poſita contra faciem venti non
permanebunt: * ſic & cor timidum 22
in cogitatione ſtulti contra impetum
timoris non reſiſtet. * Sicut cor tre- 23
pidum in cogitatione fatui, omni tem-
pore non metuet, ſic & qui in præ-
ceptis Dei permanet ſemper.
amici bene tractandi, * Pungens oculum deducit lacry- 24
mas: & qui pungit cor, profert ſenſum.
* Mittens lapidem in volatilia, deijciet 25
illa: ſic & qui conuitiatur amico, diſ-
ſoluit amicitiam. * Ad amicum etſi 26
produxeris gladium, non deſperes: eſt
enim regreſſus. Ad amicum * ſi ape- 27
rueris os triſte, non timeas. eſt enim
concordatio: excepto conuitio, & im-
properio, & ſuperbia, & myſterij reue-
latione, & plaga doloſa: in his omnibus
effugiet amicus. * Fidem poſſide cum 28
amico in paupertate illius, vt & in D
bonis illius læteris. * In tempore tri- 29
bulationis illius permane illi fidelis, vt
& in hereditate illius coheres ſis. * Ante 30
ignem camini vapor, & fumus ignis
inaltatur: ſic & ante ſanguinem male-
dicta, & contumeliæ, & minæ. * Ami- 31
cum ſalutare non confundar, a facie
illius non me abſcondam: & ſi mala
mihi euenerint per illum, ſuſtinebo.
* Omnis qui audiet, cauebit ſe ab eo. 32
Deus implorandus. * [a] Quis dabit ori meo cuſtodiam, 33
& ſuper labia mea ſignaculum certum,
vt non cadam ab ipſis, & lingua mea 23
perdat me? DOmine pater, & domi- 1
nator vitæ meæ ne derelinquas me in A
conſilio eorum: nec ſinas me cadere
in illis. * Quis ſuperponet in cogitatu 2
meo flagella, & in corde meo doctri-
nam ſapientiæ, vt ignorationibus eo-
rum non parcant mihi, & non appa-
reant delicta eorum, * & ne adincreſcant 3
ignorantiæ meæ, & multiplicentur de-
licta mea, & peccata mea abundent,
& incidam in conſpectu aduerſariorum
meorum, & gaudeat ſuper me inimi-
cus meus? * Domine pater, & Deus 4
vitæ meæ, ne derelinquas me in co-
gitatu illorum. * Extollentiam oculo- 5
rum meorum ne dederis mihi, & omne
deſiderium auerte a me. * Aufer a me 6
ventris concupiſcentias, & concubitus
concupiſcentiæ ne apprehendant me,
& animæ irreuerenti & infrunitæ ne
tradas me.
7 * Doctrinam oris audite filij: & qui ne pereat homo labijs
cuſtodierit illam, non periet labijs, nec
ſcandalizabitur in operibus nequiſſi-
8 mis. * In vanitate ſua apprehenditur
peccator, & ſuperbus & maledicus ſcan-
9 dalizabitur in illis. * [b] Iurationi non
B aſſueſcat os tuum, multi enim caſus in
10 illa. * Nominatio vero Dei non ſit aſ-
ſidua in ore tuo, & nominibus Sancto-
rum non admiſcearis: quoniam non eris
11 immunis ab eis. * Sicut enim ſeruus
interrogatus aſſidue, a liuore non mi-
nuitur: ſic omnis iurans, & nominans,
12 in toto a peccato non purgabitur. * Vir
multum iurans implebitur iniquitate,
& non diſcedet a domo illius plaga.
13 * Et ſi fruſtrauerit, delictum illius ſu-
per ipſum erit: & ſi diſſimulauerit,
14 delinquit dupliciter: * & ſi in vacuum
iurauerit, non iuſtificabitur: replebi-
tur enim retributione domus illius.
15 * Eſt & alia loquela contraria morti,
non inueniatur in hereditate Iacob.
16 * Etenim a miſericordibus omnia hæc
auferentur, & in delictis non voluta-
17 buntur. * Indiſciplinatæ loquelæ non
aſſueſcat os tuum: eſt enim in illa
18 verbum peccati. * Memento patris &
matris tuæ, in medio enim magnato-
19 rum conſiſtis: * ne forte obliuiſcatur
te Deus in conſpectu illorum, & aſſi-
duitate tua infatuatus, improperium
patiaris, & maluiſſes non naſci, & diem
20 natiuitatis tuæ maledicas. * [c] Homo
C aſſuetus in verbis improperij, in om-
nibus diebus ſuis non erudietur.
21 * Duo genera abundant in peccatis, neue concubitus concupiſcentijs.
& tertium adducit iram, & perditio-
22 nem. * Anima calida quaſi ignis ar-
dens non extinguetur donec aliquid
23 glutiat: * & homo nequam in ore
carnis ſuæ non deſinet donec incendat
24 ignem. * Homini fornicario omnis
panis dulcis, non fatigabitur tranſgre-
25 diens vſque ad finem. * Omnis homo
qui tranſgreditur lectum ſuum, con-
temnens in animam ſuam, & dicens:
26 [d] Quis me videt? * tenebræ circum-
dant me, & parietes cooperiunt me, &
nemo circumſpicit me: quem vereor?
delictorum meorum non memorabitur
27 Altiſſimus. * Et non intelligit quoniam

[a] Pſal. 140. a. 3. — [b] Exo. 20. b. 7. Matt. 5. e. 33. — [c] 2. Reg. 16. b. 7. — [d] Iſa. 29. e. 15.

omnia videt oculus illius, quoniam ex-
pellit a ſe timorem Dei huiuſmodi ho-
minis timor, & oculi hominum timen-
tes illum: * & non cognouit quoniam 28
oculi Domini multo plus lucidiores ſunt
ſuper ſolem, circumſpicientes omnes
vias hominum, & profundum abyſſi, &
hominum corda intuentes in abſcon-
ditas partes. * Domino enim Deo ante- 29
quam crearentur, omnia ſunt agnita: D
ſic & poſt perfectum reſpicit omnia.
* Hic in plateis ciuitatis vindicabitur, 30
& quaſi pullus equinus fugabitur: &
vbi non ſperauit, apprehendetur. * Et 31
erit dedecus omnibus, eo quòd non
intellexerit timorem Domini. * [a]Sic & 32
mulier omnis relinquens virum ſuum,
& ſtatuens hereditatem ex alieno ma-
trimonio: * primo enim in lege Altiſ- 33
ſimi incredibilis fuit: ſecundo in vi-
rum ſuum deliquit: tertio in adulterio
fornicata eſt, & ex alio viro filios ſta-
tuit ſibi. * Hæc in eccleſiam adducetur, 34
& in filios eius reſpicietur. * Non tra- 35
dent filij eius radices, & rami eius non
dabunt fructum. * derelinquet in ma- 36
ledictum memoriam eius, & dedecus
illius non delebitur. * Et agnoſcent 37
qui derelicti ſunt, quoniam nihil me-
lius eſt quàm timor Dei: & nihil
dulcius, quàm reſpicere in mandatis
Domini. * Gloria magna eſt ſequi Do- 38
minum: longitudo enim dierum aſſu-
metur ab eo.

2. Curſus alter.

24

a) Natura ſapientiæ:

SApientia laudabit animam ſuam, 1
& in Deo honorabitur, & in medio A
populi ſui gloriabitur, * & in eccleſijs 2
Altiſſimi aperiet os ſuum, & in con-
ſpectu virtutis illius gloriabitur, * & 3
in medio populi ſui exaltabitur, & in
plenitudine ſancta admirabitur, * & in 4
multitudine electorum habebit lau-
dem, & inter benedictos benedicetur,
dicens:

ſapientia.

primogenita Altiſſimi,

* Ego ex ore Altiſſimi prodiui primo- 5
genita ante omnem creaturam: * Ego 6
feci in cælis vt oriretur lumen inde-
ficiens, & ſicut nebula texi omnem ter-
ram: * Ego in altiſſimis habitaui, & 7
thronus meus in columna nubis. * Gy- 8
rum cæli circuiui ſola, & profundum
abyſſi penetraui, in fluctibus maris am-
9 bulaui, * & in omni terra ſteti: & in
10 omni populo, * & in omni gente pri-
11 matum habui: * & omnium excellen-
tium & humilium corda virtute calcaui:
& in his omnibus requiem quæſiui, &
12 in hereditate Domini morabor. * Tunc
præcepit, & dixit mihi Creator om-
nium: & qui creauit me, requieuit in
13 tabernaculo meo, * & dixit mihi: In
Iacob inhabita, & in Iſrael hereditare,
& in electis meis mitte radices.
14 * [b]Ab initio, & ante ſæcula creata
B ſum, & vſque ad futurum ſæculum
non deſinam, & in habitatione ſancta
15 coram ipſo miniſtraui. * Et ſic in Sion
firmata ſum, & in ciuitate ſanctificata
ſimiliter requieui, & in Ieruſalem po-
16 teſtas mea. * Et radicaui in populo
honorificato, & in parte Dei mei here-
ditas illius, & in plenitudine ſancto-
rum detentio mea.

requieſci[t] in Sion;

17 * Quaſi cedrus exaltata ſum in Li-
bano, & quaſi cypreſſus in monte
18 Sion: * quaſi palma exaltata ſum in
Cades, & quaſi plantatio roſæ in Ie-
19 richo: * Quaſi oliua ſpecioſa in cam-
pis, & quaſi platanus exaltata ſum iuxta
20 aquam in plateis. * Sicut cinnamo-
mum, & balſamum aromatizans odo-
rem dedi: quaſi myrrha electa dedi
21 ſuauitatem odoris: * & quaſi ſtorax, &
galbanus, & vngula, & gutta, & quaſi
Libanus non inciſus vaporaui habita-
tionem meam, & quaſi balſamum non
22 miſtum odor meus. * Ego quaſi tere-
binthus extendi ramos meos, & rami
23 mei honoris & gratiæ. * Ego quaſi vi-
C tis fructificaui ſuauitatem odoris: &
flores mei fructus honoris & hone-
ſtatis.

gratioſa,

24 * Ego mater pulchræ dilectionis, &
timoris, & agnitionis, & ſanctæ ſpei.
25 * In me gratia omnis viæ & veritatis,
in me omnis ſpes vitæ & virtutis.
26 * Tranſite ad me omnes qui concupi-
ſcitis me, & a generationibus meis im-
27 plemini: * Spiritus enim meus ſuper
mel dulcis, & hereditas mea ſuper mel
28 & fauum: * Memoria mea in genera-
29 tiones ſæculorum. * Qui edunt me,
adhuc eſurient: & qui bibunt me, ad-
30 huc ſitient. * Qui audit me, non con-
fundetur: & qui operantur in me, non
31 peccabunt. * Qui elucidant me, vitam
æternam habebunt.

mater omnium bonorum

[a] Leu. 20. b. 10. Deut. 22. c. 22. — [b] Pro. 8. c. 22.

& liber vitæ.

*Hæc omnia liber vitæ, & teſta- 32
mentum Altiſſimi, & agnitio veritatis.
*Legem mandauit Moyſes in præce- 33
ptis iuſtitiarum, & hereditatem domui
Iacob, & Iſrael promiſſiones. * Poſuit 34
Dauid puero ſuo excitare regem ex
ipſo fortiſſimum, & in throno honoris
ſedentem in ſempiternum. * [a]Qui im- 35
plet quaſi Phiſon ſapientiam, & ſicut
Tigris in diebus nouorum. * Qui adim- 36
plet quaſi Euphrates ſenſum: [b]qui
multiplicat quaſi Iordanis in tempore
meſſis. * Qui mittit diſciplinam ſicut 37
lucem, & aſſiſtens quaſi Gehon in die
vindemiæ. * Qui perficit primus ſcire 38
ipſam, & infirmior non inueſtigabit
eam. * A mari enim abundauit cogi- 39
tatio eius, & conſilium illius ab abyſſo D
magna. * Ego ſapientia effudi flumina. 40
*Ego quaſi trames aquæ immenſæ de 41
fluuio, ego quaſi fluuij dioryx, & ſicut
aquæductus exiui de paradiſo. * dixi: 42
Rigabo hortum meum plantationum,
& inebriabo prati mei fructum. * Et 43
ecce factus eſt mihi trames abundans,
& fluuius meus appropinquauit ad
mare: * quoniam doctrinam quaſi ante- 44
lucanum illumino omnibus, & enarrabo
illam vſque ad longinquum. * Pene- 45
trabo omnes inferiores partes terræ, &
inſpiciam omnes dormientes, & illu-
minabo omnes ſperantes in Domino.
*Adhuc doctrinam quaſi prophetiam 46
effundam, & relinquam illam quæren-
tibus ſapientiam, & non deſinam in
progenies illorum vſque in æuum ſan-
ctum. * [c]Videte quoniam non ſoli mihi 47
laboraui, ſed omnibus exquirentibus
veritatem.

[..] Præcepta [s]apientiæ.
[..] De di[le]ctione Dei:
Deus [t]imendus,

IN tribus placitum eſt ſpiritui meo, 25 1 A
quæ ſunt probata coram Deo, & homi-
nibus: * Concordia fratrum, & amor 2
proximorum, & vir & mulier bene ſibi
conſentientes. * Tres ſpecies odiuit 3
anima mea, & aggrauor valde animæ
illorum: * Pauperem ſuperbum: di- 4
uitem mendacem: ſenem fatuum &
inſenſatum. * Quæ in iuuentute tua 5
non congregaſti, quomodo in ſene-
ctute tua inuenies? * Quàm ſpecioſum 6
canitiei iudicium, & presbyteris co-
gnoſcere conſilium! * Quàm ſpecioſa 7
veteranis ſapientia, & glorioſis intel-
8 lectus, & conſilium! * Corona ſenum
multa peritia, & gloria illorum timor
9 Dei. * Nouem inſuſpicabilia cordis
B magnificaui, & decimum dicam in lin-
10 gua hominibus: * Homo, qui iucun-
datur in filijs, viuens & videns ſubuer-
11 ſionem inimicorum ſuorum. * [d]Beatus,
qui habitat cum muliere ſenſata, [e]&
qui lingua ſua non eſt lapſus, & qui
12 non ſeruiuit indignis ſe. * Beatus, qui
inuenit amicum verum, & qui enar-
13 rat iuſtitiam auri audienti. * Quàm
magnus, qui inuenit ſapientiam &
ſcientiam! ſed non eſt ſuper timentem
14 Dominum. * timor Dei ſuper omnia
15 ſe ſuperpoſuit: * beatus homo, cui
donatum eſt habere timorem Dei: qui
16 tenet illum, cui aſſimilabitur? * Timor
Dei initium dilectionis eius: fidei au-
tem initium agglutinandum eſt ei.
17 C *Omnis plaga triſtitia cordis eſt: & mulier nequam declinanda.
18 omnis malitia, nequitia mulieris. * Et
omnem plagam, & non plagam vide-
19 bit cordis: * & omnem nequitiam, &
20 non nequitiam mulieris: * & omnem
obductum, & non obductum odien-
21 tium: * & omnem vindictam, & non
22 vindictam inimicorum. * Non eſt ca-
23 put nequius ſuper caput colubri: * &
non eſt ira ſuper iram mulieris. [f]Com-
morari leoni & draconi placebit, quàm
24 habitare cum muliere nequam. * Ne-
quitia mulieris immutat faciem eius:
& obcæcat vultum ſuum tamquam vr-
ſus: & quaſi ſaccum oſtendit. In medio
25 proximorum eius * ingemuit vir eius,
26 & audiens ſuſpirauit modicum. * Bre-
uis omnis malitia ſuper malitiam mu-
lieris, ſors peccatorum cadat ſuper
27 illam. * Sicut aſcenſus arenoſus in
D pedibus veterani, ſic mulier linguata
28 homini quieto. * [g]Ne reſpicias in mu-
lieris ſpeciem, & non concupiſcas mu-
29 lierem in ſpecie. * Mulieris ira, &
30 irreuerentia, & confuſio magna. * Mu-
lier ſi primatum habeat, contraria eſt
31 viro ſuo. * Cor humile, & facies triſtis,
32 & plaga cordis, mulier nequam. * Ma-
nus debiles, & genua diſſoluta, mulier
33 quæ non beatificat virum ſuum. * [h]A
muliere initium factum eſt peccati, &
34 per illam omnes morimur. * Non des
aquæ tuæ exitum, nec modicum: nec
mulieri nequam veniam prodeundi.
35 *Si non ambulauerit ad manum tuam,

[a] Ge. 2. b. 11. — [b] Ioſ. 3. d. 15. — [c] Inf. 33. c. 18. — [d] Inf. 26. a. 1. — [e] Sup. 14. a. 1. 19. c. 16. Iac. 3. a 2. — [f] Prou. 21. c. 19. — [g] Inf. 42. c. 12. — [h] Gen. 3. a. 6.

confundet te in conſpectu inimicorum.
* A carnibus tuis abſcinde illam, ne 36
ſemper te abutatur. MVlieris bonæ 26 1
beatus vir: numerus enim annorum A
illius duplex. * Mulier fortis oblectat 2
virum ſuum, & annos vitæ illius in
pace implebit. * Pars bona, mulier 3
bona, in parte timentium Deum da-
bitur viro pro factis bonis: * diuitis 4
autem, & pauperis cor bonum, in omni
tempore vultus illorum hilaris. * A 5
tribus timuit cor meum, & in quarto
facies mea metuit: * Delaturam ciui- 6
tatis: & collectionem populi: * ca- 7
lumniam mendacem, ſuper mortem,
omnia grauia: * dolor cordis & luctus, 8
mulier zelotypa. * In muliere zelotypa 9
flagellum linguæ, omnibus communi-
cans. * Sicut boum iugum, quod mo- 10
uetur, ita & mulier nequam: qui tenet B
illam, quaſi qui apprehendit ſcorpio-
nem. * Mulier ebrioſa ira magna: & 11
contumelia, & turpitudo illius non te-
getur. * Fornicatio mulieris in extol- 12
lentia oculorum, & in palpebris illius
agnoſcetur. * [a]In filia non auertente 13
ſe, firma cuſtodiam: ne inuenta occa-
ſione vtatur ſe. * Ab omni irreueren- 14
tia oculorum eius caue, & ne mireris
ſi te neglexerit. * ſicut viator ſitiens, 15
ad fontem os aperiet, & ab omni aqua
proxima bibet, & contra omnem pa-
lum ſedebit, & contra omnem ſagit-
tam aperiet pharetram donec deficiat.
* Gratia mulieris ſedulæ delectabit vi- 16
rum ſuum, & oſſa illius impinguabit. C
* Diſciplina illius datum Dei eſt. * Mu- 17
lier ſenſata & tacita, non eſt immu- 18
tatio eruditæ animæ. * Gratia ſuper 19
gratiam mulier ſancta, & pudorata.
* Omnis autem ponderatio non eſt 20
digna continentis animæ. * Sicut ſol 21
oriens mundo in altiſſimis Dei, ſic
mulieris bonæ ſpecies in ornamentum
domus eius. * lucerna ſplendens ſu- 22
per candelabrum ſanctum, & ſpecies
faciei ſuper ætatem ſtabilem. * Co- 23
lumnæ aureæ ſuper baſes argenteas, D
& pedes firmi ſuper plantas ſtabilis
mulieris. * Fundamenta æterna ſupra 24
petram ſolidam, & mandata Dei in
corde mulieris ſanctæ.

cupiditas tollenda.

* In duobus contriſtatum eſt cor 25
meum, & in tertio iracundia mihi ad-
uenit: * Vir bellator deficiens per in- 26
27 opiam: & vir ſenſatus contemptus: * &
qui tranſgreditur a iuſtitia ad peccatum,
28 Deus parauit eum ad romphæam. * Duæ
ſpecies difficiles & periculoſæ mihi ap-
paruerunt, difficile exuitur negotians a
27 negligentia: & non iuſtificabitur caupo
1 a peccatis labiorum. PRopter inopiam
A multi deliquerunt: & qui quærit locu-
2 pletari, auertit oculum ſuum. * Sicut
in medio compaginis lapidum palus
figitur, ſic & inter medium venditionis
& emptionis anguſtiabitur peccatum.
3 * Conteretur cum delinquente delictum.
4 * Si non in timore Domini tenueris te
inſtanter, cito ſubuertetur domus tua.
5 * Sicut in percuſſura cribri remane-
bit puluis, ſic aporia hominis in cogi-

verba ponderanda.

6 tatu illius. * Vaſa figuli probat fornax,
& homines iuſtos tentatio tribulationis.
7 * Sicut ruſticatio de ligno oſtendit fru-
ctum illius, ſic verbum ex cogitatu
8 cordis hominis. * Ante ſermonem nõn
laudes virum: hæc enim tentatio eſt
9 hominum. * Si ſequaris iuſtitiam, ap-
prehendes illam: & indues quaſi po-
derem honoris, & inhabitabis cum ea,
& proteget te in ſempiternum, & in
die agnitionis inuenies firmamentum.
10 * Volatilia ad ſibi ſimilia conueniunt:
B & veritas ad eos, qui operantur illam,
11 reuertetur. * Leo venationi inſidiatur
ſemper: ſic peccata operantibus ini-
12 quitates. * Homo ſanctus in ſapientia
manet ſicut ſol: nam ſtultus ſicut luna
13 mutatur. * In medio inſenſatorum ſerua
verbum tempori: in medio autem co-
14 gitantium aſſiduus eſto. * Narratio pec-
cantium odioſa, & riſus illorum in de-
15 licijs peccati. * Loquela multum iu-
rans, horripilationem capiti ſtatuet: &
irreuerentia ipſius obturatio aurium.
16 * Effuſio ſanguinis in rixa ſuperbo-
rum: & maledictio illorum auditus
17 grauis. * Qui denudat arcana amici,
C fidem perdit, & non inueniet amicum
18 ad animum ſuum. * Dilige proximum,
19 & coniungere fide cum illo. * Quòd
ſi denudaueris abſconſa illius, non per-
20 ſequéris poſt eum. * Sicut enim homo,
qui perdit amicum ſuum, ſic & qui
21 perdit amicitiam proximi ſui. * Et ſicut
qui dimittit auem de manu ſua, ſic
dereliquiſti proximum tuum, & non
22 eum capies. * non illum ſequaris, quo-
niam longe abeſt: effugit enim quaſi

a Inf. 42. c. 11.

caprea de laqueo: quoniam vulnerata
eſt anima eius. * vltra eum non po- 23
teris colligare: & maledicti eſt concor-
datio: * denudare autem amici my- 24
ſteria, deſperatio eſt animæ infelicis.
dolus vitandus, * Annuens oculo fabricat iniqua, & 25
nemo eum abijciet: * in conſpectu ocu- 26
lorum tuorum condulcabit os ſuum,
& ſuper ſermones tuos admirabitur: D
nouiſſime autem peruertet os ſuum, &
in verbis tuis dabit ſcandalum. * Multa 27
odiui, & non coæquaui ei, & Dominus
odiet illum. * Qui in altum mittit la- 28
pidem, ſuper caput eius cadet: & plaga
doloſa doloſi diuidet vulnera. * Et qui 29
foueam fodit, incidet in eam: & qui
ſtatuit lapidem proximo, offendet in
eo: & qui laqueum alij ponit, peribit
in illo. * Facienti nequiſſimum con- 30
ſilium, ſuper ipſum deuoluetur, & non
agnoſcet vnde adueniat illi. * Illuſio, 31
& improperium ſuperborum, & vin-
dicta ſicut leo inſidiabitur illi. * La- 32
queo peribunt qui oblectantur caſu
iuſtorum: dolor autem conſumet illos
antequam moriantur.
ira ſupprimenda, * Ira & furor, vtraque execrabilia 33
ſunt, & vir peccator continens erit il- 28
lorum. QVi [a] vindicari vult, a Domino 1
inueniet vindictam, & peccata illius A
ſeruans ſeruabit. * Relinque proximo 2
tuo nocenti te: & tunc deprecanti tibi
peccata ſoluentur. * Homo homini re- 3
ſeruat iram, & a Deo quærit mede-
lam? * In hominem ſimilem ſibi non 4
habet miſericordiam, & de peccatis
ſuis deprecatur? * Ipſe cum caro ſit, 5
reſeruat iram, & propitiationem petit
a Deo? quis exorabit pro delictis illius?
* Memento nouiſſimorum, & deſine 6
inimicari: * tabitudo enim & mors 7
imminent in mandatis eius. * Memo- 8
rare timorem Dei, & non iraſcaris pro-
ximo. * Memorare teſtamentum Al- 9
tiſſimi, & deſpice ignorantiam proximi.
* Abſtine te a lite, & minues peccata: 10
* homo enim iracundus incendit litem, 11
& vir peccator turbabit amicos, & in B
medio pacem habentium immittet ini-
micitiam. * Secundum enim ligna ſiluæ 12
ſic ignis exardeſcit: & ſecundum vir-
tutem hominis, ſic iracundia illius erit,
& ſecundum ſubſtantiam ſuam exal-
tabit iram ſuam. * Certamen feſtina- 13
tum incendit ignem: & lis feſtinans
effundit ſanguinem: & lingua teſtifi-
14 cans adducit mortem. * Si ſufflaueris
in ſcintillam, quaſi ignis exardebit: &
ſi expueris ſuper illam, extinguetur:
vtraque ex ore proficiſcuntur.
15 * Suſurro & bilinguis maledictus: *ſuſurratio fugienda,*
multos enim turbabit pacem habentes.
16 * Lingua tertia multos commouit, &
C
17 diſperſit illos de gente in gentem. * ci-
uitates muratas diuitum deſtruxit, &
18 domos magnatorum effodit. * Virtutes
populorum concidit, & gentes fortes
19 diſſoluit. * Lingua tertia mulieres vi-
ratas eiecit, & priuauit illas laboribus
20 ſuis. * qui reſpicit illam, non habebit
requiem, nec habebit amicum, in quo
21 requieſcat. * Flagelli plaga liuorem
facit: plaga autem linguæ comminuet
22 oſſa. * Multi ceciderunt in ore gladij,
ſed non ſic quaſi qui interierunt per
23 linguam ſuam. * Beatus qui tectus eſt
a lingua nequam, qui in iracundiam
illius non tranſiuit, & qui non attraxit
iugum illius, & in vinculis eius non
24 eſt ligatus: * iugum enim illius, iu-
gum ferreum eſt: & vinculum illius,
25 vinculum æreum eſt. * Mors illius,
mors nequiſſima: & vtilis potius in-
26 fernus quàm illa. * Perſeuerantia illius
D non permanebit, ſed obtinebit vias in-
iuſtorum: & in flamma ſua non com-
27 buret iuſtos. * Qui relinquunt Deum,
incident in illam, & exardebit in illis, &
non extinguetur, & immittetur in illos
quaſi leo, & quaſi pardus lædet illos.
28 * Sepi aures tuas ſpinis, linguam ne-
quam noli audire, & ori tuo facito
29 oſtia, & ſeras. * Aurum tuum & ar-
gentum tuum confla, & verbis tuis
facito ſtateram, & frenos ori tuo rectos:
30 * & attende ne forte labaris in lingua,
& cadas in conſpectu inimicorum in-
ſidiantium tibi, & ſit caſus tuus inſa-
nabilis in mortem.
29
1 QVi facit miſericordiam, fœneratur *miſericordia facienda.*
A proximo ſuo: & qui præualet manu,
2 mandata ſeruat. * Fœnerare proximo
tuo in tempore neceſſitatis illius, &
iterum redde proximo in tempore ſuo.
3 * Confirma verbum, & fideliter age
cum illo: & in omni tempore inuenies
4 quod tibi neceſſarium eſt. * Multi
quaſi inuentionem æſtimauerunt fœ-
nus, & præſtiterunt moleſtiam his, qui
5 ſe adiuuerunt. * Donec accipiant, oſcu-

---

[a] Deu. 32. e. 35. Matt. 6. b. 14. Marc. 11. c. 25. Rom. 12. d. 19.

lantur manus dantis, & in promiſſio-
nibus humiliant vocem ſuam: * & in 6
tempore redditionis poſtulabit tem-
pus, & loquetur verba tædij & mur-
murationum, & tempus cauſabitur:
* ſi autem potuerit reddere, aduerſa- 7
bitur, ſolidi vix reddet dimidium, &
computabit illud quaſi inuentionem:
* ſin autem fraudabit illum pecunia 8
ſua, & poſſidebit illum inimicum gra- B
tis: * & conuitia & maledicta reddet 9
illi, & pro honore & beneficio reddet
illi contumeliam. * Multi non cauſa 10
nequitiæ non fœnerati ſunt, ſed frau-
dari gratis timuerunt. * Verumtamen 11
ſuper humilem animo fortior eſto, &
pro eleemoſyna non trahas illum. * Pro- 12
pter mandatum aſſume pauperem:
& propter inopiam eius ne dimittas
eum vacuum. * Perde pecuniam pro- 13
pter fratrem & amicum tuum: & non
abſcondas illam ſub lapide in perdi-
tionem. * [a]Pone theſaurum tuum in 14
præceptis Altiſſimi, & proderit tibi
magis quàm aurum. * [b]Conclude ele- 15
emoſynam in corde pauperis, & hæc
pro te exorabit ab omni malo. * Su- 16
per ſcutum potentis, & ſuper lanceam 17 18
aduerſus inimicum tuum pugnabit. C

β) De prudentia: in fœnerando,

* Vir bonus fidem facit pro proximo 19
ſuo: & qui perdiderit confuſionem,
derelinquet ſibi. * Gratiam fideiuſſoris 20
ne obliuiſcaris: dedit enim pro te ani-
mam ſuam. * Repromiſſorem fugit 21
peccator & immundus. * Bona repro- 22
miſſoris ſibi aſcribit peccator: & in-
gratus ſenſu derelinquet liberantem ſe.
* Vir repromittit de proximo ſuo: & 23
cum perdiderit reuerentiam, derelin-
quetur ab eo. * Repromiſſio nequiſſima 24
multos perdidit dirigentes, & com-
mouit illos quaſi fluctus maris. * Viros 25
potentes gyrans migrare fecit, & va-
gati ſunt in gentibus alienis. * Pecca- 26
tor tranſgrediens mandatum Domini,
incidet in promiſſionem nequam: &
qui conatur multa agere, incidet in
iudicium. * Recupera proximum ſe- 27
cundum virtutem tuam, & attende tibi
ne incidas. * [c]Initium vitæ hominis 28
aqua & panis, & veſtimentum, & do- D
mus protegens turpitudinem. * Melior 29
eſt victus pauperis ſub tegmine aſſe-
rum, quàm epulæ ſplendidæ in pere-
30 gre ſine domicilio. * Minimum pro
magno placeat tibi, & improperium
31 peregrinationis non audies. * Vita ne-
quam hoſpitandi de domo in domum:
& vbi hoſpitabitur, non fiducialiter
32 aget, nec aperiet os. * Hoſpitabitur, &
paſcet, & potabit ingratos, & ad hæc
33 amara audiet. * Tranſi hoſpes, & orna
menſam: & quæ in manu habes, ciba
34 ceteros. * Exi a facie honoris amicorum
meorum: neceſſitudine domus meæ
35 hoſpitio mihi factus eſt frater. * Grauia
hæc homini habenti ſenſum: Correptio
domus, & improperium fœneratoris.

30
1 A QVi [d]diligit filium ſuum, aſſiduat
illi flagella, vt lætetur in nouiſſimo
ſuo, & non palpet proximorum oſtia.
2 * Qui docet filium ſuum, laudabitur
in illo, & in medio domeſticorum in
3 illo gloriabitur. * [e]Qui docet filium
ſuum, in zelum mittit inimicum, & in
medio amicorum gloriabitur in illo.
4 * Mortuus eſt pater eius, & quaſi non
eſt mortuus: ſimilem enim reliquit ſibi
5 poſt ſe. * In vita ſua vidit, & lætatus
eſt in illo: in obitu ſuo non eſt con-
triſtatus, nec confuſus eſt coram ini-
6 micis. * Reliquit enim defenſorem
domus contra inimicos, & amicis red-
7 dentem gratiam. * Pro animabus filio-
rum colligabit vulnera ſua, & ſuper om-
nem vocem turbabuntur viſcera eius.
8 * Equus indomitus euadit durus, &
B 9 filius remiſſus euadet præceps. * Lacta
filium, & pauentem te faciet: lude cum
10 eo, & contriſtabit te. * Non corrideas
illi: ne doleas, & in nouiſſimo obſtu-
11 peſcent dentes tui. * Non des illi po-
teſtatem in iuuentute, & ne deſpicias
12 cogitatus illius. * [f]Curua ceruicem
eius in iuuentute, & tunde latera eius
dum infans eſt, ne forte induret, & non
credat tibi, & erit tibi dolor animæ.
13 * Doce filium tuum, & operare in illo,
ne in turpitudinem illius offendas.

in educandis filijs,

14 * Melior eſt pauper ſanus, & fortis
viribus, quàm diues imbecillis & fla-
15 gellatus malitia. * Salus animæ in ſan-
C ctitate iuſtitiæ melior eſt omni auro &
argento: & corpus validum quàm cen-
16 ſus immenſus. * Non eſt cenſus ſuper
cenſum ſalutis corporis: & non eſt
oblectamentum ſuper cordis gaudium.
17 * Melior eſt mors quàm vita amara: &
requies æterna quàm languor perſe-

in ſeruanda valetudine,

[a] Tob. 4. b. 10. — [b] Sup. 17. c. 18. — [c] Inf. 39. c. 31. — [d] Prou. 13. d. 24. & 23. b. 13. — [e] Deut. 6. b. 7. — [f] Sup. 7. c. 25.

uerans. * Bona abſcondita in ore clauſo, 18
quaſi appoſitiones epularum circum-
poſitæ ſepulchro. * [a] Quid proderit li- 19
batio idolo? nec enim manducabit, nec
odorabit: * ſic qui effugatur a Domino, 20
portans mercedes iniquitatis: * vi- 21
dens oculis, & ingemiſcens, ſicut ſpado
complectens virginem, & ſuſpirans.
in repellenda triſtitia, * [b] Triſtitiam non des animæ tuæ, 22
& non affligas temetipſum in conſilio D
tuo. * Iucunditas cordis hæc eſt vita 23
hominis, & theſaurus ſine defectione
ſanctitatis: & exultatio viri eſt longæ-
uitas. * Miſerere animæ tuæ placens 24
Deo, & contine: congrega cor tuum
in ſanctitate eius, & triſtitiam longe
repelle a te. * [c] Multos enim occidit 25
triſtitia, & non eſt vtilitas in illa. * Ze- 26
lus & iracundia minuunt dies, & ante
tempus ſenectam adducet cogitatus.
* Splendidum cor, & bonum in epulis 27
eſt: epulæ enim illius diligenter fiunt.
31
in arcenda cupiditate, VIgilia honeſtatis tabefaciet carnes, 1 A
& cogitatus illius auferet ſomnum. * Co- 2
gitatus præſcientiæ auertit ſenſum, &
infirmitas grauis ſobriam facit animam.
* Laborauit diues in congregatione ſub- 3
ſtantiæ, & in requie ſua replebitur bonis
ſuis. * Laborauit pauper in diminu- 4
tione victus, & in fine inops fit. * Qui 5
aurum diligit, non iuſtificabitur: & qui
inſequitur conſumptionem, replebi-
tur ex ea. * [d] Multi dati ſunt in auri 6
caſus, & facta eſt in ſpecie ipſius per-
ditio illorum. * Lignum offenſionis eſt 7
aurum ſacrificantium: væ illis, qui ſe-
ctantur illud, & omnis imprudens de-
periet in illo. * Beatus diues, qui in- 8
uentus eſt ſine macula: & qui poſt
aurum non abijt, nec ſperauit in pe-
cunia, & theſauris. * Quis eſt hic, & 9
laudabimus eum? fecit enim mirabilia
in vita ſua. * Qui probatus eſt in illo, 10
& perfectus eſt, erit illi gloria æterna:
qui potuit tranſgredi, & non eſt tranſ-
greſſus: facere mala, & non fecit:
* ideo ſtabilita ſunt bona illius in Do- 11
mino, & eleemoſynas illius enarrabit B
omnis Eccleſia ſanctorum.
* Supra menſam magnam ſediſti? 12
non aperias ſuper illam faucem tuam
prior. * Non dicas ſic: Multa ſunt, 13
quæ ſuper illam ſunt: * memento quo- 14
niam malus eſt oculus nequam. * Ne- 15
quius oculo quid creatum eſt? ideo
ab omni facie ſua lacrymabitur. cum in cuſtodienda ſobrietate,
16 viderit, * ne extendas manum tuam
prior, & inuidia contaminatus eru-
17 beſcas. * Ne comprimaris in conuiuio.
18 * Intellige quæ ſunt proximi tui ex
19 teipſo: * vtere quaſi homo frugi his,
quæ tibi apponuntur: ne, cum man-
20 ducas multum, odio habearis. * Ceſſa
prior cauſa diſciplinæ: & noli nimius
21 eſſe, ne forte offendas. * Et ſi in me-
C dio multorum ſediſti, prior illis ne
extendas manum tuam, nec prior po-
22 ſcas bibere. * Quàm ſufficiens eſt ho-
mini erudito vinum exiguum, & in
dormiendo non laborabis ab illo, &
23 non ſenties dolorem. * Vigilia, cho-
24 lera, & tortura viro infrunito: * ſom-
nus ſanitatis in homine parco. dormiet
vſque mane, & anima illius cum ipſo
25 delectabitur. * Et ſi coactus fueris in
edendo multum, ſurge e medio, euome:
& refrigerabit te, & non adduces cor-
26 pori tuo infirmitatem. * Audi me fili,
& ne ſpernas me: & in nouiſſimo in-
27 uenies verba mea. * In omnibus ope-
ribus tuis eſto velox, & omnis infir-
28 mitas non occurret tibi. * Splendidum
in panibus benedicent labia multorum,
& teſtimonium veritatis illius fidele.
29 * Nequiſſimo in pane murmurabit ci-
uitas, & teſtimonium nequitiæ illius
30 verum eſt. * Diligentes in vino noli
D prouocare: [e] multos enim exterminauit
31 vinum. * Ignis probat ferrum durum:
ſic vinum corda ſuperborum arguet
32 in ebrietate potatum. * Æqua vita ho-
minibus vinum in ſobrietate: ſi bibas
33 illud moderate, eris ſobrius. * Quæ
34 vita eſt ei, qui minuitur vino? * Quid
35 defraudat vitam? Mors. * [f] Vinum in
iucunditatem creatum eſt, & non in
36 ebrietatem, ab initio. * Exultatio ani-
mæ & cordis vinum moderate pota-
37 tum. * Sanitas eſt animæ & corpori
38 ſobrius potus. * Vinum multum pota-
tum irritationem, & iram, & ruinas
39 multas facit. * Amaritudo animæ vi-
40 num multum potatum. * Ebrietatis
animoſitas, imprudentis offenſio, mi-
norans virtutem, & faciens vulnera.
41 * In conuiuio vini non arguas proxi-
mum: & non deſpicias eum in iucun-
42 ditate illius: * verba improperij non
dicas illi: & non premas illum in re-
petendo.

[a] Dan. 14. b. 6. — [b] Prou. 12. d. 25. & 15. b. 13. & 17. d. 22. — [c] 2. Cor. 7. c. 10. — [d] Sup. 8. a. 3. —
[e] Iudith 13. a. 4. — [f] Pſ. 103. b. 15. Prou. 31. a. 4.

in celebrandis conuiuijs,

RE&torem te posuerunt? noli ex- 32 1
tolli: esto in illis quasi vnus ex ipsis. A
*Curam illorum habe, & sic confide, 2
& omni cura tua explicita recumbe:
*vt læteris propter illos, & ornamen- 3
tum gratiæ accipias coronam, & di-
gnationem consequaris corrogationis.
*Loquere maior natu: decet enim te 4
*primum verbum diligenti scientia, & 5
non impedias musicam. * Vbi auditus 6
non est, non effundas sermonem, &
importune noli extolli in sapientia tua.
*Gemmula carbunculi in ornamento 7
auri, & comparatio musicorum in con-
uiuio vini. * Sicut in fabricatione auri 8
signum est smaragdi, sic numerus musi- B
corum in iucundo & moderato vino.
*Audi tacens, & pro reuerentia acce- 9
det tibi bona gratia. * Adolescens lo- 10
quere in tua causa vix. * Si bis inter- 11
rogatus fueris, habeat caput responsum
tuum. * In multis esto quasi inscius, 12
& audi tacens simul & quærens. * In 13
medio magnatorum non præsumas: &
vbi sunt senes, non multum loquaris.
*Ante grandinem præibit coruscatio: 14
& ante verecundiam præibit gratia, &
pro reuerentia accedet tibi bona gratia.
*Et hora surgendi non te trices: præ- 15
curre autem prior in domum tuam, C
& illic auocare, & illic lude, * & age 16
conceptiones tuas, & non in delictis
& verbo superbo. * Et super his om- 17
nibus benedicito Dominum, qui fecit
te, & inebriantem te ab omnibus bo-
nis suis.

in audiendis consilijs

*Qui timet Dominum, excipiet do- 18
ctrinam eius: & qui vigilauerint ad
illum, inuenient benedictionem. *Qui 19
quærit legem, replebitur ab ea: & qui
insidiose agit, scandalizabitur in ea.
*Qui timent Dominum, inuenient iu- 20
dicium iustum, & iustitias quasi lumen
accendent. * Peccator homo vitabit 21
correptionem, & secundum volunta- D
tem suam inueniet comparationem.
*Vir consilij non disperdet intelligen- 22
tiam, alienus & superbus non perti-
mescet timorem: * etiam postquam 23
fecit cum eo sine consilio, & suis in-
sectationibus arguetur. * Fili sine con- 24
silio nihil facias, & post factum non
pœnitebis. * In via ruinæ non eas, & 25
non offendes in lapides: nec credas
te viæ laboriosæ, ne ponas animæ tuæ
26 scandalum: * & a filijs tuis caue, &
27 a domesticis tuis attende. * In omni
opere tuo crede ex fide animæ tuæ:
hoc est enim conseruatio mandatorum.
28 *Qui credit Deo, attendit mandatis:
33 & qui confidit in illo, non minorabi-
1 tur. TImenti Dominum non occurrent
A mala, sed in tentatione Deus illum
2 conseruabit, & liberabit a malis. * Sa-
piens non odit mandata & iustitias, &
non illidetur quasi in procella nauis.
3 *Homo sensatus credit legi Dei, & lex
4 illi fidelis. *Qui interrogationem mani-
festat, parabit verbum, & sic depreca-
tus exaudietur, & conseruabit discipli-
5 nam, & tunc respondebit. * [a] Præ-
cordia fatui quasi rota carri: & quasi
6 axis versatilis cogitatus illius. * Equus
emissarius, sic & amicus subsannator,
7 sub omni suprasedente hinnit. * Quare
dies diem superat, & iterum lux lu-
8 cem, & annus annum a sole? * A Do-
mini scientia separati sunt, facto sole,
9 & præceptum custodiente. * Et immu-
B tauit tempora, & dies festos ipsorum,
& in illis dies festos celebrauerunt ad
10 horam. * Ex ipsis exaltauit & magni-
ficauit Deus, & ex ipsis posuit in nume-
rum dierum. Et omnes homines de
solo, [b]& ex terra, vnde creatus est
11 Adam. * In multitudine disciplinæ Do-
minus separauit eos, & immutauit vias
12 eorum. * Ex ipsis benedixit, & exal-
tauit: & ex ipsis sanctificauit, & ad se
applicauit: & ex ipsis maledixit, &
humiliauit, & conuertit illos a separa-
13 tione ipsorum. * [c]Quasi lutum figuli
in manu ipsius, plasmare illud & di-
14 sponere. * Omnes viæ eius secundum
dispositionem eius: sic homo in manu
illius, qui se fecit, & reddet illi secun-
15 dum iudicium suum. * Contra malum
bonum est, & contra mortem vita: sic
& contra virum iustum peccator. Et
sic intuere in omnia opera Altissimi.
Duo & duo, & vnum contra vnum.

& verbis sapientis

16 *Et ego nouissimus euigilaui, &
quasi qui colligit acinos post vinde-
17 miatores. *In benedictione Dei & ipse
C speraui: & quasi qui vindemiat, re-
18 pleui torcular. * [d]Respicite quoniam
non mihi soli laboraui, sed omnibus
19 exquirentibus disciplinam. * Audite
me magnates, & omnes populi, & re-
ctores Ecclesiæ auribus percipite.

---

[a] Sup. 21. b. 17. — [b] Gen. 2. a. 7. — [c] Rom. 9. e. 21. — [d] Sup. 24. d. 47.

in tractandis domeſticis,

*Filio & mulieri, fratri & amico 20
non des poteſtatem ſuper te in vita
tua: & non dederis alij poſſeſſionem
tuam: ne forte pœniteat te, & depre-
ceris pro illis. * Dum adhuc ſuperes 21
& aſpiras, non immutabit te omnis
caro. * Melius eſt enim vt filij tui te 22
rogent, quàm te reſpicere in manus
filiorum tuorum. * In omnibus operi- 23
bus tuis præcellens eſto. * Ne dederis 24
maculam in gloria tua. In die con-
ſummationis dierum vitæ tuæ, & in
tempore exitus tui diſtribue heredita-
tem tuam. * Cibaria, & virga, & onus 25
aſino: panis, & diſciplina, & opus ſeruo.
* Operatur in diſciplina, & quærit re- 26
quieſcere: laxa manus illi, & quærit D
libertatem. * Iugum & lorum curuant 27
collum durum, & ſeruum inclinant
operationes aſſiduæ. * Seruo maleuolo 28
tortura & compedes, mitte illum in
operationem, ne vacet: * multam enim 29
malitiam docuit otioſitas. * In opera 30
conſtitue eum: ſic enim condecet il-
lum. Quòd ſi non obaudierit, curua
illum compedibus, & non amplifices
ſuper omnem carnem: verum ſine iu-
dicio nihil facias graue. * [a]Si eſt tibi 31
ſeruus fidelis, ſit tibi quaſi anima tua:
quaſi fratrem ſic eum tracta: quoniam
in ſanguine animæ comparaſti illum.
* Si læſeris eum iniuſte, in fugam con- 32
uertetur: * & ſi extollens diſceſſerit: 33
quem quæras, & in qua via quæras
illum, neſcis.

34

in exquirendo vero

VAna ſpes, & mendacium viro in- 1 A
ſenſato: & ſomnia extollunt impru-
dentes. * Quaſi qui apprehendit vm- 2
bram, & perſequitur ventum: ſic &
qui attendit ad viſa mendacia. * hoc 3
ſecundum hoc viſio ſomniorum: ante
faciem hominis ſimilitudo hominis.
* Ab immundo quid mundabitur? & 4
a mendace quid verum dicetur? * Di- 5
uinatio erroris, & auguria mendacia,
& ſomnia malefacientium, vanitas eſt.
* Et ſicut parturientis, cor tuum phan- 6
taſias patitur. niſi ab Altiſſimo fuerit
emiſſa viſitatio, ne dederis in illis cor
tuum: * multos enim errare fecerunt 7
ſomnia, & exciderunt ſperantes in illis.
* Sine mendacio conſummabitur ver- 8
bum legis, & ſapientia in ore fidelis
complanabitur. * Qui non eſt tentatus, 9
quid ſcit? Vir in multis expertus, co- B
gitabit multa: & qui multa didicit,
10 enarrabit intellectum. * Qui non eſt
expertus, pauca recognoſcit: qui au-
tem in multis factus eſt, multiplicat
11 malitiam. * Qui tentatus non eſt, qua-
lia ſcit? qui implanatus eſt, abundabit
12 nequitia. * Multa vidi errando, & plu-
13 rimas verborum conſuetudines. * Ali-
quoties vſque ad mortem periclitatus
ſum horum cauſa, & liberatus ſum gra-
tia Dei.
14 * Spiritus timentium Deum quæ- & protectore.
ritur, & in reſpectu illius benedicetur.
15 * Spes enim illorum in ſaluantem il-
16 los, & oculi Dei in diligentes ſe. * Qui
C timet Dominum nihil trepidabit, &
non pauebit: quoniam ipſe eſt ſpes
17 eius. * Timentis Dominum beata eſt
18 anima eius. * Ad quem reſpicit, & quis
19 eſt fortitudo eius? * [b]Oculi Domini
ſuper timentes eum, protector potentiæ,
firmamentum virtutis, tegimen ardo-
20 ris, & vmbraculum meridiani, * de-
precatio offenſionis, & adiutorium ca-
ſus, exaltans animam, & illuminans
oculos, dans ſanitatem, & vitam &
benedictionem.

γ) De ſacrificijs: oblatio maculata,

21 * [c]Immolantis ex iniquo oblatio eſt
maculata, & non ſunt beneplacitæ ſub-
22 ſannationes iniuſtorum. * Dominus
ſolus ſuſtinentibus ſe in via veritatis
23 & iuſtitiæ. * [d]Dona iniquorum non
probat Altiſſimus, nec reſpicit in ob-
lationes iniquorum: nec in multitu-
dine ſacrificiorum eorum propitiabitur
24 peccatis. * Qui offert ſacrificium ex
D ſubſtantia pauperum, quaſi qui victi-
25 mat filium in conſpectu patris ſui. * Pa-
nis egentium vita pauperum eſt: qui
defraudat illum, homo ſanguinis eſt.
26 * Qui aufert in ſudore panem, quaſi
27 qui occidit proximum ſuum. * Qui
effundit ſanguinem, [e]& qui fraudem
28 facit mercenario, fratres ſunt. * Vnus
ædificans, & vnus deſtruens: quid pro-
29 deſt illis niſi labor? * Vnus orans, &
vnus maledicens: cuius vocem exau-
30 diet Deus? * Qui baptizatur a mor-
tuo, & iterum tangit eum, quid pro-
31 ficit lauatio illius? * [f]ſic homo qui
ieiunat in peccatis ſuis: & iterum
eadem faciens, quid proficit humili-
ando ſe? orationem illius quis ex-
audiet?

[a] Sup. 7. c. 23. — [b] Pſ. 33. c. 16. — [c] Prou. 21. d. 27. — [d] Prou. 15. b. 8. — [e] Deu. 24. c. 14. Sup. 7. c. 22. — [f] 2. Pet. 2. d. 21.

ſacrificium ſalutare,
QVi conſeruat legem, multiplicat 35 1
oblationem. * [a] Sacrificium ſalutare eſt A
attendere mandatis, & diſcedere ab 2
omni iniquitate. * Et propitiationem 3
litare ſacrificij ſuper iniuſtitias, & de-
precatio pro peccatis, recedere ab in-
iuſtitia. * Retribuet gratiam qui offert 4
ſimilaginem: & qui facit miſericordiam,
offert ſacrificium. * Beneplacitum eſt 5
Domino recedere ab iniquitate: & de-
precatio pro peccatis recedere ab in-
iuſtitia.

recte ſacrificandum;
* [b] Non apparebis ante conſpectum 6
Domini vacuus. * Hæc enim omnia 7
propter mandatum Dei fiunt. * Ob- 8
latio iuſti impinguat altare, & odor
ſuauitatis eſt in conſpectu Altiſſimi.
* Sacrificium iuſti acceptum eſt, & 9
memoriam eius non obliuiſcetur Do- B
minus. * Bono animo gloriam redde 10
Deo: & non minuas primitias manuum
tuarum. * [c] In omni dato hilarem fac 11
vultum tuum, & in exultatione ſancti-
fica decimas tuas. * Da Altiſſimo ſe- 12
cundum datum eius, & in bono oculo
ad inuentionem facito manuum tua-
rum: * quoniam Dominus retribuens 13
eſt, & ſepties tantum reddet tibi. * [d] Noli 14
offerre munera praua, non enim ſu-
ſcipiet illa. * Et noli inſpicere ſacri- 15
ficium iniuſtum, quoniam Dominus
iudex eſt, & [e] non eſt apud illum gloria
perſonæ.

orationem humilem reſpicit Deus,
* Non accipiet Dominus perſonam 16
in pauperem, & deprecationem læſi C
exaudiet. * Non deſpiciet preces pu- 17
pilli: nec viduam, ſi effundat loque-
lam gemitus. * Nonne lacrymæ viduæ 18
ad maxillam deſcendunt, & exclama-
tio eius ſuper deducentem eas? * A 19
maxilla enim aſcendunt vſque ad cæ-
lum, & Dominus exauditor non de-
lectabitur in illis. * Qui adorat Deum 20
in oblectatione, ſuſcipietur, & depre-
catio illius vſque ad nubes propin-
quabit. * Oratio humiliantis ſe, nubes 21
penetrabit: & donec propinquet non
conſolabitur: & non diſcedet donec
Altiſſimus aſpiciat. * Et Dominus non 22
elongabit, ſed iudicabit iuſtos, & fa- D
ciet iudicium: & Fortiſſimus non ha-
bebit in illis patientiam, vt contribulet
dorſum ipſorum: * & Gentibus red- 23
det vindictam donec tollat plenitudi-
nem ſuperborum: & ſceptra iniquorum
24 contribulet * donec reddat hominibus
ſecundum actus ſuos, & ſecundum
opera Adæ, & ſecundum præſumptio-
25 nem illius, * donec iudicet iudicium
plebis ſuæ, & oblectabit iuſtos miſeri-
26 cordia ſua. * Specioſa miſericordia
Dei, in tempore tribulationis, quaſi
nubes pluuiæ in tempore ſiccitatis.

36
1 MIſerere noſtri Deus omnium, & qui exoratur pro populo.
A reſpice nos, & oſtende nobis lucem
2 miſerationum tuarum: * & immitte
timorem tuum ſuper Gentes, quæ non
exquiſierunt te, vt cognoſcant quia
non eſt Deus niſi tu, & enarrent ma-
3 gnalia tua. * Alleua manum tuam ſu-
per Gentes alienas, vt videant poten-
4 tiam tuam. * Sicut enim in conſpectu
eorum ſanctificatus es in nobis, ſic in
conſpectu noſtro magnificaberis in eis,
5 * vt cognoſcant te, ſicut & nos cogno-
uimus quoniam non eſt Deus præter
6 te Domine. * Innoua ſigna, & immuta
7 mirabilia. * Glorifica manum, & bra-
8 chium dextrum. * Excita furorem, &
9 effunde iram. * Tolle aduerſarium, &
10 affige inimicum. * Feſtina tempus, &
memento finis, vt enarrent mirabilia
11 tua. * In ira flammæ deuoretur qui
B ſaluatur: & qui peſſimant plebem tuam,
12 inueniant perditionem. * Contere ca-
put principum inimicorum, dicentium:
13 Non eſt alius præter nos. * Congrega
omnes tribus Iacob: vt cognoſcant quia
non eſt Deus niſi tu, & enarrent ma-
gnalia tua: & hereditabis eos, ſicut
14 ab initio. * Miſerere plebi tuæ, ſuper
quam inuocatum eſt nomen tuum: &
Iſrael, [f] quem coæquaſti primogenito
15 tuo. * Miſerere ciuitati ſanctificationis
tuæ Ieruſalem, ciuitati requiei tuæ.
16 * Reple Sion inenarrabilibus verbis
17 tuis, & gloria tua populum tuum. * Da
C teſtimonium his, qui ab initio crea-
turæ tuæ ſunt, & ſuſcita prædicationes,
quas locuti ſunt in nomine tuo pro-
18 phetæ priores. * Da mercedem ſuſti-
nentibus te, vt prophetæ tui fideles
inueniantur: & exaudi orationes ſer-
19 uorum tuorum * [g] ſecundum bene-
dictionem Aaron de populo tuo, &
dirige nos in viam iuſtitiæ, & ſciant
omnes qui habitant terram, quia tu es
Deus conſpector ſæculorum.

---

[a] Ier. 7. a. 3. — [b] Exod. 23. c. 15. & 34. c. 20. Deut. 16. c. 16. — [c] 2. Cor. 9. b. 7. Tob. 4. b. 9. — [d] Leu. 22. c. 21. Deu. 15. d. 21. — [e] Deut. 10. d. 17. 2. Par. 19. b. 7. Iob 34. b. 19. Sap. 6. b. 8. Rom. 2. b. 11. Gal. 2. b. 6. Col. 3. d. 25. Act. 10. e. 34. 1. Pet. 1. c. 17. — [f] Exod. 4. e. 22. — [g] Nu. 6. d. 24.

b) De relatione : * Omnem escam manducabit ven- 20
ter, & eſt cibus cibo melior. * Fauces 21
ad vxorem, contingunt cibum feræ, & cor ſenſa-
tum verba mendacia. * Cor prauum 22
dabit triſtitiam, & homo peritus reſi-
ſtet illi. * Omnem maſculum excipiet 23
mulier: & eſt filia melior filia. * Spe- D 24
cies mulieris exhilarat faciem viri ſui,
& ſuper omnem concupiſcentiam ho-
minis ſuperducit deſiderium. * Si eſt 25
lingua curationis, eſt & mitigationis
& miſericordiæ: non eſt vir illius ſe-
cundum filios hominum. * Qui poſ- 26
ſidet mulierem bonam, inchoat poſſeſ-
ſionem: adiutorium ſecundum illum
eſt, & columna vt requies. * Vbi non 27
eſt ſepes, diripietur poſſeſſio: & vbi
non eſt mulier, ingemiſcit egens. * Quis 28
credit ei, qui non habet nidum, & de-
flectens vbicumque obſcurauerit, quaſi
ſuccinctus latro exiliens de ciuitate in
ciuitatem? 37

ad amicum, OMnis amicus dicet: Et ego ami- 1
citiam copulaui. ſed eſt amicus ſolo A
nomine amicus. Nonne triſtitia ineſt
vſque ad mortem? * Sodalis autem & 2
amicus ad inimicitiam conuertentur.
* O præſumptio nequiſſima, vnde creata 3
es cooperire aridam malitia, & doloſi-
tate illius? * Sodalis amico coniucun- 4
datur in oblectationibus, & in tempore
tribulationis aduerſarius erit. * Sodalis 5
amico condolet cauſa ventris, & con-
tra hoſtem accipiet ſcutum. * Non ob- 6
liuiſcaris amici tui in animo tuo, & non
immemor ſis illius in opibus tuis.

ad conſiliarium, * Noli conſiliari cum eo, qui tibi 7
inſidiatur, & a zelantibus te abſconde
conſilium. * Omnis conſiliarius prodit 8
conſilium, ſed eſt conſiliarius in ſe-
metipſo. * A conſiliario ſerua animam 9
tuam. prius ſcito quæ ſit illius neceſ- B
ſitas: & ipſe enim animo ſuo cogita-
bit: * ne forte mittat ſudem in terram, 10
& dicat tibi: * Bona eſt via tua; & ſtet 11
e contrario videre quid tibi eueniat.
* Cum viro irreligioſo tracta de ſan- 12
ctitate, & cum iniuſto de iuſtitia, &
cum muliere de ea, quæ æmulatur:
cum timido de bello: cum negotiatore
de traiectione, cum emptore de vendi-
tione, cum viro liuido de gratijs agen-
dis, * cum impio de pietate, cum in- 13
honeſto de honeſtate, cum operario
agrario de omni opere, * cum ope- 14
rario annuali de conſummatione anni,
cum ſeruo pigro de multa operatione:
non attendas his in omni conſilio.
15 * Sed cum viro ſancto aſſiduus eſto,
quemcumque cognoueris obſeruantem
16 timorem Dei, * cuius anima eſt ſe-
C cundum animam tuam: & qui, cum
titubaueris in tenebris, condolebit tibi.
17 * Cor boni conſilij ſtatue tecum: non
18 eſt enim tibi aliud pluris illo. * Anima
viri ſancti enunciat aliquando vera,
quàm ſeptem circumſpectores ſeden-
19 tes in excelſo ad ſpeculandum. * Et
in his omnibus deprecare Altiſſimum
20 vt dirigat in veritate viam tuam. * Ante
omnia opera verbum verax præcedat
te, & ante omnem actum conſilium
21 ſtabile. * Verbum nequam immutabit
cor: ex quo partes quattuor oriuntur,
bonum & malum, vita & mors: & do-
minatrix illorum eſt aſſidua lingua.
Eſt vir aſtutus multorum eruditor, &
animæ ſuæ inutilis eſt.

22 * Vir peritus multos erudiuit, & ad ſapientem.
23 animæ ſuæ ſuauis eſt. * Qui ſophi-
ſtice loquitur, odibilis eſt: in omni re
24 defraudabitur. * non eſt illi data a
Domino gratia: omni enim ſapientia
25 defraudatus eſt. * Eſt ſapiens animæ
D ſuæ ſapiens: & fructus ſenſus illius
26 laudabilis. * Vir ſapiens plebem ſuam
erudit, & fructus ſenſus illius fideles
27 ſunt. * Vir ſapiens implebitur bene-
dictionibus, & videntes illum lauda-
28 bunt. * Vita viri in numero dierum:
dies autem Iſrael innumerabiles ſunt.
29 * Sapiens in populo hereditabit hono-
rem, & nomen illius erit viuens in
æternum.

30 * Fili in vita tua tenta animam ad animam ſuam,
tuam: & ſi fuerit nequam, non des
31 illi poteſtatem: * non enim omnia
omnibus expediunt, & non omni ani-
32 mæ omne genus placet. * Noli aui-
dus eſſe in omni epulatione, & non
33 te effundas ſuper omnem eſcam: * in
multis enim eſcis erit infirmitas, &
auiditas appropinquabit vſque ad cho-
34 leram. * Propter crapulam multi obie-
runt: qui autem abſtinens eſt, adijciet
vitam.

38
1 A HOnora medicum propter neceſſi- ad medicum,
tatem: etenim illum creauit Altiſſi-
2 mus. * A Deo eſt enim omnis medela,
3 & a rege accipiet donationem. * Di-
ſciplina medici exaltabit caput illius,
& in conſpectu magnatorum collauda-
4 bitur. * Altiſſimus creauit de terra
medicamenta, & vir prudens non ab-

horrebit illa. * [a]Nonne a ligno indul- 5
cata eſt aqua amara? * Ad agnitio- 6
nem hominum virtus illorum, & dedit
hominibus ſcientiam Altiſſimus, hono-
rari in mirabilibus ſuis. * In his curans 7
mitigabit dolorem, & vnguentarius fa-
ciet pigmenta ſuauitatis, & vnctiones
conficiet ſanitatis, & non conſumma-
buntur opera eius. * Pax enim Dei 8
ſuper faciem terræ. * [b]Fili in tua in- 9
firmitate ne deſpicias te ipſum, ſed ora
Dominum, & ipſe curabit te. * Auerte 10
a delicto, & dirige manus, & ab omni
delicto munda cor tuum. * Da ſuaui- 11
tatem & memoriam ſimilaginis, & im-
pingua oblationem, & da locum me-
dico: * etenim illum Dominus creauit: 12
& non diſcedat a te, quia opera eius B
ſunt neceſſaria. * Eſt enim tempus 13
quando in manus illorum incurras:
* ipſi vero Dominum deprecabuntur, 14
vt dirigat requiem eorum, & ſanita-
tem, propter conuerſationem illorum.
* Qui delinquit in conſpectu eius, qui 15
fecit eum, incidet in manus medici.
ad mortuos. * Fili in mortuum produc lacrymas, 16
& quaſi dira paſſus incipe plorare, &
ſecundum iudicium contege corpus
illius, & non deſpicias ſepulturam il-
lius. * Propter delaturam autem amarè 17
fer luctum illius vno die, & conſolare
propter triſtitiam, * & fac luctum ſe- 18
cundum meritum eius vno die, vel
duobus propter detractionem. * [c]A 19
triſtitia enim feſtinat mors, & cooperit
virtutem, & triſtitia cordis flectit cer-
uicem. * In abductione permanet triſti- 20
tia: & ſubſtantia inopis ſecundum cor
eius. * Ne dederis in triſtitia cor tuum, 21
ſed repelle eam a te: & memento no-
uiſſimorum, * noli obliuiſci: neque 22
enim eſt conuerſio, & huic nihil pro-
deris, & te ipſum peſſimabis. * Memor 23
eſto iudicij mei: ſic enim erit & tuum:
mihi heri, & tibi hodie. * [d]In requie 24
mortui requieſcere fac memoriam eius, C
& conſolare illum in exitu ſpiritus ſui.

c) De adeptione ſapientiæ: * Sapientia ſcribæ in tempore va- 25
cuitatis: & qui minoratur actu, ſapien-
tiam percipiet: qua ſapientia replebi-
percipitur tempore vacuitatis tur * qui tenet aratrum, & qui gloriatur 26
in iaculo, ſtimulo boues agitat, & con-
uerſatur in operibus eorum, & enar-
ratio eius in filijs taurorum. * Cor 27
ſuum dabit ad verſandos ſulcos, & vi-
28 gilia eius in ſagina vaccarum. * Sic
omnis faber & architectus, qui noctem
tamquam diem tranſigit, qui ſculpit
ſignacula ſculptilia, & aſſiduitas eius
variat picturam: cor ſuum dabit in ſimi-
litudinem picturæ, & vigilia ſua perfi-
29 ciet opus. * Sic faber ferrarius ſedens
iuxta incudem, & conſiderans opus
ferri: Vapor ignis vret carnes eius, &
30 in calore fornacis concertatur: * Vox
D mallei innouat aurem eius, & contra
31 ſimilitudinem vaſis oculus eius: * Cor
ſuum dabit in conſummationem ope-
rum, & vigilia ſua ornabit in perfectio-
32 nem. * Sic figulus ſedens ad opus
ſuum, conuertens pedibus ſuis rotam,
qui in ſollicitudine poſitus eſt ſemper
propter opus ſuum, & in numero eſt
33 omnis operatio eius. * In brachio ſuo
formabit lutum, & ante pedes ſuos cur-
34 uabit virtutem ſuam. * Cor ſuum da-
bit vt conſummet linitionem, & vigilia
35 ſua mundabit fornacem. * Omnes hi
in manibus ſuis ſperauerunt, & vnuſ-
36 quiſque in arte ſua ſapiens eſt. * ſine
his omnibus non ædificatur ciuitas.
37 * Et non inhabitabunt, nec inambula-
bunt, & in eccleſiam non tranſilient.
38 * Super ſellam iudicis non ſedebunt,
& teſtamentum iudicij non intelligent,
neque palam facient diſciplinam &
iudicium, & in parabolis non inue-
39 nientur: * ſed creaturam æui confir-
mabunt, & deprecatio illorum in ope-
ratione artis, accommodantes animam
ſuam, & conquirentes in lege Altiſſimi.

39
1 A SApientiam omnium antiquorum ſtudio & oratione.
exquiret ſapiens, & in prophetis va-
2 cabit. * Narrationem virorum nomi-
natorum conſeruabit, & in verſutias
3 parabolarum ſimul introibit. * Occulta
prouerbiorum exquiret, & in abſcon-
4 ditis parabolarum conuerſabitur. * In
medio magnatorum miniſtrabit, & in
5 conſpectu præſidis apparebit. * In ter-
ram alienigenarum gentium pertran-
ſiet: bona enim & mala in hominibus
6 tentabit. * Cor ſuum tradet ad vigi-
landum diluculo ad Dominum, qui
fecit illum, & in conſpectu Altiſſimi
7 deprecabitur. * Aperiet os ſuum in
oratione, & pro delictis ſuis depreca-
8 bitur. * Si enim Dominus magnus vo-
luerit, ſpiritu intelligentiæ replebit il-

[a] Exo. 15. d. 25. — [b] Iſa. 38. a. 3. — [c] Pro. 15. b. 13. & 17. d. 22. — [d] 2. Reg. 12. e. 21.

lum: * & ipſe tamquam imbres mittet 9
eloquia ſapientiæ ſuæ, & in oratione
confitebitur Domino: * & ipſe diriget 10
conſilium eius, & diſciplinam, & in B
abſconditis ſuis conſiliabitur. * Ipſe 11
palam faciet diſciplinam doctrinæ ſuæ,
& in lege teſtamenti Domini gloria-
bitur. * Collaudabunt multi ſapien- 12
tiam eius, & vſque in ſæculum non
delebitur. * Non recedet memoria eius, 13
& nomen eius requiretur a genera-
tione in generationem. * Sapientiam 14
eius enarrabunt gentes, & laudem eius
enunciabit eccleſia. * Si permanſerit, 15
nomen derelinquet plus quàm mille:
& ſi requieuerit, proderit illi.

c) De creatione: opera Dei bona valde,

* Adhuc conſiliabor, vt enarrem: vt 16
furore enim repletus ſum. * In voce 17
dicit: Obaudite me diuini fructus, &
quaſi roſa plantata ſuper riuos aqua-
rum fructificate. * Quaſi Libanus odo- 18
rem ſuauitatis habete. * Florete flores, 19
quaſi lilium, & date odorem, & fron-
dete in gratiam, & collaudate canti-
cum, & benedicite Dominum in ope-
ribus ſuis. * Date nomini eius magni- 20
ficentiam, & confitemini illi in voce
labiorum veſtrorum, & in canticis
labiorum, & citharis, & ſic dicetis in
confeſſione: * [a] Opera Domini vniuerſa 21
bona valde. * [b] In verbo eius ſtetit 22
aqua ſicut congeries: & in ſermone C
oris illius ſicut exceptoria aquarum:
* quoniam in præcepto ipſius placor 23
fit, & non eſt minoratio in ſalute ipſius.
* Opera omnis carnis coram illo, & 24
non eſt quidquam abſconditum ab
oculis eius. * A ſæculo vſque in ſæ- 25
culum reſpicit, & nihil eſt mirabile
in conſpectu eius. * Non eſt dicere: 26
Quid eſt hoc, aut quid eſt iſtud? om-
nia enim in tempore ſuo quærentur.
* Benedictio illius quaſi fluuius inun- 27
dauit. * [c] quomodo cataclyſmus ari- 28
dam inebriauit, ſic ira ipſius gentes,
quæ non exquiſierunt eum, heredita-
bit. * [d] Quomodo conuertit aquas in 29
ſiccitatem, & ſiccata eſt terra: & viæ
illius vijs illorum directæ ſunt: ſic pec-
catoribus offenſiones in ira eius. * Bona 30
bonis creata ſunt ab initio, ſic nequiſ-
ſimis bona & mala. * [e] Initium neceſ- 31
ſariæ rei vitæ hominum, aqua, ignis,
& ferrum, ſal, lac, & panis ſimilagineus,

& mel, & botrus vuæ, & oleum, &
32 veſtimentum. * Hæc omnia ſanctis in
D bona, ſic & impijs & peccatoribus in
33 mala conuertentur. * Sunt ſpiritus,
qui ad vindictam creati ſunt, & in fu-
rore ſuo confirmauerunt tormenta ſua:
34 * in tempore conſummationis effun-
dent virtutem: & furorem eius, qui
35 fecit illos, placabunt. * Ignis, grando,
fames, & mors, omnia hæc ad vindi-
36 ctam creata ſunt: * beſtiarum dentes,
& ſcorpij, & ſerpentes, & romphæa
37 vindicans in exterminium impios. * In
mandatis eius epulabuntur, & ſuper
terram in neceſſitatem præparabuntur,
& in temporibus ſuis non præterient
38 verbum. * Propterea ab initio confir-
matus ſum, & conſiliatus ſum, & co-
39 gitaui, & ſcripta dimiſi. * [f] Omnia opera
Domini bona, & omne opus hora ſua
40 ſubminiſtrabit. * Non eſt dicere: Hoc
illo nequius eſt: omnia enim in tem-
41 pore ſuo comprobabuntur. * Et nunc
in omni corde & ore collaudate, &
benedicite nomen Domini.

40
1 A OCcupatio magna creata eſt omni- miſeria humana ex peccato,
bus hominibus, & iugum graue ſuper
filios Adam, a die exitus de ventre
matris eorum, vſque in diem ſepul-
2 turæ, in matrem omnium. * Cogita-
tiones eorum, & timores cordis, adin-
uentio expectationis, & dies finitionis:
3 * a reſidente ſuper ſedem glorioſam,
vſque ad humiliatum in terra & ci-
4 nere: * ab eo, qui vtitur hyacintho,
& portat coronam, vſque ad eum, qui
operitur lino crudo: furor, zelus, tu-
multus, fluctuatio, & timor mortis,
iracundia perſeuerans, & contentio,
5 * & in tempore refectionis in cubili
ſomnus noctis immutat ſcientiam eius.
6 * Modicum tamquam nihil in requie,
& ab eo in ſomnis, quaſi in die re-
7 ſpectus. * Conturbatus eſt in viſu cor-
B dis ſui, tamquam qui euaſerit in die
belli. In tempore ſalutis ſuæ exur-
rexit, & admirans ad nullum timo-
8 rem: * cum omni carne, ab homine
vſque ad pecus, & ſuper peccatores
9 ſeptuplum. * [g] Ad hæc mors, ſanguis,
contentio, & romphæa, oppreſſiones,
10 fames, & contritio, & flagella: * ſu-
per iniquos creata ſunt hæc omnia,
[h] & propter illos factus eſt cataclyſ-
mus.

[a] Gen. 1. d. 31. Mar. 7. d. 37. — [b] Gen. 8. a. 3. — [c] Gen. 7. d. 21. — [d] Exo. 14. e. 21. — [e] Sup. 29. d. 28. — [f] Gen. 1. d. 31. — [g] Sup. 39. d. 35. — [h] Gen. 7. b. 10.

timor Domini optimus,

* Omnia, quæ de terra ſunt, in ter- 11
ram conuertentur, [a] & omnes aquæ in
mare reuertentur. * Omne munus, & 12
iniquitas delebitur, & fides in ſæcu-
lum ſtabit. * Subſtantiæ iniuſtorum 13
ſicut fluuius ſiccabuntur, & ſicut toni-
truum magnum in pluuia perſonabunt.
* In aperiendo manus ſuas lætabitur: 14
ſic præuaricatores in conſummatione
tabeſcent. * Nepotes impiorum non 15
multiplicabunt ramos, & radices im- C
mundæ ſuper cacumen petræ ſonant.
* Super omnem aquam viriditas, & ad 16
oram fluminis ante omne fœnum euel-
letur. * Gratia ſicut paradiſus in bene- 17
dictionibus, & miſericordia in ſæculum
permanet. * Vita ſibi ſufficientis ope- 18
rarij condulcabitur, & in ea inuenies
theſaurum. * Filij, & ædificatio ciui- 19
tatis confirmabit nomen, & ſuper hæc
mulier immaculata computabitur. * Vi- 20
num & muſica lætificant cor: & ſuper
vtraque dilectio ſapientiæ. * Tibiæ, & 21
pſalterium ſuauem faciunt melodiam,
& ſuper vtraque lingua ſuauis. * Gra- 22
tiam, & ſpeciem deſiderabit oculus
tuus, & ſuper hæc virides ſationes.
* Amicus, & ſodalis in tempore con- 23
uenientes, & ſuper vtroſque mulier D
cum viro. * Fratres in adiutorium in 24
tempore tribulationis, & ſuper eos mi-
ſericordia liberabit. * Aurum & ar- 25
gentum eſt conſtitutio pedum: & ſu-
per vtrumque conſilium beneplacitum.
* Facultates & virtutes exaltant cor, & 26
ſuper hæc timor Domini. * Non eſt in 27
timore Domini minoratio, & non eſt
in eo inquirere adiutorium. * Timor 28
Domini ſicut paradiſus benedictionis,
& ſuper omnem gloriam operuerunt
illum.

indigentia mala,

* Fili in tempore vitæ tuæ ne indi- 29
geas: melius eſt enim mori, quàm
indigere. * Vir reſpiciens in menſam 30
alienam, non eſt vita eius in cogita-
tione victus. alit enim animam ſuam
cibis alienis. * Vir autem diſciplinatus, 31
& eruditus cuſtodiet ſe. * In ore im- 32
prudentis condulcabitur inopia, & in
ventre eius ignis ardebit.

mors amara & bona,

41
O Mors quàm amara eſt memoria 1
tua homini pacem habenti in ſubſtan- A
tijs ſuis: * viro quieto, & cuius viæ 2
directæ ſunt in omnibus, & adhuc va-
lenti accipere cibum! * O mors, bo- 3
num eſt iudicium tuum homini indi-
4 genti, & qui minoratur viribus, * de-
fecto ætate, & cui de omnibus cura
eſt, & incredibili, qui perdit patien-
5 tiam! * Noli metuere iudicium mor-
tis. Memento quæ ante te fuerunt, &
quæ ſuperuentura ſunt tibi: hoc iudi-
6 cium a Domino omni carni: * & quid
ſuperueniet tibi in beneplacito Altiſ-
ſimi? ſiue decem, ſiue centum, ſiue
7 mille anni. * Non eſt enim in inferno
accuſatio vitæ.

filij peccatorum abominabiles,

8 * Filij abominationum fiunt filij pec-
B catorum, & qui conuerſantur ſecus do-
9 mos impiorum. * Filiorum peccato-
rum periet hereditas, & cum ſemine
10 illorum aſſiduitas opprobrij. * De patre
impio queruntur filij, quoniam pro-
11 pter illum ſunt in opprobrio. * Væ
vobis viri impij, qui dereliquiſtis le-
12 gem Domini Altiſſimi. * Et ſi nati
fueritis, in maledictione naſcemini: &
ſi mortui fueritis, in maledictione erit
13 pars veſtra. * [b] Omnia, quæ de terra
ſunt, in terram conuertentur: ſic impij
14 a maledicto in perditionem. * Luctus
hominum in corpore ipſorum, nomen
15 autem impiorum delebitur. * Curam
C habe de bono nomine: hoc enim ma-
gis permanebit tibi, quàm mille the-
16 ſauri pretioſi & magni. * Bonæ vitæ
numerus dierum: bonum autem no-
men permanebit in æuum.

confuſio bona & mala,

17 * Diſciplinam in pace conſeruate filij.
[c] ſapientia enim abſcondita, & theſau-
rus inuiſus, quæ vtilitas in vtriſque?
18 * Melior eſt homo, qui abſcondit ſtul-
titiam ſuam, quàm homo, qui abſcon-
19 dit ſapientiam ſuam. * Verumtamen
reueremini in his, quæ procedunt de
20 ore meo. * Non eſt enim bonum om-
nem reuerentiam obſeruare: & non
omnia omnibus bene placent in fide.
21 * Erubeſcite a patre & a matre de forni-
catione: & a præſidente & a potente de
22 mendacio: * a principe & a iudice de
D delicto: a ſynagoga & plebe de ini-
23 quitate: * a ſocio & amico de iniuſtitia:
24 & de loco, in quo habitas, * de furto,
de veritate Dei, & teſtamento: de di-
ſcubitu in panibus, & ab obfuſcatione
25 dati & accepti: * a ſalutantibus de
ſilentio: a reſpectu mulieris fornicariæ:
26 & ab auerſione vultus cognati. * Ne
auertas faciem a proximo tuo, & ab

---

[a] Eccleſ. 1. b. 7. — [b] Sup. 40. b. 11. — [c] Sup. 20. d. 32.

auferendo partem & non reſtituendo.
*[a]Ne reſpicias mulierem alieni viri, 27
& ne ſcruteris ancillam eius, neque
ſteteris ad lectum eius. * Ab amicis 28
de ſermonibus improperij: & cum de-
deris, ne improperes. NOn duplices 42 1
ſermonem auditus de reuelatione ſer- A
monis abſconditi, & eris vere ſine con-
fuſione, & inuenies gratiam in con-
ſpectu omnium hominum: ne pro his
omnibus confundaris, [b]& ne accipias
perſonam vt delinquas. * De lege Al- 2
tiſſimi, & teſtamento, & de iudicio
iuſtificare impium, * de verbo ſocio- 3
rum & viatorum, & de datione he-
reditatis amicorum, * de æqualitate 4
ſtateræ & ponderum, de acquiſitione
multorum & paucorum, * de corru- 5
ptione emptionis, & negotiatorum, & de
multa diſciplina filiorum, & ſeruo peſ-
ſimo latus ſanguinare. * Super mulie- 6
rem nequam bonum eſt ſignum. * Vbi 7
manus multæ ſunt, claude, & quod-
cumque trades, numera, & appende:
datum vero, & acceptum omne de-
ſcribe. * De diſciplina inſenſati & fa- 8
tui, & de ſenioribus, qui iudicantur B
ab adoleſcentibus: & eris eruditus in
omnibus, & probabilis in conſpectu
omnium viuorum.
cura filiæ, *Filia patris abſcondita eſt vigilia, 9
& ſolicitudo eius aufert ſomnum, ne
forte in adoleſcentia ſua adulta effi-
ciatur, & cum viro commorata odibilis
fiat: * nequando polluatur in virgini- 10
tate ſua, & in paternis ſuis grauida in-
ueniatur: ne forte cum viro commo-
rata tranſgrediatur, aut certe ſterilis
efficiatur. * Super filiam luxurioſam 11
confirma cuſtodiam: ne quando faciat C
te in opprobrium venire inimicis, a
detractione in ciuitate, & obiectione
plebis, & confundat te in multitudine
populi.
fuga mulierum; *Omni homini noli intendere in 12
ſpecie: & in medio mulierum noli
commorari: * de veſtimentis enim 13
procedit tinea, & a muliere iniquitas
viri. * Melior eſt enim iniquitas viri, 14
quàm mulier benefaciens, & mulier
confundens in opprobrium.
laus creatoris: *Memor ero igitur operum Domini, 15
& quæ vidi annunciabo. In ſermoni-
genere, bus Domini opera eius. * Sol illumi- 16
nans per omnia reſpexit, & gloria Do-
17 mini plenum eſt opus eius. * Nonne
Dominus fecit ſanctos enarrare omnia
mirabilia ſua, quæ confirmauit Do-
minus omnipotens ſtabiliri in gloria
18 ſua? * Abyſſum, & cor hominum in-
D ueſtigauit: & in aſtutia eorum exco-
19 gitauit. * Cognouit enim Dominus
omnem ſcientiam, & inſpexit in ſignum
æui, annuncians quæ præterierunt, &
quæ ſuperuentura ſunt, reuelans ve-
20 ſtigia occultorum. * Non præterit il-
lum omnis cogitatus, & non abſcondit
21 ſe ab eo vllus ſermo. * Magnalia ſapien-
tiæ ſuæ decorauit: qui eſt ante ſæcu-
lum & vſque in ſæculum, neque ad-
22 iectum eſt, * neque minuitur, & non
23 eget alicuius conſilio. * Quàm deſide-
rabilia omnia opera eius, & tamquam
24 ſcintilla, quæ eſt conſiderare! * Omnia
hæc viuunt, & manent in ſæculum, &
in omni neceſſitate omnia obaudiunt
25 ei. * Omnia duplicia, vnum contra
vnum, & non fecit quidquam deeſſe.
26 * Vniuſcuiuſque confirmauit bona. Et
quis ſatiabitur videns gloriam eius?
43 1 ALtitudinis firmamentum pulchri- in cælo,
A tudo eius eſt, ſpecies cæli in viſione
2 gloriæ. * Sol in aſpectu annuncians in
3 exitu, vas admirabile opus excelſi. * In
meridiano exurit terram, & in con-
ſpectu ardoris eius quis poterit ſuſti-
nere? Fornacem cuſtodiens in operi-
4 bus ardoris: * tripliciter ſol exurens
montes, radios igneos exufflans, &
refulgens radijs ſuis obcæcat oculos.
5 * Magnus Dominus qui fecit illum, &
6 in ſermonibus eius feſtinauit iter. * Et
luna in omnibus in tempore ſuo, oſten-
7 ſio temporis, & ſignum æui. * A luna
ſignum diei feſti, luminare quod mi-
8 nuitur in conſummatione. * Menſis
ſecundum nomen eius eſt, creſcens
9 mirabiliter in conſummatione. * Vas
caſtrorum in excelſis, in firmamento
10 cæli reſplendens glorioſe. * Species
B cæli gloria ſtellarum, mundum illumi-
11 nans in excelſis Dominus. * In verbis
ſancti ſtabunt ad iudicium, & non de-
12 ficient in vigilijs ſuis. * Vide arcum,
& benedic eum, [c]qui fecit illum: valde
13 ſpecioſus eſt in ſplendore ſuo. * Gy-
rauit cælum in circuitu gloriæ ſuæ,
14 manus Excelſi aperuerunt illum. * Im-

---

[a] Matt. 5. d. 28. — [b] Leu. 19. c. 15. Deut. 1. c. 17. & 16. d. 19. Prou. 24. c. 23. Iac. 2. a. 1. — [c] Gen. 9. b. 13.

perio ſuo accelerauit niuem, & acce-
lerat coruſcationes emittere iudicij ſui.
* Propterea aperti ſunt theſauri, & euo- 15
lauerunt nebulæ ſicut aues. * In ma- 16
gnitudine ſua poſuit nubes, & confracti
ſunt lapides grandinis. * In conſpectu 17
eius commouebuntur montes, & in
voluntate eius aſpirabit Notus. * Vox 18
tonitrui eius verberabit terram, tem-
peſtas aquilonis, & congregatio ſpiri-
tus: * & ſicut auis deponens ad ſeden- 19
dum, aſpergit niuem, & ſicut locuſta
demergens deſcenſus eius. * Pulchri- 20
tudinem candoris eius admirabitur C
oculus, & ſuper imbrem eius expa-
ueſcet cor.

in terra, * Gelu ſicut ſalem effundet ſuper 21
terram: & dum gelauerit, fiet tamquam
cacumina tribuli. * Frigidus ventus 22
aquilo flauit, & gelauit cryſtallus ab
aqua, ſuper omnem congregationem
aquarum requieſcet, & ſicut lorica in-
duet ſe aquis. * Et deuorabit montes, 23
& exuret deſertum, & extinguet vi-
ride, ſicut igne. * Medicina omnium in 24
feſtinatione nebulæ: & ros obuians ab
ardore venienti humilem efficiet eum.
* In ſermone eius ſiluit ventus, & co- 25
gitatione ſua placauit abyſſum, & plan-
tauit in illa Dominus inſulas. * Qui 26
nauigant mare, enarrent pericula eius:
& audientes auribus noſtris admira-
bimur. * Illic præclara opera, & mira- 27
bilia: varia beſtiarum genera, & om-
nium pecorum, & creatura belluarum.
* Propter ipſum confirmatus eſt iti- 28
neris finis, & in ſermone eius compo- D
ſita ſunt omnia.

inenarrabilis. * Multa dicemus, & deficiemus in 29
verbis; conſummatio autem ſermo-
num, ipſe eſt in omnibus. * Glori- 30
antes ad quid valebimus? ipſe enim
omnipotens ſuper omnia opera ſua.
* Terribilis Dominus, & magnus vehe- 31
menter, & mirabilis potentia ipſius.
* Glorificantes Dominum quantum- 32
cumque potueritis, ſuperualebit enim
adhuc, & admirabilis magnificentia
eius. * Benedicentes Dominum, exal- 33
tate illum quantum poteſtis: maior
enim eſt omni laude. * Exaltantes eum 34
replemini virtute. ne laboretis: non
enim comprehendetis. * [a]Quis vide- 35
bit eum, & enarrabit? & quis magnifi-
36 cabit eum ſicut eſt ab initio? * Multa
abſcondita ſunt maiora his: pauca enim
37 vidimus operum eius. * Omnia au-
tem Dominus fecit, & pie agentibus
dedit ſapientiam.

II. Exercitatio sapientiæ.

44
1 LAudemus viros glorioſos, & paren- *1. Laus*
A tes noſtros in generatione ſua. * Mul- *patrum*
2 tam gloriam fecit Dominus magni- *generalis.*
3 ficentia ſua a ſæculo. * Dominantes
in poteſtatibus ſuis, homines magni
virtute, & prudentia ſua præditi, nun-
ciantes in prophetis dignitatem pro-
4 phetarum, * & imperantes in præſenti
populo, & virtute prudentiæ populis
5 ſanctiſſima verba. * In peritia ſua re-
quirentes modos muſicos, & narrantes
6 carmina ſcripturarum. * Homines di-
uites in virtute, pulchritudinis ſtudium
habentes: pacificantes in domibus ſuis.
7 * Omnes iſti in generationibus gentis
ſuæ gloriam adepti ſunt, & in diebus
8 ſuis habentur in laudibus. * Qui de
illis nati ſunt, reliquerunt nomen nar-
9 randi laudes eorum: * & ſunt quo-
B rum non eſt memoria: perierunt quaſi
qui non fuerint: & nati ſunt, quaſi
non nati, & filij ipſorum cum ipſis.
10 * Sed illi viri miſericordiæ ſunt, quo-
11 rum pietates non defuerunt: * cum
12 ſemine eorum permanent bona, * he-
reditas ſancta nepotes eorum, & in
13 teſtamentis ſtetit ſemen eorum: * &
filij eorum propter illos vſque in æter-
num manent: ſemen eorum & gloria
14 eorum non derelinquetur. * Corpora
ipſorum in pace ſepulta ſunt, & nomen
eorum viuit in generationem & gene-
15 rationem. * Sapientiam ipſorum nar-
rent populi, & laudem eorum nunciet
eccleſia.

2. Laus patrum ſpecialis

16 * [b]Henoch placuit Deo, & tranſlatus a) Ante Moyſen:
C eſt in paradiſum, vt det gentibus pœni-
17 tentiam. * [c]Noe inuentus eſt perfe- Henoch,
ctus, iuſtus, & in tempore iracundiæ Noe,
18 factus eſt reconciliatio. * Ideo dimiſ-
ſum eſt reliquum terræ, cum factum
19 eſt diluuium. * [d]Teſtamenta ſæculi

[a] Pſal. 105. a. 2. — [b] Gen. 5. c. 24. Hebr. 11. a. 5. — [c] Gen. 6. b. 9. & 7. a. 1. Hebr. 11. b. 7. — [d] Gen. 9. b. 9.

poſita ſunt apud illum, ne deleri poſ-
Abraham, ſit diluuio omnis caro. * [a]Abraham 20
magnus pater multitudinis gentium, &
non eſt inuentus ſimilis illi in gloria:
qui conſeruauit legem Excelſi, & fuit
in teſtamento cum illo. * [b]In carne eius 21
ſtare fecit teſtamentum, & [c]in tenta- D
tione inuentus eſt fidelis. * Ideo iure- 22
iurando dedit illi gloriam in gente ſua,
creſcere illum quaſi terræ cumulum,
* & vt ſtellas exaltare ſemen eius, & 23
hereditare illos a mari vſque ad mare,
& a flumine vſque ad terminos terræ.
Iſaac * Et in Iſaac eodem modo fecit pro- 24
pter Abraham patrem eius. * Bene- 25
dictionem omnium Gentium dedit illi
Dominus, & teſtamentum confirmauit
ſuper caput Iacob. * Agnouit eum in 26
benedictionibus ſuis, & dedit illi here-
ditatem, & diuiſit illi partem in tribu-
...lebrantur. bus duodecim. * Et conſeruauit illi 27
homines miſericordiæ, inuenientes gra-
tiam in oculis omnis carnis.

45 1
...Moyſes, Aaron, Phinees: DIlectus [d]Deo, & hominibus Moy-
ſes: cuius memoria in benedictione A
eſt. * Similem illum fecit in gloria 2
Moyſes, ſanctorum, & magnificauit eum in ti-
more inimicorum, & in verbis ſuis
monſtra placauit. * [e]Glorificauit illum 3
in conſpectu regum, & iuſſit illi coram
populo ſuo, & oſtendit illi gloriam
ſuam. * [f]In fide & lenitate ipſius ſan- 4
ctum fecit illum, & elegit eum ex omni
carne. * Audiuit enim eum, & vocem 5
ipſius, & induxit illum in nubem. * Et 6
dedit illi coram præcepta, & legem
vitæ & diſciplinæ, docere Iacob teſta-
mentum ſuum, & iudicia ſua Iſrael.
Aaron. * Excelſum fecit Aaron fratrem eius, 7
& ſimilem ſibi de tribu Leui: * ſtatuit 8
ei teſtamentum æternum, & dedit illi
ſacerdotium gentis: & beatificauit il-
lum in gloria, * & circumcinxit eum 9
zona gloriæ, & induit eum ſtolam
gloriæ, & coronauit eum in vaſis vir-
tutis. * Circumpedes, & femoralia, & 10
humerale poſuit ei, & cinxit illum tin- B
tinnabulis aureis plurimis in gyro,
* [g]dare ſonitum in inceſſu ſuo, audi- 11
tum facere ſonitum in templo in me-
moriam filijs gentis ſuæ. * Stolam ſan- 12
ctam, auro, & hyacintho, & purpura,

opus textile, viri ſapientis, iudicio &
13 veritate præditi: * torto cocco opus
artificis, gemmis pretioſis figuratis in
ligatura auri, & opere lapidarij ſculptis
in memoriam ſecundum numerum tri-
14 buum Iſrael. * Corona aurea ſuper
mitram eius expreſſa ſigno ſanctitatis,
& gloria honoris: opus virtutis, & de-
15 ſideria oculorum ornata. * Sic pulchra
ante ipſum non fuerunt talia vſque
16 ad originem. * Non eſt indutus illa
alienigena aliquis, ſed tantum filij ipſius
ſoli, & nepotes eius per omne tempus.
17 * Sacrificia ipſius conſumpta ſunt igne
C
18 quotidie. * [h]Compleuit Moyſes manus
19 eius, & vnxit illum oleo ſancto. * Fa-
ctum eſt illi in teſtamentum æternum,
& ſemini eius ſicut dies cæli, fungi
ſacerdotio, & habere laudem, & glori-
ficare populum ſuum in nomine eius.
20 * Ipſum elegit ab omni viuente, offerre
ſacrificium Deo, incenſum, & bonum
odorem, in memoriam placare pro po-
21 pulo ſuo: * & dedit illi in præceptis
ſuis poteſtatem, in teſtamentis iudi-
ciorum, docere Iacob teſtimonia, & in
22 lege ſua lucem dare Iſrael. * [i]Quia
contra illum ſteterunt alieni, & pro-
pter inuidiam circumdederunt illum
homines in deſerto, qui erant cum
Dathan & Abiron, & congregatio Core
23 in iracundia. * Vidit Dominus Deus,
& non placuit illi, & conſumpti ſunt
24 in impetu iracundiæ. * Fecit illis mon-
ſtra, & conſumpſit illos in flamma
25 ignis. * Et addidit Aaron gloriam, &
dedit illi hereditatem, & primitias fru-
26 gum terræ diuiſit illi. * Panem ipſis
D in primis parauit in ſatietatem: nam
& ſacrificia Domini edent, quæ dedit
27 illi, & ſemini eius. * Ceterum in terra
gentes non hereditabit, & pars non eſt
illi in gente: ipſe eſt enim pars eius,
28 & hereditas. * [k]Phinees filius Eleazari Phinees
tertius in gloria eſt, imitando eum in extolluntur.
29 timore Domini: * & ſtare in reue-
rentia gentis: in bonitate & alacritate
animæ ſuæ placuit Deo pro Iſrael.
30 * Ideo ſtatuit illi teſtamentum pacis,
principem ſanctorum & gentis ſuæ, vt
ſit illi & ſemini eius ſacerdotij dignitas
31 in æternum. * Et teſtamentum Dauid
regi filio Ieſſæ de tribu Iuda, here-
ditas ipſi & ſemini eius, vt daret ſa-

---

[a] Gen. 12. a. 2. & 15. b. 5. — [b] Gen. 17. b. 10. Gal. 3. a. 6. — [c] Gen. 22. a. 1. — [d] Exo. 11. a. 3. — [e] Exo. 6. 7. 8. — [f] Nu. 12. a. 3. b. 7. — [g] Exo. 28. f. 35. — [h] Leu. 8. b. 12. — [i] Num. 16. a. 1. — [k] Num. 25. b. 7. 1. Mac. 2. f. 54.

pientiam in cor noſtrum iudicare gen-
tem ſuam in iuſtitia, ne abolerentur
bona ipſorum, & gloriam ipſorum in
gentem eorum æternam fecit.

46
c) Poſt Moyſen prædicandi. FOrtis in bello Ieſus Naue ſucceſſor 1
A Moyſi in prophetis, qui fuit magnus
ſecundum nomen ſuum, * maximus 2
α) Vſque ad Dauid: in ſalutem electorum Dei, expugnare
inſurgentes hoſtes, vt conſequeretur
Ioſue. hereditatem Iſrael. * Quam gloriam 3
adeptus eſt in tollendo manus ſuas, &
iactando contra ciuitates romphæas?
* Quis ante illum ſic reſtitit? Nam 4
hoſtes ipſe Dominus perduxit: * [a]An 5
non in iracundia eius impeditus eſt
ſol, & vna dies facta eſt quaſi duo?
* Inuocauit Altiſſimum potentem in 6
oppugnando inimicos vndique, & au-
diuit illum magnus & ſanctus Deus in
ſaxis grandinis virtutis valde fortis.
* Impetum fecit contra gentem hoſti- 7
lem, & in deſcenſu perdidit contrarios,
* vt cognoſcant Gentes potentiam eius, 8
quia contra Deum pugnare non eſt B
facile. Et ſecutus eſt a tergo potentis:
* [b]& in diebus Moyſi miſericordiam 9
Caleb, fecit ipſe, & Caleb filius Iephone, ſtare
contra hoſtem, & prohibere gentem a
peccatis, & perfringere murmur mali-
tiæ. * Et ipſi duo conſtituti, a peri- 10
culo liberati ſunt a numero ſexcento-
rum millium peditum, inducere illos
in hereditatem, in terram, quæ manat
lac & mel. * Et dedit Dominus ipſi 11
Caleb fortitudinem, & vſque in ſene-
ctutem permanſit illi virtus, vt aſcen-
deret in excelſum terræ locum, & ſe-
men ipſius obtinuit hereditatem: * vt 12
viderent omnes filij Iſrael quia bonum
iudices. eſt obſequi ſancto Deo. * Et iudices 13
ſinguli ſuo nomine, quorum non eſt C
corruptum cor: qui non auerſi ſunt a
Domino, * vt ſit memoria illorum in 14
benedictione, & oſſa eorum pullulent
de loco ſuo, * & nomen eorum per- 15
maneat in æternum, permanens ad
filios illorum, ſanctorum virorum gloria.
Samuel. * Dilectus a Domino Deo ſuo Samuel 16
propheta Domini, renouauit imperium,
& vnxit principes in gente ſua. * In 17
lege Domini congregationem iudica-
uit, & vidit Deus Iacob, & in fide ſua
probatus eſt propheta. * Et cognitus 18
eſt in verbis ſuis fidelis, quia vidit
19 Deum lucis: * & inuocauit Dominum
D omnipotentem, in oppugnando hoſtes
circumſtantes vndique in oblatione
20 agni inuiolati. * Et intonuit de cælo
Dominus, & in ſonitu magno auditam
21 fecit vocem ſuam, * & contriuit prin-
cipes Tyriorum, & omnes duces Phi-
22 liſthijm: * & ante tempus finis vitæ
ſuæ & ſæculi, teſtimonium præbuit in
conſpectu Domini, & Chriſti, pecunias
& vſque ad calceamenta ab omni carne
non accepit, & non accuſauit illum
23 homo. * Et poſt hoc dormiuit, & no-
tum fecit regi, & oſtendit illi finem
vitæ ſuæ, & exaltauit vocem ſuam de
terra in prophetia delere impietatem
gentis.

47
1 POſt hæc [c]ſurrexit Nathan propheta β) Vſque Ieroboam:
A
2 in diebus Dauid. * Et quaſi adeps ſe-
paratus a carne, ſic Dauid a filijs Iſrael. Nathan
3 * [d]Cum leonibus luſit quaſi cum agnis:
& in vrſis ſimiliter fecit ſicut in agnis
4 ouium in iuuentute ſua. * [e]Numquid
non occidit gigantem, & abſtulit op-
5 probrium de gente? * In tollendo
manum, ſaxo fundæ deiecit exultatio-
6 nem Goliæ: * nam inuocauit Domi-
num omnipotentem, & dedit in dex-
tera eius tollere hominem fortem in
bello, & exaltare cornu gentis ſuæ.
7 * [f]Sic in decem millibus glorificauit
eum, & laudauit eum in benedictioni-
bus Domini in offerendo illi coronam
8 gloriæ: * contriuit enim inimicos vn-
dique, & extirpauit Philiſthijm contra-
rios vſque in hodiernum diem: con-
triuit cornu ipſorum vſque in æternum.
9 * In omni opere dedit confeſſionem
B Sancto, & Excelſo in verbo gloriæ.
10 * De omni corde ſuo laudauit Domi-
num, & dilexit Deum, qui fecit illum:
& dedit illi contra inimicos potentiam:
11 * Et ſtare fecit cantores contra altare,
& in ſono eorum dulces fecit modos.
12 * & dedit in celebrationibus decus, &
ornauit tempora vſque ad conſumma-
tionem vitæ, vt laudarent nomen ſan-
ctum Domini, & amplificarent mane
13 Dei ſanctitatem. * [g]Dominus purgauit
peccata ipſius, & exaltauit in æternum
cornu eius: & dedit illi teſtamentum
14 regni, & ſedem gloriæ in Iſrael. * Poſt
ipſum ſurrexit filius ſenſatus, & pro-

[a] Ioſ. 10. c. 14. — [b] Num. 14. a. 6. — [c] 2. Reg. 12. a. 1. — [d] 1. Reg. 17. e. 34. — [e] 1. Reg. 17. g. 49. — [f] 1. Reg. 18. b. 7. — [g] 2. Reg. 12. c. 13.

pter illum deiecit omnem potentiam
atque Salomon. inimicorum. * [a]Salomon imperauit in 15
diebus pacis, cui subiecit Deus omnes
hoſtes, vt conderet domum in nomine
ſuo, & pararet ſanctitatem in ſempi-
ternum: quemadmodum eruditus es
in iuuentute tua, * [b]& impletus es, 16
quaſi flumen, ſapientia, & terram re-
texit anima tua. * Et repleſti in compa- 17
rationibus ænigmata: ad inſulas longe C
diuulgatum eſt nomen tuum, & dile-
ctus es in pace tua. * In cantilenis, & 18
prouerbijs, & comparationibus, & inter-
pretationibus miratæ ſunt terræ, * & 19
in nomine Domini Dei, cui eſt cogno-
men, Deus Iſrael. * [c]Collegiſti quaſi 20
aurichalcum aurum, & vt plumbum
compleſti argentum, * & inclinaſti fe- 21
mora tua mulieribus: poteſtatem ha-
buiſti in corpore tuo, * dediſti macu- 22
lam in gloria tua, & profanaſti ſemen
tuum inducere iracundiam ad liberos
tuos, & incitari ſtultitiam tuam, * vt 23
faceres imperium bipartitum, [d]& ex
Ephraim imperare imperium durum.
*Deus autem non derelinquet miſe- 24
ricordiam ſuam, & non corrumpet,
nec delebit opera ſua, neque perdet D
a ſtirpe nepotes electi ſui: & ſemen
eius, qui diligit Dominum, non cor-
rumpet. * Dedit autem reliquum Iacob, 25
& Dauid de ipſa ſtirpe. * Et finem ha- 26
buit Salomon cum patribus ſuis. * Et 27
dereliquit poſt ſe de ſemine ſuo, gen-
tis ſtultitiam, * & imminutum a pru- 28
dentia, Roboam, qui auertit gentem
conſilio ſuo: * [e]& Ieroboam filium 29
Nabat, qui peccare fecit Iſrael, & de-
dit viam peccandi Ephraim, & plu-
rima redundauerunt peccata ipſorum.
* Valde auerterunt illos a terra ſua. 30
*Et quæſiuit omnes nequitias vſque 31
dum perueniret ad illos defenſio, & ab
omnibus peccatis liberauit eos.

48

[...]) Vſque [...]chemiam: ET [f]ſurrexit Elias propheta, quaſi 1 A
ignis, & verbum ipſius quaſi facula
Elias, ardebat. * Qui induxit in illos famem, 2
& irritantes illum inuidia ſua pauci
facti ſunt. non enim poterant ſuſtinere
præcepta Domini. * [g]Verbo Domini 3
continuit cælum, & deiecit de cælo
ignem ter. * ſic amplificatus eſt Elias 4
in mirabilibus ſuis. Et quis poteſt ſimi-
5 liter ſic gloriari tibi? * [h]Qui ſuſtuliſti
mortuum ab inferis de ſorte mortis in
6 verbo Domini Dei. * Qui deieciſti re-
ges ad perniciem, & confregiſti facile
potentiam ipſorum, & glorioſos de lecto
7 ſuo. * Qui audis in Sina iudicium, &
8 in Horeb iudicia defenſionis. * Qui vn-
gis reges ad pœnitentiam, & prophe-
9 tas facis ſucceſſores poſt te. * [i]Qui
B receptus es in turbine ignis, in curru
10 equorum igneorum. * Qui ſcriptus es
in iudicijs temporum lenire iracun-
diam Domini: [k]conciliare cor patris ad
11 filium, & reſtituere tribus Iacob. * Beati
ſunt, qui te viderunt, & in amicitia
12 tua decorati ſunt. * nam nos vita vi-
uimus tantum, poſt mortem autem
13 non erit tale nomen noſtrum. * [l]Elias
quidem in turbine tectus eſt, & in Eli- Eliſeus,
ſeo completus eſt ſpiritus eius: in die-
bus ſuis non pertimuit principem, &
14 potentia nemo vicit illum. * nec ſupe-
rauit illum verbum aliquod [m]& mor-
15 tuum prophetauit corpus eius. * In vita
ſua fecit monſtra, & in morte mirabilia
16 operatus eſt. * In omnibus iſtis non
C pœnituit populus, & non receſſerunt
a peccatis ſuis vſque dum eiecti ſunt
de terra ſua, & diſperſi ſunt in om-
17 nem terram: * & relicta eſt gens per-
pauca, & princeps in domo Dauid.
18 * Quidam ipſorum fecerunt quod pla-
ceret Deo: alij autem multa commiſe-
19 runt peccata. * Ezechias muniuit ci- Ezechias,
uitatem ſuam, & induxit in medium
ipſius aquam, & fodit ferro rupem, &
20 ædificauit ad aquam puteum. * [n]In
diebus ipſius aſcendit Sennacherib, &
miſit Rabſacen, & ſuſtulit manum ſuam
contra illos, & extulit manum ſuam
in Sion, & ſuperbus factus eſt potentia
21 ſua. * Tunc mota ſunt corda, & manus
ipſorum: & doluerunt quaſi parturi-
22 entes mulieres. * Et inuocauerunt Do-
D minum miſericordem, & expandentes
manus ſuas, extulerunt ad cælum: &
ſanctus Dominus Deus audiuit cito
23 vocem ipſorum. * Non eſt comme-
moratus peccatorum illorum, neque
dedit illos inimicis ſuis, ſed purgauit
eos in manu Iſaiae ſancti prophetæ.
24 * [o]Deiecit caſtra Aſſyriorum, & con-

[a] 3. Reg. 3. a. 1. — [b] 3. Reg. 4. d. 31. — [c] 3. Reg. 10. d. 27. — [d] 3. Reg. 12. d. 16. — [e] 3. Reg. 12. f. 28. — [f] 3. Reg. 17. a. 1. — [g] 3. Reg. 18. 4. Reg. 1. — [h] 3. Reg. 17. d. 22. — [i] 4. Reg. 2. b. 11. — [k] Mal. 4. b. 6. — [l] 4. Reg. 2. b. 11. — [m] 4. Reg. 13. d. 21. — [n] 4. Reg. 18. c. 13. — [o] 4. Reg. 19. g. 35. Tob. 1. d. 21. Iſa. 37. g. 36. 1. Mac. 7. f. 41. 2. Mac. 8. e. 19.

triuit illos Angelus Domini. * nam 25
fecit Ezechias quod placuit Deo, &
fortiter iuit in via Dauid patris fui,
Ifaias, quam mandauit illi Ifaias propheta ma-
gnus, & fidelis in confpectu Dei. * [a]In 26
diebus ipfius retro redijt Sol, & addi-
dit regi vitam. * Spiritu magno vidit 27
vltima, & confolatus eft lugentes in
Sion. Vfque in fempiternum * often- 28
dit futura & abfcondita antequam eue-
Iofias, nirent. MEmoria [b]Iofiæ in compofi- 49 1
tionem odoris facta opus pigmentarij. A
* In omni ore quafi mel indulcabitur 2
eius memoria, & vt mufica in con-
uiuio vini. * Ipfe eft directus diui- 3
nitus in pœnitentiam gentis, & tulit
abominationes impietatis. * Et guber- 4
nauit ad Dominum cor ipfius, & in
diebus peccatorum corroborauit pieta-
tem. * Præter Dauid, & Ezechiam, & 5
Iofiam, omnes peccatum commiferunt:
* nam reliquerunt legem Altiffimi re- 6
ges Iuda, & contempferunt timorem
Dei. * Dederunt enim regnum fuum 7
alijs, & gloriam fuam alienigenæ genti. B
* [c]Incenderunt electam fanctitatis ci- 8
uitatem, & defertas fecerunt vias ip-
Ieremias, fius in manu Ieremiæ. * Nam male 9
tractauerunt illum, qui a ventre ma-
tris confecratus eft propheta, euer-
tere, & eruere, & perdere, & iterum
Ezechiel, ædificare, & renouare. * [d]Ezechiel qui 10
vidit confpectum gloriæ, quam often-
dit illi in curru Cherubim. * Nam 11
commemoratus eft inimicorum in im- C
bre, benefacere illis, qui oftenderunt
rectas vias. * Et duodecim prophe- 12
tarum offa pullulent de loco fuo:
nam corroborauerunt Iacob, & rede-
merunt fe in fide virtutis. * [e]Quo- 13
Zorobabel, modo amplificemus Zorobabel? nam
& ipfe quafi fignum in dextera manu,
Iefus, * [f]fic & Iefum filium Iofedec? qui in 14
diebus fuis ædificauerunt domum, &
exaltauerunt templum fanctum Do-
mino, paratum in gloriam fempiter-
Nehemias. nam. * Et Nehemias in memoria 15
multi temporis, qui erexit nobis mu- D
ros euerfos, & ftare fecit portas & fe-
ras, qui erexit domos noftras. * Nemo 16
Henoch, natus eft in terra qualis Henoch: nam
& ipfe receptus eft a terra. * [g]Ne- 17
Iofeph, que vt Iofeph, qui natus eft homo,
princeps fratrum, firmamentum gentis,

rector fratrum, ftabilimentum populi:
18 * & offa ipfius vifitata funt, & poft
19 mortem prophetauerunt. * [h]Seth, & Seth, Sem Adam.
Sem apud homines gloriam adepti
funt: & fuper omnem animam in ori-
gine Adam.

50 1 A SImon [i]Oniæ filius, facerdos ma- ð) Simon facerdos magnus
gnus, qui in vita fua fuffulfit domum,
& in diebus fuis corroborauit tem-
2 plum. * Templi etiam altitudo ab ipfo
fundata eft, duplex ædificatio & ex-
3 celfi parietes templi. * In diebus ipfius
emanauerunt putei aquarum, & quafi
mare adimpleti funt fupra modum.
4 * Qui curauit gentem fuam, & libera-
5 uit eam a perditione. * Qui præualuit
amplificare ciuitatem, qui adeptus eft
gloriam in conuerfatione gentis: & in-
greffum domus, & atrij amplificauit.
6 * Quafi ftella matutina in medio ne-
bulæ, & quafi luna plena in diebus
7 fuis lucet. * Et quafi Sol refulgens,
8 fic ille effulfit in templo Dei. * Quafi
arcus refulgens inter nebulas gloriæ,
& quafi flos rofarum in diebus vernis,
& quafi lilia quæ funt in tranfitu aquæ,
& quafi thus redolens in diebus æfta-
9 tis. * Quafi ignis effulgens, & thus ar-
10 dens in igne. * Quafi vas auri foli-
B dum, ornatum omni lapide pretiofo.
11 * Quafi oliua pullulans, & cypreffus in
altitudinem fe extollens, in accipiendo
ipfum ftolam gloriæ, & veftiri eum in
12 confummationem virtutis. * In afcenfu
altaris fancti, gloriam dedit fanctitatis
13 amictum. * In accipiendo autem par-
tes de manu facerdotum, & ipfe ftans
iuxta aram. Et circa illum corona fra-
trum: quafi plantatio cedri in monte
14 Libano, * fic circa illum fteterunt quafi
rami palmæ, & omnes filij Aaron in
15 gloria fua. * Oblatio autem Domini in
manibus ipforum, coram omni fyna-
goga Ifrael: & confummatione fun-
gens in ara, amplificare oblationem
16 excelfi regis * porrexit manum fuam
in libatione, & libauit de fanguine vuæ.
17 * Effudit in fundamento altaris odo-
18 rem diuinum excelfo principi. * Tunc
C exclamauerunt filij Aaron, in tubis
productilibus fonuerunt, & auditam fe-
cerunt vocem magnam in memoriam
19 coram Deo. * Tunc omnis populus

[a] 4. Reg. 20. b. 11. Ifa. 38. b. 8. — [b] 4. Reg. 22. a. 1. — [c] 4. Reg. 25. b. 9. — [d] Ezech. 1. b. 4. — [e] 1. Efd. 3. a. 2. Agg. 1. & 2. — [f] Zach. 3. a. 1. — [g] Gen. 41. e. 40. 42. a. 3. 45. b. 5. 50. d. 20. — [h] Gen. 4. d. 25. Gen. 5. d. 31. — [i] 1. Mach. 12. a. 7. 2. Mach. 3. & 4.

ſimul properauerunt, & ceciderunt in
faciem ſuper terram, adorare Domi-
num Deum ſuum, & dare preces omni-
potenti Deo excelſo. * Et amplificaue- 20
runt pſallentes in vocibus ſuis, & in
magna domo auctus eſt ſonus ſuaui-
tatis plenus. * Et rogauit populus 21
Dominum excelſum in prece, vſque-
dum perfectus eſt honor Domini, &
munus ſuum perfecerunt. * Tunc de- 22
ſcendens, manus ſuas extulit in om-
nem congregationem filiorum Iſrael
dare gloriam Deo a labijs ſuis, & in
nomine ipſius gloriari: * & iterauit 23
orationem ſuam, volens oſtendere vir-
tutem Dei.

[…]pilogus.

[…]) Conclu-ſio libri: […]ptatur pax Iſraelis.

* Et nunc orate Deum omnium, qui 24
magna fecit in omni terra, qui auxit D
dies noſtros a ventre matris noſtræ,
& fecit nobiſcum ſecundum ſuam mi-
ſericordiam: * det nobis iucunditatem 25
cordis, & fieri pacem in diebus no-
ſtris in Iſrael per dies ſempiternos:
* credere Iſrael nobiſcum eſſe Dei mi- 26
ſericordiam, vt liberet nos in diebus
ſuis. * Duas gentes odit anima mea: 27
tertia autem non eſt gens, quam ode-
rim: * qui ſedent in monte Seir, & 28
Philiſthijm, & ſtultus populus, qui ha-
bitat in Sichimis.

[…]ſcribitur commen-[…]tur liber.

* Doctrinam ſapientiæ & diſciplinæ 29
ſcripſit in codice iſto Ieſus filius Si-
rach Ieroſolymita, qui renouauit ſa-
pientiam de corde ſuo. * Beatus, 30
qui in iſtis verſatur bonis: qui po-
nit illa in corde ſuo, ſapiens erit ſem-
per. * Si enim hæc fecerit, ad om- 31
nia valebit: quia lux Dei, veſtigium
eius eſt.

Appendix: […]atiarum actio,

51
ORatio Ieſu filij Sirach: Confite- 1 A
bor tibi Domine rex, & collaudabo te
Deum ſaluatorem meum. * Confite- 2
bor nomini tuo: quoniam adiutor &
protector factus es mihi, * & liberaſti 3
corpus meum a perditione, a laqueo
linguæ iniquæ, & a labijs operantium
mendacium, & in conſpectu aſtantium
factus es mihi adiutor. * Et liberaſti 4
me ſecundum multitudinem miſeri-
cordiæ nominis tui a rugientibus, præ-
paratis ad eſcam, * de manibus quæ- 5
rentium animam meam, & de portis
tribulationum quæ circumdederunt me:
6 * a preſſura flammæ, quæ circumde-
dit me, & in medio ignis non ſum
7 æſtuatus: * de altitudine ventris in-
feri, & a lingua coinquinata, & a
verbo mendacij, a rege iniquo, & a
8 lingua iniuſta: * laudabit vſque ad
9 mortem anima mea Dominum, * &
vita mea appropinquans erat in in-
10 ferno deorſum. * Circumdederunt me
B vndique, & non erat qui adiuuaret.
Reſpiciens eram ad adiutorium homi-
11 num, & non erat. * Memoratus ſum
miſericordiæ tuæ Domine, & opera-
12 tionis tuæ, quæ a ſæculo ſunt. * quo-
niam eruis ſuſtinentes te Domine, &
13 liberas eos de manibus gentium. * Ex-
altaſti ſuper terram habitationem meam,
& pro morte defluente deprecatus ſum.
14 * Inuocaui Dominum patrem Domini
mei, vt non derelinquat me in die tri-
bulationis meæ, & in tempore ſuper-
15 borum ſine adiutorio. * Laudabo no-
men tuum aſſidue, & collaudabo illud
in confeſſione, & exaudita eſt oratio
16 mea. * Et liberaſti me de perditione,
& eripuiſti me de tempore iniquo.
17 * Propterea confitebor, & laudem di-
cam tibi, & benedicam nomini Do-
mini.

inuitatio ad ſapientiam

18 * Cum adhuc iunior eſſem, priuſ-
C quam oberrarem, quæſiui ſapientiam
19 palam in oratione mea. * Ante tem-
plum poſtulabam pro illa, & vſque in
nouiſſimis inquiram eam. Et effloruit
20 tamquam præcox vua, * lætatum eſt
cor meum in ea. Ambulauit pes meus
iter rectum, a iuuentute mea inueſti-
21 gabam eam. * Inclinaui modice aurem
22 meam, & excepi illam. * Multam in-
ueni in meipſo ſapientiam, & multum
23 profeci in ea. * Danti mihi ſapien-
24 tiam, dabo gloriam. * Conſiliatus ſum
enim vt facerem illam: zelatus ſum
25 bonum, & non confundar. * Colluctata
eſt anima mea in illa, & in faciendo
26 eam confirmatus ſum. * Manus meas
extendi in altum, & inſipientiam eius
27 luxi. * Animam meam direxi ad illam,
28 & in agnitione inueni eam. * Poſſedi
cum ipſa cor ab initio: propter hoc
29 non derelinquar. * Venter meus con-
D turbatus eſt quærendo illam: pro-
pterea bonam poſſidebo poſſeſſionem.
30 * Dedit mihi Dominus linguam mer-
cedem meam: & in ipſa laudabo eum.
31 * Appropiate ad me indocti, & con-

acquirendam. gregate vos in domum diſciplinæ.
*quid adhuc retardatis? & quid di- 32
citis in his? animæ veſtræ ſitiunt ve-
hementer. * Aperui os meum, & lo- 33
cutus ſum: Comparate vobis ſine ar-
gento, * & collum veſtrum ſubijcite 34
iugo, & ſuſcipiat anima veſtra diſci-
plinam: in proximo eſt enim inuenire
eam. * Videte oculis veſtris quia mo- 35
dicum laboraui, & inueni mihi mul-
36 tam requiem. * Aſſumite diſciplinam
in multo numero argenti, & copio-
37 ſum aurum poſſidete in ea. * Lætetur
anima veſtra in miſericordia eius, &
non confundemini in laude ipſius.
38 *Operamini opus veſtrum ante tem-
pus, & dabit vobis mercedem veſtram
in tempore ſuo.

PROPHETIA ISAIAE.

. Commi-ationes. . Vatici-ia Isaiæ.

VISIO Isaiæ filij Amos, quam 1 I
vidit super Iudam & Ieru- A
salem in diebus Oziæ, Ioa-
than, Achaz, & Ezechiæ
regum Iuda.

De Iuda Ierusalem.

*Audite cæli, & auribus percipe terra, 2
quoniam Dominus locutus est. Filios
enutriui, & exaltaui: ipsi autem spre-
uerunt me. * Cognouit bos possesso- 3
rem suum, & asinus præsepe Domini
sui: Israel autem me non cognouit, &
populus meus non intellexit. * Væ 4
genti peccatrici, populo graui iniqui- B
tate, semini nequam, filijs sceleratis:
dereliquerunt Dominum, blasphema-
uerunt sanctum Israel, abalienati sunt
retrorsum. * Super quo percutiam vos 5
vltra, addentes præuaricationem? omne
caput languidum, & omne cor mœ-
rens. * A planta pedis vsque ad ver- 6
ticem non est in eo sanitas: vulnus, &
liuor, & plaga tumens, non est circum-
ligata, nec curata medicamine, neque
fota oleo. * [a]Terra vestra deserta, ciui- 7
tates vestræ succensæ igni: regionem
vestram coram vobis alieni deuorant,
& desolabitur sicut in vastitate hostili.
*Et derelinquetur filia Sion vt vm- 8
braculum in vinea, & sicut tugurium C
in cucumerario, & sicut ciuitas, quæ
vastatur. * [b]Nisi Dominus exercituum 9
reliquisset nobis semen, [c]quasi So-
doma fuissemus, & quasi Gomorrha
similes essemus.

Iudicium Domini: ...æfatur de sceleribus populi, ...tu malo & bono,

*Audite verbum Domini principes 10
Sodomorum, percipite auribus legem
Dei nostri populus Gomorrhæ. * [d]Quò 11
mihi multitudinem victimarum vestra-
rum, dicit Dominus? plenus sum. ho-
locausta arietum, & adipem pinguium,
& sanguinem vitulorum, & agnorum,
& hircorum nolui. * Cum veniretis 12
ante conspectum meum, quis quæsiuit
hæc de manibus vestris, vt ambularetis
in atrijs meis? * ne offeratis vltra sacri- 13
ficium frustra: incensum abominatio D
est mihi. Neomeniam, & sabbatum, &
festiuitates alias non feram, iniqui sunt
14 cœtus vestri: * calendas vestras, & sol-
lemnitates vestras odiuit anima mea:
facta sunt mihi molesta, laboraui su-
15 stinens. * Et cum extenderitis manus
vestras, auertam oculos meos a vobis:
& cum multiplicaueritis orationem, non
exaudiam: [e]manus enim vestræ san-
16 guine plenæ sunt. * [f]Lauamini, mundi
estote, auferte malum cogitationum
vestrarum ab oculis meis: quiescite
17 agere peruerse, * discite benefacere:
E quærite iudicium, subuenite oppresso,
iudicate pupillo, defendite viduam.
18 *Et venite, & arguite me, dicit Do-
minus: si fuerint peccata vestra vt coc-
cinum, quasi nix dealbabuntur: & si
fuerint rubra quasi vermiculus, velut
19 lana alba erunt. * Si volueritis, & au-
dieritis me, bona terræ comedetis.
20 *Quòd si nolueritis, & me ad iracun-
diam prouocaueritis: gladius deuora-
bit vos, quia os Domini locutum est.

iudicio purificante;

21 *Quomodo facta est meretrix ciui-
tas fidelis, plena iudicij? iustitia habi-
tauit in ea, nunc autem homicidæ.
22 *Argentum tuum versum est in sco-
F riam: vinum tuum mistum est aqua.
23 *Principes tui infideles, socij furum:
omnes diligunt munera, sequuntur re-
tributiones. [g]Pupillo non iudicant: &
causa viduæ non ingreditur ad illos.
24 *Propter hoc ait Dominus Deus exer-
cituum fortis Israel: Heu, consolabor
super hostibus meis, & vindicabor de
25 inimicis meis. * Et conuertam ma-
num meam ad te, & excoquam ad pu-
rum scoriam tuam, & auferam omne
26 stannum tuum. * Et restituam iudices
tuos vt fuerunt prius, & consiliarios
tuos sicut antiquitus: post hæc voca-
27 beris ciuitas iusti, vrbs fidelis. * Sion
in iudicio redimetur, & reducent eam
28 in iustitia: * & conteret scelestos, &
peccatores simul: & qui dereliquerunt

---

[a] Inf. 5. b. 6. — [b] Rom. 9. g. 29. — [c] Gen. 19. e. 24. — [d] Ier. 6. e. 20. Amos 5. f. 22. — [e] Inf. 59 a. 3. — [f] 1. Pet. 3. b. 11. — [g] Ier. 5. g. 28.

Dominum, consumentur. * Confun- 29
dentur enim ab idolis, quibus sacri-
ficauerunt: & erubescetis super hortis,
quos elegeratis, * cum fueritis velut 30
quercus defluentibus folijs, & velut
hortus absque aqua. * Et erit fortitudo 31
vestra, vt fauilla stuppæ, & opus ve-
strum quasi scintilla: & succendetur
vtrumque simul, & non erit qui ex-
tinguat.

2

describit Sion eleuatam,

VErbum, quod vidit Isaias, filius 1
Amos, super Iuda & Ierusalem. * [a]Et A 2
erit in nouissimis diebus præparatus
mons domus Domini in vertice mon-
tium, & eleuabitur super colles, &
fluent ad eum omnes gentes. * Et 3
ibunt populi multi, & dicent: Venite
& ascendamus ad montem Domini, &
ad domum Dei Iacob, & docebit nos
vias suas, & ambulabimus in semitis
eius: quia de Sion exibit lex, & ver-
bum Domini de Ierusalem. * Et iudi- 4
cabit Gentes, & arguet populos mul-
tos: & conflabunt gladios suos in vo-
meres, & lanceas suas in falces: non
leuabit gens contra gentem gladium,
nec exercebuntur vltra ad prælium. B
* Domus Iacob venite, & ambulemus 5
in lumine Domini.

populi superbiam infractam,

* Proiecisti enim populum tuum, 6
domum Iacob: quia repleti sunt vt
olim, & augures habuerunt vt Phili-
sthijm, & pueris alienis adhæserunt.
* Repleta est terra argento & auro: & 7
non est finis thesaurorum eius: * & 8
repleta est terra eius equis: & innu-
merabiles quadrigæ eius. Et repleta
est terra eius idolis: opus manuum
suarum adorauerunt, quod fecerunt
digiti eorum. * Et incuruauit se homo, 9
& humiliatus est vir: ne ergo dimittas
eis. * Ingredere in petram, & abscon- 10
dere in fossa humo a facie timoris C
Domini, & a gloria maiestatis eius.
* Oculi sublimes homines humiliati 11
sunt, & incuruabitur altitudo virorum:
exaltabitur autem Dominus solus in
die illa. * Quia dies Domini exerci- 12
tuum super omnem superbum, & ex-
celsum, & super omnem arrogantem:
& humiliabitur. * Et super omnes ce- 13
dros Libani sublimes, & erectas, &
super omnes quercus Basan. * Et su- 14
per omnes montes excelsos, & super
omnes colles eleuatos. * Et super om- 15
nem turrim excelsam, & super omnem
16 murum munitum, * & super omnes
D naues Tharsis, & super omne, quod
17 visu pulchrum est. * Et incuruabitur
sublimitas hominum, & humiliabitur
altitudo virorum, & eleuabitur Do-
18 minus solus in die illa: * & idola pe-
19 nitus conterentur: * [b]& introibunt in
speluncas petrarum, & in voragines
terræ a facie formidinis Domini, & a
gloria maiestatis eius, cum surrexerit
20 percutere terram. * In die illa proijciet
homo idola argenti sui, & simulachra
auri sui, quæ fecerat sibi vt adoraret,
21 talpas & vespertiliones. * Et ingredie-
tur scissuras petrarum, & in cauernas
saxorum a facie formidinis Domini, &
a gloria maiestatis eius, cum surrexerit
22 percutere terram. * Quiescite ergo ab
homine, cuius spiritus in naribus eius
est, quia excelsus reputatus est ipse.

3

& domin
tum malu

1 ECce enim dominator Dominus
A exercituum auferet a Ierusalem, & a
Iuda validum & fortem, omne robur
2 panis, & omne robur aquæ: * fortem,
& virum bellatorem, iudicem, & pro-
3 phetam, & ariolum, & senem: * Prin-
cipem super quinquaginta, & hono-
rabilem vultu, & consiliarium, & sa-
pientem de architectis, & prudentem
4 eloquij mystici. * Et dabo pueros
principes eorum, & effeminati domi-
5 nabuntur eis. * Et irruet populus, vir
ad virum, & vnusquisque ad proxi-
mum suum: tumultuabitur puer con-
tra senem, & ignobilis contra nobilem.
6 * Apprehendet enim vir fratrem suum
B domesticum patris sui: Vestimentum
tibi est, princeps esto noster, ruina au-
7 tem hæc sub manu tua. * Responde-
bit in die illa, dicens: Non sum me-
dicus, & in domo mea non est panis,
neque vestimentum: nolite constituere
8 me principem populi. * Ruit enim Ieru-
salem, & Iudas concidit: quia lingua
eorum & adinuentiones eorum contra
Dominum, vt prouocarent oculos ma-
9 iestatis eius. * Agnitio vultus eorum
respondit eis: & peccatum suum quasi
Sodoma prædicauerunt, nec absconde-
runt: væ animæ eorum, quoniam red-
10 dita sunt eis mala. * Dicite iusto quo-
niam bene, quoniam fructum adin-
11 uentionum suarum comedet. * Væ
impio in malum: retributio enim ma-

[a] Mic. 4. a. 1. — [b] Osee 10. c. 8. Luc. 23. e. 30. Apoc. 6. d. 16.

nuum eius fiet ei. * populum meum 12
C exactores ſui ſpoliauerunt, & mulieres
dominatæ ſunt eis. Popule meus, qui
te beatum dicunt, ipſi te decipiunt, &
viam greſſuum tuorum diſſipant. * Stat 13
ad iudicandum Dominus, & ſtat ad
iudicandos populos. * Dominus ad 14
iudicium veniet cum ſenibus populi
ſui, & principibus eius: vos enim de-
paſti eſtis vineam, & rapina pauperis
in domo veſtra. * Quare atteritis po- 15
pulum meum, & facies pauperum com-
molitis, dicit Dominus Deus exerci-
tuum?

ulierum ſtentatio- nem & œnam;

* Et dixit Dominus: Pro eo quòd 16
eleuatæ ſunt filiæ Sion, & ambulaue-
runt extento collo, & nutibus oculorum
ibant, & plaudebant, ambulabant pedi-
bus ſuis, & compoſito gradu incedebant:
* Decaluabit Dominus verticem filia- 17
D rum Sion, & Dominus crinem earum
nudabit. * In die illa auferet Dominus 18
ornamentum calceamentorum, & lu-
nulas, * & torques, & monilia, & ar- 19
millas, & mitras, * & diſcriminalia, & 20
periſcelidas, & murenulas, & olfacto-
riola, & inaures, * & annulos, & gem- 21
mas in fronte pendentes, * & mutatoria, 22
& palliola, & linteamina, & acus, * & 23
ſpecula, & ſindones, & vittas, & the-
riſtra. * Et erit pro ſuaui odore fœtor, 24
& pro zona funiculus, & pro criſpanti
crine caluitium, & pro faſcia pectorali
cilicium. * Pulcherrimi quoque viri 25
tui gladio cadent, & fortes tui in præ-
lio. * Et mœrebunt atque lugebunt 26
portæ eius, & deſolata in terra ſedebit.
4
1 A ET apprehendent ſeptem mulieres vi-
rum vnum in die illa, dicentes: Panem
noſtrum comedemus, & veſtimentis
noſtris operiemur: tantummodo inuo-
cetur nomen tuum ſuper nos, aufer
opprobrium noſtrum.

ſtrat tiam ion.

* In die illa erit germen Domini in 2
magnificentia, & gloria, & fructus terræ
ſublimis, & exultatio his, qui ſaluati
fuerint de Iſrael. * Et erit: Omnis qui 3
relictus fuerit in Sion, & reſiduus in
Ieruſalem, ſanctus vocabitur, omnis qui
ſcriptus eſt in vita in Ieruſalem. * Si 4
abluerit Dominus ſordes filiarum Sion,
& ſanguinem Ieruſalem lauerit de me-
dio eius in ſpiritu iudicij, & ſpiritu
ardoris. * Et creabit Dominus ſuper 5
omnem locum Montis Sion, & vbi in-
uocatus eſt, nubem per diem, & fu-
mum & ſplendorem ignis flammantis
in nocte: ſuper omnem enim gloriam
6 protectio. * Et tabernaculum erit in
vmbraculum diei ab æſtu, & in ſecu-
ritatem, & abſconſionem a turbine, &
a pluuia.
5
1 A CAntabo dilecto meo canticum pa-
truelis mei vineæ ſuæ. [a] Vinea facta

per vineam ſterilem & diripiendam

2 eſt dilecto meo in cornu filio olei. * Et
ſepiuit eam, & lapides elegit ex illa,
& plantauit eam electam, & ædificauit
turrim in medio eius, & torcular ex-
truxit in ea: & expectauit vt faceret vuas,
3 & fecit labruſcas. * Nunc ergo habita-
tores Ieruſalem, & viri Iuda, iudicate
4 inter me & vineam meam. * Quid eſt
B quod debui vltra facere vineæ meæ, &
non feci ei? an quod expectaui vt fa-
5 ceret vuas, & fecit labruſcas? * Et nunc
oſtendam vobis quid ego faciam vineæ
meæ, auferam ſepem eius, & erit in
direptionem: diruam maceriam eius,
6 & erit in conculcationem. * Et ponam
eam deſertam: non putabitur, & non
fodietur: & aſcendent vepres & ſpinæ:
& nubibus mandabo ne pluant ſuper
7 eam imbrem. * Vinea enim Domini
exercituum domus Iſrael eſt: & vir
Iuda germen eius delectabile: & ex-
pectaui vt faceret iudicium, & ecce
iniquitas: & iuſtitiam, & ecce clamor.
8 * Væ qui coniungitis domum ad
domum, & agrum agro copulatis vſ-
que ad terminum loci: numquid habi-

populi ſcelera

9 tabitis vos ſoli in medio terræ? * In
C auribus meis ſunt hæc, dicit Dominus
exercituum. Niſi domus multæ deſertæ
fuerint grandes, & pulchræ abſque ha-
10 bitatore. * Decem enim iugera vinea-
rum facient laguncułam vnam, & tri-
ginta modij ſementis facient modios
11 tres. * Væ qui conſurgitis mane ad
ebrietatem ſectandam, & potandum
vſque ad veſperam, vt vino æſtuetis.
12 * Cithara, & lyra, & tympanum, & tibia,
& vinum in conuiuijs veſtris: & opus
Domini non reſpicitis, nec opera ma-
13 nuum eius conſideratis. * Propterea
captiuus ductus eſt populus meus, quia
non habuit ſcientiam, & nobiles eius
interierunt fame, & multitudo eius ſiti
14 exaruit. * Propterea dilatauit infernus
D animam ſuam, & aperuit os ſuum abſ-
que vllo termino: & deſcendent fortes

[a] Ier. 2. e. 21. Mat. 21. d. 33.

eius, & populus eius, & sublimes, glo-
riosiq. eius ad eum. * Et incuruabitur 15
homo, & humiliabitur vir, & oculi
sublimium deprimentur. * Et exalta- 16
bitur Dominus exercituum in iudicio,
& Deus sanctus sanctificabitur in iusti-
tia. * Et pascentur agni iuxta ordinem 17
suum, & deserta in vbertatem versa
aduenæ comedent. * Væ qui trahitis 18
iniquitatem in funiculis vanitatis, &
quasi vinculum plaustri peccatum. * Qui 19
dicitis: Festinet, & cito veniat opus E
eius, vt videamus: & appropiet, & ve-
niat consilium sancti Israel, & sciemus
illud. * Væ qui dicitis malum bonum, 20
& bonum malum: ponentes tenebras
lucem, & lucem tenebras: ponentes
amarum in dulce, & dulce in ama-
rum. * [a] Væ qui sapientes estis in ocu- 21
lis vestris, & coram vobismetipsis pru-
dentes. * Væ qui potentes estis ad 22
bibendum vinum, & viri fortes ad mi-
scendam ebrietatem. * Qui iustificatis 23
impium pro muneribus, & iustitiam
iusti aufertis ab eo.

& castiga-tionem;

* Propter hoc, sicut deuorat stipu- 24
lam lingua ignis, & calor flammæ exu- F
rit; sic radix eorum quasi fauilla erit,
& germen eorum vt puluis ascendet.
Abiecerunt enim legem Domini exer-
cituum, & eloquium sancti Israel blas-
phemauerunt. * Ideo iratus est furor 25
Domini in populum suum, & extendit
manum suam super eum, & percussit
eum: & conturbati sunt montes, &
facta sunt morticina eorum quasi ster-
cus in medio platearum. In his om-
nibus non est auersus furor eius, sed
adhuc manus eius extenta. * Et ele- 26
uabit signum in nationibus procul, &
sibilabit ad eum de finibus terræ: &
ecce festinus velociter veniet. * Non 27
est deficiens, neque laborans in eo: G
non dormitabit, neque dormiet, ne-
que soluetur cingulum renum eius,
nec rumpetur corigia calceamenti eius.
* Sagittæ eius acutæ, & omnes arcus 28
eius extenti. Vngulæ equorum eius vt
silex, & rotæ eius quasi impetus tem-
pestatis. * Rugitus eius vt leonis, ru- 29
giet vt catuli leonum: & frendet, &
tenebit prædam: & amplexabitur, &
non erit qui eruat. * Et sonabit super 30
eum in die illa sicut sonitus maris:
aspiciemus in terram, & ecce tenebræ
tribulationis, & lux obtenebrata est in
caligine eius.

6

1 A IN anno, quo mortuus est rex Ozias, adijcit illa de Domini apparitione,
vidi Dominum sedentem super solium
excelsum & eleuatum: & ea, quæ sub
2 ipso erant, replebant templum: * Se-
raphim stabant super illud: sex alæ
vni, & sex alæ alteri: duabus velabant
faciem eius, & duabus velabant pedes
3 eius, & duabus volabant. * Et clama-
B bant alter ad alterum, & dicebant:
[b] Sanctus, sanctus, sanctus, Dominus
Deus exercituum, plena est omnis terra
4 gloria eius. * Et commota sunt super-
liminaria cardinum a voce clamantis,
5 & domus repleta est fumo. * Et dixi:
Væ mihi, quia tacui, quia vir pollu- sua mundatione
tus labijs ego sum, & in medio populi
polluta labia habentis ego habito, &
regem Dominum exercituum vidi ocu-
6 lis meis. * Et volauit ad me vnus de
C Seraphim, & in manu eius calculus,
7 quem forcipe tulerat de altari. * Et
tetigit os meum, & dixit: Ecce tetigit
hoc labia tua, & auferetur iniquitas
tua, & peccatum tuum mundabitur.
8 * Et audiui vocem Domini dicentis: & missione
Quem mittam? & quis ibit nobis? Et
9 dixi: Ecce ego, mitte me. * Et dixit:
Vade, & dices populo huic: [c] Audite
audientes, & nolite intelligere: & vi-
dete visionem, & nolite cognoscere.
10 * Excæca cor populi huius, & aures
D eius aggraua: & oculos eius claude:
ne forte videat oculis suis, & auribus
suis audiat, & corde suo intelligat, &
11 conuertatur, & sanem eum. * Et dixi:
Vsquequo Domine? Et dixit: Donec
desolentur ciuitates absque habitatore,
& domus sine homine, & terra relin-
12 quetur deserta. * Et longe faciet Do-
minus homines, & multiplicabitur quæ
13 derelicta fuerat in medio terræ. * Et
adhuc in ea decimatio, & conuertetur,
& erit in ostensionem sicut terebinthus,
& sicut quercus, quæ expandit ramos
suos: semen sanctum erit id, quod ste-
terit in ea.

7

1 A ET [d] factum est in diebus Achaz filij β) Emmanuelis salutatio
Ioathan, filij Oziæ regis Iuda, ascendit
Rasin rex Syriæ, & Phacee filius Ro-
meliæ rex Israel, in Ierusalem, ad præ- Iuda liberabitur a Sy[...] & Ephra[...]
liandum contra eam: & non potuerunt
2 debellare eam. * Et nunciauerunt do-

[a] Prou. 3. a. 7. Rom. 12. d. 16. — [b] Apoc. 4. c. 8. — [c] Mat. 13. b. 14. Mar. 4. b. 12. Luc. 8. b. 10. Io. 12. f. 40. Act. 28. f. 26. Rom. 11. b. 8. — [d] 4. Reg. 16. a. 5.

mui Dauid, dicentes: Requieuit Syria
ſuper Ephraim, & commotum eſt cor
eius, & cor populi eius, ſicut mouen-
tur ligna ſiluarum a facie venti. * Et 3
dixit Dominus ad Iſaiam: Egredere in
occurſum Achaz tu, & qui derelictus eſt
Iaſub filius tuus, ad extremum aquæ-
ductus piſcinæ ſuperioris in via Agri
fullonis. * Et dices ad eum: Vide vt 4
ſileas: noli timere, & cor tuum ne for-
midet a duabus caudis titionum fumi-
gantium iſtorum in ira furoris Raſin
regis Syriæ, & filij Romeliæ: * eo quòd 5
conſilium inierit contra te Syria in ma- B
lum Ephraim, & filius Romeliæ, di-
centes: * Aſcendamus ad Iudam, & 6
ſuſcitemus eum, & auellamus eum ad
nos, & ponamus regem in medio eius
filium Tabeel. * Hæc dicit Dominus 7
Deus: Non ſtabit, & non erit iſtud:
* ſed caput Syriæ Damaſcus, & ca- 8
put Damaſci Raſin: & adhuc ſexaginta
& quinque anni, & deſinet Ephraim
eſſe populus: * & caput Ephraim Sa- 9
maria, & caput Samariæ filius Ro-
meliæ. Si non credideritis, non per-
manebitis.

[propter Emmanuelem,]

* Et adiecit Dominus loqui ad Achaz, 10
dicens: * Pete tibi ſignum a Domino 11
Deo tuo in profundum inferni, ſiue
in excelſum ſupra. * Et dixit Achaz: 12
Non petam, & non tentabo Dominum.
* Et dixit: Audite ergo domus Dauid: 13
Numquid parum vobis eſt, moleſtos
eſſe hominibus, quia moleſti eſtis &
Deo meo? * Propter hoc dabit Do- 14
minus ipſe vobis ſignum. [a] Ecce virgo C
concipiet, & pariet filium, & vocabitur
nomen eius Emmanuel. * Butyrum & 15
mel comedet, vt ſciat reprobare malum,
& eligere bonum. * Quia antequam 16
ſciat puer reprobare malum, & eligere
bonum, derelinquetur terra, quam tu
deteſtaris a facie duorum regum ſuo-
rum. * Adducet Dominus ſuper te, & 17
ſuper populum tuum, & ſuper domum
patris tui dies, qui non venerunt a
diebus ſeparationis Ephraim a Iuda
cum rege Aſſyriorum. * Et erit in die 18
illa: Sibilabit Dominus muſcæ, quæ
eſt in extremo fluminum Ægypti, &
api, quæ eſt in terra Aſſur, * & ve- 19
nient, & requieſcent omnes in torren-
tibus vallium, & in cauernis petrarum,
& in omnibus frutetis, & in vniuerſis

[at pœnas et propter Achaz credulum;]

20 foraminibus. * In die illa radet Do-
D minus in nouacula conducta in his,
qui trans flumen ſunt, in rege Aſſy-
riorum, caput & pilos pedum, & bar-
21 bam vniuerſam. * Et erit in die illa:
Nutriet homo vaccam boum, & duas
22 oues, * & præ vbertate lactis comedet
butyrum: butyrum enim & mel man-
ducabit omnis qui relictus fuerit in
23 medio terræ. * Et erit in die illa: Om-
nis locus vbi fuerint mille vites, mille
argenteis, in ſpinas & in vepres erunt.
24 * Cum ſagittis & arcu ingredientur
illuc: vepres enim & ſpinæ erunt in
25 vniuerſa terra. * Et omnes montes,
qui in ſarculo ſarrientur, non veniet
illuc terror ſpinarum & veprium, &
erit in paſcua bouis, & in conculca-
tionem pecoris.

8

[Syria & Ephraim punientur,]

1 ET dixit Dominus ad me: Sume
A tibi librum grandem, & ſcribe in eo
ſtylo hominis: Velociter ſpolia detrahe,
2 cito prædare. * Et adhibui mihi teſtes
fideles, Vriam ſacerdotem, & Zacha-
3 riam filium Barachiæ: * & acceſſi ad
prophetiſſam, & concepit & peperit
filium. Et dixit Dominus ad me: Voca
nomen eius, Accelera ſpolia detrahere:
4 Feſtina prædari. * Quia antequam ſciat
puer vocare patrem ſuum & matrem
ſuam, auferetur fortitudo Damaſci, &
ſpolia Samariæ coram rege Aſſyrio-
rum.

[Iuda incredulus quoque,]

5 * Et adiecit Dominus loqui ad me
6 adhuc, dicens: * Pro eo quòd abiecit
B populus iſte aquas Siloe, quæ vadunt
cum ſilentio, & aſſumpſit magis Raſin,
7 & filium Romeliæ: * propter hoc ecce
Dominus adducet ſuper eos aquas flu-
minis fortes & multas, regem Aſſyrio-
rum, & omnem gloriam eius: & aſcen-
det ſuper omnes riuos eius, & fluet
8 ſuper vniuerſas ripas eius, * & ibit per
Iudam, inundans, & tranſiens vſque
ad collum veniet. Et erit extenſio ala-
rum eius, implens latitudinem terræ
9 tuæ o Emmanuel. * Congregamini
populi, & vincimini, & audite vniuerſæ
procul terræ: confortamini & vinci-
10 mini, accingite vos & vincimini: * inite
conſilium, & diſſipabitur: loquimini
verbum, & non fiet: quia nobiſcum
Deus.
11 * Hæc enim ait Dominus ad me:
C Sicut in manu forti erudiuit me, ne

[a] Mat. 1. d. 23. Luc. 1. c. 31.

ſanctificantes tamen Deum vnum

irem in via populi huius, dicens: * Non 12
dicatis, coniuratio: omnia enim quæ
loquitur populus iſte, coniuratio eſt:
& timorem eius ne timeatis, neque pa-
ueatis. * Dominum exercituum ipſum 13
ſanctificate: ipſe pauor veſter, & ipſe
terror veſter. * Et erit vobis in ſancti- 14
ficationem. [a]In lapidem autem offen-
ſionis, & in petram ſcandali duabus
domibus Iſrael, in laqueum & in rui-
nam habitantibus Ieruſalem. * Et of- 15
fendent ex eis plurimi, & cadent, &
conterentur, & irretientur, & capien-
tur. * Liga teſtimonium, ſigna legem 16
in diſcipulis meis. * Et expectabo Do- 17
minum, qui abſcondit faciem ſuam a D
domo Iacob, & præſtolabor eum. * Ecce 18
ego & pueri mei, quos dedit mihi Do-
minus in ſignum, & in portentum Iſrael
a Domino exercituum, qui habitat in
monte Sion. * Et cum dixerint ad vos: 19
Quærite a pythonibus, & a diuinis,
qui ſtrident in incantationibus ſuis:
Numquid non populus a Deo ſuo re-
quiret pro viuis a mortuis? * Ad le- 20
gem magis, & ad teſtimonium. Quòd
ſi non dixerint iuxta verbum hoc, non
erit eis matutina lux. * Et tranſibit per 21
eam, corruet, & eſuriet: & cum eſu-
rierit, iraſcetur, & maledicet regi ſuo,
& Deo ſuo, & ſuſpiciet ſurſum. * Et 22
ad terram intuebitur, & ecce tribulatio
& tenebræ, diſſolutio & anguſtia, &
caligo perſequens, & non poterit auo-
lare de anguſtia ſua.

9

lætabuntur in principe pacis regnante;

PRimo tempore alleuiata eſt Terra 1
Zabulon, & Terra Nephthali: & no- A
uiſſimo aggrauata eſt via maris trans
Iordanem Galilææ Gentium. * Popu- 2
lus, qui ambulabat in tenebris, vidit
lucem magnam: habitantibus in re-
gione vmbræ mortis, lux orta eſt eis.
* Multiplicaſti gentem, & non magni- 3
ficaſti lætitiam. Lætabuntur coram te,
ſicut qui lætantur in meſſe, ſicut exul-
tant victores capta præda, quando di-
uidunt ſpolia. * Iugum enim oneris 4
eius, & virgam humeri eius, & ſce-
ptrum exactoris eius ſuperaſti [b]ſicut
in die Madian. * Quia omnis violenta 5
prædatio cum tumultu, & veſtimen-
tum miſtum ſanguine, erit in combu-
ſtionem, & cibus ignis. * PARVVLVS 6
enim NATVS eſt nobis, & filius da- B
tus eſt nobis, & factus eſt principatus
ſuper humerum eius: & vocabitur no-
men eius, Admirabilis, conſiliarius,
Deus, fortis, pater futuri ſæculi, prin-
7 ceps pacis. * Multiplicabitur eius im-
perium, & pacis non erit finis: ſuper
ſolium Dauid, & ſuper regnum eius
ſedebit: vt confirmet illud, & corro-
boret in iudicio & iuſtitia, amodo &
vſque in ſempiternum: zelus Domini
exercituum faciet hoc.

Iſrael m tabitur Aſſyrij

8 * Verbum miſit Dominus in Iacob,
9 & cecidit in Iſrael. * & ſciet omnis
populus Ephraim, & habitantes Sa-
mariam in ſuperbia & magnitudine
10 cordis dicentes: * Lateres ceciderunt,
ſed quadris lapidibus ædificabimus:
ſycomoros ſucciderunt, ſed cedros im-
11 mutabimus. * Et eleuabit Dominus
hoſtes Raſin ſuper eum, & inimicos
12 eius in tumultum vertet: * Syriam ab
C oriente, & Philiſthijm ab Occidente:
& deuorabunt Iſrael toto ore. In om-
nibus his non eſt auerſus furor eius,
13 ſed adhuc manus eius extenta: * &
populus non eſt reuerſus ad percu-
tientem ſe, & Dominum exercituum
14 non inquiſierunt. * Et diſperdet Do-
minus ab Iſrael caput & caudam, in-
curuantem & refrenantem die vna.
15 * Longæuus & honorabilis, ipſe eſt
caput: & propheta docens mendacium,
16 ipſe eſt cauda. * Et erunt, qui beati-
ficant populum iſtum, ſeducentes: &
17 qui beatificantur, præcipitati. * propter
hoc ſuper adoleſcentulis eius non læ-
tabitur Dominus: & pupillorum eius,
D & viduarum non miſerebitur: quia
omnis hypocrita eſt & nequam, & vni-
uerſum os locutum eſt ſtultitiam. In
omnibus his non eſt auerſus furor
eius, ſed adhuc manus eius extenta.
18 * Succenſa eſt enim quaſi ignis impie-
tas, veprem & ſpinam vorabit: & ſuc-
cendetur in denſitate ſaltus, & con-
19 uoluetur ſuperbia fumi. * In ira Do-
mini exercituum conturbata eſt terra,
& erit populus quaſi eſca ignis: vir
20 fratri ſuo non parcet. * Et declinabit
ad dexteram, & eſuriet: & comedet ad
ſiniſtram, & non ſaturabitur: vnuſ-
quiſque carnem brachij ſui vorabit:
Manaſſes Ephraim, & Ephraim Ma-
21 naſſen, ſimul ipſi contra Iudam. * In
omnibus his non eſt auerſus furor
eius, ſed adhuc manus eius extenta.

[a] Luc. 2. e. 34. Rom. 9. g. 33. 1. Pet. 2. b. 7. — [b] Iud. 7. f. 22.

VÆ qui condunt leges iniquas: & 10 1
ſcribentes, iniuſtitiam ſcripſerunt: * vt A
opprimerent in iudicio pauperes, & 2
vim facerent cauſæ humilium populi
mei: vt eſſent viduæ præda eorum,
& pupillos diriperent. * Quid facietis 3
in die viſitationis, & calamitatis de
longe venientis? ad cuius confugietis
auxilium? & vbi derelinquetis gloriam
veſtram, * ne incuruemini ſub vin- 4
culo, & cum interfectis cadatis? Super
omnibus his non eſt auerſus furor
eius, ſed adhuc manus eius extenta.
qui propter inſolentiam * Væ Aſſur, virga furoris mei & ba- 5
culus ipſe eſt, in manu eorum indi-
gnatio mea. * Ad gentem fallacem 6
mittam eum, & contra populum fu- B
roris mei mandabo illi, vt auferat ſpo-
lia, & diripiat prædam, & ponat illum
in conculcationem quaſi lutum platea-
rum. * Ipſe autem non ſic arbitra- 7
bitur, & cor eius non ita exiſtimabit:
ſed ad conterendum erit cor eius, &
ad internecionem gentium non pauca-
rum. * Dicet enim: * Numquid non 8
principes mei ſimul reges ſunt? num- 9
quid non vt Charcamis, ſic Calano: &
vt Arphad, ſic Emath? numquid non
vt Damaſcus, ſic Samaria? * Quomodo 10
inuenit manus mea regna idoli, ſic &
ſimulachra eorum de Ieruſalem, & de
Samaria. * Numquid non ſicut feci 11
Samariæ & idolis eius, ſic faciam Ieru- C
ſalem & ſimulachris eius?
conſumentur a Domino, * Et erit: cum impleuerit Dominus 12
cuncta opera ſua in monte Sion, & in
Ieruſalem, viſitabo ſuper fructum ma-
gnifici cordis regis [a]Aſſur, & ſuper glo-
riam altitudinis oculorum eius. * Dixit 13
enim: In fortitudine manus meæ feci,
& in ſapientia mea intellexi: & abſtuli
terminos populorum, & principes eo-
rum deprædatus ſum, & detraxi quaſi
potens in ſublimi reſidentes. * Et in- 14
uenit quaſi nidum manus mea fortitu-
dinem populorum: & ſicut colliguntur
oua, quæ derelicta ſunt, ſic vniuerſam D
terram ego congregaui: & non fuit
qui moueret pennam, & aperiret os,
& ganniret. * Numquid gloriabitur ſe- 15
curis contra eum, qui ſecat in ea? aut
exaltabitur ſerra contra eum, a quo
trahitur? quomodo ſi eleuetur virga
contra eleuantem ſe, & exaltetur ba-
culus, qui vtique lignum eſt. * Pro- 16
pter hoc mittet dominator Dominus
exercituum in pinguibus eius tenui-
tatem: & ſubtus gloriam eius ſuccenſa
17 ardebit quaſi combuſtio ignis. * Et erit
lumen Iſrael in igne, & Sanctus eius
in flamma: & ſuccendetur, & deuora-
bitur ſpina eius, & vepres in die vna.
18 * Et gloria ſaltus eius, & carmeli eius
E ab anima vſque ad carnem conſume-
19 tur, & erit terrore profugus. * Et reli-
quiæ ligni ſaltus eius præ paucitate
numerabuntur, & puer ſcribet eos.
20 * Et erit in die illa: non adijciet cui innitentur reliquiæ Iſrael.
reſiduum Iſrael, & hi, qui fugerint de
domo Iacob, inniti ſuper eo, qui per-
cutit eos: ſed innitetur ſuper Domi-
21 num ſanctum Iſrael in veritate. * Reli-
quiæ conuertentur, reliquiæ, inquam,
22 Iacob ad Deum fortem. * [b]Si enim
fuerit populus tuus Iſrael quaſi arena
maris, reliquiæ conuertentur ex eo,
conſummatio abbreuiata inundabit iu-
23 ſtitiam. * Conſummationem enim &
F abbreuiationem Dominus Deus exer-
cituum faciet in medio omnis terræ.
24 * Propter hoc, hæc dicit Dominus ergo ne timeat eos populus,
Deus exercituum: Noli timere popu-
lus meus habitator Sion, ab Aſſur: in
virga percutiet te, & baculum ſuum
25 leuabit ſuper te in via Ægypti. * Ad-
huc enim paululum modicumq. & con-
ſummabitur indignatio & furor meus
26 ſuper ſcelus eorum. * [c]Et ſuſcitabit
ſuper eum Dominus exercituum fla-
gellum [d]iuxta plagam Madian in Pe-
tra Oreb, & virgam ſuam ſuper mare,
27 & leuabit eam in via Ægypti. * Et erit
G in die illa: Auferetur onus eius de
humero tuo, & iugum eius de collo
tuo, & computreſcet iugum a facie
28 olei. * Veniet in Aiath, tranſibit in
Magron: apud Machmas commendabit
29 vaſa ſua. * Tranſierunt curſim Gaba
ſedes noſtra: obſtupuit Rama, Gabaath
30 Saulis fugit. * Hinni voce tua filia Gal-
lim, attende Laiſa, paupercula Ana-
31 thoth. * Migrauit Medemena: habita-
32 tores Gabim confortamini. * Adhuc
dies eſt, vt in Nobe ſtetur: agitabit
manum ſuam ſuper montem filiæ Sion,
33 collem Ieruſalem. * Ecce dominator
Dominus exercituum confringet la-
gunculam in terrore, & excelſi ſta-
tura ſuccidentur, & ſublimes humi-
34 liabuntur. * Et ſubuertentur condenſa

[a] 4. Reg. 19. g. 35. Inf. 37. g. 36. — [b] Rom. 9. f. 27. Inf. 11. c. 11. — [c] Inf. 37. g. 36. — [d] Iud. 7. g. 25.

ſaltus ferro: & Libanus cum excelſis
cadet.

ex quo egredietur princeps pacis,

ET [a]egredietur virga de radice Ieſſe, 11 1
& flos de radice eius aſcendet. * Et A 2
requieſcet ſuper eum ſpiritus Domini:
ſpiritus ſapientiæ, & intellectus, ſpi-
ritus conſilij, & fortitudinis, ſpiritus
ſcientiæ, & pietatis, * & replebit eum 3
ſpiritus timoris Domini: non ſecundum
viſionem oculorum iudicabit, neque
ſecundum auditum aurium arguet:
* ſed iudicabit in iuſtitia pauperes, & 4
arguet in æquitate pro manſuetis terræ:
& percutiet terram virga oris ſui, [b]&
ſpiritu labiorum ſuorum interficiet im-
pium. * Et erit iuſtitia cingulum lum- 5
borum eius: & fides cinctorium renum
eius. * [c]Habitabit lupus cum agno: & 6
pardus cum hœdo accubabit: vitulus B
& leo, & ouis ſimul morabuntur, &
puer paruulus minabit eos. * Vitulus, 7
& vrſus paſcentur: ſimul requieſcent
catuli eorum: & leo quaſi bos come-
det paleas. * Et delectabitur infans ab 8
vbere ſuper foramine aſpidis: & in
cauerna reguli, qui ablactatus fuerit,
manum ſuam mittet. * Non nocebunt, 9
& non occident in vniuerſo monte
ſancto meo: quia repleta eſt terra ſcien-
tia Domini, ſicut aquæ maris operien-
tes. * [d]In die illa radix Ieſſe, qui ſtat 10
in ſignum populorum, ipſum gentes C
deprecabuntur, & erit ſepulchrum eius
glorioſum.

colligens diſperſos Iuda,

* Et erit in die illa: Adijciet Dominus 11
ſecundò manum ſuam ad poſſidendum
reſiduum populi ſui, quod relinquetur
ab Aſſyrijs, & ab Ægypto, & a Phe-
tros, & ab Æthiopia, & ab Ælam, &
a Sennaar, & ab Emath, & ab inſulis
maris. * Et leuabit ſignum in nationes, 12
& congregabit profugos Iſrael, & di-
ſperſos Iuda colliget a quattuor plagis
terræ. * Et auferetur zelus Ephraim, 13
& hoſtes Iuda peribunt: Ephraim non D
æmulabitur Iudam, & Iudas non pu-
gnabit contra Ephraim. * Et volabunt 14
in humeros Philiſthijm per mare, ſimul
prædabuntur filios Orientis: Idumæa
& Moab præceptum manus eorum, &
filij Ammon obedientes erunt. * Et 15
deſolabit Dominus linguam maris Ægy-
pti, & leuabit manum ſuam ſuper flu-
men in fortitudine ſpiritus ſui: & per-
cutiet eum in ſeptem riuis, ita vt tran-
ſeant per eum calceati. * Et erit via
reſiduo populo meo, qui relinquetur
ab Aſſyrijs: ſicut fuit Iſraeli in die illa,
qua aſcendit de Terra Ægypti.

12 1 A ET dices in die illa: Confitebor tibi
Domine, quoniam iratus es mihi: con-
uerſus eſt furor tuus, & conſolatus es
2 me. * Ecce Deus ſaluator meus, fidu-
cialiter agam, & non timebo: [e]quia
fortitudo mea, & laus mea Dominus,
3 & factus eſt mihi in ſalutem. * Hau-
rietis aquas in gaudio de fontibus
4 ſaluatoris: * & dicetis in die illa: Con-
B fitemini Domino, & inuocate nomen
eius: notas facite in populis adinuen-
tiones eius: mementote quoniam ex-
5 celſum eſt nomen eius. * Cantate
Domino quoniam magnifice fecit: an-
6 nunciate hoc in vniuerſa terra. * Exulta,
& lauda habitatio Sion: quia magnus
in medio tui ſanctus Iſrael.

laudan ſaluator ſuum

13 1 A ONus Babylonis, quod vidit Iſaias
2 filius Amos. * Super montem caligi-
noſum leuate ſignum, exaltate vocem,
leuate manum, & ingrediantur portas
3 duces. * Ego mandaui ſanctificatis
meis, & vocaui fortes meos in ira mea,
4 exultantes in gloria mea. * Vox mul-
titudinis in montibus, quaſi populorum
frequentium: vox ſonitus regum, gen-
tium congregatarum: Dominus exer-
5 cituum præcepit militiæ belli, * ve-
nientibus de terra procul, a ſummitate
cæli: Dominus, & vaſa furoris eius, vt
6 diſperdat omnem terram. * Vlulate,
quia prope eſt dies Domini: quaſi va-
7 ſtitas a Domino veniet. * Propter hoc,
omnes manus diſſoluentur, & omne
8 cor hominis contabeſcet, * & conte-
B retur. Torſiones & dolores tenebunt,
quaſi parturiens, dolebunt: vnuſquiſ-
que ad proximum ſuum ſtupebit, fa-
9 cies combuſtæ vultus eorum. * Ecce
dies Domini veniet, crudelis, & indi-
gnationis plenus, & iræ, furoriſq. ad
ponendam terram in ſolitudinem, &
peccatores eius conterendos de ea.
10 * [f]Quoniam ſtellæ cæli, & ſplendor
earum non expandent lumen ſuum:
obtenebratus eſt ſol in ortu ſuo, &
luna non ſplendebit in lumine ſuo.
11 * Et viſitabo ſuper orbis mala, & con-
tra impios iniquitatem eorum, & quie-

b) Con gente

α) Con Babylon

vrbs in Domi

[a] Act. 13. d. 23. — [b] 2. Theſ. 2. b. 8. — [c] Inf. 65. d. 25. — [d] Ro. 15. c. 12. — [e] Exod. 15. a. 2. Pſal. 117. c. 14. — [f] Ezec. 32. b. 7. Ioel 3. c. 15. Matt. 24. c. 29. Mar. 13. c. 24. Luc. 21. e. 25.

ſcere faciam ſuperbiam infidelium, &
arrogantiam fortium humiliabo. * Pre- 12
tioſior erit vir auro, & homo mundo
obrizo. * Super hoc cælum turbabo: 13
& mouebitur terra de loco ſuo pro- C
pter indignationem Domini exerci-
tuum, & propter diem iræ furoris eius.
* Et erit quaſi damula fugiens, & 14
quaſi ouis: & non erit qui congreget:
vnuſquiſque ad populum ſuum con-
uertetur, & ſinguli ad terram ſuam
fugient. * Omnis, qui inuentus fuerit, 15
occidetur: & omnis, qui ſuperuenerit,
cadet in gladio. * [a]Infantes eorum al- 16
lidentur in oculis eorum: diripientur
domus eorum, & vxores eorum viola-
buntur. * Ecce ego ſuſcitabo ſuper 17
eos Medos, qui argentum non quæ-
rant, nec aurum velint: * ſed ſagit- 18
tis paruulos interficient, & lactanti- D
bus vteris non miſerebuntur, & ſuper
filios non parcet oculus eorum. * Et 19
erit Babylon illa glorioſa in regnis,
inclyta ſuperbia Chaldæorum: [b]ſicut
ſubuertit Dominus Sodomam & Go-
morrham. * Non habitabitur vſque 20
in finem, & non fundabitur vſque ad
generationem & generationem: nec
ponet ibi tentoria Arabs, nec paſtores
requieſcent ibi. * Sed requieſcent ibi 21
beſtiæ, & replebuntur domus eorum
draconibus: & habitabunt ibi ſtru-
thiones, & piloſi ſaltabunt ibi: * & re- 22
ſpondebunt ibi vlulæ in ædibus eius,
& ſirenes in delubris voluptatis.

(deſtruetur a Medis) (& deſolabitur;)

14
1
A
PRope eſt vt veniat tempus eius, &
dies eius non elongabuntur. Miſere-
bitur enim Dominus Iacob, & eliget
adhuc de Iſrael, & requieſcere eos fa-
ciet ſuper humum ſuam: adiungetur
aduena ad eos, & adhærebit domui
Iacob. * Et tenebunt eos populi, & 2
adducent eos in locum ſuum: & poſſi-
debit eos domus Iſrael ſuper terram
Domini in ſeruos & ancillas: & erunt
capientes eos, qui ſe ceperant, & ſub-
ijcient exactores ſuos. * Et erit in die 3
illa: cum requiem dederit tibi Deus
a labore tuo, & a concuſſione tua,
& a ſeruitute dura, qua ante ſeruiſti:
* ſumes parabolam iſtam contra regem 4
Babylonis, & dices: Quomodo ceſſa-
uit exactor, quieuit tributum? * Con- 5
triuit Dominus baculum impiorum,
virgam dominantium, * cædentem po- 6

(rex autem iudicabitur a Deo Iacob.) (plaudentibus Iſraelitis & cantantibus,)

B pulos in indignatione, plaga inſana-
bili, ſubijcientem in furore gentes,
7 perſequentem crudeliter. * Conquie-
uit & ſiluit omnis terra, gauiſa eſt
8 & exultauit: * abietes quoque lætatæ
ſunt ſuper te, & cedri Libani: ex quo
dormiſti, non aſcendet qui ſuccidat
9 nos. * Infernus ſubter conturbatus eſt
in occurſum aduentus tui, ſuſcitabit
tibi gigantes. Omnes principes terræ
ſurrexerunt de ſolijs ſuis, omnes prin-
10 cipes nationum. * Vniuerſi reſponde-
bunt, & dicent tibi: Et tu vulnera-
tus es ſicut & nos, noſtri ſimilis ef-
11 fectus es. * Detracta eſt ad inferos
C ſuperbia tua, concidit cadauer tuum:
ſubter te ſternetur tinea, & operimen-
12 tum tuum erunt vermes. * Quomodo
cecidiſti de cælo lucifer, qui mane
oriebaris? corruiſti in terram, qui vul-
13 nerabas gentes? * qui dicebas in corde
tuo: In cælum conſcendam, ſuper aſtra
Dei exaltabo ſolium meum, ſedebo in
monte teſtamenti, in lateribus Aqui-
14 lonis. * Aſcendam ſuper altitudinem
15 nubium, ſimilis ero Altiſſimo. * Ve-
rumtamen ad infernum detraheris in
16 profundum laci: * qui te viderint, ad te
D inclinabuntur, teq. proſpicient: Num-
quid iſte eſt vir, qui conturbauit ter-
17 ram, qui concuſſit regna, * qui poſuit
orbem deſertum, & vrbes eius deſtru-
xit, vinctis eius non aperuit carcerem?
18 * Omnes reges gentium vniuerſi dor-
19 mierunt in gloria, vir in domo ſua. * Tu
autem proiectus es de ſepulchro tuo,
quaſi ſtirps inutilis pollutus, & obuo-
lutus cum his, qui interfecti ſunt gla-
dio, & deſcenderunt ad fundamenta
20 laci, quaſi cadauer putridum. * Non
E habebis conſortium, neque cum eis in
ſepultura: tu enim terram tuam diſper-
didiſti, tu populum tuum occidiſti: non
vocabitur in æternum ſemen peſſimo-
21 rum. * Præparate filios eius occiſioni
in iniquitate patrum ſuorum: non con-
ſurgent, nec hereditabunt terram, ne-
que implebunt faciem orbis ciuitatum.
22 * Et conſurgam ſuper eos, dicit Do-
minus exercituum: & perdam Baby-
lonis nomen, & reliquias, & germen, &
23 progeniem, dicit Dominus. * Et ponam
F eam in poſſeſſionem ericij, & in palu-
des aquarum, & ſcopabo eam in ſcopa
terens, dicit Dominus exercituum

(hoc eſt conſilium Domini.)

[a] Pſal. 136. b. 9. — [b] Gen. 19. e. 24.

β) Contra Aſſyriam: conteretur.

*Iurauit Dominus exercituum, di- 24
cens: Si non, vt putaui, ita erit: & quo
modo mente tractaui, * ſic eueniet: 25
Vt conteram Aſſyrium in terra mea,
& in montibus meis conculcem eum:
& auferetur ab eis iugum eius, & onus
illius ab humero eorum tolletur. * Hoc 26
conſilium, quod cogitaui ſuper om-
nem terram, & hæc eſt manus extenta
ſuper vniuerſas gentes. * Dominus 27
enim exercituum decreuit: & quis po-
terit infirmare? & manus eius extenta:
& quis auertet eam?

γ) Contra Philiſthæam: proſternetur ciuitas.

* In anno, quo mortuus eſt rex 28
Achaz, factum eſt onus iſtud: * ne 29
læteris Philiſthæa omnis tu, quoniam G
comminuta eſt virga percuſſoris tui:
de radice enim colubri egredietur re-
gulus, & ſemen eius abſorbens vo-
lucrem. * Et paſcentur primogeniti 30
pauperum, & pauperes fiducialiter re-
quieſcent: & interire faciam in fame
radicem tuam, & reliquias tuas inter-
ficiam. * Vlula porta, clama ciuitas: 31
proſtrata eſt Philiſthæa omnis: ab
Aquilone enim fumus veniet, & non
eſt qui effugiet agmen eius. * Et quid 32
reſpondebitur nuncijs gentis? Quia
Dominus fundauit Sion, & in ipſo ſpe-
rabunt pauperes populi eius.

δ) Contra Moab: vaſtabitur & vlulabit,

15

ONus Moab. Quia nocte vaſtata eſt 1
Ar Moab, conticuit: quia nocte vaſtatus A
eſt murus Moab, conticuit. * Aſcendit 2
domus, & Dibon ad excelſa in plan-
ctum ſuper Nabo, & ſuper Medaba,
Moab vlulauit: [a] in cunctis capitibus
eius caluitium, & omnis barba rade-
tur. * In triuijs eius accincti ſunt ſacco: 3
ſuper tecta eius, & in plateis eius om- B
nis vlulatus deſcendit in fletum. * Cla- 4
mabit Heſebon, & Eleale, vſque Iaſa
audita eſt vox eorum. ſuper hoc ex-
pediti Moab vlulabunt, anima eius
vlulabit ſibi. * Cor meum ad Moab 5
clamabit, vectes eius vſque ad Segor C
vitulam conternantem: per aſcenſum
enim Luith flens aſcendet, & in via
Oronaim clamorem contritionis leua-
bunt. * Aquæ enim Nemrim deſertæ 6
erunt, quia aruit herba, defecit ger-
men, viror omnis interijt. * Secundum 7
magnitudinem operis & viſitatio eo- D
rum: ad torrentem ſalicum ducent eos.

8 * Quoniam circuiuit clamor terminum
Moab: vſque ad Gallim vlulatus eius,
& vſque ad Puteum Elim clamor eius.
9 * Quia aquæ Dibon repletæ ſunt ſan-
guine: ponam enim ſuper Dibon ad-
ditamenta: his, qui fugerint de Moab
leonem, & reliquijs terræ.

16

exorabi regem Si

1 A EMitte agnum Domine dominato-
rem terræ, de Petra deſerti ad mon-
2 tem filiæ Sion. * Et erit: Sicut auis
fugiens, & pulli de nido auolantes, ſic
erunt filiæ Moab in tranſcenſu Arnon.
3 * Ini conſilium, coge concilium: pone
quaſi noctem vmbram tuam in meri-
die: abſconde fugientes, & vagos ne
4 prodas. * Habitabunt apud te profugi
mei: Moab eſto latibulum eorum a
facie vaſtatoris: finitus eſt enim pul-
uis, conſummatus eſt miſer: defecit
5 qui conculcabat terram. * Et præpara-
B bitur in miſericordia ſolium, & ſede-
bit ſuper illud in veritate in taber-
naculo Dauid, iudicans & quærens
iudicium, & velociter reddens quod
iuſtum eſt.

vlulabit propter ſuperbiam.

6 * [b] Audiuimus ſuperbiam Moab, ſu-
perbus eſt valde: ſuperbia eius & arro-
gantia eius, & indignatio eius pluſ-
7 quam fortitudo eius. * Idcirco vlulabit
Moab ad Moab, vniuerſus vlulabit:
his, qui lætantur ſuper muros cocti
8 lateris, loquimini plagas ſuas. * Quo-
niam ſuburbana Heſebon deſerta ſunt,
C & vineam Sabama domini Gentium
exciderunt: flagella eius vſque ad Iazer
peruenerunt: errauerunt in deſerto,
propagines eius relictæ ſunt, tranſie-
9 runt mare. * Super hoc plorabo in
fletu Iazer vineam Sabama: inebriabo
te lacryma mea Heſebon, & Eleale:
quoniam ſuper vindemiam tuam, &
ſuper meſſem tuam vox calcantium
10 irruit. * Et auferetur lætitia & exulta-
tio de Carmelo, & in vineis non exul-
tabit neque iubilabit. vinum in tor-
culari non calcabit qui calcare con-
ſueuerat: vocem calcantium abſtuli.
11 * Super hoc venter meus ad Moab
D quaſi cithara ſonabit, & viſcera mea
12 ad murum cocti lateris. * Et erit: cum
apparuerit quod laborauit Moab ſuper
excelſis ſuis, ingredietur ad ſancta ſua
13 vt obſecret, & non valebit. * Hoc ver-
bum, quod locutus eſt Dominus ad
14 Moab ex tunc: * & nunc locutus eſt

[a] Ier. 48. f. 37. Ezec. 7. e. 18. — [b] Ier. 48. d. 29.

Dominus, dicens: In tribus annis quasi
anni mercenarij auferetur gloria Moab
super omni populo multo, & relinquetur
paruus & modicus, nequaquam multus.

17

c) Contra Damascum & Ephraim:

ONus Damasci. Ecce Damascus de- 1
finet esse ciuitas, & erit sicut aceruus A
lapidum in ruina. * Derelictæ ciuitates 2
Aroer gregibus erunt, & requiescent
ibi, & non erit qui exterreat. * Et ces- 3
sabit adiutorium ab Ephraim, & re-
gnum a Damasco: & reliquiæ Syriæ
sicut gloria filiorum Israel erunt: dicit
Dominus exercituum. * Et erit in die 4
illa: attenuabitur gloria Iacob, & pin-
guedo carnis eius marcescet. * Et erit 5
sicut congregans in messe quod resti- B
terit, & brachium eius spicas leget: &
erit sicut quærens spicas in valle Ra-
phaim. * Et relinquetur in eo sicut 6
racemus, & sicut excussio oleæ dua-
rum vel trium oliuarum in summitate
rami, siue quattuor aut quinque in
cacuminibus eius fructus eius: dicit
Dominus Deus Israel.

(...unientur ambo,)

(...præcipue ...rael oblita Dei,)

* In die illa inclinabitur homo ad 7
Factorem suum, & oculi eius ad san-
ctum Israel respicient: * & non incli- 8
nabitur ad altaria, quæ fecerunt manus
eius: & quæ operati sunt digiti eius
non respiciet, lucos & delubra. * In 9
die illa erunt ciuitates fortitudinis eius C
derelictæ sicut aratra, & segetes quæ
derelictæ sunt a facie filiorum Israel,
& eris deserta. * Quia oblita es Dei 10
saluatoris tui, & fortis adiutoris tui
non es recordata: propterea plantabis
plantationem fidelem, & germen alie-
num seminabis. * In die plantationis 11
tuæ labrusca, & mane semen tuum
florebit: ablata est messis in die here-
ditatis, & dolebit grauiter.

(...que etiam Assyrij ...astantes.)

* Væ multitudini populorum mul- 12
torum, vt multitudo maris sonantis: D
& tumultus turbarum, sicut sonitus
aquarum multarum. * Sonabunt po- 13
puli sicut sonitus aquarum inundan-
tium, & increpabit eum, & fugiet pro-
cul: & rapietur sicut puluis montium
a facie venti, & sicut turbo coram tem-
pestate. * In tempore vespere, & ecce 14
turbatio: in matutino, & non subsistet.
hæc est pars eorum, qui vastauerunt
nos, & sors diripientium nos.

18

VÆ terræ cymbalo alarum, quæ est 1 A
trans flumina Æthiopiæ, * qui mittit 2
in mare legatos, & in vasis papyri su- (c) ontra Æthiopiam & Ægyptum:)
per aquas. Ite angeli veloces ad gen-
tem conuulsam, & dilaceratam: ad
populum terribilem, post quem non (Æthiopes terribiles,)
est alius: ad gentem expectantem &
conculcatam, cuius diripuerunt flu-
3 mina terram eius: * omnes habita-
B tores orbis, qui moramini in terra,
cum eleuatum fuerit signum in mon-
tibus, videbitis, & clangorem tubæ au-
4 dietis: * quia hæc dicit Dominus ad
me: Quiescam, & considerabo in loco
C meo sicut meridiana lux clara est, &
5 sicut nubes roris in die messis. * Ante
messem enim totus effloruit, & imma-
tura perfectio germinabit, & præci-
dentur ramusculi eius falcibus: & quæ
derelicta fuerint, abscindentur, & ex-
6 cutientur. * Et relinquentur simul aui-
bus montium, & bestijs terræ: & æstate
perpetua erunt super eum volucres, &
omnes bestiæ terræ super illum hie-
7 mabunt. * In tempore illo deferetur (ad vtilitatem suam,)
D munus Domino exercituum a populo
diuulso & dilacerato: a populo terri-
bili, post quem non fuit alius, a gente
expectante, expectante & conculcata,
cuius diripuerunt flumina terram eius,
ad locum nominis Domini exercituum
montem Sion.

19

1 ONus Ægypti. Ecce Dominus ascen- (& Ægyptij sapientes,)
A det super nubem leuem, & ingredietur
Ægyptum, & commouebuntur simula-
chra Ægypti a facie eius, & cor Ægypti
2 tabescet in medio eius. * Et concur-
rere faciam Ægyptios aduersus Ægy-
ptios: & pugnabit vir contra fratrem
suum, & vir contra amicum suum, ci-
uitas aduersus ciuitatem, regnum ad-
3 uersus regnum. * Et dirumpetur spi-
ritus Ægypti in visceribus eius, &
consilium eius præcipitabo: & interro-
gabunt simulachra sua, & diuinos suos,
4 & pythones, & ariolos. * Et tradam
Ægyptum in manu dominorum cru-
delium, & rex fortis dominabitur eo-
rum, ait Dominus Deus exercituum.
5 * Et arescet aqua de mari, & fluuius
6 desolabitur, atque siccabitur. * Et de-
B ficient flumina: attenuabuntur, & sic-
cabuntur riui aggerum. Calamus &
7 iuncus marcescet: * nudabitur alueus
riui a fonte suo, & omnis sementis
irrigua siccabitur, arescet, & non erit.
8 * Et mœrebunt piscatores, & lugebunt
omnes mittentes in flumen hamum,
& expandentes rete super faciem aqua-

rum emarcefcent. * Confundentur qui 9
operabantur linum, pectentes, & texen-
tes fubtilia. * Et erunt irrigua eius 10
flaccentia: omnes qui faciebant lacu-
nas ad capiendos pifces. * Stulti prin- 11
cipes Taneos, fapientes confiliarij Pha-
raonis dederunt confilium infipiens:
quomodo dicetis Pharaoni: Filius fa-
pientium ego, filius regum antiquo-
rum? * Vbi nunc funt fapientes tui? 12
annuncient tibi, & indicent quid co-
gitauerit Dominus exercituum fuper
Ægyptum. * Stulti facti funt principes 13
Taneos, emarcuerunt principes Mem-
pheos, deceperunt Ægyptum, angu-
lum populorum eius. * Dominus mi- 14
fcuit in medio eius fpiritum vertiginis: C
& errare fecerunt Ægyptum in omni
opere fuo, ficut errat ebrius & vomens.
* Et non erit Ægypto opus, quod fa- 15
ciat caput & caudam incuruantem, &
refrenantem.

in fuam aliorumque falutem.

* In die illa erit Ægyptus quafi mu- 16
lieres, & ftupebunt, & timebunt a facie
commotionis manus Domini exerci-
tuum, quam ipfe mouebit fuper eam.
* Et erit Terra Iuda Ægypto in pauo- 17
rem: omnis, qui illius fuerit recorda-
tus, pauebit a facie confilij Domini
exercituum, quod ipfe cogitauit fuper
eam. * In die illa erunt quinque ciui- 18
tates in Terra Ægypti, loquentes lingua
Chanaan, & iurantes per Dominum
exercituum: Ciuitas folis vocabitur vna.
* In die illa erit altare Domini in me- 19
dio Terræ Ægypti, & titulus Domini
iuxta terminum eius * erit in fignum, 20
& in teftimonium Domino exercituum
in Terra Ægypti. Clamabunt enim ad D
Dominum a facie tribulantis, & mittet
eis faluatorem & propugnatorem, qui
liberet eos. * Et cognofcetur Dominus 21
ab Ægypto, & cognofcent Ægyptij Do-
minum in die illa, & colent eum in
hoftijs & in muneribus: & vota voue-
bunt Domino, & foluent. * Et percutiet 22
Dominus Ægyptum plaga, & fanabit
eam, & reuertentur ad Dominum, &
placabitur eis, & fanabit eos. * In die 23
illa erit via de Ægypto in Affyrios, &
intrabit Affyrius Ægyptum, & Ægy-
ptius in Affyrios, & feruient Ægyptij
Affur. * In die illa erit Ifrael tertius 24
Ægyptio & Affyrio: benedictio in me-
dio terræ, * cui benedixit Dominus 25
exercituum, dicens: Benedictus popu-
lus meus Ægypti, & opus manuum
mearum Affyrio: hereditas autem mea
Ifrael.

20

ab Affyrijs caftigabuntur.

1 A IN anno, quo ingreffus eft Thar-
than in Azotum, cum miffiffet eum
Sargon rex Affyriorum, & pugnaffet
2 contra Azotum, & cepiffet eam: * in
tempore illo locutus eft Dominus in
manu Ifaiæ filij Amos, dicens: Vade,
& folue faccum de lumbis tuis, & cal-
ceamenta tua tolle de pedibus tuis.
Et fecit fic vadens nudus, & difcal-
3 ceatus. * Et dixit Dominus: Sicut am-
bulauit feruus meus Ifaias nudus, &
difcalceatus, trium annorum fignum
B & portentum erit fuper Ægyptum, &
4 fuper Æthiopiam, * fic minabit rex
Affyriorum captiuitatem Ægypti, &
tranfmigrationem Æthiopiæ, iuuenum
& fenum, nudam & difcalceatam, di-
fcoopertis natibus ad ignominiam Ægy-
5 pti. * Et timebunt, & confundentur
ab Æthiopia fpe fua, & ab Ægypto
6 gloria fua. * Et dicet habitator infulæ
huius in die illa: Ecce hæc erat fpes
noftra, ad quos confugimus in auxi-
lium, vt liberarent nos a facie regis
Affyriorum: & quo modo effugere
poterimus nos?

21

Contra Babylonem depopulandam a Medis.

1 A ONus deferti maris. Sicut turbines
ab Aphrico veniunt, de deferto venit, de
2 terra horribili. * Vifio dura nunciata
eft mihi: qui incredulus eft, infideliter
agit: & qui depopulator eft, vaftat.
Afcende Aelam, obfide Mede: omnem
3 gemitum eius ceffare feci. * Propterea
repleti funt lumbi mei dolore, angu-
ftia poffedit me ficut anguftia partu-
rientis: corrui cum audirem, contur-
4 batus fum cum viderem. * Emarcuit
B cor meum, tenebræ ftupefecerunt me:
Babylon dilecta mea pofita eft mihi in
5 miraculum. * Pone menfam, contem-
plare in fpecula comedentes & biben-
tes: furgite principes, arripite clypeum.
6 * Hæc enim dixit mihi Dominus: Vade,
& pone fpeculatorem: & quodcumque
7 viderit, annunciet. * Et vidit currum
duorum equitum, afcenforem afini, &
afcenforem cameli: & contemplatus
8 eft diligenter multo intuitu. * Et cla-
mauit leo: Super fpeculam Domini ego
fum, ftans iugiter per diem: & [a] fuper

[a] Hab. 2. a. 1.

custodiam meam ego ſum, ſtans totis
noctibus. * Ecce iſte venit aſcenſor vir 9
bigæ equitum, & reſpondit, & dixit: C
[a]Cecidit, cecidit Babylon, & omnia
ſculptilia deorum eius contrita ſunt in
terram. * Tritura mea, & filij areæ 10
meæ, quæ audiui a Domino exerci-
tuum Deo Iſrael, annunciaui vobis.

11) Contra Edom.
* Onus Duma ad me clamat ex Seir: 11
Cuſtos quid de nocte? cuſtos quid de
nocte? * Dixit cuſtos: Venit mane & 12
nox: ſi quæritis, quærite: conuerti-
mini, venite.

12) Contra Arabiam: auferetur gloria Cedar.
* Onus in Arabia. In ſaltu ad veſ- 13
peram dormietis, in ſemitis Dedanim.
* Occurrentes ſitienti ferte aquam, qui 14
habitatis terram Auſtri, cum panibus
occurrite fugienti. * A facie enim gla- 15
diorum fugerunt, a facie gladij im- D
minentis, a facie arcus extenti, a facie
grauis prælij: * quoniam hæc dicit Do- 16
minus ad me: Adhuc in vno anno,
quaſi in anno mercenarij, & aufere-
tur omnis gloria Cedar. * Et reliquiæ 17
numeri ſagittariorum fortium de filijs
Cedar imminuentur: Dominus enim
Deus Iſrael locutus eſt.

13) Contra Ieruſalem: prædicitur vaſtitas ciuitatis
22
ONus vallis viſionis. Quidnam quo- 1
que tibi eſt, quia aſcendiſti & tu om- A
nis in tecta? * clamoris plena, vrbs 2
frequens, ciuitas exultans: interfecti
tui, non interfecti gladio, nec mortui
in bello. * Cuncti principes tui fuge- 3
runt ſimul, dureq. ligati ſunt: omnes,
qui inuenti ſunt, vincti ſunt pariter,
procul fugerunt. * Propterea dixi: Re- 4
cedite a me, amare flebo: nolite in- B
cumbere vt conſolemini me ſuper va-
ſtitate filiæ populi mei. * Dies enim 5
interfectionis, & conculcationis, & fle-
tuum Domino Deo exercituum in valle
viſionis ſcrutans murum, & magnificus
ſuper montem. * Et Aelam ſumpſit 6
pharetram, currum hominis equitis, &
parietem nudauit clypeus. * Et erunt 7
electæ valles tuæ plenæ quadrigarum,
& equites ponent ſedes ſuas in porta.
* Et reuelabitur operimentum Iudæ, 8
& videbis in die illa armamentarium
domus ſaltus. * Et ſciſſuras ciuitatis 9
Dauid videbitis, quia multiplicatæ ſunt: C
& congregaſtis aquas piſcinæ inferio-
10 ris, * & domos Ieruſalem numeraſtis,
& deſtruxiſtis domos ad muniendum
11 murum. * Et lacum feciſtis inter duos
muros ad aquam piſcinæ veteris: &
non ſuſpexiſtis ad eum, qui fecerat
eam, & operatorem eius de longe non
12 vidiſtis. * Et vocabit Dominus Deus
exercituum in die illa ad fletum, & ad
planctum, ad caluitium, & ad cingu-
13 lum ſacci: * & ecce gaudium & læti-
D tia, occidere vitulos, & iugulare arie-
tes, comedere carnes, & bibere vinum:
[b]Comedamus, & bibamus: cras enim
14 moriemur. * Et reuelata eſt in auribus
meis vox Domini exercituum. Si dimit-
tetur iniquitas hæc vobis donec moria-
mini, dicit Dominus Deus exercituum.
15 * Hæc dicit Dominus Deus exerci- & mutatio principis domus.
tuum: Vade, ingredere ad eum, qui
habitat in tabernaculo, ad Sobnam
præpoſitum templi, & dices ad eum:
16 * Quid tu hic, aut quaſi quis hic? quia
E excidiſti tibi hic ſepulchrum, exci-
diſti in excelſo memoriale diligenter,
17 in petra tabernaculum tibi. * Ecce Do-
minus aſportari te faciet, ſicut aſpor-
tatur gallus gallinaceus, & quaſi ami-
18 ctum ſic ſubleuabit te. * Coronans
coronabit te tribulatione, quaſi pilam
mittet te in terram latam & ſpatio-
ſam: ibi morieris, & ibi erit currus
gloriæ tuæ, ignominia domus Domini
19 tui. * Et expellam te de ſtatione tua,
20 & de miniſterio tuo deponam te. * Et
F erit in die illa: Vocabo ſeruum meum
21 Eliacim filium Helciæ, * & induam
illum tunica tua, & cingulo tuo con-
fortabo eum, & poteſtatem tuam dabo
in manu eius: & erit quaſi pater habi-
22 tantibus Ieruſalem, & domui Iuda. * [c]Et
dabo clauem domus Dauid ſuper hu-
merum eius: & aperiet, & non erit
qui claudat: & claudet, & non erit qui
23 aperiat. * Et figam illum paxillum in
loco fideli, & erit in ſolium gloriæ
24 domui patris eius. * Et ſuſpendent
G ſuper eum omnem gloriam domus
patris eius, vaſorum diuerſa genera,
omne vas paruulum a vaſis cratera-
rum vſque ad omne vas muſicorum.
25 * In die illa dicit Dominus exercituum:
Auferetur paxillus, qui fixus fuerat in
loco fideli: & frangetur, & cadet, &
peribit quod pependerat in eo, quia
Dominus locutus eſt.

[a] Ier. 51. a. 8. Apoc. 14. b. 8. — [b] Sap. 2. b. 6. 1. Cor. 15. d. 32. — [c] Apoc. 3. b. 7. Iob 12. c. 14.

ϰ) Contra Tyrum:

ONus Tyri. Vlulate naues maris: 23 1
quia vaſtata eſt domus, vnde venire A

vrbs deuaſtabitur,

conſueuerant: de Terra Cethim reue-
latum eſt eis. * Tacete qui habitatis 2
in inſula: negotiatores Sidonis trans-
fretantes mare, repleuerunt te. * In 3
aquis multis ſemen Nili, meſſis flu-
minis fruges eius: & facta eſt nego-
tiatio gentium. * Erubeſce Sidon: ait 4
enim mare: fortitudo maris dicens:
Non parturiui, & non peperi, & non
enutriui iuuenes, nec ad incrementum
perduxi virgines. * Cum auditum fu- 5
erit in Ægypto, dolebunt cum audie-
rint de Tyro: * Tranſite maria, vlu- 6
late qui habitatis in inſula: * Numquid 7
non veſtra hæc eſt, quæ gloriabatur B
a diebus priſtinis in antiquitate ſua?
ducent eam pedes ſui longe ad pere-
grinandum. * Quis cogitauit hoc ſu- 8
per Tyrum quondam coronatam, cuius
negotiatores principes, inſtitores eius
inclyti terræ? * Dominus exercituum 9
cogitauit hoc, vt detraheret ſuperbiam
omnis gloriæ, & ad ignominiam dedu-
ceret vniuerſos inclytos terræ. * Tranſi 10
terram tuam quaſi flumen filia maris,
non eſt cingulum vltra tibi. * Manum 11
ſuam extendit ſuper mare, conturba- C
uit regna: Dominus mandauit aduer-
ſus Chanaan, vt contereret fortes eius,
* & dixit: Non adijcies vltra vt glorie- 12
ris, calumniam ſuſtinens virgo filia Si-
donis: in Cethim conſurgens trans-
freta, ibi quoque non erit requies tibi.
* Ecce terra Chaldæorum talis populus 13
non fuit, Aſſur fundauit eam: in capti-
uitatem traduxerunt robuſtos eius, ſuf-
foderunt domos eius, poſuerunt eam
in ruinam. * Vlulate naues maris, quia 14
deuaſtata eſt fortitudo veſtra.

ſed a Domino viſitabitur.

* Et erit in die illa: In obliuione eris 15
o Tyre ſeptuaginta annis, ſicut dies re-
gis vnius: poſt ſeptuaginta autem an-
nos erit Tyro quaſi canticum meretricis.
* Sume citharam, circui ciuitatem me- 16
retrix obliuioni tradita: bene cane, fre- D
quenta canticum, vt memoria tui ſit.
* Et erit poſt ſeptuaginta annos: Viſi- 17
tabit Dominus Tyrum, & reducet eam
ad mercedes ſuas: & rurſum fornica-
bitur cum vniuerſis regnis terræ ſuper
faciem terræ. * Et erunt negotiationes 18
eius, & mercedes eius ſanctificatæ Do-
mino: non condentur, neque reponen-
tur: quia his, qui habitauerint coram
Domino, erit negotiatio eius, vt man-
ducent in ſaturitatem, & veſtiantur
vſque ad vetuſtatem.

24
1 ECce Dominus diſſipabit terram, &
A nudabit eam, & affliget faciem eius,
2 & diſperget habitatores eius. * [a]Et erit

c) De omnium conſummation

ſicut populus, ſic ſacerdos: & ſicut ſer-
uus, ſic dominus eius: ſicut ancilla,

α) Iudiciu vniuerſale

ſic domina eius: ſicut emens, ſic ille
qui vendit: ſicut fœnerator, ſic is qui
mutuum accipit: ſicut qui repetit, ſic

propter peccata habitatorum

3 qui debet. * Diſſipatione diſſipabitur
terra, & direptione prædabitur. Do-
minus enim locutus eſt verbum hoc.
4 * Luxit, & defluxit terra, & infirmata
eſt: defluxit orbis, infirmata eſt alti-
5 tudo populi terræ. * Et terra infecta
eſt ab habitatoribus ſuis: quia tranſ-
greſſi ſunt leges, mutauerunt ius, diſſi-
6 pauerunt fœdus ſempiternum. * Pro-
pter hoc maledictio vorabit terram, &
peccabunt habitatores eius: ideoq. in-
ſanient cultores eius, & relinquentur
7 homines pauci. * Luxit vindemia, in-
B firmata eſt vitis, ingemuerunt omnes
8 qui lætabantur corde. * Ceſſauit gau-
dium tympanorum, quieuit ſonitus
lætantium, conticuit dulcedo citharæ.
9 * Cum cantico non bibent vinum:
10 amara erit potio bibentibus illam. * At-
trita eſt ciuitas vanitatis, clauſa eſt om-
11 nis domus nullo introeunte. * Clamor
erit ſuper vino in plateis: deſerta eſt
omnis lætitia: tranſlatum eſt gaudium
12 terræ. * Relicta eſt in vrbe ſolitudo,
13 & calamitas opprimet portas. * Quia
hæc erunt in medio terræ, in medio
populorum: quomodo ſi paucæ oliuæ,
quæ remanſerunt, excutiantur ex olea:
& racemi, cum fuerit finita vindemia.

affligendu eſt orbis terrarum

14 * Hi leuabunt vocem ſuam, atque lau-
C dabunt: cum glorificatus fuerit Domi-
15 nus, hinnient de mari. * Propter hoc
in doctrinis glorificate Dominum: in
inſulis maris nomen Domini Dei Iſrael.
16 * A finibus terræ laudes audiuimus,
gloriam iuſti. Et dixi: Secretum meum
mihi, ſecretum meum mihi, væ mihi:
præuaricantes præuaricati ſunt, & præ-
uaricatione tranſgreſſorum præuaricati
17 ſunt. * Formido, & fouea, & laqueus
18 ſuper te, qui habitator es terræ. * Et

[a] Oſee 4. b. 9.

erit: [a]Qui fugerit a voce formidinis,
cadet in foueam: & qui ſe explicauerit
de fouea, tenebitur laqueo: quia cata-
ractæ de excelſis apertæ ſunt, & con-
cutientur fundamenta terræ. * Confra- 19
ctione confringetur terra, contritione D
conteretur terra, commotione commo-
uebitur terra, * agitatione agitabitur 20
terra ſicut ebrius, & auferetur quaſi
tabernaculum vnius noctis: & graua-
bit eam iniquitas ſua, & corruet, &
non adijciet vt reſurgat. * Et erit: In 21
die illa viſitabit Dominus ſuper mili-
tiam cæli in excelſo: & ſuper reges
terræ, qui ſunt ſuper terram. * Et con- 22
gregabuntur in congregatione vnius
faſcis in lacum, & claudentur ibi in
carcere: & poſt multos dies viſitabun-
tur. * Et erubeſcet luna, & confun- 23
detur ſol, cum regnauerit Dominus
exercituum in monte Sion, & in Ieru-
ſalem, & in conſpectu ſenum ſuorum
fuerit glorificatus.

25

xaltatur ominus,

DOmine Deus meus es tu, exaltabo 1
te, & confitebor nomini tuo: quoniam A
feciſti mirabilia, cogitationes antiquas
fideles, amen. * Quia poſuiſti ciuita- 2
tem in tumulum, vrbem fortem in rui-
nam, domum alienorum: vt non ſit
ciuitas, & in ſempiternum non ædifi-
cetur. * Super hoc laudabit te populus 3
fortis, ciuitas gentium robuſtarum ti-
mebit te. * Quia factus es fortitudo 4
pauperi, fortitudo egeno in tribulatione
ſua: ſpes a turbine, vmbraculum ab
æſtu. ſpiritus enim robuſtorum quaſi
turbo impellens parietem. * Sicut æſtus 5
in ſiti, tumultum alienorum humilia- B
bis: & quaſi calore ſub nube torrente
propaginem fortium marceſcere facies.

i ſuos ectabit

* Et faciet Dominus exercituum omni- 6
bus populis in monte hoc conuiuium
pinguium, conuiuium vindemiæ, pin-
guium medullatorum, vindemiæ de-
fæcatæ. * Et præcipitabit in monte iſto 7
faciem vinculi colligati ſuper omnes C
populos, & telam quam orditus eſt
ſuper omnes nationes. * Præcipitabit 8
mortem in ſempiternum: [b]& auferet
Dominus Deus lacrymam ab omni fa-
cie, & opprobrium populi ſui auferet
de vniuerſa terra: quia Dominus lo-

b vero iliabit,

cutus eſt. * Et dicet in die illa: Ecce 9
Deus noſter iſte, expectauimus eum,
& ſaluabit nos: iſte Dominus, ſuſti-
nuimus eum, exultabimus, & lætabi-
10 mur in ſalutari eius. * Quia requieſcet
D manus Domini in monte iſto: & tri-
turabitur Moab ſub eo, ſicuti teruntur
11 paleæ in plauſtro. * Et extendet manus
ſuas ſub eo, ſicut extendit natans ad
natandum: & humiliabit gloriam eius
12 cum alliſione manuum eius. * Et muni-
menta ſublimium murorum tuorum
concident, & humiliabuntur, & detra-
hentur in terram vſque ad puluerem.

26

ob exaltationem iuſtorum, humiliationem impiorum, reſurrectionem mortuorum

1 IN die illa cantabitur canticum iſtud
A in terra Iuda:
Vrbs fortitudinis noſtræ Sion
ſaluator, ponetur in ea murus & ante-
murale.
2 * Aperite portas,
& ingrediatur gens iuſta,
cuſtodiens veritatem.
3 * Vetus error abijt:
ſeruabis pacem: pacem,
quia in te ſperauimus.
4 * Speraſtis in Domino in ſæculis æternis,
in Domino Deo forti in perpetuum.
5 * Quia incuruabit habitantes in ex-
celſo,
ciuitatem ſublimem humiliabit.
Humiliabit eam vſque ad terram,
detrahet eam vſque ad puluerem.
6 * Conculcabit eam pes,
pedes pauperis,
greſſus egenorum.
7 * Semita iuſti recta eſt,
B rectus callis iuſti ad ambulandum.
8 * Et in ſemita iudiciorum tuorum
Domine ſuſtinuimus te:
nomen tuum, & memoriale tuum
in deſiderio animæ.
9 * Anima mea deſiderauit te in nocte:
ſed & ſpiritu meo in præcordijs meis
de mane vigilabo ad te.
Cum feceris iudicia tua in terra,
iuſtitiam diſcent habitatores orbis.
10 * Miſereamur impio,
& non diſcet iuſtitiam:
in terra ſanctorum iniqua geſſit,
& non videbit gloriam Domini.
11 * Domine exaltetur manus tua, & non
videant:
videant, & confundantur zelantes po-
puli:
& ignis hoſtes tuos deuoret.
12 * Domine dabis pacem nobis:
C omnia enim opera noſtra operatus es
nobis.

a Ier. 48. g. 44. — b Apoc. 7. d. 17. & 21. b. 4.

*Domine Deus noſter, poſſederunt nos 13
domini abſque te,
tantum in te recordemur nominis tui.
*Morientes non viuant, 14
gigantes non reſurgant:
propterea viſitaſti & contriuiſti eos,
& perdidiſti omnem memoriam eorum.
*Indulſiſti genti Domine, indulſiſti 15
genti:
numquid glorificatus es? elongaſti omnes terminos terræ.
*Domine in anguſtia requiſierunt te, 16
in tribulatione murmuris doctrina tua eis.
*Sicut quæ concipit, cum appropin- 17
quauerit ad partum,
dolens clamat in doloribus ſuis:
ſic facti ſumus a facie tua Domine.
*Concepimus, & quaſi parturiuimus, 18
& peperimus ſpiritum: D
ſalutes non fecimus in terra,
ideo non ceciderunt habitatores terræ.
*Viuent mortui tui, 19
interfecti mei reſurgent:
expergiſcimini, & laudate qui habitatis in puluere:
quia ros lucis ros tuus,
& terram gigantum detrahes in ruinam.
poſt punitionem populorum *Vade populus meus, intra in cubi- 20
cula tua,
claude oſtia tua ſuper te,
abſcondere modicum ad momentum,
donec pertranſeat indignatio.
*[a]Ecce enim Dominus egredietur de 21
loco ſuo,
vt viſitet iniquitatem habitatoris terræ contra eum:
& reuelabit terra ſanguinem ſuum,
& non operiet vltra interfectos ſuos.
27
1 IN die illa viſitabit Dominus in gladio
A ſuo duro, & grandi, & forti, ſuper Le-
uiathan ſerpentem vectem, & ſuper
Leuiathan ſerpentem tortuoſum, & oc-
filij Iſrael purgati cidet cetum, qui in mari eſt. *In die 2
illa vinea meri cantabit ei. *Ego Do- 3
minus, qui ſeruo eam, repente propi-
nabo ei: ne forte viſitetur contra eam,
nocte & die ſeruo eam. *Indignatio 4
non eſt mihi: quis dabit me ſpinam B
& veprem in prælio: gradiar ſuper
eam, ſuccendam eam pariter? *An 5
potius tenebit fortitudinem meam, fa-
ciet pacem mihi, pacem faciet mihi?
*Qui ingrediuntur impetu ad Iacob, 6
florebit & germinabit Iſrael, & imple-
7 bunt faciem orbis ſemine. *Numquid
iuxta plagam percutientis ſe percuſſit
eum? aut ſicut occidit interfectos eius,
8 ſic occiſus eſt? *In menſura contra
menſuram, cum abiecta fuerit, iudi-
cabis eam: meditatus eſt in ſpiritu ſuo
9 duro per diem æſtus. *Idcirco ſuper
C hoc dimittetur iniquitas domui Iacob:
& iſte omnis fructus vt auferatur pec-
catum eius, cum poſuerit omnes lapi-
des altaris ſicut lapides cineris alliſos,
10 non ſtabunt luci & delubra. *Ciuitas
enim munita deſolata erit, ſpecioſa re-
linquetur, & dimittetur quaſi deſer-
tum: ibi paſcetur vitulus, & ibi accu-
babit, & conſumet ſummitates eius.
11 *In ſiccitate meſſes illius conterentur,
D mulieres venientes, & docentes eam:
non eſt enim populus ſapiens, pro-
pterea non miſerebitur eius, qui fecit
eum: & qui formauit eum, non parcet
12 ei. *Et erit: In die illa percutiet Do- congregabuntur in Ierusalem
minus ab alueo fluminis vſque ad tor-
rentem Ægypti, & vos congregabimini
13 vnus & vnus filij Iſrael. *Et erit: In
die illa clangetur in tuba magna, &
venient qui perditi fuerant de terra
Aſſyriorum, & qui eiecti erant in Terra
Ægypti, & adorabunt Dominum in
monte ſancto in Ieruſalem.

28
1 VÆ coronæ ſuperbiæ, ebrijs Ephraim, β) Salus Sion:
A & flori decidenti, gloriæ exultationis
eius, qui erant in vertice vallis pin- delebit Samariam
2 guiſſimæ, errantes a vino. *Ecce va-
lidus & fortis Dominus ſicut impetus
grandinis: turbo confringens, ſicut
impetus aquarum multarum inundan-
tium, & emiſſarum ſuper terram ſpa-
3 tioſam. *Pedibus conculcabitur corona
4 ſuperbiæ ebriorum Ephraim. *Et erit
B flos decidens gloriæ exultationis eius,
qui eſt ſuper verticem vallis pinguium,
quaſi temporaneum ante maturitatem
autumni: quod cum aſpexerit videns,
ſtatim vt manu tenuerit, deuorabit il-
5 lud. *In die illa erit Dominus exer-
cituum corona gloriæ, & ſertum exul-
6 tationis reſiduo populi ſui: *& ſpiritus
iudicij ſedenti ſuper iudicium, & for-
titudo reuertentibus de bello ad por-
7 tam. *Verum hi quoque præ vino & puni
neſcierunt, & præ ebrietate errauerunt:
ſacerdos & propheta neſcierunt præ

[a] Mic. 1. a. 3.

viros Iuda ebrietate, abſorpti ſunt a vino, erraue-
runt in ebrietate, neſcierunt videntem,
ignorauerunt iudicium. * Omnes enim 8
menſæ repletæ ſunt vomitu ſordium-
que, ita vt non eſſet vltra locus. * Quem 9
docebit ſcientiam? & quem intelligere C
faciet auditum? ablactatos a lacte, auul-
ſos ab vberibus. * Quia manda re- 10
manda, manda remanda, expecta re-
expecta, expecta reexpecta, modicum
ibi, modicum ibi. * [a]In loquela enim 11
labij, & lingua altera loquetur ad po-
pulum iſtum. * Cui dixit: Hæc eſt 12
requies mea, reficite laſſum, & hoc eſt
meum refrigerium: & noluerunt au-
dire. * Et erit eis verbum Domini: 13
Manda, remanda, manda remanda, ex-
pecta reexpecta, expecta reexpecta, mo-
dicum ibi, modicum ibi: vt vadant, &
cadant retrorſum, & conterantur, &
illaqueentur, & capiantur. * Propter 14
hoc audite verbum Domini viri illu- D
ſores, qui dominamini ſuper populum
meum, qui eſt in Ieruſalem. * Dixiſtis 15
enim: Percuſſimus fœdus cum morte,
& cum inferno fecimus pactum. Fla-
gellum inundans cum tranſierit, non
veniet ſuper nos: quia poſuimus men-
dacium ſpem noſtram, & mendacio
protecti ſumus. * Idcirco hæc dicit Do- 16
minus Deus: [b]Ecce ego mittam in
fundamentis Sion lapidem, lapidem
probatum, angularem, pretioſum in
fundamento fundatum. qui credide-
rit, non feſtinet. * Et ponam in pon- 17
dere iudicium, & iuſtitiam in menſura:
& ſubuertet grando ſpem mendacij: &
protectionem aquæ inundabunt. * Et 18
delebitur fœdus veſtrum cum morte, & E
pactum veſtrum cum inferno non ſta-
bit: flagellum inundans cum tranſierit,
eritis ei in conculcationem. * Quando- 19
cumque pertranſierit, tollet vos: quo-
niam mane diluculo pertranſibit in die
& in nocte, & tantummodo ſola vexa-
tio intellectum dabit auditui. * Co- 20
anguſtatum eſt enim ſtratum, ita vt
alter decidat: & pallium breue vtrum-
que operire non poteſt. * [c]Sicut enim 21
in monte diuiſionum ſtabit Dominus: F
[d]ſicut in valle, quæ eſt in Gabaon,
iraſcetur: vt faciat opus ſuum, alie-
num opus eius: vt operetur opus ſuum,
peregrinum eſt opus eius ab eo. * Et 22
nunc nolite illudere, ne forte conſtrin-
gantur vincula veſtra. conſummatio-
nem enim & abbreuiationem audiui a
Domino Deo exercituum ſuper vni-
23 uerſam terram. * Auribus percipite, & mirabilis Dominus;
audite vocem meam, attendite, & au-
24 dite eloquium meum. * Numquid tota
die arabit arans vt ferat, proſcindet &
25 ſarriet humum ſuam? * Nonne cum
adæquauerit faciem eius, feret gith, &
cyminum ſparget, & ponet triticum
per ordinem, & hordeum, & milium,
26 & viciam in finibus ſuis? * Et erudiet
illum in iudicio: Deus ſuus docebit
27 illum. * Non enim in ferris triturabi-
G tur gith, nec rota plauſtri ſuper cymi-
num circuibit: ſed in virga excutietur
28 gith & cyminum in baculo. * Panis
autem comminuetur: verum non in
perpetuum triturans triturabit illum,
neque vexabit eum rota plauſtri, nec
29 vngulis ſuis comminuet eum. * Et hoc
a Domino Deo exercituum exiuit, vt
mirabile faceret conſilium, & magni-
ficaret iuſtitiam.

29

1 A VÆ Ariel, Ariel ciuitas, quam ex- Sion circumuallabitur
pugnauit Dauid: additus eſt annus ad
annum: ſollemnitates euolutæ ſunt.
2 * Et circumuallabo Ariel, & erit triſtis
& mœrens, & erit mihi quaſi Ariel.
3 * Et circumdabo quaſi ſphæram in cir-
cuitu tuo, & iaciam contra te aggerem,
& munimenta ponam in obſidionem
4 tuam. * Humiliaberis, de terra loqué-
ris, & de humo audietur eloquium
tuum: & erit quaſi pythonis de terra
vox tua, & de humo eloquium tuum
5 muſſitabit. * Et erit ſicut puluis tenuis & liberabitur,
B multitudo ventilantium te: & ſicut fa-
uilla pertranſiens multitudo eorum, qui
6 contra te præualuerunt: * eritq. re-
pente confeſtim. A Domino exerci-
tuum viſitabitur in tonitruo, & com-
motione terræ, & voce magna turbinis
& tempeſtatis, & flammæ ignis deuo-
7 rantis. * Et erit ſicut ſomnium viſionis
nocturnæ multitudo omnium Gentium,
quæ dimicauerunt contra Ariel, & om-
nes qui militauerunt, & obſederunt,
8 & præualuerunt aduerſus eam. * Et
C ſicut ſomniat eſuriens, & comedit, cum
autem fuerit expergefactus, vacua eſt
anima eius: & ſicut ſomniat ſitiens, &
bibit, & poſtquam fuerit expergefactus,
laſſus adhuc ſitit, & anima eius vacua
eſt: ſic erit multitudo omnium Gen-

---

[a] 1. Cor. 14. d. 21. — [b] Pſ. 117. c. 22. Matt. 21. d. 42. Act. 4. b. 11. 1. Pet. 2. b. 6. Rom. 9. g. 33. — [c] 2. Reg. 5. d. 20. 1. Par. 14. c. 11. — [d] Ioſ. 10. b. 10.

tium, quæ dimicauerunt contra mon-
licet populus non intelligat; tem Sion. * Obſtupeſcite, & admira- 9
mini, fluctuate, & vacillate: inebria-
mini, & non a vino: mouemini, & non
ab ebrietate. * Quoniam miſcuit vobis 10
Dominus ſpiritum ſoporis, claudet ocu- D
los veſtros, prophetas & principes ve-
ſtros, qui vident viſiones, operiet. * Et 11
erit vobis viſio omnium ſicut verba
libri ſignati, quem cum dederint ſci-
enti litteras, dicent: Lege iſtum: &
reſpondebit: Non poſſum, ſignatus eſt
enim: * Et dabitur liber neſcienti lit- 12
teras, diceturq. ei: Lege: & reſpon-
debit: Neſcio litteras. * Et dixit Do- 13
minus: [a] Eo quòd appropinquat popu-
lus iſte ore ſuo, & labijs ſuis glorificat
me, cor autem eius longe eſt a me,
& timuerunt me mandato hominum
& doctrinis: * Ideo ecce ego addam 14
vt admirationem faciam populo huic E
miraculo grandi & ſtupendo: [b] peri-
bit enim ſapientia a ſapientibus eius,
& intellectus prudentium eius abſcon-
detur.
consilium peruerſum populi, * Væ qui profundi eſtis corde, vt a 15
Domino abſcondatis conſilium: quo-
rum ſunt in tenebris opera, & dicunt:
Quis videt nos, & quis nouit nos? * Per- 16
uerſa eſt hæc veſtra cogitatio: quaſi ſi
lutum contra figulum cogitet, & dicat
opus factori ſuo: Non feciſti me: &
figmentum dicat fictori ſuo: Non in-
qui tamen non confundetur, telligis. * Nonne adhuc in modico & 17
in breui conuertetur Libanus in char- F
mel, & charmel in ſaltum reputabitur?
* Et audient in die illa ſurdi verba 18
libri, & de tenebris & caligine oculi
cæcorum videbunt. * Et addent mi- 19
tes in Domino lætitiam, & pauperes
homines in ſancto Iſrael exultabunt:
* quoniam defecit qui præualebat, con- 20
ſummatus eſt illuſor, & ſucciſi ſunt
omnes qui vigilabant ſuper iniquita-
tem: * qui peccare faciebant homines 21
in verbo, & arguentem in porta ſup- G
plantabant, & declinauerunt fruſtra a
iuſto. * Propter hoc, hæc dicit Do- 22
minus ad domum Iacob, qui redemit
Abraham: Non modo confundetur Ia-
cob, nec modo vultus eius erubeſcet:
* ſed cum viderit filios ſuos, opera 23
manuum mearum in medio ſui ſan-
ctificantes nomen meum, & ſanctifica-
bunt ſanctum Iacob, & Deum Iſrael
24 prædicabunt, * & ſcient errantes ſpi-
ritu intellectum, & muſſitatores diſcent
legem.
30 1 A VÆ filij deſertores, dicit Dominus, atque fœdus inutile
vt faceretis conſilium, & non ex me:
& ordiremini telam, & non per ſpiri-
tum meum, vt adderetis peccatum ſu-
2 per peccatum: * qui ambulatis vt de-
ſcendatis in Ægyptum, & os meum
non interrogaſtis, ſperantes auxilium
in fortitudine Pharaonis, & haben-
3 tes fiduciam in vmbra Ægypti. * Et
erit vobis fortitudo Pharaonis in con-
fuſionem, & fiducia vmbræ Ægypti
4 in ignominiam. * Erant enim in Tani
principes tui, & nuncij tui vſque ad
5 Hanes peruenerunt. * Omnes confuſi
ſunt ſuper populo, qui eis prodeſſe
non potuit: non fuerunt in auxilium
& in aliquam vtilitatem, ſed in con-
6 fuſionem & in opprobrium. * Onus
B iumentorum Auſtri. In terra tribula-
tionis & anguſtiæ leæna, & leo ex eis,
vipera & regulus volans portantes ſu-
per humeros iumentorum diuitias ſuas,
& ſuper gibbum camelorum theſau-
ros ſuos ad populum, qui eis prodeſſe
7 non poterit. * Ægyptus enim fruſtra
& vane auxiliabitur: ideo clamaui ſu-
per hoc: Superbia tantum eſt, quieſce.
8 * Nunc ergo ingreſſus ſcribe ei ſuper populi inobedientis,
buxum, & in libro diligenter exara
illud, & erit in die nouiſſimo in teſti-
9 monium vſque in æternum. * populus
enim ad iracundiam prouocans eſt, &
filij mendaces, filij nolentes audire le-
10 gem Dei. * Qui dicunt videntibus:
Nolite videre: & aſpicientibus: Nolite
aſpicere nobis ea, quæ recta ſunt: lo-
quimini nobis placentia, videte nobis
11 errores. * Auferte a me viam, decli-
C nate a me ſemitam, ceſſet a facie no-
12 ſtra ſanctus Iſrael. * Propterea hæc
dicit ſanctus Iſrael: Pro eo quòd repro-
baſtis verbum hoc, & ſperaſtis in ca-
lumnia & in tumultu, & innixi eſtis
13 ſuper eo: * propterea erit vobis ini-
quitas hæc ſicut interruptio cadens,
& requiſita in muro excelſo, quoniam
ſubito, dum non ſperatur, veniet con-
14 tritio eius. * Et comminuetur ſicut
conteritur lagena figuli contritione per-
ualida: & non inuenietur de fragmen-
tis eius teſta, in qua portetur ignicu-
lus de incendio, aut hauriatur parum

[a] Matt. 15. b. 8. Mar. 7. a. 6. — [b] 1. Cor. 1. c. 19. Abd. 1. c. 8.

aquæ de fouea. * Quia hæc dicit Do- 15
minus Deus ſanctus Iſrael: Si reuer-
tamini & quieſcatis, ſalui eritis: in
ſilentio, & in ſpe erit fortitudo veſtra.
Et noluiſtis: * & dixiſtis: Nequaquam, 16
ſed ad equos fugiemus: ideo fugietis. D
Et ſuper veloces aſcendemus: ideo ve-
lociores erunt, qui perſequentur vos.
* Mille homines a facie terroris vnius: 17
& a facie terroris quinque fugietis,
donec relinquamini quaſi malus nauis
in vertice montis, & quaſi ſignum ſu-
cuius pœnitentis miſerebitur
per collem. * Propterea expectat Do- 18
minus vt miſereatur veſtri: & ideo
exaltabitur parcens vobis: quia Deus
iudicij Dominus: beati omnes qui ex-
pectant eum. * Populus enim Sion 19
habitabit in Ieruſalem: plorans nequa-
quam plorabis, miſerans miſerebitur
tui: ad vocem clamoris tui ſtatim vt
audierit, reſpondebit tibi. * Et da- 20
bit vobis Dominus panem arctum, & E
aquam breuem: & non faciet auolare
a te vltra doctorem tuum: & erunt
oculi tui videntes præceptorem tuum.
* Et aures tuæ audient verbum poſt 21
tergum monentis: Hæc eſt via, am-
bulate in ea: & non declinetis neque
ad dexteram, neque ad ſiniſtram. * Et 22
contaminabis laminas ſculptilium ar-
genti tui, & veſtimentum conflatilis
auri tui, & diſperges ea ſicut immun-
ditiam menſtruatæ. Egredere, dices
ei: * Et dabitur pluuia ſemini tuo, 23
vbicumque ſeminaueris in terra: &
panis frugum terræ erit vberrimus, &
pinguis. paſcetur in poſſeſſione tua in
die illo agnus ſpatioſe: * & tauri tui, & 24
pulli aſinorum, qui operantur terram,
commiſtum migma comedent ſicut in
area ventilatum eſt. * Et erunt ſuper 25
omnem montem excelſum, & ſuper F
omnem collem eleuatum riui curren-
tium aquarum in die interfectionis mul-
torum cum ceciderint turres. * Et erit 26
lux lunæ ſicut lux ſolis, & lux ſolis
erit ſeptempliciter ſicut lux ſeptem die-
rum in die, qua alligauerit Dominus
vulnus populi ſui, & percuſſuram plagæ
eus iudi-ans Aſſur;
eius ſanauerit. * Ecce nomen Domini 27
venit de longinquo, ardens furor eius,
& grauis ad portandum: labia eius
repleta ſunt indignatione, & lingua
eius quaſi ignis deuorans. * Spiritus 28
eius velut torrens inundans vſque ad
medium colli ad perdendas gentes in
nihilum, & frenum erroris, quod erat
29 in maxillis populorum. * Canticum
erit vobis ſicut nox ſanctificatæ ſollem-
G nitatis, & lætitia cordis ſicut qui pergit
cum tibia, vt intret in montem Do-
30 mini ad fortem Iſrael. * Et auditam
faciet Dominus gloriam vocis ſuæ, &
terrorem brachij ſui oſtendet in com-
minatione furoris, & flamma ignis de-
uorantis: allidet in turbine, & in la-
31 pide grandinis. * A voce enim Domini
32 pauebit Aſſur virga percuſſus. * Et
erit tranſitus virgæ fundatus, quam
requieſcere faciet Dominus ſuper eum
in tympanis & citharis: & in bellis
33 præcipuis expugnabit eos. * Præpa-
rata eſt enim ab heri Topheth, a rege
præparata, profunda, & dilatata. Nu-
trimenta eius, ignis & ligna multa:
flatus Domini ſicut torrens ſulphuris
ſuccendens eam.

31

non Ægyptus ſed Dominus liberabit Sion,
1 VÆ qui deſcendunt in Ægyptum
A ad auxilium, in equis ſperantes, & ha-
bentes fiduciam ſuper quadrigis, quia
multæ ſunt: & ſuper equitibus, quia
præualidi nimis: & non ſunt confiſi
ſuper ſanctum Iſrael, & Dominum non
2 requiſierunt. * Ipſe autem ſapiens ad-
B duxit malum, & verba ſua non abſtu-
lit: & conſurget contra domum peſſi-
morum, & contra auxilium operantium
3 iniquitatem. * Ægyptus, homo, & non
Deus: & equi eorum, caro, & non ſpi-
ritus: & Dominus inclinabit manum
ſuam, & corruet auxiliator, & cadet
cui præſtatur auxilium, ſimulq. omnes
4 conſumentur. * Quia hæc dicit Do-
C minus ad me: Quomodo ſi rugiat leo,
& catulus leonis ſuper prædam ſuam,
& cum occurrerit ei multitudo paſto-
rum, a voce eorum non formidabit,
& a multitudine eorum non pauebit:
ſic deſcendet Dominus exercituum vt
prælietur ſuper montem Sion, & ſuper
5 collem eius. * Sicut aues volantes, ſic
proteget Dominus exercituum Ieru-
ſalem, protegens & liberans, tranſiens
6 & ſaluans. * Conuertimini ſicut in pro-
7 fundum receſſeratis filij Iſrael. * In die
D enim illa abijciet vir idola argenti ſui,
& idola auri ſui, quæ fecerunt vobis
8 manus veſtræ in peccatum. * Et cadet
Aſſur in gladio non viri, & gladius
non hominis vorabit eum, & fugiet
non a facie gladij: & iuuenes eius
9 vectigales erunt: * & fortitudo eius a
terrore tranſibit, & pauebunt fugientes
principes eius: dixit Dominus: cuius

ignis eſt in Sion, & caminus eius in
Ieruſalem. ECce in iuſtitia regnabit 32 1 — *in quo regnabit*
rex, & principes in iudicio præerunt. A
* Et erit vir ſicut qui abſconditur a 2
vento, & celat ſe a tempeſtate, ſicut
riui aquarum in ſiti, & vmbra petræ
prominentis in terra deſerta. * Non 3
caligabunt oculi videntium, & aures
audientium diligenter auſcultabunt. * Et 4
cor ſtultorum intelliget ſcientiam, &
lingua balborum velociter loquetur &
plane. * Non vocabitur vltra is, qui 5
inſipiens eſt, princeps: neque fraudu-
lentus appellabitur maior: * ſtultus 6
enim fatua loquetur, & cor eius faciet
iniquitatem, vt perficiat ſimulationem,
& loquatur ad Dominum fraudulenter, B
& vacuam faciat animam eſurientis, &
potum ſitienti auferat. * Fraudulenti 7
vaſa peſſima ſunt: ipſe enim cogita-
tiones concinnauit ad perdendos mites
in ſermone mendaci, cum loqueretur
pauper iudicium. * Princeps vero ea, 8
quæ digna ſunt principe, cogitabit, &
ipſe ſuper duces ſtabit. * Mulieres opu- 9 — *poſt magnam calamitatem*
lentæ ſurgite, & audite vocem meam:
filiæ confidentes percipite auribus elo-
quium meum. * Poſt dies enim, & 10
annum vos conturbabimini confiden- C
tes: conſummata eſt enim vindemia,
collectio vltra non veniet. * Obſtupe- 11
ſcite opulentæ, conturbamini confiden-
tes: exuite vos, & confundimini, ac-
cingite lumbos veſtros. * Super vbera 12
plangite, ſuper regione deſiderabili,
ſuper vinea fertili. * Super humum 13
populi mei ſpinæ & vepres aſcendent:
quanto magis ſuper omnes domos gau-
dij ciuitatis exultantis? * Domus enim 14
dimiſſa eſt, multitudo vrbis relicta eſt,
tenebræ & palpatio factæ ſunt ſuper
ſpeluncas vſque in æternum. Gaudium
onagrorum paſcua gregum, * donec 15 — *iuſtitia & pax;*
effundatur ſuper nos ſpiritus de ex- D
celſo: & erit deſertum in charmel, &
charmel in ſaltum reputabitur. * Et 16
habitabit in ſolitudine iudicium, & iu-
ſtitia in charmel ſedebit. * Et erit opus 17
iuſtitiæ pax, & cultus iuſtitiæ ſilen-
tium, & ſecuritas vſque in ſempiter-
num. * Et ſedebit populus meus in 18
pulchritudine pacis, & in tabernaculis
fiduciæ, & in requie opulenta. * Grando 19
autem in deſcenſione ſaltus, & humi-
litate humiliabitur ciuitas. * Beati, qui 20
ſeminatis ſuper omnes aquas, immit-
tentes pedem bouis & aſini.
33 1 A VÆ qui prædaris, nonne & ipſe præ- — *Dominus a tribulatis inuocatus*
daberis? & qui ſpernis, nonne & ipſe
ſperneris? cum conſummaueris depræ-
dationem, deprædaberis: cum fatiga-
tus deſieris contemnere, contemneris.
2 * Domine miſerere noſtri: te enim ex-
pectauimus: eſto brachium noſtrum
in mane, & ſalus noſtra in tempore
3 tribulationis. * A voce angeli fugerunt
populi, & ab exaltatione tua diſperſæ
4 ſunt gentes. * Et congregabuntur ſpo-
lia veſtra ſicut colligitur bruchus, ve-
lut cum foſſæ plenæ fuerint de eo.
5 * Magnificatus eſt Dominus, quoniam
habitauit in excelſo: impleuit Sion iu-
6 dicio & iuſtitia. * Et erit fides in tem-
poribus tuis: diuitiæ ſalutis ſapientia
& ſcientia: timor Domini ipſe eſt the-
7 ſaurus eius. * Ecce videntes clama-
B bunt foris, angeli pacis amare flebunt.
8 * Diſſipatæ ſunt viæ, ceſſauit tranſiens
per ſemitam, irritum factum eſt pa-
ctum, proiecit ciuitates, non reputauit
9 homines. * Luxit, & elanguit terra:
confuſus eſt Libanus, & obſorduit, &
factus eſt Saron ſicut deſertum: & con-
10 cuſſa eſt Baſan, & Carmelus. * Nunc — *iudicabit inimicos.*
conſurgam, dicit Dominus: nunc exal-
11 tabor, nunc ſubleuabor. * Concipietis
ardorem, parietis ſtipulam: ſpiritus ve-
12 ſter vt ignis vorabit vos. * Et erunt
populi quaſi de incendio cinis, ſpinæ
13 congregatæ igni comburentur. * Au-
dite qui longe eſtis, quæ fecerim, &
cognoſcite vicini fortitudinem meam.
14 * Conterriti ſunt in Sion peccatores,
poſſedit tremor hypocritas. quis pote-
rit habitare de vobis cum igne deuo-
rante? quis habitabit ex vobis cum
15 ardoribus ſempiternis? * [a] Qui ambu-
C lat in iuſtitijs, & loquitur veritatem,
qui proijcit auaritiam ex calumnia, &
excutit manus ſuas ab omni munere,
qui obturat aures ſuas ne audiat ſan-
guinem, & claudit oculos ſuos ne vi-
16 deat malum. * Iſte in excelſis habita-
bit, munimenta ſaxorum ſublimitas
eius: panis ei datus eſt, aquæ eius
17 fideles ſunt. * Regem in decore ſuo
videbunt oculi eius, cernent terram
18 de longe. * Cor tuum meditabitur ti-
morem: [b] vbi eſt litteratus? vbi legis
verba ponderans? vbi doctor paruu-

[a] Pſal. 14. a. 2. — [b] 1. Cor. 1. c. 20.

lorum? * Populum impudentem non 19
videbis, populum alti ſermonis: ita vt
non poſſis intelligere diſertitudinem
linguæ eius, in quo nulla eſt ſapientia.
* Reſpice Sion ciuitatem ſollemnitatis 20
noſtræ: oculi tui videbunt Ieruſalem, D
habitationem opulentam, tabernaculum,
quod nequaquam transferri poterit:
nec auferentur claui eius in ſempiternum,
& omnes funiculi eius non
rumpentur: * quia ſolummodo ibi ma- 21
gnificus eſt Dominus noſter: locus fluuiorum
riui latiſſimi & patentes: non
tranſibit per eum nauis remigum, neque
trieris magna tranſgredietur eum.
* Dominus enim iudex noſter, Domi- 22
nus legifer noſter, Dominus rex noſter:
ipſe ſaluabit nos. * Laxati ſunt funi- 23
culi tui, & non præualebunt: ſic erit
malus tuus vt dilatare ſignum non
queas. Tunc diuidentur ſpolia prædarum
multarum: claudi diripient rapinam.
* Nec dicet vicinus: Elangui: 24
populus qui habitat in ea, auferetur
ab eo iniquitas.

34

Redem-io Iſrael: Dominus interficiet Gentes,

ACcedite Gentes, & audite, & po- 1 A
puli attendite: audiat terra, & plenitudo
eius, orbis, & omne germen eius.
* Quia indignatio Domini ſuper om- 2
nes Gentes, & furor ſuper vniuerſam
militiam eorum: interfecit eos, & dedit
eos in occiſionem. * Interfecti eo- 3
rum proijcientur, & de cadaueribus
eorum aſcendit fœtor: tabeſcent montes
a ſanguine eorum. * Et tabeſcet 4
omnis militia cælorum, & complicabuntur
ſicut liber cæli: & omnis militia
eorum defluet ſicut defluit folium

vaſtabit Idumæam,

de vinea & de ficu. * Quoniam ine- 5
briatus eſt in cælo gladius meus: ecce
ſuper Idumæam deſcendet, & ſuper
populum interfectionis meæ ad iudicium.
* Gladius Domini repletus eſt 6
ſanguine, incraſſatus eſt adipe, de ſan- B
guine agnorum, & hircorum, de ſanguine
medullatorum arietum: victima
enim Domini in Boſra, & interfectio
magna in Terra Edom. * Et deſcen- 7
dent vnicornes cum eis, & tauri cum
potentibus: inebriabitur terra eorum
ſanguine, & humus eorum adipe pinguium:
* quia dies vltionis Domini, 8
annus retributionum iudicij Sion. * Et 9
conuertentur torrentes eius in picem,
& humus eius in ſulphur: & erit terra
eius in picem ardentem. * Nocte & 10

C die non extinguetur, in ſempiternum
aſcendet fumus eius: a generatione
in generationem deſolabitur, in ſæcula
ſæculorum non erit tranſiens per eam.
11 * Et poſſidebunt illam onocrotalus, &
ericius: ibis, & coruus habitabunt in
ea: & extendetur ſuper eam menſura,
vt redigatur ad nihilum, & perpendi-
12 culum in deſolationem. * Nobiles eius
non erunt ibi: regem potius inuocabunt,
& omnes principes eius erunt
13 in nihilum. * Et orientur in domibus
eius ſpinæ, & vrticæ, & paliurus in
munitionibus eius: & erit cubile dra-
14 conum, & paſcua ſtruthionum. * Et
D occurrent dæmonia onocentauris, &
piloſus clamabit alter ad alterum: ibi
cubauit lamia, & inuenit ſibi requiem.
15 * Ibi habuit foueam ericius, & enutriuit
catulos, & circumfodit, & fouit in
vmbra eius: illuc congregati ſunt milui,
16 alter ad alterum. * Requirite diligenter
in libro Domini, & legite: vnum
ex eis non defuit, alter alterum non
quæſiuit: quia quod ex ore meo procedit,
ille mandauit, & ſpiritus eius
17 ipſe congregauit ea. * Et ipſe miſit
eis fortem, & manus eius diuiſit eam
illis in menſuram: vſque in æternum
poſſidebunt eam, in generationem &
generationem habitabunt in ea.

35

1 A LÆtabitur deſerta & inuia, & exul- reducet vero Iſrael in Sion.
tabit ſolitudo, & florebit quaſi lilium.
2 * Germinans germinabit, & exultabit
lætabunda & laudans: gloria Libani
data eſt ei: decor Carmeli, & Saron,
B ipſi videbunt gloriam Domini, & de-
3 corem Dei noſtri. * Confortate manus
diſſolutas, & genua debilia roborate.
4 * Dicite puſillanimis: Confortamini, &
nolite timere: ecce Deus veſter vltionem
adducet retributionis: Deus ipſe
5 veniet, & ſaluabit vos. * Tunc aperientur
oculi cæcorum, & aures ſur-
6 dorum patebunt. * Tunc ſaliet ſicut
C ceruus claudus, & aperta erit lingua
mutorum: quia ſciſſæ ſunt in deſerto
7 aquæ, & torrentes in ſolitudine. * Et
quæ erat arida, erit in ſtagnum, &
ſitiens in fontes aquarum. In cubilibus,
in quibus prius dracones habitabant,
orietur viror calami & iunci.
8 * Et erit ibi ſemita & via, & via ſancta
vocabitur: non tranſibit per eam pollutus,
& hæc erit vobis directa via,
9 ita vt ſtulti non errent per eam. * Non
D erit ibi leo, & mala beſtia non aſcendet

per eam, nec inuenietur ibi: & am-
bulabunt qui liberati fuerint. * Et re- 10
dempti a Domino conuertentur, &
venient in Sion cum laude: & lætitia
ſempiterna ſuper caput eorum: gau-
dium & lætitiam obtinebunt, & fugiet
dolor & gemitus.

2. Hiſtoria Ezechiæ.

a) Liberatur ab Aſſyrijs: audit Rabſacis blaſphemias,

36 1 A ET [a] factum eſt in quartodecimo
anno regis Ezechiæ, aſcendit Senna-
cherib rex Aſſyriorum ſuper omnes
ciuitates Iuda munitas, & cepit eas.
* Et miſit rex Aſſyriorum Rabſacen de 2
Lachis in Ieruſalem, ad regem Eze-
chiam in manu graui, & ſtetit in aquæ-
ductu piſcinæ ſuperioris in via Agri
fullonis. * Et egreſſus eſt ad eum Elia- 3
cim filius Helciæ, qui erat ſuper do-
mum, & Sobna ſcriba, & Ioahe filius
Aſaph a commentarijs. * Et dixit ad 4
eos Rabſaces: Dicite Ezechiæ: Hæc
dicit rex magnus, rex Aſſyriorum: Quæ
eſt iſta fiducia, qua confidis? * aut 5
quo conſilio vel fortitudine rebellare
diſponis? ſuper quem habes fiduciam,
quia receſſiſti a me? * Ecce confidis 6
ſuper baculum arundineum confractum B
iſtum, ſuper Ægyptum: cui ſi innixus
fuerit homo, intrabit in manum eius,
& perforabit eam: ſic Pharao rex Ægypti
omnibus, qui confidunt in eo. * Quòd 7
ſi reſponderis mihi: In Domino Deo no-
ſtro confidimus: nonne ipſe eſt, cuius
abſtulit Ezechias excelſa & altaria, &
dixit Iudæ & Ieruſalem: Coram altari
iſto adorabitis? * Et nunc trade te do- 8
mino meo regi Aſſyriorum, & dabo tibi
duo millia equorum, nec poteris ex te
præbere aſcenſores eorum. * Et quo- 9
modo ſuſtinebis faciem iudicis vnius
loci ex ſeruis domini mei minoribus?
Quòd ſi confidis in Ægypto, in qua-
drigis, & in equitibus: * & nunc num- 10
quid ſine Domino aſcendi ad terram
iſtam vt diſperderem eam? Dominus
dixit ad me: Aſcende ſuper terram C
iſtam, & diſperde eam. * Et dixit Elia- 11
cim, & Sobna, & Ioahe ad Rabſacen:
Loquere ad ſeruos tuos Syra lingua:
intelligimus enim: ne loquaris ad nos
Iudaice in auribus populi, qui eſt ſu-
per murum. * Et dixit ad eos Rab- 12
ſaces: Numquid ad dominum tuum
& ad te miſit me dominus meus, vt
loquerer omnia verba iſta; & non po-
tius ad viros, qui ſedent in muro, vt
comedant ſtercora ſua, & bibant vri-
13 nam pedum ſuorum vobiſcum? * Et
ſtetit Rabſaces, & clamauit voce ma-
gna Iudaice, & dixit: Audite verba
14 regis magni, regis Aſſyriorum. * Hæc
dicit rex: Non ſeducat vos Ezechias,
15 quia non poterit eruere vos. * Et non
vobis tribuat fiduciam Ezechias ſuper
Domino, dicens: Eruens liberabit nos
Dominus, non dabitur ciuitas iſta in
16 manu regis Aſſyriorum. * Nolite au-
D dire Ezechiam: hæc enim dicit rex
Aſſyriorum: Facite mecum benedictio-
nem, & egredimini ad me, & come-
dite vnuſquiſque vineam ſuam, & vnuſ-
quiſque ficum ſuam: & bibite vnuſ-
17 quiſque aquam ciſternæ ſuæ, * donec
veniam, & tollam vos ad terram, quæ
eſt vt terra veſtra, terram frumenti &
18 vini, terram panum & vinearum. * Nec
conturbet vos Ezechias, dicens: Do-
minus liberabit nos. Numquid libera-
uerunt dij gentium vnuſquiſque ter-
ram ſuam de manu regis Aſſyriorum?
19 * Vbi eſt deus Emath, & Arphad?
vbi eſt deus Sepharuaim? numquid
liberauerunt Samariam de manu mea?
20 * Quis eſt ex omnibus dijs terrarum
iſtarum, qui eruerit terram ſuam de
manu mea, vt eruat Dominus Ieru-
21 ſalem de manu mea? * Et ſiluerunt,
& non reſponderunt ei verbum. Man-
dauerat enim rex, dicens: Ne reſpon-
22 deatis ei. * Et ingreſſus eſt Eliacim
filius Helciæ, qui erat ſuper domum,
& Sobna ſcriba, & Ioahe filius Aſaph
a commentarijs ad Ezechiam ſciſſis ve-
ſtibus, & nunciauerunt ei verba Rab-
37 1 A ſacis. ET [b] factum eſt, cum audiſſet
rex Ezechias, ſcidit veſtimenta ſua, &
obuolutus eſt ſacco, & intrauit in do-
2 mum Domini. * Et miſit Eliacim, qui
erat ſuper domum, & Sobnam ſcri-
bam, & ſeniores de ſacerdotibus oper-
tos ſaccis ad Iſaiam filium Amos pro- confortat per Iſaia
3 phetam, * & dixerunt ad eum: Hæc
dicit Ezechias: Dies tribulationis, &
correptionis, & blaſphemiæ dies hæc:
quia venerunt filij vſque ad partum, &
4 virtus non eſt pariendi. * Si quo modo
audiat Dominus Deus tuus verba Rab-
ſacis, quem miſit rex Aſſyriorum do-

[a] 4. Reg. 18. c. 13. 2. Par. 32. a. 1. — [b] 4. Reg. 19. a. 1.

minus ſuus ad blaſphemandum Deum
viuentem, & exprobrandum ſermoni-
bus, quos audiuit Dominus Deus tuus:
leua ergo orationem pro reliquijs, quæ B
repertæ ſunt. * Et venerunt ſerui re- 5
gis Ezechiæ ad Iſaiam. * & dixit ad 6
eos Iſaias: Hæc dicetis domino ve-
ſtro: Hæc dicit Dominus: Ne timeas
a facie verborum, quæ audiſti, quibus
blaſphemauerunt pueri regis Aſſyrio-
rum me. * Ecce ego dabo ei ſpiritum, 7
& audiet nuncium, & reuertetur ad
terram ſuam, & corruere eum faciam
gladio in terra ſua. * Reuerſus eſt au- 8
tem Rabſaces, & inuenit regem Aſſy-
riorum præliantem aduerſus Lobnam.
Audierat enim quia profectus eſſet de
Lachis,

libros ennacherib xpandens oram Deo

* & audiuit de Tharaca rege Æthio- 9
piæ, dicentes: Egreſſus eſt vt pugnet
contra te. Quod cum audiſſet, miſit
nuncios ad Ezechiam, dicens: * Hæc 10
dicetis Ezechiæ regi Iudæ, loquentes:
Non te decipiat Deus tuus, in quo tu
confidis, dicens: Non dabitur Ieruſalem
in manu regis Aſſyriorum. * Ecce tu 11
audiſti omnia, quæ fecerunt reges Aſ- C
ſyriorum omnibus terris, quas ſubuer-
terunt, & tu poteris liberari? * Num- 12
quid eruerunt eos dij Gentium, quos
ſubuerterunt patres mei Gozam, & Ha-
ram, & Reſeph, & filios Eden, qui erant
in Thalaſſar? * Vbi eſt rex Emath, & 13
rex Arphad, & rex vrbis Sepharuaim,
Ana, & Aua? * Et tulit Ezechias li- 14
bros de manu nunciorum, & legit eos,
& aſcendit in domum Domini, & ex-
pandit eos Ezechias coram Domino.
* Et orauit Ezechias ad Dominum, di- 15
cens: * Domine exercituum Deus Iſrael, 16
qui ſedes ſuper cherubim: tu es Deus
ſolus omnium regnorum terræ, tu fe-
ciſti cælum & terram. * Inclina Do- 17
mine aurem tuam, & audi: aperi Do- D
mine oculos tuos, & vide, & audi
omnia verba Sennacherib, quæ miſit
ad blaſphemandum Deum viuentem.
* Vere enim Domine deſertas fecerunt 18
reges Aſſyriorum terras, & regiones
earum. * Et dederunt deos earum igni: 19
non enim erant dij, ſed opera ma-
nuum hominum, lignum & lapis: &
comminuerunt eos. * Et nunc Domine 20
Deus noſter ſalua nos de manu eius:
& cognoſcant omnia regna terræ, quia
tu es Dominus ſolus. * Et miſit Iſaias 21
filius Amos ad Ezechiam, dicens: Hæc
dicit Dominus Deus Iſrael: Pro qui- ſolatium inuenit
bus rogaſti me de Sennacherib rege
22 Aſſyriorum: * hoc eſt verbum, quod
locutus eſt Dominus ſuper eum: De-
ſpexit te, & ſubſannauit te virgo filia
Sion: poſt te caput mouit filia Ieru-
23 ſalem. * Cui exprobraſti, & quem blaſ-
phemaſti, & ſuper quem exaltaſti vo-
cem, & leuaſti altitudinem oculorum
24 tuorum? Ad ſanctum Iſrael. * In manu
E ſeruorum tuorum exprobraſti Domino:
& dixiſti: In multitudine quadrigarum
mearum ego aſcendi altitudinem mon-
tium, iuga Libani: & ſuccidam ex-
celſa cedrorum eius, & electas abietes
illius, & introibo altitudinem ſummi-
25 tatis eius, ſaltum Carmeli eius. * Ego
fodi, & bibi aquam, & exiccaui veſti-
gio pedis mei omnes riuos aggerum.
26 * Numquid non audiſti, quæ olim fe-
cerim ei? ex diebus antiquis ego plaſ-
maui illud: & nunc adduxi: & factum
eſt in eradicationem collium compu-
gnantium, & ciuitatum munitarum.
27 * Habitatores earum breuiata manu
contremuerunt, & confuſi ſunt: facti
ſunt ſicut fœnum agri, & gramen pa-
ſcuæ, & herba tectorum, quæ exaruit
28 antequam matureſceret. * Habitatio-
F nem tuam, & egreſſum tuum, & introi-
tum tuum cognoui, & inſaniam tuam
29 contra me. * Cum fureres aduerſum
me, ſuperbia tua aſcendit in aures
meas: ponam ergo circulum in nari-
bus tuis, & frenum in labijs tuis, &
reducam te in viam, per quam veniſti.
30 * Tibi autem hoc erit ſignum: Co-
mede hoc anno quæ ſponte naſcuntur,
& in anno ſecundo pomis veſcere: in
anno autem tertio ſeminate, & metite,
& plantate vineas, & comedite fru-
31 ctum earum. * Et mittet id, quod ſal-
uatum fuerit de domo Iuda, & quod
reliquum eſt, radicem deorſum, & fa-
32 ciet fructum ſurſum: * quia de Ieru-
ſalem exibunt reliquiæ, & ſaluatio de
monte Sion: zelus Domini exercituum
33 faciet iſtud. * Propterea hæc dicit Do-
G minus de rege Aſſyriorum: Non in-
trabit ciuitatem hanc, & non iaciet ibi
ſagittam, & non occupabit eam cly-
peus, & non mittet in circuitu eius
34 aggerem. * In via, qua venit, per eam
reuertetur, & ciuitatem hanc non in-
35 gredietur, dicit Dominus: * & prote-
gam ciuitatem iſtam, vt ſaluem eam
propter me, & propter Dauid ſeruum

& eripitur e manu hostili.

meum. * [a] Egressus est autem Angelus 36
Domini, & percussit in castris Assyrio-
rum centum octoginta quinque millia.
Et surrexerunt mane, & ecce omnes,
cadauera mortuorum. * Et egressus est, 37
& abijt, & reuersus est Sennacherib
rex Assyriorum, & habitauit in Niniue.
* Et factum est, cum adoraret in tem- 38
plo Nesroch deum suum, Adramelech,
& Sarasar filij eius percusserunt eum
gladio: fugeruntq. in Terram Ara-
rat, & regnauit Asarhaddon filius eius
pro eo.

β) Sanitati restituitur:

38

IN [b] diebus illis ægrotauit Ezechias 1 A
vsque ad mortem: & introiuit ad eum
Isaias filius Amos propheta, & dixit
ei: Hæc dicit Dominus: Dispone do-
mui tuæ, quia morieris tu, & non vi-
ues. * Et conuertit Ezechias faciem 2
suam ad parietem, & orauit ad Domi-
num, * & dixit: Obsecro Domine, me- 3
mento quæso quomodo ambulauerim
coram te in veritate, & in corde per-
fecto, & quod bonum est in oculis tuis
fecerim. Et fleuit Ezechias fletu ma-
gno. * Et factum est verbum Domini 4
ad Isaiam, dicens: * Vade, & dic Eze- 5
chiæ: Hæc dicit Dominus Deus Dauid
patris tui: Audiui orationem tuam, &
vidi lacrymas tuas: ecce ego adijciam
super dies tuos quindecim annos: * & 6
de manu regis Assyriorum eruam te,
& ciuitatem istam, & protegam eam.
* Hoc autem tibi erit signum a Do- 7
mino, quia faciet Dominus verbum B
hoc, quod locutus est: * Ecce ego re- 8
uerti faciam vmbram linearum, per
quas descenderat in horologio Achaz
in sole, retrorsum decem lineis. Et re-
uersus est sol decem lineis per gradus,
quos descenderat.

* Scriptura Ezechiæ regis Iuda cum 9
ægrotasset, & conualuisset de infirmi-
tate sua.

* Ego dixi: In dimidio dierum meo- 10
rum vadam ad portas inferi.
Quæsiui residuum annorum meorum.
* dixi: Non videbo Dominum Deum 11
in terra viuentium.
Non aspiciam hominem vltra, & ha-
bitatorem quietis.
* Generatio mea ablata est; & conuo- 12
luta est a me, quasi tabernaculum C
pastorum:
Præcisa est velut a texente, vita mea:
dum adhuc ordirer, succidit me:
de mane vsque ad vesperam finies me.
13 * Sperabam vsque ad mane,
quasi leo sic contriuit omnia ossa mea:
De mane vsque ad vesperam finies me:
14 * sicut pullus hirundinis sic clamabo,
meditabor vt columba:
Attenuati sunt oculi mei, suspicientes
in excelsum:
Domine vim patior, responde pro me.
15 * Quid dicam, aut quid respondebit
mihi, cum ipse fecerit?
Recogitabo tibi omnes annos meos in
amaritudine animæ meæ.
16 * Domine si sic viuitur, & in talibus
D vita spiritus mei,
corripies me, & viuificabis me.
17 * Ecce in pace amaritudo mea ama-
rissima:
Tu autem eruisti animam meam vt
non periret,
proiecisti post tergum tuum omnia
peccata mea.
18 * Quia non infernus confitebitur tibi,
neque mors laudabit te:
non expectabunt qui descendunt in
lacum, veritatem tuam.
19 * Viuens viuens ipse confitebitur tibi,
sicut & ego hodie:
pater filijs notam faciet veritatem tuam.
20 * Domine saluum me fac, & psalmos
nostros cantabimus
cunctis diebus vitæ nostræ in domo
Domini.
21 * Et iussit Isaias vt tollerent massam
de ficis, & cataplasmarent super vul-
22 nus, & sanaretur. * Et dixit Ezechias:
Quod erit signum quia ascendam in
domum Domini?

39

1 A IN [c] tempore illo misit Merodach
Baladan filius Baladan rex Babylonis,
libros & munera ad Ezechiam: audie-
rat enim quòd ægrotasset, & conua-
2 luisset. * Lætatus est autem super eis
Ezechias, & ostendit eis cellam aroma-
tum, & argenti, & auri, & odoramen-
torum, & vnguenti optimi, & omnes
B apothecas supellectilis suæ, & vniuersa
quæ inuenta sunt in thesauris eius.
Non fuit verbum, quod non osten-
deret eis Ezechias in domo sua, & in
3 omni potestate sua. * Introiuit autem
Isaias propheta ad Ezechiam regem,

γ) Reprehenditur p[…] prophetam […] prædicitur captiuitas Babylonic[a]

[a] 4. Reg. 19. g. 35. Tob. 1. d. 21. Eccl. 48. d. 24. 1. Mac. 7. f. 41. 2. Mac. 8. e. 19 — [b] 4. Reg. 20. a. 1. 2. Par. 32. f. 24. — [c] 4. Reg. 20. c. 12.

& dixit ei: Quid dixerunt viri isti, &
vnde venerunt ad te? Et dixit Ezechias:
De terra longinqua venerunt ad me,
de Babylone. * Et dixit: Quid vide- 4
runt in domo tua? Et dixit Ezechias: C
Omnia, quæ in domo mea sunt, vide-
runt: non fuit res, quam non osten-
derim eis in thesauris meis. * Et dixit 5
Isaias ad Ezechiam: Audi verbum Do-
mini exercituum. * Ecce dies venient, 6
& auferentur omnia, quæ in domo tua
sunt, & quæ thesaurizauerunt patres
tui vsque ad diem hanc, in Babylo- D
nem: non relinquetur quidquam, dicit
Dominus. * Et de filijs tuis, qui exi- 7
bunt de te, quos genueris, tollent, &
erunt eunuchi in palatio regis Baby-
lonis. * Et dixit Ezechias ad Isaiam: 8
Bonum verbum Domini quod locutus
est. Et dixit: Fiat tantum pax, & ve-
ritas in diebus meis.

I. Consolationes.

40

Præparatio salutis.

COnsolamini, consolamini popule 1 A
meus, dicit Deus vester. * Loquimini 2
ad cor Ierusalem, & aduocate eam:

a) Vaticinatio.

quoniam completa est malitia eius, di-
missa est iniquitas illius: suscepit de

b) Reductio Israelis:

manu Domini duplicia pro omnibus
peccatis suis.

Deus reducet populum,

*[a] Vox clamantis in deserto: Parate 3
viam Domini, rectas facite in solitu-
dine semitas Dei nostri. * Omnis val- 4
lis exaltabitur, & omnis mons & collis
humiliabitur, & erunt praua in directa, B
& aspera in vias planas. * Et reuela- 5
bitur gloria Domini, & videbit omnis
caro pariter quod os Domini locutum
est. * Vox dicentis: Clama. Et dixi: 6
Quid clamabo? [b] Omnis caro fœnum,
& omnis gloria eius quasi flos agri.
* Exiccatum est fœnum, & cecidit flos, 7
quia spiritus Domini sufflauit in eo.
Vere fœnum est populus: * exiccatum 8
est fœnum, & cecidit flos: Verbum au-
tem Domini nostri manet in æternum.
* Super montem excelsum ascende tu, 9
qui euangelizas Sion: exalta in forti-
tudine vocem tuam, qui euangelizas
Ierusalem: exalta, noli timere. Dic ciui-
tatibus Iuda: Ecce Deus vester: * ecce 10
Dominus Deus in fortitudine veniet, C
& brachium eius dominabitur: ecce
merces eius cum eo, & opus illius co-
11 ram illo. * [c] Sicut pastor gregem suum
pascet: in brachio suo congregabit
agnos, & in sinu suo leuabit, fœtas ipse
portabit.

potens Dominus mundi

12 * Quis mensus est pugillo aquas, &
cælos palmo ponderauit? quis appen-
dit tribus digitis molem terræ, & li-
brauit in pondere montes, & colles in
13 statera? * [d] Quis adiuuit spiritum Do-
mini? aut quis consiliarius eius fuit,
14 & ostendit illi? * Cum quo inijt con-
silium, & instruxit eum, & docuit eum
semitam iustitiæ, & erudiuit eum scien-
tiam, & viam prudentiæ ostendit illi?
15 * Ecce Gentes quasi stilla situlæ, & quasi
D momentum stateræ reputatæ sunt: ecce
16 insulæ quasi puluis exiguus. * Et Li-
banus non sufficiet ad succendendum,
& animalia eius non sufficient ad ho-
17 locaustum. * Omnes gentes quasi non
sint, sic sunt coram eo, & quasi nihi-
18 lum & inane reputatæ sunt ei. * [e] Cui
E ergo similem fecistis Deum? aut quam
19 imaginem ponetis ei? * Numquid scul-
ptile conflauit faber? aut aurifex auro
figurauit illud, & laminis argenteis ar-
20 gentarius? * Forte lignum, & impu-
tribile elegit: artifex sapiens quærit
quomodo statuat simulachrum, quod
21 non moueatur. * Numquid non scitis?
numquid non audistis? numquid non
annunciatum est vobis ab initio? num-
quid non intellexistis fundamenta ter-
22 ræ? * Qui sedet super gyrum terræ,
& habitatores eius sunt quasi locustæ:
qui extendit velut nihilum cælos, &
expandit eos sicut tabernaculum ad
23 inhabitandum. * Qui dat secretorum
scrutatores quasi non sint, iudices terræ
24 velut inane fecit: * & quidem neque
F plantatus, neque satus, neque radica-
tus in terra truncus eorum: repente
flauit in eos, & aruerunt, & turbo quasi
25 stipulam auferet eos. * Et cui assimi-
lastis me, & adæquastis, dicit sanctus?
26 * Leuate in excelsum oculos vestros,
& videte quis creauit hæc: qui educit
in numero militiam eorum, & omnes
ex nomine vocat: præ multitudine
fortitudinis & roboris, virtutisq. eius,
27 neque vnum reliquum fuit. * Quare
G dicis Iacob, & loqueris Israel: Abscon-

atque sapiens,

[a] Matt. 3. a. 3. Mar. 1. a. 3. Luc. 3. a. 4. Ioan. 1. c. 23. — [b] Eccli. 14. c. 18. Iac. 1. d. 10. 1. Pet. 1. b. 24. — [c] Ioan. 10. c. 11. Ezec. 34. f. 23. & 37. g. 24. — [d] Ro. 11. d. 34. 1. Cor. 2. d. 16. Sap. 9. c. 13. — [e] Act. 17. f. 29.

dita eſt via mea a Domino, & a Deo
meo iudicium meum tranſiuit? * Num- 28
quid neſcis, aut non audiſti? Deus
ſempiternus Dominus, qui creauit ter-
minos terræ: non deficiet, neque la-
borabit, nec eſt inueſtigatio ſapientiæ
eius. * Qui dat laſſo virtutem: & his, 29
qui non ſunt, fortitudinem & robur
multiplicat. * Deficient pueri, & labo- 30
rabunt, & iuuenes in infirmitate ca-
dent. * Qui autem ſperant in Do- 31
mino, mutabunt fortitudinem, aſſu-
ment pennas ſicut aquilæ, current &
non laborabunt, ambulabunt & non
deficient.

41

ipſe Cyrum vocans,

TAceant ad me inſulæ, & Gentes 1
mutent fortitudinem: accedant, & tunc A
loquantur, ſimul ad iudicium propin-
quemus. * Quis ſuſcitauit ab Oriente 2
iuſtum, vocauit eum vt ſequeretur ſe?
dabit in conſpectu eius Gentes, & re-
ges obtinebit: dabit quaſi puluerem
gladio eius, ſicut ſtipulam vento ra-
ptam arcui eius. * Perſequetur eos, 3
tranſibit in pace, ſemita in pedibus
eius non apparebit. * Quis hæc ope- 4
ratus eſt, & fecit, vocans generationes
ab exordio? Ego Dominus, [a]primus
& nouiſſimus ego ſum. * Viderunt 5
inſulæ, & timuerunt, extrema terræ B
obſtupuerunt, appropinquauerunt, &
acceſſerunt. * Vnuſquiſque proximo 6
ſuo auxiliabitur, & fratri ſuo dicet:
Confortare. * Confortauit faber æra- 7
rius percutiens malleo eum, qui cu-
debat tunc temporis, dicens: Glutino
bonum eſt: & confortauit eum clauis,
vt non moueretur.

Iſrael protegens,

* Et tu Iſrael ſerue meus, Iacob quem 8
elegi, ſemen Abraham amici mei: * in 9
quo apprehendi te ab extremis terræ,
& a longinquis eius vocaui te, & dixi
tibi: Seruus meus es tu, elegi te, &
non abieci te. * Ne timeas, quia ego 10
tecum ſum: ne declines, quia ego Deus C
tuus: confortaui te, & auxiliatus ſum
tibi, & ſuſcepit te dextera iuſti mei.
* Ecce confundentur & erubeſcent om- 11
nes, qui pugnant aduerſum te: erunt
quaſi non ſint, & peribunt viri, qui
contradicunt tibi. * Quæres eos, & 12
non inuenies, viros rebelles tuos: erunt
quaſi non ſint: & veluti conſumptio
homines bellantes aduerſum te. * Quia 13
ego Dominus Deus tuus apprehen-
dens manum tuam, dicenſq. tibi: Ne
14 timeas, ego adiuui te. * Noli timere
D vermis Iacob, qui mortui eſtis ex Iſrael:
ego auxiliatus ſum tibi, dicit Domi-
nus: & redemptor tuus ſanctus Iſrael.
15 * Ego poſui te quaſi plauſtrum tritu-
rans nouum, habens roſtra ſerrantia:
triturabis montes, & comminues: &
16 colles quaſi puluerem pones. * Venti-
labis eos, & ventus tollet, & turbo di-
ſperget eos: & tu exultabis in Domino,
17 in ſancto Iſrael lætaberis. * Egeni, &
pauperes quærunt aquas, & non ſunt:
lingua eorum ſiti aruit. Ego Dominus
exaudiam eos, Deus Iſrael non dere-
18 linquam eos. * Aperiam in ſupinis
collibus flumina, & in medio campo-
rum fontes: ponam deſertum in ſta-
E gna aquarum, & terram inuiam in ri-
19 uos aquarum. * Dabo in ſolitudinem
cedrum, & ſpinam, & myrtum, & li-
gnum oliuæ: ponam in deſerto abie-
20 tem, vlmum, & buxum ſimul: * Vt
videant, & ſciant, & recogitent, & in-
telligant pariter quia manus Domini
fecit hoc, & ſanctus Iſrael creauit illud.

ventura annuncians

21 * Prope facite iudicium veſtrum, di-
cit Dominus: afferte, ſiquid forte ha-
22 betis, dixit rex Iacob. * Accedant, &
F nuncient nobis quæcumqne ventura
ſunt: priora quæ fuerunt nunciate: &
ponemus cor noſtrum, & ſciemus no-
uiſſima eorum, & quæ ventura ſunt
23 indicate nobis. * Annunciate quæ ven-
tura ſunt in futurum, & ſciemus quia
dij eſtis vos. bene quoque aut male,
ſi poteſtis, facite: & loquamur, & vi-
24 deamus ſimul. * Ecce, vos eſtis ex
nihilo, & opus veſtrum ex eo, quod
non eſt: abominatio eſt qui elegit
25 vos. * Suſcitaui ab Aquilone, & veniet
ab Ortu ſolis: vocabit nomen meum,
& adducet magiſtratus quaſi lutum,
& velut plaſtes conculcans humum.
26 * Quis annunciauit ab exordio vt ſcia-
G mus: & a principio vt dicamus: Iuſtus
es? non eſt neque annuncians, neque
prædicens, neque audiens ſermones
27 veſtros. * Primus ad Sion dicet: Ecce
adſunt, & Ieruſalem euangeliſtam dabo.
28 * Et vidi, & non erat neque ex iſtis
quiſquam qui iniret conſilium, & inter-
29 rogatus reſponderet verbum. * Ecce
omnes iniuſti, & vana opera eorum:
ventus & inane ſimulachra eorum.

---

[a] Inf. 44. a. 6. & 48. b. 12. Apoc. 1. d. 17. & 22. c. 13.

Chriſtum mittens;

ECce [a] ſeruus meus, ſuſcipiam eum: 42 1
electus meus, complacuit ſibi in illo A
anima mea: dedi ſpiritum meum ſu-
per eum, iudicium Gentibus proferet.
* Non clamabit, neque accipiet per- 2
ſonam, nec audietur vox eius foris.
* Calamum quaſſatum non conteret, 3
& linum fumigans non extinguet: in
veritate educet iudicium. * Non erit 4
triſtis, neque turbulentus, donec po-
nat in terra iudicium: & legem eius
inſulæ expectabunt. * Hæc dicit Do- 5
minus Deus creans cælos, & exten-
dens eos: firmans terram, & quæ ger-
minant ex ea: dans flatum populo, qui
eſt ſuper eam, & ſpiritum calcantibus
eam. * Ego Dominus vocaui te in iu- 6
ſtitia, & apprehendi manum tuam, & B
ſeruaui te. [b] Et dedi te in fœdus po-
puli, in lucem Gentium: * Vt aperires 7
oculos cæcorum, & educeres de con-
cluſione vinctum, de domo carceris
ſedentes in tenebris. * [c] Ego Dominus, 8
hoc eſt nomen meum: gloriam meam
alteri non dabo, & laudem meam ſcul-
ptilibus. * Quæ prima fuerunt, ecce 9
venerunt: noua quoque ego annuncio:
antequam oriantur, audita vobis fa-
ciam. * Cantate Domino canticum no- 10
uum, laus eius ab extremis terræ: qui
deſcenditis in mare, & plenitudo eius,
inſulæ, & habitatores earum. * Suble- 11
uetur deſertum, & ciuitates eius: in
domibus habitabit Cedar: laudate ha-
bitatores Petræ, de vertice montium
clamabunt. * Ponent Domino gloriam, 12
& laudem eius in inſulis nunciabunt.

Dominus ipſe ducet

* Dominus ſicut fortis egredietur, 13
ſicut vir præliator ſuſcitabit zelum:
vociferabitur, & clamabit: ſuper ini-
micos ſuos confortabitur. * Tacui ſem- 14
per, ſilui, patiens fui, ſicut parturiens C
loquar: diſſipabo, & abſorbebo ſimul.
* Deſertos faciam montes, & colles, 15
& omne gramen eorum exiccabo: &
ponam flumina in inſulas, & ſtagna
arefaciam. * Et ducam cæcos in viam, 16
quam neſciunt, & in ſemitis, quas igno-
rauerunt, ambulare eos faciam: ponam
tenebras coram eis in lucem, & praua
in recta: hæc verba feci eis, & non
dereliqui eos. * Conuerſi ſunt retror- 17
ſum: confundantur confuſione qui con-
fidunt in ſculptili, qui dicunt confla-
tili: Vos dij noſtri.

populum cæcum

18 * Surdi audite, & cæci intuemini ad
19 videndum. * Quis cæcus, niſi ſeruus
meus? & ſurdus, niſi ad quem nuncios
meos miſi? quis cæcus, niſi qui venun-
datus eſt? & quis cæcus, niſi ſeruus
20 Domini? * Qui vides multa, nonne
cuſtodies? qui apertas habes aures,
21 nonne audies? * Et Dominus voluit
vt ſanctificaret eum, & magnificaret
22 legem, & extolleret. * Ipſe autem po-
D pulus direptus, & vaſtatus: laqueus
iuuenum omnes, & in domibus car-
cerum abſconditi ſunt: facti ſunt in
rapinam, nec eſt qui eruat: in direptio-
23 nem, nec eſt qui dicat: Redde. * Quis
eſt in vobis qui audiat hoc, attendat
24 & auſcultet futura? * Quis dedit in
direptionem Iacob, & Iſrael vaſtanti-
bus? nonne Dominus ipſe, cui pecca-
uimus? Et noluerunt in vijs eius am-
bulare, & non audierunt legem eius.
25 * Et effudit ſuper eum indignationem
furoris ſui, & forte bellum, & com-
buſſit eum in circuitu, & non cogno-
uit: & ſuccendit eum, & non intellexit.

propter dilectionem

43 1 A ET nunc hæc dicit Dominus creans
te Iacob, & formans te Iſrael: Noli ti-
mere, quia redemi te, & vocaui te no-
2 mine tuo: meus es tu. * Cum tran-
ſieris per aquas, tecum ero, & flumina
non operient te: cum ambulaueris in
igne, non combureris, & flamma non
3 ardebit in te: * Quia ego Dominus
Deus tuus ſanctus Iſrael ſaluator tuus,
dedi propitiationem tuam Ægyptum,
4 Æthiopiam, & Saba pro te. * Ex quo
honorabilis factus es in oculis meis,
& glorioſus: ego dilexi te, & dabo ho-
mines pro te, & populos pro anima tua.
5 * Noli timere, quia ego tecum ſum:
ab Oriente adducam ſemen tuum, &
6 ab Occidente congregabo te. * Dicam
Aquiloni: Da: & Auſtro: Noli prohi-
bere: affer filios meos de longinquo,
7 & filias meas ab extremis terræ. * Et
omnem, qui inuocat nomen meum, in
gloriam meam creaui eum, formaui
eum, & feci eum.

& ob gloriam ſuam.

8 * Educ foras populum cæcum, &
oculos habentem: ſurdum, & aures ei
9 ſunt. * Omnes gentes congregatæ ſunt
B ſimul, & collectæ ſunt tribus: quis in
vobis annunciet iſtud, & quæ prima
ſunt audire nos faciet? dent teſtes eo-
rum, iuſtificentur, & audiant, & di-

[a] Matt. 12. b. 18. — [b] Inf. 49. b. 6. — [c] Inf. 48. b. 11.

cant: Vere. * Vos teſtes mei, dicit Do- 10
minus, & ſeruus meus, quem elegi:
vt ſciatis, & credatis mihi, & intelli-
gatis quia ego ipſe ſum. Ante me non
eſt formatus Deus, & poſt me non
erit. * [a]Ego ſum, ego ſum Dominus, 11
& non eſt abſque me ſaluator. * Ego 12
annunciaui, & ſaluaui: auditum feci,
& non fuit in vobis alienus: vos teſtes
mei, dicit Dominus, & ego Deus. * Et 13
ab initio ego ipſe, & non eſt qui de
manu mea eruat: operabor, & quis
auertet illud?

educet eum ex Babylone, *Hæc dicit Dominus redemptor ve- 14
ſter, ſanctus Iſrael: Propter vos miſi
in Babylonem, & detraxi vectes vni-
uerſos, & Chaldæos in nauibus ſuis
gloriantes. * Ego Dominus ſanctus ve- 15
ſter, creans Iſrael rex veſter. * Hæc 16
dicit Dominus, qui dedit in mari viam, C
& in aquis torrentibus ſemitam. * Qui 17
eduxit quadrigam & equum: agmen
& robuſtum, ſimul obdormierunt, nec
reſurgent: contriti ſunt quaſi linum,
& extincti ſunt. * Ne memineritis prio- 18
rum, & antiqua ne intueamini. * [b]Ecce 19
ego facio noua, & nunc orientur, vti-
que cognoſcetis ea: ponam in deſerto
viam, & in inuio flumina. * Glorifi- 20
cabit me beſtia agri, dracones & ſtru-
thiones: quia dedi in deſerto aquas,
flumina in inuio, vt darem potum po-
pulo meo, electo meo. * Populum 21
iſtum formaui mihi, laudem meam
narrabit. * Non me inuocaſti Iacob, 22
licet indignum. nec laboraſti in me Iſrael. * Non ob- 23
tuliſti mihi arietem holocauſti tui, &
victimis tuis non glorificaſti me: non D
te ſeruire feci in oblatione, nec la-
borem tibi præbui in thure. * Non 24
emiſti mihi argento calamum, & adipe
victimarum tuarum non inebriaſti me.
Verumtamen ſeruire me feciſti in pec-
catis tuis, præbuiſti mihi laborem in
iniquitatibus tuis. * Ego ſum, ego 25
ſum ipſe qui deleo iniquitates tuas
propter me, & peccatorum tuorum
non recordabor. * Reduc me in me- 26
moriam, & iudicemur ſimul: narra ſi
quid habes vt iuſtificeris. * Pater 27
tuus primus peccauit, & interpretes
tui præuaricati ſunt in me. * Et con- 28
taminaui principes ſanctos, dedi ad
internecionem Iacob, & Iſrael in blaſ-
phemiam.

44
1
A ET nunc audi Iacob ſerue meus, & repl[...] bit Spi[...] ſancto
& Iſrael quem elegi: * [c]Hæc dicit Do-
2 minus faciens & formans te, ab vtero
auxiliator tuus: noli timere ſerue meus
3 Iacob, & rectiſſime, quem elegi. * Ef-
fundam enim aquas ſuper ſitientem, &
fluenta ſuper aridam: effundam ſpiri-
tum meum ſuper ſemen tuum, & bene-
dictionem meam ſuper ſtirpem tuam.
4 * Et germinabunt inter herbas quaſi
5 ſalices iuxta præterfluentes aquas. * Iſte
dicet: Domini ego ſum: & ille vocabit
in nomine Iacob, & hic ſcribet manu
ſua: Domino: & in nomine Iſrael aſſi-
milabitur.
6 * [d]Hæc dicit Dominus rex Iſrael, & vt agno[...] Deum v[...] cum.
redemptor eius Dominus exercituum:
Ego primus, & ego nouiſſimus, & abſ-
7 que me non eſt Deus. * Quis ſimilis
mei? vocet, & annunciet: & ordinem
exponat mihi, ex quo conſtitui popu-
lum antiquum: ventura & quæ futura
8 ſunt annuncient eis. * Nolite timere,
neque conturbemini: ex tunc audire
te feci, & annunciaui: vos eſtis teſtes
mei. numquid eſt Deus abſque me,
& formator, quem ego non nouerim?
9 * Plaſtæ idoli omnes nihil ſunt, &
B amantiſſima eorum non proderunt eis.
ipſi ſunt teſtes eorum, quia non vi-
dent, neque intelligunt, vt confun-
10 dantur. * Quis formauit Deum, & ſcul-
11 ptile conflauit ad nihil vtile? * Ecce
omnes participes eius confundentur:
fabri enim ſunt ex hominibus: con-
uenient omnes, ſtabunt & pauebunt,
12 & confundentur ſimul. * [e]Faber fer-
rarius lima operatus eſt: in prunis, &
in malleis formauit illud, & operatus
eſt in brachio fortitudinis ſuæ: eſuriet
& deficiet, non bibet aquam, & laſſe-
13 ſcet. * Artifex lignarius extendit nor-
mam, formauit illud in runcina: fecit
illud in angularibus, & in circino tor-
nauit illud: & fecit imaginem viri
quaſi ſpecioſum hominem habitantem
14 in domo. * Succidit cedros, tulit ili-
cem, & quercum, quæ ſteterat inter
ligna ſaltus: plantauit pinum, quam
15 pluuia nutriuit. * Et facta eſt homini-
C bus in focum: ſumpſit ex eis, & cale-
factus eſt: & ſuccendit, & coxit panes:
de reliquo autem operatus eſt deum,
& adorauit: fecit ſculptile, & curuatus
16 eſt ante illud. * Medium eius com-

---

[a] Oſe. 13. b. 4. — [b] 2. Cor. 5. d. 17. Apoc. 21. b. 5. — [c] Ier. 30. b. 10. & 46. g. 27. — [d] Sup. 41. a. 4. Inf. 48. b. 12. Apoc. 1. d. 17. & 22. c. 13. — [e] Sap. 13. c. 11.

buſſit igni, & de medio eius carnes
comedit: coxit pulmentum, & ſatura-
tus eſt, & calefactus eſt, & dixit: Vah,
calefactus ſum, vidi focum. * Reli- 17
quum autem eius deum fecit & ſcul-
ptile ſibi: curuatur ante illud, & adorat
illud, & obſecrat, dicens: Libera me,
quia Deus meus es tu. * Neſcierunt, 18
neque intellexerunt: obliti enim ſunt
ne videant oculi eorum, & ne intelli-
gant corde ſuo. * Non recogitant in 19
mente ſua, neque cognoſcunt, neque
ſentiunt, vt dicant: Medietatem eius
combuſſi igni, & coxi ſuper carbones
eius panes: coxi carnes & comedi, &
de reliquo eius idolum faciam? ante
truncum ligni procidam? * Pars eius 20
cinis eſt: cor inſipiens adorauit illud,
& non liberabit animam ſuam, neque
dicet: Fortè mendacium eſt in dextera D
mea. * Memento horum Iacob, & Iſrael, 21
quoniam ſeruus meus es tu. formaui
te, ſeruus meus es tu Iſrael, ne obli-
uiſcaris mei. * Deleui vt nubem ini- 22
quitates tuas, & quaſi nebulam peccata
tua: reuertere ad me, quoniam redemi
te. * Laudate cæli, quoniam miſeri- 23
cordiam fecit Dominus: iubilate ex-
trema terræ, reſonate montes lauda-
tionem, ſaltus & omne lignum eius:
quoniam redemit Dominus Iacob, &
Iſrael gloriabitur.

β) Cyrus Chriſtus Domini:
* Hæc dicit Dominus redemptor 24
tuus, & formator tuus ex vtero: Ego
ſum Dominus, faciens omnia, exten-
Dominus elegit Cyrum
dens cælos ſolus, ſtabiliens terram, &
nullus mecum. * Irrita faciens ſigna 25
diuinorum, & ariolos in furorem ver-
tens. Conuertens ſapientes retrorſum:
& ſcientiam eorum ſtultam faciens.
* Suſcitans verbum ſerui ſui, & conſi- 26
lium nunciorum ſuorum complens.
Qui dico Ieruſalem: Habitaberis; &
ciuitatibus Iuda: Ædificabimini, & de-
ſerta eius ſuſcitabo. * Qui dico pro- 27
fundo: Deſolare, & flumina tua are-
faciam. * Qui dico Cyro: Paſtor meus 28
es, & omnem voluntatem meam com-
plebis. Qui dico Ieruſalem: Ædifica-
beris; & templo: Fundaberis.
45
Saluatorem Iſraelis
HÆc dicit Dominus chriſto meo 1 A
Cyro, cuius apprehendi dexteram, vt
ſubijciam ante faciem eius Gentes, &
dorſa regum vertam, & aperiam coram
eo ianuas, & portæ non claudentur.
2 * Ego ante te ibo: & glorioſos terræ
humiliabo: portas æreas conteram, &
3 vectes ferreos confringam. * Et dabo
tibi theſauros abſconditos, & arcana
ſecretorum: vt ſcias quia ego Dominus,
qui voco nomen tuum, Deus Iſrael.
4 * Propter ſeruum meum Iacob, & Iſrael
electum meum, & vocaui te nomine
tuo: aſſimilaui te, & non cognouiſti
5 me. * Ego Dominus, & non eſt am-
plius: extra me non eſt Deus: accinxi
6 te, & non cognouiſti me: * Vt ſciant
hi, qui ab ortu ſolis, & qui ab occi-
dente, quoniam abſque me non eſt:
7 Ego Dominus, & non eſt alter, * for-
mans lucem, & creans tenebras, fa-
ciens pacem, & creans malum: ego
Dominus faciens omnia hæc.
8 * Rorate cæli deſuper, & nubes plu- deſiderandum;
B ant iuſtum: aperiatur terra, & germi-
net ſaluatorem: & iuſtitia oriatur ſimul:
ego Dominus creaui eum.
9 * Væ qui contradicit fictori ſuo, teſta ne contradicat Iſrael,
de ſamijs terræ: [a] numquid dicet lu-
tum figulo ſuo: Quid facis, & opus
10 tuum abſque manibus eſt? * Væ qui
dicit patri: Quid generas? & mulieri:
11 Quid parturis? * Hæc dicit Dominus
ſanctus Iſrael plaſtes eius: Ventura in-
terrogate me, ſuper filios meos, & ſu-
per opus manuum mearum mandate
12 mihi. * Ego feci terram, & hominem
ſuper eam creaui ego: manus meæ
tetenderunt cælos, & omni militiæ eo-
13 rum mandaui. * Ego ſuſcitaui eum ad
C iuſtitiam, & omnes vias eius dirigam:
ipſe ædificabit ciuitatem meam, & ca-
ptiuitatem meam dimittet, non in pre-
tio, neque in muneribus, dicit Domi-
nus Deus exercituum.
14 * Hæc dicit Dominus: Labor Ægy- quia honorabitur a Gentibus,
pti, & negotiatio Æthiopiæ, & Sabaim
viri ſublimes ad te tranſibunt, & tui
erunt: Poſt te ambulabunt, vincti ma-
nicis pergent: & te adorabunt, teq. de-
precabuntur: Tantum in te eſt Deus,
15 & non eſt abſque te Deus. * Vere tu
es Deus abſconditus, Deus Iſrael ſal-
16 uator. * Confuſi ſunt, & erubuerunt
omnes: ſimul abierunt in confuſionem
17 fabricatores errorum. * Iſrael ſaluatus
eſt in Domino ſalute æterna: non con-
fundemini, & non erubeſcetis vſque in
ſæculum ſæculi.

---

[a] Rom. 9. e. 20. Ier. 18. a. 6.

qui agnoſcent Deum vnicum.
*Quia hæc dicit Dominus creans 18
cælos, ipſe Deus formans terram, &
faciens eam, ipſe plaſtes eius: non in
vanum creauit eam: vt habitaretur,
formauit eam. ego Dominus, & non
eſt alius. * Non in abſcondito locutus 19
ſum in loco terræ tenebroſo: non dixi
ſemini Iacob: Fruſtra quærite me. ego
Dominus loquens iuſtitiam, annuncians
recta. * Congregamini, & venite, & ac- 20
cedite ſimul qui ſaluati eſtis ex Gen-
tibus: neſcierunt qui leuant lignum
ſculpturæ ſuæ, & rogant Deum non
ſaluantem. * Annunciate, & venite, & 21
conſiliamini ſimul: quis auditum fecit D
hoc ab initio, ex tunc prædixit illud?
numquid non ego Dominus, & non
eſt vltra Deus abſque me? Deus iuſtus,
& ſaluans non eſt præter me. * Con- 22
uertimini ad me, & ſalui eritis omnes
fines terræ: quia ego Deus, & non eſt
alius. * In memetipſo iuraui, egredie- 23
tur de ore meo iuſtitiæ verbum, &
non reuertetur: [a]quia mihi curuabitur
omne genu, & iurabit omnis lingua.
*Ergo in Domino, dicet, meæ ſunt iu- 24
ſtitiæ & imperium: ad eum venient,
& confundentur omnes qui repugnant
ei. * In Domino iuſtificabitur, & lau- 25
dabitur omne ſemen Iſrael.

γ) Vltio Babylonis: idola contenentur,
COnfractus eſt Bel, contritus eſt 46 1 A
Nabo: facta ſunt ſimulachra eorum
beſtijs & iumentis, onera veſtra graui
pondere vſque ad laſſitudinem. * Con- 2
tabuerunt, & contrita ſunt ſimul: non
potuerunt ſaluare portantem, & anima
eorum in captiuitatem ibit.
ergo recedendum ab eis
* Audite me domus Iacob, & omne 3
reſiduum domus Iſrael, qui portamini
a meo vtero, qui geſtamini a mea vulua.
* Vſque ad ſenectam ego ipſe, & vſque 4
ad canos ego portabo: ego feci, & ego B
feram: ego portabo, & ſaluabo. * Cui 5
aſſimilaſtis me, & adæquaſtis, & com-
paraſtis me, & feciſtis ſimilem? * Qui 6
confertis aurum de ſacculo, & argen-
tum ſtatera ponderatis: conducentes
aurificem, vt faciat deum: & procidunt,
& adorant. * [b]Portant illum in hume- 7
ris geſtantes, & ponentes in loco ſuo: C
& ſtabit, ac de loco ſuo non moue-
bitur. ſed & cum clamauerint ad eum,
non audiet: de tribulatione non ſalua-
bit eos. * Mementote iſtud, & confun- 8
damini: redite præuaricatores ad cor.
9 * Recordamini prioris ſæculi, quoniam
ego ſum Deus, & non eſt vltra Deus,
10 nec eſt ſimilis mei: * Annuncians ab
D exordio nouiſſimum, & ab initio quæ
necdum facta ſunt, dicens: Conſilium
meum ſtabit, & omnis voluntas mea
11 fiet: * Vocans ab Oriente auem, & de
terra longinqua virum voluntatis meæ.
& locutus ſum, & adducam illud: cre-
aui, & faciam illud.
12 * Audite me duro corde, qui longe *& ſperandum in Domino;*
13 eſtis a iuſtitia. * Prope feci iuſtitiam
meam, non elongabitur, & ſalus mea
non morabitur. Dabo in Sion ſalutem,
& in Iſrael gloriam meam.
47 1 A DEſcende, ſede in puluere virgo *Babylon humiliabitur*
filia Babylon, ſede in terra: non eſt
ſolium filiæ Chaldæorum, quia vltra
2 non vocaberis mollis & tenera. * Tolle
molam, & mole farinam: denuda tur-
pitudinem tuam, diſcooperi humerum,
3 reuela crura, tranſi flumina. * [c]Reue-
labitur ignominia tua, & videbitur op-
probrium tuum: vltionem capiam, &
4 non reſiſtet mihi homo. * Redemptor
noſter, Dominus exercituum nomen
5 illius, ſanctus Iſrael. * Sede tacens, &
intra in tenebras filia Chaldæorum:
quia non vocaberis vltra domina re-
gnorum.
6 * Iratus ſum ſuper populum meum, *propter crudelitatem & ſuperbiam*
B contaminaui hereditatem meam, & dedi
eos in manu tua: non poſuiſti eis mi-
ſericordias: ſuper ſenem aggrauaſti iu-
7 gum tuum valde. * Et dixiſti: In ſem-
piternum ero domina: non poſuiſti hæc
ſuper cor tuum, neque recordata es
8 nouiſſimi tui. * Et nunc audi hæc deli-
cata, & habitans confidenter, quæ dicis
C in corde tuo: [d]Ego ſum, & non eſt
præter me amplius: non ſedebo vidua,
9 & ignorabo ſterilitatem. * [e]Venient
tibi duo hæc ſubito in die vna, ſteri-
litas & viduitas. vniuerſa venerunt ſu-
per te, propter multitudinem malefi-
ciorum tuorum, & propter duritiam in-
10 cantatorum tuorum vehementem. * Et
fiduciam habuiſti in malitia tua, &
dixiſti: Non eſt qui videat me. ſapien-
tia tua & ſcientia tua hæc decepit te.
Et dixiſti in corde tuo: Ego ſum, &
11 præter me non eſt altera. * Veniet
D ſuper te malum, & neſcies ortum eius:
& irruet ſuper te calamitas, quam non

---

[a] Rom. 14. b. 11. Phil. 2. b. 10. — [b] Bar. 6. c. 25. — [c] Nah. 3. b. 5. — [d] Apoc. 18. c. 7. — [e] Inf. 51. f. 19.

poteris expiare: veniet ſuper te repente
miſeria, quam neſcies.

neque ſal-uari poteſt.

*Sta cum incantatoribus tuis, & 12
cum multitudine maleficiorum tuo-
rum, in quibus laboraſti ab adoleſcen-
tia tua, ſi forte quid profit tibi, aut ſi
poſſis fieri fortior. *Defeciſti in mul- 13
titudine conſiliorum tuorum: ſtent, &
ſaluent te augures cæli, qui contem-
plabantur ſidera, & ſupputabant men-
ſes, vt ex eis annunciarent ventura
tibi. *Ecce facti ſunt quaſi ſtipula, 14
ignis combuſſit eos: non liberabunt
animam ſuam de manu flammæ: non
ſunt prunæ, quibus calefiant, nec fo-
cus, vt ſedeant ad eum. *Sic facta 15
ſunt tibi in quibuſcumque laboraue-
ras: negotiatores tui ab adoleſcentia
tua, vnuſquiſque in via ſua errauerunt:
non eſt qui ſaluet te.

b) Exhortatio:

increpatur duritia populi

AVdite hæc domus Iacob, qui voca- 48 1 A
mini nomine Iſrael, & de aquis Iuda
exiſtis, qui iuratis in nomine Domini,
& Dei Iſrael recordamini non in veri-
tate, neque in iuſtitia. *De ciuitate 2
enim ſancta vocati ſunt, & ſuper Deum
Iſrael conſtabiliti ſunt: Dominus exer-
cituum nomen eius. *Priora ex tunc 3
annunciaui, & ex ore meo exierunt,
& audita feci ea: repente operatus ſum,
& venerunt. *Sciui enim quia durus 4
es tu, & neruus ferreus ceruix tua, &
frons tua ærea. *Prædixi tibi ex tunc: 5
antequam venirent indicaui tibi, ne
forte diceres: Idola mea fecerunt hæc,
& ſculptilia mea, & conflatilia manda-
uerunt iſta. *Quæ audiſti, vide om- 6
nia: vos autem num annunciaſtis? Au- B
dita feci tibi noua ex tunc, & conſer-
uata ſunt quæ neſcis: *nunc creata 7
ſunt, & non ex tunc: & ante diem, &
non audiſti ea, ne forte dicas: Ecce ego
cognoui ea. *Neque audiſti, neque 8
cognouiſti, neque ex tunc aperta eſt
auris tua: ſcio enim quia præuaricans
præuaricaberis, & tranſgreſſorem ex
vtero vocaui te. *Propter nomen meum 9
longe faciam furorem meum: & laude
mea infrenabo te, ne intereas. *Ecce 10
excoxi te, ſed non quaſi argentum, elegi
te in camino paupertatis. *Propter me, 11
propter me faciam, vt non blaſphemer:
[a]& gloriam meam alteri non dabo.

& iteratur promiſſio,

12 *Audi me Iacob, & Iſrael quem ego
voco: [b]ego ipſe, ego primus, & ego
13 nouiſſimus. *Manus quoque mea fun-
C dauit terram, & dextera mea menſa
eſt cælos: ego vocabo eos, & ſtabunt
14 ſimul. *Congregamini omnes vos, &
audite: quis de eis annunciauit hæc?
Dominus dilexit eum, faciet volunta-
tem ſuam in Babylone, & brachium
15 ſuum in Chaldæis. *Ego ego locutus
ſum, & vocaui eum: adduxi eum, &
16 directa eſt via eius. *Accedite ad me,
& audite hoc: non a principio in ab-
ſcondito locutus ſum: ex tempore ante-
quam fieret, ibi eram: & nunc Do-
minus Deus miſit me, & ſpiritus eius.

adiungitur monitio benigna.

17 *Hæc dicit Dominus redemptor
tuus ſanctus Iſrael: Ego Dominus Deus
tuus docens te vtilia, gubernans te in
18 via, qua ambulas. *Vtinam atten-
D diſſes mandata mea: facta fuiſſet ſicut
flumen pax tua, & iuſtitia tua ſicut
19 gurgites maris. *& fuiſſet quaſi arena
ſemen tuum, & ſtirps vteri tui vt la-
pilli eius: non interiſſet, & non fuiſ-
ſet attritum nomen eius a facie mea.
20 *[c]Egredimini de Babylone, fugite a
Chaldæis, in voce exultationis annun-
ciate: auditum facite hoc, & efferte
illud vſque ad extrema terræ. Dicite:
Redemit Dominus ſeruum ſuum Iacob.
21 *Non ſitierunt in deſerto, cum edu-
ceret eos: [d]aquam de petra produxit
eis, & ſcidit petram, & fluxerunt aquæ.
22 *[e]Non eſt pax impijs, dicit Dominus.

2. Executio ſalutis.

a) Saluator.

α) Perſona redemptoris.

49 1 A AVdite inſulæ, & attendite populi
de longe: Dominus ab vtero vocauit
me, de ventre matris meæ recordatus
2 eſt nominis mei. *[f]Et poſuit os meum
quaſi gladium acutum: in vmbra ma-
nus ſuæ protexit me, & poſuit me ſicut
ſagittam electam: in pharetra ſua ab-
3 ſcondit me. *Et dixit mihi: Seruus
meus es tu Iſrael, quia in te gloriabor.
4 *Et ego dixi: In vacuum laboraui,
ſine cauſa, & vane fortitudinem meam
conſumpſi: ergo iudicium meum cum
Domino, & opus meum cum Deo meo.

ſeruus Dei miſſus

in ſalutem omnium gentium,

5 *Et nunc dicit Dominus, formans
me ex vtero ſeruum ſibi, vt reducam
Iacob ad eum, & Iſrael non congre-
B gabitur: & glorificatus ſum in oculis

[a] Sup. 42. b. 8. — [b] Sup. 41. a. 4. & 44. a. 6. — [c] Ier. 51. a. 6. — [d] Exod. 17. b. 6. Num. 20. b. 11. — [e] Inf. 57. d. 21. — [f] Inf. 51. f. 16.

Domini, & Deus meus factus eſt forti-
tudo mea. * Et dixit: Parum eſt vt 6
ſis mihi ſeruus ad ſuſcitandas tribus
Iacob, & fæces Iſrael conuertendas:
[a] Ecce dedi te in lucem Gentium, vt
ſis ſalus mea vſque ad extremum terræ.
* Hæc dicit Dominus redemptor Iſrael, 7
ſanctus eius, ad contemptibilem ani-
mam, ad abominatam gentem, ad ſer-
uum dominorum: Reges videbunt, &
conſurgent principes, & adorabunt pro-
pter Dominum, quia fidelis eſt, & ſan-
ctum Iſrael qui elegit te. * [b] Hæc dicit 8
Dominus: In tempore placito exau- C
diui te, & in die ſalutis auxiliatus ſum
tui: & ſeruaui te, & dedi te in fœdus
populi, vt ſuſcitares terram, & poſſi-
deres hereditates diſſipatas: * vt dice- 9
res his, qui vincti ſunt: Exite: & his,
qui in tenebris: Reuelamini. Super
vias paſcentur, & in omnibus planis
paſcua eorum. * [c] Non eſurient, neque 10
ſitient, & non percutiet eos æſtus &
ſol: quia miſerator eorum reget eos,
& ad fontes aquarum potabit eos. * Et 11
ponam omnes montes meos in viam,
& ſemitæ meæ exaltabuntur. * Ecce 12
iſti de longe venient, & ecce illi ab D
Aquilone & mari, & iſti de terra au-
ſtrali. * Laudate cæli, & exulta terra, 13
iubilate montes laudem: quia conſo-
latus eſt Dominus populum ſuum, &
pauperum ſuorum miſerebitur.
in Sion congregandarum, * Et dixit Sion: Dereliquit me Do- 14
minus, & Dominus oblitus eſt mei.
* Numquid obliuiſci poteſt mulier in- 15
fantem ſuum, vt non miſereatur filio
vteri ſui? & ſi illa oblita fuerit, ego
tamen non obliuiſcar tui. * Ecce in 16
manibus meis deſcripſi te: muri tui
coram oculis meis ſemper. * Venerunt 17
ſtructores tui: deſtruentes te, & diſſi-
pantes a te exibunt. * [d] Leua in cir- 18
cuitu oculos tuos, & vide, omnes iſti E
congregati ſunt, venerunt tibi: viuo
ego, dicit Dominus, quia omnibus his
velut ornamento veſtieris, & circum-
dabis tibi eos quaſi ſponſa. * Quia 19
deſerta tua, & ſolitudines tuæ, & terra
ruinæ tuæ nunc anguſta erunt præ
habitatoribus, & longe fugabuntur qui
abſorbebant te. * Adhuc dicent in au- 20
ribus tuis filij ſterilitatis tuæ: Angu-
ſtus eſt mihi locus, fac ſpatium mihi
vt habitem. * Et dices in corde tuo: 21
F Quis genuit mihi iſtos? ego ſterilis,
& non pariens, tranſmigrata, & captiua:
& iſtos quis enutriuit? ego deſtituta
22 & ſola: & iſti vbi erant? * Hæc dicit
Dominus Deus: Ecce leuabo ad Gen-
tes manum meam, & ad populos ex-
altabo ſignum meum. Et afferent filios
tuos in vlnis, & filias tuas ſuper hu-
23 meros portabunt. * Et erunt reges
nutritij tui, & reginæ nutrices tuæ:
vultu in terram demiſſo adorabunt te,
G & puluerem pedum tuorum lingent.
Et ſcies quia ego Dominus, ſuper quo
non confundentur qui expectant eum.
24 * Numquid tolletur a forti præda? aut
quod captum fuerit a robuſto, ſaluum
25 eſſe poterit? * Quia hæc dicit Do-
minus: Equidem, & captiuitas a forti
tolletur: & quod ablatum fuerit a ro-
buſto, ſaluabitur. Eos vero, qui iudi-
cauerunt te, ego iudicabo, & filios
26 tuos ego ſaluabo. * Et cibabo hoſtes
tuos carnibus ſuis: & quaſi muſto,
ſanguine ſuo inebriabuntur: & ſciet
omnis caro, quia ego Dominus ſaluans
te, & redemptor tuus fortis Iacob.
50
1 HÆc dicit Dominus: Quis eſt hic vicaria f obedient
A liber repudij matris veſtræ, quo dimiſi
eam? aut quis eſt creditor meus, cui
vendidi vos? ecce in iniquitatibus ve-
ſtris venditi eſtis, & in ſceleribus ve-
2 ſtris dimiſi matrem veſtram. * Quia
veni, & non erat vir: vocaui, & non
erat qui audiret. [e] numquid abbreuiata
& paruula facta eſt manus mea, vt non
B poſſim redimere? aut non eſt in me
virtus ad liberandum? Ecce in incre-
patione mea deſertum faciam mare,
ponam flumina in ſiccum: compu-
treſcent piſces ſine aqua, & morientur
3 in ſiti. * Induam cælos tenebris, &
ſaccum ponam operimentum eorum.
4 * Dominus dedit mihi linguam erudi-
tam vt ſciam ſuſtentare eum, qui laſſus
eſt verbo: erigit mane, mane erigit
mihi aurem, vt audiam quaſi magi-
5 ſtrum. * Dominus Deus aperuit mihi
aurem, ego autem non contradico:
6 retrorſum non abij. * [f] Corpus meum
C dedi percutientibus, & genas meas
vellentibus: faciem meam non auerti
ab increpantibus, & conſpuentibus in
7 me. * Dominus Deus auxiliator meus,
ideo non ſum confuſus: ideo poſui
faciem meam vt petram duriſſimam, &

[a] Sup. 42. b. 6. Act. 13. g. 47. — [b] 2. Cor. 6. a. 2. — [c] Apoc. 7. d. 16. — [d] Inf. 60. a. 4. — [e] Inf. 59. a. 1. — [f] Matt. 26. g. 67.

ſcio quoniam non confundar. * [a]Iuxta 8
eſt qui iuſtificat me, quis contradicet
mihi? ſtemus ſimul, quis eſt aduer-
ſarius meus? accedat ad me. * Ecce 9
Dominus Deus auxiliator meus: quis
eſt qui condemnet me? Ecce omnes
quaſi veſtimentum conterentur, tinea
comedet eos. * Quis ex vobis ti- 10
mens Dominum, audiens vocem ſerui D
ſui? qui ambulauit in tenebris, &
non eſt lumen ei, ſperet in nomine
Domini, & innitatur ſuper Deum
ſuum. * Ecce vos omnes accendentes 11
ignem accincti flammis, ambulate in
lumine ignis veſtri, & in flammis,
quas ſuccendiſtis: de manu mea fa-
ctum eſt hoc vobis, in doloribus dor-
mietis.

51

[omnes generationes ſaluabit;]

AVdite me qui ſequimini quod iu- 1
ſtum eſt, & quæritis Dominum: atten- A
dite ad petram vnde exciſi eſtis, & ad
cauernam laci, de qua præciſi eſtis.
*Attendite ad Abraham patrem ve- 2
ſtrum, & ad Saram, quæ peperit vos:
quia vnum vocaui eum, & benedixi
ei, & multiplicaui eum. * Conſolabi- 3
tur ergo Dominus Sion, & conſolabi-
tur omnes ruinas eius: & ponet deſer- B
tum eius quaſi delicias, & ſolitudinem
eius quaſi hortum Domini. Gaudium
& lætitia inuenietur in ea, gratiarum
actio, & vox laudis. * Attendite ad me 4
popule meus, & tribus mea me au-
dite: quia lex a me exiet, & iudicium
meum in lucem populorum requie-
ſcet. * Prope eſt iuſtus meus, egreſſus 5
eſt ſaluator meus, & brachia mea po-
pulos iudicabunt: me inſulæ expecta-
bunt, & brachium meum ſuſtinebunt.
*Leuate in cælum oculos veſtros, & 6
videte ſub terra deorſum: quia cæli
ſicut fumus liqueſcent, & terra ſicut
veſtimentum atteretur, & habitatores
eius ſicut hæc interibunt: [b]Salus au-
tem mea in ſempiternum erit, & iuſti- C
tia mea non deficiet. * Audite me qui 7
ſcitis iuſtum, populus meus lex mea
in corde eorum: nolite timere oppro-
brium hominum, & blaſphemias eo-
rum ne metuatis. * Sicut enim veſti- 8
mentum, ſic comedet eos vermis: &
ſicut lanam, ſic deuorabit eos tinea:
Salus autem mea in ſempiternum erit,
& iuſtitia mea in generationes gene-
rationum.

[fortis Domini]

9 *Conſurge, conſurge, induere forti-
tudinem
brachium Domini:
conſurge ſicut in diebus antiquis,
in generationibus ſæculorum.
Numquid non tu percuſſiſti ſuperbum,
vulneraſti draconem?
10 *[c]Numquid non tu ſiccaſti mare,
D aquam abyſſi vehementis:
qui poſuiſti profundum maris viam,
vt tranſirent liberati?
11 *Et nunc qui redempti ſunt a Domino,
reuertentur,
& venient in Sion laudantes,
& lætitia ſempiterna ſuper capita eo-
rum,
gaudium & lætitiam tenebunt,
fugiet dolor & gemitus.

[cito conſolabitur]

12 *Ego, ego ipſe conſolabor vos: quis
tu vt timeres ab homine mortali, &
a filio hominis, qui quaſi fœnum ita
13 areſcet? * Et oblitus es Domini facto-
E ris tui, qui tetendit cælos, & fundauit
terram: & formidaſti iugiter tota die
a facie furoris eius, qui te tribulabat,
& parauerat ad perdendum: vbi nunc
14 eſt furor tribulantis? * Cito veniet gra-
diens ad aperiendum, & non inter-
ficiet vſque ad internecionem, nec de-
15 ficiet panis eius. * Ego autem ſum Do-
minus Deus tuus, qui conturbo mare,
& intumeſcunt fluctus eius: Dominus
16 exercituum nomen meum. * [d]Poſui
F verba mea in ore tuo, & in vmbra
manus meæ protexi te, vt plantes cæ-
los, & fundes terram: & dicas ad Sion:
Populus meus es tu.

[Ieruſalem venundatam.]

17 *Eleuare, eleuare, conſurge Ieru-
ſalem, quæ bibiſti de manu Domini
calicem iræ eius: vſque ad fundum
calicis ſoporis bibiſti, & potaſti vſque
18 ad fæces. * Non eſt qui ſuſtentet eam
ex omnibus filijs, quos genuit: & non
eſt qui apprehendat manum eius ex
19 omnibus filijs, quos enutriuit. * [e]Duo
ſunt quæ occurrerunt tibi: quis con-
triſtabitur ſuper te? vaſtitas, & con-
tritio, & fames, & gladius, quis con-
20 ſolabitur te? * Filij tui proiecti ſunt,
G dormierunt in capite omnium viarum,
ſicut oryx illaqueatus: pleni indigna-
tione Domini, increpatione Dei tui.
21 *Idcirco audi hoc paupercula, & ebria
22 non a vino. * Hæc dicit dominator
tuus Dominus, & Deus tuus, qui pu-

---

[a] Rom. 8. f. 33. — [b] Pſ. 36. d. 39. — [c] Exo. 14. e. 21. — [d] Sup. 49. a. 2. — [e] Sup. 47. b. 9.

gnabit pro populo ſuo: Ecce tuli de
manu tua calicem ſoporis, fundum ca-
licis indignationis meæ, non adijcies
vt bibas illum vltra. * Et ponam illum 23
in manu eorum, qui te humiliauerunt,
& dixerunt animæ tuæ: Incuruare, vt
tranſeamus: & poſuiſti vt terram cor-
pus tuum, & quaſi viam tranſeuntibus. 52
ſed redimendam. COnſurge, conſurge, induere fortitu- 1 A
dine tua Sion, induere veſtimentis glo-
riæ tuæ Ieruſalem ciuitas ſanƈti: quia
non adijciet vltra vt pertranſeat per te
incircumciſus & immundus. * Excu- 2
tere de puluere, conſurge; ſede Ieru-
ſalem: ſolue vincula colli tui captiua
filia Sion. * Quia hæc dicit Dominus: 3
Gratis venundati eſtis, & ſine argento
redimemini. * Quia hæc dicit Dominus 4
Deus: [a] In Ægyptum deſcendit popu- B
lus meus in principio vt colonus eſſet
ibi: & Aſſur abſque vlla cauſa calum-
niatus eſt eum. * Et numquid mihi 5
eſt hic, dicit Dominus, quoniam ab-
latus eſt populus meus gratis? Domi-
natores eius inique agunt, dicit Do-
minus, [b] & iugiter tota die nomen
meum blaſphematur. * Propter hoc 6
ſciet populus meus nomen meum in
die illa: quia ego ipſe qui loquebar,
ecce adſum. * [c] Quàm pulchri ſuper 7
montes pedes annunciantis & prædi-
cantis pacem: annunciantis bonum,
prædicantis ſalutem, dicentis Sion: Re-
gnabit Deus tuus! * Vox ſpeculatorum 8
tuorum: leuauerunt vocem, ſimul lau- C
dabunt: quia oculo ad oculum vide-
bunt cum conuerterit Dominus Sion.
* Gaudete, & laudate ſimul deſerta 9
Ieruſalem: quia conſolatus eſt Do-
minus populum ſuum, redemit Ieru-
ſalem. * Parauit Dominus brachium 10
ſanƈtum ſuum in oculis omnium Gen-
tium: [d] & videbunt omnes fines terræ
ſalutare Dei noſtri. * Recedite, rece- 11
dite, exite inde, [e] pollutum nolite tan-
gere: exite de medio eius, munda-
mini qui fertis vaſa Domini. * Quo- 12
niam non in tumultu exibitis, nec in D
fuga properabitis: præcedet enim vos
Dominus, & congregabit vos Deus
Iſrael.

β) Opus redemptionis: * Ecce intelliget ſeruus meus, exal- 13
tabitur, & eleuabitur, & ſublimis erit
14 valde. * Sicut obſtupuerunt ſuper te
multi, ſic inglorius erit inter viros
aſpeƈtus eius, & forma eius inter filios
15 hominum. * Iſte aſperget gentes mul-
tas, ſuper ipſum continebunt reges os
ſuum: [f] quia quibus non eſt narratum
de eo, viderunt: & qui non audierunt,
53
1 A contemplati ſunt. QVis [g] credidit audi-
tui noſtro? & brachium Domini cui
2 reuelatum eſt? * Et aſcendet ſicut vir-
gultum coram eo, & ſicut radix de
terra ſitienti: non eſt ſpecies ei, neque
decor: & vidimus eum, & non erat
3 aſpeƈtus, & deſiderauimus eum: * [h] De-
ſpeƈtum, & nouiſſimum virorum, vi-
rum dolorum, & ſcientem infirmita-
tem: & quaſi abſconditus vultus eius
& deſpeƈtus, vnde nec reputauimus
4 eum. * [i] Vere languores noſtros ipſe
B tulit, & dolores noſtros ipſe portauit:
& nos putauimus eum quaſi leproſum,
& percuſſum a Deo & humiliatum.
5 * [k] Ipſe autem vulneratus eſt propter
iniquitates noſtras, attritus eſt propter
ſcelera noſtra: diſciplina pacis noſtræ
ſuper eum, & liuore eius ſanati ſumus.
6 * Omnes nos quaſi oues errauimus,
vnuſquiſque in viam ſuam declinauit:
& poſuit Dominus in eo iniquitatem
7 omnium noſtrum. * Oblatus eſt quia
C ipſe voluit, & non aperuit os ſuum:
ſicut ouis ad occiſionem ducetur, &
quaſi agnus coram tondente ſe ob-
muteſcet, [l] & non aperiet os ſuum.
8 * De anguſtia, & de iudicio ſublatus
eſt: generationem eius quis enarrabit?
quia abſciſſus eſt de terra viuentium:
propter ſcelus populi mei percuſſi eum.
9 * Et dabit impios pro ſepultura, & di-
uitem pro morte ſua: [m] eo quòd ini-
quitatem non fecerit, neque dolus fu-
10 erit in ore eius. * Et Dominus voluit
conterere eum in infirmitate: ſi poſu-
erit pro peccato animam ſuam, videbit
ſemen longæuum, & voluntas Domini
11 in manu eius dirigetur. * Pro eo quòd
laborauit anima eius, videbit & ſatu-
rabitur: in ſcientia ſua iuſtificabit ipſe
iuſtus ſeruus meus multos, & iniqui-
12 tates eorum ipſe portabit. * Ideo di-
D ſpertiam ei plurimos: & fortium di-
uidet ſpolia, pro eo quòd tradidit in
mortem animam ſuam, [n] & cum ſcele-
ratis reputatus eſt: & ipſe peccata mul-

passio glorifica Christi describit

[a] Gen. 46. a. 6. — [b] Rom. 2. d. 24. Ezec. 36. d. 20. — [c] Rom. 10. c. 15. Nah. 1. d. 15. — [d] Pſ. 97. a. 3. — [e] 2. Cor. 6. d. 17. — [f] Rom. 15. e. 21. — [g] Ioan. 12. f. 38. Rom. 10. c. 16. — [h] Mar. 9. b. 11. — [i] Mat. 8. b. 17. — [k] 1. Cor. 15. a. 3. — [l] Mat. 26. f. 63. Aƈt. 8. f. 32. — [m] 1. Pet. 2. d. 22. 1. Ioan. 3. a. 5. — [n] Mar. 15. c. 28. Luc. 22. d. 37.

torum tulit, & pro tranſgreſſoribus
rogauit.

54

fructus paſſionis

LAuda [a] ſterilis quæ non paris: de- 1 A
canta laudem, & hinni quæ non pa-
riebas: quoniam multi filij deſertæ
magis quàm eius, quæ habet virum,
dicit Dominus. * Dilata locum tentorij 2
tui, & pelles tabernaculorum tuorum
extende, ne parcas: longos fac funi-
culos tuos, & clauos tuos conſolida.
* Ad dexteram enim, & ad læuam pene- 3
trabis: & ſemen tuum Gentes heredi- B
tabit, & ciuitates deſertas inhabitabit.
* Noli timere quia non confundéris, 4
neque erubeſces: non enim te pude-
bit, quia confuſionis adoleſcentiæ tuæ
obliuiſcéris, & opprobrij viduitatis tuæ
non recordaberis amplius. * Quia do- 5
minabitur tui qui fecit te, [b] Dominus C
exercituum nomen eius: & redemptor
tuus ſanctus Iſrael, Deus omnis terræ
vocabitur. * Quia vt mulierem dere- 6
lictam & mœrentem ſpiritu vocauit te
Dominus, & vxorem ab adoleſcentia
abiectam, dixit Deus tuus. * Ad pun- 7
ctum in modico dereliqui te, & in
miſerationibus magnis congregabo te.
* In momento indignationis abſcondi 8
faciem meam parumper a te, & in D
miſericordia ſempiterna miſertus ſum
tui: dixit redemptor tuus Dominus.
* [c] Sicut in diebus Noe iſtud mihi eſt, 9
cui iuraui ne inducerem aquas Noe
vltra ſupra terram: ſic iuraui vt non
iraſcar tibi, & non increpem te. * Mon- 10
tes enim commouebuntur, & colles E
contremiſcent: miſericordia autem mea
non recedet a te, & fœdus pacis meæ
non mouebitur: dixit miſerator tuus
Dominus. * Paupercula tempeſtate con- 11
uulſa, abſque vlla conſolatione. Ecce
ego ſternam per ordinem lapides tuos,
& fundabo te in ſapphiris, * & ponam 12
iaſpidem propugnacula tua: & portas F
tuas in lapides ſculptos, & omnes ter-
minos tuos in lapides deſiderabiles.
* [d] Vniuerſos filios tuos doctos a Do- 13
mino: & multitudinem pacis filijs tuis.
* Et in iuſtitia fundaberis: recede pro- 14
cul a calumnia, quia non timebis: & a
pauore, quia non appropinquabit tibi.
* Ecce accola veniet, qui non erat me- 15
cum, aduena quondam tuus adiunge-
tur tibi. * Ecce ego creaui fabrum 16
ſufflantem in igne prunas, & profe- G
rentem vas in opus ſuum, & ego cre-
aui interfectorem ad diſperdendum.
17 * Omne vas, quod fictum eſt contra
te, non dirigetur: & omnem linguam
reſiſtentem tibi in iudicio, iudicabis.
Hæc eſt hereditas ſeruorum Domini,
& iuſtitia eorum apud me, dicit Do-
minus.

55

large diſpertientur

1 A OMnes ſitientes venite ad aquas:
[e] & qui non habetis argentum, prope-
rate, emite, & comedite: venite, emite
abſque argento, & abſque vlla com-
2 mutatione vinum & lac. * Quare ap-
penditis argentum non in panibus, &
laborem veſtrum non in ſaturitate?
Audite audientes me, & comedite bo-
num, & delectabitur in craſſitudine
3 anima veſtra. * Inclinate aurem ve-
B ſtram, & venite ad me: audite, & vi-
uet anima veſtra, & feriam vobiſcum
pactum ſempiternum, [f] miſericordias
4 Dauid fideles. * Ecce teſtem populis
dedi eum, ducem ac præceptorem
5 Gentibus. * Ecce gentem, quam ne-
ſciebas, vocabis: & Gentes, quæ te
non cognouerunt, ad te current pro-
pter Dominum Deum tuum, & ſan-
6 ctum Iſrael, quia glorificauit te. * Quæ-
rite Dominum, dum inueniri poteſt:
7 inuocate eum, dum prope eſt. * De-
relinquat impius viam ſuam, & vir
iniquus cogitationes ſuas, & reuerta-
C tur ad Dominum, & miſerebitur eius,
& ad Deum noſtrum: quoniam mul-
8 tus eſt ad ignoſcendum. * Non enim
cogitationes meæ, cogitationes veſtræ:
neque viæ veſtræ, viæ meæ, dicit Do-
9 minus. * Quia ſicut exaltantur cæli a
terra, ſic exaltatæ ſunt viæ meæ a vijs
veſtris, & cogitationes meæ a cogita-
10 tionibus veſtris. * Et quomodo de-
ſcendit imber, & nix de cælo, & illuc
vltra non reuertitur, ſed inebriat ter-
D ram, & infundit eam, & germinare
eam facit, & dat ſemen ſerenti, & pa-
11 nem comedenti: * Sic erit verbum
meum, quod egredietur de ore meo:
non reuertetur ad me vacuum, ſed
faciet quæcumque volui, & proſpera-
12 bitur in his, ad quæ miſi illud. * Quia
in lætitia egrediemini, & in pace de-
ducemini: montes & colles cantabunt
coram vobis laudem, & omnia ligna
13 regionis plaudent manu. * Pro ſali-
unca aſcendet abies, & pro vrtica cre-

[a] Luc. 23. d. 29. Gal. 4. d. 27. — [b] Luc. 1. d. 32. — [c] Gen. 9. b. 11. — [d] Io. 6. c. 45. — [e] Eccl. 51. d. 33. — [f] Act. 13. e. 34.

ſcet myrtus: & erit Dominus nomi-
natus in ſignum æternum, quod non
auferetur.
omnibus gentibus. HÆc dicit Dominus: [a] Cuſtodite 56 1
iudicium, & facite iuſtitiam: quia iuxta A
eſt ſalus mea vt veniat, & iuſtitia mea
vt reueletur. * Beatus vir, qui facit 2
hoc, & filius hominis, qui apprehendet
iſtud: cuſtodiens ſabbatum ne polluat
illud, cuſtodiens manus ſuas ne faciat
omne malum. * Et non dicat filius 3
aduenæ, qui adhæret Domino, dicens: B
Separatione diuidet me Dominus a
populo ſuo: Et non dicat Eunuchus:
Ecce ego lignum aridum. * Quia hæc 4
dicit Dominus Eunuchis: Qui cuſto-
dierint ſabbata mea, & elegerint quæ
ego volui, & tenuerint fœdus meum:
* Dabo eis in domo mea, & in muris 5
meis locum, & nomen melius a filijs
& filiabus: nomen ſempiternum dabo
eis, quod non peribit. * Et filios ad- 6
uenæ, qui adhærent Domino, vt co-
lant eum, & diligant nomen eius, vt
ſint ei in ſeruos: omnem cuſtodien- C
tem ſabbatum ne polluat illud, & te-
nentem fœdus meum: * Adducam eos 7
in montem ſanctum meum, & lætifi-
cabo eos in domo orationis meæ: holo-
cauſta eorum, & victimæ eorum pla-
cebunt mihi ſuper altari meo: [b] quia
domus mea domus orationis voca-
bitur cunctis populis. * Ait Dominus 8
Deus, qui congregat diſperſos Iſrael:
Adhuc congregabo ad eum congre-
gatos eius.

b) Saluandi: Principes vitioſi * Omnes beſtiæ agri venite ad deuo- 9
randum, vniuerſæ beſtiæ ſaltus. * Spe- 10
culatores eius cæci omnes, neſcierunt D
vniuerſi: canes muti non valentes la-
trare, videntes vana, dormientes, &
amantes ſomnia. * Et canes impudentiſ- 11
ſimi neſcierunt ſaturitatem: ipſi paſto-
res ignorauerunt intelligentiam: om-
nes in viam ſuam declinauerunt, vnuſ-
quiſque ad auaritiam ſuam a ſummo
vſque ad nouiſſimum. * Venite, ſuma- 12
mus vinum, & impleamur ebrietate: &
erit ſicut hodie, ſic & cras, & multo am-
plius. IVſtus perit, & non eſt qui reco- 57 1
gitet in corde ſuo: & viri miſericordiæ A
colliguntur, quia non eſt qui intelligat,
a facie enim malitiæ collectus eſt iu-
2 ſtus. * Veniat pax, requieſcat in cubili
ſuo qui ambulauit in directione ſua.
3 * Vos autem accedite huc filij augura- *& populu idololatri*
tricis: ſemen adulteri, & fornicariæ.
4 * Super quem luſiſtis? ſuper quem di-
lataſtis os, & eieciſtis linguam? num-
quid non vos filij ſceleſti, ſemen men-
5 dax? * qui conſolamini in dijs ſubter
omne lignum frondoſum, immolantes
paruulos in torrentibus, ſubter emi-
6 nentes petras? * In partibus torrentis
pars tua, hæc eſt ſors tua: & ipſis ef-
fudiſti libamen, obtuliſti ſacrificium.
numquid ſuper his non indignabor?
7 * Super montem excelſum & ſublimem
B poſuiſti cubile tuum, & illuc aſcen-
8 diſti vt immolares hoſtias. * Et poſt
oſtium, & retro poſtem poſuiſti me-
moriale tuum: quia iuxta me diſcoo-
peruiſti, & ſuſcepiſti adulterum: dila-
taſti cubile tuum, & pepigiſti cum eis
fœdus: dilexiſti ſtratum eorum manu
9 aperta. * Et ornaſti te regi vnguento,
& multiplicaſti pigmenta tua. Miſiſti
legatos tuos procul, & humiliata es
10 vſque ad inferos. * In multitudine viæ
tuæ laboraſti: non dixiſti: Quieſcam:
vitam manus tuæ inueniſti, propterea
11 non rogaſti. * Pro quo ſolicita timuiſti,
C quia mentita es, & mei non es recor-
data, neque cogitaſti in corde tuo? quia
ego tacens, & quaſi non videns, & mei
12 oblita es. * Ego annunciabo iuſtitiam
tuam, & opera tua non proderunt tibi.
13 * Cum clamaueris, liberent te congre-
gati tui, & omnes eos auferet ventus,
tollet aura: Qui autem fiduciam habet
mei, hereditabit terram, & poſſidebit
montem ſanctum meum.
14 * Et dicam: [c] Viam facite, præbete *contriti ſanabuntur.*
iter, declinate de ſemita, auferte offen-
15 dicula de via populi mei. * Quia hæc
dicit Excelſus, & ſublimis habitans
æternitatem: & ſanctum nomen eius
in excelſo & in ſancto habitans, & cum
contrito & humili ſpiritu: vt viuificet
D ſpiritum humilium, & viuificet cor con-
16 tritorum. * Non enim in ſempiternum
litigabo, neque vſque ad finem iraſcar:
quia ſpiritus a facie mea egredietur,
17 & flatus ego faciam. * Propter iniqui-
tatem auaritiæ eius iratus ſum, & per-
cuſſi eum: abſcondi a te faciem meam,
& indignatus ſum: & abijt vagus in via
18 cordis ſui. * Vias eius vidi, & ſanaui

a Sap. 1. a. 1. — b Mat. 21. b. 13 Mar. 11. c. 17. Luc. 19. g. 46. — c Inf. 62. d. 10.

eum, & reduxi eum, & reddidi confo-
lationes ipfi, & lugentibus eius. * Creaui 19
fructum labiorum pacem, pacem ei,
qui longe eft, & qui prope, dixit Do-
minus, & fanaui eum. * Impij autem 20
quafi mare feruens, quod quiefcere
non poteft, & redundant fluctus eius
in conculcationem & lutum. * [a]Non 21
eft pax impijs, dicit Dominus Deus.

. Con-
mmatio
alutis.

Natura
alutis.

58
1
A
CLama, ne ceffes, quafi tuba exalta
vocem tuam, & annuncia populo meo
) Vera
nctitas:
fcelera eorum, & domui Iacob peccata
eorum. * Me etenim de die in diem 2
externe
iuftis,
quærunt, & fcire vias meas volunt:
quafi gens, quæ iuftitiam fecerit, &
iudicium Dei fui non dereliquerit: ro-
gant me iudicia iuftitiæ: appropin-
quare Deo volunt. * Quare ieiunaui- 3
mus, & non afpexifti: humiliauimus
animas noftras, & nefcifti? Ecce in
die ieiunij veftri inuenitur voluntas
veftra, & omnes debitores veftros re-
petitis. * Ecce ad lites & contentiones 4
ieiunatis, & percutitis pugno impie. B
Nolite ieiunare ficut vfque ad hanc
diem, vt audiatur in excelfo clamor
vefter. * [b]Numquid tale eft ieiunium, 5
quod elegi, per diem affligere homi-
nem animam fuam? numquid contor-
quere quafi circulum caput fuum, &
faccum & cinerem fternere? numquid
iftud vocabis ieiunium, & diem acce-
proxi-
mum
ptabilem Domino? * Nonne hoc eft 6
magis ieiunium, quod elegi? diffolue
colligationes impietatis, folue fafcicu-
los deprimentes, dimitte eos, qui con-
fracti funt, liberos, & omne onus di-
rumpe. * [c]Frange efurienti panem 7
tuum, & egenos, vagosq. induc in do- C
mum tuam: cum videris nudum, operi
eum, & carnem tuam ne defpexeris.
* Tunc erumpet quafi mane lumen 8
tuum, & fanitas tua citius orietur, &
anteibit faciem tuam iuftitia tua, &
gloria Domini colliget te. * Tunc in- 9
uocabis, & Dominus exaudiet: clama-
bis, & dicet: Ecce adfum. fi abftuleris
de medio tui catenam, & defieris ex-
tendere digitum, & loqui quod non
prodeft. * Cum effuderis efurienti ani- 10
mam tuam, & animam afflictam reple-
ueris, orietur in tenebris lux tua, &

11 tenebræ tuæ erunt ficut meridies. * Et
D requiem tibi dabit Dominus femper,
& implebit fplendoribus animam tuam,
& offa tua liberabit, & eris quafi hor-
tus irriguus, & ficut fons aquarum,
12 cuius non deficient aquæ. * [d]Et ædi-
ficabuntur in te deferta fæculorum:
fundamenta generationis & genera-
tionis fufcitabis: & vocaberis ædifica-
tor fepium, auertens femitas in quie-
13 tem. * Si auerteris a fabbato pedem atque Deum
tuum, facere voluntatem tuam in die diligentibus,
fancto meo, & vocaueris fabbatum deli-
catum, & fanctum Domini gloriofum,
& glorificaueris eum dum non facis
vias tuas, & non inuenitur voluntas
14 tua, vt loquaris fermonem: * Tunc
delectaberis fuper Domino, & fuftol-
lam te fuper altitudines terræ, & ci-
babo te hereditate Iacob patris tui. os
enim Domini locutum eft.
59
1
A
ECce [e]non eft abbreuiata manus peccata fua
Domini vt faluare nequeat, neque ag-
grauata eft auris eius vt non exaudiat:
2 * Sed iniquitates veftræ diuiferunt inter
vos & Deum veftrum, & peccata ve-
ftra abfconderunt faciem eius a vobis
3 ne exaudiret. * [f]Manus enim veftræ
pollutæ funt fanguine, & digiti veftri
iniquitate: labia veftra locuta funt
mendacium, & lingua veftra iniquita-
4 tem fatur. * Non eft qui inuocet iufti-
tiam, neque eft qui iudicet vere: fed
confidunt in nihilo, & loquuntur vani-
tates: [g]conceperunt laborem, & pe-
5 pererunt iniquitatem. * Oua afpidum
ruperunt, & telas araneæ texuerunt:
qui comederit de ouis eorum, morie-
tur: & quod confotum eft, erumpet
6 in regulum. * Telæ eorum non erunt
B in veftimentum, neque operientur ope-
ribus fuis: opera eorum opera inutilia,
& opus iniquitatis in manibus eorum.
7 * [h]Pedes eorum ad malum currunt,
& feftinant vt effundant fanguinem
innocentem: cogitationes eorum co-
gitationes inutiles: vaftitas & contritio
8 in vijs eorum. * Viam pacis nefcie-
runt, & non eft iudicium in greffibus
eorum. femitæ eorum incuruatæ funt
eis: omnis qui calcat in eis, ignorat
9 pacem. * Propter hoc elongatum eft fincere con-
iudicium a nobis, & non apprehendet fitentibus
nos iuftitia: expectauimus lucem, &
ecce tenebræ: fplendorem, & in tene-

[a] Sup. 48. d. 22. — [b] Zach. 7. b. 5. — [c] Ezech. 18. d. 16. Mat. 25. c. 35. — [d] Inf. 61. b. 4. — [e] Num. 11. e. 23. Sup. 50. a. 2. — [f] Sup. 1. d. 15. — [g] Iob 15. d. 35. — [h] Prou. 1. b. 16. Rom. 3. b. 15.

bris ambulauimus. * Palpauimus ficut 10
cæci parietem, & quafi abfque ocu-
lis attrectauimus: impegimus meridie
quafi in tenebris, in caliginofis quafi
mortui. * Rugiemus quafi vrfi omnes, 11
& quafi columbæ meditantes geme- C
mus. expectauimus iudicium, & non
eft: falutem, & elongata eft a nobis.
* Multiplicatæ funt enim iniquitates 12
noftræ coram te, & peccata noftra re-
fponderunt nobis. quia fcelera noftra
nobifcum, & iniquitates noftras co-
gnouimus, * peccare & mentiri contra 13
Dominum: & auerfi fumus ne iremus
poft tergum Dei noftri, vt loqueremur
calumniam & tranfgreffionem: conce-
pimus, & locuti fumus de corde verba
mendacij. * Et conuerfum eft retror- 14
fum iudicium, & iuftitia longe ftetit:
quia corruit in platea veritas, & æqui-
tas non potuit ingredi. * Et facta eft 15
veritas in obliuionem: & qui receffit a
malo, prædæ patuit: & vidit Dominus,
& malum apparuit in oculis eius, quia
datur Spiritus Domini. non eft iudicium. * & vidit quia non 16
eft vir: & aporiatus eft, quia non eft D
qui occurrat: & faluauit fibi brachium
fuum, & iuftitia eius ipfa confirmauit
eum. * [a] Indutus eft iuftitia vt lorica, 17
& galea falutis in capite eius: indutus
eft veftimentis vltionis, & opertus eft
quafi pallio zeli. * Sicut ad vindictam 18
quafi ad retributionem indignationis
hoftibus fuis, & viciffitudinem inimicis
fuis: infulis vicem reddet. * Et time- 19
bunt qui ab Occidente, nomen Domini:
& qui ab ortu folis, gloriam eius: cum
venerit quafi fluuius violentus, quem
fpiritus Domini cogit: * [b] & venerit Sion 20
redemptor, & eis, qui redeunt ab ini-
quitate in Iacob, dicit Dominus. * Hoc 21
fœdus meum cum eis, dicit Dominus:
Spiritus meus, qui eft in te, & verba
mea, quæ pofui in ore tuo, non rece-
dent de ore tuo, & de ore feminis tui,
& de ore feminis feminis tui, dicit Do-
minus, amodo & vfque in fempiternum.

60

β) Gloria abundans: in Ierufalem SVrge illuminare Ierufalem: quia 1
venit lumen tuum, & gloria Domini A
fuper te orta eft. * Quia ecce tenebræ 2
operient terram, & caligo populos:
fuper te autem orietur Dominus, &
gloria eius in te videbitur. * Et ambu- 3
labunt Gentes in lumine tuo, & reges
4 in fplendore ortus tui. * [c] Leua in cir-
cuitu oculos tuos, & vide: omnes ifti
congregati funt, venerunt tibi: filij tui
de longe venient, & filiæ tuæ de la-
5 tere furgent. * Tunc videbis, & af-
flues, mirabitur & dilatabitur cor tuum
quando conuerfa fuerit ad te multi-
tudo maris, fortitudo Gentium venerit
6 tibi: * Inundatio camelorum operiet
te, dromedarij Madian & Epha: om-
nes de Saba venient, aurum & thus
deferentes, & laudem Domino annun-
7 ciantes. * Omne pecus Cedar congre-
B gabitur tibi, arietes Nabaioth miniftra-
bunt tibi: offerentur fuper placabili
altari meo, & domum maieftatis meæ
8 glorificabo. * Qui funt ifti, qui vt nu-
bes volant, & quafi columbæ ad fene-
9 ftras fuas? * Me enim infulæ expectant,
& naues maris in principio vt addu-
cam filios tuos de longe: argentum
eorum, & aurum eorum cum eis no-
mini Domini Dei tui, & fancto Ifrael,
10 quia glorificauit te. * Et ædificabunt
filij peregrinorum muros tuos, & reges
eorum miniftrabunt tibi: in indigna-
tione enim mea percuffi te: & in re-
conciliatione mea mifertus fum tui.
11 * [d] Et aperientur portæ tuæ iugiter:
die ac nocte non claudentur, vt affe-
ratur ad te fortitudo Gentium, & reges
12 earum adducantur. * Gens enim &
regnum, quod non feruierit tibi, peri-
bit: & Gentes folitudine vaftabuntur.
13 * Gloria Libani ad te veniet, abies &
C buxus, & pinus fimul ad ornandum
locum fanctificationis meæ, & locum
14 pedum meorum glorificabo. * Et ve-
nient ad te curui filij eorum, qui hu-
miliauerunt te, & adorabunt veftigia
pedum tuorum omnes, qui detrahe-
bant tibi, & vocabunt te Ciuitatem
15 Domini, Sion fancti Ifrael. * Pro eo
quòd fuifti derelicta, & odio habita,
& non erat qui per te tranfiret, po-
nam te in fuperbiam fæculorum, gau-
dium in generationem & generatio-
16 nem: * & fuges lac Gentium, & ma-
milla regum lactaberis: & fcies quia
ego Dominus faluans te, & redemptor
17 tuus fortis Iacob. * Pro ære afferam
D aurum, & pro ferro afferam argen-
tum: & pro lignis æs, & pro lapidibus
ferrum: & ponam vifitationem tuam
pacem, & præpofitos tuos iuftitiam.

congr[egabi]t fortit[udo] Gent[ium] — & vid[ebitur] gl[oria] Do[mini]

---

[a] Eph. 6. c. 17. 1. Thef. 5. b. 8. — [b] Rom. 11. d. 26 — [c] Sup. 49. c. 18. — [d] Apoc. 21. g. 25.

*Non audietur vltra iniquitas in terra 18
tua, vaſtitas & contritio in terminis
tuis, & occupabit ſalus muros tuos, &
portas tuas laudatio. * [a]Non erit tibi 19
amplius ſol ad lucendum per diem,
nec ſplendor lunæ illuminabit te: ſed
erit tibi Dominus in lucem ſempiter-
nam, & Deus tuus in gloriam tuam.
*Non occidet vltra ſol tuus, & luna 20
tua non minuetur: quia erit tibi Do-
minus in lucem ſempiternam, & com-
plebuntur dies luctus tui. * Populus 21
autem tuus omnes iuſti, in perpetuum
hereditabunt terram, germen planta-
tionis meæ, opus manus meæ ad glori-
ficandum. * Minimus erit in mille, & 22
paruulus in gentem fortiſſimam: ego
Dominus in tempore eius ſubito fa-
ciam iſtud.

gitor lis. SPiritus [b]Domini ſuper me, eo quòd 61 1 A
vnxerit Dominus me: ad annuncian-
ıſtus ıini: dum manſuetis miſit me, vt mederer
contritis corde, & prædicarem captiuis
indulgentiam, & clauſis apertionem:
*Vt prædicarem annum placabilem 2
Domino, & diem vltionis Deo noſtro:
[c]vt conſolarer omnes lugentes: * vt 3
ponerem lugentibus Sion: & darem
eis coronam pro cinere, oleum gaudij
pro luctu, pallium laudis pro ſpiritu B
mœroris: & vocabuntur in ea fortes
iuſtitiæ, plantatio Domini ad glorifi-
licit .em. candum. * [d]Et ædificabunt deſerta a 4
ſæculo, & ruinas antiquas erigent, &
inſtaurabunt ciuitates deſertas, diſſi-
patas in generationem & generationem.
*Et ſtabunt alieni, & paſcent pecora 5
veſtra: & filij peregrinorum agricolæ
& vinitores veſtri erunt. * Vos autem 6
Sacerdotes Domini vocabimini: Mi-
niſtri Dei noſtri, dicetur vobis: Forti-
tudinem Gentium comedetis, & in
gloria earum ſuperbietis. * Pro con- 7
fuſione veſtra duplici, & rubore lau- C
dabunt partem ſuam: propter hoc in
terra ſua duplicia poſſidebunt, lætitia
ſempiterna erit eis. * Quia ego Do- 8
minus diligens iudicium, & odio ha-
bens rapinam in holocauſto: & dabo
opus eorum in veritate, & fœdus per-
petuum feriam eis. * Et ſcient in Gen- 9
tibus ſemen eorum, & germen eorum
in medio populorum: omnes, qui vi-
derint eos, cognoſcent illos, quia iſti
ſunt ſemen, cui benedixit Dominus.

10 D *Gaudens gaudebo in Domino, & β) Propheta Domini: gaudet
exultabit anima mea in Deo meo: quia
induit me veſtimentis ſalutis: & indu-
mento iuſtitiæ circumdedit me, quaſi
ſponſum decoratum corona, & quaſi
11 ſponſam ornatam monilibus ſuis. * Si-
cut enim terra profert germen ſuum, &
ſicut hortus ſemen ſuum germinat, ſic
Dominus Deus germinabit iuſtitiam, &
laudem coram vniuerſis Gentibus.

62 1 A PRopter Sion non tacebo, & pro- expectat ſaluatorem,
pter Ieruſalem non quieſcam, donec
egrediatur vt ſplendor iuſtus eius, &
ſaluator eius vt lampas accendatur.
2 *Et videbunt Gentes iuſtum tuum,
& cuncti reges inclytum tuum: & vo-
cabitur tibi nomen nouum, quod os
3 Domini nominabit. * Et eris corona
gloriæ in manu Domini, & diadema
4 regni in manu Dei tui. * Non voca-
beris vltra Derelicta: & terra tua non
vocabitur amplius Deſolata: ſed voca-
B beris Voluntas mea in ea, & terra tua
inhabitata. quia complacuit Domino
5 in te: & terra tua inhabitabitur. * Ha-
bitabit enim iuuenis cum virgine, &
habitabunt in te filij tui. Et gaudebit
ſponſus ſuper ſponſam, & gaudebit
6 ſuper te Deus tuus. * Super muros
C tuos Ieruſalem conſtitui cuſtodes, tota
die, & tota nocte in perpetuum non
tacebunt. Qui reminiſcimini Domini,
7 ne taceatis, * & ne detis ſilentium ei,
donec ſtabiliat, & donec ponat Ieru-
8 ſalem laudem in terra. * Iurauit Do-
minus in dextera ſua, & in brachio
fortitudinis ſuæ: Si dedero triticum
tuum vltra cibum inimicis tuis: & ſi
biberint filij alieni vinum tuum, in
9 quo laboraſti. * Quia qui congregant
illud, comedent, & laudabunt Domi-
num: & qui comportant illud, bibent
in atrijs ſanctis meis.
10 D *Tranſite, tranſite per portas, [e]præ- nunciat redemptionem.
parate viam populo, planum facite
iter, eligite lapides, & eleuate ſignum
11 ad Populos. * Ecce Dominus audi-
tum fecit in extremis terræ, [f]dicite
filiæ Sion: Ecce ſaluator tuus venit:
ecce merces eius cum eo, & opus eius
12 coram illo. * Et vocabunt eos, Popu-
lus ſanctus, redempti a Domino. Tu

[a] Apo. 21. g. 23. & 22. a. 5. — [b] Luc. 4. c. 18. — [c] Matt. 5. a. 5. — [d] Sup. 58. d. 12. — [e] Sup. 57. c. 14. — [f] Matt. 21. a. 5. Zach. 9. b. 9.

autem vocaberis: Quæſita ciuitas, &
non Derelicta.

γ) Victor Domini: ſolus ſaluauit.

QVis eſt iſte, qui venit de Edom, 63 1 A
tinctis veſtibus de Boſra? iſte formo-
ſus in ſtola ſua, gradiens in multitu-
dine fortitudinis ſuæ. Ego, qui loquor
iuſtitiam, & propugnator ſum ad ſal-
uandum. * [a]Quare ergo rubrum eſt 2
indumentum tuum, & veſtimenta tua
ſicut calcantium in torculari? * Tor- 3
cular calcaui ſolus, & de Gentibus non
eſt vir mecum: calcaui eos in furore
meo, & conculcaui eos in ira mea: &
aſperſus eſt ſanguis eorum ſuper veſti-
menta mea, & omnia indumenta mea
inquinaui. * Dies enim vltionis in corde 4
meo annus redemptionis meæ venit.
* Circumſpexi, & non erat auxiliator: 5
quæſiui & non fuit qui adiuuaret: &
ſaluauit mihi brachium meum, & in-
dignatio mea ipſa auxiliata eſt mihi.
* Et conculcaui populos in furore meo, 6
& inebriaui eos in indignatione mea, B
& detraxi in terram virtutem eorum.

c) Participes ſalutis.

α) Deſiderio flagrantes: miſerationum recordantur,

* Miſerationum Domini recordabor, 7
laudem Domini ſuper omnibus, quæ
reddidit nobis Dominus, & ſuper mul-
titudinem bonorum domui Iſrael, quæ
largitus eſt eis ſecundum indulgentiam
ſuam, & ſecundum multitudinem mi-
ſericordiarum ſuarum. * Et dixit: Ve- 8
rumtamen populus meus eſt, filij non
negantes: & factus eſt eis ſaluator. * In 9
omni tribulatione eorum non eſt tri-
bulatus, & angelus faciei eius ſaluauit C
eos: in dilectione ſua, & in indulgen-
tia ſua ipſe redemit eos, & portauit eos,
& eleuauit eos cunctis diebus ſæculi.
* Ipſi autem ad iracundiam prouoca- 10
uerunt, & afflixerunt ſpiritum ſancti
eius: & conuerſus eſt eis in inimicum,
& ipſe debellauit eos. * Et recordatus 11
eſt dierum ſæculi Moyſi, & populi ſui:
[b]Vbi eſt qui eduxit eos de mari cum
paſtoribus gregis ſui? vbi eſt qui po-
ſuit in medio eius ſpiritum ſancti ſui?
* Qui eduxit ad dexteram Moyſen bra- 12
chio maieſtatis ſuæ, qui ſcidit aquas
ante eos, vt faceret ſibi nomen ſempi-
ternum: * Qui eduxit eos per abyſſos, 13
quaſi equum in deſerto non impin-
gentem: * Quaſi animal in campo de- 14
ſcendens, ſpiritus Domini ductor eius
fuit: ſic adduxiſti populum tuum vt
15 faceres tibi nomen gloriæ. * [c]Attende
D de cælo, & vide de habitaculo ſancto
tuo, & gloriæ tuæ: vbi eſt zelus tuus,
& fortitudo tua, multitudo viſcerum
tuorum, & miſerationum tuarum? ſu-
16 per me continuerunt ſe. * Tu enim
pater noſter, & Abraham neſciuit nos,
& Iſrael ignorauit nos: tu Domine
pater noſter, redemptor noſter, a ſæ-
17 culo nomen tuum. * Quare errare
nos feciſti Domine de vijs tuis: indu-
raſti cor noſtrum ne timeremus te?
conuertere propter ſeruos tuos, tri-
18 bus hereditatis tuæ. * Quaſi nihilum
poſſederunt populum ſanctum tuum:
hoſtes noſtri conculcauerunt ſanctifi-
19 cationem tuam. * Facti ſumus quaſi
in principio, cum non dominareris no-
ſtri, neque inuocaretur nomen tuum
64 1 ſuper nos. VTinam dirumperes cælos,
A & deſcenderes: a facie tua montes de-
2 fluerent. * Sicut exuſtio ignis tabeſce-
rent, aquæ arderent igni, vt notum
fieret nomen tuum inimicis tuis: a
3 facie tua gentes turbarentur. * Cum
feceris mirabilia, non ſuſtinebimus:
deſcendiſti, & a facie tua montes de-
4 fluxerunt. * [d]A ſæculo non audierunt,
B neque auribus perceperunt: oculus
non vidit, Deus abſque te, quæ præ-
5 paraſti expectantibus te. * Occurriſti
lætanti, & facienti iuſtitiam: in vijs
tuis recordabuntur tui: ecce tu iratus
es, & peccauimus: in ipſis fuimus
6 ſemper, & ſaluabimur. * Et facti ſu-
mus vt immundus omnes nos, & quaſi
pannus menſtruatæ vniuerſæ iuſtitiæ
noſtræ: & cecidimus quaſi folium vni-
C uerſi, & iniquitates noſtræ quaſi ven-
7 tus abſtulerunt nos. * Non eſt qui
inuocet nomen tuum: qui conſurgat,
& teneat te: abſcondiſti faciem tuam
a nobis, & alliſiſti nos in manu ini-
8 quitatis noſtræ. * Et nunc Domine,
pater noſter es tu, nos vero lutum:
& fictor noſter tu, & opera manuum
9 tuarum omnes nos. * [e]Ne iraſcaris
Domine ſatis, & ne vltra memineris
iniquitatis noſtræ: ecce reſpice, popu-
10 lus tuus omnes nos. * Ciuitas ſancti
D tui facta eſt deſerta, Sion deſerta facta
11 eſt, Ieruſalem deſolata eſt. * Domus
ſanctificationis noſtræ, & gloriæ noſtræ,

[a] Apo. 19. c. 13. — [b] Exod. 14. g. 29. — [c] Deu. 26. c. 15. Baruc. 2. c. 16. — [d] 1. Cor. 2. c. 9. — [e] Pſ. 78. c. 8.

vbi laudauerunt te patres noſtri, facta
eſt in exuſtionem ignis, & omnia de-
ſiderabilia noſtra verſa ſunt in ruinas.
12 * Numquid ſuper his continebis te
Domine, tacebis, & affliges nos vehe-
menter?

65 1 A

(ominus cenſens quitates populi,)

QVæſierunt [a] me qui ante non in-
terrogabant, inuenerunt qui non quæ-
ſierunt me. dixi: Ecce ego, ecce ego
ad Gentem, quæ non inuocabat nomen
2 meum. * Expandi manus meas tota
die ad populum incredulum, qui gra-
ditur in via non bona poſt cogitationes
3 ſuas. * Populus qui ad iracundiam
prouocat me ante faciem meam ſem-
per: qui immolant in hortis, & ſacri-
4 ficant ſuper lateres: * qui habitant
in ſepulchris, & in delubris idolorum
dormiunt: qui comedunt carnem ſu-
illam, & ius profanum in vaſis eorum.
5 * Qui dicunt: Recede a me, non ap-
propinques mihi, quia immundus es:
iſti fumus erunt in furore meo, ignis
6 ardens tota die. * Ecce ſcriptum eſt
coram me: non tacebo, ſed reddam
7 & retribuam in ſinum eorum * ini-
quitates veſtras, & iniquitates patrum
veſtrorum ſimul, dicit Dominus, qui
ſacrificauerunt ſuper montes, & ſuper
colles exprobrauerunt mihi, & remetiar
opus eorum primum in ſinu eorum.

(dimet lectos)

8 B * Hæc dicit Dominus: Quomodo ſi
inueniatur granum in botro, & dica-
tur: Ne diſſipes illud, quoniam bene-
dictio eſt: ſic faciam propter ſeruos
9 meos, vt non diſperdam totum. * Et
educam de Iacob ſemen, & de Iuda
poſſidentem montes meos: & heredi-
tabunt eam electi mei, & ſerui mei
10 habitabunt ibi. * Et erunt campeſtria
in caulas gregum, & vallis Achor in
cubile armentorum populo meo qui
11 requiſierunt me. * Et vos, qui de-
reliquiſtis Dominum, qui obliti eſtis
montem ſanctum meum, qui ponitis
Fortunæ menſam, & libatis ſuper eam.
12 * Numerabo vos in gladio, & omnes
in cæde corruetis: [b] pro eo quòd vo-
caui, & non reſpondiſtis: locutus ſum,
& non audiſtis: & faciebatis malum in
oculis meis, & quæ nolui, elegiſtis.

(oſque os fa- iet.)

13 * Propter hoc hæc dicit Dominus Deus:
Ecce ſerui mei comedent, & vos eſu-
rietis: ecce ſerui mei bibent, & vos
14 ſitietis: * Ecce ſerui mei lætabuntur,
C & vos confundemini: Ecce ſerui mei
laudabunt præ exultatione cordis, &
vos clamabitis præ dolore cordis, &
15 præ contritione ſpiritus vlulabitis. * Et
dimittetis nomen veſtrum in iuramen-
tum electis meis: & interficiet te Do-
minus Deus, & ſeruos ſuos vocabit
16 nomine alio. * In quo qui benedictus
eſt ſuper terram, benedicetur in Deo
amen: & qui iurat in terra, iurabit in
Deo amen: quia obliuioni traditæ ſunt
anguſtiæ priores, & quia abſconditæ
17 ſunt ab oculis meis. * [c] Ecce enim ego
creo cælos nouos, & terram nouam:
& non erunt in memoria priora, &
18 non aſcendent ſuper cor. * Sed gau-
debitis & exultabitis vſque in ſempi-
ternum in his, quæ ego creo: quia
ecce ego creo Ieruſalem exultationem,
19 & populum eius gaudium. * Et exul-
tabo in Ieruſalem, & gaudebo in po-
D pulo meo: & non audietur in eo vltra
20 vox fletus & vox clamoris. * Non erit
ibi amplius infans dierum, & ſenex
qui non impleat dies ſuos: quoniam
puer centum annorum morietur, &
peccator centum annorum maledictus
21 erit. * Et ædificabunt domos, & habi-
tabunt: & plantabunt vineas, & co-
22 medent fructus earum. * Non ædifi-
cabunt, & alius habitabit: non planta-
bunt, & alius comedet: ſecundum enim
dies ligni, erunt dies populi mei, &
opera manuum eorum inueterabunt:
23 * electi mei non laborabunt fruſtra,
neque generabunt in conturbatione:
quia ſemen benedictorum Domini eſt,
24 & nepotes eorum cum eis. * [d] Eritq.
antequam clament, ego exaudiam: ad-
huc illis loquentibus, ego audiam.
25 * [e] Lupus & agnus paſcentur ſimul,
leo & bos comedent paleas: & ſerpenti
puluis panis eius: non nocebunt, ne-
que occident in omni monte ſancto
meo, dicit Dominus.

66 1 A

(β) Illuſores Dei: delectantur in abominationibus,)

HÆc dicit Dominus: [f] Cælum ſedes
mea, terra autem ſcabellum pedum
meorum: quæ eſt iſta Domus, quam
ædificabitis mihi? & quis eſt iſte lo-
2 cus quietis meæ? * Omnia hæc ma-
nus mea fecit, & facta ſunt vniuerſa
iſta, dicit Dominus. ad quem autem
reſpiciam, niſi ad pauperculum, & con-
tritum ſpiritu, & trementem ſermones

[a] Rom. 10. d. 20. — [b] Prou. 1. c. 24. Ier. 7. c. 13. Inf. 66. b. 4. — [c] Inf. 66. g. 22. Apoc. 21. a. 1. — [d] Pſal. 31. b. 5. — [e] Sup. 11. b. 6. — [f] Act. 7. f. 49.

meos? * Qui immolat bouem, quaſi qui 3
interficiat virum: qui mactat pecus, quaſi
qui excerebret canem: qui offert obla-
tionem, quaſi qui ſanguinem ſuillum B
offerat: qui recordatur thuris, quaſi qui
benedicat idolo. Hæc omnia elegerunt
in vijs ſuis, & in abominationibus ſuis
anima eorum delectata eſt. * Vnde & 4
ego eligam illuſiones eorum: & quæ
timebant, adducam eis: [a] quia vocaui,
& non erat qui reſponderet: locutus
ſum, & non audierunt: feceruntq. ma-
lum in oculis meis, & quæ nolui ele-
& abijciunt expectantes redemptionem, gerunt. * Audite verbum Domini, qui 5
tremitis ad verbum eius: dixerunt fra-
tres veſtri odientes vos, & abijcien-
tes propter nomen meum: glorificetur
Dominus, & videbimus in lætitia ve-
ſtra: ipſi autem confundentur. * Vox 6
populi de ciuitate, vox de templo, vox C
Domini reddentis retributionem ini-
micis ſuis. * Antequam parturiret, pe- 7
perit: antequam veniret partus eius,
peperit maſculum. * Quis audiuit vm- 8
quam tale? & quis vidit huic ſimile?
numquid parturiet terra in die vna?
aut parietur gens ſimul, quia parturiuit
& peperit Sion filios ſuos? * Num- 9
quid ego, qui alios parere facio, ipſe
non pariam, dicit Dominus? ſi ego,
qui generationem ceteris tribuo, ſte-
rilis ero, ait Dominus Deus tuus?
hi replebuntur conſolatione, * Lætamini cum Ieruſalem, & exultate 10
in ea omnes qui diligitis eam: gaudete
cum ea gaudio vniuerſi, qui lugetis
ſuper eam * vt ſugatis, & repleamini 11
ab vbere conſolationis eius: vt mul- D
geatis, & delicijs affluatis ab omni-
moda gloria eius. * Quia hæc dicit Do- 12
minus: Ecce ego declinabo ſuper eam
quaſi fluuium pacis, & quaſi torren-
tem inundantem gloriam Gentium,
quam ſugetis: ad vbera portabimini, &
ſuper genua blandientur vobis. * Quo- 13
modo ſi cui mater blandiatur, ita ego
conſolabor vos, & in Ieruſalem conſo-
labimini. * Videbitis, & gaudebit cor 14

veſtrum, & oſſa veſtra quaſi herba
germinabunt, & cognoſcetur manus
Domini ſeruis eius, & indignabitur ini-
15 micis ſuis. * Quia ecce Dominus in illi præuaricantes grauiter punientur.
E igne veniet, & quaſi turbo quadrigæ
eius: reddere in indignatione furo-
rem ſuum, & increpationem ſuam in
16 flamma ignis: * quia in igne Dominus
dijudicabit, & in gladio ſuo ad om-
nem carnem, & multiplicabuntur inter-
17 fecti a Domino, * qui ſanctificabantur,
& mundos ſe putabant in hortis poſt
ianuam intrinſecus, qui comedebant
carnem ſuillam, & abominationem &
murem: ſimul conſumentur, dicit Do-
18 minus. * Ego autem opera eorum, &
F cogitationes eorum: venio vt congre-
gem cum omnibus gentibus & linguis:
& venient & videbunt gloriam meam.
19 * Et ponam in eis ſignum, & mittam
ex eis, qui ſaluati fuerint, ad Gentes
in mare, in Africam, & Lydiam ten-
dentes ſagittam: in Italiam & Græ-
ciam, ad inſulas longe, ad eos, qui
non audierunt de me, & non viderunt
gloriam meam. Et annunciabunt glo-
20 riam meam Gentibus, * & adducent
omnes fratres veſtros de cunctis Gen-
tibus donum Domino in equis, & in
quadrigis, & in lecticis, & in mulis, &
in carrucis, ad montem ſanctum meum
Ieruſalem, dicit Dominus, quomodo
G ſi inferant filij Iſrael munus in vaſe
21 mundo in domum Domini. * Et aſſu-
mam ex eis in ſacerdotes, & leuitas,
22 dicit Dominus: * [b] Quia ſicut cæli noui,
& terra noua, quæ ego facio ſtare co-
ram me, dicit Dominus: ſic ſtabit ſe-
23 men veſtrum, & nomen veſtrum. * Et
erit menſis ex menſe, & ſabbatum ex
ſabbato: veniet omnis caro vt adoret
24 coram facie mea, dicit Dominus. * Et
egredientur, & videbunt cadauera vi-
rorum, qui præuaricati ſunt in me:
[c] vermis eorum non morietur, & ignis
eorum non extinguetur: & erunt vſ-
que ad ſatietatem viſionis omni carni.

---

[a] Prou. 1. c. 24. Ier. 7. c. 13. Sup. 65. b. 12. — [b] Apoc. 21. a. 1. — [c] Marc. 9. g. 45.

PROPHETIA IEREMIAE.

Intro-ductio.

Titulus libri

VERBA Ieremiæ filij Hel- 1 1
ciæ, de ſacerdotibus, qui A
fuerunt in Anathoth, in
Terra Beniamin. * Quod 2
factum eſt verbum Do-
mini ad eum in diebus Ioſiæ filij Amon
regis Iuda, in tertiodecimo anno regni
eius. * Et factum eſt in diebus Ioakim 3
filij Ioſiæ regis Iuda, vſque ad conſum-
mationem vndecimi anni Sedeciæ filij
Ioſiæ regis Iuda, vſque ad tranſmigra-
tionem Ieruſalem, in menſe quinto.

& miſſio prophetæ:

*Et factum eſt verbum Domini ad 4
me, dicens: * Priuſquam te formarem 5
in vtero, noui te: & antequam exires B
de vulua, ſanctificaui te, & prophetam
in Gentibus dedi te. * Et dixi, A a a, 6
Domine Deus: ecce neſcio loqui, quia
puer ego ſum. * Et dixit Dominus ad 7
me: Noli dicere: Puer ſum: quoniam
ad omnia, quæ mittam te, ibis: & vni-
uerſa, quæcumque mandauero tibi,
loquéris. * Ne timeas a facie eorum: 8
quia tecum ego ſum vt eruam te, di-
cit Dominus. * Et miſit Dominus ma- 9
num ſuam, & tetigit os meum: & dixit
Dominus ad me: Ecce dedi verba mea
in ore tuo: * ecce conſtitui te hodie 10
ſuper Gentes, & ſuper regna [a] vt euel- C
las, & deſtruas, & diſperdas, & diſſi-
pes, & ædifices, & plantes. * Et factum 11
eſt verbum Domini ad me, dicens:
Quid tu vides Ieremia? Et dixi: Vir-
gam vigilantem ego video. * Et dixit 12
Dominus ad me: Bene vidiſti, quia
vigilabo ego ſuper verbo meo vt fa-
ciam illud. * Et factum eſt verbum 13
Domini ſecundo ad me, dicens: Quid
tu vides? Et dixi: Ollam ſuccenſam
ego video, & faciem eius a facie Aqui-
lonis. * Et dixit Dominus ad me: [b] Ab 14
Aquilone pandetur malum ſuper om-
nes habitatores terræ. * quia ecce ego 15
conuocabo omnes cognationes regno-
rum Aquilonis, ait Dominus: & ve-
nient & ponent vnuſquiſque ſolium
ſuum in introitu portarum Ieruſalem,
D & ſuper omnes muros eius in circuitu,
16 & ſuper vniuerſas vrbes Iuda. * Et lo-
quar iudicia mea cum eis ſuper om-
nem malitiam eorum, qui dereliquе-
runt me, & libauerunt dijs alienis, &
adorauerunt opus manuum ſuarum.

Ieremias delegatur, inſtruitur, roboratur.

17 * Tu ergo accinge lumbos tuos, &
ſurge, & loquere ad eos omnia quæ
ego præcipio tibi. Ne formides a facie
eorum: nec enim timere te faciam
18 vultum eorum. * [c] Ego quippe dedi te
hodie in ciuitatem munitam, & in co-
lumnam ferream, & in murum æreum,
ſuper omnem terram, regibus Iuda,
principibus eius, & ſacerdotibus, &
19 populo terræ. * Et bellabunt aduer-
ſum te, & non præualebunt: quia ego
tecum ſum, ait Dominus, vt liberem te.

I. De Iuda & Ieruſalem.

1. Vaticinia Ieremiæ.

a) Peccata populi.

α) Perfidia ſtupenda:

populus beneficijs cumulatus

2
1
A ET factum eſt verbum Domini ad
2 me, dicens: * Vade, & clama in auri-
bus Ieruſalem, dicens: Hæc dicit Do-
minus: Recordatus ſum tui, miſerans
adoleſcentiam tuam, & charitatem de-
ſponſationis tuæ, quando ſecuta es me
in deſerto, in terra, quæ non ſeminatur.
3 * Sanctus Iſrael Domino, primitiæ fru-
gum eius: omnes, qui deuorant eum,
delinquunt: mala venient ſuper eos,
4 dicit Dominus. * Audite verbum Do-
mini domus Iacob, & omnes cogna-
5 tiones domus Iſrael: * hæc dicit Do-
minus: [d] Quid inuenerunt patres veſtri
in me iniquitatis, quia elongauerunt
a me, & ambulauerunt poſt vanitatem,
6 & vani facti ſunt? * Et non dixerunt:
B Vbi eſt Dominus, qui aſcendere nos
fecit de Terra Ægypti: qui traduxit
nos per deſertum, per terram inhabi-
tabilem & inuiam, per terram ſitis, &

---

[a] Inf. 18. a. 7. — [b] Inf. 4. b. 6. — [c] Inf. 6. g. 27. — [d] Mich. 6. a. 3.

imaginem mortis, per terram, in qua
non ambulauit vir, neque habitauit
homo? * Et induxi vos in terram Car- 7
meli, vt comederetis fructum eius, &
optima illius: & ingreſſi contaminaſtis
terram meam, & hereditatem meam
poſuiſtis in abominationem. * Sacer- 8
dotes non dixerunt: Vbi eſt Dominus?
& tenentes legem neſcierunt me, &
paſtores præuaricati ſunt in me: &
prophetæ prophetauerunt in Baal, &
idola ſecuti ſunt. * Propterea adhuc 9
iudicio contendam vobiſcum, ait Do-
minus, & cum filijs veſtris diſceptabo.
* Tranſite ad inſulas Cethim, & vi- 10
dete: & in Cedar mittite, & conſiderate C
vehementer: & videte ſi factum eſt
huiuſcemodi. * Si mutauit gens deos 11
ſuos, & certe ipſi non ſunt dij: popu-
lus vero meus mutauit gloriam ſuam
in idolum. * Obſtupeſcite cæli ſuper 12
hoc, & portæ eius deſolamini vehe-
menter, dicit Dominus. * Duo enim 13
mala fecit populus meus: Me dere-
liquerunt fontem aquæ viuæ, & fode-
runt ſibi ciſternas, ciſternas diſſipa-
tas, quæ continere non valent aquas.
& caſtigationibus eruditus
* Numquid ſeruus eſt Iſrael, aut ver- 14
naculus? quare ergo factus eſt in præ-
dam? * Super eum rugierunt leones, 15
& dederunt vocem ſuam, poſuerunt
terram eius in ſolitudinem: ciuitates
eius exuſtæ ſunt, & non eſt qui habitet
in eis. * Filij quoque Mempheos & 16
Taphnes conſtuprauerunt te vſque ad D
verticem. * Numquid non iſtud factum 17
eſt tibi, quia dereliquiſti Dominum
Deum tuum eo tempore, quo ducebat
te per viam? * Et nunc quid tibi vis 18
in via Ægypti, vt bibas aquam turbi-
dam? & quid tibi cum via Aſſyrio-
rum, vt bibas aquam fluminis? * Ar- 19
guet te malitia tua, & auerſio tua in-
crepabit te. Scito, & vide quia malum
& amarum eſt reliquiſſe te Dominum
Deum tuum, & non eſſe timorem mei
apud te, dicit Dominus Deus exerci-
tuum. * A ſæculo confregiſti iugum 20
meum, rupiſti vincula mea, & dixiſti:
Non ſeruiam. [a]In omni enim colle
ſublimi, & ſub omni ligno frondoſo tu
proſternebaris meretrix. * [b]Ego au- 21
tem plantaui te vineam electam, omne E
ſemen verum: quomodo ergo conuerſa
es mihi in prauum vinea aliena? * Si 22

laueris te nitro, & multiplicaueris tibi
herbam borith, maculata es in ini-
quitate tua coram me, dicit Dominus
23 Deus. * Quomodo dicis: Non ſum pol-
luta, poſt Baalim non ambulaui? vide
vias tuas in conualle, ſcito quid feceris:
24 curſor leuis explicans vias ſuas. * Ona-
ger aſſuetus in ſolitudine, in deſiderio
animæ ſuæ attraxit ventum amoris ſui:
nullus auertet eam: omnes, qui quæ-
runt eam, non deficient: in menſtruis
25 eius inuenient eam. * Prohibe pedem
tuum a nuditate, & guttur tuum a ſiti.
Et dixiſti: Deſperaui, nequaquam fa-
ciam: adamaui quippe alienos, & poſt
26 eos ambulabo. * Quomodo confundi-
F tur fur quando deprehenditur, ſic con-
fuſi ſunt domus Iſrael, ipſi & reges
eorum, principes, & ſacerdotes, & pro-
27 phetæ eorum, * dicentes ligno: Pater
meus es tu: & lapidi: Tu me genuiſti.
[c]verterunt ad me tergum, & non fa-
ciem, & in tempore afflictionis ſuæ di-
28 cent: Surge, & libera nos. * Vbi ſunt
dij tui, quos feciſti tibi? ſurgant &
liberent te in tempore afflictionis tuæ:
[d]ſecundum numerum quippe ciuita-
tum tuarum erant dij tui Iuda.
29 * Quid vultis mecum iudicio conten-
dere? omnes dereliquiſtis me, dicit Do-
dereliquit Dominum,
30 minus. * Fruſtra percuſſi filios veſtros,
diſciplinam non receperunt: deuora-
uit gladius veſter prophetas veſtros,
31 quaſi leo vaſtator * generatio veſtra.
Videte verbum Domini: Numquid ſoli-
tudo factus ſum Iſraeli, aut terra ſero-
tina? quare ergo dixit populus meus:
Receſſimus, non veniemus vltra ad te?
32 * Numquid obliuiſcetur virgo orna-
G menti ſui, aut ſponſa faſciæ pectoralis
ſuæ? populus vero meus oblitus eſt
33 mei diebus innumeris. * Quid niteris
bonam oſtendere viam tuam ad quæ-
rendam dilectionem, quæ inſuper &
34 malitias tuas docuiſti vias tuas, * & in
alis tuis inuentus eſt ſanguis anima-
rum pauperum & innocentum? non
in foſſis inueni eos, ſed in omnibus,
35 quæ ſupra memoraui. * Et dixiſti:
Abſque peccato & innocens ego ſum:
& propterea auertatur furor tuus a
me. Ecce ego iudicio contendam te-
cum, eo quòd dixeris: Non peccaui.
36 * Quàm vilis facta es nimis, iterans
vias tuas! & ab Ægypto confundéris,

[a] Inf. 3. b. 6. — [b] Iſa. 5. a. 1. Matt. 21. d. 33. — [c] Inf. 32. f. 33. — [d] Inf. 11. c. 13.

sicut confusa es ab Assur. * Nam & 37
ab ista egredieris, & manus tuæ erunt
super caput tuum: quoniam obtriuit
Dominus confidentiam tuam, & nihil 3

[...]susciperetur tamen pœnitens.

habebis prosperum in ea. VVlgo di- 1
citur: Si dimiserit vir vxorem suam, A
& recedens ab eo, duxerit virum alte-
rum: numquid reuertetur ad eam vltra?
numquid non polluta, & contaminata
erit mulier illa? tu autem fornicata es
cum amatoribus multis: tamen reuer-
tere ad me, dicit Dominus, & ego susci-
piam te. * Leua oculos tuos in dire- 2
ctum, & vide vbi non prostrata sis: in
vijs sedebas, expectans eos quasi latro
in solitudine: & polluisti terram in
fornicationibus tuis, & in malitijs tuis.
* Quam ob rem prohibitæ sunt stillæ 3
pluuiarum, & serotinus imber non fuit:
frons mulieris meretricis facta est tibi,
noluisti erubescere. * Ergo saltem 4
amodo voca me: Pater meus, dux vir-
ginitatis meæ tu es: * Numquid ira- 5
sceris in perpetuum, aut perseuerabis B
in finem? Ecce locuta es, & fecisti
mala, & potuisti.

β) Impœnitentia: populus non conuertitur,

* Et dixit Dominus ad me in die- 6
bus Iosiæ regis: [a] Numquid vidisti quæ
fecerit auersatrix Israel? abijt sibimet
super omnem montem excelsum, &
sub omni ligno frondoso, & fornicata
est ibi. * Et dixi, cum fecisset hæc 7
omnia: Ad me reuertere: & non est
reuersa. Et vidit præuaricatrix soror
eius Iuda, * quia pro eo, quòd mœ- 8
chata esset auersatrix Israel, dimisissem
eam, & dedissem ei libellum repudij:
& non timuit præuaricatrix Iuda soror
eius, sed abijt, & fornicata est etiam C
ipsa. * Et facilitate fornicationis suæ 9
contaminauit terram, & mœchata est
cum lapide & ligno. * Et in omnibus 10
his non est reuersa ad me præuarica-
trix soror eius Iuda in toto corde suo,
sed in mendacio, ait Dominus.

[...]punitione Israelis edoctus,

* Et dixit Dominus ad me: Iustificauit 11
animam suam auersatrix Israel, com-
paratione præuaricatricis Iudæ. * Vade, 12
& clama sermones istos contra Aqui-
lonem, & dices: Reuertere auersatrix D
Israel, ait Dominus, & non auertam
faciem meam a vobis: quia sanctus
ego sum, dicit Dominus, & non ira-
scar in perpetuum. * Verumtamen scito 13
iniquitatem tuam, quia in Dominum
Deum tuum præuaricata es: & disper-
sisti vias tuas alienis sub omni ligno
frondoso, & vocem meam non audisti,
14 ait Dominus. * Conuertimini filij re-
uertentes, dicit Dominus: quia ego vir
vester: & assumam vos vnum de ciui-
tate, & duos de cognatione, & intro-
15 ducam vos in Sion. * Et dabo vobis
pastores iuxta cor meum, & pascent
16 vos scientia & doctrina. * Cumq. multi-
E plicati fueritis, & creueritis in terra in
diebus illis, ait Dominus: non dicent
vltra: Arca testamenti Domini: neque
ascendet super cor, neque recordabun-
tur illius: nec visitabitur, nec fiet vltra.
17 * In tempore illo vocabunt Ierusalem
Solium Domini: & congregabuntur ad
eam omnes Gentes in nomine Domini
in Ierusalem, & non ambulabunt post
prauitatem cordis sui pessimi.

Iuda & Israel sanarentur, si pœniterent;

18 * In diebus illis ibit domus Iuda
ad domum Israel, & venient simul de
terra Aquilonis ad terram, quam dedi
19 patribus vestris. * Ego autem dixi:
Quomodo ponam te in filios, & tri-
buam tibi terram desiderabilem, here-
ditatem præclaram exercituum Gen-
F tium? Et dixi: Patrem vocabis me, &
20 post me ingredi non cessabis. * Sed
quomodo si contemnat mulier ama-
torem suum, sic contempsit me do-
21 mus Israel, dicit Dominus. * Vox in vijs
audita est, ploratus & vlulatus filio-
rum Israel: quoniam iniquam fece-
runt viam suam, obliti sunt Domini
22 Dei sui. * Conuertimini filij reuerten-
tes, & sanabo auersiones vestras. Ecce
nos venimus ad te: tu enim es Do-
23 minus Deus noster. * Vere mendaces
G erant colles, & multitudo montium:
vere in Domino Deo nostro salus Israel.
24 * Confusio comedit laborem patrum
nostrorum ab adolescentia nostra, gre-
ges eorum, & armenta eorum, filios
25 eorum, & filias eorum. * Dormiemus
in confusione nostra, & operiet nos
ignominia nostra: quoniam Domino
Deo nostro peccauimus nos, & patres
nostri ab adolescentia nostra vsque ad
diem hanc: & non audiuimus vocem
4 1 Domini Dei nostri. SI reuerteris Israel,
A ait Dominus, ad me conuertere: si ab-
stuleris offendicula tua a facie mea,
2 non commoueberis. * Et iurabis: Viuit

---

[a] Sup. 2. d. 20.

Dominus in veritate, & in iudicio, &
in iuſtitia: & benedicent eum Gentes,
ipſumq. laudabunt. * Hæc enim dicit 3
Dominus viro Iuda, & Ieruſalem: [a] No-
uate vobis nouale, & nolite ſerere ſu-
per ſpinas: * circumcidimini Domino, 4
& auferte præputia cordium veſtro-
rum viri Iuda, & habitatores Ieruſa-
lem: ne forte egrediatur vt ignis in-
dignatio mea, & ſuccendatur, & non
ſit qui extinguat, propter malitiam co-
gitationum veſtrarum.
prædicitur contritio ab Aquilone
* Annunciate in Iuda, & in Ieruſalem 5
auditum facite: loquimini, & canite B
tuba in terra: clamate fortiter, & di-
cite: congregamini, & ingrediamur ci-
uitates munitas, * leuate ſignum in 6
Sion. Confortamini, nolite ſtare, [b] quia
malum ego adduco ab Aquilone, &
contritionem magnam. * Aſcendit leo 7
de cubili ſuo, & prædo Gentium ſe
leuauit: egreſſus eſt de loco ſuo vt
ponat terram tuam in ſolitudinem:
ciuitates tuæ vaſtabuntur, remanentes
abſque habitatore. * Super hoc accin- 8
gite vos cilicijs, plangite & vlulate: C
quia non eſt auerſa ira furoris Domini
a nobis. * Et erit in die illa, dicit Do- 9
minus: Peribit cor regis, & cor prin-
cipum: & obſtupeſcent ſacerdotes, &
prophetæ conſternabuntur. * Et dixi: 10
Heu, heu, heu Domine Deus, ergone
decepiſti populum iſtum & Ieruſalem,
dicens: Pax erit vobis: & ecce perue-
nit gladius vſque ad animam? * In tem- 11
pore illo dicetur populo huic & Ieru-
ſalem: Ventus vrens in vijs, quæ ſunt
in deſerto viæ filiæ populi mei, non
ad ventilandum, & ad purgandum.
* Spiritus plenus ex his veniet mihi: 12
& nunc ego loquar iudicia mea cum
eis. * Ecce quaſi nubes aſcendet, & 13
quaſi tempeſtas currus eius: velociores D
aquilis equi illius: væ nobis quoniam
vaſtati ſumus. * Laua a malitia cor 14
tuum Ieruſalem, vt ſalua fias: vſque-
quo morabuntur in te cogitationes no-
xiæ? * Vox enim annunciantis a Dan, 15
& notum facientis idolum de monte
Ephraim. * Dicite gentibus: Ecce au- 16
ditum eſt in Ieruſalem cuſtodes venire
de terra longinqua, & dare ſuper ciui-
tates Iuda vocem ſuam. * Quaſi cu- 17
ſtodes agrorum facti ſunt ſuper eam
in gyro: quia me ad iracundiam pro-
18 uocauit, dicit Dominus. * [c] Viæ tuæ,
& cogitationes tuæ fecerunt hæc tibi:
iſta malitia tua, quia amara, quia te-
tigit cor tuum.
19 * Ventrem meum, ventrem meum propter malitiam populi,
E doleo, ſenſus cordis mei turbati ſunt
in me: non tacebo, quoniam vocem
buccinæ audiuit anima mea, clamorem
20 prælij. * Contritio ſuper contritionem
vocata eſt, & vaſtata eſt omnis terra:
repente vaſtata ſunt tabernacula mea,
21 ſubito pelles meæ. * Vſquequo videbo
fugientem, audiam vocem buccinæ?
22 * Quia ſtultus populus meus me non
cognouit: filij inſipientes ſunt, & ve-
cordes: ſapientes ſunt vt faciant mala,
23 bene autem facere neſcierunt. * Aſpexi
terram, & ecce vacua erat, & nihili:
24 & cælos, & non erat lux in eis. * Vidi
montes, & ecce mouebantur: & om-
25 nes colles conturbati ſunt. * Intuitus
F ſum, & non erat homo: & omne vo-
26 latile cæli receſſit. * Aſpexi, & ecce
Carmelus deſertus: & omnes vrbes
eius deſtructæ ſunt a facie Domini, &
27 a facie iræ furoris eius. * Hæc enim
dicit Dominus: Deſerta erit omnis
terra, ſed tamen conſummationem non
28 faciam. * Lugebit terra, & mœrebunt
cæli deſuper: eo quòd locutus ſum,
cogitaui, & non pœnituit me, nec auer-
29 ſus ſum ab eo. * A voce equitis, &
G mittentis ſagittam fugit omnis ciuitas:
ingreſſi ſunt ardua, & aſcenderunt ru-
pes: vniuerſæ vrbes derelictæ ſunt, &
30 non habitat in eis homo. * Tu autem
vaſtata quid facies? cum veſtieris te
coccino, cum ornata fueris monili au-
reo, & pinxeris ſtibio oculos tuos,
fruſtra componéris: contempſerunt te
amatores tui, animam tuam quærent.
31 * Vocem enim quaſi parturientis au-
diui, anguſtias vt puerperæ: Vox filiæ
Sion intermorientis, expandentisq. ma-
nus ſuas: væ mihi, quia defecit anima
mea propter interfectos.

5
1 A CIrcuite vias Ieruſalem, & aſpicite, in quo non eſt iuſtus;
& conſiderate, & quærite in plateis
eius, an inueniatis virum facientem
iudicium, & quærentem fidem: & pro-
2 pitius ero ei. * Quòd ſi etiam Viuit
Dominus, dixerint: & hoc falſo iura-
3 bunt. * Domine oculi tui reſpiciunt
fidem: percuſſiſti eos, & non dolue-
runt: attriuiſti eos, & renuerunt acci-

[a] Oſee 10. d. 12. — [b] Sup. 1. c. 14. — [c] Sap. 1. a. 3. b. 5.

pere diſciplinam: indurauerunt facies
ſuas ſupra petram, & noluerunt re-
uerti. * Ego autem dixi: Forſitan pau- 4
peres ſunt & ſtulti, ignorantes viam
Domini, iudicium Dei ſui. * Ibo igitur 5
ad optimates, & loquar eis: ipſi enim B
cognouerunt viam Domini, iudicium
Dei ſui. & ecce magis hi ſimul con-
fregerunt iugum, ruperunt vincula.
*Idcirco percuſſit eos leo de ſilua, lu- 6
pus ad veſperam vaſtauit eos, pardus
vigilans ſuper ciuitates eorum: omnis,
qui egreſſus fuerit ex eis, capietur:
quia multiplicatæ ſunt præuaricationes
eorum, confortatæ ſunt auerſiones eo-
rum. * Super quo propitius tibi eſſe 7
potero? filij tui dereliquerunt me, &
iurant in his, qui non ſunt dij: ſatu-
raui eos, & mœchati ſunt, & in domo
meretricis luxuriabantur. * Equi ama- 8
tores, & emiſſarij facti ſunt: [a]Vnuſ-
quiſque ad vxorem proximi ſui hinnie-
bat. * Numquid ſuper his non viſitabo, 9
dicit Dominus? & in gente tali non C
vlciſcetur anima mea?

ſeruient alienis, quia ſeruierunt idolo

*Aſcendite muros eius, & diſſipate, 10
conſummationem autem nolite facere:
auferte propagines eius, quia non ſunt
Domini. * Præuaricatione enim præ- 11
uaricata eſt in me domus Iſrael, &
domus Iuda, ait Dominus. * Negaue- 12
runt Dominum, & dixerunt: Non eſt
ipſe: neque veniet ſuper nos malum:
gladium & famem non videbimus.
*Prophetæ fuerunt in ventum locuti, 13
& reſponſum non fuit in eis: hæc
ergo euenient illis. * Hæc dicit Do- 14
minus Deus exercituum: Quia locuti
eſtis verbum iſtud: ecce ego do verba
mea in ore tuo in ignem, & populum
iſtum in ligna, & vorabit eos. * Ecce 15
ego adducam ſuper vos gentem de
longinquo domus Iſrael, ait Dominus: D
gentem robuſtam, gentem antiquam,
gentem, cuius ignorabis linguam, nec
intelliges quid loquatur. * Pharetra 16
eius quaſi ſepulchrum patens, vniuerſi
fortes. * Et comedet ſegetes tuas, & 17
panem tuum: deuorabit filios tuos, &
filias tuas: comedet gregem tuum, &
armenta tua: comedet vineam tuam
& ficum tuam: & conteret vrbes mu-
nitas tuas, in quibus tu habes fidu-
ciam, gladio. * Verumtamen in diebus 18
illis, ait Dominus, non faciam vos in

19 conſummationem. * [b]Quòd ſi dixe-
E ritis: Quare fecit nobis Dominus Deus
noſter hæc omnia? dices ad eos: Sicut
dereliquiſtis me, & ſeruiſtis Deo alieno
in terra veſtra, ſic ſeruietis alienis in
terra non veſtra.

20 *Annunciate hoc domui Iacob, &
21 auditum facite in Iuda, dicentes: *Audi
popule ſtulte, qui non habes cor: qui
habentes oculos non videtis: & aures,
22 & non auditis. * Me ergo non time-
bitis, ait Dominus: & a facie mea non
dolebitis? Qui poſui arenam termi-
num mari, præceptum ſempiternum,
quod non præteribit: & commoue-
buntur, & non poterunt: & intume-
ſcent fluctus eius, & non tranſibunt
23 illud: * populo autem huic factum eſt
F cor incredulum & exaſperans, receſſe-
24 runt & abierunt. * Et non dixerunt in
corde ſuo: Metuamus Dominum Deum
noſtrum, qui dat nobis pluuiam tem-
poraneam & ſerotinam in tempore ſuo:
plenitudinem annuæ meſſis cuſtodien-
25 tem nobis. * Iniquitates veſtræ decli-
nauerunt hæc: & peccata veſtra pro-
26 hibuerunt bonum a vobis: * Quia
inuenti ſunt in populo meo impij in-
ſidiantes quaſi aucupes, laqueos po-
nentes, & pedicas ad capiendos viros.
27 *Sicut decipula plena auibus, ſic do-
mus eorum plenæ dolo: ideo magni-
28 ficati ſunt & ditati. * Incraſſati ſunt &
G impinguati: & præterierunt ſermones
meos peſſime. [c]Cauſam viduæ non
iudicauerunt, cauſam pupilli non di-
rexerunt, & iudicium pauperum non
29 iudicauerunt. * Numquid ſuper his
non viſitabo, dicit Dominus? aut ſu-
per gentem huiuſcemodi non vlciſce-
30 tur anima mea? * Stupor & mirabilia
31 facta ſunt in terra: * prophetæ pro-
phetabant mendacium, & ſacerdotes
applaudebant manibus ſuis: & popu-
lus meus dilexit talia: quid igitur fiet
in nouiſſimo eius?

neque timuerunt Dominum;

6
1 A COnfortamini filij Beniamin in me-
dio Ieruſalem, & in Thecua clangite
buccina, & ſuper Bethacarem leuate
vexillum: quia malum viſum eſt ab
2 Aquilone, & contritio magna. * Spe-
cioſæ & delicatæ aſſimilaui filiam Sion.
3 *Ad eam venient paſtores, & greges
eorum: fixerunt in ea tentoria in cir-
cuitu: paſcet vnuſquiſque eos, qui ſub

quia monitionem Domini

[a] Ezec. 22. b. 11. — [b] Inf. 16. b. 10. — [c] Iſai. 1. f. 23. Zach. 7. c. 10.

manu ſua ſunt. * Sanctificate ſuper 4
eam bellum: conſurgite, & aſcenda-
mus in meridie: væ nobis, quia decli-
nauit dies, quia longiores factæ ſunt
vmbræ veſperi. * Surgite, & aſcenda- 5
mus in nocte, & diſſipemus domos
eius. * Quia hæc dicit Dominus exerci- 6
tuum: Cædite lignum eius, & fundite B
circa Ieruſalem aggerem: hæc eſt ciuitas
viſitationis, omnis calumnia in medio
eius. * Sicut frigidam fecit ciſterna 7
aquam ſuam, ſic frigidam fecit mali-
tiam ſuam: iniquitas & vaſtitas audie-
tur in ea, coram me ſemper infirmitas
& plaga. * Erudire Ieruſalem, ne forte 8
recedat anima mea a te, ne forte po-
nam te deſertam terram inhabitabilem.
non audierunt, *Hæc dicit Dominus exercituum: 9
Vſque ad racemum colligent quaſi in
vinea reliquias Iſrael: conuerte manum
tuam quaſi vindemiator ad cartallum.
*Cui loquar? & quem conteſtabor vt 10
audiat? ecce incircumciſæ aures eo-
rum, & audire non poſſunt: ecce ver-
bum Domini factum eſt eis in oppro- C
brium: & non ſuſcipient illud. * Idcirco 11
furore Domini plenus ſum, laboraui
ſuſtinens: effunde ſuper paruulum fo-
ris, & ſuper conſilium iuuenum ſimul:
vir enim cum muliere capietur, ſenex
cum pleno dierum. * Et tranſibunt 12
domus eorum ad alteros, agri & vxo-
res pariter: quia extendam manum
meam ſuper habitantes terram, dicit
Dominus. * [a]A minore quippe vſque 13
ad maiorem omnes auaritiæ ſtudent: &
a propheta vſque ad ſacerdotem cuncti
faciunt dolum. * Et curabant contri- 14
tionem filiæ populi mei cum ignomi- D
nia, dicentes: Pax, pax: & non erat
pax. * Confuſi ſunt, quia abominatio- 15
nem fecerunt: quin potius confuſione
non ſunt confuſi, & erubeſcere neſcie-
runt. quam ob rem cadent inter ru-
entes: in tempore viſitationis ſuæ cor-
ruent, dicit Dominus. * Hæc dicit Do- 16
minus: State ſuper vias, & videte, &
interrogate de ſemitis antiquis, quæ
ſit via bona, & ambulate in ea: [b]&
inuenietis refrigerium animabus ve-
ſtris. Et dixerunt: Non ambulabimus.
*Et conſtitui ſuper vos ſpeculatores. 17
Audite vocem tubæ. Et dixerunt: Non
audiemus. * Ideo audite Gentes, & 18
cognoſce congregatio, quanta ego fa- E

19 ciam eis. * Audi terra: Ecce ego ad-
ducam mala ſuper populum iſtum,
fructum cogitationum eius: quia verba
mea non audierunt, & legem meam
20 proiecerunt. * [c]Vt quid mihi thus de
Saba affertis, & calamum ſuaue olen-
tem de terra longinqua? holocauto-
mata veſtra non ſunt accepta, & victi-
21 mæ veſtræ non placuerunt mihi. * Pro-
F pterea hæc dicit Dominus: Ecce ego
dabo in populum iſtum ruinas, & ruent
in eis patres & filij ſimul, vicinus, &
proximus peribunt.
22 *Hæc dicit Dominus: Ecce popu- vaſtatori Aquilonis
lus venit de terra Aquilonis, & gens
23 magna conſurget a finibus terræ. * Sa-
gittam & ſcutum arripiet: crudelis
eſt, & non miſerebitur. vox eius quaſi
mare ſonabit: & ſuper equos aſcen-
dent, præparati quaſi vir ad prælium,
24 aduerſum te filia Sion. * Audiuimus
famam eius, diſſolutæ ſunt manus no-
ſtræ: tribulatio apprehendit nos, do-
25 lores vt parturientem. * Nolite exire
ad agros, & in via ne ambuletis: quo-
niam gladius inimici pauor in circuitu.
26 *Filia populi mei accingere cilicio, &
G conſpergere cinere: luctum vnigeniti
fac tibi, planctum amarum, quia re-
27 pente veniet vaſtator ſuper nos. * Pro- proijcientur.
batorem dedi te in populo meo robu-
ſtum: & ſcies, & probabis viam eorum.
28 *Omnes iſti principes declinantes, am-
bulantes fraudulenter, æs & ferrum:
29 vniuerſi corrupti ſunt. * Defecit ſuf-
flatorium, in igne conſumptum eſt
plumbum, fruſtra conflauit conflator:
malitiæ enim eorum non ſunt con-
30 ſumptæ. * Argentum reprobum vo-
cate eos, quia Dominus proiecit illos.

7
1 VErbum, quod factum eſt ad Iere- γ) Confidentia vana:
A
2 miam a Domino, dicens: * Sta in porta
domus Domini, & prædica ibi verbum confidunt templo,
iſtud, & dic: Audite verbum Domini
omnis Iuda, qui ingredimini per por-
3 tas has, vt adoretis Dominum. * Hæc
dicit Dominus exercituum Deus Iſrael:
[d]Bonas facite vias veſtras, & ſtudia
veſtra: & habitabo vobiſcum in loco
4 iſto. * Nolite confidere in verbis men-
dacij, dicentes: Templum Domini,
templum Domini, templum Domini
5 eſt. * Quoniam ſi bene direxeritis vias
veſtras, & ſtudia veſtra: ſi feceritis iudi-

[a] Iſai. 56. d. 11. Inf. 8. d. 10. — [b] Matt. 11. d. 29. — [c] Iſai. 1. c. 11. — [d] Inf. 26. d. 13.

cium inter virum & proximum eius,
* aduenæ, & pupillo, & viduæ non 6
feceritis calumniam, nec sanguinem B
innocentem effuderitis in loco hoc, &
post deos alienos non ambulaueritis
in malum vobismetipsis: * habitabo 7
vobiscum in loco isto: in terra, quam
dedi patribus vestris a sæculo & vsque
in sæculum. * Ecce vos confiditis vo- 8
bis in sermonibus mendacij, qui non
proderunt vobis: * furari, occidere, 9
adulterari, iurare mendaciter, libare
Baalim, & ire post deos alienos, quos
ignoratis. * Et venistis, & stetistis co- 10
ram me in domo hac, in qua inuoca-
tum est nomen meum, & dixistis: Li-
berati sumus eo quòd fecerimus om-
nes abominationes istas. * [a]Numquid 11
ergo spelunca latronum facta est do-
mus ista, in qua inuocatum est nomen
meum in oculis vestris? ego, ego sum:
quod destruetur; ego vidi, dicit Dominus. * Ite ad lo- 12
cum meum in Silo, vbi habitauit no-
men meum a principio: & videte quæ
fecerim ei propter malitiam populi mei
Israel: * & nunc, quia fecistis omnia 13
opera hæc, dicit Dominus: & locutus C
sum ad vos mane consurgens, & lo-
quens, & non audistis: [b]& vocaui vos,
& non respondistis: * [c]Faciam domui 14
huic, in qua inuocatum est nomen
meum, & in qua vos habetis fiduciam:
& loco, quem dedi vobis & patribus
vestris, sicut feci Silo. * Et proijciam 15
vos a facie mea, sicut proieci om-
nes fratres vestros, vniuersum semen
Ephraim. * [d]Tu ergo noli orare pro 16
populo hoc, nec assumas pro eis lau-
dem & orationem, & non obsistas mihi:
quia non exaudiam te. * Nonne vides 17
quid isti faciunt in ciuitatibus Iuda, & D
in plateis Ierusalem? * Filij colligunt 18
ligna, & patres succendunt ignem, &
mulieres conspergunt adipem, vt fa-
ciant placentas reginæ cæli, & libent
dijs alienis, & me ad iracundiam pro-
uocent. * Numquid me ad iracundiam 19
prouocant, dicit Dominus? nonne se-
metipsos in confusionem vultus sui?
* Ideo hæc dicit Dominus Deus: Ecce 20
furor meus, & indignatio mea confla-
tur super locum istum, super viros, &
super iumenta, & super lignum regio-
nis, & super fruges terræ, & succen-
detur, & non extinguetur.

21 * Hæc dicit Dominus exercituum confidunt sacrificijs,
E Deus Israel: Holocautomata vestra ad-
dite victimis vestris, & comedite car-
22 nes. * Quia non sum locutus cum pa-
tribus vestris, & non præcepi eis in
die, qua eduxi eos de Terra Ægypti,
de verbo holocautomatum, & victima-
23 rum. * Sed hoc verbum præcepi eis,
dicens: Audite vocem meam, & ero
vobis Deus, & vos eritis mihi popu-
lus: & ambulate in omni via, quam
24 mandaui vobis, vt bene sit vobis. * Et
non audierunt, nec inclinauerunt au-
rem suam: sed abierunt in volunta-
tibus, & in prauitate cordis sui mali:
factiq. sunt retrorsum & non in ante,
25 * a die qua egressi sunt patres eorum
F de terra Ægypti, vsque ad diem hanc.
Et misi ad vos omnes seruos meos
prophetas per diem, consurgens dilu-
26 culo, & mittens. * Et non audierunt
me, nec inclinauerunt aurem suam:
sed indurauerunt ceruicem suam: [e]&
peius operati sunt, quàm patres eo-
27 rum. * Et loquéris ad eos omnia verba
hæc, & non audient te: & vocabis eos,
28 & non respondebunt tibi. * Et dices
ad eos: Hæc est gens, quæ non au-
diuit vocem Domini Dei sui, nec re-
cepit disciplinam: perijt fides, & ablata
29 est de ore eorum. * Tonde capillum quæ polluerunt;
tuum, & proijce, & sume in directum
planctum: quia proiecit Dominus, & re-
30 liquit generationem furoris sui, * quia
fecerunt filij Iuda malum in oculis
meis, dicit Dominus. Posuerunt offen-
dicula sua in domo, in qua inuocatum
est nomen meum, vt polluerent eam:
31 * & ædificauerunt excelsa Topheth, quæ
G est in valle filij Ennom: vt incende-
rent filios suos, & filias suas igni: quæ
non præcepi, nec cogitaui in corde
32 meo. * Ideo ecce dies venient, dicit
Dominus, & non dicetur amplius, To-
pheth, & Vallis filij Ennom: sed Vallis
interfectionis: & sepelient in Topheth,
33 eo quòd non sit locus. * Et erit mor-
ticinum populi huius in cibos volu-
cribus cæli, & bestijs terræ, & non erit
34 qui abigat. * [f]Et quiescere faciam de
vrbibus Iuda, & de plateis Ierusalem
vocem gaudij, & vocem lætitiæ, vo-
8 cem sponsi, & vocem sponsæ: in deso-
1 lationem enim erit terra. IN illo tem-
A pore, ait Dominus: Eijcient ossa regum

[a] Matt. 21. b. 13. Mar. 11. c. 17. Luc. 19. g. 46. — [b] Prou. 1. c. 24. Isai. 65. b. 12. — [c] 1. Reg. 4. a. 2. b. 10. — [d] Inf. 14. b. 11. — [e] Inf. 16. c. 12. — [f] Ezec. 26. c. 13.

Iuda, & oſſa principum eius, & oſſa
ſacerdotum, & oſſa prophetarum, &
oſſa eorum, qui habitauerunt Ieru-
ſalem, de ſepulchris ſuis: * & expan- 2
dent ea ad ſolem, & lunam, & omnem
militiam cæli, quæ dilexerunt, & qui-
bus ſeruierunt, & poſt quæ ambulaue-
runt, & quæ quæſierunt, & adoraue-
runt: non colligentur, & non ſepe-
lientur: in ſterquilinium ſuper faciem
terræ erunt. * Et eligent magis mortem 3
quàm vitam omnes qui reſidui fuerint
de cognatione hac peſſima in vniuerſis
locis, quæ derelicta ſunt, ad quæ eieci
eos, dicit Dominus exercituum.
confidunt egi Domini, * Et dices ad eos: Hæc dicit Domi- 4
nus: Numquid qui cadit, non reſurget? B
& qui auerſus eſt, non reuertetur?
* Quare ergo auerſus eſt populus iſte 5
in Ieruſalem auerſione contentioſa?
Apprehenderunt mendacium, & nolu-
erunt reuerti. * Attendi, & auſcultaui: 6
nemo quod bonum eſt loquitur, nul-
lus eſt qui agat pœnitentiam ſuper pec-
cato ſuo, dicens: Quid feci? Omnes
conuerſi ſunt ad curſum ſuum, quaſi C
equus impetu vadens ad prælium. * Mil- 7
uus in cælo cognouit tempus ſuum:
turtur, & hirundo, & ciconia cuſtodi-
erunt tempus aduentus ſui: populus
autem meus non cognouit iudicium
Domini. * Quomodo dicitis: Sapientes 8
nos ſumus, & lex Domini nobiſcum
eſt? vere mendacium operatus eſt ſty-
lus mendax Scribarum. * Confuſi ſunt 9
ſapientes, perterriti & capti ſunt: ver-
bum enim Domini proiecerunt, & ſa-
pientia nulla eſt in eis. * Propterea 10
dabo mulieres eorum exteris, agros D
eorum heredibus: quia [a] a minimo vſ-
que ad maximum omnes auaritiam
ſequuntur: a propheta vſque ad ſa-
cerdotem cuncti faciunt mendacium.
* Et ſanabant contritionem filiæ po- 11
puli mei ad ignominiam, dicentes:
Pax, pax: cum non eſſet pax. * Con- 12
fuſi ſunt quia abominationem fecerunt:
quinimo confuſione non ſunt confuſi,
& erubeſcere neſcierunt: idcirco ca-
dent inter corruentes, in tempore viſi-
tationis ſuæ corruent, dicit Dominus.
quam tranſgreſſi ſunt: * Congregans congregabo eos, ait Do- 13
minus: non eſt vua in vitibus, & non E
ſunt ficus in ficulnea, folium deflu-
xit: & dedi eis quæ prætergreſſa ſunt.

14 * Quare ſedemus? conuenite, & ingre-
diamur ciuitatem munitam, & ſilea-
mus ibi: quia Dominus Deus noſter
ſilere nos fecit, & potum dedit nobis
aquam fellis: peccauimus enim Do-
15 mino. * [b] Expectauimus pacem, & non
erat bonum: tempus medelæ, & ecce
16 formido. * A Dan auditus eſt fremi-
F tus equorum eius, a voce hinnituum
pugnatorum eius commota eſt omnis
terra. & venerunt, & deuorauerunt ter-
ram, & plenitudinem eius: vrbem &
17 habitatores eius. * Quia ecce ego mit-
tam vobis ſerpentes regulos, quibus
non eſt incantatio: & mordebunt vos,
18 ait Dominus. * dolor meus ſuper do-
19 lorem, in me cor meum mœrens. * Ecce
vox clamoris filiæ populi mei de terra
G longinqua: Numquid Dominus non eſt
in Sion, aut rex eius non eſt in ea?
Quare ergo me ad iracundiam con-
citauerunt in ſculptilibus ſuis, & in
20 vanitatibus alienis? * Tranſijt meſſis,
finita eſt æſtas, & nos ſaluati non ſu-
21 mus. * Super contritione filiæ populi
mei contritus ſum, & contriſtatus, ſtu-
22 por obtinuit me. * Numquid reſina
non eſt in Galaad? aut medicus non
eſt ibi? quare igitur non eſt obducta
cicatrix filiæ populi mei?

9
1 A QVis dabit capiti meo aquam, & confidunt circumciſioni,
oculis meis fontem lacrymarum? &
plorabo die ac nocte interfectos filiæ
2 populi mei. * Quis dabit me in ſoli-
tudine diuerſorium viatorum, & dere-
linquam populum meum, & recedam
ab eis? quia omnes adulteri ſunt, cœ-
3 tus præuaricatorum. * Et extenderunt
linguam ſuam quaſi arcum mendacij
& non veritatis: confortati ſunt in terra,
quia de malo ad malum egreſſi ſunt,
& me non cognouerunt, dicit Dominus.
4 * Vnuſquiſque ſe a proximo ſuo cuſto-
diat, & in omni fratre ſuo non habeat
B fiduciam: quia omnis frater ſupplan-
tans ſupplantabit, & omnis amicus frau-
5 dulenter incedet. * Et vir fratrem ſuum
deridebit, & veritatem non loquentur:
docuerunt enim linguam ſuam loqui
mendacium: vt inique agerent, labo-
6 rauerunt. * Habitatio tua in medio
doli: in dolo renuerunt ſcire me, dicit
7 Dominus. * Propterea hæc dicit Do-
minus exercituum: Ecce ego conflabo,
& probabo eos: quid enim aliud fa-

[a] Iſai. 56. d. 11. Sup. 6. c. 13. — [b] Inf. 14. d. 19.

ciam a facie filiæ populi mei? * [a]Sa- 8
gitta vulnerans lingua eorum, dolum C
locuta eſt: in ore ſuo pacem cum
amico ſuo loquitur, & occulte ponit
ei inſidias. * Numquid ſuper his non 9
viſitabo, dicit Dominus? aut in gente
huiuſmodi non vlciſcetur anima mea?
quam non habuerunt in corde; * Super montes aſſumam fletum ac la- 10
mentum, & ſuper ſpecioſa deſerti plan-
ctum: quoniam incenſa ſunt, eo quòd
non ſit vir pertranſiens: & non audie-
runt vocem poſſidentis: a volucre cæli
vſque ad pecora tranſmigrauerunt &
receſſerunt. * Et dabo Ieruſalem in 11
aceruos arenæ, & cubilia draconum:
& ciuitates Iuda dabo in deſolationem,
eo quòd non ſit habitator. * Quis eſt 12
vir ſapiens, qui intelligat hoc, & ad D
quem verbum oris Domini fiat vt an-
nunciet iſtud, quare perierit terra, &
exuſta ſit quaſi deſertum, eo quòd non
ſit qui pertranſeat? * Et dixit Domi- 13
nus: Quia dereliquerunt legem meam,
quam dedi eis, & non audierunt vo-
cem meam, & non ambulauerunt in
ea: * & abierunt poſt prauitatem cor- 14
dis ſui, & poſt Baalim: quod didice-
runt a patribus ſuis. * Idcirco hæc 15
dicit Dominus exercituum Deus Iſrael:
[b]Ecce ego cibabo populum iſtum ab-
ſinthio, & potum dabo eis aquam fel- E
lis. * Et diſpergam eos in Gentibus, 16
quas non nouerunt ipſi & patres eo-
rum: & mittam poſt eos gladium, do-
nec conſumantur. * Hæc dicit Dominus 17
exercituum Deus Iſrael: Contempla-
mini, & vocate lamentatrices & ve-
niant: & ad eas, quæ ſapientes ſunt,
mittite, & properent: * feſtinent, & 18
aſſumant ſuper nos lamentum: dedu-
cant oculi noſtri lacrymas, & palpebræ
noſtræ defluant aquis. * Quia vox la- 19
mentationis audita eſt de Sion: Quo-
modo vaſtati ſumus & confuſi vehe-
menter? quia dereliquimus terram,
quoniam deiecta ſunt tabernacula no- F
ſtra. * Audite ergo mulieres verbum 20
Domini: & aſſumant aures veſtræ ſer-
monem oris eius: & docete filias ve-
ſtras lamentum: & vnaquæque proxi-
mam ſuam planctum. * quia aſcendit 21
mors per feneſtras noſtras, ingreſſa eſt
domos noſtras, diſperdere paruulos
deforis, iuuenes de plateis. * Loquere: 22
Hæc dicit Dominus: Et cadet morti-
cinum hominis quaſi ſtercus ſuper fa-
ciem regionis, & quaſi fœnum poſt
tergum metentis, & non eſt qui col-
23 ligat. * Hæc dicit Dominus: [c]Non
G glorietur ſapiens in ſapientia ſua, &
non glorietur fortis in fortitudine ſua,
& non glorietur diues in diuitijs ſuis:
24 * ſed in hoc glorietur, qui gloriatur,
ſcire & noſſe me, quia ego ſum Do-
minus, qui facio miſericordiam, & iudi-
cium, & iuſtitiam in terra: hæc enim
25 placent mihi, ait Dominus. * Ecce dies
veniunt, dicit Dominus: & viſitabo ſu-
per omnem, qui circumciſum habet
26 præputium, * ſuper Ægyptum, & ſu-
per Iuda, & ſuper Edom, & ſuper filios
Ammon, & ſuper Moab, & ſuper om-
nes qui attonſi ſunt in comam, habi-
tantes in deſerto: quia omnes gentes
habent præputium, omnis autem do-
mus Iſrael incircumciſi ſunt corde.

10
1 AVdite verbum, quod locutus eſt confidunt dijs gentium,
A
2 Dominus ſuper vos domus Iſrael. * Hæc
dicit Dominus: Iuxta vias Gentium
nolite diſcere: & a ſignis cæli nolite
3 metuere, quæ timent Gentes: * quia
leges populorum vanæ ſunt: quia [d]li-
gnum de ſaltu præcidit opus manus
4 artificis in aſcia. * Argento, & auro
decorauit illud: clauis & malleis com-
5 pegit, vt non diſſoluatur. * In ſimili-
tudinem palmæ fabricata ſunt, & non
loquentur: portata tollentur, quia in-
cedere non valent. nolite ergo timere
ea, quia nec male poſſunt facere, nec
6 bene. * [e]Non eſt ſimilis tui Domine:
magnus es tu, & magnum nomen
7 tuum in fortitudine. * [f]Quis non ti-
mebit te o rex Gentium? tuum eſt
enim decus: inter cunctos ſapientes
Gentium, & in vniuerſis regnis eorum
8 nullus eſt ſimilis tui. * Pariter inſipien-
tes & fatui probabuntur: doctrina va-
9 nitatis eorum lignum eſt. * Argen-
B tum inuolutum de Tharſis affertur, &
aurum de Ophaz: opus artificis, &
manus ærarij: hyacinthus & purpura
indumentum eorum. opus artificum
10 vniuerſa hæc. * Dominus autem Deus
verus eſt: ipſe Deus viuens, & rex ſem-
piternus. ab indignatione eius com-
mouebitur terra: & non ſuſtinebunt
11 Gentes comminationem eius. * Sic ergo
dicetis eis: Dij, qui cælos & terram
non fecerunt, pereant de terra, & de

[a] Pſal. 27. a. 3. — [b] Inf. 23. d. 15. — [c] 1. Cor. 1. d. 31. 2. Cor. 10. d. 17. — [d] Sap. 13. c. 11. & 14. a. 8. — [e] Mic. 7. d. 18. — [f] Apoc. 15. b. 4.

his, quæ ſub cælo ſunt. * [a]Qui facit 12
terram in fortitudine ſua, præparat or-
bem in ſapientia ſua, & prudentia ſua
extendit cælos. * Ad vocem ſuam dat 13
multitudinem aquarum in cælo, & ele-
uat nebulas ab extremitatibus terræ:
[b]fulgura in pluuiam facit, & educit
ventum de theſauris ſuis. * Stultus 14
factus eſt omnis homo a ſcientia, con- C
fuſus eſt artifex omnis in ſculptili:
quoniam falſum eſt quod conflauit, &
non eſt ſpiritus in eis. * Vana ſunt, & 15
opus riſu dignum: in tempore viſita-
tionis ſuæ peribunt. * Non eſt his 16
ſimilis pars Iacob: qui enim formauit
omnia, ipſe eſt: & Iſrael virga heredi-
tatis eius: Dominus exercituum no-
(qui ſaluare nequeunt;) men illi. * Congrega de terra confu- 17
ſionem tuam, quæ habitas in obſidione.
*quia hæc dicit Dominus: Ecce ego 18
longe proijciam habitatores terræ in
hac vice: & tribulabo eos ita vt in-
ueniantur. * Væ mihi ſuper contri- 19
tione mea, peſſima plaga mea. Ego
autem dixi: Plane hæc infirmitas mea
eſt, & portabo illam. * Tabernaculum 20
meum vaſtatum eſt, omnes funiculi D
mei dirupti ſunt, filij mei exierunt a
me, & non ſubſiſtunt: non eſt qui ex-
tendat vltra tentorium meum, & erigat
pelles meas. * Quia ſtulte egerunt pa- 21
ſtores, & Dominum non quæſierunt:
propterea non intellexerunt, & omnis
grex eorum diſperſus eſt. * Vox audi- 22
tionis ecce venit, & commotio magna
de terra Aquilonis: vt ponat ciuitates
Iuda ſolitudinem, & habitaculum dra-
conum. * Scio Domine quia non eſt 23
hominis via eius: nec viri eſt vt am-
bulet, & dirigat greſſus ſuos. * [c]Cor- 24
ripe me Domine, verumtamen in iudi-
cio: & non in furore tuo, ne forte ad
nihilum redigas me. * [d]Effunde indi- 25
gnationem tuam ſuper Gentes, quæ
non cognouerunt te, & ſuper prouin-
cias, quæ nomen tuum non inuocaue-
runt: quia comederunt Iacob, & de-
uorauerunt eum, & conſumpſerunt
illum, & decus eius diſſipauerunt.

11

(confidunt pacto iurato,) VErbum, quod factum eſt a Do- 1 A
mino ad Ieremiam, dicens: * Audite 2
verba pacti huius, & loquimini ad
viros Iuda, & habitatores Ieruſalem,
*& dices ad eos: Hæc dicit Dominus 3
Deus Iſrael: Maledictus vir, qui non
4 audierit verba pacti huius, * quod præ-
cepi patribus veſtris in die, qua eduxi
eos de Terra Ægypti, de fornace ferrea,
dicens: Audite vocem meam, & facite
omnia, quæ præcipio vobis, & eritis
mihi in populum, & ego ero vobis in
5 Deum: * vt ſuſcitem iuramentum, quod
iuraui patribus veſtris daturum me eis
terram fluentem lacte, & melle, ſicut
eſt dies hæc. Et reſpondi, & dixi: Amen
6 Domine. * Et dixit Dominus ad me:
Vociferare omnia verba hæc in ciui-
tatibus Iuda, & foris Ieruſalem, dicens:
Audite verba pacti huius, & facite illa:
7 * quia conteſtans conteſtatus ſum pa-
tres veſtros in die, qua eduxi eos de
B Terra Ægypti vſque ad diem hanc:
mane conſurgens conteſtatus ſum, &
8 dixi: Audite vocem meam: * & non
audierunt, nec inclinauerunt aurem
ſuam: ſed abierunt vnuſquiſque in pra-
uitate cordis ſui mali: & induxi ſu-
per eos omnia verba pacti huius, quod
præcepi vt facerent, & non fecerunt.
9 * Et dixit Dominus ad me: Inuenta eſt (quod irritum fecerunt.)
coniuratio in viris Iuda, & in habi-
10 tatoribus Ieruſalem. * Reuerſi ſunt
ad iniquitates patrum ſuorum priores,
qui noluerunt audire verba mea: &
hi ergo abierunt poſt deos alienos, vt
ſeruirent eis: irritum fecerunt domus
Iſrael, & domus Iuda pactum meum,
quod pepigi cum patribus eorum.
11 * Quam ob rem hæc dicit Dominus:
Ecce ego inducam ſuper eos mala, de
quibus exire non poterunt: & clama-
bunt ad me, & non exaudiam eos.
12 * Et ibunt ciuitates Iuda, & habitatores
Ieruſalem, & clamabunt ad deos, qui-
bus libant, & non ſaluabunt eos in
13 tempore afflictionis eorum. * [e]Secun-
C dum numerum enim ciuitatum tua-
rum erant dij tui Iuda: & ſecundum
numerum viarum Ieruſalem poſuiſti
aras confuſionis, aras ad libandum Baa-
14 lim. * [f]Tu ergo noli orare pro populo
hoc, & ne aſſumas pro eis laudem &
orationem: quia non exaudiam in tem-
pore clamoris eorum ad me, in tem-
15 pore afflictionis eorum. * Quid eſt,
quòd dilectus meus in domo mea fecit
ſcelera multa? numquid carnes ſanctæ
auferent a te malitias tuas, in quibus
16 glorata es? * Oliuam vberem, pul-
chram, fructiferam, ſpecioſam vocauit

---

[a] Gen. 1. a. 1. Inf. 51. b. 15. — [b] Pſ. 134. b. 7. Inf. 51. b. 16. — [c] Pſal. 6. a. 2. — [d] Pſal. 78. b. 6. — [e] Sup. 2. f. 28. — [f] Sup. 7. c. 16. Inf. 14. b. 11.

Dominus nomen tuum: ad vocem lo-
quelæ, grandis exarſit ignis in ea, &
combuſta ſunt fruteta eius. * Et Do- 17
minus exercituum qui plantauit te, lo-
cutus eſt ſuper te malum: pro malis
domus Iſrael & domus Iuda, quæ fece-
runt ſibi ad irritandum me, libantes
Baalim. * Tu autem Domine demon- 18
ſtraſti mihi, & cognoui: tunc oſtendiſti D
mihi ſtudia eorum. * Et ego quaſi 19
agnus manſuetus, qui portatur ad vi-
ctimam: & non cognoui quia cogita-
uerunt ſuper me conſilia, dicentes:
Mittamus lignum in panem eius, &
eradamus eum de terra viuentium, &
nomen eius non memoretur amplius.
*[a] Tu autem Domine Sabaoth, qui 20
iudicas iuſte, & probas renes & corda,
videam vltionem tuam ex eis: tibi enim
reuelaui cauſam meam. * Propterea 21
hæc dicit Dominus ad viros Anathoth,
qui quærunt animam tuam, & dicunt:
Non prophetabis in nomine Domini,
& non morieris in manibus noſtris.
*Propterea hæc dicit Dominus exer- 22
cituum: Ecce ego viſitabo ſuper eos:
iuuenes morientur in gladio, filij eo-
rum, & filiæ eorum morientur in fame.
*Et reliquiæ non erunt ex eis: indu- 23
cam enim malum ſuper viros Ana-
thoth, annum viſitationis eorum.

12

[...] Iudex populi. IVſtus quidem tu es Domine, ſi di- 1 A
ſputem tecum: veruntamen iuſta lo-
Infenſus: quar ad te: [b] Quare via impiorum
proſperatur: bene eſt omnibus, qui
[...]alæ heredítati, præuaricantur, & inique agunt? * Plan- 2
taſti eos, & radicem miſerunt: profi-
ciunt & faciunt fructum: prope es tu
ori eorum, & longe a renibus eorum.
*Et tu Domine noſti me, vidiſti me, 3
& probaſti cor meum tecum: con-
grega eos quaſi gregem ad victimam,
& ſanctifica eos in die occiſionis. * Vſ- 4
quequo lugebit terra, & herba omnis
regionis ſiccabitur propter malitiam
habitantium in ea? conſumptum eſt
animal, & volucre, quoniam dixerunt:
[...]iam ini[...]cis dabit, Non videbit nouiſſima noſtra. * Si 5
cum peditibus currens laboraſti: quo-
modo contendere poteris cum equis?
cum autem in terra pacis ſecurus fu-
eris, quid facies in ſuperbia Iordanis?
*Nam & fratres tui, & domus patris 6
B tui, etiam ipſi pugnauerunt aduerſum
te, & clamauerunt poſt te plena voce:
ne credas eis cum locuti fuerint tibi
7 bona. * Reliqui domum meam, dimiſi
hereditatem meam: dedi dilectam ani-
mam meam in manu inimicorum eius.
8 *Facta eſt mihi hereditas mea quaſi
leo in ſilua: dedit contra me vocem,
9 ideo odiui eam. * Numquid auis diſ-
color hereditas mea mihi? numquid
auis tincta per totum? venite, congre-
gamini omnes beſtiæ terræ, properate
10 ad deuorandum. * Paſtores multi de-
C moliti ſunt vineam meam, conculcaue-
runt partem meam: dederunt portio-
nem meam deſiderabilem in deſertum
11 ſolitudinis. * Poſuerunt eam in diſſi-
pationem, luxitq. ſuper me: deſola-
tione deſolata eſt omnis terra: quia
12 nullus eſt qui recogitet corde. * Super
omnes vias deſerti venerunt vaſtato-
res, quia gladius Domini deuorabit ab
extremo terræ vſque ad extremum
13 eius: non eſt pax vniuerſæ carni. * Se-
minauerunt triticum, & ſpinas meſſu-
erunt: hereditatem acceperunt, & non
eis proderit: confundemini a fructibus
D veſtris, propter iram furoris Domini.
14 *Hæc dicit Dominus aduerſum om- donec conuertatur;
nes vicinos meos peſſimos, qui tangunt
hereditatem, quam diſtribui populo
meo Iſrael: Ecce ego euellam eos de
terra ſua, & domum Iuda euellam
15 de medio eorum. * Et cum euulſero
eos, conuertar, & miſerebor eorum: &
reducam eos, virum ad hereditatem
16 ſuam, & virum in terram ſuam. * Et
erit: ſi eruditi didicerint vias populi
mei, vt iurent in nomine meo: Viuit
Dominus, ſicut docuerunt populum
meum iurare in Baal: ædificabuntur
17 in medio populi mei. * Quòd ſi non
audierint, euellam gentem illam euul-
ſione & perditione, ait Dominus.

13

1 A HÆc dicit Dominus ad me: Vade, populo peſſimo,
& poſſide tibi lumbare lineum, & po-
nes illud ſuper lumbos tuos, & in
2 aquam non inferes illud. * Et poſſedi
lumbare iuxta verbum Domini, & po-
3 ſui circa lumbos meos. * Et factus eſt
ſermo Domini ad me, ſecundò, dicens:
4 * Tolle lumbare, quod poſſediſti, quod
eſt circa lumbos tuos, & ſurgens vade
ad Euphraten, & abſconde ibi illud
5 in foramine petræ. * Et abij, & ab-

[a] Inf. 17. b. 10. & 20. c. 12. — [b] Iob 21. a. 7. Hab. 1. d. 13.

ſcondi illud in Euphrate, ſicut præce-
perat mihi Dominus. * Et factum eſt 6
poſt dies plurimos, dixit Dominus ad
me: Surge, vade ad Euphraten: &
tolle inde lumbare, quod præcepi tibi
vt abſconderes illud ibi. * Et abij ad 7
Euphraten, & fodi, & tuli lumbare de
loco, vbi abſconderam illud: & ecce
computruerat lumbare, ita vt nulli vſui
aptum eſſet. * Et factum eſt verbum 8
Domini ad me, dicens: * Hæc dicit 9
Dominus: Sic putreſcere faciam ſu- B
perbiam Iuda, & ſuperbiam Ieruſalem
multam. * Populum iſtum peſſimum, 10
qui nolunt audire verba mea, & am-
bulant in prauitate cordis ſui: abie-
runtq. poſt deos alienos vt ſeruirent
eis, & adorarent eos: & erunt ſicut
lumbare iſtud, quod nulli vſui aptum
eſt. * Sicut enim adhæret lumbare ad 11
lumbos viri, ſic agglutinaui mihi om-
nem domum Iſrael, & omnem domum
Iuda, dicit Dominus: vt eſſent mihi
in populum, & in nomen, & in lau-
dem, & in gloriam: & non audierunt.
quem puniet, * Dices ergo ad eos ſermonem iſtum: 12
Hæc dicit Dominus Deus Iſrael: Om-
nis laguncula implebitur vino. Et di-
cent ad te: Numquid ignoramus quia
omnis laguncula implebitur vino? * Et 13
dices ad eos: Hæc dicit Dominus:
Ecce ego implebo omnes habitatores
terræ huius, & reges, qui ſedent de
ſtirpe Dauid ſuper thronum eius, &
ſacerdotes, & prophetas, & omnes habi-
tatores Ieruſalem, ebrietate: * & di- 14
ſpergam eos virum a fratre ſuo, & pa- C
tres & filios pariter, ait Dominus: non
parcam, & non concedam: neque mi-
niſi conuerſus fuerit, ſerebor vt non diſperdam eos. * Au- 15
dite, & auribus percipite. Nolite ele-
uari, quia Dominus locutus eſt. * Date 16
Domino Deo veſtro gloriam antequam
contenebreſcat, & antequam offendant
pedes veſtri ad montes caliginoſos: ex-
pectabitis lucem, & ponet eam in vm-
bram mortis, & in caliginem. * Quòd ſi 17
hoc non audieritis, in abſcondito plo-
rabit anima mea a facie ſuperbiæ: [a] plo-
rans plorabit, & deducet oculus meus
lacrymam, quia captus eſt grex Domini.
cum rege & dominatrice * Dic regi, & dominatrici: Humiliamini, 18
ſedete: quoniam deſcendit de capite
veſtro corona gloriæ veſtræ. * Ciui- 19
tates Auſtri clauſæ ſunt, & non eſt qui
aperiat: tranſlata eſt omnis Iuda tranſ-
20 migratione perfecta. * Leuate oculos
veſtros, & videte qui venitis ab Aqui-
lone: vbi eſt grex, qui datus eſt tibi,
21 pecus inclytum tuum? * Quid dices
D cum viſitauerit te? tu enim docuiſti
eos aduerſum te, & erudiſti in caput
tuum: numquid non dolores appre-
hendent te, quaſi mulierem parturien-
22 tem? * Quòd ſi dixeris in corde tuo: propt multitu nem iniquita
Quare venerunt mihi hæc? [b] Propter
multitudinem iniquitatis tuæ reuelata
ſunt verecundiora tua, pollutæ ſunt
23 plantæ tuæ. * Si mutare poteſt æthiops
pellem ſuam, aut pardus varietates
ſuas: & vos poteritis benefacere, cum
24 didiceritis malum. * Et diſſeminabo eos
quaſi ſtipulam, quæ vento raptatur in
25 deſerto. * Hæc ſors tua, parsq. men-
ſuræ tuæ a me, dicit Dominus, quia
oblita es mei, & confiſa es in men-
26 dacio. * vnde & ego nudaui femora
tua contra faciem tuam, & apparuit
27 ignominia tua, * adulteria tua, & hin-
nitus tuus ſcelus fornicationis tuæ: ſu-
per colles in agro vidi abominationes
tuas. Væ tibi Ieruſalem, non munda-
beris poſt me: vſquequo adhuc?

14
1
A QVod factum eſt verbum Domini β) Inex rabilis
ad Ieremiam de ſermonibus ſiccitatis.
2 * Luxit Iudæa, & portæ eius corrue- preces viſtim
runt, & obſcuratæ ſunt in terra, & cla-
3 mor Ieruſalem aſcendit. * Maiores mi-
ſerunt minores ſuos ad aquam: vene-
runt ad hauriendum, non inuenerunt
aquam, reportauerunt vaſa ſua vacua:
confuſi ſunt & afflicti, & operuerunt
4 capita ſua. * Propter terræ vaſtitatem,
quia non venit pluuia in terram, con-
fuſi ſunt agricolæ, operuerunt capita
5 ſua. * Nam & cerua in agro peperit,
6 & reliquit: quia non erat herba. * Et
onagri ſteterunt in rupibus, traxerunt
ventum quaſi dracones, defecerunt
7 oculi eorum, quia non erat herba. * Si
iniquitates noſtræ reſponderint nobis:
Domine fac propter nomen tuum, quo-
niam multæ ſunt auerſiones noſtræ,
8 tibi peccauimus. * Expectatio Iſrael,
B ſaluator eius in tempore tribulationis:
quare quaſi colonus futurus es in terra,
& quaſi viator declinans ad manen-
9 dum? * Quare futurus es velut vir
vagus, vt fortis qui non poteſt ſaluare?

[a] Thren. 1. a. 2. — [b] Inf. 30. c. 14.

tu autem in nobis es Domine, & no-
men tuum inuocatum eſt ſuper nos,
ſuſcipit, ne derelinquas nos. * Hæc dicit Do- 10
minus populo huic, qui dilexit mouere
pedes ſuos, & non quieuit, & Domino
non placuit: Nunc recordabitur iniqui-
tatum eorum, & viſitabit peccata eo-
rum. * Et dixit Dominus ad me: [a]Noli 11
orare pro populo iſto in bonum. * Cum 12
ieiunauerint, non exaudiam preces eo-
rum: & ſi obtulerint holocautomata, &
victimas, non ſuſcipiam ea: quoniam
gladio, & fame, & peſte conſumam eos.
excuſatio- * Et dixi, A a a, Domine Deus: Pro- 13
nem non accipit. phetæ dicunt eis: [b]Non videbitis gla-
dium, & fames non erit in vobis, ſed
pacem veram dabit vobis in loco iſto.
* Et dixit Dominus ad me: Falſo pro- 14
phetæ vaticinantur in nomine meo: C
non miſi eos, & non præcepi eis, ne-
que locutus ſum ad eos: viſionem
mendacem, & diuinationem, & frau-
dulentiam, & ſeductionem cordis ſui
prophetant vobis. * Idcirco hæc dicit 15
Dominus de prophetis, qui prophe-
tant in nomine meo, quos ego non
miſi, dicentes: Gladius, & fames non
erit in terra hac: In gladio & fame con-
ſumentur prophetæ illi. * Et populi, 16
quibus prophetant, erunt proiecti in
vijs Ieruſalem præ fame & gladio, &
non erit qui ſepeliat eos; ipſi & vxores
eorum, filij & filiæ eorum, & effun-
dam ſuper eos malum ſuum. * Et di- 17
ces ad eos verbum iſtud: [c]Deducant
oculi mei lacrymam per noctem &
diem, & non taceant: quoniam con-
tritione magna contrita eſt virgo filia
populi mei, plaga peſſima vehementer.
* Si egreſſus fuero ad agros, ecce oc- 18
ciſi gladio: & ſi introiero in ciuitatem, D
ecce attenuati fame. Propheta quoque
& ſacerdos abierunt in terram, quam
ignorabant.
Ieruſalem * Numquid proijciens abieciſti Iu- 19
dam? aut Sion abominata eſt anima
tua? quare ergo percuſſiſti nos, ita vt
nulla ſit ſanitas? [d]expectauimus pacem,
& non eſt bonum: & tempus curatio-
nis, & ecce turbatio. * Cognouimus Do- 20
mine impietates noſtras, iniquitates pa-
trum noſtrorum, quia peccauimus tibi.
* Ne dès nos in opprobrium propter 21
nomen tuum, neque facias nobis con-
tumeliam ſolij gloriæ tuæ: recordare,

ne irritum facias fœdus tuum nobiſ-
22 cum. * Numquid ſunt in ſculptilibus
Gentium qui pluant? aut cæli poſſunt
dare imbres? nonne tu es Dominus
15 Deus noſter, quem expectauimus? tu
1 enim feciſti omnia hæc. ET dixit Do- non reſpicit;
A minus ad me: Si ſteterit Moyſes, &
Samuel coram me, non eſt anima mea
ad populum iſtum: eijce illos a facie
2 mea, & egrediantur. * Quòd ſi dixe-
rint ad te: Quo egrediemur? dices ad
eos: Hæc dicit Dominus: [e]Qui ad
mortem, ad mortem: & qui ad gla-
dium, ad gladium: & qui ad famem,
ad famem: & qui ad captiuitatem, ad
3 captiuitatem. * Et viſitabo ſuper eos
quattuor ſpecies, dicit Dominus: Gla-
dium ad occiſionem, & canes ad lace-
randum, & volatilia cæli & beſtias
terræ ad deuorandum & diſſipandum.
4 * & dabo eos in feruorem vniuerſis
regnis terræ: [f]propter Manaſſem filium
Ezechiæ regis Iuda, ſuper omnibus
5 quæ fecit in Ieruſalem. * Quis enim
miſerebitur tui Ieruſalem? aut quis
contriſtabitur pro te? aut quis ibit ad
6 rogandum pro pace tua? * Tu reli-
quiſti me, dicit Dominus, retrorſum
abijſti: & extendam manum meam
ſuper te, & interficiam te: laboraui
7 rogans. * Et diſpergam eos ventilabro
B in portis terræ: interfeci & diſperdidi
populum meum, & tamen a vijs ſuis
8 non ſunt reuerſi. * Multiplicatæ ſunt
mihi viduæ eius ſuper arenam maris:
induxi eis ſuper matrem adoleſcentis
vaſtatorem meridie: miſi ſuper ciui-
9 tates repente terrorem. * [g]Infirmata
eſt quæ peperit ſeptem, defecit anima
eius: [h]occidit ei ſol, cum adhuc eſſet
dies: confuſa eſt, & erubuit: & reſi-
duos eius in gladium dabo in conſpectu
inimicorum eorum, ait Dominus.
10 * Væ mihi mater mea: quare ge- lamentantem
nuiſti me virum rixæ, virum diſcordiæ
in vniuerſa terra? non fœneraui, nec
C fœnerauit mihi quiſquam: omnes male-
11 dicunt mihi. * Dicit Dominus: Si non
reliquiæ tuæ in bonum, ſi non occurri
tibi in tempore afflictionis, & in tem-
pore tribulationis aduerſus inimicum.
12 * Numquid fœderabitur ferrum ferro
13 ab Aquilone, & æs? * Diuitias tuas &
theſauros tuos in direptionem dabo
gratis in omnibus peccatis tuis, & in

[a] Sup. 7. c. 16. — [b] Inf. 23. d. 17. — [c] Thre. 1. f. 16. & 2. f. 18. — [d] Sup. 8. e. 15. — [e] Zach. 11. b. 9. — [f] 4. Reg. 21. b. 11. — [g] 1. Reg. 2. a. 5. — [h] Amos 8. c. 9.

omnibus terminis tuis. * Et adducam 14
inimicos tuos de terra, quam neſcis:
quia ignis ſuccenſus eſt in furore meo,
prophetam ſuper vos ardebit. * Tu ſcis Domine, 15
recordare mei, & viſita me, & tuere
me ab his, qui perſequuntur me, noli
in patientia tua ſuſcipere me: ſcito
quoniam ſuſtinui propter te oppro-
brium. * Inuenti ſunt ſermones tui, & 16
comedi eos, & factum eſt mihi ver- D
bum tuum in gaudium & in lætitiam
cordis mei: quoniam inuocatum eſt
nomen tuum ſuper me Domine Deus
exercituum. * [a]Non ſedi in concilio 17
ludentium, & gloriatus ſum a facie
manus tuæ: ſolus ſedebam, quoniam
comminatione repleſti me. * [b]Quare 18
factus eſt dolor meus perpetuus, &
plaga mea deſperabilis renuit curari?
facta eſt mihi quaſi mendacium aqua-
conſolatur. rum infidelium. * Propter hoc hæc 19
dicit Dominus: Si conuerteris, con-
uertam te, & ante faciem meam ſtabis:
& ſi ſeparaueris pretioſum a vili, quaſi
os meum eris: conuertentur ipſi ad
te, & tu non conuerteris ad eos. * Et 20
dabo te populo huic in murum æreum,
fortem: & bellabunt aduerſum te, &
non præualebunt: quia ego tecum ſum
vt ſaluem te, & eruam te, dicit Do-
minus. * Et liberabo te de manu peſ- 21
ſimorum, & redimam te de manu
fortium.

16
γ) Iuſte iudicans: ET factum eſt verbum Domini ad 1 A
me, dicens: * Non accipies vxorem, & 2
grande malum decernit non erunt tibi filij, & filiæ in loco
iſto. * Quia hæc dicit Dominus ſuper 3
filios & filias, qui generantur in loco
iſto, & ſuper matres eorum, quæ genu-
erunt eos: & ſuper patres eorum, de
quorum ſtirpe ſunt nati in terra hac:
* Mortibus ægrotationum morientur: 4
non plangentur, & non ſepelientur, in
ſterquilinium ſuper faciem terræ erunt:
& gladio, & fame conſumentur: & erit
cadauer eorum in eſcam volatilibus
cæli, & beſtijs terræ. * Hæc enim dicit 5
Dominus: Ne ingrediaris domum con-
uiuij, neque vadas ad plangendum,
neque conſoleris eos: quia abſtuli pa-
cem meam a populo iſto, dicit Do-
minus, miſericordiam & miſerationes.
* Et morientur grandes, & parui in 6
terra iſta: non ſepelientur neque plan-
gentur, & non ſe incident, neque cal-
7 uitium fiet pro eis. * Et non frangent
B inter eos lugenti panem ad conſolan-
dum ſuper mortuo: & non dabunt eis
potum calicis ad conſolandum ſuper
8 patre ſuo & matre. * Et domum con-
uiuij non ingrediaris, vt ſedeas cum
9 eis, & comedas & bibas: * quia hæc
dicit Dominus exercituum Deus Iſrael:
Ecce ego auferam de loco iſto in ocu-
lis veſtris, & in diebus veſtris vocem
gaudij, & vocem lætitiæ, vocem ſponſi,
& vocem ſponſæ.

10 * Et cum annunciaueris populo huic *derelinquentibus*
omnia verba hæc, & dixerint tibi: *Deum,*
Quare locutus eſt Dominus ſuper nos
omne malum grande iſtud? quæ ini-
quitas noſtra? & quod peccatum no-
ſtrum, quod peccauimus Domino Deo
11 noſtro? * Dices ad eos: Quia dere-
liquerunt me patres veſtri, ait Domi-
nus: & abierunt poſt deos alienos, &
ſeruierunt eis, & adorauerunt eos: &
C me dereliquerunt, & legem meam non
12 cuſtodierunt. * Sed & vos peius ope-
rati eſtis, quàm patres veſtri: ecce
enim ambulat vnuſquiſque poſt pra-
uitatem cordis ſui mali, vt me non
13 audiat. * Et eijciam vos de terra hac
in terram, quam ignoratis vos, & pa-
tres veſtri: & ſeruietis ibi dijs alienis
die ac nocte, qui non dabunt vobis
14 requiem. * Propterea ecce dies veniunt
dicit Dominus, & non dicetur vltra:
Viuit Dominus, qui eduxit filios Iſrael
15 de Terra Ægypti, * ſed, Viuit Do-
minus, qui eduxit filios Iſrael de Terra
Aquilonis, & de vniuerſis terris, ad
quas eieci eos: & reducam eos in ter-
ram ſuam, quam dedi patribus eorum.
16 * Ecce ego mittam piſcatores multos di-
D cit Dominus, & piſcabuntur eos: & poſt
hæc mittam eis multos venatores, &
venabuntur eos de omni monte, & de
omni colle, & de cauernis petrarum.
17 * Quia oculi mei ſuper omnes vias eo-
rum: non ſunt abſconditæ a facie mea,
& non fuit occultata iniquitas eorum
18 ab oculis meis. * Et reddam primum
duplices iniquitates, & peccata eorum:
quia contaminauerunt terram meam in
morticinis idolorum ſuorum, & abo-
minationibus ſuis impleuerunt heredi-
19 tatem meam. * Domine fortitudo mea, *quem gentes agnoſcent*
& robur meum, & refugium meum in

[a] Pſal. 1. a. 1. & 25. b. 4. — [b] Inf. 30 c. 15.

die tribulationis: ad te Gentes venient
ab extremis terræ, & dicent: Vere men-
dacium possederunt patres nostri, va-
nitatem, quæ eis non profuit. * Num- 20
quid faciet sibi homo deos, & ipsi non
sunt dij? * Idcirco ecce ego ostendam 21
eis per vicem hanc, ostendam eis ma-
num meam, & virtutem meam: & scient 17
quia nomen mihi Dominus. PEccatum 1
Iuda scriptum est stylo ferreo in vngue A
adamantino, exaratum super latitudi-
nem cordis eorum, & in cornibus ara-
rum eorum. * Cum recordati fuerint 2
filij eorum ararum suarum, & luco-
rum suorum, lignorumq. frondentium
in montibus excelsis, * sacrificantes in 3
agro: fortitudinem tuam, & omnes
thesauros tuos in direptionem dabo,
excelsa tua propter peccata in vniuer-
sis finibus tuis. * Et relinquéris sola 4
ab hereditate tua, quam dedi tibi: &
seruire te faciam inimicis tuis in terra,
quam ignoras: quoniam ignem suc-
cendisti in furore meo, vsque in æter-
num ardebit.
[c]onfidentibus in homine, * Hæc dicit Dominus: [a]Maledictus 5
homo, qui confidit in homine, & ponit
carnem brachium suum, & a Domino
recedit cor eius. * Erit enim quasi 6
myricæ in deserto, & non videbit cum
venerit bonum: sed habitabit in sicci-
tate in deserto, in terra salsuginis, &
inhabitabili. * Benedictus vir, qui con- 7
fidit in Domino, & erit Dominus fidu-
cia eius. * [b]Et erit quasi lignum quod 8
transplantatur super aquas, quod ad B
humorem mittit radices suas: & non
timebit cum venerit æstus. Et erit fo-
lium eius viride, & in tempore sicci-
tatis non erit solicitum, nec aliquando
desinet facere fructum. * Prauum est 9
cor omnium, & inscrutabile: quis co-
gnoscet illud? * [c]Ego Dominus scru- 10
tans cor, & probans renes: qui do
vnicuique iuxta viam suam, & iuxta
fructum adinuentionum suarum. * Per- 11
dix fouit quæ non peperit: fecit diui-
tias, & non in iudicio: in dimidio die-
rum suorum derelinquet eas, & in
nouissimo suo erit insipiens. * Solium 12
gloriæ altitudinis a principio, locus
[n]on in [D]omino; sanctificationis nostræ: * Expectatio 13
Israel Domine: omnes, qui te derelin-
quunt, confundentur: recedentes a te,
in terra scribentur: quoniam dereli-
querunt venam aquarum viuentium
14 Dominum: * Sana me Domine, &
C sanabor: saluum me fac, & saluus ero:
15 quoniam laus mea tu es. * Ecce ipsi
dicunt ad me: Vbi est verbum Do-
16 mini? veniat. * Et ego non sum tur-
batus, te pastorem sequens: & diem
hominis non desideraui, tu scis. Quod
egressum est de labijs meis, rectum in
17 conspectu tuo fuit. * Non sis tu mihi
formidini, spes mea tu in die afflictio-
18 nis. * Confundantur qui me perse-
quuntur, & non confundar ego: pa-
ueant illi, & non paueam ego: induc
super eos diem afflictionis, & duplici
contritione contere eos.
19 * Hæc dicit Dominus ad me: Vade, violantibus sabbatum.
& sta in porta filiorum populi, per
quam ingrediuntur reges Iuda, & egre-
diuntur, & in cunctis portis Ierusalem:
20 * & dices ad eos: Audite verbum Do-
mini reges Iuda, & omnis Iuda, cun-
ctiq. habitatores Ierusalem, qui ingre-
21 dimini per portas istas. * Hæc dicit
Dominus: Custodite animas vestras,
& nolite portare pondera in die sab-
bati: nec inferatis per portas Ierusalem.
22 * Et nolite eijcere onera de domibus
D vestris in die sabbati, & omne opus
non facietis: sanctificate diem sabbati,
23 sicut præcepi patribus vestris. * Et
non audierunt, nec inclinauerunt au-
rem suam: sed indurauerunt ceruicem
suam ne audirent me, & ne accipe-
24 rent disciplinam. * Et erit: Si audie-
ritis me, dicit Dominus, vt non infe-
ratis onera per portas ciuitatis huius
in die sabbati: & si sanctificaueritis
diem sabbati, ne faciatis in eo omne
25 opus: * Ingredientur per portas ciui-
tatis huius reges & principes, sedentes
super solium Dauid, & ascendentes in
curribus & equis, ipsi & principes eo-
rum, viri Iuda, & habitatores Ieru-
salem: & habitabitur ciuitas hæc in
26 sempiternum. * Et venient de ciuita-
tibus Iuda, & de circuitu Ierusalem, &
de terra Beniamin, & de campestribus,
& de montuosis, & ab Austro, portan-
tes holocaustum, & victimam, & sacri-
ficium, & thus, & inferent oblationem
27 in domum Domini. * Si autem non
audieritis me vt sanctificetis diem sab-
bati, & ne portetis onus, & ne inferatis
per portas Ierusalem in die sabbati:

---

[a] Isa. 30. a. 2. & 31. a. 1. — [b] Psal. 1. a. 3. — [c] Apoc. 2. g. 23. Psal. 7. b. 10. 1. Reg. 16. b. 7.

ſuccendam ignem in portis eius, &
deuorabit domos Ieruſalem, & non
extinguetur.

b) Certo puniens: ad pœnitentiam vocantem

18
VErbum, quod factum eſt ad Iere- 1
miam a Domino, dicens: * Surge, & A 2
deſcende in domum figuli, & ibi au-
dies verba mea. * Et deſcendi in do- 3
mum figuli, & ecce ipſe faciebat opus
ſuper rotam. * Et diſſipatum eſt vas, 4
quod ipſe faciebat e luto manibus ſuis:
conuerſuſq. fecit illud vas alterum,
ſicut placuerat in oculis eius vt face-
ret. * Et factum eſt verbum Domini 5
ad me, dicens: * [a]Numquid ſicut figu- 6
lus iſte, non potero vobis facere, do-
mus Iſrael, ait Dominus? ecce ſicut
lutum in manu figuli, ſic vos in manu
mea, domus Iſrael. * Repente loquar 7
aduerſum gentem & aduerſus regnum,
[b]vt eradicem, & deſtruam, & diſper-
dam illud. * Si pœnitentiam egerit 8
gens illa a malo ſuo, quod locutus
ſum aduerſus eam: agam & ego pœni-
tentiam ſuper malo, quod cogitaui vt
facerem ei. * Et ſubito loquar de gente 9
& de regno, vt ædificem & plantem
illud. * Si fecerit malum in oculis 10
meis, vt non audiat vocem meam: B
pœnitentiam agam ſuper bono, quod

non audientibus

locutus ſum vt facerem ei. * Nunc 11
ergo dic viro Iuda, & habitatoribus
Ieruſalem, dicens: Hæc dicit Dominus:
Ecce ego fingo contra vos malum, &
cogito contra vos cogitationem: [c]re-
uertatur vnuſquiſque a via ſua mala, &
dirigite vias veſtras & ſtudia veſtra.
*Qui dixerunt: Deſperauimus: poſt 12
cogitationes enim noſtras ibimus, &
vnuſquiſque prauitatem cordis ſui mali
faciemus. * Ideo hæc dicit Dominus: 13
Interrogate Gentes: Quis audiuit talia
horribilia, quæ fecit nimis virgo Iſrael?
*Numquid deficiet de petra agri nix 14
Libani? aut euelli poſſunt aquæ erum- C
pentes frigidæ, & defluentes? * Quia 15
oblitus eſt mei populus meus, fruſtra
libantes, & impingentes in vijs ſuis, in
ſemitis ſæculi, vt ambularent per eas
in itinere non trito: * [d]vt fieret terra 16
eorum in deſolationem, & in ſibilum
ſempiternum: omnis qui præterierit
per eam obſtupeſcet, & mouebit ca-
put ſuum. * Sicut ventus vrens diſper- 17
gam eos coram inimico: dorſum, &
non faciem oſtendam eis in die per-
18 ditionis eorum. * Et dixerunt: Venite,
& cogitemus contra Ieremiam cogita-
tiones: non enim peribit lex a ſacer-
dote, neque conſilium a ſapiente, nec
ſermo a propheta: venite, & percutia-
mus eum lingua, & non attendamus
19 ad vniuerſos ſermones eius. * Attende
Domine ad me, & audi vocem aduer-
20 ſariorum meorum. * Numquid red-
D ditur pro bono malum, quia foderunt
foueam animæ meæ? Recordare quòd
ſteterim in conſpectu tuo, vt loquerer
pro eis bonum, & auerterem indigna-
21 tionem tuam ab eis. * Propterea da
filios eorum in famem, & deduc eos
in manus gladij: fiant vxores eorum
abſque liberis, & viduæ: & viri earum
interficiantur morte: iuuenes eorum
22 confodiantur gladio in prælio. *Audia-
tur clamor de domibus eorum: addu-
ces enim ſuper eos latronem repente:
quia foderunt foueam vt caperent me,
& laqueos abſconderunt pedibus meis.
23 *Tu autem Domine ſcis omne con-
ſilium eorum aduerſum me in mor-
tem: ne propitieris iniquitati eorum,
& peccatum eorum a facie tua non
deleatur: fiant corruentes in conſpectu
tuo, in tempore furoris tui abutere eis.

pœna … ptat… a prop…

19
1 A HÆc dicit Dominus: Vade, & ac-
cipe lagunculam figuli teſteam a ſenio-
ribus populi, & a ſenioribus ſacerdo-
2 tum: * Et egredere ad vallem filij
Ennom, quæ eſt iuxta introitum portæ
fictilis: & prædicabis ibi verba, quæ
3 ego loquar ad te. * Et dices: Audite
verbum Domini reges Iuda, & habita-
tores Ieruſalem: hæc dicit Dominus
exercituum Deus Iſrael: Ecce ego in-
ducam afflictionem ſuper locum iſtum,
ita vt omnis, qui audierit illam, tin-
4 niant aures eius: * Eo quòd dereli-
querint me, & alienum fecerint locum
iſtum: & libauerunt in eo dijs alienis,
quos neſcierunt ipſi, & patres eorum,
& reges Iuda: & repleuerunt locum
5 iſtum ſanguine innocentum. * Et ædi-
B ficauerunt excelſa Baalim ad combu-
rendos filios ſuos igni in holocauſtum
Baalim: quæ non præcepi, nec locu-
tus ſum, nec aſcenderunt in cor meum.
6 *Propterea ecce dies veniunt, dicit
Dominus: & non vocabitur amplius
locus iſte, Topheth, & Vallis filij En-

& ſymb… lice p… monſtra…

[a] Iſa. 45. b. 9. Rom. 9. c. 20. — [b] Sup. 1. c. 10 — [c] Inf. 25. a. 5. & 35. c. 15. Ion. 3. c. 8. — [d] Inf. 19. b. 8. & 49. c. 13. & 50. b. 13.

nom: ſed Vallis occiſionis. * Et diſſi- 7
pabo conſilium Iuda & Ieruſalem in
loco iſto: & ſubuertam eos gladio in
conſpectu inimicorum ſuorum, & in
manu quærentium animas eorum: &
dabo cadauera eorum eſcam volatilibus
cæli, & beſtijs terræ. * [a] Et ponam ciui- 8
tatem hanc in ſtuporem, & in ſibilum:
omnis, qui præterierit per eam, obſtu-
peſcet, & ſibilabit ſuper vniuerſa plaga
eius. * Et cibabo eos carnibus filio- 9
rum ſuorum, & carnibus filiarum ſua- C
rum: & vnuſquiſque carnem amici ſui
comedet in obſidione, & in anguſtia,
in qua concludent eos inimici eorum,
& qui quærunt animas eorum. * Et 10
conteres laguncULAM in oculis virorum,
qui ibunt tecum. * Et dices ad eos: 11
Hæc dicit Dominus exercituum: Sic
conteram populum iſtum & ciuitatem
iſtam, ſicut conteritur vas figuli, quod
non poteſt vltra inſtaurari: & in To-
pheth ſepelientur, eo quòd non ſit alius
locus ad ſepeliendum. * Sic faciam 12
loco huic, ait Dominus, & habitatori-
bus eius: & ponam ciuitatem iſtam
ſicut Topheth. * Et erunt domus Ieru- 13
ſalem, & domus regum Iuda ſicut locus D
Topheth, immundæ: omnes domus,
in quarum domatibus ſacrificauerunt
omni militiæ cæli, & libauerunt liba-
mina dijs alienis.

Pœna populi. * Venit autem Ieremias de Topheth, 14
quo miſerat eum Dominus ad prophe-
...ntiatur ...rdoti: tandum, & ſtetit in atrio domus Do-
mini, & dixit ad omnem populum:
...haſſur ...cutienti * Hæc dicit Dominus exercituum Deus 15
Iſrael: Ecce ego inducam ſuper ciui-
tatem hanc, & ſuper omnes vrbes eius
vniuerſa mala, quæ locutus ſum ad-
uerſum eam: quoniam indurauerunt
ceruicem ſuam vt non audirent ſer- 20
mones meos. ET audiuit Phaſſur filius 1
Emmer ſacerdos, qui conſtitutus erat A
princeps in domo Domini, Ieremiam
prophetantem ſermones iſtos. * Et per- 2
cuſſit Phaſſur Ieremiam prophetam, &
miſit eum in neruum, quod erat in
porta Beniamin ſuperiori, in domo Do-
mini. * Cumq. illuxiſſet in craſtinum, 3
eduxit Phaſſur Ieremiam de neruo. &
dixit ad eum Ieremias: Non Phaſſur
vocauit Dominus nomen tuum, ſed

4 pauorem vndique. * Quia hæc dicit
Dominus: Ecce ego dabo te in pa-
uorem, te & omnes amicos tuos: &
corruent gladio inimicorum ſuorum,
& oculi tui videbunt: & omnem Iu-
dam dabo in manum regis Babylonis:
& traducet eos in Babylonem, & per-
5 cutiet eos gladio. * Et dabo vniuerſam
B ſubſtantiam ciuitatis huius, & omnem
laborem eius, omneq. pretium, & cun-
ctos theſauros regum Iuda dabo in
manu inimicorum eorum: & diripient
eos, & tollent, & ducent in Babylo-
6 nem. * Tu autem Phaſſur, & omnes
habitatores domus tuæ ibitis in ca-
ptiuitatem: & in Babylonem venies,
& ibi morieris, ibiq. ſepelieris tu, &
omnes amici tui, quibus prophetaſti
mendacium.

7 * Seduxiſti me Domine, & ſeductus lamentantem
ſum: fortior me fuiſti, & inualuiſti: Ieremiam.
factus ſum in deriſum tota die, omnes
8 ſubſannant me. * Quia iam olim loquor,
vociferans iniquitatem, & vaſtitatem
clamito: & factus eſt mihi ſermo Do-
mini in opprobrium, & in deriſum
9 tota die. * Et dixi: Non recordabor
eius, neque loquar vltra in nomine il-
lius: & factus eſt in corde meo quaſi
ignis exæſtuans, clauſusq. in oſſibus
meis: & defeci, ferre non ſuſtinens.
10 * Audiui enim contumelias multorum,
C & terrorem in circuitu: Perſequimini,
& perſequamur eum: ab omnibus viris,
qui erant pacifici mei, & cuſtodientes
latus meum: ſi quo modo decipiatur,
& præualeamus aduerſus eum, & con-
11 ſequamur vltionem ex eo. * Dominus
autem mecum eſt quaſi bellator for-
tis: idcirco qui perſequuntur me, ca-
dent, & infirmi erunt: confundentur
vehementer, [b] quia non intellexerunt
opprobrium ſempiternum, quod num-
12 quam delebitur. * Et tu Domine exer-
cituum [c] probator iuſti, qui vides re-
nes & cor: videam quæſo vltionem
tuam ex eis: tibi enim reuelaui cauſam
13 meam. * Cantate Domino, laudate Do-
minum: quia liberauit animam pau-
14 peris de manu malorum. * [d] Maledicta
D dies, in qua natus ſum: dies, in qua pe-
perit me mater mea, non ſit benedicta.
15 * Maledictus vir, qui annunciauit patri
meo, dicens: Natus eſt tibi puer ma-
ſculus: & quaſi gaudio lætificauit eum.

[a] Sup. 18. c. 16. Inf. 49. c. 13. & 50. b. 13. — [b] Inf. 23. g. 40. — [c] Sup. 11. d. 20. & 17. b. 10. — [d] Iob 3. a 2.

* Sit homo ille vt ſunt ciuitates, quas 16
ſubuertit Dominus, & non pœnituit
eum: audiat clamorem mane, & vlu-
latum in tempore meridiano: * qui 17
non me interfecit a vulua, vt fieret
mihi mater mea ſepulchrum, & vulua
eius conceptus æternus. * Quare de 18
vulua egreſſus ſum, vt viderem labo-
rem & dolorem, & conſumerentur in
confuſione dies mei?

21

β) Nuntiatur regibus:

VErbum, quod factum eſt ad Iere- 1 A
miam a Domino, quando miſit ad eum
Sedeciæ debellando
rex Sedecias Phaſſur filium Melchiæ,
& Sophoniam filium Maaſiæ ſacerdo-
tem, dicens: * Interroga pro nobis 2
Dominum, quia Nabuchodonoſor rex
Babylonis præliatur aduerſum nos: ſi
forte faciat Dominus nobiſcum ſecun-
dum omnia mirabilia ſua, & recedat a
nobis. * Et dixit Ieremias ad eos: Sic 3
dicetis Sedeciæ: * Hæc dicit Dominus 4
Deus Iſrael: Ecce ego conuertam vaſa
belli, quæ in manibus veſtris ſunt, &
quibus vos pugnatis aduerſum regem
Babylonis, & Chaldæos, qui obſident
vos in circuitu murorum: & congre-
gabo ea in medio ciuitatis huius. * Et 5
debellabo ego vos in manu extenta, B
& in brachio forti, & in furore, & in
indignatione, & in ira grandi. * Et 6
percutiam habitatores ciuitatis huius,
homines & beſtiæ peſtilentia magna
morientur. * Et poſt hæc ait Dominus: 7
dabo Sedeciam regem Iuda, & ſeruos
eius, & populum eius, & qui derelicti
ſunt in ciuitate hac a peſte & gladio,
& fame, in manu Nabuchodonoſor re-
gis Babylonis, & in manu inimicorum
eorum, & in manu quærentium ani-
mam eorum, & percutiet eos in ore
gladij, & non flectetur, neque parcet,
cum populo;
nec miſerebitur. * Et ad populum hunc 8
dices: Hæc dicit Dominus: Ecce ego C
do coram vobis viam vitæ, & viam
mortis. * [a] Qui habitauerit in vrbe 9
hac, morietur gladio, & fame, & peſte:
qui autem egreſſus fuerit, & transfu-
gerit ad Chaldæos, qui obſident vos,
viuet, & erit ei anima ſua, quaſi ſpo-
lium. * Poſui enim faciem meam ſu- 10
per ciuitatem hanc in malum, & non
in bonum, ait Dominus: in manu re-
gis Babylonis dabitur, & exuret eam
igni.

11 * Et domui regis Iuda: Audite ver- domui [regis;]
12 bum Domini, * domus Dauid, hæc
D dicit Dominus: [b] Iudicate mane iudi-
cium, & eruite vi oppreſſum de manu
calumniantis: ne forte egrediatur vt
ignis indignatio mea, & ſuccendatur,
& non ſit qui extinguat propter ma-
13 litiam ſtudiorum veſtrorum. * Ecce
ego ad te habitatricem vallis ſolidæ
atque campeſtris, ait Dominus: qui di-
citis: Quis percutiet nos? & quis in-
14 gredietur domos noſtras? * Et viſitabo
ſuper vos iuxta fructum ſtudiorum ve-
ſtrorum, dicit Dominus: & ſuccendam
ignem in ſaltu eius: & deuorabit om-
22
1 nia in circuitu eius. HÆc dicit Do-
A minus: Deſcende in domum regis Iuda,
2 & loqueris ibi verbum hoc, * & dices:
Audi verbum Domini rex Iuda, qui
ſedes ſuper ſolium Dauid: tu & ſerui
tui, & populus tuus, qui ingredimini
3 per portas iſtas. * Hæc dicit Dominus:
[c] Facite iudicium & iuſtitiam, & libe-
rate vi oppreſſum de manu calumnia-
toris: & aduenam, & pupillum, &
viduam nolite contriſtare, neque op-
primatis inique: & ſanguinem inno-
4 centem ne effundatis in loco iſto. * Si
B enim facientes feceritis verbum iſtud:
ingredientur per portas domus huius
reges ſedentes de genere Dauid ſuper
thronum eius, & aſcendentes currus
& equos, ipſi & ſerui, & populus eo-
5 rum. * Quòd ſi non audieritis verba
hæc: in memetipſo iuraui, dicit Do-
minus, quia in ſolitudinem erit domus
6 hæc. * Quia hæc dicit Dominus ſuper
domum regis Iuda: Galaad tu mihi
caput Libani: ſi non poſuero te ſoli-
7 tudinem, vrbes inhabitabiles. * Et ſan-
ctificabo ſuper te interficientem virum
& arma eius: & ſuccident electas ce-
dros tuas, & præcipitabunt in ignem.
8 * Et pertranſibunt gentes multæ per
C ciuitatem hanc: & dicet vnuſquiſque
proximo ſuo: [d] Quare fecit Dominus
9 ſic ciuitati huic grandi? * Et reſpon-
debunt: Eo quòd dereliquerint pactum
Domini Dei ſui, & adorauerint deos
alienos, & ſeruierint eis.

10 * Nolite flere mortuum, neque lu- Sellum
geatis ſuper eum fletu: plangite eum,
qui egreditur, quia non reuertetur vl-
tra, nec videbit terram natiuitatis ſuæ.
11 * Quia hæc dicit Dominus ad Sellum

[a] Inf. 38. a. 2. — [b] Inf. 22. a. 3. — [c] Sup. 21. d. 12. — [d] Deu. 29. d. 24. 3. Reg. 9. b. 8.

filium Ioſiæ regem Iuda, qui regnauit
pro Ioſia patre ſuo, qui egreſſus eſt
de loco iſto. Non reuertetur huc am-
plius: * ſed in loco, ad quem tranſtuli 12
eum, ibi morietur, & terram iſtam non
videbit amplius.
Ioakim, * Væ qui ædificat domum ſuam in 13
iniuſtitia, & cœnacula ſua non in iudi- D
cio: amicum ſuum opprimet fruſtra,
& mercedem eius non reddet ei. * Qui 14
dicit: Ædificabo mihi domum latam,
& cœnacula ſpatioſa: qui aperit ſibi
feneſtras, & facit laquearia cedrina, pin-
gitq. ſinopide. * Numquid regnabis, 15
quoniam confers te cedro? pater tuus
numquid non comedit & bibit, & fecit
iudicium & iuſtitiam tunc cum bene
erat ei? * Iudicauit cauſam pauperis 16
& egeni in bonum ſuum: numquid
non ideo quia cognouit me, dicit Do-
minus? * Tui vero oculi & cor ad aua- 17
ritiam, & ad ſanguinem innocentem
fundendum, & ad calumniam, & ad
curſum mali operis. * Propterea hæc 18
dicit Dominus ad Ioakim filium Ioſiæ E
regem Iuda: Non plangent eum: Væ
frater & væ ſoror: non concrepabunt
ei: Væ Domine, & væ inclyte. * Se- 19
pultura aſini ſepelietur, putrefactus &
proiectus extra portas Ieruſalem.
Iechoniæ; * Aſcende Libanum, & clama: & in 20
Baſan da vocem tuam, & clama ad
tranſeuntes, quia contriti ſunt omnes
amatores tui. * Locutus ſum ad te in 21
abundantia tua; & dixiſti: Non au-
diam: hæc eſt via tua ab adoleſcentia
tua, quia non audiſti vocem meam:
* Omnes paſtores tuos paſcet ventus, 22
& amatores tui in captiuitatem ibunt: F
& tunc confunderis, & erubeſces ab
omni malitia tua. * Quæ ſedes in Li- 23
bano, & nidificas in cedris, quomodo
congemuiſti cum veniſſent tibi dolo-
res, quaſi dolores parturientis? * Viuo 24
ego, dicit Dominus: quia ſi fuerit
Iechonias filius Ioakim regis Iuda, an-
nulus in manu dextera mea, inde euel-
lam eum. * Et dabo te in manu quæ- 25
rentium animam tuam, & in manu
quorum tu formidas faciem, & in manu
Nabuchodonoſor regis Babylonis, &
in manu Chaldæorum. * Et mittam 26
te, & matrem tuam, quæ genuit te, in G
terram alienam, in qua nati non eſtis,
ibiq. moriemini: * & in terram, ad 27
quam ipſi leuant animam ſuam vt reuer-
28 tantur illuc: non reuertentur. * Num-
quid vas fictile atque contritum vir iſte
Iechonias? numquid vas abſque omni
voluptate? quare abiecti ſunt ipſe &
ſemen eius, & proiecti in terram, quam
29 ignorauerunt? * Terra, terra, terra,
30 audi ſermonem Domini. * Hæc dicit
Dominus: Scribe virum iſtum ſteri-
lem, virum, qui in diebus ſuis non
proſperabitur: nec enim erit de ſemine
eius vir, qui ſedeat ſuper ſolium Da-
uid, & poteſtatem habeat vltra in Iuda.
23
1 VÆ [a] paſtoribus, qui diſperdunt & paſtoribus malis
A dilacerant gregem paſcuæ meæ, dicit
2 Dominus. * Ideo hæc dicit Dominus
Deus Iſrael ad paſtores, qui paſcunt
populum meum: Vos diſperſiſtis gre-
gem meum, & eieciſtis eos, & non
viſitaſtis eos: ecce ego viſitabo ſuper
vos malitiam ſtudiorum veſtrorum, ait
3 Dominus. * Et ego congregabo reli-
quias gregis mei de omnibus terris,
ad quas eiecero eos illuc: & conuer-
tam eos ad rura ſua: & creſcent &
4 multiplicabuntur. * Et ſuſcitabo ſuper
eos paſtores, & paſcent eos: non for-
midabunt vltra, & non pauebunt: &
nullus quæretur ex numero, dicit Do-
5 minus. * [b] Ecce dies veniunt, dicit Do- bonus paſtor ſuccedet.
minus: & ſuſcitabo Dauid germen iu-
ſtum: & regnabit rex, & ſapiens erit:
& faciet iudicium & iuſtitiam in terra.
6 * In diebus illis ſaluabitur Iuda, & Iſrael
habitabit confidenter: & hoc eſt nomen,
quod vocabunt eum, Dominus iuſtus
7 noſter. * Propter hoc ecce dies veniunt,
B dicit Dominus, & non dicent vltra:
Viuit Dominus, qui eduxit filios Iſrael
8 de Terra Ægypti: * Sed: [c] Viuit Do-
minus, qui eduxit & adduxit ſemen
domus Iſrael de Terra Aquilonis, &
de cunctis terris, ad quas eieceram eos
illuc: & habitabunt in terra ſua.

9 * Ad prophetas: Contritum eſt cor γ) Nuntiatur prophetis:
meum in medio mei, contremuerunt
omnia oſſa mea: factus ſum quaſi vir
ebrius, & quaſi homo madidus a vino polluentibus terram,
a facie Domini, & a facie verborum
10 ſanctorum eius. * Quia adulteris re-
pleta eſt terra, quia a facie maledi-
ctionis luxit terra, arefacta ſunt arua
deſerti: factus eſt curſus eorum malus,
11 & fortitudo eorum diſſimilis. * Pro-

[a] Ezech. 13. a. 3. & 34. a. 2. — [b] Inf. 33. c. 14. Iſa. 4. a. 2. & 40. c. 11. 45. b. 8. Ezec. 34. c. 11. Dan. 9. f. 24. Ioan. 1. g. 45. — [c] Sup. 16. c. 14. Deut. 33. d. 28.

pheta namque & ſacerdos polluti ſunt: C
& in domo mea inueni malum eorum,
ait Dominus. * Idcirco via eorum erit 12
quaſi lubricum in tenebris: impellen-
tur enim, & corruent in ea: afferam
enim ſuper eos mala, annum viſita-
tionis eorum, ait Dominus. * Et in 13
prophetis Samariæ vidi fatuitatem:
prophetabant in Baal, & decipiebant
populum meum Iſrael. * Et in prophe- 14
tis Ieruſalem vidi ſimilitudinem adul-
terantium, & iter mendacij: & confor-
tauerunt manus peſſimorum vt non
conuerteretur vnuſquiſque a malitia
ſua: facti ſunt mihi omnes vt Sodoma,
& habitatores eius quaſi Gomorrha.
*Propterea hæc dicit Dominus exer- 15
cituum ad prophetas: [a]Ecce ego ci-
babo eos abſinthio, & potabo eos felle: D
a prophetis enim Ieruſalem egreſſa eſt
pollutio ſuper omnem terram.
decipientibus populum, *Hæc dicit Dominus exercituum: 16
[b]Nolite audire verba prophetarum, qui
prophetant vobis, & decipiunt vos:
viſionem cordis ſui loquuntur, non de
ore Domini. * Dicunt his, qui blaſ- 17
phemant me: Locutus eſt Dominus:
[c]Pax erit vobis, & omni, qui ambulat
in prauitate cordis ſui, dixerunt: Non
veniet ſuper vos malum. * Quis enim 18
affuit in conſilio Domini, & vidit &
audiuit ſermonem eius? quis conſide-
rauit verbum illius & audiuit? * [d]Ecce 19
turbo Dominicæ indignationis egre-
dietur, & tempeſtas erumpens: ſuper
caput impiorum veniet. * Non reuer- 20
tetur furor Domini vſque dum faciat,
& vſque dum compleat cogitationem E
cordis ſui: in nouiſſimis diebus intel-
ligetis conſilium eius. * Non mitte- 21
bam prophetas, & ipſi currebant: non
loquebar ad eos, & ipſi prophetabant.
*Si ſtetiſſent in conſilio meo, & nota 22
feciſſent verba mea populo meo, auer-
tiſſem vtique eos a via ſua mala, & a
cogitationibus ſuis peſſimis.
vaticinantibus mendacium *Putaſne Deus e vicino ego ſum, 23
dicit Dominus? & non Deus de longe?
*Si occultabitur vir in abſconditis: & 24
ego non videbo eum, dicit Dominus?
numquid non cælum & terram ego
impleo, dicit Dominus? * Audiui quæ 25
dixerunt prophetæ, prophetantes in
nomine meo mendacium, atque di-
centes: Somniaui, ſomniaui. * Vſque- 26

F quo iſtud eſt in corde prophetarum
vaticinantium mendacium, & prophe-
27 tantium ſeductiones cordis ſui? * Qui
volunt facere vt obliuiſcatur populus
meus nominis mei propter ſomnia eo-
rum, quæ narrat vnuſquiſque ad pro-
ximum ſuum: ſicut obliti ſunt patres
28 eorum nominis mei propter Baal. * Pro-
pheta, qui habet ſomnium, narret ſom-
nium: & qui habet ſermonem meum,
loquatur ſermonem meum vere: quid
paleis ad triticum, dicit Dominus?
29 * Numquid non verba mea ſunt quaſi
ignis, dicit Dominus: & quaſi malleus
30 conterens petram? * Propterea ecce
ego ad prophetas, ait Dominus: qui
furantur verba mea vnuſquiſque a pro-
31 ximo ſuo. * Ecce ego ad prophetas,
ait Dominus: qui aſſumunt linguas
32 ſuas, & aiunt: Dicit Dominus. * Ecce
ego ad prophetas ſomniantes menda-
cium, ait Dominus: qui narrauerunt
ea, & ſeduxerunt populum meum in
mendacio ſuo, & in miraculis ſuis:
cum ego non miſiſſem eos, nec man-
daſſem eis, qui nihil profuerunt po-
33 pulo huic, dicit Dominus. * Si igi- & verba Domini peruertentibus.
G tur interrogauerit te populus iſte, vel
propheta, aut ſacerdos, dicens: Quod
eſt onus Domini? dices ad eos: Vos
eſtis onus. proijciam quippe vos, di-
34 cit Dominus. * Et propheta, & ſa-
cerdos, & populus qui dicit: Onus
Domini: viſitabo ſuper virum illum,
35 & ſuper domum eius. * Hæc dicetis
vnuſquiſque ad proximum, & ad fra-
trem ſuum: Quid reſpondit Dominus?
36 & quid locutus eſt Dominus? * Et
onus Domini vltra non memorabitur:
quia onus erit vnicuique ſermo ſuus:
& peruertiſtis verba Dei viuentis, Do-
37 mini exercituum Dei noſtri. * Hæc
dices ad prophetam: Quid reſpondit
tibi Dominus? & quid locutus eſt Do-
38 minus? * Si autem onus Domini dixe-
ritis: propter hoc hæc dicit Dominus:
Quia dixiſtis ſermonem iſtum: Onus
Domini: & miſi ad vos, dicens: Nolite
39 dicere: Onus Domini: * Propterea
ecce ego tollam vos portans, & dere-
linquam vos, & ciuitatem, quam dedi
vobis, & patribus veſtris a facie mea.
40 * [e]Et dabo vos in opprobrium ſempi-
ternum, & in ignominiam æternam,
quæ numquam obliuione delebitur.

[a] Sup. 9. c. 15. — [b] Inf. 27. b. 9. & 29. b. 8. — [c] Sup. 5. c. 12. & 14. b. 13. — [d] Inf. 30. c. 14. — [e] Sup. 20. c. 11.

Nuntiatur omni populo:

OStendit mihi Dominus: & ecce 24 1
duo calathi pleni ficis, positi ante tem- A
plum Domini, postquam transtulit Na-
buchodonosor rex Babylonis Iecho-
niam filium Ioakim regem Iuda, &
principes eius, & fabrum, & incluso-
rem de Ierusalem, & adduxit eos in
Babylonem. * Calathus vnus ficus bo- 2
nas habebat nimis, vt solent ficus esse
primi temporis: & calathus vnus ficus
habebat malas nimis, quæ comedi non
poterant, eo quòd essent malæ. * Et 3
dixit Dominus ad me: Quid tu vides B
Ieremia? Et dixi: Ficus, ficus bonas,
bonas valde: & malas, malas valde:
quæ comedi non possunt, eo quòd
sint malæ. * Et factum est verbum 4
Domini ad me, dicens: * Hæc dicit 5
Dominus Deus Israel: Sicut ficus hæ
bonæ: sic cognoscam transmigrationem
Iuda, quam emisi de loco isto in Ter-
ram Chaldæorum, in bonum. * Et po- 6
nam oculos meos super eos ad placan- C
dum, & reducam eos in terram hanc:
& ædificabo eos, & non destruam: &
plantabo eos, & non euellam. * Et 7
dabo eis cor vt sciant me, quia ego
sum Dominus: [a]& erunt mihi in po-
pulum, & ego ero eis in Deum: quia
reuertentur ad me in toto corde suo.
*[b]Et sicut ficus pessimæ, quæ comedi 8
non possunt, eo quòd sint malæ: hæc D
dicit Dominus, sic dabo Sedeciam re-
gem Iuda, & principes eius, & reli-
quos de Ierusalem, qui remanserunt
in vrbe hac, & qui habitant in Terra
Ægypti. * Et dabo eos in vexationem, 9
afflictionemq. omnibus regnis terræ:
in opprobrium, & in parabolam, & in
prouerbium, & in maledictionem in
vniuersis locis, ad quæ eieci eos. * Et 10
mittam in eis gladium, & famem, &
pestem: donec consumantur de terra,
quam dedi eis, & patribus eorum.

...sione ficorum præmonstratur

captiuitas Babylonica,

VErbum, quod factum est ad Iere- 25 1
miam de omni populo Iuda in anno A
quarto Ioakim filij Iosiæ regis Iuda,
(ipse est annus primus Nabuchodono-
sor regis Babylonis.) * Quod locutus est 2
Ieremias propheta ad omnem populum
Iuda, & ad vniuersos habitatores Ieru-
salem, dicens: * A tertiodecimo anno 3
Iosiæ filij Amon regis Iuda vsque ad
diem hanc; iste tertius & vigesimus
annus, factum est verbum Domini ad
me, & locutus sum ad vos de nocte
consurgens & loquens: & non audi-
4 stis. * Et misit Dominus ad vos om-
nes seruos suos prophetas, consurgens
diluculo, mittensq. & non audistis, ne-
que inclinastis aures vestras vt audi-
5 retis * cum diceret: [c]Reuertimini vnus-
quisque a via sua mala, & a pessimis
cogitationibus vestris: & habitabitis in
terra, quam dedit Dominus vobis, &
patribus vestris a sæculo & vsque in
6 sæculum. * Et nolite ire post deos
B alienos vt seruiatis eis, adoretisq. eos:
neque me ad iracundiam prouocetis
in operibus manuum vestrarum, & non
7 affligam vos. * Et non audistis me,
dicit Dominus, vt me ad iracundiam
prouocaretis in operibus manuum ve-
8 strarum in malum vestrum. * Propterea
hæc dicit Dominus exercituum: Pro
9 eo quòd non audistis verba mea: * ecce
ego mittam, & assumam vniuersas co-
gnationes Aquilonis, ait Dominus, &
Nabuchodonosor regem Babylonis ser-
uum meum: & adducam eos super
terram istam, & super habitatores eius,
& super omnes nationes, quæ in cir-
cuitu illius sunt: & interficiam eos, &
ponam eos in stuporem & in sibilum,
10 & in solitudines sempiternas. * Per-
C damq. ex eis vocem gaudij & vocem
lætitiæ, vocem sponsi, & vocem sponsæ,
11 vocem molæ, & lumen lucernæ. * [d]Et
erit vniuersa terra hæc in solitudinem,
& in stuporem: & seruient omnes
gentes istæ regi Babylonis septuaginta
annis.
12 * Cumq. impleti fuerint septuaginta
anni, visitabo super regem Babylonis,
& super gentem illam, dicit Dominus,
iniquitatem eorum, & super terram
Chaldæorum: & ponam illam in soli-
13 tudines sempiternas. * Et adducam
super terram illam, omnia verba mea,
quæ locutus sum contra eam, omne
quod scriptum est in libro isto, quæ-
cumque prophetauit Ieremias aduer-
14 sum omnes gentes: * Quia seruierunt
eis cum essent gentes multæ, & reges
magni: & reddam eis secundum opera
eorum, & secundum facta manuum
15 suarum. * Quia sic dicit Dominus exer-
D cituum Deus Israel: Sume calicem vini
furoris huius de manu mea: & propi-
nabis de illo cunctis gentibus, ad quas

post quam iudicabuntur

[a] Sup. 7. e. 23. — [b] Inf. 29. d. 17. — [c] 4. Reg. 17. c. 13. Sup. 18. b. 11. Inf. 35. c. 15. — [d] Dan. 9. a. 2. Inf. 26. b. 6. 2. Par. 36. d. 22. 1. Esd. 1. a. 1.

cunctæ gentes;
ego mittam te. * Et bibent, & turba- 16
buntur, & inſanient a facie gladij,
quem ego mittam inter eos. * Et ac- 17
cepi calicem de manu Domini, & pro-
pinaui cunctis gentibus, ad quas miſit
me Dominus: * Ieruſalem, & ciuita- 18
tibus Iuda, & regibus eius, & princi-
pibus eius: vt darem eos in ſolitudi-
nem, & in ſtuporem, & in ſibilum, &
in maledictionem, ſicut eſt dies iſta:
* Pharaoni regi Ægypti, & ſeruis eius, 19
& principibus eius, & omni populo
eius, * & vniuerſis generaliter: cunctis 20
regibus terræ Auſitidis, & cunctis re-
gibus terræ Philiſthijm, & Aſcaloni,
& Gazæ, & Accaron, & reliquijs Azoti,
* & Idumææ, & Moab, & filijs Am- 21
mon: * Et cunctis regibus Tyri, & 22
vniuerſis regibus Sidonis: & regibus
terræ inſularum, qui ſunt trans mare.
* Et Dedan, & Thema, & Buz, & vni- 23
uerſis qui attonſi ſunt in comam. * Et 24
cunctis regibus Arabiæ, & cunctis re-
gibus Occidentis, qui habitant in de-
ſerto. * Et cunctis regibus Zambri, & 25
cunctis regibus Elam, & cunctis regi- E
bus Medorum: * cunctis quoque re- 26
gibus Aquilonis de prope & de longe,
vnicuique contra fratrem ſuum: & om-
nibus regnis terræ, quæ ſuper faciem
eius ſunt: & rex Seſach bibet poſt eos.
* & dices ad eos: Hæc dicit Dominus 27
exercituum Deus Iſrael: Bibite, & in-
ebriamini, & vomite: & cadite, neque
ſurgatis a facie gladij, quem ego mit-
tam inter vos. * Cumq. noluerint ac- 28
cipere calicem de manu tua vt bibant, F
dices ad eos: Hæc dicit Dominus exer-
cituum: Bibentes bibetis: * [a] quia ecce 29
in ciuitate, in qua inuocatum eſt no-
men meum, ego incipiam affligere,
& vos quaſi innocentes & immunes
eritis? non eritis immunes: gladium
enim ego voco ſuper omnes habita-
tores terræ, dicit Dominus exercituum.
* Et tu prophetabis ad eos omnia verba 30
hæc, & dices ad illos: [b] Dominus de
excelſo rugiet, & de habitaculo ſancto
ſuo dabit vocem ſuam: rugiens rugiet
ſuper decorem ſuum: celeuma quaſi
calcantium concinetur aduerſus om-
nes habitatores terræ. * Peruenit ſo- 31
nitus vſque ad extrema terræ: quia
iudicium Domino cum gentibus: iudi-
catur ipſe cum omni carne, impios

32 tradidi gladio, dicit Dominus. * Hæc
dicit Dominus exercituum: Ecce af-
flictio egredietur de gente in gentem:
& turbo magnus egredietur a ſummi-
33 tatibus terræ. * Et erunt interfecti Do-
G mini in die illa a ſummo terræ vſque
ad ſummum eius: non plangentur, &
non colligentur, neque ſepelientur: in
ſterquilinium ſuper faciem terræ iace-
34 bunt. * Vlulate paſtores, & clamate:
& aſpergite vos cinere optimates gre-
gis: quia completi ſunt dies veſtri vt
interficiamini: & diſſipationes veſtræ,
35 & cadetis quaſi vaſa pretioſa. * Et pe-
ribit fuga a paſtoribus, & ſaluatio ab
36 optimatibus gregis. * Vox clamoris
paſtorum, & vlulatus optimatum gre-
gis: quia vaſtauit Dominus paſcua eo-
37 rum. * Et conticuerunt arua pacis a
38 facie iræ furoris Domini. * Dereliquit
quaſi leo vmbraculum ſuum, quia facta
eſt terra eorum in deſolationem a facie
iræ columbæ, & a facie iræ furoris
Domini.

26
1 IN principio regni Ioakim filij Ioſiæ
A regis Iuda, factum eſt verbum iſtud a
2 Domino, dicens: * Hæc dicit Domi-
nus: Sta in atrio domus Domini, &
loqueris ad omnes ciuitates Iuda, de
quibus veniunt vt adorent in domo
Domini, vniuerſos ſermones, quos ego
mandaui tibi vt loquaris ad eos: noli
3 ſubtrahere verbum, * ſi forte audiant
& conuertantur vnuſquiſque a via ſua
mala: & pœniteat me mali quod co-
gito facere eis propter malitiam ſtudio-
4 rum eorum. * Et dices ad eos: Hæc
B dicit Dominus: Si non audieritis me
vt ambuletis in lege mea, quam dedi
5 vobis * vt audiatis ſermones ſeruorum
meorum Prophetarum, quos ego miſi
ad vos de nocte conſurgens, & diri-
6 gens, & non audiſtis: * [c] Dabo do-
mum iſtam ſicut Silo, & vrbem hanc
dabo in maledictionem cunctis genti-
bus terræ.

excidium Ieruſalem prædicit,

7 * Et audierunt ſacerdotes, & pro-
phetæ, & omnis populus Ieremiam
loquentem verba hæc in domo Do-
8 mini. * Cumq. compleſſet Ieremias
loquens omnia, quæ præceperat ei Do-
minus vt loqueretur ad vniuerſum po-
pulum, apprehenderunt eum ſacer-
dotes, & prophetæ, & omnis populus,
9 dicens: Morte moriatur. * Quare pro-

quapropter apprehenditur

[a] 1. Pet. 4. d. 17. — [b] Ioel 3. c. 16. Amos 1. a. 2. — [c] 1. Reg. 4. a. 2. b. 10.

phetauit in nomine Domini, dicens: C
Sicut Silo erit domus hæc: & vrbs iſta
deſolabitur, eo quòd non ſit habita-
tor? Et congregatus eſt omnis popu-
lus aduerſus Ieremiam in domo Do-
mini. * Et audierunt principes Iuda 10
verba hæc: & aſcenderunt de domo
regis in domum Domini, & ſederunt
in introitu portæ domus Domini nouæ.
* Et locuti ſunt ſacerdotes & prophetæ 11
ad principes, & ad omnem populum,
dicentes: Iudicium mortis eſt viro
huic: quia prophetauit aduerſus ciui-
tatem iſtam, ſicut audiſtis auribus ve-
ſtris. * Et ait Ieremias ad omnes prin- 12
cipes, & ad vniuerſum populum, dicens: D
[a] Dominus miſit me vt prophetarem
ad domum iſtam, & ad ciuitatem hanc
omnia verba quæ audiſtis. * [b] Nunc 13
ergo bonas facite vias veſtras, & ſtudia
veſtra, & audite vocem Domini Dei
veſtri: & pœnitebit Dominum mali,
quod locutus eſt aduerſum vos. * Ego 14
autem ecce in manibus veſtris ſum:
facite mihi quod bonum & rectum eſt
in oculis veſtris: * Verumtamen ſci- 15
tote & cognoſcite quòd ſi occideritis
me, ſanguinem innocentem tradetis
contra voſmetipſos, & contra ciuita- E
tem iſtam, & habitatores eius. in veri-
tate enim miſit me Dominus ad vos,
vt loquerer in auribus veſtris omnia
verba hæc. * Et dixerunt principes, 16
& omnis populus ad ſacerdotes & ad
prophetas: Non eſt viro huic iudi-
cium mortis: quia in nomine Domini
Dei noſtri locutus eſt ad nos. * Sur- 17
rexerunt ergo viri de ſenioribus terræ:
& dixerunt ad omnem cœtum populi,
loquentes: * Michæas de Moraſthi fuit 18
propheta in diebus Ezechiæ regis Iuda,
& ait ad omnem populum Iuda, di- F
cens: Hæc dicit Dominus exercituum:
[c] Sion quaſi ager arabitur: & Ieruſalem
in aceruum lapidum erit: & mons do-
mus in excelſa ſiluarum. * Numquid 19
morte condemnauit eum Ezechias rex
Iuda, & omnis Iuda? numquid non
timuerunt Dominum, & deprecati ſunt
faciem Domini: & pœnituit Dominum
mali, quod locutus fuerat aduerſum
eos? Itaque nos facimus malum grande
contra animas noſtras. * Fuit quo- 20
que vir prophetans in nomine Domini,
Vrias filius Semei de Cariathiarim: &

ſed liberatur Ieremias;

prophetauit aduerſus ciuitatem iſtam,
& aduerſus terram hanc iuxta omnia
21 verba Ieremiæ. * Et audiuit rex Ioa-
G kim, & omnes potentes, & principes
eius verba hæc: & quæſiuit rex inter-
ficere eum. Et audiuit Vrias, & timuit,
22 fugitq. & ingreſſus eſt Ægyptum. * Et
miſit rex Ioakim viros in Ægyptum,
Elnathan filium Achobor, & viros cum
23 eo in Ægyptum. * Et eduxerunt Vriam
de Ægypto: & adduxerunt eum ad
regem Ioakim, & percuſſit eum gla-
dio: & proiecit cadauer eius in ſepul-
24 chris vulgi ignobilis. * Igitur manus
Ahicam filij Saphan fuit cum Ieremia,
vt non traderetur in manus populi, &
interficerent eum.

27

1 A IN principio regni Ioakim filij Io-
ſiæ regis Iuda, factum eſt verbum iſtud
2 ad Ieremiam a Domino, dicens: * Hæc
dicit Dominus ad me: Fac tibi vin-
cula, & catenas: & pones eas in collo
3 tuo. * Et mittes eas ad regem Edom,
& ad regem Moab, & ad regem filio-
rum Ammon, & ad regem Tyri, & ad
regem Sidonis: in manu nunciorum,
qui venerunt Ieruſalem ad Sedeciam
4 regem Iuda. * Et præcipies eis vt ad
dominos ſuos loquantur: Hæc dicit
Dominus exercituum Deus Iſrael: Hæc
5 dicetis ad dominos veſtros: * Ego feci
terram, & homines, & iumenta, quæ
ſunt ſuper faciem terræ, in fortitudine
mea magna, & in brachio meo extento:
& dedi eam ei, qui placuit in oculis
6 meis. * Et nunc itaque ego dedi om-
B nes terras iſtas in manu Nabuchodo-
noſor regis Babylonis ſerui mei: in-
ſuper & beſtias agri dedi ei vt ſeruiant
7 illi. * Et ſeruient ei omnes gentes, &
filio eius, & filio filij eius: donec ve-
niat tempus terræ eius & ipſius: &
ſeruient ei gentes multæ, & reges ma-
8 gni. * Gens autem & regnum, quod
non ſeruierit Nabuchodonoſor regi
Babylonis, & quicumque non curua-
uerit collum ſuum ſub iugo regis Ba-
bylonis: in gladio, & in fame, & in
peſte viſitabo ſuper gentem illam, ait
Dominus: donec conſumam eos in
9 manu eius. * [d] Vos ergo nolite audire
prophetas veſtros, & diuinos, & ſom-
niatores, & augures, & maleficos, qui
dicunt vobis: Non ſeruietis regi Baby-
10 lonis. * Quia mendacium prophetant

prophetatur dominium Babylonis in gentibus vicinis

---

[a] Sup. 25. c. 13. — [b] Sup. 7. a. 3. — [c] Mich. 3. d. 12. — [d] Sup. 23. d. 16. Inf. 29. b. 8.

vobis: vt longe vos faciant de terra ve-
ſtra, & eijciant vos, & pereatis. * Porro 11
gens, quæ ſubiecerit ceruicem ſuam
ſub iugo regis Babylonis, & ſeruierit
ei; dimittam eam in terra ſua, dicit Do-
minus: & colet eam, & habitabit in ea.
& in Iuda, * Et ad Sedeciam regem Iuda locu- 12
tus ſum ſecundum omnia verba hæc, C
dicens: Subijcite colla veſtra ſub iugo
regis Babylonis, & ſeruite ei, & po-
pulo eius, & viuetis. * Quare morie- 13
mini tu & populus tuus gladio, &
fame, & peſte, ſicut locutus eſt Do-
minus ad gentem, quæ ſeruire noluerit
regi Babylonis? * Nolite audire verba 14
prophetarum dicentium vobis: Non
ſeruietis regi Babylonis: quia menda-
cium ipſi loquuntur vobis. * [a]Quia 15
non miſi eos, ait Dominus: & ipſi pro-
phetant in nomine meo mendaciter:
vt eijciant vos, & pereatis tam vos,
quàm prophetæ, qui vaticinantur vo-
bis. * Et ad ſacerdotes, & ad popu- 16
lum iſtum locutus ſum, dicens: Hæc
dicit Dominus: Nolite audire verba
prophetarum veſtrorum, qui prophe-
tant vobis, dicentes: Ecce vaſa Domini
reuertentur de Babylone nunc cito,
mendacium enim prophetant vobis.
* Nolite ergo audire eos, ſed ſeruite 17
regi Babylonis, vt viuatis. quare datur
hæc ciuitas in ſolitudinem? * Et ſi 18
prophetæ ſunt, & eſt verbum Domini D
in eis: occurrant Domino exercituum,
vt non veniant vaſa, quæ derelicta fu-
erant in domo Domini, & in domo
regis Iuda, & in Ieruſalem, in Baby-
lonem. * Quia hæc dicit Dominus 19
exercituum [b]ad columnas, & ad mare,
& ad baſes, & ad reliqua vaſorum, quæ
remanſerunt in ciuitate hac: * quæ 20
non tulit Nabuchodonoſor rex Baby-
lonis, cum transferret Iechoniam filium
Ioakim regem Iuda de Ieruſalem in
Babylonem, & omnes optimates Iuda
& Ieruſalem. * Quia hæc dicit Domi- 21
nus exercituum Deus Iſrael ad vaſa,
quæ derelicta ſunt in domo Domini,
& in domo regis Iuda & Ieruſalem:
* In Babylonem transferentur, & ibi 22
erunt vſque ad diem viſitationis ſuæ,
dicit Dominus, & afferri faciam ea, &
reſtitui in loco iſto.
28
confirmaturque morte Hananiæ, ET factum eſt in anno illo, in prin- 1
cipio regni Sedeciæ regis Iuda, in anno A
quarto, in menſe quinto, dixit ad me
Hananias filius Azur propheta de Ga-
baon, in domo Domini coram ſacer-
2 dotibus & omni populo, dicens: * Hæc
dicit Dominus exercituum Deus Iſrael:
3 Contriui iugum regis Babylonis. * Ad-
huc duo anni dierum, & ego referri
faciam ad locum iſtum omnia vaſa do-
mus Domini, quæ tulit Nabuchodo-
noſor rex Babylonis de loco iſto, &
4 tranſtulit ea in Babylonem. * Et Ie-
choniam filium Ioakim regem Iuda,
& omnem tranſmigrationem Iuda, qui
ingreſſi ſunt in Babylonem, ego con-
uertam ad locum iſtum, ait Dominus:
conteram enim iugum regis Babylo-
5 nis. * Et dixit Ieremias propheta ad
B Hananiam prophetam in oculis ſacer-
dotum, & in oculis omnis populi, qui
6 ſtabat in domo Domini. * & ait Iere-
mias propheta: Amen, ſic faciat Do-
minus: ſuſcitet Dominus verba tua,
quæ prophetaſti: vt referantur vaſa in
domum Domini, & omnis tranſmigra-
7 tio de Babylone ad locum iſtum. * Ve-
rumtamen audi verbum hoc, quod
ego loquor in auribus tuis, & in auri-
8 bus vniuerſi populi: * Prophetæ, qui
fuerunt ante me & ante te ab initio,
& prophetauerunt ſuper terras multas,
& ſuper regna magna de prælio, & de
9 afflictione, & de fame. * Propheta, qui
C vaticinatus eſt pacem: cum venerit ver-
bum eius, ſcietur propheta, quem miſit
10 Dominus in veritate. * Et tulit Hana-
nias propheta catenam de collo Iere-
11 miæ prophetæ, & confregit eam. * Et
ait Hananias in conſpectu omnis po-
puli, dicens: Hæc dicit Dominus: Sic
confringam iugum Nabuchodonoſor
regis Babylonis poſt duos annos die-
rum de collo omnium gentium.
12 * Et abijt Ieremias propheta in viam contrarium vaticinantis
ſuam. Et factum eſt verbum Domini
ad Ieremiam, poſtquam confregit Ha-
nanias propheta catenam de collo Iere-
13 miæ prophetæ, dicens: * Vade, & di-
ces Hananiæ: Hæc dicit Dominus: Ca-
tenas ligneas contriuiſti: & facies pro
14 eis catenas ferreas. * Quia hæc dicit
D Dominus exercituum Deus Iſrael: Iu-
gum ferreum poſui ſuper collum cun-
ctarum Gentium iſtarum, vt ſeruiant
Nabuchodonoſor regi Babylonis, & ſer-
uient ei: inſuper & beſtias terræ dedi

[a] Sup. 14. c. 14. & 23. c. 21. Inf. 29. b. 9. — [b] 4. Reg. 25. c. 13.

ei. * Et dixit Ieremias propheta ad 15
Hananiam prophetam: Audi Hanania:
non miſit te Dominus, & tu confidere
feciſti populum iſtum in mendacio.
*Idcirco hæc dicit Dominus: Ecce ego 16
mittam te a facie terræ: hoc anno
morieris: aduerſum enim Dominum
locutus es. *Et mortuus eſt Hananias 17
propheta in anno illo, menſe ſeptimo. 29

& punitione reliquorum

ET hæc ſunt verba libri, quem miſit 1 A
Ieremias propheta de Ieruſalem ad re-
liquias ſeniorum tranſmigrationis, &
ad ſacerdotes, & ad prophetas, & ad
omnem populum, quem traduxerat
Nabuchodonoſor de Ieruſalem in Ba-
bylonem: * poſtquam egreſſus eſt Ie- 2
chonias rex, & domina, & eunuchi, &
principes Iuda, & Ieruſalem, & faber,
& incluſor de Ieruſalem: * in manu 3
Elaſa filij Saphan, & Gamariæ filij
Helciæ, quos miſit Sedecias rex Iuda
ad Nabuchodonoſor regem Babylonis
in Babylonem, dicens: * Hæc dicit Do- 4
minus exercituum Deus Iſrael omni
tranſmigrationi, quam tranſtuli de Ieru-
ſalem in Babylonem: * Ædificate do- 5
mos, & habitate: & plantate hortos, &
comedite fructum eorum. * Accipite 6
vxores, & generate filios & filias: & B
date filijs veſtris vxores, & filias ve-
ſtras date viris, & pariant filios &
filias: & multiplicamini ibi, & nolite
eſſe pauci numero. * Et quærite pa- 7
cem ciuitatis, ad quam tranſmigrare vos
feci: & orate pro ea ad Dominum:
quia in pace illius erit pax vobis. *Hæc 8
enim dicit Dominus exercituum Deus
Iſrael: [a]Non vos ſeducant prophetæ
veſtri, qui ſunt in medio veſtrum, &
diuini veſtri: & ne attendatis ad ſom-
nia veſtra, quæ vos ſomniatis: * quia 9
falſo ipſi prophetant vobis in nomine
meo: & non miſi eos, dicit Dominus.
*[b]Quia hæc dicit Dominus: Cum cœ- 10
perint impleri in Babylone ſeptuaginta C
anni, viſitabo vos: & ſuſcitabo ſuper
vos verbum meum bonum, vt redu-
cam vos ad locum iſtum. *Ego enim 11
ſcio cogitationes, quas ego cogito ſu-
per vos, ait Dominus, cogitationes pa-
cis, & non afflictionis, vt dem vobis
finem & patientiam. * Et inuocabitis 12
me, & ibitis: & orabitis me, & ego
exaudiam vos. * Quæretis me, & in- 13
uenietis: cum quæſieritis me in toto
14 corde veſtro. * Et inueniar a vobis,
ait Dominus: & reducam captiuitatem
D veſtram, & congregabo vos de vni-
uerſis gentibus, & de cunctis locis, ad
quæ expuli vos, dicit Dominus: & re-
uerti vos faciam de loco, ad quem tranſ-
15 migrare vos feci. * Quia dixiſtis: Su-
ſcitauit nobis Dominus Prophetas in
16 Babylone: * Quia hæc dicit Dominus
ad regem, qui ſedet ſuper ſolium Dauid,
& ad omnem populum habitatorem
vrbis huius, ad fratres veſtros, qui non
ſunt egreſſi vobiſcum in tranſmigra-
17 tionem. * Hæc dicit Dominus exer-
cituum: [c]Ecce mittam in eos gladium,
& famem, & peſtem: & ponam eos
quaſi ficus malas, quæ comedi non
18 poſſunt, eo quòd peſſimæ ſint. * Et
perſequar eos in gladio, & in fame, &
in peſtilentia: & dabo eos in vexatio-
nem vniuerſis regnis terræ: in male-
dictionem, & in ſtuporem, & in ſibi-
E lum, & in opprobrium cunctis Gen-
19 tibus, ad quas ego eieci eos: * eo
quòd non audierint verba mea, dicit
Dominus: quæ miſi ad eos per ſeruos
meos prophetas de nocte conſurgens,
& mittens: & non audiſtis, dicit Do-
20 minus. * Vos ergo audite verbum Do-
mini omnis tranſmigratio, quam emiſi
de Ieruſalem in Babylonem.
21 * Hæc dicit Dominus exercituum
Deus Iſrael ad Achab filium Coliæ, &
ad Sedeciam filium Maaſiæ, qui pro-
phetant vobis in nomine meo menda-
citer: Ecce ego tradam eos in manus
Nabuchodonoſor regis Babylonis: &
22 percutiet eos in oculis veſtris. * Et
aſſumetur ex eis maledictio omni tranſ-
migrationi Iuda, quæ eſt in Babylone,
dicentium: Ponat te Dominus ſicut
Sedeciam, & ſicut Achab, quos frixit
23 rex Babylonis in igne: * pro eo quòd
F fecerint ſtultitiam in Iſrael, & mœchati
ſunt in vxores amicorum ſuorum, &
locuti ſunt verbum in nomine meo
mendaciter, quod non mandaui eis:
ego ſum iudex & teſtis, dicit Domi-
24 nus. * Et ad Semeian Nehelamiten di-
25 ces: * Hæc dicit Dominus exercituum,
Deus Iſrael: Pro eo quòd miſiſti in
nomine tuo libros ad omnem popu-
lum, qui eſt in Ieruſalem, & ad Sopho-
niam filium Maaſiæ ſacerdotem, & ad
26 vniuerſos ſacerdotes, dicens: * Do-

mendaciter prophetantium.

[a] Sup. 14. c. 14. & 23. d. 16. — [b] Sup. 25. c. 12. 2. Par. 36. d. 21. 1. Eſdr. 1. a. 1. Dan. 9. a. 2. — [c] Sup. 24. d. 10.

minus dedit te ſacerdotem pro Ioiade
ſacerdote, vt ſis dux in domo Domini
ſuper omnem virum arreptitium & pro-
phetantem, vt mittas eum in neruum
& in carcerem. * Et nunc quare non 27
increpaſti Ieremiam Anathothiten, qui
prophetat vobis? * Quia ſuper hoc 28
miſit in Babylonem ad nos, dicens: G
Longum eſt: ædificate domos, & habi-
tate: & plantate hortos, & comedite
fructus eorum. * Legit ergo Sopho- 29
nias ſacerdos librum iſtum in auribus
Ieremiæ prophetæ. * Et factum eſt 30
verbum Domini ad Ieremiam, dicens:
* Mitte ad omnem tranſmigrationem, 31
dicens: Hæc dicit Dominus ad Semeian
Nehelamiten: Pro eo quòd propheta-
uit vobis Semeias, & ego non miſi eum:
& fecit vos confidere in mendacio:
* idcirco hæc dicit Dominus: Ecce ego 32
viſitabo ſuper Semeian Nehelamiten,
& ſuper ſemen eius: non erit ei vir ſe-
dens in medio populi huius, & non vi-
debit bonum, quod ego faciam populo
meo, ait Dominus: quia præuaricatio-
nem locutus eſt aduerſus Dominum.

30

d) Solatium populi.

HOc verbum, quod factum eſt ad Iere- 1 A
miam a Domino, dicens: * Hæc dicit 2

α) Iſrael & Iuda reducentur:

Dominus Deus Iſrael, dicens: Scribe tibi
omnia verba, quæ locutus ſum ad te, in
libro. * Ecce enim dies veniunt, dicit 3
Dominus: & conuertam conuerſionem
populi mei Iſrael & Iuda, ait Dominus:
& conuertam eos ad terram, quam dedi
patribus eorum: & poſſidebunt eam,

liberati ſeruient Dauid regi,

* Et hæc verba, quæ locutus eſt Do- 4
minus ad Iſrael & ad Iudam: * Quo- 5
niam hæc dicit Dominus: Vocem ter-
roris audiuimus: formido, & non eſt
pax. * Interrogate, & videte ſi generat 6
maſculus: quare ergo vidi omnis viri
manum ſuper lumbum ſuum, quaſi
parturientis, & conuerſæ ſunt vniuerſæ
facies in auruginem? * [a]Væ, quia ma- 7
gna dies illa, nec eſt ſimilis eius: tem-
puſq. tribulationis eſt Iacob, & ex ipſo
ſaluabitur. * Et erit in die illa, ait Do- 8
minus exercituum: conteram iugum B
eius de collo tuo, & vincula eius di-
rumpam, & non dominabuntur ei am-
plius alieni: * ſed ſeruient Domino 9
Deo ſuo, & Dauid regi ſuo, quem ſu-
ſcitabo eis. * [b]Tu ergo ne timeas ſerue 10
meus Iacob, ait Dominus, neque pa-
ueas Iſrael: quia ecce ego ſaluabo te
de terra longinqua, & ſemen tuum de
terra captiuitatis eorum: & reuertetur
Iacob, & quieſcet, & cunctis affluet bo-
11 nis, & non erit quem formidet: * quo-
niam tecum ego ſum, ait Dominus, vt
ſaluem te: faciam enim conſumma-
tionem in cunctis Gentibus, in quibus
diſperſi te: te autem non faciam in
conſummationem: ſed caſtigabo te in
iudicio, vt non videaris tibi innoxius.

a vulneribus ſanati

12 * Quia hæc dicit Dominus: Inſana-
bilis fractura tua, peſſima plaga tua.
13 * Non eſt qui iudicet iudicium tuum
C ad alligandum: curationum vtilitas non
14 eſt tibi. * Omnes amatores tui obliti
ſunt tui, teq. non quærent: [c]plaga
enim inimici percuſſi te caſtigatione
crudeli: propter multitudinem iniqui-
tatis tuæ dura facta ſunt peccata tua.
15 * Quid clamas ſuper contritione tua?
inſanabilis eſt dolor tuus: propter mul-
titudinem iniquitatis tuæ, & propter
16 dura peccata tua feci hæc tibi. * Pro-
pterea omnes, qui comedunt te, de-
uorabuntur: & vniuerſi hoſtes tui in
captiuitatem ducentur: & qui te va-
ſtant, vaſtabuntur, cunctoſq. præda-
17 tores tuos dabo in prædam. * Obdu-
cam enim cicatricem tibi, & a vulne-
ribus tuis ſanabo te, dicit Dominus.
Quia eiectam vocauerunt te Sion: Hæc
eſt, quæ non habebat requirentem.

eruntque populus Dei.

18 * Hæc dicit Dominus: Ecce ego con-
D uertam conuerſionem tabernaculorum
Iacob, & tectis eius miſerebor, & ædi-
ficabitur ciuitas in excelſo ſuo, & tem-
plum iuxta ordinem ſuum fundabitur.
19 * Et egredietur de eis laus, voxq. lu-
dentium: & multiplicabo eos, & non
minuentur: & glorificabo eos, & non
20 attenuabuntur. * Et erunt filij eius
ſicut a principio, & cœtus eius coram
me permanebit: & viſitabo aduerſum
21 omnes qui tribulant eum. * Et erit
dux eius ex eo: & princeps de medio
eius producetur: & applicabo eum, &
accedet ad me. quis enim iſte eſt, qui
applicet cor ſuum vt appropinquet
22 mihi, ait Dominus? * Et eritis mihi
in populum, & ego ero vobis in Deum.
23 * Ecce turbo Domini, furor egrediens,
procella ruens, in capite impiorum
24 conquieſcet. * Non auertet iram indi-

---

[a] Ioel 2. a. 2. c. 11. Amos 5. e. 18. Soph. 1. d. 15. — [b] Iſa. 43. a. 1. & 44. a. 2. Luc. 1. g. 70. — [c] Sup. 23. d. 19.

gnationis Dominus, donec faciat & com-
pleat cogitationem cordis sui: in no-
uissimo dierum intelligetis ea.

31
Fœdus nouum ...ngent: IN tempore illo, dicit Dominus: Ero 1 A
Deus vniuersis cognationibus Israel, &
ipsi erunt mihi in populum. * Hæc 2
...n populo ...educto, dicit Dominus: Inuenit gratiam in de-
serto populus, qui remanserat a gla-
dio: vadet ad requiem suam Israel.
* Longe Dominus apparuit mihi. Et 3
in charitate perpetua dilexi te, ideo at-
traxi te, miserans. * Rursumq. ædifi- 4
cabo te, & ædificaberis virgo Israel:
adhuc ornaberis tympanis tuis, & egre-
dieris in choro ludentium. * Adhuc 5
plantabis vineas in montibus Samariæ:
plantabunt plantantes, & donec tem-
pus veniat, non vindemiabunt: * quia 6
erit dies, in qua clamabunt custodes
in monte Ephraim: [a] Surgite, & ascen-
damus in Sion ad Dominum Deum
nostrum. * Quia hæc dicit Dominus: 7
Exultate in lætitia Iacob, & hinnite
contra caput Gentium: personate, &
canite, & dicite: Salua Domine po-
pulum tuum reliquias Israel. * Ecce 8
ego adducam eos de terra Aquilonis, B
& congregabo eos ab extremis terræ:
inter quos erunt cæcus & claudus, præ-
gnans & pariens simul, cœtus magnus
reuertentium huc. * In fletu venient: 9
& in misericordia reducam eos: & ad-
ducam eos per torrentes aquarum in
via recta, & non impingent in ea: quia
factus sum Israeli pater, & Ephraim
primogenitus meus est. * Audite ver- 10
bum Domini Gentes, & annunciate in
insulis, quæ procul sunt, & dicite. Qui
dispersit Israel, congregabit eum: & cu-
stodiet eum sicut pastor gregem suum.
* Redemit enim Dominus Iacob, & libe- 11
rauit eum de manu potentioris. * Et 12
venient, & laudabunt in monte Sion:
& confluent ad bona Domini super fru-
mento, & vino, & oleo, & fœtu peco-
rum & armentorum: eritq. anima eo-
rum quasi hortus irriguus, & vltra non
esurient. * Tunc lætabitur virgo in 13
choro, iuuenes & senes simul: & con- C
uertam luctum eorum in gaudium, &
consolabor eos, & lætificabo a dolore
suo. * Et inebriabo animam sacerdo- 14
tum pinguedine: & populus meus bo-
nis meis adimplebitur, ait Dominus.

15 * Hæc dicit Dominus: [b] Vox in ex- castigato & erudito,
celso audita est lamentationis, luctus,
& fletus Rachel plorantis filios suos,
& nolentis consolari super eis, quia
16 non sunt. * Hæc dicit Dominus: Quie-
scat vox tua a ploratu, & oculi tui a
lacrymis: quia est merces operi tuo,
ait Dominus: & reuertentur de terra
17 inimici. * Et est spes nouissimis tuis,
ait Dominus: & reuertentur filij ad ter-
18 minos suos. * Audiens audiui Ephraim
transmigrantem: Castigasti me, & eru-
ditus sum, quasi iuuenculus indomi-
tus: conuerte me, & conuertar: quia
19 tu Dominus Deus meus. * Postquam
D enim conuertisti me, egi pœnitentiam:
& postquam ostendisti mihi, percussi
femur meum. Confusus sum, & erubui,
quoniam sustinui opprobrium adole-
20 scentiæ meæ. * Si filius honorabilis
mihi Ephraim, si puer delicatus: quia
ex quo locutus sum de eo, adhuc re-
cordabor eius. Idcirco conturbata sunt
viscera mea super eum: miserans mi-
21 serebor eius, ait Dominus. * Statue tibi
speculam, pone tibi amaritudines: di-
rige cor tuum in viam rectam, in qua
ambulasti: reuertere virgo Israel, re-
22 uertere ad ciuitates tuas istas. * Vsque-
quo delicijs dissoluéris filia vaga? quia
creauit Dominus nouum super terram:
FEMINA CIRCVMDABIT VIRVM.
23 * Hæc dicit Dominus exercituum Deus
Israel: Adhuc dicent verbum istud in
E terra Iuda, & in vrbibus eius, cum
conuertero captiuitatem eorum: Bene-
dicat tibi Dominus pulchritudo iusti-
24 tiæ, mons sanctus: * & habitabunt in
eo Iudas, & omnes ciuitates eius simul:
25 agricolæ & minantes greges. * Quia
inebriaui animam lassam, & omnem
26 animam esurientem saturaui. * Ideo
quasi de somno suscitatus sum: & vidi,
& somnus meus dulcis mihi.
27 * Ecce dies veniunt, dicit Dominus: Dominus feriet fœdus nouum
& seminabo domum Israel & domum
Iuda semine hominum, & semine iu-
28 mentorum. * Et sicut vigilaui super
eos vt euellerem, & demolirer, & dissi-
parem, & disperderem, & affligerem:
sic vigilabo super eos vt ædificem, &
29 plantem, ait Dominus. * In diebus illis
non dicent vltra: [c] Patres comederunt
vuam acerbam, & dentes filiorum ob-
30 stupuerunt. * Sed vnusquisque in ini-

---

[a] Isa. 2. a. 3. Mic. 4. a. 2. — [b] Mat. 2. d. 18. — [c] Ezec. 18. a. 2.

quitate ſua morietur: omnis homo, F
qui comederit vuam acerbam, obſtu-
peſcent dentes eius. * [a]Ecce dies ve- 31
nient, dicit Dominus: & feriam domui
Iſrael & domui Iuda fœdus nouum:
*non ſecundum pactum, quod pepigi 32
cum patribus eorum in die, qua ap-
prehendi manum eorum, vt educerem
eos de Terra Ægypti: pactum, quod
irritum fecerunt, & ego dominatus
ſum eorum, dicit Dominus. * Sed hoc 33
erit pactum, quod feriam cum domo
Iſrael: poſt dies illos dicit Dominus:
[b]Dabo legem meam in viſceribus eo-
rum, & in corde eorum ſcribam eam:
& ero eis in Deum, & ipſi erunt mihi
in populum. * Et non docebit vltra 34
vir proximum ſuum, & vir fratrem
ſuum, dicens: Cognoſce Dominum:
omnes enim cognoſcent me a minimo
eorum vſque ad maximum, ait Domi-
nus: [c]quia propitiabor iniquitati eo-
rum, & peccati eorum non memo-
rabor amplius. * Hæc dicit Dominus, 35
qui dat ſolem in lumine diei, ordinem G
lunæ & ſtellarum in lumine noctis:
qui turbat mare, & ſonant fluctus eius,
Dominus exercituum nomen illi. * Si 36
defecerint leges iſtæ coram me, dicit
Dominus: tunc & ſemen Iſrael deficiet,
vt non ſit gens coram me cunctis die-
bus. * Hæc dicit Dominus: Si men- 37
ſurari potuerint cæli ſurſum, & in-
ueſtigari fundamenta terræ deorſum:
& ego abijciam vniuerſum ſemen Iſrael
propter omnia, quæ fecerunt, dicit Do-
minus.

in ſancta ciuitate.

*Ecce dies veniunt, dicit Dominus: 38
& ædificabitur ciuitas Domino a turre
Hananeel vſque ad portam anguli. *Et 39
exibit vltra norma menſuræ in con-
ſpectu eius ſuper collem Gareb: & cir-
cuibit Goatha, * & omnem vallem 40
cadauerum, & cineris, & vniuerſam re-
gionem mortis, vſque ad torrentem
Cedron, & vſque ad angulum portæ
equorum Orientalis, Sanctum Domini:
non euelletur, & non deſtruetur vltra
in perpetuum.

γ) Poſſidebunt iterum terram:

32

VErbum, quod factum eſt ad Iere- 1
miam a Domino in anno decimo Sede- A
ciæ regis Iuda: ipſe eſt annus decimus

Ieremias agrum emit

octauus Nabuchodonoſor. *Tunc exer- 2
citus regis Babylonis obſidebat Ieru-
ſalem: & Ieremias propheta erat clau-
ſus in atrio carceris, qui erat in domo
3 regis Iuda. * Clauſerat enim eum Se-
decias rex Iuda, dicens: Quare vati-
cinaris, dicens: Hæc dicit Dominus:
Ecce ego dabo ciuitatem iſtam in ma-
nus regis Babylonis, & capiet eam?
4 *Et Sedecias rex Iuda non effugiet de
manu Chaldæorum: ſed tradetur in
manus regis Babylonis: & loquetur os
eius cum ore illius, & oculi eius ocu-
5 los illius videbunt. *Et in Babylonem
ducet Sedeciam: & ibi erit donec vi-
ſitem eum, ait Dominus. ſi autem di-
micaueritis aduerſum Chaldæos, nihil
6 proſperum habebitis. * Et dixit Iere-
mias: Factum eſt verbum Domini ad
7 me, dicens: * Ecce Hanameel filius
B Sellum patruelis tuus veniet ad te, di-
cens: Eme tibi agrum meum, qui eſt
in Anathoth: tibi enim competit ex
8 propinquitate vt emas. * Et venit ad
me Hanameel filius patrui mei ſecun-
dum verbum Domini ad veſtibulum
carceris, & ait ad me: Poſſide agrum
meum, qui eſt in Anathoth in terra
Beniamin: quia tibi competit here-
ditas, & tu propinquus es vt poſſideas.
Intellexi autem quòd verbum Domini
9 eſſet. * Et emi agrum ab Hanameel
filio patrui mei, qui eſt in Anathoth:
& appendi ei argentum ſeptem ſtate-
10 res, & decem argenteos. * Et ſcripſi
in libro, & ſignaui, & adhibui teſtes:
11 & appendi argentum in ſtatera. * Et
accepi librum poſſeſſionis ſignatum,
& ſtipulationes, & rata, & ſigna forin-
12 ſecus. * Et dedi librum poſſeſſionis
Baruch filio Neri filij Maaſiæ in ocu-
lis Hanameel patruelis mei, in oculis
teſtium, qui ſcripti erant in libro em-
ptionis, & in oculis omnium Iudæo-
rum, qui ſedebant in atrio carceris.
13 *Et præcepi Baruch coram eis, di-
14 cens: * Hæc dicit Dominus exercituum
C Deus Iſrael: Sume libros iſtos, librum
emptionis hunc ſignatum, & librum
hunc, qui apertus eſt: & pone illos in
vaſe fictili, vt permanere poſſint die-
15 bus multis. * Hæc enim dicit Dominus
exercituum Deus Iſrael: Adhuc poſſi-
debuntur domus, & agri, & vineæ in
terra iſta.
16 *Et oraui ad Dominum, poſtquam
tradidi librum poſſeſſionis Baruch filio

iuſſu Domini

[a] Heb. 8. c. 8. — [b] Heb. 10. c. 16. — [c] Act. 10. g. 43.

Neri, dicens: * Heu, heu, heu, Do- 17
mine Deus: ecce tu fecisti cælum &
terram in fortitudine tua magna, & in
brachio tuo extento: non erit tibi dif-
ficile omne verbum: * [a] Qui facis mise- 18
ricordiam in millibus, & reddis ini-
quitatem patrum in sinum filiorum
eorum post eos: Fortissime, magne, &
potens, Dominus exercituum nomen
tibi. * Magnus consilio, & incompre- 19
hensibilis cogitatu: cuius oculi aperti
sunt super omnes vias filiorum Adam
vt reddas vnicuique secundum vias
suas, & secundum fructum adinuen-
tionum eius. * Qui posuisti signa & 20
portenta in Terra Ægypti vsque ad
diem hanc, & in Israel, & in homini-
bus, & fecisti tibi nomen sicut est dies
hæc. * Et eduxisti populum tuum Israel 21
de Terra Ægypti, in signis, & in por- D
tentis, & in manu robusta, & in bra-
chio extento, & in terrore magno. * Et 22
dedisti eis terram hanc, quam iurasti
patribus eorum vt dares eis terram
fluentem lacte & melle. * Et ingressi 23
sunt, & possederunt eam: & non obe-
dierunt voci tuæ, & in lege tua non
ambulauerunt: omnia quæ mandasti
eis vt facerent, non fecerunt: & euene-
runt eis omnia mala hæc. * Ecce mu- 24
nitiones extructæ sunt aduersum ciui-
tatem vt capiatur: & vrbs data est in
manus Chaldæorum, qui præliantur
aduersus eam a facie gladij, & famis,
& pestilentiæ: & quæcumque locutus
es acciderunt, vt tu ipse cernis. * Et tu 25
dicis mihi Domine Deus: Eme agrum
argento, & adhibe testes: cum vrbs
data sit in manus Chaldæorum?

a actione enunciatur

* Et factum est verbum Domini ad 26
Ieremiam, dicens: * Ecce ego Domi- 27
nus Deus vniuersæ carnis: numquid E
mihi difficile erit omne verbum? * Pro- 28
pterea hæc dicit Dominus: Ecce ego
tradam ciuitatem istam in manus Chal-
dæorum, & in manus regis Babylonis,
& capient eam. * Et venient Chaldæi 29
præliantes aduersum vrbem hanc, &
succendent eam igni, & comburent
eam, & domos, in quarum domatibus
sacrificabant Baal, & libabant dijs alie-
nis libamina ad irritandum me. * Erant 30
enim filij Israel, & filij Iuda iugiter fa-
cientes malum in oculis meis ab ado-
lescentia sua: filij Israel qui vsque nunc
exacerbant me in opere manuum sua-
31 rum, dicit Dominus. * Quia in furore
& in indignatione mea facta est mihi
ciuitas hæc, a die qua ædificauerunt
eam, vsque ad diem istam, qua aufe-
32 retur de conspectu meo. * Propter ma-
litiam filiorum Israel, & filiorum Iuda,
quam fecerunt ad iracundiam me pro-
F uocantes, ipsi & reges eorum, prin-
cipes eorum, & sacerdotes eorum, &
prophetæ eorum, viri Iuda & habita-
33 tores Ierusalem. * Et verterunt ad me
terga & non facies: cum docerem eos
diluculo, & erudirem, & nollent au-
34 dire vt acciperent disciplinam. * [b] Et
posuerunt idola sua in domo, in qua
inuocatum est nomen meum, vt pol-
35 luerent eam. * Et ædificauerunt ex-
celsa Baal, quæ sunt in valle filij En-
nom vt initiarent filios suos & filias
suas Moloch: quod non mandaui eis,
nec ascendit in cor meum vt facerent
abominationem hanc, & in peccatum
36 deducerent Iudam. * Et nunc propter
ista, hæc dicit Dominus Deus Israel ad
ciuitatem hanc, de qua vos dicitis quòd
tradetur in manus regis Babylonis in
37 gladio, & in fame, & in peste. * Ecce
ego congregabo eos de vniuersis ter-
ris, ad quas eieci eos in furore meo,
& in ira mea, & in indignatione grandi:
& reducam eos ad locum istum, &
38 habitare eos faciam confidenter. * Et
erunt mihi in populum, & ego ero eis
39 in Deum. * Et dabo eis cor vnum, &
G viam vnam, vt timeant me vniuersis
diebus: & bene sit eis, & filijs eorum
40 post eos. * Et feriam eis pactum sem-
piternum, & non desinam eis bene-
facere: & timorem meum dabo in
corde eorum vt non recedant a me.
41 * Et lætabor super eis, cum bene eis
fecero: & plantabo eos in terra ista in
veritate in toto corde meo & in tota
42 anima mea. * Quia hæc dicit Dominus:
Sicut adduxi super populum istum
omne malum hoc grande: sic addu-
cam super eos omne bonum, quod ego
43 loquor ad eos. * Et possidebuntur agri
in terra ista: de qua vos dicitis quòd
deserta sit, eo quòd non remanserit
homo & iumentum, & data sit in ma-
44 nus Chaldæorum. * Agri ementur pe-
cunia, & scribentur in libro, & impri-
metur signum, & testis adhibebitur:

iterata possessio terræ.

---

[a] Exo. 34. a. 7. — [b] 4. Reg. 21. a 4.

in terra Beniamin, & in circuitu Ieru-
ſalem, in ciuitatibus Iuda, & in ciui-
tatibus montanis, & in ciuitatibus cam-
peſtribus, & in ciuitatibus, quæ ad
Auſtrum ſunt: quia conuertam capti-
uitatem eorum, ait Dominus.

δ) Habitabunt ciuitatem: vrbs iterum ædificabitur, omnibus lætantibus,

ET factum eſt verbum Domini ad 33 1 A
Ieremiam ſecundo, cum adhuc clauſus
eſſet in atrio carceris, dicens: * Hæc 2
dicit Dominus qui facturus eſt, & for-
maturus illud, & paraturus, Dominus
nomen eius. * Clama ad me, & exau- 3
diam te: & annunciabo tibi grandia,
& firma quæ neſcis. * Quia hæc dicit 4
Dominus Deus Iſrael ad domos vrbis
huius, & ad domos regis Iuda, quæ
deſtructæ ſunt, & ad munitiones, & ad
gladium * venientium vt dimicent cum 5
Chaldæis, & impleant eas cadaueri-
bus hominum, quos percuſſi in furore
meo & in indignatione mea, abſcon-
dens faciem meam a ciuitate hac pro-
pter omnem malitiam eorum. * Ecce 6
ego obducam eis cicatricem & ſanita-
tem, & curabo eos: & reuelabo illis
deprecationem pacis & veritatis. * Et 7
conuertam conuerſionem Iuda, & con-
uerſionem Ieruſalem: & ædificabo eos
ſicut a principio. * Et emundabo illos 8
ab omni iniquitate ſua, in qua pecca-
uerunt mihi: & propitius ero cunctis
iniquitatibus eorum, in quibus deli-
querunt mihi, & ſpreuerunt me. * Et 9
erit mihi in nomen, & in gaudium, & B
in laudem, & in exultationem cunctis
gentibus terræ, quæ audierint omnia
bona, quæ ego facturus ſum eis: &
pauebunt, & turbabuntur in vniuerſis
bonis, & in omni pace, quam ego fa-
ciam eis. * Hæc dicit Dominus: Ad- 10
huc audietur in loco iſto (quem vos
dicitis eſſe deſertum, eo quòd non ſit
homo nec iumentum: in ciuitatibus
Iuda, & foris Ieruſalem, quæ deſo-
latæ ſunt abſque homine, & abſque
habitatore, & abſque pecore) * vox 11
gaudij & vox lætitiæ, vox ſponſi & vox
ſponſæ, vox dicentium: Confitemini
Domino exercituum, quoniam bonus
Dominus, quoniam in æternum miſe-
ricordia eius: & portantium vota in
domum Domini: reducam enim con-
uerſionem terræ ſicut a principio, dicit
Dominus. * Hæc dicit Dominus exer- 12
cituum: Adhuc erit in loco iſto deſerto
abſque homine, & abſque iumento, &
in cunctis ciuitatibus eius, habitacu-
lum paſtorum accubantium gregum.
13 C * In ciuitatibus montuoſis, & in ciuita-
tibus campeſtribus, & in ciuitatibus,
quæ ad Auſtrum ſunt: & in terra
Beniamin, & in circuitu Ieruſalem, &
in ciuitatibus Iuda adhuc tranſibunt
greges ad manum numerantis, ait Do-
minus.
14 * Ecce dies veniunt, dicit Dominus:
& ſuſcitabo verbum bonum, quod lo-
cutus ſum ad domum Iſrael & ad do-
15 mum Iuda. * In diebus illis, & in
tempore illo germinare faciam Dauid
germen iuſtitiæ: & faciet iudicium &
16 iuſtitiam in terra. * In diebus illis ſal-
uabitur Iuda, & Ieruſalem habitabit
confidenter: & hoc eſt nomen, quod
vocabunt eum, Dominus iuſtus noſter.
17 * Quia hæc dicit Dominus: Non in-
teribit de Dauid vir, qui ſedeat ſuper
18 thronum domus Iſrael. * Et de Sacer-
dotibus & de Leuitis non interibit vir
a facie mea, qui offerat holocauto-
mata, & incendat ſacrificium, & cædat
19 victimas omnibus diebus. * Et factum
eſt verbum Domini ad Ieremiam, di-
20 cens: * Hæc dicit Dominus: Si irri-
tum poteſt fieri pactum meum cum
die, & pactum meum cum nocte, vt
non ſit dies & nox in tempore ſuo:
21 D * Et pactum meum irritum eſſe pote-
rit cum Dauid ſeruo meo, vt non ſit
ex eo filius qui regnet in throno eius,
& Leuitæ & Sacerdotes miniſtri mei.
22 * Sicuti enumerari non poſſunt ſtellæ
cæli, & metiri arena maris: ſic multi-
plicabo ſemen Dauid ſerui mei, & Le-
23 uitas miniſtros meos. * Et factum eſt
verbum Domini ad Ieremiam, dicens:
24 * Numquid non vidiſti quid populus
hic locutus ſit, dicens: Duæ cogna-
tiones, quas elegerat Dominus, abie-
ctæ ſunt: & populum meum deſpexe-
runt, eo quòd non ſit vltra gens coram
25 eis? * Hæc dicit Dominus: Si pactum
meum inter diem & noctem, & leges
26 cælo & terræ non poſui: * equidem
& ſemen Iacob & Dauid ſerui mei
proijciam, vt non aſſumam de ſemine
eius principes ſeminis Abraham, Iſaac,
& Iacob: reducam enim conuerſionem
eorum, & miſerebor eis.

in qua g… men Da… regnab…

34 1 A VErbum, quod factum eſt ad Iere-
miam a Domino, quando Nabucho-

e) Inge… infana… popu…

Populus
us vio-
lat:

e iam
gnata &
denda

donosor rex Babylonis, & omnis exer-
citus eius, vniuersaq. regna terræ, quæ
erant sub potestate manus eius, & om-
nes populi bellabant contra Ierusalem,
& contra omnes vrbes eius, dicens:
*Hæc dicit Dominus Deus Israel: Vade, 2
& loquere ad Sedeciam regem Iuda:
& dices ad eum: Hæc dicit Dominus:
Ecce ego tradam ciuitatem hanc in
manus regis Babylonis, & succendet
eam igni. * Et tu non effugies de 3
manu eius: sed comprehensione capi-
eris, & in manu eius traderis: & oculi
tui oculos regis Babylonis videbunt,
& os eius cum ore tuo loquetur, &
Babylonem introibis. * Attamen audi 4
verbum Domini Sedecia rex Iuda:
Hæc dicit Dominus ad te: Non mo-
rieris in gladio, * sed in pace morie- 5
ris, & secundum combustiones patrum
tuorum regum priorum qui fuerunt
ante te, sic comburent te: & væ Do-
mine, plangent te: quia verbum ego
locutus sum, dicit Dominus. * Et lo- 6
cutus est Ieremias propheta ad Sede- B
ciam regem Iuda vniuersa verba hæc
in Ierusalem. * Et exercitus regis Ba- 7
bylonis pugnabat contra Ierusalem, &
contra omnes ciuitates Iuda, quæ re-
liquæ erant contra Lachis, & contra
Azecha: hæ enim supererant de ciui-
tatibus Iuda, vrbes munitæ.

opulus
us præ-
ricatur

*Verbum, quod factum est ad Iere- 8
miam a Domino, postquam percussit
rex Sedecias fœdus cum omni populo
in Ierusalem, prædicans: * Vt dimit- 9
teret vnusquisque seruum suum, &
vnusquisque ancillam suam, Hebræum
& Hebræam liberos: & nequaquam
dominarentur eis, id est in Iudæo &
fratre suo. * Audierunt ergo omnes 10
principes & vniuersus populus, qui
inierant pactum vt dimitteret vnus-
quisque seruum suum, & vnusquisque
ancillam suam liberos, & vltra non
dominarentur eis: audierunt igitur, &
dimiserunt. * Et conuersi sunt dein- 11
ceps: & retraxerunt seruos & ancillas C
suas, quos dimiserant liberos, & sub-
iugauerunt in famulos & famulas.

eoque
ripitur

*Et factum est verbum Domini ad 12
Ieremiam a Domino, dicens: * Hæc 13
dicit Dominus Deus Israel: Ego per-
cussi fœdus cum patribus vestris in
die, qua eduxi eos de Terra Ægypti
14 de domo seruitutis, dicens: * [a]Cum
completi fuerint septem anni, dimittat
vnusquisque fratrem suum Hebræum,
qui venditus est ei, & seruiet tibi sex
annis: & dimittes eum a te liberum:
& non audierunt patres vestri me, nec
15 inclinauerunt aurem suam. * Et con-
uersi estis vos hodie, & fecistis quod
rectum est in oculis meis, vt prædica-
retis libertatem vnusquisque ad ami-
cum suum: & inistis pactum in con-
spectu meo in domo, in qua inuoca-
16 tum est nomen meum super eam. * Et
reuersi estis, & commaculastis nomen
meum: & reduxistis vnusquisque ser-
uum suum, & vnusquisque ancillam
suam, quos dimiseratis vt essent liberi
& suæ potestatis: & subiugastis eos vt
17 sint vobis serui & ancillæ. * Propterea
D hæc dicit Dominus: Vos non audistis
me, vt prædicaretis libertatem vnus-
quisque fratri suo, & vnusquisque amico
suo: ecce ego prædico vobis liberta-
tem, ait Dominus ad gladium, ad pe-
stem, & ad famem: & dabo vos in com-
18 motionem cunctis regnis terræ. * Et
dabo viros, qui præuaricantur fœdus
meum, & non obseruauerunt verba
fœderis, quibus assensi sunt in con-
spectu meo, vitulum quem concide-
runt in duas partes, & transierunt inter
19 diuisiones eius: * Principes Iuda &
principes Ierusalem, eunuchi & sacer-
dotes, & omnis populus terræ, qui
20 transierunt inter diuisiones vituli: * Et
dabo eos in manus inimicorum suo-
rum, & in manus quærentium animam
eorum: & erit morticinum eorum in
escam volatilibus cæli, & bestijs terræ.
21 *Et Sedeciam regem Iuda, & prin-
cipes eius dabo in manus inimicorum
suorum, & in manus quærentium ani-
mas eorum, & in manus exercituum
regis Babylonis, qui recesserunt a vo-
22 bis. * Ecce ego præcipio, dicit Domi-
nus, & reducam eos in ciuitatem hanc,
& præliabuntur aduersus eam, & ca-
pient eam, & incendent igni: & ciui-
tates Iuda dabo in solitudinem, eo
quòd non sit habitator.

35
1 VErbum, quod factum est ad Iere- exemplo
A miam a Domino in diebus Ioakim filij Rechabitarum
2 Iosiæ regis Iuda, dicens: * Vade ad proposito;
domum Rechabitarum: & loquere eis,
& introduces eos in domum Domini

[a] Exo. 21. a. 2. Deut. 15. c. 12.

in vnam exedram theſaurorum, & da-
bis eis bibere vinum. * Et aſſumpſi 3
Iezoniam filium Ieremiæ filij Habſa-
niæ, & fratres eius, & omnes filios eius,
& vniuerſam domum Rechabitarum:
* Et introduxi eos in domum Domini 4
ad gazophylacium filiorum Hanan,
filij Iegedeliæ hominis Dei, quod erat
iuxta gazophylacium principum, ſu-
per theſaurum Maaſiæ filij Sellum, qui
erat cuſtos veſtibuli. * Et poſui co- 5
ram filijs domus Rechabitarum ſcy-
phos plenos vino, & calices: & dixi
ad eos: Bibite vinum. * Qui reſpon- 6
derunt: Non bibemus vinum: quia
Ionadab filius Rechab, pater noſter,
præcepit nobis, dicens: Non bibetis B
vinum vos, & filij veſtri vſque in ſem-
piternum: * Et domum non ædifica- 7
bitis, & ſementem non feretis, & vineas
non plantabitis, nec habebitis: ſed in
tabernaculis habitabitis cunctis diebus
veſtris, vt viuatis diebus multis ſuper
faciem terræ, in qua vos peregrina-
mini. * Obediuimus ergo voci Iona- 8
dab filij Rechab, patris noſtri, in om-
nibus, quæ præcepit nobis, ita vt non
biberemus vinum cunctis diebus no-
ſtris nos, & mulieres noſtræ, filij, &
filiæ noſtræ: * & non ædificaremus 9
domos ad habitandum: & vineam, &
agrum, & ſementem non habuimus:
* ſed habitauimus in tabernaculis, & 10
obedientes fuimus iuxta omnia, quæ
præcepit nobis Ionadab pater noſter.
* Cum autem aſcendiſſet Nabucho- 11
donoſor rex Babylonis ad terram no-
ſtram, diximus: Venite, & ingredia-
mur Ieruſalem a facie exercitus Chal-
dæorum, & a facie exercitus Syriæ:
& manſimus in Ieruſalem.

vtriſque merces prænunciatur.

* Et factum eſt verbum Domini ad 12
Ieremiam, dicens: * Hæc dicit Do- 13
minus exercituum Deus Iſrael: Vade, C
& dic viris Iuda, & habitatoribus Ieru-
ſalem: Numquid non recipietis diſci-
plinam vt obediatis verbis meis, dicit
Dominus? * Præualuerunt ſermones 14
Ionadab filij Rechab, quos præcepit
filijs ſuis vt non biberent vinum: &
non biberunt vſque ad diem hanc, quia
obedierunt præcepto patris ſui: ego
autem locutus ſum ad vos, de mane
conſurgens & loquens, & non obedi-
ſtis mihi. * Miſiq. ad vos omnes ſeruos 15
meos prophetas, conſurgens diluculo,
mittenſq. & dicens: [a] Conuertimini
vnuſquiſque a via ſua peſſima, & bona
facite ſtudia veſtra: & nolite ſequi deos
alienos, neque colatis eos: & habita-
bitis in terra, quam dedi vobis & pa-
tribus veſtris: & non inclinaſtis aurem
16 veſtram, neque audiſtis me. * Firma-
D uerunt igitur filij Ionadab filij Rechab
præceptum patris ſui, quod præcepe-
rat eis: populus autem iſte non obe-
17 diuit mihi. * Idcirco hæc dicit Do-
minus exercituum, Deus Iſrael: Ecce
ego adducam ſuper Iuda, & ſuper om-
nes habitatores Ieruſalem vniuerſam
afflictionem, quam locutus ſum aduer-
ſum illos, eo quòd locutus ſum ad
illos, & non audierunt: vocaui illos,
18 & non reſponderunt mihi. * Domui
autem Rechabitarum dixit Ieremias:
Hæc dicit Dominus exercituum Deus
Iſrael: Pro eo quòd obediſtis præ-
cepto Ionadab patris veſtri, & cuſto-
diſtis omnia mandata eius, & feciſtis
19 vniuerſa, quæ præcepit vobis: * Pro-
pterea hæc dicit Dominus exercituum
Deus Iſrael: Non deficiet vir de ſtirpe
Ionadab filij Rechab, ſtans in con-
ſpectu meo cunctis diebus.

36
1 ET factum eſt in anno quarto Ioa-
A kim filij Ioſiæ regis Iuda: factum eſt
verbum hoc ad Ieremiam a Domino,
2 dicens: * Tolle volumen libri, & ſcri-
bes in eo omnia verba, quæ locutus
ſum tibi aduerſum Iſrael & Iudam, &
aduerſum omnes gentes: a die, qua
locutus ſum ad te ex diebus Ioſiæ vſ-
3 que ad diem hanc: * Si forte audiente
domo Iuda vniuerſa mala, quæ ego
cogito facere eis, reuertatur vnuſquiſ-
que a via ſua peſſima: & propitius ero
4 iniquitati, & peccato eorum. * Vocauit
ergo Ieremias Baruch filium Neriæ: &
ſcripſit Baruch ex ore Ieremiæ omnes
ſermones Domini, quos locutus eſt ad
5 eum in volumine libri: * & præcepit
Ieremias Baruch, dicens: Ego clauſus
ſum, nec valeo ingredi domum Do-
6 mini. * Ingredere ergo tu, & lege de
volumine, in quo ſcripſiſti ex ore meo
B verba Domini audiente populo in domo
Domini in die ieiunij: inſuper & au-
diente vniuerſo Iuda, qui veniunt de
7 ciuitatibus ſuis, leges eis: * Si forte

β) Rex librum comburit: Baruch librum ſcribit & legit,

[a] Sup. 18. b. 11. & 25. a. 5.

cadat oratio eorum in conſpectu Do-
mini, & reuertatur vnuſquiſque a via
ſua peſſima: quoniam magnus furor
& indignatio eſt, quam locutus eſt Do-
minus aduerſus populum hunc. * Et 8
fecit Baruch filius Neriæ iuxta omnia,
quæ præceperat ei Ieremias propheta,
legens ex volumine ſermones Domini
in domo Domini.

principes obſtupeſcentes audiunt,

* Factum eſt autem in anno quinto 9
Ioakim filij Ioſiæ regis Iuda, in menſe
nono: prædicauerunt ieiunium in con-
ſpectu Domini omni populo in Ieru-
ſalem, & vniuerſæ multitudini, quæ
confluxerat de ciuitatibus Iuda in Ieru-
ſalem. * Legitq. Baruch ex volumine 10
ſermones Ieremiæ in domo Domini
in gazophylacio Gamariæ filij Saphan C
ſcribæ, in veſtibulo ſuperiori, in in-
troitu portæ nouæ domus Domini au-
diente omni populo. * Cumq. audiſſet 11
Michæas filius Gamariæ filij Saphan
omnes ſermones Domini ex libro: * de- 12
ſcendit in domum regis ad gazophy-
lacium ſcribæ: & ecce ibi omnes prin-
cipes ſedebant: Eliſama ſcriba, & Da-
laias filius Semeiæ, & Elnathan filius
Achobor, & Gamarias filius Saphan,
& Sedecias filius Hananiæ, & vniuerſi
principes. * Et nunciauit eis Michæas 13
omnia verba, quæ audiuit legente Ba-
ruch ex volumine in auribus populi.
* Miſerunt itaque omnes principes ad 14
Baruch, Iudi filium Nathaniæ filij Se-
lemiæ, filij Chuſi, dicentes: Volumen,
ex quo legiſti audiente populo, ſume
in manu tua, & veni. Tulit ergo Ba-
ruch filius Neriæ volumen in manu
ſua, & venit ad eos. * Et dixerunt ad 15
eum: Sede, & lege hæc in auribus D
noſtris. Et legit Baruch in auribus
eorum. * Igitur cum audiſſent omnia 16
verba, obſtupuerunt vnuſquiſque ad
proximum ſuum, & dixerunt ad Ba-
ruch: Nunciare debemus regi omnes
ſermones iſtos. * Et interrogauerunt 17
eum, dicentes: Indica nobis quomodo
ſcripſiſti omnes ſermones iſtos ex ore
eius. * Dixit autem eis Baruch: Ex ore 18
ſuo loquebatur quaſi legens ad me
omnes ſermones iſtos. & ego ſcribe-
bam in volumine atramento. * Et dixe- 19
runt principes ad Baruch: Vade, &
abſcondere tu & Ieremias, & nemo

ſed rex volumen comburit,

ſciat vbi ſitis. * Et ingreſſi ſunt ad re- 20
gem in atrium: porro volumen com-
mendauerunt in gazophylacio Eliſamæ
ſcribæ: & nunciauerunt audiente rege
21 omnes ſermones. * Miſitq. rex Iudi vt
E ſumeret volumen: qui tollens illud de
gazophylacio Eliſamæ ſcribæ, legit au-
diente rege, & vniuerſis principibus,
22 qui ſtabant circa regem. * Rex autem
ſedebat in domo hiemali in menſe
nono: & poſita erat arula coram eo
23 plena prunis. * Cumq. legiſſet Iudi
tres pagellas vel quattuor, ſcidit illud
ſcalpello ſcribæ, & proiecit in ignem,
qui erat ſuper arulam donec conſume-
retur omne volumen igni, qui erat in
24 arula. * Et non timuerunt, neque ſci-
derunt veſtimenta ſua rex, & omnes
ſerui eius, qui audierunt vniuerſos ſer-
25 mones iſtos. * Verumtamen Elnathan,
& Dalaias, & Gamarias contradixerunt
regi ne combureret librum: & non
26 audiuit eos. * Et præcepit rex Ieremiel
F filio Amelech, & Saraiæ filio Ezriel, &
Selemiæ filio Abdeel vt comprehen-
derent Baruch ſcribam, & Ieremiam
prophetam: abſcondit autem eos Do-
minus.

Ieremias maius dictat volumen.

27 * Et factum eſt verbum Domini ad
Ieremiam prophetam, poſtquam com-
buſſerat rex volumen & ſermones, quos
ſcripſerat Baruch ex ore Ieremiæ, di-
28 cens: * Rurſum tolle volumen aliud:
& ſcribe in eo omnes ſermones prio-
res, qui erant in primo volumine, quod
29 combuſſit Ioakim rex Iuda. * Et ad
Ioakim regem Iuda, dices: Hæc dicit
Dominus: Tu combuſſiſti volumen il-
lud, dicens: Quare ſcripſiſti in eo an-
nuncians: Feſtinus veniet rex Baby-
lonis, & vaſtabit terram hanc, & ceſſare
faciet ex illa hominem, & iumentum?
30 * Propterea hæc dicit Dominus contra
G Ioakim regem Iuda: Non erit ex eo
qui ſedeat ſuper ſolium Dauid: & ca-
dauer eius proijcietur ad æſtum per
31 diem, & ad gelu per noctem. * Et viſi-
tabo contra eum, & contra ſemen eius,
& contra ſeruos eius iniquitates ſuas,
& adducam ſuper eos & ſuper habita-
tores Ieruſalem, & ſuper viros Iuda
omne malum, quod locutus ſum ad
32 eos, & non audierunt. * Ieremias au-
tem tulit volumen aliud, & dedit illud
Baruch filio Neriæ ſcribæ: qui ſcripſit
in eo ex ore Ieremiæ omnes ſermones
libri, quem combuſſerat Ioakim rex
Iuda igni: & inſuper additi ſunt ſer-
mones multo plures, quàm antea fu-
erant.

2. *Hiſtoria Ieremiæ.*

37 1 A
ET regnauit rex Sedecias filius Io-
ſiæ pro Iechonia filio Ioakim: quem
conſtituit regem Nabuchodonoſor rex
a) Propheta cuſtoditur.
Babylonis in Terra Iuda: * Et non 2
obediuit ipſe, & ſerui eius, & populus
α) In carcere incluſus:
terræ verbis Domini, quæ locutus eſt
in manu Ieremiæ prophetæ. * Et miſit 3
rex Sedecias Iuchal filium Selemiæ, &
excidium vrbis prædicit,
Sophoniam filium Maaſiæ ſacerdotem
ad Ieremiam prophetam, dicens: Ora
pro nobis Dominum Deum noſtrum.
* Ieremias autem libere ambulabat in 4
medio populi: non enim miſerant eum
in cuſtodiam carceris. Igitur exerci-
tus Pharaonis egreſſus eſt de Ægy-
pto: & audientes Chaldæi, qui obſide-
bant Ieruſalem, huiuſcemodi nuncium,
receſſerunt ab Ieruſalem. * Et factum 5
eſt verbum Domini ad Ieremiam pro-
phetam, dicens: * Hæc dicit Dominus 6
Deus Iſrael: Sic dicetis regi Iuda, qui B
miſit vos ad me interrogandum: Ecce
exercitus Pharaonis, qui egreſſus eſt
vobis in auxilium, reuertetur in ter-
ram ſuam in Ægyptum. * & redient 7
Chaldæi, & bellabunt contra ciuitatem
hanc: & capient eam, & ſuccendent
eam igni. * Hæc dicit Dominus: No- 8
lite decipere animas veſtras, dicentes:
Euntes abibunt, & recedent a nobis
Chaldæi, quia non abibunt. * Sed & ſi 9
percuſſeritis omnem exercitum Chal-
dæorum, qui præliantur aduerſum vos,
& derelicti fuerint ex eis aliqui vulne-
rati: ſinguli de tentorio ſuo conſur-
gent, & incendent ciuitatem hanc igni.
in ergaſtulum mittitur,
* Ergo cum receſſiſſet exercitus Chal- 10
dæorum ab Ieruſalem propter exerci-
tum Pharaonis, * egreſſus eſt Ieremias 11
de Ieruſalem vt iret in Terram Ben-
iamin, & diuideret ibi poſſeſſionem
in conſpectu ciuium. * Cumq. perue- 12
niſſet ad portam Beniamin, erat ibi C
cuſtos portæ per vices, nomine Ierias,
filius Selemiæ filij Hananiæ, & appre-
hendit Ieremiam prophetam, dicens:
Ad Chaldæos profugis. * Et reſpondit 13
Ieremias: Falſum eſt, non fugio ad
Chaldæos. Et non audiuit eum: ſed
comprehendit Ierias Ieremiam, & ad-
duxit eum ad principes. * Quam ob 14
rem irati principes contra Ieremiam,
cæſum eum miſerunt in carcerem, qui
erat in domo Ionathan ſcribæ: ipſe
enim præpoſitus erat ſuper carcerem.

15 * Itaque ingreſſus eſt Ieremias in do-
mum laci & in ergaſtulum: & ſedit ibi
Ieremias diebus multis.
16 * Mittens autem Sedecias rex tulit
in veſtibulo traditur.
eum: & interrogauit eum in domo ſua
D abſcondite, & dixit: Putaſne eſt ſermo
a Domino? Et dixit Ieremias: Eſt. Et
ait: In manus regis Babylonis traderis.
17 * Et dixit Ieremias ad regem Sede-
ciam: Quid peccaui tibi, & ſeruis tuis,
& populo tuo, quia miſiſti me in do-
18 mum carceris? * Vbi ſunt prophetæ
veſtri, qui prophetabant vobis, & dice-
bant: Non veniet rex Babylonis ſuper
19 vos, & ſuper terram hanc? * Nunc
ergo audi obſecro domine mi rex: Va-
leat deprecatio mea in conſpectu tuo:
& ne me remittas in domum Ionathan
20 ſcribæ, ne moriar ibi. * Præcepit ergo
rex Sedecias vt traderetur Ieremias in
veſtibulo carceris: & daretur ei torta
panis quotidie, excepto pulmento, do-
nec conſumerentur omnes panes de
ciuitate: & manſit Ieremias in veſti-
bulo carceris.

38 1 A
β) E lacu lutoſo eductus:
AVdiuit autem Saphatias filius Ma-
than, & Gedelias filius Phaſſur, & Iu-
chal filius Selemiæ, & Phaſſur filius
propheta in lacum proiectus
Melchiæ, ſermones, quos Ieremias lo-
quebatur ad omnem populum, dicens:
2 * Hæc dicit Dominus: [a] Quicumque
manſerit in ciuitate hac, morietur gla-
dio, & fame, & peſte: qui autem pro-
fugerit ad Chaldæos, viuet, & erit
3 anima eius ſoſpes & viuens. * Hæc
dicit Dominus: Tradendo tradetur ci-
uitas hæc in manu exercitus regis Ba-
4 bylonis, & capiet eam. * Et dixerunt
principes regi: Rogamus vt occidatur
homo iſte: de induſtria enim diſſoluit
B manus virorum bellantium, qui re-
manſerunt in ciuitate hac, & manus
vniuerſi populi, loquens ad eos iuxta
verba hæc: ſiquidem homo iſte non
quærit pacem populo huic, ſed ma-
5 lum. * Et dixit rex Sedecias: Ecce ipſe
in manibus veſtris eſt: nec enim fas eſt
6 regem vobis quidquam negare. * Tu-
lerunt ergo Ieremiam, & proiecerunt
eum in lacum Melchiæ filij Amelech,
qui erat in veſtibulo carceris: & ſub-
miſerunt Ieremiam funibus in lacum,
in quo non erat aqua, ſed lutum: de-
ſcendit itaque Ieremias in cœnum.

[a] Sup. 21. c. 9.

ab Abdemelech educitur

*Audiuit autem Abdemelech Æthi- 7
ops vir eunuchus, qui erat in domo
regis quòd miſiſſent Ieremiam in la-
cum: porro rex ſedebat in porta Ben-
iamin. * Et egreſſus eſt Abdemelech 8
de domo regis, & locutus eſt ad re-
gem, dicens: * Domine mi rex, male- 9
fecerunt viri iſti omnia quæcumque C
perpetrarunt contra Ieremiam prophe-
tam, mittentes eum in lacum vt mo-
riatur ibi fame, non ſunt enim panes
vltra in ciuitate. * Præcepit itaque rex 10
Abdemelech Æthiopi, dicens: Tolle
tecum hinc triginta viros, & leua Iere-
miam prophetam de lacu antequam
moriatur. * Aſſumptis ergo Abdeme- 11
lech ſecum viris, ingreſſus eſt domum
regis, quæ erat ſub cellario: & tulit
inde veteres pannos & antiqua, quæ
computruerant, & ſubmiſit ea ad Iere-
miam in lacum per funiculos. * Di- 12
xitq. Abdemelech Æthiops ad Iere-
miam: Pone veteres pannos, & hæc
ſciſſa & putrida ſub cubito manuum
tuarum: & ſuper funes: fecit ergo Iere-
mias ſic: * Et extraxerunt Ieremiam 13
funibus, & eduxerunt eum de lacu: D
manſit autem Ieremias in veſtibulo car-
ceris.

& manet in veſtibulo carceris.

*Et miſit rex Sedecias, & tulit ad 14
ſe Ieremiam prophetam ad oſtium ter-
tium, quod erat in domo Domini: &
dixit rex ad Ieremiam: Interrogo ego
te ſermonem, ne abſcondas a me ali-
quid. * Dixit autem Ieremias ad Sede- 15
ciam: Si annunciauero tibi, numquid
non interficies me? & ſi conſilium de-
dero tibi, non me audies. * Iurauit 16
ergo rex Sedecias Ieremiæ clam, di-
cens: Viuit Dominus, qui fecit nobis
animam hanc, ſi occidero te, & ſi tra-
didero te in manus virorum iſtorum,
qui quærunt animam tuam. * Et dixit 17
Ieremias ad Sedeciam: Hæc dicit Do-
minus exercituum Deus Iſrael: Si pro-
fectus exieris ad principes regis Baby- E
lonis, viuet anima tua, & ciuitas hæc
non ſuccendetur igni: & ſaluus eris
tu, & domus tua. * Si autem non exi- 18
eris ad principes regis Babylonis, tra-
detur ciuitas hæc in manus Chaldæo-
rum, & ſuccendent eam igni: & tu
non effugies de manu eorum. * Et 19
dixit rex Sedecias ad Ieremiam: Soli-
citus ſum propter Iudæos, qui trans-
fugerunt ad Chaldæos: ne forte tradar
20 in manus eorum, & illudant mihi. * Re-
ſpondit autem Ieremias: Non te tra-
dent. audi quæſo vocem Domini, quam
ego loquor ad te, & bene tibi erit, &
21 viuet anima tua. * Quòd ſi nolueris
F egredi: iſte eſt ſermo, quem oſten-
22 dit mihi Dominus: * Ecce omnes mu-
lieres, quæ remanſerunt in domo re-
gis Iuda, educentur ad principes regis
Babylonis: & ipſæ dicent: Seduxerunt
te, & præualuerunt aduerſum te viri
pacifici tui, demerſerunt in cœno, &
in lubrico pedes tuos, & receſſerunt a
23 te. * Et omnes vxores tuæ, & filij tui
educentur ad Chaldæos: & non effu-
gies manus eorum, ſed in manu regis
Babylonis capieris: & ciuitatem hanc
24 comburet igni. * Dixit ergo Sedecias
ad Ieremiam: Nullus ſciat verba hæc,
25 & non morieris. * Si autem audierint
principes quia locutus ſum tecum, &
G venerint ad te, & dixerint tibi: Indica
nobis quid locutus ſis cum rege, ne
celes nos, & non te interficiemus: &
26 quid locutus eſt tecum rex: * Dices
ad eos: Proſtraui ego preces meas co-
ram rege, ne me reduci iuberet in do-
27 mum Ionathan, & ibi morerer. * Vene-
runt ergo omnes principes ad Ieremiam,
& interrogauerunt eum: & locutus eſt
eis iuxta omnia verba, quæ præcepe-
rat ei rex, & ceſſauerunt ab eo: nihil
28 enim fuerat auditum. * Manſit vero
Ieremias in veſtibulo carceris vſque ad
diem, quo capta eſt Ieruſalem:

b) Propheta dimittitur.

& factum eſt vt caperetur Ieruſalem.

a) Manet in Iudæa:

Ieruſalem capta

39
1 ANno [a] nono Sedeciæ regis Iuda,
A menſe decimo, venit Nabuchodonoſor
rex Babylonis, & omnis exercitus eius
2 ad Ieruſalem, & obſidebant eam. * Vn-
decimo autem anno Sedeciæ, menſe
quarto, quinta menſis aperta eſt ciui-
3 tas. * Et ingreſſi ſunt omnes principes
regis Babylonis, & ſederunt in porta
media: Neregel, Sereſer, Semegarnabu,
Sarſachim, Rabſares, Neregel, Sereſer,
Rebmag, & omnes reliqui principes
4 regis Babylonis. * Cumq. vidiſſet eos
Sedecias rex Iuda, & omnes viri bella-
tores, fugerunt: & egreſſi ſunt nocte
de ciuitate per viam horti regis, & per
portam, quæ erat inter duos muros, &

[a] 4. Reg. 25. a. 1. Inf. 52. a. 4.

egreſſi ſunt ad viam deſerti. * Perſe- 5
cutus eſt autem eos exercitus Chaldæo- B
rum: & comprehenderunt Sedeciam
in campo ſolitudinis Ierichontinæ, &
captum adduxerunt ad Nabuchodo-
noſor regem Babylonis in Reblatha,
quæ eſt in Terra Emath: & locutus
eſt ad eum iudicia. * Et occidit rex 6
Babylonis filios Sedeciæ in Reblatha,
in oculis eius: & omnes nobiles Iuda
occidit rex Babylonis. * Oculos quo- 7
que Sedeciæ eruit: & vinxit eum com-
pedibus vt duceretur in Babylonem.
* Domum quoque regis, & domum 8
vulgi ſuccenderunt Chaldæi igni, &
murum Ieruſalem ſubuerterunt. * Et 9
reliquias populi, qui remanſerant in
ciuitate, & perfugas, qui transfugerant
ad eum, & ſuperfluos vulgi, qui re-
manſerant, tranſtulit Nabuzardan ma-
giſter militum in Babylonem. * Et 10
de plebe pauperum, qui nihil pe- C
nitus habebant, dimiſit Nabuzardan
magiſter militum in Terra Iuda: &
dedit eis vineas, & ciſternas in die
illa.

Ieremias Godoliæ traditur,

* Præceperat autem Nabuchodono- 11
ſor rex Babylonis de Ieremia Nabuzar-
dan magiſtro militum, dicens: * Tolle 12
illum, & pone ſuper eum oculos tuos,
nihilq. ei mali facias: ſed, vt voluerit,
ſic facias ei. * Miſit ergo Nabuzardan 13
princeps militiæ, & Nabuſezban, & Rab-
ſares, & Neregel, & Sereſer, & Reb-
mag, & omnes optimates regis Baby-
lonis, * miſerunt, & tulerunt Ieremiam 14
de veſtibulo carceris, & tradiderunt
eum Godoliæ filio Ahicam filij Saphan
vt intraret in domum, & habitaret in
populo.

Abdemelech liberatur,

* Ad Ieremiam autem factus fuerat 15
ſermo Domini cum clauſus eſſet in D
veſtibulo carceris, dicens: * Vade, & 16
dic Abdemelech Æthiopi, dicens: Hæc
dicit Dominus exercituum Deus Iſrael:
Ecce ego inducam ſermones meos ſu-
per ciuitatem hanc in malum, & non
in bonum: & erunt in conſpectu tuo
in die illa. * Et liberabo te in die illa, 17
ait Dominus: & non tradéris in manus
virorum, quos tu formidas: * Sed 18
eruens liberabo te, & gladio non ca-
des: ſed erit tibi anima tua in ſalu-
tem, quia in me habuiſti fiduciam, ait
Dominus.

ſermo Domini,

40 1 A SErmo, qui factus eſt ad Ieremiam
a Domino, poſtquam dimiſſus eſt a
Nabuzardan magiſtro militiæ de Rama,
quando tulit eum vinctum catenis in
medio omnium, qui migrabant de Ieru-
ſalem & Iuda, & ducebantur in Baby-
lonem.

propheta habitat cum Godolia,

2 *Tollens ergo princeps militiæ Iere-
miam, dixit ad eum: Dominus Deus
tuus locutus eſt malum hoc ſuper lo-
3 cum iſtum, * & adduxit: & fecit Do-
minus ſicut locutus eſt, quia peccaſtis
Domino, & non audiſtis vocem eius,
4 & factus eſt vobis ſermo hic. * Nunc
ergo ecce ſolui te hodie de catenis,
quæ ſunt in manibus tuis: ſi placet
tibi vt venias mecum in Babylonem,
veni: & ponam oculos meos ſuper te:
ſi autem diſplicet tibi venire mecum
in Babylonem, reſide: ecce omnis terra
in conſpectu tuo eſt: quod elegeris, &
quò placuerit tibi vt vadas, illuc perge.
5 * Et mecum noli venire: ſed habita
B apud Godoliam filium Ahicam filij Sa-
phan, quem præpoſuit rex Babylonis
ciuitatibus Iuda: habita ergo cum eo
in medio populi: vel quocumque pla-
cuerit tibi vt vadas, vade. Dedit quo-
que ei magiſter militiæ cibaria, & mu-
6 nuſcula, & dimiſit eum. * Venit autem
Ieremias ad Godoliam filium Ahicam
in Maſphath, & habitauit cum eo in
medio populi, qui relictus fuerat in
terra.

præpoſito populi relicti.

7 * Cumq. audiſſent omnes principes
exercitus, qui diſperſi fuerant per re-
giones, ipſi & ſocij eorum, quòd præ-
feciſſet rex Babylonis Godoliam filium
Ahicam terræ, & quòd commendaſſet
ei viros, & mulieres, & paruulos, &
de pauperibus terræ, qui non fuerant
8 tranſlati in Babylonem. * Venerunt
C ad Godoliam in Maſphath: & Iſmahel
filius Nathaniæ, & Iohanan, & Iona-
than filij Caree, & Sareas filius Thane-
humeth, & filij Ophi, qui erant de
Netophathi, & Iezonias filius Maacha-
9 thi, ipſi & viri eorum. * [a]Et iurauit
eis Godolias filius Ahicam filij Saphan,
& comitibus eorum, dicens: Nolite
timere ſeruire Chaldæis, habitate in
terra, & ſeruite regi Babylonis, & bene
10 erit vobis. * Ecce ego habito in Maſ-
phath vt reſpondeam præcepto Chal-
dæorum, qui mittuntur ad nos: vos

[a] 4. Reg. 25. f. 24.

autem colligite vindemiam, & meſſem,
& oleum, & condite in vaſis veſtris, &
manete in vrbibus veſtris, quas tene-
tis. * Sed & omnes Iudæi, qui erant 11
in Moab, & in filijs Ammon, & in Idu-
mæa, & in vniuerſis regionibus, audito
quòd dediſſet rex Babylonis reliquias
in Iudæa, & quòd præpoſuiſſet ſuper
eos Godoliam filium Ahicam filij Sa-
phan: * reuerſi ſunt, inquam, omnes 12
Iudæi de vniuerſis locis, ad quæ pro- D
fugerant, & venerunt in Terram Iuda
ad Godoliam in Maſphath: & college-
runt vinum, & meſſem multam nimis.

β) Viuit in Ægypto: Godolias ficuciæ plenus

* Iohanan autem filius Caree, & om- 13
nes principes exercitus, qui diſperſi
fuerant in regionibus, venerunt ad Go-
doliam in Maſphath. * Et dixerunt ei: 14
Scito quòd Baalis rex filiorum Ammon
miſit Iſmahel filium Nathaniæ percu-
tere animam tuam. Et non credidit
eis Godolias filius Ahicam. * Iohanan 15
autem filius Caree dixit ad Godoliam
ſeorſum in Maſphath, loquens: Ibo,
& percutiam Iſmahel filium Nathaniæ
nullo ſciente, ne interficiat animam
tuam, & diſſipentur omnes Iudæi, qui
congregati ſunt ad te, & peribunt reli-
quiæ Iuda. * Et ait Godolias filius Ahi- 16
cam ad Iohanan filium Caree: Noli
facere verbum hoc: falſum enim tu
loqueris de Iſmahel.

ab Iſmahel occiditur;

ET factum eſt in menſe ſeptimo, 41 1
venit Iſmahel filius Nathaniæ, filij Eli- A
ſama de ſemine regali, & optimates
regis, & decem viri cum eo, ad Godo-
liam filium Ahicam in Maſphath: &
comederunt ibi panes ſimul in Maſ-
phath. * Surrexit autem Iſmahel filius 2
Nathaniæ, & decem viri, qui cum eo
erant, & percuſſerunt Godoliam filium
Ahicam filij Saphan gladio, & inter-
fecerunt eum, quem præfecerat rex Ba-
bylonis terræ. * Omnes quoque Iudæos, 3
qui erant cum Godolia in Maſphath,
& Chaldæos, qui reperti ſunt ibi, &
viros bellatores percuſſit Iſmahel. * Se- 4
cundo autem die poſtquam occiderat
Godoliam, nullo adhuc ſciente, * vene- 5
runt viri de Sichem, & de Silo, & de
Samaria octoginta viri: raſi barba, &
ſciſſis veſtibus, & ſquallentes: & mu-
nera, & thus habebant in manu, vt
offerrent in domo Domini. * Egreſſus 6
ergo Iſmahel filius Nathaniæ in oc- B
curſum eorum de Maſphath, incedens
& plorans ibat: cum autem occurriſſet
eis, dixit ad eos: Venite ad Godoliam
7 filium Ahicam. * Qui cum veniſſent
ad medium ciuitatis, interfecit eos Iſ-
mahel filius Nathaniæ circa medium
laci, ipſe & viri, qui erant cum eo.
8 * Decem autem viri reperti ſunt inter
eos, qui dixerunt ad Iſmahel: Noli oc-
cidere nos: quia habemus theſauros
in agro, frumenti, & hordei, & olei, &
mellis. Et ceſſauit: & non interfecit
9 eos cum fratribus ſuis. * Lacus autem,
in quem proiecerat Iſmahel omnia ca-
dauera virorum, quos percuſſit pro-
pter Godoliam, ipſe eſt, quem fecit
rex Aſa propter Baaſa regem Iſrael:
ipſum repleuit Iſmahel filius Natha-
10 niæ occiſis. * Et captiuas duxit Iſma-
C hel omnes reliquias populi, qui erant
in Maſphath: filias regis, & vniuer-
ſum populum, qui remanſerat in Maſ-
phath: quos commendauerat Nabu-
zardan princeps militiæ Godoliæ filio
Ahicam. Et cepit eos Iſmahel filius
Nathaniæ, & abijt vt tranſiret ad filios
Ammon.
11 * Audiuit autem Iohanan filius Ca-
ree, & omnes principes bellatorum,
qui erant cum eo, omne malum, quod
12 fecerat Iſmahel filius Nathaniæ. * Et
aſſumptis vniuerſis viris, profecti ſunt
vt bellarent aduerſum Iſmahel filium
Nathaniæ, & inuenerunt eum ad aquas
13 multas, quæ ſunt in Gabaon. * Cumq.
vidiſſet omnis populus, qui erat cum
Iſmahel, Iohanan filium Caree, & vni-
uerſos principes bellatorum, qui erant
14 cum eo, lætati ſunt. * Et reuerſus eſt
D omnis populus, quem ceperat Iſmahel,
in Maſphath: reuerſuſq. abijt ad Ioha-
15 nan filium Caree. * Iſmahel autem
filius Nathaniæ fugit cum octo viris a
facie Iohanan, & abijt ad filios Am-
16 mon. * Tulit ergo Iohanan filius Ca-
ree, & omnes principes bellatorum,
qui erant cum eo, vniuerſas reliquias
vulgi, quas reduxerat ab Iſmahel filio
Nathaniæ de Maſphath, poſtquam per-
cuſſit Godoliam filium Ahicam: for-
tes viros ad prælium, & mulieres, &
pueros, & eunuchos, quos reduxerat
17 de Gabaon. * Et abierunt, & ſede-
runt peregrinantes in Chamaam, quæ
eſt iuxta Bethlehem, vt pergerent, &
18 introirent Ægyptum * a facie Chal-
dæorum: timebant enim eos, quia per-
cuſſerat Iſmahel filius Nathaniæ Go-

principes timent Chaldæos,

doliam filium Ahicam, quem præpo-
ſuerat rex Babylonis in Terra Iuda.

42

conſulunt prophetam,

ET acceſſerunt omnes principes 1
bellatorum, & Iohanan filius Caree, & A
Iezonias filius Oſaiæ, & reliquum vul-
gus a paruo vſque ad magnum: * Di- 2
xeruntq. ad Ieremiam prophetam: Ca-
dat oratio noſtra in conſpectu tuo: &
ora pro nobis ad Dominum Deum
tuum pro vniuerſis reliquijs iſtis, quia
derelicti ſumus pauci de pluribus, ſicut
oculi tui nos intuentur: * Et annun- 3
ciet nobis Dominus Deus tuus viam,
per quam pergamus, & verbum, quod
faciamus. * Dixit autem ad eos Ieremias 4
propheta: Audiui: ecce ego oro ad
Dominum Deum veſtrum ſecundum
verba veſtra. omne verbum, quodcum-
que reſponderit mihi, indicabo vobis:
nec celabo vos quidquam. * Et illi 5
dixerunt ad Ieremiam: Sit Dominus
inter nos teſtis veritatis & fidei, ſi non
iuxta omne verbum, in quo miſerit te
Dominus Deus tuus ad nos, ſic facie-
mus. * Siue bonum eſt, ſiue malum, 6
voci Domini Dei noſtri, ad quem mit-
timus te, obediemus. vt bene ſit nobis
cum audierimus vocem Domini Dei
noſtri.

fugam in Ægyptum diſſuadentem,

* Cum autem completi eſſent decem 7
dies, factum eſt verbum Domini ad B
Ieremiam. * Vocauitq. Iohanan filium 8
Caree, & omnes principes bellatorum,
qui erant cum eo, & vniuerſum po-
pulum a minimo vſque ad magnum.
* Et dixit ad eos: Hæc dicit Dominus 9
Deus Iſrael, ad quem miſiſtis me, vt
proſternerem preces veſtras in con-
ſpectu eius: * Si quieſcentes manſeritis 10
in terra hac, ædificabo vos, & non de-
ſtruam; plantabo, & non euellam: iam
enim placatus ſum ſuper malo quod
feci vobis. * Nolite timere a facie re- 11
gis Babylonis, quem vos pauidi formi-
datis: nolite metuere eum, dicit Do-
minus: quia vobiſcum ſum ego, vt
ſaluos vos faciam, & eruam de manu
eius. * Et dabo vobis miſericordias, & 12
miſerebor veſtri, & habitare vos fa-
ciam in terra veſtra. * Si autem dixe- 13
ritis vos: Non habitabimus in terra C
iſta, nec audiemus vocem Domini Dei
noſtri, * dicentes: Nequaquam, ſed ad 14
Terram Ægypti pergemus: vbi non
videbimus bellum, & clangorem tubæ
non audiemus, & famem non ſuſtine-
bimus: & ibi habitabimus. * Propter 15
hoc nunc audite verbum Domini reli-
quiæ Iuda: Hæc dicit Dominus exerci-
tuum, Deus Iſrael: Si poſueritis faciem
veſtram vt ingrediamini Ægyptum, &
16 intraueritis vt ibi habitetis: * gladius,
quem vos formidatis, ibi comprehen-
det vos in Terra Ægypti: & fames,
pro qua eſtis ſoliciti, adhærebit vobis
17 in Ægypto, & ibi moriemini. * Om-
nesq. viri, qui poſuerunt faciem ſuam
vt ingrediantur Ægyptum, vt habitent
ibi, morientur gladio, & fame, & peſte:
nullus de eis remanebit, nec effugiet
a facie mali, quod ego afferam ſuper
18 eos. * Quia hæc dicit Dominus exer-
cituum, Deus Iſrael: Sicut conflatus
eſt furor meus, & indignatio mea ſu-
D per habitatores Ieruſalem: ſic confla-
bitur indignatio mea ſuper vos, cum
ingreſſi fueritis Ægyptum, & eritis in
iuſiurandum, & in ſtuporem, & in male-
dictum, & in opprobrium: & nequa-
19 quam vltra videbitis locum iſtum. * Ver-
bum Domini ſuper vos reliquiæ Iuda:
Nolite intrare Ægyptum: ſcientes ſcie-
tis quia obteſtatus ſum vos hodie,
20 * quia decepiſtis animas veſtras: vos
enim miſiſtis me ad Dominum Deum
noſtrum dicentes: Ora pro nobis ad
Dominum Deum noſtrum, & iuxta om-
nia quæcumque dixerit tibi Dominus
Deus noſter, ſic annuncia nobis, &
21 faciemus. * Et annunciaui vobis ho-
die, & non audiſtis vocem Domini Dei
veſtri ſuper vniuerſis, pro quibus miſit
22 me ad vos. * Nunc ergo ſcientes ſcie-
tis quia gladio, & fame, & peſte mo-
riemini in loco, ad quem voluiſtis in-
trare vt habitaretis ibi.

43

1 FActum eſt autem, cum compleſſet nihilominus fugiunt omnes;
A Ieremias loquens ad populum vniuer-
ſos ſermones Domini Dei eorum, pro
quibus miſerat eum Dominus Deus eo-
2 rum ad illos, omnia verba hæc: * dixit
Azarias filius Oſaiæ, & Iohanan filius
Caree, & omnes viri ſuperbi, dicentes
ad Ieremiam: Mendacium tu loqueris:
non miſit te Dominus Deus noſter,
dicens: Ne ingrediamini Ægyptum vt
3 habitetis illic. * Sed Baruch filius Ne-
B riæ incitat te aduerſum nos, vt tradat
nos in manus Chaldæorum, vt inter-
ficiat nos, & traduci faciat in Baby-
4 lonem. * Et non audiuit Iohanan filius
Caree, & omnes principes bellatorum,
& vniuerſus populus vocem Domini vt
5 manerent in Terra Iuda. * Sed tollens

Iohanan filius Caree, & vniuerſi prin-
cipes bellatorum vniuerſos reliquia-
rum Iuda, qui reuerſi fuerant de cun-
ctis Gentibus, ad quas fuerant ante
diſperſi, vt habitarent in Terra Iuda:
* viros, & mulieres, & paruulos, & 6
filias regis, & omnem animam, quam
reliquerat Nabuzardan princeps mili-
tiæ cum Godolia filio Ahicam, filij
Saphan, & Ieremiam prophetam, &
Baruch filium Neriæ. * Et ingreſſi ſunt 7
Terram Ægypti, quia non obedierunt C
voci Domini: & venerunt vſque ad
Taphnis.

prædicit Ieremias vaſtationem Ægypti

* Et factus eſt ſermo Domini ad 8
Ieremiam in Taphnis, dicens: * Sume 9
lapides grandes in manu tua, & ab-
ſcondes eos in crypta, quæ eſt ſub
muro latericio in porta domus Pha-
raonis in Taphnis, cernentibus viris
Iudæis: * Et dices ad eos: Hæc dicit 10
Dominus exercituum Deus Iſrael: Ecce
ego mittam, & aſſumam Nabuchodo-
noſor regem Babylonis ſeruum meum:
& ponam thronum eius ſuper lapides
iſtos, quos abſcondi, & ſtatuet ſolium
ſuum ſuper eos. * Veniensq. percutiet 11
Terram Ægypti: quos in mortem, in D
mortem: & quos in captiuitatem, in
captiuitatem: & quos in gladium, in
gladium. * Et ſuccendet ignem in de- 12
lubris deorum Ægypti, & comburet
ea, & captiuos ducet illos: & amicie-
tur Terra Ægypti, ſicut amicitur pa-
ſtor pallio ſuo: & egredietur inde in
pace. * Et conteret ſtatuas domus So- 13
lis, quæ ſunt in Terra Ægypti: & de-
lubra deorum Ægypti comburet igni. 44

& Iudæis idola colentibus,

VErbum, quod factum eſt per Iere- 1
miam ad omnes Iudæos, qui habita- A
bant in Terra Ægypti, habitantes in
Magdalo, & in Taphnis, & in Mem-
phis, & in Terra Phatures, dicens:
* Hæc dicit Dominus exercituum Deus 2
Iſrael: Vos vidiſtis omne malum iſtud,
quod adduxi ſuper Ieruſalem, & ſu-
per omnes vrbes Iuda: & ecce deſertæ
ſunt hodie, & non eſt in eis habitator:
* Propter malitiam, quam fecerunt vt 3
me ad iracundiam prouocarent, & irent
vt ſacrificarent, & colerent deos alie-
nos, quos neſciebant & illi, & vos, &
patres veſtri. * Et miſi ad vos omnes 4
ſeruos meos prophetas de nocte con-
ſurgens, mittensq. & dicens: Nolite
facere verbum abominationis huiuſce-
5 modi, quam odiui. * Et non audie-
runt, nec inclinauerunt aurem ſuam
vt conuerterentur a malis ſuis, & non
6 ſacrificarent dijs alienis. * Et conflata
B eſt indignatio mea & furor meus, &
ſuccenſa eſt in ciuitatibus Iuda, & in
plateis Ieruſalem: & verſæ ſunt in ſoli-
tudinem & vaſtitatem ſecundum diem
7 hanc. * Et nunc hæc dicit Dominus
exercituum Deus Iſrael: Quare vos fa-
citis malum grande hoc contra animas
veſtras, vt intereat ex vobis vir & mu-
lier, paruulus & lactens de medio Iudæ,
nec relinquatur vobis quidquam reſi-
8 duum: * Prouocantes me in operibus
manuum veſtrarum, ſacrificando dijs
alienis in Terra Ægypti, in quam in-
greſſi eſtis vt habitetis ibi: & diſpe-
reatis, & ſitis in maledictionem, & in
opprobrium cunctis gentibus terræ?
9 * Numquid obliti eſtis mala patrum
veſtrorum, & mala regum Iuda, & mala
vxorum eius, & mala veſtra, & mala
vxorum veſtrarum, quæ fecerunt in
Terra Iuda, & in regionibus Ieruſa-
10 lem? * Non ſunt mundati vſque ad
diem hanc: & non timuerunt, & non
ambulauerunt in lege Domini, & in
præceptis meis, quæ dedi coram vo-
11 bis & coram patribus veſtris. * Ideo
C hæc dicit Dominus exercituum Deus
Iſrael: [a] Ecce ego ponam faciem meam
in vobis in malum: & diſperdam om-
12 nem Iudam. * Et aſſumam reliquias
Iudæ, qui poſuerunt facies ſuas vt in-
grederentur Terram Ægypti, & habi-
tarent ibi: & conſumentur omnes in
Terra Ægypti: cadent in gladio & in
fame: & conſumentur a minimo vſ-
que ad maximum in gladio, & in fame
morientur: & erunt in iuſiurandum,
& in miraculum, & in maledictionem,
13 & in opprobrium. * Et viſitabo ſuper
habitatores Terræ Ægypti, ſicut viſi-
taui ſuper Ieruſalem in gladio, & fame,
14 & peſte. * Et non erit qui effugiat, &
ſit reſiduus de reliquijs Iudæorum,
qui vadunt vt peregrinentur in Terra
D Ægypti: & reuertantur in Terram Iuda,
ad quam ipſi eleuant animas ſuas vt
reuertantur, & habitent ibi: non re-
uertentur niſi qui fugerint.
15 * Reſponderunt autem Ieremiæ om-
nes viri ſcientes quòd ſacrificarent vxo-

idque magna cum peruicacia,

[a] Amos 9. a. 4.

res eorum dijs alienis: & vniuerſæ mu-
lieres, quarum ſtabat multitudo gran-
dis, & omnis populus habitantium in
Terra Ægypti in Phatures, dicentes:
*Sermonem, quem locutus es ad nos 16
in nomine Domini, non audiemus ex
te: * ſed facientes faciemus omne ver- 17
bum, quod egredietur de ore noſtro
vt ſacrificemus reginæ cæli, & libemus
ei libamina, ſicut fecimus nos, & patres
noſtri, reges noſtri, & principes noſtri
in vrbibus Iuda, & in plateis Ieruſalem:
& ſaturati ſumus panibus, & bene nobis
erat, malumq. non vidimus. * Ex eo 18
autem tempore, quo ceſſauimus ſacri-
ficare reginæ cæli, & libare ei libamina,
indigemus omnibus, & gladio, & fame
conſumpti ſumus. * Quòd ſi nos ſacri- 19
ficamus reginæ cæli, & libamus ei liba- E
mina: numquid ſine viris noſtris fe-
cimus ei placentas ad colendum eam,
& libandum ei libamina?

grauiſſimas pœnas

* Et dixit Ieremias ad omnem popu- 20
lum aduerſum viros, & aduerſum mu-
lieres, & aduerſum vniuerſam plebem,
qui reſponderant ei verbum, dicens:
*Numquid non ſacrificium, quod ſacri- 21
ficaſtis in ciuitatibus Iuda, & in plateis
Ieruſalem vos & patres veſtri, reges
veſtri, & principes veſtri, & populus
terræ, horum recordatus eſt Dominus,
& aſcendit ſuper cor eius? * Et non pote- 22
rat Dominus vltra portare propter mali-
tiam ſtudiorum veſtrorum, & propter
abominationes, quas feciſtis, & facta
eſt terra veſtra in deſolationem, & in
ſtuporem, & in maledictum, eo quòd
non ſit habitator, ſicut eſt dies hæc.
* Propterea quòd ſacrificaueritis idolis, 23
& peccaueritis Domino: & non audie-
ritis vocem Domini, & in lege, & in
præceptis, & in teſtimonijs eius non
ambulaueritis: idcirco euenerunt vobis F
mala hæc, ſicut eſt dies hæc. * Dixit 24
autem Ieremias ad omnem populum,
& ad vniuerſas mulieres: Audite ver-
bum Domini omnis Iuda, qui eſtis in
Terra Ægypti: * Hæc inquit Dominus 25
exercituum Deus Iſrael, dicens: Vos,
& vxores veſtræ locuti eſtis ore veſtro,
& manibus veſtris impleſtis, dicentes:
Faciamus vota noſtra, quæ vouimus,
vt ſacrificemus reginæ cæli, & libemus
ei libamina. impleſtis vota veſtra, &
opere perpetraſtis ea. * Ideo audite 26
verbum Domini omnis Iuda, qui habi-
tatis in Terra Ægypti: Ecce ego iuraui
in nomine meo magno, ait Dominus:
quia nequaquam vltra vocabitur no-
men meum ex ore omnis viri Iudæi,
dicentis: Viuit Dominus Deus in omni
27 Terra Ægypti. * Ecce ego vigilabo
G ſuper eos in malum, & non in bonum:
& conſumentur omnes viri Iuda, qui
ſunt in Terra Ægypti, gladio, & fame
28 donec penitus conſumantur. * Et qui
fugerint gladium, reuertentur de Terra
Ægypti in Terram Iuda viri pauci: &
ſcient omnes reliquiæ Iuda ingredien-
tium Terram Ægypti, vt habitent ibi,
cuius ſermo compleatur, meus, an il-
29 lorum. * Et hoc vobis ſignum, ait Do- ſigno confirmandas;
minus, quòd viſitem ego ſuper vos in
loco iſto: vt ſciatis quia vere comple-
buntur ſermones mei contra vos in
30 malum. * Hæc dicit Dominus: Ecce
ego tradam Pharaonem Ephree regem
Ægypti in manu inimicorum eius, &
in manu quærentium animam illius:
ſicut tradidi Sedeciam regem Iuda in
manu Nabuchodonoſor regis Baby-
lonis inimici ſui, & quærentis animam
eius.

45
1 VErbum, quod locutus eſt Ieremias Baruch monetur.
A propheta ad Baruch filium Neriæ, cum
ſcripſiſſet verba hæc in libro ex ore
Ieremiæ, anno quarto Ioakim filij Io-
2 ſiæ regis Iuda, dicens: * Hæc dicit
Dominus Deus Iſrael ad te Baruch:
3 * Dixiſti: Væ miſero mihi, quoniam
addidit Dominus dolorem dolori meo:
laboraui in gemitu meo, & requiem
4 non inueni. * Hæc dicit Dominus: Sic
B dices ad eum: Ecce quos ædificaui,
ego deſtruo: & quos plantaui, ego
5 euello, & vniuerſam terram hanc. * Et
tu quæris tibi grandia? noli quærere:
quia ecce ego adducam malum ſuper
omnem carnem, ait Dominus: & dabo
tibi animam tuam in ſalutem in om-
nibus locis, ad quæcumque perrexeris.

II. Contra Gentes.

46
1 QVod factum eſt verbum Domini a) Contra Gentes varias.
A ad Ieremiam prophetam contra Gen-
2 tes * ad Ægyptum aduerſum exerci-
tum Pharaonis Nechao regis Ægypti, α) Contra Ægyptum:
qui erat iuxta fluuium Euphraten in
Charcamis, quem percuſſit Nabucho- cædetur in Charcamis,
donoſor rex Babylonis, in quarto anno
3 Ioakim filij Ioſiæ regis Iuda. * Præpa-
rate ſcutum, & clypeum, & procedite

ad bellum. * Iungite equos, & aſcen- 4
dite equites: ſtate in galeis, polite lan-
ceas, induite vos loricis. * Quid igitur? 5
vidi ipſos pauidos, & terga vertentes,
fortes eorum cæſos: fugerunt conciti,
nec reſpexerunt: terror vndique, ait
Dominus. * Non fugiat velox, nec ſal- 6
uari ſe putet fortis: Ad Aquilonem B
iuxta flumen Euphraten victi ſunt, &
ruerunt. * Quis eſt iſte, qui quaſi flu- 7
men aſcendit: & veluti fluuiorum, in-
tumeſcunt gurgites eius? * Ægyptus, 8
fluminis inſtar aſcendit, & velut flu-
mina mouebuntur fluctus eius, & dicet:
Aſcendens operiam terram: perdam
ciuitatem, & habitatores eius. * Aſcen- 9
dite equos, & exultate in curribus, &
procedant fortes, Æthiopia, & Libyes
tenentes ſcutum, & Lydij arripientes,
& iacientes ſagittas. * Dies autem ille 10
Domini Dei exercituum dies vltionis,
vt ſumat vindictam de inimicis ſuis:
deuorabit gladius, & ſaturabitur, &
inebriabitur ſanguine eorum: victima C
enim Domini Dei exercituum in Terra
Aquilonis iuxta flumen Euphraten.
* Aſcende in Galaad, & tolle reſinam 11
virgo filia Ægypti: fruſtra multiplicas
medicamina, ſanitas non erit tibi. * Au- 12
dierunt Gentes ignominiam tuam, &
vlulatus tuus repleuit terram: quia for-
tis impegit in fortem, & ambo pariter
conciderunt.

occupabitur a Nabuchodonoſor,

* Verbum quod locutus eſt Domi- 13
nus ad Ieremiam prophetam, ſuper eo
quòd venturus eſſet Nabuchodonoſor
rex Babylonis & percuſſurus Terram
Ægypti: * Annunciate Ægypto, & au- 14
ditum facite in Magdalo, & reſonet in D
Memphis, & in Taphnis, dicite: Sta, &
præpara te: quia deuorabit gladius ea,
quæ per circuitum tuum ſunt. * Quare 15
computruit fortis tuus? non ſtetit: quo-
niam Dominus ſubuertit eum. * Mul- 16
tiplicauit ruentes, ceciditq. vir ad pro-
ximum ſuum: & dicent: Surge, &
reuertamur ad populum noſtrum, &
ad terram natiuitatis noſtræ, a facie
gladij columbæ. * Vocate nomen Pha- 17
raonis regis Ægypti, tumultum ad-
duxit tempus. * Viuo ego (inquit rex, 18
Dominus exercituum nomen eius) quo- E
niam ſicut Thabor in montibus, &
ſicut Carmelus in mari, veniet. * Vaſa 19
tranſmigrationis fac tibi habitatrix filia
Ægypti: quia Memphis in ſolitudi-
nem erit, & deſeretur, & inhabitabilis
20 erit. * Vitula elegans atque formoſa
Ægyptus: ſtimulator ab Aquilone ve-
21 niet ei. * Mercenarij quoque eius, qui
verſabantur in medio eius, quaſi vituli
ſaginati verſi ſunt, & fugerunt ſimul,
nec ſtare potuerunt: quia dies inter-
fectionis eorum venit ſuper eos, tem-
22 pus viſitationis eorum. * Vox eius quaſi
F æris ſonabit: quoniam cum exercitu
properabunt, & cum ſecuribus venient
23 ei, quaſi cædentes ligna. * Succide-
runt ſaltum eius, ait Dominus, qui ſup-
putari non poteſt: multiplicati ſunt
ſuper locuſtas, & non eſt eis numerus.
24 * Confuſa eſt filia Ægypti, & tradita
25 in manu populi Aquilonis. * Dixit Do-
minus exercituum Deus Iſrael: Ecce
ego viſitabo ſuper tumultum Alexan-
driæ, & ſuper Pharaonem, & ſuper
Ægyptum, & ſuper deos eius, & ſu-
per reges eius, & ſuper Pharaonem,
26 & ſuper eos, qui confidunt in eo. * Et
dabo eos in manu quærentium ani-
G mam eorum, & in manu Nabuchodo-
noſor regis Babylonis, & in manus
ſeruorum eius: & poſt hæc habitabi-
tur ſicut diebus priſtinis, ait Dominus.
27 * [a]Et tu ne timeas ſerue meus Iacob, Iſrael vero ſaluabitur.
& ne paueas Iſrael: quia ecce ego ſal-
uum te faciam de longinquo, & ſemen
tuum de terra captiuitatis tuæ: & re-
uertetur Iacob, & requieſcet, & pro-
ſperabitur: & non erit qui exterreat
28 eum. * Et tu noli timere ſerue meus
Iacob, ait Dominus: quia tecum ego
ſum, quia ego conſumam cunctas gen-
tes, ad quas eieci te: te vero non con-
ſumam, ſed caſtigabo te in iudicio,
nec quaſi innocenti parcam tibi.

47
1 A QVod factum eſt verbum Domini β) Contra Palæſthinos:
ad Ieremiam prophetam contra Palæ-
ſthinos, antequam percuteret Pharao Chaldæi vaſtabunt eos.
2 Gazam: * Hæc dicit Dominus: Ecce
aquæ aſcendunt ab Aquilone, & erunt
quaſi torrens inundans, & operient
terram, & plenitudinem eius, vrbem
& habitatores eius: clamabunt homi-
nes, & vlulabunt omnes habitatores
3 terræ * a ſtrepitu pompæ armorum,
B & bellatorum eius, a commotione qua-
drigarum eius, & multitudine rotarum
illius. Non reſpexerunt patres filios

[a] Iſai. 43. a. 1. & 44. a. 2.

manibus diſſolutis * pro aduentu diei, 4
in quo vaſtabuntur omnes Philiſthijm, C
& diſſipabitur Tyrus, & Sidon cum
omnibus reliquis auxilijs ſuis. depo-
pulatus eſt enim Dominus Palæſthinos,
reliquias inſulæ Cappadociæ. * Venit 5
caluitium ſuper Gazam: conticuit Aſca-
lon, & reliquiæ vallis earum, vſquequo
concidéris? * O mucro Domini vſque- 6
quo non quieſces? Ingredere in vagi- D
nam tuam, refrigerare, & ſile. * Quo- 7
modo quieſcet cum Dominus præcepe-
rit ei aduerſus Aſcalonem, & aduerſus
maritimas eius regiones, ibiq. condi-
xerit illi?

γ) Contra Moab:

AD Moab hæc dicit Dominus exer- 48 1 A
cituum Deus Iſrael: Væ ſuper Nabo,
quoniam vaſtata eſt, & confuſa: capta
eſt Cariathaim: confuſa eſt fortis, &
tremuit. * Non eſt vltra exultatio in 2
Moab contra Heſebon: cogitauerunt
malum. Venite, & diſperdamus eam
de gente. ergo ſilens conticeſces, ſe-
queturq. te gladius. * Vox clamoris 3
de Oronaim: vaſtitas, & contritio ma-
gna. * Contrita eſt Moab: annunciate 4
clamorem paruulis eius. * Per aſcen- 5
ſum enim Luith plorans aſcendet in
fletu: quoniam in deſcenſu Oronaim
hoſtes vlulatum contritionis audierunt:
*Fugite, ſaluate animas veſtras: [a]& 6
eritis quaſi myricæ in deſerto. * Pro 7
eo enim quòd habuiſti fiduciam in
munitionibus tuis, & in theſauris tuis,
tu quoque capieris: & ibit Chamos in
tranſmigrationem, ſacerdotes eius, &
principes eius ſimul. * Et veniet prædo 8
ad omnem vrbem, & vrbs nulla ſal- B
uabitur: & peribunt valles, & diſſi-
pabuntur campeſtria: quoniam dixit
Dominus: * Date florem Moab, quia 9
florens egredietur: & ciuitates eius de-
ſertæ erunt, & inhabitabiles. * Male- 10
dictus, qui facit opus Domini fraudu-
lenter: & maledictus, qui prohibet
gladium ſuum a ſanguine.

conteretur & confundetur

propter ſuperbiam,

*Fertilis fuit Moab ab adoleſcentia 11
ſua, & requieuit in fœcibus ſuis: nec
transfuſus eſt de vaſe in vas, & in
tranſmigrationem non abijt: idcirco
permanſit guſtus eius in eo, & odor
eius non eſt immutatus. * Propterea 12
ecce dies veniunt, dicit Dominus: &
mittam ei ordinatores, & ſtratores la-
guncularum, & ſternent eum, & vaſa
eius exhaurient, & lagunculas eorum
13 collident. * Et confundetur Moab a
Chamos, [b]ſicut confuſa eſt domus
Iſrael a Bethel, in qua habebat fidu-
14 ciam. * Quomodo dicitis: Fortes ſu-
C mus, & viri robuſti ad præliandum?
15 *Vaſtata eſt Moab, & ciuitates illius
ſucciderunt: & electi iuuenes eius de-
ſcenderunt in occiſionem: ait rex, Do-
16 minus exercituum nomen eius. *Prope
eſt interitus Moab vt veniat: & malum
17 eius velociter accurret nimis. * Con-
ſolamini eum omnes, qui eſtis in cir-
cuitu eius, & vniuerſi, qui ſcitis no-
men eius, dicite: Quomodo confracta
18 eſt virga fortis, baculus glorioſus? *De-
ſcende de gloria, & ſede in ſiti habi-
tatio filiæ Dibon: quoniam vaſtator
Moab aſcendit ad te, diſſipauit muni-
19 tiones tuas. * In via ſta, & proſpice
habitatio Aroer: interroga fugientem:
& ei, qui euaſit, dic: Quid accidit?
20 *Confuſus eſt Moab, quoniam victus
eſt: vlulate, & clamate, annunciate in
21 Arnon, quoniam vaſtata eſt Moab. * Et
iudicium venit ad terram campeſtrem:
ſuper Helon, & ſuper Iaſa, & ſuper
22 Mephaath, * & ſuper Dibon, & ſuper
Nabo, & ſuper domum Deblathaim,
23 D *& ſuper Cariathaim, & ſuper Beth-
24 gamul, & ſuper Bethmaon, * & ſuper
Carioth, & ſuper Boſra: & ſuper om-
nes ciuitates terræ Moab, quæ longe,
& quæ prope ſunt.

vaſtabitur & humiliabitur

25 *Abſciſſum eſt cornu Moab, & bra-
chium eius contritum eſt, ait Dominus.
26 *Inebriate eum, quoniam contra Do-
minum erectus eſt: & allidet manum
Moab in vomitu ſuo, & erit in deri-
27 ſum etiam ipſe: * fuit enim in deri-
ſum tibi Iſrael: quaſi inter fures repe-
riſſes eum: propter verba ergo tua,
quæ aduerſum illum locutus es, ca-
28 ptiuus ducéris. * Relinquite ciuitates,
& habitate in petra habitatores Moab:
& eſtote quaſi columba nidificans in
29 ſummo ore foraminis. * [c]Audiuimus
ſuperbiam Moab, ſuperbus eſt valde:
ſublimitatem eius, & arrogantiam, &
ſuperbiam, & altitudinem cordis eius.
30 * Ego ſcio, ait Dominus, iactantiam
E eius: & quòd non ſit iuxta eam virtus
eius, nec iuxta quod poterat conata
ſit facere.

propter irriſum Iſraelis;

[a] Sup. 17. a. 6. — [b] 3. Reg. 12. g. 29. — [c] Iſai. 16. b. 6.

plangitur a propheta
*Ideo ſuper Moab eiulabo, & ad 31
Moab vniuerſam clamabo, ad viros
muri fictilis lamentantes. * De planctu 32
Iazer plorabo tibi vinea Sabama: pro-
pagines tuæ tranſierunt mare, vſque
ad mare Iazer peruenerunt: ſuper meſ-
ſem tuam, & vindemiam tuam prædo
irruit. * [a]Ablata eſt lætitia & exultatio 33
de Carmelo, & de Terra Moab, & vi-
num de torcularibus ſuſtuli: nequa-
quam calcator vuæ ſolitum celeuma
cantabit. * De clamore Heſebon vſque 34
Eleale, & Iaſa, dederunt vocem ſuam:
a Segor vſque ad Oronaim vitula con-
ternante: aquæ quoque Nemrim peſ-
ſimæ erunt. * Et auferam de Moab, 35
ait Dominus, offerentem in excelſis, F
& ſacrificantem dijs eius. * Propterea 36
cor meum ad Moab quaſi tibiæ reſo-
nabit: & cor meum ad viros murificti-
lis dabit ſonitum tibiarum: quia plus
fecit quàm potuit, idcirco perierunt.
* [b]Omne enim caput caluitium, & om- 37
nis barba raſa erit: in cunctis mani-
bus colligatio, & ſuper omne dorſum
cilicium. * Super omnia tecta Moab, 38
& in plateis eius omnis planctus: quo-
niam contriui Moab ſicut vas inutile,
ait Dominus. * Quomodo victa eſt, & 39
vlulauerunt? quomodo deiecit cerui-
cem Moab, & confuſus eſt? eritq. Moab
in deriſum, & in exemplum omnibus
in circuitu ſuo.

ac reſtituetur a Domino.
*Hæc dicit Dominus: Ecce quaſi 40
aquila volabit, & extendet alas ſuas ad
Moab. * Capta eſt Carioth, & muni- 41
tiones comprehenſæ ſunt: & erit cor G
fortium Moab in die illa, ſicut cor mu-
lieris parturientis. * Et ceſſabit Moab 42
eſſe populus: quoniam contra Domi-
num gloriatus eſt. * Pauor, & fouea, 43
& laqueus ſuper te o habitator Moab,
dicit Dominus. * [c]Qui fugerit a facie 44
pauoris, cadet in foueam: & qui con-
ſcenderit de fouea, capietur laqueo:
adducam enim ſuper Moab annum
viſitationis eorum, ait Dominus. * In 45
vmbra Heſebon ſteterunt de laqueo
fugientes: quia ignis egreſſus eſt de
Heſebon, & flamma de medio Seon,
& deuorabit partem Moab, & verticem
filiorum tumultus. * Væ tibi Moab, 46
perijſti popule Chamos: quia compre-
henſi ſunt filij tui, & filiæ tuæ in capti-
uitatem. * Et conuertam captiuitatem 47
Moab in nouiſſimis diebus, ait Do-
minus. Hucuſque iudicia Moab.

49
1 A AD filios Ammon. Hæc dicit Do- δ) Contra Ammon:
minus: Numquid non filij ſunt Iſrael?
aut heres non eſt ei? Cur igitur here- captiui ducentur ſed reuertentur.
ditate poſſedit Melchom, Gad: & po-
pulus eius in vrbibus eius habitauit?
2 * Ideo ecce dies veniunt, dicit Domi-
nus: & auditum faciam ſuper Rab-
bath filiorum Ammon fremitum præ-
lij, & erit in tumulum diſſipata, filiæq.
eius igni ſuccendentur, & poſſidebit
Iſrael poſſeſſores ſuos, ait Dominus.
3 * Vlula Heſebon, quoniam vaſtata eſt
Hai. clamate filiæ Rabbath, accingite
vos cilicijs: plangite & circuite per ſe-
pes: quoniam Melchom in tranſmi-
grationem ducetur, ſacerdotes eius, &
4 principes eius ſimul. * Quid gloriaris
in vallibus? defluxit vallis tua filia de-
licata, quæ confidebas in theſauris tuis,
5 & dicebas: Quis veniet ad me? * Ecce
B ego inducam ſuper te terrorem, ait
Dominus Deus exercituum, ab omni-
bus qui ſunt in circuitu tuo: & diſper-
gemini ſinguli a conſpectu veſtro, nec
6 erit qui congreget fugientes. * Et poſt
hæc reuerti faciam captiuos filiorum
Ammon, ait Dominus.

7 * Ad Idumæam. Hæc dicit Dominus ε) Contra Idumæam:
exercituum: Numquid non vltra eſt
ſapientia in Theman? Perijt conſilium erit ſolitudo ſempiterna,
a filijs, inutilis facta eſt ſapientia eo-
8 rum. * Fugite & terga vertite, deſcen-
dite in voraginem habitatores Dedan:
quoniam perditionem Eſau adduxi ſu-
9 per eum, tempus viſitationis eius. * Si
vindemiatores veniſſent ſuper te, non
reliquiſſent racemum: ſi fures in nocte,
10 rapuiſſent quod ſufficeret ſibi. * Ego
vero diſcooperui Eſau, reuelaui ab-
ſcondita eius, & celari non poterit: va-
ſtatum eſt ſemen eius, & fratres eius,
11 & vicini eius, & non erit. * Relinque
C pupillos tuos: ego faciam eos viuere:
12 & viduæ tuæ in me ſperabunt. * Quia
hæc dicit Dominus: Ecce quibus non
erat iudicium vt biberent calicem, bi-
bentes bibent: & tu quaſi innocens
relinquéris? non eris innocens, ſed
13 bibens bibes. * Quia per memetipſum
iuraui, dicit Dominus, quòd in ſolitu-
dinem, & in opprobrium, & in deſer-

[a] Iſai. 16. c. 10. — [b] Iſai. 15. a. 2. Ezec. 7. e. 18. — [c] Iſai. 24. c. 18.

tum, & in maledictionem erit Bosra:
& omnes ciuitates eius erunt in soli-
tudines sempiternas.
quia exaltata est, *[a] Auditum audiui a Domino, & 14
legatus ad Gentes missus est: Congre-
gamini, & venite contra eam, & con-
surgamus in prælium: * Ecce enim 15
paruulum dedi te in Gentibus con-
temptibilem inter homines. * Arrogan- 16
tia tua decepit te, & superbia cordis
tui: qui habitas in cauernis petræ, & D
apprehendere niteris altitudinem col-
lis. [b] cum exaltaueris quasi aquila ni-
dum tuum, inde detraham te, dicit
Dominus. * Et erit Idumæa deserta: 17
omnis qui transibit per eam, stupebit,
& sibilabit super omnes plagas eius.
*[c] Sicut subuersa est Sodoma, & Go- 18
morrha, & vicinæ eius, ait Dominus:
non habitabit ibi vir, & non incolet
eam filius hominis.
neque salnari poterit. * Ecce quasi leo ascendet de superbia 19
Iordanis ad pulchritudinem robustam:
quia subito currere faciam eum ad il-
lam: & quis erit electus, quem præ-
ponam ei? quis enim similis mei? &
quis sustinebit me? [d] & quis est iste
pastor, qui resistat vultui meo? * Pro- 20
pterea audite consilium Domini, quod
inijt de Edom: & cogitationes eius,
quas cogitauit de habitatoribus The-
man: Si non deiecerint eos paruuli
gregis, nisi dissipauerint cum eis habi-
taculum eorum. * A voce ruinæ eorum 21
commota est terra: clamor in Mari ru-
bro auditus est vocis eius. * Ecce quasi 22
aquila ascendet, & auolabit: & expan- E
det alas suas super Bosran: & erit cor
fortium Idumææ in die illa, quasi cor
mulieris parturientis.

ε) Contra Damascum: *Ad Damascum: Confusa est Emath, 23
& Arphad: quia auditum pessimum
derelinquetur vrbs lætitiæ. audierunt, turbati sunt in mari: præ
solicitudine quiescere non potuit. * Dis- 24
soluta est Damascus, versa est in fu-
gam, tremor apprehendit eam: angu-
stia & dolores tenuerunt eam quasi
parturientem. * Quomodo derelique- 25
runt ciuitatem laudabilem, vrbem læ-
titiæ! * Ideo cadent iuuenes eius in 26
plateis eius: & omnes viri prælij conti-
cescent in die illa, ait Dominus exerci-
tuum. * Et succendam ignem in muro 27
Damasci, & deuorabit mœnia Benadad.

28 * Ad Cedar, & ad regna Asor, quæ ζ) Contra Arabiam:
F percussit Nabuchodonosor rex Baby-
lonis. Hæc dicit Dominus: Surgite, & habitantes Cedar
ascendite ad Cedar, & vastate filios
29 Orientis. * Tabernacula eorum, & gre-
ges eorum capient: pelles eorum, &
omnia vasa eorum, & camelos eorum
tollent sibi: & vocabunt super eos for-
midinem in circuitu.
30 * Fugite, abite vehementer, in vora- atque Asor percutientur.
ginibus sedete, qui habitatis Asor, ait
Dominus: inijt enim contra vos Nabu-
chodonosor rex Babylonis consilium,
& cogitauit aduersum vos cogitationes.
31 * Consurgite, & ascendite ad gentem
quietam, & habitantem confidenter, ait
Dominus, non ostia, nec vectes eis:
32 soli habitant. * Et erunt cameli eorum
in direptionem, & multitudo iumen-
torum in prædam: & dispergam eos
in omnem ventum, qui sunt attonsi in
comam: & ex omni confinio eorum
adducam interitum super eos, ait Do-
33 minus. * Et erit Asor in habitaculum
draconum, deserta vsque in æternum:
non manebit ibi vir, nec incolet eam
filius hominis.

34 * Quod factum est verbum Domini ad η) Contra Aelam:
G Ieremiam prophetam aduersus Aelam
in principio regni Sedeciæ regis Iuda, ventilabitur, sed colligetur.
35 dicens: * Hæc dicit Dominus exerci-
tuum: Ecce ego confringam arcum
Aelam, & summam fortitudinem eo-
36 rum. * Et inducam super Aelam quat-
tuor ventos a quattuor plagis cæli: &
ventilabo eos in omnes ventos istos:
& non erit gens, ad quam non per-
37 ueniant profugi Aelam. * Et pauere
faciam Aelam coram inimicis suis, &
in conspectu quærentium animam eo-
rum: & adducam super eos malum,
iram furoris mei, dicit Dominus: &
mittam post eos gladium donec con-
38 sumam eos. * Et ponam solium meum
in Aelam, & perdam inde reges & prin-
39 cipes, ait Dominus. * In nouissimis
autem diebus reuerti faciam captiuos
Aelam, dicit Dominus.

50 1 A VErbum, quod locutus est Dominus b) Contra Babylonem præsertim:
de Babylone, & de terra Chaldæorum
2 in manu Ieremiæ prophetæ. * Annun-
ciate in Gentibus, & auditum facite:

[a] Abd. a. 1. — [b] Abd. b. 4. — [c] Gen. 19. c. 24. — [d] Iob 41. a. 1.

a Medis vaſtabitur
leuate ſignum, prædicate, & nolite ce-
lare: dicite: Capta eſt Babylon, con-
fuſus eſt Bel, victus eſt Merodach,
confuſa ſunt ſculptilia eius, ſuperata
ſunt idola eorum. * Quoniam aſcen- 3
dit contra eam gens ab Aquilone, quæ
ponet terram eius in ſolitudinem: &
non erit qui habitet in ea ab homine
vſque ad pecus: & moti ſunt, & abie-
runt. * In diebus illis, & in tempore 4
illo, ait Dominus: venient filij Iſrael,
ipſi & filij Iuda ſimul: ambulantes
& flentes properabunt, & Dominum
Deum ſuum quærent. * In Sion inter- 5
rogabunt viam, huc facies eorum. Ve-
nient, & apponentur ad Dominum
fœdere ſempiterno, quod nulla obli-
uione delebitur.

iuſſu Domini,
* Grex perditus factus eſt populus 6
meus: paſtores eorum ſeduxerunt eos,
feceruntq. vagari in montibus: de monte
in collem tranſierunt, obliti ſunt cu-
bilis ſui. * Omnes, qui inuenerunt, 7
comederunt eos: & hoſtes eorum dixe- B
runt: Non peccauimus: pro eo quòd
peccauerunt Domino decori iuſtitiæ,
& expectationi patrum eorum Domino.
* Recedite de medio Babylonis, & de 8
terra Chaldæorum egredimini: & eſtote
quaſi hœdi ante gregem. * Quoniam 9
ecce ego ſuſcito, & adducam in Baby-
lonem congregationem Gentium ma-
gnarum de terra Aquilonis: & præ-
parabuntur aduerſus eam, & inde ca-
pietur: ſagitta eius quaſi viri fortis
interfectoris, non reuertetur vacua.
* Et erit Chaldæa in prædam: omnes 10
vaſtantes eam replebuntur, ait Do-
minus. * Quoniam exultatis, & ma- 11
gna loquimini, diripientes heredita-
tem meam: quoniam effuſi eſtis ſicut
vituli ſuper herbam, & mugiſtis ſicut
tauri. * Confuſa eſt mater veſtra ni- 12
mis, & adæquata pulueri, quæ genuit
vos: ecce nouiſſima erit in Genti-
bus, deſerta, inuia, & arens. * Ab ira 13
Domini non habitabitur, ſed redige-
tur tota in ſolitudinem: omnis, qui
tranſibit per Babylonem, ſtupebit, &
ſibilabit ſuper vniuerſis plagis eius.
* Præparamini contra Babylonem per 14
circuitum omnes qui tenditis arcum; C
debellate eam, non parcatis iaculis:
quia Domino peccauit. * Clamate ad- 15
uerſus eam, vbique dedit manum, ce-
ciderunt fundamenta eius, deſtructi
ſunt muri eius, quoniam vltio Domini
eſt: vltionem accipite de ea, ſicut fe-
16 cit, facite ei. * Diſperdite ſatorem de
Babylone, & tenentem falcem in tem-
pore meſſis: a facie gladij columbæ
vnuſquiſque ad populum ſuum con-
uertetur, & ſinguli ad terram ſuam
17 fugient. * Grex diſperſus Iſrael, leones
eiecerunt eum: primus comedit eum
rex Aſſur: iſte nouiſſimus exoſſauit
eum Nabuchodonoſor rex Babylonis.
18 * Propterea hæc dicit Dominus exer-
D cituum Deus Iſrael: Ecce ego viſitabo
regem Babylonis, & terram eius, ſicut
19 viſitaui regem Aſſur: * & reducam
Iſrael ad habitaculum ſuum: & paſce-
tur Carmelum, & Baſan, & in monte
Ephraim, & Galaad ſaturabitur anima
20 eius. * In diebus illis, & in tempore
illo, ait Dominus: quæretur iniquitas
Iſrael, & non erit: & peccatum Iuda,
& non inuenietur: quoniam propitius
ero eis, quos reliquero.
21 * Super terram dominantium aſcende, quia templum
& ſuper habitatores eius viſita, diſſipa, vaſtauerunt,
& interfice quæ poſt eos ſunt, ait Do-
minus: & fac iuxta omnia quæ præ-
22 cepi tibi. * Vox belli in terra, & con-
23 tritio magna. * Quomodo confractus
eſt, & contritus malleus vniuerſæ terræ?
quomodo verſa eſt in deſertum Baby-
24 lon in Gentibus? * Illaqueaui te, &
capta es Babylon, & neſciebas: inuenta
es & apprehenſa: quoniam Dominum
25 prouocaſti. * Aperuit Dominus the-
ſaurum ſuum, & protulit vaſa iræ ſuæ:
quoniam opus eſt Domino Deo exer-
26 cituum in terra Chaldæorum. * Ve-
E nite ad eam ab extremis finibus, ape-
rite vt exeant qui conculcent eam:
tollite de via lapides, & redigite in
aceruos, & interficite eam: nec ſit quid-
27 quam reliquum. * Diſſipate vniuerſos
fortes eius, deſcendant in occiſionem:
væ eis, quia venit dies eorum, tempus
28 viſitationis eorum. * Vox fugientium,
& eorum, qui euaſerunt de terra Baby-
lonis, vt annuncient in Sion vltionem
Domini Dei noſtri, vltionem templi
29 eius. * Annunciate in Babylonem plu-
rimis omnibus, qui tendunt arcum:
conſiſtite aduerſus eam per gyrum, &
nullus euadat: reddite ei ſecundum
opus ſuum: iuxta omnia quæ fecit, fa-
cite illi: quia contra Dominum erecta
30 eſt, aduerſum ſanctum Iſrael. * Idcirco
cadent iuuenes eius in plateis eius: &
omnes viri bellatores eius conticeſcent

in die illa, ait Dominus. * Ecce ego 31
ad te superbe, dicit Dominus Deus
exercituum: quia venit dies tuus, tem-
pus visitationis tuæ. * Et cadet super- 32
bus, & corruet, & non erit qui suscitet
eum: & succendam ignem in vrbibus
eius, & deuorabit omnia in circuitu
eius.

& populum Dei dimittere nolunt;

* Hæc dicit Dominus exercituum: 33
F Calumniam sustinent filij Israel, & filij
Iuda simul: omnes, qui ceperunt eos,
tenent, nolunt dimittere eos. * Re- 34
demptor eorum fortis, Dominus exer-
cituum nomen eius, iudicio defendet
causam eorum, vt exterreat terram,
& commoueat habitatores Babylonis.
* Gladius ad Chaldæos, ait Dominus, 35
& ad habitatores Babylonis, & ad prin-
cipes, & ad sapientes eius. * Gladius 36
ad diuinos eius, qui stulti erunt: gla-
dius ad fortes illius, qui timebunt.
* Gladius ad equos eius, & ad currus 37
eius, & ad omne vulgus, quod est in
medio eius: & erunt quasi mulieres:
gladius ad thesauros eius, qui diripien-
tur. * Siccitas super aquas eius erit, & 38
arescent: quia terra sculptilium est, &
in portentis gloriantur. * propterea 39
habitabunt dracones cum faunis fica-
rijs: & habitabunt in ea struthiones:
& non inhabitabitur vltra vsque in
sempiternum, nec extruetur vsque ad
generationem, & generationem. * [a] Si- 40
cut subuertit Dominus Sodomam &
Gomorrham, & vicinas eius, ait Do-
minus: non habitabit ibi vir, & non
incolet eam filius hominis. * Ecce 41
G populus venit ab Aquilone, & gens
magna, & reges multi consurgent a
finibus terræ. * Arcum & scutum ap- 42
prehendent: crudeles sunt & immise-
ricordes: vox eorum quasi mare sona-
bit, & super equos ascendent: sicut vir
paratus ad prælium contra te filia Ba-
bylon. * Audiuit rex Babylonis famam 43
eorum, & dissolutæ sunt manus eius:
angustia apprehendit eum, dolor quasi
parturientem. * Ecce quasi leo ascen- 44
det de superbia Iordanis ad pulchri-
tudinem robustam: quia subito cur-
rere faciam eum ad illam: & quis erit
electus, quem præponam ei? quis est
enim similis mei? & quis sustinebit
me? [b] & quis est iste pastor, qui resi-
stat vultui meo? * Propterea audite 45
consilium Domini, quod mente con-
cepit aduersum Babylonem: & cogita-
tiones eius, quas cogitauit super ter-
ram Chaldæorum: Nisi detraxerint eos
paruuli gregum, nisi dissipatum fuerit
46 cum ipsis habitaculum eorum. * A
voce captiuitatis Babylonis commota
est terra, & clamor inter Gentes audi-
tus est.

51

Deus Medos suscitabit,

1 A HÆc dicit Dominus: Ecce ego su-
scitabo super Babylonem & super habi-
tatores eius, qui cor suum leuauerunt
contra me, quasi ventum pestilentem.
2 * Et mittam in Babylonem ventilato-
res, & ventilabunt eam & demolientur
terram eius: quoniam venerunt super
eam vndique in die afflictionis eius.
3 * Non tendat qui tendit arcum suum,
& non ascendat loricatus, nolite par-
cere iuuenibus eius, interficite omnem
4 militiam eius. * Et cadent interfecti
in terra Chaldæorum, & vulnerati in
5 regionibus eius. * Quoniam non fuit
viduatus Israel & Iuda a Deo suo Do-
mino exercituum: terra autem eorum
6 repleta est delicto a sancto Israel. * Fu-
gite de medio Babylonis, & saluet vnus-
quisque animam suam: nolite tacere
super iniquitatem eius: quoniam tem-
pus vltionis est a Domino, vicissitu-
7 dinem ipse retribuet ei. * Calix aureus
Babylon in manu Domini, inebrians
omnem terram: de vino eius biberunt
8 Gentes, & ideo commotæ sunt. * [c] Su-
bito cecidit Babylon, & contrita est:
vlulate super eam, tollite resinam ad
9 dolorem eius, si forte sanetur. * Cura-
uimus Babylonem, & non est sanata:
derelinquamus eam, & eamus vnus-
quisque in terram suam: quoniam per-
uenit vsque ad cælos iudicium eius,
10 & eleuatum est vsque ad nubes. * Pro-
B tulit Dominus iustitias nostras: venite,
& narremus in Sion opus Domini Dei
11 nostri. * Acuite sagittas, implete pha-
retras: suscitauit Dominus spiritum re-
gum Medorum: & contra Babylonem
mens eius est vt perdat eam, quo-
niam vltio Domini est, vltio templi
12 sui. * Super muros Babylonis leuate
signum, augete custodiam: leuate cu-
stodes, præparate insidias: quia cogi-
tauit Dominus, & fecit quæcumque
locutus est contra habitatores Baby-
13 lonis. * Quæ habitas super aquas mul-

[a] Gen. 19. e. 24. — [b] Iob 41. a. 1. — [c] Isa. 21. c. 9. Apo. 14. b. 8.

tas, locuples in theſauris: venit finis
tuus pedalis præciſionis tuæ. * [a]Iura- 14
uit Dominus exercituum per animam
ſuam: Quoniam replebo te hominibus
quaſi brucho, & ſuper te celeuma can-
tabitur. * [b]Qui fecit terram in forti- 15
tudine ſua, præparauit orbem in ſa-
pientia ſua, & prudentia ſua extendit
cælos. * Dante eo vocem, multipli- 16
cantur aquæ in cælo: qui leuat nubes
ab extremo terræ, fulgura in pluuiam
fecit: & produxit ventum de theſauris
ſuis. * Stultus factus eſt omnis homo 17
a ſcientia: confuſus eſt omnis con-
flator in ſculptili. quia mendax eſt
conflatio eorum, nec eſt ſpiritus in
eis. * Vana ſunt opera, & riſu digna, 18
in tempore viſitationis ſuæ peribunt.
* Non ſicut hæc pars Iacob: quia qui 19
fecit omnia ipſe eſt, & Iſrael ſceptrum C
hereditatis eius: Dominus exercituum
nomen eius. * Collidis tu mihi vaſa 20
belli, & ego collidam in te Gentes, &
diſperdam in te regna: * & collidam 21
in te equum, & equitem eius: & col-
lidam in te currum, & aſcenſorem
eius: * & collidam in te virum & mu- 22
lierem: & collidam in te ſenem & pue-
rum: & collidam in te iuuenem &
virginem: * & collidam in te paſto- 23
rem & gregem eius: & collidam in te
agricolam & iugales eius: & collidam
in te duces & magiſtratus.

Vt Babyloni pœnas rependat,

* Et reddam Babyloni, & cunctis 24
habitatoribus Chaldææ omne malum
ſuum, quod fecerunt in Sion, in ocu-
lis veſtris, ait Dominus. * Ecce ego 25
ad te mons peſtifer, ait Dominus, qui
corrumpis vniuerſam terram: & exten-
dam manum meam ſuper te, & euol-
uam te de petris, & dabo te in mon-
tem combuſtionis. * Et non tollent de 26
te lapidem in angulum, & lapidem in
fundamenta, ſed perditus in æternum
eris, ait Dominus. * Leuate ſignum in 27
terra: clangite buccina in Gentibus,
ſanctificate ſuper eam Gentes: annun-
ciate contra illam regibus Ararat, Menni,
& Aſcenez: numerate contra eam Taph-
ſar, adducite equum quaſi bruchum
aculeatum. * Sanctificate contra eam 28
Gentes, reges Mediæ, duces eius, &
vniuerſos magiſtratus eius, cunctamq.
terram poteſtatis eius. * Et commo- 29
uebitur terra, & conturbabitur: quia D
euigilabit contra Babylonem cogitatio
Domini vt ponat Terram Babylonis
30 deſertam & inhabitabilem. * Ceſſaue-
runt fortes Babylonis a prælio, habi-
tauerunt in præſidijs: deuoratum eſt
robur eorum, & facti ſunt quaſi mu-
lieres: incenſa ſunt tabernacula eius,
31 contriti ſunt vectes eius. * Currens
obuiam currenti veniet: & nuncius
obuius nuncianti: vt annunciet regi
Babylonis quia capta eſt ciuitas eius a
32 ſummo vſque ad ſummum: * & vada
præoccupata ſunt, & paludes incenſæ
ſunt igni, & viri bellatores conturbati
33 ſunt. * Quia hæc dicit Dominus exer-
cituum, Deus Iſrael: Filia Babylonis
quaſi area, tempus trituræ eius: ad-
huc modicum, & veniet tempus meſ-
34 ſionis eius. * Comedit me, deuorauit
me Nabuchodonoſor rex Babylonis:
reddidit me quaſi vas inane, abſorbuit
me quaſi draco, repleuit ventrem ſuum
35 teneritudine mea, & eiecit me. * Ini-
quitas aduerſum me, & caro mea ſu-
per Babylonem, dicit habitatio Sion: &
ſanguis meus ſuper habitatores Chal-
dææ, dicit Ieruſalem.

Sionem vero vlciſcatur;

36 * Propterea hæc dicit Dominus: Ecce
ego iudicabo cauſam tuam, & vlciſcar
vltionem tuam, & deſertum faciam
37 mare eius, & ſiccabo venam eius. * Et
erit Babylon in tumulos, habitatio dra-
conum, ſtupor, & ſibilus, eo quòd
38 non ſit habitator. * Simul vt leones
rugient, excutient comas veluti catuli
39 leonum. * In calore eorum ponam po-
tus eorum, & inebriabo eos, vt ſo-
piantur, & dormiant ſomnum ſempi-
ternum, & non conſurgant, dicit Do-
40 minus. * Deducam eos quaſi agnos ad
E victimam, & quaſi arietes cum hœdis.
41 * Quomodo capta eſt Seſach, & com-
prehenſa eſt inclyta vniuerſæ terræ?
quomodo facta eſt in ſtuporem Baby-
42 lon inter Gentes? * Aſcendit ſuper Ba-
bylonem mare, multitudine fluctuum
43 eius operta eſt. * Factæ ſunt ciuitates
eius in ſtuporem, terra inhabitabilis
& deſerta, terra in qua nullus habitet,
nec tranſeat per eam filius hominis.
44 * Et viſitabo ſuper Bel in Babylone,
& eijciam quod abſorbuerat de ore
eius, & non confluent ad eum vltra
Gentes, ſiquidem & murus Babylonis
45 corruet. * Egredimini de medio eius

[a] Amos 6. b. 8. — [b] Gen. 1. a. 1.

populus meus: vt ſaluet vnuſquiſque
animam ſuam ab ira furoris Domini.
*Et ne forte molleſcat cor veſtrum, 46
& timeatis auditum, qui audietur in
terra: & veniet in anno auditio, & poſt
hunc annum auditio: & iniquitas in
terra, & dominator ſuper dominato-
rem. * Propterea ecce dies veniunt, 47
& viſitabo ſuper ſculptilia Babylonis:
& omnis terra eius confundetur, &
vniuerſi interfecti eius cadent in me-
dio eius. * Et laudabunt ſuper Baby- 48
lonem cæli & terra, & omnia quæ in
eis ſunt: quia ab Aquilone venient ei
prædones, ait Dominus. * Et quo- 49
modo fecit Babylon vt caderent occiſi
in Iſrael: ſic de Babylone cadent occiſi
in vniuerſa terra. * Qui fugiſtis gla- 50
dium, venite, nolite ſtare: recordamini F
procul Domini, & Ieruſalem aſcen-
dat ſuper cor veſtrum. * Confuſi ſu- 51
mus, quoniam audiuimus opprobrium:
operuit ignominia facies noſtras: quia
venerunt alieni ſuper ſanctificationem
domus Domini. * Propterea ecce dies 52
veniunt, ait Dominus: & viſitabo ſu-
per ſculptilia eius, & in omni terra
eius mugiet vulneratus. * Si aſcenderit 53
Babylon in cælum, & firmauerit in ex-
celſo robur ſuum: a me venient vaſta-
tores eius, ait Dominus. * Vox cla- 54
moris de Babylone, & contritio magna
de Terra Chaldæorum: * quoniam 55
vaſtauit Dominus Babylonem, & per-
didit ex ea vocem magnam: & ſona-
bunt fluctus eorum quaſi aquæ multæ:
dedit ſonitum vox eorum: * Quia ve- 56
nit ſuper eam, id eſt ſuper Babylonem
prædo, & apprehenſi ſunt fortes eius,
& emarcuit arcus eorum, quia fortis
vltor Dominus reddens retribuet. * Et 57
inebriabo principes eius, & ſapientes
eius, & duces eius, & magiſtratus eius,
& fortes eius: & dormient ſomnum
ſempiternum, & non expergiſcentur,
ait rex, Dominus exercituum nomen
eius. * Hæc dicit Dominus exercituum: 58
Murus Babylonis ille latiſſimus ſuf- G
foſſione ſuffodietur, & portæ eius ex-
celſæ igni comburentur, & labores po-
pulorum ad nihilum, & gentium in
ignem erunt, & diſperibunt.

verba ſymbolo illuſtrantur.

*Verbum, quod præcepit Ieremias 59
propheta, Saraiæ filio Neriæ filij Maa-
ſiæ cum pergeret cum Sedecia rege
in Babylonem, in anno quarto regni
eius: Saraias autem erat princeps pro-
60 phetiæ. * Et ſcripſit Ieremias omne
malum, quod venturum erat ſuper Ba-
bylonem in libro vno: omnia verba
hæc, quæ ſcripta ſunt contra Baby-
61 lonem. * Et dixit Ieremias ad Saraiam:
Cum veneris in Babylonem, & videris,
62 & legeris omnia verba hæc, * dices:
Domine tu locutus es contra locum
iſtum vt diſperderes eum: ne ſit qui
in eo habitet ab homine vſque ad pe-
63 cus, & vt ſit perpetua ſolitudo. * Cumq.
compleueris legere librum iſtum, liga-
bis ad eum lapidem, & proijcies il-
64 lum in medium Euphraten: * & di-
ces: Sic ſubmergetur Babylon, & non
conſurget a facie afflictionis, quam ego
adduco ſuper eam, & diſſoluetur. Huc-
uſque verba Ieremiæ.

Appendix

52

1 A FIlius [a] viginti & vnius anni erat
Sedecias cum regnare cœpiſſet: & vn-
decim annis regnauit in Ieruſalem, &
nomen matris eius Amital, filia Iere-
2 miæ de Lobna. * Et fecit malum in
oculis Domini, iuxta omnia quæ fece-
3 rat Ioakim. * Quoniam furor Domini
erat in Ieruſalem & in Iuda vſquequo
proijceret eos a facie ſua: & receſſit
Sedecias a rege Babylonis.

α) Excidium Ieruſalem

Sedecias malus

4 * [b] Factum eſt autem in anno nono
regni eius, in menſe decimo, decima
menſis: Venit Nabuchodonoſor rex Ba-
bylonis, ipſe & omnis exercitus eius
aduerſus Ieruſalem, & obſederunt eam,
& ædificauerunt contra eam muni-
5 tiones in circuitu. * Et fuit ciuitas ob-
ſeſſa vſque ad vndecimum annum re-
6 gis Sedeciæ. * Menſe autem quarto,
nona menſis obtinuit fames ciuitatem:
B & non erant alimenta populo terræ.
7 * Et dirupta eſt ciuitas, & omnes viri
bellatores eius fugerunt, exieruntq. de
ciuitate nocte per viam portæ, quæ
eſt inter duos muros, & ducit ad hor-
tum regis (Chaldæis obſidentibus vr-
bem in gyro) & abierunt per viam,
8 quæ ducit in eremum. * Perſecutus
eſt autem Chaldæorum exercitus re-
gem: & apprehenderunt Sedeciam in
deſerto, quod eſt iuxta Iericho: &
omnis comitatus eius diffugit ab eo.

in Babylonem adducitur,

---

a 4. Reg. 24. d. 18. 2. Par. 36. b. 11. — b Sup. 39. a. 1. 4. Reg. 25. a. 1.

* Cumq. comprehendissent regem, ad- 9
duxerunt eum ad regem Babylonis in
Reblatha, quæ est in terra Emath: &
locutus est ad eum iudicia. * Et iu- 10
gulauit rex Babylonis filios Sedeciæ
in oculis eius: sed & omnes principes
Iuda occidit in Reblatha. * Et oculos 11
Sedeciæ eruit, & vinxit eum compe-
dibus, & adduxit eum rex Babylonis C
in Babylonem, & posuit eum in domo
carceris vsque ad diem mortis eius.
ciuitas cæditur
* In mense autem quinto, decima 12
mensis, ipse est annus nonusdecimus
Nabuchodonosor regis Babylonis: ve-
nit Nabuzardan princeps militiæ, qui
stabat coram rege Babylonis in Ieru-
salem. * Et incendit domum Domini, 13
& domum regis, & omnes domos Ieru-
salem, & omnem domum magnam igni
combussit. * Et totum murum Ieru- 14
salem per circuitum destruxit cunctus
exercitus Chaldæorum, qui erat cum
magistro militiæ. * De pauperibus au- 15
tem populi, & de reliquo vulgo, quod
remanserat in ciuitate, & de perfugis,
qui transfugerant ad regem Babylonis,
& ceteros de multitudine, transtulit Na-
buzardan princeps militiæ. * De pau- 16
peribus vero terræ reliquit Nabuzar-
dan princeps militiæ vinitores, & agri-
colas. * Columnas quoque æreas, quæ 17
erant in domo Domini, & bases, &
mare æneum, quod erat in domo Do-
mini, confregerunt Chaldæi, & tule-
runt omne æs eorum in Babylonem.
* Et lebetes, & creagras, & psalteria, 18
& phialas, & mortariola, & omnia vasa D
ærea, quæ in ministerio fuerant, tule-
runt: & * hydrias, & thymiamateria, 19
& vrceos, & pelues, & candelabra, &
mortaria, & cyathos: quotquot aurea,
aurea: & quotquot argentea, argentea
tulit magister militiæ: * & columnas 20
duas, & mare vnum, & vitulos duode-
cim æreos, qui erant sub basibus, quas
fecerat rex Salomon in domo Domini:
non erat pondus æris omnium horum
vasorum. * De columnis autem, decem 21
& octo cubiti altitudinis erant in co-
lumna vna, & funiculus duodecim cu-
bitorum circuibat eam: porro grossi-
tudo eius quattuor digitorum, & in-
22 trinsecus caua erat. * Et capitella super
E vtramque ærea: altitudo capitelli vnius
quinque cubitorum: & retiacula, &
malogranata super coronam in cir-
cuitu, omnia ærea. Similiter columnæ
23 secundæ, & malogranata. * Et fuerunt
malogranata nonagintasex dependen-
tia: & omnia malogranata centum,
24 retiaculis circumdabantur. * Et tulit
magister militiæ Saraiam sacerdotem
primum, & Sophoniam sacerdotem se-
25 cundum: & tres custodes vestibuli. * Et
de ciuitate tulit eunuchum vnum, qui
erat præpositus super viros bellatores:
& septem viros de his, qui videbant
faciem regis, qui inuenti sunt in ciui-
tate: & scribam principem militum,
F qui probabat tyrones: & sexaginta vi-
ros de populo terræ, qui inuenti sunt
26 in medio ciuitatis. * Tulit autem eos
Nabuzardan magister militiæ, & duxit
eos ad regem Babylonis in Reblatha.
27 * Et percussit eos rex Babylonis, & inter-
fecit eos in Reblatha in terra Emath:
28 & translatus est Iuda de terra sua. * Iste
est populus, quem transtulit Nabucho-
donosor: In anno septimo Iudæos tria
29 millia & viginti tres: * In anno octauo-
decimo Nabuchodonosor de Ierusalem
30 animas octingentas triginta duas: * In
anno vigesimotertio Nabuchodonosor,
transtulit Nabuzardan magister militiæ
animas Iudæorum septingentas qua-
draginta quinque. omnes ergo animæ,
quattuor millia sexcentæ.
& populus transfertur in Babylonem.

31 * Et factum est in trigesimoseptimo
G anno transmigrationis Ioachin regis
Iuda, duodecimo mense, vigesima-
quinta mensis, eleuauit Euilmerodach
rex Babylonis ipso anno regni sui, ca-
put Ioachin regis Iuda, & eduxit eum
32 de domo carceris. * Et locutus est
cum eo bona, & posuit thronum eius
super thronos regum, qui erant post
33 se in Babylone. * Et mutauit vesti-
menta carceris eius, & comedebat pa-
nem coram eo semper cunctis diebus
34 vitæ suæ: * & cibaria eius, cibaria per-
petua dabantur ei a rege Babylonis sta-
tuta per singulos dies, vsque ad diem
mortis suæ cunctis diebus vitæ eius.
β) Solatium Iuda: eleuatur Ioachin rex.

THRENI,

idest

LAMENTATIONES

IEREMIAE PROPHETAE.

Nota historica. Et factum est, postquam in captiuitatem redactus est Israel, & Ierusalem deserta est, sedit Ieremias propheta flens, & planxit lamentatione hac in Ierusalem, & amaro animo suspirans, & eiulans dixit:

ALEPH.

a) Fletur Ierusalem desolata: a propheta, quia spreta ab amicis

QVOMODO sedet sola ciuitas plena populo: 1 A
facta est quasi vidua domina Gentium:
princeps prouinciarum facta est sub tributo.

BETH.

* a Plorans plorauit in nocte, & lacrymæ eius in maxillis eius: 2
non est qui consoletur eam ex omnibus charis eius:
omnes amici eius spreuerunt eam, & facti sunt ei inimici.

GHIMEL.

* Migrauit Iudas propter afflictionem, & multitudinem seruitutis: 3
habitauit inter gentes, nec inuenit requiem:
omnes persecutores eius apprehenderunt eam inter angustias.

DALETH.

* Viæ Sion lugent eo quòd non sint qui veniant ad sollemnitatem: 4 B
omnes portæ eius destructæ: sacerdotes eius gementes:
virgines eius squalidæ, & ipsa oppressa amaritudine.

HE.

& tradita inimicis

* Facti sunt hostes eius in capite, inimici eius locupletati sunt: 5
quia Dominus locutus est super eam propter multitudinem iniquitatum eius:
paruuli eius ducti sunt in captiuitatem ante faciem tribulantis.

VAV.

6 * Et egressus est a filia Sion omnis decor eius:
facti sunt principes eius velut arietes non inuenientes pascua:
& abierunt absque fortitudine ante faciem subsequentis.

ZAIN.

7 C * Recordata est Ierusalem dierum afflictionis suæ,
& præuaricationis omnium desiderabilium suorum, quæ habuerat a diebus antiquis,
cum caderet populus eius in manu hostili, & non esset auxiliator:
viderunt eam hostes, & deriserunt sabbata eius.

HETH.

8 * Peccatum peccauit Ierusalem, propterea instabilis facta est:
omnes, qui glorificabant eam, spreuerunt illam, quia viderunt ignominiam eius:
ipsa autem gemens conuersa est retrorsum.

TETH.

9 * Sordes eius in pedibus eius, nec recordata est finis sui:
D deposita est vehementer, non habens consolatorem:
vide Domine afflictionem meam, quoniam erectus est inimicus.

valde insolentibus;

a Ier. 13 c. 17.

IOD.

10 * Manum ſuam miſit hoſtis ad omnia deſiderabilia eius:
quia vidit Gentes ingreſſas ſanctuarium ſuum,
de quibus præceperas ne intrarent in eccleſiam tuam.

CAPH.

11 * Omnis populus eius gemens, & quærens panem:
dederunt pretioſa quæque pro cibo ad refocillandam animam.
vide Domine & conſidera, quoniam facta ſum vilis. *ab ipſa ciuitate,*

LAMED.

12 * O vos omnes, qui tranſitis per viam, attendite, & videte *quæ ſe dicit vilem,*
ſi eſt dolor ſicut dolor meus: quoniam vindemiauit me
vt locutus eſt Dominus in die iræ furoris ſui.

MEM.

13 E * De excelſo miſit ignem in oſſibus meis, & erudiuit me:
expandit rete pedibus meis, conuertit me retrorſum:
poſuit me deſolatam, tota die mœrore confectam.

NVN.

14 * Vigilauit iugum iniquitatum mearum: in manu eius conuolutæ ſunt,
& impoſitæ collo meo: infirmata eſt virtus mea:
dedit me Dominus in manu, de qua non potero ſurgere.

SAMECH.

15 * Abſtulit omnes magnificos meos Dominus de medio mei:
vocauit aduerſum me tempus, vt contereret electos meos:
torcular calcauit Dominus virgini filiæ Iuda.

AIN.

16 F * [a] Idcirco ego plorans, & oculus meus deducens aquas:
quia longe factus eſt a me conſolator, conuertens animam meam:
facti ſunt filij mei perditi, quoniam inualuit inimicus.

PHE.

17 * Expandit Sion manus ſuas, non eſt qui conſoletur eam:
mandauit Dominus aduerſum Iacob in circuitu eius hoſtes eius:
facta eſt Ieruſalem quaſi polluta menſtruis inter eos.

SADE.

18 * Iuſtus eſt Dominus, quia os eius ad iracundiam prouocaui. *ſed iuſte caſtigatam,*
audite obſecro vniuerſi populi, & videte dolorem meum:
virgines meæ, & iuuenes mei abierunt in captiuitatem.

COPH.

19 G * Vocaui amicos meos, & ipſi deceperunt me:
ſacerdotes mei, & ſenes mei in vrbe conſumpti ſunt:
quia quæſierunt cibum ſibi vt refocillarent animam ſuam.

RES.

20 * Vide Domine quoniam tribulor, conturbatus eſt venter meus: *& inuocat Dominum.*
ſubuerſum eſt cor meum in memetipſa, quoniam amaritudine plena ſum.
foris interficit gladius, & domi mors ſimilis eſt.

SIN.

21 * Audierunt quia ingemiſco ego, & non eſt qui conſoletur me:
omnes inimici mei audierunt malum meum, lætati ſunt, quoniam tu feciſti:
adduxiſti diem conſolationis, & fient ſimiles mei.

THAV.

22 * Ingrediatur omne malum eorum coram te: & vindemia eos
ſicut vindemiaſti me propter omnes iniquitates meas:
multi enim gemitus mei, & cor meum mœrens.

ALEPH.

2 1 A QVomodo obtexit caligine in furore ſuo Dominus filiam Sion: *β) Agnoſcitur pœna Domini:*
proiecit de cælo in terram inclytam Iſrael,
& non eſt recordatus ſcabelli pedum ſuorum in die furoris ſui.

BETH.

2 * Præcipitauit Dominus, nec pepercit, omnia ſpecioſa Iacob: *Deus factus inimicus*
deſtruxit in furore ſuo munitiones virginis Iuda,

[a] Ier. 14. c. 17.

& deiecit in terram: polluit regnum,
& principes eius.

GHIMEL.

*Confregit in ira furoris ſui omne cornu Iſrael: 3
auertit retrorſum dexteram ſuam a facie inimici:
& ſuccendit in Iacob quaſi ignem flammæ deuorantis in gyro:

DALETH.

*Tetendit arcum ſuum quaſi inimicus, 4
firmauit dexteram ſuam quaſi hoſtis: B
& occidit omne, quod pulchrum erat viſu in tabernaculo filiæ Sion,
effudit quaſi ignem indignationem ſuam.

HE.

*Factus eſt Dominus velut inimicus: 5
præcipitauit Iſrael,
præcipitauit omnia mœnia eius: diſſipauit munitiones eius,
& repleuit in filia Iuda humiliatum & humiliatam.

VAV.

diſſipauit templum
*Et diſſipauit quaſi hortum tentorium 6
ſuum, demolitus eſt tabernaculum ſuum:
obliuioni tradidit Dominus in Sion feſtiuitatem, & ſabbatum:
& in opprobrium, & in indignationem furoris ſui regem, & ſacerdotem.

ZAIN.

*Repulit Dominus altare ſuum, male- 7
dixit ſanctificationi ſuæ: C
tradidit in manu inimici muros turrium eius:
vocem dederunt in domo Domini, ſicut in die ſollemni.

HETH.

& vrbem; *Cogitauit Dominus diſſipare murum filiæ Sion: 8
tetendit funiculum ſuum, & non auertit manum ſuam a perditione:
luxitq. antemurale, & murus pariter diſſipatus eſt.

TETH.

*Defixæ ſunt in terra portæ eius: 9
perdidit, & contriuit vectes eius:
regem eius & principes eius in Gentibus: non eſt lex,
& prophetæ eius non inuenerunt viſionem a Domino.

IOD.

*Sederunt in terra, conticuerunt ſe- 10
nes filiæ Sion:
conſperſerunt cinere capita ſua, accincti ſunt cilicijs,
abiecerunt in terram capita ſua virgines Ieruſalem.

CAPH.

11 *Defecerunt præ lacrymis oculi mei, propheta conturbatu[r]
D conturbata ſunt viſcera mea:
effuſum eſt in terra iecur meum ſuper contritione filiæ populi mei,
cum deficeret paruulus, & lactens in plateis oppidi.

LAMED.

12 * Matribus ſuis dixerunt: Vbi eſt triticum & vinum?
cum deficerent quaſi vulnerati in plateis ciuitatis:
cum exhalarent animas ſuas in ſinu matrum ſuarum.

MEM.

13 *Cui comparabo te? vel cui aſſimi- iniquitatem populi confitetur
labo te filia Ieruſalem?
cui exæquabo te, & conſolabor te virgo filia Sion?
magna eſt enim velut mare contritio tua: quis medebitur tui?

NVN.

14 *Prophetæ tui viderunt tibi falſa, &
E ſtulta,
nec aperiebant iniquitatem tuam, vt te ad pœnitentiam prouocarent:
viderunt autem tibi aſſumptiones falſas, & eiectiones.

SAMECH.

15 *Plauſerunt ſuper te manibus omnes tranſeuntes per viam:
ſibilauerunt, & mouerunt caput ſuum ſuper filiam Ieruſalem:
Hæccine eſt vrbs, dicentes, perfecti decoris, gaudium vniuerſæ terræ?

PHE.

16 *Aperuerunt ſuper te os ſuum omnes inimici tui:
F ſibilauerunt, & fremuerunt dentibus, & dixerunt: Deuorabimus:
en iſta eſt dies, quam expectabamus: inuenimus, vidimus.

AIN.

17 *[a]Fecit Dominus quæ cogitauit, compleuit ſermonem ſuum,
quem præceperat a diebus antiquis: deſtruxit, & non pepercit,
& lætificauit ſuper te inimicum, & exaltauit cornu hoſtium tuorum.

---

[a] Leu. 26. b. 14. Deut. 28. b. 15.

SADE.

& Sion ad pœnitentiam prouocat.

*Clamauit cor eorum ad Dominum 18
super muros filiæ Sion:
[b]Deduc quasi torrentem lacrymas per diem, & noctem:
non des requiem tibi neque taceat pupilla oculi tui.

COPH.

*Consurge, lauda in nocte in principio vigiliarum: 19
effunde sicut aquam cor tuum ante conspectum Domini:
leua ad eum manus tuas pro anima paruulorum tuorum,
qui defecerunt in fame in capite omnium compitorum.

RES.

*Vide Domine, & considera quem vindemiaueris ita: 20 G
ergone comedent mulieres fructum suum, paruulos ad mensuram palmæ?
si occiditur in sanctuario Domini sacerdos, & propheta?

SIN.

*Iacuerunt in terra foris puer, & senex: 21
virgines meæ, & iuuenes mei ceciderunt in gladio:
interfecisti in die furoris tui: percussisti, nec misertus es.

THAV.

*Vocasti quasi ad diem sollemnem, 22
qui terrerent me de circuitu,
& non fuit in die furoris Domini qui effugeret, & relinqueretur:
quos educaui, & enutriui, inimicus meus consumpsit eos.

ALEPH.

γ) Redintegratur spes:

EGo vir videns paupertatem meam in virga indignationis eius. 3 1 A

ALEPH.

amaritudinibus repletus

*Me minauit, & adduxit in tenebras, & non in lucem. 2

ALEPH.

*Tantum in me vertit, & conuertit manum suam tota die. 3

BETH.

*Vetustam fecit pellem meam, & carnem meam, contriuit ossa mea. 4

BETH.

*Ædificauit in gyro meo, & circumdedit me felle, & labore. 5

BETH.

6 *In tenebrosis collocauit me, quasi mortuos sempiternos.

GHIMEL.

7 *Circumædificauit aduersum me, vt non egrediar: aggrauauit compedem meum.

GHIMEL.

8 *Sed & cum clamauero, & rogauero, exclusit orationem meam.

GHIMEL.

9 B *Conclusit vias meas lapidibus quadris, semitas meas subuertit.

DALETH.

10 *Vrsus insidians factus est mihi: leo in absconditis.

DALETH.

11 *Semitas meas subuertit, & confregit me: posuit me desolatam.

DALETH.

12 *Tetendit arcum suum, & posuit me quasi signum ad sagittam.

HE.

13 *Misit in renibus meis filias pharetræ suæ.

HE.

14 *Factus sum in derisum omni populo meo, canticum eorum tota die.

HE.

15 *Repleuit me amaritudinibus, inebriauit me absynthio.

VAV.

16 *Et fregit ad numerum dentes meos, cibauit me cinere.

VAV.

17 *Et repulsa est a pace anima mea, oblitus sum bonorum.

VAV.

18 C *Et dixi: Perijt finis meus, & spes mea a Domino.

ZAIN.

19 *Recordare paupertatis, & transgressionis meæ, absynthij, & fellis. recordatur

ZAIN.

20 *Memoria memor ero, & tabescet in me anima mea.

ZAIN.

21 *Hæc recolens in corde meo, ideo sperabo.

HETH.

22 *Misericordiæ Domini quia non sumus consumpti: quia non defecerunt miserationes eius.

---

a Ier. 14. c. 17. Sup. 1. f. 16.

HETH.

misericordiarum Domini

*Noui diluculo, multa est fides tua. 23

HETH.

*Pars mea Dominus, dixit anima mea: 24
propterea expectabo eum.

TETH.

*Bonus est Dominus sperantibus in 25
eum, animæ quærenti illum.

TETH.

*Bonum est præstolari cum silentio 26
salutare Dei.

TETH.

*Bonum est viro, cum portauerit iu- 27
gum ab adolescentia sua. D

IOD.

*Sedebit solitarius, & tacebit: quia 28
leuauit super se.

IOD.

*Ponet in puluere os suum, si forte 29
sit spes.

IOD.

*Dabit percutienti se maxillam, satu- 30
rabitur opprobrijs.

CAPH.

*Quia non repellet in sempiternum 31
Dominus.

CAPH.

*Quia si abiecit, & miserebitur se- 32
cundum multitudinem misericor-
diarum suarum.

CAPH.

*Non enim humiliauit ex corde suo, 33
& abiecit filios hominum,

LAMED.

*Vt contereret sub pedibus suis om- 34
nes vinctos terræ,

LAMED.

*Vt declinaret iudicium viri in con- 35
spectu vultus Altissimi.

LAMED.

*Vt peruerteret hominem in iudicio 36
suo, Dominus ignorauit. E

MEM.

*[a]Quis est iste, qui dixit vt fieret, 37
Domino non iubente?

MEM.

*Ex ore Altissimi non egredientur 38
nec mala nec bona?

MEM.

*Quid murmurauit homo viuens, vir 39
pro peccatis suis?

NVN.

40 *Scrutemur vias nostras, & quæra- & pœnitens Deum inuocat.
mus, & reuertamur ad Dominum.

NVN.

41 *Leuemus corda nostra cum mani-
bus ad Dominum in cælos.

NVN.

42 *Nos inique egimus, & ad iracundiam
prouocauimus: idcirco tu inexo-
rabilis es.

SAMECH.

43 *Operuisti in furore, & percussisti
nos: occidisti, nec pepercisti.

SAMECH.

44 *Opposuisti nubem tibi, ne transeat
oratio.

SAMECH.

45 *Eradicationem, & abiectionem po-
F suisti me in medio populorum.

PHE.

46 *Aperuerunt super nos os suum om-
nes inimici.

PHE.

47 *Formido, & laqueus facta est nobis
vaticinatio, & contritio.

PHE.

48 *Diuisiones aquarum deduxit oculus
meus, in contritione filiæ populi
mei.

AIN.

49 *Oculus meus afflictus est, nec tacuit,
eo quòd non esset requies,

AIN.

50 *Donec respiceret & videret Domi-
nus de cælis.

AIN.

51 *Oculus meus deprædatus est ani-
mam meam in cunctis filiabus vr-
bis meæ.

SADE.

52 *Venatione ceperunt me quasi auem
inimici mei gratis.

SADE.

53 *Lapsa est in lacum vita mea, & po-
suerunt lapidem super me.

SADE.

54 *Inundauerunt aquæ super caput
meum: dixi: Perij.

COPH.

55 *Inuocaui nomen tuum Domine de
lacu nouissimo.

---

[a] Amos 3 b. 6.

COPH.

* Vocem meam audiſti: ne auertas 56 G
aurem tuam a ſingultu meo, & clamoribus.

COPH.

* Appropinquaſti in die, quando in- 57
uocaui te: dixiſti: Ne timeas.

RES.

* Iudicaſti Domine cauſam animæ meæ, 58
redemptor vitæ meæ.

RES.

* Vidiſti Domine iniquitatem illorum 59
aduerſum me: iudica iudicium meum.

RES.

* Vidiſti omnem furorem, vniuerſas 60
cogitationes eorum aduerſum me.

SIN.

* Audiſti opprobrium eorum Domine, 61
omnes cogitationes eorum aduerſum me:

SIN.

* Labia inſurgentium mihi; & medita- 62
tiones eorum aduerſum me tota die.

SIN.

* Seſſionem eorum, & reſurrectionem 63
eorum vide, ego ſum pſalmus eorum.

THAV.

* Reddes eis vicem Domine iuxta 64
opera manuum ſuarum.

THAV.

* Dabis eis ſcutum cordis laborem 65
tuum.

THAV.

* Perſequéris in furore, & conteres 66
eos ſub cælis Domine.

ALEPH.

b) Panditur iniquitas: peccata populi,

4 1 A QVomodo obſcuratum eſt aurum,
mutatus eſt color optimus,
diſperſi ſunt lapides ſanctuarij
in capite omnium platearum?

BETH.

* Filij Sion inclyti, & amicti auro 2
primo:
quomodo reputati ſunt in vaſa teſtea,
opus manuum figuli?

GHIMEL.

* Sed & lamiæ nudauerunt mammam, 3
lactauerunt catulos ſuos:
filia populi mei crudelis, quaſi ſtruthio in deſerto.

DALETH.

4 * Adhæſit lingua lactentis ad palatum eius in ſiti:
paruuli petierunt panem, & non erat qui frangeret eis.

HE.

5 * Qui veſcebantur voluptuoſe, interierunt in vijs:
qui nutriebantur in croceis, amplexati ſunt ſtercora.

VAV.

6 * Et maior effecta eſt iniquitas filiæ populi mei peccato Sodomorum,
[a] quæ ſubuerſa eſt in momento, & non ceperunt in ea manus.

ZAIN.

7 B * Candidiores Nazaræi eius niue, nitidiores lacte,
rubicundiores ebore antiquo, ſapphiro pulchriores.

HETH.

8 * Denigrata eſt ſuper carbones facies eorum, & non ſunt cogniti in plateis:
adhæſit cutis eorum oſſibus: aruit, & facta eſt quaſi lignum.

TETH.

9 * Melius fuit occiſis gladio, quàm interfectis fame:
quoniam iſti extabuerunt conſumpti a ſterilitate terræ.

IOD.

10 * Manus mulierum miſericordium coxerunt filios ſuos:
facti ſunt cibus earum in contritione filiæ populi mei.

CAPH.

11 * Compleuit Dominus furorem ſuum, effudit iram indignationis ſuæ:
& ſuccendit ignem in Sion, & deuorauit fundamenta eius.

LAMED.

12 * Non crediderunt reges terræ, & vniuerſi habitatores orbis,
quoniam ingrederetur hoſtis & inimicus per portas Ieruſalem:

propheta-rum & ſacerdotum narrantur,

MEM.

13 C * Propter peccata prophetarum eius, & iniquitates ſacerdotum eius,
qui effuderunt in medio eius ſanguinem iuſtorum.

NVN.

14 * Errauerunt cæci in plateis, polluti ſunt in ſanguine:

[a] Gen. 19. e. 24.

cumq. non poſſent, tenuerunt laci-
nias ſuas.

SAMECH.

*Recedite polluti, clamauerunt eis: 15
recedite, abite, nolite tangere:
iurgati quippe ſunt, & commoti dixe-
runt inter Gentes: Non addet vltra
vt habitet in eis.

PHE.

*Facies Domini diuiſit eos, non ad- 16
det vt reſpiciat eos:
facies ſacerdotum non erubuerunt,
neque ſenum miſerti ſunt.

AIN.

*Cum adhuc ſubſiſteremus, defece- 17
runt oculi noſtri ad auxilium no-
ſtrum vanum,
cum reſpiceremus attenti ad gentem,
quæ ſaluare non poterat.

SADE.

*Lubricauerunt veſtigia noſtra in 18
itinere platearum noſtrarum, D
appropinquauit finis noſter: completi
ſunt dies noſtri, quia venit finis
noſter.

COPH.

19 *Velociores fuerunt perſecutores no-
ſtri aquilis cæli:
ſuper montes perſecuti ſunt nos, in
deſerto inſidiati ſunt nobis.

RES.

20 *Spiritus oris noſtri Chriſtus Dominus
captus eſt in peccatis noſtris:
cui diximus: In vmbra tua viuemus
in Gentibus.

SIN.

21 *Gaude, & lætare filia Edom, quæ poena Edom prænuntiatur.
habitas in Terra Hus:
ad te quoque perueniet calix, ine-
briaberis, atque nudaberis.

THAV.

22 *Completa eſt iniquitas tua filia Sion,
non addet vltra vt tranſmigret te:
viſitauit iniquitatem tuam filia Edom,
diſcooperuit peccata tua.

ORATIO
IEREMIAE PROPHETAE.

ε) Imploratur redemptio: Dominus luctum populi reſpiciat

RECORDARE Domine 5 1
quid acciderit nobis: in- A
tuere, & reſpice oppro-
brium noſtrum. * Here- 2
ditas noſtra verſa eſt ad
alienos: domus noſtræ ad extraneos.
*Pupilli facti ſumus abſque patre, 3
matres noſtræ quaſi viduæ. * Aquam 4
noſtram pecunia bibimus: ligna no-
ſtra pretio comparauimus. * Cerui- 5
cibus noſtris minabamur, laſſis non
dabatur requies. * Ægypto dedimus 6
manum, & Aſſyrijs vt ſaturaremur B
pane. * Patres noſtri peccauerunt, & 7
non ſunt: & nos iniquitates eorum
portauimus. * Serui dominati ſunt no- 8
ſtri: non fuit qui redimeret de manu
eorum. * In animabus noſtris affere- 9
bamus panem nobis, a facie gladij in
deſerto. * Pellis noſtra, quaſi clibanus 10
exuſta eſt a facie tempeſtatum famis.
*Mulieres in Sion humiliauerunt, & 11
C 12 virgines in ciuitatibus Iuda. * Principes
manu ſuſpenſi ſunt: facies ſenum non
13 erubuerunt. * Adoleſcentibus impu-
dice abuſi ſunt: & pueri in ligno cor-
14 ruerunt. * Senes defecerunt de portis:
15 iuuenes de choro pſallentium. * Defecit
gaudium cordis noſtri: verſus eſt in
16 luctum chorus noſter. * Cecidit corona
capitis noſtri: væ nobis, quia peccaui-
17 mus. * Propterea moeſtum factum eſt
cor noſtrum, ideo contenebrati ſunt
18 oculi noſtri. * Propter montem Sion
D quia diſperijt, vulpes ambulauerunt in
19 eo. * Tu autem Domine in æternum & lætitiam innouet.
permanebis, ſolium tuum in genera-
20 tionem & generationem. * Quare in
perpetuum obliuiſceris noſtri? dere-
linques nos in longitudine dierum?
21 *Conuerte nos Domine ad te, & con-
uertemur: innoua dies noſtros, ſicut a
22 principio. * Sed proijciens repuliſti
nos, iratus es contra nos vehementer.

PROPHETIA BARVCH.

I. Liber Baruch.

Titulus,

ET hæc verba libri, quæ 1 I A
ſcripſit Baruch filius Ne-
riæ, filij Maaſiæ, filij Se-
deciæ, filij Sedei, filij Hel-
ciæ in Babylonia, * in 2
anno quinto, in ſeptimo die menſis, in
tempore quo ceperunt Chaldæi Ieru-
ſalem, & ſuccenderunt eam igni.

exulum collecta

* Et legit Baruch verba libri huius 3
ad aures Iechoniæ filij Ioakim regis
Iuda, & ad aures vniuerſi populi veni-
entis ad librum, * & ad aures poten- 4
tium filiorum regum, & ad aures pres-
byterorum, & ad aures populi, a minimo
vſque ad maximum eorum omnium
habitantium in Babylonia, ad flumen
Sodi. * Qui audientes plorabant, & 5
ieiunabant, & orabant in conſpectu
Domini. * Et collegerunt pecuniam 6
ſecundum quod potuit vniuſcuiuſque B
manus, * & miſerunt in Ieruſalem ad 7
Ioakim filium Helciæ filij Salom ſacer-
dotem, & ad Sacerdotes, & ad om-
nem populum, qui inuenti ſunt cum
eo in Ieruſalem: * cum acciperet vaſa 8
templi Domini, quæ ablata fuerant de
templo, reuocare in Terram Iuda de-
cima die menſis Siuan, vaſa argentea,
quæ fecit Sedecias filius Ioſiæ rex Iuda,
* poſteaquàm cepiſſet Nabuchodono- 9
ſor rex Babylonis Iechoniam, & prin-
cipes, & cunctos potentes, & populum
terræ ab Ieruſalem, & duxit eos vin-
ctos in Babylonem.

atque epiſtola.

* Et dixerunt: Ecce miſimus ad vos 10
pecunias, de quibus emite holocauto-
mata, & thus, & facite manna, & of-
ferte pro peccato ad aram Domini Dei
noſtri: * & orate pro vita Nabucho- 11
donoſor regis Babylonis, & pro vita
Balthaſar filij eius vt ſint dies eorum
ſicut dies cæli ſuper terram: * & vt 12
det Dominus virtutem nobis, & illu- C
minet oculos noſtros vt viuamus ſub
vmbra Nabuchodonoſor regis Baby-
lonis, & ſub vmbra Balthaſar filij eius,
& ſeruiamus eis multis diebus, & in-
ueniamus gratiam in conſpectu eorum.
13 * Et pro nobiſipſis orate ad Dominum
Deum noſtrum: quia peccauimus Do-
mino Deo noſtro, & non eſt auerſus
furor eius a nobis vſque in hunc diem.
14 * Et legite librum iſtum, quem miſi-
mus ad vos recitari in templo Domini,
in die ſollemni, & in die opportuno:

15 * & dicetis: [a]Domino Deo noſtro a) Admonitio.
iuſtitia, nobis autem confuſio faciei
noſtræ: ſicut eſt dies hæc omni Iuda, α) Confitentur peccata:
16 & habitantibus in Ieruſalem, * Regi-
bus noſtris, & principibus noſtris, &
ſacerdotibus noſtris, & prophetis no- in genere,
17 ſtris, & patribus noſtris. * [b]Peccaui-
mus ante Dominum Deum noſtrum,
& non credidimus, diffidentes in eum:
18 * & non fuimus ſubiectibiles illi, & non
D audiuimus vocem Domini Dei noſtri
vt ambularemus in mandatis eius, quæ
19 dedit nobis. * A die, qua eduxit pa-
tres noſtros de Terra Ægypti vſque
ad diem hanc, eramus incredibiles ad
Dominum Deum noſtrum: & diſſipati
receſſimus, ne audiremus vocem ipſius.
20 * [c]Et adhæſerunt nobis multa mala,
& maledictiones, quæ conſtituit Do-
minus Moyſi ſeruo ſuo: qui eduxit
patres noſtros de Terra Ægypti, dare
nobis terram fluentem lac & mel, ſicut
21 hodierna die. * Et non audiuimus vo-
cem Domini Dei noſtri ſecundum om-
nia verba prophetarum, quos miſit ad
22 nos: * & abiuimus vnuſquiſque in
ſenſum cordis noſtri maligni, operari
dijs alienis, facientes mala ante ocu-
2 1 A los Domini Dei noſtri. PRopter quod
ſtatuit Dominus Deus noſter verbum
ſuum, quod locutus eſt ad nos, & ad
iudices noſtros, qui iudicauerunt Iſrael,
& ad reges noſtros, & ad principes no-
2 ſtros, & ad omnem Iſrael, & Iuda: * vt
adduceret Dominus ſuper nos mala

[a] Inf. 2. b. 6. — [b] Dan. 9. a. 5. — [c] Deu. 28. b. 15.

magna, quæ non ſunt facta ſub cælo,
quemadmodum facta ſunt in Ieruſa-
lem, [a]ſecundum quæ ſcripta ſunt in
lege Moyſi, * vt manducaret homo 3
carnes filij ſui, & carnes filiæ ſuæ. * Et 4
dedit eos ſub manu regum omnium,
qui ſunt in circuitu noſtro in impro-
perium, & in deſolationem in omnibus
populis, in quibus nos diſperſit Do-
minus. * Et facti ſumus ſubtus, & non 5
ſupra: quia peccauimus Domino Deo
noſtro, non obaudiendo voci ipſius.
* [b]Domino Deo noſtro iuſtitia: nobis 6
autem, & patribus noſtris confuſio fa- B
ciei, ſicut eſt dies hæc. * Quia locutus 7
eſt Dominus ſuper nos omnia mala
hæc, quæ venerunt ſuper nos: * & 8
non ſumus deprecati faciem Domini
Dei noſtri, vt reuerteremur vnuſquiſ-
que noſtrum a vijs noſtris peſſimis.
* Et vigilauit Dominus in malis, & ad- 9
duxit ea ſuper nos: quia iuſtus eſt
Dominus in omnibus operibus ſuis,
quæ mandauit nobis: * & non audi- 10
uimus vocem ipſius vt iremus in præ-
ceptis Domini, quæ dedit ante faciem
noſtram.

petentes gratiam;

* [c]Et nunc Domine Deus Iſrael, 11
qui eduxiſti populum tuum de Terra C
Ægypti in manu valida, & in ſignis,
& in prodigijs, & in virtute tua ma-
gna, & in brachio excelſo, & feciſti
tibi nomen ſicut eſt dies iſte: * pec- 12
cauimus, impie egimus, inique geſſi-
mus Domine Deus noſter, in omnibus
iuſtitijs tuis. * Auertatur ira tua a 13
nobis: quia derelicti ſumus pauci inter
gentes, vbi diſperſiſti nos. * Exaudi 14
Domine preces noſtras, & orationes
noſtras, & educ nos propter te: & da
nobis inuenire gratiam ante faciem
eorum, qui nos abduxerunt: * vt ſciat 15
omnis terra quia tu es Dominus Deus
noſter, & quia nomen tuum inuoca-
tum eſt ſuper Iſrael, & ſuper genus
ipſius. * [d]Reſpice Domine de domo 16
ſancta tua in nos, & inclina aurem
tuam, & exaudi nos. * [e]Aperi oculos 17
tuos, & vide: [f]quia non mortui, qui D
ſunt in inferno, quorum ſpiritus ac-
ceptus eſt a viſceribus ſuis, dabunt
honorem, & iuſtificationem Domino:
* ſed anima, quæ triſtis eſt ſuper ma- 18
gnitudine mali, & incedit curua, & in-
firma, & oculi deficientes, & anima
eſuriens dat tibi gloriam & iuſtitiam
Domino.
19 * Quia non ſecundum iuſtitias pa- & in ſpecie
trum noſtrorum nos fundimus preces,
& petimus miſericordiam ante con-
ſpectum tuum Domine Deus noſter:
20 * ſed quia miſiſti iram tuam, & furo-
rem tuum ſuper nos, ſicut locutus es
in manu puerorum tuorum prophe-
21 tarum, dicens: * Sic dicit Dominus:
E Inclinate humerum veſtrum, & cer-
uicem veſtram, & opera facite regi
Babylonis: & ſedebitis in terra, quam
22 dedi patribus veſtris. * Quòd ſi non
audieritis vocem Domini Dei veſtri
operari regi Babyloniæ: defectionem
veſtram faciam de ciuitatibus Iuda, &
23 a foris Ieruſalem, * & auferam a vobis
vocem iucunditatis, & vocem gaudij,
& vocem ſponſi, & vocem ſponſæ, &
erit omnis terra ſine veſtigio ab in-
24 habitantibus eam. * & non audierunt
vocem tuam, vt operarentur regi Ba-
bylonis: & ſtatuiſti verba tua, quæ lo-
cutus es in manibus puerorum tuo-
rum prophetarum, vt transferrentur
oſſa regum noſtrorum, & oſſa patrum
25 noſtrorum de loco ſuo: * & ecce pro-
iecta ſunt in calore ſolis, & in gelu
noctis: & mortui ſunt in doloribus
peſſimis, in fame & in gladio, & in
26 emiſſione. * Et poſuiſti templum, in
F quo inuocatum eſt nomen tuum in
ipſo, ſicut hæc dies, propter iniquita-
27 tem domus Iſrael, & domus Iuda. * Et
feciſti in nobis Domine Deus noſter
ſecundum omnem bonitatem tuam, &
ſecundum omnem miſerationem tuam
28 illam magnam: * ſicut locutus es in
manu pueri tui Moyſi in die, qua præ-
cepiſti ei ſcribere legem tuam coram
29 filijs Iſrael, * dicens: [g]Si non audieritis
vocem meam, multitudo hæc magna
conuertetur in minimam inter Gentes,
30 quò ego eos diſpergam: * quia ſcio
quòd me non audiet populus. popu-
lus eſt enim dura ceruice: & conuer-
tetur ad cor ſuum in terra captiuitatis
31 ſuæ: * & ſcient quia ego ſum Dominus
G Deus eorum, & dabo eis cor, & intel-
32 ligent: aures, & audient. * Et lauda-
bunt me in terra captiuitatis ſuæ, &
33 memores erunt nominis mei. * Et auer-
tent ſe a dorſo ſuo duro, & a maligni-
tatibus ſuis: quia reminiſcentur viam

[a] Deu. 28. f. 53. — [b] Sup. 1. c. 15. — [c] Dan. 9. d. 15. — [d] Deu. 26. c. 15. Iſa. 63. d. 15. — [e] Iſa. 64. c. 9. — [f] Pſ. 113. d. 17. — [g] Leu. 26. b. 14. Deu. 28. b. 15.

patrum ſuorum qui peccauerunt in me.
* Et reuocabo illos in terram, quam 34
iuraui patribus eorum Abraham, Iſaac,
& Iacob, & dominabuntur eis: & mul-
tiplicabo eos, & non minorabuntur.
* Et ſtatuam illis teſtamentum alterum 35
ſempiternum, vt ſim illis in Deum, &
ipſi erunt mihi in populum: & non
mouebo amplius populum meum, filios
Iſrael a terra, quam dedi illis.

3

imploran- tes miſeri- cordiam. ET nunc Domine omnipotens, Deus 1
Iſrael, anima in anguſtijs, & ſpiritus A
anxius clamat ad te: * audi Domine, 2
& miſerere, quia Deus es miſericors,
& miſerere noſtri: quia peccauimus
ante te. * Quia tu ſedes in ſempiter- 3
num, & nos peribimus in æuum? * Do- 4
mine omnipotens, Deus Iſrael, audi
nunc orationem mortuorum Iſrael, &
filiorum ipſorum, qui peccauerunt ante
te, & non audierunt vocem Domini
Dei ſui, & agglutinata ſunt nobis mala.
* Noli meminiſſe iniquitatum patrum 5
noſtrorum, ſed memento manus tuæ,
& nominis tui in tempore iſto: * quia 6
tu es Dominus Deus noſter, & lau-
dabimus te Domine: * quia propter 7
hoc dediſti timorem tuum in cordi-
bus noſtris, & vt inuocemus nomen
tuum, & laudemus te in captiuitate
noſtra, quia conuertimur ab iniqui-
tate patrum noſtrorum, qui peccaue-
runt ante te. * Et ecce nos in capti- 8
uitate noſtra ſumus hodie, qua nos
diſperſiſti in improperium, & in male-
dictum, & in peccatum, ſecundum
omnes iniquitates patrum noſtrorum, B
qui receſſerunt a te Domine Deus
noſter.

β) Quærant ſapientiam: * Audi Iſrael mandata vitæ: auribus 9
percipe, vt ſcias prudentiam. * Quid 10
ſapientia Deo placens eſt Iſrael quòd in terra inimicorum
es? * inueteraſti in terra aliena, co- 11
inquinatus es cum mortuis: deputatus
es cum deſcendentibus in infernum.
* Dereliquiſti fontem ſapientiæ. * nam 12
ſi in via Dei ambulaſſes, habitaſſes 13
vtique in pace ſempiterna.
non inue- nitur apud homines, * Diſce vbi ſit prudentia, vbi ſit vir- 14
tus, vbi ſit intellectus: vt ſcias ſimul
vbi ſit longiturnitas vitæ & victus, vbi
ſit lumen oculorum, & pax. * Quis in- 15
uenit locum eius? & quis intrauit in
theſauros eius? * Vbi ſunt principes 16
Gentium, & qui dominantur ſuper be-
ſtias, quæ ſunt ſuper terram? * qui in 17

18 auibus cæli ludunt, * qui argentum diuites
theſaurizant, & aurum, in quo confi-
dunt homines, & non eſt finis acqui-
ſitionis eorum? qui argentum fabri-
cant & ſoliciti ſunt, nec eſt inuentio
19 operum illorum? * exterminati ſunt,
& ad inferos deſcenderunt, & alij loco
20 eorum ſurrexerunt. * Iuuenes viderunt
C lumen, & habitauerunt ſuper terram:
viam autem diſciplinæ ignorauerunt,
21 * neque intellexerunt ſemitas eius, ne-
que filij eorum ſuſceperunt eam, a
22 facie ipſorum longe facta eſt: * non vel pruden- tes
eſt audita in Terra Chanaan, neque
23 viſa eſt in Theman. * Filij quoque
Agar, qui exquirunt prudentiam, quæ
de terra eſt, negotiatores Merrhæ, &
Theman, & fabulatores, & exquiſitores
prudentiæ & intelligentiæ: viam au-
tem ſapientiæ neſcierunt, neque com-
24 memorati ſunt ſemitas eius. * O Iſrael
quàm magna eſt domus Dei, & ingens
25 locus poſſeſſionis eius! * Magnus eſt,
& non habet finem: excelſus & immen-
26 ſus. * Ibi fuerunt gigantes nominati vel gigantes,
illi, qui ab initio fuerunt, ſtatura ma-
27 gna, ſcientes bellum. * Non hos elegit
Dominus, neque viam diſciplinæ in-
28 uenerunt: propterea perierunt. * Et
quoniam non habuerunt ſapientiam,
interierunt propter ſuam inſipientiam.
29 * Quis aſcendit in cælum, & accepit ſed apud Deum,
D
30 eam, & eduxit eam de nubibus? * Quis
transfretauit mare, & inuenit illam?
& attulit illam ſuper aurum electum?
31 * Non eſt qui poſſit ſcire vias eius,
32 neque qui exquirat ſemitas eius: * ſed
qui ſcit vniuerſa, nouit eam, & adin-
uenit eam prudentia ſua: qui præpa-
rauit terram in æterno tempore, &
repleuit eam pecudibus, & quadrupe-
33 dibus: * qui emittit lumen, & vadit:
& vocauit illud, & obedit illi in tre-
34 more. * Stellæ autem dederunt lumen
35 in cuſtodijs ſuis, & lætatæ ſunt: * vo-
catæ ſunt, & dixerunt: Adſumus: &
luxerunt ei cum iucunditate, qui fecit
36 illas. * Hic eſt Deus noſter, & non
37 æſtimabitur alius aduerſus eum. * Hic
adinuenit omnem viam diſciplinæ, &
tradidit illam Iacob puero ſuo, & Iſrael
38 dilecto ſuo. * Poſt hæc in terris viſus
eſt, & cum hominibus conuerſatus eſt.

4

1 HIc liber mandatorum Dei, & lex, qui eam in lege mani- feſtauit.
A quæ eſt in æternum: omnes, qui te-
nent eam, peruenient ad vitam: qui
autem dereliquerunt eam, in mortem.

47

* Conuertere Iacob, & apprehende 2
eam, ambula per viam ad splendo-
rem eius contra lumen eius. * Ne tra- 3
das alteri gloriam tuam, & dignita-
tem tuam genti alienæ. * Beati sumus 4
Israel: quia quæ Deo placent, mani-
festa sunt nobis.

b) Consolatio.

* Animæquior esto populus Dei, 5
memorabilis Israel: * venundati estis 6

α) Populi Dei:

Gentibus non in perditionem: sed pro-
pter quod in ira ad iracundiam pro-

peccantes venditi sunt,

uocastis Deum, traditi estis aduersa-
rijs. * Exacerbastis enim eum, qui fecit 7
vos, Deum æternum, immolantes dæ- B
monijs, & non Deo. * Obliti enim 8
estis Deum, qui nutriuit vos, & con-
tristastis nutricem vestram Ierusalem.
* Vidit enim iracundiam a Deo veni- 9
entem vobis, & dixit: Audite confines
Sion, adduxit enim mihi Deus luctum
magnum: * Vidi enim captiuitatem 10
populi mei, filiorum meorum, & filia-
rum, quam superduxit illis æternus.
* Nutriui enim illos cum iucunditate: 11
dimisi autem illos cum fletu & luctu.
* Nemo gaudeat super me viduam, & 12
desolatam: a multis derelicta sum pro-
pter peccata filiorum meorum, quia
declinauerunt a lege Dei. * Iustitias 13
autem ipsius nescierunt, nec ambula-
uerunt per vias mandatorum Dei, neque
per semitas veritatis eius cum iustitia
ingressi sunt. * Veniant confines Sion, 14
& memorentur captiuitatem filiorum, C
& filiarum mearum, quam superduxit
illis æternus. * Adduxit enim super illos 15
gentem de longinquo, gentem impro-
bam, & alterius linguæ: * qui non sunt 16
reueriti senem, neque puerorum mi-
serti sunt, & abduxerunt dilectos viduæ,
& a filijs vnicam desolauerunt.

pœnitentes redimentur.

* Ego autem quid possum adiuuare 17
vos? * Qui enim adduxit super vos 18
mala, ipse vos eripiet de manibus ini-
micorum vestrorum. * Ambulate filij, 19
ambulate: ego enim derelicta sum sola.
* Exui me stola pacis, indui autem me 20
sacco obsecrationis, & clamabo ad Al- D
tissimum in diebus meis. * Animæ- 21
quiores estote filij, clamate ad Domi-
num, & eripiet vos de manu princi-
pum inimicorum. * Ego enim speraui 22
in æternum salutem vestram: & venit
mihi gaudium a sancto super miseri-
cordia, quæ veniet vobis ab æterno
23 salutari nostro. * Emisi enim vos cum
luctu & ploratu: reducet autem vos
mihi Dominus cum gaudio & iucun-
24 ditate in sempiternum. * Sicut enim
E viderunt vicinæ Sion captiuitatem ve-
stram a Deo, sic videbunt & in cele-
ritate salutem vestram a Deo, quæ
superueniet vobis cum honore magno,
25 & splendore æterno. * Filij patienter
sustinete iram, quæ superuenit vobis:
persecutus est enim te inimicus tuus,
sed cito videbis perditionem ipsius:
26 & super ceruices ipsius ascendes. * De-
licati mei ambulauerunt vias asperas:
ducti sunt enim vt grex direptus ab
27 inimicis. * Animæquiores estote filij,
& proclamate ad Dominum: erit enim
memoria vestra ab eo, qui duxit vos.
28 * Sicut enim fuit sensus vester vt erra-
retis a Deo: decies tantum iterum
29 conuertentes requiretis eum. * Qui
F enim induxit vobis mala, ipse rursum
adducet vobis sempiternam iucundi-
tatem cum salute vestra.

β) Ciuitatis Dei:

30 * Animæquior esto Ierusalem, ex-
hortatur enim te, qui te nominauit.

filij ex inimicis liberabuntur

31 * Nocentes peribunt, qui te vexaue-
runt: & qui gratulati sunt in tua ruina,
32 punientur. * ciuitates, quibus seruie-
runt filij tui, punientur: & quæ ac-
33 cepit filios tuos. * Sicut enim gauisa
est in tua ruina, & lætata est in casu
tuo, sic contristabitur in sua desola-
34 tione. * Et amputabitur exultatio mul-
titudinis eius, & gaudimonium eius
35 erit in luctum. * Ignis enim super-
G ueniet ei ab æterno in longiturnis
diebus, & habitabitur a dæmonijs in
multitudine temporis.

& gloriosi a Deo adducentur.

36 * Circumspice Ierusalem ad Orien-
tem, & vide iucunditatem a Deo tibi
37 venientem. * Ecce enim veniunt filij
tui, quos dimisisti dispersos, veniunt
collecti ab Oriente vsque ad Occiden-
5 tem, in verbo sancti gaudentes in hono-
1 A rem Dei. EXue te Ierusalem stola lu-
ctus, & vexationis tuæ: & indue te
decore, & honore eius, quæ a Deo tibi
2 est sempiternæ gloriæ. * Circumdabit
te Deus diploide iustitiæ, & imponet
3 mitram capiti honoris æterni. * Deus
enim ostendet splendorem suum in te
4 omni, qui sub cælo est. * Nominabitur
enim tibi nomen tuum a Deo in sem-
B piternum: Pax iustitiæ, & honor pie-
5 tatis. * Exurge Ierusalem, & sta in ex-

celſo: [a] & circumſpice ad Orientem, &
vide collectos filios tuos ab Oriente
ſole vſque ad Occidentem, in verbo
ſancti gaudentes Dei memoria. * Exi- 6
erunt enim abs te pedibus ducti ab C
inimicis: adducet autem illos Dominus
ad te portatos in honore ſicut filios
regni. * Conſtituit enim Deus humi- 7
liare omnem montem excelſum, & ru-
pes perennes, & conualles replere in
æqualitatem terræ: vt ambulet Iſrael
diligenter in honorem Dei. * Obum- 8
brauerunt autem & ſiluæ, & omne li- D
gnum ſuauitatis Iſrael ex mandato Dei.
* Adducet enim Deus Iſrael cum iu- 9
cunditate in lumine maieſtatis ſuæ,
cum miſericordia, & iuſtitia, quæ eſt
ex ipſo.

II. Epiſtola Ieremiæ.

Nota, EXemplar epiſtolæ, quam miſit 6 A
Ieremias ad abducendos captiuos in
Babyloniam a rege Babyloniorum, vt
annunciaret illis ſecundum quòd præ-
ceptum eſt illi a Deo.

exordium, * [b] PROPTER peccata, quæ pecca- 1
ſtis ante Deum, abducemini in Ba-
byloniam captiui a Nabuchodonoſor
rege Babyloniorum. * Ingreſſi itaque 2
in Babylonem, eritis ibi annis pluri-
mis, & temporibus longis vſque ad
generationes ſeptem: poſt hoc autem
propoſitio; educam vos inde cum pace. * [c] Nunc 3
autem videbitis in Babylonia deos au-
reos, & argenteos, & lapideos, & li-
gneos in humeris portari, oſtentantes
metum Gentibus. * Videte ergo ne & 4
vos ſimiles efficiamini factis alienis, &
metuatis, & metus vos capiat in ipſis.
* Viſa itaque turba de retro, & ab ante, 5
adorantes, dicite in cordibus veſtris:
Te oportet adorari Domine. * Angelus 6
enim meus vobiſcum eſt: ipſe autem
exquiram animas veſtras.
dij ſunt opera hominum, * Nam lingua ipſorum polita a fa- 7
bro, ipſa etiam inaurata, & inargentata
falſa ſunt, & non poſſunt loqui. * Et 8
ſicut virgini amanti ornamenta: ita
accepto auro fabricati ſunt. * Coronas 9
certe aureas habent ſuper capita ſua
dij illorum: vnde ſubtrahunt ſacer-
dotes ab eis aurum, & argentum, &
erogant illud in ſemetipſos. * Dant au- 10
tem & ex ipſo proſtitutis, & meretri-
ces ornant: & iterum cum receperint
illud a meretricibus, ornant deos ſuos.
11 * Hi autem non liberantur ab æru-
12 gine, & tinea. * Opertis autem illis
B veſte purpurea, extergunt faciem ipſo-
rum propter puluerem domus, qui eſt
13 plurimus inter eos. * Sceptrum au-
tem habet vt homo, ſicut iudex regio-
nis, qui in ſe peccantem non interficit.
14 * Habet etiam in manu gladium, &
ſecurim, ſe autem de bello, & a latro-
nibus non liberat. Vnde vobis notum
15 ſit quia non ſunt dij. * Non ergo ti-
mueritis eos.
Sicut enim vas hominis confractum ſicut trabes in domo,
inutile efficitur, tales ſunt & dij illo-
16 rum: * Conſtitutis illis in domo, oculi
eorum pleni ſunt puluere a pedibus
17 introeuntium. * Et ſicut alicui, qui re-
gem offendit, circumſeptæ ſunt ianuæ:
aut ſicut ad ſepulchrum adductum
mortuum, ita tutantur ſacerdotes oſtia
clauſuris, & ſeris, ne a latronibus ex-
18 polientur. * Lucernas accendunt illis,
& quidem multas, ex quibus nullam
videre poſſunt: ſunt autem ſicut tra-
19 bes in domo. * Corda vero eorum di-
cunt elingere ſerpentes, qui de terra
ſunt, dum comedunt eos, & veſtimen-
20 tum ipſorum, & non ſentiunt. * Ni-
græ fiunt facies eorum a fumo, qui in
21 domo fit. * Supra corpus eorum, &
ſupra caput eorum volant noctuæ, &
hirundines, & aues etiam ſimiliter &
22 cattæ. * Vnde ſciatis quia non ſunt
C dij. Ne ergo timueritis eos.
23 * Aurum etiam, quod habent, ad ſicut mortui,
ſpeciem eſt. Niſi aliquis exterſerit æru-
ginem, non fulgebunt: neque enim
24 dum conflarentur, ſentiebant. * Ex
omni pretio empta ſunt, in quibus
25 ſpiritus non ineſt ipſis. * [d] Sine pedi-
bus in humeris portantur, oſtentantes
ignobilitatem ſuam hominibus. Con-
26 fundantur etiam qui colunt ea. * Pro-
pterea ſi ceciderint in terram, a ſemet-
ipſis non conſurgunt: neque ſi quis
eum ſtatuerit rectum, per ſemetipſum
ſtabit, ſed ſicut mortuis munera eo-
27 rum illis apponentur. * Hoſtias illo-
rum vendunt Sacerdotes ipſorum, &
abutuntur: ſimiliter & mulieres eo-
rum decerpentes, neque infirmo, ne-
que mendicanti aliquid impertiunt,

[a] Sup. 4. g. 36. — [b] Ier. 25. b. 9. — [c] Iſai. 44. b. 10. — [d] Iſai. 46. c. 7.

* de ſacrificijs eorum fœtæ, & men- 28
ſtruatæ contingunt. Scientes itaque
ex his quia non ſunt dij, ne timeatis
eos.

quare retribuere nequeunt,

* Vnde enim vocantur dij? Quia 29
mulieres apponunt dijs argenteis, &
aureis, & ligneis: * & in domibus eo- 30
rum ſacerdotes ſedent, habentes tuni-
cas ſciſſas, & capita, & barbam raſam,
quorum capita nuda ſunt. * Rugiunt 31
autem clamantes contra deos ſuos,
ſicut in cœna mortui. * Veſtimenta 32
eorum auferunt ſacerdotes, & veſtiunt D
vxores ſuas, & filios ſuos. * Neque 33
ſiquid mali patiuntur ab aliquo, ne-
que ſiquid boni, poterunt retribuere:
neque regem conſtituere poſſunt, ne-
que auferre. * Similiter neque dare 34
diuitias poſſunt, neque malum retri-
buere. Siquis illis votum vouerit, &
non reddiderit; neque hoc requirunt.
* Hominem a morte non liberant, ne- 35
que infirmum a potentiori eripiunt.
* Hominem cæcum ad viſum non re- 36
ſtituunt, de neceſſitate hominem non
liberabunt. * Viduæ non miſerebun- 37
tur, neque orphanis benefacient. * La- 38
pidibus de monte ſimiles ſunt dij il-
lorum, lignei, & lapidei, & aurei, &
argentei. Qui autem colunt ea, con-
fundentur. * Quomodo ergo æſtiman- 39
dum eſt, aut dicendum, illos eſſe

neque honorantur,

deos? * Adhuc enim ipſis Chaldæis 40
non honorantibus ea: qui cum audi-
erint mutum non poſſe loqui, offe-
runt illud ad Bel, poſtulantes ab eo
loqui: * quaſi poſſint ſentire qui non 41
habent motum, & ipſi cum intellexe-
rint, relinquent ea: ſenſum enim non
habent ipſi dij illorum. * Mulieres au- 42
tem circumdatæ funibus in vijs ſedent,
ſuccendentes oſſa oliuarum. * Cum 43
autem aliqua ex ipſis attracta ab ali- E
quo tranſeunte dormierit cum eo, pro-
ximæ ſuæ exprobrat quòd ea non ſit
digna habita, ſicut ipſa, neque funis
eius diruptus ſit. * Omnia autem quæ 44
illis fiunt, falſa ſunt. Quomodo æſti-
mandum, aut dicendum eſt, illos eſſe

neque ſe vel alios e malis liberare poſſunt;

deos? * A fabris autem, & ab aurifi- 45
cibus facta ſunt. Nihil aliud erunt, niſi
id quod volunt eſſe ſacerdotes. * Arti- 46
fices etiam ipſi, qui ea faciunt, non
ſunt multi temporis. Numquid ergo
poſſunt ea, quæ fabricata ſunt ab ipſis,
eſſe dij? * Reliquerunt autem falſa, 47
& opprobrium poſtea futuris. * Nam 48
cum ſuperuenerit illis prælium, & mala;
cogitant ſacerdotes apud ſe, vbi ſe ab-
49 ſcondant cum illis. * Quomodo ergo
ſentiri debeant quoniam dij ſunt, qui
nec de bello ſe liberant, neque de ma-
50 lis ſe eripiunt? * Nam cum ſint lignea,
inaurata, & inargentata, ſcietur poſtea
quia falſa ſunt ab vniuerſis Gentibus,
& regibus: quæ manifeſta ſunt quia
non ſunt dij, ſed opera manuum homi-
num, & nullum Dei opus cum illis.
51 * Vnde ergo notum eſt, quia non ſunt
dij, ſed opera manuum hominum, &
52 nullum Dei opus in ipſis eſt? * Re-
gem regioni non ſuſcitant, neque plu-
53 uiam hominibus dabunt. * Iudicium
F quoque non diſcernent, neque regio-
nes liberabunt ab iniuria: quia nihil
poſſunt, ſicut corniculæ inter medium
54 cæli, & terræ. * Etenim cum inciderit
ignis in domum deorum ligneorum,
argenteorum, & aureorum, ſacerdotes
quidem ipſorum fugient, & liberabun-
tur: ipſi vero ſicut trabes in medio
55 comburentur. * Regi autem, & bello
non reſiſtent. Quomodo ergo æſtiman-
dum eſt, aut recipiendum quia dij ſunt?

dij ſunt ſi[...] ceteriſque inutiles,

56 * Non a furibus, neque a latroni-
bus ſe liberabunt dij lignei, & lapidei,
& inaurati & inargentati, quibus hi,
57 qui fortiores ſunt, * aurum, & argen-
tum, & veſtimentum, quo operti ſunt,
auferent illis, & abibunt, nec ſibi auxi-
58 lium ferent. * Itaque melius eſt eſſe
regem oſtentantem virtutem ſuam: aut
vas in domo vtile, in quo gloriabitur
qui poſſidet illud: vel oſtium in domo,
quod cuſtodit quæ in ipſa ſunt, quàm
59 falſi dij. * Sol quidem, & luna, ac ſidera
cum ſint ſplendida, & emiſſa ad vtili-
60 tates, obaudiunt. * Similiter & fulgur
cum apparuerit, perſpicuum eſt: id
ipſum autem & ſpiritus in omni re-
61 gione ſpirat. * Et nubes, quibus cum
imperatum fuerit a Deo perambulare
vniuerſum orbem, perficiunt quod im-
62 peratum eſt eis. * Ignis etiam miſſus
G deſuper vt conſumat montes, & ſiluas,
facit quod præceptum eſt ei. Hæc au-
tem neque ſpeciebus, neque virtuti-
63 bus vni eorum ſimilia ſunt. * Vnde
neque exiſtimandum eſt, neque dicen-
dum, illos eſſe deos, quando non poſ-
ſunt neque iudicium iudicare, neque
64 quidquam facere hominibus. * Scien-
tes itaque quia non ſunt dij, ne ergo
timueritis eos.

eſtijs miſe-rabiliores,

* Neque enim regibus maledicent, 65
neque benedicent. * Signa etiam in 66
cælo Gentibus non oſtendunt, neque
vt ſol lucebunt, neque illuminabunt
vt luna. * Beſtiæ meliores ſunt illis, 67
quæ poſſunt fugere ſub tectum, ac pro-
deſſe ſibi. * Nullo itaque modo nobis 68
eſt manifeſtum quia ſunt dij: propter
quod ne timeatis eos.

* Nam ſicut in cucumerario for- 69
mido nihil cuſtodit: ita ſunt dij illo-
rum lignei, & argentei, & inaurati.

70 * Eodem modo & in horto ſpina alba,
ſupra quam omnis auis ſedet. Simi-
liter & mortuo proiecto in tenebris
ſimiles ſunt dij illorum lignei, & in-
71 aurati, & inargentati: * A purpura
quoque & murice, quæ ſupra illos ti-
neant, ſcietis itaque quia non ſunt dij.
Ipſi etiam poſtremo comeduntur, &
72 erunt opprobrium in regione. * Me-
lior eſt homo iuſtus, qui non habet
ſimulachra: nam erit longe ab op-
probrijs.

ergo opprobrium in regione.

PROPHETIA EZECHIELIS.

I. Comminationes. *Introductio.*

Viſiones Dei:

ET factum eſt in trigeſimo 1 I
anno, in quarto, in quinta A
menſis, cum eſſem in me-
dio captiuorum [a]iuxta flu-
uium Chobar, aperti ſunt
cæli, & vidi viſiones Dei. * In quinta 2
menſis, ipſe eſt annus quintus tranſ-
migrationis regis Ioachin, * factum eſt 3
verbum Domini ad Ezechielem filium
Buzi ſacerdotem in terra Chaldæorum,
ſecus flumen Chobar: & facta eſt ſu-
per eum ibi manus Domini. * Et vidi, 4
& ecce ventus turbinis veniebat ab B
Aquilone: & nubes magna, & ignis in-
uoluens, & ſplendor in circuitu eius:
& de medio eius quaſi ſpecies electri,

quattuor animalia,

id eſt de medio ignis: * & in medio 5
eius ſimilitudo quattuor animalium:
& hic aſpectus eorum, ſimilitudo ho-
minis in eis. * Quattuor facies vni, & 6
quattuor pennæ vni. * Pedes eorum 7
pedes recti, & planta pedis eorum quaſi
planta pedis vituli, & ſcintillæ quaſi
aſpectus æris candentis. * Et manus 8
hominis ſub pennis eorum in quattuor
partibus: & facies, & pennas per quat-
tuor partes habebant. * Iunctæq. erant 9
pennæ eorum alterius ad alterum. non C
reuertebantur cum incederent: ſed
vnumquodque ante faciem ſuam gra-
diebatur. * Similitudo autem vultus 10
eorum: facies hominis, & facies leo-
nis a dextris ipſorum quattuor: facies
autem bouis, a ſiniſtris ipſorum quat-
tuor, & facies aquilæ deſuper ipſorum
quattuor. * Facies eorum, & pennæ 11
eorum extentæ deſuper: duæ pennæ
ſingulorum iungebantur, & duæ tege-
bant corpora eorum: * & vnumquod- 12
que eorum coram facie ſua ambula-
bat: vbi erat impetus ſpiritus, illuc
gradiebantur, nec reuertebantur cum
ambularent. * Et ſimilitudo anima- 13
lium, aſpectus eorum quaſi carbonum D
ignis ardentium, & quaſi aſpectus lam-
padarum. Hæc erat viſio diſcurrens
in medio animalium, ſplendor ignis,
14 & de igne fulgur egrediens. * Et ani-
malia ibant, & reuertebantur in ſimili-
15 tudinem fulguris coruſcantis. * Cumq.

quattuor rotæ,

aſpicerem animalia, apparuit rota vna
ſuper terram iuxta animalia, habens
16 quattuor facies. * & aſpectus rotarum,
& opus earum, quaſi viſio maris: &
vna ſimilitudo ipſarum quattuor: &
aſpectus earum & opera, quaſi ſit rota
17 in medio rotæ. * Per quattuor partes
earum euntes ibant: & non reuerte-
18 bantur cum ambularent. * Statura quo-
E que erat rotis, & altitudo, & horribi-
lis aſpectus: & [b]totum corpus oculis
plenum in circuitu ipſarum quattuor.
19 * Cumq. ambularent animalia, ambu-
labant pariter & rotæ iuxta ea: & cum
eleuarentur animalia de terra, eleua-
20 bantur ſimul & rotæ. * Quocumque
ibat ſpiritus, illuc eunte ſpiritu, & rotæ
pariter eleuabantur, ſequentes eum.
21 Spiritus enim vitæ erat in rotis. * Cum
euntibus ibant, & cum ſtantibus ſta-
bant: & cum eleuatis a terra, pari-
ter eleuabantur & rotæ, ſequentes ea:
22 quia ſpiritus vitæ erat in rotis. * Et

homo in throno;

F ſimilitudo ſuper capita animalium fir-
mamenti, quaſi aſpectus cryſtalli hor-
ribilis, & extenti ſuper capita eorum
23 deſuper. * Sub firmamento autem
pennæ eorum rectæ alterius ad alte-
rum: vnumquodque duabus alis ve-
labat corpus ſuum, & alterum ſimiliter
24 velabatur. * Et audiebam ſonum ala-
rum, quaſi ſonum aquarum multarum,
quaſi ſonum ſublimis Dei: cum am-
bularent quaſi ſonus erat multitudinis
vt ſonus caſtrorum. cumq. ſtarent, de-
25 mittebantur pennæ eorum. * Nam
G cum fieret vox ſuper firmamentum,
quod erat ſuper caput eorum, ſtabant,
26 & ſubmittebant alas ſuas. * Et ſuper
firmamentum, quod erat imminens ca-

---

[a] Inf. 3. f. 23. 10. d. 20. — [b] Inf. 10. c. 12.

piti eorum, quaſi aſpectus lapidis ſap-
phiri ſimilitudo throni: & ſuper ſimi-
litudinem throni, ſimilitudo quaſi aſpe-
ctus hominis deſuper. * Et vidi quaſi 27
ſpeciem electri, velut aſpectum ignis,
intrinſecus eius per circuitum: a lum-
bis eius & deſuper, & a lumbis eius
vſque deorſum, vidi quaſi ſpeciem ignis
ſplendentis in circuitu: * Velut aſpe- 28
ctum arcus cum fuerit in nube in die
pluuiæ. hic erat aſpectus ſplendoris per
gyrum. 2

missio Ezechielis: HÆc viſio ſimilitudinis gloriæ Do- 1
mini. & vidi, & cecidi in faciem meam, A
& audiui vocem loquentis. Et dixit
ad me: Fili hominis ſta ſuper pedes
tuos, & loquar tecum. * Et ingreſſus 2
eſt in me ſpiritus poſtquam locutus eſt
mihi, & ſtatuit me ſupra pedes meos:
& audiui loquentem ad me, * & di- 3
delegatur, centem: Fili hominis, mitto ego te B
ad filios Iſrael, ad Gentes apoſtatrices,
quæ receſſerunt a me: ipſi & patres
eorum præuaricati ſunt pactum meum
vſque ad diem hanc. * Et filij dura 4
facie, & indomabili corde ſunt, ad quos
ego mitto te: & dices ad eos: Hæc
dicit Dominus Deus: * Si forte vel 5
ipſi audiant, & ſi forte quieſcant, quo-
niam domus exaſperans eſt: & ſcient
quia propheta fuerit in medio eorum.
*Tu ergo fili hominis ne timeas eos, 6
neque ſermones eorum metuas: quo- C
niam increduli, & ſubuerſores ſunt
tecum, & cum ſcorpionibus habitas.
verba eorum ne timeas, & vultus eo-
rum ne formides: quia domus exa-
ſperans eſt. * Loquéris ergo verba mea 7
ad eos, ſi forte audiant, & quieſcant:
inſtruitur, quoniam irritatores ſunt. * Tu autem 8
fili hominis audi quæcumque loquor D
ad te: & noli eſſe exaſperans ſicut do-
mus exaſperatrix eſt: aperi os tuum
& comede quæcumque ego do tibi.
*Et vidi, & ecce manus miſſa ad me, 9
in qua erat inuolutus liber: & expan-
dit illum coram me, [a] qui erat ſcriptus
intus, & foris: & ſcriptæ erant in eo 3
lamentationes, & carmen, & væ. ET 1
dixit ad me: Fili hominis quodcum- A
que inueneris comede: comede volu-
men iſtud, & vadens loquere ad filios
Iſrael. * Et aperui os meum, & cibauit 2
me volumine illo: * & dixit ad me: 3
Fili hominis venter tuus comedet, &

viſcera tua complebuntur volumine
iſto, quod egò do tibi. [b] Et comedi
illud: & factum eſt in ore meo ſicut
4 mel dulce. * Et dixit ad me: Fili ho- roboratur;
minis vade ad domum Iſrael, & loqué-
5 ris verba mea ad eos. * Non enim ad
populum profundi ſermonis, & ignotæ
linguæ tu mitteris ad domum Iſrael:
6 *neque ad populos multos profundi
ſermonis, & ignotæ linguæ, quorum
non poſſis audire ſermones: & ſi ad
7 illos mittereris, ipſi audirent te. * Do-
B mus autem Iſrael nolunt audire te:
quia nolunt audire me. omnis quippe
domus Iſrael attrita fronte eſt, & duro
8 corde. * Ecce dedi faciem tuam va-
lentiorem faciebus eorum, & frontem
9 tuam duriorem frontibus eorum. * Vt
adamantem, & vt ſilicem dedi faciem
tuam: ne timeas eos, neque metuas
a facie eorum: quia domus exaſpe-
rans eſt.
10 *Et dixit ad me: Fili hominis om- aſſumitur a ſpiritu
nes ſermones meos, quos ego loquor
ad te, aſſume in corde tuo, & auribus
11 tuis audi: * Et vade ingredere ad tranſ-
migrationem, ad filios populi tui, &
C loquéris ad eos, & dices eis: Hæc dicit
Dominus Deus: ſi forte audiant, &
12 quieſcant. * Et aſſumpſit me ſpiritus,
& audiui poſt me vocem commotionis
magnæ: Benedicta gloria Domini de
13 loco ſuo, * & vocem alarum anima-
lium percutientium alteram ad alte-
ram, & vocem rotarum ſequentium
animalia, & vocem commotionis ma-
14 gnæ. * Spiritus quoque leuauit me, &
D aſſumpſit me: & abij amarus in indi-
gnatione ſpiritus mei: manus enim Do-
15 mini erat mecum, confortans me. * Et
veni ad tranſmigrationem, ad aceruum
nouarum frugum, ad eos, qui habita-
bant iuxta flumen Chobar, & ſedi vbi
illi ſedebant: & manſi ibi ſeptem die-
16 bus mœrens in medio eorum. * Cum & monetur a Domino.
autem pertranſiſſent ſeptem dies, fa-
ctum eſt verbum Domini ad me, di-
17 cens: * [c] Fili hominis ſpeculatorem
dedi te domui Iſrael: & audies de ore
meo verbum, & annunciabis eis ex me.
18 * Si dicente me ad impium: Morte
morieris: non annunciaueris ei, neque
E locutus fueris vt auertatur a via ſua im-
pia, & viuat: ipſe impius in iniquitate
ſua morietur, ſanguinem autem eius

[a] Apo. 5. a. 1. — [b] Apo. 10. d. 9. 10. — [c] Inf. 33. b. 7.

de manu tua requiram. * Si autem tu 19
annunciaueris impio, & ille non fuerit
conuerſus ab impietate ſua, & a via
ſua impia: ipſe quidem in iniquitate
ſua morietur, tu autem animam tuam
liberaſti. * Sed & ſi conuerſus iuſtus a 20
iuſtitia ſua fuerit, & fecerit iniquitatem:
ponam offendiculum coram eo, ipſe
morietur, quia non annunciaſti ei: in
peccato ſuo morietur, & non erunt in
memoria iuſtitiæ eius, quas fecit: ſan-
guinem vero eius de manu tua re-
quiram. * Si autem tu annunciaueris 21
iuſto vt non peccet iuſtus, & ille non F
peccauerit: viuens viuet, quia annun-
ciaſti ei, & tu animam tuam liberaſti.

1. Contra Iſrael.

a) Pœna populi.

α) Ieruſalem: præ nunciatur ſymbolis

* Et facta eſt ſuper me manus Do- 22
mini, & dixit ad me: Surgens egre-
dere in campum, & ibi loquar tecum.
* Et ſurgens egreſſus ſum in campum: 23
& ecce ibi gloria Domini ſtabat quaſi
gloria, quam vidi [a] iuxta fluuium Cho-
bar: & cecidi in faciem meam. * Et 24
ingreſſus eſt in me ſpiritus, & ſtatuit
me ſuper pedes meos: & locutus eſt
mihi, & dixit ad me: Ingredere, & in- G
cludere in medio domus tuæ. * Et tu 25
fili hominis, ecce data ſunt ſuper te vin-
cula, & ligabunt te in eis: & non egre-
dieris de medio eorum. * Et linguam 26
tuam adhærere faciam palato tuo, &
eris mutus, nec quaſi vir obiurgans:
quia domus exaſperans eſt. * Cum au- 27
tem locutus fuero tibi, aperiam os tuum,
& dices ad eos: Hæc dicit Dominus
Deus: Qui audit, audiat: & qui quie-
ſcit, quieſcat: quia domus exaſperans 4
lateris deſcripti,
eſt. ET tu fili hominis ſume tibi late- 1
rem, & pones eum coram te: & deſcri- A
bes in eo ciuitatem Ieruſalem. * Et 2
ordinabis aduerſus eam obſidionem, &
ædificabis munitiones, & comportabis
aggerem, & dabis contra eam caſtra,
& pones arietes in gyro. * Et tu ſume 3
tibi ſartaginem ferream, & pones eam
in murum ferreum inter te, & inter
ciuitatem: & obfirmabis faciem tuam
ad eam, & erit in obſidionem, & cir-
cumdabis eam: ſignum eſt domui Iſrael.
prophetæ dormientis,
* Et tu dormies ſuper latus tuum ſini- 4
ſtrum, & pones iniquitates domus Iſrael
ſuper eo numero dierum, quibus dor-
mies ſuper illud, & aſſumes iniquita-
5 tem eorum. * Ego autem dedi tibi
B annos iniquitatis eorum, numero die-
rum trecentos & nonaginta dies: &
6 portabis iniquitatem domus Iſrael. * Et
cum compleueris hæc, dormies ſuper
latus tuum dexterum ſecundò: & [b] aſ-
ſumes iniquitatem domus Iuda, qua-
draginta diebus. diem pro anno, diem,
7 inquam, pro anno dedi tibi. * Et ad
obſidionem Ieruſalem conuertes fa-
ciem tuam, & brachium tuum erit ex-
tentum: & prophetabis aduerſus eam.
8 * Ecce circumdedi te vinculis: & non
te conuertes a latere tuo in latus aliud,
donec compleas dies obſidionis tuæ.
cibum fœdum comedentis
9 * Et tu ſume tibi frumentum, & hor-
deum, & fabam, & lentem, & milium,
& viciam: & mittes ea in vas vnum,
& facies tibi panes numero dierum,
quibus dormies ſuper latus tuum:
trecentis & nonaginta diebus come-
10 des illud. * Cibus autem tuus, quo
C veſceris, erit in pondere viginti ſtate-
res in die: a tempore vſque ad tem-
11 pus comedes illud. * Et aquam in
menſura bibes, ſextam partem hin: a
tempore vſque ad tempus bibes illud.
12 * Et quaſi ſubcinericium hordeaceum
comedes illud: & ſtercore, quod egre-
ditur de homine, operies illud in ocu-
13 lis eorum. * Et dixit Dominus: Sic
comedent filij Iſrael [c] panem ſuum pol-
lutum inter Gentes, ad quas eijciam
14 eos. * Et dixi: A a a, Domine Deus,
ecce anima mea non eſt polluta, &
morticinum, & laceratum a beſtijs non
comedi ab infantia mea vſque nunc,
D & non eſt ingreſſa in os meum omnis
15 caro immunda. * Et dixit ad me: Ecce
dedi tibi fimum boum pro ſtercoribus
humanis: & facies panem tuum in eo.
16 * Et dixit ad me: Fili hominis: [d] Ecce
ego conteram baculum panis in Ieru-
ſalem: & comedent panem in pondere,
& in ſolicitudine: & aquam in men-
17 ſura, & in anguſtia bibent: * Vt defi-
cientibus pane & aqua, corruat vnuſ-
5 quiſque ad fratrem ſuum: & contabe-
pilos radentis & diuidentis
1 ſcant in iniquitatibus ſuis. ET tu fili
A hominis ſume tibi gladium acutum,
radentem pilos: & aſſumes eum, &
duces per caput tuum, & per barbam
tuam: & aſſumes tibi ſtateram pon-
2 deris, & diuides eos. * Tertiam par-

---

[a] Sup. 1. a. 3. — [b] Nu, 14. f. 34. — [c] Oſe. 9. a. 3. — [d] Inf. 5. d. 16. & 14. d. 13.

tem igni combures in medio ciuitatis,
iuxta completionem dierum obſidio-
nis: & aſſumes tertiam partem, & con-
cides gladio in circuitu eius: tertiam
vero aliam diſperges in ventum, & gla-
dium nudabo poſt eos. * Et ſumes 3
inde paruum numerum: & ligabis eos
in ſummitate pallij tui. * Et ex eis rur- 4
ſum tolles, & proijcies eos in medio
ignis, & combures eos igni: & ex eo
egredietur ignis in omnem domum
Iſrael.

prædicitur verbis declarantibus.

* Hæc dicit Dominus Deus: Iſta eſt 5
Ieruſalem, in medio Gentium poſui
eam, & in circuitu eius terras. * Et 6
contempſit iudicia mea, vt plus eſſet
impia quàm Gentes: & præcepta mea
vltra quàm terræ, quæ in circuitu eius B
ſunt. iudicia enim mea proiecerunt, &
in præceptis meis non ambulauerunt.
* Idcirco hæc dicit Dominus Deus: 7
Quia ſuperaſtis Gentes, quæ in cir-
cuitu veſtro ſunt, & in præceptis meis
non ambulaſtis, & iudicia mea non
feciſtis, & iuxta iudicia Gentium, quæ
in circuitu veſtro ſunt, non eſtis ope-
rati; * Ideo hæc dicit Dominus Deus: 8
Ecce ego ad te, & ipſe ego faciam in
medio tui iudicia in oculis Gentium.
* & faciam in te quod non feci, & qui- 9
bus ſimilia vltra non faciam propter
omnes abominationes tuas. * Ideo pa- 10
tres comedent filios in medio tui, &
filij comedent patres ſuos, & faciam
in te iudicia, & ventilabo vniuerſas
reliquias tuas in omnem ventum. * Id- 11
circo viuo ego, dicit Dominus Deus: C
Niſi pro eo quòd ſanctum meum vio-
laſti in omnibus offenſionibus tuis, &
in cunctis abominationibus tuis: ego
quoque confringam, & non parcet ocu-
lus meus, & non miſerebor. * Tertia 12
pars tui peſte morietur, & fame con-
ſumetur in medio tui: & tertia pars
tui in gladio cadet in circuitu tuo:
tertiam vero partem tuam in omnem
ventum diſpergam, & gladium euagi-
nabo poſt eos. * Et complebo furorem 13
meum, & requieſcere faciam indigna-
tionem meam in eis, & conſolabor:
& ſcient quia ego Dominus locutus
ſum in zelo meo, cum impleuero in-
dignationem meam in eis. * Et dabo 14
te in deſertum, & in opprobrium Gen-
tibus, quæ in circuitu tuo ſunt, in con- D
15 ſpectu omnis prætereuntis. * Et eris
opprobrium, & blaſphemia, exem-
plum, & ſtupor in Gentibus, quæ in
circuitu tuo ſunt, cum fecero in te
iudicia in furore, & in indignatione,
16 & in increpationibus iræ. * Ego Do-
minus locutus ſum: Quando miſero
ſagittas famis peſſimas in eos: quæ
erunt mortiferæ, & quas mittam vt di-
ſperdam vos: & famem congregabo
ſuper vos, & [a] conteram in vobis ba-
17 culum panis. * Et immittam in vos
famem, & beſtias peſſimas vſque ad
internecionem: & peſtilentia, & ſanguis
tranſibunt per te, & gladium inducam
ſuper te. ego Dominus locutus ſum.

6
1 A ET factus eſt ſermo Domini ad me,
2 dicens: * Fili hominis pone faciem
tuam ad montes Iſrael, & prophetabis
3 ad eos, * & dices: [b] Montes Iſrael au-
dite verbum Domini Dei: Hæc dicit
Dominus Deus montibus, & collibus,
rupibus, & vallibus: Ecce ego indu-
cam ſuper vos gladium, & diſperdam
4 excelſa veſtra, * & demoliar aras ve-
ſtras, & confringentur ſimulachra ve-
ſtra: & deijciam interfectos veſtros ante
5 idola veſtra. * Et dabo cadauera filio-
rum Iſrael ante faciem ſimulachrorum
veſtrorum: & diſpergam oſſa veſtra
6 circum aras veſtras * in omnibus habi-
B tationibus veſtris. Vrbes deſertæ erunt,
& excelſa demolientur, & diſſipabun-
tur: & interibunt aræ veſtræ, & con-
fringentur: & ceſſabunt idola veſtra,
& conterentur delubra veſtra, & dele-
7 buntur opera veſtra. * Et cadet inter-
fectus in medio veſtri: & ſcietis quia
8 ego ſum Dominus. * Et relinquam in
vobis eos, qui fugerint gladium in
Gentibus, cum diſperſero vos in ter-
9 ris. * Et recordabuntur mei liberati
C veſtri in Gentibus, ad quas captiui
ducti ſunt: quia contriui cor eorum
fornicans, & recedens a me; & oculos
eorum fornicantes poſt idola ſua: &
diſplicebunt ſibimet ſuper malis quæ
fecerunt in vniuerſis abominationibus
10 ſuis. * Et ſcient quia ego Dominus
non fruſtra locutus ſum vt facerem
11 eis malum hoc. * Hæc dicit Dominus
Deus: Percute manum tuam, & allide
pedem tuum, & dic: Heu, ad omnes
abominationes malorum domus Iſrael:

β) Totius terræ: propter idololatriam terra erit deſerta;

[a] Sup. 4. d. 16. Inf. 14. d. 13. — [b] Inf. 36. a. 1.

quia gladio, fame, & peste ruituri sunt.
*Qui longe est, peste morietur: qui 12
autem prope, gladio corruet: & qui
relictus fuerit, & obsessus, fame morie-
tur: & complebo indignationem meam
in eis. * Et scietis quia ego Dominus, 13
cum fuerint interfecti vestri in medio D
idolorum vestrorum in circuitu ara-
rum vestrarum, in omni colle excelso,
& in cunctis summitatibus montium,
& subtus omne lignum nemorosum, &
subtus vniuersam quercum frondosam,
locum vbi accenderunt thura redolen-
tia vniuersis idolis suis. * Et extendam 14
manum meam super eos: & faciam
terram desolatam, & destitutam a de-
serto Deblatha in omnibus habitationi-
bus eorum: & scient quia ego Dominus. 7

vastatio est ineuitabilis

ET factus est sermo Domini ad me, 1 A
dicens: * Et tu fili hominis, hæc di- 2
cit Dominus Deus terræ Israel: Finis
venit, venit finis super quattuor plagas
terræ. * Nunc finis super te, & immit- 3
tam furorem meum in te: & iudicabo
te iuxta vias tuas: & ponam contra te
omnes abominationes tuas. * Et non 4
parcet oculus meus super te, & non
miserebor: sed vias tuas ponam super
te, & abominationes tuæ in medio tui
erunt: & scietis quia ego Dominus.
* Hæc dicit Dominus Deus: Afflictio 5
vna, afflictio ecce venit. * finis venit, B 6
venit finis, euigilauit aduersum te: ecce
venit. * Venit contritio super te, qui 7
habitas in terra: venit tempus, prope est
dies occisionis, & non gloriæ montium.
* Nunc de propinquo effundam iram 8
meam super te, & complebo furorem
meum in te: & iudicabo te iuxta vias
tuas, & imponam tibi omnia scelera
tua: * Et non parcet oculus meus, 9
nec miserebor, sed vias tuas imponam C
tibi, & abominationes tuæ in medio
tui erunt: & scietis quia ego sum Do-
minus percutiens. * Ecce dies, ecce ve- 10
nit: egressa est contritio, floruit virga,
germinauit superbia: * Iniquitas sur- 11
rexit in virga impietatis: non ex eis,
& non ex populo, neque ex sonitu eo-
rum: & non erit requies in eis. * Ve- 12
nit tempus, appropinquauit dies: qui
emit, non lætetur: & qui vendit, non
lugeat: quia ira super omnem popu-
lum eius. * Quia qui vendit, ad id, 13
quod vendidit, non reuertetur, & ad- D
huc in viuentibus vita eorum. visio
enim ad omnem multitudinem eius
non regredietur: & vir in iniquitate
14 vitæ suæ non confortabitur. * Canite
tuba, præparentur omnes, & non est
qui vadat ad prælium: ira enim mea
15 super vniuersum populum eius. * Gla-
dius foris: & pestis, & fames intrin-
secus: qui in agro est, gladio morie-
tur: & qui in ciuitate, pestilentia, &
16 fame deuorabuntur. * Et saluabuntur
qui fugerint ex eis: & erunt in mon-
tibus quasi columbæ conuallium om-
nes trepidi, vnusquisque in iniquitate
17 sua. * Omnes manus dissoluentur, &
18 omnia genua fluent aquis. * [a]Et ac-
E cingent se cilicijs, & operiet eos for-
mido, & in omni facie confusio, & in
vniuersis capitibus eorum caluitium.
19 * Argentum eorum foras proijcietur,
& aurum eorum in sterquilinium erit.
[b]Argentum eorum, & aurum eorum
non valebit liberare eos in die furoris
Domini. Animam suam non satura-
bunt, & ventres eorum non implebun-
tur: quia scandalum iniquitatis eorum
20 factum est. * Et ornamentum moni-
F lium suorum in superbiam posuerunt,
& imagines abominationum suarum,
& simulachrorum fecerunt ex eo: pro-
pter hoc dedi eis illud in immundi-
21 tiam: * & dabo illud in manus alie-
norum ad diripiendum, & impijs terræ
in prædam, & contaminabunt illud.
22 * Et auertam faciem meam ab eis, &
violabunt arcanum meum: & introi-
bunt in illud emissarij, & contami-
23 nabunt illud. * Fac conclusionem:
quoniam terra plena est iudicio san-
guinum, & ciuitas plena iniquitate.

propter iniquitatem.

24 * Et adducam pessimos de Gentibus,
G & possidebunt domos eorum. & quie-
scere faciam superbiam potentium, &
25 possidebunt sanctuaria eorum. * An-
gustia superueniente, requirent pacem,
26 & non erit. * Conturbatio super con-
turbationem veniet, & auditus super
auditum: & quærent visionem de pro-
pheta, & lex peribit a sacerdote, &
27 consilium a senioribus. * Rex lugebit,
& princeps induetur mœrore, & ma-
nus populi terræ conturbabuntur. Se-
cundum viam eorum faciam eis, &
secundum iudicia eorum iudicabo eos:
& scient quia ego Dominus.

---

[a] Isai. 15. a. 2. Ier. 48. f. 37. — [b] Prou. 11. a. 4. Soph. 1. d. 18. Eccl. 5. c. 10. 13.

b) Culpa populi.
ET factum eſt in anno ſexto, in ſexto 8 1
menſe, in quinta menſis: ego ſedebam A
α) Oſtenditur prophetæ:
in domo mea, & ſenes Iuda ſedebant
coram me, & cecidit ibi ſuper me ma-
nus Domini Dei. * Et vidi, & ecce ſimi- 2
videt
litudo quaſi aſpectus ignis: ab aſpectu
lumborum eius, & deorſum, ignis: &
a lumbis eius, & ſurſum, quaſi aſpe-
ctus ſplendoris, vt viſio electri. * [a]Et 3
emiſſa ſimilitudo manus apprehendit B
me in cincinno capitis mei: & eleua-
uit me Spiritus inter terram, & cælum:
& adduxit me in Ieruſalem in viſione
Dei, iuxta oſtium interius, quod re-
ſpiciebat ad Aquilonem, vbi erat ſta-
tutum idolum zeli ad prouocandam
æmulationem. * Et ecce ibi gloria Dei 4
Iſrael ſecundum viſionem, quam vide-
ram in campo.
idolum zeli,
* Et dixit ad me: Fili hominis, leua 5
oculos tuos ad viam Aquilonis. Et le- C
uaui oculos meos ad viam Aquilonis:
& ecce ab Aquilone portæ altaris ido-
lum zeli in ipſo introitu. * Et dixit ad 6
me: Fili hominis, putaſne, vides tu
quid iſti faciunt, abominationes ma-
gnas, quas domus Iſrael facit hic, vt
procul recedam a ſanctuario meo? &
adhuc conuerſus videbis abominatio-
nes maiores.
picturas adoratas,
* Et introduxit me ad oſtium atrij: 7
& vidi, & ecce foramen vnum in pa-
riete. * Et dixit ad me: Fili hominis 8
fode parietem. Et cum fodiſſem pa- D
rietem, apparuit oſtium vnum. * Et 9
dixit ad me: Ingredere, & vide abo-
minationes peſſimas, quas iſti faciunt
hic. * Et ingreſſus vidi, & ecce omnis 10
ſimilitudo reptilium, & animalium,
abominatio, & vniuerſa idola domus
Iſrael depicta erant in pariete in cir-
cuitu per totum. * Et ſeptuaginta viri 11
de ſenioribus domus Iſrael, & Iezonias
filius Saphan ſtabat in medio eorum,
ſtantium ante picturas: & vnuſquiſque E
habebat thuribulum in manu ſua: &
vapor nebulæ de thure conſurgebat.
* Et dixit ad me: Certe vides fili ho- 12
minis quæ ſeniores domus Iſrael fa-
ciunt in tenebris, vnuſquiſque in ab-
ſcondito cubiculi ſui: dicunt enim:
Non videt Dominus nos, dereliquit
Dominus terram. * Et dixit ad me: 13
Adhuc conuerſus videbis abominatio-
nes maiores, quas iſti faciunt.

14 * Et introduxit me per oſtium portæ Adonidem,
F domus Domini, quod reſpiciebat ad
Aquilonem: & ecce ibi mulieres ſede-
15 bant plangentes Adonidem. * Et dixit
ad me: Certe vidiſti fili hominis: ad-
huc conuerſus videbis abominationes
maiores his.
16 * Et introduxit me in atrium do- Solem adoratum,
mus Domini interius: & ecce in oſtio
templi Domini inter veſtibulum & al-
tare, quaſi vigintiquinque viri dorſa
habentes contra templum Domini, &
facies ad Orientem: & adorabant ad
ortum Solis.
17 * Et dixit ad me: Certe vidiſti fili ramum applicatum.
G hominis: numquid leue eſt hoc do-
mui Iuda vt facerent abominationes
iſtas, quas fecerunt hic: quia replentes
terram iniquitate conuerſi ſunt ad irri-
tandum me? & ecce applicant ramum
18 ad nares ſuas. * Ergo & ego faciam
in furore: non parcet oculus meus,
nec miſerebor: & cum clamauerint ad
aures meas voce magna, non exau-
diam eos.

9
1 ET clamauit in auribus meis voce β) Punitur a Deo:
A magna, dicens: Appropinquauerunt
viſitationes vrbis, & vnuſquiſque vas non ſignati thau
2 interfectionis habet in manu ſua. * Et
ecce ſex viri veniebant de via portæ
ſuperioris, quæ reſpicit ad Aquilonem:
& vniuſcuiuſque vas interitus in manu
eius: vir quoque vnus in medio eo-
rum veſtitus erat lineis, & atramen-
tarium ſcriptoris ad renes eius: & in-
greſſi ſunt, & ſteterunt iuxta altare
3 æreum: * Et gloria Domini Iſrael aſ-
B ſumpta eſt de cherub, quæ erat ſuper
eum ad limen domus: & vocauit vi-
rum, qui indutus erat lineis, & atra-
mentarium ſcriptoris habebat in lum-
4 bis ſuis. * Et dixit Dominus ad eum:
Tranſi per mediam ciuitatem in me-
dio Ieruſalem: [b]& ſigna thau ſuper
frontes virorum gementium, & dolen-
tium ſuper cunctis abominationibus,
5 quæ fiunt in medio eius. * Et illis
dixit, audiente me: Tranſite per ciui-
tatem ſequentes eum, & percutite: non
parcat oculus veſter, neque miſerea-
6 mini. * Senem, adoleſcentulum, & vir-
ginem, paruulum, & mulieres interficite
C vſque ad internecionem: omnem au-
tem, ſuper quem videritis thau, ne oc-

[a] Dan. 14. f. 35. — [b] Exod. 12. b. 7. Apoc. 7. a. 3.

cidatis, & a ſanctuario meo incipite.
Cœperunt ergo a viris ſenioribus, qui
erant ante faciem domus. * Et dixit 7
ad eos: Contaminate domum, & im-
plete atria interfectis: egredimini. Et
egreſſi ſunt, & percutiebant eos, qui
omnes cæduntur;
erant in ciuitate. * Et cæde com- 8
pleta, remanſi ego: ruiq. ſuper fa-
ciam meam, & clamans aio: Heu, heu,
heu Domine Deus: ergone diſperdes
omnes reliquias Iſrael, effundens furo-
rem tuum ſuper Ieruſalem? * Et dixit 9
ad me: Iniquitas domus Iſrael, & Iuda, D
magna eſt nimis valde, & repleta eſt
terra ſanguinibus, & ciuitas repleta eſt
auerſione: dixerunt enim: Dereliquit
Dominus terram, & Dominus non vi-
det. * Igitur & meus non parcet ocu- 10
lus, neque miſerebor: viam eorum
ſuper caput eorum reddam. * Et ecce 11
vir, qui erat indutus lineis, qui habe-
bat atramentarium in dorſo ſuo, re-
ſpondit verbum, dicens: Feci ſicut præ-
cepiſti mihi.

10

ſuper ciuitatem ignis effunditur;
ET vidi, & ecce in firmamento, 1
quod erat ſuper caput cherubim, quaſi A
lapis ſapphirus, quaſi ſpecies ſimilitu-
dinis ſolij, apparuit ſuper ea. * Et dixit 2
ad virum, qui indutus erat lineis, &
ait: Ingredere in medio rotarum, quæ
ſunt ſubtus cherubim, & imple manum
tuam prunis ignis, quæ ſunt inter che-
rubim, & effunde ſuper ciuitatem. In-
greſſusq. eſt in conſpectu meo: * che- 3
rubim autem ſtabant a dextris domus
cum ingrederetur vir, & nubes impleuit
atrium interius. * Et eleuata eſt gloria 4
Domini deſuper cherub ad limen do-
mus: & repleta eſt domus nube, &
atrium repletum eſt ſplendore gloriæ
Domini. * Et ſonitus alarum cherubim 5
audiebatur vſque ad atrium exterius,
quaſi vox Dei omnipotentis loquentis.
* Cumq. præcepiſſet viro, qui indutus 6
erat lineis, dicens: Sume ignem de B
medio rotarum, quæ ſunt inter cheru-
bim: ingreſſus ille ſtetit iuxta rotam.
* Et extendit cherub manum de medio 7
cherubim ad ignem, qui erat inter che-
rubim: & ſumpſit, & dedit in manus
eius, qui indutus erat lineis: qui acci-
piens egreſſus eſt.
gloria Domini
* Et apparuit in cherubim ſimili- 8
tudo manus hominis ſubtus pennas
eorum. * & vidi, & ecce quattuor rotæ 9
iuxta cherubim: rota vna iuxta che-
rub vnum, & rota alia iuxta cherub
vnum: ſpecies autem rotarum erat quaſi
10 viſio lapidis chryſolithi. * & aſpectus
earum ſimilitudo vna quattuor: quaſi
11 ſit rota in medio rotæ. * Cumq. am-
bularent, in quattuor partes gradie-
bantur: & non reuertebantur ambu-
lantes, ſed ad locum, ad quem ire de-
clinabat quæ prima erat, ſequebantur
12 & ceteræ, nec conuertebantur. * Et
C omne corpus earum, & colla, & ma-
nus, & pennæ, & circuli plena erant
oculis, in circuitu quattuor rotarum.
13 * Et rotas iſtas vocauit volubiles, au-
14 diente me. * Quattuor autem facies
habebat vnum: facies vna, facies che-
rub: & facies ſecunda, facies hominis:
& in tertio facies leonis: & in quarto
15 facies aquilæ. * Et eleuata ſunt che-
rubim: ipſum eſt animal, quod vide-
16 ram iuxta fluuium Chobar. * Cumq.
ambularent cherubim, ibant pariter &
rotæ iuxta ea: & cum eleuarent che-
rubim alas ſuas vt exaltarentur de
terra, non reſidebant rotæ, ſed & ipſæ
17 iuxta erant. * Stantibus illis, ſtabant:
& cum eleuatis eleuabantur. ſpiritus
18 enim vitæ erat in eis. * Et egreſſa eſt
egreditur a limine templi;
D gloria Domini a limine templi: & ſtetit
19 ſuper cherubim. * Et eleuantia che-
rubim alas ſuas, exaltata ſunt a terra
coram me: & illis egredientibus, rotæ
quoque ſubſecutæ ſunt: & ſtetit in in-
troitu portæ domus Domini orientalis:
20 & gloria Dei Iſrael erat ſuper ea. * Ip-
ſum eſt animal, quod vidi ſubter Deum
Iſrael [a] iuxta fluuium Chobar: & intel-
21 lexi quia cherubim eſſent. * Quattuor
vultus vni, & quattuor alæ vni: & ſimi-
litudo manus hominis ſub alis eorum.
22 * Et ſimilitudo vultuum eorum, ipſi
vultus quos videram iuxta fluuium
Chobar, & intuitus eorum, & impetus
ſingulorum ante faciem ſuam ingredi.

11

principibus gladius prophetatur,
1 ET eleuauit me ſpiritus, & intro-
A duxit me ad portam domus Domini
orientalem, quæ reſpicit ad ſolis or-
tum: & ecce in introitu portæ vi-
ginti quinque viri: & vidi in medio
eorum Iezoniam filium Azur, & Phel-
tiam filium Banaiæ, principes populi.
2 * Dixitq. ad me: Fili hominis, hi ſunt
viri, qui cogitant iniquitatem, & tra-
ctant conſilium peſſimum in vrbe iſta,

---

a Sup. 1. a. 1. 3.

*dicentes: Nonne dudum ædificatæ 3
ſunt domus? hæc eſt lebes, nos autem
carnes. * Idcirco vaticinare de eis, vati- 4
cinare fili hominis. * Et irruit in me 5
ſpiritus Domini, & dixit ad me: Lo-
quere: Hæc dicit Dominus: Sic lo-
cuti eſtis domus Iſrael, & cogitationes
cordis veſtri ego noui. * Plurimos oc- 6
cidiſtis in vrbe hac, & impleſtis vias
eius interfectis. * Propterea hæc dicit 7
Dominus Deus: Interfecti veſtri, quos B
poſuiſtis in medio eius, hi ſunt car-
nes, & hæc eſt lebes: & educam vos
de medio eius. * Gladium metuiſtis, 8
& gladium inducam ſuper vos, ait Do-
minus Deus. * Et eijciam vos de me- 9
dio eius, daboq. vos in manu hoſtium,
& faciam in vobis iudicia. * Gladio 10
cadetis: in finibus Iſrael iudicabo vos,
& ſcietis quia ego Dominus. * Hæc 11
non erit vobis in lebetem, & vos non
eritis in medio eius in carnes: in fini-
bus Iſrael iudicabo vos. * Et ſcietis quia 12
ego Dominus: quia in præceptis meis
non ambulaſtis, & iudicia mea non fe-
ciſtis, ſed iuxta iudicia Gentium, quæ
in circuitu veſtro ſunt, eſtis operati.

conſolante tamen Domino;

* Et factum eſt, cum prophetarem, 13
Pheltias filius Banaiæ mortuus eſt: &
cecidi in faciem meam clamans voce
magna, & dixi: Heu, heu, heu Domine
Deus: conſummationem tu facis reli-
quiarum Iſrael? * Et factum eſt ver- 14
bum Domini ad me, dicens: * Fili 15
hominis, fratres tui, fratres tui, viri C
propinqui tui, & omnis domus Iſrael,
vniuerſi, quibus dixerunt habitatores
Ieruſalem: Longe recedite a Domino,
nobis data eſt terra in poſſeſſionem.
* Propterea hæc dicit Dominus Deus, 16
quia longe feci eos in Gentibus, &
quia diſperſi eos in terris: ero eis in
ſanctificationem modicam in terris, ad
quas venerunt. * Propterea loquere: 17
Hæc dicit Dominus Deus: Congre-
gabo vos de populis, & adunabo de
terris, in quibus diſperſi eſtis, daboq.
vobis humum Iſrael. * Et ingredientur 18
illuc, & auferent omnes offenſiones,
cunctaſq. abominationes eius de illa.
* [a] Et dabo eis cor vnum, & ſpiritum 19
nouum tribuam in viſceribus eorum: D
& auferam cor lapideum de carne eo-
rum, & dabo eis cor carneum: * Vt 20
in præceptis meis ambulent, & iudicia
mea cuſtodiant, faciantq. ea: & ſint
mihi in populum, & ego ſim eis in
21 Deum. * Quorum cor poſt offendicula
& abominationes ſuas ambulat, ho-
rum viam in capite ſuo ponam, dicit
Dominus Deus.

gloria Domini egreditur de ciuitate.

22 * Et eleuauerunt cherubim alas ſuas,
& rotæ cum eis: & gloria Dei Iſrael
23 erat ſuper ea. * Et aſcendit gloria Do-
mini de medio ciuitatis, ſtetitq. ſuper
montem, qui eſt ad Orientem vrbis.
24 * Et ſpiritus leuauit me, adduxitq. in
Chaldæam ad tranſmigrationem, in vi-
ſione in ſpiritu Dei: & ſublata eſt a
25 me viſio, quam videram. * Et locutus
ſum ad tranſmigrationem omnia verba
Domini, quæ oſtenderat mihi.

12

c) Cauſæ impœnitentiæ.

1 ET factus eſt ſermo Domini ad me,
A 2 dicens: * Fili hominis in medio do-
mus exaſperantis tu habitas: qui ocu-
los habent ad videndum, & non vi-
dent: & aures ad audiendum, & non
audiunt: quia domus exaſperans eſt.

α) Animus exaſperans: prædicitur ſymbolo

3 * Tu ergo fili hominis, fac tibi vaſa
tranſmigrationis, & tranſmigrabis per
diem coram eis: tranſmigrabis autem
de loco tuo ad locum alterum in con-
ſpectu eorum, ſi forte aſpiciant: quia
4 domus exaſperans eſt. * Et efferes fo-
B ras vaſa tua quaſi vaſa tranſmigrantis
per diem in conſpectu eorum: tu au-
tem egredieris veſpere coram eis, ſicut
5 egreditur migrans. * Ante oculos eo-
rum perfode tibi parietem: & egre-
6 dieris per eum. * In conſpectu eorum
in humeris portaberis, in caligine effe-
reris: faciem tuam velabis, & non vi-
debis terram. quia portentum dedi te
7 domui Iſrael. * Feci ergo ſicut præce-
perat mihi Dominus: vaſa mea protuli
quaſi vaſa tranſmigrantis per diem: &
veſpere perfodi mihi parietem manu:
C & in caligine egreſſus ſum, in humeris

& verbis captiuitas,

8 portatus in conſpectu eorum. * Et fa-
ctus eſt ſermo Domini mane ad me,
9 dicens: * Fili hominis, numquid non
dixerunt ad te domus Iſrael, domus
10 exaſperans: Quid tu facis? * Dic ad
eos: Hæc dicit Dominus Deus: Super
ducem onus iſtud, qui eſt in Ieruſalem,
& ſuper omnem domum Iſrael, quæ
11 eſt in medio eorum. * Dic: Ego por-
tentum veſtrum: quomodo feci, ſic

[a] Ier. 31. f. 33. Inf. 36. e. 26.

fiet illis. in tranſmigrationem, & in
captiuitatem ibunt. * Et dux, qui eſt 12
in medio eorum, in humeris porta-
bitur, in caligine egredietur: parietem
perfodient vt educant eum: facies eius
operietur vt non videat oculo terram. D
* a Et extendam rete meum ſuper eum, 13
& capietur in ſagena mea: & adducam
eum in Babylonem in terram Chal-
dæorum: & ipſam non videbit, ibiq.
morietur. * Et omnes, qui circa eum 14
ſunt, præſidium eius, & agmina eius
diſpergam in omnem ventum: & gla-
dium euaginabo poſt eos. * Et ſcient 15
quia ego Dominus, quando diſperſerō
illos in Gentibus, & diſſeminauero eos
in terris. * Et relinquam ex eis viros 16
paucos a gladio, & fame, & peſtilen-
tia: vt enarrent omnia ſcelera eorum
in Gentibus, ad quas ingredientur: & E
ſcient quia ego Dominus.
necnon * Et factus eſt ſermo Domini ad me, 17
mœror oppugnatorum dicens: * Fili hominis, panem tuum in 18
conturbatione comede: ſed & aquam
tuam in feſtinatione, & mœrore bibe.
* Et dices ad populum terræ: Hæc di- 19
cit Dominus Deus ad eos, qui habi-
tant in Ieruſalem in terra Iſrael: Pa-
nem ſuum in ſolicitudine comedent,
& aquam ſuam in deſolatione bibent:
vt deſoletur terra a multitudine ſua,
propter iniquitatem omnium, qui habi-
tant in ea. * Et ciuitates, quæ nunc 20
habitantur, deſolatæ erunt, terraq. de- F
ſerta: & ſcietis quia ego Dominus.
populo non * Et factus eſt ſermo Domini ad me, 21
credenti. dicens: * Fili hominis, quod eſt pro- 22
uerbium iſtud vobis in terra Iſrael?
dicentium: In longum differentur dies,
& peribit omnis viſio. * Ideo dic ad 23
eos: Hæc dicit Dominus Deus: Quie-
ſcere faciam prouerbium iſtud, neque
vulgo dicetur vltra in Iſrael: & loquere
ad eos quòd appropinquauerint dies,
& ſermo omnis viſionis. * Non enim 24
erit vltra omnis viſio caſſa, neque di-
uinatio ambigua in medio filiorum
Iſrael. * Quia ego Dominus loquar: & 25
quodcumque locutus fuero verbum, G
fiet, & non prolongabitur amplius:
ſed in diebus veſtris domus exaſperans
loquar verbum, & faciam illud, dicit
Dominus Deus. * Et factus eſt ſermo 26
Domini ad me, dicens: * Fili hominis, 27
ecce domus Iſrael dicentium: Viſio,
quam hic videt, in dies multos: & in
28 tempora longa iſte prophetat. * Pro-
pterea dic ad eos: Hæc dicit Dominus
Deus: Non prolongabitur vltra om-
nis ſermo meus: verbum, quod lo-
cutus fuero, complebitur, dicit Do-
minus Deus.

13
1 ET factus eſt ſermo Domini ad me, β) Falſi prophetæ:
A dicens: * Fili hominis, vaticinare ad
2 prophetas Iſrael, qui prophetant: & mendaces prophetæ
dices prophetantibus de corde ſuo:
3 Audite verbum Domini: * Hæc dicit
Dominus Deus: b Væ prophetis inſi-
pientibus, qui ſequuntur ſpiritum ſuum,
4 & nihil vident. * Quaſi vulpes in de-
5 ſertis, prophetæ tui Iſrael erant. * Non
aſcendiſtis ex aduerſo, neque oppo-
ſuiſtis murum pro domo Iſrael, vt ſta-
6 retis in prælio in die Domini. * Vi-
dent vana, & diuinant mendacium,
dicentes: Ait Dominus: cum Dominus
non miſerit eos: & perſeuerauerunt
7 confirmare ſermonem. * Numquid non
viſionem caſſam vidiſtis, & diuinatio-
nem mendacem locuti eſtis? & dicitis,
ait Dominus: cum ego non ſim locu-
8 tus. * Propterea hæc dicit Dominus ſalute excludentur,
Deus: Quia locuti eſtis vana, & vidi-
ſtis mendacium: ideo ecce ego ad vos,
9 dicit Dominus Deus: * Et erit manus
B mea ſuper prophetas, qui vident vana,
& diuinant mendacium: in conſilio
populi mei non erunt, & in ſcriptura
domus Iſrael non ſcribentur, nec in
terram Iſrael ingredientur: & ſcietis
10 quia ego Dominus Deus: * Eo quòd
deceperint populum meum, dicentes:
Pax, & non eſt pax: & ipſe ædificabat
parietem, illi autem liniebant eum luto
11 abſque paleis. * Dic ad eos, qui lini-
unt abſque temperatura, quòd caſurus
ſit: erit enim imber inundans, & dabo
lapides prægrandes deſuper irruentes,
12 & ventum procellæ diſſipantem. * Si-
quidem ecce cecidit paries: numquid
non dicetur vobis: Vbi eſt litura, quam
13 liniſtis? * Propterea hæc dicit Domi-
nus Deus: Et erumpere faciam ſpiri-
tum tempeſtatum in indignatione mea,
& imber inundans in furore meo erit:
& lapides grandes in ira in conſumptio-
14 nem. * Et deſtruam parietem, quem
C liniſtis abſque temperamento: & adæ-
quabo eum terræ, & reuelabitur funda-

a Inf. 17. f. 20. — b Ier. 23. a. 1. Inf. 14. c. 9. & 31. a. 2.

mentum eius: & cadet, & conſumetur
in medio eius: & ſcietis quia ego ſum
Dominus. * Et complebo indignatio- 15
nem meam in pariete, & in his, qui
liniunt eum abſque temperamento, di-
camq. vobis: Non eſt paries, & non
ſunt qui liniunt eum. * Prophetæ Iſrael, 16
qui prophetant ad Ieruſalem, & vident
ei viſionem pacis: & non eſt pax, ait
Dominus Deus.
prophetiſſæ mentientes
* Et tu fili hominis, pone faciem 17
tuam contra filias populi tui, quæ pro-
phetant de corde ſuo: & vaticinare
ſuper eas, * & dic: Hæc dicit Domi- 18
nus Deus: Væ quæ conſuunt puluillos
ſub omni cubito manus: & faciunt
ceruicalia ſub capite vniuerſæ ætatis
ad capiendas animas: & cum caperent
animas populi mei, viuificabant animas
eorum. * Et violabant me ad popu- 19
lum meum propter pugillum hordei,
& fragmen panis, vt interficerent ani-
mas, quæ non moriuntur, & viuifica-
rent animas, quæ non viuunt, menti-
entes populo meo credenti mendacijs.
confundentur.
* Propter hoc hæc dicit Dominus Deus: 20.
Ecce ego ad puluillos veſtros, quibus D
vos capitis animas volantes: & dirum-
pam eos de brachijs veſtris: & dimit-
tam animas, quas vos capitis, animas
ad volandum. * Et dirumpam cerui- 21
calia veſtra, & liberabo populum meum
de manu veſtra, neque erunt vltra in
manibus veſtris ad prædandum: &
ſcietis quia ego Dominus. * Pro eo 22
quòd mœrere feciſtis cor iuſti menda-
citer, quem ego non contriſtaui: &
confortaſtis manus impij, vt non re-
uerteretur a via ſua mala, & viueret:
* propterea vana non videbitis, & di- 23
uinationes non diuinabitis amplius, &
eruam populum meum de manu ve-
ſtra: & ſcietis quia ego Dominus.

14

Immunditia idololatriæ:
ET venerunt ad me viri ſeniorum 1
Iſrael, & ſederunt coram me. * Et fa- A 2
ctus eſt ſermo Domini ad me, dicens:
contaminati diſperdentur
* Fili hominis, viri iſti poſuerunt im- 3
munditias ſuas in cordibus ſuis, &
ſcandalum iniquitatis ſuæ ſtatuerunt
contra faciem ſuam: numquid inter-
rogatus reſpondebo eis? * Propter hoc 4
loquere eis, & dices ad eos: Hæc di-
cit Dominus Deus: Homo homo de
domo Iſrael, qui poſuerit immunditias B
ſuas in corde ſuo, & ſcandalum iniqui-
tatis ſuæ ſtatuerit contra faciem ſuam,
& venerit ad prophetam interrogans
per eum me: ego Dominus reſpon-
debo ei in multitudine immunditia-
5 rum ſuarum: * vt capiatur domus
Iſrael in corde ſuo, quo receſſerunt a
6 me in cunctis idolis ſuis. * Propterea
dic ad domum Iſrael: Hæc dicit Do-
minus Deus: Conuertimini, & recedite
ab idolis veſtris, & ab vniuerſis con-
taminationibus veſtris auertite facies
7 veſtras. * Quia homo homo de domo
Iſrael, & de proſelytis quicumque ad-
uena fuerit in Iſrael, ſi alienatus fuerit
a me, & poſuerit idola ſua in corde
ſuo, & ſcandalum iniquitatis ſuæ ſta-
tuerit contra faciem ſuam, & venerit
ad prophetam vt interroget per eum
me: ego Dominus reſpondebo ei per
8 me. * Et ponam faciem meam ſuper
C hominem illum, & faciam eum in
exemplum, & in prouerbium, & di-
ſperdam eum de medio populi mei: &
9 ſcietis quia ego Dominus. * [a] Et pro- cum vate
pheta cum errauerit, & locutus fuerit eis loquente;
verbum: ego Dominus decepi pro-
phetam illum: & extendam manum
meam ſuper illum, & delebo eum de
10 medio populi mei Iſrael. * Et porta-
bunt iniquitatem ſuam: iuxta iniqui-
tatem interrogantis, ſic iniquitas pro-
11 phetæ erit: * vt non erret vltra domus
Iſrael a me, neque polluatur in vni-
uerſis præuaricationibus ſuis: ſed ſint
mihi in populum, & ego ſim eis in
Deum, ait Dominus exercituum.
12 * Et factus eſt ſermo Domini ad me, terra præuaricans
13 dicens: * Fili hominis, terra cum pec-
D cauerit mihi, vt præuaricetur præua-
ricans, extendam manum meam ſuper
eam, & [b] conteram virgam panis eius:
& immittam in eam famem, & inter-
ficiam de ea hominem, & iumentum.
14 * Et ſi fuerint tres viri iſti in medio
eius, Noe, Daniel, & Iob: ipſi iuſtitia
ſua liberabunt animas ſuas, ait Do-
15 minus exercituum. * Quòd ſi & be-
E ſtias peſſimas induxero ſuper terram vt
vaſtem eam; & fuerit inuia, eo quòd
non ſit pertranſiens propter beſtias:
16 * Tres viri iſti ſi fuerint in ea, viuo
ego, dicit Dominus Deus, quia nec
filios, nec filias liberabunt: ſed ipſi
ſoli liberabuntur, terra autem deſola-

[a] Sup. 13. a. 3. — [b] Sup. 4. d. 16. & 5. d. 16.

bitur. * Vel si gladium induxero super 17
terram illam, & dixero gladio: Transi
per terram: & interfecero de ea homi-
nem, & iumentum: * & tres viri isti 18
fuerint in medio eius: viuo ego, dicit
Dominus Deus, non liberabunt filios,
neque filias: sed ipsi soli liberabuntur.
* Si autem & pestilentiam immisero 19
super terram illam, & effudero indi- F
gnationem meam super eam in san-
guine, vt auferam ex ea hominem, &
iumentum: * Et Noe, & Daniel, & 20
Iob fuerint in medio eius: viuo ego,
dicit Dominus Deus, quia filium, &
filiam non liberabunt: sed ipsi iustitia
iuste puniectur. sua liberabunt animas suas. * Quo- 21
niam hæc dicit Dominus Deus: Quòd
& si quattuor iudicia mea pessima, gla-
dium, & famem, ac bestias malas, &
pestilentiam immisero in Ierusalem vt
interficiam de ea hominem, & pecus:
* tamen relinquetur in ea saluatio edu- 22
centium filios, & filias: ecce ipsi in- G
gredientur ad vos, & videbitis viam
eorum, & adinuentiones eorum, &
consolabimini super malo, quod in-
duxi in Ierusalem in omnibus, quæ
importaui super eam. * Et consola- 23
buntur vos, cum videritis viam eo-
rum, & adinuentiones eorum: & co-
gnoscetis quòd non frustra fecerim
omnia, quæ feci in ea, ait Dominus
Deus.

15
δ) Vana confidentia: ET factus est sermo Domini ad me, 1 A
dicens: * Fili hominis, quid fiet de 2
confidunt dignitati suæ, ligno vitis ex omnibus lignis nemo-
rum, quæ sunt inter ligna siluarum?
* Numquid tolletur de ea lignum, vt 3
fiat opus, aut fabricabitur de ea paxil-
lus, vt dependeat in eo quodcumque
vas? * Ecce igni datum est in escam: 4
vtramque partem eius consumpsit ignis,
& medietas eius redacta est in fauillam:
numquid vtile erit ad opus? * Etiam 5
cum esset integrum, non erat aptum B
ad opus: quanto magis cum illud ignis
deuorauerit, & combusserit, nihil ex
quam maculauerunt, eo fiet operis? * Propterea hæc dicit 6
Dominus Deus: Quomodo lignum vi-
tis inter ligna siluarum, quod dedi igni
ad deuorandum, sic tradam habitatores
Ierusalem. * Et ponam faciem meam 7
in eos: de igne egredientur, & ignis
consumet eos: & scietis quia ego Do-
minus, cum posuero faciem meam in
eos, * & dedero terram inuiam, & de- 8

solatam: eo quòd præuaricatores ex-
titerint, dicit Dominus Deus.
16
1 ET factus est sermo Domini ad me, nam filia Deo copulata & ornata
A
2 dicens: * Fili hominis notas fac Ieru-
3 salem abominationes suas: * & dices:
Hæc dicit Dominus Deus Ierusalem:
Radix tua, & generatio tua de terra Cha-
naan: pater tuus Amorrhæus, & mater
4 tua Cethæa. * Et quando nata es in die
ortus tui non est præcisus vmbilicus
tuus, & aqua non es lota in salutem,
nec sale salita, nec inuoluta pannis.
5 * Non pepercit super te oculus vt fa-
ceret tibi vnum de his, misertus tui:
sed proiecta es super faciem terræ in
abiectione animæ tuæ, in die qua nata
6 es. * Transiens autem per te, vidi te
conculcari in sanguine tuo. & dixi tibi
cum esses in sanguine tuo: Viue. dixi,
inquam, tibi: In sanguine tuo viue.
7 * Multiplicatam quasi germen agri dedi
te: & multiplicata es, & grandis effecta,
& ingressa es, & peruenisti ad mun-
dum muliebrem: vbera tua intumue-
runt, & pilus tuus germinauit: & eras
8 nuda, & confusione plena. * Et transiui
per te, & vidi te: & ecce tempus tuum,
tempus amantium: & expandi amictum
meum super te, & operui ignominiam
tuam. Et iuraui tibi, & ingressus sum
pactum tecum: ait Dominus Deus: &
9 facta es mihi. * Et laui te aqua, &
emundaui sanguinem tuum ex te: &
10 vnxi te oleo. * Et vestiui te discolori-
bus, & calceaui te ianthino: & cinxi te
11 bysso, & indui te subtilibus. * Et or-
B naui te ornamento, & dedi armillas in
manibus tuis, & torquem circa collum
12 tuum. * Et dedi inaurem super os tuum,
& circulos auribus tuis, & coronam
13 decoris in capite tuo. * Et ornata es
auro, & argento, & vestita es bysso, &
polymito, & multicoloribus: similam,
& mel, & oleum comedisti, & decora
facta es vehementer nimis: & profecisti
14 in regnum. * Et egressum est nomen
tuum in Gentes propter speciem tuam:
quia perfecta eras in decore meo, quem
posueram super te, dicit Dominus Deus.
15 * Et habens fiduciam in pulchritu-
dine tua fornicata es in nomine tuo:
& exposuisti fornicationem tuam omni
16 transeunti vt eius fieres. * Et sumens
de vestimentis tuis fecisti tibi excelsa
hinc inde consuta: & fornicata es su-
per eis, sicut non est factum, neque
17 futurum est. * Et tulisti vasa decoris

...rnicata est ...um alienis,

tui de auro meo, atque argento meo,
quæ dedi tibi: & fecisti tibi imagines
masculinas, & fornicata es in eis. * Et 18
sumpsisti vestimenta tua multicoloria,
& operuisti illas: & oleum meum, &
thymiama meum posuisti coram eis.
* Et panem meum, quem dedi tibi, 19
similam, & oleum, & mel, quibus enu-
triui te, posuisti in conspectu eorum
in odorem suauitatis, & factum est, ait
Dominus Deus. * Et tulisti filios tuos, 20
& filias tuas, quas generasti mihi: & C
immolasti eis ad deuorandum. Num-
quid parua est fornicatio tua? * Im- 21
molasti filios meos, & dedisti, illos
consecrans, eis. * Et post omnes abo- 22
minationes tuas, & fornicationes, non
es recordata dierum adolescentiæ tuæ,
quando eras nuda, & confusione plena,
conculcata in sanguine tuo. * Et ac- 23
cidit post omnem malitiam tuam (væ,
væ tibi, ait Dominus Deus) * & ædi- 24
ficasti tibi lupanar, & fecisti tibi pro-
stibulum in cunctis plateis. * Ad omne 25
caput viæ ædificasti signum prostitu-
tionis tuæ: & abominabilem fecisti de-
corem tuum: & diuisisti pedes tuos
omni transeunti, & multiplicasti forni-
cationes tuas. * Et fornicata es cum 26
filijs Ægypti vicinis tuis magnarum
carnium: & multiplicasti fornicatio-
tionem tuam ad irritandum me. * Ecce 27
ego extendam manum meam super te,
& auferam iustificationem tuam: &
dabo te in animas odientium te filia-
rum Palæstinarum, quæ erubescunt in
via tua scelerata. * Et fornicata es in 28
filijs Assyriorum, eo quòd necdum fu-
eris expleta: & postquam fornicata es,
nec sic es satiata. * Et multiplicasti 29
fornicationem tuam in Terra Chanaan
cum Chaldæis: & nec sic satiata es.
* In quo mundabo cor tuum, ait Do- 30
minus Deus; cum facias omnia hæc
opera mulieris meretricis, & procacis?
* Quia fabricasti lupanar tuum in ca- 31
pite omnis viæ, & excelsum tuum fe- D
cisti in omni platea: nec facta es quasi
meretrix fastidio augens pretium, * sed 32
quasi mulier adultera, quæ super vi-
rum suum inducit alienos. * Omnibus 33
meretricibus dantur mercedes: tu au-
tem dedisti mercedes cunctis amato-
ribus tuis, & dona donabas eis vt in-
trarent ad te vndique ad fornicandum
34 tecum. * Factumq. est in te contra
consuetudinem mulierum in fornica-
tionibus tuis, & post te non erit forni-
catio: in eo enim quòd dedisti merce-
des, & mercedes non accepisti, factum
est in te contrarium.
35 * Propterea meretrix audi verbum
36 Domini. * Hæc dicit Dominus Deus:
Quia effusum est æs tuum, & reue-
lata est ignominia tua in fornicatio-
nibus tuis super amatores tuos, & super
idola abominationum tuarum in san-
guine filiorum tuorum, quos dedisti
37 eis: * Ecce ego congregabo omnes
amatores tuos, quibus commista es, &
omnes, quos dilexisti cum vniuersis,
quos oderas: & congregabo eos super
te vndique, & nudabo ignominiam
tuam coram eis, & videbunt omnem
38 turpitudinem tuam. * [a] Et iudicabo te
E iudicijs adulterarum, & effundentium
sanguinem: & dabo te in sanguinem
39 furoris & zeli. * Et dabo te in manus
eorum, & destruent lupanar tuum: &
demolientur prostibulum tuum: & de-
nudabunt te vestimentis tuis, & aufe-
rent vasa decoris tui: & derelinquent
40 te nudam, plenamq. ignominia: * &
adducent super te multitudinem, &
lapidabunt te lapidibus, & trucida-
41 bunt te gladijs suis. * [b] Et comburent
domos tuas igni, & facient in te iudi-
cia in oculis mulierum plurimarum:
& desines fornicari, & mercedes vltra
42 non dabis. * Et requiescet indignatio
mea in te: & auferetur zelus meus a
te, & quiescam, nec irascar amplius.
43 * Eo quòd non fueris recordata die-
rum adolescentiæ tuæ, & prouocasti
me in omnibus his: quapropter & ego
vias tuas in capite tuo dedi, ait Do-
minus Deus, & non feci iuxta scelera
tua in omnibus abominationibus tuis.
44 * Ecce omnis, qui dicit vulgo pro-
uerbium, in te assumet illud, dicens:
45 Sicut mater, ita & filia eius. * Filia
matris tuæ es tu, quæ proiecit virum
suum, & filios suos: & soror sororum
tuarum es tu, quæ proiecerunt viros
suos, & filios suos: mater vestra Ce-
46 thæa, & pater vester Amorrhæus. * Et
soror tua maior, Samaria, ipsa & filiæ
eius, quæ habitant ad sinistram tuam:
soror autem tua minor te, quæ habitat
a dextris tuis, Sodoma, & filiæ eius.

ideo grauiter punienda,

[a] Inf. 23. b. 10. — [b] 4. Reg. 25. b. 9.

*Sed nec in vijs earum ambulaſti, ne- 47
que ſecundum ſcelera earum feciſti pau- F
xillum minus: pene ſceleratiora feciſti
illis in omnibus vijs tuis. * Viuo ego, 48
dicit Dominus Deus, quia non fecit
Sodoma ſoror tua ipſa, & filiæ eius,
ſicut feciſti tu, & filiæ tuæ. * [a]Ecce 49
hæc fuit iniquitas Sodomæ ſororis tuæ,
ſuperbia, ſaturitas panis & abundan-
tia, & otium ipſius, & filiarum eius:
& manum egeno, & pauperi non por-
rigebant. * Et eleuatæ ſunt, & fece- 50
runt abominationes coram me: & ab-
ſtuli eas ſicut vidiſti. * Et Samaria 51
dimidium peccatorum tuorum non
peccauit: ſed viciſti eas ſceleribus tuis,
& iuſtificaſti ſorores tuas in omnibus
abominationibus tuis, quas operata es.
*Ergo & tu porta confuſionem tuam, 52
quæ viciſti ſorores tuas peccatis tuis,
ſceleratius agens ab eis: iuſtificatæ ſunt
enim a te: ergo & tu confundere, &
porta ignominiam tuam, quæ iuſtifi-
caſti ſorores tuas. * Et conuertam re- 53
ſtituens eas conuerſione Sodomorum
cum filiabus ſuis, & conuerſione Sa-
mariæ, & filiarum eius: & conuertam
reuerſionem tuam in medio earum, * vt 54
portes ignominiam tuam, & confun-
daris in omnibus, quæ feciſti conſo-
lans eas. * Et ſoror tua Sodoma, & 55
filiæ eius reuertentur ad antiquitatem G
ſuam: & Samaria, & filiæ eius reuer-
tentur ad antiquitatem ſuam: & tu, &
filiæ tuæ reuertemini ad antiquitatem
veſtram. * Non fuit autem Sodoma 56
ſoror tua audita in ore tuo, in die
ſuperbiæ tuæ, * antequam reuelaretur 57
malitia tua: ſicut hoc tempore in op-
probrium filiarum Syriæ, & cunctarum
in circuitu tuo filiarum Palæſtinarum,
quæ ambiunt te per gyrum. * ſcelus 58
tuum, & ignominiam tuam tu por-
ſed iterum ſuſcipienda; taſti, ait Dominus Deus. * Quia hæc 59
dicit Dominus Deus: Et faciam tibi
ſicut deſpexiſti iuramentum, vt irritum
faceres pactum: * & recordabor ego 60
pacti mei tecum in diebus adoleſcen-
tiæ tuæ: & ſuſcitabo tibi pactum ſem-
piternum. * Et recordaberis viarum 61
tuarum, & confunderis: cum receperis
ſorores tuas te maiores cum minori-
bus tuis: & dabo eas tibi in filias, ſed
non ex pacto tuo. * Et ſuſcitabo ego 62
pactum meum tecum: & ſcies quia
ego Dominus, * vt recorderis, & con- 63

[a] Gen. 19. e. 24.

fundaris, & non ſit tibi vltra aperire
os præ confuſione tua, cum placatus
tibi fuero in omnibus, quæ feciſti, ait
17 Dominus Deus.
1 A ET factum eſt verbum Domini ad confidu[...] Ægyptij
2 me, dicens: * Fili hominis propone
ænigma, & narra parabolam ad do-
3 mum Iſrael, * & dices: Hæc dicit
Dominus Deus: Aquila grandis ma-
gnarum alarum, longo membrorum
ductu, plena plumis, & varietate, venit
ad Libanum, & tulit medullam cedri.
4 *Summitatem frondium eius auulſit:
& tranſportauit eam in Terram Cha-
naan, in vrbe negotiatorum poſuit il-
5 lam. * Et tulit de ſemine terræ, &
poſuit illud in terra pro ſemine, vt
firmaret radicem ſuper aquas multas:
6 in ſuperficie poſuit illud. * Cumq.
B germinaſſet, creuit in vineam latio-
rem humili ſtatura, reſpicientibus ra-
mis eius ad eam: & radices eius ſub
illa erant. facta eſt ergo vinea, & fru-
ctificauit in palmites, & emiſit pro-
7 pagines. * Et facta eſt aquila altera
grandis magnis alis, multiſq. plumis:
& ecce vinea iſta quaſi mittens radi-
C ces ſuas ad eam, palmites ſuos ex-
tendit ad illam, vt irrigaret eam de
8 areolis germinis ſui. * In terra bona
ſuper aquas multas plantata eſt: vt
faciat frondes, & portet fructum, vt ſit
9 in vineam grandem. * Dic: Hæc dicit
Dominus Deus: Ergone proſperabitur?
nonne radices eius euellet, & fructus
eius diſtringet, & ſiccabit omnes pal-
mites germinis eius, & areſcet: & non
in brachio grandi, neque in populo
multo, vt euelleret eam radicitus?
10 *Ecce plantata eſt: ergone proſpera-
bitur? nonne cum tetigerit eam ven-
tus vrens ſiccabitur, & in areis ger-
11 minis ſui areſcet? * Et factum eſt ver- qui no[...]
12 bum Domini ad me, dicens: * Dic ad ſaluabu[...]
D domum exaſperantem: Neſcitis quid
iſta ſignificent? Dic: Ecce venit rex
Babylonis in Ieruſalem: & aſſumet re-
gem, & principes eius, & adducet eos
13 ad ſemetipſum in Babylonem. * Et
tollet de ſemine regni, ferietq. cum eo
fœdus: & ab eo accipiet iuſiurandum.
14 ſed & fortes terræ tollet, * vt ſit re-
gnum humile, & non eleuetur, ſed
cuſtodiat pactum eius, & ſeruet illud.
15 *Qui recedens ab eo miſit nuncios ad
Ægyptum vt daret ſibi equos, & po-

pulum multum. Numquid proſpera-
bitur, vel conſequetur ſalutem qui fecit
hæc? & qui diſſoluit pactum, num-
quid effugiet? * Viuo ego, dicit Do- 16
minus Deus: quoniam in loco regis, E
qui conſtituit eum regem, cuius fecit
irritum iuramentum, & ſoluit pactum,
quod habebat cum eo, in medio Baby-
lonis morietur. * Et non in exercitu 17
grandi, neque in populo multo faciet
contra eum Pharao prælium: in iactu
aggeris, & in extructione vallorum vt
interficiat animas multas. * Spreuerat 18
enim iuramentum vt ſolueret fœdus, &
ecce dedit manum ſuam: & cum omnia
hæc fecerit, non effugiet. * Propterea 19
hæc dicit Dominus Deus: Viuo ego, F
quoniam iuramentum, quod ſpreuit,
& fœdus, quod præuaricatus eſt, po-
nam in caput eius. * [a]Et expandam 20
ſuper eum rete meum, & comprehen-
detur in ſagena mea: & adducam eum
in Babylonem, & iudicabo eum ibi in
præuaricatione, qua deſpexit me. * Et 21
omnes profugi eius cum vniuerſo ag-
mine ſuo, gladio cadent: reſidui au-
tem in omnem ventum diſpergentur:
& ſcietis quia ego Dominus locutus
ed Dominus.
ſum. * Hæc dicit Dominus Deus: Et 22
ſumam ego de medulla cedri ſubli-
mis, & ponam: de vertice ramorum
eius tenerum diſtringam, & plantabo
ſuper montem excelſum & eminentem.
* In monte ſublimi Iſrael plantabo il- 23
lud, & erumpet in germen, & faciet G
fructum, & erit in cedrum magnam:
& habitabunt ſub ea omnes volucres,
& vniuerſum volatile ſub vmbra fron-
dium eius nidificabit. * Et ſcient om- 24
nia ligna regionis, quia ego Dominus
humiliaui lignum ſublime, & exaltaui
lignum humile: & ſiccaui lignum vi-
ride, & frondere feci lignum aridum.
Ego Dominus locutus ſum, & feci.

18

) Ignoratio iuſtitiæ Dei: iudicatur homo

ET factus eſt ſermo Domini ad me, 1
dicens: * Quid eſt quod inter vos A 2
parabolam vertitis in prouerbium iſtud
in terra Iſrael, dicentes: [b]Patres co-
mederunt vuam acerbam, & dentes
filiorum obſtupeſcunt? * Viuo ego, 3
dicit Dominus Deus, ſi erit vltra vobis
parabola hæc in prouerbium in Iſrael.
* Ecce omnes animæ, meæ ſunt: vt 4
anima patris, ita & anima filij mea eſt:
anima, quæ peccauerit, ipſa morietur.
iuxta propria facta,
5 * Et vir ſi fuerit iuſtus, & fecerit iudi-
6 cium, & iuſtitiam, * in montibus non
B comederit, & oculos ſuos non leua-
uerit ad idola domus Iſrael: & vxo-
rem proximi ſui non violauerit, & ad
mulierem menſtruatam non acceſſerit:
7 * & hominem non contriſtauerit: pi-
gnus debitori reddiderit: per vim nihil
rapuerit: [c]panem ſuum eſurienti de-
derit, & nudum operuerit veſtimento:
8 * ad vſuram non commodauerit, &
amplius non acceperit: ab iniquitate
auerterit manum ſuam, & iudicium
9 verum fecerit inter virum & virum: * in
præceptis meis ambulauerit, & iudicia
mea cuſtodierit vt faciat veritatem:
hic iuſtus eſt, vita viuet, ait Dominus
10 Deus. * Quòd ſi genuerit filium la-
C tronem effundentem ſanguinem, & fe-
11 cerit vnum de iſtis: * & hæc quidem
omnia non facientem, ſed in montibus
comedentem, & vxorem proximi ſui
12 polluentem: * egenum, & pauperem
contriſtantem, rapientem rapinas, pi-
gnus non reddentem, & ad idola le-
uantem oculos ſuos, abominationem
13 facientem: * ad vſuram dantem, &
amplius accipientem: numquid viuet?
non viuet. cum vniuerſa hæc deteſtanda
fecerit, morte morietur, ſanguis eius
14 in ipſo erit. * Quòd ſi genuerit filium,
qui videns omnia peccata patris ſui,
quæ fecit, timuerit, & non fecerit ſimile
15 eis: * ſuper montes non comederit, &
oculos ſuos non leuauerit ad idola do-
mus Iſrael, & vxorem proximi ſui non
16 violauerit: * & virum non contriſtaue-
D rit, pignus non retinuerit, & rapinam
non rapuerit, panem ſuum eſurienti de-
derit, & nudum operuerit veſtimento:
17 * a pauperis iniuria auerterit manum
ſuam, vſuram & ſuperabundantiam
non acceperit, iudicia mea fecerit, in
præceptis meis ambulauerit: hic non
morietur in iniquitate patris ſui, ſed
18 vita viuet. * Pater eius quia calum-
niatus eſt, & vim fecit fratri, & ma-
lum operatus eſt in medio populi ſui,
19 ecce mortuus eſt in iniquitate ſua. * Et
dicitis: Quare non portauit filius ini-
quitatem patris? Videlicet, quia filius
iudicium, & iuſtitiam operatus eſt, om-
nia præcepta mea cuſtodiuit, & fecit
20 illa, viuet vita. * [d]Anima, quæ peccaue-

[a] Sup. 12. d. 13. Inf. 32. a. 3. — [b] Ier. 31. e. 29. — [c] Iſa. 58. c. 7. Mat. 25. c. 35. — [d] Deu. 24. c. 16. 4. Reg. 14. b. 6. 2. Par. 25. a. 4.

rit, ipſa morietur: filius non portabit E
iniquitatem patris, & pater non portabit
iniquitatem filij: iuſtitia iuſti ſuper eum
erit, & impietas impij erit ſuper eum.
eaque vltima vitæ ſuæ,
* Si autem impius egerit pœniten- 21
tiam ab omnibus peccatis ſuis, quæ
operatus eſt, & cuſtodierit omnia præ-
cepta mea, & fecerit iudicium, & iu-
ſtitiam: vita viuet, & non morietur.
* Omnium iniquitatum eius, quas ope- 22
ratus eſt, non recordabor: in iuſtitia
ſua, quam operatus eſt, viuet. * [a] Num- 23
quid voluntatis meæ eſt mors impij,
dicit Dominus Deus, & non vt con-
uertatur a vijs ſuis, & viuat? * Si au- 24
tem auerterit ſe iuſtus a iuſtitia ſua,
& fecerit iniquitatem ſecundum om- F
nes abominationes, quas operari ſolet
impius, numquid viuet? omnes iuſti-
tiæ eius, quas fecerat, non recorda-
buntur: in præuaricatione, qua præ-
uaricatus eſt, & in peccato ſuo, quod
peccauit, in ipſis morietur. * Et di- 25
xiſtis: Non eſt æqua via Domini. Au-
dite ergo domus Iſrael: Numquid via
mea non eſt æqua, & non magis viæ
veſtræ prauæ ſunt? * Cum enim auer- 26
terit ſe iuſtus a iuſtitia ſua, & fecerit
iniquitatem, morietur in eis: in in-
iuſtitia, quam operatus eſt, morietur.
* Et cum auerterit ſe impius ab im- 27
pietate ſua, quam operatus eſt, & fe-
cerit iudicium, & iuſtitiam: ipſe ani-
mam ſuam viuificabit. * Conſiderans 28
enim, & auertens ſe ab omnibus ini-
quitatibus ſuis, quas operatus eſt, vita
viuet, & non morietur. * Et dicunt filij 29
Iſrael: Non eſt æqua via Domini. Num- G
quid viæ meæ non ſunt æquæ, domus
Iſrael, & non magis viæ veſtræ prauæ?
idcirco pœnitentia agenda;
* Idcirco vnumquemque iuxta vias 30
ſuas iudicabo domus Iſrael, ait Do-
minus Deus. [b] Conuertimini, & agite
pœnitentiam ab omnibus iniquitati-
bus veſtris: & non erit vobis in rui-
nam iniquitas. * Proijcite a vobis om- 31
nes præuaricationes veſtras, in qui-
bus præuaricati eſtis, & facite vobis
cor nouum, & ſpiritum nouum: &
quare moriemini domus Iſrael? * [c] Quia 32
nolo mortem morientis, dicit Domi-
nus Deus, reuertimini, & viuite.

19

plangitur leæna
1 A ET tu aſſume planctum ſuper prin-
2 cipes Iſrael, * & dices: Quare mater tua
leæna inter leones cubauit, in medio
leunculorum enutriuit catulos ſuos?
3 * Et eduxit vnum de leunculis ſuis,
& leo factus eſt: & didicit capere præ-
4 dam, hominemq. comedere. * Et au-
dierunt de eo Gentes, & non abſque
vulneribus ſuis ceperunt eum: & ad-
duxerunt eum in catenis in Terram
5 Ægypti. * Quæ cum vidiſſet quoniam
B infirmata eſt, & perijt expectatio eius:
tulit vnum de leunculis ſuis, leonem
6 conſtituit eum. * Qui incedebat inter
leones, & factus eſt leo: & didicit præ-
7 dam capere, & homines deuorare: * Di-
dicit viduas facere, & ciuitates eorum
in deſertum adducere: & deſolata eſt
terra, & plenitudo eius a voce rugitus
8 illius. * Et conuenerunt aduerſus eum
Gentes vndique de prouincijs, & ex-
panderunt ſuper eum rete ſuum, in
9 vulneribus earum captus eſt. * Et mi-
C ſerunt eum in caueam, in catenis ad-
duxerunt eum ad regem Babylonis:
miſeruntq. eum in carcerem, ne audi-
retur vox eius vltra ſuper montes Iſrael.
10 * Mater tua quaſi vinea in ſanguine & vinea
tuo ſuper aquam plantata eſt: fructus
eius, & frondes eius creuerunt ex aquis
11 multis. * Et factæ ſunt ei virgæ ſolidæ
in ſceptra dominantium, & exaltata eſt
D ſtatura eius inter frondes: & vidit alti-
tudinem ſuam in multitudine palmi-
12 tum ſuorum. * Et euulſa eſt in ira, in
terramq. proiecta, [d] & ventus vrens ſic-
cauit fructum eius: marcuerunt, & are-
factæ ſunt virgæ roboris eius: ignis
13 comedit eam. * Et nunc tranſplantata
eſt in deſertum, in terra inuia, & ſiti-
14 enti. * Et egreſſus eſt ignis de virga
ramorum eius, qui fructum eius co-
medit: & non fuit in ea virga fortis,
ſceptrum dominantium. Planctus eſt,
& erit in planctum.

20

1 A ET factum eſt in anno ſeptimo, in d) Finis caſtigation
quinto, in decima menſis: venerunt
viri de ſenioribus Iſrael vt interroga- α) Purgati
rent Dominum, & ſederunt coram me. filij Iſrael
2 * Et factus eſt ſermo Domini ad me,
3 dicens: * Fili hominis loquere ſenio-
ribus Iſrael, & dices ad eos: Hæc dicit
Dominus Deus: Numquid ad interro-
gandum me vos veniſtis? viuo ego
quia non reſpondebo vobis, ait Do-
4 minus Deus. * Si iudicas eos, ſi iudi-

a Pſ. 29. a. 4. Inf. 33. c. 11. — b Mat. 3. a. 2. — c Sup. 23. Inf. 33. c. 11. — d Oſee 13. d. 15.

cas fili hominis, abominationes pa-
trum eorum oſtende eis. * Et dices 5
omina- ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: in
biles Ægypto, die, qua elegi Iſrael, & leuaui manum
meam pro ſtirpe domus Iacob, & ap-
parui eis in Terra Ægypti, & leuaui
manum meam pro eis, dicens: Ego
Dominus Deus veſter: * in die illa 6
leuaui manum meam pro eis, vt edu-
cerem eos de Terra Ægypti, in Ter-
ram, quam prouideram eis, fluentem
lacte, & melle: quæ eſt egregia inter
omnes terras. * Et dixi ad eos: Vnuſ- 7
quiſque offenſiones oculorum ſuorum
abijciat, & in idolis Ægypti nolite pol-
lui: ego Dominus Deus veſter. * Et 8
irritauerunt me, nolueruntq. me au- B
dire: vnuſquiſque abominationes ocu-
lorum ſuorum non proiecit, nec idola
Ægypti reliquerunt: & dixi vt effun-
derem indignationem meam ſuper eos,
& implerem iram meam in eis, in me-
dio Terræ Ægypti. * Et feci propter 9
nomen meum, vt non violaretur coram
Gentibus, in quarum medio erant, &
inter quas apparui eis vt educerem
obedien- eos de Terra Ægypti. * Eieci ergo 10
s in de- to patres eos de Terra Ægypti, & eduxi eos in
deſertum. * [a]Et dedi eis præcepta mea, 11
& iudicia mea oſtendi eis, quæ faciens
homo, viuet in eis. * [b]Inſuper & ſab- 12
bata mea dedi eis, vt eſſent ſignum
inter me & eos: & ſcirent quia ego
Dominus ſanctificans eos. * Et irrita- 13
uerunt me domus Iſrael in deſerto, in
præceptis meis non ambulauerunt, &
iudicia mea proiecerunt, quæ faciens
homo viuet in eis: & ſabbata mea
violauerunt vehementer: dixi ergo vt
effunderem furorem meum ſuper eos
in deſerto, & conſumerem eos. * Et 14
feci propter nomen meum, ne viola-
retur coram Gentibus, de quibus eieci
eos in conſpectu earum. * Ego igitur 15
leuaui manum meam ſuper eos in de- C
ſerto, ne inducerem eos in Terram,
quam dedi eis fluentem lacte, & melle,
præcipuam terrarum omnium: * Quia 16
iudicia mea proiecerunt, & in præ-
ceptis meis non ambulauerunt, & ſab-
bata mea violauerunt: poſt idola enim
cor eorum gradiebatur. * Et pepercit 17
oculus meus ſuper eos vt non inter-
ficerem eos: nec conſumpſi eos in de-
ne filij, ſerto. * Dixi autem ad filios eorum in 18

ſolitudine: In præceptis patrum ve-
ſtrorum nolite incedere, nec iudicia
eorum cuſtodiatis, nec in idolis eo-
19 rum polluamini: * Ego Dominus Deus
veſter: in præceptis meis ambulate,
20 iudicia mea cuſtodite, & facite ea: * Et
ſabbata mea ſanctificate vt ſint ſignum
inter me & vos, & ſciatis quia ego
21 ſum Dominus Deus veſter. * Et exa-
cerbauerunt me filij, in præceptis meis
non ambulauerunt: & iudicia mea non
cuſtodierunt vt facerent ea: quæ cum
D fecerit homo, viuet in eis: & ſabbata
mea violauerunt: & comminatus ſum
vt effunderem furorem meum ſuper
eos, & implerem iram meam in eis in
22 deſerto. * Auerti autem manum meam,
& feci propter nomen meum, vt non
violaretur coram Gentibus, de quibus
23 eieci eos in oculis earum. * Iterum
leuaui manum meam in eos in ſolitu-
dine, vt diſpergerem illos in nationes,
24 & ventilarem in terras: * eo quòd
iudicia mea non feciſſent, & præcepta
mea reprobaſſent, & ſabbata mea vio-
laſſent, & poſt idola patrum ſuorum
25 fuiſſent oculi eorum. * Ergò & ego
dedi eis præcepta non bona, & iudicia,
26 in quibus non viuent: * Et pollui eos
in muneribus ſuis cum offerrent omne,
quod aperit vuluam, propter delicta
ſua: & ſcient quia ego Dominus.
27 * Quamobrem loquere ad domum polluti in
Iſrael, fili hominis: & dices ad eos: Hæc terra patres
dicit Dominus Deus: Adhuc & in hoc
blaſphemauerunt me patres veſtri, cum
28 ſpreuiſſent me contemnentes: * & in-
duxiſſem eos in Terram, ſuper quam
leuaui manum meam vt darem eis:
viderunt omnem collem excelſum, &
omne lignum nemoroſum, & immo-
lauerunt ibi victimas ſuas: & dederunt
ibi irritationem oblationis ſuæ, & po-
E ſuerunt ibi odorem ſuauitatis ſuæ, &
29 libauerunt libationes ſuas. * Et dixi
ad eos: Quid eſt excelſum, ad quod
vos ingredimini? & vocatum eſt no-
men eius Excelſum vſque ad hanc
30 diem. * Propterea dic ad domum Iſrael:
Hæc dicit Dominus Deus: Certe in atque filij
via patrum veſtrorum vos polluimini,
& poſt offendicula eorum vos forni-
31 camini: * & in oblatione donorum
veſtrorum, cum traducitis filios veſtros
per ignem, vos polluimini in omnibus

[a] Leu. 18. a 5. Rom. 10. a. 5. — [b] Exo. 20. b. 8. & 31. c. 13. Deut. 5. b. 12.

idolis veſtris vſque hodie: & ego re-
ſpondebo vobis domus Iſrael? Viuo
ego, dicit Dominus Deus, quia non
purgabuntur reſpondebo vobis. * Neque cogitatio 32
mentis veſtræ fiet, dicentium: Erimus
ſicut Gentes, & ſicut cognationes terræ
vt colamus ligna, & lapides. * Viuo 33
ego, dicit Dominus Deus, quoniam in
manu forti, & in brachio extento, & in
furore effuſo regnabo ſuper vos. * Et 34
educam vos de populis: & congregabo
vos de terris, in quibus diſperſi eſtis,
in manu valida, & in brachio extento,
& in furore effuſo regnabo ſuper vos.
* Et adducam vos in deſertum populo- 35
rum, & iudicabor vobiſcum ibi facie
ad faciem. * Sicut iudicio contendi ad- 36
uerſum patres veſtros in deſerto Terræ F
Ægypti, ſic iudicabo vos, dicit Do-
minus Deus. * Et ſubijciam vos ſce- 37
ptro meo, & inducam vos in vinculis
fœderis. * Et eligam de vobis tranſ- 38
greſſores, & impios, & de terra inco-
latus eorum educam eos, & in terram
Iſrael non ingredientur: & ſcietis quia
& placebunt Deo; ego Dominus. * Et vos domus Iſrael, 39
Hæc dicit Dominus Deus: Singuli poſt
idola veſtra ambulate, & ſeruite eis.
Quòd ſi & in hoc non audieritis me,
& nomen meum ſanctum pollueritis
vltra in muneribus veſtris, & in ido-
lis veſtris: * in monte ſancto meo, in 40
monte excelſo Iſrael, ait Dominus Deus,
ibi ſeruiet mihi omnis domus Iſrael;
omnes, inquam, in terra, in qua pla-
cebunt mihi, & ibi quæram primitias
veſtras, & initium decimarum veſtra-
rum in omnibus ſanctificationibus ve-
ſtris. * In odorem ſuauitatis ſuſcipiam 41
vos, cum eduxero vos de populis, &
congregauero vos de terris, in quas
diſperſi eſtis, & ſanctificabor in vobis
in oculis nationum. * Et ſcietis quia 42
ego Dominus, cum induxero vos ad G
terram Iſrael, in Terram, pro qua le-
uaui manum meam, vt darem eam
patribus veſtris. * Et recordabimini 43
ibi viarum veſtrarum, & omnium ſce-
lerum veſtrorum, quibus polluti eſtis
in eis: & diſplicebitis vobis in con-
ſpectu veſtro in omnibus malitijs ve-
ſtris, quas feciſtis. * Et ſcietis quia ego 44
Dominus, cum benefecero vobis pro-
pter nomen meum, & non ſecundum
vias veſtras malas, neque ſecundum
ſcelera veſtra peſſima domus Iſrael, ait
Dominus Deus.

45 * Et factus eſt ſermo Domini ad me, ſaltus ſ cenſu
46 dicens: * Fili hominis, pone faciem
tuam contra viam Auſtri, & ſtilla ad
Aphricum, & propheta ad ſaltum agri
47 meridiani. * Et dices ſaltui meridiano:
Audi verbum Domini: hæc dicit Do-
minus Deus: Ecce ego ſuccendam in
te ignem, & comburam in te omne
lignum viride, & omne lignum ari-
dum: non extinguetur flamma ſuc-
cenſionis: & comburetur in ea omnis
facies ab Auſtro vſque ad Aquilonem.
48 * Et videbit vniuerſa caro quia ego Do-
minus ſuccendi eam, nec extinguetur.
49 * Et dixi: A a a, Domine Deus: ipſi
dicunt de me: Numquid non per pa-
21
1 rabolas loquitur iſte? ET factus eſt vel glad exacutus limatu
A
2 ſermo Domini ad me, dicens: * Fili
hominis pone faciem tuam ad Ieru-
ſalem, & ſtilla ad ſanctuaria, & pro-
3 pheta contra humum Iſrael: * Et di-
ces terræ Iſrael: Hæc dicit Dominus
Deus: Ecce ego ad te, & eijciam gla-
dium meum de vagina ſua, & occidam
4 in te iuſtum, & impium. * Pro eo au-
tem quòd occidi in te iuſtum, & im-
pium, idcirco egredietur gladius meus
de vagina ſua ad omnem carnem ab
5 Auſtro vſque ad Aquilonem: * Vt
ſciat omnis caro quia ego Dominus
eduxi gladium meum de vagina ſua
6 irreuocabilem. * Et tu fili hominis in-
gemiſce in contritione lumborum, &
in amaritudinibus ingemiſce coram eis.
7 * Cumq. dixerint ad te: Quare tu ge-
B mis? dices: Pro auditu: quia venit,
& tabeſcet omne cor, & diſſoluentur
vniuerſæ manus, & infirmabitur om-
nis ſpiritus, & per cuncta genua fluent
aquæ: ecce venit, & fiet, ait Dominus
8 Deus. * Et factus eſt ſermo Domini
9 ad me, dicens: * Fili hominis pro-
pheta, & dices: Hæc dicit Dominus
Deus: Loquere: Gladius, gladius ex-
10 acutus eſt, & limatus. * Vt cædat vi-
ctimas, exacutus eſt: vt ſplendeat, li-
matus eſt: qui moues ſceptrum filij
11 mei, ſuccidiſti omne lignum. * Et dedi
eum ad leuigandum vt teneatur manu:
iſte exacutus eſt gladius, & iſte lima-
tus eſt vt ſit in manu interficientis.
12 * Clama, & vlula fili hominis, quia
C hic factus eſt in populo meo, hic in
cunctis ducibus Iſrael, qui fugerant:
gladio traditi ſunt cum populo meo,
13 idcirco plaude ſuper fœmur, * quia
probatus eſt: & hoc, cum ſceptrum

ſubuerterit, & non erit, dicit Dominus
Deus. * Tu ergo fili hominis pro- 14
pheta, & percute manu ad manum, &
duplicetur gladius, ac triplicetur gla-
dius interfectorum: hic eſt gladius oc-
ciſionis magnæ, qui obſtupeſcere eos
facit, * & corde tabeſcere, & multi- 15
plicat ruinas. In omnibus portis eo- D
rum dedi conturbationem gladij acuti,
& limati ad fulgendum, amicti ad cæ-
dem. * Exacuere, vade ad dexteram, 16
ſiue ad ſiniſtram, quocumque faciei
tuæ eſt appetitus. * Quin & ego plau- 17
dam manu ad manum, & implebo in-
dignationem meam ego Dominus lo-
cutus ſum.
ideſt rex Babylonis cædens *Et factus eſt ſermo Domini ad me, 18
dicens: * Et tu fili hominis pone tibi 19
duas vias, vt veniat gladius regis Baby-
lonis: de terra vna egredientur ambæ:
& manu capiet coniecturam, in capite
viæ ciuitatis conijciet. * Viam pones 20
vt veniat gladius ad Rabbath filiorum E
Ammon, & ad Iudam in Ieruſalem
munitiſſimam. * Stetit enim rex Baby- 21
lonis in biuio, in capite duarum via-
rum, diuinationem quærens, commi-
ſcens ſagittas: interrogauit idola, exta
conſuluit. * Ad dexteram eius facta 22
eſt diuinatio ſuper Ieruſalem vt ponat
arietes, vt aperiat os in cæde, vt ele-
uet vocem in vlulatu, vt ponat arietes
contra portas, vt comportet aggerem,
Ieruſalem vt ædificet munitiones. * Eritq. quaſi 23
conſulens fruſtra oraculum in oculis
eorum, & ſabbatorum otium imitans:
ipſe autem recordabitur iniquitatis ad
capiendum. * Idcirco hæc dicit Do- 24
minus Deus: Pro eo quòd recordati F
eſtis iniquitatis veſtræ, & reuelaſtis præ-
uaricationes veſtras, & apparuerunt
peccata veſtra in omnibus cogitatio-
nibus veſtris: pro eo, inquam, quòd
regemque eius recordati eſtis, manu capiemini. * Tu 25
autem profane, impie dux Iſrael, cuius
venit dies in tempore iniquitatis præ-
finita: * Hæc dicit Dominus Deus: 26
Aufer cidarim, tolle coronam: nonne
hæc eſt, quæ humilem ſubleuauit, &
ſublimem humiliauit? * Iniquitatem, 27
iniquitatem, iniquitatem ponam eam:
& hoc non factum eſt donec veniret
filios Ammon, cuius eſt iudicium, & tradam ei. * Et 28
tu fili hominis propheta, & dic: Hæc G
dicit Dominus Deus ad filios Ammon,
& ad opprobrium eorum, & dices:
Mucro, mucro euaginate ad occiden-
dum, limate vt interficias, & fulgeas,
29 * cum tibi viderentur vana, & diuina-
rentur mendacia: vt dareris ſuper colla
vulneratorum impiorum, quorum ve-
nit dies in tempore iniquitatis præfi-
30 nita. * Reuertere ad vaginam tuam
in loco, in quo creatus es, in terra
31 natiuitatis tuæ iudicabo te, * & effun-
dam ſuper te indignationem meam:
in igne furoris mei ſufflabo in te, da-
boq. te in manus hominum inſipien-
32 tium, & fabricantium interitum. * Igni
eris cibus, ſanguis tuus erit in medio
terræ, obliuioni tradéris: quia ego Do-
minus locutus ſum.

22
1 ET factum eſt verbum Domini ad ciues pollutos
A
2 me, dicens: * Et tu fili hominis nonne
iudicas, nonne iudicas ciuitatem ſan-
3 guinum? * & oſtendes ei omnes abo-
minationes ſuas, & dices: Hæc dicit
Dominus Deus: Ciuitas effundens ſan-
guinem in medio ſui vt veniat tempus
eius: & quæ fecit idola contra ſemet-
4 ipſam vt pollueretur. * In ſanguine
tuo, qui a te effuſus eſt, deliquiſti: &
in idolis tuis, quæ feciſti, polluta es: &
appropinquare feciſti dies tuos, & ad-
duxiſti tempus annorum tuorum: pro-
pterea dedi te opprobrium Gentibus,
5 & irriſionem vniuerſis terris. * Quæ
iuxta ſunt, & quæ procul a te, trium-
phabunt de te: ſordida, nobilis, gran-
6 dis interitu. * Ecce principes Iſrael varijs ſceleribus
ſinguli in brachio ſuo fuerunt in te ad
7 effundendum ſanguinem. * Patrem, &
B matrem contumelijs affecerunt in te,
aduenam calumniati ſunt in medio
tui, pupillum & viduam contriſtaue-
8 runt apud te: * Sanctuaria mea ſpre-
9 uiſti, & ſabbata mea polluiſti. * Viri
detractores fuerunt in te ad effunden-
dum ſanguinem, & ſuper montes co-
mederunt in te, ſcelus operati ſunt
10 in medio tui. * Verecundiora patris
diſcooperuerunt in te, immunditiam
11 menſtruatæ humiliauerunt in te. * [a] Et
vnuſquiſque in vxorem proximi ſui
operatus eſt abominationem, & ſocer
nurum ſuam polluit nefarie, frater ſo-
rorem ſuam filiam patris ſui oppreſſit
12 in te. * Munera acceperunt apud te
C ad effundendum ſanguinem: vſuram,
& ſuperabundantiam accepiſti, & auare

[a] Ier. 5. b. 8.

proximos tuos calumniabaris: meiq.
oblita es, ait Dominus Deus. * Ecce 13
comploſi manus meas ſuper auari-
tiam tuam, quam feciſti, & ſuper ſan-
guinem, qui effuſus eſt in medio tui.
* Numquid ſuſtinebit cor tuum, aut 14
præualebunt manus tuæ in diebus,
quos ego faciam tibi? ego Dominus
locutus ſum, & faciam. * Et diſper- 15
gam te in nationes, & ventilabo te in
terras, & deficere faciam immundi-
tiam tuam a te. * Et poſſidebo te in 16
conſpectu Gentium: & ſcies quia ego
vt ſcoriam conflabit Dominus. * Et factum eſt verbum Do- 17
mini ad me, dicens: * Fili hominis, 18
verſa eſt mihi domus Iſrael in ſco- D
riam: omnes iſti æs, & ſtannum, &
ferrum, & plumbum in medio forna-
cis: ſcoria argenti facti ſunt. * Pro- 19
pterea hæc dicit Dominus Deus: Eo
quòd verſi eſtis omnes in ſcoriam, pro-
pterea ecce ego congregabo vos in
medio Ieruſalem, * congregatione ar- 20
genti, & æris, & ſtanni, & ferri, &
plumbi in medio fornacis: vt ſuccen-
dam in ea ignem ad conflandum. ſic
congregabo in furore meo, & in ira
mea, & requieſcam: & conflabo vos.
* Et congregabo vos, & ſuccendam 21
vos in igne furoris mei, & conflabi- E
mini in medio eius. * Vt conflatur 22
argentum in medio fornacis, ſic eritis
in medio eius: & ſcietis quia ego Do-
minus, cum effuderim indignationem
peſſimam. meam ſuper vos. * Et factum eſt ver- 23
bum Domini ad me, dicens: * Fili 24
hominis, dic ei: Tu es terra immunda,
& non compluta in die furoris. * Con- 25
iuratio prophetarum in medio eius,
ſicut leo rugiens, rapienſq. prædam,
animas deuorauerunt, opes & pretium
acceperunt, viduas eius multiplicaue-
runt in medio illius. * Sacerdotes eius 26
contempſerunt legem meam, & pol- F
luerunt ſanctuaria mea: inter ſanctum
& profanum non habuerunt diſtan-
tiam: & inter pollutum & mundum
non intellexerunt: & a ſabbatis meis
auerterunt oculos ſuos, & coinquina-
bar in medio eorum. * [a] Principes eius 27
in medio illius, quaſi lupi rapientes
prædam ad effundendum ſanguinem,
& ad perdendas animas, & auare ad
ſectanda lucra. * Prophetæ autem eius 28
liniebant eos abſque temperamento, G

videntes vana, & diuinantes eis men-
dacium, dicentes: Hæc dicit Dominus
Deus, cum Dominus non ſit locutus.
29 * Populi terræ calumniabantur calum-
niam, & rapiebant violenter: egenum,
& pauperem affligebant, & aduenam
opprimebant calumnia abſque iudicio.
30 * Et quæſiui de eis virum, qui inter-
poneret ſepem, & ſtaret oppoſitus con-
tra me pro terra, ne diſſiparem eam:
31 & non inueni. * Et effudi ſuper eos
indignationem meam, in igne iræ meæ
conſumpſi eos: viam eorum in caput
eorum reddidi, ait Dominus Deus.

23
1 ET factus eſt ſermo Domini ad me, β) Caſtiga-tio:
A 2 dicens: * Fili hominis, duæ mulieres
3 filiæ matris vnius fuerunt, * & forni- punienda Ieruſalem
catæ ſunt in Ægypto, in adoleſcentia
ſua fornicatæ ſunt: ibi ſubacta ſunt quia vt Oo
vbera earum, & fractæ ſunt mammæ
4 pubertatis earum. * Nomina autem
earum Oolla maior, & Ooliba ſoror
eius minor: & habui eas, & pepererunt
filios, & filias. Porro earum nomina
Samaria Oolla, & Ieruſalem Ooliba.
5 * Fornicata eſt igitur ſuper me Oolla,
& inſaniuit in amatores ſuos, in Aſſy-
6 rios propinquantes, * veſtitos hyacintho,
principes, & magiſtratus, iuuenes cu-
pidinis, vniuerſos equites, aſcenſores
7 equorum. * Et dedit fornicationes ſuas
ſuper eos electos, filios Aſſyriorum vni-
uerſos: & in omnibus, in quos inſani-
uit, in immunditijs eorum polluta eſt.
8 * Inſuper & fornicationes ſuas, quas
B habuerat in Ægypto, non reliquit: nam
& illi dormierunt cum ea in adole-
ſcentia eius, & illi confregerunt vbera
pubertatis eius, & effuderunt fornica-
9 tionem ſuam ſuper eam. * Propterea
tradidi eam in manus amatorum ſuo-
rum, in manus filiorum Aſſur, ſuper
10 quorum inſaniuit libidine. * [b] Ipſi di-
ſcooperuerunt ignominiam eius, filios,
& filias eius tulerunt, & ipſam occide-
runt gladio: & factæ ſunt famoſæ mu-
lieres, & iudicia perpetrauerunt in ea.
11 * Quod cum vidiſſet ſoror eius Oo- ſic Ooliba fornicatur,
liba, pluſquam illa inſaniuit libidine:
& fornicationem ſuam ſuper fornica-
12 tionem ſororis ſuæ * ad filios Aſſy-
riorum præbuit impudenter, ducibus,
& magiſtratibus ad ſe venientibus in-
dutis veſte varia, equitibus qui vecta-

[a] Mich. 3. d. 11. Soph. 3. a. 3. — [b] Sup. 16. d. 38.

bantur equis, & adoleſcentibus forma
cunctis egregia. * Et vidi quòd pol- 13
luta eſſet via vna ambarum. * Et auxit 14
fornicationes ſuas: cumq. vidiſſet vi- C
ros depictos in pariete, imagines Chal-
dæorum expreſſas coloribus, * & ac- 15
cinctos balteis renes, & tiaras tinctas
in capitibus eorum, formam ducum
omnium, ſimilitudinem filiorum Ba-
bylonis, terræq. Chaldæorum, in qua
orti ſunt, * inſaniuit ſuper eos con- 16
cupiſcentia oculorum ſuorum, & miſit
nuncios ad eos in Chaldæam. * Cumq. 17
veniſſent ad eam filij Babylonis ad cu-
bile mammarum, polluerunt eam ſtu-
pris ſuis, & polluta eſt ab eis, & ſaturata
eſt anima eius ab illis. * Denudauit quo- 18
que fornicationes ſuas, & diſcooperuit
ignominiam ſuam: & receſſit anima
mea ab ea, ſicut receſſerat anima mea
a ſorore eius. * Multiplicauit enim for- 19
nicationes ſuas, recordans dies ado-
leſcentiæ ſuæ, quibus fornicata eſt in
Terra Ægypti. * Et inſaniuit libidine 20
ſuper concubitum eorum, quorum car- D
nes ſunt vt carnes aſinorum: & ſicut
fluxus equorum fluxus eorum. * Et 21
viſitaſti ſcelus adoleſcentiæ tuæ, quando
ſubacta ſunt in Ægypto vbera tua,
& confractæ ſunt mammæ pubertatis
tuæ.

Ieruſalem tradetur gentibus

* Propterea Ooliba, hæc dicit Domi- 22
nus Deus: Ecce ego ſuſcitabo omnes
amatores tuos contra te, de quibus
ſatiata eſt anima tua: & congregabo
eos aduerſum te in circuitu, * Filios 23
Babylonis, & vniuerſos Chaldæos, no-
biles, tyrannosq. & principes, omnes
filios Aſſyriorum, iuuenes forma egre-
gia, duces, & magiſtratus vniuerſos,
principes principum, & nominatos
aſcenſores equorum: * & venient ſu- 24
per te inſtructi curru, & rota, multi-
tudo populorum: lorica, & clypeo, &
galea armabuntur contra te vndique:
& dabo coram eis iudicium, & iudi-
cabunt te iudicijs ſuis. * Et ponam 25
zelum meum in te, quem exercent te-
cum in furore: naſum tuum, & aures
tuas præcident: & quæ remanſerint,
gladio concident: ipſi filios tuos, &
filias tuas capient, & nouiſſimum tuum
deuorabitur igni. * Et denudabunt te 26
veſtimentis tuis, & tollent vaſa gloriæ
tuæ. * Et requieſcere faciam ſcelus 27
tuum de te, & fornicationem tuam de
Terra Ægypti: nec leuabis oculos tuos

E ad eos, & Ægypti non recordaberis
28 amplius. * Quia hæc dicit Dominus
Deus: Ecce ego tradam te in manus
eorum, quos odiſti, in manus, de qui-
29 bus ſatiata eſt anima tua. * Et agent
tecum in odio, & tollent omnes labo-
res tuos, & dimittent te nudam, &
ignominia plenam, & reuelabitur igno-
minia fornicationum tuarum, ſcelus
30 tuum, & fornicationes tuæ. * Fece-
runt hæc tibi quia fornicata es poſt
Gentes, inter quas polluta es in idolis
31 earum. * In via ſororis tuæ ambulaſti,
& dabo calicem eius in manu tua.
32 * Hæc dicit Dominus Deus: Calicem
ſororis tuæ bibes profundum, & la-
tum: eris in deriſum, & in ſubſanna-
33 tionem, quæ eſt capaciſſima. * Ebrie-
tate, & dolore repleberis: calice mœ-
roris, & triſtitiæ, calice ſororis tuæ
34 Samariæ. * Et bibes illum, & epotabis
vſque ad fæces, & fragmenta eius de-
uorabis, & vbera tua lacerabis: quia
ego locutus ſum, ait Dominus Deus.
35 * Propterea hæc dicit Dominus Deus:
Quia oblita es mei, & proieciſti me
poſt corpus tuum, tu quoque porta
36 ſcelus tuum, & fornicationes tuas. * Et
F ait Dominus ad me, dicens: Fili ho-
minis numquid iudicas Oollam, & Oo-
libam, & annuncias eis ſcelera earum?

propter idololatriam communem;

37 * Quia adulteratæ ſunt, & ſanguis in
manibus earum, & cum idolis ſuis
fornicatæ ſunt: inſuper & filios ſuos,
quos genuerunt mihi, obtulerunt eis
38 ad deuorandum. * Sed & hoc fecerunt
mihi: Polluerunt ſanctuarium meum
in die illa, & ſabbata mea profanaue-
39 runt. * Cumq. immolarent filios ſuos
idolis ſuis, & ingrederentur ſanctua-
rium meum in die illa vt polluerent
illud: etiam hæc fecerunt in medio
40 domus meæ. * Miſerunt ad viros ve-
nientes de longe, ad quos nuncium
miſerant: itaque ecce venerunt: qui-
bus te lauiſti, & circumliniſti ſtibio
oculos tuos, & ornata es mundo mu-
41 liebri. * Sediſti in lecto pulcherrimo,
& menſa ornata eſt ante te: thymiama
meum, & vnguentum meum poſuiſti
42 ſuper eam. * Et vox multitudinis exul-
tantis erat in ea: & in viris, qui de
multitudine hominum adducebantur,
& veniebant de deſerto, poſuerunt ar-
millas in manibus eorum, & coronas
43 ſpecioſas in capitibus eorum. * Et dixi
G ei, quæ attrita eſt in adulterijs: Nunc

fornicabitur in fornicatione ſua etiam
hæc. * Et ingreſſi ſunt ad eam quaſi 44
ad mulierem meretricem: ſic ingre-
diebantur ad Oollam, & Oolibam mu-
lieres nefarias. * Viri ergo iuſti ſunt: 45
hi iudicabunt eas iudicio adulterarum,
& iudicio effundentium ſanguinem:
quia adulteræ ſunt, & ſanguis in ma-
nibus earum. * Hæc enim dicit Do- 46
minus Deus: Adduc ad eas multitu-
dinem, & trade eas in tumultum, &
in rapinam: * Et lapidentur lapidibus 47
populorum, & confodiantur gladijs
eorum: filios, & filias earum inter-
ficient, & domos earum igne ſuccen-
dent. * Et auferam ſcelus de terra, & 48
diſcent omnes mulieres ne faciant ſe-
cundum ſcelus earum. * Et dabunt 49
ſcelus veſtrum ſuper vos, & peccata
idolorum veſtrorum portabitis: & ſcie-
tis quia ego Dominus Deus.

24

olla efferueſcente

ET factum eſt verbum Domini ad 1
me in anno nono, in menſe decimo, A
decima die menſis, dicens: * Fili ho- 2
minis ſcribe tibi nomen diei huius, in
qua confirmatus eſt rex Babylonis ad-
uerſum Ieruſalem hodie. * Et dices 3
per prouerbium ad domum irritatri-
cem parabolam, & loquéris ad eos:
Hæc dicit Dominus Deus: Pone ol-
lam: pone, inquam, & mitte in eam
aquam. * Congere fruſta eius in eam, 4
omnem partem bonam, femur & ar-
mum, electa & oſſibus plena. * Pin- 5
guiſſimum pecus aſſume, compone B
quoque ſtrues oſſium ſub ea: efferbuit
coctio eius, & diſcocta ſunt oſſa illius
in medio eius. * Propterea hæc dicit 6
Dominus Deus: Væ ciuitati ſangui-
num, ollæ, cuius rubigo in ea eſt, &
rubigo eius non exiuit de ea: per par-
tes & per partes ſuas eijce eam, non
cecidit ſuper eam ſors. * Sanguis enim 7
eius in medio eius eſt, ſuper limpi-
diſſimam petram effudit illum: non
effudit illum ſuper terram vt poſſit
operiri puluere. * Vt ſuperinducerem 8
indignationem meam, & vindicta vl-
ciſcerer: dedi ſanguinem eius ſuper
petram limpidiſſimam ne operiretur. C
* Propterea hæc dicit Dominus Deus: 9
[a] Væ ciuitati ſanguinum, cuius ego
grandem faciam pyram. * Congere 10
oſſa, quæ igne ſuccendam: conſumen-
tur carnes, & coquetur vniuerſa com-
11 poſitio, & oſſa tabeſcent. * Pone quo-
que eam ſuper prunas vacuam, vt inca-
leſcat, & liquefiat æs eius: & confletur
in medio eius inquinamentum eius, &
12 conſumatur rubigo eius: * multo la-
bore ſudatum eſt, & non exiuit de ea
nimia rubigo eius, neque per ignem.
13 * Immunditia tua execrabilis: quia
D mundare te volui, & non es mundata
a ſordibus tuis: ſed nec mundaberis
prius, donec quieſcere faciam indigna-
14 tionem meam in te. * Ego Dominus
locutus ſum: Veniet, & faciam: non
tranſeam, nec parcam, nec placabor:
iuxta vias tuas, & iuxta adinuentiones
15 tuas iudicabo te, dicit Dominus. * Et
factum eſt verbum Domini ad me, di-

& morte vxoris prophetæ

16 cens: * Fili hominis, ecce ego tollo a
te deſiderabile oculorum tuorum in
plaga: & non planges, neque plorabis,
17 neque fluent lacrymæ tuæ. * Inge-
E miſce tacens, mortuorum luctum non
facies: corona tua circumligata ſit tibi,
& calceamenta tua erunt in pedibus
tuis, nec amictu ora velabis, nec cibos
18 lugentium comedes. * Locutus ſum
ergo ad populum manè, & mortua eſt
vxor mea veſpere: feciq. manè ſicut
19 præceperat mihi. * Et dixit ad me po-
pulus: Quare non indicas nobis quid
20 iſta ſignificent, quæ tu facis? * Et dixi
ad eos: Sermo Domini factus eſt ad
21 me, dicens: * Loquere domui Iſrael:
F Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego
polluam ſanctuarium meum, ſuper-
biam imperij veſtri, & deſiderabile ocu-
lorum veſtrorum, & ſuper quo pauet
anima veſtra: filij veſtri, & filiæ veſtræ,
22 quas reliquiſtis, gladio cadent. * Et
facietis ſicut feci: Ora amictu non vela-
bitis, & cibos lugentium non comede-
23 tis. * Coronas habebitis in capitibus
veſtris, & calceamenta in pedibus: non
plangetis neque flebitis, ſed tabeſcetis
in iniquitatibus veſtris, & vnuſquiſque
24 gemet ad fratrem ſuum. * Eritq. Eze-
G chiel vobis in portentum: iuxta om-
nia, quæ fecit, facietis cum venerit
iſtud: & ſcietis quia ego Dominus
25 Deus. * Et tu fili hominis ecce in die,

monſtratur pœna.

qua tollam ab eis fortitudinem eorum,
& gaudium dignitatis, & deſiderium
oculorum eorum, ſuper quo requie-
ſcunt animæ eorum, filios, & filias eo-
26 rum: * In die illa cum venerit fugiens

---

[a] Nah. 3. a. 1. Hab. 2. c. 12.

ad te, vt annunciet tibi: * In die, in- 27
quam, illa aperietur os tuum cum eo,
qui fugit: & loquéris, & non ſilebis
vltra: eriſq. eis in portentum, & ſcie-
tis quia ego Dominus.

2. *Contra Gentes.*

25

a) Contra proximas.

α) Filios Ammon: tradentur orientalibus.

ET factus eſt ſermo Domini ad me, 1 A
dicens: * Fili hominis pone faciem 2
tuam contra filios Ammon, & prophe-
tabis de eis. * Et dices filijs Ammon: 3
Audite verbum Domini Dei: Hæc di-
cit Dominus Deus: Pro eo quòd dixiſti:
Euge, euge ſuper ſanctuarium meum,
quia pollutum eſt: & ſuper terram
Iſrael, quoniam deſolata eſt: & ſuper
domum Iuda, quoniam ducti ſunt in
captiuitatem: * Idcirco ego tradam te 4
filijs orientalibus in hereditatem, &
collocabunt caulas ſuas in te, & po-
nent in te tentoria ſua: ipſi comedent
fruges tuas: & ipſi bibent lac tuum.
* Daboq. Rabbath in habitaculum ca- 5
melorum, & filios Ammon in cubile B
pecorum: & ſcietis quia ego Dominus.
* Quia hæc dicit Dominus Deus: Pro 6
eo quòd plauſiſti manu, & percuſſiſti
pede, & gauiſa es ex toto affectu ſu-
per terram Iſrael: * idcirco ecce ego 7
extendam manum meam ſuper te, &
tradam te in direptionem Gentium,
& interficiam te de populis, & perdam
de terris, & conteram: & ſcies quia
ego Dominus.

β) Moab & Seir: iudicabuntur.

* Hæc dicit Dominus Deus: Pro eo 8
quòd dixerunt Moab, & Seir: Ecce ſicut
omnes Gentes, domus Iuda: * idcirco 9
ecce ego aperiam humerum Moab de
ciuitatibus, de ciuitatibus, inquam, C
eius, & de finibus eius inclytas terræ
Bethieſimoth, & Beelmeon, & Caria-
thaim, * filijs Orientis cum filijs Am- 10
mon, & dabo eam in hereditatem: vt
non ſit vltra memoria filiorum Am-
mon in Gentibus. * Et in Moab fa- 11
ciam iudicia: & ſcient quia ego Do-
minus.

γ) Idumæam: deſolabitur.

* Hæc dicit Dominus Deus: Pro 12
eo quòd fecit Idumæa vltionem vt ſe
vindicaret de filijs Iuda, peccauitq.
delinquens, & vindictam expetiuit de
eis; * idcirco hæc dicit Dominus Deus: 13
Extendam manum meam ſuper Idu-
mæam, & auferam de ea hominem,
& iumentum, & faciam eam deſertam
ab Auſtro: & qui ſunt in Dedan, gla-
14 dio cadent. * Et dabo vltionem meam
ſuper Idumæam per manum populi
mei Iſrael: & facient in Edom iuxta
iram meam, & furorem meum: &
D ſcient vindictam meam, dicit Dominus
Deus.

δ) Palæſtinos: interficientur.

15 * Hæc dicit Dominus Deus: Pro eo
quòd fecerunt Palæſtini vindictam, &
vlti ſe ſunt toto animo, interficientes,
16 & implentes inimicitias veteres: * pro-
pterea hæc dicit Dominus Deus: Ecce
ego extendam manum meam ſuper
Palæſtinos, & interficiam interfectores,
& perdam reliquias maritimæ regio-
17 nis: * faciamq. in eis vltiones magnas
arguens in furore: & ſcient quia ego
Dominus, cum dedero vindictam meam
ſuper eos.

26

b) Contra Tyrum & Sidonem.

α) Tyrum: vrbs vaſtabitur,

1 A ET factum eſt in vndecimo anno,
prima menſis, factus eſt ſermo Domini
2 ad me, dicens: * Fili hominis, pro eo
quòd dixit Tyrus de Ieruſalem: Euge
confractæ ſunt portæ populorum, con-
uerſa eſt ad me: implebor, deſerta eſt.
3 * Propterea hæc dicit Dominus Deus:
Ecce ego ſuper te Tyre, & aſcendere
faciam ad te gentes multas, ſicut aſcen-
4 dit mare fluctuans. * Et diſſipabunt
muros Tyri, & deſtruent turres eius:
& radam puluerem eius de ea, & dabo
5 eam in limpidiſſimam petram. * Sic-
catio ſagenarum erit in medio maris,
quia ego locutus ſum, ait Dominus
Deus: & erit in direptionem Genti-
6 bus. * Filiæ quoque eius, quæ ſunt in
agro, gladio interficientur: & ſcient
7 quia ego Dominus. * Quia hæc dicit
Dominus Deus: Ecce ego adducam ad
Tyrum Nabuchodonoſor regem Baby-
lonis ab Aquilone regem regum, cum
equis, & curribus, & equitibus, & cœtu,
8 populoq. magno. * Filias tuas, quæ
B ſunt in agro, gladio interficiet: & cir-
cumdabit te munitionibus, & com-
portabit aggerem in gyro: & eleuabit
9 contra te clypeum. * Et vineas, & arie-
tes temperabit in muros tuos, & turres
10 tuas deſtruet in armatura ſua. * Inun-
datione equorum eius operiet te pul-
uis eorum: a ſonitu equitum, & ro-
tarum, & curruum mouebuntur muri
tui, cum ingreſſus fuerit portas tuas

quaſi per introitum vrbis diſſipatæ.
* Vngulis equorum ſuorum conculca- 11
bit omnes plateas tuas: populum tuum
gladio cædet, & ſtatuæ tuæ nobiles
in terram corruent. * Vaſtabunt opes 12
tuas, diripient negotiationes tuas: &
deſtruent muros tuos, & domos tuas
præclaras ſubuertent: & lapides tuos,
& ligna tua, & puluerem tuum in me-
dio aquarum ponent. * [a]Et quieſcere 13
faciam multitudinem canticorum tuo- C
rum, & ſonitus cithararum tuarum
non audietur amplius. * Et dabo te 14
in limpidiſſimam petram, ſiccatio ſa-
genarum eris, nec ædificaberis vltra:
quia ego locutus ſum, ait Dominus
cunctis ſtupentibus, Deus. * Hæc dicit Dominus Deus Tyro: 15
Numquid non a ſonitu ruinæ tuæ, &
gemitu interfectorum tuorum cum oc-
ciſi fuerint, in medio tui commoue-
buntur inſulæ? * Et deſcendent de 16
ſedibus ſuis omnes principes maris:
& auferent exuuias ſuas, & veſtimenta
ſua varia abijcient, & induentur ſtu-
pore: in terra ſedebunt, & attoniti ſu-
per repentino caſu tuo admirabuntur.
* Et aſſumentes ſuper te lamentum, 17
dicent tibi: Quomodo periſti, quæ ha-
bitas in mari, vrbs inclyta, quæ fuiſti
fortis in mari cum habitatoribus tuis,
quos formidabant vniuerſi? * Nunc 18
ſtupebunt naues in die pauoris tui: D
& turbabuntur inſulæ in mari, eo quòd
nullus egrediatur ex te. * Quia hæc 19
dicit Dominus Deus: Cum dedero te
vrbem deſolatam ſicut ciuitates, quæ
non habitantur: & adduxero ſuper te
abyſſum, & operuerint te aquæ multæ:
* Et detraxero te cum his, qui deſcen- 20
dunt in lacum ad populum ſempiter-
num, & collocauero te in terra nouiſ-
ſima ſicut ſolitudines veteres cum his,
qui deducuntur in lacum, vt non habi-
teris: porro cum dedero gloriam in
terra viuentium, * in nihilum redi- 21
gam te, & non eris, & requiſita non
inuenieris vltra in ſempiternum, dicit
Dominus Deus.

27

ET factum eſt verbum Domini ad 1
me, dicens: * Tu ergo fili hominis A 2
aſſume ſuper Tyrum lamentum: * Et 3
dices Tyro, quæ habitat in introitu
maris, negotiationi populorum ad in-
ſulas multas: Hæc dicit Dominus Deus:
O Tyre, tu dixiſti: Perfecti decoris ego
4 ſum, * & in corde maris ſita. Finitimi defletur a propheta
tui, qui te ædificauerunt, impleuerunt
5 decorem tuum: * abietibus de Sanir
extruxerunt te cum omnibus tabulatis
maris: cedrum de Libano tulerunt vt
6 facerent tibi malum. * Quercus de
Baſan dolauerunt in remos tuos: &
tranſtra tua fecerunt tibi ex ebore In-
dico, & prætoriola de inſulis Italiæ.
7 * Byſſus varia de Ægypto texta eſt
B tibi in velum vt poneretur in malo:
hyacinthus, & purpura de inſulis Eliſa
8 facta ſunt operimentum tuum. * Habi-
tatores Sidonis, & Aradij fuerunt re-
miges tui: ſapientes tui, Tyre, facti
9 ſunt gubernatores tui. * Senes Giblij,
& prudentes eius habuerunt nautas
ad miniſterium variæ ſupellectilis tuæ:
omnes naues maris, & nautæ earum
fuerunt in populo negotationis tuæ.
10 * Perſæ, & Lydij, & Libyes erant in
exercitu tuo viri bellatores tui: cly-
peum, & galeam ſuſpenderunt in te
11 pro ornatu tuo. * Filij Aradij cum
exercitu tuo erant ſuper muros tuos
in circuitu: ſed & Pigmæi, qui erant
in turribus tuis, pharetras ſuas ſuſpen-
derunt in muris tuis per gyrum: ipſi
compleuerunt pulchritudinem tuam.
12 * Chartaginenſes negotiatores tui, a
C multitudine cunctarum diuitiarum, ar-
gento, ferro, ſtanno, plumboq. reple-
13 uerunt nundinas tuas. * Græcia, Thu-
bal, & Moſoch, ipſi inſtitores tui:
mancipia, & vaſa ærea aduexerunt
14 populo tuo. * De domo Thogorma,
equos, & equites, & mulos adduxe-
15 runt ad forum tuum. * Filij Dedan
negotiatores tui: inſulæ multæ nego-
tiatio manus tuæ: dentes eburneos, &
hebeninos commutauerunt in pretio
16 tuo. * Syrus negotiator tuus propter
multitudinem operum tuorum, gem-
mam, & purpuram, & ſcutulata, &
byſſum, & ſericum, & chodchod pro-
17 poſuerunt in mercatu tuo. * Iuda &
D terra Iſrael ipſi inſtitores tui in fru-
mento primo, balſamum, & mel, &
oleum, & reſinam propoſuerunt in
18 nundinis tuis. * Damaſcenus negotia-
tor tuus in multitudine operum tuo-
rum, in multitudine diuerſarum opum,
in vino pingui, in lanis coloris optimi.
19 * Dan, & Græcia, & Moſel in nundinis
tuis propoſuerunt ferrum fabrefactum:

---

[a] Ier. 7. g. 34.

ſtacte, & calamus in negotiatione tua.
* Dedan inſtitores tui in tapetibus ad 20
ſedendum. * Arabia, & vniuerſi prin- 21
cipes Cedar, ipſi negotiatores manus
tuæ: cum agnis, & arietibus, & hœ-
dis venerunt ad te negotiatores tui.
* Venditores Saba, & Reema, ipſi ne- 22
gotiatores tui: cum vniuerſis primis E
aromatibus, & lapide pretioſo, & auro,
quod propoſuerunt in mercatu tuo.
* Haran, & Chene, & Eden negotia- 23
tores tui: Saba, Aſſur, & Chelmad
venditores tui. * ipſi negotiatores tui 24
multifariam inuolucris hyacinthi, &
polymitorum, gazarumq. pretioſarum,
quæ obuolutæ, & aſtrictæ erant funi-
bus: cedros quoque habebant in ne-
gotiationibus tuis. * Naues maris, prin- 25
cipes tui in negotiatione tua: & re-
pleta es, & glorificata nimis in corde
ruina eius magna; maris. * In aquis multis adduxerunt 26
te remiges tui: ventus auſter contriuit
te in corde maris. * Diuitiæ tuæ, & 27
theſauri tui, & multiplex inſtrumen- F
tum tuum, nautæ tui & gubernatores
tui, qui tenebant ſupellectilem tuam,
& populo tuo præerant: viri quoque
bellatores tui, qui erant in te cum
vniuerſa multitudine tua, quæ eſt in
medio tui: cadent in corde maris in
die ruinæ tuæ. * A ſonitu clamoris 28
gubernatorum tuorum conturbabun-
tur claſſes: * Et deſcendent de na- 29
uibus ſuis omnes, qui tenebant re-
mum: nautæ, & vniuerſi gubernatores
maris in terra ſtabunt: * & eiulabunt 30
ſuper te voce magna, & clamabunt
amare: & ſuperiacient puluerem ca-
pitibus ſuis, & cinere conſpergentur.
* Et radent ſuper te caluitium, & ac- 31
cingentur cilicijs: & plorabunt te in
amaritudine animæ ploratu amariſſimo.
* Et aſſument ſuper te carmen lugu- 32
bre, & plangent te: Quæ eſt vt Ty- G
rus, quæ obmutuit in medio maris?
* Quæ in exitu negotiationum tuarum 33
de mari impleſti populos multos: in
multitudine diuitiarum tuarum, & po-
pulorum tuorum ditaſti reges terræ.
* Nunc contrita es a mari, in pro- 34
fundis aquarum opes tuæ, & omnis
multitudo tua, quæ erat in medio tui,
ceciderunt. * Vniuerſi habitatores in- 35
ſularum obſtupuerunt ſuper te: & re-
ges earum omnes tempeſtate perculſi
mutauerunt vultus. * Negotiatores po- 36
pulorum ſibilauerunt ſuper te: ad ni-
hilum deducta es, & non eris vſque
28 in perpetuum.
1 A ET factus eſt ſermo Domini ad me, rex glorioſus interibit
2 dicens: * Fili hominis, dic principi
Tyri: Hæc dicit Dominus Deus: Eo
quòd eleuatum eſt cor tuum, & dixiſti:
Deus ego ſum, & in cathedra Dei ſedi
in corde maris: cum ſis homo, & non
Deus, & dediſti cor tuum quaſi cor
3 Dei. * Ecce ſapientior es tu Daniele:
omne ſecretum non eſt abſconditum
4 a te. * In ſapientia & prudentia tua
feciſti tibi fortitudinem: & acquiſiſti
aurum, & argentum in theſauris tuis.
5 * In multitudine ſapientiæ tuæ, & in
B negotiatione tua multiplicaſti tibi forti-
tudinem: & eleuatum eſt cor tuum in
6 robore tuo. * Propterea hæc dicit Do-
minus Deus: Eo quòd eleuatum eſt
7 cor tuum quaſi cor Dei: * idcirco ecce
ego adducam ſuper te alienos robu-
ſtiſſimos Gentium: & nudabunt gla-
dios ſuos ſuper pulchritudinem ſapien-
tiæ tuæ, & polluent decorem tuum.
8 * Interficient, & detrahent te: & mo-
rieris in interitu occiſorum in corde
9 maris. * Numquid dicens loquéris:
Deus ego ſum, coram interficientibus
te: cum ſis homo, & non Deus, in
10 manu occidentium te? * Morte incir-
C cumciſorum morieris in manu alieno-
rum: quia ego locutus ſum, ait Do-
minus Deus.
11 * Et factus eſt ſermo Domini ad me, ac plangitur a propheta.
dicens: Fili hominis leua planctum
12 ſuper regem Tyri: * & dices ei: Hæc
dicit Dominus Deus: Tu ſignaculum
ſimilitudinis, plenus ſapientia, & per-
13 fectus decore, * in delicijs paradiſi Dei
fuiſti: omnis lapis pretioſus operimen-
tum tuum: ſardius, topatius, & iaſpis,
D chryſolithus, & onyx, & berillus, ſap-
phirus, & carbunculus, & ſmaragdus:
aurum opus decoris tui: & foramina
tua in die, qua conditus es, præparata
14 ſunt. * Tu cherub extentus, & prote-
gens, & poſui te in monte ſancto Dei,
in medio lapidum ignitorum ambu-
15 laſti. * Perfectus in vijs tuis a die con-
ditionis tuæ, donec inuenta eſt ini-
16 quitas in te. * In multitudine nego-
tiationis tuæ repleta ſunt interiora tua
iniquitate, & peccaſti: & eieci te de
monte Dei, & perdidi te o cherub
protegens, de medio lapidum ignito-
17 rum. * Et eleuatum eſt cor tuum in
decore tuo: perdidiſti ſapientiam tuam

in decore tuo, in terram proieci te: E
ante faciem regum dedi te vt cerne-
rent te. * In multitudine iniquitatum 18
tuarum, & iniquitate negotiationis tuæ
polluisti sanctificationem tuam: pro-
ducam ergo ignem de medio tui, qui
comedat te, & dabo te in cinerem su-
per terram in conspectu omnium vi-
dentium te. * Omnes, qui viderint te 19
in Gentibus, obstupescent super te:
nihili factus es, & non eris in perpe-
tuum.

β) Contra Sidonem: tolletur offendiculum Israel.

*Et factus est sermo Domini ad me, 20
dicens: * Fili hominis pone faciem 21
tuam contra Sidonem: & prophetabis
de ea, * & dices: Hæc dicit Dominus 22
Deus: Ecce ego ad te Sidon, & glori- F
ficabor in medio tui: & scient quia
ego Dominus, cum fecero in ea iudi-
cia, & sanctificatus fuero in ea. * Et 23
immittam ei pestilentiam, & sangui-
nem in plateis eius: & corruent inter-
fecti in medio eius gladio per circui-
tum: & scient quia ego Dominus. * Et 24
non erit vltra domui Israel offendicu-
lum amaritudinis, & spina dolorem
inferens vndique per circuitum eorum,
qui aduersantur eis: & scient quia ego
Dominus Deus. * Hæc dicit Dominus 25
Deus: Quando congregauero domum G
Israel de populis, in quibus dispersi
sunt, sanctificabor in eis coram Gen-
tibus: & habitabunt in terra sua, quam
dedi seruo meo Iacob. * Et habitabunt 26
in ea securi: & ædificabunt domos, &
plantabunt vineas, & habitabunt con-
fidenter, cum fecero iudicia in omni-
bus, qui aduersantur eis per circui-
tum: & scient quia ego Dominus Deus
eorum.

c) Contra Ægyptum. α) Terram: tradetur a Deo

29
IN anno decimo, decimo mense, 1 A
vndecima die mensis, factum est ver-
bum Domini ad me, dicens: * Fili 2
hominis pone faciem tuam contra Pha-
raonem regem Ægypti, & propheta-
bis de eo, & de Ægypto vniuersa:
*Loquere, & dices: Hæc dicit Domi- 3
nus Deus: Ecce ego ad te Pharao rex
Ægypti, draco magne, qui cubas in
medio fluminum tuorum, & dicis:
Meus est fluuius, & ego feci memet-
ipsum. * Et ponam frenum in maxil- 4
lis tuis: & agglutinabo pisces flumi-
num tuorum squamis tuis: & extraham
te de medio fluminum tuorum, & vni-
uersi pisces tui squamis tuis adhære-
5 bunt. * Et proijciam te in desertum,
B & omnes pisces fluminis tui: super fa-
ciem terræ cades, non colligéris, ne-
que congregaberis: bestijs terræ, &
volatilibus cæli dedi te ad deuoran-
6 dum. * Et scient omnes habitatores
Ægypti quia ego Dominus: [a]pro eo
quòd fuisti baculus arundineus do-
7 mui Israel. * Quando apprehenderunt
te manu, & confractus es, & lacerasti
omnem humerum eorum: & inniten-
tibus eis super te, comminutus es, &
8 dissoluisti omnes renes eorum. * Pro-
pterea hæc dicit Dominus Deus: Ecce
ego adducam super te gladium: & inter-
ficiam de te hominem, & iumentum.
9 * Et erit Terra Ægypti in desertum,
& in solitudinem: & scient quia ego
Dominus: pro eo quòd dixeris: Flu-
10 uius meus est, & ego feci eum. * Id-
circo ecce ego ad te, & ad flumina
tua: daboq. Terram Ægypti in solitu-
dines, gladio dissipatam, a turre Sye-
nes, vsque ad terminos Æthiopiæ.
11 * Non pertransibit eam pes hominis,
C neque pes iumenti gradietur in ea:
& non habitabitur quadraginta annis.
12 * Daboq. Terram Ægypti desertam in
medio terrarum desertarum, & ciuitates
eius in medio vrbium subuersarum, &
erunt desolatæ quadraginta annis: &
dispergam Ægyptios in nationes, &
13 ventilabo eos in terras. * Quia hæc di-
cit Dominus Deus: Post finem quadra-
ginta annorum congregabo Ægyptum
de populis, in quibus dispersi fuerant.
14 * Et reducam captiuitatem Ægypti, &
collocabo eos in terra Phathures, in
terra natiuitatis suæ: & erunt ibi in
15 regnum humile: * inter cetera regna
erit humillima, & non eleuabitur vl-
tra super nationes, & imminuam eos
16 ne imperent Gentibus. * Neque erunt
D vltra domui Israel in confidentia, do-
centes iniquitatem, vt fugiant, & se-
quantur eos: & scient quia ego Do-
minus Deus.

17 * Et factum est in vigesimo & septimo Nabucho- nosor
anno, in primo, in vna mensis: factum
est verbum Domini ad me, dicens:
18 * Fili hominis Nabuchodonosor rex Ba-

[a] Isa. 36. b. 6.

bylonis ſeruire fecit exercitum ſuum
ſeruitute magna aduerſus Tyrum:
omne caput decaluatum, & omnis hu-
merus depilatus eſt: & merces non
eſt reddita ei, neque exercitui eius de
Tyro pro ſeruitute, qua ſeruiuit mihi
aduerſus eam. * Propterea hæc dicit 19
Dominus Deus: Ecce ego dabo Nabu-
chodonoſor regem Babylonis in Terra
Ægypti: & accipiet multitudinem eius,
& deprædabitur manubias eius, & di-
ripiet ſpolia eius: & erit merces exer-
citui illius, * & operi, quo ſeruiuit ad- 20
uerſus eam: dedi ei Terram Ægypti,
pro eo quòd laborauerit mihi, ait Do-
minus Deus. * In die illo pullulabit 21
cornu domui Iſrael, & tibi dabo aper-
tum os in medio eorum: & ſcient quia
ego Dominus.

30

& quidem mox

ET factum eſt verbum Domini ad 1
me, dicens: * Fili hominis propheta, A 2
& dic: Hæc dicit Dominus Deus: Vlu-
late, væ, væ diei: * quia iuxta eſt dies, 3
& appropinquat dies Domini: dies nu-
bis, tempus Gentium erit. * Et veniet 4
gladius in Ægyptum: & erit pauor
in Æthiopia, cum ceciderint vulnerati
in Ægypto, & ablata fuerit multitudo
illius, & deſtructa fundamenta eius.
* Æthiopia, & Libya, & Lydi, & omne 5
reliquum vulgus, & Chub, & filij terræ
fœderis, cum eis gladio cadent. * Hæc 6
dicit Dominus Deus: Et corruent ful- B
cientes Ægyptum, & deſtruetur ſu-
perbia imperij eius: a turre Syenes
gladio cadent in ea, ait Dominus Deus
exercituum. * & diſſipabuntur in me- 7
dio terrarum deſolatarum, & vrbes
eius in medio ciuitatum deſertarum
erunt. * Et ſcient quia ego Dominus: 8
cum dedero ignem in Ægypto, & at-
triti fuerint omnes auxiliatores eius.
* In die illa egredientur nuncij a fa- 9
cie mea in trieribus ad conterendam
Æthiopiæ confidentiam, & erit pauor
in eis in die Ægypti, quia abſque dubio
veniet. * Hæc dicit Dominus Deus: 10
ceſſare faciam multitudinem Ægypti C
in manu Nabuchodonoſor regis Baby-
lonis. * Ipſe & populus eius cum eo 11
fortiſſimi Gentium adducentur ad di-
ſperdendam terram: & euaginabunt
gladios ſuos ſuper Ægyptum: & im-
plebunt terram interfectis. * Et faciam 12
alueos fluminum aridos, & tradam ter-
ram in manus peſſimorum: & diſſipabo
terram, & plenitudinem eius manu
alienorum, ego Dominus locutus ſum.
13 * [a] Hæc dicit Dominus Deus: Et di-
D ſperdam ſimulachra, & ceſſare faciam
idola de Memphis: & dux de Terra
Ægypti non erit amplius: & dabo ter-
14 rorem in Terra Ægypti. * Et diſper-
dam terram Phathures, & dabo ignem
in Taphnis, & faciam iudicia in Ale-
15 xandria. * Et effundam indignationem
meam ſuper Peluſium robur Ægypti,
& interficiam multitudinem Alexan-
16 driæ, * & dabo ignem in Ægypto: quaſi
parturiens dolebit Peluſium, & Ale-
xandria erit diſſipata, & in Memphis
17 anguſtiæ quotidianæ. * Iuuenes Helio-
E poleos, & Bubaſti gladio cadent, &
18 ipſæ captiuæ ducentur. * Et in Taph-
nis nigreſcet dies, cum contriuero ibi
ſceptra Ægypti, & defecerit in ea ſu-
perbia potentiæ eius: ipſam nubes
operiet, filiæ autem eius in captiuita-
19 tem ducentur. * Et iudicia faciam in
Ægypto: & ſcient quia ego Dominus.
20 * Et factum eſt in vndecimo anno, dispergentur in nationes.
in primo menſe, in ſeptima menſis,
factum eſt verbum Domini ad me, di-
21 cens: * Fili hominis brachium Pha-
F raonis regis Ægypti confregi: & ecce
non eſt obuolutum vt reſtitueretur ei
ſanitas, vt ligaretur pannis, & faſcia-
retur linteolis, vt recepto robore poſſet
22 tenere gladium. * Propterea hæc dicit
Dominus Deus: Ecce ego ad Pharao-
nem regem Ægypti, & comminuam
brachium eius forte, ſed confractum:
& deijciam gladium de manu eius:
23 * & diſpergam Ægyptum in Genti-
24 bus, & ventilabo eos in terris. * Et
G confortabo brachia regis Babylonis,
daboq. gladium meum in manu eius:
& confringam brachia Pharaonis, &
gement gemitibus interfecti coram fa-
25 cie eius. * Et confortabo brachia regis
Babylonis, & brachia Pharaonis con-
cident: & ſcient quia ego Dominus,
cum dedero gladium meum in manu
regis Babylonis, & extenderit eum ſu-
26 per Terram Ægypti. * Et diſpergam
Ægyptum in nationes, & ventilabo eos
in terras, & ſcient quia ego Dominus.

31

1 ET factum eſt in anno vndecimo, β) Contra Pharaonem:
A tertio menſe, vna menſis, factum eſt

---

[a] Zach. 13. a. 2.

cedrus ſublimata verbum Domini ad me, dicens: * Fili 2
hominis dic Pharaoni regi Ægypti, &
populo eius: Cui ſimilis factus es in
magnitudine tua? * Ecce Aſſur quaſi 3
cedrus in Libano, pulcher ramis, &
frondibus nemoroſus, excelſusq. alti-
tudine, & inter condenſas frondes ele-
uatum eſt cacumen eius. * Aquæ nu- 4
trierunt illum, abyſſus exaltauit illum:
flumina eius manabant in circuitu ra-
dicum eius, & riuos ſuos emiſit ad
vniuerſa ligna regionis. * Propterea 5
eleuata eſt altitudo eius ſuper omnia B
ligna regionis: & multiplicata ſunt ar-
buſta eius, & eleuati ſunt rami eius
præ aquis multis. * Cumq. extendiſſet 6
vmbram ſuam, in ramis eius fecerunt
nidos omnia volatilia cæli, & ſub fron-
dibus eius genuerunt omnes beſtiæ
ſaltuum, & ſub vmbraculo illius ha-
bitabat cœtus Gentium plurimarum.
* Eratq. pulcherrimus in magnitudine 7
ſua, & in dilatatione arbuſtorum ſuo-
rum: erat enim radix illius iuxta aquas
multas. * Cedri non fuerunt altiores 8
illo in paradiſo Dei, abietes non adæ- C
quauerunt ſummitatem eius, & pla-
tani non fuerunt æquæ frondibus illius:
omne lignum paradiſi Dei non eſt aſ-
ſimilatum illi, & pulchritudini eius.
* Quoniam ſpecioſum feci eum, & mul- 9
tis, condenſisq. frondibus: & æmulata
ſunt eum omnia ligna voluptatis, quæ
ſuccidetur erant in paradiſo Dei. * Propterea hæc 10
dicit Dominus Deus: Pro eo quòd D
ſublimatus eſt in altitudine, & dedit
ſummitatem ſuam virentem atque con-
denſam, & eleuatum eſt cor eius in
altitudine ſua: * Tradidi eum in manu 11
fortiſſimi Gentium, faciens faciet ei:
iuxta impietatem eius eieci eum. * Et 12
ſuccident eum alieni, & crudeliſſimi
nationum, & proijcient eum ſuper mon-
tes, & in cunctis conuallibus corruent
rami eius, & confringentur arbuſta eius
in vniuerſis rupibus terræ: & recedent
de vmbraculo eius omnes populi terræ,
& relinquent eum. * In ruina eius 13
habitauerunt omnia volatilia cæli, & E
in ramis eius fuerunt vniuerſæ beſtiæ
regionis. * Quam ob rem non eleua- 14
buntur in altitudine ſua omnia ligna
aquarum, nec ponent ſublimitatem
ſuam inter nemoroſa atque frondoſa,
nec ſtabunt in ſublimitate ſua omnia,
quæ irrigantur aquis: quia omnes tra-
diti ſunt in mortem ad terram vlti-
mam in medio filiorum hominum ad
15 eos, qui deſcendunt in lacum. * Hæc ſtupentibus omnibus;
F dicit Dominus Deus: In die quando
deſcendit ad inferos, induxi luctum,
operui eum abyſſo: & prohibui flu-
mina eius, & coërcui aquas multas:
contriſtatus eſt ſuper eum Libanus, &
16 omnia ligna agri concuſſa ſunt. * A
ſonitu ruinæ eius commoui Gentes,
cum deducerem eum ad infernum cum
his, qui deſcendebant in lacum: &
conſolata ſunt in terra infima omnia
ligna voluptatis egregia, atque præ-
clara in Libano, vniuerſa quæ irriga-
17 bantur aquis. * Nam & ipſi cum eo
G deſcendent in infernum ad interfectos
gladio: & brachium vniuſcuiuſque ſe-
debit ſub vmbraculo eius in medio
18 nationum. * Cui aſſimilatus es o in-
clyte atque ſublimis inter ligna volu-
ptatis? Ecce deductus es cum lignis
voluptatis ad terram vltimam: in me-
dio incircumciſorum dormies, cum eis,
qui interfecti ſunt gladio, ipſe eſt Pha-
rao, & omnis multitudo eius, dicit Do-
minus Deus.

32
1 A ET factum eſt, duodecimo anno, deploratur Pharao,
in menſe duodecimo, in vna menſis,
factum eſt verbum Domini ad me, di-
2 cens: * Fili hominis aſſume lamen-
tum ſuper Pharaonem regem Ægypti,
& dices ad eum: Leoni Gentium aſſi-
milatus es, & draconi, qui eſt in mari:
& ventilabas cornu in fluminibus tuis,
& conturbabas aquas pedibus tuis, &
3 conculcabas flumina earum. * Pro-
pterea hæc dicit Dominus Deus: [a] Ex-
pandam ſuper te rete meum in multi-
tudine populorum multorum, & extra-
4 ham te in ſagena mea. * Et proijciam
te in terram, ſuper faciem agri abijciam
te: & habitare faciam ſuper te omnia
volatilia cæli, & ſaturabo de te beſtias
5 vniuerſæ terræ. * Et dabo carnes tuas
ſuper montes, & implebo colles tuos
6 ſanie tua. * Et irrigabo terram fœtore
B ſanguinis tui ſuper montes, & valles
7 implebuntur ex te. * [b] Et operiam,
cum extinctus fueris, cælum, & nigre-
ſcere faciam ſtellas eius: ſolem nube
tegam, & luna non dabit lumen ſuum.
8 * Omnia luminaria cæli mœrere fa-
ciam ſuper te: & dabo tenebras ſuper

[a] Sup. 12. d. 13. & 17. f. 20. — [b] Iſa. 13. b. 10. Ioel 2. b. 10. & 3. c. 15. Mat. 24. c. 29.

terram tuam, dicit Dominus Deus,
cum ceciderint vulnerati tui in medio
terræ, ait Dominus Deus. * Et irri- 9
tabo cor populorum multorum cum
induxero contritionem tuam in Gen-
tibus ſuper terras, quas neſcis. * Et 10
ſtupeſcere faciam ſuper te populos
multos: & reges eorum horrore ni-
mio formidabunt ſuper te, cum vo-
lare cœperit gladius meus ſuper facies
eorum: & obſtupeſcent repente ſin-
guli pro anima ſua in die ruinæ tuæ.
* Quia hæc dicit Dominus Deus: Gla- 11
dius regis Babylonis veniet tibi, * in 12
gladijs fortium deijciam multitudinem C
tuam: inexpugnabiles omnes Gentes
hæ: & vaſtabunt ſuperbiam Ægypti,
& diſſipabitur multitudo eius. * Et 13
perdam omnia iumenta eius, quæ erant
ſuper aquas plurimas: & non contur-
babit eas pes hominis vltra, neque vn-
gula iumentorum turbabit eas. * Tunc 14
puriſſimas reddam aquas eorum, &
flumina eorum quaſi oleum adducam,
ait Dominus Deus: * Cum dedero 15
Terram Ægypti deſolatam: deſeretur
autem terra a plenitudine ſua, quando
percuſſero omnes habitatores eius: &
ſcient quia ego Dominus. * Planctus 16
eſt, & plangent eum: filiæ Gentium D
plangent eum: ſuper Ægyptum, & ſu-
per multitudinem eius plangent eum,
eſcendens n lacum. ait Dominus Deus. * Et factum eſt 17
in duodecimo anno, in quintadecima
menſis, factum eſt verbum Domini ad
me, dicens: * Fili hominis cane lugu- 18
bre ſuper multitudinem Ægypti: &
detrahe eam ipſam, & filias Gentium
robuſtarum ad terram vltimam cum
his, qui deſcendunt in lacum. * Quo 19
pulchrior es? deſcende, & dormi cum
incircumciſis. * In medio interfecto- 20
rum gladio cadent: gladius datus eſt,
attraxerunt eam, & omnes populos
eius. * Loquentur ei potentiſſimi ro- 21
buſtorum de medio inferni, qui cum
auxiliatoribus eius deſcenderunt, &
dormierunt incircumciſi, interfecti gla-
dio. * Ibi Aſſur, & omnis multitudo 22
eius: in circuitu illius ſepulchra eius: E
omnes interfecti, & qui ceciderunt gla-
dio. * Quorum data ſunt ſepulchra in 23
nouiſſimis laci: & facta eſt multitudo
eius per gyrum ſepulchri eius: vni-
uerſi interfecti, cadenteſq. gladio, qui
dederant quondam formidinem in terra
viuentium. * Ibi Aelam, & omnis mul- 24
titudo eius per gyrum ſepulchri ſui.
omnes hi interfecti, ruenteſq. gladio:
qui deſcenderunt incircumciſi ad ter-
ram vltimam: qui poſuerunt terrorem
ſuum in terra viuentium, & portaue-
runt ignominiam ſuam cum his, qui
25 deſcendunt in lacum. * In medio inter-
fectorum poſuerunt cubile eius in vni-
F uerſis populis eius: in circuitu eius
ſepulchrum illius: omnes hi incircum-
ciſi, interfectiq. gladio. dederunt enim
terrorem ſuum in terra viuentium, &
portauerunt ignominiam ſuam cum
his, qui deſcendunt in lacum: in me-
26 dio interfectorum poſiti ſunt. * Ibi Mo-
ſoch, & Thubal, & omnis multitudo
eius: in circuitu eius ſepulchra illius.
omnes hi incircumciſi, interfectiq. &
cadentes gladio: quia dederunt formi-
27 dinem ſuam in terra viuentium. * Et
non dormient cum fortibus, cadenti-
buſq. & incircumciſis, qui deſcende-
runt ad infernum cum armis ſuis, &
poſuerunt gladios ſuos ſub capitibus
ſuis, & fuerunt iniquitates eorum in
oſſibus eorum: quia terror fortium
28 facti ſunt in terra viuentium. * Et tu
ergo in medio incircumciſorum con-
teréris, & dormies cum interfectis gla-
29 dio. * Ibi Idumæa, & reges eius, &
G omnes duces eius, qui dati ſunt cum
exercitu ſuo cum interfectis gladio: &
qui cum incircumciſis dormierunt, &
30 cum his, qui deſcendunt in lacum. * Ibi
principes Aquilonis omnes, & vniuerſi
venatores: qui deducti ſunt cum inter-
fectis, pauentes, & in ſua fortitudine
confuſi: qui dormierunt incircumciſi
cum interfectis gladio, & portauerunt
confuſionem ſuam cum his, qui de-
31 ſcendunt in lacum. * Vidit eos Pharao,
& conſolatus eſt ſuper vniuerſa multi-
tudine ſua, quæ interfecta eſt gladio,
Pharao, & omnis exercitus eius, ait
32 Dominus Deus: * quia dedi terrorem
meum in terra viuentium, & dormiuit
in medio incircumciſorum cum inter-
fectis gladio: Pharao & omnis multi-
tudo eius: ait Dominus Deus.

II. Conſolationes.

33
1 A ET factum eſt verbum Domini ad *Introductio.*
2 me dicens: * Fili hominis loquere ad
filios populi tui, & dices ad eos: Terra Miſſio prophetæ:
cum induxero ſuper eam gladium, &

monetur tulerit populus terræ virum vnum de
nouiſſimis ſuis, & conſtituerit eum ſu-
per ſe ſpeculatorem: * & ille viderit 3
gladium venientem ſuper terram, &
cecinerit buccina, & annunciauerit po-
pulo: * Audiens autem, quiſquis ille 4
eſt, ſonitum buccinæ, & non ſe ob-
ſeruauerit, veneritq. gladius, & tulerit
eum: ſanguis ipſius ſuper caput eius
erit. * Sonum buccinæ audiuit, & non 5
ſe obſeruauit, ſanguis eius in ipſo erit:
ſi autem ſe cuſtodierit, animam ſuam
ſaluabit. * Quòd ſi ſpeculator viderit 6
gladium venientem, & non inſonuerit B
buccina: & populus ſe non cuſtodie-
rit, veneritq. gladius, & tulerit de eis
animam: ille quidem in iniquitate ſua
captus eſt, ſanguinem autem eius de
manu ſpeculatoris requiram. * [a]Et tu 7
fili hominis, ſpeculatorem dedi te do-
mui Iſrael: audiens ergo ex ore meo
ſermonem, annunciabis eis ex me. * Si 8
me dicente ad impium: Impie, morte
morieris: non fueris locutus vt ſe cu-
ſtodiat impius a via ſua: ipſe impius
in iniquitate ſua morietur, ſanguinem
autem eius de manu tua requiram.
* Si autem annunciante te ad impium 9
vt a vijs ſuis conuertatur, non fuerit
conuerſus a via ſua: ipſe in iniquitate
ſua morietur: porro tu animam tuam
& inſtruitur; liberaſti. * Tu ergo fili hominis dic 10
ad domum Iſrael: Sic locuti eſtis, di- C
centes: Iniquitates noſtræ, & peccata
noſtra ſuper nos ſunt, & in ipſis nos
tabeſcimus: quomodo ergo viuere po-
terimus? * [b]Dic ad eos: Viuo ego, dicit 11
Dominus Deus: nolo mortem impij, ſed
vt conuertatur impius a via ſua, & vi-
uat. Conuertimini, conuertimini a vijs
veſtris peſſimis: & quare moriemini
domus Iſrael? * Tu itaque fili hominis 12
dic ad filios populi tui: Iuſtitia iuſti
non liberabit eum in quacumque die
peccauerit: & impietas impij non no-
cebit ei, in quacumque die conuerſus
fuerit ab impietate ſua: & iuſtus non
poterit viuere in iuſtitia ſua, in qua-
cumque die peccauerit. * Etiam ſi 13
dixero iuſto quòd vita viuat, & con-
ſiſus in iuſtitia ſua fecerit iniquitatem:
omnes iuſtitiæ eius obliuioni traden-
tur, & in iniquitate ſua, quam opera-
tus eſt, in ipſa morietur. * Si autem 14
dixero impio: Morte morieris: & egerit D
pœnitentiam a peccato ſuo, feceritq.
15 iudicium & iuſtitiam, * & pignus re-
ſtituerit ille impius, rapinamq. reddi-
derit, in mandatis vitæ ambulauerit,
nec fecerit quidquam iniuſtum: vita
16 viuet, & non morietur. * Omnia pec-
cata eius, quæ peccauit, non imputa-
buntur ei: iudicium, & iuſtitiam fecit,
17 vita viuet. * Et dixerunt filij populi
tui: Non eſt æqui ponderis via Do-
18 mini, & ipſorum via iniuſta eſt. * Cum
enim receſſerit iuſtus a iuſtitia ſua,
feceritq. iniquitates, morietur in eis.
19 * Et cum receſſerit impius ab impie-
tate ſua, feceritq. iudicium, & iuſti-
20 tiam, viuet in eis. * [c]Et dicitis: Non
eſt recta via Domini. Vnumquemque
iuxta vias ſuas iudicabo de vobis, do-
mus Iſrael.

21 * Et factum eſt in duodecimo anno, prædicatio
E in decimo menſe, in quinta menſis prophetæ
tranſmigrationis noſtræ, venit ad me
qui fugerat de Ieruſalem, dicens: Va-
22 ſtata eſt ciuitas. * Manus autem Do-
mini facta fuerat ad me veſpere, ante-
quam veniret qui fugerat: aperuitq.
os meum donec veniret ad me mane,
& aperto ore meo non ſilui amplius.
23 * Et factum eſt verbum Domini ad arguit re-
24 me, dicens: * Fili hominis, qui habi- lictos,
tant in ruinoſis his ſuper humum Iſrael,
loquentes aiunt: Vnus erat Abraham,
& hereditate poſſedit terram: nos au-
tem multi ſumus, nobis data eſt terra
25 in poſſeſſionem. * Idcirco dices ad
F eos: Hæc dicit Dominus Deus: Qui
in ſanguine comeditis, & oculos ve-
ſtros leuatis ad immunditias veſtras, &
ſanguinem funditis: numquid terram
26 hereditate poſſidebitis? * Stetiſtis in
gladijs veſtris, feciſtis abominationes,
& vnuſquiſque vxorem proximi ſui pol-
luit: & terram hereditate poſſidebitis?
27 * Hæc dices ad eos: Sic dicit Dominus
Deus: Viuo ego, quia qui in ruinoſis
habitant, gladio cadent: & qui in agro
eſt, beſtijs tradetur ad deuorandum:
qui autem in præſidijs, & ſpeluncis ſunt,
28 peſte morientur. * Et dabo terram in
ſolitudinem, & in deſertum, & deficiet
ſuperba fortitudo eius: & deſolabuntur
montes Iſrael, eo quòd nullus ſit qui
29 per eos tranſeat. * Et ſcient quia ego
Dominus, cum dedero terram eorum
deſolatam, & deſertam propter vni-

[a] Sup. 3. d. 17. — [b] Sup. 18. e. 23. — [c] Sup. 18. f. 25.

uerfas abominationes fuas, quas operati funt.

hortatur captiuos.

*Et tu fili hominis: filij populi tui, 30
qui loquuntur de te iuxta muros, & G
in oftijs domorum, & dicunt vnus ad
alterum, vir ad proximum fuum loquentes: Venite, & audiamus quis fit
fermo egrediens a Domino. * Et veni- 31
unt ad te, quafi fi ingrediatur populus,
& fedent coram te populus meus: &
audiunt fermones tuos, & non faciunt
eos: quia in canticum oris fui vertunt
illos, & auaritiam fuam fequitur cor
eorum. * Et es eis quafi carmen mu- 32
ficum, quod fuaui, dulciq. fono canitur: & audiunt verba tua, & non faciunt ea. * Et cum venerit quod præ- 33
dictum eft (ecce enim venit) tunc fcient
quòd prophetes fuerit inter eos.

Refurrectio populi.

Victoria Ifrael.

Verbis docetur:

alis paftoribus amotis

34
ET factum eft verbum Domini ad 1
A
me, dicens: * Fili hominis propheta de 2
paftoribus Ifrael: propheta, & dices
paftoribus: Hæc dicit Dominus Deus:
[a]Væ paftoribus Ifrael, qui pafcebant
femetipfos: nonne greges a paftoribus
pafcuntur? * Lac comedebatis, & lanis 3
operiebamini, & quod craffum erat occidebatis: gregem autem meum non
pafcebatis. * Quod infirmum fuit non 4
confolidaftis, & quod ægrotum non fanaftis, quod confractum eft non alligaftis, & quod abiectum eft non reduxiftis, & quod perierat non quæfiftis: fed
cum aufteritate imperabatis eis, & cum
potentia. * Et difperfæ funt oues meæ, 5
eo quòd non effet paftor: & factæ funt
in deuorationem omnium beftiarum
agri, & difperfæ funt. * Errauerunt gre- 6
ges mei in cunctis montibus, & in vni- B
uerfo colle excelfo: & fuper omnem
faciem terræ difperfi funt greges mei,
& non erat qui requireret, non erat, inquam, qui requireret. * Propterea pa- 7
ftores audite verbum Domini: * Viuo 8
ego, dicit Dominus Deus: quia pro eo
quòd facti funt greges mei in rapinam,
& oues meæ in deuorationem omnium
beftiarum agri, eo quòd non effet paftor (neque enim quafierunt paftores
mei gregem meum:) fed pafcebant paftores femetipfos, & greges meos non
pafcebant: * propterea paftores audite 9
10 verbum Domini: * Hæc dicit Dominus
C Deus: Ecce ego ipfe fuper paftores
requiram gregem meum de manu eorum, & ceffare faciam eos vt vltra non
pafcant gregem, nec pafcant amplius
paftores femetipfos: & liberabo gregem meum de ore eorum: & non erit
11 vltra eis in efcam. * Quia hæc dicit Deus ipfe oues pafcet
Dominus Deus: Ecce ego ipfe requi-
12 ram oues meas, & vifitabo eas. * Sicut vifitat paftor gregem fuum in die,
quando fuerit in medio ouium fuarum diffipatarum: fic vifitabo oues
meas, & liberabo eas de omnibus locis, in quibus difperfæ fuerant in die
13 nubis, & caliginis. * Et educam eas
de populis, & congregabo eas de terris, & inducam eas in terram fuam:
D & pafcam eas in montibus Ifrael, in
14 riuis, & in cunctis fedibus terræ. * In
pafcuis vberrimis pafcam eas, & in
montibus excelfis Ifrael erunt pafcua
earum: ibi requiefcent in herbis virentibus, & in pafcuis pinguibus pa-
15 fcentur fuper montes Ifrael. * Ego pafcam oues meas: & ego eas accubare
16 faciam, dicit Dominus Deus. * Quod
perierat requiram, & quod abiectum
erat reducam, & quod confractum fuerat alligabo, & quod infirmum fuerat
confolidabo, & quod pingue & forte
cuftodiam: & pafcam illas in iudicio.
17 * Vos autem greges mei, hæc dicit & iudicabit
Dominus Deus: Ecce ego iudico inter
pecus & pecus, arietum, & hircorum.
18 * Nonne fatis vobis erat pafcua bona
E depafci? infuper & reliquias pafcuarum veftrarum conculcaftis pedibus
veftris: & cum puriffimam aquam biberetis, reliquam pedibus veftris tur-
19 babatis. * Et oues meæ his, quæ
conculcata pedibus veftris fuerant, pafcebantur: & quæ pedes veftri turba-
20 uerant, hæc bibebant. * Propterea hæc
dicit Dominus Deus ad vos: Ecce ego
ipfe iudico inter pecus pingue, & ma-
21 cilentum: * pro eo quòd lateribus, &
humeris impingebatis, & cornibus veftris ventilabatis omnia infirma pe-
22 cora, donec difpergerentur foras: * faluabo gregem meum, & non erit vltra
in rapinam, & iudicabo inter pecus &
23 pecus. * [b]ET SVSCITABO SVPER atque principem pacis fufcitabit;
F EAS PASTOREM VNVM, qui pafcat
eas, feruum meum Dauid: ipfe pafcet

[a] Ier. 23. a. 1. Sup. 13. a. 3. — [b] Io. 1. g. 45. & 10. c. 11. Ifai. 40. c. 11. Dan. 9. f. 24. Ofee 3. b. 5.

eas, & ipſe erit eis in paſtorem. * Ego 24
autem Dominus ero eis in Deum: &
ſeruus meus Dauid princeps in medio
eorum: ego Dominus locutus ſum. * Et 25
faciam cum eis pactum pacis, & ceſ-
ſare faciam beſtias peſſimas de terra:
& qui habitant in deſerto, ſecuri dor-
mient in ſaltibus. * Et ponam eos in 26
circuitu collis mei benedictionem: &
deducam imbrem in tempore ſuo: plu-
uiæ benedictiones erunt. * Et dabit 27
lignum agri fructum ſuum, & terra da-
bit germen ſuum, & erunt in terra ſua G
abſque timore: & ſcient quia ego Do-
minus, cum contriuero catenas iugi
eorum, & eruero eos de manu im-
perantium ſibi. * Et non erunt vltra 28
in rapinam in Gentibus, neque be-
ſtiæ terræ deuorabunt eos: ſed habi-
tabunt confidenter abſque vllo terrore.
* Et ſuſcitabo eis germen nominatum: 29
& non erunt vltra imminuti fame in
terra, neque portabunt vltra oppro-
brium Gentium. * Et ſcient quia ego 30
Dominus Deus eorum cum eis, & ipſi
populus meus domus Iſrael: ait Do-
minus Deus. * [a] Vos autem greges mei, 31
greges paſcuæ meæ homines eſtis: &
ego Dominus Deus veſter, dicit Do-
minus Deus.

35

Seir inimicus deſolabitur,

ET factus eſt ſermo Domini ad me, 1
dicens: * Fili hominis pone faciem A 2
tuam aduerſum montem Seir, & pro-
phetabis de eo, & dices illi: * Hæc 3
dicit Dominus Deus: Ecce ego ad te
mons Seir, & extendam manum meam
ſuper te, & dabo te deſolatum atque
deſertum. * Vrbes tuas demoliar, & 4
tu deſertus eris: & ſcies quia ego Do-
minus. * Eo quòd fueris inimicus ſem- 5
piternus, & concluſeris filios Iſrael in B
manus gladij in tempore afflictionis eo-
rum, in tempore iniquitatis extremæ.
* Propterea viuo ego, dicit Dominus 6
Deus: quoniam ſanguini tradam te,
& ſanguis te perſequetur: & cum ſan-
guinem oderis, ſanguis perſequetur te.
* Et dabo montem Seir deſolatum at- 7
que deſertum: & auferam de eo eun-
tem, & redeuntem. * Et implebo mon- 8
tes eius occiſorum ſuorum: in colli-
bus tuis, & in vallibus tuis, atque in
torrentibus interfecti gladio cadent.
* In ſolitudines ſempiternas tradam te, 9
& ciuitates tuæ non habitabuntur: & C
10 ſcietis quia ego Dominus Deus. * Eo
quòd dixeris: Duæ gentes, & duæ terræ
meæ erunt, & hereditate poſſidebo eas:
11 cum Dominus eſſet ibi: * Propterea
viuo ego, dicit Dominus Deus, quia
faciam iuxta iram tuam, & ſecundum
zelum tuum, quem feciſti odio habens
eos: & notus efficiar per eos cum te
12 iudicauero. * Et ſcies quia ego Do-
D minus audiui vniuerſa opprobria tua,
quæ locutus es de montibus Iſrael, di-
cens: Deſerti, nobis ad deuorandum
13 dati ſunt. * Et inſurrexiſtis ſuper me
ore veſtro, & derogaſtis aduerſum me
14 verba veſtra: ego audiui. * Hæc di-
cit Dominus Deus: Lætante vniuerſa
15 terra, in ſolitudinem te redigam. * Si-
cuti gauiſus es ſuper hereditatem do-
mus Iſrael, eo quòd fuerit diſſipata,
ſic faciam tibi: diſſipatus eris mons
Seir, & Idumæa omnis: & ſcient quia
ego Dominus.

36

1 TV autem fili hominis propheta
A ſuper montes Iſrael, & dices: [b] Montes
2 Iſrael audite verbum Domini: * Hæc
dicit Dominus Deus: Eo quòd dixerit
inimicus de vobis: Euge, altitudines
ſempiternæ in hereditatem datæ ſunt
3 nobis: * propterea vaticinare, & dic:
Hæc dicit Dominus Deus: Pro eo quòd
deſolati eſtis, & conculcati per circui-
tum, & facti in hereditatem reliquis
Gentibus, & aſcendiſtis ſuper labium
4 linguæ, & opprobrium populi: * pro-
pterea montes Iſrael audite verbum
Domini Dei: Hæc dicit Dominus Deus
montibus, & collibus, torrentibus, val-
libusq. & deſertis, parietinis, & vrbibus
derelictis, quæ depopulatæ ſunt, & ſub-
ſannatæ a reliquis Gentibus per cir-
5 cuitum. * Propterea hæc dicit Dominus
B Deus: Quoniam in igne zeli mei locu-
tus ſum de reliquis Gentibus, & de Idu-
mæa vniuerſa, quæ dederunt terram
meam ſibi in hereditatem cum gaudio,
& toto corde, & ex animo: & eiece-
6 runt eam vt vaſtarent: * idcirco vati-
cinare ſuper humum Iſrael, & dices
montibus, & collibus, iugis, & valli-
bus: Hæc dicit Dominus Deus: Ecce
ego in zelo meo, & in furore meo lo-
cutus ſum, eo quòd confuſionem gen-
7 tium ſuſtinueritis. * Idcirco hæc dicit
Dominus Deus: Ego leuaui manum
meam vt Gentes, quæ in circuitu ve-

montes v… Iſrael ha… tabunt…

[a] Io. 10. c. 11. — [b] Sup. 6. a. 3.

ſtro ſunt, ipſæ confuſionem ſuam por-
tent. * Vos autem montes Iſrael ramos 8
veſtros germinetis, & fructum veſtrum
afferatis populo meo Iſrael: prope enim
eſt vt veniat: * Quia ecce ego ad vos, 9
& conuertar ad vos, & arabimini, & C
accipietis ſementem. * Et multiplicabo 10
in vobis homines, omnemq. domum
Iſrael: & habitabuntur ciuitates, & rui-
noſa inſtaurabuntur. * Et replebo vos 11
hominibus, & iumentis: & multipli-
cabuntur, & creſcent: & habitare vos
faciam ſicut a principio, bonisq. do-
nabo maioribus, quàm habuiſtis ab
initio: & ſcietis quia ego Dominus.
*Et adducam ſuper vos homines po- 12
pulum meum Iſrael, & hereditate poſ-
ſidebunt te: & eris eis in hereditatem,
& non addes vltra vt abſque eis ſis.
*Hæc dicit Dominus Deus: Pro eo 13
quòd dicunt de vobis: Deuoratrix ho-
minum es, & ſuffocans gentem tuam:
*Propterea homines non comedes am- 14
plius, & gentem tuam non necabis
vltra, ait Dominus Deus: * Nec audi- 15
tam faciam in te amplius confuſionem D
Gentium, & opprobrium populorum
nequaquam portabis, & gentem tuam
non amittes amplius, ait Dominus Deus.
gregibus hominum, *Et factum eſt verbum Domini ad 16
me, dicens: * Fili hominis domus 17
Iſrael habitauerunt in humo ſua, &
polluerunt eam in vijs ſuis, & in ſtu-
dijs ſuis iuxta immunditiam men-
ſtruatæ facta eſt via eorum coram me.
*Et effudi indignationem meam ſuper 18
eos pro ſanguine, quem fuderunt ſu-
per terram, & in idolis ſuis polluerunt
eam. * Et diſperſi eos in Gentes, & 19
ventilati ſunt in terras: iuxta vias eo-
rum, & adinuentiones eorum iudicaui
eos. * Et ingreſſi ſunt ad Gentes, ad 20
quas introierunt, [a]& polluerunt no-
men ſanctum meum, cum diceretur
de eis: Populus Domini iſte eſt, & de
terra eius egreſſi ſunt. * Et peperci 21
nomini ſancto meo, quod polluerat do- E
mus Iſrael in Gentibus, ad quas in-
reductis, greſſi ſunt. * Idcirco dices domui Iſrael: 22
Hæc dicit Dominus Deus: Non pro-
pter vos ego faciam, domus Iſrael, ſed
propter nomen ſanctum meum, quod
polluiſtis in Gentibus, ad quas intra-
ſtis. * Et ſanctificabo nomen meum 23
magnum, quod pollutum eſt inter Gen-
tes, quod polluiſtis in medio earum:
vt ſciant Gentes quia ego Dominus,
ait Dominus exercituum, cum ſancti-
24 ficatus fuero in vobis coram eis: * Tol-
lam quippe vos de Gentibus, & con-
gregabo vos de vniuerſis terris, & ad-
25 ducam vos in terram veſtram. * Et mundatis,
effundam ſuper vos aquam mundam,
& mundabimini ab omnibus inquina-
mentis veſtris, & ab vniuerſis idolis
26 veſtris mundabo vos. * [b]Et dabo vo-
bis cor nouum, & ſpiritum nouum
ponam in medio veſtri: & auferam cor
lapideum de carne veſtra, & dabo vo-
27 bis cor carneum. * Et ſpiritum meum
F ponam in medio veſtri: & faciam vt
in præceptis meis ambuletis, & iudicia
28 mea cuſtodiatis, & operemini. * Et
habitabitis in terra, quam dedi patri-
bus veſtris: & eritis mihi in populum,
29 & ego ero vobis in Deum. * Et ſal-
uabo vos ex vniuerſis inquinamentis
veſtris: & vocabo frumentum, & mul-
tiplicabo illud, & non imponam vobis
30 famem. * Et multiplicabo fructum li-
gni, & genimina agri, vt non portetis
vltra opprobrium famis in Gentibus.
31 *Et recordabimini viarum veſtrarum ad Deum conuerſis,
peſſimarum, ſtudiorumq. non bono-
rum: & diſplicebunt vobis iniquitates
32 veſtræ, & ſcelera veſtra. * Non pro-
pter vos ego faciam, ait Dominus Deus,
notum ſit vobis: confundimini, & eru-
beſcite ſuper vijs veſtris, domus Iſrael.
33 *Hæc dicit Dominus Deus: In die, propter gloriam Dei.
G qua mundauero vos ex omnibus ini-
quitatibus veſtris, & inhabitari fecero
34 vrbes, & inſtaurauero ruinoſa, * & terra
deſerta fuerit exculta, quæ quondam
erat deſolata in oculis omnis viatoris,
35 * dicent: Terra illa inculta, facta eſt vt
hortus voluptatis: & ciuitates deſertæ,
& deſtitutæ atque ſuffoſſæ, munitæ ſe-
36 derunt. * Et ſcient Gentes quæcum-
que derelictæ fuerint in circuitu veſtro,
quia ego Dominus ædificaui diſſipata,
plantauiq. inculta, ego Dominus locu-
37 tus ſim, & fecerim. * Hæc dicit Do-
minus Deus: Adhuc in hoc inuenient
me domus Iſrael, vt faciam eis: Multi-
plicabo eos ſicut gregem hominum,
38 *vt gregem ſanctum, vt gregem Ieru-
ſalem in ſollemnitatibus eius: Sic erunt
ciuitates deſertæ, plenæ gregibus ho-
minum: & ſcient quia ego Dominus.

[a] Iſai. 52. b. 5. Rom. 2. d. 24. — [b] Sup. 11. d. 19.

β) Symbolis monſtratur: offium aridorum

FAčta eſt ſuper me manus Domini, 37 1
& eduxit me in ſpiritu Domini: & di- A
miſit me in medio campi, qui erat
plenus oſſibus: * Et circumduxit me 2
per ea in gyro: erant autem multa
valde ſuper faciem campi, ſiccaq. vehe-
menter. * Et dixit ad me: Fili homi- 3
nis putaſne viuent oſſa iſta? Et dixi:
Domine Deus, tu noſti. * Et dixit ad 4
me: Vaticinare de oſſibus iſtis: & di-
ces eis: Oſſa arida audite verbum Do-
mini. * Hæc dicit Dominus Deus oſſi- 5
bus his: Ecce ego intromittam in vos
ſpiritum, & viuetis. * Et dabo ſuper 6
vos neruos, & ſuccreſcere faciam ſuper B
vos carnes, & ſuperextendam in vobis
cutem: & dabo vobis ſpiritum, & vi-
uetis, & ſcietis quia ego Dominus. * Et 7
prophetaui ſicut præceperat mihi: fa-
čtus eſt autem ſonitus, prophetante
me, & ecce commotio: & acceſſerunt
oſſa ad oſſa, vnumquodque ad iunctu-
ram ſuam. * Et vidi, & ecce ſuper ea 8
nerui, & carnes aſcenderunt: & ex-
tenta eſt in eis cutis deſuper, & ſpiri-
tum non habebant. * Et dixit ad me: 9
Vaticinare ad ſpiritum, vaticinare fili C
hominis, & dices ad ſpiritum: Hæc di-
cit Dominus Deus: A quattuor ventis
veni ſpiritus, & inſuffla ſuper inter-
fečtos iſtos, & reuiuiſcant. * Et pro- 10
phetaui ſicut præceperat mihi: & in-
greſſus eſt in ea ſpiritus, & vixerunt:
ſteteruntq. ſuper pedes ſuos exercitus
grandis nimis valde. * Et dixit ad me: 11
Fili hominis, oſſa hæc vniuerſa, do-
mus Iſrael eſt: ipſi dicunt: Aruerunt
oſſa noſtra, & perijt ſpes noſtra, & ab-
ſciſſi ſumus. * Propterea vaticinare, 12
& dices ad eos: Hæc dicit Dominus
Deus: Ecce ego aperiam tumulos ve- D
ſtros, & educam vos de ſepulchris ve-
ſtris populus meus: & inducam vos
in terram Iſrael. * Et ſcietis quia ego 13
Dominus, cum aperuero ſepulchra ve-
ſtra, & eduxero vos de tumulis ve-
ſtris popule meus: * Et dedero ſpi- 14
ritum meum in vobis, & vixeritis, &
requieſcere vos faciam ſuper humum
veſtram: & ſcietis quia ego Domi-
nus locutus ſum, & feci, ait Dominus
Deus.
* Et fačtus eſt ſermo Domini ad me, 15
dicens: * Et tu fili hominis ſume tibi 16
lignum vnum: & ſcribe ſuper illud:
Iudæ, & filiorum Iſrael ſociorum eius:
& tolle lignum alterum, & ſcribe ſuper
E illud: Ioſeph ligno Ephraim, & cunčtæ
17 domui Iſrael, ſociorumq. eius. * Et
adiunge illa, vnum ad alterum tibi in
lignum vnum: & erunt in vnionem in
18 manu tua. * Cum autem dixerint ad
te filij populi tui loquentes: Nonne
indicas nobis quid in his tibi velis?
19 * loquéris ad eos: Hæc dicit Domi-
nus Deus: Ecce ego aſſumam lignum
Ioſeph, quod eſt in manu Ephraim, &
tribus Iſrael, quæ ſunt ei adiunčtæ: &
dabo eas pariter cum ligno Iuda, &
faciam eas in lignum vnum: & erunt
20 vnum in manu eius. * Erunt autem
ligna, ſuper quæ ſcripſeris in manu
21 tua, in oculis eorum. * Et dices ad
F eos: Hæc dicit Dominus Deus: Ecce
ego aſſumam filios Iſrael de medio
nationum, ad quas abierunt: & con-
gregabo eos vndique, & adducam eos
22 ad humum ſuam. * [a] Et faciam eos
in gentem vnam in terra in montibus
Iſrael, & rex vnus erit omnibus im-
perans: & non erunt vltra duæ gen-
tes, nec diuidentur amplius in duo
23 regna. * Neque polluentur vltra in
idolis ſuis, & abominationibus ſuis,
& cunčtis iniquitatibus ſuis: & ſal-
uos eos faciam de vniuerſis ſedibus,
in quibus peccauerunt, & emundabo
eos: & erunt mihi populus, & ego
24 ero eis Deus. * [b] Et ſeruus meus
G Dauid rex ſuper eos, & paſtor vnus
erit omnium eorum: in iudicijs meis
ambulabunt, & mandata mea cuſto-
25 dient, & facient ea. * Et habitabunt
ſuper terram, quam dedi ſeruo meo
Iacob, in qua habitauerunt patres ve-
ſtri: & habitabunt ſuper eam ipſi, &
filij eorum, & filij filiorum eorum,
vſque in ſempiternum: & Dauid ſer-
uus meus princeps eorum in perpe-
26 tuum. * [c] Et percutiam illis fœdus
pacis, pačtum ſempiternum erit eis:
& fundabo eos, & multiplicabo, &
dabo ſanctificationem meam in me-
27 dio eorum in perpetuum. * Et erit
tabernaculum meum in eis: & ero eis
28 Deus, & ipſi erunt mihi populus. * Et
ſcient Gentes quia ego Dominus ſan-
čtificator Iſrael, cum fuerit ſanctifi-
catio mea in medio eorum in per-
petuum.

& lignorum amborum.

[a] Ioan. 10. d. 16. — [b] Sup. 34. f. 23. Ioan. 1. g. 45. Iſa. 40. c. 11. Ier. 23. a. 5. Dan. 9. f. 24. — [c] Ioan. 12. e. 34. Pſal. 109. b. 4. & 116. 2.

b) Clades hoſtium.
a) Bellum infelix:
conuenient plurimi,

ET factus eſt ſermo Domini ad me, 38
dicens: * [a]Fili hominis pone faciem 1 A
tuam contra Gog, terram Magog, prin- 2
cipem capitis Moſoch, & Thubal: &
vaticinare de eo, * & dices ad eum: 3
Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego
ad te Gog principem capitis Moſoch
& Thubal, * & circumagam te, & po- 4
nam frenum in maxillis tuis: & edu-
cam te, & omnem exercitum tuum,
equos & equites veſtitos loricis vni-
uerſos, multitudinem magnam, haſtam
& clypeum arripientium & gladium.
* Perſæ, Æthiopes, & Libyes cum eis, 5 B
omnes ſcutati & galeati. * Gomer, & 6
vniuerſa agmina eius, domus Tho-
gorma, latera Aquilonis, & totum ro-
bur eius, populiq. multi tecum. * Præ- 7
para, & inſtrue te, & omnem multitu-
dinem tuam, quæ coaceruata eſt ad
te: & eſto eis in præceptum. * Poſt 8
dies multos viſitaberis: in nouiſſimo
annorum venies ad terram, quæ re-
uerſa eſt a gladio, & congregata eſt
de populis multis ad montes Iſrael,
qui fuerunt deſerti iugiter: hæc de po-
pulis educta eſt, & habitabunt in ea
confidenter vniuerſi. * Aſcendens au- 9
tem quaſi tempeſtas venies, & quaſi C
nubes, vt operias terram tu, & omnia
agmina tua, & populi multi tecum.
* Hæc dicit Dominus Deus: In die illa 10
aſcendent ſermones ſuper cor tuum,
& cogitabis cogitationem peſſimam:
* & dices: Aſcendam ad terram abſque 11
muro: veniam ad quieſcentes, habi-
tanteſq. ſecure: hi omnes habitant ſine
muro, vectes, & portæ non ſunt eis:
* Vt diripias ſpolia, & inuadas præ- 12
dam, vt inferas manum tuam ſuper D
eos, qui deſerti fuerant, & poſtea re-
ſtituti, & ſuper populum, qui eſt con-
gregatus ex Gentibus, qui poſſidere
cœpit, & eſſe habitator vmbilici terræ.
* Saba, & Dedan, & negotiatores Thar- 13
ſis, & omnes leones eius dicent tibi:
Numquid ad ſumenda ſpolia tu venis?
ecce ad diripiendam prædam congre-
gaſti multitudinem tuam, vt tollas ar-
gentum, & aurum, & auferas ſupel-
lectilem, atque ſubſtantiam, & diripias
manubias infinitas. * Propterea vati- 14
cinare fili hominis, & dices ad Gog: E
Hæc dicit Dominus Deus: Numquid
non in die illo, cum habitauerit po-
pulus meus Iſrael confidenter, ſcies?
15 * Et venies de loco tuo a lateribus
Aquilonis tu & populi multi tecum
aſcenſores equorum vniuerſi, cœtus
16 magnus, & exercitus vehemens. * Et
aſcendes ſuper populum meum Iſrael
quaſi nubes, vt operias terram. In no-
uiſſimis diebus eris, & adducam te
ſuper terram meam: vt ſciant Gentes
me, cum ſanctificatus fuero in te in
oculis eorum, o Gog.
17 * Hæc dicit Dominus Deus: Tu ergo
F ille es, de quo locutus ſum in diebus
antiquis in manu ſeruorum meorum
prophetarum Iſrael, qui prophetaue-
runt in diebus illorum temporum, vt
18 adducerem te ſuper eos. * Et erit in
die illa, in die aduentus Gog ſuper
terram Iſrael, ait Dominus Deus, aſcen-
19 det indignatio mea in furore meo. * Et
in zelo meo, in igne iræ meæ locutus
ſum. Quia in die illa erit commotio
20 magna ſuper terram Iſrael: * & [b]com-
mouebuntur a facie mea piſces maris,
& volucres cæli, & beſtiæ agri, & omne
reptile, quod mouetur ſuper humum,
cunctiq. homines, qui ſunt ſuper fa-
ciem terræ: & ſubuertentur montes,
& cadent ſepes, & omnis murus cor-
21 ruet in terram. * Et conuocabo ad-
G uerſus eum in cunctis montibus meis
gladium, ait Dominus Deus: gladius
vniuſcuiuſque in fratrem ſuum dirige-
22 tur. * Et iudicabo eum peſte, & ſan-
guine, & imbre vehementi, & lapidibus
immenſis: ignem, & ſulphur pluam
ſuper eum, & ſuper exercitum eius,
& ſuper populos multos, qui ſunt cum
23 eo. * Et magnificabor, & ſanctifica-
bor: & notus ero in oculis multarum
gentium, & ſcient quia ego Dominus.

ſed cæden-tur.

39
1 A TV autem fili hominis vaticinare
aduerſum Gog, & dices: Hæc dicit
Dominus Deus: Ecce ego ſuper te Gog
principem capitis Moſoch & Thubal:
2 * & circumagam te, & educam te, &
aſcendere te faciam de lateribus Aqui-
lonis: & adducam te ſuper montes
3 Iſrael. * Et percutiam arcum tuum in
manu ſiniſtra tua, & ſagittas tuas de
4 manu dextera tua deijciam. * Super
montes Iſrael cades tu, & omnia ag-
mina tua, & populi tui, qui ſunt te-
cum: feris, auibus, omniq. volatili, &

β) Strages magna:
vaſtatores

[a] Inf. 39. a. 1. Apoc. 20. c. 7. — [b] Mat. 24. c. 29. Luc. 21. e. 25.

Gog & Magog
beſtijs terræ dedi te ad deuorandum.
* Super faciem agri cades: quia ego 5
locutus ſum, ait Dominus Deus. * Et 6
immittam ignem in Magog, & in his, B
qui habitant in inſulis confidenter: &
ſcient quia ego Dominus. * Et nomen 7
ſanctum meum notum faciam in me-
dio populi mei Iſrael, & non polluam
nomen ſanctum meum amplius: &
ſcient Gentes quia ego Dominus ſan-
ctus Iſrael. * Ecce venit, & factum eſt, 8
ait Dominus Deus: hæc eſt dies, de
qua locutus ſum. * Et egredientur 9
habitatores de ciuitatibus Iſrael, & ſuc-
cendent & comburent arma, clypeum,
& haſtas, arcum, & ſagittas, & bacu-
los manuum, & contos: & ſuccendent
ea igni ſeptem annis. * Et non porta- 10
bunt ligna de regionibus, neque ſuc- C
cident de ſaltibus: quoniam arma ſuc-
cendent igni, & deprædabuntur eos,
quibus prædæ fuerant, & diripient va-
ſtatores ſuos, ait Dominus Deus. * Et 11
erit in die illa: dabo Gog locum no-
minatum ſepulchrum in Iſrael: vallem
viatorum ad Orientem maris, quæ ob-
ſtupeſcere faciet prætereuntes: & ſepe-
lient ibi Gog, & omnem multitudinem
eius, & vocabitur vallis multitudinis
Gog. * Et ſepelient eos domus Iſrael, 12
vt mundent terram ſeptem menſibus.
* Sepeliet autem eum omnis populus 13
terræ, & erit eis nominata dies, in qua
glorificatus ſum, ait Dominus Deus.
* Et viros iugiter conſtituent luſtrantes 14
terram, qui ſepeliant, & requirant eos, D
qui remanſerant ſuper faciem terræ,
vt emundent eam: poſt menſes au-
tem ſeptem quærere incipient. * Et 15
circuibunt peragrantes terram: cumq.
viderint os hominis, ſtatuent iuxta il-
lud titulum, donec ſepeliant illud po-
linctores in valle multitudinis Gog.
* Nomen autem ciuitatis Amona, & 16
immolabuntur
mundabunt terram. * Tu ergo fili ho- 17
minis, hæc dicit Dominus Deus: Dic
omni volucri, & vniuerſis auibus, cun-
ctisq. beſtijs agri: Conuenite, prope- E
rate, concurrite vndique ad victimam
meam, quam ego immolo vobis, victi-
mam grandem ſuper montes Iſrael:
vt comedatis carnem, & bibatis ſan-
guinem. * Carnes fortium comedetis, 18
& ſanguinem principum terræ bibetis:
arietum, & agnorum, & hircorum, tau-
rorumq. & altilium, & pinguium om-
19 nium. * Et comedetis adipem in ſatu-
ritatem, & bibetis ſanguinem in ebrie-
tatem, de victima, quam ego immolabo
20 vobis: * & ſaturabimini ſuper menſam
meam de equo, & equite forti, & de
vniuerſis viris bellatoribus, ait Domi-
nus Deus.

21 * Et ponam gloriam meam in Gen-
ad Dei gloriam.
tibus: & videbunt omnes gentes iudi-
cium meum, quod fecerim, & manum
22 meam, quam poſuerim ſuper eos. * Et
F ſcient domus Iſrael quia ego Dominus
Deus eorum a die illa, & deinceps.
23 * Et ſcient Gentes quoniam in iniqui-
tate ſua capta ſit domus Iſrael, eo quòd
dereliquerint me, & abſconderim fa-
ciem meam ab eis: & tradiderim eos
in manus hoſtium, & ceciderint in gla-
24 dio vniuerſi. * Iuxta immunditiam eo-
rum, & ſcelus feci eis, & abſcondi
25 faciem meam ab illis. * Propterea hæc
dicit Dominus Deus: Nunc reducam
captiuitatem Iacob, & miſerebor om-
nis domus Iſrael: & aſſumam zelum
26 pro nomine ſancto meo. * Et porta-
bunt confuſionem ſuam, & omnem
G præuaricationem, qua præuaricati ſunt
in me, cum habitauerint in terra ſua
27 confidenter neminem formidantes: * &
reduxero eos de populis, & congre-
gauero de terris inimicorum ſuorum,
& ſanctificatus fuero in eis, in oculis
28 gentium plurimarum. * [a] Et ſcient quia
ego Dominus Deus eorum, eo quòd
tranſtulerim eos in nationes; & con-
gregauerim eos ſuper terram ſuam, &
non dereliquerim quemquam ex eis
29 ibi. * Et non abſcondam vltra faciem
meam ab eis, eo quòd effuderim ſpi-
ritum meum ſuper omnem domum
Iſrael, ait Dominus Deus.

2. Vita noua populi.

40
1 A IN vigeſimo quinto anno tranſmi- a) Templum nouum.
grationis noſtræ, in exordio anni, de-
cima menſis, quartodecimo anno poſt- a) Menſura eius:
quam percuſſa eſt ciuitas: in ipſa hac
die facta eſt ſuper me manus Domini,
2 & adduxit me illuc. * In viſionibus
Dei adduxit me in terram Iſrael, &
dimiſit me ſuper montem excelſum
nimis: ſuper quem erat quaſi ædifi-
cium ciuitatis vergentis ad Auſtrum.

[a] Sup. 36. e. 23.

*Et introduxit me illuc: & ecce vir, 3
cuius erat ſpecies quaſi ſpecies æris,
& funiculus lineus in manu eius, &
calamus menſuræ in manu eius: ſtabat
autem in porta. * Et locutus eſt ad 4
me idem vir: Fili hominis vide oculis
tuis, & auribus tuis audi, & pone cor
tuum in omnia, quæ ego oſtendam
tibi: quia vt oſtendantur tibi adductus
es huc: annuncia omnia, quæ tu vi-
des, domui Iſrael.
atrij exterioris * Et ecce murus forinſecus in cir- 5
cuitu domus vndique, & in manu viri
calamus menſuræ ſex cubitorum, &
palmo: & menſus eſt latitudinem ædi-
ficij calamo vno, altitudinem quoque
calamo vno. * Et venit ad portam, quæ 6
reſpiciebat viam orientalem, & aſcen-
dit per gradus eius: & menſus eſt limen
portæ calamo vno latitudinem, id eſt, B
limen vnum calamo vno in latitudine:
* & thalamum vno calamo in longum, 7
& vno calamo in latum: & inter thala-
mos, quinque cubitos: * & limen portæ 8
iuxta veſtibulum portæ intrinſecus, ca-
lamo vno. * Et menſus eſt veſtibulum 9
portæ octo cubitorum, & frontem eius
duobus cubitis: veſtibulum autem portæ
erat intrinſecus. * Porro thalami portæ 10
ad viam Orientalem, tres hinc & tres
inde: menſura vna trium, & menſura
vna frontium ex vtraque parte. * Et 11
menſus eſt latitudinem liminis portæ,
decem cubitorum: & longitudinem
portæ, tredecim cubitorum: * Et mar- 12
ginem ante thalamos cubiti vnius: &
cubitus vnus finis vtrinque: thalami
autem, ſex cubitorum erant hinc &
inde. * Et menſus eſt portam a tecto 13
thalami, vſque ad tectum eius, latitudi-
nem vigintiquinque cubitorum: oſtium
contra oſtium. * Et fecit frontes per 14
ſexaginta cubitos: & ad frontem atrium
portæ vndique per circuitum. * Et ante 15
faciem portæ, quæ pertingebat vſque
ad faciem veſtibuli portæ interioris,
quinquaginta cubitos. * Et feneſtras 16
obliquas in thalamis, & in frontibus C
eorum, quæ erant intra portam vndi-
que per circuitum: ſimiliter autem
erant & in veſtibulis feneſtræ per gy-
rum intrinſecus, & ante frontes pictura
palmarum. * Et eduxit me ad atrium 17
exterius, & ecce gazophylacia, & paui-
mentum ſtratum lapide in atrio per
circuitum: triginta gazophylacia in cir-
cuitu pauimenti. * Et pauimentum in 18
fronte portarum ſecundum longitudi-
19 nem portarum erat inferius. * Et men-
ſus eſt latitudinem a facie portæ in-
ferioris vſque ad frontem atrij interioris
extrinſecus, centum cubitos ad Orien-
20 tem, & ad Aquilonem. * Portam quo-
que, quæ reſpiciebat viam Aquilonis
atrij exterioris, menſus eſt tam in lon-
21 gitudine, quàm in latitudine. * Et
thalamos eius tres hinc, & tres inde:
& frontem eius, & veſtibulum eius
ſecundum menſuram portæ prioris,
quinquaginta cubitorum longitudinem
eius, & latitudinem viginti quinque
22 cubitorum. * Feneſtræ autem eius, &
veſtibulum, & ſculpturæ ſecundum
D menſuram portæ, quæ reſpiciebat ad
Orientem: & ſeptem graduum erat
aſcenſus eius, & veſtibulum ante eam.
23 *Et porta atrij interioris contra por-
tam Aquilonis, & Orientalem: & men-
ſus eſt a porta vſque ad portam cen-
24 tum cubitos. * Et eduxit me ad viam
auſtralem, & ecce porta, quæ reſpi-
ciebat ad Auſtrum: & menſus eſt
frontem eius, & veſtibulum eius iuxta
25 menſuras ſuperiores. * Et feneſtras
eius, & veſtibula in circuitu, ſicut fe-
neſtras ceteras: quinquaginta cubito-
rum longitudine, & latitudine viginti-
26 quinque cubitorum. * Et in gradibus
ſeptem aſcendebatur ad eam: & ve-
ſtibulum ante fores eius: & cælatæ
palmæ erant, vna hinc, & altera inde
27 in fronte eius. * Et porta atrij interio-
ris in via auſtrali: & menſus eſt a
porta vſque ad portam in via auſtrali,
centum cubitos.
28 *Et introduxit me in atrium inte- atque interioris
rius ad portam auſtralem: & menſus
eſt portam iuxta menſuras ſuperiores.
29 *Thalamum eius, & frontem eius, &
veſtibulum eius eiſdem menſuris: &
feneſtras eius, & veſtibulum eius in
circuitu quinquaginta cubitos longi-
tudinis, & latitudinis vigintiquinque
30 cubitos. * Et veſtibulum per gyrum
E longitudine vigintiquinque cubitorum,
31 & latitudine quinque cubitorum. * Et
veſtibulum eius ad atrium exterius, &
palmas eius in fronte: & octo gradus
erant, quibus aſcendebatur per eam.
32 *Et introduxit me in atrium interius
per viam orientalem: & menſus eſt
portam ſecundum menſuras ſuperio-
33 res. * Thalamum eius, & frontem eius,
& veſtibulum eius ſicut ſupra: & fe-

neſtras eius, & veſtibula eius in cir-
cuitu, longitudine quinquaginta cubi-
torum, & latitudine vigintiquinque
cubitorum. * Et veſtibulum eius, id 34
eſt atrij exterioris: & palmæ cælatæ
in fronte eius hinc & inde: & in octo
gradibus aſcenſus eius. * Et intro- 35
duxit me ad portam, quæ reſpiciebat
ad Aquilonem: & menſus eſt ſecun-
dum menſuras ſuperiores. * Thalamum 36
eius, & frontem eius, & veſtibulum
eius, & feneſtras eius per circuitum,
longitudine quinquaginta cubitorum,
& latitudine vigintiquinque cubito-
rum. * Et veſtibulum eius reſpiciebat 37
ad atrium exterius: & cælatura pal-
marum in fronte eius hinc & inde: &
eiuſque apparatus, in octo gradibus aſcenſus eius. * Et 38
per ſingula gazophylacia oſtium in F
frontibus portarum: ibi lauabant holo-
cauſtum. * Et in veſtibulo portæ, duæ 39
menſæ hinc, & duæ menſæ inde: vt
immoletur ſuper eas holocauſtum, &
pro peccato, & pro delicto. * Et ad 40
latus exterius, quod aſcendit ad oſtium
portæ, quæ pergit ad Aquilonem, duæ
menſæ: & ad latus alterum ante veſti-
bulum portæ, duæ menſæ. * Quattuor 41
menſæ hinc, & quattuor menſæ inde:
per latera portæ octo menſæ erant, ſu-
per quas immolabant. * Quattuor au- 42
tem menſæ ad holocauſtum, de lapi-
dibus quadris extructæ: longitudine
cubiti vnius & dimidij: & latitudine
cubiti vnius & dimidij: & altitudine
cubiti vnius: ſuper quas ponant vaſa,
in quibus immolatur holocauſtum, &
victima. * Et labia earum palmi vnius, 43
reflexa intrinſecus per circuitum: ſu-
per menſas autem carnes oblationis.
* Et extra portam interiorem gazo- 44
phylacia cantorum in atrio interiori,
quod erat in latere portæ reſpicientis
ad Aquilonem: & facies eorum contra
viam Auſtralem, vna ex latere portæ
Orientalis, quæ reſpiciebat ad viam G
Aquilonis. * Et dixit ad me: Hoc eſt 45
gazophylacium, quod reſpicit viam
Meridianam, ſacerdotum erit, qui ex-
cubant in cuſtodijs templi. * Porro 46
gazophylacium, quod reſpicit ad viam
Aquilonis, ſacerdotum erit, qui excu-
bant ad miniſterium altaris. iſti ſunt
filij Sadoc, qui accedunt de filijs Leui
ad Dominum vt miniſtrent ei. * Et 47
menſus eſt atrium longitudine centum
cubitorum, & latitudine centum cubi-
torum per quadrum: & altare ante
faciem templi.
48 * Et introduxit me in veſtibulum domus ipſius
templi: & menſus eſt veſtibulum quin-
que cubitis hinc, & quinque cubitis
inde: & latitudinem portæ trium cubi-
torum hinc, & trium cubitorum inde.
49 * Longitudinem autem veſtibuli viginti
cubitorum, & latitudinem vndecim cu-
bitorum, & octo gradibus aſcendeba-
41 tur ad eam. Et columnæ erant in fron-
1 tibus: vna hinc, & altera inde. ET in-
A troduxit me in templum, & menſus eſt
frontes, ſex cubitos latitudinis hinc, &
ſex cubitos latitudinis inde, latitudi-
2 nem tabernaculi. * Et latitudo portæ,
decem cubitorum erat: & latera portæ,
quinque cubitis hinc, & quinque cu-
bitis inde: & menſus eſt longitudinem
eius quadraginta cubitorum, & latitu-
3 dinem viginti cubitorum. * Et intro-
greſſus intrinſecus menſus eſt in fronte
portæ duos cubitos: & portam, ſex
cubitorum: & latitudinem portæ, ſe-
4 ptem cubitorum. * Et menſus eſt lon-
gitudinem eius viginti cubitorum, &
latitudinem eius viginti cubitorum, ante
faciem templi: & dixit ad me: Hoc eſt
5 ſanctum ſanctorum. * Et menſus eſt
parietem domus ſex cubitorum: & la-
titudinem lateris quattuor cubitorum
6 vndique per circuitum domus. * La- & coniunctorum,
tera autem, latus ad latus, bis triginta
tria: & erant eminentia, quæ ingrede-
rentur per parietem domus, in late-
ribus per circuitum, vt continerent, &
7 non attingerent parietem templi. * Et
B platea erat in rotundum, aſcendens
ſurſum per cochleam, & in cœnacu-
lum templi deferebat per gyrum: id-
circo latius erat templum in ſuperiori-
bus: & ſic de inferioribus aſcendebatur
8 ad ſuperiora in medium. * Et vidi in
domo altitudinem per circuitum, fun-
data latera ad menſuram calami ſex
9 cubitorum ſpatio: * & latitudinem per
parietem lateris forinſecus quinque cu-
bitorum: & erat interior domus in la-
10 teribus domus. * Et inter gazophylacia
latitudinem viginti cubitorum in cir-
11 cuitu domus vndique, * & oſtium la-
teris ad orationem: oſtium vnum ad
viam Aquilonis, & oſtium vnum ad
viam Auſtralem: & latitudinem loci
ad orationem, quinque cubitorum in
12 circuitu. * Et ædificium, quod erat
ſeparatum, verſumq. ad viam reſpi-

cientem ad mare, latitudinis ſeptua-
ginta cubitorum. pariès autem ædi-
ficij, quinque cubitorum latitudinis
per circuitum: & longitudo eius no-
naginta cubitorum. * Et menſus eſt 13
domus longitudinem, centum cubito- C
rum: & quod ſeparatum erat ædifi-
cium, & parietes eius, longitudinis
centum cubitorum. * Latitudo autem 14
ante faciem domus: & eius, quod erat
ſeparatum contra Orientem, centum
cubitorum. * Et menſus eſt longi- 15
tudinem ædificij contra faciem eius,
quod erat ſeparatum ad dorſum: ethe-
cas ex vtraque parte centum cubito-
rum: & templum interius, & veſtibula
atrij.
ſupellectilis templi, * Limina, & feneſtras obliquas, & 16
ethecas in circuitu per tres partes,
contra vniuſcuiuſque limen, ſtratumq.
ligno per gyrum in circuitu: terra
autem vſque ad feneſtras, & feneſtræ
clauſæ ſuper oſtia. * Et vſque ad do- 17
mum interiorem, & forinſecus per om-
nem parietem in circuitu intrinſecus,
& forinſecus, ad menſuram. * Et fa- 18
brefacta cherubim & palmæ: & palma
inter cherub & cherub, duasq. facies
habebat cherub. * Faciem hominis 19
iuxta palmam ex hac parte, & faciem
leonis iuxta palmam ex alia parte: ex-
preſſam per omnem domum in cir-
cuitu. * De terra vſque ad ſuperiora 20
portæ, cherubim, & palmæ cælatæ D
erant in pariete templi. * Limen qua- 21
drangulum, & facies ſanctuarij, aſpe-
ctus contra aſpectum. * Altaris lignei 22
trium cubitorum altitudo: & longi-
tudo eius duorum cubitorum: & an-
guli eius, & longitudo eius, & pa-
rietes eius lignei. Et locutus eſt ad
me: Hæc eſt menſa coram Domino.
* Et duo oſtia erant in templo, & in 23
ſanctuario. * Et in duobus oſtijs ex 24
vtraque parte bina erant oſtiola, quæ
in ſe inuicem plicabantur: bina enim
oſtia erant ex vtraque parte oſtio-
rum. * Et cælata erant in ipſis oſtijs 25
templi cherubim, & ſculpturæ palma-
rum, ſicut in parietibus quoque ex-
preſſæ erant: quam ob rem & groſ-
ſiora erant ligna in veſtibuli fronte
forinſecus. * Super quæ feneſtræ ob- 26
liquæ, & ſimilitudo palmarum hinc
atque inde in humerulis veſtibuli: ſe-
cundum latera domus, latitudinemq.
parietum.

42 ET eduxit me in atrium exterius ceterorumque ædificiorum,
1 A per viam ducentem ad Aquilonem, &
introduxit me in gazophylacium, quod
erat contra ſeparatum ædificium, &
contra ædem vergentem ad Aquilo-
2 nem. * In facie longitudinis, centum
cubitos oſtij Aquilonis: & latitudinis
3 quinquaginta cubitos, * contra viginti
cubitos atrij interioris, & contra paui-
mentum ſtratum lapide atrij exterio-
ris, vbi erat porticus iuncta porticui
4 triplici. * Et ante gazophylacia de-
ambulatio decem cubitorum latitudi-
nis, ad interiora reſpiciens viæ cubiti
vnius. Et oſtia eorum ad Aquilonem:
5 * Vbi erant gazophylacia in ſuperio-
ribus humiliora: quia ſupportabant
porticus, quæ ex illis eminebant de in-
6 ferioribus, & de medijs ædificij. * Tri-
B ſtega enim erant, & non habebant co-
lumnas, ſicut erant columnæ atriorum:
propterea eminebant de inferioribus,
& de medijs a terra cubitis quinqua-
7 ginta. * Et peribolus exterior ſecun-
dum gazophylacia, quæ erant in via
atrij exterioris ante gazophylacia: lon-
gitudo eius quinquaginta cubitorum.
8 * Quia longitudo erat gazophylacio-
rum atrij exterioris, quinquaginta cu-
bitorum: & longitudo ante faciem
9 templi, centum cubitorum. * Et erat
ſubter gazophylacia hæc introitus ab
Oriente ingredientium in ea de atrio
10 exteriori. * In latitudine periboli atrij,
quod erat contra viam Orientalem, in
faciem ædificij ſeparati, & erant ante
11 ædificium gazophylacia. * Et via ante
C faciem eorum iuxta ſimilitudinem gazo-
phylaciorum, quæ erant in via Aqui-
lonis: ſecundum longitudinem eorum,
ſic & latitudo eorum: & omnis introi-
tus eorum, & ſimilitudines, & oſtia eo-
12 rum. * ſecundum oſtia gazophilacio-
rum, quæ erant in via reſpiciente ad
Notum: oſtium in capite viæ: quæ via
erat ante veſtibulum ſeparatum per
13 viam Orientalem ingredientibus. * Et
dixit ad me: Gazophylacia Aquilonis,
& gazophylacia Auſtri, quæ ſunt ante
ædificium ſeparatum: hæc ſunt gazo-
phylacia ſancta: in quibus veſcuntur
ſacerdotes, qui appropinquant ad Do-
minum in ſancta ſanctorum: ibi po-
nent ſancta ſanctorum, & oblationem
pro peccato, & pro delicto: locus enim
14 ſanctus eſt. * Cum autem ingreſſi fu-
erint ſacerdotes, non egredientur de

ſanctis in atrium exterius: & ibi repo-
nent veſtimenta ſua, in quibus mini-
ſtrant, quia ſancta ſunt: veſtienturq.
veſtimentis alijs, & ſic procedent ad
populum.
ſanctuarij totius. * Cumq. compleſſet menſuras do- 15
mus interioris, eduxit me per viam D
portæ, quæ reſpiciebat ad viam Orien-
talem: & menſus eſt eam vndique per
circuitum. * Menſus eſt autem contra 16
ventum Orientalem calamo menſuræ,
quingentos calamos in calamo men-
ſuræ per circuitum. * Et menſus eſt 17
contra ventum Aquilonis quingentos
calamos in calamo menſuræ per gy-
rum. * Et ad ventum Auſtralem men- 18
ſus eſt quingentos calamos in calamo
menſuræ per circuitum. * Et ad ven- 19
tum Occidentalem menſus eſt quin-
gentos calamos in calamo menſuræ.
* Per quattuor ventos menſus eſt mu- 20
rum eius vndique per circuitum, lon-
gitudinem quingentorum cubitorum,
& latitudinem quingentorum cubito-
torum diuidentem inter ſanctuarium
& vulgi locum.

43
β) Dedicatio eius: ET duxit me ad portam, quæ re- 1
ſpiciebat ad viam Orientalem. * Et A 2
gloria Domini templum ingreditur, ecce gloria Dei Iſrael ingrediebatur
per viam Orientalem: & vox erat ei
quaſi vox aquarum multarum, & terra
ſplendebat a maieſtate eius. * [a] Et vidi 3
viſionem ſecundum ſpeciem, quam vi-
deram, quando venit vt diſperderet
ciuitatem: & ſpecies ſecundum aſpe-
ctum, [b] quem videram iuxta fluuium
Chobar: & cecidi ſuper faciem meam.
* Et maieſtas Domini ingreſſa eſt tem- 4
plum per viam portæ, quæ reſpiciebat
ad Orientem. * Et eleuauit me ſpiri- 5
tus, & introduxit me in atrium inte-
rius: & ecce repleta erat gloria Do-
mini domus. * Et audiui loquentem 6
ad me de domo, & vir qui ſtabat iuxta
me, * dixit ad me: Fili hominis, lo- 7
cus ſolij mei, & locus veſtigiorum pe- B
dum meorum, vbi habito in medio
filiorum Iſrael in æternum: & non pol-
luent vltra domus Iſrael nomen ſan-
ctum meum, ipſi, & reges eorum in
fornicationibus ſuis, & in ruinis re-
gum ſuorum, & in excelſis. * Qui fa- 8
bricati ſunt limen ſuum iuxta limen
meum, & poſtes ſuos iuxta poſtes meos:
& murus erat inter me & eos: & pol-
luerunt nomen ſanctum meum in abo-
minationibus, quas fecerunt: propter
9 quod conſumpſi eos in ira mea. * Nunc
C ergo repellant procul fornicationem
ſuam, & ruinas regum ſuorum a me:
& habitabo in medio eorum ſemper.
10 * Tu autem fili hominis oſtende do-
mui Iſrael templum, & confundantur
ab iniquitatibus ſuis, & metiantur fa-
11 bricam: * & erubeſcant ex omnibus,
quæ fecerunt: Figuram domus, & fa-
bricæ eius exitus, & introitus, & om-
nem deſcriptionem eius, & vniuerſa
præcepta eius, cunctumq. ordinem eius,
& omnes leges eius oſtende eis, & ſcri-
bes in oculis eorum: vt cuſtodiant
omnes deſcriptiones eius, & præcepta
12 illius, & faciant ea. * Iſta eſt lex do-
mus in ſummitate montis: Omnis finis
eius in circuitu, ſanctum ſanctorum eſt:
hæc eſt ergo lex domus.
13 * Iſtæ autem menſuræ altaris in cu- expiabitur altare holocauſtorum
D bito veriſſimo, qui habebat cubitum,
& palmum: in ſinu eius erat cubitus
& cubitus in latitudine, & definitio
eius vſque ad labium eius, & in cir-
cuitu, palmus vnus. hæc quoque erat
14 foſſa altaris. * Et de ſinu terræ vſ-
que ad crepidinem nouiſſimam duo
cubiti, & latitudo cubiti vnius: & a
crepidine minore vſque ad crepidinem
maiorem quattuor cubiti, & latitudo
15 cubiti vnius. * Ipſe autem Ariel quat-
tuor cubitorum: & ab Ariel vſque ad
16 ſurſum, cornua quattuor. * Et Ariel
E duodecim cubitorum in longitudine
per duodecim cubitos latitudinis: qua-
17 drangulatum æquis lateribus. * Et cre-
pido quattuordecim cubitorum longi-
tudinis per quattuordecim cubitos la-
titudinis in quattuor angulis eius: &
corona in circuitu eius dimidij cubiti,
& ſinus eius vnius cubiti per circuitum:
gradus autem eius verſi ad Orientem.
18 * Et dixit ad me: Fili hominis, hæc
dicit Dominus Deus: Hi ſunt ritus al-
taris in quacumque die fuerit fabrica-
tum: vt offeratur ſuper illud holocau-
19 ſtum, & effundatur ſanguis. * Et dabis
F Sacerdotibus, & Leuitis, qui ſunt de
ſemine Sadoc, qui accedunt ad me,
ait Dominus Deus, vt offerant mihi
20 vitulum de armento pro peccato. * Et
aſſumens de ſanguine eius, pones ſu-

[a] Sup. 9. a. 1. — [b] Sup. 1. a. 1. 3.

per quattuor cornua eius, & ſuper
quattuor angulos crepidinis, & ſuper
coronam in circuitu: & mundabis il-
lud, & expiabis. * Et tolles vitulum, 21
qui oblatus fuerit pro peccato: & com-
bures eum in ſeparato loco domus
extra ſanctuarium. * Et in die ſecunda 22
offeres hircum caprarum immacula-
tum pro peccato: & expiabunt altare,
ſicut expiauerunt in vitulo. * Cumq. 23
compleueris expians illud, offeres vitu- G
lum de armento immaculatum, & arie-
tem de grege immaculatum. * Et offe- 24
res eos in conſpectu Domini: & mittent
ſacerdotes ſuper eos ſal, & offerent
eos holocauſtum Domino. * Septem 25
diebus facies hircum pro peccato quo-
tidie: & vitulum de armento, & arie-
tem de pecoribus immaculatos offe-
rent. * Septem diebus expiabunt altare, 26
& mundabunt illud: & implebunt ma-
num eius. * Expletis autem diebus, in 27
die octaua & vltra, facient ſacerdotes
ſuper altare holocauſta veſtra, & quæ
pro pace offerunt: & placatus ero vo-
bis, ait Dominus Deus.

44

b) Leges nouæ.

ET conuertit me ad viam portæ 1
ſanctuarij exterioris, quæ reſpiciebat A
a) De ingredientibus: ad Orientem: & erat clauſa. * Et dixit 2
Dominus ad me: Porta hæc clauſa
principe, erit: non aperietur, & vir non tranſi-
bit per eam: quoniam Dominus Deus
Iſrael ingreſſus eſt per eam, eritq. clauſa
* principi. Princeps ipſe ſedebit in ea, 3
vt comedat panem coram Domino: per
viam portæ veſtibuli ingredietur, &
per viam eius egredietur.
incircumciſis, * Et adduxit me per viam portæ 4
Aquilonis in conſpectu domus: & vidi, B
& ecce impleuit gloria Domini domum
Domini: & cecidi in faciem meam.
* Et dixit ad me Dominus: Fili ho- 5
minis pone cor tuum, & vide oculis
tuis, & auribus tuis audi omnia, quæ
ego loquor ad te de vniuerſis cere-
monijs domus Domini, & de cunctis
legibus eius: & pones cor tuum in
vijs templi per omnes exitus ſanctu-
arij. * Et dices ad exaſperantem me 6
domum Iſrael: Hæc dicit Dominus
Deus: Sufficiant vobis omnia ſcelera
veſtra domus Iſrael: * eo quòd indu- 7
citis filios alienos incircumciſos corde,
& incircumciſos carne, vt ſint in ſan-
ctuario meo, & polluant domum meam:

& offertis panes meos, adipem, & ſan-
guinem: & diſſoluitis pactum meum
8 in omnibus ſceleribus veſtris. * Et non
C ſeruaſtis præcepta ſanctuarij mei: &
poſuiſtis cuſtodes obſeruationum mea-
rum in ſanctuario meo vobiſmetipſis.
9 * Hæc dicit Dominus Deus: Omnis
alienigena incircumciſus corde, & in-
circumciſus carne, non ingredietur ſan-
ctuarium meum, omnis filius alienus
qui eſt in medio filiorum Iſrael.
10 * Sed & Leuitæ, qui longe receſſe- Leuitis errore maculatis,
runt a me in errore filiorum Iſrael, &
errauerunt a me poſt idola ſua, &
11 portauerunt iniquitatem ſuam: * erunt
in ſanctuario meo æditui, & ianitores
portarum domus, & miniſtri domus:
ipſi mactabunt holocauſta, & victimas
populi: & ipſi ſtabunt in conſpectu
12 eorum, vt miniſtrent eis. * Pro eo
D quòd miniſtrauerunt illis in conſpectu
idolorum ſuorum, & facti ſunt domui
Iſrael in offendiculum iniquitatis: id-
circo leuaui manum meam ſuper eos,
ait Dominus Deus, & portabunt ini-
13 quitatem ſuam: * & non appropinqua-
bunt ad me vt ſacerdotio fungantur
mihi, neque accedent ad omne ſan-
ctuarium meum iuxta ſancta ſancto-
rum: ſed portabunt confuſionem ſuam,
14 & ſcelera ſua quæ fecerunt. * Et dabo
eos ianitores domus in omni mini-
ſterio eius, & in vniuerſis, quæ fient
in ea.
15 * Sacerdotes autem & Leuitæ filij filijs Sadoc.
Sadoc, qui cuſtodierunt ceremonias
ſanctuarij mei, cum errarent filij Iſrael
a me, ipſi accedent ad me vt mini-
E ſtrent mihi: & ſtabunt in conſpectu
meo vt offerant mihi adipem, & ſan-
16 guinem, ait Dominus Deus. * Ipſi in-
gredientur ſanctuarium meum, & ipſi
accedent ad menſam meam vt mini-
ſtrent mihi, & cuſtodiant ceremonias
17 meas. * Cumq. ingredientur portas
atrij interioris, veſtibus lineis indu-
entur: nec aſcendet ſuper eos quid-
quam laneum, quando miniſtrant in
portis atrij interioris & intrinſecus.
18 * Vittæ lineæ erunt in capitibus eo-
rum, & feminalia linea erunt in lumbis
eorum, & non accingentur in ſudore.
19 * Cumq. egredientur atrium exterius
ad populum, exuent ſe veſtimentis ſuis,
in quibus miniſtrauerant, & reponent
F ea in gazophylacio ſanctuarij, & ve-
ſtient ſe veſtimentis alijs: & non ſan-

ctificabunt populum in veſtibus ſuis.
* Caput autem ſuum non radent, ne- 20
que comam nutrient: ſed tondentes
attondent capita ſua. * Et vinum non 21
bibet omnis ſacerdos quando ingreſſu-
rus eſt atrium interius. * [a]Et viduam, 22
& repudiatam non accipient vxores,
ſed virgines de ſemine domus Iſrael:
ſed & viduam, quæ fuerit vidua a
ſacerdote, accipient. * Et populum 23
meum docebunt quid ſit inter ſanctum
& pollutum, & inter mundum & im-
mundum oſtendent eis. * Et cum fu- 24
erit controuerſia, ſtabunt in iudicijs
meis, & iudicabunt: leges meas, &
præcepta mea in omnibus ſollemnita-
tibus meis cuſtodient, & Sabbata mea
ſanctificabunt. * Et ad mortuum ho- 25
minem non ingredientur, ne polluan-
tur, niſi ad patrem & matrem, & filium
& filiam, & fratrem & ſororem, quæ G
alterum virum non habuerit: in qui-
bus contaminabuntur. * Et poſtquam 26
fuerit emundatus, ſeptem dies nume-
rabuntur ei. * Et in die introitus ſui 27
in ſanctuarium ad atrium interius vt
miniſtret mihi in ſanctuario, offeret
pro peccato ſuo, ait Dominus Deus.
* [b]Non erit autem eis hereditas, ego 28
hereditas eorum: & poſſeſſionem non
dabitis eis in Iſrael, ego enim poſſeſ-
ſio eorum. * Victimam & pro pec- 29
cato & pro delicto ipſi comedent: &
omne votum in Iſrael ipſorum erit.
* [c]Et primitiua omnium primogeni- 30
torum, & omnia libamenta ex omni-
bus, quæ offeruntur, ſacerdotum erunt:
& primitiua ciborum veſtrorum da-
bitis ſacerdoti, vt reponat benedictio-
nem domui tuæ. * [d]Omne mortici- 31
num, & captum a beſtia de auibus
& de pecoribus non comedent Sacer-
dotes.

β) De ſacrificijs: primitijs terræ

45
CVmq. cœperitis terram diuidere 1 A
ſortitò, ſeparate primitias Domino,
ſanctificatum de terra, longitudine vi-
gintiquinque millia, & latitudine de-
cem millia: ſanctificatum erit in omni
termino eius per circuitum. * Et erit 2
ex omni parte ſanctificatum quingen-
tos per quingentos, quadrifariam per
circuitum: & quinquaginta cubitis in
ſuburbana eius per gyrum. * Et a 3
menſura iſta menſurabis longitudinem
vigintiquinque millium, & latitudinem
B decem millium, & in ipſo erit tem-
4 plum, ſanctumq. ſanctorum. * San-
ctificatum de terra erit ſacerdotibus
miniſtris ſanctuarij, qui accedunt ad
miniſterium Domini: & erit eis locus
in domos, & in ſanctuarium ſanctitatis.
5 * Vigintiquinque autem millia longi-
tudinis, & decem millia latitudinis
erunt Leuitis, qui miniſtrant domui:
ipſi poſſidebunt viginti gazophylacia.
6 * Et poſſeſſionem ciuitatis dabitis quin-
que millia latitudinis, & longitudinis
vigintiquinque millia ſecundum ſepa-
rationem ſanctuarij, omni domui Iſrael.
7 * Principi quoque hinc & inde in ſe-
C parationem ſanctuarij, & in poſſeſſio-
nem ciuitatis, contra faciem ſepara-
tionis ſanctuarij, & contra faciem poſ-
ſeſſionis vrbis: a latere Maris vſque
ad Mare, & a latere Orientis vſque ad
Orientem: Longitudinis autem iuxta
vnamquamque partem a termino Oc-
cidentali vſque ad terminum Orien-
8 talem. * De terra erit ei poſſeſſio in
Iſrael: & non depopulabuntur vltra
D principes populum meum: ſed terram
dabunt domui Iſrael ſecundum tribus
eorum.
9 * Hæc dicit Dominus Deus: Suffi- & primitijs fructuum;
ciat vobis principes Iſrael: iniquitatem
& rapinas intermittite, & iudicium &
iuſtitiam facite, ſeparate confinia ve-
ſtra a populo meo, ait Dominus Deus.
10 * Statera iuſta, & ephi iuſtum, & ba-
11 tus iuſtus erit vobis. * Ephi, & batus
æqualia, & vnius menſuræ erunt: vt
capiat decimam partem cori batus, &
decimam partem cori ephi: iuxta men-
ſuram cori erit æqua libratio eorum.
12 * [e]Siclus autem viginti obolos habet.
Porro viginti ſicli, & vingintiquinque
ſicli, & quindecim ſicli, mnam faciunt.
13 * Et hæ ſunt primitiæ, quas tolletis:
E ſextam partem ephi de coro frumenti,
& ſextam partem ephi de coro hordei.
14 * Menſura quoque olei, batus olei, de-
cima pars cori eſt: & decem bati co-
rum faciunt: quia decem bati implent
15 corum. * Et arietem vnum de grege
ducentorum de his, quæ nutriunt Iſrael
in ſacrificium, & in holocauſtum, &
in pacifica, ad expiandum pro eis, ait
16 Dominus Deus. * Omnis populus terræ
tenebitur primitijs his principi in Iſrael.

[a] Leu. 21. c. 14. — [b] Deut. 18. a. 1. Num. 18. c. 20. — [c] Exo. 22. d. 29. — [d] Leu. 22. a. 8. — [e] Exo. 30. b. 13. Leuit. 27. c. 25. Num. 3. g. 47.

*Et ſuper principem erunt holocauſta, 17
& ſacrificium, & libamina in ſollemni-
tatibus, & in Calendis, & in Sabbatis, F
& in vniuerſis ſollemnitatibus domus
Iſrael: ipſe faciet pro peccato ſacri-
ficium, & holocauſtum, & pacifica ad
expiandum pro domo Iſrael.

e ſacrificijs feſtorum,

*Hæc dicit Dominus Deus: In primo 18
menſe, vna menſis ſumes vitulum de ar-
mento immaculatum, & expiabis ſan-
ctuarium. * Et tollet ſacerdos de ſan- 19
guine quod erit pro peccato: & ponet
in poſtibus domus, & in quattuor an-
gulis crepidinis altaris, & in poſtibus
portæ atrij interioris. * Et ſic facies in 20
ſeptima menſis pro vnoquoque, qui
ignorauit, & errore deceptus eſt, &
expiabis pro domo. * In primo menſe, 21
quartadecima die menſis erit vobis Pa- G
ſchæ ſollemnitas: ſeptem diebus azyma
comedentur. * Et faciet princeps in 22
die illa pro ſe, & pro vniuerſo populo
terræ, vitulum pro peccato. * Et in ſe- 23
ptem dierum ſollemnitate faciet holo-
cauſtum Domino ſeptem vitulos, &
ſeptem arietes immaculatos quotidie
ſeptem diebus: & pro peccato hircum
caprarum quotidie. * Et ſacrificium ephi 24
per vitulum, & ephi per arietem fa-
ciet: & olei hin per ſingula ephi. * Se- 25
ptimo menſe, quintadecima die menſis
in ſollemnitate faciet ſicut ſupra dicta
ſunt per ſeptem dies: tam pro pec-
cato, quàm pro holocauſto, & in ſacri-
ficio, & in oleo.

46

Sabbati & alendarum,

HÆc dicit Dominus Deus: Porta 1
atrij interioris, quæ reſpicit ad Orien- A
tem, erit clauſa ſex diebus, in quibus
opus ſit: die autem Sabbati aperietur,
ſed & in die Calendarum aperietur.
*Et intrabit princeps per viam veſti- 2
buli portæ deforis, & ſtabit in limine
portæ: & facient ſacerdotes holocau-
ſtum eius, & pacifica eius: & adorabit
ſuper limen portæ, & egredietur: porta
autem non claudetur vſque ad veſpe-
ram. * Et adorabit populus terræ ad 3
oſtium portæ illius in Sabbatis, & in
Calendis coram Domino. * Holocau- 4
ſtum autem hoc offeret princeps Do- B
mino: in die Sabbati ſex agnos im-
maculatos, & arietem immaculatum.
*Et ſacrificium ephi per arietem: in 5
agnis autem ſacrificium quod dederit
manus eius: & olei hin per ſingula ephi.
*In die autem Calendarum vitulum 6
de armento immaculatum: & ſex agni,
7 & arietes immaculati erunt. * Et ephi
per vitulum, ephi quoque per arietem
faciet ſacrificium: de agnis autem, ſicut
inuenerit manus eius: & olei hin per
8 ſingula ephi. * Cumq. ingreſſurus eſt
C princeps, per viam veſtibuli portæ in-
grediatur, & per eandem viam exeat.
9 *Et cum intrabit populus terræ in con-
ſpectu Domini in ſollemnitatibus: qui
ingreditur per portam Aquilonis, vt
adoret, egrediatur per viam portæ Me-
ridianæ: porro qui ingreditur per viam
portæ Meridianæ, egrediatur per viam
portæ Aquilonis: non reuertetur per
viam portæ, per quam ingreſſus eſt, ſed
10 e regione illius egredietur. * Princeps
autem in medio eorum cum ingre-
dientibus ingredietur, & cum egredien-
11 tibus egredietur. * Et in nundinis, &
D in ſollemnitatibus erit ſacrificium ephi
per vitulum, & ephi per arietem: agnis
autem erit ſacrificium ſicut inuenerit
manus eius: & olei hin per ſingula
12 ephi. * Cum autem fecerit princeps
ſpontaneum holocauſtum, aut paci-
fica voluntaria Domino: aperietur ei
porta, quæ reſpicit ad Orientem, &
faciet holocauſtum ſuum, & pacifica
ſua, ſicut fieri ſolet in die ſabbati: &
egredietur, claudeturq. porta poſtquam
exierit.

13 *Et agnum eiuſdem anni immacu- cuiuſlibet diei;
latum faciet holocauſtum quotidie Do-
14 mino: ſemper mane faciet illud. * Et
E faciet ſacrificium ſuper eo cata mane
mane ſextam partem ephi, & de oleo
tertiam partem hin, vt miſceatur ſimilæ:
ſacrificium Domino legitimum, iuge
15 atque perpetuum. * Faciet agnum, &
ſacrificium, & oleum cata mane mane:
holocauſtum ſempiternum.

16 *Hæc dicit Dominus Deus: Si de- de hereditate principis;
derit princeps donum alicui de filijs
ſuis: hereditas eius, filiorum ſuorum
17 erit, poſſidebunt eam hereditarie. * Si
F autem dederit legatum de hereditate
ſua vni ſeruorum ſuorum, erit illius
vſque ad annum remiſſionis, & reuer-
tetur ad principem: hereditas autem
18 eius, filijs eius erit. * Et non accipiet
princeps de hereditate populi per vio-
lentiam, & de poſſeſſione eorum: ſed
de poſſeſſione ſua hereditatem dabit
filijs ſuis: vt non diſpergatur populus
meus vnuſquiſque a poſſeſſione ſua.
19 *Et introduxit me per ingreſſum,
qui erat ex latere portæ, in gazophy-

de culinis victimarum.

lacia ſanctuarij ad ſacerdotes, quæ re-
ſpiciebant ad Aquilonem: & erat ibi
locus vergens ad Occidentem. * Et 20
dixit ad me: Iſte eſt locus vbi coquent G
ſacerdotes pro peccato, & pro delicto:
vbi coquent ſacrificium, vt non effe-
rant in atrium exterius, & ſanctificetur
populus. * Et eduxit me in atrium ex- 21
terius, & circumduxit me per quattuor
angulos atrij: & ecce atriolum erat in
angulo atrij, atriola ſingula per angu-
los atrij. * In quattuor angulis atrij 22
atriola diſpoſita, quadraginta cubito-
rum per longum, & triginta per latum:
menſuræ vnius quattuor erant. * Et 23
paries per circuitum ambiens quattuor
atriola: & culinæ fabricatæ erant ſub-
ter porticus per gyrum. * Et dixit ad 24
me: Hæc eſt domus culinarum, in qua
coquent miniſtri domus Domini victi-
mas populi.

c) Poſſeſſio noua.

α) Fons omnia ſanans:

aquæ egredientes de templo.

47

ET conuertit me ad portam do- 1
mus, & ecce aquæ egrediebantur ſub- A
ter limen domus ad Orientem: facies
enim domus reſpiciebat ad Orientem:
aquæ autem deſcendebant in latus tem-
pli dextrum ad Meridiem altaris. * Et 2
eduxit me per viam portæ Aquilonis,
& conuertit me ad viam foras portam
exteriorem, viam quæ reſpiciebat ad
Orientem: & ecce aquæ redundantes
a latere dextro. * Cum egrederetur 3
vir ad Orientem, qui habebat funicu-
lum in manu ſua, & menſus eſt mille
cubitos: & traduxit me per aquam vſ-
que ad talos. * Rurſumq. menſus eſt 4
mille, & traduxit me per aquam vſque
ad genua: * & menſus eſt mille, & 5
traduxit me per aquam vſque ad renes.
Et menſus eſt mille, torrentem, quem
non potui pertranſire: quoniam intu-
muerant aquæ profundi torrentis, qui
non poteſt tranſuadari. * Et dixit ad 6
me: Certe vidiſti fili hominis. Et edu- B
xit me, & conuertit ad ripam torrentis.
* Cumq. me conuertiſſem, ecce in ripa 7
torrentis ligna multa nimis ex vtraque
parte. * Et ait ad me: Aquæ iſtæ, quæ 8
egrediuntur ad tumulos ſabuli Orien-
talis, & deſcendunt ad plana deſerti,
intrabunt mare, & exibunt, & ſana-
buntur aquæ. * Et omnis anima vi- 9
uens, quæ ſerpit, quocumque venerit
torrens, viuet: & erunt piſces multi
ſatis poſtquam venerint illuc aquæ iſtæ,
& ſanabuntur & viuent omnia, ad quæ
10 venerit torrens. * Et ſtabunt ſuper il-
las piſcatores, ab Engaddi vſque ad
Engallim ſiccatio ſagenarum erit: plu-
rimæ ſpecies erunt piſcium eius, ſicut
piſces maris magni, multitudinis ni-
11 miæ: * in littoribus autem eius, & in
paluſtribus non ſanabuntur, quia in
12 ſalinas dabuntur. * Et ſuper torren-
tem orietur in ripis eius ex vtraque
C parte omne lignum pomiferum: non
defluet folium ex eo, & non deficiet
fructus eius: per ſingulos menſes af-
feret primitiua, quia aquæ eius de ſan-
ctuario egredientur: & erunt fructus
eius in cibum, & folia eius ad medi-
cinam.

β) Terra promiſſa:

termini eius,

13 * Hæc dicit Dominus Deus: Hic eſt
terminus, in quo poſſidebitis terram in
duodecim tribubus Iſrael: quia Ioſeph
14 duplicem funiculum habet. * Poſſide-
bitis autem eam ſinguli æque vt fra-
ter ſuus: ſuper quam leuaui manum
meam vt darem patribus veſtris: &
cadet terra hæc vobis in poſſeſſionem.
15 * Hic eſt autem terminus terræ: ad
plagam Septentrionalem a mari ma-
gno via Hethalon, venientibus Sedada,
16 * Emath, Berotha, Sabarim, quæ eſt
inter terminum Damaſci & confinium
Emath, domus Tichon, quæ eſt iuxta
17 terminum Auran. * Et erit terminus a
Mari vſque ad atrium Enon terminus
Damaſci, & ab Aquilone ad Aquilo-
nem: terminus Emath plaga Septen-
18 trionalis. * Porro plaga Orientalis de
D medio Auran, & de medio Damaſci,
& de medio Galaad, & de medio terræ
Iſrael, Iordanis diſterminans ad mare
Orientale, metiemini etiam plagam
19 Orientalem. * Plaga autem auſtralis
meridiana a Thamar vſque ad aquas
contradictionis Cades: & torrens vſque
ad mare magnum: & hæc eſt plaga
20 ad Meridiem auſtralis. * Et plaga Ma-
ris, mare magnum a confinio per di-
rectum, donec venias Emath: hæc eſt
plaga Maris.

diſtributio partium

21 * Et diuidetis terram iſtam vobis per
22 tribus Iſrael: * & mittetis eam in he-
reditatem vobis, & aduenis, qui ac-
ceſſerint ad vos, qui genuerint filios
in medio veſtrum: & erunt vobis ſicut
indigenae inter filios Iſrael: vobiſcum
diuident poſſeſſionem in medio tri-
23 buum Iſrael. * In tribu autem quacum-

que fuerit aduena, ibi dabitis poſſeſ- 48
[...]tem tri- ſionem illi, ait Dominus Deus. ET 1
buum, hæc nomina tribuum a finibus Aqui- A
lonis iuxta viam Hethalon pergentibus
Emath, atrium Enan terminus Da-
maſci ad Aquilonem iuxta viam Emath.
Et erit ei plaga Orientalis Mare, Dan
vna. * Et ſuper terminum Dan, a 2
plaga Orientali vſque ad plagam Ma-
ris, Aſer vna: * & ſuper terminum 3
Aſer, a plaga Orientali vſque ad pla-
gam Maris, Nephthali vna. * Et ſuper 4
terminum Nephthali, a plaga Orien-
tali vſque ad plagam Maris, Manaſſe
vna. * Et ſuper terminum Manaſſe, a 5
plaga Orientali vſque ad plagam Ma-
ris, Ephraim vna. * Et ſuper termi- 6
num Ephraim a plaga Orientali vſque
ad plagam Maris, Ruben vna. * Et 7
ſuper terminum Ruben, a plaga Orien-
tali vſque ad plagam Maris, Iuda vna.
[...]imitiarum, * Et ſuper terminum Iuda, a plaga 8
Orientali vſque ad plagam Maris, erunt
primitiæ, quas ſeparabitis, vigintiquin-
que millibus latitudinis & longitudinis,
ſicuti ſingulæ partes a plaga Orien-
tali vſque ad plagam Maris: & erit
ſanctuarium in medio eius. * Primi- 9
tiæ, quas ſeparabitis Domino: longi-
tudo vigintiquinque millibus, & lati-
tudo decem millibus. * Hæ autem 10
erunt primitiæ ſanctuarij ſacerdotum: B
ad Aquilonem longitudinis viginti-
quinque millia, & ad Mare latitudinis
decem millia, ſed & ad Orientem lati-
tudinis decem millia, & ad Meridiem
longitudinis vigintiquinque millia: &
erit ſanctuarium Domini in medio eius.
* Sacerdotibus ſanctuarium erit de filijs 11
Sadoc, qui cuſtodierunt ceremonias
meas, & non errauerunt cum erra-
rent filij Iſrael, ſicut errauerunt & Le-
uitæ. * Et erunt eis primitiæ de primi- 12
tijs terrae ſanctum ſanctorum, iuxta
terminum Leuitarum. * Sed & Leuitis 13
ſimiliter iuxta fines ſacerdotum viginti-
quinque millia longitudinis, & latitu-
dinis decem millia. Omnis longitudo
viginti & quinque millium, & latitudo
decem millium. * Et non venundabunt 14
ex eo, neque mutabunt, neque tranſ-
ferentur primitiæ terræ, quia ſanctifi-
catæ ſunt Domino. * Quinque millia 15
autem quae ſuperſunt in latitudine per
vigintiquinque millia, profana erunt
vrbis in habitaculum, & in ſuburbana:
& erit ciuitas in medio eius. * Et hæ 16
menſuræ eius: ad plagam Septentrio-
nalem quingenta & quattuor millia:
& ad plagam Meridianam, quingenta
& quattuor millia: & ad plagam Orien-
talem, quingenta & quattuor millia:
& ad plagam Occidentalem, quingenta
17 & quattuor millia. * Erunt autem ſub-
C urbana ciuitatis ad Aquilonem du-
centa quinquaginta, & ad Meridiem
ducenta quinquaginta, & ad Orientem
ducenta quinquaginta, & ad Mare du-
18 centa quinquaginta. * Quod autem
reliquum fuerit in longitudine ſecun-
dum primitias ſanctuarij, decem millia
in Orientem, & decem millia in Occi-
dentem, erunt ſicut primitiæ ſanctua-
rij: & erunt fruges eius in panes his,
19 qui ſeruiunt ciuitati. * Seruientes au-
tem ciuitati, operabuntur ex omnibus
20 tribubus Iſrael. * Omnes primitiæ, vi-
gintiquinque millium, per vigintiquin-
que millia in quadrum, ſeparabuntur
in primitias ſanctuarij, & in poſſeſſio-
21 nem ciuitatis. * Quod autem reliquum
fuerit, principis erit ex omni parte pri-
mitiarum ſanctuarij, & poſſeſſionis ci-
uitatis e regione vigintiquinque mil-
lium primitiarum vſque ad terminum
Orientalem: ſed & ad Mare e regione
vigintiquinque millium vſque ad ter-
minum maris, ſimiliter in partibus
principis erit: & erunt primitiæ ſan-
ctuarij, & ſanctuarium templi in medio
22 eius. * De poſſeſſione autem Leuita-
rum, & de poſſeſſione ciuitatis in me-
dio partium principis: erit inter ter-
minum Iuda, & inter terminum Ben-
iamin, & ad principem pertinebit.
23 * Et reliquis tribubus: A plaga quinque tri-
Orientali vſque ad plagam Occiden- buum,
24 talem, Beniamin vna. * Et contra ter-
D minum Beniamin, a plaga Orientali vſ-
que ad plagam Occidentalem, Simeon
25 vna. * Et ſuper terminum Simeonis, a
plaga Orientali vſque ad plagam Oc-
26 cidentalem, Iſſachar vna. * Et ſuper
terminum Iſſachar, a plaga Orientali
vſque ad plagam Occidentalem, Zabu-
27 lon vna. * Et ſuper terminum Zabulon,
a plaga Orientali vſque ad plagam Ma-
28 ris, Gad vna. * Et ſuper terminum
Gad, ad plagam Auſtri in Meridie: &
erit finis de Thamar vſque ad aquas
contradictionis Cades, hereditas contra
29 mare magnum. * Hæc eſt terra, quam
mittetis in ſortem tribubus Iſrael: & hæ
partitiones earum, ait Dominus Deus.

50

portæ ciuitatis.

*Et hi egreſſus ciuitatis: A plaga 30
Septentrionali quingentos & quattuor
millia menſurabis. *Et portæ ciuitatis 31
ex nominibus tribuum Iſrael, portæ
tres a Septentrione, porta Ruben vna,
porta Iuda vna, porta Leui vna. *Et 32
ad plagam Orientalem, quingentos &
quattuor millia: & portæ tres, porta
Ioſeph vna, porta Beniamin vna, porta
Dan vna. *Et ad plagam Meridia- 33
nam, quingentos & quattuor millia
metieris: & portæ tres, porta Simeonis
vna, porta Iſſachar vna, porta Zabu-
34 lon vna. *Et ad plagam Occidenta-
lem, quingentos & quattuor millia, &
portæ eorum tres, porta Gad vna, porta
35 Aſer vna, porta Nephthali vna. *Per
circuitum, decem & octo millia: &
nomen ciuitatis ex illa die, Dominus
ibidem.

PROPHETIA DANIELIS.

I. Historia Danielis.

1. Vita priuata.

in Babylonem ductus

ANNO tertio regni Ioakim 1 I
regis Iuda, venit Nabu- A
chodonosor rex Babylo-
nis in Ierusalem, & ob-
sedit eam; * & tradidit 2
Dominus in manu eius Ioakim regem
Iuda, & partem vasorum domus Dei:
& asportauit ea in terram Sennaar in
domum dei sui, & vasa intulit in do-
mum Thesauri dei sui.

instruitur cum socijs

* Et ait rex Asphenez præposito 3
Eunuchorum vt introduceret de filijs
Israel, & de semine regio & tyranno-
rum, * pueros, in quibus nulla esset 4
macula, decoros forma, & eruditos
omni sapientia, cautos scientia, & do-
ctos disciplina, & qui possent stare in
palatio regis, vt doceret eos litteras,
& linguam Chaldæorum. * Et con- 5
stituit eis rex annonam per singulos
dies de cibis suis, & de vino vnde bi-
bebat ipse, vt enutriti tribus annis,
postea starent in conspectu regis. * Fue- 6
runt ergo inter eos de filijs Iuda, Da- B
niel, Ananias, Misael, & Azarias. * Et 7
imposuit eis præpositus eunuchorum,
nomina: Danieli, Baltassar: Ananiæ,
Sidrach: Misaeli, Misach: & Azariæ,
Abdenago.

propter continentiam ciborum

* Proposuit autem Daniel in corde 8
suo ne pollueretur de mensa regis,
neque de vino potus eius: & rogauit
eunuchorum præpositum ne contami-
naretur. * Dedit autem Deus Danieli 9
gratiam & misericordiam in conspectu
principis eunuchorum. * Et ait prin- 10
ceps eunuchorum ad Danielem: Ti-
meo ego dominum meum regem, qui
constituit vobis cibum & potum: qui
si viderit vultus vestros macilentiores
præ ceteris adolescentibus coæuis ve-
stris, condemnabitis caput meum regi.
* Et dixit Daniel ad Malasar, quem 11
constituerat princeps eunuchorum su- C
per Danielem, Ananiam, Misaelem, &
Azariam: * Tenta nos obsecro seruos 12
tuos diebus decem, & dentur nobis
legumina ad vescendum, & aqua ad
13 bibendum: * & contemplare vultus
nostros, & vultus puerorum, qui ve-
scuntur cibo regio: & sicut videris, fa-
14 cies cum seruis tuis. * Qui, audito
sermone huiuscemodi, tentauit eos die-
15 bus decem. * Post dies autem decem
apparuerunt vultus eorum meliores, &
corpulentiores præ omnibus pueris,
16 qui vescebantur cibo regio. * Porro
Malasar tollebat cibaria, & vinum po-
tus eorum: dabatq. eis legumina.

intelligentia visionum donatur.

17 * Pueris autem his dedit Deus scien-
D tiam, & disciplinam in omni libro,
& sapientia: Danieli autem intelligen-
tiam omnium visionum & somniorum.
18 * Completis itaque diebus, post quos
dixerat rex vt introducerentur: intro-
duxit eos præpositus eunuchorum in
19 conspectu Nabuchodonosor. * Cumq.
eis locutus fuisset rex, non sunt in-
uenti tales de vniuersis, vt Daniel,
Ananias, Misael, & Azarias: & stete-
20 runt in conspectu Regis. * Et omne
verbum sapientiæ & intellectus, quod
sciscitatus est ab eis Rex, inuenit in
eis decuplum super cunctos ariolos, &
magos, qui erant in vniuerso regno
21 eius. * [a]Fuit autem Daniel vsque ad
annum primum Cyri regis.

2. Vita publica.

a) Somnium statuæ:

2 I A IN anno secundo regni Nabucho-
donosor vidit Nabuchodonosor som-
nium, & conterritus est spiritus eius,

Chaldæis indicare eum non valentibus

2 & somnium eius fugit ab eo. * Præce-
pit autem rex, vt conuocarentur arioli,
& magi, & malefici, & Chaldæi: vt in-
dicarent regi somnia sua: qui cum ve-
3 nissent, steterunt coram rege. * Et di-
xit ad eos rex: Vidi somnium: & mente
4 confusus ignoro quid viderim. * Re-
sponderuntq. Chaldæi regi Syriace:
Rex in sempiternum viue: dic som-

[a] Inf. 6. g. 28.

nium ſeruis tuis, & interpretationem
eius indicabimus. * Et reſpondens rex 5
ait Chaldæis: Sermo receſſit a me: niſi
indicaueritis mihi ſomnium, & con-
iecturam eius, peribitis vos, & domus
veſtræ publicabuntur. * Si autem ſom- 6
nium, & coniecturam eius narraueri-
tis, præmia, & dona, & honorem mul-
tum accipietis a me: ſomnium igitur,
& interpretationem eius indicate mihi.
* Reſponderunt ſecundò, atque dixe- 7
runt: Rex ſomnium dicat ſeruis ſuis, B
& interpretationem illius indicabimus.
* Reſpondit rex, & ait: Certe noui 8
quòd tempus redimitis, ſcientes quòd
receſſerit a me ſermo. * Si ergo ſom- 9
nium non indicaueritis mihi, vna eſt
de vobis ſententia, quòd interpreta-
tionem quoque fallacem, & deceptione
plenam compoſueritis, vt loquamini
mihi donec tempus pertranſeat. Som-
nium itaque dicite mihi, vt ſciam quòd
interpretationem quoque eius veram
loquamini. * Reſpondentes ergo Chal- 10
dæi coram rege, dixerunt: Non eſt
homo ſuper terram, qui ſermonem
tuum, rex, poſſit implere: ſed neque
regum quiſquam magnus & potens
verbum huiuſcemodi ſciſcitatur ab
omni ariolo, & mago, & Chaldæo.
* Sermo enim, quem tu quæris, rex, 11
grauis eſt: nec reperietur quiſquam,
qui indicet illum in conſpectu regis:
exceptis dijs, quorum non eſt cum ho-
minibus conuerſatio. * Quo audito, 12
rex in furore, & in ira magna præce-
pit vt perirent omnes ſapientes Baby-
lonis. * Et egreſſa ſententia, ſapientes 13
interficiebantur: quærebanturq. Da-
niel, & ſocij eius, vt perirent.

Daniel a Deo edoctus

* Tunc Daniel requiſiuit de lege, 14
atque ſententia ab Arioch principe mi- C
litiæ regis, qui egreſſus fuerat ad inter-
ficiendos ſapientes Babylonis. * Et in- 15
terrogauit eum, qui a rege poteſtatem
acceperat, quam ob cauſam tam cru-
delis ſententia a facie regis eſſet egreſſa.
Cum ergo rem indicaſſet Arioch Da-
nieli, * Daniel ingreſſus rogauit regem 16
vt tempus daret ſibi ad ſolutionem in-
dicandam regi. * Et ingreſſus eſt do- 17
mum ſuam, Ananiæq. & Miſaeli, &
Azariæ ſocijs ſuis indicauit negotium:
* vt quærerent miſericordiam a facie 18
Dei cæli ſuper ſacramento iſto, & non
perirent Daniel, & ſocij eius cum ce-
teris ſapientibus Babylonis. * Tunc Da- 19
nieli myſterium per viſionem nocte re-
uelatum eſt: & benedixit Daniel Deum
20 cæli, * & locutus ait: Sit nomen Do-
mini benedictum a ſæculo & vſque in
ſæculum: quia ſapientia & fortitudo
21 eius ſunt. * Et ipſe mutat tempora,
& ætates: transfert regna, atque con-
ſtituit: dat ſapientiam ſapientibus, &
ſcientiam intelligentibus diſciplinam:
22 * Ipſe reuelat profunda, & abſcondita,
D & nouit in tenebris conſtituta: & lux
23 cum eo eſt. * Tibi Deus patrum no-
ſtrorum confiteor, teq. laudo: quia ſa-
pientiam, & fortitudinem dediſti mihi:
& nunc oſtendiſti mihi quæ rogauimus
te, quia ſermonem regis aperuiſti no-
24 bis. * Poſt hæc Daniel ingreſſus ad
Arioch, quem conſtituerat rex vt per-
deret ſapientes Babylonis, ſic ei locu-
tus eſt: Sapientes Babylonis ne per-
das: introduc me in conſpectu regis,
& ſolutionem regi narrabo.

Nabuchodonoſor ſomnium narrat

25 * Tunc Arioch feſtinus introduxit
Danielem ad regem, & dixit ei: In-
ueni hominem de filijs tranſmigratio-
nis Iuda, qui ſolutionem regi annun-
26 ciet. * Reſpondit rex, & dixit Danieli,
cuius nomen erat Baltaſſar: Putaſne
vere potes mihi indicare ſomnium,
quod vidi, & interpretationem eius?
27 * Et reſpondens Daniel coram rege,
ait: Myſterium, quod rex interrogat,
ſapientes, magi, arioli, & aruſpices ne-
28 queunt indicare regi: * Sed eſt Deus
E in caelo reuelans myſteria, qui indi-
cauit tibi rex Nabuchodonoſor, quæ
ventura ſunt in nouiſſimis tempori-
bus. Somnium tuum, & viſiones capitis
tui in cubili tuo huiuſcemodi ſunt:
29 * Tu rex cogitare cœpiſti in ſtrato tuo,
quid eſſet futurum poſt hæc: & qui
reuelat myſteria, oſtendit tibi quæ ven-
30 tura ſunt. * Mihi quoque non in ſa-
pientia, quæ eſt in me plus quàm in
cunctis viuentibus, ſacramentum hoc
reuelatum eſt: ſed vt interpretatio regi
manifeſta fieret, & cogitationes mentis
31 tuæ ſcires. * Tu rex videbas, & ecce
quaſi ſtatua vna grandis: ſtatua illa
magna, & ſtatura ſublimis ſtabat con-
tra te, & intuitus eius erat terribilis.
32 * Huius ſtatuæ caput ex auro optimo
erat, pectus autem & brachia de ar-
gento, porro venter, & femora ex ære.
33 * tibiæ autem ferreæ, pedum quædam
pars erat ferrea, quædam autem fícti-
34 lis. * Videbas ita, donec abſciſſus eſt

lapis de monte ſine manibus: & per-
cuſſit ſtatuam in pedibus eius ferreis,
& fictilibus, & comminuit eos. * Tunc 35
contrita ſunt pariter ferrum, teſta, æs,
argentum, & aurum, & redacta quaſi
in fauillam æſtiuæ areæ, quæ rapta
ſunt vento: nulluſq. locus inuentus eſt
eis: lapis autem, qui percuſſerat ſta-
tuam, factus eſt mons magnus, & im-
[ue inter-] pleuit vniuerſam terram. * hoc eſt ſom- 36
[retatur,] nium: Interpretationem quoque eius F
dicemus coram te, rex. * Tu rex re- 37
gum es: & Deus cæli, regnum, & for-
titudinem, & imperium, & gloriam
dedit tibi: * & omnia, in quibus ha- 38
bitant filij hominum, & beſtiæ agri:
volucres quoque cæli dedit in manu
tua, & ſub ditione tua vniuerſa con-
ſtituit: tu es ergo caput aureum. * Et 39
poſt te conſurget regnum aliud minus
te argenteum: & regnum tertium aliud
æreum, quod imperabit vniuerſæ terræ.
* Et regnum quartum erit velut fer- 40
rum. quomodo ferrum comminuit, &
domat omnia, ſic comminuet, & con-
teret omnia hæc. * Porro quia vi- 41
diſti pedum, & digitorum partem teſtæ
figuli, & partem ferream: regnum di-
uiſum erit, quod tamen de plantario
ferri orietur, ſecundum quod vidiſti
ferrum miſtum teſtæ ex luto. * Et di- 42
gitos pedum ex parte ferreos, & ex
parte fictiles: ex parte regnum erit ſo-
lidum, & ex parte contritum. * Quod 43
autem vidiſti ferrum miſtum teſtæ ex
luto, commiſcebuntur quidem humano
ſemine, ſed non adhærebunt ſibi, ſicuti
ferrum miſceri non poteſt teſtæ. * In 44
diebus autem regnorum illorum ſu- G
ſcitabit Deus cæli regnum, quod in
æternum non diſſipabitur, & regnum
eius alteri populo non tradetur: com-
minuet autem, & conſumet vniuerſa
regna hæc: & ipſum ſtabit in æter-
num. * Secundum quòd vidiſti, quòd 45
de monte abſciſſus eſt lapis ſine ma-
nibus, & comminuit teſtam, & ferrum,
& æs, & argentum, & aurum, Deus
magnus oſtendit regi quæ ventura ſunt
poſtea. & verum eſt ſomnium, & fide-
lis interpretatio eius.
[ideoque] * Tunc rex Nabuchodonoſor cecidit 46
[um ſocijs] [eleuatur.] in faciem ſuam, & Danielem adorauit,
& hoſtias, & incenſum præcepit vt ſa-
crificarent ei. * Loquens ergo rex, ait 47
Danieli: Vere Deus veſter Deus deo-
rum eſt, & Dominus regum, & reue-
lans myſteria: quoniam tu potuiſti ape-
48 rire hoc ſacramentum. * Tunc rex Da-
nielem in ſublime extulit, & munera
multa, & magna dedit ei: & conſtituit
eum principem ſuper omnes prouin-
cias Babylonis: & præfectum magi-
ſtratuum ſuper cunctos ſapientes Ba-
49 bylonis. * Daniel autem poſtulauit a
rege: & conſtituit ſuper opera pro-
uinciæ Babylonis, Sidrach, Miſach, &
Abdenago: Ipſe autem Daniel erat in
foribus regis.

3
1 NAbuchodonoſor rex fecit ſtatuam [b) Socij in fornace.]
A auream altitudine cubitorum ſexaginta,
latitudine cubitorum ſex, & ſtatuit eam [α) Pij in Deum:]
in campo Dura prouinciæ Babylonis.
2 * Itaque Nabuchodonoſor rex miſit ad [omnibus]
congregandos ſatrapas, magiſtratus, & [ſtatuam adorantibus]
iudices, duces, & tyrannos, & præfe-
ctos, omneſq. principes regionum, vt
conuenirent ad dedicationem ſtatuæ,
quam erexerat Nabuchodonoſor rex.
3 * Tunc congregati ſunt ſatrapæ, magi-
ſtratus, & iudices, duces, & tyranni,
& optimates, qui erant in poteſtatibus
conſtituti, & vniuerſi principes regio-
num vt conuenirent ad dedicationem
ſtatuæ, quam erexerat Nabuchodono-
ſor rex. ſtabant autem in conſpectu ſta-
tuæ, quam poſuerat Nabuchodonoſor
4 rex: * & præco clamabat valenter: Vo-
bis dicitur populis, tribubus, & linguis:
5 * In hora, qua audieritis ſonitum tubæ,
& fiſtulæ, & citharæ, ſambucæ, & pſal-
terij, & ſymphoniæ, & vniuerſi gene-
ris muſicorum, cadentes adorate ſta-
tuam auream, quam conſtituit Nabu-
6 chodonoſor rex. * Si quis autem non
proſtratus adorauerit, eadem hora mit-
7 tetur in fornacem ignis ardentis. * Poſt
hæc igitur ſtatim vt audierunt omnes
populi ſonitum tubæ, fiſtulæ, & ci-
tharæ, ſambucæ, & pſalterij, & ſympho-
niæ, & omnis generis muſicorum: ca-
dentes omnes populi, tribus, & linguæ
adorauerunt ſtatuam auream, quam
conſtituerat Nabuchodonoſor rex.
8 * Statimq. in ipſo tempore acceden- [ipſi non adorant,]
tes viri Chaldæi accuſauerunt Iudæos:
9 * dixeruntq. Nabuchodonoſor regi:
10 Rex in æternum viue: * tu rex po-
ſuiſti decretum, vt omnis homo, qui
audierit ſonitum tubæ, fiſtulæ, & ci-
tharæ, ſambucæ, & pſalterij, & ſym-
phoniæ, & vniuerſi generis muſicorum,

profternat fe, & adoret ftatuam au-
ream: * fi quis autem non procidens 11
adorauerit, mittatur in fornacem ignis
ardentis. * Sunt ergo viri Iudæi, quos 12
conftituifti fuper opera regionis Baby- B
lonis, Sidrach, Mifach, & Abdenago:
viri ifti contempferunt, rex, decretum
tuum: deos tuos non colunt, & fta-
tuam auream, quam erexifti, non ado-
rant. * Tunc Nabuchodonofor in fu- 13
rore, & in ira præcepit vt adduceren-
tur Sidrach, Mifach, & Abdenago: qui
confeftim adducti funt in confpectu
regis. * Pronunciansq. Nabuchodono- 14
for rex, ait eis: Verene Sidrach, Mi-
fach, & Abdenago deos meos non coli-
tis, & ftatuam auream, quam conftitui,
non adoratis? * Nunc ergo fi eftis pa- 15
rati, quacumque hora audieritis foni-
tum tubæ, fiftulæ, citharæ, fambucæ,
& pfalterij, & fymphoniæ, omnisq.
generis muficorum, profternite vos, &
adorate ftatuam, quam feci: quòd fi
non adoraueritis, eadem hora mitte-
mini in fornacem ignis ardentis: &
quis eft Deus, qui eripiet vos de manu
mea? * Refpondentes Sidrach, Mi- 16
fach, & Abdenago, dixerunt regi Na-
buchodonofor: Non oportet nos de
hac re refpondere tibi. * Ecce enim 17
Deus nofter, quem colimus, poteft
eripere nos de camino ignis ardentis,
& de manibus tuis, o rex, liberare.
* Quòd fi noluerit, notum fit tibi, rex, 18
quia deos tuos non colimus, & fta-
tuam auream, quam erexifti, non ado-
ramus.

ideo in fornacem mittuntur.

* Tunc Nabuchodonofor repletus 19
eft furore: & afpectus faciei illius im-
mutatus eft fuper Sidrach, Mifach, &
Abdenago, & præcepit vt fuccendere-
tur fornax feptuplum quàm fuccendi
confueuerat. * Et viris fortiffimis de 20
exercitu fuo iuffit vt ligatis pedibus
Sidrach, Mifach, & Abdenago mitte-
rent eos in fornacem ignis ardentis.
* Et confeftim viri illi vincti cum brac- 21
cis fuis, & tiaris, & calceamentis, & C
veftibus miffi funt in medium fornacis
ignis ardentis. * nam iuffio regis vrge- 22
bat: fornax autem fuccenfa erat ni-
mis. Porro viros illos, qui miferant Si-
drach, Mifach, & Abdenago, interfecit
flamma ignis. * Viri autem hi tres, id 23
eft, Sidrach, Mifach, & Abdenago, ce-
ciderunt in medio camino ignis arden-
tis, colligati.

*Quæ fequuntur in Hebræis volumi-
nibus non reperi.*

24 * Et ambulabant in medio flammæ
laudantes Deum, & benedicentes Do-

β) Seruantur a Deo:

25 mino. * Stans autem Azarias orauit
fic, aperiensq. os fuum in medio ignis,

Azarias confitetur Domino,

26 ait: * Benedictus es Domine Deus pa-
trum noftrorum, & laudabile, & glo-
27 riofum nomen tuum in fæcula: * quia
iuftus es in omnibus, quæ fecifti no-
bis, & vniuerfa opera tua vera, & viæ
tuæ rectæ, & omnia iudicia tua vera.
28 * Iudicia enim vera fecifti iuxta omnia,
quæ induxifti fuper nos, & fuper ciui-
tatem fanctam patrum noftrorum Ieru-
falem: quia in veritate, & in iudicio
induxifti omnia hæc propter peccata
29 noftra. * Peccauimus enim, & inique
egimus recedentes a te: & deliquimus
30 in omnibus: * & præcepta tua non
audiuimus, nec obferuauimus, nec fe-
cimus ficut præceperas nobis vt bene
31 nobis effet. * omnia ergo, quæ indu-
xifti fuper nos, & vniuerfa, quæ fe-
32 cifti nobis, in vero iudicio fecifti: * &
tradidifti nos in manibus inimicorum
noftrorum iniquorum, & peffimorum,
præuaricatorumq. & regi iniufto, & pef-
33 fimo vltra omnem terram. * Et nunc
non poffumus aperire os: confufio,
& opprobrium facti fumus feruis tuis,
34 & his, qui colunt te. * Ne, quæfumus,
D tradas nos in perpetuum propter no-
men tuum, & ne diffipes teftamentum
35 tuum. * neque auferas mifericordiam
tuam a nobis propter Abraham dile-
ctum tuum, & Ifaac feruum tuum, &
36 Ifrael fanctum tuum: * quibus locu-
tus es pollicens quòd multiplicares fe-
men eorum ficut ftellas cæli, & ficut
37 arenam, quæ eft in littore maris: * quia
Domine imminuti fumus plus quàm
omnes gentes, fumusq. humiles in vni-
uerfa terra hodie propter peccata no-
38 ftra. * Et non eft in tempore hoc
princeps, & dux, & propheta, neque
holocauftum, neque facrificium, ne-
que oblatio, neque incenfum, neque
39 locus primitiarum coram te, * vt pof-
fimus inuenire mifericordiam tuam:
fed in animo contrito, & fpiritu humi-
40 litatis fufcipiamur. * Sicut in holo-
caufto arietum, & taurorum, & ficut
in millibus agnorum pinguium: fic fiat
facrificium noftrum in confpectu tuo
hodie, * vt placeat tibi: quoniam non
41 eft confufio confidentibus in te. * Et

nunc sequimur te in toto corde, & ti-
memus te, & quærimus faciem tuam.
42 * Ne confundas nos: sed fac nobiscum
iuxta mansuetudinem tuam, & secun-
dum multitudinem misericordiæ tuæ.
43 * Et erue nos in mirabilibus tuis, &
44 da gloriam nomini tuo Domine: * &
confundantur omnes, qui ostendunt
seruis tuis mala, confundantur in omni
potentia tua, & robur eorum contera-
45 tur: * & sciant quia tu es Dominus
Deus solus, & gloriosus super orbem
terrarum.

angelus excutit flammam,

46 * Et non cessabant qui miserant eos
ministri regis succendere fornacem,
naphtha, & stuppa, & pice, & malleo-
47 lis, * & effundebatur flamma super
fornacem cubitis quadraginta nouem:
48 * & erupit, & incendit quos reperit iux-
49 ta fornacem de Chaldæis. * Angelus
autem Domini descendit cum Azaria, E
& socijs eius in fornacem: & excussit
50 flammam ignis de fornace, * & fecit
medium fornacis quasi ventum roris
flantem, & non tetigit eos omnino ignis,
neque contristauit, nec quidquam mo-
lestiæ intulit.

tres illæsi

51 * Tunc hi tres quasi ex vno ore lau-
dabant, & glorificabant, & benedice-
bant Deum in fornace, dicentes:
52 * Benedictus es Domine Deus patrum nostrorum:
& laudabilis, & gloriosus, & superexaltatus in sæcula.
& benedictum nomen gloriæ tuæ sanctum:
& laudabile, & superexaltatum in omnibus sæculis.
53 * Benedictus es in templo sancto gloriæ tuæ:
& superlaudabilis, & supergloriosus in sæcula.
54 * Benedictus es in throno regni tui:
& superlaudabilis, & superexaltatus in sæcula.
55 * Benedictus es, qui intueris abyssos, & sedes super cherubim:
& laudabilis, & superexaltatus in sæcula.
56 * Benedictus es in firmamento cæli:
& laudabilis & gloriosus in sæcula.
57 * Benedicite omnia opera Domini Domino:
laudate & superexaltate eum in sæcula.
58 * Benedicite Angeli Domini Domino:
laudate & superexaltate eum in sæcula.

laudant Deum.

59 * [a]Benedicite cæli Domino:
laudate & superexaltate eum in sæcula.
60 * Benedicite aquæ omnes, quæ super cælos sunt, Domino:
laudate & superexaltate eum in sæcula.
61 * Benedicite omnes virtutes Domini Domino:
laudate & superexaltate eum in sæcula.
62 * Benedicite sol, & luna Domino:
laudate & superexaltate eum in sæcula.
63 * Benedicite stellæ cæli Domino:
laudate & superexaltate eum in sæcula.
64 * Benedicite omnis imber, & ros Domino:
laudate & superexaltate eum in sæcula.
65 * Benedicite omnes spiritus Dei Domino:
laudate & superexaltate eum in sæcula.
66 * Benedicite ignis, & æstus Domino:
laudate & superexaltate eum in sæcula.
67 * Benedicite frigus, & æstus Domino:
laudate & superexaltate eum in sæcula.
68 * Benedicite rores, & pruina Domino:
laudate & superexaltate eum in sæcula.
69 * Benedicite gelu, & frigus Domino:
laudate & superexaltate eum in sæcula.
70 * Benedicite glacies, & niues Domino:
laudate & superexaltate eum in sæcula.
71 * Benedicite noctes, & dies Domino:
F laudate & superexaltate eum in sæcula.
72 * Benedicite lux, & tenebræ Domino:
laudate & superexaltate eum in sæcula
73 * Benedicite fulgura, & nubes Domino:
laudate & superexaltate eum in sæcula.
74 * Benedicat terra Dominum:
laudet, & superexaltet eum in sæcula.
75 * Benedicite montes, & colles Domino:
laudate & superexaltate eum in sæcula.
76 * Benedicite vniuersa germinantia in terra Domino:
laudate & superexaltate eum in sæcula.
77 * Benedicite fontes Domino:
laudate & superexaltate eum in sæcula.
78 * Benedicite maria, & flumina Domino:
laudate & superexaltate eum in sæcula.
79 * Benedicite cete, & omnia, quæ mouentur in aquis, Domino:
laudate & superexaltate eum in sæcula.
80 * Benedicite omnes volucres cæli Domino:
laudate & superexaltate eum in sæcula.
81 * Benedicite omnes bestiæ, & pecora Domino:
laudate & superexaltate eum in sæcula.

---

[a] Psal. 148. a. 4.

*Benedicite filij hominum Domino: 82
laudate & ſuperexaltate eum in ſæcula.
*Benedicat Iſrael Dominum: 83
laudet & ſuperexaltet eum in ſæcula.
*Benedicite ſacerdotes Domini Do- 84
mino:
laudate & ſuperexaltate eum in ſæcula.
*Benedicite ſerui Domini Domino: 85
laudate & ſuperexaltate eum in ſæcula.
*Benedicite ſpiritus, & animæ iuſto- 86
rum Domino:
laudate & ſuperexaltate eum in ſæcula.
*Benedicite ſancti, & humiles corde 87
Domino:
laudate & ſuperexaltate eum in ſæcula.
*Benedicite Anania, Azaria, Miſael 88
Domino:
laudate & ſuperexaltate eum in ſæcula.
Quia eruit nos de inferno,
& ſaluos fecit de manu mortis,
& liberauit nos de medio ardentis flam-
mæ,
& de medio ignis eruit nos.
*Confitemini Domino, quoniam bo- 89
nus:
quoniam in ſæculum miſericordia eius.
*Benedicite omnes religioſi Domino 90
Deo deorum:
laudate & confitemini ei, quia in om-
nia ſæcula miſericordia eius.

Hucuſque in Hebræo non habetur: & quæ poſuimus, de Theodotionis editione tranſlata ſunt.

γ) Promouentur a rege:

*Tunc Nabuchodonoſor rex obſtu- 91
puit, & ſurrexit propere, & ait opti- G
matibus ſuis: Nonne tres viros miſi-
mus in medium ignis compeditos? Qui
reſpondentes regi, dixerunt: Vere rex.
*Reſpondit, & ait: Ecce ego video 92
quattuor viros ſolutos, & ambulantes
in medio ignis, & nihil corruptionis
in eis eſt, & ſpecies quarti ſimilis filio
Dei. *Tunc acceſſit Nabuchodonoſor 93
ad oſtium fornacis ignis ardentis, &
ait: Sidrach, Miſach, & Abdenago ſer-
ui Dei excelſi, egredimini, & venite.
Statimq. egreſſi ſunt Sidrach, Miſach,
& Abdenago de medio ignis. *Et con- 94
gregati ſatrapæ, & magiſtratus, & iu-
dices, & potentes regis contemplaban-
tur viros illos, quoniam nihil poteſta-
tis habuiſſet ignis in corporibus eorum,
& capillus capitis eorum non eſſet adu-
ſtus, & ſarabala eorum non fuiſſent

Nabuchodonoſor benedicit Deo.

immutata, & odor ignis non tranſiſſet
95 per eos. *Et erumpens Nabuchodo-
noſor, ait: Benedictus Deus eorum,
Sidrach videlicet, Miſach, & Abdenago,
qui miſit angelum ſuum, & eruit ſer-
uos ſuos, qui crediderunt in eum: &
verbum regis immutauerunt, & tradi-
derunt corpora ſua ne ſeruirent, & ne
adorarent omnem deum, excepto Deo
96 ſuo. *A me ergo poſitum eſt hoc de-
cretum, vt omnis populus, tribus, &
lingua, quæcumque locuta fuerit blaſ-
phemiam contra Deum Sidrach, Mi-
ſach, & Abdenago, diſpereat, & domus
eius vaſtetur: neque enim eſt alius
97 Deus, qui poſſit ita ſaluare. *Tunc
rex promouit Sidrach, Miſach, & Ab-
denago in prouincia Babylonis.

c) Nabuchodonoſor cum beſtijs narrat ipſe

98 *NABVCHODONOSOR rex, om-
nibus populis, gentibus, & linguis, qui
habitant in vniuerſa terra, pax vobis
99 multiplicetur. *Signa, & mirabilia fecit
apud me Deus excelſus. Placuit ergo
100 mihi prædicare *ſigna eius, quia ma-
gna ſunt: & mirabilia eius, quia fortia:
& regnum eius regnum ſempiternum,
& [a]poteſtas eius in generationem &
4 generationem.

ſomnium obſcurum

1 A EGo Nabuchodonoſor quietus eram
in domo mea, & florens in palatio
2 meo: *ſomnium vidi, quod perterruit
me: & cogitationes meæ in ſtrato meo,
& viſiones capitis mei conturbauerunt
3 me. *Et per me propoſitum eſt de-
cretum vt introducerentur in conſpe-
ctu meo cuncti ſapientes Babylonis, &
vt ſolutionem ſomnij indicarent mihi.
4 *Tunc ingrediebantur arioli, magi,
Chaldæi, & aruſpices, & ſomnium nar-
raui in conſpectu eorum: & ſolutionem
5 eius non indicauerunt mihi: *donec
collega ingreſſus eſt in conſpectu meo
Daniel, cui nomen Baltaſſar ſecun-
dum nomen Dei mei, qui habet ſpiri-
tum deorum ſanctorum in ſemetipſo:
& ſomnium coram ipſo locutus ſum.
6 *Baltaſſar princeps ariolorum, quo-
niam ego ſcio quòd ſpiritum ſancto-
rum deorum habeas in te, & omne
ſacramentum non eſt impoſſibile tibi:
viſiones ſomniorum meorum, quas
7 vidi, & ſolutionem earum narra. *Vi-
B ſio capitis mei in cubili meo: Videbam,

arboris excelſæ

[a] Inf. 4. g. 31. & 7. d. 14.

& ecce arbor in medio terræ, & alti-
tudo eius nimia. * Magna arbor, & 8
fortis: & proceritas eius contingens
cælum: aſpectus illius erat vſque ad
terminos vniuerſæ terræ. * Folia eius 9
pulcherrima, & fructus eius nimius:
& eſca vniuerſorum in ea. ſubter eam
habitabant animalia, & beſtiæ, & in
ramis eius conuerſabantur volucres
cæli: & ex ea veſcebatur omnis caro.
* Videbam in viſione capitis mei ſuper 10
ſtratum meum, & ecce vigil, & ſanctus
de cælo deſcendit. * Clamauit fortiter, 11
& ſic ait: Succidite arborem, & præ-
cidite ramos eius: excutite folia eius,
& diſpergite fructus eius: fugiant be-
ſtiæ, quæ ſubter eam ſunt, & volucres
de ramis eius. * Verumtamen germen 12
radicum eius in terra ſinite, & alligetur
vinculo ferreo & æreo in herbis, quæ
foris ſunt, & rore cæli tingatur, & cum
feris pars eius in herba terræ. * Cor 13
eius ab humano commutetur, & cor C
feræ detur ei: & ſeptem tempora mu-
tentur ſuper eum. * In ſententia vigi- 14
lum decretum eſt, & ſermo ſanctorum,
& petitio: donec cognoſcant viuentes
quoniam dominatur Excelſus in regno
hominum; & cuicumque voluerit, da-
bit illud, & humillimum hominem con-
ſtituet ſuper eum. * Hoc ſomnium vidi 15
ego Nabuchodonoſor rex: tu ergo Bal-
taſſar interpretationem narra feſtinus:
quia omnes ſapientes regni mei non
queunt ſolutionem edicere mihi: tu
autem potes, quia ſpiritus deorum ſan-
a Daniele explicatum
ctorum in te eſt. * Tunc Daniel, cuius 16
nomen Baltaſſar, cœpit intra ſemeti-
pſum tacitus cogitare quaſi vna hora:
& cogitationes eius conturbabant eum.
Reſpondens autem rex ait: Baltaſſar,
ſomnium & interpretatio eius non con-
turbent te. Reſpondit Baltaſſar, & dixit:
Domine mi, ſomnium his, qui te ode-
runt, & interpretatio eius hoſtibus tuis
ſit. * Arborem, quam vidiſti ſublimem, 17
atque robuſtam, cuius altitudo pertin- D
git ad cælum, & aſpectus illius in om-
nem terram: * & rami eius pulcher- 18
rimi, & fructus eius nimius, & eſca
omnium in ea, ſubter eam habitantes
beſtiæ agri, & in ramis eius commo-
rantes aues cæli: * Tu es rex, qui ma- 19
gnificatus es, & inualuiſti: & magni-
tudo tua creuit, & peruenit vſque ad
cælum, & poteſtas tua in terminos vni-
20 uerſæ terræ. * Quòd autem vidit rex
vigilem, & ſanctum deſcendere de cælo,
& dicere: Succidite arborem, & diſſi-
pate illam, attamen germen radicum
eius in terra dimittite, & vinciatur ferro
& ære in herbis foris, & rore cæli con-
ſpergatur, & cum feris ſit pabulum
eius, donec ſeptem tempora mutentur
21 ſuper eum: * Hæc eſt interpretatio
E ſententiæ Altiſſimi, quæ peruenit ſuper
22 dominum meum regem: * Eijcient te
ab hominibus, & cum beſtijs feriſq.
erit habitatio tua, & [a] fœnum vt bos
comedes, & rore cæli infundéris: ſep-
tem quoque tempora mutabuntur ſu-
per te, donec ſcias quòd dominetur
Excelſus ſuper regnum hominum, &
23 cuicumque voluerit, det illud. * Quòd
autem præcepit vt relinqueretur ger-
men radicum eius, id eſt arboris: re-
gnum tuum tibi manebit poſtquam
cognoueris poteſtatem eſſe cæleſtem.
24 * Quam ob rem rex conſilium meum
placeat tibi, [b] & peccata tua eleemoſy-
nis redime, & iniquitates tuas miſeri-
cordijs pauperum: forſitan ignoſcet
delictis tuis.
25 * Omnia hæc venerunt ſuper Nabu- & in rege completum ſuperbo
26 chodonoſor regem. * Poſt finem men-
ſium duodecim, in aula Babylonis de-
27 ambulabat. * Reſponditq. rex, & ait:
F Nonne hæc eſt Babylon magna, quam
ego ædificaui in domum regni, in ro-
bore fortitudinis meæ, & in gloria de-
28 coris mei? * Cumq. ſermo adhuc eſſet
in ore regis, vox de cælo ruit: Tibi
dicitur Nabuchodonoſor rex: Regnum
29 tuum tranſibit a te, * & ab hominibus
eijcient te, & cum beſtijs & feris erit
habitatio tua: fœnum quaſi bos come-
des, & ſeptem tempora mutabuntur
ſuper te, donec ſcias quòd dominetur
Excelſus in regno hominum, & cui-
30 cumque voluerit, det illud. * Eadem
hora ſermo completus eſt ſuper Nabu-
chodonoſor, & ex hominibus abiectus
eſt, & fœnum vt bos comedit, & rore
cæli corpus eius infectum eſt: donec
capilli eius in ſimilitudinem aquilarum
creſcerent, & vngues eius quaſi auium.
31 * Igitur poſt finem dierum ego Nabu-
G chodonoſor oculos meos ad cælum le-
uaui, & ſenſus meus redditus eſt mihi:
& Altiſſimo benedixi, & viuentem in

[a] Inf. 5. f. 21. — [b] Eccls. 3. d. 33.

ſempiternum laudaui, & glorificaui:
[a] quia poteſtas eius poteſtas ſempiterna,
& regnum eius in generationem & ge-
nerationem. * Et omnes habitatores 32
terræ apud eum in nihilum reputati
ſunt: iuxta voluntatem enim ſuam fa-
cit tam in virtutibus cæli quàm in ha-
bitatoribus terræ: & non eſt qui reſi-
ſtat manui eius, & dicat ei: Quare
feciſti? * In ipſo tempore ſenſus meus 33
reuerſus eſt ad me, & ad honorem
regni mei, decoremq. perueni: & figura
mea reuerſa eſt ad me: & optimates
mei, & magiſtratus mei requiſierunt
me, & in regno meo reſtitutus ſum:
& magnificentia amplior addita eſt
mihi.

ad Dei gloriam.

* Nunc igitur ego Nabuchodonoſor 34
laudo, & magnifico, & glorifico regem
cæli: quia omnia opera eius vera, &
viæ eius iudicia, & gradientes in ſu-
perbia poteſt humiliare.

5

d) Baltaſſar regno priuatur:

BAltaſſar rex fecit grande conui- 1 A
uium optimatibus ſuis mille: & vnuſ-
quiſque ſecundum ſuam bibebat æta-
tem. * Præcepit ergo iam temulentus 2
vt afferrentur vaſa aurea & argentea,
quæ aſportauerat Nabuchodonoſor pa-
ter eius de templo, quod fuit in Ieru-
ſalem, vt biberent in eis rex, & opti-
mates eius, vxoreſq. eius, & concu-
binæ. * Tunc allata ſunt vaſa aurea, & 3
argentea, quæ aſportauerat de templo,
quod fuerat in Ieruſalem: & biberunt
in eis rex, & optimates eius, vxores &
concubinæ illius. * Bibebant vinum, 4
& laudabant deos ſuos aureos, & ar-
genteos, æreos, ferreos, ligneoſq. &
lapideos.

conuiuantibus

apparentem ſcripturam ignotam

* In eadem hora apparuerunt digiti, 5
quaſi manus hominis ſcribentis contra
candelabrum in ſuperficie parietis aulæ
regiæ: & rex aſpiciebat articulos ma- B
nus ſcribentis. * Tunc facies regis com- 6
mutata eſt, & cogitationes eius con-
turbabant eum: & compages renum
eius ſoluebantur, & genua eius ad ſe-
inuicem collidebantur. * Exclamauit 7
itaque rex fortiter vt introducerent ma-
gos, Chaldæos, & aruſpices. Et pro-
loquens rex ait ſapientibus Babylonis:
Quicumque legerit ſcripturam hanc, &
interpretationem eius manifeſtam mihi
fecerit, purpura veſtietur, & torquem
auream habebit in collo, & tertius in
8 regno meo erit. * Tunc ingreſſi omnes
ſapientes regis non potuerunt nec ſcri-
pturam legere, nec interpretationem in-
9 dicare regi. * Vnde rex Baltaſſar ſatis
conturbatus eſt, & vultus illius immu-
tatus eſt. ſed & optimates eius turba-
10 bantur. * Regina autem pro re, quæ
C acciderat regi, & optimatibus eius, do-
mum conuiuij ingreſſa eſt: & prolo-
quens ait: Rex in æternum viue: non
te conturbent cogitationes tuæ, neque
11 facies tua immutetur. * Eſt vir in re-
gno tuo, qui ſpiritum deorum ſancto-
rum habet in ſe: & in diebus patris
tui ſcientia & ſapientia inuentæ ſunt
in eo: nam & rex Nabuchodonoſor
pater tuus principem magorum, incan-
tatorum, Chaldæorum, & aruſpicum
conſtituit eum, pater, inquam, tuus, o
12 rex: * quia ſpiritus amplior, & pru-
dentia, intelligentiaq. & interpretatio
ſomniorum, & oſtenſio ſecretorum, ac
ſolutio ligatorum inuentæ ſunt in eo,
hoc eſt in Daniele: cui rex poſuit no-
men Baltaſſar. nunc itaque Daniel vo-
cetur, & interpretationem narrabit.

Daniel introductus

13 * Igitur introductus eſt Daniel co-
D ram rege. Ad quem præfatus rex ait:
Tu es Daniel de filijs captiuitatis
Iudæ, quem adduxit pater meus rex
14 de Iudæa? * Audiui de te quoniam
ſpiritum deorum habeas: & ſcientia,
intelligentiaq. ac ſapientia ampliores
15 inuentæ ſunt in te. * Et nunc intro-
greſſi ſunt in conſpectu meo ſapientes
magi, vt ſcripturam hanc legerent, &
interpretationem eius indicarent mihi:
& nequiuerunt ſenſum huius ſermo-
16 nis edicere. * Porro ego audiui de te,
quòd poſſis obſcura interpretari, & li-
gata diſſoluere: ſi ergo vales ſcriptu-
ram legere, & interpretationem eius
indicare mihi, purpura veſtieris, & tor-
quem auream circa collum tuum ha-
bebis, & tertius in regno meo princeps

obiurgans regem ſuperbum

17 eris. * Ad quæ reſpondens Daniel, ait
E coram rege: Munera tua ſint tibi, &
dona domus tuæ alteri da: ſcripturam
autem legam tibi, rex, & interpreta-
18 tionem eius oſtendam tibi. * O rex,
Deus altiſſimus regnum, & magnifi-
centiam, gloriam, & honorem dedit
19 Nabuchodonoſor patri tuo. * Et pro-

[a] Sup. 3. g. 100.

pter magnificentiam, quam dederat ei,
vniuerſi populi, tribus, & linguæ tre-
mebant, & metuebant eum: quos vo-
lebat, interficiebat: & quos volebat,
percutiebat: & quos volebat, exaltabat:
& quos volebat, humiliabat. * Quando 20
autem eleuatum eſt cor eius, & ſpiri-
tus illius obfirmatus eſt ad ſuperbiam,
depoſitus eſt de ſolio regni ſui, & glo-
ria eius ablata eſt: * [a]& a filijs homi- 21
num eiectus eſt, ſed & cor eius cum
beſtijs poſitum eſt, & cum onagris erat
habitatio eius: fœnum quoque vt bos F
comedebat, & rore cæli corpus eius
infectum eſt, donec cognoſceret quòd
poteſtatem haberet Altiſſimus in regno
hominum: & quemcumque voluerit,
ſuſcitabit ſuper illud. * Tu quoque 22
filius eius Baltaſſar, non humiliaſti cor
tuum, cum ſcires hæc omnia: * ſed 23
aduerſum Dominatorem cæli eleuatus
es: & vaſa domus eius allata ſunt co-
ram te: & tu, & optimates tui, & vxo-
res tuæ, & concubinæ tuæ vinum bi-
biſtis in eis: deos quoque argenteos,
& aureos, & æreos, ferreos, ligneosq.
& lapideos, qui non vident, neque au-
diunt, neque ſentiunt, laudaſti: porro
Deum, qui habet flatum tuum in manu
ſua, & omnes vias tuas, non glorifi-
caſti. * Idcirco ab eo miſſus eſt articu- 24
lus manus, quæ ſcripſit hoc, quod exa-
legit & interpretatur,
ratum eſt. * Hæc eſt autem ſcriptura, 25
quæ digeſta eſt: MANE, THECEL, G
PHARES. * Et hæc eſt interpretatio 26
ſermonis. MANE: numerauit Deus re-
gnum tuum, & compleuit illud. * THE- 27
CEL: appenſus es in ſtatera, & inuen-
tus es minus habens. * PHARES: di- 28
uiſum eſt regnum tuum, & datum eſt
Medis, & Perſis. * Tunc iubente rege 29
indutus eſt Daniel purpura, & circum-
data eſt torques aurea collo eius: &
prædicatum eſt de eo quòd haberet
poteſtatem tertius in regno ſuo.
rex occiditur.
* Eadem nocte interfectus eſt Bal- 30
taſſar rex Chaldæus.

[b]Daniel in lacu leonum: [b]inuidentibus ſatrapis
* Et Darius Medus ſucceſſit in re- 31
gnum annos natus ſexagintaduos. PLa- 6 1
cuit Dario, & conſtituit ſuper regnum A
ſatrapas centum viginti vt eſſent in
toto regno ſuo. * Et ſuper eos prin- 2
cipes tres, ex quibus Daniel vnus erat:
vt ſatrapæ illis redderent rationem, &
3 rex non ſuſtineret moleſtiam. * Igitur
Daniel ſuperabat omnes principes, &
ſatrapas: quia ſpiritus Dei amplior erat
4 in illo. * Porro rex cogitabat conſti-
tuere eum ſuper omne regnum: vnde
principes, & ſatrapæ quærebant occa-
ſionem vt inuenirent Danieli ex latere
regis: nullamq. cauſam, & ſuſpicionem
reperire potuerunt, eo quòd fidelis eſ-
ſet, & omnis culpa, & ſuſpicio non in-
5 ueniretur in eo. * Dixerunt ergo viri
B illi: Non inueniemus Danieli huic ali-
quam occaſionem, niſi forte in lege Dei
6 ſui. * Tunc principes, & ſatrapæ ſur-
ripuerunt regi, & ſic locuti ſunt ei:
7 Dari rex in æternum viue: * conſilium
inierunt omnes principes regni tui,
magiſtratus, & ſatrapæ, ſenatores, &
iudices vt decretum imperatorium ex-
eat, & edictum: Vt omnis, qui petierit
aliquam petitionem a quocumque deo,
& homine vſque ad triginta dies, niſi
a te rex, mittatur in lacum leonum.
8 * Nunc itaque rex confirma ſenten-
tiam, & ſcribe decretum: vt non im-
mutetur quod ſtatutum eſt a Medis &
Perſis, nec præuaricari cuiquam liceat.
9 * Porro rex Darius propoſuit edictum,
C & ſtatuit.
10 * Quod cum Daniel comperiſſet, id dolose ad lacum damnatus
eſt, conſtitutam legem, ingreſſus eſt
domum ſuam: & feneſtris apertis in
cœnaculo ſuo contra Ieruſalem tribus
temporibus in die flectebat genua ſua,
& adorabat, confitebaturq. coram Deo
ſuo ſicut & ante facere conſueuerat.
11 * Viri ergo illi curioſius inquirentes
inuenerunt Danielem orantem, & ob-
12 ſecrantem Deum ſuum. * Et accedentes
locuti ſunt regi ſuper edicto: Rex num-
quid non conſtituiſti, vt omnis homo,
D qui rogaret quemquam de dijs, & ho-
minibus vſque ad dies triginta, niſi te,
rex, mitteretur in lacum leonum? Ad
quos reſpondens rex, ait: verus eſt
ſermo iuxta decretum Medorum, atque
Perſarum, quod præuaricari non licet.
13 * Tunc reſpondentes dixerunt coram
rege: Daniel de filijs captiuitatis Iuda,
non curauit de lege tua, & de edicto,
quod conſtituiſti: ſed tribus tempori-
bus per diem orat obſecratione ſua.
14 * Quod verbum cum audiſſet rex, ſatis
contriſtatus eſt: & pro Daniele poſuit

[b] Sup. 4. c. 22.

cor vt liberaret eum, & vſque ad occa-
ſum ſolis laborabat vt erueret illum.
* Viri autem illi intelligentes regem 15
dixerunt ei: Scito rex, quia lex Medo-
rum, atque Perſarum eſt vt omne de-
cretum, quod conſtituerit rex, non li-
ceat immutari. * Tunc rex præcepit: 16
& adduxerunt Danielem, & miſerunt E
eum in lacum leonum. Dixitq. rex Da-
nieli: Deus tuus, quem colis ſemper,
ipſe liberabit te. * Allatusq. eſt lapis 17
vnus, & poſitus eſt ſuper os laci: quem
obſignauit rex annulo ſuo, & annulo
optimatum ſuorum, nequid fieret con-
tra Danielem. * Et abijt rex in domum 18
ſuam, & dormiuit incœnatus, cibiq.
non ſunt allati coram eo, inſuper &
ſomnus receſſit ab eo.

illæſus educitur,

* Tunc rex primo diluculo conſur- 19
gens, feſtinus ad lacum leonum per-
rexit: * appropinquansq. lacui, Danie- 20
lem voce lacrymabili inclamauit, &
affatus eſt eum: Daniel ſerue Dei vi-
uentis, Deus tuus, cui tu ſeruis ſemper,
putaſne valuit te liberare a leonibus?
* Et Daniel regi reſpondens ait: Rex 21
in æternum viue: * [a] Deus meus miſit F 22
angelum ſuum, & concluſit ora leo-
num & non nocuerunt mihi: quia co-
ram eo iuſtitia inuenta eſt in me: ſed
& coram te, rex, delictum non feci.
* Tunc vehementer rex gauiſus eſt ſu- 23
per eo, & Danielem præcepit educi de
lacu: eductusq. eſt Daniel de lacu, &
nulla læſio inuenta eſt in eo, quia cre-
didit Deo ſuo. * Iubente autem rege, 24
adducti ſunt viri illi, qui accuſaue-
rant Danielem: & in lacum leonum
miſſi ſunt, ipſi, & filij, & vxores eo-
rum: & non peruenerunt vſque ad
pauimentum laci, donec arriperent eos
leones, & omnia oſſa eorum commi-
nuerunt.

Dario Deum honorante.

* Tunc Darius rex ſcripſit vniuerſis 25
populis, tribubus, & linguis habitanti- G
bus in vniuerſa terra: PAX vobis mul-
tiplicetur. * A me conſtitutum eſt de- 26
cretum, vt in vniuerſo imperio, & re-
gno meo tremiſcant, & paueant Deum
Danielis. ipſe eſt enim Deus viuens, &
æternus in ſæcula: & regnum eius non
diſſipabitur, & poteſtas eius vſque in
æternum. * Ipſe liberator, atque ſalua- 27
tor, faciens ſigna, & mirabilia in cælo,
& in terra: qui liberauit Danielem de
28 lacu leonum. * [b] Porro Daniel perſeue-
rauit vſque ad regnum Darij, regnumq.
Cyri Perſæ.

II. Visiones Danielis.

a) Beſtiæ & filius hominis: deſcribuntur

7
1 A ANno primo Baltaſſar regis Babylo-
nis, Daniel ſomnium vidit: viſio autem
capitis eius in cubili ſuo: & ſomnium
ſcribens, breui ſermone comprehendit:
2 ſummatimq. perſtringens, ait: * Vi-
debam in viſione mea nocte, & ecce
quattuor venti cæli pugnabant in mari
3 magno. * Et quattuor beſtiæ grandes
aſcendebant de mari diuerſæ inter ſe.
4 * Prima quaſi leæna, & alas habebat
aquilæ: aſpiciebam donec euulſæ ſunt
alæ eius, & ſublata eſt de terra, & ſu-
per pedes quaſi homo ſtetit, & cor ho-
5 minis datum eſt ei. * Et ecce beſtia alia
B ſimilis vrſo in parte ſtetit: & tres or-
dines erant in ore eius, & in dentibus
eius, & ſic dicebant ei: Surge, comede
6 carnes plurimas. * Poſt hæc aſpicie-
bam, & ecce alia quaſi pardus, & alas
habebat quaſi auis, quattuor ſuper ſe,
& quattuor capita erant in beſtia, &
7 poteſtas data eſt ei. * Poſt hæc aſpi-
ciebam in viſione noctis, & ecce beſtia
quarta terribilis, atque mirabilis, & for-
tis nimis, dentes ferreos habebat ma-
gnos, comedens atque comminuens,
& reliqua pedibus ſuis conculcans:
diſſimilis autem erat ceteris beſtijs,
quas videram ante eam, & habebat
8 cornua decem. * Conſiderabam cor-
C nua, & ecce cornu aliud paruulum or-
tum eſt de medio eorum: & tria de
cornibus primis euulſa ſunt a facie
eius: & ecce oculi, quaſi oculi homi-
nis erant in cornu iſto, & os loquens
9 ingentia. * Aſpiciebam donec throni
poſiti ſunt, & antiquus dierum ſedit:
veſtimentum eius candidum quaſi nix,
& capilli capitis eius quaſi lana mun-
da: thronus eius flammæ ignis: rotæ
10 eius ignis accenſus. * Fluuius igneus,
rapidusq. egrediebatur a facie eius.
[c] millia millium miniſtrabant ei, & de-
cies millies centena millia aſſiſtebant
ei: iudicium ſedit, & libri aperti ſunt.
11 * Aſpiciebam propter vocem ſermo-
D num grandium, quos cornu illud lo-
quebatur: & vidi quoniam interfecta

[a] 1. Mac. 2. g. 60. — [b] Sup. 1. d. 21. — [c] Apoc. 5. c. 11.

eſſet beſtia, & periſſet corpus eius, &
traditum eſſet ad comburendum igni:
* aliarum quoque beſtiarum ablata eſ- 12
ſet poteſtas, & tempora vitæ conſtituta
eſſent eis vſque ad tempus, & tempus.
* Aſpiciebam ergo in viſione noctis, & 13
ecce cum nubibus cæli quaſi filius ho-
minis veniebat, & vſque ad antiquum
dierum peruenit: & in conſpectu eius
obtulerunt eum. * Et dedit ei pote- 14
ſtatem, & honorem, & regnum: & om-
nes populi, tribus, & linguæ ipſi ſer-
uient: [a]poteſtas eius, poteſtas æterna,
quæ non auferetur: & regnum eius,
quod non corrumpetur.

declaran-ur regna.

* Horruit ſpiritus meus, ego Daniel 15
territus ſum in his, & viſiones capitis E
mei conturbauerunt me. * Acceſſi ad 16
vnum de aſſiſtentibus, & veritatem
quærebam ab eo de omnibus his. Qui
dixit mihi interpretationem ſermonum,
& docuit me: * Hæ quattuor beſtiæ 17
magnæ: quattuor ſunt regna, quæ con-
ſurgent de terra. * Suſcipient autem 18
regnum ſancti Dei altiſſimi: & obtine-
bunt regnum vſque in ſæculum, & ſæ-
culum ſæculorum. * Poſt hoc volui 19
diligenter diſcere de beſtia quarta, quæ
erat diſſimilis valde ab omnibus, &
terribilis nimis: dentes & vngues eius
ferrei: comedebat, & comminuebat,
& reliqua pedibus ſuis conculcabat:
* & de cornibus decem, quæ habebat 20
in capite: & de alio, quod ortum fue-
rat, ante quod ceciderant tria cornua:
& de cornu illo, quod habebat oculos,
& os loquens grandia, & maius erat
ceteris. * Aſpiciebam, & ecce cornu 21
illud faciebat bellum aduerſus ſanctos, F
& præualebat eis, * donec venit anti- 22
quus dierum, & iudicium dedit ſanctis
Excelſi, & tempus aduenit, & regnum
obtinuerunt ſancti. * Et ſic ait: Beſtia 23
quarta, regnum quartum erit in terra,
quod maius erit omnibus regnis, & de-
uorabit vniuerſam terram, & concul-
cabit, & comminuet eam. * Porro cor- 24
nua decem ipſius regni, decem reges
erunt: & alius conſurget poſt eos, &
ipſe potentior erit prioribus, & tres re-
ges humiliabit. * Et ſermones contra 25
Excelſum loquetur, & ſanctos Altiſſimi
conteret: & putabit quòd poſſit mutare G
tempora, & leges, & tradentur in manu
eius vſque ad tempus, & tempora, &
26 dimidium temporis. * Et iudicium ſe-
debit vt auferatur potentia, & contera-
27 tur, & diſpereat vſque in finem. * Re-
gnum autem, & poteſtas, & magnitudo
regni, quæ eſt ſubter omne cælum, de-
tur populo ſanctorum Altiſſimi: cuius
regnum, regnum ſempiternum eſt, &
omnes reges ſeruient ei, & obedient.
28 * Hucuſque finis verbi. Ego Daniel
multum cogitationibus meis conturba-
bar, & facies mea mutata eſt in me: ver-
bum autem in corde meo conſeruaui.

8

b) Aries & hircus: deſcribuntur

1 ANno tertio regni Baltaſſar regis,
A viſio apparuit mihi. Ego Daniel poſt
2 id, quod videram in principio, * vidi
in viſione mea, cum eſſem in Suſis ca-
ſtro, quod eſt in Aelam regione: vidi
autem in viſione eſſe me ſuper portam
3 Vlai. * Et leuaui oculos meos, & vidi:
& ecce aries vnus ſtabat ante paludem,
habens cornua excelſa, & vnum ex-
celſius altero atque ſuccreſcens. Poſtea
4 * vidi arietem cornibus ventilantem
contra Occidentem, & contra Aquilo-
nem, & contra Meridiem, & omnes
beſtiæ non poterant reſiſtere ei, neque
liberari de manu eius: fecitq. ſecun-
dum voluntatem ſuam, & magnificatus
5 eſt. * Et ego intelligebam: ecce autem
B hircus caprarum veniebat ab Occi-
dente ſuper faciem totius terræ, & non
tangebat terram: porro hircus habe-
bat cornu inſigne inter oculos ſuos.
6 * Et venit vſque ad arietem illum cor-
nutum, quem videram ſtantem ante
portam, & cucurrit ad eum in impetu
7 fortitudinis ſuæ. * Cumq. appropin-
quaſſet prope arietem, efferatus eſt in
C eum, & percuſſit arietem: & commi-
nuit duo cornua eius, & non poterat
aries reſiſtere ei: cumq. eum miſiſſet
in terram, conculcauit, & nemo quibat
8 liberare arietem de manu eius. * Hir-
cus autem caprarum magnus factus eſt
nimis: cumq. creuiſſet, fractum eſt
cornu magnum, & orta ſunt quattuor
cornua ſubter illud per quattuor ven-
9 tos cæli. * De vno autem ex eis egreſ-
ſum eſt cornu vnum modicum: & fa-
ctum eſt grande contra Meridiem, &
contra Orientem, & contra fortitudi-
10 nem. * Et magnificatum eſt vſque ad
fortitudinem cæli: & deiecit de forti-

[a] Luc. 1. d. 32. Mich. 4. b. 7. Sup. 3. g. 100.

tudine, & de ſtellis, & conculcauit eas.
*Et vſque ad principem fortitudinis 11
magnificatum eſt: & ab eo tulit iuge D
ſacrificium, & deiecit locum ſanctifica-
tionis eius. * Robur autem datum eſt 12
ei contra iuge ſacrificium propter pec-
cata: & proſternetur veritas in terra,
& faciet, & proſperabitur. * Et audiui 13
vnum de ſanctis loquentem: & dixit
vnus ſanctus alteri neſcio cui loquenti:
Vſquequo viſio, & iuge ſacrificium, &
peccatum deſolationis, quæ facta eſt:
& ſanctuarium, & fortitudo conculca-
bitur? * Et dixit ei: Vſque ad veſpe- 14
ram & mane, dies duo millia trecenti:
& mundabitur ſanctuarium.
& declarantur reges. *Factum eſt autem cum viderem 15
ego Daniel viſionem, & quærerem in- E
telligentiam: ecce ſtetit in conſpectu
meo quaſi ſpecies viri. * Et audiui vo- 16
cem viri inter Vlai: & clamauit, & ait:
Gabriel fac intelligere iſtum viſionem.
*Et venit, & ſtetit iuxta vbi ego ſta- 17
bam: cumq. veniſſet, pauens corrui in
faciem meam, & ait ad me: Intellige
fili hominis, quoniam in tempore finis
complebitur viſio. * Cumq. loqueretur 18
ad me, collapſus ſum pronus in ter-
ram: & tetigit me, & ſtatuit me in
gradu meo, * dixitq. mihi: Ego oſten- 19
dam tibi quæ futura ſunt in nouiſſimo F
maledictionis: quoniam habet tempus
finem ſuum. * Aries, quem vidiſti ha- 20
bere cornua, rex Medorum eſt atque
Perſarum. * Porro hircus caprarum, 21
rex Græcorum eſt. & cornu grande,
quod erat inter oculos eius, ipſe eſt
rex primus. * Quòd autem fracto illo 22
ſurrexerunt quattuor pro eo: quattuor
reges de gente eius conſurgent, ſed
non in fortitudine eius. * Et poſt re- 23
gnum eorum, cum creuerint iniquita-
tes, conſurget rex impudens facie, &
intelligens propoſitiones. * & robora- 24
bitur fortitudo eius, ſed non in viribus
ſuis: & ſupra quàm credi poteſt, vni-
uerſa vaſtabit, & proſperabitur, & fa-
ciet. Et interficiet robuſtos, & popu-
lum ſanctorum * ſecundum voluntatem 25
ſuam, & dirigetur dolus in manu eius:
& cor ſuum magnificabit, & in copia G
rerum omnium occidet plurimos: &
contra principem principum conſurget,
& ſine manu conteretur. * Et viſio ve- 26
ſpere & mane, quæ dicta eſt, vera eſt:
tu ergo viſionem ſigna, quia poſt mul-
27 tos dies erit. * Et ego Daniel langui,
& ægrotaui per dies: cumq. ſurre-
xiſſem, faciebam opera regis, & ſtu-
pebam ad viſionem, & non erat qui
interpretaretur.

9
1 IN anno primo Darij filij Aſſueri de c) Septuaginta hebdomades:
A ſemine Medorum, qui imperauit ſuper
2 regnum Chaldæorum: * Anno vno re-
gni eius, ego Daniel intellexi in libris Daniel orat Deum,
[a] numerum annorum, de quo factus
eſt ſermo Domini ad Ieremiam pro-
phetam, vt complerentur deſolationis
3 Ieruſalem ſeptuaginta anni. * Et po-
ſui faciem meam ad Dominum Deum
meum rogare & deprecari in ieiunijs,
4 ſacco, & cinere. * Et oraui Dominum
Deum meum, & confeſſus ſum, & dixi:
[b] Obſecro Domine Deus magne & ter-
ribilis, cuſtodiens pactum, & miſeri-
cordiam diligentibus te, & cuſtodien-
5 tibus mandata tua. * [c] Peccauimus, ini-
quitatem fecimus, impie egimus, &
receſſimus: & declinauimus a manda-
6 tis tuis, ac iudicijs. * Non obediuimus
B ſeruis tuis prophetis, qui locuti ſunt
in nomine tuo regibus noſtris, princi-
pibus noſtris, patribus noſtris, omniq.
7 populo terræ. * Tibi Domine iuſtitia:
nobis autem confuſio faciei, ſicut eſt
hodie viro Iuda, & habitatoribus Ieru-
ſalem, & omni Iſrael, his qui prope
ſunt, & his qui procul in vniuerſis ter-
ris, ad quas eieciſti eos propter ini-
quitates eorum, in quibus peccauerunt
8 in te. * Domine nobis confuſio faciei,
regibus noſtris, principibus noſtris, &
9 patribus noſtris, qui peccauerunt. * Tibi
autem Domino Deo noſtro miſericor-
dia, & propitiatio, quia receſſimus a te:
10 * & non audiuimus vocem Domini
Dei noſtri vt ambularemus in lege eius,
quam poſuit nobis per ſeruos ſuos
11 prophetas. * Et omnis Iſrael præuari-
C cati ſunt legem tuam, & declinauerunt
ne audirent vocem tuam, & ſtillauit
ſuper nos maledictio, & deteſtatio, [d] quæ
ſcripta eſt in libro Moyſi ſerui Dei,
12 quia peccauimus ei. * Et ſtatuit ſermo-
nes ſuos, quos locutus eſt ſuper nos,
& ſuper principes noſtros, qui iudica-
uerunt nos, vt ſuperinduceret in nos
magnum malum, quale numquam fuit

[a] Ier. 25. c. 11 & 29. c. 10. — [b] 2. Eſd. 1. b. 5. — [c] Baruc. 1. c. 17. — [d] Deu. 27. c. 14.

ſub omni cælo, ſecundum quod fa-
ctum eſt in Ieruſalem. * Sicut ſcriptum 13
eſt in lege Moyſi, omne malum hoc
venit ſuper nos: & non rogauimus fa-
ciem tuam Domine Deus noſter, vt
reuerteremur ab iniquitatibus noſtris,
& cogitaremus veritatem tuam. * Et 14
vigilauit Dominus ſuper malitiam, & D
adduxit eam ſuper nos: iuſtus Domi-
nus Deus noſter in omnibus operibus
ſuis, quæ fecit: non enim audiuimus
vocem eius. * [a] Et nunc Domine Deus 15
noſter, [b] qui eduxiſti populum tuum de
Terra Ægypti in manu forti & feciſti
tibi nomen ſecundum diem hanc: pec-
cauimus, iniquitatem fecimus. * Do- 16
mine in omnem iuſtitiam tuam: auer-
tatur obſecro ira tua, & furor tuus a
ciuitate tua Ieruſalem, & monte ſancto
tuo. Propter peccata enim noſtra, &
iniquitates patrum noſtrorum, Ieruſa-
lem, & populus tuus in opprobrium
ſunt omnibus per circuitum noſtrum.
*Nunc ergo exaudi Deus noſter ora- 17
tionem ſerui tui, & preces eius: & E
oſtende faciem tuam ſuper ſanctuarium
tuum, quod deſertum eſt propter te-
metipſum. * Inclina Deus meus aurem 18
tuam, & audi: aperi oculos tuos, &
vide deſolationem noſtram, & ciuita-
tem, ſuper quam inuocatum eſt nomen
tuum: neque enim in iuſtificationibus
noſtris proſternimus preces ante fa-
ciem tuam, ſed in miſerationibus tuis
multis: * Exaudi Domine, placare Do- 19
mine: attende & fac: ne moreris pro-
pter temetipſum Deus meus: quia no-
men tuum inuocatum eſt ſuper ciui-
tatem, & ſuper populum tuum.

& docetur a Gabriele.

* Cumq. adhuc loquerer, & orarem, 20
& confiterer peccata mea, & peccata
populi mei Iſrael, & proſternerem pre- F
ces meas in conſpectu Dei mei, pro
monte ſancto Dei mei: * Adhuc me 21
loquente in oratione, ecce vir Gabriel,
quem videram in viſione a principio,
cito volans tetigit me in tempore ſa-
crificij veſpertini. * Et docuit me, & 22
locutus eſt mihi, dixitque: Daniel nunc
egreſſus ſum vt docerem te, & intelli-
geres. * Ab exordio precum tuarum 23
egreſſus eſt ſermo: ego autem veni vt
indicarem tibi, quia vir deſideriorum
es: tu ergo animaduerte ſermonem,
& intellige viſionem. * [c] Septuaginta 24
hebdomades abbreuiatæ ſunt ſuper po-
pulum tuum, & ſuper vrbem ſanctam
tuam vt conſummetur præuaricatio,
& finem accipiat peccatum, & deleatur
iniquitas, & adducatur iuſtitia ſempi-
terna, & impleatur viſio, & prophetia,
25 & vngatur Sanctus ſanctorum. * Scito
G ergo, & animaduerte: Ab exitu ſer-
monis, vt iterum ædificetur Ieruſalem,
vſque ad Chriſtum ducem, hebdoma-
des ſeptem, & hebdomades ſexaginta
duæ erunt: & rurſum ædificabitur pla-
tea, & muri in anguſtia temporum.
26 * Et poſt hebdomades ſexaginta duas
occidetur Chriſtus: & non erit eius
populus, qui eum negaturus eſt. Et ci-
uitatem, & ſanctuarium diſſipabit po-
pulus cum duce venturo: & finis eius
vaſtitas, & poſt finem belli ſtatuta de-
27 ſolatio. * Confirmabit autem pactum
multis hebdomada vna: & in dimidio
hebdomadis deficiet hoſtia & ſacrifi-
cium: [d] & erit in templo abominatio
deſolationis: & vſque ad conſumma-
tionem & finem perſeuerabit deſolatio.

10

d) Bella futura.
a) Introductio: Danielem ieiunantem

1
A ANno tertio Cyri regis Perſarum,
verbum reuelatum eſt Danieli cogno-
mento Baltaſſar, & verbum verum, &
fortitudo magna: intellexitq. ſermo-
nem: intelligentia enim eſt opus in
2 viſione. * In diebus illis ego Daniel
lugebam trium hebdomadarum die-
3 bus, * panem deſiderabilem non co-
medi, & caro & vinum non introierunt
in os meum, ſed neque vnguento vn-
ctus ſum: donec complerentur trium
4 hebdomadarum dies. * Die autem vi-
geſima & quarta menſis primi eram
iuxta fluuium magnum, qui eſt Tigris.

Gabriel apparens docet

5 * Et leuaui oculos meos, & vidi: &
ecce vir vnus veſtitus lineis, & renes
6 eius accincti auro obrizo: * & corpus
eius quaſi chryſolithus, & facies eius
velut ſpecies fulguris, & oculi eius
vt lampas ardens: & brachia eius, &
quæ deorſum ſunt vſque ad pedes,
quaſi ſpecies æris candentis: & vox
ſermonum eius vt vox multitudinis.
7 * Vidi autem ego Daniel ſolus viſio-
B nem: porro viri, qui erant mecum,
non viderunt: ſed terror nimius irruit
ſuper eos, & fugerunt in abſconditum.
8 * Ego autem relictus ſolus vidi viſio-

[a] Baruc. 2. c. 11. — [b] Exo. 15. b. 13. — [c] Ioan. 1. g. 45. — [d] Mat. 24. b. 15.

nem grandem hanc: & non remanſit
in me fortitudo, ſed & ſpecies mea
immutata eſt in me, & emarcui, nec
habui quidquam virium. * Et audiui 9
vocem ſermonum eius: & audiens iace-
bam conſternatus ſuper faciem meam,
& vultus meus hærebat terræ. * Et ecce 10
manus tetigit me, & erexit me ſuper
genua mea, & ſuper articulos manuum
mearum. * Et dixit ad me: Daniel vir 11
deſideriorum, intellige verba, quæ ego
loquor ad te, & ſta in gradu tuo: nunc
enim ſum miſſus ad te. Cumq. dixiſſet
mihi ſermonem iſtum, ſteti tremens.
de angelorum controuerſia, * Et ait ad me: Noli metuere Daniel: 12
quia ex die primo, quo poſuiſti cor C
tuum ad intelligendum vt te affligeres
in conſpectu Dei tui, exaudita ſunt
verba tua: & ego veni propter ſermo-
nes tuos. * Princeps autem regni Per- 13
ſarum reſtitit mihi viginti & vno die-
bus: & ecce Michael vnus de principi-
bus primis venit in adiutorium meum,
& ego remanſi ibi iuxta regem Perſa-
rum. * Veni autem vt docerem te quæ 14
ventura ſunt populo tuo in nouiſſimis
diebus, quoniam adhuc viſio in dies.
* Cumq. loqueretur mihi huiuſcemodi 15
verbis, deieci vultum meum ad ter-
ram, & tacui. * Et ecce quaſi ſimi- 16
litudo filij hominis tetigit labia mea:
& aperiens os meum locutus ſum, &
dixi ad eum, qui ſtabat contra me:
Domine mi, in viſione tua diſſolutæ
ſunt compages meæ, & nihil in me
remanſit virium. * Et quomodo pote- 17
rit ſeruus Domini mei loqui cum Do- D
mino meo? nihil enim in me remanſit
virium, ſed & halitus meus interclu-
ditur. * Rurſum ergo tetigit me quaſi 18
viſio hominis, & confortauit me, * & 19
dixit: Noli timere vir deſideriorum:
pax tibi: confortare, & eſto robuſtus.
Cumq. loqueretur mecum, conualui,
& dixi: Loquere Domine mi, quia
confortaſti me. * Et ait: Numquid 20
ſcis quare venerim ad te? & nunc
reuertar vt prælier aduerſum princi-
pem Perſarum. cum ego egrederer,
apparuit princeps Græcorum veniens.
* Verumtamen annunciabo tibi quod 21
expreſſum eſt in ſcriptura veritatis:
a Michaele compoſita. & nemo eſt adiutor meus in omni-
bus his, niſi Michael princeps veſter. 11
EGo autem ab anno primo Darij Medi 1
A ſtabam vt confortaretur, & robora-
retur.

2 * Et nunc veritatem annunciabo tibi. β) Bella ipſa:
Ecce adhuc tres reges ſtabunt in Per-
ſide, & quartus ditabitur opibus nimijs Perfidis & Græciæ,
ſuper omnes: & cum inualuerit diuitijs
ſuis, concitabit omnes aduerſum re-
3 gnum Græciæ. * Surget vero rex for-
tis, & dominabitur poteſtate multa: &
4 faciet quod placuerit ei. * Et cum ſte-
terit, conteretur regnum eius, & diui-
detur in quattuor ventos cæli: ſed non
in poſteros eius, neque ſecundum po-
tentiam illius, qua dominatus eſt. la-
cerabitur enim regnum eius etiam in
externos, exceptis his.
5 * Et confortabitur rex Auſtri: & de Ægypti & Syriæ generatim
principibus eius præualebit ſuper eum,
& dominabitur ditione: multa enim
6 dominatio eius. * Et poſt finem anno-
rum fœderabuntur: filiaq. regis Auſtri
veniet ad regem Aquilonis facere ami-
citiam, & non obtinebit fortitudinem
brachij, nec ſtabit ſemen eius: & tra-
detur ipſa, & qui adduxerunt eam,
adoleſcentes eius, & qui confortabant
7 eam in temporibus. * Et ſtabit de ger-
B mine radicum eius plantatio: & veniet
cum exercitu, & ingredietur prouin-
ciam regis Aquilonis: & abutetur eis,
8 & obtinebit. * Inſuper & deos eorum,
& ſculptilia, vaſa quoque pretioſa ar-
genti, & auri captiua ducet in Ægy-
ptum: ipſe præualebit aduerſus regem
9 Aquilonis. * Et intrabit in regnum rex
Auſtri, & reuertetur ad terram ſuam.
10 * Filij autem eius prouocabuntur, &
congregabunt multitudinem exerci-
tuum plurimorum: & veniet prope-
rans, & inundans: & reuertetur, &
concitabitur, & congredietur cum ro-
11 bore eius. * Et prouocatus rex Auſtri
egredietur, & pugnabit aduerſus re-
gem Aquilonis, & præparabit multi-
tudinem nimiam, & dabitur multitudo
12 in manu eius. * Et capiet multitudi-
C nem, & exaltabitur cor eius, & deij-
ciet multa millia, ſed non præualebit.
13 * Conuertetur enim rex Aquilonis, &
præparabit multitudinem multo ma-
iorem quàm prius: & in fine tem-
porum, annorumq. veniet properans
cum exercitu magno, & opibus ni-
14 mijs. * [a] Et in temporibus illis multi

[a] Iſa. 19. c. 16.

conſurgent aduerſus regem Auſtri:
filij quoque præuaricatorum populi tui
extollentur vt impleant viſionem, &
corruent. * Et veniet rex Aquilonis, 15
& comportabit aggerem, & capiet vr-
bes munitiſſimas: & brachia Auſtri
non ſuſtinebunt, & conſurgent electi
eius ad reſiſtendum, & non erit forti-
tudo. * Et faciet veniens ſuper eum 16
iuxta placitum ſuum, & non erit qui
ſtet contra faciem eius: & ſtabit in terra
inclyta, & conſumetur in manu eius.
* Et ponet faciem ſuam vt veniat ad 17
tenendum vniuerſum regnum eius, &
recta faciet cum eo: & filiam femi-
narum dabit ei, vt euertat illud: & non
ſtabit, nec illius erit. * Et conuertet 18
faciem ſuam ad inſulas, & capiet mul-
tas: & ceſſare faciet principem oppro-
brij ſui, & opprobrium eius conuer-
tetur in eum. * Et conuertet faciem 19
ſuam ad imperium terræ ſuæ, & im- D
pinget, & corruet, & non inuenietur.
* Et ſtabit in loco eius viliſſimus, & 20
indignus decóre regio: & in paucis
diebus conteretur, non in furore, nec
in prælio.

Antiochi Epiphanis ſpeciatim,

* Et ſtabit in loco eius deſpectus, 21
& non tribuetùr ei honor regius: &
veniet clam, & obtinebit regnum in
fraudulentia. * Et brachia pugnantis 22
expugnabuntur a facie eius, & conte-
rentur: inſuper & dux fœderis. * Et 23
poſt amicitias, cum eo faciet dolum:
& aſcendet, & ſuperabit in modico po-
pulo. * Et abundantes, & vberes vrbes 24
ingredietur: & faciet quæ non fecerunt
patres eius, & patres patrum eius: ra-
pinas, & prædam, & diuitias eorum
diſſipabit, & contra firmiſſimas cogita-
tiones inibit: & hoc vſque ad tempus.
* Et concitabitur fortitudo eius, & cor 25
eius aduerſum regem Auſtri in èxer-
citu magno: & rex Auſtri prouocabi-
tur ad bellum multis auxilijs, & forti-
bus nimis: & non ſtabunt, quia inibunt
aduerſus eum conſilia. * Et comeden- 26
tes panem cum eo, conterent illum, E
exercitusq. eius opprimetur: & cadent
interfecti plurimi. * Duorum quoque 27
regum cor erit vt malefaciant, & ad
menſam vnam mendacium loquentur,
& non proficient: quia adhuc finis in
aliud tempus. * Et reuertetur in ter- 28
ram ſuam cum opibus multis: & cor
eius aduerſum teſtamentum ſanctum,
& faciet, & reuertetur in terram ſuam.
29 * Statuto tempore reuertetur, & veniet
ad Auſtrum: & non erit priori ſimile
30 nouiſſimum. * Et venient ſuper eum
Trieres, & Romani: & percutietur, &
reuertetur, & indignabitur contra te-
ſtamentum ſanctuarij, & faciet: reuer-
teturq. & cogitabit aduerſum eos, qui
dereliquerunt teſtamentum ſanctuarij.
31 * Et brachia ex eo ſtabunt, & polluent
ſanctuarium fortitudinis, & auferent
iuge ſacrificium: & dabunt abomina-
32 tionem in deſolationem. * Et impij in
F teſtamentum ſimulabunt fraudulenter:
populus autem ſciens Deum ſuum, ob-
33 tinebit, & faciet. * Et docti in populo
docebunt plurimos: & ruent in gla-
dio, & in flamma, & in captiuitate, &
34 in rapina dierum. * Cumq. corrue-
rint, ſubleuabuntur auxilio paruulo:
& applicabuntur eis plurimi fraudulen-
35 ter. * Et de eruditis ruent, vt con-
flentur, & eligantur, & dealbentur vſ-
que ad tempus præfinitum: quia ad-
huc aliud tempus erit.

denique Antichriſti,

36 * Et faciet iuxta voluntatem ſuam
rex, & eleuabitur, & magnificabitur
aduerſus omnem deum: & aduerſus
Deum deorum loquetur magnifica, &
dirigetur, donec compleatur iracundia:
37 perpetrata quippe eſt definitio. * Et
Deum patrum ſuorum non reputabit:
& erit in concupiſcentijs feminarum,
nec quemquam deorum curabit: quia
38 aduerſum vniuerſa conſurget. * Deum
autem Maozim in loco ſuo venerabi-
tur: & Deum, quem ignorauerunt pa-
tres eius, colet auro, & argento, & la-
39 pide pretioſo, rebusq. pretioſis. * Et
G faciet vt muniat Maozim cum Deo
alieno, quem cognouit, & multiplica-
bit gloriam, & dabit eis poteſtatem in
40 multis, & terram diuidet gratuito. * Et
in tempore præfinito præliabitur ad-
uerſus eum rex Auſtri, & quaſi tem-
peſtas veniet contra illum rex Aqui-
lonis in curribus, & in equitibus, & in
claſſe magna, & ingredietur terras, &
41 conteret, & pertranſiet. * Et introibit
in terram glorioſam, & multæ corruent:
hæ autem ſolæ ſaluabuntur de manu
eius, Edom, & Moab, & principium
42 filiorum Ammon. * Et mittet manum
ſuam in terras: & Terra Ægypti non
43 effugiet. * Et dominabitur theſauro-
rum auri, & argenti, & in omnibus
pretioſis Ægypti: per Libyam quoque,
44 & Æthiopiam tranſibit. * Et fama tur-

babit eum ab Oriente & ab Aquilone:
& veniet in multitudine magna vt con-
terat & interficiat plurimos. * Et figet 45
tabernaculum ſuum Apadno inter ma-
ria, ſuper montem inclytum & ſan-
ctum: & veniet vſque ad ſummitatem
eius, & nemo auxiliabitur ei.

12

quem Michael vincet.

1 A IN tempore autem illo conſurget
Michael princeps magnus, qui ſtat pro
filijs populi tui: & veniet tempus quale
non fuit ab eo ex quo gentes eſſe cœ-
perunt vſque ad tempus illud. Et in
tempore illo ſaluabitur populus tuus,
omnis qui inuentus fuerit ſcriptus in
libro. * Et multi de his, qui dormiunt 2
in terræ puluere, euigilabunt: [a] alij in
vitam æternam, & alij in opprobrium
vt videant ſemper. * Qui autem docti 3
fuerint, [b] fulgebunt quaſi ſplendor fir-
mamenti: & qui ad iuſtitiam erudiunt
multos, quaſi ſtellæ in perpetuas æter-
nitates.

γ) Concluſio: liber ſignandus

* Tu autem Daniel claude ſermones, 4
& ſigna librum vſque ad tempus ſta- B
tutum: plurimi pertranſibunt, & multi-
plex erit ſcientia. * Et vidi ego Daniel, 5
& ecce quaſi duo alij ſtabant: vnus
hinc ſuper ripam fluminis, & alius
inde ex altera ripa fluminis. * Et dixi 6
viro, qui erat indutus lineis, qui ſtabat
ſuper aquas fluminis: Vſquequo finis
horum mirabilium? * Et audiui vi- 7
rum, qui indutus erat lineis, qui ſtabat C
ſuper aquas fluminis, [c] cum eleuaſſet
dexteram & ſiniſtram ſuam in cælum,
& iuraſſet per viuentem in æternum,
quia in tempus, & tempora, & dimi-
dium temporis. Et cum completa fu-
erit diſperſio manus populi ſancti, com-
plebuntur vniuerſa hæc. * Et ego au- 8
diui, & non intellexi. Et dixi: Domine
mi, quid erit poſt hæc? * Et ait: Vade 9
Daniel, quia clauſi ſunt, ſignatiq. ſer-
mones vſque ad præfinitum tempus.
* Eligentur, & dealbabuntur, & quaſi 10
ignis probabuntur multi: & impie D
agent impij, neque intelligent omnes
impij, porro docti intelligent. * Et a 11
tempore cum ablatum fuerit iuge ſa-
crificium, & poſita fuerit abominatio
in deſolationem, dies mille ducenti
nonaginta. * Beatus, qui expectat, & 12
peruenit vſque ad dies mille trecentos
trigintaquinque. * Tu autem vade ad 13
præfinitum: & requieſces, & ſtabis in
ſorte tua in finem dierum.

vſque ad præfinitum tempus.

Hucuſque Danielem in Hebræo Volumine legimus. Quæ ſequuntur vſque ad finem libri, de Theodotionis editione tranſlata ſunt.

Appendix.

13

a) Liberatio Suſannæ: caſtiſſima vxor

1 A ET erat vir habitans in Babylone, &
2 nomen eius Ioakim: * Et accepit vxo-
rem nomine Suſannam, filiam Helciæ
pulchram nimis, & timentem Deum:
3 * parentes enim illius, cum eſſent iuſti,
erudierunt filiam ſuam ſecundum le-
4 gem Moyſi. * Erat autem Ioakim diues
valde, & erat ei pomarium vicinum
domui ſuæ: & ad ipſum confluebant
Iudæi, eo quòd eſſet honorabilior om-
5 nium. * Et conſtituti ſunt de populo
duo ſenes iudices in illo anno: de qui-
bus locutus eſt Dominus: Quia egreſſa
eſt iniquitas de Babylone a ſenioribus
iudicibus, qui videbantur regere po-
6 pulum. * Iſti frequentabant domum
Ioakim, & veniebant ad eos omnes,
7 qui habebant iudicia. * Cum autem
populus reuertiſſet per meridiem, in-
grediebatur Suſanna, & deambulabat
8 in pomario viri ſui. * Et videbant eam
ſenes quotidie ingredientem, & de-
ambulantem: & exarſerunt in concu-
9 piſcentiam eius: * & euerterunt ſenſum
ſuum, & declinauerunt oculos ſuos vt
non viderent cælum, neque recorda-
10 rentur iudiciorum iuſtorum. * Erant
B ergo ambo vulnerati amore eius, nec
indicauerunt ſibi viciſſim dolorem ſuum:
11 * erubeſcebant enim indicare ſibi con-
cupiſcentiam ſuam, volentes concum-
12 bere cum ea: * & obſeruabant quoti-
die ſolicitius videre eam. Dixitq. alter
13 ad alterum: * Eamus domum, quia
hora prandij eſt. Et egreſſi receſſerunt
14 a ſe. * Cumq. reuertiſſent, venerunt
in vnum: & ſciſcitantes ab inuicem
cauſam, confeſſi ſunt concupiſcentiam
ſuam: & tunc in communi ſtatuerunt
tempus, quando eam poſſent inuenire
15 ſolam. * Factum eſt autem, cum ob-
ſeruarent diem aptum, ingreſſa eſt ali-
quando ſicut heri & nudiuſtertius, cum
duabus ſolis puellis, voluitq. lauari in
16 pomario: æſtus quippe erat: * & non
erat ibi quiſquam, præter duos ſenes

[a] Mat. 25. d. 46. — [b] Sap. 3. b. 7. — [c] Apoc. 10. b. 5.

abſconditos, & contemplantes eam.
* Dixit ergo puellis: Afferte mihi oleum, 17
& ſmigmata, & oſtia pomarij claudite,
vt lauer. * Et fecerunt ſicut præce- 18
perat: clauſeruntq. oſtia pomarij, &
egreſſæ ſunt per poſticum vt afferrent
quæ iuſſerat. neſciebantq. ſenes intus
eſſe abſconditos. * Cum autem egreſſæ 19
eſſent puellæ, ſurrexerunt duo ſenes, C
& accurrerunt ad eam, & dixerunt:
* Ecce oſtia pomarij clauſa ſunt, & 20
nemo nos videt, & nos in concupi-
ſcentia tui ſumus: quam ob rem aſ-
ſentire nobis, & commiſcere nobiſcum.
* quòd ſi nolueris, dicemus contra te 21
teſtimonium, quòd fuerit tecum iuue-
nis, & ob hanc cauſam emiſeris puel-
las a te. * Ingemuit Suſanna, & ait: 22
Anguſtiæ ſunt mihi vndique: ſi enim
hoc egero, mors mihi eſt: ſi autem
non egero, non effugiam manus ve-
ſtras. * Sed melius eſt mihi abſque 23
opere incidere in manus veſtras, quàm
peccare in conſpectu Domini. * Et ex- 24
clamauit voce magna Suſanna: excla-
mauerunt autem & ſenes aduerſus eam.
* Et cucurrit vnus ad oſtia pomarij, & 25
aperuit. * Cum ergo audiſſent clamo- 26
rem famuli domus in pomario, irrue-
runt per poſticum vt viderent quid-
nam eſſet. * Poſtquam autem ſenes 27
locuti ſunt, erubuerunt ſerui vehemen-
ter: quia numquam dictus fuerat ſermo D
huiuſcemodi de Suſanna.

malitioſe adulterij accuſata

Et facta eſt dies craſtina. * Cumq. 28
veniſſet populus ad Ioakim virum eius,
venerunt & duo presbyteri pleni ini-
qua cogitatione aduerſus Suſannam vt
interficerent eam. * Et dixerunt coram 29
populo: Mittite ad Suſannam filiam
Helciæ vxorem Ioakim. Et ſtatim miſe-
runt. * Et venit cum parentibus, & 30
filijs, & vniuerſis cognatis ſuis. * Porro 31
Suſanna erat delicata nimis, & pulchra
ſpecie. * At iniqui illi iuſſerunt vt di- 32
ſcooperiretur (erat enim cooperta) vt
vel ſic ſatiarentur decore eius. * Fle- 33
bant igitur ſui, & omnes qui nouerant
eam. * Conſurgentes autem duo preſ- 34
byteri in medio populi, poſuerunt ma-
nus ſuas ſuper caput eius. * Quæ flens 35
ſuſpexit ad cælum: erat enim cor eius
fiduciam habens in Domino. * Et dixe- 36
runt presbyteri: Cum deambularemus
in pomario ſoli, ingreſſa eſt hæc cum
duabus puellis: & clauſit oſtia pomarij,
37 & dimiſit a ſe puellas. * Venitq. ad eam
adoleſcens, qui erat abſconditus, & con-
38 cubuit cum ea. * Porro nos cum eſſe-
mus in angulo pomarij, videntes ini-
quitatem, cucurrimus ad eos, & vidi-
39 mus eos pariter commiſceri. * Et illum
quidem non quiuimus comprehendere,
quia fortior nobis erat, & apertis oſtijs
40 exiliuit: * hanc autem cum apprehen-
E diſſemus, interrogauimus, quiſnam eſſet
adoleſcens, & noluit indicare nobis:
41 huius rei teſtes ſumus. * Credidit eis
multitudo quaſi ſenibus & iudicibus po-
puli, & condemnauerunt eam ad mor-
42 tem. * Exclamauit autem voce magna
Suſanna, & dixit: Deus æterne, qui
abſconditorum es cognitor, qui noſti
43 omnia antequam fiant, * tu ſcis quo-
niam falſum teſtimonium tulerunt con-
tra me: & ecce morior, cum nihil ho-
rum fecerim, quæ iſti malitioſe com-
poſuerunt aduerſum me.
44 * Exaudiuit autem Dominus vocem
45 eius. * Cumq. duceretur ad mortem,
ſuſcitauit Dominus ſpiritum ſanctum
pueri iunioris, cuius nomen Daniel:
46 * Et exclamauit voce magna: Mundus
47 ego ſum a ſanguine huius. * Et con-
uerſus omnis populus ad eum, dixit:
Quis eſt iſte ſermo, quem tu locutus
48 es? * Qui cum ſtaret in medio eo-
rum, ait: Sic fatui filij Iſrael, non iudi-
cantes, neque quod verum eſt cogno-
ſcentes, condemnaſtis filiam Iſrael?
49 * Reuertimini ad iudicium, quia fal-
ſum teſtimonium locuti ſunt aduerſus
50 eam. * Reuerſus eſt ergo populus cum
F feſtinatione, & dixerunt ei ſenes: Veni,
& ſede in medio noſtrum, & indica
nobis: quia tibi Deus dedit honorem
51 ſenectutis. * Et dixit ad eos Daniel:
Separate illos ab inuicem procul, &
52 dijudicabo eos. * Cum ergo diuiſi
eſſent alter ab altero, vocauit vnum
de eis, & dixit ad eum: Inueterate die-
rum malorum, nunc venerunt peccata
53 tua, quæ operabaris prius: * iudicans
iudicia iniuſta, innocentes opprimens,
& dimittens noxios, dicente Domino:
[a] Innocentem & iuſtum non interficies.
54 * Nunc ergo ſi vidiſti eam, dic ſub qua
arbore videris eos colloquentes ſibi.
55 Qui ait: Sub ſchino. * Dixit autem
Daniel: Recte mentitus es in caput

a Daniele innocens demonſtratur.

[a] Exod. 23. b. 7.

tuum: Ecce enim Angelus Dei accepta
ſententia ab eo, ſcindet te medium.
* Et, amoto eo, iuſſit venire alium, & 56
dixit ei: Semen Chanaan, & non Iuda,
ſpecies decepit te, & concupiſcentia
ſubuertit cor tuum: * ſic faciebatis 57
filiabus Iſrael, & illæ timentes loque-
bantur vobis: ſed filia Iuda non ſu-
ſtinuit iniquitatem veſtram. * Nunc 58
ergo dic mihi, ſub qua arbore com-
prehenderis eos loquentes ſibi. Qui
ait: Sub prino. * Dixit autem ei Da- 59
niel: Recte mentitus es & tu in caput G
tuum: manet enim Angelus Domini,
gladium habens, vt ſecet te medium,
& interficiat vos. * Exclamauit itaque 60
omnis cœtus voce magna, & bene-
dixerunt Deum, qui ſaluat ſperantes
in ſe. * Et conſurrexerunt aduerſus 61
duos presbyteros (conuicerat enim eos
Daniel ex ore ſuo falſum dixiſſe teſti-
monium) feceruntq. eis ſicut male ege-
rant aduerſus proximum, * [a] vt face- 62
rent ſecundum legem Moyſi: & inter-
fecerunt eos, & ſaluatus eſt ſanguis
innoxius in die illa. * Helcias autem 63
& vxor eius laudauerunt Deum pro
filia ſua Suſanna cum Ioakim marito
eius, & cognatis omnibus, quia non
eſſet inuenta in ea res turpis. * Daniel 64
autem factus eſt magnus in conſpectu
populi a die illa, & deinceps. * Et rex 65
Aſtyages appoſitus eſt ad patres ſuos,
& ſuſcepit Cyrus Perſes regnum eius.

14

b) Euerſio idolorum.

1 A ERat autem Daniel conuiua regis,
& honoratus ſuper omnes amicos eius.

α) Bel ſubuertitur:

2 * Erat quoque idolum apud Babylo-
nios nomine Bel: & impendebantur
in eo per dies ſingulos ſimilæ artabæ
duodecim, & oues quadraginta, viniq.
amphoræ ſex. * Rex quoque colebat 3
eum, & ibat per ſingulos dies adorare
eum: porro Daniel adorabat Deum
ſuum. Dixitq. ei rex: Quare non adoras
Bel? * Qui reſpondens, ait ei: Quia non 4
colo idola manufacta, ſed viuentem
Deum, qui creauit cælum, & terram,
& habet poteſtatem omnis carnis. * Et 5
dixit rex ad eum: Non videtur tibi
eſſe Bel viuens Deus? An non vides
quanta comedat, & bibat quotidie?

a Daniele,

* Et ait Daniel arridens: Ne erres rex. 6
iſte enim intrinſecus luteus eſt, & fo- B
rinſecus æreus, neque comedit ali-
7 quando. * Et iratus rex vocauit ſacer-
dotes eius, & ait eis: Niſi dixeritis
mihi, quis eſt qui comedat impenſas
8 has, moriemini. * Si autem oſtende-
ritis, quoniam Bel comedat hæc, mo-
rietur Daniel, quia blaſphemauit in Bel.
Et dixit Daniel regi: Fiat iuxta ver-
9 bum tuum. * Erant autem ſacerdotes
Bel ſeptuaginta, exceptis vxoribus, &
paruulis, & filijs. Et venit rex cum
10 Daniele in templum Bel. * Et dixerunt
ſacerdotes Bel: Ecce nos egredimur
foras: & tu rex pone eſcas, & vinum
miſce, & claude oſtium, & ſigna annulo
11 tuo: * & cum ingreſſus fueris mane,
C niſi inueneris omnia comeſta a Bel,
morte moriemur, vel Daniel qui men-
12 titus eſt aduerſum nos. * Contemne-
bant autem, quia fecerant ſub menſa ab-
ſconditum introitum, & per illum in-
grediebantur ſemper, & deuorabant ea.
13 * Factum eſt igitur poſtquam egreſſi
ſunt illi, rex poſuit cibos ante Bel:
præcepit Daniel pueris ſuis, & attule-
runt cinerem, & cribrauit per totum
templum coram rege: & egreſſi clau-
ſerunt oſtium: & ſignantes annulo re-
14 gis abierunt. * Sacerdotes autem in-
greſſi ſunt nocte iuxta conſuetudinem
ſuam, & vxores, & filij eorum: & co-
15 mederunt omnia, & biberunt. * Sur-
rexit autem rex primo diluculo, &
16 Daniel cum eo. * Et ait rex: Saluane
ſunt ſignacula, Daniel? Qui reſpondit:
17 Salua, rex. * Statimq. cum aperuiſſet
D oſtium, intuitus rex menſam, excla-
mauit voce magna: Magnus es Bel,
& non eſt apud te dolus quiſquam.
18 * Et riſit Daniel: & tenuit regem ne
ingrederetur intro: & dixit: Ecce pa-
uimentum, animaduerte cuius veſti-
19 gia ſint hæc. * Et dixit rex: Video
veſtigia virorum, & mulierum, & in-
20 fantium. Et iratus eſt rex. * Tunc ap-
prehendit ſacerdotes, & vxores, & filios
eorum: & oſtenderunt ei abſcondita
oſtiola, per quæ ingrediebantur, & con-
ſumebant quæ erant ſuper menſam.
21 * Occidit ergo illos rex, & tradidit Bel
in poteſtatem Danielis: qui ſubuertit
eum, & templum eius.

qui fraude ſacerdotum detegit.

22 * Et erat draco magnus in loco illo,
23 & colebant eum Babylonij. * Et dixit

β) Dra... interfi...

a Deut. 19. d. 18.

rex Danieli: Ecce nunc non potes di-
cere quia iste non sit Deus viuens:
adora ergo eum. * Dixitq. Daniel: Do- 24
minum Deum meum adoro: quia ipse E
est Deus viuens: iste autem non est
Deus viuens. * Tu autem rex da mihi 25
potestatem, & interficiam draconem
absque gladio, & fuste. Et ait rex: Do
tibi. * Tulit ergo Daniel picem, & 26
adipem, & pilos, & coxit pariter: fe-
citq. massas, & dedit in os draconis,
& diruptus est draco. Et dixit: Ecce
quem colebatis.

Deus verus agnoscitur: * Quod cum audissent Babylonij, in- 27
dignati sunt vehementer: & congre-
gati aduersum regem, dixerunt: Iudæus
Danielem seruat, factus est rex: Bel destruxit, draconem
interfecit, & sacerdotes occidit. * Et 28
dixerunt cum venissent ad regem: Trade
nobis Danielem, alioquin interficiemus
te, & domum tuam. * Vidit ergo rex 29
quòd irruerent in eum vehementer: & F
necessitate compulsus tradidit eis Da-
nielem. * Qui miserunt eum in lacum 30
leonum, & erat ibi diebus sex. * Porro 31
in lacu erant leones septem, & daban-
tur eis duo corpora quotidie, & duæ
oues: & tunc non data sunt eis, vt de-
uorarent Danielem.
pascit per Habacuc, * Erat autem Habacuc propheta in 32
Iudæa, & ipse coxerat pulmentum, &
intriuerat panes in alueolo: & ibat in
33 campum vt ferret messoribus. * Di-
xitq. Angelus Domini ad Habacuc:
Fer prandium, quod habes, in Baby-
lonem Danieli, qui est in lacu leonum.
34 * Et dixit Habacuc: Domine, Baby-
35 lonem non vidi, & lacum nescio. * [a] Et
apprehendit eum Angelus Domini in
vertice eius, & portauit eum capillo
capitis sui, posuitq. eum in Babylone
G supra lacum in impetu spiritus sui.
36 * Et clamauit Habacuc, dicens: Da-
niel serue Dei, tolle prandium, quod
37 misit tibi Deus. * Et ait Daniel: Re-
cordatus es mei Deus, & non dere-
38 liquisti diligentes te. * Surgensq. Da-
niel comedit. Porro Angelus Domini
restituit Habacuc confestim in loco
suo.
39 * Venit ergo rex die septimo vt lu- liberat de lacu leonum.
geret Danielem: & venit ad lacum, &
introspexit, & ecce Daniel sedens in
40 medio leonum. * Et exclamauit voce
magna rex, dicens: Magnus es Do-
mine Deus Danielis. Et extraxit eum
41 de lacu leonum. * Porro illos, qui
perditionis eius causa fuerant, intro-
misit in lacum, & deuorati sunt in mo-
42 mento coram eo. * Tunc rex ait: Pa-
ueant omnes habitantes in vniuersa
terra Deum Danielis: quia ipse est
Saluator, faciens signa, & mirabilia in
terra: qui liberauit Danielem de lacu
leonum.

---

a Ezec. 8. b. 3.

PROPHETIA OSEE.

I. Symbolicæ actiones.

a) Matrimonium vnum.

VERBVM Domini, quod 1
factum est ad Osee filium I A
Beeri, in diebus Oziæ,
Ioathan, Achaz, Ezechiæ
regum Iuda, & in diebus

α) Vxor fornicationum:

Ieroboam filij Ioas regis Israel.
* Principium loquendi Domino in 2
Osee: & dixit Dominus ad Osee: Vade,

filijs nomina imponuntur

sume tibi vxorem fornicationum, &
fac tibi filios fornicationum: quia for- B
nicans fornicabitur terra a Domino.
* Et abijt, & accepit Gomer filiam De- 3
belaim: & concepit, & peperit ei filium.
* Et dixit Dominus ad eum: Voca no- 4
men eius Iezrahel: quoniam adhuc
modicum, & visitabo sanguinem Iez-
rahel super domum Iehu, & quiescere
faciam regnum domus Israel. * Et in 5
illa die conteram arcum Israel in valle
Iezrahel. * Et concepit adhuc, & pe- 6
perit filiam. Et dixit ei: Voca nomen
eius Absque misericordia: quia non
addam vltra misereri domui Israel, sed
obliuione obliuiscar eorum. * Et do- 7
mui Iuda miserebor, & saluabo eos in C
Domino Deo suo: & non saluabo eos
in arcu, & gladio, & in bello, & in
equis, & in equitibus. * Et ablactauit 8
eam, quæ erat Absque misericordia.
Et concepit, & peperit filium. * Et 9
dixit: Voca nomen eius: Non popu- D
lus meus: quia vos non populus meus,
& ego non ero vester.

atque mutantur.

* Et erit numerus filiorum Israel 10
quasi arena maris, quæ sine mensura
est, & non numerabitur. [a]Et erit in
loco vbi dicetur eis: Non populus meus
vos: dicetur eis: Filij Dei viuentis.
* Et congregabuntur filij Iuda, & filij 11
Israel pariter: & ponent sibimet caput
vnum, & ascendent de terra: quia ma- 2
gnus dies Iezrahel. DIcite fratribus ve- I
stris: Populus meus: & sorori vestræ, A
Misericordiam consecuta.

β) Israel significata:

* Iudicate matrem vestram, iudicate: 2
quoniam ipsa non vxor mea, & ego
non vir eius. auferat fornicationes suas derelinquens Deum
a facie sua, & adulteria sua de medio
3 vberum suorum. * Ne forte expoliem
eam nudam, & statuam eam secundum
diem natiuitatis suæ: & ponam eam
quasi solitudinem, & statuam eam ve-
lut terram inuiam, & interficiam eam
4 siti. * Et filiorum illius non misere-
bor: quoniam filij fornicationum sunt.
5 * quia fornicata est mater eorum, con-
fusa est quæ concepit eos: quia dixit:
Vadam post amatores meos, qui dant
panes mihi, & aquas meas, lanam
meam, & linum meum, oleum meum,
6 & potum meum. * Propter hoc ecce visitabitur
ego sepiam viam tuam spinis, & se-
piam eam maceria, & semitas suas non
7 inueniet. * Et sequetur amatores suos,
B & non apprehendet eos: & quæret
eos, & non inueniet, & dicet: Vadam,
& reuertar ad virum meum priorem:
quia bene mihi erat tunc magis quàm
8 nunc. * Et hæc nesciuit, quia ego dedi
ei frumentum, & vinum, & oleum, &
argentum multiplicaui ei, & aurum,
9 quæ fecerunt Baal. * Idcirco conuer-
tar, & sumam frumentum meum in
tempore suo, & vinum meum in tem-
pore suo, & liberabo lanam meam &
linum meum, quæ operiebant igno-
10 miniam eius. * Et nunc reuelabo stul-
titiam eius in oculis amatorum eius:
& vir non eruet eam de manu mea:
11 * & cessare faciam omne gaudium eius,
sollemnitatem eius, neomeniam eius,
sabbatum eius, & omnia festa tempora
12 eius. * Et corrumpam vineam eius, &
C ficum eius: de quibus dixit: Mercedes
hæ, meæ sunt, quas dederunt mihi
amatores mei: & ponam eam in sal-
13 tum, & comedet eam bestia agri. * Et
visitabo super eam dies Baalim, qui-
bus accendebat incensum, & ornaba-
tur inaure sua, & monili suo, & ibat
post amatores suos, & mei obliuisce-
14 batur, dicit Dominus. * Propter hoc,
ecce ego lactabo eam, & ducam eam

---
a Rom. 9. f. 26.

& in solitudine conuertetur.

in solitudinem: & loquar ad cor eius.
* Et dabo ei vinitores eius ex eodem 15
loco, & Vallem Achor ad aperiendam
spem: & canet ibi iuxta dies iuuentu-
tis suæ, & iuxta dies ascensionis suæ
de Terra Ægypti. * Et erit in die illa, 16
ait Dominus: vocabit me: Vir meus:
& non vocabit me vltra, Baali. * Et 17
auferam nomina Baalim de ore eius,
& non recordabitur vltra nominis eo-
rum. * Et percutiam cum eis fœdus 18
in die illa, cum bestia agri, & cum vo- D
lucre cæli, & cum reptili terræ: & ar-
cum, & gladium, & bellum conteram
de terra: & dormire eos faciam fidu-
cialiter. * Et sponsabo te mihi in sem- 19
piternum: & sponsabo te mihi in iusti-
tia, & iudicio, & in misericordia, & in
miserationibus. * Et sponsabo te mihi 20
in fide: & scies quia ego Dominus. * Et 21
erit in die illa: Exaudiam, dicit Do-
minus, exaudiam cælos, & illi exau-
dient terram. * Et terra exaudiet tri- 22
ticum, & vinum, & oleum: & hæc ex-
audient Iezrahel. * Et seminabo eam 23
mihi in terra, & miserebor eius, quæ
fuit Absque misericordia. * [a]Et dicam 24
non populo meo: Populus meus es tu:
& ipse dicet: Deus meus es tu.

3

Matrimonium alterum: Vxor segregata

ET dixit Dominus ad me: Adhuc 1 A
vade, & dilige mulierem dilectam amico
& adulteram: sicut diligit Dominus
filios Israel, & ipsi respiciunt ad deos
alienos, & diligunt vinacia vuarum.
* Et fodi eam mihi quindecim argen- 2
teis, & coro hordei, & dimidio coro
hordei. * Et dixi ad eam: Dies mul- 3
tos expectabis me: non fornicaberis, B
& non eris viro: sed & ego expectabo
te. * quia dies multos sedebunt filij 4
Israel sine rege, & sine principe, & sine
sacrificio, & sine altari, & sine ephod,
& sine theraphim. * [b]& post hæc re- 5
uertentur filij Israel, & quærent Do-
minum Deum suum, & Dauid regem
suum: & pauebunt ad Dominum, &
ad bonum eius in nouissimo dierum.

Significans Israel.

Sermo propheticus.

4

Series vna.

AVdite verbum Domini filij Israel, 1 A
quia iudicium Domino cum habita-
toribus terræ: non est enim veritas, &
non est misericordia, & non est scien-
2 tia Dei in terra. * Maledictum, & men-
dacium, & homicidium, & furtum, &
adulterium inundauerunt, & sanguis
3 sanguinem tetigit. * Propter hoc lu-
gebit terra, & infirmabitur omnis, qui
habitat in ea, in bestia agri, & in vo-
lucre cæli: sed & pisces maris congre-
4 gabuntur. * Verumtamen vnusquisque
non iudicet: & non arguatur vir: po-
pulus enim tuus sicut hi, qui contra-
5 dicunt sacerdoti. * Et corrues hodie,
B & corruet etiam propheta tecum: nocte
tacere feci matrem tuam.

a) Peccata populi. α) Omnimoda corruptio: vitia abundant

6 * Conticuit populus meus, eo quòd
non habuerit scientiam: quia tu scien-
tiam repulisti, repellam te, ne sacer-
dotio fungaris mihi: & oblita es legis
Dei tui, obliuiscar filiorum tuorum &
7 ego. * Secundum multitudinem eo-
rum sic peccauerunt mihi: gloriam
eorum in ignominiam commutabo.
8 * Peccata populi mei comedent, & ad
iniquitatem eorum subleuabunt ani-
9 mas eorum. * Et erit sicut populus,
sic sacerdos: & visitabo super eum
vias eius, & cogitationes eius reddam
10 ei. * Et comedent, & non saturabun-
C tur: fornicati sunt, & non cessauerunt:
quoniam Dominum dereliquerunt in
non custodiendo.

propter negligentiam sacerdotum.

11 * Fornicatio, & vinum, & ebrietas
12 auferunt cor. * Populus meus in li-
gno suo interrogauit, & baculus eius
annunciauit ei: spiritus enim fornica-
tionum decepit eos, & fornicati sunt
13 a Deo suo. * Super capita montium
sacrificabant, & super colles accende-
bant thymiama: subtus quercum, &
populum, & terebinthum, quia bona
erat vmbra eius: ideo fornicabuntur
filiæ vestræ, & sponsæ vestræ adulteræ
14 erunt. * Non visitabo super filias ve-
D stras cum fuerint fornicatæ, & super
sponsas vestras cum adulterauerint:
quoniam ipsi cum meretricibus con-
uersabantur, & cum effeminatis sacri-
ficabant, & populus non intelligens
15 vapulabit. * Si fornicaris tu Israel, non
delinquat saltem Iuda: & nolite in-
gredi in Galgala, & ne ascenderitis in
Bethauen, neque iuraueritis: Viuit Do-
16 minus. * Quoniam sicut vacca lasci-
uiens declinauit Israel: nunc pascet

β) Idololatria: fornicatione fornicantur

[a] Rom. 9. f. 25. 1. Pet. 2. b. 10. — [b] Eze. 34. f. 23.

eos Dominus, quaſi agnum in latitu-
dine. * Particeps idolorum Ephraim, 17
dimitte eum. * Separatum eſt conui- 18
uium eorum, fornicatione fornicati
ſunt: dilexerunt afferre ignominiam
protectores eius. * Ligauit eum ſpiri- 19
tus in alis ſuis, & confundentur a ſa-
crificijs ſuis.

5

propter ſcandalum ſacerdotum & principum.

AVdite hoc ſacerdotes, & attendite 1
domus Iſrael, & domus regis auſcul- A
tate: quia vobis iudicium eſt, quoniam
laqueus facti eſtis ſpeculationi, & rete
expanſum ſuper Thabor. * Et victi- 2
mas declinaſtis in profundum: & ego
eruditor omnium eorum. * Ego ſcio 3
Ephraim, & Iſrael non eſt abſconditus
a me: quia nunc fornicatus eſt Ephraim,
contaminatus eſt Iſrael. * Non dabunt 4
cogitationes ſuas vt reuertantur ad B
Deum ſuum: quia ſpiritus fornicatio-
num in medio eorum, & Dominum
non cognouerunt. * Et reſpondebit 5
arrogantia Iſrael in facie eius: & Iſrael,
& Ephraim ruent in iniquitate ſua,
ruet etiam Iudas cum eis. * In gregi- 6
bus ſuis, & in armentis ſuis vadent
ad quærendum Dominum, & non in-
uenient: ablatus eſt ab eis. * In Do- 7
minum præuaricati ſunt, quia filios
alienos genuerunt: nunc deuorabit eos
menſis cum partibus ſuis. * Clangite 8
buccina in Gabaa, tuba in Rama: vlu- C
late in Bethauen, poſt tergum tuum
Beniamin. * Ephraim in deſolatione 9
erit in die correptionis: in tribubus
Iſrael oſtendi fidem. * Facti ſunt prin- 10
cipes Iuda quaſi aſſumentes termi-
num: ſuper eos effundam quaſi aquam
iram meam. * Calumniam patiens eſt 11
Ephraim, fractus iudicio: quoniam cœ-
pit abire poſt ſordes.

γ) Impœnitentia:

* Et ego quaſi tinea Ephraim: & 12
quaſi putredo domui Iuda. * Et vidit 13
Ephraim languorem ſuum, & Iuda vin- D
culum ſuum: & abijt Ephraim ad Aſ-
ſur, & miſit ad regem Vltorem: & ipſe
non poterit ſanare vos, nec ſoluere
poterit a vobis vinculum. * Quoniam 14
ego quaſi leæna Ephraim, & quaſi ca-
tulus leonis domui Iuda: ego ego ca-
piam, & vadam: tollam, & non eſt
qui eruat.

ab alienis quærunt ſalutem,

conuerſio eorum

* Vadens reuertar ad locum meum: 15
donec deficiatis, & quæratis faciem

6
1 meam. IN tribulatione ſua mane con-
A ſurgent ad me: Venite, & reuertamur
2 ad Dominum: * quia ipſe cepit, & ſa-
nabit nos: percutiet, & curabit nos.
3 * [a]Viuificabit nos poſt duos dies: in
die tertia ſuſcitabit nos, & viuemus in
conſpectu eius. Sciemus, ſequemurq.
B vt cognoſcamus Dominum: quaſi dilu-
culum præparatus eſt egreſſus eius, &
veniet quaſi imber nobis temporaneus,
& ſerotinus terræ.

non eſt perſeuerans

4 * Quid faciam tibi Ephraim? quid
faciam tibi Iuda? miſericordia veſtra
C quaſi nubes matutina, & quaſi ros
5 mane pertranſiens. * Propter hoc do-
laui in prophetis, occidi eos in verbis
oris mei: & iudicia tua quaſi lux egre-
6 dientur. * [b]Quia miſericordiam vo-
lui, & non ſacrificium, & ſcientiam
7 Dei pluſquàm holocauſta. * Ipſi autem
ſicut Adam tranſgreſſi ſunt pactum,
8 ibi præuaricati ſunt in me. * Galaad
D ciuitas operantium idolum, ſupplantata
9 ſanguine. * Et quaſi fauces virorum
latronum, particeps ſacerdotum, in via
interficientium pergentes de Sichem:
10 quia ſcelus operati ſunt. * In domo
Iſrael vidi horrendum: ibi fornicatio-
nes Ephraim: contaminatus eſt Iſrael.
11 * Sed & Iuda pone meſſem tibi, cum
conuertero captiuitatem populi mei.

7

omnes adulterantes

1 CVm ſanare vellem Iſrael, reuelata
A eſt iniquitas Ephraim, & malitia Sa-
mariæ, quia operati ſunt mendacium:
& fur ingreſſus eſt ſpolians, latruncu-
2 lus foris. * Et ne forte dicant in cor-
dibus ſuis omnem malitiam eorum me
recordatum: nunc circumdederunt eos
adinuentiones ſuæ, coram facie mea
3 factæ ſunt. * In malitia ſua lætificaue-
runt regem: & in mendacijs ſuis prin-
4 cipes. * Omnes adulterantes, quaſi cli-
banus ſuccenſus a coquente: quieuit
paululum ciuitas a commiſtione fer-
menti, donec fermentaretur totum.
5 * Dies regis noſtri: cœperunt princi-
B pes furere a vino: extendit manum
6 ſuam cum illuſoribus. * Quia appli-
cuerunt quaſi clibanum cor ſuum, cum
inſidiaretur eis: tota nocte dormiuit
coquens eos, mane ipſe ſuccenſus quaſi
7 ignis flammæ. * Omnes calefacti ſunt
quaſi clibanus, & deuorauerunt iudi-
ces ſuos: omnes reges eorum cecide-
runt: non eſt qui clamet in eis ad me.

[a] 1. Cor. 15. a. 4. – [b] 1. Reg. 15. c. 22. Eccls. 4. d. 17. Matt. 9. b. 13. & 12. a. 7.

iterum ad alienos reuertuntur.

*Ephraim in populis ipſe commi- 8
ſcebatur: Ephraim factus eſt ſubcine-
ricius panis, qui non reuerſatur. * Co- 9
mederunt alieni robur eius, & ipſe C
neſciuit: ſed & cani effuſi ſunt in eo,
& ipſe ignorauit. * Et humiliabitur 10
ſuperbia Iſrael in facie eius: nec re-
uerſi ſunt ad Dominum Deum ſuum,
& non quæſierunt eum in omnibus
his. * Et factus eſt Ephraim quaſi co- 11
lumba ſeducta non habens cor: Ægy-
ptum inuocabant, ad Aſſyrios abie-
runt. * Et cum profecti fuerint, ex- 12
pandam ſuper eos rete meum: quaſi
volucrem cæli detraham eos, cædam
eos ſecundum auditionem cœtus eo-
rum. * Væ eis, quoniam receſſerunt 13
a me: vaſtabuntur, quia præuaricati D
ſunt in me: & ego redemi eos: &
ipſi locuti ſunt contra me mendacia.
* Et non clamauerunt ad me in corde 14
ſuo, ſed vlulabant in cubilibus ſuis:
ſuper triticum & vinum ruminabant,
receſſerunt a me. * Et ego erudiui 15
eos, & confortaui brachia eorum: &
in me cogitauerunt malitiam. * Re- 16
uerſi ſunt vt eſſent abſque iugo: facti
ſunt quaſi arcus doloſus: cadent in
gladio principes eorum, a furore lin-
guæ ſuæ. Iſta ſubſannatio eorum in
Terra Ægypti.

Pœna populi: Iſrael deſtruetur,

IN gutture tuo ſit tuba quaſi aquila 8 1 A
ſuper domum Domini: pro eo quòd
tranſgreſſi ſunt fœdus meum, & legem
meam præuaricati ſunt. * Me inuoca- 2
bunt: Deus meus cognouimus te Iſrael.
* Proiecit Iſrael bonum, inimicus per- 3
ſequetur eum. * Ipſi regnauerunt, & 4
non ex me: principes extiterunt, & non
cognoui: argentum ſuum, & aurum
ſuum fecerunt ſibi idola, vt interirent:
* proiectus eſt vitulus tuus Samaria, 5 B
iratus eſt furor meus in eos. vſquequo
non poterunt emundari? * Quia ex 6
Iſrael & ipſe eſt: artifex fecit illum, &
non eſt Deus: quoniam in aranearum
telas erit vitulus Samariæ. * Quia ven- 7
tum ſeminabunt, & turbinem metent:
culmus ſtans non eſt in eo, germen
non faciet farinam: quod & ſi fecerit,
alieni comedent eam. * Deuoratus eſt 8
Iſrael: nunc factus eſt in nationibus
quaſi vas immundum. * Quia ipſi 9
C aſcenderunt ad Aſſur, onager ſolitarius
ſibi: Ephraim munera dederunt ama-
10 toribus. * Sed & cum mercede con-
duxerint nationes, nunc congregabo
eos: & quieſcent pauliſper ab onere
11 regis, & principum. * Quia multipli-
cauit Ephraim altaria ad peccandum:
12 factæ ſunt ei aræ in delictum. * Scri-
bam ei multiplices leges meas, quæ
13 velut alienæ computatæ ſunt. * Hoſtias
D offerent, immolabunt carnes, & come-
dent, & Dominus non ſuſcipiet eas:
nunc recordabitur iniquitatis eorum,
& viſitabit peccata eorum: ipſi in Ægy-
14 ptum conuertentur. * Et oblitus eſt
Iſrael factoris ſui, & ædificauit delu-
bra: & Iudas multiplicauit vrbes mu-
nitas: & mittam ignem in ciuitates
eius, & deuorabit ædes illius.

in captiuitatem ducetur,

9 1 A NOli lætari Iſrael, noli exultare ſicut
populi: quia fornicatus es a Deo tuo,
dilexiſti mercedem ſuper omnes areas
2 tritici. * Area & torcular non paſcet
3 eos, & vinum mentietur eis. * Non
habitabunt in terra Domini: reuerſus
eſt Ephraim in Ægyptum, & in Aſſy-
4 rijs pollutum comedit. * Non libabunt
Domino vinum, & non placebunt ei:
ſacrificia eorum quaſi panis lugentium.
omnes, qui comedent eum, contami-
nabuntur: quia panis eorum animæ
ipſorum, non intrabit in domum Do-
5 mini. * Quid facietis in die ſollemni,
B 6 in die feſtiuitatis Domini? * Ecce enim
profecti ſunt a vaſtitate: Ægyptus con-
gregabit eos, Memphis ſepeliet eos:
deſiderabile argentum eorum vrtica
hereditabit, lappa in tabernaculis eo-
7 rum. * Venerunt dies viſitationis, ve-
nerunt dies retributionis: ſcitote Iſrael
ſtultum prophetam, inſanum virum
ſpiritualem, propter multitudinem ini-
quitatis tuæ, & multitudinem amentiæ.
8 * Speculator Ephraim cum Deo meo:
propheta laqueus ruinæ factus eſt ſu-
per omnes vias eius, inſania in domo
9 Dei eius. * [a] Profunde peccauerunt,
C ſicut in diebus Gabaa: recordabitur
iniquitatis eorum, & viſitabit peccata
eorum.

abijcietur a Deo

10 * Quaſi vuas in deſerto inueni Iſrael:
quaſi prima poma ficulneæ in cacu-
mine eius vidi patres eorum: ipſi au-
tem intrauerunt ad Beelphegor, & ab-
alienati ſunt in confuſionem, & facti

[a] Iud. 19.

ſunt abominabiles ſicut ea, quæ di-
lexerunt. * Ephraim quaſi auis auo- 11
lauit, gloria eorum a partu, & ab vtero,
& a conceptu. * Quod & ſi enutrie- 12
rint filios ſuos, abſque liberis eos fa-
ciam in hominibus: ſed & væ eis cum
receſſero ab eis. * Ephraim, vt vidi, 13
Tyrus erat fundata in pulchritudine: D
& Ephraim educet ad interfectorem
filios ſuos. * Da eis Domine. Quid 14
dabis eis? Da eis vuluam ſine liberis,
& vbera arentia. * [a]Omnes nequitiæ 15
eorum in Galgal, quia ibi exoſos ha-
bui eos: propter malitiam adinuen-
tionum eorum de domo mea eijciam
eos: non addam vt diligam eos, om-
nes principes eorum recedentes. * Per- 16
cuſſus eſt Ephraim, radix eorum ex-
ſiccata eſt: fructum nequaquam facient.
Quòd & ſi genuerint, interficiam aman-
tiſſima vteri eorum. * Abijciet eos 17
Deus meus, quia non audierunt eum:
& erunt vagi in nationibus.

10

atque confundetur,

VItis frondoſa Iſrael, fructus adæ- 1 A
quatus eſt ei: ſecundum multitudinem
fructus ſui multiplicauit altaria, iuxta
vbertatem terræ ſuæ exuberauit ſimu-
lachris. * Diuiſum eſt cor eorum, nunc 2
interibunt: ipſe confringet ſimulachra
eorum, depopulabitur aras eorum.
* Quia nunc dicent: Non eſt rex no- 3
bis: non enim timemus Dominum:
& rex quid faciet nobis? * Loquimini 4
verba viſionis inutilis, & ferietis fœ-
dus: & germinabit quaſi amaritudo
iudicium ſuper ſulcos agri. * Vaccas 5
Bethauen coluerunt habitatores Sa- B
mariæ: quia luxit ſuper eum populus
eius, & æditui eius ſuper eum exul-
tauerunt in gloria eius, quia migrauit
ab eo. * Siquidem & ipſe in Aſſur 6
delatus eſt, munus regi Vltori: con-
fuſio Ephraim capiet, & confundetur
Iſrael in voluntate ſua. * Tranſire fecit 7
Samaria regem ſuum quaſi ſpumam
ſuper faciem aquæ. * Et diſperdentur 8
excelſa idoli, peccatum Iſrael: lappa, C
& tribulus aſcendet ſuper aras eorum:
& dicent montibus: [b]Operite nos; &
collibus: Cadite ſuper nos.

correpti autem

* [c]Ex diebus Gabaa, peccauit Iſrael, 9
ibi ſteterunt: non comprehendet eos
in Gabaa prælium ſuper filios ini-
quitatis. * Iuxta deſiderium meum 10
corripiam eos: congregabuntur ſuper
eos populi, cum corripientur propter
11 duas iniquitates ſuas. * Ephraim vi-
tula docta diligere trituram, & ego tran-
ſiui ſuper pulchritudinem colli eius:
aſcendam ſuper Ephraim, arabit Iu-
12 das, confringet ſibi ſulcos Iacob. * Se-
minate vobis in iuſtitia, & metite in
D ore miſericordiæ, [d]innouate vobis no-
uale: tempus autem requirendi Do-
minum, cum venerit qui docebit vos
13 iuſtitiam. * Araſtis impietatem, ini-
quitatem meſſuiſtis, comediſtis fru-
gem mendacij: quia confiſus es in
vijs tuis, in multitudine fortium tuo-
14 rum. * Conſurget tumultus in populo
tuo: & omnes munitiones tuæ vaſta-
buntur, ſicut vaſtatus eſt Salmana a
domo eius [e]qui iudicauit Baal in die
15 prælij, matre ſuper filios alliſa. * Sic
fecit vobis Bethel, a facie malitiæ ne-

11

1 A quitiarum veſtrarum. SIcut mane tran-
ſijt, pertranſijt rex Iſrael.
Quia puer Iſrael, & dilexi eum: & in domibus collocabuntur.
2 [f]ex Ægypto vocaui filium meum. * Vo-
cauerunt eos, ſic abierunt a facie eo-
rum: Baalim immolabant, & ſimu-
3 lachris ſacrificabant. * Et ego quaſi
nutricius Ephraim, portabam eos in
brachijs meis: & neſcierunt quòd cu-
4 rarem eos. * In funiculis Adam tra-
ham eos, in vinculis charitatis: & ero
eis quaſi exaltans iugum ſuper maxil-
B las eorum: & declinaui ad eum vt
5 veſceretur. * Non reuertetur in Ter-
ram Ægypti, & Aſſur ipſe rex eius:
6 quoniam noluerunt conuerti. * Cœpit
gladius in ciuitatibus eius, & conſu-
met electos eius, & comedet capita
7 eorum. * Et populus meus pendebit
ad reditum meum: iugum autem im-
ponetur eis ſimul, quod non aufere-
8 tur. * Quomodo dabo te Ephraim,
C protegam te Iſrael? [g]quomodo dabo
te ſicut Adama, ponam te, vt Seboim?
Conuerſum eſt in me cor meum, pa-
riter conturbata eſt pœnitudo mea.
9 * Non faciam furorem iræ meæ: non
conuertar vt diſperdam Ephraim: quo-
niam Deus ego, & non homo: in me-
dio tui ſanctus, & non ingrediar ciui-
10 tatem. * Poſt Dominum ambulabunt,
D quaſi leo rugiet: quia ipſe rugiet, &
11 formidabunt filij maris. * Et auola-
bunt quaſi auis ex Ægypto, & quaſi
columba de Terra Aſſyriorum: & col-

---

[a] 1. Reg. 8. — [b] Iſa. 2. d. 19. Apo. 6. d. 16. Luc. 23. e. 30. — [c] Iud. 20. — [d] Ier. 4. a. 3. — [e] Iud. 8. c. 11. — [f] Matt. 2. c. 15. — [g] Gen. 19. e. 24.

locabo eos in domibus ſuis, dicit Do-
minus.

2. *Series altera.*

α) Peccatum populi: oblitus eſt factoris ſui.

* Circumdedit me in negatione 12
Ephraim, & in dolo domus Iſrael:
Iudas autem teſtis deſcendit cum Deo, **12**
& cum ſanctis fidelis. EPhraim paſcit 1
ventum, & ſequitur æſtum: tota die A
mendacium, & vaſtitatem multiplicat:
& fœdus cum Aſſyrijs inijt, & oleum
in Ægyptum ferebat. * Iudicium ergo 2
Domini cum Iuda, & viſitatio ſuper
Iacob: iuxta vias eius, & iuxta adin-
uentiones eius reddet ei. * [a]In vtero 3
ſupplantauit fratrem ſuum: & in for-
titudine ſua directus eſt cum angelo.
* Et inualuit ad angelum, & confortatus 4
eſt: fleuit, & rogauit eum: in Bethel B
inuenit eum, & ibi locutus eſt nobiſ-
cum. * Et Dominus Deus exercituum, 5
Dominus memoriale eius. * Et tu ad 6
Deum tuum conuerteris: miſericor-
diam & iudicium cuſtodi, & ſpera in
Deo tuo ſemper. * Chanaan, in manu 7
eius ſtatera doloſa, calumniam dilexit.
* Et dixit Ephraim: Veruntamen di- 8
ues effectus ſum, inueni idolum mihi: C
omnes labores mei non inuenient mihi
iniquitatem, quam peccaui. * Et ego 9
Dominus Deus tuus ex Terra Ægypti,
adhuc ſedere te faciam in tabernaculis,
ſicut in diebus feſtiuitatis. * Et locu- 10
tus ſum ſuper prophetas, & ego viſio-
nem multiplicaui, & in manu prophe-
tarum aſſimilatus ſum. * Si Galaad 11
idolum, ergo fruſtra erant in Galgal
bobus immolantes: nam & altaria eo-
rum quaſi acerui ſuper ſulcos agri:
* [b]Fugit Iacob in regionem Syriæ, & 12
ſeruiuit Iſrael in vxorem, & in vxo- D
rem ſeruauit. * [c]In propheta autem 13
eduxit Dominus Iſrael de Ægypto: &
in propheta ſeruatus eſt. * Ad iracun- 14
diam me prouocauit Ephraim in ama-
ritudinibus ſuis, & ſanguis eius ſuper
eum veniet, & opprobrium eius reſti-
tuet ei Dominus ſuus.

β) Pœna eius: ingratus populus peribit,

LOquente Ephraim, horror inuaſit **13** 1 A
Iſrael, & deliquit in Baal, & mortuus
eſt. * Et nunc addiderunt ad peccan- 2
dum: feceruntq. ſibi conflatile de ar-
gento ſuo quaſi ſimilitudinem idolo-
rum, factura artificum totum eſt: his
ipſi dicunt: Immolate homines vitu-
3 los adorantes. * Idcirco erunt quaſi
nubes matutina, & ſicut ros matutinus
præteriens, ſicut puluis turbine raptus
ex area, & ſicut fumus de fumario.
4 * [d]Ego autem Dominus Deus tuus ex
B Terra Ægypti: & Deum abſque me
neſcies, & ſaluator non eſt præter me.
5 * Ego cognoui te in deſerto, in terra
6 ſolitudinis. * Iuxta paſcua ſua adim-
pleti ſunt, & ſaturati ſunt: & leuaue-
7 runt cor ſuum, & obliti ſunt mei. * Et
ego ero eis quaſi leæna, ſicut pardus
8 in via Aſſyriorum. * Occurram eis quaſi
vrſa raptis catulis, & dirumpam inte-
riora iecoris eorum: & conſumam eos
ibi quaſi leo, beſtia agri ſcindet eos.
9 * Perditio tua Iſrael: tantummodo in
10 me auxilium tuum. * Vbi eſt rex tuus?
C maxime nunc ſaluet te in omnibus vr-
bibus tuis: & iudices tui, de quibus
dixiſti: [e]Da mihi regem, & principes.
11 * Dabo tibi regem in furore meo, &
12 auferam in indignatione mea. * Col-
ligata eſt iniquitas Ephraim, abſcon-
13 ditum peccatum eius. * Dolores par-
D turientis venient ei: ipſe filius non
ſapiens: nunc enim non ſtabit in con-
14 tritione filiorum. * De manu mortis
liberabo eos, de morte redimam eos:
[f]ero mors tua o mors, morſus tuus
ero inferne: conſolatio abſcondita eſt
15 ab oculis meis. * Quia ipſe inter fra-
tres diuidet: [g]adducet vrentem ven-
tum Dominus de deſerto aſcendentem:
& ſiccabit venas eius, & deſolabit fon-
tem eius, & ipſe diripiet theſaurum
14 1 A omnis vaſis deſiderabilis. PEreat Sa-
maria, quoniam ad amaritudinem con-
citauit Deum ſuum: in gladio pereant,
paruuli eorum elidantur, & fœtæ eius
diſcindantur.
2 * Conuertere Iſrael ad Dominum ſed conuertetur
Deum tuum: quoniam corruiſti in ini-
3 quitate tua. * Tollite vobiſcum verba,
B & conuertimini ad Dominum: & di-
cite ei: Omnem aufer iniquitatem,
accipe bonum: & reddemus vitulos
4 labiorum noſtrorum. * Aſſur non ſal-
uabit nos, ſuper equum non aſcende-
mus, nec dicemus vltra: Dij noſtri
opera manuum noſtrarum: quia eius,
5 qui in te eſt, miſereberis pupilli. * Sa-
C nabo contritiones eorum, diligam eos

[a] Gen. 25. d. 25. Gen. 32. f. 26. — [b] Gen. 28. a. 5. — [c] Exo. 14. e. 21. 22. — [d] Iſai. 43. b. 11. — [e] 1. Reg. 8. a. 5. — [f] 1. Cor. 15. g. 54. Heb. 2. d. 14. — [g] Ezec. 19 d. 12.

& ſanabitur. ſpontanee: quia auerſus eſt furor meus
ab eis. * Ero quaſi ros, Iſrael germi- 6
nabit ſicut lilium, & erumpet radix
eius vt Libani. * Ibunt rami eius, & 7
erit quaſi oliua gloria eius: & odor
eius vt Libani. * Conuertentur ſeden- 8
tes in vmbra eius: viuent tritico, &
germinabunt quaſi vinea: memoriale
9 eius ſicut vinum Libani. * Ephraim
D quid mihi vltra idola? ego exaudiam,
& dirigam eum ego vt abietem viren-
tem: ex me fructus tuus inuentus eſt.
10 * Quis ſapiens, & intelliget iſta? in-
telligens, & ſciet hæc? quia rectæ viæ
Domini, & iuſti ambulabunt in eis:
præuaricatores vero corruent in eis.

PROPHETIA IOEL.

I. Cauſæ pœnitentiæ.
α) Depopulatio regionis:
propter illam

VERBVM Domini, quod 1 1
factum eſt ad Ioel filium A
Phatuel.
* Audite hoc ſenes, & 2
auribus percipite omnes
habitatores terræ: ſi factum eſt iſtud
in diebus veſtris, aut in diebus patrum
veſtrorum? * Super hoc filijs veſtris 3
narrate, & filij veſtri filijs ſuis, & filij
eorum generationi alteræ. * Reſiduum 4
erucæ comedit locuſta, & reſiduum
locuſtæ comedit bruchus, & reſiduum
bruchi comedit rubigo. * Expergiſci- 5
mini ebrij, & flete, & vlulate omnes,
qui bibitis vinum in dulcedine: quo-
niam perijt ab ore veſtro. * Gens enim 6
aſcendit ſuper terram meam, fortis & B
innumerabilis: dentes eius vt dentes
leonis: & molares eius vt catuli leo-
nis. * Poſuit vineam meam in deſer- 7
tum, & ficum meam decorticauit: nu-
dans ſpoliauit eam, & proiecit: albi
facti ſunt rami eius. * Plange quaſi 8
virgo accincta ſacco ſuper virum pu-
bertatis ſuæ. * Perijt ſacrificium, & li- 9
batio de domo Domini: luxerunt ſa-
cerdotes miniſtri Domini. * Depopu- 10
lata eſt regio, luxit humus: quoniam
deuaſtatum eſt triticum, confuſum eſt
vinum, elanguit oleum. * Confuſi ſunt 11
agricolæ, vlulauerunt vinitores ſuper C
frumento, & hordeo, quia perijt meſſis
agri. * Vinea confuſa eſt, & ficus elan- 12
guit: malogranatum, & palma, & ma-
lum, & omnia ligna agri aruerunt:
quia confuſum eſt gaudium a filijs ho-
minum.

plangendum & ieiunandum.

*Accingite vos, & plangite ſacerdo- 13
tes, vlulate miniſtri altaris: ingredimi,
cubate in ſacco miniſtri Dei mei: quo-
niam interijt de domo Dei veſtri ſacri-
ficium, & libatio. * [a]Sanctificate ieiu- 14
nium, vocate cœtum, congregate ſenes
omnes habitatores terræ in domum
Dei veſtri: & clamate ad Dominum: D
* A a a, diei. quia prope eſt dies Do- 15
mini, & quaſi vaſtitas a potente veniet.
16 * Numquid non coram oculis veſtris
alimenta perierunt de domo Dei noſtri,
17 lætitia, & exultatio? * Computruerunt
iumenta in ſtercore ſuo, demolita ſunt
horrea, diſſipatæ ſunt apothecæ: quo-
18 niam confuſum eſt triticum. * Quid
ingemuit animal, mugierunt greges
armenti? Quia non eſt paſcua eis: ſed
19 & greges pecorum diſperierunt. * Ad
te Domine clamabo: quia ignis come-
dit ſpecioſa deſerti, & flamma ſuccen-
20 dit omnia ligna regionis. * Sed & be-
ſtiæ agri, quaſi area ſitiens imbrem,
ſuſpexerunt ad te: quoniam exiccati
ſunt fontes aquarum, & ignis deuora-
uit ſpecioſa deſerti.

β) Dies Domini:
terribilis valde,

2
1 CAnite tuba in Sion, vlulate in
A monte ſancto meo, conturbentur om-
nes habitatores terræ: Quia venit dies
2 Domini, quia prope eſt * dies tene-
brarum, & caliginis, dies nubis, &
turbinis: quaſi mane expanſum ſuper
montes populus multus & fortis: ſimi-
lis ei non fuit a principio, & poſt
eum non erit vſque in annos genera-
3 tionis & generationis. * Ante faciem
eius ignis vorans, & poſt eum exurens
flamma: quaſi hortus voluptatis terra
coram eo, & poſt eum ſolitudo deſerti,
4 neque eſt qui effugiat eum. * Quaſi
aſpectus equorum, aſpectus eorum: &
5 quaſi equites ſic current. * Sicut ſoni-
B tus quadrigarum ſuper capita montium
exilient, ſicut ſonitus flammæ ignis de-
uorantis ſtipulam, velut populus for-
6 tis præparatus ad prælium. * A facie
eius cruciabuntur populi: omnes vul-
7 tus redigentur in ollam. * Sicut fortes
current: quaſi viri bellatores aſcendent
murum: viri in vijs ſuis gradientur, &
8 non declinabunt a ſemitis ſuis. * Vnuſ-
quiſque fratrem ſuum non coarctabit,
ſinguli in calle ſuo ambulabunt: ſed
& per feneſtras cadent, & non demo-
9 lientur. * Vrbem ingredientur, in muro
current: domos conſcendent, per fene-

[a] Inf. 2. c. 15.

ſtras intrabunt quaſi fur. * A facie eius 10
contremuit terra, moti ſunt cæli: [a] ſol
& luna obtenebrati ſunt & ſtellæ re-
traxerunt ſplendorem ſuum. * Et Do- 11
minus dedit vocem ſuam ante faciem C
exercitus ſui: quia multa ſunt nimis
caſtra eius, quia fortia & facientia ver-
bum eius: [b] magnus enim dies Domini,
& terribilis valde: & quis ſuſtinebit
eum?

ideo pœnitentia agenda.

* Nunc ergo dicit Dominus: Con- 12
uertimini ad me in toto corde veſtro
in ieiunio, & in fletu, & in planctu.
* Et ſcindite corda veſtra, & non ve- 13
ſtimenta veſtra, & conuertimini ad Do-
minum Deum veſtrum: [c] quia beni-
gnus & miſericors eſt, patiens & multæ
miſericordiæ, & præſtabilis ſuper mali-
tia. * [d] Quis ſcit ſi conuertatur, & igno- 14
ſcat, & relinquat poſt ſe benedictionem,
ſacrificium, & libamen Domino Deo
veſtro? * Canite tuba in Sion, [e] ſan- 15
ctificate ieiunium, vocate cœtum, * con- 16
gregate populum, ſanctificate eccle- D
ſiam, coadunate ſenes, congregate par-
uulos, & ſugentes vbera: egrediatur
ſponſus de cubili ſuo, & ſponſa de
thalamo ſuo. * Inter veſtibulum & al- 17
tare plorabunt ſacerdotes miniſtri Do-
mini: & dicent: Parce Domine, parce
populo tuo: & ne des hereditatem
tuam in opprobrium vt dominentur
eis nationes. quare dicunt in populis:
Vbi eſt Deus eorum?

II. Fructus pœnitentiæ.

α) Tempore proximo: profperitas magna.

* Zelatus eſt Dominus terram ſuam, 18
& pepercit populo ſuo: * Et reſpondit 19
Dominus, & dixit populo ſuo: Ecce
ego mittam vobis frumentum, & vi- E
num, & oleum, & replebimini eis: &
non dabo vos vltra opprobrium in Gen-
tibus. * Et eum, qui ab Aquilone eſt, 20
procul faciam a vobis: & expellam
eum in terram inuiam, & deſertam:
faciem eius contra mare Orientale, &
extremum eius ad mare nouiſſimum:
& aſcendet fœtor eius, & aſcendet pu-
tredo eius, quia ſuperbe egit. * Noli 21
timere terra, exulta & lætare: quo-
niam magnificauit Dominus vt faceret.
* Nolite timere animalia regionis: quia 22
germinauerunt ſpecioſa deſerti, quia
lignum attulit fructum ſuum, ficus, &
23 vinea dederunt virtutem ſuam. * Et filij
Sion exultate, & lætamini in Domino
Deo veſtro: quia dedit vobis doctorem
iuſtitiæ, & deſcendere faciet ad vos
imbrem matutinum & ſerotinum ſicut
24 in principio. * Et implebuntur areæ
F frumento, & redundabunt torcularia
25 vino, & oleo. * Et reddam vobis annos,
quos comedit locuſta, bruchus, & ru-
bigo, & eruca: fortitudo mea magna,
26 quam miſi in vos. * Et comedetis ve-
ſcentes, & ſaturabimini: & laudabitis
nomen Domini Dei veſtri, qui fecit
mirabilia vobiſcum: & non confunde-
27 tur populus meus in ſempiternum. * Et
ſcietis quia in medio Iſrael ego ſum:
& ego Dominus Deus veſter, & non
eſt amplius: & non confundetur po-
pulus meus in æternum.

β) Tempore remoto: effuſio Spiritus

28 * Et erit poſt hæc: [f] effundam ſpiri-
tum meum ſuper omnem carnem: &
prophetabunt filij veſtri, & filiæ ve-
ſtræ: ſenes veſtri ſomnia ſomniabunt,
& iuuenes veſtri viſiones videbunt.
29 * Sed & ſuper ſeruos meos, & ancil-
G las in diebus illis effundam ſpiritum
meum.

& ſaluatio in die magno,

30 * Et dabo prodigia in cælo, & in terra,
ſanguinem, & ignem, & vaporem fumi.
31 * [g] Sol conuertetur in tenebras, & luna
in ſanguinem: antequam veniat dies
32 Domini magnus, & horribilis. * Et erit:
[h] omnis qui inuocauerit nomen Do-
mini, ſaluus erit: quia in monte Sion,
& in Ieruſalem erit ſaluatio, ſicut dixit
3 Dominus, & in reſiduis, quos Domi-
1 nus vocauerit. QVia ecce in diebus il-
A lis, & in tempore illo cum conuertero
2 captiuitatem Iuda, & Ieruſalem: * Con-
gregabo omnes Gentes, & deducam
eas in vallem Ioſaphat: & diſceptabo
cum eis ibi ſuper populo meo, & he-
reditate mea Iſrael, quos diſperſerunt
in nationibus, & terram meam diuiſe-
3 runt. * Et ſuper populum meum mi-
ſerunt ſortem: & poſuerunt puerum
in proſtibulo, & puellam vendiderunt
4 pro vino vt biberent. * Verum quid
mihi & vobis Tyrus, & Sidon, & om-
nis terminus Palæſthinorum? num-
quid vltionem vos reddetis mihi? &

---

[a] Inf. 3. c. 15. Iſai. 13. b. 10. Ezec. 32. b. 7. Mar. 13. c. 24. Luc. 21. e. 25. — [b] Ier. 30. a. 7. Amos 5. e. 18. Soph. 1. d. 15. — [c] Pſal. 85. a. 5. Ion. 4. a. 2. — [d] Ion. 3. c. 9. — [e] Sup. 1. c. 14. — [f] Iſai. 44. a. 3. Act. 2. c. 17. — [g] Sup. 2. b. 10. Matt. 24. c. 29. Luc. 21. e. 25. — [h] Ro. 10. c. 13.

ſi vlciſcimini vos contra me, cito ve-
lociter reddam viciſſitudinem vobis ſu-
per caput veſtrum. * Argentum enim 5
meum, & aurum tuliſtis: & deſidera- B
bilia mea, & pulcherrima intuliſtis in
delubra veſtra. * Et filios Iuda, & filios 6
Ieruſalem vendidiſtis filijs Græcorum,
vt longe faceretis eos de finibus ſuis.
* Ecce ego ſuſcitabo eos de loco, in 7
quo vendidiſtis eos: & conuertam re-
tributionem veſtram in caput veſtrum.
* Et vendam filios veſtros, & filias ve- 8
ſtras in manibus filiorum Iuda, & venun-
dabunt eos Sabæis genti longinquæ,
quo gentes iudicabit quia Dominus locutus eſt. * Clamate 9
hoc in Gentibus, ſanctificate bellum,
ſuſcitate robuſtos: accedant, aſcen-
dant omnes viri bellatores. * Conci- 10
dite aratra veſtra in gladios, & ligo- C
nes veſtros in lanceas. Infirmus dicat:
Quia fortis ego ſum. * Erumpite, & 11
venite omnes gentes de circuitu, &
congregamini: ibi occumbere faciet
Dominus robuſtos tuos. * Conſurgant, 12
& aſcendant Gentes in vallem Ioſa-
phat: quia ibi ſedebo vt iudicem om-
nes gentes in circuitu. * [a]Mittite fal- 13
ces, quoniam maturauit meſſis: venite,
& deſcendite, quia plenum eſt torcu-
lar, exuberant torcularia: quia multi-
14 plicata eſt malitia eorum. * Populi po-
puli in valle conciſionis: quia iuxta
eſt dies Domini in valle conciſionis.
15 * [b]Sol & luna obtenebrati ſunt, &
ſtellæ retraxerunt ſplendorem ſuum.
16 * [c]Et Dominus de Sion rugiet, & de
Ieruſalem dabit vocem ſuam: & mo-
uebuntur cæli, & terra: & Dominus
ſpes populi ſui, & fortitudo filiorum
17 Iſrael. * Et ſcietis quia ego Dominus
D Deus veſter habitans in Sion monte
ſancto meo: & erit Ieruſalem ſancta,
& alieni non tranſibunt per eam am-
18 plius. * [d]Et erit in die illa: ſtillabunt eiſque digna reddet.
montes dulcedinem, & colles fluent
lacte: & per omnes riuos Iuda ibunt
aquæ: & fons de domo Domini egre-
dietur, & irrigabit torrentem ſpinarum.
19 * Ægyptus in deſolationem erit, &
Idumæa in deſertum perditionis: pro
eo quòd inique egerint in filios Iuda,
& effuderint ſanguinem innocentem
20 in terra ſua. * Et Iudæa in æternum
habitabitur, & Ieruſalem in generatio-
21 nem & generationem. * Et mundabo
ſanguinem eorum, quem non mun-
daueram: & Dominus commorabitur
in Sion.

---

[a] Apo. 14. c. 15. — [b] Sup. 2. b. 10. g. 31. — [c] Ier. 25. f. 30. Am. 1. a. 2. — [d] Am. 9. d. 13.

PROPHETIA AMOS.

Præluſio. Vltio Domini
VERBA Amos, qui fuit in 1
paſtoribus de Thecue: 1 A
quæ vidit ſuper Iſrael in
diebus Oziæ regis Iuda,
& in diebus Ieroboam
filij Ioas regis Iſrael [a] ante duos annos
terræmotus.
in Damaſcum, * Et dixit: [b] Dominus de Sion rugiet, 2
& de Ieruſalem dabit vocem ſuam: &
luxerunt ſpecioſa paſtorum, & exicca-
tus eſt vertex Carmeli. * Hæc dicit 3
Dominus: Super tribus ſceleribus Da-
maſci, & ſuper quattuor non conuer-
tam eum: eo quòd triturauerint in
plauſtris ferreis Galaad. * Et mittam 4
ignem in domum Azael, & deuorabit
domos Benadad. * Et conteram ve- 5
ctem Damaſci: & diſperdam habita- B
torem de campo idoli, & tenentem
ſceptrum de domo voluptatis: & tranſ-
feretur populus Syriæ Cyrenen, dicit
Dominus.
in Philiſthinos, * Hæc dicit Dominus: Super tri- 6
bus ſceleribus Gazæ, & ſuper quattuor
non conuertam eum: eo quòd tranſtu-
lerint captiuitatem perfectam, vt con-
cluderent eam in Idumæa. * Et mittam 7
ignem in murum Gazæ, & deuora-
bit ædes eius. * Et diſperdam habita- 8
torem de Azoto, & tenentem ſceptrum C
de Aſcalone: & conuertam manum
meam ſuper Accaron, & peribunt re-
liqui Philiſthinorum, dicit Dominus
Deus.
in Tyrum, * Hæc dicit Dominus: Super tribus 9
ſceleribus Tyri, & ſuper quattuor non
conuertam eum: eo quòd concluſerint
captiuitatem perfectam in Idumæa, &
non ſint recordati fœderis fratrum. * Et 10
mittam ignem in murum Tyri, & de-
uorabit ædes eius.
in Edom, * Hæc dicit Dominus: Super tribus 11
ſceleribus Edom, & ſuper quattuor non D
conuertam eum: eo quòd perſecutus
ſit in gladio fratrem ſuum, & violaue-
rit miſericordiam eius, & tenuerit vltra
furorem ſuum, & indignationem ſuam
12 ſeruauerit vſque in finem. * Mittam
ignem in Theman: & deuorabit ædes
Boſræ.
13 * Hæc dicit Dominus: Super tribus in Ammon,
ſceleribus filiorum Ammon, & ſuper
quattuor non conuertam eum: eo quòd
diſſecuerit prægnantes Galaad ad di-
14 latandum terminum ſuum. * Et ſuc-
cendam ignem in muro Rabba: & de-
uorabit ædes eius in vlulatu in die
belli, & in turbine in die commo-
15 tionis. * Et ibit Melchom in captiui-
tatem, ipſe, & principes eius ſimul,
dicit Dominus.
2
1 A HÆc dicit Dominus: Super tribus in Moab,
ſceleribus Moab, & ſuper quattuor non
conuertam eum: eo quòd incenderit
oſſa regis Idumææ vſque ad cinerem.
2 * Et mittam ignem in Moab, & deuo-
rabit ædes Carioth: & morietur in ſo-
3 nitu Moab, in clangore tubæ: * &
diſperdam iudicem de medio eius, &
omnes principes eius interficiam cum
eo, dicit Dominus.
4 * Hæc dicit Dominus: Super tribus in Iuda,
ſceleribus Iuda, & ſuper quattuor non
conuertam eum: eo quòd abiecerit
legem Domini, & mandata eius non
cuſtodierit: deceperunt enim eos idola
B ſua, poſt quæ abierant patres eorum.
5 * Et mittam ignem in Iuda, & deuora-
bit ædes Ieruſalem.
6 * Hæc dicit Dominus: Super tribus in Iſrael.
ſceleribus Iſrael, & ſuper quattuor non
conuertam eum: pro eo quòd vendi-
derit pro argento iuſtum, & pauperem
7 pro calceamentis. * Qui conterunt ſu-
per puluerem terræ capita pauperum,
& viam humilium declinant: & filius
ac pater eius ierunt ad puellam, vt
8 violarent nomen ſanctum meum. * Et
C ſuper veſtimentis pignoratis accubue-
runt iuxta omne altare: & vinum dam-
natorum bibebant in domo Dei ſui.
9 * [c] Ego autem exterminaui Amorrhæum

---

[a] Zach. 14. b. 5. — [b] Ier. 25. f. 30. Ioel 3. c. 16. — [c] Nu. 21. e. 24. Deut. 2. e. 24.

a facie eorum: cuius altitudo, cedro-
rum altitudo eius, & fortis ipſe quaſi
quercus: & contriui fructum eius de-
ſuper, & radices eius ſubter. * [a]Ego 10
ſum, qui aſcendere vos feci de Terra
Ægypti, & duxi vos in deſerto qua-
draginta annis vt poſſideretis Terram
Amorrhæi. * Et ſuſcitaui de filijs ve- 11
ſtris in prophetas, & de iuuenibus ve-
ſtris nazaræos: numquid non ita eſt
filij Iſrael dicit Dominus? * Et propi- 12
nabitis nazaræis vinum: & prophetis D
mandabitis, dicentes: Ne prophetetis.
* Ecce ego ſtridebo ſubter vos, ſicut 13
ſtridet plauſtrum onuſtum fœno. * Et 14
peribit fuga a veloce, & fortis non ob-
tinebit virtutem ſuam, & robuſtus non
ſaluabit animam ſuam: * & tenens 15
arcum non ſtabit, & velox pedibus ſuis
non ſaluabitur, & aſcenſor equi non
ſaluabit animam ſuam: * & robuſtus 16
corde inter fortes nudus fugiet in illa
die, dicit Dominus.

I. Sermones prophetici.

α) Electio non excuſat: Dominus electos certo viſitabit, propter iniquitates,

3
1 A
AVdite verbum, quod locutus eſt
Dominus ſuper vos, filij Iſrael: ſuper
omnem cognationem, quam eduxi de
Terra Ægypti, dicens: * Tantummodo 2
vos cognoui ex omnibus cognationi-
bus terræ: idcirco viſitabo ſuper vos
omnes iniquitates veſtras. * Numquid 3
ambulabunt duo pariter, niſi conue-
nerit eis? * Numquid rugiet leo in ſaltu, 4
niſi habuerit prædam? numquid dabit
catulus leonis vocem de cubili ſuo,
niſi aliquid apprehenderit? * numquid 5
cadet auis in laqueum terræ abſque B
aucupe? numquid auferetur laqueus
de terra antequam quid ceperit? * Si 6
clanget tuba in ciuitate, & populus
non expaueſcet? ſi erit malum in ciui-
tate, quod Dominus non fecerit? * Quia 7
non facit Dominus Deus verbum, niſi
reuelauerit ſecretum ſuum ad ſeruos
ſuos prophetas. * Leo rugiet, quis non 8
timebit? Dominus Deus locutus eſt,
quis non prophetabit? * Auditum fa- 9
cite in ædibus Azoti, & in ædibus C
Terræ Ægypti: & dicite: Congrega-
mini ſuper montes Samariæ, & videte
inſanias multas in medio eius, & ca-
lumniam patientes in penetralibus eius.

10 * Et neſcierunt facere rectum, dicit Do-
minus, theſaurizantes iniquitatem, &
11 rapinas in ædibus ſuis. * Propterea
hæc dicit Dominus Deus: Tribulabi-
tur, & circuietur terra: & detrahetur
ex te fortitudo tua, & diripientur ædes
12 tuæ. * Hæc dicit Dominus: Quomodo
ſi eruat paſtor de ore leonis duo crura,
D aut extremum auriculæ: ſic eruentur
filij Iſrael, qui habitant in Samaria in
plaga lectuli, & in Damaſci grabato.
13 * Audite, & conteſtamini in domo
Iacob, dicit Dominus Deus exercituum:
14 * quia in die cum viſitare cœpero præ-
uaricationes Iſrael, ſuper eum viſitabo,
& ſuper altaria Bethel: & amputabun-
tur cornua altaris, & cadent in terram.
15 * Et percutiam domum hiemalem cum
domo æſtiua: & peribunt domus ebur-
neæ, & diſſipabuntur ædes multæ, di-
cit Dominus.

tribulationibus magnis.

4
1 A
AVdite verbum hoc vaccæ pingues,
quæ eſtis in monte Samariæ: quæ ca-
lumniam facitis egenis, & confringitis
pauperes: quæ dicitis dominis veſtris:
2 Afferte, & bibemus. * Iurauit Dominus
Deus in ſancto ſuo: quia ecce dies ve-
nient ſuper vos, & leuabunt vos in con-
tis, & reliquias veſtras in ollis feruen-
3 tibus. * Et per aperturas exibitis altera
contra alteram, & proijciemini in Ar-
4 mon, dicit Dominus. * Venite ad Be-
thel, & impie agite: ad Galgalam, &
multiplicate præuaricationem: & af-
ferte mane victimas veſtras, tribus die-
5 bus decimas veſtras. * Et ſacrificate
de fermentato laudem: & vocate vo-
luntarias oblationes, & annunciate:
ſic enim voluiſtis filij Iſrael, dicit Do-
6 minus Deus. * Vnde & ego dedi vo-
B bis ſtuporem dentium in cunctis vrbi-
bus veſtris, & indigentiam panum in
omnibus locis veſtris: & non eſtis re-
7 uerſi ad me, dicit Dominus. * Ego
quoque prohibui a vobis imbrem, cum
adhuc tres menſes ſupereſſent vſque
ad meſſem: & plui ſuper vnam ciui-
tatem, & ſuper alteram ciuitatem non
plui: pars vna compluta eſt; & pars,
8 ſuper quam non plui, aruit. * Et ve-
nerunt duæ & tres ciuitates ad vnam
ciuitatem vt biberent aquam, & non
ſunt ſatiatæ: & non rediſtis ad me, di-
9 cit Dominus. * [b]Percuſſi vos in vento

β) Idololatria punietur: caſtigati ſed non eruditi flagellis varijs

[a] Exo. 14. e. 21. Deut. 8. a. 2. — [b] Agg. 2. c. 18.

52

vrente, & in aurugine, multitudinem C
hortorum veſtrorum, & vinearum ve-
ſtrarum: olíueta veſtra, & ficeta ve-
ſtra comedit eruca: & non rediſtis
ad me, dicit Dominus. * Miſi in vos 10
mortem in via Ægypti, percuſſi in
gladio iuuenes veſtros vſque ad ca-
ptiuitatem equorum veſtrorum: &
aſcendere feci putredinem caſtrorum
veſtrorum in nares veſtras: & non
rediſtis ad me, dicit Dominus. * Sub- 11
uerti vos, [a] ſicut ſubuertit Deus So- D
domam, & Gomorrham, & facti eſtis
quaſi torris raptus ab incendio: &
non rediſtis ad me, dicit Dominus.
grauius caſtigabuntur. * Quapropter hæc faciam tibi Iſrael: 12
poſtquam autem hæc fecero tibi præ-
parare in occurſum Dei tui Iſrael.
* Quia ecce formans montes, & creans 13
ventum, & annuncians homini elo-
quium ſuum, faciens matutinam ne-
bulam, & gradiens ſuper excelſa ter-
ræ: Dominus Deus exercituum nomen
eius.

γ) Impœnitentia increpatur: AVdite verbum iſtud, quod ego 5 1
leuo ſuper vos planctum. Domus Iſrael A
cecidit, & non adijciet vt reſurgat.
proiecta eſt Iſrael * Virgo Iſrael proiecta eſt in terram 2
ſuam, non eſt qui ſuſcitet eam. * Quia 3
hæc dicit Dominus Deus: Vrbs, de
qua egrediebantur mille, relinquentur
in ea centum: & de qua egrediebantur
centum, relinquentur in ea decem in
impœnitens domo Iſrael. * Quia hæc dicit Domi- 4
nus domui Iſrael: Quærite me, & vi-
uetis. * Et nolite quærere Bethel, & 5
in Galgalam nolite intrare, & in Ber- B
ſabee non tranſibitis: quia Galgala
captiua ducetur, & Bethel erit inutilis.
* Quærite Dominum, & viuite: ne forte 6
comburatur vt ignis domus Ioſeph, &
deuorabit, & non erit qui extinguat
propter iniuſtitiam, Bethel. * Qui conuertitis in abſinthium 7
iudicium, & iuſtitiam in terra relin-
quitis. * Facientem Arcturum, & Orio- 8
nem, & conuertentem in mane tene-
bras, & diem in noctem mutantem:
[b] qui vocat aquas maris, & effundit
eas ſuper faciem terræ: Dominus no-
men eſt eius. * Qui ſubridet vaſtitatem 9
ſuper robuſtum, & depopulationem C
ſuper potentem affert. * Odio habue- 10
runt corripientem in porta: & loquen-
11 tem perfecte abominati ſunt. * Id-
circo, pro eo quòd diripiebatis pau-
perem, & prædam electam tollebatis
ab eo: [c] domos quadro lapide ædifi-
cabitis, & non habitabitis in eis: vi-
neas plantabitis amantiſſimas, & non
12 bibetis vinum earum. * Quia cognoui
multa ſcelera veſtra, & fortia peccata
veſtra: hoſtes iuſti accipientes mu-
nus, & pauperes deprimentes in porta:
13 D * Ideo prudens in tempore illo tace-
14 bit, quia tempus malum eſt. * Quæ-
rite bonum, & non malum, vt viua-
tis: & erit Dominus Deus exercituum
15 vobiſcum, ſicut dixiſtis. * [d] Odite ma-
lum, & diligite bonum, & conſtituite
in porta iudicium: ſi forte miſereatur
Dominus Deus exercituum reliquijs
16 Ioſeph. * Propterea hæc dicit Domi-
nus Deus exercituum dominator, in
omnibus plateis planctus: & in cun-
ctis, quæ foris ſunt, dicetur væ væ: &
vocabunt agricolam ad luctum, & ad
17 planctum eos, qui ſciunt plangere. * Et
E in omnibus vineis erit planctus: quia
pertranſibo in medio tui, dicit Do-
minus.

18 * [e] Væ deſiderantibus diem Domini: munera impiorum repudiant
ad quid eam vobis? dies Domini iſta,
19 tenebræ, & non lux. * Quomodo ſi
fugiat vir a facie leonis, & occurrat ei
vrſus: & ingrediatur domum, & inni-
tatur manu ſua ſuper parietem, & mor-
20 deat eum coluber. * Numquid non
tenebræ dies Domini, & non lux: &
21 caligo, & non ſplendor in ea? * [f] Odi,
F & proieci feſtiuitates veſtras: & non
capiam odorem cœtuum veſtrorum.
22 * Quòd ſi obtuleritis mihi holocauto-
mata, & munera veſtra, non ſuſcipiam:
& vota pinguium veſtrorum non re-
23 ſpiciam. * Aufer a me tumultum car-
minum tuorum: & cantica lyræ tuæ
24 non audiam. * Et reuelabitur quaſi
aqua iudicium, & iuſtitia quaſi torrens
25 fortis. * [g] Numquid hoſtias & ſacrifi-
cium obtuliſtis mihi in deſerto quadra-
26 ginta annis, domus Iſrael? * Et por-
taſtis tabernaculum Moloch veſtro, &
imaginem idolorum veſtrorum, ſidus
27 Dei veſtri, quæ feciſtis vobis. * Et mi-
grare vos faciam trans Damaſcum, di-
cit Dominus, Deus exercituum nomen
eius.

[a] Gen. 19. e. 24. — [b] Inf. 9. b. 6. — [c] Soph. 1. c. 13. — [d] Rom. 12. b. 9. Pſal. 96. b. 10. — [e] Ier. 30. a. 7. Ioel 2. c. 11. Soph. 1. d. 15. — [f] Iſai. 1. c. 11. Ier. 6. c. 20. Mal. 1. d. 12. — [g] Act. 7. e. 42.

fuperbia & deliciæ finientur.

6
1 A VÆ [a]qui opulenti eftis in Sion,
& confiditis in monte Samariæ: opti-
mates capita populorum, ingredientes
pompatice domum Ifrael. * Tranfite
2 in Chalane, & videte, & ite inde in
Emath magnam: & defcendite in Geth
Palæfthinorum, & ad optima quæque
regna horum: fi latior terminus eorum
termino veftro eft. * Qui feparati eftis
3 in diem malum: & appropinquatis
folio iniquitatis. * Qui dormitis in le-
4 ctis eburneis, & lafciuitis in ftratis ve-
ftris: qui comeditis agnum de grege,
& vitulos de medio armenti. * Qui
5 B canitis ad vocem pfalterij: ficut Da-
uid putauerunt fe habere vafa can-
tici. * Bibentes vinum in phialis, &
6 optimo vnguento delibuti: & nihil
patiebantur fuper contritione Iofeph.
* Quapropter nunc migrabunt in ca-
7 pite tranfmigrantium: & auferetur fa-
ctio lafciuientium. * [b]Iurauit Domi-
8 nus Deus in anima fua, dicit Do-
minus Deus exercituum: Deteftor ego
fuperbiam Iacob, & domos eius odi,
& tradam ciuitatem cum habitatori-
bus fuis. * Quòd fi reliqui fuerint
9 C decem viri in domo vna, & ipfi mo-
rientur. * Et tollet eum propinquus
10 fuus, & comburet eum, vt efferat offa
de domo: & dicet ei, qui in penetra-
libus domus eft: Numquid adhuc eft
penes te? * Et refpondebit: Finis eft.
11 Et dicet ei: Tace, & non recorde-
ris nominis Domini. * Quia ecce Do-
12 minus mandabit, & percutiet domum
maiorem ruinis, & domum mino-
rem fciffionibus. * Numquid currere
13 queunt in petris equi, aut arari po-
teft in bubalis, quoniam conuertiftis
in amaritudinem iudicium, & fructum
iuftitiæ in abfinthium? * Qui lætamini
14 in nihilo: qui dicitis: Numquid non
in fortitudine noftra affumpfimus no-
bis cornua? * Ecce enim fufcitabo fu-
15 per vos domus Ifrael, dicit Dominus
Deus exercituum, gentem: & conteret
vos ab introitu Emath, vfque ad tor-
rentem deferti.

II. Visiones symbolicæ.

α) Tres priores:

7
1 A HÆc oftendit mihi Dominus Deus:
& ecce fictor locuftæ in principio ger-
minantium ferotini imbris, & ecce fe- *locuftæ comedentis,*
2 rotinus poft tonfionem regis. * Et fa-
ctum eft: cum confummaffet comedere
herbam terræ, dixi: Domine Deus pro-
pitius efto, obfecro: quis fufcitabit
3 Iacob, quia paruulus eft? * Mifertus
eft Dominus fuper hoc: Non erit, di-
xit Dominus.
4 * Hæc oftendit mihi Dominus Deus: *ignis deuorantis,*
& ecce vocabat iudicium ad ignem
Dominus Deus: & deuorauit abyffum
5 multam, & comedit fimul partem. * Et
dixi: Domine Deus quiefce, obfecro:
quis fufcitabit Iacob, quia paruulus
6 eft? * Mifertus eft Dominus fuper hoc:
B Sed & iftud non erit, dixit Dominus
Deus.
7 * Hæc oftendit mihi Dominus: & *trullæ cæmentarij;*
ecce Dominus ftans fuper murum li-
tum, & in manu eius trulla cæmen-
8 tarij. * Et dixit Dominus ad me: Quid
tu vides Amos? Et dixi: Trullam
cæmentarij. Et dixit Dominus: Ecce
ego ponam trullam in medio populi
mei Ifrael: non adijciam vltra fuper-
9 inducere eum. * Et demolientur ex-
celfa idoli, & fanctificationes Ifrael
defolabuntur: & confurgam fuper do-
mum Ieroboam in gladio.
10 * Et mifit Amafias facerdos Bethel *Amafiæ & Ifraeli nunciantur pœnæ.*
C ad Ieroboam regem Ifrael, dicens: Re-
bellauit contra te Amos in medio do-
mus Ifrael: non poterit terra fuftinere
11 vniuerfos fermones eius. * Hæc enim
dicit Amos: In gladio morietur Iero-
boam, & Ifrael captiuus migrabit de
12 terra fua: * Et dixit Amafias ad Amos:
Qui vides, gradere, fuge in terram Iuda:
& comede ibi panem, & prophetabis
13 ibi. * Et in Bethel non adijcies vltra
vt prophetes: quia fanctificatio regis
14 eft, & domus regni eft. * Refponditq.
D Amos, & dixit ad Amafiam: Non fum
propheta, & non fum filius prophetæ:
fed armentarius ego fum vellicans fy-
15 comoros. * Et tulit me Dominus cum
fequerer gregem: & dixit Dominus ad
me: Vade propheta ad populum meum
16 Ifrael. * Et nunc audi verbum Do-
mini: Tu dicis: Non prophetabis fu-
per Ifrael, & non ftillabis fuper do-
17 mum idoli. * Propter hoc hæc dicit
Dominus: Vxor tua in ciuitate forni-
cabitur: & filij tui, & filiæ tuæ in gla-
dio cadent, & humus tua funiculo

---

[a] Luc. 6. d. 24. — [b] Ier. 51. b. 14.

metietur: & tu in terra polluta mo-
rieris, & Iſrael captiuus migrabit de
terra ſua.

β) Quarta viſio: vncini pomorum;

HÆc oſtendit mihi Dominus Deus: 8 1
& ecce vncinus pomorum. * Et dixit: A 2
Quid tu vides Amos? Et dixi: Vnci-
num pomorum. Et dixit Dominus ad
me: Venit finis ſuper populum meum
Iſrael: non adijciam vltra vt pertran-
ſeam eum. * Et ſtridebunt cardines 3
templi in die illa, dicit Dominus Deus:
multi morientur: in omni loco proij-
cietur ſilentium.

opprimentibus pauperes

* Audite hoc qui conteritis paupe- 4
rem, & deficere facitis egenos terræ,
* dicentes: Quando tranſibit menſis, 5
& venundabimus merces: & ſabba- B
tum, & aperiemus frumentum: vt im-
minuamus menſuram, & augeamus
ſiclum, & ſupponamus ſtateras dolo-
ſas, * vt poſſideamus in argento ege- 6
nos & pauperes pro calceamentis, &
quiſquilias frumenti vendamus? * Iu- 7
rauit Dominus in ſuperbiam Iacob:
Si oblitus fuero vſque ad finem om-
nia opera eorum. * Numquid ſuper 8
iſto non commouebitur terra, & lu- C
gebit omnis habitator eius: & aſcen-
det quaſi fluuius vniuerſus, & eijcie-
tur, & defluet quaſi riuus Ægypti?
* Et erit in die illa, dicit Dominus 9
Deus: occidet ſol in meridie, & tene-
breſcere faciam terram in die lumi-
nis: * [a] & conuertam feſtiuitates ve- 10
ſtras in luctum, & omnia cantica ve-
ſtra in planctum: & inducam ſuper
omne dorſum veſtrum ſaccum, & ſu-
per omne caput caluitium: & ponam
eam quaſi luctum vnigeniti, & nouiſ-
ſima eius quaſi diem amarum. * Ecce 11
dies veniunt, dicit Dominus: & mit- D
tam famem in terram: non famem
panis, neque ſitim aquæ, ſed audi-
endi verbum Domini. * Et commo- 12
uebuntur a Mari vſque ad mare, &
ab Aquilone vſque ad Orientem: cir-
cuibunt quærentes verbum Domini,
& non inuenient. * In die illa deficient 13
virgines pulchræ, & adoleſcentes in
ſiti. * Qui iurant in delicto Samariæ, 14
& dicunt: Viuit Deus tuus Dan: &
viuit via Berſabee, & cadent, & non
reſurgent vltra.

(calamitas prædicitur.)

γ) Quinta viſio: Domini ſtantis ſuper altare;

9 1 VIdi Dominum ſtantem ſuper al-
A tare. & dixit: Percute cardinem, &
commoueantur ſuperliminaria: auari-
tia enim in capite omnium, & nouiſſi-
mum eorum in gladio interficiam:
non erit fuga eis. Fugient, & non ſal-
2 uabitur ex eis qui fugerit. * [b] Si de-
ſcenderint vſque ad infernum, inde
manus mea educet eos: & ſi aſcen-
derint vſque in cælum, inde detra-
3 ham eos. * Et ſi abſconditi fuerint
in vertice Carmeli, inde ſcrutans au-
feram eos: & ſi celauerint ſe ab ocu-
lis meis in profundo maris, ibi man-
4 dabo ſerpenti, & mordebit eos. * Et
ſi abierint in captiuitatem coram ini-
micis ſuis, ibi mandabo gladio, & oc-
cidet eos: & [c] ponam oculos meos
ſuper eos in malum, & non in bo-
5 num. * Et Dominus Deus exercituum,
B qui tangit terram, & tabeſcet: & lu-
gebunt omnes habitantes in ea: &
aſcendet ſicut riuus omnis, & defluet
6 ſicut fluuius Ægypti. * Qui ædificat
in cælo aſcenſionem ſuam, & faſci-
culum ſuum ſuper terram fundauit:
[d] qui vocat aquas maris, & effundit
eas ſuper faciem terræ, Dominus no-
7 men eius. * Numquid non vt filij
Æthiopum vos eſtis mihi, filij Iſrael,
ait Dominus? numquid non Iſrael
aſcendere feci de Terra Ægypti: &
Palæſthinos de Cappadocia, & Syros
de Cyrene?

Iſrael purgabitur

8 * Ecce oculi Domini Dei ſuper re-
gnum peccans, & conteram illud a
facie terræ: verumtamen conterens non
C conteram domum Iacob, dicit Domi-
9 nus. * Ecce enim mandabo ego, &
concutiam in omnibus gentibus do-
mum Iſrael, ſicut concutitur triticum
in cribro: & non cadet lapillus ſuper
10 terram. * In gladio morientur omnes
peccatores populi mei: qui dicunt:
Non appropinquabit, & non veniet
11 ſuper nos malum. * In die illa [e] ſuſci-
tabo tabernaculum Dauid, quod ceci-
dit: & reædificabo aperturas muro-
rum eius, & ea, quæ corruerant, in-
ſtaurabo: & reædificabo illud ſicut in
12 diebus antiquis. * Vt poſſideant reli-
quias Idumææ, & omnes nationes, eo
quòd inuocatum ſit nomen meum ſu-
per eos: dicit Dominus faciens hæc.

---

[a] Tob. 2. b. 6. 1. Mac. 1. e. 41. — [b] Pſ. 138. b. 8. — [c] Ier. 44. c. 11. — [d] Sup. 5. b. 8. — [e] Act. 15. c. 16.

* Ecce dies veniunt, dicit Dominus: 13
& comprehendet arator mefforem, & D
calcator vuæ mittentem femen: [a] &
ftillabunt montes dulcedinem, & om-
nes colles culti erunt. * Et conuer- 14
tam captiuitatem populi mei Ifrael:
& ædificabunt ciuitates defertas, & in-
habitabunt: & plantabunt vineas, & ac reducetur.
bibent vinum earum: & facient hor-
15 tos, & comedent fructus eorum. * Et
plantabo eos fuper humum fuam: &
non euellam eos vltra de terra fua,
quam dedi eis, dicit Dominus Deus
tuus.

---

[a] Ioel 3. d. 18.

PROPHETIA ABDIAE.

Esau perdetur,

VISIO Abdiæ. Hæc dicit 1
Dominus Deus ad Edom: I A
a Auditum audiuimus a
Domino, & legatum ad
gentes miſit: Surgite, &
conſurgamus aduerſus eum in præ-
lium. * Ecce paruulum dedi te in Gen- 2
tibus: contemptibilis tu es valde. * Su- 3
perbia cordis tui extulit te, habitantem
in ſciſſuris petrarum, exaltantem ſo- B
lium tuum: qui dicis in corde tuo:
Quis detrahet me in terram? * Si exal- 4
tatus fueris vt aquila, & ſi inter ſidera
poſueris nidum tuum: inde detraham
te, dicit Dominus. * Si fures introiſſent 5
ad te, ſi latrones per noctem, quomodo
conticuiſſes? nonne furati eſſent ſuf-
ficientia ſibi? ſi vindemiatores introiſ-
ſent ad te, numquid ſaltem racemum
reliquiſſent tibi? * Quomodo ſcrutati 6
ſunt Eſau, inueſtigauerunt abſcondita
eius? * Vſque ad terminum emiſerunt 7
te: omnes viri fœderis tui illuſerunt C
tibi: inualuerunt aduerſum te viri pa-
cis tuæ: qui comedunt tecum, ponent
inſidias ſubter te: non eſt prudentia
in eo. * b Numquid non in die illa, dicit 8
Dominus, perdam ſapientes de Idu-
mæa, & prudentiam de monte Eſau?
* Et timebunt fortes tui a Meridie, vt 9
intereat vir de monte Eſau.

quia contra Iacob ſtabat,

* c Propter interfectionem, & propter 10
iniquitatem in fratrem tuum Iacob,
operiet te confuſio, & peribis in æter-
num. * In die cum ſtares aduerſus 11
eum, quando capiebant alieni exerci- D
tum eius, & extranei ingrediebantur
portas eius, & ſuper Ieruſalem mitte-
bant ſortem: tu quoque eras quaſi
vnus ex eis. * Et non deſpicies in die 12
fratris tui, in die peregrinationis eius:
& non lætaberis ſuper filios Iuda in
die perditionis eorum: & non magni-
13 ficabis os tuum in die anguſtiæ. * Ne-
E que ingredieris portam populi mei in
die ruinæ eorum: neque deſpicies &
tu in malis eius in die vaſtitatis il-
lius: & non emitteris aduerſus exer-
14 citum eius in die vaſtitatis illius. * Ne-
que ſtabis in exitibus vt interficias eos
qui fugerint: & non concludes reli-
15 quos eius in die tribulationis. * Quo-
niam iuxta eſt dies Domini ſuper
omnes gentes: ſicut feciſti, fiet tibi:
retributionem tuam conuertet in ca-
16 put tuum. * Quomodo enim bibi-
ſtis ſuper montem ſanctum meum, bi-
bent omnes Gentes iugiter: & bibent,
F & abſorbebunt, & erunt quaſi non
ſint.
17 * Et in monte Sion erit ſaluatio, &
erit ſanctus: & poſſidebit domus Iacob
18 eos qui ſe poſſederant. * Et erit domus
Iacob ignis, & domus Ioſeph flamma,
& domus Eſau ſtipula: & ſuccenden-
tur in eis, & deuorabunt eos: & non
erunt reliquiæ domus Eſau, quia Do-
19 minus locutus eſt. * Et hereditabunt
G hi, qui ad Auſtrum ſunt, montem Eſau,
& qui in campeſtribus Philiſthijm: &
poſſidebunt regionem Ephraim, & re-
gionem Samariæ: & Beniamin poſſi-
20 debit Galaad. * Et tranſmigratio exer-
citus huius filiorum Iſrael, omnia loca
Chananæorum vſque ad Sareptam: &
tranſmigratio Ieruſalem, quæ in Boſ-
phoro eſt, poſſidebit ciuitates Auſtri.
21 * Et aſcendent ſaluatores in montem
Sion iudicare montem Eſau: & erit
Domino regnum.

Iacob ve[...] ſaluabitu[r]

---

a Ier. 49. c. 14. — b Iſa. 29. d. 14. — c Gen. 27. d. 41.

PROPHETIA IONAE.

I. Missio prior.

ET factum est verbum Do- 1 I
mini ad Ionam filium A
Amathi, dicens: * Surge, 2
& vade in Niniuen ciui-
tatem grandem, & præ-
dica in ea: quia ascendit malitia eius
coram me.

α) Propheta in naui: fugiens in Tharsis

* Et surrexit Ionas, vt fugeret in 3
Tharsis a facie Domini, & descendit
in Ioppen, & inuenit nauem euntem
in Tharsis: & dedit naulum eius, &
descendit in eam vt iret cum eis in
Tharsis a facie Domini. * Dominus 4
autem misit ventum magnum in mare: B
& facta est tempestas magna in mari,
& nauis periclitabatur conteri. * Et 5
timuerunt nautæ, & clamauerunt viri
ad deum suum: & miserunt vasa, quæ
erant in naui, in mare, vt alleuiaretur
ab eis: & Ionas descendit ad interiora
nauis, & dormiebat sopore graui. * Et 6
accessit ad eum gubernator, & dixit
ei: Quid tu sopore deprimeris? surge,
inuoca Deum tuum, si forte recogitet
Deus de nobis, & non pereamus. * Et 7
dixit vir ad collegam suum: Venite, C
& mittamus sortes, & sciamus quare
hoc malum sit nobis. Et miserunt sor-
tes: & cecidit sors super Ionam. * Et 8
dixerunt ad eum: Indica nobis cuius
causa malum istud sit nobis: quod est
opus tuum? quæ terra tua? & quo
vadis? vel ex quo populo es tu? * Et 9
dixit ad eos: Hebræus ego sum, &
Dominum Deum cæli ego timeo, qui
fecit mare & aridam. * Et timuerunt 10
viri timore magno, & dixerunt ad eum:
Quid hoc fecisti? (Cognouerunt enim
viri quòd a facie Domini fugeret, quia
indicauerat eis.) * Et dixerunt ad eum: 11
Quid faciemus tibi, & cessabit mare a
nobis? quia mare ibat, & intumesce-
bat. * Et dixit ad eos: Tollite me, & 12
mittite in mare, & cessabit mare a vo- D
bis: scio enim ego quoniam propter
me tempestas hæc grandis venit super
13 vos. * Et remigabant viri vt reuerte- in mare mittitur.
rentur ad aridam, & non valebant:
quia mare ibat, & intumescebat super
14 eos. * Et clamauerunt ad Dominum,
& dixerunt: Quæsumus Domine, ne
pereamus in anima viri istius, & ne
des super nos sanguinem innocentem:
quia tu Domine, sicut voluisti, fecisti.
15 * Et tulerunt Ionam, & miserunt in
mare: & stetit mare a feruore suo. * Et
timuerunt viri timore magno Domi-
num, & immolauerunt hostias Domino,
& vouerunt vota.

2 I A ET præparauit Dominus piscem β) Propheta in ventre piscis:
grandem vt deglutiret Ionam: [a] & erat
Ionas in ventre piscis tribus diebus, &
2 tribus noctibus. * Et orauit Ionas ad orans Deum
Dominum Deum suum de ventre pi-
3 scis. * Et dixit:

[b] Clamaui de tribulatione mea ad Dominum, & exaudiuit me:
de ventre inferi clamaui, & exaudisti vocem meam.

4 B * Et proiecisti me in profundum in corde maris, & flumen circumdedit me:
omnes gurgites tui, & fluctus tui super me transierunt.

5 * Et ego dixi: Abiectus sum a conspectu oculorum tuorum:
verumtamen rursus videbo templum sanctum tuum.

6 * [c] Circumdederunt me aquæ vsque ad animam:
abyssus vallauit me, pelagus operuit caput meum.

7 * Ad extrema montium descendi: terræ vectes concluserunt me in æternum:
C & subleuabis de corruptione vitam meam, Domine Deus meus.

8 * Cum angustiaretur in me anima mea, Domini recordatus sum:
vt veniat ad te oratio mea ad templum sanctum tuum.

---

[a] Mat. 12. c. 40. & 16. a. 4. Luc. 11. d. 30. 1. Cor. 15. a. 4. — [b] Psal. 119. a. 1. — [c] Psal. 68. a. 2.

* Qui cuſtodiunt vanitates fruſtra, mi- 9
ſericordiam ſuam derelinquunt.
* Ego autem in voce laudis immo- 10
labo tibi:
quæcumque voui, reddam pro ſalute
Domino.
euomitur. * Et dixit Dominus piſci: & euo- 11
muit Ionam in aridam.

II. Missio altera.

α) Propheta prædicans:
ET factum eſt verbum Domini ad 3 1
Ionam ſecundò, dicens: * Surge, & A 2
vade in Niniuen ciuitatem magnam:
& prædica in ea prædicationem, quam
ego loquor ad te.
Niniuitarum * Et ſurrexit Ionas, & abijt in Nini- 3
uen iuxta verbum Domini: & Niniue
erat ciuitas magna itinere trium die-
rum. * Et cœpit Ionas introire in ci- 4
uitatem itinere diei vnius: & clama- B
uit, & dixit: Adhuc quadraginta dies,
& Niniue ſubuertetur.
pœnitentium * [a] Et crediderunt viri Niniuitæ in 5
Deum: & prædicauerunt ieiunium, &
veſtiti ſunt ſaccis a maiore vſque ad
minorem. * Et peruenit verbum ad re- 6
gem Niniue: & ſurrexit de ſolio ſuo,
& abiecit veſtimentum ſuum a ſe, &
indutus eſt ſacco, & ſedit in cinere.
* Et clamauit, & dixit in Niniue ex ore 7
regis & principum eius, dicens: Ho-
mines, & iumenta, & boues, & pecora
non guſtent quidquam: nec paſcantur,
& aquam non bibant. * Et operiantur 8
ſaccis homines, & iumenta, & clament C
ad Dominum in fortitudine, & con-
uertatur vir a via ſua mala, & ab ini-
quitate, quæ eſt in manibus eorum.
* [b] Quis ſcit ſi conuertatur, & ignoſcat 9
Deus: & reuertatur a furore iræ ſuæ,
& non peribimus?
Deus miſeretur. * Et vidit Deus opera eorum, quia 10
conuerſi ſunt de via ſua mala: & mi-
ſertus eſt Deus ſuper malitiam, quam
locutus fuerat vt faceret eis, & non fecit.

4
1 ET afflictus eſt Ionas afflictione ma- β) Proph iraſcens
A
2 gna, & iratus eſt: * & orauit ad Do-
minum, & dixit: Obſecro Domine, a Deo ſer
numquid non hoc eſt verbum meum,
cum adhuc eſſem in terra mea? pro-
pter hoc præoccupaui vt fugerem in
Tharſis. [c] ſcio enim quia tu Deus cle-
mens, & miſericors es, patiens, &
B multæ miſerationis, & ignoſcens ſuper
3 malitia. * Et nunc Domine tolle quæſo
animam meam a me: quia melior eſt
4 mihi mors quàm vita. * Et dixit Do-
minus: Putaſne bene iraſceris tu?
5 * Et egreſſus eſt Ionas de ciuitate, iterumqu
C & ſedit contra Orientem ciuitatis: &
fecit ſibimet vmbraculum ibi, & ſede-
bat ſubter illud in vmbra, donec vi-
6 deret quid accideret ciuitati. * Et præ-
parauit Dominus Deus hederam, &
aſcendit ſuper caput Ionæ, vt eſſet vm-
bra ſuper caput eius, & protegeret
eum: laborauerat enim: & lætatus eſt
7 Ionas ſuper hedera, lætitia magna. * Et
parauit Deus vermem aſcenſu diluculi
in craſtinum: & percuſſit hederam, &
8 exaruit. * Et cum ortus fuiſſet ſol, præ-
cepit Dominus vento calido, & vrenti:
& percuſſit ſol ſuper caput Ionæ, &
æſtuabat: & petiuit animæ ſuæ vt mo-
reretur, & dixit: Melius eſt mihi mori,
9 quàm viuere. * Et dixit Dominus ad corripitur
D Ionam: Putaſne bene iraſceris tu ſu-
per hedera? Et dixit: Bene iraſcor ego
10 vſque ad mortem. * Et dixit Domi-
nus: Tu doles ſuper hederam, in qua
non laboraſti, neque feciſti vt creſce-
ret. quæ ſub vna nocte nata eſt, & ſub
11 vna nocte perijt. * Et ego non parcam
Niniue ciuitati magnæ, in qua ſunt
pluſquam centum viginti millia homi-
num, qui neſciunt quid ſit inter dexte-
ram & ſiniſtram ſuam, & iumenta multa?

---

[a] Mat. 12. c. 41. Luc. 11. d. 32. — [b] Ier. 18. b. 11. Ioel 2. c. 14. — [c] Pſ. 85. a. 5. Ioel 2. c. 13.

PROPHETIA MICHÆÆ.

I. Commi-nationes.

α) Iudicium Dei:

iudicabitur Samaria

VERBVM Domini, quod 1 I
factum eſt ad Michæam A
Moraſthiten, in diebus
Ioathan, Achaz, & Eze-
chiæ regum Iuda: quod
vidit ſuper Samariam, & Ieruſalem.
. * [a]Audite populi omnes, & attendat 2
terra, & plenitudo eius: & ſit Domi-
nus Deus vobis in teſtem, Dominus de
templo ſancto ſuo. * [b]Quia ecce Do- 3
minus egredietur de loco ſuo: & de-
ſcendet, & calcabit ſuper excelſa terræ.
* Et conſumentur montes ſubtus eum: 4
& valles ſcindentur ſicut cera a facie B
ignis, & ſicut aquæ, quæ decurrunt
in præceps. * In ſcelere Iacob omne 5
iſtud, & in peccatis domus Iſrael. quod
ſcelus Iacob? nonne Samaria? & quæ
excelſa Iudæ? nonne Ieruſalem? * & 6
ponam Samariam quaſi aceruum lapi-
dum in agro cum plantatur vinea: &
detraham in vallem lapides eius, &
fundamenta eius reuelabo. * Et om- 7
nia ſculptilia eius concidentur, & om-
nes mercedes eius comburentur igne,
& omnia idola eius ponam in perdi-
tionem: quia de mercedibus meretri-
cis congregata ſunt, & vſque ad mer-
cedem meretricis reuertentur.

atque Iuda.

* Super hoc plangam, & vlulabo: 8
vadam ſpoliatus, & nudus: faciam C
planctum velut draconum, & luctum
quaſi ſtruthionum. * Quia deſperata 9
eſt plaga eius, quia venit vſque ad Iu-
dam, tetigit portam populi mei vſque
ad Ieruſalem. * In Geth nolite annun- 10
ciare, lacrymis ne ploretis, in domo
Pulueris puluere vos conſpergite. * Et 11
tranſite vobis habitatio Pulchra, con-
fuſa ignominia: non eſt egreſſa quæ
habitat in exitu: planctum Domus vi-
cina accipiet ex vobis, quæ ſtetit ſibi-
met. * Quia infirmata eſt in bonum, 12
quæ habitat in amaritudinibus: quia
deſcendit malum a Domino in por-
13 tam Ieruſalem. * Tumultus quadrigæ
D ſtuporis habitanti Lachis: principium
peccati eſt filiæ Sion, quia in te in-
14 uenta ſunt ſcelera Iſrael. * Propterea da-
bit emiſſarios ſuper hereditatem Geth:
domus Mendacij in deceptionem re-
15 gibus Iſrael. * Adhuc heredem addu-
cam tibi quæ habitas in Mareſa: vſque
16 ad Odollam veniet gloria Iſrael. * De-
caluare, & tondére ſuper filios deli-
ciarum tuarum: dilata caluitium tuum
ſicut aquila: quoniam captiui ducti
ſunt ex te.

β) Peccata populi:

auaritia potentium

2
I VÆ qui cogitatis inutile, & opera-
A mini malum in cubilibus veſtris: in
luce matutina faciunt illud, quoniam
2 contra Deum eſt manus eorum. * Et
concupierunt agros, & violenter tule-
runt, & rapuerunt domos: & calum-
niabantur virum, & domum eius, vi-
3 rum, & hereditatem eius. * Idcirco hæc
dicit Dominus: Ecce ego cogito ſu-
per familiam iſtam malum: vnde non
auferetis colla veſtra, & non ambula-
bitis ſuperbi, quoniam tempus peſſi-
4 mum eſt. * In die illa ſumetur ſuper
vos parabola, & cantabitur canticum
B cum ſuauitate, dicentium: Depopula-
tione vaſtati ſumus: pars populi mei
commutata eſt: quomodo recedet a
me, cum reuertatur, qui regiones no-
ſtras diuidat?

& infidelitas populi,

5 * Propter hoc non erit tibi mittens
6 funiculum fortis in cœtu Domini. * Ne
loquamini loquentes: Non ſtillabit
ſuper iſtos, non comprehendet con-
7 fuſio. * Dicit domus Iacob: Numquid
abbreuiatus eſt ſpiritus Domini, aut
tales ſunt cogitationes eius? Nonne
verba mea bona ſunt cum eo, qui recte
8 graditur? * Et econtrario populus meus
C in aduerſarium conſurrexit: deſuper
tunica pallium ſuſtuliſtis: & eos, qui
tranſibant ſimpliciter, conuertiſtis in

---

[a] Deut. 32. a. 1. Iſa. 1. a. 2. — [b] Iſa. 26. d. 21.

bellum. * Mulieres populi mei eieci- 9
ſtis de domo deliciarum ſuarum: a
paruulis earum tuliſtis laudem meam
in perpetuum. * Surgite, & ite, quia 10
non habetis hic requiem: propter im-
munditiam eius corrumpetur putre-
dine peſſima. * Vtinam non eſſem vir 11
habens ſpiritum, & mendacium potius D
loquerer: ſtillabo tibi in vinum, & in
ebrietatem: & erit ſuper quem ſtillatur
populus iſte. * Congregatione congre- 12
gabo Iacob totum te: in vnum con-
ducam reliquias Iſrael, pariter ponam
illum quaſi gregem in ouili, quaſi pe-
cus in medio caularum, tumultuabun-
tur a multitudine hominum. * Aſcendet 13
enim pandens iter ante eos: diuident,
& tranſibunt portam, & ingredientur
per eam: & tranſibit rex eorum co-
ram eis, & Dominus in capite eorum.

3

iniuſtitia principum

ET dixi: Audite principes Iacob, 1
& duces domus Iſrael: Numquid non A
veſtrum eſt ſcire iudicium, * qui odio 2
habetis bonum, & diligitis malum:
qui violenter tollitis pelles eorum de-
ſuper eis, & carnem eorum deſuper
oſſibus eorum? * Qui comederunt car- 3
nem populi mei, & pellem eorum de-
ſuper excoriauerunt: & oſſa eorum
confregerunt, & conciderunt ſicut in
lebete, & quaſi carnem in medio ollæ.
* Tunc clamabunt ad Dominum, & 4
non exaudiet eos: & abſcondet faciem B
ſuam ab eis in tempore illo, ſicut ne-
quiter egerunt in adinuentionibus ſuis.

& ſeductio propheta-rum,

* Hæc dicit Dominus ſuper prophe- 5
tas, qui ſeducunt populum meum:
qui mordent dentibus ſuis, & prædi-
cant pacem: & ſi quis non dederit in
ore eorum quippiam, ſanctificant ſu-
per eum prælium. * Propterea nox 6
vobis pro viſione erit, & tenebræ vo-
bis pro diuinatione: & occumbet ſol
ſuper prophetas, & obtenebrabitur ſu-
per eos dies. * Et confundentur qui 7
vident viſiones, & confundentur di- C
uini: & operient omnes vultus ſuos,
quia non eſt reſponſum Dei. * Ve- 8
rumtamen ego repletus ſum fortitu-
dine ſpiritus Domini, iudicio, & vir-
tute: vt annunciem Iacob ſcelus ſuum,
& Iſrael peccatum ſuum.

quibus de-letio Sion nunciatur.

* Audite hoc principes domus Iacob, 9
& iudices domus Iſrael: qui abomi-
namini iudicium, & omnia recta per-
10 uertitis. * Qui ædificatis Sion in ſan-
D guinibus, & Ieruſalem in iniquitate.
11 * [a] Principes eius in muneribus iudi-
cabant, & ſacerdotes eius in mercede
docebant, & prophetæ eius in pecunia
diuinabant: & ſuper Dominum re-
quieſcebant, dicentes: Numquid non
Dominus in medio noſtrum? non ve-
12 nient ſuper nos mala. * Propter hoc,
cauſa veſtri, [b] Sion quaſi ager arabi-
tur, & Ieruſalem quaſi aceruus lapi-
dum erit, & mons templi in excelſa
ſiluarum.

II. Conſolationes.

4

α) Ciuitas Dei: glorioſa er[it] Sion,

1 ET [c] erit: In nouiſſimo dierum erit
A mons domus Domini præparatus in
vertice montium, & ſublimis ſuper
2 colles: & fluent ad eum populi. * Et
properabunt gentes multæ, & dicent:
Venite, aſcendamus ad montem Do-
mini, & ad domum Dei Iacob: & do-
cebit nos de vijs ſuis, & ibimus in ſe-
mitis eius: quia de Sion egredietur
lex, & verbum Domini de Ieruſalem.
3 * Et iudicabit inter populos multos,
& corripiet gentes fortes vſque in lon-
B ginquum: & concident gladios ſuos
in vomeres, & haſtas ſuas in ligones:
non ſumet gens aduerſus gentem gla-
dium: & non diſcent vltra belligerare.
4 * Et ſedebit vir ſubtus vitem ſuam, &
ſubtus ficum ſuam, & non erit qui
deterreat: quia os Domini exercituum
5 locutum eſt. * Quia omnes populi
ambulabunt vnuſquiſque in nomine
Dei ſui: nos autem ambulabimus in
nomine Domini Dei noſtri in æternum
& vltra.

nunc dolens & parturiens.

6 * In die illa, dicit Dominus, con-
gregabo claudicantem: & eam, quam
eieceram, colligam: & quam afflixe-
7 ram: * [d] Et ponam claudicantem in re-
liquias: & eam, quæ laborauerat, in
gentem robuſtam: [e] & regnabit Do-
C minus ſuper eos in monte Sion, ex
8 hoc nunc & vſque in æternum. * Et
tu turris gregis nebuloſa filiæ Sion
vſque ad te veniet: & veniet poteſtas
9 prima, regnum filiæ Ieruſalem. * Nunc
quare mœrore contraheris? numquid
rex non eſt tibi, aut conſiliarius tuus
perijt, quia comprehendit te dolor ſicut

[a] Eze. 22. f. 27. Soph. 3. a. 3. — [b] Ier. 26. f. 18. — [c] Iſa. 2. a. 2. — [d] Soph. 3. d. 19. — [e] Luc. 1. d. 32. Dan. 7. d. 14.

parturientem? * Dole, & ſatage filia 10
Sion quaſi parturiens: quia nunc egre-
dieris de ciuitate, & habitabis in re-
gione, & venies vſque ad Babylonem,
ibi liberaberis: ibi redimet te Domi-
nus de manu inimicorum tuorum. * Et 11
nunc congregatæ ſunt ſuper te gen-
tes multæ, quæ dicunt: Lapidetur: &
aſpiciat in Sion oculus noſter. * Ipſi 12
autem non cognouerunt cogitationes D
Domini, & non intellexerunt conſilium
eius: quia congregauit eos quaſi fœ-
num areæ. * Surge, & tritura filia Sion: 13
quia cornu tuum ponam ferreum, &
vngulas tuas ponam æreas: & com-
minues populos multos, & interficies
Domino rapinas eorum, & fortitudi-
nem eorum Domino vniuerſæ terræ.
NVnc vaſtaberis filia latronis: obſi- 5 1 A
dionem poſuerunt ſuper nos, in virga
percutient maxillam iudicis Iſrael.

β) Paſtor Dei:
*aET TV BETHLEHEM Ephrata 2
paruulus es in millibus Iuda: ex te
egreſſus eius
mihi egredietur qui ſit dominator in
Iſrael, & egreſſus eius ab initio, a die-
bus æternitatis. * Propter hoc dabit 3
eos vſque ad tempus, in quo partu-
riens pariet: & reliquiæ fratrum eius
conuertentur ad filios Iſrael. * Et ſta- 4
bit, & paſcet in fortitudine Domini, B
in ſublimitate nominis Domini Dei
ſui: & conuertentur, quia nunc magni-
ficabitur vſque ad terminos terræ. * Et 5
erit iſte pax: cum venerit Aſſyrius in
terram noſtram, & quando calcauerit
in domibus noſtris: & ſuſcitabimus ſu-
per eum ſeptem paſtores, & octo pri-
mates homines.

atque populus.
* Et paſcent terram Aſſur in gla- 6
dio, & terram Nemrod in lanceis eius:
& liberabit ab Aſſur cum venerit in
terram noſtram, & cum calcauerit in
finibus noſtris. * Et erunt reliquiæ 7
Iacob in medio populorum multorum
quaſi ros a Domino, & quaſi ſtillæ ſu- C
per herbam, quæ non expectat virum,
& non præſtolatur filios hominum. * Et 8
erunt reliquiæ Iacob in Gentibus in
medio populorum multorum, quaſi
leo in iumentis ſiluarum, & quaſi ca-
tulus leonis in gregibus pecorum: qui
cum tranſierit, & conculcauerit, & ce-
perit, non eſt qui eruat. * Exaltabitur 9
manus tua ſuper hoſtes tuos, & om-
10 nes inimici tui interibunt. * Et erit in
die illa, dicit Dominus: Auferam equos
D tuos de medio tui, & diſperdam qua-
11 drigas tuas. * Et perdam ciuitates terræ
tuæ, & deſtruam omnes munitiones
tuas, & auferam maleficia de manu
tua, & diuinationes non erunt in te.
12 * Et perire faciam ſculptilia tua, & ſta-
tuas tuas de medio tui: & non adora-
13 bis vltra opera manuum tuarum. * Et
euellam lucos tuos de medio tui: &
14 conteram ciuitates tuas. * Et faciam
in furore & in indignatione vltionem
in omnibus gentibus, quæ non au-
dierunt.

III. Admonitiones.

α) Vox Domini:
6 1 A AVdite quæ Dominus loquitur: Surge,
contende iudicio aduerſum montes, &
populus ingratus
2 audiant colles vocem tuam. * Audi-
ant montes iudicium Domini, & fortia
fundamenta terræ: quia iudicium Do-
mini cum populo ſuo, & cum Iſrael
3 dijudicabitur. * bPopule meus quid
feci tibi, aut quid moleſtus fui tibi?
4 reſponde mihi. * Quia eduxi te de
Terra Ægypti, & de domo ſeruien-
tium liberaui te: & miſi ante faciem
tuam Moyſen, & Aaron, & Mariam?
5 * cPopule meus memento quæſo quid
cogitauerit Balach rex Moab, & quid
B reſponderit ei Balaam filius Beor, de
Setim vſque ad Galgalam, vt cogno-
ſceres iuſtitias Domini.

ambulet cum Deo
6 * Quid dignum offeram Domino?
curuabo genu Deo excelſo? numquid
offeram ei holocautomata, & vitulos
7 anniculos? * Numquid placari poteſt
Dominus in millibus arietum, aut in
multis millibus hircorum pinguium?
numquid dabo primogenitum meum
pro ſcelere meo fructum ventris mei
8 pro peccato animæ meæ? * Indicabo
tibi o homo quid ſit bonum, & quid
Dominus requirat a te: Vtique facere
iudicium, & diligere miſericordiam, &
ſolicitum ambulare cum Deo tuo.

neue in voluntate mala.
9 * Vox Domini ad ciuitatem clamat
C & ſalus erit timentibus nomen tuum:
Audite tribus, & quis approbabit il-
10 lud? * Adhuc ignis in domo impij
theſauri iniquitatis, & menſura minor
11 iræ plena. * Numquid iuſtificabo ſta-

a Matt. 2. a. 6. Ioan. 7. f. 42. — b Ier. 2. a. 5. — c Nu. 22. & 23.

teram impiam, & ſaccelli pondera do-
loſa? * In quibus diuites eius repleti 12
ſunt iniquitate, & habitantes in ea lo-
quebantur mendacium, & lingua eo-
rum fraudulenta in ore eorum. * Et 13
ego ergo cœpi percutere te perditione
ſuper peccatis tuis. * Tu comedes, & 14
non ſaturaberis: & humiliatio tua in D
medio tui: & apprehendes, & non ſal-
uabis: & quos ſaluaueris, in gladium
dabo. * [a]Tu ſeminabis, & non metes: 15
tu calcabis oliuam, & non vngeris oleo:
& muſtum, & non bibes vinum. * Et 16
cuſtodiſti præcepta Amri, & omne opus
domus Achab: & ambulaſti in volun-
tatibus eorum, vt darem te in perdi-
tionem, & habitantes in ea in ſibilum,
& opprobrium populi mei portabitis.

β) Vox populi: agnoſcit iniquitatem ſuam,

VÆ mihi, quia factus ſum ſicut qui 7 1
colligit in autumno racemos vinde- A
miæ: non eſt botrus ad comedendum,
præcoquas ficus deſiderauit anima mea.
* Periit ſanctus de terra, & rectus in 2
hominibus non eſt: omnes in ſanguine
inſidiantur, vir fratrem ſuum ad mor-
tem venatur. * Malum manuum ſua- 3
rum dicunt bonum: princeps poſtulat,
& iudex in reddendo eſt: & magnus
locutus eſt deſiderium animæ ſuæ, &
conturbauerunt eam. * Qui optimus 4
in eis eſt, quaſi paliurus: & qui re-
ctus, quaſi ſpina de ſepe. Dies ſpecu-
lationis tuæ, viſitatio tua venit: nunc
erit vaſtitas eorum. * Nolite credere 5
amico: & nolite confidere in duce: ab B
ea, quæ dormit in ſinu tuo, cuſtodi
clauſtra oris tui. * [b]Quia filius contu- 6
meliam facit patri, & filia conſurgit
aduerſus matrem ſuam, nurus aduer-
ſus ſocrum ſuam: [c]& inimici hominis
domeſtici eius.

iram Dei portabit

* Ego autem ad Dominum aſpiciam, 7
expectabo Deum ſaluatorem meum:
audiet me Deus meus. * Ne læteris 8
inimica mea ſuper me, quia cecidi:
conſurgam, cum ſedero in tenebris,
9 Dominus lux mea eſt. * Iram Domini
portabo, quoniam peccaui ei, donec
cauſam meam iudicet, & faciat iudi-
cium meum: educet me in lucem, vi-
10 debo iuſtitiam eius. * Et aſpiciet ini-
mica mea, & operietur confuſione,
quæ dicit ad me: Vbi eſt Dominus
Deus tuus? Oculi mei videbunt in
eam: nunc erit in conculcationem vt
11 lutum platearum. * Dies, vt ædificen-
tur maceriæ tuæ: in die illa longe fiet
12 lex. * In die illa & vſque ad te veniet
C de Aſſur, & vſque ad ciuitates muni-
tas: & a ciuitatibus munitis vſque ad
flumen, & ad mare de mari, & ad
13 montem de monte. * Et terra erit
in deſolationem propter habitatores
ſuos, & propter fructum cogitationum
eorum.

aſpiciens ad Dominum,

14 * Paſce populum tuum in virga tua,
gregem hereditatis tuæ habitantes ſo-
los in ſaltu, in medio Carmeli: paſcen-
tur Baſan & Galaad iuxta dies anti-
15 quos. * Secundum dies egreſſionis tuæ
de Terra Ægypti oſtendam ei mira-
16 bilia. * Videbunt gentes, & confun-
dentur ſuper omni fortitudine ſua:
ponent manum ſuper os, aures eorum
17 ſurdæ erunt. * Lingent puluerem ſicut
D ſerpentes, velut reptilia terræ pertur-
babuntur in ædibus ſuis: Dominum
Deum noſtrum formidabunt, & time-
18 bunt te. * [d]Quis Deus ſimilis tui, qui
aufers iniquitatem, & tranſis peccatum
reliquiarum hereditatis tuæ? non im-
mittet vltra furorem ſuum, quoniam
19 volens miſericordiam eſt. * Reuerte-
tur, & miſerebitur noſtri: deponet ini-
quitates noſtras, & proiiciet in pro-
fundum maris omnia peccata noſtra.
20 * Dabis veritatem Iacob, miſericordiam
Abraham: quæ iuraſti patribus noſtris
a diebus antiquis.

cui preces ac laudes offert.

[a] Deut. 28. d. 38. Agg. 1. b. 6. — [b] Mat. 10. c. 21. — [c] Mat. 10. d. 36. — [d] Ier. 10. a. 6. Act. 10. g. 43.

PROPHETIA NAHVM.

I. Israel saluabitur.

Deus irascens inimicis,

ONVS Niniue: Liber vi- 1
sionis Nahum Elcesæi. 1 A
* Deus æmulator, & 2
vlciscens Dominus: vlci-
scens Dominus, & habens
furorem: vlciscens Dominus in ho-
stes suos, & irascens ipse inimicis suis.
* Dominus patiens, & magnus forti- 3
tudine, & mundans non faciet inno-
centem. Dominus in tempestate, &
turbine viæ eius, & nebulæ puluis pe-
dum eius. * Increpans mare, & exic- 4
cans illud: & omnia flumina ad de-
sertum deducens. Infirmatus est Basan,
& Carmelus: & flos Libani elanguit.
* Montes commoti sunt ab eo, & col- 5
les desolati sunt: & contremuit terra B
a facie eius, & orbis, & omnes habi-
tantes in eo. * Ante faciem indigna- 6
tionis eius quis stabit? & quis resistet
in ira furoris eius? indignatio eius
effusa est vt ignis: & petræ dissolutæ
sunt ab eo.

bonus vero amicis,

* Bonus Dominus, & confortans in 7
die tribulationis: & sciens sperantes in
se. * & in diluuio prætereunte, consum- 8
mationem faciet loci eius: & inimicos C
eius persequentur tenebræ. * Quid co- 9
gitatis contra Dominum? consumma-
tionem ipse faciet: non consurget du-
plex tribulatio. * Quia sicut spinæ se- 10
inuicem complectuntur, sic conuiuium
eorum pariter potantium: consumen-
tur quasi stipula ariditate plena. * Ex 11
te exibit cogitans contra Dominum ma-
litiam: mente pertractans præuarica-
tionem. * Hæc dicit Dominus: Si per- 12
fecti fuerint: & ita plures, sic quoque D
attondentur, & pertransibit: afflixi te,
& non affligam te vltra. * Et nunc 13
conteram virgam eius de dorso tuo,
& vincula tua disrumpam. * Et præ- 14
cipiet super te Dominus, non semina-
bitur ex nomine tuo amplius: de domo
Dei tui interficiam sculptile, & confla-
tile, ponam sepulchrum tuum, quia
15 inhonoratus es. * [a] Ecce super montes
pedes euangelizantis, & annunciantis
pacem: celebra Iuda festiuitates tuas,
& redde vota tua: quia non adijciet
vltra vt pertranseat in te Belial: vni-
uersus interijt.

suos liberabit.

II. Niniue peribit.

2
1 A AScendit qui dispergat coram te,
qui custodiat obsidionem: contem-
plare viam, conforta lumbos, robora
2 virtutem valde. * Quia reddidit Domi-
nus superbiam Iacob, sicut superbiam
Israel: quia vastatores dissipauerunt
eos, & propagines eorum corruperunt.
3 * Clypeus fortium eius ignitus, viri
exercitus in coccineis: igneæ habenæ
currus in die præparationis eius, &
4 agitatores consopiti sunt. * In itineri-
B bus conturbati sunt: quadrigæ collisæ
sunt in plateis: aspectus eorum quasi
lampades, quasi fulgura discurrentia.
5 * Recordabitur fortium suorum, ruent
in itineribus suis: velociter ascendent
muros eius, & præparabitur vmbra-
6 culum. * Portæ fluuiorum apertæ sunt,
7 & templum ad solum dirutum. * Et
miles captiuus abductus est: & ancillæ
eius minabantur gementes vt columbæ,
8 murmurantes in cordibus suis. * Et
C Niniue quasi piscina aquarum aquæ
eius: ipsi vero fugerunt: state, state,
9 & non est qui reuertatur. * Diripite
argentum, diripite aurum: & non est
finis diuitiarum ex omnibus vasis de-
10 siderabilibus. * Dissipata est, & scissa,
& dilacerata: & cor tabescens, & dis-
solutio geniculorum, & defectio in cun-
ctis renibus: & facies omnium eorum
11 sicut nigredo ollæ. * Vbi est habita-
culum leonum, & pascua catulorum
D leonum, ad quam iuit leo vt ingrede-

a) Depopulatio: dissipabitur ac diripietur.

[a] Isa. 52. b. 7. Rom. 10. c. 15.

retur illuc, catulus leonis, & non eſt
qui exterreat? * Leo cepit ſufficienter 12
catulis ſuis, & necauit leænis ſuis: &
impleuit præda ſpeluncas ſuas, & cu-
bile ſuum rapina. * Ecce ego ad te, 13
dicit Dominus exercituum, & ſuccen-
dam vſque ad fumum quadrigas tuas,
& leunculos tuos comedet gladius: &
exterminabo de terra prædam tuam,
& non audietur vltra vox nunciorum
tuorum.

β) Culpa grauis:

3

VÆ [a] ciuitas ſanguinum, vniuerſa 1
mendacij dilaceratione plena: non re- A
cedet a te rapina. * Vox flagelli, & 2
vox impetus rotæ, & equi frementis,
& quadrigæ feruentis, & equitis aſcen-
dentis: * & micantis gladij, & fulgu- 3
rantis haſtæ, & multitudinis interfectæ,
& grauis ruinæ: nec eſt finis cadaue-
rum, & corruent in corporibus ſuis.
* Propter multitudinem fornicationum 4
meretricis ſpecioſæ, & gratæ, & ha-
bentis maleficia, quæ vendidit gentes
in fornicationibus ſuis, & familias in
maleficijs ſuis: * Ecce ego ad te, dicit 5
Dominus exercituum, & [b] reuelabo B
pudenda tua in facie tua, & oſtendam
Gentibus nuditatem tuam, & regnis
ignominiam tuam. * Et proijciam ſu- 6
per te abominationes, & contumelijs
te afficiam, & ponam te in exemplum.
* Et erit: omnis, qui viderit te, reſi- 7
liet a te, & dicet: Vaſtata eſt Niniue:
quis commouebit ſuper te caput? vnde
quæram conſolatorem tibi? * Numquid 8
melior es Alexandria populorum, quæ
habitat in fluminibus? aquæ in cir-
cuitu eius: cuius diuitiæ, mare: aquæ

propter fornicationes

vt Alexandria

9 muri eius. * Æthiopia fortitudo eius,
& Ægyptus, & non eſt finis: Aphrica,
10 & Libyes fuerunt in auxilio tuo. * Sed
& ipſa in tranſmigrationem ducta eſt
in captiuitatem: paruuli eius eliſi ſunt
in capite omnium viarum, & ſuper in-
C clytos eius miſerunt ſortem, & omnes
optimates eius confixi ſunt in compe-
11 dibus. * Et tu ergo inebriaberis, & deſolabitur.
eris deſpecta: & tu quæres auxilium
12 ab inimico. * Omnes munitiones tuæ
ſicut ficus cum groſſis ſuis: ſi con-
cuſſæ fuerint, cadent in os comeden-
13 tis. * Ecce populus tuus mulieres in
medio tui: inimicis tuis adapertione
pandentur portæ terræ tuæ, deuorabit
14 ignis vectes tuos. * Aquam propter
obſidionem hauri tibi, extrue munitio-
nes tuas: intra in lutum, & calca, ſubi-
15 gens tene laterem. * Ibi comedet te
ignis: peribis gladio, deuorabit te vt
bruchus: congregare vt bruchus: mul-
16 tiplicare vt locuſta. * Plures feciſti ne-
D gotiationes tuas quàm ſtellæ ſint cæli:
17 bruchus expanſus eſt, & auolauit. * Cu-
ſtodes tui quaſi locuſtæ: & paruuli tui
quaſi locuſtæ locuſtarum, quæ con-
fidunt in ſepibus in die frigoris: ſol
ortus eſt, & auolauerunt, & non eſt co-
18 gnitus locus earum vbi fuerint. * Dor-
mitauerunt paſtores tui, rex Aſſur: ſe-
pelientur principes tui: latitauit popu-
lus tuus in montibus, & non eſt qui
19 congreget. * Non eſt obſcura contri-
tio tua, peſſima eſt plaga tua: om-
nes qui audierunt auditionem tuam,
compreſſerunt manum ſuper te: quia
ſuper quem non tranſijt malitia tua
ſemper?

[a] Eze. 24. c. 9. Hab. 2. c. 12. — [b] Iſa. 47. a. 3.

PROPHETIA HABACVC.

I. Responsa Dei.

α) Iudæi caſtigabuntur: contra impios

ONVS, quod vidit Haba- 1 I
cuc propheta. A
* Vſquequo Domine cla- 2
mabo, & non exaudies?
vociferabor ad te vim pa-
tiens, & non ſaluabis? * Quare oſten- 3
diſti mihi iniquitatem, & laborem, vi-
dere prædam, & iniuſtitiam contra me?
& factum eſt iudicium, & contradictio
potentior. * Propter hoc lacerata eſt 4
lex, & non peruenit vſque ad finem
iudicium: quia impius præualet ad-
uerſus iuſtum, propterea egreditur iu-
dicium peruerſum.

ſuſcitabuntur Chaldæi.

* [a] Aſpicite in gentibus, & videte: ad- 5
miramini, & obſtupeſcite: quia opus B
factum eſt in diebus veſtris, quod nemo
credet cum narrabitur. * Quia ecce 6
ego ſuſcitabo Chaldæos, gentem ama-
ram, & velocem, ambulantem ſuper
latitudinem terræ, vt poſſideat taber-
nacula non ſua. * Horribilis, & terri- 7
bilis eſt: ex ſemetipſa iudicium, &
onus eius egredietur. * Leuiores par- 8
dis equi eius, & velociores lupis ve-
ſpertinis; & diffundentur equites eius:
equites namque eius de longe venient, C
volabunt quaſi aquila feſtinans ad co-
medendum. * Omnes ad prædam ve- 9
nient, facies eorum ventus vrens: &
congregabit quaſi arenam, captiuita-
tem. * Et ipſe de regibus triumphabit, 10
& tyranni ridiculi eius erunt: ipſe ſu-
per omnem munitionem ridebit, &
comportabit aggerem, & capiet eam.
* Tunc mutabitur ſpiritus, & pertran- 11
ſibit; & corruet: hæc eſt fortitudo
eius dei ſui.

β) Chaldæi cædentur: viris ſceleſtis

* Numquid non tu a principio Do- 12
mine Deus meus, ſancte meus, & non
moriemur? Domine in iudicium po-
ſuiſti eum: & fortem vt corriperes, D
fundaſti eum. * Mundi ſunt oculi tui, 13
ne videas malum, & reſpicere ad ini-
quitatem non poteris. quare reſpicis
ſuper iniqua agentes, & taces deuo-
14 rante impio iuſtiorem ſe? * Et facies
homines quaſi piſces maris, & quaſi
15 reptile non habens principem. * To-
tum in hamo ſubleuauit, traxit illud
in ſagena ſua, & congregauit in rete
ſuum. Super hoc lætabitur & exulta-
16 bit. * propterea immolabit ſagenæ ſuæ,
& ſacrificabit reti ſuo: quia in ipſis in-
craſſata eſt pars eius, & cibus eius
17 electus. * Propter hoc ergo expandit
2 ſagenam ſuam, & ſemper interficere
1 Gentes non parcet. SVper cuſtodiam
A meam ſtabo, & figam gradum ſuper
munitionem: & contemplabor, vt vi-
deam quid dicatur mihi, & quid re-
ſpondeam ad arguentem me.

prænunciatur

2 * Et reſpondit mihi Dominus, &
dixit: Scribe viſum, & explana eum
ſuper tabulas: vt percurrat qui legerit
3 eum. * Quia adhuc viſus procul, &
apparebit in finem, & non mentietur.
ſi moram fecerit, expecta illum: quia
4 veniens veniet, & non tardabit. * Ecce
qui incredulus eſt, non erit recta anima
eius in ſemetipſo: [b] iuſtus autem in
5 fide ſua viuet. * Et quomodo vinum
B potantem decipit: ſic erit vir ſuperbus,
& non decorabitur: qui dilatauit quaſi
infernus animam ſuam: & ipſe quaſi
mors, & non adimpletur: & congre-
gabit ad ſe omnes gentes, & coacerua-
6 bit ad ſe omnes populos. * Numquid
non omnes iſti ſuper eum parabolam
ſument, & loquelam ænigmatum eius:

quinquies væ.

& dicetur: Væ ei, qui multiplicat non
ſua? vſquequo & aggrauat contra ſe
7 denſum lutum? * Numquid non re-
pente conſurgent qui mordeant te: &
ſuſcitabuntur lacerantes te, & eris in
8 rapinam eis? * Quia tu ſpoliaſti gen-
tes multas, ſpoliabunt te omnes, qui

---

[a] Act. 12. f. 41. — [b] Io. 3. d. 36. Rom. 1. b. 17. Gal. 3. b. 11. Heb. 10. g. 38.

reliqui fuerint de populis propter ſanguinem hominis & iniquitatem terræ ciuitatis, & omnium habitantium in
ea. * Væ qui congregat auaritiam ma- 9
lam domui ſuæ, vt ſit in excelſo nidus
eius, & liberari ſe putat de manu mali.
* Cogitaſti confuſionem domui tuæ, 10
concidiſti populos multos, & peccauit C
anima tua. * Quia lapis de pariete cla- 11
mabit: & lignum, quod inter iunĉturas
ædificiorum eſt, reſpondebit. * [a] Væ 12
qui ædificat ciuitatem in ſanguinibus,
& præparat vrbem in iniquitate. * Num- 13
quid non hæc ſunt a Domino exercituum? Laborabunt enim populi in multo igne: & gentes in vacuum, &
deficient. * Quia replebitur terra, vt 14
cognoſcant gloriam Domini, quaſi aquæ
operientes mare. * Væ qui potum dat 15
amico ſuo mittens fel ſuum, & ine-
brians vt aſpiciat nuditatem eius. * Re- 16
pletus es ignominia pro gloria: bibe D
tu quoque, & conſopire: circumdabit te calix dexteræ Domini, & vomitus
ignominiæ ſuper gloriam tuam. * Quia 17
iniquitas Libani operiet te, & vaſtitas animalium deterrebit eos de ſanguinibus hominum, & iniquitate terræ, & ciuitatis, & omnium habitantium
in ea. * Quid prodeſt ſculptile, quia 18
ſculpſit illud fictor ſuus, conflatile, & imaginem falſam? quia ſperauit in figmento fictor eius vt faceret ſimu-
lachra muta. * Væ qui dicit ligno: 19
Expergiſcere: Surge, lapidi tacenti: numquid ipſe docere poterit? Ecce iſte coopertus eſt auro, & argento: & omnis ſpiritus non eſt in viſceri-
bus eius. * [b] Dominus autem in tem- 20
plo ſancto ſuo: ſileat a facie eius omnis terra.

II. Psalmus prophetæ.

3
1

ORATIO
HABACVC PROPHETÆ
PRO IGNORANTIIS.

Timuit, DOMINE audiui auditionem tuam, & timui. 2 A
Domine opus tuum in medio annorum viuifica illud:
In medio annorum notum facies:
cum iratus fueris, miſericordiæ recordaberis.

3 * Deus ab Auſtro veniet, *ſed cum Deus veniet*
& ſanctus de monte Pharan:
Operuit cælos gloria eius:
& laudis eius plena eſt terra.
4 * Splendor eius vt lux erit:
cornua in manibus eius:
Ibi abſcondita eſt fortitudo eius:
5 * ante faciem eius ibit mors.
Et egredietur diabolus ante pedes eius.
6 * Stetit, & menſus eſt terram.
Aſpexit, & diſſoluit Gentes:
& contriti ſunt montes ſæculi.
Incuruati ſunt colles mundi,
ab itineribus æternitatis eius.
7 B * Pro iniquitate vidi tentoria Æthiopiæ,
turbabuntur pelles terræ Madian.
8 * Numquid in fluminibus iratus es Domine?
aut in fluminibus furor tuus?
vel in mari indignatio tua?
Qui aſcendes ſuper equos tuos:
& quadrigæ tuæ ſaluatio.
9 * Suſcitans ſuſcitabis arcum tuum:
iuramenta tribubus quæ locutus es:
Fluuios ſcindes terræ:
10 * viderunt te, & doluerunt montes:
gurges aquarum tranſijt.
Dedit abyſſus vocem ſuam:
altitudo manus ſuas leuauit.
11 C * Sol, & luna ſteterunt in habitaculo ſuo,
in luce ſagittarum tuarum,
ibunt in ſplendore fulgurantis haſtæ tuæ.
12 * In fremitu conculcabis terram:
in furore obſtupefacies Gentes.
13 * Egreſſus es in ſalutem populi tui: *in ſalutem populi,*
in ſalutem cum Chriſto tuo:
Percuſſiſti caput de domo impij:
denudaſti fundamentum eius vſque ad collum.
14 * Maledixiſti ſceptris eius, capiti bellatorum eius,
venientibus vt turbo ad diſpergendum me.
Exultatio eorum ſicut eius, qui deuorat pauperem in abſcondito.
15 * Viam feciſti in mari equis tuis,
D in luto aquarum multarum.
16 * Audiui, & conturbatus eſt venter meus:
a voce contremuerunt labia mea.

[a] Eze. 24. c. 9. Nah. 3. a. 1. — [b] Pſ. 10. b. 5.

Ingrediatur putredo in offibus meis,
& fubter me fcateat.
Vt requiefcam in die tribulationis:
vt afcendam ad populum accinctum
noftrum.
17 *Ficus enim non florebit:
& non erit germen in vineis.
Mentietur opus oliuæ:
& arua non afferent cibum.

Abfcindetur de ouili pecus:
& non erit armentum in præfepibus.
18 *Ego autem in Domino gaudebo:
& exultabo in Deo Iefu meo. in Iefu exultat.
19 *Deus Dominus fortitudo mea:
& ponet pedes meos quafi ceruorum.
Et fuper excelfa mea deducet me
victor in pfalmis canentem.

PROPHETIA SOPHONIÆ.

I. Vltio Domini.

α) Iudicans:

VERBVM Domini, quod 1 I
factum est ad Sophoniam A
filium Chusi, filij Godo-
liæ, filij Amariæ, filij Eze-
ciæ, in diebus Iosiæ filij
Amon regis Iudæ.

omnia congregabit,

* Congregans congregabo omnia a 2
facie terræ, dicit Dominus: * congre- 3
gans hominem, & pecus, congregans
volatilia cæli, & pisces maris: & ruinæ
impiorum erunt: & disperdam homi-
nes a facie terræ, dicit Dominus.

Iudam & Ierusalem scrutabitur

* Et extendam manum meam su- 4
per Iudam, & super omnes habitan-
tes Ierusalem: & disperdam de loco
hoc reliquias Baal, & nomina ædi-
tuorum cum sacerdotibus: * & eos, 5
qui adorant super tecta militiam cæli, B
& adorant, & iurant in Domino, &
iurant in Melchom. * Et qui auer- 6
tuntur de post tergum Domini, & qui
non quæsierunt Dominum, nec in-
uestigauerunt eum. * Silete a facie 7
Domini Dei: quia iuxta est dies Do-
mini, quia præparauit Dominus ho-
stiam, sanctificauit vocatos suos. * Et 8
erit: in die hostiæ Domini visitabo
super principes, & super filios regis,
& super omnes, qui induti sunt veste
peregrina: * & visitabo super omnem, 9
qui arroganter ingreditur super limen
in die illa: qui complent domum Do-
mini Dei sui iniquitate, & dolo. * Et 10
erit in die illa, dicit Dominus, vox C
clamoris a porta piscium, & vlulatus
a Secunda, & contritio magna a col-
libus. * Vlulate habitatores Pilæ: con- 11
ticuit omnis populus Chanaan, dispe-
rierunt omnes inuoluti argento. * Et 12
erit in tempore illo: scrutabor Ieru-
salem in lucernis: & visitabo super
viros defixos in fæcibus suis: qui di-
cunt in cordibus suis: Non faciet bene
Dominus, & non faciet male. * Et erit 13
fortitudo eorum in direptionem, & do-
mus eorum in desertum: & [a] ædifica-
bunt domos, & non habitabunt: &
plantabunt vineas, & non bibent vi-
num earum.

in di... propi...

14 * Iuxta est dies Domini magnus,
D iuxta est & velox nimis: vox diei
Domini amara, tribulabitur ibi fortis.
15 * [b] Dies iræ dies illa, dies tribulationis
& angustiæ, dies calamitatis & mise-
riæ, dies tenebrarum & caliginis, dies
16 nebulæ & turbinis, * dies tubæ & clan-
goris super ciuitates munitas, & super
17 angelos excelsos. * Et tribulabo ho-
mines, & ambulabunt vt cæci, quia
Domino peccauerunt: & effundetur
sanguis eorum sicut humus, & cor-
18 pora eorum sicut stercora. * [c] Sed &
argentum eorum, & aurum eorum non
poterit liberare eos in die iræ Domini:
[d] in igne zeli eius deuorabitur omnis
terra, quia consummationem cum fe-
stinatione faciet cunctis habitantibus
terram.

β) Iu... non q... tes...

2 I A
COnuenite, congregamini gens non
2 amabilis: * Priusquam pariat iussio
quasi puluerem transeuntem diem, ante-
quam veniat super vos ira furoris Do-
mini, antequam veniat super vos dies
3 indignationis Domini. * Quærite Do-
minum omnes mansueti terræ, qui
iudicium eius estis operati: quærite
iustum, quærite mansuetum: si quo-
modo abscondamini in die furoris Do-
mini.

Phil...

4 * Quia Gaza destructa erit, & Ascalon
in desertum, Azotum in meridie eij-
5 cient, & Accaron eradicabitur. * Væ
B qui habitatis funiculum maris, gens
perditorum: verbum Domini super
vos Chanaan terra Philisthinorum, &
disperdam te, ita vt non sit inhabita-
6 tor. * Et erit funiculus maris requies

[a] Amos 5. c. 11. — [b] Ier. 30. a. 7. Ioel 2. c. 11. Amos 5. e. 18. — [c] Ezec. 7. e. 19. — [d] Inf. 3. b. 8.

pastorum, & caulæ pecorum: * & erit 7
funiculus eius, qui remanserit de domo
Iuda: ibi pascentur, in domibus Asca-
lonis ad vesperam requiescent: quia
visitabit eos Dominus Deus eorum, &
auertet captiuitatem eorum.
* Audiui opprobrium Moab, & blas- 8
phemias filiorum Ammon: quæ expro- C
brauerunt populo meo, & magnificati
sunt super terminos eorum. * Propterea 9
viuo ego, dicit Dominus exercituum
Deus Israel, quia Moab vt Sodoma erit,
& filij Ammon quasi Gomorrha, sic-
citas spinarum, & acerui salis, & de-
sertum vsque in æternum: reliquiæ
populi mei diripient eos, & residui gen-
tis meæ possidebunt illos. * Hoc eis 10
eueniet pro superbia sua: quia blas-
phemauerunt, & magnificati sunt super
populum Domini exercituum. * Horri- 11
bilis Dominus super eos, & attenuabit
omnes deos terræ: & adorabunt eum
viri de loco suo, omnes insulæ Gen-
tium.
* Sed & vos Æthiopes interfecti gla- 12
dio meo eritis. D
* Et extendet manum suam super 13
Aquilonem, & perdet Assur: & ponet
speciosam in solitudinem, & in in-
uium, & quasi desertum. * [a]Et accu- 14
babunt in medio eius greges, omnes
bestiæ Gentium: & onocrotalus, & eri-
cius in liminibus eius morabuntur:
vox cantantis in fenestra, coruus in
superliminari, quoniam attenuabo ro-
bur eius. * Hæc est ciuitas gloriosa 15
habitans in confidentia: quæ dicebat
in corde suo: Ego sum, & extra me
non est alia amplius: quomodo facta
est in desertum cubile bestiæ? omnis,
qui transit per eam, sibilabit, & mo-
uebit manum suam.
VÆ prouocatrix, & redempta ciui- 3 1 A
tas, columba. * Non audiuit vocem, 2
& non suscepit disciplinam: in Do-
mino non est confisa, ad Deum suum
non appropinquauit. * [b]Principes eius 3
in medio eius quasi leones rugientes:
iudices eius lupi vespere, non relin-
quebant in mane. * Prophetæ eius ve- 4
sani, viri infideles: sacerdotes eius pol-
luerunt sanctum, iniuste egerunt con-
tra legem. * Dominus iustus in medio 5
eius non faciet iniquitatem: mane mane
iudicium suum dabit in lucem, & non
absconditur: nesciuit autem iniquus
6 confusionem. * Disperdidi Gentes, &
dissipati sunt anguli earum: desertas
feci vias eorum, dum non est qui tran-
seat: desolatæ sunt ciuitates eorum,
non remanente viro, neque vllo habi-
7 tatore. * Dixi: Attamen timebis me,
B suscipies disciplinam: & non peribit
habitaculum eius propter omnia, in
quibus visitaui eam: verumtamen di-
luculo surgentes corruperunt omnes
8 cogitationes suas. * Quapropter ex-
pecta me, dicit Dominus, in die re-
surrectionis meæ in futurum, quia
iudicium meum vt congregem Gen-
tes, & colligam regna: & effundam
super eos indignationem meam, om-
nem iram furoris mei: [c]in igne enim
zeli mei deuorabitur omnis terra.

II. Salus Domini.

Omnes laudabunt

9 * Quia tunc reddam populis la-
bium electum, vt inuocent omnes in
nomine Domini, & seruiant ei hu-
10 mero vno. * Vltra flumina Æthiopiæ,
inde supplices mei, filij dispersorum
11 meorum deferent munus mihi. * In
die illa non confunderis super cunctis
adinuentionibus tuis, quibus præua-
C ricata es in me: quia tunc auferam
de medio tui magniloquos superbiæ
tuæ, & non adijcies exaltari amplius
12 in monte sancto meo. * Et derelin-
quam in medio tui populum paupe-
rem, & egenum: & sperabunt in no-
13 mine Domini. * Reliquiæ Israel non
facient iniquitatem, nec loquentur men-
dacium, & non inuenietur in ore eo-
rum lingua dolosa: quoniam ipsi pa-
scentur, & accubabunt, & non erit qui
exterreat.

regem Israel,

14 * Lauda filia Sion: iubila Israel: læ-
tare, & exulta in omni corde filia Ieru-
15 salem. * Abstulit Dominus iudicium
tuum, auertit inimicos tuos: rex Israel
Dominus in medio tui, non timebis
16 malum vltra. * In die illa dicetur Ieru-
salem: Noli timere: Sion, non dissol-
17 uantur manus tuæ. * Dominus Deus
D tuus in medio tui fortis, ipse saluabit:
gaudebit super te in lætitia, silebit in

[a] Isa. 34. c. 11. — [b] Ezec. 22. f. 27. Mich. 3. d. 11. — [c] Sup. 1. d. 18.

53*

ſaluantem. dilectione ſua, exultabit ſuper te in
laude. * Nugas, qui a lege receſſe- 18
rant, congregabo, quia ex te erant:
vt non vltra habeas ſuper eis oppro-
brium. * Ecce ego interficiam omnes, 19
qui afflixerunt te in tempore illo: &
ſaluabo claudicantem: & eam, quæ
eiecta fuerat congregabo: & ponam
eos in laudem, & in nomen, in omni
20 terra confuſionis eorum. * In tempore
illo, quo adducam vos: & in tempore,
quo congregabo vos: dabo enim vos
in nomen, & in laudem omnibus po-
pulis terræ, cum conuertero captiui-
tatem veſtram coram oculis veſtris,
dicit Dominus.

PROPHETIA AGGAEI.

Exhortatio.

IN anno ſecundo Darij 1
regis, in menſe ſexto, in I A
die vna menſis, [a]factum
eſt verbum Domini in
manu Aggæi prophetæ
ad Zorobabel filium Salathiel, ducem
Iuda, & ad Ieſum, filium Ioſedec, ſacer-
dotem magnum, dicens:

emplum dificanum eſt,

* Hæc ait Dominus exercituum, di- 2
cens: Populus iſte dicit: Nondum ve-
nit tempus domus Domini ædificandæ.
* Et factum eſt verbum Domini in manu 3
Aggæi prophetæ, dicens: * Numquid 4
tempus vobis eſt vt habitetis in domi-
bus laqueatis, & domus iſta deſerta?

ſterilitas ceſſet;

* Et nunc hæc dicit Dominus exerci- 5
tuum: Ponite corda veſtra ſuper vias B
veſtras. * [b]Seminaſtis multum, & intu- 6
liſtis parum: comediſtis, & non eſtis
ſatiati: bibiſtis, & non eſtis inebriati:
operuiſtis vos, & non eſtis calefacti: &
qui mercedes congregauit, miſit eas in
ſacculum pertuſum. * Hæc dicit Do- 7
minus exercituum: Ponite corda ve-
ſtra ſuper vias veſtras: * aſcendite in 8
montem, portate ligna, & ædificate
domum: & acceptabilis mihi erit, &
glorificabor, dicit Dominus. * Reſpe- 9
xiſtis ad amplius, & ecce factum eſt C
minus: & intuliſtis in domum, & ex-
ufflaui illud: quam ob cauſam, dicit
Dominus exercituum? quia domus mea
deſerta eſt, & vos feſtinatis vnuſquiſ-
que in domum ſuam. * Propter hoc 10
ſuper vos prohibiti ſunt cæli ne darent
rorem, & terra prohibita eſt ne daret
germen ſuum: * & vocaui ſiccitatem 11
ſuper terram, & ſuper montes, & ſuper
triticum, & ſuper vinum, & ſuper oleum,
& quæcumque profert humus, & ſu-
per homines, & ſuper iumenta, & ſu-
per omnem laborem manuum.

ati incipiunt care.

* Et audiuit Zorobabel filius Sala- 12
thiel, & Ieſus filius Ioſedec ſacerdos D
magnus, & omnes reliquiæ populi vo-
cem Domini Dei ſui, & verba Aggæi
prophetæ, ſicut miſit eum Dominus
Deus eorum ad eos: & timuit popu-
13 lus a facie Domini. * Et dixit Aggæus
nuncius Domini de nuncijs Domini,
populo dicens: Ego vobiſcum ſum,
14 dicit Dominus. * Et ſuſcitauit Domi-
nus ſpiritum Zorobabel filij Salathiel,
ducis Iuda, & ſpiritum Ieſu filij Ioſe-
dec ſacerdotis magni, & ſpiritum reli-
quorum de omni populo: & ingreſſi
2 ſunt, & faciebant opus in domo Do-
I mini exercituum Dei ſui. IN die vige-
A ſima & quarta menſis, in ſexto menſe,
in anno ſecundo Darij regis.

II. Conſolationes.

α) Gloria templi:

2 * In ſeptimo menſe, vigeſima & pri-
ma menſis, factum eſt verbum Do-
mini in manu Aggæi prophetæ, dicens:
3 * Loquere ad Zorobabel filium Sala-
thiel, ducem Iuda, & ad Ieſum filium
Ioſedec ſacerdotem magnum, & ad re-
4 liquos populi, dicens: * Quis in vo-
bis eſt derelictus, qui vidit domum
iſtam in gloria ſua prima? & quid vos
videtis hanc nunc? numquid non ita
5 eſt, quaſi non ſit in oculis veſtris? * Et
nunc confortare Zorobabel, dicit Do-
minus: & confortare Ieſu fili Ioſedec
ſacerdos magne, & confortare omnis
populus terræ, dicit Dominus exerci-
tuum: & facite (quoniam ego vobiſ-
cum ſum, dicit Dominus exercituum)
6 * verbum quod pepigi vobiſcum cum
egrederemini de Terra Ægypti: &
ſpiritus meus erit in medio veſtrum,
7 nolite timere. * Quia hæc dicit Domi-
B nus exercituum: [c]Adhuc vnum mo-
dicum eſt, & ego commouebo cælum,
8 & terram, & mare, & aridam. * Et
mouebo omnes Gentes: ET VENIET
DESIDERATVS cunctis Gentibus: &
implebo domum iſtam gloria, dicit
9 Dominus exercituum. * Meum eſt ar-
gentum, & meum eſt aurum, dicit
10 Dominus exercituum. * Magna erit

maior erit priore gloria.

[a] 1. Eſd. 5. a. 1. — [b] Deu. 28. d. 38. Mich. 6. d. 15. — [c] Heb. 12. g. 26.

gloria domus iſtius nouiſſimæ plus
quàm primæ, dicit Dominus exerci-
tuum: & in loco iſto dabo pacem, di-
cit Dominus exercituum.

β) Benedictio Dei:

* In vigeſima & quarta noni menſis, 11
in anno ſecundo Darij regis, factum
eſt verbum Domini ad Aggæum pro-
phetam, dicens: * Hæc dicit Dominus 12
exercituum: Interroga ſacerdotes le-
gem, dicens: * Si tulerit homo car- 13
nem ſanctificatam in ora veſtimenti
ſui, & tetigerit de ſummitate eius pa-
nem, aut pulmentum, aut vinum, aut
oleum, aut omnem cibum: numquid
ſanctificabitur? Reſpondentes autem
ſacerdotes, dixerunt: Non. * Et dixit 14
Aggæus: Si tetigerit pollutus in anima C
ex omnibus his, numquid contamina-
bitur? Et reſponderunt ſacerdotes, &
dixerunt: Contaminabitur. * Et re- 15
ſpondit Aggæus, & dixit: Sic populus
iſte, & ſic gens iſta ante faciem meam,
dicit Dominus, & ſic omne opus ma-
nuum eorum: & omnia quæ obtule-
runt ibi, contaminata erunt. * Et nunc 16
ponite corda veſtra a die hac & ſu-
pra, antequam poneretur lapis ſuper
lapidem in templo Domini. * Cum 17
accederetis ad aceruum viginti mo-
diorum, & fierent decem: & intra-
retis ad torcular, vt exprimeretis quin-
quaginta lagenas, & fiebant viginti.
18 * [a]Percuſſi vos vento vrente, & au-
rugine, & grandine omnia opera ma-
nuum veſtrarum: & non fuit in vobis,
qui reuerteretur ad me, dicit Domi-
19 nus. * Ponite corda veſtra ex die iſta,
D & in futurum, a die vigeſima & quarta
noni menſis: a die, qua fundamenta
iacta ſunt templi Domini, ponite ſu-
20 per cor veſtrum. * Numquid iam ſe-
men in germine eſt: & adhuc vinea,
& ficus, & malogranatum, & lignum
oliuæ non floruit? ex die iſta bene-
dicam.

maledictio vertetur in benedictionem.

γ) Soli Dauid in æterni ſtabit

21 * Et factum eſt verbum Domini
ſecundò ad Aggæum in vigeſima &
22 quarta menſis, dicens: * Loquere ad
Zorobabel ducem Iuda, dicens: Ego
23 mouebo cælum pariter & terram. * Et
ſubuertam ſolium regnorum, & con-
teram fortitudinem regni Gentium: &
ſubuertam quadrigam, & aſcenſorem
eius: & deſcendent equi, & aſcenſores
24 eorum: vir in gladio fratris ſui. * In
die illa, dicit Dominus exercituum,
aſſumam te [b]Zorobabel fili Salathiel
ſerue meus, dicit Dominus: & ponam
te quaſi ſignaculum, quia te elegi, dicit
Dominus exercituum.

[a] Amos 4. c. 9. — [b] Eccl. 49. c. 13.

PROPHETIA ZACHARIAE.

...ro- ...tio. ...ierſio ...etur.

1 1 A IN menſe octauo in anno
ſecundo Darij regis, fa-
ctum eſt verbum Domini
ad Zachariam, filium Ba-
rachiæ filij Addo, pro-
phetam, dicens: * Iratus eſt Dominus 2
ſuper patres veſtros iracundia. * Et 3
dices ad eos: Hæc dicit Dominus exer-
cituum: [a]Conuertimini ad me, ait
Dominus exercituum: & conuertar ad
vos, dicit Dominus exercituum. * Ne 4
ſitis ſicut patres veſtri, [b]ad quos cla-
mabant prophetæ priores, dicentes:
Hæc dicit Dominus exercituum: Con-
uertimini de vijs veſtris malis, & de
cogitationibus veſtris peſſimis: & non
audierunt, neque attenderunt ad me,
dicit Dominus. * Patres veſtri vbi ſunt? 5
& prophetæ numquid in ſempiternum
viuent? * Verumtamen verba mea, & 6
legitima mea, quæ mandaui ſeruis B
meis prophetis, numquid non com-
prehenderunt patres veſtros, & con-
uerſi ſunt, & dixerunt: Sicut cogitauit
Dominus exercituum facere nobis ſe-
cundum vias noſtras, & ſecundum
adinuentiones noſtras fecit nobis.

...omis- ...alutis.

...ſiones ...olicæ. ...quites ...mbu- ...tes:

* In die vigeſima & quarta vndecimi 7
menſis Sabath, in anno ſecundo Darij,
factum eſt verbum Domini ad Zacha-
riam filium Barachiæ, filij Addo, pro-
phetam, dicens: * Vidi per noctem, 8
& ecce vir aſcendens ſuper equum ru-
fum, & ipſe ſtabat inter myrteta, quæ
erant in profundo: & poſt eum equi
rufi, varij, & albi. * Et dixi: Quid 9
ſunt iſti, Domine mi? & dixit ad me
Angelus, qui loquebatur in me: Ego
oſtendam tibi quid ſint hæc. * Et re- 10
ſpondit vir, qui ſtabat inter myrteta,
& dixit: Iſti ſunt, quos miſit Dominus
vt perambulent terram. * Et reſpon- 11

C derunt Angelo Domini, qui ſtabat in- gentes punientur,
ter myrteta, & dixerunt: Perambula-
uimus terram, & ecce omnis terra
12 habitatur, & quieſcit. * Et reſpondit an-
gelus Domini, & dixit: Domine exer-
cituum vſquequo tu non miſereberis
Ieruſalem, & vrbium Iuda, quibus ira-
tus es? iſte iam ſeptuageſimus annus
13 eſt. * Et reſpondit Dominus angelo,
qui loquebatur in me verba bona, verba
14 conſolatoria. * Et dixit ad me ange-
lus, qui loquebatur in me: Clama, di-
cens: Hæc dicit Dominus exercituum:
[c]Zelatus ſum Ieruſalem, & Sion zelo
15 magno. * Et ira magna ego iraſcor
ſuper gentes opulentas: quia ego ira-
tus ſum parum, ipſi vero adiuuerunt
16 in malum. * Propterea hæc dicit Do-
minus: Reuertar ad Ieruſalem in mi-
ſericordijs: & domus mea ædificabitur
in ea, ait Dominus exercituum: &
D perpendiculum extendetur ſuper Ieru-
17 ſalem. * Adhuc, clama dicens: Hæc Sion eligetur.
dicit Dominus exercituum: Adhuc af-
fluent ciuitates meæ bonis: & conſo-
labitur adhuc Dominus Sion, & eliget
adhuc Ieruſalem.

18 * Et leuaui oculos meos, & vidi: β) Cornua ac fabri:
19 & ecce quattuor cornua. * Et dixi ad
angelum, qui loquebatur in me: Quid potentes gentium deijcientur.
ſunt hæc? & dixit ad me: Hæc ſunt
cornua, quæ ventilauerunt Iudam, &
20 Iſrael, & Ieruſalem. * Et oſtendit mihi
21 Dominus quattuor fabros. * Et dixi:
Quid iſti veniunt facere? Qui ait, di-
cens: Hæc ſunt cornua, quæ ventila-
uerunt Iudam per ſingulos viros, &
nemo eorum leuauit caput ſuum: &
venerunt iſti deterrere ea, vt deijci-
ant cornua gentium, quæ leuauerunt
cornu ſuper terram Iuda vt diſperge-
rent eam.

2 1 A ET leuaui oculos meos, & vidi: & γ) Funiculus menſorum:
ecce vir, & in manu eius funiculus

[a] Mal. 3. b. 7. — [b] Iſa. 21. c. 12. 31. c. 6. & 45. d. 22. Ier. 3. d. 12. Ezec. 18. g. 30. & 20. a. 7. & 33. c. 11. Oſee 14. a. 2. Ioel 2. c. 12. — [c] Inf. 8. a. 2.

multitudo hominum
menforum. * Et dixi: Quò tu vadis? 2
Et dixit ad me: Vt metiar Ierufalem,
& videam quanta fit latitudo eius, &
quanta longitudo eius. * Et ecce an- 3
gelus, qui loquebatur in me, egredie-
batur, & angelus alius egrediebatur
in occurfum eius. * Et dixit ad eum: 4
Curre, loquere ad puerum iftum, di-
cens: Abfque muro habitabitur Ieru- B
falem præ multitudine hominum, &
iumentorum in medio eius. * Et ego 5
ero ei, ait Dominus, murùs ignis in
circuitu: & in gloria ero in medio
eius. * O, o fugite de terra Aquilonis, 6
dicit Dominus: quoniam in quattuor
ventos cæli difperfi vos, dicit Domi-
nus. * O Sion, fuge quæ habitas apud 7
filiam Babylonis: * quia hæc dicit Do- 8
minus exercituum: Poft gloriam mifit C
me ad gentes, quæ fpoliauerunt vos:
qui enim tetigerit vos, tangit pupillam
oculi mei: * quia ecce ego leuo ma- 9
num meam fuper eos, & erunt prædæ
his, qui feruiebant fibi: & cognofce-
tis quia Dominus exercituum mifit

cum Deo habitabit.
me. * Lauda, & lætare filia Sion: quia 10
ecce ego venio, & habitabo in medio
tui, ait Dominus. * Et applicabuntur 11
Gentes multæ ad Dominum in die illa, D
& erunt mihi in populum, & habitabo
in medio tui: & fcies quia Dominus
exercituum mifit me ad te. * Et poffi- 12
debit Dominus Iudam partem fuam
in terra fanctificata: & eliget adhuc
Ierufalem. * Sileat omnis caro a facie 13
Domini: quia confurrexit de habita-
culo fancto fuo.

3

δ) Sacerdos mundatus:
1 A
ET oftendit mihi Dominus Iefum
facerdotem magnum ftantem coram
angelo Domini: & fatan ftabat a dex-
tris eius vt aduerfaretur ei. * Et dixit 2
Dominus ad fatan: Increpet Dominus B
in te fatan: & increpet Dominus in te,
qui elegit Ierufalem: numquid non
ifte torris eft erutus de igne? * Et Ie- 3
fus erat indutus veftibus fordidis: &
ftabat ante faciem angeli. * Qui re- 4
fpondit, & ait ad eos, qui ftabant co-
ram fe, dicens: Auferte veftimenta
fordida ab eo. Et dixit ad eum: Ecce
abftuli a te iniquitatem tuam, & indui
te mutatorijs. * Et dixit: Ponite cida- 5
rim mundam fuper caput eius. Et po-
fuerunt cidarim mundam fuper caput C
eius, & induerunt eum veftibus: &
6 angelus Domini ftabat. * Et contefta-
batur angelus Domini Iefum, dicens:
7 * Hæc dicit Dominus exercituum: Si
in vijs meis ambulaueris, & cuftodiam
meam cuftodieris: tu quoque iudica-
bis domum meam, & cuftodies atria
mea, & dabo tibi ambulantes de his,

verus mediato venict.
8 qui nunc hic affiftunt. * Audi Iefu fa-
cerdos magne, tu & amici tui, qui
habitant coram te, quia viri porten-
D dentes funt. ecce enim ego b ADDV-
CAM SERVVM MEVM ORIENTEM.
9 * Quia ecce lapis, quem dedi coram
Iefu: fuper lapidem vnum feptem oculi
funt: ecce ego cælabo fculpturam eius,
ait Dominus exercituum: & auferam
iniquitatem terræ illius in die vna.
10 * In die illa, dicit Dominus exerci-
tuum, vocabit vir amicum fuum fub-
ter vitem, & fubter ficum.

4

ε) Cande brum aureum
1 A ET reuerfus eft angelus, qui loque-
batur in me, & fufcitauit me, quafi vi-
2 rum, qui fufcitatur de fomno fuo. * Et
dixit ad me: Quid tu vides? Et dixi:
Vidi, & ecce candelabrum aureum to-
tum, & lampas eius fuper caput ipfius,
& feptem lucernæ eius fuper illud:
& feptem infuforia lucernis, quæ erant
3 fuper caput eius. * Et duæ oliuæ fu-
per illud: vna a dextris lampadis, &
4 vna a finiftris eius. * Et refpondi,
B & aio ad angelum, qui loquebatur in
me, dicens: Quid funt hæc, domine
5 mi? * Et refpondit angelus, qui loque-
batur in me, & dixit ad me: Numquid
nefcis quid funt hæc? Et dixi: Non,

fpiritus De dominabitu
6 domine mi. * Et refpondit, & ait ad
me, dicens: Hoc eft verbum Domini
ad Zorobabel, dicens: Non in exer-
citu, nec in robore, fed in fpiritu meo,
7 dicit Dominus exercituum. * Quis tu
C mons magne coram Zorobabel? in
planum: & educet lapidem primarium,
8 & exæquabit gratiam gratiæ eius. * Et
factum eft verbum Domini ad me, di-
9 cens: * Manus Zorobabel fundaue-
runt domum iftam, & manus eius per-
ficient eam: & fcietis quia Dominus
10 exercituum mifit me ad vos. * Quis
enim defpexit dies paruos? & lætabun-
tur, & videbunt lapidem ftanneum in
manu Zorobabel. Septem ifti oculi
funt Domini, qui difcurrunt in vni-

a Luc. 1. g. 78.

uerſam terram. * Et reſpondi, & dixi 11
ad eum: Quid ſunt duæ oliuæ iſtæ ad
dexteram candelabri, & ad ſiniſtram
eius? * Et reſpondi ſecundo, & dixi 12
ad eum: Quid ſunt duæ ſpicæ oliua-
rum, quæ ſunt iuxta duo roſtra aurea,
in quibus ſunt ſuffuſoria ex auro? * Et 13
ait ad me, dicens: Numquid neſcis
quid ſunt hæc? Et dixi: Non, domine
mi. * Et dixit: Iſti ſunt duo filij olei, qui 14
aſſiſtunt Dominatori vniuerſæ terræ.

ς) Volumen volans:

ET conuerſus ſum, & leuaui oculos 5 1
meos: & vidi, & ecce volumen vo- A
lans. * Et dixit ad me: Quid tu vides? 2
Et dixi: Ego video volumen volans:
longitudo eius viginti cubitorum, & B
latitudo eius decem cubitorum. * Et 3
dixit ad me: Hæc eſt maledictio, quæ
egreditur ſuper faciem omnis terræ:
quia omnis fur, ſicut ibi ſcriptum eſt,
iudicabitur: & omnis iurans, ex hoc
ſimiliter iudicabitur. * Educam illud, 4
dicit Dominus exercituum: & veniet
ad domum furis, & ad domum iuran-
tis in nomine meo mendaciter: &
commorabitur in medio domus eius, C
& conſumet eam, & ligna eius, & la-
pides eius.

peccatores iudicabuntur.

ζ) Mulier in amphora:

* Et egreſſus eſt angelus, qui lo- 5
quebatur in me: & dixit ad me: Leua
oculos tuos, & vide quid eſt hoc, quod
egreditur. * Et dixi: Quidnam eſt? 6
Et ait: Hæc eſt amphora egrediens.
Et dixit: Hæc eſt oculus eorum in
vniuerſa terra. * Et ecce talentum 7
plumbi portabatur, & ecce mulier vna
ſedens in medio amphoræ. * Et di- 8
xit: Hæc eſt impietas. Et proiecit eam
in medio amphoræ, & miſit maſſam
plumbeam in os eius. * Et leuaui ocu- 9
los meos, & vidi: & ecce duæ mulie- D
res egredientes, & ſpiritus in alis ea-
rum, & habebant alas quaſi alas milui:
& leuauerunt amphoram inter terram,
& cælum. * Et dixi ad angelum, qui 10
loquebatur in me: Quò iſtæ deferunt
amphoram? * Et dixit ad me: Vt 11
ædificetur ei domus in terra Sennaar,
& ſtabiliatur, & ponatur ibi ſuper ba-
ſem ſuam.

impietas tollitur.

η) Quadrigæ egredientes:

ET conuerſus ſum, & leuaui ocu- 6 1
los meos, & vidi: & ecce quattuor A
quadrigæ egredientes de medio duo-
rum montium: & montes, montes
2 ærei. * In quadriga prima equi rufi,
3 & in quadriga ſecunda equi nigri, * &
in quadriga tertia equi albi, & in qua-
4 driga quarta equi varij, & fortes. * Et
reſpondi, & dixi ad angelum, qui lo-
quebatur in me: Quid ſunt hæc, do-
5 mine mi? * Et reſpondit angelus, & ait
B ad me: Iſti ſunt quattuor venti cæli, qui
egrediuntur vt ſtent coram Domina-
6 tore omnis terræ. * In qua erant equi
nigri, egrediebantur in terram Aqui-
lonis: & albi egreſſi ſunt poſt eos: &
7 varij egreſſi ſunt ad terram Auſtri. * Qui
autem erant robuſtiſſimi, exierunt, &
quærebant ire, & diſcurrere per om-
nem terram. Et dixit: Ite, perambulate
terram. & perambulauerunt terram.
8 * Et vocauit me, & locutus eſt ad me,
dicens: Ecce qui egrediuntur in ter-
ram Aquilonis, requieſcere fecerunt
ſpiritum meum in terra Aquilonis.

gentes vincentur.

b) Actio ſymbolica:

9 * Et factum eſt verbum Domini ad
10 me, dicens: * Sume a tranſmigratione
C ab Holdai, & a Tobia, & ab Idaia; &
venies tu in die illa, & intrabis do-
mum Ioſiæ, filij Sophoniæ, qui vene-
11 runt de Babylone. * Et ſumes aurum,
& argentum: & facies coronas, & po-
nes in capite Ieſu filij Ioſedec ſacer-
12 dotis magni, * & loqueris ad eum,
dicens: Hæc ait Dominus exercituum,
dicens: [a]ECCE VIR ORIENS NO-
MEN EIVS: & ſubter eum orietur, &
13 ædificabit templum Domino. * Et ipſe
C extruet templum Domino: & ipſe por-
tabit gloriam, & ſedebit, & domina-
bitur ſuper ſolio ſuo: & erit ſacerdos
ſuper ſolio ſuo, & conſilium pacis erit
14 inter illos duos. * Et coronæ erunt
Helem, & Tobiæ, & Idaiæ, & Hem,
filio Sophoniæ, memoriale in templo
15 Domini. * Et qui procul ſunt, venient,
& ædificabunt in templo Domini: &
ſcietis quia Dominus exercituum mi-
ſit me ad vos. Erit autem hoc, ſi auditu
audieritis vocem Domini Dei veſtri.

ſacerdos coronatur

pontifex ac rex.

II. Condicio ſalutis.

α) Poſtulat Deus:

7 1 ET factum eſt in anno quarto Darij
A regis, factum eſt verbum Domini ad

[a] Luc. 1. g. 78.

non ieiunium, Zachariam, in quarta menſis noni, qui
eſt Caſleu. * Et miſerunt ad domum 2
Dei Saraſar, & Rogommelech, & viri,
qui erant cum eo ad deprecandam fa-
ciem Domini: * vt dicerent ſacerdo- 3
tibus domus Domini exercituum, &
prophetis loquentes: numquid flen-
dum eſt mihi in quinto menſe, vel
ſanctificare me debeo, ſicut iam feci
multis annis? * Et factum eſt verbum 4
Domini exercituum ad me, dicens: B
* Loquere ad omnem populum terræ, 5
& ad ſacerdotes, dicens: [a] Cum ieiuna-
retis, & plangeretis in quinto & ſep-
timo per hos ſeptuaginta annos: num-
quid ieiunium ieiunaſtis mihi? * & 6
cum comediſtis, & bibiſtis, numquid
non vobis comediſtis, & vobiſmetip-
ſis bibiſtis? * Numquid non ſunt verba, 7
quæ locutus eſt Dominus in manu
prophetarum priorum, cum adhuc Ie-
ruſalem habitaretur, & eſſet opulenta, C
ipſa & vrbes in circuitu eius, & ad
Auſtrum, & in campeſtribus habita-
retur?

ſed iuſtitiam. * Et factum eſt verbum Domini ad 8
Zachariam, dicens: * Hæc ait Domi- 9
nus exercituum, dicens: Iudicium ve-
rum iudicate, & miſericordiam, &
miſerationes facite, vnuſquiſque cum
fratre ſuo. * [b] Et viduam, & pupillum, 10
& aduenam, & pauperem nolite ca-
lumniari: & malum vir fratri ſuo non
cogitet in corde ſuo. * Et noluerunt 11
attendere, & auerterunt ſcapulam rece-
dentem, & aures ſuas aggrauauerunt
ne audirent. * Et cor ſuum poſuerunt 12
vt adamantem ne audirent legem, &
verba quæ miſit Dominus exercituum
in ſpiritu ſuo per manum propheta-
rum priorum: & facta eſt indignatio
magna a Domino exercituum. * Et 13
factum eſt ſicut locutus eſt, & non D
audierunt: ſic clamabunt, & non exau-
diam, dicit Dominus exercituum. * Et 14
diſperſi eos per omnia regna, quæ
neſciunt: & terra deſolata eſt ab eis,
eo quòd non eſſet tranſiens & reuer-
tens: & poſuerunt terram deſiderabi-
lem in deſertum.

8

β) Promittit Deus: ET factum eſt verbum Domini exer- 1
cituum, dicens: * Hæc dicit Dominus A
benedictionem exercituum: Zelatus ſum Sion zelo 2
magno, & indignatione magna zelatus
3 ſum eam. * Hæc dicit Dominus exer-
cituum: Reuerſus ſum ad Sion, & ha-
bitabo in medio Ieruſalem: & voca-
bitur Ieruſalem Ciuitas veritatis, &
Mons Domini exercituum mons ſan-
4 ctificatus. * Hæc dicit Dominus exer-
cituum: Adhuc habitabunt ſenes, &
anus in plateis Ieruſalem: & viri ba-
culus in manu eius præ multitudine
5 dierum. * Et plateæ ciuitatis comple-
buntur infantibus, & puellis ludenti-
6 bus in plateis eius. * Hæc dicit Do-
minus exercituum: Si videbitur diffi-
cile in oculis reliquiarum populi huius
in diebus illis, numquid in oculis meis
difficile erit, dicit Dominus exerci-
7 tuum? * Hæc dicit Dominus exerci-
tuum: Ecce ego ſaluabo populum
meum de terra Orientis, & de terra
8 Occaſus ſolis. * Et adducam eos, &
B habitabunt in medio Ieruſalem: &
erunt mihi in populum, & ego ero
eis in Deum in veritate, & in iuſtitia.
9 * Hæc dicit Dominus exercituum: Con-
fortentur manus veſtræ, qui auditis in
his diebus ſermones iſtos per os pro-
phetarum in die, qua fundata eſt do-
mus Domini exercituum, vt templum
10 ædificaretur. * Siquidem ante dies il-
los merces hominum non erat, nec
merces iumentorum erat, neque in-
troeunti, neque exeunti erat pax præ
tribulatione: & dimiſi omnes homi-
nes, vnumquemque contra proximum
11 ſuum. * Nunc autem non iuxta dies
priores ego faciam reliquijs populi
12 huius, dicit Dominus exercituum, * ſed
ſemen pacis erit: vinea dabit fructum
ſuum, & terra dabit germen ſuum, &
cæli dabunt rorem ſuum: & poſſidere
faciam reliquias populi huius vniuerſa
13 hæc. * Et erit: ſicut eratis maledictio
C in Gentibus, domus Iuda, & domus
Iſrael: ſic ſaluabo vos, & eritis bene-
dictio: nolite timere, confortentur ma-
14 nus veſtræ. * Quia hæc dicit Domi-
nus exercituum: Sicut cogitaui vt
affligerem vos, cum ad iracundiam
prouocaſſent patres veſtri me, dicit
15 Dominus, * & non ſum miſertus: ſic
conuerſus cogitaui in diebus iſtis vt
benefaciam domui Iuda, & Ieruſalem:
nolite timere.
16 * Hæc ſunt ergo verba, quæ facietis: atque lætitiam.
[c] Loquimini veritatem, vnuſquiſque

---

[a] Iſai. 58. b. 5. — [b] Exo. 22. d. 22. Iſai. 1. f. 23. Ier. 5. g. 28. — [c] Epheſ. 4. e. 25.

cum proximo ſuo: veritatem, & iudi-
cium pacis iudicate in portis veſtris.
* Et vnuſquiſque malum contra ami- 17
cum ſuum ne cogitetis in cordibus
veſtris: & iuramentum mendax ne di-
ligatis: omnia enim hæc ſunt, quæ odi,
dicit Dominus. * Et factum eſt verbum 18
Domini exercituum ad me, dicens:
* Hæc dicit Dominus exercituum: Ie- 19
iunium quarti, & ieiunium quinti, &
ieiunium ſeptimi, & ieiunium decimi
erit domui Iuda in gaudium, & læti- D
tiam, & in ſollemnitates præclaras:
veritatem tantum, & pacem diligite.
* Hæc dicit Dominus exercituum: Vſ- 20
quequo veniant populi, & habitent in
ciuitatibus multis, * & vadant habita- 21
tores, vnus ad alterum, dicentes: Ea-
mus, & deprecemur faciem Domini,
& quæramus Dominum exercituum:
vadam etiam ego. * Et venient populi 22
multi, & gentes robuſtæ ad quæren-
dum Dominum exercituum in Ieruſa-
lem, & deprecandam faciem Domini.
* Hæc dicit Dominus exercituum: In 23
diebus illis, in quibus apprehendent
decem homines ex omnibus linguis
Gentium, & apprehendent fimbriam
viri Iudæi, dicentes: Ibimus vobiſcum:
audiuimus enim quoniam Deus vobiſ-
cum eſt.

III. Executio salutis.

a) Paſtor bonus.

α) Paſcit gregem: victis hoſtibus Sion

ONus verbi Domini in terra Ha- 9 1 A
drach, & Damaſci requiei eius: quia
Domini eſt oculus hominis, & omnium
tribuum Iſrael. * Emath quoque in 2
terminis eius, & Tyrus, & Sidon:
aſſumpſerunt quippe ſibi ſapientiam
valde. * Et ædificauit Tyrus munitio- 3
nem ſuam, & coaceruauit argentum
quaſi humum, & aurum vt lutum pla-
tearum. * Ecce Dominus poſſidebit 4
eam, & percutiet in mari fortitudinem
eius, & hæc igni deuorabitur. * Vide- 5
bit Aſcalon, & timebit: & Gaza, &
dolebit nimis: & Accaron, quoniam
confuſa eſt ſpes eius: & peribit rex de
Gaza, & Aſcalon non habitabitur. * Et 6
ſedebit ſeparator in Azoto, & diſper- B
dam ſuperbiam Philiſthinorum. * Et 7
auferam ſanguinem eius de ore eius,
& abominationes eius de medio den-
tium eius, & relinquetur etiam ipſe
Deo noſtro, & erit quaſi dux in Iuda,
8 & Accaron quaſi Iebuſæus. * Et cir-
cumdabo domum meam ex his, qui
militant mihi euntes & reuertentes,
& non tranſibit ſuper eos vltra exa-
ctor: quia nunc vidi in oculis meis.
9 * [a]Exulta ſatis filia Sion, iubila filia
Ieruſalem: ECCE REX TVVS veniet
tibi iuſtus, & ſaluator: ipſe pauper, &
aſcendens ſuper aſinam, & ſuper pul-
10 lum filium aſinæ. * Et diſperdam qua-
drigam ex Ephraim, & equum de Ie-
C ruſalem, & diſſipabitur arcus belli: &
loquetur pacem Gentibus, & poteſtas
eius a mari vſque ad mare, & a flumi-
11 nibus vſque ad fines terræ. * Tu quo-
que in ſanguine teſtamenti tui emiſiſti
vinctos tuos de lacu, in quo non eſt
12 aqua. * Conuertimini ad munitionem
vincti ſpei, hodie quoque annuncians
13 duplicia reddam tibi. * Quoniam ex-
tendi mihi Iudam quaſi arcum, im-
pleui Ephraim: & ſuſcitabo filios tuos
Sion ſuper filios tuos Græcia: & po-
14 nam te quaſi gladium fortium. * Et
D Dominus Deus ſuper eos videbitur,
& exibit vt fulgur, iaculum eius: &
Dominus Deus in tuba canet, & vadet
15 in turbine Auſtri. * Dominus exerci-
tuum proteget eos: & deuorabunt, &
ſubijcient lapidibus fundæ: & bibentes
inebriabuntur quaſi a vino, & reple-
buntur vt phialæ, & quaſi cornua al-
16 taris. * Et ſaluabit eos Dominus Deus
eorum in die illa, vt gregem populi
ſui: quia lapides ſancti eleuabuntur
17 ſuper terram eius. * Quid enim bo-
num eius eſt, & quid pulchrum eius,
niſi frumentum electorum, & vinum
10 1 A germinans virgines? PEtite a Domino
pluuiam in tempore ſerotino, & Do-
minus faciet niues, & pluuiam imbris
dabit eis, ſingulis herbam in agro.
2 * Quia ſimulachra locuta ſunt inutile,
& diuini viderunt mendacium, & ſom-
niatores locuti ſunt fruſtra: vane con-
ſolabantur: idcirco abducti ſunt quaſi
grex: affligentur, quia non eſt eis
paſtor.
3 * Super paſtores iratus eſt furor
meus, & ſuper hircos viſitabo: quia
B viſitauit Dominus exercituum gregem
ſuum, domum Iuda, & poſuit eos quaſi
4 equum gloriæ ſuæ in bello. * Ex ipſo

apparebit rex populi

atque ſaluator

& congregabit gregem.

---

[a] Iſa. 62. d. 11. Matt. 21. a. 5.

angulus, ex ipſo paxillus, ex ipſo ar-
cus prælij, ex ipſo egredietur omnis
exactor ſimul. * Et erunt quaſi fortes 5
conculcantes lutum viarum in prælio:
& bellabunt, quia Dominus cum eis:
& confundentur aſcenſores equorum.
*Et confortabo domum Iuda, & do- 6
mum Ioſeph ſaluabo: & conuertam
eos, quia miſerebor eorum: & erunt
ſicut fuerunt quando non proieceram
eos: ego enim Dominus Deus eorum,
& exaudiam eos. * Et erunt quaſi for- 7
tes Ephraim, & lætabitur cor eorum C
quaſi a vino: & filij eorum videbunt,
& lætabuntur, & exultabit cor eorum
in Domino. * Sibilabo eis, & congre- 8
gabo illos, quia redemi eos: & multi-
plicabo eos ſicut ante fuerant multi-
plicati. * Et ſeminabo eos in populis, 9
& de longe recordabuntur mei: & vi-
uent cum filijs ſuis, & reuertentur.
*Et reducam eos de Terra Ægypti, 10
& de Aſſyrijs congregabo eos, & ad D
Terram Galaad & Libani adducam
eos, & non inuenietur eis locus: * & 11
tranſibit in maris freto, & percutiet in
mari fluctus, & confundentur omnia
profunda fluminis, & humiliabitur ſu-
perbia Aſſur, & ſceptrum Ægypti re-
cedet. * Confortabo eos in Domino, 12
& in nomine eius ambulabunt, dicit
Dominus.

11 1 A

β) Abijcitur a grege:

APeri Libane portas tuas, & come-
dat ignis cedros tuas. * Vlula abies, 2
quia cecidit cedrus, quoniam magni-
fici vaſtati ſunt: vlulate quercus Baſan,
quoniam ſucciſus eſt ſaltus munitus.
* Vox vlulatus paſtorum, quia vaſtata 3
eſt magnificentia eorum: vox rugitus
leonum, quoniam vaſtata eſt ſuperbia
Iordanis.

terra vaſtabitur, quia grex inobediens

*Hæc dicit Dominus Deus meus: 4
Paſce pecora occiſionis, * quæ qui 5
poſſederant, occidebant, & non dole-
bant, & vendebant ea, dicentes: Bene-
dictus Dominus, diuites facti ſumus:
& paſtores eorum non parcebant eis.
*Et ego non parcam vltra ſuper habi- 6
tantes terram, dicit Dominus: ecce
ego tradam homines, vnumquemque B
in manu proximi ſui, & in manu regis
ſui: & concident terram, & non eruam
de manu eorum. * Et paſcam pecus 7
occiſionis propter hoc, o pauperes gre-
gis: & aſſumpſi mihi duas virgas,
vnam vocaui Decórem, & alteram vo-
8 caui Funiculum: & paui gregem. * Et
ſuccidi tres paſtores in menſe vno, &
contracta eſt anima mea in eis: ſiqui-
dem & anima eorum variauit in me.
9 * Et dixi: Non paſcam vos: quod mo-
ritur, moriatur: & quod ſucciditur,
ſuccidatur: & reliqui deuorent vnuſ-
10 quiſque carnem proximi ſui. * Et tuli
C virgam meam, quæ vocabatur Decus,
& abſcidi eam vt irritum facerem fœ-
dus meum, quod percuſſi cum omni-
11 bus populis. * Et in irritum deductum
eſt in die illa: & cognouerunt ſic pau-
peres gregis, qui cuſtodiunt mihi, quia
12 verbum Domini eſt. * Et dixi ad eos: irridensq.
Si bonum eſt in oculis veſtris, afferte bonum paſtorem
mercedem meam: & ſi non, quieſcite.
[a]Et appenderunt mercedem meam tri-
13 ginta argenteos. * Et dixit Dominus
ad me: Proijce illud ad ſtatuarium,
decórum pretium, quo appretiatus ſum
ab eis. Et tuli triginta argenteos: &
proieci illos in domum Domini ad ſta-
14 tuarium. * Et præcidi virgam meam
ſecundam, quæ appellabatur Funicu-
lus, vt diſſoluerem germanitatem inter
Iudam, & Iſrael.
15 D *Et dixit Dominus ad me: Adhuc malo traditus eſt.
16 ſume tibi vaſa paſtoris ſtulti. * Quia
ecce ego ſuſcitabo paſtorem in terra,
qui derelicta non viſitabit, diſperſum
non quæret, & contritum non ſanabit,
& id quod ſtat non enutriet, & carnes
pinguium comedet, & vngulas eorum
17 diſſoluet. * O paſtor, & idolum, dere-
linquens gregem: gladius ſuper bra-
chium eius, & ſuper oculum dextrum
eius: brachium eius ariditate ſiccabi-
tur, & oculus dexter eius tenebreſcens
obſcurabitur.

12 1 A

ONus verbi Domini ſuper Iſrael. b) Grex electus.
Dicit Dominus extendens cælum, &
fundans terram, & fingens ſpiritum α) Iudæi probati:
2 hominis in eo: * Ecce ego ponam
Ieruſalem ſuperliminare crapulæ om- filij Iſrael protegentur
nibus populis in circuitu: ſed & Iuda
3 erit in obſidione contra Ieruſalem. * Et
erit: In die illa ponam Ieruſalem lapi-
dem oneris cunctis populis: omnes,
qui leuabunt eam, conciſione lacera-
buntur: & colligentur aduerſus eam

[a] Matt. 27. b. 9.

omnia regna terræ. * In die illa, dicit 4
Dominus, percutiam omnem equum
in ſtuporem, & aſcenſorem eius in
amentiam: & ſuper domum Iuda ape- B
riam oculos meos, & omnem equum
populorum percutiam cæcitate. * Et 5
dicent duces Iuda in corde ſuo: Con-
fortentur mihi habitatores Ieruſalem
in Domino exercituum Deo eorum.
* In die illa ponam duces Iuda ſicut 6
caminum ignis in lignis, & ſicut faciem
ignis in fœno: & deuorabunt ad dex-
teram, & ad ſiniſtram omnes populos
in circuitu: & habitabitur Ieruſalem
rurſus in loco ſuo in Ieruſalem. * Et 7
ſaluabit Dominus tabernacula Iuda,
ſicut in principio: vt non magnifice
glorietur domus Dauid, & gloria habi- C
tantium Ieruſalem contra Iudam. * In 8
die illa proteget Dominus habitatores
Ieruſalem, & erit qui offenderit ex eis
in die illa, quaſi Dauid: & domus Da-
uid quaſi Dei, ſicut angelus Domini
in conſpectu eorum. * Et erit in die 9
illa: quæram conterere omnes Gentes,
& plangent confixum,
quæ veniunt contra Ieruſalem. * Et 10
effundam ſuper domum Dauid, & ſu-
per habitatores Ieruſalem ſpiritum gra-
tiæ, & precum: [a] & aſpicient ad me,
quem confixerunt: & plangent eum
planctu quaſi ſuper vnigenitum, & do-
lebunt ſuper eum, vt doleri ſolet in
morte primogeniti. * In die illa ma- 11
gnus erit planctus in Ieruſalem, [b] ſicut D
planctus Adadremmon in campo Ma-
geddon. * Et planget terra: familiæ & 12
familiæ ſeorſum: familiæ domus Dauid
ſeorſum, & mulieres eorum ſeorſum:
* familiæ domus Nathan ſeorſum, & 13
mulieres eorum ſeorſum: familiæ do-
mus Leui ſeorſum, & mulieres eorum
ſeorſum: familiæ Semei ſeorſum, &
mulieres eorum ſeorſum. * Omnes fa- 14
miliæ reliquæ, familiæ & familiæ ſe-
orſum, & mulieres eorum ſeorſum.

13
1
A
erunt aqua abluti
IN die illa erit fons patens domui
Dauid, & habitantibus Ieruſalem in
ablutionem peccatoris, & menſtruatæ.
* [c] Et erit in die illa, dicit Dominus 2
exercituum: Diſperdam nomina ido-
lorum de terra, & non memorabuntur
vltra: & pſeudoprophetas, & ſpiritum
immundum auferam de terra. * Et 3
erit, cum prophetauerit quiſpiam vltra,
dicent ei pater eius, & mater eius, qui
genuerunt eum: Non viues: quia
B mendacium locutus es in nomine Do-
mini. & configent eum pater eius, &
mater eius, genitores eius, cum pro-
4 phetauerit. * Et erit: In die illa con-
fundentur prophetæ, vnuſquiſque ex
viſione ſua cum prophetauerit: nec
operientur pallio ſaccino, vt mentian-
5 tur: * ſed dicet: Non ſum propheta,
C homo agricola ego ſum: quoniam
Adam exemplum meum ab adoleſcen-
6 tia mea. * Et dicetur ei: Quid ſunt
plagæ iſtæ in medio manuum tuarum?
Et dicet: His plagatus ſum in domo
7 eorum, qui diligebant me. * Framea
& igne probati.
ſuſcitare ſuper paſtorem meum, & ſu-
per virum cohærentem mihi, dicit Do-
minus exercituum: [d] percute paſto-
rem, & diſpergentur oues: & conuer-
8 tam manum meam ad paruulos. * Et
D erunt in omni terra, dicit Dominus:
partes duæ in ea diſpergentur, & de-
ficient: & tertia pars relinquetur in ea.
9 * Et ducam tertiam partem per ignem,
& vram eos ſicut vritur argentum: &
probabo eos ſicut probatur aurum. Ipſe
vocabit nomen meum, & ego exau-
diam eum. Dicam: Populus meus es;
& ipſe dicet: Dominus Deus meus.

14
1
A
ECce venient dies Domini, & diui-
β) Gentes conuerſæ:
2 dentur ſpolia tua in medio tui. * Et
congregabo omnes Gentes ad Ieruſa-
contra hoſtes
lem in prælium, & capietur ciuitas, &
vaſtabuntur domus, & mulieres viola-
buntur: & egredietur media pars ci-
uitatis in captiuitatem, & reliquum
3 populi non auferetur ex vrbe. * Et
præliabitur
egredietur Dominus, & præliabitur
contra Gentes illas, ſicut præliatus eſt
4 in die certaminis. * Et ſtabunt pedes
eius in die illa ſuper Montem oliua-
rum, qui eſt contra Ieruſalem ad Orien-
tem: & ſcindetur Mons oliuarum ex
media parte ſui ad Orientem, & ad
Occidentem prærupto grandi valde, &
ſeparabitur medium montis ad Aqui-
lonem, & medium eius ad Meridiem.
5 * Et fugietis ad vallem montium eo-
rum, quoniam coniungetur vallis mon-
B tium vſque ad proximum: & fugie-
tis [e] ſicut fugiſtis a facie terræmotus
in diebus Oziæ regis Iuda: & veniet
Dominus Deus meus, omneſq. ſancti
6 cum eo. * Et erit in die illa: Non erit

[a] Ioan. 19. g. 37. — [b] 2. Par. 35. d. 22. — [c] Eze. 30. d. 13. — [d] Mat. 26. c. 31. Marc. 14. c. 27. — [e] Amos 1. a. 1.

lux, ſed frigus & gelu. * Et erit dies 7
vna, quæ nota eſt Domino, non dies
neque nox: & in tempore veſperi erit
lux. * Et erit in die illa: Exibunt 8
aquæ viuæ de Ierusalem: medium ea-
rum ad mare Orientale, & medium
earum ad mare nouiſſimum: in æſtate
& in hieme erunt. * Et erit Dominus 9
Rex ſuper omnem terram: in die illa
vnus Dominus, erit Dominus vnus, & erit nomen eius
vnum. * Et reuertetur omnis terra 10
vſque ad deſertum, de colle Remmon
ad Auſtrum Ieruſalem: & exaltabitur,
& habitabit in loco ſuo a porta Ben-
iamin vſque ad locum portæ prioris,
& vſque ad portam angulorum: & a
turre Hananeel vſque ad torcularia re-
percutiens eas; gis. * Et habitabunt in ea, & anathema 11
non erit amplius: ſed ſedebit Ieruſalem C
ſecura. * Et hæc erit plaga, qua per- 12
cutiet Dominus omnes Gentes, quæ
pugnauerunt aduerſus Ieruſalem: Ta-
beſcet caro vniuſcuiuſque ſtantis ſuper
pedes ſuos, & oculi eius contabeſcent
in foraminibus ſuis, & lingua eorum
contabeſcet in ore ſuo. * In die illa 13
erit tumultus Domini magnus in eis:
& apprehendet vir manum proximi ſui,
& conferetur manus eius ſuper ma-
num proximi ſui. * Sed & Iudas pu- 14
gnabit aduerſus Ieruſalem: & congre-
gabuntur diuitiæ omnium Gentium in
circuitu, aurum, & argentum, & ve-
15 ſtes multæ ſatis. * Et ſic erit ruina
equi, & muli, & cameli, & aſini, &
omnium iumentorum, quæ fuerint in
caſtris illis, ſicut ruina hæc.
16 * Et omnes, qui reliqui fuerint de
vniuerſis Gentibus, quæ venerunt con- reliĉti adorabunt Dominum.
tra Ieruſalem, aſcendent ab anno in
D annum, vt adorent Regem, Dominum
exercituum, & celebrent feſtiuitatem
17 tabernaculorum. * Et erit: Qui non
aſcenderit de familijs terræ ad Ieru-
ſalem, vt adoret Regem, Dominum
exercituum, non erit ſuper eos imber.
18 * Quòd & ſi familia Ægypti non aſcen-
derit, & non venerit: nec ſuper eos
erit, ſed erit ruina, qua percutiet Do-
minus omnes Gentes, quæ non aſcen-
derint ad celebrandam feſtiuitatem ta-
19 bernaculorum. * Hoc erit peccatum
Ægypti, & hoc peccatum omnium Gen-
tium, quæ non aſcenderint ad cele-
brandam feſtiuitatem tabernaculorum.
20 * In die illa erit quod ſuper frenum equi
eſt, ſanĉtum Domino: & erunt lebetes
in domo Domini quaſi phialæ coram
21 altari. * Et erit omnis lebes in Ieruſa-
lem, & in Iuda ſanĉtificatus Domino
exercituum: & venient omnes immo-
lantes, & ſument ex eis, & coquent in
eis: & non erit mercator vltra in domo
Domini exercituum in die illo.

PROPHETIA MALACHIAE.

I. Peccata populi dilecti.

α) Sacerdotum :

VNVS verbi Domini ad 1 I
Iſrael in manu Malachiæ. A
*Dilexi vos, dicit Do- 2
minus, & dixiſtis: In quo
dilexiſti nos? Nonne fra-
ter erat Eſau Iacob, dicit Dominus,
& [a] dilexi Iacob, * Eſau autem odio 3
habui? & poſui montes eius in ſolitu-
dinem, & hereditatem eius in draco-
nes deſerti. * Quòd ſi dixerit Idumæa: 4
Deſtructi ſumus, ſed reuertentes ædi-
ficabimus quæ deſtructa ſunt: Hæc
dicit Dominus exercituum: Iſti ædifi-
cabunt, & ego deſtruam: & vocabun-
tur termini impietatis, & populus, cui B
iratus eſt Dominus vſque in æternum.
*Et oculi veſtri videbunt: & vos di- 5
cetis: Magnificetur Dominus ſuper
terminum Iſrael.

immunda offerunt,

*Filius honorat patrem, & ſeruus 6
dominum ſuum: ſi ergo Pater ego
ſum, vbi eſt honor meus: & ſi Domi-
nus ego ſum, vbi eſt timor meus, di-
cit Dominus exercituum? ad vos, o
ſacerdotes, qui deſpicitis nomen meum,
& dixiſtis: In quo deſpeximus nomen
tuum? * Offertis ſuper altare meum 7
panem pollutum, & dicitis: In quo
polluimus te? In eo quod dicitis:
Menſa Domini deſpecta eſt. * Si offe- 8
ratis cæcum ad immolandum, nonne
malum eſt? & ſi offeratis claudum,
& languidum, nonne malum eſt? offer
illud duci tuo, ſi placuerit ei, aut ſi C
ſuſceperit faciem tuam, dicit Domi-
nus exercituum. * Et nunc depreca- 9
mini vultum Dei vt miſereatur veſtri
(de manu enim veſtra factum eſt hoc)
ſi quomodo ſuſcipiat facies veſtras,
dicit Dominus exercituum. * Quis 10
eſt in vobis, qui claudat oſtia, & in-
cendat altare meum gratuito? non eſt
mihi voluntas in vobis, dicit Domi-
nus exercituum: & munus non ſu-

cum Deus velit munda,

ſcipiam de manu veſtra. * [b] Ab ortu 11
enim ſolis vſque ad occaſum, magnum
eſt nomen meum in Gentibus, & in
omni loco ſacrificatur, & offertur no-
mini meo oblatio munda: quia ma-
gnum eſt nomen meum in Gentibus,
12 dicit Dominus exercituum. * Et vos
D polluiſtis illud in eo, quod dicitis:
Menſa Domini contaminata eſt: &
quod ſuperponitur, contemptibile eſt
13 cum igne, qui illud deuorat. * Et di-
xiſtis: Ecce de labore, & exufflaſtis
illud, dicit Dominus exercituum, &
intuliſtis de rapinis claudum, & lan-
guidum, & intuliſtis munus: numquid
ſuſcipiam illud de manu veſtra, dicit
14 Dominus? * Maledictus doloſus, qui
habet in grege ſuo maſculum, & vo-
tum faciens immolat debile Domino:
quia Rex magnus ego, dicit Dominus
exercituum, & nomen meum horribile
in Gentibus.

2

ad pœnitentiam vocantur.

I ET nunc ad vos mandatum hoc, o
A 2 ſacerdotes. * [c] Si nolueritis audire, &
ſi nolueritis ponere ſuper cor vt detis
gloriam nomini meo, ait Dominus
exercituum: mittam in vos egeſtatem,
& maledicam benedictionibus veſtris,
& maledicam illis: quoniam non po-
3 ſuiſtis ſuper cor. * Ecce ego proijciam
vobis brachium, & diſpergam ſuper
vultum veſtrum ſtercus ſollemnitatum
4 veſtrarum, & aſſumet vos ſecum. * Et
ſcietis quia miſi ad vos mandatum
iſtud, vt eſſet pactum meum cum Leui,
5 dicit Dominus exercituum. * Pactum
meum fuit cum eo vitæ & pacis: &
dedi ei timorem, & timuit me, & a
6 facie nominis mei pauebat. * Lex ve-
ritatis fuit in ore eius, & iniquitas non
B eſt inuenta in labijs eius: in pace, &
in æquitate ambulauit mecum, & mul-
7 tos auertit ab iniquitate. * Labia enim
ſacerdotis cuſtodient ſcientiam, & le-
gem requirent ex ore eius: quia ange-
8 lus Domini exercituum eſt. * Vos
autem receſſiſtis de via, & ſcandali-
zaſtis plurimos in lege: irritum feciſtis
pactum Leui, dicit Dominus exerci-
9 tuum. * Propter quod & ego dedi vos

[a] Rom. 9. c. 13. — [b] Pſal. 112. a. 3. — [c] Leui. 26. b. 14. Deut. 28. b. 15.

contemptibiles, & humiles omnibus
populis, ſicut non ſeruaſtis vias meas,
& accepiſtis faciem in lege.

β) Peccatum reliquorum: ducunt alienas,

* [a] Numquid non pater vnus om- 10
nium noſtrum? numquid non Deus
vnus creauit nos? quare ergo deſpicit
vnuſquiſque noſtrum fratrem ſuum,
violans pactum patrum noſtrorum?
* Tranſgreſſus eſt Iuda, & abominatio 11
facta eſt in Iſrael, & in Ieruſalem: quia C
contaminauit Iudas ſanctificationem
Domini, quam dilexit, & habuit filiam
dei alieni. * Diſperdet Dominus virum, 12
qui fecerit hoc, magiſtrum, & diſcipu-
lum de tabernaculis Iacob, & offeren-
tem munus Domino exercituum. * Et 13
hoc rurſum feciſtis, operiebatis lacry-
mis altare Domini, fletu, & mugitu,
ita vt non reſpiciam vltra ad ſacrifi-
cium, nec accipiam placabile quid de
manu veſtra. * Et dixiſtis: Quam ob 14
cauſam? quia Dominus teſtificatus eſt
inter te, & vxorem pubertatis tuæ,
quam tu deſpexiſti: & hæc particeps
tua, & vxor fœderis tui. * Nonne vnus 15
fecit, & reſiduum ſpiritus eius eſt? Et D
quid vnus quærit, niſi ſemen Dei?
Cuſtodite ergo ſpiritum veſtrum, &
vxorem adoleſcentiæ tuæ noli deſpi-
cere. * Cum odio habueris, dimitte, 16
dicit Dominus Deus Iſrael: operiet
autem iniquitas veſtimentum eius, di-
cit Dominus exercituum: cuſtodite
ſpiritum veſtrum, & nolite deſpicere.

dimittunt vxores pubertatis.

II. Iudicium Domini.

Erit ignis emundans,

* Laborare feciſtis Dominum in ſer- 17
monibus veſtris: & dixiſtis: In quo
eum fecimus laborare? In eo quòd
dicitis: Omnis qui facit malum, bonus
eſt in conſpectu Domini, & tales ei
placent: aut certe vbi eſt Deus iudicij? 3
ECce [b] ego mitto angelum meum, & 1
præparabit viam ante faciem meam. A
Et ſtatim veniet ad templum ſuum
Dominator, quem vos quæritis, & an-
gelus teſtamenti, quem vos vultis.
Ecce venit, dicit Dominus exercituum:
* & quis poterit cogitare diem aduen- 2
tus eius, & quis ſtabit ad videndum
eum? Ipſe enim quaſi ignis conflans,
& quaſi herba fullonum: * & ſedebit 3
conflans, & emundans argentum, &
purgabit filios Leui, & colabit eos
quaſi aurum, & quaſi argentum, &
erunt Domino offerentes ſacrificia in
4 iuſtitia. * Et placebit Domino ſacrifi-
cium Iuda, & Ieruſalem ſicut dies ſæ-
5 culi, & ſicut anni antiqui. * Et acce-
B dam ad vos in iudicio, & ero teſtis
velox maleficis, & adulteris, & periu-
ris, & qui calumniantur mercedem
mercenarij, viduas, & pupillos, & op-
primunt peregrinum, nec timuerunt
6 me, dicit Dominus exercituum. * Ego
enim Dominus, & non mutor: & vos
filij Iacob non eſtis conſumpti.

ergo bonum faciendum;

7 * A diebus enim patrum veſtrorum
receſſiſtis a legitimis meis, & non cu-
ſtodiſtis. [c] Reuertimini ad me, & re-
uertar ad vos, dicit Dominus exerci-
tuum. Et dixiſtis: In quo reuertemur?
8 * Si affiget homo Deum, quia vos con-
figitis me? Et dixiſtis: In quo con-
figimus te? In decimis, & in primitijs.
9 * Et in penuria vos maledicti eſtis, &
10 me vos configitis gens tota. * Inferte
C omnem decimam in horreum, & ſit
cibus in domo mea, & probate me ſu-
per hoc, dicit Dominus: ſi non ape-
ruero vobis cataractas cæli, & effudero
vobis benedictionem vſque ad abun-
11 dantiam, * & increpabo pro vobis de-
uorantem, & non corrumpet fructum
terræ veſtræ: nec erit ſterilis vinea in
12 agro, dicit Dominus exercituum. * Et
beatos vos dicent omnes Gentes: eri-
tis enim vos terra deſiderabilis, dicit
Dominus exercituum.

erit ignis deuorans,

13 * Inualuerunt ſuper me verba veſtra,
14 dicit Dominus. * Et dixiſtis: Quid lo-
cuti ſumus contra te? Dixiſtis: [d] Va-
nus eſt, qui ſeruit Deo: & quod emo-
lumentum quia cuſtodiuimus præcepta
D eius, & quia ambulauimus triſtes co-
15 ram Domino exercituum? * ergo nunc
beatos dicimus arrogantes: ſiquidem
ædificati ſunt facientes impietatem, &
tentauerunt Deum, & ſalui facti ſunt.
16 * Tunc locuti ſunt timentes Dominum,
vnuſquiſque cum proximo ſuo: Et
attendit Dominus, & audiuit: & ſcri-
ptus eſt liber monumenti coram eo
timentibus Dominum, & cogitantibus
17 nomen eius. * Et erunt mihi, ait Do-
minus exercituum, in die, qua ego
facio, in peculium: & parcam eis, ſicut

[a] Matt. 23. a. 9. Epheſ. 4. b. 6. — [b] Matt. 11. b. 10. Mar. 1. a. 2. Luc. 1. b. 17. & 7. d. 27. — [c] Zac. 1. a. 3. — [d] Iob 21. b. 15.

parcit vir filio ſuo ſeruienti ſibi. * Et 18
conuertemini, & videbitis quid ſit
inter iuſtum, & impium: & inter ſer-
uientem Deo, & non ſeruientem ei. 4
ECce enim dies veniet ſuccenſa quaſi 1
caminus: & erunt omnes ſuperbi, & A
omnes facientes impietatem ſtipula:
& inflammabit eos dies veniens, dicit
Dominus exercituum, quæ non dere-
linquet eis radicem, & germen. * [a]Et 2
orietur vobis timentibus nomen meum
Sol iuſtitiæ, & ſanitas in pennis eius:
& egrediemini, & ſalietis ſicut vituli
3 de armento. * Et calcabitis impios,
B cum fuerint cinis ſub planta pedum
veſtrorum in die, qua ego facio, dicit
Dominus exercituum.
4 * [b]Mementote legis Moyſi ſerui mei, ergo impietas vitanda.
quam mandaui ei in Horeb ad omnem
5 Iſrael præcepta, & iudicia. * [c]Ecce
ego mittam vobis Eliam prophetam,
antequam veniat dies Domini magnus,
6 & horribilis. * Et conuertet cor pa-
trum ad filios, & cor filiorum ad pa-
tres eorum: ne forte veniam, & per-
cutiam terram anathemate.

---

[a] Luc. 1. g. 78. — [b] Exod. 20. Deut. 4. 5. 6. — [c] Mat. 17. b. 10. Marc. 9. b. 10. Luc. 1. b. 17.

LIBER PRIMVS
MACHABAEORVM.

Intro-ductio.

Alexander eiuſque ſucceſſores.

ET factum eſt, poſtquam 1 1 A
percuſſit Alexander Phi-
lippi Macedo, qui pri-
mus regnauit in Græcia,
egreſſus de terra Cethim,
Darium regem Perſarum, & Medo-
rum: * conſtituit prælia multa, & ob- 2
tinuit omnium munitiones, & inter-
fecit reges terræ, * & pertranſijt vſque 3
ad fines terræ: & accepit ſpolia multi-
tudinis Gentium: & ſiluit terra in con-
ſpectu eius. * Et congregauit virtutem, 4
& exercitum fortem nimis: & exalta-
tum eſt, & eleuatum cor eius: * & 5
obtinuit regiones Gentium, & tyran-
nos: & facti ſunt illi in tributum. * Et 6
poſt hæc decidit in lectum, & cognouit
quia moreretur. * Et vocauit pueros 7
ſuos nobiles, qui ſecum erant nutriti
a iuuentute: & diuiſit illis regnum
ſuum, cum adhuc viueret. * Et re- 8
gnauit Alexander annis duodecim, &
mortuus eſt. * Et obtinuerunt pueri 9
eius regnum, vnuſquiſque in loco ſuo:
* & impoſuerunt omnes ſibi diademata 10
poſt mortem eius, & filij eorum poſt B
eos annis multis, & multiplicata ſunt
mala in terra.

I. Mathathias & Epiphanes.

1. Antiochus Epiphanes.

* Et exijt ex eis radix peccatrix, An- 11
tiochus illuſtris, filius Antiochi regis,
qui fuerat Romæ obſes: & regnauit
in anno centeſimo trigeſimo ſeptimo
regni Græcorum.

a) Impij ex Iſrael: profanant Ieruſalem.

* In diebus illis exierunt ex Iſrael filij 12
iniqui, & ſuaſerunt multis, dicentes: Ea-
mus, & diſponamus teſtamentum cum
Gentibus, quæ circa nos ſunt: quia ex
quo receſſimus ab eis, inuenerunt nos
multa mala. * Et bonus viſus eſt ſermo 13
in oculis eorum. * Et deſtinauerunt 14
aliqui de populo, & abierunt ad re-
gem: & dedit illis poteſtatem vt face-
15 rent iuſtitiam Gentium. * Et ædificaue-
runt gymnaſium in Ieroſolymis ſecun-
16 dum leges Nationum: * & fecerunt ſibi
præputia, & receſſerunt a teſtamento
ſancto, & iuncti ſunt Nationibus, &
venundati ſunt vt facerent malum.

b) Rex idololatres.

17 * Et paratum eſt regnum in conſpectu
C Antiochi, & cœpit regnare in terra
Ægypti vt regnaret ſuper duo regna.

a) Sancta contaminat: Ægypto percuſſa

18 * Et intrauit in Ægyptum in multitu-
dine graui, in curribus, & elephantis,
& equitibus, & copioſa nauium multi-
19 tudine: * & conſtituit bellum aduerſus
Ptolemæum regem Ægypti, & veritus
eſt Ptolemæus a facie eius, & fugit,
20 & ceciderunt vulnerati multi. * Et com-
prehendit ciuitates munitas in Terra
Ægypti: & accepit ſpolia Terræ Ægypti.

templum deſpoliat

21 * Et conuertit Antiochus, poſtquam
percuſſit Ægyptum in centeſimo &
quadrageſimo tertio anno: & aſcendit
22 ad Iſrael, * & aſcendit Ieroſolymam
23 in multitudine graui. * Et intrauit in
ſanctificationem cum ſuperbia, & ac-
cepit altare aureum, & candelabrum
luminis, & vniuerſa vaſa eius, & men-
ſam propoſitionis, & libatoria, & phia-
las, & mortariola aurea, & velum, &
coronas, & ornamentum aureum, quod
in facie templi erat: & comminuit om-
24 nia. * Et accepit argentum, & aurum,
D & vaſa concupiſcibilia: & accepit the-
ſauros occultos, quos inuenit: & ſub-
latis omnibus abijt in terram ſuam.

homines cædit,

25 * Et fecit cædem hominum, & lo-
26 cutus eſt in ſuperbia magna. * Et fa-
ctus eſt planctus magnus in Iſrael, &
27 in omni loco eorum: * & ingemue-
runt principes, & ſeniores: virgines,
& iuuenes infirmati ſunt: & ſpecioſi-
28 tas mulierum immutata eſt. * Omnis
maritus ſumpſit lamentum: & quæ
ſedebant in thoro maritali, lugebant:
29 * & commota eſt terra ſuper habitantes

in ea, & vniuerſa domus Iacob induit
confuſionem.

ciuitatem percutit iterum.

*Et poſt duos annos dierum miſit 30
rex principem tributorum in ciuitates
Iuda, & venit Ieruſalem cum turba
magna. * Et locutus eſt ad eos verba 31
pacifica in dolo: & crediderunt ei. * Et 32
irruit ſuper ciuitatem repente, & per-
cuſſit eam plaga magna, & perdidit
populum multum ex Iſrael. * Et ac- 33
cepit ſpolia ciuitatis: & ſuccendit eam
igni, & deſtruxit domos eius, & mu-
ros eius in circuitu: * & captiuas duxe- 34
runt mulieres: & natos, & pecora poſ-
ſederunt. * Et ædificauerunt ciuitatem 35
Dauid muro magno, & firmo, & tur-
ribus firmis, & facta eſt illis in arcem:
* & poſuerunt illic gentem peccatricem 36
viros iniquos, & conualuerunt in ea.
& poſuerunt arma, & eſcas, & con- E
gregauerunt ſpolia Ieruſalem: * & re- 37
poſuerunt illic: & facti ſunt in laqueum
magnum. * Et factum eſt hoc ad in- 38
ſidias ſanctificationi, & in diabolum
malum in Iſrael: * & effuderunt ſangui- 39
nem innocentem per circuitum ſancti-
ficationis, & contaminauerunt ſancti-
ficationem. * Et fugerunt habitatores 40
Ieruſalem propter eos, & facta eſt habi-
tatio exterorum, & facta eſt extera ſe-
mini ſuo, & nati eius reliquerunt eam.
* Sanctificatio eius deſolata eſt ſicut 41
ſolitudo, [a] dies feſti eius conuerſi ſunt
in luctum, ſabbata eius in opprobrium,
honores eius in nihilum. * Secundum 42
gloriam eius multiplicata eſt ignominia
eius: & ſublimitas eius conuerſa eſt
in luctum.

β) Idololatriam iubet: leges promulgans

* Et ſcripſit rex Antiochus omni re- 43
gno ſuo vt eſſet omnis populus, vnus:
& relinqueret vnuſquiſque legem ſuam.
* Et conſenſerunt omnes Gentes ſe- 44
cundum verbum regis Antiochi: * & 45
multi ex Iſrael conſenſerunt ſeruituti
eius, & ſacrificauerunt idolis, & coin-
quinauerunt ſabbatum. * Et miſit rex 46
libros per manus nunciorum in Ieru- F
ſalem, & in omnes ciuitates Iuda: vt
ſequerentur leges Gentium terræ, * & 47
prohiberent holocauſta, & ſacrificia,
& placationes fieri in templo Dei, * & 48
prohiberent celebrari ſabbatum, & dies
ſollemnes: * & iuſſit coinquinari ſancta, 49
& ſanctum populum Iſrael. * Et iuſſit 50
ædificari aras, & templa, & idola, &
immolari carnes ſuillas, & pecora com-
51 munia, * & relinquere filios ſuos in-
circumciſos, & coinquinari animas eo-
rum in omnibus immundis, & abo-
minationibus, ita vt obliuiſcerentur
legem, & immutarent omnes iuſtifi-
52 cationes Dei. * Et quicumque non
feciſſent ſecundum verbum regis An-
53 tiochi, morerentur. * Secundum om-
nia verba hæc ſcripſit omni regno ſuo:
& præpoſuit principes populo, qui hæc
54 fieri cogerent. * Et iuſſerunt ciuitati-
bus Iuda ſacrificare.

atque vrgens trucidando.

55 *Et congregati ſunt multi de po-
pulo ad eos, qui dereliquerant legem
Domini: & fecerunt mala ſuper ter-
56 ram: * & effugauerunt populum Iſrael
in abditis, & in abſconditis fugitiuo-
57 rum locis. * Die quintadecima men-
G ſis Caſleu, quinto & quadrageſimo &
centeſimo anno ædificauit rex Antio-
chus abominandum idolum deſolatio-
nis ſuper altare Dei, & per vniuerſas
ciuitates Iuda in circuitu ædificaue-
58 runt aras: * & ante ianuas domorum,
& in plateis incendebant thura, & ſacri-
59 ficabant: * & libros legis Dei com-
60 buſſerunt igni, ſcindentes eos: * &
apud quemcumque inueniebantur libri
teſtamenti Domini, & quicumque ob-
ſeruabat legem Domini, ſecundum edi-
61 ctum regis trucidabant eum. * In vir-
tute ſua faciebant hæc populo Iſrael,
qui inueniebatur in omni menſe &
62 menſe in ciuitatibus. * Et quinta &
vigeſima die menſis ſacrificabant ſuper
63 aram, quæ erat contra altare. * Et mu-
lieres, quæ circumcidebant filios ſuos,
trucidabantur ſecundum iuſſum regis
64 Antiochi, * & ſuſpendebant pueros a
ceruicibus per vniuerſas domos eo-
rum: & eos, qui circumciderant illos,
65 trucidabant. * Et multi de populo Iſrael
definierunt apud ſe, vt non mandu-
carent immunda: & elegerunt magis
mori, quàm cibis coinquinari immun-
66 dis: * & noluerunt infringere legem
67 Dei ſanctam, & trucidati ſunt: * & facta
eſt ira magna ſuper populum valde.

2. Mathathias zelator.

α) Zelat viuens:

2
1
A IN diebus illis ſurrexit Mathathias
filius Ioannis, filij Simeonis, ſacerdos

---

a Tob. 2. b. 6. Amos 8. c. 10.

54*

cum filijs plangit,

ex filijs Ioarib ab Ieruſalem, & con-
ſedit in monte Modin: * & habebat 2
filios quinque, Ioannem, qui cogno-
minabatur Gaddis: * & Simonem, qui 3
cognominabatur Thaſi: * & Iudam, 4
qui vocabatur Machabæus: * & Elea- 5
zarum, qui cognominabatur Abaron:
& Ionathan, qui cognominabatur Ap-
phus. * hi viderunt mala, quæ fiebant 6
in populo Iuda, & in Ieruſalem. * Et 7
dixit Mathathias: Væ mihi, vt quid
natus ſum videre contritionem populi
mei, & contritionem ciuitatis ſanctæ,
& ſedere illic, cum datur in manibus
inimicorum? * Sancta in manu extra- 8
neorum facta ſunt: templum eius ſicut
homo ignobilis. * Vaſa gloriæ eius 9
captiua abducta ſunt: trucidati ſunt
ſenes eius in plateis, & iuuenes eius
ceciderunt in gladio inimicorum. * Quæ 10
gens non hereditauit regnum eius, &
non obtinuit ſpolia eius? * Omnis 11
compoſitio eius ablata eſt. Quæ erat
libera, facta eſt ancilla. * Et ecce ſancta 12
noſtra, & pulchritudo noſtra, & clari-
tas noſtra deſolata eſt, & coinquina- B
uerunt ea Gentes. * Quò ergo nobis 13
adhuc viuere? * Et ſcidit veſtimenta 14
ſua Mathathias, & filij eius: & operue-
runt ſe cilicijs, & planxerunt valde.

trucidat idololatras,

* Et venerunt illuc qui miſſi erant 15
a rege Antiocho, vt cogerent eos, qui
confugerant in ciuitatem Modin, im-
molare, & accendere thura, & a lege
Dei diſcedere. * Et multi de populo 16
Iſrael conſentientes acceſſerunt ad eos:
ſed Mathathias, & filij eius conſtanter
ſteterunt. * Et reſpondentes qui miſſi 17
erant ab Antiocho, dixerunt Matha-
thiæ: Princeps & clariſſimus, & ma-
gnus es in hac ciuitate, & ornatus
filijs, & fratribus. * ergo accede prior, 18
& fac iuſſum regis, ſicut fecerunt om-
nes Gentes, & viri Iuda, & qui reman-
ſerunt in Ieruſalem: & eris tu, & filij
tui inter amicos regis, & amplificatus
auro, & argento, & muneribus multis.
* Et reſpondit Mathathias, & dixit ma- 19
gna voce: Et ſi omnes Gentes regi
Antiocho obediunt, vt diſcedat vnuſ-
quiſque a ſeruitute legis patrum ſuo-
rum, & conſentiat mandatis eius: * ego 20
& filij mei, & fratres mei obediemus
legi patrum noſtrorum. * propitius ſit 21
nobis Deus: non eſt nobis vtile relin-
22 quere legem, & iuſtitias Dei: * non
C audiemus verba regis Antiochi, nec
ſacrificabimus tranſgredientes legis no-
23 ſtræ mandata, vt eamus altera via. * Et
vt ceſſauit loqui verba hæc, acceſſit
quidam Iudæus in omnium oculis ſa-
crificare idolis ſuper aram in ciuitate
24 Modin, ſecundum iuſſum regis: * &
vidit Mathathias, & doluit, & contre-
muerunt renes eius, & accenſus eſt
furor eius ſecundum iudicium legis,
& inſiliens trucidauit eum ſuper aram:
25 * ſed & virum, quem rex Antiochus
miſerat, qui cogebat immolare, occi-
dit in ipſo tempore, & aram deſtruxit,
26 * & zelatus eſt legem, [a] ſicut fecit Phi-
nees Zamri filio Salomi.

congregat bonos

27 * Et exclamauit Mathathias voce ma-
gna in ciuitate, dicens: Omnis, qui ze-
lum habet legis ſtatuens teſtamentum,
28 exeat poſt me. * Et fugit ipſe, & filij
eius in montes, & reliquerunt quæ-
29 cumque habebant in ciuitate. * Tunc
deſcenderunt multi quærentes iudi-
30 cium, & iuſtitiam, in deſertum: * &
ſederunt ibi ipſi, & filij eorum, & mu-
lieres eorum, & pecora eorum: quo-
niam inundauerunt ſuper eos mala.

decernit bellum ſabbatinum,

31 * Et renunciatum eſt viris regis, &
D exercitui, qui erat in Ieruſalem ciui-
tate Dauid quoniam diſceſſiſſent viri
quidam, qui diſſipauerunt mandatum
regis in loca occulta in deſerto, & abijſ-
32 ſent poſt illos multi. * Et ſtatim perre-
xerunt ad eos, & conſtituerunt aduerſus
33 eos prælium in die ſabbatorum, * &
dixerunt ad eos: Reſiſtitis & nunc ad-
huc? exite, & facite ſecundum ver-
34 bum regis Antiochi, & viuetis. * Et
dixerunt: Non exibimus, neque facie-
mus verbum regis, vt polluamus diem
35 ſabbatorum. * Et concitauerunt ad-
36 uerſus eos prælium. * Et non reſpon-
derunt eis, nec lapidem miſerunt in
eos, nec oppilauerunt loca occulta,
37 * dicentes: Moriamur omnes in ſim-
plicitate noſtra: & teſtes erunt ſuper
nos cælum, & terra, quòd iniuſte per-
38 ditis nos. * Et intulerunt illis bellum
ſabbatis: & mortui ſunt ipſi, & vxores
eorum, & filij eorum, & pecora eo-
rum vſque ad mille animas hominum.
39 * Et cognouit Mathathias, & amici eius,
& luctum habuerunt ſuper eos valde.
40 * Et dixit vir proximo ſuo: Si omnes

[a] Nu. 25. c. 13.

fecerimus ſicut fratres noſtri fecerunt,
& non pugnauerimus aduerſus gentes
pro animabus noſtris, & iuſtificatio-
nibus noſtris: nunc citius diſperdent
nos a terra. * Et cogitauerunt in die 41
illa, dicentes: Omnis homo, quicum- E
que venerit ad nos in bello die ſabba-
torum, pugnemus aduerſus eum: &
non moriemur omnes, ſicut mortui
ſunt fratres noſtri in occultis.

...rcutit iniquos.

* Tunc congregata eſt ad eos ſyna- 42
goga Aſſidæorum fortis viribus ex
Iſrael, omnis voluntarius in lege: * & 43
omnes, qui fugiebant a malis, additi
ſunt ad eos, & facti ſunt illis ad firma-
mentum. * Et collegerunt exercitum, 44
& percuſſerunt peccatores in ira ſua,
& viros iniquos in indignatione ſua:
& ceteri fugerunt ad nationes, vt eua-
derent. * Et circuiuit Mathathias, & 45
amici eius, & deſtruxerunt aras: * & 46
circumciderunt pueros incircumciſos
quotquot inuenerunt in finibus Iſrael:
& in fortitudine. * Et perſecuti ſunt 47
filios ſuperbiæ, & proſperatum eſt opus
in manibus eorum: * & obtinuerunt 48
legem de manibus gentium, & de ma-
nibus regum: & non dederunt cornu
peccatori.

β) Zelat moriens: ...ortatur ac ...ocet filios,

* Et appropinquauerunt dies Ma- 49
thathiæ moriendi, & dixit filijs ſuis: F
Nunc confortata eſt ſuperbia, & caſti-
gatio, & tempus euerſionis, & ira in-
dignationis: * Nunc ergo, o filij, æmu- 50
latores eſtote legis, & date animas
veſtras pro teſtamento patrum veſtro-
rum, * & mementote operum patrum, 51
quæ fecerunt in generationibus ſuis:
& accipietis gloriam magnam, & no-
men æternum. * [a] Abraham nonne in 52
tentatione inuentus eſt fidelis, & re-
putatum eſt ei ad iuſtitiam? * [b] Ioſeph 53
in tempore anguſtiæ ſuæ cuſtodiuit
mandatum, & factus eſt dominus Aegy-
pti. * [c] Phinees pater noſter, zelando 54
zelum Dei, accepit teſtamentum ſacer-
dotij æterni. * [d] Ieſus dum impleuit 55
verbum, factus eſt dux in Iſrael. * [e] Ca- 56
leb, dum teſtificatur in eccleſia, acce-
pit hereditatem. * [f] Dauid in ſua miſe- 57
ricordia conſecutus eſt ſedem regni in
ſæcula. * [g] Elias, dum zelat zelum le- 58
gis, receptus eſt in cælum. * [h] Ananias G 59
& Azarias & Miſael credentes, liberati
60 ſunt de flamma. * [i] Daniel in ſua ſim-
plicitate liberatus eſt de ore leonum.
61 * Et ita cogitate per generationem, &
generationem: quia omnes qui ſperant
62 in eum, non infirmantur. * Et a ver-
bis viri peccatoris ne timueritis: quia
63 gloria eius ſtercus, & vermis eſt: * ho-
die extollitur, & cras non inuenietur:
quia conuerſus eſt in terram ſuam, &
64 cogitatio eius perijt. * Vos ergo filij
confortamini, & viriliter agite in lege:
65 quia in ipſa glorioſi eritis. * Et ecce
Simon frater veſter, ſcio quòd vir con-
ſilij eſt: ipſum audite ſemper, & ipſe
66 erit vobis pater. * Et Iudas Macha-
bæus fortis viribus a iuuentute ſua, ſit
vobis princeps militiæ, & ipſe aget
67 bellum populi. * Et adducetis ad vos
omnes factores legis: & vindicate vin-
68 dictam populi veſtri. * Retribuite re-
tributionem Gentibus, & intendite in
præceptum legis.

benedicens moritur.

69 * Et benedixit eos, & appoſitus eſt
70 ad patres ſuos. * Et defunctus eſt anno
centeſimo & quadrageſimo ſexto: &
ſepultus eſt a filijs ſuis in ſepulchris
patrum ſuorum in Modin, & planxe-
runt eum omnis Iſrael planctu magno.

II. Iudas Machabæus.

1. Epiphane regnante.

a) Victoriæ Iudæ.

α) Profligat miniſtros Epiphanis:

3 1 ET ſurrexit Iudas, qui vocabatur
A 2 Machabæus filius eius pro eo: * &
adiuuabant eum omnes fratres eius:
& vniuerſi, qui ſe coniunxerant patri
eius, & præliabantur prælium Iſrael
3 cum lætitia. * Et dilatauit gloriam po-
pulo ſuo, & induit ſe loricam ſicut
gigas, & ſuccinxit ſe arma bellica ſua
in prælijs, & protegebat caſtra gladio
4 ſuo. * Similis factus eſt leoni in ope-
ribus ſuis, & ſicut catulus leonis ru-
5 giens in venatione. * Et perſequutus eſt
iniquos perſcrutans eos: & qui con-
turbabant populum ſuum, eos ſuccen-
6 dit flammis: * & repulſi ſunt inimici
eius præ timore eius, & omnes ope-
rarij iniquitatis conturbati ſunt: & di-
7 recta eſt ſalus in manu eius. * Et exa-
cerbabat reges multos, & lætificabat
Iacob in operibus ſuis, & in ſæculum
8 memoria eius in benedictione. * Et
perambulauit ciuitates Iuda, & perdi-
dit impios ex eis, & auertit iram ab

[a] Gen. 22. a. 2. — [b] Gen. 41. e. 40. — [c] Nu. 25. c. 13. Eccl. 45. d. 28. — [d] Ioſ. 1. a. 2. — [e] Nu. 14. a. 6. Ioſ. 14. d. 14. — [f] 2. Reg. 2. a. 4. — [g] 4. Reg. 2. b. 11. — [h] Dan. 3. b. 16. — [i] Dan. 6. f. 22.

Iſrael. * Et nominatus eſt vſque ad 9
nouiſſimum terræ, & congregauit pe-
reuntes.
Apollonium vincit
* Et congregauit Apollonius Gen- 10
tes, & a Samaria virtutem multam & B
magnam ad bellandum contra Iſrael.
* Et cognouit Iudas, & exijt obuiam 11
illi: & percuſſit, & occidit illum: &
ceciderunt vulnerati multi, & reliqui
fugerunt. * & accepit ſpolia eorum: 12
& gladium Apollonij abſtulit Iudas,
& erat pugnans in eo omnibus diebus.
& Seronem
* Et audiuit Seron princeps exer- 13
citus Syriæ, quòd congregauit Iudas
congregationem fidelium, & eccleſiam
ſecum, * & ait: Faciam mihi nomen, 14
& glorificabor in regno, & debellabo
Iudam, & eos, qui cum ipſo ſunt, qui
ſpernebant verbum regis. * Et præ- 15
parauit ſe: & aſcenderunt cum eo ca-
ſtra impiorum fortes auxiliarij vt face-
rent vindictam in filios Iſrael. * Et ap- 16
propinquauerunt vſque ad Bethoron:
& exiuit Iudas obuiam illi cum paucis.
* Vt autem viderunt exercitum ve- 17
nientem ſibi obuiam, dixerunt Iudæ:
Quomodo poterimus pauci pugnare
contra multitudinem tantam, & tam C
fortem, & nos fatigati ſumus ieiunio
hodie? * Et ait Iudas: Facile eſt con- 18
cludi multos in manus paucorum: &
non eſt differentia in conſpectu Dei
cæli liberare in multis, & in paucis:
* quoniam non in multitudine exer- 19
citus victoria belli, ſed de cælo forti-
tudo eſt. * Ipſi veniunt ad nos in 20
multitudine contumaci, & ſuperbia vt
diſperdant nos, & vxores noſtras, &
filios noſtros, & vt ſpolient nos: * nos 21
vero pugnabimus pro animabus no-
ſtris, & legibus noſtris: * & ipſe Do- 22
minus conteret eos ante faciam no-
ſtram: vos autem ne timueritis eos.
* Vt ceſſauit autem loqui, inſiluit in 23
eos ſubito: & contritus eſt Seron, &
exercitus eius in conſpectu ipſius: * & 24
perſecutus eſt eum in deſcenſu Be-
thoron vſque in campum, & cecide-
runt ex eis octingenti viri, reliqui au-
tem fugerunt in terram Philiſthijm.
timentibus gentibus ac rege,
* Et cecidit timor Iudæ, ac fratrum 25
eius, & formido ſuper omnes gentes
in circuitu eorum. * & peruenit ad 26
regem nomen eius, & de prælijs Iudæ D
narrabant omnes gentes. * Vt audi- 27
uit autem rex Antiochus ſermones
iſtos, iratus eſt animo: & miſit, & con-
gregauit exercitum vniuerſi regni ſui,
28 caſtra fortia valde: * & aperuit æra-
rium ſuum, & dedit ſtipendia exer-
citui in annum: & mandauit illis vt
29 eſſent parati ad omnia. * Et vidit quòd
defecit pecunia de theſauris ſuis, &
tributa regionis modica propter diſſen-
ſionem, & plagam, quam fecit in terra,
vt tolleret legitima, quæ erant a pri-
30 mis diebus: * & timuit ne non habe-
ret vt ſemel & bis, in ſumptus & do-
naria, quæ dederat ante larga manu:
& abundauerat ſuper reges, qui ante
31 eum fuerant. * Et conſternatus erat
qui abit in Perſidem;
animo valde, & cogitauit ire in Per-
ſidem, & accipere tributa regionum,
32 & congregare argentum multum. * Et
reliquit Lyſiam hominem nobilem de
genere regali, ſuper negotia regia, a
flumine Euphrate vſque ad flumen
33 Aegypti: * & vt nutriret Antiochum
34 filium ſuum, donec rediret. * Et tra-
didit ei medium exercitum, & elephan-
tos: & mandauit ei de omnibus, quæ
volebat, & de inhabitantibus Iudæam,
35 & Ieruſalem: * & vt mitteret ad eos
E exercitum ad conterendam, & extir-
pandam virtutem Iſrael, & reliquias
Ieruſalem, & auferendam memoriam
36 eorum de loco: * & vt conſtitueret
habitatores filios alienigenas in omni-
bus finibus eorum, & forte diſtribue-
37 ret terram eorum. * Et rex aſſumpſit
partem exercitus reſidui, & exiuit ab
Antiochia ciuitate regni ſui anno cen-
teſimo & quadrageſimo ſeptimo: &
transfretauit Euphraten flumen, & per-
ambulabat ſuperiores regiones.
Nicanorem ac Gorgiam
38 * Et elegit Lyſias Ptolemæum filium
Dorymini, & Nicanorem, & Gorgiam,
39 viros potentes ex amicis regis: * &
miſit cum eis quadraginta millia viro-
rum, & ſeptem millia equitum vt veni-
rent in terram Iuda, & diſperderent
40 eam ſecundum verbum regis. * Et pro-
ceſſerunt cum vniuerſa virtute ſua, &
venerunt, & applicuerunt Emmaum in
41 terra campeſtri. * Et audierunt mer-
catores regionum nomen eorum: &
acceperunt argentum, & aurum mul-
tum valde, & pueros: & venerunt in
caſtra vt acciperent filios Iſrael in ſer-
uos, & additi ſunt ad eos exercitus
42 Syriæ, & terræ alienigenarum. * Et
F vidit Iudas, & fratres eius, quia multi-
plicata ſunt mala, & exercitus appli-
cabant ad fines eorum: & cognouerunt

verba regis, quæ mandauit populo fa-
cere in interitum, & consummationem:
* & dixerunt vnusquisque ad proximum 43
suum: Erigamus deiectionem populi
nostri, & pugnemus pro populo no-
stro, & sanctis nostris. * Et congrega- 44
tus est conuentus vt essent parati in
prælium: & vt orarent, & peterent mi-
sericordiam, & miserationes. * Et Ieru- 45
salem non habitabatur, sed erat sicut
desertum: non erat qui ingrederetur
& egrederetur de natis eius: & sanctum
conculcabatur: & filij alienigenarum
erant in arce, ibi erat habitatio Gen-
tium: & ablata est voluptas a Iacob,
& defecit ibi tibia, & cithara. * Et con- 46
gregati sunt, & venerunt in Maspha
contra Ierusalem: quia locus orationis
erat in Maspha ante in Israel.
ieiunio & precibus
* Et ieiunauerunt illa die, & indu- 47
erunt se cilicijs, & cinerem imposu-
erunt capiti suo: & disciderunt ve-
stimenta sua: * & expanderunt libros 48
legis, de quibus scrutabantur Gentes
similitudinem simulachrorum suorum:
* & attulerunt ornamenta sacerdotalia, 49
& primitias, & decimas: & suscitauerunt G
Nazaræos, qui impleuerant dies: * & 50
clamauerunt voce magna in cælum,
dicentes: Quid faciemus istis, & quo
eos ducemus? * & sancta tua concul- 51
cata sunt, & contaminata sunt, & sacer-
dotes tui facti sunt in luctum, & in
humilitatem. * & ecce Nationes con- 52
uenerunt aduersum nos vt nos disper-
dant: tu scis quæ cogitant in nos.
* Quomodo poterimus subsistere ante 53
faciem eorum, nisi tu Deus adiuues
nos? * Et tubis exclamauerunt voce 54
magna. * Et post hæc constituit Iudas 55
duces populi, tribunos, & centurio-
nes, & pentacontarchos, & decuriones.
* [a] Et dixit his, qui ædificabant do- 56
mos, & sponsabant vxores, & planta-
bant vineas, & formidolosis, vt redirent
vnusquisque in domum suam secun-
dum legem. * Et mouerunt castra, & 57
collocauerunt ad Austrum Emmaum.
* Et ait Iudas: Accingimini, & estote 58
filij potentes, & estote parati in mane,
vt pugnetis aduersus Nationes has,
quæ conuenerunt aduersus nos disper-
dere nos, & sancta nostra: * quoniam 59
melius est nos mori in bello, quàm
videre mala gentis nostræ, & sancto-
60 rum. * Sicut autem fuerit voluntas in
4 1 cælo, sic fiat. ET assumpsit Gorgias
A quinque millia virorum, & mille equi-
tes electos: & mouerunt castra nocte
2 * vt applicarent ad castra Iudæorum,
& percuterent eos subito: & filij, qui
3 erant ex arce, erant illis duces. * Et
audiuit Iudas, & surrexit ipse, & po-
tentes percutere virtutem exercituum
4 regis, qui erant in Emmaum. * Adhuc
enim dispersus erat exercitus a ca-
5 stris. * Et venit Gorgias in castra Iudæ
noctu, & neminem inuenit, & quære-
bat eos in montibus: quoniam dixit:
6 Fugiunt hi a nobis. * Et cum dies
factus esset, apparuit Iudas in campo
cum tribus millibus virorum tantum:
qui tegumenta, & gladios non habe-
7 bant: * & viderunt castra Gentium
valida, & loricatos, & equitatus in cir-
cuitu eorum, & hi docti ad prælium.
8 * Et ait Iudas viris, qui secum erant:
Ne timueritis multitudinem eorum, &
9 impetum eorum ne formidetis. * [b] Me-
mentote qualiter salui facti sunt patres
nostri in mari rubro, cum sequeretur
10 eos Pharao cum exercitu multo. * Et
nunc clamemus in cælum: & misere-
bitur nostri Dominus, & memor erit
testamenti patrum nostrorum, & con-
teret exercitum istum ante faciem no-
11 stram hodie: * & scient omnes gentes
quia est qui redimat, & liberet Israel.
12 * Et eleuauerunt alienigenæ oculos
conterit ac fugat;
B suos, & viderunt eos venientes ex ad-
13 uerso. * Et exierunt de castris in præ-
lium, & tuba cecinerunt hi, qui erant
14 cum Iuda: * Et congressi sunt: & con-
tritæ sunt Gentes, & fugerunt in cam-
15 pum. * Nouissimi autem omnes ceci-
derunt in gladio, & persecuti sunt eos
vsque Gezeron, & vsque in campos
Idumææ, & Azoti, & Iamniæ: & ceci-
derunt ex illis vsque ad tria millia
16 virorum. * Et reuersus est Iudas, &
17 exercitus eius, sequens eum. * Dixitq.
ad populum: Non concupiscatis spo-
18 lia: quia bellum contra nos est, * &
Gorgias & exercitus eius prope nos
in monte: sed state nunc contra ini-
micos nostros, & expugnate eos, &
19 sumetis postea spolia securi. * Et ad-
huc loquente Iuda hæc, ecce apparuit
pars quædam prospiciens de monte.
20 * Et vidit Gorgias quòd in fugam

---

[a] Deut. 20. a. 5. b. 6. Iud. 7. a. 3. — [b] Exod. 14. b. 9.

conuerſi ſunt ſui, & ſuccenderunt ca-
ſtra: fumus enim, qui videbatur, de-
clarabat quod factum eſt. * Quibus 21
illi conſpectis timuerunt valde, aſpi- C
cientes ſimul & Iudam, & exercitum
in campo paratum ad prælium. * Et 22
fugerunt omnes in campum alieni-
genarum: * & Iudas reuerſus eſt ad 23
ſpolia caſtrorum, & acceperunt aurum
multum, & argentum, & hyacinthum,
& purpuram marinam, & opes ma-
gnas. * Et conuerſi, hymnum cane- 24
bant, & benedicebant Deum in cælum,
quoniam bonus eſt, quoniam in ſæcu-
lum miſericordia eius. * Et facta eſt 25
ſalus magna in Iſrael in die illa.

ipſum Lyſiam ſuperat.

* Quicumque autem alienigenarum 26
euaſerunt, venerunt, & nunciauerunt
Lyſiæ vniuerſa, quæ acciderant. * Qui- 27
bus ille auditis conſternatus animo de-
ficiebat: quòd non qualia voluit, talia
contigerunt in Iſrael, & qualia man-
dauit rex. * Et ſequenti anno congre- 28
gauit Lyſias virorum electorum ſexa-
ginta millia, & equitum quinque millia,
vt debellaret eos. * Et venerunt in 29
Iudæam, & caſtra poſuerunt in Betho-
ron, & occurrit illis Iudas cum decem
millibus viris. * Et viderunt exerci- 30
tum fortem, & orauit, & dixit: Bene-
dictus es ſaluator Iſrael, [a] qui contriuiſti
impetum potentis in manu ſerui tui D
Dauid, [b] & tradidiſti caſtra alienigena-
rum in manu Ionathæ filij Saul, &
armigeri eius. * Conclude exercitum 31
iſtum in manu populi tui Iſrael, &
confundantur in exercitu ſuo, & equi-
tibus. * Da illis formidinem, & tabe- 32
fac audaciam virtutis eorum, & com-
moueantur contritione ſua. * Deijce 33
illos gladio diligentium te: & collau-
dent te omnes, qui nouerunt nomen
tuum in hymnis. * Et commiſerunt 34
prælium: & ceciderunt de exercitu
Lyſiæ quinque millia virorum. * Vi- 35
dens autem Lyſias fugam ſuorum, &
Iudæorum audaciam, & quòd parati
ſunt aut viuere, aut mori fortiter, abijt
Antiochiam, & elegit milites, vt mul-
tiplicati rurſus venirent in Iudæam.

β) Reſtaurat Sion: templum mundat

* Dixit autem Iudas, & fratres eius: 36
Ecce contriti ſunt inimici noſtri: aſcen- E
damus nunc mundare ſancta, & reno-
uare. * Et congregatus eſt omnis exer- 37
citus, & aſcenderunt in montem Sion.
38 * Et viderunt ſanctificationem deſer- profanatu
tam, & altare profanatum, & portas
exuſtas, & in atrijs virgulta nata ſicut
in ſaltu, vel in montibus, & paſto-
39 phoria diruta. * Et ſciderunt veſti-
menta ſua, & planxerunt planctu ma-
gno, & impoſuerunt cinerem ſuper
40 caput ſuum. * & ceciderunt in faciem
ſuper terram, & exclamauerunt tubis
ſignorum, & clamauerunt in cælum.
41 * Tunc ordinauit Iudas viros vt pu-
gnarent aduerſus eos, qui erant in
42 arce, donec emundarent ſancta. * Et
elegit ſacerdotes ſine macula, volun-
43 tatem habentes in lege Dei: * & mun-
dauerunt ſancta, & tulerunt lapides
contaminationis in locum immundum.
44 * Et cogitauit de altari holocauſtorum,
quod profanatum erat, quid de eo fa-
45 ceret. * Et incidit illis conſilium bo-
num vt deſtruerent illud: ne forte illis
eſſet in opprobrium, quia contamina-
uerunt illud Gentes, & demoliti ſunt
46 illud. * Et repoſuerunt lapides in monte
domus in loco apto, quoadusque ve-
niret propheta, & reſponderet de eis.
47 * Et acceperunt lapides integros ſecun-
F dum legem, & ædificauerunt altare no-
uum ſecundum illud, quod fuit prius:
48 * & ædificauerunt ſancta, & quæ intra
domum erant intrinſecus: & ædem,
49 & atria ſanctificauerunt. * Et fecerunt
vaſa ſancta noua, & intulerunt cande-
labrum, & altare incenſorum, & men-
50 ſam in templum. * Et incenſum po-
ſuerunt ſuper altare, & accenderunt
lucernas, quæ ſuper candelabrum erant,
51 & lucebant in templo. * Et poſuerunt
ſuper menſam panes, & appenderunt
vela, & conſummauerunt omnia opera,
52 quæ fecerant. * Et ante matutinum ſur-
rexerunt quinta & vigeſima die men-
ſis noni (hic eſt menſis Caſleu) cente-
53 ſimi quadrageſimi octaui anni: * &
obtulerunt ſacrificium ſecundum legem
ſuper altare holocauſtorum nouum,
54 quod fecerunt. * Secundum tempus
G & ſecundum diem, in qua contamina-
uerunt illud gentes, in ipſa renouatum
eſt in canticis, & citharis, & cinyris,
55 & in cymbalis. * Et cecidit omnis po-
pulus in faciem, & adorauerunt, &
benedixerunt in cælum eum, qui pro-
56 ſperauit eis. * Et fecerunt dedicatio-

[a] 1. Reg. 17. g. 50. — [b] 1. Reg. 14. b. 13.

nem altaris diebus octo, & obtulerunt
holocauſta cum lætitia, & ſacrificium
ſalutaris, & laudis. * Et ornauerunt 57
faciem templi coronis aureis, & ſcu-
tulis: & dedicauerunt portas, & paſto-
phoria, & impoſuerunt eis ianuas. * Et 58
facta eſt lætitia in populo magna valde,
& auerſum eſt opprobrium Gentium.
*[a] Et ſtatuit Iudas, & fratres eius, & 59
vniuerſa eccleſia Iſrael vt agatur dies
dedicationis altaris in temporibus ſuis
ab anno in annum per dies octo a
quinta & vigeſima die menſis Caſleu,
cum lætitia & gaudio.
em munit. * & ædificauerunt in tempore illo 60
montem Sion, & per circuitum muros
altos, & turres firmas, nequando veni-
rent Gentes, & conculcarent eum ſicut
antea fecerunt. * Et collocauit illic 61
exercitum, vt ſeruarent eum, & mu-
niuit eum ad cuſtodiendam Bethſu-
ram, vt haberet populus munitionem
contra faciem Idumææ.

5

Deuincit ntes vicinas: ET factum eſt, vt audierunt Gentes 1 A
in circuitu quia ædificatum eſt altare,
& ſanctuarium ſicut prius, iratæ ſunt
valde: * & cogitabant tollere genus 2
Iacob, qui erant inter eos, & cœpe-
runt occidere de populo, & perſequi.
ios Eſau, * Et debellabat Iudas filios Eſau in 3
Idumæa, & eos, qui erant in Acraba-
thane: quia circumſedebant Iſraelitas,
ios Bean, & percuſſit eos plaga magna. * Et re- 4
cordatus eſt malitiam filiorum Bean,
qui erant populo in laqueum, & in
ſcandalum, inſidiantes ei in via. * Et 5
concluſi ſunt ab eo in turribus, & ap-
plicuit ad eos, & anathematizauit eos,
& incendit turres eorum igni cum om-
lios Ammon, nibus, qui in eis erant. * Et tranſiuit 6
ad filios Ammon, & inuenit manum
fortem, & populum copioſum, & Ti-
motheum ducem ipſorum: * & com- 7
miſit cum eis prælia multa, & contriti
ſunt in conſpectu eorum, & percuſſit
eos: * & cepit Gazer ciuitatem, & 8
filias eius, & reuerſus eſt in Iudæam.
alaaditas * Et congregatæ ſunt gentes, quæ 9
ſunt in Galaad aduerſus Iſraelitas, qui
erant in finibus eorum vt tollerent eos:
& fugerunt in Datheman munitionem,
* & miſerunt litteras ad Iudam, & fra- 10
tres eius, dicentes: Congregatæ ſunt
aduerſum nos gentes per circuitum, vt
11 nos auferant: * & parant venire, &
B occupare munitionem, in quam con-
fugimus: & Timotheus eſt dux exer-
12 citus eorum. * Nunc ergo veni, & eripe
nos de manibus eorum, quia cecidit
13 multitudo de nobis. * Et omnes fra-
tres noſtri, qui erant in locis Tubin,
interfecti ſunt: & captiuas duxerunt
vxores eorum, & natos, & ſpolia, &
14 peremerunt illic fere mille viros. * Et
adhuc epiſtolæ legebantur, & ecce alij
nuncij venerunt de Galilæa conſciſſis
tunicis, nunciantes ſecundum verba
15 hæc: * dicentes conueniſſe aduerſum & alienigenas Galilææ,
ſe a Ptolemaida, & Tyro, & Sidone:
& repleta eſt omnis Galilæa alieni-
16 genis, vt nos conſumant. * Vt audiuit
autem Iudas, & populus, ſermones
iſtos, conuenit eccleſia magna cogi-
tare quid facerent fratribus ſuis, qui
in tribulatione erant, & expugnaban-
17 tur ab eis. * Dixitq. Iudas Simoni fra-
tri ſuo: Elige tibi viros, & vade, &
libera fratres tuos in Galilæa: ego au-
tem, & frater meus Ionathas ibimus
18 in Galaaditim. * Et reliquit Ioſephum
filium Zachariæ, & Azariam duces po-
puli cum reſiduo exercitu in Iudæa
19 ad cuſtodiam: * & præcepit illis, di-
cens: Præeſtote populo huic: & nolite
bellum committere aduerſum gentes,
20 donec reuertamur. * Et partiti ſunt
Simoni viri tria millia, vt iret in Gali-
læam: Iudæ autem octo millia in Ga-
21 laaditim. * Et abijt Simon in Galilæam, adiutus a Simone
C & commiſit prælia multa cum genti-
bus: & contritæ ſunt gentes a facie
eius, & perſecutus eſt eos vſque ad
22 portam * Ptolemaidis: & ceciderunt
de gentibus fere tria millia virorum,
23 & accepit ſpolia eorum, * & aſſumpſit
eos, qui erant in Galilæa, & in Arba-
tis cum vxoribus, & natis, & omnibus,
quæ erant illis, & adduxit in Iudæam
24 cum lætitia magna. * Et Iudas Macha- & Ionatha,
bæus, & Ionathas frater eius tranſie-
runt Iordanem, & abierunt viam trium
25 dierum per deſertum. * Et occurre-
runt eis Nabuthæi, & ſuſceperunt eos
pacifice, & narrauerunt eis omnia, quæ
acciderant fratribus eorum in Galaa-
26 ditide, * & quia multi ex eis compre-
henſi ſunt in Baraſa, & Boſor, & in
Alimis, & in Caſphor, & Mageth, &
Carnaim: hæ omnes ciuitates munitæ,

---

[a] Io. 10. d. 22.

& magnæ. * Sed & in ceteris ciuita- 27
tibus Galaaditidis tenentur compre-
henſi, & in craſtinum conſtituerunt
admouere exercitum ciuitatibus his,
& comprehendere, & tollere eos in
vna die. * Et conuertit Iudas, & exer- 28
citus eius, viam in deſertum Boſor re-
pente, & occupauit ciuitatem: & oc-
cidit omnem maſculum in ore gladij,
& accepit omnia ſpolia eorum, & ſuc-
cendit eam igni. * Et ſurrexerunt inde 29
nocte, & ibant vſque ad munitionem.
* Et factum eſt diluculo, cum eleuaſ- 30
ſent oculos ſuos, ecce populus multus, D
cuius non erat numerus, portantes ſca-
las, & machinas vt comprehenderent
munitionem, & expugnarent eos. * Et 31
vidit Iudas quia cœpit bellum, & cla-
mor belli aſcendit ad cælum ſicut tuba,
& clamor magnus de ciuitate: * & 32
dixit exercitui ſuo: Pugnate hodie pro
fratribus veſtris. * Et venit tribus ordi- 33
nibus poſt eos, & exclamauerunt tu-
bis, & clamauerunt in oratione. * Et 34
cognouerunt caſtra Timothei quia Ma-
chabæus eſt, & refugerunt a facie eius:
& percuſſerunt eos plaga magna. &
ceciderunt ex eis in die illa fere octo
millia virorum. * Et diuertit Iudas in 35
Maſpha, & expugnauit, & cepit eam:
& occidit omnem maſculum eius, &
ſumpſit ſpolia eius, & ſuccendit eam
igni. * Inde perrexit, & cepit Caſbon, 36
& Mageth, & Boſor, & reliquas ciui-
tates Galaaditidis.

Timotheum & Arabas,

* Poſt hæc autem verba congregauit 37
Timotheus exercitum alium, & caſtra
poſuit contra Raphon trans torrentem.
* Et miſit Iudas ſpeculari exercitum: 38
& renunciauerunt ei, dicentes: Quia
conuenerunt ad eum omnes gentes,
quæ in circuitu noſtro ſunt, exercitus
multus nimis: * & Arabas conduxe- 39
runt in auxilium ſibi, & caſtra poſu-
erunt trans torrentem, parati ad te ve-
nire in prælium. Et abijt Iudas obuiam
illis. * Et ait Timotheus principibus 40
exercitus ſui: Cum appropinquauerit E
Iudas, & exercitus eius ad torrentem
aquæ: ſi tranſierit ad nos prior, non
poterimus ſuſtinere eum: quia potens
poterit aduerſum nos. * ſi vero timu- 41
erit tranſire, & poſuerit caſtra extra
flumen, transfretemus ad eos, & pote-
rimus aduerſus illum. * Vt autem ap- 42
propinquauit Iudas ad torrentem aquæ,
ſtatuit ſcribas populi ſecus torrentem,
& mandauit eis, dicens: Neminem ho-
minum reliqueritis: ſed veniant om-
43 nes in prælium. * Et transfretauit ad
illos prior, & omnis populus poſt eum,
& contritæ ſunt omnes gentes a facie
eorum, & proiecerunt arma ſua, & fu-
gerunt ad fanum, quod erat in Car-
44 naim. * Et occupauit ipſam ciuitatem,
& fanum ſuccendit igni cum omnibus,
qui erant in ipſo: & oppreſſa eſt Car-
naim, & non potuit ſuſtinere contra
45 faciem Iudæ. * Et congregauit Iudas
vniuerſos Iſraelitas, qui erant in Ga-
laaditide, a minimo vſque ad maxi-
mum, & vxores eorum, & natos, &
exercitum magnum valde vt venirent
in terram Iuda.

ciuitatem Ephron,

46 * Et venerunt vſque Ephron: & hæc
ciuitas magna in ingreſſu poſita, mu-
nita valde, & non erat declinare ab ea
dextera vel ſiniſtra, ſed per mediam
47 iter erat. * Et incluſerunt ſe qui erant
F in ciuitate, & obſtruxerunt portas la-
pidibus: & miſit ad eos Iudas verbis
48 pacificis, * dicens: Tranſeamus per
terram veſtram, vt eamus in terram
noſtram: & nemo vobis nocebit: tan-
tum pedibus tranſibimus. Et nole-
49 bant eis aperire. * Et præcepit Iudas
prædicare in caſtris, vt applicarent
50 vnuſquiſque in quo erat loco. * & ap-
plicuerunt ſe viri virtutis: & oppu-
gnauit ciuitatem illam tota die, & tota
nocte, & tradita eſt ciuitas in manu
51 eius: * & peremerunt omnem maſcu-
lum in ore gladij, & eradicauit eam,
& accepit ſpolia eius, & tranſiuit per
52 totam ciuitatem ſuper interfectos. * Et
tranſgreſſi ſunt Iordanem in campo
53 magno, contra faciem Bethſan. * Et
erat Iudas congregans extremos, & ex-
hortabatur populum per totam viam,
54 donec venirent in terram Iuda: * &
aſcenderunt in montem Sion cum læ-
titia, & gaudio, & obtulerunt holo-
cauſta, quòd nemo ex eis cecidiſſet
donec reuerterentur in pace.

fugientib Ioſepho Azaria,

55 * Et in diebus, quibus erat Iudas,
& Ionathas in terra Galaad, & Simon
frater eius in Galilæa contra faciem
56 Ptolemaidis, * audiuit Ioſephus Za-
chariæ filius, & Azarias princeps vir-
tutis, res bene geſtas, & prælia quæ
57 facta ſunt, * & dixit: Faciamus & ipſi
nobis nomen, & eamus pugnare ad-
uerſus gentes, quæ in circuitu noſtro
58 ſunt. * Et præcepit his, qui erant in

exercitu ſuo, & abierunt Iamniam. * Et 59
exiuit Gorgias de ciuitate, & viri eius G
obuiam illis in pugnam. * Et fugati 60
ſunt Ioſephus, & Azarias vſque in fines
Iudææ: & ceciderunt illo die de po-
pulo Iſrael ad duo millia viri, & facta
eſt fuga magna in populo: * quia non 61
audierunt Iudam, & fratres eius, exi-
ſtimantes fortiter ſe facturos. * Ipſi 62
autem non erant de ſemine virorum
illorum, per quos ſalus facta eſt in
Iſrael. * Et viri Iuda magnificati ſunt 63
valde in conſpectu omnis Iſrael, & gen-
tium omnium vbi audiebatur nomen
eorum. * Et conuenerunt ad eos fauſta 64
acclamantes.

filios Eſau ac Philiſthijm.

* Et exiuit Iudas, & fratres eius, & 65
expugnabant filios Eſau in terra, quæ
ad Auſtrum eſt, & percuſſit Chebron
& filias eius: & muros eius, & turres
ſuccendit igni in circuitu. * Et mouit 66
caſtra vt iret in terram alienigenarum,
& perambulabat Samariam. * In die 67
illa ceciderunt ſacerdotes in bello, dum
volunt fortiter facere, dum ſine con-
ſilio exeunt in prælium. * Et declina- 68
uit Iudas in Azotum in terram alieni-
genarum, & diruit aras eorum, &
ſculptilia deorum ipſorum ſuccendit
igni: & cepit ſpolia ciuitatum, & re-
uerſus eſt in terram Iuda.

b) Clades Epiphanis: triſtis reuertens

ET rex Antiochus perambulabat 6 1 A
ſuperiores regiones, & audiuit eſſe ci-
uitatem Elymaidem in Perſide nobi-
liſſimam, & copioſam in argento, &
auro, * templumq. in ea locuples valde: 2
& illic velamina aurea, & loricæ, &
ſcuta, quæ reliquit Alexander Philippi
rex Macedo, qui regnauit primus in
Græcia. * Et venit, & quærebat capere 3
ciuitatem, & deprædari eam: & non
potuit, quoniam innotuit ſermo his,
qui erant in ciuitate: * & inſurrexe- 4
runt in prælium, & fugit inde, & abijt
cum triſtitia magna, & reuerſus eſt in
Babyloniam.

& audiens victorias

* Et venit qui nunciaret ei in Per- 5
ſide, quia fugata ſunt caſtra, quæ erant
in terra Iuda: * & quia abijt Lyſias 6
cum virtute forti in primis, & fugatus
eſt a facie Iudæorum, & inualuerunt
armis, & viribus, & ſpolijs multis, quæ
ceperunt de caſtris, quæ exciderunt:
* & quia diruerunt abominationem, 7
quam ædificauerat ſuper altare, quod
erat in Ieruſalem, & ſanctificationem
ſicut prius, circumdederunt muris ex-
celſis, ſed & Bethſuram ciuitatem ſuam.

incidit in morbum

8 * Et factum eſt vt audiuit rex ſer-
mones iſtos, expauit, & commotus eſt
valde: & decidit in lectum, & incidit
in languorem præ triſtitia, quia non
9 factum eſt ei ſicut cogitabat. * Et erat
illic per dies multos: quia renouata
eſt in eo triſtitia magna, & arbitratus
eſt ſe mori.

ac reminiſcens malorum

10 * Et vocauit omnes amicos ſuos, &
B dixit illis: Receſſit ſomnus ab oculis
meis, & concidi, & corrui corde præ
11 ſolicitudine: * & dixi in corde meo:
In quantam tribulationem deueni, &
in quos fluctus triſtitiæ, in qua nunc
ſum: qui iucundus eram, & dilectus
12 in poteſtate mea! * Nunc vero remi-
niſcor malorum, quæ feci in Ieruſalem,
vnde & abſtuli omnia ſpolia aurea, &
argentea, quæ erant in ea, & miſi au-
ferre habitantes Iudæam ſine cauſa.
13 * Cognoui ergo quia propterea inuene-
runt me mala iſta: & ecce pereo tri-
ſtitia magna in terra aliena.

peregre moritur.

14 * Et vocauit Philippum, vnum de
amicis ſuis, & præpoſuit eum ſuper
15 vniuerſum regnum ſuum: * & dedit
ei diadema, & ſtolam ſuam, & annu-
lum, vt adduceret Antiochum filium
ſuum, & nutriret eum, & regnaret.
16 * Et mortuus eſt illic Antiochus rex
anno centeſimo quadrageſimo nono.

2. Eupatore regnante.

Antiochus Eupator,

17 * Et cognouit Lyſias, quoniam mor-
tuus eſt rex, & conſtituit regnare An-
tiochum filium eius, quem nutriuit
adoleſcentem: & vocauit nomen eius
Eupator.

vocatus a maleuolis

18 * Et hi, qui erant in arce, conclu-
ſerant Iſrael in circuitu ſanctorum: &
quærebant eis mala ſemper, & firma-
19 mentum Gentium. * Et cogitauit Iudas
C diſperdere eos: & conuocauit vniuer-
20 ſum populum, vt obſiderent eos. * Et
conuenerunt ſimul, & obſederunt eos
anno centeſimo quinquageſimo, & fe-
21 cerunt baliſtas, & machinas. * Et exi-
erunt quidam ex eis, qui obſidebantur:
& adiunxerunt ſe illis aliqui impij ex
22 Iſrael, * & abierunt ad regem, & dixe-
runt: Quouſque non facis iudicium,
23 & vindicas fratres noſtros? * Nos de-
creuimus ſeruire patri tuo, & ambulare

in præceptis eius, & obſequi edictis
eius: * & filij populi noſtri propter 24
hoc alienabant ſe a nobis, & quicum-
que inueniebantur ex nobis, interficie-
bantur, & hereditates noſtræ diripie-
bantur. * Et non ad nos tantum ex- 25
tenderunt manum, ſed & in omnes
fines noſtros. * & ecce applicuerunt 26
hodie ad arcem Ieruſalem occupare
eam, & munitionem Bethſuram mu-
nierunt: * & niſi præueneris eos ve- 27
locius, maiora, quàm hæc, facient, &
non poteris obtinere eos.

cum exercitu venit,

* Et iratus eſt rex, vt hæc audiuit: 28
& conuocauit omnes amicos ſuos, &
principes exercitus ſui, & eos, qui ſu-
per equites erant. * ſed & de regnis 29
alijs, & de inſulis maritimis venerunt
ad eum exercitus conductitij. * Et erat 30
numerus exercitus eius, centum millia D
peditum, & viginti millia equitum, &
elephanti trigintaduo, docti ad prælium.

fortitudinem Iudæorum videt,

* Et venerunt per Idumæam, & ap- 31
plicuerunt ad Bethſuram, & pugnaue-
runt dies multos, & fecerunt machinas
& exierunt, & ſuccenderunt eas igni,
& pugnauerunt viriliter. * Et receſſit 32
Iudas ab arce, & mouit caſtra ad Beth-
zacharam contra caſtra regis. * Et ſur- 33
rexit rex ante lucem, & concitauit exer-
citus in impetum contra viam Bethza-
charam: & comparauerunt ſe exercitus
in prælium, & tubis cecinerunt: * & 34
elephantis oſtenderunt ſanguinem vuæ
& mori, ad acuendos eos in prælium:
* & diuiſerunt beſtias per legiones: & 35
aſtiterunt ſingulis elephantis mille viri
in loricis concatenatis, & galeæ æreæ in
capitibus eorum: & quingenti equites
ordinati vnicuique beſtiæ electi erant.
* Hi ante tempus vbicumque erat be- 36
ſtia, ibi erant: & quocumque ibat,
ibant, & non diſcedebant ab ea. * Sed 37
& turres ligneæ ſuper eos firmæ pro-
tegentes ſuper ſingulas beſtias: & ſu-
per eas machinæ: & ſuper ſingulas viri
virtutis triginta duo, qui pugnabant
deſuper: & Indus magiſter beſtiæ. * Et 38
reſiduum equitatum hinc & inde ſta-
tuit in duas partes, tubis exercitum
commouere, & perurgere conſtipatos
in legionibus eius. * Et vt refulſit ſol 39
in clypeos aureos, & æreos, reſplen- E
duerunt montes ab eis, & reſplendu-
erunt ſicut lampades ignis. * Et di- 40
ſtincta eſt pars exercitus regis per mon-
tes excelſos, & alia per loca humilia:

41 & ibant caute & ordinate. * Et com-
mouebantur omnes inhabitantes ter-
ram a voce multitudinis, & inceſſu
turbæ, & colliſione armorum: erat
enim exercitus magnus valde, & for-
42 tis. * Et appropiauit Iudas, & exerci-
tus eius in prælium: & ceciderunt de
43 exercitu regis ſexcenti viri. * Et vidit
Eleazar filius Saura vnam de beſtijs
loricatam loricis regis: & erat eminens
ſuper ceteras beſtias. & viſum eſt ei
44 quòd in ea eſſet rex: * & dedit ſe vt
liberaret populum ſuum, & acquireret
45 ſibi nomen æternum. * Et cucurrit ad
eam audacter in medio legionis inter-
ficiens a dextris, & a ſiniſtris, & cade-
46 bant ab eo huc atque illuc. * Et iuit
ſub pedes elephantis, & ſuppoſuit ſe
ei, & occidit eum: & cecidit in terram
ſuper ipſum, & mortuus eſt illic.

47 * Et videntes virtutem regis, & im-
petum exercitus eius, diuerterunt ſe
48 ab eis. * Caſtra autem regis aſcende-
F runt contra eos in Ieruſalem, & appli-
cuerunt caſtra regis ad Iudæam, &
49 montem Sion. * Et fecit pacem cum
his, qui erant in Bethſura: & exierunt
de ciuitate, quia non erant eis ibi ali-
menta concluſis, quia ſabbata erant
50 terræ. * Et comprehendit rex Bethſu-
ram: & conſtituit illic cuſtodiam ſer-
51 uare eam. * Et conuertit caſtra ad
locum ſanctificationis dies multos: &
ſtatuit illic baliſtas, & machinas, &
ignis iacula, & tormenta ad lapides
iactandos, & ſpicula, & ſcorpios ad mit-
52 tendas ſagittas, & fundibula. * Fece-
runt autem & ipſi machinas aduerſus
machinas eorum, & pugnauerunt dies
53 multos. * Eſcæ autem non erant in
ciuitate, eo quòd ſeptimus annus eſſet:
& qui remanſerant in Iudæa de Gen-
tibus, conſumpſerant reliquias eorum,
54 quæ repoſitæ fuerant. * Et remanſe-
runt in ſanctis viri pauci, quoniam ob-
tinuerat eos fames: & diſperſi ſunt
vnuſquiſque in locum ſuum.

Bethſuram comprehendit,

55 * Et audiuit Lyſias quòd Philippus,
G quem conſtituerat rex Antiochus, cum
adhuc viueret, vt nutriret Antiochum
56 filium ſuum, & regnaret, * reuerſus
eſſet a Perſide, & Media, & exercitus
qui abierat cum ipſo, & quia quære-
57 bat ſuſcipere regni negotia: * feſtina-
uit ire, & dicere ad regem, & duces
exercitus: Deficimus quotidie, & eſca
nobis modica eſt, & locus, quem ob-

pacem iuratam frangit,

fidemus, eſt munitus, & incumbit no-
bis ordinare de regno. * Nunc itaque 58
demus dextras hominibus iſtis, & fa-
ciamus cum illis pacem, & cum omni
gente eorum: * & conſtituamus illis 59
vt ambulent in legitimis ſuis ſicut prius.
propter legitima enim ipſorum, quæ
deſpeximus, irati ſunt, & fecerunt om-
nia hæc. * Et placuit ſermo in con- 60
ſpectu regis, & principum: & miſit ad
eos pacem facere: & receperunt illam.
* Et iurauit illis rex, & principes: & 61
exierunt de munitione. * Et intrauit 62
rex montem Sion, & vidit munitio-
nem loci: & rupit citius iuramentum,
quod iurauit: & mandauit deſtruere
murum in gyro.

reuertitur. * Et diſceſſit feſtinanter, & reuerſus 63
eſt Antiochiam, & inuenit Philippum
dominantem ciuitati: & pugnauit ad-
uerſus eum, & occupauit ciuitatem.

3. Demetrio regnante.

7

α) Vincit hoſtes: ANno centeſimo quinquageſimo 1
primo exijt Demetrius Seleuci filius A
Demetrius Seleuci, ab vrbe Roma, & aſcendit cum pau-
cis viris in ciuitatem maritimam, &
regnauit illic. * Et factum eſt, vt in- 2
greſſus eſt domum regni patrum ſuo-
rum, comprehendit exercitus Antio-
chum, & Lyſiam, vt adducerent eos
ad eum. * Et res ei innotuit: & ait: 3
Nolite mihi oſtendere faciem eorum.
* Et occidit eos exercitus. Et ſedit De- 4
metrius ſuper ſedem regni ſui:

ab Alcimo irritatus, * & venerunt ad eum viri iniqui & 5
impij ex Iſrael: & Alcimus dux eo-
rum, qui volebat fieri ſacerdos. * Et 6
accuſauerunt populum apud regem,
dicentes: Perdidit Iudas, & fratres eius
omnes amicos tuos, & nos diſperſit
de terra noſtra. * Nunc ergo mitte vi- 7
rum, cui credis, vt eat, & videat ex-
terminium omne, quod fecit nobis,
& regionibus regis: & puniat omnes
amicos eius, & adiutores eorum.

Bacchidem mittit & Alcimum * Et elegit rex ex amicis ſuis Bac- 8
chidem, qui dominabatur trans flumen B
magnum in regno, & fidelem regi: &
miſit eum, * vt videret exterminium, 9
quod fecit Iudas: ſed & Alcimum im-
pium conſtituit in ſacerdotium, & man-
dauit ei facere vltionem in filios Iſrael.
* Et ſurrexerunt, & venerunt cum exer- 10
citu magno in terram Iuda: & miſe-
runt nuncios, & locuti ſunt ad Iudam,
& ad fratres eius verbis pacificis in
11 dolo. * Et non intenderunt ſermoni-
bus eorum: viderunt enim quia vene-
12 runt cum exercitu magno. * Et conuene-
runt ad Alcimum, & Bacchidem con-
gregatio ſcribarum requirere quæ iuſta
13 ſunt: * & primi, Aſſidæi qui erant in
filijs Iſrael, & exquirebant ab eis pacem.
14 * Dixerunt enim: Homo ſacerdos de
ſemine Aaron venit, non decipiet nos:
15 * & locutus eſt cum eis verba pacifica: ſacrilegum,
& iurauit illis, dicens: Non inferemus
vobis malum, neque amicis veſtris.
16 * Et crediderunt ei: Et comprehendit
C ex eis ſexaginta viros, & occidit eos
in vna die ſecundum verbum, quod
17 ſcriptum eſt: * [a] Carnes ſanctorum tuo-
rum, & ſanguinem ipſorum effuderunt
in circuitu Ieruſalem, & non erat qui
18 ſepeliret. * Et incubuit timor, & tre-
mor in omnem populum: quia dixe-
runt: Non eſt veritas, & iudicium in
eis: tranſgreſſi ſunt enim conſtitutum,
& iuſiurandum quod iurauerunt.
19 * Et mouit Bacchides caſtra ab Ieru- qui iterum accuſat Iudam;
ſalem, & applicuit in Bethzecha: &
miſit, & comprehendit multos ex eis,
qui a ſe effugerant, & quoſdam de po-
pulo mactauit, & in puteum magnum
20 proiecit. * Et commiſit regionem Al-
cimo, & reliquit cum eo auxilium in
adiutorium ipſi. Et abijt Bacchides ad
21 regem: * & ſatis agebat Alcimus pro
22 principatu ſacerdotij ſui. * & conuene-
runt ad eum omnes, qui perturbabant
populum ſuum, & obtinuerunt terram
Iuda, & fecerunt plagam magnam in
23 Iſrael. * Et vidit Iudas omnia mala
D quæ fecit Alcimus, & qui cum eo erant,
filijs Iſrael, multo plus quàm Gentes.
24 * & exijt in omnes fines Iudææ in cir-
cuitu, & fecit vindictam in viros deſer-
tores, & ceſſauerunt vltra exire in re-
25 gionem. * Vidit autem Alcimus quòd
præualuit Iudas, & qui cum eo erant:
& cognouit quia non poteſt ſuſtinere
eos, & regreſſus eſt ad regem, & accu-
ſauit eos multis criminibus.
26 * [b] Et miſit rex Nicanorem, vnum Nicanor doloſe agit,
ex principibus ſuis nobilioribus: qui
erat inimicitias exercens contra Iſrael:
27 & mandauit ei euertere populum. * Et
venit Nicanor in Ieruſalem cum exer-

a Pſ. 78. a. 1. 2. 3. — b 2. Mach. 15. a. 1.

citu magno, & miſit ad Iudam & ad
fratres eius verbis pacificis cum dolo,
* dicens: Non ſit pugna inter me & 28
vos: veniam cum viris paucis, vt videam
facies veſtras cum pace. * Et 29
venit ad Iudam, & ſalutauerunt ſe inuicem
pacifice: & hoſtes parati erant
rapere Iudam.

ſed a Iuda fugatur,

* Et innotuit ſermo Iudæ quoniam 30
cum dolo venerat ad eum: & conter- E
ritus eſt ab eo, & amplius noluit videre
faciem eius. * Et cognouit Nica- 31
nor quoniam denudatum eſt conſilium
eius: & exiuit obuiam Iudæ in pugnam
iuxta Capharſalama. * Et ceciderunt 32
de Nicanoris exercitu fere quinque
millia viri, & fugerunt in ciuitatem
Dauid.

blaſphemans ſancta

* Et poſt hæc verba aſcendit Nica- 33
nor in montem Sion: & exierunt de
ſacerdotibus populi ſalutare eum in
pace, & demonſtrare ei holocautomata,
quæ offerebantur pro rege. * Et irri- 34
dens ſpreuit eos, & polluit: & locutus
eſt ſuperbe, * & iurauit cum ira, dicens: 35
Niſi traditus fuerit Iudas, & exercitus
eius in manus meas, continuo cum
regreſſus fuero in pace, ſuccendam
domum iſtam. Et exijt cum ira magna.
* & intrauerunt ſacerdotes, & 36
ſteterunt ante faciem altaris & templi:
& flentes dixerunt: * Tu Domine ele- 37
giſti domum iſtam ad inuocandum
nomen tuum in ea, vt eſſet domus
orationis & obſecrationis populo tuo.
* fac vindictam in homine iſto, & exer- 38
citu eius, & cadant in gladio: me- F
mento blaſphemias eorum, & ne dederis
eis vt permaneant.

cadit in prælio

* Et exijt Nicanor ab Ieruſalem, & 39
caſtra applicuit ad Bethoron: & occurrit
illi exercitus Syriæ. * Et Iudas ap- 40
plicuit in Adarſa cum tribus millibus
viris: & orauit Iudas, & dixit: * [a] Qui 41
miſſi erant a rege Sennacherib, Domine,
quia blaſphemauerunt te, exijt
angelus, & percuſſit ex eis centum
octogintaquinque millia: * ſic contere 42
exercitum iſtum in conſpectu noſtro
hodie: & ſciant ceteri quia male locutus
eſt ſuper ſancta tua: & iudica
illum ſecundum malitiam illius. * Et 43
commiſerunt exercitus prælium tertiadecima
die menſis Adar: & contrita G
ſunt caſtra Nicanoris, & cecidit ipſe
44 primus in prælio. * Vt autem vidit
exercitus eius quia cecidiſſet Nicanor,
45 proiecerunt arma ſua, & fugerunt: * &
perſecuti ſunt eos viam vnius diei ab
Adazer vſquequo veniatur in Gazara,
& tubis cecinerunt poſt eos cum ſigni-
46 ficationibus: * & exierunt de omnibus
caſtellis Iudææ in circuitu, & ventilabant
eos cornibus, & conuertebantur
iterum ad eos, & ceciderunt omnes
gladio, & non eſt relictus ex eis nec
vnus.

& iuſte punitur.

47 * Et acceperunt ſpolia eorum in prædam:
& caput Nicanoris amputauerunt,
& dexteram eius, quam extenderat
ſuperbe, & attulerunt, & ſuſpen-
48 derunt contra Ieruſalem. * Et lætatus
eſt populus valde, & egerunt diem
49 illam in lætitia magna. * Et conſtituit
agi omnibus annis diem iſtam tertia-
50 decima die menſis Adar. * Et ſiluit
terra Iuda dies paucos.

8

β) Cum Romanis paciſcitur: auditis eorum virtutibus

1 A ET audiuit Iudas nomen Romanorum,
quia ſunt potentes viribus, & acquieſcunt
ad omnia, quæ poſtulantur
ab eis: & quicumque acceſſerunt ad
eos, ſtatuerunt cum eis amicitias, &
2 quia ſunt potentes viribus. * Et audierunt
prælia eorum, & virtutes bonas,
quas fecerunt in Galatia, quia
obtinuerunt eos, & duxerunt ſub tri-
3 butum: * & quanta fecerunt in regione
Hiſpaniæ, & quòd in poteſtatem redegerunt
metalla argenti & auri, quæ
illic ſunt, & poſſederunt omnem lo-
4 cum conſilio ſuo, & patientia: * locaq.
quæ longe erant valde ab eis, &
reges, qui ſuperuenerant eis ab extremis
terræ, contriuerunt, & percuſſerunt
eos plaga magna: ceteri autem dant
5 eis tributum omnibus annis. * & Philippum
& Perſen Ceteorum regem, &
ceteros, qui aduerſum eos arma tulerant,
contriuerunt in bello, & obtinu-
6 erunt eos: * & Antiochum magnum
regem Aſiæ, qui eis pugnam intulerat
habens centum viginti elephantos, &
equitatum, & currus, & exercitum ma-
7 gnum valde, contritum ab eis. * &
B quia ceperunt eum viuum, & ſtatuerunt
ei vt daret ipſe, & qui regnarent
poſt ipſum, tributum magnum, & daret
8 obſides, & conſtitutum, * & regionem
Indorum, & Medos, & Lydos, & opti-

[a] 4. Reg. 19. g. 35. Tob. 1. d. 21. Eccli. 48. d. 24. Iſa. 37. g. 36. 2. Mach. 8. c. 19.

mis regionibus eorum: & acceptas eas
ab eis, dederunt Eumeni regi. * & quia 9
qui erant apud Helladam, voluerunt
ire, & tollere eos: & innotuit ſermo
his, * & miſerunt ad eos ducem vnum, 10
& pugnauerunt contra illos, & cecide-
runt ex eis multi, & captiuas duxerunt
vxores eorum, & filios, & diripuerunt
eos, & terram eorum poſſederunt, &
deſtruxerunt muros eorum, & in ſer-
uitutem illos redegerunt vſque in hunc
diem: * & reſidua regna, & inſulas, 11
quæ aliquando reſtiterant illis, exter-
minauerunt, & in poteſtatem redege-
runt. * Cum amicis autem ſuis, & qui 12
in ipſis requiem habebant, conſeruaue-
runt amicitiam, & obtinuerunt regna,
quæ erant proxima, & quæ erant longe:
quia quicumque audiebant nomen eo-
rum, timebant eos. * quibus vero vel- 13
lent auxilio eſſe vt regnarent, regna-
bant: quos autem vellent, regno detur-
babant: & exaltati ſunt valde. * Et in 14
omnibus iſtis nemo portabat diadema, C
nec induebatur purpura, vt magnifi-
caretur in ea. * Et quia curiam fecerunt 15
ſibi, & quotidie conſulebant trecentos
viginti conſilium agentes ſemper de
multitudine, vt quæ digna ſunt, gerant:
* & committunt vni homini magiſtra- 16
tum ſuum per ſingulos annos dominari
vniuerſæ terræ ſuæ, & omnes obediunt
vni, & non eſt inuidia, neque zelus
inter eos.

mittit nuncios,

* Et elegit Iudas Eupolemum, filium 17
Ioannis, filij Iacob, & Iaſonem, filium
Eleazari, & miſit eos Romam conſti-
tuere cum illis amicitiam, & ſocieta-
tem: * & vt auferrent ab eis iugum 18
Græcorum, quia viderunt quòd in ſer-
uitutem premerent regnum Iſrael. * Et 19
abierunt Romam viam multam valde, &
introierunt curiam, & dixerunt: * Iudas 20
Machabæus, & fratres eius, & populus
Iudæorum miſerunt nos ad vos ſta-
tuere vobiſcum ſocietatem, & pacem,
& conſcribere nos ſocios, & amicos
veſtros. * Et placuit ſermo in conſpectu 21
eorum.

qui reſcriptum referunt.

* Et hoc reſcriptum eſt, quod reſcri- 22
pſerunt in tabulis æreis, & miſerunt
in Ieruſalem, vt eſſet apud eos ibi me-
moriale pacis, & ſocietatis. * BENE 23
SIT ROMANIS, & genti Iudæorum D
in mari, & in terra in æternum: gla-
diuſq. & hoſtis procul ſit ab eis. * Quòd 24
ſi inſtiterit bellum Romanis prius, aut
omnibus ſocijs eorum in omni domi-
25 natione eorum: * auxilium feret gens
Iudæorum, prout tempus dictauerit,
26 corde pleno: * & præliantibus non da-
bunt, neque ſubminiſtrabunt triticum,
arma, pecuniam, naues, ſicut placuit
Romanis: & cuſtodient mandata eo-
27 rum, nihil ab eis accipientes. * Simi-
liter autem & ſi genti Iudæorum prius
acciderit bellum, adiuuabunt Romani
ex animo, prout eis tempus permiſe-
28 rit: * & adiuuantibus non dabitur tri-
ticum, arma, pecunia, naues, ſicut pla-
cuit Romanis: & cuſtodient mandata
29 eorum abſque dolo. * ſecundum hæc
verba conſtituerunt Romani populo
30 Iudæorum. * Quòd ſi poſt hæc verba
hi aut illi addere, aut demere ad hæc
aliquid voluerint, facient ex propoſito
ſuo: & quæcumque addiderint, vel
31 dempſerint, rata erunt. * Sed & de
malis, quæ Demetrius rex fecit in eos,
ſcripſimus ei, dicentes: Quare grauaſti
iugum tuum ſuper amicos noſtros, &
32 ſocios Iudæos? * Si ergo iterum adie-
rint nos, aduerſum te faciemus illis
iudicium, & pugnabimus tecum mari
terraq.

9

γ) Fortiter moritur: a Bacchide oppugnatus

1 A INterea vt audiuit Demetrius quia
cecidit Nicanor, & exercitus eius in
prælio, appoſuit Bacchidem, & Alci-
mum rurſum mittere in Iudæam, &
2 dextrum cornu cum illis. * Et abie-
runt viam, quæ ducit in Galgala, &
caſtra poſuerunt in Maſaloth, quæ eſt
in Arbellis: & occupauerunt eam, &
peremerunt animas hominum multas.
3 * In menſe primo anni centeſimi &
quinquageſimi ſecundi applicuerunt
4 exercitum ad Ieruſalem: * & ſurrexe-
runt, & abierunt in Beream viginti
millia virorum, & duo millia equitum.
5 * Et Iudas poſuerat caſtra in Laiſa, &
6 tria millia viri electi cum eo: * & vide-
runt multitudinem exercitus quia multi
ſunt, & timuerunt valde: & multi ſub-
traxerunt ſe de caſtris, & non reman-
7 ſerunt ex eis niſi octingenti viri. * Et
vidit Iudas quòd defluxit exercitus ſuus,
& bellum perurgebat eum, & confra-
ctus eſt corde: quia non habebat tem-
pus congregandi eos, & diſſolutus eſt.
8 * Et dixit his, qui reſidui erant: Sur-
gamus, & eamus ad aduerſarios no-
ſtros, ſi poterimus pugnare aduerſus
9 eos. * Et auertebant eum, dicentes:

Non poterimus, ſed liberemus animas
noſtras modo, & reuertamur ad fratres
noſtros, & tunc pugnabimus aduerſus
eos: nos autem pauci ſumus. * Et ait 10
Iudas: Abſit iſtam rem facere vt fugia- B
mus ab eis: & ſi appropiauit tempus
noſtrum, moriamur in virtute propter
fratres noſtros, & non inferamus cri-
men gloriæ noſtræ.

cum multis occiditur

* Et mouit exercitus de caſtris, & 11
ſteterunt illis obuiam: & diuiſi ſunt
equites in duas partes, & fundibularij,
& ſagittarij præibant exercitum, & primi
certaminis omnes potentes. * Bacchi- 12
des autem erat in dextro cornu, &
proximauit legio ex duabus partibus,
& clamabant tubis: * exclamauerunt 13
autem & hi, qui erant ex parte Iudæ,
etiam ipſi, & commota eſt terra a voce
exercituum: & commiſſum eſt præ-
lium a mane vſque ad veſperam. * Et 14
vidit Iudas, quòd firmior eſt pars exer-
citus Bacchidis in dextris, & conuene-
runt cum ipſo omnes conſtantes corde:
* & contrita eſt dextera pars ab eis, & 15
perſecutus eſt eos vſque ad montem
Azoti. * Et qui in ſiniſtro cornu erant, 16
viderunt quòd contritum eſt dextrum
cornu, & ſecuti ſunt poſt Iudam, &
eos, qui cum ipſo erant, a tergo: * & 17
ingrauatum eſt prælium, & ceciderunt
vulnerati multi ex his, & ex illis. * Et 18
Iudas cecidit, & ceteri fugerunt.

atque lugetur.

* Et Ionathas, & Simon tulerunt 19
Iudam fratrem ſuum, & ſepelierunt C
eum in ſepulchro patrum ſuorum in
ciuitate Modin. * Et fleuerunt eum 20
omnis populus Iſrael planctu magno,
& lugebant dies multos, * & dixerunt: 21
Quomodo cecidit potens, qui ſaluum
faciebat populum Iſrael! * Et cetera 22
verba bellorum Iudæ, & virtutum, quas
fecit, & magnitudinis eius, non ſunt
deſcripta: multa enim erant valde.

III. Ionathas dux.

1. Demetrio I. regnante.

* Et factum eſt: poſt obitum Iudæ 23
emerſerunt iniqui in omnibus finibus
Iſrael, & exorti ſunt omnes, qui ope-
a) Bacchidem vincit. rabantur iniquitatem. * In diebus illis 24
facta eſt fames magna valde, & tradi-
α) Percutit inimicos: dit ſe Bacchidi omnis regio eorum
cum ipſis. * Et elegit Bacchides viros 25
princeps electus impios, & conſtituit eos dominos re-
gionis: * & exquirebant, & perſcruta- 26
bantur amicos Iudæ, & adducebant
eos ad Bacchidem, & vindicabat in
27 illos, & illudebat. * Et facta eſt tribu-
latio magna in Iſrael, qualis non fuit
ex die, qua non eſt viſus propheta in
28 Iſrael. * Et congregati ſunt omnes
29 amici Iudæ, & dixerunt Ionathæ: * Ex
quo frater tuus Iudas defunctus eſt,
vir ſimilis ei non eſt, qui exeat contra
inimicos noſtros, Bacchidem, & eos,
30 qui inimici ſunt gentis noſtræ. * Nunc
itaque te hodie elegimus eſſe pro eo
nobis in principem, & ducem ad bel-
31 landum bellum noſtrum. * Et ſuſcepit
Ionathas tempore illo principatum, &
ſurrexit loco Iudæ fratris ſui.

32 * Et cognouit Bacchides, & quæ- fugit in deſertum,
33 rebat eum occidere. * Et cognouit
D Ionathas, & Simon frater eius, & om-
nes, qui cum eo erant: & fugerunt in
deſertum Thecuæ, & conſederunt ad
34 aquam lacus Aſphar. * Et cognouit
Bacchides, & die ſabbatorum venit
ipſe, & omnis exercitus eius trans Ior-
danem.

35 * Et Ionathas miſit fratrem ſuum cædit filios Iambri
ducem populi, & rogauit Nabuthæos
amicos ſuos, vt commodarent illis ap-
36 paratum ſuum, qui erat copioſus. * Et
exierunt filij Iambri ex Madaba, &
comprehenderunt Ioannem, & omnia,
quæ habebat, & abierunt habentes ea.
37 * Poſt hæc verba, renunciatum eſt Io-
nathæ, & Simoni fratri eius, quia filij
Iambri faciunt nuptias magnas, & du-
cunt ſponſam ex Madaba filiam vnius
de magnis principibus Chanaan cum
38 ambitione magna. * Et recordati ſunt
ſanguinis Ioannis fratris ſui: & aſcen-
derunt, & abſconderunt ſe ſub tegu-
39 mento montis. * Et eleuauerunt ocu-
los ſuos, & viderunt: & ecce tumultus,
& apparatus multus: & ſponſus pro-
ceſſit, & amici eius, & fratres eius
obuiam illis cum tympanis, & muſicis,
40 & armis multis. * Et ſurrexerunt ad
eos ex inſidijs, & occiderunt eos, &
ceciderunt vulnerati multi, & reſidui
fugerunt in montes: & acceperunt
41 omnia ſpolia eorum: * & conuerſæ
ſunt nuptiæ in luctum, & vox muſi-
42 corum ipſorum in lamentum. * Et
vindicauerunt vindictam ſanguinis fra-
tris ſui: & reuerſi ſunt ad ripam Ior-
danis.

43 * Et audiuit Bacchides, & venit die & exercitu Bacchidis
E ſabbatorum vſque ad oram Iordanis

in virtute magna. * Et dixit ad ſuos 44
Ionathas: Surgamus, & pugnemus con-
tra inimicos noſtros: non eſt enim
hodie ſicut heri, & nudiuſtertius. * ecce 45
enim bellum ex aduerſo, aqua vero
Iordanis hinc & inde, & ripæ, & pa-
ludes, & ſaltus: & non eſt locus di-
uertendi. * [a] Nunc ergo clamate in 46
cælum, vt liberemini de manu inimi-
corum veſtrorum. Et commiſſum eſt
bellum. * Et extendit Ionathas ma- 47
num ſuam percutere Bacchidem, &
diuertit ab eo retro: * & diſſilijt Iona- 48
thas, & qui cum eo erant in Iordanem,
& tranſnatauerunt ad eos Iordanem.
* & ceciderunt de parte Bacchidis die 49
illa mille viri:

[Munitio-]s parat: & reuerſi ſunt in Ieruſalem, * & ædi- 50
ficauerunt ciuitates munitas in Iudæa,
munitionem, quæ erat in Iericho, &
in Ammaum, & in Bethoron, & in Be-
thel, & Thamnata, & Phara, & Thopo
muris excelſis, & portis, & ſeris. * Et 51
poſuit cuſtodiam in eis, vt inimicitias
exercerent in Iſrael: * & muniuit ciui- 52
tatem Bethſuram, & Gazaram, & ar-
cem, & poſuit in eis auxilia, & ap-
paratum eſcarum: * & accepit filios 53
principum regionis obſides, & poſuit
eos in arce in Ieruſalem in cuſtodiam.

[Al]cimus a Deo [p]unitur, * Et anno centeſimo quinquageſimo 54
tertio, menſe ſecundo, præcepit Alci- F
mus deſtrui muros domus ſanctæ in-
terioris, & deſtrui opera prophetarum:
& cœpit deſtruere. * In tempore illo 55
percuſſus eſt Alcimus: & impedita
ſunt opera illius, & occluſum eſt os
eius, & diſſolutus eſt paralyſi, nec vl-
tra potuit loqui verbum, & mandare
de domo ſua. * Et mortuus eſt Al- 56
cimus in tempore illo cum tormento
magno.

[B]acchides [r]euertitur. * Et vidit Bacchides quoniam mor- 57
tuus eſt Alcimus: & reuerſus eſt ad
regem, & ſiluit terra annis duobus.

Bacchidem mollit: * Et cogitauerunt omnes iniqui di- 58
centes: Ecce Ionathas, & qui cum eo
ſunt, in ſilentio habitant confidenter:
[qu]e affligit eum nunc ergo adducamus Bacchidem, &
comprehendet eos omnes vna nocte.
* Et abierunt, & conſilium ei dede- 59
runt. * Et ſurrexit vt veniret cum exer- 60
citu multo: & miſit occulte epiſtolas
ſocijs ſuis, qui erant in Iudæa, vt com-
prehenderent Ionathan, & eos, qui cum
eo erant: ſed non potuerunt, quia in-
61 notuit eis conſilium eorum. * Et ap-
prehendit de viris regionis, qui prin-
cipes erant malitiæ, quinquaginta viros,
62 & occidit eos: * & receſſit Ionathas,
& Simon, & qui cum eo erant in Beth-
beſſen, quæ eſt in deſerto: & extruxit
63 diruta eius, & firmauerunt eam. * Et
G cognouit Bacchides, & congregauit vni-
uerſam multitudinem ſuam: & his,
64 qui de Iudæa erant, denunciauit. * Et
venit, & caſtra poſuit deſuper Beth-
beſſen: & oppugnauit eam dies mul-
65 tos, & fecit machinas. * Et reliquit
Ionathas Simonem fratrem ſuum in
ciuitate, & exijt in regionem, & venit
66 cum numero, * & percuſſit Odaren,
& fratres eius, & filios Phaſeron in
tabernaculis ipſorum, & cœpit cædere,
67 & creſcere in virtutibus. * Simon vero,
& qui cum ipſo erant, exierunt de ci-
68 uitate, & ſuccenderunt machinas, * &
pugnauerunt contra Bacchidem, & con-
tritus eſt ab eis: & afflixerunt eum
valde, quoniam conſilium eius, & con-
69 greſſus eius erat inanis. * Et iratus
contra viros iniquos, qui ei conſilium
dederant vt veniret in regionem ipſo-
rum, multos ex eis occidit: ipſe au-
tem cogitauit cum reliquis abire in
regionem ſuam.

70 * Et cognouit Ionathas: & miſit & mitem reddit,
ad eum legatos componere pacem
cum ipſo, & reddere ei captiuitatem.
71 * Et libenter accepit, & fecit ſecun-
dum verba eius, & iurauit ſe nihil
facturum ei mali omnibus diebus vitæ
72 eius. * Et reddidit ei captiuitatem,
quam prius erat prædatus de terra Iuda:
& conuerſus abijt in terram ſuam, &
non appoſuit amplius venire in fines
eius:

73 * Et ceſſauit gladius ex Iſrael: & impios exterminat.
habitauit Ionathas in Machmas, & cœ-
pit Ionathas ibi iudicare populum, &
exterminauit impios ex Iſrael.

10

1 A ET anno centeſimo ſexageſimo aſcen- b) Alexandro fauet:
dit Alexander Antiochi filius, qui co-
gnominatus eſt Nobilis: & occupauit priores Demetrij litteræ,
Ptolemaidam: & receperunt eum, &
2 regnauit illic. * Et audiuit Demetrius

[a] 2. Par. 20. a. 3.

rex, & congregauit exercitum copio-
ſum valde, & exiuit obuiam illi in
prælium. * Et miſit Demetrius epiſto- 3
lam ad Ionathan verbis pacificis, vt
magnificaret eum. * Dixit enim: Anti- 4
cipemus facere pacem cum eo, priuſ-
quam faciat cum Alexandro aduerſum
nos. * recordabitur enim omnium ma- 5
lorum, quæ fecimus in eum, & in fra-
trem eius, & in gentem eius. * Et 6
dedit ei poteſtatem congregandi exer-
citum, & fabrificare arma, & eſſe ipſum
ſocium eius: & obſides, qui erant in
arce, iuſſit tradi ei. * Et venit Iona- 7
thas in Ierusalem, & legit epiſtolas in
auditu omnis populi, & eorum, qui in
arce erant. * Et timuerunt timore ma- 8
gno, quoniam audierunt quòd dedit
ei rex poteſtatem congregandi exer-
citum. * Et traditi ſunt Ionathæ ob- 9
ſides, & reddidit eos parentibus ſuis:
* & habitauit Ionathas in Ieruſalem, 10
& cœpit ædificare, & innouare ciuita-
tem. * Et dixit facientibus opera vt 11
extruerent muros, & montem Sion in
circuitu lapidibus quadratis ad muni-
tionem: & ita fecerunt. * Et fugerunt 12
alienigenæ, qui erant in munitionibus,
quas Bacchides ædificauerat: * & reli- 13
quit vnuſquiſque locum ſuum, & abijt
in terram ſuam: * tantum in Bethſura 14
remanſerunt aliqui ex his, qui reliquе-
rant legem, & præcepta Dei. erat enim
hæc eis ad refugium.

litteræ Alexandri,

* Et audiuit Alexander rex promiſſa, 15
quæ promiſit Demetrius Ionathæ: & B
narrauerunt ei prælia, & virtutes, quas
ipſe fecit, & fratres eius, & labores,
quos laborauerunt. * & ait: Numquid 16
inueniemus aliquem virum talem? &
nunc faciemus eum amicum, & ſocium
noſtrum. * Et ſcripſit epiſtolam, & 17
miſit ei ſecundum hæc verba, dicens:
* REX Alexander fratri Ionathæ ſa- 18
lutem. * Audiuimus de te quòd vir 19
potens ſis viribus, & aptus es vt ſis
amicus noſter: * & nunc conſtituimus 20
te hodie ſummum ſacerdotem gentis
tuæ, & vt amicus voceris regis, (&
miſit ei purpuram, & coronam au-
ream) & quæ noſtra ſunt ſentias no-
biſcum, & conſerues amicitias ad nos.
* Et induit ſe Ionathas ſtola ſancta ſe- 21
ptimo menſe, anno centeſimo ſexa-
geſimo in die ſollemni ſcenopegiæ: &
congregauit exercitum, & fecit arma
copioſa.

Demetri litteræ po ſteriores

22 * Et audiuit Demetrius verba iſta, &
23 contriſtatus eſt nimis, & ait: * Quid hoc
fecimus, quòd præoccupauit nos Ale-
xander apprehendere amicitiam Iudæ-
24 orum ad munimen ſui? * Scribam &
ego illis verba deprecatoria, & digni-
tates, & dona: vt ſint mecum in ad-
25 iutorium. * Et ſcripſit eis in hæc verba:
Rex Demetrius genti Iudæorum ſalu-
26 tem: * Quoniam ſeruaſtis ad nos pa-
ctum, & manſiſtis in amicitia noſtra,
& non acceſſiſtis ad inimicos noſtros,
27 audiuimus, & gauiſi ſumus. * Et nunc
C perſeuerate adhuc conſeruare ad nos
fidem, & retribuemus vobis bona pro
28 his, quæ feciſtis nobiſcum: * & re-
mittemus vobis præſtationes multas,
29 & dabimus vobis donationes. * Et nunc
abſoluo vos, & omnes Iudæos a tribu-
tis, & pretia ſalis indulgeo, & coronas
30 remitto, & tertias ſeminis: * & dimi-
diam partem fructus ligni, quod eſt
portionis meæ, relinquo vobis ex ho-
dierno die, & deinceps, ne accipiatur
a terra Iuda, & a tribus ciuitatibus,
quæ additæ ſunt illi ex Samaria, &
Galilæa ex hodierna die & in totum
31 tempus: * & Ieruſalem ſit ſancta, &
libera cum finibus ſuis: & decimæ, &
32 tributa ipſius ſint. * Remitto etiam
poteſtatem arcis, quæ eſt in Ieruſalem:
& do eam ſummo ſacerdoti, vt con-
ſtituat in ea viros quoſcumque ipſe
33 elegerit, qui cuſtodiant eam. * Et om-
nem animam Iudæorum, quæ captiua
eſt a terra Iuda in omni regno meo,
relinquo liberam gratis, vt omnes a
tributis ſoluantur, etiam pecorum ſuo-
34 rum. * Et omnes dies ſollemnes, &
ſabbata, & neomeniæ, & dies decreti,
& tres dies ante diem ſollemnem, &
tres dies poſt diem ſollemnem ſint
omnes immunitatis & remiſſionis om-
nibus Iudæis, qui ſunt in regno meo:
35 * & nemo habebit poteſtatem agere
aliquid, & mouere negotia aduerſus
36 aliquem illorum in omni cauſa. * Et
aſcribantur ex Iudæis in exercitu regis
ad triginta millia virorum: & dabun-
tur illis copiæ vt oportet omnibus
exercitibus regis, & ex eis ordinabun-
tur qui ſint in munitionibus regis ma-
37 gni: * & ex his conſtituentur ſuper
negotia regni, quæ aguntur ex fide,
& principes ſint ex eis, & ambulent
in legibus ſuis, ſicut præcepit rex in
38 terra Iuda. * Et tres ciuitates, quæ ad-

ditæ ſunt Iudææ ex regione Samariæ, D
cum Iudæa reputentur: vt ſint ſub
vno, & non obediant alij poteſtati, niſi
ſummi ſacerdotis: * Ptolemaida, & 39
confines eius, quas dedi donum ſan-
ctis, qui ſunt in Ieruſalem ad neceſ-
ſarios ſumptus ſanctorum. * Et ego do 40
ſingulis annis quindecim millia ſiclo-
rum argenti de rationibus regis, quæ
me contingunt: * & omne, quod reli- 41
quum fuerit, quod non reddiderant qui
ſuper negotia erant annis prioribus,
ex hoc dabunt in opera domus. * Et 42
ſuper hæc quinque millia ſiclorum ar-
genti, quæ accipiebant de ſanctorum
ratione per ſingulos annos: & hæc ad
ſacerdotes pertineant, qui miniſterio
funguntur. * Et quicumque confuge- 43
rint in templum, quod eſt Ieroſolymis,
& in omnibus finibus eius, obnoxij
regi in omni negotio dimittantur, &
vniuerſa, quæ ſunt eis in regno meo,
libera habeant. * Et ad ædificanda vel 44
reſtauranda opera ſanctorum, ſumptus
dabuntur de ratione regis: * & ad 45
extruendos muros Ieruſalem, & com-
muniendos in circuitu, ſumptus da-
buntur de ratione regis, & ad con-
ſtruendos muros in Iudæa.

onathas adhæret lexandro,

* Vt audiuit autem Ionathas, & po- 46
pulus ſermones iſtos, [a] non crediderunt
eis, nec receperunt eos: quia recordati
ſunt malitiæ magnæ, quam fecerat in
Iſrael, & tribulauerat eos valde. * Et 47
complacuit eis in Alexandrum, quia
ipſe fuerat eis princeps ſermonum pa-
cis, & ipſi auxilium ferebant omnibus
diebus.

ui Demetrium occidit.

* Et congregauit rex Alexander exer- 48
citum magnum, & admouit caſtra con-
tra Demetrium. * Et commiſerunt 49
prælium duo reges, & fugit exercitus
Demetrij, & inſecutus eſt eum Ale-
xander, & incubuit ſuper eos. * Et in- 50
ualuit prælium nimis, donec occidit
ſol: & cecidit Demetrius in die illa.

Alexandro egnante.

Ptolemæo amico: lexander ducit leopatram

* Et miſit Alexander ad Ptolemæum 51
regem Aegypti legatos ſecundum hæc E
verba, dicens: * QVONIAM regreſſus 52
ſum in regnum meum, & ſedi in ſede
patrum meorum, & obtinui principa-
tum, & contriui Demetrium, & poſſedi
53 regionem noſtram, * & commiſi pu-
gnam cum eo, & contritus eſt ipſe, &
caſtra eius a nobis, & ſedimus in ſede
54 regni eius: * & nunc ſtatuamus adin-
uicem amicitiam: & da mihi filiam tuam
vxorem, & ego ero gener tuus, & dabo
55 tibi dona, & ipſi digna te. * Et reſpon-
dit rex Ptolemæus, dicens: FELIX
dies, in qua reuerſus es ad terram pa-
trum tuorum, & ſediſti in ſede regni
56 eorum. * Et nunc faciam tibi quod
ſcripſiſti: ſed occurre mihi Ptolemai-
dam, vt videamus inuicem nos, & ſpon-
57 deam tibi ſicut dixiſti. * Et exiuit
Ptolemæus de Aegypto, ipſe & Cleo-
patra filia eius, & venit Ptolemaidam
anno centeſimo ſexageſimo ſecundo.
58 * Et occurrit ei Alexander rex, & de-
dit ei Cleopatram filiam ſuam: & fecit
nuptias eius Ptolemaidæ, ſicut reges,
in magna gloria.

honorat Ionathan,

59 * Et ſcripſit rex Alexander Ionathæ,
60 vt veniret obuiam ſibi. * Et abijt cum
gloria Ptolemaidam, & occurrit ibi
duobus regibus, & dedit illis argen-
tum multum, & aurum, & dona: &
inuenit gratiam in conſpectu eorum.
61 * Et conuenerunt aduerſus eum viri
peſtilentes ex Iſrael, viri iniqui inter-
pellantes aduerſus eum: & non in-
62 tendit ad eos rex. * Et iuſſit ſpoliari
Ionathan veſtibus ſuis, & indui eum
purpura: & ita fecerunt. Et collocauit
63 eum rex ſedere ſecum. * Dixitq. prin-
cipibus ſuis: Exite cum eo in medium
ciuitatis, & prædicate, vt nemo ad-
uerſus eum interpellet de vllo nego-
tio, nec quiſquam ei moleſtus ſit de
64 vlla ratione. * Et factum eſt, vt vide-
F runt qui interpellabant gloriam eius,
quæ prædicabatur, & opertum eum
65 purpura, fugerunt omnes: * & magni-
ficauit eum rex, & ſcripſit eum inter
primos amicos, & poſuit eum ducem,
66 & participem principatus. * Et reuer-
ſus eſt Ionathas in Ieruſalem cum pace,
& lætitia.

qui ducem Demetrij II.

67 * In anno centeſimo ſexageſimo-
quinto venit Demetrius filius Deme-
trij a Creta in terram patrum ſuorum.
68 * Et audiuit Alexander rex, & contri-
ſtatus eſt valde, & reuerſus eſt Antio-
69 chiam. * Et conſtituit Demetrius rex
Apollonium ducem, qui præerat Cœ-
leſyriæ: & congregauit exercitum ma-

[a] Sup. 7. b. 11.

gnum, & acceſſit ad Iamniam: & miſit
ad Ionathan ſummum ſacerdotem, * di- 70
cens: Tu ſolus reſiſtis nobis: ego au-
tem factus ſum in deriſum, & in op-
probrium, propterea quia tu poteſtatem
aduerſum nos exerces in montibus.
* Nunc ergo ſi confidis in virtutibus 71
tuis, deſcende ad nos in campum, &
comparemus illic inuicem: quia me-
cum eſt virtus bellorum. * Interroga, 72
& diſce quis ſum ego, & ceteri, qui
auxilio ſunt mihi, qui & dicunt quia
non poteſt ſtare pes veſter ante fa-
ciem noſtram, quia bis in fugam con-
uerſi ſunt patres tui in terra ſua: * & 73
nunc quomodo poteris ſuſtinere equi-
tatum & exercitum tantum in campo,
vbi non eſt lapis, neque ſaxum, neque
locus fugiendi?
conterit omnino, * Vt audiuit autem Ionathas ſermo- 74
nes Apollonij, motus eſt animo: &
elegit decem millia virorum, & exijt
ab Ieruſalem, & occurrit ei Simon fra-
ter eius in adiutorium: * & applicu- 75
erunt caſtra in Ioppen, & excluſit eum
a ciuitate: quia cuſtodia Apollonij
Ioppe erat, & oppugnauit eam. * Et 76
exterriti qui erant in ciuitate, aperue-
runt ei, & obtinuit Ionathas Ioppen.
* Et audiuit Apollonius, & admouit 77
tria millia equitum, & exercitum mul- G
tum. * Et abijt Azotum tamquam iter 78
faciens, & ſtatim exijt in campum, eo
quòd haberet multitudinem equitum,
& confideret in eis. Et inſecutus eſt
eum Ionathas in Azotum, & commiſe-
runt prælium. * Et reliquit Apollonius 79
in caſtris mille equites poſt eos oc-
culte. * Et cognouit Ionathas quoniam 80
inſidiæ ſunt poſt ſe, & circuierunt ca-
ſtra eius, & iecerunt iacula in popu-
lum a mane vſque ad veſperam. * Po- 81
pulus autem ſtabat, ſicut præceperat
Ionathas: & laborauerunt equi eorum.
* Et eiecit Simon exercitum ſuum, & 82
commiſit contra legionem. equites enim
fatigati erant: & contriti ſunt ab eo,
& fugerunt. * Et qui diſperſi ſunt per 83
campum, fugerunt in Azotum, & in-
trauerunt in Bethdagon idolum ſuum,
vt ibi ſe liberarent. * Et ſuccendit 84
Ionathas Azotum, & ciuitates, quæ
erant in circuitu eius, & accepit ſpolia
eorum, & templum Dagon: & omnes,
qui fugerunt in illud, ſuccendit igni.
* Et fuerunt qui ciciderunt gladio cum 85
his, qui ſuccenſi ſunt, fere octo millia
86 virorum. * Et mouit inde Ionathas
caſtra, & applicuit ea Aſcalonem: &
exierunt de ciuitate obuiam illi in ma-
87 gna gloria. * Et reuerſus eſt Ionathas
in Ieruſalem cum ſuis, habentibus ſpo-
lia multa.
88 * Et factum eſt: vt audiuit Alexander honorat a rege.
rex ſermones iſtos, addidit adhuc glo-
89 rificare Ionathan. * Et miſit ei fibu-
lam auream, ſicut conſuetudo eſt dari
cognatis regum. Et dedit ei Accaron,
& omnes fines eius in poſſeſſionem.

11
1 A ET rex Ægypti congregauit exer- β) Ptolem inimico
citum, ſicut arena, quæ eſt circa oram
maris, & naues multas: & quærebat Ptolemæ
obtinere regnum Alexandri dolo, &
2 addere illud regno ſuo. * Et exijt in
Syriam verbis pacificis, & aperiebant
ei ciuitates, & occurrebant ei: quia
mandauerat Alexander rex exire ei ob-
3 uiam, eo quòd ſocer ſuus eſſet. * Cum
autem introiret ciuitatem Ptolemæus,
ponebat cuſtodias militum in ſingulis
4 ciuitatibus. * Et vt appropiauit Azoto,
oſtenderunt ei templum Dagon ſuc-
cenſum igni, & Azotum, & cetera eius
demolita, & corpora proiecta, & eo-
rum, qui cæſi erant in bello, tumulos
5 quos fecerant ſecus viam. * Et narra-
uerunt regi quia hæc fecit Ionathas,
vt inuidiam facerent ei: & tacuit rex.
6 * Et occurrit Ionathas regi in Ioppen
cum gloria, & inuicem ſe ſalutauerunt,
7 & dormierunt illic. * Et abijt Ionathas
cum rege vſque ad fluuium, qui vo-
catur Eleutherus: & reuerſus eſt in
8 Ieruſalem. * Rex autem Ptolemæus
obtinuit dominium ciuitatum vſque Se-
leuciam maritimam, & cogitabat in
Alexandrum conſilia mala.
9 * Et miſit legatos ad Demetrium, repellens Alexandru
dicens: VENI, componamus inter nos
pactum, & dabo tibi filiam meam,
B quam habet Alexander, & regnabis in
10 regno patris tui. * pœnitet enim me
quòd dederim illi filiam meam: quæ-
11 ſiuit enim me occidere. * Et vitupera-
uit eum, propterea quòd concupierat
12 regnum eius. * Et abſtulit filiam ſuam,
& dedit eam Demetrio, & alienauit ſe
ab Alexandro, & manifeſtatæ ſunt ini-
13 micitiæ eius. * Et intrauit Ptolemæus
Antiochiam, & impoſuit duo diade-
mata capiti ſuo, Ægypti, & Aſiæ.
14 * Alexander autem rex erat in Ci- cum ipſ decedit
licia illis temporibus: quia rebellabant

qui erant in locis illis. * Et audiuit 15
Alexander, & venit ad eum in bellum:
& produxit Ptolemæus rex exercitum,
& occurrit ei in manu valida, & fu-
gauit eum. * Et fugit Alexander in 16
Arabiam, vt ibi protegeretur: rex au-
tem Ptolemæus exaltatus eſt. * Et ab- 17
ſtulit Zabdiel Arabs caput Alexandri;
& miſit Ptolemæo. * Et rex Ptolemæus 18
mortuus eſt in die tertia: & qui erant
in munitionibus, perierunt ab his, qui
erant intra caſtra.

Deme-trio II. gnante.

x exaltat onathan,

*Et regnauit Demetrius anno cen- 19
teſimo ſexageſimo ſeptimo. * In die- 20
bus illis congregauit Ionathas eos, qui
erant in Iudæa, vt expugnarent arcem,
quæ eſt in Ierusalem: & fecerunt contra
eam machinas multas. * Et abierunt 21
quidam qui oderant gentem ſuam viri
iniqui ad regem Demetrium, & renun-
ciauerunt ei quòd Ionathas obſideret
arcem. * Et vt audiuit, iratus eſt: & ſta- 22
tim venit ad Ptolemaidam, & ſcripſit
Ionathæ ne obſideret arcem, ſed oc-
curreret ſibi ad colloquium feſtinato.
* Vt audiuit autem Ionathas, iuſſit ob- 23
ſidere: & elegit de ſenioribus Iſrael, C
& de ſacerdotibus, & dedit ſe periculo.
* Et accepit aurum, & argentum, & 24
veſtem, & alia xenia multa, & abijt ad
regem Ptolemaidam, & inuenit gra-
tiam in conſpectu eius. * Et interpel- 25
labant aduerſus eum quidam iniqui
ex gente ſua. * Et fecit ei rex ſicut 26
fecerant ei, qui ante eum fuerant: &
exaltauit eum in conſpectu omnium
amicorum ſuorum, * & ſtatuit ei prin- 27
cipatum ſacerdotij, & quæcumque alia
habuit prius pretioſa, & fecit eum
principem amicorum. * Et poſtulauit 28
Ionathas a rege vt immunem faceret
Iudæam, & tres toparchias, & Sama-
riam, & confines eius: & promiſit ei
talenta trecenta. * Et conſenſit rex: & 29
ſcripſit Ionathæ epiſtolas de his omni-
bus, hunc modum continentes: * REX 30
Demetrius fratri Ionathæ ſalutem, &
genti Iudæorum. * Exemplum epi- 31
ſtolæ, quam ſcripſimus Laſtheni pa-
renti noſtro de vobis, miſimus ad vos
vt ſciretis: * Rex Demetrius Laſtheni 32
parenti ſalutem. * Genti Iudæorum 33
amicis noſtris, & conſeruantibus quæ
iuſta ſunt apud nos, decreuimus bene-
facere propter benignitatem ipſorum,
34 quam erga nos habent. * Statuimus
D ergo illis omnes fines Iudææ, & tres
ciuitates, Lydan, & Ramathan, quæ
additæ ſunt Iudææ ex Samaria, & om-
nes confines earum ſequeſtrari omni-
bus ſacrificantibus in Ieroſolymis pro
his, quæ ab eis prius accipiebat rex
per ſingulos annos, & pro fructibus
35 terræ, & pomorum. * Et alia, quæ
ad nos pertinebant decimarum, & tri-
butorum ex hoc tempore remittimus
eis: & areas ſalinarum, & coronas,
36 quæ nobis deferebantur, * omnia ipſis
concedimus: & nihil horum irritum
37 erit ex hoc, & in omne tempus. * Nunc
ergo curate facere horum exemplum,
& detur Ionathæ, & ponatur in monte
ſancto, in loco celebri.
38 * Et videns Demetrius rex quòd offendit exercitus ſuos,
ſiluit terra in conſpectu ſuo, & nihil ei
reſiſtit, dimiſit totum exercitum ſuum,
vnumquemque in locum ſuum, ex-
cepto peregrino exercitu, quem con-
traxit ab inſulis Gentium: & inimici
erant ei omnes exercitus patrum eius.
39 * Tryphon autem erat quidam par-
tium Alexandri prius: & vidit quoniam
omnis exercitus murmurabat contra
Demetrium, & iuit ad Emalchuel Ara-
bem, qui nutriebat Antiochum filium
40 Alexandri: * & aſſidebat ei, vt tra-
deret eum ipſi, vt regnaret loco patris
ſui: & enunciauit ei quanta fecit De-
metrius, & inimicitias exercituum eius
aduerſus illum. Et manſit ibi diebus
multis.
41 * Et miſit Ionathas ad Demetrium abalienat ſe ab Ionatha.
E regem, vt eijceret eos, qui in arce erant
in Ieruſalem, & qui in præſidijs erant:
42 quia impugnabant Iſrael. * Et miſit
Demetrius ad Ionathan, dicens: Non
hæc tantum faciam tibi, & genti tuæ,
ſed gloria illuſtrabo te, & gentem tuam
43 cum fuerit opportunum. * Nunc ergo
recte feceris, ſi miſeris in auxilium
mihi viros: quia diſceſſit omnis exer-
44 citus meus. * Et miſit ei Ionathas tria
millia virorum fortium Antiochiam:
& venerunt ad regem, & delectatus eſt
45 rex in aduentu eorum. * Et conuene-
runt qui erant de ciuitate, centum vi-
ginti millia virorum, & volebant inter-
46 ficere regem. * Et fugit rex in au-
lam: & occupauerunt qui erant de
ciuitate, itinera ciuitatis, & cœperunt
47 pugnare. * Et vocauit rex Iudæos in

auxilium, & conuenerunt omnes ſimul
ad eum, & diſperſi ſunt omnes per
ciuitatem: * & occiderunt in illa die 48
centum millia hominum, & ſuccen-
derunt ciuitatem, & ceperunt ſpolia
multa in die illa, & liberauerunt re-
gem. * Et viderunt qui erant de ciui- 49
tate, quòd obtinuiſſent Iudæi ciuitatem
ſicut volebant: & infirmati ſunt mente
ſua, & clamauerunt ad regem cum
precibus, dicentes: * Da nobis dex- 50
tras, & ceſſent Iudæi oppugnare nos,
& ciuitatem. * Et proiecerunt arma ſua, 51
& fecerunt pacem, & glorificati ſunt F
Iudæi in conſpectu regis, & in con-
ſpectu omnium, qui erant in regno
eius, & nominati ſunt in regno: & re-
greſſi ſunt in Ieruſalem habentes ſpolia
multa. * Et ſedit Demetrius rex in ſede 52
regni ſui: & ſiluit terra in conſpectu
eius. * Et mentitus eſt omnia quæ- 53
cumque dixit, & abalienauit ſe a Io-
natha, & non retribuit ei ſecundum
beneficia, quæ ſibi tribuerat, & vexa-
bat eum valde.

4. Antiocho regnante.

a) Feliciter agens.

α) Contra hoſtes:

* Poſt hæc autem reuerſus eſt Try- 54
phon, & Antiochus cum eo puer ado-
leſcens, & regnauit, & impoſuit ſibi
diadema. * Et congregati ſunt ad eum 55
omnes exercitus, quos diſperſerat De-
metrius, & pugnauerunt contra eum:
& fugit, & terga vertit. * Et accepit 56
Tryphon beſtias, & obtinuit Antio-
chiam: * & ſcripſit Antiochus adole- 57
ſcens Ionathæ, dicens: Conſtituo tibi
ſacerdotium, & conſtituo te ſuper quat-
tuor ciuitates, vt ſis de amicis regis.
* Et miſit illi vaſa aurea in miniſte- 58
rium, & dedit ei poteſtatem bibendi
in auro, & eſſe in purpura, & habere
fibulam auream: * & Simonem fratrem 59
eius conſtituit ducem a terminis Tyri
vſque ad fines Ægypti.

Gazenſes,

* Et exijt Ionathas, & perambulabat 60
trans flumen ciuitates: & congregatus
eſt ad eum omnis exercitus Syriæ in
auxilium, & venit Aſcalonem, & oc-
currerunt ei honorifice de ciuitate. * Et 61
abijt inde Gazam: & concluſerunt ſe
qui erant Gazæ: & obſedit eam, &
ſuccendit quæ erant in circuitu ciui-
tatis, & prædatus eſt ea. * Et rogaue- 62
runt Gazenſes Ionathan, & dedit illis G
dexteram: & accepit filios eorum ob-
ſides, & miſit illos in Ieruſalem: &
perambulauit regionem vſque Dama-
ſcum.

principes Demetrij,

63 * Et audiuit Ionathas quòd præua-
ricati ſunt principes Demetrij in Ca-
des, quæ eſt in Galilæa, cum exercitu
multo, volentes eum remouere a ne-
64 gotio regni: * & occurrit illis: fra-
trem autem ſuum Simonem reliquit
65 intra prouinciam. * Et applicuit Simon Bethſuram.
ad Bethſuram, & expugnabat eam
66 diebus multis, & concluſit eos. * Et
poſtulauerunt ab eo dextras accipere,
& dedit illis: & eiecit eos inde, & cepit
ciuitatem, & poſuit in ea præſidium.
67 * Et Ionathas, & caſtra eius applicu-
erunt ad aquam Geneſar, & ante lu-
68 cem vigilauerunt in campo Aſor. * &
ecce caſtra alienigenarum occurrebant
in campo, & tendebant ei inſidias in
montibus: ipſe autem occurrit ex ad-
69 uerſo. * Inſidiæ vero exurrexerunt de
locis ſuis, & commiſerunt prælium.
70 * Et fugerunt qui erant ex parte Io-
nathæ omnes, & nemo relictus eſt ex
eis, niſi Mathathias filius Abſolomi,
& Iudas filius Calphi, princeps mi-
71 litiæ exercitus. * Et ſcidit Ionathas ve-
ſtimenta ſua, & poſuit terram in ca-
72 pite ſuo, & orauit. * Et reuerſus eſt
Ionathas ad eos in prælium, & con-
uertit eos in fugam, & pugnauerunt.
73 * Et viderunt qui fugiebant partis il-
lius, & reuerſi ſunt ad eum, & inſe-
quebantur cum eo omnes vſque Ca-
des ad caſtra ſua, & peruenerunt vſque
74 illuc. * & ceciderunt de alienigenis in
die illa tria millia virorum: & reuerſus
eſt Ionathas in Ieruſalem.

12

β) Cum amicis:

1 A ET vidit Ionathas quia tempus eum
iuuat, elegit viros, & miſit eos Ro-
mam ſtatuere, & renouare cum eis
2 amicitiam: * & ad Spartiatas, & ad alia
loca miſit epiſtolas ſecundum eamdem
formam:

Romanis

3 * & abierunt Romam, & intrauerunt
curiam, & dixerunt: Ionathas ſummus
ſacerdos, & gens Iudæorum miſerunt
nos, vt renouaremus amicitiam, & ſo-
4 cietatem ſecundum priſtinum. * Et de-
derunt illis epiſtolas ad ipſos per loca,
vt deducerent eos in terram Iuda cum
pace.

& Spartiatis

5 * Et hoc eſt exemplum epiſtolarum,
6 quas ſcripſit Ionathas Spartiatis: * IO-
NATHAS ſummus ſacerdos, & ſenio-

res gentis, & ſacerdotes, & reliquus
populus Iudæorum Spartiatis fratribus
ſalutem. * Iampridem miſſæ erant epi- 7
ſtolæ ad Oniam ſummum ſacerdotem
ab Ario, qui regnabat apud vos, quo-
niam eſtis fratres noſtri, ſicut reſcri- B
ptum continet, quod ſubiectum eſt.
* Et ſuſcepit Onias virum, qui miſſus 8
fuerat, cum honore: & accepit epi-
ſtolas, in quibus ſignificabatur de ſo-
cietate, & amicitia. * Nos, cum nullo 9
horum indigeremus, habentes ſolatio
ſanctos libros, qui ſunt in manibus
noſtris, * maluimus mittere ad vos re- 10
nouare fraternitatem, & amicitiam, ne
forte alieni efficiamur a vobis: multa
enim tempora tranſierunt, ex quo mi-
ſiſtis ad nos. * Nos ergo in omni tem- 11
pore ſine intermiſſione in diebus ſol-
lemnibus, & ceteris, quibus oportet,
memores ſumus veſtri in ſacrificijs,
quæ offerimus, & in obſeruationibus,
ſicut fas eſt, & decet meminiſſe fra-
trum. * Lætamur itaque de gloria 12
veſtra. * Nos autem circumdederunt 13
multæ tribulationes, & multa prælia,
& impugnauerunt nos reges, qui ſunt
in circuitu noſtro. * Noluimus ergo 14
vobis moleſti eſſe, neque ceteris ſo-
cijs, & amicis noſtris in his prælijs.
* habuimus enim de cælo auxilium, 15
& liberati ſumus nos, & humiliati ſunt C
inimici noſtri. * Elegimus itaque Nu- 16
menium Antiochi filium, & Antipa-
patrem Iaſonis filium, & miſimus ad
Romanos renouare cum eis amicitiam,
& ſocietatem priſtinam. * Mandauimus 17
itaque eis vt veniant etiam ad vos, &
ſalutent vos: & reddant vobis epi-
ſtolas noſtras de innouatione frater-
nitatis noſtræ. * Et nunc benefacietis 18
reſpondentes nobis ad hæc.
qui reſcri-bunt. * Et hoc eſt reſcriptum epiſtolarum, 19
quod miſerat Oniæ: * Arius, rex Spar- 20
tiatarum Oniæ ſacerdoti magno ſa-
lutem. * Inuentum eſt in ſcriptura de 21
Spartiatis, & Iudæis, quoniam ſunt fra-
tres, & quòd ſunt de genere Abraham.
* Et nunc ex quo hæc cognouimus, 22
benefacitis ſcribentes nobis de pace
veſtra: * Sed & nos reſcripſimus vobis: 23
Pecora noſtra, & poſſeſſiones noſtræ,
veſtræ ſunt: & veſtræ, noſtræ: man-
dauimus itaque hæc nunciari vobis.

γ) Contra hoſtes: * Et audiuit Ionathas quoniam re- 24
greſſi ſunt principes Demetrij cum
exercitu multo ſupra quàm prius, pu- principes Demetrij,
25 gnare aduerſus eum. * & exijt ab
D Ieruſalem, & occurrit eis in Amathite
regione: non enim dederat eis ſpatium
26 vt ingrederentur regionem eius. * Et
miſit ſpeculatores in caſtra eorum: &
reuerſi renunciauerunt quòd conſti-
27 tuunt ſuperuenire illis nocte. * Cum
occidiſſet autem ſol, præcepit Ionathas
ſuis vigilare, & eſſe in armis paratos
ad pugnam tota nocte, & poſuit cu-
28 ſtodes per circuitum caſtrorum. * Et
audierunt aduerſarij quòd paratus eſt
Ionathas cum ſuis in bello: & timu-
erunt, & formidauerunt in corde ſuo:
& accenderunt focos in caſtris ſuis.
29 * Ionathas autem, & qui cum eo erant,
non cognouerunt vſque mane: vide-
30 bant autem luminaria ardentia, * & ſe-
cutus eſt eos Ionathas, & non compre-
hendit eos: tranſierant enim flumen
Eleutherum.

31 * Et diuertit Ionathas ad Arabas, Arabas,
E qui vocantur Zabadæi, & percuſſit
32 eos, & accepit ſpolia eorum. * Et iun-
xit, & venit Damaſcum, & perambu-
33 labat omnem regionem illam. * Simon
autem exijt, & venit vſque ad Aſcalo-
nem, & ad proxima præſidia: & de-
clinauit in Ioppen, & occupauit eam & Ioppenſes,
34 (* audiuit enim quòd vellent præſi-
dium tradere partibus Demetrij) & po-
ſuit ibi cuſtodes vt cuſtodirent eam.

35 * Et reuerſus eſt Ionathas, & con- muniens terram.
uocauit ſeniores populi, & cogitauit
cum eis ædificare præſidia in Iudæa,
36 * & ædificare muros in Ieruſalem, &
exaltare altitudinem magnam inter
medium arcis & ciuitatis, vt ſepara-
ret eam a ciuitate, vt eſſet ipſa ſin-
gulariter, & neque emant, neque ven-
37 dant. * Et conuenerunt, vt ædificarent
ciuitatem: & cecidit murus, qui erat
ſuper torrentem ab ortu ſolis, & repa-
rauit eum, qui vocatur Caphetetha:
38 * & Simon ædificauit Adiada in Se-
phela, & muniuit eam, & impoſuit
portas, & ſeras.

39 * Et cum cogitaſſet Tryphon re- b) Interfectus a Tryphone:
F gnare Aſiæ, & aſſumere diadema, & ex-
tendere manum in Antiochum regem:
40 * timens ne forte non permitteret eum
Ionathas, ſed pugnaret aduerſus eum,
quærebat comprehendere eum, & oc-
cidere. Et exurgens abijt in Bethſan.

* Et exiuit Ionathas obuiam illi cum 41
quadraginta millibus virorum electo-
rum in prælium, & venit Bethsan. * Et 42
vidit Tryphon quia venit Ionathas cum
exercitu multo vt extenderet in eum
manus, timuit. * & excepit eum cum 43
honore, & commendauit eum omnibus
amicis suis, & dedit ei munera: & præ-
cepit exercitibus suis vt obedirent ei,
sicut sibi. * Et dixit Ionathæ: Vt quid 44
vexasti vniuersum populum, cum bel-
lum nobis non sit? * Et nunc remitte 45
eos in domos suas: elige autem tibi
viros paucos, qui tecum sint, & veni
mecum Ptolemaidam, & tradam eam
tibi, & reliqua præsidia, & exercitum,
& vniuersos præpositos negotij, & con-
uersus abibo: propterea enim veni.
* Et credidit ei, & fecit sicut dixit: & 46
dimisit exercitum, & abierunt in ter-
ram Iuda. * retinuit autem secum tria 47
millia virorum: ex quibus remisit in
Galilæam duo millia, mille autem vene-
runt cum eo. * Vt autem intrauit Pto- 48
lemaidam Ionathas, clauserunt portas G
ciuitatis Ptolemenses: & comprehen-
derunt eum: & omnes, qui cum eo
intrauerant, gladio interfecerunt.

a suis plangitur.

* Et misit Tryphon exercitum, & 49
equites in Galilæam, & in campum
magnum vt perderent omnes socios
Ionathæ. * At illi cum cognouissent 50
quia comprehensus est Ionathas, &
perijt, & omnes, qui cum eo erant,
hortati sunt semetipsos, & exierunt
parati in prælium. * Et videntes hi, 51
qui insecuti fuerant, quia pro anima
res est illis, reuersi sunt: * illi autem 52
venerunt omnes cum pace in terram
Iuda. Et planxerunt Ionathan, & eos,
qui cum ipso fuerant, valde: & luxit
Israel luctu magno.

IV. Simon princeps.

1. Antiocho regnante.

Simon dux eligitur,

* Et quæsierunt omnes gentes, quæ 53
erant in circuitu eorum, conterere
eos. dixerunt enim: * Non habent 54
principem, & adiuuantem: nunc ergo
expugnemus illos, & tollamus de ho-
minibus memoriam eorum. ET au- 13 1
diuit Simon quòd congregauit Try- A
phon exercitum copiosum vt veniret
in terram Iuda, & attereret eam. * Vi- 2
dens quia in tremore populus est, & in
timore, ascendit Ierusalem, & congre-
3 gauit populum: * & adhortans dixit:
Vos scitis quanta ego, & fratres mei,
& domus patris mei fecimus pro le-
gibus, & pro sanctis prælia, & angustias
4 quales vidimus: * horum gratia peri-
erunt fratres mei omnes propter Israel,
5 & relictus sum ego solus. * Et nunc
non mihi contingat parcere animæ
meæ in omni tempore tribulationis:
non enim melior sum fratribus meis.
6 * Vindicabo itaque gentem meam, &
sancta, natos quoque nostros, & vxo-
res: quia congregatæ sunt vniuersæ
gentes conterere nos inimicitiæ gratia.
7 * Et accensus est spiritus populi simul
B
8 vt audiuit sermones istos: * & respon-
derunt voce magna dicentes: Tu es
dux noster loco Iudæ, & Ionathæ fra-
9 tris tui: * pugna prælium nostrum:
& omnia, quæcumque dixeris nobis,
10 faciemus. * Et congregans omnes vi-
ros bellatores, accelerauit consum-
mare vniuersos muros Ierusalem, &
11 muniuit eam in gyro. * Et misit Iona-
than filium Absalomi, & cum eo exer-
citum nouum in Ioppen, & eiectis his,
qui erant in ea, remansit illic ipse.
12 * Et mouit Tryphon a Ptolemaida
cum exercitu multo, vt veniret in ter-
ram Iuda, & Ionathas cum eo in cu-

Tryphon dolosus abit

13 stodia. * Simon autem applicuit in
14 Addus contra faciem campi. * Et vt
cognouit Tryphon quia surrexit Si-
mon loco fratris sui Ionathæ: & quia
commissurus esset cum eo prælium,
15 misit ad eum legatos, * dicens: Pro
argento, quod debebat frater tuus Io-
nathas in ratione regis, propter ne-
gotia, quæ habuit, detinuimus eum.
16 * Et nunc mitte argenti talenta centum,
& duos filios eius obsides, vt non di-
missus fugiat a nobis, & remittemus
17 eum. * Et cognouit Simon quia cum
C dolo loqueretur secum, iussit tamen
dari argentum, & pueros: ne inimi-
citiam magnam sumeret ad populum
18 Israel, dicentem: * Quia non misit ei
argentum, & pueros, propterea perijt.
19 * Et misit pueros, & centum talenta:
& mentitus est, & non dimisit Iona-
20 than. * Et post hæc venit Tryphon
intra regionem, vt contereret eam: &
gyrauerunt per viam, quæ ducit Ador:
& Simon, & castra eius ambulabant
in omnem locum quocumque ibant.
21 * Qui autem in arce erant, miserunt ad
Tryphonem legatos, vt festinaret ve-

nire per deſertum, & mitteret illis ali-
monias. *Et parauit Tryphon omnem 22
equitatum, vt veniret illa nocte: erat
autem nix multa valde, & non venit
in Galaaditim. * Et cum appropin- 23
quaſſet Baſcaman, occidit Ionathan, &
filios eius illic. * Et conuertit Try- 24
phon, & abijt in terram ſuam.

ſepulchrum Machabæorum erigitur.

*Et miſit Simon, & accepit oſſa Io- 25
nathæ fratris ſui, & ſepeliuit ea in Mo- D
din ciuitate patrum eius. *Et planxe- 26
runt eum omnis Iſrael planctu magno,
& luxerunt eum dies multos. *Et ædi- 27
ficauit Simon ſuper ſepulchrum patris
ſui & fratrum ſuorum ædificium altum
viſu, lapide polito retro & ante: * Et 28
ſtatuit ſeptem pyramidas, vnam contra
vnam patri & matri, & quattuor fratri-
bus: * & his circumpoſuit columnas 29
magnas: & ſuper columnas arma, ad
memoriam æternam: & iuxta arma
naues ſculptas, quæ viderentur ab om-
nibus nauigantibus mare. * hoc eſt 30
ſepulchrum, quod fecit in Modin, vſ-
que in hunc diem.

2. Tryphone & Demetrio II. pugnantibus.

a) Demetrio libero:

*Tryphon autem cum iter faceret 31
cum Antiocho rege adoleſcente, dolo

α) Aufertur iugum Gentium:

occidit eum. * Et regnauit loco eius, 32
& impoſuit ſibi diadema Aſiæ, & fecit
plagam magnam in terra.

Simon adhæret Demetrio,

*Et ædificauit Simon præſidia Iu- 33
dææ, muniens ea turribus excelſis, & E
muris magnis, & portis, & ſeris: &
poſuit alimenta in munitionibus. *Et 34
elegit Simon viros, & miſit ad Deme-
trium regem vt faceret remiſſionem
regioni: quia actus omnes Tryphonis
per direptionem fuerant geſti.

qui immunitates dat,

*Et Demetrius rex ad verba iſta re- 35
ſpondit ei, & ſcripſit epiſtolam talem:
*REX Demetrius Simoni ſummo ſa- 36
cerdoti, & amico regum, & ſenioribus,
& Genti Iudæorum ſalutem. * Coro- 37
nam auream, & bahem, quam miſiſtis,
ſuſcepimus: & parati ſumus facere vo-
biſcum pacem magnam, & ſcribere
præpoſitis regis remittere vobis quæ
indulſimus. * Quæcumque enim con- 38
ſtituimus, vobis conſtant. Munitiones,
quas ædificaſtis, vobis ſint. *remittimus 39
quoque ignorantias, & peccata vſque
in hodiernum diem, & coronam, quam
debebatis: & ſiquid aliud erat tribu-
tarium in Ieruſalem, iam non ſit tri-
40 butarium. *Et ſiqui ex vobis apti ſunt
conſcribi inter noſtros, conſcribantur,
& ſit inter nos pax.

quibus libertas continetur.

41 *Anno centeſimo ſeptuageſimo ab-
latum eſt iugum Gentium ab Iſrael.
42 * Et cœpit populus Iſrael ſcribere in
F tabulis, & geſtis publicis, anno primo
ſub Simone ſummo ſacerdote, magno
duce, & principe Iudæorum.

β) Munitur terra:

43 *In diebus illis applicuit Simon ad
Gazam, & circumdedit eam caſtris, &

Gaza expugnatur,

fecit machinas, & applicuit ad ciui-
tatem, & percuſſit turrem vnam, &
44 comprehendit eam. * Et eruperant
qui erant intra machinam in ciuita-
tem: & factus eſt motus magnus in ci-
45 uitate. * Et aſcenderunt qui erant in
ciuitate cum vxoribus, & filijs ſupra
murum ſciſſis tunicis ſuis, & clama-
uerunt voce magna, poſtulantes a Si-
46 mone dextras ſibi dari, * & dixerunt:
Non nobis reddas ſecundum malitias
noſtras, ſed ſecundum miſericordias
47 tuas. * Et flexus Simon non debellauit
G eos: eiecit tamen eos de ciuitate, &
mundauit ædes, in quibus fuerant ſi-
mulachra, & tunc intrauit in eam cum
48 hymnis benedicens Dominum: * &
eiecta ab ea omni immunditia, collo-
cauit in ea viros, qui legem facerent:
& muniuit eam, & fecit ſibi habita-
tionem.

arx Ieruſalem purgatur,

49 *Qui autem erant in arce Ieruſalem,
prohibebantur egredi & ingredi regi-
onem, & emere, ac vendere: & eſuri-
erunt valde, & multi ex eis fame pe-
50 rierunt, *& clamauerunt ad Simonem
vt dextras acciperent: & dedit illis: &
eiecit eos inde, & mundauit arcem
51 a contaminationibus: *& intrauerunt
in eam tertia & vigeſima die ſecundi
menſis, anno centeſimo ſeptuageſimo
primo cum laude, & ramis palmarum,
& cinyris, & cymbalis, & nablis, &
hymnis, & canticis, quia contritus eſt
52 inimicus magnus ex Iſrael. * Et con-
ſtituit vt omnibus annis agerentur dies
hi cum lætitia.

mons templi munitur.

53 *Et muniuit montem templi, qui
erat ſecus arcem, & habitauit ibi ipſe,
54 & qui cum eo erant. *Et vidit Simon
Ioannem filium ſuum, quòd fortis præ-
lij vir eſſet: & poſuit eum ducem vir-
tutum vniuerſarum: & habitauit in
Gazaris.

b) Demetrio capto:

ANno centeſimo ſeptuageſimo ſe- 14 1
cundo congregauit rex Demetrius exer- A

α) Felicitas omnium:

citum ſuum, & abijt in Mediam ad con-
trahenda ſibi auxilia, vt expugnaret
Tryphonem. * Et audiuit Arſaces rex 2
Perſidis, & Mediæ, quia intrauit De-
metrius confines ſuos, & miſit vnum
de principibus ſuis vt comprehenderet
eum viuum, & adduceret eum ad ſe.
* Et abijt, & percuſſit caſtra Demetrij: 3
& comprehendit eum, & duxit eum
ad Arſacem, & poſuit eum in cuſto-
diam.

Simonis ducis

* Et ſiluit omnis terra Iuda omnibus 4
diebus Simonis, & quæſiuit bona genti
ſuæ: & placuit illis poteſtas eius, &
gloria eius omnibus diebus. * Et cum 5
omni gloria ſua accepit Ioppen in por-
tum, & fecit introitum in inſulis maris.
* Et dilatauit fines gentis ſuæ, & ob- 6
tinuit regionem. * Et congregauit ca- 7
ptiuitatem multam, & dominatus eſt
Gazaræ, & Bethſuræ, & arci: & abſtulit
immunditias ex ea, & non erat qui re-
ſiſteret ei.

& ſubditorum.

* Et vnuſquiſque colebat terram 8
ſuam cum pace: & terra Iuda dabat B
fructus ſuos, & ligna camporum fru-
ctum ſuum. * Seniores in plateis ſe- 9
debant omnes, & de bonis terræ tra-
ctabant, & iuuenes induebant ſe glo-
riam, & ſtolas belli. * Et ciuitatibus 10
tribuebat alimonias, & conſtituebat eas
vt eſſent vaſa munitionis quoaduſque
nominatum eſt nomen gloriæ eius vſ-
que ad extremum terræ. * Fecit pacem 11
ſuper terram, & lætatus eſt Iſrael læ-
titia magna. * Et ſedit vnuſquiſque ſub 12
vite ſua, & ſub ficulnea ſua: & non
erat qui eos terreret. * Defecit impu- 13
gnans eos ſuper terram: reges contriti
ſunt in diebus illis. * Et confirmauit 14
omnes humiles populi ſui, & legem ex-
quiſiuit, & abſtulit omnem iniquum
& malum: * ſancta glorificauit, & mul- 15
tiplicauit vaſa ſanctorum.

β) Renouatio fœderis: cum Spartiatis

* Et auditum eſt Romæ quia de- 16
functus eſſet Ionathas: & vſque in Spar-
tiatas: & contriſtati ſunt valde. * Vt 17
audierunt autem quòd Simon frater
eius factus eſſet ſummus ſacerdos loco
eius, & ipſe obtineret omnem regio-
nem, & ciuitates in ea; * ſcripſerunt 18
ad eum in tabulis æreis, vt renouarent C
amicitias, & ſocietatem quam fecerant
cum Iuda, & cum Ionatha fratribus
19 eius. * Et lectæ ſunt in conſpectu ec-
cleſiæ in Ieruſalem. Et hoc exemplum
epiſtolarum, quas Spartiatæ miſerunt:
20 * SPARTIANORVM principes, & ci-
uitates, Simoni Sacerdoti magno, &
ſenioribus, & ſacerdotibus, & reliquo
populo Iudæorum, fratribus, ſalutem.
21 * Legati, qui miſſi ſunt ad populum
noſtrum, nunciauerunt nobis de veſtra
gloria, & honore, ac lætitia: & gauiſi
22 ſumus in introitu eorum. * Et ſcripſi-
mus quæ ab eis erant dicta in concilijs
populi, ſic: Numenius Antiochi, &
Antipater Iaſonis filius, legati Iudæ-
orum, venerunt ad nos, renouantes
23 nobiſcum amicitiam priſtinam. * Et
placuit populo excipere viros glorioſe,
& ponere exemplum ſermonum eorum
in ſegregatis populi libris, vt ſit ad me-
moriam populo Spartiatarum. Exem-
plum autem horum ſcripſimus Simoni
D magno ſacerdoti.

atque Romanis,

24 * Poſt hæc autem miſit Simon Nu-
menium Romam, habentem clypeum
aureum magnum, pondo mnarum
mille, ad ſtatuendam cum eis ſocie-
tatem. Cum autem audiſſet populus
25 Romanus * ſermones iſtos, dixerunt:
Quam gratiarum actionem reddemus
26 Simoni, & filijs eius? * Reſtituit enim
ipſe fratres ſuos, & expugnauit ini-
micos Iſrael ab eis, & ſtatuerunt ei
libertatem, & deſcripſerunt in tabulis
æreis, & poſuerunt in titulis in monte
27 Sion. * Et hoc eſt exemplum ſcripturæ:
OCTAVA decima die menſis Elul,
anno centeſimo ſeptuageſimo ſecundo,
anno tertio ſub Simone ſacerdote
28 magno in Aſaramel, * in conuentu
magno ſacerdotum, & populi, & prin-
cipum gentis, & ſeniorum regionis,
nota facta ſunt hæc: Quoniam fre-
quenter facta ſunt prælia in regione
29 noſtra. * Simon autem Mathathiæ filius
E ex filijs Iarib, & fratres eius dederunt
ſe periculo, & reſtiterunt aduerſarijs
gentis ſuæ, vt ſtarent ſancta ipſorum,
& lex: & gloria magna glorificauerunt
30 gentem ſuam. * Et congregauit Iona-
thas gentem ſuam, & factus eſt illis
ſacerdos magnus, & appoſitus eſt ad
31 populum ſuum. * Et voluerunt ini-
mici eorum calcare, & atterere re-
gionem ipſorum, & extendere manus
32 in ſancta eorum. * Tunc reſtitit Si-
mon, & pugnauit pro gente ſua, &
erogauit pecunias multas, & armauit

laudant Simonem.

viros virtutis gentis ſuæ, & dedit illis
ſtipendia: * & muniuit ciuitates Iu- 33
dææ, & Bethſuram, quæ erat in fini-
bus Iudææ, vbi erant arma hoſtium
antea: & poſuit illic præſidium viros
Iudæos. * Et Ioppen muniuit, quæ 34
erat ad mare: & Gazaram, quæ eſt
in finibus Azoti, in qua hoſtes antea
habitabant, & collocauit illic Iudæos:
& quæcumque apta erant ad correptio-
nem eorum, poſuit in eis. * Et vidit 35
populus actum Simonis, & gloriam,
quam cogitabat facere genti ſuæ, &
poſuerunt eum ducem ſuum, & prin-
cipem ſacerdotum, eo quòd ipſe fe-
cerat hæc omnia, & iuſtitiam, & fidem,
quam conſeruauit genti ſuæ, & ex-
quiſiuit omni modo exaltare populum F
ſuum. * Et in diebus eius proſperatum 36
eſt in manibus eius, vt tollerentur
gentes de regione ipſorum, & qui in
ciuitate Dauid erant in Ieruſalem in
arce, de qua procedebant, & contami-
nabant omnia, quæ in circuitu ſan-
ctorum ſunt, & inferebant plagam
magnam caſtitati: * & collocauit in 37
ea viros Iudæos ad tutamentum re-
gionis, & ciuitatis, & exaltauit muros
Ieruſalem. * Et rex Demetrius ſtatuit 38
illi ſummum ſacerdotium. * Secundum 39
hæc fecit eum amicum ſuum, & glori-
ficauit eum gloria magna. * Audiuit 40
enim quòd appellati ſunt Iudæi a Ro-
manis amici, & ſocij, & fratres, & quia
ſuſceperunt legatos Simonisglorioſe:
* & quia Iudæi, & ſacerdotes eorum 41
conſenſerunt eum eſſe ducem ſuum,
& ſummum ſacerdotem in æternum,
donec ſurgat propheta fidelis: * & vt 42
ſit ſuper eos dux, & vt cura eſſet illi G
pro ſanctis, & vt conſtitueret præpo-
ſitos ſuper opera eorum, & ſuper re-
gionem, & ſuper arma, & ſuper præ-
ſidia: * & cura ſit illi de ſanctis: & vt 43
audiatur ab omnibus, & ſcribantur in
nomine eius omnes conſcriptiones in
regione: & vt operiatur purpura, &
auro: * & ne liceat vlli ex populo, & 44
ex ſacerdotibus irritum facere aliquid
horum, & contradicere his, quæ ab eo
dicuntur, aut conuocare conuentum in
regione ſine ipſo: & veſtiri purpura,
& vti fibula aurea. * qui autem fecerit 45
extra hæc, aut irritum fecerit aliquid
horum, reus erit. * Et complacuit omni 46
populo ſtatuere Simonem, & facere ſe-
cundum verba iſta. * Et ſuſcepit Simon, 47
& placuit ei vt ſummo ſacerdotio fun-
geretur, & eſſet dux, & princeps gentis
Iudæorum, & ſacerdotum, & præeſſet
48 omnibus. * Et ſcripturam iſtam dixe-
runt ponere in tabulis æreis, & ponere
eas in peribolo ſanctorum, in loco ce-
49 lebri: * exemplum autem eorum po-
nere in ærario, vt habeat Simon, &
filij eius.

3. Tryphone & Antiocho VII. pugnantibus.

15
1 A ET miſit rex Antiochus filius De- a) Simon felix.
metrij epiſtolas ab inſulis maris Simoni
ſacerdoti, & principi gentis Iudæorum, α) Antiocho adulante:
2 & vniuerſæ genti: * & erant continentes
hunc modum: REX Antiochus Simoni immunitates accipit,
ſacerdoti magno, & genti Iudæorum
3 ſalutem. * Quoniam quidem peſtilentes
obtinuerunt regnum patrum noſtro-
rum, volo autem vendicare regnum,
& reſtituere illud ſicut erat antea: &
electam feci multitudinem exercitus, &
4 feci naues bellicas. * Volo autem pro-
cedere per regionem vt vlciſcar in eos,
qui corruperunt regionem noſtram, &
qui deſolauerunt ciuitates multas in
5 regno meo. * Nunc ergo ſtatuo tibi
omnes oblationes, quas remiſerunt tibi
ante me omnes reges, & quæcumque
6 alia dona remiſerunt tibi: * & per-
mitto tibi facere percuſſuram proprij
7 numiſmatis in regione tua: * Ieruſalem
B autem ſanctam eſſe, & liberam: & om-
nia arma, quæ fabricata ſunt, & præ-
ſidia, quæ conſtruxiſti, quæ tenes, ma-
8 neant tibi. * Et omne debitum regis:
& quæ futura ſunt regi, ex hoc, & in
9 totum tempus remittuntur tibi. * Cum
autem obtinuerimus regnum noſtrum,
glorificabimus te, & gentem tuam, &
templum gloria magna ita vt mani-
feſtetur gloria veſtra in vniuerſa terra.
10 * Anno centeſimo ſeptuageſimo quarto a Tryphone liberatur,
exijt Antiochus in terram patrum ſuo-
rum, & conuenerunt ad eum omnes
exercitus, ita vt pauci relicti eſſent cum
11 Tryphone. * Et inſecutus eſt eum An-
tiochus rex, & venit Doram fugiens
12 per maritimam. * ſciebat enim quòd
congregata ſunt mala in eum, & re-
13 liquit eum exercitus. * & applicuit An-
C tiochus ſuper Doram cum centum vi-
ginti millibus virorum belligeratorum,
14 & octo millibus equitum: * & circu-
iuit ciuitatem, & naues a mari acceſ-
ſerunt: & vexabant ciuitatem a terra,

& mari, & neminem ſinebant ingredi,
vel egredi.
litteras Romanorum ſuſcipit.
* Venit autem Numenius, & qui cum 15
eo fuerant, ab vrbe Roma, habentes epi-
ſtolas regibus, & regionibus ſcriptas, in
quibus continebantur hæc: * LVCIVS 16
conſul Romanorum, Ptolemæo regi
ſalutem. * Legati Iudæorum venerunt 17
ad nos amici noſtri, renouantes pri-
ſtinam amicitiam, & ſocietatem, miſſi
a Simone principe Sacerdotum, & po-
pulo Iudæorum. * Attulerunt autem & 18
clypeum aureum mnarum mille. * Pla- 19
cuit itaque nobis ſcribere regibus, &
regionibus, vt non inferant illis mala,
neque impugnent eos, & ciuitates eo-
rum, & regiones eorum: & vt non
ferant auxilium pugnantibus aduerſus
eos. * Viſum autem eſt nobis accipere 20
ab eis clypeum. * Siqui ergo peſtilentes 21
refugerunt de regione ipſorum ad vos, D
tradite eos Simoni principi ſacerdo-
tum, vt vindicet in eos ſecundum le-
gem ſuam. * Hæc eadem ſcripta ſunt 22
Demetrio regi, & Attalo, & Ariarathi,
& Arſaci, * & in omnes regiones: & 23
Lampſaco, & Spartiatis, & in Delum,
& in Myndum, & in Sicyonem, & in
Cariam, & in Samum, & in Pamphy-
liam, & in Lyciam, & in Alicarnaſſum,
& in Coo, & in Siden, & in Aradon,
& in Rhodum, & in Phaſelidem, & in
Gortynam, & Gnidum, & Cyprum, &
Cyrenen. * Exemplum autem eorum 24
ſcripſerunt Simoni principi ſacerdo-
tum, & populo Iudæorum.

β) Antiocho infeſtante:
Simon repulſus
*Antiochus autem rex applicuit caſtra 25
in Doram ſecundo, admouens ei ſemper
manus, & machinas faciens: & con-
cluſit Tryphonem, ne procederet. * & 26
miſit ad eum Simon duo millia viro- E
rum electorum in auxilium, & argen-
tum, & aurum, & vaſa copioſa: * & 27
noluit ea accipere, ſed rupit omnia,
quæ pactus eſt cum eo antea, & alie-
nauit ſe ab eo.
poſtulata regis negat
* Et miſit ad eum Athenobium vnum 28
de amicis ſuis, vt tractaret cum ipſo,
dicens: Vos tenetis Ioppen, & Gaza-
ram, & arcem, quæ eſt in Ieruſalem,
ciuitates regni mei: * fines earum de- 29
ſolaſtis, & feciſtis plagam magnam in
terra, & dominati eſtis per loca multa
in regno meo. * Nunc ergo tradite 30
ciuitates, quas occupaſtis, & tributa lo-
corum, in quibus dominati eſtis extra
31 fines Iudææ. * ſin autem, date pro
illis quingenta talenta argenti, & exter-
minij, quod exterminaſtis, & tributo-
rum ciuitatum alia talenta quingenta:
ſin autem, veniemus, & expugnabimus
32 vos. * Et venit Athenobius amicus re-
F gis in Ieruſalem, & vidit gloriam Si-
monis, & claritatem in auro, & ar-
gento, & apparatum copioſum: & ob-
33 ſtupuit: & retulit ei verba Regis. * Et
reſpondit ei Simon, & dixit ei: Ne-
que alienam terram ſumpſimus, ne-
que aliena detinemus: ſed hereditatem
patrum noſtrorum, quæ iniuſte ab ini-
micis noſtris aliquo tempore poſſeſſa
34 eſt. * Nos vero tempus habentes, vin-
dicamus hereditatem patrum noſtro-
35 rum. * Nam de Ioppe, & Gazara quæ
expoſtulas, ipſi faciebant in populo
plagam magnam, & in regione noſtra:
horum damus talenta centum. Et non
36 reſpondit ei Athenobius verbum. * Re-
G uerſus autem cum ira ad regem, re-
nunciauit ei verba iſta, & gloriam Si-
monis, & vniuerſa, quæ vidit, & iratus
eſt rex ira magna.
37 * Tryphon autem fugit naui in Or- ac Cendebæum ducem
38 thoſiada. * Et conſtituit rex Cende-
bæum ducem maritimum, & exerci-
39 tum peditum & equitum dedit illi. * Et
mandauit illi mouere caſtra contra fa-
ciem Iudææ: & mandauit ei ædificare
Gedorem, & obſtruere portas ciuitatis,
& debellare populum. Rex autem per-
40 ſequebatur Tryphonem. * Et peruenit
Cendebæus Iamniam, & cœpit irritare
plebem, & conculcare Iudæam, & ca-
ptiuare populum, & interficere, & ædi-
41 ficare Gedorem. * Et collocauit illic
equites, & exercitum: vt egreſſi per-
ambularent viam Iudææ, ſicut con-
16 1 ſtituit ei rex. ET aſcendit Ioannes per filios ſuos
A de Gazaris, & nuntiauit Simoni patri
ſuo quæ fecit Cendebæus in populo
2 ipſorum. * Et vocauit Simon duos
filios ſeniores, Iudam, & Ioannem, &
ait illis: Ego, & fratres mei, & domus
patris mei expugnauimus hoſtes Iſrael
ab adoleſcentia vſque in hunc diem:
& proſperatum eſt in manibus noſtris
3 liberare Iſrael aliquoties. * Nunc autem
ſenui, ſed eſtote loco meo, & fratres
mei, & egreſſi pugnate pro gente no-
ſtra: auxilium vero de cælo vobiſcum
4 ſit. * Et elegit de regione viginti millia deuincit.
virorum belligeratorum, & equites; &
profecti ſunt ad Cendebæum: & dor-

mierunt in Modin. * Et ſurrexerunt 5
mane, & abierunt in campum: & ecce
exercitus copioſus in obuiam illis pe-
ditum, & equitum, & fluuius torrens
erat inter medium ipſorum. * Et ad- 6
mouit caſtra contra faciem eorum ipſe, B
& populus eius, & vidit populum trepi-
dantem ad transfretandum torrentem,
& transfretauit primus: & viderunt
eum viri, & tranſierunt poſt eum. * Et 7
diuiſit populum, & equites in medio
peditum: erat autem equitatus aduer-
ſariorum copioſus nimis. * Et exclama- 8
uerunt ſacris tubis, & in fugam con-
uerſus eſt Cendebæus, & caſtra eius:
& ceciderunt ex eis multi vulnerati:
reſidui autem in munitionem fugerunt.
* Tunc vulneratus eſt Iudas frater Io- 9
annis: Ioannes autem inſecutus eſt eos,
donec venit Cedronem, quam ædifi-
cauit: * & fugerunt vſque ad turres, 10
quæ erant in agris Azoti, & ſuccendit
eas igni. Et ceciderunt ex illis duo
millia virorum, & reuerſus eſt in Iu-
dæam in pace.

b) Simon occiſus:

* & Ptolemæus filius Abobi conſti- 11
tutus erat dux in campo Iericho, &
habebat argentum, & aurum multum.

gener affectans regnum

* erat enim gener ſummi ſacerdotis. 12
* Et exaltatum eſt cor eius, & volebat 13
obtinere regionem, & cogitabat do-
lum aduerſus Simonem, & filios eius,
vt tolleret eos.

perdit patrem & filios

* Simon autem, perambulans ciui- 14
tates, quæ erant in regione Iudææ, & C
ſolicitudinem gerens earum, deſcen-
dit in Iericho ipſe, & Mathathias filius
eius, & Iudas, anno centeſimo ſeptua-
geſimo ſeptimo, menſe vndecimo: hic
15 eſt menſis Sabath. * Et ſuſcepit eos
filius Abobi in munitiunculam, quæ
vocatur Doch, cum dolo, quam ædifi-
cauit: & fecit eis conuiuium magnum,
16 & abſcondit illic viros. * Et cum ine-
briatus eſſet Simon, & filij eius, ſur-
rexit Ptolemæus cum ſuis, & ſumpſe-
runt arma ſua, & intrauerunt in con-
uiuium, & occiderunt eum, & duos
filios eius, & quoſdam pueros eius.
17 * & fecit deceptionem magnam in Iſ-
rael, & reddidit mala pro bonis.

Ioanne ſolo euadente.

18 * Et ſcripſit hæc Ptolemæus, & mi-
ſit regi vt mitteret ei exercitum in au-
xilium, & traderet ei regionem, & ci-
19 uitates eorum, & tributa. * Et miſit
alios in Gazaram tollere Ioannem: &
tribunis miſit epiſtolas, vt venirent ad
ſe, & daret eis argentum, & aurum, &
20 dona. * Et alios miſit occupare Ieru-
D
21 ſalem, & montem templi. * Et præcur-
rens quidam, nunciauit Ioanni in Ga-
zara, quia perijt pater eius, & fratres
eius, & quia miſit te quoque interfici.
22 * Vt audiuit autem, vehementer expauit:
& comprehendit viros, qui venerant
perdere eum, & occidit eos: cognouit
enim quia quærebant eum perdere.

Concluſio libri.

23 * Et cetera ſermonum Ioannis, &
bellorum eius, & bonarum virtutum,
quibus fortiter geſſit, & ædificij mu-
rorum, quos extruxit, & rerum geſta-
24 rum eius: * ecce hæc ſcripta ſunt in
libro dierum ſacerdotij eius, ex quo
factus eſt princeps ſacerdotum poſt pa-
trem ſuum.

LIBER SECVNDVS
MACHABAEORVM.

Intro-ductio.
α) Epiſtolæ duæ:
prior de ſcenopegia;

FRATRIBVS, qui ſunt per 1 1
Ægyptum, Iudæis, ſalu- A
tem dicunt fratres, qui
ſunt in Ieroſolymis, Iudæi,
& qui in regione Iudææ,
& pacem bonam. * Benefaciat vobis 2
Deus, & meminerit teſtamenti ſui, quod
locutus eſt ad Abraham, & Iſaac, &
Iacob ſeruorum ſuorum fidelium: * & 3
det vobis cor omnibus vt colatis eum,
& faciatis eius voluntatem corde ma-
gno, & animo volenti. * Adaperiat cor 4
veſtrum in lege ſua, & in præceptis
ſuis, & faciat pacem. * Exaudiat ora- 5
tiones veſtras, & reconcilietur vobis,
nec vos deſerat in tempore malo. * Et 6
nunc hic ſumus orantes pro vobis.
* Regnante Demetrio, anno centeſimo 7
ſexageſimo nono, nos Iudæi ſcripſi- B
mus vobis in tribulatione, & impetu,
qui ſuperuenit nobis in iſtis annis, ex
quo receſſit Iaſon a ſancta terra, & a
regno. * Portam ſuccenderunt, & ef- 8
fuderunt ſanguinem innocentem: &
orauimus ad Dominum, & exauditi
ſumus, & obtulimus ſacrificium, &
ſimilaginem, & accendimus lucernas,
& propoſuimus panes. * Et nunc fre- 9
quentate dies ſcenopegiæ menſis Caſ-
leu. * Anno centeſimo octogeſimo 10
octauo, C

altera de Epiphane,

populus, qui eſt Ieroſolymis, & in
Iudæa, Senatuſq. & Iudas, Ariſtobolo
magiſtro Ptolemæi regis, qui eſt de
genere chriſtorum ſacerdotum, & his,
qui in Ægypto ſunt, Iudæis ſalutem,
& ſanitatem. * De magnis periculis a 11
Deo liberati, magnifice gratias agimus
ipſi, vtpote qui aduerſus talem regem
dimicauimus. * Ipſe enim ebullire fecit 12
de Perſide eos, qui pugnauerunt con-
tra nos, & ſanctam ciuitatem. * Nam 13
cum in Perſide eſſet dux ipſe, & cum
ipſo immenſus exercitus, cecidit in
templo Naneæ, conſilio deceptus ſacer-
dotum Naneæ. * etenim cum ea habi- 14
taturus venit ad locum Antiochus, &
amici eius, & vt acciperet pecunias
15 multas dotis nomine. * Cumq. pro-
D poſuiſſent eas ſacerdotes Naneæ, & ipſe
cum paucis ingreſſus eſſet intra ambi-
16 tum fani, clauſerunt templum, * cum
intraſſet Antiochus: apertoq. occulto
aditu templi, mittentes lapides per-
cuſſerunt ducem, & eos qui cum eo
erant, & diuiſerunt membratim, & ca-
pitibus amputatis foras proiecerunt.
17 * Per omnia benedictus Deus, qui tra-
18 didit impios. * Facturi igitur quinta & igne altaris,
vigeſima die menſis Caſleu purifica-
tionem templi, neceſſarium duximus
ſignificare vobis: vt & vos quoque
agatis diem ſcenopegiæ, & diem ignis,
qui datus eſt quando Nehemias ædi-
ficato templo & altari obtulit ſacrificia.
19 * Nam cum in Perſidem ducerentur
E patres noſtri, ſacerdotes, qui tunc cul-
tores Dei erant, acceptum ignem de
altari occulte abſconderunt in valle, vbi
erat puteus altus, & ſiccus, & in eo con-
tutati ſunt eum, ita vt omnibus ignotus
20 eſſet locus. * Cum autem præteriſſent
anni multi, & placuit Deo vt mittere-
tur Nehemias a rege Perſidis: nepotes
ſacerdotum illorum, qui abſconderant,
miſit ad requirendum ignem: & ſicut
narrauerunt nobis, non inuenerunt
21 ignem, ſed aquam craſſam. * Et iuſſit
eos haurire, & afferre ſibi: & ſacrifi-
cia, quæ impoſita erant, iuſſit ſacerdos
Nehemias aſpergi ipſa aqua, & ligna,
22 & quæ erant ſuperpoſita. * Vtq. hoc
factum eſt, & tempus affuit, quo ſol
refulſit, qui prius erat in nubilo, ac-
cenſus eſt ignis magnus, ita vt omnes
23 mirarentur. * Orationem autem facie-
bant omnes ſacerdotes, dum conſum-
maretur ſacrificium, Ionatha inchoante,
24 ceteris autem reſpondentibus. * Et Ne-
F hemiæ erat oratio hunc habens modum:
DOMINE Deus omnium creator, ter-
ribilis, & fortis, iuſtus, & miſericors,

qui ſolus es bonus rex, * ſolus præ- 25
ſtans, ſolus iuſtus, & omnipotens, &
æternus, qui liberas Iſrael de omni
malo, qui feciſti patres electos, & ſan-
ctificaſti eos: * accipe ſacrificium pro 26
vniuerſo populo tuo Iſrael, & cuſtodi
partem tuam, & ſanctifica. * Congrega 27
diſperſionem noſtram, libera eos, qui
ſeruiunt Gentibus, & contemptos &
abominatos reſpice: vt ſciant Gentes
quia tu es Deus noſter. * Affige oppri- 28
mentes nos, & contumeliam facientes
in ſuperbia. * Conſtitue populum tuum 29
in loco ſancto tuo, [a]ſicut dixit Moyſes.
* Sacerdotes autem pſallebant hym- 30
nos, vſquequo conſumptum eſſet ſacri- G
ficium. * Cum autem conſumptum 31
eſſet ſacrificium, ex reſidua aqua Ne-
hemias iuſſit lapides maiores perfundi.
* Quod vt factum eſt, ex eis flamma 32
accenſa eſt: ſed ex lumine, quod re-
fulſit ab altari, conſumpta eſt. * Vt 33
vero manifeſtata eſt res, renunciatum
eſt regi Perſarum quòd in loco, in quo
ignem abſconderant hi, qui tranſlati
fuerant, ſacerdotes, aqua apparuit, de
qua Nehemias, & qui cum eo erant,
purificauerunt ſacrificia. * Conſiderans 34
autem rex, & rem diligenter exami-
nans, fecit ei templum, vt probaret
quod factum erat. * & cum probaſſet, 35
ſacerdotibus donauit multa bona, &
alia atque alia munera, & accipiens
manu ſua, tribuebat eis. * Appellauit 36
autem Nehemias hunc locum Neph-
thar, quod interpretatur Purificatio.
Vocatur autem apud plures Nephi.

2

tabernaculo, arca & altari abſconſis,

INuenitur autem in deſcriptionibus Iere- 1
miæ prophetæ, quòd iuſſit eos ignem A
accipere qui tranſmigrabant: vt ſigni-
ficatum eſt, & vt mandauit tranſmi-
gratis. * Et dedit illis legem ne obli- 2
uiſcerentur præcepta Domini, & vt non
exerrarent mentibus videntes ſimula-
chra aurea, & argentea, & ornamenta
eorum. * Et alia huiuſmodi dicens, hor- 3
tabatur ne legem amouerent a corde
ſuo. * Erat autem in ipſa ſcriptura, 4
quomodo tabernaculum, & arcam iuſſit
propheta diuino reſponſo ad ſe facto
comitari ſecum, vſquequo exijt in mon-
tem, [b]in quo Moyſes aſcendit, & vi-
dit Dei hereditatem. * Et veniens ibi 5
Ieremias inuenit locum ſpeluncæ: & B
tabernaculum, & arcam, & altare in-
cenſi intulit illuc, & oſtium obſtruxit.
6 * Et acceſſerunt quidam ſimul, qui ſe-
quebantur, vt notarent ſibi locum: &
7 non potuerunt inuenire. * Vt autem
cognouit Ieremias, culpans illos, dixit:
Quòd ignotus erit locus, donec con-
greget Deus congregationem populi,
8 & propitius fiat: * & tunc Dominus
oſtendet hæc, & apparebit maieſtas
Domini, & nubes erit, ſicut & Moyſi
manifeſtabatur, & [c]ſicut cum Salomon
petijt vt locus ſanctificaretur magno
9 Deo, manifeſtabat hæc. * Magnifice
etenim ſapientiam tractabat: & vt ſa-
pientiam habens, obtulit ſacrificium
dedicationis, & conſummationis tem-
10 pli. * [d]Sicut & Moyſes orabat ad Do-
minum, & deſcendit ignis de cælo, &
C conſumpſit holocauſtum, ſic [e]& Salo-
mon orauit, & deſcendit ignis de cælo,
11 & conſumpſit holocauſtum. * Et dixit
Moyſes, [f]eo quòd non ſit comeſtum
quod erat pro peccato, conſumptum
12 eſt. * Similiter & Salomon octo diebus
13 celebrauit dedicationem. * Infereban- bibliotheca ſacra,
tur autem in deſcriptionibus, & com-
mentarijs Nehemiæ hæc eadem: & vt
conſtruens bibliothecam congregauit
de regionibus libros, & Prophetarum,
& Dauid, & epiſtolas Regum, & de
14 donarijs. * Similiter autem & Iudas
ea, quæ deciderant per bellum, quod
nobis acciderat, congregauit omnia,
15 & ſunt apud nos. * Si ergo deſide-
ratis hæc, mittite qui perferant vobis.
16 * Acturi itaque purificationem ſcripſi- purificatione.
D mus vobis: bene ergo facietis, ſi egeritis
17 hos dies. * Deus autem, qui liberauit
populum ſuum, & reddidit heredita-
tem omnibus, & regnum, & ſacerdo-
18 tium, & ſanctificationem, * [g]ſicut pro-
miſit in lege, ſperamus quòd cito no-
ſtri miſerebitur, & congregabit de ſub
19 cælo in locum ſanctum. * Eripuit enim
nos de magnis periculis, & locum
purgauit.

β) Præfatio auctoris:

20 * De Iuda vero Machabæo, & fra-
tribus eius, & de templi magni puri-
21 ficatione, & de aræ dedicatione: * ſed
E & de prælijs, quæ pertinent ad Antio-
chum Nobilem, & filium eius Eupa-
22 torem: * & de illuminationibus, quæ
de cælo factæ ſunt ad eos, qui pro
Iudæis fortiter fecerunt, ita vt vniuer-

[a] Deut. 30. a. 3. 5. Inf. 2. d. 18. — [b] Deut. 34. a. 1. — [c] 3. Reg. 8. b. 14. 2. Par. 6. c. 14. — [d] Leu. 9. d. 23. — [e] 2. Par. 7. a. 1. — [f] Leu. 10. d. 16. 17. — [g] Deut. 30. a. 3. 5.

ſam regionem, cum pauci eſſent, vin-
dicarent, & barbaram multitudinem
fugarent, * & famoſiſſimum in toto 23
orbe templum recuperarent, & ciui-
tatem liberarent, & leges, quæ abo-
litæ erant, reſtituerentur, Domino cum
omni tranquillitate propitio facto illis.
breuiat libros Iaſonis. * Itemq. ab Iaſone Cyrenæo quinque 24
libris comprehenſa tentauimus nos vno
volumine breuiare. * Conſiderantes 25
enim multitudinem librorum, & diffi- F
cultatem volentibus aggredi narratio-
nes hiſtoriarum propter multitudinem
rerum, * curauimus volentibus quidem 26
legere, vt eſſet animi oblectatio: ſtu-
dioſis vero, vt facilius poſſint memoriæ
commendare: omnibus autem legen-
tibus vtilitas conferatur. * Et nobis 27
quidem ipſis, qui hoc opus breuiandi
cauſa ſuſcepimus, non facilem laborem,
immo vero negotium plenum vigilia-
rum, & ſudoris aſſumpſimus. * Sicut 28
hi, qui præparant conuiuium, & quæ-
runt aliorum voluntati parére propter
multorum gratiam, libenter laborem
ſuſtinemus. * Veritatem quidem de 29
ſingulis auctoribus concedentes, ipſi
autem ſecundum datam formam bre-
uitati ſtudentes. * Sicut enim nouæ 30
domus architecto de vniuerſa ſtructura G
curandum eſt: ei vero, qui pingere
curat, quæ apta ſunt ad ornatum, ex-
quirenda ſunt: ita æſtimandum eſt &
in nobis. * Etenim intellectum colli- 31
gere, & ordinare ſermonem, & curio-
ſius partes ſingulas quaſque diſquirere,
hiſtoriæ congruit auctori: * breuitatem 32
vero dictionis ſectari, & executiones
rerum vitare, breuianti concedendum
eſt. * Hinc ergo narrationem incipie- 33
mus: de præfatione tantum dixiſſe ſuf-
ficiat. ſtultum etenim eſt ante hiſto-
riam effluere, in ipſa autem hiſtoria
ſuccingi.

I. Persecutiones Iudæorum.

3

1. Seleuco regnante. IGitur cum ſancta ciuitas habitare- 1
tur in omni pace, leges etiam adhuc A
α) Spoliatio templi tentatur: optime cuſtodirentur, propter Oniæ
pontificis pietatem, & animos odio
habentes mala, * fiebat vt & ipſi re- 2
ges, & principes locum ſummo ho-
nore dignum ducerent, & templum
maximis muneribus illuſtrarent: * ita 3
vt Seleucus Aſiæ rex de redditibus
ſuis præſtaret omnes ſumptus ad mini-
ſterium ſacrificiorum pertinentes.
4 * Simon autem de tribu Beniamin a rege irritato
præpoſitus templi conſtitutus, conten-
debat, obſiſtente ſibi principe ſacer-
dotum, iniquum aliquid in ciuitate
5 moliri. * Sed cum vincere Oniam non
poſſet, venit ad Apollonium Tharſææ
filium, qui eo tempore erat dux Cœle-
6 ſyriæ, & Phœnicis: * & nunciauit ei,
pecunijs innumerabilibus plenum eſſe
ærarium Ieroſolymis, & communes
copias immenſas eſſe, quæ non perti-
nent ad rationem ſacrificiorum: eſſe
autem poſſibile ſub poteſtate regis ca-
dere vniuerſa.
7 * Cumq. retuliſſet ad regem Apol- Heliodorus mittitur,
B lonius de pecunijs, quæ delatæ erant,
ille accitum Heliodorum, qui erat
ſuper negotia eius, miſit cum man-
datis, vt prædictam pecuniam tranſ-
8 portaret. * Statimq. Heliodorus iter
eſt aggreſſus, ſpecie quidem quaſi per
Cœleſyriam, & Phœnicen ciuitates eſſet
peragraturus, re vera autem regis pro-
9 poſitum perfecturus. * Sed, cum veniſ-
ſet Ieroſolymam, & benigne a ſummo
ſacerdote in ciuitate eſſet exceptus,
narrauit de dato indicio pecuniarum:
&, cuius rei gratia adeſſet, aperuit:
interrogabat autem, ſi vere hæc ita
10 eſſent. * Tunc ſummus ſacerdos oſten-
dit depoſita eſſe hæc, & victualia vi-
11 duarum, & pupillorum: * quædam
vero eſſe Hircani Tobiæ viri valde
eminentis, in his, quæ detulerat im-
pius Simon: vniuerſa autem argenti
talenta eſſe quadringenta, & auri du-
12 centa. * decipi vero eos, qui credi-
diſſent loco, & templo, quod per vni-
uerſum mundum honoratur, pro ſui
veneratione, & ſanctitate omnino im-
13 poſſibile eſſe. * At ille pro his, quæ
C habebat in mandatis a rege, dicebat
omni genere regi ea eſſe deferenda.
14 * Conſtituta autem die intrabat de his
Heliodorus ordinaturus.
Non modica vero per vniuerſam omnibus cælum obſecrantibus,
15 ciuitatem erat trepidatio. * Sacerdotes
autem ante altare cum ſtolis ſacerdo-
talibus iactauerunt ſe, & inuocabant
de cælo eum, qui de depoſitis legem
poſuit, vt his, qui depoſuerant ea,
16 ſalua cuſtodiret. * Iam vero qui vide-
bat ſummi ſacerdotis vultum, mente
vulnerabatur: facies enim, & color im-
mutatus declarabat internum animi

dolorem. * circumfuſa enim erat mœ- 17
ſtitia quædam viro, & horror corpo-
ris, per quem manifeſtus aſpicientibus
dolor cordis eius efficiebatur. * Alij 18
etiam gregatim de domibus conflue-
bant, publica ſupplicatione obſecran-
tes, pro eo quòd in contemptum locus
eſſet venturus. * Accinctæq. mulieres 19
cilicijs pectus, per plateas confluebant. D
ſed & virgines, quæ concluſæ erant,
procurrebant ad Oniam, aliæ autem
ad muros, quædam vero per fene-
ſtras aſpiciebant: * vniuerſæ autem 20
protendentes manus in cælum, depre-
cabantur. * erat enim miſera com- 21
miſtæ multitudinis, & magni ſacerdotis
in agone conſtituti expectatio. * Et 22
hi quidem inuocabant omnipotentem
Deum, vt credita ſibi his, qui credi-
derant, cum omni integritate conſer-
uarentur.

lagel- tus,

*Heliodorus autem, quod decreue- 23
rat, perficiebat eodem loco ipſe cum
ſatellitibus circa ærarium præſens. * Sed 24
ſpiritus omnipotentis Dei magnam fe- E
cit ſuæ oſtenſionis euidentiam, ita vt
omnes, qui auſi fuerant parére ei, ru-
entes Dei virtute, in diſſolutionem, &
formidinem conuerterentur. * Appa- 25
ruit enim illis quidam equus terribilem
habens ſeſſorem, optimis operimentis
adornatus: isq. cum impetu Heliodoro
priores calces eliſit. qui autem ei ſe-
debat, videbatur arma habere aurea.
* Alij etiam apparuerunt duo iuuenes 26
virtute decori, optimi gloria, ſpecio-
ſiq. amictu: qui circumſteterunt eum,
& ex vtraque parte flagellabant, ſine
intermiſſione multis plagis verberan-
tes. * Subito autem Heliodorus con- 27
cidit in terram, eumq. multa caligine
circumfuſum rapuerunt, atque in ſella
geſtatoria poſitum eiecerunt. * Et is, 28
qui cum multis curſoribus, & ſatelli-
tibus prædictum ingreſſus eſt ærarium,
portabatur nullo ſibi auxilium ferente,
manifeſta Dei cognita virtute: * & ille 29
quidem per diuinam virtutem iacebat
mutus, atque omni ſpe & ſalute pri-
uatus. * Hi autem Dominum bene- 30
dicebant, quia magnificabat locum F
ſuum: & templum, quod paulo ante
timore ac tumultu erat plenum, appa-
rente omnipotente Domino, gaudio &
lætitia impletum eſt.

do- ,

*Tunc vero ex amicis Heliodori 31
quidam rogabant confeſtim Oniam, vt
inuocaret Altiſſimum, vt vitam donaret
ei, qui in ſupremo ſpiritu erat conſti-
32 tutus. * Conſiderans autem ſummus
ſacerdos ne forte rex ſuſpicaretur ma-
litiam aliquam ex Iudæis circa Helio-
dorum conſummatam, obtulit pro ſa-
33 lute viri hoſtiam ſalutarem. * Cumq.
ſummus ſacerdos exoraret, ijdem iu-
uenes eiſdem veſtibus amicti, aſtantes
Heliodoro, dixerunt: Oniæ ſacerdoti
gratias age: nam propter eum Domi-
34 nus tibi vitam donauit. * tu autem a
Deo flagellatus, nuncia omnibus ma-
gnalia Dei, & poteſtatem. Et his dictis,
non comparuerunt.

nunciat magnalia Dei.

35 *Heliodorus autem, hoſtia Deo ob-
G lata, & votis magnis promiſſis ei, qui
viuere illi conceſſit, & Oniæ gratias
agens, recepto exercitu, repedabat ad
36 regem. * Teſtabatur autem omnibus
ea quæ ſub oculis ſuis viderat opera
37 magni Dei. * Cum autem rex interro-
gaſſet Heliodorum, quis eſſet aptus
adhuc ſemel Ieroſolymam mitti, ait:
38 * Si quem habes hoſtem, aut regni
tui inſidiatorem, mitte illuc, & flagel-
latum eum recipies, ſi tamen euaſerit:
eo quòd in loco ſit vere Dei quædam
39 virtus. * Nam ipſe, qui habet in cælis
habitationem, viſitator, & adiutor eſt
loci illius, & venientes ad malefacien-
40 dum percutit, ac perdit. * Igitur de
Heliodoro, & ærarij cuſtodia ita res
ſe habet.

β) Onias pontifex accuſatur: a Simone impio.

4
1 SImon autem prædictus pecuniarum,
A & patriæ delator, male loquebatur de
Onia, tamquam ipſe Heliodorum in-
ſtigaſſet ad hæc, & ipſe fuiſſet in-
2 centor malorum: * prouiſoremq. ci-
uitatis, ac defenſorem gentis ſuæ, &
æmulatorem legis Dei audebat inſi-
3 diatorem regni dicere. * Sed, cum
inimicitiæ in tantum procederent, vt
etiam per quoſdam Simonis neceſſa-
4 rios homicidia fierent: * conſiderans
Onias periculum contentionis, & Apol-
lonium inſanire, vtpote ducem Cœ-
leſyriæ, & Phœnicis, ad augendam
malitiam Simonis, ad regem ſe con-
5 tulit, * non vt ciuium accuſator, ſed
communem vtilitatem apud ſemeti-
pſum vniuerſæ multitudinis conſide-
6 rans. * Videbat enim ſine regali pro-
uidentia impoſſibile eſſe pacem rebus
dari, nec Simonem poſſe ceſſare a ſtul-
titia ſua.

2. *Epiphane regnante.*
a) Per impios Iudæos.
α) Iasonem pontificem:

7 * Sed post Seleuci vitæ excessum,
cum suscepisset regnum Antiochus, qui
Nobilis appellabatur, ambiebat Iason
frater Oniæ summum sacerdotium:
8 * adito rege, promittens ei argenti ta-
lenta trecenta sexaginta, & ex reddi-
9 tibus alijs talenta octoginta, * super
hæc promittebat & alia centum quin-
quaginta, si potestati eius concedere-
tur gymnasium, & ephebiam sibi con- B
stituere, & eos, qui in Ierosolymis erant,
Antiochenos scribere.

Ierusalem profanat,

10 * Quod cum rex annuisset, & ob-
tinuisset principatum, statim ad genti-
lem ritum contribules suos transferre
11 cœpit. * & amotis his, quæ humani-
tatis causa Iudæis a regibus fuerant
constituta, per Ioannem patrem Eupo-
lemi, qui apud Romanos de amicitia,
& societate functus est legatione legi-
tima, ciuium iura destituens, praua in-
12 stituta sanciebat. * Etenim ausus est
sub ipsa arce gymnasium constituere,
& optimos quosque epheborum in lu-
13 panaribus ponere. * Erat autem hoc
non initium, sed incrementum quod-
dam, & profectus gentilis, & alieni-
genæ conuersationis, propter impij, &
non sacerdotis Iasonis nefarium, & in-
14 auditum scelus: * ita vt sacerdotes iam
non circa altaris officia dediti essent,
sed contempto templo, & sacrificijs
neglectis festinarent participes fieri pa-
læstræ, & præbitionis eius iniustæ, &
15 in exercitijs disci. * & patrios quidem
honores nihil habentes, Græcas glo- C
16 rias optimas arbitrabantur: * quarum
gratia periculosa eos contentio habe-
bat, & eorum instituta æmulabantur,
ac per omnia his consimiles esse cupie-
bant, quos hostes, & peremptores ha-
17 buerant. * In leges enim diuinas impie
agere impune non cedit: sed hoc tem-
pus sequens declarabit.

Herculi offert,

18 * Cum autem quinquennalis agon
Tyri celebraretur, & rex præsens esset,
19 * misit Iason facinorosus ab Ierosolymis
viros peccatores, portantes argenti di-
drachmas trecentas in sacrificium Her-
culis, quas postulauerunt hi, qui aspor-
tauerant ne in sacrificijs erogarentur,
quia non oporteret, sed in alios sum-
20 ptus eas deputari. * Sed hæ oblatæ
sunt quidem ab eo, qui miserat, in
sacrificium Herculis: propter præsen-
tes autem datæ sunt in fabricam na-
uium triremium.

21 * Misso autem in Aegyptum Apol-
lonio Mnesthei filio propter primates
Ptolemæi Philometoris regis, cum co-
gnouisset Antiochus alienum se a ne-
gotijs regni effectum, proprijs vtilita-
tibus consulens, profectus inde venit
22 Ioppen, & inde Ierosolymam. * Et ma-
D gnifice ab Iasone, & ciuitate susceptus,
cum facularum luminibus, & laudibus
ingressus est: & inde in Phœnicen exer-
citum conuertit.

23 * Et post triennij tempus misit Iason
Menelaum supradicti Simonis fratrem
portantem pecunias regi, & de negotijs
24 necessarijs responsa perlaturum. * At
ille commendatus regi, cum magnifi-
casset faciem potestatis eius, in seme-
tipsum retorsit summum sacerdotium,
superponens Iasoni talenta argenti tre-
25 centa. * Acceptisq. a rege mandatis,
venit, nihil quidem habens dignum
sacerdotio: animos vero crudelis ty-
26 ranni, & feræ beluæ iram gerens. * Et
Iason quidem, qui proprium fratrem
captiuauerat, ipse deceptus profugus
in Ammanitem expulsus est regionem.
27 * Menelaus autem principatum qui-
dem obtinuit: de pecunijs vero regi
promissis, nihil agebat, cum exactionem
faceret Sostratus, qui arci erat præpo-
28 situs. * nam ad hunc exactio vecti-
galium pertinebat: quam ob causam
29 vtrique ad regem sunt euocati. * Et
Menelaus amotus est a sacerdotio, suc-
cedente Lysimacho fratre suo: Sostra-
30 tus autem prælatus est Cyprijs. * Et
E cum hæc agerentur, contigit, Tharsen-
ses, & Mallotas seditionem mouere, eo
quòd Antiochidi regis concubinæ dono
31 essent dati. * Festinanter itaque rex
venit sedare illos, relicto suffecto vno
32 ex comitibus suis Andronico. * Ratus
autem Menelaus accepisse se tempus
opportunum, aurea quædam vasa e
templo furatus donauit Andronico, &
alia vendiderat Tyri, & per vicinas ci-
33 uitates. * Quod cum certissime cogno-
uisset Onias, arguebat eum, ipse in
loco tuto se continens Antiochiæ secus
34 Daphnem. * Vnde Menelaus accedens
ad Andronicum, rogabat vt Oniam
interficeret. Qui cum venisset ad Oniam,
& datis dextris cum iureiurando (quam-
uis esset ei suspectus) suasisset de asylo
procedere, statim eum peremit, non
35 veritus iustitiam. * Ob quam causam

non ſolum Iudæi, ſed aliæ quoque na-
tiones indignabantur, & moleſte fere-
bant de nece tanti viri iniuſta. * Sed 36
regreſſum regem de Ciliciæ locis adie-
runt Iudæi apud Antiochiam, ſimul &
Græci: conquerentes de iniqua nece
Oniæ. * Contriſtatus itaque animo An- 37
tiochus propter Oniam, & flexus ad
miſericordiam, lacrymas fudit, recor-
datus defuncti ſobrietatem, & mode-
ſtiam. * accenſiſq. animis Androni- 38
cum purpura exutum, per totam ciui- F
tatem iubet circumduci: & in eodem
loco, in quo in Oniam impietatem
commiſerat, ſacrilegum vita priuari,
Domino illi condignam retribuente
pœnam.

ſacrilegus creſcit in malitia.

* Multis autem ſacrilegijs in templo 39
a Lyſimacho commiſſis Menelai con-
ſilio, & diuulgata fama, congregata
eſt multitudo aduerſum Lyſimachum
multo iam auro exportato. * Turbis 40
autem inſurgentibus, & animis ira re-
pletis, Lyſimachus armatis fere tribus
millibus iniquis manibus vti cœpit,
duce quodam tyranno, ætate pariter,
& dementia prouecto. * Sed, vt intel- 41
lexerunt conatum Lyſimachi, alij la-
pides, alij fuſtes validos arripuere:
quidam vero cinerem in Lyſimachum
iecere. * Et multi quidem vulnerati, 42
quidam autem & proſtrati, omnes vero G
in fugam conuerſi ſunt: ipſum etiam
ſacrilegum ſecus ærarium interfece-
runt. * De his ergo cœpit iudicium 43
aduerſus Menelaum agitari. * Et cum 44
veniſſet rex Tyrum, ad ipſum nego-
tium detulerunt miſſi tres viri a ſenio-
ribus. * Et cum ſuperaretur Menelaus, 45
promiſit Ptolemæo multas pecunias
dare ad ſuadendum regi. * Itaque Pto- 46
lemæus in quodam atrio poſitum quaſi
refrigerandi gratia regem adijt, & de-
duxit a ſententia: * & Menelaum qui- 47
dem vniuerſæ malitiæ reum criminibus
abſoluit: miſeros autem, qui, etiam ſi
apud Scythas cauſam dixiſſent, inno-
centes iudicarentur, hos morte damna-
uit. * Cito ergo iniuſtam pœnam de- 48
derunt, qui pro ciuitate & populo,
& ſacris vaſis cauſam proſecuti ſunt.
* Quam ob rem Tyrij quoque indi- 49
gnati, erga ſepulturam eorum libera-
liſſimi extiterunt. * Menelaus autem, 50
propter eorum, qui in potentia erant,
auaritiam, permanebat in poteſtate,
creſcens in malitia ad inſidias ciuium.

5
1 EOdem tempore Antiochus ſecun-
A dam profectionem parauit in Aegy-
2 ptum. * Contigit autem per vniuerſam
Ieroſolymorum ciuitatem videri die-
bus quadraginta per aera equites diſ-
currentes, auratas ſtolas habentes, &
3 haſtis, quaſi cohortes, armatos, * &
curſus equorum per ordines digeſtos,
& congreſſiones fieri cominus, & ſcu-
torum motus, & galeatorum multi-
tudinem gladijs diſtrictis, & telorum
iactus, & aureorum armorum ſplen-
dorem, omniſq. generis loricarum.
4 * Quapropter omnes rogabant in bo-
num monſtra conuerti.

b) Per regem ipſum.
α) Sancta contaminantur:
Ægypto percuſſa
& Iaſone mortuo

5 * Sed cum falſus rumor exiſſet, tam-
quam vita exceſſiſſet Antiochus, aſ-
ſumptis Iaſon non minus mille viris,
repente aggreſſus eſt ciuitatem: & ci-
uibus ad murum conuolantibus ad
vltimum apprehenſa ciuitate, Mene-
6 laus fugit in arcem: * Iaſon vero
non parcebat in cæde ciuibus ſuis,
nec cogitabat proſperitatem aduerſum
cognatos malum eſſe maximum, arbi-
trans hoſtium & non ciuium ſe tro-
7 phæa capturum. * Et principatum qui-
B dem non obtinuit, finem vero inſidia-
rum ſuarum confuſionem accepit, &
profugus iterum abijt in Ammaniten.
8 * Ad vltimum, in exitium ſui con-
cluſus ab Areta Arabum tyranno fu-
giens de ciuitate in ciuitatem, omnibus
odioſus, vt refuga legum & execra-
bilis, vt patriæ & ciuium hoſtis, in
9 Ægyptum extruſus eſt: * & qui mul-
tos de patria ſua expulerat, peregre
perijt, Lacedæmonas profectus, quaſi
pro cognatione ibi refugium habitu-
10 rus: * & qui inſepultos multos abie-
cerat, ipſe & illamentatus, & inſepul-
tus abijcitur, ſepultura neque peregrina
vſus, neque patrio ſepulchro partici-
pans.

rex Iudæos trucidat,

11 * His itaque geſtis, ſuſpicatus eſt rex
ſocietatem deſerturos Iudæos: & ob
hoc profectus ex Ægypto efferatis ani-
mis, ciuitatem quidem armis cepit.
12 * Iuſſit autem militibus interficere, nec
parcere occurſantibus, & per domos
13 aſcendentes trucidare. * Fiebant ergo
cædes iuuenum, ac ſeniorum, & mu-
lierum, & natorum exterminia, vir-
14 ginumq. & paruulorum neces. * Erant
autem toto triduo octoginta millia inter-
fecti, quadraginta millia vincti, non mi-
nus autem venundati.

templum despoliat,

*Sed nec ista sufficiunt: ausus est 15
etiam intrare templum vniuersa terra C
sanctius, Menelao ductore, qui legum,
& patriæ fuit proditor: * & scelestis 16
manibus sumens sancta vasa, quæ ab
alijs regibus, & ciuitatibus erant posita
ad ornatum loci, & gloriam, contre-
ctabat indigne, & contaminabat. * Ita 17
alienatus mente Antiochus, non con-
siderabat quòd propter peccata habi-
tantium ciuitatem, modicum Deus fu-
erat iratus: propter quod & accidit
circa locum despectio: * alioquin nisi 18
contigisset eos multis peccatis esse in-
uolutos, [a]sicut Heliodorus, qui missus
est a Seleuco rege ad expoliandum
ærarium, etiam hic statim adueniens
flagellatus, & repulsus vtique fuisset
ab audacia. * Verum non propter lo- 19
cum, gentem: sed propter gentem, lo-
cum Deus elegit. * Ideoq. & ipse locus 20
particeps factus est populi malorum.
postea autem fiet socius bonorum. &
qui derelictus in ira Dei omnipotentis
est, iterum in magni Domini reconci-
liatione cum summa gloria exaltabitur.
*Igitur Antiochus mille & octingentis 21
ablatis de templo talentis, velociter D
Antiochiam regressus est, existimans se
præ superbia terram ad nauigandum,
pelagus vero ad iter agendum dedu-
cturum propter mentis elationem. *Re- 22
liquit autem & præpositos ad affli-
gendam gentem: Ierosolymis quidem
Philippum genere Phrygem, moribus
crudeliorem eo ipso, a quo constitu-
tus est: *in Garizim autem Androni- 23
cum, & Menelaum, qui grauius quàm
ceteri imminebant ciuibus.

particeps malorum,

ciuitatem percutit iterum.

*Cumq. appositus esset contra Iu- 24
dæos, misit odiosum principem Apol-
lonium cum exercitu viginti & duo-
bus millibus, præcipiens ei omnes per-
fectæ ætatis interficere, mulieres, ac
iuuenes vendere. * Qui cum venisset 25
Ierosolymam, pacem simulans, quie-
uit vsque ad diem sanctum sabbati: &
tunc feriatis Iudæis arma capere suis
præcepit. * Omnesq. qui ad specta- 26
lum processerant, trucidauit: & ciui-
tatem cum armatis discurrens, ingen-
tem multitudinem peremit. * Iudas au- 27
tem Machabæus, qui decimus fuerat,
secesserat in desertum locum, ibiq. inter
feras vitam in montibus cum suis age-
bat: & fœni cibo vescentes, demora-
bantur, ne participes essent coinquina-
tionis.

6

β) Idololatria iubetur: rex Iudæos vrget trucidans,

1 SEd non post multum temporis mi-
A sit rex senem quendam Antiochenum,
qui compelleret Iudæos vt se transfer-
2 rent a patrijs, & Dei legibus: * con-
taminare etiam quod in Ierosolymis
erat templum, & cognominare Iouis
Olympij: & in Garizim, prout erant
hi, qui locum inhabitabant, Iouis ho-
3 spitalis. * Pessima autem & vniuersis
4 grauis erat malorum incursio: * nam
templum luxuria, & comessationibus
Gentium erat plenum, & scortantium
cum meretricibus: sacratisq. ædibus
mulieres se vltro ingerebant, intro fe-
5 rentes ea, quæ non licebat. * Altare
etiam plenum erat illicitis, quæ legi-
6 bus prohibebantur. * Neque autem sab-
B bata custodiebantur, neque dies sollem-
nes patrij seruabantur, nec simpliciter
Iudæum se esse quisquam confitebatur.
7 * Ducebantur autem cum amara ne-
cessitate in die natalis regis ad sacri-
ficia: &, cum Liberi sacra celebraren-
tur, cogebantur hedera coronati Libero
8 circuire. * Decretum autem exijt in
proximas Gentilium ciuitates, sugge-
rentibus Ptolemæis, vt pari modo &
ipsi aduersus Iudæos agerent, vt sacri-
9 ficarent: * eos autem, qui nollent tran-
sire ad instituta Gentium, interficerent:
10 erat ergo videre miseriam. * Duæ enim
mulieres delatæ sunt natos suos cir-
cumcidisse: quas, infantibus ad vbera
suspensis, cum publice per ciuitatem
circumduxissent, per muros præcipita-
11 uerunt. * Alij vero, ad proximas co-
C euntes speluncas, & latenter sabbati
diem celebrantes, cum indicati essent
Philippo, flammis succensi sunt, eo
quòd verebantur propter religionem
& obseruantiam, manu sibimet auxi-
lium ferre.

Deo populum corripiente;

12 * Obsecro autem eos, qui hunc Li-
brum lecturi sunt, ne abhorrescant
propter aduersos casus, sed reputent,
ea, quæ acciderunt, non ad interitum,
sed ad correptionem esse generis no-
13 stri. * Etenim multo tempore non
sinere peccatoribus ex sententia agere,
sed statim vltiones adhibere, magni
14 beneficij est indicium. * Non enim,

[a] Sup. 3. e. 25. 27.

ſicut in alijs nationibus, Dominus pa-
tienter expectat, vt eas, cum Iudicij
dies aduenerit, in plenitudine pecca-
torum puniat: * ita & in nobis ſtatuit, 15
vt, peccatis noſtris in finem deuolutis,
ita demum in nos vindicet. * Propter 16
quod numquam quidem a nobis mi- D
ſericordiam ſuam amouet: corripiens
vero in aduerſis populum ſuum non
derelinquit. * Sed hæc nobis ad com- 17
monitionem legentium dicta ſint pau-
cis. Iam autem veniendum eſt ad nar-
rationem.

[Exemplum Eleazari martyris]

* Igitur Eleazarus vnus de primo- 18
ribus ſcribarum, vir ætate prouectus,
& vultu decorus, aperto ore hians com-
pellebatur carnem porcinam mandu-
care. * At ille glorioſiſſimam mortem 19
magis quàm odibilem vitam comple-
ctens, voluntarie præibat ad ſuppli-
cium. * Intuens autem, quemadmodum 20
oporteret accedere, patienter ſuſtinens,
deſtinauit non admittere illicita pro-
pter vitæ amorem. * Hi autem, qui 21
aſtabant, iniqua miſeratione commoti, E
propter antiquam viri amicitiam, tol-
lentes eum ſecreto rogabant afferi
carnes, quibus veſci ei licebat, vt ſimu-
laretur manducaſſe, ſicut rex impera-
uerat de ſacrificij carnibus: * vt, hoc 22
facto, a morte liberaretur: & propter
veterem viri amicitiam, hanc in eo
faciebant humanitatem. * At ille co- 23
gitare cœpit ætatis ac ſenectutis ſuæ
eminentiam dignam, & ingenitæ no-
bilitatis canitiem, atque a puero op-
timæ conuerſationis actus: & ſecun-
dum ſanctæ & a Deo conditæ legis
conſtituta, reſpondit cito, dicens, præ-
mitti ſe velle in infernum. * Non enim 24
ætati noſtræ dignum eſt, inquit, fin- F
gere: vt multi adoleſcentium, arbi-
trantes Eleazarum nonaginta annorum
tranſiſſe ad vitam alienigenarum: * & 25
ipſi propter meam ſimulationem, &
propter modicum corruptibilis vitæ
tempus decipiantur, & per hoc macu-
lam, atque execrationem meæ ſene-
ctuti conquiram. * Nam, etſi in præ- 26
ſenti tempore ſupplicijs hominum eri-
piar, ſed manum Omnipotentis nec
viuus, nec defunctus effugiam. * Quam 27
ob rem fortiter vita excedendo, ſene-
ctute quidem dignus apparebo: * ado- 28
leſcentibus autem exemplum forte re-
linquam, ſi prompto animo, ac fortiter
pro grauiſſimis ac ſanctiſſimis legibus
honeſta morte perfungar. His dictis,
confeſtim ad ſupplicium trahebatur.
29 * Hi autem, qui eum ducebant, &
G paulo ante fuerant mitiores, in iram
conuerſi ſunt propter ſermones ab eo
dictos, quos illi per arrogantiam pro-
30 latos arbitrabantur. * Sed, cum plagis
perimeretur, ingemuit, & dixit: Do-
mine, qui habes ſanctam ſcientiam,
manifeſte tu ſcis, quia, cum a morte
poſſem liberari, duros corporis ſuſti-
neo dolores: ſecundum animam vero
propter timorem tuum libenter hæc
31 patior. * Et iſte quidem hoc modo vita
deceſſit, non ſolum iuuenibus, ſed &
vniuerſæ genti memoriam mortis ſuæ
ad exemplum virtutis & fortitudinis
derelinquens.

[Ac fortitudo fratrum Machabæorum]

7
1 COntigit autem & ſeptem fratres
A vna cum matre ſua apprehenſos com-
pelli a rege edere contra fas carnes
porcinas, flagris, & taureis cruciatos.
2 * Vnus autem ex illis, qui erat pri-
mus, ſic ait: Quid quæris, & quid vis
diſcere a nobis? parati ſumus mori,
magis, quàm patrias Dei leges præua-
3 ricari. * Iratus itaque rex iuſſit ſartagi-
nes, & ollas æneas ſuccendi: quibus
4 ſtatim ſuccenſis, * iuſſit, ei, qui prior
fuerat locutus, amputari linguam: &,
cute capitis abſtracta, ſummas quoque
manus & pedes ei præſcindi, ceteris
eius fratribus, & matre inſpicientibus.
5 * Et, cum iam per omnia inutilis fa-
ctus eſſet, iuſſit ignem admoueri, &
B adhuc ſpirantem torreri in ſartagine:
in qua cum diu cruciaretur, ceteri
vna cum matre inuicem ſe hortaban-
6 tur mori fortiter, * dicentes: Dominus
Deus aſpiciet veritatem, & conſolabi-
tur in nobis, [a] quemadmodum in pro-
teſtatione cantici declarauit Moyſes:
7 Et in ſeruis ſuis conſolabitur. * Mor-
tuo itaque illo primo, hoc modo, ſe-
quentem deducebant ad illudendum:
&, cute capitis eius cum capillis ab-
ſtracta, interrogabant, ſi manducaret
prius, quàm toto corpore per membra
8 ſingula puniretur. * At ille, reſpondens
patria voce, dixit: Non faciam. Pro-
pter quod & iſte, ſequenti loco, primi
9 tormenta ſuſcepit: * & in vltimo ſpi-
ritu conſtitutus, ſic ait: Tu quidem

[a] Deu. 32. e. 36.

ſceleſtiſſime in præſenti vita nos per-
dis: ſed Rex mundi defunctos nos pro
ſuis legibus in æternæ vitæ reſurre-
ctione ſuſcitabit. * Poſt hunc tertius illu- 10
ditur, & linguam poſtulatus cito pro-
tulit, & manus conſtanter extendit: * & 11
cum fiducia ait: E cælo iſta poſſideo, C
ſed propter Dei leges nunc hæc ipſa
deſpicio, quoniam ab ipſo me ea re-
cepturum ſpero: * ita vt rex, & qui 12
cum ipſo erant, mirarentur adoleſcen-
tis animum, quòd tamquam nihilum
duceret cruciatus. * Et hoc ita de- 13
functo, quartum vexabant ſimiliter tor-
quentes. * Et, cum iam eſſet ad mor- 14
tem, ſic ait: Potius eſt ab hominibus
morti datos ſpem expectare a Deo, ite-
rum ab ipſo reſuſcitandos: tibi enim
reſurrectio ad vitam non erit. * Et cum 15
admouiſſent quintum, vexabant eum.
At ille, reſpiciens in eum, * dixit: Po- 16
teſtatem inter homines habens, cum
ſis corruptibilis, facis quod vis: noli
autem putare genus noſtrum a Deo
eſſe derelictum. * tu autem patienter 17
ſuſtine, & videbis magnam poteſtatem D
ipſius, qualiter te, & ſemen tuum tor-
quebit. * Poſt hunc ducebant ſextum, 18
& is, mori incipiens, ſic ait: Noli fru-
ſtra errare: nos enim propter noſme-
tipſos hæc patimur, peccantes in Deum
noſtrum, & digna admiratione facta
ſunt in nobis: * tu autem ne exiſti- 19
mes tibi impune futurum, quòd contra
Deum pugnare tentaueris.

carumque matris,

* Supra modum autem mater mira- 20
bilis, & bonorum memoria digna, quæ
pereuntes ſeptem filios ſub vnius diei
tempore conſpiciens, bono animo fere-
bat propter ſpem, quam in Deum habe-
bat: * ſingulos illorum hortabatur voce 21
patria fortiter, repleta ſapientia: &, fe-
mineæ cogitationi maſculinum animum
inferens, * dixit ad eos: Neſcio qualiter 22
in vtero meo apparuiſtis: neque enim
ego ſpiritum & animam donaui vobis
& vitam, & ſingulorum membra non
ego ipſa compegi, * ſed enim mundi 23
Creator, qui formauit hominis natiuita-
tem, quique omnium inuenit originem,
& ſpiritum vobis iterum cum miſeri-
cordia reddet & vitam, ſicut nunc voſ-
metipſos deſpicitis propter leges eius.
* Antiochus autem, contemni ſe arbi- 24
tratus, ſimul & exprobrantis voce de- E
ſpecta, cum adhuc adoleſcentior ſuper-
eſſet, non ſolum verbis hortabatur,
ſed & cum iuramento affirmabat ſe
diuitem & beatum facturum, & tranſ-
latum a patrijs legibus amicum habi-
turum, & res neceſſarias ei præbitu-
25 rum. * Sed ad hæc cum adoleſcens
nequaquam inclinaretur, vocauit rex
matrem, & ſuadebat ei vt adoleſcenti
26 fieret in ſalutem. * Cum autem mul-
tis eam verbis eſſet hortatus, promiſit

ſupra modum mirabilis.

27 ſuaſuram ſe filio ſuo. * Itaque incli-
nata ad illum, irridens crudelem tyran-
num, ait patria voce: Fili mi, miſerere
mei, quæ te in vtero nouem menſibus
portaui, & lac triennio dedi & alui,
28 & in ætatem iſtam perduxi. * Peto,
F nate, vt aſpicias ad cælum & terram,
& ad omnia quæ in eis ſunt: & in-
telligas, quia ex nihilo fecit illa Deus,
29 & hominum genus: * ita fiet, vt non
timeas carnificem iſtum, ſed dignus
fratribus tuis effectus particeps, ſuſcipe
mortem, vt in illa miſeratione cum
30 fratribus tuis te recipiam. * Cum hæc
illa adhuc diceret, ait adoleſcens: Quem
ſuſtinetis? non obedio præcepto regis,
ſed præcepto legis, quæ data eſt nobis
31 per Moyſen. * Tu vero, qui inuentor
omnis malitiæ factus es in Hebræos,
32 non effugies manum Dei. * Nos enim
33 pro peccatis noſtris hæc patimur. * Et
ſi nobis propter increpationem, & cor-
reptionem Dominus Deus noſter mo-
dicum iratus eſt: ſed iterum recon-
34 ciliabitur ſeruis ſuis. * Tu autem, o
ſceleſte, & omnium hominum flagitio-
ſiſſime, noli fruſtra extolli vanis ſpebus
35 in ſeruos eius inflammatus. * nondum
G enim omnipotentis Dei, & omnia in-
36 ſpicientis, iudicium effugiſti. * Nam
fratres mei, modico nunc dolore ſu-
ſtentato, ſub teſtamento æternæ vitæ
effecti ſunt: tu vero iudicio Dei iuſtas
37 ſuperbiæ tuæ pœnas exolues. * Ego
autem, ſicut & fratres mei, animam,
& corpus meum trado pro patrijs le-
gibus: inuocans Deum maturius genti
noſtræ propitium fieri, teq. cum tor-
mentis & verberibus confiteri quòd
38 ipſe eſt Deus ſolus. * In me vero & in
fratribus meis deſinet omnipotentis ira,
quæ ſuper omne genus noſtrum iuſte
39 ſuperducta eſt. * Tunc rex accenſus
ira in hunc ſuper omnes crudelius de-
40 ſæuit, indigne ferens ſe deriſum. * Et
hic itaque mundus obijt, per omnia
41 in Domino confidens. * Nouiſſime au-
tem poſt filios & mater conſumpta eſt.

* Igitur de ſacrificijs, & de nimijs cru- 42
delitatibus ſatis dictum eſt.

[V]ictoriæ [Iu]dæorum.

8 1 A [E]piphane [re]gnante. IVdas vero Machabæus, & qui cum
illo erant, introibant latenter in caſtella:
Superan- inimici. & conuocantes cognatos, & amicos, &
eos, qui permanſerunt in Iudaiſmo,
Miniſtri regis: aſſumentes, eduxerunt ad ſe ſex millia
virorum. * Et inuocabant Dominum, 2
[...]s vincit vt reſpiceret in populum, qui ab om-
nibus calcabatur: & miſereretur tem-
plo, quod contaminabatur ab impijs:
* miſereretur etiam exterminio ciuita- 3
tis, quæ eſſet illico complananda, &
vocem ſanguinis ad ſe clamantis au-
diret: * memoraretur quoque iniquiſ- 4
ſimas mortes paruulorum innocentum,
& blaſphemias nomini ſuo illatas, &
indignaretur ſuper his. * At Macha- 5
B bæus, congregata multitudine, intole-
rabilis gentibus efficiebatur: ira enim
Domini in miſericordiam conuerſa eſt.
* Et ſuperueniens caſtellis, & ciuitati- 6
bus improuiſus, ſuccendebat eas: &
opportuna loca occupans, non paucas
hoſtium ſtrages dabat: * maxime au- 7
tem noctibus ad huiuſcemodi excurſus
ferebatur, & fama virtutis eius vbique
diffundebatur.
[...]amorem [G]orgiam, * Videns autem Philippus paulatim 8
virum ad profectum venire, ac frequen-
tius res ei cedere proſpere, ad Ptole-
mæum ducem Cœleſyriæ, & Phœnicis
ſcripſit vt auxilium ferret regis nego-
tijs. * At ille velociter miſit Nicano- 9
rem Patrocli de primoribus amicum,
datis ei de permiſtis gentibus, armatis
non minus viginti millibus, vt vniuer-
ſum Iudæorum genus deleret, adiuncto
ei & Gorgia viro militari, & in bellicis C
rebus experientiſſimo. * Conſtituit au- 10
tem Nicanor, vt regi tributum, quod
Romanis erat dandum, duo millia ta-
lentorum de captiuitate Iudæorum ſup-
pleret: * ſtatimq. ad maritimas ciui- 11
tates miſit, conuocans ad coemptionem
Iudaicorum mancipiorum, promittens
ſe nonaginta mancipia talento diſtra-
cturum, non reſpiciens ad vindictam,
quæ eum ab Omnipotente eſſet con-
ſecutura. * Iudas autem vbi comperit, 12
indicauit his, qui ſecum erant, Iudæis
13 Nicanoris aduentum. * Ex quibus qui- adiuuante Omnipo-tente;
dam formidantes, & non credentes Dei
14 iuſtitiæ, in fugam vertebantur: * alij
vero ſi quid eis ſupererat vendebant,
ſimulq. Dominum deprecabantur vt eri-
peret eos ab impio Nicanore, qui eos
prius quàm cominus veniret, vendi-
15 derat: * & ſi non propter eos, propter
D teſtamentum tamen quod erat ad pa-
tres eorum, & propter inuocationem
ſancti & magnifici nominis eius ſuper
16 ipſos. * Conuocatis autem Machabæus
ſeptem millibus, qui cum ipſo erant,
rogabat ne hoſtibus reconciliarentur,
neque metuerent inique venientium
aduerſum ſe hoſtium multitudinem,
17 ſed fortiter contenderent, * ante ocu-
los habentes contumeliam, quæ loco
ſancto ab his iniuſte eſſet illata, itemq.
& ludibrio habitæ ciuitatis iniuriam,
adhuc etiam veterum inſtituta conuulſa.
18 * Nam illi quidem armis confidunt,
ait, ſimul & audacia: nos autem in
omnipotente Domino, qui poteſt &
venientes aduerſum nos, & vniuerſum
mundum vno nutu delere, confidimus.
19 * Admonuit autem eos & de auxilijs
E Dei, quæ facta ſunt erga parentes: &
[a] quòd ſub Sennacherib centum octo-
20 ginta quinque millia perierunt: * &
de prælio, quod eis aduerſus Galatas
fuit in Babylonia, vt omnes, vbi ad
rem ventum eſt, Macedonibus ſocijs
hæſitantibus, ipſi ſex millia ſoli pere-
merunt centum viginti millia propter
auxilium illis datum de cælo, & bene-
ficia pro his plurima conſecuti ſunt.
21 * His verbis conſtantes effecti ſunt, &
pro legibus, & patria mori parati.
22 * Conſtituit itaque fratres ſuos duces
vtrique ordini, Simonem, & Ioſephum,
& Ionathan, ſubiectis vnicuique mil-
23 lenis & quingentenis. * Ad hoc etiam
ab Eſdra lecto illis ſancto libro, & dato
ſigno adiutorij Dei, in prima acie ipſe
24 dux commiſit cum Nicanore. * Et facto
ſibi adiutore Omnipotente, interfece-
runt ſuper nouem millia hominum:
maiorem autem partem exercitus Ni-
canoris vulneribus debilem factam fu-
25 gere compulerunt. * Pecunijs vero
F eorum, qui ad emptionem ipſorum
venerant, ſublatis, ipſos vſquequaque
26 perſecuti ſunt, * ſed reuerſi ſunt hora
concluſi: nam erat ante ſabbatum:

[a] 4. Reg. 19. g. 35. Tob. 1. d. 21. Eccl. 48. d. 24. 1. Mac. 7. f. 41. Iſai. 37. g. 36.

quam ob causam non perseuerauerunt
insequentes. * Arma autem ipsorum, 27
& spolia congregantes, sabbatum age-
bant: benedicentes Dominum, qui libe-
rauit eos in isto die, misericordiæ ini-
tium stillans in eos. * Post sabbatum 28
vero debilibus, & orphanis, & viduis
diuiserunt spolia: & residua ipsi cum
suis habuere. * His itaque gestis, & com- 29
muniter ab omnibus facta obsecratione,
misericordem Dominum postulabant,
vt in finem seruis suis reconciliaretur.

Timotheum & Bacchidem
* Et ex his, qui cum Timotheo, & 30
Bacchide erant contra se contendentes,
super viginti millia interfecerunt, &
munitiones excelsas obtinuerunt: &
plures prædas diuiserunt, æquam por-
tionem debilibus, pupillis, & viduis,
sed & senioribus facientes. * Et cum 31
arma eorum diligenter collegissent, om-
nia composuerunt in locis opportu-
nis, residua vero spolia Ierosolymam
detulerunt: * & Philarchen, qui cum 32
Timotheo erat, interfecerunt, virum G
scelestum, qui in multis Iudæos afflixe-
rat. * Et cum epinicia agerent Ieroso- 33
lymis, eum, qui sacras ianuas incen-
derat, id est, Callisthenem, cum in
quoddam domicilium refugisset, in-
cenderunt, digna ei mercede pro im-
pietatibus suis reddita.

profligato Nicanore.
* Facinorosissimus autem Nicanor, 34
qui mille negotiantes ad Iudæorum
venditionem adduxerat, * humiliatus 35
auxilio Domini ab his, quos nullos
existimauerat, deposita veste gloriæ,
per mediterranea fugiens, solus venit
Antiochiam, summam infelicitatem de
interitu sui exercitus consecutus. * Et 36
qui promiserat Romanis se tributum
restituere de captiuitate Ierosolymorum,
prædicabat nunc protectorem Deum
habere Iudæos, & ob ipsum inuulne-
rabiles esse, eo quòd sequerentur leges
ab ipso constitutas.

9

b) Rex ipse: fugiens e Perside
EOdem tempore Antiochus inho- 1 A
neste reuertebatur de Perside. * Intra- 2
uerat enim in eam, quæ dicitur Perse-
polis, & tentauit expoliare templum,
& ciuitatem opprimere: sed multitu-
dine ad arma concurrente, in fugam
versi sunt: & ita contigit vt Antiochus
post fugam turpiter rediret.

vult Iuda[os] perder[e]
3 * Et cum venisset circa Ecbatanam,
recognouit quæ erga Nicanorem, &
4 Timotheum gesta sunt. * Elatus au-
tem in ira, arbitrabatur se iniuriam
illorum, qui se fugauerant, posse in
Iudæos retorquere: ideoq. iussit agi-
tari currum suum, sine intermissione
agens iter, cælesti eum iudicio perur-
gente, eo quòd ita superbe locutus est
se venturum Ierosolymam, & conge-
riem sepulchri Iudæorum eam factu-
rum.

at percu[ssus] a Deo
5 * [a] Sed qui vniuersa conspicit Do-
minus Deus Israel, percussit eum in-
sanabili, & inuisibili plaga. Vt enim
finiuit hunc ipsum sermonem, appre-
hendit eum dolor dirus viscerum, &
6 amara internorum tormenta: * & qui-
dem satis iuste, quippe qui multis, &
nouis cruciatibus aliorum torserat vi-
scera, licet ille nullo modo a sua ma-
7 litia cessaret. * Super hoc autem su-
perbia repletus, ignem spirans animo
in Iudæos, & præcipiens accelerari ne-
gotium, contigit illum impetu euntem
de curru cadere, & graui corporis col-
8 lisione membra vexari. * Isq. qui sibi
B videbatur etiam fluctibus maris impe-
rare, supra humanum modum superbia
repletus, & montium altitudines in sta-
tera appendere, nunc humiliatus ad
terram in gestatorio portabatur, mani-
festam Dei virtutem in semetipso con-
9 testans: * ita vt de corpore impij vermes
scaturirent, ac viuentis in doloribus car-
nes eius effluerent, odore etiam illius
10 & fœtore exercitus grauaretur. * & qui
paulo ante sidera cæli contingere se
arbitrabatur, eum nemo poterat pro-
pter intolerantiam fœtoris portare.

crimina agnos[cit]
11 * Hinc igitur cœpit ex graui super-
bia deductus ad agnitionem sui venire,
diuina admonitus plaga, per momenta
singula doloribus suis augmenta capi-
12 entibus. * & cum nec ipse iam fœtorem
suum ferre posset, ita ait: Iustum est
subditum esse Deo, & mortalem non
13 paria Deo sentire. * Orabat autem hic
scelestus Dominum, a quo non esset
14 misericordiam consecuturus. * Et ciui-
tatem, ad quam festinans veniebat vt
eam ad solum deduceret, ac sepulchrum
congestorum faceret, nunc optat libe-
15 ram reddere: * & Iudæos, quos nec se-
C pultura quidem se dignos habiturum,

---

[a] 2. Par. 16. c. 9.

ſed auibus ac feris diripiendos traditu-
rum, & cum paruulis exterminaturum
dixerat, æquales nunc Athenienſibus
factum pollicetur: * templum etiam 16
ſanctum, quod prius expoliauerat, op-
timis donis ornaturum, & ſancta vaſa
multiplicaturum, & pertinentes ad ſa-
crificia ſumptus de redditibus ſuis præ-
ſtaturum: * ſuper hæc, & Iudæum ſe 17
futurum, & omnem locum terræ per-
ambulaturum, & prædicaturum Dei
poteſtatem.
ſcribit ad Iudæos, * Sed non ceſſantibus doloribus (ſu- 18
peruenerat enim in eum iuſtum Dei
iudicium) deſperans ſcripſit ad Iudæos
in modum deprecationis epiſtolam hæc
continentem: * OPTIMIS ciuibus Iu- 19
dæis plurimam ſalutem, & bene valere,
& eſſe felices, rex & princeps Antio-
chus. * Si bene valetis, & filij veſtri, & 20
ex ſententia vobis cuncta ſunt, maximas
agimus gratias. * Et ego in infirmitate 21
conſtitutus, veſtri autem memor beni-
gne reuerſus de Perſidis locis, & infir-
mitate graui apprehenſus, neceſſarium
duxi pro communi vtilitate curam ha-
bere: * non deſperans memetipſum, 22
ſed ſpem multam habens effugiendi in-
firmitatem. * Reſpiciens autem quòd 23
& pater meus, quibus temporibus in D
locis ſuperioribus ducebat exercitum,
oſtendit qui poſt ſe ſuſciperet principa-
tum: * vt ſi quid contrarium accideret, 24
aut difficile nunciaretur, ſcientes hi,
qui in regionibus erant, cui eſſet rerum
ſumma derelicta, non turbarentur. * Ad 25
hæc, conſiderans de proximo potentes
quoſque, & vicinos temporibus inſi-
diantes, & euentum expectantes, deſi-
gnaui filium meum Antiochum regem,
quem ſæpe recurrens in ſuperiora re-
gna multis veſtrum commendabam: &
ſcripſi ad eum quæ ſubiecta ſunt. * Oro 26
itaque vos, & peto memores beneficio-
rum publice & priuatim, vt vnuſquiſ-
que conſeruet fidem ad me & ad filium
meum. * Confido enim, eum modeſte 27
& humane acturum, & ſequentem propo-
ſitum meum, & communem vobis fore.
peregre moritur. * Igitur homicida, & blaſphemus 28
peſſime percuſſus, & vt ipſe alios tra-
ctauerat, peregre in montibus miſerabili
obitu vita functus eſt. * Transferebat 29
autem corpus Philippus collactaneus
eius: qui, metuens filium Antiochi, ad
Ptolemæum Philometorem in Aegy-
ptum abijt.

10 1 MAchabæus autem, & qui cum eo b) Templum purgatur.
A erant, Domino ſe protegente, templum
2 quidem, & ciuitatem recepit: * aras
autem, quas alienigenæ per plateas ex-
truxerant, itemq. delubra demolitus
3 eſt. * & purgato templo, aliud altare
fecerunt: & de ignitis lapidibus igne
concepto ſacrificia obtulerunt poſt bi-
ennium, & incenſum, & lucernas, &
4 panes propoſitionis poſuerunt. * Qui-
bus geſtis, rogabant Dominum proſtrati
in terram, ne amplius talibus malis in-
ciderent: ſed &, ſi quando peccaſſent,
vt ab ipſo mitius corriperentur, & non
barbaris, ac blaſphemis hominibus tra-
5 derentur. * Qua die autem templum
ab alienigenis pollutum fuerat, conti-
git eadem die purificationem fieri, vi-
geſima quinta menſis, qui fuit Caſleu.
6 * Et cum lætitia diebus octo egerunt in
B modum tabernaculorum, recordantes
quòd ante modicum temporis diem
ſollemnem tabernaculorum in monti-
bus, & in ſpeluncis more beſtiarum
7 egerant. * Propter quod Thyrſos, &
ramos virides, & palmas præferebant ei,
qui proſperauit mundari locum ſuum.
8 * Et decreuerunt communi præcepto,
& decreto, vniuerſæ genti Iudæorum
9 omnibus annis agere dies iſtos. * Et
Antiochi quidem, qui appellatus eſt
Nobilis, vitæ exceſſus ita ſe habuit.

2. Eupatore regnante.

10 * Nunc autem de Eupatore Antio- a) Deuincuntur miniſtri regis.
chi impij filio, quæ geſta ſunt narra-
bimus, breuiantes mala, quæ in bellis
11 geſta ſunt. * Hic enim ſuſcepto regno, α) Iudas bellum defendit:
C conſtituit ſuper negotia regni Lyſiam
quendam, Phœnicis, & Syriæ militiæ
12 principem. * Nam Ptolemæus, qui di-
cebatur Macer, iuſti tenax, erga Iudæos
eſſe conſtituit, & præcipue propter ini-
quitatem, quæ facta erat in eos, & paci-
13 fice agere cum eis. * Sed ob hoc accu-
ſatus ab amicis apud Eupatorem, cum
frequenter proditor audiret, eo quòd
Cyprum creditam ſibi a Philometore
deſeruiſſet, & ad Antiochum Nobilem
tranſlatus etiam ab eo receſſiſſet, ve-
neno vitam finiuit.
14 * Gorgias autem, cum eſſet dux lo- Idumæorum,
corum, aſſumptis aduenis frequenter
15 Iudæos debellabat. * Iudæi vero, qui te-
nebant opportunas munitiones, fugatos
ab Ieroſolymis ſuſcipiebant, & bellare

tentabant. * Hi vero, qui erant cum 16
Machabæo, per orationes Dominum
rogantes vt eſſet ſibi adiutor, impetum D
fecerunt in munitiones Idumæorum:
* multaq. vi inſiſtentes, loca obtinue- 17
runt, occurrentes interemerunt, & om-
nes ſimul non minus viginti millibus
trucidauerunt. * Quidam autem, cum 18
confugiſſent in duas turres valde mu-
nitas, omnem apparatum ad repugnan-
dum habentes, * Machabæus ad eorum 19
expugnationem, relicto Simone, & Io-
ſepho, itemq. Zachæo: eiſq. qui cum
ipſis erant ſatis multis, ipſe ad eas,
quæ amplius perurgebant, pugnas con-
uerſus eſt. * Hi vero, qui cum Simone 20
erant, cupiditate ducti, a quibuſdam,
qui in turribus erant, ſuaſi ſunt pecu- E
nia: & ſeptuaginta millibus didrachmis
acceptis, dimiſerunt quoſdam effugere.
* Cum autem Machabæo nunciatum 21
eſſet quod factum eſt, principibus po-
puli congregatis, accuſauit, quòd pe-
cunia fratres vendidiſſent, aduerſarijs
eorum dimiſſis. * Hos igitur proditores 22
factos interfecit, & confeſtim duas tur-
res occupauit. * Armis autem ac mani- 23
bus omnia proſpere agendo in duabus
munitionibus plus quàm viginti millia
peremit.

Timothei, * At Timotheus, qui prius a Iudæis 24
fuerat ſuperatus, conuocato exercitu
peregrinæ multitudinis, & congregato
equitatu Aſiano, aduenit quaſi armis
Iudæam capturus. * Machabæus autem, 25
& qui cum ipſo erant, appropinquante
illo, deprecabantur Dominum, caput
terra aſpergentes, lumboſq. cilicijs præ-
cincti, * ad altaris crepidinem prouo- 26
luti, vt ſibi propitius, inimicis autem
eorum eſſet inimicus, & aduerſarijs ad-
uerſaretur, ſicut lex dicit. * Et ita poſt 27
orationem, ſumptis armis, longius de F
ciuitate procedentes, & proximi hoſti-
bus effecti reſederunt. * Primo autem 28
ſolis ortu vtrique commiſerunt: iſti
quidem victoriæ, & proſperitatis ſpon-
ſorem cum virtute Dominum haben-
tes: illi autem ducem belli animum
habebant. * Sed, cum vehemens pugna 29
eſſet, apparuerunt aduerſarijs de cælo
viri quinque in equis, frenis aureis
decori, ducatum Iudæis præſtantes:
* ex quibus duo Machabæum medium 30
habentes, armis ſuis circumſeptum in-
columem conſeruabant: in aduerſarios
autem tela, & fulmina iaciebant, ex
quo & cæcitate confuſi, & repleti per-
31 turbatione cadebant. * Interfecti ſunt
autem viginti millia quingenti, & equi-
32 tes ſexcenti. * Timotheus vero confu-
git in Gazaram præſidium munitum,
33 cui præerat Chæreas. * Machabæus au-
G tem, & qui cum eo erant, lætantes ob-
ſederunt præſidium diebus quattuor.
34 * At hi, qui intus erant, loci firmitate
confiſi, ſupra modum maledicebant,
35 & ſermones nefandos iactabant. * Sed
cum dies quinta illuceſceret, viginti
iuuenes ex his, qui cum Machabæo
erant, accenſi animis propter blaſphe-
miam, viriliter acceſſerunt ad murum,
& feroci animo incedentes aſcendebant:
36 * ſed & alij ſimiliter aſcendentes, tur-
res, portaſq. ſuccendere aggreſſi ſunt,
atque ipſos maledicos viuos concre-
37 mare. * Per continuum autem biduum
præſidio vaſtato, Timotheum occul-
tantem ſe in quodam repertum loco
peremerunt: & fratrem illius Chæream,
38 & Apollophanem occiderunt. * Qui-
bus geſtis, in hymnis & confeſſionibus
benedicebant Dominum, qui magna
fecit in Iſrael, & victoriam dedit illis.

11
1 A SEd paruo poſt tempore, Lyſias pro- Lyſiæ procuratoris,
curator regis, & propinquus, ac nego-
tiorum præpoſitus, grauiter ferens de
2 his, quæ acciderant, * congregatis octo-
ginta millibus, & equitatu vniuerſo,
veniebat aduerſus Iudæos, exiſtimans
ſe ciuitatem quidem captam Genti-
3 bus habitaculum facturum, * templum
vero in pecuniæ quæſtum, ſicut cetera
delubra Gentium, habiturum, & per
ſingulos annos vænale ſacerdotium:
4 * nuſquam recogitans Dei poteſtatem,
ſed mente effrenatus in multitudine
peditum, & in millibus equitum, & in
5 octoginta elephantis confidebat. * In-
greſſus autem Iudæam, & appropians
Bethſuræ, quæ erat in anguſto loco,
ab Ieroſolyma interuallo quinque ſta-
diorum, illud præſidium expugnabat.
6 * Vt autem Machabæus, & qui cum
B eo erant, cognouerunt expugnari præ-
ſidia, cum fletu & lacrymis rogabant
Dominum, & omnis turba ſimul, vt
bonum angelum mitteret ad ſalutem
7 Iſrael. * Et ipſe primus Machabæus,
ſumptis armis, ceteros adhortatus eſt
ſimul ſecum periculum ſubire, & ferre
8 auxilium fratribus ſuis. * Cumq. pari- apparente equite;
ter prompto animo procederent, Iero-
ſolymis apparuit præcedens eos eques

in veſte candida, armis aureis haſtam
vibrans. * Tunc omnes ſimul bene- 9
dixerunt miſericordem Dominum, &
conualuerunt animis: non ſolum ho-
mines, ſed & beſtias ferociſſimas, &
muros ferreos parati penetrare. * Ibant 10
igitur prompti, de cælo habentes ad- C
iutorem, & miſerantem ſuper eos Do-
minum. * Leonum autem more impetu 11
irruentes in hoſtes, proſtrauerunt ex
eis vndecim millia peditum, & equi-
tum mille ſexcentos: * vniuerſos au- 12
tem in fugam verterunt, plures autem
ex eis vulnerati nudi euaſerunt. Sed
& ipſe Lyſias turpiter fugiens euaſit.
* Et quia non inſenſatus erat, ſecum 13
ipſe reputans, factam erga ſe diminu-
tionem, & intelligens inuictos eſſe He-
bræos, omnipotentis Dei auxilio in-
nitentes, miſit ad eos: * promiſitq. ſe 14
conſenſurum omnibus, quæ iuſta ſunt,
& regem compulſurum amicum fieri.
* Annuit autem Machabæus precibus 15
Lyſiæ, in omnibus vtilitati conſulens:
& quæcumque Machabæus ſcripſit Ly-
ſiæ de Iudæis, ea rex conceſſit.

litteræ pacis Lyſiæ

* Nam erant ſcriptæ Iudæis epiſtolæ 16
a Lyſia quidem hunc modum con-
tinentes: LYSIAS populo Iudæorum
ſalutem. * Ioannes, & Abeſalom, qui 17
miſſi fuerant a vobis, tradentes ſcripta, D
poſtulabant vt ea, quæ per illos ſigni-
ficabantur, implerem. * Quæcumque 18
igitur regi potuerunt perferri, expoſui:
& quæ res permittebat, conceſſit. * Si 19
igitur in negotijs fidem conſeruaueritis,
& deinceps bonorum vobis cauſa eſſe
tentabo. * De ceteris autem per ſingula 20
verbo mandaui & iſtis, & his, qui a me
miſſi ſunt, colloqui vobiſcum. * Bene 21
valete. Anno centeſimo quadrageſimo E
octauo menſis Dioſcori, die vigeſima
& quarta.

& regis ad Lyſiam,

* Regis autem epiſtola iſta contine- 22
bat: REX Antiochus Lyſiæ fratri ſa-
lutem. * Patre noſtro inter deos tranſ- 23
lato, nos volentes eos, qui ſunt in re-
gno noſtro ſine tumultu agere, & rebus
ſuis adhibere diligentiam, * audiuimus 24
Iudæos non conſenſiſſe patri meo vt
transferrentur ad ritum Græcorum, ſed
tenere velle ſuum inſtitutum, ac pro-
pterea poſtulare a nobis concedi ſibi
legitima ſua. * Volentes igitur hanc 25
quoque gentem quietam eſſe, ſtatuen-
tes iudicauimus, templum reſtitui illis,
vt agerent ſecundum ſuorum maiorum
26 conſuetudinem. * Bene igitur feceris,
ſi miſeris ad eos, & dexteram dede-
ris: vt cognita noſtra voluntate, bono
animo ſint, & vtilitatibus proprijs de-
ſeruiant.

regis ad populum,

27 * Ad Iudæos vero regis epiſtola talis
F erat: REX Antiochus ſenatui Iudæo-
28 rum, & ceteris Iudæis ſalutem. * Si
valetis, ſic eſtis vt volumus: ſed & ipſi
29 bene valemus. * Adijt nos Menelaus,
dicens velle vos deſcendere ad veſtros,
30 qui ſunt apud nos. * His igitur, qui
commeant vſque ad diem trigeſimum
menſis Xanthici, damus dextras ſecu-
31 ritatis, * vt Iudæi vtantur cibis, & le-
gibus ſuis, ſicut & prius: & nemo eo-
rum vllo modo moleſtiam patiatur de
his, quæ per ignorantiam geſta ſunt.
32 * Miſimus autem & Menelaum, qui vos
33 alloquatur. * Valete. Anno centeſimo
quadrageſimo octauo, Xanthici menſis
quintadecima die.

Romanorum.

34 * Miſerunt autem etiam Romani epi-
ſtolam, ita ſe habentem: QVINTVS
Memmius, & Titus Manilius legati Ro-
manorum, populo Iudæorum ſalutem.
35 * De his, quæ Lyſias cognatus regis
G conceſſit vobis, & nos conceſſimus.
36 * De quibus autem ad regem iudicauit
referendum, confeſtim aliquem mittite,
diligentius inter vos conferentes, vt
decernamus, ſicut congruit vobis: nos
37 enim Antiochiam accedimus. * Ideoq.
feſtinate reſcribere, vt nos quoque ſcia-
38 mus cuius eſtis voluntatis. * Bene va-
lete. Anno centeſimo quadrageſimo
octauo, quintadecima die menſis Xan-
thici.

12

β) Iudas bellum infert:

1 HIs factis pactionibus, Lyſias per-
A gebat ad regem, Iudæi autem agri-
2 culturæ operam dabant. * Sed hi, qui
reſederant, Timotheus, & Apollonius
Gennæi filius, ſed & Hieronymus, &
Demophon ſuper hos, & Nicanor Cy-
priarches, non ſinebant eos in ſilentio
3 agere, & quiete. * Ioppitæ vero tale
quoddam flagitium perpetrarunt: ro-
gauerunt Iudæos, cum quibus habita-
bant, aſcendere ſcaphas, quas paraue-
rant, cum vxoribus, & filijs, quaſi nul-
lis inimicitijs inter eos ſubiacentibus.
4 * Secundum commune itaque decre-
tum ciuitatis, & ipſis acquieſcentibus,
paciſq. cauſa nihil ſuſpectum habenti-
bus: cum in altum proceſſiſſent, ſubmer-
5 ſerunt non minus ducentos. * Quam

Ioppitis & Iamnitis,

crudelitatem Iudas in ſuæ gentis homi-
nes factam vt cognouit, præcepit viris,
qui erant cum ipſo: & inuocato iuſto
iudice Deo, * venit aduerſus interfecto- 6
res fratrum, & portum quidem noctu
ſuccendit, ſcaphas exuſſit, eos autem,
qui ab igne refugerant, gladio peremit.
* Et cum hæc ita egiſſet, diſceſſit quaſi 7
iterum reuerſurus, & vniuerſos Iop- B
pitas eradicaturus. * Sed cum cogno- 8
uiſſet & eos, qui erant Iamniæ, velle
pari modo facere habitantibus ſecum
Iudæis, * Iamnitis quoque nocte ſuper- 9
uenit, & portum cum nauibus ſuccen-
dit: ita vt lumen ignis appareret Ieroſ-
ſolymis a ſtadijs ducentis quadraginta.
Arabibus, * Inde cum iam abijſſent nouem ſta- 10
dijs, & iter facerent ad Timotheum,
commiſerunt cum eo Arabes quinque
millia viri, & equites quingenti. * Cumq. 11
pugna valida fieret, & auxilio Dei pro-
ſpere ceſſiſſet, reſidui Arabes victi, pe-
tebant a Iuda dextram ſibi dari, pro-
mittentes ſe paſcua daturos, & in ceteris
profuturos. * Iudas autem, arbitratus 12
vere in multis eos vtiles, promiſit pa-
cem: dextriſq. acceptis, diſceſſere ad
tabernacula ſua.
Caſphin vrbi, * Aggreſſus eſt autem & ciuitatem 13
quandam firmam pontibus muriſq. cir- C
cumſeptam, quæ a turbis habitabatur
gentium promiſcuarum, cui nomen
Caſphin. * Hi vero, qui intus erant, 14
confidentes in ſtabilitate murorum, &
apparatu alimoniarum, remiſſius age-
bant, maledictis laceſſentes Iudam, &
blaſphemantes, ac loquentes quæ fas
non eſt. * Machabæus autem, inuo- 15
cato magno mundi Principe, qui ſine
arietibus, & machinis [a] temporibus Ieſu
præcipitauit Iericho, irruit ferociter
muris: * & capta ciuitate per Domini 16
voluntatem innumerabiles cædes fe-
cit, ita vt adiacens ſtagnum ſtadiorum
duorum latitudinis, ſanguine interfe-
ctorum fluere videretur.
Timotheo, * Inde diſceſſerunt ſtadia ſeptingenta 17
quinquaginta, & venerunt in Characa
ad eos, qui dicuntur Tubianæi, Iudæos:
* & Timotheum quidem in illis locis 18
non comprehenderunt, nulloq. nego-
tio perfecto regreſſus eſt, relicto in quo-
dam loco firmiſſimo præſidio. * Doſi- 19
theus autem, & Soſipater, qui erant
duces cum Machabæo, peremerunt a
Timotheo relictos in præſidio, decem
20 millia viros. * At Machabæus, ordinatis
circum ſe ſex millibus, & conſtitutis
per cohortes, aduerſus Timotheum
proceſſit, habentem ſecum centum vi-
ginti millia peditum, equitumq. duo
21 millia quingentos. * Cognito autem
D Iudæ aduentu, Timotheus præmiſit
mulieres, & filios, & reliquum appa-
ratum, in præſidium, quod Carnion
dicitur: erat enim inexpugnabile, &
acceſſu difficile propter locorum an-
22 guſtias. * Cumq. cohors Iudæ prima
apparuiſſet, timor hoſtibus incuſſus eſt,
ex præſentia Dei, qui vniuerſa con-
ſpicit, & in fugam verſi ſunt alius ab
alio, ita vt magis a ſuis deijcerentur,
& gladiorum ſuorum ictibus debilita-
23 rentur. * Iudas autem vehementer in-
ſtabat puniens profanos, & proſtrauit
24 ex eis triginta millia virorum. * Ipſe
vero Timotheus incidit in partes Do-
ſithei, & Soſipatris: & multis precibus
poſtulabat vt viuus dimitteretur, eo
quòd multorum ex Iudæis parentes ha-
beret, ac fratres, quos morte eius de-
25 cipi eueniret. * Et cum fidem dediſſet
reſtituturum ſe eos ſecundum conſtitu-
tum, illæſum eum dimiſerunt propter
fratrum ſalutem.
26 * Iudas autem egreſſus eſt ad Car- Carnion & Ephron,
E nion, interfectis vigintiquinque milli-
27 bus. * Poſt horum fugam, & necem,
mouit exercitum ad Ephron ciuita-
tem munitam, in qua multitudo di-
uerſarum gentium habitabat: & ro-
buſti iuuenes pro muris conſiſtentes
fortiter repugnabant: in hac autem
machinæ multæ, & telorum erat ap-
28 paratus. * Sed, cum Omnipotentem
inuocaſſent, qui poteſtate ſua vires ho-
ſtium confringit, ceperunt ciuitatem:
& ex eis, qui intus erant, vigintiquin-
29 que millia proſtrauerunt. * Inde ad
ciuitatem Scytharum abierunt, quæ
ab Ieroſolymis ſexcentis ſtadijs aberat.
30 * Conteſtantibus autem his, qui apud
Scythopolitas erant, Iudæis, quòd be-
nigne ab eis haberentur, etiam tem-
poribus infelicitatis quòd modeſte ſe-
31 cum egerint: * gratias agentes eis, &
F exhortati etiam de cetero erga genus
ſuum benignos eſſe, venerunt Ieroſo-
lymam die ſollemni ſeptimanarum in-
ſtante.

[a] Ioſ. 6. c. 20.

Gorgiæ præpoſito ;

* Et poſt Pentecoſten abierunt contra 32
Gorgiam præpoſitum Idumææ. * Exiuit 33
autem cum peditibus tribus millibus,
& equitibus quadringentis. * Quibus 34
congreſſis, contigit paucos ruere Iu-
dæorum. * Doſitheus vero quidam de 35
Bacenoris eques, vir fortis, Gorgiam
tenebat: &, cum vellet illum capere
viuum, eques quidam de Thracibus
irruit in eum, humerumq. eius am-
putauit: atque ita Gorgias effugit in
Mareſa. * At illis, qui cum Eſdrin erant, 36
diutius pugnantibus & fatigatis, inuo-
cauit Iudas Dominum adiutorem, &
ducem belli fieri: * incipiens voce pa- 37
tria, & cum hymnis clamorem extol-
lens, fugam Gorgiæ militibus incuſſit.

pro defunctis offert.

* Iudas autem collecto exercitu venit 38
in ciuitatem Odollam: &, cum ſeptima
dies ſuperueniret, ſecundum conſue-
tudinem purificati, in eodem loco ſab-
batum egerunt. * Et ſequenti die venit 39
cum ſuis Iudas, vt corpora proſtrato-
rum tolleret, & cum parentibus po-
neret in ſepulchris paternis. * Inuene- 40
runt autem ſub tunicis interfectorum
de donarijs idolorum, quæ apud Iam-
niam fuerunt, [a] a quibus lex prohibet G
Iudæos: omnibus ergo manifeſtum fa-
ctum eſt, ob hanc cauſam eos corruiſſe.
* Omnes itaque benedixerunt iuſtum 41
iudicium Domini, qui occulta fecerat
manifeſta. * Atque ita ad preces con- 42
uerſi, rogauerunt vt id, quod factum
erat, delictum obliuioni traderetur. At
vero fortiſſimus Iudas hortabatur po-
pulum conſeruare ſe ſine peccato, ſub
oculis videntes quæ facta ſunt pro pec-
catis eorum, qui proſtrati ſunt. * Et facta 43
collatione, duodecim millia drachmas
argenti miſit Ieroſolymam offerri pro
peccatis mortuorum ſacrificium, bene
& religioſe de reſurrectione cogitans.
(* niſi enim eos, qui ceciderant, reſur- 44
recturos ſperaret, ſuperfluum videretur,
& vanum orare pro mortuis) * & quia 45
conſiderabat quòd hi, qui cum pie-
tate dormitionem acceperant, optimam
haberent repoſitam gratiam. * Sancta 46
ergo, & ſalubris eſt cogitatio pro de-
functis exorare, vt a peccatis ſoluantur.

13

Superatur rex ipſe:

ANno centeſimo quadrageſimonono, 1 A
cognouit Iudas Antiochum Eupato-
rem venire cum multitudine aduerſus

cum Lyſia venit,

2 Iudæam, * & cum eo Lyſiam procu-
ratorem, & præpoſitum negotiorum,
ſecum habentem peditum centum de-
cem millia, & equitum quinque mil-
lia, & elephantos viginti duos, currus
cum falcibus trecentos.

Menelaum necat,

3 * Commiſcuit autem ſe illis & Mene-
laus: & cum multa fallacia deprecaba-
tur Antiochum, non pro patriæ ſalute,
ſed ſperans ſe conſtitui in principatum.
4 * Sed Rex regum ſuſcitauit animos
Antiochi in peccatorem: & ſuggerente
B Lyſia hunc eſſe cauſam omnium ma-
lorum, iuſſit (vt eis eſt conſuetudo)
apprehenſum in eodem loco necari.
5 * Erat autem in eodem loco turris quin-
quaginta cubitorum, aggeſtum vndi-
que habens cineris: hæc proſpectum
6 habebat in præceps. * inde in cine-
rem deijci iuſſit ſacrilegum, omnibus
7 eum propellentibus ad interitum. * Et
tali lege præuaricatorem legis contigit
8 mori, nec terræ dari Menelaum. * Et
quidem ſatis iuſte: nam quia multa
erga aram Dei delicta commiſit, cuius
C ignis, & cinis erat ſanctus: ipſe in ci-
neris morte damnatus eſt.

audaciam Iudæorum guſtat,

9 * Sed rex mente effrenatus veniebat,
nequiorem ſe patre ſuo Iudæis oſten-
10 ſurus. * Quibus Iudas cognitis, præ-
cepit populo vt die ac nocte Dominum
inuocarent, quo, ſicut ſemper, & nunc
11 adiuuaret eos: * quippe qui lege, &
patria, ſanctoq. templo priuari vere-
rentur: ac populum, qui nuper pau-
lulum reſpiraſſet, ne ſineret blaſphemis
12 rurſus nationibus ſubdi. * Omnibus
D itaque ſimul id facientibus, & peten-
tibus a Domino miſericordiam cum
fletu, & ieiunijs, per triduum conti-
nuum proſtratis, hortatus eſt eos Iudas
13 vt ſe præpararent. * Ipſe vero cum
ſenioribus cogitauit prius quàm rex
admoueret exercitum ad Iudæam, &
obtineret ciuitatem, exire, & Domini
14 iudicio committere exitum rei. * Dans
E itaque poteſtatem omnium Deo mundi
creatori, & exhortatus ſuos vt fortiter
dimicarent, & vſque ad mortem pro
legibus, templo, ciuitate, patria, & ci-
uibus ſtarent, circa Modin exercitum
15 conſtituit. * Et dato ſigno ſuis Dei
victoriæ, iuuenibus fortiſſimis electis,
nocte aggreſſus aulam regiam, in ca-

[a] Deut. 7. d. 25.

ſtris interfecit viros quattuor millia, &
maximum elephantorum cum his, qui
ſuperpoſiti fuerant: * ſummoq. metu, ac 16
perturbatione hoſtium caſtra replentes,
rebus proſpere geſtis, abierunt. * Hoc 17
autem factum eſt die illuceſcente, ad-
iuuante eum Domini protectione.

pacifcitur cum Bethſura

* Sed rex, accepto guſtu audaciæ 18
Iudæorum, arte difficultatem locorum
tentabat: * & Bethſuræ, quæ erat Iu- 19
dæorum præſidium munitum, caſtra F
admouebat: ſed fugabatur, impinge-
bat, minorabatur. * His autem, qui 20
intus erant, Iudas neceſſaria mittebat.
* Enunciauit autem myſteria hoſtibus 21
Rhodocus quidam de Iudaico exer-
citu, qui requiſitus comprehenſus eſt,
& concluſus. * Iterum rex ſermonem 22
habuit ad eos, qui erant in Bethſuris:
dextram dedit: accepit: abijt. * com- 23
miſit cum Iuda, ſuperatus eſt.

& cum Iuda duce,

Vt autem cognouit rebellaſſe Phi-
lippum Antiochiæ, qui relictus erat
ſuper negotia, mente conſternatus Iu- G
dæos deprecans, ſubditusq. eis, iurat
de omnibus, quibus iuſtum viſum eſt:
& reconciliatus obtulit ſacrificium, ho-
norauit templum, & munera poſuit:
* Machabæum amplexatus eſt, & fecit 24
eum a Ptolemaide vſque ad Gerrenos
ducem & principem.

reuertitur.

* Vt autem venit Ptolemaidam, gra- 25
uiter ferebant Ptolemenſes amicitiæ
conuentionem, indignantes ne forte
fœdus irrumperent. * Tunc aſcendit 26
Lyſias tribunal, & expoſuit rationem,
& populum ſedauit, regreſſusq. eſt An-
tiochiam: & hoc modo regis profectio,
& reditus proceſſit.

3. Demetrio regnante.

α) Nicanoris amicitiæ:

14

SEd poſt triennij tempus cognouit 1 A
Iudas, & qui cum eo erant, Deme-
trium Seleuci cum multitudine valida,
& nauibus, per portum Tripolis aſcen-
diſſe ad loca opportuna, * & tenuiſſe 2
regiones aduerſus Antiochum, & du-
cem eius Lyſiam.

Demetrius Seleuci,

ab Alcimo inflammatus,

* Alcimus autem quidam, qui ſum- 3
mus ſacerdos fuerat, ſed voluntarie coin-
quinatus eſt temporibus commiſtionis,
conſiderans nullo modo ſibi eſſe ſalu-
tem, neque acceſſum ad altare, * venit 4
ad regem Demetrium centeſimo quin-
quageſimo anno, offerens ei coronam
auream, & palmam, ſuper hæc & thal-
los, qui templi eſſe videbantur. Et ipſa
5 quidem die ſiluit. * Tempus autem op-
portunum dementiæ ſuæ nactus, con-
uocatus a Demetrio ad conſilium, &
interrogatus quibus rebus & conſilijs
6 Iudæi niterentur, * reſpondit: Ipſi, qui
dicuntur Aſſidæi Iudæorum, quibus
præeſt Iudas Machabæus, bella nutri-
unt, & ſeditiones mouent, nec patiun-
7 tur regnum eſſe quietum. * nam &
ego defraudatus parentum gloria (dico
autem ſummo ſacerdotio) huc veni:
8 * primò quidem vtilitatibus regis fidem
B ſeruans, ſecundo autem etiam ciuibus
conſulens: nam illorum prauitate vni-
uerſum genus noſtrum non minime
9 vexatur. * Sed oro his ſingulis o rex
cognitis, & regioni, & generi ſecun-
dum humanitatem tuam peruulgatam
10 omnibus proſpice. * nam, quamdiu
ſupereſt Iudas, impoſſibile eſt, pacem
11 eſſe negotijs. * Talibus autem ab hoc
dictis, & ceteri amici, hoſtiliter ſe ha-
bentes aduerſus Iudam, inflammaue-
runt Demetrium.

mittit Nicanorem,

12 * Qui ſtatim Nicanorem præpoſitum
elephantorum ducem miſit in Iudæam:
13 * datis mandatis vt ipſum quidem Iu-
dam caperet: eos vero, qui cum illo
erant, diſpergeret, & conſtitueret Alci-
mum maximi templi ſummum ſacer-
14 dotem. * Tunc gentes, quæ de Iudæa
fugerant Iudam, gregatim ſe Nicanori
miſcebant, miſerias, & clades Iudæo-
rum proſperitates rerum ſuarum exi-
15 ſtimantes. * Audito itaque Iudæi Nica-
C noris aduentu, & conuentu nationum,
conſperſi terra rogabant eum, qui po-
pulum ſuum conſtituit, vt in æternum
cuſtodiret, quiq. ſuam portionem ſignis
16 euidentibus protegit. * Imperante au-
tem duce, ſtatim inde mouerunt, con-
17 ueneruntq. ad caſtellum Deſſau. * Si-
mon vero frater Iudæ commiſerat cum
Nicanore: ſed conterritus eſt repen-
tino aduentu aduerſariorum.

qui Iudæ inclinatur.

18 * Nicanor tamen, audiens virtutem
comitum Iudæ, & animi magnitudi-
nem, quam pro patriæ certaminibus
habebant, ſanguine iudicium facere
19 metuebat. * Quam ob rem præmiſit
Poſidonium, & Theodotium, & Mat-
thiam, vt darent dextras atque accipe-
20 rent. * Et cum diu de his conſilium
ageretur, & ipſe dux ad multitudinem
retuliſſet, omnium vna fuit ſententia
21 amicitijs annuere. * Itaque diem con-

BIBLIA SACRA

VVLGATAE EDITIONIS

EX IPSIS EXEMPLARIBVS VATICANIS

INTER SE

ATQVE CVM INDICE ERRORVM CORRIGENDORVM COLLATIS

CRITICE EDIDIT

P. MICHAEL HETZENAVER O. C.

PROV. TIROL. SEPT.

PROFESSOR EXEGESIS IN SCHOLIS SVPERIORIBVS

PONTIFICII SEMINARII ROMANI AD S. APOLLINAREM

CVM APPROBATIONE ECCLESIASTICA

TOMVS TERTIVS

NOVVM TESTAMENTVM

OENIPONTE

SVMPTIBVS LIBRARIAE ACADEMICAE WAGNERIANAE

MCMVI

OENIPONTE TYPIS WAGNERIANIS

INDEX TOMI TERTII.

	Pag.
Euangelium fecundum Matthæum	899
Euangelium fecundum Marcum	929
Euangelium fecundum Lucam	948
Euangelium fecundum Ioannem	980
Acta Apoftolorum	1004
Pauli Epiftola ad Romanos	1034
Ad Corinthios I	1047
Ad Corinthios II	1059
Ad Galatas	1067
Ad Ephefios	1072
Ad Philippenfes	1077
Ad Coloffenfes	1081
Ad Theffalonicenfes I	1084
Ad Theffalonicenfes II	1087
Ad Timotheum I	1089
Ad Timotheum II	1093
Ad Titum	1096
Ad Philemonem	1098
Ad Hebræos	1099
Iacobi Epiftola	1109
Petri Epiftola I	1113
Petri Epiftola II	1117
Ioannis Epiftola I	1120
Ioannis Epiftola II	1124
Ioannis Epiftola III	1125
Iudæ Epiftola	1126
Apocalypfis	1128

ſtituerunt, qua ſecreto inter ſe agerent:
& ſingulis ſellæ prolatæ ſunt, & poſitæ.
* Præcepit autem Iudas armatos eſſe 22
locis opportunis, ne forte ab hoſtibus
repente mali aliquid oriretur: & con-
gruum colloquium fecerunt. * Mora- 23
batur autem Nicanor Ieroſolymis, ni- D
hilq. inique agebat, gregesq. turba-
rum, quæ congregatæ fuerant, dimiſit.
* Habebat autem Iudam ſemper cha- 24
rum ex animo, & erat viro inclinatus.
* Rogauitq. eum ducere vxorem, filioſq. 25
procreare. Nuptias fecit: quiete egit,
communiterq. viuebant.

β) Nicanoris inimicitiæ: * Alcimus autem, videns charitatem 26
illorum adinuicem, & conuentiones,
doloſe agens, venit ad Demetrium, & dicebat, Nica-
norem rebus alienis aſſentire, Iudamq.
regni inſidiatorem ſucceſſorem ſibi de-
ſtinaſſe. * Itaque rex exaſperatus, & 27
peſſimis huius criminationibus irrita-
tus, ſcripſit Nicanori, dicens, grauiter
quidem ſe ferre de amicitiæ conuen-
tione, iubere tamen Machabæum citius
vinctum mittere Antiochiam. * Qui- 28
bus cognitis, Nicanor conſternabatur,
& grauiter ferebat, ſi ea, quæ conuene-
rant, irrita faceret, nihil læſus a viro.
* ſed, quia regi reſiſtere non poterat, 29
opportunitatem obſeruabat, qua præ-
ceptum perficeret.
ſed præuentus * At Machabæus, videns ſecum au- 30
ſterius agere Nicanorem, & conſuetum
occurſum ferocius exhibentem, intel-
ligens non ex bono eſſe auſteritatem E
iſtam, paucis ſuorum congregatis, oc-
cultauit ſe a Nicanore.
loquitur contra templum, * Quod cum ille cognouit fortiter 31
ſe a viro præuentum, venit ad maxi-
mum & ſanctiſſimum templum: &
ſacerdotibus ſolitas hoſtias offerenti-
bus, iuſſit ſibi tradi virum. * quibus 32
cum iuramento dicentibus neſcire ſe
vbi eſſet qui quærebatur, extendens
manum ad templum, * iurauit, di- 33
cens: Niſi Iudam mihi vinctum tradi-
deritis, iſtud Dei fanum in planitiem
deducam, & altare effodiam, & tem-
plum hoc Libero patri conſecrabo. * Et 34
his dictis abijt. Sacerdotes autem pro-
tendentes manus in cælum, inuoca-
bant eum, qui ſemper propugnator
eſſet gentis ipſorum, hæc dicentes:
* Tu Domine vniuerſorum, qui nul- 35
lius indiges, voluiſti templum habita-
36 tionis tuæ fieri in nobis. * Et nunc
F ſancte ſanctorum omnium Domine, con-
ſerua in æternum impollutam domum
iſtam, quæ nuper mundata eſt.
37 * Razias autem quidam de ſenio- Raziam pellit in mortem,
ribus ab Ieroſolymis delatus eſt Nica-
nori, vir amator ciuitatis, & bene au-
diens: qui pro affectu pater Iudæorum
38 appellabatur. * Hic multis temporibus
continentiæ propoſitum tenuit in Iu-
daiſmo, corpuſq. & animam tradere
39 contentus pro perſeuerantia. * Volens
autem Nicanor manifeſtare odium,
quod habebat in Iudæos, miſit milites
quingentos, vt eum comprehenderent.
40 * putabat enim, ſi illum decepiſſet,
ſe cladem Iudæis maximam illaturum.
41 * Turbis autem irruere in domum eius,
& ianuam diſrumpere, atque ignem
admouere cupientibus, cum iam com-
42 prehenderetur, gladio ſe petijt; * eli-
G gens nobiliter mori potius, quàm ſub-
ditus fieri peccatoribus, & contra na-
43 tales ſuos indignis iniurijs agi. * Sed,
cum per feſtinationem non certo ictu
plagam dediſſet, & turbæ intra oſtia
irrumperent, recurrens audacter ad
murum, præcipitauit ſemetipſum viri-
44 liter in turbas: * quibus velociter lo-
cum dantibus caſui eius, venit per
45 mediam ceruicem: * & cum adhuc
ſpiraret, accenſus animo, ſurrexit: &
cum ſanguis eius magno fluxu deflu-
eret, & grauiſſimis vulneribus eſſet
46 faucius, curſu turbam pertranſijt: * &
ſtans ſupra quandam petram præru-
ptam, & iam exanguis effectus, com-
plexus inteſtina ſua, vtriſque manibus
proiecit ſuper turbas, inuocans domi-
natorem vitæ ac ſpiritus, vt hæc illi
iterum redderet: atque ita vita defun-
ctus eſt.

15
1 NIcanor [a] autem, vt comperit Iudam ſabbatum violare vult.
A eſſe in locis Samariæ, cogitauit cum
omni impetu die ſabbati committere
2 bellum. * Iudæis vero, qui illum per
neceſſitatem ſequebantur, dicentibus:
Ne ita ferociter, & barbare feceris, ſed
honorem tribue diei ſanctificationis, &
honora eum, qui vniuerſa conſpicit:
3 * ille infelix interrogauit, ſi eſt potens
in cælo, qui imperauit agi diem ſabba-
4 torum. * Et reſpondentibus illis, Eſt
Dominus viuus ipſe in cælo potens,

[a] 1. Machab. 7. d. 26.

qui iuſſit agi ſeptimam diem. * At ille 5
ait: Et ego potens ſum ſuper terram,
qui impero ſumi arma, & negotia re-
gis impleri. Tamen non obtinuit vt
conſilium perficeret.

γ) Nicanoris interitus:

* Et Nicanor quidem cum ſumma 6
ſuperbia erectus, cogitauerat commune
trophæum ſtatuere de Iuda. * Macha- 7
bæus autem ſemper confidebat cum
omni ſpe auxilium ſibi a Deo affutu-
rum. * & hortabatur ſuos ne formi- 8
darent ad aduentum nationum, ſed B
in mente haberent adiutoria ſibi facta
de cælo, & nunc ſperarent ab Omni-
potente ſibi affuturam victoriam. * Et 9
allocutus eos de lege, & prophetis,
admonens etiam certamina, quæ fece-
rant prius, promptiores conſtituit eos:
* & ita animis eorum erectis ſimul 10
oſtendebat Gentium fallaciam, & iura-
mentorum præuaricationem. * Singu- 11
los autem illorum armauit, non clypei,
& haſtæ munitione, ſed ſermonibus
optimis, & exhortationibus, expoſito
digno fide ſomnio, per quod vniuer-
ſos lætificauit. * Erat autem huiuſce- 12
modi viſus: Oniam, qui fuerat ſummus
ſacerdos, virum bonum & benignum,
verecundum viſu, modeſtum moribus,
& eloquio decorum, & qui a puero in
virtutibus exercitatus ſit, manus pro-
tendentem, orare pro omni populo
Iudæorum: * Poſt hoc apparuiſſe & 13
alium virum ætate, & gloria mirabi- C
lem, & magni decoris habitudine circa
illum: * Reſpondentem vero Oniam 14
dixiſſe: Hic eſt fratrum amator, & po-
puli Iſrael: hic eſt, qui multum orat
pro populo, & vniuerſa ſancta ciuitate,
Ieremias propheta Dei. * Extendiſſe 15
autem Ieremiam dextram, & dediſſe
Iudæ gladium aureum, dicentem: *Ac- 16
cipe ſanctum gladium munus a Deo,
in quo deijcies aduerſarios populi mei
Iſrael.

Iudas ſuos hortatur,

Dominum inuocat,

* Exhortati itaque Iudæ ſermonibus 17
bonis valde, de quibus extolli poſſet D
impetus, & animi iuuenum confortari,
ſtatuerunt dimicare & confligere for-
titer: vt virtus de negotijs iudicaret,
eo quòd ciuitas ſancta, & templum
periclitarentur. * Erat enim pro vxo- 18
ribus, & filijs, itemq. pro fratribus,
& cognatis minor ſolicitudo: maxi-
mus vero & primus pro ſanctitate ti-
19 mor erat templi. * ſed & eos, qui in
ciuitate erant, non minima ſolicitudo
habebat pro his, qui congreſſuri erant.
20 * Et, cum iam omnes ſperarent iudi-
cium futurum, hoſteſq. adeſſent, at-
que exercitus eſſet ordinatus, beſtiæ,
equiteſq. opportuno in loco compo-
21 ſiti, * conſiderans Machabæus aduen-
tum multitudinis, & apparatum varium
armorum, & ferocitatem beſtiarum,
extendens manus in cælum, prodigia
facientem Dominum inuocauit, qui
non ſecundum armorum potentiam,
ſed prout ipſi placet, dat dignis victo-
22 riam. * Dixit autem inuocans hoc
E modo: [a] Tu Domine, qui miſiſti an-
gelum tuum ſub Ezechia rege Iuda,
& interfeciſti de caſtris Sennacherib
23 centum octogintaquinque millia: * &
nunc dominator cælorum mitte ange-
lum tuum bonum ante nos in timore,
& tremore magnitudinis brachij tui,
24 * vt metuant qui cum blaſphemia ve-
niunt aduerſus ſanctum populum tuum.
Et hic quidem ita perorauit.

Nicanorem percutit

25 * Nicanor autem, & qui cum ipſo
erant, cum tubis & canticis admoue-
26 bant. * Iudas vero, & qui cum eo erant,
inuocato Deo, per orationes congreſſi
27 ſunt: * manu quidem pugnantes, ſed
Dominum cordibus orantes, proſtra-
uerunt non minus trigintaquinque mil-
lia, præſentia Dei magnifice delectati.
28 * Cumq. ceſſaſſent, & cum gaudio re-
F dirent, cognouerunt Nicanorem ruiſſe
29 cum armis ſuis. * Facto itaque cla-
more, & perturbatione excitata, patria
voce omnipotentem Dominum bene-
dicebant.

punitque iuſte.

30 * Præcepit autem Iudas, qui per
omnia corpore & animo mori pro
ciuibus paratus erat, caput Nicano-
ris, & manum cum humero abſciſ-
31 ſam, Ieroſolymam perferri. * Quò cum
perueniſſet, conuocatis contribulibus,
& ſacerdotibus ad altare, accerſijt &
32 eos, qui in arce erant. * Et oſtenſo
capite Nicanoris, & manu nefaria,
quam extendens contra domum ſan-
ctam omnipotentis Dei, magnifice glo-
33 riatus eſt. * Linguam etiam impij Ni-
canoris præciſam iuſſit particulatim
auibus dari: manum autem dementis
34 contra templum ſuſpendi. * Omnes

[a] Sup. 8. e. 19.

igitur cæli benedixerunt Dominum,
dicentes: Benedictus, qui locum suum
incontaminatum seruauit. * Suspen- 35
dit autem Nicanoris caput in summa G
arce, vt euidens esset, & manifestum
signum auxilij Dei. * Itaque omnes 36
communi consilio decreuerunt nullo
modo diem istum absque celebritate
præterire: * habere autem celebritatem 37
tertiadecima die mensis Adar, quod
dicitur voce Syriaca, pridie Mardo-
chæi diei.

38 * Igitur his erga Nicanorem gestis, *Conclusio libri.*
& ex illis temporibus ab Hebræis ciui-
tate possessa, ego quoque in his faciam
39 finem sermonis. * Et si quidem bene,
& vt historiæ competit, hoc & ipse ve-
lim: sin autem minus digne, conce-
40 dendum est mihi. * Sicut enim vinum
semper bibere, aut semper aquam, con-
trarium est: alternis autem vti, dele-
ctabile: ita legentibus si semper exactus
sit sermo, non erit gratus. Hic ergo
erit consummatus.

FINIS.

BIBLIA SACRA

VVLGATAE EDITIONIS

EX IPSIS EXEMPLARIBVS VATICANIS

INTER SE

ATQVE CVM INDICE ERRORVM CORRIGENDORVM COLLATIS

CRITICE EDIDIT

P. MICHAEL HETZENAVER O. C.

PROV. TIROL. SEPT.

PROFESSOR EXEGESIS IN SCHOLIS SVPERIORIBVS

PONTIFICII SEMINARII ROMANI AD S. APOLLINAREM

CVM APPROBATIONE ECCLESIASTICA

TOMVS SECVNDVS

LIBER PSALMORVM — LIBER MACHABAEORVM

OENIPONTE

SVMPTIBVS LIBRARIAE ACADEMICAE WAGNERIANAE

MCMVI

OENIPONTE TYPIS WAGNERIANIS

INDEX TOMI SECVNDI.

	Pag.
Liber Pſalmorum	479
Prouerbia Salomonis	552
Eccleſiaſtes	575
Canticum Canticorum	582
Liber Sapientiæ	586
Eccleſiaſticus	600
Iſaiæ Prophetia	637
Ieremiæ	679
Baruch	735
Ezechielis	742
Danielis	787
Oſee	806
Ioelis	813
Amos	816
Abdiæ	822
Ionæ	823
Michææ	825
Nahum	829
Habacuc	831
Sophoniæ	834
Aggæi	837
Zachariæ	839
Malachiæ	847
Machabæorum I	850
Machabæorum II	878

SANCTVM
IESV CHRISTI
EVANGELIVM
SECVNDVM MATTHÆVM.

Vita priuata. Generatio Christi. Genealo- naturalis: texitur

1 I A LIBER generationis Iesu
Christi filij [a]Dauid, filij
Abraham. * [b]Abraham
2 genuit Isaac. [c]Isaac au-
tem genuit Iacob. [d]Iacob
autem genuit Iudam, & fratres eius.
3 * [e]Iudas autem genuit Phares, & Za-
ram de Thamar. [f]Phares autem ge-
nuit Esron. Esron autem genuit Aram.
4 *Aram autem genuit Aminadab. [g]Ami-
nadab autem genuit Naasson. Naas-
5 son autem genuit Salmon. * Salmon
autem genuit Booz de Rahab. Booz
autem genuit Obed ex Ruth. Obed
autem genuit Iesse. [h]Iesse autem ge-
6 nuit Dauid regem. * [i]Dauid autem
rex genuit Salomonem ex ea, quæ fuit
7 Vriæ. * [k]Salomon autem genuit Ro-
B boam. [l]Roboam autem genuit Abiam.
8 [m]Abias autem genuit Asa. * Asa autem
genuit Iosaphat. Iosaphat autem genuit
Ioram. Ioram autem genuit Oziam.
9 * [n]Ozias autem genuit Ioatham. [o]Ioa-
tham autem genuit Achaz. [p]Achaz au-
10 tem genuit Ezechiam. *[q]Ezechias au-
tem genuit Manassen. [r]Manasses autem
genuit Amon. Amon autem genuit
11 Iosiam. * [s]Iosias autem genuit Iecho-
niam, & fratres eius in transmigratione
12 Babylonis. * Et post transmigratio-
nem Babylonis: Iechonias genuit Sala-
thiel. Salathiel autem genuit Zoroba-
13 bel. * Zorobabel autem genuit Abiud.
Abiud autem genuit Eliacim. Eliacim
14 autem genuit Azor. * Azor autem ge-
nuit Sadoc. Sadoc autem genuit Achim.
15 Achim autem genuit Eliud. * Eliud
autem genuit Eleazar. Eleazar autem
C genuit Mathan. Mathan autem genuit
16 Iacob. * Iacob autem genuit Ioseph
virum Mariæ, de qua natus est Iesus,
qui vocatur Christus.

17 * Omnes itaque generationes ab
Abraham vsque ad Dauid, generatio-
nes quattuordecim: & a Dauid vsque
ad transmigrationem Babylonis, gene-
rationes quattuordecim: & a transmi-
gratione Babylonis vsque ad Christum,
generationes quattuordecim.

& recapitulatur.

18 * Christi autem generatio sic erat:
[t]Cum esset desponsata mater eius Maria
Ioseph, antequam conuenirent, inuenta
est in vtero habens de Spiritu sancto.
19 * Ioseph autem vir eius cum esset iu-
stus, & nollet eam traducere: voluit
20 occulte dimittere eam. * Hæc autem
D eo cogitante, ecce Angelus Domini ap-
paruit in somnis ei, dicens: Ioseph fili
Dauid, noli timere accipere Mariam con-
iugem tuam: quod enim in ea natum
21 est, de Spiritu sancto est. * pariet au-
tem filium: [u]& vocabis nomen eius
IESVM: ipse enim saluum faciet po-
22 pulum suum a peccatis eorum. * Hoc
autem totum factum est, vt adimple-
retur quod dictum est a Domino per
23 Prophetam dicentem: * [v]Ecce virgo in
vtero habebit, & pariet filium: & vo-
cabunt nomen eius Emmanuel, quod

β) Generatio ipsa: Christi conceptio,

[a] Luc. 3. g. 31. — [b] Gen. 21. a. 3. — [c] Gen. 25. d. 25. — [d] Gen. 29. e. 35. — [e] Gen. 38. g. 29. 1. Par. 2. a. 4. — [f] 1. Par. 2. a. 5. Ruth 4. d. 18. — [g] Num. 7. b. 12. — [h] 1. Reg. 16. Ruth 4. d. 17. — [i] 2. Reg. 12. f. 24. — [k] 3. Reg. 11. g. 43. — [l] 3. Reg. 14. g. 31. — [m] 3. Reg. 15. b. 8. — [n] 2. Par. 26. d. 23. — [o] 2. Par. 27. d. 9. — [p] 2. Par. 28. d. 27. — [q] 2. Par. 32. g. 33. — [r] 2. Par. 33. d. 20. & 25. — [s] 2. Par. 36. a. 1. 2. — [t] Luc. 1. c. 27. — [u] Luc. 1. c. 31. Act. 4. c. 12. — [v] Isa. 7. c. 14.

eſt interpretatum Nobiſcum Deus. * Ex- 24
urgens autem Ioſeph a ſomno, fecit
ſicut præcepit ei angelus Domini, &
accepit coniugem ſuam.

natiuitas & circumciſio.

* Et non cognoſcebat eam donec 25
peperit filium ſuum primogenitum: &
vocauit nomen eius Ieſum.

b) Manifeſtatio Chriſti:

a Magis adoratur.

2
1
A

CVm [a] ergo natus eſſet Ieſus in Beth-
lehem Iuda in diebus Herodis regis,
ecce Magi ab oriente venerunt Ieroſo-
lymam, * dicentes: Vbi eſt qui natus 2
eſt rex Iudæorum? vidimus enim ſtel-
lam eius in oriente, & venimus ado-
rare eum. * Audiens autem Herodes 3
rex, turbatus eſt, & omnis Ieroſolyma
cum illo. * Et congregans omnes prin- 4
cipes ſacerdotum, & Scribas populi,
ſciſcitabatur ab eis vbi Chriſtus naſce-
retur. * At illi dixerunt ei: In Beth- 5
lehem Iudæ: Sic enim ſcriptum eſt
per Prophetam: * [b] Et tu Bethlehem 6
terra Iuda, nequaquam minima es in
principibus Iuda: ex te enim exiet
dux, qui regat populum meum Iſrael.
* Tunc Herodes clam vocatis Magis 7
diligenter didicit ab eis tempus ſtellæ,
quæ apparuit eis: * & mittens illos in 8
Bethlehem, dixit: Ite, & interrogate B
diligenter de puero: & cum inuene-
ritis, renunciate mihi, vt & ego veniens
adorem eum. * Qui cum audiſſent re- 9
gem, abierunt. & ecce ſtella, quam vi-
derant in oriente, antecedebat eos, vſ-
quedum veniens ſtaret ſupra, vbi erat
puer. * Videntes autem ſtellam gauiſi 10
ſunt gaudio magno valde. * Et intran- 11
tes domum, inuenerunt puerum cum
Maria matre eius, & procidentes ado-
rauerunt eum: [c] & apertis theſauris
ſuis obtulerunt ei munera, aurum, thus,
& myrrham. * Et reſponſo accepto in 12
ſomnis ne redirent ad Herodem, per
aliam viam reuerſi ſunt in regionem
ſuam.

c) Reliqua vita:

fugit in Ægyptum,

* Qui cum receſſiſſent, ecce angelus 13
Domini apparuit in ſomnis Ioſeph, di-
cens: Surge, & accipe puerum, & ma- C
trem eius, & fuge in Ægyptum, &
eſto ibi vſque dum dicam tibi. Futu-
rum eſt enim vt Herodes quærat pue-
rum ad perdendum eum. * Qui con- 14
ſurgens accepit puerum, & matrem
eius nocte, & receſſit in Ægyptum:
15 * & erat ibi vſque ad obitum He-
rodis: vt adimpleretur quod dictum
eſt a Domino per Prophetam di-
centem: [d] Ex Ægypto vocaui filium
meum.

Herode occidente pueros,

16 * Tunc Herodes videns quoniam
illuſus eſſet a Magis, iratus eſt valde,
& mittens occidit omnes pueros, qui
erant in Bethlehem, & in omnibus
finibus eius a bimatu & infra ſecun-
dum tempus, quod exquiſierat a Ma-
17 gis. * Tunc adimpletum eſt quod di-
ctum eſt per Ieremiam prophetam di-
18 centem: * [e] Vox in Rama audita eſt
D ploratus, & vlulatus multus: Rachel
plorans filios ſuos, & noluit conſolari,
quia non ſunt.

reuertitur Nazareth

19 * Defuncto autem Herode, ecce an-
gelus Domini apparuit in ſomnis Io-
20 ſeph in Ægypto, * dicens: Surge, &
accipe puerum, & matrem eius, &
vade in terram Iſrael: defuncti ſunt
enim, qui quærebant animam pueri.
21 * Qui conſurgens, accepit puerum, &
matrem eius, & venit in terram Iſrael.
22 * Audiens autem quòd Archelaus re-
gnaret in Iudæa pro Herode patre ſuo,
timuit illò ire: & admonitus in ſom-
23 nis, ſeceſſit in partes Galilææ. * Et
veniens habitauit in ciuitate, quæ vo-
catur Nazareth: vt adimpleretur quod
dictum eſt per Prophetas: Quoniam
Nazaræus vocabitur.

II. Vita publica.

1. Magiſterium Domini

a) Ad ingreſſum Galilææ

α) Ioannes Baptiſta venit.

3
1
A IN diebus autem illis venit Ioannes
Baptiſta prædicans in deſerto Iudææ,
2 * & dicens: [f] Pœnitentiam agite: ap-
propinquauit enim regnum cælorum.
3 * Hic eſt enim, qui dictus eſt per Iſaiam
prophetam dicentem: [g] Vox clamantis
in deſerto: Parate viam Domini: re-
4 ctas facite ſemitas eius. * Ipſe autem
Ioannes habebat veſtimentum de pi-
lis camelorum, & zonam pelliceam
circa lumbos ſuos: eſca autem eius
5 erat locuſtæ, & mel ſilueſtre. * Tunc
exibat ad eum Ieroſolyma, & omnis
Iudæa, & omnis regio circa Iordanem;
6 * & baptizabantur ab eo in Iordane,
confitentes peccata ſua.

[a] Luc. 2. a. 7. — [b] Mich. 5. a. 2. Ioan. 7. f. 42. — [c] Pſal. 71. b. 10. — [d] Oſee 11. a. 1. — [e] Ier. 31. c. 15. — [f] Mar. 1. a. 4. Luc. 3. a. 3. — [g] Iſa. 40. a. 3. Mar. 1. a. 3. Luc. 3. a. 4.

populo prædicat,

* Videns autem multos Phariſæo- 7
rum, & Sadducæorum venientes ad B
baptiſmum ſuum, dixit eis: Progenies
viperarum, quis demonſtrauit vobis
fugere a ventura ira? * Facite ergo 8
fructum dignum pœnitentiæ. * Et ne 9
velitis dicere intra vos: [a]Patrem habe-
mus Abraham. dico enim vobis quo-
niam potens eſt Deus de lapidibus iſtis
ſuſcitare filios Abrahæ. * Iam enim 10
ſecuris ad radicem arborum poſita eſt.
Omnis ergo arbor, quæ non facit fru-
ctum bonum, excidetur, & in ignem
mittetur.

Chriſtum euangelizat.

* [b]Ego quidem baptizo vos in aqua 11
in pœnitentiam: qui autem poſt me
venturus eſt, fortior me eſt, cuius non C
ſum dignus calceamenta portare: ipſe
vos baptizabit in Spiritu ſancto, & igni.
* Cuius ventilabrum in manu ſua: & 12
permundabit aream ſuam: & congre-
gabit triticum ſuum in horreum, pa-
leas autem comburet igni inextin-
guibili.

b) Ieſus baptizatur.

* [c]Tunc venit Ieſus a Galilæa in 13
Iordanem ad Ioannem, vt baptizaretur
ab eo. * Ioannes autem prohibebat 14
eum, dicens: Ego a te debeo bapti- D
zari, & tu venis ad me? * Reſpon- 15
dens autem Ieſus, dixit ei: Sine modo:
ſic enim decet nos implere omnem
iuſtitiam. Tunc dimiſit eum. * Bapti- 16
zatus autem Ieſus, confeſtim aſcendit
de aqua. & ecce aperti ſunt ei cæli:
& vidit ſpiritum Dei deſcendentem
ſicut columbam, & venientem ſuper
ſe. * [d]Et ecce vox de cælis dicens: 17
Hic eſt filius meus dilectus, in quo
mihi complacui.

ieiunium tentationes: ieiunat

TVnc [e]Ieſus ductus eſt in deſertum 4 1
a Spiritu, vt tentaretur a diabolo. * Et A 2
cum ieiunaſſet quadraginta diebus, &
quadraginta noctibus, poſtea eſurijt.

tentatur a diabolo.

* Et accedens tentator dixit ei: Si 3
filius Dei es, dic vt lapides iſti panes
fiant. * Qui reſpondens dixit: Scri- 4
ptum eſt: [f]Non in ſolo pane viuit
homo, ſed in omni verbo, quod pro-
cedit de ore Dei. * Tunc aſſumpſit 5
eum diabolus in ſanctam ciuitatem, &
ſtatuit eum ſuper pinnaculum templi,
6 * & dixit ei: Si filius Dei es, mitte te
deorſum. Scriptum eſt enim: [g]Quia
angelis ſuis mandauit de te, & in ma-
nibus tollent te, ne forte offendas ad
7 lapidem pedem tuum. * Ait illi Ieſus:
Rurſum ſcriptum eſt: [h]Non tentabis
8 Dominum Deum tuum. * Iterum aſ-
B ſumpſit eum diabolus in montem ex-
celſum valde: & oſtendit ei omnia
9 regna mundi, & gloriam eorum, * &
dixit ei: Hæc omnia tibi dabo, ſi ca-
10 dens adoraueris me. * Tunc dicit ei
Ieſus: Vade Satana: Scriptum eſt enim:
[i]Dominum Deum tuum adorabis, &
11 illi ſoli ſeruies. * Tunc reliquit eum
diabolus: & ecce angeli acceſſerunt,
& miniſtrabant ei.

b) Ad ſabbatum ſecundo-primum.

12 * Cum autem audiſſet Ieſus quòd
Ioannes traditus eſſet, [k]ſeceſſit in Gali-
13 læam: * &, relicta ciuitate Nazareth,
venit, & habitauit in Capharnaum ma-
ritima, in finibus Zabulon, & Nephtha-
14 lim: * vt adimpleretur quod dictum
15 eſt per Iſaiam prophetam: * [l]Terra
Zabulon, & terra Nephthalim, via ma-
ris trans Iordanem, Galilæa gentium
16 * populus, qui ſedebat in tenebris, vi-
C dit lucem magnam: & ſedentibus in
regione vmbræ mortis, lux orta eſt
17 eis. * [m]Exinde cœpit Ieſus prædicare,
& dicere: Pœnitentiam agite: appro-
pinquauit enim regnum cælorum.

a) Regreſſus in Galilæam: prædicat pœnitentiam,

vocat quattuor diſcipulos,

18 * Ambulans autem Ieſus iuxta mare
Galilææ, [n]vidit duos fratres, Simo-
nem, qui vocatur Petrus, & Andream
fratrem eius, mittentes rete in mare,
19 (erant enim piſcatores) * & ait illis:
Venite poſt me, & faciam vos fieri
20 piſcatores hominum. * At illi continuo
21 relictis retibus ſecuti ſunt eum. * Et
procedens inde, vidit alios duos fra-
tres, Iacobum Zebedæi, & Ioannem
fratrem eius in naui cum Zebedæo
patre eorum, reficientes retia ſua: &
22 vocauit eos. * Illi autem ſtatim relictis
retibus & patre, ſecuti ſunt eum.

circuit Galilæam.

23 * Et circuibat Ieſus totam Galilæam,
D docens in ſynagogis eorum, & prædi-
cans euangelium regni: & ſanans om-
nem languorem, & omnem infirmita-
tem in populo.

[a] Ioan. 8. e. 39. — [b] Mar. 1. a. 8. Luc. 3. d. 16. Ioan. 1. d. 26. Act. 1. a. 5. — [c] Mar. 1. a. 9. Luc. 3. e. 21. — [d] Luc. 9. e. 35. 2. Pet. 1. d. 17. — [e] Mar. 1. b. 12. Luc. 4. a. 1. — [f] Deut. 8. a. 3. — [g] Pſ. 90. c. 11. — [h] Deut. 6. c. 16. — [i] Deut. 6. b. 13. — [k] Mar. 1. b. 14. Luc. 4. b. 14. Ioan. 4. f. 43. — [l] Iſa. 9. a. 1. — [m] Mar. 1. b. 15. — [n] Mar. 1. b. 16. Luc. 5. a. 2.

β) Oratio montana: occasio,
* Et abijt opinio eius in totam Sy- 24
riam, & obtulerunt ei omnes male
habentes, varijs languoribus, & tor-
mentis comprehenſos, & qui dæmonia
habebant, & lunaticos, & paralyticos,
& curauit eos: * [a]& ſecutæ ſunt eum 25
turbæ multæ de Galilæa, & Decapoli,
& de Ieroſolymis, & de Iudæa, & de
trans Iordanem. VIdens autem Ieſus 5 1
turbas, aſcendit in montem, & cum A
ſediſſet, acceſſerunt ad eum diſcipuli
eius, * & aperiens os ſuum docebat 2
eos dicens:

octo beatitudines;
* [b]Beati pauperes ſpiritu: quoniam 3
ipſorum eſt regnum cælorum. * [c]Beati 4
mites: quoniam ipſi poſſidebunt ter-
ram. * [d]Beati, qui lugent: quoniam 5
ipſi conſolabuntur. * Beati, qui eſu- 6
riunt, & ſitiunt iuſtitiam: quoniam ipſi
ſaturabuntur. * Beati miſericordes: quo- 7
niam ipſi miſericordiam conſequentur.
* [e]Beati mundo corde: quoniam ipſi 8
Deum videbunt. * Beati pacifici: quo- 9
niam filij Dei vocabuntur. * [f]Beati, qui 10
perſecutionem patiuntur propter iuſti-
tiam: quoniam ipſorum eſt regnum
cælorum. * Beati eſtis cum maledixe- 11
rint vobis, & perſecuti vos fuerint, &
dixerint omne malum aduerſum vos
mentientes, propter me: * gaudete, & 12
exultate, quoniam merces veſtra co- B
pioſa eſt in cælis. ſic enim perſecuti
ſunt prophetas, qui fuerunt ante vos.

de officio miniſtrorum Eccleſiæ,
* Vos eſtis ſal terræ. [g]Quòd ſi ſal 13
euanuerit, in quo ſalietur? ad nihilum
valet vltra, niſi vt mittatur foras, &
conculcetur ab hominibus. * Vos eſtis 14
lux mundi. Non poteſt ciuitas abſcondi
ſupra montem poſita. * [h]neque ac- 15
cendunt lucernam, & ponunt eam ſub
modio, ſed ſuper candelabrum vt lu-
ceat omnibus, qui in domo ſunt. * [i]Sic 16
luceat lux veſtra coram hominibus: vt
videant opera veſtra bona, & glorificent
patrem veſtrum, qui in cælis eſt.

ſolutione & impletione legis,
* Nolite putare quoniam veni ſol- 17
uere legem, aut prophetas: non veni
ſoluere, ſed adimplere. * [k]Amen quippe 18
dico vobis, donec tranſeat cælum & C
terra, iota vnum, aut vnus apex non
præteribit a lege, donec omnia fiant.
* [l]Qui ergo ſoluerit vnum de manda- 19
tis iſtis minimis, & docuerit ſic homi-
nes, minimus vocabitur in regno cæ-
lorum: qui autem fecerit & docuerit,
hic magnus vocabitur in regno cælo-
20 rum. * Dico enim vobis, quia niſi
abundauerit iuſtitia veſtra [m]plus quàm
Scribarum, & Phariſæorum, non in-
trabitis in regnum cælorum.

homicid ira, reco ciliation
21 * Audiſtis quia dictum eſt antiquis:
[n]Non occides: qui autem occiderit,
22 reus erit iudicio. * Ego autem dico
vobis: quia omnis, qui iraſcitur fratri
ſuo, reus erit iudicio. Qui autem dixe-
rit fratri ſuo, raca: reus erit concilio.
Qui autem dixerit, fatue: reus erit ge-
23 hennæ ignis. * Si ergo offers munus
D tuum ad altare, & ibi recordatus fueris
quia frater tuus habet aliquid aduer-
24 ſum te: * relinque ibi munus tuum ante
altare, & vade prius reconciliari fratri
tuo: & tunc veniens offeres munus tuum.
25 * [o]Eſto conſentiens aduerſario tuo cito
dum es in via cum eo: ne forte tradat
te aduerſarius iudici, & iudex tradat
te miniſtro: & in carcerem mittaris.
26 * Amen dico tibi, non exies inde, do-
nec reddas nouiſſimum quadrantem.

adulteri diuorti
27 * Audiſtis quia dictum eſt antiquis:
28 [p]Non mœchaberis. * Ego autem dico
vobis: quia omnis, qui viderit mulie-
rem ad concupiſcendum eam, iam mœ-
29 chatus eſt eam in corde ſuo. * [q]Quòd
ſi oculus tuus dexter ſcandalizat te,
erue eum, & proijce abs te: expedit
E enim tibi vt pereat vnum membrorum
tuorum, quàm totum corpus tuum
30 mittatur in gehennam. * Et ſi dextra
manus tua ſcandalizat te, abſcide eam,
& proijce abs te: expedit enim tibi
vt pereat vnum membrorum tuorum,
quàm totum corpus tuum eat in gehen-
31 nam. * Dictum eſt autem: [r]Quicum-
que dimiſerit vxorem ſuam, det ei li-
32 bellum repudij. * Ego autem dico vo-
bis: [s]Quia omnis, qui dimiſerit vxorem
ſuam, excepta fornicationis cauſa, facit
eam mœchari: & qui dimiſſam duxe-
rit, adulterat.

iureiura
33 * Iterum audiſtis quia dictum eſt
antiquis: [t]Non periurabis: reddes au-
34 tem Domino iuramenta tua. * Ego
autem dico vobis, non iurare omnino,
neque per cælum, quia thronus Dei
35 eſt: * neque per terram, quia ſcabel-

[a] Mar. 3. a. 7. Luc. 6. c. 17. — [b] Luc. 6. c. 20. — [c] Pſ. 36. b. 11. — [d] Iſa. 61. a. 2. — [e] Pſ. 23. a. 4. — [f] 1. Pet. 2. d. 20. & 3. c. 14. & 4. d. 14. — [g] Mar. 9. g. 49. Luc. 14. g. 34. — [h] Mar. 4. c. 21. Luc. 8. b. 16. & 11. d. 33. — [i] Pet. 2. c. 12. — [k] Luc. 16. e. 17. — [l] Iac. 2. b. 10. — [m] Luc. 11. e. 39. — [n] Exo. 20. c. 13. Deut. 5. c. 17. — [o] Luc. 12. g. 58. — [p] Exo. 20. c. 14. — [q] Inf. 18. b. 9. Mar. 9. g. 46. — [r] Deut. 24. a. 1. Inf. 19. a. 7. — [s] Mar. 10. b. 11. Luc. 16. e. 18. 1. Cor. 7. b. 10. — [t] Leuit. 19. b. 12. Exo. 20. b. 7. Deut. 5. b. 11.

lum eſt pedum eius: neque per Iero- F
ſolymam, quia ciuitas eſt magni re-
gis: * neque per caput tuum iuraueris, 36
quia non potes vnum capillum album
facere, aut nigrum. * [a]Sit autem ſermo 37
veſter, eſt, eſt: non, non: quod autem
his abundantius eſt, a malo eſt.
de talione, *Audiſtis quia dictum eſt: [b]Oculum 38
pro oculo, & dentem pro dente. * Ego 39
autem dico vobis, non reſiſtere malo:
[c]ſed ſi quis te percuſſerit in dexteram
maxillam tuam, præbe illi & alteram:
*[d]& ei, qui vult tecum iudicio con- 40
tendere, & tunicam tuam tollere, di-
mitte ei & pallium. * & quicumque te 41
angariauerit mille paſſus, vade cum illo
& alia duo. * [e]Qui petit a te, da ei: & 42
volenti mutuari a te, ne auertaris.
aritate ini- micorum & perfectione, *Audiſtis quia dictum eſt: [f]Diliges 43
proximum tuum, & odio habebis ini- G
micum tuum. * Ego autem dico vo- 44
bis: [g]Diligite inimicos veſtros, [h]bene-
facite his, qui oderunt vos: [i]& orate
pro perſequentibus, & calumniantibus
vos: * vt ſitis filij patris veſtri, qui in 45
cælis eſt: qui ſolem ſuum oriri facit
ſuper bonos, & malos: & pluit ſuper
iuſtos & iniuſtos. * Si enim diligitis 46
eos, qui vos diligunt, quam merce-
dem habebitis? nonne & publicani hoc
faciunt? * Et ſi ſalutaueritis fratres 47
veſtros tantum, quid amplius facitis?
nonne & ethnici hoc faciunt? * Eſtote 48
ergo vos perfecti, ſicut & pater veſter
cæleſtis perfectus eſt.
intentione, ATtendite ne iuſtitiam veſtram fa- 6 1
ciatis coram hominibus, vt videamini A
ab eis: alioquin mercedem non habe-
bitis apud patrem veſtrum, qui in cæ-
lis eſt.
eemoſyna, * Cum ergo facis eleemoſynam, noli 2
tuba canere ante te, ſicut hypocritæ
faciunt in ſynagogis, & in vicis, vt
honorificentur ab hominibus: Amen
dico vobis, receperunt mercedem ſuam.
* Te autem faciente eleemoſynam, ne- 3
ſciat ſiniſtra tua quid faciat dextera
tua: * vt ſit eleemoſyna tua in ab- 4
ſcondito, & pater tuus, qui videt in
abſcondito, reddet tibi.
oratione eneratim, * Et cum oratis, non eritis ſicut 5
hypocritæ, qui amant in ſynagogis, &
in angulis platearum ſtantes orare, vt
videantur ab hominibus: amen dico
6 vobis, receperunt mercedem ſuam. * Tu
autem cum oraueris, intra in cubicu-
lum tuum, & clauſo oſtio, ora patrem
tuum in abſcondito: & pater tuus qui
7 videt in abſcondito, reddet tibi. * Oran-
B tes autem, nolite multum loqui, ſicut
ethnici. putant enim quòd in multi-
8 loquio ſuo exaudiantur. * Nolite ergo
aſſimilari eis. ſcit enim pater veſter,
quid opus ſit vobis, antequam petatis
eum.
9 * Sic ergo vos orabitis: [k]Pater no- dominica oratione,
ſter, qui es in cælis: ſanctificetur no-
10 men tuum. * Adueniat regnum tuum.
Fiat voluntas tua, ſicut in cælo, & in
11 terra. * Panem noſtrum ſuperſubſtan-
12 tialem da nobis hodie. * Et dimitte
nobis debita noſtra, ſicut & nos di-
13 mittimus debitoribus noſtris. * Et ne
nos inducas in tentationem. Sed libera
14 nos a malo. Amen. * [l]Si enim dimi-
ſeritis hominibus peccata eorum: di-
mittet & vobis pater veſter cæleſtis
15 delicta veſtra. * Si autem non dimiſe-
ritis hominibus: nec pater veſter di-
mittet vobis peccata veſtra.
16 * Cum autem ieiunatis, nolite fieri de ieiunio,
ſicut hypocritæ triſtes. exterminant enim
facies ſuas, vt appareant hominibus ie-
iunantes. Amen dico vobis, quia re-
17 ceperunt mercedem ſuam. * Tu au-
tem, cum ieiunas, vnge caput tuum,
18 & faciem tuam laua, * ne videaris ho-
minibus ieiunans, ſed patri tuo, qui
eſt in abſcondito: & pater tuus, qui
videt in abſcondito, reddet tibi.
19 * Nolite theſaurizare vobis theſau- theſauris & ſolicitudine,
C ros in terra: vbi ærugo, & tinea de-
molitur: & vbi fures effodiunt, & fu-
20 rantur. * [m]Theſaurizate autem vobis
theſauros in cælo: vbi neque ærugo,
neque tinea demolitur, & vbi fures
21 non effodiunt, nec furantur. * Vbi enim
eſt theſaurus tuus, ibi eſt & cor tuum.
22 * [n]Lucerna corporis tui eſt oculus tuus.
Si oculus tuus fuerit ſimplex: totum
23 corpus tuum lucidum erit. * Si au-
tem oculus tuus fuerit nequam: totum
corpus tuum tenebroſum erit. Si ergo
lumen, quod in te eſt, tenebræ ſunt:
24 ipſæ tenebræ quantæ erunt? * [o]Nemo
poteſt duobus dominis ſeruire: aut

[a] Iac. 5. c. 12. — [b] Exo. 21. e. 24. Deut. 19. d. 21. Leuit. 24. d. 20. — [c] Luc. 6. d. 29. — [d] 1. Cor. 6. b. 7. — [e] Deu. 15. b. 8. — [f] Leui. 19. d. 18. — [g] Luc. 6. d. 27. — [h] Ro. 12. d. 20. — [i] Act. 7. g. 59. Luc. 23. e. 34. — [k] Luc. 11. a. 2. — [l] Inf. 18. d. 35. Mar. 11. c. 25. Eccl. 28. a. 3. 4. 5. — [m] Luc. 12. e. 33. 1. Tim. 6. d. 19. — [n] Luc. 11. e. 34. — [o] Luc. 16. c. 13.

enim vnum odio habebit, & alterum
diliget: aut vnum ſuſtinebit, & alte-
rum contemnet. Non poteſtis Deo ſer-
uire, & mammonæ. * [a]Ideo dico vo- 25
bis, ne ſoliciti ſitis animæ veſtræ quid
manducetis, neque corpori veſtro quid
induamini. Nonne anima plus eſt quàm
eſca: & corpus plus quàm veſtimen-
tum? * Reſpicite volatilia cæli, quo- 26
niam non ferunt, neque metunt, ne- D
que congregant in horrea: & pater
veſter cæleſtis paſcit illa. Nonne vos
magis pluris eſtis illis? * Quis autem 27
veſtrum cogitans poteſt adijcere ad
ſtaturam ſuam cubitum vnum? * Et 28
de veſtimento quid ſoliciti eſtis? Con-
ſiderate lilia agri quomodo creſcunt:
non laborant, neque nent. * Dico au- 29
tem vobis, quoniam nec Salomon in
omni gloria ſua coopertus eſt ſicut
vnum ex iſtis. * Si autem fœnum agri, 30
quod hodie eſt, & cras in clibanum
mittitur, Deus ſic veſtit: quanto ma-
gis vos modicæ fidei? * Nolite ergo 31
ſoliciti eſſe, dicentes: Quid manduca-
bimus, aut quid bibemus, aut quo
operiemur? * hæc enim omnia gentes 32
inquirunt. Scit enim pater veſter, quia
his omnibus indigetis. * Quærite ergo 33
primum regnum Dei, & iuſtitiam eius:
& hæc omnia adijcientur vobis. * No- 34
lite ergo ſoliciti eſſe in craſtinum. Cra-
ſtinus enim dies ſolicitus erit ſibijpſi.
ſufficit diei malitia ſua. 7
de iudicio, NOlite [b]iudicare, vt non iudice- 1 A
mini. * In quo enim iudicio iudicaue- 2
ritis, iudicabimini: [c]& in qua men-
ſura menſi fueritis, remetietur vobis.
* Quid autem vides feſtucam in oculo 3
fratris tui: & trabem in oculo tuo non
vides? * Aut quomodo dicis fratri tuo: 4
Sine eijciam feſtucam de oculo tuo:
& ecce trabs eſt in oculo tuo? * Hy- 5
pocrita, eijce primum trabem de oculo
tuo, & tunc videbis eijcere feſtucam
de oculo fratris tui. * Nolite dare ſan- 6
ctum canibus: neque mittatis marga-
ritas veſtras ante porcos, ne forte con-
culcent eas pedibus ſuis, & conuerſi
dirumpant vos.
petitione, * [d]Petite, & dabitur vobis: quærite, 7
& inuenietis: pulſate, & aperietur vo- B
bis. * Omnis enim, qui petit, accipit: 8
& qui quærit, inuenit: & pulſanti ape-
9 rietur. * Aut quis eſt ex vobis homo,
quem ſi petierit filius ſuus panem,
10 numquid lapidem porriget ei? * Aut
ſi piſcem petierit, numquid ſerpentem
11 porriget ei? * Si ergo vos, cum ſitis
mali, noſtis bona data dare filijs ve-
ſtris: quanto magis pater veſter, qui
in cælis eſt, dabit bona petentibus ſe?
12 * [e]Omnia ergo quæcumque vultis vt
faciant vobis homines, & vos facite
illis. Hæc eſt enim lex, & Prophetæ.
13 * [f]Intrate per anguſtam portam: quia via duplici,
lata porta, & ſpatioſa via eſt, quæ du-
cit ad perditionem, & multi ſunt qui
14 intrant per eam. * Quàm anguſta porta,
& arcta via eſt, quæ ducit ad vitam:
& pauci ſunt, qui inueniunt eam!
15 * Attendite a falſis prophetis, qui falſis pro-
veniunt ad vos in veſtimentis ouium, phetis,
C intrinſecus autem ſunt lupi rapaces:
16 * [g]a fructibus eorum cognoſcetis eos.
Numquid colligunt de ſpinis vuas, aut
17 de tribulis ficus? * Sic omnis arbor
bona fructus bonos facit: mala autem
18 arbor malos fructus facit. * Non po-
teſt arbor bona malos fructus facere:
neque arbor mala bonos fructus fa-
19 cere: * [h]Omnis arbor, quæ non facit
fructum bonum, excidetur, & in ignem
20 mittetur. * Igitur ex fructibus eorum
cognoſcetis eos.
21 * [i]Non omnis, qui dicit mihi, Do- bonis
mine, Domine, intrabit in regnum cæ- operibus;
lorum: ſed qui facit voluntatem Patris
mei, qui in cælis eſt, ipſe intrabit in
22 regnum cælorum. * Multi dicent mihi
in illa die: Domine, Domine, nonne
in nomine tuo prophetauimus, & [k]in
nomine tuo dæmonia eiecimus, & in
nomine tuo virtutes multas fecimus?
23 * Et tunc confitebor illis: Quia num-
quam noui vos: [l]diſcedite a me, qui
operamini iniquitatem.
24 * [m]Omnis ergo, qui audit verba mea de viro
D hæc, & facit ea, aſſimilabitur viro ſa- ſapienti &
pienti, qui ædificauit domum ſuam ſtulto;
25 ſupra petram, * & deſcendit pluuia, &
venerunt flumina, & flauerunt venti,
& irruerunt in domum illam, & non
cecidit: fundata enim erat ſuper pe-
26 tram. * Et omnis, qui audit verba mea
hæc, & non facit ea, ſimilis erit viro

---

[a] Luc. 12. c. 22. 1. Pet. 5. b. 7. Pſal. 54. d. 23. Phil. 4. b. 6. 1. Tim. 6. b. 7. — [b] Luc. 6. c. 37. Rom. 2. a. 1. — [c] Mar. 4. c. 24. — [d] Inf. 21. b. 22. Mar. 11. c. 24. Luc. 11. b. 9. Ioan. 14. b. 13. Iac. 11. b. 6. — [e] Luc. 6. d. 31. Tob. 4. c. 16. — [f] Luc. 13. e. 24. — [g] Luc. 6. f. 44. — [h] Sup. 3. b. 10. — [i] Inf. 25. a. 11. — [k] Act. 19. c. 13. — [l] Pſal. 6. b. 9. Inf. 25. d. 41. Luc. 13. f. 27. — [m] Luc. 6. g. 47. Rom. 2. c. 13. Iac. 1. d. 22.

ſtulto, qui ædificauit domum ſuam
ſuper arenam: * & deſcendit pluuia, 27
& venerunt flumina, & flauerunt venti,
& irruerunt in domum illam, & ceci-
dit, & fuit ruina illius magna.
effectus.
* Et factum eſt: cum conſummaſſet 28
Ieſus verba hæc, admirabantur turbæ
ſuper doctrina eius. * [a]Erat enim do- 29
cens eos ſicut poteſtatem habens, &
non ſicut Scribæ eorum, & Phariſæi.

8

γ) Editio miraculorum: leproſus mundatur,

CVm autem deſcendiſſet de monte, 1 A
ſequutæ ſunt eum turbæ multæ: * [b]& 2
ecce leproſus veniens, adorabat eum,
dicens: Domine, ſi vis, potes me mun-
dare. * Et extendens Ieſus manum, te- 3
tigit eum, dicens: Volo. Mundare. Et
confeſtim mundata eſt lepra eius. * Et 4
ait illi Ieſus: Vide, nemini dixeris: ſed
vade, [c]oſtende te ſacerdoti, & offer
munus, quod præcepit Moyſes, in teſti-
monium illis.
puer centurionis ſanatur,
* [d]Cum autem introiſſet Caphar- 5
naum, acceſſit ad eum Centurio, ro-
gans eum, * & dicens: Domine, puer 6
meus iacet in domo paralyticus, &
male torquetur. * Et ait illi Ieſus: Ego 7
veniam, & curabo eum. * Et reſpon- 8
dens Centurio, ait: [e]Domine non ſum
dignus vt intres ſub tectum meum:
ſed tantum dic verbo, & ſanabitur puer
meus. * Nam & ego homo ſum ſub 9
poteſtate conſtitutus, habens ſub me
milites, & dico huic: Vade, & vadit: B
& alij, Veni, & venit: & ſeruo meo,
Fac hoc, & facit. * Audiens autem 10
Ieſus miratus eſt, & ſequentibus ſe
dixit: Amen dico vobis, non inueni
tantam fidem in Iſrael. * Dico autem 11
vobis, quòd multi [f]ab Oriente, & Oc-
cidente venient, & recumbent cum
Abraham, & Iſaac, & Iacob in regno
cælorum: * filij autem regni eijcien- 12
tur in tenebras exteriores: ibi erit fle-
tus, & ſtridor dentium. * Et dixit Ieſus 13
Centurioni: Vade, & ſicut credidiſti,
fiat tibi. Et ſanatus eſt puer in illa
hora.
ſocrus Petri
* Et cum veniſſet Ieſus in domum 14
Petri, vidit ſocrum eius iacentem, &
febricitantem: * & tetigit manum eius, 15
& dimiſit eam febris, & ſurrexit, &
miniſtrabat eis.

alijque curantur,
16 * [g]Veſpere autem facto, obtulerunt
ei multos dæmonia habentes: & eij-
ciebat ſpiritus verbo: & omnes male
17 habentes curauit: * vt adimpleretur
quod dictum eſt per [h]Iſaiam prophe-
tam, dicentem: Ipſe infirmitates no-
ſtras accepit: & ægrotationes noſtras
portauit.
diſcipuli docentur,
18 C * Videns autem Ieſus turbas multas
19 circum ſe, iuſſit ire trans fretum. * Et
accedens vnus ſcriba, ait illi: Magiſter,
20 ſequar te, quocumque ieris. * Et dicit
ei Ieſus: [i]Vulpes foueas habent, &
volucres cæli nidos: filius autem ho-
minis non habet vbi caput reclinet.
21 * Alius autem de diſcipulis eius ait illi:
Domine, permitte me primum ire, &
22 ſepelire patrem meum. * Ieſus autem
ait illi: Sequere me, & dimitte mor-
tuos ſepelire mortuos ſuos.
venti & mare obediunt,
23 * [k]Et aſcendente eo in nauiculam,
24 ſecuti ſunt eum diſcipuli eius: * &
ecce motus magnus factus eſt in mari
ita vt nauicula operiretur fluctibus, ipſe
25 vero dormiebat. * Et acceſſerunt ad
eum Diſcipuli eius, & ſuſcitauerunt
eum, dicentes: Domine, ſalua nos, pe-
26 rimus. * Et dicit eis Ieſus: Quid ti-
midi eſtis, modicæ fidei? Tunc ſur-
gens, imperauit ventis, & mari, & facta
27 eſt tranquillitas magna. * Porro ho-
mines mirati ſunt, dicentes: Qualis eſt
hic, quia venti & mare obediunt ei?
dæmoniaci Geraſeni liberantur,
28 * [l]Et cum veniſſet trans fretum in
D regionem Geraſenorum, occurrerunt
ei duo habentes dæmonia, de monu-
mentis exeuntes, ſæui nimis, ita vt
nemo poſſet tranſire per viam illam.
29 * Et ecce clamauerunt, dicentes: Quid
nobis, & tibi, Ieſu fili Dei? Veniſti huc
30 ante tempus torquere nos? * [m]Erat
autem non longe ab illis grex multo-
31 rum porcorum paſcens. * Dæmones
autem rogabant eum, dicentes: Si eij-
cis nos hinc, mitte nos in gregem por-
32 corum. * Et ait illis: Ite. At illi exe-
untes abierunt in porcos, & ecce im-
petu abijt totus grex per præceps in
33 mare: & mortui ſunt in aquis. * Pa-
ſtores autem fugerunt: & venientes in
ciuitatem, nunciauerunt omnia, & de
34 eis, qui dæmonia habuerant. * Et ecce
tota ciuitas exijt obuiam Ieſu: & [n]viſo

---

[a] Mar. 1. c. 22. Luc. 4. e. 32. — [b] Mar. 1. d. 40. Luc. 5. c. 12. — [c] Leuit. 14. a. 2. — [d] Luc. 7. a. 1. — [e] Luc. 7. a. 6. — [f] Mal. 1. c. 11. — [g] Mar. 1. c. 32. — [h] Iſa. 53. b. 4. 1. Pet. 2. d. 24. — [i] Luc. 9. g. 58. — [k] Mar. 4. d. 36. Luc. 8. c. 22. — [l] Mar. 5. a. 1. Luc. 8. d. 26. — [m] Mar. 5. a. 11. Luc. 8. e. 32. — [n] Mar. 5. b. 17. Luc. 8. e. 37.

eo rogabant, vt tranſiret a finibus
eorum.

paralytico peccata dimittuntur.

ET aſcendens in nauiculam, tranſ- 9 1
fretauit, & venit in ciuitatem ſuam. A
*[a]Et ecce offerebant ei paralyticum 2
iacentem in lecto. Et videns Ieſus fidem
illorum, dixit paralytico: Confide fili,
remittuntur tibi peccata tua. * Et ecce 3
quidam de Scribis dixerunt intra ſe:
Hic blaſphemat. * Et cum vidiſſet Ie- 4
ſus cogitationes eorum, dixit: Vt quid
cogitatis mala in cordibus veſtris?
*Quid eſt facilius dicere: Dimittun- 5
tur tibi peccata tua: an dicere: Surge,
& ambula? * Vt autem ſciatis, quia 6
filius hominis habet poteſtatem in terra
dimittendi peccata, tunc ait paralytico:
Surge, tolle lectum tuum, & vade in
domum tuam. * Et ſurrexit, & abijt in 7
domum ſuam. * Videntes autem turbæ 8
timuerunt, & glorificauerunt Deum,
qui dedit poteſtatem talem hominibus.

b) Vocatio Leui:

docentur Phariſæi

*[b]Et, cum tranſiret inde Ieſus, vi- 9
dit hominem ſedentem in telonio, Mat- B
thæum nomine. Et ait illi: Sequere
me. Et ſurgens, ſecutus eſt eum. * Et 10
factum eſt diſcumbente eo in domo,
ecce multi publicani, & peccatores ve-
nientes diſcumbebant cum Ieſu, & di-
ſcipulis eius. * Et videntes Phariſæi, 11
dicebant diſcipulis eius: Quare cum
publicanis, & peccatoribus manducat
Magiſter veſter? * At Ieſus audiens, 12
ait: Non eſt opus valentibus medicus,
ſed male habentibus. * Euntes autem 13
diſcite quid eſt: [c]Miſericordiam volo,
& non ſacrificium. Non enim veni vo-
care iuſtos, [d]ſed peccatores. * Tunc 14
& diſcipuli Ioannis.
acceſſerunt ad eum diſcipuli Ioannis,
dicentes: [e]Quare nos, & Phariſæi ie-
iunamus frequenter: diſcipuli autem
tui non ieiunant? * Et ait illis Ieſus: 15
Numquid poſſunt filij ſponſi lugere,
quamdiu cum illis eſt ſponſus? Ve-
nient autem dies cum auferetur ab eis
ſponſus: & tunc ieiunabunt. * Nemo 16
autem immittit commiſſuram panni ru-
dis in veſtimentum vetus: tollit enim
plenitudinem eius a veſtimento: & peior
ſciſſura fit. * Neque mittunt vinum 17
nouum in vtres veteres. alioquin rum-
puntur vtres, & vinum effunditur, & C
vtres pereunt. Sed vinum nouum in
vtres nouos mittunt: & ambo conſer-
uantur.

ε) Miracula alia:

hæmorrhoiſſa & filia Iairi,

18 *[f]Hæc illo loquente ad eos, ecce
princeps vnus acceſſit, & adorabat eum,
dicens: Domine, filia mea modo de-
functa eſt: ſed veni, impone manum
19 tuam ſuper eam, & viuet. * Et ſur-
gens Ieſus, ſequebatur eum, & diſci-
20 puli eius. * [g]Et ecce mulier, quæ ſan-
guinis fluxum patiebatur duodecim
annis, acceſſit retro, & tetigit fimbriam
21 veſtimenti eius. * Dicebat enim intra
ſe: Si tetigero tantum veſtimentum
22 eius: ſalua ero. * At Ieſus conuerſus,
& videns eam, dixit: Confide filia,
fides tua te ſaluam fecit. Et ſalua facta
23 eſt mulier ex illa hora. * Et cum ve-
niſſet Ieſus in domum principis, &
vidiſſet tibicines & turbam tumultu-
24 antem, dicebat: * Recedite: non eſt
enim mortua puella, ſed dormit. Et
25 deridebant eum. * Et cum eiecta eſſet
turba, intrauit: & tenuit manum eius.
26 Et ſurrexit puella. * Et exijt fama hæc
in vniuerſam terram illam.

duo cæci,

27 * Et tranſeunte inde Ieſu, ſecuti ſunt
eum duo cæci, clamantes, & dicen-
28 tes: Miſerere noſtri, fili Dauid. * Cum
D autem veniſſet domum, acceſſerunt
ad eum cæci. Et dicit eis Ieſus: Cre-
ditis quia hoc poſſum facere vobis?
29 Dicunt ei: Vtique, Domine. * Tunc
tetigit oculos eorum, dicens: Secun-
30 dum fidem veſtram fiat vobis. * Et
aperti ſunt oculi eorum: & commina-
tus eſt illis Ieſus, dicens: Videte ne
31 quis ſciat. * Illi autem exeuntes, diffa-
mauerunt eum in tota terra illa.

mutus dæmoniacus,

32 *Egreſſis autem illis, [h]ecce obtule-
runt ei hominem mutum, dæmonium
33 habentem. * Et eiecto dæmonio, locu-
tus eſt mutus, & miratæ ſunt turbæ,
dicentes: Numquam apparuit ſic in
34 Iſrael. * Phariſæi autem dicebant: In
principe dæmoniorum eijcit dæmones.

alijque infirmi ſanantur.

35 *[i]Et circuibat Ieſus omnes ciuita-
tes, & caſtella, docens in ſynagogis
eorum, & prædicans euangelium regni,
& curans omnem languorem, & om-
36 nem infirmitatem. * Videns autem tur-
bas, miſertus eſt eis: quia erant vexati,
& iacentes ſicut oues non habentes
37 paſtorem. * Tunc dicit diſcipulis ſuis:

---

[a] Mar. 2. a. 3. Luc. 5. d. 18. — [b] Mar. 2. b. 14. Luc. 5. e. 27. — [c] Oſee 6. c. 6. Inf. 12. a. 7. — [d] 1. Tim. 1. c. 15. — [e] Mar. 2. c. 18. Luc. 5. f. 33. — [f] Mar. 5. c. 22. Luc. 8. f. 41. — [g] Mar. 5. c. 25. Luc. 8. f. 43. — [h] Inf. 12. b. 22. Luc. 11. b. 14. — [i] Mar. 6. a. 6.

[a] Messis quidem multa, operarij autem
pauci. * Rogate ergo Dominum mes- 38
sis, vt mittat operarios in messem suam.

10

ζ) Missio Apostolorum: ET [b] conuocatis duodecim discipu- 1 A
lis suis, dedit illis potestatem spirituum
immundorum, vt eijcerent eos, & cu-
duodecim rarent omnem languorem, & omnem
infirmitatem. * Duodecim autem Apo- 2
stolorum nomina sunt hæc. Primus:
Simon, qui dicitur Petrus, & Andreas
frater eius, * Iacobus Zebedæi, & Ioan- 3
nes frater eius, Philippus, & Bartholo-
mæus, Thomas, & Matthæus publi-
canus, Iacobus Alphæi, & Thaddæus,
* Simon Cananæus, & Iudas Iscariotes, 4
qui & tradidit eum.
mittuntur & instruuntur * Hos duodecim misit Iesus: præ- 5
cipiens eis, dicens: In viam gentium
ne abieritis, & in ciuitates Samaritano-
rum ne intraueritis: * sed potius ite 6
[c] ad oues, quæ perierunt domus Israel.
* Euntes autem prædicate, dicentes: 7
Quia appropinquauit regnum cælorum.
* Infirmos curate, mortuos suscitate, 8
leprosos mundate, dæmones eijcite:
gratis accepistis, gratis date. * [d] Nolite 9
possidere aurum, neque argentum, ne- B
que pecuniam in zonis vestris: * non 10
peram in via, neque duas tunicas, ne-
que calceamenta, neque virgam: di-
gnus enim est operarius cibo suo. * In 11
quamcumque autem ciuitatem, aut ca-
stellum intraueritis, interrogate, quis
in ea dignus sit: & ibi manete donec
exeatis. * Intrantes autem in domum, 12
salutate eam, dicentes: Pax huic do-
mui. * Et si quidem fuerit domus illa 13
digna, veniet pax vestra super eam:
si autem non fuerit digna, pax vestra
reuertetur ad vos. * Et quicumque non 14
receperit vos, neque audierit sermones
vestros: exeuntes foras de domo, vel
ciuitate, excutite puluerem de pedibus
vestris. * Amen dico vobis: Tolera- 15
bilius erit terræ Sodomorum, & Go-
morrhæorum in die iudicij, quàm illi
ciuitati.
de futura persecutione, * [e] Ecce ego mitto vos sicut oues in 16
medio luporum. Estote ergo pruden-
tes sicut serpentes, & simplices sicut
columbæ. * Cauete autem ab homi- 17
nibus. [f] Tradent enim vos in concilijs,
& in synagogis suis flagellabunt vos:
18 * & ad præsides, & ad reges ducemini
propter me in testimonium illis, & gen-
19 tibus. * Cum autem tradent vos, nolite
cogitare quomodo, aut quid loquamini:
dabitur enim vobis in illa hora, quid
20 loquamini. * non enim vos estis qui
loquimini, sed Spiritus Patris vestri,
21 qui loquitur in vobis. * Tradet au-
C tem frater fratrem in mortem, & pater
filium: & insurgent filij in parentes,
22 & morte eos afficient: * & eritis odio
omnibus propter nomen meum: qui
autem perseuerauerit vsque in finem,
23 hic saluus erit. * Cum autem perse-
quentur vos in ciuitate ista, fugite in
aliam. Amen dico vobis, non consum-
mabitis ciuitates Israel, donec veniat
24 Filius hominis. * [g] Non est discipulus
super magistrum, nec seruus super do-
25 minum suum. * sufficit discipulo, vt
sit sicut magister eius: & seruo, sicut
dominus eius. Si Patrem familias Beel-
zebub vocauerunt: quanto magis do-
26 mesticos eius? * Ne ergo timueritis
eos: [h] Nihil enim est opertum, quod
non reuelabitur: & occultum, quod
27 non scietur. * Quod dico vobis in te-
nebris, dicite in lumine: & quod in
28 aure auditis, prædicate super tecta. * Et
nolite timere eos, qui occidunt corpus,
animam autem non possunt occidere:
sed potius timete eum, qui potest &
animam, & corpus perdere in gehen-
29 nam. * Nonne duo passeres asse væ-
neunt: & vnus ex illis non cadet super
30 terram sine patre vestro? * [i] Vestri
autem capilli capitis omnes numerati
31 sunt. * Nolite ergo timere: multis pas-
32 seribus meliores estis vos. * [k] Omnis
ergo, qui confitebitur me coram ho-
minibus, confitebor & ego eum co-
33 ram Patre meo, qui in cælis est: * qui
autem negauerit me coram homini-
bus, negabo & ego eum coram Patre
meo, qui in cælis est.
34 * [l] Nolite arbitrari quia pacem ve- separatione,
D nerim mittere in terram: non veni
35 pacem mittere, sed gladium. * veni
enim separare hominem aduersus pa-
trem suum, & filiam aduersus matrem
suam, & nurum aduersus socrum suam:
36 * [m] & inimici hominis, domestici eius.

[a] Luc. 10. a. 2. — [b] Mar. 3. b. 13. Luc. 6. b. 13. & 9. a. 1. & 10. a. 1. — [c] Act. 13. g. 46. — [d] Mar. 6. a. 8. Luc. 9. a. 3. & 10. a. 4. — [e] Luc. 10. a. 3. — [f] Luc. 12. b. 11. — [g] Luc. 6. f. 40. Ioan. 13. b. 16. & 15. c. 20. — [h] Mar. 4. c. 22. Luc. 8. c. 17. & 12. a. 2. — [i] Act. 27. f. 34. 2. Reg. 14. c. 11. — [k] Mar. 8. d. 38. Luc. 9. c. 26. & 12. b. 8. 2. Tim. 2. b. 12. — [l] Luc. 12. g. 51. — [m] Mic. 7. b. 6.

* [a]Qui amat patrem, aut matrem plus 37
quàm me, non eſt me dignus. & qui
amat filium, aut filiam ſuper me, non
eſt me dignus. * [b]Et qui non accipit 38
crucem ſuam, & ſequitur me, non eſt
me dignus. * [c]Qui inuenit animam 39
ſuam, perdet illam: & qui perdiderit
animam ſuam propter me, inueniet
eam.

receptione.

* [d]Qui recipit vos, me recipit: & qui 40
me recipit, recipit eum, qui me miſit.
* Qui recipit prophetam in nomine 41
prophetæ, mercedem prophetæ acci-
piet: & qui recipit iuſtum in nomine
iuſti, mercedem iuſti accipiet. * [e]Et 42
quicumque potum dederit vni ex mi-
nimis iſtis calicem aquæ frigidæ tan-
tum in nomine diſcipuli: amen dico
vobis, non perdet mercedem ſuam.

11

n) Legatio præcurſoris: interrogantes docentur,

ET factum eſt, cum conſummaſſet 1
Ieſus, præcipiens duodecim diſcipulis A
ſuis, tranſijt inde vt doceret, & prædi-
caret in ciuitatibus eorum. * [f]Ioannes 2
autem cum audiſſet in vinculis opera
Chriſti, mittens duos de diſcipulis ſuis,
* ait illi: Tu es, qui venturus es, an 3
alium expectamus? * Et reſpondens 4
Ieſus ait illis: Euntes renunciate Ioanni
quæ audiſtis, & vidiſtis. * [g]Cæci vi- 5
dent, claudi ambulant, leproſi mun-
dantur, ſurdi audiunt, mortui reſur-
gunt, pauperes euangelizantur: * & 6
beatus eſt, qui non fuerit ſcandaliza-
tus in me.

præcurſor laudatur,

* [h]Illis autem abeuntibus, cœpit Ieſus 7
dicere ad turbas de Ioanne: Quid exi-
ſtis in deſertum videre? arundinem
vento agitatam? * Sed quid exiſtis vi- 8
dere? hominem mollibus veſtitum?
Ecce qui mollibus veſtiuntur, in do-
mibus regum ſunt. * Sed quid exiſtis 9
videre? prophetam? Etiam dico vo- B
bis, & plus quàm prophetam. * Hic 10
eſt enim, de quo ſcriptum eſt: [i]Ecce
ego mitto angelum meum ante faciem
tuam, qui præparabit viam tuam ante
te. * Amen dico vobis, non ſurrexit 11
inter natos mulierum maior Ioanne
Baptiſta: qui autem minor eſt in re-
gno cælorum, maior eſt illo. * A die- 12
bus autem Ioannis Baptiſtæ vſque nunc,
regnum cælorum vim patitur, & vio-
13 lenti rapiunt illud. * Omnes enim pro-
phetæ, & lex vſque ad Ioannem pro-
14 phetauerunt: * & ſi vultis recipere,
15 [k]ipſe eſt Elias, qui venturus eſt. * Qui
habet aures audiendi, audiat.

generatio iſta caſtigatur;

16 * Cui autem ſimilem æſtimabo gene-
C rationem iſtam? Similis eſt pueris ſe-
dentibus in foro: qui clamantes coæ-
17 qualibus * dicunt: Cecinimus vobis,
& non ſaltaſtis: lamentauimus, & non
18 planxiſtis. * Venit enim Ioannes ne-
que manducans, neque bibens, & di-
19 cunt: Dæmonium habet. * Venit filius
hominis manducans, & bibens, & di-
cunt: Ecce homo vorax, & potator
vini, publicanorum, & peccatorum ami-
cus. Et iuſtificata eſt ſapientia a filijs
ſuis.

Dominus exprobrat ciuitatibus

20 * Tunc cœpit exprobrare ciuitati-
bus, in quibus factæ ſunt plurimæ vir-
tutes eius, quia non egiſſent pœniten-
21 tiam. * [l]Væ tibi Corozain, væ tibi
Bethſaida: quia, ſi in Tyro, & Sidone
factæ eſſent virtutes, quæ factæ ſunt in
vobis, olim in cilicio, & cinere pœni-
22 tentiam egiſſent. * Verumtamen dico
vobis: Tyro, & Sidoni remiſſius erit
23 in die iudicij, quàm vobis. * Et tu
D Capharnaum, numquid vſque in cæ-
lum exaltaberis? vſque in infernum
deſcendes. quia, ſi in Sodomis factæ
fuiſſent virtutes, quæ factæ ſunt in te,
forte manſiſſent vſque in hanc diem.
24 * Verumtamen dico vobis, quia terræ
Sodomorum remiſſius erit in die iu-
dicij, quàm tibi.

& confitetur Patri.

25 * In illo tempore reſpondens Ieſus
dixit: Confiteor tibi, Pater, Domine
cæli & terræ, quia abſcondiſti hæc a
ſapientibus, & prudentibus, & reue-
26 laſti ea paruulis. * Ita Pater: quoniam
27 ſic fuit placitum ante te. * Omnia mihi
tradita ſunt a Patre meo. [m]Et nemo
nouit Filium, niſi Pater: neque Pa-
trem quis nouit, niſi Filius, & cui vo-
28 luerit filius reuelare. * Venite ad me
omnes, qui laboratis, & onerati eſtis,
29 & ego reficiam vos. * Tollite iugum
meum ſuper vos, & diſcite a me,
quia mitis ſum, & humilis corde: [n]&
inuenietis requiem animabus veſtris.
30 * [o]Iugum enim meum ſuaue eſt, &
onus meum leue.

[a] Luc. 14. f. 26. — [b] Mar. 8. d. 34. Inf. 16. d. 24. Luc. 9. c. 23. & 14. f. 27. — [c] Luc. 17. g. 33. Ioan. 12. d. 25. — [d] Luc. 10. c. 16. Ioan. 13. c. 20. — [e] Mar. 9. f. 40. — [f] Luc. 7. c. 18. — [g] Iſai. 35. a. 5. & 61. a. 1. — [h] Luc. 7. d. 24. — [i] Mal. 3. a. 1. Mar. 1. a. 2. Luc. 7. d. 27. — [k] Mal. 4. b. 5. — [l] Luc. 10. c. 13. — [m] Ioan. 6. e. 46. & 7. d. 28. & 8. b. 19. & 10. c. 15. — [n] Ier. 6. d. 16. — [o] 1. Io. 5. a. 3.

c) Ad ſaturationem quinque millium.

IN [a]illo tempore abijt Ieſus per ſata 12
ſabbato: diſcipuli autem eius eſurien- 1 A
tes cœperunt vellere ſpicas, & mandu-
care. * Phariſæi autem videntes, dixe- 2
runt ei: Ecce diſcipuli tui faciunt quod
non licet facere ſabbatis. * At ille dixit 3
eis: Non legiſtis [b]quid fecerit Dauid,
quando eſurijt, & qui cum eo erant:
* quomodo intrauit in domum Dei, 4
& panes propoſitionis comedit, quos
non licebat ei edere, neque his, qui
cum eo erant, [c]niſi ſolis ſacerdotibus?
* Aut non legiſtis in lege [d]quia ſab- 5
batis ſacerdotes in templo ſabbatum
violant, & ſine crimine ſunt? * Dico 6
autem vobis, quia templo maior eſt
hic. * Si autem ſciretis, quid eſt: [e]Mi- 7
ſericordiam volo, & non ſacrificium:
numquam condemnaſſetis innocentes:
* Dominus enim eſt filius hominis etiam 8
ſabbati.

α) Circa ſabbatum ſecundoprimum: defendit diſcipulos,

restituit manum aridam,

* Et cum inde tranſiſſet, venit in ſyna- 9
gogam eorum. * [f]Et ecce homo ma- 10
num habens aridam, & interrogabant
eum, dicentes: Si licet ſabbatis curare?
vt accuſarent eum. * Ipſe autem dixit 11
illis: [g]Quis erit ex vobis homo, qui
habeat ouem vnam, & ſi ceciderit hæc
ſabbatis in foueam, nonne tenebit, &
leuabit eam? * Quanto magis melior 12
eſt homo oue? Itaque licet ſabbatis
benefacere. * Tunc ait homini: Ex- 13
tende manum tuam. Et extendit, &
reſtituta eſt ſanitati ſicut altera. * Exe- 14
untes autem Phariſæi, conſilium facie- B
bant aduerſus eum, quomodo perde-
rent eum.

recedit & curat.

* Ieſus autem ſciens receſſit inde: & 15
ſecuti ſunt eum multi, & curauit eos
omnes: * & præcepit eis ne manifeſtum 16
eum facerent. * Vt adimpleretur quod 17
dictum eſt per Iſaiam prophetam, di-
centem: * [h]Ecce puer meus, quem 18
elegi, dilectus meus, in quo bene com-
placuit animæ meæ. Ponam ſpiritum
meum ſuper eum, & iudicium genti-
bus nunciabit. * Non contendet, ne- 19
que clamabit, neque audiet aliquis in
plateis vocem eius: * arundinem quaſ- 20
ſatam non confringet, & linum fumi-
gans non extinguet, donec eijciat ad
victoriam iudicium: * & in nomine 21
eius Gentes ſperabunt.

β) De ſpiritu Chriſti: non Beelzebub,

22 * Tunc oblatus eſt ei dæmonium
habens, cæcus, & mutus, & curauit
23 eum ita vt loqueretur, & videret. * Et
ſtupebant omnes turbæ, & dicebant:
24 Numquid hic eſt filius Dauid? * [i]Pha-
riſæi autem audientes, dixerunt: Hic
non eijcit dæmones niſi in Beelzebub
25 principe dæmoniorum. * Ieſus autem
ſciens cogitationes eorum, dixit eis:
[k]Omne regnum diuiſum contra ſe, de-
ſolabitur: & omnis ciuitas, vel domus
26 diuiſa contra ſe, non ſtabit. * Et ſi
ſatanas ſatanam eijcit, aduerſus ſe di-
uiſus eſt: quomodo ergo ſtabit re-
27 gnum eius? * Et ſi ego in Beelzebub
eijcio dæmones, filij veſtri in quo eij-
ciunt? Ideo ipſi iudices veſtri erunt.
28 * Si autem ego in ſpiritu Dei eijcio
dæmones, igitur peruenit in vos re-
29 gnum Dei. * aut quomodo poteſt quiſ-
quam intrare in domum fortis, & vaſa
eius diripere, niſi prius alligauerit for-
tem? & tunc domum illius diripiet.
30 * Qui non eſt mecum, contra me eſt:
C & qui non congregat mecum, ſpargit.
31 * [l]Ideo dico vobis: Omne peccatum,
& blaſphemia remittetur hominibus,
ſpiritus autem blaſphemia non remit-
32 tetur. * Et quicumque dixerit verbum
contra filium hominis, remittetur ei:
qui autem dixerit contra Spiritum ſan-
ctum, non remittetur ei neque in hoc
33 ſæculo, neque in futuro. * Aut facite
arborem bonam, & fructum eius bo-
num: aut facite arborem malam, &
fructum eius malum: ſiquidem ex fructu
34 arbor agnoſcitur. * Progenies vipera-
rum, quomodo poteſtis bona loqui,
cum ſitis mali? [m]ex abundantia enim
35 cordis os loquitur. * Bonus homo de
bono theſauro profert bona: & malus
homo de malo theſauro profert mala.
36 * Dico autem vobis quoniam omne
verbum otioſum, quod locuti fuerint
homines, reddent rationem de eo in
37 die iudicij. * Ex verbis enim tuis iuſti-
ficaberis, & ex verbis tuis condem-
naberis.

generationem peſſimam

38 * Tunc reſponderunt ei quidam de
Scribis & Phariſæis, dicentes: Magi-
39 ſter, volumus a te ſignum videre. * Qui
reſpondens ait illis: [n]Generatio mala,
& adultera ſignum quærit: & ſignum

[a] Mar. 2. d. 23. Luc. 6. a. 1. — [b] 1. Reg. 21. b. 6. — [c] Leu. 24. b. 9. — [d] Nu. 28. b. 9. — [e] Oſee 6. c. 6. — [f] Mar. 3. a. 1. Luc. 6. a. 6. — [g] Deut. 22. a. 4. — [h] Iſa. 42. a. 1. — [i] Mar. 3. c. 22. Luc. 11. b. 15. Sup. 9. d. 34. — [k] Luc. 11. b. 17. — [l] Mar. 3. d. 28. Luc. 12. b. 10. — [m] Luc. 6. g. 45. — [n] Inf. 16. a. 4. Luc. 11. d. 29. 1. Cor. 1. c. 22.

non dabitur ei, nisi signum [a]Ionæ pro-
phetæ. * Sicut enim fuit Ionas in ven- 40
tre ceti tribus diebus, & tribus no&ti-
bus; sic erit Filius hominis in corde D
terræ tribus diebus, & tribus no&tibus.
* [b]Viri Niniuitæ surgent in iudicio 41
cum generatione ista, & condemna-
bunt eam: quia pœnitentiam egerunt
in prædicatione Ionæ. Et ecce plus
quàm Ionas hic. * Regina austri sur- 42
get in iudicio cum generatione ista,
& condemnabit eam: [c]quia venit a
finibus terræ audire sapientiam Salo-
monis, & ecce plus quàm Salomon
hic.

possidens,

* [d]Cum autem immundus spiritus 43
exierit ab homine, ambulat per loca
arida, quærens requiem, & non in-
uenit. * Tunc dicit: Reuertar in do- 44
mum meam, vnde exiui. Et veniens
inuenit eam vacantem, scopis mun-
datam, & ornatam. * Tunc vadit, & 45
assumit septem alios spiritus secum ne-
quiores se, & intrantes habitant ibi:
[e]& fiunt nouissima hominis illius pe-
iora prioribus. Sic erit & generationi
huic pessimæ.

sed Dei spiritus.

* [f]Adhuc eo loquente ad turbas, 46
ecce mater eius, & fratres stabant fo-
ris, quærentes loqui ei. * Dixit autem 47
ei quidam: Ecce mater tua, & fratres
tui foris stant quærentes te. * At ipse 48
respondens dicenti sibi, ait: Quæ est
mater mea, & qui sunt fratres mei?
* Et extendens manum in discipulos 49
suos, dixit: Ecce mater mea, & fratres
mei. * Quicumque enim fecerit vo- 50
luntatem Patris mei, qui in cælis est:
ipse meus frater, & soror, & mater est.

13

γ) Relatio parabolarum:

IN illo die exiens Iesus de domo, 1
sedebat secus mare. * [g]Et congregatæ A 2
sunt ad eum turbæ multæ, ita vt in
nauiculam ascendens sederet: & om-
nis turba stabat in littore, * & locutus 3
est eis multa in parabolis, dicens:

occasio,

parabola seminantis proponitur

Ecce exijt qui seminat, seminare.
* Et dum seminat, quædam ceciderunt 4
secus viam, & venerunt volucres cæli,
& comederunt ea. * Alia autem ceci- 5
derunt in petrosa, vbi non habebant
terram multam: & continuo exorta
sunt, quia non habebant altitudinem
terræ. * sole autem orto æstuauerunt: 6
& quia non habebant radicem, arue-
7 runt. * Alia autem ceciderunt in spinas:
& creuerunt spinæ, & suffocauerunt
8 ea. * Alia autem ceciderunt in terram
bonam: & dabant fru&tum, aliud cente-
simum, aliud sexagesimum, aliud tri-
9 gesimum. * Qui habet aures audiendi,
audiat.

ac discipulis interrogantibus

10 * Et accedentes discipuli dixerunt
B ei: Quare in parabolis loqueris eis?
11 * Qui respondens, ait illis: Quia vobis
datum est nosse mysteria regni cælo-
12 rum: illis autem non est datum. * [h]Qui
enim habet, dabitur ei, & abundabit:
qui autem non habet, & quod habet
13 auferetur ab eo. * Ideo in parabolis
loquor eis: quia videntes non vident,
& audientes non audiunt, neque in-
14 telligunt. * Et adimpletur in eis pro-
phetia Isaiæ dicentis: [i]Auditu audie-
tis, & non intelligetis: & videntes vi-
15 debitis, & non videbitis. * Incrassatum
est enim cor populi huius, & auri-
bus grauiter audierunt, & oculos suos
clauserunt: ne quando videant oculis,
& auribus audiant, & corde intelli-
gant, & conuertantur, & sanem eos.
16 * Vestri autem beati oculi quia vident,
17 & aures vestræ quia audiunt. * [k]Amen
C quippe dico vobis, quia multi pro-
phetæ, & iusti cupierunt videre quæ
videtis, & non viderunt: & audire quæ
18 auditis, & non audierunt. * Vos ergo

explanatur;

19 audite parabolam seminantis. * Omnis,
qui audit verbum regni, & non intel-
ligit, venit malus, & rapit quod semi-
natum est in corde eius: hic est qui
20 secus viam seminatus est. * Qui autem
super petrosa seminatus est, hic est,
qui verbum audit, & continuo cum
21 gaudio accipit illud: * non habet au-
tem in se radicem, sed est temporalis.
fa&ta autem tribulatione & persecutione
propter verbum, continuo scandaliza-
22 tur. * Qui autem seminatus est in spi-
nis, hic est, qui verbum audit, & soli-
citudo sæculi istius, & fallacia diuitia-
rum suffocat verbum, & sine fru&tu
23 efficitur. * Qui vero in terram bonam
seminatus est, hic est qui audit ver-
bum, & intelligit, & fru&tum affert, &
facit aliud quidem centesimum, aliud
autem sexagesimum, aliud vero trige-
simum.

---

[a] Ion. 2. a. 1. — [b] Ion. 3. b. 5. — [c] 3. Reg. 10. a. 1. 2. Par. 9. a. 1. — [d] Luc. 11. c. 24. — [e] 2. Pet. 2. d. 20. — [f] Mar. 3. d. 31. Luc. 8. c. 19. — [g] Mar. 4. a. 1. Luc. 8. a. 4. — [h] Inf. 25. c. 29. — [i] Isa. 6. c. 9. Mar. 4. b. 12. Luc. 8. b. 10. Ioan. 12. f. 40. A&t. 28. f. 26. Rom. 11. b. 8. — [k] Luc. 10. e. 24.

zizaniorum,
* [a]Aliam parabolam propoſuit illis, 24
dicens: Simile factum eſt regnum cæ-
lorum homini, qui ſeminauit bonum
ſemen in agro ſuo. * cum autem dor- 25
mirent homines, venit inimicus eius,
& ſuperſeminauit zizania in medio
tritici, & abijt. * Cum autem creuiſſet 26
herba, & fructum feciſſet, tunc appa- D
ruerunt & zizania. * Accedentes au- 27
tem ſerui patrisfamilias, dixerunt ei:
Domine, nonne bonum ſemen ſemi-
naſti in agro tuo? Vnde ergo habet
zizania? * Et ait illis: Inimicus homo 28
hoc fecit: Serui autem dixerunt ei,
Vis, imus, & colligimus ea? * Et ait: 29
Non: ne forte colligentes zizania, era-
dicetis ſimul cum eis & triticum. * Si- 30
nite vtraque creſcere vſque ad meſſem,
& in tempore meſſis dicam meſſoribus:
Colligite primum zizania, & alligate
ea in faſciculos ad comburendum, tri-
ticum autem congregate in horreum
meum.

grani ſinapis,
* [b]Aliam parabolam propoſuit eis 31
dicens: Simile eſt regnum cælorum
grano ſinapis, quod accipiens homo
ſeminauit in agro ſuo: * quod mini- 32
mum quidem eſt omnibus ſeminibus:
cum autem creuerit, maius eſt omni- E
bus oleribus, & fit arbor, ita vt vo-
lucres cæli veniant, & habitent in ra-
mis eius.

fermenti
* Aliam parabolam locutus eſt eis. 33
[c]Simile eſt regnum cælorum fermento,
quod acceptum mulier abſcondit in
farinæ ſatis tribus, donec fermentatum
eſt totum.

parabolæ proponuntur;
* Hæc omnia locutus eſt Ieſus in 34
parabolis ad turbas: & ſine parabolis
non loquebatur eis: * vt impleretur 35
quod dictum erat per Prophetam di-
centem: [d]Aperiam in parabolis os
meum, eructabo abſcondita a conſtitu-
tione mundi.

parabola zizaniorum explanatur;
* Tunc, dimiſſis turbis, venit in do- 36
mum: [e]& acceſſerunt ad eum diſcipuli
eius, dicentes: Ediſſere nobis parabo-
lam zizaniorum agri. * Qui reſpon- 37
dens ait illis: Qui ſeminat bonum ſe-
men, eſt Filius hominis. * Ager autem, 38
eſt mundus. Bonum vero ſemen, hi
ſunt filij regni. Zizania autem, filij ſunt
nequam. * Inimicus autem, qui ſemi- 39
nauit ea, eſt diabolus. [f]Meſſis vero,
conſummatio ſæculi eſt. Meſſores au-
40 tem, angeli ſunt. * Sicut ergo colligun-
tur zizania, & igni comburuntur: ſic
41 erit in conſummatione ſæculi. * mittet
F ſilius hominis angelos ſuos, & colli-
gent de regno eius omnia ſcandala, &
42 eos, qui faciunt iniquitatem: * & mit-
tent eos in caminum ignis. Ibi erit
43 fletus, & ſtridor dentium. * [g]Tunc
iuſti fulgebunt ſicut ſol in regno Pa-
tris eorum. Qui habet aures audiendi,
audiat.

theſauri,
44 * Simile eſt regnum cælorum the-
ſauro abſcondito in agro: quem qui
inuenit homo, abſcondit, & præ gau-
dio illius vadit, & vendit vniuerſa quæ
habet, & emit agrum illum.

margaritæ,
45 * Iterum ſimile eſt regnum cælorum
homini negotiatori, quærenti bonas
46 margaritas. * Inuenta autem vna pre-
tioſa margarita, abijt, & vendidit om-
nia quæ habuit, & emit eam.

ſagenæ
47 * Iterum ſimile eſt regnum cælorum
ſagenæ miſſæ in mare, & ex omni
48 genere piſcium congreganti. * quam,
cum impleta eſſet, educentes, & ſecus
littus ſedentes, elegerunt bonos in vaſa,
49 malos autem foras miſerunt. * Sic erit
in conſummatione ſæculi: exibunt an-
geli, & ſeparabunt malos de medio
50 iuſtorum, * & mittent eos in cami-
num ignis: ibi erit fletus, & ſtridor
dentium.

parabolæ intelliguntur.
51 * Intellexiſtis hæc omnia? Dicunt ei:
G 52 Etiam. * Ait illis: Ideo omnis ſcriba
doctus in regno cælorum, ſimilis eſt
homini patrifamilias, qui profert de
theſauro ſuo noua & vetera.

δ) Incredulitas Nazareth: ſcandalizantur.
53 * Et factum eſt, cum conſummaſſet
54 Ieſus parabolas iſtas, tranſijt inde. * [h]Et
veniens in patriam ſuam, docebat eos
in ſynagogis eorum, ita vt mirarentur,
& dicerent: Vnde huic ſapientia hæc,
55 & virtutes? * [i]Nonne hic eſt fabri filius?
Nonne mater eius dicitur Maria, & fra-
tres eius, Iacobus, & Ioſeph, & Simon,
56 & Iudas: * & ſorores eius, nonne om-
nes apud nos ſunt? Vnde ergo huic
57 omnia iſta? * Et ſcandalizabantur in
eo. Ieſus autem dixit eis: Non eſt pro-
pheta ſine honore niſi in patria ſua, &
58 in domo ſua. * Et non fecit ibi virtutes
multas propter incredulitatem illorum.

[a] Mar. 4. c. 26. — [b] Mar. 4. d. 31. Luc. 13. d. 19. — [c] Luc. 13. d. 21. — [d] Pſal. 77. a. 2. — [e] Mar. 4. d. 34. — [f] Apo. 14. c. 15. — [g] Sap. 3. b. 7. Dan. 12. a. 3. — [h] Mar. 6. a. 1. Luc. 4. c. 16. — [i] Ioan. 4. e. 42.

ε) Herodes tetrarcha: credit Ioannem ſuſcitatum,

IN illo tempore [a]audiuit Herodes 14 I
tetrarcha famam Ieſu: * & ait pueris A 2
ſuis: Hic eſt Ioannes Baptiſta: ipſe
ſurrexit a mortuis, & ideo virtutes ope-
rantur in eo.

quem alligauerat

* [b]Herodes enim tenuit Ioannem, 3
& alligauit eum: & poſuit in carce-
rem propter Herodiadem vxorem fra-
tris ſui. * Dicebat enim illi Ioannes: 4
Non licet tibi habere eam. * Et vo- 5
lens illum occidere, timuit populum:
[c]quia ſicut prophetam eum habebant.

ac decollauit.

* Die autem natalis Herodis ſaltauit 6
filia Herodiadis in medio, & placuit
Herodi. * Vnde cum iuramento pol- 7
licitus eſt ei dare quodcumque poſtu-
laſſet ab eo. * At illa præmonita a 8
matre ſua, Da mihi, inquit, hic in diſco
caput Ioannis Baptiſtæ. * Et contri- 9
ſtatus eſt rex: propter iuramentum
autem, & eos, qui pariter recumbe-
bant, iuſſit dari. * Miſitq. & decollauit 10
Ioannem in carcere. * Et allatum eſt 11
caput eius in diſco, & datum eſt puellæ,
& attulit matri ſuæ. * Et accedentes 12
diſcipuli eius, tulerunt corpus eius, & B
ſepelierunt illud: & venientes nuncia-
uerunt Ieſu.

d) Ad migrationem de Galilæa.

* [d]Quod cum audiſſet Ieſus, ſeceſſit 13
inde in nauicula, in locum deſertum
ſeorſum: & cum audiſſent turbæ, ſe-

α) Saturatio quinque millium: multitudinem ſatiat,

cutæ ſunt eum pedeſtres de ciuitati-
bus. * Et exiens vidit turbam multam, 14
& miſertus eſt eis, & curauit langui-
dos eorum. * Veſpere autem facto, ac- 15
ceſſerunt ad eum diſcipuli eius, di-
centes: Deſertus eſt locus, & hora iam
præterijt: dimitte turbas, vt euntes in
caſtella, emant ſibi eſcas. * Ieſus au- 16
tem dixit eis: Non habent neceſſe ire:
date illis vos manducare. * Reſponde- 17
runt ei: [e]Non habemus hic niſi quin-
que panes, & duos piſces. * Qui ait 18
eis: Afferte mihi illos huc. * Et cum 19
iuſſiſſet turbam diſcumbere ſuper fœ-
num, acceptis quinque panibus, & duo-
bus piſcibus, aſpiciens in cælum bene-
dixit, & fregit, & dedit diſcipulis panes,
diſcipuli autem turbis. * Et mandu- 20
cauerunt omnes, & ſaturati ſunt. Et C
tulerunt reliquias, duodecim cophinos
21 fragmentorum plenos. * Manducan-
tium autem fuit numerus, quinque
millia virorum, exceptis mulieribus, &
22 paruulis. * [f]Et ſtatim compulit Ieſus
diſcipulos aſcendere in nauiculam, &
præcedere eum trans fretum, donec
23 dimitteret turbas. * Et dimiſſa turba,
[g]aſcendit in montem ſolus orare. Ve-
ſpere autem facto ſolus erat ibi.

ambulat ſuper mare,

24 * nauicula autem in medio mari
iactabatur fluctibus: erat enim contra-
25 rius ventus. * Quarta autem vigilia
noctis, venit ad eos ambulans ſuper
26 mare. * Et videntes eum ſuper mare
ambulantem, turbati ſunt, dicentes:
Quia phantaſma eſt. Et præ timore
27 clamauerunt. * Statimq. Ieſus locu-
tus eſt eis, dicens: Habete fiduciam:
28 ego ſum, nolite timere. * Reſpondens
D autem Petrus dixit: Domine, ſi tu es,
29 iube me ad te venire ſuper aquas. * At
ipſe ait: veni. Et deſcendens Petrus
de nauicula, ambulabat ſuper aquam
30 vt veniret ad Ieſum. * Videns vero
ventum validum, timuit: & cum cœ-
piſſet mergi, clamauit dicens: Domine,
31 ſaluum me fac. * Et continuo Ieſus
extendens manum, apprehendit eum:
& ait illi: Modicæ fidei, quare dubi-
32 taſti? * Et cum aſcendiſſent in naui-
33 culam, ceſſauit ventus. * Qui autem
in nauicula erant, venerunt, & adora-
uerunt eum, dicentes: Vere filius Dei
34 es. * [h]Et cum transfretaſſent, vene-
runt in terram Geneſar.

curat omnes.

35 * Et cum cognouiſſent eum viri loci
illius, miſerunt in vniuerſam regio-
nem illam, & obtulerunt ei omnes male
36 habentes: * & rogabant eum vt vel
fimbriam veſtimenti eius tangerent. Et
quicumque tetigerunt, ſalui facti ſunt.

β) Dicta & facta varia: de traditione ſeniorum

15 I TVnc [i]acceſſerunt ad eum ab Iero-
A ſolymis Scribæ, & Phariſæi, dicentes:
2 * Quare diſcipuli tui tranſgrediuntur
traditionem ſeniorum? non enim la-
uant manus ſuas cum panem mandu-
3 cant. * Ipſe autem reſpondens ait illis:
Quare & vos tranſgredimini manda-
tum Dei propter traditionem veſtram?
4 Nam Deus dixit: * [k]Honora patrem,
& matrem. &: [l]Qui maledixerit patri,
5 vel matri, morte moriatur. * Vos au-

---

a Mar. 6. b. 14. Luc. 9. a. 7. — b Mar. 6. c. 17. Luc. 3. d. 19. — c Inf. 21. c. 26. — d Luc. 9. a. 10. Mar. 6. d. 31. Ioan. 6. a. 1. — e Ioan. 6. a. 9. — f Mar. 6. f. 45. — g Ioan. 6. b. 15. — h Mar. 6. g. 53. — i Mar. 7. a. 1. — k Exo. 20. c. 12. Deut. 5. b. 16. Eph. 6. a. 2. — l Exo. 21. c. 17. Leu. 20. b. 9. Prou. 20. c. 20.

tem dicitis: Quicumque dixerit patri,
vel matri, Munus quodcumque eſt ex
me, tibi proderit: * & non honorifi- 6
cabit patrem ſuum, aut matrem ſuam:
& irritum feciſtis mandatum Dei pro-
pter traditionem veſtram. * Hypocritæ, 7
bene prophetauit de vobis Iſaias, di-
cens: * [a]Populus hic labijs me hono- 8
rat: cor autem eorum longe eſt a me. B
* Sine cauſa autem colunt me, docen- 9
tes doctrinas, & mandata hominum.
* Et conuocatis ad ſe turbis, dixit eis: 10
Audite, & intelligite. * Non quod in- 11
trat in os, coinquinat hominem: ſed
quod procedit ex ore, hoc coinquinat
hominem.

...ebus coinquinantibus;

* Tunc accedentes diſcipuli eius, 12
dixerunt ei: Scis quia Phariſæi audito
verbo hoc, ſcandalizati ſunt? * At 13
ille reſpondens ait: [b]Omnis plantatio,
quam non plantauit Pater meus cæle-
ſtis, eradicabitur. * Sinite illos: [c]cæci 14
ſunt, & duces cæcorum. cæcus autem
ſi cæco ducatum præſtet, ambo in fo-
ueam cadunt. * [d]Reſpondens autem 15
Petrus dixit ei: Ediſſere nobis para-
bolam iſtam. * At ille dixit: Adhuc 16
& vos ſine intellectu eſtis? * Non in- 17
telligitis quia omne, quod in os intrat,
in ventrem vadit, & in ſeceſſum emit-
titur? * Quæ autem procedunt de ore, 18
de corde exeunt, & ea coinquinant
hominem: * de corde enim exeunt 19
cogitationes malæ, homicidia, adul-
teria, fornicationes, furta, falſa teſti- C
monia, blaſphemiæ. * hæc ſunt, quæ 20
coinquinant hominem. Non lotis au-
tem manibus manducare, non coin-
quinat hominem.

...s mulieris Chananææ,

* [e]Et egreſſus inde Ieſus ſeceſſit in 21
partes Tyri, & Sidonis. * Et ecce mu- 22
lier Chananæa a finibus illis egreſſa
clamauit, dicens ei: Miſerere mei Do-
mine fili Dauid: filia mea male a dæ-
monio vexatur. * Qui non reſpon- 23
dit ei verbum. Et accedentes diſcipuli
eius rogabant eum dicentes: Dimitte
eam: quia clamat poſt nos. * Ipſe au- 24
tem reſpondens ait: Non ſum miſſus
niſi [f]ad oues, quæ perierunt domus
Iſrael. * At illa venit, & adorauit eum, 25
dicens: Domine, adiuua me. * Qui re- 26
ſpondens ait: Non eſt bonum ſumere
panem filiorum, & mittere canibus.
27 * At illa dixit: Etiam Domine: nam
& catelli edunt de micis, quæ cadunt
28 de menſa dominorum ſuorum. * Tunc
reſpondens Ieſus, ait illi: O mulier,
magna eſt fides tua: fiat tibi ſicut vis.
Et ſanata eſt filia eius ex illa hora.

ſaturatio quattuor millium;

29 * Et cum tranſiſſet inde Ieſus, venit
ſecus Mare Galilææ: & aſcendens in
30 montem, ſedebat ibi. * [g]Et acceſſerunt
D ad eum turbæ multæ, habentes ſecum
mutos, cæcos, claudos, debiles, & alios
multos: & proiecerunt eos ad pedes
31 eius, & curauit eos: * ita vt turbæ
mirarentur videntes mutos loquentes,
claudos ambulantes, cæcos videntes:
32 & magnificabant Deum Iſrael. * [h]Ieſus
autem, conuocatis diſcipulis ſuis, dixit:
Miſereor turbæ, quia triduo iam per-
ſeuerant mecum, & non habent quod
manducent: & dimittere eos ieiunos
33 nolo, ne deficiant in via. * Et dicunt
ei diſcipuli: Vnde ergo nobis in de-
ſerto panes tantos, vt ſaturemus tur-
34 bam tantam? * Et ait illis Ieſus: Quot
habetis panes? At illi dixerunt: Se-
35 ptem, & paucos piſciculos. * Et præ-
cepit turbæ, vt diſcumberent ſuper
36 terram. * Et accipiens ſeptem panes,
& piſces, & gratias agens, fregit, &
dedit diſcipulis ſuis, & diſcipuli de-
37 derunt populo. * Et comederunt om-
nes, & ſaturati ſunt. Et quod ſuperfuit
de fragmentis, tulerunt ſeptem ſportas
38 plenas. * Erant autem qui manducaue-
runt, quattuor millia hominum, extra
paruulos, & mulieres.

de ſigno a cælo

39 * Et, dimiſſa turba, aſcendit in na-
uiculam: & venit in fines Magedan.
16
1 A ET [i]acceſſerunt ad eum Phariſæi, &
Sadducæi tentantes: & rogauerunt eum
2 vt ſignum de cælo oſtenderet eis. * [k]At
ille reſpondens, ait illis: Facto veſpere
dicitis: Serenum erit, rubicundum eſt
3 enim cælum. * Et mane: Hodie tem-
4 peſtas, rutilat enim triſte cælum. * Fa-
ciem ergo cæli dijudicare noſtis: ſigna
autem temporum non poteſtis ſcire?
[l]Generatio mala & adultera ſignum
quærit: & ſignum non dabitur ei, [m]niſi
ſignum Ionæ prophetæ. Et relictis il-
lis, abijt.

& fermento Phariſæorum.

5 * Et cum veniſſent diſcipuli eius
trans fretum, obliti ſunt panes acci-
6 pere. * Qui dixit illis: [n]Intuemini, &

[a] Iſa. 29. d. 13. Mar. 7. a. 6. — [b] Ioan. 15. a. 2. — [c] Luc. 6. e. 39. — [d] Mar. 7. c. 17. — [e] Mar. 7. c. 24. — [f] Sup. 10. a. 6. Ioan. 10. a. 3. — [g] Iſa. 35. b. 5. — [h] Mar. 8. a. 1. — [i] Mar. 8. b. 11. — [k] Luc. 12. g. 54. — [l] Sup. 12. c. 39. — [m] Ionæ 2. a. 1. — [n] Mar. 8. b. 15. Luc. 12. a. 1.

58

cauete a fermento Pharifæorum, &
Sadducæorum. * At illi cogitabant in- 7
tra fe dicentes: Quia panes non ac-
cepimus. * Sciens autem Iefus, dixit: 8
Quid cogitatis intra vos modicæ fidei,
quia panes non habetis? * Nondum 9
intelligitis, neque recordamini [a] quin- B
que panum in quinque millia homi-
num, & quot cophinos fumpfiftis?
* neque [b] feptem panum in quattuor 10
millia hominum, & quot fportas fum-
pfiftis? * Quare non intelligitis, quia 11
non de pane dixi vobis: Cauete a fer-
mento Pharifæorum, & Sadducæorum?
* Tunc intellexerunt quia non dixerit 12
cauendum a fermento panum, fed a
doctrina Pharifæorum, & Sadducæo-
rum.

γ) Confeffio Petri: Chriftus agnofcitur,

* [c] Venit autem Iefus in partes Cæ- 13
fareæ Philippi: & interrogabat difci-
pulos fuos, dicens: Quem dicunt ho-
mines effe Filium hominis? * At illi 14
dixerunt: Alij Ioannem Baptiftam, alij
autem Eliam, alij vero Ieremiam, aut
vnum ex prophetis. * Dicit illis Iefus: 15
Vos autem quem me effe dicitis? * Re- C 16
fpondens Simon Petrus dixit: [d] Tu es
Chriftus, filius Dei viui. * Refpondens 17
autem Iefus, dixit ei: Beatus es Simon
Bar Iona: quia caro, & fanguis non
reuelauit tibi, fed Pater meus, qui in
cælis eft. * [e] Et ego dico tibi, quia tu 18
es Petrus, & fuper hanc petram ædi-
ficabo ecclefiam meam, & portæ inferi
non præualebunt aduerfus eam. * [f] Et 19
tibi dabo claues regni cælorum. Et
quodcumque ligaueris fuper terram,
erit ligatum & in cælis: & quodcum-
que folueris fuper terram, erit folu-
tum & in cælis.

prædicit mortem fuam,

* Tunc præcepit difcipulis fuis vt 20
nemini dicerent quia ipfe effet Iefus
Chriftus. * Exinde cœpit Iefus oftendere 21
difcipulis fuis, quia oporteret eum ire
Ierofolymam, & multa pati a feniori-
bus, & Scribis, & principibus facer-
dotum, & occidi, & tertia die refur-
gere. * Et affumens eum Petrus, cœpit 22
increpare illum dicens: Abfit a te, D
Domine: non erit tibi hoc. * Qui con- 23
uerfus, dixit Petro: [g] Vade poft me
fatana, fcandalum es mihi: quia non
fapis ea, quæ Dei funt, fed ea, quæ
hominum.
24 * Tunc Iefus dixit difcipulis fuis:
[h] Si quis vult poft me venire, abneget
femetipfum, & tollat crucem fuam, &
25 fequatur me. * [i] Qui enim voluerit
animam fuam faluam facere, perdet
eam. qui autem perdiderit animam
26 fuam propter me, inueniet eam. * Quid
enim prodeft homini, fi mundum vni-
uerfum lucretur, animæ vero fuæ de-
trimentum patiatur? Aut quam dabit
homo commutationem pro anima fua?
27 * Filius enim hominis venturus eft in
gloria Patris fui cum angelis fuis: [k] &
tunc reddet vnicuique fecundum opera
28 eius. * Amen dico vobis, [l] funt qui-
dam de hic ftantibus, qui non gufta-
bunt mortem, donec videant Filium
hominis venientem in regno fuo.

docet nec... ſitatem a... negation...

17

1 A ET [m] poft dies fex affumit Iefus Pe-
trum, & Iacobum, & Ioannem fratrem
eius, & ducit illos in montem excel-
2 fum feorfum: * & transfiguratus eft
ante eos. Et refplenduit facies eius
ficut fol: veftimenta autem eius facta
3 funt alba ficut nix. * Et ecce apparue-
runt illis Moyfes, & Elias cum eo lo-
4 quentes. * Refpondens autem Petrus,
dixit ad Iefum: Domine, bonum eft
nos hic effe: fi vis, faciamus hic tria
tabernacula, tibi vnum, Moyfi vnum,
5 & Eliæ vnum. * Adhuc eo loquente,
ecce nubes lucida obumbrauit eos. [n] Et
ecce vox de nube, dicens: Hic eft Fi-
lius meus dilectus, in quo mihi bene
6 complacui: ipfum audite. * Et au-
dientes difcipuli ceciderunt in faciem
7 fuam, & timuerunt valde. * Et acceffit
Iefus, & tetigit eos: dixitq. eis: Sur-
8 gite, & nolite timere. * Leuantes au-
tem oculos fuos, neminem viderunt,
nifi folum Iefum.

δ) Tra... figurat... Domi... refplen... inter Moyfe... Elia...

9 B * Et defcendentibus illis de monte,
præcepit eis Iefus, dicens: Nemini di-
xeritis vifionem, donec Filius hominis
10 a mortuis refurgat. * Et interrogaue-
runt eum difcipuli, dicentes: [o] Quid
ergo Scribæ dicunt quòd Eliam opor-
11 teat primum venire? * At ille refpon-
dens, ait eis: Elias quidem venturus
12 eft, & reftituet omnia. * dico autem

refpo... de Elia... tur...

[a] Sup. 14. b. 17. Ioan. 6. b. 9. — [b] Sup. 15. d. 34. — [c] Mar. 8. c. 27. Luc. 9. c. 18. — [d] Ioan. 6. g. 70. — [e] Ioan. 1. f. 42. — [f] Ifai. 22. f. 22. Ioan. 20. f. 23. — [g] Mar. 8. d. 33. — [h] Sup. 10. d. 38. Luc. 9. c. 23. & 14. f. 27. — [i] Luc. 17. g. 33. Io. 12. d 25. — [k] Act. 17. g. 31. Rom. 2. a. 6. — [l] Mar. 8. d. 39. Luc. 9. c. 27. — [m] Mar. 9. a. 1. Luc. 9. d. 28. — [n] 2. Pet. 1. d. 17. Sup. 3. d. 17. — [o] Mar. 9. b. 10. Mal. 4. b. 5.

vobis, [a]quia Elias iam venit, & non
cognouerunt eum, [b]ſed fecerunt in eo
quæcumque voluerunt. Sic & Filius
hominis paſſurus eſt ab eis. * Tunc 13
intellexerunt diſcipuli, quia de Ioanne
Baptiſta dixiſſet eis.
...t pue-...um ...ticum. *[c]Et cum veniſſet ad turbam, ac- 14
ceſſit ad eum homo genibus prouo-
lutus ante eum, dicens: Domine, mi-
ſerere filio meo, quia lunaticus eſt, &
male patitur: nam ſæpe cadit in ignem,
& crebro in aquam. * & obtuli eum 15
diſcipulis tuis, & non potuerunt curare
eum. * Reſpondens autem Ieſus, ait: 16
O generatio incredula, & peruerſa, quo-
uſque ero vobiſcum? vſquequo patiar
vos? Afferte huc illum ad me. * Et 17
increpauit illum Ieſus, & exijt ab eo C
dæmonium, & curatus eſt puer ex illa
hora. * Tunc acceſſerunt diſcipuli ad 18
Ieſum ſecreto, & dixerunt: Quare nos
non potuimus eijcere illum? * Dixit 19
illis Ieſus: Propter incredulitatem ve-
ſtram. [d]Amen quippe dico vobis, ſi
habueritis fidem, ſicut granum ſina-
pis, dicetis monti huic, Tranſi hinc
illuc, & tranſibit, & nihil impoſſibile
erit vobis. * Hoc autem genus non 20
eijcitur niſi per orationem, & ieiunium.

...oſtrinæ ...liæ: *Conuerſantibus autem eis in Ga- 21
lilæa, dixit illis Ieſus: [e]Filius hominis
...aſſione, ...ſua, tradendus eſt in manus hominum: * & 22
occident eum, & tertia die reſurget.
Et contriſtati ſunt vehementer.
...ſu ſol-...endo, *Et cum veniſſent Capharnaum, ac- 23
ceſſerunt qui didrachma accipiebant, D
ad Petrum, & dixerunt ei: Magiſter
veſter non ſoluit didrachma? * Ait: 24
Etiam. Et cum intraſſet in domum,
præuenit eum Ieſus, dicens: Quid tibi
videtur Simon? Reges terræ a quibus
accipiunt tributum vel cenſum? a filijs
ſuis, an ab alienis? * Et ille dixit: Ab 25
alienis. Dixit illi Ieſus: Ergo liberi ſunt
filij. * Vt autem non ſcandalizemus 26
eos, vade ad mare, & mitte hamum:
& eum piſcem, qui primus aſcenderit,
tolle: & aperto ore eius, inuenies ſta-
terem: illum ſumens, da eis pro me,
& te.
18
...is ...aior, IN illa hora acceſſerunt diſcipuli ad 1
Ieſum, dicentes: [f]Quis putas, maior A
2 eſt in regno cælorum? * Et aduocans
Ieſus paruulum, ſtatuit eum in medio
3 eorum, * & dixit: [g]Amen dico vobis,
niſi conuerſi fueritis, & efficiamini ſicut
paruuli, non intrabitis in regnum cæ-
4 lorum. * Quicumque ergo humilia-
uerit ſe ſicut paruulus iſte, hic eſt
5 maior in regno cælorum. * Et qui ſu-
ſceperit vnum paruulum talem in no-
mine meo, me ſuſcipit.
6 *[h]qui autem ſcandalizauerit vnum de ſcandalo vitando
de puſillis iſtis, qui in me credunt, expe-
dit ei vt ſuſpendatur mola aſinaria in
collo eius, & demergatur in profun-
7 dum maris. * Væ mundo a ſcandalis.
Neceſſe eſt enim vt veniant ſcandala:
verumtamen væ homini illi, per quem
8 ſcandalum venit. * [i]Si autem manus
tua, vel pes tuus ſcandalizat te: ab-
ſcide eum, & proijce abs te: bonum
tibi eſt ad vitam ingredi debilem, vel
claudum, quàm duas manus, vel duos
pedes habentem mitti in ignem æter-
9 num. * Et ſi oculus tuus ſcandalizat
B te, erue eum, & proijce abs te: bonum
tibi eſt cum vno oculo in vitam in-
trare, quàm duos oculos habentem
mitti in gehennam ignis.
10 *Videte ne contemnatis vnum ex ac dignitate animarum.
his puſillis: dico enim vobis, [k]quia
angeli eorum in cælis ſemper vident
faciem patris mei, qui in cælis eſt.
11 *[l]Venit enim filius hominis ſaluare
12 quod perierat. * Quid vobis videtur?
[m]ſi fuerint alicui centum oues, & erra-
uerit vna ex eis: nonne relinquit no-
nagintanouem in montibus, & vadit
13 quærere eam, quæ errauit? * & ſi con-
tigerit vt inueniat eam: amen dico
vobis, quia gaudet ſuper eam magis
quàm ſuper nonagintanouem, quæ non
14 errauerunt. * Sic non eſt voluntas ante
Patrem veſtrum, qui in cælis eſt, vt
pereat vnus de puſillis iſtis.
15 *[n]Si autem peccauerit in te frater correctione fraterna
tuus, vade, & corripe eum inter te, &
ipſum ſolum. ſi te audierit, lucratus
16 eris fratrem tuum. * ſi autem te non
C audierit, adhibe tecum adhuc vnum,
vel duos, [o]vt in ore duorum, vel trium
17 teſtium ſtet omne verbum. * Quòd ſi
non audierit eos: dic eccleſiæ. ſi au-
tem eccleſiam non audierit: ſit tibi

[a] Sup. 11. b. 14. — [b] Sup. 14. a. 9. — [c] Mar. 9. c. 16. Luc. 9. e. 38. — [d] Luc. 17. b. 6. — [e] Mar. 9. e. 30. Luc. 9. f. 44. Inf. 20. b. 18. — [f] Mar. 9. e. 33. Luc. 9. f. 46. — [g] Inf. 19. b. 14. 1. Cor. 14. d. 20. — [h] Mar. 9. f. 41. Luc. 17. a. 2. — [i] Sup. 5. e. 30. Mar. 9. g. 42. — [k] Pſal. 33. b. 8. — [l] Luc. 19. b. 10. — [m] Luc. 15. a. 4. — [n] Luc. 17. a. 3. Leu. 19. d. 17. Eccl. 19. b. 13. Iac. 5. d. 19. — [o] Deu. 19. d. 15. 2. Cor. 13. a. 1. Heb. 10. e. 28. Ioan. 8. b. 17.

58*

ficut [a] ethnicus, & publicanus. * [b] Amen 18
dico vobis, quæcumque alligaueritis
fuper terram, erunt ligata & in cælo:
& quæcumque folueritis fuper terram,
erunt foluta & in cælo. * Iterum dico 19
vobis, quia fi duo ex vobis confenfe-
rint fuper terram, de omni re quam-
cumque petierint, fiet illis a patre meo,
qui in cælis eft. * Vbi enim funt duo, 20
vel tres congregati in nomine meo,
ibi fum in medio eorum.
& placabilitate. * Tunc accedens Petrus ad eum, di- 21
xit: [c] Domine quoties peccabit in me
frater meus, & dimittam ei? vfque fepties?
* Dicit illi Iefus: Non dico tibi vfque 22
fepties: fed vfque feptuagies fepties.
* Ideo affimilatum eft regnum cælo- 23
rum homini regi, qui voluit rationem
ponere cum feruis fuis. * Et cum cœ- 24
piffet rationem ponere, oblatus eft ei
vnus, qui debebat ei decem millia ta-
lenta. * Cum autem non haberet vnde 25
redderet, iuffit eum dominus eius ve-
nundari, & vxorem eius, & filios, &
omnia, quæ habebat, & reddi. * Pro- 26
cidens autem feruus ille, orabat eum, D
dicens: Patientiam habe in me, & om-
nia reddam tibi. * Mifertus autem do- 27
minus ferui illius, dimifit eum, & de-
bitum dimifit ei. * Egreffus autem 28
feruus ille inuenit vnum de conferuis
fuis, qui debebat ei centum denarios:
& tenens fuffocabat eum, dicens: Redde
quod debes. * Et procidens conferuus 29
eius, rogabat eum, dicens: Patientiam
habe in me, & omnia reddam tibi.
* Ille autem noluit: fed abijt, & mifit 30
eum in carcerem donec redderet de-
bitum. * Videntes autem conferui eius 31
quæ fiebant, contriftati funt valde: &
venerunt, & narrauerunt domino fuo
omnia, quæ facta fuerant. * Tunc vo- 32
cauit illum dominus fuus: & ait illi:
Serue nequam, omne debitum dimifi
tibi quoniam rogafti me: * nonne 33
ergo oportuit & te mifereri conferui
tui, ficut & ego tui mifertus fum? * Et 34
iratus dominus eius tradidit eum tor-
toribus, quoadufque redderet vniuer-
fum debitum. * Sic & Pater meus 35
cæleftis faciet vobis, fi non remiferi-
tis vnufquifque fratri fuo de cordibus
veftris.

19 ET factum eft, cum confummaffet c) Ad ite vltimum
1 A Iefus fermones iftos, migrauit a Gali-
læa, & [d] venit in fines Iudææ trans migrat a Galilæa
2 Iordanem, * & fecutæ funt eum turbæ
multæ, & curauit eos ibi.
3 * [e] Et accefferunt ad eum Pharifæi docet de matrimonio & virginitate,
tentantes eum, & dicentes: Si licet
homini dimittere vxorem fuam, qua-
4 cumque ex caufa? * Qui refpondens,
ait eis: Non legiftis, quia [f] qui fecit
hominem ab initio, mafculum, & fe-
5 minam fecit eos? & dixit: * [g] Propter
hoc dimittet homo patrem, & matrem,
& adhærebit vxori fuæ, & erunt duo
6 in carne vna. * itaque iam non funt
duo, fed vna caro. Quod ergo Deus
7 coniunxit, homo non feparet. * Di-
cunt illi: [h] Quid ergo Moyfes man-
dauit dare libellum repudij, & dimit-
8 tere? * Ait illis: Quoniam Moyfes ad
B duritiam cordis veftri permifit vobis
dimittere vxores veftras: ab initio au-
9 tem non fuit fic. * [i] Dico autem vo-
bis, quia quicumque dimiferit vxorem
fuam, nifi ob fornicationem, & aliam
duxerit, mœchatur: & qui dimiffam
10 duxerit, mœchatur. * Dicunt ei difci-
puli eius: Si ita eft caufa hominis
11 cum vxore, non expedit nubere. * Qui
dixit illis: Non omnes capiunt verbum
12 iftud, fed quibus datum eft. * Sunt
enim eunuchi, qui de matris vtero fic
nati funt: & funt eunuchi, qui facti
funt ab hominibus: & funt eunuchi,
qui feipfos caftrauerunt propter re-
gnum cælorum. Qui poteft capere ca-
piat.
13 * [k] Tunc oblati funt ei paruuli, vt benedi parui
manus eis imponeret, & oraret. Difci-
14 puli autem increpabant eos. * Iefus
vero ait eis: [l] Sinite paruulos, & no-
lite eos prohibere ad me venire: ta-
15 lium eft enim regnum cælorum. * Et
cum impofuiffet eis manus, abijt inde.
16 * [m] Et ecce vnus accedens, ait illi: vocat a lefcent diuite
Magifter bone, quid boni faciam vt
17 habeam vitam æternam? * Qui dixit
ei: Quid me interrogas de bono? Vnus
eft bonus, Deus. Si autem vis ad vi-
18 tam ingredi, ferua mandata. * Dicit
C illi: Quæ? Iefus autem dixit: [n] Non
homicidium facies: Non adulterabis:
Non facies furtum: Non falfum tefti-

---

[a] 2. Thef. 3. d. 14. 1. Cor. 5. b. 9. — [b] Ioan. 20. f. 23. — [c] Luc. 17. a. 4. — [d] Mar. 10. a. 1. — [e] Mar. 10. a. 2. — [f] Gen. 1. d. 27. — [g] Gen. 2. d. 24. Ephef. 5. g. 31. 1. Cor. 6. d. 16. — [h] Deut. 24. a. 1. — [i] Sup. 5. e. 32. Mar. 10. b. 11. Luc. 16. e. 18. 1. Cor. 7. b. 10. — [k] Mar. 10. b. 13. Luc. 18. c. 15. — [l] Sup. 18. a. 3. — [m] Mar. 10. b. 17. Luc. 18. d. 18. — [n] Exo. 20. c. 13.

monium dices: * Honora patrem tuum, 19
& matrem tuam, & diliges proximum
tuum ſicut teipſum. * Dicit illi ado- 20
leſcens: Omnia hæc cuſtodiui a iu-
uentute mea, quid adhuc mihi deeſt?
* Ait illi Ieſus: Si vis perfectus eſſe, 21
vade, vende quæ habes, & da paupe-
ribus, & habebis theſaurum in cælo:
& veni, ſequere me. * Cum audiſſet 22
autem adoleſcens verbum, abijt triſtis:
erat enim habens multas poſſeſſiones.

ferit de uitijs & upertate,

* Ieſus autem dixit diſcipulis ſuis: 23
Amen dico vobis, quia diues difficile
intrabit in regnum cælorum. * Et ite- 24
rum dico vobis: Facilius eſt camelum
per foramen acus tranſire, quàm diui-
tem intrare in regnum cælorum. * Au- 25
ditis autem his, diſcipuli mirabantur D
valde, dicentes: Quis ergo poterit ſal-
uus eſſe? * Aſpiciens autem Ieſus, 26
dixit illis: Apud homines hoc impoſ-
ſibile eſt: apud Deum autem omnia
poſſibilia ſunt. * Tunc reſpondens Pe- 27
trus, dixit ei: Ecce nos reliquimus
omnia, & ſecuti ſumus te: quid ergo
erit nobis? * Ieſus autem dixit illis: 28
Amen dico vobis, quòd vos, qui ſe-
cuti eſtis me, in regeneratione cum
ſederit filius hominis in ſede maieſta-
tis ſuæ, ſedebitis & vos ſuper ſedes
duodecim, iudicantes duodecim tribus
Iſrael. * Et omnis, qui reliquerit do- 29
mum, vel fratres, aut ſorores, aut pa-
trem, aut matrem, aut vxorem, aut
filios, aut agros propter nomen meum,
centuplum accipiet, & vitam æternam
poſſidebit. * [a]Multi autem erunt primi 30
nouiſſimi, & nouiſſimi primi.

roponit rabolam erario-rum.

20
SImile eſt regnum cælorum homini 1
patrifamilias, qui exijt primo mane A
conducere operarios in vineam ſuam.
* Conuentione autem facta cum ope- 2
rarijs ex denario diurno, miſit eos in
vineam ſuam. * Et egreſſus circa ho- 3
ram tertiam, vidit alios ſtantes in foro
otioſos, * & dixit illis: Ite & vos in 4
vineam meam, & quod iuſtum fuerit
dabo vobis. * Illi autem abierunt. Ite- 5
rum autem exijt circa ſextam, & no-
nam horam: & fecit ſimiliter. * Circa 6
vndecimam vero exijt, & inuenit alios
ſtantes, & dicit illis: Quid hic ſtatis
tota die otioſi? * Dicunt ei: Quia nemo 7
nos conduxit. Dicit illis: Ite & vos in
vineam meam. * Cum ſero autem fa- 8
ctum eſſet, dicit dominus vineæ procu-
ratori ſuo: Voca operarios, & redde
illis mercedem incipiens a nouiſſimis
9 vſque ad primos. * Cum veniſſent ergo
B qui circa vndecimam horam venerant,
10 acceperunt ſingulos denarios. * Veni-
entes autem & primi, arbitrati ſunt quòd
plus eſſent accepturi: acceperunt au-
11 tem & ipſi ſingulos denarios. * Et acci-
pientes murmurabant aduerſus patrem-
12 familias, * dicentes: Hi nouiſſimi vna
hora fecerunt, & pares illos nobis feciſti,
qui portauimus pondus diei, & æſtus.
13 * At ille reſpondens vni eorum, dixit:
Amice non facio tibi iniuriam: nonne
14 ex denario conueniſti mecum? * Tolle
quod tuum eſt, & vade: volo autem &
15 huic nouiſſimo dare ſicut & tibi. * Aut
non licet mihi quod volo, facere? an
oculus tuus nequam eſt, quia ego bo-
16 nus ſum? * [b]Sic erunt nouiſſimi primi,
& primi nouiſſimi. multi enim ſunt
vocati, pauci vero electi.

f) Ad finem magiſterij.
α) Iter in Ieruſalem: aſcendens

17 * [c]Et aſcendens Ieſus Ieroſolymam,
aſſumpſit duodecim diſcipulos ſecreto,
18 & ait illis: * Ecce aſcendimus Iero-
ſolymam, & filius hominis tradetur
principibus ſacerdotum, & Scribis, &
19 condemnabunt eum morte, * & tra-
C dent eum Gentibus ad illudendum, &
flagellandum, & crucifigendum, & ter-
tia die reſurget.

a filijs Zebedæi rogatur,

20 * [d]Tunc acceſſit ad eum mater filio-
rum Zebedæi cum filijs ſuis, adorans
21 & petens aliquid ab eo. * Qui dixit ei:
Quid vis? Ait illi: Dic vt ſedeant hi
duo filij mei, vnus ad dexteram tuam,
22 & vnus ad ſiniſtram in regno tuo. * Re-
ſpondens autem Ieſus, dixit: Neſcitis
quid petatis. Poteſtis bibere calicem,
quem ego bibiturus ſum? Dicunt ei:
23 Poſſumus. * Ait illis: Calicem qui-
dem meum bibetis: ſedere autem ad
dexteram meam vel ſiniſtram non eſt
meum dare vobis, ſed quibus paratum
24 eſt a Patre meo. * [e]Et audientes de-
cem, indignati ſunt de duobus fratri-
25 bus. * [f]Ieſus autem vocauit eos ad ſe,
& ait: Scitis quia principes gentium
dominantur eorum: & qui maiores
26 ſunt, poteſtatem exercent in eos. * Non
D ita erit inter vos: ſed quicumque vo-
luerit inter vos maior fieri, ſit veſter

[a] Inf. 20. b. 16. Mar. 10. e. 31. Luc. 13. f. 30. — [b] Sup. 19. d. 30. Mar. 10. e. 31. Luc. 13. f. 30. — [c] Mar. 10. e. 32. Luc. 18. f. 31. — [d] Mar. 10. e. 35. — [e] Mar. 10. f. 41. — [f] Luc. 22. c. 25.

miniſter: * & qui voluerit inter vos 27
primus eſſe, erit veſter ſeruus. * [a]ſicut 28
filius hominis non venit miniſtrari, ſed
miniſtrare, & dare animam ſuam, re-
demptionem pro multis.

ſanat duos cæcos,

* [b]Et egredientibus illis ab Iericho, 29
ſecuta eſt eum turba multa, * & ecce 30
duo cæci ſedentes ſecus viam, audie-
runt, quia Ieſus tranſiret: & clamaue-
runt, dicentes: Domine miſerere noſtri,
fili Dauid. * Turba autem increpabat 31
eos vt tacerent. At illi magis clamabant,
dicentes: Domine, miſerere noſtri, fili
Dauid. * Et ſtetit Ieſus, & vocauit eos, 32
& ait: Quid vultis vt faciam vobis? * Di- 33
cunt illi: Domine, vt aperiantur oculi
noſtri. * Miſertus autem eorum Ieſus, 34
tetigit oculos eorum. Et confeſtim vi-
derunt, & ſecuti ſunt eum.

21

triumphans ingreditur Ieroſolymam.

ET [c]cum appropinquaſſent Ieroſoly- 1
mis, & veniſſent Bethphage ad Montem A
olueti: tunc Ieſus miſit duos diſcipu-
los, * dicens eis: Ite in caſtellum, quod 2
contra vos eſt, & ſtatim inuenietis aſinam
alligatam, & pullum cum ea: ſoluite,
& adducite mihi: * & ſiquis vobis ali- 3
quid dixerit, dicite quia Dominus his
opus habet: & confeſtim dimittet eos.
* Hoc autem totum factum eſt, vt adim- 4
pleretur quod dictum eſt per Prophe-
tam dicentem: * [d]Dicite filiæ Sion: 5
Ecce rex tuus venit tibi manſuetus,
ſedens ſuper aſinam, & pullum filium
ſubiugalis. * Euntes autem diſcipuli 6
fecerunt ſicut præcepit illis Ieſus. * Et 7
adduxerunt aſinam, & pullum: & im-
poſuerunt ſuper eos veſtimenta ſua,
& eum deſuper ſedere fecerunt. * Plu- 8
rima autem turba ſtrauerunt veſti-
menta ſua in via: alij autem cædebant
ramos de arboribus, & ſternebant in
via: * turbæ autem, quæ præcedebant, 9
& quæ ſequebantur, clamabant, dicen-
tes: Hoſanna filio Dauid: [e]benedictus,
qui venit in nomine Domini: hoſanna
in altiſſimis. * Et cum intraſſet Iero- 10
ſolymam, commota eſt vniuerſa ciui- B
tas, dicens: Quis eſt hic? * Populi 11
autem dicebant: Hic eſt Ieſus pro-
pheta a Nazareth Galilææ.

β) Finis magiſterij publici:

* [f]Et intrauit Ieſus in templum Dei, 12
& eijciebat omnes vendentes, & emen-
tes in templo, & menſas numulario-
rum, & cathedras vendentium colum-
13 bas euertit: * & dicit eis: Scriptum
eſt: [g]Domus mea domus orationis vo-
cabitur: vos autem feciſtis illam ſpe-
luncam latronum.

templum purgat,

14 * Et acceſſerunt ad eum cæci, &
15 claudi in templo: & ſanauit eos. * Vi-
dentes autem principes ſacerdotum, &
Scribæ mirabilia, quæ fecit, & pueros
clamantes in templo, & dicentes: Ho-
16 ſanna filio Dauid: indignati ſunt, * &
dixerunt ei: Audis quid iſti dicunt?
Ieſus autem dixit eis: Vtique. num-
quam legiſtis: [h]Quia ex ore infantium,
17 & lactentium perfeciſti laudem? * Et
relictis illis, abijt foras extra Ciuitatem
in Bethaniam: ibiq. manſit.

a pueris laudatur,

18 * Mane autem reuertens in Ciuita-
19 tem, eſurijt. * [i]Et videns fici arborem
vnam ſecus viam, venit ad eam: &
nihil inuenit in ea niſi folia tantum,
& ait illi: Numquam ex te fructus na-
ſcatur in ſempiternum. Et arefacta eſt
continuo ficulnea.

fico imprecatur,

20 * [k]Et videntes diſcipuli, mirati ſunt,
dicentes: Quomodo continuo aruit?
21 * Reſpondens autem Ieſus, ait eis:
Amen dico vobis, ſi habueritis fidem,
& non hæſitaueritis, non ſolum de
ficulnea facietis, ſed & ſi monti huic
dixeritis, Tolle, & iacta te in mare,
22 fiet. * [l]Et omnia quæcumque petie-
ritis in oratione credentes, accipietis.

fidei virtutem docet,

23 * Et cum veniſſet in templum, ac-
ceſſerunt ad eum docentem, principes
ſacerdotum, & ſeniores populi, dicen-
tes: [m]In qua poteſtate hæc facis? Et
24 quis tibi dedit hanc poteſtatem? * Re-
ſpondens Ieſus dixit eis: Interrogabo
vos & ego vnum ſermonem: quem ſi
dixeritis mihi, & ego vobis dicam in
25 qua poteſtate hæc facio. * Baptiſmus
C Ioannis vnde erat? e cælo, an ex ho-
minibus? At illi cogitabant inter ſe,
26 dicentes: * Si dixerimus, e cælo, dicet
nobis: Quare ergo non crediḋiſtis illi?
Si autem dixerimus, ex hominibus,
timemus turbam: [n]omnes enim habe-
27 bant Ioannem ſicut prophetam. * Et
reſpondentes Ieſu, dixerunt: Neſcimus.
Ait illis & ipſe: Nec ego dico vobis
in qua poteſtate hæc facio.

de baptiſmo Ioannis interrogat,

[a] Phil. 2. a. 7. — [b] Mar. 10. g. 46. Luc. 18. f. 35. — [c] Mar. 11. a. 1. Luc. 19. e. 29. — [d] Iſa. 62. d. 11. Zach. 9. b. 9. Ioan. 12. c. 15. — [e] Pſ. 117. d. 26. Mar. 11. b. 10. Luc. 19. f. 38. — [f] Ioan. 2. c. 14. Deu. 14. d. 25. — [g] Iſai. 56. c. 7. Ier. 7. b. 11. — [h] Pſal. 8. a. 3. — [i] Mar. 11. b. 13. — [k] Mar. 11. c. 20. — [l] Sup. 7. b. 7. 1. Io. 3. d. 22. — [m] Mar. 11. d. 28. Luc. 20. a. 2. — [n] Sup. 14. a. 5.

ponit abolas orum,

* Quid autem vobis videtur? Homo 28
quidam habebat duos filios, & acce-
dens ad primum, dixit: Fili, vade ho-
die, operare in vinea mea. * Ille autem 29
respondens, ait: Nolo. Postea autem,
pœnitentia motus, abijt. * Accedens 30
autem ad alterum, dixit similiter. At
ille respondens, ait: Eo, domine, &
non iuit. * quis ex duobus fecit vo- 31
luntatem patris? Dicunt ei: Primus.
Dicit illis Iesus: Amen dico vobis, quia
publicani, & meretrices præcedent vos
in regnum Dei. * Venit enim ad vos 32
Ioannes in via iustitiæ, & non credi-
distis ei. publicani autem, & meretri-
ces crediderunt ei: vos autem videntes
nec pœnitentiam habuistis postea, vt
crederetis ei.

icolarum alorum,

* Aliam parabolam audite: [a] Homo 33
erat paterfamilias, qui plantauit vienam, D
& sepem circumdedit ei, & fodit in ea
torcular, & ædificauit turrim, & loca-
uit eam agricolis, & peregre profectus
est. * Cum autem tempus fructuum 34
appropinquasset, misit seruos suos ad
agricolas, vt acciperent fructus eius.
* Et agricolæ, apprehensis seruis eius, 35
alium ceciderunt, alium occiderunt,
alium vero lapidauerunt. * Iterum mi- 36
sit alios seruos plures prioribus, &
fecerunt illis similiter. * Nouissime au- 37
tem misit ad eos filium suum, dicens:
Verebuntur filium meum. * Agricolæ 38
autem videntes filium, dixerunt intra
se: [b] Hic est heres, venite, occidamus
eum, & habebimus hereditatem eius.
* Et apprehensum eum eiecerunt extra 39
vineam, & occiderunt. * Cum ergo 40
venerit dominus vineæ, quid faciet agri-
colis illis? * Aiunt illi: Malos male 41
perdet: & vineam suam locabit alijs
agricolis, qui reddant ei fructum tem-
poribus suis. * Dicit illis Iesus: Num- 42
quam legistis in Scripturis: [c] Lapidem,
quem reprobauerunt ædificantes, hic
factus est in caput anguli? A Domino
factum est istud, & est mirabile in ocu-
lis nostris: * ideo dico vobis, quia au- 43
feretur a vobis regnum Dei, & dabitur
genti facienti fructus eius. * Et qui 44
ceciderit super lapidem istum, confrin-
getur: super quem vero ceciderit, con-
teret eum. * Et cum audissent princi- 45
pes sacerdotum, & Pharisæi parabolas
eius, cognouerunt quòd de ipsis dice-
46 ret. * Et quærentes eum tenere, timu-
erunt turbas: quoniam sicut prophetam
22 eum habebant.

nuptiarum regalium;

1 ET respondens Iesus, dixit iterum
A
2 in parabolis eis, dicens: * [d] Simile fa-
ctum est regnum cælorum homini regi,
3 qui fecit nuptias filio suo. * Et misit
seruos suos vocare inuitatos ad nuptias,
4 & nolebant venire. * Iterum misit alios
seruos, dicens: Dicite inuitatis: Ecce
prandium meum paraui, tauri mei, &
altilia occisa sunt, & omnia parata:
5 venite ad nuptias. * Illi autem negle-
xerunt: & abierunt, alius in villam
suam, alius vero ad negotiationem
6 suam: * reliqui vero tenuerunt seruos
eius, & contumelijs affectos occiderunt.
7 * Rex autem cum audisset, iratus est:
& missis exercitibus suis, perdidit ho-
micidas illos, & ciuitatem illorum suc-
8 cendit. * Tunc ait seruis suis: Nuptiæ
quidem paratæ sunt, sed qui inuitati
9 erant, non fuerunt digni. * ite ergo
ad exitus viarum, & quoscumque in-
10 ueneritis, vocate ad nuptias. * Et egressi
B serui eius in vias, congregauerunt om-
nes, quos inuenerunt, malos & bonos:
& impletæ sunt nuptiæ discumben-
11 tium. * Intrauit autem rex vt videret
discumbentes, & vidit ibi hominem
12 non vestitum veste nuptiali. * Et ait
illi: Amice, quomodo huc intrasti non
habens vestem nuptialem? At ille ob-
13 mutuit. * Tunc dixit rex ministris:
[e] Ligatis manibus, & pedibus eius, mit-
tite eum in tenebras exteriores: ibi
14 erit fletus, & stridor dentium. * Multi
enim sunt vocati, pauci vero electi.

docet de tributo,

15 * [f] Tunc abeuntes Pharisæi, consi-
lium inierunt vt caperent eum in ser-
16 mone. * Et mittunt ei discipulos suos
cum Herodianis dicentes: Magister,
scimus quia verax es, & viam Dei in
veritate doces, & non est tibi cura de
aliquo: non enim respicis personam
17 hominum: * dic ergo nobis quid tibi
videtur, licet censum dare Cæsari, an
18 non? * Cognita autem Iesus nequitia
eorum, ait: Quid me tentatis hypo-
19 critæ? * ostendite mihi numisma cen-
sus. At illi obtulerunt ei denarium.
20 * Et ait illis Iesus: Cuius est imago
21 hæc, & superscriptio? * Dicunt ei:

[a] Mar. 12. a. 1. Luc. 20. b. 9. Isai. 5. a. 1. Ier. 2. c. 21. — [b] Inf. 26. a. 4. & 27. a. 1. Ioan. 11. g. 53. — [c] Ps. 117. c. 22. Act. 4. b. 11. Rom. 9. g. 33. 1. Pet. 2. b. 7. — [d] Luc. 14. d. 16. Apoc. 19. b. 9. — [e] Sup. 8. b. 12. & 13. f. 42. Inf. 25. c. 30. — [f] Mar. 12. a. 13. Luc. 20. d. 20.

Cæſaris. Tunc ait illis: [a] Reddite ergo
quæ ſunt Cæſaris, Cæſari: & quæ ſunt
Dei, Deo. * Et audientes mirati ſunt, 22
& relicto eo abierunt. C
de reſurrectione mortuorum, * In illo die acceſſerunt ad eum 23
[b] Sadducæi, qui dicunt non eſſe re-
ſurrectionem: & interrogauerunt eum,
* dicentes: Magiſter, Moyſes dixit: [c] Si 24
quis mortuus fuerit non habens filium,
vt ducat frater eius vxorem illius, &
ſuſcitet ſemen fratri ſuo. * Erant au- 25
tem apud nos ſeptem fratres: & pri-
mus, vxore ducta, defunctus eſt: &
non habens ſemen, reliquit vxorem
ſuam fratri ſuo. * Similiter ſecundus, 26
& tertius vſque ad ſeptimum. * No- 27
uiſſime autem omnium & mulier de-
functa eſt. * In reſurrectione ergo cuius 28
erit de ſeptem vxor? omnes enim ha-
buerunt eam. * Reſpondens autem 29
Ieſus, ait illis: Erratis neſcientes Scri-
pturas, neque virtutem Dei. * In re- 30
ſurrectione enim neque nubent, neque
nubentur: ſed erunt ſicut angeli Dei in
cælo. * De reſurrectione autem mor- 31
tuorum non legiſtis quod dictum eſt
a Deo dicente vobis: * [d] Ego ſum Deus 32
Abraham, & Deus Iſaac, & Deus Ia- D
cob? Non eſt Deus mortuorum, ſed
viuentium. * Et audientes turbæ, mi- 33
rabantur in doctrina eius.
mandato magno, * [e] Phariſæi autem audientes quòd 34
ſilentium impoſuiſſet Sadducæis, con-
uenerunt in vnum: * & interrogauit 35
eum vnus ex eis legis doctor, tentans
eum: * Magiſter, quod eſt mandatum 36
magnum in Lege? * Ait illi Ieſus: [f] Di- 37
liges Dominum Deum tuum ex toto
corde tuo, & in tota anima tua, & in
tota mente tua. * Hoc eſt maximum, 38
& primum mandatum. * Secundum 39
autem ſimile eſt huic: [g] Diliges proxi-
mum tuum, ſicut teipſum. * In his 40
duobus mandatis vniuerſa lex pendet,
& prophetæ.
filio Dauid; * Congregatis autem Phariſæis, in- 41
terrogauit eos Ieſus, * dicens: Quid 42
vobis videtur de Chriſto? cuius filius
eſt? Dicunt ei: Dauid. * Ait illis: 43
Quomodo ergo Dauid in ſpiritu vo-
cat eum Dominum, dicens: * [h] Dixit 44
Dominus Domino meo: ſede a dextris
meis, donec ponam inimicos tuos ſca-
45 bellum pedum tuorum? * Si ergo Da-
uid vocat eum Dominum, quomodo
46 filius eius eſt? * & nemo poterat ei
reſpondere verbum: neque auſus fuit
quiſquam ex illa die eum amplius in-
23 terrogare.
1 TVnc Ieſus locutus eſt ad turbas, non im[...]
A
2 & ad diſcipulos ſuos, * dicens: Super Scri[...] & Pha[...]
cathedram Moyſi ſederunt [i] Scribæ, &
3 Phariſæi. * Omnia ergo quæcumque
dixerint vobis, ſeruate, & facite: ſecun-
dum opera vero eorum nolite facere:
4 dicunt enim, & non faciunt. * [k] Alli-
gant enim onera grauia, & importa-
bilia, & imponunt in humeros homi-
num: digito autem ſuo nolunt ea mo-
5 uere. * Omnia vero opera ſua faciunt
vt videantur ab hominibus: [l] dilatant
enim phylacteria ſua, & magnificant
6 fimbrias. * [m] Amant autem primos re-
cubitus in cœnis, & primas cathedras
7 in ſynagogis, * & ſalutationes in foro,
8 & vocari ab hominibus Rabbi. * [n] Vos
autem nolite vocari Rabbi. vnus eſt
enim Magiſter veſter, omnes autem
9 vos fratres eſtis. * [o] Et patrem nolite
vocare vobis ſuper terram: vnus eſt
enim Pater veſter, qui in cælis eſt.
10 * Nec vocemini magiſtri: quia Magi-
11 ſter veſter vnus eſt, Chriſtus. * Qui
B maior eſt veſtrum, erit miniſter veſter.
12 * [p] Qui autem ſe exaltauerit, humilia-
bitur: & qui ſe humiliauerit, exalta-
bitur.
13 * Væ autem vobis Scribæ, & Phari- quoru[...] hypocri[...]
ſæi hypocritæ: quia clauditis regnum
cælorum ante homines. vos enim non
intratis, nec introeuntes ſinitis intrare.
14 * Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypo-
critæ: [q] quia comeditis domos vidua-
rum, orationes longas orantes: pro-
pter hoc amplius accipietis iudicium.
15 * Væ vobis Scribæ, & Phariſæi hypo-
critæ: quia circuitis mare, & aridam,
vt faciatis vnum proſelytum: & cum
fuerit factus, facitis eum filium ge-
16 hennæ duplo quàm vos. * Væ vobis
duces cæci, qui dicitis: Quicumque
iurauerit per templum, nihil eſt: qui
autem iurauerit in auro templi, debet.
17 * Stulti, & cæci: Quid enim maius eſt,
aurum, an templum, quod ſanctificat
18 aurum? * Et quicumque iurauerit in

[a] Rom. 13. b. 7. — [b] Act. 23. b. 8. — [c] Mar. 12. b. 19. Luc. 20. e. 28. Deut. 25. a. 5. — [d] Exod. 3. b. 6. — [e] Mar. 12. c. 28. Luc. 10. e. 25 — [f] Deut. 6. a. 5. — [g] Leu. 19. d. 18. Mar. 12. c. 31. — [h] Luc. 20. f. 42. Pſ. 109. a. 1. — [i] 2. Eſd. 8. a. 4. — [k] Luc. 11. f. 46. Act. 15. b. 10. — [l] Deut. 6. b. 8. Nu. 15. d. 38. — [m] Mar. 12. d. 39. Luc. 11. f. 43. & 20. g. 46. — [n] Iac. 3. a. 1. — [o] Mal. 1. b. 6. — [p] Luc. 14. b. 11. & 18. c. 14. — [q] Mar. 12. d. 40. Luc. 20. g. 47.

altari, nihil eſt: quicumque autem
iurauerit in dono, quod eſt ſuper il-
lud, debet. * Cæci: Quid enim maius 19
eſt, donum, an altare, quod ſanctificat
donum? * Qui ergo iurat in altari, 20
iurat in eo, & in omnibus, quæ ſuper C
illud ſunt. * & quicumque iurauerit 21
in templo, iurat in illo, & in eo, qui
habitat in ipſo: * & qui iurat in cælo, 22
iurat in throno Dei, & in eo, qui ſe-
det ſuper eum. * [a]Væ vobis Scribæ, 23
& Phariſæi hypocritæ: qui decimatis
mentham, & anethum, & cyminum,
& reliquiſtis quæ grauiora ſunt legis,
iudicium, & miſericordiam, & fidem.
hæc oportuit facere, & illa non omit-
tere. * Duces cæci, excolantes culicem, 24
camelum autem glutientes. * Væ vo- 25
bis Scribæ, & Phariſæi hypocritæ, quia
mundatis quod deforis eſt calicis, &
paropſidis: intus autem pleni eſtis ra-
pina, & immunditia. * Phariſæe cæce, 26
munda prius quod intus eſt calicis, &
paropſidis, vt fiat id, quod deforis eſt,
mundum. * Væ vobis Scribæ, & Pha- 27
riſæi hypocritæ: quia ſimiles eſtis ſe-
pulchris dealbatis, quæ aforis parent
hominibus ſpecioſa, intus vero plena
ſunt oſſibus mortuorum, & omni ſpur-
citia. * ſic & vos aforis quidem pare- 28
tis hominibus iuſti: intus autem pleni
eſtis hypocriſi, & iniquitate. * Væ vo- 29
bis Scribæ, & Phariſæi hypocritæ, qui
ædificatis ſepulchra prophetarum, &
ornatis monumenta iuſtorum, * & di- 30
citis: Si fuiſſemus in diebus patrum
noſtrorum, non eſſemus ſocij eorum in
ſanguine prophetarum. * itaque teſti- 31
monio eſtis vobiſmetipſis, quia filij eſtis D
eorum, qui prophetas occiderunt. * Et 32
vos implete menſuram patrum veſtro-
punietur, rum. * [b]Serpentes genimina vipera- 33
rum, quomodo fugietis a iudicio ge-
hennæ? * Ideo ecce ego mitto ad vos 34
prophetas, & ſapientes, & ſcribas, &
ex illis occidetis, & crucifigetis, & ex
eis flagellabitis in ſynagogis veſtris,
& perſequemini de ciuitate in ciuita-
tem: * vt veniat ſuper vos omnis ſan- 35
guis iuſtus, qui effuſus eſt ſuper ter-
ram, [c]a ſanguine Abel iuſti vſque ad
ſanguinem [d]Zachariæ, filij Barachiæ,
quem occidiſtis inter templum & al-
36 tare. * Amen dico vobis, venient hæc
omnia ſuper generationem iſtam.
37 * [e]Ierusalem Ieruſalem, quæ occidis Ieruſalem deploratur.
prophetas, & lapidas eos, qui ad te
miſſi ſunt, quoties volui congregare
filios tuos, quemadmodum gallina con-
gregat pullos ſuos ſub alas, & nolu-
38 iſti? * Ecce relinquetur vobis domus
39 veſtra deſerta. * Dico enim vobis, non
me videbitis amodo, donec dicatis:
Benedictus, qui venit in nomine Do-
mini.

24
1 ET [f]egreſſus Ieſus de templo, ibat. γ) Finis magiſterij priuati:
A Et acceſſerunt diſcipuli eius, vt oſten-
2 derent ei ædificationes templi. * Ipſe
autem reſpondens dixit illis: Videtis interrogantibus prædicit
hæc omnia? Amen dico vobis, [g]non
relinquetur hic lapis ſuper lapidem,
3 qui non deſtruatur. * Sedente autem
eo ſuper Montem oliueti, acceſſerunt
ad eum diſcipuli ſecreto, dicentes: Dic
nobis, quando hæc erunt? & quod
ſignum aduentus tui, & conſumma-
tionis ſæculi?
4 * Et reſpondens Ieſus, dixit eis: [h]Vi- ſigna aduentus ſui,
5 dete nequis vos ſeducat. * multi enim
venient in nomine meo, dicentes: Ego
6 ſum Chriſtus: & multos ſeducent. * Au-
dituri enim eſtis prælia, & opiniones
præliorum. Videte ne turbemini. opor-
tet enim hæc fieri, ſed nondum eſt
7 finis. * conſurget enim gens in gen-
tem, & regnum in regnum, & erunt
peſtilentiæ, & fames, & terræmotus
8 per loca. * hæc autem omnia initia
9 ſunt dolorum. * [i]Tunc tradent vos in
tribulationem, & occident vos: & eri-
tis odio omnibus gentibus propter no-
10 men meum. * Et tunc ſcandalizabun-
B tur multi, & inuicem tradent, & odio
11 habebunt inuicem. * Et multi pſeudo-
prophetæ ſurgent, & ſeducent multos.
12 * Et quoniam abundauit iniquitas, re-
13 frigeſcet charitas multorum. * qui au-
tem perſeuerauerit vſque in finem, hic
14 ſaluus erit. * Et prædicabitur hoc Euan-
gelium regni in vniuerſo orbe, in te-
ſtimonium omnibus gentibus: & tunc
veniet conſummatio.
15 * [k]Cum ergo videritis abominatio- excidium Ieruſalem
nem deſolationis, quæ dicta eſt a Da-
niele propheta, ſtantem in loco ſancto,

[a] Luc. 11. f. 42. — [b] Sup. 3. b. 7. — [c] Gen. 4. b. 8. Hebr. 11. a. 4. — [d] 2. Par. 24. f. 22. — [e] Luc. 13. g. 34. — [f] Mar. 13. a. 1. Luc. 21. a. 5. — [g] Luc. 19. g. 44. — [h] Eph. 5. b. 6. Col. 2. d. 18. — [i] Ioan. 15. c. 20. & 16. a. 2. Sup. 10. b. 17. Luc. 21. c. 12. — [k] Mar. 13. b. 14. Luc. 21. d. 20. Dan. 9. g. 27.

qui legit, intelligat: * tunc qui in Iudæa 16
ſunt, fugiant ad montes: * & qui in 17
tecto, non deſcendat tollere aliquid de
domo ſua: * & qui in agro, non re- 18
uertatur tollere tunicam ſuam. * Væ 19
autem prægnantibus, & nutrientibus
in illis diebus. * Orate autem vt non 20
fiat fuga veſtra in hieme, [a] vel ſabbato.
* erit enim tunc tribulatio magna, qua- 21
lis non fuit ab initio mundi vſque
modo, neque fiet. * Et niſi breuiati 22
fuiſſent dies illi, non fieret ſalua om-
nis caro: ſed propter electos breuia-
buntur dies illi.

& ſigna finis mundi,

* [b] Tunc ſiquis vobis dixerit: Ecce hic 23
eſt Chriſtus, aut illic: nolite credere.
* Surgent enim pſeudochriſti, & pſeudo- 24
prophetæ: & dabunt ſigna magna, &
prodigia, ita vt in errorem inducantur
(ſi fieri poteſt) etiam electi. * Ecce præ- 25
dixi vobis. * Si ergo dixerint vobis, 26
Ecce in deſerto eſt, nolite exire: ecce
in penetralibus, nolite credere. * Sicut 27
enim fulgur exit ab Oriente, & paret
vſque in Occidentem: ita erit & aduen-
tus Filij hominis. * [c] Vbicumque fuerit 28
corpus, illic congregabuntur & aquilæ. C
* [d] Statim autem poſt tribulationem 29
dierum illorum ſol obſcurabitur, &
luna non dabit lumen ſuum, & ſtellæ
cadent de cælo, & virtutes cælorum
commouebuntur: * & tunc parebit 30
ſignum Filij hominis in cælo: & tunc
plangent omnes tribus terræ: [e] & vi-
debunt Filium hominis venientem in
nubibus cæli cum virtute multa, &
maieſtate. * [f] Et mittet angelos ſuos 31
cum tuba, & voce magna: & congre-
gabunt electos eius a quattuor ventis,
a ſummis cælorum vſque ad terminos
eorum. * Ab arbore autem fici diſcite 32
parabolam: cum iam ramus eius tener
fuerit, & folia nata, ſcitis quia prope
eſt æſtas: * ita & vos cum videritis 33
hæc omnia, ſcitote quia prope eſt in
ianuis. * Amen dico vobis, quia non 34
præteribit generatio hæc, donec omnia
hæc fiant. * [g] Cælum, & terra tranſi- 35
bunt, verba autem mea non præteri-
bunt.

commendans vigilantiam

* De die autem illa, & hora nemo 36
ſcit, neque angeli cælorum, niſi ſolus
Pater. * [h] Sicut autem in diebus Noe, 37
38 ita erit & aduentus Filij hominis. * ſicut
D enim erant in diebus ante diluuium
comedentes & bibentes, nubentes &
nuptui tradentes, vſque ad eum diem,
39 quo intrauit Noe in arcam, * & non
cognouerunt donec venit diluuium,
& tulit omnes: ita erit & aduentus
40 Filij hominis. * Tunc duo erunt in
agro: vnus aſſumetur, & vnus relin-
41 quetur. * duæ molentes in mola: vna
42 aſſumetur, & vna relinquetur. * Vigilate
ergo, quia neſcitis qua hora Dominus
43 veſter venturus ſit. * Illud autem ſci-
tote, [i] quoniam ſi ſciret paterfamilias
qua hora fur venturus eſſet, vigilaret
vtique, & non ſineret perfodi domum
44 ſuam. * Ideo & vos eſtote parati: quia
qua neſcitis hora Filius hominis ven-
45 turus eſt. * Quis, putas, eſt fidelis
ſeruus, & prudens, quem conſtituit
dominus ſuus ſuper familiam ſuam, vt
46 det illis cibum in tempore? * [k] Bea-
tus ille ſeruus, quem cum venerit do-
minus eius, inuenerit ſic facientem.
47 * amen dico vobis, quoniam ſuper
48 omnia bona ſua conſtituet eum. * Si
autem dixerit malus ſeruus ille in corde
ſuo: Moram facit dominus meus ve-
49 nire: * & cœperit percutere conſeruos
ſuos, manducet autem, & bibat cum
50 ebrioſis: * veniet dominus ſerui illius
in die, qua non ſperat, & hora, qua
51 ignorat: * & diuidet eum, partemq.
eius ponet cum hypocritis. [l] illic erit
fletus, & ſtridor dentium.

25

parabolis decem virginum

1 TVnc ſimile erit regnum cælorum
A decem virginibus: quæ accipientes lam-
pades ſuas exierunt obuiam ſponſo, &
2 ſponſæ. * Quinque autem ex eis erant
3 fatuæ, & quinque prudentes: * ſed
quinque fatuæ, acceptis lampadibus,
4 non ſumpſerunt oleum ſecum: * pru-
dentes vero acceperunt oleum in vaſis
5 ſuis cum lampadibus. * Moram au-
tem faciente ſponſo, dormitauerunt
6 omnes & dormierunt. * Media autem
nocte clamor factus eſt: Ecce ſponſus
7 venit, exite obuiam ei. * Tunc ſur-
rexerunt omnes virgines illæ, & orna-
8 uerunt lampades ſuas. * Fatuæ autem
ſapientibus dixerunt: Date nobis de
oleo veſtro: quia lampades noſtræ ex-
9 tinguuntur. * Reſponderunt pruden-

[a] Act. 1. b. 12. — [b] Mar. 13. c. 21. Luc. 17. e. 23. — [c] Luc. 17. g. 37. — [d] Mar. 13. c. 24. Luc. 21. c. 25. Ezec. 32. b. 7. Iſai. 13. b. 10. Ioel 3. c. 15. — [e] Apoc. 1. b. 7. — [f] 1. Cor. 15. g. 52. — [g] Mar. 13. d. 31. — [h] Luc. 17. f. 26. Gen. 7. b. 7. — [i] 1. Theſ. 4. d. 15. Mar. 13. d. 33. Luc. 12. e. 39. — [k] Apo. 16. c. 15. — [l] Sup. 13. f. 42. Inſ. 25. c. 30.

tes, dicentes: Ne forte non ſufficiat
nobis, & vobis, ite potius ad venden-
tes, & emite vobis. * Dum autem irent 10
emere, venit ſponſus: & quæ paratæ
erant, intrauerunt cum eo ad nuptias,
& clauſa eſt ianua. * Nouiſſime vero 11
veniunt & reliquæ virgines, dicentes:
Domine, Domine, aperi nobis. * At 12
ille reſpondens, ait: Amen dico vobis,
neſcio vos. * [a] Vigilate itaque, quia 13
neſcitis diem, neque horam.
& talentorum variorum; * [b] Sicut enim homo peregre profi- 14
ciſcens, vocauit ſeruos ſuos, & tradi-
dit illis bona ſua. * Et vni dedit quin- 15
que talenta, alij autem duo, alij vero B
vnum, vnicuique ſecundum propriam
virtutem, & profectus eſt ſtatim. * Abijt 16
autem qui quinque talenta acceperat,
& operatus eſt in eis, & lucratus eſt
alia quinque. * Similiter & qui duo 17
acceperat, lucratus eſt alia duo. * Qui 18
autem vnum acceperat, abiens fodit
in terram, & abſcondit pecuniam do-
mini ſui. * Poſt multum vero tem- 19
poris venit dominus ſeruorum illorum,
& poſuit rationem cum eis. * Et ac- 20
cedens qui quinque talenta acceperat,
obtulit alia quinque talenta, dicens:
Domine, quinque talenta tradidiſti mihi,
ecce alia quinque ſuperlucratus ſum.
* Ait illi dominus eius: Euge ſerue 21
bone, & fidelis, quia ſuper pauca fuiſti
fidelis, ſuper multa te conſtituam, in-
tra in gaudium domini tui. * Acceſſit 22
autem & qui duo talenta acceperat,
& ait: Domine, duo talenta tradidiſti
mihi, ecce alia duo lucratus ſum. * Ait 23
illi dominus eius: Euge ſerue bone,
& fidelis, quia ſuper pauca fuiſti fide-
lis, ſuper multa te conſtituam, intra
in gaudium domini tui. * Accedens 24
autem & qui vnum talentum accepe-
rat, ait: Domine, ſcio quia homo du-
rus es, metis vbi non ſeminaſti, &
congregas vbi non ſparſiſti: * & ti- 25
mens abij, & abſcondi talentum tuum C
in terra: ecce habes quod tuum eſt.
* Reſpondens autem dominus eius, 26
dixit ei: Serue male, & piger, ſcie-
bas quia meto vbi non ſemino, &
congrego vbi non ſparſi: * oportuit 27
ergo te committere pecuniam meam
numularijs, & veniens ego recepiſſem
vtique quod meum eſt cum vſura.

28 * Tollite itaque ab eo talentum, & date
29 ei, qui habet decem talenta. * [c] omni
enim habenti dabitur, & abundabit:
ei autem, qui non habet, & quod vide-
30 tur habere, auferetur ab eo. * Et inuti-
lem ſeruum eijcite in tenebras exterio-
res: illic erit fletus, & ſtridor dentium.
31 * Cum autem venerit Filius homi- diſcribit iudicium vltimum.
nis in maieſtate ſua, & omnes angeli
cum eo, tunc ſedebit ſuper ſedem ma-
32 ieſtatis ſuæ: * & congregabuntur ante
eum omnes gentes, & ſeparabit eos
ab inuicem, ſicut paſtor ſegregat oues
33 ab hœdis: * & ſtatuet oues quidem
a dextris ſuis, hœdos autem a ſiniſtris.
34 * Tunc dicet rex his, qui a dextris eius
erunt: Venite benedicti Patris mei, poſ-
ſidete paratum vobis regnum a con-
35 ſtitutione mundi. * [d] eſuriui enim, &
dediſtis mihi manducare: ſitiui, & de-
diſtis mihi bibere: hoſpes eram, &
36 collegiſtis me: * nudus, & cooperui-
ſtis me: [e] infirmus, & viſitaſtis me: in
37 carcere eram, & veniſtis ad me. * Tunc
D reſpondebunt ei iuſti, dicentes: Do-
mine, quando te vidimus eſurientem,
& pauimus te: ſitientem, & dedimus
38 tibi potum? * quando autem te vidi-
mus hoſpitem, & collegimus te: aut
39 nudum, & cooperuimus te? * aut
quando te vidimus infirmum: aut in
40 carcere, & venimus ad te? * Et re-
ſpondens rex, dicet illis: Amen dico
vobis, quamdiu feciſtis vni ex his fratri-
41 bus meis minimis, mihi feciſtis. * Tunc
dicet & his, qui a ſiniſtris erunt: [f] Di-
ſcedite a me maledicti in ignem æter-
num, qui paratus eſt diabolo, & an-
42 gelis eius. * eſuriui enim, & non de-
diſtis mihi manducare: ſitiui, & non
43 dediſtis mihi potum: * hoſpes eram,
& non collegiſtis me: nudus, & non
cooperuiſtis me: infirmus, & in car-
44 cere, & non viſitaſtis me. * Tunc re-
ſpondebunt ei & ipſi, dicentes: Do-
mine, quando te vidimus eſurientem,
aut ſitientem, aut hoſpitem, aut nu-
dum, aut infirmum, aut in carcere, &
45 non miniſtrauimus tibi? * Tunc re-
ſpondebit illis dicens: Amen dico vo-
bis: Quamdiu non feciſtis vni de mi-
46 noribus his, nec mihi feciſtis. * [g] Et
ibunt hi in ſupplicium æternum: iuſti
autem in vitam æternam.

---

[a] Mar. 13. d. 33. — [b] Luc. 19. b. 12. — [c] Sup. 13. b. 12. Mar. 4. c. 25. Luc. 8. c. 18. & 19. d. 26. — [d] Iſa. 58. c. 7. Ezech. 18. d. 7. — [e] Eccli. 7. d. 39. — [f] Pſ. 6. b. 9. Sup. 7. c. 23. Luc. 13. f. 27. — [g] Ioan. 5. e. 29. Dan. 12. a. 2.

2. Sacerdotium vel passio.

a) Iesus inter discipulos.

α) Proditio Iudæ:

ET factum est: cum consummasset 26 1
Iesus sermones hos omnes, dixit di- A
scipulis suis: * [a]Scitis quia post bi- 2
duum Pascha fiet, & Filius hominis
tradetur vt crucifigatur.
* Tunc congregati sunt principes sa- 3
cerdotum, & seniores populi in atrium
principis sacerdotum, qui dicebatur
Caiphas: * & consilium fecerunt vt 4
Iesum dolo tenerent, & occiderent. * Di- 5
cebant autem: Non in die festo, ne
forte tumultus fieret in populo.

cum hostibus magistri,

auaritia ductus,

* [b]Cum autem Iesus esset in Be- 6
thania in domo Simonis leprosi, * ac- 7
cessit ad eum mulier habens alaba-
strum vnguenti pretiosi, & effudit super
caput ipsius recumbentis. * Videntes 8
autem discipuli, indignati sunt dicen-
tes: Vt quid perditio hæc? * potuit enim 9
istud vænundari multo, & dari paupe-
ribus. * Sciens autem Iesus, ait illis: 10
Quid molesti estis huic mulieri? opus
enim bonum operata est in me. * nam 11
semper pauperes habetis vobiscum:
me autem non semper habetis. * Mit- 12
tens enim hæc vnguentum hoc in cor-
pus meum: ad sepeliendum me fecit.
* Amen dico vobis, vbicumque præ- 13
dicatum fuerit hoc euangelium in toto
mundo, dicetur & quòd hæc fecit in
memoriam eius.

pacifcitur Iscariotes.

* [c]Tunc abijt vnus de duodecim, 14
qui dicebatur Iudas Iscariotes, ad prin- B
cipes sacerdotum: * & ait illis: Quid 15
vultis mihi dare, & ego vobis eum tra-
dam? At illi constituerunt ei triginta
argenteos. * Et exinde quærebat op- 16
portunitatem vt eum traderet.

β) Cœna Domini:

apparatur

* [d]Prima autem die Azymorum ac- 17
cesserunt discipuli ad Iesum, dicentes:
Vbi vis paremus tibi comedere Pascha?
* At Iesus dixit: Ite in ciuitatem ad 18
quemdam, & dicite ei: Magister dicit:
Tempus meum prope est, apud te fa-
cio Pascha cum discipulis meis. * Et 19
fecerunt discipuli sicut constituit illis
Iesus, & parauerunt Pascha.

ac fit paschalis

* [e]Vespere autem facto, discumbe- 20
bat cum duodecim discipulis suis. * Et 21
edentibus illis, dixit: [f]Amen dico vo-
bis, quia vnus vestrum me traditurus
est. * Et contristati valde, cœperunt 22
singuli dicere: Numquid ego sum Do-
23 mine? * At ipse respondens, ait: Qui
intingit mecum manum in paropside,
24 hic me tradet. * Filius quidem homi-
C nis vadit, [g]sicut scriptum est de illo:
væ autem homini illi, per quem Filius
hominis tradetur: bonum erat ei, si
25 natus non fuisset homo ille. * Respon-
dens autem Iudas, qui tradidit eum,
dixit: Numquid ego sum Rabbi? Ait
26 illi: Tu dixisti. * [h]Cœnantibus autem
eis, accepit Iesus panem, & benedixit,
ac fregit, deditq. discipulis suis, & ait:
Accipite, & comedite: hoc est corpus
27 meum. * Et accipiens calicem gratias
egit: & dedit illis, dicens: Bibite ex
28 hoc omnes. * Hic est enim sanguis
meus noui testamenti, qui pro multis
effundetur in remissionem peccato-
29 rum. * Dico autem vobis: non bibam
amodo de hoc genimine vitis vsque
in diem illum, cum illud bibam vo-
biscum nouum in regno Patris mei.

& eucharistica.

γ) Oratio in monte olineti:

prædicit scandalum,

30 * Et hymno dicto, exierunt in Mon-
31 tem olineti. * Tunc dicit illis Iesus:
[i]Omnes vos scandalum patiemini in
me, in ista nocte. Scriptum est enim:
[k]Percutiam pastorem, & dispergentur
32 oues gregis. * Postquam autem resur-
rexero, [l]præcedam vos in Galilæam.
33 * Respondens autem Petrus, ait illi:
Et si omnes scandalizati fuerint in te,
34 ego numquam scandalizabor. * Ait illi
Iesus: [m]Amen dico tibi, quia in hac
nocte antequam Gallus cantet, ter me
35 negabis. * Ait illi Petrus: Etiamsi opor-
tuerit me mori tecum, non te negabo.
Similiter & omnes discipuli dixerunt.

orat Patrem & monet suos.

36 * Tunc venit Iesus cum illis in vil-
lam, quæ dicitur Gethsemani, & dixit
D discipulis suis: Sedete hic donec va-
37 dam illuc, & orem. * Et assumpto
Petro, & duobus filijs Zebedæi, cœpit
38 contristari & mæstus esse. * Tunc ait
illis: Tristis est anima mea vsque ad
mortem: sustinete hic, & vigilate me-
39 cum. * Et progressus pusillum, proci-
dit in faciem suam, orans, & dicens:
Pater mi, si possibile est, transeat a me
calix iste. verumtamen non sicut ego
40 volo, sed sicut tu. * Et venit ad disci-
pulos suos, & inuenit eos dormientes,

[a] Mar. 14. a. 1. Luc. 22. a. 1. — [b] Ioan. 11. a. 2. & 12. a. 3. Mar. 14. a. 3. — [c] Mar. 14. b. 10. Luc. 22. a. 3. — [d] Mar. 14. b. 12. Luc. 22. a. 7. — [e] Mar. 14. b. 17. Luc. 22. b. 14. — [f] Ioan. 13. c. 21. — [g] Psl. 40. b. 10. — [h] 1. Cor. 11. e. 24. — [i] Mar. 14. c. 27. Ioan. 16. d. 32. — [k] Zach. 13. c. 7. — [l] Mar. 16. b. 7. — [m] Ioan. 13. d. 38. Mar. 14. c. 30. Luc. 22. d. 34.

& dicit Petro: Sic non potuiſtis vna
hora vigilare mecum? * Vigilate, & 41
orate vt non intretis in tentationem.
Spiritus quidem promptus eſt, caro
autem infirma. * Iterum ſecundo abijt, 42
& orauit, dicens: Pater mi, ſi non po-
teſt hic calix tranſire niſi bibam illum,
fiat voluntas tua. * Et venit iterum, 43
& inuenit eos dormientes: erant enim
oculi eorum grauati. * Et relictis illis, 44
iterum abijt, & orauit tertiò, eundem
ſermonem dicens. * Tunc venit ad 45
diſcipulos ſuos, & dicit illis: Dormite
iam, & requieſcite: ecce appropinqua-
uit hora, & Filius hominis tradetur in
manus peccatorum. * Surgite eamus: 46
ecce appropinquauit qui me tradet.

b) Ieſus ante ſynedros: comprehenditur,

* [a] Adhuc eo loquente, ecce Iudas 47
vnus de duodecim venit, & cum eo E
turba multa cum gladijs, & fuſtibus,
miſſi a principibus ſacerdotum, &
ſenioribus populi. * Qui autem tra- 48
didit eum, dedit illis ſignum, dicens:
Quemcumque oſculatus fuero, ipſe eſt,
tenete eum. * Et confeſtim accedens 49
ad Ieſum, dixit: Aue Rabbi. Et oſcu-
latus eſt eum. * Dixitq. illi Ieſus: 50
Amice, ad quid veniſti? Tunc acceſ-
ſerunt, & manus iniecerunt in Ieſum,
& tenuerunt eum. * Et ecce vnus 51
ex his, qui erant cum Ieſu, extendens
manum, exemit gladium ſuum, & per-
cutiens ſeruum principis ſacerdotum
amputauit auriculam eius. * Tunc ait 52
illi Ieſus: Conuerte gladium tuum in
locum ſuum. [b] omnes enim, qui acce-
perint gladium, gladio peribunt. * An 53
putas, quia non poſſum rogare patrem
meum, & exhibebit mihi modo pluſ-
quam duodecim legiones angelorum?
* [c] Quomodo ergo implebuntur Scri- 54
pturæ, quia ſic oportet fieri? * In illa 55
hora dixit Ieſus turbis: Tamquam ad
latronem exiſtis cum gladijs, & fuſti-
bus comprehendere me: quotidie apud
vos ſedebam docens in templo, & non
me tenuiſtis. * Hoc autem totum fa- 56
ctum eſt, [d] vt adimplerentur Scripturæ F
prophetarum. Tunc diſcipuli omnes,
relicto eo, fugerunt.

ducitur ad Caipham,

* [e] At illi tenentes Ieſum, duxerunt 57
ad Caipham principem ſacerdotum,
vbi Scribæ & ſeniores conuenerant.
58 * Petrus autem ſequebatur eum a
longe, vſque in atrium principis ſa-
cerdotum. Et ingreſſus intro, ſedebat
cum miniſtris, vt videret finem.

condemnatur nocte,

59 * Principes autem ſacerdotum, &
omne concilium quærebant falſum te-
ſtimonium contra Ieſum, vt eum morti
60 traderent: * & non inuenerunt, cum
multi falſi teſtes acceſſiſſent. Nouiſ-
ſime autem venerunt duo falſi teſtes,
61 * & dixerunt: Hic dixit: [f] Poſſum de-
ſtruere templum Dei, & poſt triduum
62 reædificare illud. * Et ſurgens princeps
ſacerdotum, ait illi: Nihil reſpondes
ad ea, quæ iſti aduerſum te teſtifican-
63 tur? * Ieſus autem tacebat. Et prin-
ceps ſacerdotum ait illi: Adiuro te
per Deum viuum, vt dicas nobis ſi tu
64 es Chriſtus filius Dei. * Dicit illi Ieſus:
Tu dixiſti. verumtamen dico vobis,
[g] amodo videbitis filium hominis ſe-
dentem a dextris virtutis Dei, & ve-
65 nientem in nubibus cæli. * Tunc prin-
G ceps ſacerdotum ſcidit veſtimenta ſua,
dicens: Blaſphemauit: quid adhuc ege-
mus teſtibus? ecce nunc audiſtis blaſ-
66 phemiam: * quid vobis videtur? At
illi reſpondentes dixerunt: Reus eſt
mortis.

illuditur.

67 * [h] Tunc expuerunt in faciem eius,
& colaphis eum ceciderunt, alij au-
tem palmas in faciem eius dederunt,
68 * dicentes: Prophetiza nobis Chriſte,
quis eſt qui te percuſſit?

a Petro negatur,

69 * [i] Petrus vero ſedebat foris in atrio:
& acceſſit ad eum vna ancilla, dicens:
70 Et tu cum Ieſu Galilæo eras. * At ille
negauit coram omnibus, dicens: Ne-
71 ſcio quid dicis. * Exeunte autem illo
ianuam, vidit eum alia ancilla, & ait
his, qui erant ibi: Et hic erat cum
72 Ieſu Nazareno. * Et iterum negauit
cum iuramento: Quia non noui ho-
73 minem. * Et poſt puſillum acceſſerunt
qui ſtabant, & dixerunt Petro: Vere &
tu ex illis es: nam & loquela tua mani-
74 feſtum te facit. * Tunc cœpit dete-
ſtari, & iurare quia non nouiſſet ho-
minem. Et continuo gallus cantauit.
75 * Et recordatus eſt Petrus verbi Ieſu,
quod dixerat: Prius quàm gallus can-
tet, ter me negabis. Et egreſſus foras,
fleuit amare.

[a] Mar. 14. e. 43. Luc. 22. e. 47. Ioan. 18. a. 3. — [b] Gen. 9. a. 6. Apoc. 13. c. 10. — [c] Iſa. 53. c. 10. — [d] Thren. 4. d. 20. — [e] Mar. 14. f. 53. Luc. 22. f. 54. Ioan. 18. d. 24. — [f] Ioan. 2. c. 19. — [g] Sup. 16. d. 27. 1. Theſ. 4. d. 16. Rom. 14. d. 10. — [h] Iſa. 50. c. 6. Mar. 14. g. 65. — [i] Luc. 22. f. 55. Ioan. 18. e. 25.

condemnatur mane,

MAne [a]autem facto, consilium in- 27 1
ierunt omnes principes sacerdotum, A
& seniores populi aduersus Iesum, vt
eum morti traderent. * Et vinctum 2
adduxerunt eum, & tradiderunt Pon-
tio Pilato præsidi.

Iuda se suspendente.

* Tunc videns Iudas, qui eum tra- 3
didit, quòd damnatus esset; pœniten-
tia ductus, retulit triginta argenteos
principibus sacerdotum, & senioribus,
* dicens: Peccaui, tradens sanguinem 4
iustum. At illi dixerunt: Quid ad nos?
tu videris. * Et proiectis argenteis in 5
templo, recessit: [b]& abiens laqueo se
suspendit. * Principes autem sacerdo- 6
tum, acceptis argenteis, dixerunt: Non
licet eos mittere in corbonam: quia
pretium sanguinis est. * Consilio au- 7
tem inito, emerunt ex illis agrum figuli,
in sepulturam peregrinorum. * [c]Pro- 8
pter hoc vocatus est ager ille, Hacel- B
dama, hoc est, ager sanguinis, vsque
in hodiernum diem. * Tunc imple- 9
tum est quod dictum est per Ieremiam
prophetam, dicentem: [d]Et acceperunt
triginta argenteos pretium appretiati,
quem appretiauerunt a filijs Israel: * & 10
dederunt eos in agrum figuli, sicut
constituit mihi Dominus.

c) Iesus ante præsidem.

α) Inquisitio prior.

* Iesus autem stetit ante præsidem, 11
[e]& interrogauit eum præses, dicens:
Tu es Rex Iudæorum? Dicit illi Iesus:
Tu dicis. * Et cum accusaretur a prin- 12
cipibus sacerdotum, & senioribus, ni-
hil respondit. * Tunc dicit illi Pilatus: 13
Non audis quanta aduersum te dicunt
testimonia? * Et non respondit ei ad 14
vllum verbum, ita vt miraretur præ-
ses vehementer.

β) Inquisitio altera.

* Per diem autem sollemnem con- 15
sueuerat præses populo dimittere vnum
vinctum, quem voluissent. * habebat 16
autem tunc vinctum insignem, qui di-
cebatur Barabbas. * Congregatis ergo 17
illis, dixit Pilatus: Quem vultis dimit-
tam vobis: Barabbam, an Iesum, qui
dicitur Christus? * Sciebat enim quòd 18
per inuidiam tradidissent eum. * Se- 19
dente autem illo pro tribunali, misit
ad eum vxor eius, dicens: Nihil tibi,
& iusto illi. multa enim passa sum ho-
20 die per visum propter eum. * [f]Prin-
C cipes autem sacerdotum, & seniores
persuaserunt populis vt peterent Ba-
21 rabbam, Iesum vero perderent. * Re-
spondens autem præses, ait illis: Quem
vultis vobis de duobus dimitti? At illi
22 dixerunt: Barabbam. * Dicit illis Pila-
tus: Quid igitur faciam de Iesu, qui
23 dicitur Christus? * Dicunt omnes: Cru-
cifigatur. Ait illis præses: Quid enim
mali fecit? At illi magis clamabant di-
24 centes: Crucifigatur. * Videns autem
Pilatus quia nihil proficeret, sed ma-
gis tumultus fieret: accepta aqua, la-
uit manus coram populo, dicens: Inno-
cens ego sum a sanguine iusti huius:
25 vos videritis. * Et respondens vniuersus
populus, dixit: Sanguis eius super nos,
26 & super filios nostros. * Tunc dimisit
illis Barabbam: Iesum autem flagella-
tum tradidit eis vt crucifigeretur.

γ) Coronatio Domini.

27 * Tunc milites præsidis suscipientes
Iesum in prætorium, [g]congregauerunt
28 ad eum vniuersam cohortem: * & exu-
D entes eum, chlamydem coccineam cir-
29 cumdederunt ei, * & plectentes coro-
nam de spinis, posuerunt super caput
eius, & arundinem in dextera eius. Et
genu flexo ante eum, illudebant ei,
30 dicentes: Aue rex Iudæorum. * Et ex-
puentes in eum, acceperunt arundi-
31 nem, & percutiebant caput eius. * Et
postquam illuserunt ei, exuerunt eum
chlamyde, & induerunt eum vestimen-
tis eius,

d) Iesus cum cruce.

α) Baiulans crucem.

& duxerunt eum vt crucifigerent.
32 * [h]Exeuntes autem inuenerunt homi-
nem Cyrenæum, nomine Simonem:
hunc angariauerunt vt tolleret crucem
33 eius. * [i]Et venerunt in locum, qui di-
citur Golgotha, quod est Caluariæ lo-
34 cus. * Et dederunt ei vinum bibere
cum felle mistum. Et cum gustasset,
noluit bibere.

β) Pendens in cruce: illuditur viuens,

35 *Postquam autem crucifixerunt eum,
[k]diuiserunt vestimenta eius, sortem mit-
tentes: vt impleretur quod dictum est
per Prophetam dicentem: Diuiserunt

[a] Mar. 15. a. 1. Luc. 23. a. 1. Ioan. 18. e. 28. — [b] Act. 1. c. 18. — [c] Act. 1. c. 19. — [d] Zach. 11. c. 12. — [e] Mar. 15. a. 2. Luc. 23. a. 3. Ioan. 18. f. 33. — [f] Mar. 15. b. 11. Luc. 23. c. 18. Ioan. 18. g. 40. Act. 3. b. 14. — [g] Mar. 15. b. 16. Ioan. 19. a. 2. Psal. 21. c. 17. — [h] Mar. 15. b. 21. Luc. 23. d. 26. — [i] Mar. 15. b. 22. Luc. 23. e. 33. Ioan. 19. c. 17. — [k] Mar. 15. c. 24. Luc. 23. e. 34. Ioan. 19. d. 23.

ſibi veſtimenta mea, & ſuper veſtem
meam miſerunt ſortem. * Et ſedentes 36
ſeruabant eum. * Et impoſuerunt ſu- 37
per caput eius cauſam ipſius ſcriptam: E
HIC EST IESVS REX IVDAEORVM.
* Tunc crucifixi ſunt cum eo duo la- 38
trones: vnus a dextris, & vnus a ſini-
ſtris. * Prætereuntes autem blaſphe- 39
mabant eum mouentes capita ſua, * & 40
dicentes: [a] Vah qui deſtruis templum
Dei, & in triduo illud reædificas: ſalua
temetipſum: ſi filius Dei es, deſcende
de cruce. * Similiter & principes ſa- 41
cerdotum illudentes cum Scribis, &
ſenioribus dicebant: * Alios ſaluos 42
fecit, ſeipſum non poteſt ſaluum fa-
cere: [b] ſi rex Iſrael eſt, deſcendat nunc
de cruce, & credimus ei: * [c] confidit 43
in Deo: liberet nunc, ſi vult eum: dixit
enim: Quia filius Dei ſum. * Idipſum 44
autem & latrones, qui crucifixi erant
cum eo, improperabant ei. * A ſexta 45
autem hora tenebræ factæ ſunt ſuper
vniuerſam terram vſque ad horam no-
nam. * Et circa horam nonam clama- 46
uit Ieſus voce magna, dicens: [d] Eli,
Eli, lamma ſabacthàni? hoc eſt: Deus
meus, Deus meus vt quid dereliquiſti
me? * Quidam autem illic ſtantes, & 47
audientes, dicebant: Eliam vocat iſte.
* Et continuo currens vnus ex eis ac- 48
ceptam ſpongiam impleuit aceto, & F
impoſuit arundini, & dabat ei bibere.
* Ceteri vero dicebant: Sine videamus 49
an veniat Elias liberans eum. * Ieſus 50
autem iterum clamans voce magna,
emiſit ſpiritum.

mortuus glorificatur.

* [e] Et ecce velum templi ſciſſum eſt 51
in duas partes a ſummo vſque deor-
ſum. & terra mota eſt, & petræ ſciſſæ
ſunt, * & monumenta aperta ſunt: & 52
multa corpora ſanctorum, qui dormi-
erant, ſurrexerunt. * Et exeuntes de 53
monumentis poſt reſurrectionem eius,
venerunt in ſanctam ciuitatem, & ap-
paruerunt multis. * Centurio autem, & 54
qui cum eo erant, cuſtodientes Ieſum,
viſo terræmotu & his, quæ fiebant, ti-
muerunt valde, dicentes: Vere Filius
Dei erat iſte. * Erant autem ibi mu- 55
lieres multæ a longe, quæ ſecutæ erant
Ieſum a Galilæa, miniſtrantes ei: * inter 56
quas erat Maria Magdalene, & Maria
Iacobi, & Ioſeph mater, & mater filio-
rum Zebedæi.

e) Ieſus in monumento:

57 * [f] Cum autem ſero factum eſſet, ve-
G nit quidam homo diues ab Arimathæa,
nomine Ioſeph, qui & ipſe diſcipulus
58 erat Ieſu. * hic acceſſit ad Pilatum, &
petijt corpus Ieſu. Tunc Pilatus iuſſit
59 reddi corpus. * Et accepto corpore,
Ioſeph inuoluit illud in ſindone munda.
60 * & poſuit illud in monumento ſuo
nouo, quod exciderat in petra. Et ad-
uoluit ſaxum magnum ad oſtium mo-
61 numenti, & abijt. * Erat autem ibi
Maria Magdalene, & altera Maria, ſe-
dentes contra ſepulchrum.

munito & cuſtodito.

62 * Altera autem die, quæ eſt poſt Pa-
raſceuen, conuenerunt principes ſacer-
63 dotum, & Phariſæi ad Pilatum, * di-
centes: Domine, recordati ſumus, quia
ſeductor ille dixit adhuc viuens: Poſt
64 tres dies reſurgam. * Iube ergo cuſto-
diri ſepulchrum vſque in diem ter-
tium: ne forte veniant diſcipuli eius,
& ſurentur eum, & dicant plebi: Sur-
rexit a mortuis: & erit nouiſſimus
65 error peior priore. * Ait illis Pilatus:
Habetis cuſtodiam, ite, cuſtodite ſicut
66 ſcitis. * Illi autem abeuntes, munie-
runt ſepulchrum, ſignantes lapidem,
cum cuſtodibus.

3. Imperium Domini.

28

a) Apparet mulieribus:

1 VEſpere [g] autem ſabbati, quæ lu-
A ceſcit in prima ſabbati, venit Maria
Magdalene, & altera Maria videre ſe-
pulchrum.

Angelus reuoluens lapidem

2 * Et ecce terræmotus factus eſt ma-
gnus. Angelus enim Domini deſcendit
de cælo: & accedens reuoluit lapi-
3 dem, & ſedebat ſuper eum: * erat
autem aſpectus eius ſicut fulgur: &
4 veſtimentum eius ſicut nix. * Præ ti-
more autem eius exterriti ſunt cuſto-
des, & facti ſunt velut mortui.

mittit mulieres,

5 * Reſpondens autem angelus dixit
mulieribus: Nolite timere vos: ſcio
enim, quòd Ieſum, qui crucifixus eſt,
6 quæritis: * non eſt hic: ſurrexit enim,
B ſicut dixit. venite, & videte locum, vbi
7 poſitus erat Dominus. * Et cito eun-
tes, dicite diſcipulis eius quia ſurrexit:
& ecce præcedit vos in Galilæam: ibi
eum videbitis. ecce prædixi vobis.

quibus occurrit reſuſcitatus.

8 * Et exierunt cito de monumento
cum timore, & gaudio magno, curren-
9 tes nunciare diſcipulis eius. * Et ecce

[a] Ioan. 2. c. 19. — [b] Sap. 2. d. 18. — [c] Pſal. 21. a. 9. — [d] Pſal. 21. a. 2. — [e] 2. Par. 3. d. 14. — [f] Mar. 15. d. 42. Luc. 23. g. 50. Ioan. 19. g. 38. — [g] Mar. 16. a. 1. Ioan. 20. a. 1.

Iesus occurrit illis, dicens: Auete. Illæ
autem accesserunt, & tenuerunt pedes
eius, & adorauerunt eum. * Tunc ait 10
illis Iesus: Nolite timere. ite, nunciate C
fratribus meis vt eant in Galilæam,
ibi me videbunt.

β) Custodes sepulchri: testes fiunt dormientes.

* Quæ cum abijssent, ecce quidam 11
de custodibus venerunt in ciuitatem, &
nunciauerunt principibus sacerdotum
omnia, quæ facta fuerant. * Et congre- 12
gati cum senioribus consilio accepto,
pecuniam copiosam dederunt militi-
bus, * dicentes: Dicite quia discipuli 13
eius nocte venerunt, & furati sunt eum,
nobis dormientib s. * Et si hoc audi- 14
tum fuerit a præside, nos suadebimus
ei, & securos vos faciemus. * At illi 15
accepta pecunia, fecerunt sicut erant
edocti. Et diuulgatum est verbum istud
apud Iudæos, vsque in hodiernum
diem.

γ) Apparet discipulis: in monte Galilææ.

16 * Vndecim autem discipuli abierunt
D in Galilæam in montem, vbi consti-
17 tuerat illis Iesus. * Et videntes eum
adorauerunt: quidam autem dubita-
18 uerunt. * Et accedens Iesus locutus
est eis, dicens: Data est mihi omnis
19 potestas in cælo, & in terra. * [a] euntes
ergo docete omnes gentes: baptizan-
tes eos in nomine Patris, & Filij, &
20 Spiritus sancti: * docentes eos seruare
omnia quæcumque mandaui vobis: &
ecce ego vobiscum sum omnibus die-
bus, vsque ad consummationem sæculi.

[a] Mar. 16. c. 15.

SANCTVM IESV CHRISTI
EVANGELIVM
SECVNDVM MARCVM.

Vita publica.

I. Magisterium Domini.

INITIVM Euangelij Iesu 1
Christi, Filij Dei. * Sicut 1 A
scriptum est in Isaia pro- 2
pheta: [a]Ecce ego mitto
angelum meum ante fa-

a) Ad regressum in Galilæam.

ciem tuam, qui præparabit viam tuam
ante te. * [b]Vox clamantis in deserto: 3
Parate viam Domini, rectas facite se-

α) Ioannes Baptista: venit

mitas eius. * [c]Fuit Ioannes in deserto 4
baptizans, & prædicans baptismum
pœnitentiæ in remissionem peccato-
rum. * [d]Et egrediebatur ad eum om- 5
nis Iudææ regio, & Ierosolymitæ vni-
uersi, & baptizabantur ab illo in Ior-
danis flumine, confitentes peccata sua.
*Et erat Ioannes vestitus pilis cameli, 6
& zona pellicea circa lumbos eius, [e]&
locustas, & mel siluestre edebat.

& prædicat Messiam.

Et prædicabat dicens: *[f]Venit for- 7
tior me post me: cuius non sum dignus
procumbens soluere corigiam calcea-
mentorum eius. * [g]Ego baptizaui vos 8
aqua, ille vero baptizabit vos Spiritu
sancto.

β) Iesus baptizatur.

*Et factum est: in diebus illis venit 9
Iesus a Nazareth Galilææ: & baptiza-
tus est a Ioanne in Iordane. * Et sta- 10
tim ascendens de aqua, vidit cælos B
apertos, [h]& Spiritum tamquam co-
lumbam descendentem, & manentem
in ipso. * Et vox facta est de cælis: 11
Tu es filius meus dilectus, in te com-
placui.

) Ieiunat & tentatur.

*[i]Et statim Spiritus expulit eum in 12
desertum. * Et erat in deserto qua- 13
draginta diebus, & quadraginta nocti-
bus: & tentabatur a satana: eratq. cum
bestijs, & angeli ministrabant illi.

b) Ad sabbatum secundo-primum.

α) Regressus in Galilæam:

14 *[k]Postquam autem traditus est Io-
annes, venit Iesus in Galilæam, præ-
15 dicans Euangelium regni Dei, * & di-
cens: Quoniam impletum est tempus,
& appropinquauit regnum Dei: pœni-
temini, & credite Euangelio.

vocat quattuor discipulos,

16 *[l]Et præteriens secus Mare Galilææ,
vidit Simonem, & Andream fratrem
eius, mittentes retia in mare, (erant
17 enim piscatores) * & dixit eis Iesus:
Venite post me, & faciam vos fieri
18 piscatores hominum. * Et protinus re-
19 lictis retibus, secuti sunt eum. * Et
progressus inde pusillum, vidit Iaco-
bum Zebedæi, & Ioannem fratrem eius,
& ipsos componentes retia in naui:
20 * & statim vocauit illos. Et relicto pa-
tre suo Zebedæo in naui cum merce-
narijs, secuti sunt eum.

ingreditur Capharnaum.

21 *[m]Et ingrediuntur Capharnaum:
& statim sabbatis ingressus in synago-
22 gam, docebat eos. * [n]Et stupebant su-
C per doctrina eius: erat enim docens
eos, quasi potestatem habens, & non
sicut Scribæ.

β) Editio miraculorum: dæmoniacum liberat,

23 *[o]Et erat in synagoga eorum homo
in spiritu immundo: & exclamauit,
24 * dicens: Quid nobis, & tibi Iesu Na-
zarene: venisti perdere nos? scio qui
25 sis, Sanctus Dei. * Et comminatus est
ei Iesus, dicens: Obmutesce, & exi
26 de homine. * Et discerpens eum spi-
ritus immundus, & exclamans voce
27 magna exijt ab eo. * Et mirati sunt
omnes, ita vt conquirerent inter se
dicentes: Quidnam est hoc? quænam
doctrina hæc noua? quia in potestate
etiam spiritibus immundis imperat,
28 & obediunt ei. * Et processit rumor

---

[a] Malac. 3. a. 1. — [b] Isa. 40. a. 3. Ioan. 1. c. 23. Luc. 3. a. 4. — [c] Matt. 3. a. 1. — [d] Matth. 3. a. 5. — [e] Leu. 11. c. 22. — [f] Matt. 3. c. 11. Luc. 3. d. 16. Ioan. 1. d. 27. — [g] Act. 1. a. 5. & 2. a. 4. & 11. b. 16. & 19. a. 4. — [h] Luc. 3. e. 22. Ioan. 1. d. 32. — [i] Matt. 4. a. 1. Luc. 4. a. 1. — [k] Matt. 4. b. 12. Luc. 4. b. 14. Ioan. 4. f. 43. — [l] Matt. 4. c. 18. Luc. 5. a. 2. — [m] Matt. 4. b. 13. Luc. 4. e. 31. — [n] Matt. 7. d. 28. — [o] Luc. 4. c. 33.

eius ſtatim in omnem regionem Ga-
lilææ.

socrum Simonis

* [a]Et protinus egredientes de ſyna- 29
goga, venerunt in domum Simonis,
& Andreæ cum Iacobo, & Ioanne.
* Decumbebat autem ſocrus Simonis 30
febricitans: & ſtatim dicunt ei de illa.
* Et accedens eleuauit eam, appre- 31
henſa manu eius: & continuo dimiſit
eam febris, & miniſtrabat eis.

aliosque curat,

* Veſpere autem facto cum occi- 32
diſſet ſol, afferebant ad eum omnes
male habentes, & dæmonia habentes:
* & erat omnis ciuitas congregata ad 33
ianuam. * Et curauit multos, qui vexa- 34
bantur varijs languoribus, [b]& dæmo-
nia multa eijciebat, & non ſinebat ea
loqui, quoniam ſciebant eum.

prædicat in Galilæa,

* Et diluculo valde ſurgens, egreſſus 35
abijt in deſertum locum, ibiq. orabat. D
* Et proſecutus eſt eum Simon, & qui 36
cum illo erant. * Et cum inueniſſent 37
eum, dixerunt ei: Quia omnes quæ-
runt te. * Et ait illis: Eamus in pro- 38
ximos vicos, & ciuitates, vt & ibi præ-
dicem: ad hoc enim veni. * Et erat 39
prædicans in ſynagogis eorum, & in
omni Galilæa, & dæmonia eijciens.

leprosum mundat,

* [c]Et venit ad eum leproſus depre- 40
cans eum: & genu flexo dixit ei: Si
vis, potes me mundare. * Ieſus autem 41
miſertus eius, extendit manum ſuam:
& tangens eum, ait illi: Volo: Mun-
dare. * Et cum dixiſſet, ſtatim diſceſſit 42
ab eo lepra, & mundatus eſt. * Et 43
comminatus eſt ei, ſtatimq. eiecit il-
lum: * & dicit ei: Vide nemini dixe- 44
ris: ſed vade, oſtende te principi ſa-
cerdotum, & offer pro emundatione
tua, [d]quæ præcepit Moyſes in teſti-
monium illis. * At ille egreſſus cœpit 45
prædicare, & diffamare ſermonem, ita
vt iam non poſſet manifeſte introire
in ciuitatem, ſed foris in deſertis locis
eſſet, & conueniebant ad eum vndi-
que.

paralytico peccata dimittit.

ET iterum intrauit Capharnaum 2 1 A
poſt dies, * & auditum eſt quòd in 2
domo eſſet, & conuenerunt multi, ita
vt non caperet neque ad ianuam, &
loquebatur eis verbum. * [e]Et vene- 3
runt ad eum ferentes paralyticum, qui
a quattuor portabatur. * Et cum non 4
poſſent offerre eum illi præ turba, nu-
dauerunt tectum vbi erat: & patefa-
cientes ſubmiſerunt grabatum, in quo
5 paralyticus iacebat. * Cum autem vi-
diſſet Ieſus fidem illorum, ait paraly-
tico: Fili, dimittuntur tibi peccata tua.
6 * Erant autem illic quidam de Scribis
ſedentes, & cogitantes in cordibus ſuis:
7 * Quid hic ſic loquitur? blaſphemat.
[f]Quis poteſt dimittere peccata, niſi ſo-
8 lus Deus? * Quo ſtatim cognito Ieſus
ſpiritu ſuo quia ſic cogitarent intra ſe,
dicit illis: Quid iſta cogitatis in cordi-
9 bus veſtris? * Quid eſt facilius dicere
paralytico: Dimittuntur tibi peccata:
an dicere: Surge, tolle grabatum tuum,
10 & ambula? * Vt autem ſciatis quia
B Filius hominis habet poteſtatem in
terra dimittendi peccata, (ait paraly-
11 tico) * tibi dico: Surge, tolle graba-
tum tuum, & vade in domum tuam.
12 * Et ſtatim ſurrexit ille: &, ſublato
grabato, abijt coram omnibus, ita vt
mirarentur omnes, & honorificarent
Deum, dicentes: Quia numquam ſic
vidimus.

Vocati[o] Leui: Pharisæos docet

13 * Et egreſſus eſt rurſus ad mare: γ)
omniſq. turba veniebat ad eum, & do-
14 cebat eos. * [g]Et cum præteriret, vidit
Leui Alphæi ſedentem ad telonium,
& ait illi: Sequere me. Et ſurgens ſe-
15 cutus eſt eum. * Et factum eſt, cum
accumberet in domo illius, multi pu-
blicani, & peccatores ſimul diſcumbe-
bant cum Ieſu, & diſcipulis eius: erant
enim multi, qui & ſequebantur eum.
16 * Et Scribæ, & Phariſæi videntes quia
manducaret cum publicanis, & pecca-
C toribus, dicebant diſcipulis eius: Quare
cum publicanis, & peccatoribus man-
17 ducat & bibit Magiſter veſter? * Hoc
audito Ieſus ait illis: Non neceſſe ha-
bent ſani medico, ſed qui male ha-
bent: [h]non enim veni vocare iuſtos,

& discipul[os] Ioannis.

18 ſed peccatores. * Et erant diſcipuli
Ioannis, & Phariſæi ieiunantes: & ve-
niunt, & dicunt illi: Quare diſcipuli
Ioannis, & Phariſæorum ieiunant, tui
19 autem diſcipuli non ieiunant? * Et ait
illis Ieſus: Numquid poſſunt filij nu-
ptiarum, quamdiu ſponſus cum illis
eſt, ieiunare? Quanto tempore habent
ſecum ſponſum, non poſſunt ieiunare.
20 * [i]Venient autem dies cum auferetur

[a] Matt. 8. b. 14. Luc. 4. f. 38. — [b] Luc. 4. g. 41. — [c] Matt. 8. a. 2. Luc. 5. c. 12. — [d] Leu. 14. a. 2. — [e] Matt. 9. a. 2. Luc. 5. d. 18. — [f] Iob 14. a. 4. Iſa. 43. d. 25. — [g] Matt. 9. b. 9. Luc. 5. e. 27. — [h] 1. Tim. 1. c. 15. — [i] Matt. 9. b. 15. Luc. 5. g. 35.

ab eis ſponſus: & tunc ieiunabunt in
illis diebus. * Nemo aſſumentum panni 21
rudis aſſuit veſtimento veteri: alio-
quin aufert ſupplementum nouum a
veteri, & maior ſciſſura fit. * Et nemo 22
mittit vinum nouum in vtres veteres: D
alioquin dirumpet vinum vtres, & vi-
num effundetur, & vtres peribunt: ſed
vinum nouum in vtres nouos mitti
debet.

[Ad ſatu- tionem ...que mil- lium. / ...) Circa ...bbatum ...cundo- ...imum: / ...efendit ...ſcipulos,]

* [a] Et factum eſt iterum cum Do- 23
minus ſabbatis ambularet per ſata, &
diſcipuli eius cœperunt progredi, &
vellere ſpicas. * Phariſæi autem dice- 24
bant ei: Ecce, quid faciunt ſabbatis
quod non licet? * Et ait illis: [b] Num- 25
quam legiſtis quid fecerit Dauid, quando
neceſſitatem habuit, & eſurijt ipſe, &
qui cum eo erant? * quomodo intro- 26
iuit in domum Dei ſub Abiathar prin-
cipe ſacerdotum, & panes propoſitionis
manducauit, quos non licebat mandu-
care, [c] niſi ſacerdotibus, & dedit eis,
qui cum eo erant? * Et dicebat eis: 27
Sabbatum propter hominem factum eſt,
& non homo propter ſabbatum. * Ita- 28
que Dominus eſt filius hominis, etiam
ſabbati.

3

[reſtituit ...anum ari- dam,]

ET introiuit iterum in ſynagogam: 1
[d] & erat ibi homo habens manum ari- A
dam. * Et obſeruabant eum, ſi ſabba- 2
tis curaret, vt accuſarent illum. * Et 3
ait homini habenti manum aridam:
Surge in medium. * Et dicit eis: Licet 4
ſabbatis benefacere, an male? animam
ſaluam facere, an perdere? At illi tace-
bant. * Et circumſpiciens eos cum ira, 5
contriſtatus ſuper cæcitate cordis eo-
rum, dicit homini: Extende manum
tuam. Et extendit, & reſtituta eſt ma-
nus illi. * [e] Exeuntes autem Phariſæi, 6
ſtatim cum Herodianis conſilium fa-
ciebant aduerſus eum quomodo eum
perderent.

[...nat & do- cet de ...nauicula,]

* Ieſus autem cum diſcipulis ſuis 7
ſeceſſit ad mare: & multa turba a Ga-
lilæa, & Iudæa ſecuta eſt eum, * & ab 8
Ieroſolymis, & ab Idumæa, & trans
Iordanem: & qui circa Tyrum, & Si-
donem, multitudo magna, audientes,
quæ faciebat, venerunt ad eum. * Et 9
dixit diſcipulis ſuis vt nauicula ſibi de- B
ſeruiret propter turbam, ne compri-
10 merent eum. * multos enim ſanabat
ita vt irruerent in eum vt illum tan-
11 gerent quotquot habebant plagas. * Et
ſpiritus immundi, cum illum videbant,
procidebant ei: & clamabant dicen-
12 tes: * Tu es Filius Dei. Et vehementer
comminabatur eis ne manifeſtarent
illum.

[eligit Apoſtolos.]

13 * [f] Et aſcendens in montem vocauit
ad ſe quos voluit ipſe: & venerunt ad
14 eum. * Et fecit vt eſſent duodecim
cum illo: & vt mitteret eos prædicare.
15 * Et dedit illis poteſtatem curandi in-
16 firmitates, & eijciendi dæmonia. * Et
17 impoſuit Simoni nomen Petrus: * &
Iacobum Zebedæi, & Ioannem fratrem
Iacobi, & impoſuit eis nomina Boa-
18 nerges, quod eſt, Filij tonitrui: * &
C Andream, & Philippum, & Bartholo-
mæum, & Matthæum, & Thomam, &
Iacobum Alphæi, & Thaddæum, &
19 Simonem Cananæum, * & Iudam Iſca-
riotem, qui & tradidit illum.

[β) De ſpiritu Chriſti: non furor,]

20 * Et veniunt ad domum: & conue-
nit iterum turba, ita vt non poſſent
21 neque panem manducare. * Et cum
audiſſent ſui, exierunt tenere eum:
dicebant enim: Quoniam in furorem
verſus eſt.

[neque Beelzebub,]

22 * Et Scribæ, qui ab Ieroſolymis de-
ſcenderant, dicebant: [g] Quoniam Beel-
zebub habet, & quia in principe dæ-
23 moniorum eijcit dæmonia. * Et con-
uocatis eis in parabolis dicebat illis:
Quomodo poteſt ſatanas ſatanam eij-
24 cere? * Et ſi regnum in ſe diuidatur,
25 non poteſt regnum illud ſtare. * Et ſi
domus ſuper ſemetipſam diſpertiatur,
26 non poteſt domus illa ſtare. * Et ſi
ſatanas conſurrexerit in ſemetipſum,
diſpertitus eſt, & non poterit ſtare, ſed
27 finem habet. * Nemo poteſt vaſa for-
tis ingreſſus in domum diripere, niſi
prius fortem alliget, & tunc domum
28 eius diripiet. * [h] Amen dico vobis,
D quoniam omnia dimittentur filijs ho-
minum peccata, & blaſphemiæ, quibus
29 blaſphemauerint: * qui autem bla-
ſphemauerit in Spiritum ſanctum, non
habebit remiſſionem in æternum, ſed
30 reus erit æterni delicti. * Quoniam di-
cebant: Spiritum immundum habet.

---

[a] Matt. 12. a. 1. Luc. 6. a. 1. — [b] 1. Reg. 21. b. 6. — [c] Leuit. 24. b. 9. — [d] Mat. 12. a. 10. Luc. 6. a. 6. — [e] Mat. 12. b. 14. — [f] Mat. 10. a. 1. Luc. 6. b. 13. — [g] Mat. 9. d. 34. — [h] Mat. 12. c. 31. Luc. 12. b. 10. 1. Ioan. 5. d. 16.

ſed Dei ſpiritus.

* [a]Et veniunt mater eius & fratres: 31
& foris ſtantes miſerunt ad eum vo-
cantes eum, * & ſedebat circa eum 32
turba: & dicunt ei: Ecce mater tua,
& fratres tui foris quærunt te. * Et re- 33
ſpondens eis, ait: Quæ eſt mater mea,
& fratres mei? * Et circumſpiciens 34
eos, qui in circuitu eius ſedebant, ait:
Ecce mater mea, & fratres mei. * Qui 35
enim fecerit voluntatem Dei, hic fra-
ter meus, & ſoror mea, & mater eſt.

γ) Relatio parabolarum: occaſio,

4

ET iterum cœpit docere ad mare: 1 A
[b]& congregata eſt ad eum turba multa,
ita vt nauim aſcendens ſederet in mari,
& omnis turba circa mare ſuper ter-
ram erat: * & docebat eos in para- 2
bolis multa, & dicebat illis in doctrina
ſua:

parabola ſeminantis proponitur

* Audite: ecce exijt ſeminans ad ſe- 3
minandum. * Et dum ſeminat, aliud 4
cecidit circa viam, & venerunt volu-
cres cæli, & comederunt illud. * Aliud 5
vero cecidit ſuper petroſa, vbi non
habuit terram multam: & ſtatim exor-
tum eſt, quoniam non habebat altitu-
dinem terræ: * & quando exortus eſt 6
ſol, exæſtuauit: & eo quòd non habe-
bat radicem, exaruit. * Et aliud ceci- 7
dit in ſpinas: & aſcenderunt ſpinæ, &
ſuffocauerunt illud, & fructum non
dedit. * Et aliud cecidit in terram bo- 8
nam: & dabat fructum aſcendentem,
& creſcentem, & afferebat vnum tri-
ginta, vnum ſexaginta, & vnum cen-
tum. * Et dicebat: Qui habet aures 9
audiendi, audiat.

ac duodecim interrogantibus

* Et cum eſſet ſingularis, interro- 10
gauerunt eum hi, qui cum eo erant
duodecim, parabolam. * Et dicebat 11
eis: Vobis datum eſt noſſe myſterium B
regni Dei: illis autem, qui foris ſunt,
in parabolis omnia fiunt: * [c]vt viden- 12
tes videant, & non videant: & audientes
audiant, & non intelligant: nequando
conuertantur, & dimittantur eis pec-
cata. * Et ait illis: Neſcitis parabolam 13
hanc? & quomodo omnes parabolas

explicatur;

cognoſcetis? * Qui ſeminat, verbum 14
ſeminat. * Hi autem ſunt, qui circa 15
viam, vbi ſeminatur verbum, & cum
audierint, confeſtim venit ſatanas, &
aufert verbum, quod ſeminatum eſt in
16 cordibus eorum. * Et hi ſunt ſimiliter,
qui ſuper petroſa ſeminantur: qui cum
audierint verbum, ſtatim cum gaudio
17 accipiunt illud: * & non habent radi-
cem in ſe, ſed temporales ſunt: deinde
orta tribulatione & perſecutione pro-
pter verbum, confeſtim ſcandalizantur.
18 * Et alij ſunt, qui in ſpinis ſeminan-
19 tur: hi ſunt, qui verbum audiunt, * &
ærumnæ ſæculi, [d]& deceptio diuitia-
rum, & circa reliqua concupiſcentiæ
introeuntes ſuffocant verbum, & ſine
20 fructu efficitur. * Et hi ſunt, qui ſuper
C terram bonam ſeminati ſunt, qui au-
diunt verbum, & ſuſcipiunt, & fructi-
ficant, vnum triginta, vnum ſexaginta,
21 & vnum centum. * [e]Et dicebat illis:
Numquid venit lucerna vt ſub modio
ponatur, aut ſub lecto? nonne vt ſuper
22 candelabrum ponatur? * [f]Non eſt enim
aliquid abſconditum, quod non mani-
feſtetur: nec factum eſt occultum, ſed
23 vt in palam veniat. * Si quis habet
24 aures audiendi, audiat. * Et dicebat
illis: Videte quid audiatis. [g]In qua
menſura menſi fueritis, remetietur vo-
25 bis, & adijcietur vobis. * [h]Qui enim
habet, dabitur illi: & qui non habet,
etiam quod habet auferetur ab eo.
26 * Et dicebat: Sic eſt regnum Dei, parabolæ ſeminis germinantis,
quemadmodum ſi homo iaciat ſemen-
27 tem in terram, * & dormiat, & exur-
gat nocte & die, & ſemen germinet, &
28 increſcat dum neſcit ille. * Vltro enim
terra fructificat, primum herbam, deinde
ſpicam, deinde plenum frumentum in
29 ſpica. * Et cum produxerit fructus, ſta-
tim mittit falcem, quoniam adeſt meſſis.
30 * Et dicebat: Cui aſſimilabimus re- grani ſinapis
gnum Dei? aut cui parabolæ compa-
31 rabimus illud? * [i]Sicut granum ſina-
D pis, quod cum ſeminatum fuerit in
terra, minus eſt omnibus ſeminibus,
32 quæ ſunt in terra: * & cum ſemina-
tum fuerit, aſcendit, & fit maius om-
nibus oleribus, & facit ramos magnos,
ita vt poſſint ſub vmbra eius aues cæli
habitare.
33 * Et talibus multis parabolis loque- multæ aliæ
batur eis verbum, prout poterant au-
34 dire: * ſine parabola autem non lo-
quebatur eis. ſeorſum autem diſcipulis
ſuis diſſerebat omnia.

---

[a] Mat. 12. d. 46. Luc. 8. c. 19. — [b] Mat. 13. a. 1. Luc. 8. a. 4. — [c] Iſa. 6. c. 9. Mat. 13. b. 14. Ioan. 12. f. 40. Act. 28. f. 26. Rom. 11. b. 8. — [d] 1. Tim. 6. d. 17. — [e] Mat. 5. b. 15. Luc. 8. b. 16. & 11. d. 33. — [f] Mat. 10. c. 26. Luc. 8. c. 17. — [g] Mat. 7. a. 2. Luc. 6. e. 38. — [h] Mat. 13. b. 12. & 25. c. 29. Luc. 8. c. 18. & 19. d. 26. — [i] Mat. 13. d. 31.

δ) Miracula alia:

venti & mare obediunt,

*Et ait illis in illa die, cum sero 35
esset factum: Transeamus contra. * [a]Et 36
dimittentes turbam, assumunt eum ita
vt erat in naui: & aliæ naues erant
cum illo. * Et facta est procella magna 37
venti, & fluctus mittebat in nauim, ita
vt impleretur nauis. * Et erat ipse in 38
puppi super ceruical dormiens: & ex-
citant eum, & dicunt illi: Magister,
non ad te pertinet, quia perimus?
*Et exurgens comminatus est vento, 39
& dixit mari: Tace, obmutesce. Et
cessauit ventus: & facta est tranquilli-
tas magna. * Et ait illis: Quid timidi 40
estis? necdum habetis fidem? Et timu-
erunt timore magno, & dicebant ad
alterutrum: Quis, putas, est iste, quia
& ventus & mare obediunt ei?

dæmoniaci Geraseni liberantur,

5

ET [b]venerunt trans fretum maris 1
in regionem Gerasenorum. * Et ex- A 2
eunti ei de naui, statim occurrit de
monumentis homo in spiritu immundo,
*qui domicilium habebat in monu- 3
mentis, & neque catenis iam quisquam
poterat eum ligare: * quoniam sæpe 4
compedibus & catenis vinctus, diru-
pisset catenas, & compedes commi-
nuisset, & nemo poterat eum domare.
*& semper die ac nocte in monumen- 5
tis, & in montibus erat, clamans, &
concidens se lapidibus. * Videns au- 6
tem Iesum a longe, cucurrit, & ado-
rauit eum: * & clamans voce magna 7
dixit: Quid mihi, & tibi, Iesu fili Dei
altissimi? adiuro te per Deum, ne me
torqueas. * Dicebat enim illi: Exi spi- 8
ritus immunde ab homine. * Et inter- 9
rogabat eum: Quod tibi nomen est?
Et dicit ei: Legio mihi nomen est,
quia multi sumus. * Et deprecabatur 10
eum multum, ne se expelleret extra
regionem. * Erat autem ibi circa mon- 11
tem grex porcorum magnus, pascens.
*Et deprecabantur eum spiritus, di- 12
centes: Mitte nos in porcos vt in eos
introeamus. * Et concessit ei statim 13
Iesus. Et exeuntes spiritus immundi B
introierunt in porcos: & magno im-
petu grex præcipitatus est in mare ad
duo millia, & suffocati sunt in mari.
*Qui autem pascebant eos, fugerunt, 14
& nunciauerunt in ciuitatem, & in
agros. Et egressi sunt videre quid esset
factum: * & veniunt ad Iesum: & vi- 15
dent illum, qui a dæmonio vexabatur,
sedentem, vestitum, & sanæ mentis, &
16 timuerunt. * Et narrauerunt illis, qui
viderant, qualiter factum esset ei, qui
dæmonium habuerat, & de porcis.
17 * Et rogare cœperunt eum vt discede-
18 ret de finibus eorum. * Cumq. ascen-
deret nauim, cœpit illum deprecari,
qui a dæmonio vexatus fuerat, vt esset
19 cum illo, * & non admisit eum, sed
ait illi: Vade in domum tuam ad tuos,
& annuncia illis quanta tibi Domi-
20 nus fecerit, & misertus sit tui. * Et
abijt, & cœpit prædicare in Decapoli,
quanta sibi fecisset Iesus: & omnes
mirabantur.

hæmorrhoissa sanatur,

21 * Et cum transcendisset Iesus in naui
rursum trans fretum, conuenit turba
22 multa ad eum, & erat circa mare. * [c]Et
C venit quidam de archisynagogis no-
mine Iairus: & videns eum, procidit
23 ad pedes eius, * & deprecabatur eum
multùm, dicens: Quoniam filia mea
in extremis est, Veni, impone manum
24 super eam, vt salua sit, & viuat. * Et
abijt cum illo, & sequebatur eum turba
25 multa, & comprimebant eum. * Et
mulier, quæ erat in profluuio sangui-
26 nis annis duodecim, * & fuerat multa
perpessa a compluribus medicis: &
erogauerat omnia sua, nec quidquam
profecerat, sed magis deterius habe-
27 bat: * cum audisset de Iesu, venit in
turba retro, & tetigit vestimentum eius:
28 * dicebat enim: Quia si vel vestimen-
tum eius tetigero, salua ero. * Et con-
29 festim siccatus est fons sanguinis eius:
& sensit corpore quia sanata esset a
30 plaga. * Et statim Iesus in semetipso
D cognoscens virtutem, quæ exierat de
illo, conuersus ad turbam, aiebat: Quis
31 tetigit vestimenta mea? * Et dicebant
ei discipuli sui: Vides turbam com-
primentem te, & dicis: Quis me teti-
32 git? * Et circumspiciebat videre eam,
33 quæ hoc fecerat. * Mulier vero timens
& tremens, sciens quod factum esset
in se, venit & procidit ante eum, &
34 dixit ei omnem veritatem. * Ille au-
tem dixit ei: [d]Filia, fides tua te sal-
uam fecit: vade in pace, & esto sana a

filia Iairi suscitatur.

35 plaga tua. * Adhuc eo loquente, veniunt
ab archisynagogo, dicentes: Quia filia
tua mortua est: quid vltra vexas Ma-
36 gistrum? * Iesus autem audito verbo,
quod dicebatur, ait archisynagogo:

[a] Mat. 8. c. 23. Luc. 8. c. 22. — [b] Mat. 8. d. 28. Luc. 8. d. 26. — [c] Mat. 9. c. 18. Luc. 8. f. 41. —
[d] Luc. 7. g. 50.

Noli timere: tantummodo crede. * Et 37
non admiſit quemquam ſe ſequi niſi
Petrum, & Iacobum, & Ioannem fra-
trem Iacobi. * Et veniunt in domum 38
archiſynagogi, & videt tumultum, &
flentes, & eiulantes multum. * Et in- 39
greſſus, ait illis: Quid turbamini, &
ploratis? puella non eſt mortua, ſed
dormit. * Et irridebant eum. Ipſe vero 40
eiectis omnibus aſſumit patrem, & ma-
trem puellæ, & qui ſecum erant, &
ingreditur vbi puella erat iacens. * Et 41
tenens manum puellæ, ait illi: Talitha
cumi, quod eſt interpretatum: Puella
(tibi dico) ſurge. * & confeſtim ſur- 42
rexit puella, & ambulabat: erat autem
annorum duodecim: & obſtupuerunt
ſtupore magno. * Et præcepit illis 43
vehementer vt nemo id ſciret: & dixit
dari illi manducare.

ε) Incredulitas Nazareth: ſcandalizantur.

ET egreſſus inde, [a]abijt in patriam 6 1
ſuam: & ſequebantur eum diſcipuli A
ſui: * & facto ſabbato cœpit in ſyna- 2
goga docere: & multi audientes ad-
mirabantur in doctrina eius, dicentes:
Vnde huic hæc omnia? & quæ eſt ſa-
pientia, quæ data eſt illi: & virtutes
tales, quæ per manus eius efficiuntur?
* [b]Nonne hic eſt faber, filius Mariæ, 3
frater Iacobi, & Ioſeph, & Iudæ, & Si-
monis? nonne & ſorores eius hic no-
biſcum ſunt? Et ſcandalizabantur in
illo. * Et dicebat illis Ieſus: [c]Quia 4
non eſt propheta ſine honore niſi in
patria ſua, & in domo ſua, & in co-
gnatione ſua. * Et non poterat ibi vir- 5
tutem vllam facere, niſi paucos infir-
mos impoſitis manibus curauit: * & 6
mirabatur propter incredulitatem eo-
rum, & circuibat caſtella in circuitu
docens.

ζ) Miſſio Apoſtolorum: inſtruuntur, docent & ſanant.

* [d]Et vocauit duodecim: & cœpit 7
eos mittere binos, & dabat illis pote-
ſtatem ſpirituum immundorum. * Et 8
præcepit eis ne quid tollerent in via,
niſi virgam tantum: non peram, non
panem, neque in zona æs, * [e]ſed cal- 9
ceatos ſandalijs, & ne induerentur dua-
bus tunicis. * Et dicebat eis: Quo- 10
cumque introieritis in domum: illic B
manete donec exeatis inde: * & qui- 11
cumque non receperint vos, nec au-
dierint vos, [f]exeuntes inde, excutite
puluerem de pedibus veſtris in teſti-
12 monium illis. * Et exeuntes prædica-
13 bant vt pœnitentiam agerent: * &
dæmonia multa eijciebant, [g]& vnge-
bant oleo multos ægros, & ſanabant.

η) Herodes tetrarcha: credit Ioannem ſuſcitatum,

14 * [h]Et audiuit rex Herodes, (mani-
feſtum enim factum eſt nomen eius)
& dicebat: Quia Ioannes Baptiſta re-
ſurrexit a mortuis: & propterea vir-
15 tutes operantur in illo. * Alij autem
dicebant: Quia Elias eſt. Alij vero di-
cebant: Quia propheta eſt, quaſi vnus
16 ex prophetis. * Quo audito Herodes
C ait: Quem ego decollaui Ioannem, hic
a mortuis reſurrexit.

quem alligauerat ac decollauit.

17 * [i]Ipſe enim Herodes miſit, ac te-
nuit Ioannem, & vinxit eum in carcere
propter Herodiadem vxorem Philippi
18 fratris ſui, quia duxerat eam. * Dice-
bat enim Ioannes Herodi: [k]Non licet
19 tibi habere vxorem fratris tui. * Hero-
dias autem inſidiabatur illi: & volebat
20 occidere eum, nec poterat. * Herodes
enim metuebat Ioannem, ſciens eum
virum iuſtum & ſanctum: & cuſtodie-
bat eum, & audito eo multa faciebat,
& libenter eum audiebat.
21 * Et cum dies opportunus accidiſſet,
Herodes natalis ſui cœnam fecit prin-
cipibus, & tribunis, & primis Galilææ.
22 * cumq. introiſſet filia ipſius Herodia-
dis, & ſaltaſſet, & placuiſſet Herodi,
ſimulq. recumbentibus; rex ait puellæ:
23 Pete a me quod vis, & dabo tibi: * &
iurauit illi: Quia quidquid petieris
dabo tibi, licet dimidium regni mei.
24 * Quæ cum exiſſet, dixit matri ſuæ:
D Quid petam? At illa dixit: Caput Io-
25 annis Baptiſtæ. * Cumq. introiſſet ſta-
tim cum feſtinatione ad regem, petiuit
dicens: Volo vt protinus des mihi in
26 diſco caput Ioannis Baptiſtæ. * Et con-
triſtatus eſt rex: propter iuſiurandum,
& propter ſimul diſcumbentes noluit
27 eam contriſtare: * ſed miſſo ſpicula-
tore præcepit afferri caput eius in diſco.
28 Et decollauit eum in carcere, * & at-
tulit caput eius in diſco: & dedit il-
lud puellæ, & puella dedit matri ſuæ.
29 * Quo audito, diſcipuli eius venerunt,
& tulerunt corpus eius: & poſuerunt
illud in monumento.

---

[a] Mat. 13. g. 54. Luc. 4. c. 16. — [b] Ioan. 6. e. 42. — [c] Mat. 13. g. 57. Luc. 4. d. 24. Ioan. 4. f. 44. — [d] Mat. 10. a. 1. Sup. 3. b. 14. Luc. 9. a. 1. — [e] Act. 12. b. 8. — [f] Mat. 10. b. 14. Luc. 9. a. 5. Act. 13. g. 51. & 18. b. 6. — [g] Iac. 5. d. 14. — [h] Mat. 14. a. 1. 2. Luc. 9. a. 7. — [i] Luc. 3. d. 19. — [k] Leu. 18. b. 16.

) Ad mi- grationem e Galilæa.

* Et conuenientes Apoſtoli ad Ieſum, 30
renunciauerunt ei omnia, quæ egerant,
& docuerant. * Et ait illis: [a] Venite ſe- 31
orſum in deſertum locum, & requie-
ſcite puſillum. Erant enim qui venie-
bant & redibant multi: & nec ſpatium
manducandi habebant. * Et aſcenden- 32
tes in nauim, abierunt in deſertum
locum ſeorſum. * Et viderunt eos ab- 33
euntes, & cognouerunt multi: & pede- E
ſtres de omnibus ciuitatibus concurre-
runt illuc, & præuenerunt eos. * [b] Et 34
exiens vidit turbam multam Ieſus: &
miſertus eſt ſuper eos, quia erant ſicut
oues non habentes paſtorem, & cœpit
illos docere multa. * Et cum iam hora 35
multa fieret, acceſſerunt diſcipuli eius,
dicentes: Deſertus eſt locus hic, & iam
hora præterijt: * [c] dimitte illos, vt eun- 36
tes in proximas villas, & vicos, emant
ſibi cibos, quos manducent: * Et re- 37
ſpondens ait illis: Date illis vos man-
ducare. Et dixerunt ei: Euntes emamus
ducentis denarijs panes, & dabimus il-
lis manducare. * Et dicit eis: Quot 38
panes habetis? ite, & videte. Et cum
cognouiſſent, dicunt: [d] Quinque, & duos
piſces. * Et præcepit illis vt accum- 39
bere facerent omnes ſecundum con-
tubernia ſuper viride fœnum. * Et 40
diſcubuerunt in partes per centenos,
& quinquagenos. * Et acceptis quin- 41
que panibus & duobus piſcibus, in- F
tuens in cælum, benedixit, & fregit
panes, & dedit diſcipulis ſuis, vt pone-
rent ante eos: & duos piſces diuiſit
omnibus. * Et manducauerunt omnes, 42
& ſaturati ſunt. * Et ſuſtulerunt reli- 43
quias, fragmentorum duodecim co-
phinos plenos, & de piſcibus. * Erant 44
autem qui manducauerunt quinque
millia virorum. * Et ſtatim coegit di- 45
ſcipulos ſuos aſcendere nauim, vt præ-
cederent eum trans fretum ad Beth-
ſaidam, dum ipſe dimitteret populum.
* Et cum dimiſiſſet eos, abijt in mon- 46
tem orare.

) Saturatio quinque millium: multitudi- nem ſatiat,

ambulat ſupra mare,

* Et cum ſero eſſet, erat nauis in 47
medio mari, & ipſe ſolus in terra. * [e] Et 48
videns eos laborantes in remigando,
(erat enim ventus contrarius eis) &
circa quartam vigiliam noctis venit ad
eos ambulans ſupra mare: & volebat
præterire eos. * At illi vt viderunt 49
eum ambulantem ſupra mare, puta-
uerunt phantaſma eſſe, & exclamaue-
50 runt. * Omnes enim viderunt eum, &
G conturbati ſunt. Et ſtatim locutus eſt
cum eis, & dixit eis: Confidite, ego
51 ſum, nolite timere. * Et aſcendit ad
illos in nauim, & ceſſauit ventus. Et
52 plus magis intra ſe ſtupebant: * non
enim intellexerunt de panibus: erat
53 enim cor eorum obcæcatum. * [f] Et
cum transfretaſſent, venerunt in ter-
ram Geneſareth, & applicuerunt.

omnes ſanat.

54 * Cumq. egreſſi eſſent de naui, con-
55 tinuo cognouerunt eum: * & percur-
rentes vniuerſam regionem illam, cœ-
perunt in grabatis eos, qui ſe male
habebant, circumferre, vbi audiebant
56 eum eſſe. * Et quocumque introibat,
in vicos, vel in villas, aut ciuitates, in
plateis ponebant infirmos, & depreca-
bantur eum, vt vel fimbriam veſtimenti
eius tangerent, & quotquot tangebant
eum, ſalui fiebant.

β) Dicta & facta varia: de traditione ſeniorum

7
1 ET [g] conueniunt ad eum Phariſæi,
A & quidam de Scribis, venientes ab
2 Ieroſolymis. * Et cum vidiſſent quoſ-
dam ex diſcipulis eius communibus
manibus, ideſt non lotis, manducare
3 panes, vituperauerunt. * Phariſæi enim,
& omnes Iudæi, niſi crebro lauerint
manus, non manducant, tenentes tra-
4 ditionem ſeniorum: * & áforo niſi
baptizentur, non comedunt: & alia
multa ſunt, quæ tradita ſunt illis ſer-
uare, baptiſmata calicum, & vrceorum,
5 & æramentorum, & lectorum: * & in-
terrogabant eum Phariſæi, & Scribæ:
Quare diſcipuli tui non ambulant iuxta
traditionem ſeniorum, ſed communi-
6 bus manibus manducant panem? * At
ille reſpondens, dixit eis: Bene pro-
phetauit Iſaias de vobis hypocritis, ſicut
ſcriptum eſt: [h] Populus hic labijs me
honorat, cor autem eorum longe eſt
7 a me. * in vanum autem me colunt,
docentes doctrinas, & præcepta homi-
8 num. * Relinquentes enim mandatum
B Dei, tenetis traditionem hominum, ba-
ptiſmata vrceorum, & calicum: & alia
9 ſimilia his facitis multa. * Et dicebat
illis: Bene irritum facitis præceptum
Dei, vt traditionem veſtram ſeruetis.
10 * Moyſes enim dixit: [i] Honora patrem

---

[a] Mat. 14. b. 13. Luc. 9. a. 10. — [b] Matt. 9. d. 36. & 14. b. 14. — [c] Luc. 9. b. 12. — [d] Ioan. 6. a. 9. — [e] Mat. 14. c. 25. — [f] Matt. 14. d. 34. — [g] Matt. 15. a. 1. — [h] Iſa. 29. d. 13. — [i] Exo. 20. c. 12. Deut. 5. b. 16. Eph. 6. a. 2.

tuum, & matrem tuam. Et: [a]Qui ma-
ledixerit patri, vel matri, morte moria-
tur. * Vos autem dicitis: Si dixerit 11
homo patri, aut matri, Corban, (quod
eſt donum) quodcumque ex me, tibi
profuerit: * & vltra non dimittitis eum 12
quidquam facere patri ſuo, aut matri,
* reſcindentes verbum Dei per tradi- 13
tionem veſtram, quam tradidiſtis: &
ſimilia huiuſmodi multa facitis. * [b]Et 14
aduocans iterum turbam, dicebat illis:
Audite me omnes, & intelligite. * Ni- 15
hil eſt extra hominem introiens in eum,
quod poſſit eum coinquinare, ſed quæ
de homine procedunt illa ſunt, quæ
communicant hominem. * Si quis ha- 16
bet aures audiendi, audiat.

& rebus coinquinantibus;

* Et cum introiſſet in domum a 17
turba, interrogabant eum diſcipuli eius C
parabolam. * Et ait illis: Sic & vos 18
imprudentes eſtis? Non intelligitis quia
omne extrinſecus introiens in homi-
nem, non poteſt eum communicare:
* quia non intrat in cor eius, ſed in 19
ventrem vadit, & in ſeceſſum exit, pur-
gans omnes eſcas? * Dicebat autem, 20
quoniam quæ de homine exeunt, illa
communicant hominem. * [c]Abintus 21
enim de corde hominum malæ cogita-
tiones procedunt, adulteria, fornica-
tiones, homicidia, * furta, auaritiæ, 22
nequitiæ, dolus, impudicitiæ, oculus
malus, blaſphemia, ſuperbia, ſtultitia.
* Omnia hæc mala abintus procedunt, 23
& communicant hominem.

fides mulieris Syrophœniſſæ,

* [d]Et inde ſurgens abijt in fines Tyri, 24
& Sidonis: & ingreſſus domum, ne-
minem voluit ſcire, & non potuit la-
tere. * Mulier enim ſtatim vt audiuit 25
de eo, cuius filia habebat ſpiritum im-
mundum, intrauit, & procidit ad pedes
eius. * Erat enim mulier Gentilis, Sy- 26
rophœniſſa genere. Et rogabat eum
vt dæmonium eijceret de filia eius.
* Qui dixit illi: Sine prius ſaturari filios: 27
non eſt enim bonum ſumere panem
filiorum, & mittere canibus. * At illa 28
reſpondit, & dixit illi: Vtique Domine, D
nam & catelli comedunt ſub menſa
de micis puerorum. * Et ait illi: Pro- 29
pter hunc ſermonem vade, exijt dæ-
monium a filia tua. * Et cum abijſſet 30
domum ſuam, inuenit puellam iacen-
tem ſupra lectum, & dæmonium exijſſe.

ſanatio ſurdi & muti,

31 * Et iterum exiens de finibus Tyri,
venit per Sidonem ad Mare Galilææ
32 inter medios fines Decapoleos. * [e]Et
adducunt ei ſurdum, & mutum, & de-
precabantur eum, vt imponat illi ma-
33 num. * Et apprehendens eum de turba
ſeorſum, miſit digitos ſuos in auricu-
las eius: & expuens, tetigit linguam
34 eius: * & ſuſpiciens in cælum, inge-
muit, & ait illi: Ephphetha, quod
35 eſt adaperire. * Et ſtatim apertæ ſunt
aures eius, & ſolutum eſt vinculum
36 linguæ eius, & loquebatur recte. * Et
præcepit illis ne cui dicerent. Quanto
autem eis præcipiebat, tanto magis
37 plus prædicabant: * & eo amplius ad-
mirabantur, dicentes: Bene omnia fe-
cit: & ſurdos fecit audire, & mutos
loqui.

ſaturatio quattuor millium;

8
1 A IN diebus illis iterum cum turba
multa eſſet, nec haberent quod man-
ducarent: [f]conuocatis diſcipulis, ait
2 illis: * Miſereor ſuper turbam: quia
ecce iam triduo ſuſtinent me, nec ha-
3 bent quod manducent: * & ſi dimi-
ſero eos ieiunos in domum ſuam, de-
ficient in via: quidam enim ex eis de
4 longe venerunt. * Et reſponderunt ei
diſcipuli ſui: vnde illos quis poterit
5 hic ſaturare panibus in ſolitudine? * Et
interrogauit eos: Quot panes habe-
6 tis? Qui dixerunt: Septem. * Et præ-
cepit turbæ diſcumbere ſuper terram.
Et accipiens ſeptem panes, gratias agens
fregit, & dabat diſcipulis ſuis vt appo-
7 nerent, & appoſuerunt turbæ. * Et
habebant piſciculos paucos: & ipſos
8 benedixit, & iuſſit apponi. * Et man-
ducauerunt, & ſaturati ſunt, & ſuſtu-
lerunt quod ſuperauerat de fragmen-
9 tis, ſeptem ſportas. * Erant autem qui
manducauerant, quaſi quattuor millia:
& dimiſit eos.

de ſigno a cælo

10 * Et ſtatim aſcendens nauim cum
B diſcipulis ſuis, venit in partes Dalma-
11 nutha. * [g]Et exierunt Phariſæi, & cœ-
perunt conquirere cum eo, quæren-
tes ab illo ſignum de cælo, tentantes
12 eum. * Et ingemiſcens ſpiritu, ait:
Quid generatio iſta ſignum quærit?
Amen dico vobis, ſi dabitur genera-
13 tioni iſti ſignum. * Et dimittens eos,
aſcendit iterum nauim, & abijt trans
fretum.

[a] Exo. 21. c. 17. Leuit. 20. b. 9. Prou. 20. c. 20. — [b] Mat. 15. b. 10. — [c] Gen. 6. a. 5. — [d] Mat. 15. c. 21. — [e] Mat. 9. d. 32. Luc. 11. b. 14. — [f] Mat. 15. d. 32. — [g] Mat. 16. a. 1. Luc. 11. g. 54.

& fermento Pharifæorum,

*Et obliti funt panes fumere: & 14
nifi vnum panem non habebant fecum
in naui. * Et præcipiebat eis, dicens: 15
[a]Videte, & cauete a fermento Phari-
fæorum, & fermento Herodis. * Et co- 16
gitabant ad alterutrum, dicentes: Quia
panes non habemus. * Quo cognito, 17
ait illis Iefus: Quid cogitatis, quia pa-
nes non habetis? nondum cognofcitis
nec intelligitis? adhuc cæcatum ha-
betis cor veftrum? * oculos habentes 18
non videtis? & aures habentes non
auditis? [b]Nec recordamini, * quando 19
quinque panes fregi in quinque mil-
lia: quot cophinos fragmentorum ple-
nos fuftuliftis? Dicunt ei: Duodecim.
*Quando & feptem panes in quattuor 20
millia: quot fportas fragmentorum tu- C
liftis? Et dicunt ei: Septem. * Et dice- 21
bat eis: Quomodo nondum intelligitis?

illuminatio cæci.

*Et veniunt Bethfaidam, & addu- 22
cunt ei cæcum, & rogabant eum vt
illum tangeret. * Et apprehenfa manu 23
cæci, eduxit eum extra vicum: & ex-
puens in oculos eius impofitis ma-
nibus fuis, interrogauit eum fi quid
videret. * Et afpiciens, ait: Video homi- 24
nes velut arbores ambulantes. * Deinde 25
iterum impofuit manus fuper oculos
eius: & cœpit videre. & reftitutus eft
ita vt clare videret omnia. * Et mifit 26
illum in domum fuam, dicens: Vade
in domum tuam: & fi in vicum in-
troieris, nemini dixeris.

γ) Confeffio Petri: Chriftus agnofcitur,

*[c]Et egreffus eft Iefus, & difcipuli 27
eius in caftella Cæfareæ Philippi: &
in via interrogabat difcipulos fuos, di-
cens eis: Quem me dicunt effe homi-
nes? * Qui refponderunt illi, dicentes: 28
Ioannem Baptiftam, alij Eliam, alij vero
quafi vnum de prophetis. * Tunc dicit 29
illis: Vos vero quem me effe dicitis?
Refpondens Petrus, ait ei: Tu es Chri-
ftus. * Et comminatus eft eis, ne cui 30
dicerent de illo.

prædicit mortem fuam,

*Et cœpit docere eos quoniam opor- 31
tet filium hominis pati multa, & re- D
probari a fenioribus, & a fummis fa-
cerdotibus, & Scribis, & occidi: & poft
tres dies refurgere. * Et palam ver- 32
bum loquebatur. Et apprehendens eum
Petrus, cœpit increpare eum. * Qui 33
conuerfus, & videns difcipulos fuos,
comminatus eft Petro, dicens: Vade
retro me fatana, quoniam non fapis
quæ Dei funt, fed quæ funt hominum.

docet neceffitatem abnegationis.

34 *Et conuocata turba cum difcipu-
lis fuis, dixit eis: [d]Si quis vult me
fequi, deneget femetipfum: & tollat
35 crucem fuam, & fequatur me. * Qui
enim voluerit animam fuam faluam
facere, perdet eam: qui autem perdi-
derit animam fuam propter me, &
36 Euangelium, faluam faciet eam. * Quid
enim proderit homini, fi lucretur mun-
dum totum: & detrimentum animæ
37 fuæ faciat? * Aut quid dabit homo
38 commutationis pro anima fua? * [e]Qui
enim me confufus fuerit, & verba mea
in generatione ifta adultera & pecca-
trice: & filius hominis confundetur
eum, cum venerit in gloria patris fui
39 cum angelis fanctis. * Et dicebat illis:
[f]Amen dico vobis, quia funt quidam
de hic ftantibus, qui non guftabunt
mortem donec videant regnum Dei
veniens in virtute.

δ) Transfiguratio Domini: fplendet inter Moyfen & Eliam,

9
1 ET [g]poft dies fex affumit Iefus Pe-
A trum, & Iacobum, & Ioannem: & du-
cit illos in montem excelfum feorfum
folos, & transfiguratus eft coram ipfis.
2 *Et veftimenta eius facta funt fplen-
dentia, & candida nimis velut nix, qua-
lia fullo non poteft fuper terram can-
3 dida facere. * Et apparuit illis Elias
cum Moyfe: & erant loquentes cum
4 Iefu. * Et refpondens Petrus, ait Iefu:
Rabbi, bonum eft nos hic effe: & fa-
ciamus tria tabernacula, Tibi vnum,
5 & Moyfi vnum, & Eliæ vnum. * Non
enim fciebat quid diceret: erant enim
6 timore exterriti: * & facta eft nubes
B obumbrans eos: & venit vox de nube,
dicens: Hic eft Filius meus chariffi-
7 mus: audite illum. * Et ftatim circum-
fpicientes, neminem amplius viderunt,
nifi Iefum tantum fecum.

refpondet de Elia venturo,

8 *[h]Et defcendentibus illis de monte,
præcepit illis ne cuiquam quæ vidiffent,
narrarent: nifi cum Filius hominis a
9 mortuis refurrexerit. * Et verbum con-
tinuerunt apud fe: conquirentes quid
10 effet: Cum a mortuis refurrexerit. * Et
interrogabant eum, dicentes: [i]Quid

---

[a] Mat. 16. a. 6. — [b] Sup. 6. f. 41. Ioan. 6. b. 11. — [c] Mat. 16. b. 13. Luc. 9. c. 18. — [d] Mat. 10. d. 38. & 16. d. 24. Luc. 9. c. 23. & 14. f. 27. & 17. g. 33. Ioan. 12. d. 25. — [e] Mat. 10. c. 33. Luc. 9. c. 26. & 12. b. 9. — [f] Mat. 16. d. 28. Luc. 9. c. 27. — [g] Mat. 17. a. 1. Luc. 9. d. 28. — [h] Mat. 17. b. 9. — [i] Mal. 4. b. 5.

ergo dicunt Phariſæi, & Scribæ, quia
Eliam oportet venire primum? * Qui 11
reſpondens, ait illis: Elias cum ve-
nerit primo, reſtituet omnia: & quo
modo [a]ſcriptum eſt in Filium homi-
nis, vt multa patiatur & contemnatur.
* Sed dico vobis [b]quia & Elias venit 12
(& fecerunt illi quæcumque voluerunt) C
ſicut ſcriptum eſt de eo.

ſanat puerum lunaticum.

* Et veniens ad diſcipulos ſuos, vi- 13
dit turbam magnam circa eos, & Scri-
bas conquirentes cum illis. * Et con- 14
feſtim omnis populus videns Ieſum,
ſtupefactus eſt, & expauerunt, & accur-
rentes ſalutabant eum. * Et interrogauit 15
eos: Quid inter vos conquiritis? * [c]Et 16
reſpondens vnus de turba, dixit: Ma-
giſter, attuli filium meum ad te haben-
tem ſpiritum mutum: * qui vbicumque 17
eum apprehenderit, allidit illum, &
ſpumat, & ſtridet dentibus, & areſcit:
& dixi diſcipulis tuis vt eijcerent il-
lum, & non potuerunt. * Qui reſpon- 18
dens eis, dixit: O generatio incredula,
quamdiu apud vos ero? quamdiu vos
patiar? afferte illum ad me. * Et attu- 19
lerunt eum. Et cum vidiſſet eum, ſta-
tim ſpiritus conturbauit illum: & eliſus
in terram, volutabatur ſpumans. * Et 20
interrogauit patrem eius: Quantum D
temporis eſt ex quo ei hoc accidit?
At ille ait: Ab infantia: * & frequenter 21
eum in ignem, & in aquas miſit vt
eum perderet. ſed ſi quid potes, adiuua
nos, miſertus noſtri. * Ieſus autem ait 22
illi: Si potes credere, omnia poſſibilia
ſunt credenti. * Et continuo excla- 23
mans pater pueri, cum lacrymis aie-
bat: Credo, Domine: adiuua incredu-
litatem meam. * Et cum videret Ieſus 24
concurrentem turbam, comminatus eſt
ſpiritui immundo, dicens illi: Surde,
& mute ſpiritus, ego præcipio tibi, exi
ab eo: & amplius ne introeas in eum.
* Et exclamans, & multum diſcerpens 25
eum, exijt ab eo, & factus eſt ſicut
mortuus, ita vt multi dicerent: Quia
mortuus eſt. * Ieſus autem tenens ma- 26
num eius, eleuauit eum, & ſurrexit.
* Et cum introiſſet in domum, diſci- 27
puli eius ſecreto interrogabant eum:
Quare nos non potuimus eijcere eum?
* Et dixit illis: Hoc genus in nullo 28
poteſt exire, niſi in oratione, & ieiunio. E

Doctrinæ aliæ: de paſſione ſua,

29 * Et inde profecti prætergredieban-
tur Galilæam: nec volebat quemquam
30 ſcire. * Docebat autem diſcipulos ſuos,
& dicebat illis: [d]Quoniam filius ho-
minis tradetur in manus hominum, &
occident eum, & occiſus tertia die re-
31 ſurget. * At illi ignorabant verbum:
& timebant interrogare eum.

quis ſit maior,

32 * Et venerunt Capharnaum. Qui
cum domi eſſent, interrogabat eos:
33 Quid in via tractabatis? * At illi tace-
bant. ſiquidem in via inter ſe diſpu-
tauerant, [e]quis eorum maior eſſet.
34 * Et reſidens vocauit duodecim, & ait
illis: Si quis vult primus eſſe, erit om-
nium nouiſſimus, & omnium miniſter.
35 * Et accipiens puerum, ſtatuit eum in
medio eorum: quem cum complexus
36 eſſet, ait illis: * Quiſquis vnum ex
F huiuſmodi pueris receperit in nomine
meo, me recipit: & quicumque me
ſuſceperit, non me ſuſcipit, ſed eum,
qui miſit me.

de nomine Chriſti,

37 * [f]Reſpondit illi Ioannes, dicens:
Magiſter, vidimus quemdam in nomine
tuo eijcientem dæmonia, qui non ſe-
38 quitur nos, & prohibuimus eum. * Ie-
ſus autem ait: Nolite prohibere eum.
[g]nemo eſt enim qui faciat virtutem in
nomine meo, & poſſit cito male loqui
39 de me. * qui enim non eſt aduerſum
40 vos, pro vobis eſt. * [h]Quiſquis enim
potum dederit vobis calicem aquæ in
nomine meo, quia Chriſti eſtis: amen
dico vobis, non perdet mercedem ſuam.

ſcandalo vitando.

41 * [i]Et quiſquis ſcandalizauerit vnum
ex his puſillis credentibus in me: bo-
num eſt ei magis ſi circumdaretur mola
aſinaria collo eius, & in mare mitte-
42 retur. * [k]Et ſi ſcandalizauerit te ma-
G nus tua, abſcide illam: bonum eſt
tibi debilem introire in vitam, quàm
duas manus habentem ire in gehen-
43 nam, in ignem inextinguibilem: * vbi
vermis eorum non moritur, & ignis
44 non extinguitur. * Et ſi pes tuus te
ſcandalizat, amputa illum: bonum eſt
tibi claudum introire in vitam æternam,
quàm duos pedes habentem mitti in
45 gehennam ignis inextinguibilis: * [l]vbi
vermis eorum non moritur, & ignis
46 non extinguitur. * Quòd ſi oculus tuus
ſcandalizat te, eijce eum: bonum eſt
tibi luſcum introire in regnum Dei,

[a] Iſa. 53. a. 3. — [b] Mat. 17. b. 12. — [c] Luc. 9. c. 38. — [d] Mat. 17. c. 21. Luc. 9. b. 22. — [e] Mat. 18. a. 1. Luc. 9. f. 46. — [f] Luc. 9. f. 49. — [g] 1. Cor. 12. a. 3. — [h] Mat. 10. d. 42. — [i] Mat. 18. a. 6. Luc. 17. a. 2. — [k] Mat. 5. e. 30. & 18. a. 8. — [l] Iſa. 66. g. 24.

quàm duos oculos habentem mitti in
gehennam ignis: * vbi vermis eorum 47
non moritur, & ignis non extinguitur.
* [a]Omnis enim igne falietur, & omnis 48
victima fale falietur. * [b]Bonum eft fal: 49
quòd fi fal infulfum fuerit: in quo il-
lud condietis? Habete in vobis fal, &
pacem habete inter vos.

) Ad iter vltimum: migrat a Galilæa,

ET inde exurgens [c]venit in fines 10 1 A
Iudææ vltra Iordanem: & conueniunt
iterum turbæ ad eum: & ficut confue-
uerat, iterum docebat illos.

docet de matrimonij vinculo,

* Et accedentes Pharifæi interroga- 2
bant eum: Si licet viro vxorem dimit-
tere: tentantes eum. * At ille refpon- 3
dens, dixit eis: Quid vobis præcepit
Moyfes? * Qui dixerunt: [d]Moyfes 4
permifit libellum repudij fcribere, &
dimittere. * Quibus refpondens Iefus, 5
ait: Ad duritiam cordis veftri fcripfit
vobis præceptum iftud. * ab initio au- 6
tem creaturæ [e]mafculum, & feminam
fecit eos Deus. * [f]Propter hoc relin- 7
quet homo patrem fuum, & matrem,
& adhærebit ad vxorem fuam: * & 8
erunt duo in carne vna. Itaque iam
non funt duo, fed vna caro. * Quod 9
ergo Deus coniunxit, homo non fepa-
ret. * Et in domo iterum difcipuli 10
eius de eodem interrogauerunt eum.
* Et ait illis: [g]Quicumque dimiferit 11
vxorem fuam, & aliam duxerit, adul- B
terium committit fuper eam. * Et fi 12
vxor dimiferit virum fuum, & alij nu-
pferit, mœchatur.

benedicit paruulis,

* Et offerebant illi paruulos vt tan- 13
geret illos. Difcipuli autem commina-
bantur offerentibus. * Quos cum vi- 14
deret Iefus, indigne tulit, & ait illis:
Sinite paruulos venire ad me, & ne
prohibueritis eos: talium enim eft re-
gnum Dei. * Amen dico vobis: Quifquis 15
non receperit regnum Dei velut par-
uulus, non intrabit in illud. * Et com- 16
plexans eos, & imponens manus fuper
illos, benedicebat eos.

vocat diuitem,

* Et cum egreffus effet in viam, 17
procurrens quidam genu flexo ante
eum, rogabat eum: [h]Magifter bone,
quid faciam vt vitam æternam perci-
piam? * Iefus autem dixit ei: Quid 18
C me dicis bonum? Nemo bonus, nifi
19 vnus Deus. * [i]Præcepta nofti: Ne
adulteres, Ne occidas, Ne fureris, Ne
falfum teftimonium dixeris, Ne frau-
dem feceris, Honora patrem tuum &
20 matrem. * At ille refpondens, ait illi:
Magifter, hæc omnia obferuaui a iu-
21 uentute mea. * Iefus autem intuitus
eum, dilexit eum, & dixit ei: Vnum
tibi deeft: vade, quæcumque habes
vende, & da pauperibus, & habebis
thefaurum in cælo: & veni, fequere
22 me. * Qui contriftatus in verbo, abijt
mœrens: erat enim habens multas pof-
feffiones.

differit de diuitijs & paupertate.

23 * Et circumfpiciens Iefus, ait difci-
pulis fuis: Quàm difficile qui pecunias
habent, in regnum Dei introibunt!
24 * Difcipuli autem obftupefcebant in
verbis eius. At Iefus rurfus refpon-
dens ait illis: Filioli, quàm difficile
eft, confidentes in pecunijs, in regnum
25 Dei introire! * Facilius eft, camelum
D per foramen acus tranfire, quàm di-
26 uitem intrare in regnum Dei. * Qui
magis admirabantur, dicentes ad fe-
metipfos: Et quis poteft faluus fieri?
27 * Et intuens illos Iefus, ait: Apud ho-
mines impoffibile eft, fed non apud
Deum: omnia enim poffibilia funt apud
28 Deum. * [k]Et cœpit ei Petrus dicere:
Ecce nos dimifimus omnia, & fecuti
29 fumus te. * Refpondens Iefus, ait:
Amen dico vobis: Nemo eft, qui re-
liquerit domum, aut fratres, aut foro-
res, aut patrem, aut matrem, aut filios,
aut agros propter me, & propter Euan-
30 gelium, * qui non accipiat centies tan-
tum, nunc in tempore hoc: domos, &
fratres, & forores, & matres, & filios,
& agros, cum perfecutionibus, & in
31 fæculo futuro vitam æternam. * [l]Multi
E autem erunt primi nouiffimi, & no-
uiffimi primi.

f) Ad finem magifterij.
α) Iter in Ierufalem: afcendens

32 * Erant autem in via afcendentes
Ierofolymam: & præcedebat illos Iefus,
& ftupebant: & fequentes timebant.
[m]Et affumens iterum duodecim, cœ-
pit illis dicere quæ effent ei euentura.
33 * Quia ecce afcendimus Ierofolymam,
& Filius hominis tradetur principibus

[a] Leui. 2. d. 13. — [b] Mat. 5. b. 13. Luc. 14. g. 34. — [c] Mat. 19. a. 1. — [d] Deut. 24. a. 1. — [e] Gen. 1. d. 27. — [f] Gen. 2. d. 24. Mat. 19. a. 5. 1. Cor. 6. d. 16. Eph. 5. g. 31. — [g] 1. Cor. 7. b. 10. — [h] Mat. 19. b. 16. Luc. 18. d. 18. — [i] Exo. 20. c. 13. — [k] Mat. 19. d. 27. Luc. 18. e. 28. — [l] Mat. 19. d. 30. — [m] Luc. 18. f. 31.

ſacerdotum, & Scribis, & ſenioribus,
& damnabunt eum morte, & tradent
eum gentibus: * & illudent ei, & con- 34
ſpuent eum, & flagellabunt eum, &
interficient eum: & tertia die reſurget.
a filijs Zebedæi rogatur, * [a] Et accedunt ad eum Iacobus, & 35
Ioannes filij Zebedæi, dicentes: Magi-
ſter, volumus vt quodcumque petie-
rimus, facias nobis. * At ille dixit eis: 36
Quid vultis vt faciam vobis? * Et dixe- 37
runt: Da nobis vt vnus ad dexteram F
tuam, & alius ad ſiniſtram tuam ſede-
amus in gloria tua. * Ieſus autem ait 38
eis: Neſcitis quid petatis: poteſtis bi-
bere calicem, quem ego bibo: aut ba-
ptiſmo, quo ego baptizor, baptizari?
* At illi dixerunt ei: Poſſumus. Ieſus 39
autem ait eis: Calicem quidem, quem
ego bibo, bibetis; & baptiſmo, quo
ego baptizor, baptizabimini: * ſedere 40
autem ad dexteram meam, vel ad ſini-
ſtram, non eſt meum dare vobis, ſed
quibus paratum eſt. * Et audientes 41
decem cœperunt indignari de Iacobo,
& Ioanne. * Ieſus autem vocans eos, 42
ait illis: [b] Scitis quia hi, qui videntur
principari gentibus, dominantur eis:
& principes eorum poteſtatem habent
ipſorum. * Non ita eſt autem in vo- 43
bis, ſed quicumque voluerit fieri maior,
erit veſter miniſter: * & quicumque 44
voluerit in vobis primus eſſe, erit om-
nium ſeruus. * Nam & Filius hominis 45
non venit vt miniſtraretur ei, ſed vt G
miniſtraret, & daret animam ſuam re-
demptionem pro multis.
proficiſcens ſanat Bartimæum, * [c] Et veniunt Iericho: & profici- 46
ſcente eo de Iericho, & diſcipulis eius,
& plurima multitudine, filius Timæi
Bartimæus cæcus, ſedebat iuxta viam
mendicans. * Qui cum audiſſet quia 47
Ieſus Nazarenus eſt, cœpit clamare, &
dicere: Ieſu fili Dauid, miſerere mei.
* Et comminabantur ei multi vt tace- 48
ret. At ille multo magis clamabat: Fili
Dauid miſerere mei. * Et ſtans Ieſus 49
præcepit illum vocari. Et vocant cæ-
cum dicentes ei: Animæquior eſto:
ſurge, vocat te. * Qui proiecto veſti- 50
mento ſuo exiliens, venit ad eum. * Et 51
reſpondens Ieſus dixit illi: Quid tibi
vis faciam? Cæcus autem dixit ei:
Rabboni, vt videam. * Ieſus autem ait 52
illi: Vade, fides tua te ſaluum fecit. Et
confeſtim vidit, & ſequebatur eum
in via.

11
1 A ET [d] cum appropinquarent Ieroſo- triumphans ingreditur Ieroſolymam.
lymæ, & Bethaniæ ad montem oliua-
rum, mittit duos ex diſcipulis ſuis,
2 * & ait illis: Ite in caſtellum, quod
contra vos eſt, & ſtatim introeuntes
illuc, inuenietis pullum ligatum, ſuper
quem nemo adhuc hominum ſedit:
3 ſoluite illum, & adducite. * Et ſi quis
vobis dixerit: Quid facitis? dicite, quia
Domino neceſſarius eſt: & continuo
4 illum dimittet huc. * Et abeuntes in-
uenerunt pullum ligatum ante ianuam
5 foris in biuio: & ſoluunt eum. * Et
quidam de illic ſtantibus dicebant il-
lis: Quid facitis ſoluentes pullum?
6 * Qui dixerunt eis ſicut præceperat illis
7 Ieſus, & dimiſerunt eis. * [e] Et duxe-
runt pullum ad Ieſum: & imponunt
illi veſtimenta ſua, & ſedit ſuper eum.
8 * Multi autem veſtimenta ſua ſtraue-
runt in via: alij autem frondes cæde-
bant de arboribus, & ſternebant in via.
9 * Et qui præibant, & qui ſequebantur
10 clamabant, dicentes: Hoſanna: * [f] Bene-
B dictus, qui venit in nomine Domini:
benedictum quod venit regnum pa-
tris noſtri Dauid: Hoſanna in excelſis.
11 * [g] Et introiuit Ieroſolymam in tem-
plum: & circumſpectis omnibus, cum
iam veſpera eſſet hora, exijt in Betha-
niam cum duodecim.

12 * Et alia die cum exirent a Betha- β) Finis magiſterij publici:
13 nia, eſurijt. * [h] Cumq. vidiſſet a longe
ficum habentem folia, venit ſi quid
forte inueniret in ea. & cum veniſ- fico imprecatur,
ſet ad eam, nihil inuenit præter fo-
lia: non enim erat tempus ficorum.
14 * Et reſpondens dixit ei: Iam non am-
plius in æternum ex te fructum quiſ-
quam manducet. Et audiebant diſci-
puli eius.
15 * Et veniunt Ieroſolymam. Et cum purgat templum,
introiſſet in templum, cœpit eijcere
vendentes, & ementes in templo: &
menſas numulariorum, & cathedras
16 vendentium columbas euertit. * &
non ſinebat vt quiſquam transferret
17 vas per templum: * & docebat, di-
C cens eis: Nonne ſcriptum eſt: [i] Quia
domus mea, domus orationis vocabi-
tur omnibus gentibus? Vos autem fe-

[a] Mat. 20. c. 20. — [b] Luc. 22. c. 25. — [c] Mat. 20. d. 29. Luc. 18. f. 35. — [d] Mat. 21. a. 1. Luc. 19. c. 29. — [e] Io. 12. b. 14. — [f] Mat. 21. a. 9. Luc. 19. f. 38. Pſal. 117. d. 26. — [g] Mat. 21. b. 10. — [h] Mat. 21. b. 19. — [i] Iſai. 56. c. 7. Ier. 7. b. 11.

ciſtis eam ſpeluncam latronum. * Quo 18
audito principes ſacerdotum, & Scribæ
quærebant quomodo eum perderent:
timebant enim eum, quoniam vniuerſa
turba admirabatur ſuper doctrina eius.
egreditur;
* Et cum veſpera facta eſſet, egre- 19
diebatur de ciuitate.
virtutem fidei docet,
* Et cum mane tranſirent, viderunt 20
ficum aridam factam a radicibus. * Et 21
recordatus Petrus, dixit ei: Rabbi, ecce
ficus, cui maledixiſti, aruit. * Et re- 22
ſpondens Ieſus ait illis: Habete fidem
Dei. * amen dico vobis, quia quicum- 23
que dixerit huic monti: Tollere, &
mittere in mare, & non hæſitauerit in
corde ſuo, ſed crediderit, quia quod-
cumque dixerit, fiat, fiet ei. * [a] Pro- 24
pterea dico vobis, omnia quæcumque
orantes petitis, credite quia accipietis,
& euenient vobis. * [b] Et cum ſtabitis 25
ad orandum, dimittite ſi quid habetis
aduerſus aliquem: vt & Pater veſter
qui in cælis eſt, dimittat vobis peccata
veſtra. * Quòd ſi vos non dimiſeritis: 26
nec Pater veſter, qui in cælis eſt, di- D
mittet vobis peccata veſtra.
de baptiſmo Ioannis interrogat,
* Et veniunt rurſus Ieroſolymam. Et 27
cum ambularet in templo, accedunt
ad eum ſummi ſacerdotes, & Scribæ,
& ſeniores: * & dicunt ei: [c] In qua 28
poteſtate hæc facis? & quis dedit tibi
hanc poteſtatem vt iſta facias? * Ieſus 29
autem reſpondens, ait illis: Interro-
gabo vos & ego vnum verbum, & re-
ſpondete mihi: & dicam vobis in qua
poteſtate hæc faciam. * Baptiſmus Io- 30
annis, de cælo erat, an ex hominibus?
Reſpondete mihi. * At illi cogitabant 31
ſecum, dicentes: Si dixerimus, De cælo,
dicet, Quare ergo non credidiſtis ei?
* Si dixerimus, Ex hominibus, time- 32
mus populum. omnes enim habebant
Ioannem quia vere propheta eſſet. * Et 33
reſpondentes dicunt Ieſu: Neſcimus.
Et reſpondens Ieſus ait illis: Neque
ego dico vobis in qua poteſtate hæc
faciam.
12
parabolam agricolarum proponit,
ET cœpit illis in parabolis loqui: 1
[d] Vineam paſtinauit homo, & circum- A
dedit ſepem, & fodit lacum, & ædifi-
cauit turrim, & locauit eam agricolis,
& peregre profectus eſt. * Et miſit ad 2
agricolas in tempore ſeruum vt ab
agricolis acciperet de fructu vineæ.
3 * Qui apprehenſum eum ceciderunt,
4 & dimiſerunt vacuum. * Et iterum
miſit ad illos alium ſeruum: & illum
in capite vulnerauerunt, & contume-
5 lijs affecerunt. * Et rurſum alium mi-
ſit, & illum occiderunt: & plures alios:
quoſdam cædentes, alios vero occi-
6 dentes. * Adhuc ergo vnum habens
filium chariſſimum: & illum miſit ad
eos nouiſſimum, dicens: Quia reuere-
7 buntur filium meum. * Coloni autem
dixerunt ad inuicem: Hic eſt heres:
venite, occidamus eum: & noſtra erit
8 hereditas. * Et apprehendentes eum,
occiderunt: & eiecerunt extra vineam.
9 * Quid ergo faciet Dominus vineæ?
Veniet, & perdet colonos: & dabit vi-
10 neam alijs. * Nec ſcripturam hanc le-
giſtis: [e] Lapidem, quem reprobauerunt
ædificantes, hic factus eſt in caput an-
11 guli: * A Domino factum eſt iſtud, &
12 eſt mirabile in oculis noſtris? * Et
quærebant eum tenere: & timuerunt
turbam. cognouerunt enim quoniam
ad eos parabolam hanc dixerit. Et re-
licto eo abierunt.
docet de tributo,
13 * [f] Et mittunt ad eum quoſdam ex
Phariſæis, & Herodianis, vt eum ca-
14 perent in verbo. * Qui venientes di-
B cunt ei: Magiſter, ſcimus quia verax
es, & non curas quemquam: nec enim
vides in faciem hominum, ſed in veri-
tate viam Dei doces. licet dari tribu-
15 tum Cæſari, an non dabimus? * Qui
ſciens verſutiam illorum, ait illis: Quid
me tentatis? afferte mihi denarium vt
16 videam. * At illi attulerunt ei. Et ait
illis: Cuius eſt imago hæc, & inſcri-
17 ptio? Dicunt ei: Cæſaris. * Reſpon-
dens autem Ieſus dixit illis: [g] Reddite
igitur quæ ſunt Cæſaris, Cæſari: &
quæ ſunt Dei, Deo. Et mirabantur
ſuper eo.
reſurrectione mortuorum,
18 * [h] Et venerunt ad eum Sadducæi,
qui dicunt reſurrectionem non eſſe: &
19 interrogabant eum dicentes: * Magi-
ſter, Moyſes nobis ſcripſit, [i] vt ſi cuius
frater mortuus fuerit, & dimiſerit vxo-
rem, & filios non reliquerit, accipiat
frater eius vxorem ipſius, & reſuſcitet
20 ſemen fratri ſuo. * Septem ergo fra-
tres erant: & primus accepit vxorem,

---

[a] Matt. 7. b. 7. & 21. b. 22. Luc. 11. b. 9. — [b] Matt. 6. b. 14. & 18. d. 35. — [c] Luc. 20. a. 2. — [d] Matt. 21. d. 33. Luc. 20. b. 9. Iſai. 5. a. 1. Ier. 2. e. 21. — [e] Pſ. 117. c. 22. Iſai. 28. d. 16. Act. 4. b. 11. Rom. 9. g. 33. 1. Pet. 2. b. 7. Matt. 21. d. 42. — [f] Mat. 22. b. 15. Luc. 20. d. 20. — [g] Ro. 13. b. 7. — [h] Mat. 22. c. 23. Luc. 20. e. 27. — [i] Deut. 25. a. 5.

& mortuus eſt non relicto ſemine. * Et 21
ſecundus accepit eam, & mortuus eſt:
& nec iſte reliquit ſemen. Et tertius
ſimiliter. * Et acceperunt eam ſimiliter 22
ſeptem: & non reliquerunt ſemen. No-
uiſſima omnium defuncta eſt & mu-
lier. * In reſurrectione ergo cum re- 23
ſurrexerint, cuius de his erit vxor?
ſeptem enim habuerunt eam vxorem.
* Et reſpondens Ieſus, ait illis: Nonne 24
ideo erratis, non ſcientes Scripturas,
neque virtutem Dei? * Cum enim a 25
mortuis reſurrexerint, neque nubent,
neque nubentur, ſed ſunt ſicut angeli
in cælis. * De mortuis autem quòd 26
reſurgant, non legiſtis in libro Moyſi, C
ſuper rubum quomodo dixerit illi Deus,
inquiens: [a] Ego ſum Deus Abraham, &
Deus Iſaac, & Deus Iacob? * Non eſt 27
Deus mortuorum, ſed viuorum. Vos
ergo multum erratis.
mandato magno, * [b] Et acceſſit vnus de Scribis, qui 28
audierat illos conquirentes, & videns
quoniam bene illis reſponderit, inter-
rogauit eum quod eſſet primum om-
nium mandatum. * Ieſus autem re- 29
ſpondit ei: Quia primum omnium
mandatum eſt: [c] Audi Iſrael, Dominus
Deus tuus, Deus vnus eſt: * & diliges 30
Dominum Deum tuum ex toto corde
tuo, & ex tota anima tua, & ex tota
mente tua, & ex tota virtute tua. Hoc
eſt primum mandatum. * [d] Secundum 31
autem ſimile eſt illi: Diliges proximum
tuum tamquam teipſum. Maius horum
aliud mandatum non eſt. * Et ait illi 32
Scriba: Bene Magiſter, in veritate di-
xiſti, quia vnus eſt Deus, & non eſt
alius præter eum. * Et vt diligatur ex 33
toto corde, & ex toto intellectu, & ex
tota anima, & ex tota fortitudine: &
diligere proximum tamquam ſeipſum,
maius eſt omnibus holocautomatibus,
& ſacrificijs. * Ieſus autem videns quòd 34
ſapienter reſpondiſſet, dixit illi: Non
es longe a regno Dei. Et nemo iam
audebat eum interrogare.
filio Dauid, * Et reſpondens Ieſus dicebat, docens 35
in templo: Quomodo dicunt Scribæ
Chriſtum filium eſſe Dauid? * Ipſe enim 36
Dauid dicit in Spiritu ſancto: [e] Dixit D
Dominus Domino meo, ſede a dextris
meis, donec ponam inimicos tuos ſca-
37 bellum pedum tuorum. * Ipſe ergo
Dauid dicit eum Dominum, & vnde
eſt filius eius? Et multa turba eum
libenter audiuit.
38 * Et dicebat eis in doctrina ſua: [f] Ca- pœna Scribarum,
uete a Scribis, qui volunt in ſtolis am-
39 bulare, & ſalutari in foro, * & in pri-
mis cathedris ſedere in ſynagogis, &
40 primos diſcubitus in cœnis: * qui de-
uorant domos viduarum ſub obtentu
prolixæ orationis: hi accipient proli-
xius iudicium.
41 * [g] Et ſedens Ieſus contra gazophy- munuſculo viduæ.
lacium, aſpiciebat quomodo turba ia-
ctaret æs in gazophylacium, & multi
42 diuites iactabant multa. * Cum veniſſet
autem vidua vna pauper, miſit duo
43 minuta, quod eſt quadrans, * & con-
uocans diſcipulos ſuos, ait illis: Amen
dico vobis, quoniam vidua hæc pau-
per plus omnibus miſit, qui miſerunt
44 in gazophylacium. * Omnes enim ex
eo, quod abundabat illis, miſerunt:
hæc vero de penuria ſua omnia quæ
habuit miſit totum victum ſuum.

13
1 A ET [h] cum egrederetur de templo, γ) Finis magiſterij priuati:
ait illi vnus ex diſcipulis ſuis: Magi-
ſter, aſpice quales lapides, & quales
2 ſtructuræ. * Et reſpondens Ieſus, ait interrogantibus prædicit
illi: Vides has omnes magnas ædifi-
cationes? [i] Non relinquetur lapis ſu-
3 per lapidem, qui non deſtruatur. * Et
cum ſederet in Monte oliuarum contra
templum, interrogabant eum ſepara-
tim Petrus, & Iacobus, & Ioannes, &
4 Andreas: * Dic nobis, quando iſta
fient? & quod ſignum erit, quando
hæc omnia incipient conſummari?
5 * Et reſpondens Ieſus cœpit dicere ſigna aduentus ſui,
illis: [k] Videte ne quis vos ſeducat:
6 * multi enim venient in nomine meo
dicentes, quia ego ſum: & multos ſe-
7 ducent. * Cum audieritis autem bella,
& opiniones bellorum, ne timueritis:
oportet enim hæc fieri: ſed nondum
8 finis. * Exurget enim gens contra gen-
B tem, & regnum ſuper regnum, & erunt
terræmotus per loca, & fames. Initium
9 dolorum hæc. * Videte autem voſme-
tipſos. Tradent enim vos in concilijs,
& in ſynagogis vapulabitis, & ante præ-
ſides, & reges ſtabitis propter me, in

---

[a] Exod. 3. b. 6. Matt. 22. d. 32. — [b] Mat. 22. d. 34. — [c] Deut. 6. a. 4. — [d] Leu. 19. d. 18. Matt. 22. d. 39. Rom. 13. c. 9. Galat. 5. c. 14. Iac. 2. b. 8. — [e] Mat. 22. d. 44. Luc. 20. g. 42. Pſal. 109. a. 1. — [f] Mat. 23. a. 5. Luc. 11. f. 43. & 20. g. 46. — [g] Luc. 21. a. 1. — [h] Matt. 24. a. 1. Luc. 21. a. 5. — [i] Luc. 19. g. 44. — [k] Eph. 5. b. 6. 2. Theſ. 2. a. 3.

testimonium illis. * Et in omnes gentes 10
primum oportet prædicari Euangelium.
*[a]Et cum duxerint vos tradentes, no- 11
lite præcogitare quid loquamini: sed
quod datum vobis fuerit in illa hora,
id loquimini. non enim vos estis lo-
quentes, sed Spiritus sanctus. * Tradet 12
autem frater fratrem in mortem, &
pater filium: & consurgent filij in pa-
rentes, & morte afficient eos. * Et eritis 13
odio omnibus propter nomen meum.
Qui autem sustinuerit in finem, hic
saluus erit.

excidium Ierusalem,

*[b]Cum autem videritis abomina- 14
tionem desolationis stantem, vbi non
debet, qui legit, intelligat: tunc qui in
Iudæa sunt, fugiant in montes: * & 15
qui super tectum, ne descendat in do-
mum, nec introeat vt tollat quid de
domo sua: * & qui in agro erit, non 16
reuertatur retro tollere vestimentum C
suum. * Væ autem prægnantibus, & 17
nutrientibus in illis diebus. * Orate 18
vero vt hieme non fiant. * Erunt enim 19
dies illi tribulationes tales, quales non
fuerunt ab initio creaturæ, quam con-
didit Deus vsque nunc, neque fient.
* Et nisi breuiasset Dominus dies, non 20
fuisset salua omnis caro: sed propter
electos, quos elegit, breuiauit dies.

signa finis mundi,

*[c]Et tunc si quis vobis dixerit: Ecce 21
hic est Christus, ecce illic, ne credide-
ritis. * Exurgent enim pseudochristi, 22
& pseudoprophetæ, & dabunt signa, &
portenta ad seducendos, si fieri potest,
etiam electos. * Vos ergo videte: ecce 23
prædixi vobis omnia. * [d]Sed in illis 24
diebus post tribulationem illam sol con-
tenebrabitur, & luna non dabit splen-
dorem suum: * & stellæ cæli erunt 25
decidentes, & virtutes, quæ in cælis
sunt, mouebuntur. * Et tunc videbunt 26
filium hominis venientem in nubibus
cum virtute multa, & gloria. * [e]Et 27
tunc mittet angelos suos, & congre- D
gabit electos suos a quattuor ventis, a
summo terræ vsque ad summum cæli.
* A ficu autem discite parabolam. Cum 28
iam ramus eius tener fuerit, & nata
fuerint folia, cognoscitis quia in pro-
ximo sit æstas: * sic & vos cum vide- 29
ritis hæc fieri, scitote quòd in proximo
sit in ostijs. * Amen dico vobis, quo- 30
niam non transibit generatio hæc, do-
31 nec omnia ista fiant. * Cælum, & terra
transibunt, verba autem mea non tran-
sibunt.

commendans vigilantiam.

32 * De die autem illo, vel hora nemo
scit, neque angeli in cælo, neque Filius,
33 nisi Pater. * [f]Videte, vigilate, & orate:
34 nescitis enim quando tempus sit. * Si-
cut homo, qui peregre profectus reli-
quit domum suam, & dedit seruis suis
potestatem cuiusque operis, & ianitori
35 præcepit vt vigilet. * Vigilate ergo,
(nescitis enim quando dominus domus
veniat: sero an media nocte, an galli
36 cantu, an mane) * ne cum venerit re-
37 pente, inueniat vos dormientes. * Quod
autem vobis dico, omnibus dico: Vi-
gilate.

2. Sacerdotium vel passio.

a) Iesus inter discipulos.

α) Proditio Iudæ: cum hostibus magistri, auaritia ductus.

14
1 A ERat [g]autem Pascha & Azyma post
biduum: & quærebant summi sacer-
dotes, & Scribæ quomodo eum dolo
2 tenerent, & occiderent. * Dicebant au-
tem: Non in die festo, ne forte tumul-
tus fieret in populo.
3 *[h]Et cum esset Bethaniæ in domo
Simonis leprosi, & recumberet: venit
mulier habens alabastrum vnguenti
nardi spicati pretiosi, & fracto alabastro,
4 effudit super caput eius. * Erant au-
tem quidam indigne ferentes intra se-
metipsos, & dicentes: Vt quid perditio
5 ista vnguenti facta est? * Poterat enim
vnguentum istud vænundari plus quàm
trecentis denarijs, & dari pauperibus.
6 Et fremebant in eam. * Iesus autem
dixit: Sinite eam, quid illi molesti estis?
7 Bonum opus operata est in me. * sem-
per enim pauperes habetis vobiscum:
& cum volueritis, potestis illis bene-
facere: me autem non semper habetis.
8 * Quod habuit hæc, fecit: præuénit
vngere corpus meum in sepulturam.
9 * Amen dico vobis: Vbicumque præ-
dicatum fuerit Euangelium istud in
vniuerso mundo, & quod fecit hæc,
narrabitur in memoriam eius.

Iscariotes paciscitur.

10 *[i]Et Iudas Iscariotes vnus de duo-
B decim abijt ad summos sacerdotes, vt
11 proderet eum illis. * Qui audientes
gauisi sunt: & promiserunt ei pecu-
niam se daturos. Et quærebat quo-
modo illum opportune traderet.

---

[a] Mat. 10. b. 19. Luc. 12. b. 11. & 21. c. 14. — [b] Dan. 9. g. 27. Mat. 24. b. 15. Luc. 21. d. 20. — [c] Mat. 24. b. 23. Luc. 21. b. 8. — [d] Ezec. 32. b. 7. Isai. 13. b. 10. Ioel 2. b. 10. — [e] Mat. 24. c. 31. — [f] Mat. 24. d. 42. — [g] Matt. 26. a. 2. Luc. 22. a. 1. — [h] Matt. 26. a. 6. Ioan. 12. a. 1. — [i] Mat. 26. b. 14.

β) Cœna Domini: *[a]Et primo die Azymorum quando 12
Pascha immolabant, dicunt ei disci-
apparatur puli: Quo vis eamus, & paremus tibi
vt manduces Pascha? * Et mittit duos 13
ex discipulis suis, & dicit eis: Ite in
ciuitatem: & occurret vobis homo la-
genam aquæ baiulans, sequimini eum:
*& quocumque introierit, dicite do- 14
mino domus, quia magister dicit: Vbi
est refectio mea, vbi Pascha cum disci-
pulis meis manducem? * Et ipse vo- 15
bis demonstrabit cœnaculum grande,
stratum: & illic parate nobis. * Et 16
abierunt discipuli eius, & venerunt in
ciuitatem: & inuenerunt sicut dixerat
illis, & parauerunt Pascha.
ac fit paschalis *[b]Vespere autem facto, venit cum 17
duodecim. * Et discumbentibus eis, 18
& manducantibus, ait IESVS: [c]Amen
dico vobis, quia vnus ex vobis tradet
me, qui manducat mecum. * At illi 19
cœperunt contristari, & dicere ei sin-
gulatim: Numquid ego? * Qui ait 20
illis: Vnus ex duodecim, qui intingit
mecum manum in catino. * Et Filius 21
quidem hominis vadit [d]sicut scriptum C
est de eo: væ autem homini illi, per
quem Filius hominis tradetur. bonum
erat ei, si non esset natus homo ille.
& eucharistica. *[e]Et manducantibus illis, accepit Ie- 22
sus panem: & benedicens fregit, &
dedit eis, & ait: Sumite, hoc est cor-
pus meum. * Et accepto calice, gra- 23
tias agens dedit eis: & biberunt ex illo
omnes. * Et ait illis: Hic est sanguis 24
meus noui testamenti, qui pro multis
effundetur. * Amen dico vobis, quia 25
iam non bibam de hoc genimine vitis
vsque in diem illum, cum illud bibam
nouum in regno Dei.

γ) Oratio in monte oliueti: *Et hymno dicto exierunt in Mon- 26
tem oliuarum. * Et ait eis Iesus: [f]Om- 27
nes scandalizabimini in me in nocte
prædicit scandalum, ista: quia scriptum est: [g]Percutiam
pastorem, & dispergentur oues. * Sed 28
postquam resurrexero, præcedam vos
in Galilæam. * Petrus autem ait illi: 29
Et si omnes scandalizati fuerint in te:
sed non ego. * Et ait illi Iesus: Amen 30
dico tibi, quia tu hodie in nocte hac,
priusquam gallus vocem bis dederit,
ter me es negaturus. * At ille amplius 31
loquebatur: Et si oportuerit me simul D
commori tibi, non te negabo: Simi-
liter autem & omnes dicebant.
32 *[h]Et veniunt in prædium, cui no- orat Patrem
men Gethsemani. Et ait discipulis suis: & monet suos.
33 Sedete hic donec orem. * Et assumit
Petrum, & Iacobum, & Ioannem se-
34 cum: & cœpit pauere, & tædere. * Et
ait illis: Tristis est anima mea vsque
ad mortem: sustinete hic, & vigilate.
35 *Et cum processisset paululum, pro-
cidit super terram: & orabat, vt si fieri
36 posset, transiret ab eo hora: * & dixit:
Abba pater, omnia tibi possibilia sunt,
transfer calicem hunc a me, sed non
37 quod ego volo, sed quod tu. * Et ve-
nit, & inuenit eos dormientes. Et ait
Petro: Simon, dormis? non potuisti
38 vna hora vigilare? * Vigilate, & orate
vt non intretis in tentationem. Spiri-
tus quidem promptus est, caro vero
39 infirma. * Et iterum abiens orauit eum-
40 dem sermonem, dicens. * Et reuersus,
E denuo inuenit eos dormientes, (erant
enim oculi eorum grauati) & ignora-
41 bant quid responderent ei. * Et venit
tertio, & ait illis: Dormite iam, & re-
quiescite. Sufficit: venit hora: ecce
Filius hominis tradetur in manus pec-
42 catorum. * Surgite, eamus. ecce qui
me tradet, prope est.

43 *[i]Et, adhuc eo loquente, venit b) Iesus ante synedros:
Iudas Iscariotes vnus de duodecim, &
cum eo turba multa cum gladijs, & comprehenditur,
lignis, a summis sacerdotibus, & Scri-
44 bis, & senioribus. * Dederat autem tra-
ditor eius signum eis, dicens: Quem-
cumque osculatus fuero, ipse est, tenete
45 eum, & ducite caute. * Et cum ve-
nisset, statim accedens ad eum, ait:
46 Aue Rabbi: & osculatus est eum. * At
illi manus iniecerunt in eum, & tenu-
47 erunt eum. * Vnus autem quidam de
circumstantibus educens gladium, per-
cussit seruum summi sacerdotis: & am-
48 putauit illi auriculam. * Et respondens
Iesus, ait illis: Tamquam ad latronem
existis cum gladijs, & lignis compre-
49 hendere me? * quotidie eram apud
vos in templo docens, & non me te-
nuistis. Sed vt impleantur Scripturæ.
50 *[k]Tunc discipuli eius relinquentes eum,
omnes fugerunt.

---

[a] Mat. 26. b. 17. Luc. 22. a. 7. — [b] Mat. 26. b. 20. Luc. 22. b. 14. — [c] Ioan. 13. c. 21. — [d] Psal. 40. b. 10. Act. 1. c. 16. — [e] Mat. 26. c. 26. 1. Cor. 11. e. 24. — [f] Ioan. 16. d. 32. — [g] Zach. 13. c. 7. — [h] Mat. 26. c. 36. Luc. 22. d. 39. — [i] Mat. 26. e. 47. Luc. 22. e. 47. Ioan. 18. a. 3. — [k] Mat. 26. f. 56.

ducitur ad Caipham,
* Adolescens autem quidam seque- 51
batur eum amictus sindone super nudo:
& tenuerunt eum. * At ille reiecta sin- 52
F
done, nudus profugit ab eis. * [a] Et ad- 53
duxerunt Iesum ad summum sacerdo-
tem: & conuenerunt omnes sacerdotes,
& Scribæ, & seniores. * Petrus autem 54
a longe secutus est eum vsque intro
in atrium summi sacerdotis: & sede-
bat cum ministris ad ignem, & cale-
faciebat se.

condemnatur nocte,
* [b] Summi vero sacerdotes, & omne 55
concilium quærebant aduersus Iesum
testimonium, vt eum morti traderent,
nec inueniebant. * Multi enim testimo- 56
nium falsum dicebant aduersus eum:
& conuenientia testimonia non erant.
* Et quidam surgentes, falsum testimo- 57
nium ferebant aduersus eum, dicen-
tes: * Quoniam nos audiuimus eum 58
dicentem: [c] Ego dissoluam templum
hoc manu factum, & per triduum aliud
non manu factum ædificabo. * Et non 59
erat conueniens testimonium illorum.
* Et exurgens summus sacerdos in me- 60
dium, interrogauit Iesum, dicens: Non
respondes quidquam ad ea, quæ tibi
obijciuntur ab his? * Ille autem tace- 61
bat, & nihil respondit. Rursum sum-
mus sacerdos interrogabat eum, & dixit
ei: Tu es Christus filius Dei benedicti?
* Iesus autem dixit illi: Ego sum: [d] & 62
videbitis Filium hominis sedentem a G
dextris virtutis Dei, & venientem cum
nubibus cæli. * Summus autem sacer- 63
dos scindens vestimenta sua, ait: Quid
adhuc desideramus testes? * Audi- 64
stis blasphemiam: quid vobis videtur?
Qui omnes condemnauerunt eum esse
reum mortis.

illuditur,
* Et cœperunt quidam conspuere 65
eum, & velare faciem eius, & colaphis
eum cædere, & dicere ei: Prophetiza:
& ministri alapis eum cædebant.

a Petro negatur,
* [e] Et cum esset Petrus in atrio de- 66
orsum, venit vna ex ancillis summi
sacerdotis: * & cum vidisset Petrum 67
calefacientem se, aspiciens illum, ait:
Et tu cum Iesu Nazareno eras. * At 68
ille negauit, dicens: Neque scio, ne-
que noui quid dicas. Et exijt foras ante
atrium, & gallus cantauit. * [f] Rursus 69
autem cum vidisset illum ancilla, cœ-
pit dicere circumstantibus: Quia hic
70 ex illis est. * At ille iterum negauit.
[g] Et post pusillum rursus qui asta-
bant, dicebant Petro: Vere ex illis es:
71 nam & Galilæus es. * Ille autem cœ-
pit anathematizare, & iurare: Quia
nescio hominem istum, quem dici-
72 tis. * Et statim gallus iterum cantauit.
[h] Et recordatus est Petrus verbi, quod
dixerat ei Iesus: Prius quàm gallus
cantet bis, ter me negabis. Et cœpit
flere.

15
1 ET [i] confestim, mane consilium fa- condemnatur mane.
A cientes summi sacerdotes cum senio-
ribus, & Scribis, & vniuerso concilio,
vincientes Iesum, duxerunt, & tradide-
runt Pilato.

c) Iesus ante præsidem.
α) Inquisitio prior.

2 * [k] Et interrogauit eum Pilatus: Tu
es rex Iudæorum? At ille respondens,
3 ait illi: Tu dicis. * Et accusabant eum
4 summi sacerdotes in multis. * Pilatus
autem rursum interrogauit eum, di-
cens: Non respondes quidquam? vide
5 in quantis te accusant. * Iesus autem
amplius nihil respondit, ita vt mira-
retur Pilatus.

β) Inquisitio altera.

6 * Per diem autem festum solebat
dimittere illis vnum ex vinctis, quem-
7 cumque petissent. * Erat autem qui
dicebatur Barabbas, qui cum seditio-
sis erat vinctus, qui in seditione fe-
8 cerat homicidium. * Et cum ascen-
disset turba, cœpit rogare, sicut semper
9 faciebat illis. * Pilatus autem respon-
dit eis, & dixit: Vultis dimittam vo-
10 bis regem Iudæorum? * Sciebat enim
quòd per inuidiam tradidissent eum
11 summi sacerdotes. * Pontifices autem
B concitauerunt turbam, vt magis Ba-
12 rabbam dimitteret eis. * [l] Pilatus au-
tem iterum respondens, ait illis: Quid
ergo vultis faciam regi Iudæorum?
13 * At illi iterum clamauerunt: Cruci-
14 fige eum. * Pilatus vero dicebat il-
lis: Quid enim mali fecit? At illi
15 magis clamabant: Crucifige eum. * Pi-
latus autem volens populo satisfa-
cere, dimisit illis Barabbam, & tradidit
Iesum flagellis cæsum, vt crucifige-
retur.

---

[a] Mat. 26. f. 57. Luc. 22. f. 54. Ioan. 18. d. 24. — [b] Mat. 26. f. 59. — [c] Ioan. 2. c. 19. — [d] Mat. 24. c. 30. — [e] Mat. 26. g. 69. Luc. 22. f. 55. Ioan. 18. e. 25. — [f] Mat. 26. g. 71. — [g] Luc. 22. g. 59. Ioan. 18. e. 26. — [h] Mat. 26. g. 75. Ioan. 13. d. 38. — [i] Matt. 27. a. 1. Luc. 22. g. 66. Ioan. 18. e. 28. — [k] Mat. 27. b. 11. Luc. 23. a. 3. Ioan. 18. f. 33. — [l] Mat. 27. c. 22. Luc. 23. b. 14. Ioan. 18. g. 38. & 19. a. 4.

γ) Coronatio Domini.

*[a] Milites autem duxerunt eum in 16
atrium prætorij, & conuocant totam
cohortem, * & induunt eum purpura, 17
& imponunt ei plectentes ſpineam co-
ronam. * Et cœperunt ſalutare eum: 18
Aue rex Iudæorum. * Et percutiebant 19
caput eius arundine: & conſpuebant
eum, & ponentes genua, adorabant
eum. * Et poſtquam illuſerunt ei, exu- 20
erunt illum purpura, & induerunt eum
veſtimentis ſuis:

d) Ieſus cum cruce:

α) Baiulans crucem.

& educunt illum vt crucifigerent
eum. * [b] Et angariauerunt prætereun- 21
tem quempiam, Simonem Cyrenæum
venientem de villa, patrem Alexandri,
& Rufi, vt tolleret crucem eius. * [c] Et 22
perducunt illum in Golgotha locum:
quod eſt interpretatum Caluariæ lo-
cus. * Et dabant ei bibere myrrhatum 23
vinum: & non accepit.

β) Pendens in cruce:

illuditur viuens,

*Et crucifigentes eum, diuiſerunt 24
veſtimenta eius, mittentes ſortem ſu- C
per eis, quis quid tolleret. * Erat au- 25
tem hora tertia: & crucifixerunt eum.
* Et erat titulus cauſæ eius inſcriptus: 26
REX IVDAEORVM. * Et cum eo cru- 27
cifigunt duos latrones: vnum a dex-
tris, & alium a ſiniſtris eius. * [d] Et im- 28
pleta eſt ſcriptura, quæ dicit: Et cum
iniquis reputatus eſt. * Et prætere- 29
untes blaſphemabant eum, mouentes
capita ſua, & dicentes: [e] Vah qui de-
ſtruis templum Dei, & in tribus diebus
reædificas: * ſaluum fac temetipſum 30
deſcendens de cruce. * Similiter & 31
ſummi ſacerdotes illudentes, ad alter-
utrum cum Scribis dicebant: Alios
ſaluos fecit, ſeipſum non poteſt ſal-
uum facere. * Chriſtus rex Iſrael de- 32
ſcendat nunc de cruce, vt videamus,
& credamus. Et qui cum eo crucifixi
erant, conuitiabantur ei. * Et facta hora 33
ſexta, tenebræ factæ ſunt per totam
terram vſque in horam nonam. * Et 34
hora nona exclamauit Ieſus voce ma-
gna, dicens: [f] Eloi, eloi, lamma ſaba-
cthani? quod eſt interpretatum: Deus D
meus, Deus meus, vt quid dereliquiſti
me? * Et quidam de circumſtantibus 35
audientes, dicebant: Ecce Eliam vo-
36 cat. * Currens autem vnus, & implens
ſpongiam aceto, circumponensq. ca-
lamo, potum dabat ei, dicens: Sinite,
videamus ſi veniat Elias ad deponen-
37 dum eum. * Ieſus autem emiſſa voce
magna expirauit.

mortuus glorificatur:

38 * Et velum templi ſciſſum eſt in duo,
39 a ſummo vſque deorſum. * Videns
autem Centurio, qui ex aduerſo ſtabat,
quia ſic clamans expiraſſet, ait: Vere
40 hic homo Filius Dei erat. * [g] Erant
autem & mulieres de longe aſpicien-
tes: inter quas erat Maria Magdalene,
& Maria Iacobi minoris, & Ioſeph ma-
41 ter, & Salome: * & cum eſſet in Ga-
lilæa, ſequebantur eum, [h] & miniſtra-
bant ei, & aliæ multæ, quæ ſimul cum
eo aſcenderant Ieroſolymam.

d) Ieſus in monumento.

42 * [i] Et cum iam ſero eſſet factum (quia
erat paraſceue, quod eſt ante ſabba-
43 tum) * venit Ioſeph ab Arimathæa no-
bilis decurio, qui & ipſe erat expectans
regnum Dei, & audacter introiuit ad
44 Pilatum, & petijt corpus Ieſu. * Pilatus
autem mirabatur ſi iam obijſſet. Et ac-
cerſito centurione, interrogauit eum ſi
45 iam mortuus eſſet. * Et cum cogno-
uiſſet a centurione, donauit corpus
46 Ioſeph. * Ioſeph autem mercatus ſin-
donem, & deponens eum inuoluit ſin-
done, & poſuit eum in monumento,
quod erat exciſum de petra, & ad-
uoluit lapidem ad oſtium monumenti.
47 * Maria autem Magdalene, & Maria
Ioſeph aſpiciebant vbi poneretur.

3. Imperium Domini.

α) Apparet mulieribus

venientes ad ſepulchrum

16
1 ET [k] cum tranſiſſet ſabbatum, Maria
A Magdalene, & Maria Iacobi, & Salome
emerunt aromata vt venientes vnge-
2 rent Ieſum. * Et valde mane vna ſab-
batorum, veniunt ad monumentum,
3 orto iam ſole. * Et dicebant ad in-
uicem: Quis reuoluet nobis lapidem
4 ab oſtio monumenti? * Et reſpicien-
tes viderunt reuolutum lapidem. Erat
quippe magnus valde.

mittuntur ab angelo

5 * [l] Et introeuntes in monumentum
viderunt iuuenem ſedentem in dex-
tris, coopertum ſtola candida, & ob-

[a] Mat. 27. c. 27. Ioan. 19. a. 2. — [b] Mat. 27. d. 32. Luc. 23. d. 26. — [c] Mat. 27. d. 33. Luc. 23. e. 33. Ioan. 19. c. 17. — [d] Iſa. 53. d. 12. — [e] Ioan. 2. c. 19. — [f] Pſal. 21. a. 2. Mat. 27. e. 46. — [g] Mat. 27. f. 55. — [h] Luc. 8. a. 2. — [i] Mat. 27. g. 57. Luc. 23. g. 50. Ioan. 19. g. 38. — [k] Mat. 28. a. 1. Luc. 24. a. 1. Ioan. 20. a. 1. — [l] Matt. 28. a. 5. Luc. 24. a. 4. Ioan. 20. c. 11.

ſtupuerunt. * Qui dicit illis: Nolite 6
expaueſcere: Ieſum quæritis Nazare- B
num, crucifixum: ſurrexit, non eſt hic,
ecce locus vbi poſuerunt eum. * Sed 7
ite, dicite diſcipulis eius, & Petro quia
præcedit vos in Galilæam: ibi eum
videbitis, [a]ſicut dixit vobis.

Magdalena ſuſcitatum nunciat.

*At illæ exeuntes, fugerunt de monu- 8
mento: inuaſerat enim eas tremor &
pauor: & nemini quidquam dixerunt:
timebant enim. * Surgens autem mane, 9
prima ſabbati, apparuit [b]primo Mariæ
Magdalene, de qua eiecerat ſeptem dæ-
monia. * Illa vadens nunciauit his, qui 10
cum eo fuerant, lugentibus, & flenti-
bus. * Et illi audientes quia viueret, 11
& viſus eſſet ab ea, non crediderunt.

β) Apparet diſcipulis: duobus,

* [c]Poſt hæc autem duobus ex his 12
ambulantibus oſtenſus eſt in alia effi- C
gie, euntibus in villam: * & illi euntes 13
nunciauerunt ceteris: nec illis credi-
derunt.

vndecim.

14 *Nouiſſime recumbentibus illis vn-
decim apparuit: & exprobrauit incre-
dulitatem eorum & duritiam cordis:
quia ijs, qui viderant eum reſurrexiſſe,
15 non crediderunt. * Et dixit eis: Eun-
tes in mundum vniuerſum prædicate
16 Euangelium omni creaturæ. * Qui cre-
D diderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit:
qui vero non crediderit, condemnabi-
17 tur. * Signa autem eos, qui credide-
rint, hæc ſequentur: [d]In nomine meo
dæmonia eijcient: linguis loquentur
18 nouis: * ſerpentes tollent: & ſi morti-
ferum quid biberint, non eis nocebit:
ſuper ægros manus imponent, & bene
habebunt.

γ) Aſcendit Dominus.

19 *Et Dominus quidem Ieſus poſt-
quam locutus eſt eis, [e]aſſumptus eſt
20 in cælum, & ſedet a dextris Dei. * Illi
autem profecti prædicauerunt vbique
Domino cooperante, & ſermonem con-
firmante, ſequentibus ſignis.

---

[a] Sup. 14. c. 28. — [b] Ioan. 20. d. 16. — [c] Luc. 24. b. 13. — [d] Act. 16. d. 18. & 2. a. 4. & 10. g. 46. Act. 28. b. 5. 8. — [e] Luc. 24. g. 51.

SANCTVM IESV CHRISTI
EVANGELIVM
SECVNDVM LVCAM.

Præfatio Euangelij.

QVoniam quidem multi- 1
conati sunt ordinare nar- I A
rationem, quæ in nobis
completæ sunt, rerum:
* sicut tradiderunt nobis, 2
qui ab initio ipsi viderunt, & ministri
fuerunt sermonis: * visum est & mihi, 3
assecuto omnia a principio diligenter,
ex ordine tibi scribere, optime Theo-
phile, * vt cognoscas eorum verbo- 4
rum, de quibus eruditus es, veritatem.

I. Vita priuata.

a) Generatio salutaris.

α) Conceptio mira:

* Fuit in diebus Herodis, regis Iu- 5
dææ, sacerdos quidam nomine Zacha-
rias [a]de vice Abia, & vxor illius de
filiabus Aaron, & nomen eius Elisa-
beth. * Erant autem iusti ambo ante 6
Deum, incedentes in omnibus man-
datis, & iustificationibus Domini sine
querela, * & non erat illis filius eo 7
quòd esset Elisabeth sterilis, & ambo
processissent in diebus suis.

Zachariæ & Elisabeth

* Factum est autem, cum sacerdotio 8
fungeretur in ordine vicis suæ ante
Deum, * secundum consuetudinem 9
sacerdotij, forte exijt vt incensum po-
neret, ingressus in templum Domini:
* & [b]omnis multitudo populi erat orans 10
foris hora incensi. * Apparuit autem 11
illi Angelus Domini, stans a dextris
altaris incensi. * Et Zacharias turbatus 12
est videns, & timor irruit super eum.

filius promittitur

* Ait autem ad illum Angelus: Ne ti- 13
meas Zacharia, quoniam exaudita est
deprecatio tua: & vxor tua Elisabeth B
pariet tibi filium, & vocabis nomen
eius Ioannem: * & erit gaudium tibi, 14
& exultatio, & multi in natiuitate eius
gaudebunt: * erit enim magnus co- 15
ram Domino: & vinum, & siceram
non bibet, & Spiritu sancto replebitur
16 adhuc ex vtero matris suæ: * & mul-
tos filiorum Israel conuertet ad Do-
17 minum Deum ipsorum: * & ipse præ-
cedet ante illum in spiritu, & virtute
Eliæ: [d]vt conuertat corda patrum in
filios, & incredulos ad prudentiam
iustorum, parare Domino plebem per-
18 fectam. * Et dixit Zacharias ad Ange-
lum: Vnde hoc sciam? ego enim sum
senex, & vxor mea processit in diebus
19 suis. * Et respondens Angelus dixit
ei: Ego sum Gabriel, qui asto ante
Deum: & missus sum loqui ad te, &
20 hæc tibi euangelizare. * Et ecce eris
tacens, & non poteris loqui vsque in
diem, quo hæc fiant, pro eo quòd non
credidisti verbis meis, quæ implebun-
21 tur in tempore suo. * Et erat plebs
expectans Zachariam: & mirabantur
22 quòd tardaret ipse in templo. * Egres-
C sus autem non poterat loqui ad illos,
& cognouerunt quòd visionem vidisset
in templo. Et ipse erat innuens illis,
& permansit mutus.

23 * Et factum est, vt impleti sunt dies
officij eius abijt in domum suam:
24 * post hos autem dies concepit Elisa-
beth vxor eius, & occultabat se men-
25 sibus quinque, dicens: * Quia sic fecit
mihi Dominus in diebus, quibus re-
spexit auferre opprobrium meum inter
homines.

atque datur

Maria concipit filium D

26 * In mense autem sexto, missus est
Angelus Gabriel a Deo in ciuitatem
27 Galilææ, cui nomen Nazareth, * ad
Virginem desponsatam viro, cui no-
men erat Ioseph, de domo Dauid, &
28 nomen virginis Maria. * Et ingressus
Angelus ad eam dixit: Aue gratia
plena: Dominus tecum: Benedicta tu

---

a 1. Par. 24. b. 10. — b Exo. 30. a. 7. Leu. 16. d. 17. — c Mal. 4. b. 6. Matt. 11. b. 14.

in mulieribus. * Quæ cum audiffet, 29
turbata eft in fermone eius, & cogi-
tabat qualis effet ifta falutatio. * Et 30
ait Angelus ei: Ne timeas Maria, in-
uenifti enim gratiam apud Deum:
* [a] ecce concipies in vtero, & paries 31
filium, & [b] vocabis nomen eius IESVM.
* hic erit magnus, & Filius Altiffimi 32
vocabitur, & dabit illi Dominus Deus D
fedem Dauid patris eius: [c] & regnabit
in domo Iacob in æternum, * & regni 33
eius non erit finis. * Dixit autem Maria 34
ad Angelum: Quomodo fiet iftud, quo-
niam virum non cognofco? * Et re- 35
fpondens Angelus dixit ei: Spiritus
fanctus fuperueniet in te, & virtus Al-
tiffimi obumbrabit tibi. Ideoq. & quod
nafcetur ex te Sanctum, vocabitur Filius
Dei. * Et ecce Elifabeth cognata tua, 36
& ipfa concepit filium in fenectute fua:
& hic menfis fextus eft illi, quæ voca-
tur fterilis: * quia non erit impoffibile 37
apud Deum omne verbum. * Dixit au- 38
tem Maria: Ecce ancilla Domini, fiat
mihi fecundum verbum tuum. Et di-
fceffit ab illa Angelus.

vifitat lifabeth,

* Exurgens autem Maria in diebus 39
illis abijt in montana cum feftinatione,
in ciuitatem Iuda: * Et intrauit in do- 40
mum Zachariæ, & falutauit Elifabeth.
* Et factum eft, vt audiuit falutationem 41
Mariæ Elifabeth, exultauit infans in E
vtero eius: & repleta eft Spiritu fancto
Elifabeth: * & exclamauit voce ma- 42
gna, & dixit: Benedicta tu inter mu-
lieres, & benedictus fructus ventris tui.
* Et vnde hoc mihi vt veniat mater 43
Domini mei ad me? * Ecce enim vt 44
facta eft vox falutationis tuæ in auri-
bus meis, exultauit in gaudio infans
in vtero meo. * & beata, quæ credi- 45
difti, quoniam perficientur ea, quæ
dicta funt tibi a Domino.

agnificat ominum,

* Et ait Maria: 46
Magnificat anima mea Dominum:
* & exultauit fpiritus meus in Deo fa- 47
lutari meo.
* Quia refpexit humilitatem ancillæ 48
fuæ:
ecce enim ex hoc beatam me dicent
omnes generationes.
* Quia fecit mihi magna qui potens 49
eft:
& fanctum nomen eius.

50 * Et mifericordia eius a progenie in
progenies
timentibus eum.
51 * Fecit potentiam in [d] brachio fuo:
difperfit fuperbos mente cordis fui.
52 * Depofuit potentes de fede,
& exaltauit humiles.
53 * [e] Efurientes impleuit bonis:
F & diuites dimifit inanes.
54 * Sufcepit Ifrael puerum fuum,
recordatus mifericordiæ fuæ.
55 * Sicut locutus eft ad patres noftros,
[f] Abraham, & femini eius in fæcula.
56 * Manfit autem Maria cum illa quafi
menfibus tribus: & reuerfa eft in do-
mum fuam.

manet trimeftre.

57 * Elifabeth autem impletum eft tem-
58 pus pariendi, & peperit filium. * Et
audierunt vicini, & cognati eius quia
magnificauit Dominus mifericordiam
fuam cum illa, & congratulabantur ei.

β) Natiuitas mira: præcurfor paritur

59 * Et factum eft in die octauo, vene-
runt circumcidere puerum, & voca-
bant eum nomine patris fui Zachariam.

circumciditur

60 * Et refpondens mater eius, dixit: Ne-
61 quaquam, fed vocabitur Ioannes. * Et
dixerunt ad illam: Quia nemo eft in
cognatione tua, qui vocetur hoc no-
62 mine. * Innuebant autem patri eius,
63 quem vellet vocari eum. * Et poftu-
lans pugillarem fcripfit, [g] dicens: Ioan-
nes eft nomen eius. Et mirati funt
64 vniuerfi. * Apertum eft autem illico
os eius, & lingua eius, & loquebatur
65 benedicens Deum. * Et factus eft timor
fuper omnes vicinos eorum: & fuper
omnia montana Iudææ diuulgabantur
66 omnia verba hæc: * & pofuerunt om-
nes, qui audierant in corde fuo, di-
G centes: Quis, putas, puer ifte erit?
Etenim manus Domini erat cum illo.
67 * Et Zacharias pater eius repletus eft
Spiritu fancto: & prophetauit, dicens:

prophetante patre,

68 * [h] Benedictus Dominus Deus Ifrael,
quia vifitauit, & fecit redemptionem
plebis fuæ:
69 * Et erexit cornu falutis nobis:
in domo Dauid pueri fui.
70 * [i] Sicut locutus eft per os fanctorum,
qui a fæculo funt, prophetarum
eius:
71 * Salutem ex inimicis noftris,
& de manu omnium, qui oderunt nos:

---

[a] Ifai. 7. c. 14. — [b] Inf. 2. c. 21. — [c] Dan. 7. d. 14. g. 27. Mich. 4. b. 7. — [d] Ifai. 51. c. 9. Pfal. 32. b. 10. — [e] Pfal. 33. c. 11. 1. Reg. 2. a. 5. — [f] Ifai. 41. b. 8. Pfal. 131. c. 11. Gen. 17. b. 9. & 22. c. 16. — [g] Sup. b. 13. — [h] Pf. 73. b. 12. & 131. d. 17. — [i] Ier. 23. a. 6. & 30. b. 10.

* Ad faciendam miſericordiam cum 72
patribus noſtris:
& memorari teſtamenti ſui ſancti.
* [a]Iuſiurandum, quod iurauit ad Abra- 73
ham patrem noſtrum,
daturum ſe nobis:
* Vt ſine timore, de manu inimicorum 74
noſtrorum liberati,
ſeruiamus illi.
* In ſanctitate, & iuſtitia coram ipſo, 75
omnibus diebus noſtris.
* Et tu puer, propheta Altiſſimi vo- 76
caberis:
præibis enim ante faciem Domini pa-
rare vias eius:
* [b]Ad dandam ſcientiam ſalutis plebi eius: 77
in remiſſionem peccatorum eorum:
* Per viſcera miſericordiæ Dei noſtri: 78
in quibus viſitauit nos, [c]oriens ex alto:
* Illuminare his, qui in tenebris, & in 79
vmbra mortis ſedent:
ad dirigendos pedes noſtros in viam
pacis.

creſcit in deſertis;

* Puer autem creſcebat, & confor- 80
tabatur ſpiritu: & erat in deſertis vſque
in diem oſtenſionis ſuæ ad Iſrael.

2

Cæſare deſcribente orbem

FActum eſt autem in diebus illis, 1
exijt edictum a Cæſare Auguſto vt A
deſcriberetur vniuerſus orbis. * Hæc 2
deſcriptio prima, facta eſt a præſide
Syriæ Cyrino: * & ibant omnes vt 3
profiterentur ſinguli in ſuam ciuitatem.

in Bethlehem

* Aſcendit autem & Ioſeph a Gali- 4
læa de ciuitate Nazareth in Iudæam in
ciuitatem Dauid, quæ vocatur [d]Beth-
lehem: eo quòd eſſet de domo, & fa-
milia Dauid, * vt profiteretur cum Maria 5
deſponſata ſibi vxore prægnante.

naſcitur Saluator.

* Factum eſt autem, cum eſſent ibi, 6
impleti ſunt dies vt pareret. * Et peperit 7
filium ſuum primogenitum, & pannis
eum inuoluit, & reclinauit eum in præ-
ſepio: quia non erat eis locus in di-
uerſorio.

b) Manifeſtatio Chriſti: inuenitur a paſtoribus,

* Et paſtores erant in regione ea- 8
dem vigilantes, & cuſtodientes vigilias B
noctis ſuper gregem ſuum. * Et ecce 9
angelus Domini ſtetit iuxta illos, &
claritas Dei circumfulſit illos, & timu-
erunt timore magno. * Et dixit illis 10
angelus: Nolite timere: ecce enim
euangelizo vobis gaudium magnum,
11 quod erit omni populo: * quia natus
eſt vobis hodie Saluator, qui eſt Chri-
12 ſtus Dominus in ciuitate Dauid. * Et
hoc vobis ſignum: Inuenietis infantem
pannis inuolutum, & poſitum in præ-
13 ſepio. * Et ſubito facta eſt cum angelo
multitudo militiæ cæleſtis laudantium
14 Deum, & dicentium: * Gloria in altiſ-
ſimis Deo, & in terra pax hominibus
15 bonæ voluntatis. * Et factum eſt, vt
diſceſſerunt ab eis Angeli in cælum:
paſtores loquebantur ad inuicem: Tran-
ſeamus vſque Bethlehem, & videamus
hoc verbum, quod factum eſt, quod
16 Dominus oſtendit nobis. * Et vene-
C runt feſtinantes: & inuenerunt Mariam,
& Ioſeph, & infantem poſitum in præ-
17 ſepio. * Videntes autem cognouerunt
de verbo, quod dictum erat illis de
18 puero hoc. * Et omnes, qui audierunt,
mirati ſunt: & de his, quæ dicta erant
19 a paſtoribus ad ipſos. * Maria autem
conſeruabat omnia verba hæc, confe-
20 rens in corde ſuo. * Et reuerſi ſunt pa-
ſtores glorificantes, & laudantes Deum
in omnibus, quæ audierant, & vide-
rant ſicut dictum eſt ad illos.

circumciditur,

21 * [e]Et poſtquam conſummati ſunt
dies octo vt circumcideretur puer: vo-
catum eſt nomen eius [f]Ieſus, quod
vocatum eſt ab angelo prius quàm in
vtero conciperetur.

oblatus Domino

22 * Et poſtquam impleti ſunt dies pur-
gationis eius [g]ſecundum legem Moyſi,
tulerunt illum in Ieruſalem, vt ſiſte-
23 rent eum Domino, * ſicut ſcriptum
D eſt in lege Domini: [h]Quia omne ma-
ſculinum adaperiens vuluam, ſanctum
24 Domino vocabitur. * & vt darent ho-
ſtiam ſecundum quod dictum eſt [i]in
lege Domini par turturum, aut duos

prædicatur a prophet

25 pullos columbarum. * Et ecce homo
erat in Ieruſalem, cui nomen Simeon,
& homo iſte iuſtus, & timoratus, ex-
pectans conſolationem Iſrael, & Spi-
26 ritus ſanctus erat in eo. * Et reſpon-
ſum acceperat a Spiritu ſancto, non
viſurum ſe mortem, niſi prius videret
27 Chriſtum Domini. * Et venit in ſpiritu
in templum. Et cum inducerent pue-
rum Ieſum parentes eius, vt facerent ſe-
cundum conſuetudinem legis pro eo:
28 * & ipſe accepit eum in vlnas ſuas, &
benedixit Deum, & dixit:

[a] Gen. 22. c. 16. Ier. 31. f. 33. Hebr. 6. c. 13. d. 17. — [b] Mal. 4. a. 5. Sup. b. 17. — [c] Zach. 3. d. 8. Mal. 4. a. 2. — [d] Mich. 5. a. 2. Mat. 2. a. 6. — [e] Gen. 17. b. 12. Leuit. 12. a. 3. — [f] Sup. 1. c. 31. Mat. 1. d. 21. — [g] Leuit. 12. c. 6. — [h] Exod. 13. a. 2. Num. 8. c. 16. — [i] Leu. 12. d. 8.

*Nunc dimittis seruum tuum Domine, 29
secundum verbum tuum in pace: E
*Quia viderunt oculi mei salutare tuum, 30
*Quod parasti ante faciem omnium 31
populorum.
*Lumen ad reuelationem gentium, 32
& gloriam plebis tuæ Israel.
*Et erat pater eius & mater mirantes 33
super his, quæ dicebantur de illo. *Et 34
benedixit illis Simeon, & dixit ad Mariam matrem eius: [a]Ecce positus est hic in ruinam, & in resurrectionem multorum in Israel: & in signum, cui
contradicetur: * & tuam ipsius ani- 35
mam pertransibit gladius vt reuelentur ex multis cordibus cogitationes.

prophetissa.

*Et erat Anna prophetissa, filia Pha- 36
nuel, de tribu Aser: hæc processerat in diebus multis, & vixerat cum viro
suo annis septem a virginitate sua. *Et 37
hæc vidua vsque ad annos octoginta F
quattuor: quæ non discedebat de templo, ieiunijs, & obsecrationibus seruiens nocte, ac die. * Et hæc, ipsa 38
hora superueniens, confitebatur Domino: & loquebatur de illo omnibus, qui expectabant redemptionem Israel.

β) Reliqua vita:

*Et vt perfecerunt omnia secun- 39
dum legem Domini, reuersi sunt in Galilæam in ciuitatem suam Nazareth.

crescit in Nazareth,

*Puer autem crescebat, & conforta- 40
batur plenus sapientia: & gratia Dei erat in illo.

duodennis remanet in templo,

*Et ibant parentes eius per omnes 41
annos in Ierusalem, [b]in die sollemni
Paschæ. * Et cum factus esset annorum 42
duodecim, ascendentibus illis Ierosolymam secundum consuetudinem diei
festi, * consummatisq. diebus, cum re- 43
dirent, remansit puer Iesus in Ierusalem, & non cognouerunt parentes eius.
*Existimantes autem illum esse in co- 44
mitatu, venerunt iter diei, & require- G
bant eum inter cognatos, & notos.
*Et non inuenientes, regressi sunt in 45
Ierusalem, requirentes eum. * Et fa- 46
ctum est, post triduum inuenerunt illum in templo sedentem in medio doctorum, audientem illos, & interro-
gantem eos. * Stupebant autem om- 47
nes, qui eum audiebant, super prudentia, & responsis eius. * Et videntes 48
admirati sunt. Et dixit mater eius ad illum: Fili, quid fecisti nobis sic? ecce pater tuus, & ego dolentes quærebamus te.
49 * Et ait ad illos: Quid est quòd me quærebatis? nesciebatis quia in his, quæ patris mei sunt, oportet
50 me esse? * Et ipsi non intellexerunt verbum, quod locutus est ad eos.

proficit in Nazareth.

51 *Et descendit cum eis, & venit Nazareth: & erat subditus illis. Et mater eius conseruabat omnia verba hæc in
52 corde suo. * Et Iesus proficiebat sapientia, & ætate, & gratia apud Deum, & homines.

II. Vita publica.

1. Magisterium Domini.

a) Ad regressum in Galilæam.

3
1 ANno autem quintodecimo imperij
A Tiberij Cæsaris, procurante Pontio Pilato Iudæam, tetrarcha autem Galilææ Herode, Philippo autem fratre eius tetrarcha Iturææ, & Trachonitidis regionis, & Lysania Abilinæ tetrarcha,

α) Ioannes Baptista: venit,

2 *[c]sub principibus sacerdotum Anna, & Caipha: factum est verbum Domini super Ioannem, Zachariæ filium, in de-
3 serto. * [d]Et venit in omnem regionem Iordanis, prædicans baptismum pœnitentiæ in remissionem peccato-
4 rum, *sicut scriptum est in Libro sermonum Isaiæ prophetæ: [e]Vox claman-
B tis in deserto: Parate viam Domini:
5 rectas facite semitas eius: * omnis vallis implebitur: & omnis mons, & collis humiliabitur: & erunt praua in
6 directa: & aspera in vias planas: * & videbit omnis caro salutare Dei.

turbis prædicat,

7 *Dicebat ergo ad turbas quæ exibant vt baptizarentur ab ipso: [f]Genimina viperarum quis ostendit vobis
8 fugere a ventura ira? * Facite ergo fructus dignos pœnitentiæ, & ne cœperitis dicere: Patrem habemus Abraham. Dico enim vobis quia potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios
9 Abrahæ. * Iam enim securis ad radicem arborum posita est. Omnis ergo arbor non faciens fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.

interrogantibus respondet,

10 *Et interrogabant eum turbæ, di-
11 centes: Quid ergo faciemus? * Re-
C spondens autem dicebat illis: [g]Qui habet duas tunicas, det non habenti: &

---

[a] Isai. 8. c. 14. Rom. 9. g. 33. 1. Pet. 2. b. 7. — [b] Exo. 23. c. 15. & 34. c. 18. Deut. 16. a. 1. — [c] Act. 4. b. 6. — [d] Mat. 3. a. 1. Mar. 1. a. 4. — [e] Isai. 40. a. 3. Ioan. 1. c. 23. — [f] Mat. 3. b. 7. — [g] 1. Io. 3. c. 17. Iac. . c. 15.

qui habet escas, similiter faciat. * Vene- 12
runt autem & publicani vt baptizaren-
tur, & dixerunt ad illum: Magister,
quid faciemus? * At ille dixit ad eos: 13
Nihil amplius, quàm quod constitu-
tum est vobis, faciatis. * Interrogabant 14
autem eum & milites, dicentes: Quid
faciemus & nos? Et ait illis: Neminem
concutiatis, neque calumniam faciatis:
& contenti estote stipendijs vestris.

Christum euangelizat,

* Existimante autem populo, & co- 15
gitantibus omnibus in cordibus suis D
de Ioanne, ne forte ipse esset Chri-
stus: * respondit Ioannes, dicens om- 16
nibus: [a] Ego quidem aqua baptizo vos:
veniet autem fortior me, cuius non
sum dignus soluere corigiam calcea-
mentorum eius: [b] ipse vos baptizabit
in Spiritu sancto, & igni: * [c] cuius ven- 17
tilabrum in manu eius, & purgabit
aream suam, & congregabit triticum
in horreum suum, paleas autem com-
buret igni inextinguibili. * Multa qui- 18
dem, & alia exhortans euangelizabat
populo.

in carcere includitur.

* [d] Herodes autem tetrarcha cum 19
corriperetur ab illo de Herodiade vxore
fratris sui, & de omnibus malis, quæ
fecit Herodes, * adiecit & hoc super 20
omnia, & inclusit Ioannem in carcere.

β) Iesus baptizatur:

* [e] Factum est autem cum baptiza- 21
retur omnis populus, & Iesu baptizato, E
& orante, apertum est cælum: * & de- 22
scendit Spiritus sanctus corporali spe-
cie sicut columba in ipsum: & vox de
cælo facta est: [f] Tu es filius meus di-
lectus, in te complacui mihi.

eius genealogia legalis.

* Et ipse Iesus erat incipiens quasi 23
annorum triginta, vt putabatur, filius
Ioseph, qui fuit Heli, qui fuit Mathat,
* qui fuit Leui, qui fuit Melchi, qui 24
fuit Ianne, qui fuit Ioseph, * qui fuit 25
Mathathiæ, qui fuit Amos, qui fuit F
Nahum, qui fuit Hesli, qui fuit Nagge,
* qui fuit Mahath, qui fuit Matha- 26
thiæ, qui fuit Semei, qui fuit Ioseph,
qui fuit Iuda, * qui fuit Ioanna, qui 27
fuit Resa, qui fuit Zorobabel, qui fuit
Salathiel, qui fuit Neri, * qui fuit 28
Melchi, qui fuit Addi, qui fuit Co-
san, qui fuit Elmadam, qui fuit Her,
* qui fuit Iesu, qui fuit Eliezer, qui 29
fuit Iorim, qui fuit Mathat, qui fuit
30 Leui, * qui fuit Simeon, qui fuit Iuda,
qui fuit Ioseph, qui fuit Iona, qui fuit
31 Eliakim, * qui fuit Melea, qui fuit
G Menna, qui fuit Mathatha, qui fuit Na-
32 than, qui fuit Dauid, * qui fuit Iesse,
qui fuit Obed, qui fuit Booz, qui fuit
33 Salmon, qui fuit Naasson, * qui fuit
Aminadab, qui fuit Aram, qui fuit
Esron, qui fuit Phares, qui fuit Iudæ,
34 * qui fuit Iacob, qui fuit Isaac, qui fuit
Abrahæ, qui fuit Thare, qui fuit Na-
35 chor, * qui fuit Sarug, qui fuit Ragau,
qui fuit Phaleg, qui fuit Heber, qui
36 fuit Sale, * qui fuit Cainan, qui fuit
Arphaxad, qui fuit Sem, qui fuit Noe,
37 qui fuit Lamech, * qui fuit Mathu-
sale, qui fuit Henoch, qui fuit Iared,
qui fuit Malaleel, qui fuit Cainan,
38 * qui fuit Henos, qui fuit Seth, qui
fuit Adam, qui fuit Dei.

γ) Ieiunium & tentationes:

4
1 A IEsus [g] autem plenus Spiritu sancto
regressus est a Iordane: & agebatur a
2 Spiritu in desertum * diebus quadra-
ginta, & tentabatur a diabolo. Et nihil
manducauit in diebus illis: & consum-
matis illis esurijt.

Iesus ieiuna

& tentatur a diabolo.

3 * Dixit autem illi diabolus: Si filius
Dei es, dic lapidi huic vt panis fiat.
4 * Et respondit ad illum Iesus: Scri-
ptum est: [h] Quia non in solo pane
viuit homo, sed in omni verbo Dei.
5 * Et duxit illum diabolus in montem
excelsum, & ostendit illi omnia regna
6 orbis terræ in momento temporis, * &
ait illi: Tibi dabo potestatem hanc
vniuersam, & gloriam illorum: quia
mihi tradita sunt: & cui volo do illa.
7 * Tu ergo si adoraueris coram me,
8 erunt tua omnia. * Et respondens Iesus,
B dixit illi: [i] Scriptum est: Dominum
Deum tuum adorabis, & illi soli ser-
9 uies. * Et duxit illum in Ierusalem,
& statuit eum super pinnam templi,
& dixit illi: Si filius Dei es, mitte te
10 hinc deorsum. * [k] Scriptum est enim
quòd Angelis suis mandauit de te, vt
11 conseruent te: * & quia in manibus
tollent te, ne forte offendas ad lapi-
12 dem pedem tuum. * Et respondens
Iesus, ait illi: Dictum est: [l] Non ten-
13 tabis Dominum Deum tuum. * Et con-

[a] Matt. 3. b. 11. Mar. 1. a. 8. Io. 1. d. 26. — [b] Act. 1. a. 5. & 11. b. 16. & 19. a. 4. — [c] Matt. 3. c. 12. — [d] Matt. 14. a. 3. Mar. 6. c. 17. — [e] Matt. 3. c. 13. Mar. 1. a. 9. Io. 1. d. 32. — [f] Mat. 3. d. 17. & 17. a. 5. Inf. 9. c. 35. 2. Pet. 1. d. 17. — [g] Matt. 4. a. 1. Mar. 1. b. 12. — [h] Deut. 8. a. 3. Mat. 4. a. 4. — [i] Deut. 6. b. 13. & 10. d. 20. — [k] Ps. 90. c. 11. — [l] Deut. 6. c. 16.

fummata omni tentatione, diabolus re-
ceffit ab illo, vfque ad tempus.

b) Ad fabbatum fecundo-primum.

*[a] Et regreffus eft Iefus in virtute 14
Spiritus in Galilæam, & fama exijt per
vniuerfam regionem de illo. * Et ipfe 15
docebat in fynagogis eorum, & magni- C
ficabatur ab omnibus.

a) Regreffus in Galilæam:

docet in Nazareth,

*[b] Et venit Nazareth, vbi erat nu- 16
tritus, & intrauit fecundum confuetu-
dinem fuam die fabbati in fynagogam,
& furrexit legere. * Et traditus eft illi 17
Liber Ifaiæ prophetæ. Et vt reuoluit
librum, inuenit locum vbi fcriptum
erat: * [c] Spiritus Domini fuper me: 18
propter quod vnxit me, euangelizare
pauperibus mifit me, fanare contritos
corde, * prædicare captiuis remiffio- 19
nem, & cæcis vifum, dimittere con-
fractos in remiffionem, prædicare an-
num Domini acceptum, & diem retri-
butionis. * Et cum plicuiffet librum, 20
reddidit miniftro, & fedit. Et omnium D
in fynagoga oculi erant intendentes in
eum. * Cœpit autem dicere ad illos: 21
Quia hodie impleta eft hæc fcriptura
in auribus veftris. * Et omnes tefti- 22
monium illi dabant: & mirabantur in
verbis gratiæ, quæ procedebant de ore
ipfius, & dicebant: Nonne hic eft filius
Iofeph? * Et ait illis: Vtique dicetis 23
mihi hanc fimilitudinem: Medice cura
teipfum: quanta audiuimus facta in
Capharnaum, fac & hic in patria tua.
* Ait autem: Amen dico vobis, quia 24
nemo propheta acceptus eft in patria
fua. * In veritate dico vobis, multæ 25
viduæ erant in diebus Eliæ in Ifrael,
quando claufum eft cælum annis tri-
bus, & menfibus fex: cum facta effet
fames magna in omni terra: * & ad 26
nullam illarum [d] miffus eft Elias, nifi
in Sarepta Sidoniæ, ad mulierem vi-
duam. * [e] Et multi leprofi erant in Ifrael 27
fub Elifæo propheta: & nemo eorum E
mundatus eft nifi Naaman Syrus. * Et 28
repleti funt omnes in fynagoga ira, hæc
audientes. * Et furrexerunt, & eiece- 29
runt illum extra ciuitatem: & duxerunt
illum vfque ad fupercilium montis, fu-
per quem ciuitas illorum erat ædificata
vt præcipitarent eum. * Ipfe autem 30
tranfiens per medium illorum, ibat.

defcendit Capharnaum.

31 * [f] Et defcendit in Capharnaum ci-
uitatem Galilææ, ibiq. docebat illos
32 fabbatis. * [g] Et ftupebant in doctrina
eius, quia in poteftate erat fermo
ipfius.

β) Editio miraculorum:

33 * [h] Et in fynagoga erat homo ha-
bens dæmonium immundum, & ex-
34 clamauit voce magna, * dicens: Sine,
F quid nobis, & tibi Iefu Nazarene? ve-
nifti perdere nos? fcio te quis fis, San-
35 ctus Dei. * Et increpauit illum Iefus,
dicens: Obmutefce, & exi ab eo. Et
cum proieciffet illum dæmonium in
medium, exijt ab illo, nihilq. illum
36 nocuit. * Et factus eft pauor in omni-
bus, & colloquebantur ad inuicem, di-
centes: Quod eft hoc verbum, quia in
poteftate & virtute imperat immundis
37 fpiritibus, & exeunt? * Et diuulgaba-
tur fama de illo in omnem locum re-
gionis.

dæmoniacus liberatur,

focrus Simonis

38 * Surgens autem Iefus de fynagoga,
introiuit in domum Simonis. [i] Socrus
G autem Simonis tenebatur magnis fe-
bribus: & rogauerunt illum pro ea.
39 * Et ftans fuper illam imperauit febri:
& dimifit illam. Et continuo furgens,
miniftrabat illis.

alijque curantur;

40 * Cum autem fol occidiffet: omnes,
qui habebant infirmos varijs languo-
ribus, ducebant illos ad eum. At ille
fingulis manus imponens, curabat eos.
41 * [k] Exibant autem dæmonia a multis
clamantia, & dicentia: Quia tu es filius
Dei: & increpans non finebat ea lo-
qui: quia fciebant ipfum effe Chri-
ftum.

euangelizat in Galilæa,

42 * Facta autem die egreffus ibat in
defertum locum, & turbæ requirebant
eum, & venerunt vfque ad ipfum: &
detinebant illum ne difcederet ab eis.
43 * Quibus ille ait: Quia & alijs ciuita-
tibus oportet me euangelizare regnum
44 Dei: quia ideo miffus fum. * Et erat
prædicans in fynagogis Galilææ.

docet de nauicula Simonis,

5
1 FActum eft autem, cum turbæ ir-
A ruerent in eum, vt audirent verbum
Dei, & ipfe ftabat fecus ftagnum Gene-
2 fareth. * [l] Et vidit duas naues ftantes
fecus ftagnum: pifcatores autem de-
3 fcenderant, & lauabant retia. * Afcen-
dens autem in vnam nauim, quæ erat
Simonis, rogauit eum a terra reducere

[a] Mat. 4. b. 12. Mar. 1. b. 14. Ioan. 4. f. 45. — [b] Mat. 13. g. 54. Mar. 6. a. 1. — [c] Ifai. 61. a. 1. — [d] 3. Reg. 17. b. 9. — [e] 4. Reg. 5. d. 14. — [f] Mat. 4. b. 13. Mar. 1. c. 21. — [g] Matt. 7. d. 28. — [h] Mar. 1. c. 23. — [i] Mat. 8. b. 14. Mar. 1. c. 30. — [k] Mar. 1. d. 34. — [l] Mat. 4. c. 18. Mar. 1. b. 16.

pusillum. Et sedens docebat de naui-
cula turbas.

præcipit capturam piscium

* Vt cessauit autem loqui, dixit ad 4
Simonem: Duc in altum, & laxate retia
vestra in capturam. * Et respondens 5
Simon, dixit illi: Præceptor, per to-
tam noctem laborantes, nihil cepimus:
in verbo autem tuo laxabo rete. * Et 6
cum hoc fecissent, concluserunt piscium B
multitudinem copiosam, rumpebatur
autem rete eorum. * Et annuerunt 7
socijs, qui erant in alia naui vt veni-
rent, & adiuuarent eos. Et venerunt,
& impleuerunt ambas nauiculas, ita
vt pene mergerentur. * Quod cum vi- 8
deret Simon Petrus, procidit ad genua
Iesu, dicens: Exi a me, quia homo pec-
cator sum, Domine. * Stupor enim 9
circumdederat eum, & omnes, qui cum
illo erant, in captura piscium, quam
ceperant: * Similiter autem Iacobum, 10
& Ioannem, filios Zebedæi, qui erant

& vocat discipulos;

socij Simonis. Et ait ad Simonem Ie-
sus: Noli timere: ex hoc iam homines
eris capiens. * Et subductis ad terram 11
nauibus, relictis omnibus secuti sunt C
eum.

leprosum mundat,

* [a]Et factum est, cum esset in vna 12
ciuitatum, & ecce vir plenus lepra, &
videns Iesum, & procidens in faciem,
rogauit eum, dicens: Domine, si vis,
potes me mundare. * Et extendens ma- 13
num, tetigit eum dicens: Volo: Mun-
dare. Et confestim lepra discessit ab
illo. * & ipse præcepit illi vt nemini 14
diceret: sed, Vade, ostende te sacerdoti,
& offer pro emundatione tua, [b]sicut
præcepit Moyses, in testimonium illis.
* Perambulabat autem magis sermo 15
de illo: & conueniebant turbæ multæ
vt audirent, & curarentur ab infirmi-
tatibus suis. * Ipse autem secedebat in 16
desertum, & orabat.

paralytico peccata dimittit.

* Et factum est in vna dierum, & 17
ipse sedebat docens. Et erant Pharisæi D
sedentes, & legis doctores, qui vene-
rant ex omni castello Galilææ, & Iu-
dææ, & Ierusalem: & virtus Domini
erat ad sanandum eos. * [c]Et ecce viri 18
portantes in lecto hominem, qui erat
paralyticus: & quærebant eum in-
ferre, & ponere ante eum. * Et non 19
inuenientes qua parte illum inferrent
præ turba, ascenderunt supra tectum,
& per tegulas summiserunt eum cum
20 lecto in medium ante Iesum. * Quo-
rum fidem vt vidit, dixit: Homo re-
21 mittuntur tibi peccata tua. * Et cœ-
E perunt cogitare Scribæ, & Pharisæi,
dicentes: Quis est hic, qui loquitur
blasphemias? Quis potest dimittere
22 peccata, nisi solus Deus? * Vt cogno-
uit autem Iesus cogitationes eorum,
respondens, dixit ad illos: Quid cogi-
23 tatis in cordibus vestris? * Quid est
facilius dicere: Dimittuntur tibi pec-
cata: an dicere: Surge, & ambula?
24 * Vt autem sciatis quia Filius hominis
habet potestatem in terra dimittendi
peccata, (ait paralytico) Tibi dico, surge,
tolle lectum tuum, & vade in domum
25 tuam. * Et confestim consurgens co-
ram illis, tulit lectum, in quo iacebat:
& abijt in domum suam, magnificans
26 Deum. * Et stupor apprehendit om-
nes, & magnificabant Deum. Et repleti
sunt timore, dicentes: Quia vidimus
mirabilia hodie.

γ) Vocatio Leui: docentur Pharisæi

27 * [d]Et post hæc exijt, & vidit publi-
canum nomine Leui, sedentem ad Te-
28 lonium, & ait illi: Sequere me. * Et
relictis omnibus, surgens secutus est
29 eum. * & fecit ei conuiuium magnum
F Leui in domo sua: & erat turba multa
publicanorum, & aliorum, qui cum
30 illis erant discumbentes. * Et murmu-
rabant Pharisæi, & Scribæ eorum di-
centes ad discipulos eius: Quare cum
publicanis, & peccatoribus manduca-
31 tis, & bibitis? * Et respondens Iesus,
dixit ad illos: Non egent qui sani sunt
32 medico, sed qui male habent. * Non
veni vocare iustos, sed peccatores ad

& discipuli Ioannis.

33 pœnitentiam. * At illi dixerunt ad eum:
[e]Quare discipuli Ioannis ieiunant fre-
quenter, & obsecrationes faciunt, simi-
liter & Pharisæorum: tui autem edunt,
34 & bibunt? * Quibus ipse ait: Num-
quid potestis filios sponsi, dum cum
35 illis est sponsus, facere ieiunare? * Ve-
G nient autem dies: cum ablatus fuerit
ab illis sponsus, tunc ieiunabunt in il-
36 lis diebus. * Dicebat autem & simili-
tudinem ad illos: Quia nemo commis-
suram a nouo vestimento immittit in
vestimentum vetus: alioquin & nouum
rumpit, & veteri non conuenit com-
37 missura a nouo. * Et nemo mittit vi-
num nouum in vtres veteres: alioquin

---

[a] Mat. 8. a. 2. Mar. 1. d. 40. — [b] Leu. 14. a. 4. — [c] Mat. 9. a. 2. Mar. 2. a. 3. — [d] Mat. 9. b. 9. Mar. 2. b. 14. — [e] Mar. 2. c. 18.

rumpet vinum nouum vtres, & ipſum
effundetur, & vtres peribunt. * ſed vi- 38
num nouum in vtres nouos mitten-
dum eſt. & vtraque conſeruantur. * Et 39
nemo bibens vetus, ſtatim vult no-
uum, dicit enim: Vetus melius eſt.

c) Ad ſaturationem quinque milium.

FActum [a]eſt autem in ſabbato ſe- 6 1
cundo, primo, cum tranſiret per ſata, A
vellebant diſcipuli eius ſpicas, & man-
ducabant confricantes manibus. * Qui- 2
dam autem Phariſæorum, dicebant il-
lis: Quid facitis quod non licet in
ſabbatis? * Et reſpondens Ieſus ad eos, 3
dixit: Nec hoc legiſtis quod fecit Da-
uid, cum eſuriſſet ipſe, & qui cum illo
erant? * [b]quomodo intrauit in domum 4
Dei, & panes propoſitionis ſumpſit, &
manducauit, & dedit his, qui cum ipſo
erant: quos non licet manducare [c]niſi
tantum ſacerdotibus? * Et dicebat il- 5
lis: Quia Dominus eſt Filius hominis,
etiam ſabbati.

d) Circa ſabbatum ſecundo-primum: defendit diſcipulos, reſtituit manum aridam,

* Factum eſt autem & in alio ſab- 6
bato, vt intraret in ſynagogam, & do-
ceret. [d]Et erat ibi homo, & manus
eius dextra erat arida. * Obſeruabant 7
autem Scribæ, & Phariſæi ſi in ſab- B
bato curaret: vt inuenirent vnde accu-
ſarent eum. * Ipſe vero ſciebat cogi- 8
tationes eorum: & ait homini, qui
habebat manum aridam: Surge, & ſta
in medium. Et ſurgens ſtetit. * Ait 9
autem ad illos Ieſus: Interrogo vos ſi
licet ſabbatis benefacere, an male: ani-
mam ſaluam facere, an perdere? * Et 10
circumſpectis omnibus dixit homini:
Extende manum tuam. Et extendit:
& reſtituta eſt manus eius. * Ipſi au- 11
tem repleti ſunt inſipientia, & collo-
quebantur ad inuicem quidnam face-
rent Ieſu.

eligit Apoſtolos.

* Factum eſt autem in illis diebus, 12
exijt in montem orare, & erat perno-
ctans in oratione Dei. * [e]Et cum dies 13
factus eſſet, vocauit diſcipulos ſuos: &
elegit duodecim ex ipſis (quos & Apo-
ſtolos nominauit) * Simonem, quem 14
cognominauit Petrum, & Andream fra-
trem eius, Iacobum, & Ioannem, Phi-
lippum, & Bartholomæum, * Mat- 15
thæum, & Thomam, Iacobum Alphæi, C
16 & Simonem, qui vocatur zelotes, * &
Iudam Iacobi, & Iudam Iſcariotem, qui
fuit proditor.

β) Oratio montana: occaſio,

17 * Et deſcendens cum illis, ſtetit in
loco campeſtri, & turba diſcipulorum
eius, & multitudo copioſa plebis ab
omni Iudæa, & Ieruſalem, & maritima,
18 & Tyri, & Sidonis, * qui venerant vt
audirent eum, & ſanarentur a languo-
ribus ſuis. Et qui vexabantur a ſpiri-
19 tibus immundis, curabantur. * Et om-
nis turba quærebat eum tangere: quia
virtus de illo exibat, & ſanabat omnes.
20 * [f]Et ipſe eleuatis oculis in diſcipulos
ſuos, dicebat:

quattuor beatitudines,

Beati pauperes: quia veſtrum eſt
21 regnum Dei. * Beati, qui nunc eſuritis:
quia ſaturabimini. Beati, qui nunc fle-
22 tis: quia ridebitis. * [g]Beati eritis cum
vos oderint homines, & cum ſepara-
uerint vos, & exprobrauerint, & eiece-
rint nomen veſtrum tamquam malum
23 propter Filium hominis. * Gaudete in
D illa die, & exultate: ecce enim merces
veſtra multa eſt in cælo: ſecundum
hæc enim faciebant Prophetis patres
eorum.

& quattuor væ;

24 * Veruntamen [h]væ vobis diuitibus,
quia habetis conſolationem veſtram.
25 * [i]Væ vobis, qui ſaturati eſtis: quia
eſurietis. Væ vobis, qui ridetis nunc:
26 quia lugebitis & flebitis. * Væ cum
benedixerint vobis homines: ſecun-
dum hæc enim faciebant pſeudopro-
phetis patres eorum.

de caritate inimicorum,

27 * Sed vobis dico, qui auditis: [k]Di-
ligite inimicos veſtros, benefacite his,
28 qui oderunt vos. * Benedicite male-
dicentibus vobis, & orate pro calum-
29 niantibus vos. * [l]Et qui te percutit in
maxillam, præbe & alteram. Et ab eo,
qui aufert tibi veſtimentum, etiam tu-
30 nicam noli prohibere. * Omni autem
petenti te, tribue: & qui aufert quæ
31 tua ſunt, ne repetas. * [m]Et prout vul-
tis vt faciant vobis homines, & vos
32 facite illis ſimiliter. * [n]Et ſi diligitis
eos, qui vos diligunt, quæ vobis eſt
gratia? nam & peccatores diligentes
33 ſe diligunt. * Et ſi benefeceritis his, qui
E vobis benefaciunt; quæ vobis eſt gra-
tia? ſiquidem & peccatores hoc faciunt.

---

[a] Mat. 12. a. 1. Mar. 2. d. 23. — [b] 1. Reg. 21. b. 6. — [c] Leu. 24. b. 9. Exo. 29. e. 32. — [d] Mat. 12. a. 10. Mar. 3. a. 1. — [e] Mat. 10. a. 1. Mar. 3. b. 13. — [f] Mat. 5. a. 2. — [g] Mat. 5. a. 11. — [h] Am. 6. a. 1. Eccl. 31. a. 8. — [i] Iſai. 65. b. 13. — [k] Matt. 5. g. 44. — [l] 1. Cor. 6. b. 7. — [m] Mat. 7. b. 12. Tob. 4. c. 16. — [n] Mat. 5. g. 46.

* [a]Et ſi mutuum dederitis his, a qui- 34
bus ſperatis recipere; quæ gratia eſt
vobis? nam & peccatores peccatoribus
fœnerantur, vt recipiant æqualia. * Ve- 35
rumtamen diligite inimicos veſtros:
benefacite, & mutuum date, nihil inde
ſperantes: & erit merces veſtra multa,
& eritis filij Altiſſimi, quia ipſe be-
nignus eſt ſuper ingratos & malos.
* Eſtote ergo miſericordes ſicut & Pa- 36
ter veſter miſericors eſt.

atque iudicio,

* Nolite iudicare, & non iudicabi- 37
mini: nolite condemnare, & non con-
demnabimini. Dimittite, & dimittemini.
* Date, & dabitur vobis: menſuram bo- 38
nam, & confertam, & coagitatam, &
ſupereffluentem dabunt in ſinum ve-
ſtrum. [b]Eadem quippe menſura, qua
menſi fueritis, remetietur vobis. * Di- 39
cebat autem illis & ſimilitudinem:
Numquid poteſt cæcus cæcum ducere?
nonne ambo in foueam cadunt? * [c]Non 40
eſt diſcipulus ſuper magiſtrum: per- F
fectus autem omnis erit, ſi ſit ſicut
magiſter eius. * [d]Quid autem vides 41
feſtucam in oculo fratris tui, trabem
autem, quæ in oculo tuo eſt, non con-
ſideras? * Aut quomodo potes dicere 42
fratri tuo: Frater ſine eijciam feſtu-
cam de oculo tuo: ipſe in oculo tuo
trabem non videns? Hypocrita eijce
primum trabem de oculo tuo: & tunc
perſpicies vt educas feſtucam de oculo
fratris tui.

de bonis operibus,

* [e]Non eſt enim arbor bona, quæ 43
facit fructus malos: neque arbor mala,
faciens fructum bonum. * Vnaquæque 44
enim arbor de fructu ſuo cognoſcitur.
Neque enim de ſpinis colligunt ficus:
neque de rubo vindemiant vuam. * Bo- 45
nus homo de bono theſauro cordis G
ſui profert bonum: & malus homo
de malo theſauro profert malum. Ex
abundantia enim cordis os loquitur.
* Quid autem vocatis me [f]Domine, Do- 46
mine: & non facitis quæ dico?

viro ſapienti ac ſtulto.

* Omnis, qui venit ad me, & audit 47
ſermones meos, & facit eos: oſtendam
vobis cui ſimilis ſit: * ſimilis eſt ho- 48
mini ædificanti domum, qui fodit in
altum, & poſuit fundamentum ſuper
petram. inundatione autem facta, illi-
ſum eſt flumen domui illi, & non po-
tuit eam mouere: fundata enim erat
49 ſuper petram. * Qui autem audit, &
non facit: ſimilis eſt homini ædificanti
domum ſuam ſuper terram ſine fun-
damento: in quam illiſus eſt fluuius,
& continuo cecidit: & facta eſt ruina
domus illius magna.

γ) Miracula alia:

7
1
A CVm autem impleſſet omnia verba
ſua in aures plebis, [g]intrauit Caphar-
2 naum. * Centurionis autem cuiuſdam

centurionis ſeruum ſanat,

ſeruus male habens, erat moriturus:
3 qui illi erat pretioſus. * Et cum au-
diſſet de Ieſu, miſit ad eum ſeniores
Iudæorum, rogans eum vt veniret, &
4 ſaluaret ſeruum eius. * At illi cum
veniſſent ad Ieſum, rogabant eum ſo-
licite, dicentes ei: Quia dignus eſt vt
5 hoc illi præſtes. * diligit enim gentem
noſtram: & ſynagogam ipſe ædificauit
6 nobis. * Ieſus autem ibat cum illis.
Et cum iam non longe eſſet a domo,
miſit ad eum Centurio amicos, dicens:
[h]Domine noli vexari: Non enim ſum
dignus vt ſub tectum meum intres.
7 * propter quod & meipſum non ſum
dignum arbitratus vt venirem ad te:
ſed dic verbo, & ſanabitur puer meus.
8 * nam & ego homo ſum ſub poteſtate
B conſtitutus, habens ſub me milites:
& dico huic vade, & vadit: & alij
veni, & venit: & ſeruo meo, fac hoc,
9 & facit. * Quo audito Ieſus miratus
eſt: & conuerſus ſequentibus ſe tur-
bis, dixit: Amen dico vobis, nec in
10 Iſrael tantam fidem inueni. * Et re-
uerſi, qui miſſi fuerant domum, inuene-
runt ſeruum, qui languerat, ſanum.

adoleſcentem Naimenſem ſuſcitat.

11 * Et factum eſt: deinceps ibat in ci-
uitatem, quæ vocatur Naim: & ibant
cum eo diſcipuli eius, & turba co-
12 pioſa. * Cum autem appropinquaret
portæ ciuitatis, ecce defunctus effere-
batur filius vnicus matris ſuæ: & hæc
vidua erat: & turba ciuitatis multa
13 cum illa. * Quam cum vidiſſet Domi-
nus, miſericordia motus ſuper eam,
14 dixit illi: Noli flere. * Et acceſſit, &
tetigit loculum. (Hi autem, qui por-
tabant, ſteterunt) Et ait: Adoleſcens,
15 tibi dico, ſurge. * Et reſedit qui erat
C mortuus, & cœpit loqui. Et dedit il-
16 lum matri ſuæ. * Accepit autem om-
nes timor: & magnificabant Deum,
dicentes: [i]Quia propheta magnus ſur-

---

[a] Mat. 5. f. 42. Deut. 15. b. 8. — [b] Mat. 7. a. 2. Mar. 4. c. 24. — [c] Mat. 10. c. 24. Io. 13. b. 16. — [d] Matt. 7. a. 3. — [e] Mat. 7. c. 18. & 12. c. 33. — [f] Mat. 7. c. 21. Rom. 2. c. 13. Iac. 1. d. 22. — [g] Mat. 8. a. 5. — [h] Mat. 8. a. 8. — [i] Inf. 24. c. 19. Ioan. 4. c. 19.

rexit in nobis: & quia Deus viſitauit
plebem ſuam. * Et exijt hic ſermo in 17
vniuerſam Iudæam de eo, & in om-
nem circà regionem.

δ) Legatio præcurſoris: interrogantes docentur,

* Et nunciauerunt Ioanni diſcipuli 18
eius de omnibus his. * [a]Et conuocauit 19
duos de diſcipulis ſuis Ioannes, & mi-
ſit ad Ieſum, dicens: Tu es qui ven-
turus es, an alium expectamus? * Cum 20
autem veniſſent ad eum viri, dixerunt:
Ioannes Baptiſta miſit nos ad te di-
cens: Tu es, qui venturus es, an alium
expectamus? * (in ipſa autem hora 21
multos curauit a languoribus, & pla-
gis, & ſpiritibus malis, & cæcis multis
donauit viſum.) * Et reſpondens, dixit 22
illis: Euntes renunciate Ioanni quæ
audiſtis, & vidiſtis: [b]Quia cæci vident, D
claudi ambulant, leproſi mundantur,
ſurdi audiunt, mortui reſurgunt, pau-
peres euangelizantur: * & beatus eſt 23
quicumque non fuerit ſcandalizatus
in me.

præcurſor laudatur,

* Et cum diſceſſiſſent nuncij Ioan- 24
nis, cœpit de Ioanne dicere ad turbas:
Quid exiſtis in deſertum videre? arun-
dinem vento agitatam? * Sed quid 25
exiſtis videre? hominem mollibus ve-
ſtimentis indutum? Ecce qui in veſte
pretioſa ſunt & delicijs, in domibus
regum ſunt. * Sed quid exiſtis vi- 26
dere? prophetam? Vtique dico vobis,
& pluſquam Prophetam: * [c]hic eſt, 27
de quo ſcriptum eſt: Ecce mitto an-
gelum meum ante faciem tuam, qui
præparabit viam tuam ante te. * Dico 28
enim vobis: Maior inter natos mu-
lierum propheta Ioanne Baptiſta nemo
eſt. qui autem minor eſt in regno Dei,
maior eſt illo. * Et omnis populus au- 29
diens & publicani, iuſtificauerunt Deum, E
baptizati baptiſmo Ioannis. * Phariſæi 30
autem, & legis periti conſilium Dei
ſpreuerunt in ſemetipſos, non bapti-
zati ab eo.

generatio hæc vituperatur.

* Ait autem Dominus: [d]Cui ergo 31
ſimiles dicam homines generationis
huius? & cui ſimiles ſunt? * Similes 32
ſunt pueris ſedentibus in foro, & lo-
quentibus adinuicem, & dicentibus:
Cantauimus vobis tibijs, & non ſalta-
ſtis: lamentauimus, & non ploraſtis.
* [e]Venit enim Ioannes Baptiſta, neque 33
manducans panem, neque bibens vi-
num, & dicitis: Dæmonium habet.
34 * Venit Filius hominis manducans, &
bibens, & dicitis: Ecce homo deuo-
rator, & bibens vinum, amicus publi-
35 canorum, & peccatorum. * Et iuſtifi-
cata eſt ſapientia ab omnibus filijs ſuis.

ε) Mulieres miniſtrantes: Magdalene pœnitens

36 * Rogabat autem illum quidam de
F Phariſæis vt manducaret cum illo. Et
ingreſſus domum Phariſæi diſcubuit
37 * [f]Et ecce mulier, quæ erat in ciuitate
peccatrix, vt cognouit quòd accubuiſ-
ſet in domo Phariſæi, attulit alabaſtrum
38 vnguenti: * & ſtans retro ſecus pedes
eius, lacrymis cœpit rigare pedes eius,
& capillis capitis ſui tergebat, & oſcu-
labatur pedes eius, & vnguento vnge-
39 bat. * Videns autem Phariſæus, qui
vocauerat eum, ait intra ſe dicens: Hic
ſi eſſet propheta, ſciret vtique, quæ, &
qualis eſt mulier, quæ tangit eum:
40 quia peccatrix eſt. * Et reſpondens
Ieſus, dixit ad illum: Simon, habeo
tibi aliquid dicere. At ille ait: Magi-
41 ſter, dic. * Duo debitores erant cui-
dam fœneratori: vnus debebat dena-
rios quingentos, & alius quinquaginta.
42 * Non habentibus illis vnde redderent,
donauit vtriſque. Quis ergo eum plus
43 diligit? * Reſpondens Simon dixit:
G Æſtimo quia is, cui plus donauit. At
44 ille dixit ei: Recte iudicaſti. * Et con-
uerſus ad mulierem, dixit Simoni: Vi-
des hanc mulierem? Intraui in domum
tuam, aquam pedibus meis non de-
diſti: hæc autem lacrymis rigauit pe-
45 des meos, & capillis ſuis terſit. * Oſ-
culum mihi non dediſti: hæc autem
ex quo intrauit, non ceſſauit oſculari
46 pedes meos. * Oleo caput meum non
vnxiſti: hæc autem vnguento vnxit
47 pedes meos. * Propter quod dico tibi:
Remittuntur ei peccata multa, quo-
niam dilexit multum. Cui autem mi-
48 nus dimittitur, minus diligit. * Dixit
autem ad illam: [g]Remittuntur tibi pec-
49 cata. * Et cœperunt qui ſimul accum-
bebant, dicere intra ſe: Quis eſt hic,
50 qui etiam peccata dimittit? * Dixit
autem ad mulierem: Fides tua te ſal-
uam fecit: vade in pace.

aliæque nonnullæ.

8
1 ET factum eſt deinceps, & ipſe iter
A faciebat per ciuitates, & caſtella præ-

---

[a] Matt. 11. a. 2. — [b] Iſai. 35. a. 5. — [c] Mal. 3. a. 1. Matt. 11. b. 10. Mar. 1. a. 2. — [d] Mat. 11. c. 16. — [e] Mat. 3. a. 4. Mar. 1. a. 6. — [f] Matt. 26. a. 7. Mar. 14. a. 3. Ioan. 12. a. 3. — [g] Mat. 9. a. 2.

dicans, & euangelizans regnum Dei:
& duodecim cum illo, * & mulieres 2
aliquæ, quæ erant curatæ a ſpiritibus
malignis, & infirmitatibus: [a] Maria,
quæ vocatur Magdalene, de qua ſe-
ptem dæmonia exierant, * & Ioanna 3
vxor Chuſæ procuratoris Herodis, &
Suſanna, & aliæ multæ, quæ miniſtra-
bant ei de facultatibus ſuis.

ζ) Relatio parabolæ: feminantis parabola proponitur

*Cum autem turba plurima con- 4
uenirent, & de ciuitatibus properarent
ad eum, dixit per ſimilitudinem: * [b] Exijt 5
qui ſeminat, ſeminare ſemen ſuum: &
dum ſeminat, aliud cecidit ſecus viam,
& conculcatum eſt, & volucres cæli
comederunt illud. * Et aliud cecidit 6
ſupra petram: & natum aruit, quia non
habebat humorem. * Et aliud cecidit 7
inter ſpinas, & ſimul exortæ ſpinæ ſuf-
focauerunt illud. * Et aliud cecidit in 8
terram bonam: & ortum fecit fructum
centuplum. Hæc dicens clamabat: Qui
habet aures audiendi, audiat.

& diſcipulis explanatur.

*Interrogabant autem eum diſcipuli 9 B
eius, quæ eſſet hæc parabola. * Qui- 10
bus ipſe dixit: Vobis datum eſt noſſe
myſterium regni Dei, ceteris autem in
parabolis: [c] vt videntes non videant,
& audientes non intelligant. * Eſt au- 11
tem hæc parabola: Semen eſt verbum
Dei. * Qui autem ſecus viam, hi ſunt 12
qui audiunt: deinde venit diabolus, &
tollit verbum de corde eorum, ne cre-
dentes ſalui fiant. * Nam qui ſupra 13
petram: qui cum audierint, cum gau-
dio ſuſcipiunt verbum: & hi radices
non habent: qui ad tempus credunt,
& in tempore tentationis recedunt.
* Quod autem in ſpinas cecidit: hi 14
ſunt, qui audierunt, & a ſolicitudini-
bus, & diuitijs, & voluptatibus vitæ
euntes, ſuffocantur, & non referunt
fructum. * Quod autem in bonam ter- 15
ram: hi ſunt, qui in corde bono &
optimo audientes verbum retinent, &
fructum afferunt in patientia. * [d] Nemo 16
autem lucernam accendens, operit eam
vaſe, aut ſubtus lectum ponit: ſed ſu-
pra candelabrum ponit, vt intrantes
videant lumen. * [e] Non eſt enim oc- 17
cultum, quod non manifeſtetur: nec C
abſconditum, quod non cognoſcatur,
18 & in palam veniat. * Videte ergo quo-
modo audiatis? [f] Qui enim habet, da-
bitur illi: & quicumque non habet,
etiam quod putat ſe habere, auferetur
ab illo.

η) Cognati Christi.

19 * [g] Venerunt autem ad illum mater,
& fratres eius, & non poterant adire
20 eum præ turba. * Et nunciatum eſt
illi: Mater tua, & fratres tui ſtant fo-
21 ris, volentes te videre. * Qui reſpon-
dens, dixit ad eos: Mater mea, & fra-
tres mei hi ſunt, qui verbum Dei au-
diunt, & faciunt.

θ) Miracula alia: imperat ventis & mari,

22 * [h] Factum eſt autem in vna dierum:
& ipſe aſcendit in nauiculam, & diſci-
puli eius, & ait ad illos: Transfretemus
23 trans ſtagnum. Et aſcenderunt. * Et
nauigantibus illis, obdormiuit, & de-
ſcendit procella venti in ſtagnum, &
24 complebantur, & periclitabantur. * Ac-
cedentes autem ſuſcitauerunt eum, di-
centes: Præceptor, perimus. At ille
ſurgens, increpauit ventum, & tempe-
ſtatem aquæ, & ceſſauit: & facta eſt
25 tranquillitas. * Dixit autem illis: Vbi
D eſt fides veſtra? Qui timentes, mirati
ſunt ad inuicem, dicentes: Quis putas
hic eſt, quia & ventis, & mari impe-
rat, & obediunt ei?

liberat dæmoniacum Geraſenum,

26 * Et nauigauerunt ad regionem Ge-
raſenorum, quæ eſt contra Galilæam.
27 * Et cum egreſſus eſſet ad terram, oc-
currit illi vir quidam, qui habebat dæ-
monium iam temporibus multis, &
veſtimento non induebatur, neque in
domo manebat, ſed in monumentis.
28 * Is, vt vidit Ieſum, procidit ante il-
lum: & exclamans voce magna, dixit:
Quid mihi, & tibi eſt Ieſu Fili Dei Al-
tiſſimi? obſecro te, ne me torqueas.
29 * Præcipiebat enim ſpiritui immundo
vt exiret ab homine. Multis enim tem-
poribus arripiebat illum, & vinciebatur
catenis, & compedibus cuſtoditus. &
ruptis vinculis agebatur a dæmonio
30 in deſerta. * Interrogauit autem illum
Ieſus, dicens: Quod tibi nomen eſt?
At ille dixit: Legio: quia intrauerant
31 dæmonia multa in eum. * Et roga-
bant illum ne imperaret illis vt in
32 abyſſum irent. * Erat autem ibi grex

---

[a] Mar. 16. a. 9. — [b] Matt. 13. a. 3. Mar. 4. a. 3. — [c] Iſai. 6. c. 9. Mat. 13. b. 14. Mar. 4. b. 12. Ioan. 12. f. 40. Act. 28. f. 26. Rom. 11. b. 8. — [d] Mat. 5. b. 15. Mar. 4. c. 21. — [e] Mat. 10. c. 26. Mar. 4. c. 22. — [f] Mat. 13. b. 12. & 25. c. 29. — [g] Mat. 12. d. 46. Mar. 3. d. 31. — [h] Mat. 8. c. 23. Mar. 4. d. 36.

porcorum multorum paſcentium in E
monte: & rogabant eum, vt permit-
teret eis in illos ingredi. Et permiſit
illis. * Exierunt ergo dæmonia ab ho- 33
mine, & intrauerunt in porcos: & im-
petu abijt grex per præceps in ſtagnum,
& ſuffocatus eſt. * Quod vt viderunt 34
factum qui paſcebant, fugerunt, & nun-
ciauerunt in ciuitatem, & in villas.
* Exierunt autem videre quod factum 35
eſt, & venerunt ad Ieſum: & inuene-
runt hominem ſedentem, a quo dæmo-
nia exierant, veſtitum, ac ſana mente
ad pedes eius, & timuerunt. * Nun- 36
ciauerunt autem illis & qui viderant,
quomodo ſanus factus eſſet a legione:
* & rogauerunt illum omnis multitudo 37
regionis Geraſenorum vt diſcederet ab
ipſis: quia magno timore tenebantur.
Ipſe autem aſcendens nauim, reuerſus
eſt. * Et rogabat illum vir, a quo dæ- 38
monia exierant, vt cum eo eſſet. Di-
miſit autem eum Ieſus, dicens: * Redi 39
in domum tuam, & narra quanta tibi
fecit Deus. Et abijt per vniuerſam ci-
uitatem, prædicans quanta illi feciſſet
Ieſus.

ſanat hæmorrhoiſſam & filiam Iairi.

* Factum eſt autem cum rediſſet 40
Ieſus, excepit illum turba. erant enim
omnes expectantes eum. * [a] Et ecce 41
venit vir, cui nomen Iairus, & ipſe F
princeps ſynagogæ erat: & cecidit ad
pedes Ieſu, rogans eum vt intraret in
domum eius, * quia vnica filia erat ei 42
fere annorum duodecim, & hæc mo-
riebatur. Et contigit, dum iret, a tur-
bis comprimebatur. * Et mulier quæ- 43
dam erat in fluxu ſanguinis ab annis
duodecim, quæ in medicos erogauerat
omnem ſubſtantiam ſuam, nec ab vllo
potuit curari: * acceſſit retro, & teti- 44
git fimbriam veſtimenti eius: & con-
feſtim ſtetit fluxus ſanguinis eius. * Et 45
ait Ieſus: Quis eſt, qui me tetigit? Ne-
gantibus autem omnibus, dixit Petrus,
& qui cum illo erant: Præceptor,
turbæ te comprimunt, & affligunt, &
dicis: Quis me tetigit? * Et dixit Ie- 46
ſus: Tetigit me aliquis. nam ego noui
virtutem de me exiſſe. * Videns au- 47
tem mulier, quia non latuit, tremens
venit, & procidit ante pedes eius: &
ob quam cauſam tetigerit eum, indi- G
cauit coram omni populo: & quemad-
modum confeſtim ſanata ſit. * At ipſe 48
dixit ei: Filia, fides tua ſaluam te fe-
49 cit: vade in pace. * Adhuc illo lo-
quente, venit quidam ad principem
ſynagogæ, dicens ei: Quia mortua eſt
50 filia tua, noli vexare illum. * Ieſus
autem, audito hoc verbo, reſpondit
patri puellæ: Noli timere, crede tan-
51 tum, & ſalua erit. * Et cum veniſſet
domum, non permiſit intrare ſecum
quemquam, niſi Petrum, & Iacobum,
& Ioannem, & patrem, & matrem pu-
52 ellæ. * Flebant autem omnes, & plan-
gebant illam. At ille dixit: Nolite flere,
non eſt mortua puella, ſed dormit.
53 * Et deridebant eum, ſcientes quòd
54 mortua eſſet. * Ipſe autem tenens ma-
num eius clamauit, dicens: Puella,
55 ſurge. * Et reuerſus eſt ſpiritus eius,
& ſurrexit continuo. Et iuſſit illi dari
56 manducare. * Et ſtupuerunt parentes
eius, quibus præcepit ne alicui dice-
rent quod factum erat.

9
1 A CONuocatis [b] autem duodecim Apo-
ſtolis, dedit illis virtutem, & poteſtatem
ſuper omnia dæmonia, & vt languores
2 curarent. * Et miſit illos prædicare
3 regnum Dei, & ſanare infirmos. * [c] Et
ait ad illos: Nihil tuleritis in via, ne-
que virgam, neque peram, neque pa-
nem, neque pecuniam, neque duas
4 tunicas habeatis. * Et in quamcum-
que domum intraueritis, ibi manete, &
5 inde ne exeatis. * Et quicumque non
receperint vos: [d] exeuntes de ciuitate
illa, etiam puluerem pedum veſtrorum
excutite in teſtimonium ſupra illos.
6 * Egreſſi autem circuibant per caſtella
euangelizantes, & curantes vbique.

1) Miſſio Apoſtolorum: duodecim mittuntur & inſtruuntur.

7 * [e] Audiuit autem Herodes tetrarcha
omnia, quæ fiebant ab eo, & hæſita-
8 bat eo quòd diceretur * a quibuſdam:
Quia Ioannes ſurrexit a mortuis: a
quibuſdam vero: Quia Elias apparuit:
ab alijs autem: Quia propheta vnus
9 de antiquis ſurrexit. * Et ait Herodes:
Ioannem ego decollaui: Quis eſt au-
tem iſte, de quo ego talia audio? Et
quærebat videre eum.

x) Herodes tetrarcha: audiens hæſitat.

10 * Et reuerſi Apoſtoli, narrauerunt
illi quæcumque fecerunt: & aſſumptis
illis ſeceſſit ſeorſum in locum deſer-

d) Ad migrationem de Galilæa.

[a] Mat. 9. c. 18. Mar. 5. c. 22. — [b] Mat. 10. a. 1. Mar. 3. b. 13. — [c] Mat. 10. b. 9. Mar. 6. a. 8. — [d] Act. 13. g. 51. — [e] Mat. 14. a. 1. Mar. 6. b. 14.

α) Saturatio quinque millium:
tum, qui eſt Bethſaidæ. * Quod cum 11
cognouiſſent turbæ, ſecutæ ſunt illum:
& excepit eos, & loquebatur illis de
omnes ſatiantur.
regno Dei, & eos, qui cura indigebant,
ſanabat. * Dies autem cœperat decli- 12
nare. Et accedentes duodecim dixe- B
runt illi: [a]Dimitte turbas, vt euntes
in caſtella, villasq. quæ circa ſunt, di-
uertant, & inueniant eſcas: quia hic
in loco deſerto ſumus. * Ait autem 13
ad illos: Vos date illis manducare. At
illi dixerunt: [b]Non ſunt nobis plus
quàm quinque panes, & duo piſces:
niſi forte nos eamus, & emamus in
omnem hanc turbam eſcas. * Erant 14
autem fere viri quinque millia. Ait
autem ad diſcipulos ſuos: Facite illos
diſcumbere per conuiuia quinquage-
nos. * Et ita fecerunt. Et diſcumbere 15
fecerunt omnes. * Acceptis autem quin- 16
que panibus, & duobus piſcibus, re-
ſpexit in cælum, & benedixit illis: &
fregit, & diſtribuit diſcipulis ſuis, vt
ponerent ante turbas. * Et manduca- 17
uerunt omnes, & ſaturati ſunt. Et ſub-
latum eſt quod ſuperfuit illis, frag-
mentorum cophini duodecim.

β) Confeſſio Petri:
* [c]Et factum eſt cum ſolus eſſet orans, 18
erant cum illo & diſcipuli: & interro-
Chriſtus agnoſcitur,
gauit illos, dicens: Quem me dicunt
eſſe turbæ? * At illi reſponderunt, & 19
dixerunt: Ioannem Baptiſtam, alij au-
tem Eliam, alij vero quia vnus Pro-
pheta de prioribus ſurrexit. * Dixit 20
autem illis: Vos autem quem me eſſe
dicitis? Reſpondens Simon Petrus di-
xit: Chriſtum Dei.
prædicit mortem ſuam,
* At ille increpans illos, præcepit 21
ne cui dicerent hoc, * dicens: [d]Quia 22
oportet filium hominis multa pati, &
reprobari a ſenioribus, & principibus
ſacerdotum, & Scribis, & occidi, &
tertia die reſurgere.
docet neceſſitatem abnegationis.
* [e]Dicebat autem ad omnes: Si quis 23
vult poſt me venire, abneget ſemeti- C
pſum, & tollat crucem ſuam quotidie,
& ſequatur me. * [f]Qui enim voluerit 24
animam ſuam ſaluam facere, perdet il-
lam: nam qui perdiderit animam ſuam
propter me, ſaluam faciet illam. * quid 25
enim proficit homo, ſi lucretur vniuer-
ſum mundum, ſe autem ipſum perdat,
26 & detrimentum ſui faciat? * [g]Nam
qui me erubuerit, & meos ſermones:
hunc Filius hominis erubeſcet cum
venerit in maieſtate ſua, & Patris, &
27 ſanctorum angelorum. * [h]Dico autem
vobis vere: ſunt aliqui hic ſtantes, qui
non guſtabunt mortem donec videant
regnum Dei.

γ) Transfiguratio Domini:
28 * [i]Factum eſt autem poſt hæc verba
D fere dies octo, & aſſumpſit Petrum, &
Iacobum, & Ioannem, & aſcendit in
inter Moyſen & Eliam reſplendet,
29 montem vt oraret. * Et facta eſt, dum
oraret, ſpecies vultus eius altera: &
30 veſtitus eius albus & refulgens. * Et
ecce duo viri loquebantur cum illo.
31 Erant autem Moyſes, & Elias, * viſi in
maieſtate: & dicebant exceſſum eius,
quem completurus erat in Ieruſalem.
32 * Petrus vero, & qui cum illo erant,
grauati erant ſomno. Et euigilantes
viderunt maieſtatem eius, & duos vi-
33 ros, qui ſtabant cum illo. * Et factum
eſt cum diſcederent ab illo, ait Petrus
ad Ieſum: Præceptor, bonum eſt nos
hic eſſe: & faciamus tria tabernacula,
vnum Tibi, & vnum Moyſi, & vnum
34 Eliæ: neſciens quid diceret. * Hæc au-
tem illo loquente, facta eſt nubes, &
obumbrauit eos: & timuerunt, intran-
35 tibus illis in nubem. * Et vox facta eſt
E de nube, dicens: [k]Hic eſt Filius meus
36 dilectus, ipſum audite. * Et dum fieret
vox, inuentus eſt Ieſus ſolus. Et ipſi
tacuerunt, & nemini dixerunt in illis
diebus quidquam ex his, quæ viderant.
puerum dæmoniacum ſanat.
37 * [l]Factum eſt autem in ſequenti die,
deſcendentibus illis de monte, occur-
38 rit illis turba multa. * Et ecce vir de
turba exclamauit, dicens: Magiſter, ob-
ſecro te, reſpice in filium meum quia
39 vnicus eſt mihi: * & ecce ſpiritus ap-
prehendit eum, & ſubito clamat, &
elidit, & diſſipat eum cum ſpuma, &
40 vix diſcedit dilanians eum: * & rogaui
diſcipulos tuos vt eijcerent illum, &
41 non potuerunt. * Reſpondens autem
Ieſus, dixit: O generatio infidelis, &
peruerſa, vſquequo ero apud vos, &
patiar vos? Adduc huc filium tuum.
42 * Et cum accederet, eliſit illum dæ-
43 monium, & diſſipauit. * Et increpauit
Ieſus ſpiritum immundum, & ſana-

[a] Mat. 14. b. 15. Mar. 6. e. 36. — [b] Ioan. 6. a. 9. — [c] Mat. 16. b. 13. Mar. 8. c. 27. — [d] Mat. 17. c. 21. Mar. 8. d. 31. — [e] Mat. 10. d. 38. & 16. d. 24. Mar. 8. d. 34. Inf. 14. f. 27. — [f] Inf. 17. g. 33. Ioan. 12. d. 25. — [g] Mat. 10. c. 33. Mar. 8. d. 38. 2. Tim. 2. b. 12. — [h] Mat. 16. d. 28. Mar. 8. d. 39. — [i] Mat. 17. a. 1. Mar. 9. a. 1. — [k] 2. Pet. 1. d. 17. — [l] Mat. 17. b. 14. Mar. 9. c. 14.

uit puerum, & reddidit illum patri
eius.

)Doctrinæ aliæ:
*Stupebant autem omnes in ma- 44
gnitudine Dei: omnibusq. mirantibus
de paſſione ſua, in omnibus, quæ faciebat, dixit ad di-
ſcipulos ſuos: Ponite vos in cordibus F
veſtris ſermones iſtos: Filius enim ho-
minis futurum eſt vt tradatur in ma-
nus hominum. * At illi ignorabant 45
verbum iſtud, & erat velatum ante
eos vt non ſentirent illud: & timebant
eum interrogare de hoc verbo.

quis ſit maior,
*[a]Intrauit autem cogitatio in eos, 46
quis eorum maior eſſet. * At Ieſus 47
videns cogitationes cordis illorum, ap-
prehendit puerum, & ſtatuit illum ſe-
cus ſe, * & ait illis: Quicumque ſuſce- 48
perit puerum iſtum in nomine meo,
me recipit: & quicumque me recepe-
rit, recipit eum, qui me miſit. Nam
qui minor eſt inter vos omnes, hic
maior eſt.

de nomine Ieſu.
*Reſpondens autem Ioannes dixit: 49
Præceptor, vidimus quendam in no-
mine tuo eijcientem dæmonia, & pro-
hibuimus eum: quia non ſequitur no-
biſcum. * Et ait ad illum Ieſus: Nolite 50
prohibere: qui enim non eſt aduerſum
vos, pro vobis eſt.

)Ad iter ultimum.
*Factum eſt autem dum comple- 51
rentur dies aſſumptionis eius, & ipſe
)Iter ad faciem ſuam firmauit vt iret in Ieru-
...cænia ingrediens: ſalem. * Et miſit nuncios ante con- 52
ſpectum ſuum: & euntes intrauerunt
Samaritanis non recipitur, in ciuitatem Samaritanorum vt para-
rent illi. * Et non receperunt eum, 53
quia facies eius erat euntis in Ieru-
ſalem. * Cum vidiſſent autem diſci- 54
puli eius Iacobus, & Ioannes, dixerunt: G
Domine, vis dicimus vt ignis deſcen-
dat de cælo, & conſumat illos? * Et 55
conuerſus increpauit illos, dicens: Ne-
ſcitis cuius ſpiritus eſtis. * [b]Filius ho- 56
minis non venit animas perdere, ſed
ſaluare. Et abierunt in aliud caſtellum.

...m repel- & alios vocat,
*Factum eſt autem: ambulantibus 57
illis in via, dixit quidam ad illum: Se-
quar te quocumque ieris. * Dixit illi 58
Ieſus: [c]Vulpes foueas habent, & vo-
lucres cæli nidos: Filius autem homi-
nis non habet vbi caput reclinet. * Ait 59
autem ad alterum: Sequere me. ille
autem dixit: Domine permitte mihi
primum ire, & ſepelire patrem meum.
60 * Dixitq. ei Ieſus: Sine vt mortui ſe-
peliant mortuos ſuos: tu autem vade,
61 & annuncia regnum Dei. * Et ait al-
ter: Sequar te Domine, ſed permitte
mihi primum renuntiare his, quæ domi
62 ſunt. * Ait ad illum Ieſus: Nemo mit-
tens manum ſuam ad aratrum, & re-
ſpiciens retro, aptus eſt regno Dei.

10

1 A POſt hæc autem deſignauit Domi- ſeptuaginta mittit & inſtruit,
nus & alios ſeptuaginta duos. & miſit
illos binos ante faciem ſuam in om-
nem ciuitatem, & locum, quò erat ipſe
2 venturus. * Et dicebat illis: [d]Meſſis
quidem multa, operarij autem pauci.
Rogate ergo dominum meſſis vt mit-
3 tat operarios in meſſem ſuam. * Ite:
[e]ecce ego mitto vos ſicut agnos inter
4 lupos. * [f]Nolite portare ſacculum, ne-
que peram, neque calceamenta, [g]&
5 neminem per viam ſalutaueritis. * In
quamcumque domum intraueritis, pri-
6 mum dicite: pax huic domui: * & ſi
ibi fuerit filius pacis, requieſcet ſuper
illum pax veſtra: ſin autem, ad vos re-
7 uertetur. * In eadem autem domo ma-
B nete edentes, & bibentes quæ apud
illos ſunt: [h]dignus eſt enim operarius
mercede ſua. Nolite tranſire de domo
8 in domum. * Et in quamcumque ci-
uitatem intraueritis, & ſuſceperint vos,
9 manducate quæ apponuntur vobis: * &
curate infirmos, qui in illa ſunt, & di-
cite illis: Appropinquauit in vos re-
10 gnum Dei. * In quamcumque autem
ciuitatem intraueritis, & non ſuſcepe-
rint vos, exeuntes in plateas eius, di-
11 cite: * [i]Etiam puluerem, qui adhæſit
nobis de ciuitate veſtra, extergimus in
vos: tamen hoc ſcitote, quia appro-
12 pinquauit regnum Dei. * Dico vobis,
quia Sodomis in die illa remiſſius erit,
quàm illi ciuitati.

13 *[k]Væ tibi Corozain, væ tibi Beth- væ dicit tribus ciuitatibus,
C ſaida: quia ſi in Tyro, & Sidone factæ
fuiſſent virtutes, quæ factæ ſunt in vo-
bis, olim in cilicio, & cinere ſedentes
14 pœniterent. * Verumtamen Tyro, &
Sidoni remiſſius erit in iudicio, quàm
15 vobis. * Et tu Capharnaum vſque ad
cælum exaltata, vſque ad infernum de-
16 mergeris. * [l]Qui vos audit, me audit:

[a] Mat. 18. a. 1. Mar. 9. e. 33. — [b] Ioan. 3. b. 17. — [c] Mat. 8. c. 20. — [d] Mat. 9. d. 37. — [e] Mat. 10. b. 16. — [f] Mar. 6. a. 8. — [g] 4. Reg. 4. e. 29. — [h] Mat. 10. b. 10. Deut. 24. c. 14. 1. Tim. 5. c. 18. — [i] Act. 13. g. 51. — [k] Mat. 11. c. 21. — [l] Mat. 10. d. 40. Ioan. 13. c. 20.

& qui vos ſpernit, me ſpernit. Qui au-
tem me ſpernit, ſpernit eum, qui mi-
ſit me.
reduces ſeptuaginta monet,
*Reuerſi ſunt autem ſeptuaginta duo 17
cum gaudio, dicentes: Domine, etiam
dæmonia ſubijciuntur nobis in nomine
tuo. * Et ait illis: Videbam ſatanam 18
ſicut fulgur de cælo cadentem. * Ecce 19
dedi vobis poteſtatem calcandi ſupra D
ſerpentes, & ſcorpiones, & ſuper om-
nem virtutem inimici: & nihil vobis
nocebit. * Verumtamen in hoc nolite 20
gaudere quia ſpiritus vobis ſubijciun-
tur: gaudete autem, quòd nomina ve-
ſtra ſcripta ſunt in cælis.
exultans confitetur,
*[a] In ipſa hora exultauit Spiritu ſancto, 21
& dixit: Confiteor tibi pater, Domine
cæli & terræ, quòd abſcondiſti hæc a
ſapientibus, & prudentibus, & reue-
laſti ea paruulis. Etiam Pater: quo-
niam ſic placuit ante te. * Omnia mihi 22
tradita ſunt a Patre meo. Et nemo ſcit
quis ſit Filius, niſi Pater: & quis ſit
Pater, niſi Filius, & cui voluerit Filius
reuelare. * Et conuerſus ad diſcipulos 23
ſuos, dicit: [b]Beati oculi, qui vident
quæ vos videtis. * Dico enim vobis, 24
quòd multi prophetæ, & reges volu- E
erunt videre quæ vos videtis, & non
viderunt: & audire quæ auditis, & non
audierunt.
parabolam Samaritani proponit.
*[c] Et ecce quidam Legiſperitus ſur- 25
rexit tentans illum, & dicens: Magi-
ſter, quid faciendo vitam æternam poſ-
ſidebo? * At ille dixit ad eum: In lege 26
quid ſcriptum eſt? quomodo legis?
* Ille reſpondens dixit: [d]Diliges Do- 27
minum Deum tuum ex toto corde tuo,
& ex tota anima tua, & ex omnibus
viribus tuis, & ex omni mente tua: &
proximum tuum ſicut teipſum. * Di- 28
xitq. illi: Recte reſpondiſti: hoc fac,
& viues. * Ille autem volens iuſtificare 29
ſeipſum, dixit ad Ieſum: Et quis eſt
meus proximus? * Suſcipiens autem 30
Ieſus, dixit: Homo quidam deſcende-
bat ab Ieruſalem in Iericho, & incidit
in latrones, qui etiam deſpoliauerunt
eum: & plagis impoſitis abierunt ſe-
miuiuo relicto. * Accidit autem vt ſa- 31
cerdos quidam deſcenderet eadem via: F
& viſo illo præteriuit. * Similiter & Le- 32
uita, cum eſſet ſecus locum, & videret
eum, pertranſijt. * Samaritanus autem 33
quidam iter faciens, venit ſecus eum:
& videns eum, miſericordia motus eſt.
34 * Et appropians alligauit vulnera eius,
infundens oleum, & vinum: & impo-
nens illum in iumentum ſuum, duxit
35 in ſtabulum, & curam eius egit. * Et
altera die protulit duos denarios, &
dedit ſtabulario, & ait: Curam illius
habe: & quodcumque ſupererogaueris,
36 ego cum rediero reddam tibi. * Quis
G horum trium videtur tibi proximus
37 fuiſſe illi, qui incidit in latrones? * At
ille dixit: Qui fecit miſericordiam in
illum. Et ait illi Ieſus: Vade, & tu fac
ſimiliter.

38 *Factum eſt autem, dum irent, & (β) Idem iter faciens:
ipſe intrauit in quoddam caſtellum:
& mulier quædam Martha nomine, ex- a Martha recipitur,
39 cepit illum in domum ſuam, * & huic
erat ſoror nomine Maria, quæ etiam
ſedens ſecus pedes Domini, audiebat
40 verbum illius. * Martha autem ſatage-
bat circa frequens miniſterium: quæ
ſtetit, & ait: Domine, non eſt tibi curæ
quòd ſoror mea reliquit me ſolam mi-
niſtrare? dic ergo illi, vt me adiuuet.
41 * Et reſpondens dixit illi Dominus:
Martha, Martha, ſolicita es, & turbaris
42 erga plurima. * Porro vnum eſt ne-
ceſſarium. Maria optimam partem ele-
git, quæ non auferetur ab ea.

11
1 ET factum eſt: cum eſſet in quo- docet orationis modum
A dam loco orans, vt ceſſauit, dixit vnus
ex diſcipulis eius ad eum: Domine,
doce nos orare, ſicut docuit & Ioannes
2 diſcipulos ſuos. * Et ait illis: Cum ora-
tis, dicite: [e]Pater, ſanctificetur nomen
3 tuum. Adueniat regnum tuum. * Pa-
nem noſtrum quotidianum da nobis
4 hodie. * Et dimitte nobis peccata no-
ſtra, ſiquidem & ipſi dimittimus omni
debenti nobis. Et ne nos inducas in
tentationem.
5 * Et ait ad illos: Quis veſtrum habe- eiuſque efficaciam
bit amicum, & ibit ad illum media
nocte, & dicet illi: Amice, commoda
6 mihi tres panes, * quoniam amicus
meus venit de via ad me, & non habeo
7 quod ponam ante illum, * & ille dein-
tus reſpondens dicat: Noli mihi mo-
leſtus eſſe, iam oſtium clauſum eſt, &
pueri mei mecum ſunt in cubili, non
8 poſſum ſurgere, & dare tibi. * Et ſi
B ille perſeuerauerit pulſans: dico vobis,
etſi non dabit illi ſurgens eo quòd

[a] Mat. 11. d. 25. — [b] Mat. 13. b. 16. — [c] Mat. 22. d. 35. Mar. 12. c. 28. — [d] Deut. 6. a. 5. — [e] Matt. 6. b. 9.

amicus eius ſit, propter improbitatem
tamen eius ſurget, & dabit illi quot-
quot habet neceſſarios. * [a]Et ego dico 9
vobis: Petite, & dabitur vobis: quæ-
rite, & inuenietis: pulſate, & aperietur
vobis. * Omnis enim, qui petit, ac- 10
cipit: & qui quærit, inuenit: & pul-
ſanti aperietur. * [b]Quis autem ex 11
vobis patrem petit panem, numquid
lapidem dabit illi? Aut piſcem: num-
quid pro piſce ſerpentem dabit illi?
*Aut ſi petierit ouum: numquid por- 12
riget illi ſcorpionem? * Si ergo vos cum 13
ſitis mali, noſtis bona data dare filijs
veſtris: quanto magis Pater veſter de
cælo dabit ſpiritum bonum petenti-
bus ſe?

quo eijciat dæmonia,

*[c]Et erat eijciens dæmonium, & il- 14
lud erat mutum. Et cum eieciſſet dæ-
monium, locutus eſt mutus, & admi-
ratæ ſunt turbæ. * Quidam autem ex 15
eis dixerunt: [d]In Beelzebub principe
dæmoniorum eijcit dæmonia. * Et alij 16
tentantes, ſignum de cælo quærebant
ab eo. * Ipſe autem vt vidit cogita- 17
tiones eorum, dixit eis: Omne regnum
in ſeipſum diuiſum deſolabitur, & do-
mus ſupra domum cadet. * Si autem 18
& Satanas in ſeipſum diuiſus eſt, quo-
modo ſtabit regnum eius? quia dicitis
in Beelzebub me eijcere dæmonia. * Si 19
autem ego in Beelzebub eijcio dæmo- C
nia: filij veſtri in quo eijciunt? Ideo
ipſi iudices veſtri erunt. * Porro ſi in 20
digito Dei eijcio dæmonia: profecto
peruenit in vos regnum Dei. * Cum 21
fortis armatus cuſtodit atrium ſuum,
in pace ſunt ea, quæ poſſidet. * Si au- 22
tem fortior eo ſuperueniens vicerit
eum, vniuerſa arma eius auferet, in
quibus confidebat, & ſpolia eius di-
ſtribuet. * Qui non eſt mecum, contra 23
me eſt: & qui non colligit mecum,
diſpergit. * Cum immundus ſpiritus 24
exierit de homine, ambulat per loca
inaquoſa, quærens requiem: & non
inueniens dicit: Reuertar in domum
meam vnde exiui. * Et cum venerit, 25
inuenit eam ſcopis mundatam, & or-
natam. * Tunc vadit, & aſſumit ſe- 26
ptem alios ſpiritus ſecum, nequiores
ſe, & ingreſſi habitant ibi. Et fiunt
nouiſſima hominis illius peiora prio-
ribus.

qui beati ſint,

27 *Factum eſt autem, cum hæc dice-
D ret: extollens vocem quædam mulier
de turba dixit illi: Beatus venter, qui
28 te portauit, & vbera, quæ ſuxiſti. * At
ille dixit: Quinimmo beati, qui au-
diunt verbum Dei, & cuſtodiunt illud.

obiurgat generationem nequam,

29 *Turbis autem concurrentibus cœ-
pit dicere: [e]Generatio hæc, generatio
nequam eſt: ſignum quærit, & ſignum
non dabitur ei, niſi ſignum Ionæ pro-
30 phetæ. * [f]Nam ſicut fuit Ionas ſignum
Niniuitis: ita erit & Filius hominis
31 generationi iſti. * [g]Regina Auſtri ſur-
get in iudicio cum viris generationis
huius, & condemnabit illos: quia venit
a finibus terræ audire ſapientiam Salo-
monis: & ecce plus quàm Salomon
32 hic. * Viri Niniuitæ ſurgent in iudicio
cum generatione hac, & condemna-
bunt illam: [h]quia pœnitentiam ege-
runt ad prædicationem Ionæ, & ecce
33 plus quàm Ionas hic. * [i]Nemo lucer-
nam accendit, & in abſcondito ponit,
neque ſub modio: ſed ſupra candela-
E brum, vt qui ingrediuntur, lumen vi-
34 deant. * [k]Lucerna corporis tui, eſt
oculus tuus. Si oculus tuus fuerit ſim-
plex, totum corpus tuum lucidum erit:
ſi autem nequam fuerit, etiam corpus
35 tuum tenebroſum erit. * Vide ergo ne
lumen, quod in te eſt, tenebræ ſint.
36 * Si ergo corpus tuum totum lucidum
fuerit, non habens aliquam partem tene-
brarum, erit lucidum totum, & ſicut
lucerna fulgoris illuminabit te.

væ dicit Phariſæis ac Legiſperitis;

37 * Et cum loqueretur, rogauit illum
quidam Phariſæus vt pranderet apud
38 ſe. Et ingreſſus recubuit. * Phariſæus
autem cœpit intra ſe reputans dicere,
quare non baptizatus eſſet ante pran-
39 dium. * Et ait Dominus ad illum:
[l]Nunc vos Phariſæi quod déforis eſt
calicis, & catini, mundatis: quod au-
tem intus eſt veſtrum, plenum eſt ra-
40 pina, & iniquitate. * Stulti nonne qui
fecit quod déforis eſt, etiam id, quod
41 deintus eſt, fecit? * Verumtamen quod
F ſupereſt, date eleemoſynam: & ecce
42 omnia munda ſunt vobis. * Sed væ
vobis Phariſæis, quia decimatis men-
tham, & rutam, & omne olus, & præ-
teritis iudicium, & charitatem Dei:
hæc autem oportuit facere, & illa non
43 omittere. * [m]Væ vobis Phariſæis, quia

[a] Matt. 7. b. 7. & 21. b. 22. Mar. 11. c. 24. Ioan. 14. b. 13. Iac. 1. a. 5. — [b] Matt. 7. b. 9. — [c] Matt. 9. d. 32. & 12. b. 22. — [d] Mar. 3. c. 22. — [e] Mat. 12. c. 39. — [f] Ion. 2. a. 1. — [g] 3. Reg. 10. a. 1. 2. Par. 9. a. 1. — [h] Ion. 3. b. 5. — [i] Mat. 5. b. 15. Mar. 4. c. 21. — [k] Mat. 6. c. 22. — [l] Mat. 23. c. 25. — [m] Inf. 20. g. 46. Mar. 12. d. 38. Matt. 23. a. 6.

diligitis primas cathedras in ſynago-
gis, & ſalutationes in foro. * Væ vo- 44
bis, quia eſtis vt monumenta, quæ
non apparent, & homines ambulantes
ſupra, neſciunt. * Reſpondens autem 45
quidam ex Legiſperitis, ait illi: Magi-
ſter, hæc dicens etiam contumeliam
nobis facis. * At ille ait: Et vobis Le- 46
giſperitis væ: [a]quia oneratis homines
oneribus, quæ portare non poſſunt,
& ipſi vno digito veſtro non tangitis
ſarcinas. * Væ vobis, qui ædificatis 47
monumenta Prophetarum: patres au-
tem veſtri occiderunt illos. * Profectò 48
teſtificamini quòd conſentitis operi- G
bus patrum veſtrorum: quoniam ipſi
quidem eos occiderunt, vos autem ædi-
ficatis eorum ſepulchra. * Propterea 49
& ſapientia Dei dixit: Mittam ad illos
Prophetas, & Apoſtolos, & ex illis oc-
cident, & perſequentur: * vt inqui- 50
ratur ſanguis omnium Prophetarum,
qui effuſus eſt a conſtitutione mundi
a generatione iſta, * [b]a ſanguine Abel, 51
vſque ad ſanguinem Zachariæ, qui perijt
inter altare, & ædem. Ita dico vobis,
requiretur ab hac generatione. * Væ 52
vobis Legiſperitis, quia tuliſtis clauem
ſcientiæ, ipſi non introiſtis, & eos, qui
introibant, prohibuiſtis. * Cum autem 53
hæc ad illos diceret, cœperunt Phari-
ſæi, & Legiſperiti grauiter inſiſtere, &
os eius opprimere de multis, * inſidi- 54
antes ei, & quærentes aliquid capere
de ore eius, vt accuſarent eum.

12

diſcipulos inſtruit de varijs,

MVltis autem turbis circumſtanti- 1
bus, ita vt ſe inuicem conculcarent, A
cœpit dicere ad diſcipulos ſuos: [c]At-
tendite a fermento Phariſæorum, quod
eſt hypocriſis. * [d]Nihil autem oper- 2
tum eſt, quod non reueletur: neque
abſconditum, quod non ſciatur. * Quo- 3
niam quæ in tenebris dixiſtis, in lu-
mine dicentur: & quod in aurem lo-
cuti eſtis in cubiculis, prædicabitur in
tectis. * Dico autem vobis amicis meis: 4
Ne terreamini ab his, qui occidunt cor-
pus, & poſt hæc non habent amplius
quid faciant. * Oſtendam autem vobis 5
quem timeatis: timete eum, qui, poſt-
quam occiderit, habet poteſtatem mit-
tere in gehennam. ita dico vobis, hunc
timete. * Nonne quinque paſſeres væ- 6
neunt dipondio, & vnus ex illis non eſt
7 in obliuione coram Deo? * Sed & ca-
B pilli capitis veſtri omnes numerati ſunt.
Nolite ergo timere: multis paſſeribus
8 pluris eſtis vos: * Dico autem vobis:
[e]Omnis, quicumque confeſſus fuerit
me coram hominibus, & Filius homi-
nis confitebitur illum coram Angelis
9 Dei: * qui autem negauerit me coram
hominibus, negabitur coram Angelis
10 Dei. * [f]Et omnis, qui dicit verbum in
Filium hominis, remittetur illi: ei au-
tem, qui in Spiritum ſanctum blaſphe-
11 mauerit, non remittetur. * Cum au-
tem inducent vos in ſynagogas, & ad
magiſtratus, & poteſtates, nolite ſoli-
citi eſſe qualiter, aut quid reſpondea-
12 tis, aut quid dicatis. * Spiritus enim
ſanctus docebit vos in ipſa hora quid
oporteat vos dicere.

de auaritia vitanda,

13 * Ait autem ei quidam de turba:
Magiſter, dic fratri meo vt diuidat me-
14 cum hereditatem. * At ille dixit illi:
Homo, quis me conſtituit iudicem,
15 aut diuiſorem ſuper vos? * Dixitq. ad
C illos: Videte, & cauete ab omni aua-
ritia: quia non in abundantia cuiuſ-
quam vita eius eſt ex his quæ poſſidet.
16 * Dixit autem ſimilitudinem ad illos,
dicens: Hominis cuiuſdam diuitis vbe-
17 res fructus ager attulit: * & cogitabat
intra ſe dicens: Quid faciam, quia non
habeo quo congregem fructus meos?
18 * Et dixit: Hoc faciam: Deſtruam hor-
rea mea, & maiora faciam: & illuc con-
gregabo omnia, quæ nata ſunt mihi,
19 & bona mea, * & dicam animæ meæ:
[g]Anima, habes multa bona poſita in
annos plurimos: requieſce, comede,
20 bibe, epulare. * Dixit autem illi Deus:
Stulte, hac nocte animam tuam repe-
tunt a te: quæ autem paraſti, cuius
21 erunt? * Sic eſt qui ſibi theſaurizat,
& non eſt in Deum diues.

ſollicitudin ſuperflua,

22 * Dixitq. ad diſcipulos ſuos: Ideo
dico vobis: [h]Nolite ſoliciti eſſe animæ
veſtræ quid manducetis: neque cor-
23 pori quid induamini. * Anima plus
eſt quàm eſca, & corpus plus quàm
24 veſtimentum. * Conſiderate coruos quia
non ſeminant, neque metunt, quibus
non eſt cellarium, neque horreum, &
Deus paſcit illos. Quanto magis vos
25 pluris eſtis illis? * Quis autem veſtrum
D cogitando poteſt adijcere ad ſtaturam

[a] Matt. 23. a. 4. — [b] Gen. 4. b. 8. 2. Par. 24. f. 22. — [c] Matt. 16. a. 6. Mar. 8. b. 15. — [d] Matt. 10. c. 26. Mar. 4. c. 22. — [e] Mat. 10. d. 32. Mar. 8. d. 38. 2. Tim. 2. b. 12. — [f] Mat. 12. c. 32. Mar. 3. d. 28. — [g] Eccl. 11. c. 19. — [h] Pſal. 54. d. 23. Matt. 6. c. 25. 1. Pet. 5. b. 7.

ſuam cubitum vnum? * Si ergo ne- 26
que quod minimum eſt poteſtis, quid
de ceteris ſoliciti eſtis? * Conſiderate 27
lilia quomodo creſcunt: non laborant,
neque nent: dico autem vobis, nec
Salomon in omni gloria ſua veſtie-
batur ſicut vnum ex iſtis. * Si autem 28
fœnum, quod hodie eſt in agro, &
cras in clibanum mittitur, Deus ſic
veſtit: quanto magis vos puſillæ fidei?
* Et vos nolite quærere quid mandu- 29
cetis, aut quid bibatis: & nolite in
ſublime tolli: * hæc enim omnia gen- 30
tes mundi quærunt. Pater autem ve-
ſter ſcit quoniam his indigetis. * Ve- 31
rumtamen quærite primum regnum
Dei, & iuſtitiam eius: & hæc omnia
adijcientur vobis. * Nolite timere pu- 32
ſillus grex, quia complacuit patri ve-
ſtro dare vobis regnum. * [a] Vendite 33
quæ poſſidetis, & date eleemoſynam.
Facite vobis ſacculos, qui non vetera-
ſcunt, theſaurum non deficientem in E
cælis: quo fur non appropiat, neque
tinea corrumpit. * Vbi enim theſaurus 34
veſter eſt, ibi & cor veſtrum erit.
vigilantia, * Sint lumbi veſtri præcincti, & lu- 35
cernæ ardentes in manibus veſtris, * & 36
vos ſimiles hominibus expectantibus
dominum ſuum quando reuertatur a
nuptijs: vt, cum venerit, & pulſauerit,
confeſtim aperiant ei. * Beati ſerui illi, 37
quos cum venerit dominus, inuenerit
vigilantes: amen dico vobis, quòd præ-
cinget ſe, & faciet illos diſcumbere, &
tranſiens miniſtrabit illis. * Et ſi vene- 38
rit in ſecunda vigilia, & ſi in tertia
vigilia venerit, & ita inuenerit, beati
ſunt ſerui illi. * [b] Hoc autem ſcitote, 39
quoniam ſi ſciret paterfamilias, qua
hora fur veniret, vigilaret vtique, &
non ſineret perfodi domum ſuam. * Et 40
vos eſtote parati: quia [c] qua hora non
putatis, Filius hominis veniet.
fideli diſpenſatore, * Ait autem ei Petrus: Domine, ad 41
nos dicis hanc parabolam: an & ad F
omnes? * Dixit autem Dominus: Quis, 42
putas, eſt fidelis diſpenſator, & pru-
dens, quem conſtituit Dominus ſupra
familiam ſuam, vt det illis in tempore
tritici menſuram? * Beatus ille ſeruus, 43
quem cum venerit Dominus, inuene-
rit ita facientem. * Vere dico vobis, 44
quoniam ſupra omnia, quæ poſſidet,
conſtituet illum. * Quòd ſi dixerit ſeruus 45
ille in corde ſuo: Moram facit domi-
nus meus venire: & cœperit percutere
ſeruos, & ancillas, & edere, & bibere,
46 & inebriari: * veniet dominus ſerui
illius in die, qua non ſperat, & hora,
qua neſcit, & diuidet eum, partemq.
47 eius cum infidelibus ponet. * Ille au-
tem ſeruus, qui cognouit voluntatem
domini ſui, & non præparauit, & non
fecit ſecundum voluntatem eius, va-
48 pulabit multis: * qui autem non co-
gnouit, & fecit digna plagis, vapulabit
paucis. Omni autem, cui multum da-
tum eſt, multum quæretur ab eo: &
cui commendauerunt multum, plus
petent ab eo.
49 * Ignem veni mittere in terram, & ſeparatione,
50 quid volo niſi vt accendatur? * Ba-
G ptiſmo autem habeo baptizari: & quo-
modo coarctor vſquedum perficiatur?
51 * [d] Putatis quia pacem veni dare in ter-
ram? Non, dico vobis, ſed ſeparatio-
52 nem: * erunt enim ex hoc quinque in
domo vna diuiſi, tres in duos, & duo
53 in tres * diuidentur: pater in filium, &
filius in patrem ſuum, mater in filiam,
& filia in matrem, ſocrus in nurum
ſuam, & nurus in ſocrum ſuam.
54 * [e] Dicebat autem & ad turbas: Cum probatione temporis,
videritis nubem orientem ab occaſu,
ſtatim dicitis: Nimbus venit: & ita fit.
55 * & cum auſtrum flantem, dicitis: Quia
56 æſtus erit: & fit. * Hypocritæ faciem
cæli, & terræ noſtis probare: hoc au-
tem tempus quomodo non probatis?
57 * Quid autem & a vobis ipſis non iudi-
58 catis quod iuſtum eſt? * [f] Cum autem
vadis cum aduerſario tuo ad princi-
pem, in via da operam liberari ab illo,
ne forte trahat te ad iudicem, & iudex
tradat te exactori, & exactor mittat te
59 in carcerem. * Dico tibi, non exies
inde, donec etiam nouiſſimum minu-
tum reddas.

13

1 A ADerant autem quidam ipſo in tem- pœnitentia agenda;
pore, nunciantes illi de Galilæis, quo-
rum ſanguinem Pilatus miſcuit cum
2 ſacrificijs eorum. * Et reſpondens dixit
illis: Putatis quòd hi Galilæi præ om-
nibus Galilæis peccatores fuerint, quia
3 talia paſſi ſunt? * Non, dico vobis:
ſed niſi pœnitentiam habueritis, om-
4 nes ſimiliter peribitis. * Sicut illi de-
cem & octo, ſupra quos cecidit turris
in Siloe, & occidit eos: putatis quia

[a] Matt. 6. c. 20. & 19. c. 21. — [b] Mat. 24. d. 43. — [c] Apo. 16. c. 15. — [d] Mat. 10. d. 34. — [e] Matt. 16. a. 2. — [f] Mat. 5. d. 25.

& ipſi debitores fuerint præter om-
nes homines habitantes in Ieruſalem?
* Non, dico vobis: ſed ſi pœnitentiam 5
non egeritis, omnes ſimiliter peribitis.
* Dicebat autem & hanc ſimilitudi- 6
nem: Arborem fici habebat quidam
plantatam in vinea ſua, & venit quæ-
rens fructum in illa, & non inuenit.
* Dixit autem ad cultorem vineæ: Ecce 7
anni tres ſunt ex quo venio quærens B
fructum in ficulnea hac, & non in-
uenio: ſuccide ergo illam: vt quid
etiam terram occupat? * At ille re- 8
ſpondens, dicit illi: Domine dimitte
illam & hoc anno, vſque dum fodiam
circa illam, & mittam ſtercora: * & 9
ſiquidem fecerit fructum: ſin autem,
in futurum ſuccides eam.

ſanat mulierem inclinatam, * Erat autem docens in ſynagoga 10
eorum ſabbatis. * Et ecce mulier, quæ 11
habebat ſpiritum infirmitatis annis de-
cem & octo: & erat inclinata, nec om-
nino poterat ſurſum reſpicere. * Quam 12
cum videret Ieſus, vocauit eam ad ſe, C
& ait illi: Mulier, dimiſſa es ab infir-
mitate tua. * Et impoſuit illi manus, 13
& confeſtim erecta eſt, & glorificabat
Deum. * Reſpondens autem archiſyna- 14
gogus, indignans quia ſabbato curaſ-
ſet Ieſus: dicebat turbæ: Sex dies ſunt,
in quibus oportet operari: in his ergo
venite, & curamini, & non in die ſab-
bati. * Reſpondens autem ad illum 15
Dominus dixit: Hypocritæ, vnuſquiſ-
que veſtrum ſabbato non ſoluit bouem
ſuum, aut aſinum a præſepio, & ducit
adaquare? * Hanc autem filiam Abra- 16
hæ, quam alligauit ſatanas, ecce de-
cem & octo annis non oportuit ſolui
a vinculo iſto die ſabbati? * Et cum 17
hæc diceret, erubeſcebant omnes ad- D
verſarij eius: & omnis populus gau-
debat in vniuerſis, quæ glorioſe fiebant
ab eo.

parabolas ſinapis * Dicebat ergo: Cui ſimile eſt re- 18
gnum Dei, & cui ſimile æſtimabo il-
lud? * [a] Simile eſt grano ſinapis, quod 19
acceptum homo miſit in hortum ſuum,
& creuit, & factum eſt in arborem ma-
gnam: & volucres cæli requieuerunt
in ramis eius.

& fermenti proponit. * [b] Et iterum dixit: Cui ſimile æſti- 20
mabo regnum Dei? * Simile eſt fer- 21
mento, quod acceptum mulier abſcon-
dit in farinæ ſata tria, donec fermen-
taretur totum.

22 * Et ibat per ciuitates, & caſtella γ) Idem iter faciens:
docens, & iter faciens in Ieruſalem.
23 * Ait autem illi quidam: Domine, ſi de anguſta porta,
E pauci ſunt, qui ſaluantur? Ipſe autem
24 dixit ad illos: * [c] Contendite intrare
per anguſtam portam: quia multi, dico
vobis, quærent intrare, & non pote-
25 runt. * [d] Cum autem intrauerit pater-
familias, & clauſerit oſtium, incipietis
foris ſtare, & pulſare oſtium, dicentes:
Domine, aperi nobis: & reſpondens
dicet vobis: Neſcio vos vnde ſitis:
26 * tunc incipietis dicere: Manducaui-
F mus coram te, & bibimus, & in pla-
27 teis noſtris docuiſti. * Et dicet vobis:
[e] Neſcio vos vnde ſitis: diſcedite a
28 me omnes operarij iniquitatis. * Ibi
erit fletus, & ſtridor dentium: cum vi-
deritis Abraham, & Iſaac, & Iacob, &
omnes Prophetas in regno Dei, vos
29 autem expelli foras. * Et venient ab
Oriente, & Occidente, & Aquilone, &
Auſtro, & accumbent in regno Dei.
30 * [f] Et ecce ſunt nouiſſimi qui erunt
primi, & ſunt primi qui erunt no-
uiſſimi.

31 * In ipſa die acceſſerunt quidam Pha- Herode & Ieruſalem,
riſæorum, dicentes illi: Exi, & vade
hinc: quia Herodes vult te occidere.
32 * Et ait illis: Ite, & dicite vulpi illi:
G Ecce eijcio dæmonia, & ſanitates per-
ficio hodie, & cras, & tertia die con-
33 ſummor. * Verumtamen oportet me
hodie & cras & ſequenti die ambulare:
quia non capit prophetam perire ex-
34 tra Ieruſalem. * [g] Ieruſalem, Ieruſalem,
quæ occidis Prophetas, & lapidas eos,
qui mittuntur ad te, quoties volui con-
gregare filios tuos quemadmodum auis
nidum ſuum ſub pennis, & noluiſti?
35 * Ecce relinquetur vobis domus veſtra
deſerta. Dico autem vobis, quia non
videbitis me donec veniat cum dice-
tis: Benedictus, qui venit in nomine
Domini.

14
1 ET factum eſt cum intraret Ieſus ſabbato hydropicus curatur.
A in domum cuiuſdam principis Phari-
ſæorum ſabbato manducare panem, &
2 ipſi obſeruabant eum. * Et ecce homo
quidam hydropicus erat ante illum.
3 * Et reſpondens Ieſus dixit ad Legiſ-

[a] Mat. 13. d. 31. Mar. 4. d. 31. — [b] Mat. 13. e. 33. — [c] Mat. 7. b. 13. — [d] Mat. 25. a. 10. — [e] Mat. 7. c. 23. & 25. d. 41. Pſ. 6. b. 9. — [f] Mat. 19. d. 30. & 20. b. 16. Mar. 10. e. 31. — [g] Mat. 23. d. 37.

peritos, & Pharisæos, dicens: Si licet
ſabbato curare? * At illi tacuerunt. 4
Ipſe vero apprehenſum ſanauit eum,
ac dimiſit. * Et reſpondens ad illos 5
dixit: Cuius veſtrum aſinus, aut bos B
in puteum cadet, & non continuo ex-
trahet illum die ſabbati? * Et non po- 6
terant ad hæc reſpondere illi.

inuitati & inuitans monentur,

* Dicebat autem & ad inuitatos pa- 7
rabolam, intendens quomodo primos
accubitus eligerent, dicens ad illos:
* Cum inuitatus fueris ad nuptias, non 8
diſcumbas in primo loco, ne forte ho-
noratior te ſit inuitatus ab illo, * & 9
veniens is, qui te & illum vocauit, di-
cat tibi: Da huic locum: & tunc in-
cipias cum rubore nouiſſimum locum
tenere. * ſed cum vocatus fueris, vade, 10
recumbe in nouiſſimo loco: vt, cum
venerit qui te inuitauit, dicat tibi:
[a] Amice, aſcende ſuperius. Tunc erit
tibi gloria coram ſimul diſcumbenti-
bus: * [b] quia omnis, qui ſe exaltat, 11
humiliabitur: & qui ſe humiliat, exal-
tabitur. * Dicebat autem & ei, qui ſe 12
inuitauerat: Cum facis prandium, aut C
cœnam, noli vocare amicos tuos, ne-
que fratres tuos, neque cognatos, ne-
que vicinos diuites: ne forte te & ipſi
reinuitent, & fiat tibi retributio. * [c] ſed 13
cum facis conuiuium, voca pauperes,
debiles, claudos, & cæcos: * & beatus 14
eris, quia non habent retribuere tibi:
retribuetur enim tibi in reſurrectione
iuſtorum.

proponitur parabola cœnæ magnæ,

* Hæc cum audiſſet quidam de ſimul 15
diſcumbentibus, dixit illi: Beatus, qui D
manducabit panem in regno Dei. * At 16
ipſe dixit ei: [d] Homo quidam fecit cœ-
nam magnam, & vocauit multos. * Et 17
miſit ſeruum ſuum hora cœnæ dicere
inuitatis vt venirent, quia iam parata
ſunt omnia. * Et cœperunt ſimul omnes 18
excuſare. Primus dixit ei: Villam emi,
& neceſſe habeo exire, & videre illam:
rogo te habe me excuſatum. * Et alter 19
dixit: Iuga boum emi quinque, & eo
probare illa: rogo te habe me excuſa-
tum. * Et alius dixit: Vxorem duxi, 20
& ideo non poſſum venire. * Et re- 21
uerſus ſeruus nunciauit hæc domino E
ſuo. Tunc iratus paterfamilias, dixit
ſeruo ſuo: Exi cito in plateas, & vicos
ciuitatis: & pauperes, ac debiles, &
22 cæcos, & claudos introduc huc. * Et
ait ſeruus: Domine, factum eſt vt im-
23 peraſti, & adhuc locus eſt. * Et ait
dominus ſeruo: Exi in vias, & ſepes:
& compelle intrare, vt impleatur do-
24 mus mea. * Dico autem vobis quòd
nemo virorum illorum, qui vocati ſunt,
guſtabit cœnam meam.

omnibus renunciandum,

25 * Ibant autem turbæ multæ cum eo:
26 & conuerſus dixit ad illos: * [e] Si quis
F venit ad me, & non odit patrem ſuum,
& matrem, & vxorem, & filios, & fra-
tres, & ſorores, adhuc autem & ani-
mam ſuam, non poteſt meus eſſe di-
27 ſcipulus. * [f] Et qui non baiulat crucem
ſuam, & venit poſt me, non poteſt meus
28 eſſe diſcipulus. * Quis enim ex vobis
volens turrim ædificare, non prius ſe-
dens computat ſumptus, qui neceſſarij
29 ſunt, ſi habeat ad perficiendum, * ne,
poſteaquàm poſuerit fundamentum,
& non potuerit perficere, omnes, qui
30 vident, incipiant illudere ei, * dicen-
G tes: Quia hic homo cœpit ædificare,
31 & non potuit conſummare? * Aut quis
rex iturus committere bellum aduer-
ſus alium regem, non ſedens prius co-
gitat, ſi poſſit cum decem millibus oc-
currere ei, qui cum viginti millibus
32 venit ad ſe? * alioquin adhuc illo longe
agente, legationem mittens rogat ea,
33 quæ pacis ſunt. * Sic ergo omnis ex
vobis, qui non renunciat omnibus, quæ
poſſidet, non poteſt meus eſſe diſci-
34 pulus. * [g] Bonum eſt ſal. Si autem ſal
35 euanuerit, in quo condietur? * Neque
in terram, neque in ſterquilinium vtile
eſt, ſed foras mittetur. Qui habet aures
audiendi, audiat.

parabolæ ouis & drachmæ amiſſæ,

15
1 ERant autem appropinquantes ei
A publicani, & peccatores vt audirent
2 illum. * Et murmurabant Phariſæi, &
Scribæ, dicentes: Quia hic peccatores
3 recipit, & manducat cum illis. * Et
ait ad illos parabolam iſtam, dicens:
4 * [h] Quis ex vobis homo, qui habet cen-
tum oues: & ſi perdiderit vnam ex
illis, nonne dimittit nonagintanouem
in deſerto, & vadit ad illam, quæ pe-
5 rierat, donec inueniat eam? * Et cum
inuenerit eam, imponit in humeros
6 ſuos gaudens: * & veniens domum
B conuocat amicos, & vicinos, dicens il-
lis: Congratulamini mihi quia inueni

[a] Prou. 25. a. 7. — [b] Mat. 23. b. 12. Inf. 18. c. 14. — [c] Tob. 4. b. 7. Prou. 3. b. 9. — [d] Matt. 22. a. 2. Apoc. 19. b. 9. — [e] Matt. 10. d. 37. — [f] Mat. 10. d. 38. & 16. d. 24. Mar. 8. d. 34. — [g] Mat. 5. b. 13. Mar. 9. g. 49. — [h] Mat. 18. b. 12.

ouem meam, quæ perierat? * Dico vo- 7
bis quòd ita gaudium erit in cælo ſu-
per vno peccatore pœnitentiam agente,
quàm ſuper nonagintanouem iuſtis,
qui non indigent pœnitentia. * Aut 8
quæ mulier habens drachmas decem,
ſi perdiderit drachmam vnam, nonne
accendit lucernam, & euerrit domum,
& quærit diligenter, donec inueniat?
* Et cum inuenerit, conuocat amicas, 9
& vicinas, dicens: Congratulamini mihi
quia inueni drachmam, quam perdide-
ram? * Ita dico vobis, gaudium erit 10
coram angelis Dei ſuper vno pecca- C
tore pœnitentiam agente.
filij prodigi, * Ait autem: Homo quidam habuit 11
duos filios: * & dixit adoleſcentior ex 12
illis patri: Pater, da mihi portionem
ſubſtantiæ, quæ me contingit. Et di-
uiſit illis ſubſtantiam. * Et non poſt 13
multos dies, congregatis omnibus, ado-
leſcentior filius peregre profectus eſt
in regionem longinquam, & ibi diſſi-
pauit ſubſtantiam ſuam viuendo luxu-
rioſe. * Et poſtquam omnia conſum- 14
maſſet, facta eſt fames valida in regione
illa, & ipſe cœpit egere. * Et abijt, & 15
adhæſit vni ciuium regionis illius. Et D
miſit illum in villam ſuam vt paſceret
porcos. * Et cupiebat implere ventrem 16
ſuum de ſiliquis, quas porci mandu-
cabant: & nemo illi dabat. * In ſe au- 17
tem reuerſus, dixit: Quanti mercenarij
in domo patris mei abundant panibus,
ego autem hic fame pereo! * Surgam, 18
& ibo ad patrem meum, & dicam ei:
Pater, peccaui in cælum, & coram te:
* iam non ſum dignus vocari filius 19
tuus: fac me ſicut vnum de merce-
narijs tuis. * Et ſurgens venit ad pa- 20
trem ſuum. Cum autem adhuc longe E
eſſet, vidit illum pater ipſius, & miſe-
ricordia motus eſt, & accurrens ceci-
dit ſuper collum eius, & oſculatus eſt
eum. * Dixitq. ei filius: Pater, peccaui 21
in cælum, & coram te, iam non ſum
dignus vocari filius tuus. * Dixit au- 22
tem pater ad ſeruos ſuos: Cito pro-
ferte ſtolam primam, & induite illum,
& date annulum in manum eius, &
calceamenta in pedes eius: * & addu- 23
cite vitulum ſaginatum, & occidite, & F
manducemus, & epulemur: * quia hic 24
filius meus mortuus erat, & reuixit:
perierat, & inuentus eſt. Et cœperunt
epulari. * Erat autem filius eius ſenior 25
in agro: & cum veniret, & appropin-
quaret domui, audiuit ſymphoniam,
26 & chorum: * & vocauit vnum de ſer-
uis, & interrogauit quid hæc eſſent.
27 * Isq. dixit illi: Frater tuus venit, &
occidit pater tuus vitulum ſaginatum,
28 quia ſaluum illum recepit. * Indigna-
G tus eſt autem, & nolebat introire. Pa-
ter ergo illius egreſſus, cœpit rogare
29 illum. * At ille reſpondens, dixit patri
ſuo: Ecce tot annis ſeruio tibi, &
numquam mandatum tuum præteriui,
& numquam dediſti mihi hœdum vt
30 cum amicis meis epularer: * ſed poſt-
quam filius tuus hic, qui deuorauit
ſubſtantiam ſuam cum meretricibus,
venit, occidiſti illi vitulum ſaginatum.
31 * At ipſe dixit illi: Fili, tu ſemper me-
32 cum es, & omnia mea tua ſunt: * epu-
lari autem, & gaudere oportebat, quia
frater tuus hic, mortuus erat, & re-
uixit: perierat, & inuentus eſt.

16
1 DIcebat autem & ad diſcipulos ſuos: villici iniqui
A Homo quidam erat diues, qui habebat
villicum: & hic diffamatus eſt apud
2 illum quaſi diſſipaſſet bona ipſius. * Et
vocauit illum, & ait illi: Quid hoc au-
dio de te? redde rationem villicationis
tuæ: iam enim non poteris villicare.
3 * Ait autem villicus intra ſe: Quid fa-
ciam quia dominus meus aufert a me
villicationem? fodere non valeo, men-
4 dicare erubeſco. * Scio quid faciam,
vt, cum amotus fuero a villicatione,
5 recipiant me in domos ſuas. * Conuo-
B catis itaque ſingulis debitoribus do-
mini ſui, dicebat primo: Quantum de-
6 bes domino meo? * At ille dixit: Cen-
tum cados olei. Dixitq. illi: Accipe
cautionem tuam: & ſede cito, ſcribe
7 quinquaginta. * Deinde alij dixit: Tu
vero quantum debes? Qui ait: Cen-
tum coros tritici. Ait illi: Accipe lit-
8 teras tuas, & ſcribe octoginta. * Et
laudauit dominus villicum iniquitatis,
quia prudenter feciſſet: quia filij huius
ſæculi prudentiores filijs lucis in gene-
9 ratione ſua ſunt. * Et ego vobis dico:
facite vobis amicos de mammona ini-
quitatis: vt, cum defeceritis, recipiant
10 vos in æterna tabernacula. * Qui fide-
C lis eſt in minimo, & in maiori fidelis
eſt: & qui in modico iniquus eſt, &
11 in maiori iniquus eſt. * Si ergo in
iniquo mammona fideles non fuiſtis:
quod verum eſt, quis credet vobis?
12 * Et ſi in alieno fideles non fuiſtis:
quod veſtrum eſt, quis dabit vobis?

*[a]Nemo ſeruus poteſt duobus domi- 13
nis ſeruire: aut enim vnum odiet, &
alterum diliget: aut vni adhærebit, &
alterum contemnet: non poteſtis Deo
ſeruire, & mammonæ.
Phariſæi arguuntur, *Audiebant autem omnia hæc Pha- 14
riſæi, qui erant auari: & deridebant D
illum. *Et ait illis: Vos eſtis, qui iuſti- 15
ficatis vos coram hominibus: Deus
autem nouit corda veſtra: quia quod
hominibus altum eſt, abominatio eſt
ante Deum. * [b]Lex, & prophetæ vſ- 16
que ad Ioannem: ex eo regnum Dei
euangelizatur, & omnis in illud vim
facit. * Facilius eſt autem cælum, & 17
terram præterire, quàm de Lege vnum E
apicem cadere. * [c]Omnis, qui dimittit 18
vxorem ſuam, & alteram ducit, mœ-
chatur: & qui dimiſſam a viro ducit,
mœchatur.
parabola epulonis; *Homo quidam erat diues, qui in- 19
duebatur purpura, & byſſo: & epula-
batur quotidie ſplendide. * Et erat 20
quidam mendicus, nomine Lazarus,
qui iacebat ad ianuam eius, vlceribus
plenus, * cupiens ſaturari de micis, 21
quæ cadebant de menſa diuitis, & nemo
illi dabat: ſed & canes veniebant, &
lingebant vlcera eius. *Factum eſt au- 22
tem vt moreretur mendicus, & porta- F
retur ab Angelis in ſinum Abrahæ.
Mortuus eſt autem & diues, & ſepul-
tus eſt in inferno. * Eleuans autem 23
oculos ſuos, cum eſſet in tormentis,
vidit Abraham a longe, & Lazarum
in ſinu eius: * & ipſe clamans dixit: 24
Pater Abraham, miſerere mei, & mitte
Lazarum vt intingat extremum digiti
ſui in aquam vt refrigeret linguam
meam, quia crucior in hac flamma. * Et 25
dixit illi Abraham: Fili, recordare quia G
recepiſti bona in vita tua, & Lazarus
ſimiliter mala: nunc autem hic conſo-
latur, tu vero cruciaris. * & in his om- 26
nibus inter nos, & vos chaos magnum
firmatum eſt: vt hi, qui volunt hinc
tranſire ad vos, non poſſint, neque
inde huc tranſmeare. * Et ait: Rogo 27
ergo te pater vt mittas eum in domum
patris mei. * habeo enim quinque fra- 28
tres, vt teſtetur illis, ne & ipſi veniant
in hunc locum tormentorum. * Et ait 29
illi Abraham: Habent Moyſen, & pro-
30 phetas: audiant illos. * At ille dixit:
Non, pater Abraham: ſed ſi quis ex
mortuis ierit ad eos, pœnitentiam agent.
31 *Ait autem illi: Si Moyſen, & pro-
phetas non audiunt, neque ſi quis ex
mortuis reſurrexerit, credent.
17 1 A ET ait ad diſcipulos ſuos: [d]Impoſ- de ſcandalo & reconciliatione,
ſibile eſt vt non veniant ſcandala: væ
2 autem illi, per quem veniunt. * Vtilius
eſt illi ſi lapis molaris imponatur circa
collum eius, & proijciatur in mare,
quàm vt ſcandalizet vnum de puſillis
3 iſtis. * Attendite vobis: [e]Si peccauerit
in te frater tuus, increpa illum: & ſi
4 pœnitentiam egerit, dimitte illi. * Et
ſi ſepties in die peccauerit in te, &
ſepties in die conuerſus fuerit ad te,
dicens: Pœnitet me, dimitte illi.
5 B * Et dixerunt Apoſtoli Domino: fide firma & humilitate.
6 Adauge nobis fidem. * [f]Dixit autem
Dominus: Si habueritis fidem, ſicut
granum ſinapis, dicetis huic arbori
moro: Eradicare, & tranſplantare in
7 mare: & obediet vobis. * Quis autem
veſtrum habens ſeruum arantem aut
paſcentem, qui regreſſo de agro dicat
8 illi: Statim tranſi, recumbe: * & non
dicat ei: Para quod cœnem, & præ-
cinge te, & miniſtra mihi donec man-
ducem, & bibam, & poſt hæc tu man-
9 ducabis, & bibes? * Numquid gratiam
C habet ſeruo illi, quia fecit quæ ei im-
10 perauerat? * Non puto. Sic & vos cum
feceritis omnia, quæ præcepta ſunt vo-
bis, dicite: Serui inutiles ſumus: quod
debuimus facere, fecimus.

11 *Et factum eſt, dum iret in Ieru- b) Idem iter faciens:
ſalem, tranſibat per mediam Samariam,
12 & Galilæam. * Et cum ingrederetur decem leproſi mundantur,
quoddam caſtellum, occurrerunt ei de-
cem viri leproſi, qui ſteterunt a longe:
13 *& leuauerunt vocem, dicentes: Ieſu
14 præceptor, miſerere noſtri. * Quos vt
D vidit, dixit: [g]Ite, oſtendite vos ſacerdo-
tibus. Et factum eſt, dum irent, mun-
15 dati ſunt. * Vnus autem ex illis, vt
vidit quia mundatus eſt, regreſſus eſt,
cum magna voce magnificans Deum,
16 *& cecidit in faciem ante pedes eius,
gratias agens: & hic erat Samaritanus.
17 *Reſpondens autem Ieſus, dixit: Nonne
decem mundati ſunt? & nouem vbi

---

[a] Mat. 6. c. 24. — [b] Mat. 11. b. 12. — [c] Mat. 5. d. 32. Mar. 10. b. 11. 1. Cor. 7. b. 10. — [d] Mat. 18. a. 7. Mar. 9. f. 41. — [e] Mat. 18. b. 15. Leu. 19. d. 17. Eccl. 19. b. 13. — [f] Mat. 17. c. 19. — [g] Leu. 14. a. 2.

sunt? * Non est inuentus qui rediret, 18
& daret gloriam Deo, nisi hic alieni-
gena. * Et ait illi: Surge, vade: quia 19
fides tua te saluum fecit.

secundus aduentus Domini describitur,

* Interrogatus autem a Pharisæis: 20
Quando venit regnum Dei? respon-
dens eis, dixit: Non venit regnum Dei E
cum obseruatione: * neque dicent: 21
Ecce hic, aut ecce illic. Ecce enim re-
gnum Dei intra vos est. * Et ait ad 22
discipulos suos: Venient dies quando
desideretis videre vnum diem Filij ho-
minis, & non videbitis. * [a]Et dicent 23
vobis: Ecce hic, & ecce illic. Nolite
ire, neque sectemini. * nam, sicut ful- 24
gur coruscans de sub cælo in ea, quæ
sub cælo sunt, fulget: ita erit Filius
hominis in die sua. * Primum autem 25
oportet illum multa pati, & reprobari
a generatione hac. * [b]Et sicut factum 26
est in diebus Noe, ita erit & in diebus F
Filij hominis. * Edebant, & bibebant: 27
vxores ducebant, & dabantur ad nu-
ptias, vsque in diem, qua intrauit Noe
in arcam: & venit diluuium, & perdi-
dit omnes. * Similiter sicut factum est 28
in diebus Lot: Edebant, & bibebant:
emebant, & vendebant: plantabant, &
ædificabant: * qua die autem exijt Lot 29
a Sodomis, [c]pluit ignem, & sulphur
de cælo, & omnes perdidit: * secun- 30
dum hæc erit qua die Filius hominis
reuelabitur. * In illa hora qui fuerit 31
in tecto, & vasa eius in domo, ne de- G
scendat tollere illa: & qui in agro,
similiter non redeat retro. * Memores 32
estote vxoris Lot. * [d]Quicumque quæ- 33
sierit animam suam saluam facere, per-
det illam: & quicumque perdiderit il-
lam, viuificabit eam. * Dico vobis: [e]in 34
illa nocte erunt duo in lecto vno: vnus
assumetur, & alter relinquetur: * duæ 35
erunt molentes in vnum: vna assume-
tur, & altera relinquetur: duo in agro:
vnus assumetur, & alter relinquetur.
* Respondentes dicunt illi: Vbi Domine? 36
* Qui dixit illis: Vbicumque fuerit cor- 37
pus, illuc congregabuntur & aquilæ.

18

proponuntur parabolæ iudicis iniqui,

DIcebat autem & parabolam ad il- 1
los, [f]quoniam oportet semper orare A
& non deficere, * dicens: Iudex qui- 2
dam erat in quadam ciuitate, qui Deum
non timebat, & hominem non reue-
3 rebatur. * Vidua autem quædam erat
in ciuitate illa, & veniebat ad eum,
dicens: Vindica me de aduersario meo.
4 * Et nolebat per multum tempus. Post
hæc autem dixit intra se: Etsi Deum
non timeo, nec hominem reuereor:
5 * tamen quia molesta est mihi hæc vi-
dua, vindicabo illam, ne in nouissimo
6 veniens sugillet me. * Ait autem Do-
minus: Audite quid iudex iniquitatis
7 dicit: * Deus autem non faciet vin-
B dictam electorum suorum clamantium
ad se die ac nocte, & patientiam ha-
8 bebit in illis? * Dico vobis quia cito
faciet vindictam illorum. Verumtamen
Filius hominis veniens, putas, inueniet
fidem in terra?

Pharisæi & publicani,

9 * Dixit autem & ad quosdam, qui in
se confidebant tamquam iusti, & asper-
nabantur ceteros, parabolam istam:
10 * Duo homines ascenderunt in tem-
plum vt orarent: vnus Pharisæus, &
11 alter publicanus. * Pharisæus stans,
C hæc apud se orabat: Deus gratias ago
tibi, quia non sum sicut ceteri homi-
num: raptores, iniusti, adulteri: velut
12 etiam hic publicanus. * ieiuno bis in
sabbato: decimas do omnium, quæ
13 possideo. * Et publicanus a longe stans,
nolebat nec oculos ad cælum leuare:
sed percutiebat pectus suum, dicens:
Deus propitius esto mihi peccatori.
14 * Dico vobis, descendit hic iustificatus
in domum suam ab illo, [g]quia omnis,
qui se exaltat, humiliabitur: & qui se
humiliat, exaltabitur.

vocantur paruuli

15 * [h]Afferebant autem ad illum &
infantes, vt eos tangeret. Quod cum
viderent discipuli, increpabant illos.
16 * Iesus autem conuocans illos, dixit:
Sinite pueros venire ad me, & nolite
vetare eos. talium est enim regnum
17 Dei. * Amen dico vobis: Quicumque
non acceperit regnum Dei sicut puer,
non intrabit in illud.

& princeps diues,

18 * [i]Et interrogauit eum quidam prin-
D ceps, dicens: Magister bone, quid fa-
19 ciens vitam æternam possidebo? * Dixit
autem ei Iesus: Quid me dicis bo-
num? nemo bonus nisi solus Deus.
20 * Mandata nosti: [k]Non occides: Non
mœchaberis: Non furtum facies: Non
falsum testimonium dices: Honora pa-

[a] Mat. 24. b. 23. Mar. 13. c. 21. — [b] Mat. 24. d. 37. Gen. 7. b. 7. — [c] Gen. 19. e. 24. — [d] Sup. 9. c. 24. Mat. 10. d. 39. Mar. 8. d. 35. Ioan. 12. d. 25. — [e] Mat. 24. d. 40. 1. Thess. 4. d. 15. — [f] Eccl. 18. c. 22. 1. Thess. 5. c. 17. — [g] Sup. 14. b. 11. Mat. 23. b. 12. — [h] Mat. 19. b. 13. Mar. 10. b. 13. — [i] Mat. 19. b. 16. — [k] Exo. 20. c. 13.

trem tuum, & matrem. * Qui ait: Hæc 21
omnia custodiui a iuuentute mea. * Quo 22
audito, Iesus ait ei: Adhuc vnum tibi
deest: omnia quæcumque habes vende,
& da pauperibus, & habebis thesau-
rum in cælo: & veni, sequere me. * His 23
ille auditis, contristatus est: quia diues
erat valde.

paupertas prædicatur.

* Videns autem Iesus illum tristem 24
factum, dixit: Quàm difficile, qui pe- E
cunias habent, in regnum Dei intra-
bunt. * Facilius est enim camelum per 25
foramen acus transire, quàm diuitem
intrare in regnum Dei. * Et dixerunt 26
qui audiebant: Et quis potest saluus
fieri? * Ait illis: Quæ impossibilia sunt 27
apud homines, possibilia sunt apud
Deum. * Ait autem Petrus: Ecce nos 28
dimisimus omnia, & secuti sumus te.
* Qui dixit eis: Amen dico vobis, nemo 29
est, qui reliquit domum, aut parentes, F
aut fratres, aut vxorem, aut filios pro-
pter regnum Dei, * & non recipiat 30
multo plura in hoc tempore, & in sæ-
culo venturo vitam æternam.

f) Ad finem magisterij.

α) Iter in Ierusalem: ascendens

* [a] Assumpsit autem Iesus duodecim, 31
& ait illis: Ecce ascendimus Ierosoly-
mam, & consummabuntur omnia, quæ
scripta sunt per prophetas de Filio ho-
minis. * tradetur enim Gentibus, & 32
illudetur, & flagellabitur, & conspue-
tur: * & postquam flagellauerint, occi- 33
dent eum, & tertia die resurget. * Et 34
ipsi nihil horum intellexerunt, & erat
verbum istud absconditum ab eis, &
non intelligebant quæ dicebantur.

sanat cæcum,

* [b] Factum est autem, cum appro- 35
pinquaret Iericho, cæcus quidam sede-
bat secus viam, mendicans. * Et cum 36
audiret turbam prætereuntem, interro-
gabat quid hoc esset. * Dixerunt au- 37
tem ei, quòd Iesus Nazarenus transiret.
* Et clamauit, dicens: Iesu fili Dauid 38
miserere mei. * Et qui præibant, incre- G 39
pabant eum vt taceret. Ipse vero multo
magis clamabat: Fili Dauid miserere
mei. * Stans autem Iesus iussit illum 40
adduci ad se. Et cum appropinquasset,
interrogauit illum, * dicens: Quid tibi 41
vis faciam? At ille dixit: Domine vt
videam. * Et Iesus dixit illi: Respice, 42
fides tua te saluum fecit. * Et confe- 43
stim vidit, & sequebatur illum magni-
ficans Deum. Et omnis plebs vt vidit,
dedit laudem Deo.

manet apud Zachæum,

19
1 ET ingressus perambulabat Iericho.
A
2 * Et ecce vir nomine Zachæus: & hic
princeps erat publicanorum, & ipse
3 diues: * & quærebat videre Iesum, quis
esset: & non poterat præ turba, quia
4 statura pusillus erat. * Et præcurrens
ascendit in arborem sycomorum vt vi-
deret eum: quia inde erat transiturus.
5 * Et cum venisset ad locum, suspiciens
Iesus vidit illum, & dixit ad eum: Za-
chæe festinans descende: quia hodie
6 in domo tua oportet me manere. * Et
festinans descendit, & excepit illum
7 gaudens. * Et cum viderent omnes,
murmurabant, dicentes quòd ad ho-
8 minem peccatorem diuertisset. * Stans
B autem Zachæus, dixit ad Dominum:
Ecce dimidium bonorum meorum, Do-
mine, do pauperibus: & si quid ali-
quem defraudaui, reddo quadruplum.
9 * Ait Iesus ad eum: Quia hodie salus
domui huic facta est: eo quòd & ipse
10 filius sit Abrahæ. * [c] Venit enim Filius
hominis quærere, & saluum facere quod
perierat.

proponit parabolam hominis nobilis,

11 * Hæc illis audientibus adijciens,
dixit parabolam, eo quòd esset prope
Ierusalem: & quia existimarent quòd
confestim regnum Dei manifestaretur.
12 * Dixit ergo: [d] Homo quidam nobilis
abijt in regionem longinquam acci-
13 pere sibi regnum, & reuerti. * Vocatis
autem decem seruis suis, dedit eis de-
cem mnas, & ait ad illos: Negotiamini
14 dum venio. * Ciues autem eius ode-
C rant eum: & miserunt legationem post
illum, dicentes: Nolumus hunc re-
15 gnare super nos. * Et factum est vt
rediret accepto regno: & iussit vocari
seruos, quibus dedit pecuniam, vt sci-
ret quantum quisque negotiatus esset.
16 * Venit autem primus dicens: Domine,
17 mna tua decem mnas acquisiuit. * Et
ait illi: Euge bone serue, quia in mo-
dico fuisti fidelis, eris potestatem ha-
18 bens super decem ciuitates. * Et alter
venit, dicens: Domine, mna tua fecit
19 quinque mnas. * Et huic ait: Et tu
20 esto super quinque ciuitates. * Et alter
venit, dicens: Domine, ecce mna tua,
21 quam habui repositam in sudario: * ti-
D mui enim te, quia homo austerus es:
tollis quod non posuisti, & metis quod

[a] Mat. 20. b. 17. Mar. 10. e. 32. — [b] Mat. 20. d. 29. Mar. 10. g. 46. — [c] Mat. 18. b. 11. — [d] Mat. 25. a. 14.

non feminafti. * Dicit ei: De ore tuo 22
te iudico ferue nequam. fciebas quòd
ego homo aufterus fum, tollens quod
non pofui, & metens quod non femi-
naui: * & quare non dedifti pecu- 23
niam meam ad menfam, vt ego ve-
niens cum vfuris vtique exegiffem il-
lam? * Et aftantibus dixit: Auferte 24
ab illo mnam, & date illi, qui decem
mnas habet. * Et dixerunt ei: Domine, 25
habet decem mnas. * [a] Dico autem 26
vobis, quia omni habenti dabitur, &
abundabit: ab eo autem, qui non ha-
bet, & quod habet auferetur ab eo.
* Verumtamen inimicos meos illos, qui 27
noluerunt me regnare fuper fe, addu- E
cite huc: & interficite ante me.

triumphans ingreditur Ierofolymam.

* Et his dictis, præcedebat afcendens 28
Ierofolymam. * Et factum eft, [b] cum 29
appropinquaffet ad Bethphage, & Be-
thaniam ad montem, qui vocatur Oli-
ueti, mifit duos difcipulos fuos, * di- 30
cens: Ite in caftellum, quod contra eft:
in quod introeuntes, inuenietis pullum
afinæ alligatum, cui nemo vmquam
hominum fedit: foluite illum, & ad-
ducite. * Et fi quis vos interrogauerit: 31
Quare foluitis? fic dicetis ei: Quia Do-
minus operam eius defiderat. * Abie- 32
runt autem qui miffi erant: & inuene-
runt, ficut dixit illis, ftantem pullum.
* Soluentibus autem illis pullum, dixe- 33
runt domini eius ad illos: Quid foluitis
pullum? * At illi dixerunt: Quia Do- 34
minus eum neceffarium habet. * [c] Et 35
duxerunt illum ad Iefum. Et iactantes F
veftimenta fua fupra pullum, impofu-
erunt Iefum. * Eunte autem illo, fub- 36
fternebant veftimenta fua in via. * Et 37
cum appropinquaret iam ad defcenfum
Montis olìueti, cœperunt omnes turbæ
difcipulorum gaudentes laudare Deum
voce magna fuper omnibus, quas vi-
derant, virtutibus, * dicentes: Benedi- 38
ctus, qui venit rex in nomine Domini,
pax in cælo, & gloria in excelfis. * Et 39
quidam Pharifæorum de turbis, dixe-
runt ad illum: Magifter, increpa difci-
pulos tuos. * Quibus ipfe ait: Dico 40
vobis, quia fi hi tacuerint, lapides cla-
mabunt. * Et vt appropinquauit, videns 41
ciuitatem fleuit fuper illam, dicens:
* Quia fi cognouiffes & tu, & quidem 42
in hac die tua, quæ ad pacem tibi,
nunc autem abfcondita funt ab oculis
43 tuis. * Quia venient dies in te: & cir-
cumdabunt te inimici tui vallo, & cir-
cumdabunt te: & coanguftabunt te
44 vndique: * & ad terram profternent
G te, & filios tuos, qui in te funt, [d] &
non relinquent in te lapidem fuper la-
pidem: eo quòd non cognoueris tem-
pus vifitationis tuæ.

β) Finis magifterij publici: templum purgat,

45 * [e] Et ingreffus in templum, cœpit
eijcere vendentes in illo, & ementes,
46 * dicens illis: Scriptum eft: [f] Quia do-
mus mea domus orationis eft. Vos au-
tem feciftis illam fpeluncam latronum.
47 * Et erat docens quotidie in templo.
Principes autem facerdotum, & Scribæ,
& Principes plebis quærebant illum
48 perdere: * & non inueniebant quid
facerent illi. Omnis enim populus fu-
fpenfus erat, audiens illum.

de baptifmo Ioannis interrogat,

20
1 ET factum eft in vna dierum, do-
A cente illo populum in templo, & euan-
gelizante, conuenerunt principes fa-
cerdotum, & Scribæ cum fenioribus,
2 * & aiunt dicentes ad illum: Dic nobis,
[g] in qua poteftate hæc facis? aut: Quis
eft, qui dedit tibi hanc poteftatem?
3 * Refpondens autem Iefus, dixit ad
illos: Interrogabo vos & ego vnum
4 verbum. Refpondete mihi: * Baptif-
mus Ioannis de cælo erat, an ex ho-
5 minibus? * At illi cogitabant intra fe,
dicentes: Quia fi dixerimus, de cælo,
dicet, Quare ergo non credidiftis illi?
6 * Si autem dixerimus, Ex hominibus,
plebs vniuerfa lapidabit nos: certi funt
7 enim, Ioannem prophetam effe. * Et
8 refponderunt fe nefcire vnde effet. * Et
Iefus ait illis: Neque ego dico vobis
in qua poteftate hæc facio.

parabolam agricolarum proponit,

9 * Cœpit autem dicere ad plebem
B parabolam hanc: [h] Homo plantauit vi-
neam, & locauit eam colonis: & ipfe
10 peregre fuit multis temporibus. * Et
in tempore mifit ad cultores feruum,
vt de fructu vineæ darent illi. Qui cæ-
11 fum dimiferunt eum inanem. * Et ad-
didit alterum feruum mittere. Illi autem
hunc quoque cædentes, & afficientes
12 contumelia, dimiferunt inanem. * Et
addidit tertium mittere: qui & illum
13 vulnerantes eiecerunt. * Dixit autem
dominus vineæ: Quid faciam? mittam

---

[a] Sup. 8. c. 18. Mat. 13. b. 12. & 25. c. 29. Mar. 4. c. 25. — [b] Mat. 21. a. 1. Mar. 11. a. 1. — [c] Ioan. 12. b. 14. — [d] Mat. 24. a. 2. Mar. 13. a. 2. Inf. 21. b. 6. — [e] Mat. 21. b. 12. Mar. 11. c. 15. — [f] Ifa. 56. c. 7. Ier. 7. b. 11. — [g] Mat. 21. b. 23. Mar. 11. d. 28. — [h] Mat. 21. d. 33. Mar. 12. a. 1. Ifa. 5. a. 1. Ier. 2. e. 21.

filium meum dilectum: forſitan, cum
hunc viderint, verebuntur. * Quem 14
cum vidiſſent coloni, cogitauerunt in-
tra ſe, dicentes: Hic eſt heres, occi-
damus illum, vt noſtra fiat hereditas.
* Et eiectum illum extra vineam, oc- 15
ciderunt. Quid ergo faciet illis domi- C
nus vineæ? * veniet, & perdet colonos 16
iſtos, & dabit vineam alijs. Quo au-
dito, dixerunt illi: Abſit. * Ille autem 17
aſpiciens eos ait: Quid eſt ergo hoc,
quod ſcriptum eſt: [a] Lapidem, quem
reprobauerunt ædificantes, hic factus
eſt in caput anguli? * Omnis, qui ce- 18
ciderit ſuper illum lapidem, conquaſ-
ſabitur: ſuper quem autem ceciderit,
comminuet illum. * Et quærebant prin- 19
cipes ſacerdotum, & Scribæ mittere in
illum manus illa hora: & timuerunt
populum: cognouerunt enim quòd ad
ipſos dixerit ſimilitudinem hanc.

docet de tributo,

* [b] Et obſeruantes miſerunt inſidia- 20
tores, qui ſe iuſtos ſimularent, vt ca- D
perent eum in ſermone, vt traderent
illum principatui, & poteſtati præſidis.
* Et interrogauerunt eum, dicentes: 21
Magiſter, ſcimus quia recte dicis, &
doces: & non accipis perſonam, ſed
viam Dei in veritate doces: * licet no- 22
bis tributum dare Cæſari, an non?
* Conſiderans autem dolum illorum, 23
dixit ad eos: Quid me tentatis? * Oſten- 24
dite mihi denarium: Cuius habet ima-
ginem, & inſcriptionem? Reſponden-
tes dixerunt ei: Cæſaris. * Et ait illis: 25
[c] Reddite ergo quæ ſunt Cæſaris, Cæ-
ſari: & quæ ſunt Dei, Deo. * Et non 26
potuerunt verbum eius reprehendere
coram plebe: & mirati in reſponſo E
eius, tacuerunt.

reſurrectione mortuorum,

* [d] Acceſſerunt autem quidam Sad- 27
ducæorum, qui negant eſſe reſurrectio-
nem, & interrogauerunt eum, * dicen- 28
tes: Magiſter, Moyſes ſcripſit nobis:
[e] Si frater alicuius mortuus fuerit ha-
bens vxorem, & hic ſine liberis fuerit,
vt accipiat eam frater eius vxorem, &
ſuſcitet ſemen fratri ſuo: * ſeptem 29
ergo fratres erant: & primus accepit
vxorem, & mortuus eſt ſine filijs. * Et 30
ſequens accepit illam, & ipſe mortuus
eſt ſine filio. * Et tertius accepit illam. 31
Similiter & omnes ſeptem, & non re-

32 liquerunt ſemen, & mortui ſunt. * No-
uiſſime omnium mortua eſt & mulier.
33 * In reſurrectione ergo, cuius eorum
erit vxor? ſiquidem ſeptem habue-
34 runt eam vxorem. * Et ait illis Ieſus:
F Filij huius ſæculi nubunt, & tradun-
35 tur ad nuptias: * illi vero, qui digni
habebuntur ſæculo illo, & reſurrectione
ex mortuis, neque nubent, neque du-
36 cent vxores: * neque enim vltra mori
poterunt: æquales enim Angelis ſunt,
& filij ſunt Dei: cum ſint filij reſur-
37 rectionis. * Quia vero reſurgant mor-
tui, & Moyſes oſtendit ſecus rubum,
[f] ſicut dicit Dominum, Deum Abra-
ham, & Deum Iſaac, & Deum Iacob.
38 * Deus autem non eſt mortuorum, ſed
39 viuorum: omnes enim viuunt ei. * Re-
ſpondentes autem quidam Scribarum,
40 dixerunt ei: Magiſter, bene dixiſti. * Et
amplius non audebant eum quidquam
interrogare.

41 * Dixit autem ad illos: Quomodo filio Dauid;
dicunt Chriſtum, filium eſſe Dauid?
42 * & ipſe Dauid dicit in libro Pſalmo-
G rum: [g] Dixit Dominus Domino meo,
43 ſede a dextris meis, * donec ponam
inimicos tuos, ſcabellum pedum tuo-
44 rum? * Dauid ergo Dominum illum
vocat: & quomodo filius eius eſt?

45 * Audiente autem omni populo, dixit attendendum a Scribis,
46 diſcipulis ſuis: * [h] Attendite a Scribis,
qui volunt ambulare in ſtolis, & amant
ſalutationes in foro, & primas cathe-
dras in ſynagogis, & primos diſcu-
47 bitus in conuiuijs: * qui deuorant
domos viduarum, ſimulantes longam
orationem. Hi accipient damnationem
maiorem.

21

1 A REſpiciens [i] autem vidit eos, qui viduæ duo minuta.
mittebant munera ſua in gazophyla-
2 cium, diuites. * Vidit autem & quan-
dam viduam pauperculam mittentem
3 æra minuta duo. * Et dixit: Vere dico
vobis, quia vidua hæc pauper, plus
4 quàm omnes miſit. * Nam omnes hi
ex abundanti ſibi miſerunt in munera
Dei: hæc autem ex eo, quod deeſt illi,
omnem victum ſuum, quem habuit,
miſit.

5 * [k] Et quibuſdam dicentibus de tem- γ) Finis magiſterij priuati:
plo quòd bonis lapidibus, & donis or-

---

[a] Pſ. 117. c. 22. Act. 4. b. 11. Rom. 9. g. 33. 1. Pet. 2. b. 7. Iſa. 28. d. 16. — [b] Mat. 22. b. 15. Mar. 12. a. 13. — [c] Rom. 13. b. 7. — [d] Mat. 22. c. 23. Mar. 12. b. 18. — [e] Deut. 25. a. 5. — [f] Exo. 3. b. 6. — [g] Mat. 22. d. 44. Mar. 12. d. 36. Pſ. 109. a. 1. — [h] Mat. 23. a. 6. Mar. 12. d. 38. Sup. 11. f. 43. — [i] Mar. 12. d. 41. — [k] Mat. 24. a. 1. Mar. 13. a. 1.

interrogantibus prædicit

natum eſſet, dixit: * Hæc, quæ videtis, 6
venient dies, in quibus [a] non relinque- B
tur lapis ſuper lapidem, qui non de-
ſtruatur. * Interrogauerunt autem il- 7
lum, dicentes: Præceptor, quando hæc
erunt, & quod ſignum cum fieri in-
cipient?

ſigna aduentus ſui,

* Qui dixit: Videte ne ſeducamini: 8
multi enim venient in nomine meo,
dicentes quia ego ſum: & tempus ap-
propinquauit: nolite ergo ire poſt eos.
* Cum autem audieritis prælia, & ſedi- 9
tiones, nolite terreri: oportet primum
hæc fieri, ſed nondum ſtatim finis. C
* Tunc dicebat illis: Surget gens con- 10
tra gentem, & regnum aduerſus re-
gnum. * Et terræmotus magni erunt 11
per loca, & peſtilentiæ, & fames, ter-
roresq. de cælo, & ſigna magna erunt.
* Sed ante hæc omnia inijcient vobis 12
manus ſuas, & perſequentur tradentes
in ſynagogas, & cuſtodias, trahentes
ad reges, & præſides propter nomen
meum: * continget autem vobis in 13
teſtimonium. * Ponite ergo in cordi- 14
bus veſtris non præmeditari quemad-
modum reſpondeatis. * ego enim dabo 15
vobis os, & ſapientiam, cui non pote- D
runt reſiſtere, & contradicere omnes
aduerſarij veſtri. * Trademini autem 16
a parentibus, & fratribus, & cognatis,
& amicis, & morte afficient ex vobis:
* & eritis odio omnibus propter no- 17
men meum: * & capillus de capite 18
veſtro non peribit. * In patientia veſtra 19
poſſidebitis animas veſtras.

excidium Ieruſalem

* [b] Cum autem videritis circumdari 20
ab exercitu Ieruſalem, tunc ſcitote quia
appropinquauit deſolatio eius: * tunc 21
qui in Iudæa ſunt, fugiant ad montes:
& qui in medio eius, diſcedant: &
qui in regionibus, non intrent in eam.
* quia dies vltionis hi ſunt, vt imple- 22
antur omnia, quæ ſcripta ſunt. * Væ 23
autem prægnantibus, & nutrientibus E
in illis diebus. erit enim preſſura ma-
gna ſuper terram, & ira populo huic.
* Et cadent in ore gladij: & captiui 24
ducentur in omnes Gentes. & Ieru-
ſalem calcabitur a Gentibus: donec
impleantur tempora nationum.

& finem mundi,

* [c] Et erunt ſigna in ſole, & luna, 25
& ſtellis, & in terris preſſura Gentium
præ confuſione ſonitus maris, & flu-
26 ctuum: * areſcentibus hominibus præ
timore, & expectatione, quæ ſuper-
uenient vniuerſo orbi: nam virtutes
27 cælorum mouebuntur: * & tunc vi-
F debunt filium hominis venientem in
nube cum poteſtate magna, & maie-
28 ſtate. * His autem fieri incipientibus,
reſpicite, & leuate capita veſtra: [d] quo-
niam appropinquat redemptio veſtra.
29 * Et dixit illis ſimilitudinem: Videte
30 ficulneam, & omnes arbores: * cum
producunt iam ex ſe fructum, ſcitis
31 quoniam prope eſt æſtas. * Ita & vos
cum videritis hæc fieri, ſcitote quo-
32 niam prope eſt regnum Dei. * Amen
dico vobis, quia non præteribit gene-
33 ratio hæc, donec omnia fiant. * Cæ-
lum, & terra tranſibunt: verba autem
mea non tranſibunt.

commendans vigilantiam,

34 * Attendite autem vobis, ne forte
G grauentur corda veſtra in crapula, &
ebrietate, & curis huius vitæ: & ſu-
perueniat in vos repentina dies illa:
35 * tamquam laqueus enim ſuperueniet
in omnes, qui ſedent ſuper faciem om-
36 nis terræ. * Vigilate itaque, omni tem-
pore orantes, vt digni habeamini fu-
gere iſta omnia, quæ futura ſunt, &
ſtare ante Filium hominis.

in monte Olíueti.

37 * Erat autem diebus docens in tem-
plo: noctibus vero exiens, morabatur
38 in monte, qui vocatur Olíueti. * Et
omnis populus manicabat ad eum in
templo audire eum.

2. Sacerdotium vel paſſio.

a) Ieſus inter diſcipulos.

22
1 APpropinquabat [e] autem dies feſtus
A
2 Azymorum, qui dicitur Paſcha: * &

α) Proditio Iudæ:

quærebant principes ſacerdotum, &
Scribæ, quomodo Ieſum interficerent:
timebant vero plebem.

cum hoſtibus paciſcitur.

3 * [f] Intrauit autem ſatanas in Iudam,
qui cognominabatur Iſcariotes, vnum
4 de duodecim. * & abijt, & locutus eſt
cum principibus ſacerdotum, & magi-
ſtratibus, quemadmodum illum tra-
5 deret eis. * Et gauiſi ſunt, & pacti ſunt
6 pecuniam illi dare. * Et ſpopondit. Et
quærebat opportunitatem vt traderet
illum ſine turbis.

β) Cœna Domini:

7 * Venit autem dies Azymorum, in
8 qua neceſſe erat occidi paſcha. * Et

[a] Sup. 19. g. 44. — [b] Mat. 24. b. 15. Mar. 13. b. 14. Dan. 9. g. 27. — [c] Mat. 24. c. 29. Mar. 13. c. 24. Iſa. 13. b. 10. Ezech. 32. b. 7. Ioel 3. c. 15. — [d] Rom. 8. d. 23. — [e] Mat. 26. a. 2. Mar. 14. a. 1. — [f] Mat. 26. b. 14. Mar. 14. b. 10.

apparatur
mifit Petrum, & Ioannem, dicens: Eun-
tes parate nobis pafcha, vt manduce-
mus. * At illi dixerunt: Vbi vis pare- 9
mus? * Et dixit ad eos: Ecce introe- 10
untibus vobis in ciuitatem, occurret
vobis homo quidam amphoram aquæ B
portans: fequimini eum in domum, in
quam intrat, * & dicetis patrifamilias 11
domus: Dicit tibi Magifter: Vbi eft
diuerforium, vbi pafcha cum difcipulis
meis manducem? * Et ipfe oftendet 12
vobis cœnaculum magnum ftratum,
& ibi parate. * Euntes autem inuene- 13
runt ficut dixit illis, & parauerunt
pafcha.

ac fit pa-fchalis
*[a]Et cum facta effet hora, difcu- 14
buit, & duodecim Apoftoli cum eo.
* & ait illis: Defiderio defideraui hoc 15
pafcha manducare vobifcum, ante-
quam patiar. * Dico enim vobis, quia 16
ex hoc non manducabo illud, donec
impleatur in regno Dei. * Et accepto 17
calice gratias egit, & dixit: Accipite,
& diuidite inter vos. * dico enim vo- 18
bis quòd non bibam de generatione

& euchari-ftica,
vitis, donec regnum Dei veniat. * [b]Et 19
accepto pane gratias egit, & fregit, &
dedit eis, dicens: Hoc eft corpus meum, C
quod pro vobis datur: hoc facite in
meam commemorationem. * Similiter 20
& calicem, poftquam cœnauit, dicens:
Hic eft calix nouum teftamentum in
fanguine meo, qui pro vobis fundetur.
* [c]Verumtamen ecce manus tradentis 21
me, mecum eft in menfa. * Et qui- 22
dem Filius hominis, [d]fecundum quod
definitum eft, vadit: verumtamen væ
homini illi, per quem tradetur. * Et 23
ipfi cœperunt quærere inter fe, quis
effet ex eis, qui hoc facturus effet.

in qua con-tendentes docentur,
* Facta eft autem & contentio inter 24
eos, quis eorum videretur effe maior.
* Dixit autem eis: [e]Reges Gentium 25
dominantur eorum: & qui poteftatem
habent fuper eos, benefici vocantur.
* Vos autem non fic: fed qui maior 26
eft in vobis, fiat ficut minor: & qui
præceffor eft, ficut miniftrator. * Nam 27
quis maior eft, qui recumbit, an qui
miniftrat? nonne qui recumbit? Ego
autem in medio veftrum fum, ficut
qui miniftrat: * vos autem eftis, qui 28
permanfiftis mecum in tentationibus
29 meis: * Et ego difpono vobis ficut
difpofuit mihi Pater meus regnum,
30 * vt edatis, & bibatis fuper menfam
meam in regno meo: & fedeatis fu-
per thronos iudicantes duodecim tri-
bus Ifrael.

Simonis fides & negatio prænuntiatur.
31 * Ait autem Dominus: Simon, Si-
mon, ecce fatanas expetiuit vos vt cri-
32 braret ficut triticum: * ego autem
D rogaui pro te vt non deficiat fides tua:
& tu aliquando conuerfus confirma
33 fratres tuos. * Qui dixit ei: Domine,
tecum paratus fum & in carcerem, &
34 in mortem ire. * [f]At ille dixit: Dico
tibi Petre, non cantabit hodie gallus,
donec ter abneges noffe me. Et dixit
35 eis: * [g]Quando mifi vos fine facculo,
& pera, & calceamentis, numquid ali-
36 quid defuit vobis? * At illi dixerunt:
Nihil. Dixit ergo eis: Sed nunc qui
habet facculum, tollat fimiliter & pe-
ram: & qui non habet, vendat tuni-
37 cam fuam, & emat gladium. * Dico
enim vobis, quoniam adhuc hoc, quod
fcriptum eft, oportet impleri in me:
[h]Et cum iniquis deputatus eft. Etenim
ea, quæ funt de me, finem habent.
38 * At illi dixerunt: Domine, ecce duo
gladij hic. At ille dixit eis: Satis eft.

γ) Oratio in monte Oliueti:
39 * [i]Et egreffus ibat fecundum con-
fuetudinem in Montem oliuarum. Se-
40 cuti funt autem illum & difcipuli. * Et
E cum perueniffet ad locum, dixit illis: orat Patrem,
41 Orate ne intretis in tentationem. * [k]Et
ipfe auulfus eft ab eis quantum iactus
eft lapidis: & pofitis genibus orabat,
42 * dicens: Pater fi vis, transfer calicem
iftum a me: Verumtamen non mea
43 voluntas, fed tua fiat. * Apparuit au- confortatur ab angelo,
tem illi Angelus de cælo, confortans
eum. Et factus in agonia, prolixius
44 orabat. * Et factus eft fudor eius, ficut
guttæ fanguinis decurrentis in terram.
45 * Et cum furrexiffet ab oratione, & ve-
niffet ad difcipulos fuos, inuenit eos
46 dormientes præ triftitia. * Et ait illis: monet fuos.
Quid dormitis? furgite, orate, ne in-
tretis in tentationem.

b) Iefus ante fynedros:
47 * [l]Adhuc eo loquente ecce turba:
& qui vocabatur Iudas, vnus de duo-

[a] Mat. 26. b. 20. Mar. 14. b. 17. — [b] 1. Cor. 11. d. 24. — [c] Mat. 26. b. 21. Mar. 14. b. 18. Io. 13. c. 21. — [d] Pfal. 40. b. 10. — [e] Mat. 20. c. 25. Mar. 10. f. 42. — [f] Mat. 26. c. 34. Mar. 14. c. 30. — [g] Mat. 10. b. 9. — [h] Ifai. 53. d. 12. — [i] Mat. 26. c. 36. Mar. 14. c. 32. Ioan. 18. a. 1. — [k] Mat. 26. d. 39. Mar. 14. d. 35. — [l] Mat. 26. e. 47. Mar. 14. e. 43. Ioan. 18. a. 3.

comprehenditur,
decim, antecedebat eos: & appropin-
quauit Ieſu vt oſcularetur eum. * Ieſus 48
autem dixit illi: Iuda, oſculo Filium
hominis tradis? * Videntes autem hi, 49
qui circa ipſum erant, quod futurum
erat, dixerunt ei: Domine, ſi percuti-
mus in gladio? * Et percuſſit vnus ex 50
illis ſeruum principis ſacerdotum, & F
amputauit auriculam eius dexteram.
* Reſpondens autem Ieſus, ait: Sinite 51
vſque huc. Et cum tetigiſſet auricu-
lam eius, ſanauit eum. * Dixit au- 52
tem Ieſus ad eos, qui venerant ad ſe,
principes ſacerdotum, & magiſtratus
templi, & ſeniores: Quaſi ad latro-
nem exiſtis cum gladijs, & fuſtibus?
* Cum quotidie vobiſcum fuerim in 53
templo, non extendiſtis manus in me:
ſed hæc eſt hora veſtra, & poteſtas
tenebrarum.

ducitur ad Caipham & negatur,
* [a] Comprehendentes autem eum, 54
duxerunt ad domum principis ſacerdo-
tum: Petrus vero ſequebatur a longe.
* [b] Accenſo autem igne in medio atrij, 55
& circumſedentibus illis, erat Petrus
in medio eorum. * Quem cum vidiſſet 56
ancilla quædam ſedentem ad lumen,
& eum fuiſſet intuita, dixit: Et hic
cum illo erat. * At ille negauit eum, 57
dicens: Mulier, non noui illum. * Et 58
poſt puſillum alius videns eum, dixit:
Et tu de illis es. Petrus vero ait: O
homo, non ſum. * [c] Et interuallo facto 59
quaſi horæ vnius, alius quidam affir-
mabat, dicens: Vere & hic cum illo G
erat: nam & Galilæus eſt. * Et ait 60
Petrus: Homo, neſcio quid dicis. Et
continuo adhuc illo loquente cantauit
gallus. * Et conuerſus Dominus re- 61
ſpexit Petrum. Et recordatus eſt Pe-
trus verbi Domini, ſicut dixerat: [d] Quia
prius quàm gallus cantet, ter me ne-
gabis. * Et egreſſus foras Petrus fleuit 62
amare.

illuditur,
* Et viri, qui tenebant illum, illu- 63
debant ei, cædentes. * Et velauerunt 64
eum, & percutiebant faciem eius: &
interrogabant eum, dicentes: Prophe-
tiza, quis eſt, qui te percuſſit? * Et 65
alia multa blaſphemantes dicebant in
eum.

condemnatur mane.
* [e] Et vt factus eſt dies, conuenerunt 66
ſeniores plebis, & principes ſacerdo-
tum, & Scribæ, & duxerunt illum in
concilium ſuum, dicentes: Si tu es
67 Chriſtus, dic nobis. * Et ait illis: Si
68 vobis dixero, non credetis mihi: * ſi
autem & interrogauero, non reſpon-
69 debitis mihi, neque dimittetis. * Ex
hoc autem erit Filius hominis ſedens
70 a dextris virtutis Dei. * Dixerunt au-
tem omnes: Tu ergo es Filius Dei?
Qui ait: Vos dicitis, quia ego ſum.
71 * At illi dixerunt: Quid adhuc deſide-
23 ramus teſtimonium? ipſi enim audi-
1 A uimus de ore eius. ET ſurgens omnis
multitudo eorum, duxerunt illum ad
Pilatum.

c) Ieſus ante præſidem. α) Inquiſitio prior.
2 * Cœperunt autem illum accuſare,
dicentes: Hunc inuenimus ſubuerten-
tem gentem noſtram, [f] & prohibentem
tributa dare Cæſari, & dicentem ſe
3 Chriſtum regem eſſe. * [g] Pilatus au-
tem interrogauit eum, dicens: Tu es
rex Iudæorum? At ille reſpondens ait:
4 Tu dicis. * Ait autem Pilatus ad prin-
cipes ſacerdotum, & turbas: Nihil in-
5 uenio cauſæ in hoc homine. * At illi
inualeſcebant, dicentes: Commouet po-
pulum docens per vniuerſam Iudæam,
6 incipiens a Galilæa vſque huc. * Pila-
tus autem audiens Galilæam, interro-
7 gauit ſi homo Galilæus eſſet. * Et vt
cognouit quòd de Herodis poteſtate
eſſet, remiſit eum ad Herodem, qui &
ipſe Ieroſolymis erat illis diebus.

β) Illuſio Herodis.
8 * Herodes autem viſo Ieſu, gauiſus
B eſt valde. erat enim cupiens ex multo
tempore videre eum, eo quòd audie-
rat multa de eo, & ſperabat ſignum
9 aliquod videre ab eo fieri. * Interro-
gabat autem eum multis ſermonibus.
10 At ipſe nihil illi reſpondebat. * Stabant
autem principes ſacerdotum, & Scribæ
11 conſtanter accuſantes eum. * Spreuit
autem illum Herodes cum exercitu ſuo:
& illuſit indutum veſte alba, & remiſit
12 ad Pilatum. * Et facti ſunt amici He-
rodes & Pilatus in ipſa die: nam antea
inimici erant ad inuicem.

γ) Inquiſitio altera.
13 * Pilatus autem conuocatis princi-
pibus ſacerdotum, & magiſtratibus, &

---

[a] Mat. 26. f. 57. Mar. 14. f. 53. Ioan. 18. d. 24. — [b] Matt. 26. g. 69. Mar. 14. g. 66. Io. 18. e. 25. — [c] Io. 18. e. 26. — [d] Mat. 26. c. 34. Mar. 14. c. 30. Ioan. 13. d. 38. — [e] Matt. 27. a. 1. Mar. 15. a. 1. Ioan. 18. e. 28. — [f] Mat. 22. b. 21. Mar. 12. b. 17. — [g] Mat. 27. b. 11. Mar. 15. a. 2. Ioan. 18. f. 33.

plebe, * dixit ad illos: Obtuliſtis mihi 14
hunc hominem, quaſi auertentem po-
pulum, & ecce ego coram vobis inter-
rogans, [a] nullam cauſam inueni in ho-
mine iſto ex his, in quibus eum ac-
cuſatis. * Sed neque Herodes: nam 15
remiſi vos ad illum, & ecce nihil di- C
gnum morte actum eſt ei. * Emendatum 16
ergo illum dimittam. * Neceſſe autem 17
habebat dimittere eis per diem feſtum,
vnum. * Exclamauit autem ſimul vni- 18
uerſa turba, dicens: Tolle hunc, &
dimitte nobis Barabbam, * qui erat 19
propter ſeditionem quandam factam in
ciuitate & homicidium, miſſus in car-
cerem. * Iterum autem Pilatus locutus 20
eſt ad eos, volens dimittere Ieſum.
* At illi ſucclamabant, dicentes: Cru- 21
cifige, crucifige eum. * Ille autem ter- 22
tio dixit ad illos: [b] Quid enim mali
fecit iſte? nullam cauſam mortis in-
uenio in eo: corripiam ergo illum, &
dimittam. * At illi inſtabant vocibus 23
magnis poſtulantes vt crucifigeretur: D
& inualeſcebant voces eorum. * Et Pi- 24
latus adiudicauit fieri petitionem eo-
rum. * Dimiſit autem illis eum, qui 25
propter homicidium, & ſeditionem miſ-
ſus fuerat in carcerem, quem petebant,
Ieſum vero tradidit voluntati eorum.

...ſus cum ...ruce. * [c] Et cum ducerent eum, apprehen- 26
derunt Simonem quendam Cyrenen-
...aiulans ...cem: ſem venientem de villa: & impoſuerunt
illi crucem portare poſt Ieſum.
...lieres ...uitur. * Sequebatur autem illum multa 27
turba populi, & mulierum: quæ plan-
gebant, & lamentabantur eum. * Con- 28
uerſus autem ad illas Ieſus, dixit: Fi-
liæ Ieruſalem, nolite flere ſuper me,
ſed ſuper vos ipſas flete, & ſuper filios
veſtros. * Quoniam ecce venient dies, 29
in quibus dicent: Beatæ ſteriles, &
ventres, qui non genuerunt, & vbera,
quæ non lactauerunt. * Tunc incipient 30
dicere montibus: [d] Cadite ſuper nos. E
& collibus: Operite nos. * Quia ſi in 31
viridi ligno hæc faciunt, in arido quid
fiet?

...ndens ...uce: * Ducebantur autem & alij duo ne- 32
quam cum eo, vt interficerentur. * [e] Et 33
poſtquam venerunt in locum, qui vo-
catur Caluariæ, ibi crucifixerunt eum:
& latrones, vnum a dextris, & alterum
34 a ſiniſtris. * Ieſus autem dicebat: Pa-
ter, dimitte illis: non enim ſciunt quid
faciunt.
Diuidentes vero veſtimenta eius, illuditur a plurimis,
35 miſerunt ſortes. * Et ſtabat populus
ſpectans, & deridebant eum principes
cum eis, dicentes: Alios ſaluos fecit,
ſe ſaluum faciat, ſi hic eſt Chriſtus
36 Dei electus. * Illudebant autem ei &
milites accedentes, & acetum offeren-
37 tes ei, * & dicentes: Si tu es rex Iudæ-
38 orum, ſaluum te fac. * Erat autem &
F ſuperſcriptio ſcripta ſuper eum litteris
Græcis, & Latinis, & Hebraicis: Hic
eſt rex Iudæorum.
39 * Vnus autem de his, qui pende- adoratur a latrone,
bant, latronibus, blaſphemabat eum,
dicens: Si tu es Chriſtus, ſaluum fac
40 temetipſum, & nos. * Reſpondens au-
tem alter increpabat eum, dicens: Ne-
que tu times Deum, quòd in eadem
41 damnatione es. * Et nos quidem iuſte,
nam digna factis recipimus: hic vero
42 nihil mali geſſit. * Et dicebat ad Ie-
ſum: Domine, memento mei, cum ve-
43 neris in regnum tuum. * Et dixit illi
Ieſus: Amen dico tibi: Hodie mecum
eris in paradiſo.
44 * Erat autem fere hora ſexta, & te- glorificatur moriens
nebræ factæ ſunt in vniuerſam terram
45 vſque in horam nonam. * Et obſcu-
ratus eſt ſol: & velum templi ſciſſum
46 eſt medium. * Et clamans voce ma-
gna Ieſus ait: [f] Pater, in manus tuas
commendo ſpiritum meum. Et hæc
dicens, expirauit.
47 * Videns autem Centurio quod fa- atque mortuus.
G ctum fuerat, glorificauit Deum, dicens:
48 Vere hic homo iuſtus erat. * Et om-
nis turba eorum, qui ſimul aderant ad
ſpectaculum iſtud, & videbant quæ fie-
bant, percutientes pectora ſua reuer-
49 tebantur. * Stabant autem omnes noti
eius a longe: & mulieres, quæ ſecutæ
eum erant a Galilæa hæc videntes.

50 * [g] Et ecce vir nomine Ioſeph, qui e) Ieſus in monumento.
51 erat decurio, vir bonus, & iuſtus: * hic
non conſenſerat conſilio, & actibus eo-
rum, ab Arimathæa ciuitate Iudææ, qui
52 expectabat & ipſe regnum Dei. * hic

---

[a] Io. 18. g. 38. & 19. a. 4. — [b] Mat. 27. c. 23. Mar. 15. b. 14. — [c] Mat. 27. d. 32. Mar. 15. b. 21. — [d] Iſai. 2. d. 19. Oſee 10. c. 8. Apoc. 6. d. 16. — [e] Mat. 27. d. 33. Mar. 15. b. 22. Ioan. 19. c. 17. — [f] Pſal. 30. a. 6. — [g] Mat. 27. g. 57. Mar. 15. d. 43. Ioan. 19. g. 38.

acceſſit ad Pilatum, & petijt corpus
Ieſu: * & depoſitum inuoluit ſindone, 53
& poſuit eum in monumento exciſo,
in quo nondum quiſquam poſitus fu-
erat. * Et dies erat paraſceues, & ſab- 54
batum illuceſcebat. * Subſecutæ autem 55
mulieres, quæ cum eo venerant de Gali-
læa, viderunt monumentum, & quem-
admodum poſitum erat corpus eius.
* Et reuertentes parauerunt aromata, 56
& vnguenta: & ſabbato quidem ſilue-
runt ſecundum mandatum.

3. Imperium Domini.

24

α) Mulieres nunciantes:

VNa [a] autem ſabbati valde diluculo 1
venerunt ad monumentum, portantes, A
quæ parauerant, aromata: * & inuene- 2
runt lapidem reuolutum a monumento.
* Et ingreſſæ non inuenerunt corpus 3
Domini Ieſu.

ab angelis mittuntur

* Et factum eſt, dum mente con- 4
ſternatæ eſſent de iſto, ecce duo viri
ſteterunt ſecus illas in veſte fulgenti.
* Cum timerent autem, & declinarent 5
vultum in terram, dixerunt ad illas:
Quid quæritis viuentem cum mortuis?
* non eſt hic, ſed ſurrexit: recordamini 6
qualiter locutus eſt vobis, cum adhuc
in Galilæa eſſet, * dicens: [b] Quia opor- 7
tet filium hominis tradi in manus ho-
minum peccatorum, & crucifigi, & die
tertia reſurgere. * Et recordatæ ſunt 8
verborum eius.

ad non credentes,

* Et regreſſæ a monumento nuncia- 9
uerunt hæc omnia illis vndecim, & ce-
teris omnibus. * Erat autem Maria 10
Magdalene, & Ioanna, & Maria Iacobi, B
& ceteræ, quæ cum eis erant, quæ di-
cebant ad Apoſtolos hæc. * Et viſa ſunt 11
ante illos, ſicut deliramentum verba
iſta: & non crediderunt illis.

Petrus mirans.

* Petrus autem ſurgens cucurrit ad 12
monumentum: & procumbens vidit
linteamina ſola poſita, & abijt ſecum
mirans quod factum fuerat.

β) Dominus apparens:

* [c] Et ecce duo ex illis ibant ipſa die 13
in caſtellum, quod erat in ſpatio ſta-
diorum ſexaginta ab Ieruſalem, nomine
Emmaus. * & ipſi loquebantur ad in- 14
uicem de his omnibus, quæ acciderant.
* Et factum eſt, dum fabularentur, & 15
ſecum quærerent: & ipſe Ieſus appro-
pinquans ibat cum illis: * oculi autem 16
illorum tenebantur ne eum agnoſce- duobus e… tibus Emmau
17 rent. * Et ait ad illos: Qui ſunt hi
C ſermones, quos confertis ad inuicem
18 ambulantes, & eſtis triſtes? * Et re-
ſpondens vnus, cui nomen Cleophas,
dixit ei: Tu ſolus peregrinus es in
Ieruſalem, & non cognouiſti quæ facta
19 ſunt in illa his diebus? * Quibus ille
dixit: Quæ? Et dixerunt: De Ieſu Na-
zareno, qui fuit vir propheta, potens
in opere, & ſermone coram Deo, &
20 omni populo: * Et quomodo eum tra-
diderunt ſummi ſacerdotes, & prin-
cipes noſtri in damnationem mortis,
21 & crucifixerunt eum. * nos autem ſpe-
rabamus quia ipſe eſſet redempturus
Iſrael: & nunc ſuper hæc omnia, tertia
dies eſt hodie quòd hæc facta ſunt.
22 * Sed & mulieres quædam ex noſtris
D terruerunt nos, quæ ante lucem fue-
23 runt ad monumentum, * &, non in-
uento corpore eius, venerunt, dicentes
ſe etiam viſionem angelorum vidiſſe,
24 qui dicunt eum viuere. * Et abierunt
quidam ex noſtris ad monumentum:
& ita inuenerunt ſicut mulieres dixe-
25 runt, ipſum vero non inuenerunt. * Et
ipſe dixit ad eos: O ſtulti, & tardi corde
ad credendum in omnibus, quæ locuti
26 ſunt Prophetæ! * Nonne hæc oportuit
pati Chriſtum, & ita intrare in gloriam
27 ſuam? * Et incipiens a Moyſe, & om-
nibus Prophetis, interpretabatur illis in
omnibus ſcripturis, quæ de ipſo erant.
28 * Et appropinquauerunt caſtello quo
29 ibant: & ipſe ſe finxit longius ire. * Et
E coegerunt illum, dicentes: Mane no-
biſcum, quoniam adueſperaſcit, & in-
clinata eſt iam dies. Et intrauit cum
30 illis. * Et factum eſt, dum recumberet
cum eis, accepit panem, & benedixit,
31 ac fregit, & porrigebat illis. * Et aperti
ſunt oculi eorum, & cognouerunt eum:
32 & ipſe euanuit ex oculis eorum. * Et
dixerunt ad inuicem: Nonne cor no-
ſtrum ardens erat in nobis dum loque-
retur in via, & aperiret nobis Scriptu-
33 ras? * Et ſurgentes eadem hora regreſſi
ſunt in Ieruſalem: & inuenerunt con-
gregatos vndecim, & eos, qui cum il-
34 lis erant, * dicentes: Quòd ſurrexit
35 Dominus vere, & apparuit Simoni. * Et
ipſi narrabant quæ geſta erant in via:
& quomodo cognouerunt eum in fra-
ctione panis.

[a] Mat. 28. a. 1. Mar. 16. a. 2. Ioan. 20. a. 1. — [b] Mat. 17. c. 21. Mar. 9. e. 30. Sup. 9. b. 22. — [c] Mar. 16. b. 12.

congregatis in Ierusalem,

* [a]Dum autem hæc loquuntur, ste- 36
tit Iesus in medio eorum, & dicit eis:
Pax vobis: ego sum, nolite timere.
* Conturbati vero, & conterriti, existi- 37
mabant se spiritum videre. * Et dixit 38
eis: Quid turbati estis, & cogitationes F
ascendunt in corda vestra? * Videte 39
manus meas, & pedes, quia ego ipse
sum: palpate, & videte: quia spiritus
carnem, & ossa non habet, sicut me
videtis habere. * Et cum hoc dixisset, 40
ostendit eis manus, & pedes. * Adhuc 41
autem illis non credentibus, & miran-
tibus præ gaudio, dixit: Habetis hic
aliquid, quod manducetur? * At illi 42
obtulerunt ei partem piscis assi, & fa-
uum mellis. * Et cum manducasset 43
coram eis, sumens reliquias dedit eis.

verba eius.

* Et dixit ad eos: Hæc sunt verba, 44
quæ locutus sum ad vos, cum adhuc
essem vobiscum, quoniam necesse est
impleri omnia, quæ scripta sunt in lege
Moysi, & Prophetis, & Psalmis de me.
45 * Tunc aperuit illis sensum vt intelli-
46 gerent Scripturas. * & dixit eis: [b]Quo-
G niam sic scriptum est, & sic oportebat
Christum pati, & resurgere a mortuis
47 tertia die: * & prædicari in nomine
eius pœnitentiam, & remissionem pec-
catorum in omnes gentes, incipien-
48 tibus ab Ierosolyma. * [c]Vos autem
49 testes estis horum. * [d]Et ego mitto
promissum Patris mei in vos. vos au-
tem sedete in ciuitate, quoadusque
induamini virtute ex alto.

γ) Dominus ascendens.

50 * Eduxit autem eos foras in Betha-
niam: & eleuatis manibus suis bene-
51 dixit eis. * [e]Et factum est, dum bene-
diceret illis, recessit ab eis, & ferebatur
52 in cælum. * Et ipsi adorantes regressi
sunt in Ierusalem cum gaudio magno:
53 * & erant semper in templo, laudantes,
& benedicentes Deum. Amen.

---

[a] Mar. 16. c. 14. Ioan. 20. c. 19. — [b] Psal. 18. a. 6. — [c] Act. 1. b. 8. — [d] Ioan. 14. d. 26. — [e] Act. 1. b. 9. Mat. 16. d. 19.

SANCTVM IESV CHRISTI
EVANGELIVM
SECVNDVM IOANNEM.

Prologus Euangelij.

Verbum æternum,

IN principio erat verbum, 1 I
& verbum erat apud De- A
um, & Deus erat verbum.
* Hoc erat in principio 2
apud Deum. * Omnia per 3
ipſum facta ſunt: & ſine ipſo factum
eſt nihil, quod factum eſt, * in ipſo 4
vita erat, & vita erat lux hominum:
* & lux in tenebris lucet, & tenebræ 5
eam non comprehenderunt. * [a]Fuit 6
homo miſſus a Deo, cui nomen erat
Ioannes. * Hic venit in teſtimonium 7
vt teſtimonium perhiberet de lumine,
vt omnes crederent per illum. * non 8
erat ille lux, ſed vt teſtimonium per-
hiberet de lumine. * [b]Erat lux vera, 9
quæ illuminat omnem hominem ve-
nientem in hunc mundum. * in mundo 10
erat, [c]& mundus per ipſum factus eſt, B
& mundus eum non cognouit. * In 11
propria venit, & ſui eum non recepe-
runt. * quotquot autem receperunt 12
eum, dedit eis poteſtatem filios Dei
fieri, his, qui credunt in nomine eius:
* qui non ex ſanguinibus, neque ex 13
voluntate carnis, neque ex voluntate
viri, ſed ex Deo nati ſunt. * [d]Et ver- 14
bum caro factum eſt, & habitauit in
nobis: & vidimus gloriam eius, glo-
riam quaſi vnigeniti a patre plenum
gratiæ, & veritatis. * Ioannes teſtimo- 15
nium perhibet de ipſo, & clamat di-
cens: Hic erat, quem dixi: Qui poſt
me venturus eſt, ante me factus eſt:
quia prior me erat. * Et de plenitu- 16
dine eius nos omnes accepimus, & gra-
tiam pro gratia. * quia lex per Moyſen 17
data eſt, gratia, & veritas per Ieſum C
Chriſtum facta eſt. * [e]Deum nemo vi- 18
dit vmquam: vnigenitus filius, qui eſt
in ſinu patris, ipſe enarrauit.

vita & lux vera,

caro factum

dedit gratiam pro gratia.

19 * Et hoc eſt teſtimonium Ioannis,
quando miſerunt Iudæi ab Ieroſolymis
ſacerdotes & Leuitas ad eum vt inter-
20 rogarent eum: Tu quis es? * Et con-
feſſus eſt, & non negauit: & confeſſus
21 eſt: Quia non ſum ego Chriſtus. * Et
interrogauerunt eum: Quid ergo? Elias
es tu? Et dixit: Non ſum. Propheta
22 es tu? Et reſpondit: Non. * Dixerunt
ergo ei: Quis es vt reſponſum demus
his, qui miſerunt nos? quid dicis de
23 teipſo? * Ait: [f]Ego vox clamantis in
deſerto: Dirigite viam Domini, ſicut
24 dixit Iſaias propheta. * Et qui miſſi
25 fuerant, erant ex Phariſæis. * Et inter-
D rogauerunt eum, & dixerunt ei: Quid
ergo baptizas, ſi tu non es Chriſtus,
26 neque Elias, neque Propheta? * Re-
ſpondit eis Ioannes, dicens: [g]Ego ba-
ptizo in aqua: medius autem veſtrum
27 ſtetit, quem vos neſcitis. * Ipſe eſt,
qui poſt me venturus eſt, qui ante me
factus eſt: cuius ego non ſum dignus
vt ſoluam eius corigiam calceamenti.
28 * Hæc in Bethania facta ſunt trans Ior-
danem, vbi erat Ioannes baptizans.
29 * Altera die vidit Ioannes Ieſum ve-
nientem ad ſe, & ait: Ecce agnus Dei,
30 ecce qui tollit peccatum mundi. * Hic
eſt, de quo dixi: Poſt me venit vir,
qui ante me factus eſt: quia prior me
31 erat. * & ego neſciebam eum, ſed vt
manifeſtetur in Iſrael, propterea veni
32 ego in aqua baptizans. * Et teſtimo-
nium perhibuit Ioannes, dicens: [h]Quia
vidi Spiritum deſcendentem quaſi co-
lumbam de cælo, & manſit ſuper eum.
33 * Et ego neſciebam eum: ſed qui miſit
E me baptizare in aqua, ille mihi dixit:
Super quem videris Spiritum deſcen-
dentem, & manentem ſuper eum, hic

Vita publica

I. Ma...ſterii Domi...

a) Ad I. ſcha...

a) Præ... ſoris teſtimo...

primu...

ſecund...

[a] Matt. 3. a. 1. Marc. 1. a. 2. — [b] Inf. 3. c. 19. — [c] Heb. 11. a. 3.. — [d] Mat. 1. c. 16. Luc. 2. a. 7. — [e] 1. Tim. 6. d. 16. 1. Ioan. 4. c. 12. — [f] Iſa. 40. a. 3. Matt. 3. a. 3. Marc. 1. a. 3. Luc. 3. a. 4. — [g] Matt. 3. b. 11. Marc. 1. a. 8. Luc. 3. d. 16. Act. 1. a. 5. & 2. a. 2. & 11. b. 16. & 19. a. 4. — [h] Matt. 3. d. 16. Marc. 1. b. 10. Luc. 3. e. 22.

eſt, qui baptizat in Spiritu ſancto. * Et 34
ego vidi: & teſtimonium perhibui quia
hic eſt Filius Dei.
tertium. * Altera die iterum ſtabat Ioannes, 35
& ex diſcipulis eius duo. * Et reſpi- 36
ciens Ieſum ambulantem, dicit: Ecce
agnus Dei.

) Diſcipulorum vocatio: * Et audierunt eum duo diſcipuli 37
loquentem, & ſecuti ſunt Ieſum. * Con- 38
uerſus autem Ieſus, & videns eos ſe-
Andreæ & Ioannis, quentes ſe, dicit eis: Quid quæritis?
Qui dixerunt ei: Rabbi, (quod dicitur
interpretatum Magiſter) vbi habitas?
* Dicit eis: Venite, & videte. Vene- 39
runt, & viderunt vbi maneret, & apud F
eum manſerunt die illo: hora autem
erat quaſi decima. * Erat autem An- 40
dreas frater Simonis Petri vnus ex duo-
bus, qui audierant a Ioanne, & ſecuti
fuerant eum.
Simonis Petri, * Inuenit hic primum fratrem ſuum 41
Simonem, & dicit ei: Inuenimus Meſ-
ſiam. (quod eſt interpretatum Chriſtus.)
* Et adduxit eum ad Ieſum. Intuitus 42
autem eum Ieſus, dixit: Tu es Simon
filius Iona: tu vocaberis Cephas. quod
interpretatur Petrus.
Philippi Bartholomæi. * In craſtinum voluit exire in Gali- 43
læam, & inuenit Philippum. Et dicit
ei Ieſus: Sequere me. * Erat autem 44
Philippus a Bethſaida, ciuitate Andreæ,
& Petri. * Inuenit Philippus Natha- 45
nael, & dicit ei: Quem ſcripſit [a] Moy- G
ſes in lege, & [b] Prophetæ, inuenimus
Ieſum filium Ioſeph a Nazareth. * Et 46
dixit ei Nathanael: A Nazareth poteſt
aliquid boni eſſe? Dicit ei Philippus:
Veni, & vide. * Vidit Ieſus Nathanael 47
venientem ad ſe, & dicit de eo: Ecce
vere Iſraelita, in quo dolus non eſt.
* Dicit ei Nathanael: Vnde me noſti? 48
Reſpondit Ieſus, & dixit ei: Priuſquam
te Philippus vocaret, cum eſſes ſub
ficu, vidi te. * Reſpondit ei Nathanael, 49
& ait: Rabbi, tu es Filius Dei, tu es
Rex Iſrael. * Reſpondit Ieſus, & dixit ei: 50
Quia dixi tibi: Vidi te ſub ficu, credis:
maius his videbis. * Et dicit ei: Amen, 51
amen dico vobis, videbitis cælum aper-
tum, & Angelos Dei aſcendentes, &
deſcendentes ſupra Filium hominis.

Initium ...orum: ET die tertia nuptiæ factæ ſunt in 2 1
Cana Galilææ: & erat mater Ieſu ibi. A
2 * Vocatus eſt autem & Ieſus, & diſci- Ieſus aquam in vinum conuertit,
3 puli eius ad nuptias. * Et deficiente
vino, dicit mater Ieſu ad eum: Vinum
4 non habent. * Et dicit ei Ieſus: Quid
mihi, & tibi eſt mulier? nondum venit
5 hora mea. * Dicit mater eius mini-
ſtris: Quodcumque dixerit vobis, fa-
6 cite. * Erant autem ibi lapideæ hydriæ
ſex poſitæ ſecundum purificationem
Iudæorum, capientes ſingulæ metretas
7 binas vel ternas. * Dicit eis Ieſus: Im-
plete hydrias aqua. Et impleuerunt
8 eas vſque ad ſummum. * Et dicit eis
Ieſus: Haurite nunc, & ferte architri-
9 clino. Et tulerunt. * Vt autem guſta-
B uit architriclinus aquam vinum factam,
& non ſciebat vnde eſſet, miniſtri au-
tem ſciebant, qui hauſerant aquam:
10 vocat ſponſum architriclinus, * & dicit
ei: Omnis homo primum bonum vi-
num ponit: & cum inebriati fuerint,
tunc id, quod deterius eſt: Tu autem
ſeruaſti bonum vinum vſque adhuc.
11 * Hoc fecit initium ſignorum Ieſus in
Cana Galilææ: & manifeſtauit gloriam
ſuam, & crediderunt in eum diſcipuli
eius.
12 * Poſt hoc deſcendit Capharnaum deſcendit Capharnaum.
C ipſe, & mater eius, & fratres eius, &
diſcipuli eius: & ibi manſerunt non
multis diebus.

13 * Et prope erat Paſcha Iudæorum, b) Ad regreſſum in Galilæam.
14 & aſcendit Ieſus Ieroſolymam: * &
inuenit in templo vendentes boues, &
oues, & columbas, & numularios ſe- α) Paſcha primum:
15 dentes. * Et cum feciſſet quaſi fla-
gellum de funiculis, omnes eiecit de templum purgatur,
templo, oues quoque, & boues, & nu-
mulariorum effudit æs, & menſas ſub-
16 uertit. * Et his, qui columbas vende-
bant, dixit: Auferte iſta hinc, & nolite
facere domum patris mei, domum
17 negotiationis. * Recordati ſunt vero
diſcipuli eius quia ſcriptum eſt: [c] Ze-
18 lus domus tuæ comedit me. * Re-
ſponderunt ergo Iudæi, & dixerunt ei:
Quod ſignum oſtendis nobis quia hæc
19 facis? * Reſpondit Ieſus, & dixit eis:
[d] Soluite templum hoc, & in tribus
20 diebus excitabo illud. * Dixerunt ergo
D Iudæi: Quadraginta & ſex annis ædi-
ficatum eſt templum hoc, & tu in
21 tribus diebus excitabis illud? * Ille

[a] Gen. 49. b. 10. Deut. 18. d. 18. — [b] Iſa. 40. c. 10. & 45. b. 8. Ier. 23. a. 5. Ezec. 34. f. 23. & 37. g. 24. Dan. 9. f. 24. g. 25. — [c] Pſal. 68. b. 10. — [d] Mat. 26. f. 61. & 27. e. 40. Mar. 14. f. 58. & 15. c. 29.

autem dicebat de templo corporis ſui.
*Cum ergo reſurrexiſſet a mortuis, 22
recordati ſunt diſcipuli eius, quia hoc
dicebat, & [a]crediderunt ſcripturæ, &
ſermoni, quem dixit Ieſus.

multi crediderunt,

*Cum autem eſſet Ieroſolymis in 23
paſcha in die feſto, multi crediderunt
in nomine eius, videntes ſigna eius,
quæ faciebat. * Ipſe autem Ieſus non 24
credebat ſemetipſum eis, eo quòd ipſe
noſſet omnes, * & quia opus ei non 25
erat vt quis teſtimonium perhiberet de
homine: ipſe enim ſciebat quid eſſet
in homine.

Nicodemus a Domino docetur.

ERat autem homo ex Phariſæis, 3 1
Nicodemus nomine, princeps Iudæo- A
rum. * Hic venit ad Ieſum nocte, & 2
dixit ei: Rabbi, ſcimus quia a Deo ve-
niſti magiſter, nemo enim poteſt hæc
ſigna facere, quæ tu facis, niſi fuerit
Deus cum eo. * Reſpondit Ieſus, & 3
dixit ei: Amen, amen dico tibi, niſi
quis renatus fuerit denuo, non poteſt
videre regnum Dei. * Dicit ad eum 4
Nicodemus: Quomodo poteſt homo
naſci, cum ſit ſenex? numquid poteſt
in ventrem matris ſuæ iterato introire,
& renaſci? * Reſpondit Ieſus: Amen, 5
amen dico tibi, niſi quis renatus fuerit
ex aqua, & Spiritu ſancto, non poteſt
introire in regnum Dei. * Quod na- 6
tum eſt ex carne, caro eſt: & quod
natum eſt ex ſpiritu, ſpiritus eſt. * Non 7
mireris quia dixi tibi: oportet vos naſci
denuo. * Spiritus vbi vult ſpirat: & 8
vocem eius audis, [b]ſed neſcis vnde
veniat, aut quo vadat: ſic eſt omnis,
qui natus eſt ex ſpiritu. * Reſpondit 9
Nicodemus, & dixit ei: Quomodo poſ-
ſunt hæc fieri? * Reſpondit Ieſus, & 10
dixit ei: Tu es magiſter in Iſrael, & B
hæc ignoras? * Amen, amen dico tibi, 11
quia quod ſcimus loquimur, & quod
vidimus teſtamur, & teſtimonium no-
ſtrum non accipitis. * Si terrena dixi 12
vobis, & non creditis: quomodo, ſi
dixero vobis cæleſtia, credetis? * Et 13
nemo aſcendit in cælum, niſi qui de-
ſcendit de cælo, Filius hominis, qui
eſt in cælo. * [c]Et ſicut Moyſes exal- 14
tauit ſerpentem in deſerto; ita exal-
tari oportet Filium hominis: * vt om- 15
nis, qui credit in ipſum, non pereat,
ſed habeat vitam æternam. * [d]Sic enim 16
Deus dilexit mundum, vt Filium ſuum
vnigenitum daret: vt omnis, qui cre-
dit in eum, non pereat, ſed habeat vi-
17 tam æternam. * Non enim miſit Deus
Filium ſuum in mundum, vt iudicet
mundum, ſed vt ſaluetur mundus per
18 ipſum. * Qui credit in eum, non iudi-
C catur: qui autem non credit, iam iudi-
catus eſt: quia non credit in nomine
19 vnigeniti Filij Dei. * Hoc eſt autem
iudicium: [e]quia lux venit in mundum,
& dilexerunt homines magis tenebras,
quàm lucem: erant enim eorum mala
20 opera. * Omnis enim, qui male agit,
odit lucem, & non venit ad lucem, vt
21 non arguantur opera eius: * qui au-
tem facit veritatem, venit ad lucem,
vt manifeſtentur opera eius, quia in
Deo ſunt facta.

β) Ieſus iuxta Ioannem diſcipuli eius baptizant.

22 *Poſt hæc venit Ieſus, & diſcipuli
eius in terram Iudæam: & illic de-
morabatur cum eis, [f]& baptizabat.
23 *Erat autem & Ioannes baptizans in
Aennon, iuxta Salim: quia aquæ multæ
erant illic, & veniebant, & baptiza-
24 bantur. * Nondum enim miſſus fuerat
Ioannes in carcerem.

Baptiſta gaudet & teſtatur.

25 *Facta eſt autem quæſtio ex diſci-
pulis Ioannis cum Iudæis de Purifica-
26 tione. * Et venerunt ad Ioannem, &
dixerunt ei: Rabbi, qui erat tecum
trans Iordanem, [g]cui tu teſtimonium
perhibuiſti, ecce hic baptizat, & om-
27 nes veniunt ad eum. * Reſpondit Ioan-
D nes, & dixit: Non poteſt homo acci-
pere quidquam, niſi fuerit ei datum de
28 cælo. * Ipſi vos mihi teſtimonium per-
hibetis, [h]quòd dixerim: Non ſum ego
Chriſtus: ſed quia miſſus ſum ante
29 illum. * Qui habet ſponſam, ſponſus
eſt: amicus autem ſponſi, qui ſtat, &
audit eum, gaudio gaudet propter vo-
cem ſponſi. Hoc ergo gaudium meum
30 impletum eſt. * Illum oportet creſcere,
31 me autem minui. * Qui deſurſum ve-
nit, ſuper omnes eſt. Qui eſt de terra,
de terra eſt, & de terra loquitur. Qui
32 de cælo venit, ſuper omnes eſt. * Et
quod vidit, & audiuit, hoc teſtatur: &
33 teſtimonium eius nemo accipit. * Qui
accepit eius teſtimonium, ſignauit quia
34 [i]Deus verax eſt. * Quem enim miſit
Deus, verba Dei loquitur: non enim
35 ad menſuram dat Deus ſpiritum. * Pa-
ter diligit Filium: & omnia dedit in

[a] Pſal. 3. a. 6. & 56. b. 9. — [b] Pſal. 134. b. 7. — [c] Num. 21. c. 9. — [d] 1. Ioan. 4. b. 9. — [e] Sup. 1. a. 9. — [f] Inf. 4. a. 1. — [g] Sup. 1. c. 19. — [h] Sup. 1. c. 20. — [i] Rom. 3. a. 4.

manu eius. * [a]Qui credit in Filium, 36
habet vitam æternam: qui autem in-
credulus eſt Filio, non videbit vitam,
ſed ira Dei manet ſuper eum.

4

Ad feſtum ...dæorum. VT ergo cognouit Ieſus quia audie- 1
runt Phariſæi quòd Ieſus plures diſci- A
...Regreſſus pulos facit, [b]& baptizat, quàm Ioannes,
...Galilæam: * (quamquam Ieſus non baptizaret, ſed 2
...docentur ...ulier Samaritana diſcipuli eius) * reliquit Iudæam, & 3
abijt iterum in Galilæam. * oporte- 4
bat autem eum tranſire per Samariam.
* Venit ergo in ciuitatem Samariæ, quæ 5
dicitur Sichar: iuxta prædium, [c]quod
dedit Iacob Ioſeph filio ſuo. * Erat au- 6
tem ibi fons Iacob. Ieſus ergo fatiga-
tus ex itinere, ſedebat ſic ſupra fon-
tem. Hora erat quaſi ſexta. * Venit 7
mulier de Samaria haurire aquam. Di-
cit ei Ieſus: Da mihi bibere. (* Diſci- 8
puli enim eius abierant in ciuitatem
vt cibos emerent.) * Dicit ergo ei 9
mulier illa Samaritana: Quomodo tu B
Iudæus cum ſis, bibere a me poſcis,
quæ ſum mulier Samaritana? non enim
coutuntur Iudæi Samaritanis. * Re- 10
ſpondit Ieſus, & dixit ei: Si ſcires do-
num Dei, & quis eſt, qui dicit tibi:
Da mihi bibere: tu forſitan petiſſes ab
eo, & dediſſet tibi aquam viuam. * Di- 11
cit ei mulier: Domine, neque in quo
haurias habes, & puteus altus eſt: vnde
ergo habes aquam viuam? * Numquid 12
tu maior es patre noſtro Iacob, qui
dedit nobis puteum, & ipſe ex eo bi-
bit, & filij eius, & pecora eius? * Re- 13
ſpondit Ieſus, & dixit ei: Omnis, qui
bibit ex aqua hac, ſitiet iterum: qui
autem biberit ex aqua, quam ego dabo
ei, non ſitiet in æternum: * ſed aqua, 14
quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ
ſalientis in vitam æternam. * Dicit ad 15
eum mulier: Domine, da mihi hanc C
aquam, vt non ſitiam: neque veniam
huc haurire. * Dicit ei Ieſus: Vade, 16
voca virum tuum, & veni huc. * Re- 17
ſpondit mulier, & dixit: Non habeo
virum. Dicit ei Ieſus: Bene dixiſti,
quia non habeo virum: * quinque 18
enim viros habuiſti, & nunc, quem
habes, non eſt tuus vir: hoc vere di-
xiſti. * Dicit ei mulier: Domine, vi- 19
deo quia Propheta es tu. * Patres 20
noſtri in monte hoc adorauerunt, &
vos dicitis, [d]quia Ieroſolymis eſt lo-
21 cus, vbi adorare oportet. * Dicit ei
Ieſus: Mulier crede mihi, quia venit
hora, quando neque in monte hoc,
neque in Ieroſolymis adorabitis Pa-
22 trem. * [e]Vos adoratis quod neſcitis:
nos adoramus quod ſcimus, quia ſa-
23 lus ex Iudæis eſt. * Sed venit hora,
& nunc eſt, quando veri adoratores
adorabunt Patrem in ſpiritu & veri-
tate. Nam & Pater tales quærit, qui
24 adorent eum. * [f]Spiritus eſt Deus: &
D eos, qui adorant eum, in ſpiritu & veri-
25 tate oportet adorare. * Dicit ei mulier:
Scio quia Meſſias venit, (qui dicitur
Chriſtus.) cum ergo venerit ille, nobis
26 annunciabit omnia. * Dicit ei Ieſus:
27 Ego ſum, qui loquor tecum. * Et con-
tinuo venerunt diſcipuli eius: & mi-
rabantur quia cum muliere loqueba-
tur. Nemo tamen dixit: Quid quæris,
28 aut quid loqueris cum ea? * Reliquit
ergo hydriam ſuam mulier, & abijt
in ciuitatem, & dicit illis hominibus:
29 * Venite, & videte hominem, qui dixit
mihi omnia quæcumque feci: num-
30 quid ipſe eſt Chriſtus? * Exierunt ergo
de ciuitate, & veniebant ad eum.
31 * Interea rogabant eum diſcipuli, atque diſcipuli,
32 dicentes: Rabbi, manduca. * Ille au-
tem dicit eis: Ego cibum habeo man-
33 ducare, quem vos neſcitis. * Dicebant
E ergo diſcipuli ad inuicem: Numquid
34 aliquis attulit ei manducare? * Dicit
eis Ieſus: Meus cibus eſt vt faciam
voluntatem eius, qui miſit me, vt per-
35 ficiam opus eius. * Nonne vos dicitis,
quòd adhuc quattuor menſes ſunt, &
meſſis venit? Ecce dico vobis: Leuate
oculos veſtros, & videte regiones, [g]quia
36 albæ ſunt iam ad meſſem. * Et qui
metit, mercedem accipit, & congregat
fructum in vitam æternam: vt, & qui
ſeminat, ſimul gaudeat, & qui metit.
37 * In hoc enim eſt verbum verum: quia
alius eſt qui ſeminat, & alius eſt qui
38 metit. * Ego miſi vos metere quod
vos non laboraſtis: alij laborauerunt,
& vos in labores eorum introiſtis.
39 * Ex ciuitate autem illa multi credi- multi Sicharenſes credunt,
derunt in eum Samaritanorum, propter
verbum mulieris teſtimonium perhi-
bentis: Quia dixit mihi omnia quæ-
40 cumque feci. * Cum veniſſent ergo ad
F illum Samaritani, rogauerunt eum vt

[a] 1. Io. 5. b. 10. — [b] Sup. 3. c. 22. — [c] Gen. 33. d. 19. & 48. d. 22. Ioſ. 24. g. 32. — [d] Deu. 12. a. 6. — [e] 4. Reg. 17. g. 41. — [f] 2. Cor. 3. d. 17. — [g] Mat. 9. d. 37. Luc. 10. a. 2.

ibi maneret. Et manſit ibi duos dies.
*Et multo plures crediderunt in eum 41
propter ſermonem eius. * Et mulieri 42
dicebant: Quia iam non propter tuam
loquelam credimus: ipſi enim audiuimus, & ſcimus quia hic eſt vere Saluator mundi.

Galilæi ſuſcipiunt Ieſum.

*Poſt duos autem dies exijt inde: 43
& abijt in Galilæam. * [a]Ipſe enim Ieſus 44
teſtimonium perhibuit quia Propheta
in ſua patria honorem non habet.
* [b]Cum ergo veniſſet in Galilæam, ex- 45
ceperunt eum Galilæi, cum omnia vidiſſent quæ fecerat Ieroſolymis in die feſto: & ipſi enim venerant ad diem feſtum.

β) Signum ſecundum: filius reguli ſanatur.

*Venit ergo iterum in Cana Ga- 46
lilææ, vbi [c]fecit aquam vinum. Et
erat quidam regulus, cuius filius in-
firmabatur Capharnaum. * Hic cum 47
audiſſet quia Ieſus adueniret a Iudæa G
in Galilæam, abijt ad eum, & rogabat
eum vt deſcenderet, & ſanaret filium
eius: incipiebat enim mori. * Dixit 48
ergo Ieſus ad eum: niſi ſigna, & pro-
digia videritis, non creditis. * Dicit ad 49
eum regulus: Domine, deſcende prius
quàm moriatur filius meus. * Dicit ei 50
Ieſus: Vade, filius tuus viuit. Credidit
homo ſermoni, quem dixit ei Ieſus, &
ibat. * Iam autem eo deſcendente, ſerui 51
occurrerunt ei, & nunciauerunt dicen-
tes, quia filius eius viueret. * Interro- 52
gabat ergo horam ab eis, in qua me-
lius habuerit. Et dixerunt ei: Quia
heri hora ſeptima reliquit eum febris.
* Cognouit ergo pater, quia illa hora 53
erat, in qua dixit ei Ieſus: Filius tuus
viuit: & credidit ipſe, & domus eius
tota. * Hoc iterum ſecundum ſignum 54
fecit Ieſus, cum veniſſet a Iudæa in
Galilæam.

d) Ad II. Paſcha: circa feſtum Iudæorum

POſt hæc erat [d]dies feſtus Iudæo- 5 1
rum, & aſcendit Ieſus Ieroſolymam. A
* Eſt autem Ieroſolymis Probatica pi- 2
ſcina, quæ cognominatur Hebraice Beth-
ſaida, quinque porticus habens. * In 3
his iacebat multitudo magna languen-
tium, cæcorum, claudorum, aridorum
expectantium aquæ motum. * Angelus 4
autem Domini deſcendebat ſecundum
tempus in piſcinam: & mouebatur
aqua. Et qui prior deſcendiſſet in pi-
ſcinam poſt motionem aquæ, ſanus
fiebat a quacumque detinebatur infir-
5 mitate. * Erat autem quidam homo
ibi triginta & octo annos habens in
6 infirmitate ſua. * Hunc cum vidiſſet
B Ieſus iacentem, & cognouiſſet quia iam
multum tempus haberet, dicit ei: Vis
7 ſanus fieri? * Reſpondit ei languidus:
Domine, hominem non habeo, vt cum
turbata fuerit aqua, mittat me in pi-
ſcinam: dum venio enim ego, alius
8 ante me deſcendit. * Dicit ei Ieſus:
Surge, tolle grabatum tuum, & am-
9 bula: * Et ſtatim ſanus factus eſt homo
ille: & ſuſtulit grabatum ſuum, & am-
bulabat. Erat autem ſabbatum in die
10 illo. * Dicebant ergo Iudæi illi, qui
ſanatus fuerat: [e]Sabbatum eſt, non
11 licet tibi tollere grabatum tuum. * Re-
ſpondit eis: Qui me ſanum fecit, ille
mihi dixit: Tolle grabatum tuum, &
12 ambula. * Interrogauerunt ergo eum:
Quis eſt ille homo, qui dixit tibi, Tolle
13 grabatum tuum, & ambula? * Is au-
tem, qui ſanus fuerat effectus, neſcie-
bat quis eſſet. Ieſus enim declinauit a
14 turba conſtituta in loco. * Poſtea in-
C uenit eum Ieſus in templo, & dixit illi:
Ecce ſanus factus es: iam noli pec-
care, ne deterius tibi aliquid contingat.
15 * Abijt ille homo, & nunciauit Iudæis
quia Ieſus eſſet, qui fecit eum ſanum.
16 * Propterea perſequebantur Iudæi
Ieſum, quia hæc faciebat in ſabbato.
17 * Ieſus autem reſpondit eis: Pater meus
vſque modo operatur, & ego operor.
18 * Propterea ergo magis quærebant eum
Iudæi interficere: quia non ſolum ſol-
uebat ſabbatum, ſed & patrem ſuum
dicebat Deum, æqualem ſe faciens Deo.
Reſpondit itaque Ieſus, & dixit eis:
19 * Amen, amen dico vobis: non poteſt
Filius a ſe facere quidquam, niſi quod
viderit Patrem facientem: quæcumque
enim ille fecerit, hæc & Filius ſimili-
20 ter facit. * Pater enim diligit Filium,
D & omnia demonſtrat ei, quæ ipſe facit:
& maiora his demonſtrabit ei opera,
21 vt vos miremini. * Sicut enim Pater
ſuſcitat mortuos, & viuificat: ſic &
22 Filius, quos vult, viuificat. * Neque
enim Pater iudicat quemquam: ſed
23 omne iudicium dedit Filio, * vt om-
nes honorificent Filium, ſicut honori-

Ieſus langui dum ſana

Deum & iudicem omnium

[a] Mat. 13. g. 57. Mar. 6. a. 4. Luc. 4. d. 24. — [b] Mat. 4. b. 12. Mar. 1. b. 14. Luc. 4. b. 14. — [c] Sup. 2. b. 9. — [d] Leuit. 23. a. 5. Deut. 16. a. 1. — [e] Exo. 20. b. 11. Ier. 17. d. 24.

ficant Patrem: qui non honorificat
Filium, non honorificat Patrem, qui
misit illum. * Amen, amen dico vo- 24
bis, quia qui verbum meum audit, &
credit ei, qui misit me, habet vitam
æternam, & in iudicium non venit,
sed transijt a morte in vitam. * Amen, 25
amen dico vobis, quia venit hora, &
nunc est, quando mortui audient vo-
cem Filij Dei: & qui audierint, vi-
uent. * Sicut enim Pater habet vitam 26
in semetipso: sic dedit & Filio habere E
vitam in semetipso: * & potestatem 27
dedit ei iudicium facere, quia Filius
hominis est. * Nolite mirari hoc, quia 28
venit hora, in qua omnes, qui in monu-
mentis sunt, audient vocem Filij Dei:
* [a] & procedent qui bona fecerunt, in 29
resurrectionem vitæ: qui vero mala ege-
runt, in resurrectionem iudicij. * Non 30
possum ego a meipso facere quidquam.
Sicut audio, iudico: & iudicium meum
iustum est: quia non quæro volunta-
tem meam, sed voluntatem eius, qui
se demonstrat. misit me. * Si ego testimonium per- 31
hibeo de meipso, testimonium meum
non est verum. * [b] Alius est, qui testi- 32
monium perhibet de me: & scio quia
verum est testimonium, quod perhibet
de me. * Vos misistis ad Ioannem: & 33
testimonium perhibuit veritati. * Ego F 34
autem non ab homine testimonium
accipio: sed hæc dico vt vos salui sitis.
* Ille erat lucerna ardens, & lucens. 35
Vos autem voluistis ad horam exultare
in luce eius. * Ego autem habeo testi- 36
monium maius Ioanne. Opera enim,
quæ dedit mihi Pater vt perficiam ea:
ipsa opera, quæ ego facio, testimonium
perhibent de me, quia Pater misit me:
* & qui misit me Pater, [c] ipse testimo- 37
nium perhibuit de me: neque vocem
eius vmquam audistis, [d] neque speciem
eius vidistis. * & verbum eius non 38
habetis in vobis manens: quia quem
misit ille, huic vos non creditis. * Scru- 39
tamini Scripturas, quia vos putatis in G
ipsis vitam æternam habere: & illæ
sunt, quæ testimonium perhibent de
me: * & non vultis venire ad me vt 40
vitam habeatis. * Claritatem ab homi- 41
nibus non accipio. * Sed cognoui vos, 42
quia dilectionem Dei non habetis in
vobis. * Ego veni in nomine Patris 43
mei, & non accipitis me: si alius ve-
nerit in nomine suo, illum accipietis.
44 * Quomodo vos potestis credere, qui
gloriam abinuicem accipitis: [e] & glo-
riam, quæ a solo Deo est, non quæ-
45 ritis? * Nolite putare quia ego accu-
saturus sim vos apud Patrem. est qui
accusat vos Moyses, in quo vos spe-
46 ratis. * Si enim crederetis Moysi, cre-
deretis forsitan & mihi: [f] de me enim
47 ille scripsit. * Si autem illius litteris
non creditis: quomodo verbis meis
credetis?

6
1 POst hæc [g] abijt Iesus trans mare e) Ad festum Scenopegiæ.
A 2 Galilææ, quod est Tiberiadis: * & se-
quebatur eum multitudo magna, quia α) Saturatio quinque millium:
videbant signa, quæ faciebat super his,
3 qui infirmabantur. * Subijt ergo in
montem Iesus: & ibi sedebat cum di- circa Pascha satiat multitudinem
4 scipulis suis. * Erat autem proximum
5 Pascha dies festus Iudæorum. * Cum
subleuasset ergo oculos Iesus, & vi-
disset quia multitudo maxima venit ad
eum, dixit ad Philippum: Vnde eme-
6 mus panes, vt manducent hi? * Hoc
autem dicebat tentans eum: ipse enim
7 sciebat quid esset facturus. * Respon-
dit ei Philippus: Ducentorum dena-
riorum panes non sufficiunt eis, vt
vnusquisque modicum quid accipiat.
8 * Dicit ei vnus ex discipulis eius, An-
9 dreas frater Simonis Petri: * Est puer
vnus hic, qui habet quinque panes or-
deaceos, & duos pisces: sed hæc quid
10 sunt inter tantos? * Dixit ergo Iesus:
B Facite homines discumbere. Erat au-
tem fœnum multum in loco. Discu-
buerunt ergo viri, numero quasi quin-
11 que millia. * Accepit ergo Iesus panes:
& cum gratias egisset, distribuit di-
scumbentibus: similiter & ex piscibus
12 quantum volebant. * Vt autem impleti
sunt, dixit discipulis suis: Colligite
quæ superauerunt fragmenta, ne pe-
13 reant. * Collegerunt ergo, & impleue-
runt duodecim cophinos fragmento-
rum ex quinque panibus ordeaceis,
quæ superfuerunt his, qui manducaue-
14 rant. * Illi ergo homines cum vidissent
quod Iesus fecerat signum, dicebant:
Quia hic est vere propheta, qui ven-
15 turus est in mundum. * Iesus ergo

[a] Mat. 25. d. 46. — [b] Mat. 3. d. 17. Sup. 1. b. 15. — [c] Mat. 3. d. 17. & 17. a. 5. — [d] Deut. 4. b. 12. — [e] 1. Cor. 4. a. 5. — [f] Gen. 3. c. 15. 22. d. 18. 49. b. 10. Deut. 18. c. 15. — [g] Matt. 14. b. 13. Mar. 6. d. 31. Luc. 9. a. 10.

cum cognouiſſet quia venturi eſſent
vt raperent eum, & facerent eum re-
gem, [a]fugit iterum in montem ipſe
ſolus.

& ambulat ſupra mare.

* Vt autem ſero factum eſt, deſcen- 16
derunt diſcipuli eius ad mare. * Et 17
cum aſcendiſſent nauim, venerunt trans
mare in Capharnaum: & tenebræ iam
factæ erant: & non venerat ad eos
Ieſus. * Mare autem, vento magno 18
flante, exurgebat. * Cum remigaſſent 19
ergo quaſi ſtadia viginti quinque aut C
triginta, vident Ieſum ambulantem ſu-
pra mare, & proximum naui fieri, &
timuerunt. * Ille autem dicit eis: Ego 20
ſum, nolite timere. * Voluerunt ergo 21
accipere eum in nauim: & ſtatim na-
uis fuit ad terram, in quam ibant.

β) Sermo euchariſticus: Ieſus docet,

* Altera die, turba, quæ ſtabat trans 22
mare, vidit quia nauicula alia non erat
ibi niſi vna, & quia non introiſſet cum
diſcipulis ſuis Ieſus in nauim, ſed ſoli
diſcipuli eius abijſſent: * aliæ vero ſu- 23
peruenerunt naues a Tiberiade iuxta
locum vbi manducauerant panem, gra-
tias agente Domino. * Cum ergo vi- 24
diſſet turba quia Ieſus non eſſet ibi,
neque diſcipuli eius, aſcenderunt in
nauiculas, & venerunt Capharnaum
quærentes Ieſum. * Et cum inueniſſent 25
eum trans mare, dixerunt ei: Rabbi,
quando huc veniſti? * Reſpondit eis 26
Ieſus, & dixit: Amen, amen dico vo-
bis: quæritis me non quia vidiſtis ſigna,
ſed quia manducaſtis ex panibus, &
ſaturati eſtis. * Operamini non cibum, 27
qui perit, ſed qui permanet in vitam D
æternam, quem Filius hominis dabit
vobis. [b]Hunc enim Pater ſignauit Deus.
* Dixerunt ergo ad eum: Quid facie- 28
mus vt operemur opera Dei? * Re- 29
ſpondit Ieſus, & dixit eis: [c]Hoc eſt
opus Dei, vt credatis in eum quem
miſit ille. * Dixerunt ergo ei: Quod 30
ergo tu facis ſignum vt videamus, &
credamus tibi? quid operaris? * Pa- 31
tres noſtri manducauerunt manna in
deſerto, ſicut ſcriptum eſt: [d]Panem
de cælo dedit eis manducare. * Dixit 32
ergo eis Ieſus: Amen, amen dico vo-
bis: Non Moyſes dedit vobis panem
de cælo, ſed Pater meus dat vobis pa-
nem de cælo verum. * Panis enim Dei 33

vt credant turbæ,

eſt, qui de cælo deſcendit, & dat vi-
34 tam mundo. * Dixerunt ergo ad eum:
Domine, ſemper da nobis panem hunc.
35 * Dixit autem eis Ieſus: Ego ſum pa-
nis vitæ: [e]qui venit ad me, non eſu-
riet: & qui credit in me, non ſitiet
36 vmquam. * Sed dixi vobis quia & vi-
37 diſtis me, & non creditis. * Omne,
quod dat mihi Pater, ad me veniet: &
eum, qui venit ad me, non eijciam fo-
38 ras: * quia deſcendi de cælo, non vt
faciam voluntatem meam, ſed volun-
39 tatem eius, qui miſit me. * Hæc eſt
E autem voluntas eius, qui miſit me,
Patris: vt omne, quod dedit mihi, non
perdam ex eo, ſed reſuſcitem illud in
40 nouiſſimo die. * Hæc eſt autem vo-
luntas Patris mei, qui miſit me: vt
omnis, qui videt Filium, & credit in
eum, habeat vitam æternam, & ego re-
41 ſuſcitabo eum in nouiſſimo die. * Mur-
murabant ergo Iudæi de illo, quia di-
xiſſet: Ego ſum panis viuus, qui de
42 cælo deſcendi, * & dicebant: [f]Nonne
hic eſt Ieſus filius Ioſeph, cuius nos
nouimus patrem, & matrem? Quomodo
ergo dicit hic: Quia de cælo deſcendi?
43 * Reſpondit ergo Ieſus, & dixit eis:
44 Nolite murmurare in inuicem: * nemo
poteſt venire ad me, niſi Pater, qui
miſit me, traxerit eum: & ego reſu-
45 ſcitabo eum in nouiſſimo die. * Eſt
ſcriptum in Prophetis: [g]Et erunt om-
nes docibiles Dei. Omnis, qui audiuit
46 a Patre, & didicit, venit ad me. * [h]Non
quia Patrem vidit quiſquam, niſi is,
47 qui eſt a Deo, hic vidit Patrem. *Amen,
F amen dico vobis: Qui credit in me,
48 habet vitam æternam. * Ego ſum pa-
49 nis vitæ. * [i]Patres veſtri manducaue-
runt manna in deſerto, & mortui ſunt.
50 * Hic eſt panis de cælo deſcendens:
vt ſi quis ex ipſo manducauerit, non
51 moriatur. * Ego ſum panis viuus, qui
52 de cælo deſcendi. * Si quis manduca-
uerit ex hoc pane, viuet in æternum:
& panis, quem ego dabo, caro mea
53 eſt pro mundi vita. * Litigabant ergo
Iudæi ad inuicem, dicentes: Quomodo
poteſt hic nobis carnem ſuam dare ad
54 manducandum? * Dixit ergo eis Ieſus:
Amen, amen dico vobis: Niſi mandu-
caueritis carnem Filij hominis, & bi-
beritis eius ſanguinem, non habebitis

neue murmurent,

ſed ſumant carnem & ſanguinem ſuum;

[a] Mat. 14. c. 23. Mar. 6. f. 46. — [b] Sup. 1. d. 32. Mat. 3. d. 17. & 17. a. 5. — [c] 1. Ioan. 3. d. 23. — [d] Exo. 16. d. 14. Num. 11. b. 7. Pſal. 77. c. 24. Sap. 16. c. 20. — [e] Eccl. 24. c. 29. — [f] Mat. 13. g. 55. — [g] Iſai. 54. f. 13. — [h] Mat. 11. d. 27. — [i] Exo. 16. c. 13.

vitam in vobis. * Qui manducat meam 55
carnem, & bibit meum ſanguinem,
habet vitam æternam: & ego reſuſci-
tabo eum in nouiſſimo die. * [a]Caro 56
enim mea, vere eſt cibus: & ſanguis
meus, vere eſt potus. * qui manducat 57
meam carnem, & bibit meum ſangui-
nem, in me manet, & ego in illo. * Si- 58
cut miſit me viuens Pater, & ego viuo
propter Patrem: & qui manducat me,
& ipſe viuet propter me. * Hic eſt pa- 59
nis, qui de cælo deſcendit. Non ſicut
manducauerunt patres veſtri manna,
& mortui ſunt. Qui manducat hunc
panem, viuet in æternum. * Hæc dixit 60
in ſynagoga docens, in Capharnaum.
quidam non credunt. *Multi ergo audientes ex diſcipulis 61
eius, dixerunt: Durus eſt hic ſermo, & G
quis poteſt eum audire? * Sciens au- 62
tem Ieſus apud ſemetipſum quia mur-
murarent de hoc diſcipuli eius, dixit
eis: Hoc vos ſcandalizat? * Si ergo 63
videritis [b]Filium hominis aſcenden-
tem vbi erat prius? * Spiritus eſt, qui 64
viuificat: caro non prodeſt quidquam.
verba, quæ ego locutus ſum vobis,
ſpiritus & vita ſunt. * Sed ſunt qui- 65
dam ex vobis, qui non credunt. Scie-
bat enim ab initio Ieſus qui eſſent non
credentes, & quis traditurus eſſet eum.
* Et dicebat: Propterea dixi vobis, 66
quia nemo poteſt venire ad me, niſi
fuerit ei datum a Patre meo. * Ex hoc 67
multi diſcipulorum eius abierunt re-
tro: & iam non cum illo ambulabant.
* Dixit ergo Ieſus ad duodecim: Num- 68
quid & vos vultis abire? * Reſpondit 69
ergo ei Simon Petrus: Domine, ad
quem ibimus? verba vitæ æternæ ha-
bes. * [c]& nos credidimus, & cogno- 70
uimus quia tu es Chriſtus Filius Dei.
* Reſpondit eis Ieſus: Nonne ego vos 71
duodecim elegi: & ex vobis vnus dia-
bolus eſt? * Dicebat autem Iudam Si- 72
monis Iſcariotem: hic enim erat tra-
diturus eum, cum eſſet vnus ex duo-
decim.

7

I) Ad feſtum Encæniorum. POſt hæc autem ambulabat Ieſus in 1
Galilæam, non enim volebat in Iudæam A
ambulare: quia quærebant eum Iudæi
α) Feſtum Scenopegiæ: interficere. * Erat autem in proximo 2
dies feſtus Iudæorum, [d]Scenopegia.
* Dixerunt autem ad eum fratres eius: 3
Tranſi hinc, & vade in Iudæam, vt & Ieſus non manifeſte,
diſcipuli tui videant opera tua, quæ
4 facis. * Nemo quippe in occulto quid
facit, & quærit ipſe in palam eſſe: ſi
hæc facis, manifeſta teipſum mundo.
5 * Neque enim fratres eius credebant
6 in eum. * Dicit ergo eis Ieſus: Tem-
pus meum nondum aduenit: tempus
autem veſtrum ſemper eſt paratum.
7 * Non poteſt mundus odiſſe vos: me
autem odit: quia ego teſtimonium per-
hibeo de illo quòd opera eius mala
8 ſunt. * Vos aſcendite ad diem feſtum
B hunc, ego autem non aſcendo ad diem
feſtum iſtum: quia meum tempus non-
9 dum impletum eſt. * Hæc cum dixiſ-
ſet, ipſe manſit in Galilæa.
10 * Vt autem aſcenderunt fratres eius, ſed in occulto aſcendit.
tunc & ipſe aſcendit ad diem feſtum
non manifeſte, ſed quaſi in occulto.
11 * Iudæi ergo quærebant eum in die
12 feſto, & dicebant: Vbi eſt ille? * Et
murmur multum erat in turba de eo.
Quidam enim dicebant: Quia bonus
eſt. Alij autem dicebant: Non, ſed ſe-
13 ducit turbas. * Nemo tamen palam
loquebatur de illo propter metum Iu-
dæorum.

14 * Iam autem die feſto mediante, β) Doctrina prior:
aſcendit Ieſus in templum, & docebat.
15 * Et mirabantur Iudæi, dicentes: Quo- palam loquitur
modo hic litteras ſcit, cum non didi-
16 cerit? * Reſpondit eis Ieſus, & dixit:
C Mea doctrina non eſt mea, ſed eius,
17 qui miſit me. * Si quis voluerit volun-
tatem eius facere: cognoſcet de do-
ctrina, vtrum ex Deo ſit, an ego a me
18 ipſo loquar. * Qui a ſemetipſo loqui-
tur, gloriam propriam quærit. qui au-
tem quærit gloriam eius, qui miſit
eum, hic verax eſt, & iniuſtitia in illo
19 non eſt. * [e]Nonne Moyſes dedit vo-
bis legem: & nemo ex vobis facit le-
20 gem? * [f]Quid me quæritis interficere?
Reſpondit turba, & dixit: Dæmonium
21 habes: quis te quærit interficere? * Re-
ſpondit Ieſus, & dixit eis: Vnum opus
22 feci, & omnes miramini: * Propterea
[g]Moyſes dedit vobis circumciſionem:
(non quia ex Moyſe eſt, [h]ſed ex patri-
bus) & in ſabbato circumciditis ho-
23 minem. * Si circumciſionem accipit
D homo in ſabbato, vt non ſoluatur lex
Moyſi: mihi indignamini quia to-

[a] 1. Cor. 11. f. 27. — [b] Sup. 3. b. 13. — [c] Mat. 16. c. 16. Mar. 8. c. 29. Luc. 9. b. 20. — [d] Leu. 23. f. 34. — [e] Exo. 24. a. 3. — [f] Sup. 5. c. 18. — [g] Leui. 12. a. 3. — [h] Gen. 17. b. 10.

tum hominem ſanum feci in ſabbato?
* [a] Nolite iudicare ſecundum faciem, 24
ſed iuſtum iudicium iudicate. * Di- 25
cebant ergo quidam ex Ieroſolymis:
Nonne hic eſt, quem quærunt inter-
ficere? * Et ecce palam loquitur, & 26
nihil ei dicunt. Numquid vere cogno-
uerunt principes quia hic eſt Chriſtus?
* Sed hunc ſcimus vnde ſit: Chriſtus 27
autem cum venerit, nemo ſcit vnde
ſit. * Clamabat ergo Ieſus in templo 28
docens, & dicens: Et me ſcitis, & vnde
ſim ſcitis: & a me ipſo non veni, ſed
eſt verus, qui miſit me, quem vos ne-
ſcitis. * Ego ſcio eum: quia ab ipſo 29
ſum, & ipſe me miſit.

neque apprehendi poteſt,

* Quærebant ergo eum apprehen- 30
dere: & nemo miſit in illum manus, E
quia nondum venerat hora eius. * De 31
turba autem multi crediderunt in eum,
& dicebant: Chriſtus cum venerit,
numquid plura ſigna faciet quàm quæ
hic facit? * Audierunt Phariſæi turbam 32
murmurantem de illo hæc: & miſe-
runt principes, & Phariſæi miniſtros
vt apprehenderent eum. * Dixit ergo 33
eis Ieſus: Adhuc modicum tempus vo-
biſcum ſum: & vado ad eum, qui me
miſit. * [b] Quæretis me, & non inuenie- 34
tis: & vbi ego ſum, vos non poteſtis
venire. * Dixerunt ergo Iudæi ad ſe- 35
metipſos: Quò hic iturus eſt, quia non
inueniemus eum? numquid in diſper-
ſionem Gentium iturus eſt, & docturus
Gentes? * Quis eſt hic ſermo, quem 36
dixit: Quæretis me, & non inuenie- F
tis: & vbi ſum ego, vos non poteſtis
venire?

docet de Spiritu;

* In nouiſſimo autem [c] die magno 37
feſtiuitatis ſtabat Ieſus, & clamabat,
dicens: Si quis ſitit, veniat ad me, &
bibat. * [d] Qui credit in me, ſicut dicit 38
Scriptura, flumina de ventre eius fluent
aquæ viuæ. * Hoc autem dixit de Spi- 39
ritu, quem accepturi erant credentes
in eum: nondum enim erat Spiritus
datus, quia Ieſus nondum erat glori-
ficatus.

turbæ diſſenſio

* Ex illa ergo turba cum audiſſent 40
hos ſermones eius, dicebant: Hic eſt
vere propheta. * Alij dicebant: Hic 41
eſt Chriſtus. Quidam autem dicebant:
Numquid a Galilæa venit Chriſtus?
* [e] Nonne Scriptura dicit: Quia ex ſe- 42
mine Dauid, & de Bethlehem caſtello,
43 vbi erat Dauid, venit Chriſtus? * Diſ-
ſenſio itaque facta eſt in turba propter
44 eum. * Quidam autem ex ipſis vole-
G bant apprehendere eum: ſed nemo
miſit ſuper eum manus.

& Nicodemi ſententia;

45 * Venerunt ergo miniſtri ad Ponti-
fices, & Phariſæos. Et dixerunt eis illi:
46 Quare non adduxiſtis illum? * Reſpon-
derunt miniſtri: Numquam ſic locutus
47 eſt homo, ſicut hic homo. * Reſpon-
derunt ergo eis Phariſæi: Numquid
48 & vos ſeducti eſtis? * Numquid ex
principibus aliquis credidit in eum,
49 aut ex Phariſæis? * ſed turba hæc,
quæ non nouit legem, maledicti ſunt.
50 * Dixit Nicodemus ad eos, [f] ille, qui
venit ad eum nocte, qui vnus erat ex
51 ipſis: * Numquid lex noſtra iudicat
hominem, niſi prius audierit ab ipſo,
52 [g] & cognouerit quid faciat? * Reſpon-
derunt, & dixerunt ei: Numquid &
tu Galilæus es? Scrutare Scripturas,
& vide quia a Galilæa propheta non
ſurgit.

diſcedunt.

53 * Et reuerſi ſunt vnuſquiſque in do-
8 I mum ſuam. IEſus autem perrexit in
A montem Olíueti:

γ) Mulier adultera: non condemnatur.

2 * & diluculo iterum venit in tem-
plum, & omnis populus venit ad eum,
3 & ſedens docebat eos. * Adducunt
autem Scribæ, & Phariſæi mulierem
in adulterio deprehenſam: & ſtatuerunt
4 eam in medio, * & dixerunt ei: Magi-
ſter, hæc mulier modo deprehenſa eſt
5 in adulterio. * [h] In lege autem Moyſes
mandauit nobis huiuſmodi lapidare. Tu
6 ergo quid dicis? * Hoc autem dice-
bant tentantes eum, vt poſſent accuſare
eum. Ieſus autem inclinans ſe deor-
7 ſum, digito ſcribebat in terra. * Cum
ergo perſeuerarent interrogantes eum,
erexit ſe, & dixit eis: [i] Qui ſine pec-
cato eſt veſtrum, primus in illam la-
8 pidem mittat. * Et iterum ſe inclinans,
9 ſcribebat in terra. * Audientes autem
vnus poſt vnum exibant, incipientes
a ſenioribus: & remanſit ſolus Ieſus,
10 & mulier in medio ſtans. * Erigens
autem ſe Ieſus, dixit ei: Mulier, vbi
ſunt, qui te accuſabant? nemo te con-
11 demnauit? * Quæ dixit: Nemo, Do-
B mine. Dixit autem Ieſus: Nec ego te

[a] Deut. 1. c. 16. — [b] Inf. 13. d. 33. — [c] Leu. 23. f. 36. — [d] Deut. 18. c. 15. Ioel 2. f. 28. Act. 2. c. 17. — [e] Mich. 5. a. 2. Matt. 2. a. 6. — [f] Sup. 3. a. 2. — [g] Deut. 17. b. 8. & 19. d. 15. — [h] Leu. 20. b. 10. — [i] Deu. 17. b. 7.

condemnabo: Vade, & iam amplius
noli peccare.

b) Doctrina altera: teſtimonium Ieſu,
*Iterum ergo locutus eſt eis Ieſus, 12
dicens: [a]Ego ſum lux mundi: qui ſe-
quitur me, non ambulat in tenebris,
ſed habebit lumen vitæ. * Dixerunt 13
ergo ei Phariſæi: Tu de te ipſo teſti-
monium perhibes: teſtimonium tuum
non eſt verum. * Reſpondit Ieſus, & 14
dixit eis: Et ſi ego teſtimonium per-
hibeo de meipſo, verum eſt teſtimo-
nium meum: quia ſcio vnde veni, &
quò vado: vos autem neſcitis vnde
venio, aut quò vado. * Vos ſecun- 15
dum carnem iudicatis: ego non iudico
quemquam: * & ſi iudico ego, iudi- 16
cium meum verum eſt, quia ſolus non
ſum: ſed ego, & qui miſit me, Pater.
*Et in lege veſtra ſcriptum eſt, [b]quia 17
duorum hominum teſtimonium ve-
rum eſt. * Ego ſum, qui teſtimonium 18
perhibeo de me ipſo: & teſtimonium
perhibet de me, qui miſit me, Pater.
*Dicebant ergo ei: Vbi eſt Pater tuus? 19
Reſpondit Ieſus: Neque me ſcitis, ne-
que Patrem meum: ſi me ſciretis, for-
ſitan & Patrem meum ſciretis. * Hæc 20
verba locutus eſt Ieſus in gazophyla- C
cio, docens in templo: & nemo ap-
prehendit eum, quia necdum venerat
hora eius.

non accipientes
*Dixit ergo iterum eis Ieſus: Ego 21
vado, & quæretis me, & in peccato
veſtro moriemini. Quò ego vado, vos
non poteſtis venire. * Dicebant ergo 22
Iudæi: Numquid interficiet ſemetipſum,
quia dixit: Quò ego vado, vos non
poteſtis venire? * Et dicebat eis: Vos 23
de deorſum eſtis, ego de ſupernis ſum.
Vos de mundo hoc eſtis, ego non ſum
de hoc mundo. * Dixi ergo vobis quia 24
moriemini in peccatis veſtris: ſi enim
non credideritis quia ego ſum, morie-
mini in peccato veſtro. * Dicebant ergo 25
ei: Tu quis es? Dixit eis Ieſus: Prin-
cipium, qui & loquor vobis. * Multa 26
habeo de vobis loqui, & iudicare. ſed
qui me miſit, [c]verax eſt: & ego quæ
audiui ab eo, hæc loquor in mundo.
*Et non cognouerunt quia Patrem eius 27
dicebat Deum. * Dixit ergo eis Ieſus: 28
Cum exaltaueritis Filium hominis, tunc
cognoſcetis quia ego ſum, & a meipſo
facio nihil, ſed ſicut docuit me Pater,
29 hæc loquor: * & qui me miſit, mecum
D eſt, & non reliquit me ſolum: quia ego
quæ placita ſunt ei, facio ſemper.

ſunt filij diaboli,
30 *Hæc illo loquente, multi credide-
31 runt in eum. * Dicebat ergo Ieſus ad
eos, qui crediderunt ei, Iudæos: Si vos
manſeritis in ſermone meo, vere di-
32 ſcipuli mei eritis: * & cognoſcetis veri-
33 tatem, & veritas liberabit vos. * Re-
ſponderunt ei: Semen Abrahæ ſumus,
& nemini ſeruiuimus vmquam: quo-
34 modo tu dicis: Liberi eritis? * Re-
ſpondit eis Ieſus: Amen, amen dico
vobis: [d]quia omnis, qui facit peccatum,
35 ſeruus eſt peccati. * ſeruus autem non
manet in domo in æternum: filius au-
36 tem manet in æternum. * ſi ergo vos
37 filius liberauerit, vere liberi eritis. *Scio
E quia filij Abrahæ eſtis: ſed quæritis
me interficere, quia ſermo meus non
38 capit in vobis. * Ego quod vidi apud
Patrem meum, loquor: & vos quæ
vidiſtis apud patrem veſtrum, facitis.
39 *Reſponderunt, & dixerunt ei: Pater
noſter Abraham eſt. Dicit eis Ieſus:
Si filij Abrahæ eſtis, opera Abrahæ
40 facite. * Nunc autem quæritis me inter-
ficere, hominem, qui veritatem vobis
locutus ſum, quam audiui a Deo: hoc
41 Abraham non fecit. * Vos facitis opera
patris veſtri. Dixerunt itaque ei: Nos
ex fornicatione non ſumus nati: vnum
42 patrem habemus Deum. * Dixit ergo
eis Ieſus: Si Deus pater veſter eſſet:
diligeretis vtique me. ego enim ex Deo
proceſſi, & veni: neque enim a me
43 ipſo veni, ſed ille me miſit. * Quare
loquelam meam non cognoſcitis? Quia
non poteſtis audire ſermonem meum.
44 *[e]Vos ex patre diabolo eſtis: & de-
ſideria patris veſtri vultis facere. ille
homicida erat ab initio, & in veritate
F non ſtetit: quia non eſt veritas in eo:
cum loquitur mendacium, ex proprijs
loquitur, quia mendax eſt, & pater eius.
45 *Ego autem ſi veritatem dico, non
46 creditis mihi. * Quis ex vobis arguet
me de peccato? Si veritatem dico vo-
47 bis, quare non creditis mihi? * [f]Qui
ex Deo eſt, verba Dei audit. Propterea
vos non auditis, quia ex Deo non
eſtis.

Chriſtus eſt filius Dei.
48 *Reſponderunt ergo Iudæi, & dixe-
runt ei: Nonne bene dicimus nos quia
Samaritanus es tu, & dæmonium habes?

[a] 1. Ioan. 1. b. 5. — [b] Deut. 17. a. 6. & 19. b. 15. Mat. 18. c. 16. 2. Cor. 13. a. 1. Heb. 10. c. 28. — [c] Rom. 3. a. 4. — [d] Rom. 6. c. 16. 2. Pet. 2. d. 19. — [e] 1. Ioan. 3. b. 8. — [f] 1. Io. 4. b. 6.

* Respondit Iesus: Ego dæmonium non 49
habeo: sed honorifico Patrem meum,
& vos inhonorastis me. * Ego autem 50
non quæro gloriam meam: est qui
quærat, & iudicet. * Amen, amen dico 51
vobis: si quis sermonem meum serua-
uerit, mortem non videbit in æter-
num. * Dixerunt ergo Iudæi: Nunc 52
cognouimus quia dæmonium habes. G
Abraham mortuus est, & Prophetæ:
& tu dicis: Si quis sermonem meum
seruauerit, non gustabit mortem in
æternum. * Numquid tu maior es pa- 53
tre nostro Abraham, qui mortuus est?
& Prophetæ mortui sunt. Quem te
ipsum facis? * Respondit Iesus: Si ego 54
glorifico me ipsum, gloria mea nihil
est: est Pater meus, qui glorificat me,
quem vos dicitis quia Deus vester est,
* & non cognouistis eum: ego autem 55
noui eum: Et si dixero quia non scio
eum, ero similis vobis, mendax. Sed
scio eum, & sermonem eius seruo.
* Abraham pater vester exultauit vt vi- 56
deret diem meum: vidit, & gauisus
est. * Dixerunt ergo Iudæi ad eum: 57
Quinquaginta annos nondum habes,
& Abraham vidisti? * Dixit eis Iesus: 58
Amen, amen dico vobis, antequam
Abraham fieret, ego sum. * Tulerunt 59
ergo lapides, vt iacerent in eum: Iesus
autem abscondit se, & exiuit de templo.

9

f) Cæcus a natiuitate: illuminatus

ET præteriens Iesus vidit hominem 1 A
cæcum a natiuitate: * & interrogaue- 2
runt eum discipuli eius: Rabbi, quis
peccauit, hic, aut parentes eius, vt cæ-
cus nasceretur? * Respondit Iesus: Ne- 3
que hic peccauit, neque parentes eius:
sed vt manifestentur opera Dei in illo.
* Me oportet operari opera eius, qui 4
misit me, donec dies est: venit nox,
quando nemo potest operari. * quam- 5
diu sum in mundo, lux sum mundi.
* Hæc cum dixisset, expuit in terram, 6
& fecit lutum ex sputo, & liniuit lutum
super oculos eius, * & dixit ei: Vade, 7
laua in natatoria Siloe (quod interpre- B
tatur Missus.) Abijt ergo, & lauit, &
venit videns.

interrogatur a turba

* Itaque vicini, & qui viderant eum 8
prius quia mendicus erat, dicebant:
Nonne hic est, qui sedebat, & mendi-
cabat? Alij dicebant: Quia hic est.
* Alij autem: Nequaquam, sed similis 9
est ei. Ille vero dicebat: Quia ego sum.
* Dicebant ergo ei: Quomodo aperti 10
11 sunt tibi oculi? * Respondit: Ille homo,
qui dicitur Iesus, lutum fecit: & vnxit
oculos meos, & dixit mihi: Vade ad
natatoria Siloe, & laua. Et abij, & laui,
12 & video. * Et dixerunt ei: Vbi est ille?
13 Ait: Nescio. * Adducunt eum ad Pha-
14 risæos, qui cæcus fuerat. * Erat autem
C sabbatum quando lutum fecit Iesus, &
aperuit oculos eius.

atque a Pharisæis,

15 * Iterum ergo interrogabant eum
Pharisæi quomodo vidisset. Ille autem
dixit eis: Lutum mihi posuit super
16 oculos, & laui, & video. * Dicebant
ergo ex Pharisæis quidam: Non est
hic homo a Deo, qui sabbatum non
custodit. Alij autem dicebant: Quo-
modo potest homo peccator hæc signa
17 facere? Et schisma erat inter eos. * Di-
cunt ergo cæco iterum: Tu quid di-
cis de illo, qui aperuit oculos tuos?
Ille autem dixit: Quia propheta est.

agnoscitur a parentibus,

18 * Non crediderunt ergo Iudæi de
illo, quia cæcus fuisset & vidisset, do-
nec vocauerunt parentes eius, qui vi-
19 derat: * & interrogauerunt eos, di-
D centes: Hic est filius vester, quem vos
dicitis quia cæcus natus est? Quomodo
20 ergo nunc videt? * Responderunt eis
parentes eius, & dixerunt: Scimus quia
hic est filius noster, & quia cæcus na-
21 tus est: * quomodo autem nunc vi-
deat, nescimus: aut quis eius aperuit
oculos, nos nescimus: ipsum interro-
gate: ætatem habet, ipse de se lo-
22 quatur. * Hæc dixerunt parentes eius,
E quoniam timebant Iudæos: iam enim
conspirauerant Iudæi, vt si quis eum
confiteretur esse Christum, extra syna-
23 gogam fieret. * Propterea parentes eius
dixerunt: Quia ætatem habet, ipsum
interrogate.

eijcitur a Pharisæis,

24 * Vocauerunt ergo rursum homi-
nem, qui fuerat cæcus, & dixerunt
ei: Da gloriam Deo. nos scimus quia
25 hic homo peccator est. * Dixit ergo
eis ille: Si peccator est, nescio: vnum
scio, quia cæcus cum essem, modo vi-
26 deo. * Dixerunt ergo illi: Quid fecit
tibi? quomodo aperuit tibi oculos?
27 * Respondit eis: Dixi vobis iam, & au-
distis: quid iterum vultis audire? num-
quid & vos vultis discipuli eius fieri?
28 * Maledixerunt ergo ei, & dixerunt:
Tu discipulus illius sis: nos autem Moysi
29 discipuli sumus. * Nos scimus quia
F Moysi locutus est Deus: hunc autem
30 nescimus vnde sit. * Respondit ille homo,

& dixit eis: In hoc enim mirabile eſt
quia vos neſcitis vnde ſit, & aperuit
meos oculos: * ſcimus autem quia 31
peccatores Deus non audit: ſed ſi quis
Dei cultor eſt, & voluntatem eius fa-
cit, hunc exaudit. * A ſæculo non eſt 32
auditum quia quis aperuit oculos cæci
nati. * Niſi eſſet hic a Deo, non pote- 33
rat facere quidquam. * Reſponderunt, 34
& dixerunt ei: In peccatis natus es to-
tus, & tu doces nos? Et eiecerunt eum
foras.

aſſumiter ab iudice mundi.

* Audiuit Ieſus quia eiecerunt eum 35
foras: & cum inueniſſet eum, dixit ei: G
Tu credis in Filium Dei? * Reſpondit 36
ille, & dixit: Quis eſt, Domine, vt cre-
dam in eum? * Et dixit ei Ieſus: Et 37
vidiſti eum, & qui loquitur tecum, ipſe
eſt. * At ille ait: Credo Domine. Et 38
procidens adorauit eum. * Et dixit 39
Ieſus: In iudicium ego in hunc mun-
dum veni: vt qui non vident videant,
& qui vident cæci fiant. * Et audie- 40
runt quidam ex Phariſæis, qui cum
ipſo erant, & dixerunt ei: Numquid
& nos cæci ſumus? * Dixit eis Ieſus: 41
Si cæci eſſetis, non haberetis pecca-
tum. nunc vero dicitis: Quia videmus.
Peccatum veſtrum manet.

10

c) Paſtor bonus: parabola proponitur

AMen, amen dico vobis: qui non 1
intrat per oſtium in ouile ouium, ſed A
aſcendit aliunde: ille fur eſt, & latro.
* Qui autem intrat per oſtium, paſtor 2
eſt ouium. * Huic oſtiarius aperit, & 3
oues vocem eius audiunt, & proprias
oues vocat nominatim, & educit eas.
* Et cum proprias oues emiſerit, ante 4
eas vadit: & oues illum ſequuntur,
quia ſciunt vocem eius. * Alienum 5
autem non ſequuntur, ſed fugiunt ab
eo: quia non nouerunt vocem alieno-
rum. * Hoc prouerbium dixit eis Ieſus. 6
Illi autem non cognouerunt quid lo- B
queretur eis.

& exponitur

* Dixit ergo eis iterum Ieſus: Amen, 7
amen dico vobis, quia ego ſum oſtium
ouium. * Omnes quotquot venerunt, 8
fures ſunt, & latrones, & non audie-
runt eos oues. * Ego ſum oſtium. Per 9
me ſi quis introierit, ſaluabitur: & in-
gredietur, & egredietur, & paſcua in-
ueniet. * Fur non venit niſi vt furetur, 10
& mactet, & perdat. Ego veni vt vitam
habeant, & abundantius habeant. * Ego 11
C ſum paſtor bonus. [a]Bonus paſtor ani-
12 mam ſuam dat pro ouibus ſuis. * Mer-
cenarius autem, & qui non eſt paſtor,
cuius non ſunt oues propriæ, videt
lupum venientem, & dimittit oues, &
fugit: & lupus rapit, & diſpergit oues:
13 * mercenarius autem fugit, quia mer-
cenarius eſt, & non pertinet ad eum
14 de ouibus. * Ego ſum paſtor bonus:
& cognoſco meas, & cognoſcunt me
15 meæ. * [b]Sicut nouit me Pater, & ego
agnoſco Patrem: & animam meam
16 pono pro ouibus meis. * Et alias oues
D habeo, quæ non ſunt ex hoc ouili: &
illas oportet me adducere, & vocem
meam audient, & fiet vnum ouile, &
17 vnus paſtor. * Propterea me diligit
Pater: [c]quia ego pono animam meam,
18 vt iterum ſumam eam. * Nemo tollit
eam a me: ſed ego pono eam a mei-
pſo, & poteſtatem habeo ponendi eam:
& poteſtatem habeo iterum ſumendi
eam: Hoc mandatum accepi a Patre
meo.

diſſentientibus Iudæis.

19 * Diſſenſio iterum facta eſt inter Iu-
20 dæos propter ſermones hos. * Dice-
bant autem multi ex ipſis: Dæmonium
habet, & inſanit: quid eum auditis?
21 * Alij dicebant: Hæc verba non ſunt
dæmonium habentis: numquid dæmo-
nium poteſt cæcorum oculos aperire?

g) Ad finem magiſterij. α) Encænia: Ieſus conſubſtantialis Patri

22 * [d]Facta ſunt autem Encænia in Iero-
23 ſolymis: & hiems erat. * Et ambula-
bat Ieſus in templo, in porticu Salo-
24 monis. * Circumdederunt ergo eum
E Iudæi, & dicebant ei: Quouſque ani-
mam noſtram tollis? ſi tu es Chriſtus,
25 dic nobis palam. * Reſpondit eis Ieſus:
Loquor vobis, & non creditis. opera,
quæ ego facio in nomine Patris mei,
hæc teſtimonium perhibent de me:
26 * ſed vos non creditis, quia non eſtis
27 ex ouibus meis. * Oues meæ vocem
meam audiunt: & ego cognoſco eas,
28 & ſequuntur me: * & ego vitam æter-
nam do eis: & non peribunt in æter-
num, & non rapiet eas quiſquam de
29 manu mea. * Pater meus quod dedit
F mihi, maius omnibus eſt: & nemo po-
30 teſt rapere de manu Patris mei. * Ego,
31 & Pater vnum ſumus. * Suſtulerunt
ergo lapides Iudæi, vt lapidarent eum.
32 * Reſpondit eis Ieſus: Multa bona opera

[a] Iſai. 40. c. 11. Ezec. 34. f. 23. & 37. g. 24. — [b] Mat. 11. d. 27. Luc. 10. d. 22. — [c] Iſai. 53. c. 7. — [d] 1. Mac. 4. g. 56. 59.

oſtendi vobis ex Patre meo, propter
quod eorum opus me lapidatis? * Re- 33
ſponderunt ei Iudæi: De bono opere
non lapidamus te, ſed de blaſphemia:
& quia tu homo cum ſis, facis teipſum
Deum. * Reſpondit eis Ieſus: Nonne 34
ſcriptum eſt in lege veſtra: [a]quia Ego
dixi, dij eſtis? * Si illos dixit deos, ad 35
quos ſermo Dei factus eſt, & non po-
teſt ſolui ſcriptura: * quem Pater ſan- 36
ctificauit, & miſit in mundum, vos G
dicitis: Quia blaſphemas: quia dixi,
Filius Dei ſum? * Si non facio opera 37
Patris mei, nolite credere mihi. * Si 38
autem facio: & ſi mihi non vultis cre-
dere, operibus credite, vt cognoſcatis,
& credatis quia Pater in me eſt, &
ego in Patre. * Quærebant ergo eum 39
apprehendere: & exiuit de manibus
eorum.

abit trans Iordanem.

* Et abijt iterum trans Iordanem in 40
eum locum, vbi erat Ioannes bapti-
zans primum: & manſit illic: * & 41
multi venerunt ad eum, & dicebant:
Quia Ioannes quidem ſignum fecit nul-
lum. * Omnia autem quæcumque dixit 42
Ioannes de hoc, vera erant. Et multi
crediderunt in eum.

11

β) Reſuſcitatio Lazari: infirmum

ERat autem quidam languens La- 1
zarus a Bethania, de caſtello Mariæ, A
& Marthæ ſororis eius. * (Maria au- 2
tem erat, [b]quæ vnxit Dominum vn-
guento, & exterſit pedes eius capillis
ſuis: cuius frater Lazarus infirmaba-
tur.) * Miſerunt ergo ſorores eius ad 3
eum dicentes: Domine, ecce quem
amas infirmatur. * Audiens autem Ie- 4
ſus dixit eis: Infirmitas hæc non eſt
ad mortem, ſed pro gloria Dei, vt glo-
rificetur Filius Dei per eam. * Dilige- 5
bat autem Ieſus Martham, & ſororem
eius Mariam, & Lazarum. * Vt ergo 6
audiuit quia infirmabatur, tunc qui-
dem manſit in eodem loco duobus
diebus.

atque mortuum

* deinde poſt hæc dixit diſcipulis 7
ſuis: Eamus in Iudæam iterum. * Di- 8
cunt ei diſcipuli: Rabbi, nunc quære-
bant te Iudæi lapidare, & iterum vadis
illuc? * Reſpondit Ieſus: Nonne duo- 9
decim ſunt horæ diei? Si quis ambu- B
lauerit in die, non offendit, quia lu-
cem huius mundi videt: * ſi autem 10
ambulauerit in nocte, offendit, quia lux
11 non eſt in eo. * Hæc ait, & poſt hæc
dixit eis: Lazarus amicus noſter dor-
mit: ſed vado vt a ſomno excitem
12 eum. * Dixerunt ergo diſcipuli eius:
13 Domine, ſi dormit, ſaluus erit. * Dixe-
rat autem Ieſus de morte eius: illi au-
tem putauerunt quia de dormitione
14 ſomni diceret. * Tunc ergo Ieſus dixit
eis manifeſte: Lazarus mortuus eſt:
15 * & gaudeo propter vos, vt credatis,
quoniam non eram ibi. ſed eamus ad
16 eum. * Dixit ergo Thomas, qui dici-
tur Didymus, ad condiſcipulos: Eamus
& nos, vt moriamur cum eo.
17 * Venit itaque Ieſus: & inuenit eum fratrem Marthæ
C quattuor dies iam in monumento ha-
18 bentem. * (Erat autem Bethania iuxta
Ieroſolymam quaſi ſtadijs quindecim.)
19 * Multi autem ex Iudæis venerant ad
Martham, & Mariam, vt conſolarentur
20 eas de fratre ſuo. * Martha ergo vt
audiuit quia Ieſus venit, occurrit illi:
21 Maria autem domi ſedebat. * Dixit ergo
Martha ad Ieſum: Domine, ſi fuiſſes
hic, frater meus non fuiſſet mortuus:
22 * Sed & nunc ſcio quia quæcumque po-
23 poſceris a Deo, dabit tibi Deus. * Di-
24 cit illi Ieſus: Reſurget frater tuus. * Di-
cit ei Martha: Scio quia reſurget [c]in
25 reſurrectione in nouiſſimo die. * Dixit
ei Ieſus: Ego ſum reſurrectio, & vita:
[d]qui credit in me, etiam ſi mortuus
26 fuerit, viuet: * & omnis, qui viuit, &
credit in me, non morietur in æter-
27 num. Credis hoc? * Ait illi: Vtique
D Domine, ego credidi, quia tu es Chri-
ſtus filius Dei viui, qui in hunc mun-
dum veniſti.
28 * Et cum hæc dixiſſet, abijt, & vo- & Mariæ
cauit Mariam ſororem ſuam ſilentio,
dicens: Magiſter adeſt, & vocat te.
29 * Illa vt audiuit, ſurgit cito, & venit ad
30 eum: * nondum enim venerat Ieſus
in caſtellum: ſed erat adhuc in illo
31 loco, vbi occurrerat ei Martha. * Iudæi
ergo, qui erant cum ea in domo, &
conſolabantur eam, cum vidiſſent Ma-
riam quia cito ſurrexit, & exijt, ſe-
cuti ſunt eam dicentes: Quia vadit ad
32 monumentum, vt ploret ibi. * Maria
ergo, cum veniſſet vbi erat Ieſus, vi-
dens eum, cecidit ad pedes eius, &
dicit ei: Domine, ſi fuiſſes hic, non
33 eſſet mortuus frater meus. * Ieſus ergo,
vt vidit eam plorantem, & Iudæos, qui

[a] Pſal. 81. b. 6. — [b] Matt. 26. a. 7. Inf. 12. a. 3. Luc. 7. f. 37. — [c] Sup. 5. e. 29. Luc. 14. c. 14. — [d] Sup. 6. e. 40.

venerant cum ea, plorantes, infremuit E
ſpiritu, & turbauit ſeipſum, * & dixit: 34
Vbi poſuiſtis eum? Dicunt ei: Domine,
veni, & vide. * Et lacrymatus eſt Ieſus. 35
* Dixerunt ergo Iudæi: Ecce quomodo 36
amabat eum. * Quidam autem ex ipſis 37
dixerunt: [a] Non poterat hic, qui ape-
ruit oculos cæci nati, facere vt hic non
moreretur?

Ieſus e monumento vocat.

* Ieſus ergo rurſum fremens in ſe- 38
metipſo, venit ad monumentum. erat
autem ſpelunca: & lapis ſuperpoſitus
erat ei. * Ait Ieſus: Tollite lapidem. 39
Dicit ei Martha ſoror eius, qui mor-
tuus fuerat: Domine, iam fœtet, qua-
triduanus eſt enim. * Dicit ei Ieſus: 40
Nonne dixi tibi quoniam ſi credideris,
videbis gloriam Dei? * Tulerunt ergo 41
lapidem: Ieſus autem eleuatis ſurſum
oculis, dixit: Pater gratias ago tibi quo-
niam audiſti me. * ego autem ſciebam 42
quia ſemper me audis, ſed propter po- F
pulum, qui circumſtat, dixi: vt cre-
dant quia tu me miſiſti. * Hæc cum 43
dixiſſet, voce magna clamauit: Lazare
veni foras. * Et ſtatim prodijt qui fu- 44
erat mortuus, ligatus pedes, & manus
inſtitis, & facies illius ſudario erat li-
gata. Dixit eis Ieſus: Soluite eum, &
ſinite abire. * Multi ergo ex Iudæis, 45
qui venerant ad Mariam, & Martham,
& viderant quæ fecit Ieſus, credide-
runt in eum. * Quidam autem ex ipſis 46
abierunt ad Phariſæos, & dixerunt eis
quæ fecit Ieſus.

γ) Concilium Pontificum: Caiphas prophetat,

* Collegerunt ergo Pontifices & Pha- 47
riſæi concilium, & dicebant: Quid fa-
cimus, quia hic homo multa ſigna fa-
cit? * Si dimittimus eum ſic, omnes 48
credent in eum: & venient Romani,
& tollent noſtrum locum, & gentem.
* [b] Vnus autem ex ipſis Caiphas no- 49
mine, cum eſſet Pontifex anni illius,
dixit eis: Vos neſcitis quidquam, * nec 50
cogitatis quia expedit vobis vt vnus
moriatur homo pro populo, & non
tota gens pereat. * Hoc autem a ſe- 51
metipſo non dixit: ſed cum eſſet Pon- G
tifex anni illius, prophetauit, quòd
Ieſus moriturus erat pro gente, * & 52
non tantum pro gente, ſed vt filios
Dei, qui erant diſperſi, congregaret in
vnum. * Ab illo ergo die cogitauerunt 53
vt interficerent eum.

Ieſus abit Ephrem.

54 * Ieſus ergo iam non in palam am-
bulabat apud Iudæos, ſed abijt in re-
gionem iuxta deſertum, in ciuitatem,
quæ dicitur Ephrem, & ibi morabatur
cum diſcipulis ſuis.

δ) Iter in Ieruſalem: quæritur,

55 * Proximum autem erat Paſcha Iu-
dæorum: & aſcenderunt multi Iero-
ſolymam de regione ante Paſcha, vt
56 ſanctificarent ſe ipſos. * Quærebant
ergo Ieſum: & colloquebantur ad in-
uicem, in templo ſtantes: Quid pu-
tatis, quia non venit ad diem feſtum?
Dederant autem Pontifices, & Phari-
ſæi mandatum, vt ſi quis cognouerit
vbi ſit, indicet, vt apprehendant eum.

Bethaniæ vngitur

12
1 A IEſus ergo ante ſex dies Paſchæ
venit [c] Bethaniam, vbi Lazarus fuerat
2 mortuus, quem ſuſcitauit Ieſus. * Fe-
cerunt autem ei cœnam ibi: & Martha
miniſtrabat, Lazarus vero vnus erat
3 ex diſcumbentibus cum eo. * Maria
ergo accepit libram vnguenti nardi pi-
ſtici, pretioſi, & vnxit pedes Ieſu, &
exterſit pedes eius capillis ſuis: & do-
mus impleta eſt ex odore vnguenti.
4 * Dixit ergo vnus ex diſcipulis eius,
Iudas Iſcariotes, qui erat eum tradi-
5 turus: * Quare hoc vnguentum non
vænijt trecentis denarijs, & datum eſt
6 egenis? * Dixit autem hoc, non quia
de egenis pertinebat ad eum, ſed quia
fur erat, & loculos habens, ea, quæ
7 mittebantur, portabat. * Dixit ergo
B Ieſus: Sinite illam vt in diem ſepulturæ
8 meæ ſeruet illud. * Pauperes enim
ſemper habetis vobiſcum: me autem
non ſemper habetis.

ac viſitatur,

9 * Cognouit ergo turba multa ex Iu-
dæis quia illic eſt: & venerunt, non
propter Ieſum tantum, ſed vt Lazarum
viderent, quem ſuſcitauit a mortuis.
10 * Cogitauerunt autem principes ſacer-
dotum vt & Lazarum interficerent:
11 * quia multi propter illum abibant ex
Iudæis, & credebant in Ieſum.

triumphans ingreditur Ieroſolymam.

12 * In craſtinum autem turba multa,
quæ venerat ad diem feſtum, cum au-
diſſent quia venit Ieſus Ieroſolymam:
13 * acceperunt ramos palmarum, & pro-
ceſſerunt obuiam ei, & clamabant: Ho-
ſanna, benedictus, qui venit in nomine
14 Domini, Rex Iſrael. * [d] Et inuenit Ieſus
aſellum, & ſedit ſuper eum, ſicut ſcri-
15 ptum eſt: * Noli timere filia Sion:

---

[a] Sup. 9. a. 6. — [b] Inf. 18. c. 14. — [c] Mat. 26. a. 6. Mar. 14. a. 3. — [d] Mat. 21. a. 7. Mar. 11. a. 7. Luc. 19. f. 35. Zach. 9. b. 9.

63

ecce rex tuus venit ſedens ſuper pul- C
lum aſinæ. * Hæc non cognouerunt 16
diſcipuli eius primum: ſed quando glo-
rificatus eſt Ieſus, tunc recordati ſunt
quia hæc erant ſcripta de eo: & hæc
fecerunt ei. * Teſtimonium ergo per- 17
hibebat turba, quæ erat cum eo quando
Lazarum vocauit de monumento, &
ſuſcitauit eum a mortuis. * Propterea 18
& obuiam venit ei turba: quia audie-
runt eum feciſſe hoc ſignum. * Pha- 19
riſæi ergo dixerunt ad ſemetipſos: Vi-
detis quia nihil proficimus? ecce mun-
dus totus poſt eum abijt.

ε) Finis magiſterij publici:

* Erant autem quidam Gentiles ex 20
his, qui aſcenderant vt adorarent in
die feſto. * Hi ergo acceſſerunt ad Phi- 21
lippum, qui erat a Bethſaida Galilææ,

Filius hominis

& rogabant eum, dicentes: Domine,
volumus Ieſum videre. * Venit Phi- 22
lippus, & dicit Andreæ: Andreas rur-
ſum, & Philippus dixerunt Ieſu. * Ieſus 23
autem reſpondit eis, dicens: Venit hora, D
vt clarificetur Filius hominis. * Amen, 24
amen dico vobis, niſi granum fru-
menti cadens in terram, mortuum fu-
erit; * ipſum ſolum manet. ſi autem 25
mortuum fuerit, multum fructum af-
fert. [a] Qui amat animam ſuam, perdet
eam: & qui odit animam ſuam in hoc
mundo, in vitam æternam cuſtodit
eam. * Si quis mihi miniſtrat, me ſe- 26
quatur: & vbi ſum ego, illic & mini-
ſter meus erit. Si quis mihi miniſtra-
uerit, honorificabit eum Pater meus.
* Nunc anima mea turbata eſt. Et quid 27
dicam? Pater, ſaluifica me ex hac hora.
Sed propterea veni in horam hanc.
* Pater, clarifica nomen tuum. 28

clarificatur

Venit ergo vox de cælo: Et clarifi-
caui, & iterum clarificabo. * Turba 29
ergo, quæ ſtabat, & audierat, dicebat
tonitruum eſſe factum. Alij dicebant:
Angelus ei locutus eſt.

exaltandus in cruce;

* Reſpondit Ieſus, & dixit: Non pro- 30
pter me hæc vox venit, ſed propter E
vos. * Nunc iudicium eſt mundi: nunc 31
princeps huius mundi eijcietur foras.
* Et ego ſi exaltatus fuero a terra, om- 32
nia traham ad me ipſum. * (hoc au- 33
tem dicebat, ſignificans qua morte eſſet
moriturus.) * Reſpondit ei turba: Nos 34
audiuimus [b] ex lege, quia Chriſtus ma-
net in æternum: & quomodo tu dicis,
Oportet exaltari Filium hominis? Quis
35 eſt iſte Filius hominis? * Dixit ergo
eis Ieſus: Adhuc modicum, lumen in
vobis eſt. Ambulate dum lucem ha-
betis, vt non vos tenebræ comprehen-
dant: & qui ambulat in tenebris, ne-
36 ſcit quo vadat. * Dum lucem habetis,
credite in lucem, vt filij lucis ſitis.
Hæc locutus eſt Ieſus: & abijt, & ab-
ſcondit ſe ab eis.

37 * Cum autem tanta ſigna feciſſet incredulitas Iudæorum,
coram eis, non credebant in eum:
38 * vt ſermo Iſaiæ prophetæ impleretur,
F quem dixit: [c] Domine, quis credidit au-
ditui noſtro? & brachium Domini cui
39 reuelatum eſt? * Propterea non pote-
rant credere, quia iterum dixit Iſaias:
40 * [d] Excæcauit oculos eorum, & indu-
rauit cor eorum: vt non videant ocu-
lis, & non intelligant corde, & con-
41 uertantur, & ſanem eos. * Hæc dixit
Iſaias, quando vidit gloriam eius, &
42 locutus eſt de eo. * Verumtamen &
ex principibus multi crediderunt in
eum: ſed propter Phariſæos non con-
fitebantur, vt e ſynagoga non eijce-
43 rentur. * dilexerunt enim gloriam ho-
minum magis, quàm gloriam Dei.

44 * Ieſus autem clamauit, & dixit: Qui verba Chriſti.
credit in me, non credit in me, ſed in
45 eum, qui miſit me. * Et qui videt me,
46 videt eum, qui miſit me. * Ego lux
G in mundum veni: vt omnis, qui cre-
dit in me, in tenebris non maneat.
47 * Et ſi quis audierit verba mea, & non
cuſtodierit: ego non iudico eum. non
enim veni vt iudicem mundum, ſed
48 vt ſaluificem mundum. * Qui ſpernit
me, & non accipit verba mea: habet
qui iudicet eum. [e] ſermo, quem locu-
tus ſum, ille iudicabit eum in nouiſ-
49 ſimo die. * Quia ego ex me ipſo non
ſum locutus, ſed qui miſit me Pater,
ipſe mihi mandatum dedit quid di-
50 cam, & quid loquar. * Et ſcio quia
mandatum eius vita æterna eſt. Quæ
ergo ego loquor, ſicut dixit mihi Pater,
ſic loquor.

2. Sacerdotium ſeu paſſio

13

1 ANte diem feſtum Paſchæ, [f] ſciens a) Ieſus inter diſcipulos.
A Ieſus quia venit hora eius vt tranſeat

[a] Mat. 10. d. 39. & 16. d. 25. Mar. 8. d. 35. Luc. 9. c. 24. & 17. g. 33. — [b] Pſ. 109. b. 4. & 116. 2. Iſa. 40. b. 8. Ezec. 37. g. 25. — [c] Iſa. 53. a. 1. Rom. 10. c. 16. — [d] Iſa. 6. c. 9. Rom. 11. b. 8. Mat. 13. b. 14. Mar. 4. b. 12. Luc. 8. b. 10. Act. 28. f. 26. — [e] Mar. 16. d. 16. — [f] Mat. 26. a. 2. Mar. 14. a. 1. Luc. 22. a. 1.

) Cœna Domini: ex hoc mundo ad Patrem: cum di-
lexiſſet ſuos, qui erant in mundo, in
des lauat finem dilexit eos. * Et cœna facta, cum 2
diabolus iam miſiſſet in cor vt tra-
deret eum Iudas Simonis Iſcariotæ:
* ſciens quia omnia dedit ei Pater in 3
manus, & quia a Deo exiuit, & ad
Deum vadit: * ſurgit a cœna, & ponit 4
veſtimenta ſua: & cum accepiſſet lin-
teum, præcinxit ſe. * Deinde mittit 5
aquam in peluim, & cœpit lauare pe-
des diſcipulorum, & extergere linteo,
quo erat præcinctus. * Venit ergo ad 6
Simonem Petrum. Et dicit ei Petrus:
Domine, tu mihi lauas pedes? * Re- 7
ſpondit Ieſus, & dixit ei: Quod ego
facio, tu neſcis modo, ſcies autem po-
ſtea. * Dicit ei Petrus: Non lauabis 8
mihi pedes in æternum. Reſpondit ei
Ieſus: Si non lauero te, non habebis
partem mecum. * Dicit ei Simon Pe- 9
trus: Domine, non tantum pedes meos,
ſed & manus, & caput. * Dicit ei Ieſus: 10
Qui lotus eſt, non indiget niſi vt pe- B
des lauet, ſed eſt mundus totus. Et
vos mundi eſtis, ſed non omnes. * Scie- 11
bat enim quiſnam eſſet qui traderet
eum: propterea dixit: Non eſtis mundi
omnes.

exem- plum declarat; * Poſtquàm ergo lauit pedes eorum, 12
& accepit veſtimenta ſua: cum recu-
buiſſet iterum, dixit eis: Scitis quid
fecerim vobis? * Vos vocatis me Ma- 13
giſter, & Domine: & bene dicitis:
ſum etenim. * Si ergo ego laui pe- 14
des veſtros, Dominus, & Magiſter: &
vos debetis alter alterius lauare pedes.
* Exemplum enim dedi vobis, vt quem- 15
admodum ego feci vobis, ita & vos
faciatis. * [a] Amen, amen dico vobis: 16
Non eſt ſeruus maior Domino ſuo:
neque apoſtolus maior eſt eo, qui mi-
ſit illum. * Si hæc ſcitis, beati eritis 17
ſi feceritis ea. * Non de omnibus vo- 18
bis dico: ego ſcio quos elegerim: ſed
vt adimpleatur Scriptura: [b] Qui man-
ducat mecum panem, leuabit contra
me calcaneum ſuum. * Amodo dico 19
vobis, priuſquàm fiat: vt cum fa- C
ctum fuerit, credatis, quia ego ſum.
* [c] Amen, amen dico vobis: Qui acci- 20
pit ſi quem miſero, me accipit: qui
autem me accipit, accipit eum, qui me
miſit.

21 * Cum hæc dixiſſet Ieſus, turbatus proditorem ſignificat,
eſt ſpiritu: & proteſtatus eſt, & dixit:
[d] Amen, amen dico vobis: Quia vnus
22 ex vobis tradet me. * Aſpiciebant ergo
ad inuicem diſcipuli, hæſitantes de quo
23 diceret. * Erat ergo recumbens vnus
ex diſcipulis eius in ſinu Ieſu, quem
24 diligebat Ieſus. * Innuit ergo huic Si-
mon Petrus: & dixit ei: Quis eſt, de
25 quo dicit? * Itaque cum recubuiſſet
ille ſupra pectus Ieſu, dicit ei: Domine
26 quis eſt? * Reſpondit Ieſus: Ille eſt,
cui ego intinctum panem porrexero.
Et cum intinxiſſet panem, dedit Iudæ
27 Simonis Iſcariotæ. * Et poſt buccel-
lam, introiuit in eum ſatanas. Et di-
xit ei Ieſus: Quod facis, fac citius.
28 * Hoc autem nemo ſciuit diſcumben-
29 tium ad quid dixerit ei. * Quidam
enim putabant, quia loculos habebat
D Iudas, quòd dixiſſet ei Ieſus: Eme ea,
quæ opus ſunt nobis ad diem feſtum:
30 aut egenis vt aliquid daret. * Cum
ergo accepiſſet ille buccellam, exiuit
continuo. Erat autem nox.

31 * Cum ergo exiſſet, dixit Ieſus: Nunc mandatum nouum dat,
clarificatus eſt filius hominis: & Deus
32 clarificatus eſt in eo. * Si Deus clari-
ficatus eſt in eo, & Deus clarificabit
eum in ſemetipſo: & continuo clari-
33 ficabit eum. * Filioli, adhuc modicum
vobiſcum ſum. [e] Quæretis me: & ſicut
dixi Iudæis: Quò ego vado, vos non
poteſtis venire: & vobis dico modo.
34 * [f] Mandatum nouum do vobis: Vt di-
ligatis inuicem, ſicut dilexi vos, vt &
35 vos diligatis inuicem. * In hoc cogno-
ſcent omnes quia diſcipuli mei eſtis,
ſi dilectionem habueritis ad inuicem.

36 * Dicit ei Simon Petrus: Domine, negationem Petri prædicit.
quo vadis? Reſpondit Ieſus: Quò ego
vado, non potes me modo ſequi: ſe-
37 queris autem poſtea. * Dicit ei Petrus:
Quare non poſſum te ſequi modo?
38 animam meam pro te ponam. * Re-
ſpondit ei Ieſus: Animam tuam pro
me pones? [g] Amen, amen dico tibi:
Non cantabit gallus, donec ter me
neges.

14

1 NOn turbetur cor veſtrum. Cre- β) Sermones Domini:
A
2 ditis in Deum, & in me credite. * In
domo Patris mei manſiones multæ ſunt. conſolatur paraturus locum,
ſi quo minus dixiſſem vobis: Quia

[a] Inf. 15. c. 20. Mat. 10. c. 24. Luc. 6. f. 40. — [b] Pſ. 40. b. 10. — [c] Mat. 10. d. 40. Luc. 10. c. 16. — [d] Mat. 26. b. 21. Mar. 14. b. 18. Luc. 22. c. 21. — [e] Sup. 7. e. 34. — [f] Leu. 19. d. 18. Mat. 22. d. 39. Inf. 15. b. 22. — [g] Mat. 26. c. 34. Mar. 14. c. 30. Luc. 22. d. 34.

vado parare vobis locum. * Et si abi- 3
ero, & præparauero vobis locum: ite-
rum venio, & accipiam vos ad mei-
psum, vt vbi sum ego, & vos sitis.
* Et quò ego vado scitis, & viam sci- 4
tis. * Dicit ei Thomas: Domine, ne- 5
scimus quò vadis: & quo modo pos-
sumus viam scire? * Dicit ei Iesus: 6
Ego sum via, & veritas, & vita. nemo
venit ad Patrem, nisi per me. * Si 7
cognouissetis me, & Patrem meum vti-
que cognouissetis: & amodo cogno-
scetis eum, & vidistis eum. * Dicit ei 8
Philippus: Domine, ostende nobis Pa-
trem, & sufficit nobis. * Dicit ei Iesus: 9
Tanto tempore vobiscum sum: & non
cognouistis me? Philippe, qui videt
me, videt & Patrem. Quomodo tu di-
cis: Ostende nobis Patrem? * Non cre- 10
ditis quia ego in Patre, & Pater in me B
est? Verba, quæ ego loquor vobis, a
me ipso non loquor. Pater autem in
me manens, ipse facit opera. * Non 11
creditis quia ego in Patre, & Pater in
eos exauditurus, me est? * Alioquin propter opera ipsa 12
credite. Amen, amen dico vobis, qui
credit in me, opera, quæ ego facio, &
ipse faciet, & maiora horum faciet:
quia ego ad Patrem vado. * [a]Et quod- 13
cumque petieritis Patrem in nomine
meo, hoc faciam: vt glorificetur Pater
in Filio. * Si quid petieritis me in no- 14
paraclitum missurus, mine meo, hoc faciam. * Si diligitis 15
me: mandata mea seruate. * Et ego 16
rogabo Patrem, & alium paraclitum
dabit vobis, vt maneat vobiscum in
æternum, * Spiritum veritatis, quem 17
mundus non potest accipere, quia non
videt eum, nec scit eum. vos autem
cognoscetis eum: quia apud vos ma-
nebit, & in vobis erit. * Non relin- 18
quam vos orphanos: veniam ad vos.
* Adhuc modicum: & mundus me iam 19
non videt. Vos autem videtis me: quia C
ego viuo, & vos viuetis. * In illo die 20
vos cognoscetis quia ego sum in Patre
meo, & vos in me, & ego in vobis. * Qui 21
habet mandata mea, & seruat ea: ille
est, qui diligit me. Qui autem diligit
me, diligetur a Patre meo: & ego di-
ligam eum, & manifestabo ei meip-
sum. * Dicit ei Iudas, non ille Iscario- 22
tes: Domine, quid factum est, quia
manifestaturus es nobis teipsum, & non
mundo? * Respondit Iesus, & dixit ei: 23
Si quis diligit me, sermonem meum
seruabit, & Pater meus diliget eum,
& ad eum veniemus, & mansionem
24 apud eum faciemus: * qui non diligit
D me, sermones meos non seruat. Et ser-
monem, quem audistis, non est meus:
25 sed eius, qui misit me, Patris. * Hæc pacem relinque-
locutus sum vobis apud vos manens.
26 * Paraclitus autem Spiritus sanctus,
quem mittet Pater in nomine meo, ille
vos docebit omnia, & suggeret vobis
27 omnia, quæcumque dixero vobis. * Pa-
cem relinquo vobis, pacem meam do
vobis: non quomodo mundus dat, ego
do vobis. Non turbetur cor vestrum,
28 neque formidet. * Audistis quia ego
dixi vobis: Vado, & venio ad vos. Si
diligeretis me, gauderetis vtique, quia
vado ad Patrem: quia Pater maior me
29 est. * Et nunc dixi vobis prius quàm
fiat: vt cum factum fuerit, credatis.
30 * Iam non multa loquar vobiscum. ve-
nit enim princeps mundi huius, & in
31 me non habet quidquam. * Sed vt
cognoscat mundus quia diligo Patrem,
& [b]sicut mandatum dedit mihi Pater,
sic facio. Surgite, eamus hinc.

15

1 EGo sum vitis vera: & Pater meus hortatur in ipso ma- neant,
A
2 agricola est. * Omnem palmitem in
me non ferentem fructum, tollet eum:
& omnem, qui fert fructum, purgabit
3 eum, vt fructum plus afferat. * [c]Iam
vos mundi estis propter sermonem,
4 quem locutus sum vobis. * Manete in
me: & ego in vobis. Sicut palmes non
potest ferre fructum a semetipso, nisi
manserit in vite: sic nec vos, nisi in
5 me manseritis. * Ego sum vitis, vos
palmites: qui manet in me, & ego in
eo, hic fert fructum multum: quia sine
6 me nihil potestis facere. * Si quis in
me non manserit: mittetur foras sicut
palmes, & arescet, & colligent eum, &
7 in ignem mittent, & ardet. * Si man-
seritis in me, & verba mea in vobis
manserint: quodcumque volueritis pe-
8 tetis, & fiet vobis. * In hoc clarificatus
est Pater meus, vt fructum plurimum
B afferatis, & efficiamini mei discipuli.
9 * Sicut dilexit me Pater, & ego dilexi
10 vos. Manete in dilectione mea. * Si
præcepta mea seruaueritis, manebitis
in dilectione mea, sicut & ego Patris
mei præcepta seruaui, & maneo in eius
11 dilectione. * Hæc locutus sum vobis:

---

[a] Inf. 16. c. 23. Matt. 7. b. 7. & 21. b. 22. Mar. 11. c. 24. — [b] Act. 2. c. 23.

vt gaudium meum in vobis ſit, & gau-
(...icem di- ...igant,) dium veſtrum impleatur. * [a]Hoc eſt 12
præceptum meum vt diligatis inuicem,
ſicut dilexi vos. * Maiorem hac dile- 13
ctionem nemo habet, vt animam ſuam
ponat quis pro amicis ſuis. * Vos amici 14
mei eſtis, ſi feceritis quæ ego præcipio
vobis. * Iam non dicam vos ſeruos: 15
quia ſeruus neſcit quid faciat dominus C
eius. Vos autem dixi amicos: quia om-
nia quæcumque audiui a Patre meo,
nota feci vobis. * Non vos me ele- 16
giſtis: ſed ego elegi vos, & poſui vos
[b]vt eatis, & fructum afferatis: & fructus
veſter maneat: vt quodcumque petie-
ritis Patrem in nomine meo, det vo-
bis. * [c]Hæc mando vobis, vt diligatis 17
(odium ...undi per- ...ferant;) inuicem. * Si mundus vos odit: ſci- 18
tote quia me priorem vobis odio ha-
buit. * Si de mundo fuiſſetis: mundus 19
quod ſuum erat diligeret: quia vero
de mundo non eſtis, ſed ego elegi vos
de mundo, propterea odit vos mun-
dus. * Mementote ſermonis mei, quem 20
ego dixi vobis: [d]Non eſt ſeruus maior
domino ſuo. [e]Si me perſecuti ſunt, &
vos perſequentur: ſi ſermonem meum
ſeruauerunt, & veſtrum ſeruabunt. * Sed 21
hæc omnia facient vobis propter no-
men meum: quia neſciunt eum, qui
miſit me. * Si non veniſſem, & locu- 22
tus fuiſſem eis, peccatum non habe- D
rent: nunc autem excuſationem non
habent de peccato ſuo. * Qui me odit: 23
& Patrem meum odit. * Si opera non 24
feciſſem in eis, quæ nemo alius fecit,
peccatum non haberent: nunc autem
& viderunt, & oderunt & me, & Patrem
meum. * Sed vt adimpleatur ſermo, 25
qui in lege eorum ſcriptus eſt: [f]Quia
odio habuerunt me gratis. * [g]Cum 26
autem venerit Paraclitus, quem ego
mittam vobis a Patre, ſpiritum veri-
tatis, qui a Patre procedit, ille teſti-
monium perhibebit de me: * & vos 27
teſtimonium perhibebitis, quia ab ini-
tio mecum eſtis.

16

(...omittit ...piritum ...eritatis,) HÆc locutus ſum vobis, vt non 1
ſcandalizemini. * Abſque ſynagogis fa- A 2
cient vos: ſed venit hora, vt omnis,
qui interficit vos, arbitretur obſequium
ſe præſtare Deo. * & hæc facient vo- 3
bis, quia non nouerunt Patrem, neque
me. * Sed hæc locutus ſum vobis: vt 4
cum venerit hora eorum reminiſca-
5 mini, quia ego dixi vobis. * Hæc au-
tem vobis ab initio non dixi, quia vo-
biſcum eram: Et nunc vado ad eum,
qui miſit me; & nemo ex vobis inter-
6 rogat me, Quò vadis? * Sed quia hæc
locutus ſum vobis, triſtitia impleuit
7 cor veſtrum. * Sed ego veritatem dico
vobis: expedit vobis vt ego vadam: ſi
enim non abiero, Paraclitus non ve-
niet ad vos: ſi autem abiero, mittam
8 eum ad vos. * Et cum venerit ille, ar-
guet mundum de peccato, & de iuſti-
9 tia, & de iudicio. * de peccato qui-
10 dem: quia non crediderunt in me: * de
iuſtitia vero: quia ad Patrem vado: &
11 iam non videbitis me: * De iudicio
B autem: quia princeps huius mundi iam
12 iudicatus eſt. * Adhuc multa habeo
vobis dicere: ſed non poteſtis portare
13 modo. * Cum autem venerit ille Spi-
ritus veritatis, docebit vos omnem ve-
ritatem. non enim loquetur a ſemet-
ipſo: ſed quæcumque audiet loquetur,
& quæ ventura ſunt annunciabit vo-
14 bis. * Ille me clarificabit: quia de meo
15 accipiet, & annunciabit vobis. * Om-
nia quæcumque habet Pater, mea ſunt.
Propterea dixi: quia de meo accipiet,
16 & annunciabit vobis. * Modicum, & (viſionem ſuam,)
iam non videbitis me: & iterum mo-
dicum, & videbitis me: quia vado ad
17 Patrem. * Dixerunt ergo ex diſcipulis
eius ad inuicem: Quid eſt hoc, quod
dicit nobis: Modicum, & non videbitis
me: & iterum modicum, & videbitis
18 me, & quia vado ad Patrem? * Dice-
C bant ergo: Quid eſt hoc, quod dicit,
Modicum? neſcimus quid loquitur.
19 * Cognouit autem Ieſus, quia volebant
eum interrogare, & dixit eis: De hoc
quæritis inter vos quia dixi, Modicum,
& non videbitis me: & iterum modi-
20 cum, & videbitis me. * Amen, amen
dico vobis: quia plorabitis, & flebitis
vos, mundus autem gaudebit: vos au-
tem contriſtabimini, ſed triſtitia veſtra
21 vertetur in gaudium. * Mulier cum
parit, triſtitiam habet, quia venit hora
eius: cum autem pepererit puerum,
iam non meminit preſſuræ propter gau-
dium: quia natus eſt homo in mun-
22 dum. * Et vos igitur nunc quidem
triſtitiam habetis, iterum autem videbo
vos, & gaudebit cor veſtrum: & gau-
23 dium veſtrum nemo tollet a vobis. * Et

[a] Sup. 13. d. 34. Eph. 5. a. 2. 1. Theſſ. 4. b. 9. — [b] Mat. 28. d. 19. — [c] 1. Ioan. 3. b. 11. & 4. b. 7. — [d] Sup. 13. b. 16. Matt. 10. c. 24. — [e] Matt. 24. a. 9. — [f] Pſal. 24. d. 19. — [g] Luc. 24. g. 49.

in illo die me non rogabitis quidquam.
[a]Amen, amen dico vobis: fiquid pe-
tieritis Patrem in nomine meo, dabit
vobis. * Vfque modo non petiftis quid- 24
quam in nomine meo: Petite, & acci-
pietis, vt gaudium veftrum fit plenum.
apertam annunciationem.
* Hæc in prouerbijs locutus fum vobis. 25
Venit hora cum iam non in prouerbijs D
loquar vobis, fed palam de Patre an-
nunciabo vobis. * in illo die in nomine 26
meo petetis: & non dico vobis quia
ego rogabo Patrem de vobis: * Ipfe 27
enim Pater amat vos, quia vos me
amaftis, & credidiftis, quia ego a Deo
exiui. * Exiui a Patre, & veni in mun- 28
dum: iterum relinquo mundum, &
vado ad Patrem. * Dicunt ei difcipuli 29
eius: Ecce nunc palam loqueris, & pro-
uerbium nullum dicis. * nunc fcimus 30
quia fcis omnia, & non opus eft tibi vt
quis te interroget: in hoc credimus quia
a Deo exifti. * Refpondit eis Iefus: 31
Modo creditis? * [b]Ecce venit hora, & 32
iam venit, vt difpergamini vnufquifque
in propria, & me folum relinquatis: &
non fum folus, quia Pater mecum eft.
* Hæc locutus fum vobis, vt in me pa- 33
cem habeatis. In mundo preffuram ha-
bebitis: fed confidite, ego vici mundum.

γ) Precatio Domini: pro fe,

17
1
A
HÆc locutus eft Iefus: & fubleua-
tis oculis in cælum, dixit: Pater venit
hora, clarifica filium tuum, vt filius
tuus clarificet te: * [c]Sicut dedifti ei 2
poteftatem omnis carnis, vt omne,
quod dedifti ei, det eis vitam æter-
nam. * Hæc eft autem vita æterna: Vt 3
cognofcant te, folum Deum verum, &
quem mififti Iefum Chriftum. * Ego 4
te clarificaui fuper terram: opus con-
fummaui, quod dedifti mihi vt fa-
ciam: * & nunc clarifica me tu Pater 5
apud temetipfum, claritate, quam ha-
bui prius, quàm mundus effet, apud
pro difcipulis,
te. * Manifeftaui nomen tuum homini- 6
bus, quos dedifti mihi de mundo: Tui
erant, & mihi eos dedifti: & fermo-
nem tuum feruauerunt. * Nunc co- 7
gnouerunt quia omnia, quæ dedifti
mihi, abs te funt: * quia verba, quæ 8
dedifti mihi, dedi eis: & ipfi accepe-
runt, & cognouerunt vere quia a te
exiui, & crediderunt quia tu me mi- B
fifti. * Ego pro eis rogo: Non pro 9
mundo rogo, fed pro his, quos dedifti
10 mihi: quia tui funt: * & mea omnia
tua funt, & tua mea funt: & clarifi-
11 catus fum in eis: * Et iam non fum
in mundo, & hi in mundo funt, & ego
ad te venio. Pater fancte, ferua eos
in nomine tuo, quos dedifti mihi: vt
12 fint vnum, ficut & nos. * Cum effem
cum eis, ego feruabam eos in nomine
C tuo. [d]Quos dedifti mihi, cuftodiui: &
nemo ex eis perijt, nifi filius perditio-
13 nis, [e]vt Scriptura impleatur. * Nunc
autem ad te venio: & hæc loquor in
mundo, vt habeant gaudium meum
14 impletum in femetipfis. * Ego dedi
eis fermonem tuum, & mundus eos
odio habuit, quia non funt de mundo,
15 ficut & ego non fum de mundo. * Non
rogo vt tollas eos de mundo, fed vt
16 ferues eos a malo. * De mundo non
funt, ficut & ego non fum de mundo.
17 * Sanctifica eos in veritate. Sermo tuus
18 veritas eft. * Sicut tu me mififti in
mundum, & ego mifi eos in mundum.
19 * Et pro eis ego fanctifico meipfum:
vt fint & ipfi fanctificati in veritate.
20 * Non pro eis autem rogo tantum, fed
pro omni[...] credentib[...]
& pro eis, qui credituri funt per ver-
21 bum eorum in me: * vt omnes vnum
fint, ficut tu Pater in me, & ego in te,
vt & ipfi in nobis vnum fint: vt credat
22 mundus, quia tu me mififti. * Et ego
D claritatem, quam dedifti mihi, dedi
eis: vt fint vnum, ficut & nos vnum
23 fumus. * Ego in eis, & tu in me: vt
fint confummati in vnum: & cogno-
fcat mundus quia tu me mififti, & di-
24 lexifti eos, ficut & me dilexifti. * Pater,
quos dedifti mihi, volo vt vbi fum ego,
& illi fint mecum: vt videant clarita-
tem meam, quam dedifti mihi: quia
dilexifti me ante conftitutionem mundi.
25 * Pater iufte, mundus te non cogno-
uit. ego autem te cognoui: & hi co-
26 gnouerunt, quia tu me mififti. * Et
notum feci eis nomen tuum, & no-
tum faciam: vt dilectio, qua dilexifti
me, in ipfis fit, & ego in ipfis.

18
1
A
HÆc cum dixiffet Iefus, [f]egreffus
b) Iefus a[...] fynedr[...]
eft cum difcipulis fuis trans Torren-
tem Cedron, vbi erat hortus, in quem
in hort[...]
2 introiuit ipfe, & difcipuli eius. * Scie-

[a] Sup. 14. b. 13. Matt. 7. b. 7. & 21. b. 22. Mar. 11. c. 24. Luc. 11. b. 9. Iac. 1. a. 5. — [b] Mat. 26. c. 31. Mar. 14. c. 27. — [c] Mat. 28. d. 18. — [d] Inf. 18. b. 9. — [e] Pfal. 108. a. 8. — [f] Mat. 26. c. 36. Mar. 14. d. 32. Luc. 22. d. 39. 2. Reg. 15. e. 23.

bat autem & Iudas, qui tradebat eum,
locum: quia frequenter Ieſus conuene-
rat illuc cum diſcipulis ſuis.
comprehenditur,
* [a]Iudas ergo cum accepiſſet cohor- 3
tem, & a Pontificibus, & Phariſæis
miniſtros, venit illuc cum laternis, &
facibus, & armis. * Ieſus itaque ſciens 4
omnia, quæ ventura erant ſuper eum,
proceſſit, & dixit eis: Quem quæritis?
* Reſponderunt ei: Ieſum Nazarenum. 5
Dicit eis Ieſus: Ego ſum. Stabat au-
tem & Iudas, qui tradebat eum, cum
ipſis. * Vt ergo dixit eis: Ego ſum: 6
abierunt retrorſum, & ceciderunt in ter- B
ram. * Iterum ergo interrogauit eos: 7
Quem quæritis? Illi autem dixerunt:
Ieſum Nazarenum. * Reſpondit Ieſus: 8
Dixi vobis, quia ego ſum: ſi ergo me
quæritis, ſinite hos abire. * Vt imple- 9
retur ſermo, quem dixit: [b]Quia quos
dediſti mihi, non perdidi ex eis quem-
quam. * Simon ergo Petrus habens gla- 10
dium eduxit eum: & percuſſit pontifi-
cis ſeruum: & abſcidit auriculam eius
dexteram. Erat autem nomen ſeruo
Malchus. * Dixit ergo Ieſus Petro: 11
Mitte gladium tuum in vaginam. Ca- C
licem, quem dedit mihi Pater, non
bibam illum? * Cohors ergo, & tri- 12
bunus, & miniſtri Iudæorum compre-
henderunt Ieſum, & ligauerunt eum:
ducitur ad Annam,
* Et adduxerunt eum ad [c]Annam 13
primum, erat enim ſocer Caiphæ, qui
erat pontifex anni illius. * Erat autem 14
Caiphas, [d]qui conſilium dederat Iu-
dæis: Quia expedit, vnum hominem
mori pro populo. * Sequebatur autem 15
Ieſum Simon Petrus, & alius diſcipu-
lus. Diſcipulus autem ille erat notus
pontifici, & introiuit cum Ieſu in atrium
pontificis. * Petrus autem ſtabat ad 16
oſtium foris. [e]Exiuit ergo diſcipulus
alius, qui erat notus pontifici, & dixit
oſtiariæ: & introduxit Petrum.
negatur a Petro,
* Dicit ergo Petro ancilla oſtiaria: 17
Numquid & tu ex diſcipulis es homi-
nis iſtius? Dicit ille: Non ſum. * Sta- 18
bant autem ſerui, & miniſtri ad pru- D
nas: quia frigus erat, & calefaciebant
ſe: erat autem cum eis & Petrus ſtans,
& calefaciens ſe.
interrogatur a Pontifice,
* Pontifex ergo interrogauit Ieſum 19
de diſcipulis ſuis, & de doctrina eius.
20 * Reſpondit ei Ieſus: Ego palam lo-
cutus ſum mundo: ego ſemper docui
in ſynagoga, & in templo, quo omnes
Iudæi conueniunt: & in occulto locu-
21 tus ſum nihil. * Quid me interrogas?
interroga eos, qui audierunt quid lo-
cutus ſim ipſis: ecce hi ſciunt quæ
22 dixerim ego. * Hæc autem cum di-
xiſſet, vnus aſſiſtens miniſtrorum de-
dit alapam Ieſu, dicens: Sic reſpondes
23 pontifici? * Reſpondit ei Ieſus: Si male
locutus ſum, teſtimonium perhibe de
malo: ſi autem bene, quid me cædis?
miſſus ad Caipham iterum negatur.
24 * Et miſit eum Annas ligatum [f]ad
25 Caipham pontificem. * Erat autem
E Simon Petrus ſtans, & calefaciens ſe.
[g]Dixerunt ergo ei: Numquid & tu ex
diſcipulis eius es? Negauit ille, & dixit:
26 Non ſum. * Dicit ei vnus ex ſeruis
pontificis, cognatus eius, cuius abſci-
dit Petrus auriculam: Nonne ego te
27 vidi in horto cum illo? * Iterum ergo
negauit Petrus: & ſtatim gallus can-
tauit.

c) Ieſus ante præſidem.
α) Inquiſitio prima.
28 * [h]Adducunt ergo Ieſum a Caipha
in prætorium. Erat autem mane: &
ipſi non introierunt in prætorium, [i]vt
non contaminarentur, ſed vt mandu-
29 carent Paſcha. * Exiuit ergo Pilatus ad
eos foras, & dixit: Quam accuſatio-
nem affertis aduerſus hominem hunc?
30 * Reſponderunt, & dixerunt ei: Si non
F eſſet hic malefactor, non tibi tradidiſ-
31 ſemus eum. * Dixit ergo eis Pilatus:
Accipite eum vos, & ſecundum legem
veſtram iudicate eum. Dixerunt ergo
ei Iudæi: Nobis non licet interficere
32 quemquam. * [k]Vt ſermo Ieſu implere-
tur, quem dixit, ſignificans qua morte
33 eſſet moriturus. * [l]Introiuit ergo ite-
rum in prætorium Pilatus, & vocauit
Ieſum, & dixit ei: Tu es rex Iudæo-
34 rum? * Reſpondit Ieſus: A temetipſo
hoc dicis, an alij dixerunt tibi de me?
35 * Reſpondit Pilatus: Numquid ego
Iudæus ſum? Gens tua, & pontifices
36 tradiderunt te mihi: quid feciſti? * Re-
G ſpondit Ieſus: Regnum meum non eſt
de hoc mundo. ſi ex hoc mundo eſſet
regnum meum, miniſtri mei vtique
decertarent vt non traderer Iudæis:

---

[a] Mat. 26. c. 47. Mar. 14. c. 43. Luc. 22. c. 47. — [b] Sup. 17. c. 12. — [c] Luc. 3. a. 2. — [d] Sup. 11. f. 49. — [e] Mat. 26. f. 58. Mar. 14 f. 54. Luc. 22. f. 55. — [f] Mat. 26. f. 57. Mar. 14. f. 53. Luc. 22. f. 54. — [g] Mat. 26. g. 69. Mar. 14. g. 67. Luc. 22. f. 56. — [h] Matt. 27. a. 2. Mar. 15. a. 1. Luc. 23. a. 1. — [i] Act. 10. d. 28. & 11. a. 3. — [k] Mat. 20. c. 19. — [l] Mat. 27. b. 11. Mar. 15. a. 2. Luc. 23. a. 3.

nunc autem regnum meum non eſt
hinc. * Dixit itaque ei Pilatus: Ergo 37
rex es tu? Reſpondit Ieſus: Tu dicis
quia rex ſum ego. Ego in hoc natus
ſum, & ad hoc veni in mundum, vt
teſtimonium perhibeam veritati: om-
nis, qui eſt ex veritate, audit vocem
meam. * Dicit ei Pilatus: Quid eſt 38
veritas?

β) Inquiſitio ſecunda.

Et cum hoc dixiſſet, iterum exiuit
ad Iudæos, & dicit eis: Ego nullam
inuenio in eo cauſam. * [a]Eſt autem 39
conſuetudo vobis vt vnum dimittam
vobis in Paſcha: vultis ergo dimittam
vobis regem Iudæorum? * Clamaue- 40
runt ergo rurſum omnes, dicentes:
Non hunc, ſed Barabbam. Erat autem
Barabbas latro.

γ) Coronatio Domini.

19
TVnc ergo apprehendit Pilatus Ie- 1
ſum, & flagellauit. * [b]Et milites ple- A 2
ctentes coronam de ſpinis, impoſuerunt
capiti eius: & veſte purpurea circum-
dederunt eum. * Et veniebant ad eum, 3
& dicebant: Aue rex Iudæorum: &
dabant ei alapas.

δ) Inquiſitio tertia:

* Exiuit ergo iterum Pilatus foras, 4
& dicit eis: Ecce adduco vobis eum
Ecce homo, foras, vt cognoſcatis quia nullam in-
uenio in eo cauſam. (* Exiuit ergo 5
Ieſus portans coronam ſpineam, & pur-
pureum veſtimentum:) Et dicit eis:
Ecce homo. * Cum ergo vidiſſent eum 6
Pontifices, & miniſtri, clamabant, di-
centes: Crucifige, crucifige eum. Dicit
eis Pilatus: Accipite eum vos, & cru-
cifigite: ego enim non inuenio in eo
cauſam. * Reſponderunt ei Iudæi: Nos 7
legem habemus, & ſecundum legem B
debet mori, quia filium Dei ſe fecit.
Pilatus magis timet, * Cum ergo audiſſet Pilatus hunc 8
ſermonem, magis timuit. * Et ingreſ- 9
ſus eſt prætorium iterum: & dixit ad
Ieſum: Vnde es tu? Ieſus autem re-
ſponſum non dedit ei. * Dicit ergo 10
ei Pilatus: Mihi non loqueris? neſcis
quia poteſtatem habeo crucifigere te,
& poteſtatem habeo dimittere te? * Re- 11
ſpondit Ieſus: Non haberes poteſta-
tem aduerſum me vllam, niſi tibi da-
tum eſſet deſuper. Propterea qui me
tradidit tibi, maius peccatum habet.

12 * Et exinde quærebat Pilatus di- tradit Ieſum
mittere eum. Iudæi autem clamabant
dicentes: Si hunc dimittis, non es ami-
cus Cæſaris. omnis enim, qui ſe re-
13 gem facit, contradicit Cæſari. * Pilatus
C autem cum audiſſet hos ſermones, ad-
duxit foras Ieſum: & ſedit pro tribu-
nali, in loco, qui dicitur Lithóſtrotos,
14 Hebraice autem Gabbatha. * Erat au-
tem paraſceue Paſchæ, hora quaſi ſexta,
15 & dicit Iudæis: Ecce rex veſter. * Illi
autem clamabant: Tolle, tolle, cruci-
fige eum. Dicit eis Pilatus: Regem ve-
ſtrum crucifigam? Reſponderunt Pon-
tifices: Non habemus Regem, niſi
16 Cæſarem. * Tunc ergo tradidit eis il-
lum vt crucifigeretur.

Suſceperunt autem Ieſum, & edu- d) Ieſus cum cruce.
17 xerunt. * [c]Et baiulans ſibi crucem exi-
uit in eum, qui dicitur Caluariæ, lo- α) Baiulans crucem.
18 cum, Hebraice autem Golgotha: * vbi
crucifixerunt eum, & cum eo alios
duos hinc, & hinc, medium autem
Ieſum.

19 * Scripſit autem & titulum Pilatus: β) Pendens in cruce:
D & poſuit ſuper crucem. Erat autem
ſcriptum: Ieſus Nazarenus, Rex Iu- Regis Iudæorum,
20 dæorum. * Hunc ergo titulum multi
Iudæorum legerunt: quia prope ciui-
tatem erat locus, vbi crucifixus eſt Ieſus:
Et erat ſcriptum Hebraice, Græce, &
21 Latine. * Dicebant ergo Pilato Ponti-
fices Iudæorum: Noli ſcribere, Rex
Iudæorum: ſed quia ipſe dixit: Rex
22 ſum Iudæorum. * Reſpondit Pilatus:
Quod ſcripſi, ſcripſi.
23 * Milites ergo cum crucifixiſſent eum, veſtimenta diuiſa,
[d]acceperunt veſtimenta eius, (& fece-
runt quattuor partes: vnicuique militi
partem) & tunicam. Erat autem tu-
nica inconſutilis, deſuper contexta per
24 totum. * Dixerunt ergo ad inuicem:
Non ſcindamus eam, ſed ſortiamur
E de illa cuius ſit. Vt Scriptura imple-
retur, dicens: [e]Partiti ſunt veſtimenta
mea ſibi: & in veſtem meam miſe-
runt ſortem. Et milites quidem hæc
fecerunt.
25 * Stabant autem iuxta crucem Ieſu verba prolata,
mater eius, & ſoror matris eius, Maria
26 Cleophæ, & Maria Magdalene. * Cum

[a] Mat. 27. b. 15. Mar. 15. a. 6. Luc. 23. c. 17. — [b] Mat. 27. c. 27. Mar. 15. b. 16. — [c] Mat. 27. d. 33. Mar. 15. b. 22. Luc. 23. e. 33. — [d] Mat. 27. d. 35. Mar. 15. c. 24. Luc. 23. e. 34. — [e] Pſal. 21. c. 19.

vidiſſet ergo Ieſus matrem, & diſcipu-
lum ſtantem, quem diligebat, dicit matri
ſuæ: Mulier, ecce filius tuus. * Deinde 27
dicit diſcipulo: Ecce mater tua. Et
ex illa hora accepit eam diſcipulus in
ſua. * Poſtea ſciens Ieſus quia omnia 28
conſummata ſunt, [a] vt conſummaretur F
Scriptura, dixit: Sitio. * Vas ergo erat 29
poſitum aceto plenum. Illi autem ſpon-
giam plenam aceto, hyſſopo circum-
ponentes, obtulerunt ori eius. * Cum 30
ergo accepiſſet Ieſus acetum, dixit:
Conſummatum eſt. Et inclinato ca-
pite tradidit ſpiritum.

b) latus apertum.

* Iudæi ergo, (quoniam Paraſceue 31
erat) vt non remanerent in cruce cor-
pora ſabbato, (erat enim magnus dies
ille Sabbati) rogauerunt Pilatum vt
frangerentur eorum crura, & tolleren-
tur. * Venerunt ergo milites: & primi 32
quidem fregerunt crura, & alterius,
qui crucifixus eſt cum eo. * Ad Ieſum 33
autem cum veniſſent, vt viderunt eum
iam mortuum, non fregerunt eius crura,
* ſed vnus militum lancea latus eius 34
aperuit, & continuo exiuit ſanguis, &
aqua. * Et qui vidit, teſtimonium per- 35
hibuit: & verum eſt teſtimonium eius.
Et ille ſcit quia vera dicit: vt & vos G
credatis. * Facta ſunt enim hæc vt 36
Scriptura impleretur: [b] Os non com-
minuetis ex eo. * Et iterum alia Scri- 37
ptura dicit: [c] Videbunt in quem tranſ-
fixerunt.

c) Ieſus in monumento.

* [d] Poſt hæc autem rogauit Pilatum 38
Ioſeph ab Arimathæa, (eo quòd eſſet
diſcipulus Ieſu, occultus autem pro-
pter metum Iudæorum) vt tolleret cor-
pus Ieſu. Et permiſit Pilatus. Venit
ergo, & tulit corpus Ieſu. * Venit au- 39
tem & Nicodemus, [e] qui venerat ad
Ieſum nocte primum, ferens mixturam
myrrhæ, & aloes, quaſi libras centum.
* Acceperunt ergo corpus Ieſu, & liga- 40
uerunt illud linteis cum aromatibus,
ſicut mos eſt Iudæis ſepelire. * Erat 41
autem in loco, vbi crucifixus eſt, hor-
tus: & in horto monumentum nouum,
in quo nondum quiſquam poſitus erat.
* Ibi ergo propter Paraſceuen Iudæo- 42
rum, quia iuxta erat monumentum,
poſuerunt Ieſum.

3. Imperium Domini.

a) Apparet Magdalenæ: ad monumentum,

20 1 VNa [f] autem ſabbati, Maria Magda-
A lene venit mane, cum adhuc tenebræ
eſſent, ad monumentum: & vidit la-
2 pidem ſublatum a monumento. * Cu-
currit ergo, & venit ad Simonem Pe-
trum, & ad alium diſcipulum, quem
amabat Ieſus, & dicit illis: Tulerunt
Dominum de monumento, & neſcimus
vbi poſuerunt eum.

regreſſis Apoſtolis,

3 * Exijt ergo Petrus, & ille alius di-
ſcipulus, & venerunt ad monumentum.
4 * Currebant autem duo ſimul, & ille
alius diſcipulus præcucurrit citius Pe-
tro, & venit primus ad monumentum.
5 * Et cum ſe inclinaſſet, vidit poſita lin-
6 teamina, non tamen introiuit. * Venit
B ergo Simon Petrus ſequens eum, &
introiuit in monumentum, & vidit lin-
7 teamina poſita, * & ſudarium, quod
fuerat ſuper caput eius, non cum lin-
teaminibus poſitum, ſed ſeparatim in-
8 uolutum in vnum locum. * Tunc ergo
introiuit & ille diſcipulus, qui venerat
primus ad monumentum: & vidit, &
9 credidit: * nondum enim ſciebant Scri-
pturam, quia oportebat eum a mor-
10 tuis reſurgere. * Abierunt ergo iterum
diſcipuli ad ſemetipſos.

videt Dominum.

11 * [g] Maria autem ſtabat ad monumen-
C tum foris, plorans: Dum ergo fleret,
inclinauit ſe, & proſpexit in monumen-
12 tum: * & vidit duos angelos in al-
bis, ſedentes, vnum ad caput, & vnum
ad pedes, vbi poſitum fuerat corpus
13 Ieſu. * Dicunt ei illi: Mulier, quid plo-
ras? Dicit eis: Quia tulerunt Dominum
meum: & neſcio vbi poſuerunt eum.
14 * Hæc cum dixiſſet, conuerſa eſt re-
trorſum, & vidit Ieſum ſtantem: & non
15 ſciebat quia Ieſus eſt. * Dicit ei Ieſus:
D Mulier, quid ploras? quem quæris? Illa
exiſtimans quia hortulanus eſſet, dicit
ei: Domine, ſi tu ſuſtuliſti eum, dicito
mihi vbi poſuiſti eum: & ego eum
16 tollam. * Dicit ei Ieſus: Maria. Con-
uerſa illa, dicit ei: Rabboni (quod di-
17 citur Magiſter.) * Dicit ei Ieſus: Noli
E me tangere, nondum enim aſcendi ad
Patrem meum: vade autem ad fratres
meos, & dic eis: Aſcendo ad Patrem
meum, & Patrem veſtrum, Deum meum,
18 & Deum veſtrum. * Venit Maria Mag-
dalene annuncians diſcipulis: Quia vidi
Dominum, & hæc dixit mihi.

---

[a] Pſal. 68. c. 22. — [b] Exo. 12. g. 46. Num. 9. b. 12. — [c] Zac. 12. c. 10. — [d] Mat. 27. g. 57. Mar. 15. d. 42. Luc. 23. g. 50. — [e] Sup. 3. a. 2. — [f] Matt. 28. a. 1. Mar. 16. a. 1. Luc. 24. a. 1. — [g] Matt. 28. a. 5. Mar. 16. b. 5. Luc. 24. a. 4.

b) Apparet discipulis:
α) In Ierusalem:

* [a]Cum ergo fero effet die illo, vna 19
fabbatorum, & fores effent claufæ, vbi
erant difcipuli congregati propter me-
tum Iudæorum: venit Iefus, & ftetit

Thoma abfente

in medio, & dixit eis: Pax vobis. * Et 20
cum hoc dixiffet, oftendit eis manus,
& latus. Gauifi funt ergo difcipuli,
vifo Domino. * Dixit ergo eis iterum: 21
Pax vobis. Sicut mifit me Pater, &
ego mitto vos. * Hæc cum dixiffet, 22
infufflauit: & dixit eis: Accipite Spi-
ritum fanctum: * [b]quorum remiferitis 23
peccata, remittuntur eis: & quorum F
retinueritis, retenta funt.

atque præfente;

* Thomas autem vnus ex duode- 24
cim, qui dicitur Didymus, non erat
cum eis quando venit Iefus. * Dixe- 25
runt ergo ei alij difcipuli: Vidimus
Dominum. Ille autem dixit eis: Nifi
videro in manibus eius fixuram cla-
uorum, & mittam digitum meum in
locum clauorum, & mittam manum
meam in latus eius, non credam. * Et 26
poft dies octo, iterum erant difcipuli
eius intus: & Thomas cum eis. Venit
Iefus ianuis claufis, & ftetit in medio,
& dixit: Pax vobis. * Deinde dicit 27
Thomæ: Infer digitum tuum huc, & G
vide manus meas, & affer manum
tuam, & mitte in latus meum: & noli
effe incredulus, fed fidelis. * Refpon- 28
dit Thomas, & dixit ei: Dominus
meus, & Deus meus. * Dixit ei Iefus: 29
Quia vidifti me Thoma, credidifti:
beati qui non viderunt, & crediderunt.

conclufio prior.

* [c]Multa quidem, & alia figna fecit 30
Iefus in confpectu difcipulorum fuo-
rum, quæ non funt fcripta in libro
hoc. * Hæc autem fcripta funt vt cre- 31
datis, quia Iefus eft Chriftus Filius
Dei: & vt credentes, vitam habeatis in
nomine eius.

21

β) Ad mare Tiberiadis:
fe manifeftans

POftea manifeftauit fe iterum Iefus 1
difcipulis ad mare Tiberiadis. Mani- A
feftauit autem fic: * Erant fimul Si- 2
mon Petrus, & Thomas, qui dicitur
Didymus, & Nathanael, qui erat a Cana
Galilææ, & filij Zebedæi, & alij ex di-
fcipulis eius duo. * Dicit eis Simon 3
Petrus: Vado pifcari. Dicunt ei: Veni-
mus & nos tecum. Et exierunt, &
afcenderunt in nauim: & illa nocte ni-
hil prendiderunt. * Mane autem facto 4
ftetit Iefus in littore: non tamen co-
5 gnouerunt difcipuli quia Iefus eft. * Di-
xit ergo eis Iefus: Pueri numquid pul-
mentarium habetis? Refponderunt ei:
6 Non. * Dicit eis: Mittite in dexteram
nauigij rete: & inuenietis. Miferunt
ergo: & iam non valebant illud tra-
7 here præ multitudine pifcium. * Dixit
B ergo difcipulus ille, quem diligebat
Iefus, Petro: Dominus eft. Simon Pe-
trus cum audiffet quia Dominus eft,
tunica fuccinxit fe (erat enim nudus)
8 & mifit fe in mare. * Alij autem di-
fcipuli nauigio venerunt: (non enim
longe erant a terra, fed quafi cubitis
9 ducentis) trahentes rete pifcium. * Vt
ergo defcenderunt in terram, viderunt
prunas pofitas, & pifcem fuperpofi-
10 tum, & panem. * Dicit eis Iefus: Afferte
de pifcibus, quos prendidiftis nunc.
11 * Afcendit Simon Petrus, & traxit rete
in terram, plenum magnis pifcibus cen-
tum quinquaginta tribus. Et cum tanti
12 effent, non eft fciffum rete. * Dicit eis
C Iefus: Venite, prandete. Et nemo au-
debat difcumbentium interrogare eum:
Tu quis es? fcientes, quia Dominus
13 eft. * Et venit Iefus, & accipit panem,
14 & dat eis, & pifcem fimiliter. * Hoc
iam tertio manifeftatus eft Iefus di-
fcipulis fuis cum refurrexiffet a mor-
tuis.

Petrum vocat,

15 * Cum ergo prandiffent, dicit Si-
moni Petro Iefus: Simon Ioannis di-
ligis me plus his? Dicit ei: Etiam
Domine, tu fcis quia amo te. Dicit ei:
16 Pafce agnos meos. * Dicit ei iterum:
Simon Ioannis, diligis me? Ait illi:
Etiam Domine, tu fcis quia amo te.
17 Dicit ei: Pafce agnos meos. * Dicit ei
tertio: Simon Ioannis, amas me? Con-
triftatus eft Petrus, quia dixit ei ter-
tio, Amas me? & dixit ei: Domine
tu omnia nofti: tu fcis quia amo te.
18 Dixit ei: Pafce oues meas. * [d]Amen,
amen dico tibi: cum effes iunior, cin-
gebas te, & ambulabas vbi volebas:
cum autem fenueris, extendes manus
tuas, & alius te cinget, & ducet quò
19 tu non vis. * Hoc autem dixit figni-
D ficans qua morte clarificaturus effet
Deum. Et cum hoc dixiffet, dicit ei:
Sequere me.

Ioannem vult manere;

20 * Conuerfus Petrus vidit illum di-
fcipulum, quem diligebat Iefus, fe-

[a] Mar. 16. c. 14. Luc. 24. e. 36. 1. Cor. 15. a. 5. — [b] Mat. 18. c. 18. — [c] Inf. 21. d. 25. — [d] 2. Pet. 1. c. 14.

quentem, [a]qui & recubuit in cœna
ſuper pectus eius, & dixit: Domine
quis eſt qui tradet te? * Hunc ergo 21
cum vidiſſet Petrus, dixit Ieſu: Do-
mine hic autem quid? * Dicit ei Ieſus: 22
Sic eum volo manere donec veniam,
quid ad te? tu me ſequere. * Exijt 23
ergo ſermo iſte inter fratres quia di-
ſcipulus ille non moritur. Et non di-
xit ei Ieſus: Non moritur. ſed: Sic
eum volo manere donec veniam, quid
ad te?
24 *Hic eſt diſcipulus ille, qui teſti- concluſio altera.
monium perhibet de his, & ſcripſit
hæc: & ſcimus, quia verum eſt teſti-
25 monium eius. * [b]Sunt autem & alia
multa, quæ fecit Ieſus: quæ ſi ſcriban-
tur per ſingula, nec ipſum arbitror
mundum capere poſſe eos, qui ſcri-
bendi ſunt, libros.

---

[a] Sup. 13. c. 23. — [b] Sup. 20. g. 30.

ACTVS APOSTOLORVM.

Præfatio Apoſtolici.

PRIMVM quidem ſermo- 1 1 A
nem feci de omnibus o
Theophile, quæ cœpit Ie-
ſus facere, & docere * vſ- 2
que in diem, qua præci-
piens Apoſtolis per Spiritum ſanctum,
quos elegit, aſſumptus eſt:

I. Ecclesia apud Iudæos.

a) Præparatio Eccleſiæ.

α) Aſcenſio Domini.

* quibus & præbuit ſeipſum viuum 3
poſt paſſionem ſuam in multis argu-
mentis, per dies quadraginta apparens
eis, & loquens de regno Dei. * Et con- 4
ueſcens, [a]præcepit eis ab Ieroſolymis
ne diſcederent, ſed expectarent pro-
miſſionem Patris, [b]quam audiſtis (in-
quit) per os meum: * quia Ioannes 5
quidem baptizauit aqua, vos autem
baptizabimini Spiritu ſancto non poſt
multos hos dies. * Igitur qui con- 6
uenerant, interrogabant eum, dicentes:
Domine ſi in tempore hoc reſtitues
regnum Iſrael? * Dixit autem eis: Non 7
eſt veſtrum noſſe tempora vel mo- B
menta, quæ Pater poſuit in ſua pote-
ſtate: * [c]ſed accipietis virtutem ſuper- 8
uenientis Spiritus ſancti in vos, [d]&
eritis mihi teſtes in Ieruſalem, & in
omni Iudæa, & Samaria, & vſque ad
vltimum terræ. * Et cum hæc dixiſſet, 9
videntibus illis, eleuatus eſt: & nubes
ſuſcepit eum ab oculis eorum. * Cumq. 10
intuerentur in cælum euntem illum,
ecce duo viri aſtiterunt iuxta illos in
veſtibus albis, * qui & dixerunt: Viri 11
Galilæi quid ſtatis aſpicientes in cæ-
lum? hic Ieſus, qui aſſumptus eſt a
vobis in cælum, ſic veniet quemad-
modum vidiſtis eum euntem in cælum.

β) Electio Apoſtoli:

* Tunc reuerſi ſunt Ieroſolymam a 12
monte, qui vocatur Oliueti, qui eſt
iuxta Ieruſalem, ſabbati habens iter.

Apoſtoli cum Maria orantes

13 * Et cum introiſſent in cœnaculum,
C aſcenderunt vbi manebant Petrus, &
Ioannes, Iacobus, & Andreas, Philip-
pus, & Thomas, Bartholomæus, &
Matthæus, Iacobus Alphæi, & Simon
14 Zelotes, & Iudas Iacobi. * hi omnes
erant perſeuerantes vnanimiter in ora-
tione cum mulieribus, & Maria matre
Ieſu, & fratribus eius.

eligunt Mathiam Apoſtolum.

15 * In diebus illis exurgens Petrus in
medio fratrum dixit (erat autem turba
hominum ſimul, fere centum viginti.)
16 * Viri fratres, oportet impleri Scriptu-
ram, [e]quam prædixit Spiritus ſanctus
per os Dauid de Iuda, qui fuit dux
eorum, qui comprehenderunt Ieſum:
17 * qui connumeratus erat in nobis, &
ſortitus eſt ſortem miniſterij huius.
18 * [f]Et hic quidem poſſedit agrum de
mercede iniquitatis, & ſuſpenſus cre-
puit medius: & diffuſa ſunt omnia vi-
19 ſcera eius. * Et notum factum eſt om-
nibus habitantibus Ieruſalem, ita vt
appellaretur ager ille, lingua eorum,
Haceldama, hoc eſt, ager ſanguinis.
20 * Scriptum eſt enim in libro Pſalmo-
D rum: [g]Fiat commoratio eorum deſerta,
& non ſit qui inhabitet in ea: [h]& epi-
21 ſcopatum eius accipiat alter. * Oportet
ergo ex his viris, qui nobiſcum ſunt
congregati in omni tempore, quo in-
trauit & exiuit inter nos Dominus Ieſus,
22 * incipiens a baptiſmate Ioannis vſque
in diem, qua aſſumptus eſt a nobis, te-
ſtem reſurrectionis eius nobiſcum fieri
23 vnum ex iſtis. * Et ſtatuerunt duos,
Ioſeph, qui vocabatur Barſabas, qui
cognominatus eſt Iuſtus: & Mathiam.
24 * Et orantes dixerunt: Tu Domine,
qui corda noſti omnium, oſtende, quem
25 elegeris ex his duobus vnum * acci-
pere locum miniſterij huius, & apo-
ſtolatus, de quo præuaricatus eſt Iudas

---

[a] Luc. 24. g. 49. Io. 14. d. 26. — [b] Mat. 3. c. 11. Mar. 1. a. 8. Luc. 3. d. 16. Ioan. 1. d. 26. — [c] Inf. 2. a. 2. — [d] Luc. 24. g. 48. — [e] Pſal. 40. b. 10. Ioan. 13. b. 18. — [f] Mat. 27. a. 7. — [g] Pſ. 68. c. 26. — [h] Pſ. 108. a. 8.

vt abiret in locum ſuum. * Et dede- 26
runt ſortes eis, & cecidit ſors ſuper
Mathiam, & annumeratus eſt cum vn-
decim Apoſtolis.

2

b) Fundatio Eccleſiæ.

ET cum complerentur dies Pente- 1
coſtes, erant omnes pariter in eodem A

a) Aduentus Spiritus ſancti.

loco: * & factus eſt repente de cælo 2
ſonus, tamquam aduenientis ſpiritus
vehementis, & repleuit totam domum
vbi erant ſedentes. * Et apparuerunt 3
illis diſpertitæ linguæ tamquam ignis,
ſeditq. ſupra ſingulos eorum: * [a] & re- 4
pleti ſunt omnes Spiritu ſancto, & cœ-
perunt loqui varijs linguis, prout Spi-
ritus ſanctus dabat eloqui illis. * Erant 5
autem in Ieruſalem habitantes Iudæi,
viri religioſi ex omni natione, quæ ſub
cælo eſt. * Facta autem hac voce, con- 6
uenit multitudo, & mente confuſa eſt,
quoniam audiebat vnuſquiſque lingua
ſua illos loquentes. * Stupebant au- 7
tem omnes, & mirabantur, dicentes:
Nonne ecce omnes iſti, qui loquun-
tur, Galilæi ſunt, * & quomodo nos 8
audiuimus vnuſquiſque linguam no- B
ſtram, in qua nati ſumus? * Parthi, 9
& Medi, & Ælamitæ, & qui habitant
Meſopotamiam, Iudæam, & Cappado-
ciam, Pontum, & Aſiam, * Phrygiam, 10
& Pamphyliam, Ægyptum, & partes
Libyæ, quæ eſt circa Cyrenen, & ad-
uenæ Romani, * Iudæi quoque, & Pro- 11
ſelyti, Cretes, & Arabes: audiuimus
eos loquentes noſtris linguis magnalia
Dei. * Stupebant autem omnes, & mi- 12
rabantur ad inuicem dicentes: Quid-
nam vult hoc eſſe? * Alij autem irri- 13
dentes dicebant: Quia muſto pleni
ſunt iſti.

β) Sermo Petri: de effuſo Spiritu

* Stans autem Petrus cum vndecim 14
leuauit vocem ſuam, & locutus eſt eis:
Viri Iudæi, & qui habitatis Ieruſalem
vniuerſi, hoc vobis notum ſit, & auri-
bus percipite verba mea. * Non enim, 15
ſicut vos æſtimatis, hi ebrij ſunt, cum
ſit hora diei tertia: * ſed hoc eſt, quod 16
dictum eſt per prophetam Ioel: * [b] Et 17
erit in nouiſſimis diebus (dicit Domi- C
nus) effundam de Spiritu meo ſuper
omnem carnem: & prophetabunt filij
veſtri, & filiæ veſtræ, & iuuenes veſtri
viſiones videbunt, & ſeniores veſtri
18 ſomnia ſomniabunt. * Et quidem ſu-
per ſeruos meos, & ſuper ancillas meas
in diebus illis effundam de Spiritu meo,
19 & prophetabunt: * & dabo prodigia
in cælo ſurſum, & ſigna in terra de-
orſum, ſanguinem, & ignem, & vapo-
20 rem fumi: * Sol conuertetur in tene-
bras, & luna in ſanguinem, antequam
veniat dies Domini magnus & mani-
21 feſtus. * [c] Et erit: omnis, quicumque
inuocauerit nomen Domini, ſaluus erit.

& Ieſu exaltato,

22 * Viri Iſraelitæ, audite verba hæc: Ie-
ſum Nazarenum, virum approbatum
a Deo in vobis, virtutibus, & prodi-
gijs, & ſignis, quæ fecit Deus per il-
lum in medio veſtri, ſicut & vos ſcitis:
23 * hunc definito conſilio, & præſcientia
Dei traditum, per manus iniquorum
24 affligentes interemiſtis: * quem Deus
D ſuſcitauit, ſolutis doloribus inferni,
iuxta quod impoſſibile erat teneri il-
25 lum ab eo. * Dauid enim dicit in eum:
[d] Prouidebam Dominum in conſpectu
meo ſemper: quoniam a dextris eſt
26 mihi ne commouear: * Propter hoc
lætatum eſt cor meum, & exultauit
lingua mea, inſuper & caro mea re-
27 quieſcet in ſpe: * Quoniam non dere-
linques animam meam in inferno, nec
dabis Sanctum tuum videre corruptio-
28 nem. * Notas mihi feciſti vias vitæ: &
replebis me iucunditate cum facie tua.
29 * Viri fratres, liceat audenter dicere
ad vos de patriarcha Dauid [e] quoniam
defunctus eſt, & ſepultus: & ſepul-
chrum eius eſt apud nos vſque in ho-
30 diernum diem. * Propheta igitur cum
E eſſet, & ſciret quia iureiurando [f] iu-
raſſet illi Deus de fructu lumbi eius
31 ſedere ſuper ſedem eius: * prouidens
locutus eſt de reſurrectione Chriſti,
quia [g] neque derelictus eſt in inferno,
neque caro eius vidit corruptionem.
32 * Hunc Ieſum reſuſcitauit Deus, cuius

qui effudit Spiritum.

33 omnes nos teſtes ſumus. * Dextera igi-
tur Dei exaltatus, & promiſſione Spi-
ritus ſancti accepta a Patre, effudit hunc,
34 quem vos videtis, & auditis. * Non
enim Dauid aſcendit in cælum: dixit
autem ipſe: [h] Dixit Dominus Domino
35 meo, ſede a dextris meis * donec po-
nam inimicos tuos ſcabellum pedum
36 tuorum. * Certiſſime ſciat ergo omnis

---

[a] Mat. 3. c. 11. Mar. 1. a. 8. Luc. 3. d. 16. Io. 7. f. 39. Sup. 1. b. 8. Inf. 11. b. 16. & 19. b. 6. — [b] Ioel 2. f. 28. Iſa. 44. a. 3. — [c] Rom. 10. c. 13. — [d] Pſ. 15. b. 8. — [e] 3. Reg. 2. b. 10. — [f] Pſ. 131. c. 11. — [g] Pſ. 15. b. 10. Inf. 13. e. 35. — [h] Pſ. 109. a. 1.

domus Iſrael, quia & Dominum eum,
& Chriſtum fecit Deus, hunc Ieſum,
quem vos crucifixiſtis.

γ) Effectus horum:
* His autem auditis, compuncti ſunt 37
corde, & dixerunt ad Petrum, & ad F
conuerſio trium millium,
reliquos Apoſtolos: Quid faciemus,
viri fratres? * Petrus vero ad illos: 38
Pœnitentiam (inquit) agite, & baptize-
tur vnuſquiſque veſtrum in nomine
Ieſu Chriſti in remiſſionem peccato-
rum veſtrorum: & accipietis donum
Spiritus ſancti. * Vobis enim eſt re- 39
promiſſio, & filijs veſtris, & omnibus,
qui longe ſunt, quoſcumque aduoca-
uerit Dominus Deus noſter. * Alijs 40
etiam verbis plurimis teſtificatus eſt,
& exhortabatur eos, dicens: Saluamini
a generatione iſta praua. * Qui ergo 41
receperunt ſermonem eius, baptizati
ſunt: & appoſitæ ſunt in die illa animæ
circiter tria millia.

mira vita fidelium.
* Erant autem perſeuerantes in do- 42
ctrina Apoſtolorum, & communica-
tione fractionis panis, & orationibus.
* Fiebat autem omni animæ timor: 43
multa quoque prodigia, & ſigna per G
Apoſtolos in Ieruſalem fiebant, & me-
tus erat magnus in vniuerſis. * Om- 44
nes etiam, qui credebant, erant pariter,
& habebant omnia communia. * Poſ- 45
ſeſſiones & ſubſtantias vendebant, &
diuidebant illa omnibus, prout cuique
opus erat. * Quotidie quoque perdu- 46
rantes vnanimiter in templo, & fran-
gentes circa domos panem, ſumebant
cibum cum exultatione, & ſimplicitate
cordis, * collaudantes Deum, & ha- 47
bentes gratiam ad omnem plebem.
Dominus autem augebat qui ſalui fie-
rent quotidie in idipſum.

3

c) Confirmatio Eccleſiæ.
PEtrus autem, & Ioannes aſcende- 1 A
bant in templum ad horam orationis
nonam. * Et quidam vir, qui erat clau- 2
α) Petrus ſanans:
dus ex vtero matris ſuæ, baiulabatur:
quem ponebant quotidie ad portam
curat claudum,
templi, quæ dicitur Specioſa, vt pete-
ret eleemoſynam ab introeuntibus in
templum. * Is cum vidiſſet Petrum, & 3
Ioannem incipientes introire in tem-
plum, rogabat vt eleemoſynam acci-
peret. * Intuens autem in eum Petrus 4
cum Ioanne, dixit: Reſpice in nos.
5 * At ille intendebat in eos, ſperans ſe
6 aliquid accepturum ab eis. * Petrus
autem dixit: Argentum & aurum non
eſt mihi: quod autem habeo, hoc tibi
do: In nomine Ieſu Chriſti Nazareni
7 ſurge, & ambula. * Et apprehenſa manu
eius dextera, alleuauit eum, & protinus
conſolidatæ ſunt baſes eius, & plantæ.
8 * Et exiliens ſtetit, & ambulabat: &
intrauit cum illis in templum ambu-
9 lans, & exiliens, & laudans Deum. * Et
vidit omnis populus eum ambulan-
10 tem, & laudantem Deum. * Cognoſce-
B bant autem illum, quòd ipſe erat, qui
ad eleemoſynam ſedebat ad Specio-
ſam portam templi: & impleti ſunt
ſtupore & extaſi in eo, quod contige-
rat illi.

11 * Cum teneret autem Petrum, & prædicat Ieſum glorificatum,
Ioannem, cucurrit omnis populus ad
eos ad porticum, quæ appellatur Sa-
12 lomonis, ſtupentes. * Videns autem
Petrus, reſpondit ad populum: Viri
Iſraelitæ quid miramini in hoc, aut
nos quid intuemini, quaſi noſtra vir-
tute aut poteſtate fecerimus hunc am-
13 bulare? * Deus Abraham, & Deus Iſaac,
& Deus Iacob, Deus patrum noſtro-
rum glorificauit filium ſuum Ieſum,
quem vos quidem tradidiſtis, & nega-
ſtis ante faciem Pilati, iudicante illo
14 dimitti. * [a] Vos autem ſanctum, & iu-
ſtum negaſtis, & petiſtis virum homi-
15 cidam donari vobis: * auctorem vero
vitæ interfeciſtis, quem Deus ſuſcitauit
16 a mortuis, cuius nos teſtes ſumus. * Et
C in fide nominis eius, hunc, quem vos
vidiſtis, & noſtis, confirmauit nomen
eius: & fides, quæ per eum eſt, dedit
integram ſanitatem iſtam in conſpectu
17 omnium veſtrum. * Et nunc fratres
ſcio quia per ignorantiam feciſtis, ſicut
18 & principes veſtri. * Deus autem, quæ
prænunciauit per os omnium prophe-
tarum, pati Chriſtum ſuum, ſic im-
19 pleuit. * Pœnitemini igitur, & conuer- pœnitentiam ac fidem.
20 timini vt deleantur peccata veſtra: * vt
cum venerint tempora refrigerij a con-
ſpectu Domini, & miſerit eum, qui
prædicatus eſt vobis, Ieſum Chriſtum,
21 * quem oportet quidem cælum ſuſci-
pere vſque in tempora reſtitutionis om-
nium, quæ locutus eſt Deus per os
ſanctorum ſuorum a ſæculo Prophe-
22 tarum. * Moyſes quidem dixit: [b] Quo-

---

[a] Mat. 27. c. 20. Mar. 15. b. 11. Luc. 23. c. 18. Ioan. 18. g. 40. — [b] Deu. 18. c. 15.

niam Prophetam ſuſcitabit vobis Do- D
minus Deus veſter de fratribus veſtris,
tamquam me, ipſum audietis iuxta om-
nia quæcumque locutus fuerit vobis.
* Erit autem: omnis anima, quæ non 23
audierit Prophetam illum, extermina-
bitur de plebe. * Et omnes prophetæ 24
a Samuel, & deinceps, qui locuti ſunt,
annunciauerunt dies iſtos. * Vos eſtis 25
filij prophetarum & teſtamenti, quod
diſpoſuit Deus ad patres noſtros, di-
cens ad Abraham: [a] Et in ſemine
tuo benedicentur omnes familiæ terræ.
* Vobis primum Deus ſuſcitans Fi- 26
lium ſuum, miſit eum benedicentem
vobis: vt conuertat ſe vnuſquiſque a
nequitia ſua.

β) Petrus & Ioannes conſtantes:

LOquentibus autem illis ad po- 4 1 A
pulum, ſuperuenerunt ſacerdotes, &
magiſtratus templi, & Sadducæi, * do- 2
lentes quòd docerent populum, & an-
nunciarent in Ieſu reſurrectionem ex
mortuis: * & iniecerunt in eos ma- 3
nus, & poſuerunt eos in cuſtodiam
in craſtinum: erat enim iam veſpera.
* Multi autem eorum, qui audierant 4
verbum, crediderunt: & factus eſt nu-
merus virorum quinque millia.

ponuntur in cuſtodia,

a ſynedrio dimittuntur,

* Factum eſt autem in craſtinum, 5
vt congregarentur principes eorum, &
ſeniores, & ſcribæ in Ieruſalem. * & 6
Annas princeps ſacerdotum, & Cai- B
phas, & Ioannes, & Alexander, & quot-
quot erant de genere ſacerdotali. * Et 7
ſtatuentes eos in medio, interrogabant:
In qua virtute, aut in quo nomine fe-
ciſtis hoc vos? * Tunc repletus Spi- 8
ritu ſancto Petrus, dixit ad eos: Prin-
cipes populi, & ſeniores audite: * Si 9
nos hodie dijudicamur in benefacto
hominis infirmi, in quo iſte ſaluus fa-
ctus eſt, * notum ſit omnibus vobis, & 10
omni plebi Iſrael: quia in nomine Do-
mini noſtri Ieſu Chriſti Nazareni, quem
vos crucifixiſtis, quem Deus ſuſcitauit
a mortuis, in hoc iſte aſtat coram vo-
bis ſanus. * [b] Hic eſt lapis, qui repro- 11
batus eſt a vobis ædificantibus, qui
factus eſt in caput anguli: * & non eſt 12
in alio aliquo ſalus. Nec enim aliud C
nomen eſt ſub cælo datum homini-
bus, in quo oporteat nos ſaluos fieri.
* Videntes autem Petri conſtantiam, 13
& Ioannis, comperto quòd homines
eſſent ſine litteris, & idiotæ, admira-
bantur, & cognoſcebant eos quoniam
14 cum Ieſu fuerant: * hominem quoque
videntes ſtantem cum eis, qui cura-
tus fuerat, nihil poterant contradicere.
15 * Iuſſerunt autem eos foras extra con-
cilium ſecedere: & conferebant ad in-
16 uicem, * dicentes: Quid faciemus ho-
minibus iſtis? quoniam quidem notum
ſignum factum eſt per eos, omnibus
habitantibus Ieruſalem: manifeſtum
17 eſt, & non poſſumus negare. * Sed ne
amplius diuulgetur in populum, com-
minemur eis, ne vltra loquantur in
18 nomine hoc vlli hominum. * Et vo-
D cantes eos, denunciauerunt ne om-
nino loquerentur, neque docerent in
19 nomine Ieſu. * Petrus vero, & Ioannes
reſpondentes, dixerunt ad eos: Si iu-
ſtum eſt in conſpectu Dei, vos potius
20 audire quàm Deum, iudicate. * non
enim poſſumus quæ vidimus & audi-
21 uimus non loqui. * At illi comminan-
tes dimiſerunt eos: non inuenientes
quomodo punirent eos propter popu-
lum, quia omnes clarificabant id, quod
factum fuerat in eo quod acciderat.
22 * Annorum enim erat amplius qua-
E draginta homo, in quo factum fuerat
ſignum iſtud ſanitatis.

fidelibus Deum laudantibus.

23 * Dimiſſi autem venerunt ad ſuos:
& annunciauerunt eis quanta ad eos
principes ſacerdotum, & ſeniores di-
24 xiſſent. * Qui cum audiſſent, vnani-
miter leuauerunt vocem ad Deum, &
dixerunt: Domine, tu es qui feciſti
cælum, & terram, mare, & omnia, quæ
25 in eis ſunt: * qui Spiritu ſancto per
os patris noſtri Dauid, pueri tui, di-
xiſti: [c] Quare fremuerunt Gentes, &
26 populi meditati ſunt inania? * Aſtite-
runt reges terræ, & principes conue-
nerunt in vnum aduerſus Dominum,
27 & aduerſus Chriſtum eius? * conuene-
F runt enim vere in ciuitate iſta aduerſus
ſanctum puerum tuum Ieſum, quem
vnxiſti, Herodes, & Pontius Pilatus
28 cum Gentibus, & populis Iſrael, * fa-
cere quæ manus tua, & conſilium tuum
29 decreuerunt fieri. * Et nunc Domine
reſpice in minas eorum, & da ſeruis
tuis cum omni fiducia loqui verbum
30 tuum, * in eo quòd manum tuam ex-
tendas ad ſanitates, & ſigna, & prodi-
gia fieri per nomen ſancti filij tui Ieſu.

[a] Gen. 12. a. 3. — [b] Pſ. 117. c. 22. Matt. 21. d. 42. Mar. 12. a. 10. Luc. 20. c. 17. Iſa. 28. d. 16. 1. Pet. 2. b. 7. Rom. 9. g. 33. — [c] Pſal. 2. a. 1.

* Et cum oraſſent, motus eſt locus, in 31
quo erant congregati: & repleti ſunt
omnes Spiritu ſancto, & loquebantur
verbum Dei cum fiducia.

γ) Petrus puniens:
* Multitudinis autem credentium erat 32
cor vnum, & anima vna: nec quiſquam
bonorum communio,
eorum, quæ poſſidebat, aliquid ſuum
eſſe dicebat, ſed erant illis omnia com-
munia. * Et virtute magna reddebant 33
Apoſtoli teſtimonium reſurrectionis Ieſu G
Chriſti Domini noſtri: & gratia ma-
gna erat in omnibus illis. * Neque 34
enim quiſquam egens erat inter illos.
Quotquot enim poſſeſſores agrorum,
aut domorum erant vendentes affere-
bant pretia eorum, quæ vendebant, * & 35
ponebant ante pedes Apoſtolorum. Di-
uidebatur autem ſingulis prout cui-
que opus erat. * Ioſeph autem, qui 36
cognominatus eſt Barnabas ab Apo-
ſtolis, (quod eſt interpretatum Filius
conſolationis) Leuites, Cyprius genere,
* cum haberet agrum, vendidit eum, 37
& attulit pretium, & poſuit ante pedes
Apoſtolorum.

5

Ananiæ & Saphiræ pœna formidoloſa,
VIr autem quidam nomine Ananias, 1 A
cum Saphira vxore ſua vendidit agrum,
* & fraudauit de pretio agri, conſcia 2
vxore ſua: & afferens partem quam-
dam, ad pedes Apoſtolorum poſuit.
* Dixit autem Petrus: Anania, cur ten- 3
tauit ſatanas cor tuum, mentiri te Spi-
ritui ſancto, & fraudare de pretio agri?
* Nonne manens tibi manebat, & ve- 4
nundatum in tua erat poteſtate? Quare
poſuiſti in corde tuo hanc rem? Non
es mentitus hominibus, ſed Deo. * Au- 5
diens autem Ananias hæc verba, ceci-
dit, & expirauit. Et factus eſt timor
magnus ſuper omnes, qui audierunt.
* Surgentes autem iuuenes amouerunt 6
eum, & efferentes ſepelierunt. * Fa- 7
ctum eſt autem quaſi horarum trium- B
ſpatium, & vxor ipſius, neſciens quod
factum fuerat, introiuit. * Dixit autem 8
ei Petrus: Dic mihi mulier, ſi tanti
agrum vendidiſtis? At illa dixit: Etiam
tanti. * Petrus autem ad eam: Quid 9
vtique conuenit vobis tentare Spiri-
tum Domini? Ecce pedes eorum, qui
ſepelierunt virum tuum ad oſtium, &
efferent te. * Confeſtim cecidit ante 10
pedes eius, & expirauit. Intrantes au-
tem iuuenes inuenerunt illam mor-
tuam: & extulerunt, & ſepelierunt ad
virum ſuum. * Et factus eſt timor ma- 11
gnus in vniuerſa eccleſia, & in omnes,
qui audierunt hæc.
12 * Per manus autem Apoſtolorum fie- incrementum Eccleſiæ.
bant ſigna, & prodigia multa in plebe.
Et erant vnanimiter omnes in porticu
13 Salomonis. * Ceterorum autem nemo
C audebat ſe coniungere illis: ſed ma-
14 gnificabat eos populus. * Magis au-
tem augebatur credentium in Domino
15 multitudo virorum, ac mulierum, * ita
vt in plateas eijcerent infirmos, & pone-
rent in lectulis ac grabatis, vt, veniente
Petro, ſaltem vmbra illius obumbra-
ret quemquam illorum, & liberarentur
16 ab infirmitatibus ſuis. * Concurrebat
autem & multitudo vicinarum ciui-
tatum Ieruſalem, afferentes ægros, &
vexatos a ſpiritibus immundis: qui cu-
rabantur omnes.

17 * Exurgens autem princeps ſacer- d) Perſecutio Eccleſiæ.
dotum, & omnes, qui cum illo erant,
(quæ eſt hæreſis Sadducæorum) re- α) Flagellatio Apoſtolorum:
18 pleti ſunt zelo: * & iniecerunt manus
D in Apoſtolos, & poſuerunt eos in cu-
19 ſtodia publica. * Angelus autem Do- liberati e cuſtodia
mini per noctem aperiens ianuas car-
20 ceris, & educens eos, dixit: * Ite, &
ſtantes loquimini in templo plebi om-
21 nia verba vitæ huius. * Qui cum au-
diſſent, intrauerunt diluculo in tem-
plum, & docebant. Adueniens autem
princeps ſacerdotum, & qui cum eo
erant, conuocauerunt concilium, & om-
nes ſeniores filiorum Iſrael: & miſerunt
22 ad carcerem vt adducerentur. * Cum
autem veniſſent miniſtri, & aperto car-
cere non inueniſſent illos, reuerſi nun-
23 ciauerunt, * dicentes: Carcerem qui-
dem inuenimus clauſum cum omni
diligentia, & cuſtodes ſtantes ante ia-
nuas: aperientes autem neminem in-
24 tus inuenimus. * Vt autem audierunt
E hos ſermones magiſtratus templi, &
principes ſacerdotum ambigebant de
25 illis quidnam fieret. * Adueniens au-
tem quidam nunciauit eis: Quia ecce
viri, quos poſuiſtis in carcerem, ſunt
in templo ſtantes, & docentes popu-
lum.
26 * Tunc abijt magiſtratus cum mini- & conſtantes ante ſynedrium
ſtris, & adduxit illos ſine vi: timebant
27 enim populum ne lapidarentur. * Et
cum adduxiſſent illos, ſtatuerunt in
concilio: Et interrogauit eos princeps
28 ſacerdotum, * dicens: Præcipiendo

præcepimus vobis ne doceretis in no-
mine iſto: & ecce repleſtis Ieruſalem
doctrina veſtra: & vultis inducere ſu-
per nos ſanguinem hominis iſtius. * Re- 29
ſpondens autem Petrus, & Apoſtoli, F
dixerunt: Obedire oportet Deo magis,
quàm hominibus. * Deus patrum no- 30
ſtrorum ſuſcitauit Ieſum, quem vos inte-
remiſtis, ſuſpendentes in ligno. * Hunc 31
principem, & ſaluatorem Deus exaltauit
dextera ſua ad dandam pœnitentiam
Iſraeli, & remiſſionem peccatorum. * & 32
nos ſumus teſtes horum verborum, &
Spiritus ſanctus, quem dedit Deus om-
nibus obedientibus ſibi. * Hæc cum 33
audiſſent, diſſecabantur, & cogitabant
interficere illos.

…æſi dimittuntur.

* Surgens autem quidam in conci- 34
lio Phariſæus, nomine Gamaliel, legiſ-
doctor honorabilis vniuerſæ plebi, iuſſit
foras ad breue homines fieri. * dixitq. 35
ad illos: Viri Iſraelitæ attendite vobis
ſuper hominibus iſtis quid acturi ſitis.
* Ante hos enim dies extitit Theodas, 36
dicens ſe eſſe aliquem, cui conſenſit
numerus virorum circiter quadringen- G
torum: qui occiſus eſt: & omnes, qui
credebant ei, diſſipati ſunt, & redacti
ad nihilum. * Poſt hunc extitit Iudas 37
Galilæus in diebus profeſſionis, & auer-
tit populum poſt ſe, & ipſe perijt: &
omnes, quotquot conſenſerunt ei, di-
ſperſi ſunt. * Et nunc itaque dico vo- 38
bis, diſcedite ab hominibus iſtis, &
ſinite illos: quoniam ſi eſt ex homi-
nibus conſilium hoc, aut opus, diſſol-
uetur: * ſi vero ex Deo eſt, non pote- 39
ritis diſſoluere illud, ne forte & Deo
repugnare inueniamini. Conſenſerunt
autem illi. * Et conuocantes Apoſto- 40
los, cæſis denunciauerunt ne omnino
loquerentur in nomine Ieſu, & dimi-
ſerunt eos. * Et illi quidem ibant gau- 41
dentes a conſpectu concilij, quoniam
digni habiti ſunt pro nomine Ieſu con-
tumeliam pati. * Omni autem die non 42
ceſſabant in templo, & circa domos
docentes, & euangelizantes Chriſtum
Ieſum.

Lapidatio Stephani: diaconi ſeptem eliguntur;

IN diebus autem illis, creſcente nu- 6 1
mero diſcipulorum, factum eſt mur- A
mur Græcorum aduerſus Hebræos, eo
quòd deſpicerentur in miniſterio quo-
tidiano viduæ eorum. * Conuocantes 2
autem duodecim multitudinem diſci-
pulorum dixerunt: Non eſt æquum
nos derelinquere verbum Dei, & mini-
3 ſtrare menſis. * Conſiderate ergo fra-
tres, viros ex vobis boni teſtimonij
ſeptem, plenos Spiritu ſancto, & ſa-
pientia, quos conſtituamus ſuper hoc
4 opus. * Nos vero orationi, & mini-
B 5 ſterio verbi inſtantes erimus. * Et pla-
cuit ſermo coram omni multitudine.
Et elegerunt Stephanum, virum ple-
num fide, & Spiritu ſancto, & Philip-
pum, & Prochorum, & Nicanorem,
& Timonem, & Parmenam, & Nico-
6 laum aduenam Antiochenum. * Hos
ſtatuerunt ante conſpectum Apoſtolo-
rum: & orantes impoſuerunt eis ma-
7 nus. * Et verbum Domini creſcebat,
& multiplicabatur numerus diſcipulo-
rum in Ieruſalem valde: multa etiam
turba ſacerdotum obediebat fidei.

8 * Stephanus autem plenus gratia, & Stephanus in concilio ſermocinatur
fortitudine faciebat prodigia, & ſigna
9 magna in populo. * Surrexerunt au-
tem quidam de ſynagoga, quæ appel-
C latur Libertinorum, & Cyrenenſium,
& Alexandrinorum, & eorum qui erant
a Cilicia, & Aſia, diſputantes cum Ste-
10 phano: * & non poterant reſiſtere ſa-
pientiæ, & Spiritui, qui loquebatur.
11 * Tunc ſummiſerunt viros, qui dice-
rent ſe audiuiſſe eum dicentem verba
blaſphemiæ in Moyſen, & in Deum.
12 * Commouerunt itaque plebem, & ſe-
D niores, & Scribas: & concurrentes ra-
puerunt eum, & adduxerunt in con-
13 cilium, * & ſtatuerunt falſos teſtes,
qui dicerent: Homo iſte non ceſſat lo-
qui verba aduerſus locum ſanctum, &
14 legem. * audiuimus enim eum dicen-
tem: quoniam Ieſus Nazarenus hic,
deſtruet locum iſtum, & mutabit tra-
ditiones, quas tradidit nobis Moyſes.
15 * Et intuentes eum omnes, qui ſede-
bant in concilio, viderunt faciem eius
7 1 tamquam faciem Angeli. DIxit autem
A princeps ſacerdotum: Si hæc ita ſe
2 habent? * Qui ait: Viri fratres, & pa-
tres audite:

Deus gloriæ apparuit patri noſtro de ætate Patriarcharum,
Abrahæ cum eſſet in Meſopotamia,
3 prius quàm moraretur in Charan, * &
dixit ad illum: [a] Exi de terra tua, &
de cognatione tua, & veni in terram,
4 quam monſtrauero tibi. * Tunc exijt

[a] Gen. 12. a. 1.

de terra Chaldæorum, & habitauit in
Charan. Et inde, postquam mortuus
est pater eius, transtulit illum in ter-
ram istam, in qua nunc vos habitatis.
* Et non dedit illi hereditatem in ea, 5
nec passum pedis: sed repromisit dare
illi eam in possessionem, & semini eius
post ipsum, cum non haberet filium.
* Locutus est autem ei Deus: [a]Quia 6
erit semen eius accola in terra aliena,
& seruituti eos subijcient, & male tra-
ctabunt eos annis quadringentis: * & 7
gentem cui seruierint, iudicabo ego,
dixit Dominus. & post hæc exibunt,
& seruient mihi in loco isto. * [b]Et 8
dedit illi testamentum circumcisionis:
[c]& sic genuit Isaac, & circumcidit eum
die octauo: & [d]Isaac, Iacob: & [e]Iacob,
duodecim Patriarchas. * Et Patriar- 9
chæ æmulantes, [f]Ioseph vendiderunt B
in Aegyptum. & erat Deus cum eo:
* & eripuit eum ex omnibus tribula- 10
tionibus eius: & [g]dedit ei gratiam, &
sapientiam in conspectu Pharaonis re-
gis Aegypti, & constituit eum præpo-
situm super Aegyptum, & super omnem
domum suam. * Venit autem fames 11
in vniuersam Aegyptum, & Chanaan,
& tribulatio magna: & non inuenie-
bant cibos patres nostri. * [h]Cum au- 12
disset autem Iacob esse frumentum in
Ægypto: misit patres nostros primum:
* [i]& in secundo cognitus est Ioseph a 13
fratribus suis, & manifestatum est Pha-
raoni genus eius. * Mittens autem Io- 14
seph accersiuit Iacob patrem suum, &
omnem cognationem suam in anima-
bus septuagintaquinque. * [k]Et descen- 15
dit Iacob in Ægyptum, & [l]defunctus
est ipse, & patres nostri. * Et translati 16
sunt in Sichem, & positi sunt in sepul-
chro, [m]quod emit Abraham pretio ar-
genti a filijs Hemor filij Sichem. * Cum 17
autem appropinquaret tempus promis- C
sionis, quam confessus erat Deus Abra-
hæ, [n]creuit populus, & multiplicatus
est in Ægypto, * quoadusque surrexit 18
alius rex in Ægypto, qui non sciebat
Ioseph. * Hic circumueniens genus 19
nostrum, afflixit patres nostros vt ex-
ponerent infantes suos ne viuificaren-
de Moyse tur. * [o]Eodem tempore natus est Moy- 20
ses & fuit gratus Deo, qui nutritus
est tribus mensibus in domo patris
21 sui. * Exposito autem illo, sustulit eum
filia Pharaonis, & nutriuit eum sibi in
22 filium. * Et eruditus est Moyses omni
sapientia Ægyptiorum, & erat potens
23 in verbis, & in operibus suis. * Cum
autem impleretur ei quadraginta anno-
rum tempus, ascendit in cor eius vt
24 visitaret fratres suos filios Israel. * [p]Et
cum vidisset quendam iniuriam patien-
tem, vindicauit illum: & fecit vltio-
nem ei, qui iniuriam sustinebat, per-
25 cusso Ægyptio. * Existimabat autem
intelligere fratres, quoniam Deus per
manum ipsius daret salutem illis: at
26 illi non intellexerunt. * [q]Sequenti vero
die apparuit illis litigantibus: & re-
conciliabat eos in pace, dicens: Viri,
fratres estis, vt quid nocetis alteru-
27 trum? * Qui autem iniuriam faciebat
D proximo, repulit eum, dicens: Quis
te constituit principem, & iudicem su-
28 per nos? * numquid interficere me tu
vis, quemadmodum interfecisti heri
29 Ægyptium? * Fugit autem Moyses in
verbo isto: & factus est aduena in terra
30 Madian, vbi generauit filios duos. * Et
expletis annis quadraginta, [r]apparuit
illi in deserto montis Sina Angelus in
31 igne flammæ rubi. * Moyses autem
videns, admiratus est visum. & ac-
cedente illo vt consideraret, facta est
32 ad eum vox Domini, dicens: * Ego
sum Deus patrum tuorum, Deus Abra-
ham, Deus Isaac, & Deus Iacob. Tre-
mefactus autem Moyses, non audebat
33 considerare. * Dixit autem illi Domi-
nus: Solue calceamentum pedum tuo-
rum: locus enim in quo stas, terra
34 sancta est. * Videns vidi afflictionem
populi mei, qui est in Ægypto, & ge-
mitum eorum audiui, & descendi li-
berare eos. Et nunc veni, & mittam te
35 in Ægyptum. * Hunc Moysen, quem redemptore
negauerunt, dicentes: Quis te consti-
tuit principem & iudicem? hunc Deus
principem & redemptorem misit, cum
manu Angeli, qui apparuit illi in rubo.
36 * [s]Hic eduxit illos faciens prodigia,
E & signa in terra Ægypti, & in rubro
mari, [t]& in deserto annis quadraginta.
37 * Hic est Moyses, qui dixit filijs Israel:
[u]Prophetam suscitabit vobis Deus de

[a] Gen. 15. c. 13. — [b] Gen. 17. b. 10. — [c] Gen. 21. a. 2. 4. — [d] Gen. 25. c. 24. d. 26. — [e] Gen. 29. d. 32. & 35. d. 22. — [f] Gen. 37. f. 28. — [g] Gen. 41. e. 37. — [h] Gen. 42. a. 2. — [i] Gen. 45. a. 3. — [k] Gen. 46. a. 5. — [l] Gen. 49. d. 32. — [m] Gen. 50. b. 13. Ios. 24. g. 32. Gen. 23. c. 16. — [n] Exo. 1. a. 7. — [o] Exo. 2. a. 2. Heb. 11. e. 23. — [p] Exo. 2. b. 12. — [q] Exo. 2. b. 13. — [r] Exo. 3. a. 2. — [s] Exo. 7. 8. 9. 10. 11. 14. — [t] Exo. 16. a. 1. — [u] Deut. 18. c. 15.

fratribus veftris, tamquam me, ipfum
audietis. * [a]Hic eft, qui fuit in Ec- 38
clefia in folitudine cum Angelo, qui
loquebatur ei in monte Sina, & cum
patribus noftris: qui accepit verba vitæ
dare nobis. * Cui noluerunt obedire 39
patres noftri: fed repulerunt, & auerfi
funt cordibus fuis in Ægyptum, * di- 40
centes ad Aaron: [b]Fac nobis deos, qui
præcedant nos: Moyfes enim hic, qui
eduxit nos de terra Ægypti, nefcimus
quid factum fit ei. * Et vitulum fece- 41
runt in diebus illis, & obtulerunt ho-
ftiam fimulachro, & lætabantur in ope-
ribus manuum fuarum. * Conuertit 42
autem Deus, & tradidit eos feruire mi-
litiæ cæli, ficut fcriptum eft in Libro
Prophetarum: [c]Numquid victimas, &
hoftias obtuliftis mihi annis quadra-
ginta in deferto, domus Ifrael? * Et 43
fufcepiftis tabernaculum Moloch, &
fidus Dei veftri Rempham, figuras,
quas feciftis, adorare eas. Et transfe-
(de fæculis fequentibus,) ram vos trans Babylonem. * Taber- 44
naculum teftimonij fuit cum patribus F
noftris in deferto, ficut difpofuit illis
Deus, [d]loquens ad Moyfen, vt faceret
illud fecundum formam, quam vide-
rat. * [e]Quod & induxerunt, fufcipien- 45
tes patres noftri cum Iefu in poffef-
fionem Gentium, quas expulit Deus a
facie patrum noftrorum, vfque in die-
bus Dauid, * [f]qui inuenit gratiam ante 46
Deum, [g]& petijt vt inueniret taberna-
culum Deo Iacob. * [h]Salomon autem 47
ædificauit illi domum. * [i]Sed non ex- 48
celfus in manufactis habitat, ficut Pro-
pheta dicit: * [k]Cælum mihi fedes eft: 49
terra autem fcabellum pedum meo-
rum. Quam domum ædificabitis mihi,
dicit Dominus? aut quis locus requie-
tionis meæ eft? * Nonne manus mea 50
(de peruicacia Iudæorum,) fecit hæc omnia? * Dura ceruice, & 51
incircumcifis cordibus, & auribus, vos
femper Spiritui fancto refiftitis, ficut
Patres veftri, ita & vos. * Quem Pro- 52
phetarum non funt perfecuti patres G
veftri? Et occiderunt eos, qui præ-
nunciabant de aduentu Iufti, cuius vos
nunc proditores, & homicidæ fuiftis:
* qui accepiftis legem in difpofitione 53
Angelorum, & non cuftodiftis.
(lapidatur protomartyr.) * Audientes autem hæc diffecaban- 54
tur cordibus fuis, & ftridebant denti-
55 bus in eum. * Cum autem effet ple-
nus Spiritu fancto, intendens in cælum,
vidit gloriam Dei, & Iefum ftantem a
dextris Dei. Et ait: Ecce video cæ-
los apertos, & filium hominis ftantem
56 a dextris Dei. * Exclamantes autem
voce magna continuerunt aures fuas,
& impetum fecerunt vnanimiter in eum.
57 * Et eijcientes eum extra ciuitatem la-
pidabant: & teftes depofuerunt vefti-
menta fua fecus pedes adolefcentis,
58 qui vocabatur Saulus. * Et lapidabant
Stephanum inuocantem, & dicentem:
Domine Iefu fufcipe fpiritum meum.
59 * Pofitis autem genibus, clamauit voce
magna, dicens: Domine ne ftatuas il-
lis hoc peccatum. Et cum hoc dixiffet,
obdormiuit in Domino. Saulus autem
erat confentiens neci eius.

8
1 A FActa eft autem in illa die perfe- (γ) Perfecutio magna:)
cutio magna in Ecclefia, quæ erat Iero-
folymis, & omnes difperfi funt per (Saulus deuaftans.)
regiones Iudææ, & Samariæ præter
2 Apoftolos. * Curauerunt autem Ste-
phanum viri timorati, & fecerunt plan-
3 ctum magnum fuper eum. * Saulus
autem deuaftabat Ecclefiam per do-
mos intrans, & trahens viros, ac mu-
lieres, tradebat in cuftodiam.

II. Ecclesia transiens ad Gentes.

4 * Igitur qui difperfi erant pertran- (a) Conuerfio mixtorum.)
fibant, euangelizantes verbum Dei.
5 * Philippus autem defcendens in ciui- (α) Samaritanorum:)
tatem Samariæ, prædicabat illis Chri-
6 ftum. * Intendebant autem turbæ his, (Philippus baptizat,)
quæ a Philippo dicebantur vnanimiter
audientes, & videntes figna quæ facie-
7 bat. * Multi enim eorum, qui habe-
B bant fpiritus immundos, clamantes voce
magna exibant. Multi autem paraly-
8 tici, & claudi curati funt. * Factum eft
ergo gaudium magnum in illa ciui-
9 tate. * Vir autem quidam nomine Si-
mon, qui ante fuerat in ciuitate magus,
feducens gentem Samariæ, dicens fe
10 effe aliquem magnum: * cui aufcul-
tabant omnes a minimo vfque ad ma-
ximum, dicentes: Hic eft virtus Dei,
11 quæ vocatur magna. * Attendebant au-
tem eum: propter quod multo tempore

[a] Exod. 19. a. 3. — [b] Exo. 32. a. 1. — [c] Amos 5. f. 25. — [d] Exo. 25. d. 40. — [e] Heb. 8. c. 9. Iof. 3. c. 14. — [f] 1. Reg. 16. c. 13. — [g] Pfal. 131. a. 5. — [h] 1. Par. 17. b. 12. 3. Reg. 6. a. 1. — [i] Inf. 17. e. 24. — [k] Ifa. 66. a. 1.

64*

magijs ſuis dementaſſet eos. * Cum 12
vero crediſſent Philippo euangeli-
zanti de regno Dei, in nomine Ieſu
Chriſti baptizabantur viri, ac mulie-
res. * Tunc Simon & ipſe credidit: & 13
cum baptizatus eſſet, adhærebat Phi- C
lippo. Videns etiam ſigna, & virtutes
maximas fieri, ſtupens admirabatur.

Petrus & Ioannes confirmant,

* Cum autem audiſſent Apoſtoli, 14
qui erant Ieroſolymis, quòd recepiſſet
Samaria verbum Dei, miſerunt ad eos
Petrum, & Ioannem: * Qui cum ve- 15
niſſent, orauerunt pro ipſis vt accipe-
rent Spiritum ſanctum: * Nondum 16
enim in quemquam illorum venerat,
ſed baptizati tantum erant in nomine
Domini Ieſu. * Tunc imponebant ma- 17
nus ſuper illos, & accipiebant Spiri-
tum ſanctum. * Cum vidiſſet autem 18
Simon quia per impoſitionem manus
Apoſtolorum daretur Spiritus ſanctus,
obtulit eis pecuniam, * dicens: Date 19
& mihi hanc poteſtatem, vt cuicum- D
que impoſuero manus, accipiat Spiri-
tum ſanctum. Petrus autem dixit ad
eum: * Pecunia tua tecum ſit in per- 20
ditionem: quoniam donum Dei exiſti-
maſti pecunia poſſideri. * Non eſt tibi 21
pars, neque ſors in ſermone iſto. cor
enim tuum non eſt rectum coram Deo.
* Pœnitentiam itaque age ab hac ne- 22
quitia tua: & roga Deum, ſi forte re-
mittatur tibi hæc cogitatio cordis tui.
* In felle enim amaritudinis, & obli- 23
gatione iniquitatis video te eſſe. * Re- 24
ſpondens autem Simon, dixit: Preca-
mini vos pro me ad Dominum, vt
nihil veniat ſuper me horum, quæ di-
xiſtis. * Et illi quidem teſtificati, & 25
locuti verbum Domini, redibant Iero- E
ſolymam, & multis regionibus Sama-
ritanorum euangelizabant.

increpantes magum.

β) Æthiopis eunuchi: Philippus docet & baptizat eum.

* Angelus autem Domini locutus eſt 26
ad Philippum, dicens: Surge, & vade
contra meridianum ad viam, quæ de-
ſcendit ab Ieruſalem in Gazam: hæc
eſt deſerta. * Et ſurgens abijt. Et ecce 27
vir Aethiops, eunuchus, potens Can-
dacis Reginæ Aethiopum, qui erat ſu-
per omnes gazas eius: venerat adorare
in Ieruſalem: * & reuertebatur ſedens 28
ſuper currum ſuum, legensq. Iſaiam
prophetam. * Dixit autem Spiritus Phi- 29
lippo: Accede, & adiunge te ad cur-
30 rum iſtum. * Accurrens autem Phi-
F lippus, audiuit eum legentem Iſaiam
prophetam, & dixit: Putaſne intelligis
31 quæ legis? * Qui ait: Et quomodo
poſſum, ſi non aliquis oſtenderit mihi?
Rogauitq. Philippum vt aſcenderet, &
32 ſederet ſecum. * Locus autem Scri-
pturæ, quam legebat, erat hic: [a] Tam-
quam ouis ad occiſionem ductus eſt:
& ſicut agnus coram tondente ſe, ſine
33 voce, ſic non aperuit os ſuum. * In
humilitate iudicium eius ſublatum eſt.
Generationem eius quis enarrabit, quo-
34 niam tolletur de terra vita eius? * Re-
ſpondens autem eunuchus Philippo,
dixit: Obſecro te, de quo Propheta
dicit hoc? de ſe, an de alio aliquo?
35 * Aperiens autem Philippus os ſuum,
& incipiens a Scriptura iſta, euangeli-
36 zauit illi Ieſum. * Et dum irent per
G viam, venerunt ad quandam aquam:
& ait Eunuchus: Ecce aqua, quid pro-
37 hibet me baptizari? * Dixit autem Phi-
lippus: Si credis ex toto corde, licet.
Et reſpondens ait: Credo, Filium Dei
38 eſſe Ieſum Chriſtum. * Et iuſſit ſtare
currum: & deſcenderunt vterque in
aquam, Philippus, & Eunuchus, &
39 baptizauit eum. * Cum autem aſcen-
diſſent de aqua, Spiritus Domini ra-
puit Philippum, & amplius non vidit
eum Eunuchus. Ibat autem per viam
40 ſuam gaudens. * Philippus autem in-
uentus eſt in Azoto, & pertranſiens
euangelizabat ciuitatibus cunctis, do-
nec veniret Cæſaream.

9

b) Gentium Apoſtolus: Saulus conuerſus

1 SAulus [b] autem adhuc ſpirans mi-
A narum, & cædis in diſcipulos Domini,
2 acceſſit ad principem Sacerdotum, * &
petijt ab eo epiſtolas in Damaſcum ad
ſynagogas: vt ſi quos inueniſſet huius
viæ viros, ac mulieres, vinctos perdu-
3 ceret in Ieruſalem. * [c] Et cum iter fa-
ceret, contigit vt appropinquaret Da-
maſco: & ſubito circumfulſit eum lux
4 de cælo. * Et cadens in terram audiuit
vocem dicentem ſibi: Saule, Saule,
5 quid me perſequeris? * Qui dixit: Quis
es Domine? Et ille: Ego ſum Ieſus,
quem tu perſequeris. durum eſt tibi
6 contra ſtimulum calcitrare. * Et tre-
mens, ac ſtupens dixit: Domine, quid
7 me vis facere? * Et Dominus ad eum:

[a] Iſai. 53. c. 7. — [b] Gal. 1. c. 13. — [c] Inf. 22. b. 6. 1. Cor. 15. b. 8. 2. Cor. 12. a. 2.

Surge, & ingredere ciuitatem, & ibi B
dicetur tibi quid te oporteat facere.
Viri autem illi, qui comitabantur cum
eo, ſtabant ſtupefacti, audientes qui-
dem vocem, neminem autem viden-
tes. * Surrexit autem Saulus de terra, 8
apertisq. oculis nihil videbat. Ad ma-
nus autem illum trahentes, introduxe-
runt Damaſcum. * Et erat ibi tribus 9
diebus non videns, & non manducauit,
neque bibit.
ab Anania baptizatur, * Erat autem quidam diſcipulus Da- 10
maſci, nomine Ananias: & dixit ad il-
lum in viſu Dominus: Anania. At ille
ait: Ecce ego, Domine. * Et Dominus 11
ad eum: Surge, & vade in vicum, qui
vocatur rectus: & quære in domo Iudæ
Saulum nomine Tarſenſem: ecce enim
orat. (* Et vidit virum Ananiam no- 12
mine, introeuntem, & imponentem ſibi
manus vt viſum recipiat.) * Reſpondit 13
autem Ananias: Domine, audiui a mul- C
tis de viro hoc, quanta mala fecerit
ſanctis tuis in Ieruſalem: * & hic habet 14
poteſtatem a principibus ſacerdotum
alligandi omnes, qui inuocant nomen
tuum. * Dixit autem ad eum Dominus: 15
Vade, quoniam vas electionis eſt mihi
iſte, vt portet nomen meum coram gen-
tibus, & regibus, & filijs Iſrael. * Ego 16
enim oſtendam illi quanta oporteat
eum pro nomine meo pati. * Et abijt 17
Ananias, & introiuit in domum: & im-
ponens ei manus, dixit: Saule frater,
Dominus miſit me Ieſus, qui apparuit
tibi in via, qua veniebas, vt videas, &
implearis Spiritu ſancto. * Et confeſtim 18
ceciderunt ab oculis eius tamquam
ſquamæ, & viſum recepit: & ſurgens
baptizatus eſt. * Et cum accepiſſet ci- 19
bum, confortatus eſt. D
prædicat Damaſci, Fuit autem cum diſcipulis, qui erant
Damaſci, per dies aliquot. * Et con- 20
tinuo in ſynagogis prædicabat Ieſum,
quoniam hic eſt Filius Dei. * Stupebant 21
autem omnes, qui audiebant, & dice-
bant: Nonne hic eſt, qui expugnabat
in Ieruſalem eos, qui inuocabant no-
men iſtud: & huc ad hoc venit vt
vinctos illos duceret ad principes ſa-
cerdotum? * Saulus autem multo ma- 22
gis conualeſcebat, & confundebat Iu-
dæos, qui habitabant Damaſci, affir-
mans quoniam hic eſt Chriſtus. * Cum 23
autem implerentur dies multi, conſi-
lium fecerunt in vnum Iudæi vt eum
24 interficerent. * Notæ autem factæ ſunt
Saulo inſidiæ eorum. [a] Cuſtodiebant
autem & portas die ac nocte, vt eum
25 interficerent. * Accipientes autem eum
diſcipuli nocte, per murum dimiſerunt
eum, ſubmittentes in ſporta.
26 * Cum autem veniſſet in Ieruſalem, venit Ieroſolymam & Tarſum.
E tentabat ſe iungere diſcipulis, & om-
nes timebant eum, non credentes quòd
27 eſſet diſcipulus. * Barnabas autem ap-
prehenſum illum duxit ad Apoſtolos:
& narrauit illis quomodo in via vi-
diſſet Dominum, & quia locutus eſt
ei, & quomodo in Damaſco fiducia-
28 liter egerit in nomine Ieſu. * Et erat
cum illis intrans, & exiens in Ieruſa-
lem, & fiducialiter agens in nomine
29 Domini. * Loquebatur quoque Genti-
bus, & diſputabat cum Græcis: illi au-
30 tem quærebant occidere eum. * Quod
cum cognouiſſent fratres, deduxerunt
eum Cæſaream, & dimiſerunt Tarſum.

31 * Eccleſia quidem per totam Iu- c) Conuerſio Gentium.
F dæam, & Galilæam, & Samariam ha-
bebat pacem, & ædificabatur ambu- α) Baptiſmus Cornelij:
lans in timore Domini, & conſolatione
32 ſancti Spiritus replebatur. * Factum Petrus viſitans
eſt autem, vt Petrus dum pertranſiret
vniuerſos, deueniret ad ſanctos, qui
33 habitabant Lyddæ. * Inuenit autem ibi
hominem quendam, nomine Æneam,
ab annis octo iacentem in grabato, qui
34 erat paralyticus. * Et ait illi Petrus:
Ænea, ſanat te Dominus Ieſus Chri-
ſtus: ſurge, & ſterne tibi. Et continuo
35 ſurrexit. * Et viderunt eum omnes,
qui habitabant Lyddæ, & Saronæ: qui
36 conuerſi ſunt ad Dominum. * In Ioppe
autem fuit quædam diſcipula, nomine
Tabitha, quæ interpretata dicitur Dor-
cas. Hæc erat plena operibus bonis, &
37 eleemoſynis, quas faciebat. * Factum
eſt autem in diebus illis, vt infirmata
moreretur. Quam cum lauiſſent, po-
38 ſuerunt eam in cœnaculo. * Cum au-
G tem prope eſſet Lydda ad Ioppen, di-
ſcipuli audientes quia Petrus eſſet in
ea, miſerunt duos viros ad eum, ro-
gantes: Ne pigriteris venire vſque ad
39 nos. * Exurgens autem Petrus venit
cum illis. Et cum adueniſſet, duxerunt
illum in cœnaculum: & circumſtete-

[a] 2. Cor. 11. g. 32.

runt illum omnes viduæ flentes, &
oftendentes ei tunicas, & veftes, quas
faciebat illis Dorcas. * Eiectis autem 40
omnibus foras: Petrus ponens genua
orauit: & conuerfus ad corpus, dixit:
Tabitha, furge. At illa aperuit oculos
fuos: & vifo Petro, refedit. * Dans au- 41
tem illi manum, erexit eam. Et cum
vocaffet fanctos, & viduas, affignauit
eam viuam. * Notum autem factum 42
eft per vniuerfam Ioppen: & credide-
& morans in Ioppe runt multi in Domino. * Factum eft 43
autem vt dies multos moraretur in
Ioppe, apud Simonem quendam co-
riarium.

10

a Cornelio accerfitur, VIr autem quidam erat in Cæfa- 1 A
rea, nomine Cornelius, Centurio co-
hortis, quæ dicitur Italica, * religiofus, 2
ac timens Deum cum omni domo fua,
faciens eleemofynas multas plebi, &
deprecans Deum femper: * is vidit in 3
vifu manifefte, quafi hora diei nona,
Angelum Dei introeuntem ad fe, &
dicentem fibi, Corneli. * At ille in- 4
tuens eum, timore correptus, dixit:
Quid eft, Domine? Dixit autem illi:
Orationes tuæ, & eleemofynæ tuæ
afcenderunt in memoriam in confpectu
Dei. * Et nunc mitte viros in Ioppen, 5
& accerfi Simonem quendam, qui co-
gnominatur Petrus: * hic hofpitatur 6
apud Simonem quendam coriarium,
cuius eft domus iuxta mare: hic dicet
tibi quid te oporteat facere. * Et cum 7
difceffiffet Angelus, qui loquebatur illi,
vocauit duos domefticos fuos, & mi-
litem metuentem Dominum ex his,
qui illi parebant. * Quibus cum nar- 8
raffet omnia, mifit illos in Ioppen. B
a Spiritu docetur * Poftera autem die iter illis facien- 9
tibus, & appropinquantibus ciuitati,
afcendit Petrus in fuperiora vt oraret
circa horam fextam. * Et cum efuriret, 10
voluit guftare. Parantibus autem illis,
cecidit fuper eum mentis exceffus: * & 11
vidit cælum apertum, & defcendens
vas quoddam, velut linteum magnum,
quattuor initijs fubmitti de cælo in
terram, * in quo erant omnia quadru- 12
pedia, & ferpentia terræ, & volatilia
cæli. * Et facta eft vox ad eum: Surge 13
Petre, occide, & manduca. * Ait au- 14
tem Petrus: Abfit Domine, quia num-
quam manducaui omne commune, &
immundum. * Et vox iterum fecundo 15
ad eum: Quod Deus purificauit, tu
commune ne dixeris. * Hoc autem fa- 16
ctum eft per ter: & ftatim receptum
17 eft vas in cælum. * Et dum intra fe atque mittitur,
C hæfitaret Petrus quidnam effet vifio,
quam vidiffet: ecce viri, qui miffi erant
a Cornelio, inquirentes domum Si-
18 monis, aftiterunt ad ianuam. * Et cum
vocaffent, interrogabant, fi Simon, qui
cognominatur Petrus, illic haberet ho-
19 fpitium. * Petro autem cogitante de
vifione, dixit Spiritus ei: Ecce viri tres
20 quærunt te. * Surge itaque, defcende,
& vade cum eis nihil dubitans: quia
21 ego mifi illos. * Defcendens autem Pe-
trus ad viros, dixit: Ecce ego fum,
quem quæritis: quæ caufa eft, propter
22 quam veniftis? * Qui dixerunt: Cor-
nelius Centurio, vir iuftus, & timens
Deum, & teftimonium habens ab vni-
uerfa gente Iudæorum, refponfum ac-
cepit ab Angelo fancto accerfire te in
domum fuam, & audire verba abs te.
23 * Introducens ergo eos, recepit hofpi-
tio. Sequenti autem die furgens pro-
fectus eft cum illis: & quidam ex fra-
D tribus ab Ioppe comitati funt eum.
24 * Altera autem die introiuit Cæfa- in Cæfarea euangelizat Gentibus
ream. Cornelius vero expectabat illos,
conuocatis cognatis fuis, & neceffarijs
25 amicis. * Et factum eft cum introiffet
Petrus, obuius venit ei Cornelius, &
26 procidens ad pedes eius adorauit. * Pe-
trus vero eleuauit eum, dicens: Surge,
27 & ego ipfe homo fum. * Et loquens
cum illo intrauit, & inuenit multos,
28 qui conuenerant: * dixitq. ad illos: Vos
fcitis quomodo abominatum fit viro
Iudæo coniungi, aut accedere ad alie-
nigenam: fed mihi oftendit Deus, ne-
minem communem aut immundum
29 dicere hominem. * Propter quod fine
dubitatione veni accerfitus. Interrogo
ergo, quam ob caufam accerfiftis me?
30 * Et Cornelius ait: A nudiufquarta
E die vfque ad hanc horam, orans eram
hora nona in domo mea, & ecce vir
ftetit ante me in vefte candida, & ait:
31 * Corneli, exaudita eft oratio tua, &
eleemofynæ tuæ commemoratæ funt
32 in confpectu Dei. * Mitte ergo in Iop-
pen, & accerfi Simonem, qui cogno-
minatur Petrus: hic hofpitatur in domo
33 Simonis coriarij iuxta mare. * Confe-
ftim ergo mifi ad te: & tu bene fe-
cifti veniendo. Nunc ergo omnes nos
in confpectu tuo adfumus audire om-
nia quæcumque tibi præcepta funt a
34 Domino. * Aperiens autem Petrus os

ſuum, dixit: In veritate comperi [a]quia
non eſt perſonarum acceptor Deus,
*ſed in omni gente qui timet eum, & 35
operatur iuſtitiam, acceptus eſt illi.
* Verbum miſit Deus filijs Iſrael, an- 36
nuncians pacem per Ieſum Chriſtum: F
(hic eſt omnium Dominus.) * Vos ſci- 37
tis quod factum eſt verbum per vni-
uerſam Iudæam: incipiens enim a [b]Ga-
lilæa poſt baptiſmum, quod prædicauit
Ioannes, * Ieſum a Nazareth: quo- 38
modo vnxit eum Deus Spiritu ſancto,
& virtute, qui pertranſijt benefaciendo,
& ſanando omnes oppreſſos a dia-
bolo, quoniam Deus erat cum illo. * Et 39
nos teſtes ſumus omnium, quæ fecit
in regione Iudæorum, & Ieruſalem,
quem occiderunt ſuſpendentes in li-
gno. * Hunc Deus ſuſcitauit tertia die, 40
& dedit eum manifeſtum fieri * non 41
omni populo, ſed teſtibus præordina-
tis a Deo: nobis, qui manducauimus,
& bibimus cum illo poſtquam reſur-
rexit a mortuis. * Et præcepit nobis 42
prædicare populo, & teſtificari quia
ipſe eſt, qui conſtitutus eſt a Deo iudex G
viuorum, & mortuorum. * [c]Huic om- 43
nes Prophetæ teſtimonium perhibent
remiſſionem peccatorum accipere per
nomen eius omnes, qui credunt in
eum.

& iubet eos baptizari;

* Adhuc loquente Petro verba hæc, 44
cecidit Spiritus ſanctus ſuper omnes,
qui audiebant verbum. * Et obſtupu- 45
erunt ex circumciſione fideles, qui ve-
nerant cum Petro: quia & in nationes
gratia Spiritus ſancti effuſa eſt. * Au- 46
diebant enim illos loquentes linguis,
& magnificantes Deum. * Tunc re- 47
ſpondit Petrus: Numquid aquam quis
prohibere poteſt vt non baptizentur hi,
qui Spiritum ſanctum acceperunt ſicut
& nos? * Et iuſſit eos baptizari in no- 48
mine Domini Ieſu Chriſti. Tunc ro-
gauerunt eum vt maneret apud eos
aliquot diebus.

11

Ieroſolymis exponit factum

AVdierunt autem Apoſtoli, & fra- 1
tres, qui erant in Iudæa: quoniam & A
Gentes receperunt verbum Dei. * Cum 2
autem aſcendiſſet Petrus Ieroſolymam,
diſceptabant aduerſus illum, qui erant
ex circumciſione, * dicentes: Quare 3
introiſti ad viros præputium habentes,
& manducaſti cum illis? * Incipiens 4
autem Petrus exponebat illis ordinem,
5 dicens: * Ego eram in ciuitate Ioppe
orans, & vidi in exceſſu mentis viſio-
nem, deſcendens vas quoddam velut
linteum magnum quattuor initijs ſum-
mitti de cælo, & venit vſque ad me.
6 * In quod intuens conſiderabam, &
vidi quadrupedia terræ, & beſtias, &
7 reptilia, & volatilia cæli. * Audiui au-
tem & vocem dicentem mihi: Surge
8 Petre, occide, & manduca. * Dixi au-
tem: Nequaquam Domine: quia com-
mune aut immundum numquam in-
9 troiuit in os meum. * Reſpondit autem
vox ſecundo de cælo: Quæ Deus mun-
10 dauit, tu ne commune dixeris. * Hoc
B autem factum eſt per ter: & recepta
11 ſunt omnia rurſum in cælum. * Et
ecce viri tres confeſtim aſtiterunt in
domo, in qua eram, miſſi a Cæſarea
12 ad me. * Dixit autem Spiritus mihi vt
irem cum illis, nihil hæſitans. Vene-
runt autem mecum & ſex fratres iſti,
13 & ingreſſi ſumus in domum viri. * Nar-
rauit autem nobis, quomodo vidiſſet
Angelum in domo ſua, ſtantem & di-
centem ſibi: Mitte in Ioppen, & ac-
cerſi Simonem, qui cognominatur Pe-
14 trus, * qui loquetur tibi verba, in qui-
bus ſaluus eris tu, & vniuerſa domus
15 tua. * Cum autem cœpiſſem loqui, ce-
cidit Spiritus ſanctus ſuper eos, ſicut
16 & in nos in initio. * Recordatus ſum
autem verbi Domini, ſicut dicebat:
[d]Ioannes quidem baptizauit aqua, vos
autem baptizabimini Spiritu ſancto.
17 * Si ergo eandem gratiam dedit illis
Deus, ſicut & nobis, qui credidimus
in Dominum Ieſum Chriſtum: ego quis
eram, qui poſſem prohibere Deum?
18 * His auditis, tacuerunt: & glorifica- fratribus Deum glorificantibus.
C uerunt Deum, dicentes: Ergo & Gen-
tibus pœnitentiam dedit Deus ad vi-
tam.

β) Eccleſia Gentium: Chriſtiani Antiochenſes

19 * Et illi quidem, qui diſperſi fu-
erant a tribulatione, quæ facta fuerat
ſub Stephano, perambulauerunt vſque
Phœnicen, & Cyprum, & Antiochiam,
nemini loquentes verbum, niſi ſolis
20 Iudæis. * Erant autem quidam ex eis
viri Cyprij, & Cyrenæi, qui cum in-
troiſſent Antiochiam, loquebantur &
ad Græcos, annunciantes Dominum

[a] Deu. 10. d. 17. 2. Par. 19. b. 7. Iob 34. b. 19. Sap. 6. b. 8. Eccli. 35. b. 15. Rom. 2. b. 11. Gal. 2. b. 6. Eph. 6. b. 9. Col. 3. d. 25. 1. Pet. 1. c. 17. — [b] Luc. 4. b. 14. — [c] Ier. 31. f. 34. Mich. 7. d. 18. — [d] Sup. 1. a. 5. Matt. 3. c. 11. Mar. 1. a. 8. Luc. 3. d. 16. Ioan. 1. d. 26. Inf. 19. a. 4.

Iesum. * Et erat manus Domini cum 21
eis: multusq. numerus credentium con-
uersus est ad Dominum. * Peruenit 22
autem sermo ad aures ecclesiæ, quæ
erat Ierosolymis super istis: & miserunt
Barnabam vsque ad Antiochiam. * Qui 23
cum peruenisset, & vidisset gratiam
Dei, gauisus est: & hortabatur omnes
in proposito cordis permanere in Do-
mino: * quia erat vir bonus, & plenus 24
Spiritu sancto, & fide. Et apposita est D
multa turba Domino. * Profectus est 25
autem Barnabas Tarsum, vt quæreret
Saulum: quem cum inuenisset, per-
duxit Antiochiam. * Et annum to- 26
tum conuersati sunt ibi in Ecclesia:
& docuerunt turbam multam, ita vt
cognominarentur primum Antiochiæ
discipuli, Christiani.

cum Iudæis communicant.

* In his autem diebus superuene- 27
runt ab Ierosolymis prophetæ Antio-
chiam: * & surgens vnus ex eis nomine 28
Agabus, significabat per spiritum fa-
mem magnam futuram in vniuerso
orbe terrarum, quæ facta est sub Clau-
dio. * Discipuli autem, prout quis ha- 29
bebat, proposuerunt singuli in mini-
sterium mittere habitantibus in Iudæa
fratribus: * quod & fecerunt, mittentes 30
ad seniores per manus Barnabæ, &
Sauli.

12

d) Petrus egrediens: Romam proficiscitur

EOdem autem tempore misit He- 1
rodes rex manus, vt affligeret quosdam A
de Ecclesia. * Occidit autem Iacobum 2
fratrem Ioannis gladio. * Videns au- 3
tem quia placeret Iudæis, apposuit vt
apprehenderet & Petrum. Erant au-
tem dies Azymorum. * Quem cum 4
apprehendisset, misit in carcerem, tra-
dens quattuor quaternionibus mili-
tum custodiendum, volens post Pascha
producere eum populo. * Et Petrus 5
quidem seruabatur in carcere. Oratio
autem fiebat sine intermissione ab Ec-
clesia ad Deum pro eo. * Cum autem 6
producturus eum esset Herodes, in
ipsa nocte erat Petrus dormiens inter
duos milites, vinctus catenis duabus:
& custodes ante ostium custodiebant
carcerem. * Et ecce Angelus Domini 7
astitit: & lumen refulsit in habitaculo:
percussoq. latere Petri, excitauit eum,
dicens: Surge velociter. Et ceciderunt B
catenæ de manibus eius. * Dixit autem 8
Angelus ad eum: Præcingere, & calcea
te caligas tuas. Et fecit sic. Et dixit
illi: Circumda tibi vestimentum tuum,
9 & sequere me. * Et exiens sequebatur
eum, & nesciebat quia verum est, quod
fiebat per angelum: existimabat autem
10 se visum videre. * Transeuntes autem
primam & secundam custodiam, ve-
nerunt ad portam ferream, quæ ducit
ad ciuitatem: quæ vltro aperta est eis.
Et exeuntes processerunt vicum vnum:
& continuo discessit Angelus ab eo.
11 * Et Petrus ad se reuersus, dixit: Nunc
scio vere quia misit Dominus Angelum
suum, & eripuit me de manu Hero-
dis, & de omni expectatione plebis
12 Iudæorum. * Consideransq. venit ad
domum Mariæ matris Ioannis, qui
cognominatus est Marcus, vbi erant
13 multi congregati, & orantes. * Pul-
C sante autem eo ostium ianuæ, pro-
cessit puella ad audiendum, nomine
14 Rhode. * Et vt cognouit vocem Petri,
præ gaudio non aperuit ianuam, sed
intro currens nunciauit stare Petrum
15 ante ianuam. * At illi dixerunt ad
eam: Insanis. Illa autem affirmabat sic
se habere. Illi autem dicebant: Ange-
16 lus eius est. * Petrus autem perseue-
rabat pulsans. Cum autem aperuissent,
17 viderunt eum, & obstupuerunt. * An-
nuens autem eis manu vt tacerent,
narrauit quomodo Dominus eduxisset
eum de carcere, dixitque: Nunciate
Iacobo, & fratribus hæc. Et egressus
18 abijt in alium locum. * Facta autem
die, erat non parua turbatio inter mi-
lites, quidnam factum esset de Petro.
19 * Herodes autem cum requisisset eum,
D & non inuenisset, inquisitione facta de
custodibus, iussit eos duci: descen-
densq. a Iudæa in Cæsaream, ibi com-
moratus est.

ereptus de manu Herodis,

20 * Erat autem iratus Tyrijs, & Si-
donijs. At illi vnanimes venerunt ad
eum, & persuaso Blasto, qui erat super
cubiculum regis, postulabant pacem,
eo quòd alerentur regiones eorum ab
21 illo. * Statuto autem die Herodes ve-
stitus veste regia, sedit pro tribunali,
22 & concionabatur ad eos. * Populus
autem acclamabat: Dei voces, & non
23 hominis. * Confestim autem percussit
eum Angelus Domini, eo quòd non
dedisset honorem Deo: & consumptus
24 a vermibus, expirauit. * Verbum au-
tem Domini crescebat, & multiplica-
batur.

qui ab Angelo percutitur;

Marcus cum Saulo.

* Barnabas autem & Saulus reuerſi 25
ſunt ab Ieroſolymis [a] expleto miniſte-
rio, aſſumpto Ioanne, qui cognomina-
tus eſt Marcus.

III. Eccleſia apud Gentes

1. Pauli miſſiones.

a) Primum miſſionis iter.

a) In Cypro:

ERant autem in Eccleſia, quæ erat 13 1
Antiochiæ, prophetæ, & doctores, in A
quibus Barnabas, & Simon, qui vo-
cabatur Niger, & Lucius Cyrenenſis,
& Manahen, qui erat Herodis Tetrar-
chæ collactaneus, & Saulus. * Mini- 2
ſtrantibus autem illis Domino, & ieiu-
nantibus, dixit illis Spiritus ſanctus:
Segregate mihi Saulum, & Barnabam
in opus, ad quod aſſumpſi eos. * Tunc 3
ieiunantes, & orantes, imponentesq.
eis manus, dimiſerunt illos.

prædicant,

* Et ipſi quidem miſſi a Spiritu 4
ſancto abierunt Seleuciam; & inde na-
uigauerunt Cyprum. * Et cum veniſ- 5
ſent Salaminam, prædicabant verbum
Dei in ſynagogis Iudæorum. Habe-
bant autem & Ioannem in miniſterio.

Elyma excæcato credit Sergius.

* Et cum perambulaſſent vniuerſam 6
inſulam vſque Paphum, inuenerunt B
quendam virum magum pſeudopro-
phetam, Iudæum, cui nomen erat Bar-
ieſu, * qui erat cum Proconſule Sergio 7
Paulo viro prudente. Hic, accerſitis
Barnaba, & Saulo, deſiderabat audire
verbum Dei. * Reſiſtebat autem illis 8
Elymas magus, (ſic enim interpretatur
nomen eius) quærens auertere Pro-
conſulem a fide. * Saulus autem, qui 9
& Paulus, repletus Spiritu ſancto, in-
tuens in eum, * dixit: O plene omni 10
dolo, & omni fallacia, fili diaboli, ini-
mice omnis iuſtitiæ, non definis ſub-
uertere vias Domini rectas. * Et nunc 11
ecce manus Domini ſuper te, & eris
cæcus, non videns ſolem vſque ad
tempus. Et confeſtim cecidit in eum
caligo, & tenebræ, & circuiens quæ-
rebat qui ei manum daret. * Tunc 12
Proconſul cum vidiſſet factum, credi-
dit admirans ſuper doctrina Domini.

β) In Aſia minore:

* Et cum a Papho nauigaſſent Pau- 13
lus, & qui cum eo erant, venerunt
Pergen Pamphyliæ. Ioannes autem di-

Antiochiæ Iudæos docet.

ſcedens ab eis, reuerſus eſt Ieroſoly-
14 mam. * Illi vero pertranſeuntes Pergen,
C venerunt Antiochiam Piſidiæ: & in-
greſſi ſynagogam die ſabbatorum, ſe-
15 derunt. * Poſt lectionem autem legis,
& Prophetarum, miſerunt principes
ſynagogæ ad eos, dicentes: Viri fra-
tres, ſi quis eſt in vobis ſermo exhor-
16 tationis ad plebem, dicite. * Surgens
autem Paulus, & manu ſilentium in-
dicens, ait: Viri Iſraelitæ, & qui time-

hiſtoriam Iſrael,

17 tis Deum, audite: * Deus plebis Iſrael
elegit patres noſtros, & plebem exal-
tauit cum eſſent incolæ [b] in terra Aegy-
pti, [c] & in brachio excelſo eduxit eos
18 ex ea, * [d] & per quadraginta annorum
tempus mores eorum ſuſtinuit in de-
19 ſerto. * Et deſtruens gentes ſeptem in
terra Chanaan, [e] ſorte diſtribuit eis ter-
20 ram eorum, * quaſi poſt quadringen-
tos & quinquaginta annos: [f] & poſt
hæc dedit iudices, vſque ad Samuel
21 Prophetam. * Et exinde [g] poſtulaue-
runt regem: & dedit illis Deus Saul
filium Cis, virum de tribu Beniamin,
22 annis quadraginta. * & amoto illo,
D [h] ſuſcitauit illis Dauid regem: cui te-
ſtimonium perhibens, dixit: [i] Inueni
Dauid filium Ieſſe, virum ſecundum
cor meum, qui faciet omnes volunta-
23 tes meas. * Huius Deus ex ſemine [k] ſe-
cundum promiſſionem eduxit Iſrael ſal-
24 uatorem Ieſum, * [l] prædicante Ioanne
ante faciem aduentus eius baptiſmum
25 pœnitentiæ omni populo Iſrael. * Cum
impleret autem Ioannes curſum ſuum,
dicebat: Quem me arbitramini eſſe,
[m] non ſum ego, ſed ecce venit poſt me,
cuius non ſum dignus calceamenta

Ieſum occiſum & ſuſcitatum,

26 pedum ſoluere. * Viri fratres, filij ge-
neris Abraham, & qui in vobis timent
Deum, vobis verbum ſalutis huius
27 miſſum eſt. * Qui enim habitabant Ie-
ruſalem, & principes eius hunc igno-
rantes, & voces prophetarum, quæ per
omne ſabbatum leguntur, iudicantes
28 impleuerunt, * & nullam cauſam mor-
E tis inuenientes in eo, [n] petierunt a Pi-
29 lato, vt interficerent eum. * Cumq.
conſummaſſent omnia, quæ de eo ſcri-
pta erant, deponentes eum de ligno, po-
30 ſuerunt eum in monumento. * [o] Deus
vero ſuſcitauit eum a mortuis tertia

[a] Sup. 11. d. 29. — [b] Exod. 1. a. 1. — [c] Exod. 13. d. 21. 22. — [d] Exod. 16. a. 3. — [e] Ioſ. 14. a. 2. — [f] Iud. 3. b. 9. — [g] 1. Reg. 8. a. 5. & 9. c. 16. & 10. a. 1. — [h] 1. Reg. 16. c. 13. — [i] Pſ. 88. c. 21. — [k] Iſai. 11. a. 1. — [l] Mat. 3. a. 1. Mar. 1. a. 4. Luc. 3. a. 3. — [m] Ioan. 1. c. 20. Mar. 1. a. 7. Matt. 3. c. 11. — [n] Mat. 27. c. 20. 23. Mar. 15. b. 13. Luc. 23. c. 21. d. 23. Io. 19. c. 15. — [o] Matt. 28. Mar. 16. Luc. 24. Ioan. 20.

die: qui viſus eſt per dies multos his,
* qui ſimul aſcenderant cum eo de 31
Galilæa in Ieruſalem: qui vſque nunc
ſunt teſtes eius ad plebem. * Et nos 32
vobis annunciamus eam, quæ ad pa-
tres noſtros repromiſſio facta eſt: * quo- 33
niam hanc Deus adimpleuit filijs no-
ſtris reſuſcitans Ieſum, ſicut & in Pſalmo
ſecundo ſcriptum eſt: [a] Filius meus
es tu, ego hodie genui te. * Quòd 34
autem ſuſcitauit eum a mortuis, am-
plius iam non reuerſurum in corru-
ptionem, ita dixit: [b] Quia dabo vobis
ſancta Dauid fidelia. * Ideoq. & alias 35
dicit: [c] Non dabis Sanctum tuum vi-
dere corruptionem. * Dauid enim in 36
ſua generatione cum adminiſtraſſet, F
voluntati Dei [d] dormiuit: & appoſitus
eſt ad patres ſuos, & vidit corruptio-
nem. * Quem vero Deus ſuſcitauit a 37
fidem in Saluatorem, mortuis, non vidit corruptionem. * No- 38
tum igitur ſit vobis viri fratres, quia
per hunc vobis remiſſio peccatorum
annunciatur, & ab omnibus, quibus
non potuiſtis in lege Moyſi iuſtificari,
* in hoc omnis, qui credit, iuſtificatur. 39
* Videte ergo ne ſuperueniat vobis 40
quod dictum eſt in Prophetis: * [e] Vi- 41
dete contemptores, & admiramini, &
diſperdimini: quia opus operor ego in
diebus veſtris, opus quod non crede-
tis, ſiquis enarrauerit vobis.
conuertitur ad Gentes * Exeuntibus autem illis rogabant 42
vt ſequenti ſabbato loquerentur ſibi
verba hæc. * Cumq. dimiſſa eſſet ſy- 43
nagoga, ſecuti ſunt multi Iudæorum,
& colentium aduenarum, Paulum, &
Barnabam: qui loquentes ſuadebant
eis vt permanerent in gratia Dei. * Se- 44
quenti vero ſabbato pene vniuerſa ci- G
uitas conuenit audire verbum Dei.
* Videntes autem turbas Iudæi, repleti 45
ſunt zelo, & contradicebant his, quæ
a Paulo dicebantur, blaſphemantes.
* Tunc conſtanter Paulus & Barna- 46
bas dixerunt: Vobis oportebat primum
loqui verbum Dei: ſed quoniam re-
pellitis illud, & indignos vos iudica-
tis æternæ vitæ, ecce conuertimur ad
Gentes. * ſic enim præcepit nobis Do- 47
minus: [f] Poſui te in lucem Gentium,
vt ſis in ſalutem vſque ad extremum
terræ. * Audientes autem Gentes ga- 48
uiſæ ſunt, & glorificabant verbum Do-
mini: & crediderunt quotquot erant
49 præordinati ad vitam æternam. * Diſ-
ſeminabatur autem verbum Domini
per vniuerſam regionem.
50 * Iudæi autem concitauerunt mu- & eijcitur e finibus;
lieres religioſas, & honeſtas, & primos
ciuitatis, & excitauerunt perſecutionem
in Paulum, & Barnabam: & eiecerunt
51 eos de finibus ſuis. * [g] At illi excuſſo
puluere pedum in eos, venerunt Ico-
52 nium. * Diſcipuli quoque replebantur
gaudio, & Spiritu ſancto.

14
1 A FActum eſt autem Iconij, vt ſimul Iconij fiducialiter agunt;
introirent in ſynagogam Iudæorum, &
loquerentur, ita vt crederet Iudæorum,
2 & Græcorum copioſa multitudo. * Qui
vero increduli fuerunt Iudæi, ſuſcita-
uerunt, & ad iracundiam concitaue-
runt animas Gentium aduerſus fratres.
3 * Multo igitur tempore demorati ſunt,
fiducialiter agentes in Domino, teſti-
monium perhibente verbo gratiæ ſuæ,
dante ſigna, & prodigia fieri per ma-
4 nus eorum. * Diuiſa eſt autem multi-
tudo ciuitatis: & quidam quidem erant
cum Iudæis, quidam vero cum Apo-
5 ſtolis. * Cum autem factus eſſet im-
petus Gentilium, & Iudæorum cum
principibus ſuis, vt contumelijs affi-
6 cerent, & lapidarent eos, * intelligen-
tes confugerunt ad ciuitates Lycaoniæ
Lyſtram, & Derben, & vniuerſam in
B circuitu regionem, & ibi euangelizan-
tes erant.
7 * Et quidam vir Lyſtris infirmus Lyſtris adorantur;
pedibus ſedebat, claudus ex vtero ma-
tris ſuæ, qui numquam ambulauerat.
8 * Hic audiuit Paulum loquentem. Qui
intuitus eum, & videns quia fidem ha-
9 beret vt ſaluus fieret, * dixit magna
voce: Surge ſuper pedes tuos rectus.
10 Et exiliuit, & ambulabat. * Turbæ au-
tem cum vidiſſent quod fecerat Pau-
lus, leuauerunt vocem ſuam Lycaonicè
dicentes: Dij ſimiles facti hominibus,
11 deſcenderunt ad nos. * Et vocabant
Barnabam Iouem, Paulum vero Mer-
curium: quoniam ipſe erat dux verbi.
12 * Sacerdos quoque Iouis, qui erat ante
ciuitatem, tauros, & coronas ante ia-
nuas afferens, cum populis volebat ſa-
13 crificare. * Quod vbi audierunt Apo-
C ſtoli, Barnabas & Paulus, conſciſſis
tunicis ſuis exilierunt in turbas cla-
14 mantes, * & dicentes: Viri, quid hæc
facitis? & nos mortales ſumus, ſimiles

[a] Pſal. 2. b. 7. — [b] Iſai. 55. b. 3. — [c] Pſal. 15. b. 10. — [d] 3. Reg. 2. b. 10. — [e] Abac. 1. b. 5. — [f] Iſai. 49. b. 6. — [g] Mar. 6. b. 11. Mat. 10. b. 14. Luc. 9. a. 5.

vobis homines, annunciantes vobis ab
his vanis conuerti ad Deum viuum,
[a]qui fecit cælum, & terram, & mare,
& omnia quæ in eis sunt: * qui in 15
præteritis generationibus dimisit om-
nes gentes ingredi vias suas. * Et qui- 16
dem non sine testimonio semetipsum
reliquit benefaciens de cælo, dans plu-
uias, & tempora fructifera, implens
cibo, & lætitia corda nostra. * Et hæc 17
dicentes, vix sedauerunt turbas ne sibi
ostea Pau- s lapidatur; immolarent. * Superuenerunt autem 18
quidam ab Antiochia, & Iconio Iudæi:
& persuasis turbis, lapidantesq. Pau-
lum, traxerunt extra ciuitatem, existi-
mantes eum mortuum esse. * Circum- 19
dantibus autem eum discipulis, surgens D
intrauit ciuitatem, & postera die pro-
fectus est cum Barnaba in Derben.
euertuntur ntiochiam Syriæ. * Cumq. euangelizassent ciuitati illi, 20
& docuissent multos, reuersi sunt Ly-
stram, & Iconium, & Antiochiam, * con- 21
firmantes animas discipulorum, ex-
hortantesq. vt permanerent in fide: &
quoniam per multas tribulationes opor-
tet nos intrare in regnum Dei. * Et 22
cum constituissent illis per singulas ec-
clesias presbyteros, & orassent cum
ieiunationibus, commendauerunt eos
Domino, in quem crediderunt. * Tran- 23
seuntesq. Pisidiam, venerunt in Pam-
phyliam, * & loquentes verbum Do- 24
mini in Perge, descenderunt in Attaliam:
* [b]& inde nauigauerunt Antiochiam, 25
vnde erant traditi gratiæ Dei in opus,
quod compleuerunt. * Cum autem 26
venissent, & congregassent Ecclesiam,
retulerunt quanta fecisset Deus cum
illis, & quia aperuisset Gentibus ostium
fidei. * Morati sunt autem tempus non 27
modicum cum discipulis.

15
1
A
b) Concilium Apostolorum: ET quidam descendentes de Iu-
dæa, docebant fratres: [c]Quia nisi cir-
cumcidamini secundum morem Moysi,
occasio, non potestis saluari. * Facta ergo sedi- 2
tione non minima Paulo, & Barnabæ
aduersus illos, statuerunt vt ascende-
rent Paulus, & Barnabas, & quidam
alij ex alijs ad Apostolos, & presby-
teros in Ierusalem super hac quæstione.
* Illi ergo deducti ab Ecclesia pertran- 3
sibant Phœnicem, & Samariam, nar-
rantes conuersionem Gentium: & fa-
ciebant gaudium magnum omnibus
4 fratribus. * Cum autem venissent Ie-
rosolymam, suscepti sunt ab Eccle-
sia, & ab Apostolis, & senioribus an-
nunciantes quanta Deus fecisset cum
5 illis. * Surrexerunt autem quidam
B de hæresi Pharisæorum, qui credide-
runt, dicentes: Quia oportet circum-
cidi eos, præcipere quoque seruare
legem Moysi.
6 * Conueneruntq. Apostoli, & senio- *actio conciliaris,*
7 res videre de verbo hoc. * Cum au-
tem magna conquisitio fieret, surgens
Petrus dixit ad eos: [d]Viri fratres, vos
scitis quoniam ab antiquis diebus Deus
in nobis elegit, per os meum audire
Gentes verbum Euangelij, & credere.
8 * Et qui nouit corda Deus, testimo-
nium perhibuit, [e]dans illis Spiritum
9 sanctum, sicut & nobis, * & nihil di-
screuit inter nos & illos, fide purifi-
10 cans corda eorum. * Nunc ergo quid
tentatis Deum, imponere iugum super
ceruices discipulorum, quod neque pa-
tres nostri, neque nos portare potui-
11 mus? * Sed per gratiam Domini Iesu
C Christi credimus saluari, quemadmo-
12 dum & illi. * Tacuit autem omnis
multitudo: & audiebant Barnabam, &
Paulum narrantes quanta Deus fecis-
set signa, & prodigia in Gentibus per
13 eos. * Et postquam tacuerunt, respon-
dit Iacobus, dicens: Viri fratres, audite
14 me. * Simon narrauit quemadmodum
primum Deus visitauit sumere ex Gen-
15 tibus populum nomini suo. * Et huic
concordant verba Prophetarum, sicut
16 scriptum est: * [f]Post hæc reuertar,
& reædificabo tabernaculum Dauid,
quod decidit: & diruta eius reædifi-
17 cabo, & erigam illud: * vt requirant
D ceteri hominum Dominum, & omnes
gentes, super quas inuocatum est no-
men meum, dicit Dominus faciens hæc.
18 * Notum a sæculo est Domino opus
19 suum. * Propter quod ego iudico non
inquietari eos, qui ex Gentibus con-
20 uertuntur ad Deum, * sed scribere ad
eos vt abstineant se a contaminatio-
nibus simulachrorum, & fornicatione,
21 & suffocatis, & sanguine. * Moyses
enim a temporibus antiquis habet in
singulis ciuitatibus qui eum prædicent
in synagogis, vbi per omne sabbatum
legitur.

[a] Psal. 145. a. 6. Apoc. 14 b. 7. — [b] Sup. 13. a. 1. — [c] Gal. 5. a. 2. — [d] Sup. 10. c. 20. — [e] Sup. 10. g. 45. — [f] Amos 9. c. 11.

definitio, *Tunc placuit Apoſtolis, & ſenio- 22
ribus cum omni Eccleſia, eligere viros
ex eis, & mittere Antiochiam cum
Paulo, & Barnaba, Iudam, qui cogno-
minabatur Barſabas, & Silam viros
primos in fratribus, * ſcribentes per 23
manus eorum. APOSTOLI & ſeniores E
fratres, his, qui ſunt Antiochiæ, & Sy-
riæ, & Ciliciæ fratribus ex Gentibus,
ſalutem. * Quoniam audiuimus quia 24
quidam ex nobis exeuntes, turbaue-
runt vos verbis, euertentes animas ve-
ſtras, quibus non mandauimus: * pla- 25
cuit nobis collectis in vnum, eligere
viros, & mittere ad vos cum chariſſi-
mis noſtris Barnaba, & Paulo, * ho- 26
minibus, qui tradiderunt animas ſuas
pro nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti.
* Miſimus ergo Iudam, & Silam, qui 27
& ipſi vobis verbis referent eadem.
* Viſum eſt enim Spiritui ſancto, & 28
nobis nihil vltra imponere vobis one- F
ris quàm hæc neceſſaria: * vt abſti- 29
neatis vos ab immolatis ſimulachro-
rum, & ſanguine, & ſuffocato, & for-
nicatione, a quibus cuſtodientes vos,
bene agetis. Valete.
promulgatio. * Illi ergo dimiſſi, deſcenderunt An- 30
tiochiam: & congregata multitudine
tradiderunt epiſtolam. * Quam cum 31
legiſſent, gauiſi ſunt ſuper conſola-
tione. * Iudas autem, & Silas, & ipſi 32
cum eſſent Prophetæ, verbo plurimo
conſolati ſunt fratres, & confirmaue-
runt. * Facto autem ibi aliquanto tem- 33
pore, dimiſſi ſunt cum pace a fratri-
bus ad eos, qui miſerant illos. * Viſum 34
eſt autem Silæ ibi remanere: Iudas
autem ſolus abijt Ieruſalem. * Pau- 35
lus autem, & Barnabas demorabantur G
Antiochiæ docentes: & euangelizan-
tes cum alijs pluribus verbum Do-
mini.

c) Secundum miſſionis iter. * Poſt aliquot autem dies, dixit ad 36
Barnabam Paulus: Reuertentes viſi-
temus fratres per vniuerſas ciuitates,
α) In Aſia minore: in quibus prædicauimus verbum Do-
mini, quomodo ſe habeant. * Barna- 37
pro Barnaba & Marco bas autem volebat ſecum aſſumere &
Ioannem, qui cognominabatur Marcus.
* Paulus autem rogabat eum (vt qui 38
diſceſſiſſet ab eis de Pamphylia, &
non iſſet cum eis in opus) non debere
recipi. * Facta eſt autem diſſenſio, ita 39
vt diſcederent ab inuicem, & Barna-
bas quidem aſſumpto Marco nauiga-
40 ret Cyprum. * Paulus vero electo Sila Silam,
profectus eſt, traditus gratiæ Dei a fra-
41 tribus. * Perambulabat autem Syriam,
& Ciliciam, confirmans Eccleſias: præ-
cipiens cuſtodire præcepta Apoſtolo-
rum, & ſeniorum.
16
1 A PEruenit autem Derben, & Ly- Timotheum
ſtram. Et ecce diſcipulus quidam erat
ibi nomine Timotheus, filius mulieris
2 Iudææ fidelis, patre Gentili. * Huic
teſtimonium bonum reddebant qui in
3 Lyſtris erant, & Iconio fratres. * Hunc
voluit Paulus ſecum proficiſci: & aſſu-
mens circumcidit eum propter Iudæos,
qui erant in illis locis. Sciebant enim
omnes quòd pater eius erat Gentilis.
4 * Cum autem pertranſirent ciuita- & Lucam ſocios aſſumit.
tes, tradebant eis cuſtodire dogmata,
quæ erant decreta ab Apoſtolis & ſe-
5 nioribus, qui erant Ieroſolymis. * Et
Eccleſiæ quidem confirmabantur fide,
6 & abundabant numero quotidie. * Tran-
ſeuntes autem Phrygiam, & Galatiæ
regionem, vetati ſunt a Spiritu ſancto
7 loqui verbum Dei in Aſia. * Cum ve-
B niſſent autem in Myſiam, tentabant
ire in Bithyniam: & non permiſit eos
8 Spiritus Ieſu. * Cum autem pertran-
ſiſſent Myſiam, deſcenderunt Troadem:
9 * & viſio per noctem Paulo oſtenſa eſt:
Vir Macedo quidam erat ſtans, & de-
precans eum, & dicens: Tranſiens in
10 Macedoniam, adiuua nos. * Vt autem
viſum vidit, ſtatim quæſiuimus pro-
ficiſci in Macedoniam, certi facti quòd
vocaſſet nos Deus euangelizare eis.

11 * Nauigantes autem a Troade, recto β) In Græcia:
curſu venimus Samothraciam, & ſe-
12 quenti die Neapolim: * & inde Phi- Philippis prædicat,
lippos, quæ eſt prima partis Macedo-
niæ ciuitas, colonia. Eramus autem in
hac Vrbe diebus aliquot, conferentes.
13 * Die autem ſabbatorum egreſſi ſu-
C mus foras portam iuxta flumen, vbi
videbatur oratio eſſe: & ſedentes lo-
quebamur mulieribus, quæ conuene-
14 rant. * Et quædam mulier nomine
Lydia, purpuraria ciuitatis Thyatire-
norum, colens Deum, audiuit: cuius
Dominus aperuit cor intendere his,
15 quæ dicebantur a Paulo. * Cum au-
tem baptizata eſſet, & domus eius,
deprecata eſt dicens: Si iudicaſtis me
fidelem Domino eſſe, introite in do-
mum meam, & manete. Et coegit nos.

pythonem eijciens
* Factum eſt autem euntibus nobis 16
ad orationem, puellam quandam ha-
bentem ſpiritum pythonem obuiare
nobis, quæ quæſtum magnum præſta-
bat dominis ſuis diuinando. * Hæc 17
ſubſecuta Paulum, & nos, clamabat D
dicens: Iſti homines ſerui Dei excelſi
ſunt, qui annunciant vobis viam ſalu-
tis. * Hoc autem faciebat multis die- 18
bus. Dolens autem Paulus, & con-
uerſus, ſpiritui dixit: Præcipio tibi in
nomine Ieſu Chriſti exire ab ea. Et
exijt eadem hora. * Videntes autem 19
domini eius quia exiuit ſpes quæſtus
cum Sila cæditur,
eorum, apprehendentes Paulum, &
Silam perduxerunt in forum ad prin-
cipes: * & offerentes eos magiſtrati- 20
bus, dixerunt: Hi homines conturbant
ciuitatem noſtram, cum ſint Iudæi: * & 21
annunciant morem, quem non licet
nobis ſuſcipere, neque facere, cum
ſimus Romani. * Et cucurrit plebs 22
aduerſus eos: & magiſtratus, ſciſſis
tunicis eorum, [a]iuſſerunt eos virgis
cædi.

in carcere baptizat,
* Et cum multas plagas eis impo- 23
ſuiſſent, miſerunt eos in carcerem, E
præcipientes cuſtodi vt diligenter cu-
ſtodiret eos. * Qui cum tale præce- 24
ptum accepiſſet, miſit eos in interio-
rem carcerem, & pedes eorum ſtrinxit
ligno. * Media autem nocte Paulus, 25
& Silas orantes, laudabant Deum: &
audiebant eos, qui in cuſtodia erant.
* Subito vero terræmotus factus eſt 26
magnus, ita vt mouerentur funda-
menta carceris. Et ſtatim aperta ſunt
omnia oſtia: & vniuerſorum vincula
ſoluta ſunt. * Expergefactus autem cu- 27
ſtos carceris, & videns ianuas apertas
carceris, euaginato gladio volebat ſe
interficere, æſtimans fugiſſe vinctos.
* Clamauit autem Paulus voce magna, 28
dicens: Nihil tibi mali feceris: vni-
uerſi enim hic ſumus. * Petitoq. lu- 29
mine, introgreſſus eſt: & tremefactus F
procidit Paulo & Silæ ad pedes: * & 30
producens eos foras, ait: Domini, quid
me oportet facere, vt ſaluus fiam? * At 31
illi dixerunt: Crede in Dominum Ie-
ſum: & ſaluus eris tu, & domus tua.
* Et locuti ſunt ei verbum Domini 32
cum omnibus, qui erant in domo eius.
* Et tollens eos in illa hora noctis, 33
lauit plagas eorum: & baptizatus eſt
ipſe, & omnis domus eius continuo.
34 * Cumq. perduxiſſet eos in domum
ſuam, appoſuit eis menſam, & lætatus
eſt cum omni domo ſua credens Deo.

35 * Et cum dies factus eſſet, miſerunt proficiſcitur remanente Luca;
magiſtratus lictores, dicentes: Dimitte
36 homines illos. * Nunciauit autem cu-
G ſtos carceris verba hæc Paulo: Quia
miſerunt magiſtratus vt dimittamini,
37 nunc igitur exeuntes, ite in pace. * Pau-
lus autem dixit eis: Cæſos nos pu-
blice, indemnatos, homines Romanos
miſerunt in carcerem, & nunc occulte
38 nos eijciunt? Non ita: ſed veniant, * &
ipſi nos eijciant. Nunciauerunt autem
magiſtratibus lictores verba hæc. Ti-
muerūtq. audito quòd Romani eſſent:
39 * & venientes deprecati ſunt eos, &
educentes rogabant vt egrederentur
40 de Vrbe. * Exeuntes autem de car-
cere, introierunt ad Lydiam: & viſis
fratribus conſolati ſunt eos, & profecti
ſunt.

17
1 CVm autem perambulaſſent Am- Theſſalonicæ diſſerit,
A phipolim, & Apolloniam, venerunt
Theſſalonicam, vbi erat ſynagoga Iu-
2 dæorum. * Secundum conſuetudinem
autem Paulus introiuit ad eos, & per
ſabbata tria diſſerebat eis de Scriptu-
3 ris, * adaperiens & inſinuans quia
Chriſtum oportuit pati, & reſurgere a
mortuis: & quia hic eſt Ieſus Chriſtus,
4 quem ego annuncio vobis. * Et qui-
dam ex eis crediderunt, & adiuncti
ſunt Paulo, & Silæ, & de colentibus,
Gentilibuſq. multitudo magna, & mu-
5 lieres nobiles non paucæ. * Zelantes
B autem Iudæi, aſſumenteſq. de vulgo
viros quoſdam malos, & turba facta,
concitauerunt ciuitatem: & aſſiſtentes
domui Iaſonis quærebant eos produ-
6 cere in populum. * Et cum non in-
ueniſſent eos, trahebant Iaſonem, &
quoſdam fratres ad principes ciuitatis,
clamantes: Quoniam hi, qui Vrbem
7 concitant, & huc venerunt, * quos ſu-
ſcepit Iaſon, & hi omnes contra de-
creta Cæſaris faciunt, regem alium
8 dicentes eſſe, Ieſum. * Concitauerunt
autem plebem, & principes ciuitatis au-
9 dientes hæc. * Et accepta ſatisfactione
a Iaſone, & a ceteris, dimiſerunt eos.

10 * Fratres vero confeſtim per noctem Berœæ prædicat;
dimiſerunt Paulum, & Silam in Be-
C rœam. Qui cum veniſſent, in ſynago-

[a] 2. Cor. 11. f. 25. 1. Theſ. 2. a. 2. Phil. 1. b. 13.

gam Iudæorum introierunt. * Hi au- 11
tem erant nobiliores eorum, qui ſunt
Theſſalonicæ, qui ſuſceperunt verbum
cum omni auiditate, quotidie ſcrutan-
tes Scripturas, ſi hæc ita ſe haberent.
* Et multi quidem crediderunt ex eis, 12
& mulierum Gentilium honeſtarum,
& viri non pauci. * Cum autem co- 13
gnouiſſent in Theſſalonica Iudæi, quia
& Berœæ prædicatum eſt a Paulo
verbum Dei, venerunt & illuc com-
mouentes, & turbantes multitudinem.
* Statimq. tunc Paulum dimiſerunt 14
fratres, vt iret vſque ad mare: Silas
autem, & Timotheus remanſerunt ibi.
* Qui autem deducebant Paulum, per- 15
duxerunt eum vſque Athenas, & ac-
cepto mandato ab eo ad Silam, & D
Timotheum vt quàm celeriter veni-
rent ad illum, profecti ſunt.
Athenis diſputat
* Paulus autem cum Athenis eos 16
expectaret, incitabatur ſpiritus eius in
ipſo, videns idololatriæ deditam ciui-
tatem. * Diſputabat igitur in ſynagoga 17
cum Iudæis, & colentibus, & in foro,
per omnes dies ad eos, qui aderant.
* Quidam autem Epicurei, & Stoici 18
philoſophi diſſerebant cum eo, & qui-
dam dicebant: Quid vult ſeminiuer-
bius hic, dicere? Alij vero: Nouorum
dæmoniorum videtur annunciator eſſe:
quia Ieſum, & reſurrectionem annun-
ciabat eis. * Et apprehenſum eum ad 19
Areopagum duxerunt, dicentes: Poſ- E
ſumus ſcire quæ eſt hæc noua, quæ
a te dicitur, doctrina? * noua enim 20
quædam infers auribus noſtris: Volu-
mus ergo ſcire quidnam velint hæc
eſſe. (* Athenienſes autem omnes, & 21
aduenæ hoſpites, ad nihil aliud vaca-
bant niſi aut dicere, aut audire aliquid
in medio Areopagi,
noui.) * Stans autem Paulus in medio 22
Areopagi, ait: Viri Athenienſes per
omnia quaſi ſuperſtitioſiores vos video.
* Præteriens enim, & videns ſimula- 23
chra veſtra, inueni & aram, in qua
ſcriptum erat: IGNOTO DEO. Quod
ergo ignorantes colitis, hoc ego an-
nuncio vobis. * [a] Deus, qui fecit mun- 24
dum, & omnia quæ in eo ſunt, hic
cæli & terræ cum ſit Dominus, [b] non
in manufactis templis habitat, * nec 25
manibus humanis colitur indigens ali-
quo, cum ipſe det omnibus vitam, &
inſpirationem, & omnia: * fecitq. ex 26
F vno omne genus hominum inhabitare
ſuper vniuerſam faciem terræ, defi-
niens ſtatuta tempora, & terminos ha-
27 bitationis eorum, * quærere Deum ſi
forte attrectent eum, aut inueniant,
quamuis non longe ſit ab vnoquoque
28 noſtrum. * In ipſo enim viuimus, &
mouemur, & ſumus: ſicut & quidam
veſtrorum Poetarum dixerunt: Ipſius
29 enim & genus ſumus. * Genus ergo
cum ſimus Dei, non debemus æſti-
mare auro, aut argento, aut lapidi,
ſculpturæ artis, & cogitationis homi-
30 nis, Diuinum eſſe ſimile. * Et tempora
G quidem huius ignorantiæ deſpiciens
Deus, nunc annunciat hominibus vt
31 omnes vbique pœnitentiam agant, * eo
quòd ſtatuit diem, in quo iudicaturus
eſt orbem in æquitate, in viro, in quo
ſtatuit, fidem præbens omnibus, ſuſci-
32 tans eum a mortuis. * Cum audiſſent
autem reſurrectionem mortuorum, qui-
dam quidem irridebant, quidam vero
dixerunt: Audiemus te de hoc iterum.
33 * Sic Paulus exiuit de medio eorum.
34 * Quidam vero viri adhærentes ei, cre-
diderunt: in quibus & Dionyſius Areo-
pagita, & mulier nomine Damaris, &
alij cum eis.

18
1 A POſt hæc egreſſus ab Athenis, ve-
Corinthi operatur
2 nit Corinthum: * & inueniens quen-
dam Iudæum nomine Aquilam, Pon-
ticum genere, qui nuper venerat ab
Italia, & Priſcillam vxorem eius, (eo
quòd præcepiſſet Claudius diſcedere
omnes Iudæos a Roma) acceſſit ad eos.
3 * Et quia eiuſdem erat artis, manebat
apud eos, & operabatur: (erant autem
4 ſcenofactoriæ artis.) * Et diſputabat in
ſynagoga per omne ſabbatum, inter-
ponens nomen Domini Ieſu, ſuade-
batq. Iudæis, & Græcis.
5 * Cum veniſſent autem de Macedo-
& verbo inſtat,
B nia Silas & Timotheus, inſtabat verbo
Paulus, teſtificans Iudæis eſſe Chri-
6 ſtum Ieſum. * Contradicentibus au-
tem eis, & blaſphemantibus, excutiens
veſtimenta ſua, dixit ad eos: Sanguis
veſter ſuper caput veſtrum: mundus
7 ego, ex hoc ad Gentes vadam. * Et
migrans inde, intrauit in domum cuiuſ-
dam, nomine Titi Iuſti, colentis Deum,
cuius domus erat coniuncta ſynagogæ.
8 * Criſpus autem archiſynagogus cre-
C didit Domino cum omni domo ſua:

[a] Gen. 1. a. 1. — [b] Sup. 7. f. 48.

& multi Corinthiorum audientes cre-
debant, & baptizabantur. * Dixit autem 9
Dominus nocte per visionem Paulo:
Noli timere, sed loquere, & ne taceas:
* propter quod ego sum tecum: & 10
nemo apponetur tibi vt noceat te: quo-
niam populus est mihi multus in hac
ciuitate. * Sedit autem ibi annum & 11
sex menses, docens apud eos verbum
Dei.

Gallione minante Iudæos;

* Gallione autem proconsule Achaiæ, 12
insurrexerunt vno animo Iudæi in Pau- D
lum, & adduxerunt eum ad tribunal,
* dicentes: Quia contra legem hic per- 13
suadet hominibus colere Deum. * In- 14
cipiente autem Paulo aperire os, dixit
Gallio ad Iudæos: Si quidem esset ini-
quum aliquid, aut facinus pessimum
o viri Iudæi, recte vos sustinerem. * Si 15
vero quæstiones sunt de verbo, & no-
minibus, & lege vestra, vos ipsi vide-
ritis: Iudex ego horum nolo esse. * Et 16
minauit eos a tribunali. * Apprehen- 17
dentes autem omnes Sosthenem prin- E
cipem synagogæ, percutiebant eum
ante tribunal: & nihil eorum Gallioni
curæ erat.

per Ierusalem descendit Antiochiam.

* Paulus vero cum adhuc sustinuisset 18
dies multos, fratribus valefaciens, na-
uigauit in Syriam, (& cum eo Priscilla,
& Aquila) qui sibi [a] totonderat in Cen-
chris caput: habebat enim votum. * De- 19
uenitq. Ephesum, & illos ibi reliquit.
Ipse vero ingressus synagogam, dispu-
tabat cum Iudæis. * Rogantibus autem 20
eis vt ampliori tempore maneret, non
consensit, * sed valefaciens, & dicens, 21
Iterum reuertar ad vos Deo volente,
profectus est ab Epheso. * Et descen- 22
dens Cæsaream, ascendit, & salutauit F
Ecclesiam, & descendit Antiochiam.

d) Tertium missionis iter.

* Et facto ibi aliquanto tempore pro- 23
fectus est, perambulans ex ordine Ga-
laticam regionem, & Phrygiam, con-
firmans omnes discipulos.

e) Moratur Ephesi:

Apollo docet ac docetur,

* Iudæus autem quidam, Apollo 24
nomine, Alexandrinus genere, vir elo-
quens, deuenit Ephesum, potens in
scripturis. * Hic erat edoctus viam Do- 25
mini: & feruens spiritu loquebatur, &
docebat diligenter ea, quæ sunt Iesu,
sciens tantum baptisma Ioannis. * Hic 26
ergo cœpit fiducialiter agere in syna- G
goga. Quem cum audissent Priscilla
& Aquila, assumpserunt eum, & dili-
gentius exposuerunt ei viam Domini.
27 * Cum autem vellet ire Achaiam, ex-
hortati fratres, scripserunt discipulis
vt susciperent eum. Qui cum venisset,
contulit multum his, qui crediderant.
28 * Vehementer enim Iudæos reuincebat
publice, ostendens per Scripturas, esse
Christum Iesum.

19

Paulus discipulos Ioannis baptizat & confirmat,

1 A Factum est autem, cum Apollo esset
Corinthi, vt Paulus peragratis supe-
rioribus partibus veniret Ephesum, &
2 inueniret quosdam Discipulos: * di-
xitq. ad eos: Si Spiritum sanctum ac-
cepistis credentes? At illi dixerunt ad
eum: Sed neque si Spiritus sanctus est,
3 audiuimus. * Ille vero ait: In quo ergo
baptizati estis? Qui dixerunt: In Ioan-
4 nis baptismate. * Dixit autem Paulus:
[b] Ioannes baptizauit baptismo pœni-
tentiæ populum, dicens: In eum, qui
venturus esset post ipsum, vt crede-
5 rent, hoc est, in Iesum. * His auditis,
baptizati sunt in nomine Domini Iesu.
6 * Et cum imposuisset illis manus Pau-
B lus, venit Spiritus sanctus super eos,
& loquebantur linguis, & propheta-
7 bant. * Erant autem omnes viri fere
duodecim.

quotidie disputat.

8 * Introgressus autem synagogam,
cum fiducia loquebatur per tres men-
ses, disputans, & suadens de regno
9 Dei. * Cum autem quidam indura-
rentur, & non crederent, maledicentes
viam Domini coram multitudine, di-
scedens ab eis, segregauit discipulos,
quotidie disputans in schola tyranni
10 cuiusdam. * Hoc autem factum est per
biennium, ita vt omnes, qui habita-
bant in Asia, audirent verbum Domini,
Iudæi atque Gentiles.

mirabilia efficit,

11 * Virtutesq. non quaslibet faciebat
12 Deus per manum Pauli: * ita vt etiam
C super languidos deferrentur a corpore
eius sudaria, & semicinctia, & recede-
bant ab eis languores, & spiritus ne-
13 quam egrediebantur. * Tentauerunt
autem quidam & de circumeuntibus
Iudæis exorcistis, inuocare super eos,
qui habebant spiritus malos, nomen
Domini Iesu, dicentes: Adiuro vos per
14 Iesum, quem Paulus prædicat. * Erant
autem quidam Iudæi Sceuæ principis
sacerdotum septem filij, qui hoc facie-

[a] Num. 6. c. 18. Inf. 21. d. 24. — [b] Mat. 3. c. 11. Mar. 1. a. 8. Luc. 3. d. 16. Ioan. 1. d. 26. Sup. 1. a. 5. & 11. b. 16.

bant. * Reſpondens autem ſpiritus ne- 15
quam dixit eis: Ieſum noui, & Pau-
lum ſcio: vos autem qui eſtis? * Et 16
inſiliens in eos homo, in quo erat dæ-
monium peſſimum, & dominatus am-
borum, inualuit contra eos, ita vt nudi,
& vulnerati effugerent de domo illa.
* Hoc autem notum factum eſt omni- 17
bus Iudæis, atque Gentilibus, qui ha- D
bitabant Epheſi: & cecidit timor ſuper
omnes illos, & magnificabatur nomen
Domini Ieſu.
verbum Dei creſcit; * Multiq. credentium veniebant con- 18
fitentes, & annunciantes actus ſuos.
* Multi autem ex eis, qui fuerant curioſa 19
ſectati, contulerunt libros, & combuſ-
ſerunt coram omnibus: & computatis
pretijs illorum, inuenerunt pecuniam
denariorum quinquaginta millium. * Ita 20
fortiter creſcebat verbum Dei, & con-
firmabatur.
propoſitum Apoſtoli * His autem expletis, propoſuit Pau- 21
lus in Spiritu, tranſita Macedonia &
Achaia ire Ieroſolymam, dicens: quo-
niam poſtquam fuero ibi, oportet me
& Romam videre. * Mittens autem in 22
Macedoniam duos ex miniſtrantibus E
ſibi, Timotheum, & Eraſtum, ipſe re-
manſit ad tempus in Aſia.
& tumultus Epheſiorum. * Facta eſt autem illo tempore turba- 23
tio non minima de via Domini. * De- 24
metrius enim quidam nomine, argen-
tarius, faciens ædes argenteas Dianæ,
præſtabat artificibus non modicum quæ-
ſtum: * quos conuocans, & eos, qui 25
huiuſmodi erant opifices, dixit: Viri,
ſcitis quia de hoc artificio eſt nobis
acquiſitio: * & videtis, & auditis quia 26
non ſolum Epheſi, ſed pene totius
Aſiæ, Paulus hic ſuadens auertit mul-
tam turbam, dicens: Quoniam non
ſunt dij, qui manibus fiunt. * Non ſo- 27
lum autem hæc periclitabitur nobis
pars in redargutionem venire, ſed &
magnæ Dianæ templum in nihilum
reputabitur, ſed & deſtrui incipiet ma-
ieſtas eius, quam tota Aſia, & orbis
colit. * His auditis, repleti ſunt ira, & 28
exclamauerunt dicentes: Magna Diana F
Epheſiorum. * Et impleta eſt ciui- 29
tas confuſione, & impetum fecerunt
vno animo in theatrum, rapto Gaio,
& Ariſtarcho Macedonibus, comitibus
Pauli. * Paulo autem volente intrare 30
in populum, non permiſerunt diſci-
puli. * Quidam autem & de Aſiæ prin- 31
cipibus, qui erant amici eius, miſe-
runt ad eum rogantes ne ſe daret in
32 theatrum: * alij autem aliud clama-
bant. Erat enim Eccleſia confuſa: &
plures neſciebant qua ex cauſa con-
33 ueniſſent. * De turba autem detraxe-
runt Alexandrum, propellentibus eum
Iudæis. Alexander autem manu ſilen-
tio poſtulato, volebat reddere ratio-
34 nem populo. * Quem vt cognouerunt
Iudæum eſſe, vox facta vna eſt om-
nium, quaſi per horas duas claman-
35 tium: Magna Diana Epheſiorum. * Et
cum ſedaſſet ſcriba turbas, dixit: Viri
Epheſij, quis enim eſt hominum, qui
neſciat Epheſiorum ciuitatem cultri-
cem eſſe magnæ Dianæ, Iouiſq. pro-
36 lis? * Cum ergo his contradici non
G poſſit, oportet vos ſedatos eſſe, & ni-
37 hil temere agere. * Adduxiſtis enim
homines iſtos, neque ſacrilegos, neque
38 blaſphemantes deam veſtram. * Quòd
ſi Demetrius, & qui cum eo ſunt arti-
fices, habent aduerſus aliquem cau-
ſam, conuentus forenſes aguntur, &
39 proconſules ſunt, accuſent inuicem. * Si
quid autem alterius rei quæritis: in le-
40 gitima Eccleſia poterit abſolui. * Nam
& periclitamur argui ſeditionis hodi-
ernæ: cum nullus obnoxius ſit (de quo
poſſimus reddere rationem) concurſus
iſtius. Et cum hæc dixiſſet, dimiſit Ec-
cleſiam.

20

1 A POſtquam autem ceſſauit tumultus, β) Proficiſcitur Ieroſolymam:
vocatis Paulus diſcipulis, & exhorta-
tus eos, valedixit, & profectus eſt vt
2 iret in Macedoniam. * Cum autem per- perambulat Macedoniam & Græciam,
ambulaſſet partes illas, & exhortatus
eos fuiſſet multo ſermone, venit ad
3 Græciam: * vbi cum feciſſet menſes
tres, factæ ſunt illi inſidiæ a Iudæis
nauigaturo in Syriam: habuitq. con-
ſilium vt reuerteretur per Macedoniam.
4 * Comitatus eſt autem eum Sopater
Pyrrhi Berœenſis, Theſſalonicenſium
vero Ariſtarchus, & Secundus, & Gaius
Derbeus, & Timotheus: Aſiani vero
5 Tychicus, & Trophimus. * Hi cum
præceſſiſſent, ſuſtinuerunt nos Tro-
6 ade: * nos vero nauigauimus poſt
B dies Azymorum a Philippis, & ve-
nimus ad eos Troadem in diebus
quinque, vbi demorati ſumus diebus
ſeptem.
7 * Vna autem Sabbati cum conue- Troade reſuſcitat Eutychum,
niſſemus ad frangendum panem, Pau-
lus diſputabat cum eis profecturus in

craſtinum, protraxitq. ſermonem vſ-
que in mediam noctem. * Erant au- 8
tem lampades copioſæ in cœnaculo,
vbi eramus congregati. * Sedens au- 9
tem quidam adoleſcens nomine Euty-
chus ſuper feneſtram, cum mergeretur
ſomno graui, diſputante diu Paulo,
ductus ſomno cecidit de tertio cœna-
culo deorſum, & ſublatus eſt mortuus.
* Ad quem cum deſcendiſſet Paulus, 10
incubuit ſuper eum: & complexus dixit: C
Nolite turbari, anima enim ipſius in
ipſo eſt. * Aſcendens autem, frangensq. 11
panem, & guſtans, ſatisq. allocutus vſ-
que in lucem, ſic profectus eſt. * Ad- 12
duxerunt autem puerum viuentem, &
conſolati ſunt non minimè.
venit Miletum, * Nos autem aſcendentes nauem, 13
nauigauimus in Aſſon, inde ſuſcepturi
Paulum: ſic enim diſpoſuerat ipſe per
terram iter facturus. * Cum autem con- 14
ueniſſet nos in Aſſon, aſſumpto eo, ve-
nimus Mitylenen. * Et inde nauigantes, 15
ſequenti die venimus contra Chium,
& alia applicuimus Samum, & ſequenti
die venimus Miletum. * propoſuerat 16
enim Paulus tranſnauigare Epheſum,
nequa mora illi fieret in Aſia. Feſtina-
bat enim, ſi poſſibile ſibi eſſet, vt diem D
Pentecoſtes faceret Ieroſolymis.
vbi teſtificans, * A Mileto autem mittens Epheſum, 17
vocauit Maiores natu Eccleſiæ. * Qui 18
cum veniſſent ad eum, & ſimul eſſent,
dixit eis: Vos ſcitis a prima die, qua
ingreſſus ſum in Aſiam, qualiter vo-
biſcum per omne tempus fuerim, * ſer- 19
uiens Domino cum omni humilitate,
& lacrymis, & tentationibus, quæ mihi
acciderunt ex inſidijs Iudæorum: * quo- 20
modo nihil ſubtraxerim vtilium, quo
minus annunciarem vobis, & docerem
vos publice, & per domos, * teſtifi- 21
cans Iudæis, atque Gentilibus in Deum
pœnitentiam, & fidem in Dominum
alligatus ſpiritu, noſtrum Ieſum Chriſtum. * Et nunc 22
ecce alligatus ego ſpiritu, vado in Ieru- E
ſalem: quæ in ea ventura ſint mihi,
ignorans: * niſi quòd Spiritus ſanctus 23
per omnes ciuitates mihi proteſtatur,
dicens: quoniam vincula, & tribula-
tiones Ieroſolymis me manent. * Sed 24
nihil horum vereor: nec facio animam
meam pretioſiorem quàm me, dum-
modo conſummem curſum meum, &
miniſterium verbi, quod accepi a Do-
mino Ieſu, teſtificari Euangelium gra-
25 tiæ Dei. * Et nunc ecce ego ſcio quia
amplius non videbitis faciem meam
vos omnes, per quos tranſiui prædi-
26 cans regnum Dei. * Quapropter con-
teſtor vos hodierna die, quia mun-
27 dus ſum a ſanguine omnium. * Non
enim ſubterfugi, quominus annuncia-
28 rem omne conſilium Dei vobis. * At-
F tendite vobis, & vniuerſo gregi, in quo
vos Spiritus ſanctus poſuit epiſcopos
regere Eccleſiam Dei, quam acquiſiuit
29 ſanguine ſuo. * Ego ſcio quoniam in-
trabunt poſt diſceſſionem meam lupi
rapaces in vos, non parcentes gregi.
30 * Et ex vobis ipſis exurgent viri lo-
quentes peruerſa, vt abducant diſci-
31 pulos poſt ſe. * Propter quod vigi-
late memoria retinentes: quoniam per
triennium nocte & die non ceſſaui,
cum lacrymis monens vnumquemque
32 veſtrum. * Et nunc commendo vos commendans,
Deo, & verbo gratiæ ipſius, qui po-
tens eſt ædificare, & dare hereditatem
33 in ſanctificatis omnibus. * Argentum,
& aurum, aut veſtem nullius concu-
34 piui, ſicut * ipſi ſcitis: [a] quoniam ad
ea, quæ mihi opus erant, & his, qui
mecum ſunt, miniſtrauerunt manus
35 iſtæ. * Omnia oſtendi vobis, quoniam
G ſic laborantes, oportet ſuſcipere infir-
mos, ac meminiſſe verbi Domini Ieſu,
quoniam ipſe dixit: Beatius eſt magis
36 dare, quàm accipere. * Et cum hæc omnibus vale dicit;
dixiſſet, poſitis genibus ſuis orauit cum
37 omnibus illis. * Magnus autem fletus
factus eſt omnium: & procumbentes
ſuper collum Pauli, oſculabantur eum,
38 * dolentes maxime in verbo, quod di-
xerat, quoniam amplius faciem eius
non eſſent viſuri. Et deducebant eum
ad nauem.

21

1 CVm autem factum eſſet vt naui- aſcendens monetur ſemel
A garemus abſtracti ab eis, recto curſu
venimus Coum, & ſequenti die Rho-
2 dum, & inde Pataram. * Et cum in-
ueniſſemus nauem transfretantem in
Phœnicen, aſcendentes nauigauimus.
3 * Cum apparuiſſemus autem Cypro,
relinquentes eam ad ſiniſtram, naui-
gauimus in Syriam, & venimus Ty-
rum: ibi enim nauis expoſitura erat
4 onus. * Inuentis autem diſcipulis, man-
ſimus ibi diebus ſeptem: qui Paulo
dicebant per Spiritum ne aſcenderet

[a] 1. Cor. 4. c. 12. 2. Theſ. 3. b. 8.

Ieroſolymam. * Et expletis diebus pro- 5
fecti ibamus, deducentibus nos omni-
bus cum vxoribus, & filijs vſque foras
ciuitatem: & poſitis genibus in littore, B
orauimus. * Et cum valefeciſſemus in- 6
uicem, aſcendimus nauem: illi autem
redierunt in ſua.

atque iterum.

* Nos vero nauigatione expleta a 7
Tyro deſcendimus Ptolemaidam: & ſa-
lutatis fratribus, manſimus die vna apud
illos. * Alia autem die profecti, veni- 8
mus Cæſaream. Et intrantes domum
Philippi euangeliſtæ, [a] qui erat vnus de
ſeptem, manſimus apud eum. * Huic 9
autem erant quattuor filiæ virgines
prophetantes. * Et cum moraremur 10
per dies aliquot, ſuperuenit quidam a
Iudæa propheta, nomine Agabus. * Is 11
cum veniſſet ad nos, tulit zonam Pauli:
& alligans ſibi pedes, & manus dixit:
Hæc dicit Spiritus ſanctus: Virum,
cuius eſt zona hæc, ſic alligabunt in
Ieruſalem Iudæi, & tradent in manus
Gentium. * Quod cum audiſſemus, 12
rogabamus nos, & qui loci illius erant, C
ne aſcenderet Ieroſolymam. * Tunc 13
reſpondit Paulus, & dixit: Quid facitis
flentes, & affligentes cor meum? Ego
enim non ſolum alligari, ſed & mori
in Ieruſalem paratus ſum propter no-
men Domini Ieſu. * Et cum ei ſuadere 14
non poſſemus, quieuimus, dicentes:
Domini voluntas fiat. * Poſt dies au- 15
tem iſtos præparati, aſcendebamus in
Ieruſalem. * Venerunt autem & ex di- 16
ſcipulis a Cæſarea nobiſcum, addu-
centes ſecum apud quem hoſpitaremur
Mnaſonem quendam Cyprium, anti-
quum diſcipulum.

2. Pauli captiuitas.

a) Ieroſolymitana.

* Et cum veniſſemus Ieroſolymam, 17
libenter exceperunt nos fratres. * Se- D 18
quenti autem die introibat Paulus no-
biſcum ad Iacobum, omneſq. collecti
ſunt ſeniores. * Quos cum ſalutaſſet, 19
narrabat per ſingula, quæ Deus feciſſet
in Gentibus per miniſterium ipſius.
* At illi cum audiſſent, magnificabant 20
Deum, dixeruntq. ei: Vides frater, quot
millia ſunt in Iudæis, qui crediderunt,
& omnes æmulatores ſunt legis. * Au- 21
dierunt autem de te quia diſceſſionem
doceas a Moyſe eorum, qui per Gen-

α) Comprehenditur: purificatus

tes ſunt, Iudæorum: dicens non de-
bere eos circumcidere filios ſuos, ne-
que ſecundum conſuetudinem ingredi.
22 * Quid ergo eſt? vtique oportet con-
uenire multitudinem: audient enim te
23 ſuperueniſſe. * Hoc ergo fac quod tibi
dicimus: Sunt nobis viri quattuor, vo-
24 tum habentes ſuper ſe. * His aſſum-
ptis, ſanctifica te cum illis: & impende
in illis [b] vt radant capita: & ſcient om-
nes quia quæ de te audierunt, falſa
ſunt, ſed ambulas & ipſe cuſtodiens
25 legem. * De his autem, qui credide-
E runt ex Gentibus, [c] nos ſcripſimus iu-
dicantes vt abſtineant ſe ab idolis, im-
molato, & ſanguine, & ſuffocato, &
26 fornicatione. * Tunc Paulus, aſſum-
ptis viris, poſtera die purificatus cum
illis intrauit in templum, annuncians
expletionem dierum purificationis, do-
nec offerretur pro vnoquoque eorum
oblatio.

e templ[o] trahitu[r]

27 * Dum autem ſeptem dies conſum-
marentur, hi, qui de Aſia erant, Iudæi,
cum vidiſſent eum in templo, con-
citauerunt omnem populum, & in-
28 iecerunt ei manus, clamantes: * Viri
Iſraelitæ, adiuuate: hic eſt homo, qui
aduerſus populum, & legem, & lo-
cum hunc, omnes vbique docens, in-
ſuper & Gentiles induxit in templum,
29 & violauit ſanctum locum iſtum. * Vi-
F derant enim Trophimum Epheſium in
ciuitate cum ipſo, quem æſtimaue-
runt quoniam in templum introduxiſſet
30 Paulus. * Commotaq. eſt ciuitas tota,
& facta eſt concurſio populi. Et ap-
prehendentes Paulum, trahebant eum
extra templum: & ſtatim clauſæ ſunt
ianuæ.

& a tribun[o] ligatur;

31 * Quærentibus autem eum occidere,
nunciatum eſt tribuno cohortis: Quia
32 tota confunditur Ieruſalem. * Qui ſta-
tim aſſumptis militibus, & centurio-
nibus, decurrit ad illos. Qui cum vi-
diſſent tribunum, & milites, ceſſauerunt
33 percutere Paulum. * Tunc accedens
tribunus apprehendit eum, & iuſſit eum
alligari catenis duabus: & interrroga-
34 bat quis eſſet, & quid feciſſet. * Alij
G autem aliud clamabant in turba. Et
cum non poſſet certum cognoſcere præ
tumultu, iuſſit duci eum in caſtra.
35 * Et cum veniſſet ad gradus, contigit
vt portaretur a militibus propter vim

---

[a] Sup. 6. b. 5. — [b] Nu. 6. c. 18. Sup. 18. e. 18. — [c] Sup. 15. d. 20. f. 29.

populi. * Sequebatur enim multitudo 36
populi, clamans: Tolle eum.
quitur ad plebem
* Et cum cœpiſſet induci in caſtra 37
Paulus, dicit tribuno: Si licet mihi
loqui aliquid ad te? Qui dixit: Græcè
noſti? * Nonne tu es Ægyptius, qui 38
ante hos dies tumultum concitaſti, &
eduxiſti in deſertum quattuor millia
virorum ſicariorum? * Et dixit ad eum 39
Paulus: Ego homo ſum quidem Iu-
dæus a Tarſo Ciliciæ, non ignotæ ci-
uitatis municeps. Rogo autem te, per-
mitte mihi loqui ad populum. * Et 40
cum ille permiſiſſet, Paulus ſtans in
gradibus, annuit manu ad plebem, &
magno ſilentio facto, allocutus eſt lin-
gua Hebræa, dicens:
22
VIri fratres, & patres, audite quam 1
ad vos nunc reddo rationem. * Cum A 2
audiſſent autem quia Hebræa lingua
loqueretur ad illos, magis præſtiterunt
ſua æmulatione,
ſilentium. * Et dicit: Ego ſum vir Iu- 3
dæus, natus in Tarſo Ciliciæ, nutritus
autem in iſta ciuitate, ſecus pedes Ga-
maliel eruditus iuxta veritatem paternæ
legis, æmulator legis, ſicut & vos om-
nes eſtis hodie: * [a]qui hanc viam per- 4
ſecutus ſum vſque ad mortem, alli-
gans & tradens in cuſtodias viros ac
mulieres, * ſicut princeps ſacerdotum 5
mihi teſtimonium reddit, & omnes
maiores natu, [b]a quibus & epiſtolas B
accipiens ad fratres Damaſcum per-
gebam, vt adducerem inde vinctos in
mira conuerſione,
Ieruſalem vt punirentur. * Factum eſt 6
autem, eunte me, & appropinquante
Damaſco media die, ſubito de cælo
circumfulſit me lux copioſa: * & deci- 7
dens in terram, audiui vocem dicen-
tem mihi: Saule, Saule, quid me per-
ſequeris? * Ego autem reſpondi: Quis 8
es Domine? Dixitq. ad me: Ego ſum
Ieſus Nazarenus, quem tu perſequeris.
* Et qui mecum erant, lumen quidem 9
viderunt, vocem autem non audierunt C
eius, qui loquebatur mecum. * Et dixi: 10
Quid faciam, Domine? Dominus au-
tem dixit ad me: Surgens vade Da-
maſcum: & ibi tibi dicetur de omni-
bus, quæ te oporteat facere. * Et cum 11
non viderem præ claritate luminis il-
lius, ad manum deductus a comiti-
bus, veni Damaſcum. * Ananias autem 12
quidam, vir ſecundum legem teſtimo-
nium habens ab omnibus cohabitan-
13 tibus Iudæis, * veniens ad me, & aſtans
D dixit mihi: Saule frater reſpice. Et
14 ego eadem hora reſpexi in eum. * At
ille dixit: Deus patrum noſtrorum præ-
ordinauit te, vt cognoſceres volunta-
tem eius, & videres iuſtum, & audi-
15 res vocem ex ore eius: * quia eris
teſtis illius ad omnes homines eorum,
16 quæ vidiſti, & audiſti. * Et nunc quid
moraris? Exurge, & baptizare, & ab-
lue peccata tua inuocato nomine ipſius.
diuina reuelatione;
17 * Factum eſt autem reuertenti mihi in
Ieruſalem, & oranti in templo, fieri
18 me in ſtupore mentis, * & videre il-
E lum dicentem mihi: Feſtina, & exi
velociter ex Ieruſalem: quoniam non
recipient teſtimonium tuum de me.
19 * Et ego dixi: Domine ipſi ſciunt [c]quia
ego eram concludens in carcerem, &
cædens per ſynagogas eos, qui crede-
20 bant in te: * & cum funderetur ſanguis
Stephani teſtis tui, [d]ego aſtabam, &
conſentiebam, & cuſtodiebam veſti-
21 menta interficientium illum. * Et dixit
ad me: Vade quoniam ego in natio-
nes longe mittam te.
flagellandus in caſtris.
22 * Audiebant autem eum vſque ad
hoc verbum, & leuauerunt vocem ſuam
dicentes: Tolle de terra huiuſmodi:
23 non enim fas eſt eum viuere. * Voci-
F ferantibus autem eis, & proijcientibus
veſtimenta ſua, & puluerem iactanti-
24 bus in aerem, * iuſſit tribunus induci
eum in caſtra, & flagellis cædi, & tor-
queri eum, vt ſciret propter quam
25 cauſam ſic acclamarent ei. * Et cum
aſtrinxiſſent eum loris, dicit aſtanti
ſibi Centurioni Paulus: Si hominem
Romanum, & indemnatum licet vobis
26 flagellare? * Quo audito, Centurio ac-
ceſſit ad tribunum, & nunciauit ei, di-
cens: Quid acturus es? hic enim homo
27 ciuis Romanus eſt. * Accedens au-
tem tribunus, dixit illi: Dic mihi ſi tu
28 Romanus es? At ille dixit: Etiam. * Et
G reſpondit tribunus: Ego multa ſumma
ciuilitatem hanc conſecutus ſum. Et
Paulus ait: Ego autem & natus ſum.
29 * Protinus ergo diſceſſerunt ab illo, qui
eum torturi erant. Tribunus quoque
timuit poſtquam reſciuit, quia ciuis
Romanus eſſet, & quia alligaſſet eum.

β) Cuſtoditur a tribuno:
30 * Poſtera autem die volens ſcire di-
ligentius qua ex cauſa accuſaretur a

---

[a] Sup. 8. a. 3. — [b] Sup. 9. a. 2. — [c] Sup. 8. a. 3. — [d] Sup. 7. g. 58.

65*

rapitur e concilio,
Iudæis, soluit eum, & iussit sacerdotes
conuenire, & omne concilium, & pro- 23
ducens Paulum, statuit inter illos. IN- 1
tendens autem in concilium Paulus A
ait: Viri fratres, ego omni conscien-
tia bona conuersatus sum ante Deum
vsque in hodiernum diem. * Princeps 2
autem sacerdotum Ananias præcepit
astantibus sibi percutere os eius. * Tunc 3
Paulus dixit ad eum: Percutiet te Deus,
paries dealbate. Et tu sedens iudicas
me secundum legem, & contra legem
iubes me percuti? * Et qui astabant 4
dixerunt: Summum sacerdotem Dei
maledicis? * Dixit autem Paulus: Ne- 5
sciebam fratres quia princeps est sacer- B
dotum. Scriptum est enim: [a] Princi-
pem populi tui non maledices. * Sciens 6
autem Paulus quia vna pars esset Sad-
ducæorum, & altera Pharisæorum, ex-
clamauit in concilio: Viri fratres, [b] ego
Pharisæus sum, filius Pharisæorum, de
spe & resurrectione mortuorum ego
iudicor. * Et cum hæc dixisset, facta est 7
dissensio inter Pharisæos, & Sadducæos,
& soluta est multitudo. * [c] Sadducæi 8
enim dicunt, non esse resurrectionem,
neque Angelum, neque Spiritum: Pha-
risæi autem vtraque confitentur. * Fa- 9
ctus est autem clamor magnus. Et sur-
gentes quidam Pharisæorum, pugna-
bant, dicentes: Nihil mali inuenimus
in homine isto: quid si Spiritus locutus
est ei, aut Angelus? * Et cum magna 10
dissensio facta esset, timens tribunus C
ne discerperetur Paulus ab ipsis, iussit
milites descendere, & rapere eum de
medio eorum, ac deducere eum in
castra.

liberatur ab insidijs,
* Sequenti autem nocte assistens ei 11
Dominus, ait: Constans esto: sicut enim
testificatus es de me in Ierusalem, sic
te oportet & Romæ testificari. * Facta 12
autem die collegerunt se quidam ex
Iudæis, & deuouerunt se dicentes, ne-
que manducaturos, neque bibituros
donec occiderent Paulum. * Erant au- 13
tem plus quàm quadraginta viri, qui D
hanc coniurationem fecerant: * qui 14
accesserunt ad principes sacerdotum, &
seniores, & dixerunt: Deuotione de-
uouimus nos nihil gustaturos, donec
occidamus Paulum. * Nunc ergo vos 15
notum facite tribuno cum concilio, vt
producat illum ad vos, tamquam ali-
quid certius cognituri de eo. Nos vero
prius quàm appropiet, parati sumus
16 interficere illum. * Quòd cum audisset
filius sororis Pauli insidias, venit, &
intrauit in castra, nunciauitq. Paulo.
17 * Vocans autem Paulus ad se vnum
ex Centurionibus, ait: Adolescentem
hunc perduc ad tribunum, habet enim
18 aliquid indicare illi. * Et ille quidem
assumens eum duxit ad tribunum, &
ait: Vinctus Paulus rogauit me hunc
adolescentem perducere ad te, haben-
19 tem aliquid loqui tibi. * Apprehendens
E autem tribunus manum illius, secessit
cum eo seorsum, & interrogauit illum:
Quid est, quod habes indicare mihi?
20 * Ille autem dixit: Iudæis conuenit ro-
gare te, vt crastina die producas Pau-
lum in concilium, quasi aliquid cer-
21 tius inquisituri sint de illo: * tu vero
ne credideris illis, insidiantur enim ei
ex eis viri amplius quàm quadraginta,
qui se deuouerunt non manducare,
neque bibere donec interficiant eum:
& nunc parati sunt, expectantes pro-
22 missum tuum. * Tribunus igitur di-
F misit adolescentem, præcipiens ne cui
loqueretur quoniam hæc nota sibi fe-
cisset.

mittitur Cæsaream
23 * Et vocatis duobus Centurionibus,
dixit illis: Parate milites ducentos vt
eant vsque Cæsaream, & equites se-
ptuaginta, & lancearios ducentos a ter-
24 tia hora noctis: * & iumenta præparate
vt imponentes Paulum, saluum per-
25 ducerent ad Felicem præsidem, (* Ti-
muit enim ne forte raperent eum Iudæi,
& occiderent, & ipse postea calumniam
sustineret, tamquam accepturus pecu-
26 niam) * scribens epistolam continen-
tem hæc: CLAVDIVS Lysias optimo
27 Præsidi, Felici salutem. * Virum hunc
comprehensum a Iudæis, & incipien-
tem interfici ab eis, superueniens cum
exercitu eripui, cognito quia Romanus
28 est: * Volensq. scire causam, quam
G obijciebant illi, deduxi eum in conci-
29 lium eorum. * Quem inueni accusari
de quæstionibus legis ipsorum, nihil
vero dignum morte aut vinculis ha-
30 bentem criminis. * Et cum mihi per-
latum esset de insidijs, quas paraue-
rant illi, misi eum ad te denuncians, &
accusatoribus vt dicant apud te, Vale.
31 * Milites ergo secundum præceptum

---

a Exo. 22. d. 28. — b Phil. 3. a. 5. — c Mat. 22. c. 23.

ſibi, aſſumentes Paulum, duxerunt per
noctem in Antipatridem. * Et poſtera 32
die dimiſſis equitibus vt cum eo irent,
reuerſi ſunt ad caſtra. * Qui cum ve- 33
niſſent Cæſaream, & tradidiſſent epi-
ſtolam præſidi, ſtatuerunt ante illum
& Paulum. * Cum legiſſet autem, & 34
interrogaſſet de qua prouincia eſſet:
& cognoſcens quia de Cilicia, * Au- 35
diam te, inquit, cum accuſatores tui
venerint. Iuſſitq. in prætorio Herodis
cuſtodiri eum.

24

[...Cæſare-enſis.] [...Felice præſide:] [...accuſationes Tertulli]

POſt quinque autem dies deſcendit 1
princeps ſacerdotum, Ananias, cum A
ſenioribus quibuſdam, & Tertullo quo-
dam oratore, qui adierunt præſidem
aduerſus Paulum. * Et citato Paulo 2
cœpit accuſare Tertullus, dicens: Cum
in multa pace agamus per te, & multa
corrigantur per tuam prouidentiam;
* ſemper & vbique ſuſcipimus, optime 3
Felix, cum omni gratiarum actione.
* Ne diutius autem te protraham, oro, 4
breuiter audias nos pro tua clemen- B
tia. * Inuenimus hunc hominem peſti- 5
ferum, & concitantem ſeditiones om-
nibus Iudæis in vniuerſo orbe, & au-
ctorem ſeditionis ſectæ Nazarenorum:
* qui etiam templum violare conatus 6
eſt, quem & apprehenſum voluimus
ſecundum legem noſtram iudicare.
* Superueniens autem tribunus Lyſias, 7
cum vi magna eripuit eum de mani-
bus noſtris, * iubens accuſatores eius 8
ad te venire: a quo poteris ipſe iudi- C
cans, de omnibus iſtis cognoſcere, de
quibus nos accuſamus eum. * Adiece- 9
runt autem & Iudæi, dicentes hæc ita
ſe habere.

[...eſpondet,]

* Reſpondit autem Paulus, (annuente 10
ſibi Præſide dicere) Ex multis annis te
eſſe iudicem genti huic ſciens, bono
animo pro me ſatisfaciam. * Potes enim 11
cognoſcere quia non plus ſunt mihi
dies quàm duodecim, ex quo aſcendi
adorare in Ieruſalem: * & neque in 12
templo inuenerunt me cum aliquo di- D
ſputantem, aut concurſum facientem
turbæ, neque in ſynagogis, * neque 13
in ciuitate: neque probare poſſunt tibi
de quibus nunc me accuſant. * Con- 14
fiteor autem hoc tibi, quòd ſecundum
ſectam, quam dicunt hæreſim, ſic de-
ſeruio Patri, & Deo meo, credens om-
nibus, quæ in Lege, & Prophetis ſcri-
15 pta ſunt: * ſpem habens in Deum,
quam & hi ipſi expectant, reſurrectio-
nem futuram iuſtorum, & iniquorum.
16 * In hoc & ipſe ſtudeo ſine offendiculo
conſcientiam habere ad Deum, & ad
17 homines ſemper. * Poſt annos autem
E plures eleemoſynas facturus in gentem
meam, veni, & oblationes, & vota.
18 * [a] in quibus inuenerunt me purifica-
tum in templo: non cum turba, ne-
19 que cum tumultu. * Quidam autem
ex Aſia Iudæi, quos oportebat apud
te præſto eſſe, & accuſare ſiquid habe-
20 rent aduerſum me: * aut hi ipſi di-
cant ſiquid inuenerunt in me iniqui-
21 tatis cum ſtem in concilio, * niſi de
F vna hac ſolummodo voce, qua clamaui
inter eos ſtans: [b] Quoniam de reſurre-
ctione mortuorum ego iudicor hodie
a vobis.

22 * Diſtulit autem illos Felix, certiſ- *biennium manet vinctus.*
ſime ſciens de via hac, dicens: Cum
Tribunus Lyſias deſcenderit, audiam
23 vos. * Iuſſitq. Centurioni cuſtodire eum,
& habere requiem, nec quemquam de
24 ſuis prohibere miniſtrare ei. * Poſt ali-
quot autem dies veniens Felix cum
Druſilla vxore ſua, quæ erat Iudæa, vo-
cauit Paulum, & audiuit ab eo fidem,
25 quæ eſt in Chriſtum Ieſum. * Diſpu-
G tante autem illo de iuſtitia, & caſtitate,
& de iudicio futuro, tremefactus Felix
reſpondit: Quod nunc attinet, vade:
tempore autem opportuno accerſam
26 te: * ſimul & ſperans, quòd pecunia
ei daretur a Paulo, propter quod &
frequenter accerſens eum, loquebatur
27 cum eo. * Biennio autem expleto, ac-
cepit ſucceſſorem Felix Portium Fe-
ſtum. Volens autem gratiam præſtare
Iudæis Felix, reliquit Paulum vinctum.

25

1 FEſtus ergo cum veniſſet in pro- *β) Feſto præſide:*
A uinciam, poſt triduum aſcendit Iero-
2 ſolymam a Cæſarea. * Adieruntq. eum *Feſtus Iudæos vocat,*
principes ſacerdotum, & primi Iudæo-
rum aduerſus Paulum: & rogabant
3 eum, * poſtulantes gratiam aduerſus
eum, vt iuberet perduci eum in Ieru-
ſalem, inſidias tendentes vt interfice-
4 rent eum in via. * Feſtus autem re-
ſpondit ſeruari Paulum in Cæſarea:
5 ſe autem maturius profecturum. * Qui

[a] Sup. 21. e. 26. — [b] Sup. 23. b. 6.

ergo in vobis (ait) potentes ſunt, de- B
ſcendentes ſimul, ſi quod eſt in viro
crimen, accuſent eum.
appellationem Pauli probat, * Demoratus autem inter eos dies 6
non amplius quàm octo, aut decem,
deſcendit Cæſaream, & altera die ſedit
pro tribunali, & iuſſit Paulum adduci.
* Qui cum perductus eſſet, circum- 7
ſteterunt eum, qui ab Ieroſolyma de-
ſcenderant Iudæi, multas, & graues
cauſas obijcientes, quas non poterant
probare, * Paulo rationem reddente: 8
Quoniam neque in legem Iudæorum,
neque in templum, neque in Cæſa-
rem quidquam peccaui. * Feſtus au- 9
tem volens gratiam præſtare Iudæis, C
reſpondens Paulo, dixit: Vis Ieroſoly-
mam aſcendere, & ibi de his iudicari
apud me? * Dixit autem Paulus: Ad 10
tribunal Cæſaris ſto, ibi me oportet
iudicari: Iudæis non nocui, ſicut tu
melius noſti. * Si enim nocui, aut di- 11
gnum morte aliquid feci, non recuſo
mori: ſi vero nihil eſt eorum, quæ hi
accuſant me, nemo poteſt me illis do-
nare. Cæſarem appello. * Tunc Fe- 12
ſtus cum concilio locutus, reſpondit:
Cæſarem appellaſti? ad Cæſarem ibis.
Agrippæ cauſam exponit, * Et cum dies aliquot tranſacti eſſent: 13
Agrippa rex, & Bernice deſcenderunt
Cæſaream ad ſalutandum Feſtum. * Et 14
cum dies plures ibi demorarentur, Fe- D
ſtus regi indicauit de Paulo, dicens:
Vir quidam eſt derelictus a Felice vin-
ctus, * de quo cum eſſem Ieroſolymis, 15
adierunt me principes ſacerdotum, &
ſeniores Iudæorum, poſtulantes aduer-
ſus illum damnationem. * Ad quos 16
reſpondi: Quia non eſt Romanis con-
ſuetudo damnare aliquem hominem
prius quàm is, qui accuſatur, præſen-
tes habeat accuſatores, locumq. de-
fendendi accipiat ad abluenda crimina.
* Cum ergo huc conueniſſent ſine vlla 17
dilatione, ſequenti die ſedens pro tri- E
bunali, iuſſi adduci virum. * De quo, 18
cum ſtetiſſent accuſatores, nullam cau-
ſam deferebant, de quibus ego ſu-
ſpicabar malum: * Quæſtiones vero 19
quaſdam de ſua ſuperſtitione habebant
aduerſus eum, & de quodam Ieſu de-
functo, quem affirmabat Paulus viuere.
* Hæſitans autem ego de huiuſmodi 20
quæſtione, dicebam ſi vellet ire Ie-
roſolymam, & ibi iudicari de iſtis.

21 * Paulo autem appellante vt ſeruaretur
F ad Auguſti cognitionem, iuſſi ſeruari
eum, donec mittam eum ad Cæſarem.
22 * Agrippa autem dixit ad Feſtum: Vo-
lebam & ipſe hominem audire. Cras,
inquit, audies eum.
23 * Altera autem die cum veniſſet vinctum produci
Agrippa, & Bernice cum multa ambi-
tione, & introiſſent in auditorium cum
tribunis, & viris principalibus ciuita-
tis, iubente Feſto, adductus eſt Pau-
24 lus. * Et dicit Feſtus: Agrippa rex, &
omnes, qui ſimul adeſtis nobiſcum viri,
videtis hunc, de quo omnis multitudo
Iudæorum interpellauit me Ieroſoly-
mis, petentes & acclamantes non opor-
25 tere eum viuere amplius. * Ego vero
G comperi nihil dignum morte eum ad-
miſiſſe. Ipſo autem hoc appellante ad
26 Auguſtum, iudicaui mittere. * De quo
quid certum ſcribam domino, non ha-
beo. Propter quod produxi eum ad
vos, & maxime ad te rex Agrippa, vt
interrogatione facta habeam quid ſcri-
27 bam. * Sine ratione enim mihi vide-
26 tur mittere vinctum, & cauſas eius non
1 ſignificare. AGrippa verò ad Paulum
A ait: Permittitur tibi loqui pro temet-
ipſo.
Tunc Paulus extenta manu cœpit ſuæ conuerſationis
2 rationem reddere. * De omnibus, qui-
bus accuſor a Iudæis, rex Agrippa,
æſtimo me beatum, apud te cum ſim
3 defenſurus me hodie, * maxime te ſci-
ente omnia, & quæ apud Iudæos ſunt
conſuetudines, & quæſtiones: propter
4 quod obſecro patienter me audias. * Et
quidem vitam meam a iuuentute, quæ
ab initio fuit in gente mea in Ieroſo-
5 lymis, nouerunt omnes Iudæi: * præ-
B ſcientes me ab initio (ſi velint teſtimo-
nium perhibere) quoniam ſecundum
certiſſimam ſectam noſtræ religionis
6 vixi Phariſæus. * Et nunc in ſpe, quæ
ad patres noſtros repromiſſionis facta
7 eſt a Deo, ſto iudicio ſubiectus: * in
quam duodecim tribus noſtræ nocte
ac die deſeruientes, ſperant deuenire.
De qua ſpe accuſor a Iudæis, rex.
8 * Quid incredibile iudicatur apud vos,
9 ſi Deus mortuos ſuſcitat? * Et ego
quidem exiſtimaueram, me aduerſus
nomen Ieſu Nazareni debere multa
10 contraria agere. * [a] quod & feci Iero-
C ſolymis, & multos ſanctorum ego in

[a] Sup. 8. a. 3.

carceribus incluſi, a principibus ſacer-
dotum poteſtate accepta: & cum oc-
ciderentur, detuli ſententiam. * Et per 11
omnes ſynagogas frequenter puniens
eos, compellebam blaſphemare: & am-
plius inſaniens in eos, perſequebar vſ-
conuer- que in exteras ciuitates. * In quibus 12
ſionis, [a]dum irem Damaſcum cum poteſtate,
& permiſſu principum ſacerdotum, * die 13
media in via, vidi, rex, de cælo ſupra
ſplendorem ſolis circumfulſiſſe me lu-
men, & eos, qui mecum ſimul erant.
* Omneſq. nos cum decidiſſemus in 14
terram, audiui vocem loquentem mihi D
Hebraica lingua: Saule, Saule, quid
me perſequeris? durum eſt tibi contra
ſtimulum calcitrare. * Ego autem dixi: 15
Quis es Domine? Dominus autem di-
xit: Ego ſum Ieſus, quem tu perſe-
queris. * Sed exurge, & ſta ſuper pe- 16
des tuos: ad hoc enim apparui tibi,
vt conſtituam te miniſtrum, & teſtem
eorum, quæ vidiſti, & eorum, quibus
apparebo tibi, * eripiens te de populo, 17
& gentibus, in quas nunc ego mitto
te, * aperire oculos eorum, vt conuer- 18
tantur a tenebris ad lucem, & de pote- E
ſtate ſatanæ ad Deum, vt accipiant re-
miſſionem peccatorum, & ſortem inter
uneris de- ſanctos per fidem, quæ eſt in me. * Vnde 19
lecti rex Agrippa, non fui incredulus cæleſti
viſioni: * [b]ſed his, qui ſunt Damaſci 20
primum, & Ieroſolymis, & in omnem
regionem Iudææ, & Gentibus annun-
ciabam, vt pœnitentiam agerent, &
conuerterentur ad Deum, digna pœni-
tentiæ opera facientes. * Hac ex cauſa 21
me Iudæi, cum eſſem in templo, [c]com- F
prehenſum tentabant interficere. * Au- 22
xilio autem adiutus Dei vſque in ho-
diernum diem ſto, teſtificans minori,
atque maiori, nihil extra dicens quàm
ea, quæ Prophetæ locuti ſunt futura
eſſe, & Moyſes, * ſi paſſibilis Chriſtus, 23
ſi primus ex reſurrectione mortuorum,
lumen annunciaturus eſt populo, &
Gentibus.
rationem reddentem interrumpit * Hæc loquente eo, & rationem red- 24
dente, Feſtus magna voce dixit: In-
ſanis Paule: multæ te litteræ ad inſa-
niam conuertunt. * Et Paulus: Non 25
inſanio (inquit) optime Feſte, ſed veri-
tatis, & ſobrietatis verba loquor. * Scit 26
enim de his rex, ad quem & conſtan-
ter loquor: latere enim eum nihil ho-
rum arbitror. Neque enim in angulo
27 quidquam horum geſtum eſt. * Credis
rex Agrippa prophetis? Scio quia cre-
28 dis. * Agrippa autem ad Paulum: In
G modico ſuades me Chriſtianum fieri.
29 * Et Paulus: Opto apud Deum, & in
modico, & in magno, non tantum te,
ſed etiam omnes, qui audiunt, hodie
fieri tales, qualis & ego ſum, exceptis
vinculis his.
30 * Et exurrexit rex, & præſes, & Ber- & innocentem declarat.
31 nice, & qui aſſidebant eis. * Et cum
ſeceſſiſſent, loquebantur ad inuicem,
dicentes: Quia nihil morte, aut vin-
culis dignum quid fecit homo iſte.
32 * Agrippa autem Feſto dixit: Dimitti
poterat homo hic, ſi non appellaſſet
Cæſarem.

27
1 VT autem iudicatum eſt nauigare c) Romana.
A eum in Italiam, & tradi Paulum cum α) Nauigatio:
reliquis cuſtodijs centurioni nomine
2 Iulio cohortis Auguſtæ, * [d]aſcenden- Cretam venit,
tes nauem Adrumetinam, incipientes
nauigare circa Aſiæ loca, ſuſtulimus,
perſeuerante nobiſcum Ariſtarcho Ma-
3 cedone Theſſalonicenſi. * Sequenti au-
tem die deuenimus Sidonem. Humane
autem tractans Iulius Paulum, permi-
ſit ad amicos ire, & curam ſui agere.
4 * Et inde cum ſuſtuliſſemus, ſubnaui-
gauimus Cyprum, propterea quòd eſ-
5 ſent venti contrarij. * Et pelagus Cili-
B ciæ, & Pamphyliæ nauigantes, venimus
6 Lyſtram, quæ eſt Lyciæ: * & ibi in-
ueniens centurio nauem Alexandrinam
nauigantem in Italiam, tranſpoſuit nos
7 in eam. * Et cum multis diebus tardi
nauigaremus, & vix deueniſſemus con-
tra Gnidum, prohibente nos vento, ad-
nauigauimus Cretæ iuxta Salmónem:
8 * & vix iuxta nauigantes, venimus in
locum quendam, qui vocatur Boni-
portus, cui iuxta erat ciuitas Thalaſſa.
9 * Multo autem tempore peracto, & cum
iam non eſſet tuta nauigatio, eo quòd
& ieiunium iam præterijſſet, conſola-
10 batur eos Paulus, * dicens eis: Viri,
video quoniam cum iniuria, & multo
damno non ſolum oneris, & nauis,
ſed etiam animarum noſtrarum incipit
11 eſſe nauigatio. * Centurio autem gu-
C bernatori & nauclero magis credebat,
quàm his, quæ a Paulo dicebantur.

[a] Sup. 9. a. 2. — [b] Sup. 13. & 14. — [c] Sup. 21. f. 31. - [d] 2. Cor. 11. f. 25.

* Et cum aptus portus non eſſet ad 12
hiemandum, plurimi ſtatuerunt con-
ſilium nauigare inde, ſi quomodo poſ-
ſent, deuenientes Phœnicen, hiemare,
portum Cretæ reſpicientem ad Afri-
cum, & ad Corum. * Aſpirante autem 13
Auſtro, æſtimantes propoſitum ſe te-
nere, cum ſuſtuliſſent de Aſſon, lege-
bant Cretam.

tempeſtate iactatur,

* Non poſt multum autem miſit ſe 14
contra ipſam ventus Typhonicus, qui
vocatur Euroaquilo. * Cumq. arrepta 15
eſſet nauis, & non poſſet conari in
ventum, data naue flatibus, ferebamur.
* In inſulam autem quandam decur- 16
rentes, quæ vocatur Cauda, potuimus
vix obtinere ſcapham. * Qua ſublata, 17
adiutorijs vtebantur, accingentes na- D
uem, timentes ne in Syrtim inciderent,
ſummiſſo vaſe ſic ferebantur. * Valida 18
autem nobis tempeſtate iactatis, ſe-
quenti die iactum fecerunt: * & tertia 19
die ſuis manibus armamenta nauis
proiecerunt. * Neque autem ſole, ne- 20
que ſideribus apparentibus per plures
dies, & tempeſtate non exigua immi-
nente, iam ablata erat ſpes omnis ſa-
lutis noſtræ. * Et cum multa ieiunatio 21
fuiſſet, tunc ſtans Paulus in medio eo-
rum, dixit: Oportebat quidem, o viri,
audito me, non tollere a Creta, lucriq.
facere iniuriam hanc, & iacturam. * Et 22
nunc ſuadeo vobis bono animo eſſe.
amiſſio enim nullius animæ erit ex vo-
bis, præterquam nauis. * Aſtitit enim 23
mihi hac nocte Angelus Dei, cuius ſum
ego, & cui deſeruio, * dicens: Ne ti- 24
meas Paule, Cæſari te oportet aſſiſtere:
& ecce donauit tibi Deus omnes, qui
nauigant tecum. * Propter quod bono 25
animo eſtote viri: credo enim Deo,
quia ſic erit, quemadmodum dictum
eſt mihi. * In inſulam autem quandam 26
oportet nos deuenire. E

e naufragio ſeruatur,

* Sed poſteaquam quartadecima nox 27
ſuperuenit, nauigantibus nobis in Adria
circa mediam noctem, ſuſpicabantur
nautæ apparere ſibi aliquam regionem.
* Qui & ſummittentes bolidem, inue- 28
nerunt paſſus viginti: & puſillum inde
ſeparati, inuenerunt paſſus quindecim.
* Timentes autem ne in aſpera loca 29
incideremus, de puppi mittentes an-
choras quattuor, optabant diem fieri.
* Nautis vero quærentibus fugere de 30
naui, cum miſiſſent ſcapham in mare,
ſub obtentu quaſi inciperent a prora
31 anchoras extendere, * dixit Paulus Cen-
turioni, & militibus: Niſi hi in naui
manſerint, vos ſalui fieri non poteſtis.
32 * Tunc abſciderunt milites funes ſca-
33 phæ, & paſſi ſunt eam excidere. * Et
F cum lux inciperet fieri, rogabat Paulus
omnes ſumere cibum, dicens: Quarta-
decima die hodie expectantes ieiuni
34 permanetis, nihil accipientes. * Pro-
pter quod rogo vos accipere cibum
pro ſalute veſtra: quia nullius veſtrum
35 capillus de capite peribit. * Et cum
hæc dixiſſet, ſumens panem, gratias
egit Deo in conſpectu omnium: & cum
36 fregiſſet, cœpit manducare. * Animæ-
quiores autem facti omnes, & ipſi ſum-
37 pſerunt cibum. * Eramus vero vniuerſæ
animæ in naui ducentæ ſeptuaginta
38 ſex. * Et ſatiati cibo alleuiabant nauem,
39 iactantes triticum in mare. * Cum au-
G tem dies factus eſſet, terram non agno-
ſcebant: ſinum vero quendam conſide-
rabant habentem littus, in quem cogi-
40 tabant, ſi poſſent, eijcere nauem. * Et
cum anchoras ſuſtuliſſent, committe-
bant ſe mari, ſimul laxantes iuncturas
gubernaculorum: & leuato artemone
ſecundum auræ flatum tendebant ad
41 littus. * Et cum incidiſſemus in locum
dithalaſſum, impegerunt nauem: &
prora quidem fixa manebat immobi-
lis, puppis vero ſoluebatur a vi maris.
42 * Militum autem conſilium fuit vt cu-
ſtodias occiderent: nequis cum ena-
43 taſſet, effugeret. * Centurio autem vo-
lens ſeruare Paulum, prohibuit fieri:
iuſſitq. eos, qui poſſent natare, emittere
ſe primos, & euadere, & ad terram
44 exire: * & ceteros alios in tabulis fe-
rebant: quoſdam ſuper ea, quæ de
naui erant. Et ſic factum eſt, vt om-
nes animæ euaderent ad terram.

28

1 A ET cum euaſiſſemus, tunc cogno-
uimus quia Melita inſula vocabatur.
Barbari vero præſtabant non modicam
2 humanitatem nobis. * Accenſa enim
pyra, reficiebant nos omnes propter im-
3 brem, qui imminebat, & frigus. * Cum
congregaſſet autem Paulus ſarmento-
rum aliquantam multitudinem, & im-
poſuiſſet ſuper ignem, vipera a calore
cum proceſſiſſet, inuaſit manum eius.
4 * Vt vero viderunt Barbari pendentem
B beſtiam de manu eius, ad inuicem di-
cebant: Vtique homicida eſt homo hic,
qui cum euaſerit de mari, vltio non
5 ſinit eum viuere. * Et ille quidem ex-

Melitæ mirabilia operatur,

cutiens beſtiam in ignem, nihil mali
paſſus eſt. * At illi exiſtimabant eum 6
in tumorem conuertendum, & ſubito
caſurum, & mori. Diu autem illis ex-
pectantibus, & videntibus nihil mali
in eo fieri, conuertentes ſe, dicebant
eum eſſe Deum. * In locis autem illis 7
erant prædia principis inſulæ, nomine
Publij, qui nos ſuſcipiens, triduo be-
nigne exhibuit. * Contigit autem, pa- 8
trem Publij febribus, & dyſenteria ve-
xatum iacere. Ad quem Paulus intrauit:
& cum oraſſet, & impoſuiſſet ei ma-
nus, ſaluauit eum. * Quo facto, omnes, 9
qui in inſula habebant infirmitates, ac- C
cedebant, & curabantur: * qui etiam 10
multis honoribus nos honorauerunt,
& nauigantibus impoſuerunt quæ ne-
ceſſaria erant.

Romam venit.

* Poſt menſes autem tres nauigaui- 11
mus in naui Alexandrina, quæ in inſula
hiemauerat, cui erat inſigne Caſtorum.
* Et cum veniſſemus Syracuſam, man- 12
ſimus ibi triduo. * Inde circumlegen- 13
tes deuenimus Rhegium: & poſt vnum
diem flante Auſtro, ſecunda die veni-
mus Puteolos; * vbi inuentis fratribus 14
rogati ſumus manere apud eos dies ſe-
ptem: & ſic venimus Romam. * Et 15
inde cum audiſſent fratres, occurrerunt D
nobis vſque ad Appij forum, ac tres
Tabernas. Quos cum vidiſſet Paulus,
gratias agens Deo, accepit fiduciam.

β) Cuſtodia militaris:

* Cum autem veniſſemus Romam, 16
permiſſum eſt Paulo manere ſibimet

Iudæos conuocat,

cum cuſtodiente ſe milite. * Poſt ter- 17
tium autem diem conuocauit primos
Iudæorum. Cumq. conueniſſent, dice-
bat eis: Ego, viri fratres, nihil aduer-
ſus plebem faciens, aut morem pater-
num, vinctus ab Ieroſolymis traditus
ſum in manus Romanorum, * qui cum 18
interrogationem de me habuiſſent, vo-
luerunt me dimittere, eo quòd nulla
19 eſſet cauſa mortis in me. * Contra-
E dicentibus autem Iudæis, coactus ſum
appellare Cæſarem, non quaſi gentem
20 meam habens aliquid accuſare. * Pro-
pter hanc igitur cauſam rogaui vos
videre, & alloqui. Propter ſpem enim
21 Iſrael catena hac circumdatus ſum. * At
illi dixerunt ad eum: Nos neque litte-
ras accepimus de te a Iudæa, neque
adueniens aliquis fratrum nunciauit,
22 aut locutus eſt quid de te malum. * Ro-
gamus autem a te audire quæ ſentis:
nam de ſecta hac notum eſt nobis quia
vbique ei contradicitur.

ad Gentes conuertitur,

23 * Cum conſtituiſſent autem illi diem,
venerunt ad eum in hoſpitium plu-
rimi, quibus exponebat teſtificans re-
gnum Dei, ſuadensq. eis de Ieſu ex
F Lege Moyſi, & Prophetis a mane vſ-
24 que ad veſperam. * Et quidam crede-
bant his, quæ dicebantur: quidam vero
25 non credebant. * Cumq. inuicem non
eſſent conſentientes, diſcedebant di-
cente Paulo vnum verbum: Quia bene
Spiritus ſanctus locutus eſt per Iſaiam
26 prophetam ad Patres noſtros, * di-
cens: [a] Vade ad populum iſtum, & dic
ad eos: Aure audietis, & non intel-
ligetis: & videntes videbitis, & non
27 perſpicietis. * Incraſſatum eſt enim cor
G populi huius, & auribus grauiter au-
dierunt, & oculos ſuos compreſſerunt:
ne forte videant oculis, & auribus au-
diant, & corde intelligant, & conuer-
28 tantur, & ſanem eos. * Notum ergo ſit
vobis, quoniam Gentibus miſſum eſt
29 hoc ſalutare Dei, & ipſi audient. * Et
cum hæc dixiſſet, exierunt ab eo Iudæi,
multam habentes inter ſe quæſtionem.

biennio toto prædicat.

30 * Manſit autem biennio toto in ſuo
conducto: & ſuſcipiebat omnes, qui
31 ingrediebantur ad eum, * prædicans
regnum Dei, & docens quæ ſunt de
Domino Ieſu Chriſto cum omni fidu-
cia, ſine prohibitione.

[a] Iſa. 6. c. 9. Mat. 13. b. 14. Mar. 4. b. 12. Luc. 8. b. 10. Ioan. 12. f. 40. Rom. 11. b. 8.

EPISTOLA

BEATI PAVLI APOSTOLI

AD ROMANOS.

Exordium. PAVLVS, ſeruus Ieſu Chriſti, 1 I
Salutatio apoſtolica, vocatus Apoſtolus, [a]ſegre- A
gatus in Euangelium Dei,
*quod ante promiſerat per 2
Prophetas ſuos in Scri-
pturis ſanctis * de Filio ſuo, qui factus 3
eſt ei ex ſemine Dauid ſecundum car-
nem, * qui prædeſtinatus eſt Filius Dei 4
in virtute ſecundum ſpiritum ſanctifi-
cationis ex reſurrectione mortuorum
Ieſu Chriſti Domini noſtri: * per quem 5
accepimus gratiam, & Apoſtolatum ad
obediendum fidei in omnibus Genti-
bus pro nomine eius, * in quibus eſtis 6
& vos vocati Ieſu Chriſti: * omnibus 7
qui ſunt Romæ, dilectis Dei, vocatis
ſanctis. Gratia vobis, & pax a Deo Pa-
tre noſtro, & Domino Ieſu Chriſto.
captatio beneuolentiæ, * Primum quidem gratias ago Deo 8
meo per Ieſum Chriſtum pro omni-
bus vobis: quia fides veſtra annuncia-
tur in vniuerſo mundo. * Teſtis enim 9
mihi eſt Deus, cui ſeruio in ſpiritu B
meo in Euangelio filij eius, quòd ſine
intermiſſione memoriam veſtri facio
* ſemper in orationibus meis: obſe- 10
crans, ſi quomodo tandem aliquando
proſperum iter habeam in voluntate
Dei veniendi ad vos. * Deſidero enim 11
videre vos: vt aliquid impertiar vobis
gratiæ ſpiritualis ad confirmandos vos:
* id eſt, ſimul conſolari in vobis per 12
eam, quæ inuicem eſt, fidem veſtram,
atque meam. * Nolo autem vos igno- 13
rare fratres: quia ſæpe propoſui venire
ad vos, (& prohibitus ſum vſque ad-
huc) vt aliquem fructum habeam &
in vobis, ſicut & in ceteris gentibus.
* Græcis ac Barbaris, ſapientibus, & 14
inſipientibus debitor ſum: * ita (quod 15
in me) promptum eſt & vobis, qui
Romæ eſtis, euangelizare.

16 * Non enim erubeſco Euangelium. propoſitio.
Virtus enim Dei eſt in ſalutem omni
credenti, Iudæo primum, & Græco.
17 * Iuſtitia enim Dei in eo reuelatur ex
fide in fidem: ſicut ſcriptum eſt: [b]Iu-
ſtus autem ex fide viuit.

I. De fide theoretica.

18 * Reuelatur enim ira Dei de cælo *1. Euangelium reuelat iuſtitiam.*
C ſuper omnem impietatem, & iniuſti-
tiam hominum eorum, qui veritatem
19 Dei in iniuſtitia detinent: * quia quod
notum eſt Dei, manifeſtum eſt in illis. a) Iuſtitia non ex philoſophia:
20 Deus enim illis manifeſtauit. * Inuiſi-
bilia enim ipſius, a creatura mundi,
per ea quæ facta ſunt, intellecta, con- Gentium culpa
ſpiciuntur: ſempiterna quoque eius
virtus, & diuinitas: ita vt ſint inex-
21 cuſabiles. * [c]Quia cum cognouiſſent
Deum, non ſicut Deum glorificaue-
runt, aut gratias egerunt: ſed euanue-
runt in cogitationibus ſuis, & obſcu-
22 ratum eſt inſipiens cor eorum: * di-
centes enim ſe eſſe ſapientes, ſtulti
23 facti ſunt. * Et mutauerunt gloriam
incorruptibilis Dei in ſimilitudinem
imaginis corruptibilis hominis, & vo-
lucrum, & quadrupedum, & ſerpen-
tium.
24 * Propter quod tradidit illos Deus & pœna hoc oſtendit.
in deſideria cordis eorum, in immun-
ditiam: vt contumelijs afficiant corpora
25 ſua in ſemetipſis: * qui commutaue-
runt veritatem Dei in mendacium: &
coluerunt, & ſeruierunt creaturæ po-
tius quàm Creatori, qui eſt benedictus
26 in ſæcula. Amen. * Propterea tradi-
dit illos Deus in paſſiones ignominiæ.
Nam feminæ eorum immutauerunt na-
turalem vſum in eum vſum, qui eſt con-

[a] Act. 13. a. 2. — [b] Hab. 2. a. 4. Heb. 10. g. 38. Gal. 3. b. 11. — [c] Eph. 4. d. 17.

tra naturam. * Similiter autem & ma- 27
ſculi, relicto naturali vſu feminæ, ex- D
arſerunt in deſiderijs ſuis in inuicem,
maſculi in maſculos turpitudinem ope-
rantes, & mercedem, quam oportuit,
erroris ſui in ſemetipſis recipientes.
* Et ſicut non probauerunt Deum ha- 28
bere in notitia: tradidit illos Deus in
reprobum ſenſum: vt faciant ea, quæ
non conueniunt, * repletos omni ini- 29
quitate, malitia, fornicatione, auaritia,
nequitia, plenos inuidia, homicidio,
contentione, dolo, malignitate, ſuſur-
rones, * detractores, Deo odibiles, con- 30
tumelioſos, ſuperbos, elatos, inuentores
malorum, parentibus non obedientes,
* inſipientes, incompoſitos, ſine affe- 31
ctione, abſque fœdere, ſine miſericor-
dia. * Qui cum iuſtitiam Dei cogno- 32
uiſſent, non intellexerunt quoniam qui
talia agunt, digni ſunt morte: & non
ſolum qui ea faciunt, ſed etiam qui
conſentiunt facientibus.

b) Iuſtitia non ex lege.

2
PRopter quod inexcuſabilis es o 1
homo omnis, qui iudicas. [a]In quo A
enim iudicas alterum, teipſum con-
demnas: eadem enim agis quæ iudi-
cas. * Scimus enim quoniam iudicium 2
Dei eſt ſecundum veritatem in eos,
qui talia agunt. * Exiſtimas autem hoc 3
o homo, qui iudicas eos, qui talia
agunt, & facis ea, quia tu effugies iu-
dicium Dei? * An diuitias bonitatis 4
eius, & patientiæ, & longanimitatis
contemnis? ignoras quoniam benigni-
tas Dei ad pœnitentiam te adducit?
* Secundum autem duritiam tuam, & 5
impœnitens cor, theſaurizas tibi iram
in die iræ, & reuelationis iuſti iudicij
Dei, * [b]qui reddet vnicuique ſecundum 6
opera eius: * ijs quidem, qui ſecun- 7
dum patientiam boni operis, gloriam, B
& honorem, & incorruptionem quæ-
runt, vitam æternam: * ijs autem, qui 8
ſunt ex contentione, & qui non acquie-
ſcunt veritati, credunt autem iniqui-
tati, ira, & indignatio. * Tribulatio, & 9
anguſtia in omnem animam hominis
operantis malum, Iudæi primum, &
Græci: * gloria autem, & honor, & 10
pax omni operanti bonum, Iudæo pri-
mum, & Græco: * [c]non enim eſt ac- 11
ceptio perſonarum apud Deum. * Qui- 12

α) Theſis demonſtratur:

Dei æquitas

cumque enim ſine lege peccauerunt,
ſine lege peribunt: & quicumque in
lege peccauerunt, per legem iudica-
13 buntur: * [d]Non enim auditores legis
C iuſti ſunt apud Deum, ſed factores le-
14 gis iuſtificabuntur. * Cum enim Gen-
tes, quæ legem non habent, naturaliter
ea, quæ legis ſunt, faciunt, eiuſmodi
legem non habentes, ipſi ſibi ſunt lex:
15 * qui oſtendunt opus legis ſcriptum in
cordibus ſuis, teſtimonium reddente
illis conſcientia ipſorum, & inter ſe
inuicem cogitationibus accuſantibus,
16 aut etiam defendentibus, * in die, cum
iudicabit Deus occulta hominum, ſe-
cundum Euangelium meum per Ieſum
Chriſtum.

17 * Si autem tu Iudæus cognomina- peccata Iudæorum arguit.
ris, & requieſcis in lege, & gloriaris
18 in Deo, * & noſti voluntatem eius, &
probas vtiliora, inſtructus per legem,
19 * confidis teipſum eſſe ducem cæco-
rum, lumen eorum, qui in tenebris
20 ſunt, * eruditorem inſipientium, magi-
ſtrum infantium, habentem formam
21 ſcientiæ, & veritatis in lege. * Qui ergo
alium doces, teipſum non doces: qui
22 prædicas non furandum, furaris: * qui
dicis non mœchandum, mœcharis: qui
abominaris idola, ſacrilegium facis:
23 * qui in lege gloriaris, per præuarica-
D
24 tionem legis Deum inhonoras. * ([e]No-
men enim Dei per vos blaſphematur
inter Gentes, ſicut ſcriptum eſt.)

25 * Circumciſio quidem prodeſt, ſi le- β) Obiectiones ſoluuntur:
gem obſerues: ſi autem præuaricator
legis ſis, circumciſio tua præputium
26 facta eſt. * Si igitur præputium iuſti- circumciſio cordis prodeſt,
tias legis cuſtodiat: nonne præputium
illius in circumciſionem reputabitur?
27 * & iudicabit id, quod ex natura eſt
præputium, legem conſummans, te, qui
per litteram, & circumciſionem præ-
28 uaricator legis es? * Non enim qui in
manifeſto, Iudæus eſt: neque quæ in
manifeſto, in carne, eſt circumciſio:
29 * ſed qui in abſcondito, Iudæus eſt:
& circumciſio cordis in ſpiritu, non
littera: cuius laus non ex hominibus,
ſed ex Deo eſt.

3
1 QVid ergo amplius Iudæo eſt? aut prærogatiuæ manent.
A
2 quæ vtilitas circumciſionis? * Multum
per omnem modum. Primum quidem
quia credita ſunt illis eloquia Dei.

[a] Matt. 7. a. 2. — [b] Mat. 16. d. 27. — [c] Deu. 10. d. 17. 2. Par. 19. b. 7. Iob 34. b. 19. Act. 10. e. 34. — [d] Mat. 7. c. 21. Iac. 1. d. 22. — [e] Iſa. 52. b. 5. Ezec. 36. d. 20.

* quid enim ſi quidam illorum non 3
crediderunt? [a]Numquid incredulitas
illorum fidem Dei euacuabit? Abſit.
* [b]Eſt autem Deus verax: [c]omnis au- 4
tem homo mendax, ſicut ſcriptum eſt:
[d]Vt iuſtificeris in ſermonibus tuis: &
vincas cum iudicaris. * Si autem ini- 5
quitas noſtra iuſtitiam Dei commen-
dat, quid dicemus? Numquid iniquus
eſt Deus, qui infert iram? (ſecundum
hominem dico.) * Abſit. alioquin quo- 6
modo iudicabit Deus hunc mundum?
* Si enim veritas Dei in meo men- 7
dacio abundauit in gloriam ipſius:
quid adhuc & ego tamquam peccator
iudicor? * & non (ſicut blaſphema- 8
mur, & ſicut aiunt quidam nos dicere)
faciamus mala vt veniant bona: quo-
rum damnatio iuſta eſt.

γ) Concluditur: omnes egent iuſtitia.

* Quid ergo? præcellimus eos? Ne- 9
quaquam. [e]Cauſati enim ſumus Iu- B
dæos, & Græcos omnes ſub peccato eſſe,
* ſicut ſcriptum eſt: [f]Quia non eſt iu- 10
ſtus quiſquam: * non eſt intelligens, 11
non eſt requirens Deum. * Omnes de- 12
clinauerunt, ſimul inutiles facti ſunt,
non eſt qui faciat bonum, non eſt vſ-
que ad vnum. * [g]Sepulchrum patens 13
eſt guttur eorum, [h]linguis ſuis doloſe
agebant: Venenum aſpidum ſub labijs
eorum: * [i]Quorum os maledictione, 14
& amaritudine plenum eſt: * [k]Veloces 15
pedes eorum ad effundendum ſangui-
nem: * Contritio, & infelicitas in vijs 16
eorum: * & viam pacis non cogno- 17
uerunt: * [l]Non eſt timor Dei ante 18
oculos eorum. * Scimus autem quo- 19
niam quæcumque lex loquitur, ijs, qui C
in lege ſunt, loquitur: vt omne os ob-
ſtruatur, & ſubditus fiat omnis mun-
dus Deo: * [m]quia ex operibus legis 20
non iuſtificabitur omnis caro coram
illo. Per legem enim cognitio peccati.

c) Iuſtitia ex fide euangelica.

* Nunc autem ſine lege iuſtitia Dei 21
manifeſtata eſt: teſtificata a lege &
Prophetis. * Iuſtitia autem Dei per 22
fidem Ieſu Chriſti in omnes, & ſuper
omnes, qui credunt in eum: non enim
eſt diſtinctio: * Omnes enim peccaue- 23
runt, & egent gloria Dei. * Iuſtificati 24
gratis per gratiam ipſius, per redem-
ptionem, quæ eſt in Chriſto Ieſu,

α) Declaratur: per redemptionem Chriſti,

25 * quem propoſuit Deus propitiationem
per fidem in ſanguine ipſius, ad oſten-
ſionem iuſtitiæ ſuæ propter remiſſio-
26 nem præcedentium delictorum * in
ſuſtentatione Dei, ad oſtenſionem iu-
ſtitiæ eius in hoc tempore: vt ſit ipſe
iuſtus, & iuſtificans eum, qui eſt ex
fide Ieſu Chriſti.

Deo digna.

27 * Vbi eſt ergo gloriatio tua? Ex-
D cluſa eſt. Per quam legem? Factorum?
28 Non: ſed per legem fidei. * Arbi-
tramur enim iuſtificari hominem per
29 fidem ſine operibus legis. * An Iu-
dæorum Deus tantum? nonne & Gen-
30 tium? Immo & Gentium. * quoniam
quidem vnus eſt Deus, qui iuſtificat
circumciſionem ex fide, & præputium
31 per fidem. * Legem ergo deſtruimus
per fidem? Abſit: ſed legem ſtatuimus.

β) Demonſtratur exemplo Abrahæ: iuſtificati non ex operibus,

4
1 A QVid ergo dicemus inueniſſe Abra-
ham patrem noſtrum ſecundum car-
2 nem? * Si enim Abraham ex operibus
iuſtificatus eſt, habet gloriam, ſed non
3 apud Deum. * Quid enim dicit Scri-
ptura? [n]Credidit Abraham Deo: &
4 reputatum eſt illi ad iuſtitiam. * Ei
autem, qui operatur, merces non im-
putatur ſecundum gratiam, ſed ſecun-
5 dum debitum. * Ei vero, qui non
operatur, credenti autem in eum, qui
iuſtificat impium, reputatur fides eius
ad iuſtitiam ſecundum propoſitum gra-
6 tiæ Dei. * Sicut & Dauid dicit beati-
tudinem hominis, cui Deus accepto
7 fert iuſtitiam ſine operibus: * [o]Beati,
B quorum remiſſæ ſunt iniquitates, &
8 quorum tecta ſunt peccata. * Beatus
vir, cui non imputauit Dominus pec-
catum.

neque ex circumciſione,

9 * Beatitudo ergo hæc in circumci-
ſione tantum manet, an etiam in præ-
putio? Dicimus enim quia reputata eſt
10 Abrahæ fides ad iuſtitiam. * Quomodo
ergo reputata eſt? in circumciſione, an
in præputio? Non in circumciſione,
11 ſed in præputio. * [p]Et ſignum acce-
pit circumciſionis, ſignaculum iuſtitiæ
fidei, quæ eſt in præputio: vt ſit pater
omnium credentium per præputium,
12 vt reputetur & illis ad iuſtitiam: * &

[a] 2. Tim. 2. b. 13. — [b] Ioan. 3. d. 33. — [c] Pſ. 115. a. 11. — [d] Pſ. 50. a. 6. — [e] Gal. 3. d. 22. — [f] Pſ. 13. a. 3. — [g] Pſal. 5. c. 11. — [h] Pſal. 139. a. 4. — [i] Pſ. 9. b. 7. — [k] Iſa. 59. b. 7. Prou. 1. b. 16. — [l] Pſ. 35. a. 2. — [m] Gal. 2. d. 16. — [n] Gen. 15. b. 6. Gal. 3. a. 6. Iac. 2. d. 23. — [o] Pſal. 31. a. 1. — [p] Gen. 17. b. 10. 11.

ſit pater circumciſionis non ijs tantum,
qui ſunt ex circumciſione, ſed & ijs,
qui ſectantur veſtigia fidei, quæ eſt in
præputio patris noſtri Abrahæ.
neque ex lege, *Non enim per legem promiſſio 13
Abrahæ, aut ſemini eius vt heres eſſet C
mundi: ſed per iuſtitiam fidei. * Si 14
enim qui ex lege, heredes ſunt: exi-
nanita eſt fides, abolita eſt promiſſio.
*Lex enim iram operatur. Vbi enim 15
non eſt lex: nec præuaricatio. * Ideo 16
ex fide, vt ſecundum gratiam firma
ſit promiſſio omni ſemini, non ei, qui
ex lege eſt ſolum, ſed & ei qui ex fide
eſt Abrahæ, qui pater eſt omnium no-
ſtrum (* ſicut ſcriptum eſt: [a]Quia pa- 17
trem multarum gentium poſui te) ante
Deum, cui credidit, qui viuificat mor-
tuos, & vocat ea quæ non ſunt, tam-
quam ea quæ ſunt.
ſed ex fide formata, *qui contra ſpem in ſpem credidit, 18
vt fieret pater multarum gentium ſe-
cundum quod dictum eſt ei: [b]Sic erit
ſemen tuum. * Et non infirmatus eſt 19
fide, nec conſiderauit corpus ſuum D
emortuum, cum iam fere centum eſſet
annorum: & emortuam vuluam Saræ:
*In repromiſſione etiam Dei non hæ- 20
ſitauit diffidentia, ſed confortatus eſt
fide, dans gloriam Deo: * pleniſſime 21
ſciens quia quæcumque promiſit, po-
tens eſt & facere. *Ideo & reputatum 22
eſt illi ad iuſtitiam.
ad inſtitutionem noſtram. *Non eſt autem ſcriptum tantum 23
propter ipſum quia reputatum eſt illi
ad iuſtitiam: *ſed & propter nos, qui- 24
bus reputabitur credentibus in eum,
qui ſuſcitauit Ieſum Chriſtum Domi-
num noſtrum a mortuis, * qui tradi- 25
tus eſt propter delicta noſtra, & reſur-
rexit propter iuſtificationem noſtram.

2. Euangelium eſt virtus in ſalutem.

5

a) Confert bona: IVſtificati ergo ex fide, pacem ha- 1 A
beamus ad Deum per Dominum no-
pacem & triplicem gloriationem. ſtrum Ieſum Chriſtum: * [c]per quem 2
& habemus acceſſum per fidem in
gratiam iſtam, in qua ſtamus, & glo-
riamur in ſpe gloriæ filiorum Dei.
*Non ſolum autem, ſed & gloriamur 3
in tribulationibus: [d]ſcientes quòd tri-
bulatio patientiam operatur: * patien- 4
tia autem probationem, probatio vero
ſpem, * ſpes autem non confundit: 5
quia charitas Dei diffuſa eſt in cordi-
bus noſtris per Spiritum ſanctum, qui
6 datus eſt nobis. * Vt quid enim Chri-
B ſtus, cum adhuc infirmi eſſemus ſe-
cundum tempus [e]pro impijs mortuus
7 eſt? * Vix enim pro iuſto quis mori-
tur: nam pro bono forſitan quis au-
8 deat mori. * Commendat autem cha-
ritatem ſuam Deus in nobis: quoniam
cum adhuc peccatores eſſemus, ſecun-
9 dum tempus, * Chriſtus pro nobis
mortuus eſt: multo igitur magis nunc
iuſtificati in ſanguine ipſius, ſalui eri-
10 mus ab ira per ipſum. * Si enim cum
inimici eſſemus, reconciliati ſumus Deo
per mortem filij eius: multo magis
reconciliati, ſalui erimus in vita ipſius.
11 *Non ſolum autem: ſed & gloriamur
C in Deo per Dominum noſtrum Ieſum
Chriſtum, per quem nunc reconcilia-
tionem accepimus.

12 *Propterea ſicut per vnum homi- b) Liberat a malis.
nem peccatum in hunc mundum in-
trauit, & per peccatum mors, & ita in α) A peccato originali:
omnes homines mors pertranſijt, in
13 quo omnes peccauerunt: * Vſque ad
legem enim peccatum erat in mundo:
peccatum autem non imputabatur, cum
14 lex non eſſet. * Sed regnauit mors ab
Adam vſque ad Moyſen etiam in eos,
qui non peccauerunt in ſimilitudinem
præuaricationis Adæ, qui eſt forma fu-
15 turi. * Sed non ſicut delictum, ita &
donum. ſi enim vnius delicto multi
mortui ſunt: multo magis gratia Dei
& donum in gratia vnius hominis Ieſu
16 Chriſti in plures abundauit. * Et non
D ſicut per vnum peccatum, ita & do-
num. nam iudicium quidem ex vno
in condemnationem: gratia autem ex
17 multis delictis in iuſtificationem. * Si
enim vnius delicto mors regnauit per
vnum: multo magis abundantiam gra-
tiæ, & donationis, & iuſtitiæ accipien-
tes, in vita regnabunt per vnum Ieſum
18 Chriſtum. * Igitur ſicut per vnius de-
lictum in omnes homines in condem-
nationem: ſic & per vnius iuſtitiam in
omnes homines in iuſtificationem vitæ.
19 *Sicut enim per inobedientiam vnius
hominis, peccatores conſtituti ſunt
multi: ita & per vnius obeditionem,
20 iuſti conſtituentur multi. * Lex autem

---

[a] Gen. 17. a. 4. — [b] Gen. 15. b. 5. — [c] Eph. 2. d. 18. — [d] Iac. 1. a. 3. — [e] Heb. 9. d. 14. 1. Pet. 3. d. 18.

[per legem abundante.] ſubintrauit vt abundaret delictum. Vbi
autem abundauit delictum, ſuperabun-
dauit gratia. * vt ſicut regnauit pec- 21
catum in mortem: ita & gratia regnet
per iuſtitiam in vitam æternam, per
Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum.

6
[β) A peccato actuali:] QVid ergo dicemus? permanebimus 1
A
in peccato vt gratia abundet? * Abſit. 2
[mortui peccato,] Qui enim mortui ſumus peccato, quo-
modo adhuc viuemus in illo? * An 3
ignoratis quia quicumque baptizati ſu-
mus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius
baptizati ſumus? * [a]Conſepulti enim 4
ſumus cum illo per baptiſmum in mor-
tem: vt quomodo Chriſtus ſurrexit
a mortuis per gloriam Patris, [b]ita &
nos in nouitate vitæ ambulemus. * Si 5
enim complantati facti ſumus ſimili- B
tudini mortis eius: ſimul & reſurre-
ctionis erimus. * Hoc ſcientes, quia 6
vetus homo noſter ſimul crucifixus eſt,
vt deſtruatur corpus peccati, & vltra
non ſeruiamus peccato. * Qui enim 7
mortuus eſt, iuſtificatus eſt a pec-
cato. * Si autem mortui ſumus cum 8
CHRISTO: credimus quia ſimul etiam
[viuentes Deo,] viuemus cum Chriſto: * ſcientes quòd 9
Chriſtus reſurgens ex mortuis iam non
moritur, mors illi vltra non domina-
bitur. * Quòd enim mortuus eſt pec- 10
cato, mortuus eſt ſemel: quòd autem
viuit, viuit Deo. * Ita & vos exiſtimate, 11
vos mortuos quidem eſſe peccato, vi-
uentes autem Deo, in Chriſto Ieſu Do-
[abundantes gratia] mino noſtro. * Non ergo regnet pecca- 12
tum in veſtro mortali corpore vt obe-
diatis concupiſcentijs eius. * Sed neque 13
exhibeatis membra veſtra arma ini-
quitatis peccato: ſed exhibete vos Deo,
tamquam ex mortuis viuentes: & mem-
bra veſtra arma iuſtitiæ Deo. * Pecca- 14
tum enim vobis non dominabitur: non C
enim ſub lege eſtis, ſed ſub gratia.
[iuſtitiæ ſeruiamus:] * Quid ergo? peccabimus, quoniam 15
non ſumus ſub lege, ſed ſub gratia?
Abſit. * [c]Neſcitis quoniam cui exhi- 16
betis vos ſeruos ad obediendum, ſerui
eſtis eius, cui obeditis, ſiue peccati ad
mortem, ſiue obeditionis ad iuſtitiam?
* Gratias autem Deo quòd fuiſtis ſerui 17
peccati, obediſtis autem ex corde in
eam formam doctrinæ, in quam traditi
eſtis. * Liberati autem a peccato, ſerui 18
facti eſtis iuſtitiæ. * Humanum dico, 19
propter infirmitatem carnis veſtræ:
D ſicut enim exhibuiſtis membra veſtra
ſeruire immunditiæ, & iniquitati ad
iniquitatem, ita nunc exhibete mem-
bra veſtra ſeruire iuſtitiæ in ſanctifi-
20 cationem. * Cum enim ſerui eſſetis
21 peccati, liberi fuiſtis iuſtitiæ. * Quem
ergo fructum habuiſtis tunc in illis, in
quibus nunc erubeſcitis? Nam finis
22 illorum mors eſt. * Nunc vero libe-
rati a peccato, ſerui autem facti Deo,
habetis fructum veſtrum in ſanctifica-
tionem, finem vero vitam æternam.
23 * Stipendia enim peccati, mors. Gra-
tia autem Dei, vita æterna, in Chriſto
Ieſu Domino noſtro.

7
1 AN ignoratis fratres (ſcientibus enim [γ) A ſeruitute legis:]
A legem loquor) quia lex in homine do-
2 minatur quanto tempore viuit? * [d]Nam [baptizatus ſoluitur a lege,]
quæ ſub viro eſt mulier, viuente viro,
alligata eſt legi: ſi autem mortuus fu-
erit vir eius, ſoluta eſt a lege viri.
3 * Igitur, viuente viro, vocabitur adul-
tera ſi fuerit cum alio viro: ſi autem
mortuus fuerit vir eius, liberata eſt a
lege viri: vt non ſit adultera ſi fuerit
4 cum alio viro. * Itaque fratres mei &
vos mortificati eſtis legi per corpus
Chriſti: vt ſitis alterius, qui ex mor-
tuis reſurrexit, vt fructificemus Deo.
5 * Cum enim eſſemus in carne, paſſio-
nes peccatorum, quæ per legem erant,
operabantur in membris noſtris, vt
6 fructificarent morti. * nunc autem ſo-
luti ſumus a lege mortis, in qua de-
tinebamur, ita vt ſeruiamus in nouitate
ſpiritus, & non in vetuſtate litteræ.
7 * Quid ergo dicemus? lex pecca- [prohibente peccatum,]
B tum eſt? Abſit. Sed peccatum non co-
gnoui, niſi per legem: nam concupi-
ſcentiam neſciebam, niſi lex diceret:
8 [e]Non concupiſces. * Occaſione au-
tem accepta, peccatum per mandatum
operatum eſt in me omnem concu-
piſcentiam. Sine lege enim peccatum
9 mortuum erat. * Ego autem viuebam
ſine lege aliquando. Sed cum veniſſet
10 mandatum, peccatum reuixit. * Ego
autem mortuus ſum: & inuentum eſt
mihi mandatum, quod erat ad vitam,
11 hoc eſſe ad mortem. * Nam peccatum
occaſione accepta per mandatum, ſe-
12 duxit me, & per illud occidit. * [f]Ita-
C que lex quidem ſancta, & mandatum

[a] Gal. 3. d. 27. Coloſ. 2. c. 12. — [b] Eph. 4. e. 23. Heb. 12. a. 1. 1. Pet. 2. a. 1. — [c] Ioan. 8. d. 34. 2. Pet. 2. d. 19. — [d] 1. Cor. 7. g. 39. — [e] Exo. 20. c. 17. Deut. 5. c. 21. — [f] 1. Tim. 1. b. 8.

ſanctum, & iuſtum, & bonum. * Quod 13
ergo bonum eſt, mihi factum eſt mors?
Abſit. Sed peccatum, vt appareat pec-
catum, per bonum operatum eſt mihi
mortem: vt fiat ſupra modum peccans
peccatum per mandatum.
ſed homini carnali * Scimus enim quia lex ſpiritualis 14
eſt: ego autem carnalis ſum venunda-
tus ſub peccato. * Quod enim operor, 15
non intelligo. non enim quod volo
bonum, hoc ago: ſed quod odi ma-
lum, illud facio. * Si autem quod nolo, 16
illud facio: conſentio legi, quoniam
bona eſt. * Nunc autem iam non ego 17
operor illud, ſed quod habitat in me
peccatum. * Scio enim quia non ha- 18
bitat in me, hoc eſt in carne mea, bo-
num. Nam velle, adiacet mihi: per-
ficere autem bonum, non inuenio.
* Non enim quod volo bonum, hoc 19
facio: ſed quod nolo malum, hoc ago. D
* Si autem quod nolo, illud facio: iam 20
non ego operor illud, ſed quod habi-
tat in me, peccatum.
implendi facultatem non dante. * Inuenio igitur legem, volenti mihi 21
facere bonum, quoniam mihi malum
adiacet: * condelector enim legi Dei 22
ſecundum interiorem hominem: * vi- 23
deo autem aliam legem in membris
meis, repugnantem legi mentis meæ,
& captiuantem me in lege peccati,
quæ eſt in membris meis. * Infelix 24
ego homo, quis me liberabit de cor-
pore mortis huius? * Gratia Dei per 25
Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum.
Igitur ego ipſe mente ſeruio legi Dei:
carne autem, legi peccati.

8

δ) A damnatione mortis: NIhil ergo nunc damnationis eſt ijs, 1
qui ſunt in Chriſto Ieſu: qui non ſe- A
cundum carnem ambulant. * Lex enim 2
baptizatus poteſt viuere ſpiritus vitæ in Chriſto Ieſu liberauit
me a lege peccati & mortis. * Nam 3
quod impoſſibile erat legi, in quo in-
firmabatur per carnem: Deus filium
ſuum mittens in ſimilitudinem carnis
peccati, & de peccato damnauit pec-
catum in carne, * vt iuſtificatio legis 4
impleretur in nobis, qui non ſecun-
dum carnem ambulamus, ſed ſecun-
dum ſpiritum. * Qui enim ſecundum 5
carnem ſunt: quæ carnis ſunt, ſapiunt.
qui vero ſecundum ſpiritum ſunt: quæ
ſunt ſpiritus, ſentiunt. * Nam pruden- 6
tia carnis, mors eſt: prudentia autem B
7 ſpiritus, vita, & pax. * quoniam ſa-
pientia carnis inimica eſt Deo: legi
enim Dei non eſt ſubiecta: nec enim
8 poteſt. * Qui autem in carne ſunt,
9 Deo placere non poſſunt. * Vos au-
tem in carne non eſtis, ſed in ſpiritu:
ſi tamen ſpiritus Dei habitat in vobis.
Siquis autem Spiritum Chriſti non
10 habet: hic non eſt eius. * Si autem
Chriſtus in vobis eſt: corpus quidem
mortuum eſt propter peccatum, ſpi-
ritus vero viuit propter iuſtificationem.
11 * Quòd ſi Spiritus eius, qui ſuſcitauit
C Ieſum a mortuis, habitat in vobis: qui
ſuſcitauit Ieſum Chriſtum a mortuis,
viuificabit & mortalia corpora veſtra,
propter inhabitantem Spiritum eius in
vobis.
12 * Ergo fratres debitores ſumus non vita gratiæ
carni, vt ſecundum carnem viuamus.
13 * Si enim ſecundum carnem vixeritis,
moriemini: ſi autem ſpiritu facta car-
14 nis mortificaueritis, viuetis. * Quicum-
que enim ſpiritu Dei aguntur, ij ſunt
15 filij Dei. * [a] Non enim accepiſtis ſpi-
ritum ſeruitutis iterum in timore, ſed
accepiſtis ſpiritum adoptionis filiorum,
16 in quo clamamus: Abba (Pater.) * Ipſe
enim Spiritus teſtimonium reddit ſpi-
17 ritui noſtro quòd ſumus filij Dei. * Si
autem filij, & heredes: heredes quidem
Dei, coheredes autem Chriſti: ſi tamen
compatimur, vt & conglorificemur.
18 * Exiſtimo enim quòd non ſunt ac vita gloriæ,
D condignæ paſſiones huius temporis ad
futuram gloriam, quæ reuelabitur in
19 nobis. * Nam expectatio creaturæ, re-
20 uelationem filiorum Dei expectat. * Va-
nitati enim creatura ſubiecta eſt non
volens, ſed propter eum, qui ſubiecit
21 eam in ſpe: * quia & ipſa creatura
liberabitur a ſeruitute corruptionis in
22 libertatem gloriæ filiorum Dei. * Sci-
mus enim quòd omnis creatura inge-
23 miſcit, & parturit vſque adhuc. * Non
ſolum autem illa, ſed & nos ipſi pri-
mitias ſpiritus habentes: & ipſi in-
tra nos gemimus adoptionem filio-
rum Dei expectantes, redemptionem
24 corporis noſtri. * Spe enim ſalui facti
E ſumus. Spes autem, quæ videtur, non
eſt ſpes: nam quod videt quis, quid
25 ſperat? * Si autem quod non vide-
mus, ſperamus: per patientiam expe-
ctamus.

[a] 2. Tim. 1. b. 7. Gal. 4. a. 5.

adiutus a Spiritu ſancto,

* Similiter autem & Spiritus adiu- 26
uat infirmitatem noſtram: nam quid
oremus, ſicut oportet, neſcimus: ſed
ipſe Spiritus poſtulat pro nobis ge-
mitibus inenarrabilibus. * Qui autem 27
ſcrutatur corda, ſcit quid deſideret Spi-
ritus: quia ſecundum Deum poſtulat
pro ſanctis. * Scimus autem quoniam 28
diligentibus Deum omnia cooperan-
tur in bonum, ijs, qui ſecundum pro-
poſitum vocati ſunt ſancti. * Nam quos 29
præſciuit, & prædeſtinauit conformes
fieri imaginis Filij ſui, vt ſit ipſe pri-
mogenitus in multis fratribus. * Quos 30
autem prædeſtinauit, hos & vocauit: F
& quos vocauit, hos & iuſtificauit:
quos autem iuſtificauit, illos & glori-
ficauit.

a Patre Filioque.

* Quid ergo dicemus ad hæc? ſi Deus 31
pro nobis, quis contra nos? * Qui 32
etiam proprio Filio ſuo non pepercit,
ſed pro nobis omnibus tradidit illum:
quo modo non etiam cum illo omnia
nobis donauit? * Quis accuſabit ad- 33
uerſus electos Dei? Deus qui iuſtificat,
* quis eſt qui condemnet? Chriſtus 34
Ieſus, qui mortuus eſt, immo qui &
reſurrexit, qui eſt ad dexteram Dei,
qui etiam interpellat pro nobis. * Quis 35
ergo nos ſeparabit a charitate Chriſti?
tribulatio? an anguſtia? an fames? an
nuditas? an periculum? an perſecu-
tio? an gladius? * (ſicut ſcriptum eſt: 36
[a]Quia propter te mortificamur tota G
die: æſtimati ſumus ſicut oues occi-
ſionis.) * Sed in his omnibus ſupe- 37
ramus propter eum, qui dilexit nos.
* Certus ſum enim quia neque mors, 38
neque vita, neque angeli, neque prin-
cipatus, neque virtutes, neque in-
ſtantia, neque futura, neque fortitudo,
* neque altitudo, neque profundum, 39
neque creatura alia poterit nos ſepa-
rare a charitate Dei, quæ eſt in Chriſto
Ieſu Domino noſtro.

3. Euangelium eſt virtus Dei credenti.

a) Gentes propter fidem ſaluati:

9

VEritatem dico in Chriſto, non men- 1 A
tior: teſtimonium mihi perhibente con-
ſcientia mea in Spiritu ſancto: * quo- 2

captatio beneuolentiæ;

niam triſtitia mihi magna eſt, & con-
tinuus dolor cordi meo. * [b]Optabam 3
enim ego ipſe anathema eſſe a Chriſto
pro fratribus meis, qui ſunt cognati
4 mei ſecundum carnem, * qui ſunt Iſrae-
litæ, quorum adoptio eſt filiorum, &
gloria, & teſtamentum, & legiſlatio,
5 & obſequium, & promiſſa: * quorum
B patres, & ex quibus eſt Chriſtus ſe-
cundum carnem, qui eſt ſuper omnia
Deus benedictus in ſæcula. Amen.

Dei promiſſio non vana,

6 * Non autem quòd exciderit ver-
bum Dei. Non enim omnes qui ex
7 Iſrael ſunt, ij ſunt Iſraelitæ: * neque
qui ſemen ſunt Abrahæ, omnes filij:
8 [c]ſed in Iſaac vocabitur tibi ſemen: * id
eſt, non qui filij carnis, hi filij Dei:
ſed [d]qui filij ſunt promiſſionis, æſti-
9 mantur in ſemine. * Promiſſionis enim
C verbum hoc eſt: [e]Secundum hoc tem-
10 pus veniam: & erit Saræ filius. * Non
ſolum autem illa: [f]ſed & Rebecca ex
vno concubitu habens, Iſaac patris no-
11 ſtri. * Cum enim nondum nati fuiſ-
ſent, aut aliquid boni egiſſent, aut mali,
(vt ſecundum electionem propoſitum
12 Dei maneret) * non ex operibus, ſed
ex vocante dictum eſt ei: [g]Quia maior
13 ſeruiet minori, * ſicut ſcriptum eſt:
[h]Iacob dilexi, Eſau autem odio habui.

electio non iniqua,

14 * Quid ergo dicemus? numquid ini-
15 quitas apud Deum? Abſit. * Moyſi enim
D dicit: [i]Miſerebor cuius miſereor: &
miſericordiam præſtabo cuius miſere-
16 bor. * Igitur non volentis, neque cur-
17 rentis, ſed miſerentis eſt Dei. * Dicit
enim Scriptura Pharaoni: [k]Quia in
hoc ipſum excitaui te, vt oſtendam in
te virtutem meam: & vt annuncietur
18 nomen meum in vniuerſa terra. * Ergo
cuius vult miſeretur, & quem vult
19 indurat. * Dicis itaque mihi: Quid
adhuc queritur? voluntati enim eius
20 quis reſiſtit? * O homo, tu quis es,
E qui reſpondeas Deo? [l]Numquid dicit
figmentum ei, qui ſe finxit: Quid me
21 feciſti ſic? * An non habet poteſta-
tem figulus luti ex eadem maſſa facere
aliud quidem vas in honorem, aliud
22 vero in contumeliam? * Quòd ſi Deus
volens oſtendere iram, & notam fa-
cere potentiam ſuam, ſuſtinuit in multa
patientia, vaſa iræ, apta in interitum,
23 * vt oſtenderet diuitias gloriæ ſuæ in
vaſa miſericordiæ, quæ præparauit in
24 gloriam. * Quos & vocauit nos non
ſolum ex Iudæis, ſed etiam ex Genti-

---

[a] Pſal. 43. d. 22. — [b] Act. 9. a. 2. 1. Cor. 15. b. 9. — [c] Gen. 21. b. 12. — [d] Gal. 4. d. 28. — [e] Gen. 18. b. 10. — [f] Gen. 25. c. 24. — [g] Gen. 25. c. 23. — [h] Mal. 1. a. 2. — [i] Exo. 33. d. 19. — [k] Exo. 9. d. 16. — [l] Sap. 15. b. 7. Iſa. 45. b. 9. Ier. 18. a. 6.

bus, * ſicut in Oſee dicit: [a]Vocabo 25
non plebem meam, plebem meam: & F
non dilectam, dilectam: & non miſe-
ricordiam conſecutam, miſericordiam
conſecutam. * [b]Et erit: in loco, vbi 26
dictum eſt eis: Non plebs mea vos:
ibi vocabuntur filij Dei viui. * Iſaias 27
autem clamat pro Iſrael: [c]Si fuerit nu-
merus filiorum Iſrael tamquam arena
maris, reliquiæ ſaluæ fient. * Verbum 28
enim conſummans, & abbreuians in
æquitate: quia verbum breuiatum fa-
ciet Dominus ſuper terram: * & ſicut 29
prædixit Iſaias: [d]Niſi Dominus ſabaoth G
reliquiſſet nobis ſemen, ſicut Sodoma
facti eſſemus, & ſicut Gomorrha ſimi-
les fuiſſemus.

[...]ſtitia per fidem [...]pprehenſa.

* Quid ergo dicemus? Quòd gentes, 30
quæ non ſectabantur iuſtitiam, appre-
henderunt iuſtitiam: iuſtitiam autem,
quæ ex fide eſt. * Iſrael vero ſectando 31
legem iuſtitiæ, in legem iuſtitiæ non
peruenit. * Quare? Quia non ex fide, 32
ſed quaſi ex operibus: offenderunt
enim in lapidem offenſionis, * ſicut 33
ſcriptum eſt: [e]Ecce pono in Sion la-
pidem offenſionis, & petram ſcandali:
& omnis, qui credit in eum, non con-
fundetur.

10

[...]) Iudæi re[...]ecti & ſal-uati.

FRatres, voluntas quidem cordis 1
mei, & obſecratio ad Deum, fit pro A
illis in ſalutem. * Teſtimonium enim 2
perhibeo illis quòd æmulationem Dei
habent, ſed non ſecundum ſcientiam.

[...]) Reiecti ſunt:

* Ignorantes enim iuſtitiam Dei, & 3
ſuam quærentes ſtatuere, iuſtitiæ Dei
non ſunt ſubiecti. * Finis enim legis, 4
Chriſtus, ad iuſtitiam omni credenti.

[...]uangelio [...]promiſſo

* Moyſes enim ſcripſit, quoniam iu- 5
ſtitiam, quæ ex lege eſt, [f]qui fecerit
homo, viuet in ea. * Quæ autem ex 6
fide eſt iuſtitia, ſic dicit: [g]Ne dixeris B
in corde tuo: quis aſcendet in cælum?
id eſt, Chriſtum deducere: * Aut quis 7
deſcendet in abyſſum? hoc eſt, Chri-
ſtum a mortuis reuocare. * Sed quid 8
dicit Scriptura? [h]Prope eſt verbum in
ore tuo, & in corde tuo: hoc eſt ver-
bum fidei, quod prædicamus. * Quia 9
ſi confitearis in ore tuo Dominum
Ieſum, & in corde tuo credideris quòd
Deus illum ſuſcitauit a mortuis, ſal-
10 uus eris. * Corde enim creditur ad
iuſtitiam: ore autem confeſſio fit ad
11 ſalutem. * Dicit enim Scriptura: [i]Om-
nis, qui credit in illum, non confun-
12 detur. * Non enim eſt diſtinctio Iudæi,
C & Græci: nam idem Dominus om-
nium, diues in omnes, qui inuocant
13 illum. * [k]Omnis enim, quicumque in-
uocauerit nomen Domini, ſaluus erit.
14 * Quomodo ergo inuocabunt, in ac prædicato
quem non crediderunt? Aut quomodo
credent ei, quem non audierunt? Quo-
modo autem audient ſine prædicante?
15 * Quomodo vero prædicabunt niſi mit-
tantur? ſicut ſcriptum eſt: [l]Quàm ſpe-
cioſi pedes euangelizantium pacem,
16 euangelizantium bona! * Sed non om-
nes obediunt Euangelio. Iſaias enim
dicit: [m]Domine quis credidit auditui
17 noſtro? * Ergo fides ex auditu, audi-
18 tus autem per verbum Chriſti. * Sed
D dico: Numquid non audierunt? [n]Et
quidem in omnem terram exiuit ſonus
eorum, & in fines orbis terræ verba
19 eorum. * Sed dico: Numquid Iſrael
non cognouit? Primus Moyſes dicit:
[o]Ego ad æmulationem vos adducam
in non gentem: in gentem inſipien-
20 tem, in iram vos mittam. * Iſaias au-
tem audet, & dicit: [p]Inuentus ſum a
non qærentibus me: palam apparui ijs,
21 qui me non interrogabant. * Ad Iſrael contra-dicentes.
autem dicit: [q]Tota die expandi ma-
nus meas ad populum non credentem,
& contradicentem.

11

1 DIco ergo: Numquid Deus repulit β) Saluati:
A populum ſuum? Abſit. Nam & ego credentes nunc ſaluati,
Iſraelita ſum ex ſemine Abraham, de
2 tribu Beniamin: * Non repulit Deus
plebem ſuam, quam præſciuit. An ne-
ſcitis in Elia quid dicit Scriptura: quem-
admodum interpellat Deum aduer-
3 ſum Iſrael? * [r]Domine, Prophetas tuos
occiderunt, altaria tua ſuffoderunt: &
ego relictus ſum ſolus, & quærunt ani-
4 mam meam. * Sed quid dicit illi diui-
num reſponſum? [s]Reliqui mihi ſeptem
millia virorum, qui non curuauerunt
5 genua ante Baal. * Sic ergo & in hoc
tempore reliquiæ ſecundum electionem
6 gratiæ ſaluæ factæ ſunt. * Si autem

[a] Oſee 2. d. 24. 1. Pet. 2. b. 10. — [b] Oſee 1. d. 10. — [c] Iſa. 10. e. 22. — [d] Iſa. 1. c. 9. — [e] Iſa. 8. c. 14. & 28. d. 16. 1. Pet. 2. b. 7. — [f] Leuit. 18. a. 5. Ezec. 20. b. 11. — [g] Deu. 30. c. 12. — [h] Deut. 30. c. 14. — [i] Iſa. 28. d. 16. — [k] Ioel 2. g. 32. Act. 2. c. 21. — [l] Iſa. 52. b. 7. Nah. 1. d. 15. — [m] Iſa. 53. a. 1. Ioan. 12. f. 38. — [n] Pſ. 18. a. 5. — [o] Deu. 32. c. 21. — [p] Iſa. 65. a. 1. — [q] Iſa. 65. a. 2. — [r] 3. Reg. 19. b. 10. — [s] 3. Reg. 19. d. 18.

gratia, iam non ex operibus: alioquin B
gratia iam non eſt gratia. * Quid ergo? 7
quod quærebat Iſrael, hoc non eſt
conſecutus: electio autem conſecuta
eſt: ceteri vero excæcati ſunt: * ſicut 8
ſcriptum eſt: [a] Dedit illis Deus ſpiri-
tum compunctionis: oculos vt non vi-
deant, & aures vt non audiant, vſque
in hodiernum diem. * Et Dauid dicit: 9
[b] Fiat menſa eorum in laqueum, & in
captionem, & in ſcandalum, & in re-
tributionem illis. * Obſcurentur oculi 10
eorum ne videant: & dorſum eorum
ſemper incurua.

excæcati in ſalutem Gentium

* Dico ergo: Numquid ſic offende- 11
runt vt caderent? Abſit. Sed illorum
delicto, ſalus eſt Gentibus vt illos æmu-
lentur. * Quòd ſi delictum illorum 12
diuitiæ ſunt mundi, & diminutio eo-
rum diuitiæ Gentium: quanto magis
plenitudo eorum? * Vobis enim dico 13
Gentibus: Quamdiu quidem ego ſum
Gentium Apoſtolus, miniſterium meum
honorificabo, * ſi quomodo ad æmu- 14
landum prouocem carnem meam, &
ſaluos faciam aliquos ex illis. * Si 15
enim amiſſio eorum, reconciliatio eſt
mundi: quæ aſſumptio, niſi vita ex
mortuis? * Quòd ſi delibatio ſancta eſt, 16
& maſſa: & ſi radix ſancta, & rami.
* Quòd ſi aliqui ex ramis fracti ſunt, 17
tu autem cum oleaſter eſſes, inſertus C
es in illis, & ſocius radicis, & pingue-
dinis oliuæ factus es, * noli gloriari 18
aduerſus ramos. Quòd ſi gloriaris: non
tu radicem portas, ſed radix te. * Di- 19
ces ergo: Fracti ſunt rami vt ego in-
ſerar. * Bene: propter incredulitatem 20
fracti ſunt. Tu autem fide ſtas: noli
altum ſapere, ſed time. * Si enim Deus 21
naturalibus ramis non pepercit: ne
forte nec tibi parcat. * Vide ergo bo- 22
nitatem, & ſeueritatem Dei: in eos
quidem, qui ceciderunt, ſeueritatem:
in te autem bonitatem Dei, ſi perman-
ſeris in bonitate, alioquin & tu exci-
deris. * Sed & illi, ſi non permanſe- 23
rint in incredulitate, inſerentur: potens
eſt enim Deus iterum inſerere illos.
* Nam ſi tu ex naturali exciſus es ole- 24
aſtro, & contra naturam inſertus es
in bonam oliuam: quando magis ij,
qui ſecundum naturam, inſerentur ſuæ
oliuæ?

ſaluabuntu[r] per fidem

25 * Nolo enim vos ignorare fratres
D myſterium hoc: (vt non ſitis vobiſipſis
ſapientes) quia cæcitas ex parte con-
tigit in Iſrael, donec plenitudo Gen-
26 tium intraret, * & ſic omnis Iſrael
ſaluus fieret, ſicut ſcriptum eſt: [c] Ve-
niet ex Sion, qui eripiat, & auertat
27 impietatem a Iacob. * Et hoc illis a
me teſtamentum: cum abſtulero pec-
28 cata eorum. * Secundum Euangelium
quidem, inimici propter vos: ſecun-
dum electionem autem, chariſſimi pro-
29 pter patres. * Sine pœnitentia enim
30 ſunt dona, & vocatio Dei. * Sicut enim
aliquando & vos non credidiſtis Deo,
nunc autem miſericordiam conſecuti
eſtis propter incredulitatem illorum:
31 * ita & iſti nunc non crediderunt in
veſtram miſericordiam: vt & ipſi mi-
32 ſericordiam conſequantur. * Conclu-
ſit enim Deus omnia in incredulitate:
vt omnium miſereatur.

iudicia Dei incomprehenſibil[ia]

33 * O altitudo diuitiarum ſapientiæ,
& ſcientiæ Dei: quàm incomprehen-
ſibilia ſunt iudicia eius, & inueſtiga-
34 biles viæ eius! * [d] Quis enim cognouit
ſenſum Domini? Aut quis conſiliarius
35 eius fuit? * Aut quis prior dedit illi,
36 & retribuetur ei? * Quoniam ex ipſo,
& per ipſum, & in ipſo ſunt omnia:
ipſi gloria in ſæcula. Amen.

II. De fid[e] practica.

I. De morali in genere.

a) Officia erga Deum

12
1
A OBſecro itaque vos fratres per mi-
ſericordiam Dei, vt exhibeatis corpora
veſtra [e] hoſtiam viuentem, ſanctam, Deo
placentem, rationabile obſequium ve-
2 ſtrum. * Et nolite conformari huic ſæ-
culo, ſed reformamini in nouitate ſen-
ſus veſtri: [f] vt probetis quæ ſit voluntas
Dei bona, & beneplacens, & perfecta.
3 * Dico enim per gratiam quæ data eſt
mihi, omnibus qui ſunt inter vos: Non
plus ſapere quàm oportet ſapere, ſed
ſapere ad ſobrietatem: [g] & vnicuique
4 ſicut Deus diuiſit menſuram fidei. * Si-
B cut enim in vno corpore multa mem-
bra habemus, omnia autem membra
5 non eundem actum habent: * ita multi
vnum corpus ſumus in Chriſto, ſinguli
6 autem alter alterius membra. * Ha-
bentes autem donationes ſecundum

[a] Iſa. 6. c. 9. Matt. 13. b. 14. Ioan. 12. f. 40. Act. 28. f. 26. — [b] Pſ. 68. c. 23. — [c] Iſai. 59. d. 20. — [d] Sap, 9. c. 13. Iſai. 40. c. 13. 1. Cor. 2. d. 16. — [e] Phil. 4. d. 18. — [f] Eph. 5. d. 17. 1. Theſ. 4. a. 3. — [g] 1. Cor. 12. b. 11. Epheſ. 4. b. 7.

gratiam, quæ data eſt nobis, differen-
tes: ſiue prophetiam ſecundum ratio-
nem fidei, * ſiue miniſterium in mini- 7
ſtrando, ſiue qui docet in doctrina,
* qui exhortatur in exhortando, qui 8
tribuit in ſimplicitate, qui præeſt in
ſolicitudine, qui miſeretur in hilaritate.

b) Officia erga proximum.

* Dilectio ſine ſimulatione. [a]Odien- 9
tes malum, adhærentes bono: * [b]Cha- 10
ritate fraternitatis inuicem diligentes:

α) In vita priuata.

Honore inuicem præuenientes: * Soli- 11
citudine non pigri: Spiritu feruentes: C
Domino ſeruientes: * Spe gaudentes: 12
In tribulatione patientes: Orationi in-
ſtantes: * Neceſſitatibus ſanctorum com- 13
municantes: [c]Hoſpitalitatem ſectantes.
* Benedicite perſequentibus vos: bene- 14
dicite, & nolite maledicere. * Gaudere 15
cum gaudentibus, flere cum flentibus:
* Idipſum inuicem ſentientes: Non alta 16
ſapientes, ſed humilibus conſentien- D
tes. Nolite eſſe prudentes apud voſ-
metipſos: * Nulli malum pro malo 17
reddentes: [d]prouidentes bona non tan-
tum coram Deo, ſed etiam coram om-
nibus hominibus. * [e]Si fieri poteſt, 18
quod ex vobis eſt, cum omnibus ho-
minibus pacem habentes: * [f]Non voſ- 19
metipſos defendentes chariſſimi, ſed
date locum iræ. ſcriptum eſt enim:
[g]Mihi vindicta: ego retribuam, dicit
Dominus. * [h]Sed ſi eſurierit inimicus 20
tuus, ciba illum: ſi ſitit, potum da illi:
hoc enim faciens, carbones ignis con-
geres ſuper caput eius. * Noli vinci a 21
malo, ſed vince in bono malum.

β) In vita publica: erga principes,

13
1 A
OMnis [i]anima poteſtatibus ſubli-
mioribus ſubdita ſit: Non eſt enim
poteſtas niſi a Deo: quæ autem ſunt,
a Deo ordinatæ ſunt. * Itaque qui re- 2
ſiſtit poteſtati, Dei ordinationi reſiſtit.
Qui autem reſiſtunt, ipſi ſibi damna-
tionem acquirunt: * nam principes 3
non ſunt timori boni operis, ſed mali.
Vis autem non timere poteſtatem? Bo-
num fac: & habebis laudem ex illa:
* Dei enim miniſter eſt tibi in bonum. 4
Si autem malum feceris, time: non B
enim ſine cauſa gladium portat. Dei
enim miniſter eſt: vindex in iram ei,
5 qui malum agit. * Ideo neceſſitate ſub-
diti eſtote non ſolum propter iram,
6 ſed etiam propter conſcientiam. * Ideo
enim & tributa præſtatis: miniſtri enim
Dei ſunt, in hoc ipſum ſeruientes.
7 * [k]Reddite ergo omnibus debita: cui
tributum, tributum: cui vectigal, vecti-
gal: cui timorem, timorem: cui hono-
rem, honorem.
8 * Nemini quidquam debeatis: niſi erga omnes.
C vt inuicem diligatis: qui enim diligit
9 proximum, legem impleuit. * Nam:
[l]Non adulterabis: Non occides: Non
furaberis: Non falſum teſtimonium di-
ces: Non concupiſces: & ſi quod eſt
aliud mandatum, in hoc verbo inſtau-
ratur: [m]Diliges proximum tuum ſicut
10 teipſum. * Dilectio proximi malum non
operatur. Plenitudo ergo legis eſt di-
lectio.

c) Officia erga noſmetipſos.

11 * Et hoc ſcientes tempus: quia hora
D eſt iam nos de ſomno ſurgere. Nunc
enim propior eſt noſtra ſalus, quàm
12 cum credidimus. * Nox præceſſit, dies
autem appropinquauit. Abijciamus ergo
opera tenebrarum, & induamur arma
13 lucis. * Sicut in die honeſte ambule-
mus: [n]non in comeſſationibus, & ebrie-
tatibus, non in cubilibus, & impudi-
citijs, non in contentione, & æmu-
14 latione: * [o]ſed induimini Dominum
Ieſum Chriſtum, & carnis curam ne
feceritis in deſiderijs.

2. De morali in ſpecie.

a) Nemo iudicandus.

14
1 A
INfirmum autem in fide aſſumite,
non in diſceptationibus cogitationum.
2 * Alius enim credit ſe manducare om-
nia: qui autem infirmus eſt, olus man-
3 ducet. * Is, qui manducat, non man-
ducantem non ſpernat: & qui non
manducat, manducantem non iudicet:
4 Deus enim illum aſſumpſit. * [p]Tu quis
es, qui iudicas alienum ſeruum? Do-
mino ſuo ſtat, aut cadit: ſtabit autem:
potens eſt enim Deus ſtatuere illum.
5 * Nam alius iudicat diem inter diem:
alius autem iudicat omnem diem: vnuſ-
6 quiſque in ſuo ſenſu abundet. * Qui

[a] Amos 5. d. 15. — [b] Epheſ. 4. a. 3. 1. Pet. 2. c. 17. — [c] Hebr. 13. a. 2. 1. Pet. 4. b. 9. — [d] 2. Cor. 8. d. 21. — [e] Heb. 12. d. 14. — [f] Eccl. 28. a. 1. 2. 3. Matt. 5. f. 39. — [g] Deu. 32. e. 35. Hebr. 10. f. 30. — [h] Prou. 25. d. 21. — [i] Sap. 6. a. 4. 1. Pet. 2. c. 13. — [k] Mat. 22. b. 21. — [l] Exo. 20. c. 14. Deut. 5. c. 18. — [m] Leu. 19. d. 18. Matt. 22. d. 39. Mar. 12. c. 31. Gal. 5. c. 14. Iac. 2. b. 8. — [n] Luc. 21. g. 34. — [o] Gal. 5. c. 16. 1. Pet. 2. c. 11. — [p] Iac. 4. c. 13.

ſapit diem, Domino ſapit: Et qui man- B
ducat, Domino manducat: gratias enim
agit Deo. Et qui non manducat, Do-
mino non manducat, & gratias agit
Deo. * Nemo enim noſtrum ſibi viuit, 7
& nemo ſibi moritur. * Siue enim vi- 8
uimus, Domino viuimus: ſiue mo-
rimur, Domino morimur. Siue ergo
viuimus, ſiue morimur, Domini ſu-
mus. * In hoc enim Chriſtus mortuus 9
eſt, & reſurrexit: vt & mortuorum &
viuorum dominetur. * Tu autem quid 10
iudicas fratrem tuum? aut tu quare
ſpernis fratrem tuum? [a]Omnes enim
ſtabimus ante tribunal Chriſti. * ſcri- 11
ptum eſt enim: [b]Viuo ego, dicit Do-
minus, quoniam mihi flectetur omne
genu: & omnis lingua confitebitur Deo. C
* Itaque vnuſquiſque noſtrum pro ſe 12
rationem reddet Deo.

b) Puſillorum tractatio.

* Non ergo amplius inuicem iudi- 13
cemus: ſed hoc iudicate magis, ne
ponatis offendiculum fratri, vel ſcan-

α) Scandalum vitandum.

dalum. * Scio, & confido in Domino 14
Ieſu, quia nihil commune per ipſum,
niſi ei qui exiſtimat quid commune
eſſe, illi commune eſt. * Si enim pro- 15
pter cibum frater tuus contriſtatur:
iam non ſecundum charitatem ambu-
las. [c]Noli cibo tuo illum perdere, pro
quo Chriſtus mortuus eſt. * Non ergo 16
blaſphemetur bonum noſtrum. * Non 17
eſt enim regnum Dei eſca, & potus:
ſed iuſtitia, & pax, & gaudium in Spi-
ritu ſancto: * qui enim in hoc ſeruit 18
Chriſto, placet Deo, & probatus eſt
hominibus. * Itaque quæ pacis ſunt, 19
ſectemur: & quæ ædificationis ſunt, in D
inuicem cuſtodiamus. * Noli propter 20
eſcam deſtruere opus Dei. [d]omnia qui-
dem ſunt munda: ſed malum eſt ho-
mini, qui per offendiculum manducat.
* [e]Bonum eſt non manducare carnem, 21
& non bibere vinum, neque in quo
frater tuus offenditur, aut ſcandaliza-
tur, aut infirmatur. * Tu fidem habes? 22
penes temetipſum habe coram Deo:
Beatus, qui non iudicat ſemetipſum
in eo, quod probat. * Qui autem di- 23
ſcernit, ſi manducauerit, damnatus eſt:
quia non ex fide. Omne autem, quod
non eſt ex fide, peccatum eſt.

15
1 DEbemus autem nos firmiores im-
A becillitates infirmorum ſuſtinere, &
2 non nobis placere. * Vnuſquiſque ve-
ſtrum proximo ſuo placeat in bonum,
3 ad ædificationem. * Etenim Chriſtus
non ſibi placuit, ſed ſicut ſcriptum
eſt: [f]Improperia improperantium tibi
4 ceciderunt ſuper me. * Quæcumque
enim ſcripta ſunt, ad noſtram doctri-
nam ſcripta ſunt: vt per patientiam,
& conſolationem Scripturarum, ſpem
5 habeamus. * Deus autem patientiæ, &
ſolatij [g]det vobis idipſum ſapere in
alterutrum ſecundum Ieſum Chriſtum:
6 * vt vnanimes, vno ore honorificetis
B Deum, & patrem Domini noſtri Ieſu
7 Chriſti. * Propter quod ſuſcipite in-
uicem, ſicut & Chriſtus ſuſcepit vos in
8 honorem Dei. * Dico enim Chriſtum
Ieſum miniſtrum fuiſſe circumciſionis
propter veritatem Dei, ad confirman-
9 das promiſſiones patrum: * Gentes
C autem ſuper miſericordia honorare
Deum, ſicut ſcriptum eſt: [h]Propterea
confitebor tibi in Gentibus Domine,
10 & nomini tuo cantabo. * Et iterum
dicit: Lætamini Gentes cum plebe
11 eius. * Et iterum: [i]Laudate omnes
Gentes Dominum: & magnificate eum
12 omnes populi. * Et rurſus Iſaias ait:
[k]Erit radix Ieſſe, & qui exurget re-
gere Gentes, in eum Gentes ſpera-
13 bunt. * Deus autem ſpei repleat vos
omni gaudio, & pace in credendo:
vt abundetis in ſpe, & virtute Spiritus
ſancti.

β) Infirmitates ſuſtinendæ.

Epilogus.

14 * Certus ſum autem fratres mei &
ego ipſe de vobis, quoniam & ipſi pleni
eſtis dilectione, repleti omni ſcientia,
15 ita vt poſſitis alterutrum monere. * Au-
D dacius autem ſcripſi vobis fratres ex
parte, tamquam in memoriam vos re-
ducens: propter gratiam, quæ data eſt
16 mihi a Deo, * vt ſim miniſter Chriſti
Ieſu in Gentibus: ſanctificans Euan-
gelium Dei, vt fiat oblatio Gentium
accepta, & ſanctificata in Spiritu ſancto.
17 * Habeo igitur gloriam in Chriſto Ieſu
18 ad Deum. * Non enim audeo aliquid
loqui eorum, quæ per me non efficit
Chriſtus in obedientiam Gentium, verbo

α) Excuſatio & propoſitum:

ſcripſit vt doctor Gentium.

[a] 2. Cor. 5. b. 10. — [b] Iſai. 45. d. 24. Phil. 2. b. 10. — [c] 1. Cor. 8. d. 11. — [d] Tit. 1. d. 15. — [e] 1. Cor. 8. d. 13. — [f] Pſal. 68. b. 10. — [g] 1. Cor. 1. b. 10. — [h] Pſal. 17. d. 50. 2. Reg. 22. d. 50. — [i] Pſal. 116. 1. — [k] Iſai. 11. c. 10.

& factis: * in virtute ſignorum, & pro- 19
digiorum, in virtute Spiritus ſancti: ita
vt ab Ieruſalem per circuitum vſque
ad Illyricum repleuerim Euangelium
Chriſti. * Sic autem prædicaui Euan- 20
gelium hoc, non vbi nominatus eſt E
Chriſtus, ne ſuper alienum fundamen-
tum ædificarem: ſed ſicut ſcriptum eſt:
*[a] Quibus non eſt annunciatum de eo, 21
videbunt: & qui non audierunt, in-
telligent.

eſt profecturus in Hiſpaniam.

* Propter quod & impediebar plu- 22
rimum venire ad vos, & prohibitus
ſum vſque adhuc. * Nunc vero vlterius 23
locum non habens in his regionibus,
cupiditatem autem habens veniendi ad
vos ex multis iam præcedentibus an-
nis: * cum in Hiſpaniam proficiſci cœ- 24
pero, ſpero quòd præteriens videam F
vos, & a vobis deducar illuc, ſi vobis
primum ex parte fruitus fuero. * Nunc 25
igitur proficiſcar in Ieruſalem mini-
ſtrare ſanctis. * Probauerunt enim Ma- 26
cedonia, & Achaia collationem aliquam
facere in pauperes ſanctorum, qui ſunt
in Ieruſalem. * Placuit enim eis: & 27
debitores ſunt eorum. [b] Nam ſi ſpi-
ritualium eorum participes facti ſunt
Gentiles: debent & in carnalibus mi-
niſtrare illis. * Hoc igitur cum con- 28
ſummauero, & aſſignauero eis fructum
hunc: per vos proficiſcar in Hiſpa-
niam. * Scio autem quoniam veniens 29
ad vos, in abundantia benedictionis G
Euangelij Chriſti veniam. * Obſecro 30
ergo vos fratres per Dominum no-
ſtrum Ieſum Chriſtum, & per chari-
tatem ſancti Spiritus, vt adiuuetis me
in orationibus veſtris pro me ad Deum,
* vt liberer ab infidelibus, qui ſunt 31
in Iudæa, & obſequij mei oblatio ac-
cepta fiat in Ieruſalem ſanctis, * vt 32
veniam ad vos in gaudio per volunta-
tem Dei, & refrigerer vobiſcum. * Deus 33
autem pacis ſit cum omnibus vobis.
Amen.

16

Commendationes & ſalutationes:

COmmendo autem vobis Phœben 1 A
ſororem noſtram, quæ eſt in mini-
ſterio Eccleſiæ, quæ eſt in Cenchris:

commendatur Phœbe,

* vt eam ſuſcipiatis in Domino di- 2
gne ſanctis: & aſſiſtatis ei in quocum-
que negotio veſtri indiguerit: etenim
ipſa quoque aſtitit multis, & mihi
ipſi.

ſalutantur multi,

3 * Salutate [c] Priſcam, & Aquilam ad-
4 iutores meos in Chriſto Ieſu; (* qui
pro anima mea ſuas ceruices ſuppoſu-
erunt: quibus non ſolus ego gratias
ago, ſed & cunctæ eccleſiæ Gentium)
5 * & domeſticam Eccleſiam eorum. Sa-
lutate Epænetum dilectum mihi, qui
6 eſt primitiuus Aſiæ in Chriſto. * Sa-
lutate Mariam, quæ multum laborauit
7 in vobis. * Salutate Andronicum, &
Iuniam cognatos, & concaptiuos meos:
qui ſunt nobiles in Apoſtolis, qui &
8 ante me fuerunt in Chriſto. * Salu-
tate Ampliatum dilectiſſimum mihi in
9 Domino. * Salutate Vrbanum adiuto-
B rem noſtrum in Chriſto Ieſu, & Sta-
10 chyn dilectum meum. * Salutate Apel-
11 len probum in Chriſto. * Salutate eos,
qui ſunt ex Ariſtoboli domo. Salu-
tate Herodionem cognatum meum.
Salutate eos, qui ſunt ex Narciſſi domo,
12 qui ſunt in Domino. * Salutate Try-
phænam, & Tryphoſam: quæ labo-
rant in Domino. Salutate Perſidem
chariſſimam, quæ multum laborauit
13 in Domino. * Salutate Rufum electum
in Domino, & matrem eius, & meam.
14 * Salutate Aſyncritum, Phlegontem,
Hermam, Patrobam, Hermen: & qui
15 cum eis ſunt, fratres. * Salutate Phi-
C lologum, & Iuliam, Nereum, & ſoro-
rem eius, & Olympiadem, & omnes,
16 qui cum eis ſunt, ſanctos. * Salutate
inuicem in oſculo ſancto. Salutant vos
omnes Eccleſiæ Chriſti.

vitentur hæretici;

17 * Rogo autem vos fratres, vt ob-
ſeruetis eos, qui diſſenſiones, & offen-
dicula præter doctrinam, quam vos
didiciſtis, faciunt, & declinate ab illis.
18 * Huiuſcemodi enim Chriſto Domino
noſtro non ſeruiunt, ſed ſuo ventri:
& per dulces ſermones, & benedictio-
19 nes ſeducunt corda innocentium. * Ve-
ſtra enim obedientia in omnem locum
diuulgata eſt. Gaudeo igitur in vobis.
Sed volo vos ſapientes eſſe in bono,
20 & ſimplices in malo. * Deus autem
pacis conterat Satanam ſub pedibus
veſtris velociter. Gratia Domini noſtri
Ieſu Chriſti vobiſcum.

ſalutationes aliorum,

21 * [d] Salutat vos Timotheus adiu-
D tor meus, & Lucius, & Iaſon, &
22 Soſipater cognati mei. * Saluto vos
ego Tertius, qui ſcripſi epiſtolam, in
23 Domino. * Salutat vos Caius ho-

[a] Iſa. 52. d. 15. — [b] 1. Cor. 9. b. 11. — [c] Act. 18. a. 2. g. 26. — [d] Act. 16. a. 1.

ſpes meus, & vniuerſa Ecclesia. Salu-
tat vos Eraſtus arcarius ciuitatis, &
Quartus, frater. * Gratia Domini no- 24
ſtri Ieſu Chriſti cum omnibus vobis.
Amen.

doxologia magna.

* Ei autem, qui potens eſt vos 25
confirmare iuxta Euangelium meum,
& prædicationem Ieſu Chriſti, ſecun-
dum reuelationem myſterij tempori-
26 bus æternis taciti, (* quod nunc pate-
factum eſt per Scripturas Prophetarum
ſecundum præceptum æterni Dei, ad
obeditionem fidei) in cunctis Genti-
27 bus cogniti, * ſoli ſapienti Deo, per
Ieſum Chriſtum, cui honor, & gloria
in ſæcula ſæculorum. Amen.

EPISTOLA
BEATI PAVLI APOSTOLI
AD CORINTHIOS PRIMA.

Exordium.

Salutatio apoſtolica,

PAVLVS vocatus Apoſto- 1 I
lus Ieſu Chriſti per vo- A
luntatem Dei, & Soſthe-
nes frater, * Eccleſiæ Dei, 2
quæ eſt Corinthi, ſancti-
ficatis in Chriſto Ieſu, vocatis ſanctis,
cum omnibus, qui inuocant nomen
Domini noſtri Ieſu Chriſti, in omni
loco ipſorum, & noſtro. * Gratia vo- 3
bis, & pax a Deo Patre noſtro, & Do-
mino Ieſu Chriſto.

gratiarum actio.

* Gratias ago Deo meo ſemper pro 4
vobis in gratia Dei, quæ data eſt vo-
bis in Chriſto Ieſu: * quòd in omni- 5
bus diuites facti eſtis in illo, in omni
verbo, & in omni ſcientia: * ſicut 6
teſtimonium Chriſti confirmatum eſt
in vobis: * ita vt nihil vobis deſit in 7
vlla gratia, expectantibus reuelatio-
nem Domini noſtri Ieſu Chriſti, * qui 8
& confirmabit vos vſque in finem ſine B
crimine, in die aduentus Domini no-
ſtri Ieſu Chriſti. * [a]Fidelis Deus: per 9
quem vocati eſtis in ſocietatem filij
eius Ieſu Chriſti Domini noſtri.

II. Correctiones morum.

1. Reprehenſio diſſenſionis.

a) Vnum baptiſma.

* Obſecro autem vos fratres per no- 10
men Domini noſtri Ieſu Chriſti: vt
idipſum dicatis omnes, & non ſint in
vobis ſchiſmata: ſitis autem perfecti
in eodem ſenſu, & in eadem ſententia.
* Significatum eſt enim mihi de vo- 11
bis fratres mei ab ijs, qui ſunt Chloes,
quia contentiones ſunt inter vos. * Hoc 12
autem dico, quòd vnuſquiſque veſtrum
dicit: Ego quidem ſum Pauli: ego au-
tem [b]Apollo: ego vero Cephæ: ego
autem Chriſti. * Diuiſus eſt Chriſtus? 13
Numquid Paulus crucifixus eſt pro
vobis? aut in nomine Pauli baptizati
14 eſtis? * Gratias ago Deo, quòd nemi-
C nem veſtrum baptizaui, [c]niſi Criſpum,
15 & Caium: * nequis dicat quòd in no-
16 mine meo baptizati eſtis. * Baptizaui
autem & Stephanæ domum: ceterum
neſcio ſi quem alium baptizauerim.

b) Vna doctrina.

α) In genere: humana ſapientia reiecta,

17 * Non enim miſit me Chriſtus ba-
ptizare, ſed euangelizare: [d]non in ſa-
pientia verbi, vt non euacuetur crux
18 Chriſti. * Verbum enim crucis per-
euntibus quidem ſtultitia eſt: ijs au-
tem, qui ſalui fiunt, id eſt nobis, [e]Dei
19 virtus eſt. * Scriptum eſt enim: [f]Per-
dam ſapientiam ſapientium, & pruden-
20 tiam prudentium reprobabo. * [g]Vbi
ſapiens? vbi ſcriba? vbi conquiſitor
huius ſæculi? Nonne ſtultam fecit Deus
21 ſapientiam huius mundi? * Nam quia
in Dei ſapientia non cognouit mundus
per ſapientiam Deum: placuit Deo per
ſtultitiam prædicationis ſaluos facere
22 credentes. * Quoniam & Iudæi ſigna
petunt, & Græci ſapientiam quærunt:
23 * nos autem prædicamus Chriſtum cru-
cifixum: Iudæis quidem ſcandalum,
24 Gentibus autem ſtultitiam, * ipſis au-
D tem vocatis Iudæis, atque Græcis Chri-
ſtum Dei virtutem, & Dei ſapientiam:
25 * quia quod ſtultum eſt Dei, ſapien-
tius eſt hominibus: & quod infirmum
eſt Dei, fortius eſt hominibus.

humana ſtultitia electa eſt.

26 * Videte enim vocationem veſtram
fratres, quia non multi ſapientes ſe-
cundum carnem, non multi potentes,
27 non multi nobiles: * ſed quæ ſtulta
ſunt mundi elegit Deus, vt confun-
dat ſapientes: & infirma mundi elegit

---

[a] 1. Theſſ. 5. d. 24. — [b] Act. 18. f. 24. — [c] Act. 18. b. 8. — [d] 2. Pet. 1. c. 16. Inf. 2. a. 1. 4. — [e] Rom. 1. b. 16. — [f] Iſa. 29. d. 14. — [g] Iſa. 33. c. 18.

Deus, vt confundat fortia: * & igno- 28
bilia mundi, & contemptibilia elegit
Deus, & ea, quæ non ſunt, vt ea quæ
ſunt deſtrueret: * vt non glorietur om- 29
nis caro in conſpectu eius. * Ex ipſo 30
autem vos eſtis in Chriſto Ieſu, qui
factus eſt nobis ſapientia a Deo, &
[a]iuſtitia, & ſanctificatio, & redemptio:
* vt quemadmodum ſcriptum eſt: [b]Qui 31
gloriatur, in Domino glorietur.

β) In ſpecie: Paulus prædicat in virtute,

ET ego, cum veniſſem ad vos, fra- **2** 1 A
tres, veni [c]non in ſublimitate ſermo-
nis, aut ſapientiæ, annuncians vobis
teſtimonium Chriſti. * Non enim iu- 2
dicaui me ſcire aliquid inter vos, niſi
Ieſum Chriſtum, & hunc crucifixum.
*[d]Et ego in infirmitate, & timore, & tre- 3
more multo fui apud vos: * & ſermo 4
meus, & prædicatio mea [e]non in per-
ſuaſibilibus humanæ ſapientiæ verbis,
ſed in oſtenſione ſpiritus, & virtutis:
* vt fides veſtra non ſit in ſapientia 5
hominum, ſed in virtute Dei. B

ſapiens ſpiritualibus,

* Sapientiam autem loquimur inter 6
perfectos: ſapientiam vero non huius
ſæculi, neque principum huius ſæculi,
qui deſtruuntur: * ſed loquimur Dei 7
ſapientiam in myſterio, quæ abſcondita
eſt, quam prædeſtinauit Deus ante ſæ-
cula in gloriam noſtram, * quam nemo 8
principum huius ſæculi cognouit: ſi
enim cognouiſſent, numquam Domi-
num gloriæ crucifixiſſent. * Sed ſicut 9
ſcriptum eſt: [f]Quod oculus non vidit, C
nec auris audiuit, nec in cor hominis
aſcendit, quæ præparauit Deus ijs, qui
diligunt illum: * nobis autem reue- 10
lauit Deus per ſpiritum ſuum: Spiri-
tus enim omnia ſcrutatur, etiam pro-
funda Dei. * Quis enim hominum ſcit 11
quæ ſunt hominis, niſi ſpiritus homi-
nis, qui in ipſo eſt? ita & quæ Dei
ſunt, nemo cognouit, niſi Spiritus Dei.
* Nos autem non ſpiritum huius mundi 12
accepimus, ſed Spiritum, qui ex Deo
eſt, vt ſciamus quæ a Deo donata ſunt
nobis: * [g]quæ & loquimur non in do- 13
ctis humanæ ſapientiæ verbis, ſed in D
doctrina Spiritus, ſpiritualibus ſpiri-
tualia comparantes. * Animalis autem 14
homo non percipit ea, quæ ſunt Spi-
ritus Dei: ſtultitia enim eſt illi, & non
poteſt intelligere: quia ſpiritualiter exa-
15 minatur. * Spiritualis autem iudicat
omnia: & ipſe a nemine iudicatur.
16 * [h]Quis enim cognouit ſenſum Do-
mini, qui inſtruat eum? Nos autem
ſenſum Chriſti habemus.

ſimplex carnalibus

3 1 A ET ego, fratres, non potui vobis lo-
qui quaſi ſpiritualibus, ſed quaſi carna-
libus. Tamquam paruulis in Chriſto,
2 * lac vobis potum dedi, non eſcam:
nondum enim poteratis: ſed nec nunc
quidem poteſtis: adhuc enim carna-
3 les eſtis. * Cum enim ſit inter vos
zelus, & contentio: nonne carnales
eſtis, & ſecundum hominem ambula-
4 tis? * Cum enim quis dicat: Ego qui-
dem ſum Pauli. Alius autem: Ego
Apollo: nonne homines eſtis?

c) Vnus dominus: α) Dei miniſtri:

Quid igitur eſt Apollo? quid vero
5 Paulus? * Miniſtri eius, cui credidi-
ſtis, & vnicuique ſicut Dominus dedit.
6 * Ego plantaui, Apollo rigauit: ſed
7 Deus incrementum dedit. * Itaque ne-
B que qui plantat eſt aliquid, neque qui
rigat: ſed, qui incrementum dat, Deus.
8 * Qui autem plantat, & qui rigat, vnum
ſunt. [i]Vnuſquiſque autem propriam
mercedem accipiet ſecundum ſuum la-
9 borem. * Dei enim ſumus adiutores:
Dei agricultura eſtis, Dei ædificatio
eſtis.

fundantes & ſuperædificantes,

10 * Secundum gratiam Dei, quæ data
eſt mihi, vt ſapiens architectus funda-
mentum poſui: alius autem ſuperædi-
ficat. Vnuſquiſque autem videat quo-
11 modo ſuperædificet. * Fundamentum
C enim aliud nemo poteſt ponere præter
id, quod poſitum eſt, quod eſt Chri-
12 ſtus Ieſus. * Si quis autem ſuperædi-
ficat ſuper fundamentum hoc, aurum,
argentum, lapides pretioſos, ligna, fœ-
13 num, ſtipulam, * vniuſcuiuſque opus
manifeſtum erit: Dies enim Domini
declarabit, quia in igne reuelabitur:
& vniuſcuiuſque opus quale ſit, ignis
14 probabit. * Si cuius opus manſerit
quod ſuperædificauit, mercedem acci-
15 piet. * Si cuius opus arſerit, detrimen-
tum patietur: ipſe autem ſaluus erit:
16 ſic tamen quaſi per ignem. * Neſcitis
quia templum Dei eſtis, & Spiritus
17 Dei habitat in vobis? * Si quis autem
D templum Dei violauerit, diſperdet il-

[a] Ier. 23. a. 5. — [b] Ier. 9. g. 23. 24. 2. Cor. 10. d. 17. — [c] Sup. 1. c. 17. — [d] Act. 18. a. 1. — [e] 2. Pet. 1. c. 16. — [f] Iſa. 64. b. 4. — [g] 2. Pet. 1. c. 16. — [h] Iſa. 40. c. 13. Sap. 9. c. 13. Rom. 11. d. 34. — [i] Pſal. 61. b. 13. Gal. 6. b. 5.

lum Deus. [a]Templum enim Dei ſan-
ctum eſt, quod eſtis vos.
In ijs nemo glorietur.
* Nemo ſe ſeducat: ſi quis videtur 18
inter vos ſapiens eſſe in hoc ſæculo, ſtul-
tus fiat vt ſit ſapiens. * Sapientia enim 19
huius mundi, ſtultitia eſt apud Deum.
Scriptum eſt enim: [b]Comprehendam
ſapientes in aſtutia eorum. * Et ite- 20
rum: [c]Dominus nouit cogitationes ſa-
pientium quoniam vanæ ſunt. * Nemo 21
itaque glorietur in hominibus. * Om- 22
nia enim veſtra ſunt, ſiue Paulus, ſiue
Apollo, ſiue Cephas, ſiue mundus, ſiue
vita, ſiue mors, ſiue præſentia, ſiue fu-
tura: omnia enim veſtra ſunt: * vos 23
autem Chriſti: Chriſtus autem Dei.

β) Diſpenſatores myſteriorum:
SIc nos exiſtimet homo [d]vt mini- 4 1 A
ſtros Chriſti: & diſpenſatores myſte-
riorum Dei. * Hic iam quæritur inter 2
non iudicandi
diſpenſatores vt fidelis quis inuenia-
tur. * Mihi autem pro minimo eſt vt 3
a vobis iudicer, aut ab humano die:
ſed neque meipſum iudico. * Nihil 4
enim mihi conſcius ſum: ſed non in
hoc iuſtificatus ſum: qui autem iudi-
cat me, Dominus eſt. * Itaque nolite 5
ante tempus iudicare, quoaduſque ve-
niat Dominus: qui & illuminabit ab-
ſcondita tenebrarum, & manifeſtabit
conſilia cordium: & tunc laus erit vni-
cuique a Deo.
neque contemnendi ſunt,
* Hæc autem, fratres, transfiguraui 6
in me & Apollo, propter vos: vt in B
nobis diſcatis, ne ſupra quàm ſcriptum
eſt, vnus aduerſus alterum infletur pro
alio. * Quis enim te diſcernit? Quid 7
autem habes quod non accepiſti? Si
autem accepiſti, quid gloriaris quaſi
non acceperis? * Iam ſaturati eſtis, 8
iam diuites facti eſtis: ſine nobis re-
gnatis: & vtinam regnetis, vt & nos
vobiſcum regnemus. * Puto enim quòd 9
Deus nos Apoſtolos nouiſſimos oſten-
dit, tamquam morti deſtinatos: quia
ſpectaculum facti ſumus mundo, & An-
gelis, & hominibus. * Nos ſtulti pro- 10
pter Chriſtum, vos autem prudentes
in Chriſto: nos infirmi, vos autem for-
tes: vos nobiles, nos autem ignobiles. C
* Vſque in hanc horam & eſurimus, 11
& ſitimus, & nudi ſumus, & colaphis
cædimur, & inſtabiles ſumus, * & [e]la- 12
boramus operantes manibus noſtris:
maledicimur, & benedicimus: perſecu-
13 tionem patimur, & ſuſtinemus: * blaſ-
phemamur, & obſecramus: tamquam
purgamenta huius mundi facti ſumus,
omnium peripſema vſque adhuc.
14 * Non vt confundam vos, hæc ſcribo,
quæ monitio ne negligatur.
ſed vt filios meos chariſſimos moneo.
15 * Nam ſi decem millia pædagogorum
D habeatis in Chriſto: ſed non multos
patres. Nam in Chriſto Ieſu per Euan-
16 gelium ego vos genui. * Rogo ergo
vos, imitatores mei eſtote, ſicut & ego
17 Chriſti. * Ideo miſi ad vos Timo-
theum, qui eſt filius meus chariſſimus,
& fidelis in Domino: qui vos com-
monefaciet vias meas, quæ ſunt in
Chriſto Ieſu, ſicut vbique in omni Ec-
18 cleſia doceo. * Tamquam non ventu-
rus ſim ad vos, ſic inflati ſunt qui-
19 dam. * Veniam autem ad vos cito, ſi
Dominus voluerit: & cognoſcam non
ſermonem eorum, qui inflati ſunt,
20 ſed virtutem. * Non enim in ſer-
mone eſt regnum Dei, ſed in virtute.
21 * Quid vultis? in virga veniam ad vos,
an in charitate, & ſpiritu manſuetu-
dinis?

2. Reprehenſio reliquorum.

α) Tolerantiæ:
5 1 A OMnino auditur inter vos forni-
catio, & talis fornicatio, qualis nec
vir inceſtus excommunicatur,
inter Gentes, ita vt [f]vxorem patris ſui
2 aliquis habeat. * Et vos inflati eſtis:
& non magis luctum habuiſtis vt tol-
latur de medio veſtrum qui hoc opus
3 fecit. * [g]Ego quidem abſens corpore,
præſens autem ſpiritu, iam iudicaui
vt præſens, eum, qui ſic operatus eſt,
4 * in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti,
B congregatis vobis & meo ſpiritu, cum
5 virtute Domini noſtri Ieſu, * tradere
huiuſmodi ſatanæ in interitum carnis,
vt ſpiritus ſaluus ſit in die Domini
6 noſtri Ieſu Chriſti. * Non eſt bona
gloriatio veſtra. [h]Neſcitis quia modi-
cum fermentum totam maſſam corrum-
7 pit? * Expurgate vetus fermentum, vt
C ſitis noua conſperſio, ſicut eſtis azymi.
Etenim Paſcha noſtrum immolatus eſt
8 Chriſtus. * Itaque epulemur: non in
fermento veteri, neque in fermento
malitiæ, & nequitiæ: ſed in azymis
ſinceritatis, & veritatis.

---

[a] Inf. 6. d. 19. 2. Cor. 6. d. 16. — [b] Iob 5. c. 13. — [c] Pſal. 93. b. 11. — [d] 2. Cor. 6. a. 4. — [e] Act. 20. f. 34. 1. Theſſ. 2. b. 9. 2. Theſſ. 3. b. 8. — [f] Leu. 18. a. 7. 8. & 20. b. 11. — [g] Col. 2. a 5. — [h] Gal. 5. b. 9.

fratres fornicarij vitentur. * Scripſi vobis in epiſtola: Ne com- 9
miſceamini fornicarijs. * non vtique 10
fornicarijs huius mundi, aut auaris,
aut rapacibus, aut idolis ſeruientibus:
alioquin debueratis de hoc mundo ex-
ijſſe. * Nunc autem ſcripſi vobis non 11
commiſceri: ſi is, qui frater nomina- D
tur, eſt fornicator, aut auarus, aut ido-
lis ſeruiens, aut maledicus, aut ebrio-
ſus, aut rapax: cum eiuſmodi nec
cibum ſumere. * Quid enim mihi de 12
ijs, qui foris ſunt, iudicare? Nonne
de ijs, qui intus ſunt, vos iudicatis?
* nam eos, qui foris ſunt, Deus iudi- 13
cabit. Auferte malum ex vobiſipſis.

β) Iudiciorum: AVdet aliquis veſtrum habens ne- 6 1
gotium aduerſus alterum, iudicari apud A
apud infideles ne contendant, iniquos, & non apud ſanctos? * An 2
neſcitis quoniam ſancti de hoc mundo
iudicabunt? Et ſi in vobis iudicabitur
mundus, indigni eſtis qui de minimis
iudicetis? * Neſcitis quoniam angelos 3
iudicabimus? quanto magis ſæcularia?
* Sæcularia igitur iudicia ſi habueritis: 4
contemptibiles, qui ſunt in Eccleſia,
illos conſtituite ad iudicandum. * Ad 5
verecundiam veſtram dico. Sic non eſt
inter vos ſapiens quiſquam, qui poſſit
iudicare inter fratrem ſuum? * Sed 6
frater cum fratre iudicio contendit: & B
hoc apud infideles?
iniuſtitiam fugiant. * [a] Iam quidem omnino delictum eſt 7
in vobis, quòd iudicia habetis inter
vos. Quare non magis iniuriam acci-
pitis? quare non magis fraudem pati-
mini? * Sed vos iniuriam facitis, & 8
fraudatis: & hoc fratribus. * An ne- 9
ſcitis quia iniqui regnum Dei non poſ-
ſidebunt? Nolite errare: Neque forni-
carij, neque idolis ſeruientes, neque
adulteri, * neque molles, neque ma- 10
ſculorum concubitores, neque fures,
neque auari, neque ebrioſi, neque
maledici, neque rapaces regnum Dei
poſſidebunt. * Et hæc quidam fuiſtis: 11
ſed abluti eſtis, ſed ſanctificati eſtis, C
ſed iuſtificati eſtis in nomine Domini
noſtri Ieſu Chriſti, & in Spiritu Dei
noſtri.

γ) Fornicationis: * Omnia mihi licent, ſed non om- 12
nia expediunt: Omnia mihi licent,
ſed ego ſub nullius redigar poteſtate.
13 * Eſca ventri, & venter eſcis: Deus ne peccent in corpus.
autem & hunc, & has deſtruet: cor-
pus autem non fornicationi, ſed Do-
14 mino: & Dominus corpori. * Deus
vero & Dominum ſuſcitauit: & nos
15 ſuſcitabit per virtutem ſuam. * Neſci-
tis quoniam corpora veſtra membra
ſunt Chriſti? Tollens ergo membra
Chriſti, faciam membra meretricis?
16 Abſit. * An neſcitis quoniam qui ad-
D hæret meretrici, vnum corpus effici-
tur? [b] Erunt enim (inquit) duo in carne
17 vna. * Qui autem adhæret Domino,
18 vnus ſpiritus eſt. * Fugite fornicatio-
nem. Omne peccatum, quodcumque
fecerit homo, extra corpus eſt: qui
autem fornicatur, in corpus ſuum pec-
19 cat. * An neſcitis quoniam [c] membra
veſtra, templum ſunt Spiritus ſancti,
qui in vobis eſt, quem habetis a Deo,
20 & non eſtis veſtri? * [d] Empti enim
eſtis pretio magno. Glorificate, & por-
tate Deum in corpore veſtro.

II. Enodationes quæſtionum.

7 1 A DE quibus autem ſcripſiſtis mihi: *1. De ſtatibus diuerſis.*
Bonum eſt homini mulierem non tan-
2 gere: * propter fornicationem autem
vnuſquiſque ſuam vxorem habeat, & α) De matrimonio:
3 vnaquæque ſuum virum habeat. * [e] Vxori
vir debitum reddat: ſimiliter autem & vſu eius
4 vxor viro. * Mulier ſui corporis pote-
ſtatem non habet, ſed vir. Similiter
autem & vir ſui corporis poteſtatem
5 non habet, ſed mulier. * Nolite frau-
dare inuicem, niſi forte ex conſenſu
ad tempus, vt vacetis orationi: & ite-
rum reuertimini in idipſum, ne tentet
vos Satanas propter incontinentiam
6 veſtram. * Hoc autem dico ſecundum
indulgentiam, non ſecundum impe-
7 rium. * Volo enim omnes vos eſſe
B ſicut meipſum: ſed vnuſquiſque pro-
prium donum habet ex Deo: alius
8 quidem ſic, alius vero ſic. * Dico au-
tem non nuptis, & viduis: bonum eſt
illis ſi ſic permaneant, ſicut & ego.
9 * Quòd ſi non ſe continent, nubant.
Melius eſt enim nubere, quàm vri.
10 * Ijs autem, qui matrimonio iuncti atque diſſolutione.
ſunt, præcipio non ego, ſed Dominus,
11 [f] vxorem a viro non diſcedere: * quòd

[a] Matt. 5. f. 39. Luc. 6. d. 29. Rom. 12. d. 17. 1. Theſ. 4. b. 6. — [b] Gen. 2. d. 24. Matt. 19. a. 5. Mar. 10. a. 8. Epheſ. 5. g. 31. — [c] Sup. 3. d. 17. 2. Cor. 6. d. 16. — [d] Inf. 7. d. 23. 1. Pet. 1. d. 18. — [e] 1. Pet. 3. b. 7. — [f] Mat. 5. d. 32. & 19. b. 9. Mar. 10. b. 11. Luc. 16. e. 18.

si discesserit, manere innuptam, aut viro
suo reconciliari. Et vir vxorem non di-
mittat. * Nam ceteris ego dico, non 12
Dominus. Si quis frater vxorem habet
infidelem, & hæc consentit habitare
cum illo, non dimittat illam. * Et si 13
qua mulier fidelis habet virum infide-
lem, & hic consentit habitare cum illa,
non dimittat virum: * sanctificatus est 14
enim vir infidelis per mulierem fide- C
lem, & sanctificata est mulier infidelis
per virum fidelem: alioquin filij vestri
immundi essent, nunc autem sancti sunt.
* Quòd si infidelis discedit, discedat: 15
non enim seruituti subiectus est frater,
aut soror in huiusmodi: in pace au-
tem vocauit nos Deus. * Vnde enim 16
scis mulier, si virum saluum facies?
aut vnde scis vir, si mulierem saluam
facies?

β) De stabilitate condicionis.

* nisi vnicuique sicut diuisit Domi- 17
nus, vnumquemque sicut vocauit Deus,
ita ambulet, & sicut in omnibus Ec-
clesijs doceo. * Circumcisus aliquis vo- 18
catus est? non adducat præputium. In D
præputio aliquis vocatus est? non cir-
cumcidatur. * Circumcisio nihil est, 19
& præputium nihil est: sed obseruatio
mandatorum Dei. * [a] Vnusquisque in 20
qua vocatione vocatus est, in ea per-
maneat. * Seruus vocatus es? non sit 21
tibi curæ: sed & si potes fieri liber,
magis vtere. * Qui enim in Domino 22
vocatus est seruus, libertus est Domini:
similiter qui liber vocatus est, seruus
est Christi. * [b] Pretio empti estis, no- 23
lite fieri serui hominum. * Vnusquis- 24
que in quo vocatus est, fratres, in hoc E
permaneat apud Deum.

γ) De virginitate & viduitate:

* De virginibus autem præceptum 25
Domini non habeo: consilium autem
do, tamquam misericordiam consecu-
tus a Domino, vt sim fidelis. * Exi- 26

virginitas prædicatur,

stimo ergo hoc bonum esse propter
instantem necessitatem, quoniam bo-
num est homini sic esse. * Alligatus 27
es vxori? noli quærere solutionem.
Solutus es ab vxore? noli quærere
vxorem. * Si autem acceperis vxorem: 28
non peccasti. Et si nupserit virgo, non
peccauit. tribulationem tamen carnis
habebunt huiusmodi. Ego autem vo-
bis parco. * Hoc itaque dico, fratres: 29
Tempus breue est: reliquum est, vt
& qui habent vxores, tamquam non
30 habentes sint: * & qui flent, tamquam
non flentes: & qui gaudent, tamquam
non gaudentes: & qui emunt, tam-
31 quam non possidentes: * & qui vtun-
F tur hoc mundo, tamquam non vtan-
tur: præterit enim figura huius mundi.
32 * Volo autem vos sine solicitudine esse.
Qui sine vxore est, solicitus est quæ
Domini sunt, quomodo placeat Deo.
33 * Qui autem cum vxore est, solicitus
est quæ sunt mundi, quomodo placeat
34 vxori, & diuisus est. * Et mulier in-
nupta, & virgo cogitat quæ Domini
sunt, vt sit sancta corpore, & spiritu.
Quæ autem nupta est, cogitat quæ sunt
35 mundi, quomodo placeat viro. * Porro
hoc ad vtilitatem vestram dico: non
vt laqueum vobis inijciam, sed ad id,
quod honestum est, & quod faculta-
tem præbeat sine impedimento Domi-
36 num obsecrandi. * Si quis autem tur-
G pem se videri existimat super virgine
sua, quòd sit superadulta, & ita oportet
fieri: quod vult faciat: non peccat, si
37 nubat. * Nam qui statuit in corde suo
firmus, non habens necessitatem, pote-
statem autem habens suæ voluntatis,
& hoc iudicauit in corde suo, seruare
38 virginem suam, bene facit. * Igitur &
qui matrimonio iungit virginem suam,
bene facit: & qui non iungit, melius
facit.

viduitas commendatur.

39 * [c] Mulier alligata est legi quanto
tempore vir eius viuit. quòd si dormi-
erit vir eius, liberata est: cui vult nu-
40 bat: tantùm in Domino. * Beatior au-
tem erit si sic permanserit secundum
meum consilium: puto autem quòd
& ego Spiritum Dei habeam.

2. De idolothytis.

a) Theoretica tractatio.

8
1
A DE ijs autem, quæ idolis sacrifican-
tur, scimus quia omnes scientiam ha-
bemus. Scientia inflat, charitas vero
2 ædificat. * Si quis autem se existimat

α) Comedi quidem possunt.

scire aliquid, nondum cognouit quem-
3 admodum oporteat eum scire. * Si
quis autem diligit Deum, hic cognitus
4 est ab eo. * De escis autem, quæ ido-
B lis immolantur, scimus quia nihil est
idolum in mundo, & quòd nullus est
5 Deus, nisi vnus. * Nam etsi sunt qui

[a] Eph. 4. a. 1. — [b] Sup. 6. d. 20. 1. Pet. 1. d. 18. — [c] Rom. 7. a. 2.

dicantur dij siue in cælo, siue in terra
(siquidem sunt dij multi, & domini
multi:) * nobis tamen vnus est Deus, 6
Pater, ex quo omnia, & nos in illum:
& vnus Dominus Iesus Christus, per
quem omnia, & nos per ipsum.

β) Scandala vero sunt vitanda:

*Sed non in omnibus est scientia. 7
Quidam autem cum conscientia vsque C
nunc idoli, quasi idolothytum man-

infirmos ne scandalizent

ducant: & conscientia ipsorum cum
sit infirma, polluitur. * Esca autem nos 8
non commendat Deo. Neque enim si
manducauerimus, abundabimus: ne-
que si non manducauerimus, deficie-
mus. * Videte autem ne forte hæc 9
licentia vestra offendiculum fiat infir-
mis. * Si enim quis viderit eum, qui 10
habet scientiam, in idolio recumben-
tem: nonne conscientia eius, cum sit D
infirma, ædificabitur ad manducandum
idolothyta? * [a]Et peribit infirmus in 11
tua scientia frater, propter quem Chri-
stus mortuus est? * Sic autem pec- 12
cantes in fratres, & percutientes con-
scientiam eorum infirmam, in Chri-
stum peccatis. * [b]Quapropter si esca 13
scandilizat fratrem meum: non man-
ducabo carnem in æternum, ne fratrem
meum scandalizem.

ad exemplum Pauli,

NOn sum liber? Non sum Aposto- 9 1 A
lus? Nonne Christum Iesum Domi-
num nostrum vidi? Nonne opus meum
vos estis in Domino? * Et si alijs 2
non sum Apostolus, sed tamen vobis
sum: nam signaculum Apostolatus mei
vos estis in Domino. * mea defensio 3
apud eos, qui me interrogant, hæc est.
* Numquid non habemus potestatem 4
manducandi, & bibendi? * Numquid 5
non habemus potestatem mulierem so-
rorem circumducendi sicut & ceteri
Apostoli, & fratres Domini, & Cephas?
* Aut ego solus, & Barnabas, non 6
habemus potestatem hoc operandi?
* Quis militat suis stipendijs vmquam? 7
Quis plantat vineam, & de fructu eius
non edit? Quis pascit gregem, & de
lacte gregis non manducat? * Numquid 8
secundum hominem hæc dico? An
& lex hæc non dicit? * Scriptum est 9
enim in lege Moysi: [c]Non alligabis B
os boui trituranti. Numquid de bobus
cura est Deo? * An propter nos vti- 10
que hoc dicit? Nam propter nos scripta
sunt. quoniam debet in spe qui arat,
arare: & qui triturat, in spe fructus
11 percipiendi. * [d]Si nos vobis spiritualia

Apostoli Corinthiorum

seminauimus, magnum est si nos car-
12 nalia vestra metamus? * Si alij pote-
statis vestrae participes sunt, quare
non potius nos? Sed non vsi sumus
hac potestate: sed omnia sustinemus,
ne quod offendiculum demus Euan-
13 gelio Christi. * [e]Nescitis quoniam qui
in sacrario operantur, quæ de sacrario
sunt, edunt: & qui altari deseruiunt,
14 cum altari participant? * Ita & Domi-
nus ordinauit ijs, qui Euangelium an-
15 nunciant, de Euangelio viuere. * Ego
C autem nullo horum vsus sum. Non
autem scripsi hæc vt ita fiant in me:
bonum est enim mihi magis mori,
quàm vt gloriam meam quis euacuet.
16 * Nam si euangelizauero, non est mihi
gloria: necessitas enim mihi incumbit:
væ enim mihi est, si non euangeliza-
17 uero. * Si enim volens hoc ago, mer-
cedem habeo: si autem inuitus, dispen-
18 satio mihi credita est. * Quæ est ergo
merces mea? Vt Euangelium prædi-
cans, sine sumptu ponam Euangelium,
vt non abutar potestate mea in Euan-
19 gelio. * Nam cum liber essem ex om-

& serui omnium

nibus, omnium me seruum feci, vt
20 plures lucrifacerem. * Et factus sum
Iudæis tamquam Iudæus, vt Iudæos
21 lucrarer. * ijs qui sub lege sunt, quasi
sub lege essem (cum ipse non essem
sub lege) vt eos, qui sub lege erant,
D lucrifacerem. ijs, qui sine lege erant,
tamquam sine lege essem (cum sine
lege Dei non essem: sed in lege essem
Christi) vt lucrifacerem eos, qui sine
22 lege erant. * Factus sum infirmis in-
firmus, vt infirmos lucrifacerem. Om-
nibus omnia factus sum, vt omnes
23 facerem saluos. * Omnia autem facio
propter Euangelium: vt particeps eius
efficiar.

ob coronam incorruptam,

24 * Nescitis quòd ij, qui in stadio cur-
rent, omnes quidem currunt, sed vnus
accipit brauium? Sic currite vt com-
25 prehendatis. * Omnis autem, qui in
agone contendit, ab omnibus se ab-
stinet, & illi quidem vt corruptibilem
coronam accipiant: nos autem incor-
26 ruptam. * Ego igitur sic curro, non
quasi in incertum: sic pugno, non quasi
27 aërem verberans: * sed castigo corpus

[a] Ro. 14. c. 15. — [b] Ro. 14. d. 21. — [c] Deut. 25. a. 4. 1. Tim. 5. c. 18. — [d] Ro. 15. f. 27. — [e] Deut. 18. a. 1.

meum, & in ſeruitutem redigo: ne
forte cum alijs prædicauerim, ipſe re-
probus efficiar.

abſtinendo accipiendam.

NOlo enim vos ignorare fratres quo- 10 1 A
niam patres noſtri omnes [a]ſub nube
fuerunt, & omnes [b]mare tranſierunt,
* & omnes in Moyſe baptizati ſunt 2
in nube, & in mari: * [c]& omnes 3
eandem eſcam ſpiritalem manducaue-
runt, * [d]& omnes eundem potum ſpi- 4
ritalem biberunt: (bibebant autem de
ſpiritali, conſequente eos, petra: petra
autem erat Chriſtus) * ſed non in plu- 5
ribus eorum beneplacitum eſt Deo:
[e]nam proſtrati ſunt in deſerto. * Hæc 6
autem in figura facta ſunt noſtri, vt B
non ſimus concupiſcentes malorum,
[f]ſicut & illi concupierunt. * neque 7
idololatræ efficiamini, ſicut quidam
ex ipſis: quemadmodum ſcriptum eſt:
[g]Sedit populus manducare, & bibere,
& ſurrexerunt ludere. * Neque forni- 8
cemur, [h]ſicut quidam ex ipſis forni-
cati ſunt, & ceciderunt vna die viginti
tria millia. * Neque tentemus Chri- 9
ſtum: [i]ſicut quidam eorum tentaue-
runt, & a ſerpentibus perierunt. * [k]Ne- 10
que murmuraueritis, ſicut quidam eo- C
rum murmurauerunt, & perierunt ab
exterminatore. * Hæc autem omnia in 11
figura contingebant illis: ſcripta ſunt
autem ad correptionem noſtram, in
quos fines ſæculorum deuenerunt. * Ita- 12
que qui ſe exiſtimat ſtare, videat ne
cadat. * Tentatio vos non apprehen- 13
dat niſi humana: fidelis autem Deus
eſt, qui non patietur vos tentari ſu-
pra id, quod poteſtis, ſed faciet etiam
cum tentatione prouentum vt poſſitis
ſuſtinere.

b) Practica inſtitutio.

α) Epulas ſacrificales fugiant.

* Propter quod chariſſimi mihi, fu- 14
gite ab idolorum cultura: * Vt pru- 15
dentibus loquor, vos ipſi iudicate quod
dico. * Calix benedictionis, cui bene- 16
dicimus, nonne communicatio ſan- D
guinis Chriſti eſt? & panis, quem
frangimus, nonne participatio corporis
Domini eſt? * Quoniam vnus panis, 17
vnum corpus multi ſumus, omnes,
qui de vno pane participamus. * Vi- 18
dete Iſrael ſecundum carnem: nonne
qui edunt hoſtias, participes ſunt al-
19 taris? * Quid ergo? dico quòd idolis
immolatum ſit aliquid? aut quòd ido-
20 lum, ſit aliquid? * Sed quæ immolant
E Gentes, dæmonijs immolant, & non
Deo. Nolo autem vos ſocios fieri dæ-
moniorum: non poteſtis calicem Do-
mini bibere, & calicem dæmoniorum:
21 * non poteſtis menſæ Domini parti-
cipes eſſe, & menſæ dæmoniorum.
22 * An æmulamur Dominum? Numquid
fortiores illo ſumus?

β) Idolothyta manducare poſſunt:

[l]Omnia mihi licent, ſed non omnia
23 expediunt. * Omnia mihi licent, ſed
24 non omnia ædificant. * Nemo quod
ſuum eſt quærat, ſed quod alterius.
25 * Omne, quod in macello vænit, man-
F ducate, nihil interrogantes propter con-
26 ſcientiam. * [m]Domini eſt terra, & ple-
27 nitudo eius. * Si quis vocat vos infi-
delium, & vultis ire: omne, quod vobis
apponitur, manducate, nihil interro-
28 gantes propter conſcientiam. * Si quis
autem dixerit: Hoc immolatum eſt
idolis: nolite manducare propter illum,
qui indicauit, & propter conſcientiam:
29 * conſcientiam autem dico non tuam,
G ſed alterius. Vt quid enim libertas mea
30 iudicatur ab aliena conſcientia? * Si
ego cum gratia participo, quid bla-
ſphemor pro eo quòd gratias ago?

ſine offenſione,

in gloriam Dei.

31 * [n]Siue ergo manducatis, ſiue bibi-
tis, ſiue aliud quid facitis: omnia in
32 gloriam Dei facite. * Sine offenſione
eſtote Iudæis, & Gentibus, & Eccleſiæ
33 Dei: * ſicut & ego per omnia omnibus
11 placeo, non quærens quod mihi vtile
1 eſt, ſed quod multis: vt ſalui fiant. IMi-
A tatores mei eſtote, ſicut & ego Chriſti.

3. De cultu religioſo.

a) Modus conuentuum: mulier oret velata,

2 * Laudo autem vos fratres quòd per
omnia mei memores eſtis: & ſicut
tradidi vobis, præcepta mea tenetis.
3 * Volo autem vos ſcire [o]quòd omnis
viri caput, Chriſtus eſt: caput autem
mulieris, vir: caput vero Chriſti, Deus.
4 * Omnis vir orans, aut prophetans
velato capite, deturpat caput ſuum.
5 * Omnis autem mulier orans, aut pro-
phetans non velato capite, deturpat
caput ſuum: vnum enim eſt ac ſi de-
6 caluetur. * Nam ſi non velatur mu-

[a] Exo. 13. d. 21. Num. 9. d. 21. — [b] Exo. 14. e. 22. — [c] Exo. 16. d. 15. — [d] Exo. 17. b. 6. Nu. 20. b. 10. — [e] Nu. 26. g. 65. — [f] Pſ. 105. c. 14. — [g] Exo. 32. b. 6. — [h] Num. 25. a. 1. — [i] Nu. 21. b. 5. 6. — [k] Num. 11. a. 1. & 14. a. 1. — [l] Sup. 6. c. 12. — [m] Eccl. 17. d. 31. Pſal. 23. a. 1. — [n] Coloſ. 3. c. 17. — [o] Eph. 5. e. 23.

lier, tondeatur. Si vero turpe eſt mu- B
lieri tonderi, aut decaluari, velet caput
ſuum. * Vir quidem non debet velare 7
caput ſuum: quoniam imago & gloria
Dei eſt, mulier autem gloria viri eſt.
* Non enim vir ex muliere eſt, ſed 8
mulier ex viro. * [a]Etenim non eſt 9
creatus vir propter mulierem, ſed mu-
lier propter virum. * Ideo debet mu- 10
lier poteſtatem habere ſupra caput
propter Angelos. * Verumtamen ne- 11
que vir ſine muliere: neque mulier C
ſine viro in Domino. * Nam ſicut mu- 12
lier de viro, ita & vir per mulierem:
omnia autem ex Deo. * Vos ipſi iu- 13
dicate: decet mulierem non velatam
orare Deum? * Nec ipſa natura docet 14
vos, quòd vir quidem ſi comam nu-
triat, ignominia eſt illi: * mulier vero 15
ſi comam nutriat, gloria eſt illi: quo-
niam capilli pro velamine ei dati ſunt.
* Si quis autem videtur contentioſus 16
eſſe: nos talem conſuetudinem non D
habemus, neque Eccleſia Dei.
agapæ rite celebrentur. * Hoc autem præcipio: non laudans 17
quòd non in melius, ſed in deterius
conuenitis. * Primum quidem conue- 18
nientibus vobis in Eccleſiam, audio
ſciſſuras eſſe inter vos, & ex parte
credo. * Nam oportet & hæreſes eſſe, 19
vt & qui probati ſunt, manifeſti fiant
in vobis. * Conuenientibus ergo vobis 20
in vnum, iam non eſt Dominicam cœ-
nam manducare. * Vnuſquiſque enim 21
ſuam cœnam præſumit ad manducan-
dum. Et alius quidem eſurit: alius
autem ebrius eſt. * Numquid domos 22
non habetis ad manducandum, & bi- E
bendum? aut Eccleſiam Dei contem-
nitis, & confunditis eos, qui non ha-
bent? Quid dicam vobis? Laudo vos?
in hoc non laudo. * Ego enim accepi 23
a Domino quod & tradidi vobis, quo-
niam Dominus Ieſus in qua nocte tra-
debatur, accepit panem, * & gratias 24
agens fregit, & dixit: [b]Accipite, &
manducate: hoc eſt corpus meum,
quod pro vobis tradetur: hoc facite
in meam commemorationem. * Simi- 25
liter & calicem, poſtquam cœnauit, F
dicens: Hic calix nouum teſtamentum
eſt in meo ſanguine. hoc facite quo-
tieſcumque bibetis, in meam comme-
morationem. * Quotieſcumque enim 26
manducabitis panem hunc, & calicem
bibetis: mortem Domini annunciabitis
27 donec veniat. * [c]Itaque quicumque
manducauerit panem hunc, vel biberit
calicem Domini indigne: reus erit cor-
28 poris, & ſanguinis Domini. * [d]Probet
autem ſeipſum homo: & ſic de pane
29 illo edat, & de calice bibat. * Qui enim
G manducat, & bibit indigne, iudicium
ſibi manducat, & bibit: non dijudicans
30 corpus Domini. * Ideo inter vos multi
infirmi & imbecilles, & dormiunt multi.
31 * Quòd ſi noſmetipſos dijudicaremus,
32 non vtique iudicaremur. * Dum iudi-
camur autem, a Domino corripimur,
vt non cum hoc mundo damnemur.
33 * Itaque fratres mei, cum conuenitis
ad manducandum, inuicem expectate.
34 * Si quis eſurit, domi manducet: vt
non in iudicium conueniatis. Cetera
autem, cum venero, diſponam.

12

1 DE ſpiritualibus autem, nolo vos b) Ordo gratiarum
A
2 ignorare fratres. * Scitis quòniam cum
Gentes eſſetis, ad ſimulachra muta a) De charismatibus in genere
3 prout ducebamini euntes. * Ideo no-
tum vobis facio, [e]quòd nemo in Spi-
ritu Dei loquens, dicit anathema Ieſu.
Et nemo poteſt dicere, Dominus Ieſus,
niſi in Spiritu ſancto.
4 * Diuiſiones vero gratiarum ſunt, variæ gratiæ,
5 idem autem Spiritus: * Et diuiſiones
miniſtrationum ſunt, idem autem Do-
6 minus: * Et diuiſiones operationum
ſunt, idem vero Deus, qui operatur
7 omnia in omnibus. * Vnicuique autem
datur manifeſtatio Spiritus ad vtili-
8 tatem. * Alij quidem per Spiritum da-
tur ſermo ſapientiæ: alij autem ſermo
ſcientiæ ſecundum eundem Spiritum:
9 * alteri fides in eodem Spiritu: alij
B
10 gratia ſanitatum in vno Spiritu: * alij
operatio virtutum, alij prophetia, alij
diſcretio ſpirituum, alij genera lin-
guarum, alij interpretatio ſermonum.
11 * [f]Hæc autem omnia operatur vnus at vnus Spiritus,
atque idem Spiritus, diuidens ſingulis
prout vult.
12 * Sicut enim corpus vnum eſt, & ſicut corpus vnum,
membra habet multa, omnia autem
membra corporis cum ſint multa, vnum
tamen corpus ſunt: ita & Chriſtus.
13 * Etenim in vno Spiritu omnes nos in
vnum corpus baptizati ſumus, ſiue Iu-
dæi, ſiue Gentiles, ſiue ſerui, ſiue liberi:

---

[a] Gen. 2. d. 23. — [b] Mat. 26. c. 26. Mar. 14. c. 22. Luc. 22. b. 17. — [c] Ioan. 6. f. 59. — [d] 2. Cor. 13. b. 5. — [e] Mar. 9. f. 38. — [f] Rom. 12. a. 3. Ephes. 4. b. 7.

& omnes in vno Spiritu potati sumus.
* Nam & corpus non est vnum mem- 14
brum, sed multa. * Si dixerit pes: Quo- 15
niam non sum manus, non sum de
corpore: num ideo non est de corpore?
* Et si dixerit auris: Quoniam non 16
sum oculus, non sum de corpore: num C
ideo non est de corpore? * Si totum 17
corpus oculus: vbi auditus? Si totum
[sed diuersa membra,] auditus: vbi odoratus? * Nunc autem 18
posuit Deus membra, vnumquodque
eorum in corpore sicut voluit. * Quòd 19
si essent omnia vnum membrum, vbi
corpus? * Nunc autem multa quidem 20
membra, vnum autem corpus. * Non 21
potest autem oculus dicere manui:
Opera tua non indigeo: aut iterum
caput pedibus: Non estis mihi neces-
sarij. * Sed multo magis quæ videntur 22
membra corporis infirmiora esse, ne-
cessariora sunt: * & quæ putamus igno- 23
biliora membra esse corporis, his ho-
norem abundantiorem circumdamus:
& quæ inhonesta sunt nostra, abun-
dantiorem honestatem habent. * Ho- 24
nesta autem nostra nullius egent: sed D
Deus temperauit corpus, ei, cui deerat,
abundantiorem tribuendo honorem,
* vt non sit schisma in corpore, sed 25
idipsum pro inuicem solicita sint mem-
bra. * Et si quid patitur vnum mem- 26
brum, compatiuntur omnia membra:
siue gloriatur vnum membrum, con-
gaudent omnia membra.
[pro statibus diuersis.] * Vos autem estis corpus Christi, & 27
membra de membro. * [a]Et quosdam 28
quidem posuit Deus in Ecclesia pri-
mùm Apostolos, secundò Prophetas,
tertiò Doctores, deinde virtutes, ex-
inde gratias curationum, opitulatio-
nes, gubernationes, genera linguarum,
interpretationes sermonum. * Num- 29
quid omnes Apostoli? numquid omnes
Prophetæ? numquid omnes Docto-
res? * numquid omnes virtutes? num- 30
quid omnes gratiam habent curatio-
num? numquid omnes linguis loquun-
tur? numquid omnes interpretantur?
* Æmulamini autem charismata me- 31
liora. Et adhuc excellentiorem viam
vobis demonstro.

[β) De charitate: necessaria,] SI linguis hominum loquar, & an- 13 1 A
gelorum, charitatem autem non habe-
am, factus sum velut æs sonans, aut
2 cymbalum tinniens. * Et si habuero
prophetiam, & nouerim mysteria om-
nia, & omnem scientiam: & si habuero
omnem fidem ita vt montes transferam,
charitatem autem non habuero, nihil
3 sum. * Et si distribuero in cibos pau-
B perum omnes facultates meas, & si
tradidero corpus meum ita vt ardeam,
charitatem autem non habuero, nihil
mihi prodest.
4 * Charitas patiens est, benigna est: [vtili,]
Charitas non æmulatur, non agit per-
5 peram, non inflatur, * non est ambi-
tiosa, non quærit quæ sua sunt, non
6 irritatur, non cogitat malum, * non
gaudet super iniquitate, congaudet au-
7 tem veritati: * omnia suffert, omnia
C credit, omnia sperat, omnia sustinet.
8 * Charitas numquam excidit: siue [perpetua.]
prophetiæ euacuabuntur, siue linguæ
9 cessabunt, siue scientia destruetur. * Ex
parte enim cognoscimus, & ex parte
10 prophetamus. * Cum autem venerit
quod perfectum est, euacuabitur quod
11 ex parte est. * Cum essem paruu-
D lus, loquebar vt paruulus, sapiebam
vt paruulus, cogitabam vt paruulus.
Quando autem factus sum vir, eua-
12 cuaui quæ erant paruuli. * Videmus
nunc per speculum in ænigmate: tunc
autem facie ad faciem. Nunc cognosco
ex parte: tunc autem cognoscam sicut
13 & cognitus sum. * Nunc autem ma-
nent, fides, spes, charitas: tria hæc.
maior autem horum est charitas.

14
1 A SEctamini charitatem, æmulamini [γ) De charismatibus in specie:]
spiritalia: magis autem vt prophetetis.
2 * Qui enim loquitur lingua, non ho-
minibus loquitur, sed Deo: nemo enim [prophetia magis appetenda]
audit. Spiritu autem loquitur mysteria.
3 * nam qui prophetat, hominibus lo-
quitur ad ædificationem, & exhorta-
4 tionem, & consolationem. * Qui lo-
quitur lingua, semetipsum ædificat:
qui autem prophetat, Ecclesiam Dei
5 ædificat. * Volo autem omnes vos lo-
qui linguis: magis autem prophetare.
Nam maior est qui prophetat, quàm
qui loquitur linguis: nisi forte inter-
pretetur vt Ecclesia ædificationem acci-
6 piat. * Nunc autem, fratres, si venero
B ad vos linguis loquens: quid vobis
prodero, nisi vobis loquar aut in reue-
latione, aut in scientia, aut in prophe-

[a] Eph. 4. b. 11.

tia, aut in doctrina? * Tamen quæ 7
ſine anima ſunt vocem dantia, ſiue
tibia, ſiue cithara: niſi diſtinctionem
ſonituum dederint, quomodo ſcietur
id, quod canitur, aut quod cithariza-
tur? * Etenim ſi incertam vocem det 8
tuba, quis parabit ſe ad bellum? * Ita 9
& vos per linguam niſi manifeſtum ſer- C
monem dederitis: quomodo ſcietur id,
quod dicitur? eritis enim in aëra lo-
quentes. * Tam multa, vtputa genera 10
linguarum ſunt in hoc mundo: & ni-
hil ſine voce eſt. * Si ergo neſciero 11
virtutem vocis, ero ei, cui loquor,
barbarus: & qui loquitur, mihi bar-
barus: * Sic & vos, quoniam æmula- 12
tores eſtis ſpirituum, ad ædificationem
Eccleſiæ quærite vt abundetis. * Et 13
ideo qui loquitur lingua: oret vt in-
terpretetur. * Nam ſi orem lingua, ſpi- 14
ritus meus orat, mens autem mea ſine
fructu eſt. * Quid ergo eſt? Orabo 15
ſpiritu, orabo & mente: pſallam ſpi-
ritu, pſallam & mente. * Ceterum ſi 16
benedixeris ſpiritu: qui ſupplet locum
idiotæ, quomodo dicet, Amen, ſuper
tuam benedictionem? quoniam quid
dicas, neſcit. * nam tu quidem bene 17
gratias agis: ſed alter non ædificatur. D
* Gratias ago Deo meo, quòd omnium 18
veſtrum lingua loquor. * Sed in Eccle- 19
ſia volo quinque verba ſenſu meo lo-
qui, vt & alios inſtruam: quàm decem
quam donum linguarum,
millia verborum in lingua. * Fratres, 20
nolite pueri effici ſenſibus, ſed malitia
paruuli eſtote: ſenſibus autem per-
fecti eſtote. * In lege ſcriptum eſt: 21
[a] Quoniam in alijs linguis & labijs alijs
loquar populo huic: & nec ſic exau-
dient me, dicit Dominus. * Itaque lin- 22
guæ in ſignum ſunt non fidelibus, ſed E
infidelibus: prophetiæ autem non in-
fidelibus, ſed fidelibus. * Si ergo con- 23
ueniat vniuerſa Eccleſia in vnum, &
omnes linguis loquantur, intrent au-
tem idiotæ, aut infideles: nonne di-
cent quòd inſanitis? * Si autem omnes 24
prophetent, intret autem quis infidelis,
vel idiota, conuincitur ab omnibus,
dijudicatur ab omnibus: * occulta cor- 25
dis eius manifeſta fiunt: & ita cadens
in faciem adorabit Deum, pronuncians
quòd vere Deus in vobis ſit.

omnibus ordinate vtendum.
* Quid ergo eſt, fratres? cum con- 26
uenitis, vnuſquiſque veſtrum pſalmum F
habet, doctrinam habet, apocalypſim
habet, linguam habet, interpretatio-
nem habet: omnia ad ædificationem
27 fiant. * Siue lingua quis loquitur, ſe-
cundum duos, aut vt multum tres, &
28 per partes, & vnus interpretetur. * Si
autem non fuerit interpres, taceat in
Eccleſia, ſibi autem loquatur, & Deo.
29 * Prophetæ autem duo, aut tres dicant,
30 & ceteri dijudicent. * Quòd ſi alij re-
uelatum fuerit ſedenti, prior taceat.
31 * Poteſtis enim omnes per ſingulos
prophetare: vt omnes diſcant, & om-
32 nes exhortentur: * & ſpiritus prophe-
33 tarum prophetis ſubiecti ſunt. * Non
G enim eſt diſſenſionis Deus, ſed pacis:
ſicut & in omnibus Eccleſijs ſanctorum
34 doceo. * Mulieres in Eccleſijs taceant,
non enim permittitur eis loqui, ſed
35 ſubditas eſſe, ſicut [b] & lex dicit. * Si
quid autem volunt diſcere, domi viros
ſuos interrogent. Turpe eſt enim mu-
36 lieri loqui in Eccleſia. * An a vobis
verbum Dei proceſſit? aut in vos ſolos
37 peruenit? * Si quis videtur propheta
eſſe, aut ſpiritualis, cognoſcat quæ
ſcribo vobis, quia Domini ſunt man-
38 data. * Si quis autem ignorat, ignora-
39 bitur. * Itaque fratres æmulamini pro-
phetare: & loqui linguis nolite pro-
40 hibere. * Omnia autem honeſte, &
ſecundum ordinem fiant.

4. De reſurrectione mortuorum.

15
1 A NOtum [c] autem vobis facio, fratres,
a) Veritas demonſtratur:
Euangelium, quod prædicaui vobis,
quod & accepiſtis, in quo & ſtatis,
2 * per quod & ſaluamini: qua ratione
prædicauerim vobis, ſi tenetis, niſi
3 fruſtra credidiſtis. * Tradidi enim vo-
bis in primis quod & accepi: quoni-
am Chriſtus mortuus eſt pro peccatis
4 noſtris [d] ſecundum Scripturas: * [e] &
quia ſepultus eſt, & quia reſurrexit
5 tertia die ſecundum Scripturas: * &
quia viſus eſt Cephæ, [f] & poſt hoc vn-
6 decim: * Deinde viſus eſt plus quàm
quingentis fratribus ſimul: ex quibus
multi manent vſque adhuc, quidam
7 autem dormierunt: * Deinde viſus eſt
Iacobo, deinde Apoſtolis omnibus:
8 * Nouiſſime autem omnium tamquam
B 9 abortiuo, [g] viſus eſt & mihi. * [h] Ego
enim ſum minimus Apoſtolorum, qui

[a] Iſai. 28. c. 11. — [b] Gen. 3. c. 16. — [c] Gal. 1. b. 11. — [d] Iſai. 53. b. 5. — [e] Ion. 2. a. 1. — [f] Io. 20. e. 19. — [g] Act. 9. a. 3. — [h] Epheſ. 3. b. 8.

non ſum dignus vocari Apoſtolus, quo-
niam perſecutus ſum Eccleſiam Dei.
* Gratia autem Dei ſum id, quod ſum, 10
& gratia eius in me vacua non fuit,
ſed abundantius illis omnibus laboraui:
non ego autem, ſed gratia Dei me-
cum: * Siue enim ego, ſiue illi: ſic 11
prædicamus, & ſic credidiſtis.

rrectione Chriſti

* Si autem Chriſtus prædicatur quòd 12
reſurrexit a mortuis, quomodo quidam
dicunt in vobis, quoniam reſurrectio
mortuorum non eſt? * Si autem reſur- 13
rectio mortuorum non eſt: neque Chri-
ſtus reſurrexit. * Si autem Chriſtus 14
non reſurrexit, inanis eſt ergo prædi-
catio noſtra, inanis eſt & fides veſtra:
* inuenimur autem & falſi teſtes Dei: 15
quoniam teſtimonium diximus aduer- C
ſus Deum quòd ſuſcitauerit Chriſtum,
quem non ſuſcitauit, ſi mortui non
reſurgunt. * Nam ſi mortui non reſur- 16
gunt, neque Chriſtus reſurrexit. * Quòd 17
ſi Chriſtus non reſurrexit, vana eſt
fides veſtra, adhuc enim eſtis in pec-
catis veſtris. * Ergo & qui dormie- 18
runt in Chriſto, perierunt. * Si in hac 19
vita tantum in Chriſto ſperantes ſu-
mus, miſerabiliores ſumus omnibus
hominibus. * Nunc autem Chriſtus 20
reſurrexit a mortuis [a]primitiæ dormi-
entium, * quoniam quidem per homi- 21
nem mors, & per hominem reſurrectio
mortuorum. * Et ſicut in Adam om- 22
nes moriuntur, ita & in Chriſto omnes
viuificabuntur. * [b]Vnuſquiſque autem 23
in ſuo ordine, primitiæ Chriſtus: deinde
ij, qui ſunt Chriſti, qui in aduentu
eius crediderunt. * Deinde finis: cum 24
tradiderit regnum Deo & Patri, cum
euacuauerit omnem principatum, & po-
teſtatem, & virtutem. * Oportet autem 25
illum regnare [c]donec ponat omnes D
inimicos ſub pedibus eius. * Nouiſ- 26
ſima autem inimica deſtruetur mors:
[d]Omnia enim ſubiecit ſub pedibus eius.
Cum autem dicat: * Omnia ſubiecta 27
ſunt ei, ſine dubio præter eum, qui
ſubiecit ei omnia. * Cum autem ſub- 28
iecta fuerint illi omnia: tunc & ipſe
Filius ſubiectus erit ei, qui ſubiecit ſibi
omnia, vt ſit Deus omnia in omnibus.

ſque ar-
umentis.

* Alioquin quid facient qui bapti- 29
zantur pro mortuis, ſi omnino mor-
tui non reſurgunt? vt quid & bapti-
zantur pro illis? * vt quid & nos 30
31 periclitamur omni hora? * Quotidie
morior per veſtram gloriam, fratres,
quam habeo in Chriſto Ieſu Domino
32 noſtro. * Si (ſecundum hominem) ad
beſtias pugnaui Epheſi, quid mihi pro-
deſt, ſi mortui non reſurgunt? [e]man-
ducemus, & bibamus, cras enim mo-
33 riemur. * Nolite ſeduci: Corrumpunt
34 mores bonos colloquia mala. * Eui-
E gilate iuſti, & nolite peccare: igno-
rantiam enim Dei quidam habent, ad
reuerentiam vobis loquor.

β) Modus declaratur:
ſimilitudinibus varijs

35 * Sed dicet aliquis: Quomodo re-
ſurgunt mortui? qualive corpore veni-
36 ent? * Inſipiens, tu quod ſeminas non
37 viuificatur, niſi prius moriatur. * Et
quod ſeminas, non corpus, quod fu-
turum eſt, ſeminas, ſed nudum gra-
num, vt puta tritici, aut alicuius cete-
38 rorum. * Deus autem dat illi corpus
ſicut vult: & vnicuique ſeminum pro-
39 prium corpus. * Non omnis caro,
eadem caro: ſed alia quidem homi-
num, alia vero pecorum, alia volu-
40 crum, alia autem piſcium. * Et cor-
pora cæleſtia, & corpora terreſtria:
ſed alia quidem cæleſtium gloria, alia
41 autem terreſtrium: * Alia claritas ſolis,
F alia claritas lunæ, & alia claritas ſtel-
larum. Stella enim a ſtella differt in
42 claritate: * ſic & reſurrectio mortuo-
rum. Seminatur in corruptione, ſur-
43 get in incorruptione. * Seminatur in
ignobilitate, ſurget in gloria: Semi-
natur in infirmitate, ſurget in virtute:
44 * Seminatur corpus animale, ſurget
corpus ſpiritale. Si eſt corpus animale,
eſt & ſpiritale, ſicut ſcriptum eſt:
45 * [f]Factus eſt primus homo Adam in
animam viuentem, nouiſſimus Adam
46 in ſpiritum viuificantem. * Sed non
prius quod ſpiritale eſt, ſed quod ani-
47 male: deinde quod ſpiritale. * Pri-
mus homo de terra, terrenus: ſecun-
48 dus homo de cælo, cæleſtis. * Qualis
terrenus, tales & terreni: & qualis cæ-
49 leſtis, tales & cæleſtes. * Igitur, ſicut
portauimus imaginem terreni, porte-
mus & imaginem cæleſtis.

& narratione myſterij;

50 * Hoc autem dico, fratres: quia caro
& ſanguis regnum Dei poſſidere non
poſſunt: neque corruptio incorrupte-
51 lam poſſidebit. * Ecce myſterium vo-
G bis dico: Omnes quidem reſurgemus,

[a] Col. 1. c. 18. Apo. 1. b. 5. — [b] 1. Theſ. 4. d. 15. — [c] Pſ. 109. a. 1. Heb. 1. d. 13. & 10. c. 13. — [d] Pſal. 8. b. 8. Heb. 2. b. 8. — [e] Iſai. 22. d. 13. Sap. 2. b. 6. — [f] Gen. 2. a. 7.

ſed non omnes immutabimur. * In 52
momento, in ictu oculi, in nouiſſima
tuba: canet enim tuba, & mortui re-
ſurgent incorrupti: & nos immutabi-
mur. * Oportet enim corruptibile hoc 53
induere incorruptionem: & mortale
hoc induere immortalitatem. * Cum 54
autem mortale hoc induerit immor-
talitatem, tunc fiet ſermo, qui ſcriptus
eſt: [a] Abſorpta eſt mors in victoria.
* Vbi eſt mors victoria tua? vbi eſt 55
mors ſtimulus tuus? * Stimulus autem 56
mortis peccatum eſt: virtus vero pec-
cati lex. * [b] Deo autem gratias, qui 57
dedit nobis victoriam per Dominum
noſtrum Ieſum Chriſtum.
ſtabiles ſint. * Itaque fratres mei dilecti, ſtabiles 58
eſtote, & immobiles: abundantes in
opere Domini ſemper, ſcientes quòd
labor veſter non eſt inanis in Domino.

Epilogus.

16

Collecta pro ſanctis, DE collectis autem, quæ fiunt in 1 A
ſanctos, ſicut ordinaui Eccleſijs Gala-
tiæ, ita & vos facite. * Per vnam 2
ſabbati vnuſquiſque veſtrum apud ſe
ſeponat, recondens quod ei bene pla-
cuerit: vt non, cum venero, tunc col-
lectæ fiant. * Cum autem præſens 3
fuero: quos probaueritis per epiſtolas,
hos mittam perferre gratiam veſtram
in Ieruſalem. * Quòd ſi dignum fuerit 4
vt & ego eam, mecum ibunt.
aduentus Apoſtoli, * Veniam autem ad vos, cum Mace- 5
doniam pertranſiero: nam Macedo-
niam pertranſibo. * Apud vos autem 6
forſitan manebo, vel etiam hiemabo: B
vt vos me deducatis quocumque iero.
* Nolo enim vos modo in tranſitu vi- 7
dere, ſpero enim me aliquantulum
temporis manere apud vos, ſi Domi-
8 nus permiſerit. * Permanebo autem
9 Epheſi vſque ad Pentecoſten. * Oſtium
enim mihi apertum eſt magnum, &
euidens: & aduerſarij multi.
10 * Si autem venerit Timotheus, vi- commen- tiones,
dete vt ſine timore ſit apud vos: opus
enim Domini operatur, ſicut & ego.
11 * Nequis ergo illum ſpernat: deducite
autem illum in pace, vt veniat ad me:
12 expecto enim illum cum fratribus. * De
C Apollo autem fratre vobis notum fa-
cio, quoniam multum rogaui eum vt
veniret ad vos cum fratribus: & vtique
non fuit voluntas vt nunc veniret: ve-
niet autem, cum ei vacuum fuerit.
13 * Vigilate, ſtate in fide, viriliter agite,
14 & confortamini. * omnia veſtra in
15 charitate fiant. * Obſecro autem vos
fratres, noſtis domum Stephanæ, &
Fortunati, & Achaici: quoniam ſunt
primitiæ Achaiæ, & in miniſterium ſan-
16 ctorum ordinauerunt ſeipſos: * vt &
vos ſubditi ſitis eiuſmodi, & omni coo-
17 peranti, & laboranti. * Gaudeo autem
D in præſentia Stephanæ, & Fortunati,
& Achaici: quoniam id, quod vobis
18 deerat, ipſi ſuppleuerunt: * refece-
runt enim & meum ſpiritum, & ve-
ſtrum. Cognoſcite ergo qui huiuſmodi
ſunt.
19 * Salutant vos Eccleſiæ Aſiæ. Salu- ſalutatio- & benedi-
tant vos in Domino multum, Aquila,
& Priſcilla cum domeſtica ſua eccle-
20 ſia: apud quos & hoſpitor. * Salutant
vos omnes fratres. Salutate inuicem
21 in oſculo ſancto. * Salutatio, mea manu
22 Pauli. * Si quis non amat Dominum
noſtrum Ieſum Chriſtum, ſit anathema,
23 Maran Atha. * Gratia Domini noſtri
24 Ieſu Chriſti vobiſcum. * Charitas mea
cum omnibus vobis in Chriſto Ieſu.
Amen.

[a] Oſee 13. d. 14. Heb. 2. d. 14. — [b] 1. Ioan. 5. a. 5.

EPISTOLA
BEATI PAVLI APOSTOLI
AD CORINTHIOS SECVNDA.

Exordium. Salutatio apoſtolica,

PAVLVS Apoſtolus Ieſu 1 I
Chriſti per voluntatem A
Dei, & Timotheus frater,
Eccleſiæ Dei, quæ eſt Co-
rinthi cum omnibus ſan-
ctis, qui ſunt in vniuerſa Achaia. * Gra- 2
tia vobis, & pax a Deo Patre noſtro,
& Domino Ieſu Chriſto.

gratiarum actio,

*[a] Benedictus Deus & Pater Domini 3
noſtri Ieſu Chriſti, Pater miſericor-
diarum, & Deus totius conſolationis,
* qui conſolatur nos in omni tribu- 4
latione noſtra: vt poſſimus & ipſi con-
ſolari eos, qui in omni preſſura ſunt,
per exhortationem, qua exhortamur &
ipſi a Deo. * Quoniam ſicut abundant 5
paſſiones Chriſti in nobis: ita & per
Chriſtum abundat conſolatio noſtra.
* Siue autem tribulamur pro veſtra ex- 6
hortatione & ſalute, ſiue conſolamur B
pro veſtra conſolatione, ſiue exhorta-
mur pro veſtra exhortatione & ſalute,
quæ operatur tolerantiam earundem
paſſionum, quas & nos patimur: * vt 7
ſpes noſtra firma ſit pro vobis: ſcien-
tes quòd ſicut ſocij paſſionum eſtis,
ſic eritis & conſolationis.

aditus ad cauſam.

* Non enim volumus ignorare vos 8
fratres de tribulatione noſtra, quæ facta
eſt in Aſia, quoniam ſupra modum
grauati ſumus ſupra virtutem, ita vt
tæderet nos etiam viuere. * Sed ipſi 9
in nobiſmetipſis reſponſum mortis ha-
buimus, vt non ſimus fidentes in no-
bis, ſed in Deo, qui ſuſcitat mortuos:
* qui de tantis periculis nos eripuit, & 10
eruit: in quem ſperamus quoniam &
adhuc eripiet, * adiuuantibus & vobis 11
in oratione pro nobis: vt ex multorum
perſonis, eius quae in nobis eſt dona-
tionis, per multos gratiæ agantur pro
12 nobis. * Nam gloria noſtra hæc eſt,
teſtimonium conſcientiæ noſtræ, quòd
C in ſimplicitate cordis & ſinceritate Dei:
& non in ſapientia carnali, ſed in
gratia Dei conuerſati ſumus in hoc
mundo: abundantius autem ad vos.
13 * Non enim alia ſcribimus vobis, quàm
quæ legiſtis, & cognouiſtis. Spero au-
tem quòd vſque in finem cognoſce-
14 tis, * ſicut & cognouiſtis nos ex parte,
quòd gloria veſtra ſumus, ſicut &
vos noſtra, in die Domini noſtri Ieſu
Chriſti.

I. Oratio apologetica.

α) Aduentus dilati: non venit

15 * Et hac confidentia volui prius ve-
nire ad vos, vt ſecundam gratiam ha-
16 beretis: * & per vos tranſire in Mace-
doniam, & iterum a Macedonia venire
ad vos, & a vobis deduci in Iudæam.
17 * Cum ergo hoc voluiſſem, numquid
leuitate vſus ſum? Aut quæ cogito,
ſecundum carnem cogito, vt ſit apud
18 me EST, & NON? * Fidelis autem
D Deus, quia ſermo noſter, qui fuit apud
vos, non eſt in illo EST, & NON.
19 * Dei enim filius Ieſus Chriſtus, qui
in vobis per nos prædicatus eſt, per
me, & Siluanum, & Timotheum, non
fuit EST & NON, ſed EST in illo
20 fuit. * Quotquot enim promiſſiones
Dei ſunt, in illo EST: ideo & per ip-
ſum Amen Deo ad gloriam noſtram.
21 * Qui autem confirmat nos vobiſcum
in Chriſto, & qui vnxit nos Deus:
22 * qui & ſignauit nos, & dedit pignus
Spiritus in cordibus noſtris.

ob triſtem Corinthiorum ſtatum,

23 * Ego autem teſtem Deum inuoco
in animam meam, quòd parcens vobis,

[a] Eph. 1. a. 3. 1. Pet. 1. a. 3.

non veni vltra Corinthum: non quia
dominamur fidei veftræ, fed adiutores
fumus gaudij veftri: nam fide ftatis. 2
STatui autem hoc ipfum apud me, 1
ne iterum in triftitia venirem ad vos. A
* Si enim ego contrifto vos: & quis 2
eft, qui me lætificet, nifi qui contri-
ftatur ex me? * Et hoc ipfum fcripfi 3
vobis, vt non cum venero, triftitiam
fuper triftitiam habeam, de quibus
oportuerat me gaudere: confidens in
omnibus vobis, quia meum gaudium,
omnium veftrum eft. * Nam ex multa 4
tribulatione, & anguftia cordis fcripfi
vobis per multas lacrymas: non vt con-
triftemini: fed vt fciatis, quam chari-
tatem habeam abundantius in vobis.
nunc vero mutatum * Si quis autem contriftauit, non 5
me contriftauit: fed ex parte, vt non B
onerem omnes vos. * Sufficit illi, qui 6
eiufmodi eft, obiurgatio hæc, quæ fit
a pluribus: * ita vt econtrario ma- 7
gis donetis, & confolemini, ne forte
abundantiori triftitia abforbeatur qui
eiufmodi eft. * Propter quod obfecro 8
vos, vt confirmetis in illum charitatem.
* Ideo enim & fcripfi, vt cognofcam 9
experimentum veftrum, an in omnibus C
obedientes fitis. * Cui autem aliquid 10
donaftis, & ego: nam & ego quod do-
naui, fi quid donaui, propter vos in
perfona Chrifti, * vt non circumue- 11
niamur a fatana: non enim ignoramus
cogitationes eius.
a Deo per Chriftum. * Cum veniffem autem Troadem 12
propter Euangelium Chrifti, & oftium
mihi apertum effet in Domino, * non 13
habui requiem fpiritui meo, eo quòd D
non inuenerim Titum fratrem meum,
fed valefaciens eis, profectus fum in
Macedoniam. * Deo autem gratias, 14
qui femper triumphat nos in Chrifto
Iefu, & odorem notitiæ fuæ manifeftat
per nos in omni loco: * quia Chrifti 15
bonus odor fumus Deo in ijs, qui
falui fiunt, & in ijs, qui pereunt: * alijs 16
quidem odor mortis in mortem: alijs
autem odor vitæ in vitam. Et ad hæc
quis tam idoneus? * Non enim fumus 17
ficut plurimi, adulterantes verbum Dei,
fed ex finceritate, fed ficut ex Deo, co-
ram Deo, in Chrifto loquimur.

β) Licentiæ fuæ: INcipimus iterum nofmetipfos com- 3 1
mendare? aut numquid egemus (ficut A
quidam) commendatitijs epiftolis ad Apoftoli Corinthi rum,
2 vos, aut ex vobis? * Epiftola noftra
vos eftis, fcripta in cordibus noftris,
quæ fcitur, & legitur ab omnibus ho-
3 minibus: * manifeftati quòd epiftola
eftis Chrifti, miniftrata a nobis, &
fcripta non atramento, fed fpiritu Dei
viui: non in tabulis lapideis, fed in
B tabulis cordis carnalibus.
4 * Fiduciam autem talem habemus minifter
5 per Chriftum ad Deum: * non quòd melioris t ftamenti
fufficientes fimus cogitare aliquid a
nobis, quafi ex nobis: fed fufficientia
6 noftra ex Deo eft: * qui & idoneos
nos fecit miniftros noui teftamenti:
non littera, fed Spiritu: littera enim
7 occidit, Spiritus autem viuificat. * Quòd
fi miniftratio mortis litteris deformata
in lapidibus, fuit in gloria, ita vt non
poffent intendere filij Ifrael in faciem
Moyfi propter gloriam vultus eius,
8 quæ euacuatur: * quomodo non ma-
gis miniftratio Spiritus erit in gloria?
9 * Nam fi miniftratio damnationis glo-
C ria eft: multo magis abundat mini-
10 fterium iuftitiæ in gloria. * Nam nec
glorificatum eft, quod claruit in hac
parte, propter excellentem gloriam.
11 * Si enim quod euacuatur, per glo-
riam eft: multo magis quod manet, in
gloria eft.
12 * Habentes igitur talem fpem, multa cum mult fiducia
13 fiducia vtimur: * [a] & non ficut Moyfes
ponebat velamen fuper faciem fuam,
vt non intenderent filij Ifrael in faciem
14 eius, quod euacuatur, * fed obtufi funt
fenfus eorum. Vfque in hodiernum
enim diem, idipfum velamen in le-
ctione veteris teftamenti manet non
reuelatum, (quoniam in Chrifto eua-
15 cuatur) * fed vfque in hodiernum diem,
D cum legitur Moyfes, velamen pofitum
16 eft fuper cor eorum. * Cum autem
conuerfus fuerit ad Dominum, aufe-
17 retur velamen. * [b] Dominus autem
Spiritus eft: Vbi autem Spiritus Do-
18 mini: ibi libertas. * Nos vero omnes,
reuelata facie gloriam Domini fpecu-
lantes, in eandem imaginem transfor-
mamur a claritate in claritatem, tam-
quam a Domini Spiritu.
4 1 IDeo habentes adminiftrationem, minifterio fuo fungitur
A iuxta quod mifericordiam confecuti
2 fumus, non deficimus, * fed abdica-
mus occulta dedecoris, non ambulantes

[a] Exo. 34. d. 33. — [b] Ioan. 4. d. 24.

in aſtutia, neque adulterantes verbum
Dei, ſed in manifeſtatione veritatis
commendantes noſmetipſos ad omnem
conſcientiam hominum coram Deo.
*Quòd ſi etiam opertum eſt Euange- 3
lium noſtrum: in ijs, qui pereunt, eſt
opertum: * in quibus Deus huius ſæ- 4
culi excæcauit mentes infidelium, vt
non fulgeat illis illuminatio Euangelij
gloriæ Chriſti, qui eſt imago Dei.
*Non enim noſmetipſos prædicamus, 5
ſed Ieſum Chriſtum Dominum no- B
ſtrum: nos autem ſeruos veſtros per
Ieſum: * quoniam Deus, qui dixit de 6
tenebris lucem ſplendeſcere, ipſe illu-
xit in cordibus noſtris ad illuminatio-
nem ſcientiæ claritatis Dei, in facie
Chriſti Ieſu.

in corpore fragili,

*Habemus autem theſaurum iſtum 7
in vaſis fictilibus: vt ſublimitas ſit vir-
tutis Dei, & non ex nobis. * In omni- 8
bus tribulationem patimur, ſed non C
anguſtiamur: aporiamur, ſed non de-
ſtituimur: * perſecutionem patimur, 9
ſed non derelinquimur: deijcimur, ſed
non perimus: * ſemper mortificatio- 10
nem Ieſu in corpore noſtro circum-
ferentes, vt & vita Ieſu manifeſtetur
in corporibus noſtris. * Semper enim 11
nos, qui viuimus, in mortem tradi-
mur propter Ieſum: vt & vita Ieſu
manifeſtetur in carne noſtra mortali.
*Ergo mors in nobis operatur, vita 12
autem in vobis. * Habentes autem 13
eundem ſpiritum fidei, ſicut ſcriptum
eſt: [a]Credidi, Propter quod locutus
ſum: & nos credimus, propter quod
& loquimur: * ſcientes quoniam qui 14
ſuſcitauit Ieſum, & nos cum Ieſu ſu-
ſcitabit, & conſtituet vobiſcum. * Om- 15
nia enim propter vos: vt gratia abun- D
dans, per multos in gratiarum actione,
abundet in gloriam Dei. * Propter 16
quod non deficimus: ſed licet is, qui
foris eſt, noſter homo corrumpatur:
tamen is, qui intus eſt, renouatur de
die in diem. * Id enim, quod in præ- 17
ſenti eſt momentaneum & leue tribu-
lationis noſtræ, ſupra modum in ſub-
limitate æternum gloriæ pondus ope-
ratur in nobis, * non contemplantibus 18
nobis quæ videntur, ſed quæ non vi-
dentur. Quæ enim videntur, temporalia
ſunt: quæ autem non videntur, æterna
ſunt.

5
1
A SCimus enim quoniam ſi terreſtris
domus noſtra huius habitationis diſ-
ſoluatur, quòd ædificationem ex Deo
habemus, domum non manufactam,
2 æternam in cælis. * Nam & in hoc
ingemiſcimus, habitationem noſtram,
quæ de cælo eſt, ſuperindui cupientes:
3 *[b]ſi tamen veſtiti, non nudi inueni-
4 amur. * Nam & qui ſumus in hoc
tabernaculo, ingemiſcimus grauati: eo
quòd nolumus expoliari, ſed ſuperue-
ſtiri, vt abſorbeatur quod mortale eſt,
5 a vita. * Qui autem efficit nos in hoc
ipſum, Deus, qui dedit nobis pignus
6 ſpiritus. * Audentes igitur ſemper,
B ſcientes quoniam dum ſumus in cor-
7 pore, peregrinamur a Domino: (* per
fidem enim ambulamus, & non per
8 ſpeciem) * audemus autem, & bonam
voluntatem habemus magis peregri-
nari a corpore, & præſentes eſſe ad
9 Dominum. * Et ideo contendimus ſiue
abſentes, ſiue præſentes placere illi.
10 *[c]Omnes enim nos manifeſtari oportet
ante Tribunal Chriſti, vt referat vnuſ-
quiſque propria corporis, prout geſſit,
ſiue bonum, ſiue malum.

ſed reformando.

11 *Scientes ergo timorem Domini ho-
C minibus ſuademus, Deo autem ma-
nifeſti ſumus. Spero autem & in con-
ſcientijs veſtris manifeſtos nos eſſe.
12 *Non iterum commendamus nos vo-
bis, ſed occaſionem damus vobis glo-
riandi pro nobis: vt habeatis ad eos,
qui in facie gloriantur, & non in corde.
13 *Siue enim mente excedimus, Deo:
14 ſiue ſobrij ſumus, vobis. * Charitas
enim Chriſti vrget nos: æſtimantes
hoc, quoniam ſi vnus pro omnibus
mortuus eſt, ergo omnes mortui ſunt:
15 *& pro omnibus mortuus eſt Chri-
ſtus: vt, & qui viuunt, iam non ſibi
viuant, ſed ei, qui pro ipſis mortuus
16 eſt & reſurrexit. * Itaque nos ex hoc
D neminem nouimus ſecundum carnem.
Et ſi cognouimus ſecundum carnem
Chriſtum: ſed nunc iam non noui-
17 mus. * Si qua ergo in Chriſto noua
creatura, vetera tranſierunt: [d]ecce facta
18 ſunt omnia noua. * Omnia autem ex
Deo, qui nos reconciliauit ſibi per
Chriſtum: & dedit nobis miniſterium
19 reconciliationis. * quoniam quidem
Deus erat in Chriſto mundum recon-

γ) Sinceritatis ſuæ: charitate accenſus

[a] Pſ. 115. a. 10. — [b] Apoc. 16. c. 15. — [c] Rom. 14. b. 10. — [d] Iſa. 43. c. 19. Apo. 21. b. 5.

cilians ſibi, non reputans illis delicta
ipſorum, & poſuit in nobis verbum
legatione fungitur
reconciliationis. * Pro Chriſto ergo 20
legatione fungimur, tamquam Deo ex-
hortante per nos. Obſecramus pro
Chriſto, reconciliamini Deo. * Eum, 21
qui non nouerat peccatum, pro nobis
peccatum fecit, vt nos efficeremur iu-
ſtitia Dei in ipſo.

6

in multa patientia,
ADiuuantes autem exhortamur ne 1 A
in vacuum gratiam Dei recipiatis. * Ait 2
enim: [a]Tempore accepto exaudiui te,
& in die ſalutis adiuui te. Ecce nunc
tempus acceptabile, ecce nunc dies ſa-
lutis. * [b]nemini dantes vllam offenſio- 3
nem, vt non vituperetur miniſterium
noſtrum: * ſed in omnibus exhibea- 4
mus noſmetipſos [c]ſicut Dei miniſtros
in multa patientia, in tribulationibus,
in neceſſitatibus, in anguſtijs, * in 5 B
plagis, in carceribus, in ſeditionibus,
in laboribus, in vigilijs, in ieiunijs, * in 6
caſtitate, in ſcientia, in longanimitate,
in ſuauitate, in Spiritu ſancto, in cha-
ritate non ficta, * in verbo veritatis, 7
in virtute Dei, per arma iuſtitiæ a
dextris, & a ſiniſtris, * per gloriam, 8
& ignobilitatem, per infamiam, & bo-
nam famam: vt ſeductores, & veraces,
ſicut qui ignoti, & cogniti: * quaſi 9
morientes, & ecce viuimus: vt caſti-
gati, & non mortificati: * quaſi tri- 10 C
ſtes, ſemper autem gaudentes: ſicut
egentes, multos autem locupletantes:
tamquam nihil habentes, & omnia
poſſidentes.

vt Corinthij mundentur.
* Os noſtrum patet ad vos o Co- 11
rinthij, cor noſtrum dilatatum eſt.
* Non anguſtiamini in nobis: angu- 12
ſtiamini autem in viſceribus veſtris:
* eandem autem habentes remunera- 13
tionem, tamquam filijs dico: dilata-
mini & vos. * Nolite iugum ducere 14
cum infidelibus. Quæ enim partici-
patio iuſtitiæ cum iniquitate? Aut quæ
ſocietas luci ad tenebras? * Quæ au- 15
tem conuentio Chriſti ad Belial? Aut
quæ pars fideli cum infideli? * Qui 16 D
autem conſenſus templo Dei cum ido-
lis? [d]Vos enim eſtis templum Dei
viui, ſicut dicit Deus: [e]Quoniam in-
habitabo in illis, & inambulabo inter
eos, & ero illorum Deus, & ipſi erunt
mihi populus. * Propter quod exite 17
de medio eorum, & ſeparamini, dicit
Dominus, & immundum ne tetigeritis:
18 * & ego recipiam vos: [f]& ero vobis
in patrem, & vos eritis mihi in filios,
& filias, dicit Dominus omnipotens.

7
1 A HAs ergo habentes promiſſiones, cha-
riſſimi, mundemus nos ab omni in-
quinamento carnis, & ſpiritus perfi-
cientes ſanctificationem in timore Dei.

b) Epiſto prioris
2 * Capite nos. Neminem læſimus, ne-
minem corrupimus, neminem circum-
3 uenimus. * Non ad condemnationem
veſtram dico. prædiximus enim quòd
in cordibus noſtris eſtis ad commorien-
dum, & ad conuiuendum.

pœnitentia Corinthiorum
4 * Multa mihi fiducia eſt apud vos,
multa mihi gloriatio pro vobis, re-
pletus ſum conſolatione, ſuperabundo
gaudio in omni tribulatione noſtra.
5 B * Nam & cum veniſſemus in Macedo-
niam, nullam requiem habuit caro
noſtra, ſed omnem tribulationem paſſi
ſumus: foris pugnæ, intus timores.
6 * Sed qui conſolatur humiles, conſo-
latus eſt nos Deus in aduentu Titi.
7 * Non ſolum autem in aduentu eius, ſed
etiam in conſolatione, qua conſolatus
eſt in vobis, referens nobis veſtrum
deſiderium, veſtrum fletum, veſtram
æmulationem pro me, ita vt magis
8 gauderem. * Quoniam etſi contriſtaui
vos in epiſtola, non me pœnitet: etſi
pœniteret, videns quòd epiſtola illa (etſi
9 ad horam) vos contriſtauit; * nunc
C gaudeo: non quia contriſtati eſtis, ſed
quia contriſtati eſtis ad pœnitentiam.
Contriſtati enim eſtis ſecundum Deum,
vt in nullo detrimentum patiamini ex
10 nobis. * [g]Quæ enim ſecundum Deum
triſtitia eſt, pœnitentiam in ſalutem
ſtabilem operatur: ſæculi autem tri-
11 ſtitia mortem operatur. * Ecce enim
hoc ipſum, ſecundum Deum contri-
ſtari vos, quantam in vobis operatur
ſolicitudinem: ſed defenſionem, ſed
indignationem, ſed timorem, ſed deſi-
derium, ſed æmulationem, ſed vindi-
ctam. in omnibus exhibuiſtis vos, in-
12 contaminatos eſſe negotio. * Igitur,
etſi ſcripſi vobis, non propter eum,
qui fecit iniuriam, nec propter eum,
qui paſſus eſt: ſed ad manifeſtandam
D ſolicitudinem noſtram, quam habemus
13 pro vobis * coram Deo: ideo conſo-
lati ſumus.

---

[a] Iſa. 49. c. 8. — [b] 1. Cor. 10. g. 32. — [c] 1. Cor. 4. a. 1. — [d] 1. Cor. 3. d. 17. & 6. d. 19. — [e] Leu. 26. b. 12. — [f] Ier. 31. b. 9. — [g] 1. Pet. 2. d. 19.

gaudium Titi fecit.

In conſolatione autem noſtra, abun-
dantius magis gauiſi ſumus ſuper gau-
dio Titi, quia refectus eſt ſpiritus eius
ab omnibus vobis. * & ſi quid apud 14
illum de vobis gloriatus ſum, non ſum
confuſus: ſed ſicut omnia vobis in
veritate locuti ſumus, ita & gloriatio
noſtra, quæ fuit ad Titum, veritas
facta eſt, * & viſcera eius abundantius 15
in vobis ſunt: reminiſcentis omnium
veſtrum obedientiam: quomodo cum
timore, & tremore excepiſtis illum.
* Gaudeo quòd in omnibus confido 16
in vobis.

II. Oratio admonens.

8

Eleemoſyna danda eſt: Vita exemplum Macedonum

NOtam autem facimus vobis, fra- 1 A
tres, gratiam Dei, quæ data eſt in Ec-
cleſijs Macedoniæ: * quòd in multo 2
experimento tribulationis abundantia
gaudij ipſorum fuit, & altiſſima pau-
pertas eorum abundauit in diuitias
ſimplicitatis eorum: * quia ſecun- 3
dum virtutem teſtimonium illis reddo,
& ſupra virtutem voluntarij fuerunt,
* cum multa exhortatione obſecrantes 4
nos gratiam, & communicationem mi-
niſterij, quod fit in Sanctos. * Et non 5
ſicut ſperauimus, ſed ſemetipſos dede-
runt primùm Domino, deinde nobis
per voluntatem Dei, * ita vt rogaremus 6
Titum: vt quemadmodum cœpit, ita & B
perficiat in vobis etiam gratiam iſtam.

Ad bonam voluntatem

* Sed ſicut in omnibus abundatis 7
fide, & ſermone, & ſcientia, & omni
ſolicitudine, inſuper & charitate veſtra
in nos, vt & in hac gratia abundetis.
* Non quaſi imperans dico: ſed per 8
aliorum ſolicitudinem, etiam veſtræ
charitatis ingenium bonum compro-
bans. * Scitis enim gratiam Domini 9
noſtri Ieſu Chriſti, quoniam propter
vos egenus factus eſt, cum eſſet diues,
vt illius inopia vos diuites eſſetis. * Et 10
conſilium in hoc do: hoc enim vobis
vtile eſt, qui non ſolum facere, ſed &
velle cœpiſtis ab anno priore: * nunc 11
vero & facto perficite: vt quemadmo-
dum promptus eſt animus voluntatis,
ita ſit & perficiendi ex eo, quod ha-
betis. * Si enim voluntas prompta eſt, 12
ſecundum id, quod habet, accepta eſt, C
non ſecundum id, quod non habet.
13 * Non enim vt alijs ſit remiſſio, vobis
14 autem tribulatio, ſed ex æqualitate. * In
præſenti tempore veſtra abundantia il-
lorum inopiam ſuppleat: vt & illorum
abundantia veſtræ inopiæ ſit ſupple-
mentum, vt fiat æqualitas, ſicut ſcri-
15 ptum eſt: * [a]Qui multum non abun-
dauit: & qui modicum, non minorauit.
16 * Gratias autem Deo, qui dedit ean-
dem ſolicitudinem pro vobis in corde
17 Titi, * quoniam exhortationem quidem
ſuſcepit: ſed cum ſolicitior eſſet, ſua
18 voluntate profectus eſt ad vos. * Miſi-
D mus etiam cum illo fratrem, cuius
laus eſt in Euangelio per omnes Ec-
19 cleſias: * non ſolum autem, ſed & or-
dinatus eſt ab Eccleſijs comes pere-
grinationis noſtræ in hanc gratiam,
quæ miniſtratur a nobis ad Domini
gloriam, & deſtinatam voluntatem no-
20 ſtram: * deuitantes hoc, ne quis nos
vituperet in hac plenitudine, quæ mi-
21 niſtratur a nobis. * [b]Prouidemus enim
bona non ſolum coram Deo, ſed etiam
22 coram hominibus. * Miſimus autem
cum illis & fratrem noſtrum, quem
probauimus in multis ſæpe ſolicitum
eſſe: nunc autem multo ſolicitiorem,
23 confidentia multa in vos, * ſiue pro
Tito, qui eſt ſocius meus, & in vos
adiutor, ſiue fratres noſtri, Apoſtoli
24 Eccleſiarum, gloria Chriſti. * Oſten-
ſionem ergo, quæ eſt charitatis veſtræ,
& noſtræ gloriæ pro vobis, in illos
oſtendite in faciem Eccleſiarum.

& grauitatem legatorum

9

1 A NAm de miniſterio, quod fit in
ſanctos ex abundanti eſt mihi ſcribere
2 vobis. * Scio enim promptum ani-
mum veſtrum: pro quo de vobis
glorior apud Macedones. Quoniam &
Achaia parata eſt ab anno præterito,
& veſtra æmulatio prouocauit pluri-
3 mos. * Miſi autem fratres: vt ne quod
gloriamur de vobis, euacuetur in hac
parte, vt (quemadmodum dixi) parati
4 ſitis: * ne cum venerint Macedones
B mecum, & inuenerint vos imparatos,
erubeſcamus nos (vt non dicamus vos)
5 in hac ſubſtantia. * Neceſſarium ergo
exiſtimaui rogare fratres, vt præue-
niant ad vos, & præparent repromiſ-
ſam benedictionem hanc paratam eſſe
ſic, quaſi benedictionem, non tamquam
6 auaritiam. * Hoc autem dico: Qui
parce ſeminat, parce & metet: & qui

prompte, abundanter, hilariter

[a] Exo. 16. e. 18. — [b] Rom. 12. d. 17.

ſeminat in benedictionibus, de bene-
dictionibus & metet. * Vnuſquiſque 7
prout deſtinauit in corde ſuo, non ex
triſtitia, aut ex neceſſitate: [a]hilarem
enim datorem diligit Deus.

ob Dei benedictionem.

* Potens eſt autem Deus omnem 8
gratiam abundare facere in vobis: vt C
in omnibus ſemper omnem ſufficien-
tiam habentes, abundetis in omne
opus bonum, * ſicut ſcriptum eſt: 9
[b]Diſperſit, dedit pauperibus: iuſtitia
eius manet in ſæculum ſæculi. * Qui 10
autem adminiſtrat ſemen ſeminanti:
& panem ad manducandum præſta-
bit, & multiplicabit ſemen veſtrum,
& augebit incrementa frugum iuſtitiæ
veſtræ: * vt in omnibus locupletati 11
abundetis in omnem ſimplicitatem, D
quæ operatur per nos gratiarum actio-
nem Deo. * Quoniam miniſterium 12
huius officij non ſolum ſupplet ea,
quæ deſunt ſanctis, ſed etiam abundat
per multas gratiarum actiones in Do-
mino, * per probationem miniſterij 13
huius, glorificantes Deum in obedi-
entia confeſſionis veſtræ, in Euange-
lium Chriſti, & ſimplicitate commu-
nicationis in illos, & in omnes, * & 14
in ipſorum obſecratione pro vobis,
deſiderantium vos propter eminentem
gratiam Dei in vobis. * Gratias Deo 15
ſuper inenarrabili dono eius.

III. Oratio polemica.

1. De poteſtate apoſtolica.

10

IPſe autem ego Paulus obſecro vos 1
per manſuetudinem, & modeſtiam A
Chriſti, qui in facie quidem humilis
ſum inter vos, abſens autem confido
in vobis. * Rogo autem vos ne præ- 2
ſens audeam per eam confidentiam,
qua exiſtimor audere in quoſdam, qui
arbitrantur nos tamquam ſecundum
carnem ambulemus. * In carne enim 3
ambulantes, non ſecundum carnem
militamus. * Nam arma militiæ noſtræ 4
non carnalia ſunt, ſed potentia Deo ad B
deſtructionem munitionum, conſilia
deſtruentes, * & omnem altitudinem 5
extollentem ſe aduerſus ſcientiam Dei,
& in captiuitatem redigentes omnem
intellectum in obſequium Chriſti, * & 6
in promptu habentes vlciſci omnem

Ea vtitur abſens,

inobedientiam, cum impleta fuerit ve-
ſtra obedientia.
7 * Quæ ſecundum faciem ſunt, vi-
dete. Si quis confidit ſibi Chriſti ſe
eſſe, hoc cogitet iterum apud ſe: quia
8 ſicut ipſe Chriſti eſt, ita & nos. * Nam,
& ſi amplius aliquid gloriatus fuero
de poteſtate noſtra, quam dedit nobis
Dominus in ædificationem, & non in
deſtructionem veſtram: non erube-
9 ſcam. * Vt autem non exiſtimer tam-
10 quam terrere vos per epiſtolas: * quo-
C niam quidem epiſtolæ, inquiunt, graues
ſunt & fortes: præſentia autem cor-
poris infirma, & ſermo contemptibilis:
11 * hoc cogitet qui eiuſmodi eſt, quia
quales ſumus verbo per epiſtolas ab-
ſentes, tales & præſentes in facto.

ſed etia[m] præſen[tiam]

2. De gl[o]ria apoſt[o]lica.

12 * Non enim audemus inſerere, aut
comparare nos quibuſdam, qui ſeipſos
commendant: ſed ipſi in nobis noſme-
tipſos metientes, & comparantes noſ-
13 metipſos nobis. * Nos autem non in
D immenſum gloriabimur, [c]ſed ſecun-
dum menſuram regulæ, qua menſus
eſt nobis Deus, menſuram pertingendi
14 vſque ad vos. * Non enim quaſi non
pertingentes ad vos, ſuperextendimus
nos: vſque ad vos enim peruenimus in
15 Euangelio Chriſti. * non in immenſum
gloriantes in alienis laboribus: ſpem
autem habentes creſcentis fidei veſtræ,
in vobis magnificari ſecundum regu-
16 lam noſtram in abundantiam, * etiam
in illa, quæ vltra vos ſunt, euangeli-
zare, non in aliena regula in ijs quæ
17 præparata ſunt gloriari. * [d]Qui autem
18 gloriatur, in Domino glorietur. * Non
enim qui ſeipſum commendat, ille pro-
batus eſt: ſed quem Deus commendat.

a) Gloriat[ur] in propri[js] non in ali[enis].

11

1 VTinam ſuſtineretis modicum quid
A inſipientiæ meæ, ſed & ſupportate me:
2 * Æmulor enim vos Dei æmulatione.
Deſpondi enim vos vni viro virginem
3 caſtam exhibere Chriſto. * Timeo au-
tem ne [e]ſicut ſerpens Heuam ſeduxit
aſtutia ſua, ita corrumpantur ſenſus
veſtri, & excidant a ſimplicitate, quæ
4 eſt in Chriſto. * Nam ſi is, qui venit,
alium Chriſtum prædicat, quem non

α) Gloriatu[r] primo: æmulans Corinthios,

[a] Eccli. 35. b. 11. — [b] Pſal. 111. b. 9. — [c] Eph. 4. b. 7. — [d] Ier. 9. g. 23. 1. Cor. 1. d. 31. — [e] Gen. 3. a. 4.

prædicauimus, aut alium ſpiritum ac-
cipitis, quem non accepiſtis: aut aliud
Euangelium, quod non recepiſtis: recte
pateremini. * Exiſtimo enim nihil me 5
minus feciſſe a magnis Apoſtolis.* Nam 6
etſi imperitus ſermone, ſed non ſci- B
entia, in omnibus autem manifeſtati
ſumus vobis.

(in gratuita prædicatione.) * Aut numquid peccatum feci, me 7
ipſum humilians, vt vos exaltemini?
quoniam gratis Euangelium Dei euan-
gelizaui vobis? * Alias Eccleſias expo- 8
liaui, accipiens ſtipendium ad mini-
ſterium veſtrum. * Et cum eſſem apud 9
vos, & egerem; nulli oneroſus fui:
nam quod mihi deerat, ſuppleuerunt
fratres, qui venerunt a Macedonia: &
in omnibus ſine onere me vobis ſer- C
uaui, & ſeruabo. * Eſt veritas Chriſti 10
in me, quoniam hæc gloriatio non in-
fringetur in me in regionibus Achaiæ.
* Quare? quia non diligo vos? Deus 11
ſcit. * Quod autem facio, & faciam: 12
vt amputem occaſionem eorum, qui
volunt occaſionem, vt in quo glorian-
tur, inueniantur ſicut & nos. * Nam 13
eiuſmodi pſeudoapoſtoli, ſunt operarij
ſubdoli, transfigurantes ſe in apoſtolos
Chriſti. * Et non mirum: ipſe enim 14
ſatanas transfigurat ſe in angelum lu-
cis. * non eſt ergo magnum, ſi mini- 15
ſtri eius transfigurentur velut miniſtri D
iuſtitiæ: quorum finis erit ſecundum
opera ipſorum.

(β) Gloriatur ſecundo: inſipiens,) * Iterum dico, (ne quis me putet in- 16
ſipientem eſſe, alioquin velut inſipien-
tem accipite me, vt & ego modicum
quid glorier) * quod loquor, non lo- 17
quor ſecundum Deum, ſed quaſi in
inſipientia, in hac ſubſtantia gloriæ.
* Quoniam multi gloriantur ſecundum 18
carnem: & ego gloriabor. * Libenter 19
enim ſuffertis inſipientes: cum ſitis E
ipſi ſapientes. * Suſtinetis enim ſi quis 20
vos in ſeruitutem redigit, ſi quis de-
uorat, ſi quis accipit, ſi quis extollitur,
ſi quis in faciem vos cædit. * Secun- 21
dum ignobilitatem dico, quaſi nos in-
firmi fuerimus in hac parte. In quo
quis audet (in inſipientia dico) audeo
& ego:

(in meritis varijs.) * Hebræi ſunt, & ego: Iſraelitæ ſunt, 22
& ego: Semen Abrahæ ſunt, & ego:
* Miniſtri Chriſti ſunt, (vt minus ſa- 23
piens dico) plus ego: in laboribus plu-
rimis, in carceribus abundantius, in
plagis ſupra modum, in mortibus fre-
24 quenter. * A Iudæis quinquies, [a] qua-
F 25 dragenas, vna minus, accepi. * [b] Ter
virgis cæſus ſum, [c] ſemel lapidatus ſum,
[d] ter naufragium feci, nocte & die in
26 profundo maris fui, * in itineribus
ſæpe, periculis fluminum, periculis la-
tronum, periculis ex genere, periculis
ex Gentibus, periculis in ciuitate, pe-
riculis in ſolitudine, periculis in mari,
27 periculis in falſis fratribus: * in labore,
& ærumna, in vigilijs multis, in fame,
& ſiti, in ieiunijs multis, in frigore, &
28 nuditate, * præter illa, quæ extrin-
ſecus ſunt, inſtantia mea quotidiana,
29 ſolicitudo omnium Eccleſiarum.* Quis
G infirmatur, & ego non infirmor? quis
30 ſcandalizatur, & ego non vror? * Si
gloriari oportet: quæ infirmitatis meæ
31 ſunt, gloriabor. * Deus & Pater Do-
mini noſtri Ieſu Chriſti, qui eſt bene-
dictus in ſæcula, ſcit quòd non men-
32 tior. * [e] Damaſci præpoſitus Gentis
Aretæ regis, cuſtodiebat ciuitatem Da-
maſcenorum vt me comprehenderet:
33 * & per feneſtram in ſporta dimiſſus ſum
per murum, & ſic effugi manus eius.

12

1 A SI gloriari oportet (non expedit qui- (γ) Gloriatur tertio:)
dem:) veniam autem ad viſiones, &
reuelationes Domini.
2 * [f] Scio hominem in Chriſto ante (in reuelationibus)
annos quattuordecim, ſiue in corpore
neſcio, ſiue extra corpus neſcio, Deus
ſcit, raptum huiuſmodi vſque ad ter-
3 tium cælum. * Et ſcio huiuſmodi ho-
minem ſiue in corpore, ſiue extra cor-
4 pus neſcio, Deus ſcit: * quoniam rap-
B tus eſt in Paradiſum: & audiuit arcana
verba, quæ non licet homini loqui.
5 * Pro huiuſmodi gloriabor: pro me
autem nihil gloriabor niſi in infirmi-
6 tatibus meis. * Nam, & ſi voluero
gloriari, non ero inſipiens: veritatem
enim dicam: parco autem, ne quis
me exiſtimet ſupra id, quod videt in
me, aut aliquid audit ex me.
7 * Et ne magnitudo reuelationum (& infirmitatibus.)
C extollat me, datus eſt mihi ſtimulus
carnis meæ angelus ſatanæ, qui me
8 colaphizet. * Propter quod ter Do-
9 minum rogaui vt diſcederet a me: * &
dixit mihi: Sufficit tibi gratia mea:

[a] Deut. 25. a. 3. — [b] Act. 16. d. 22. — [c] Act. 14. c. 18. — [d] Act. 27. a. 2. — [e] Act. 9. d. 24. — [f] Act. 9. a. 3.

nam virtus in infirmitate perficitur.
Libenter igitur gloriabor in infirmita-
tibus meis, vt inhabitet in me virtus
Chrifti. * Propter quod placeo mihi 10
in infirmitatibus meis, in contumelijs,
in neceffitatibus, in perfequutionibus,
in anguftijs pro Chrifto: Cum enim D
infirmor, tunc potens fum.

b) Gloriatur propter neceffitatem: coactus

*Factus fum infipiens, vos me coe- 11
giftis. Ego enim a vobis debui com-
mendari: nihil enim minus fui ab ijs,
qui funt fupra modum Apoftoli: tam-
etfi nihil fum: * figna tamen Apo- 12
ftolatus mei facta funt fuper vos in
omni patientia, in fignis, & prodigijs,
& virtutibus. * Quid eft enim, quod 13
minus habuiftis præ ceteris Ecclefijs,
nifi quòd ego ipfe non grauaui vos?
Donate mihi hanc iniuriam.

a filijs dilectis.

*Ecce tertiò hoc paratus fum venire 14
ad vos: & non ero grauis vobis. Non
enim quæro quæ veftra funt, fed vos.
Nec enim debent filij parentibus the-
faurizare, fed parentes filijs. * Ego 15
autem libentiffime impendam, & fu- E
perimpendar ipfe pro animabus ve-
ftris: licet plus vos diligens, minus
diligar. * Sed efto: ego vos non gra- 16
uaui: fed cum effem aftutus, dolo vos
cepi. * Numquid per aliquem eorum, 17
quos mifi ad vos, circumueni vos?
* Rogaui Titum, & mifi cum illo fra- 18
trem. Numquid Titus vos circumue- F
nit? nonne eodem fpiritu ambulaui-
mus? nonne ijsdem veftigijs?

Epilogus.

α) Monitiones: mores mutent,

*Olim putatis quòd excufemus nos 19
apud vos? Coram Deo in Chrifto lo-
quimur: omnia autem chariffimi pro-
pter ædificationem veftram. * Timeo 20
enim ne forte cum venero, non qua- G
les volo, inueniam vos: & ego inue-
niar a vobis, qualem non vultis: ne
forte contentiones, æmulationes, ani-
mofitates, diffenfiones, detractiones,
fufurrationes, inflationes, feditiones fint
21 inter vos: * ne iterum cum venero, hu-
miliet me Deus apud vos, & lugeam
multos ex ijs, qui ante peccauerunt,
& non egerunt pœnitentiam fuper im-
munditia, & fornicatione, & impudi-
citia, quam gefferunt.

13
1 A ECce tertiò hoc venio ad vos: [a]In ne durius corrigantur.
ore duorum, vel trium teftium ftabit
2 omne verbum. * Prædixi, & prædico,
vt præfens, & nunc abfens ijs, qui ante
peccauerunt, & ceteris omnibus, quo-
niam fi venero iterum, non parcam.
3 * An experimentum quæritis eius, qui
in me loquitur Chriftus, qui in vobis
non infirmatur, fed potens eft in vobis?
4 * Nam etfi crucifixus eft ex infirmi-
B tate: fed viuit ex virtute Dei. Nam &
nos infirmi fumus in illo: fed viuemus
5 cum eo ex virtute Dei in vobis. * Vof-
metipfos tentate fi eftis in fide: ipfi
vos probate. An non cognofcitis vof-
metipfos quia Chriftus Iefus in vobis
6 eft? nifi forte reprobi eftis. * Spero
autem quòd cognofcetis, quia nos non
7 fumus reprobi. * Oramus autem Deum
C vt nihil mali faciatis, non vt nos pro-
bati appareamus, fed vt vos quod bo-
num eft faciatis: nos autem vt reprobi
8 fimus. * Non enim poffumus aliquid
aduerfus veritatem, fed pro veritate.
9 * Gaudemus enim, quoniam nos in-
firmi fumus, vos autem potentes eftis.
Hoc & oramus veftram confumma-
10 tionem. * Ideo hæc abfens fcribo, vt
non præfens durius agam fecundum
poteftatem, quam Dominus dedit mihi
in ædificationem, & non in deftru-
ctionem.

β) Conclufio epiftolaris.

11 *De cetero, fratres, gaudete, per-
D fecti eftote, exhortamini, idem fapite,
pacem habete, & Deus pacis, & dile-
12 ctionis erit vobifcum. * Salutate inui-
cem in ofculo fancto. Salutant vos
13 omnes fancti. * Gratia Domini noftri
Iefu Chrifti, & charitas Dei, & com-
municatio fancti Spiritus fit cum om-
nibus vobis. Amen.

[a] Deu. 19. d. 15. Matt. 18. c. 16. Ioan. 8. b. 17. Heb. 10. e. 28.

EPISTOLA

BEATI PAVLI APOSTOLI

AD GALATAS.

Exordium. Apoftoli falutatio

PAVLVS Apoftolus non 1 I A
ab hominibus, neque per
hominem, fed per Iefum
Chriftum, & Deum Pa-
trem, qui fufcitauit eum
a mortuis: * & qui mecum funt om- 2
nes fratres, Ecclefijs Galatiæ. * Gratia 3
vobis, & pax a Deo Patre, & Domino
noftro Iefu Chrifto, * qui dedit femet- 4
ipfum pro peccatis noftris, vt eriperet
nos de præfenti fæculo nequam, fe-
cundum voluntatem Dei & Patris no-
ftri, * cui eft gloria in fæcula fæcu- 5
lorum: Amen.

atque admiratio.

* Miror quòd fic tam cito transferi- 6
mini ab eo, qui vos vocauit in gratiam B
Chrifti in aliud Euangelium: * quod 7
non eft aliud, nifi funt aliqui, qui vos
conturbant, & volunt conuertere Euan-
gelium Chrifti. * Sed licet nos, aut 8
Angelus de cælo euangelizet vobis præ-
terquàm quod euangelizauimus vobis,
anathema fit. * Sicut prædiximus, & 9
nunc iterum dico: Si quis vobis euan-
gelizauerit præter id, quod accepiftis,
anathema fit. * Modo enim hominibus 10
fuadeo, an Deo? An quæro hominibus
placere? Si adhuc hominibus place-
rem, Chrifti feruus non effem.

I. Sermo apologeticus.

α) Apoftolatus veri: ab homine non edoctus eft

* a Notum enim vobis facio, fratres, 11
Euangelium, quod euangelizatum eft
a me, quia non eft fecundum homi-
nem: * b neque enim ego ab homine 12
accepi illud, neque didici, fed per re- C
uelationem Iefu Chrifti.

ante conuerfionem

* Audiftis enim conuerfationem 13
meam aliquando in Iudaifmo: quo-
niam fupra modum perfequebar Ec-

a 1. Cor. 15. a. 1. — b Eph. 3. a. 3.

14 clefiam Dei, & expugnabam illam, * &
proficiebam in Iudaifmo fupra multos
coætaneos meos in genere meo, abun-
dantius æmulator exiftens paternarum
mearum traditionum.

neque poft eam.

15 * Cum autem placuit ei, qui me
fegregauit ex vtero matris meæ, & vo-
16 cauit per gratiam fuam, * vt reuelaret
Filium fuum in me, vt euangelizarem
illum in Gentibus: continuo non ac-
17 quieui carni & fanguini, * neque veni
D Ierofolymam ad anteceffores meos Apo-
ftolos: fed abij in Arabiam: & iterum
18 reuerfus fum Damafcum: * deinde
poft annos tres veni Ierofolymam vi-
dere Petrum, & manfi apud eum die-
19 bus quindecim: * alium autem Apo-
ftolorum vidi neminem, nifi Iacobum
20 fratrem Domini. * Quæ autem fcribo
vobis, ecce coram Deo quia non men-
21 tior. * Deinde veni in partes Syriæ, &
22 Ciliciæ. * Eram autem ignotus facie
Ecclefijs Iudææ, quæ erant in Chrifto:
23 * tantùm autem auditum habebant:
Quoniam qui perfequebatur nos ali-
quando, nunc euangelizat fidem, quam
24 aliquando expugnabat: * & in me cla-
rificabant Deum.

β) Euangelij veri: approbati a Concilio,

2 I A DEinde poft annos quattuordecim,
iterum afcendi Ierofolymam cum Bar-
2 naba, affumpto & Tito. * Afcendi au-
tem fecundum reuelationem: & contuli
cum illis Euangelium, quod prædico
in Gentibus, feorfum autem ijs, qui
videbantur aliquid effe: ne forte in va-
3 cuum currerem, aut cucurriffem. * Sed
neque Titus, qui mecum erat, cum
effet Gentilis, compulfus eft circum-
4 cidi: * fed propter fubintroductos falfos
fratres, qui fubintroierunt explorare
libertatem noftram, quam habemus in

Christo Iesu, vt nos in seruitutem re-
digerent. * Quibus neque ad horam 5
cessimus subiectione, vt veritas Euan-
gelij permaneat apud vos: * ab ijs au- 6
tem, qui videbantur esse aliquid, (qua- B
les aliquando fuerint, nihil mea in-
terest. [a]Deus personam hominis non
accipit) mihi enim qui videbantur esse
aliquid, nihil contulerunt. * Sed econ- 7
tra cum vidissent quòd creditum est
mihi Euangelium præputij, sicut &
Petro circumcisionis: (* qui enim ope- 8
ratus est Petro in Apostolatum cir-
cumcisionis, operatus est & mihi inter
Gentes) * & cum cognouissent gratiam, 9
quæ data est mihi, Iacobus, & Cephas,
& Ioannes, qui videbantur columnæ
esse, dextras dederunt mihi, & Bar-
nabæ societatis: vt nos in Gentes, ipsi
autem in circumcisionem: * tantum 10
vt pauperum memores essemus, quod
etiam solicitus fui hoc ipsum facere.

atque ab ipso Petro.

* Cum autem venisset Cephas Anti- 11
ochiam: in faciem ei restiti, quia re-
prehensibilis erat. * Prius enim quàm 12
venirent quidam a Iacobo, cum Gen- C
tibus edebat: cum autem venissent,
subtrahebat, & segregabat se timens
eos, qui ex circumcisione erant. * Et 13
simulationi eius consenserunt ceteri
Iudæi, ita vt & Barnabas duceretur ab
eis in illam simulationem. * Sed cum 14
vidissem quòd non recte ambularent
ad veritatem Euangelij, dixi Cephæ
coram omnibus: Si tu, cum Iudæus
sis, gentiliter viuis, & non Iudaice: quo-
modo Gentes cogis Iudaizare? * Nos 15
natura Iudæi, & non ex Gentibus pec-
catores. * Scientes autem quòd non 16
iustificatur homo ex operibus legis,
nisi per fidem Iesu Christi: & nos in
Christo Iesu credimus, vt iustificemur D
ex fide Christi, & non ex operibus
legis: [b]propter quod ex operibus legis
non iustificabitur omnis caro. * Quòd 17
si quærentes iustificari in Christo, in-
uenti sumus & ipsi peccatores, num-
quid Christus peccati minister est?
Absit. * Si enim quæ destruxi, iterum 18
hæc ædifico: præuaricatorem me con-
stituo. * Ego enim per legem, legi 19
mortuus sum, vt Deo viuam: Christo
confixus sum cruci. * Viuo autem, 20
iam non ego: viuit vero in me Chri-
stus. Quòd autem nunc viuo in carne:
in fide viuo filij Dei, qui dilexit me,
21 & tradidit semetipsum pro me. * Non
abijcio gratiam Dei. Si enim per le-
gem iustitia, ergo gratis Christus mor-
tuus est.

II. Sermo dogmaticus.

3
1 A O Insensati Galatæ, quis vos fasci-
nauit non obedire veritati, ante quo-
rum oculos Iesus Christus præscriptus
est, in vobis crucifixus?

α) De iustitia fidei: eam docent experientia Galatarum,

2 * Hoc solum a vobis volo discere:
Ex operibus legis Spiritum accepistis,
3 an ex auditu fidei? * Sic stulti estis,
vt cum spiritu cœperitis, nunc carne
4 consummemini? * Tanta passi estis
5 sine causa? si tamen sine causa. * Qui
ergo tribuit vobis Spiritum, & ope-
ratur virtutes in vobis: ex operibus
legis, an ex auditu fidei?

exemplum Abrahæ,

6 * Sicut scriptum est: [c]Abraham cre-
didit Deo, & reputatum est illi ad iusti-
7 tiam. * Cognoscite ergo quia qui ex
B 8 fide sunt, ij sunt filij Abrahæ. * Pro-
uidens autem Scriptura quia ex fide
iustificat Gentes Deus, prænunciauit
Abrahæ: [d]Quia benedicentur in te om-
9 nes Gentes. * Igitur qui ex fide sunt,
benedicentur cum fideli Abraham.

natura legis,

10 * Quicumque enim ex operibus legis
sunt, sub maledicto sunt. Scriptum est
enim: [e]Maledictus omnis, qui non per-
manserit in omnibus, quæ scripta sunt
11 in Libro legis vt faciat ea. * Quoniam
autem in lege nemo iustificatur apud
Deum, manifestum est: [f]quia iustus
12 ex fide viuit. * Lex autem non est ex
fide, sed, [g]Qui fecerit ea, viuet in illis.
13 * Christus nos redemit de maledicto
legis, factus pro nobis maledictum:
quia scriptum est: [h]Maledictus omnis
14 qui pendet in ligno: * vt in Gentibus
benedictio Abrahæ fieret in Christo
Iesu, vt pollicitationem Spiritus acci-
piamus per fidem.

promissio Dei,

15 * Fratres (secundum hominem dico)
C [i]tamen hominis confirmatum testa-
mentum nemo spernit, aut superor-
16 dinat. * Abrahæ dictæ sunt promis-

[a] Deu. 10. d. 17. Iob 34. b. 19. Sap. 6. b. 8. Eccli. 35. b. 15. Rom. 2. b. 11. Eph. 6. b. 9. Col. 3. d. 25. Act. 10. e. 34. 1. Pet. 1. c. 17. — [b] Rom. 3. c. 20. — [c] Gen. 15. b. 6. Rom. 4. a. 3. Iac. 2. d. 23. — [d] Gen. 12. a. 3. Eccli. 44. c. 20. — [e] Deu. 27. d. 26. — [f] Hab. 2. a. 4. Rom. 1. b. 17. — [g] Leu. 18. a. 5. — [h] Deut. 21. d. 23. — [i] Heb. 9. e. 17.

ſiones, & ſemini eius. Non dicit: Et
ſeminibus, quaſi in multis: ſed quaſi
in vno: Et ſemini tuo, qui eſt Chri-
ſtus. * Hoc autem dico, teſtamentum 17
confirmatum a Deo: quæ poſt qua-
dringentos & triginta annos facta eſt
Lex, non irritum facit ad euacuandam
promiſſionem. * Nam ſi ex lege here- 18
ditas, iam non ex promiſſione. Abra-
hæ autem per repromiſſionem donauit
Deus.

finis legis.

* Quid igitur lex? Propter tranſgreſ- 19
ſiones poſita eſt donec veniret ſemen,
cui promiſerat, ordinata per angelos
in manu mediatoris. * Mediator autem 20
vnius non eſt: Deus autem vnus eſt.
* Lex ergo aduerſus promiſſa Dei? 21
Abſit. Si enim data eſſet lex, quæ
poſſet viuificare, vere ex lege eſſet iu-
ſtitia. * [a]Sed concluſit Scriptura om- 22
nia ſub peccato, vt promiſſio ex fide D
Ieſu Chriſti daretur credentibus. * Prius 23
autem quàm veniret fides, ſub lege cu-
ſtodiebamur concluſi in eam fidem,
quæ reuelanda erat. * Itaque lex pæ- 24
dagogus noſter fuit in Chriſto, vt ex
fide iuſtificemur. * At vbi venit fides, 25
iam non ſumus ſub pædagogo. * Om- 26
nes enim filij Dei eſtis per fidem, quæ
eſt in Chriſto Ieſu. * [b]Quicumque 27
enim in Chriſto baptizati eſtis, Chri-
ſtum induiſtis. * Non eſt Iudæus, ne- 28
que Græcus: non eſt ſeruus, neque
liber: non eſt maſculus, neque femina.
Omnes enim vos vnum eſtis in Chriſto
Ieſu. * Si autem vos Chriſti. ergo ſe- 29
men Abrahæ eſtis, ſecundum promiſ-
ſionem heredes.

β) De libertate euangelica:

4

DIco autem: Quanto tempore heres 1 A
paruulus eſt, nihil differt a ſeruo, cum
ſit dominus omnium: * ſed ſub tutori- 2

filij adoptionis

bus, & actoribus eſt vſque ad præfini-
tum tempus a patre: * ita & nos cum 3
eſſemus paruuli, ſub elementis mundi
eramus ſeruientes. * At vbi venit ple- 4
nitudo temporis, miſit Deus Filium
ſuum factum ex muliere, factum ſub
lege, * vt eos, qui ſub lege erant, re- 5
dimeret, vt adoptionem filiorum reci-
peremus. * Quoniam autem eſtis filij, 6
miſit Deus Spiritum filij ſui in corda
veſtra clamantem: Abba, Pater. * Ita- 7
que iam non eſt ſeruus, ſed filius:
Quod ſi filius: & heres per Deum.

8 * Sed tunc quidem ignorantes De-

legem obſeruantes

um, ijs, qui natura non ſunt dij, ſer-
9 uiebatis. * Nunc autem cum cogno-
B ueritis Deum, immo cogniti ſitis a
Deo: quomodo conuertimini iterum
ad infirma, & egena elementa, quibus
10 denuo ſeruire vultis? * Dies obſeruatis,
11 & menſes, & tempora, & annos. * Ti-
meo vos, ne forte ſine cauſa labora-
12 uerim in vobis. * Eſtote ſicut ego,
quia & ego ſicut vos: fratres obſecro
13 vos: Nihil me læſiſtis. * Scitis autem
quia per infirmitatem carnis euange-
lizaui vobis iampridem: & tentatio-
14 nem veſtram in carne mea * non ſpre-
uiſtis, neque reſpuiſtis: ſed ſicut Ange-
lum Dei excepiſtis me, ſicut Chriſtum
15 Ieſum. * Vbi eſt ergo beatitudo veſtra?
Teſtimonium enim perhibeo vobis,
quia, ſi fieri poſſet, oculos veſtros eru-
16 iſſetis, & dediſſetis mihi. * Ergo ini-
micus vobis factus ſum, verum dicens
17 vobis? * Æmulantur vos non bene:
ſed excludere vos volunt, vt illos æmu-
18 lemini. * Bonum autem æmulamini
C in bono ſemper: & non tantum cum
19 præſens ſum apud vos. * Filioli mei,
quos iterum parturio, donec formetur
20 Chriſtus in vobis. * Vellem autem
eſſe apud vos modo, & mutare vocem
meam: quoniam confundor in vobis.

perdunt libertatem & hereditatem.

21 * Dicite mihi qui ſub lege vultis
22 eſſe: legem non legiſtis? * Scriptum
eſt enim: Quoniam Abraham duos
filios habuit: [c]vnum de ancilla, [d]&
23 vnum de libera. * Sed qui de ancilla,
ſecundum carnem natus eſt: qui au-
tem de libera, per repromiſſionem:
24 * quæ ſunt per allegoriam dicta. Hæc
D enim ſunt duo teſtamenta. Vnum qui-
dem in monte Sina, in ſeruitutem ge-
25 nerans: quæ eſt Agar: * Sina enim
mons eſt in Arabia, qui coniunctus
eſt ei, quæ nunc eſt Ieruſalem, & ſeruit
26 cum filijs ſuis. * Illa autem, quæ ſur-
ſum eſt Ieruſalem, libera eſt, quæ eſt
27 mater noſtra. * Scriptum eſt enim:
[e]Lætare ſterilis, quæ non paris: erumpe,
& clama, quæ non parturis: quia multi
filij deſertæ, magis quàm eius, quæ
28 habet virum. * [f]Nos autem fratres ſe-
cundum Iſaac promiſſionis filij ſumus.
29 * Sed quomodo tunc is, qui ſecundum
carnem natus fuerat, perſequebatur
eum, qui ſecundum ſpiritum: ita &

[a] Rom. 3. b. 9. — [b] Rom. 6. a. 4. — [c] Gen. 16. d. 15. — [d] Gen. 21. a. 2. — [e] Iſa. 54. a. 1. — [f] Rom. 9. b. 8.

nunc. * Sed quid dicit Scriptura? [a]Eijce 30
ancillam, & filium eius: non enim he-
res erit filius ancillæ cum filio liberæ.
* Itaque, fratres, non sumus ancillæ 31
filij, sed liberæ:

III. Sermo moralis.

α) Monita generalia:

qua libertate Christus nos liberauit. 5
STate, & nolite iterum iugo seruitutis 1 A
contineri. * [b]Ecce ego Paulus dico 2
vobis: quoniam si circumcidamini,
Christus vobis nihil proderit. * Testi- 3
ficor autem rursus omni homini cir-
cumcidenti se, quoniam debitor est
vniuersæ legis faciendæ. * Euacuati 4
estis a Christo, qui in lege iustifica-
mini: a gratia excidistis. * Nos enim 5
spiritu ex fide, spem iustitiæ expecta-
mus. * Nam in Christo Iesu neque 6
circumcisio aliquid valet, neque præ-
putium: sed fides, quæ per charitatem
operatur.

seruitus non subeunda,

libertas seruanda,

* Currebatis bene: quis vos impe- 7 B
diuit veritati non obedire? * Persuasio 8
hæc non est ex eo, qui vocat vos.
* [c]Modicum fermentum totam mas- 9
sam corrumpit. * Ego confido in vobis 10
in Domino, quòd nihil aliud sapietis:
qui autem conturbat vos, portabit iu-
dicium, quicumque est ille. * Ego au- 11
tem, fratres, si circumcisionem adhuc
prædico: quid adhuc persecutionem
patior? Ergo euacuatum est scanda-
lum crucis. * Vtinam & abscindantur 12
qui vos conturbant.

at non male adhibenda.

* Vos enim in libertatem vocati estis 13
fratres: tantùm ne libertatem in occa-
sionem detis carnis, sed per charitatem
Spiritus seruite inuicem. * Omnis enim 14
lex in vno sermone impletur: [d]Dili- C
ges proximum tuum sicut te ipsum.
* Quòd si inuicem mordetis, & come- 15
ditis: videte ne ab inuicem consuma-
mini. * Dico autem: [e]Spiritu ambu- 16
late, & desideria carnis non perficietis.
* Caro enim concupiscit aduersus spi- 17
ritum: spiritus autem aduersus carnem:
hæc enim sibi inuicem aduersantur: vt
non quæcumque vultis, illa faciatis.
* Quòd si spiritu ducimini, non estis 18
sub lege. * Manifesta sunt autem opera 19
carnis: quæ sunt fornicatio, immun-
ditia, impudicitia, luxuria, * idolorum 20
seruitus, veneficia, inimicitiæ, conten-
tiones, æmulationes, iræ, rixæ, dissen-
21 siones, sectæ, * inuidiæ, homicidia,
D ebrietates, comessationes, & his simi-
lia, quæ prædico vobis, sicut prædixi:
quoniam qui talia agunt, regnum Dei
22 non consequentur. * Fructus autem
Spiritus est: charitas, gaudium, pax,
patientia, benignitas, bonitas, lon-
23 ganimitas, * mansuetudo, fides, mo-
destia, continentia, castitas. Aduersus
24 huiusmodi non est lex. * Qui autem
sunt Christi, carnem suam crucifi-
xerunt cum vitijs, & concupiscentijs.
25 * Si spiritu viuimus, spiritu & ambu-
lemus.

β) Monita specialia: ne sint gloriæ cupidi,

26 * Non efficiamur inanis gloriæ cu-
pidi, inuicem prouocantes, inuicem
inuidentes.

portent onera alterius,

6 1 A FRatres, & si præoccupatus fuerit
homo in aliquo delicto, vos, qui spi-
rituales estis, huiusmodi instruite in
spiritu lenitatis, considerans te ipsum,
2 ne & tu tenteris. * Alter alterius onera
portate, & sic adimplebitis legem Christi.
3 * Nam si quis existimat se aliquid esse,
4 cum nihil sit, ipse se seducit. * Opus
autem suum probet vnusquisque, & sic
B in semetipso tantùm gloriam habebit,
5 & non in altero. * [f]Vnusquisque enim
onus suum portabit.

communicent in bonis.

6 * Communicet autem is, qui cate-
chizatur verbo, ei, qui se catechizat,
7 in omnibus bonis. * Nolite errare:
8 Deus non irridetur. * Quæ enim semi-
nauerit homo, hæc & metet. Quoniam
qui seminat in carne sua, de carne &
metet corruptionem: qui autem se-
minat in spiritu, de spiritu metet vitam
9 æternam. * [g]Bonum autem facientes,
non deficiamus: tempore enim suo
10 non metemus deficientes. * Ergo dum
C tempus habemus, operemur bonum
ad omnes, maxime autem ad dome-
sticos fidei.

Epilogus.

Seductorum & Pauli gloria,

11 * Videte qualibus litteris scripsi vo-
12 bis mea manu. * Quicumque enim
volunt placere in carne, hi cogunt vos
circumcidi, tantùm vt crucis Christi
13 persecutionem non patiantur. * Ne-
que enim qui circumciduntur, legem

---

[a] Gen. 21. a. 10. — [b] Act. 15. a. 1. 2. — [c] 1. Cor. 5. b. 6. — [d] Leu. 19. d. 18. Matt. 22. d. 39. Rom. 13. c. 9. — [e] 1. Pet. 2. c. 11. — [f] 1. Cor. 3. b. 8. — [g] 2. Thess. 3. c. 13.

custodiunt: sed volunt vos circum-
cidi, vt in carne vestra glorientur.
* Mihi autem absit gloriari, nisi in 14
cruce Domini nostri Iesu Christi: per D
quem mihi mundus crucifixus est, &
ego mundo. * In Christo enim Iesu 15
neque circumcisio aliquid valet, ne-
que præputium, sed noua creatura.
16 * Et quicumque hanc regulam secuti
fuerint, pax super illos, & misericor-
17 dia, & super Israel Dei. * De cetero
nemo mihi molestus sit: ego enim
stigmata Domini Iesu in corpore meo
18 porto. * Gratia Domini nostri Iesu benedictio
Christi, cum spiritu vestro, fratres. apostolica.
Amen.

EPISTOLA
BEATI PAVLI APOSTOLI
AD EPHESIOS.

Exordium.
Salutatio
PAVLVS Apoſtolus Ieſu 1 1
Chriſti per voluntatem A
Dei, omnibus ſanctis, qui
ſunt Epheſi, & fidelibus
in Chriſto Ieſu. * Gratia 2
vobis, & pax a Deo Patre noſtro, &
Domino Ieſu Chriſto.

& gratiarum actio
* [a]Benedictus Deus & Pater Do- 3
mini noſtri Ieſu Chriſti, qui benedi-
xit nos in omni benedictione ſpirituali
in cæleſtibus in Chriſto, * ſicut elegit 4
nos in ipſo ante mundi conſtitutionem,
vt eſſemus ſancti & immaculati in con-
ſpectu eius in charitate. * Qui præde- 5
ſtinauit nos in adoptionem filiorum B
per Ieſum Chriſtum in ipſum: ſecun-
dum propoſitum voluntatis ſuæ, * in 6
laudem gloriæ gratiæ ſuæ, in qua gra-
pro ſalute chriſtiana.
tificauit nos in dilecto filio ſuo. * In 7
quo habemus redemptionem per ſan-
guinem eius, remiſſionem peccatorum
ſecundum diuitias gratiæ eius, * quæ 8
ſuperabundauit in nobis in omni ſa-
pientia, & prudentia: * vt notum faceret 9
nobis ſacramentum voluntatis ſuæ, ſe-
cundum beneplacitum eius, quod pro-
poſuit in eo, * in diſpenſatione pleni- 10
tudinis temporum, inſtaurare omnia
in Chriſto, quæ in cælis, & quæ in
terra ſunt, in ipſo: * In quo etiam & 11
nos ſorte vocati ſumus prædeſtinati
ſecundum propoſitum eius, qui ope-
ratur omnia ſecundum conſilium vo-
luntatis ſuæ: * vt ſimus in laudem 12
gloriæ eius nos, qui ante ſperauimus
in Chriſto: * In quo & vos, cum au- 13
diſſetis verbum veritatis, (Euangelium C
ſalutis veſtræ) in quo & credentes
ſignati eſtis Spiritu promiſſionis ſancto,
* qui eſt pignus hereditatis noſtræ, in 14
redemptionem acquiſitionis, in laudem
gloriæ ipſius.

I. Inſtitutio theoretica.
α) Eccleſiæ vnum caput:
Chriſtus exaltatus.
15 * Propterea & ego audiens fidem
veſtram, quæ eſt in Domino Ieſu, &
16 dilectionem in omnes ſanctos, * non
ceſſo gratias agens pro vobis, memo-
riam veſtri faciens in orationibus meis:
17 * vt Deus, Domini noſtri Ieſu Chriſti
pater gloriæ, det vobis ſpiritum ſa-
pientiæ & reuelationis, in agnitione
18 eius: * illuminatos oculos cordis ve-
ſtri, vt ſciatis quæ ſit ſpes vocationis
eius, & quæ diuitiæ gloriæ hereditatis
19 eius in ſanctis, * & quæ ſit ſuperemi-
D nens magnitudo virtutis eius in nos,
qui credimus [b]ſecundum operationem
20 potentiæ virtutis eius, * quam ope-
ratus eſt in Chriſto, ſuſcitans illum a
mortuis, & conſtituens ad dexteram
21 ſuam in cæleſtibus: * ſupra omnem
principatum & poteſtatem, & virtutem,
& dominationem, & omne nomen, quod
nominatur non ſolum in hoc ſæculo,
22 ſed etiam in futuro. * [c]Et omnia ſub-
iecit ſub pedibus eius: & ipſum dedit
23 caput ſupra omnem Eccleſiam, * quæ
eſt corpus ipſius, & plenitudo eius, qui
omnia in omnibus adimpletur.

β) Eccleſiæ vnum corpus:
Gentes & Iudæi conuiuificati ſunt
2
1 ET [d]vos, cum eſſetis mortui deli-
A 2 ctis, & peccatis veſtris, * in quibus ali-
quando ambulaſtis ſecundum ſæculum
mundi huius, ſecundum principem po-
teſtatis aeris huius, ſpiritus, qui nunc
3 operatur in filios diffidentiæ, * in qui-
bus & nos omnes aliquando conuer-
ſati ſumus in deſiderijs carnis noſtræ,
facientes voluntatem carnis, & cogita-
tionum, & eramus natura filij iræ, ſicut
4 & ceteri: * Deus autem, qui diues eſt
in miſericordia, propter nimiam cha-
5 ritatem ſuam, qua dilexit nos, * &
B cum eſſemus mortui peccatis, conui-
uificauit nos in Chriſto, (cuius gratia

[a] 2. Cor. 1. a. 3. 1. Pet. 1. a. 3. — [b] Inf. 3. b. 7. — [c] Pſal. 8. b. 8. — [d] Coloſ. 2. c. 13.

eſtis ſaluati) * & conreſuſcitauit, & 6
conſedere fecit in cæleſtibus in Chriſto
Ieſu: * vt oſtenderet in ſæculis ſuper- 7
uenientibus abundantes diuitias gra-
tiæ ſuæ in bonitate ſuper nos in Chriſto
Ieſu. * Gratia enim eſtis ſaluati per 8
fidem, & hoc non ex vobis: Dei enim
donum eſt, * non ex operibus, vt ne- 9
quis glorietur. * Ipſius enim ſumus 10
factura, creati in Chriſto Ieſu in ope-
ribus bonis, quæ præparauit Deus vt
in illis ambulemus.

[in vnum nouum hominem.]

* Propter quod memores eſtote, 11
quòd aliquando vos Gentes in carne, C
qui dicimini præputium ab ea, quæ
dicitur circumciſio in carne, manu
facta: * quia eratis illo in tempore 12
ſine Chriſto, alienati a conuerſatione
Iſrael, & hoſpites teſtamentorum, pro-
miſſionis ſpem non habentes, & ſine
Deo in hoc mundo. * Nunc autem in 13
Chriſto Ieſu vos, qui aliquando eratis
longe, facti eſtis prope in ſanguine
Chriſti. * Ipſe enim eſt pax noſtra, 14
qui fecit vtraque vnum, & medium
parietem maceriæ ſoluens, inimicitias
in carne ſua: * legem mandatorum 15
decretis euacuans, vt duos condat in
ſemetipſo in vnum nouum hominem,
faciens pacem, * & reconciliet ambos 16
in vno corpore, Deo per crucem, in- D
terficiens inimicitias in ſemetipſo. * Et 17
veniens euangelizauit pacem vobis,
qui longe fuiſtis, & pacem ijs, qui
prope. * [a]quoniam per ipſum habe- 18
mus acceſſum ambo in vno Spiritu ad
Patrem. * Ergo iam non eſtis hoſpites, 19
& aduenæ: ſed eſtis ciues ſanctorum,
& domeſtici Dei: * ſuperædificati ſuper 20
fundamentum Apoſtolorum, & Pro-
phetarum, ipſo ſummo angulari la-
pide Chriſto Ieſu: * in quo omnis ædi- 21
ficatio conſtructa creſcit in templum
ſanctum in Domino, * in quo & vos 22
coædificamini in habitaculum Dei in
Spiritu.

[γ) Eccleſiæ vnus ſpiritus: Apoſtolus Gentium]

HVius rei gratia, ego Paulus vin- 3 1
ctus Chriſti Ieſu, pro vobis Gentibus, A
* ſi tamen audiſtis diſpenſationem gra- 2
tiæ Dei, quæ data eſt mihi in vobis:
* quoniam ſecundum reuelationem 3
notum mihi factum eſt ſacramentum,
ſicut ſupra ſcripſi in breui: * prout 4
poteſtis legentes intelligere pruden-
5 tiam meam in myſterio Chriſti: * quod
alijs generationibus non eſt agnitum
filijs hominum, ſicuti nunc reuelatum
eſt ſanctis Apoſtolis eius, & Prophetis
6 in Spiritu, * Gentes eſſe coheredes,
& concorporales, & comparticipes pro-
miſſionis eius in Chriſto Ieſu per Euan-
7 gelium: * Cuius factus ſum miniſter
B ſecundum donum gratiæ Dei, quæ data
eſt mihi [b]ſecundum operationem vir-
8 tutis eius. * [c]Mihi omnium ſanctorum
minimo data eſt gratia hæc, In Gen-
tibus euangelizare inueſtigabiles diui-
9 tias Chriſti, * & illuminare omnes,
quæ ſit diſpenſatio ſacramenti abſcon-
diti a ſæculis in Deo, qui omnia cre-
10 auit. * vt innoteſcat principatibus, &
poteſtatibus in cæleſtibus per Eccle-
11 ſiam, multiformis ſapientia Dei, * ſecun-
dum præfinitionem ſæculorum, quam
fecit in Chriſto Ieſu Domino noſtro:
12 * In quo habemus fiduciam, & ac-
C ceſſum in confidentia per fidem eius.
13 * Propter quod peto ne deficiatis in
tribulationibus meis pro vobis: quæ eſt
gloria veſtra.

[orat vt corroborentur per Spiritum]

14 * Huius rei gratia flecto genua mea
ad Patrem Domini noſtri Ieſu Chriſti,
15 * ex quo omnis paternitas in cælis,
16 & in terra nominatur, * vt det vobis
ſecundum diuitias gloriæ ſuæ, virtute
corroborari per Spiritum eius in in-
17 teriorem hominem, * Chriſtum habi-
tare per fidem in cordibus veſtris: in
18 charitate radicati, & fundati, * vt poſ-
ſitis comprehendere cum omnibus ſan-
ctis, quæ ſit latitudo, & longitudo, &
19 ſublimitas, & profundum: * ſcire etiam
D ſupereminentem ſcientiæ charitatem
Chriſti, vt impleamini in omnem ple-
nitudinem Dei.

[Dei Patris.]

20 * Ei autem, qui potens eſt omnia
facere ſuperabundanter quàm petimus,
aut intelligimus, ſecundum virtutem,
21 quæ operatur in nobis: * Ipſi gloria
in Eccleſia, & in Chriſto Ieſu in om-
nes generationes ſæculi ſæculorum.
Amen.

II. Inſtitutio practica.

[a) Præcepta generalia.]

4 1 A OBſecro itaque vos ego vinctus in
Domino, [d]vt digne ambuletis voca-
2 tione, qua vocati eſtis, * cum omni

---

[a] Rom. 5. a. 2. — [b] Sup. 1. d. 19. — [c] 1. Cor. 15. b. 9. — [d] Phil. 1. d. 27. 1. Cor. 7. d. 20.

α) De vnitate spiritus: solicite seruanda est.

humilitate, & mansuetudine, cum pa-
tientia, supportantes inuicem in chari-
tate, * [a]soliciti seruare vnitatem Spiri- 3
tus in vinculo pacis. * Vnum corpus, 4
& vnus Spiritus sicut vocati estis in
vna spe vocationis vestræ. * Vnus Do- 5
minus, vna fides, vnum baptisma.
* [b]Vnus Deus & Pater omnium, qui 6
est super omnes, & per omnia, & in B
omnibus nobis. * [c]Vnicuique au- 7
tem nostrum data est gratia secundum
mensuram donationis Christi.* Propter 8
quod dicit: [d]Ascendens in altum ca-
ptiuam duxit captiuitatem: dedit dona
hominibus. * Quòd autem ascendit, 9
quid est, nisi quia & descendit primùm
in inferiores partes terræ? * Qui de- 10
scendit, ipse est & qui ascendit super
omnes cælos, vt impleret omnia. * Et 11
ipse dedit quosdam quidem [e]Aposto-
los, quosdam autem Prophetas, alios
vero Euangelistas, alios autem pasto-
res, & doctores * ad consummationem 12
sanctorum in opus ministerij, in ædi- C
ficationem corporis Christi: * donec 13
occurramus omnes in vnitatem fidei,
& agnitionis filij Dei, in virum perfe-
ctum, in mensuram ætatis plenitudinis
Christi: * vt iam non simus paruuli 14
fluctuantes, & circumferamur omni
vento doctrinæ in nequitia hominum,
in astutia ad circumuentionem erroris.
* Veritatem autem facientes in cha- 15
ritate, crescamus in illo per omnia,
qui est caput Christus: * ex quo to- 16
tum corpus compactum, & connexum D
per omnem iuncturam subministra-
tionis, secundum operationem in men-
suram vniuscuiusque membri, aug-
mentum corporis facit in ædificatio-
nem sui in charitate.

β) De sanctitate vitæ: iusti sint

* [f]Hoc igitur dico, & testificor in 17
Domino, vt iam non ambuletis, sicut
& Gentes ambulant in vanitate sensus
sui, * tenebris obscuratum habentes 18
intellectum, alienati a vita Dei per
ignorantiam, quæ est in illis, propter E
cæcitatem cordis ipsorum, * qui despe- 19
rantes, semetipsos tradiderunt impu-
dicitiæ, in operationem immunditiæ
omnis in auaritiam. * Vos autem non 20
21 ita didicistis Christum, * si tamen il-
lum audistis, & in ipso edocti estis,
22 sicut est veritas in Iesu. * [g]deponere
vos secundum pristinam conuersatio-
nem veterem hominem, qui corrumpi-
23 tur secundum desideria erroris. * [h]Re-
nouamini autem spiritu mentis vestræ,
24 * [i]& induite nouum hominem, qui
secundum Deum creatus est in iustitia,
& sanctitate veritatis.

erga alios

25 * [k]Propter quod deponentes men-
dacium, [l]loquimini veritatem vnus-
quisque cum proximo suo: quoniam
26 sumus inuicem membra. * [m]Irascimini,
F & nolite peccare: sol non occidat su-
27 per iracundiam vestram. * [n]Nolite
28 locum dare diabolo: * qui furabatur,
iam non furetur: magis autem labo-
ret, operando manibus suis, quod bo-
num est, vt habeat vnde tribuat ne-
29 cessitatem patienti. * Omnis sermo
malus ex ore vestro non procedat:
sed siquis bonus ad ædificationem fi-
30 dei vt det gratiam audientibus. * Et
G nolite contristare Spiritum sanctum
Dei: in quo signati estis in diem re-
31 demptionis. * Omnis amaritudo, &
ira, & indignatio, & clamor, & bla-
sphemia tollatur a vobis cum omni
32 malitia. * [o]Estote autem inuicem be-
nigni, misericordes, donantes inuicem
sicut & Deus in Christo donauit vo-
5 1 bis. EStote ergo imitatores Dei, sicut
A 2 filij charissimi: * [p]& ambulate in dile-
ctione, sicut & Christus dilexit nos, &
tradidit semetipsum pro nobis obla-
tionem, & hostiam Deo in odorem
suauitatis.

erga semetipsos.

3 * [q]Fornicatio autem, & omnis im-
munditia, aut auaritia nec nominetur
4 in vobis, sicut decet sanctos: * aut
turpitudo, aut stultiloquium, aut scur-
rilitas, quæ ad rem non pertinet: sed
5 magis gratiarum actio. * Hoc enim
B scitote intelligentes: quòd omnis for-
nicator, aut immundus, aut auarus,
quod est idolorum seruitus, non habet
hereditatem in regno Christi, & Dei.
6 * [r]Nemo vos seducat inanibus ver-
bis: propter hæc enim venit ira Dei
7 in filios diffidentiæ. * Nolite ergo ef-
8 fici participes eorum. * Eratis enim

[a] Rom. 12. b. 10. — [b] Mal. 2. b. 10. — [c] Rom. 12. a. 3. 1. Cor. 12. b. 11. 2. Cor. 10. d. 13. — [d] Psal. 67. c. 19. — [e] 1. Cor. 12. d. 28. — [f] Rom. 1. c. 21. — [g] Colos. 3. b. 8. — [h] Rom. 6. a. 4. — [i] Colos. 3. b. 12. — [k] 1. Pet. 2. a. 1. — [l] Zach. 8. c. 16. — [m] Psal. 4. a. 5. — [n] Iac. 4. b. 7. — [o] Col. 3. b. 12. — [p] Io. 13. d. 34. & 15. b. 12. 1. Io. 4. d. 21. — [q] Col. 3. a. 5. — [r] Mat. 24. a. 4. Mar. 13. a. 5. Luc. 21. b. 8. 2. Thess. 2. a. 3.

aliquando tenebræ: nunc autem lux in
Domino. Vt filij lucis ambulate: * fru- 9
ctus enim lucis eſt in omni bonitate, C
& iuſtitia, & veritate: * probantes 10
quid fit beneplacitum Deo: * & nolite 11
communicare operibus infructuoſis te-
nebrarum, magis autem redarguite.
* Quæ enim in occulto fiunt ab ipſis, 12
turpe eſt & dicere. * Omnia autem, 13
quæ arguuntur, a lumine manifeſtan-
tur: omne enim, quod manifeſtatur,
lumen eſt. * Propter quod dicit: Surge 14
qui dormis, & exurge a mortuis, & D
illuminabit te Chriſtus. * Videte ita- 15
que fratres, quomodo caute ambule-
tis: [a]non quaſi inſipientes, * ſed vt 16
ſapientes: redimentes tempus, quo-
niam dies mali ſunt. * [b]Propterea no- 17
lite fieri imprudentes: ſed intelligentes
quæ ſit voluntas Dei. * Et nolite ine- 18
briari vino, in quo eſt luxuria: ſed
implemini Spiritu ſancto, * loquentes 19
vobiſmetipſis in pſalmis, & hymnis, &
canticis ſpiritualibus, cantantes, & pſal-
lentes in cordibus veſtris Domino,
* gratias agentes ſemper pro omnibus, 20
in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti
Deo & Patri.

Præcepta ſpecialia.

* Subiecti inuicem in timore Chriſti. 21
* [c]Mulieres viris ſuis ſubditæ ſint, ſicut E 22
Domino: * [d]quoniam vir caput eſt 23
mulieris: ſicut Chriſtus caput eſt Ec-
cleſiæ: Ipſe, ſaluator corporis eius.
* Sed ſicut Eccleſia ſubiecta eſt Chriſto, 24
ita & mulieres viris ſuis in omnibus.
* [e]Viri diligite vxores veſtras, ſicut & 25
Chriſtus dilexit Eccleſiam, & ſeipſum
tradidit pro ea, * vt illam ſanctificaret, 26
mundans lauacro aquæ in verbo vitæ,
* vt exhiberet ipſe ſibi glorioſam Ec- 27
cleſiam, non habentem maculam, aut F
rugam, aut aliquid huiuſmodi, ſed vt
ſit ſancta & immaculata. * Ita & viri 28
debent diligere vxores ſuas vt corpora
ſua. Qui ſuam vxorem diligit, ſeipſum
diligit. * Nemo enim vmquam carnem 29
ſuam odio habuit: ſed nutrit, & fouet
eam, ſicut & Chriſtus Eccleſiam: * quia 30
membra ſumus corporis eius, de carne G
eius, & de oſſibus eius. * [f]Propter hoc 31

Pro coniugibus.

relinquet homo patrem, & matrem
ſuam, & adhærebit vxori ſuæ: & erunt
32 duo in carne vna. * Sacramentum hoc
magnum eſt, ego autem dico in Chriſto
33 & in Eccleſia. * Verumtamen & vos
ſinguli, vnuſquiſque vxorem ſuam ſicut
ſeipſum diligat: vxor autem timeat
virum ſuum.

6

β) Pro filijs & parentibus.

1 A FIlij, [g]obedite parentibus veſtris in
2 Domino: hoc enim iuſtum eſt. * [h]Ho-
nora patrem tuum, & matrem tuam.
quod eſt mandatum primum in pro-
3 miſſione: * vt bene ſit tibi, & ſis lon-
4 gæuus ſuper terram. * Et vos patres
nolite ad iracundiam prouocare filios
veſtros: ſed educate illos in diſciplina,
& correptione Domini.

γ) Pro ſeruis & dominis.

5 * [i]Serui obedite dominis carnali-
bus cum timore, & tremore, in ſim-
plicitate cordis veſtri, ſicut Chriſto:
6 * non ad oculum ſeruientes, quaſi ho-
minibus placentes, ſed vt ſerui Chriſti,
facientes voluntatem Dei ex animo,
7 * cum bona voluntate ſeruientes, ſicut
8 Domino, & non hominibus: * ſci-
B entes quoniam vnuſquiſque quodcum-
que fecerit bonum, hoc recipiet a Do-
9 mino, ſiue ſeruus, ſiue liber. * Et vos
domini eadem facite illis, remitten-
tes minas: ſcientes quia & illorum,
& veſter Dominus eſt in cælis: [k]&
perſonarum acceptio non eſt apud
eum.

Epilogus.

Pugnandum

10 * De cetero fratres confortamini in
Domino, & in potentia virtutis eius.
11 * Induite vos armaturam Dei, vt poſ-
ſitis ſtare aduerſus inſidias diaboli.
12 * quoniam non eſt nobis colluctatio
aduerſus carnem & ſanguinem: ſed
aduerſus principes, & poteſtates, ad-
uerſus mundi rectores tenebrarum ha-
rum, contra ſpiritualia nequitiæ, in
13 cæleſtibus. * Propterea accipite arma-
C turam Dei, vt poſſitis reſiſtere in die
malo, & in omnibus perfecti ſtare.
14 * State ergo ſuccincti lumbos veſtros
in veritate, & induti loricam iuſtitiæ,

---

[a] Col. 4. a. 5. — [b] Rom. 12. a. 2. 1. Theſſ. 4. a. 3. — [c] Gen. 3. c. 16. Coloſ. 3. c. 18. 1. Pet. 3. a. 1. — [d] 1. Cor. 11. a. 3. — [e] Col. 3. c. 19. — [f] Gen. 2. d. 24. Matt. 19. a. 5. Mar. 10. a. 7. 1. Cor. 6. d. 16. — [g] Col. 3. d. 20. — [h] Exod. 20. c. 12. Deut. 5. b. 16. Eccli. 3. b. 9. Matt. 15. a. 4. Mar. 7. b. 10. — [i] Col. 3. d. 22. Tit. 2. c. 9. 1. Pet. 2. c. 18. — [k] Deu. 10. d. 17. 2. Par. 19. b. 7. Iob 34. b. 19. Sap. 6. b. 8. Eccli. 35. b. 15. Rom. 2. b. 11. Coloſ. 3. d. 25. Act. 10. e. 34. 1. Pet. 1. c. 17.

* & calceati pedes in præparatione 15
Euangelij pacis: * in omnibus ſumen- 16
tes ſcutum fidei, in quo poſſitis om-
nia tela nequiſſimi ignea extinguere:
* [a] & galeam ſalutis aſſumite: & gla- 17
dium ſpiritus (quod eſt verbum Dei)
& orandum, * per omnem orationem, & obſecra- 18
tionem orantes omni tempore in ſpi-
ritu: & in ipſo [b] vigilantes in omni
inſtantia, & obſecratione pro omnibus D
ſanctis: * [c] & pro me, vt detur mihi 19
ſermo in apertione oris mei cum fidu-
cia, notum facere myſterium Euan-
gelij: * pro quo legatione fungor in 20
catena, ita vt in ipſo audeam, prout
oportet me, loqui.
21 * Vt autem & vos ſciatis quæ circa conclusio epiſtolaris
me ſunt, quid agam: omnia vobis
nota faciet Tychicus, chariſſimus fra-
ter, & fidelis miniſter in Domino:
22 * quem miſi ad vos in hoc ipſum, vt
cognoſcatis quæ circa nos ſunt, & con-
23 ſoletur corda veſtra. * Pax fratribus,
& charitas cum fide a Deo Patre, &
24 Domino Ieſu Chriſto. * Gratia cum
omnibus, qui diligunt Dominum no-
ſtrum Ieſum Chriſtum in incorru-
ptione. Amen.

---

[a] Iſa. 59. d. 17. 1. Theſ. 5. b. 8. — [b] Coloſ. 4. a. 2. — [c] 2. Theſ. 3. a. 1.

EPISTOLA
BEATI PAVLI APOSTOLI
AD PHILIPPENSES.

ordium. PAVLVS, & Timotheus 1
alutatio, ferui Iefu Chrifti, omni- 1 A
bus fanctis in Chrifto Iefu,
qui funt Philippis, cum
epifcopis, & diaconibus.
* Gratia vobis, & pax a Deo Patre no- 2
ftro, & Domino Iefu Chrifto.

ratiarum actio, * Gratias ago Deo meo in omni me- 3
moria veftri, * femper in cunctis ora- 4
tionibus meis pro omnibus vobis, cum
gaudio deprecationem faciens, * fuper 5
communicatione veftra in Euangelio
Chrifti a prima die vfque nunc. * con- 6
fidens hoc ipfum, quia qui cœpit in
vobis opus bonum, perficiet vfque in
diem Chrifti Iefu. * ficut eft mihi iu- 7
ftum hoc fentire pro omnibus vobis: B
eo quòd habeam vos in corde, & in
vinculis meis, & in defenfione, & con-
firmatione Euangelij, focios gaudij mei
omnes vos effe. * Teftis enim mihi 8
eft Deus, quomodo cupiam omnes vos
in vifceribus Iefu Chrifti.

recatio. * Et hoc oro vt charitas veftra ma- 9
gis ac magis abundet in fcientia, & in
omni fenfu: * vt probetis potiora, vt 10
fitis finceri, & fine offenfa in diem
Chrifti, * repleti fructu iuftitiæ per 11
Iefum Chriftum, in gloriam & laudem
Dei.

ractatio istolaris.

De Apo- li caufa: * Scire autem vos volo fratres, quia 12
quæ circa me funt, magis ad profectum
enit ad rofectum uangelij, venerunt Euangelij: * ita vt vincula 13
mea manifesta fierent in Chrifto in
omni prætorio, & in ceteris omni-
bus, * & plures e fratribus in Domino 14
confidentes vinculis meis, abundan-
tius auderent fine timore verbum Dei
15 loqui. * Quidam quidem & propter
C inuidiam, & contentionem: quidam
autem & propter bonam voluntatem
16 Chriftum prædicant: * quidam ex cha-
ritate: fcientes quoniam in defenfio-
17 nem Euangelij pofitus fum. * Qui-
dam autem ex contentione Chriftum
annunciant non fincere, exiftimantes
preffuram fe fufcitare vinculis meis.
18 * Quid enim? Dum omni modo fiue
per occafionem, fiue per veritatem
Chriftus annuncietur: & in hoc gau-
deo,

19 fed & gaudebo. * Scio enim quia veniet ad falutem Pauli.
hoc mihi proueniet ad falutem, per
veftram orationem, & fubminiftratio-
20 nem Spiritus Iefu Chrifti * fecundum
expectationem, & fpem meam, quia in
nullo confundar: fed in omni fiducia
ficut femper, & nunc magnificabitur
Chriftus in corpore meo, fiue per vi-
21 tam, fiue per mortem. * Mihi enim
viuere Chriftus eft, & mori lucrum.
22 * Quòd fi viuere in carne, hic mihi fru-
D ctus operis eft, & quid eligam ignoro.
23 * Coarctor autem e duobus: defide-
rium habens diffolui, & effe cum
24 Chrifto, multo magis melius: * per-
manere autem in carne, neceffarium
25 propter vos. * Et hoc confidens fcio
quia manebo, & permanebo omnibus
vobis ad profectum veftrum, & gau-
26 dium fidei: * vt gratulatio veftra abun-
det in Chrifto Iefu in me, per meum
aduentum iterum ad vos.

27 * [a] Tantum digne Euangelio Chrifti β) De Philippenfium conuerfatione:
conuerfamini: vt fiue cum venero, &

[a] Ephef. 4. a. 1. Col. 1. b. 10. 1. Thef. 2. c. 12.

digne conuerſentur,
videro vos, ſiue abſens audiam de vo-
bis quia ſtatis in vno ſpiritu vnanimes,
collaborantes fidei Euangelij: * & in 28
nullo terreamini ab aduerſarijs: quæ
illis eſt cauſa perditionis, vobis autem
ſalutis, & hoc a Deo: * quia vobis 29
donatum eſt pro Chriſto, non ſolum
vt in eum credatis, ſed vt etiam pro
illo patiamini: * idem certamen haben- 30
tes, quale & vidiſtis in me, & nunc
audiſtis de me.

2

in charitate & humilitate
SI qua ergo conſolatio in Chriſto, 1
ſi quod ſolatium charitatis, ſi qua ſo- A
cietas ſpiritus, ſi qua viſcera miſera-
tionis: * implete gaudium meum vt 2
idem ſapiatis, eandem charitatem ha-
bentes, vnanimes, idipſum ſentientes,
* nihil per contentionem, neque per 3
inanem gloriam: ſed in humilitate ſu-
periores ſibi inuicem arbitrantes, * non 4
quæ ſua ſunt ſinguli conſiderantes, ſed
ea, quæ aliorum.

ad exemplum Chriſti,
* Hoc enim ſentite in vobis, quod 5
& in Chriſto Ieſu: * qui cum in forma 6
Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt
eſſe ſe æqualem Deo: * ſed ſemetip- 7
ſum exinaniuit formam ſerui accipiens,
in ſimilitudinem hominum factus, &
habitu inuentus vt homo. * [a]Humi- 8
liauit ſemetipſum factus obediens vſ-
que ad mortem, mortem autem cru-
cis. * Propter quod & Deus exaltauit 9
illum, & donauit illi nomen, quod eſt B
ſuper omne nomen: * [b]vt in nomine 10
Ieſu omne genu flectatur cæleſtium,
terreſtrium, & infernorum, * & omnis 11
lingua confiteatur quia Dominus Ieſus
Chriſtus in gloria eſt Dei Patris.

cum metu & tremore.
* Itaque chariſſimi mei (ſicut ſemper 12
obediſtis:) non vt in præſentia mei
tantum, ſed multo magis nunc in ab-
ſentia mea, cum metu & tremore ve-
ſtram ſalutem operamini. * Deus eſt 13
enim, qui operatur in vobis & velle,
& perficere pro bona voluntate. * [c]Om- 14
nia autem facite ſine murmurationibus,
& hæſitationibus: * vt ſitis ſine que- 15
rela, & ſimplices filij Dei, ſine repre-
henſione in medio nationis prauæ, &
peruerſæ: inter quos lucetis ſicut lu-
minaria in mundo, * verbum vitæ 16
continentes ad gloriam meam in die C
Chriſti, quia non in vacuum cucurri,
17 neque in vacuum laboraui. * Sed &
ſi immolor ſupra ſacrificium, & obſe-
quium fidei veſtræ, gaudeo, & con-
18 gratulor omnibus vobis. * Idipſum au-
tem & vos gaudete, & congratulamini
mihi.

γ) De miſſione legatorum:
19 * Spero autem in Domino Ieſu,
[d]Timotheum me cito mittere ad vos:
vt & ego bono animo ſim, cognitis
20 quæ circa vos ſunt. * Neminem enim
Timothe[i]
habeo tam vnanimem, qui ſincera af-
21 fectione pro vobis ſolicitus ſit. * [e]Om-
nes enim quæ ſua ſunt quærunt, non
22 quæ ſunt Ieſu Chriſti. * Experimen-
tum autem eius cognoſcite, quia ſicut
patri filius, mecum ſeruiuit in Euan-
23 gelio. * Hunc igitur ſpero me mittere
ad vos, mox vt videro quæ circa me
24 ſunt. * Confido autem in Domino quo-
niam & ipſe veniam ad vos cito.

& Epaphroditi.
25 * Neceſſarium autem exiſtimaui Epa-
D phroditum fratrem, & cooperatorem,
& commilitonem meum, veſtrum au-
tem apoſtolum, & miniſtrum neceſſi-
26 tatis meæ, mittere ad vos: * quoniam
quidem omnes vos deſiderabat: & mœ-
ſtus erat, propterea quòd audieratis
27 illum infirmatum. * Nam & infirma-
tus eſt vſque ad mortem: ſed Deus
miſertus eſt eius: non ſolum autem
eius, verum etiam & mei, ne triſtitiam
28 ſuper triſtitiam haberem. * Feſtinan-
tius ergo miſi illum, vt viſo eo ite-
rum gaudeatis, & ego ſine triſtitia ſim.
29 * Excipite itaque illum cum omni gau-
dio in Domino, & eiuſmodi cum ho-
30 nore habetote. * quoniam propter opus
Chriſti vſque ad mortem acceſſit, tra-
dens animam ſuam vt impleret id,
quod ex vobis deerat erga meum ob-
ſequium.

3

δ) De iudaizantium fuga:
1 DE cetero fratres mei gaudete in
A Domino. Eadem vobis ſcribere, mihi
quidem non pigrum, vobis autem ne-
2 ceſſarium. * Videte canes, videte ma-
los operarios, videte conciſionem.

Paulus lucr[a] arbitratu[r] detriment[a]
3 * Nos enim ſumus circumciſio, qui
ſpiritu ſeruimus Deo, & gloriamur in
Chriſto Ieſu, & non in carne fiduciam
4 habentes, * quamquam ego habeam
confidentiam & in carne. Si quis alius
videtur confidere in carne, ego magis,

[a] Heb. 2. c. 9. — [b] Iſai. 45. d. 24. Ro. 14. b. 11. — [c] 1. Pet. 4. b. 9. — [d] Act. 16. a. 1. — [e] 1. Cor. 13. b. 5.

* circumcisus octauo die, ex genere 5
Israel, de tribu Beniamin, Hebræus
ex Hebræis, [a] secundum legem Phari-
sæus, * secundum æmulationem perse- 6
quens Ecclesiam Dei, secundum iusti-
tiam, quæ in lege est, conuersatus sine
querela: * Sed quæ mihi fuerunt lu- 7
cra, hæc arbitratus sum propter Chri- B
stum detrimenta. * Verumtamen exi- 8
stimo omnia detrimentum esse propter
eminentem scientiam Iesu Christi Do-
mini mei: propter quem omnia detri-
mentum feci, & arbitror vt stercora,
vt Christum lucrifaciam, * & inueniar 9
in illo non habens meam iustitiam,
quæ ex lege est, sed illam, quæ ex fide
est Christi Iesu: quæ ex Deo est iustitia
in fide * ad cognoscendum illum, & 10
virtutem resurrectionis eius, & socie- C
tatem passionum illius: configuratus
morti eius: * si quo modo occurram 11
ad resurrectionem, quæ est ex mortuis:
(& tendens ad perfectionem) * non quòd iam acceperim, aut iam 12
perfectus sim: sequor autem, si quo-
modo comprehendam in quo & com-
prehensus sum a Christo Iesu. * Fra- 13
tres, ego me non arbitror comprehen-
disse. Vnum autem: quæ quidem retro
sunt obliuiscens, ad ea vero, quæ sunt
priora, extendens meipsum, * ad de- 14
stinatum persequor, ad brauium su-
pernæ vocationis Dei in Christo Iesu.
* Quicumque ergo perfecti sumus, hoc 15
sentiamus: & siquid aliter sapitis, &
hoc vobis Deus reuelabit. * Verum- 16
tamen ad quod peruenimus vt idem D
sapiamus, & in eadem permaneamus
regula.

(imitandus est a fratribus) * Imitatores mei estote fratres, & ob- 17
seruate eos qui ita ambulant, sicut ha-
betis formam nostram. * [b] Multi enim 18
ambulant, quos sæpe dicebam vobis
(nunc autem & flens dico) inimicos
crucis Christi: * quorum finis interi- 19
tus: quorum Deus venter est: & gloria
in confusione ipsorum, qui terrena sa-
piunt. * Nostra autem conuersatio in 20
cælis est: vnde etiam Saluatorem ex-
pectamus Dominum nostrum Iesum
Christum, * qui reformabit corpus 21
humilitatis nostræ, configuratum cor-
pori claritatis suæ, secundum opera-
tionem, qua etiam possit subijcere sibi
omnia. ITaque fratres mei charissimi, 4 1
& desideratissimi, gaudium meum, & A
corona mea: sic state in Domino, cha-
rissimi:

2 * Euodiam rogo, & Syntychen de- (in pace conuersantibus.)
precor idipsum sapere in Domino.
3 * Etiam rogo & te germane compar,
adiuua illas, quæ mecum laboraue-
runt in Euangelio cum Clemente, &
ceteris adiutoribus meis, quorum no-
4 mina sunt in libro vitæ. * Gaudete
in Domino semper: iterum dico gau-
5 dete. * Modestia vestra nota sit om-
nibus hominibus: Dominus prope est.
6 * Nihil soliciti sitis: sed in omni ora-
B tione, & obsecratione, cum gratiarum
actione petitiones vestræ innotescant
7 apud Deum. * Et pax Dei, quæ exupe-
rat omnem sensum, custodiat corda ve-
stra, & intelligentias vestras in Christo
Iesu.

Epilogus.

8 * De cetero fratres, quæcumque (Monitiones,)
sunt vera, quæcumque pudica, quæ-
cumque iusta, quæcumque sancta, quæ-
cumque amabilia, quæcumque bonæ
famæ, siqua virtus, siqua laus disci-
9 plinæ, hæc cogitate. * Quæ & didici-
stis, & accepistis, & audistis, & vidi-
C stis in me, hæc agite: & Deus pacis
erit vobiscum.

10 * Gauisus sum autem in Domino ve- (gaudium de eleemosynis acceptis,)
hementer, quoniam tandem aliquando
refloruistis pro me sentire, sicut & sen-
11 tiebatis: occupati autem eratis. * Non
quasi propter penuriam dico: ego enim
didici, in quibus sum, sufficiens esse.
12 * Scio & humiliari, scio & abundare:
(vbique & in omnibus institutus sum)
& satiari, & esurire, & abundare, &
13 penuriam pati. * omnia possum in eo,
14 qui me confortat. * Verumtamen bene
fecistis, communicantes tribulationi
15 meæ. * Scitis autem & vos Philip-
D penses, quòd in principio Euangelij,
quando profectus sum a Macedonia,
nulla mihi Ecclesia communicauit in
ratione dati & accepti, nisi vos soli:
16 * quia & Thessalonicam semel & bis
17 in vsum mihi misistis. * Non quia
quæro datum, sed requiro fructum
18 abundantem in ratione vestra. * Ha-
beo autem omnia, & abundo: repletus
sum, acceptis ab Epaphrodito quæ

[a] Act. 23. b. 6. — [b] Rom. 16. c. 17.

miſiſtis odorem ſuauitatis, [a]hoſtiam
& votum Pauli, acceptam, placentem Deo. * Deus au- 19
tem meus impleat omne deſiderium
veſtrum ſecundum diuitias ſuas in glo-
ria in Chriſto Ieſu. * Deo autem & 20
Patri noſtro gloria in ſæcula ſæculo-
rum: Amen.

21 * Salutate omnem ſanctum in Chri- ſalutationes & benedictio.
22 ſto Ieſu. * Salutant vos, qui me-
cum ſunt, fratres. Salutant vos omnes
ſancti, maxime autem qui de Cæ-
23 ſaris domo ſunt. * Gratia Domini no-
ſtri Ieſu Chriſti cum ſpiritu veſtro.
Amen.

---

[a] Rom. 12. a. 1.

EPISTOLA
BEATI PAVLI APOSTOLI
AD COLOSSENSES.

Exordium. PAVLVS Apoſtolus Ieſu 1 I
Salutatio, Chriſti per voluntatem A
Dei, & Timotheus frater:
* eis, qui ſunt Coloſſis, 2
ſanctis, & fidelibus fratri-
bus in Chriſto Ieſu. * Gratia vobis, 3
& pax a Deo Patre noſtro, & Domino
Ieſu Chriſto.
gratiarum actio, Gratias agimus Deo, & Patri Do-
mini noſtri Ieſu Chriſti ſemper pro
vobis orantes: * audientes fidem ve- 4
ſtram in Chriſto Ieſu, & dilectionem,
quam habetis in ſanctos omnes * pro- 5
pter ſpem, quæ repoſita eſt vobis in
cælis: quam audiſtis in verbo veritatis
Euangelij: * quod peruenit ad vos, 6
ſicut & in vniuerſo mundo eſt, & fru-
ctificat, & creſcit ſicut in vobis, ex ea
die, qua audiſtis, & cognouiſtis gratiam
Dei in veritate, * ſicut didiciſtis ab Epa- 7
phra chariſſimo conſeruo noſtro, qui
eſt fidelis pro vobis miniſter Chriſti
Ieſu, * qui etiam manifeſtauit nobis 8
dilectionem veſtram in ſpiritu: B
precatio. * ideo & nos ex qua die audiuimus, 9
non ceſſamus pro vobis orantes, &
poſtulantes vt impleamini agnitione
voluntatis eius, in omni ſapientia & in-
tellectu ſpiritali: * vt ambuletis digne 10
Deo per omnia placentes: in omni opere
bono fructificantes, & creſcentes in ſci-
entia Dei: * in omni virtute confortati 11
ſecundum potentiam claritatis eius in
omni patientia, & longanimitate cum
gaudio * gratias agentes Deo Patri, 12
qui dignos nos fecit in partem fortis
ſanctorum in lumine: * qui eripuit nos 13
de poteſtate tenebrarum, & tranſtulit
in regnum filij dilectionis ſuæ, * in quo 14
habemus redemptionem per ſangui-
nem eius, remiſſionem peccatorum:

15 * qui eſt imago Dei inuiſibilis, pri- **I. Institutio**
16 mogenitus omnis creaturæ: * [a] quo- **theoretica.**
C niam in ipſo condita ſunt vniuerſa in a) Excellentiæ Chriſti:
cælis, & in terra, viſibilia, & inuiſibilia,
ſiue throni, ſiue dominationes, ſiue principium & finis,
principatus, ſiue poteſtates: omnia per
17 ipſum, & in ipſo creata ſunt: * & ipſe
eſt ante omnes, & omnia in ipſo con-
18 ſtant. * Et ipſe eſt caput corporis Ec-
cleſiæ, [b] qui eſt principium, primogeni-
tus ex mortuis: vt ſit in omnibus ipſe
19 primatum tenens. * quia in ipſo com-
placuit, omnem plenitudinem inhabi-
20 tare: * & per eum reconciliare omnia redemptor omnium.
in ipſum, pacificans per ſanguinem cru-
cis eius, ſiue quæ in terris, ſiue quæ
21 in cælis ſunt. * Et vos cum eſſetis ali-
quando alienati, & inimici ſenſu in
22 operibus malis: * nunc autem recon-
ciliauit in corpore carnis eius per mor-
tem, exhibere vos ſanctos, & immacu-
latos, & irreprehenſibiles coram ipſo:
23 * ſi tamen permanetis in fide fundati, &
ſtabiles, & immobiles a ſpe Euangelij,
D quod audiſtis, quod prædicatum eſt
in vniuerſa creatura, quæ ſub cælo eſt,
cuius factus ſum ego Paulus miniſter.

24 * Qui nunc gaudeo in paſſionibus b) Euangelium Chriſti.
pro vobis, & adimpleo ea, quæ deſunt
paſſionum Chriſti, in carne mea pro α) Annunciatum a Paulo:
25 corpore eius, quod eſt Eccleſia: * cuius
factus ſum ego miniſter ſecundum di-
ſpenſationem Dei, quæ data eſt mihi in paſſionibus
26 in vos, vt impleam verbum Dei: * my-
ſterium, quod abſconditum fuit a ſæ-
culis, & generationibus, nunc autem
27 manifeſtatum eſt ſanctis eius, * qui-
bus voluit Deus notas facere diuitias
gloriæ ſacramenti huius in Gentibus,

[a] Ioan. 1. a. 3. — [b] Cor. 15. c. 20. Apo. 1. b. 5.

quod eſt Chriſtus, in vobis ſpes glo-
riæ, * quem nos annunciamus, corri- 28
pientes omnem hominem, & docentes
omnem hominem, in omni ſapientia,
vt exhibeamus omnem hominem per-
fectum in Chriſto Ieſu. * in quo & 29
laboro, certando ſecundum operatio-
nem eius, quam operatur in me in
virtute.

2

atque ſolicitudine.

VOlo enim vos ſcire qualem ſoli- 1
citudinem habeam pro vobis, & pro A
ijs, qui ſunt Laodiciæ, & quicumque
non viderunt faciem meam in carne:
* vt conſolentur corda ipſorum, in- 2
ſtructi in charitate, & in omnes diui-
tias plenitudinis intellectus, in agni-
tionem myſterij Dei Patris & Chriſti
Ieſu: * in quo ſunt omnes theſauri ſa- 3
pientiæ, & ſcientiæ abſconditi. * Hoc 4
autem dico, vt nemo vos decipiat in
ſublimitate ſermonum. * [a]Nam etſi 5
corpore abſens ſum, ſed ſpiritu vobiſ-
cum ſum: gaudens, & videns ordinem
veſtrum, & firmamentum eius, quæ
in Chriſto eſt, fidei veſtræ.

β) Adulteratum ab hæreticis:

* Sicut ergo accepiſtis Ieſum Chri- 6
ſtum Dominum, in ipſo ambulate, * ra- 7
dicati, & ſuperædificati in ipſo, & confir- B
mati fide, ſicut & didiciſtis, abundantes
in illo in gratiarum actione: * Vi- 8
dete ne quis vos decipiat per philoſo-
phiam, & inanem fallaciam ſecundum
traditionem hominum, ſecundum ele-
menta mundi, & non ſecundum Chri-
ſtum: * quia in ipſo inhabitat omnis 9
plenitudo diuinitatis corporaliter: * & 10
eſtis in illo repleti, qui eſt caput om-
nis principatus, & poteſtatis: * in quo 11
& circumciſi eſtis circumciſione non
manu facta in expoliatione corporis
carnis, ſed in circumciſione Chriſti: C
* conſepulti ei in baptiſmo, in quo 12
& reſurrexiſtis per fidem operationis
Dei, qui ſuſcitauit illum a mortuis.
* [b]Et vos cum mortui eſſetis in deli- 13
ctis, & præputio carnis veſtræ, con-
uiuificauit cum illo, donans vobis om-
nia delicta: * delens quod aduerſus 14
nos erat chirographum decreti, quod
erat contrarium nobis, & ipſum tulit
de medio, affigens illud cruci: * & 15
expolians principatus, & poteſtates tra-
duxit confidenter, palam triumphans
illos in ſemetipſo.

per philoſophiam

16 * Nemo ergo vos iudicet in cibo,
D aut in potu, aut in parte diei feſti, aut
17 neomeniæ, aut ſabbatorum: * quæ
ſunt vmbra futurorum: corpus autem
18 Chriſti. * [c]Nemo vos ſeducat, volens
in humilitate, & religione angelorum,
quæ non vidit ambulans, fruſtra infla-
19 tus ſenſu carnis ſuæ, * & non tenens
caput, ex quo totum corpus per nexus,
& coniunctiones ſubminiſtratum, &
conſtructum creſcit in augmentum Dei.
20 * Si ergo mortui eſtis cum Chriſto ab
elementis huius mundi: quid adhuc
tamquam viuentes in mundo decer-
21 nitis? * Ne tetigeritis, neque guſta-
22 ueritis, neque contrectaueritis: * quæ
ſunt omnia in interitum ipſo vſu, ſe-
cundum præcepta, & doctrinas homi-
23 num: * quæ ſunt rationem quidem
habentia ſapientiæ in ſuperſtitione, &
humilitate, & non ad parcendum cor-
pori, non in honore aliquo ad ſaturi-
tatem carnis.

& religionem angelorum.

II. Inſtitutio practica

3

α) Præcepta generalia:

1 IGitur, ſi conſurrexiſtis cum Chriſto:
A quæ ſurſum ſunt quærite, vbi Chriſtus
2 eſt in dextera Dei ſedens: * quæ ſur-
ſum ſunt ſapite, non quæ ſuper terram.
3 * Mortui enim eſtis, & vita veſtra eſt
4 abſcondita cum Chriſto in Deo. * Cum
Chriſtus apparuerit, vita veſtra: tunc
& vos apparebitis cum ipſo in gloria.
5 * [d]Mortificate ergo membra veſtra,
quæ ſunt ſuper terram: fornicationem,
immunditiam, libidinem, concupiſcen-
tiam malam, & auaritiam, quæ eſt
6 ſimulacrorum ſeruitus: * propter quæ
venit ira Dei ſuper filios incredulita-
7 tis: * in quibus & vos ambulaſtis ali-
8 quando, cum viueretis in illis. * [e]Nunc
B autem deponite & vos omnia: iram,
indignationem, malitiam, blaſphemiam,
9 turpem ſermonem de ore veſtro. * No-
lite mentiri inuicem, expoliantes vos
veterem hominem cum actibus ſuis,
10 * & induentes nouum eum, qui reno-
uatur in agnitionem ſecundum ima-
11 ginem eius, qui creauit illum. * vbi
non eſt Gentilis, & Iudæus, circum-
ciſio, & præputium, Barbarus, & Scy-
tha, ſeruus, & liber: ſed omnia, & in
omnibus Chriſtus.

cæleſtia ſapienda,

vetus homo expoliandus

[a] 1. Cor. 5. a. 3. — [b] Eph. 2. a. 1. — [c] Matt. 24. a. 4. — [d] Eph. 5. a. 3. — [e] Rom. 6. a. 4. Eph. 4. e. 22. Heb. 12. a. 1. 1. Pet. 2. a. 1. & 4. a. 2.

nouus vero induendus.

*[a]Induite vos ergo ficut electi Dei, 12
fancti, & dilecti, vifcera mifericordiæ,
benignitatem, humilitatem, modeftiam,
patientiam: * fupportantes inuicem, 13
& donantes vobifmetipfis fi quis ad- C
uerfus aliquem habet querelam: ficut
& Dominus donauit vobis, ita & vos.
* Super omnia autem hæc, charitatem 14
habete, quod eft vinculum perfectio-
nis: * & pax Chrifti exultet in cor- 15
dibus veftris, in qua & vocati eftis in
vno corpore: & grati eftote. * Verbum 16
Chrifti habitet in vobis abundanter,
in omni fapientia, docentes, & commo-
nentes vofmetipfos, pfalmis, hymnis,
& canticis fpiritualibus, in gratia can-
tantes in cordibus veftris Deo. *[b]Omne, 17
quodcumque facitis in verbo aut in
opere, omnia in nomine Domini Iefu
Chrifti, gratias agentes Deo & Patri
per ipfum.

β) Præcepta fpecialia:

pro coniugibus,

*[c]Mulieres fubditæ eftote viris, 18
ficut oportet, in Domino. * Viri dili- 19
gite vxores veftras, & nolite amari effe
ad illas.

filijs & parentibus,

*[d]Filij obedite parentibus per om- 20
nia: hoc enim placitum eft in Do- D
mino. * [e]Patres, nolite ad indignatio- 21
nem prouocare filios veftros, vt non
pufillo animo fiant.

feruis ac dominis.

* [f]Serui obedite per omnia do- 22
minis carnalibus, non ad oculum fer-
uientes, quafi hominibus placentes, fed
in fimplicitate cordis, timentes Deum.
*Quodcumque facitis, ex animo ope- 23
ramini ficut Domino, & non homini-
bus: * fcientes quòd a Domino ac- 24
cipietis retributionem hereditatis. Do-
mino Chrifto feruite. * [g]qui enim 25
iniuriam facit, recipiet id, quod inique
geffit: & non eft perfonarum acceptio
apud Deum. DOmini, quod iuftum 4 1 A
eft & æquum, feruis præftate: fcien-
tes quòd & vos Dominum habetis in
cælo.

Epilogus.

Orandum & vigilandum,

2 *[h]Orationi inftate, vigilantes in ea in
3 gratiarum actione: * [i]orantes fimul &
pro nobis, vt Deus aperiat nobis oftium
fermonis ad loquendum myfterium
Chrifti (propter quod etiam vinctus
4 fum) * vt manifeftem illud ita vt opor-
5 tet me loqui. * [k]In fapientia ambulate
ad eos, qui foris funt: tempus redi-
6 mentes. * Sermo vefter femper in gra-
B tia fale fit conditus, vt fciatis quomodo
oporteat vos vnicuique refpondere.

de Tychico & Onefimo,

7 * Quæ circa me funt, omnia vobis
nota faciet Tychicus chariffimus fra-
ter, & fidelis minifter, & conferuus in
8 Domino: * quem mifi ad vos ad hoc
ipfum vt cognofcat, quæ circa vos
9 funt, & confoletur corda veftra, * cum
Onefimo chariffimo, & fideli fratre,
qui ex vobis eft. Omnia, quæ hic agun-
tur, nota facient vobis.

falutationes,

10 * Salutat vos Ariftarchus concapti-
C uus meus, & Marcus confobrinus Bar-
nabæ, de quo accepiftis mandata: fi
11 venerit ad vos, excipite illum: * & Iefus,
qui dicitur Iuftus: qui funt ex circum-
cifione: hi foli funt adiutores mei in
regno Dei, qui mihi fuerunt folatio.
12 * Salutat vos Epaphras, qui ex vobis
eft, feruus Chrifti Iefu, femper folicitus
pro vobis in orationibus, vt ftetis per-
fecti, & pleni in omni voluntate Dei.
13 * Teftimonium enim illi perhibeo quòd
habet multum laborem pro vobis, &
D pro ijs, qui funt Laodiciæ, & qui Hie-
14 rapoli. * Salutat vos [l]Lucas medicus
15 chariffimus, & Demas. * Salutate fra-
tres, qui funt Laodiciæ, & Nympham,
& quæ in domo eius eft, Ecclefiam.

mandata ac benedictio.

16 * Et cum lecta fuerit apud vos epi-
ftola hæc, facite vt & in Laodicenfium
Ecclefia legatur: & eam, quæ Laodi-
17 cenfium eft, vos legatis. * Et dicite
Archippo: Vide minifterium, quod
accepifti in Domino, vt illud impleas.
18 * Salutatio, mea manu Pauli. Memo-
res eftote vinculorum meorum. Gra-
tia vobifcum. Amen.

---

[a] Eph. 6. b. 11. — [b] 1. Cor. 10. g. 31. — [c] Eph. 5. e. 22. 1. Pet. 3. a. 1. — [d] Eph. 6. a. 1. — [e] Eph. 6. a. 4. — [f] Tit. 2. c. 9. 1. Pet. 2. c. 18. — [g] Rom. 2. a. 5. — [h] Luc. 18. a. 1. 1. Theff. 5. c. 17. — [i] Eph. 6. d. 19. 2. Theff. 3. a. 1. — [k] Eph. 5. d. 15. — [l] 2. Tim. 4. c. 11.

EPISTOLA
BEATI PAVLI APOSTOLI
AD THESSALONICENSES
PRIMA.

Exordium. Salutatio,

1
I PAVLVS, & Siluanus, & Ti-
A motheus Ecclesiæ Thessa-
lonicensium in Deo Patre,
& Domino Iesu Christo.
2 * Gratia vobis, & pax.

gratiarum actio,

B Gratias agimus Deo semper pro
omnibus vobis, memoriam vestri fa-
cientes in orationibus nostris sine inter-
3 missione, * memores operis fidei ve-
stræ, & laboris, & charitatis, & susti-
nentiæ spei Domini nostri Iesu Christi,
4 ante Deum & Patrem nostrum: * sci-
entes fratres, dilecti a Deo, electionem
vestram:

transitus ad rem.

5 * quia Euangelium nostrum non
C fuit ad vos in sermone tantum, sed &
in virtute, & in Spiritu sancto, & in
plenitudine multa, sicut scitis quales
6 fuerimus in vobis propter vos. * Et
vos imitatores nostri facti estis, & Do-
mini, excipientes verbum in tribu-
latione multa, cum gaudio Spiritus
7 sancti: * ita vt facti sitis forma omni-
bus credentibus in Macedonia, & in
8 Achaia. * A vobis enim diffamatus
D est sermo Domini, non solum in Ma-
cedonia, & in Achaia, sed & in omni
loco fides vestra, quæ est ad Deum,
profecta est, ita vt non sit nobis ne-
9 cesse quidquam loqui. * Ipsi enim de
nobis annunciant qualem introitum
habuerimus ad vos: & quomodo con-
uersi estis ad Deum a simulacris, ser-
10 uire Deo viuo, & vero, * & expectare
Filium eius de cælis (quem suscitauit
ex mortuis) Iesum, qui eripuit nos ab
ira ventura.

2
I NAm ipsi scitis, fratres, introitum
A nostrum ad vos, quia non inanis fuit:

I. Historica tractatio.

α) In præsentia: quomodo Paulus prædicauerit

2 * sed ante passi, & [a] contumelijs af-
fecti (sicut scitis) in Philippis, fiduciam
habuimus in Deo nostro loqui ad vos
Euangelium Dei in multa solicitudine.
3 * Exhortatio enim nostra non de er-
rore, neque de immunditia, neque in
4 dolo, * sed sicut probati sumus a Deo
vt crederetur nobis Euangelium: ita
loquimur non quasi hominibus pla-
centes, sed Deo, qui probat corda no-
5 stra. * Neque enim aliquando fuimus
in sermone adulationis, sicut scitis:
neque in occasione auaritiæ: Deus te-
6 stis est: * nec quærentes ab homi-
B nibus gloriam, neque a vobis, neque
7 ab alijs. * Cum possemus vobis oneri
esse vt Christi Apostoli: sed facti su-
mus paruuli in medio vestrum, tam-
8 quam si nutrix foueat filios suos. * Ita
desiderantes vos, cupide volebamus
tradere vobis non solum Euangelium
Dei, sed etiam animas nostras: quo-
9 niam charissimi nobis facti estis. * Me-
mores enim estis fratres laboris nostri,
& fatigationis: [b] nocte ac die operantes,
ne quem vestrum grauaremus, præ-
dicauimus in vobis Euangelium Dei.
10 * Vos testes estis, & Deus, quàm sancte,
C & iuste, & sine querela, vobis, qui
11 credidistis, fuimus: * sicut scitis, quali-
ter vnumquemque vestrum (sicut pater
12 filios suos) * deprecantes vos, & con-
solantes, testificati sumus, vt ambula-
retis digne Deo, qui vocauit vos in
suum regnum, & gloriam.

---

a Act. 16. d. 19. — b Act. 20. f. 34. 1. Cor. 4. c. 12. 2. Thess. 3. b. 8.

& Thessalonicenses crediderint.

* Ideo & nos gratias agimus Deo 13
sine intermissione: quoniam cum ac-
cepissetis a nobis verbum auditus Dei,
accepistis illud, non vt verbum homi-
num, sed (sicut est vere) verbum Dei,
qui operatur in vobis, qui credidistis.
* vos enim imitatores facti estis fratres 14
Ecclesiarum Dei, quæ sunt in Iudæa in
Christo Iesu: quia eadem passi estis
& vos a contribulibus vestris, sicut &
ipsi a Iudæis: * qui & Dominum occi- 15
derunt Iesum, & Prophetas, & nos per- D
secuti sunt, & Deo non placent, & om-
nibus hominibus aduersantur, * pro- 16
hibentes nos Gentibus loqui vt saluæ
fiant, vt impleant peccata sua semper:
peruenit enim ira Dei super illos vsque
in finem.

β) In absentia: impeditus miserat Timotheum,

* Nos autem fratres desolati a vobis 17
ad tempus horæ, aspectu, non corde,
abundantius festinauimus faciem ve-
stram videre cum multo desiderio:
* quoniam voluimus venire ad vos: 18
ego quidem Paulus, & semel, & ite-
rum, sed impediuit nos satanas. * Quæ 19
est enim nostra spes, aut gaudium, aut
corona gloriæ? Nonne vos ante Do-
minum nostrum Iesum Christum estis
in aduentu eius? * vos enim estis glo- 20
ria nostra & gaudium. PRopter quod 3 1
non sustinentes amplius, placuit nobis A
remanere Athenis, solis: * [a]& misi- 2
mus Timotheum fratrem nostrum, &
ministrum Dei in Euangelio Christi ad
confirmandos vos, & exhortandos pro
fide vestra: * vt nemo moueatur in 3
tribulationibus istis: ipsi enim scitis
quòd in hoc positi sumus. * Nam & 4
cum apud vos essemus, prædicebamus B
vobis passuros nos tribulationes, sicut
& factum est, & scitis. * Propterea & 5
ego amplius non sustinens, misi ad
cognoscendam fidem vestram: ne forte
tentauerit vos is, qui tentat, & inanis
fiat labor noster.

qui Thessalonicenses laudauit.

* Nunc autem veniente Timotheo 6
ad nos a vobis, & annunciante nobis
fidem & charitatem vestram, & quia
memoriam nostri habetis bonam sem-
per, desiderantes nos videre, sicut &
nos quoque vos: * ideo consolati su- 7
mus fratres in vobis in omni necessi- C
tate, & tribulatione nostra per fidem
vestram, * quoniam nunc viuimus, 8
9 si vos statis in Domino. * Quam enim
gratiarum actionem possumus Deo re-
tribuere pro vobis in omni gaudio,
quo gaudemus propter vos ante Deum
10 nostrum, * nocte ac die abundantius
orantes, vt videamus faciem vestram,
& compleamus ea, quæ desunt fidei
11 vestræ? * Ipse autem Deus, & Pater
D noster, & Dominus noster Iesus Chri-
12 stus dirigat viam nostram ad vos. * Vos
autem Dominus multiplicet, & abun-
dare faciat charitatem vestram in in-
uicem, & in omnes, quemadmodum
13 & nos in vobis: * ad confirmanda
corda vestra sine querela in sanctitate,
ante Deum & Patrem nostrum, in ad-
uentu Domini nostri Iesu Christi cum
omnibus sanctis eius. Amen.

II. Doctrinalis tractatio.

α) De voluntate Dei: castitate & iustitia,

4 1 A DE cetero ergo, fratres, rogamus
vos & obsecramus in Domino Iesu,
vt quemadmodum accepistis a nobis
quomodo oporteat vos ambulare, &
placere Deo, sic & ambuletis vt abun-
2 detis magis. * Scitis enim quæ præ-
cepta dederim vobis per Dominum
3 Iesum. * [b]Hæc est enim voluntas Dei,
sanctificatio vestra: vt abstineatis vos
4 a fornicatione, * vt sciat vnusquisque
vestrum vas suum possidere in sancti-
5 ficatione, & honore: * non in passione
desiderij, sicut & Gentes, quæ igno-
6 rant Deum: * & nequis supergredia-
B tur, neque circumueniat in negotio
fratrem suum: quoniam vindex est
Dominus de his omnibus, sicut præ-
diximus vobis, & testificati sumus.
7 * non enim vocauit nos Deus in im-
munditiam, sed in sanctificationem.
8 * Itaque qui hæc spernit, non homi-
nem spernit, sed Deum: qui etiam de-
dit Spiritum suum sanctum in nobis.

charitate.

9 * De charitate autem fraternitatis
non necesse habemus scribere vobis:
[c]ipsi enim vos a Deo didicistis vt dili-
10 gatis inuicem. * Etenim illud facitis
in omnes fratres in vniuersa Macedo-
nia. Rogamus autem vos fratres vt
11 abundetis magis, * & operam detis
C vt quieti sitis, & vt vestrum negotium
agatis, & operemini manibus vestris,
12 sicut præcepimus vobis: * & vt ho-

[a] Act. 16. a. 1. — [b] Rom. 12. a. 2. Eph. 5. d. 17. — [c] Io. 13. d. 34. & 15. c. 17. 1. Io. 2. b. 10. & 4. c. 12.

neſte ambuletis ad eos, qui foris ſunt:
& nullius aliquid deſideretis.

β) De ſecundo aduentu Chriſti:
*Nolumus autem vos ignorare fra- 13
tres de dormientibus, vt non contri-
ſtemini ſicut & ceteri, qui ſpem non
omnes ſimul rapientur, habent. * Si enim credimus quòd Ieſus 14
mortuus eſt, & reſurrexit: ita & Deus
eos, qui dormierunt per Ieſum, ad-
ducet cum eo. * Hoc enim vobis di- 15
cimus in verbo Domini, [a]quia nos, D
qui viuimus, qui reſidui ſumus in ad-
uentum Domini, non præueniemus
eos, qui dormierunt. * Quoniam ipſe 16
Dominus in iuſſu, & in voce Archan-
geli, & in tuba Dei deſcendet de cælo:
& mortui, qui in Chriſto ſunt, reſur-
gent primi. * Deinde nos, qui viuimus, 17
qui relinquimur, ſimul rapiemur cum
illis in nubibus obuiam Chriſto in
aera, & ſic ſemper cum Domino eri-
mus. * Itaque conſolamini inuicem in 18
verbis iſtis.

at incerto tempore,
DE temporibus autem, & momentis 5 1 A
fratres non indigetis vt ſcribamus vo-
bis. * [b]Ipſi enim diligenter ſcitis quia 2
dies Domini, ſicut fur in nocte, ita ve-
niet. * cum enim dixerint pax, & ſe- 3
curitas: tunc repentinus eis ſuperueniet
interitus, ſicut dolor in vtero habenti,
& non effugient.

ergo vigilandum.
*Vos autem fratres non eſtis in te- 4
nebris, vt vos dies illa tamquam fur
comprehendat: * omnes enim vos 5
filij lucis eſtis, & filij diei: non ſumus
noctis, neque tenebrarum. * Igitur non 6
dormiamus ſicut & ceteri, ſed vigi-
lemus, & ſobrij ſimus. * Qui enim dor- 7
miunt, nocte dormiunt: & qui ebrij
ſunt, nocte ebrij ſunt. * Nos autem, 8
qui diei ſumus, ſobrij ſimus, [c]induti B
loricam fidei, & charitatis, & galeam
ſpem ſalutis: * quoniam non poſuit 9
nos Deus in iram, ſed in acquiſitionem
ſalutis per Dominum noſtrum Ieſum
10 Chriſtum, * qui mortuus eſt pro no-
bis: vt ſiue vigilemus, ſiue dormiamus,
11 ſimul cum illo viuamus. * Propter
quod conſolamini inuicem: & ædifi-
cate alterutrum, ſicut & facitis.

γ) De voluntate Dei iterum:
12 *Rogamus autem vos fratres vt no-
C ueritis eos, qui laborant inter vos, &
præſunt vobis in Domino, & monent
13 vos, * vt habeatis illos abundantius praecepta varia;
in charitate propter opus illorum: pa-
14 cem habete cum eis. * Rogamus au-
tem vos fratres, corripite inquietos,
conſolamini puſillanimes, ſuſcipite in-
firmos, patientes eſtote ad omnes.
15 * [d]Videte ne quis malum pro malo
alicui reddat: ſed ſemper quod bonum
eſt ſectamini in inuicem, & in omnes.
16 * Semper gaudete. * [e]Sine intermiſ-
17 18 ſione orate. * In omnibus gratias agite:
hæc eſt enim voluntas Dei in Chriſto
19 Ieſu in omnibus vobis. * Spiritum no-
20 lite extinguere. * Prophetias nolite ſper-
21 nere. * Omnia autem probate: quod
22 bonum eſt tenete. * Ab omni ſpecie
mala abſtinete vos:

precatio Apoſtoli.
23 *Ipſe autem Deus pacis ſanctificet
D vos per omnia: vt integer ſpiritus ve-
ſter, & anima, & corpus ſine querela
in aduentu Domini noſtri Ieſu Chriſti
24 ſeruetur. * [f]Fidelis eſt, qui vocauit
vos: qui etiam faciet.

Epilogus.

Salutatio & benedictio.
25 *Fratres orate pro nobis. * Salu-
tate fratres omnes in oſculo ſancto.
26 * Adiuro vos per Dominum vt legatur
epiſtola hæc omnibus ſanctis fratribus.
27 * Gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti vo-
biſcum. Amen.

[a] 1. Cor. 15. c. 23. — [b] 2. Pet. 3. c. 10. Apo. 3. a. 3. & 16. c. 15. — [c] Iſai. 59. d. 17. Eph. 6. c. 17. — [d] Prou. 17. b. 13. & 20. d. 22. Ro. 12. d. 17. 1. Pet. 3. b. 9. — [e] Eccli. 18. c. 22. Luc. 18. a. 1. Col. 4. a. 2. — [f] 1. Cor. 1. b. 9.

EPISTOLA
BEATI PAVLI APOSTOLI
AD THESSALONICENSES
SECVNDA.

Exordium. PAVLVS, & Siluanus, & Ti- 1 I
Salutatio, motheus: Ecclesiæ Thes- A
salonicensium in Deo Pa-
tre nostro, & Domino Iesu
Christo. * Gratia vobis, & 2
pax a Deo Patre nostro, & Domino
Iesu Christo.
gratiarum actio, * Gratias agere debemus semper 3
Deo pro vobis, fratres, ita vt dignum
est, quoniam supercrescit fides vestra,
& abundat charitas vniuscuiusque ve-
strum in inuicem: * ita vt & nos ipsi 4
in vobis gloriemur in Ecclesijs Dei, B
pro patientia vestra, & fide, & in om-
nibus persecutionibus vestris, & tribu-
lationibus, quas sustinetis * in exem- 5
plum iusti iudicij Dei, vt digni habea-
mini in regno Dei, pro quo & patimini.
* si tamen iustum est apud Deum re- 6
tribuere tribulationem ijs, qui vos
tribulant: * & vobis, qui tribulamini, 7
requiem nobiscum in reuelatione Do- C
mini Iesu de cælo cum angelis virtutis
eius, * in flamma ignis dantis vindi- 8
ctam ijs, qui non nouerunt Deum, &
qui non obediunt Euangelio Domini
nostri Iesu Christi. * qui pœnas dabunt 9
in interitu æternas a facie Domini, &
a gloria virtutis eius: * cum venerit 10
glorificari in sanctis suis, & admirabi-
lis fieri in omnibus, qui crediderunt, D
quia creditum est testimonium nostrum
super vos in die illo.
precatio. * In quo etiam oramus semper pro 11
vobis: vt dignetur vos vocatione sua
Deus noster, & impleat omnem volun-
tatem bonitatis, & opus fidei in vir-
tute, * vt clarificetur nomen Domini 12
nostri Iesu Christi in vobis, & vos in
illo secundum gratiam Dei nostri, &
Domini Iesu Christi.

2 I A ROgamus autem vos fratres per ad- **I. Doctrinalis tractatio.**
uentum Domini nostri Iesu Christi, &
2 nostræ congregationis in ipsum: * vt
non cito moueamini a vestro sensu, Aduentum Domini
neque terreamini, neque per spiritum,
neque per sermonem, neque per epi-
stolam tamquam per nos missam, quasi
instet dies Domini.
3 * [a] Nequis vos seducat vllo modo: duo signa præcedent;
quoniam nisi venerit discessio primùm,
& reuelatus fuerit homo peccati, filius
4 perditionis, * qui aduersatur, & ex-
B tollitur supra omne, quod dicitur Deus,
aut quod colitur, ita vt in templo Dei
sedeat ostendens se tamquam sit Deus.
5 * Non retinetis quòd cum adhuc essem
6 apud vos, hæc dicebam vobis? * Et
nunc quid detineat scitis, vt reueletur
7 in suo tempore. * Nam mysterium
iam operatur iniquitatis: tantum vt
qui tenet nunc, teneat, donec de me-
8 dio fiat. * Et tunc reuelabitur ille ini-
quus, [b] quem Dominus Iesus interficiet
spiritu oris sui, & destruet illustratione
9 aduentus sui eum: * cuius est aduen- Antichristus describitur;
C tus secundum operationem satanæ in
omni virtute, & signis, & prodigijs
10 mendacibus, * & in omni seductione
iniquitatis ijs, qui pereunt: eo quòd
charitatem veritatis non receperunt vt
11 salui fierent. * Ideo mittet illis Deus
operationem erroris vt credant men-
12 dacio, * vt iudicentur omnes, qui non
crediderunt veritati, sed consenserunt
iniquitati.
13 * Nos autem debemus gratias agere perseuerandum in fide.
Deo semper pro vobis fratres dilecti à
Deo, quòd elegerit vos Deus primitias
in salutem in sanctificatione spiritus,
14 & in fide veritatis: * in qua & vocauit
D vos per Euangelium nostrum in ac-

[a] Eph. 5. b. 6. — [b] Isai. 11. a. 4.

quiſitionem gloriæ Domini noſtri Ieſu
Chriſti. * Itaque fratres ſtate: & tenete 15
traditiones, quas didiciſtis, ſiue per
ſermonem, ſiue per epiſtolam noſtram.
* Ipſe autem Dominus noſter Ieſus 16
Chriſtus, & Deus & Pater noſter, qui
dilexit nos, & dedit conſolationem
æternam, & ſpem bonam in gratia,
* exhortetur corda veſtra, & confir- 17
met in omni opere, & ſermone bono.

II. Moralis tractatio.

De ſuffragijs,

DE cetero fratres [a] orate pro nobis 3 1
vt ſermo Dei currat, & clarificetur, A
ſicut & apud vos: * & vt liberemur 2
ab importunis, & malis hominibus:
non enim omnium eſt fides. * Fide- 3
lis autem Deus eſt, qui confirmabit
vos, & cuſtodiet a malo. * Confidi- 4
mus autem de vobis, in Domino, quo-
niam quæ præcipimus, & facitis, & fa-
cietis. * Dominus autem dirigat corda 5
veſtra in charitate Dei, & patientia B
Chriſti.

otioſitate & curioſitate;

* Denunciamus autem vobis fratres 6
in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti,
vt ſubtrahatis vos ab omni fratre am-
bulante inordinate, & non ſecundum
traditionem, quam acceperunt a nobis.
* Ipſi enim ſcitis quemadmodum opor- 7
teat imitari nos: quoniam non inquieti
8 fuimus inter vos: * [b] neque gratis pa-
nem manducauimus ab aliquo, ſed in
labore, & in fatigatione, nocte & die
operantes, ne quem veſtrum grauare-
9 mus. * Non quaſi non habuerimus
poteſtatem, ſed vt noſmetipſos for-
mam daremus vobis ad imitandum
10 nos. * Nam & cum eſſemus apud vos,
C hoc denunciabamus vobis: quoniam
ſi quis non vult operari, nec mandu-
11 cet. * Audiuimus enim inter vos quoſ-
dam ambulare inquiete, nihil operan-
12 tes, ſed curioſe agentes. * Ijs autem,
qui eiuſmodi ſunt, denunciamus, &
obſecramus in Domino Ieſu Chriſto,
vt cum ſilentio operantes, ſuum pa-
13 nem manducent. * [c] Vos autem fratres
14 nolite deficere benefacientes. * Quòd
D ſi quis non obedit verbo noſtro per
epiſtolam, hunc notate, & ne commi-
15 ſceamini cum illo vt confundatur: * &
nolite quaſi inimicum exiſtimare, ſed
corripite vt fratrem.

16 * Ipſe autem Dominus pacis det vo-
bis pacem ſempiternam in omni loco.
Dominus ſit cum omnibus vobis.

precatio Apoſtoli.

Epilogus.

Salutatio & benedictio.

17 * Salutatio, mea manu Pauli: quod
eſt ſignum in omni epiſtola. ita ſcribo.
18 * Gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti
cum omnibus vobis. Amen.

---

[a] Eph. 6. d. 19. Col. 4. a. 3. — [b] Act. 20. f. 34. 1. Cor. 4. c. 12. 1. Theſ. 2. b. 9. — [c] Gal. 6. b. 9.

EPISTOLA
BEATI PAVLI APOSTOLI
AD TIMOTHEVM
PRIMA.

ordium.
alutatio.

PAVLVS Apoſtolus Ieſu 1 I A
Chriſti ſecundum impe-
rium Dei Saluatoris no-
ſtri, & Chriſti Ieſu ſpei
noſtræ: * [a] Timotheo di- 2
lecto filio in fide. Gratia, miſericordia,
& pax a Deo Patre, & Chriſto Ieſu
Domino noſtro.

De falsis
ctoribus.

errantes ab uangelio

* Sicut rogaui te vt remaneres Epheſi 3
cum irem in Macedoniam, vt denun-
ciares quibuſdam ne aliter docerent,
* neque intenderent fabulis, & genealo- 4
gijs interminatis: quæ quæſtiones præ- B
ſtant magis quàm ædificationem Dei,
quæ eſt in fide. * Finis autem præcepti 5
eſt charitas de corde puro, & conſci-
entia bona, & fide non ficta. * A qui- 6
bus quidam aberrantes, conuerſi ſunt
in vaniloquium, * volentes eſſe legis 7
doctores, non intelligentes neque quæ
loquuntur, neque de quibus affirmant.
* [b] Scimus autem quia bona eſt lex, ſi 8
quis ea legitime vtatur: * ſciens hoc 9
quia lex iuſto non eſt poſita, ſed in-
iuſtis, & non ſubditis, impijs, & pec-
catoribus, ſceleratis, & contaminatis,
parricidis, & matricidis, homicidis,
* fornicarijs, maſculorum concubito- 10
ribus, plagiarijs, mendacibus, & per-
iuris, & ſi quid aliud ſanæ doctrinæ
aduerſatur, * quæ eſt ſecundum Euan- 11
gelium gloriæ beati Dei, quod credi- C
tum eſt mihi.

poſtoli gratiæ

* Gratias ago ei, qui me confortauit 12
Chriſto Ieſu Domino noſtro, quia fide-
lem me exiſtimauit, ponens in mini-
ſterio: * qui prius blaſphemus fui, & 13
perſecutor, & contumelioſus: ſed mi-
ſericordiam Dei conſecutus ſum, quia
14 ignorans feci in incredulitate. * Super-
abundauit autem gratia Domini no-
ſtri cum fide, & dilectione, quæ eſt in
15 Chriſto Ieſu. * Fidelis ſermo, & omni
acceptione dignus: [c] quòd Chriſtus
Ieſus venit in hunc mundum pecca-
tores ſaluos facere, quorum primus
16 ego ſum: * Sed ideo miſericordiam
D conſecutus ſum: vt in me primo oſten-
deret Chriſtus Ieſus omnem patien-
tiam ad informationem eorum, qui
crediturí ſunt illi, in vitam æternam.
17 * Regi autem ſæculorum immortali,
inuiſibili, ſoli Deo honor, & gloria in
ſæcula ſæculorum. Amen.

oppugnandi ſunt.

18 * Hoc præceptum commendo tibi
fili Timothee, ſecundum præcedentes
in te prophetias, vt milites in illis bo-
19 nam militiam, * habens fidem, & bo-
nam conſcientiam, quam quidam re-
pellentes, circa fidem naufragauerunt:
20 * ex quibus eſt Hymenæus, & Ale-
xander: quos tradidi Satanæ, vt di-
ſcant non blaſphemare.

II. De rebus publicis.

α) De oratione communi:

2 I A OBſecro igitur primùm omnium
fieri obſecrationes, orationes, poſtu-
lationes, gratiarum actiones pro om-
2 nibus hominibus: * pro regibus, &
omnibus, qui in ſublimitate ſunt, vt
quietam, & tranquillam vitam agamus
3 in omni pietate, & caſtitate. * hoc enim
bonum eſt, & acceptum coram Sal-
4 uatore noſtro Deo, * qui omnes ho-
B mines vult ſaluos fieri, & ad agnitio-
5 nem veritatis venire. * Vnus enim
Deus, vnus & mediator Dei & homi-
6 num homo Chriſtus Ieſus: * qui dedit

pro quibus & cur

[a] Act. 16. a. 1. — [b] Rom. 7. c. 12. — [c] Matt. 9. b. 13. Mar. 2. c. 17.

redemptionem ſemetipſum pro omni-
bus, teſtimonium temporibus ſuis: * in 7
quo poſitus ſum ego prædicator, & C
Apoſtolus (veritatem dico, non men-
tior) doctor Gentium in fide, & veri-
tate.
& quomodo obſecrandum ſit. * Volo ergo viros orare in omni 8
loco, leuantes puras manus ſine ira,
& diſceptatione. * [a] Similiter & mu- 9
lieres in habitu ornato, cum verecun-
dia, & ſobrietate ornantes ſe, & non
in tortis crinibus, aut auro, aut mar-
garitis, vel veſte pretioſa: * ſed quod 10
decet mulieres, promittentes pietatem
per opera bona. * Mulier in ſilentio 11
diſcat cum omni ſubiectione. * [b] Do- 12
cere autem mulieri non permitto, ne- D
que dominari in virum: ſed eſſe in
ſilentio. * [c] Adam enim primus for- 13
matus eſt: deinde Heua. * [d] & Adam 14
non eſt ſeductus: mulier autem ſe-
ducta in præuaricatione fuit. * Salua- 15
bitur autem per filiorum generationem,
ſi permanſerit in fide, & dilectione, &
ſanctificatione cum ſobrietate.

3
1 A
β) De miniſtris Eccleſiæ: FIdelis ſermo: Si quis epiſcopa-
tum deſiderat, bonum opus deſiderat.
* [e] Oportet ergo epiſcopum irreprehen- 2
virtutes epiſcoporum, ſibilem eſſe, vnius vxoris virum, ſo-
brium, prudentem, ornatum, pudicum,
hoſpitalem, doctorem, * non vinolen- 3
tum, non percuſſorem, ſed modeſtum:
non litigioſum, non cupidum, ſed
* ſuæ domui bene præpoſitum: filios 4
habentem ſubditos cum omni caſti- B
tate. * Si quis autem domui ſuæ præ- 5
eſſe neſcit, quomodo Eccleſiæ Dei dili-
gentiam habebit? * Non neophytum: 6
ne in ſuperbiam elatus, in iudicium
incidat diaboli. * Oportet autem illum 7
& teſtimonium habere bonum ab ijs,
qui foris ſunt, vt non in opprobrium
incidat, & in laqueum diaboli.
& diaconorum. * Diaconos ſimiliter pudicos, non 8
bilingues, non multo vino deditos,
non turpe lucrum ſectantes: * habentes 9
myſterium fidei in conſcientia pura. C
* Et hi autem probentur primum: & 10
ſic miniſtrent, nullum crimen habentes.
* Mulieres ſimiliter pudicas, non de- 11
trahentes, ſobrias, fideles in omnibus.
* Diaconi ſint vnius vxoris viri: qui 12
filijs ſuis bene præſint, & ſuis domi-
bus. * Qui enim bene miniſtrauerint, 13
gradum bonum ſibi acquirent, & mul-
tam fiduciam in fide, quæ eſt in Chriſto
Ieſu.

III. De co[n]uerſatio[ne] Timothe[i]

14 * Hæc tibi ſcribo, ſperans me ad te a) Præcep[ta] generalia
15 venire cito. * ſi autem tardauero, vt
D ſcias quomodo oporteat te in domo miniſter[ijs] Eccleſia[e]
Dei conuerſari, quæ eſt Eccleſia Dei
viui, columna & firmamentum veri-
16 tatis. * Et manifeſte magnum eſt pie-
tatis ſacramentum, quod manifeſtatum
eſt in carne, iuſtificatum eſt in ſpiritu,
apparuit angelis, prædicatum eſt Gen-
tibus, creditum eſt in mundo, aſſum-
ptum eſt in gloria.
4
1 SPiritus autem manifeſte dicit, quia quid doc[eat]
A [f] in nouiſſimis temporibus diſcedent
quidam a fide, attendentes ſpiritibus
2 erroris, & doctrinis dæmoniorum, * in
hypocriſi loquentium mendacium, &
cauteriatam habentium ſuam conſci-
3 entiam, * prohibentium nubere, ab-
B ſtinere a cibis, quos Deus creauit ad
percipiendum cum gratiarum actione
fidelibus, & ijs, qui cognouerunt veri-
4 tatem. * Quia omnis creatura Dei bona
eſt, & nihil reijciendum quod cum
5 gratiarum actione percipitur: * ſancti-
ficatur enim per verbum Dei, & ora-
6 tionem. * Hæc proponens fratribus,
bonus eris miniſter Chriſti Ieſu enu-
tritus verbis fidei, & bonæ doctrinæ,
7 quam aſſecutus es. * [g] Ineptas autem,
& aniles fabulas deuita: exerce autem
8 teipſum ad pietatem. * Nam corpo-
C ralis exercitatio, ad modicum vtilis
eſt: pietas autem ad omnia vtilis eſt,
promiſſionem habens vitæ, quæ nunc
9 eſt, & futuræ. * Fidelis ſermo, & omni
10 acceptione dignus. * In hoc enim la-
boramus, & maledicimur, quia ſpera-
mus in Deum viuum, qui eſt Saluator
omnium hominum, maxime fidelium.
11 * Præcipe hæc, & doce.
12 * Nemo adoleſcentiam tuam con- quidqu[e] agere deb[eat]
temnat: ſed exemplum eſto fidelium
in verbo, in conuerſatione, in chari-
13 tate, in fide, in caſtitate. * Dum venio,
attende lectioni, exhortationi, & do-
14 ctrinæ. * Noli negligere gratiam, quæ
D in te eſt, quæ data eſt tibi per prophe-
tiam, cum impoſitione manuum preſ-

[a] 1. Pet. 3. a. 3. — [b] 1. Cor. 14. g. 34. — [c] Gen. 1. d. 27. — [d] Gen. 3. a. 6. — [e] Tit. 1. b. 7. — [f] 2. Tim. 3. a. 1. 2. Pet. 3. a. 3. Iud. d. 18. — [g] 2. Tim. 2. d. 23. Tit. 3. c. 9.

byterij. * Hæc meditare, in his esto: 15
vt profectus tuus manifestus sit omni-
bus. * Attende tibi, & doctrinæ: insta 16
in illis. Hoc enim faciens, & teipsum
saluum facies, & eos, qui te audiunt.

Præcepta specialia. Pro va- statibus: ...oribus & ...enibus, ...iduis,

SEniorem ne increpaueris, sed ob- 5 1
secra vt patrem: iuuenes, vt fratres: A
* anus, vt matres: iuuenculas, vt so- 2
rores in omni castitate:
* Viduas honora, quæ vere viduæ 3
sunt. * Si qua autem vidua filios, aut 4
nepotes habet: discat primum domum
suam regere, & mutuam vicem red-
dere parentibus: hoc enim acceptum
est coram Deo. * Quæ autem vere vi- 5
dua est, & desolata, speret in Deum,
& instet obsecrationibus, & orationi-
bus nocte ac die. * Nam quæ in deli- 6
cijs est, viuens mortua est. * Et hoc 7
præcipe vt irreprehensibiles sint. * Si 8
quis autem suorum, & maxime do-
mesticorum curam non habet, fidem
negauit, & est infideli deterior. * Vi- 9
dua eligatur non minus sexaginta an- B
norum, quæ fuerit vnius viri vxor,
* in operibus bonis testimonium ha- 10
bens, si filios educauit, si hospitio re-
cepit, si sanctorum pedes lauit, si tri-
bulationem patientibus subministrauit,
si omne opus bonum subsecuta est.
*Adolescentiores autem viduas deuita: 11
Cum enim luxuriatæ fuerint in Christo,
nubere volunt: * habentes damnatio- 12
nem, quia primam fidem irritam fece-
runt. * simul autem & otiosæ discunt 13
circuire domos: non solum otiosæ, sed
& verbosæ, & curiosæ, loquentes quæ
non oportet. * Volo ergo iuniores nu- 14
bere, filios procreare, matresfamilias C
esse, nullam occasionem dare aduer-
sario maledicti gratia. * Iam enim quæ- 15
dam conuersæ sunt retro satanam. * Si 16
quis fidelis habet viduas, subministret
illis, & non grauetur Ecclesia: vt ijs,
quæ vere viduæ sunt, sufficiat.

...byteris,

* Qui bene præsunt presbyteri, du- 17
plici honore digni habeantur: maxime
qui laborant in verbo & doctrina. * Di- 18
cit enim Scriptura: [a] Non alligabis os
boui trituranti. Et: [b] Dignus est ope-
rarius mercede sua. * Aduersus pres- 19
byterum accusationem noli recipere, D
nisi sub duobus aut tribus testibus.
20 * Peccantes coram omnibus argue: vt
21 & ceteri timorem habeant. * Testor
coram Deo & Christo Iesu, & electis
angelis, vt hæc custodias sine præiu-
dicio, nihil faciens in alteram partem
22 declinando. * Manus cito nemini im-
posueris, neque communicaueris pec-
catis alienis. Teipsum castum custodi.
23 * Noli adhuc aquam bibere, sed mo-
dico vino vtere propter stomachum
tuum, & frequentes tuas infirmitates.
24 * Quorundam hominum peccata ma-
nifesta sunt, præcedentia ad iudicium:
25 quosdam autem & subsequuntur. * Si-
militer & facta bona manifesta sunt:
& quæ aliter se habent, abscondi non
possunt.

6 1 A QVicumque sunt sub iugo serui, seruis.
dominos suos omni honore dignos
arbitrentur, ne nomen Domini & do-
2 ctrina blasphemetur. * Qui autem fide-
les habent dominos, non contemnant,
quia fratres sunt: sed magis seruiant,
quia fideles sunt & dilecti, qui bene-
ficij participes sunt. Hæc doce, & ex-
hortare.

3 * Si quis aliter docet, & non acqui- β) Pro Timotheo:
escit sanis sermonibus Domini nostri
Iesu Christi, & ei, quæ secundum pie- fugienda,
4 tatem est, doctrinæ: * superbus est,
nihil sciens, sed languens circa quæ-
stiones, & pugnas verborum: ex qui-
bus oriuntur inuidiæ, contentiones,
5 blasphemiæ, suspiciones malæ, * con-
B flictationes hominum mente corrup-
torum, & qui veritate priuati sunt, exi-
stimantium quæstum esse pietatem.
6 * Est autem quæstus magnus pietas
7 cum sufficientia. * [c] Nihil enim intu-
limus in hunc mundum: haud dubium
8 quòd nec auferre quid possumus. * [d] Ha-
bentes autem alimenta, & quibus te-
9 gamur, his contenti simus. * Nam qui
volunt diuites fieri, incidunt in tenta-
tionem, & in laqueum diaboli, & de-
sideria multa inutilia, & nociua, quæ
mergunt homines in interitum, & per-
10 ditionem. * Radix enim omnium ma-
lorum est cupiditas: quam quidam
C appetentes errauerunt a fide, & inse-
ruerunt se doloribus multis.
11 * Tu autem o homo Dei hæc fuge:
sectare vero iustitiam, pietatem, fidem,
charitatem, patientiam, mansuetudi-

[a] Deut. 25. a. 4. 1. Cor. 9. b. 9. — [b] Matt. 10. b. 10. Luc. 10. b. 7. — [c] Iob 1. d. 21. Eccl. 5. c. 14. — [d] Pro. 27. d. 26.

sectanda. nem. * Certa bonum certamen fidei, 12
apprehende vitam æternam, in qua
vocatus es, & confessus bonam confes-
sionem coram multis testibus. * Præ- 13
cipio tibi coram Deo, qui viuificat om-
nia, & Christo Iesu, qui testimonium
reddidit [a] sub Pontio Pilato, bonam
confessionem: * vt serues mandatum 14
sine macula, irreprehensibile vsque in
aduentum Domini nostri Iesu Christi,
* quem suis temporibus ostendet [b] be- 15
atus & solus potens, Rex regum, &
Dominus dominantium: * qui solus 16
habet immortalitatem, & lucem inha- D
bitat inaccessibilem: [c] quem nullus ho-
minum vidit, sed nec videre potest:
cui honor, & imperium sempiternum:
Amen.

17 * Diuitibus huius sæculi præcipe non γ) Pro... uitibus.
sublime sapere, [d] neque sperare in in-
certo diuitiarum, sed in Deo viuo (qui
præstat nobis omnia abunde ad fru-
18 endum) * bene agere, diuites fieri in
bonis operibus, facile tribuere, com-
19 municare, * thesaurizare sibi funda-
mentum bonum in futurum, vt appre-
hendant veram vitam.

Epilog...

20 * O Timothee, depositum custodi, Exhorta... ac bene... ctio.
deuitans profanas vocum nouitates,
& oppositiones falsi nominis scien-
21 tiæ, * quam quidam promittentes,
circa fidem exciderunt. Gratia tecum.
Amen.

---

[a] Mat. 27. b. 11. Ioan. 18. g. 37. — [b] Apo. 17. d. 14. & 19. c. 16. — [c] Ioan. 1. c. 18. 1. Ioan. 4. c. 12. — [d] Luc. 12. c. 15.

EPISTOLA

BEATI PAVLI APOSTOLI AD TIMOTHEVM SECVNDA.

rdium. alutatio
PAVLVS Apoſtolus Ieſu 1 1
Chriſti per voluntatem A
Dei, ſecundum promiſ-
ſionem vitæ, quæ eſt in
Chriſto Ieſu: * Timotheo 2
chariſſimo filio, gratia, miſericordia,
pax a Deo Patre, & Chriſto Ieſu Do-
mino noſtro.
ratiarum aćtio.
* Gratias ago Deo, cui ſeruio a pro- 3
genitoribus in conſcientia pura, quòd
ſine intermiſſione habeam tui memo-
riam in orationibus meis, nocte ac die
* deſiderans te videre, memor lacry- 4
marum tuarum, vt gaudio implear,
* recordationem accipiens eius fidei, 5
quæ eſt in te non ficta, quæ & habi- B
tauit primùm in auia tua Loide, &
matre tua Eunice, certus ſum autem
quòd & in te.

e prædi-atione ıngelij.

Ne eru-eſcat:
* Propter quam cauſam admoneo 6
te vt reſuſcites gratiam Dei, quæ eſt
in te per impoſitionem manuum mea-
rum. * [a]Non enim dedit nobis Deus 7
ſpiritum timoris: ſed virtutis, & dile-
ctionis, & ſobrietatis. * Noli itaque 8
erubeſcere teſtimonium Domini noſtri,
neque me vinctum eius: ſed collabora
Euangelio ſecundum virtutem Dei:
monium omini
* qui nos liberauit, & vocauit voca- 9
tione ſua ſancta, [b]non ſecundum opera C
noſtra, ſed ſecundum propoſitum ſuum,
& gratiam, quæ data eſt nobis in Chriſto
Ieſu ante tempora ſæcularia. * Mani- 10
feſtata eſt autem nunc per illumina-
tionem Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti,
qui deſtruxit quidem mortem, illumi-
nauit autem vitam, & incorruptionem
11 per Euangelium: * in quo [c]poſitus ſum
ego prædicator, & Apoſtolus, & magi-
ſter Gentium.
12 * Ob quam cauſam etiam hæc pa- neque vin-
tior, ſed non confundor. Scio enim ctum eius.
D cui credidi, & certus ſum quia potens
eſt depoſitum meum ſeruare in illum
13 diem. * Formam habe ſanorum ver-
borum, quæ a me audiſti in fide, & in
14 dilectione in Chriſto Ieſu. * Bonum de-
poſitum cuſtodi per Spiritum ſanctum,
15 qui habitat in nobis. * Scis hoc, quòd
auerſi ſunt a me omnes, qui in Aſia
ſunt, ex quibus eſt Phigellus, & Her-
16 mogenes. * Det miſericordiam Do-
minus [d]Oneſiphori domui: quia ſæpe
me refrigerauit, & catenam meam non
17 erubuit: * ſed cum Romam veniſſet,
18 ſolicite me quæſiuit, & inuenit. * Det
illi Dominus inuenire miſericordiam
a Domino in illa die. Et quanta Epheſi
miniſtrauit mihi, tu melius noſti.

2
1 TV ergo fili mi confortare in gra- β) Confortetur:
A
2 tia, quæ eſt in Chriſto Ieſu: * & quæ
audiſti a me per multos teſtes, hæc laboret intrepidus
commenda fidelibus hominibus, qui
3 idonei erunt & alios docere. * Labora
4 ſicut bonus miles Chriſti Ieſu. * Nemo
militans Deo implicat ſe negotijs ſæ-
cularibus: vt ei placeat, cui ſe pro-
5 bauit. * Nam & qui certat in agone,
non coronatur niſi legitime certauerit.
6 * Laborantem agricolam oportet pri-
7 mùm de fructibus percipere. * Intellige
quæ dico: dabit enim tibi Dominus in
omnibus intellectum.
8 * Memor eſto Dominum IESVM memor Domini
CHRISTVM reſurrexiſſe a mortuis ex & Apoſtoli.
ſemine Dauid, ſecundum Euangelium
9 meum, * in quo laboro vſque ad vin-

[a] Rom. 8. c. 15. — [b] Tit. 3. b. 5. — [c] 1. Tim. 2. c. 7. — [d] Inf. 4. d. 19.

cula, quaſi male operans: ſed verbum B
Dei non eſt alligatum. * Ideo omnia 10
ſuſtineo propter electos, vt & ipſi ſalu-
tem conſequantur, quæ eſt in Chriſto
Ieſu, cum gloria cæleſti. * Fidelis ſermo: 11
Nam ſi commortui ſumus, & conuiue-
mus: * ſi ſuſtinebimus, & conregnabi- 12
mus: [a]ſi negauerimus, & ille negabit
nos: * [b]ſi non credimus, ille fidelis 13
permanet, negare ſeipſum non poteſt.

II. De conuersatione inter hæreticos.

α) Deuitet: hæreticos præſentes

* Hæc commone: teſtificans coram 14
Domino. Noli contendere verbis: ad
nihil enim vtile eſt, niſi ad ſubuerſio-
nem audientium. * Solicite cura teip- 15
ſum probabilem exhibere Deo, ope-
rarium inconfuſibilem, recte tractantem
verbum veritatis: * Profana autem, & 16
vaniloquia deuita: multum enim pro- C
ficiunt ad impietatem: * & ſermo eorum 17
vt cancer ſerpit: ex quibus eſt Hy-
menæus, & Philetus, * qui a veritate 18
exciderunt, dicentes reſurrectionem eſſe
iam factam, & ſubuerterunt quorun-
dam fidem. * Sed firmum fundamen- 19
tum Dei ſtat, habens ſignaculum hoc:
Cognouit Dominus qui ſunt eius, &
diſcedat ab iniquitate omnis, qui no-
minat nomen Domini. * In magna au- 20
tem domo non ſolum ſunt vaſa aurea,
& argentea, ſed & lignea, & fictilia: &
quædam quidem in honorem, quæ-
dam autem in contumeliam. * Si quis 21
ergo emundauerit ſe ab iſtis, erit vas D
in honorem ſanctificatum, & vtile Do-
mino ad omne opus bonum paratum.
* Iuuenilia autem deſideria fuge, ſectare 22
vero iuſtitiam, fidem, ſpem, charita-
tem, & pacem cum ijs, qui inuocant
Dominum de corde puro. * [c]Stul- 23
tas autem, & ſine diſciplina quæſtio-
nes deuita: ſciens quia generant lites.
* Seruum autem Domini non oportet 24
litigare: ſed manſuetum eſſe ad omnes,
docibilem, patientem, * cum mode- 25
ſtia corripientem eos, qui reſiſtunt ve-
ritati: nequando Deus det illis pœni-
tentiam ad cognoſcendam veritatem,
* & reſipiſcant a diaboli laqueis, a quo 26
captiui tenentur ad ipſius voluntatem.

atque futuros.

HOc autem ſcito, quòd [d]in nouiſ- 3 1 A
ſimis diebus inſtabunt tempora peri-
2 culoſa: * erunt homines ſeipſos aman-
tes, cupidi, elati, ſuperbi, blaſphemi,
parentibus non obedientes, ingrati, ſce-
3 leſti, * ſine affectione, ſine pace, cri-
minatores, incontinentes, immites, ſine
4 benignitate, * proditores, proterui, tu-
midi, & voluptatum amatores magis
5 quàm Dei: * habentes ſpeciem quidem
B pietatis, virtutem autem eius abnegan-
6 tes. Et hos deuita: * ex his enim ſunt,
qui penetrant domos, & captiuas du-
cunt mulierculas oneratas peccatis, quæ
7 ducuntur varijs deſiderijs: * ſemper
diſcentes, & numquam ad ſcientiam
8 veritatis peruenientes. * Quemadmo-
dum autem [e]Iannes, & Mambres re-
ſtiterunt Moyſi: ita & hi reſiſtunt ve-
ritati, homines corrupti mente, reprobi
9 circa fidem, * ſed vltra non proficient:
inſipientia enim eorum manifeſta erit
omnibus, ſicut & illorum fuit.

β) Permaneat: in doctrina ſana

10 * Tu autem aſſecutus es meam do-
C ctrinam, inſtitutionem, propoſitum,
fidem, longanimitatem, dilectionem,
11 patientiam, * perſecutiones, paſſiones:
qualia mihi facta ſunt Antiochiæ, Ico-
nij, & Lyſtris: quales perſecutiones
ſuſtinui, & ex omnibus eripuit me Do-
12 minus. * Et omnes, qui pie volunt
viuere in Chriſto Ieſu, perſecutionem
13 patientur. * Mali autem homines, &
ſeductores proficient in peius, errantes,
14 & in errorem mittentes. * Tu vero
D permane in ijs, quæ didiciſti, & cre-
dita ſunt tibi: ſciens a quo didiceris.
15 * & quia ab infantia ſacras litteras
noſti, quæ te poſſunt inſtruere ad ſa-
lutem, per fidem, quæ eſt in Chriſto
16 Ieſu. * [f]Omnis ſcriptura diuinitus in-
ſpirata vtilis eſt ad docendum, ad ar-
guendum, ad corripiendum, ad eru-
17 diendum in iuſtitia: * vt perfectus ſit
homo Dei, ad omne opus bonum in-
ſtructus.

& eam prædicet

4 1 A TEſtificor coram Deo, & Ieſu Chriſto,
qui iudicaturus eſt viuos, & mortuos,
per aduentum ipſius, & regnum eius:
2 * prædica verbum, inſta opportune, im-
portune: argue, obſecra, increpa in
3 omni patientia, & doctrina. * Erit enim
tempus, cum ſanam doctrinam non
ſuſtinebunt, ſed ad ſua deſideria coa-
ceruabunt ſibi magiſtros, prurientes
4 auribus, * & a veritate quidem au-

---

[a] Mat. 10. d. 33. Mar. 8. d. 38. — [b] Rom. 3. a. 3. — [c] 1. Tim. 4. b. 7. Tit. 3. c. 9. — [d] 1. Tim. 4. a. 1. — [e] Exod. 7. b. 11. — [f] 2. Pet. 1. d. 20.

ditum auertent, ad fabulas autem con-
uertentur. * Tu vero vigila, in om- 5
nibus labora, opus fac Euangeliſtæ,
miniſterium tuum imple. Sobrius eſto.
n Paulus foluatur. * Ego enim iam delibor, & tempus 6
reſolutionis meæ inſtat. * Bonum cer- B 7
tamen certaui, curſum conſummaui,
fidem ſeruaui. * In reliquo repoſita eſt 8
mihi corona iuſtitiæ, quam reddet mihi
Dominus in illa die iuſtus iudex: non
ſolum autem mihi, ſed & ijs, qui dili-
gunt aduentum eius.

ilogus.

andata, Feſtina ad me venire cito. * Demas 9
enim me reliquit, diligens hoc ſæcu-
lum, & abijt Theſſalonicam: * Creſcens 10
in Galatiam, Titus in Dalmatiam. * [a]Lu- 11
cas eſt mecum ſolus. Marcum aſſume, C
& adduc tecum: eſt enim mihi vtilis
in miniſterium. * Tychicum autem 12
miſi Epheſum. * Penulam, quam re- 13
liqui Troade apud Carpum, veniens
affer tecum, & libros, maxime autem
membranas.
14 * Alexander ærarius multa mala mihi nuntij,
oſtendit: reddet illi Dominus ſecun-
15 dum opera eius: * quem & tu deuita:
16 valde enim reſtitit verbis noſtris. * In
prima mea defenſione nemo mihi af-
fuit, ſed omnes me dereliquerunt:
17 non illis imputetur. * Dominus autem
D mihi aſtitit, & confortauit me, vt per
me prædicatio impleatur, & audiant
omnes Gentes: & liberatus ſum de ore
18 Leonis. * Liberauit me Dominus ab
omni opere malo: & ſaluum faciet in
regnum ſuum cæleſte, cui gloria in
ſæcula ſæculorum. Amen.
19 * Saluta Priſcam, & Aquilam, & ſalutationes & benedictio.
20 [b]Oneſiphori domum. * Eraſtus reman-
ſit Corinthi. Trophimum autem reli-
21 qui infirmum Mileti. * Feſtina ante hie-
mem venire. Salutant te Eubulus, &
Pudens, & Linus, & Claudia, & fratres
22 omnes. * Dominus Ieſus Chriſtus cum
ſpiritu tuo. Gratia vobiſcum. Amen.

---

[a] Col. 4. d. 14. — [b] Sup. 1. d. 16.

EPISTOLA
BEATI PAVLI APOSTOLI
AD TITVM.

Exordium.
Salutatio apoſtolica.

PAVLVS ſeruus Dei, Apo- 1
ſtolus autem Ieſu Chriſti 1 A
ſecundum fidem electo-
rum Dei, & agnitionem
veritatis, quæ ſecundum
pietatem eſt * in ſpem vitæ æternæ, 2
quam promiſit qui non mentitur, Deus,
ante tempora ſæcularia: * manifeſtauit 3
autem temporibus ſuis verbum ſuum
in prædicatione, quæ credita eſt mihi
ſecundum præceptum Saluatoris no-
ſtri Dei: * Tito dilecto filio ſecundum 4
communem fidem, gratia, & pax a B
Deo Patre, & Chriſto Ieſu Saluatore
noſtro.

I. De miniſtris Eccleſiæ.

Epiſcopi quales eſſe debeant

* Huius rei gratia reliqui te Cretæ, 5
vt ea, quæ deſunt, corrigas, & conſti-
tuas per ciuitates presbyteros, ſicut &
ego diſpoſui tibi. * [a]Si quis ſine cri- 6
mine eſt, vnius vxoris vir, filios habens
fideles, non in accuſatione luxuriæ,
aut non ſubditos. * Oportet enim epi- 7
ſcopum ſine crimine eſſe, ſicut Dei di-
ſpenſatorem: non ſuperbum, non ira- C
cundum, non vinolentum, non per-
cuſſorem, non turpis lucri cupidum:
* ſed hoſpitalem, benignum, ſobrium, 8
iuſtum, ſanctum, continentem, * am- 9
plectentem eum, qui ſecundum doctri-
nam eſt, fidelem ſermonem: vt potens
ſit exhortari in doctrina ſana, & eos,
qui contradicunt, arguere.

propter vitia Cretenſium.

* Sunt enim multi etiam inobedi- 10
entes, vaniloqui, & ſeductores: ma-
xime qui de circumciſione ſunt: * quos 11
oportet redargui: qui vniuerſas domos
ſubuertunt, docentes quæ non oportet,
turpis lucri gratia. * Dixit quidam ex 12
illis, proprius ipſorum propheta: Cre- D
tenſes ſemper mendaces, malæ beſtiæ,
13 ventres pigri. * Teſtimonium hoc ve-
rum eſt. Quam ob cauſam increpa
14 illos dure, vt ſani ſint in fide, * non
intendentes Iudaicis fabulis, & man-
datis hominum, auerſantium ſe a veri-
15 tate. * [b]Omnia munda mundis: coin-
quinatis autem, & infidelibus nihil eſt
mundum, ſed inquinatæ ſunt eorum
16 & mens, & conſcientia. * Confitentur
ſe noſſe Deum, factis autem negant:
cum ſint abominati, & incredibiles, &
ad omne opus bonum reprobi.

II. De vita fidelium.

a) Erga domeſticos quomodo conuerſari debeant

2
1 A TV autem loquere quæ decent ſa-
2 nam doctrinam: * Senes vt ſobrij ſint,
pudici, prudentes, ſani in fide, in di-
3 lectione, in patientia: * Anus ſimiliter
in habitu ſancto, non criminatrices,
non multo vino ſeruientes, bene do-
4 centes: * vt prudentiam doceant ado-
leſcentulas, vt viros ſuos ament, filios
5 ſuos diligant, * prudentes, caſtas, ſo-
B brias, domus curam habentes, beni-
gnas, ſubditas viris ſuis, vt non blaſphe-
6 metur verbum Dei: * Iuuenes ſimiliter
7 hortare vt ſobrij ſint. * In omnibus
teipſum præbe exemplum bonorum
operum, in doctrina, in integritate,
8 in grauitate, * verbum ſanum, irre-
prehenſibile: vt is, qui ex aduerſo eſt,
vereatur, nihil habens malum dicere
9 de nobis: * [c]Seruos dominis ſuis ſub-
C ditos eſſe, in omnibus placentes, non
10 contradicentes, * non fraudantes, ſed
in omnibus fidem bonam oſtendentes:
vt doctrinam Saluatoris noſtri Dei or-
nent in omnibus.

propter Saluatoris gratiam.

11 * Apparuit enim gratia Dei Salua-
12 toris noſtri omnibus hominibus, * eru-

[a] 1. Tim. 3. a. 2. — [b] Ro. 14. d. 20. — [c] Eph. 6. a. 5. Coloſ. 3. d. 22. 1. Pet. 2. c. 18.

diens nos, vt abnegantes impietatem, D
& fæcularia defideria: fobrie, & iufte,
& pie viuamus in hoc fæculo, * expe- 13
ctantes beatam fpem, & aduentum glo-
riæ magni Dei, & Saluatoris noftri
Iefu Chrifti: * qui dedit femetipfum 14
pro nobis, vt nos redimeret ab omni
iniquitate, & mundaret fibi populum
acceptabilem, fectatorem bonorum ope-
rum. * Hæc loquere, & exhortare, & 15
argue cum omni imperio. Nemo te
contemnat.

β) Erga extraneos: obedientes & manfueti fint,

ADmone illos principibus, & pote- 3 1 A
ftatibus fubditos effe, dicto obedire,
ad omne opus bonum paratos effe:
* neminem blafphemare, non litigio- 2
fos effe, fed modeftos, omnem often-
dentes manfuetudinem ad omnes ho-
mines. * Eramus enim aliquando & 3
nos infipientes, increduli, errantes, fer-
uientes defiderijs, & voluptatibus va-
rijs, in malitia & inuidia agentes,
odibiles, odientes inuicem. * Cum au- 4
tem benignitas, & humanitas apparuit B
Saluatoris noftri Dei: * [a] non ex ope- 5
ribus iuftitiæ, quæ fecimus nos, fed
fecundum fuam mifericordiam faluos
nos fecit per lauacrum regenerationis,
& renouationis Spiritus fancti, * quem 6
effudit in nos abunde per Iefum Chri-
7 ftum Saluatorem noftrum: * vt iufti-
ficati gratia ipfius, heredes fimus fe-
8 cundum fpem vitæ æternæ. * Fidelis
C fermo eft: & de his volo te confirmare:
vt curent bonis operibus præeffe qui
credunt Deo. Hæc funt bona, & vtilia
hominibus.

hæreticos deuitent.

9 * [b] Stultas autem quæftiones, & ge-
nealogias, & contentiones, & pugnas
legis deuita. funt enim inutiles, & vanæ.
10 * Hæreticum hominem poft vnam, &
11 fecundam correptionem deuita: * fci-
ens quia fubuerfus eft, qui eiufmodi
eft, & delinquit, cum fit proprio iu-
dicio condemnatus.

Epilogus.

Mandata,

12 * Cum mifero ad te Artemam, aut
D Tychicum, feftina ad me venire Nico-
13 polim: ibi enim ftatui hiemare. * Ze-
nam legifperitum, & Apollo folicite
14 præmitte, vt nihil illis defit. * Difcant
autem & noftri bonis operibus præ-
effe ad vfus neceffarios: vt non fint
infructuofi.

falutationes & benedictio.

15 * Salutant te qui mecum funt omnes:
faluta eos, qui nos amant in fide. Gra-
tia Dei cum omnibus vobis. Amen.

---

[a] 2. Tim. 1. c. 9. — [b] 1. Tim. 4. b. 7. 2. Tim. 2. d. 23.

EPISTOLA
BEATI PAVLI APOSTOLI
AD PHILEMONEM.

Salutatio

PAVLVS vinctus Chriſti 1
Ieſu, & Timotheus frater: A
Philemoni dilecto, & ad-
iutori noſtro, * & Appiæ 2
ſorori chariſſimæ, & Ar-
chippo commilitoni noſtro, & Eccle-
ſiæ, quæ in domo tua eſt. * Gratia 3
vobis, & pax a Deo Patre noſtro, &
Domino Ieſu Chriſto.

& gratiarum actio;

* Gratias ago Deo meo, ſemper me- 4
moriam tui faciens in orationibus meis,
* audiens charitatem tuam, & fidem, 5
quam habes in Domino Ieſu, & in om-
nes ſanctos: * vt communicatio fidei 6
tuæ euidens fiat in agnitione omnis ope- B
ris boni, quod eſt in vobis in Chriſto
Ieſu. * Gaudium enim magnum ha- 7
bui, & conſolationem in charitate tua:
quia viſcera ſanctorum requieuerunt
per te, frater.

obſecratio pro Oneſimo;

* Propter quod multam fiduciam 8
habens in Chriſto Ieſu imperandi tibi
quod ad rem pertinet: * propter cha- 9
ritatem magis obſecro, cum ſis talis,
vt Paulus ſenex, nunc autem & vinctus
Ieſu Chriſti: * Obſecro te pro meo 10
filio, quem genui in vinculis, Oneſimo,
* qui tibi aliquando inutilis fuit, nunc 11 C
autem & mihi, & tibi vtilis, * quem 12
remiſi tibi. Tu autem illum, vt mea
13 viſcera, ſuſcipe: * quem ego volueram
mecum detinere, vt pro te mihi mini-
14 ſtraret in vinculis Euangelij: * ſine con-
ſilio autem tuo nihil volui facere, vti ne
velut ex neceſſitate bonum tuum eſſet,
15 ſed voluntarium. * Forſitan enim ideo
diſceſſit ad horam a te, vt æternum il-
16 lum reciperes: * iam non vt ſeruum,
D ſed pro ſeruo chariſſimum fratrem, ma-
xime mihi: quanto autem magis tibi
17 & in carne, & in Domino? * Si ergo
habes me ſocium, ſuſcipe illum ſicut
18 me: * Si autem aliquid nocuit tibi, aut
19 debet: hoc mihi imputa. * Ego Pau-
lus ſcripſi mea manu: ego reddam, vt
non dicam tibi, quod & teipſum mihi
20 debes: * ita frater. Ego te fruar in Do-
mino: Refice viſcera mea in Domino.

mandata,

21 * Confidens in obedientia tua ſcripſi
tibi: ſciens quoniam & ſuper id, quod
22 dico, facies. * Simul autem & para
mihi hoſpitium: nam ſpero per ora-
tiones veſtras donari me vobis.

ſalutationes & benedictio.

23 * Salutat te Epaphras concaptiuus
24 meus in Chriſto Ieſu, * Marcus, Ari-
ſtarchus, Demas, & Lucas, adiutores
25 mei. * Gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti
cum ſpiritu veſtro. Amen.

EPISTOLA

BEATI PAVLI APOSTOLI

AD HEBRAEOS.

I. De excellentia noui testamenti.

Propofitio.

MVLTIFARIAM, multisq. 1 I
modis olim Deus loquens A
patribus in Prophetis: * no- 2
uiffime, diebus iftis lo-
cutus eft nobis in Filio,
quem conftituit heredem vniuerforum,
per quem fecit & fæcula: * [a] qui cum 3
fit fplendor gloriæ, & figura fubftan-
tiæ eius, portansq. omnia verbo vir-
tutis fuæ, purgationem peccatorum
faciens, fedet ad dexteram maieftatis
in excelfis: * tanto melior Angelis ef- 4
fectus, quanto differentius præ illis no- B
men hereditauit.

1. Chriftus excellens mediator.

a) Præcellit Angelos.

α) Deus creator:

Angeli funt adminiftratorij fpiritus;

* Cui enim dixit aliquando Ange- 5
lorum: [b] Filius meus es tu, ego hodie
genui te? Et rurfum: [c] Ego ero illi in
patrem, & ipfe erit mihi in filium?
* Et cum iterum introducit primoge- 6
nitum in orbem terræ, dicit: [d] Et ado-
rent eum omnes Angeli Dei. * Et ad 7
Angelos quidem dicit: [e] Qui facit An- C
gelos fuos fpiritus, & miniftros fuos
flammam ignis. * Ad filium autem: 8
[f] Thronus tuus Deus in fæculum fæ-
culi: virga æquitatis, virga regni tui.
* Dilexifti iuftitiam, & odifti iniqui- 9
tatem: propterea vnxit te Deus, Deus
tuus oleo exultationis præ participibus
tuis. * Et: [g] Tu in principio Domine 10
terram fundafti: & opera manuum tua-
rum funt cæli. * Ipfi peribunt, tu au- 11
tem permanebis, & omnes vt vefti- D
mentum veterafcent: * & velut ami- 12
ctum mutabis eos, & mutabuntur: tu
autem idem ipfe es, & anni tui non
deficient. * Ad quem autem Angelo- 13
rum dixit aliquando: [h] Sede a dextris
meis, quoadufque ponam inimicos tuos
14 fcabellum pedum tuorum? * Nonne
omnes funt adminiftratorij fpiritus, in
minifterium miffi propter eos, qui he-
reditatem capient falutis?

2 I A PRopterea abundantius oportet ob-
feruare nos ea, quæ audiuimus ne forte
2 pereffluamus. * Si enim qui per An-
gelos dictus eft fermo, factus eft fir-
mus, & omnis præuaricatio, & inobe-
dientia accepit iuftam mercedis retri-
3 butionem: * quomodo nos effugiemus
fi tantam neglexerimus falutem? quæ
cum initium accepiffet enarrari per
Dominum ab eis, qui audierunt, in
4 nos confirmata eft, * [i] conteftante Deo
fignis & portentis, & varijs virtutibus,
& Spiritus fancti diftributionibus fe-
cundum fuam voluntatem.

ergo euangelium abundantius obferuandum.

β) Redemptor hominum:

Deus homo

5 * Non enim Angelis fubiecit Deus
orbem terræ futurum, de quo loqui-
6 mur. * Teftatus eft autem in quodam
B loco quis, dicens: [k] Quid eft homo
quòd memor es eius, aut filius homi-
7 nis quoniam vifitas eum? * Minuifti
eum paulominus ab Angelis: gloria
& honore coronafti eum: & confti-
tuifti eum fuper opera manuum tua-
8 rum. * [l] Omnia fubiecifti fub pedibus
eius: In eo enim quòd omnia ei fub-
iecit, nihil dimifit non fubiectum ei.
Nunc autem necdum videmus omnia
9 fubiecta ei. * [m] Eum autem, qui mo-
C dico quàm Angeli minoratus eft, vide-
mus Iefum propter paffionem mortis,
gloria & honore coronatum: vt gratia
Dei, pro omnibus guftaret mortem.

auctor falutis eft

10 * Decebat enim eum, propter quem
omnia, & per quem omnia, qui mul-
tos filios in gloriam adduxerat, aucto-

---

[a] Sap. 7. d. 26. — [b] Pfal. 2. b. 7. — [c] 2. Reg. 7. b. 14. — [d] Pfal. 96. b. 7. — [e] Pfal. 103. a. 4. — [f] Pfal. 44. b. 7. — [g] Pf. 101. d. 26. — [h] Pfal. 109. a. 1. 1. Cor. 15. d. 25. — [i] Mar. 16. d. 20. — [k] Pfal. 8. a. 5. — [l] Mat. 28. d. 18. 1. Cor. 15. d. 26. — [m] Phil. 2. a. 8.

rem ſalutis eorum per paſſionem con-
ſummare. * Qui enim ſanctificat, & qui 11
ſanctificantur, ex vno omnes. Propter
quam cauſam non confunditur fratres
eos vocare, dicens: * [a]Nunciabo no- 12
men tuum fratribus meis: in medio
Eccleſiæ laudabo te. * Et iterum: 13
[b]Ego ero fidens in eum. Et iterum: D
[c]Ecce ego, & pueri mei, quos dedit
mihi Deus. * Quia ergo pueri com- 14
municauerunt carni, & ſanguini, & ipſi
ſimiliter participauit eiſdem: [d]vt per
mortem deſtrueret eum, qui habebat
mortis imperium, id eſt, diabolum:
* & liberaret eos, qui timore mortis 15
per totam vitam obnoxij erant ſerui-
generis humani. tuti. * Nuſquam enim Angelos appre- 16
hendit, ſed ſemen Abrahæ apprehen-
dit. * Vnde debuit per omnia fratribus 17
ſimilari, vt miſericors fieret, & fidelis
pontifex ad Deum, vt repropitiaret de-
licta populi. * In eo enim, in quo paſſus 18
eſt ipſe & tentatus, potens eſt & eis,
qui tentantur, auxiliari.

3
1 A
b) Præcellit Moyſen: VNde fratres ſancti, vocationis cæ-
leſtis participes, conſiderate Apoſto-
vt filius famulum: lum, & pontificem confeſſionis noſtræ
Ieſum: * qui fidelis eſt ei, qui fecit 2
illum ſicut & [e]Moyſes in omni domo
eius. * Amplioris enim gloriæ iſte præ 3
Moyſe dignus eſt habitus, quanto am-
pliorem honorem habet domus, qui
fabricauit illam. * Omnis namque do- 4
mus fabricatur ab aliquo: qui autem
omnia creauit, Deus eſt. * Et Moyſes 5
quidem fidelis erat in tota domo eius B
tamquam famulus, in teſtimonium eo-
rum, quæ dicenda erant: * Chriſtus 6
vero tamquam filius in domo ſua:
quæ domus ſumus nos, ſi fiduciam, &
gloriam ſpei vſque ad finem, firmam
retineamus.
ergo vitanda incredulitas, * Quapropter ſicut dicit Spiritus ſan- 7
ctus: [f]Hodie ſi vocem eius audieritis,
* nolite obdurare corda veſtra, ſicut 8
in exacerbatione ſecundum diem ten-
tationis in deſerto, * vbi tentauerunt 9
me patres veſtri: probauerunt, & vide-
runt opera mea * quadraginta annis: 10
Propter quod infenſus fui generationi C
huic, & dixi: Semper errant corde.
Ipſi autem non cognouerunt vias meas,
* ſicut iuraui in ira mea: Si introibunt 11

12 in requiem meam. * Videte fratres,
ne forte ſit in aliquo veſtrum cor ma-
lum incredulitatis, diſcedendi a Deo
13 viuo: * ſed adhortamini voſmetipſos
per ſingulos dies, donec Hodie co-
gnominatur, vt non obduretur quis ex
14 vobis fallacia peccati. * Participes enim
D Chriſti effecti ſumus: ſi tamen initium
ſubſtantiæ eius vſque ad finem firmum
15 retineamus. * Dum dicitur: Hodie ſi
vocem eius audieritis, nolite obdurare
corda veſtra, quemadmodum in illa
16 exacerbatione. * Quidam enim audi-
entes exacerbauerunt: ſed non vni-
uerſi qui profecti ſunt ex Ægypto per
17 Moyſen. * Quibus autem infenſus eſt
quadraginta annis? Nonne illis, qui
peccauerunt, [g]quorum cadauera pro-
18 ſtrata ſunt in deſerto? * Quibus autem
iurauit non introire in requiem ipſius,
19 niſi illis, qui increduli fuerunt? * Et
videmus, quia non potuerunt introire
propter incredulitatem.

4
1 TImeamus ergo ne forte relicta pol- ne excludamur a requie,
A licitatione introeundi in requiem eius,
exiſtimetur aliquis ex vobis deeſſe.
2 * Etenim & nobis nunciatum eſt, quem-
admodum & illis. ſed non profuit illis
ſermo auditus, non admiſtus fidei ex ijs,
3 quæ audierunt. * Ingrediemur enim
in requiem, qui credidimus: quem-
admodum dixit: [h]Sicut iuraui in ira
mea: Si introibunt in requiem meam:
& quidem operibus ab inſtitutione
4 mundi perfectis. * Dixit enim in quo-
B dam loco de die ſeptima ſic: [i]Et re-
quieuit Deus die ſeptima ab omnibus
5 operibus ſuis. * Et in iſto rurſum: Si
6 introibunt in requiem meam. * Quo-
niam ergo ſupereſt introire quoſdam
in illam, & ij, quibus prioribus annun-
ciatum eſt, non introierunt propter
7 incredulitatem: * iterum terminat diem
quendam, Hodie, in Dauid dicendo,
poſt tantum temporis, ſicut ſupra di-
ctum eſt: [k]Hodie ſi vocem eius audie-
ritis, nolite obdurare corda veſtra.
8 * Nam ſi eis Ieſus requiem præſtitiſſet,
numquam de alia loqueretur, poſthac,
9 die. * Itaque relinquitur ſabbatiſmus
10 populo Dei. * Qui enim ingreſſus eſt
C in requiem eius: etiam ipſe requieuit
ab operibus ſuis, ſicut a ſuis Deus.
11 * Feſtinemus ergo ingredi in illam re- ſed ingrediamur in illam.
quiem: vt ne in idipſum quis incidat

[a] Pſal. 21. c. 23. — [b] Pſal. 17. a. 3. — [c] Iſa. 8. d. 18. — [d] Oſe. 13. d. 14. 1. Cor. 15. g. 54. — [e] Num. 12. b. 7. — [f] Pſal. 94. b. 8. — [g] Num. 14. f. 37.

incredulitatis exemplum. * Viuus eſt 12
enim ſermo Dei, & efficax, & pene-
trabilior omni gladio ancipiti: & per-
tingens vſque ad diuiſionem animæ
ac ſpiritus, compagum quoque ac me-
dullarum, & diſcretor cogitationum
& intentionum cordis. * [a]Et non eſt 13
vlla creatura inuiſibilis in conſpectu D
eius: omnia autem nuda & aperta ſunt
oculis eius, ad quem nobis ſermo.

2. *Chriſtus excellens ſacerdos.*

a) Excellit perſona.
* Habentes ergo pontificem magnum, 14
qui penetrauit cælos, Ieſum filium Dei:
α) Vere ſacerdos:
teneamus confeſſionem. * Non enim 15
habemus pontificem, qui non poſſit
compatiens
compati infirmitatibus noſtris: tenta-
tum autem per omnia pro ſimilitu-
dine abſque peccato. * Adeamus ergo 16
cum fiducia ad thronum gratiæ: vt
miſericordiam conſequamur, & gra-
tiam inueniamus in auxilio opportuno.
5 1 A
OMnis namque Pontifex ex homini-
bus aſſumptus, pro hominibus con-
ſtituitur in ijs, quæ ſunt ad Deum, vt
offerat dona, & ſacrificia pro peccatis:
* qui condolere poſſit ijs, qui ignorant, 2
& errant: quoniam & ipſe circumdatus
eſt infirmitate: * & propterea debet, 3
quemadmodum pro populo, ita etiam
& pro ſemetipſo offerre pro peccatis.
* [b]Nec quiſquam ſumit ſibi honorem, 4
ſed qui vocatur a Deo, tamquam Aa- B
& a Deo vocatus;
ron. * Sic & Chriſtus non ſemetipſum 5
clarificauit vt pontifex fieret: ſed qui
locutus eſt ad eum: [c]Filius meus es
tu, ego hodie genui te. * Quemad- 6
modum & in alio loco dicit: [d]Tu es
ſacerdos in æternum, ſecundum ordi-
nem Melchiſedech. * Qui in diebus 7
carnis ſuæ preces, ſupplicationesq. ad
eum, qui poſſit illum ſaluum facere a
morte cum clamore valido, & lacry-
mis offerens, exauditus eſt pro ſua re- C
uerentia: * Et quidem cum eſſet Fi- 8
lius Dei, didicit ex ijs, quæ paſſus eſt,
obedientiam: * & conſummatus, fa- 9
ctus eſt omnibus obtemperantibus ſibi,
cauſa ſalutis æternæ, * appellatus a Deo 10
pontifex iuxta ordinem Melchiſedech.
increpantur imbecilles ad audiendum,
* De quo nobis grandis ſermo, & 11
ininterpretabilis ad dicendum: quo-
niam imbecilles facti eſtis ad audien-
dum. * Etenim cum deberetis ma- 12

D giſtri eſſe propter tempus: ruſum in-
digetis vt vos doceamini quæ ſint
elementa exordij ſermonum Dei: &
facti eſtis quibus lacte opus ſit, non
13 ſolido cibo. * Omnis enim, qui lactis
eſt particeps, expers eſt ſermonis iuſti-
14 tiæ: paruulus enim eſt. * Perfectorum
autem eſt ſolidus cibus: eorum, qui
pro conſuetudine exercitatos habent
ſenſus ad diſcretionem boni ac mali.
6 1 A
QVapropter intermittentes inchoatio-
nis Chriſti ſermonem, ad perfectiora
feramur, non rurſum iacientes funda-
mentum pœnitentiæ ab operibus mor-
2 tuis, & fidei ad Deum, * baptiſmatum
doctrinæ, impoſitionis quoque ma-
nuum, ac reſurrectionis mortuorum,
3 & iudicij æterni. * Et hoc faciemus,
ſi quidem permiſerit Deus.
4 * [e]Impoſſibile eſt enim eos, qui ſe- monentur ad cauendam apoſtaſiam,
mel ſunt illuminati, guſtauerunt etiam
donum cæleſte, & participes facti ſunt
5 Spiritus ſancti, * guſtauerunt nihilo-
minus bonum Dei verbum, virtutesq.
6 ſæculi venturi, * & prolapſi ſunt; rur-
B ſus renouari ad pœnitentiam, rurſum
crucifigentes ſibimetipſis filium Dei,
7 & oſtentui habentes. * Terra enim
ſæpe venientem ſuper ſe bibens im-
brem, & generans herbam opportu-
nam illis, a quibus colitur: accipit be-
8 nedictionem a Deo. * proferens autem
ſpinas, ac tribulos, reproba eſt, & ma-
ledicto proxima: cuius conſummatio
in combuſtionem.
9 * Confidimus autem de vobis dile- imitentur exemplum Abrahæ.
ctiſſimi meliora, & viciniora ſaluti:
10 tametſi ita loquimur. * Non enim in-
iuſtus Deus, vt obliuiſcatur operis ve-
ſtri, & dilectionis, quam oſtendiſtis in
nomine ipſius, qui miniſtraſtis ſanctis,
11 & miniſtratis. * Cupimus autem vnum-
C quemque veſtrum eandem oſtentare
ſolicitudinem ad expletionem ſpei vſ-
12 que in finem: * vt non ſegnes effici-
amini, verum imitatores eorum, qui
fide, & patientia hereditabunt promiſ-
13 ſiones. * Abrahæ namque promittens
Deus, quoniam neminem habuit, per
quem iuraret, maiorem, iurauit per
14 ſemetipſum, * dicens: [f]Niſi benedi-
cens benedicam te, & multiplicans
15 multiplicabo te. * Et ſic longanimiter
ferens, adeptus eſt repromiſſionem.
16 * Homines enim per maiorem ſui iu-

[a] Pſal. 33. c. 16. Eccli. 15. d. 20. — [b] Exo. 28. a. 1. 2. Par. 26. c. 18. — [c] Pſal. 2. b. 7. — [d] Pſal. 109. b. 4. — [e] Mat. 12. d. 45. 2. Pet. 2. d. 20. Inf. 10. e. 26. — [f] Gen. 22. d. 17.

rant: & omnis controuerſiæ eorum D
finis, ad confirmationem, eſt iuramen-
tum. * In quo abundantius volens 17
Deus oſtendere pollicitationis heredi-
bus immobilitatem conſilij ſui, inter-
poſuit iuſiurandum: * vt per duas res 18
immobiles, quibus impoſſibile eſt men-
tiri Deum, fortiſſimum ſolatium habe-
amus, qui confugimus ad tenendam
propoſitam ſpem, * quam ſicut an- 19
choram habemus animæ tutam ac fir-
mam, & incedentem vſque ad interiora
velaminis, * vbi præcurſor pro no- 20
bis introiuit Ieſus, ſecundum ordinem
Melchiſedech pontifex factus in æter-
num.

β) Secundum ordinem Melchiſedech:

7
1
A
HIc [a]enim Melchiſedech, rex Sa-
lem, ſacerdos Dei ſummi, qui obuiauit
Abrahæ regreſſo a cæde regum, & be-
nedixit ei: * cui & decimas omnium 2

Melchiſedech præſtantior Abraha & Leui,

diuiſit Abraham: primùm quidem qui
interpretatur rex iuſtitiæ: deinde au-
tem & rex Salem, quod eſt, rex pacis,
* ſine patre, ſine matre, ſine genea- 3
logia, neque initium dierum, neque
finem vitæ habens, aſſimilatus autem
Filio Dei, manet ſacerdos in perpe-
tuum. * Intuemini autem quantus ſit 4
hic, cui & decimas dedit de præcipuis
Abraham patriarcha. * Et quidem de 5
filijs Leui ſacerdotium accipientes,
[b]mandatum habent decimas ſumere
a populo ſecundum legem, id eſt, a
fratribus ſuis: quamquam & ipſi exi-
erint de lumbis Abrahæ. * Cuius au- 6
tem generatio non annumeratur in B
eis, decimas ſumpſit ab Abraham, &
hunc, qui habebat repromiſſiones, be-
nedixit. * Sine vlla autem contradi- 7
ctione, quod minus eſt, a meliore be-
nedicitur. * Et hic quidem, decimas 8
morientes homines accipiunt: ibi au-
tem conteſtatur, quia viuit. * Et (vt 9
ita dictum ſit) per Abraham, & Leui,
qui decimas accepit, decimatus eſt:
* adhuc enim in lumbis patris erat, 10
quando obuiauit ei Melchiſedech.

Leuiticum ſacerdotium abrogandum;

* Si ergo conſummatio per ſacer- 11
dotium Leuiticum erat (populus enim
ſub ipſo legem accepit) quid adhuc
neceſſarium fuit ſecundum ordinem
Melchiſedech, alium ſurgere ſacer-
dotem, & non ſecundum ordinem Aa-
12 ron dici? * Tranſlato enim ſacerdotio,
neceſſe eſt vt & legis tranſlatio fiat.
13 * In quo enim hæc dicuntur, de alia
tribu eſt, de qua nullus altari præſto
14 fuit. * Manifeſtum eſt enim quòd ex
C Iuda ortus ſit Dominus noſter: in qua
tribu nihil de ſacerdotibus Moyſes lo-
15 cutus eſt. * Et amplius adhuc mani-
feſtum eſt: ſi ſecundum ſimilitudinem
Melchiſedech exurgat alius ſacerdos,
16 * qui non ſecundum legem mandati
carnalis factus eſt, ſed ſecundum vir-
17 tutem vitæ inſolubilis. * Conteſtatur
enim: [c]Quoniam tu es ſacerdos in
æternum, ſecundum ordinem Melchi-
18 ſedech. * Reprobatio quidem fit præ-
cedentis mandati, propter infirmitatem
19 eius, & inutilitatem: * nihil enim ad
perfectum adduxit lex: introductio vero
melioris ſpei, per quam proximamus
ad Deum.

noſter pontifex qualis ſit,

20 * Et quantum eſt non ſine iureiu-
rando (alij quidem ſine iureiurando
21 ſacerdotes facti ſunt, * hic autem cum
D iureiurando per eum, qui dixit ad il-
lum: [d]Iurauit Dominus, & non pœni-
tebit eum: tu es ſacerdos in æternum:)
22 * in tantum melioris teſtamenti ſpon-
23 ſor factus eſt Ieſus. * Et alij quidem
plures facti ſunt ſacerdotes, idcirco
quòd morte prohiberentur permanere:
24 * hic autem eo quòd maneat in æter-
num, ſempiternum habet ſacerdotium.
25 * Vnde & ſaluare in perpetuum poteſt
accedentes per ſemetipſum ad Deum:
ſemper viuens ad interpellandum pro
26 nobis. * Talis enim decebat vt nobis
eſſet pontifex, ſanctus, innocens, im-
pollutus, ſegregatus a peccatoribus, &
27 excelſior cælis factus: * qui non habet
neceſſitatem quotidie, quemadmodum
ſacerdotes, [e]prius pro ſuis delictis ho-
ſtias offerre, deinde pro populi: hoc
enim fecit ſemel, ſeipſum offerendo.
28 * Lex enim homines conſtituit ſacer-
dotes infirmitatem habentes: ſermo
autem iuriſiurandi, qui poſt legem eſt,
Filium in æternum perfectum.

conſedens in cælis,

8
1
A
CApitulum autem ſuper ea, quæ
dicuntur: Talem habemus Pontificem,
qui conſedit in dextera ſedis magni-
2 tudinis in cælis, * ſanctorum miniſter,
& tabernaculi veri, quod fixit Domi-
3 nus, & non homo. * Omnis enim pon-

---

a Gen. 14. d. 18. — b Deut. 18. a. 3. Ioſ. 14. b. 4. — c Pſal. 109. b. 4. — d Pſal. 109. b. 4. — e Leu. 16. b. 6.

tifex ad offerendum munera, & hoſtias
conſtituitur: vnde neceſſe eſt & hunc
habere aliquid, quod offerat: * ſi ergo 4
eſſet ſuper terram, nec eſſet ſacerdos: B
cum eſſent qui offerrent ſecundum le-
gem munera, * qui exemplari, & vmbræ 5
deſeruiunt cæleſtium. Sicut reſponſum
eſt Moyſi, cum conſummaret taberna-
culum: [a] Vide (inquit) omnia facito ſe-
cundum exemplar, quod tibi oſtenſum
eſt in monte.

melioris teſtamenti mediator.

* Nunc autem melius ſortitus eſt mini- 6
ſterium, quanto & melioris teſtamenti C
mediator eſt, quod in melioribus re-
promiſſionibus ſancitum eſt. * Nam ſi 7
illud prius culpa vacaſſet: non vtique
ſecundi locus inquireretur. * Vitupe- 8
rans enim eos dicit: [b] Ecce dies veni-
ent, dicit Dominus: & conſummabo
ſuper domum Iſrael, & ſuper domum
Iuda teſtamentum nouum, * non ſe- 9
cundum teſtamentum, quod feci pa-
tribus eorum in die, qua apprehendi
manum eorum vt educerem illos de
Terra Ægypti: quoniam ipſi non per-
manſerunt in teſtamento meo: & ego
neglexi eos, dicit Dominus: * Quia 10
hoc eſt teſtamentum, quod diſponam D
domui Iſrael poſt dies illos, dicit Do-
minus: Dando leges meas in men-
tem eorum, & in corde eorum ſu-
perſcribam eas: & ero eis in Deum,
& ipſi erunt mihi in populum: * & 11
non docebit vnuſquiſque proximum
ſuum, & vnuſquiſque fratrem ſuum,
dicens: Cognoſce Dominum: quoniam
omnes ſcient me a minore vſque ad
maiorem eorum: * quia propitius ero 12
iniquitatibus eorum, & peccatorum
eorum iam non memorabor. * Dicendo 13
autem nouum: veterauit prius. Quod
autem antiquatur, & ſeneſcit, prope
interitum eſt.

9
1
A

b) Excellit ſacrificio.

HAbuit quidem & prius, iuſtifica-
tiones culturæ, & Sanctum ſæculare.

α) Efficaci: vetera ſacrificia inefficacia,

* [c] Tabernaculum enim factum eſt pri- 2
mum, in quo erant candelabra, &
menſa, & propoſitio panum, quæ di-
citur Sancta. * Poſt velamentum autem 3
ſecundum, tabernaculum, quod dici-
tur Sancta ſanctorum: * aureum ha- 4
bens [d] thuribulum, & arcam teſtamenti
circumtectam ex omni parte auro, in
qua vrna aurea habens manna, & virga
Aaron, quæ frondurerat, [e] & tabulæ
5 teſtamenti, * ſuperq. eam erant Che-
rubim gloriæ obumbrantia propitiato-
rium: de quibus non eſt modo dicen-
6 dum per ſingula. * His vero ita com-
B poſitis: in priori quidem tabernaculo
ſemper introibant ſacerdotes, ſacrifi-
7 ciorum officia conſummantes: * in
ſecundo autem [f] ſemel in anno ſolus
pontifex non ſine ſanguine, quem of-
fert pro ſua, & populi ignorantia:
8 * hoc ſignificante Spiritu ſancto, non-
dum propalatam eſſe ſanctorum viam,
adhuc priore tabernaculo habente ſta-
9 tum. * quæ parabola eſt temporis in-
C ſtantis: iuxta quam munera, & hoſtiæ
offeruntur, quæ non poſſunt iuxta con-
ſcientiam perfectum facere ſeruientem,
10 ſolummodo in cibis, & in potibus, * &
varijs baptiſmatibus, & iuſtitijs carnis
vſque ad tempus correctionis impo-
ſitis.

nouum ſacrificium efficax.

11 * Chriſtus autem aſſiſtens pontifex
futurorum bonorum, per amplius &
perfectius tabernaculum non manu-
factum, id eſt, non huius creationis:
12 * neque per ſanguinem hircorum, aut
vitulorum, ſed per proprium ſangui-
nem introiuit ſemel in Sancta, æterna
13 redemptione inuenta. * [g] Si enim ſan-
D guis hircorum, & taurorum, & cinis
vitulæ aſperſus inquinatos ſanctificat
14 ad emundationem carnis: * [h] quanto
magis ſanguis Chriſti, qui per Spiri-
tum ſanctum ſemetipſum obtulit im-
maculatum Deo, emundabit conſcien-
tiam noſtram ab operibus mortuis, ad
ſeruiendum Deo viuenti?

β) Sacrificio vero: vetera ſacrificia typica,

15 * Et ideo noui teſtamenti mediator
eſt: [i] vt morte intercedente, in redem-
ptionem earum præuaricationum, quæ
erant ſub priori teſtamento, repromiſ-
E ſionem accipiant qui vocati ſunt æter-
16 næ hereditatis. * Vbi enim teſtamen-
tum eſt: mors neceſſe eſt intercedat
17 teſtatoris. * Teſtamentum enim in
mortuis confirmatum eſt: alioquin
nondum valet, dum viuit qui teſtatus
18 eſt. * Vnde nec primum quidem ſine

[a] Exo. 25. d. 40. Act. 7. f. 44. — [b] Ier. 31. f. 31. — [c] Exo. 26. a. 1. & 36. a. 8. — [d] Num. 16. Leuit. 16. — [e] 3. Reg. 8. a. 9. 2. Par. 5. b. 10. — [f] Exo. 30. b. 10. Leuit. 16. a. 2. — [g] Leui. 16. c. 14. — [h] 1. Pet. 1. d. 19. 1. Ioan. 1. c. 7. Apoc. 1. b. 5. — [i] Gal. 3. c. 15.

ſanguine dedicatum eſt. * Lecto enim 19
omni mandato legis a Moyſe vniuerſo
populo: accipiens ſanguinem vitulo-
rum, & hircorum cum aqua & lana
coccinea, & hyſſopo: ipſum quoque
librum, & omnem populum aſperſit,
*dicens: [a]Hic ſanguis teſtamenti, quod 20
mandauit ad vos Deus. * Etiam taber- 21
naculum, & omnia vaſa miniſterij ſan- F
guine ſimiliter aſperſit: * Et omnia 22
pene in ſanguine ſecundum legem
mundantur: & ſine ſanguinis effuſione
non fit remiſſio.

nouum ſacrificium verum.

* Neceſſe eſt ergo exemplaria qui- 23
dem cæleſtium his mundari: ipſa au-
tem cæleſtia melioribus hoſtijs quàm
iſtis. * Non enim in manufacta Sancta 24
Ieſus introiuit exemplaria verorum:
ſed in ipſum cælum, vt appareat nunc
vultui Dei pro nobis: * Neque vt ſæpe 25
offerat ſemetipſum, quemadmodum
Pontifex intrat in Sancta per ſingulos
annos in ſanguine alieno: * alioquin 26
oportebat eum frequenter pati ab ori- G
gine mundi: nunc autem ſemel in con-
ſummatione ſæculorum, ad deſtitutio-
nem peccati, per hoſtiam ſuam appa-
ruit. * Et quemadmodum ſtatutum 27
eſt hominibus ſemel mori, poſt hoc
autem iudicium: * [b]ſic & Chriſtus 28
ſemel oblatus eſt ad multorum ex-
haurienda peccata: ſecundo ſine pec-
cato apparebit expectantibus ſe, in ſa-
lutem.

10
γ) Perfecto: vetera ſacrificia imperfecta,

VMbram enim habens lex futuro- 1
rum bonorum, non ipſam imaginem A
rerum: per ſingulos annos eiſdem
ipſis hoſtijs, quas offerunt indefinen-
ter, numquam poteſt accedentes per-
fectos facere: * alioquin ceſſaſſent of- 2
ferri: ideo quòd nullam haberent vltra
conſcientiam peccati, cultores ſemel
mundati: * ſed in ipſis commemora- 3
tio peccatorum per ſingulos annos fit.
* impoſſibile enim eſt ſanguine tauro- 4
rum & hircorum auferri peccata.

nouum ſacrificium perfectum.

* Ideo ingrediens mundum dicit: 5
[c]Hoſtiam, & oblationem noluiſti: cor- B
pus autem aptaſti mihi: * holocauto- 6
mata pro peccato non tibi placuerunt.
* Tunc dixi: Ecce venio: [d]in capite 7
libri ſcriptum eſt de me: Vt faciam,
Deus, voluntatem tuam. * Superius 8
dicens: Quia hoſtias, & oblationes, &
holocautomata pro peccato noluiſti,
nec placita ſunt tibi, quæ ſecundum
9 legem offeruntur, * tunc dixi: Ecce
venio, vt faciam, Deus, voluntatem
tuam: aufert primum, vt ſequens ſta-
10 tuat. * In qua voluntate ſanctificati
ſumus per oblationem corporis Ieſu
11 Chriſti ſemel. * Et omnis quidem ſa-
C cerdos præſto eſt quotidie miniſtrans,
& eaſdem ſæpe offerens hoſtias, quæ
numquam poſſunt auferre peccata:
12 * hic autem vnam pro peccatis offe-
rens hoſtiam, in ſempiternum ſedet in
13 dextera Dei, * de cetero expectans
[e]donec ponantur inimici eius ſcabel-
14 lum pedum eius. * Vna enim obla-
tione, conſummauit in ſempiternum
15 ſanctificatos. * Conteſtatur autem nos
& Spiritus ſanctus. Poſtquam enim di-
16 xit: * [f]Hoc autem teſtamentum, quod
teſtabor ad illos poſt dies illos, dicit
Dominus, Dando leges meas in cor-
dibus eorum, & in mentibus eorum
17 ſuperſcribam eas: * & peccatorum, &
D iniquitatum eorum iam non recorda-
18 bor amplius. * Vbi autem horum re-
miſſio: iam non eſt oblatio pro pec-
cato.

II. De moribus fidelium.

1. *Monita generalia.*

19 * Habentes itaque fratres fiduciam in
introitu ſanctorum in ſanguine Chriſti,
20 * quam initiauit nobis viam nouam,
& viuentem per velamen, id eſt, car-
21 nem ſuam, * & ſacerdotem magnum
22 ſuper domum Dei: * accedamus cum
vero corde in plenitudine fidei, aſperſi
corda a conſcientia mala, & abluti
23 corpus aqua munda, * teneamus ſpei
E noſtræ confeſſionem indeclinabilem,
24 (fidelis enim eſt qui repromiſit) * &
conſideremus inuicem in prouocatio-
nem charitatis, & bonorum operum:
25 * non deſerentes collectionem noſtram,
ſicut conſuetudinis eſt quibuſdam, ſed
conſolantes, & tanto magis quanto vi-
deritis appropinquantem diem.

α) De conſtantia: teneamus confeſſionem,

26 * [g]Voluntarie enim peccantibus no-
bis poſt acceptam notitiam veritatis,
iam non relinquitur pro peccatis ho-
27 ſtia, * terribilis autem quædam expe-

vt fugiamus terribile iudicium

---

[a] Exo. 24. b. 8. — [b] Rom. 5. b. 6. 1. Pet. 3. d. 18. — [c] Pſ. 39. b. 7. — [d] Ibidem. — [e] Pſ. 109. a. 1. 1. Cor. 15. d. 25. — [f] Ier. 31. f. 33. Sup. 8. c. 8. — [g] Sup. 6. a. 4.

ctatio iudicij, & ignis æmulatio, quæ
conſumptura eſt aduerſarios. * Irritam 28
quis faciens legem Moyſi, ſine vlla
miſeratione [a] duobus vel tribus teſti-
bus moritur: * quanto magis putatis 29
deteriora mereri ſupplicia qui filium F
Dei conculcauerit, & ſanguinem teſta-
menti pollutum duxerit, in quo ſan-
ctificatus eſt, & ſpiritui gratiæ contu-
meliam fecerit? * Scimus enim qui 30
dixit: [b] Mihi vindicta, & ego retribuam.
Et iterum: Quia iudicabit Dominus
populum ſuum. * Horrendum eſt in- 31
cidere in manus Dei viuentis.

ccipia- mus agnam munera- onem.
* Rememoramini autem priſtinos 32
dies, in quibus illuminati, magnum
certamen ſuſtinuiſtis paſſionum: * & 33
in altero quidem opprobrijs, & tribu-
lationibus ſpectaculum facti: in altero
autem ſocij taliter conuerſantium ef-
fecti. * Nam & vinctis compaſſi eſtis, 34
& rapinam bonorum veſtrorum cum
gaudio ſuſcepiſtis, cognoſcentes vos G
habere meliorem, & manentem ſub-
ſtantiam. * Nolite itaque amittere con- 35
fidentiam veſtram, quæ magnam ha-
bet remunerationem. * Patientia enim 36
vobis neceſſaria eſt: vt voluntatem
Dei facientes, reportetis promiſſionem.
* [c] Adhuc enim modicum aliquan- 37
tulum, qui venturus eſt, veniet, &
non tardabit. * [d] iuſtus autem meus 38
ex fide viuit. quòd ſi ſubtraxerit ſe,
non placebit animæ meæ. * Nos au- 39
tem non ſumus ſubtractionis filij in
perditionem, ſed fidei in acquiſitionem
animæ.

De fide: tura eius mplis

11
ESt autem fides ſperandarum ſub- 1 A
ſtantia rerum, argumentum non ap-
parentium. * In hac enim teſtimonium 2
conſecuti ſunt ſenes.
* [e] Fide intelligimus aptata eſſe ſæ- 3
cula verbo Dei: vt ex inuiſibilibus vi-
ſibilia fierent. * [f] Fide plurimam ho- 4
ſtiam Abel, quàm Cain, obtulit Deo,
[g] per quam teſtimonium conſecutus
eſt eſſe iuſtus, teſtimonium perhibente
muneribus eius Deo, & per illam de-
functus adhuc loquitur. * [h] Fide He- 5
noch tranſlatus eſt ne videret mor-
tem, & non inueniebatur: quia tran-
ſtulit illum Deus: ante tranſlationem
enim teſtimonium habuit placuiſſe
6 Deo. * Sine fide autem impoſſibile eſt
B placere Deo. Credere enim oportet
accedentem ad Deum quia eſt, & in-
7 quirentibus ſe remunerator ſit. * [i] Fide
Noe reſponſo accepto de ijs, quæ ad-
huc non videbantur, metuens aptauit
arcam in ſalutem domus ſuæ, per
quam damnauit mundum: & iuſtitiæ,
quæ per fidem eſt, heres eſt inſtitu-
8 tus. * [k] Fide qui vocatur Abraham
obediuit in locum exire, quem acce-
pturus erat in hereditatem: & exijt,
9 neſciens quo iret. * Fide demoratus
eſt in Terra repromiſſionis, tamquam
in aliena, in caſulis habitando cum
Iſaac, & Iacob coheredibus repromiſ-
10 ſionis eiuſdem. * Expectabat enim fun-
C damenta habentem ciuitatem: cuius
11 artifex, & conditor Deus. * [l] Fide &
ipſa Sara ſterilis virtutem in conceptio-
nem ſeminis accepit, etiam præter tem-
pus ætatis: quoniam fidelem credidit
12 eſſe eum, qui repromiſerat. * Propter
quod & ab vno orti ſunt (& hoc emor-
tuo) tamquam ſidera cæli in multitu-
dinem, & ſicut arena, quæ eſt ad oram
13 maris, innumerabilis. * Iuxta fidem
defuncti ſunt omnes iſti, non acceptis
repromiſſionibus, ſed a longe eas aſpi-
cientes, & ſalutantes, & confitentes
quia peregrini, & hoſpites ſunt ſuper
14 terram. * Qui enim hæc dicunt, ſigni-
15 ficant ſe patriam inquirere. * Et ſi
quidem ipſius meminiſſent de qua
exierunt, habebant vtique tempus re-
16 uertendi. * nunc autem meliorem ap-
D petunt, id eſt, cæleſtem. Ideo non con-
funditur Deus vocari Deus eorum:
17 parauit enim illis ciuitatem. * [m] Fide plurimis
obtulit Abraham Iſaac, cum tentare-
tur, & vnigenitum offerebat, qui ſu-
18 ſceperat repromiſſiones; * ad quem
dictum eſt: [n] Quia in Iſaac vocabitur
19 tibi ſemen: * arbitrans quia & a mor-
tuis ſuſcitare potens eſt Deus: vnde
20 eum & in parabolam accepit. * [o] Fide
& de futuris benedixit Iſaac Iacob, &
21 Eſau. * [p] Fide Iacob, moriens, ſingulos
filiorum Ioſeph benedixit: [q] & adorauit
22 faſtigium virgæ eius. * [r] Fide Ioſeph,

---

[a] Deu. 17. a. 6. Mat. 18. c. 16. Ioan. 8. b. 17. 2. Cor. 13. a. 1. — [b] Deu. 32. e. 35. Rom. 12. d. 19. — [c] Hab. 2. a. 3. — [d] Rom. 1. b. 17. Gal. 3. b. 11. — [e] Gen. 1. a. 3. — [f] Gen. 4. a. 4. — [g] Mat. 23. d. 35. — [h] Gen. 5. c. 24. Eccl. 44. c. 16. — [i] Gen. 6. c. 13. Eccli. 44. c. 17. — [k] Gen. 12. a. 4. — [l] Gen. 17. c. 19. — [m] Gen. 22. a. 1. Eccli. 44. d. 21. — [n] Gen. 21. b. 12. Rom. 9. b. 7. — [o] Gen. 27. d. 27. f. 36. — [p] Gen. 48. c. 15. — [q] Gen. 47. g. 31. — [r] Gen. 50. d. 23.

moriens, de profectione filiorum Iſrael
memoratus eſt, & de oſſibus ſuis man-
dauit. * [a]Fide Moyſes, natus, occul- 23
tatus eſt menſibus tribus a parentibus E
ſuis, eo quòd vidiſſent elegantem in-
fantem, [b]& non timuerunt regis edi-
ctum. * [c]Fide Moyſes grandis factus 24
negauit ſe eſſe filium filiæ Pharaonis,
* magis eligens affligi cum populo Dei, 25
quàm temporalis peccati habere iucun-
ditatem, * maiores diuitias æſtimans 26
theſauro Ægyptiorum, improperium
Chriſti: aſpiciebat enim in remunera-
tionem. * Fide reliquit Ægyptum, 27
non veritus animoſitatem regis: inuiſi-
bilem enim tamquam videns ſuſtinuit.
* [d]Fide celebrauit paſcha, & ſanguinis 28
effuſionem: ne qui vaſtabat primitiua,
tangeret eos. * [e]Fide tranſierunt Mare 29
rubrum tamquam per aridam terram: F
quod experti Aegyptij, deuorati ſunt.
* [f]Fide muri Iericho corruerunt, cir- 30
cuitu dierum ſeptem. * Fide Rahab 31
meretrix non perijt cum incredulis,
[g]excipiens exploratores cum pace.

demonſtratur.

* Et quid adhuc dicam? Deficiet 32
enim me tempus enarrantem de Ge-
deon, Barac, Samſon, Iephte, Dauid,
Samuel, & Prophetis: * qui per fidem 33
vicerunt regna, operati ſunt iuſtitiam,
adepti ſunt repromiſſiones, obturaue-
runt ora leonum, * extinxerunt impe- 34
tum ignis, effugerunt aciem gladij,
conualuerunt de infirmitate, fortes facti G
ſunt in bello, caſtra verterunt extero-
rum: * acceperunt mulieres de re- 35
ſurrectione mortuos ſuos: alij autem
diſtenti ſunt non ſuſcipientes redem-
ptionem, vt meliorem inuenirent re-
ſurrectionem. * Alij vero ludibria, & 36
verbera experti, inſuper & vincula, &
carceres: * lapidati ſunt, ſecti ſunt, 37
tentati ſunt, in occiſione gladij mor-
tui ſunt, circuierunt in melotis, in
pellibus caprinis, egentes, anguſtiati,
afflicti: * quibus dignus non erat mun- 38
dus: in ſolitudinibus errantes, in mon-
tibus, & ſpeluncis, & in cauernis terræ.
* Et hi omnes teſtimonio fidei pro- 39
bati, non acceperunt repromiſſionem,
* Deo pro nobis melius aliquid pro- 40
uidente, vt non ſine nobis conſum-
marentur.

γ) De p... tientia

12 I A IDeoque & nos tantam habentes im-
poſitam nubem teſtium, [h]deponentes
omne pondus, & circumſtans nos pec-
catum, per patientiam curramus ad
2 propoſitum nobis certamen: * aſpici-
entes in Auctorem fidei, & conſumma-
torem Ieſum, qui propoſito ſibi gaudio
ſuſtinuit crucem, confuſione contem-
pta, atque in dextera ſedis Dei ſedet.
3 * Recogitate enim eum, qui talem
B ſuſtinuit a peccatoribus aduerſum ſe-
metipſum contradictionem: vt ne fa-
tigemini, animis veſtris deficientes.
4 * Nondum enim vſque ad ſanguinem
reſtitiſtis, aduerſus peccatum repu-
5 gnantes: * & obliti eſtis conſolationis,
quæ vobis tamquam filijs loquitur,
dicens: [i]Fili mi, noli negligere diſci-
plinam Domini: neque fatigeris dum
6 ab eo argueris. * Quem enim diligit
Dominus, caſtigat: flagellat autem
7 omnem filium, quem recipit. * In di-
ſciplina perſeuerate. Tamquam filijs
vobis offert ſe Deus: quis enim filius,
8 quem non corripit pater? * Quòd ſi
C extra diſciplinam eſtis, cuius participes
facti ſunt omnes: ergo adulteri, & non
9 filij eſtis. * Deinde patres quidem car-
nis noſtræ, eruditores habuimus, &
reuerebamur eos. non multo magis ob-
temperabimus Patri ſpirituum, & vi-
10 uemus? * Et illi quidem in tempore
paucorum dierum, ſecundum volun-
tatem ſuam erudiebant nos: hic au-
tem ad id, quod vtile eſt in recipiendo
11 ſanctificationem eius. * Omnis autem
D diſciplina in præſenti quidem videtur
non eſſe gaudij, ſed mœroris: poſtea
autem fructum pacatiſſimum exerci-
12 tatis per eam, reddet iuſtitiæ. * Propter
quod remiſſas manus, & ſoluta genua,
13 erigite, * & greſſus rectos facite pedi-
bus veſtris: vt non claudicans quis
erret, magis autem ſanetur.

aſpicia... exempl... præcla...

& fruct... afflictionu...

viriliter agant.

2. Mon... ſpecial...

α) De pac... ſanctimon...

14 * [k]Pacem ſequimini cum omnibus,
& ſanctimoniam, ſine qua nemo videbit
15 Deum: * contemplantes nequis deſit
gratiæ Dei: nequa radix amaritudinis
ſurſum germinans impediat, & per illam
16 inquinentur multi. * Ne quis fornica-

---

[a] Exo. 2. a. 2. — [b] Exo. 1. d. 17. — [c] Exo. 2. b. 11. — [d] Exo. 12. — [e] Exo. 14. e. 22. — [f] Ioſ. 6. c. 20. — [g] Ioſ. 2. a. 1. — [h] Rom. 6. a. 4. Coloſ. 3. b. 8. Eph. 4. e. 22. 1. Pet. 2. a. 1. & 4. a. 2. — [i] Prou. 3. b. 11. Apoc. 3. d. 19. — [k] Rom. 12. d. 18.

tor, aut profanus [a] vt Efau: qui propter E
vnam efcam vendidit primitiua fua:
* fcitote enim quoniam [b] & poftea cu- 17
piens hereditare benedictionem, repro-
batus eft: non enim inuenit pœniten-
tiæ locum, quamquam cum lacrymis
inquififfet eam. * [c] Non enim accef- 18
fiftis ad tractabilem montem, & accen-
fibilem ignem, & turbinem, & caligi-
nem, & procellam, * & tubæ fonum, 19
& vocem verborum, quam qui audi-
erunt, excufauerunt fe, ne eis fieret
verbum. * Non enim portabant quod 20
dicebatur: [d] Et fi beftia tetigerit mon-
tem, lapidabitur. * Et ita terribile erat 21
quod videbatur. Moyfes dixit: Exter- F
ritus fum, & tremebundus. * Sed ac- 22
ceffiftis ad Sion montem, & ciuitatem
Dei viuentis, Ierufalem cæleftem, &
multorum millium Angelorum fre-
quentiam, * & Ecclefiam primitiuo- 23
rum, qui confcripti funt in cælis, &
iudicem omnium Deum, & fpiritus
iuftorum perfectorum, * & teftamenti 24
noui mediatorem Iefum, & fanguinis
afperfionem melius loquentem quàm
Abel. * Videte ne recufetis loquen- 25
tem. Si enim illi non effugerunt, re- G
cufantes eum, qui fuper terram loque-
batur: multo magis nos, qui de cælis
loquentem nobis auertimus. * cuius 26
vox mouit terram tunc: nunc autem
repromittit, dicens: [e] Adhuc femel:
& ego mouebo non folum terram, fed
& cælum. * Quod autem, Adhuc fe- 27
mel, dicit: declarat mobilium transla-
tionem tamquam factorum, vt mane-
ant ea, quæ funt immobilia. * Itaque 28
regnum immobile fufcipientes, habe-
mus gratiam: per quam feruiamus
placentes Deo, cum metu & reuerentia.
* [f] Etenim Deus nofter ignis confu- 29
mens eft.

13

De charitate auaritia.

CHaritas fraternitatis maneat in vo- 1 A
bis. * [g] Et hofpitalitatem nolite obli- 2
uifci, per hanc enim [h] latuerunt qui-
dam, Angelis hofpitio receptis. * Me- 3
mentote vinctorum, tamquam fimul
vincti: & laborantium, tamquam &
ipfi in corpore morantes. * Honora- 4
bile connubium in omnibus, & tho-
rus immaculatus. Fornicatores enim,
5 & adulteros iudicabit Deus. * Sint
mores fine auaritia, contenti præfenti-
bus: ipfe enim dixit: [i] Non te defe-
6 ram, neque derelinquam. * ita vt con-
fidenter dicamus: [k] Dominus mihi ad-
iutor: non timebo quid faciat mihi
homo.

γ) De apoftafia.

7 * Mementote præpofitorum veftro-
B rum, qui vobis locuti funt verbum
Dei: quorum intuentes exitum con-
8 uerfationis, imitamini fidem. * Iefus
Chriftus heri, & hodie: ipfe & in fæ-
9 cula. * Doctrinis varijs, & peregrinis
nolite abduci. Optimum eft enim gratia
ftabilire cor, non efcis: quæ non pro-
10 fuerunt ambulantibus in eis. * Habe-
mus altare, de quo edere non habent
poteftatem, qui tabernaculo deferui-
11 unt. * [l] Quorum enim animalium in-
fertur fanguis pro peccato in Sancta
per pontificem, horum corpora cre-
12 mantur extra caftra. * Propter quod
C & Iefus, vt fanctificaret per fuum fan-
guinem populum, extra portam paffus
13 eft. * Exeamus igitur ad eum extra
caftra, improperium eius portantes.
14 * [m] Non enim habemus hic manen-
tem ciuitatem, fed futuram inquiri-
mus.

δ) De hoftijs fpiritualibus.

15 * Per ipfum ergo offeramus hoftiam
laudis femper Deo, ideft, fructum labio-
16 rum confitentium nomini eius. * Bene-
ficentiæ autem, & communionis nolite
obliuifci: talibus enim hoftijs prome-
17 retur Deus. * Obedite præpofitis ve-
ftris, & fubiacete eis. Ipfi enim perui-
gilant quafi rationem pro animabus
veftris reddituri, vt cum gaudio hoc
faciant, & non gementes: hoc enim
non expedit vobis.

Epilogus.

Deprecationes

18 * Orate pro nobis: confidimus enim
D quia bonam confcientiam habemus
in omnibus bene volentes conuerfari.
19 * Amplius autem deprecor vos hoc
facere, quò celerius reftituar vobis.
20 * Deus autem pacis, qui eduxit de
mortuis paftorem magnum ouium, in
fanguine teftamenti æterni, Dominum

---

[a] Gen. 25. d. 33. — [b] Gen. 27. f. 38. — [c] Exo. 19. c. 12. & 20. c. 21. — [d] Exo. 19. c. 13. — [e] Agg. 2. b. 7. — [f] Deut. 4. d. 24. — [g] Rom. 12. c. 13. 1. Pet. 4. b. 9. — [h] Gen. 18. a. 3. & 19. a. 2. — [i] Iof. 1. a. 5. — [k] Pf. 117. a. 6. — [l] Leui. 16. f. 27. — [m] Mic. 2. c. 10.

noſtrum Ieſum Chriſtum, * aptet vos 21
in omni bono, vt faciatis eius volun-
tatem: faciens in vobis quod placeat
coram ſe per Ieſum Chriſtum: cui
eſt gloria in ſæcula ſæculorum. Amen.
variæ, * Rogo autem vos fratres, vt ſuffe- 22
ratis verbum ſolatij. Etenim perpau-
23 cis ſcripſi vobis. * Cognoſcite fratrem
noſtrum Timotheum dimiſſum: cum
quo (ſi celerius venerit) videbo vos.
24 * Salutate omnes præpoſitos veſtros, ſalutation
& omnes ſanctos. Salutant vos de Ita- & benedi
25 lia fratres. * Gratia cum omnibus vo-
bis. Amen.

EPISTOLA CATHOLICA
B. IACOBI APOSTOLI.

ordium. alutatio.

IACOBVS Dei, & Domini 1 I
noftri Iefu Chrifti feruus, A
duodecim tribubus, quæ
funt in difperfione, falu-
tem.

. Monita eneralia.

a) De fufferentia ntationum: audendum n tentationibus

* Omne gaudium exiftimate fratres 2
mei, cum in tentationes varias incide-
ritis: * [a] fcientes quòd probatio fidei 3
veftræ patientiam operatur. * Patien- 4
tia autem opus perfectum habet: vt fitis
perfecti & integri in nullo deficientes.

fapienter onfideranti,

* Si quis autem veftrum indiget fa- 5
pientia, poftulet a Deo, qui dat om-
nibus affluenter, & non improperat:
& dabitur ei. * [b] Poftulet autem in 6
fide nihil hæfitans: qui enim hæfitat, B
fimilis eft fluctui maris, qui a vento
mouetur & circumfertur. * non ergo 7
æftimet homo ille quòd accipiat ali-
quid a Domino. * Vir duplex animo 8
inconftans eft in omnibus vijs fuis.

coronam vitæ,

* Glorietur autem frater humilis in 9
exaltatione fua: * diues autem in hu- 10
militate fua, [c] quoniam ficut flos fœni
tranfibit: * exortus eft enim fol cum 11
ardore, & arefecit fœnum, & flos eius
decidit, & decor vultus eius deperijt:
ita & diues in itineribus fuis marce-
fcet. * [d] Beatus vir, qui fuffert tenta- 12
tionem: quoniam cum probatus fuerit,
accipiet coronam vitæ, quam repro-
mifit Deus diligentibus fe.

eue murmurandum

* Nemo cum tentatur, dicat quo- 13
niam a Deo tentatur: Deus enim in- C
tentator malorum eft: ipfe autem ne-
minem tentat. * Vnufquifque vero 14
tentatur a concupifcentia fua abftra-
15 ctus, & illectus. * Deinde concupifcentia
cum conceperit, parit peccatum: pec-
catum vero cum confummatum fu-
erit, generat mortem.

contra Patrem luminum.

16 * Nolite itaque errare fratres mei
17 dilectiffimi. * Omne datum optimum,
& omne donum perfectum defurfum
eft, defcendens a Patre luminum,
apud quem non eft tranfmutatio, nec
18 viciffitudinis obumbratio. * Volun-
tarie enim genuit nos verbo verita-
tis, vt fimus initium aliquod creaturæ
eius.

β) De fide iuftificante: non auditus verbi

19 * Scitis fratres mei dilectiffimi. [e] Sit
autem omnis homo velox ad audien-
dum: tardus autem ad loquendum, &
20 tardus ad iram. * Ira enim viri, iufti-
21 tiam Dei non operatur. * Propter quod
D abijcientes omnem immunditiam, &
abundantiam malitiæ, in manfuetudine
fufcipite infitum verbum, quod poteft
22 faluare animas veftras. * [f] Eftote au-
tem factores verbi, & non auditores
23 tantum: fallentes vofmetipfos. * Quia
fi quis auditor eft verbi, & non factor:
hic comparabitur viro confideranti vul-
24 tum natiuitatis fuæ in fpeculo: * con-
fiderauit enim fe, & abijt, & ftatim
25 oblitus eft qualis fuerit. * Qui autem
perfpexerit in legem perfectam liber-
tatis, & permanferit in ea, non auditor
obliuiofus factus, fed factor operis: hic
26 beatus in facto fuo erit. * Si quis au-
tem putat fe religiofum effe, non refre-
nans linguam fuam, fed feducens cor
27 fuum, huius vana eft religio. * Religio
munda, & immaculata apud Deum &
Patrem, hæc eft: Vifitare pupillos, &
viduas in tribulatione eorum, & im-
maculatum fe cuftodire ab hoc fæculo.

---

[a] Rom. 5. a. 3. — [b] Mat. 7. b. 7. & 21. b. 22. Mar. 11. c. 24. Luc. 11. b. 9. Ioan. 14. b. 13. & 16. c. 23. 24. — [c] Eccli. 14. c. 18. Ifa. 40. b. 6. 1. Pet. 1. d. 24. — [d] Iob 5. c. 17. — [e] Prou. 17. d. 27. — [f] Mat. 7. d. 21. Rom. 2. c. 13.

neque perſonarum acceptio,

FRatres mei, [a]nolite in perſonarum 2 1
acceptione habere fidem Domini no- A
ſtri Ieſu Chriſti gloriæ. * Etenim ſi 2
introierit in conuentum veſtrum vir
aureum annulum habens in veſte can-
dida, introierit autem & pauper in
ſordido habitu, * & intendatis in eum, 3
qui indutus eſt veſte præclara, & di-
xeritis ei: Tu ſede hic bene: pauperi
autem dicatis: Tu ſta illic; aut ſede
ſub ſcabello pedum meorum: * nonne 4
iudicatis apud voſmetipſos, & facti
eſtis iudices cogitationum iniquarum?
* Audite fratres mei dilectiſſimi, nonne 5
Deus elegit pauperes in hoc mundo, B
diuites in fide, & heredes regni, quod
repromiſit Deus diligentibus ſe? * Vos 6
autem exhonoraſtis pauperem. Nonne
diuites per potentiam opprimunt vos,
& ipſi trahunt vos ad iudicia? * Nonne 7
ipſi blaſphemant bonum nomen, quod
inuocatum eſt ſuper vos? * Si tamen 8
legem perficitis regalem ſecundum
Scripturas: [b]Diliges proximum tuum
ſicut teipſum: bene facitis: * [c]ſi au- 9
tem perſonas accipitis, peccatum ope-
ramini, redarguti a lege quaſi tranſ-
greſſores: * [d]Quicumque autem totam 10
legem ſeruauerit, offendat autem in
vno, factus eſt omnium reus. * Qui 11
enim dixit, Non mœchaberis, dixit &, C
Non occides. Quòd ſi non mœcha-
beris, occides autem, factus es tranſ-
greſſor legis. * Sic loquimini, & ſic 12
facite ſicut per legem libertatis inci-
pientes iudicari. * Iudicium enim ſine 13
miſericordia illi, qui non fecit miſeri-
cordiam: ſuperexaltat autem miſeri-
cordia iudicium.

ſed opera iuſtificant.

* Quid proderit fratres mei ſi fidem 14
quis dicat ſe habere, opera autem non
habeat? Numquid poterit fides ſaluare
eum? * [e]Si autem frater, & ſoror nudi 15
ſint, & indigeant victu quotidiano,
* dicat autem aliquis ex vobis illis: Ite 16
in pace, calefacimini & ſaturamini:
non dederitis autem eis, quæ neceſ-
ſaria ſunt corpori, quid proderit? * Sic 17
& fides, ſi non habeat opera, mortua
eſt in ſemetipſa. * Sed dicet quis: Tu 18
fidem habes, & ego opera habeo.
oſtende mihi fidem tuam ſine operi-
bus: & ego oſtendam tibi ex operibus
fidem meam. * Tu credis quoniam 19
D vnus eſt Deus: Bene facis: & dæmo-
20 nes credunt, & contremiſcunt. * Vis
autem ſcire o homo inanis, quoniam
21 fides ſine operibus mortua eſt? * [f]Abra-
ham pater noſter nonne ex operibus
iuſtificatus eſt, offerens Iſaac filium
22 ſuum ſuper altare? * Vides quoniam
fides cooperabatur operibus illius: &
ex operibus fides conſummata eſt?
23 * Et ſuppleta eſt Scriptura, dicens:
[g]Credidit Abraham Deo, & reputatum
eſt illi ad iuſtitiam, & amicus Dei ap-
24 pellatus eſt. * Videtis quoniam ex ope-
ribus iuſtificatur homo, & non ex fide
25 tantum? * Similiter [h]& Rahab mere-
trix, nonne ex operibus iuſtificata eſt
ſuſcipiens nuncios, & alia via eijciens?
26 * Sicut enim corpus ſine ſpiritu mor-
tuum eſt, ita & fides ſine operibus
mortua eſt.

3
1 NOlite plures [i]magiſtri fieri fratres γ) De amb tione docendi
A mei, ſcientes quoniam maius iudicium
2 ſumitis. * In multis enim offendimus
omnes. Si quis in verbo non offendit: ne lingu oſtendan ſapientiar
hic perfectus eſt vir. poteſt etiam freno
3 circumducere totum corpus. * Si au-
tem equis frena in ora mittimus ad
conſentiendum nobis, & omne corpus
4 illorum circumferimus. * Ecce & na-
ues, cum magnæ ſint, & a ventis va-
lidis minentur, circumferuntur a mo-
dico gubernaculo vbi impetus dirigen-
5 tis voluerit. * Ita & lingua modicum
B quidem membrum eſt, & magna ex-
altat. Ecce quantus ignis quàm ma-
6 gnam ſiluam incendit! * Et lingua ignis
eſt, vniuerſitas iniquitatis. Lingua con-
ſtituitur in membris noſtris, quæ ma-
culat totum corpus, & inflammat rotam
natiuitatis noſtræ inflammata a ge-
7 henna. * Omnis enim natura beſtiarum,
& volucrum, & ſerpentium, & cetero-
rum domantur, & domita ſunt a na-
8 tura humana: * linguam autem nullus
C hominum domare poteſt: inquietum
9 malum, plena veneno mortifero. * In
ipſa benedicimus Deum & Patrem: &
in ipſa maledicimus homines, qui ad
10 ſimilitudinem Dei facti ſunt. * Ex ipſo
ore procedit benedictio, & maledictio.
Non oportet, fratres mei, hæc ita fieri.
11 * Numquid fons de eodem foramine
emanat dulcem, & amaram aquam?

[a] Leui. 19. c. 15. Deut. 1. c. 17. & 16. d. 19. Prou. 24. c. 23. Eccli. 42. a. 1. — [b] Leui. 19. d. 18. Mat. 22. d. 39. Mar. 12. c. 31. Rom. 13. c. 9. Gal. 5. c. 14. — [c] Leuit. 19. c. 15. Deut. 1. c. 17. — [d] Mat. 5. c. 19. — [e] 1. Io. 3. c. 17. — [f] Gen. 22. b. 10. — [g] Gen. 15. b. 6. Rom. 4. a. 3. Gal. 3. a. 6. — [h] Ioſ. 2. a. 1. — [i] Matt. 23. a. 8.

* Numquid poteſt, fratres mei, ficus 12
vuas facere, aut vitis ficus? Sic neque
ſalſa dulcem poteſt facere aquam.
d bona conuerſatione. * Quis ſapiens, & diſciplinatus inter 13
vos? Oſtendat ex bona conuerſatione
operationem ſuam in manſuetudine
ſapientiæ. * Quòd ſi zelum amarum 14
habetis, & contentiones ſint in cordi- D
bus veſtris: nolite gloriari, & mendaces
eſſe aduerſus veritatem. * non eſt enim 15
iſta ſapientia deſurſum deſcendens:
ſed terrena, animalis, diabolica. * Vbi 16
enim zelus & contentio: ibi incon-
ſtantia, & omne opus prauum. * Quæ 17
autem deſurſum eſt ſapientia, primùm
quidem pudica eſt, deinde pacifica,
modeſta, ſuadibilis, bonis conſentiens,
plena miſericordia, & fructibus bonis,
non iudicans, ſine ſimulatione. * Fru- 18
ctus autem iuſtitiæ, in pace ſeminatur,
facientibus pacem.

) De concupiſcentijs: 4 1 A
VNde bella, & lites in vobis? Nonne
hinc? ex concupiſcentijs veſtris, quæ
eſiſtendum eis cum gratia Dei. militant in membris veſtris? * Con- 2
cupiſcitis, & non habetis: occiditis, &
zelatis: & non poteſtis adipiſci: liti-
gatis, & belligeratis, & non habetis,
propter quod non poſtulatis. * Pe- 3
titis, & non accipitis: eo quòd male
petatis: vt in concupiſcentijs veſtris
inſumatis. * Adulteri neſcitis quia ami- 4
citia huius mundi, inimica eſt Dei? B
Quicumque ergo voluerit amicus eſſe
ſæculi huius, inimicus Dei conſtituitur.
* An putatis quia inaniter Scriptura 5
dicat: Ad inuidiam concupiſcit ſpiri-
tus, qui habitat in vobis? * Maiorem 6
autem dat gratiam. Propter quod dicit:
[a] Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus au-
tem dat gratiam. * Subditi ergo eſtote 7
Deo, reſiſtite autem diabolo, & fugiet
a vobis. * Appropinquate Deo, & ap- 8
propinquabit vobis. Emundate ma- C
nus, peccatores: & purificate corda,
duplices animo. * Miſeri eſtote, & lu- 9
gete, & plorate: riſus veſter in luctum
conuertatur, & gaudium in mœrorem.
* [b] Humiliamini in conſpectu Domini, 10
& exaltabit vos. * Nolite detrahere 11
alterutrum fratres. Qui detrahit fratri,
aut qui iudicat fratrem ſuum, detrahit
legi, & iudicat legem. Si autem iudi-
cas legem: non es factor legis, ſed
iudex. * Vnus eſt legiſlator, & iudex, 12
13 qui poteſt perdere, & liberare. * [c] Tu
autem quis es, qui iudicas proximum?

II. Monita specialia.

α) Pro ſuperbis.

Ecce nunc qui dicitis: Hodie, aut
craſtino ibimus in illam ciuitatem, &
D faciemus ibi quidem annum, & merca-
14 bimur, & lucrum faciemus: * qui igno-
15 ratis quid erit in craſtino. * Quæ eſt
enim vita veſtra? vapor eſt ad modicum
parens, & deinceps exterminabitur;
pro eo vt dicatis: Si Dominus volu-
erit. Et: Si vixerimus, faciemus hoc,
16 aut illud. * Nunc autem exultatis in
ſuperbijs veſtris. Omnis exultatio talis,
17 maligna eſt. * Scienti igitur bonum fa-
cere, & non facienti, peccatum eſt illi.

β) Pro diuitibus.

5 1 A AGite nunc diuites, plorate vlulantes
in miſerijs veſtris, quæ aduenient vo-
2 bis. * Diuitiæ veſtræ putrefactæ ſunt:
& veſtimenta veſtra a tineis comeſta
3 ſunt. * Aurum, & argentum veſtrum
æruginauit: & ærugo eorum in teſti-
monium vobis erit, & manducabit car-
nes veſtras ſicut ignis. Theſaurizaſtis
4 vobis iram in nouiſſimis diebus. * Ecce
merces operariorum, qui meſſuerunt
regiones veſtras, quæ fraudata eſt a
vobis, clamat: & clamor eorum in au-
5 res Domini ſabbaoth introiuit. * Epulati
eſtis ſuper terram, & in luxurijs enu-
triſtis corda veſtra in die occiſionis.
6 * Addixiſtis, & occidiſtis iuſtum, &
non reſtitit vobis.

γ) Pro afflictis.

7 * Patientes igitur eſtote fratres vſ-
B que ad aduentum Domini. Ecce agri-
cola expectat pretioſum fructum terræ,
patienter ferens donec accipiat tem-
8 poraneum, & ſerotinum. * Patien-
tes igitur eſtote & vos, & confirmate
corda veſtra: quoniam aduentus Do-
9 mini appropinquauit. * Nolite inge-
miſcere fratres in alterutrum, vt non
iudicemini. Ecce iudex ante ianuam
10 aſſiſtit. * Exemplum accipite, fratres,
exitus mali, laboris, & patientiæ, Pro-
phetas: qui locuti ſunt in nomine
11 Domini. * Ecce beatificamus eos, qui
C ſuſtinuerunt. Sufferentiam Iob audi-
ſtis, & finem Domini vidiſtis, quoniam
miſericors Dominus eſt, & miſerator.

---

[a] Prou. 3. d. 34. — [b] 1. Pet. 5. b. 6. — [c] Rom. 14. a. 4.

δ) Pro iurantibus.

12 * Ante omnia autem fratres mei
[a] nolite iurare, neque per cælum, neque per terram, neque aliud quodcumque iuramentum. Sit autem ſermo veſter: Eſt, eſt: Non, non: vt non ſub iudicio decidatis.

ε) Pro ægrotis.

13 * Triſtatur aliquis veſtrum? oret:
14 Æquo animo eſt? pſallat. * Infirmatur quis in vobis? inducat presbyteros Eccleſiæ, & orent ſuper eum, vngentes D
15 eum oleo in nomine Domini: * & oratio fidei ſaluabit infirmum, & alleuiabit eum Dominus: & ſi in peccatis ſit, remittentur ei.

ς) Pro iu... & peccatoribus.

16 * Confitemini ergo alterutrum peccata veſtra, & orate pro inuicem vt ſaluemini: multum enim valet depre-
17 catio iuſti aſſidua. * [b] Elias homo erat ſimilis nobis paſſibilis: & oratione orauit vt non plueret ſuper terram, & non pluit annos tres, & menſes ſex.
18 * Et rurſum orauit: & cælum dedit pluuiam, & terra dedit fructum ſuum.
19 * Fratres mei, ſi quis ex vobis errauerit a veritate, & conuerterit quis eum:
20 * ſcire debet quoniam qui conuerti fecerit peccatorem ab errore viæ ſuæ, ſaluabit animam eius a morte, & operiet multitudinem peccatorum.

---

[a] Matt. 5. e. 34. — [b] 3. Reg. 17. a. 1. Luc. 4. d. 25.

EPISTOLA
BEATI PETRI APOSTOLI
PRIMA.

Exordium. Salutatio apoſtolica

PETRVS Apoſtolus Ieſu 1
Chriſti, electis aduenis I A
diſperſionis Ponti, Gala-
tiæ, Cappadociæ, Aſiæ,
& Bithyniæ * ſecundum 2
præſcientiam Dei Patris, in ſanctifica-
tionem Spiritus, in obedientiam, &
aſperſionem ſanguinis Ieſu Chriſti:
Gratia vobis, & pax multiplicetur.

& gratiarum actio.

* [a]Benedictus Deus & Pater Domini 3
noſtri Ieſu Chriſti, qui ſecundum mi-
ſericordiam ſuam magnam regenerauit
nos in ſpem viuam, per reſurrectionem
Ieſu Chriſti ex mortuis, * in heredi- 4
tatem incorruptibilem, & incontami-
natam, & immarceſcibilem, conſerua-
tam in cælis in vobis, * qui in virtute 5
Dei cuſtodimini per fidem in ſalutem, B
paratam reuelari in tempore nouiſſimo.
* In quo exultabitis, modicum nunc 6
ſi oportet contriſtari in varijs tentatio-
nibus: * vt probatio veſtræ fidei multo 7
pretioſior auro (quod per ignem pro-
batur) inueniatur in laudem, & glo-
riam, & honorem in reuelatione Ieſu
Chriſti: * quem cum non videritis, 8
diligitis: in quem nunc quoque non
videntes creditis: credentes autem exul-
tabitis lætitia inenarrabili, & glorifi-
cata: * reportantes finem fidei veſtræ, 9
ſalutem animarum. * De qua ſalute 10
exquiſierunt, atque ſcrutati ſunt pro-
phetæ, qui de futura in vobis gratia
prophetauerunt: * ſcrutantes in quod, 11
vel quale tempus ſignificaret in eis
Spiritus Chriſti: prænuncians eas quæ
in Chriſto ſunt paſſiones, & poſteri-
ores glorias: * quibus reuelatum eſt 12
quia non ſibimetipſis, vobis autem C
miniſtrabant ea, quæ nunc nunciata
ſunt vobis per eos, qui euangeliza-
uerunt vobis, Spiritu ſancto miſſo de
cælo, in quem deſiderant Angeli pro-
ſpicere.

I. Monita generalia.

α) Sancti ſint: perfecte ſperent,

13 * Propter quod ſuccincti lumbos
mentis veſtræ, ſobrij perfecte ſperate
in eam, quæ offertur vobis, gratiam,
14 in reuelationem Ieſu Chriſti: * quaſi
filij obedientiæ, non configurati priori-
15 bus ignorantiæ veſtræ deſiderijs: * ſed
ſecundum eum, qui vocauit vos, San-
ctum: & ipſi in omni conuerſatione
16 ſancti ſitis: * quoniam ſcriptum eſt:
[b]Sancti eritis, quoniam ego Sanctus
17 ſum. * Et ſi patrem inuocatis eum,
qui [c]ſine acceptione perſonarum iu-
dicat ſecundum vniuſcuiuſque opus,
in timore incolatus veſtri tempore con-

redempti ſanguine Chriſti,

18 uerſamini. * Scientes quòd non cor-
D ruptibilibus auro, vel argento redempti
eſtis de vana veſtra conuerſatione pa-
19 ternæ traditionis: * [d]ſed pretioſo ſan-
guine quaſi agni immaculati Chriſti,
20 & incontaminati: * præcogniti qui-
dem ante mundi conſtitutionem, ma-
nifeſtati autem nouiſſimis temporibus
21 propter vos, * qui per ipſum fideles
eſtis in Deo, qui ſuſcitauit eum a mor-
tuis, & dedit ei gloriam, vt fides ve-
ſtra, & ſpes eſſet in Deo:

inuicem diligant.

22 * Animas veſtras caſtificantes in
obedientia charitatis, in fraternitatis
amore, ſimplici ex corde inuicem di-
23 ligite attentius: * renati non ex ſemine
corruptibili, ſed incorruptibili per ver-
bum Dei viui, & permanentis in æter-
24 num: * [e]quia omnis caro vt fœnum:
& omnis gloria eius tamquam flos

[a] 2. Cor. 1. a. 3. Eph. 1. a. 3. — [b] Leu. 11. g. 44. & 19. a. 2. & 20. a. 7. — [c] Deu. 10. d. 17. Rom. 2. b. 11. Galat. 2. b. 6. — [d] 1. Cor. 6. d. 20. & 7. d. 23. Hebr. 9. d. 14. 1. Ioan. 1. c. 7. Apoc. 1. b. 5. — [e] Iſai. 40. b. 6. Eccli. 14. c. 18. Iac. 1. b. 20.

fœni: exaruit fœnum, & flos eius de-
cidit. * Verbum autem Domini manet 25
in æternum. hoc eſt autem verbum,
quod euangelizatum eſt in vos.

β) Creſcant in ſalutem:

DEponentes [a]igitur omnem mali- 2 1
tiam, & omnem dolum, & ſimulationes, A
accedentes ad lapidem viuum.
& inuidias, & omnes detractiones, *ſicut 2
modo geniti infantes, rationabile, ſine
dolo lac concupiſcite: vt in eo creſcatis
in ſalutem: * ſi tamen guſtaſtis quo- 3
niam dulcis eſt Dominus. * Ad quem 4
accedentes lapidem viuum, ab homi-
nibus quidem reprobatum, a Deo au-
tem electum, & honorificatum: * & 5
ipſi tamquam lapides viui ſuperædifi-
camini, domus ſpiritualis, ſacerdotium
ſanctum, offerre ſpirituales hoſtias, ac-
ceptabiles Deo per Ieſum Chriſtum:
* Propter quod continet Scriptura: 6
[b]Ecce pono in Sion lapidem ſummum B
angularem, electum, pretioſum: & qui
crediderit in eum, non confundetur.
* Vobis igitur honor credentibus: non 7
credentibus autem [c]lapis, quem repro-
bauerunt ædificantes, hic factus eſt in
caput anguli: * & lapis offenſionis, & 8
petra ſcandali his, qui offendunt verbo,
nec credunt in quo & poſiti ſunt. * Vos 9
autem genus electum, regale ſacerdo-
tium, gens ſancta, populus acquiſi-
tionis: vt virtutes annuncietis eius, qui
de tenebris vos vocauit in admirabile
lumen ſuum. * [d]Qui aliquando non 10
populus, nunc autem populus Dei:
qui non conſecuti miſericordiam, nunc
autem miſericordiam conſecuti.

II. Monita specialia.

a) Inter gentes.

*[e]Chariſſimi, obſecro vos tamquam 11
aduenas & peregrinos abſtinere vos a C
α) Pro ſubiectis.
carnalibus deſiderijs, quæ militant ad-
uerſus animam, * conuerſationem ve- 12
ſtram inter Gentes habentes bonam:
vt in eo, quod detrectant de vobis tam-
quam de malefactoribus, ex bonis ope-
ribus vos conſiderantes, glorificent
Deum in die viſitationis. * [f]Subiecti 13
igitur eſtote omni humanæ creaturæ
propter Deum: ſiue regi quaſi præcel-
lenti: * ſiue ducibus tamquam ab eo 14
miſſis ad vindictam malefactorum, lau-
15 dem vero bonorum: * quia ſic eſt vo-
luntas Dei, vt benefacientes obmute-
ſcere faciatis imprudentium hominum
16 ignorantiam: * quaſi liberi, & non
quaſi velamen habentes malitiæ liber-
17 tatem, ſed ſicut ſerui Dei. * Omnes ho-
norate: [g]fraternitatem diligite: Deum
timete: Regem honorificate.

β) Pro ſeruis.

18 *[h]Serui ſubditi eſtote in omni ti-
more dominis, non tantum bonis &
19 modeſtis, ſed etiam dyſcolis. * Hæc
D eſt enim gratia, ſi propter Dei conſci-
entiam ſuſtinet quis triſtitias, patiens
20 iniuſte. * Quæ enim eſt gloria, ſi pec-
cantes, & colaphizati ſuffertis? Sed ſi
bene facientes patienter ſuſtinetis: hæc
21 eſt gratia apud Deum. * In hoc enim
vocati eſtis: quia & Chriſtus paſſus eſt
pro nobis, vobis relinquens exemplum
22 vt ſequamini veſtigia eius. * [i]qui pec-
catum non fecit, nec inuentus eſt do-
23 lus in ore eius: * qui cum maledice-
retur, non maledicebat: cum pateretur,
non comminabatur: tradebat autem
24 iudicanti ſe iniuſte: * [k]qui peccata no-
ſtra ipſe pertulit in corpore ſuo ſuper
lignum: vt peccatis mortui, iuſtitiæ
viuamus: cuius liuore ſanati eſtis.
25 *Eratis enim ſicut oues errantes, ſed
conuerſi eſtis nunc ad paſtorem, &
epiſcopum animarum veſtrarum.

γ) Pro coniugibus.

3 1 SImiliter [l]& mulieres ſubditæ ſint
A viris ſuis: vt & ſi qui non credunt
verbo, per mulierum conuerſationem
2 ſine verbo lucrifiant, * conſiderantes
in timore caſtam conuerſationem ve-
3 ſtram. * [m]Quarum non ſit extrinſecus
capillatura, aut circumdatio auri, aut
4 indumenti veſtimentorum cultus: * ſed
qui abſconditus eſt cordis homo, in
incorruptibilitate quieti, & modeſti
ſpiritus, qui eſt in conſpectu Dei locu-
5 ples. * Sic enim aliquando & ſanctæ
mulieres, ſperantes in Deo, ornabant
6 ſe, ſubiectæ proprijs viris. * [n]Sicut Sara
obediebat Abrahæ, dominum eum vo-
cans: cuius eſtis filiæ benefacientes,
& non pertimentes vllam perturbatio-
7 nem. * [o]Viri ſimiliter cohabitantes ſe-
B cundum ſcientiam, quaſi infirmiori

[a] Rom. 6. a. 4. Epheſ. 4. e. 22. Col. 3. b. 8. Heb. 12. a. 1. — [b] Iſai. 28. d. 16. Rom. 9. g. 33. — [c] Pſ. 117. c. 22. Matt. 21. d. 42. Act. 4. b. 11. Iſai. 8. c. 14. — [d] Oſee 2. d. 24. Rom. 9. f. 25. — [e] Ro. 13. d. 14. Gal. 5. c. 16. — [f] Ro. 13. a. 1. — [g] Ro. 12. b. 10. — [h] Epheſ. 6. a. 5. Col. 3. d. 22. Tit. 2. c. 9. — [i] Iſai. 53. c. 9. — [k] 1. Ioan. 3. a. 5. Iſai. 53. b. 4. — [l] Col. 3. c. 18. Epheſ. 5. e. 22. — [m] 1. Tim. 2. c. 9. — [n] Gen. 18. b. 12. — [o] 1. Cor. 7. a. 3.

vaſculo muliebri impartientes hono-
rem, tamquam & coheredibus gratiæ
vitæ: vt non impediantur orationes
veſtræ.

δ) Pro omnibus.

*In fine autem omnes vnanimes, 8
compatientes, fraternitatis amatores,
miſericordes, modeſti, humiles: *[a]non 9
reddentes malum pro malo, nec male-
dictum pro maledicto, ſed econtrario
benedicentes: quia in hoc vocati eſtis,
vt benedictionem hereditate poſſide-
atis. *[b]Qui enim vult vitam diligere, 10
& dies videre bonos, coerceat linguam
ſuam a malo, & labia eius ne loquan-
tur dolum. *[c]Declinet a malo, & fa- 11
ciat bonum: inquirat pacem, & ſequa-
tur eam: * Quia oculi Domini ſuper 12
iuſtos, & aures eius in preces eorum: C
Vultus autem Domini ſuper facientes
mala.

b) Inter paſſiones.

α) Patiantur ad exemplum Chriſti.

*Et quis eſt qui vobis noceat, ſi 13
boni æmulatores fueritis? *[d]Sed & ſi 14
quid patimini propter iuſtitiam, beati.
Timorem autem eorum ne timueritis,
& non conturbemini. * Dominum au- 15
tem Chriſtum ſanctificate in cordibus
veſtris, parati ſemper ad ſatisfactionem
omni poſcenti vos rationem de ea,
quæ in vobis eſt, ſpe. *[e]ſed cum mo- 16
deſtia, & timore, conſcientiam haben-
tes bonam: vt in eo, quod detrahunt
vobis, confundantur, qui calumniantur
veſtram bonam in Chriſto conuerſa-
tionem. * Melius eſt enim benefaci- 17
entes (ſi voluntas Dei velit) pati, quàm D
malefacientes. *[f]quia & Chriſtus ſemel 18
pro peccatis noſtris mortuus eſt, iu-
ſtus pro iniuſtis, vt nos offerret Deo,
mortificatus quidem carne, viuificatus
autem ſpiritu. * In quo & his, qui in 19
carcere erant, ſpiritibus veniens præ-
dicauit: * qui increduli fuerant ali- 20
quando, [g]quando expectabant Dei pa-
tientiam in diebus Noe, cum fabrica-
retur arca: in qua pauci, id eſt octo
animæ ſaluæ factæ ſunt per aquam.
* Quod & vos nunc ſimilis formæ 21
ſaluos facit baptiſma: non carnis de-
poſitio ſordium, ſed conſcientiæ bonæ
interrogatio in Deum per reſurrectio-
nem Ieſu Chriſti, * qui eſt in dextera 22
Dei, deglutiens mortem vt vitæ æternæ
heredes efficeremur: profectus in cæ-
lum ſubiectis ſibi angelis, & poteſtati-
bus, & virtutibus.

4

β) Chriſto configurati: alieni a peccatis,

1 A CHriſto igitur paſſo in carne, & vos
eadem cogitatione armamini: quia qui
paſſus eſt in carne, deſijt a peccatis:
2 *[h]Vt iam non deſiderijs hominum,
ſed voluntati Dei, quod reliquum eſt
3 in carne viuat temporis. * Sufficit enim
præteritum tempus ad voluntatem Gen-
tium conſummandam his, qui ambu-
lauerunt in luxurijs, deſiderijs, vino-
lentijs, comeſſationibus, potationibus,
4 & illicitis idolorum cultibus. * In quo
admirantur non concurrentibus vobis
in eandem luxuriæ confuſionem, bla-
5 ſphemantes. * Qui reddent rationem
B ei, qui paratus eſt iudicare viuos &
6 mortuos. * Propter hoc enim & mor-
tuis euangelizatum eſt: vt iudicentur
quidem ſecundum homines in carne,
viuant autem ſecundum Deum in Spi-
ritu.

virtutibus dediti.

7 * Omnium autem finis appropin-
quauit. Eſtote itaque prudentes, &
8 vigilate in orationibus. * Ante omnia
autem, mutuam in vobiſmetipſis cha-
ritatem continuam habentes: [i]quia
charitas operit multitudinem pecca-
9 torum. * [k]Hoſpitales inuicem [l]ſine
10 murmuratione: * [m]Vnuſquiſque, ſicut
C accepit gratiam, in alterutrum illam
adminiſtrantes, [n]ſicut boni diſpenſa-
11 tores multiformis gratiæ Dei. * Si quis
loquitur, quaſi ſermones Dei: ſi quis
miniſtrat, tamquam ex virtute, quam
adminiſtrat Deus: vt in omnibus ho-
norificetur Deus per Ieſum Chriſtum:
cui eſt gloria, & imperium in ſæcula
ſæculorum: Amen.

γ) Gaudeant in paſſionibus.

12 * Chariſſimi, nolite peregrinari in
feruore, qui ad tentationem vobis fit,
quaſi noui aliquid vobis contingat:
13 *ſed communicantes Chriſti paſſioni-
bus gaudete, vt & in reuelatione glo-
14 riæ eius gaudeatis exultantes. * Si
D exprobramini in nomine Chriſti, beati
eritis: quoniam quod eſt honoris, glo-
riæ, & virtutis Dei, & qui eſt eius Spi-
15 ritus, ſuper vos requieſcit. * Nemo
autem veſtrum patiatur vt homicida,

[a] Pro. 17. b. 13. Ro. 12. d. 17. 1. Theſ. 5. c. 15. — [b] Pſal. 33. c. 13. — [c] Iſai. 1. d. 16. — [d] Matt. 5. a. 10. — [e] Sup. 2. c. 12. — [f] Rom. 5. b. 6. Heb. 9. g. 28. — [g] Gen. 6. c. 14. Mat. 24. c. 37. Luc. 17. f. 26. — [h] Ephe. 4. e. 23. — [i] Pro. 10. b. 12. — [k] Rom. 12. c. 13. Hebr. 13. a. 2. — [l] Phil. 2. b. 14. — [m] Ro. 12. b. 6. — [n] 1. Cor. 4. a. 2.

aut fur, aut maledicus, aut alienorum
appetitor. * Si autem vt Chriſtianus, 16
non erubeſcat: glorificet autem Deum
in iſto nomine. * quoniam tempus eſt 17
vt incipiat iudicium a domo Dei. Si
autem primùm a nobis: quis finis eo-
rum, qui non credunt Dei Euangelio?
* [a] Et ſi iuſtus vix ſaluabitur, impius, 18
& peccator vbi parebunt? * Itaque & 19
hi, qui patiuntur ſecundum volunta-
tem Dei, fideli Creatori commendent
animas ſuas in benefactis.

c) Inter eccleſiaſticos.

α) Pro ſenioribus & adoleſcentibus.

SEniores ergo, qui in vobis ſunt, 5 1
obſecro, conſenior & teſtis Chriſti paſ- A
ſionum: qui & eius, quæ in futuro
reuelanda eſt, gloriæ communicator:
* paſcite qui in vobis eſt gregem Dei, 2
prouidentes non coacte, ſed ſpontanee
ſecundum Deum: neque turpis lucri
gratia, ſed voluntarie: * neque vt do- 3
minantes in cleris, ſed forma facti
gregis ex animo. * Et cum apparuerit 4
princeps paſtorum, percipietis immar- B
ceſcibilem gloriæ coronam. * Similiter 5
adoleſcentes ſubditi eſtote ſenioribus.

β) Pro omnibus.

[b] Omnes autem inuicem humilita-
tem inſinuate, quia Deus ſuperbis re-
ſiſtit, humilibus autem dat gratiam.
6 * [c] Humiliamini igitur ſub potenti manu
Dei, vt vos exaltet in tempore viſita-
7 tionis: * [d] omnem ſolicitudinem ve-
ſtram proijcientes in eum, quoniam
8 ipſi cura eſt de vobis. * Sobrij eſtote,
C & vigilate: quia aduerſarius veſter di-
abolus tamquam leo rugiens circuit,
9 quærens quem deuoret: * Cui reſiſtite
fortes in fide: ſcientes eandem paſ-
ſionem ei, quæ in mundo eſt, veſtræ
10 fraternitati fieri. * Deus autem om-
nis gratiæ, qui vocauit nos in æter-
nam ſuam gloriam in Chriſto Ieſu,
modicum paſſos ipſe perficiet, con-
11 firmabit, ſolidabitque. * Ipſi gloria,
& imperium in ſæcula ſæculorum:
Amen.

Epilogus.

Salutationes & benedictio.

12 * Per Siluanum fidelem fratrem vo-
D bis, vt arbitror, breuiter ſcripſi: obſe-
crans & conteſtans, hanc eſſe veram
13 gratiam Dei, in qua ſtatis. * Salutat
vos Eccleſia, quæ eſt in Babylone coë-
14 lecta, & Marcus filius meus. * Salutate
inuicem in oſculo ſancto: Gratia vobis
omnibus, qui eſtis in Chriſto Ieſu.
Amen.

[a] Pro. 11. d. 31. — [b] Ro. 12. b. 10. — [c] Iac. 4. c. 10. — [d] Pſal. 54. d. 23. Matt. 6. c. 25. Luc. 12. c. 22.

EPISTOLA

BEATI PETRI APOSTOLI

SECVNDA.

Exordium.
Salutatio apoſtolica.

1 I A
SIMON Petrus, ſeruus, &
Apoſtolus Ieſu Chriſti,
ijs, qui coæqualem nobiſ-
cum ſortiti ſunt fidem in
iuſtitia Dei noſtri, & Sal-
uatoris Ieſu Chriſti. * Gratia vobis, & 2
pax adimpleatur in cognitione Dei, &
Chriſti Ieſu Domini noſtri:

I. De fidelibus.

Electionem ſuam
* quomodo omnia nobis diuinæ vir- 3
tutis ſuæ, quæ ad vitam, & pietatem
donata ſunt, per cognitionem eius,
qui vocauit nos propria gloria, & vir-
tute, * per quem maxima, & pretioſa 4
nobis promiſſa donauit: vt per hæc
efficiamini diuinæ conſortes naturæ:
fugientes eius, quæ in mundo eſt, con-
bonis operibus
cupiſcentiæ corruptionem. * Vos au- 5
tem curam omnem ſubinferentes, mi- B
niſtrate in fide veſtra virtutem, in vir-
tute autem ſcientiam, * in ſcientia autem 6
abſtinentiam, in abſtinentia autem pa-
tientiam, in patientia autem pietatem,
* in pietate autem amorem fraternita- 7
tis, in amore autem fraternitatis cha-
ritatem. * Hæc enim ſi vobiſcum ad- 8
ſint, & ſuperent, non vacuos, nec ſine
fructu vos conſtituent in Domini noſtri
Ieſu Chriſti cognitione. * Cui enim 9
non præſto ſunt hæc, cæcus eſt, &
manu tentans, obliuionem accipiens
purgationis veterum ſuorum delicto-
certam faciant,
rum. * Quapropter fratres magis ſa- 10
tagite vt per bona opera certam ve-
ſtram vocationem, & electionem facia- C
tis: hæc enim facientes, non peccabitis
aliquando. * Sic enim abundanter mi- 11
niſtrabitur vobis introitus in æternum
regnum Domini noſtri, & Saluatoris
Ieſu Chriſti.

12 * Propter quod incipiam vos ſemper
etiam poſt obitum Petri,
commonere de his: & quidem ſcientes
& confirmatos vos in præſenti veritate.
13 * Iuſtum autem arbitror quamdiu ſum
in hoc tabernaculo, ſuſcitare vos in
14 commonitione: * certus quòd velox
eſt depoſitio tabernaculi mei ſecundum
quod & Dominus noſter Ieſus Chriſtus
15 [a] ſignificauit mihi. * Dabo autem ope-
ram & frequenter habere vos poſt obi-
tum meum, vt horum memoriam fa-
ciatis.
16 * [b] Non enim doctas fabulas ſecuti
non doctas fabulas ſecuti.
notam fecimus vobis Domini noſtri
Ieſu Chriſti virtutem, & præſentiam:
ſed ſpeculatores facti illius magnitu-
17 dinis. * Accipiens enim a Deo Patre
D honorem, & gloriam, voce delapſa ad
eum huiuſcemodi a magnifica gloria:
[c] Hic eſt Filius meus dilectus, in quo
18 mihi complacui, ipſum audite. * Et
hanc vocem nos audiuimus de cælo
allatam, cum eſſemus cum ipſo in
19 monte ſancto. * Et habemus firmiorem
propheticum ſermonem: cui benefa-
citis attendentes quaſi lucernæ lucenti
in caliginoſo loco donec dies eluce-
ſcat, & lucifer oriatur in cordibus ve-
20 ſtris: * [d] hoc primum intelligentes quòd
omnis prophetia Scripturæ propria
21 interpretatione non fit. * Non enim
voluntate humana allata eſt aliquando
prophetia: ſed Spiritu ſancto inſpirati,
locuti ſunt ſancti Dei homines.

II. De illuſoribus.

2 I A
FVerunt vero & pſeudoprophetæ
α) Vita eorum deſcribitur:
in populo, ſicut & in vobis erunt ma-
giſtri mendaces, qui introducent ſectas
perditio
perditionis, & eum, qui emit eos, Do-
minum negant: ſuperducentes ſibi ce-

---

[a] Ioan. 21. d. 19. — [b] 1. Cor. 1. c. 17. — [c] Matt. 17. a. 5. — [d] 2. Tim. 3. d. 16.

lerem perditionem. * Et multi sequentur 2
eorum luxurias, per quos via veritatis
blasphemabitur: * & in auaritia fictis 3
verbis de vobis negotiabuntur: quibus
iudicium iam olim non cessat: & per-
ditio eorum non dormitat. * [a] Si enim 4
Deus angelis peccantibus non peper-
cit, sed rudentibus inferni detractos in
tartarum tradidit cruciandos, in iudi-
cium reseruari. * Et originali mundo 5
non pepercit, [b] sed octauum Noe iusti-
tiæ præconem custodiuit, diluuium
mundo impiorum inducens. * [c] Et ci- 6
uitates Sodomorum, & Gomorrhæo- B
rum in cinerem redigens, euersione
damnauit: exemplum eorum, qui im-
pie acturi sunt, ponens: * & iustum 7
Lot oppressum a nefandorum iniu-
ria, ac luxuriosa conuersatione eripuit:
* aspectu enim, & auditu iustus erat: 8
habitans apud eos, qui de die in diem
animam iustam iniquis operibus cru-
ciabant. * Nouit Dominus pios de ten- 9
tatione eripere: iniquos vero in diem
iudicij reseruare cruciandos:

& mores praui.

* magis autem eos, qui post carnem 10
in concupiscentia immunditiæ ambu-
lant, dominationemq. contemnunt, au-
daces, sibi placentes, sectas non metu-
unt introducere blasphemantes: * vbi 11
angeli fortitudine, & virtute cum sint
maiores, non portant aduersum se exe-
crabile iudicium. * Hi vero velut irra- 12
tionabilia pecora, naturaliter in ca-
ptionem, & in perniciem in his quæ
ignorant blasphemantes in corruptione
sua peribunt, * percipientes mercedem 13
iniustitiæ, voluptatem existimantes diei C
delicias: coinquinationes, & maculæ
delicijs affluentes, in conuiuijs suis lu-
xuriantes vobiscum, * oculos habentes 14
plenos adulterij, & incessabilis delicti.
Pellicientes animas instabiles, cor exer-
citatum auaritia habentes, maledictio-
nis filij: * derelinquentes rectam viam 15
errauerunt, [d] secuti viam Balaam ex
Bosor, qui mercedem iniquitatis ama-
uit: * correptionem vero habuit suæ 16
vesaniæ: subiugale mutum animal, ho-
minis voce loquens, prohibuit pro-
phetæ insipientiam. * Hi sunt fontes 17
sine aqua, & nebulæ turbinibus exa-
gitatæ, quibus caligo tenebrarum reser-
uatur. * Superba enim vanitatis lo- 18
quentes, pelliciunt in desiderijs carnis
D luxuriæ eos, qui paululum effugiunt,
19 qui in errore conuersantur: * liberta-
tem illis promittentes, cum ipsi serui sint
corruptionis: [e] a quo enim quis supe-
20 ratus est, huius & seruus est. * [f] Si enim
refugientes coinquinationes mundi in
cognitione Domini nostri, & Saluatoris
Iesu Christi, his rursus implicati supe-
rantur: facta sunt eis posteriora deteri-
21 ora prioribus. * Melius enim erat illis
non cognoscere viam iustitiæ, quàm
post agnitionem, retrorsum conuerti
ab eo, quod illis traditum est sancto
22 mandato. * Contigit enim eis illud veri
prouerbij: [g] Canis reuersus ad suum
vomitum: &, Sus lota in volutabro luti.

3

β) Doctrina eorum refellitur:

1 HAnc ecce vobis, charissimi, secun-
A dam scribo epistolam, in quibus ve-
stram excito in commonitione since-
2 ram mentem: * vt memores sitis eo-
rum, quæ prædixi verborum a sanctis
Prophetis, & Apostolorum vestrorum,
præceptorum Domini & Saluatoris.
3 * [h] hoc primum scientes, quòd venient
in nouissimis diebus in deceptione il-
lusores, iuxta proprias concupiscen-
4 tias ambulantes, * dicentes: [i] Vbi est
B promissio, aut aduentus eius? ex quo
enim patres dormierunt, omnia sic
5 perseuerant ab initio creaturæ. * Latet
enim eos hoc volentes, quòd cæli erant
prius, & terra, de aqua, & per aquam
6 consistens Dei verbo: * per quæ, ille
tunc mundus aqua inundatus perijt.
7 * Cæli autem, qui nunc sunt, & terra
eodem verbo repositi sunt, igni reser-
uati in diem iudicij, & perditionis im-
8 piorum hominum. * Vnum vero hoc
non lateat vos, charissimi, quia vnus
dies apud Dominum sicut mille anni,
9 & mille anni sicut dies vnus. * Non tar-
dat Dominus promissionem suam, sicut
quidam existimant: sed patienter agit
propter vos, nolens aliquos perire, sed
10 omnes ad pœnitentiam reuerti. * [k] Ad-
C ueniet autem dies Domini vt fur: in quo
cæli magno impetu transient, elementa
verò calore soluentur, terra autem &
quæ in ipsa sunt opera, exurentur.

dies Domini certo adueniet:

expectantes nos inueniat.

11 * Cum igitur hæc omnia dissoluenda
sint, quales oportet vos esse in sanctis
12 conuersationibus, & pietatibus, * ex-

[a] Iob 4. d. 18. Iud. b. 6. — [b] Gen. 7. a. 1. — [c] Gen. 19. e. 25. — [d] Nu. 22. d. 22. Iud. b. 11. — [e] Ioan. 8. d. 34. Rom. 6. c. 16. — [f] Hebr. 6. a. 4. Matt. 12. d. 45. — [g] Prou. 26. b. 11. — [h] 1. Tim. 4. a. 1. 2. Tim. 3. a. 1. Iud. d. 18. — [i] Eze. 12. g. 27. — [k] 1. Thes. 5. a. 2. Apoc. 3. a. 3. & 16. c. 15.

pectantes, & properantes in aduentum
diei Domini, per quem cæli ardentes
ſoluentur, & elementa ignis ardore
tabeſcent? * [a]Nouos vero cælos, & 13
nouam terram ſecundum promiſſa ip-
ſius expectamus, in quibus iuſtitia ha-
bitat. * Propter quod chariſſimi hæc 14
expectantes, ſatagite immaculati, & in-
uiolati ei inueniri in pace. * & [b]Do- 15
mini noſtri longanimitatem, ſalutem D
arbitremini: ſicut & chariſſimus frater
noſter Paulus ſecundum datam ſibi
ſapientiam ſcripſit vobis, * ſicut & in 16
omnibus epiſtolis, loquens in eis de
his, in quibus ſunt quædam difficilia
intellectu, quæ indocti, & inſtabiles
deprauant, ſicut & ceteras Scripturas,
ad ſuam ipſorum perditionem.

Epilogus.

Monitio & doxologia.

17 * Vos igitur fratres præſcientes cu-
ſtodite, ne inſipientium errore traducti
18 excidatis a propria firmitate. * creſcite
vero in gratia, & in cognitione Do-
mini noſtri, & Saluatoris Ieſu Chriſti.
Ipſi gloria & nunc, & in diem æter-
nitatis. Amen.

---

[a] Iſa. 65. c. 17. & 66. g. 22. Apo. 21. a. 1. — [b] Rom. 2. a. 4.

EPISTOLA
B. IOANNIS APOSTOLI
PRIMA.

Exordium.
Argumentum & finis.

QVOD fuit ab initio, quod **1** I A
audiuimus, quod vidimus
oculis noftris, quod per-
fpeximus, & manus no-
ftræ contrectauerunt de
verbo vitæ: * & vita manifeftata eft, 2
& vidimus, & teftamur, & annuncia-
mus vobis vitam æternam, quæ erat
apud Patrem, & apparuit nobis: * quod 3
vidimus & audiuimus, annunciamus B
vobis, vt & vos focietatem habeatis
nobifcum, & focietas noftra fit cum
Patre, & cum Filio eius Iefu Chrifto.
* Et hæc fcribimus vobis vt gaudeatis, 4
& gaudium veftrum fit plenum.

I. In luce ambulandum.

a) Præcepta pofitiua.

* Et hæc eft annunciatio, quam au- 5
diuimus ab eo, & annunciamus vobis:

α) In veritate viuamus:

a Quoniam Deus lux eft, & tenebræ in C
eo non funt vllæ. * Si dixerimus quo- 6
niam focietatem habemus cum eo, &

bonum facientes,

in tenebris ambulamus, mentimur, &
veritatem non facimus. * Si autem in 7
luce ambulamus ficut & ipfe eft in
luce, focietatem habemus ad inuicem,
b & fanguis Iefu Chrifti, Filij eius,
emundat nos ab omni peccato.

peccata confitentes,

* c Si dixerimus quoniam peccatum 8
non habemus, ipfi nos feducimus, & D
veritas in nobis non eft. * Si confitea- 9
mur peccata noftra: fidelis eft, & iu-
ftus, vt remittat nobis peccata noftra,
& emundet nos ab omni iniquitate.
* Si dixerimus quoniam non peccaui- 10
mus: mendacem facimus eum, & ver-
bum eius non eft in nobis.

habentes propitiationem.

FIlioli mei, hæc fcribo vobis, vt **2** I A
non peccetis. Sed & fi quis pecca-
uerit, aduocatum habemus apud Pa-
2 trem, Iefum Chriftum iuftum: * &
ipfe eft propitiatio pro peccatis noftris:
non pro noftris autem tantum, fed
etiam pro totius mundi.

β) Mandata obferuemus:
præcipue charitatis.

3 * Et in hoc fcimus quoniam cogno-
uimus eum, fi mandata eius obferue-
4 mus. * Qui dicit fe noffe eum, &
mandata eius non cuftodit, mendax
5 eft, & in hoc veritas non eft. * Qui
autem feruat verbum eius, vere in hoc
charitas Dei perfecta eft: & in hoc fci-
6 mus quoniam in ipfo fumus. * Qui
dicit fe in ipfo manere, debet, ficut ille
7 ambulauit, & ipfe ambulare. * Cha-
B riffimi, non mandatum nouum fcribo
vobis, fed mandatum vetus, quod ha-
buiftis ab initio: Mandatum vetus eft
8 verbum, quod audiftis. * d Iterum
mandatum nouum fcribo vobis, quod
verum eft & in ipfo, & in vobis: quia
tenebræ tranfierunt, & verum lumen
9 iam lucet. * Qui dicit fe in luce effe,
& fratrem fuum odit, in tenebris eft
10 vfque adhuc. * e Qui diligit fratrem
fuum, in lumine manet, & fcandalum
11 in eo non eft. * Qui autem odit fratrem
fuum, in tenebris eft, & in tenebris
ambulat, & nefcit quo eat: quia tene-
bræ obcæcauerunt oculos eius.

b) Præcepta negatiua.
α) Ne diligamus mundum.

12 * Scribo vobis, filioli, quoniam re-
mittuntur vobis peccata propter no-
13 men eius. * Scribo vobis patres, quo-
niam cognouiftis eum, qui ab initio
eft. Scribo vobis adolefcentes, quo-
14 niam viciftis malignum. * Scribo vobis
infantes, quoniam cognouiftis patrem.
Scribo vobis iuuenes, quoniam fortes
eftis, & verbum Dei manet in vobis,
15 & viciftis malignum. * Nolite diligere

a Ioan. 8. b. 12. — b Heb. 9. d. 14. 1. Pet. 1. d. 19. Apoc. 1. b. 5. — c 3. Reg. 8. e. 46. 2. Par. 6. f. 36. Prou. 20. b. 9. Eccle. 7. c. 21. — d Io. 13. d. 34. & 15. b. 12. — e Inf. 3. c. 14.

mundum, neque ea, quæ in mundo C
sunt. Si quis diligit mundum, non est
charitas Patris in eo: * quoniam omne, 16
quod est in mundo, concupiscentia
carnis est, & concupiscentia oculorum,
& superbia vitæ: quæ non est ex Pa-
tre, sed ex mundo est. * Et mundus 17
transit, & concupiscentia eius. Qui au-
tem facit voluntatem Dei, manet in
æternum.

) Ne audiamus seductores.

* Filioli, nouissima hora est: & sicut 18
audistis quia Antichristus venit: &
nunc Antichristi multi facti sunt; vnde
scimus, quia nouissima hora est. * Ex 19
nobis prodierunt, sed non erant ex
nobis. nam, si fuissent ex nobis, per-
mansissent vtique nobiscum: sed vt
manifesti sint quoniam non sunt om-
nes ex nobis. * Sed vos vnctionem 20
habetis a Sancto, & nostis omnia.
* Non scripsi vobis quasi ignorantibus 21
veritatem, sed quasi scientibus eam:
& quoniam omne mendacium ex veri-
tate non est. * Quis est mendax, nisi 22
is, qui negat quoniam Iesus est Chri- D
stus? Hic est Antichristus, qui negat
Patrem, & Filium. * Omnis, qui negat 23
Filium, nec Patrem habet. qui con-
fitetur Filium, & Patrem habet. * Vos 24
quod audistis ab initio, in vobis per-
maneat: Si in vobis permanserit quod
audistis ab initio, & vos in Filio, &
Patre manebitis. * Et hæc est repro- 25
missio, quam ipse pollicitus est nobis,
vitam æternam. * Hæc scripsi vobis 26
de his, qui seducunt vos. * Et vos 27
vnctionem, quam accepistis ab eo, ma-
neat in vobis. Et non necesse habetis
vt aliquis doceat vos: sed sicut vnctio
eius docet vos de omnibus, & verum
est, & non est mendacium. Et sicut
docuit vos: manete in eo.

II. In iustitia ambulandum.

) Ne reddamur filij diaboli: peccatum facientes.

* Et nunc filioli manete in eo: vt 28
cum apparuerit, habeamus fiduciam,
& non confundamur ab eo in aduentu
eius. * Si scitis quoniam iustus est, 29
scitote quoniam & omnis, qui facit 3
iustitiam, ex ipso natus est. VIdete 1
qualem charitatem dedit nobis Pater, A
vt filij Dei nominemur & simus. Propter
hoc mundus non nouit nos: quia non
2 nouit eum. * Charissimi, nunc filij Dei
sumus: & nondum apparuit quid eri-
mus. Scimus quoniam cum apparu-
erit, similes ei erimus: quoniam vide-
3 bimus eum sicuti est. * Et omnis, qui
habet hanc spem in eo, sanctificat se,
4 sicut & ille sanctus est. * Omnis, qui
facit peccatum, & iniquitatem facit:
5 & peccatum est iniquitas. * Et scitis
quia ille apparuit vt peccata nostra
tolleret: [a] & peccatum in eo non est.
6 * Omnis, qui in eo manet, non pec-
cat: & omnis, qui peccat, non vidit
7 eum, nec cognouit eum. * Filioli,
B nemo vos seducat. Qui facit iustitiam,
8 iustus est: sicut & ille iustus est. * [b] Qui
facit peccatum, ex diabolo est: quo-
niam ab initio diabolus peccat. In hoc
apparuit Filius Dei, vt dissoluat opera
9 diaboli. * Omnis, qui natus est ex Deo,
peccatum non facit: quoniam semen
ipsius in eo manet, & non potest pec-
10 care, quoniam ex Deo natus est. * In
hoc manifesti sunt Filij Dei, & filij
diaboli.

β) Filij Dei maneamus: diligentes fratres,

Omnis qui non est iustus, non est
ex Deo, & qui non diligit fratrem
11 suum: * quoniam hæc est annuncia-
tio, quam audistis ab initio, [c] vt di-
12 ligatis alterutrum. * Non sicut [d] Cain,
qui ex maligno erat, & occidit fratrem
suum. Et propter quid occidit eum?
Quoniam opera eius maligna erant:
13 fratris autem eius, iusta. * Nolite mi-
14 rari fratres, si odit vos mundus. * Nos
C scimus quoniam translati sumus de
morte ad vitam, quoniam diligimus
fratres. [e] Qui non diligit, manet in
15 morte: * omnis, qui odit fratrem
suum, homicida est. Et scitis quoniam
omnis homicida non habet vitam æter-
16 nam in semetipso manentem. * [f] In
hoc cognouimus charitatem Dei, quo-
niam ille animam suam pro nobis po-
suit: & nos debemus pro fratribus ani-
17 mas ponere. * [g] Qui habuerit substan-
tiam huius mundi, & viderit fratrem
suum necessitatem habere, & clauserit
viscera sua ab eo: quomodo charitas
18 Dei manet in eo? * Filioli mei, non
D diligamus verbo, neque lingua, sed
19 opere & veritate. * in hoc cognosci-
mus quoniam ex veritate sumus: & in

[a] Isa. 53. c. 9. 1. Pet. 2. d. 22. — [b] Ioan. 8. e. 44. — [c] Io. 13. d. 34. & 15. b. 12. — [d] Gen. 4. b. 8. — [e] Leu. 19. d. 17. — [f] Io. 15. b. 13. — [g] Iac. 2. c. 15.

conſpectu eius ſuadebimus corda no-
ſtra. * Quoniam ſi reprehenderit nos 20
cor noſtrum: maior eſt Deus corde
noſtro, & nouit omnia. * Chariſſimi, 21
ſi cor noſtrum non reprehenderit nos,
fiduciam habemus ad Deum: * [a]& 22
quidquid petierimus, accipiemus ab
eo: quoniam mandata eius cuſtodi-
mus, & ea, quæ ſunt placita coram eo,
facimus.

& credentes Chriſto,

*[b]Et hoc eſt mandatum eius: Vt 23
credamus in nomine Filij eius Ieſu
Chriſti: [c]& diligamus alterutrum, ſicut
dedit mandatum nobis. * Et qui ſer- 24
uat mandata eius, in illo manet, &
ipſe in eo: & in hoc ſcimus quoniam
manet in nobis de Spiritu, quem de-
dit nobis.

non pſeudoprophetis.

4
CHariſſimi, nolite omni ſpiritui cre- 1
dere, ſed probate ſpiritus ſi ex Deo A
ſint: quoniam multi pſeudoprophetæ
exierunt in mundum. * in hoc cogno- 2
ſcitur ſpiritus Dei: omnis ſpiritus qui
confitetur Ieſum Chriſtum in carne
veniſſe, ex Deo eſt: * & omnis ſpiri- 3
tus, qui ſoluit Ieſum, ex Deo non eſt,
& hic eſt Antichriſtus, de quo au-
diſtis quoniam venit, & nunc iam in
mundo eſt. * Vos ex Deo eſtis filioli, 4
& viciſtis eum, quoniam maior eſt qui
in vobis eſt, quàm qui in mundo.
*[d]Ipſi de mundo ſunt: ideo de mundo 5
loquuntur, & mundus eos audit. * Nos 6
ex Deo ſumus. Qui nouit Deum, au- B
dit nos: qui non eſt ex Deo, non au-
dit nos: in hoc cognoſcimus Spiritum
veritatis, & ſpiritum erroris.

III. In charitate ambulandum.

Charitatis neceſſitas

*Chariſſimi, diligamus nos inuicem: 7
quia charitas ex Deo eſt. Et omnis,
qui diligit, ex Deo natus eſt, & co-
gnoſcit Deum. * Qui non diligit, non 8
nouit Deum: quoniam Deus charitas
eſt. * [e]In hoc apparuit charitas Dei in 9
nobis, quoniam Filium ſuum vnige-
nitum miſit Deus in mundum, vt vi-
uamus per eum. * In hoc eſt charitas: 10
non quaſi nos dilexerimus Deum, ſed
quoniam ipſe prior dilexit nos, & miſit
Filium ſuum propitiationem pro pec-
catis noſtris. * Chariſſimi, ſi ſic Deus 11
C dilexit nos: & nos debemus alteru-
12 trum diligere. * [f]Deum nemo vidit vm-
quam. Si diligamus inuicem, Deus in
nobis manet, & charitas eius in nobis
13 perfecta eſt. * In hoc cognoſcimus quo-
niam in eo manemus, & ipſe in nobis:
quoniam de Spiritu ſuo dedit nobis.
14 * Et nos vidimus, & teſtificamur quo-
niam Pater miſit Filium ſuum Salua-
15 torem mundi. * Quiſquis confeſſus
fuerit quoniam Ieſus eſt Filius Dei,
16 Deus in eo manet, & ipſe in Deo. * Et
nos cognouimus, & credidimus cha-
ritati, quam habet Deus in nobis. Deus
charitas eſt: & qui manet in chari-
tate, in Deo manet, & Deus in eo.
17 * In hoc perfecta eſt charitas Dei no-
D biſcum, vt fiduciam habeamus in die
iudicij: quia ſicut ille eſt, & nos ſumus
18 in hoc mundo. * Timor non eſt in
charitate: ſed perfecta charitas foras
mittit timorem, quoniam timor pœ-
nam habet. qui autem timet, non eſt
19 perfectus in charitate. * Nos ergo di-
ligamus Deum, quoniam Deus prior
20 dilexit nos. * Si quis dixerit quoniam
diligo Deum, & fratrem ſuum oderit,
mendax eſt. Qui enim non diligit fra-
trem ſuum quem videt, Deum, quem
non videt, quomodo poteſt diligere?
21 * [g]Et hoc mandatum habemus a Deo:
vt qui diligit Deum, diligat & fratrem
ſuum.

5
1 OMnis, qui credit, quoniam Ieſus atque radi
A eſt Chriſtus, ex Deo natus eſt. Et om-
nis, qui diligit eum qui genuit, diligit
2 & eum qui natus eſt ex eo. * In hoc
cognoſcimus quoniam diligimus natos
Dei, cum Deum diligamus, & mandata
3 eius faciamus. * Hæc eſt enim cha-
ritas Dei, vt mandata eius cuſtodia-
mus: & mandata eius grauia non ſunt.
4 * Quoniam omne, quod natum eſt ex
Deo, vincit mundum: & hæc eſt vi-
ctoria, quæ vincit mundum, fides no-
5 ſtra. * [h]Quis eſt, qui vincit mundum,
niſi qui credit quoniam Ieſus eſt filius
6 Dei? * hic eſt, qui venit per aquam
B & ſanguinem, Ieſus Chriſtus: non in
aqua ſolum, ſed in aqua & ſanguine.
Et ſpiritus eſt, qui teſtificatur, quo-
7 niam Chriſtus eſt veritas. * Quoniam
tres ſunt, qui teſtimonium dant in
cælo: Pater, Verbum, & Spiritus ſan-

[a] Mat. 21. b. 22. — [b] Io. 6. d. 29. & 17. a. 3. — [c] Io. 13. d. 34. & 15. b. 12. — [d] Ioan. 8. f. 47. — [e] Ioan. 3. b. 16. — [f] Ioan. 1. c. 18. 1. Tim. 6. d. 16. — [g] Ioan. 13. d. 34. & 15. b. 12. Epheſ. 5. a. 2. — [h] 1. Cor. 15. g. 57.

ctus: & hi tres vnum ſunt. * Et tres 8
ſunt, qui teſtimonium dant in terra:
Spiritus, & aqua, & ſanguis: & hi tres
vnum ſunt. * Si teſtimonium homi- 9
num accipimus, teſtimonium Dei maius
eſt: quoniam hoc eſt teſtimonium Dei,
quod maius eſt, quoniam teſtificatus
eſt de Filio ſuo. * [a]Qui credit in filium 10
Dei, habet teſtimonium Dei in ſe. Qui C
non credit Filio, mendacem facit eum:
quia non credit in teſtimonium quod
teſtificatus eſt Deus de Filio ſuo. * Et 11
hoc eſt teſtimonium, quoniam vitam
æternam dedit nobis Deus. Et hæc vita
in Filio eius eſt. * Qui habet Filium, 12
habet vitam: qui non habet Filium,
vitam non habet. * Hæc ſcribo vobis: 13
vt ſciatis quoniam vitam habetis æter-
nam, qui creditis in nomine Filij Dei.
& fructus. * Et hæc eſt fiducia, quam habemus 14
ad eum: Quia quodcumque petieri-
mus: ſecundum voluntatem eius, au-
dit nos. * Et ſcimus quia audit nos 15
quidquid petierimus: ſcimus quoniam
habemus petitiones quas poſtulamus
16 ab eo. * Qui ſcit fratrem ſuum pec-
D care peccatum non ad mortem, petat,
& dabitur ei vita peccanti non ad mor-
tem. Eſt peccatum ad mortem: non
17 pro illo dico vt roget quis. * Omnis
iniquitas, peccatum eſt: & eſt pecca-
tum ad mortem.

Epilogus.

18 * Scimus quia omnis, qui natus eſt
ex Deo, non peccat: ſed generatio Dei
conſeruat eum, & malignus non tangit
19 eum. * Scimus quoniam ex Deo ſu-
mus: & mundus totus in maligno po-
20 ſitus eſt. * Et ſcimus quoniam Filius
Dei venit, [b]& dedit nobis ſenſum vt
cognoſcamus verum Deum, & ſimus
in vero Filio eius. Hic eſt verus Deus,
21 & vita æterna. * Filioli, cuſtodite vos
a ſimulacris. Amen.

Natus ex Deo non peccat.

[a] Ioan. 3. d. 36. — [b] Luc. 24. g. 45.

EPISTOLA
BEATI IOANNIS APOSTOLI
SECVNDA.

Salutatio apostolica;

SENIOR Electæ dominæ, 1 A
& natis eius, quos ego
diligo in veritate, & non
ego solus, sed & omnes,
qui cognouerunt verita-
tem, * propter veritatem, quæ perma- 2
net in nobis, & nobiscum erit in æter-
num. * Sit vobiscum gratia, miseri- 3
cordia, pax a Deo Patre, & a Christo
Iesu Filio Patris in veritate, & charitate.

iuxta mandata viuendum,

* Gauisus sum valde, quoniam in- 4
ueni de filijs tuis ambulantes in veri- B
tate, sicut mandatum accepimus a Patre.
* Et nunc rogo te domina, non tam- 5
quam mandatum nouum scribens tibi,
sed quod habuimus ab initio, [a] vt di-
ligamus alterutrum. * Et hæc est cha- 6
ritas, vt ambulemus secundum man- C
data eius. Hoc est enim mandatum, vt
quemadmodum audistis ab initio, in
eo ambuletis:

seductore vitandi;

7 * quoniam multi seductores exierunt
in mundum, qui non confitentur Iesum
Christum venisse in carnem: hic est
8 seductor, & antichristus. * Videte vos-
metipsos, ne perdatis quæ operati estis:
sed vt mercedem plenam accipiatis.
9 * Omnis, qui recedit, & non permanet
in doctrina Christi, Deum non habet:
qui permanet in doctrina, hic & Pa-
10 trem & Filium habet. * Si quis venit
D ad vos, & hanc doctrinam non affert,
nolite recipere eum in domum, nec
11 AVE ei dixeritis. * Qui enim dicit
illi AVE, communicat operibus eius
malignis.

spes & salutatio.

12 * Plura habens vobis scribere, nolui
per chartam, & atramentum: spero
enim me futurum apud vos, & os ad
os loqui: vt gaudium vestrum ple-
13 num sit. * Salutant te filij sororis tuæ
Electæ.

---

a Ioan. 15. b. 12.

EPISTOLA
BEATI IOANNIS APOSTOLI
TERTIA.

hſcriptio; Gaius laudatur,

SENIOR Gaio chariſſimo, 1 A
quem ego diligo in veri-
tate.
* Chariſſime, de omni- 2
bus orationem facio pro-
ſpere te ingredi, & valere, ſicut pro-
ſpere agit anima tua. * Gauiſus ſum 3
valde venientibus fratribus, & teſti- B
monium perhibentibus veritati tuæ,
ſicut tu in veritate ambulas. * Maiorem 4
horum non habeo gratiam, quàm vt
audiam filios meos in veritate ambu-
lare. * Chariſſime, fideliter facis quid- 5
quid operaris in fratres, & hoc in
peregrinos, * qui teſtimonium reddi- 6
derunt charitati tuæ in conſpectu Ec-
cleſiæ: quos, benefaciens, deduces di-
gne Deo. * Pro nomine enim eius 7
profecti ſunt, nihil accipientes a Gen-
tibus. * Nos ergo debemus ſuſcipere 8
huiuſmodi, vt cooperatores ſimus ve- C
ritatis.

9 * Scripſiſſem forſitan Eccleſiæ: ſed
is, qui amat primatum gerere in eis, Diotrephes vituperatur,
10 Diotrephes, non recipit nos. * propter
hoc ſi venero, commonebo eius opera,
quæ facit: verbis malignis garriens in
nos: & quaſi non ei iſta ſufficiant:
neque ipſe ſuſcipit fratres: & eos, qui
ſuſcipiunt, prohibet, & de Eccleſia
11 eijcit. * Chariſſime, noli imitari ma-
D lum, ſed quod bonum eſt. Qui bene-
facit, ex Deo eſt: qui malefacit, non
vidit Deum.
12 * Demetrio teſtimonium redditur ab Demetrius commendatur;
omnibus, & ab ipſa veritate, ſed & nos
teſtimonium perhibemus: & noſti quo-
niam teſtimonium noſtrum verum eſt.
13 * Multa habui tibi ſcribere: ſed no- ſpes & ſalutatio.
lui per atramentum, & calamum ſcri-
14 bere tibi. * Spero autem protinus te
videre, & os ad os loquemur. Pax
tibi. Salutant te amici. Saluta amicos
nominatim.

EPISTOLA CATHOLICA
BEATI IVDÆ APOSTOLI.

Salutatio,

IVDAS Iesu Christi ser- 1 A
uus, frater autem Iacobi,
his, qui sunt in Deo Pa-
tre dilectis, & Christo Iesu
conseruatis, & vocatis.
* Misericordia vobis, & pax, & charitas 2
adimpleatur.

finis & occasio.

* Charissimi, omnem solicitudinem 3
faciens scribendi vobis de communi
vestra salute, necesse habui scribere
vobis: deprecans supercertari semel
traditæ sanctis fidei. * Subintroierunt 4
enim quidam homines (qui olim præ-
scripti sunt in hoc iudicium) impij, Dei
nostri gratiam transferentes in luxu-
riam, & solum Dominatorem, & Do-
minum nostrum Iesum Christum ne-
gantes.

α) De illusoribus: eorum iudicium

* Commonere autem vos volo, sci- 5
entes semel omnia, quoniam Iesus B
populum de terra Ægypti saluans,
[a] secundò eos, qui non crediderunt,
perdidit: * Angelos vero, qui non 6
seruauerunt suum principatum, sed
dereliquerunt suum domicilium, in
iudicium magni diei, vinculis æternis
sub caligine reseruauit. * Sicut So- 7
doma, & Gomorrha, & finitimæ ciui-
tates simili modo exfornicatæ, & abe-
untes post carnem alteram, factæ sunt
exemplum, ignis æterni pœnam susti-
nentes.

& mores.

* Similiter & hi carnem quidem 8
maculant, dominationem autem sper-
nunt, maiestatem autem blasphemant.
* [b] Cum Michael Archangelus cum dia- 9
bolo disputans altercaretur de Moysi
corpore, non est ausus iudicium in-
ferre blasphemiæ: sed dixit: Imperet
tibi Dominus. * Hi autem quæcumque 10
quidem ignorant, blasphemant: quæ-
cumque autem naturaliter, tamquam
muta animalia, norunt, in his corrum-
11 puntur. * Væ illis, quia in [c] via Cain
abierunt, & [d] errore Balaam mercede
effusi sunt, & in contradictione [e] Core
12 perierunt: * Hi sunt in epulis suis
C maculæ, conuiuantes sine timore, se-
metipsos pascentes, [f] nubes sine aqua,
quæ a ventis circumferuntur, arbores
autumnales, infructuosæ, bis mortuæ,
13 eradicatæ, * fluctus feri maris, despu-
mantes suas confusiones, sidera erran-
tia: quibus procella tenebrarum ser-
14 uata est in æternum. * Prophetauit au-
tem & de his septimus ab Adam Enoch,
dicens: [g] Ecce venit Dominus in sanctis
15 millibus suis * facere iudicium contra
omnes, & arguere omnes impios de
omnibus operibus impietatis eorum,
quibus impie egerunt, & de omnibus
duris, quæ locuti sunt contra Deum
16 peccatores impij. * Hi sunt murmura-
tores querulosi, secundum desideria
sua ambulantes, [h] & os eorum loquitur
superba, mirantes personas quæstus
17 causa. * Vos autem charissimi memores
D estote verborum, [i] quæ prædicta sunt
ab Apostolis Domini nostri Iesu Christi,
18 * qui dicebant vobis, quoniam in no-
uissimo tempore venient illusores, se-
cundum desideria sua ambulantes in
19 impietatibus. * Hi sunt, qui segregant
semetipsos, animales, Spiritum non
habentes.

β) De fidelibus: eorum fides, spes, charitas.

20 * Vos autem charissimi superædifi-
cantes vosmetipsos sanctissimæ vestræ
21 fidei, in Spiritu sancto orantes, * vos-
metipsos in dilectione Dei seruate, ex-
pectantes misericordiam Domini nostri

---

[a] Nu. 14. f. 37. — [b] Zach. 3. a. 2. — [c] Gen. 4. b. 8. — [d] Nu. 22. d. 22. — [e] Num. 16. a. 1. — [f] 2. Pet. 2. c. 17. — [g] Apoc. 1. b. 7. — [h] Psal. 16. c. 10. — [i] 1. Tim. 4. a. 1. 2. Tim. 3. a. 1. 2. Pet. 3. a. 3.

Ieſu Chriſti in vitam æternam. * Et 22
hos quidem arguite iudicatos: * illos 23
vero ſaluate, de igne rapientes. Alijs
autem miſeremini in timore: odientes
& eam, quæ carnalis eſt, maculatam
tunicam.

* Ei autem, qui potens eſt vos con- 24
ſeruare ſine peccato, & conſtituere ante
conſpectum gloriæ ſuæ immaculatos Doxologia.
in exultatione in aduentu Domini no-
25 ſtri Ieſu Chriſti. * Soli Deo Saluatori
noſtro, per Ieſum Chriſtum Dominum
noſtrum, gloria & magnificentia, im-
perium & poteſtas ante omne ſæcu-
lum, & nunc, & in omnia ſæcula ſæ-
culorum. Amen.

APOCALYPSIS
BEATI IOANNIS APOSTOLI.

Exordium.
Argumentum, fons & finis libri.

APOCALYPSIS Ieſu Chri- 1
ſti, quam dedit illi Deus I A
palam facere ſeruis ſuis,
quæ oportet fieri cito: &
ſignificauit, mittens per
Angelum ſuum ſeruo ſuo Ioanni, * qui 2
teſtimonium perhibuit verbo Dei, &
teſtimonium Ieſu Chriſti, quæcumque
vidit. * Beatus, qui legit, & audit verba 3
prophetiæ huius: & ſeruat ea, quæ in
ea ſcripta ſunt: tempus enim prope eſt.

I. Epiſtolæ ſeptem.

a) Præparatio.

* Ioannes ſeptem Eccleſijs, quæ ſunt 4
in Aſia. Gratia vobis, & pax ab eo,

α) Salutatio apoſtolica.

[a] qui eſt, & qui erat, & qui venturus
eſt: & a ſeptem ſpiritibus, qui in conſpectu
throni eius ſunt: * & a Ieſu 5
Chriſto, qui eſt teſtis fidelis, [b] primo- B
genitus mortuorum, & princeps regum
terræ, qui dilexit nos, & lauit nos a
peccatis noſtris [c] in ſanguine ſuo, * & 6
fecit nos regnum, & ſacerdotes Deo
& Patri ſuo: ipſi gloria, & imperium
in ſæcula ſæculorum: Amen. * [d] Ecce 7
venit cum nubibus, & videbit eum
omnis oculus, & qui eum pupugerunt.
Et plangent ſe ſuper eum omnes tribus
terræ: Etiam: Amen. * [e] Ego ſum 8
α, & ω, principium, & finis, dicit Dominus
Deus: qui eſt, & qui erat, &
qui venturus eſt, omnipotens.

β) Viſio prima:
filius hominis

* Ego Ioannes frater veſter, & parti- 9
ceps in tribulatione, & regno & patientia
in Chriſto Ieſu: fui in inſula,
quæ appellatur Patmos propter verbum
Dei, & teſtimonium Ieſu: * Fui 10
in ſpiritu in Dominica die, & audiui C
poſt me vocem magnam tamquam
11 tubæ, * dicentis: Quod vides, ſcribe
in libro: & mitte ſeptem Eccleſijs, quæ
ſunt in Aſia, Epheſo, & Smyrnæ, &
Pergamo, & Thyatiræ, & Sardis, &
12 Philadelphiæ, & Laodiciæ: * Et con-
uerſus ſum vt viderem vocem, quæ
loquebatur mecum: Et conuerſus vidi

inter candelabra ſeptem

13 ſeptem candelabra aurea: * & in me-
dio ſeptem candelabrorum aureorum
ſimilem filio hominis, veſtitum podére,
& præcinctum ad mamillas zona au-
14 rea: * caput autem eius, & capilli
D erant candidi tamquam lana alba, &
tamquam nix, & oculi eius tamquam
15 flamma ignis, * & pedes eius ſimiles
aurichalco, ſicut in camino ardenti, &
vox illius tamquam vox aquarum mul-
16 tarum: * & habebat in dextera ſua
ſtellas ſeptem: & de ore eius gladius
vtraque parte acutus exibat: & facies

cum ſtellis ſeptem.

17 eius ſicut ſol lucet in virtute ſua. * Et
cum vidiſſem eum, cecidi ad pedes
eius tamquam mortuus. Et poſuit dexteram
ſuam ſuper me, dicens: Noli
timere: [f] ego ſum primus, & nouiſſi-
18 mus, * & viuus, & fui mortuus, &
ecce ſum viuens in ſæcula ſæculorum,
& habeo claues mortis, & inferni.
19 * Scribe ergo quæ vidiſti, & quæ ſunt,
20 & quæ oportet fieri poſt hæc. * Sacramentum
ſeptem ſtellarum, quas vidiſti
in dextera mea, & ſeptem candelabra
aurea: ſeptem ſtellæ Angeli ſunt ſeptem
Eccleſiarum: & candelabra ſeptem,
ſeptem Eccleſiæ ſunt.

2
1 A ANgelo Epheſi Eccleſiæ ſcribe:
Hæc dicit, qui tenet ſeptem ſtellas in
dextera ſua, qui ambulat in medio ſe-
2 ptem candelabrorum aureorum: * Scio
opera tua, & laborem, & patientiam

b) Singulæ epiſtolæ.
α) Epheſi angelo:

---

[a] Exo. 3. d. 14. — [b] 1. Cor. 15. c. 20. Col. 1. c. 18. — [c] Heb. 9. d. 14. 1. Pet. 1. d. 19. 1. Ioan. 1. c. 7. — [d] Iſai. 3. c. 13. Matt. 24. c. 30. Iud. c. 14. — [e] Iſai. 44. a. 6. Inf. 21. b. 6. & 22. c. 13. — [f] Iſai. 41. a. 4. & 44. a. 6.

laudatur & vituperatur.

tuam, & quia non potes ſuſtinere ma-
los: & tentaſti eos, qui ſe dicunt Apo-
ſtolos eſſe, & non ſunt: & inueniſti
eos mendaces: * & patientiam habes, 3
& ſuſtinuiſti propter nomen meum, &
non defeciſti. * Sed habeo aduerſum 4
te, quòd charitatem tuam primam re- B
liquiſti. * Memor eſto itaque vnde ex- 5
cideris: & age pœnitentiam, & prima
opera fac. ſin autem, venio tibi, &
mouebo candelabrum tuum de loco
ſuo, niſi pœnitentiam egeris. * Sed 6
hoc habes, quia odiſti facta Nicolai-
tarum, quæ & ego odi. * Qui habet 7
aurem, audiat quid Spiritus dicat Ec-
cleſijs: Vincenti dabo edere de ligno
vitæ, quod eſt in Paradiſo Dei mei.

β) Smyrnæ angelo: laudatur.

* Et Angelo Smyrnæ Eccleſiæ ſcribe: 8
Hæc dicit primus, & nouiſſimus, qui C
fuit mortuus, & viuit: * Scio tribula- 9
tionem tuam, & paupertatem tuam,
ſed diues es: & blaſphemaris ab his,
qui ſe dicunt Iudæos eſſe, & non ſunt,
ſed ſunt ſynagoga ſatanæ. * Nihil ho- 10
rum timeas quæ paſſurus es. Ecce
miſſurus eſt diabolus aliquos ex vobis
in carcerem vt tentemini: & habebi-
tis tribulationem diebus decem. Eſto
fidelis vſque ad mortem, & dabo tibi
coronam vitæ. * Qui habet aurem, au- 11
diat quid Spiritus dicat Eccleſijs: Qui D
vicerit, non lædetur a morte ſecunda.

γ) Pergami angelo: laudatur & vituperatur.

* Et Angelo Pergami Eccleſiæ ſcribe: 12
Hæc dicit qui habet rhomphæam vtra-
que parte acutam: * Scio vbi habitas, 13
vbi ſedes eſt ſatanæ: & tenes nomen
meum, & non negaſti fidem meam.
Et in diebus illis Antipas teſtis meus
fidelis, qui occiſus eſt apud vos, vbi
ſatanas habitat. * Sed habeo aduerſus 14
te pauca: quia habes illic tenentes
doctrinam [a] Balaam, qui docebat Balac
mittere ſcandalum coram filijs Iſrael,
edere, & fornicari: * ita habes & tu 15
tenentes doctrinam Nicolaitarum. * Si- 16
militer pœnitentiam age: ſi quo minus E
veniam tibi cito, & pugnabo cum illis
in gladio oris mei. * Qui habet au- 17
rem, audiat quid Spiritus dicat Eccle-
ſijs: Vincenti dabo manna abſcondi-
tum, & dabo illi calculum candidum:
& in calculo nomen nouum ſcriptum,
quod nemo ſcit, niſi qui accipit.

δ) Thyatiræ angelo: laudatur & vituperatur.

18 * Et Angelo Thyatiræ Eccleſiæ ſcribe:
Hæc dicit Filius Dei, qui habet ocu-
los tamquam flammam ignis, & pedes
19 eius ſimiles aurichalco: * Noui opera
F tua, & fidem, & charitatem tuam, & mi-
niſterium, & patientiam tuam, & opera
20 tua nouiſſima plura prioribus. * Sed
habeo aduerſus te pauca: quia per-
mittis mulierem Iezabel, quæ ſe dicit
propheten, docere, & ſeducere ſeruos
meos, fornicari, & manducare de ido-
21 lothytis. * Et dedi illi tempus vt pœ-
nitentiam ageret: & non vult pœnitere
22 a fornicatione ſua. * Ecce mittam eam
in lectum: & qui mœchantur cum ea,
in tribulatione maxima erunt, niſi pœ-
nitentiam ab operibus ſuis egerint.
23 * & filios eius interficiam in morte, &
ſcient omnes Eccleſiæ, [b] quia ego ſum
G ſcrutans renes, & corda: & dabo vni-
cuique veſtrum ſecundum opera ſua.
24 Vobis autem dico, * & ceteris qui Thy-
atiræ eſtis: Quicumque non habent do-
ctrinam hanc, & qui non cognouerunt
altitudines ſatanæ, quemadmodum di-
cunt, non mittam ſuper vos aliud pon-
25 dus: * tamen id, quod habetis, tenete
26 donec veniam. * Et qui vicerit, & cu-
ſtodierit vſque in finem opera mea,
27 dabo illi poteſtatem ſuper Gentes, * &
reget eas in virga ferrea, & tamquam
28 vas figuli confringentur, * ſicut & ego
accepi a Patre meo: & dabo illi ſtel-
29 lam matutinam. * Qui habet aurem,
audiat quid Spiritus dicat Eccleſijs.

ε) Sardis angelo: vituperatur.

3
1 A ET Angelo Eccleſiæ Sardis ſcribe:
Hæc dicit qui habet ſeptem Spiritus
Dei, & ſeptem ſtellas: Scio opera tua,
quia nomen habes quòd viuas, & mor-
2 tuus es. * Eſto vigilans, & confirma
cetera, quæ moritura erant. Non enim
inuenio opera tua plena coram Deo
3 meo. * In mente ergo habe qualiter
acceperis, & audieris, & ferua, & pœ-
nitentiam age. Si ergo non vigilaueris,
[c] Veniam ad te tamquam fur, & ne-
4 ſcies qua hora veniam ad te. * Sed
habes pauca nomina in Sardis, qui non
inquinauerunt veſtimenta ſua: & am-
bulabunt mecum in albis, quia digni
5 ſunt. * Qui vicerit, ſic veſtietur veſti-
B mentis albis, & non delebo nomen
eius de Libro vitæ, & confitebor nomen
eius coram Patre meo, & coram an-

[a] Num. 24. a. 3. & 25. a. 2. — [b] 1. Reg. 16. b. 7. Pſal. 7. b. 10. Ier. 17. b. 10. — [c] Inf. 16. c. 15. 1. Theſſ. 5. a. 2. 2. Pet. 3. c. 10.

gelis eius. * Qui habet aurem, audiat 6
quid Spiritus dicat Eccleſijs.

ς) Philadelphiæ angelo:

* Et Angelo Philadelphiæ eccleſiæ 7
ſcribe: Hæc dicit Sanctus & Verus,
[a]qui habet clauem Dauid: qui ape-
laudatur. rit, & nemo claudit: claudit, & nemo
aperit: * Scio opera tua. Ecce dedi 8
coram te oſtium apertum, quod nemo
poteſt claudere: quia modicam habes
virtutem, & ſeruaſti verbum meum,
& non negaſti nomen meum. * Ecce 9
dabo de ſynagoga ſatanæ, qui dicunt
ſe Iudæos eſſe, & non ſunt, ſed men-
tiuntur: Ecce faciam illos vt veniant,
& adorent ante pedes tuos: & ſcient
quia ego dilexi te * quoniam ſeruaſti 10
verbum patientiæ meæ, & ego ſeruabo C
te ab hora tentationis, quæ ventura
eſt in orbem vniuerſum tentare habi-
tantes in terra. * Ecce venio cito: tene 11
quod habes, vt nemo accipiat coro-
nam tuam. * Qui vicerit, faciam illum 12
columnam in templo Dei mei, & foras
non egredietur amplius: & ſcribam
ſuper eum nomen Dei mei, & nomen
ciuitatis Dei mei nouæ Ieruſalem, quæ
deſcendit de cælo a Deo meo, & no-
men meum nouum. * Qui habet au- 13
rem, audiat quid Spiritus dicat Eccleſijs.

ζ) Laodiciæ angelo:

* Et Angelo Laodiciæ eccleſiæ ſcribe: 14
[b]Hæc dicit Amen, teſtis fidelis, & ve-
vituperatur. rus, qui eſt principium creaturæ Dei.
* Scio opera tua: quia neque frigidus 15
es, neque calidus: vtinam frigidus eſ-
ſes, aut calidus: * ſed quia tepidus es, 16
& nec frigidus, nec calidus, incipiam D
te euomere ex ore meo. * quia dicis: 17
quòd diues ſum, & locupletatus, &
nullius egeo: & neſcis quia tu es mi-
ſer, & miſerabilis, & pauper, & cæcus,
& nudus. * Suadeo tibi emere a me 18
aurum ignitum probatum vt locuples
fias, & veſtimentis albis induaris, &
non appareat confuſio nuditatis tuæ,
& collyrio inunge oculos tuos vt vi-
deas. * [c]Ego quos amo, arguo, & ca- 19
ſtigo. Æmulare ergo, & pœnitentiam
age. * Ecce ſto ad oſtium, & pulſo: 20
ſiquis audierit vocem meam, & aperu-
erit mihi ianuam, intrabo ad illum, &
cœnabo cum illo, & ipſe mecum. * Qui 21
vicerit, dabo ei ſedere mecum in throno
meo: ſicut & ego vici, & ſedi cum pa-
22 tre meo in throno eius. * Qui habet
aurem, audiat quid Spiritus dicat Ec-
cleſijs.

II. Sigilla septem.

a) Præparatio.

4
1 POſt hæc vidi: & ecce oſtium aper-
A tum in cælo, & vox prima, quam au-
diui tamquam tubæ loquentis mecum,
dicens: Aſcende huc, & oſtendam tibi
2 quæ oportet fieri poſt hæc. * Et ſtatim
fui in ſpiritu: & ecce ſedes poſita erat
3 in cælo, & ſupra ſedem ſedens. * Et
qui ſedebat ſimilis erat aſpectui lapidis
iaſpidis, & ſardinis: & iris erat in cir-
cuitu ſedis ſimilis viſioni ſmaragdinæ.
4 * Et in circuitu ſedis ſedilia viginti-
B quattuor: & ſuper thronos viginti-
quattuor ſeniores ſedentes, circum-
amicti veſtimentis albis, & in capitibus
5 eorum coronæ aureæ: * Et de throno
procedebant fulgura, & voces, & toni-
trua: & ſeptem lampades ardentes ante
thronum, qui ſunt ſeptem ſpiritus Dei.
6 * Et in conſpectu ſedis tamquam mare
C vitreum ſimile cryſtallo: & in medio
ſedis, & in circuitu ſedis quattuor ani-
7 malia plena oculis ante & retro. * Et
animal primum ſimile leoni, & ſecun-
dum animal ſimile vitulo, & tertium
animal habens faciem quaſi hominis,
& quartum animal ſimile aquilæ vo-
8 lanti. * Et quattuor animalia, ſingula
eorum habebant alas ſenas: & in cir-
cuitu, & intus plena ſunt oculis: &
requiem non habebant die ac nocte,
dicentia: [d]Sanctus, Sanctus, Sanctus
Dominus Deus omnipotens, qui erat,
9 & qui eſt, & qui venturus eſt. * Et
cum darent illa animalia gloriam, &
honorem, & benedictionem ſedenti
ſuper thronum, viuenti in ſæcula ſæ-
10 culorum, * procidebant vigintiquat-
D tuor ſeniores ante ſedentem in throno,
& adorabant viuentem in ſæcula ſæ-
culorum, & mittebant coronas ſuas
11 ante thronum dicentes: * Dignus es
Domine Deus noſter accipere gloriam,
& honorem, & virtutem: quia tu cre-
aſti omnia, & propter voluntatem tuam
erant, & creata ſunt.

α) Sedens in throno: inter ſeniores & animalia.

5
1 ET vidi in dextera ſedentis ſupra
A thronum, librum ſcriptum intus &

β) Liber ſignatus:

[a] Iſa. 22. f. 22. Iob 12. c. 14. — [b] Ioan. 14. a. 6. — [c] Prou. 3. b. 12. Heb. 12. b. 6. — [d] Iſa. 6. b. 3.

aperitur ab agno occiſo.

foris, ſignatum ſigillis ſeptem. * Et 2
vidi Angelum fortem, prædicantem
voce magna: Quis eſt dignus aperire
librum, & ſoluere ſignacula eius? * Et 3
nemo poterat neque in cælo, neque
in terra, neque ſubtus terram aperire
librum, neque reſpicere illum. * Et 4
ego flebam multum, quoniam nemo
dignus inuentus eſt aperire librum,
nec videre eum. * Et vnus de ſeniori- 5
bus dixit mihi: Ne fleueris: ecce vicit B
leo de tribu Iuda, radix Dauid, aperire
librum, & ſoluere ſeptem ſignacula
eius. * Et vidi: & ecce in medio throni 6
& quattuor animalium, & in medio
ſeniorum, agnum ſtantem tamquam
occiſum, habentem cornua ſeptem, &
oculos ſeptem: qui ſunt ſeptem ſpi-
ritus Dei, miſſi in omnem terram. * Et 7
venit: & accepit de dextera ſedentis in
throno librum. * Et cum aperuiſſet 8
librum, quattuor animalia, & viginti-
quattuor ſeniores ceciderunt coram
agno, habentes ſinguli citharas, & phi-
alas aureas plenas odoramentorum,
quæ ſunt orationes ſanctorum: * & 9
cantabant canticum nouum, dicentes: C
Dignus es Domine accipere librum, &
aperire ſignacula eius: quoniam occi-
ſus es, & redemiſti nos Deo in ſan-
guine tuo ex omni tribu, & lingua, &
populo, & natione: * & feciſti nos Deo 10
noſtro regnum, & ſacerdotes: & re-
gnabimus ſuper terram. * Et vidi, & 11
audiui vocem angelorum multorum in
circuitu throni, & animalium, & ſe-
niorum: & erat numerus eorum [a] mil-
lia millium, * dicentium voce magna: 12
Dignus eſt Agnus, qui occiſus eſt, ac- D
cipere virtutem, & diuinitatem, & ſa-
pientiam, & fortitudinem, & honorem,
& gloriam, & benedictionem. * Et om- 13
nem creaturam, quæ in cælo eſt, & ſu-
per terram, & ſub terra, & quæ ſunt
in mari, & quæ in eo: omnes audiui
dicentes: Sedenti in throno, & Agno:
benedictio, & honor, & gloria, & pote-
ſtas in ſæcula ſæculorum. * Et quat- 14
tuor animalia dicebant: Amen. Et vi-
ginti quattuor ſeniores ceciderunt in
facies ſuas: & adorauerunt viuentem
in ſæcula ſæculorum.

b) Singula ſigilla.

6
1 ET vidi quòd aperuiſſet Agnus
A vnum de ſeptem ſigillis, & audiui vnum

[a] Dan. 7. c. 10.

a) Sex priora:

de quattuor animalibus, dicens, tam-
quam vocem tonitrui: Veni, & vide.
2 * Et vidi: & ecce equus albus, & qui
ſedebat ſuper illum habebat arcum, &
data eſt ei corona, & exiuit vincens
vt vinceret.

equus albus,

3 * Et cum aperuiſſet ſigillum ſecun-
dum, audiui ſecundum animal, dicens:
4 Veni, & vide. * Et exiuit alius equus
rufus: & qui ſedebat ſuper illum, da-
tum eſt ei vt ſumeret pacem de terra,
& vt inuicem ſe interficiant, & datus
eſt ei gladius magnus.

equus rufus,

5 * Et cum aperuiſſet ſigillum tertium,
B audiui tertium animal, dicens: Veni,
& vide. Et ecce equus niger: & qui
ſedebat ſuper illum, habebat ſtateram
6 in manu ſua. * Et audiui tamquam
vocem in medio quattuor animalium
dicentium: Bilibris tritici denario, &
tres bilibres hordei denario, & vinum,
& oleum ne læſeris.

equus niger,

7 * Et cum aperuiſſet ſigillum quar-
tum, audiui vocem quarti animalis di-
8 centis: Veni, & vide. * Et ecce equus
pallidus: & qui ſedebat ſuper eum,
nomen illi Mors, & infernus ſequeba-
tur eum, & data eſt illi poteſtas ſuper
quattuor partes terræ, interficere gla-
dio, fame, & morte, & beſtijs terræ.

equus pallidus,

9 * Et cum aperuiſſet ſigillum quin-
C tum: vidi ſubtus altare animas inter-
fectorum propter verbum Dei, & pro-
10 pter teſtimonium, quod habebant, * &
clamabant voce magna, dicentes: Vſ-
quequo Domine, (ſanctus, & verus)
non iudicas, & non vindicas ſangui-
nem noſtrum de ijs, qui habitant in
11 terra? * Et datæ ſunt illis ſingulæ ſtolæ
albæ: & dictum eſt illis vt requieſcerent
adhuc tempus modicum donec com-
pleantur conſerui eorum, & fratres eo-
rum, qui interficiendi ſunt ſicut & illi.

animæ interfectorum,

12 * Et vidi cum aperuiſſet ſigillum
D ſextum: & ecce terræmotus magnus
factus eſt, & ſol factus eſt niger tam-
quam ſaccus cilicinus: & luna tota
13 facta eſt ſicut ſanguis: * & ſtellæ de
cælo ceciderunt ſuper terram, ſicut
ficus emittit groſſos ſuos cum a vento
14 magno mouetur. * & cælum receſſit
ſicut liber inuolutus: & omnis mons,
15 & inſulæ de locis ſuis motæ ſunt: * &
reges terræ, & principes, & tribuni,
& diuites, & fortes, & omnis ſeruus,

ſigna in aſtris.

& liber abſconderunt ſe in ſpeluncis,
& in petris montium: * & dicunt 16
montibus, & petris: [a]Cadite ſuper nos,
& abſcondite nos a facie ſedentis ſuper
thronum, & ab ira Agni: * quoniam 17
venit dies magnus iræ ipſorum: & quis
poterit ſtare?

β) Viſiones intermediæ: ſignati in terra,

POſt hæc vidi quattuor Angelos 7 1 A
ſtantes ſuper quattuor angulos terræ,
tenentes quattuor ventos terræ ne fla-
rent ſuper terram, neque ſuper mare,
neque in vllam arborem. * Et vidi al- 2
terum Angelum aſcendentem ab ortu
ſolis, habentem ſignum Dei viui: &
clamauit voce magna quattuor An-
gelis, quibus datum eſt nocere terræ,
& mari, * dicens: Nolite nocere terræ, 3
& mari, neque arboribus, quoaduſque
ſignemus ſeruos Dei noſtri in fronti-
bus eorum. * Et audiui numerum 4
ſignatorum, centum quadraginta quat-
tuor millia ſignati, ex omni tribu fili-
orum Iſrael. * Ex tribu Iuda duode- 5
cim millia ſignati: Ex tribu Ruben B
duodecim millia ſignati: Ex tribu
Gad duodecim millia ſignati: * Ex 6
tribu Aſer duodecim millia ſignati:
Ex tribu Nephtali duodecim millia
ſignati: Ex tribu Manaſſe duodecim
millia ſignati: * Ex tribu Simeon duo- 7
decim millia ſignati: Ex tribu Leui
duodecim millia ſignati: Ex tribu Iſſa-
char duodecim millia ſignati: * Ex 8
tribu Zabulon duodecim millia ſignati:
Ex tribu Ioſeph duodecim millia ſignati:
Ex tribu Beniamin duodecim millia
ſignati.

turba magna in cælo.

*Poſt hæc vidi turbam magnam, 9
quam dinumerare nemo poterat ex C
omnibus gentibus, & tribubus, & po-
pulis, & linguis: ſtantes ante thronum,
& in conſpectu Agni, amicti ſtolis al-
bis, & palmæ in manibus eorum: * & 10
clamabant voce magna dicentes: Salus
Deo noſtro, qui ſedet ſuper thronum,
& Agno. * Et omnes Angeli ſtabant in 11
circuitu throni, & ſeniorum, & quat-
tuor animalium: & ceciderunt in con-
ſpectu throni in facies ſuas, & adora-
uerunt Deum, * dicentes, Amen. Be- 12
nedictio, & claritas, & ſapientia, &
gratiarum actio, honor, & virtus, &
fortitudo Deo noſtro in ſæcula ſæcu-
lorum, Amen. * Et reſpondit vnus 13
de ſenioribus, & dixit mihi: Hi, qui
amicti ſunt ſtolis albis, qui ſunt? &
14 vnde venerunt? * Et dixi illi: Do-
D mine mi, tu ſcis. Et dixit mihi: Hi
ſunt, qui venerunt de tribulatione ma-
gna, & lauerunt ſtolas ſuas, & dealba-
15 uerunt eas in ſanguine Agni. * ideo
ſunt ante thronum Dei, & ſeruiunt ei
die ac nocte in templo eius: & qui
ſedet in throno, habitabit ſuper illos:
16 * [b]non eſurient, neque ſitient amplius,
nec cadet ſuper illos ſol, neque vllus
17 æſtus: * quoniam Agnus, qui in me-
dio throni eſt, reget illos, & deducet
eos ad vitæ fontes aquarum, [c]& ab-
ſterget Deus omnem lacrymam ab ocu-
lis eorum.

γ) Septimum ſigillum: ſeptem angeli.

8 1 A ET cum aperuiſſet ſigillum ſepti-
mum, factum eſt ſilentium in cælo,
2 quaſi media hora. * Et vidi ſeptem
Angelos ſtantes in conſpectu Dei: &
3 datæ ſunt illis ſeptem tubæ. * Et alius
Angelus venit, & ſtetit ante altare ha-
bens thuribulum aureum: & data ſunt
illi incenſa multa, vt daret de oratio-
nibus ſanctorum omnium ſuper altare
aureum, quod eſt ante thronum Dei.
4 * Et aſcendit fumus incenſorum de
B orationibus ſanctorum de manu An-
5 geli coram Deo. * Et accepit Angelus
thuribulum, & impleuit illud de igne
altaris, & miſit in terram, & facta ſunt
tonitrua, & voces, & fulgura, & ter-
ræmotus magnus.

III. Tubæ ſeptem.

a) Sex priores: grando, ignis, ſanguis,

6 * Et ſeptem Angeli, qui habebant
ſeptem tubas, præparauerunt ſe vt tuba
canerent.
7 * Et primus Angelus tuba cecinit,
C & facta eſt grando, & ignis, miſta in
ſanguine, & miſſum eſt in terram, &
tertia pars terræ combuſta eſt, & tertia
pars arborum concremata eſt, & omne
fœnum viride combuſtum eſt.

mons ardens,

8 * Et ſecundus Angelus tuba cecinit:
& tamquam mons magnus igne ar-
dens miſſus eſt in mare, & facta eſt
9 tertia pars maris ſanguis, * & mortua
eſt tertia pars creaturæ eorum, quæ
habebant animas in mari, & tertia pars
nauium interijt.

---

a Iſa. 2. d. 19. Oſe. 10. c. 8. Luc. 23. e. 30. — b Iſa. 49. c. 10. — c Iſa. 25. c. 8. Inf. 21. b. 4.

ſtella ardens,
*Et tertius Angelus tuba cecinit: 10
& cecidit de cælo ſtella magna, ardens
tamquam facula, & cecidit in tertiam
partem fluminum, & in fontes aqua-
rum: * & nomen ſtellæ dicitur Ab- 11
ſinthium; & facta eſt tertia pars aqua- D
rum in abſinthium: & multi hominum
mortui ſunt de aquis, quia amaræ
factæ ſunt.

obſcuratio partialis aſtrorum,
*Et quartus Angelus tuba cecinit: 12
& percuſſa eſt tertia pars ſolis, & tertia
pars lunæ, & tertia pars ſtellarum, ita
vt obſcuraretur tertia pars eorum, &
diei non luceret pars tertia, & noctis
ſimiliter. * Et vidi, & audiui vocem 13
vnius aquilæ volantis per medium cæli,
dicentis voce magna: Væ, væ, væ ha-
bitantibus in terra de ceteris voci-
bus trium Angelorum, qui erant tuba
canituri.

fumus & locuſtæ,
9
ET quintus Angelus tuba cecinit: 1
& vidi ſtellam de cælo cecidiſſe in ter- A
ram, & data eſt ei clauis putei abyſſi.
*Et aperuit puteum abyſſi: & aſcendit 2
fumus putei, ſicut fumus fornacis ma-
gnæ: & obſcuratus eſt ſol, & aer de
fumo putei: * Et de fumo putei exie- 3
runt locuſtæ in terram, & data eſt il-
lis poteſtas, ſicut habent poteſtatem
ſcorpiones terræ: * & præceptum eſt 4
illis ne læderent fœnum terræ, neque
omne viride, neque omnem arborem:
niſi tantum homines, qui non habent
ſignum Dei in frontibus ſuis. * Et da- 5
tum eſt illis ne occiderent eos: ſed vt
cruciarent menſibus quinque: & cru-
ciatus eorum, vt cruciatus ſcorpij cum
percutit hominem. * [a]Et in diebus 6
illis quærent homines mortem, & non
inuenient eam: & deſiderabunt mori,
& fugiet mors ab eis. * [b]Et ſimilitu- 7
dines locuſtarum, ſimiles equis para- B
tis in prælium: & ſuper capita earum
tamquam coronæ ſimiles auro: & fa-
cies earum tamquam facies hominum.
* Et habebant capillos ſicut capillos 8
mulierum: & dentes earum, ſicut den-
tes leonum erant: * & habebant lori- 9
cas ſicut loricas ferreas, & vox alarum
earum ſicut vox curruum equorum
multorum currentium in bellum: * & 10
habebant caudas ſimiles ſcorpionum,
& aculei erant in caudis earum: &
poteſtas earum nocere hominibus men-
ſibus quinque: * & habebant ſuper 11
C ſe regem angelum abyſſi, cui nomen
Hebraice Abaddon, Græce autem Apol-
lyon, Latine habens nomen Extermi-
12 nans. * Væ vnum abijt, & ecce veni-
unt adhuc duo væ poſt hæc.

exercitus horribilis.
13 *Et ſextus Angelus tuba cecinit:
& audiui vocem vnam ex quattuor
cornibus altaris aurei, quod eſt ante
14 oculos Dei, * dicentem ſexto Angelo,
qui habebat tubam: Solue quattuor
angelos, qui alligati ſunt in flumine
15 magno Euphrate. * Et ſoluti ſunt
quattuor Angeli, qui parati erant in
horam, & diem, & menſem, & an-
num: vt occiderent tertiam partem
16 hominum. * Et numerus equeſtris
exercitus vicies millies dena millia. Et
17 audiui numerum eorum. * Et ita vidi
equos in viſione: & qui ſedebant ſu-
per eos, habebant loricas igneas, &
hyacinthinas, & ſulphureas, & capita
equorum erant tamquam capita leo-
num: & de ore eorum procedit ignis,
18 & fumus, & ſulphur. * Et ab his tri-
D bus plagis occiſa eſt tertia pars homi-
num de igne, & de fumo, & ſulphure,
19 quæ procedebant de ore ipſorum. * Po-
teſtas enim equorum in ore eorum
eſt, & in caudis eorum. nam caudæ
eorum ſimiles ſerpentibus, habentes
20 capita: & in his nocent. * Et ceteri
homines, qui non ſunt occiſi in his
plagis, neque pœnitentiam egerunt de
operibus manuum ſuarum, vt non
adorarent dæmonia, & ſimulacra au-
rea, & argentea, & ærea, & lapidea, &
lignea, quæ neque videre poſſunt, ne-
21 que audire, neque ambulare, * & non
egerunt pœnitentiam ab homicidijs
ſuis, neque a veneficijs ſuis, neque a
fornicatione ſua, neque a furtis ſuis.

b) Viſiones intermediæ.
α) Angelus cum libello:
10
1 ET vidi alium Angelum fortem de-
A ſcendentem de cælo amictum nube,
& iris in capite eius, & facies eius erat
vt ſol, & pedes eius tamquam columnæ
libellum apertum
2 ignis: * & habebat in manu ſua libel-
lum apertum: & poſuit pedem ſuum
dextrum ſuper mare, ſiniſtrum autem
3 ſuper terram: * & clamauit voce ma-
B gna, quemadmodum cum leo rugit.
Et cum clamaſſet, locuta ſunt ſeptem
4 tonitrua voces ſuas. * Et cum locuta
fuiſſent ſeptem tonitrua voces ſuas,

[a] Iſa. 2. d. 19. Oſe. 10. c. 8. Luc. 23. d. 30. — [b] Sap. 16. b. 9.

ego ſcripturus eram: & audiui vocem
de cælo dicentem mihi: Signa quæ
locuta ſunt ſeptem tonitrua: & noli ea
ſcribere. * [a]Et angelus, quem vidi 5
ſtantem ſuper mare, & ſuper terram,
leuauit manum ſuam ad cælum: * & 6
iurauit per viuentem in ſæcula ſæcu-
lorum, qui creauit cælum, & ea quæ C
in eo ſunt: & terram, & ea quæ in ea
ſunt: & mare, & ea quæ in eo ſunt:
Quia tempus non erit amplius: * ſed 7
in diebus vocis ſeptimi angeli, cum
cœperit tuba canere, conſummabitur
myſterium Dei, ſicut euangelizauit per
ſeruos ſuos Prophetas.

deuorat Ioannes.

* Et audiui vocem de cælo iterum 8
loquentem mecum, & dicentem: Vade,
& accipe librum apertum de manu
angeli ſtantis ſuper mare, & ſuper ter-
ram. * Et abij ad angelum, dicens ei, 9
vt daret mihi librum. Et dixit mihi: D
[b]Accipe librum, & deuora illum: &
faciet amaricari ventrem tuum, ſed in
ore tuo erit dulce tamquam mel. * Et 10
accepi librum de manu angeli, & de-
uoraui illum: & erat in ore meo tam-
quam mel dulce: & cum deuoraſſem
eum, amaricatus eſt venter meus: * & 11
dixit mihi: Oportet te iterum prophe-
tare Gentibus, & populis, & linguis,
& regibus multis.

β) Duo teſtes: calcantibus ciuitatem

11
1 A
ET datus eſt mihi calamus ſimilis
virgæ, & dictum eſt mihi: Surge, &
metire templum Dei, & altare, & ado-
rantes in eo. * atrium autem, quod eſt 2
foris templum, eijce foras, & ne me-
tiaris illud: quoniam datum eſt Gen-
tibus, & ciuitatem ſanctam calcabunt
menſibus quadraginta duobus:

duo prophetant

* & dabo duobus teſtibus meis, & 3
prophetabunt diebus mille ducentis
ſexaginta, amicti ſaccis. * Hi ſunt duæ 4
oliuæ, & duo candelabra in conſpectu
Domini terræ ſtantes. * Et ſi quis vo- 5
luerit eos nocere, ignis exiet de ore
eorum, & deuorabit inimicos eorum:
& ſi quis voluerit eos lædere, ſic opor-
tet eum occidi. * Hi habent poteſta- 6
tem claudendi cælum, ne pluat diebus B
prophetiæ ipſorum: & poteſtatem ha-
bent ſuper aquas conuertendi eas in
ſanguinem, & percutere terram omni
plaga quotieſcumque voluerint. * Et 7
cum finierint teſtimonium ſuum, be-
ſtia, quæ aſcendit de abyſſo, faciet ad- ante & poſt reſurrectionem,
uerſum eos bellum, & vincet illos, &
8 occidet eos. * Et corpora eorum iace-
bunt in plateis ciuitatis magnæ, quæ
vocatur ſpiritualiter Sodoma, & Ægy-
ptus, vbi & Dominus eorum crucifixus
9 eſt. * Et videbunt de tribubus, & po-
pulis, & linguis, & Gentibus corpora
eorum per tres dies, & dimidium: &
corpora eorum non ſinent poni in mo-
10 numentis. * & inhabitantes terram gau-
C debunt ſuper illos, & iucundabuntur:
& munera mittent inuicem, quoniam
hi duo prophetæ cruciauerunt eos,
11 qui habitabant ſuper terram. * Et poſt
dies tres, & dimidium, ſpiritus vitæ a
Deo intrauit in eos. Et ſteterunt ſu-
per pedes ſuos, & timor magnus ce-
12 cidit ſuper eos, qui viderunt eos. * Et
audierunt vocem magnam de cælo, di-
centem eis: Aſcendite huc. Et aſcen-
derunt in cælum in nube: & viderunt
illos inimici eorum.
13 * Et in illa hora factus eſt terræ- alij occiduntur alij conuertuntur.
motus magnus, & decima pars ciui-
tatis cecidit: & occiſa ſunt in terræ-
motu nomina hominum ſeptem millia:
& reliqui in timorem ſunt miſſi, & de-
14 derunt gloriam Deo cæli. * Væ ſecun-
dum abijt: & ecce væ tertium veniet
cito.

15 * Et ſeptimus angelus tuba cecinit: c) Septima tuba.
& factæ ſunt voces magnæ in cælo
D dicentes: Factum eſt regnum huius α) Seniores adorantes:
mundi, Domini noſtri & Chriſti eius,
& regnabit in ſæcula ſæculorum: Amen. Chriſtum regem.
16 * Et viginti quattuor ſeniores, qui in
conſpectu Dei ſedent in ſedibus ſuis,
ceciderunt in facies ſuas, & adoraue-
17 runt Deum, dicentes: * Gratias agimus
tibi Domine Deus omnipotens, qui es,
& qui eras, & qui venturus es: quia
accepiſti virtutem tuam magnam, &
18 regnaſti. * Et iratæ ſunt Gentes, &
aduenit ira tua, & tempus mortuorum
iudicari, & reddere mercedem ſeruis
tuis Prophetis, & ſanctis, & timentibus
nomen tuum puſillis, & magnis, &
exterminandi eos, qui corruperunt ter-
19 ram. * Et apertum eſt templum Dei
in cælo: & viſa eſt arca teſtamenti eius
in templo eius, & facta ſunt fulgura, &
voces, & terræmotus, & grando magna.

[a] Dan. 12. c. 7. — [b] Ezec. 3. a. 1.

β) Mulier & draco: mulieris filium deuoraturus

ET ſignum magnum apparuit in 12 1
cælo: Mulier amicta ſole, & luna ſub A
pedibus eius, & in capite eius corona
ſtellarum duodecim: * & in vtero 2
habens, clamabat parturiens, & cru-
ciabatur vt pariat. * Et viſum eſt aliud 3
ſignum in cælo: & ecce draco ma-
gnus rufus habens capita ſeptem, &
cornua decem: & in capitibus eius
diademata ſeptem, * & cauda eius 4
trahebat tertiam partem ſtellarum cæli,
& miſit eas in terram, & draco ſtetit
ante mulierem, quæ erat paritura: vt
cum peperiſſet, filium eius deuoraret.
* Et peperit filium maſculum, qui 5
recturus erat omnes Gentes in virga
ferrea: & raptus eſt filius eius ad Deum,
& ad thronum eius, * & mulier fugit 6
in ſolitudinem vbi habebat locum pa- B
ratum a Deo, vt ibi paſcant eam die-
bus mille ducentis ſexaginta.

draco a Michaele vincitur,

* Et factum eſt prælium magnum 7
in cælo: Michael, & angeli eius præ-
liabantur cum dracone, & draco pu-
gnabat, & angeli eius: * & non valu- 8
erunt, neque locus inuentus eſt eorum
amplius in cælo. * Et proiectus eſt 9
draco ille magnus, ſerpens antiquus,
qui vocatur diabolus, & ſatanas, qui
ſeducit vniuerſum orbem: & proiectus
eſt in terram, & angeli eius cum illo
miſſi ſunt. * Et audiui vocem magnam 10
in cælo dicentem: Nunc facta eſt ſalus, C
& virtus, & regnum Dei noſtri, & po-
teſtas Chriſti eius: quia proiectus eſt
accuſator fratrum noſtrorum, qui ac-
cuſabat illos ante conſpectum Dei no-
ſtri die ac nocte. * Et ipſi vicerunt 11
eum propter ſanguinem Agni, & pro-
pter verbum teſtimonij ſui, & non di-
lexerunt animas ſuas vſque ad mortem.
* propterea lætamini cæli, & qui habi- 12
tatis in eis. Væ terræ, & mari, quia
deſcendit diabolus ad vos, habens iram
magnam, ſciens quòd modicum tem-
pus habet.

perſequitur mulierem eiusq. ſemen.

* Et poſtquam vidit draco quòd 13
proiectus eſſet in terram, perſecutus
eſt mulierem, quæ peperit maſculum:
* & datæ ſunt mulieri alæ duæ aquilæ 14
magnæ vt volaret in deſertum in lo-
cum ſuum, vbi alitur per tempus & D
tempora, & dimidium temporis a facie
ſerpentis. * Et miſit ſerpens ex ore 15
ſuo poſt mulierem, aquam tamquam
16 flumen, vt eam faceret trahi a flumine.
* Et adiuuit terra mulierem, & aperuit
terra os ſuum, & abſorbuit flumen,
17 quod miſit draco de ore ſuo. * Et ira-
tus eſt draco in mulierem: & abijt fa-
cere prælium cum reliquis de ſemine
eius, qui cuſtodiunt mandata Dei, &
18 habent teſtimonium Ieſu Chriſti. * Et
ſtetit ſupra arenam maris.

γ) Duæ beſtiæ:

13 1 A ET vidi de mari beſtiam aſcenden-
tem, habentem capita ſeptem, & cor-
nua decem, & ſuper cornua eius decem

poteſtatem draconis accipit beſtia de mari,

diademata, & ſuper capita eius no-
2 mina blaſphemiæ. * Et beſtia, quam
vidi, ſimilis erat pardo, & pedes eius
ſicut pedes vrſi, & os eius ſicut os
leonis. Et dedit illi draco virtutem
3 ſuam, & poteſtatem magnam. * Et
vidi vnum de capitibus ſuis quaſi oc-
ciſum in mortem: & plaga mortis eius
curata eſt. Et admirata eſt vniuerſa
4 terra poſt beſtiam. * Et adorauerunt
B draconem, qui dedit poteſtatem be-
ſtiæ: & adorauerunt beſtiam, dicentes:
Quis ſimilis beſtiæ? & quis poterit
5 pugnare cum ea? * Et datum eſt ei
os loquens magna, & blaſphemias: &
data eſt ei poteſtas facere menſes qua-
6 draginta duos. * Et aperuit os ſuum
in blaſphemias ad Deum, blaſphemare
nomen eius, & tabernaculum eius, &
7 eos, qui in cælo habitant. * Et eſt da-
tum illi bellum facere cum ſanctis, &
vincere eos. Et data eſt illi poteſtas
in omnem tribum, & populum, & lin-
8 guam, & gentem, * & adorauerunt
eam omnes, qui inhabitant terram:
quorum non ſunt ſcripta nomina in
Libro vitæ Agni, qui occiſus eſt ab
9 origine mundi. * Si quis habet aurem,
10 audiat. * Qui in captiuitatem duxerit,
C in captiuitatem vadet: [a] qui in gladio
occiderit, oportet eum gladio occidi.
Hic eſt patientia, & fides Sanctorum.

cui ſeruit beſtia de terra.

11 * Et vidi aliam beſtiam aſcendentem
de terra, & habebat cornua duo ſimi-
lia Agni, & loquebatur ſicut draco.
12 * Et poteſtatem prioris beſtiæ omnem
faciebat in conſpectu eius: & fecit ter-
ram, & habitantes in ea, adorare be-
ſtiam primam, cuius curata eſt plaga
13 mortis. * Et fecit ſigna magna, vt etiam
ignem faceret de cælo deſcendere in
14 terram in conſpectu hominum. * Et

[a] Gen. 9. a. 6. Mat. 26. e. 52.

feduxit habitantes in terra propter D
figna, quæ data funt illi facere in con-
fpectu beftiæ, dicens habitantibus in
terra, vt faciant imaginem beftiæ, quæ
habet plagam gladij, & vixit. * Et da- 15
tum eft illi vt daret fpiritum imagini
beftiæ, & vt loquatur imago beftiæ:
& faciat vt quicumque non adoraue-
rint imaginem beftiæ, occidantur. * Et 16
faciet omnes pufillos, & magnos, &
diuites, & pauperes, & liberos, & fer-
uos habere characterem in dextera
manu fua, aut in frontibus fuis. * & 17
nequis poffit emere, aut vendere, nifi
qui habet characterem, aut nomen be-
ftiæ, aut numerum nominis eius. * Hic 18
fapientia eft. Qui habet intellectum,
computet numerum beftiæ. Numerus
enim hominis eft: & numerus eius
fexcenti fexaginta fex.

14

δ) Agnus in Sion: cum virginibus.

ET vidi: & ecce Agnus ftabat fu- 1 A
pra montem Sion, & cum eo centum
quadraginta quattuor millia habentes
nomen eius, & nomen Patris eius fcri-
ptum in frontibus fuis. * Et audiui 2
vocem de cælo, tamquam vocem aqua-
rum multarum, & tamquam vocem
tonitrui magni: & vocem, quam au-
diui, ficut citharœdorum citharizan-
tium in citharis fuis. * Et cantabant 3
quafi canticum nouum ante fedem, &
ante quattuor animalia, & feniores:
& nemo poterat dicere canticum, nifi
illa centum quadragintaquattuor millia,
qui empti funt de terra. * Hi funt, qui 4
cum mulieribus non funt coinqui-
nati: Virgines enim funt. Hi fequuntur
Agnum quocumque ierit. Hi empti
funt ex hominibus primitiæ Deo, &
Agno, * & in ore eorum non eft in- 5
uentum mendacium: fine macula enim
funt ante thronum Dei.

ε) Angeli iudicium nunciantes: priores,

* Et vidi alterum Angelum volantem 6
per medium cæli, habentem Euange- B
lium æternum, vt euangelizaret feden-
tibus fuper terram, & fuper omnem
gentem, & tribum, & linguam, & po-
pulum: * dicens magna voce: Timete 7
Dominum, & date illi honorem, quia
venit hora iudicij eius: & adorate eum,
[a] qui fecit cælum, & terram, mare, &
fontes aquarum. * Et alius Angelus 8
fecutus eft dicens: [b] Cecidit, cecidit
Babylon illa magna: quæ a vino iræ
fornicationis fuæ potauit omnes gen-
9 tes. * Et tertius Angelus fecutus eft
illos, dicens voce magna: Si quis ado-
rauerit beftiam, & imaginem eius, &
acceperit characterem in fronte fua, aut
10 in manu fua: * & hic bibet de vino
iræ Dei, quod miftum eft mero in ca-
lice iræ ipfius, & cruciabitur igne, &
fulphure in confpectu Angelorum fan-
11 ctorum, & ante confpectum Agni: * &
C fumus tormentorum eorum afcendet
in fæcula fæculorum: nec habent re-
quiem die ac nocte, qui adorauerunt be-
ftiam, & imaginem eius, & fi quis ac-
12 ceperit characterem nominis eius. * Hic
patientia Sanctorum eft, qui cuftodi-
13 unt mandata Dei, & fidem Iefu. * Et
audiui vocem de cælo, dicentem mihi:
Scribe: Beati mortui, qui in Domino
moriuntur. Amodo iam dicit Spiritus,
vt requiefcant a laboribus fuis: opera
enim illorum fequuntur illos.
14 * Et vidi & ecce nubem candidam: pofteriores.
& fuper nubem fedentem fimilem Filio
hominis, habentem in capite fuo co-
ronam auream, & in manu fua falcem
15 acutam. * [c] Et alius Angelus exiuit de
templo, clamans voce magna ad fe-
dentem fuper nubem: [d] Mitte falcem
tuam, & mete quia venit hora vt me-
16 tatur, quoniam aruit meffis terræ. * Et
D mifit qui fedebat fuper nubem, falcem
fuam in terram, & demeffa eft terra.
17 * Et alius Angelus exiuit de templo,
quod eft in cælo, habens & ipfe fal-
18 cem acutam. * Et alius Angelus exiuit
de altari, qui habebat poteftatem fupra
ignem: & clamauit voce magna ad
eum, qui habebat falcem acutam, di-
cens: Mitte falcem tuam acutam, &
vindemia botros vineæ terræ: quoniam
19 maturæ funt vuæ eius. * Et mifit An-
gelus falcem fuam acutam in terram,
& vindemiauit vineam terræ, & mifit
20 in lacum iræ Dei magnum: * & cal-
catus eft lacus extra ciuitatem, & exi-
uit fanguis de lacu vfque ad frenos
equorum per ftadia mille fexcenta.

IV. Phialæ septem.

15

a) Præparatio.

1 A ET vidi aliud fignum in cælo ma-
gnum, & mirabile, Angelos feptem,

[a] Act. 14. c. 14. — [b] Ifa. 21. c. 9. Ier. 51. a. 8. — [c] Mat. 13. e. 39. — [d] Ioel 3. c. 13.

α) Epinicium: iudex magnificatur.

habentes plagas ſeptem nouiſſimas:
Quoniam in illis conſummata eſt ira
Dei. * Et vidi tamquam mare vitreum 2
miſtum igne, & eos, qui vicerunt be-
ſtiam, & imaginem eius, & numerum
nominis eius, ſtantes ſuper mare vi- B
treum, habentes citharas Dei: * & 3
cantantes canticum Moyſi ſerui Dei,
& canticum Agni, dicentes: Magna,
& mirabilia ſunt opera tua Domine
Deus omnipotens: iuſtæ & veræ ſunt
viæ tuæ, Rex ſæculorum. * [a] Quis non 4
timebit te Domine, & magnificabit no-
men tuum? quia ſolus pius es: quo-
niam omnes gentes venient, & adora- C
bunt in conſpectu tuo, quoniam iudicia
tua manifeſta ſunt.

β) Phialæ iracundiæ: dantur angelis.

*Et poſt hæc vidi, & ecce apertum 5
eſt templum tabernaculi teſtimonij in
cælo: * & exierunt ſeptem Angeli ha- 6
bentes ſeptem plagas de templo, ve-
ſtiti lino mundo, & candido, & præ-
cincti circa pectora zonis aureis. * Et 7
vnum de quattuor animalibus dedit
ſeptem Angelis ſeptem phialas aureas, D
plenas iracundiæ Dei viuentis in ſæ-
cula ſæculorum. * Et impletum eſt 8
templum fumo a maieſtate Dei, & de
virtute eius: & nemo poterat introire
in templum, donec conſummarentur
ſeptem plagæ ſeptem Angelorum.

b) Singulæ phialæ:

16
ET audiui vocem magnam de tem- 1
plo, dicentem ſeptem Angelis: Ite, & A
effundite ſeptem phialas iræ Dei in
terram.

Vulnus ſæuum,

*Et abijt primus, & effudit phialam 2
ſuam in terram, & factum eſt vulnus
ſæuum, & peſſimum in homines, qui
habebant characterem beſtiæ: & in eos,
qui adorauerunt imaginem eius.

mare ſanguinis,

*Et ſecundus Angelus effudit phi- 3
alam ſuam in mare, & factus eſt ſan-
guis tamquam mortui: & omnis anima
viuens mortua eſt in mari.

fontes ſanguinis,

*Et tertius effudit phialam ſuam 4
ſuper flumina, & ſuper fontes aquarum,
& factus eſt ſanguis. * Et audiui An- 5
gelum aquarum dicentem: Iuſtus es B
Domine qui es, & qui eras ſanctus,
qui hæc iudicaſti: * quia ſanguinem 6
Sanctorum, & Prophetarum effude-
runt, & ſanguinem eis dediſti bibere:
7 digni enim ſunt. * Et audiui alterum
ab altari dicentem: Etiam Domine
Deus omnipotens vera, & iuſta iudi-
cia tua.

æſtus ſolis,

8 *Et quartus Angelus effudit phi-
alam ſuam in ſolem, & datum eſt illi
9 æſtu affligere homines, & igni: * &
æſtuauerunt homines æſtu magno, &
blaſphemauerunt nomen Dei habentis
poteſtatem ſuper has plagas, neque
egerunt pœnitentiam vt darent illi glo-
riam.

regnum tenebroſum,

10 *Et quintus Angelus effudit phi-
alam ſuam ſuper ſedem beſtiæ: & fa-
ctum eſt regnum eius tenebroſum, &
commanducauerunt linguas ſuas præ
11 dolore: * & blaſphemauerunt Deum
C cæli præ doloribus, & vulneribus ſuis,
& non egerunt pœnitentiam ex ope-
ribus ſuis.

reges congregati,

12 *Et ſextus Angelus effudit phialam
ſuam in flumen illud magnum Euphra-
ten: & ſiccauit aquam eius, vt præpa-
13 raretur via regibus ab ortu ſolis. * Et
vidi de ore draconis, & de ore beſtiæ,
& de ore pſeudoprophetæ ſpiritus tres
14 immundos in modum ranarum. * Sunt
enim ſpiritus dæmoniorum facientes
ſigna, & procedunt ad reges totius terræ
congregare illos in prælium ad diem
15 magnum omnipotentis Dei. * [b] Ecce
venio ſicut fur. Beatus qui vigilat, &
cuſtodit veſtimenta ſua, ne nudus am-
bulet, & videant turpitudinem eius.
16 * Et congregabit illos in locum, qui
vocatur Hebraice Armagedon.

fulgura, terræmotus, grando.

17 *Et ſeptimus Angelus effudit phi-
D alam ſuam in aerem, & exiuit vox
magna de templo a throno, dicens:
18 Factum eſt. * Et facta ſunt fulgura, &
voces, & tonitrua, & terræmotus factus
eſt magnus, qualis numquam fuit ex
quo homines fuerunt ſuper terram:
19 talis terræmotus, ſic magnus. * Et facta
eſt ciuitas magna in tres partes: & ci-
uitates Gentium ceciderunt. & Baby-
lon magna venit in memoriam ante
Deum, dare illi calicem vini indi-
20 gnationis iræ eius. * Et omnis inſula
21 fugit, & montes non ſunt inuenti. * Et
grando magna ſicut talentum deſcen-
dit de cælo in homines: & blaſphe-
mauerunt Deum homines propter pla-
gam grandinis: quoniam magna facta
eſt vehementer.

---

[a] Ier. 10. a. 7. — [b] Sup. 3. a. 3. Matt. 24. d. 43. Luc. 12. e. 39.

c) Exitus.
α) Babylon damnata:
deſcribitur meretrix magna,

ET venit vnus de ſeptem Angelis, 17 1
qui habebant ſeptem phialas, & locu- A
tus eſt mecum, dicens: Veni oſten-
dam tibi damnationem meretricis ma-
gnæ, quæ ſedet ſuper aquas multas,
* cum qua fornicati ſunt reges terræ, 2
& inebriati ſunt qui inhabitant terram
de vino proſtitutionis eius. * Et ab- 3
ſtulit me in ſpiritu in deſertum. Et
vidi mulierem ſedentem ſuper beſtiam
coccineam, plenam nominibus blaſ-
phemiæ, habentem capita ſeptem, &
cornua decem. * Et mulier erat cir- 4
cumdata purpura, & coccino, & inau-
rata auro, & lapide pretioſo, & mar- B
garitis, habens poculum aureum in
manu ſua, plenum abominatione, &
immunditia fornicationis eius: * Et in 5
fronte eius nomen ſcriptum: Myſte-
rium: Babylon magna, mater fornica-
tionum, & abominationum terræ. * Et 6
vidi mulierem ebriam de ſanguine
ſanctorum, & de ſanguine martyrum
Ieſu. Et miratus ſum cum vidiſſem
illam admiratione magna. * Et dixit 7
mihi Angelus: Quare miraris? Ego
dicam tibi ſacramentum mulieris, &
beſtiæ, quæ portat eam, quæ habet
capita ſeptem, & cornua decem. * Be- 8
ſtia, quam vidiſti, fuit, & non eſt, &
aſcenſura eſt de abyſſo, & in interitum
ibit: & mirabuntur inhabitantes ter-
ram (quorum non ſunt ſcripta nomina C
in Libro vitæ a conſtitutione mundi)
videntes beſtiam, quæ erat, & non eſt.
* Et hic eſt ſenſus, qui habet ſapien- 9
tiam. Septem capita: ſeptem montes
ſunt, ſuper quos mulier ſedet, & reges
ſeptem ſunt. * Quinque ceciderunt, 10
vnus eſt, & alius nondum venit: &
cum venerit, oportet illum breue tem-
pus manere. * Et beſtia, quæ erat, & 11
non eſt: & ipſa octaua eſt: & de ſe-
ptem eſt, & in interitum vadit. * Et 12
decem cornua, quæ vidiſti, decem
reges ſunt: qui regnum nondum ac-
ceperunt, ſed poteſtatem tamquam
reges vna hora accipient poſt beſtiam.
* Hi vnum conſilium habent, & vir- 13
tutem, & poteſtatem ſuam beſtiæ tra- D
dent. * Hi cum Agno pugnabunt, & 14
Agnus vincet illos: [a]quoniam Domi-
nus dominorum eſt, & Rex regum, &
qui cum illo ſunt, vocati, electi, & fide-
les. * Et dixit mihi: Aquæ, quas vi- 15
diſti vbi meretrix ſedet, populi ſunt,
16 & Gentes, & linguæ. * Et decem cor-
nua, quæ vidiſti in beſtia: hi odient
fornicariam, & deſolatam facient illam,
& nudam, & carnes eius manducabunt,
17 & ipſam igni concremabunt. * Deus
enim dedit in corda eorum vt faciant
quod placitum eſt illi: vt dent regnum
ſuum beſtiæ donec conſummentur
18 verba Dei. * Et mulier, quam vidiſti,
eſt ciuitas magna, quæ habet regnum
ſuper reges terræ.

18 1 A ET poſt hæc vidi alium Angelum iudicatur ac punitur,
deſcendentem de cælo, habentem po-
teſtatem magnam: & terra illuminata
2 eſt a gloria eius. * Et exclamauit in
fortitudine dicens: [b]Cecidit, cecidit
Babylon magna: & facta eſt habitatio
dæmoniorum, & cuſtodia omnis ſpi-
ritus immundi, & cuſtodia omnis vo-
3 lucris immundæ, & odibilis: * quia
de vino iræ fornicationis eius biberunt
omnes gentes: & reges terræ cum illa
fornicati ſunt: & mercatores terræ de
virtute deliciarum eius diuites facti
4 ſunt. * Et audiui aliam vocem de
B cælo, dicentem: Exite de illa populus
meus: vt ne participes ſitis delictorum
eius, & de plagis eius non accipiatis.
5 * Quoniam peruenerunt peccata eius
vſque ad cælum, & recordatus eſt Do-
6 minus iniquitatum eius. * Reddite illi
ſicut & ipſa reddidit vobis: & dupli-
cate duplicia ſecundum opera eius:
in poculo, quo miſcuit, miſcete illi
7 duplum. * Quantum glorificauit ſe, &
C in delicijs fuit, tantum date illi tor-
mentum & luctum: quia in corde ſuo
dicit: [c]Sedeo regina: & vidua non
8 ſum: & luctum non videbo. * Ideo in
vna die venient plagæ eius, mors, &
luctus, & fames, & igne comburetur:
quia fortis eſt Deus, qui iudicabit
illam.

9 * Et flebunt, & plangent ſe ſuper plangitur in terra,
illam reges terræ, qui cum illa forni-
cati ſunt, & in delicijs vixerunt, cum
10 viderint fumum incendij eius: * longe
ſtantes propter timorem tormentorum
eius, dicentes: Væ, væ ciuitas illa ma-
gna Babylon, ciuitas illa fortis: quo-
niam vna hora venit iudicium tuum.
11 * Et negotiatores terræ flebunt, & lu-
D gebunt ſuper illam: quoniam merces
12 eorum nemo emet amplius: * merces

1. Tim. 6. c. 15. Inf. 19. c. 16. — [b] Iſa. 21. c. 9. Ier. 51. a. 8. Sup. 14. b. 8. — [c] Iſa. 47. b. 8.

auri, & argenti, & lapidis pretioſi, &
margaritæ, & byſſi, & purpuræ, & ſe-
rici, & cocci, (& omne lignum thyi-
num, & omnia vaſa eboris, & omnia
vaſa de lapide pretioſo, & æramento,
& ferro, & marmore, * & cinnamo- 13
mum) & odoramentorum, & vnguenti,
& thuris, & vini, & olei, & ſimilæ, &
tritici, & iumentorum, & ouium, &
equorum, & rhedarum, & mancipio-
rum, & animarum hominum. * Et 14
poma deſiderij animæ tuæ diſceſſerunt E
a te, & omnia pinguia, & præclara
perierunt a te, & amplius illa iam non
inuenient. * Mercatores horum, qui 15
diuites facti ſunt, ab ea longe ſtabunt
propter timorem tormentorum eius,
flentes, ac lugentes, * & dicentes: Væ, 16
væ ciuitas illa magna, quæ amicta erat
byſſo, & purpura, & cocco, & deaurata
erat auro, & lapide pretioſo, & margari-
tis: * quoniam vna hora deſtitutæ ſunt 17
tantæ diuitiæ, & omnis gubernator, & F
omnis, qui in lacum nauigat, & nautæ,
& qui in mari operantur, longe ſtete-
runt, * & clamauerunt videntes locum 18
incendij eius, dicentes: Quæ ſimilis
ciuitati huic magnæ? * Et miſerunt 19
puluerem ſuper capita ſua, & clama-
uerunt flentes, & lugentes, dicentes:
Væ, væ ciuitas illa magna, in qua di-
uites facti ſunt omnes, qui habebant
naues in mari de pretijs eius: quo-
niam vna hora deſolata eſt.

vltra non inuenietur,

* Exulta ſuper eam cælum, & ſancti 20
Apoſtoli, & Prophetæ: quoniam iudi-
cauit Deus iudicium veſtrum de illa.
* Et ſuſtulit vnus Angelus fortis lapi- 21
dem quaſi molarem magnum, & miſit G
in mare, dicens: Hoc impetu mittetur
Babylon ciuitas illa magna, & vltra
iam non inuenietur. * Et vox citha- 22
rœdorum, & muſicorum, & tibia ca-
nentium, & tuba non audietur in te
amplius: & omnis artifex omnis artis
non inuenietur in te amplius: & vox
molæ non audietur in te amplius: * & 23
lux lucernæ non lucebit in te amplius:
& vox ſponſi, & ſponſæ non audietur
adhuc in te: quia mercatores tui erant
principes terræ, quia in veneficijs tuis
errauerunt omnes gentes. * Et in ea 24
ſanguis prophetarum & ſanctorum in-
uentus eſt: & omnium, qui interfecti
ſunt in terra.

exultante cælo,

19 I A POſt hæc audiui quaſi vocem tur-
barum multarum in cælo dicentium:
Alleluia: Salus, & gloria, & virtus
2 Deo noſtro eſt: * quia vera, & iuſta
iudicia ſunt eius, qui iudicauit de me-
retrice magna, quæ corrupit terram in
proſtitutione ſua, & vindicauit ſangui-
nem ſeruorum ſuorum de manibus
3 eius. * Et iterum dixerunt: Alleluia.
Et fumus eius aſcendit in ſæcula ſæ-
4 culorum. * Et ceciderunt ſeniores vi-
gintiquattuor, & quattuor animalia, &
adorauerunt Deum ſedentem ſuper
thronum, dicentes: Amen: Alleluia.

vbi nuptiæ Agni parantur.

5 * Et vox de throno exiuit, dicens:
Laudem dicite Deo noſtro omnes ſerui
eius: & qui timetis eum puſilli, & ma-
6 gni. * Et audiui quaſi vocem turbæ
magnæ, & ſicut vocem aquarum mul-
tarum, & ſicut vocem tonitruorum
magnorum, dicentium: Alleluia: quo-
niam regnauit Dominus Deus noſter
7 omnipotens. * Gaudeamus, & exulte-
B mus: & demus gloriam ei: quia vene-
runt nuptiæ Agni, & vxor eius præpa-
8 rauit ſe. * Et datum eſt illi vt cooperiat
ſe byſſino ſplendenti, & candido. Byſ-
ſinum enim iuſtificationes ſunt Sancto-
9 rum. * Et dixit mihi: Scribe: [a] Beati,
qui ad cœnam nuptiarum Agni vocati
ſunt: & dixit mihi: Hæc verba Dei
10 vera ſunt. * Et cecidi ante pedes eius,
vt adorarem eum. Et dicit mihi: Vide
ne feceris: conſeruus tuus ſum, & fra-
trum tuorum habentium teſtimonium
Ieſu. Deum adora. Teſtimonium enim
Ieſu eſt ſpiritus prophetiæ.

β) Beſtiæ punitæ:

a Verbo Dei,

11 * Et vidi cælum apertum, & ecce
equus albus, & qui ſedebat ſuper eum,
vocabatur Fidelis, & Verax, & cum
12 iuſtitia iudicat, & pugnat. * Oculi au-
tem eius ſicut flamma ignis, & in ca-
pite eius diademata multa, habens no-
men ſcriptum, quod nemo nouit niſi
13 ipſe. * [b] Et veſtitus erat veſte aſperſa
C ſanguine: & vocatur nomen eius, Ver-
14 bum Dei. * Et exercitus qui ſunt in
cælo, ſequebantur eum in equis albis,
15 veſtiti byſſino albo, & mundo. * Et
de ore eius procedit gladius ex vtra-
que parte acutus: vt in ipſo percutiat
Gentes. [c] Et ipſe reget eas in virga
ferrea: & ipſe calcat torcular vini fu-
16 roris iræ Dei omnipotentis. * Et habet

[a] Matt. 22. a. 2. Luc. 14. d. 16. — [b] Iſa. 63. a. 2. — [c] Pſal. 2. c. 9.

in veſtimento, & in fœmore ſuo ſcri-
ptum: [a] Rex regum, & Dominus do-
minantium.
nunciante angelo,
* Et vidi vnum Angelum ſtantem 17
in ſole, & clamauit voce magna, di-
cens omnibus auibus, quæ volabant
per medium cæli: Venite, & congre-
gamini ad cœnam magnam Dei: * vt 18
manducetis carnes regum, & carnes
tribunorum, & carnes fortium, & car- D
nes equorum, & ſedentium in ipſis, &
carnes omnium liberorum, & ſeruo-
rum, & puſillorum, & magnorum.
in ignem mittuntur.
* Et vidi beſtiam, & reges terræ, & 19
exercitus eorum congregatos ad facien-
dum prælium cum illo, qui ſedebat in
equo, & cum exercitu eius. * Et ap- 20
prehenſa eſt beſtia, & cum ea pſeudo-
propheta: qui fecit ſigna coram ipſo,
quibus ſeduxit eos, qui acceperunt cha-
racterem beſtiæ, & qui adorauerunt
imaginem eius. Viui miſſi ſunt hi duo
in ſtagnum ignis ardentis ſulphure:
* Et ceteri occiſi ſunt in gladio ſeden- 21
tis ſuper equum, qui procedit de ore
ipſius: & omnes aues ſaturatæ ſunt
carnibus eorum.

20

γ) Draco ligatus:
ET vidi Angelum deſcendentem de 1
A
cælo, habentem clauem abyſſi, & ca-
millenium,
tenam magnam in manu ſua. * Et ap- 2
prehendit draconem, ſerpentem anti-
quum, qui eſt diabolus, & ſatanas, &
ligauit eum per annos mille: * & mi- 3
ſit eum in abyſſum, & clauſit, & ſigna-
uit ſuper illum vt non ſeducat amplius
gentes, donec conſummentur mille
anni: & poſt hæc oportet illum ſolui
modico tempore.
reſurrectio prima.
* Et vidi ſedes, & ſederunt ſuper 4
eas, & iudicium datum eſt illis: &
animas decollatorum propter teſtimo- B
nium Ieſu, & propter verbum Dei, &
qui non adorauerunt beſtiam, neque
imaginem eius, nec acceperunt cha-
racterem eius in frontibus, aut in ma-
nibus ſuis, & vixerunt, & regnauerunt
cum Chriſto mille annis. * Ceteri mor- 5
tuorum non vixerunt, donec conſum-
mentur mille anni: Hæc eſt reſurrectio
prima. * Beatus, & ſanctus, qui habet 6
partem in reſurrectione prima: in his
ſecunda mors non habet poteſtatem:
ſed erunt ſacerdotes Dei & Chriſti, &
regnabunt cum illo mille annis.

7 * [b] Et cum conſummati fuerint mille *δ) Prælium vltimum:*
C anni, ſoluetur ſatanas de carcere ſuo,
& exibit, & ſeducet Gentes, quæ ſunt *draco in ignem mittitur.*
ſuper quattuor angulos terræ, Gog, &
Magog, & congregabit eos in prælium,
quorum numerus eſt ſicut arena ma-
8 ris. * Et aſcenderunt ſuper latitudi-
nem terræ, & circuierunt caſtra ſan-
9 ctorum, & ciuitatem dilectam. * Et
deſcendit ignis a Deo de cælo, & de-
uorauit eos: & Diabolus, qui ſeduce-
bat eos, miſſus eſt in ſtagnum ignis,
10 & ſulphuris, vbi & beſtia, * & pſeudo-
propheta cruciabuntur die ac nocte in
ſæcula ſæculorum.

11 * Et vidi thronum magnum candi- *ε) Iudicium vltimum:*
D dum, & ſedentem ſuper eum, a cuius
conſpectu fugit terra, & cælum, & lo- *reſurrectio & mors ſecunda.*
12 cus non eſt inuentus eis. * Et vidi
mortuos magnos, & puſillos ſtantes
in conſpectu throni, & libri aperti ſunt:
& alius Liber apertus eſt qui eſt vitæ:
& iudicati ſunt mortui ex his, quæ
ſcripta erant in libris ſecundum opera
13 ipſorum. * & dedit mare mortuos, qui
in eo erant: & mors, & infernus de-
derunt mortuos ſuos, qui in ipſis erant:
& iudicatum eſt de ſingulis ſecundum
14 opera ipſorum. * Et infernus, & mors
miſſi ſunt in ſtagnum ignis. Hæc eſt
15 mors ſecunda. * Et qui non inuentus
eſt in Libro vitæ ſcriptus, miſſus eſt
in ſtagnum ignis.

21
1 ET vidi [c] cælum nouum, & ter- *ϛ) Noua omnia:*
A ram nouam. Primum enim cælum,
& prima terra abijt, & mare iam non *cælum & terra;*
2 eſt. * Et ego Ioannes vidi ſanctam ciui-
tatem Ieruſalem nouam deſcendentem
de cælo a Deo, paratam, ſicut ſpon-
3 ſam ornatam viro ſuo. * Et audiui
vocem magnam de throno dicentem:
Ecce tabernaculum Dei cum homini-
bus, & habitabit cum eis. Et ipſi po-
B pulus eius erunt, & ipſe Deus cum eis
4 erit eorum Deus: * [d] & abſterget Deus
omnem lacrymam ab oculis eorum:
& mors vltra non erit, neque luctus,
neque clamor, neque dolor erit vltra,
5 quia prima abierunt. * Et dixit qui
ſedebat in throno: [e] Ecce noua facio
omnia. Et dixit mihi: Scribe, quia hæc
6 verba fideliſſima ſunt, & vera. * Et
dixit mihi: Factum eſt. ego ſum α, &

[a] Sup. 17. d. 14. 1. Tim. 6. c. 15. — [b] Ezec. 39. a. 2. — [c] Iſa. 65. c. 17. & 66. g. 22. 2. Pet. 3. c. 13 — [d] Iſa. 25. c. 8. Sup. 7. d. 17. — [e] Iſa. 43. c. 19. 2. Cor. 5. d. 17.

ω: initium, & finis. Ego ſitienti dabo
de fonte aquæ vitæ, gratis. * Qui vi- 7
cerit, poſſidebit hæc, & ero illi Deus,
& ille erit mihi filius. * Timidis au- 8
tem, & incredulis, & execratis, & ho- C
micidis, & fornicatoribus, & veneficis,
& idololatris, & omnibus mendacibus,
pars illorum erit in ſtagno ardenti
igne, & ſulphure: quod eſt mors ſe-
cunda.

noua Ieruſalem,

* Et venit vnus de ſeptem Angelis 9
habentibus phialas plenas ſeptem pla-
gis nouiſſimis, & locutus eſt mecum,
dicens: Veni, & oſtendam tibi ſpon-
ſam, vxorem Agni. * Et ſuſtulit me in 10
ſpiritu in montem magnum, & altum,
& oſtendit mihi ciuitatem ſanctam Ieru-
ſalem deſcendentem de cælo a Deo,
* habentem claritatem Dei: & lumen 11
eius ſimile lapidi pretioſo tamquam D
lapidi iaſpidis, ſicut cryſtallum.

mirabiliter ædificata,

* Et habebat murum magnum, & 12
altum, habentem portas duodecim: &
in portis Angelos duodecim, & no-
mina inſcripta, quæ ſunt nomina duo-
decim tribuum filiorum Iſrael. * Ab 13
Oriente portæ tres: & ab Aquilone
portæ tres: & ab Auſtro portæ tres:
& ab Occaſu portæ tres. * Et murus 14
ciuitatis habens fundamenta duodecim,
& in ipſis duodecim nomina duode-
cim Apoſtolorum Agni. * Et qui lo- 15
quebatur mecum, habebat menſuram
arundineam auream, vt metiretur ciui-
tatem, & portas eius, & murum. * & 16
ciuitas in quadro poſita eſt, & longi-
tudo eius tanta eſt quanta & latitudo:
& menſus eſt ciuitatem de arundine E
aurea per ſtadia duodecim millia: &
longitudo, & altitudo, & latitudo eius
æqualia ſunt. * Et menſus eſt murum 17
eius centum quadraginta quattuor cu-
bitorum, menſura hominis, quæ eſt
angeli. * Et erat ſtructura muri eius 18
ex lapide iaſpide: ipſa vero ciuitas au-
rum mundum ſimile vitro mundo. * Et 19
fundamenta muri ciuitatis omni la- F
pide pretioſo ornata. Fundamentum
primum, iaſpis: ſecundum, ſapphirus:
tertium, calcedonius: quartum, ſma-
ragdus: * quintum, ſardonyx: ſextum, 20
ſardius: ſeptimum, chryſolithus: octa-
uum, beryllus: nonum, topazius: de-
cimum, chryſopraſus: vndecimum,
hyacinthus: duodecimum, amethyſtus.
21 * Et duodecim portæ, duodecim mar-
garitæ ſunt, per ſingulas: & ſingulæ
portæ erant ex ſingulis margaritis: &
platea ciuitatis aurum mundum, tam-
quam vitrum perlucidum.

illuminata & illuminans,

22 * Et templum non vidi in ea. Do-
G minus enim Deus omnipotens tem-
23 plum illius eſt, & Agnus. * [a]Et ciuitas
non eget ſole, neque luna vt luceant
in ea. nam claritas Dei illuminauit
24 eam, & lucerna eius eſt Agnus. * Et
ambulabunt gentes in lumine eius:
& reges terræ afferent gloriam ſuam,
25 & honorem in illam. * [b]Et portæ eius
non claudentur per diem: nox enim
26 non erit illic. * Et afferent gloriam,
27 & honorem gentium in illam. * Non
intrabit in eam aliquod coinquinatum,
aut abominationem faciens, & men-
dacium, niſi qui ſcripti ſunt in libro
vitæ Agni.

ligno vitæ ditata.

22
1 ET oſtendit mihi fluuium aquæ vitæ,
A ſplendidum tamquam cryſtallum, pro-
2 cedentem de ſede Dei & Agni. * In
medio plateæ eius, & ex vtraque parte
fluminis lignum vitæ, afferens fructus
duodecim, per menſes ſingulos red-
dens fructum ſuum, & folia ligni ad
3 ſanitatem Gentium. * Et omne male-
dictum non erit amplius: ſed ſedes
Dei, & Agni in illa erunt, & ſerui eius
4 ſeruient illi. * Et videbunt faciem eius:
5 & nomen eius in frontibus eorum. * [c]Et
nox vltra non erit: & non egebunt lu-
mine lucernæ, neque lumine ſolis, quo-
niam Dominus Deus illuminabit illos,
& regnabunt in ſæcula ſæculorum.

Epilogus.

Confirmatur per Angelum,

6 * Et dixit mihi: Hæc verba fideliſ-
B ſima ſunt, & vera. Et Dominus Deus
ſpirituum prophetarum miſit Angelum
ſuum oſtendere ſeruis ſuis quæ opor-
7 tet fieri cito. * Et ecce venio velociter.
Beatus, qui cuſtodit verba prophetiæ
8 libri huius. * Et ego Ioannes, qui au-
diui, & vidi hæc. Et poſtquam audiſ-
ſem, & vidiſſem, cecidi vt adorarem ante
pedes angeli, qui mihi hæc oſtendebat:
9 * & dixit mihi: Vide ne feceris: con-
ſeruus enim tuus ſum, & fratrum tuo-
rum prophetarum, & eorum, qui ſer-
uant verba prophetiæ libri huius: Deum
10 adora. * Et dicit mihi: Ne ſignaueris

[a] Iſa. 60. d. 19. — [b] Iſa. 60. b. 11. — [c] Iſa. 60. d. 20.

verba prophetiæ libri huius: tempus C
enim prope eſt. * Qui nocet, noceat 11
adhuc: & qui in ſordibus eſt, ſordeſcat
adhuc: & qui iuſtus eſt, iuſtificetur
adhuc: & ſanctus, ſanctificetur adhuc.
per Ieſum, * Ecce venio cito, & merces mea 12
mecum eſt, reddere vnicuique ſecun-
dum opera ſua. * [a] Ego ſum α, & ω, 13
primus, & nouiſſimus, principium, &
finis. * Beati, qui lauant ſtolas ſuas in 14
ſanguine Agni: vt ſit poteſtas eorum
in ligno vitæ, & per portas intrent in
ciuitatem. * Foris canes, & venefici, 15
& impudici, & homicidæ, & idolis ſer-
uientes, & omnis, qui amat, & facit
mendacium. * Ego Ieſus miſi Ange- 16
lum meum, teſtificari vobis hæc in D
Eccleſijs. Ego ſum radix, & genus Da-
17 uid, ſtella ſplendida, & matutina. * Et
ſpiritus, & ſponſa dicunt: Veni. Et qui
audit, dicat: Veni. Et qui ſitit, veniat:
[b] & qui vult, accipiat aquam vitæ,
gratis.
18 * Conteſtor enim omni audienti per Ioannem
verba prophetiæ libri huius: Si quis
appoſuerit ad hæc, apponet Deus ſu-
per illum plagas ſcriptas in libro iſto.
19 * Et ſi quis diminuerit de verbis libri
prophetiæ huius, auferet Deus partem
eius de libro vitæ, & de ciuitate ſancta,
& de his, quæ ſcripta ſunt in libro
20 iſto. * dicit qui teſtimonium perhibet
iſtorum. Etiam venio cito: Amen. Veni
Domine Ieſu.
21 * Gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti benedictio
cum omnibus vobis. Amen.

---

[a] Iſa. 41. a. 4. & 44. a. 6. Sup. 1. b. 8. & 21. b. 6. — [b] Iſa. 55. a. 1.

INDEX APPENDICIS.

	Pag.
Oratio Manaffæ	1*
Liber Efdræ III.	1*
Liber Efdræ IIII.	10*
Index Teftimoniorum	26*
Nominum Interpretatio . . .	30*
Index Biblicus	35*
Variantes Clementinæ	73*
Principia mea critica	103*
Variantes Sixtinæ	108*
Ratio huius editionis	161*
Editor lectori	170*
Approbatio ecclefiaftica . . .	171*

Oratio Manaſſæ, necnon Libri duo, qui ſub libri Tertij & Quarti Eſdræ nomine circumferuntur, hoc in loco, extra ſcilicet ſeriem Canonicorum Librorum, quos ſancta Tridentina Synodus ſuſcepit, & pro Canonicis ſuſcipiendos decreuit, ſepoſiti ſunt, ne prorſus interirent, quippe qui a nonnullis ſanctis Patribus interdum citantur, & in aliquibus Biblijs Latinis tam manuſcriptis quàm impreſſis reperiuntur.

ORATIO MANASSAE REGIS IVDA,
CVM CAPTVS TENERETVR
IN BABYLONE.

Miſericordiam petit

DOMINE omnipotens Deus patrum noſtrorum, Abraham, & Iſaac, & Iacob, & ſeminis eorum iuſti, qui feciſti cælum & terram cum omni ornatu eorum, qui ligaſti mare verbo præcepti tui, qui concluſiſti abyſſum, & ſignaſti eam terribili & laudabili nomine tuo: quem omnia pauent, & tremunt a vultu virtutis tuæ, quia importabilis eſt magnificentia gloriæ tuæ, & inſuſtentabilis ira comminationis tuæ ſuper peccatores: immenſa vero & inueſtigabilis miſericordia promiſſionis tuæ: quoniam tu es Dominus, altiſſimus, benignus, longanimis, & multum miſericors, & pœnitens ſuper malitias hominum. Tu Domine, ſecundum multitudinem bonitatis tuæ promiſiſti pœnitentiam, & remiſſionem ijs, qui peccauerunt tibi, & multitudine miſerationum tuarum decreuiſti pœnitentiam peccatoribus, in ſalutem. Tu igitur Domine Deus iuſtorum, non poſuiſti pœnitentiam iuſtis, Abraham, & Iſaac, & Iacob, ijs qui tibi non peccauerunt: ſed poſuiſti pœnitentiam propter me peccatorem: quoniam peccaui ſuper numerum arenæ maris: multiplicatæ ſunt iniquitates meæ Domine, multiplicatæ ſunt iniquitates meæ, & non ſum dignus intueri & aſpicere altitudinem cæli, præ multitudine iniquitatum mearum. incuruatus ſum multo vinculo ferreo, vt non poſſim attollere caput meum, & non eſt reſpiratio mihi: quia excitaui iracundiam tuam, & malum coram te feci: non feci voluntatem tuam, & mandata tua non cuſtodiui: ſtatui abominationes, & multiplicaui offenſiones. Et nunc flecto genu cordis mei, precans a te bonitatem. Peccaui Domine, peccaui, & iniquitates meas agnoſco. Quare peto rogans te, remitte mihi Domine, remitte mihi, & ne ſimul perdas me cum iniquitatibus meis, neque in æternum, iratus, reſerues mala mihi, neque damnes me in infima terræ loca: quia tu es Deus, Deus, inquam, pœnitentium: & in me oſtendes omnem bonitatem tuam, quia indignum ſaluabis me ſecundum magnam miſericordiam tuam, & laudabo te ſemper omnibus diebus vitæ meæ: quoniam te laudat omnis virtus cælorum, & tibi eſt gloria in ſæcula ſæculorum. Amen.

agnoſcens peccata ſua.

LIBER
ESDRAE TERTIVS.

I. Iudæi ante captiuitatem.

a) Ioſias rex:

Paſcha celebrat

ET fecit Ioſias Paſcha in Iero- 1
ſolymis Domino, & immolauit I
Phaſe quarta decima luna primi
menſis: * ſtatuens ſacerdotes 2
per vices dierum ſtolis amictos
in templo Domini. * & dixit 3
Leuitis ſacris ſeruis Iſrael, vt ſanctificarent ſe
Domino in poſitione ſanctæ arcæ Domini, in
domo, quam ædificauit Salomon filius Dauid
rex. * Non erit vobis tollere ſuper humeros 4
eam. Et nunc deſeruite Domino veſtro, & cu-
ram agite gentis illius Iſrael ex parte ſecun-
5 dum pagos & tribus veſtras, * ſecundum ſcri-
pturam Dauid regis Iſrael, & ſecundum ma-
gnificentiam Salomonis filij eius, omnes in
templo, & ſecundum particulam principatus
paternam veſtram eorum, qui ſtant in con-
6 ſpectu fratrum filiorum Iſrael. * Immolate
Paſcha, & ſacrificia parate fratribus veſtris, &
facite ſecundum præceptum Domini quod da-
7 tum eſt Moyſi. * Et donauit Ioſias in plebem,
quæ inuenta eſt, ouium, agnorum, & hœdo-

magnificum,

rum, & caprarum triginta millia, vitulos tria
millia. * hæc de regalibus data ſunt ſecundum 8
promiſſionem populo: & ſacerdotibus in Pa-
ſcha, oues numero duo millia, ac vituli cen-
tum. * Et Iechonias, & Semeias, & Nathanael 9
fratres, & Haſabias, & Oziel, & Coraba in
Phaſe, oues quinque millia, vitulos quingen-
tos. * Et hæc cum fierent eleganter, ſteterunt 10
ſacerdotes & Leuitæ habentes azyma per tri-
bus. * Et ſecundum partes principatus patrum 11
in conſpectu populi offerebant Domino, ſe-
cundum ea quæ in libro Moyſi ſcripta ſunt:
* & aſſauerunt Phaſe igni prout oportebat: & 12
hoſtias coxerunt in emolis, & in ollis cum
beneuolentia: * & attulerunt omnibus qui erant 13
ex plebe: & poſt hæc parauerunt ſibi & ſacer-
dotibus: * Sacerdotes enim offerebant adipes, 14
vſque dum finita eſſet hora: & Leuitæ para-
uerunt ſibi, & fratribus ſuis, filijs Aaron. * Et 15
ſacri cantores filij Aſaph erant per ordinem
ſecundum præceptum Dauid, & Aſaph, & Za-
charias, & Ieddimus, qui erat a rege. * Et 16
oſtiarij per ſingulas ianuas, ita vt non præ-
uaricaretur vnuſquiſque ſuam: fratres enim
illorum parauerunt illis. * Et conſummata ſunt 17
quæ pertinebant ad ſacrificium Domini. * In 18
illa die egerunt Phaſe, & offerebant hoſtias
ſuper Domini ſacrificium, ſecundum præce-
ptum regis Ioſiæ. * Et egerunt filij Iſrael, qui 19
inuenti ſunt in tempore illo, Phaſe: & diem
feſtum azymorum per dies ſeptem: * & non 20
eſt celebratum Phaſe tale in Iſrael, a tempo-
ribus Samuelis prophetæ: * & omnes reges 21
Iſrael non celebrauerunt tale Paſcha quale
egit Ioſias, & Sacerdotes, & Leuitæ, & Iudæi,
& omnis Iſrael, qui inuenti ſunt in commora-
tione Ieroſolymis. * Octauo decimo anno, re- 22
gnante Ioſia celebratum eſt Phaſe.

timet Dominum,

* Et directa ſunt opera Ioſiæ in conſpectu 23
Domini ſui in corde pleno metuentis: * & quæ 24
circa illum quidem conſcripta ſunt, in priſtinis
temporibus de eis, qui peccauerunt, quiq. irreli-
gioſi fuerunt in Dominum præ omni gente, &
qui non quæſierunt verba Domini ſuper Iſrael.

vita functus lugetur;

* Et poſt omnem actum hunc Ioſiæ, aſcen- 25
dit Pharao rex Aegypti, veniens in Charcamis
ab itinere ſuper Euphratem, & exijt obuiam
illi Ioſias. * Et miſit rex Aegypti ad Ioſiam, di- 26
cens: Quid mihi & tibi eſt rex Iudæ? * Non 27
ſum miſſus a Domino vt pugnem contra te:
ſuper Euphratem enim bellum meum eſt, fe-
ſtinans deſcende. * Et non eſt reuerſus Ioſias 28
ſuper currum: ſed expugnare eum conabatur,
non attendens verbum prophetæ ex ore Do-
mini: * ſed conſtituit ad eum bellum in campo 29
Mageddo. Et deſcenderunt principes ad re-
gem Ioſiam. * Et dixit rex pueris ſuis, Amo- 30
uete me a prælio, infirmatus ſum enim valde.
Et ſtatim amouerunt eum pueri ipſius de acie.
* Et aſcendit ſuper currum ſecundarium ſuum: 31
& perueniens Ieroſolymam, vita functus eſt, &
ſepultus eſt in paterno ſepulchro. * Et in tota 32
Iudæa lugebant Ioſiam: & qui præſidebant,
cum vxoribus lamentabant eum vſque in hunc
diem. Et datum eſt hoc fieri ſemper in omne
genus Iſrael.

reliqua geſta.

* Hæc autem præſcripta ſunt in libro hiſto- 33
riarum regum Iudæ: & ſingula geſta actus Io-
ſiæ, & eius gloria & intellectus eius in lege
Domini: quæq. geſta ſunt ab eo, & quæ non
ſcripta ſunt in libro regum Iſrael & Iudæ:

β) Vltimi reges: Iechonias ducitur in Aegyptum

34 * Et aſſumentes, qui erant ex gente Iecho-
niam filium Ioſiæ, conſtituerunt regem pro
Ioſia patre ſuo, cum eſſet annorum triginta-
35 trium. * Et regnauit ſuper Iſrael menſibus tri-
bus. Et amouit eum rex Aegypti, ne regnaret
36 in Ieroſolymis: * & mulctauit gentem argenti
37 talenta centum, & auri talentum vnum. * Et
conſtituit rex Aegypti Ioacim fratrem ipſius,
38 regem Iudæ & Ieruſalem: * & alligauit magi-
ſtratus Ioacim, & Zaracelem fratrem ſuum, &
apprehendens reduxit in Aegyptum.

Ioacim

39 * Annorum erat Ioacim vigintiquinque, cum
regnare cœpiſſet in terra Iuda & Ieruſalem: &
40 fecit malum in conſpectu Domini. * Poſt hunc
autem aſcendit Nabuchodonoſor rex Babylonis,
& alligans eum in æreo vinculo, perduxit in
41 Babyloniam: * & ſacra vaſa Domini accepit Na-
buchodonoſor, & tulit & conſecrauit in templo
42 ſuo in Babylonia. * Nam de immunditia illius,
& irreligioſitate ſcriptum eſt in libro temporum
43 regum. * Et regnauit Ioachin filius eius pro eo.

atque Ioachin

Cum autem conſtitutus eſſet rex, erat anno-
44 rum decem & octo. * Regnauit autem men-
ſes tres, & dies decem in Ieruſalem, & fecit
45 malum in conſpectu Domini: * & poſt annum
mittens Nabuchodonoſor, tranſmigrauit eum
in Babyloniam ſimul cum ſacris vaſis Domini.

necnon Sedecias malu[s]

46 * Et conſtituit Sedeciam regem Iuda, &
Ieruſalem, cum eſſet annorum viginti vnius:
47 regnauit autem annis vndecim. * Et fecit ma-
lum in conſpectu Domini, & non eſt veritus a
verbis, quæ dicta ſunt ab Ieremia propheta
48 ex ore Domini: * & adiuratus a rege Nabu-
chodonoſor, periurans diſceſſit: & indurata
ceruice ſua, & corde ſuo, tranſgreſſus eſt legi-
tima Domini Dei Iſrael.

cum populo peruerſo

49 * Et duces populi Domini multa inique geſ-
ſerunt, & impie egerunt ſuper omnes immun-
ditias gentium: & polluerunt templum Domini
50 quod ſanctum erat in Ieroſolymis. * Et miſit
Deus patrum ipſorum per angelum ſuum reuo-
care eos, propter quod parceret illis, & taber-
51 naculo ſuo. * Ipſi vero ſubſannabant in ange-
lis ſuis: & qua die locutus eſt Dominus, erant
illudentes prophetis eius.

ducuntur in Babyloniam

52 * Qui vſque ad iracundiam concitatus eſt ſu-
per gentem ſuam propter irreligioſitatem ſuam,
53 & præcepit aſcendere reges Chaldæorum. * Hi
occiderunt iuuenes eorum in gladio, in cir-
cuitu ſancti templi eorum, & non peperce-
runt iuueni, & ſeni, & virgini, & adoleſcenti:
54 * ſed omnes traditi ſunt in manus ipſorum: &
omnia ſacra vaſa Domini, & regales apothecas
55 reſumentes, tulerunt in Babyloniam, * & in-
cenderunt domum Domini, & demolierunt mu-
ros Ieruſalem: & turres eius incenderunt igne,
56 * & conſummauerunt omnia honorifica eius,
& ad nihilum redegerunt, & reliquos a gladio
57 duxerunt in Babylonem. * Et erant ſerui illius
vſque dum regnarent Perſæ in repletione verbi
58 Domini in ore Ieremiæ: * quouſque benigne
ageret terra ſabbata ſua, omni tempore deſer-
tionis ſuæ ſabbatizauit in applicatione anno-
rum ſeptuaginta ſeptem.

II. Iudæi post captiuitatem.

1. Reduc[tio] Zorobabe[l]

2
1 REgnante Cyro rege Perſarum in conſum-
2 matione verbi Domini in ore Ieremiæ, * ſuſci-
tauit Dominus ſpiritum Cyri regis Perſarum,

) Cyrus & Artaxerxes.
α) Cyrus rex: reditionem permittit

& prædicauit in toto regno suo simul per scri-
pturam, * dicens: Hæc dicit Cyrus rex Per- 3
sarum: Me constituit regem orbi terrarum
Dominus Israel, Dominus excelsus, * & signi- 4
ficauit mihi ædificare domum sibi in Ierusalem,
quæ est in Iudæa. * Si quis est ex genere ve- 5
stro, dominus ipsius ascendat cum eo in Ieru-
salem. * Quotquot ergo circa loca habitant, 6
adiuuent eos qui sunt in loco ipso, in auro &
argento, * in dationibus cum equis & iumen- 7
tis, cumq. alijs quæ secundum vota apponuntur
in ædem Domini quæ est in Ierusalem.

& vasa templi reddit.

* Et stantes principes tribuum, pagorum, 8
& Iudææ ex tribu Beniamin, & Sacerdotes &
Leuitæ, quos excitauit Dominus ascendere &
ædificare domum Domini quæ est in Ierusa-
lem, & qui erant in circuitu eorum, * adiuue- 9
runt in omni auro & argento eius, & iumentis,
& votis compluribus multi quorum sensus ex-
citatus est. * Et Cyrus rex protulit vasa sacra 10
Domini, quæ transtulit Nabuchodonosor rex
Babylonis ex Ierusalem, & consecrauit ea idolo
suo. * & proferens ea Cyrus rex Persarum, 11
tradidit Mithridato, qui erat super thesauros
ipsius. * Per hunc autem tradita sunt Salma- 12
nasaro præsidi Iudææ. * Horum autem hic 13
numerus. Libatoria argentea duo millia qua-
dringenta, athiscæ argenteæ triginta: phialæ
aureæ triginta, item argenteæ duo millia qua-
dringentæ, & alia vasa mille. * omnia autem 14
vasa aurea & argentea, quinque millia octin-
genta sexaginta. * Et enumerata sunt Salma- 15
nasaro simul cum his qui ex captiuitate Baby-
loniæ venerant in Ierosolymam.

β) Artaxerxes rex: propter delationem

* In Artaxerxis autem regis Persarum tem- 16
poribus scripserunt ei de his qui habitabant
in Iudæa & Ierusalem, Balsamus, & Mithrida-
tus, & Sabellius, & Rathimus, Balthemus,
Samelius scriba, & reliqui habitantes in Sa-
maria, & ceteris locis subiectam epistolam regi
Artaxerxi. * DOMINE, pueri tui Rathimus 17
ab accidentibus, & Sabellius scriba, & reliqui
curiæ tuæ iudices in Cœlesyria, & Phœnice.
* Et nunc notum sit domino regi, quoniam 18
Iudæi qui ascenderunt a vobis ad nos, veni-
entes in Ierusalem ciuitatem refugam & pessi-
mam, ædificant furnos eius, & statuunt muros,
& templum suscitant. * Quod si ciuitas ista, & 19
muri consummati fuerint, non tantum tributa
non sustinebunt pendere, sed etiam regibus
resistent. * Et quia id agitur circa templum, 20
recte haberi arbitrati sumus non despicere hoc
ipsum: * sed notum facere domino regi, vt si 21
videbitur, rex, quæratur in libris patrum tuo-
rum, * & inuenies in admonitionibus scripta 22
de his, & scies quoniam ciuitas ista fuit re-
fuga, & reges, & ciuitates concutiens, * & 23
Iudæi refugæ, & prælia committentes in ea ab
æterno, ob quam causam ciuitas ista deserta
est. * Nunc ergo notum facimus, domine rex, 24
quoniam si ciuitas hæc ædificata fuerit, & huius
muri erecti fuerint, descensus tibi non erit in
Cœlesyriam, & Phœnicen:

prohibet ædificationem vrbis,

* Tunc scripsit rex Rathimo, qui scribebat 25
accidentia, & Balthemo, & Sabellio scribæ, &
ceteris constitutis, & habitantibus in Syria, &
Phœnice, ea quæ subiecta sunt. * LEGI episto- 26
lam quam misistis mihi. Præcepi ergo inquiri,
& inuentum est, quoniam ciuitas illa est ab æuo
regibus resistens, * & homines refugæ, & præ- 27
lia in ea efficientes, & reges fortissimi erant in
Ierusalem dominantes, & tributa exigentes a
28 Cœlesyria, & Phœnice. * Nunc ergo præcepi
prohibere homines illos ædificare ciuitatem,
29 & prohibere ne quid vltra hæc fiant: * sed nec
procedant in plurimum, ex quo sunt malitiæ,
30 ita vt regibus molestia importetur. * Tunc re-
citatis his quæ a rege Artaxerxe scripta fue-
rant, Rathimus, & Sabellius scriba, & qui
cum his constituti erant iungentes festinan-
ter venerunt in Ierusalem cum equitatu, &
31 turba, & agmine: * cœperuntq. ædificantes
prohibere,

quæ intermittitur.

& vacabant ab ædificatione templi in Ieru-
salem, vsque secundo anno regni Darij regis
Persarum.

3

b) Darius rex.
α) Ædificationem vrbis iubet:
tres custodes regis

1 REx Darius fecit cœnam magnam omni-
bus vernaculis suis, & omnibus magistratibus
2 Mediæ & Persidis, * & omnibus purpuratis,
& prætoribus, & consulibus, & præfectis sub
illo ab India vsque Aethiopiam, centum vi-
3 ginti septem prouincijs. * Et cum manducas-
sent, & bibissent, & satiati reuerterentur, tunc
Darius rex ascendit in cubiculum suum, & dor-
4 miuit, & expergefactus est. * Tunc illi tres
iuuenes corporis custodes, qui custodiebant
5 corpus regis, dixerunt alter alteri: * Dicamus
vnusquisque nostrum sermonem qui præcellat:
& cuiuscumque apparuerit sermo sapientior alte-
6 rius, dabit illi rex Darius dona magna, * pur-
pura cooperiri, & in auro bibere, & super au-
rum dormire, & currum aureo fræno, & cy-
darim byssinam, & torquem circa collum:
7 * & secundo loco sedebit a Dario propter sa-
pientiam suam, & cognatus Darij vocabitur.
8 * Tunc scribentes singuli suum verbum signa-
uerunt, & posuerunt subtus ceruical Darij re-
9 gis, * & dixerunt, Cum surrexerit rex, dabimus
illi scripta nostra: & quodcumque iudicauerit
rex e tribus, & magistratus Persidis, quoniam
verbum eius sapientius est, ipsi dabitur vi-
10 ctoria sicut scriptum est. * Vnus scripsit, Forte
11 est vinum. * Alius scripsit, Fortior est rex.
12 * Tertius scripsit, Fortiores sunt mulieres: su-
13 per omnia autem vincit veritas. * Et cum sur-
rexisset rex, acceperunt scripta sua, & dede-
runt illi, & legit.

disputant de fortitudine

14 * Et mittens vocauit omnes magistratus
Persarum, & Medos, & purpuratos, & præ-
15 tores, & præfectos: * & sederunt in concilio:
16 & lecta sunt scripta coram ipsis. * Et dixit,
Vocate adolescentes, & ipsi indicabunt verba
17 sua. Et vocati sunt, & introierunt. * Et dixit
illis, Indicate nobis de his quæ scripta sunt.
Et cœpit prior, qui dixerat de fortitudine vini,

vini,

18 * & dixit, Viri, quàm præualet vinum omni-
bus hominibus qui bibunt illud! seducit men-
19 tem. * Itemq. regis & orphani facit mentem
vanam. Item serui ac liberi, pauperis ac di-
20 uitis, * & omnem mentem conuertit in securi-
tatem & iucunditatem, & non meminit omnem
21 tristitiam & debitum, * & omnia præcordia
facit honesta, & non meminit regem nec ma-
gistratum, & omnia per talenta loqui facit.
22 * Et non meminerunt, cum biberunt, amici-
tiam, nec fraternitatem: sed non multum post
23 sumunt gladios. * Et cum a vino merserint
& surrexerint, non meminerunt quæ gesserunt.
24 * O viri, num præcellit vinum? quis sic cogitat

A*

facere? Et tacuit hoc dicto. ET inchoauit ſe- 4
regis, quens dicere, qui dixit de fortitudine regis. 1
* O viri, num præcellunt homines, qui ter- 2
ram & mare obtinent, & omnia quæ in eis
ſunt? * Rex autem ſuper omnia præcellit, & 3
dominatur eorum: & omne quodcumque dixe-
rit illis, faciunt. * Et ſi miſerit illos ad bella- 4
tores, vadunt, & demoliuntur montes, & mu-
ros, & turres. * Iugulantur, & iugulant, & 5
regis verbum non prætereunt. nam ſi vice-
rint, afferunt regi omnia quæcumque prædati
fuerint. * Similiter & alij omnes, & quotquot 6
non militant, nec pugnant, ſed colunt terram:
rurſum cum fuerint metentes, afferunt tributa
regi: * & ipſe vnus ſolus ſi dixerit occidite, 7
occidunt: dixerit remittite, remittunt: * dixe- 8
rit percutite, percutiunt: dixerit exterminate,
exterminant: dixerit ædificate, ædificant: * di- 9
xerit excidite, excidunt: dixerit plantate, plan-
tant: * & omnis plebs, & virtutes eum obau- 10
diunt, & ſuper hoc ipſe recumbit, & bibit, &
dormit. * Hi autem cuſtodiunt in circuitu eum, 11
& non poſſunt ire ſinguli, & facere opera ſua,
ſed in dicto obaudientes ſunt ei. * Viri, quo- 12
modo non præcellit rex qui ſic diffamatur?
mulierum Et tacuit. * Tertius qui dixerat de mulieribus 13
& veritate, hic eſt Zorobabel, cœpit loqui.
* Viri, non magnus rex, & multi homines, nec 14
vinum præcellit. Quis eſt ergo qui dominatur
eorum? * Nonne mulieres genuerunt regem, 15
& omnem populum, qui dominatur mari &
terræ: * & ex illis nati ſunt, & ipſæ educaue- 16
runt eos qui plantauerunt vineas ex quibus
vinum fit? * Et ipſæ faciunt ſtolas omnium 17
hominum, & ipſæ faciunt gloriam hominibus,
& non poſſunt homines ſeparari a mulieribus.
* Si congregauerint aurum & argentum, & 18
omnem rem ſpecioſam, & viderint mulierem
vnam bono habitu & bona ſpecie, * omnia 19
hæc relinquentes in eam intendunt, & aperto
ore conſpiciunt, & eam alliciunt magis quàm
aurum & argentum, & omnem rem pretioſam.
* Homo patrem ſuum relinquit qui enutrijt 20
illum, & ſuam regionem, & ad mulierem ſe
coniungit. * Et cum muliere remittit animam: 21
& neque patrem meminit, neque matrem, ne-
que regionem. * Et hinc oportet vos ſcire: 22
quoniam mulieres dominantur veſtri. Nonne
doletis? * Et accipit homo gladium ſuum, & 23
vadit in viam facere furta, & homicidia, &
mare nauigare & flumina, * & leonem videt, 24
& in tenebris ingreditur: & cum furtum fece-
rit, & fraudes & rapinas amabili ſuæ affert.
* Et iterum, diligit homo vxorem ſuam magis 25
quàm patrem aut matrem. * Et multi demen- 26
tes facti ſunt propter vxores ſuas: & ſerui
facti ſunt propter illas: * & multi perierunt 27
& iugulati ſunt, & peccauerunt propter mu-
lieres. * Et nunc credite mihi, quia magnus 28
eſt rex in poteſtate ſua: quoniam omnes re-
giones verentur tangere eum. * Videbam ta- 29
men Apemen filiam Bezacis, mirifici concubi-
nam regis, ſedentem iuxta regem ad dexteram,
* & auferentem diadema de capite eius, & im- 30
ponentem ſibi, & palmis cædebat regem de
ſiniſtra manu. * Et ſuper hæc aperto ore in- 31
tuebatur eam: & ſi arriſerit ei, ridet. nam ſi
indignata ei fuerit, blanditur, donec recon-
cilietur in gratiam. * O viri, cur non ſunt for- 32
tiores mulieres? Magna eſt terra, & excelſum
eſt cælum: quis iſta agit? * Et tunc rex, & 33
purpurati intuebantur in alterutrum. Et in-
34 choauit loqui de veritate. * O viri, nonne & veritatis;
fortes ſunt mulieres? Magna eſt terra, & ex-
celſum eſt cælum: & velox curſus ſolis con-
uertit in gyro cælum in locum ſuum in vna
35 die. * Nonne magnificus eſt qui hæc facit,
& veritas magna, & fortior præ omnibus?
36 * Omnis terra veritatem inuocat, cælum etiam
ipſam benedicit, & omnia opera mouentur, &
tremunt eam, & non eſt cum ea quicquam ini-
37 quum. * Vinum iniquum, iniquus rex, iniquæ
mulieres, iniqui omnes filij hominum, & ini-
qua illorum omnia opera, & non eſt in ipſis
38 veritas, & in ſua iniquitate peribunt: * & ve-
ritas manet, & inualeſcit in æternum, & viuit,
39 & obtinet in ſæcula ſæculorum. * Nec eſt apud
eam accipere perſonas, neque differentias:
ſed quæ iuſta ſunt facit omnibus, iniuſtis ac
malignis, & omnes benignantur in operibus
40 eius. * Et non eſt in iudicio eius iniquum, ſed
fortitudo, & regnum, & poteſtas & maieſtas
omnium æuorum. Benedictus Deus veritatis.
41 * Et deſijt loquendo. Et omnes populi clama-
uerunt, & dixerunt, Magna eſt veritas, & præ-
ualet.
42 * Tunc rex ait illi, Pete, ſi quid vis am- vincens
plius, quàm quæ ſcripta ſunt, & dabo tibi, ſe- Zorobabel
cundum quod inuentus es ſapientior proximis,
& proximus mihi ſedebis, & cognatus meus
43 vocaberis. * Tunc ait regi, Memor eſto voti
tui, quod vouiſti, ædificare Ieruſalem, in die
44 qua regnum accepiſti: * & omnia vaſa quæ
accepta ſunt ex Ieruſalem, remittere, quæ ſe-
parauit Cyrus, quando mactauit Babyloniam,
45 & voluit remittere ea ibi. * Et tu vouiſti ædi-
ficare templum quod incenderunt Idumæi,
quando exterminata eſt Iudæa a Chaldæis.
46 * Et nunc hoc eſt quod poſtulo Domine, &
quod peto, hoc eſt maieſtas quod a te poſtulo,
vt facias votum quod vouiſti regi cæli ex ore
47 tuo. * Tunc ſurgens Darius rex, oſculatus eſt a rege ac-
illum: & ſcripſit epiſtolas ad omnes diſpen- cipit
ſatores, & præfectos, & purpuratos, vt dedu- decretum
cerent eum, & eos qui cum illo erant, omnes
48 aſcendentes ædificare Ieruſalem. * Et omnibus
præfectis, qui erant in Syria, & Phœnice, &
Libano ſcripſit epiſtolas, vt traherent ligna
cedrina a Libano in Ieruſalem, vt ædificarent
49 cum eis ciuitatem. * Et ſcripſit omnibus Iu-
dæis qui aſcendebant a regno in Iudæam pro
libertate, omnem potentem, & magiſtratum,
& præfectum non ſuperuenire ad ianuas ipſo-
50 rum, * & omnem regionem quam obtinue-
rant immunem eſſe eis, & Idumæi relinquant
51 caſtella quæ obtinent Iudæorum, * & in ſtru-
cturam templi dare per ſingulos annos talenta
52 viginti, vſque dum perædificaretur: * & ſuper
ſacrarium holocautomata vſtulare quotidie,
ſicut habent præceptum: alia talenta decem
53 offerre per ſingulos annos, * & omnibus qui
procedunt a Babylonia condere ciuitatem: vt
eſſet libertas tam ipſis quàm filijs eorum, &
54 omnibus ſacerdotibus qui præcedunt: * Scri-
pſit autem & quantitatem, & ſacram ſtolam
55 iuſſit dari, in qua deſeruirent; * & Leuitis
ſcripſit dare præcepta, vſque in diem qua con-
ſummabitur domus, & Ieruſalem extruetur:
56 * & omnibus cuſtodientibus ciuitatem ſcripſit
57 dari ei fortes & ſtipendia. * Et dimiſit omnia
vaſa quæcumque ſeparauerat Cyrus a Baby-
lonia, & omnia quæcumque dixit Cyrus, & ipſe

præcepit fieri, & mitti Ieruſalem. * Et cum 58
proceſſiſſet ille adoleſcens, eleuans faciem in
Ieruſalem, benedixit regem cæli, * & dixit, 59
Abs te eſt victoria, & abs te eſt ſapientia &
claritas. Et ego ſeruus tuus ſum. * Benedictus 60
es qui dediſti mihi ſapientiam, & tibi confite-
aſcendendi bor Domine Deus patrum noſtrorum. * Et 61
ædificandi. accepit epiſtolas, & profectus eſt in Babylo-
niam. Et venit, & nunciauit fratribus ſuis om-
nibus qui fuerunt in Babylonia : * & bene- 62
dixerunt Deum patrum ſuorum, quoniam dedit
illis remiſſionem & refrigerium, * vt aſcende- 63
rent & ædificarent Ieruſalem, & templum vbi
nominatum eſt nomen eius in ipſo, & exulta-
uerunt cum muſicis & lætitia diebus ſeptem.

5

β) Aſcendentes iuuat: POſt hæc autem electi ſunt, vt aſcenderent 1
principes pagorum per domos, & tribus ſuas,
& vxores illorum, & filij & filiæ eorum, &
deducit ſerui & ancillæ ipſorum, & pecora eorum. * Et 2
Darius rex miſit vna cum eis equites mille,
donec deducerent eos in Ieruſalem cum pace,
& cum muſicis & cum tympanis & tibijs. * & 3
omnes fratres erant ludentes, & fecit eos aſcen-
dere ſimul cum eis.
Sacerdotes * Et hæc ſunt nomina virorum, qui aſcen- 4
derunt per pagos ſuos in tribus, & in partem
principatus ipſorum. * Sacerdotes : Filij Phi- 5
nees, filij Aaron, Ieſus filius Ioſedec, Ioacim
filius Zorobabel filij Salathiel de domo Dauid,
ex progenie Phares, de tribu Iuda, * qui lo- 6
cutus eſt ſub Dario rege Perſarum ſermones
mirificos in ſecundo anno regni ipſius menſe
Niſan primo. * Sunt autem hi, qui aſcende- 7
runt ex Iudæa de captiuitate tranſmigrationis,
quos tranſmigrauit Nabuchodonoſor rex Ba-
byloniæ in Babylonem, & reuerſus eſt in Ieru-
ſalem. * Et requiſiuit partem Iudææ vnuſ- 8
quiſque in ciuitatem ſuam, qui venerunt cum
Zorobabel, & Ieſu, Nehemias, Areores, Eli-
meo, Emmanio, Mardocheo, Beelſuro, Mech-
pſatochor, Olioro. Emonia vnus de principibus
viros populi, eorum. * Et numerus a gentilibus eorum, ex 9
præpoſitis eorum filij Phares, duo millia cen-
tum ſeptuagintaduo : * filij Ares, tria millia 10
centum quinquaginta ſeptem : * filij Phœmo, 11
centum quadraginta duo : in filijs Ieſu & Ioa-
bes, mille trecenti duo : * filij Demu, duo 12
millia quadringenti ſeptuaginta : filij Choraba,
ducentiquinque : filij Banica, centum ſexa-
gintaocto : * filij Bebech, quadringentitres : 13
filij Archad, quadringenti vigintiſeptem : * filij 14
Cham, trigintaſeptem : filij Zoroar, duo mil-
lia ſexagintaſeptem : filij Adin, quadringenti
ſexaginta vnus : * filij Aderectis, centum octo : 15
filij Ciaſo & Zelas, centum ſeptem : filij Azo-
roc, quadringenti trigintanouem : * filij Iedar- 16
bone, centum triginta duo : filij Ananiæ, cen-
tum triginta : filij Aſoni, nonaginta : * filij 17
Marſar, quadringenti viginti duo : filij Zaba-
rus, nonagintaquinque : filij Sepolemon, cen-
tum vigintitres : * filij Nepopas, quinquaginta- 18
quinque : filij Nechanatus, centum quinqua-
gintaocto : filij Cebethamus, centum triginta-
duo : * filij Crearpatros, qui Enocadies, & 19
Modiæ, quadringenti vigintitres : qui ex Gramas
& Gabea, centum viginti vnus : * qui ex Beſ- 20
ſelon, & Ceagge, ſexagintaquinque : qui ex
Baſtaro, centum vigintiduo : * Qui ex Beche- 21
nobes, quinquagintaquinque : filij Liptis, cen-
tum quinquagintaquinque : filij Labonni, tre-
22 centi quinquagintaſeptem : * filij Sichem, tre-
centi ſeptuaginta : filij Suadon, & Cliomus,
23 trecenti ſeptuagintaocto : * filij Ericus, duo
millia centum quadragintaquinque : filij Anaas,
24 trecenti ſeptuaginta. Sacerdotes : * Filij Ieddus,
filij Euther, filij Eliaſib, trecenti ſeptuaginta-
duo : filij Emerus, ducenti quinquagintaduo :
25 * filij Phaſurij, trecenti quinquagintaſeptem :
26 filij Caree, ducenti vigintiſeptem. * Leuitæ : Leuitas,
Filij Ieſu in Caduhel, & Bamis, & Serebias,
& Edias, ſeptuagintaquattuor. omnis numerus
a duodecimo anno, triginta millia quadringenti
27 ſexagintaduo, * filij, & filiæ, & vxores, omnis
computatio, quadraginta millia ducenti qua-
28 dragintaduo. * Filij ſacerdotum, qui pſalle-
bant in templo : filij Aſaph, centum vigintiocto.
29 * Oſtiarij vero : filij Eſmenni, filij Azer, filij
Amon, filij Accuba, Topa filij Tobi, omnes
30 centum trigintanouem. * Sacerdotes ſeruientes ſeruientes
in templo : filij Sel, filij Gaſpha, filij Tobloch, ſacro
filij Cariæ, filij Su, filij Hellu, filij Labana,
filij Armacha, filij Accub, filij Vtha, filij Cetha,
filij Aggab, filij Obai, filij Anani, filij Canna,
31 filij Geddu, * filij An, filij Radin, filij Deſa-
non, filij Nachoba, filij Caſeba, filij Gaze, filij
Ozui, filij Sinone, filij Attre, filij Haſten, filij
Aſiana, filij Manei, filij Naſiſſim, filij Accuſu,
filij Agiſta, filij Azui, filij Fauon, filij Phaſa-
32 lon, * filij Meedda, filij Phuſa, filij Caree, filij
Barcus, filij Saree, filij Coeſi, filij Naſith, filij
33 Agiſti, filij Pedon. * Salomon filij eius, filij & pueros
Aſophot, filij Phaſida, filij Celi, filij Dedon, Salomonis,
34 filij Gaddahel, filij Sephegi, * filij Aggia, filij
Sachareth, filij Sabathen, filij Caroneth, filij
Malſith, filij Amæ, filij Saſus, filij Addus, filij
Suba, filij Eura, filij Rahotis, filij Phaſphat,
35 filij Malmon. * Omnes ſacro ſeruientes, &
pueri Salomonis, quadringenti octogintaduo.
36 * Hi ſunt filij qui aſcenderunt a Thelmela, Tel- dubiæ ori-
harſa : principes eorum, Carmellam, & Ca- ginis,
37 reth: * & non poterant edicere ciuitates ſuas, &
progenies ſuas, quemadmodum ſint ex Iſrael.
38 Filij Dalari, filij Tubal, filij Nechodaici, * ex
ſacerdotibus, qui fungebantur ſacerdotio : &
non ſunt inuenti filij Obia, filij Achiſos, filij
Addin, qui accepit vxorem ex filiabus Phar-
39 geleu : * & vocati ſunt nomine eius, & horum
quæſita eſt generis ſcriptura in pædatura, &
non eſt inuenta, & prohibiti ſunt ſacerdotio
40 fungi. * Et dixit illis Nehemias & Aſtharas, Ne
participentur ſancta, donec exurgat pontifex
41 doctus in oſtenſionem & veritatem. * Omnis omnem
autem Iſrael erat exceptis ſeruis & ancillis, Iſrael;
quadraginta duo millia trecenti quadraginta.
42 * Serui horum & ancillæ, ſeptem millia tre-
centi triginta ſeptem. Cantores & cantatrices,
43 ducenti ſexagintaquinque. * Cameli, quadrin-
genti trigintaquinque. Equi ſeptem millia tri-
gintaſex. Muli, ducenta millia quadragintaquin-
que. Subiugalia, quinque millia vigintiquinque.
44 * Et de præpoſitis ipſis per pagos, dum qui oblationes dant,
venirent in templum Dei, quod erat in Ieruſa-
lem, innouare & ſuſcitare templum in loco ſuo,
45 ſecundum ſuam virtutem : * & dari in tem-
plum theſaurum operum ſacrum auri mnas
duodecim millia, & mnas argenti quinque mil-
46 lia, & ſtolas ſacerdotales centum. * Et habi-
tauerunt Sacerdotes & Leuitæ, & qui exierant
de plebe in Ieruſalem & in regione, & ſacri
cantores, & oſtiarij, & omnis Iſrael in regio-
nibus ſuis.

altare extruunt,

* Inſtante autem ſeptimo menſe, cumq. 47
eſſent filij Iſrael vnuſquiſque in ſuis rebus,
conuenerunt vnanimes in atrium, quod erat
ante ianuam Orientalem. * Et ſtantes Ieſus 48
filius Ioſedec, & fratres eius ſacerdotes, & Zo-
robabel filius Salathiel, & huius fratres, para-
uerunt altare, * vt offerrent ſuper illud holo- 49
cautomata, ſecundum quæ in libro Moyſi ho-
minis Dei ſcripta ſunt. * Et conuenerunt ibi 50
ex alijs nationibus terræ, & erexerunt ſacra-
rium in loco ſuo omnes gentes terræ,

holocautomata offerunt,

& offerebant hoſtias, & holocautomata
Domino matutina. * Et egerunt ſcenopegiam, 51
& diem ſolennem, ſicut præceptum eſt in lege:
& ſacrificia quotidie, ſicut oportebat: * & poſt 52
hæc oblationes inſtitutas, & hoſtias ſabbatho-
rum, & neomeniarum, & dierum ſolennium
omnium ſanctificatorum. * Et quotquot voue- 53
bant Domino a neomenia ſeptimi menſis, cœ-
perunt hoſtias offerre Deo, & templum Do-
mini nondum erat ædificatum.

templi fundamenta iaciunt,

* Et dederunt pecuniam lapidarijs & fabris, 54
& potum & pabula cum gaudio. * Et dederunt 55
carra Sidonijs, & Tyrijs, vt tranſueherent illis
de Libano trabes cedrinas, & facerent rates
in Ioppe portu, ſecundum decretum quod ſcri-
ptum erat eis a Cyro rege Perſarum. * Et in 56
ſecundo anno venientes in templum Dei in
Ieruſalem, menſe ſecundo inchoauit Zorobabel
filius Salathiel, & Ioſue filius Ioſedec, & fra-
tres ipſorum, & ſacerdotes & Leuitæ, & om-
nes qui venerant de captiuitate in Ieruſalem:
* & fundauerunt templum Dei nouilunio ſe- 57
cundi menſis ſecundi anni cum veniſſent in
Iudæam & Ieruſalem. * Et ſtatuerunt Leuitas 58
a viginti annis, ſuper opera Domini: & ſtetit
Ieſus & filius eius, & fratres omnes Leuitæ
conſpirantes, & executores legis, facientes
opera in domo Domini. * Et ſteterunt ſacer- 59
dotes habentes ſtolas cum tubis: & Leuitæ
filij Aſaph, habentes cymbala, * collaudantes 60
Dominum, & benedicentes ſecundum Dauid
regem Iſrael. * Et cantabant canticum Do- 61
mino, quoniam dulcedo eius, & honor in ſæ-
cula ſuper omnem Iſrael. * Et omnis populus 62
tuba cecinerunt, & proclamauerunt voce ma-
gna, collaudantes Dominum in ſuſcitatione
domus Domini. * Et venerunt ex ſacerdotibus 63
& Leuitis, & præſidentibus ſecundum pagos
ſenioribus, qui viderant priſtinam domum:
* & ad huius ædificationem cum clamore & 64
planctu magno, & multi cum tubis & gaudio
magno: * in tantum vt populus non audiret 65
tubas propter planctum populi. Turba enim
erat tubis canens magnifice, ita vt longe au-
diretur.

at impediuntur a Samaritanis.

* Et audierunt inimici tribus Iudæ, & Ben- 66
iamin, & venerunt ſcire quæ eſſet vox tuba-
rum. * Et cognouerunt quoniam qui erant ex 67
captiuitate, ædificant templum Domino Deo
Iſrael. * Et accedentes ad Zorobabel & Ieſum, 68
præpoſitos pagorum, dixerunt eis, Aedificabi-
mus vna vobiſcum: * Similiter enim audiui- 69
mus Dominum veſtrum, & ipſi pariter incedi-
mus a diebus Aſbazareth regis Aſſyriorum, qui
tranſmigrauit nos huc. * Et dixit illis Zoro- 70
babel, & Ieſus, & principes pagorum Iſrael,
* Non eſt nobis & vobis ædificare domum 71
Dei noſtri. nos enim ſoli ædificabimus Do-
mino Iſrael ſecundum ea quæ præcepit nobis
Cyrus rex Perſarum. * Gentes autem terræ 72
incumbentes his qui ſunt in Iudæa, & leuantes
opus ædificationis & inſidias, & populos ad-
73 ducentes prohibebant eos ædificare, * & ag-
greſſuras exercentes impedierunt, ne conſum-
maretur ædificium omni tempore vitæ Cyri
regis, & protraxerunt ſtructuram per bien-
nium vſque ad Darij regnum.

6

γ) Ædificationem vrget:

1 IN ſecundo autem anno regni Darij pro-
phetauit Aggæus, & Zacharias filius Addin
prophetæ apud Iudæam & Ieruſalem in no-

prophetis exhortantibus,

2 mine Dei Iſrael ſuper eos. * Tunc ſtans Zoro-
babel filius Salathiel, & Ieſus filius Ioſedec,
inchoauerunt ædificare domum Domini, quæ
3 eſt in Ieruſalem: * cum adeſſent eis prophetæ
Domini, & adiuuarent eos.

duces regionis

In ipſo tempore venit ad illos Siſennes
ſubregulus Syriæ, & Phœnicis, & Satrabuza-
4 nes, & ſodales eius, * & dixerunt eis, Quo præ-
cipiente vobis domum hanc ædificatis, & te-
ctum iſtud, & alia omnia perficitis? & qui
5 ſunt ſtructores qui hæc ædificant? * Et habu-
erunt gratiam viſitatione facta ſuper eos, qui
erant ex captiuitate a Domino ſeniores Iudæo-
6 rum. * & non ſunt impediti ædificare, donec
ſignificaretur Dario de omnibus iſtis, & re-
ſponſum acciperetur.

ad Darium epiſtolam mittunt,

7 * Exemplum epiſtolæ, quam miſerunt Da-
rio. SISENNES ſubregulus Syriæ, & Phœni-
cis, & Satrabuzanes, & ſodales eius in Syria, &
8 Phœnice præſides, regi Dario ſalutem. * Omnia
nota ſint domino regi, quòd cum veniſſemus
in regionem Iudææ, & introiſſemus in Ieru-
ſalem, inuenimus ædificantes domum Dei ma-
9 gnam: * & templum ex lapidibus politis, &
10 magnis & pretioſis materijs in parietibus, * &
opera illa inſtanter fieri, & ſuffragare, & pro-
ſperare in manibus eorum, & in omni gloria,
11 quàm diligentiſſime perfici. * Tunc interro-
gauimus ſeniores, dicentes, Quo permittente
vobis ædificatis domum iſtam, & opera hæc
12 fundatis? * Ideo autem interrogauimus eos,
vt notum faceremus tibi homines & præpo-
ſitos, & nominum ſcripturam præpoſitorum
13 poſtulauimus illos. * At illi reſponderunt no-
bis, dicentes, Nos ſumus ſerui Domini, qui
14 fecit cælum & terram, * & ædificabatur hæc
domus ante annos iſtos multos a rege Iſrael
15 magno & fortiſſimo, & conſummata eſt. * Et
quoniam patres noſtri exacerbantes erant &
peccauerunt in Deum Iſrael, tradidit eos in
manus Nabuchodonoſor regis Babyloniæ, re-
16 gis Chaldæorum, * & domum iſtam demolien-
tes incenderunt, & populum captiuum duxe-
17 runt in Babylonem. * In primo anno regnante
Cyro rege Babyloniæ, ſcripſit Cyrus rex do-
18 mum hanc ædificare, * & illa ſacra vaſa aurea
& argentea quæ extulerat Nabuchodonoſor
de domo quæ eſt in Ieruſalem, & conſecra-
uerat ea in ſuo templo, rurſus protulit ea Cy-
rus rex de templo quod erat in Babylonia, &
tradita ſunt Zorobabel, & Salmanaſaro ſub-
19 regulo: * Et præceptum eſt eis vt offerrent
hæc vaſa, & reponerent in templo quod erat
in Ieruſalem, & ipſum templum Dei ædificare
20 in loco ſuo. * Tunc Salmanaſarus ſubiecit
fundamenta domus Domini, quæ eſt in Ieru-
ſalem: & exinde vſque nunc ædificatur, & non
21 accepit conſummationem. * Nunc ergo ſi iudi-
catur a te o rex, perquiratur in regalibus
bibliothecis Cyri regis, quæ ſunt in Babylonia:

*& ſi inuentum fuerit conſilio Cyri regis cœ- 22
ptam eſſe ſtructuram domus Domini, quæ eſt
in Ieruſalem, & iudicatur a Domino rege no-
ſtro, ſcribat de his nobis.

qui ædificationem præcipit;

* Tunc Darius rex præcepit inquiri in bi- 23
bliothecis: & inuentus eſt in Ecbathanis op-
pido, quod eſt in media regione locus vnus,
in quo ſcripta erant iſta: * ANNO primo 24
regnante Cyro, rex Cyrus præcepit domum
Domini quæ eſt in Ieruſalem ædificare, vbi
incendebant igni aſſiduo, * cuius altitudo ſit 25
cubitorum decem, & latitudo cubitorum ſexa-
ginta, quadratum lapidibus politis tribus, &
meniano ligneo eiuſdem regionis, & meniano
vno nouo, & impendia dari de domo Cyri re-
gis: * & ſacra vaſa domus Domini tam aurea 26
quàm argentea, quæ extulit Nabuchodonoſor
in domum Domini, quæ eſt in Ieruſalem, vbi
erant poſita, vt ponantur illic: * & præcepit 27
curam agere Siſennem ſubregulum Syriæ, &
Phœnicis, & Satrabuzanem, & ſodales eius,
& qui ordinati erant in Syria & Phœnice præ-
ſides, vt abſtinerent ſe ab eodem loco. * Et 28
ego quoque præcepi in totum ædificare: &
proſpexi, vt adiuuent eos qui ſunt ex captiui-
tate Iudæorum, donec conſummetur templum
ædis Domini: * & a vexatione tributorum 29
Cœleſyriæ & Phœnicis, diligenter quantitatem
dari his hominibus ad ſacrificium Domini,
Zorobabel præfecto, ad tauros, & arietes, &
agnos, * ſimiliter autem & frumentum, & ſal, 30
& vinum, & oleum inſtanter per ſingulos an-
nos, prout ſacerdotes qui ſunt in Ieruſalem,
dictauerunt conſumi quotidie ſine vlla dila-
tione, * vt offerantur libationes ſummo Deo 31
pro rege & pueris eius, & orent pro ipſorum
vita: * & denuncietur, vt quicumque tranſgreſſi 32
fuerint aliquid ex his quæ ſcripta ſunt, aut
ſpreuerint, accipiatur lignum de ſuis proprijs,
& ſuſpendantur, & bona ipſorum regi aſcri-
bantur. * Propterea & Dominus, cuius nomen 33
inuocatum eſt ibi, exterminet omnem regem
& gentem, qui manum ſuam extenderit pro-
hibere, aut male tractare domum Domini il-
lam quæ eſt in Ieruſalem. * Ego Darius rex 34
decreui quàm diligentiſſime ſecundum hæc
fieri.

7

domus Dei completur

TVnc Siſennes ſubregulus Cœleſyriæ, & 1
Phœnicis, & Satrabuzanes, & ſodales obſecuti
his, quæ a Dario rege erant decreta, * in- 2
ſiſtebant ſacroſanctis operibus diligentiſſime,
cooperantes cum ſenioribus Iudæorum prin-
cipibus Syriæ. * & proſperata ſunt ſacroſancta 3
opera prophetantibus Aggæo & Zacharia pro-
phetis. * Et conſummauerunt omnia per præ- 4
ceptum Domini Dei Iſrael, & ex conſilio
Cyri, & Darij, & Artaxerxis regis Perſarum.
* Et conſummata eſt domus noſtra vſque ad 5
tertiam & viceſimam diem menſis Adar, ſexto
anno Darij regis.

ac dedicatur,

* Et fecerunt filij Iſrael & ſacerdotes & 6
Leuitæ, & ceteri qui erant ex captiuitate, qui
appoſiti ſunt ſecundum ea quæ ſcripta ſunt in
libro Moyſi. * Et obtulerunt in dedicationem 7
templi Domini, tauros centum, arietes ducen-
tos, agnos quadringentos, * & hœdos pro 8
peccatis vniuerſi Iſrael, duodecim, ſecundum
numerum tribuum Iſrael. * Et ſteterunt ſacer- 9
dotes & Leuitæ amicti ſtolis per tribus ſuper
omnia opera Domini Dei Iſrael ſecundum li-
brum Moyſi, & oſtiarij per ſingulas ianuas.

Phaſe celebratur.

10 * Et egerunt filij Iſrael cum his qui erant
ex captiuitate, illud Phaſe quartadecima luna
menſis primi, quando ſanctificati ſunt ſacer-
11 dotes & Leuitæ. * Omnes filij captiuitatis non
ſunt ſimul ſanctificati, quia Leuitæ omnes ſimul
12 ſanctificati ſunt. * Et immolauerunt Phaſe
vniuerſi filij captiuitatis, & fratribus ſuis ſacer-
13 dotibus, & ſibimetipſis. * Et manducauerunt
filij Iſrael, qui erant ex captiuitate omnes qui
remanſerant ab omnibus execrationibus gen-
14 tium terræ quærentes Dominum, * & celebra-
uerunt diem feſtum azymorum ſeptem diebus
15 epulantes in conſpectu Domini, * quoniam
conuertit conſilium regis Aſſyriorum in eos,
confortare manus eorum ad opera Domini
Dei Iſrael.

2. Reduce Eſdra.

8

a) Reditio captiuorum.

1 ET poſt hunc regnante Artaxerxe Perſa-
rum rege, acceſſit Eſdras filius Azariæ, filij
2 Helciæ, filij Solome, * filij Sadoc, filij Achi-
tob, filij Ameri, filij Azahel, filij Bocci, filij
Abiſue, filij Phinees, filij Eleazari, filij Aaron
3 primi ſacerdotis: * hic Eſdras aſcendit de
Babylonia, cum eſſet ſcriba & ingenioſus in
lege Moyſi, quæ data eſt a Domino Deo Iſrael
4 docere & facere. * Et dedit ei rex gloriam,
quòd inueniſſet gratiam in omni dignitate &
5 deſiderio in conſpectu eius. * Et aſcenderunt
ſimul cum ipſo ex filijs Iſrael, & ſacerdotibus
& Leuitis, & ſacris cantoribus templi, & oſti-
6 arijs, & ſeruis templi in Ieruſalem. * Anno
ſeptimo regnante Artaxerxe, in quinto menſe,
hic annus ſeptimus eſt regni, exeuntes de Ba-
7 bylonia nouilunio quinti menſis, * venerunt
Ieroſolymam iuxta præceptum illius ſecundum
proſperitatem itineris a Domino ipſorum da-
8 tam eis. * In his enim Eſdras magnam diſci-
plinam obtinebat, ne prætermitteret quidquam
eorum, quæ eſſent ex lege Domini & præce-
ptis, & docendo vniuerſum Iſrael omnem iu-
ſtitiam & iudicium.

α) Eſdras ſcriba: aſcendit Ieroſolymam,

armatus decreto regis.

9 * Accedentes autem, qui ſcribebant ſcripta
Artaxerxis regis tradiderunt ſcriptum quod
obuenerat ab Artaxerxe rege ad Eſdram ſa-
cerdotem, & lectorem legis Domini, cuius
10 exemplum ſubiectum eſt. * REX Artaxerxes
Eſdræ ſacerdoti, & lectori legis Domini ſalu-
11 tem. * Humanior ego iudicans in beneficijs,
præcepi eis qui deſiderant ex gente Iudæo-
rum ſua ſponte, & ex ſacerdotibus & Leuitis,
qui ſunt in regno meo, comitari tecum in
12 Ieruſalem. * Si qui ergo cupiunt ire tecum,
conueniant, & proficiſcantur ſicut placuit mihi
13 & ſeptem amicis meis conſiliarijs, * vt viſitent
ea quæ aguntur ſecundum Iudæam & Ieru-
ſalem, obſeruantes ſicut habes in lege Do-
14 mini, * & ferant munera Domino Deo Iſrael,
quæ voui ego & amici Ieruſalem, & omne au-
rum & argentum, quod inuentum fuerit in re-
gione Babyloniæ Domino in Ieruſalem cum
15 illo, * quod eſt donatum pro ipſa gente in
templum Domini eorum quod eſt in Ieruſa-
lem: vt colligatur hoc aurum & argentum ad
tauros, & arietes, & agnos, & hœdos, & quæ
16 his ſunt congruentia, * vt offerant hoſtias Do-
mino ſuper altare Domini ipſorum quod eſt
17 in Ieruſalem. * Et omnia quæcumque volu-
eris cum fratribus tuis facere auro & argento,
perfice pro voluntate tua ſecundum præceptum

Domini Dei tui: * & ſacroſancta vaſa, quæ 18
data ſunt tibi ad opera domus Domini Dei
tui, quæ eſt in Ieruſalem: * & cetera quæ- 19
cumque tibi ſubuenerint ad opera templi Dei
tui, dabis de regali gazophylacio: * cum vo- 20
lueris cum fratribus tuis facere auro & ar-
gento, perfice ſecundum voluntatem Domini.
* Et ego quidem rex Artaxerxes præcepi cu- 21
ſtodibus theſaurorum Syriæ & Phœnicis, vt
quæcumque ſcripſerit Eſdras ſacerdos, & le-
ctor legis Domini, diligenter detur ei vſque
ad argenti talenta centum, ſimiliter & auri:
* & vſque ad frumenti modios centum, & vini 22
amphoras centum, & alia quæcumque abun-
dant ſine taxatione. * Omnia ſecundum legem 23
Dei fiant Deo altiſſimo, ne forte exurgat ira
in regno regis, & filij, & filiorum eius. * Vo- 24
bis autem dicitur, vt omnibus ſacerdotibus &
Leuitis, & ſacris cantoribus, & ſeruis templi,
& ſcribis templi huius, * nullum tributum, ne- 25
que vlla alia indictio irrogetur, nec habeat
quiſquam poteſtatem obijcere eis quicquam.
* Tu autem Eſdra ſecundum ſapientiam Dei 26
conſtitue iudices & arbitros in tota Syria, &
Phœnice: & omnes qui legem Dei tui non
nouerunt, doce: * vt quotquot tranſgreſſi fu- 27
erint legem, diligenter plectantur ſiue morte,
ſiue cruciatu, ſiue etiam pecuniæ mulctatione
vel abductione. * Et dixit Eſdras ſcriba: Bene- 28
dictus Deus patrum noſtrorum, qui dedit hanc
voluntatem in cor regis, clarificare domum
ſuam, quæ eſt in Ieruſalem, * & me honori- 29
ficauit in conſpectu regis, & conſiliariorum,
& amicorum, & purpuratorum eius. * & ego 30
conſtans animo factus ſum ſecundum opitula-
tionem Domini Dei mei, & congregaui ex
Iſrael viros, vt ſimul aſcenderent mecum.

β) Comites eius: enumerantur,

* Et hi ſunt præpoſiti ſecundum ſuas pa- 31
trias, & principatus portionales eorum qui
mecum aſcenderunt de Babylonia in regno
Artaxerxis. * Et ex filijs Phares, Gerſomus: 32
ex filijs Siemarith, Amenus: filiorum Dauid,
Acchus filius Sceciliæ: * ex filijs Phares, Za- 33
charias, & cum eo reuerſi ſunt viri centum
quinquaginta: * ex filijs ductoris Moabilionis 34
Zaræi, & cum ipſo viri ducenti quinquaginta:
* ex filijs Zachues, Iechonias Zecholei, & cum 35
ipſo viri ducenti quinquaginta: * ex filijs Sala, 36
Maaſias Gotholiæ, & cum ipſo viri ſeptua-
ginta: * ex filijs Saphatiæ, Zarias Micheli, & 37
cum ipſo viri octoginta: * ex filijs Iob, Ab- 38
dias Ieheli, & cum ipſo viri ducenti duodecim:
* ex filijs Baniæ, Salimoth, filius Ioſaphiæ, & 39
cum ipſo viri centum ſexaginta: * ex filijs 40
Beer, Zacharias Bebei, & cum ipſo viri du-
centi octo: * ex filijs Ezead, Ioannes Eccetan, 41
& cum ipſo viri centum decem: * ex filijs 42
Adonicam ipſis poſtremis, & hæc ſunt nomina
eorum, Eliphalam filius Gebel, & Semeias, &
cum ipſo viri ſeptuaginta.

congregantur ad Thia,

* Et congregaui eos ad fluuium qui dicitur 43
Thia, & metati fuimus illic triduo, & reco-
gnoui eos. * Et ex filijs ſacerdotum & Leui- 44
tarum non inueni illic. * Et miſi ad Eleaza- 45
rum, & Eccelon, & Maſman, & Maloban, &
Enaathan, & Samea, & Ioribum, Nathan, Enna-
gam, Zachariam, & Moſolamum ipſos ducto-
res & peritos: * & dixi eis vt venirent ad 46
Loddeum, qui erat apud locum gazophylacij.
* Et mandaui eis vt dicerent Loddeo, & fra- 47
tribus eius, & illis qui erant in gazophylacio,
vt mitterent nobis eos qui ſacerdotio funge-
48 rentur in domo Domini Dei noſtri: * & ad-
duxerunt nobis ſecundum manum validam Do-
mini Dei noſtri viros peritos: ex filijs Moholi,
filij Leui, filij Iſrael, Sebebian, & filios & fra-
49 tres, qui erant decem & octo: * Aſbiam, &
Amin ex filijs filiorum Chananæi, & filij eorum
50 viri viginti. * Et ex his qui templo ſeruiebant,
quos dedit Dauid, & ipſi principes ad opera-
tionem Leuitis templo ſeruientium ducenti vi-
ginti. Omnia nomina ſignificata ſunt in ſcri-
51 pturis. * Et voui illic ieiunium iuuenibus in
conſpectu Dei, vt quærerem ab eo bonum
iter nobis, & qui nobiſcum erant, & filijs, &
52 pecoribus propter inſidias. * Erubui enim
petere a rege pedites & equites in comitatu,
53 tutelæ gratia contra aduerſarios noſtros. * Di-
ximus enim regi, quoniam virtus Domini erit
cum eis qui inquirunt eum in omni affectu.
54 * Et iterum deprecati ſumus Dominum Deum
noſtrum ſecundum hæc: quem & propitium
habuimus, & compotes facti ſumus Deo no-
55 ſtro. * Et ſeparaui ex plebis præpoſitis, &
ſacerdotibus templi viros duodecim, & Sede-
biam, & Aſannam, & cum eis ex fratribus
56 eorum viros decem: * & appendi eis aurum
& argentum & vaſa ſacerdotalia domus Dei
noſtri, quæ donauerat rex, & conſiliarij eius,
57 & principes, & omnis Iſrael. * Et cum appen-
diſſem, tradidi argenti talenta centum quin-
quaginta, & vaſa argentea talentorum centum,
58 & auri talenta centum, * & vaſorum aureo-
rum ſepties viginti, & vaſa ærea de bono æra-
mento ſplendentia, duodecim, auri ſpeciem
59 reddentia. * & dixi eis: Et vos ſancti eſtis
Domino, & vaſa ſunt ſancta, & aurum, & ar-
gentum votum eſt Domino Deo patrum no-
60 ſtrorum. * Vigilate & cuſtodite, donec tradatis
ex plebis præpoſitis, & ſacerdotibus & Leuitis,
& principibus ciuitatum Iſrael in Ieruſalem,
61 in paſtophorio domus Dei noſtri. * Et hi qui
ſuſceperunt ſacerdotes & Leuitæ aurum &
argentum & vaſa, intulerunt in Ieruſalem in
templum Domini.

perducuntur Ieruſalem.

62 * Et promouimus a fluuio Thia, die duo-
decima menſis primi, vſquequo introiuimus in
63 Ieruſalem. * Et cum factus fuiſſet tertius dies,
quarta autem die ponderatum aurum, & ar-
gentum traditum eſt in domo Domini Dei no-
64 ſtri, Marimoth filio Iori ſacerdoti: * & cum
ipſo erat Eleazar filius Phinees: & erant cum
ipſis Ioſadus filius Ieſu, & Medias, & Banni
filius Leuitæ ad numerum, & ad pondus vni-
65 uerſa. * Et ſcriptum eſt pondus ipſorum eadem
66 hora. * Qui autem venerunt ex captiuitate,
obtulerunt ſacrificium Domino Deo Iſrael, tau-
ros duodecim pro omni Iſrael, arietes octo-
67 ginta ſex, * agnos ſeptuagintaduos, hircos
pro peccato duodecim, & pro ſalute vaccas
68 duodecim, omnia in ſacrificium Domini. * Et
relegerunt præcepta regis regalibus diſpen-
ſatoribus, & ſubregulis Cœleſyriæ, & Phœni-
cis: & honorificauerunt gentem, & templum
Domini.

b) Sanctificatio coniugiorum.

69 * Et conſummatis his, acceſſerunt ad me
præpoſiti, dicentes: Non ſegregauerunt genus
Iſrael, & principes, & ſacerdotes, & Leuitæ,
70 * & alienigenæ gentes & nationes terræ im-

a) Tranſgreſſio expiatur: lugetur ab Eſdra

immunditias ſuas a Chananæis, & Hethæis, &
Pherezæis, & Iebuzæis, & Moabitis, & Ægy-
ptijs, & Idumæis. * coniuncti enim ſunt filia- 71
bus eorum & ipſi, & filij eorum. & miſtum eſt
ſemen ſanctum alienigenis gentibus terræ: &
participes erant præpoſiti, & magiſtratus ini-
quitatis eius ab initio ipſius regni. * Et mox 72
vt audiui iſta, conſcidi veſtimenta & ſacram
tunicam: & lacerans capillos capitis, & bar-
bam, ſedi dolens & mœſtus. * Et conuenerunt 73
quotquot tunc mouebantur in verbo Domini
Dei Iſrael, ad me lugentem ſuper iniquitatem
iſtam, & ſedebam triſtis vſque ad ſacrificium
veſpertinum.

& deploratur coram Domino;

* Et conſurgens a ieiunio, conſciſſa habens 74
veſtimenta & ſacram tunicam, ingeniculans,
& extendens manus ad Dominum, * dicebam: 75
Domine confuſus ſum, & reueritus ſum ante
faciem tuam. * Peccata enim noſtra multipli- 76
cata ſunt ſuper capita noſtra, & iniquitates
noſtræ exaltatæ ſunt vſque ad cœlum. * Quo- 77
niam a temporibus patrum noſtrorum ſumus
in magno peccato vſque ad diem hunc. * Et 78
propter peccata noſtra, & patrum noſtrorum
ſumus traditi cum fratribus noſtris, & cum
ſacerdotibus noſtris, regibus terræ in gladium
& captiuitatem, & deprædationem cum con-
fuſione vſque in hodiernum diem. * Et nunc 79
quantum eſt hoc quod contigit nobis miſeri-
cordia abs te Domine Deus, & relinque nobis
radicem, & nomen in locum ſanctificationis
tuæ, * detegere luminare noſtrum in domo 80
Domini Dei noſtri, dare nobis cibum in omni
tempore ſeruitutis noſtræ. * Et cum ſeruire- 81
mus, non fuimus derelicti a Domino Deo no-
ſtro: ſed conſtituit nos in gratia, ponens no-
bis reges Perſarum dare cibum, * & clarifi- 82
care templum Domini Dei noſtri, & ædificare
deſerta Sion, dare nobis ſtabilitatem in Iudæa,
& Ieruſalem. * Et nunc quid dicimus Domine 83
habentes hæc? Tranſgreſſi enim ſumus præ-
cepta tua, quæ dediſti in manus puerorum tuo-
rum prophetarum, * dicens: Quoniam terra, 84
in quam introiſtis poſſidere hæreditatem eius,
terra polluta eſt coinquinationibus alienigena-
rum terræ, & immunditiæ illorum repleuerunt
eam totam immunditia ſua. * Et nunc filias 85
veſtras non coniungetis filijs eorum, & filias
eorum non accipietis filijs veſtris, * & non 86
inquiretis pacem habere cum illis omni tem-
pore, vt inualeſcentes manducetis optima
terræ, & hæreditatem diſtribuatis filijs veſtris
vſque in æuum. * Et quæ contingunt nobis, 87
omnia fiunt propter opera noſtra maligna, &
magna peccata noſtra. * Et dediſti nobis ta- 88
lem radicem, & rurſum reuerſi ſumus tranſ-
gredi legitima tua, vti commiſceremur im-
munditiæ alienigenarum gentium terræ huius.
* Nonne iraſceris nobis perdere nos, quoad- 89
uſque non relinquatur radix & nomen noſtrum?
* Domine Deus Iſrael verax es. Derelicta eſt 90
enim radix vſque in hodiernum diem. * Ecce, 91
nunc ſumus in conſpectu tuo in iniquitatibus
noſtris. Non eſt enim adhuc ſtare ante te
in his.

eiectio alienigenarum decernitur

* Et cum adorando confiteretur Eſdras, 92
flens, humi proſtratus ante templum, congre-
gati ſunt ante eum ex Ieruſalem turma magna
valde, viri, & mulieres, & iuuenes, & iuuen-
culæ. Fletus enim erat magnus in ipſa multi-
tudine. * Et cum clamaſſet, Iechonias Ieheli 93
ex filijs Iſrael, dixit Eſdræ: Nos in Dominum
peccauimus, quod collocauimus nobis in ma-
trimonium mulieres alienigenas ex gentibus
94 terræ. * Et nunc es ſuper omnem Iſrael. In
his ergo ſit iuſiurandum a Domino expellere
omnes vxores noſtras quæ ex alienigenis ſunt
95 cum filijs earum. * Sicut tibi decretum eſt a
maioribus ſecundum legem Domini exurgens
96 explica. * Ad te enim ſpectat negocium, &
97 nos tecum ſumus: viriliter fac. * Et exurgens
Eſdras adiurauit principes ſacerdotum & Le-
9 uitas, & omnem Iſrael facere ſecundum hæc,
1 & iurauerunt. ET exurgens Eſdras ab ante
atrium templi, abijt in paſtophorium Ionathæ
2 filij Naſabi, * & hoſpitatus illic non guſtauit
panem, nec aquam bibit ſuper iniquitatem
3 multitudinis. * Et facta eſt prædicatio in omni
Iudæa, & in Ieruſalem omnibus qui erant ex
4 captiuitate in Ieruſalem congregati, * vt qui-
cumque non occurrerit biduo, vel triduo diei
ſecundum iudicium aſſidentium ſeniorum, tol-
lerentur facultates ſuæ, & ipſe alienus iudica-
retur a multitudine captiuitatis.

atque perficitur.

5 * Et congregati ſunt omnes qui erant ex
tribu Iuda, & Beniamin in tribus diebus in
Ieruſalem. hic menſis eſt nonus, dies menſis
6 viceſimus. * Et ſedit omnis multitudo in area
templi trementes, propter hyemem præſen-
7 tem. * Et exurgens Eſdras, dixit illis: Vos ini-
que feciſtis collocantes vobis in matrimonium
vxores alienigenas, vt adderetis ad peccata
8 Iſrael. * Et nunc date confeſſionem, & magnifi-
9 centiam Domino Deo patrum noſtrorum: * &
perficite voluntatem ipſius, & diſcedite a gen-
10 tibus terræ, & ab vxoribus alienigenis. * Et
clamauit omnis multitudo, & dixerunt voce
11 magna: Sicut dixiſti, faciemus. * Sed quoniam
multitudo magna eſt, & tempus hybernum, &
non poſſumus inſubſidiati ſtare: & hoc opus
non eſt nobis vnius diei, neque bidui: multum
12 enim in his peccauimus: * ſtent præpoſiti
multitudinis, & omnes qui nobiſcum inhabi-
tant, & quotquot habent vxores apud ſe alie-
13 nigenas, * & aſſiſtant accepto tempore ex
omni loco presbyteri, & iudices vſquequo ſol-
14 uant iram Domini negotij huius. * Ionathas
autem filius Ezeli, & Ozias Thecam ſuſcepe-
runt ſecundum hæc: & Boſoramus, & Leuis,
& Sabbathæus ſimul cooperati ſunt cum illis.
15 * Et ſteterunt ſecundum hæc omnia vniuerſi
16 qui erant ex captiuitate. * Et elegit ſibi viros
Eſdras ſacerdos principes magnos de patribus
eorum ſecundum nomina: & conſederunt no-
uilunio menſis decimi examinare negotium
17 iſtud. * Et determinatum eſt de viris qui habe-
bant vxores alienigenas, vſque ad neomeniam
primi menſis:

β) Tranſgreſſores enumerantur: Sacerdotes,

18 * & inuenti ſunt ex ſacerdotibus permiſti
19 qui habebant alienigenas vxores. * Ex filijs
Ieſu filij Ioſedec, & fratribus eius: Maſeas, &
20 Eliozerus, & Ioribus, & Ioadeus, * & iniece-
runt manus vt expellerent vxores ſuas: & ad
litandum in exorationem, arietem pro igno-
21 rantia ſua. * & ex filijs Semmeri: Maſeas &
22 Eſſes & Ieelech, Azarias. * & ex filijs Foſere:
Limoſias, Hiſmaenis, & Nathanee, Iuſſio, Red-
dus, & Thalſas.

Leuitæ,

23 * & ex Leuitis: Iorabdus, & Semeis, &
Colnis, & Calitas, & Facteas, & Coluas, &
24 Elionas. * & ex ſacris cantoribus, Eliaſib,

Zaccarus. * & ex oſtiarijs: Salumus, & Tol- 25
banes.
reliqui Iſraelitæ. * & ex Iſrael: ex filijs Foro, Ozi, & Re- 26
mias, & Geddias, & Melchias, & Michelus,
Eleazarus, & Iammebias, & Bannas. * & ex 27
filijs Iolaman: Chamas, & Zacharias, & Iez-
relus, & Ioddius, & Erimoth, & Helias. * & 28
ex filijs Zathoim. Eliadas, & Liaſumus, Zo-
chias, & Larimoth, & Zabdis, & Tebedias.
* & ex filijs Zebes: Ioannes, & Amanias, & 29
Zabdias, & Emeus. * & ex filijs Banni: Ola- 30
mus, & Maluchus, & Ieddeus, & Iaſub, &
Azabus, & Ierimoth. * & ex filijs Addin: 31
Naathus, & Mooſias, & Caleus, & Raanas,
Maaſeas, Mathathias, & Beſeel, & Bonnus,
& Manaſſes. * & ex filijs Nuae: Noneas, & 32
Aſeas, & Melchias, & Sameas, & Simon,
Beniamin, & Malchus, & Marras. * & ex filijs 33
Aſom: Carianeus, Mathathias, & Bannus, &
Eliphalach, & Manaſſes, & Semei. * & ex 34
filijs Banni: Ieremias, & Moadias, & Abra-
mus, & Iohel, & Baneas, & Pelias, & Ionas,
& Marimoth, & Eliaſib, & Mathaneus, & Eliaſis,
& Orizas, & Dielus, & Semedius, & Zambris,
& Ioſephus. * & ex filijs Nobei: Idelus, & 35
Mathathias, & Sabadus, & Zecheda, Sedmi,
& Ieſſei, Baneas. * omnes iſti coniunxerunt 36
ſibi vxores alienigenas, & dimiſerunt eas cum
filijs.

c) Lectio legis: Nehemia
* Et inhabitauerunt ſacerdotes & Leuitæ: 37
& qui erant ex Iſrael in Ieruſalem, & in tota
vna regione nouilunio menſis ſeptimi. Et erant
filij Iſrael in commorationibus ſuis. * Et con- 38
gregata eſt omnis multitudo ſimul in aream,
quæ eſt ab oriente portæ ſacræ: * & dixerunt 39
Eſdræ pontifici, & lectori, vt afferret legem
Moyſi, quæ tradita eſt a Domino Deo Iſrael.
* Et attulit Eſdras pontifex legem omni multi- 40
tudini eorum a viro vſque ad mulierem, &
omnibus ſacerdotibus audire legem nouilunio
41 menſis ſeptimi. * Et legebat in area, quæ eſt
ante ſacram portam templi, a prima luce vſ-
que ad veſperam coram viris & mulieribus.
42 Et dederunt omnes ſenſum ad legem. * Et
ſtetit Eſdras ſacerdos, & lector legis ſuper
43 ligneum tribunal quod fabricatum erat. * Et
ſteterunt ad eum Mathathias, & Samus, Ana-
nias, Azarias, Vrias, Ezechias, & Balſamus
44 ad dexteram: * & ad ſiniſtram Faldeus, Mi-
ſael, Malachias, Abuſthas, Sabus, Nabadias,
45 & Zacharias. * Et aſſumpſit Eſdras librum
coram omni multitudine: præſidebat enim in
46 gloria in conſpectu omnium. * Et cum abſol-
uiſſet legem, omnes erecti ſteterunt: & bene-
dixit Eſdras Dominum Deum altiſſimum, Deum
47 Sabaoth omnipotentem. * Et reſpondit omnis
populus, Amen. Et eleuatis ſurſum manibus
procidentes in terram, adorauerunt Domi-
48 num. * Ieſus, & Banaeus, & Sarebias, & Iad-
dimus, & Accubus, & Sabbathæus, & Calithes,
& Azarias, & Ioradus, & Ananias, & Philias
49 Leuitæ, * qui docebant legem Domini, & in
multitudine legebant legem Domini, & præ-
ferebant ſinguli eos, qui intelligebant lectio-
50 nem. * Et dixit Atharathes Eſdræ pontifici,
& lectori, & Leuitis, qui docebant multitudi-
51 nem, * dicens. Dies hic ſanctus eſt Domino. fœdus renouante.
52 Et omnes flebant, cum audiſſent legem. * Et
dixit Eſdras, Digreſſi ergo manducate pin-
guiſſima quæq. & bibite dulciſſima quæq. &
53 mittite munera his qui non habent. * Sanctus
enim eſt hic dies Domini, & nolite mœſti
54 eſſe. Dominus enim clarificabit vos. * Et
Leuitæ denunciabant in publico omnibus, di-
centes, Dies hic ſanctus eſt, nolite mœſti eſſe.
55 * Et abierunt omnes manducare, & bibere,
& epulari, & dare munera his qui non habe-
bant, vt epularentur. Magnifice enim ſunt
56 exaltati verbis quibus edocti ſunt. * & con-
gregati ſunt vniuerſi in Ieruſalem celebrare
lætitiam, ſecundum teſtamentum Domini Dei
Iſrael.

LIBER ESDRAE QVARTVS.

Præmiſſa pro Iudæis.

Titulus.
LIBER Eſdræ prophetæ ſecun- 1
dus, filij Sarei, filij Azarei, I
filij Helciæ, filij Sadaniæ, filij
Sadoch, filij Achitob, * filij 2
Achiæ, filij Phinees, filij Heli,
filij Ameriæ, filij Aſiel, filij
α) Iudæorum improbatio: Marimoth, filij Arna, filij Oziæ, filij Borith,
filij Abiſei, filij Phinees, filij Eleazar, * filij 3
Aaron ex tribu Leui, qui fuit captiuus in re-
gione Medorum, in regno Artaxerxis regis
Perſarum.
populus non obediens * Et factum eſt verbum Domini ad me, di- 4
cens, * Vade, & nuncia populo meo facinora 5
ipſorum, & filijs eorum iniquitates, quas in me
admiſerunt, vt nuntient filijs filiorum: * quia 6
peccata parentum ipſorum in illis creuerunt.
Obliti enim mei ſacrificauerunt dijs alienis.
7 * Nonne ego eduxi eos de terra Ægypti de
domo ſeruitutis? Ipſi autem irritauerunt me,
8 & conſilia mea ſpreuerunt. * Tu autem ex-
cute comam capitis tui, & proijce omnia mala
ſuper illos: quoniam non obedierunt legi
9 meæ. Populus autem eſt indiſciplinatus. * Vſ-
quequo eos ſuſtinebo, quibus tanta benefi-
10 cia contuli? * Reges multos propter eos
ſubuerti. Pharaonem cum pueris ſuis, & om-
11 nem exercitum eius percuſſi. * Omnes gentes
a facie eorum perdidi, & in Oriente prouin-
ciarum duarum populos Tyri & Sidonis diſ-
ſipaui, & omnes aduerſarios eorum inter-

feci. * Tu vero loquere ad eos, dicens: Hæc 12
dicit Dominus: * Nempe ego vos per mare 13
tranfmeaui, & plateas vobis initio munitas ex-
hibui. ducem vobis dedi Moyfen, & Aaron
facerdotem: * lucem vobis per columnam 14
ignis præftiti, & magna mirabilia feci in vo-
bis: vos autem mei obliti eftis, dicit Dominus.
* Hæc dicit Dominus omnipotens: Coturnix 15
vobis in figno fuit, caftra vobis ad tutelam
dedi, & illic murmuraftis: * & non triumpha- 16
ftis in nomine meo de perditione inimicorum
veftrorum, fed adhuc nunc vfque murmura-
ftis. * Vbi funt beneficia, quæ præftiti vobis? 17
Nonne in deferto cum efuriretis, proclamaftis
ad me, * dicentes, Vt quid nos in defertum 18
iftud adduxifti interficere nos? melius nobis
fuerat feruire Ægyptijs, quàm mori in derferto
hoc. * Ego dolui gemitus veftros, & dedi vo- 19
bis manna in efcam. Panem angelorum man-
ducaftis. * Nonne cum fitiretis, petram ex- 20
cidi, & fluxerunt aquæ in faturitate? propter
æftus folijs arborum vos texi. * Diuifi vobis 21
terras pingues: Chananæos, & Pherezæos, &
Philifthæos a facie veftra proieci: quid faciam
vobis adhuc: dicit Dominus? * Hæc dicit 22
Dominus omnipotens. In deferto cum effetis
in flumine Amorrhæo fitientes, & blafpheman-
tes nomen meum, * non ignem vobis pro 23
blafphemijs dedi, fed mittens lignum in aquam,
dulce feci flumen.

derelinquetur & proijcietur,

* Quid tibi faciam Iacob? Noluifti obedire 24
Iuda. Transferam me ad alias gentes, & dabo
eis nomen meum, vt cuftodiant legitima mea.
* Quoniam me dereliquiftis, & ego vos derelin- 25
quam. Petentibus vobis a me mifericordiam,
non miferebor. * Quando inuocabitis me, ego 26
non exaudiam vos. Maculaftis enim manus ve-
ftras fanguine, & pedes veftri impigri funt ad
committenda homicidia. * Non quafi me dere- 27
liquiftis, fed vofipfos, dicit Dominus. * Hæc 28
dicit Dominus omnipotens, Nonne ego vos ro-
gaui, vt pater filios, & vt mater filias, & vt
nutrix paruulos fuos, * vt effetis mihi in po- 29
pulum, & ego vobis in Deum, & vos mihi in
filios, & ego vobis in patrem? * Ita vos col- 30
legi, vt gallina pullos fuos fub alas fuas. Modo
autem quid faciam vobis? Proijciam vos a fa-
cie mea. * Oblationem cum mihi attuleritis, 31
auertam faciem meam a vobis. Dies enim
feftos veftros, & neomenias & circumcifiones
repudiaui. * Ego mifi pueros meos prophetas 32
ad vos, quos acceptos interfeciftis, & lania-
ftis corpora eorum, quorum fanguinem exqui-
ram, dicit Dominus. * Hæc dicit Dominus 33
omnipotens, Domus veftra deferta eft: Proij-
ciam vos ficut ventus ftipulam, * & filij pro- 34
creationem non facient: quoniam mandatum
meum neglexerunt, & quod malum eft coram
me, fecerunt.

in gratiam gentium,

* Tradam domos veftras populo venienti, 35
qui me non audientes credunt: quibus figna
non oftendi, facient quæ præcepi. * Prophe- 36
tas non viderunt, & memorabuntur iniquita-
tum eorum. * Teftor populi venientis gratiam, 37
cuius paruuli exultant cum lætitia, me non
videntes oculis carnalibus, fed fpiritu creden-
tes quæ dixi. * Et nunc frater afpice, quæ 38
gloria: & vide populum venientem ab oriente,
* quibus dabo ducatum Abraham, Ifaac, & 39
Iacob, & Ofee, & Amos, & Michææ, & Ioel,
& Abdiæ, & Ionæ, * & Nahum, & Habacuc, 40
Sophoniæ, Aggæi, Zachariæ, & Malachiæ,
2 qui & angelus Domini vocatus eft.

difpergetur in gentes.

1 HÆc dicit Dominus: Ego eduxi populum
iftum de feruitute, quibus mandata dedi per
pueros meos prophetas, quos audire noluerunt,
2 fed irrita fecerunt mea confilia. * Mater quæ
eos generauit, dicit illis, Ite filij, quia ego vi-
3 dua fum & derelicta. * Educaui vos cum læti-
tia, & amifi vos cum luctu & triftitia, quoniam
peccaftis coram Domino Deo veftro, & quod
4 malum eft coram eo, feciftis. * Modo autem
quid faciam vobis? Ego vidua fum & derelicta:
5 ite filij, & petite a Domino mifericordiam. *Ego
autem te pater teftem inuoco fuper matrem
filiorum, qui noluerunt teftamentum meum fer-
6 uare, * vt des eis confufionem, & matrem eo-
rum in direptionem, ne generatio eorum fiat.
7 * Difpergantur in gentes nomina eorum, de-
leantur a terra: quoniam fpreuerunt facramen-
8 tum meum. * Væ tibi Affur, qui abfcondis ini-
quos penes te. Gens mala, memorare quid fe-
9 cerim Sodomæ & Gomorrhæ, * quorum terra
iacet in piceis glebis & aggeribus cinerum. fic
dabo eos, qui me non audierunt, dicit Domi-
nus omnipotens.

β) Iudæorum confolatio:

Iudæi inuenient regnum,

10 * Hæc dicit Dominus ad Efdram, Nuncia
populo meo, quoniam dabo eis regnum Ieru-
11 falem, quod daturus eram Ifrael. * Et fumam
mihi gloriam illorum, & dabo eis tabernacula
12 æterna, quæ præparaueram illis. * Lignum
vitæ erit illis in odore vnguenti, & non labo-
13 rabunt, neque fatigabuntur. * Ite, & accipie-
tis. Rogate vobis dies paucos, vt immorentur.
14 Iam paratum eft vobis regnum: vigilate. * Te-
ftare cælum & terram. Contriui enim malum,
& creaui bonum, quia viuo ego, dicit Domi-
15 nus. * Mater amplectere filios tuos, educa il-
los cum lætitia. Sicut columba confirma pedes
16 eorum: quoniam te elegi, dicit Dominus. * Et
refufcitabo mortuos de locis fuis, & de monu-
mentis educam illos, quoniam cognoui nomen
17 meum in Ifrael. * Noli timere mater filiorum:
18 quoniam te elegi, dicit Dominus. * Mittam tibi
adiutorium pueros meos Ifaiam & Ieremiam,
ad quorum confilium fanctificaui, & paraui
tibi arbores duodecim grauatas varijs fructi-
19 bus, * & totidem fontes fluentes lac & mel: &
montes immenfos feptem, habentes rofam &
lilium, in quibus gaudio implebo filios tuos.

fi boni fuerint,

20 * Viduam iuftifica, pupillo iudica, egenti
21 da, orphanum tuere, nudum vefti, * confra-
ctum & debilem cura, claudum irridere noli,
tutare mancum, & cæcum ad vifionem clari-
22 tatis meæ admitte. * Senem & iuuenem intra
23 muros tuos ferua: * mortuos vbi inueneris,
fignans commenda fepulchro, & dabo tibi pri-
mam feffionem in refurrectione mea.

atque requiem;

24 * Paufa & quiefce populus meus, quia ve-
25 niet requies tua. * Nutrix bona nutri filios
26 tuos, confirma pedes eorum. * Seruos, quos
tibi dedi, nemo ex eis interiet: eos ego enim
27 requiram de numero tuo. * Noli fatigari. Cum
enim venerit dies preffuræ & anguftiæ, alij
plorabunt: & triftes erunt: tu autem hilaris
28 & copiofa eris. * Zelabunt gentes, & nil ad-
29 uerfus te poterunt, dicit Dominus. * Manus
meæ tegent te, ne filij tui gehennam videant.
30 * Iucundare mater cum filijs tuis, quia ego te
31 eripiam, dicit Dominus. * Filios tuos dormi-
entes memorare, quoniam ego eos educam de

lateribus terræ, & miſericordiam cum illis fa-
ciam: quoniam miſericors ſum, dicit Dominus
omnipotens. * Amplectere natos tuos vſque 32
dum venio, & præſtem illis miſericordiam:
quoniam exuberant fontes mei, & gratia mea
non deficiet.

gentes quoque ſaluabuntur;

* Ego Eſdras præceptum accepi a Domino 33
in monte Oreb, vt irem ad Iſrael: ad quos
cum venirem, reprobauerunt me, & reſpue-
runt mandatum Domini: * Ideoque vobis dico 34
gentes, quæ auditis, & intelligitis, Expectate
paſtorem veſtrum, requiem æternitatis dabit
vobis: quoniam in proximo eſt ille, qui in
fine ſæculi adueniet. * Parati eſtote ad præmia 35
regni, quia lux perpetua lucebit vobis per
æternitatem temporis. * Fugite vmbram ſæ- 36
culi huius: accipite iucunditatem gloriæ veſtræ.
Ego teſtor palam ſaluatorem meum. * Com- 37
mendatum donum accipite & iucundamini,
gratias agentes ei qui vos ad cæleſtia regna
vocauit. * Surgite & ſtate & videte nume- 38
rum ſignatorum in conuiuio Domini. * Qui ſe 39
de vmbra ſæculi tranſtulerunt, ſplendidas tuni-
cas a Domino acceperunt. * Recipe Sion nu- 40
merum tuum, & conclude candidatos tuos qui
legem Domini compleuerunt. * Filiorum tuo- 41
rum, quos optabas, plenus eſt numerus. Roga
imperium Domini vt ſanctificetur populus tuus
qui vocatus eſt ab initio.

confitentes fidem coronabuntur.

* Ego Eſdras vidi in monte Sion turbam 42
magnam, quam numerare non potui, & omnes
canticis collaudabant Dominum. * Et in me- 43
dio eorum erat iuuenis ſtatura celſus, eminen-
tior omnibus illis, & ſingulis eorum capitibus
imponebat coronas, & magis exaltabatur: Ego
autem miraculo tenebar. * Tunc interrogaui 44
angelum, & dixi: Qui ſunt hi, Domine? * Qui 45
reſpondens dixit mihi: Hi ſunt qui mortalem
tunicam depoſuerunt, & immortalem ſumpſe-
runt, & confeſſi ſunt nomen Dei: Modo coro-
nantur, & accipiunt palmas. * Et dixi angelo: 46
Ille iuuenis, quis eſt, qui eis coronas imponit,
& palmas in manus tradit? * Et reſpondens 47
dixit mihi: Ipſe eſt filius Dei, quem in ſæ-
culo confeſſi ſunt: ego autem magnificare eos
cœpi, qui fortiter pro nomine Domini ſtete-
runt. * Tunc dixit mihi angelus: Vade, an- 48
nuncia populo meo, qualia & quanta mirabilia
Domini Dei vidiſti.

Apocalypsis Esdræ.

a) Docetur verbis.

α) De menſura miſeriæ:

lamentantis deſertionem Sion

3
ANno triceſimo ruinæ ciuitatis eram in 1
Babylone, & conturbatus ſum ſuper cubiculo
meo recumbens, & cogitationes meæ aſcen-
debant ſuper cor meum: * quoniam vidi de- 2
ſertionem Sion, & abundantiam eorum qui
habitabant in Babylone. * & ventilatus eſt 3
ſpiritus meus valde, & cœpi loqui ad Altiſſi-
mum verba timorata, * & dixi: O dominator 4
Domine, tu dixiſti ab initio, quando plantaſti
terram, & hoc ſolus, & imperaſti populo, * & 5
dediſti Adam corpus mortuum: ſed & ipſum
figmentum manuum tuarum erat, & inſufflaſti
in eum ſpiritum vitæ, & factus eſt viuens co-
ram te: * & induxiſti eum in paradiſo, quem 6
plantauerat dextera tua, antequam terra ad-
uentaret. * Et huic mandaſti diligere viam 7
tuam, & præteriuit eam, & ſtatim inſtituiſti in
eo mortem, & in nationibus eius, & natæ ſunt
gentes, & tribus, & populi, & cognationes, qua-
8 rum non eſt numerus. * Et ambulauit vnaquæ-
que gens in voluntate ſua, & mira agebant co-
9 ram te, & ſpernebant præcepta tua. * Iterum
autem in tempore induxiſti diluuium ſuper in-
10 habitantes ſæculum, & perdidiſti eos. * Et fa-
ctum eſt in vnoquoque eorum, ſicut Adæ mori,
11 ſic his diluuium. * Dereliquiſti autem vnum ex
his Noe cum domo ſua, & ex eo iuſti omnes.
12 * Et factum eſt cum cœpiſſent multiplicari, qui
habitabant ſuper terram, & multiplicauerunt
filios & populos & gentes multas: & cœperunt
iterato impietatem facere plus quàm priores.
13 * Et factum eſt cum iniquitatem facerent co-
ram te, elegiſti tibi virum ex his cui nomen erat
14 Abraham. * Et dilexiſti eum, & demonſtraſti
15 ei ſoli voluntatem tuam: * & diſpoſuiſti ei teſta-
mentum æternum, & dixiſti ei vt non vmquam
derelinqueres ſemen eius. Et dediſti ei Iſaac,
16 & Iſaac dediſti Iacob & Eſau. * Et ſegregaſti
tibi Iacob, Eſau autem ſeparaſti. Et factus eſt
17 Iacob in multitudine magna. * Et factum eſt
cum educeres ſemen eius ex Ægypto, addu-
18 xiſti ſuper montem Sina. * Et inclinaſti cælos,
& ſtatuiſti terram, & commouiſti orbem, & tre-
mere feciſti abyſſos, & conturbaſti ſæculum,
19 * & tranſijt gloria tua portas quattuor ignis &
terræmotus, & ſpiritus, & gelu, vt dares ſe-
mini Iacob legem, & generationi Iſrael dili-
20 gentiam. * Et non abſtuliſti ab eis cor mali-
21 gnum, vt faceret lex tua in eis fructum. * Cor
enim malignum baiulans primus Adam tranſ-
greſſus & victus eſt, ſed & omnes qui de eo
22 nati ſunt. * Et facta eſt permanens infirmitas,
& lex cum corde populi, cum malignitate ra-
dicis: & diſceſſit quod bonum eſt, & manſit
23 malignum. * Et tranſierunt tempora, & finiti
ſunt anni: & ſuſcitaſti tibi ſeruum nomine Da-
24 uid, * & dixiſti ei ædificare ciuitatem nominis
tui, & offerre tibi in eadem thus & oblationes.
25 * Et factum eſt hoc annis multis, & delique-
26 runt qui habitabant ciuitatem, * in omnibus
facientes ſicut fecit Adam & omnes genera-
tiones eius. vtebantur enim & ipſi corde ma-
27 ligno. * Et tradidiſti ciuitatem tuam in manibus
28 inimicorum tuorum. * Numquid meliora fa-
ciunt, qui habitant Babylonem? Et propter

& abundantiam Babylonis

29 hoc dominabitur Sion? * Factum eſt cum ve-
niſſem huc, & vidiſſem impietates, quarum non
eſt numerus: & delinquentes multos vidit anima
mea hoc triceſimo anno, & exceſſit cor meum:
30 * quoniam vidi quomodo ſuſtines eos peccan-
tes, & peperciſti impie agentibus, & perdidiſti
populum tuum, & conſeruaſti inimicos tuos,
31 & non ſignificaſti. * Nihil memini quomodo
debeat derelinqui via hæc. Numquid meliora
32 facit Babylon quàm Sion? * aut alia gens co-
gnouit te præter Iſrael? aut quæ tribus credi-
33 derunt teſtamentis tuis, ſicut Iacob? * Quarum
merces non comparuit, neque labor fructifi-
cauit. Pertranſiens enim pertranſiui in genti-
bus, & vidi abundantes eas, & non memo-
34 rantes mandatorum tuorum. * Nunc ergo
pondera in ſtatera noſtras iniquitates, & eo-
rum qui habitant in ſæculo: & non inuenietur
35 nomen tuum, niſi in Iſrael. * Aut quando
non peccauerunt in conſpectu tuo, qui habi-
tant terram? aut quæ gens ſic obſeruauit
36 mandata tua? * Hos quidem per nomina in-
uenies ſeruaſſe mandata tua, gentes autem non
inuenies.

curioſitas retunditur,

ET reſpondit ad me angelus, qui miſſus 4 1
eſt ad me, cui nomen Vriel, * & dixit mihi, 2
Excedens exceſſit cor tuum in ſæculo hoc, &
comprehendere cogitas viam Altiſſimi. * Et 3
dixi: Ita Domine meus. Et reſpondit mihi, &
dixit: Tres vias miſſus ſum oſtendere tibi, &
tres ſimilitudines proponere coram te. * de 4
quibus mihi ſi renuntiaueris vnam ex his, &
ego tibi demonſtrabo viam, quam deſideras
videre, & docebo te, vnde ſit cor malignum.
* Et dixi: Loquere Domine meus. Et dixit 5
ad me: Vade pondera mihi ignis pondus, aut
menſura mihi flatum venti, aut reuoca mihi
diem, quæ præterijt. * Et reſpondi, & dixi: 6
Quis natorum poterit facere, vt me interroges
de his? * Et dixit ad me: Si eſſem interro- 7
gans te, dicens: Quantæ habitationes ſunt in
corde maris, aut quantæ venæ ſunt in prin-
cipio abyſſi, aut quantæ venæ ſunt ſuper fir-
mamentum, aut qui ſunt exitus paradiſi: * di- 8
ceres mihi fortaſſis, in abyſſum non deſcendi,
neque in infernum adhuc, neque in cælum vm-
quam aſcendi. * nunc autem non interrogaui 9
te, niſi de igne, & vento, & die, per quem
tranſiſti, & a quibus ſeparari non potes: &
non reſpondiſti mihi de eis. * Et dixit mihi: 10
Tu quæ tua ſunt, tecum coadoleſcentia, non
potes cognoſcere: * & quomodo poterit vas 11
tuum capere Altiſſimi viam, & iam exterius
corrupto ſæculo intelligere corruptionem eui-
dentem in facie mea? * Et dixi illi: Melius 12
erat nos non eſſe, quàm adhuc viuentes viuere
in impietatibus, & pati, & non intelligere de
qua re. * Et reſpondit ad me, & dixit: Pro- 13
ficiſcens profectus ſum ad ſiluam lignorum
campi, & cogitauerunt cogitationem. * & dixe- 14
runt: Venite & eamus, & faciamus ad mare
bellum, vt recedat coram nobis, & faciamus
nobis alias ſiluas. * Et ſimiliter fluctus maris 15
& ipſi cogitauerunt cogitationem, & dixerunt:
Venite aſcendentes, debellemus ſiluas campi,
vt & ibi conſummemus nobiſmetipſis aliam re-
gionem. * Et factus eſt cogitatus ſiluæ in va- 16
num, venit enim ignis, & conſumpſit eam.
* Similiter & cogitatus fluctuum maris. ſtetit 17
enim arena, & prohibuit eos. * Si enim eſſes 18
iudex horum, quem inciperes iuſtificare, aut
quem condemnare? * Et reſpondi, & dixi: 19
Vtique vanam cogitationem cogitauerunt. terra
enim data eſt ſiluæ, & mari locus portare flu-
ctus ſuos. * Et reſpondit ad me, & dixit: 20
Bene tu iudicaſti, & quare non iudicaſti tibi-
metipſi? * Quemadmodum enim terra ſiluæ 21
data eſt, & mare fluctibus ſuis: ſic qui ſuper
terram inhabitant, quæ ſunt ſuper terram in-
telligere ſolummodo poſſunt: & qui ſuper cæ-
los, quæ ſuper altitudinem cælorum. * Et re- 22
ſpondi, & dixi: Deprecor te Domine, vt mihi
detur ſenſus intelligendi. * non enim volui 23
interrogare de ſuperioribus tuis, ſed de his
quæ pertranſeunt per nos quotidie. propter
quid Iſrael datus in opprobrium gentibus,
quem dilexiſti populum, datus eſt tribubus im-
pijs, & lex patrum noſtrorum in interitum de-
ducta eſt, & diſpoſitiones ſcriptæ nuſquam
ſunt: * & pertranſiuimus de ſæculo, vt lo- 24
cuſtæ, & vita noſtra ſtupor & pauor, & nec
digni ſumus miſericordiam conſequi. * Sed 25
quid faciet nomini ſuo quod inuocatum eſt
ſuper nos? & de his interrogaui. * Et reſpon- 26
dit ad me, & dixit: Si fueris plurimum ſcru-
tatus, frequenter miraberis: quoniam feſtinans
27 feſtinat ſæculum pertranſire, * & non capit
portare quæ in futuris temporibus iuſtis re-
promiſſa ſunt: quoniam plenum iniuſtitia eſt
28 ſæculum hoc & infirmitatibus. * De quibus
autem interrogas, dicam: ſeminatum enim eſt
29 malum, & necdum venit deſtructio ipſius. * Si
ergo non inuerſum fuerit quod ſeminatum eſt,
& diſceſſerit locus vbi ſeminatum eſt malum,
30 non veniet vbi ſeminatum eſt bonum. * Quo-
niam gramen ſeminis mali ſeminatum eſt in
corde Adam ab initio: & quantum impietatis
generauit vſque nunc, & generat vſque cum
31 veniat area? * Aeſtima autem apud te gramen
mali ſeminis, quantum fructum impietatis gene-
32 rauit: * quando ſecatæ fuerint ſpicæ, quarum
non eſt numerus, quàm magnam aream inci-
33 pient facere? * Et reſpondi, & dixi: Quo-
modo, & quando hæc? Quare modici & mali
34 anni noſtri? * Et reſpondit ad me, & dixit
mihi: Non feſtines tu ſuper Altiſſimum. Tu
enim feſtinas inaniter eſſe ſuper ipſum. nam
35 exceſſus tuus multus. * Nonne de his inter-
rogauerunt animæ iuſtorum in promptuarijs
ſuis, dicentes, Vſquequo ſpero ſic? & quando
36 veniet fructus areæ mercedis noſtræ? * Et
reſpondit ad ea Ieremiel archangelus, & dixit:
Quando impletus fuerit numerus ſeminum in
vobis, quoniam in ſtatera ponderauit ſæcu-
37 lum, * & menſura menſurauit tempora, & nu-
mero numerauit tempora, & non commouit,
nec excitauit vſquedum impleatur prædicta
menſura.

at videre concupiſcenti monſtrantur

38 * Et reſpondi, & dixi: O dominator Do-
mine, ſed & nos omnes pleni ſumus impietate.
39 * Et ne forte propter nos non impleantur iu-
ſtorum areæ, propter peccata inhabitantium
40 ſuper terram. * Et reſpondit ad me, & dixit:
Vade, & interroga prægnantem, ſi quando
impleuerit nouem menſes ſuos, adhuc poterit
41 matrix eius retinere partum in ſemetipſa? * Et
dixi, Non poteſt Domine. Et dixit ad me, In
inferno promptuaria animarum matrici aſſi-
42 milata ſunt. * Quemadmodum enim illa feſtinat
quæ parit effugere neceſſitatem partus: ſic &
hæc feſtinat reddere ea quæ commendata ſunt.
43 * Ab initio tibi demonſtrabitur de his quæ

menſura miſeriæ

44 concupiſcis videre. * Et reſpondi, & dixi: Si
inueni gratiam ante oculos tuos, & ſi poſſi-
45 bile eſt, & ſi idoneus ſum, * demonſtra mihi,
ſi pluſquam præteritum ſit habet venire, aut
plura pertranſierunt ſupra quàm futurum eſt.
46 * Quid pertranſiuit, ſcio: quid autem futurum
47 ſit, ignoro. * Et dixit ad me: Sta ſuper dexte-
ram partem, & demonſtrabo tibi interpreta-
48 tionem ſimilitudinis. * Et ſteti, & vidi: & ecce
fornax ardens tranſijt coram me. & factum
eſt, cum tranſiret flamma, vidi, & ecce ſupe-
49 rauit fumus. * Poſt hæc tranſijt coram me
nubes plena aquæ, & immiſit pluuiam impetu
multam: & cum tranſijſſet impetus pluuiæ,
50 ſuperauerunt in ea guttæ. * Et dixit ad me:
Cogita tibi: ſicut creſcit pluuia amplius quàm
guttæ, & ignis quàm fumus: ſic ſuperabundauit
quæ tranſiuit menſura. Superauerunt autem

& ſigna finis;

51 guttæ, & fumus: * & oraui, & dixi, Putas
viuo vſque in diebus illis? vel quid erit in die-
52 bus illis? * Reſpondit ad me, & dixit, De
ſignis, de quibus me interrogas, ex parte poſ-
ſum tibi dicere: de vita autem tua non ſum
5 1 miſſus dicere tibi, ſed neſcio. DE ſignis autem:

ecce dies venient, in quibus apprehendentur
qui inhabitant terram in cenſu multo: & ab-
ſcondetur veritatis via: & ſterilis erit a fide
regio: * & multiplicabitur iniuſtitia ſuper hanc 2
quam ipſe tu vides, & ſuper quam audiſti
olim: * & erit impoſito veſtigio quam nunc 3
vides regnare regionem, & videbunt eam de-
ſertam. * Si autem tibi dederit Altiſſimus vi- 4
uere, videbis poſt tertiam tubam, & relucefcet
ſubito ſol noctu, & luna ter in die, * & de 5
ligno ſanguis ſtillabit, & lapis dabit vocem
ſuam, & populi commouebuntur: * & regnabit, 6
quem non ſperant qui inhabitant ſuper ter-
ram, & volatilia commigrationem facient: * & 7
mare Sodomiticum piſces reijciet, & dabit vo-
cem noctu, quam non nouerant multi. omnes
autem audient vocem eius, * & chaos fiet per 8
loca multa, & ignis frequenter remittetur, &
beſtiæ agreſtes tranſmigrabunt, & mulieres
menſtruatæ parient monſtra, * & in dulcibus 9
aquis ſalſæ inuenientur, & amici omnes ſemet-
ipſos expugnabunt: & abſcondetur tunc ſen-
ſus, & intellectus ſeparabitur in promptuarium
ſuum: * & quæretur a multis, & non inuenie- 10
tur: & multiplicabitur iniuſtitia, & inconti-
nentia ſuper terram. * Et interrogabit regio 11
proximam ſuam, & dicet, Numquid per te
pertranſijt iuſtitia iuſtum faciens? Et hoc ne-
gabit. * Et erit in illo tempore, & ſperabunt 12
homines, & non impetrabunt: laborabunt, &
non dirigentur viæ eorum. * Hæc ſigna dicere 13
tibi permiſſum eſt mihi: & ſi oraueris iterum
& ploraueris, ſicut & nunc, & ieiunaueris ſe-
ptem diebus, audies iterato horum maiora.

iuſſus ieiunat dies ſeptem.

*Et euigilaui, & corpus meum horruit valde: 14
& anima mea laborauit, vt deficeret: * & te- 15
nuit me qui venit angelus, qui loquebatur in
me, & confortauit me, & ſtatuit me ſuper pe-
des. * Et factum eſt in nocte ſecunda, & venit 16
ad me Salathiel dux populi, & dixit mihi, Vbi
eras? & quare vultus tuus triſtis? * An ne- 17
ſcis, quoniam tibi creditus eſt Iſrael in regione
tranſmigrationis eorum? * Exurge ergo, & 18
guſta panem, & non derelinquas nos, ſicut
paſtor gregem ſuum in manibus luporum ma-
lignorum. * Et dixi ei, Vade a me, & non ap- 19
propies ad me. Et audiuit, vt dixi: & receſſit
a me. * Et ego ieiunaui diebus ſeptem vlulans 20
& plorans, ſicut mihi mandauit Vriel angelus.

β) De ſignis aduentus: dolens miſeriam Iſrael,

* Et factum eſt poſt dies ſeptem, & iterum 21
cogitationes cordis mei moleſtæ erant mihi
valde, * & reſumpſit anima mea ſpiritum in- 22
tellectus: & iterum cœpi loqui coram Altiſ-
ſimo ſermones, * & dixi, Dominator Domine 23
ex omni ſilua terræ, & omnibus arboribus eius,
elegiſti vineam vnicam: * & ex omni terra 24
orbis, elegiſti tibi foueam vnam: & ex omni-
bus floribus orbis, elegiſti tibi lilium vnum:
* & ex omnibus abyſſis maris, repleſti tibi ri- 25
uum vnum: & ex omnibus ædificatis ciuita-
tibus, ſanctificaſti tibimetipſi Sion: * & ex 26
omnibus creatis volatilibus, nominaſti tibi co-
lumbam vnam: & ex omnibus plaſmatis pe-
coribus, prouidiſti tibi ouem vnam: * & ex 27
omnibus multiplicatis populis, acquiſiuiſti tibi
populum vnum: & ab omnibus probatam le-
gem donaſti huic, quem deſideraſti populo.
* Et nunc Domine, vt quid tradidiſti vnum 28
pluribus? Et præparaſti ſuper vnam radicem
alias, & diſperdidiſti vnicum tuum in multis:

29 * & conculcauerunt eum, qui contradicebant
ſponſionibus tuis, quiq. tuis teſtamentis non
30 credebant. * Et ſi odiens odiſti populum tuum,
tuis manibus debet caſtigari.

obiurgatus diſcit ab angelo

31 * Et factum eſt, cum locutus eſſem ſermo-
nes, & miſſus eſt angelus ad me, qui ante ve-
32 nerat ad me præterita nocte, * & dixit mihi,
Audi me, & inſtruam te: & intende mihi, &
33 adijciam coram te. * Et dixi, Loquere Do-
mine meus. Et dixit ad me, Valde tu in ex-
ceſſu mentis factus es pro Iſrael: an plus di-
34 lexiſti eum, quàm qui eum fecit? * Et dixi ad
eum, Non Domine, ſed dolens locutus ſum.
Torquent enim me renes mei per omnem
horam, quærentem apprehendere ſemitam Al-
35 tiſſimi, & inueſtigare partem iudicij eius. * Et
dixit ad me, Non potes. Et dixi, Quare Do-
mine? Ad quid naſcebar, aut quare non fiebat
matrix matris meæ mihi ſepulchrum, vt non
viderem laborem Iacob, & defatigationem ge-
36 neris Iſrael? * Et dixit ad me, Numera mihi
quæ necdum venerant, & collige mihi diſper-
37 ſas guttas, & reuirida mihi aridos flores, * &
aperi mihi clauſa promptuaria, & produc mihi
incluſos in eis flatus; demonſtra mihi vocis
imaginem: & tunc oſtendam tibi laborem
38 quem rogas videre. * Et dixi, Dominator Do-
mine, quis enim eſt qui poteſt hæc ſcire, niſi
qui cum hominibus habitationem non habet?
39 * Ego autem inſipiens: & quomodo potero
40 dicere de his, quibus me interrogaſti? * Et
dixit ad me, Quomodo non potes facere vnum
de his quæ dicta ſunt: ſic non poteris inuenire
iudicium meum, aut in fine charitatem, quam
41 populo promiſi. * Et dixi, Sed ecce Domine
tu prope es his qui in finem ſunt: & quid fa-
cient qui ante me fuerunt, aut nos, aut hi qui
42 poſt nos? * Et dixit ad me, Coronæ aſſimi-
labo iudicium meum. Sicut non nouiſſimorum
43 tarditas, ſic nec priorum velocitas. * Et re-
ſpondi, & dixi, Nec poteras facere eos qui
facti ſunt, & qui ſunt, & qui futuri ſunt, in
vnum, vt celerius iudicium tuum oſtendas?
44 * Et reſpondit ad me, & dixit, Non poteſt fe-
ſtinare creatura ſuper creatorem, nec ſuſtinere
ſæculum eos qui in eo creandi ſunt, in vnum.
45 * Et dixi. Quo modo dixiſti ſeruo tuo, quo-
niam viuificans viuificaſti a te creatam crea-
turam in vnum, & ſuſtinebat creatura: poterit
46 & nunc portare præſentes in vnum. * Et dixit
ad me, Interroga matricem mulieris, & dices
ad eam, Et ſi paris, quare per tempus? Roga
47 ergo eam, vt det decem in vnum. * Et dixi,
Non vtique poterit: ſed ſecundum tempus.
48 * Et dixit ad me, Et ego dedi matricem terræ
his qui ſeminati ſunt ſuper eam per tempus.
49 * Quemadmodum enim infans non parit ea,
quæ ſenum ſunt: ſic ego diſpoſui a me crea-
50 tum ſæculum. * Et interrogaui, & dixi, Cum
iam dederis mihi viam, loquar coram te: nam
mater noſtra, de qua dixiſti mihi, adhuc iu-
51 uenis eſt: iam ſenectuti appropinquat. * Et
reſpondit ad me, & dixit, Interroga eam quæ
52 parit, & dicet tibi. * Dices enim ei, Quare
quos peperiſti, nunc non ſunt ſimiles his qui
53 ante te, ſed minores ſtatura? * Et dicet tibi
& ipſa, Alij ſunt qui in iuuentute virtutis nati
ſunt: & alij qui ſub tempore ſenectutis, defi-
54 ciente matrice ſunt nati. * Conſidera ergo &
tu quoniam minori ſtatura eſtis præ his qui
55 ante vos: * & qui poſt vos, minori quàm vos,

quaſi iam ſeneſcentes creaturæ, & fortitudinem
iuuentutis prætereuntes. Et dixi, Rogo Do-
mine, ſi inueni gratiam ante oculos tuos, de-
monſtra ſeruo tuo, per quem viſites creatu-
ram tuam.

6

appropinquantis

ET dixit ad me, Initio terreni orbis & 1
antequam ſtarent exitus ſæculi, & antequam
ſpirarent conuentiones ventorum, * & ante- 2
quam ſonarent voces tonitruum, & antequam
ſplenderent nitores coruſcationum, & ante-
quam confirmarentur fundamenta paradiſi, * & 3
antequam viderentur decori flores, & ante-
quam confirmarentur motæ virtutes, & ante-
quam colligerentur innumerabiles militiæ an-
gelorum, * & antequam extollerentur altitudi- 4
nes aeris, & antequam nominarentur menſuræ
firmamentorum, & antequam æſtuarent camini
in Sion, * & antequam inueſtigarentur præ- 5
ſentes anni, & antequam abalienarentur eorum
qui nunc peccant adinuentiones, & conſignati
eſſent, qui fidem theſaurizauerunt: * tunc co- 6
gitaui, & facta ſunt per me ſolum, & non per
alium: & finis per me, & non per alium.

igna vltima;

*Et reſpondi, & dixi, Quæ erit ſeparatio 7
temporum? aut quando prioris finis, & ſe-
quentis initium? * Et dixit ad me, Ab Abra- 8
ham vſque ad Iſaac, quando nati ſunt ab eo
Iacob & Eſau, manus Iacob tenebat ab initio
calcaneum Eſau, * finis enim huius ſæculi 9
Eſau, & principium ſequentis Iacob. * Homi- 10
nis manus inter calcaneum & manum. Aliud
noli quærere Eſdra. * Et reſpondi, & dixi, O 11
dominator Domine, ſi inueni gratiam ante
oculos tuos, * oro vt demonſtres ſeruo tuo 12
finem ſignorum tuorum, quorum partem mihi
demonſtraſti nocte præcedenti. * Et reſpondit, 13
& dixit ad me, Surge ſuper pedes tuos, & audi
vocem pleniſſimam ſonitus. * Et erit ſicut 14
commotio, nec commouebitur locus, in quo
ſtes ſuper eum. * Ideo cum loquitur, tu non 15
expaueas, quoniam de fine verbum & funda-
mentum terræ intelligitur, * quoniam de ipſis 16
ſermo tremiſcit & commouetur, ſcit enim quo-
niam finem eorum oportet commutari. * Et 17
factum eſt, cum audiſſem, ſurrexi ſuper pedes
meos, & audiui: & ecce vox loquens, & ſonus
eius ſicut ſonus aquarum multarum, * & dixit, 18
Ecce dies veniunt, & erit quando appropin-
quare incipiam, vt viſitem habitantes in terra:
* & quando inquirere incipiam ab eis qui in- 19
iuſte nocuerunt iniuſtitia ſua, & quando ſup-
pleta fuerit humilitas Sion. * & cum ſuper- 20
ſignabitur ſæculum quod incipiet pertranſire,
hæc ſigna faciam, Libri aperientur ante faciem
firmamenti, & omnes videbunt ſimul, * & anni- 21
culi infantes loquentur vocibus ſuis, & præ-
gnantes immaturos parient infantes trium &
quattuor menſium, & viuent, & ſuſcitabuntur.
* Et ſubito apparebunt ſeminata loca non ſe- 22
minata, & plena promptuaria ſubito inuenien-
tur vacua: * & tuba canet cum ſono; quam 23
cum omnes audierint, ſubito expaueſcent. * Et 24
erit in illo tempore, debellabunt amici amicos
vt inimici, & expaueſcet terra cum his: &
venæ fontium ſtabunt, & non decurrent in
horis tribus: * & erit, omnis qui derelictus 25
fuerit ex omnibus iſtis quibus prædixi tibi, ipſe
ſaluabitur, & videbit ſalutare meum, & finem
ſæculi veſtri. * Et videbunt qui recepti ſunt 26
homines, qui mortem non guſtauerunt a nati-
uitate ſua, & mutabitur cor inhabitantium, &
27 conuertetur in ſenſum alium. * Delebitur enim
28 malum, & extinguetur dolus. * Florebit autem
fides, & vincetur corruptela, & oſtendetur ve-
ritas quæ ſine fructu fuit diebus tantis.

iterum ieiunat ſeptem dies.

29 * Et factum eſt, cum loqueretur mihi, &
ecce paulatim intuebar ſuper eum ante quem
30 ſtabam, * & dixit ad me hæc, Veni tibi oſten-
31 dere tempus venturæ noctis. * Si ergo iterum
rogaueris, & iterum ieiunaueris ſeptem die-
bus, iterum tibi renuntiabo horum maiora per
32 diem quam audiui. * Audita eſt enim vox tua
apud Altiſſimum. Vidit enim fortis directio-
nem tuam, & prouidit pudicitiam, quam a iu-
33 uentute tua habuiſti: * & propter hoc miſit
me demonſtrare tibi hæc omnia, & dicere tibi,
34 Confide, & noli timere, * & noli feſtinare cum
prioribus temporibus cogitare vana, vt non
35 properes a nouiſſimis temporibus. * Et factum
eſt poſt hæc, & fleui iterum: & ſimiliter ieiu-
naui ſeptem diebus, vt ſuppleam tres hebdo-
madas, quæ dictæ ſunt mihi.

γ) De aduentu Domini:

36 * Et factum eſt in octaua nocte, & cor
meum turbabatur iterato in me, & cœpi loqui
37 coram Altiſſimo. * Inflammabatur enim ſpiri-
38 tus meus valde, & anima mea anxiabatur. * &

lamentans

dixi, O Domine, loquens locutus es ab initio
creaturæ in primo die dicens, Fiat cælum &
39 terra: & tuum verbum opus perfectum. * Et
erat tunc ſpiritus, &t enebræ circumfereban-
tur, & ſilentium, ſonus vocis hominis nondum
40 erat abs te. * Tunc dixiſti de theſauris tuis
proferri lumen luminoſum, quo appareret opus
41 tuum. * Et die ſecundo creaſti ſpiritum firma-
menti, & imperaſti ei vt diuideret & diuiſio-
nem faceret inter aquas, vt pars quædam ſur-
ſum recederet, pars vero deorſum maneret.
42 * Et tertia die imperaſti aquis congregari in
ſeptima parte terræ: ſex vero partes ſiccaſti
& conſeruaſti, vt ex his ſint coram te mini-
43 ſtrantia ſeminata a Deo, & culta. * Verbum
enim tuum proceſſit, & opus ſtatim fiebat.
44 * Proceſſit enim ſubito fructus multitudinis
immenſus, & concupiſcentiæ guſtus multifor-
mes, & flores colore immutabili, & odores
odoramenti inueſtigabilis, & die tertia hæc
45 facta ſunt. * Quarta autem die imperaſti fieri
ſolis ſplendorem, lunæ lumen, ſtellarum diſpo-
46 ſitionem: * & imperaſti eis, vt deſeruirent
47 futuro plaſmato homini. * Quinto autem die
dixiſti ſeptimæ parti, vbi erat aqua congre-
gata, vt procrearet animalia, & volatilia, &
48 piſces: & ita fiebat. * aqua muta, & ſine anima
quæ Dei nutu iubebantur, animalia faciebat,
vt ex hoc mirabilia tua nationes enarrent.
49 * Et tunc conſeruaſti duas animas: nomen vni
vocaſti Henoch, & nomen ſecundæ vocaſti
50 Leuiathan, * & ſeparaſti ea ab alterutro. Non
enim poterat ſeptima pars, vbi erat aqua con-
51 gregata, capere ea. * Et dediſti Henoch vnam
partem, quæ ſiccata eſt tertio die, vt habitet
52 in ea vbi ſunt montes mille. * Leuiathan au-
tem dediſti ſeptimam partem humidam, & ſer-
uaſti eam, vt fiat in deuorationem quibus vis,
53 & quando vis. * Sexto autem die imperaſti
terræ, vt crearet coram te iumenta, & beſtias,
54 & reptilia: * & ſuper his Adam, quem con-
ſtituiſti ducem ſuper omnibus factis quæ fe-
ciſti, & ex eo educimur nos omnes, quemq.
55 elegiſti populum. * Hæc autem omnia dixi
coram te Domine, quia propter nos creaſti

ſæculum. * Reſiduas autem gentes ab Adam 56
natas dixiſti eas nil eſſe, & quoniam ſaliuæ
aſſimilatæ ſunt, & quaſi ſtillicidium de vaſe
ſimilaſti abundantiam eorum. * Et nunc Do- 57
mine, ecce, iſtæ gentes quæ in nihilum depu-
tatæ ſunt, cœperunt dominari noſtri, & deuo-
rare: * nos autem populus tuus quem vocaſti 58
primogenitum vnigenitum æmulatorem tuum,
traditi ſumus in manibus eorum: * & ſi pro- 59
pter nos creatum eſt ſæculum, quare non here-
ditatem poſſidemus cum ſæculo? Vſquequo hæc?

7

ab angelo inſtruitur

ET factum eſt, cum finiſſem loqui verba 1
hæc, miſſus eſt ad me angelus qui miſſus fu-
erat ad me primis noctibus, * & dixit ad me, 2
Surge Eſdra, & audi ſermones quos veni lo-
qui ad te. * Et dixi, Loquere Deus meus. Et 3
dixit ad me, Mare poſitum eſt in ſpatioſo loco,
vt eſſet altum & immenſum: * erit autem ei 4
introitus in anguſto loco poſitus, vt eſſet ſimi-
lis fluminibus. * Quis enim volens voluerit 5
ingredi mare, & videre eum, vel dominari
eius: ſi non tranſierit anguſtum, in latitudi-
nem quomodo venire poterit? * Item aliud, 6
Ciuitas eſt ædificata, & poſita in loco cam-
peſtri: eſt autem plena omnium bonorum.
* introitus eius anguſtus & in præcipiti poſi- 7
tus, vt eſſet a dextris quidem ignis, a ſiniſtris
aqua alta: * ſemita autem eſt vna ſola inter 8
eos poſita, hoc eſt, inter ignem & aquam, vt
non capiat ſemita, niſi ſolummodo veſtigium
hominis. * Si autem dabitur ciuitas homini in 9
hereditatem, ſi numquam antepoſitum pericu-
lum pertranſierit, quomodo accipiet heredita-
tem ſuam? * Et dixi, Sic Domine. Et dixit ad 10
me, Sic eſt: & Iſrael pars. * Propter eos enim 11
feci ſæculum, & quando tranſgreſſus eſt Adam
conſtitutiones meas, iudicatum eſt quod factum
eſt. * Et facti ſunt introitus huius ſæculi an- 12
guſti, & dolentes, & laborioſi: pauci autem &
mali, & periculorum pleni: & labore magno-
pere fulti. * nam maioris ſæculi introitus ſpa- 13
tioſi & ſecuri, & facientes immortalitatis fru-
ctum. * Si ergo ingredientes non fuerunt 14
ingreſſi qui viuunt, anguſta & vana hæc: non
poterunt recipere quæ ſunt repoſita. * Nunc 15
ergo quare tu conturbaris, cum ſis corrupti-
bilis? & quid moueris tu, cum ſis mortalis?
* Et quare non accepiſti in corde tuo quod 16
eſt futurum, ſed quod in præſenti? * Reſpondi 17
& dixi, Dominator Domine, ecce diſpoſuiſti
lege tua, quoniam iuſti hereditabunt hæc, impij
autem peribunt. * Iuſti autem ferent anguſta, 18
ſperantes ſpatioſa. qui enim impie geſſerunt,
& anguſta paſſi ſunt, & ſpatioſa non videbunt.
* Et dixit ad me, Non eſt iudex ſuper Deum, 19
neque intelligens ſuper Altiſſimum. * Pereunt 20
enim multi præſentes, quia negligitur quæ
antepoſita eſt Dei lex. * Mandans enim man- 21
dauit Deus venientibus, quando venerunt, quid
facientes viuerent, & quid obſeruantes non
punirentur. * Hi autem non ſunt perſuaſi, & 22
contradixerunt ei, & conſtituerunt ſibi cogita-
men vanitatis, * & propoſuerunt ſibi circum- 23
uentiones delictorum, & ſuperdixerunt Altiſ-
ſimo non eſſe, & vias eius non cognouerunt,
* & legem eius ſpreuerunt, & ſponſiones eius 24
abnegauerunt, & in legitimis eius fidem non
habuerunt, & opera eius non perfecerunt. * pro- 25
pter hoc Eſdra vacua vacuis, & plena plenis.
* Ecce tempus veniet, & erit quando ve- 26
nient ſigna quæ prædixi tibi, & apparebit
ſponſa, & appareſcens oſtendetur quæ nunc
27 ſubducitur terra: * & omnis qui liberatus eſt
de prædictis malis, ipſe videbit mirabilia mea.

de aduentu priore & altero Ieſu;

28 * Reuelabitur enim filius meus IESVS cum
his qui cum eo ſunt, & iucundabuntur qui re-
29 licti ſunt in annis quadringentis. * Et erit poſt
annos hos, & morietur filius meus CHRISTVS,
& omnes qui ſpiramentum habent homines:
30 * & conuertetur ſæculum in antiquum ſilen-
tium diebus ſeptem, ſicut in prioribus iudicijs,
31 ita vt nemo derelinquatur. * Et erit poſt dies
ſeptem, & excitabitur quod nondum vigilat
32 ſæculum, & morietur corruptum: * & terra
reddet quæ in ea dormiunt, & puluis qui in
eo ſilentio habitant, & promptuaria reddent
33 quæ eis commendatæ ſunt animæ. * Et reue-
labitur Altiſſimus ſuper ſedem iudicij, & per-
tranſibunt miſeriæ, & longanimitas congrega-
34 bitur. * Iudicium autem ſolum remanebit,
35 veritas ſtabit, & fides conualeſcet, * & opus
ſubſequetur, & merces oſtendetur, & iuſtitiæ
vigilabunt, & iniuſtitiæ non dominabuntur.

de certaminis

36 * Et dixi, Primus Abraham propter Sodo-
mitas orauit, & Moyſes pro patribus qui in de-
37 ſerto peccauerunt, * & qui poſt eum pro Iſrael
38 in diebus Achaz, & Samuelis, * & Dauid pro
confractione, & Salomon pro eis qui venerunt
39 in ſanctificationem. * Et Elias pro his qui
pluuiam acceperunt, & pro mortuo vt viueret,
40 * & Ezechias pro populo in diebus Senna-
41 cherib, & multi pro multis. * Si ergo modo
quando corruptibile increuit, & iniuſtitia mul-
tiplicata eſt, & orauerunt iuſti pro impijs:
42 quare & nunc ſic non erit? * Et reſpondit ad
me, & dixit, Præſens ſæculum non eſt finis,
gloria in eo frequens manet: propter hoc ora-
43 uerunt pro inualidis. * Dies enim iudicij erit
finis temporis huius, & initium temporis fu-
turæ immortalitatis, in quo tranſiuit corru-
44 ptela: * ſoluta eſt intemperantia, abſciſſa eſt
incredulitas: creuit autem iuſtitia, orta eſt ve-
45 ritas. * tunc enim nemo poterit ſaluare eum
qui perijt, neque demergere qui vicit. Et re-
46 ſpondi, * & dixi, Hic eſt ſermo meus primus
& nouiſſimus, quoniam melius erat non dare
terram Adam, vel cum iam dediſſet, coercere
47 eum vt non peccaret. * Quid enim prodeſt
hominibus in præſenti viuere in triſtitia, &
48 mortuos ſperare punitionem? * O tu quid fe-
ciſti Adam? Si enim tu peccaſti, non eſt factus
ſolius tuus caſus, ſed & noſter qui ex te ad-
49 uenimus. * Quid enim prodeſt nobis, ſi pro-
miſſum eſt nobis immortale tempus: nos autem
50 mortalia opera egimus? * Et quoniam præ-
dicta eſt nobis perennis ſpes, nos vero peſſimi
51 vani facti ſumus. * Et quoniam repoſita ſunt
nobis habitacula ſanitatis, & ſecuritatis: nos
52 vero male conuerſati ſumus. * Et quoniam
repoſita eſt gloria Altiſſimi protegere eos qui
tarde conuerſati ſunt: nos autem peſſimis vijs
53 ambulauimus. * Et quoniam oſtendetur para-
diſus, cuius fructus incorruptus perſeuerat, in
54 quo eſt ſecuritas & medela: * nos vero non
ingrediemur. in ingratis enim locis conuerſati
55 ſumus. * Et quoniam ſuper ſtellas fulgebunt
facies eorum qui abſtinentiam habuerunt: no-
56 ſtræ autem facies ſuper tenebras nigræ. * non
enim cogitauimus viuentes quando iniquitatem
faciebamus, quòd incipiemus poſt mortem pati.

neceſſitate,

57 * Et reſpondit, & dixit, Hoc eſt cogitamentum
certaminis quod certabit qui ſuper terram na-

tus eſt homo, * vt ſi victus fuerit, patiatur 58
quod dixiſti: ſi autem vicerit, recipiet quod
dico: * quoniam hæc eſt vita quam Moyſes 59
dixit cum viueret, ad populum, dicens, Elige
tibi vitam, vt viuas. * Non crediderunt autem 60
ei, ſed nec poſt eum prophetis: ſed nec mihi
qui locutus ſum ad eos, * quoniam non eſſet 61
triſtitia in perditionem eorum. ſicut futurum
eſt gaudium ſuper eos, quibus perſuaſa eſt
ſalus. * Et reſpondi, & dixi, Scio Domine, 62
quoniam vocatus eſt Altiſſimus miſericors in
eo, quòd miſereatur his qui nondum in ſæculo
aduenerunt, * & quòd miſeretur illis qui con- 63
uerſionem faciunt in lege eius: * & longani- 64
mis eſt, quoniam longanimitatem præſtat his
qui peccauerunt quaſi ſuis operibus: * & muni- 65
ficus eſt, quoniam quidem donare vult pro
exigentijs: * & multæ miſericordiæ, quoniam 66
multiplicat magis miſericordias his qui præ-
ſentes ſunt, & qui præterierunt, & qui futuri
ſunt. * Si enim non multiplicauerit miſeri- 67
cordias ſuas: non viuificabitur ſæculum cum
his qui inhereditabant in eo. * Et donat: quo- 68
niam ſi non donauerit de bonitate ſua, vt alle-
uentur hi qui iniquitatem fecerunt, de ſuis
iniquitatibus non poterit decies milleſima pars
viuificari hominum. * Et iudex ſi non igno- 69
uerit his qui curati ſunt verbo eius, & deleuerit
multitudinem contentionum: non fortaſſis de-
relinquerentur in innumerabili multitudine, niſi
pauci valde. 8

de pauci-tate ſaluan-dorum

ET reſpondit ad me, & dixit: Hoc ſæcu- 1
lum fecit Altiſſimus propter multos, futurum A
autem propter paucos. * Dicam autem coram 2
te ſimilitudinem Eſdra. Quomodo autem inter-
rogabis terram, & dicet tibi, quoniam dabit
terram multam magis vnde fiat fictile, par-
uum autem puluerem vnde aurum fit: ſic &
actus præſentis ſæculi. * Multi quidem creati 3
ſunt, pauci autem ſaluabuntur. * Et reſpondi, 4
& dixi: Abſorbe ergo anima ſenſum, & de-
uora quod ſapit. * conueniſti enim obaudire, 5
& prophetare volens. Nec enim tibi datum
eſt ſpatium, niſi ſolummodo viuere. * O Do- 6
mine, ſi non permittes ſeruo tuo, vt oremus
coram te, & des nobis ſemen cordi, & ſenſui
culturam, vnde fructus fiat, vnde viuere poſſit
omnis corruptus, qui portabit locum homi-
nis? * Solus enim es, & vna plaſmatio nos 7
ſumus manuum tuarum, ſicut locutus es: * & 8
quomodo nunc in matrice plaſmatum eſt cor-
pus, & præſtas membra: conſeruatur in igne
& aqua tua creatio: & nouem menſibus pati-
tur tua plaſmatio tuam creaturam quæ in ea
creata eſt: * ipſum autem quod ſeruat, & 9
quod ſeruatur, vtraque ſeruabuntur: ſeruataq.
quandoque iterum reddit matrix, quæ in ea
creuerunt. * Imperaſti enim ex ipſis membris, 10
hoc eſt mamillis præbere lac fructui mamilla-
rum, * vt nutriatur id quod plaſmatum eſt vſ- 11
que in tempus aliquod, & poſtea diſponas
eum tuæ miſericordiæ. * Enutriſti eum tua 12
iuſtitia, & erudiſti eum in lege tua, & corri-
puiſti eum tuo intellectu: * & mortificabis 13
eum, vt tuam creaturam: & viuificabis eum,
vt opus tuum. * Si ergo perdideris eum qui 14
tantis laboribus plaſmatus eſt: tuo iuſſu facile
eſt ordinari, vt & id quod fiebat ſeruaretur.
* Et nunc Domine dicam, de omni homine 15
tu magis ſcis: de populo autem tuo, ob quem
doleo: * Et de hereditate tua, propter quam 16
lugeo: & propter Iſrael, propter quem triſtis
17 ſum: & de Iacob, propter quem doleo: * ideo
incipiam orare coram te pro me, & pro eis:
quoniam video lapſus noſtros qui inhabita-
18 mus terram. * Sed audiui celeritatem iudicis
19 qui futurus eſt. * Ideo audi vocem meam &
intellige ſermonem meum, & loquar coram te.
20 * Initium verborum Eſdræ priuſquam aſſu- atque dam-
meretur: & dixi, Domine, qui inhabitas ſæcu- nandorum
21 lum, cuius oculi eleuati in ſuperna & aere: * &
cuius thronus inæſtimabilis, & gloria incom-
prehenſibilis: cui aſtat exercitus angelorum
22 cum tremore, * quorum ſeruatio in vento &
igni conuertitur: cuius verbum verum, & dicta
23 perſeuerantia: * cuius iuſſio fortis, & diſpo-
ſitio terribilis: cuius aſpectus arefacit abyſſos,
& indignatio tabeſcere facit montes, & veri-
24 tas teſtificatur: * exaudi orationem ſerui tui,
& auribus percipe precationem figmenti tui.
25 * Dum enim viuo, loquar: & dum ſapio, re-
26 ſpondebo: * nec reſpicias populi tui delicta,
27 ſed qui tibi in veritate ſeruiunt. * Nec inten-
das impia gentium ſtudia, ſed qui tua teſti-
28 monia cum doloribus cuſtodierunt. * Nec co-
gites qui in conſpectu tuo falſe conuerſati ſunt,
ſed memorare qui ex voluntate tua timorem
29 cognouerunt. * Neque volueris perdere, qui
pecudum mores habuerunt: ſed reſpicias eos
30 qui legem tuam ſplendide docuerunt. * Nec
indigneris eis qui beſtijs peiores iudicati ſunt:
ſed diligas eos qui ſemper in tua iuſtitia con-
31 fidunt, & gloria. * Quoniam nos & patres
noſtri talibus morbis languemus: tu autem
propter nos peccatores miſericors vocaberis.
32 * Si enim deſideraueris vt noſtri miſerearis,
tunc miſericors vocaberis, nobis autem non
33 habentibus opera iuſtitiæ. * Iuſti enim, qui-
bus ſunt opera multa repoſita, ex proprijs
34 operibus recipient mercedem. * Quid eſt enim
homo, vt ei indigneris: aut genus corrupti-
35 bile, vt ita amarus ſis de ipſo? * In veritate
enim nemo de genitis eſt qui non impie geſſit,
36 & de confitentibus qui non deliquit. * In hoc
enim annuntiabitur iuſtitia tua, & bonitas tua
Domine, cum miſertus fueris eis qui non ha-
37 bent ſubſtantiam bonorum operum. * Et re- multitudine;
ſpondit ad me, & dixit: Recte locutus es ali-
38 qua: & iuxta ſermones tuos, ſic & fiet. * quo-
niam non vere cogitabo ſuper plaſma eorum
qui peccauerunt ante mortem, ante iudicium,
39 ante perditionem: * ſed iucundabor ſuper iuſto-
rum figmentum, & memorabor peregrinatio-
nis quoque, & ſaluationis & mercedis receptio-
40 nis. * Quomodo ergo locutus ſum, ſic & eſt.
41 * Sicut enim agricola ſerit ſuper terram ſemina
multa, & plantationes multitudinis plantat, ſed
non in tempore omnia quæ ſeminata ſunt, ſal-
uantur, ſed nec omnia quæ plantata ſunt, ra-
dicabunt: ſic & qui in ſæculo ſeminati ſunt,
42 non omnes ſaluabuntur. * Et reſpondi, & dixi:
43 Si inueni gratiam, loquar. * Quomodo ſemen
agricolæ ſi non aſcenderit aut non acceperit
pluuiam tuam in tempore, aut ſi corruptum
44 fuerit multitudine pluuiæ, * ſic perit: & ſimi-
liter homo qui manibus tuis plaſmatus eſt, &
tu ei imago nominatus: quoniam ſimilatus es
ei, propter quem omnia plaſmaſti, & ſimilaſti
45 ſemini agricolæ. * Non iraſcaris ſuper nos,
ſed parce populo tuo, & miſerere hereditati
46 tuæ. Tu autem creaturæ tuæ miſereris. * Et
reſpondit ad me, & dixit: Quæ ſunt præſentia

B

præſentibus, & quæ futura futuris? * Multum 47
enim tibi reſtat, vt poſſis diligere meam crea-
turam ſuper me: tibi autem frequenter & ipſi
proximaui, iniuſtis autem numquam. * Sed & 48
in hoc mirabilis es coram Altiſſimo, * quo- 49
niam humiliaſti te ſicut decet te. & non iudi-
caſti te, vt inter iuſtos plurimum glorificeris.
* Propter quod miſeriæ multæ, & miſerabiles 50
efficientur eis qui habitant ſæculum in nouiſ-
ſimis: quia in multa ſuperbia ambulauerunt.
* Tu autem pro te intellige, & de ſimilibus 51
tuis inquire gloriam. * Vobis enim apertus eſt 52
paradiſus, plantata eſt arbor vitæ, præparatum
eſt futurum tempus, præparata eſt abundantia,
ædificata eſt ciuitas, probata eſt requies, per-
fecta eſt bonitas & perfecta ſapientia. * Radix 53
mali ſignata eſt a vobis: infirmitas, & tinea a
vobis abſconſa eſt: & in infernum fugit cor-
ruptio in obliuione. * Tranſierunt dolores, & 54
oſtenſus eſt in fine theſaurus immortalitatis.
* Noli ergo adijcere inquirendo de multitu- 55
dine eorum qui pereunt. * Nam & ipſi acci- 56
pientes libertatem, ſpreuerunt Altiſſimum, &
legem eius contempſerunt, & vias eius dereli-
querunt. * Adhuc autem iuſtos eius conculca- 57
uerunt, * & dixerunt in corde ſuo non eſſe 58
Deum: & quidem ſcientes quoniam moriun-
tur. * Sicut enim vos ſuſcipient quæ prædicta 59
ſunt: ſic eos ſitis, & cruciatus, quæ præparata
ſunt. non enim voluit hominem diſperdi. * Sed 60
& ipſi qui creati ſunt, coinquinauerunt nomen
eius qui fecit eos: & ingrati fuerunt ei qui
præparauit eis vitam. * Quapropter iudicium 61
meum modo appropinquat. * Quæ non om- 62
nibus demonſtraui, niſi tibi, & tibi ſimilibus
paucis. Et reſpondi, & dixi:

de tempore aduentus,

* Ecce nunc Domine demonſtraſti mihi 63
multitudinem ſignorum, quæ incipies facere
in nouiſſimis: ſed non demonſtraſti mihi quo 9
tempore. ET reſpondit ad me, & dixit, Me- 1
tiens metire tempus in ſemetipſo: & erit cum A
videris, quando tranſierit pars quædam ſigno-
rum quæ prædicta ſunt, * tunc intelliges quo- 2
niam ipſum eſt tempus in quo incipiet Altiſſi-
mus viſitare ſæculum quod ab eo factum eſt.
* Et quando videbitur in ſæculo motio loco- 3
rum, & populorum turbatio, * tunc intelliges 4
quoniam de his erat Altiſſimus locutus a die-
bus qui fuerunt ante te ab initio. * Sicut enim 5
omne quod factum eſt in ſæculo initium habet,
pariter & conſummationem, & conſummatio
eſt manifeſta: * ſic & Altiſſimi tempora initia 6
habent manifeſta in prodigijs & virtutibus, &
conſummationes in actu & in ſignis.

de ſeparatione bonorum & malorum;

* Et erit, omnis qui ſaluus factus fuerit, & 7
qui poterit effugere per opera ſua & per fidem
in qua crediſtis, * relinquetur de prædictis 8
periculis, & videbit ſalutare meum in terra
mea, & in finibus meis, quoniam ſanctificaui
me a ſæculo. * Et tunc miſerebuntur qui nunc 9
abuſi ſunt vias meas: & in tormentis commo-
rabuntur hi qui eas proiecerunt in contemptu.
* Qui enim non cognouerunt me, viuentes 10
beneficia conſecuti: * & qui faſtidierunt legem 11
meam, cum adhuc erant habentes libertatem,
* & cum adhuc eſſet eis apertus pœnitentiæ lo- 12
cus, non intellexerunt, ſed ſpreuerunt: hos opor-
tet poſt mortem in cruciamento cognoſcere.
* Tu ergo noli adhuc curioſus eſſe, quomodo 13
impij cruciabuntur: ſed inquire quomodo iuſti
ſaluabuntur, & quorum ſæculum, & propter
14 quos ſæculum, & quando. * Et reſpondi, &
15 dixi, * Olim locutus ſum, & nunc dico, & po-
ſtea dicam: quoniam plures ſunt qui pereunt,
16 quàm qui ſaluabuntur: * ſicut multiplicatur
fluctus ſuper guttam. Et reſpondit ad me, &
17 dixit, * Qualis ager, talia & ſemina: & quales
flores, tales & tincturæ: & qualis operator,
talis & creatio: & qualis agricola, talis cul-
18 tura: quoniam tempus erat ſæculi. * Et nunc
cum eſſem parans eis his qui nunc ſunt; ante-
quam fieret ſæculum, in quo habitarent: &
19 nemo mihi contradixit. * tunc enim quiſque,
& nunc creatur in mundo hoc parato, & meſſe
indeficienti, & lege inueſtigabili corrupti ſunt
20 mores eorum. * Et conſideraui ſæculum, &
ecce erat periculum propter cogitationes quæ
21 in eo aduenerunt. * Et vidi, & peperci ei
valde: & ſeruaui mihi acinum de botro, &
22 plantationem de tribu multa. * Pereat ergo
multitudo quæ ſine cauſa nata eſt, & ſeruetur
acinus meus, & plantatio mea: quia cum multo
labore perfeci.

ſedet in floribus.

23 * Tu autem ſi adhuc intromittas ſeptem
24 dies alios, ſed non ieiunabis in eis: * Ibis
in campum florum, vbi domus non eſt ædi-
ficata: & manducabis ſolummodo de floribus
campi, & carnem non guſtabis, & vinum
25 non bibes, ſed ſolummodo flores: * depre-
care Altiſſimum ſine intermiſſione, & veniam,
26 & loquar tecum. * Et profectus ſum, ſicut
dixit mihi in campum, qui vocatur Ardath,
& ſedi ibi in floribus. Et de herbis agri man-
ducaui, & facta eſt eſca earum mihi in ſatu-
ritatem.

b) Inſtruitur ſymbolis. α) Mulieris transfiguratæ: orans Dominum

27 * Et factum eſt poſt dies ſeptem, & ego
diſcumbebam ſupra fœnum, & cor meum ite-
28 rum turbabatur ſicut ante. * Et apertum eſt
os meum, & inchoaui dicere coram Altiſſimo,
29 & dixi, * O Domine, te nobis oſtendens oſten-
ſus es patribus noſtris in deſerto, quod non
calcatur, & infructuoſo, quando erant exeun-
30 tes de Ægypto: & dicens dixiſti, * Tu Iſrael
audi me, & ſemen Iacob intende ſermonibus
31 meis. * Ecce enim ego ſemino in vobis legem
meam, & faciet in vobis fructum, & glorifica-
32 bimini in eo per ſæculum. * Nam patres no-
ſtri accipientes legem, non ſeruauerunt, & le-
gitima mea non cuſtodierunt, & factus eſt
fructus legis non parens: nec enim poterat,
33 quoniam tuus erat. * Nam qui acceperunt,
perierunt, non cuſtodientes quod in eis ſemi-
34 natum fuerat. * Et ecce, conſuetudo eſt, vt,
cum acceperit terra ſemen, vel nauem mare,
vel vas aliquod eſcam vel potum: cum fuerit
exterminatum id, in quo ſeminatum eſt, vel in
35 quod miſſum eſt: * ſimul id quod ſeminatum,
vel miſſum eſt, vel quæ ſuſcepta ſunt, exter-
minantur, & ſuſcepta iam non manent apud
36 nos: ſed nobis ſic non factum eſt. * Nos qui-
dem qui legem accepimus peccantes periui-
37 mus, & cor noſtrum quod ſuſcepit eam: * nam
lex non perijt, ſed permanſit in ſuo labore.

mulierem plorantem

38 * Et cum loquerer hæc in corde meo, reſpexi
oculis meis, & vidi mulierem in dextera parte,
& ecce hæc lugebat, & plorabat cum voce ma-
gna, & animo dolebat valde, & veſtimenta eius
39 diſciſſa, & cinis ſuper caput eius. * Et dimiſi co-
gitatus, in quibus eram cogitans, & conuerſus
40 ſum ad eam, & dixi ei, * Vt quid fles? & quid

doles animo? Et dixit ad me, * Dimitte me Do- 41
mine meus, vt defleam me, & adijciam dolo-
rem: quoniam valde amaro ſum animo, &
humiliata ſum valde. * Et dixi ei, Quid paſſa 42
es? dic mihi. Et dixit ad me, * Sterilis fui ego 43
famula tua, & non peperi, habens maritum
annis triginta. * Ego enim per ſingulas horas, 44
& per ſingulos dies, & annos hos triginta de-
precor Altiſſimum nocte ac die. * Et factum 45
eſt, poſt triginta annos exaudiuit me Deus
ancillam tuam, & vidit humilitatem meam, &
attendit tribulationi meæ, & dedit mihi filium:
& iucundata ſum ſuper eum valde ego, & vir
meus, & omnes ciues mei, & honorificaba-
mus valde Fortem. * Et nutriui eum cum 46
labore multo. * Et factum eſt cum creuiſſet, 47
& veniſſet accipere vxorem, feci diem epuli. **10**
ET factum eſt, cum introiſſet filius meus in 1
thalamo ſuo, cecidit, & mortuus eſt: * & euer- 2
timus omnes lumina, & ſurrexerunt omnes ci-
ues mei ad conſolandum me, & quieui vſque
in alium diem vſque nocte. * Et factum eſt, 3
cum omnes quieuiſſent vt me conſolarentur vt
quieſcerem: & ſurrexi nocte, & fugi: & veni
ſicut vides in hoc campo: * & cogito iam non 4
reuerti in ciuitatem, ſed hic conſiſtere: & ne-
que manducare, neque bibere, ſed ſine inter-
miſſione lugere, & ieiunare vſque dum moriar.
iratus increpat, * Et dereliqui ſermones in quibus eram, & 5
reſpondi cum iracundia ad eam, & dixi, * Stulta 6
ſuper omnes mulieres, non vides luctum no-
ſtrum, & quæ nobis contingunt? * Quoniam 7
Sion mater noſtra omni triſtitia contriſtatur, &
humilitate humiliata eſt, & luget validiſſime. *Et 8
nunc quoniam omnes lugemus, & triſtes ſumus:
quoniam omnes contriſtati ſumus, tu autem
contriſtaris in vno filio? * Interroga enim ter- 9
ram, & dicet tibi: quoniam hæc eſt, quæ debeat
lugere caſum tantorum ſuper eam germinan-
tium. * Et ex ipſa ab initio omnes nati & alij 10
venient: & ecce, pene omnes in perditionem
ambulant, & exterminium fit multitudo eorum.
* Et quis ergo debet lugere magis, niſi hæc 11
quæ tam magnam multitudinem perdidit, quàm
tu, quæ pro vno doles? Si autem dicis mihi,
* Quoniam non eſt planctus meus ſimilis terræ: 12
quoniam fructum ventris mei perdidi, quem
cum mœroribus peperi, & cum doloribus ge-
nui: * terra autem ſecundum viam terræ, ab- 13
ijtq. in ea multitudo præſens, quo modo eue-
nit: & ego tibi dico, * ſicut tu cum labore 14
peperiſti, ſic & terra dat fructum ſuum homini
ab initio ei qui fecit eam. * Nunc ergo retine 15
apud temetipſam dolorem tuum, & fortiter fer
qui tibi contigerunt caſus. * Si enim iuſtifica- 16
ueris terminum Dei, & conſilium ſuum recipies
in tempore, & in talibus collaudaberis; * in- 17
gredere ergo in ciuitatem ad virum tuum. Et
dixit ad me, * Non faciam, neque ingrediar 18
ciuitatem, ſed hic moriar. * Et appoſui adhuc 19
loqui ad eam, & dixi, * Noli facere hunc ſer- 20
monem, ſed conſenti perſuadenti. Quot enim
caſus Sion? Conſolare propter dolorem Ieru-
ſalem. * Vides enim quoniam ſanctificatio 21
noſtra deſerta effecta eſt, & altare noſtrum
demolitum eſt, & templum noſtrum deſtructum
eſt, * & pſalterium noſtrum humiliatum eſt, & 22
hymnus conticuit, & exultatio noſtra diſſoluta
eſt, & lumen candelabri noſtri extinctum eſt,
& arca teſtamenti noſtri direpta eſt, & ſancta
noſtra contaminata ſunt, & nomen quod in-
uocatum eſt ſuper nos, pene prophanatum eſt:
& liberi noſtri contumeliam paſſi ſunt, & ſa-
cerdotes noſtri ſuccenſi ſunt, & Leuitæ noſtri
in captiuitatem abierunt, & virgines noſtræ
coinquinatæ ſunt, & mulieres noſtræ vim paſſæ
ſunt, & iuſti noſtri rapti ſunt, & paruuli noſtri
perditi ſunt, & iuuenes noſtri ſeruierunt, &
23 fortes noſtri inualidi facti ſunt: * & quod om-
nium maius, ſignaculum Sion, quoniam reſi-
gnata eſt de gloria ſua. nam & tradita eſt in
24 manibus eorum qui nos oderunt. * Tu ergo
excute tuam triſtitiam multam, & depone abs
te multitudinem dolorum, vt tibi repropitie-
tur Fortis, & requiem faciet tibi Altiſſimus
requietionem laborum.
25 * Et factum eſt, cum loquebar ad eam, fa- transfigurata ſtupet,
cies eius fulgebat ſubito & ſpecies, coruſcus
fiebat viſus eius, vt eſſem pauens valde ad
26 eam, & cogitarem quid eſſet hoc. * Et ecce,
ſubito emiſit ſonitum vocis magnum timore
plenum, vt commoueretur terra a mulieris
27 ſono. & vidi: * & ecce, amplius mulier non
comparebat mihi, ſed ciuitas ædificabatur, &
locus demonſtrabatur de fundamentis magnis:
28 & timui, & clamaui voce magna, & dixi, * Vbi
eſt Vriel angelus, qui a principio venit ad
me? quoniam ipſe me fecit venire in multi-
tudine in exceſſu mentis huius, & factus eſt
finis meus in corruptionem, & oratio mea in
improperium.
29 * Et cum eſſem loquens ego hæc, ecce ve- ſymbolum Ieruſalem;
30 nit ad me, & vidit me. * & ecce eram poſitus
vt mortuus, & intellectus meus alienatus erat,
& tenuit dexteram meam, & confortauit me,
& ſtatuit me ſuper pedes meos, & dixit mihi,
31 * Quid tibi eſt? & quare conturbatus eſt intel-
lectus tuus, & ſenſus cordis tui? & quare con-
32 turbaris? Et dixi, * Quoniam dereliquiſti me,
& ego quidem feci ſecundum ſermones tuos,
& exiui in campum: & ecce vidi, & video
quòd non poſſum enarrare. Et dixit ad me,
33 * Sta vt vir, & commouebo te. Et dixi, * Lo-
34 quere Domine meus tu in me, noli me dere-
35 linquere, vt non fruſtra moriar: * quoniam
vidi quæ non ſciebam, & audio quæ non ſcio.
36 * Aut numquid ſenſus meus fallitur, & anima
37 mea ſomniat? * Nunc ergo deprecor te, vt
demonſtres ſeruo tuo de exceſſu hoc. Et re-
38 ſpondit ad me, & dixit, * Audi me & doceam
te, & dicam tibi de quibus times: quoniam
39 Altiſſimus reuelauit tibi myſteria multa. * Vidit
rectam viam tuam, quoniam ſine intermiſſione
contriſtabaris pro populo tuo, & valde lugebas
40 propter Sion. * Hic ergo intellectus viſionis
41 quæ tibi apparuit ante paululum. * Quam vi-
42 diſti lugentem, inchoaſti conſolari eam. * Nunc
autem iam ſpeciem mulieris non vides, ſed ap-
43 paruit tibi ciuitas ædificari: * & quoniam enar-
rabat tibi de caſu filij ſui, hæc abſolutio eſt.
44 * Hæc mulier quam vidiſti, hæc eſt Sion: &
quoniam dixit tibi quam & nunc conſpicies,
45 vt ciuitatem ædificatam. * Et quoniam dixit
tibi, quia ſterilis fuit triginta annis: propter
quod erant anni ſcilicet triginta, quando non
46 erat in ea adhuc oblatio oblata. * Et factum eſt
poſt annos triginta, ædificauit Salomon ciui-
tatem, & obtulit oblationes: tunc fuit quando
47 peperit ſterilis filium. * Et quod tibi dixit,
quoniam nutriuit eum cum labore, hoc erat,
48 habitatio in Ieruſalem. * Et quoniam dixit
tibi, quòd filius meus veniens in ſuo thalamo

B*

mortuus eſſet, & contigiſſet ei caſus, hoc erat,
quæ facta eſt ruina Ieruſalem. * Et ecce, vi- 49
diſti ſimilitudinem eius: & quoniam filium lu-
geret, inchoaſti conſolari eam: & de his quæ
contigerunt, hæc erant tibi aperienda. * Et 50
nunc videt Altiſſimus, quoniam ex animo con-
triſtatus es, & quoniam ex toto corde pateris
pro ea, oſtendit tibi claritatem gloriæ eius, &
pulchritudinem decoris eius. * Propterea enim 51
dixi tibi vt maneres in campo vbi domus non
eſt ædificata. * Sciebam enim ego, quoniam 52
Altiſſimus incipiebat tibi oſtendere hæc: * pro- 53
pterea dixi tibi vt venires in agrum vbi non
eſt fundamentum ædificij. * Nec enim poterat 54
opus ædificij hominis ſuſtineri in loco, vbi
incipiebatur Altiſſimi ciuitas oſtendi.

manet in loco.

* Tu ergo noli timere, neque expaueſcat 55
cor tuum: ſed ingredere, & vide ſplendorem
& magnitudinem ædificij, quantum capax eſt
tibi viſus oculorum videre: * & poſt hæc au- 56
dies quantum capit auditus aurium tuarum
audire. * Tu enim beatus es præ multis, & 57
vocatus es apud Altiſſimum ſicut & pauci.
* Nocte autem quæ in craſtinum futura eſt, ma- 58
nebis hic: * & oſtendet tibi Altiſſimus eas vi- 59
ſiones ſupremorum, quæ faciet Altiſſimus his
qui habitant ſuper terram a nouiſſimis diebus.
* Et dormiui illam noctem & aliam, ſicut di- 60
xerat mihi.

11

β) Aquilæ aſcendentis: alæ duodecim,

ET vidi ſomnium, & ecce aſcendebat de 1
mari aquila, cui erant duodecim alæ penna-
rum & capita tria. * Et vidi, & ecce expande- 2
bat alas ſuas in omnem terram, & omnes
venti cæli inſufflabant in eam, & colligebantur.
* Et vidi, & de pennis eius naſcebantur con- 3
trariæ pennæ, & ipſæ fiebant in pennaculis
minutis & modicis. * Nam capita eius erant 4
quieſcentia, & dimidium caput erat maius alio-
rum capitum, ſed ipſa quieſcebat cum eis. * Et 5
vidi, & ecce aquila volauit in pennis ſuis, &
regnauit ſuper terram, & ſuper eos qui habi-
tant in ea. * Et vidi, quoniam ſubiecta erant 6
ei omnia ſub cælo, & nemo illi contradicebat,
neque vnus de creatura quæ eſt ſuper terram.
* Et vidi, & ecce ſurrexit aquila ſuper vngues 7
ſuos, & miſit vocem pennis ſuis, dicens, * No- 8
lite omnes ſimul vigilare, dormite vnuſquiſque
in loco ſuo, & per tempus vigilate. * Capita 9
autem in nouiſſimo ſeruentur. * Et vidi, & 10
ecce vox non exibat de capitibus eius, ſed de
medietate corporis eius. * Et numeraui con- 11
trarias pennas eius, & ecce ipſæ erant octo.

pennæ contrariæ,

* Et vidi, & ecce a dextera parte ſurrexit 12
vna penna, & regnauit ſuper omnem terram.
* Et factum eſt cum regnaret, venit ei finis, 13
& non apparuit locus eius: & ſequens exur-
rexit, & regnabat. ipſa multum tenuit tempus.
* Et factum eſt cum regnaret, & veniebat finis 14
eius, vt non appareret ſicut prior. * Et ecce, 15
vox emiſſa eſt illi, dicens, * Audi tu quæ tanto 16
tempore tenuiſti terram. hæc annuncio tibi
antequam incipias non apparere. * Nemo poſt 17
te tenebit tempus tuum, ſed nec dimidium
eius. * Et leuauit ſe tertia, & tenuit principa- 18
tum ſicut & priores: & non apparuit & ipſa.
* Et ſic contingebat omnibus alijs ſingulatim 19
principatum gerere, & iterum nuſquam com-
parere. * Et vidi, & ecce in tempore ſequen- 20
tes pennæ erigebantur a dextera parte, vt
tenerent & ipſæ principatum: & ex his erant
quæ tenebant, ſed tamen ſtatim non compare-
21 bant. * Nam & aliquæ ex eis erigebantur, ſed
non tenebant principatum.

pennacul

22 * Et vidi poſt hæc, & ecce non comparue-
23 runt duodecim pennæ & duo pennacula: * &
nihil ſupererat in corpore aquilæ, niſi duo ca-
24 pita quieſcentia & ſex pennacula. * Et vidi,
& ecce ſex pennaculis diuiſæ ſunt duæ, &
manſerunt ſub capite quod eſt ad dexteram
partem. Nam quattuor manſerunt in loco ſuo.
25 * Et vidi, & ecce ſubalares cogitabant ſe eri-
26 gere & tenere principatus. * Et vidi, & ecce
27 vna erecta eſt, ſed ſtatim non comparuit. * Et
ſecundæ velocius quàm priores, non compa-
28 ruerunt. * Et vidi, & ecce duæ quæ ſuperaue-
runt apud ſemetipſas cogitabant & ipſæ re-
gnare.

capita qu ſcentia,

29 * & in eo cum cogitarent, ecce vnum quie-
ſcentium capitum quod erat medium, euigilabat,
30 hoc enim erat duorum capitum maius. * Et
vidi quoniam completa ſunt duo capita ſecum:
31 * & ecce conuerſum eſt caput cum his qui cum
eo erant, & comedit duas ſubalares quæ cogi-
32 tabant regnare. * Hoc autem caput percon-
terruit omnem terram, & dominabatur in ea
his qui habitant terram cum labore multo, &
potentatum tenuit orbis terrarum ſuper omnes
33 alas quæ fuerunt. * Et vidi poſt hæc, & ecce
medium caput ſubito non comparuit, & hoc
34 ſicut alæ. * Superauerunt autem duo capita,
quæ & ipſa ſimiliter regnauerunt ſuper terram,
35 & ſuper eos qui habitant in ea. * Et vidi,
& ecce deuorauit caput a dextera parte illud
quod a læua.

crematio miranda.

36 * Et audiui vocem dicentem mihi, Conſpice
37 contra te, & conſidera quod vides. * Et vidi,
& ecce ſicut leo concitatus de ſilua rugiens:
& vidi quoniam emittebat vocem hominis ad
38 aquilam. Et dixit, dicens, * Audi tu, & loquar
39 ad te, & dicet Altiſſimus tibi, * Nonne tu es qui
ſuperaſti de quattuor animalibus, quæ fece-
ram regnare in ſæculo meo, & vt per eos ve-
40 niret finis temporum eorum? * Et quartus
veniens deuicit omnia animalia quæ tranſie-
runt, & potentatu tenuit ſæculum cum tremore
multo, & omnem orbem cum labore peſſimo,
& inhabitauit tot temporibus orbem terrarum
41 cum dolo. * Et iudicaſti terram non cum veri-
42 tate. * Tribulaſti enim manſuetos, & læſiſti
quieſcentes, & dilexiſti mendaces, & deſtruxiſti
habitationes eorum qui fructificabant, & hu-
miliaſti muros eorum qui te non nocuerunt.
43 * Et aſcendit contumelia tua vſque ad Altiſ-
44 ſimum, & ſuperbia tua ad Fortem. * Et re-
ſpexit Altiſſimus ſuperba tempora, & ecce finita
45 ſunt, & ſcelera eius completa ſunt. * Propterea
non appareas tu aquila. & alæ tuæ horribiles,
& pennacula tua peſſima, & capita tua mali-
gna, & vngues tui peſſimi, & omne corpus
46 tuum vanum, * vti refrigeretur omnis terra,
& reuertatur liberata de tua vi, & ſperet iu-
dicium & miſericordiam eius qui fecit eam.

12

1 ET factum eſt, dum loqueretur leo verba
2 hæc ad aquilam: & vidi, * & ecce quod
ſuperauerat caput, & non comparuerunt quat-
tuor alæ illæ quæ ad eum tranſierunt, &
erectæ ſunt vt regnarent: & erat regnum eo-
3 rum exile, & tumultu plenum. * Et vidi, &
ecce ipſa non apparebant, & omne corpus
aquilæ incendebatur, & expaueſcebat terra
valde,

ſymbola

& ego a tumultu & exceſſu mentis, & a
magno timore vigilaui, & dixi ſpiritui meo,
* Ecce tu præſtitiſti mihi hoc in eo, quòd ſcru- 4
taris vias Altiſſimi. * Ecce adhuc fatigatus ſum 5
animo, & ſpiritu meo inualidus ſum valde, &
nec modica eſt in me virtus a multo timore,
quam expaui nocte hac. * Nunc ergo orabo 6
Altiſſimum, vt me confortet vſque in finem.
* Et dixi, Dominator Domine, ſi inueni gra- 7
tiam ante oculos tuos, & ſi iuſtificatus ſum
apud te præ multis, & ſi certe aſcendit depre-
catio mea ante faciem tuam, * conforta me, 8
& oſtende ſeruo tuo mihi interpretationem &
diſtinctionem viſus horribilis huius, vt pleniſ-
ſime conſoleris animam meam. * Dignum enim 9
me habuiſti oſtendere mihi temporum nouiſ-

regni Romanorum;

ſima. Et dixit ad me, * Hæc eſt interpretatio 10
viſionis huius. * Aquilam quam vidiſti aſcen- 11
dentem de mari, hoc eſt regnum quod viſum
eſt in viſione Danieli fratri tuo. * Sed non eſt 12
illi interpretatum quoniam ego nunc tibi inter-
pretor. * Ecce dies veniunt, & exurget re- 13
gnum ſuper terram, & erit timor acrior om-
nium regnorum quæ fuerunt ante eum. * Re- 14
gnabunt autem in ea reges duodecim, vnus
poſt vnum. * Nam ſecundus incipiet regnare, 15
& ipſe tenebit amplius tempus præ duodecim.
* Hæc eſt interpretatio duodecim alarum quas 16
vidiſti. * Et quam audiſti vocem quæ locuta 17
eſt, non de capitibus eius exeuntem, ſed de
medio corporis eius, * hæc eſt interpretatio, 18
quoniam poſt tempus regni illius naſcentur
contentiones non modicæ, & periclitabitur vt
cadat: & non cadet tunc, ſed iterum conſti-
tuetur in ſuum initium. * Et quoniam vidiſti 19
ſubalares octo cohærentes alis eius, * hæc 20
eſt interpretatio. exurgent in ipſo octo reges,
quorum erunt tempora leuia, & anni citati, &
duo quidem ex ipſis perient. * Appropin- 21
quante autem tempore medio quattuor ſerua-
buntur in tempore, cum incipiet appropinquare
tempus eius vt finiatur: duæ vero in finem ſer-
uabuntur. * Et quoniam vidiſti tria capita 22
quieſcentia, * hæc eſt interpretatio: in nouiſ- 23
ſimis eius ſuſcitabit Altiſſimus tria regna, &
reuocabit in ea multa. & dominabuntur ter-
ram, * & qui habitant in ea, cum labore multo 24
ſuper omnes qui fuerunt ante hos. propter
hoc ipſi vocati ſunt capita aquilæ. * Iſti enim 25
erunt qui recapitulabunt impietates eius, &
qui perficient nouiſſima eius. * Et quoniam 26
vidiſti caput maius non apparens, hæc eſt
interpretatio eius. quoniam vnus ex eis ſuper
lectum ſuum morietur, & tamen cum tormen-
tis. * Nam duo qui perſeuerauerint, gladius 27
eos comedet. * Vnius enim gladius comedet 28
qui cum eo: ſed tamen hic gladio in nouiſſi-
mis cadet. * Et quoniam vidiſti duas ſubalares 29
traijcientes ſuper caput quod eſt in dextera
parte, * hæc eſt interpretatio. hi ſunt quos 30
conſeruauit Altiſſimus in finem ſuum, hoc eſt
regnum exile, & turbationis plenum. * Sicut 31
vidiſti & leonem, quem vidiſti de ſilua euigi-
lantem, & rugientem, & loquentem ad aqui-
lam, & arguentem eam, & iniuſtitias ipſius per
omnes ſermones eius ſicut audiſti: * hic eſt 32
ventus quem ſeruauit Altiſſimus in finem ad
eos, & impietates ipſorum: & arguet illos,
& incutiet coram ipſis diſcerptiones eorum.
* Statuet enim eos in iudicio viuos: & erit, cum 33
arguerit eos, tunc corripiet eos. * Nam reſi- 34
duum populum meum liberabit cum miſeria,
qui ſaluati ſunt ſuper fines meos, & iucunda-
bit eos quoadusque veniet finis dies iudicij, de
quo locutus ſum tibi ab initio.

Eſdras iſta ſcribere debet

35 * Hoc ſomnium quod vidiſti, & hæ inter-
36 pretationes. * Tu ergo ſolus dignus fuiſti ſcire
37 Altiſſimi ſecretum hoc. * Scribe ergo omnia
iſta in libro quæ vidiſti, & pone ea in loco
38 abſcondito: * & docebis ea ſapientes de po-
pulo tuo, quorum corda ſcis poſſe capere, &
39 ſeruare ſecreta hæc. * Tu autem adhuc ſuſtine
hic alios dies ſeptem, vt tibi oſtendatur quid-
40 quid viſum fuerit Altiſſimo oſtendere tibi. * Et
profectus eſt a me.

& ſedit in campo.

Et factum eſt, cum audiſſet omnis populus
quoniam pertranſierunt ſeptem dies, & ego
non fuiſſem reuerſus in ciuitatem, & congre-
gauit ſe omnis a minimo vſque ad maximum:
& venit ad me, & dixerunt mihi dicentes:
41 * Quid peccauimus tibi, & quid iniuſte egimus
in te, quoniam derelinquens nos ſediſti in loco
42 hoc? * Tu enim nobis ſuperes ſolus ex omnibus
populis, ſicut botrus de vinea, & ſicut lucerna
in loco obſcuro, & ſicut portus & nauis ſaluata
43 a tempeſtate. * Aut non ſufficiunt nobis mala
44 quæ contingunt? * Si ergo tu nos derelique-
ris, quanto nobis erat melius ſi eſſemus ſuc-
45 cenſi & nos cum incendio Sion? * Nec enim
nos ſumus meliores eorum qui ibi mortui ſunt.
Et plorauerunt voce magna. Et reſpondi ad
46 eos, & dixi: * Confide Iſrael, & noli triſtari
47 tu domus Iacob. * Eſt enim memoria veſtri
coram Altiſſimo, & Fortis non eſt oblitus ve-
48 ſtri in tentatione. * Ego enim non dereliqui
vos, neque exceſſi a vobis: ſed veni in hunc
locum vt deprecarer pro deſolatione Sion, vt
quærerem miſericordiam pro humilitate ſancti-
49 ficationis veſtræ. * Et nunc ite vnuſquiſque ve-
ſtrum in domum ſuam, & ego veniam ad vos
50 poſt dies iſtos. * Et profectus eſt populus,
51 ſicut dixi ei, in ciuitatem: * ego autem ſedi
in campo ſeptem diebus, ſicut mihi mandauit:
& manducabam de floribus ſolummodo agri,
de herbis facta eſt eſca mihi in diebus illis.

13

γ) Hominis conuolantis: vir aſcendens de mari,

1 ET factum eſt poſt dies ſeptem, & ſom-
2 niaui ſomnium nocte. * Et ecce de mari ven-
tus exurgebat, vt conturbaret omnes fluctus
3 eius. * Et vidi, & ecce conualeſcebat ille homo
cum millibus cæli: & vbi vultum ſuum verte-
bat vt conſideraret, tremebant omnia quæ ſub
4 eo videbantur: * & vbicumque exibat vox de
ore eius, ardeſcebant omnes qui audiebant
voces eius ſicut quieſcet terra quando ſenſerit
ignem.

hoſtes ſuccendens,

5 * Et vidi poſt hæc, & ecce congregabatur
multitudo hominum, quorum non erat nume-
rus de quattuor ventis cæli, vt debellarent ho-
6 minem qui aſcenderat de mari. * Et vidi, &
ecce ſibimetipſi ſculpſerat montem magnum,
7 & volauit ſuper eum. * Ego autem quæſiui
videre regionem vel locum vnde ſculptus eſſet
8 mons, & non potui. * Et poſt hæc vidi, &
ecce omnes qui congregati ſunt ad eum, vt
expugnarent eum, timebant valde, tamen au-
9 debant pugnare. * Et ecce, vt vidit impetum
multitudinis venientis, non leuauit manum
ſuam, neque frameam tenebat, neque aliquod
10 vas bellicoſum niſi ſolummodo vt vidi, * quo-
niam emiſit de ore ſuo ſicut flatum ignis, & de
labijs eius ſpiritus flammæ, & de lingua eius

emittebat ſcintillas & tempeſtates, & com-
miſta ſunt omnia ſimul, hic flatus ignis, & ſpi-
ritus flammæ, & multitudo tempeſtatis: * & 11
concidit ſuper multitudinem in impetu, quæ
præparata erat pugnare, & ſuccendit omnes,
vt ſubito nihil videretur de innumerabili mul-
titudine, niſi ſolummodo puluis, & fumi odor:
& vidi, & extimui.
pacificos congregans * Et poſt hæc vidi ipſum hominem deſcen- 12
dentem de monte, & vocantem ad ſe multitu-
dinem aliam pacificam, * & accedebat ad eum 13
vultus hominum multorum quorumdam gau-
dentium, quorumdam triſtantium: aliqui verò
alligati, aliqui adducentes ex eis, qui offere-
bantur.
eſt ſymbolum & ægrotaui a multitudine pauoris, & ex-
pergefactus ſum, & dixi. * Tu ab initio de- 14
monſtraſti ſeruo tuo mirabilia hæc, & dignum
me habuiſti vt ſuſciperes deprecationem meam:
* & nunc demonſtra mihi adhuc interpretatio- 15
nem ſomnij huius. * Sicut enim exiſtimo in 16
ſenſu meo, væ qui derelicti fuerunt in diebus
illis: & multo plus væ his qui non ſunt dere-
licti. * Qui enim non ſunt derelicti, triſtes 17
erant. * Intelligo nunc quæ ſunt repoſita in 18
nouiſſimis diebus, & occurrent eis, ſed & his
qui derelicti ſunt. * Propter hoc venerunt 19
enim in pericula magna, & neceſſitates mul-
tas, ſicut oſtendunt ſomnia hæc. * Attamen 20
facilius eſt periclitantem venire in hunc, quàm
pertranſire, ſicut nubem a ſæculo, & nunc vi-
dere quæ contingunt in nouiſſimo. Et reſpon-
dit ad me, & dixit: * Et viſionis interpreta- 21
tionem dicam tibi: & de quibus locutus es
adaperiam tibi. * Quoniam de his dixiſti qui 22
derelicti ſunt: hæc eſt interpretatio. * Qui 23
aufert periculum illo tempore, hic ſe cuſto-
diuit. qui in periculo inciderunt, hi ſunt qui
habent opera & fidem ad Fortiſſimum. * Scito 24
ergo quoniam magis beatificati ſunt qui de-
redemptoris; relicti, ſuper eos qui mortui ſunt. * Hæ inter- 25
pretationes viſionis, quia vidiſti virum aſcen-
dentem de corde maris, * ipſe eſt quem con- 26
ſeruat Altiſſimus multis temporibus, qui per
ſemetipſum liberabit creaturam ſuam: & ipſe
diſponet, qui derelicti ſunt. * Et quoniam vi- 27
diſti de ore eius exire, vt ſpiritum, & ignem,
& tempeſtatem: * & quoniam non tenebat 28
frameam, neque vas bellicoſum: corrupit enim
impetus eius multitudinem, quæ venerat ex-
pugnare eum. hæc eſt interpretatio. * Ecce 29
dies veniunt, quando incipiet Altiſſimus libe-
rare eos qui ſuper terram ſunt: * & veniet in 30
exceſſu mentis ſuper eos qui inhabitant terram.
* Et alij alios cogitabunt debellare: ciuitas 31
ciuitatem, & locus locum, & gens aduerſus
gentem, & regnum aduerſus regnum. * Et 32
erit, cum fient hæc, & contingent ſigna quæ
ante oſtendi tibi: & tunc reuelabitur filius
meus, quem vidiſti, vt virum aſcendentem.
* Et erit quando audierint omnes gentes vo- 33
cem eius: & derelinquet vnuſquiſque in re-
gione ſua bellum ſuum, quod habent ad alter-
utrum: * & colligetur in vnum multitudo 34
innumerabilis, ſicut volentes venire, & expu-
gnare eum. * Ipſe autem ſtabit ſuper cacumen 35
montis Sion. * Sion autem veniet, & oſtende- 36
tur omnibus parata & ædificata, ſicut vidiſti
montem ſculpi ſine manibus. * Ipſe autem 37
filius meus arguet quæ adinuenerunt Gentes,
impietates eorum has quæ tempeſtati appro-
pinquauerunt propter mala cogitamenta eo-
rum & cruciamenta quibus incipient cruciari:
38 * quæ aſſimilatæ ſunt flammæ, & perdet eos
ſine labore per legem quæ igni aſſimilata eſt.
39 * Et quoniam vidiſti eum colligentem ad ſe
40 aliam multitudinem pacificam, * hæ ſunt de-
cem tribus, quæ captiuæ factæ ſunt de terra
ſua in diebus Oſee regis, quem captiuum duxit
Salmanaſar rex Aſſyriorum: & tranſtulit eos
trans flumen, & tranſlati ſunt in terram aliam.
41 * Ipſi autem ſibi dederunt conſilium hoc vt
derelinquerent multitudinem gentium, & pro-
ficiſcerentur in vlteriorem regionem, vbi num-
42 quam inhabitauit genus humanum: * vel ibi
obſeruare legitima ſua, quæ non fuerant ſer-
43 uantes in regione ſua. * Per introitus autem
44 anguſtos fluminis Euphraten introierunt. * Fe-
cit enim eis tunc Altiſſimus ſigna, & ſtatuit
45 venas fluminis vſquequo tranſirent. * Per eam
enim regionem erat via multa itineris, anni
vnius & dimidij: nam regio illa vocatur Ar-
46 ſareth. * Tunc inhabitauerunt ibi vſque in no-
uiſſimo tempore: & nunc iterum cum cœpe-
47 rint venire, * iterum Altiſſimus ſtatuet venas
fluminis, vt poſſint tranſire: propter hæc vi-
48 diſti multitudinem cum pace. * Sed & qui
derelicti ſunt de populo tuo, hi ſunt qui in-
49 ueniuntur intra terminum meum. * Factum
erit ergo, quando incipiet perdere multitudi-
nem earum, quæ collectæ ſunt gentes, prote-
50 get eos qui ſuperauerunt populum: * & tunc
51 oſtendet eis multa plurima portenta. * Et dixi
ego, Dominator Domine, hoc mihi oſtende,
propter quod vidi virum aſcendentem de corde
52 maris. Et dixit mihi: * Sicut non potes hæc
vel ſcrutari, vel ſcire quæ ſunt in profundo
maris: ſic non poterit quiſque ſuper terram
videre filium meum, vel eos qui cum eo ſunt,
niſi in tempore diei.
53 * Hæc eſt interpretatio ſomnij, quod vi- Eſdras glorificat Altiſſimum.
diſti, & propter quod illuminatus es hic ſolus.
54 * Dereliquiſti enim tuam, & circa meam va-
55 caſti legem, & quæſiſti. * Vitam enim tuam
diſpoſuiſti in ſapientia, & ſenſum tuum vocaſti
56 matrem: * & propter hoc oſtendi tibi merces
apud Altiſſimum. erit enim poſt alios tres
dies, ad te alia loquar, & exponam tibi grauia
57 & mirabilia. * Et profectus ſum, & tranſij in
campum, multum glorificans & laudans Altiſ-
ſimum de mirabilibus quæ per tempus faciebat:
58 * & quoniam gubernat ipſum, & quæ ſunt in
temporibus illata, & ſedi ibi tribus diebus.

14
1 ET factum eſt tertio die, & ego ſedebam c) Docetur præcepto: obediens Domino
2 ſub quercu. * Et ecce, vox exiuit contra me
de rubo, & dixit: Eſdra Eſdra. Et dixi: Ecce
ego Domine. Et ſurrexi ſuper pedes meos. Et
3 dixit ad me: * Reuelans reuelatus ſum ſuper
rubum, & locutus ſum Moyſi, quando popu-
4 lus meus ſeruiebat in Ægypto, * & miſi eum,
& eduxi populum meum de Ægypto, & ad-
duxi eum ſuper montem Sina, & detinebam
5 eum apud me diebus multis: * & enarraui
ei miribilia multa, & oſtendi ei temporum ſe-
6 creta & finem: & præcepi ei, dicens: * Hæc
7 in palam facies verba, & hæc abſcondes. * Et
8 nunc tibi dico: * Signa quæ demonſtraui, &
ſomnia quæ vidiſti, & interpretationes quas tu
9 vidiſti, in corde tuo repone ea: * tu enim re-
cipieris ab omnibus, conuerteris reſiduus cum

conſilio meo & cum ſimilibus tuis, vſquequo
finiantur tempora. * quoniam ſæculum perdi- 10
dit iuuentutem ſuam, & tempora appropin-
quant ſeneſcere. * Duodecim enim partibus 11
diuiſum eſt ſæculum, & tranſierunt eius de-
cima & dimidium decimæ partis: * ſuperſunt 12
autem eius poſt medium decimæ partis. * Nunc 13
ergo diſpone domum tuam, & corripe popu-
lum tuum, & conſolare humiles eorum, & re-
nuntia iam corruptelæ, * & dimitte abs te 14
mortales cogitationes, & proijce abs te pon-
dera humana, & exue te iam infirmam natu-
ram, & repone in vnam partem moleſtiſſima
tibi cogitamenta, & feſtina tranſmigrare a
temporibus his: * quæ enim vidiſti nunc con- 15
tigiſſe mala, iterum horum deteriora facient:
* quantum enim inualidum fiet ſæculum a ſe- 16
nectute, tantum multiplicabuntur ſuper inhabi-
tantes mala. * Prolongauit enim ſe magis 17
veritas, & appropinquauit mendacium. Iam
enim feſtinat venire, quam vidiſti viſionem.
* Et reſpondi, & dixi coram te Domine. * Ecce 18
enim ego abibo, ſicut præcepiſti mihi, & cor- 19
ripiam præſentem populum. Qui autem iterum
nati fuerint, quis commonebit? * Poſitum eſt 20
ergo ſæculum in tenebris, & qui inhabitant in
eo ſine lumine. * Quoniam lex tua incenſa eſt, 21
propter quod nemo ſcit quæ a te facta ſunt,
vel quæ incipient opera. * Si enim inueni in 22
te gratiam, immitte in me Spiritum ſanctum,
& ſcribam omne quod factum eſt in ſæculo
ab initio, quæ erant in lege tua ſcripta vt poſ-
ſint homines inuenire ſemitam, & qui volu-
erint viuere in nouiſſimis, viuant. * Et reſpon- 23
dit ad me, & dixit: Vadens congrega populum,
& dices ad eos, vt non quærant te diebus qua-
draginta. * Tu autem præpara tibi buxos 24
multos, & accipe tecum Saream, Dabriam,
Salemiam, Echanum, & Aſiel, quinque hos
qui parati ſunt ad ſcribendum velociter. * Et 25
venias huc, & ego accendam in corde tuo lu-
cernam intellectus, quæ non extinguetur quo-
aduſque finiantur quæ incipies ſcribere. * Et 26
tunc perfectis quædam palam facies, quædam
ſapientibus abſconſe trades. in craſtinum enim
hac hora incipies ſcribere.

[corripit populum]

* Et profectus ſum, ſicut mihi præcepit, & 27
congregaui omnem populum, & dixi: * Audi 28
Iſrael verba hæc: * Peregrinati ſunt patres 29
noſtri ab initio in Aegypto, & liberati ſunt
inde: * & acceperunt legem vitæ, quam non 30
cuſtodierunt, quam & vos poſt eos tranſgreſſi
eſtis: * & data eſt vobis terra in ſortem, & 31
terra Sion, & patres veſtri, & vos iniquitatem
feciſtis, & non ſeruaſtis vias quas præcepit
vobis Altiſſimus: * & iuſtus iudex cum ſit, ab- 32
ſtulit a vobis in tempore quod donauerat. * Et 33
nunc vos hic eſtis, & fratres veſtri introrſum
veſtrum ſunt. * Si ergo imperaueritis ſenſui 34
veſtro, & erudieritis cor veſtrum, viui conſer-
uati eritis, & poſt mortem miſericordiam con-
ſequemini. * Iudicium enim poſt mortem ve- 35
niet, quando iterum reuiuiſcemus: & tunc iu-
ſtorum nomina parebunt, & impiorum facta
oſtendentur. * Ad me igitur nemo accedat 36
nunc, neque requirat me vſque dies quadra-
ginta.

[dictat velociter ſcribentibus,]

* Et accepi quinque viros ſicut mandauit 37
mihi, & profecti ſumus in campum, & manſi-
mus ibi. * Et factus ſum in craſtinum, & ecce 38
vox vocauit me dicens: Eſdra aperi os tuum,
39 & bibe quo te potauero. * Et aperui os meum,
& ecce calix plenus porrigebatur mihi. Hoc
erat plenum ſicut aqua: color autem eius vt
40 ignis ſimilis. * Et accepi, & bibi: & in eo cum
bibiſſem, cor meum cruciabatur intellectu, &
in pectus meum increſcebat ſapientia. Nam
41 ſpiritus meus conſeruabatur memoria. * Et
apertum eſt os meum, & non eſt clauſum am-
42 plius. * Altiſſimus dedit intellectum quinque
viris, & ſcripſerunt quæ dicebantur exceſſiones
43 noctis, quas non ſciebant. * Nocte autem man-
ducabant panem, ego autem per diem loque-
44 bar, & per noctem non tacebam. * Scripti
ſunt autem per quadraginta dies libri ducenti
quattuor.

[ſegregat libros.]

45 * Et factum eſt cum compleuiſſent quadra-
ginta dies, locutus eſt Altiſſimus, dicens: Priora
quæ ſcripſiſti, in palam pone, & legant digni
46 & indigni: * nouiſſimos autem ſeptuaginta con-
ſeruabis, vt tradas eos ſapientibus de populo
47 tuo. * In his enim eſt vena intellectus, & ſa-
pientiæ fons, & ſcientiæ flumen. Et feci ſic.

Addita contra Gentes.

15

[α) In ſpecie: contra Ægyptum,]

1 ECce loquere in aures plebis meæ ſermo-
nes prophetiæ, quos immiſero in os tuum,
2 dicit Dominus: * & fac vt in charta ſcriban-
3 tur, quoniam fideles & veri ſunt. * Ne timeas
a cogitationibus aduerſum te, nec turbent te
4 incredulitates dicentium. * Quoniam omnis in-
5 credulus in incredulitate ſua morietur. * Ecce
ego induco, dicit Dominus, ſuper orbem ter-
rarum mala, gladium, & famem, & mortem,
6 & interitum: * propter quod ſuperpolluit ini-
quitas omnem terram, & adimpleta ſunt opera
7 nociua illorum. * Propterea dicit Dominus:
8 * Iam non ſilebo de impietatibus eorum quæ
irreligioſe agunt, nec ſuſtinebo in his quæ ini-
que exercent. ecce ſanguis innoxius & iuſtus
clamat ad me, & animæ iuſtorum clamant per-
9 ſeueranter. * Vindicans vindicabo illos, dicit
Dominus, & accipiam omnem ſanguinem in-
10 noxium ex illis ad me. * Ecce populus meus
quaſi grex ad occiſionem ducitur, iam non
11 patiar illum habitare in terra Aegypti: * ſed
educam eum in manu potenti & brachio ex-
celſo, & percutiam plaga ſicut prius, & cor-
12 rumpam omnem terram eius. * Lugebit Aegy-
ptus, & fundamenta eius plaga verberata, &
13 caſtigatione quas inducet ei Deus. * Luge-
bunt cultores operantes terram, quoniam de-
ficient ſemina eorum ab vredine, & grandine,
14 & a ſidere terribili. * Væ ſæculo, & qui habi-
15 tant in eo: * quia appropinquauit gladius &
contritio eorum, & exurget gens contra gen-
tem ad pugnam, & romphæa in manibus eo-
16 rum. * Erit enim inconſtabilitio hominibus,
& alij alijs inualeſcentes non curabunt regem
ſuum, & principes viæ geſtorum ſuorum in
17 potentia ſua. * Concupiſcet enim homo in ci-
18 uitatem ire, & non poterit. * Propter ſuper-
biam enim eorum ciuitates turbabuntur, domus
19 exterentur, homines metuent. * Non miſere-
bitur homo proximum ſuum ad irritum facien-
dum domos eorum in gladium ad diripiendas
ſubſtantias eorum propter famem panis & tri-
bulationem multam.

[contra Syros,]

20 * Ecce, ego conuoco, dicit Deus, omnes
reges terræ ad me verendum, qui ſunt ab
Oriente, & ab Auſtro, & ab Euro, & a Libano.

ad conuertendos in ſe, & reddere quæ dede-
runt illis: * ſicut faciunt vſque hodie electis 21
meis, ſic faciam & reddam in ſinu eorum. Hæc
dicit Dominus Deus. * Non parcet dextera mea 22
ſuper peccatores, nec ceſſabit romphæa ſuper
effudentes ſanguinem innoxium ſuper terram.
* Exijt ignis ab ira eius & deuorauit funda- 23
menta terræ, & peccatores quaſi ſtramen in-
cenſum. * Væ eis qui peccant, & non obſer- 24
uant mandata mea, dicit Dominus. * non 25
parcam illis. Diſcedite filij a poteſtate. Nolite
contaminare ſanctificationem meam, * quo- 26
niam nouit Dominus omnes qui delinquunt in
illum; propterea tradidit eos in mortem, & in
occiſionem. * Iam enim venerunt ſuper or- 27
bem terrarum mala, & manebitis in illis. non
enim liberabit vos Deus, propter quod pec-
caſtis in eum.

contra Aſſyrios,

* Ecce viſio horribilis, & facies illius ab 28
oriente. * Et exient nationes draconum Ara- 29
bum in curribus multis, & ſicut flatus, eorum
numerus fertur ſuper terram, vt iam timeant
& trepident omnes qui illos audient * car- 30
monij inſanientes in ira, & exient vt apri de
ſilua, & aduenient de virtute magna, & con-
ſtabunt in pugnam cum illis, & vaſtabunt
portionem terræ Aſſyriorum. * Et poſt hæc 31
ſuperualeſcent dracones natiuitatis ſuæ me-
mores, & conuertent ſe conſpirantes in vir-
tute magna ad perſequendos eos. * Iſti turba- 32
buntur & ſilebunt in virtute illorum, & con-
uertent pedes ſuos in fugam, * & a territorio 33
Aſſyriorum ſubſeſſor obſidebit eos, & conſumet
vnum ex illis, & erit timor & tremor in exer-
citu illorum, & contentio in reges ipſorum.

contra Babylonem

* Ecce nubes ab oriente, & ſeptentrione 34
vſque ad meridianum, & facies earum horrida
valde, plena iræ & procellæ, * & collident ſe 35
inuicem, & collident ſidus copioſum ſuper ter-
ram, & ſidus illorum, & erit ſanguis a gladio
vſque ad ventrem, * & fimus hominis vſque 36
ad ſubſtramen cameli, & erit timor & tremor
multus ſuper terram, * & horrebunt qui vide- 37
bunt iram illam, & tremor apprehendet illos:
& poſt hæc mouebuntur nimbi copioſi * a 38
meridiano & ſeptentrione, & portio alia ab occi-
dente: * & ſuperinualeſcent venti ab oriente, 39
& recludent eam, & nubem quam ſuſcitauit in
ira, & ſidus ad faciendam exterritationem ad
orientalem ventum & occidentem violabitur:
* & exaltabuntur nubes magnæ & validæ plenæ 40
iræ, & ſidus, vt exterreant omnem terram, &
inhabitantes eam, & infundent ſuper omnem
locum altum & eminentem ſidus terribile, * ig- 41
nem & grandinem, & romphæas volantes, &
aquas multas, vt etiam impleantur omnes
campi, & omnes riui plenitudine aquarum mul-
tarum. * & demolientur ciuitates, & muros, & 42
montes, & colles, & ligna ſiluarum, & fœnum
pratorum, & frumenta eorum. * Et tranſibunt 43
conſtantes vſque ad Babylonem, & exterent
eam: * conuenient ad ipſam, & circuibunt eam, 44
& effundent ſidus, & omnem iram ſuper eam,
& ſubibit puluis & fumus vſque in cælum, &
omnes in circuitu lugebunt eam: * & qui ſub 45
ea remanſerint, ſeruient his qui exterruerunt.

& Aſiam.

* Et tu Aſia concors in ſpem Babylonis, & 46
gloria perſonæ eius, * væ tibi miſera propter 47
quod aſſimilaſti ei, & ornaſti filias tuas in for-
nicatione, ad placendum & gloriandum in ama-
toribus tuis, qui tecum cupierunt ſemper for-
48 nicari. * Odibilem imitata es in omnibus ope-
ribus eius, & in adinuentionibus eius: propterea
49 dicit Deus, * Immittam tibi mala, viduitatem,
paupertatem, & famem, & gladium, & peſtem,
ad deuaſtandas domos tuas a violatione, &
50 morte, & gloria virtutis tuæ. * Sicut flos ſiccabi-
tur, cum exurget ardor qui emiſſus eſt ſuper te,
51 * infirmaberis vt paupercula plagata & caſti-
gata a mulieribus, vt non poſſint te ſuſcipere po-
52 tentes. & amatores. * Numquid ego ſic zelabor
53 te, dicit Dominus, * niſi occidiſſes electos meos
in omni tempore, exaltans percuſſionem ma-
nuum, & dicens ſuper mortem eorum, cum
54 inebriata eſſes, * Exorna ſpeciem vultus tui?
55 * Merces fornicationis tuæ in ſinu tuo, pro-
56 pter hoc redditionem accipies. * Sicut facies
electis meis, dicit Dominus, ſic faciet tibi Deus,
57 & tradet te in malum. * Et nati tui fame in-
terient: & tu rhomphæa cades, & ciuitates
tuæ conterentur, & omnes tui in campo gla-
58 dio cadent. * Et qui ſunt in montibus, fame
peribunt, & manducabunt carnes ſuas, & ſan-
59 guinem bibent a fame panis & ſiti aquæ. * In-
felix per maria venies, & rurſum accipies mala.
60 * Et in tranſitu allident ciuitatem occiſam, &
exterent aliquam portionem terræ tuæ, & par-
tem gloriæ tuæ exterminabunt, rurſum reuer-
61 tentes ad Babylonem ſubuerſam. * Et demolita
eris illis pro ſtipula, & ipſi erunt tibi ignis:
62 * & deuorabunt te, & ciuitates tuas, terram
tuam & montes tuos, omnes ſiluas tuas & li-
63 gnum fructiferum igni comburent. * Filios
tuos captiuos ducent, & cenſum tuum in præ-
dam habebunt, & gloriam faciei tuæ exter-
minabunt.

16

β) In genere Gentes flagellabuntur.

1 VAE tibi Babylon & Aſia, væ tibi Aegy-
2 pte & Syria. * Præcingite vos ſaccis & cilicijs,
& plangite filios veſtros, & dolete: quoniam
3 appropinquauit contritio veſtra. * Immiſſus
eſt vobis gladius, & quis eſt qui auertat illum?
4 * Immiſſus eſt in vobis ignis, & quis eſt qui
5 extinguat illum? * Immiſſa ſunt vobis mala,
6 & quis eſt qui repellat ea? * Numquid repel-
let aliquis leonem eſurientem in ſilua, aut ex-
tinguet ignem in ſtipula, mox quando cœperit
7 ardere? * Numquid repellet aliquis ſagittam
8 a ſagittario forti miſſam? * Dominus fortis
immittit mala, & quis eſt qui repellat ea?
9 * Exijt ignis ex iracundia eius, & quis eſt qui
10 extinguat eum? * Coruſcabit, & quis non ti-
11 mebit? Tonabit, & quis non pauebit? * Do-
minus comminabitur, & quis non funditus con-
12 teretur a facie ipſius? * Terra tremuit &
fundamenta eius, mare fluctuat de profundo,
& fluctus eius diſturbabuntur, & piſces eius a
13 facie Domini, & a gloria virtutis eius: * quo-
niam fortis dextera eius quæ arcum tendit:
ſagittæ eius acutæ quæ ab ipſo mittuntur, non
deficient, cum cœperint mitti in fines terræ.
14 * Ecce mittuntur mala, & non reuertentur do-
15 nec veniant ſuper terram. * Ignis ſuccenditur,
& non extinguetur, donec conſumat funda-
16 menta terræ. * Quemadmodum non redit ſa-
gitta miſſa a valido ſagittario, ſic non reuer-
17 tentur mala quæ miſſa fuerint in terram. * Væ
mihi væ mihi: quis me liberabit in illis die-
18 bus? * Initium dolorum & multi gemitus,
initium famis & multi interitus, initium bello-
rum & formidabunt poteſtates, initium malo-
19 rum & trepidabunt omnes. * In his quid faciam,

cum venerint mala? * Ecce fames & plaga, 20
& tribulatio, & anguſtia miſſa ſunt flagella in
emendatione, * & in his omnibus ſe non con- 21
uertent ab iniquitatibus ſuis, neque flagello-
rum memores erunt ſemper. * Ecce, erit an- 22
nonæ vilitas ſuper terram, ſic vt putent ſibi
eſſe directam pacem, & tunc germinabunt
mala ſuper terram, gladius, fames, & magna
confuſio. * A fame enim plurimi qui inhabi- 23
tant terram interient, & gladius perdet ceteros
qui ſuperauerint a fame, * & mortui ſicut ſter- 24
cora proijcientur, & non erit qui conſoletur
eos. Derelinquetur enim terra deſerta, & ciui-
tates eius deijcientur. * Non derelinquetur 25
qui colat terram, & qui ſeminet eam. * Ligna 26
dabunt fructus, & quis vindemiabit illa? * Vua 27
matura fiet, & quis calcabit illam? erit enim
locis magna deſertio. * Cupiet enim homo 28
hominem videre, vel vocem eius audire. * Re- 29
linquentur enim de ciuitate decem, & duo de
agro qui abſconderint ſe in denſis nemoribus,
& ſciſſuris petrarum: * quemadmodum dere- 30
linquuntur in oliueto & ſingulis arboribus tres
aut quattuor oliuæ. * aut ſicut in vinea vinde- 31
miata racemi relinquuntur ab his qui diligen-
ter vineam ſcrutantur: * ſic relinquentur in 32
diebus illis tres aut quattuor ab ſcrutantibus
domos eorum in romphæa. * Et relinquetur 33
terra deſerta, & agri eius inueterabunt, &
viæ eius, & omnes ſemitæ eius germinabunt
ſpinas, eo quòd non tranſient homines per
eam. * Lugebunt virgines non habentes ſpon- 34
ſos, lugebunt mulieres non habentes viros,
lugebunt filiæ earum non habentes adiuto-
rium: * ſponſi earum in bello conſumentur, 35
& viri earum in fame exterentur.
cognoſcente * Audite vero iſta, & cognoſcite ea ſerui 36
plebe electa, Domini. * Ecce verbum Domini, excipite il- 37
lud: ne dijs credatis de quibus dicit Dominus.
* Ecce appropinquant mala, & non tardant. 38
* Quemadmodum prægnans cum parit in nono 39
menſe filium ſuum, appropinquante hora par-
tus eius ante horas duas vel tres, dolores cir-
cumeunt ventrem eius, & prodeunte infante de
ventre non tardabunt vno puncto: * ſic non 40
morabuntur mala ad prodeundum ſuper ter-
ram, & ſæculum gemet, & dolores circum-
tenebunt illud. * Audite verbum, plebs mea: 41
parate vos in pugnam, & in malis ſic eſtote,
quaſi aduenæ terræ. * Qui vendit, quaſi qui 42
fugiat: & qui emit, quaſi qui perditurus. * Qui 43
mercatur, quaſi qui fructum non capiat: & qui
ædificat, quaſi non habitaturus. * Qui ſeminat, 44
quaſi qui non metet: ſic & qui vineam putat,
quaſi non vindemiaturus. * Qui nubunt, ſic 45
quaſi filios non facturi: & qui non nubunt, ſic
quaſi vidui. * Propter quod qui laborant, ſine 46
cauſa laborant: * Fructus enim illorum alie- 47
nigenæ metent, & ſubſtantiam illorum rapient,
& domos euertent, & filios eorum captiuabunt,
quia in captiuitate & fame generant natos
ſuos. * Et qui negotiantur in rapina, quan- 48
tum diu exornant ciuitates & domos ſuas, &
poſſeſſiones & perſonas ſuas, * tanto magis 49
adzelabor eos ſuper peccata ſua, dicit Domi-
nus: * Quomodo zelatur fornicaria mulierem 50
idoneam & bonam valde, * ſic zelabitur iuſti- 51
tia iniquitatem cum exornat ſe, & accuſat eam
in facie, cum venerit qui defendat exquiren-
52 tem omne peccatum ſuper terram. * Pro-
pterea nolite ſimilari ei, nec operibus eius:
53 * quoniam adhuc puſillum, & tolletur iniquitas
54 a terra, & iuſtitia regnabit in vos. * Non dicat
peccator ſe non peccaſſe: quoniam carbones
ignis comburet ſuper caput eius, qui dicit: Non
peccaui coram Domino Deo & gloria ipſius.
55 * Ecce Dominus cognoſcet omnia opera a Domino
hominum, & adinuentiones illorum, & cogita- Deo
56 tiones illorum, & corda illorum. * Dixit enim:
Fiat terra, & facta eſt: fiat cælum, & factum
57 eſt. * Et in verbo illius ſtellæ fundatæ ſunt,
58 & nouit numerum ſtellarum. * Qui ſcrutatur
abyſſum, & theſauros illarum: qui menſus eſt
59 mare, & conceptum eius. * Qui concluſit mare
in medio aquarum, & ſuſpendit terram ſuper
60 aquas verbo ſuo. * Qui extendit cælum quaſi
61 cameram, ſuper aquas fundauit eum. * Qui
poſuit in deſerto fontes aquarum, & ſuper ver-
ticem montium lacus ad emittendum flumina
62 ab eminenti petra, vt potaret terram. * Qui
finxit hominem, & poſuit cor ſuum in medio
corporis, & miſit ei ſpiritum, vitam & intelle-
63 ctum, * & ſpiramen Dei omnipotentis qui fecit
omnia, & ſcrutinat omnia abſconſa in abſconſis
64 terræ. * Hic nouit adinuentionem veſtram, & ſcrutinante
quæ cogitatis in cordibus veſtris, peccantes omnia;
65 & volentes occultare peccata veſtra. * Pro-
pter quod Dominus ſcrutinando ſcrutinauit om-
66 nia opera veſtra, & traducet vos omnes, * &
vos confuſi eritis cum proceſſerint peccata ve-
ſtra coram hominibus, & iniquitates erunt, quæ
67 accuſatores ſtabunt in die illo. * Quid facie-
tis? aut quomodo abſcondetis peccata veſtra
coram Deo & angelis eius?
68 * Ecce iudex Deus, timete eum. Definite electi Dei
a peccatis veſtris, & obliuiſcamini iniquitates liberabun-
veſtras iam agere eas in ſempiterno, & Deus tur.
educet vos, & liberabit de omni tribulatione.
69 * Ecce enim incenditur ardor ſuper vos turbæ
copioſæ, & rapient quoſdam ex vobis, &
70 cibabunt idolis occiſos: * & qui conſenſe-
rint eis, erunt illis in deriſum, & in impro-
71 perium, & in conculcationem. * erit enim lo-
cis locus, & in vicinas ciuitates exurrectio
72 multa ſuper timentes Dominum. * Erunt quaſi
inſani nemini parcentes, ad diripiendum & de-
73 uaſtandum adhuc timentes Dominum. * quia
deuaſtabunt & diripient ſubſtantias, & de do-
74 mibus ſuis eos eijcient. * Tunc parebit pro-
batio electorum meorum, vt aurum quod pro-
75 batur ab igne. * Audite dilecti mei, dicit Do-
minus: Ecce adſunt dies tribulationis, & de
76 his liberabo vos. * Ne timeatis, nec hæſitetis,
77 quoniam Deus dux veſter eſt. * Et qui ſeruat
mandata & præcepta mea, dicit Dominus Deus
ne præponderent vos peccata veſtra, ne ſu-
78 pereleuent ſe iniquitates veſtræ. * Væ qui con-
ſtringuntur a peccatis ſuis, & obteguntur ab
iniquitatibus ſuis, quemadmodum ager con-
ſtringitur a ſilua, & ſpinis tegitur ſemita eius
per quam non tranſit homo, & excluditur, &
mittitur ad deuorationem ignis.

FINIS.

Quæ nunc sequuntur, nimirum Index Testimoniorum, Nominum Interpretatio, Index Biblicus, in editione anni 1592 non leguntur, conspiciuntur tamen in editionibus annorum 1593 & 1598, ex quibus transcripsimus corrigentes errores typographicos.

INDEX
TESTIMONIORVM A CHRISTO
ET APOSTOLIS
IN NOVO TESTAMENTO CITATORVM
EX VETERI,

Quæ huc in id congeſta ſunt, vt pij lectores natiuam quorumdam intelligentiam, quæ ab ipſo Chriſto vero interprete, & ſpiritu eius per Apoſtolos ſit tradita, aſſequantur, perſpiciantq. in quem vſum ea Apoſtoli & Euangeliſtæ adduxerint.

GENESIS.

1 d Maſculum & feminam fecit eos Mat. 19. a. Mar. 10. a
2 a Requieuit Deus die ſeptima ab omnibus operibus ſuis Heb. 4. b
2 a Factus eſt primus homo Adam in animam viuentem 1. Cor. 15. f
2 d Dimittet homo patrem, & matrem, & adhærebit vxori Mat. 19. a. Mar. 10. a. Eph. 5. g. 1. Cor. 6. d
2 d Erunt duo in carne vna Mat. 19. a. Mar. 10. a. 1. Cor. 6. d. Eph. 5. g
12 a Exi de terra tua & de cognatione tua Act. 7. a
12 a Et in femine tuo benedicentur omnes gentes Act. 3. d. Gal. 3. b
15 b Sic erit ſemen tuum Rom. 4. c
15 b Credidit Abraham Deo, & reputatum eſt illi ad iuſtitiam Rom. 4. a. Iac. 2. d. Gal. 3. a
15 c Erit ſemen tuum peregrinum in terra non ſua Act. 7. a
17 a Quia patrem multarum gentium conſtitui te Rom. 4. c
18 b Secundum hoc tempus veniam, & erit Saræ filius Rom. 9. c
21 a Eijce ancillam & filium eius Gal. 4. d
21 b In Iſaac vocabitur tibi ſemen Rom. 9. b
22 c Niſi benedicens benedicam te, & mul. Heb. 6. c
22 d Quia benedicentur in te omnes gentes Gal. 3. b. Act. 3. d
25 c Quia maior ſeruiet minori Ro. 9. c

EXODVS.

3 b Ego ſum Deus Abraham, &c. Mat. 22. d. Mar. 12. c. Luc. 20. f
9 d In hoc ipſum excitaui te, vt oſtendam in te potentiam meam Rom. 9. d
12 g Os non comminuetis ex eo Io. 19. g
13 a Omne maſculinum adaperiens vuluam Luc. 2. d
16 e Qui multum, non abundauit, &c. 2. Cor. 8. c
20 c Non mœchaberis Mat. 5. d
20 c Non adulterabis, Non occides, Non furtum facies, Non loqueris contra proximum tuum falſum teſtimonium, Non concupiſces Rom. 13. c
20 c Non concupiſces Rom. 7. b
20 c Non occides Mat. 5. c. Luc. 18. d
20 c Honora patrem tuum & matrem tuam Mat. 15. a. Mar. 7. b. Eph. 6. a
21 c Qui maledixerit patri ſuo, vel matri, morte moriatur Mat. 15. a. Mar. 7. b
21 e Oculum pro oculo, dentem pro dente Mat. 5. f
22 d Principi populi tui non maledices Act. 23. b
24 b Hic ſanguis teſtamenti, quod mandauit ad vos Deus Heb. 9. e
25 d Vide, omnia facito ſecundum exemplar quod tibi oſtenſum eſt, &c. Heb. 8. b. Act. 7. f
32 a Fac nobis deos qui præcedant nos Act. 7. e
33 d Miſerebor cui voluero, &c. Ro. 9. d
34 d Non ſicut Moyſes ponebat velamen ſuper faciem 2. Cor. 3. c

LEVIT.

11 g Sancti eritis, quoniam ego ſanctus ſum 1. Pet. 1. c
18 a Qui fecerit homo, viuet in ea Rom. 10. a. Gal. 3. b
19 c Non periurabis Mat. 5. e
19 d Diliges proximum tuum ſicut teipſum Rom. 13. d. Gal. 5. c. Iac. 2. b. Mat. 22. d. Mar. 12. c
19 d Diliges proximum tuum Mat. 5. g
20 b Qui maledixerit patri, & matri, &c. Mat. 15. a
24 d Oculum pro oculo Mat. 5. f
26 b Quoniam inhabitabo in illis, & inambulabo, &c. 2. Cor. 6. d

NVMERI.

9 b Os non comminuetis ex eo Io. 19. g

DEVTER.

4 d Etenim Deus noſter ignis conſumens eſt Heb. 12. g
5 b Honora patrem & matrem Mat. 15. a. Mar. 7. b. Epheſ. 6. a
5 c Non concupiſces Rom. 7. b. 13. c
5 c Non occides Mat. 5. c. Luc. 18. d
5 c Non mœchaberis Mat. 5. d. Luc. 18. d
5 c Non furtum facies Luc. 18. d. Rom. 13. c

5 c Non loqueris contra proximum tuum falſum teſtimonium Luc. 18. d. Rom. 13. c
6 a Audi Iſrael, Dominus Deus tuus Deus vnus eſt Mar. 12. c
6 a Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde, &c. Mat. 22. d. Mar. 12. c. Luc. 10. e
6 b 10 d Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies Mat. 4. b. Luc. 4. b
6 c Non tentabis Dominum Deum tuum Mat. 4. a. Luc. 4. b
8 a Non in ſolo pane viuit homo Mat. 4. a. Luc. 4. a
10 d Deus perſonam hominis non accipit Gal. 2. b
18 c Prophetam ſuſcitabit vobis Dominus Deus Act. 3. d. 7. e
19 d In ore duorum vel trium teſtium ſtabit omne verbum Mat. 18. c. Ioan. 8. b. 2. Cor. 13. a
19 d Oculum pro oculo, dentem pro dente Mat. 5. f
21 d Maledictus omnis qui pendet in ligno Gal. 3. b
25 a Non alligabis os boui trituranti 1. Cor. 9. b. 1. Tim. 5. c
25 a Si quis mortuus fuerit non habens filium Mat. 22. c. Mar. 12. b. Luc. 20. e
27 d Maledictus omnis qui non permanſerit in omnibus, &c. Gal. 3. b
30 c Quis aſcendet in cælum? Rom. 10. b
30 c Prope eſt verbum in ore tuo, & in corde tuo Rom. 10. b
32 c Ego ad æmulationem vos adducam in non gentem, &c. Rom. 10. d
32 d Mihi vindictam, ego retribuam Rom. 12. d

IOSVE.

1 a Non te deſeram, neque derelinquam Heb. 13. a

REG. II.

7 b Ego ero illi in patrem, & ipſe erit mihi in filium Heb. 1. b

REG. III.

19 b Domine, prophetas tuos occiderunt, &c. Rom. 11. a
19 d Reliqui mihi ſeptem millia virorum Rom. 11. a

IOB.

5 c Comprehendam ſapientes in aſtutia eorum 1. Cor. 3. d

LIBER PSALM.

2 a Quare fremuerunt gentes Act. 4. e
2 b Filius meus es tu, ego hodie genui te Act. 13. e. Heb. 1. b. 5. b
2 c Reges eos in virga ferrea Apoc. 2. g. 19. c
4 a Iraſcimini, & nolite peccare Epheſ. 4. f
5 c Sepulchrum patens eſt guttur eorum Rom. 3. b
6 b Diſcedite a me, omnes qui operamini iniquitatem Mat. 7. c. 25. d. Luc. 13. f
8 a Ex ore infantium, & lactentium, &c. Mat. 21. b
8 a Quid eſt homo quòd memor es eius? Heb. 2. b
8 b Omnia ſubiecit ſub pedibus eius 1. Cor. 15. d
9 b Quorum os maledictione & amaritudine plenum eſt Rom. 3. b
13 a Non eſt iuſtus quiſquam, non eſt intelligens Rom. 3. b
13 a Veloces pedes eorum ad effundendum ſanguinem Rom. 3. b
15 b Prouidebam Dominum in conſpectu, &c. Act. 2. d
15 b Non dabis ſanctum tuum videre corruptionem Act. 2. e. 13. e
17 a Ego ero fidens in eum Heb. 2. d
17 d Propterea confitebor tibi in Gentibus Domine Rom. 15. c
18 a Et quidem in omnem terram exiuit ſonus eorum Rom. 10. d
21 a Eli, eli, lamma ſabacthani Mat. 27. e. Mar. 15. d
21 c Diuiſerunt ſibi veſtimenta mea Mat. 27. d. Ioan. 19. d
21 c Nunciabo nomen tuum fratribus meis Heb. 2. c
23 a Domini eſt terra & plenitudo eius 1. Cor. 10. f
24 c Odio habuerunt me gratis Io. 15. d
30 a In manus tuas commendo ſpiritum meum Luc. 23. f
31 a Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates Rom. 4. b
33 c Qui enim vult vitam diligere, & dies videre bonos 1. Pet. 3. b
39 b Hoſtiam & oblationem noluiſti Heb. 10. b
40 b Qui manducat mecum panem Ioan. 13. b
43 d Propter te mortificamur tota die Rom. 8. g
44 b Thronus tuus Deus in ſæculum ſæculi Heb. 1. c
50 a Vt iuſtificeris in ſermonibus tuis Rom. 3. a
54 d Iacta ſuper Dominum curam tuam 1. Pet. 5. b
61 b Vnuſquiſque autem propriam mercedem accipiet 1. Cor. 3. b
67 c Aſcendens in altum, captiuam duxit captiuitatem Eph. 4. b
68 b Zelus domus tuæ comedit me Ioan. 2. c
68 b Improperia improperantium tibi ceciderunt ſuper me Rom. 15. a
68 c Fiat menſa eorum coram ipſis in laqueum Rom. 11. b
68 c Fiat commoratio eorum deſerta Act. 1. d
68 c In ſiti mea potauerunt me aceto Ioan. 19. f
77 a Aperiam in parabolis os meum Mat. 13. e
77 c Panem cæli dedit eis Ioan. 6. d
81 b Ego dixi, dij eſtis Ioan. 10. f
88 c Inueni Dauid ſeruum meum Act. 13. d
90 c Angelis ſuis mandauit de te Mat. 4. a. Luc. 4. b
93 b Dominus nouit cogitationes ſapientum, quoniam vanæ ſunt 1. Cor. 3. d
94 b Hodie ſi vocem eius audieritis Heb. 3. b
94 b Sicut iuraui in ira mea Heb. 4. a
96 b Et adorent eum omnes angeli eius Heb. 1. b
101 d Tu in principio Domine terram fundaſti Heb. 1. c
103 a Qui facit angelos ſuos ſpiritus Heb. 1. c
108 a Et epiſcopatum eius accipiat alter Act. 1. d
109 a Dixit Dominus Domino meo Mat. 22. d. Luc. 20. g. Act. 2. e

109 a Sede a dextris meis Heb. 1. d
109 a Donec ponam inimicos tuos ſcabellum, &c. Heb. 1. d. 1. Cor. 15. d
109 b Tu es ſacerdos in æternum Heb. 5. b. 7. c
109 b Iurauit Dominus & non pœnitebit eum Heb. 7. d
111 b Diſperſit, dedit pauperibus 2. Corinth. 9. c
115 a Credidi, propter quod locutus ſum 2. Cor. 4. c
115 a Omnis homo mendax Rom. 3. a
116 a Laudate Dominum omnes gentes Rom. 15. c
117 a Dominus mihi adiutor: non timebo quid faciat mihi homo Heb. 13. a
117 c Lapidem quem reprobauerunt ædificantes Mat. 21. d. Mar. 12. a. Act. 4. b. 1. Pet. 2. b
117 d Hoſanna filio Dauid Mat. 21. a
131 c De fructu ventris tui ponam ſuper ſedem tuam Act. 2. e
139 a Venenum aſpidum ſub labijs eorum Rom. 3. b

PROVERB.

3 a Nolite eſſe prudentes apud voſmetipſos Rom. 12. d
3 b Fili mi, noli negligere diſciplinam Domini, &c. Heb. 12. b
3 b Quem diligit Dominus corripit, &c. Heb. 12. b. Apoc. 3. d
10 b Charitas operit multitudinem peccatorum 1. Pet. 4. b
17 b Videte, ne quis malum pro malo alicui reddat 1. Theſſal. 5. c. 1. Pet. 3. b
20 c Qui maledixerit patri vel matri Mat. 15. a. Mar. 7. b
25 d Si eſurierit inimicus tuus, ciba illum Rom. 12. d
26 b Canis reuerſus ad vomitum 2. Pet. 2. d

ISAIAS.

1 c Niſi Dominus ſabaoth reliquiſſet nobis ſemen Rom. 9. g
5 a Homo plantauit vineam Mat. 21. d. Luc. 20. b. Mar. 12. a
6 b Sanctus, ſanctus, ſanctus Dominus Deus ſabaoth Apo. 4. c
6 c Auditu audietis, & non intelligetis Matth. 13. b. Marc. 4. b. Luc. 8. b. Act. 28. f. Ioan. 12. f. Rom. 11. b
7 c Ecce virgo in vtero habebit Matth. 1. d
8 d Ecce ego & pueri mei quos dedit mihi Deus Heb. 2. d
9 a Terra Zabulon & Terra Nephthali Mat. 4. b
10 e Si fuerit numerus filiorum Iſrael tamquam arena maris Rom. 9. f
11 a Reuelabitur ille iniquus quem Dominus interficiet ſpiritu oris ſui 2. Theſſ. 2. b
11 c Erit radix Ieſſe Rom. 15. c. Act. 13. d
21 c Cecidit cecidit Babylon illa magna Apo. 14. b
22 d Manducemus & bibamus, cras enim moriemur 1. Cor. 15. d
22 f Hæc dicit ſanctus & verus, qui habet clauem Dauid Apo. 3. b
25 c Abſterget Dominus omnem lacrymam ab oculis, &c. Apo. 7. d. 21. b
28 c Quoniam in alijs linguis & labijs alijs loquar populo huic 1. Corinth. 14. d
28 d Ecce pono in Sion lapidem offenſionis Rom. 9. g. 1. Pet. 2. b. Act. 4. b
29 d Populus hic labijs me honorat Mat. 15. b. Mar. 7. a
29 e Perdam ſapientiam ſapientum, & prudentiam, &c. 1. Cor. 1. c
33 c Vbi ſapiens? vbi ſcriba? vbi inquiſitor huius ſæculi? 1. Cor. 1. c
40 a Vox clamantis in deſerto Mat. 3. a. Mar. 1. a. Luc. 3. a. Ioan. 1. c
40 b Omnis caro fœnum 1. Pet. 1. d. Iac. 1. b
40 c Quis enim cognouit ſenſum Domini, aut quis inſtruxit eum? 1. Cor. 2. d
40 c Quis enim cognouit ſenſum Domini, aut quis conſiliarius eius fuit? Rom. 11. d
41 a 44 a Ego ſum primus & nouiſſimus Apo. 1. d. & 22. c
42 a Ecce puer meus quem elegi Mat. 12. b
43 c Ecce noua facio omnia Apo. 21. b. 2. Cor. 5. d
45 b Numquid dicit figmentum ei qui ſe, &c. Rom. 9. e
45 d Viuo ego, dcit Dominus, quoniam mihi flectetur omne genu Rom. 14. b
49 b Poſui te in lucem Gentium Act. 13. g
49 c Tempore accepto exaudiui te, &c. 2. Cor. 6. a
49 c Non eſurient neque ſitient amplius Apoc. 7. d
50 c Tunc expuerunt in faciem eius Matth. 26. g
52 b Nomen Dei per vos blaſphematur Rom. 2. d
52 b Quàm ſpecioſi pedes euangelizantium pacem Rom. 10. c
52 c Propter quod exite de medio eorum, & ſeparamini, &c. 2. Cor. 6. d
52 d Quibus non eſt annunciatum de eo, videbunt Rom. 15. e
53 a Domine, quis credidit auditui noſtro? Rom. 10. c. Ioan. 12. f
53 b Ipſe infirmitates noſtras accepit Matth. 8. b
53 b Qui peccata noſtra pertulit in corpore 1. Pet. 2. d
53 c Tamquam ouis ad occiſionem Act. 8. f
53 c Qui peccatum non fecit, nec inuentus eſt do'us 1. Pet. 2. d. 1. Io. 3. a
53 d Et cum iniquis reputatus eſt Mar. 15. c. Luc. 22. d
54 a Lætare ſterilis quæ non paris Galat. 4. d
54 f Et erunt omnes docibiles Dei Ioan. 6. e
55 a Et qui ſitit, veniat: & qui vult, accipiat aquam vitæ gratis Apocal. 22. d
55 b Dabo vobis ſancta Dauid fidelia Act. 13. e
56 c Domus mea domus orationis vocàbitur Matt. 21. b. Marc. 11. c. Luc. 19. g
59 b Contritio & infelicitas in vijs eorum Rom. 3. b
59 d Galeam ſalutis aſſumite Eph. 6. c. 1. Theſſ. 5. b
59 d Veniet ex Sion qui eripiat & auertat impietatem à Iacob Ro. 11. d
60 b Et portæ e us non claudentur per diem Apoc. 21. g
60 d Et ciuitas non eget ſole neque luna Apo. 21. g
60 d Nox vltra non erit Apo. 22. a
61 a Spiritus Domini ſuper me Luc. 4. c
62 d Dicite filiæ Sion, Ecce rex tuus venit Mat. 21. a
64 b Quod oculus non vidit, nec auris audiuit, &c. 1. Cor. 2. c

65 a Inuentus ſum à non quærentibus me Rom. 10. d
65 a Tota die expandi manus meas ad populum non credentem Roman. 10. d
65 c Nouos vero cælos, & nouam terram 2. Pet. 3. c. Apo. 21. a
66 a Cælum mihi ſedes eſt Act. 7. f
66 g Vbi vermis eorum non moritur Mar. 9. g

IEREM.

7 b Vos autem feciſtis illam ſpeluncam latronum Matt. 21. b. Marc. 11. c. Luc. 19. g
9 g Qui gloriatur, in Domino glorietur 1. Cor. 1. d. 2. Cor. 10. d
10 a Quis non timebit te Domine? Apoc. 15. b
17 b Ego ſum ſcrutans renes & corda Apoc. 2. g
31 b Ero vobis in patrem, & vos eritis mihi in filios 2. Cor. 6. d
31 c Vox in Rama audita eſt Matt. 2. d
31 f Ecce dies venient, dicit Dominus, & conſummabo ſuper domum Iſrael & ſuper domum Iuda teſtamentum nouum Heb. 8. c
31 f Hoc autem teſtamentum quod teſtabor ad illos, &c. Dabo leges meas in cordibus eorum Heb. 10. c
51 a Cecidit cecidit Babylon magna Apoc. 18. a

EZECH.

3 a Accipe librum, & deuora illum Apoc. 10. d
20 b Qui fecerit homo viuet in ea Rom. 10. a
32 b Sol obſcurabitur, & Luna non dabit lumen ſuum Matt. 24. c
36 d Nomen Dei per vos blaſphematur inter Gentes Rom. 2. d

DANIEL.

9 g Cùm videritis abominationem deſolationis quæ dicta eſt a Daniele propheta Mat. 24. b. Mar. 13. b. Luc. 21. d

OSEE.

1 d Et erit in loco vbi dictum eſt eis, Non plebs mea vos, &c. Ro. 9. f
2 d Vocabo non plebem meam, plebem meam Rom. 9. f. 1. Pet. 2. b
6 c Miſericordiam volo, & non ſacrificium Matt. 9. b. 12. a
10 b Tunc incipient dicere montibus, Cadite ſuper nos: & collibus, Operite nos Luc. 23. e
11 a Ex Ægypto vocaui filium meum Matth. 2. c
13 d Abſorpta eſt mors in victoria 1. Cor. 15. g

IOEL.

2 f Et erit in nouiſſimis diebus, dicit Dominus, effundam de Spiritu meo Act. 2. c
2 g Omnis enim quicumque inuocauerit nomen Domini, ſaluus erit Rom. 10. c

AMOS.

5 f Numquid victimas & hoſtias obtuliſtis mihi Act. 7. e
6 a Væ vobis diuitibus Luc. 6. d
9 c Poſt hæc reuertar, & reædificabo tabernaculum Dauid Act. 15. c

IONAS.

2 a Sicut fuit Ionas in ventre ceti tribus diebus & tribus noctibus Matt. 12. c. Luc. 11. d
3 b Pœnitentiam egerunt in prædicatione Ionæ Mat. 12. c. Luc. 11. d

MICHÆ.

5 a Et tu Bethlehem terra Iuda Mat. 2. a
7 b Veni ſeparare hominem aduerſus patrem ſuum & filiam aduerſus matrem Mat. 10. d. Luc. 12. g

NAHVM.

1 d Quàm ſpecioſi pedes euangelizantium pacem: Rom. 10. c

HABAC.

1 b Videte contemptores, & admiramini, & diſperdimini: quia opus operor ego in diebus veſtris Act. 13. f
2 a Iuſtus autem ex fide viuit Rom. 1. b. Gal. 3. b

AGGÆ.

2 b Adhuc ſemel, & ego mouebo non ſolum terram, ſed & cælum Heb. 12. g

ZACHAR.

8 c Loquimini veritatem vnuſquiſque cum proximo ſuo Eph. 4. e
9 b Ecce rex tuus venit Matt. 21. a. Ioan. 12. c
11 c Et acceperunt triginta argenteos Matth. 27. b
12 c Videbunt in quem compunxerunt Ioan. 19. g
13 c Percutiam paſtorem Matth. 26. c. Mar. 14. c

MALACH.

1 a Iacob dilexi, Eſau autem odio habui Rom. 9. c
3 a Ecce ego mitto angelum meum Matth. 11. b. Mar. 1. a. Luc. 7. d. Ioan. 1. c
4 b Ipſe eſt Elias qui venturus erat Matt. 11. b
4 b Quid eſt quod ſcribæ dicunt, quòd Eliam oporteat primum venire? Matt. 17. b. Mar. 9. b
4 b Vt conuertat corda patrum in filios Luc. 1. b

HEBRAICORVM, CHALDAEORVM, GRAECORVMQ. NOMINVM INTERPRETATIO.

AARON, Mons ſiue montanus.
Abba, Pater, Syrum eſt verbum.
Abarim, Tranſitus plu. nu. ſiue tranſeuntes.
Abdemelech, Seruus regis.
Abdenago, Seruus claritatis.
Abdias, Seruus Domini.
Abdon, Seruus.
Abel, per aleph, Luctus, Ciuitas.
Abel, per he, in principio, Vanitas, filius Adam.
Abeſſalom, Pater pacis.
Abia, Pater Domini.
Abiathar, Pater excellens.
Abigail, Pater exultationis.
Abimelech, Pater rex.
Abinadab, Pater ſpontaneus.
Abiſag, Patris ignorantia.
Abner, Patris lucerna.
Abra, Ancilla, Græcum verbum.
Abram, Pater excelſus.
Abraham, Pater multitudinis.
Abſalom, Pater pacis.
Acan, Tribulatio.
Accaron, Sterilitas.
Achab, Frater patris.
Achaia, Dolor, vel triſtitia.
Achaz, Apprehendens, ſiue poſſidens.
Achimelech, Frater meus rex.
Achitob, Frater bonitatis.
Adam, Homo, ſiue terrenus, aut Rufus.
Adon, Dominus, aut baſis.
Adonai, Domini mei, numero multitudinis. vnum eſt ex nominibus Dei, quod interpres aliquando poſuit pro nomine Dei tetragrammaton.
Adonias, Dominator Dominus.
Ægyptus, Anguſtiæ, ſiue tribulationes. Hebraicè, Miſraim.
Æneas, Laudatus.
Æthiopia Græcè, ardorem ſignificat. Hebraicè Cus dicitur, ideſt nigredo vel nigra.
Agabus, Locuſta.
Agag, Tectum.
Agar, Peregrina.
Aggæus, Feſtiuus.
Ahod, Laudans.
Alexander, Auxiliator virilis.
Alexandria, Hebraicè dicitur No. quod interpretatur crudum, ſiue irritatio.
Alleluia, Laudate Dominum.
Amalec, Populus lambens.
Amam, Mater, Timor eorum.
Aman, Conturbans.
Amana, Fides, ſiue veritas.
Amaſai, per aleph, Fortis vel robuſtus.
Amaſai, per ain, Populi munus.
Amelech, Rex.
Amen, Fiat, efficiatur, aut firmum ſit.
Aminadab, Populus ſpontaneus.
Ammon, Populus eius.
Amnon, Fidelis, aut verax.
Amorrhæi, Amari, Rebelles.
Amos, per aleph, Fortis, pater Iſaiæ.
Amos, per ain, Oneratus, vnus ex duodecim prophetis.
Amri, per aleph, Amarus, vel loquens.
Amri, per ain, Manipulus vel dominium. Princeps militiæ Iſraeliticæ.
Anania, Nubes Domini.
Anathoth, Reſponſiones, ſiue cantica.
Andreas, Fortiſſimus.
Anna, Gratioſa, ſiue miſericors.
Antiochia, pro vehiculo.
Aphrica Hebraicè Pul dicitur, id eſt, caſus vel ruina, Iſaiæ 66, 19.
Aphrica, Nahum 3, 9. Put. Craſſa, ſiue pinguis.
Apoſtolus, Miſſus, legatus.
Arabes, Veſpertini. 2. Par. 26, 7.
Arabes, Pſal. 71, 10. Hebraicè Saba, id eſt, conuerſio.
Aram, Celſitudo, ſublimitas.
Ararat, Maledictio tremoris.
Arbee, Quattuor.
Architriclinus, Princeps triclinij.
Areopagita, De Colle Martis.
Areopagus, Collis Martis.
Areuna, Arca, vel canticum.
Argob, Gleba, vel Glarea.
Armenia, Hebraicè dicitur Ararat, maledictio tremoris.
Arnon, Exultans.
Arphaxad, Sanans.
Artaxerxes, Lumen, ſiue maledictio.
Aſaph, Congregans.
Aſer, per ſamech, Vinctus, filius Caath.
Aſer, per ſin, Beatitudo, ſiue felicitas, filius Iacob.
Aſſuerus, Princeps & caput.
Aſſur, Inſidians, ſiue beatus.
Aſtaroth, Greges ſiue diuitiæ.
Athalia, Tempus Domino.
Athenæ, Sine cumulo.
Attalia, Augens vel nutriens.
Aua, Iniquitas.
Axa, Adornata.
Azarias, Auxilium Domini.
Azor, Adiutor.
Azotus, Hebraicè Aſdod, Deprædatio.

B

Baal, Idolum, aut dominans.
Baal, Oſee 10, 14. Arbel legendum, id eſt, pugnauit Deus.
Baalim, Idola, Dominantes.
Babel, Confuſio, Commiſtio.
Bala, Inueterata, turbata, Ancilla Rachel, per he in fine.
Bala, Deglutiens, Deſtruens, Vrbs, per ain in fine.
Balaam, Vetuſtas populi.
Balac, Deſtruens.
Banaias, Filius Domini.
Barac, Fulgur.
Barachias, Benedicens Dominum.
Bariona, Filius columbæ.
Barnabas, Filius conſolationis.
Barſabas, Filius conuerſionis.
Barthimæus, Filius cæcus.
Bartholomæus, Filius ſuſpendentis aquas.
Baruch, Benedictus.
Bathuel, Filiatio Dei.
Batus, Menſura liquidorum.
Beel-phegor, Idolum hiatus.
Beel-zebub, Idolum muſcæ.
Beera, Puteus.
Behemoth, Iumenta, Quadrupedia.
Bel, Vetuſtus.
Bela, Deglutiens, Deſtruens.
Belial, Peruerſus, Abſque iugo.
Ben-ennom, Filius diuitiarum ſuarum.
Beniamin, Filius dexteræ.
Ben-oni, Filius doloris mei.
Bera, Puteus.
Bereſith, In principio. Sic vocatur primus liber Legis.
Berſabee, Puteus iuramenti.
Beth-abara, Domus tranſitus.
Beth-ania, Domus obedientiæ vel afflictionis.
Beth-auen, Domus vanitatis.
Beth-dagon, Domus frumenti.
Beth-el, Domus Dei.
Bether, Diuiſio.
Beth-lehem, Domus panis.
Beth-phage, Domus oris vallium.
Beth-phogor, Domus hiatus.
Beth-ſabee, Domus iuramenti, Ciuitas.
Beth-ſaida, Domus frugum.
Beth-ſames, Domus ſolis.
Bethul, Virgo.
Bezec, Fulgur.
Boanerges, vel iuxta S. Hieronymum, Banereem, Filij tonitrui.
Booz, In fortitudine.
Borith, Herba in qua eſt acrimonia ſaponis.
Boſor, Munitio.
Boſra, Idem.

C

Caath, Congregatio, Obtuſio.
Cades, Sanctitas.
Cain, Poſſeſſio, Poſſeſſus.
Caleb, quaſi cor.
Cana, Zelus, Æmulatio.
Cananæus, id eſt, ex Cana vico Galilææ.
Capharnaum, Ager pœnitentiæ.
Cappadoces, Hebraicè Caphthorim, id eſt ſphærulæ.
Cariath-iarim, Ciuitas ſiluarum.
Cariath-ſepher, Ciuitas literarum.
Carmel, Cognitio circumciſionis, vel agnus circumciſus.
Carthaginenſes, Hebraicè Tharſis, id eſt, contemplatio gaudij.
Cedar, Nigredo, triſtitia.
Cedes, Sanctitas.
Cedron, Denigratus, Triſtis.
Cephas, Petrus a petra. Syrum.
Cetura, Aromatizans.
Chæreas, Lætus.
Chaldæa, Hebraicè Chaſdim, id eſt, Quaſi dæmones.
Cham, Calidus, Calor.
Chanaam, Mercator, Negotiator.
Charmel, Idem quod Carmel.
Cherub, Quaſi magiſter.
Chodchod, Iaſpis.
Chorræi, Furores.
Chriſtus, Vnctus.
Chus, Æthiops.
Cin, Poſſeſſio, Emptio.
Cinoth, Lamentationes.
Cis, Durus, Stipula.
Cleophas, Gloria omnis.
Cœleſyria, Curua Syria.
Coloſſenſes, Supplicio affecti.
Corban, Corbana, Donum, Oblatio.
Core, Caluus, caluitium, per heth in fine.
Core, per aleph in fine, Vocans, legens. 1. Par. 9, 19.
Corozaim, Hic eſt myſterium.
Coſbi, Mendax.
Cyprus, Pulchra.
Cyrus, Quaſi miſer.

D

Dagon, Frumentum.
Dalila, Paupertas.
Damaſcus, Sanguinis ſuccus.
Damaſcus, 4. Reg. 16, b. Similitudo incendij, Hebr. Dumeſec.
Dan, Iudicans, ſiue iudicium.
Daniel, Iudicium Dei.
Darius, Requirens.
Darmaſcus, Generationis procuratio.
Dathan, Ritus, Lex.
Dauid, Dilectus.
Debora, Apes, Verbum.
Decapolis, Decem ciuitatum, ſub. regio.
Diabolus, Criminator, Calumniator.
Diabolus, Habacuc 3. a. 5. Hebr. Reſeph, id eſt, Volucris, Flamma.
Dibre haiamim, Verba dierum.
Didymus, Gemellus.
Dina, Iudicium, vel Iudicans.
Dionyſius, Diuinitus ſtillatus.
Dithalaſſum, Duo maria.
Doeg, Solicitus, Anxius.
Dor, Generatio.
Dura, Generatio, vel Habitatio.

E

Ebal, Aceruus vetuſtatis.
Eccleſiaſtes, Concionator.
Eden, Voluptas, Deliciæ.
Edom, Rufus.
Eglon, Vitulus.
Elcana, Deus zelotes.
Eleazar, Dei adiutorium.
Elehanan, Dei gratia ſiue miſericordia.
Eliacim, Dei reſurrectio.
Elias, Deus Dominus.

Eliezer, Dei adiutorium.
Elimelech, Deus meus rex.
Elifæus, Dei falus, Deus faluans.
Elizabeth, Deus iuramenti.
Ellehaddebarim, Hæc funt verba. fic incipit quintus liber Legis.
Elnathan, Deus dedit.
Emmanuel, Nobifcum Deus.
Emmaus, Timens confilium.
Enac, Gigas, Torques.
Encænia, Renouatio, Ded catio.
Ennom, Ecce illi.
Enos, Homo, vel vir.
Ephraim, Frugifer, Crefcens.
Ephraim, Hebraicè Ephra, id eft, puluerulenta, fiue plumbea. 2. Reg. 13. e. 23.
Ephrata, Vbertas, fiue frugifera.
Ephron, Puluis.
Efau, Faciens, Operans.
Efdras, Adiutor, Atrium.
Efther, Occulta, Abfcondita.
Etam, Auis eorum.
Etham, Fortitudo eorum.
Eubulus, Prudens.
Ezechias, Fortitudo Domini.
Ezechiel, Fortitudo Dei.
Ezriel, Auxilium Dei.

G

Gabaa, Collis.
Gabriel, Vir Deus, aut Dei.
Gad, Felix, Accinctus.
Gadgad, Felicitas felicitatis, Accinctus exercitus.
Galaad, Abiectio.
Galaad, Aceruus teftimonij.
Galatæ, Lactantes.
Galgal, Rota, Reuolutio.
Galilæa, Volubilis.
Gazer, Præfciffio.
Gazophylacium, Vbi thefauri templi feruabantur.
Gebal, Terminus.
Gedeon, Conterens.
Gehenna, Vallis triftitiæ.
Gehennon, Vallis contriftans.
Gelboe, Reuolutio inueftigationis.
Gerfom, Aduena ibi.
Gerfon, Exilium eius.
Giblij, Termini.
Gihon, Pectus, Exitus.
Gog, Tectum.
Golgotha, Caluaria, vbi capita mortuorum reponuntur.
Goliath, Tranfmigratio.
Gomor, Genus menfuræ.
Gomorrha, populus rebellis.
Græci, Hebraicè Ieuanim, id eft deceptores.

H

Habacuc, Luctator.
Hananias, Gratia Domini.
Haram, Deftructus.
Hauoth-iair, Oppida illuminationis.
Hebal, Aceruus vetuftatis.
Heber, Socius, particeps, per heth in principio.
Heber, per ain, Tranfitus.
Hebræus, Tranfiens.
Hebron, Societas.
Heli, Oblatio.
Heliopolis, Hebraicè dicitur On, id eft, dolor.
Henoch, Dedicatus.
Hermon, Deftructio.
Hefron, Sagitta exultationis.
Heua, Viua, Viuens.
Hierapolis, Sacra ciuitas.
Hieronymus, Sacrum nomen.
Holofernes, Fortis dux.
Hor, Mons.
Horeb, Defertum.
Horma, Deftructio.
Hur, Libertas.
Hus, Confilium.
Hymenæus, Carmen nuptiale.

I

Iabel, Defluens.
Iabes, Siccitas, per fin in fine.
Iabes, Triftitia, per fade in fine.
Iacob, Supplantator.
Iahel, Afcendens, Damula.
Iahiel, Viuit Deus.
Iairitis, Illuminatus.
Iamin, Dextera, vel dexter.
Iaphet, Dilatatus.
Iafon, Sanans.
Iauan, Decipiens.
Ichabod, Vbi gloria, Væ gloriæ.
Idumæa, Rufa, Terrena.
Iebus, Conculcatio.
Iechonias, Præparatio Domini.
Iehu, Ipfe, Exiftens.
Iehus, Tinea corrofus, per fin.
Iehus, 1. Par. 8. a. 10. Confilians. per fade.
Iemini, Dextera, vel dexter.
Iephthe, Aperiens.
Ierameel, Mifericordia Domini.
Ieremias, Celfitudo Domini.
Iericho, Luna, Menfis.
Ierobaal, Impugnans idolum.
Ieroboam, Impugnans populum.
Ierofolyma, Vifio pacis, Vifio perfecta.
Ierufalem, Idem.
Ieffe, Ens, Exiftens.
Iesboc, Eft vacuus.
Iefus, Hebraicè Iehofua, Dominus faluator.
Iethro, Excellens.
Iezonias, Aufcultatio Domini.
Iezrahel, Semen Dei.
Indus, id eft, De India. Hebraicè dicitur Hodu, id eft, laudatio.
India, Iob 28. c. 16. Hebraicè Ophir, id eft cinis.
Ioab, Paternitas, Habens patrem.
Ioachaz, Domini apprehenfio.
Ioachaz, 2. Par. 34. b. 8. Apprehendens.
Ioachin, Domini præparatio.
Ioacim, Domini refurrectio.
Ioas, Diffidens, Defperans.
Ioas, Domini ignis, 4. Reg. 11. d. 21. Hebr. Iehoas.
Ioas, 1. Par. 7. b. 8. & 27. d. 28. Tinea corrofus, per ain.
Iob, Dolens, Gemens.
Ioel, Volens, Incipiens.
Iohanan, Gratiofus, Pius, Mifericors.
Iohannes, Idem.
Ionas, Columba.
Ionadab, Spontaneus.
Ionathan, Domini donum, filius Saul.
Ioram, Excelfus.
Iordanis, Fluuius iudicij.
Iofaphat, Dominus Iudex.
Iofeph, Augmentum.

Iofeph, Pfalm. 79. a. 2. Domini augmentum. Hebr. Iehofeph.
Iofias, Ignis Domini.
Iofue, Dominus faluator.
Ifaac, Rifus.
Ifai, Munus aut ens.
Ifai, 1. Par. 2. b. 13. Vir meus.
Ifaias, Domini falus.
Isbofeth, Vir confufionis.
Ifcariotes, Vir occifionis.
Ifmahel, Exauditio Dei.
Ifrael, Præualens Deo.
Iffachar, eft merces, præmium.
Ithamar, Infula palmæ.
Iubileus, Buccina.
Iudas, Laudatio.
Iulius, Lanuginofus.

L

Laban, Albus, Candidus.
Lamech, Pauper, Humiliatus.
Lapidoth, Fulgura.
Lazarus, Dei adiutorium.
Lechi, Maxilla.
Leci, Lex.
Leui, Copulatus.
Leuiathan, Copulatio, Societas fua.
Lia, Laboriofa, Fatigata.
Libanus, Candidus.
Libya, Hebraicè Lubim, Cor maris.
Lithoftrotos, Lapidibus ftratus.
Lot, Inuolutus, Colligatus.

M

Maacha, Attrita.
Maafias, Opus Domini.
Maceda, Incendium.
Madian, Iudicium, Litigans.
Magdalena, Magnifica.
Magi, Sapientes, vel philofophi.
Malachias, Nuntius meus.
Malaleel, Laudans Deum.
Malchus, Rex.
Mammona, Pecunia, Diuitiæ.
Mamzer, De fcorto natus.
Manahem, Confolator.
Manaffes, Oblitus, Obliuio.
Manue, Requies.
Mara, Amara.
Mardochai, Amara contritio.
Maria, Exaltata, Amaritudinis mare.
Martha, Prouocans.
Maffa, Onus.
Mafpha, Specula.
Mathufael, Mortem fuam poftulans.
Matthæus, Donatus.
Melchias, Rex Dominus.
Melchi-fedec, Rex iuftitiæ.
Melchi-fua, Rex faluator.
Mefollam, Pacificus.
Mefopotamia, Regio fic dicta, quòd duobus fluuijs, Euphrate & Tigri ambiatur.
Micha, Pauper.
Michael, Quis ficut Deus?
Michæas, Idem.
Michol, Quis omnia?
Miphibofeth, De ore ignominia.
Mifael, Quis poftulatus?
Mifle, Prouerbia, Nomen libri.
Mifphat, Iudicium.
Mna, Libra, Talentum.
Moab, De patre.
Moria, Amaritudo.
Mofa, Azymum, per fade.
Mofa, 1. Par. 8. a. 9. Onus.
Moyfes, Attractus (fub. de aquis.)
Myfia, Scelefta.

N

Naaman, Pulcher.
Nabal, Stultus.
Nabo, Loquela, Prophetia.
Naboth, Idem.
Nabuchodonofor, Planctus iudicij.
Nachor, Raucus, Aridus.
Nadab, Spontaneus.
Nahaffon, Coluber, Serpens.
Nahum, Confolator.
Naim, Pulcher.
Nathan, Donatus.
Nathanael, Donum Dei.
Nazaræi, Separati, Sanctificati.
Nazareth, Sanctificata, Separata. Si autem per fade fcribatur, Cuftodita, vel florida interpretatur.
Neapolis, Noua ciuitas.
Nehemias, Confolatio.
Nehuftan, Æneum.
Nemrod, Rebellis.
Nephthali, Æquiparatio.
Niniue, Pulchra.
Noe, Ceffatio, Requies.
Noema, Decora.

O

Obadias, Seruus Domini.
Obed, Seruus.
Obed-edom, Seruus hominis.
Ochozias, Apprehenfio.
Odollam, Teftimonium illis.
Og, Subcinericius panis.
Olla, Eleuatio, Holocauftum.
Onam, Dolor.
Onana, Dolor, Iniquitas.
Onefimus, Vtilis.
Oolla, Tabernaculum.
Ophni, Pugnus, Pugillus.
Oreb, Coruus.
Ofee, Saluator.
Oza, Fortitudo.
Ozias, Fortitudo Domini.
Oziel, Fortitudo Dei.

P

Palæfthina, Confperfa (fub. cinere.)
Paracletus, Confolator, Aduocatus.
Parafceue, Præparatio.
Pafcha, Tranfitus.
Pentateuchus, Quinque volumina.
Pentecofte, Quinquagefima (fub. dies.)
Petrus, Saxum, Petra.
Phacee, Aperiens.
Phanuel, Videns Deum.
Pharao, Diffipans.
Phares, Diuifio, filius Iudæ.
Phares, per fin, 1. Paral. 7. d. 16. Eques.
Pharifæi, Diuifi.
Phafe, Tranfitus.
Phafga, Collis.

C

Philifthæa, Confperfa cinere.
Phinees, Facies confidentiæ.
Phogor, Hiatus.
Phul, Aphrica.
Pigmæi, Hebraicè dicuntur Gamadim.
Probatica, Ouina, Locus vbi pecora facrificanda tenebantur.
Profelytus, Aduena, Peregrinus.

R

Raab, Pfal. 86. a. 4. Superba, Fortis.
Rabba, Multa, Grandis.
Rachel, Ouis.
Raguel, Paftor Dei.
Rahab, Lata, Dilatata.
Ram, Excelfus.
Rameffes, Tonitruum tineæ.
Raphael, Medicina Dei.
Raphaim, Gigantes, Medici.
Rebecca, Saginata.
Rebla, Reblatha, Rixa.
Rechab, Quadriga.
Remmon, Malum granatum.
Refpha, Extenfio.
Roboam, Dilatans populum.
Roma, Excelfa, Sublimis.
Ruben, Videns filium.
Ruma, Excelfa.
Ruth, Saturata.

S

Saaph, Cogitans.
Saba, per fin, Conuerfio, Captiuitas.
Saba, per famech, Circuitio.
Sabaoth, Exercitus, in plurali.
Sabatha, Circuitus.
Sabbatifmus, Requies, Ceffatio.
Sabbatum, Idem.
Sadducæi, Iufti.
Sadoc, Iuftus.
Sale, Miffio.
Salem, vel Sallem, Pax.
Salmanafar, Pax ligata.
Salmon, Pacificus.
Salomith, Idem, f. g.
Salomon, Pacificus.
Salphaad, Vmbra formidinis.
Samaria, Cuftodia, Adamas.
Samfon, Sol eius, Numinis iteratio.
Samuel, Pofitus à Deo.
Saphan, Hericius, Cuniculus.
Saphat, Iudicans.
Sara, per he in fine, Domina, Vxor Abrahæ.
Sara, per heth in fine, Odorans, Domina odoris.
Sarai, Domina mea.
Sareptha, Anguftia buccellæ.
Saron, fiue Sarona, Planities.
Satan, Aduerfarius.
Saul, Poftulatus, Commodatus.
Saul, 1. Regum 9. a. 2. Hebraicè Sual, Vulpes.
Scenopegia, Feftum tabernaculorum.
Schibboleth, Spica.
Sedecias, Iuftus Domini.
Segor, Parua.
Sehon, Eradicatio.
Sela, Diffoluens, filius Iudæ.
Sellum, Pacificus.
Sellum, Manens.
Sem, Nomen, Fama, Pofitus.
Semei, Obediens.
Semei, 1. Par. 2. d. 28. Nomen meum.
Sennacherib, Rubus deftructionis.
Seon, Sonitus.
Sepharuaim, Libri, vel Scribæ.
Sephora, Pulchra, aut tuba, Exod. 1. c. 15. per fin.
Sephora, Exod. 2. d. 21. Auis, Paffer, Vxor Mofis.
Seth, Pofitus.
Setim, Expanfiones.
Siba, Exercitus, Militia.
Sibboleth, Onus.
Sicera, Ebrietas.
Sichem, Humerus.
Sihor, Niger, Turbidus, Nilus.
Siloe, Miffus, Mittens.
Simeon, Audiens, Exauditio.
Simon, Obediens.
Sin, Rubus, Exod. 16. a. 1. per famech.
Sin, per fade, Arma, Scutum.
Sion, Aceruus, 2. Reg. 5. b. 7.
Sion, Deut. 4. g. 48. Strepitus.
Sifara, Hirundinem videns.
Sodoma, Secretum eorum.
Somer, Cuftos.
Sophtim, Iudices.
Sorec, Vinea.
Stephanus, Coronatus.
Sulamitis, Pacifica, Perfecta.
Sunamitis, Dormiens.
Sufanna, Lilium, Rofa.

T

Tarfus, Alata, Pennata.
Thabor, Electio, Puritas.
Thaddæus, Laudans.
Thamar, Palma, Dactylus.
Thare, Odorans, Spirans.
Tharfis, Contemplatio gaudij.
Thau, Signum.
Thecua, Spes, Funiculus.
Theraphim, Simulachra.
Thomas, Abyffus, Geminus.
Thopheth, Tympanum, Seductio.
Timæus, Cæcus, Cæcitas.
Timotheus, Honor Dei.
Titus, Honorabilis.
Tobias, Bonus dominus.
Tubalcain, Mundana poffeffio.
Tyrij, Hebraicè Sorim, id eft, tribulantes.

V

Vaicra, Et vocauit. Liber Leuitici.
Vaiedabber, Et locutus eft. Liber Numerorum.
Vafthi, Potans, Bibens.
Veelle femoth, Et hæc funt nomina. Secundus liber Legis, qui Exodus Græcè vocatur.
Vr, Ignis.
Vrias, Ignis Domini.

Z

Zabad, Dos, Dotatus.
Zabdi, Idem.
Zabulon, Habitaculum.
Zacchæus, Purus.
Zacharias, Memoria Domini.
Zambri, Cantans.
Zara, Oriens.
Zebedæus, Dos, Dotatus.
Zebee, Victima.
Zelotes, Æmulator.
Zelpha, Diftillatio oris.
Zorobabel, Alienus à confufione.

FINIS.

INDEX BIBLICVS,

QVI RES EAS DE QVIBVS

IN SACRIS BIBLIIS AGITVR,

Ad certa Capita, alphabeti ordine digesta, reuocatas, summa breuitate complectitur.

*IN hoc Bibliorum Indice, Candide Lector, primus numerus, libri caput denotat; proxime deinde sequentes vsque ad hoc signum †, vel (si hoc signum non adsit) ad proximam vsque sequentis libri citationem, sunt versuum in eodem capite signatorum notæ. Exempli gratia in voce AARON, Exod. 4, 14, 16, 30 † 5, 1 † 6, 13 † 7, 1, 2. legendum est: Exodi capite 4, versu 14, versu 16, & versu 30. Item cap. 5, versu 1, cap. 6, versu 13. cap. 7, versu 1, & 2. Cum autem asteriscus seu stella in hunc modum (Leu. 8. *) numero apponitur, indicium est, rem de qua agitur, per plures versus in eo capite tractari: vel significat locum illum esse inter reliqua diligentius notandum. Porro si quod quæris, in versu hic notato contingat non adeo perspicue inueniri, tum aliquot ex propinquis versibus antecedentibus, vel sequentibus tibi erunt perlustrandi. In librorum nominibus ad faciliorem & certiorem distinctionem id obseruatum est, vt Eccle. Ecclesiasten, Eccli. vero Ecclesiasticum notet.*

AARON adiungitur fratri suo Mosi socius, Exo. 4, 14, 16, 30 † 5, 1 † 6, 13 † 7, 1, 2. Mich. 6, 4. fuit pronepos Leui, Exo. 6, 16, 18, 20. peculiari ritu consecratur cum suis filijs ad ministerium sacerdotij, Leuit. 8 *. Num. 3, 10. Deut. 18, 5. Hebr. 5, 4. sicut Dominus præscripserat, Exod. 29 *. † 40, 12. Aaronis & filiorum sacerdotalis ornatus, Exod. 28 *. Aaronis sacerdotis auctoritatem qui noluerunt agnoscere, inusitato genere mortis intereunt, Num. 16, 3, 11, 30, 31. Aaron insigni miraculo ostenditur præ ceteris a Deo in Sacerdotem summum electus, Num. 17, 5, 8. post oblationem factam benedicit extensa manu populo, Leuit. 9, 22. iure perpetuo accipit pro officio Sacerdotali oblationes & primitias à populo, Num. 18, 8, 9, 11, 12 *. & à Leuitis decimas decimarum, Num. 18, 26, 28. moritur, Num. 20, 29 † 33, 38. Deut. 10, 6 † 32, 50. succedit ei in summo Sacerdotio Eleazar, Num. 20, 28. Deut. 10, 6. Aaronis laus, Eccli. 45, 7, 8, 9 *.

ABARIM mons vnde moriturus iam Moyses terram Chanaan prospexit, Num. 21, 11 † 27, 12 † 33, 47 *. Deuter. 32, 49.

ABBA pater, Marc. 14, 36. Rom. 8, 15. Galat. 4, 6.

ABDEMELECH propugnator, & patronus Ieremiæ, Ier. 38, 7. liberatur a gladio Chaldæorum, Ier. 39, 16, 17.

ABDENAGO mittitur in fornacem ardentem, Dan. 3, 21. appellatur Azarias, Dan. 1, 7.

ABDIAS abscondit prophetas Domini, 3. Reg. 18, 3, 13.

ABDON Iudex in Israel, Iudi. 12, 13.

ABEL occiditur à fratre Cain, Gen. 4, 8. 1. Ioan. 3, 12. de eodem lege Mat. 23, 35. Luc. 11, 51. Heb. 11, 4 † 12, 24.

ABIAM filius Roboam rex Iuda, 3. Reg. 14, 31 † 15, 1. 2. Paralip. 13, 15. reliquit Asa regni successorem, 3. Reg. 15, 8. Matth. 1, 7.

ABIATHAR sacerdos effugit manus Saulis, 1. Reg. 22, 20. confugit ad Dauid in Ceilam, 23, 6. cum Adonia se coniungit, 3. Reg. 1, 7. amouetur sacerdotio, 2, 27. iuxta illud 1. Reg. 2, 30, 32.

ABIDAN dux Beniamin, Num. 1, 11.

ABIGAIL, vxor impij Nabal, 1. Reg. 25, 3. nubit Dauidi regi, post mortem Nabal, 25, 39.

ABIHV & Nadab filij Aaron igne absumuntur, Leuit. 10, 2. Num. 26, 61.

ABIMELECH rex Geraris aufert Abrahæ Saram, Genes. 20, 2. init pactum cum Abraham, Gen. 21, 23, 32. init pactum cum Isaac, Gen. 26, 31.

Abimelech filius Gedeonis, Iudic. 8, 32. occidit 70 suos fratres, & ictu lapidis molaris interficitur, Iudic. 9, 5, 53 *. 2. Reg. 11, 21.

ABIRON effert se contra Moysen, vnde & terra discedens, eum absorbet, Num. 16 *. † 26, 10. Deut. 11, 6. Psal. 105, 17. Eccli. 45, 22.

ABISAG Sunamitis, ducitur ad regem Dauid, 3. Reg. 1, 3. petitur ab Adonia in vxorem, 2, 17.

ABISAI filius Saruiæ, 2. Reg. 2, 18 † 16, 9 † 19, 21 † 20, 6 † 23, 18.

ABIVD filius Zorobabel, Mat. 1, 13. appellatur Anania, 1. Paral. 3, 19.

ABNEGATIO suiipsius, Gen. 12, 4 † 22, 1, 9. Deuteron. 33, 9. 3. Reg. 19, 19. 2. Mach. 6, 19, 23. Matt. 4, 19 † 5, 29 † 10, 39 † 16, 24 † 19, 21. Marc. 10, 21. Luc. 9, 23 † 14, 26 † 17, 33. Ioan. 12, 25.

C*

Abnegatio omnium rerum, Gen. 12, 1. Deut. 33, 8. Rut. 2, 11. 2. Par. 25, 9. Matt. 4, 19 † 19, 21, 27. Mar. 1, 17 † 10, 28. Luc. 5, 11 † 14, 26 † 18, 22. 1. Cor. 7, 29. Ioan. 12, 25. Phil. 3, 7.

ABNER præfectus militum Saulis, creat Isbofeth regem Ifrael, 2. Reg. 2, 8. pacifcitur cum Dauid, 3, 12. occiditur à Ioab, 2. Reg. 3, 27.

ABRA ancilla Iudith, Iudith 8, 32 † 10, 2. libertate donatur, Iudith 16, 28.

ABRAM filius Thare habet Sarai vxorem, Gen. 11, 29. egreditur ex patria in terram Chanaan præcipiente Domino, 12, 4. proficifcitur in Ægyptum, 12, 10. redit inde in Chanaan, 13, 1. liberat Loth fratrem fuum ex manibus hoftium, 14, 14. accipit promiffionem feminis, 15, 4 † 17, 16 † 18, 10. concumbit cum Agar, 16, 4. accipit promiffionem feminis & fignum fœderis, appellaturq. Abraham, 17, 5. orat pro Sodomitis, 18, 23, 28, 32. Ifaac ei nafcitur, 21, 2. paratus eft offerre Ifaac, 22, 9. mittit feruum qui quærat vxorem filio fuo Ifaac, 24, 4. moritur, 25, 8. commendatur, Eccli. 44, 20. appellatur pater multarum gentium, & omnium credentium, Genef. 17, 5. Ifa. 51, 2. Matth. 3, 9. Luc. 19, 9. Ioan. 8, 39. Rom. 4, 11, 17, 18 † 9, 7. Gal. 3, 8. de ipfo & eius femine vide Iof. 24, 3. Ifa. 41, 8 † 51, 2. Ezec. 33, 24. 2. Efd. 9, 7. Matth. 8, 11. Act. 7, 2, 16. Hebr. 11, 17.

ABRAHÆ filij qui dicantur, Ioan. 8, 33. Rom. 9, 7. Gal. 3, 7.

ABSALON filius Dauid, 2. Reg. 3, 3. occidit fuum fratrem, & fugit ad Tholomai regem Geffur, 13, 37. reuocatur, 14, 21, 23. conatur patris occupare regnum, 15, 6. concumbit cum patris concubinis, 16, 22. iuxta prophetiam, 12, 11. tribus haftis transfigitur à Ioab, 18, 14.

ABSTINENTIA à quibufdam cibis, Genef. 1, 29, 30 † 2, 17 † 3, 11 † 9, 4. Exod. 12, 9 *. † 13, 6 † 21, 28 † 22, 31 † 29, 34. Leuitic. 6, 23 † 7, 18 *. † 11, 4 *. † 17, 14 *. † 19, 7 † 22, 8 *. † 23, 14. Num. 6, 4 † 18, 10. Deuter. 12, 16 † 14, 3 *. Tob. 1, 12. Iudith 12, 2. Dan. 1, 8. 2. Machab. 7, 1. Matth. 12, 1. Mar. 2, 23. Luc. 6, 1. Act. 15, 29.

Abftinentia à vino, Leuit. 10, 8 † 11, 34. Numer. 6, 3. Iudic. 13, 4, 14. Iere. 35, 6. Ezech. 44, 21. Lucæ 1, 15.

Abftinendum à cibo & potu etiam licito propter fcandalum alterius, 2. Machab. 6, 24. Rom. 14, 20, 21. 1. Corinth. 8, 13.

Abftinentiæ præceptum violare nolentes, Iere. 35, 6 *. 2. Mach. 6, 19 *. † 7, 2 *.

ABVSVS veftium, Ifa. 3, 18. Ezech. 7, 20. Efther 14, 16. Matth. 11, 8. Mar. 12, 38. Luc. 7, 25 † 16, 19 † 20, 45. 1. Tim. 2, 9. 1. Pet. 3, 3.

ACCEPTIO perfonarum, vide Perfona.

ACCEPTIO munerum, Exod. 23, 8. Num. 35, 31. Deut. 10, 17 † 16, 19 † 27, 25. 2. Par. 19, 7. Iob 15, 34 † 36, 18. Prou. 14, 20 † 15, 27 † 17, 23 † 19, 6 † 22, 9 † 28, 21. Eccli. 4, 36 † 7, 6 † 20, 31. Ifa. 1, 23 † 5, 23 † 33, 15. Iudæ 16.

ACEDIA, 2. Reg. 11 *. Prouer. 6, 6 † 10, 4, 26 † 12, 11 † 13, 4 † 18, 8 † 19, 15, 24 † 20, 4, 13 † 21, 25 † 24, 30 † 26, 13 † 28, 19. Ezec. 16, 49. Eccli. 33, 26. Rom. 12, 11.

ACHAB impius rex Ifrael, 3. Reg. 16, 29, 30 † 18 *. vincit Syrios, 20, 20, 29. init fœdus cum Benhadad rege Syriæ, 20, 34. exercet tyrannidem in Naboth, 3. Reg. 21, 2. traijcitur telo, & fanguinem eius canes lambunt, 22, 38. fecundum verba Heliæ, 21, 19. filij eius pereunt, 4. Reg. 10, 7, 11. fecundum illud 3. Reg. 21, 21. 4. Reg. 9, 7.

ACHAIA, Actor. 18, 12, 27 † 19, 21. Roman. 15, 26. 1. ad Corinth. 16, 15. 2. ad Corinth. 1, 1 † 9, 2 † 11, 10. 1. ad Theff. 1, 7.

ACHAN lapidatur, Iof. 7, 25. 1. Par. 2, 7. in valle Acor, Iof. 7, 24 † 15, 7. Ifaiæ 65, 10. Ofee 2, 15.

ACHAZ filius Ioatham, impius rex Iuda, 4. Reg. 16 *. 2. Paral. 28 *. Ifaiæ 7 *. Matth. 1, 9. appellatur Eliezer, Luc. 3, 29. Ezechias filius in regnum patri fuccedit, 2. Paral. 28, 27. Matth. 1, 10.

ACHIAS filius Achitob, facerdos Domini, 1. Reg. 14, 3, 18. appellatur Achimelech, 21, 1.

ACHIMELECH facerdos dat Dauidi panes propofitionis, 1. Reg. 21, 6. & gladium Goliath, 21, 9. transfigitur, 22, 18. appellatur Ahias, 14, 3. vocatur Abiathar, Mar. 2, 26.

ACHIOR dux Ammonitarum, Iudith 5, 5. traditur in manus filiorum Ifrael, 6, 7. fit Iudæus, 14, 6.

ACHIS rex Geth donat Dauidi ciuitatem Siceleg, 1. Reg. 27, 6.

ACHITOPHEL Dauidi à confilijs, adhæret Abfaloni, 2. Reg. 15, 12. dat impium confilium, 16, 21. fufpendit fe, 17, 23.

ADAM creatur, Genef. 1, 27. collocatur in paradifo, & ligni fcientiæ vfus ei interdicitur, 2, 15. perfuafione Euæ præceptum violat, & paradifo pellitur, 3, 6, 23. Ofee 6, 7. moritur, Genef. 5, 5. Rom. 5, 14. 1. Corinth. 15, 22.

ADHORTARI ad bonum, Gen. 13, 8 † 45, 24. Iof. 22, 5. 2. Paral. 30, 6 † 32, 7. 2. Efdr. 5, 6, 9. Act. 11, 23 † 14, 21 † 20, 17 *. 1. Theffalon. 5, 11. Tit. 2 *. † 3, 1. Heb. 3, 12.

ADONIAS affectat regnum patris fui, 3. Reg. 1, 5. vxorem petit Abifag, & occiditur, 2, 17, 25.

ADONIBEZEC capitur, Iudic. 1, 6.

ADORATIO angelis & hominibus tributa, Genef. 18, 2 † 19, 1 † 23, 12 † 27, 29 † 33, 3 *. † 42, 6 † 43, 26. Exod. 18, 7. Num. 22, 31. 1. Reg. 20, 41 † 25, 23 † 28, 14. 2. Reg. 9, 6 † 14, 4 *. 3. Reg. 1, 16, 23. Iudith 10, 20. Efther 3, 2. Dan. 2, 46. Act. 10, 25.

ADRAMELECH idolum, 4. Reg. 17, 31.

Adramelech vfus fubfidio fratris fui Sarafar, occidit patrem Sennacherib, 4. Reg. 19, 37. Ifaiæ 37, 38.

ADVENTVS Domini expectandus, Mat. 24, 42 † 25, 13 † 26, 40. Mar. 13, 33. Luc. 12, 40 † 21, 34. Rom. 13, 12. Eph. 6, 18. Coloff. 4, 2. 1. Theff. 5, 6. 1. Pet. 4, 7 † 5, 8. Apoc. 3, 3 † 16, 15.

ADVLTERIVM, luxuria, & fornicatio, Gen. 6, 2 † 19, 5, 31, 33 *. † 38, 15. Exod. 22, 16. Leuit. 18 *. † 19, 29 † 20, 10, 13 † 21, 9. Num. 25, 1, 6. Deut. 22, 13, 22, 23 † 23, 17. Iudic. 19, 2, 25. 1. Reg. 2, 22. Tob. 4, 13. Prou. 2, 16 † 5 *. † 7, 10 *. † 22, 14 † 23, 27 † 29, 3. Eccle. 7, 27. Eccli. 23, 25 *. † 25, 4. Ezech. 22, 10. Actor. 15, 20. Rom. 1, 26. 1. Corinth. 5, 1 † 6, 9, 15 † 10, 8. Ephef. 5, 5. Col. 3, 5. 1. Theff. 4, 3. 1. Tim. 1, 10. Hebr. 13, 4.

Adulterium carnale & fpirituale prohibetur, committitur, & punitur, Gen. 20, 2 † 26, 7. Exod. 20, 15. Leu. 18, 8 † 20, 10. Num. 5, 13. Deut. 5, 18 † 22, 22, 30. Iudic. 19, 2.

2. Reg, 11, 2, 4 † 12, 1, 9. Iob 24, 15 † 31, 1, 9. Pfal. 72, 27. Prou. 5, 3, 8, 20 † 6, 24, 32 † 7 *. Ifaiæ 57, 1. Ierem. 2, 36 † 3, 1 † 5, 7 † 13, 26. Ofee 2, 4 † 4, 2. Sapien. 3, 16. Matth. 5, 27 † 14, 3 † 19, 9. Ioan. 8, 3. 1. Corinth. 6, 10. 1. Theff. 4, 3. Heb. 13, 4. Iacob. 4, 4.

ADVRAM, fuper tributa feu quæftor ærarius Dauidis, 2. Reg. 20, 24. poftea à tributis ipfi Roboam, lapidatur, 3. Reg. 12, 18.

ÆGYPTIACA captiuitas prædicitur, Genef. 15, 13. incipit, Exod. 1, 8, 13. Act. 7, 18.

De Ægypto exitus, & liberatio Ifraelis promittitur, Gen. 15, 16 † 48, 21 † 50, 23. Exod. 3, 17 † 6, 6. adimpletur, & exeunt viri 600000, Exod. 12, 37, 51 † 13 *. † 14 *. Numer. 33, 1. Deuteron. 16, 1. Ofee 13, 4. Mich. 6, 4.

In Ægyptum redire improbe flagitat Ifraeliticus populus, Exod. 14, 11 † 16, 3 † 17, 3. Num. 11, 5 † 14, 4 † 20, 3.

Contra Ægyptum prophetatur, Ifaiæ 19, 1, 11, 18 † 20, 3. Ierem. 43, 10 † 44, 30 † 46 *. Ezech. 29 *. † 30 *. † 31 *. † 32 *.

Ægyptiaca redemptio frequenter in memoriam reuocatur tamquam fummum beneficium, Exod. 20, 2. Leuit. 22, 33 † 26, 13. Deut. 4, 37 † 5, 6 † 7, 8 † 8, 14 † 16, 6. Iudic. 2, 1 † 6, 8. 1. Regum 10, 18. 4. Regum 17, 7. Mich. 6, 4.

Ægyptus affligitur plagis varijs, Exod. 7 *. † 8 *. † 9 *. † 10 *. † 11 *. vt prædixit Dominus, Exod. 3, 19.

Ægyptus expugnatur à rege Babyloniæ, 4. Reg. 24, 7. Ierem. 46, 2.

Ægyptij prodeunt in pugnam contra Iudam, 2. Paral. 12, 2.

Ægypto potitur Antiochus, 1. Macha. 1, 17. in Ægyptum fugit Chriftus Herodem, Matth. 2, 13.

ÆGROTATIO & morbus pœna peccati, Exo. 15, 26. Leu. 26, 16. Num. 12 *. Deut. 7, 15 † 28, 27, 60. 2. Reg. 24, 13. 4. Reg. 5, 27. 2. Paral. 21, 18. Ioan. 5, 14.

Ægroti vifitandi funt & confolandi, Gen. 48, 1. 4. Reg. 8, 29 † 13, 14. Iob 2, 11. Pfal. 40, 4. Eccle. 7, 3. Eccli. 7, 39. Matt. 25, 36, 43. Ioan. 11, 3 † 12, 9. 2. Cor. 1, 4.

Quomodo fe viri fancti in morbo & deceffu ab hac vita habuerint, Gen. 49 *. † 50, 24. Deut. 31, 1, 16. Iof. 13 *. † 23 *. † 24 *. 1. Reg. 12 *. 3. Reg. 2, 1, 7. 2. Paral. 32, 24. Tob. 4 *. Ifai. 38, 1. 1. Machab. 2, 49, 61.

ÆNEAS fanatur, Act. 9, 33.

AGABVS imminentem famem prædicit, Act. 11, 28. & Paulo manus inijciendas, 21, 11.

AGAG rex Amalechitarum capitur à rege Saule, 1. Reg. 15, 8. iubente Samuele occiditur, 15, 33. iuxta prophetiam, Num. 24, 20.

AGAR ancilla Saræ parit Ifmahelem, Gen. 16, 15. expellitur cum filio fuo, 21, 14. Galat. 4, 30. Agareni è fua terra per Rubenitas profligantur, 1. Paral. 5, 19.

AGGÆVS prophetat Iudæis, Aggæi 1, 3. 1. Efdr. 5 *. † 6, 14.

AGRIPPA audit Paulum, Actor. 26, 2.

AHIAS propheta in Silo fecat pallium in 12 partes, 3. Reg. 11, 30. mala prædicit vxori Ieroboam, 14, 6, 10. fcripfit prophetias, 2. Paralip. 9, 29.

AHIRA dux Nephthali, Num. 1, 15.

ALCIMVS periurus Iudæus adeptus eft facerdotium, 1. Machab. 7, 5, 9. 2. Machab. 14, 3, 13. perit fubita morte, 1. Machab. 9, 55, 56.

ALEXANDER rex Græcorum, occifo Dario, regnum fuum filijs diuifit, 1. Machab. 1, 7. vide Dan. 7, 6 † 8, 8 † 11, 4.

ALPHA & ω, principium & finis, primus & nouiffimus eft Dominus, Ifai. 41, 4 † 44, 6 † 48, 12. Apoc. 1, 8 † 2, 8 † 21, 6 † 22, 13.

ALPHÆVS, pater Iacobi Apoftoli, Matth. 10, 3. Marc. 3, 18. Luc. 6, 15. Act. 1, 13.

ALTARE holocaufti, Exod. 27, 1 † 38, 1. Num. 7 *. 2. Reg. 24, 25. 3. Reg. 18, 32. 4. Reg. 16, 15. 2. Paralip. 1, 5 † 4, 1 † 15, 8. 1. Efdr. 3, 2. Ezech. 43, 13. 1. Machab. 4, 47, 53.

Altare incenfi, Exod. 30, 1, 10 † 37, 25 † 40, 24.

AMALECH filius Efau nafcitur, Gen. 36, 12, 16. pugnat contra Ifrael, Exo. 17, 8. Num. 14, 43. Iudic. 6, 3. cæditur, 7 *. 1. Reg. 14, 48. funditus deletur, 1. Reg. 15, 2, 8. iuxta verba Exod. 17, 14. Num. 24, 20. Deut. 25, 19.

AMAN poftquam ad honores fuit euectus, fit lethalis hoftis Iudæorum, Efth. 3 *. fufpenditur, 7, 10. eodem fupplicio afficiuntur & decem filij eius, 9, 13.

AMASA filius Abigail fororis Dauidis, 1. Paral. 2, 17. fit dux militiæ apud Abfalonem, 2. Reg. 17, 25. Poft militiæ Dauidis præficitur, 19, 13. tandem à Ioab per fraudem occiditur, 20, 10. caufa cædis ponitur, 2. Reg. 19.

AMASIA filius Ioas recenfet populum, 2. Paral. 25, 5. vlcifcitur cædem patris fui, 4. Reg. 12, 21 † 14, 5. bello deuincit Edomæos, 14, 7. capitur, & occiditur, 14, 13. relinquit fucceflorem filium Azariam regem, 15, 1. appellatur Leui, Luc. 3, 29.

AMICI veri & ficti, Deut. 13, 6 † 33, 9. 2. Regum 3, 27 † 13, 14 † 15, 19 † 20, 8. Pfalm. 40, 10 † 54, 14. Prouerb. 14, 20 † 18, 24 † 27, 10, 19. Eccli. 6, 7 † 7, 20 † 9, 14 † 12, 14 † 22, 25 † 37, 10. Ierem. 9, 4 † 12, 6 † 41, 1. Daniel 11, 26. Mich. 7, 5. Matt. 10, 35. Luc. 12, 53. Ioan. 13, 18. 1. Theffal. 2, 14.

AMINADAB filius Aram, Matt. 1, 4. hunc Naaffon filius eius in regno fecutus eft, Num. 1, 7 † 7, 12 † 10, 14.

AMMON filius Lot & filiæ eius, Gen. 19, 38. Ammonitæ prohibentur ab ingreffu templi, Deut. 23, 3. 2. Efdr. 13, 1. cæduntur ab Ifrael, Iudic. 11, 32. 1. Reg. 11, 11. 2. Reg. 8, 12 † 10 *. † 12, 26. aduerfus Ammon prophetatur, Pfal. 82, 8. Ierem. 49, 1. Ezech. 21, 20 † 25, 2. Amos 1, 13. Sophon. 2, 8.

AMNON filius Dauid oppreffit fororem fuam Thamar, 2. Reg. 13, 14. vnde & ab Abfalone fratre fuo confoditur, 13, 28.

AMON filius Manaffe rex Iuda, occiditur, 4. Reg. 21, 19, 23. ei in regno fuccedit filius Iofias, 4. Reg. 22, 1.

AMORI filius Canaan, Gen. 10, 16. Amorrhæi non patiuntur Ifraelem per fuos terminos proficifci, Num. 21, 23. Iudic. 11, 19.

AMRI impius rex Ifrael, 3. Reg. 16, 16, 17, 22, 23. contra Amri, Mich. 6, 16.

ANAMELECH idolum Sepharuaim, 4. Reg. 17, 31.

ANANIAS prophetat contra Ieremiam, Ierem. 28, 1.

Ananias cum vxore Sapphira fubitò moritur, Actor. 5, 5, 10.

ANATHOTII ciuitas Beniamin, Ierem. 32, 7. vbi & Ieremias eſt natus, Ierem. 1, 1 † 29, 27. & ſacerdos Abiathar, 3. Reg. 2, 26.

Anathothitæ nolunt Ieremiam audire, Ierem. 11, 21.

ANDREAS à Chriſto vocatur, Matt. 4, 18. Mar. 1, 16. Ioan. 1, 40.

ANDRONICVS vicarius Antiochi occiditur, 2. Machab. 4, 38.

ANGELI, horumq. miniſterium & natura, Gen. 16, 7 *. † 18 *. † 19 *. † 21, 17 † 22, 11 † 24, 7 † 28, 12 † 31, 11, 24 † 32, 24 † 48, 16. Exod. 3, 2 † 13, 21 † 14, 19 † 23, 20 † 32, 34 † 33, 2. Num. 20, 16 † 22, 22. Ioſ. 5, 13. Iudic. 2, 1 † 5, 23 † 6, 11, 14, 20 † 13, 3, 6, 9. 1. Reg. 29, 9. 2. Reg. 14, 17 † 19, 27 † 24, 16. 3. Reg. 13, 18 † 19, 5. 4. Reg. 1, 3, 15 † 19, 35. 1. Par. 21, 15. 2. Par. 32, 21. Pſal. 33, 8 † 90, 11 † 102, 20 † 103, 4 † 148, 2. Iſa. 6, 6 † 37, 36. Dan. 3, 49 † 6, 22 † 8, 16 † 9, 21 † 10, 5, 10, 16 † 12, 1. Zach. 2, 3 † 3, 1, 6 † 4, 1 † 5, 5, 10 † 6, 4. Mal. 2, 7 † 3, 1. Iud. 13, 20. Tob. 5, 27 † 6 *. † 9 *. † 12 *. Tob. 7, 5 † 8, 3 † 10, 11 † 11, 2. Baruc. 6, 6. 2. Mach. 11, 8. Mat. 1, 20 † 2, 13, 19 † 4, 11 † 11, 10 † 13, 39, 49 † 16, 27 † 18, 10 † 22, 30 † 24, 31 † 26, 53 † 28, 2. Marc. 13, 32. Luc. 1, 13, 19, 28 † 2, 9, 15 † 12, 8 † 16, 22 † 22, 43. Ioan. 1, 51 † 5, 4 † 20, 12. Act. 1, 10 † 5, 19 † 6, 15 † 7, 30 † 8, 26 † 10, 3 † 11, 13 † 12, 7, 11, 23 † 23, 9 † 27, 23. Rom. 8, 38. Gal. 1, 8 † 3, 19 † 4, 14. Col. 2, 18. 2. Theſ. 1, 7. 1. Tim. 3, 16 † 5, 21. Hebr. 1 *. † 2, 2 † 12, 22 † 13, 2. 1. Pet. 1, 12 † 3, 22. 2. Pet. 2, 11. Iudæ 9. Apo. *.

Angelorum ruina, Iob 4, 18 † 15, 15. Iſa. 14, 9. Ezech. 28, 2, 14, 17. Ioan. 8, 44. 2. Pet. 2, 4. Iudæ 6.

Angelorum nomine appellantur doctores & prædicatores, Iſai. 33, 7. Malac. 2, 7 † 3, 1. Matt. 11, 10. Marc. 1, 2. Luc. 7, 27. Gal. 4, 14. Apoc. 2 *. † 3 *.

ANIMÆ quorumdam piorum ſtatim poſt mortem ſunt cum Chriſto, 2. Cor. 5, 8. Philip. 1, 23. Apoc. 14, 13.

Contra eos qui putant illas vſque in diem iudicij quieſcere.

ANNA parit prophetam Samuel, 1. Reg. 1, 20.

Anna prophetiſſa laudat Dominum Deum, Luc. 2, 36.

ANNAS ſocer Caiphæ, Luc. 3, 2. Ioan. 18, 13. Act. 4, 6.

ANTICHRISTVS, & eius regnum, Iſai. 11, 4. Ezech. 38 *. † 39 *. Dan. 7, 7, 19, 24 † 8, 9, 23 † 9, 27 † 12, 1. Zach. 11, 15. Matth. 24, 24. Mar. 13, 6. Ioan. 5, 43. Actor. 20, 29. 2. Theſſ. 2, 3. 1. Tim. 4, 1. 2. Tim. 3, 2. 2. Pet. 2 *. 1. Ioan. 2, 18, 22 † 4, 3. 2. Ioan. 7. Iudæ 10. Apoc. 11, 7 † 12, 8 † 13 *. † 14, 9 † 17 *. † 19, 20 † 20, 2, 7.

ANTIOCHIA ſuſcipit Apoſtolorum de Chriſto prædicationem, Act. 11, 19, 26 † 13, 1.

ANTIOCHVS Illuſtris proficiſcitur in Ægyptum, 1. Machab. 1, 18. deſtruit templum, & ſubuertit ciuitatem Ieruſalem, 1. Mach. 1, 23, 33. 2. Mach. 5, 16. erigit idolum ſuper altare Domini, 1. Mach. 1, 57. moritur, 6, 16. 2. Mach. 9 *.

Antiochus Eupator, filius prædicti Antiochi fit rex, 1. Machab. 6, 17. cum exercitu tendit in Iudæam, 6, 31. non ſeruat Iſraeli fidem, 6, 62. cæditur, 7, 4.

ANTIQVÆ viæ inquirendæ & obſeruandæ, & à nouis declinandum, Ierem. 6, 16. Prouerb. 22, 28. Eccli. 8, 11 † 39, 1. Rom. 16, 17. Gal. 1, 6, 7, 8. 1. Tim. 6, 20. 2. Tim. 4, 3. 2. Pet. 3, 17. 1. Ioan. 2, 24. 2. Ioan. ver. 6. Iudæ ver. 18, 19, 20.

APOLLO vir facundus, & Scripturarum peritus, Act. 18, 24. 1. Cor. 1, 12 † 3, 4 † 16, 12.

APOLLONIVS dux in Syria, 1. Mach. 3, 12 † 10, 69.

APOSTOLVS magnus eſt Chriſtus, Hebr. 3, 1.

Apoſtoli eliguntur ex diſcipulis, Luc. 6, 13. mittuntur ad annuntiandum regnum Dei in Iudæa, Mat. 10 *. Luc. 9, 2, 6. reuertuntur, 9, 10. mittuntur in vniuerſum mundum ad euangelizandum, Mat. 28, 19. Marc. 16, 15. Luc. 24, 46. Ioan. 15, 16, 27 † 20, 21. Act. 1, 8 † 10, 42.

Apoſtoli vſi ſunt membranis, ſeu libris, 2. Tim. 4, 13. hortantur ad ſtudium legendi, 1. Tim. 4, 13, 15. Opifices autem qui noctes & dies alijs occupantur, iubentur non immiſcere ſe eccleſiaſticis rebus, Eccli. 38, 26, 37.

Apoſtoli & prophetæ habuerunt ſpiritum Dei, Exod. 4, 12. 2. Reg. 23, 2. Dan. 9, 10. Zach. 7, 7. Matth. 10, 20. Marc. 13, 11. Ioan. 14, 17. Act. 1, 5 † 2, 4 † 4, 31 † 9, 17 † 19, 6. 1. Cor. 2, 12 † 12, 3. 2. Cor. 13, 3. 1. Theſſ. 4, 8. 2. Tim. 3, 16. 1. Pet. 1, 11. 2. Pet. 1, 21.

APPARITIONES Dei, angelorum & hominum, Gen. 32, 24. Exod. 3 *. Num. 22, 22. Ioſ. 5, 13. 1. Reg. 28, 11. Matt. 17, 3 † 28, 2, 9. Marc. 9, 3 † 16, 5, 9, 12, 14. Luc. 9, 30 † 24, 4, 15, 36. Ioan. 20, 12, 14, 19, 26 † 21, 1. Actor. 1, 10 † 16, 9 † 18, 9.

AQVA nihil nocumenti vel impedimenti adfert electis Dei, Exo. 14, 22. Pſal. 65, 6. Iſaiæ 43, 2. Ionæ 2, 5.

Aqua nominatur perſecutio, Pſal. 68, 16 † 143, 7. Prou. 17, 14. Mat. 7, 25. Luc. 6, 48. Apoc. 12, 15.

Aquæ aſſimilantur cognitio Dei & dona Spiritus ſancti, Iſaiæ 11, 9 † 12, 3 † 35, 6 † 43, 20 † 44, 3. Ezech. 47 *. Zachar. 14, 8. Ioan. 4, 10 † 7, 38.

Aqua benedicta. vide Benedictio.

ARAD rex Chananitarum pugnat contra Iſrael, Num. 21, 1.

ARAM, qui & Ram nominatur, filius Eſron, genuit Aminadab, Ruth 4, 19. 1. Par. 2, 10. Matt. 1, 4. Luc. 3, 33.

ARAN frater Abraham, & pater Loth, Geneſ. 11, 27.

ARCA Noe, Geneſ. 6, 14 † 7 *. † 8 *. Sap. 10, 4 † 14, 6. Matth. 24, 38. Luc. 17, 27. Heb. 11, 7. 1. Pet. 3, 20.

Arca fœderis Domini paratur, Exo. 25, 10, 21. aſſumitur in caſtra contra Philiſtæos, 1. Reg. 4, 5. capitur, 4, 11.

Arca quid continebat, Exod. 16, 33. Deut. 10, 2 † 31, 26. 3. Reg. 8, 9. 2. Par. 5, 10. Heb. 9, 4.

ARCHELAVS regnat loco patris ſui Herodis, Matth. 2, 22.

ARIOLI & aruſpices, Dan. 2, 2, 27 † 4, 6 † 5, 7, 11. Act. 19, 13. vide incantatores.

ARISTARCHVS ſocius S. Paulo & in itinere, & in vinculis, Actor. 19, 29 † 20, 4 † 27, 2. Coloſſ. 4, 10.

ARPHAXAD rex Medorum, a Nabuchodonofor victus, Iudith 1, 1, 5, 6.
ARSACES rex Perfarum & Medorum fuperat Demetrium, 1. Machab. 14, 3.
ARTAXERXES rex Perfarum recipit litteras plenas querelis aduerfus Iudæos, 1. Efdr. 4, 7, 18. refpondet, iubet ædificationem templi impediri, 4, 21. permittit Ifraeli ædificare templum, 1. Efdr. 7 *.
ASA filius Abiam rex Iuda tollit idola, 3. Reg. 15, 8, 12. fubfidium quærit a Syris, & moritur, 15, 19, 24. Iofaphat filius eius rex poft eum, 1. Par. 3, 10.
ASAPH cantor Dauidis, 1. Par. 6, 39 † 16, 5.
ASARHADDON, poftquam pater eius Sennacherib confoffus eft, fuccedit in regnum, 4. Reg. 19, 37. Ifaiæ 37, 38.
ASENETH parit ipfi Iofeph Ephraim & Manaffe, Genef. 41, 50 † 46, 20.
ASIA fubijcitur Romanorum imperio, 1. Mach. 8, 6.
ASSVERVS rex Perfarum inftruit fplendidam cenam, Efth. 1, 3. accipit Efther vxorem, 2, 9, 17. relinquit Darium filium fuum fucceflorem, Dan. 9, 1.
ASSVR filius Sem filij Noe conftituit regnum Affyriorum, Genef. 10, 22. 1. Paral. 1, 17.
Affur virga furoris Domini, Ifaiæ 10, 5. contra Affyrios prophetatur, Numer. 24, 24. Ifaiæ 10, 5 † 14, 21 † 17, 3 † 30, 28, 31 † 31, 8.
Affur rex expugnat Ifraelitas, & transfert in Affyriam, 4. Reg. 15, 29 *. † 16 *. † 17 *. expugnat ciuitates Iudæ, 4. Reg. 18 *. 2. Paral. 32 *. Ezech. 36 *.
Affyriorum exercitus ab angelo cæditur, 4. Reg. 19, 35. 2. Paral. 32, 21. Efaiæ 37, 36. Eccli. 48, 24. 1. Mach. 7, 41. 2. Machab. 8, 19. Tob. 1, 21.
ASTAROTH, Iudic. 2, 13 † 10, 6. 1. Reg. 7, 3 † 12, 10.
ATHALIA filia Amos regis Ifrael, 4. Reg. 8, 26. perdit totam fere regiam ftirpem, 11, 1. regnat fex annos in Iudæa, 2. Par. 22, 12. interimitur, 4. Reg. 11, 16, 20.
ATHENOBIVS mittitur ad Simonem, 1. Mach. 15, 28.
AVARITIA, Iof. 7, 20. 1. Reg. 8, 3 † 25, 3, 10. 3. Reg. 21, 2. 4. Reg. 5, 20, 22. Pfalm. 36, 16, 21. Prouerb. 1, 19 † 11, 28 † 12, 27 † 15, 6, 16, 27 † 28, 16, 22 † 30, 15. Eccle. 2, 26 † 4, 8 † 5, 9 † 6, 1. Efa. 5, 8 † 56, 11. Iere. 6, 13 † 8, 10. Ezech. 22, 13. Amos 8, 4. Mich. 6, 10. Abac. 2, 9. Eccli. 14, 3 † 31, 3 † 41, 1. 2. Mach. 4, 50 † 10, 20. Matth. 6, 19 † 26, 14, 46 † 27, 3. Marc. 8, 36. Luc. 12, 15. Ioan. 12, 4. Actor. 5, 1 † 8, 19 † 24, 26. 1. Cor. 6, 10. Ephef. 5, 3. Philip. 4, 11. Col. 3, 5. 1. Timoth. 6, 9. ad Titum 1, 7, 11. Heb. 13, 5.
AVDIENDVM verbum Dei, vide Verbum Dei.
AXA filia Caleb traditur Othonieli in vxorem, Iof. 15, 17. Iud. 1, 13.
AZARIAS filius Amafiæ rex Iuda fit leprofus, 4. Reg. 15, 5. 2. Paral. 26, 19. reliquit filium Ioatham regem, 4. Reg. 15, 32. 1. Par. 3, 12. appellatur Ozias, 2. Par. 26, 19. Matth. 1, 9. Matthat, Luc. 3, 29.
Azarias propheta mittitur ad regem Afa, 2. Paral. 15, 1.

B

BAAL idolum Samaritanorum, 3. Reg. 16, 31. altare Baal deftruitur, Iudic. 6, 25, 30. Sacerdotes Baal occiduntur, 3. Reg. 18, 40. 4. Reg. 10, 25 † 23, 5.
BAANA & Rechab fufpenduntur, 2. Reg. 4, 9, 12.
BAASA impius Rex Ifrael, pugnat contra Afa regem Iuda, 3. Reg. 15, 16 *. cum omni progenie fua extirpatur, 16, 4, 11. fecundum verbum Iehu, 16, 1, 2, 3.
BABYLONICA captiuitas 70 annorum prædicitur, Leuit. 26, 31. Deuter. 4, 26 † 28, 36, 49. 4. Reg. 20, 17. Efa. 5, 13, 29. Ierem. 13, 19, 24 † 16, 9 † 20, 4, 6 † 25, 8. Ezech. 7 *. † 12 *. † 22, 5. Mich. 3, 12 † 4, 10. Abac. 1, 6. Baruc. 6, 1.
Babylonicæ captiuitatis initium, 4. Regum 24 *. † 25*. 2. Paral. 36 *. 3. Efdr. 1, 40, 52.
Finis captiuitatis promittitur & prophetatur, Leuit. 26, 42. Deuter. 4, 29 † 30, 2. 3. Reg. 8, 33. 2. Paral. 6, 24, 37. Efaiæ 14, 1 † 40, 1 † 48, 20. Ierem. 12, 15 † 16, 15 † 24, 5 † 25, 12 † 29, 10 † 30 *. † 31, 9 † 32, 37 † 46, 27. Ezech. 11, 17. Dan. 9, 2, 25. Baruch 6, 2. Liberatio fit, 1. Efdr. 1 *. † 2 *. 3. Efdr. 2, 1.
Babylonicæ captiuitatis caufa, 4. Reg. 17, 7, 13, 18. contra Babylonem, Pfal. 136, 8. Efaiæ 13 *. † 14, 2, 4 † 21, 2, 9 † 47 *. Ierem. 25, 12 † 50 *. † 51 *. Baruch 4, 27. Apoc. 14, 8 † 16, 19 † 17 *. † 18 *.
BACCHIDES dux Demetrij, 1. Machab. 7, 8. occidit Iudam ex præcepto Demetrij, 9, 18.
BALAAM conducitur ad maledicendum Ifrael, Num. 22 *. † 23 *. docetur à Domino quid illi loquendum fit, 23, 5, 26. Balaam doctrina, 2. Petr. 2, 15. Apocal. 2, 14.
BALAC rex Moabitarum mittit nuntios ad Balaam, Numer. 22, 5. Iofue 24, 9. vide Iudic. 11, 25. Michææ 6, 5. Apocal. 2, 14.
BALTHASAR videt manum fcribentem, Daniel 5, 5. occiditur, & regnum eius delabitur ad manus Darij, 5, 30 † 6, 1.
BANAIAS dux Cerethi & Pheleti, 2. Reg. 20, 23. Dauidi à confilijs, 23, 23. 1. Paral. 11, 25. poftea præfectus militum Salomonis, 3. Reg. 2, 35.
BAPTISMVS a Chrifto præceptus, Matth. 28, 19. Marc. 16, 16. Ioan. 3, 5.
Baptifmum docuerunt Apoftoli, & adminiftrarunt, Act. 2, 38, 41 † 8, 12, 36 † 9, 18 † 10, 47 † 16, 15, 33 † 19, 4 † 22, 16. Rom. 6, 3. 1. Cor. 1, 14. Gal. 3, 27. Ephef. 4, 5. Hebr. 6, 2.
Baptifmus faluat, 1. Petr. 3, 21. baptifmus eft lauacrum regenerationis, Tit. 3, 5.
Baptifmus tollit omnia peccata, Gen. 17, 14. Efaiæ 44, 3. Ezech. 36, 25. Zach. 13, 1. Matth. 3, 8, 14 † 28, 19. Marc. 1, 4, † 16, 16. Ioan. 1, 33 † 3, 5. Act. 2, 38 † 8, 12, 38 † 16, 33 † 18, 8. Rom. 6, 3, 4, 5, 6 *. 1. Cor. 6, 11. Ephef. 5, 26. Coloff. 2, 11 *. Tit. 3, 5 *. Hebr. 10, 22. 1. Petr. 3, 21.
Baptifmus non eft iterandus, Ephef. 4, 5. Hebr. 6, 4 † 10, 26. Idem declarat ipfius figura, Gen. 17, 14. 1. Cor. 10, 2.
Baptifmus Ioannis, Matth. 3, 6 † 21, 25. Marc. 1, 4 † 11, 30. Luc. 3, 16 † 7, 29 † 20, 4. Ioan. 1, 25, 33 † 3, 23. Actor. 1, 5 † 11, 16 † 13, 24 † 19, 3.

Baptifmus pœnitentiæ prædicatur, Mar. 1, 4. Luc. 3, 3. Act. 2, 38 † 13, 24 † 19, 4. Rom. 6, 4. Col. 2, 12.

Baptifmi nomine fignificatur paffio, Matth. 20, 22. Mar. 10, 38. Luc. 12, 50.

Baptifmus in Spiritu fancto & igne, Matth. 3, 11. Mar. 1, 8. Luc. 3, 16. Ioan. 1, 33. Act. 1, 5 † 2, 4 † 11, 15.

BAPTIZANDI funt paruuli, Genef. 17, 14. Exod. 4, 24, 25, 26. Matth. 11, 28 † 18, 14 † 19, 13. Mar. 10, 14. Luc. 18, 16. Ioan. 3, 5. Act. 2, 39, 41 † 16, 15, 33 † 18, 8. 1. Corinth. 1, 16 † 10, 2 † 15, 22. 1. Timoth. 2, 4.

Baptizari in Scripturis aliquando exprimitur per verbum Illuminari, Hebr. 6, 4. aliquando per Renouari, Heb. 6, 6.

Baptizatus Chriftus, Matth. 3, 15. Mar. 1, 9. Luc. 3, 21. in baptizatum delabitur Spiritus fanctus, Matth. 3, 16. Mar. 1, 10. Luc. 3, 22. Ioan. 1, 33.

Baptizat Chriftus per difcipulos, Ioan. 3, 22 † 4, 2.

Baptizata integra domus, 1. Cor. 1, 16. Act. 16, 15, 33 † 18, 8.

Baptizati accipiunt Spiritum fanctum, Act. 2, 38 † 19, 6. Induunt Chriftum, Galat. 3, 27. in morte ipfius baptizantur, Roman. 6, 3. in vnum corpus baptizantur, 1. Corinth. 12, 13, 27.

Baptizatus Simon Magus, Act. 8, 13.

Baptizatus Eunuchus, Act. 8, 38.

Baptizatus Cornelius gentilis, Actor. 10, 48.

BARABBAS latro dimittitur, Mat. 27, 26. Marc. 15, 15. Lucæ 23, 25. Ioan. 18, 40. Act. 3, 14.

BARIESV à Deo per Paulum vfu oculorum priuatur, Act. 13, 11.

BARNABAS ponit pretium agri ante pedes Apoftolorum, Act. 4, 37. ducit Paulum ad Apoftolos, 9, 27. mittitur Antiochiam, 11, 22. redit in Ierufalem, 11, 30. iterum recepit fe Antiochiam cum Paulo, 12, 25.

BARTIMÆVS vifu donatur, Mar. 10, 46, 52.

BARVCH filius Neriæ, Ierem. 32, 12. dictante Ieremia fcribit librum, qui comburitur, 36 *. confcribit alium, qui populo prælegitur, 45, 1. Baruch 1, 3.

BARZELLAI prouidet regi Dauid de cibis, 2. Reg. 17, 27. deducit eum vfque ad Iordanem, 19, 31 *. Dauid præcepit vt filijs Barzellai benefiat, 3. Reg. 2, 7.

Barzellai quoniam fuæ genealogiæ fcripturam demonftrare non poterat, reijcitur à Sacerdotio, 1. Efdræ 2, 61. 2. Efdræ 7, 63.

BASEMATH filia Salomonis, vxor Achimaas, 3. Reg. 4, 15.

BATHVEL filius Nachor pater Rebeccæ, Gen. 22, 23.

BEATITVDO seu beatorum gaudium, & vita æterna, Sapien. 3, 7 † 5, 1, 16. Efaiæ 25, 9 † 30, 29 † 49, 10 † 60 *. † 64, 4. Ier. 31, 3, 8, 13. Dan. 12, 1, 3. Mat. 13, 43 † 19, 28 † 25 *. Marc. 12, 25. Luc. 9, 33 † 16, 22 † 22, 29. Ioan. 16, 20 † 17, 2, 24. Rom. 8, 30. 1. Cor. 2, 9 † 15, 41. 2. Corinth. 12, 2. 2. Timoth. 4, 8. 1. Petri 1, 4, 8 † 5, 4. Hebr. 10, 35 † 12, 22. Iac. 1, 12. Apoc. 2 *. † 3 *. † 7, 9, 15 † 14, 1 † 21 *. † 22 *.

Beatitudo quomodo comparetur, Efa. 25, 9. Matth. 20, 23 † 25, 34. Marc. 10, 40. Ioan. 3, 15, 16, 36 † 5, 24 † 20, 29. Act. 2, 21 † 15, 11 † 16, 31. Rom. 1, 16 † 10, 4. Ephef. 1, 13 † 2, 8. 1. Theffal. 5, 9. 2. Theffal. 2, 13. 2. Timoth. 1, 9. Tit. 1, 1 † 3, 5. 1. Pet. 1, 9. Heb. 5, 12.

BELIS & Draconis hiftoria, Dan. 14 *.

BELLVM eft pœna peccati, Leuit. 26, 24. Deut. 28, 36, 49. Iudic. 2, 13 † 3, 1, 8 † 4, 1 † 6, 1 † 10, 6 † 13, 1. Efa. 5, 25. Ier. 5, 15.

In Belli neceffitate quomodo fe quis habere debeat, Exod. 17, 8, 12. 1. Reg. 17, 20 *. 2. Paral. 12, 2, 6 † 14, 9, 12 † 18 *. † 20, 3 † 32, 2, 6. Iudith 8, 9 *. 1. Machab. 3, 16, 20 † 4, 7, 10 † 7, 41, 45. 2. Machab. 8, 16, 19. Deus pugnat pro fuis, Exod. 14, 13. Deut. 1, 30 † 3, 22. 1. Règum 17, 46. 2. Paral. 20, 15. Pfalm. 17, 35 † 143, 1. Efaiæ 30, 15. Quære Victoria.

Bellandum armis quoque fpiritualibus, Rom. 13, 12. 2. Corinth. 10, 4. Ephef. 6, 11. Galat. 5, 17.

Bellum quibus de caufis fufceperint olim fideles, Genef. 14, 14. Iudic. 9, 27 † 20 *. Iofue 10, 1, 7. 1. Reg. 30, 1, 8.

BENEDICTIO qua homo homini benedicit, Genef. 14, 19 † 27, 4 *. † 28, 4 † 48, 9. Exod. 12, 32 † 39, 43. Leuit. 9, 22. Numer. 24, 9 *. Deuter. 10, 8 † 33, 1. Iofue 8, 33 † 14, 13 † 15, 19 † 22, 6. 1. Reg. 2, 20. 2. Reg. 6, 18 † 13, 25 † 14, 22 † 19, 39. 3. Reg. 1, 47 † 8, 14. 4. Reg. 10, 15. 1. Paral. 16, 2. 2. Paralip. 6, 3. Iudith 15, 10. Pfal. 117, 26 † 128, 8. Prouerb. 27, 14. 1. Machab. 2, 69. Luc. 2, 34 † 6, 28. Roman. 12, 14. Hebr. 7, 1.

Benedictio qua creaturæ confecrantur & fanctificantur, Exod. 28, 2 † 29, 6, 27. Leuitic. 21, 10 † 22, 2 † 27, 28, 29, 30. Numer. 5, 17 † 31, 6. Iofue 6, 24. Iudi. 17, 3. 1. Reg. 21, 5. 1. Par. 18, 11. 3. Efdr. 1, 41. 1. Timoth. 4, 5 *. Hebr. 9, 2, 3. Hinc confecratio Sacerdotum, veftium, altarium, templorum, cereorum, aquæ luftralis, & cetera.

BENHADAD feruat fidem & pactum cum rege Afa, 3. Reg. 15, 20. obfidet Samariam, 20, 1. 4. Reg. 6, 24. ægrotat & moritur, 8, 7, 15.

Benhadad filius Hazael fit rex Syriæ, 4. Reg. 13, 24. fubijcit fibi Ifraelem, 13, 3.

BENIAMIN filius Iacob nafcitur, Gen. 35, 16.

BENIAMITÆ abutuntur vxore Leuitæ, Iudic. 19, 25. puniuntur, 20, 41.

BESELEEL infignis artifex, Exo. 31, 1 † 35, 30.

BESTIÆ & bruta animantia non crudeliter tractanda, Gen. 33, 13. Exod. 23, 12. Num. 22, 23, 28. Deut. 5, 14 † 22, 10. Prou. 12, 10. Eccli. 7, 24.

BETHSABEE filia Eliam vxor Vriæ a Dauid cognofcitur, & parit, 2. Regum 11, 4, 27. puer ægrotat & moritur, 12, 15, 18. fit vxor Dauidis, parit ei Salomonem, 12, 24. 1. Par. 3, 5. Matth. 1, 6.

BETHSAIDA vrbs natiua Andreæ & Philippi, Ioan. 1, 44 † 12, 21. deploratur, Mat. 11, 21. Luc. 10, 13.

BETHSAMITÆ grauiter puniuntur, 1. Reg. 6, 19.

BONA opera pietafque vera in Deum commendantur, Exod. 19, 5 † 20 *. † 23, 19, 25. Deut. 5, 6, 11, 16 † 10, 12. Iofue 22, 5. 1. Reg. 15, 22. Pfalm. 2, 10 † 39, 7 † 49, 14. Prou. 3, 1 † 14, 31 † 21, 3. Efaiæ 1, 16 † 58, 6. Iere. 22, 3. Ezech. 18, 6. Hofe. 6, 6. Mich. 6, 8. Zach. 7, 9 † 8, 16. Eccli. 35, 12. Matt. 5, 24, 29, 39. Luc. 1, 75 † 3, 11. Ioan. 12, 26. Roman. 12 *. † 13 *. † 14, 17. Philip. 3, 3. Iac. 1, 27, vide Opera.

Bonitas & benignitas Dei erga ſuos, Gen. 18, 26, 30. Exod. 6, 1 † 9, 26 † 11, 7 † 20, 6 † 34, 6. Numer. 20, 8. Deut. 4, 29 † 5, 10 † 7, 9 † 10, 18 † 28, 1 † 30, 3 † 32, 10. 2. Reg. 7, 12 † 12, 13 † 24, 14. 3. Reg. 8, 23. 4. Regum 20, 5. 2. Eſdr. 9, 8. Sapien. 11, 24. Eccli. 2, 12 † 18, 1. Pſal. 31, 5 † 35, 7 † 36, 25 † 85, 5 † 102 *. † 135 *. † 144, 8. Eſaiæ 30, 18 † 54, 5, 7 † 55, 7. Ierem. 12, 15 † 18, 8. Ezech. 18, 27 † 33, 15. Hoſe. 2, 21. Ioel 2, 13. Ionæ 4, 2. Matth. 11, 28 † 18, 19. Luc. 1, 30 † 6, 36 † 15, 20, 27 † 23, 43. Rom. 11, 4, 31. 2. Corinth. 1, 3. Epheſ. 2, 4. 1. Timoth. 1, 13, 16.

C

CÆCITAS tum corporis, tum animi, Geneſ. 19, 11. Deuter. 28, 28. 4. Regum 6, 18. Pſal. 68, 24 † 145, 8. Eſaiæ 6, 10 † 42, 7, 16, 18 † 35, 5 † 29, 18 † 43, 8 † 56, 10 † 59, 10. Sapien. 2, 21. Tob. 2, 11. 2. Machab. 10, 30. Matth. 15, 14. Mar. 8, 18. Luc. 4, 19. Ioann. 9, 1, 4 † 12, 40. Act. 9, 8, 18 † 13, 11. Rom. 1, 21 † 11, 10. 2. Cor. 4, 4. Epheſ. 4, 18. 2. Pet. 1, 9. 1. Ioan. 2, 11. Apoc. 3, 17.

Cæci illuminantur, Tob. 11, 15. Matt. 9, 30 † 20, 34. Marc. 8, 25 † 10, 46. Luc. 18, 35. Ioan. 9, 7.

CÆRIMONIÆ Eccleſiaſticæ, ſeu cultus externus, Geneſ. 8, 20 † 14, 18 † 15, 9 † 17, 10 † 22 *. † 26, 5 † 28, 18 † 33, 20 † 43, 4, 26. Exo. 12 *. † 18, 20 † 19 *. Leuit. 8, 34 † 9 *. † 10, 19 † 12 *. † 14 *. † 23 *. † 24 *. Numer. 1, 50 † 4 *. † 5 *. † 6 *. † 7 *. † 8 *. † 9 *. † 15 *. 1. Paral. 23 *. 1. Eſdr. 6 *. Matth. 2, 11.

Cærimoniæ ſeu ritus certi in orando, 3. Reg. 8, 22, 54 † 17, 21 † 18, 42. 2. Paral. 5, 12 *. Matth. 2, 11 † 26, 39. Marc. 14, 35. Lucæ 22, 41. 1. Corinth. 11, 4 *. 1. Timot. 2, 8.

CAIN primus filius Adam naſcitur, Gen. 4, 1. occidit ſuum fratrem Abel, 4, 8. Sap. 10, 3. 1. Ioan. 3, 12.

CALEB filius Heſron, 1. Par. 2, 18. explorator terræ Canaan, Num. 13, 8, 31 † 14, 6, 24, 30, 38.

Poſtulat, & conſequitur terram Hebron, Ioſ. 14, 6, 9, 13 † 21, 12. Iudic. 1, 20. 1. Paral. 6, 56.

CALIX iræ & furoris, Eſaiæ 51, 17. Ierem. 25, 15. Pſalm. 59, 5 † 74, 9. Apoc. 16, 19.

Calix paſſionis, Matth. 20, 22 † 26, 39. Marc. 10, 38. Luc. 22, 42. Ioan. 18, 11.

CAMOS, vide Chamos.

CANA, ciuitas Galilææ, vbi Chriſtus aquam in vinum mutauit, Ioann. 2, 1.

CANAAN filius Noe maledicitur, Gen. 9, 25 † 10, 1, 6. laus terræ Canaan, Deuteron. 11, 10. Terra Canaan promittitur Abrahamo & eius ſemini, Geneſ. 12, 7 † 13, 15 † 15, 18 † 17, 8 † 26, 3 † 35, 12. Exod. 3, 8, 17. Leuit. 20, 24. Deut. 9, 6. datur, Ioſue 13, 6. quam ob cauſam Deus Cananæos expulerit, Leuit. 18, 25. Deut. 9, 4 † 18, 12 † 20, 17. quamobrem paulatim & non ſimul illas nationes profligauerit, Exod. 23, 29. Deuter. 7, 22. Iudic. 2, 22 † 3, 1. deſcriptio & diuiſio terræ Canaan, Geneſ. 10, 19. Exod. 23, 31. Numer. 26, 52 † 33, 54 † 34 *. Ioſue 13 *. † 14 *. † 15 *. † 16 *. † 17 *. † 18 *. † 19 *. Ezech. 47, 13, 21.

Cananææ mulieris filia à dæmonio liberatur, Matt. 15, 28.

CAPHARNAVM, ciuitas Galilææ, in qua cœpit Ieſus prædicare, Mat. 4, 17. Luc. 4, 31. curat ibidem ſeruum Centurionis, Matth. 8, 13. appellatur ciuitas eius, 9, 1. increpatur, 11, 23.

CAPTIVOS inuiſere, Geneſ. 14, 14. 1. Regum 30, 9. Tob. 1, 15. Iere. 38, 9. Matth. 25, 39. Act. 12, 5. 2. Timoth. 1, 16. Hebr. 13, 3.

Captiuos non deſerit Deus, Gen. 39, 21. Sap. 10, 13. Eſa. 42, 7. Actor. 5, 19 † 12, 17 † 16, 25.

CARNEM ſuam crucifigere quomodo quiſque debeat, Eccli. 19, 1. Rom. 6, 12 † 8, 12 † 13, 14. Galat. 5, 16. Epheſ. 4, 22 † 5, 3. Tit. 2, 12. 1. Pet. 2, 1 † 4, 2, 6. Hebr. 12, 1.

CASTITAS cœlibum præfertur caſtitati coniugali, Pſalm. 44, 15. Sap. 6, 20. Matth. 19, 12 † 22, 30. 1. Cor. 7, 25, 32, 34, 38 *. Apoc. 14, 4.

Caſtitas hæc conſulitur vt perfectio euangelica, Matth. 19, 12. 1. Corint. 7, 25.

Caſtitatis laus, 1. Reg. 21, 4. Tobiæ 6, 16 *. Iudith 15, 11 † 16, 26. Pſalm. 44, 15. Prou. 22, 11. Sap. 3, 13, 14 † 4, 1, 2 † 6, 20. Eccli. 6, 28 † 26, 20. Eſaiæ 7, 14 † 56, 3, 4, 5 *. Zach. 9, 17. 2. Machab. 14, 38. Mat. 5, 8, 28 † 19, 12 † 22, 30 *. † 25, 1. Luc. 1, 27 † 20, 34. Act. 24, 25. Rom. 2, 7. 1. Cor. 7, 25 *. 2. Corint. 6, 6 † 11, 2. 1. Timot. 2, 2 † 3, 2 † 4, 12 † 5, 2. Tit. 1, 8 † 2, 5. Apoc. 14, 4.

CAVENDVM à pſeudoprophetis, Matt. 7, 15. Marc. 8, 15 † 13, 5. Lucæ 17, 23.

CAYPHAS ſummus Sacerdos conſilium dat contra Chriſtum, Ioan. 11, 49 † 18, 14. prohibet Apoſtolis ne prædicent, Act. 4, 18.

CEPHAS, vide Petrus.

CEREORVM & lampadum in templis vſus, 2. Paral. 4, 20.

CERTI non ſumus de accepta peccatorum remiſſione, vel vita æterna conſequenda, Eccle. 9, 1, 2. Eccli. 5, 5. Rom. 8, 17 † 11, 20. 1. Cor. 4, 3, 4, 5 † 9, 27 † 10, 12. Philip. 2, 12 † 3, 11, 13. 1. Timoth. 1, 19. 2. Pet. 3, 17. Hebr. 3, 14 † 4, 1.

CHAMOS, ſiue Camos, idolum Moabitarum, Numer. 21, 29. huic Salomon ædificat templum, 3. Reg. 11, 7. deſtruitur, 4. Reg. 23, 13.

CHARITAS virtus fide præſtantior, Prouer. 10, 12. Matth. 22, 38 † 25 *. vbi à nuptijs excluduntur non habentes oleum charitatis, Mar. 12, 33. 1. Cor. 12, 31 *. † 13, 1, 8, 13 *. Coloſſenſes 3, 14. 1. Tim. 1, 5. 1. Petri 4, 8. 1. Ioan. 4, 16.

Charitas fraterna, Gen. 13, 8. Leuitic. 19, 18. Deut. 22, 1. 1. Reg. 18, 1. Eccli. 25, 2. Pſalm. 132, 1. Prouerb. 10, 12. Matt. 7, 3 † 19, 19 † 22, 39. Ioan. 13, 14, 34 † 15, 12. Rom. 12, 10 † 13, 9. 1. Cor. 13 *. Gal. 5, 14. Epheſ. 4, 15 † 5, 2. Philip. 2, 2. Col. 3, 13. 1. Theſſal. 4, 9. 1. Timoth. 1, 5. Heb. 13, 1. 1. Petri 4, 8. 1. Ioan. 3, 23 † 4, 7. Diligendi etiam inimici, Exodi 23, 4. 1. Reg. 24, 5, 7 † 26, 5 † 30, 11. 2. Regum 19, 19. 4. Regum 6, 21. Iob 31, 29. Prouerb. 25, 21. Matth. 5, 44. Lucæ 6, 27, 35 † 23, 34. Actor. 7, 59. Rom. 12, 20. vide Dilectio.

CHOREAS ducere, Exod. 32, 6, 19. Iudic. 11, 34 † 21, 21. 2. Regum 6, 14. Pſalm. 149, 3 † 150, 4.

CHRISTVS Ieſus verus Deus & homo promittitur, Geneſ. 3, 15 † 12, 3 † 17, 19, 21 † 22,

18 † 26, 4 † 28, 14 † 49, 10. Num. 24, 17. Deut. 18, 18. 1. Reg. 2, 10, 35. 2. Reg. 7, 13. Pſal. 2 *. † 21 *. † 109, 1. Eſa. 7, 14 † 8, 3 † 9, 6 † 11, 1, 10 † 28, 16 † 40, 9 † 42, 1 † 45, 1 † 46, 13 † 49, 1, 6, 10 † 50, 5 † 52, 10 † 59, 20 † 53 *. † 60, 1 † 62, 11. Ierem. 23, 5 † 30, 9 † 33, 15. Ezech. 17, 22 † 34, 11, 15, 23 † 37, 24. Dan. 7, 13 † 9, 24. Mich. 5, 2. Agg. 2, 8. Zachar. 2, 10 † 3, 8 † 9, 9. Malac. 3, 1.

Chriſtus ſecundum promiſſum Dei patris primum in tempore propter nos verus homo factus, & nobiſcum conuerſatus, Ioan. 1, 14. Deus in carne manifeſtatus eſt, 1. Tim. 3, 16. 1. Ioan. 4, 2. Deus miſit Filium ſuum in ſimilitudinem carnis peccati, Rom. 8, 3.

Chriſtus eſt verus Dei Filius, Matth. 3, 17 † 14, 33 † 17, 5. Marc. 1, 11 † 5, 7 † 9, 6 † 15, 39. Lucæ 1, 31 † 3, 22 † 9, 35. Ioan. 1, 34, 49 † 6, 70 † 9, 35 † 11, 27 † 19, 7. Rom. 1, 4 † 8, 3. Heb. 1, 2 † 5, 8 † 6, 6 † 7, 3 † 10, 29. 2. Petri 1, 17. 1. Ioan. 3, 8 † 4, 9 † 5, 20.

Chriſtus conceptus de Spiritu ſancto, Matth. 1, 20. Luc. 1, 35.

Chriſtus natus ex Maria virgine, Mat. 1, 25. Lucæ 1, 31 † 2, 6, 11. Gala. 4, 4. Iſaiæ 7, 14. natus in Bethleem, Matth. 2, 1. Lucæ 2, 6, 11. Ioann. 7, 42. Michæ. 5, 2.

Chriſtus ſine peccato, Iſaiæ 53, 12. Io. 8, 46. 2. Corin. 5, 21. 1. Petri 2, 22. 1. Ioan. 3, 5. Hebr. 4, 15 † 7, 26. circumciditur, Lucæ 2, 21. baptizatur in Iordane, Matth. 3, 16. Marc. 1, 9. Lucæ 3, 21.

Chriſtus manifeſtatur & demonſtratur certis teſtimonijs, Matth. 1, 1, 16, 23 † 3, 11 † 8, 29 † 11, 5 † 16, 16 † 17, 5 † 22, 44 † 26, 64 † 27, 53. Mar. 9, 6 † 15, 39. Lucæ 1, 41, 31 † 2, 10, 16 *. † 9, 29 † 22, 69. Ioan. 1, 14, 29, 32, 49 † 2, 11 † 3, 2, 13, 16, 35 † 5, 39 † 6, 69 † 7, 40 † 9, 35 † 10, 17, 24, 36 † 11, 27, 41 † 12, 17 † 14 *. † 15, 24 † 17, 1 † 20, 28. Roman. 1, 3 † 8, 3 † 9, 5. 2. Cor. 5, 19. Galat. 4, 4. Philip. 2, 6. Col. 2, 9. 1. Tim. 3, 15. Tit. 2, 11. Hebr. 1 *. † 5 *. 1. Ioan. 5, 20.

Chriſtus eſt agnus Dei, Iſai. 53, 7. Io. 1, 29. Actor. 8, 32. 1. Corinth. 5, 7. Apoc. 5, 6, 12 † 7, 9, 17 † 13, 8 † 14, 1, 10 † 17, 14.

Chriſtus eſt dominus dominantium, & rex regum, Ezech. 37, 24. Pſalm. 2, 6 † 23, 7. Coloſſ. 2, 10. 1. Timoth. 6, 15. Apoc. 1, 5 † 17, 14 † 19, 16. Chriſtus eſt imago Dei, Sapien. 7, 26. 2. Corinth. 4, 4. Hebr. 1, 3.

Chriſtus eſt lux gentium & totius mundi, Iſaiæ 2, 5 † 9, 2 † 42, 6 † 49, 6 † 60, 1, 19. Matth. 4, 16. Lucæ 2, 32. Ioan. 1, 4 † 3, 19 † 8, 12 † 9, 5 † 12, 35, 46. Actor. 13, 47. 1. Ioan. 1, 5 † 2, 8. Apoc. 21, 23.

Chriſtus verus paſtor, Iſaiæ 40, 11. Ezec. 34 *. † 37, 24. Mich. 5, 2. Zach. 13, 7. Matth. 26, 31. Marc. 14, 27. Ioan. 10, 11. Hebr. 13, 20. 1. Petri 2, 25 † 5, 4.

Chriſtus docuit & prædicauit, Matt. 4, 17 † 5 *. † 6 *. † 7 *. Marc. 1, 14. Lucæ 4, 15 † 6, 20 *. curauit omnem infirmitatem, Matt. 4, 23 † 8 *. † 9, 2, 20, 28. Marc. 8, 23. Lucæ 17, 12.

Chriſtus eſt transfiguratus, Matth. 17, 2. Mar. 9, 2. Lucæ 9, 29.

Chriſtus per proditorem traditur, quære Iudas.

Chriſtus paſſus eſt, Pſal. 21 *. Iſaiæ 53 *. Dan. 9, 26. Matth. 16, 21 † 17, 12, 22 † 20, 18, 22 † 26, 37, 67 † 27 *. Marc. 8, 31 † 9, 30. Lucæ 17, 25 † 18, 31 † 23 *. Ioan. 18, 28 † 19 *. Acto. 3, 18 † 8, 32 † 17, 3. Rom. 8, 32. 1. Petri 2, 21 † 4, 1. Hebr. 2, 18 † 13, 12.

Chriſtus eſt crucifixus, Matth. 27, 35. Mar. 15, 24. Luc. 23, 33. Ioan. 19, 18. Act. 2, 23 † 4, 10. 1. Corint. 2, 2. 2. Cor. 13, 4.

Chriſti paſſio prædicta & præfigurata eſt, Gen. 22, 2. Num. 21, 89. Pſal. 21 *. Iſaiæ 53 *. Dan. 9, 26. Matt. 20, 22. Ioan. 3, 14, 16 † 8, 28 † 12, 32.

Chriſtus mortuus eſt & ſepultus propter peccata noſtra, Matt. 27, 50, 58. Mar. 15, 37, 42. Lucæ 23, 46, 50. Ioan. 19, 30, 40. Act. 13, 29. Rom. 5, 6 † 6, 10 † 8, 34 † 14, 9. 1. Corint. 15, 3. 2. Corint. 5, 15. 1. Theſſ. 5, 10. vt prædixerat futurum, Matth. 16, 21 † 20, 22.

Chriſtus tertia die reſurrexit a mortuis, Pſalm. 15, 10. Matth. 28, 6. Marc. 16, 6. Lucæ 24, 5. Ioann. 20, 9. Act. 2, 24, 31 † 10, 40 † 13, 30 † 17, 31. Roman. 4, 25 † 8, 34 † 14, 9. 1. Cor. 15, 4, 12. 2. Tim. 2, 8. idque prædictum & præfiguratum eſt, Pſalm. 15, 10. Ionæ 2, 1. Matt. 12, 40 † 16, 21 † 17, 22 † 20, 19. Marc. 8, 31 † 9, 30 † 10, 34. Lucæ 11, 30 † 18, 33. Ioan. 2, 19.

Chriſtus aſcendit in cælum, Marc. 16, 19. Lucæ 24, 51. Ioann. 3, 13 † 6, 63. Act. 1, 9. Epheſ. 1, 20 † 4, 8. 1. Petri 3, 22. Hebr. 4, 14. Pſal. 67, 19.

Chriſtus eſt Deus & Dei filius a principio & ab æterno, Ioan. 1, 1 † 8, 58 † 17, 5, 24. Michæ. 5, 2. Prouer. 8, 22. Coloſſ. 1, 16. Heb. 1, 2.

Chriſtus mediator, reconciliator & aduocatus, Ioann. 6, 44, 64 † 10, 7 † 14, 6. Actor. 4, 12. Roman. 3, 25 † 5, 2 † 8, 34. Galat. 3, 20. Epheſ. 2, 14, 17. Coloſſ. 1, 20. 1. Timot. 2, 5. Heb. 7, 24 † 8, 6 † 9, 15 † 12, 24. 1. Ioan. 2, 1 † 4, 10.

Chriſtus ſedet ad dexteram Dei patris, Pſalm. 109, 1. Matth. 22, 44. Marc. 16, 19. Lucæ 22, 69. Actorum 7, 55. Rom. 8, 34. Epheſ. 1, 20. Coloſſ. 3, 1. 1. Pet. 3, 22. Heb. 1, 13 † 10, 12 † 12, 2.

Chriſtus venturus eſt iudicare viuos & mortuos, Pſalm. 95, 13. Matth. 16, 27 † 24, 30 † 25, 31. Lucæ 17, 24, 30 † 21, 27. Ioan. 5, 22. Actor. 1, 11 † 10, 42 † 17, 31. Rom. 2, 16. 2. Corinth. 5, 10. 1. Theſſ. 4, 16. 2. Theſſ. 1, 7. 2. Tim. 4, 1. 1. Pet. 4, 5. Heb. 9, 28. Iudæ 14. Apoc. 1, 7 † 20, 11.

Chriſto omnia tradita ſunt a Patre, & ſubiecta, Matth. 11, 27 † 28, 18. Lucæ 10, 22. Ioann. 3, 35 † 17, 2. Epheſ. 1, 22.

Per Chriſtum cuncta ſunt creata, Pſal. 32, 6. Ioann. 1, 3. Epheſ. 3, 9. Col. 1, 16. Hebr. 1, 2.

Chriſtus manet in æternum, Pſal. 109, 4. Iſaiæ 9, 7. Daniel 7, 14. Mich. 4, 7. Ioan. 12, 34.

Chriſtus eſt Leo, Apoc. 5, 5.

Chriſtus eſt ſtella matutina, 2. Pet. 1, 19. Apoc. 22, 16.

Chriſtus nouit omnia, Ioann. 16, 30 † 21, 17. Apoc. 2, 23.

Chriſtus eſt vnum cum Patre, Ioan. 10, 30 † 14, 10, 20 † 17, 21.

Chriſtus ſibi reputat fieri quod Chriſtianis fit, Zach. 2, 8. Prou. 14, 31 † 17, 5. Matth. 10, 42 † 18, 5 † 25, 35. Mar. 9, 40. Luc. 10, 16. Act. 9, 4. 1. Theſſ. 4, 8.

CHRISTIANI appellantur fideles, Actor. 11, 26 † 26, 28. 2. Cor. 10, 7.

Chriſtiani dicuntur ſancti, quia ſanctitatem profitentur, Act. 9, 41. Roman. 1, 7 † 12, 13 † 15, 26 † 16, 2, 15. 1. Cor. 1, 2 † 6, 1 † 14, 33.

2. Cor. 1, 1 † 9, 1, 12 † 13, 12. Epheſ. 1, 1, 15 † 3, 8, 18 † 4, 12 † 6, 18. Phil. 1, 1 † 4, 21. Col. 1 *. 1. Theſſ. 5, 27. 1. Tim. 5, 10. Hebr. 6, 10 † 13, 24.

Chriſtianis viuendum ſicut Chriſtus vixit, Galat. 2, 19. 1. Ioan. 1, 7 † 2, 6 † 3, 3.

Chriſtiani erunt cum Chriſto, Ioan. 12, 26 † 14, 3 † 17, 24.

CHVS filius Cham, Gen. 10, 6. 1. Par. 1, 8.

CHVSAI amicus Dauidis, nuntiat Dauidi quid in eum meditetur Abſalon, 2. Reg. 15, 32 † 17, 15, 16.

CHVSAN Raſathaim rex Syriæ regnat ſuper Iſrael octo annos, Iudic. 3, 8.

CIBVS quis Iudæis vetitus, Exo. 21, 28 † 22, 31. Leu. 3, 17 † 7, 23 † 11, 4 † 17, 10, 13 † 19, 26. Deut. 12, 16, 23 † 14, 7, 10. 1. Regum 14, 32.

CIBORVM & potus in conuiuijs luxus, Iſaiæ 5, 12. Ezech. 16, 49. Lucæ 21, 34 † 16, 19. Roman. 13, 13. Galat. 5, 21. 1. Pet. 4, 3. 2. Pet. 2, 13. vide Ebrietas.

Cibare eſurientes ſeu fame laborantes, Deut. 23, 4. Iudic. 8, 5. 1. Reg. 21, 3 † 25, 8, 23. 2. Reg. 16, 1. Iſaiæ 58, 7. Matth. 25, 35.

Cibus ſumendus cum gratiarum actione. vide Gratia.

CIBI delectus habendus. vide Abſtinentia.

CIRCVMCISIO carnalis & ſpiritualis, Gen. 17, 10 † 21, 4 † 34, 24. Exod. 4, 25 † 12, 44. Leui. 12, 3. Deu. 10, 16 † 30, 6. Ioſue 5, 2, 7. Iudith 14, 6. Ierem. 4, 4 † 6, 10 † 9, 25. 1. Mach. 1, 16, 51, 63. 2. Mach. 6, 10. Lucæ 1, 59 † 2, 21. Ioann. 7, 22. Act. 7, 8 † 15, 1, 24 † 16, 3. Roman. 2, 25, 29 † 3, 1 † 4, 10. 1. Corinth. 7, 19. Galat. 2, 3 † 5, 2 † 6, 12. Epheſior. 2, 11. Philipp. 3, 3. Coloſſ. 2, 11 † 3, 11.

CLAVDIVS Cæſar Romanus, præcipit omnes Iudæos exire Roma, Act. 18, 2. huius tempore magna erat in orbe annonæ caritas, Act. 11, 28.

CLAVDIVS Lyſias mittit Paulum ad Felicem præfectum Cæſareæ, Act. 23, 23, 30.

CLEOPATRA filia Ptolemæi traditur Alexandro, 1. Mach. 10, 58. tunc adimitur, & traditur Demetrio, 11, 12.

CLEOPHAS ibat cum altero diſcipulo in Emmaus, Lucæ 24, 13. cognouit Chriſtum in fractione panis, 24, 30.

COGITATIONES prauæ quas odit Dominus, Zach. 8, 17. Prouer. 6, 14. Matt. 15, 19. Marc. 7, 21.

Cogitationes cordis Deus nouit, 3. Reg. 8, 39. 2. Paral. 6, 30. Ioann. 2, 25. & nulla latet eum, Iob 42, 2. Eccli. 42, 19. Iſaiæ 29, 15. Matth. 9, 4. Hebr. 4, 12. nouerunt eas & alij quibus Deus voluerit reuelare, 4. Reg. 5, 26 † 6, 12. Dan. 2, 29 *.

COGNOSCERE licet ſubinde homines ex verbis & factis, Eccli. 19, 27 † 27, 7. Matth. 7, 16 † 12, 33. Lucæ 6, 44.

Cognoſci Deus humana ſapientia non poteſt, niſi ipſe reuelet paruulis & humilibus, Matth. 11, 25 † 16, 17. Lucæ 10, 21. Ioann. 7, 28 † 8, 19, 27 † 10, 14 † 14, 4 † 15, 15 † 17, 6. Acto. 17, 23. 1. Corinth. 1, 17, 18 † 2, 6, 10 † 3, 19. Coloſſ. 1, 26.

CONCIONATORVM, Paſtorum, & Prophetarum officium, 1. Reg. 12, 13. Iſai. 58, 1 † 61, 1. Ierem. 1, 5. Ezec. 3, 1, 9, 11 † 33, 2, 7. Act. 3, 18, 24. vide Epiſcoporum electio & officium.

CONCORDIA fratrum commendatur, Pſalm. 132, 1. Eccli. 25, 2. Roman. 12, 16. idem ſapere, idemq. ſentire iubemur, Roman. 12, 16 † 15, 6. 1. Corinth. 1, 10. Epheſ. 4, 3. Phil. 2, 2 † 3, 16 † 4, 2. 1. Petri 3, 8.

CONCVPISCENTIA prohibetur, & punitur, Exod. 20, 17. Num. 11, 33 † 21, 5, 6. Ioſue 7, 21, 24. Eccli. 19, 2 † 42, 11. Iob 31, 1. Prouer. 6, 25. Matth. 5, 28. Marc. 4, 19. Roman. 6, 12 † 7, 7 † 13, 14. Galat. 5, 16. Col. 3, 5. 1. Theſſ. 4, 3. 1. Tim. 6, 10. 2. Tim. 2, 22. 1. Corinth. 10, 6. 1. Pet. 1, 14 † 2, 11 † 4, 3. 2. Petri 1, 4. 1. Io. 2, 16. Iacob. 1, 14 † 4, 1. Iudæ 23.

Concupiſcentias carnis crucifigere, refrenare & mortificare iubemur, Eccli. 18, 30. Roman. 6, 12 † 8, 8, 12 † 13, 14. Galat. 5, 16. Epheſ. 4, 22 † 5, 3. Col. 3, 5. Tit. 2, 12. 1. Petri 2, 1 † 4, 3, 6. Heb. 12, 1.

CONDONANDVM fratri in nos peccanti, Eccli. 28, 8. Matth. 5, 24 † 6, 14 † 18, 22, 35. Lucæ 17, 3. Epheſ. 4, 32. Coloſſ. 3, 13.

CONFESSIO peccatorum in ſcripturis varia, & multiplex, Geneſ. 41, 9. Leuit. 16, 21, 30 † 26, 40. Num. 5, 6. Ioſ. 7, 19. 2. Reg. 24, 17. 1. Eſdr. 9, 6. 2. Eſdr. 9, 2. Pſal. 27, 7 † 31, 5 † 37, 19 † 73, 19 † 94, 2. Prouerb. 16, 3 † 18, 17 † 28, 13. Eccli. 4, 25, 31 † 7, 34 † 17, 27. Iſaiæ 38, 15. Daniel 9, 5. Matth. 3, 6 † 16, 19. Lucæ 11, 4 † 18, 13. Ioan. 20, 23. Iacob. 5, 16. 1. Ioan. 1, 8, 9.

CONFIRMATIONIS ſacramentum, Actor. 8, 17. Heb. 6, 2.

CONFITERI Chriſtum & eius doctrinam, Matth. 10, 32. Lucæ 12, 8. Rom. 10, 9. 1. Petri 3, 15. vide Erubeſcere Euangelium.

CONIVRATIO & ſeditio, eiuſque punitio, Numer. 16 *. † 20, 2. Iudic. 9, 23, 31, 34 † 12, 1, 4, 2. Regum 20 *. 3. Regum 1, 5. Eſther 2, 21. Acto. 5, 36, 37 † 19, 23 † 23, 13, 20.

CONNVBIVM, vide Matrimonium.

Connubium ſpiritale inter Deum, & animam, Cantic. *. Iſaiæ 50, 1 † 54, 6 † 62, 4. Ierem. 31, 22. Ezech. 16, 7, 8. Oſee 2, 20. Matth. 9, 15 † 22, 2 † 25, 5. Marc. 2, 19. 2. Cor. 11, 2. Apoc. 19, 7 † 21, 2, 9.

CONSCIENTIÆ bonæ tranquillitas, Prouerb. 15, 15. Eccli. 13, 30. 1. Ioan. 3, 21. 2. Corinth. 1, 12. conſcientiæ malæ perturbatio, Sapien. 17, 10, 11.

CONSECRATIO ſacerdotum, dierum, altarium, veſtium, ceterarumq. rerum, quarum eſt vſus in ſacris, Exod. 28, 41 † 29, 1, 7, 21, 29, 35 † 32, 29 † 40, 11. Leuit. 7, 30, 37 † 8, 9, 22, 31, 33 † 18, 21 † 21, 7, 10 † 22, 2, 3 † 23, 12 † 27, 10, 16, 21, 28. Numer. 3, 3 † 6, 5, 9, 13 † 7, 1 *. † 8, 13 † 18, 10. Ioſue 6, 24. Iudic. 16, 17 † 17, 3. 3. Reg. 15, 13. 1. Paral. 10, 10 † 18, 11 † 22, 19. 2. Paralip. 2, 4 † 7, 16 † 23, 9 † 26, 18. 1. Eſdr. 3, 5 † 8, 25. Eccli. 49, 9.

CONSILIA mala diſſipat Deus, Geneſ. 11, 7 † 37, 18 † 50, 19. Numer. 22 *. 2. Regum 15 *. † 17, 14. 2. Eſdr. 4, 8, 15. Eſther 7, 5 *. Iob 5, 13. Pſalm. 2, 4 † 20, 12 † 32, 10. Iſaiæ 7, 7 † 19, 3. Matth. 27, 62. Actor. 5, 19 † 9, 24 † 23, 12, 19 † 27, 42.

CONSOLATIO pauperum, vide Eleemoſyna.

CONSORTIVM bonorum & malorum, vide Societas.

CONSTANTIA fidelium, 1. Reg. 13, 13 † 15, 26 *. 3. Reg. 18, 4, 13. 4. Reg. 3, 13. Sapien. 5, 1. Iudith 13, 3, 10. 1. Machab. 1,

65 † 2, 16, 24 † 14, 32. 2. Machab. 6, 10, 19 *. † 7 *. Daniel 13 *. Matth. 14, 3. Acto. 4, 8, 13. 1. Theff. 1, 6.

CONSTITVTIONES fuperiorum poteftatem conftituendi habentium, feruandæ funt vt ipfius Dei, Exod. 16, 8. Lucæ 10, 16. Actor. 16, 4. 1. Theff. 4, 2, 8. Roman. 13, 1. Tit. 3, 1.

CONSVLENDVS Deus dubijs in rebus, & eius vicarij, Genef. 25, 22. Exod. 18, 19. Leuit. 24, 12. Numer. 9, 8, 20 † 15, 34 † 27, 4. Deut. 1, 17 † 17, 8. Iofue 9, 14. Iudic. 1, 1 † 18, 5 † † 20, 18, 23 † 21, 2. 1. Reg. 10, 22 † 23, 4, 10, 12 † 30, 8. 2. Reg. 2, 1 † 5, 19, 23 † 21, 1. 3. Reg. 14, 2 † 22, 5, 6, 15. 4. Reg. 3, 11, 16 † 8, 8 † 22, 13. 2. Paral. 18, 4, 14 † 33, 18. Pfal. 118, 24. Ifaiæ 8, 11 † 30, 1 † 45, 11. Ierem. 37, 3, 5 † 42, 2. Ezech. 14, 1, 2. Zachar. 7, 2. Tob. 4, 19. Eccli. 37, 19. Luc. 16, 29.

Confulendi non funt diuini, vel magi, vel incantatores, & arioli, Leuitic. 19, 31 † 20, 6. Deut. 18, 11. 1. Reg. 28, 7, 9. 3. Reg. 22, 6. 4. Reg. 1, 2, 6 † 3, 13. 2. Paralip. 18, 5. Daniel 2, 2 † 4, 4 † 5, 7.

CONTRISTARE Spiritum fanctum, Ephef. 4, 30.

Contriftari ad pœnitentiam commendatur, 2. Cor. 7, 9.

CONTRITIO vera prædicatur, Ierem. 7, 3. Matth. 3, 2 † 4, 17. Luc. 3, 3, 8 † 13, 5 † 24, 47. Actor. 2, 38 † 3, 19 † 8, 22 † 17, 30 † 20, 21 † 26, 20.

Contritioni veræ promittitur remiffio feu venia, Deuter. 4, 29 † 30, 2. 1. Reg. 7, 3. 2. Par. 7, 14 † 30, 6 † 34, 26. Iob 22, 23. Prou. 28, 13. Pfal. 31, 5. Ifaiæ 1, 16 † 30, 18 † 45, 22 † 55, 7 † 59, 20. Ierem. 3, 10, 17 † 18, 8 † 29, 12 † 31, 18, 20. Ezech. 18, 21, 27 † 33, 14. Ofee 14, 2. Ioel 2, 12. Ion. 3, 8. Zachar. 1, 3. Mal. 3, 7. Eccli. 17, 20. Luc. 15, 18. Act. 3, 19 † 26, 18, 20.

Contritio quærenda & amplectenda dum fani fumus, Eccli. 17, 25 † 18, 25.

Contritionis veræ exempla, Iudic. 10, 15. 2. Reg. 12, 13 † 24, 10, 17. 2. Paralip. 12, 6 † 33, 12. Ionæ 3 *. Iudith 4, 8. Matt. 26, 75. Luc. 7, 37, 44 † 15, 18 † 18, 13 † 19, 8 † 22, 62 † 23, 41. Actor. 2, 37.

Contritionis falfæ exempla, Gen. 4, 13 † 27, 38. Exodi 8, 8 † 9, 27 † 10, 16. Iofue 7, 20. Iudic. 1, 7. 1. Reg. 15, 24, 30 † 24, 17. 3. Reg. 13, 6 † 21, 27. Sapien. 5, 3. 1. Machab. 6, 12. 2. Machab. 9, 12. Matthæi 27, 4. Acto. 8, 13, 24. Hebr. 12, 17.

COOPERARI gratiæ Dei, vide Liberum arbitrium.

COR fiue voluntas hominis à Deo pro facto acceptatur, Genef. 4, 4 † 22, 11. Exodi 25, 2 † 35, 5. Deuter. 19, 5. Matth. 15, 8. Marc. 12, 41. Lucæ 21, 4. 2. Cor. 8, 12. quære Voluntas pro facto.

Cor mundatur & fanctificatur per Chriftum, Pfal. 50, 4. Ioan. 13, 10 † 15, 3 † 17, 19. Actor. 15, 9. 1. Corinth. 6, 11. Ephef. 5, 26. 1. Pet. 1, 23. 1. Ioan. 1, 7 † 3, 3. Hebr. 1, 3 † 9, 14 † 10, 10, 14 † 13, 12.

CORNELIVS Centurio conuertitur, Acto. 10, 3, 44.

CORONA vitæ, 4. Efdr. 2, 43. Sap. 5, 17. 2. Timoth. 4, 8. 1. Pet. 5, 4. Iac. 1, 12. Apoc. 2, 10.

CORREPTIO fraterna, Gen. 37, 21. Leuit. 19, 17. Pfal. 140, 5. Prouerb. 1, 23 † 9, 7 † 10, 17 † 12, 1 † 13, 1 † 15, 31 † 17, 10 † 24, 25 † 25, 12 † 27, 5 † 28, 23 † 29, 1. Eccle. 7, 6. Eccli. 19, 15 † 20, 1 † 21, 7 † 32, 21. Ofee 4, 4. Matth. 18, 15. Luc. 17, 3. Galat. 2, 11 † 6, 1. 1. Timoth. 5, 20. 2. Tim. 2, 25. Hebr. 3, 13. Iacob. 5, 19.

Correptio impiorum eft pijs in timorem & cautionem, vide Impiorum.

Corripiens alterum qualis effe debeat, Matth. 7, 3. Luc. 6, 41. Ioan. 8, 7. 1. Tim. 3, 2. Tit. 1, 6.

CREATOR omnium rerum Deus, Genef. 1, 1. Exod. 20, 11. 1. Paralip. 29, 11. Pfalm. 88, 12 † 95, 5 † 113, 15 † 120, 2 † 123, 8 † 145, 6. Ifaiæ 37, 16 † 40, 28 † 42, 5 † 44, 24 † 45, 12 † 48, 13 † 51, 13. Ierem. 10, 12 † 32, 17 † 51, 15. Zach. 12, 1. Ionæ 1, 9. Eccli. 1, 8. Baruch 3, 32. Matth. 11, 25. Ioan. 1, 3. Actor. 4, 24 † 14, 14 † 17, 24. 1. Corinth. 8, 6. Ephef. 3, 9. Coloff. 1, 16. Hebr. 1, 2, 10 † 3, 4 † 11, 3. Apoc. 4, 11 † 10, 6 † 14, 7.

CRESCERE in fcientia, Ephef. 4, 15. Coloff. 1, 10. 1. Pet. 2, 2.

CRVX & tribulatio omnibus piè viuentibus, Genef. 4, 8 † 27, 41 † 37, 18. 2. Reg. 16, 5, 13. Eccli. 2, 1. Pfal. 33, 20. Prou. 24, 16. Matth. 10, 16 *. † 12, 14 † 16, 24 † 24, 9. Mar. 13, 9. Luc. 14, 27 † 21, 12. Ioan. 15, 20 † 16, 1. Actorum 9, 23. Galat. 4, 29. 1. Theff. 3, 3. 2. Timoth. 3, 12. 1. Pet. 4, 1, 13 † 5, 10.

Crux à Deo imponitur ad noftram vtilitatem, 2. Reg. 7, 14. Iob 5, 17 † 33, 16. Prouerb. 3, 11. Ierem. 46, 28. 2. Machab. 6, 12. Tob. 2, 18 † 12, 13. Iudith 8, 22. 1. Corinth. 11, 32. 1. Pet. 4, 17. Hebr. 12, 5. Apoc. 3, 19.

Per Crucem & res aduerfas pertingimus ad cognitionem Dei, & ad æternam gloriam, Exod. 1, 12. 2. Paral. 33, 11. Iudith 8, 15, 21. Prouerb. 6, 23. Matth. 7, 14. Luc. 24, 26, 46. Ioan. 12, 25. Act. 14, 21. Rom. 8, 17. 2. Corin. 4, 8, 17 † 5, 1. Philip. 2, 9. 2. Theff. 1 *. Hebr. 2, 9 † 12, 2.

Crux patienter eft & læto animo ferenda, Matth. 5, 10 † 10, 38. Ioan. 15, 20 † 16, 33. Act. 5, 41 † 16, 25. 2. Cor. 8, 2. Col. 1, 24. Hebr. 10, 34. Iacob. 1, 2, 12. 1. Petr. 4, 13, 16.

In Cruce & afflictione confolatio, Iob 5, 17 *. Prouerb. 18, 12. Ifaiæ 26, 12, 19. Thren. 3, 28. Matth. 5, 10. Ioan. 15, 20 † 16, 20, 33. Rom. 8, 18. 1. Cor. 10, 13. 2. Cor. 1, 4, 8.

Per Crucem experitur nos Dominus, Iudith 8, 21. Eccli. 2, 1 † 27, 8. Prou. 17, 3. Sap. 3, 5, 6. 2. Theff. 1, 4. 1. Pet. 1, 7.

CVLTVS Dei verus requirit præter opus externum etiam affectum hominis internum, Deut. 5, 29 † 6, 5 † 10, 12 † 11, 13 † 26, 16 † 28, 47 † 30, 2. Iof. 22, 5. 1. Reg. 12, 20. Eccli. 7, 31. Ifaiæ 29, 13 † 64, 11. Matth. 15, 8 † 22, 37. Ioan. 4, 23.

Cultus externus Deo gratus, vide Cæremoniæ.

CYRVS rex Perfarum permittit captiuos Ifraelitas in Iudæam redire, 2. Par. 36, 22. 1. Efdr. 1, 1. 3. Efdr. 2, 1. reftituit eis vafa quondam à Nabuchodonofor ablata, 1. Efdr. 1, 7 † 5, 14. Dan. 1, 2.

D

DÆMONES expelluntur, Matth. 8, 16, 31 † 9, 33 † 12, 22 † 17, 17. Luc. 4, 35 † 8, 2, 29 † 9, 43 † 10, 17 † 13, 11. Actor. 5, 16 † 8, 7 † 16, 18. etiam per malos, Matt. 7, 22. Mar. 9, 37. Luc. 9, 49. Acto. 19, 13.

Dæmones agnofcunt & credunt Deum, Matth. 8, 29. Marc. 1, 24 † 3, 11 † 5, 7. Luc. 4, 34, 41 † 8, 28. Aꝺor. 19, 15. Iac. 2, 19.

Dæmonibus immolare nefas, Leu. 17, 7. Deuter. 32, 17. 2. Paral. 11, 15. Pfal. 105, 37. Bar. 4, 7. 1. Corinth. 10, 20.

DAGON idolum Philiftinorum, Iudic. 16, 23. 1. Reg. 5, 2. 1. Machab. 10, 83 † 11, 4.

DAMASCVS metropolis Syriæ vaftatur à Theglath Phalafar, 4. Reg. 16, 9. contra Damafcum prophetia, Ifaiæ 17, 1 † 8, 4. Ierem. 49, 23. Amos 1, 3.

DAMNATIO æterna quæ parata eft diabolo & omnibus impijs, Sap. 5 *. Iob 10, 22 † 36, 12. Ifaiæ 24, 21 † 30, 33 † 66, 24. Daniel 7, 11. Matth. 3, 12 † 5, 29 † 8, 12, 29 † 13, 50 † 18, 8 † 22, 13 † 23, 33 † 25, 30, 41. Marc. 9, 47. Luc. 3, 17 † 16, 23, 25. Hebr. 10, 27. 2. Theff. 1, 8. 2. Pet. 2, 4. Iudæ 6. Apoc. 19, 20 † 20, 9 † 21, 8.

DAN filius Iacob, Genef. 30, 6. tribus Dan quærit fibi poffeffionem, Iud. 18, 1. pugnat contra Lefem, & expugnat, Iofue 19, 47.

DANIEL appellatur Balthafar, Daniel 1, 7. interpretatur fomnia, 2, 31 † 4, 7, 11, 18, 25. conftituitur gubernator totius regni Babel, Daniel 6, 3. projicitur in lacum leonum, 6, 16. liberat Sufannam, 13, 51, 60.

DARE melius quàm accipere, Eccli. 4, 36. Aꝺo. 20, 35.

Dandum fine acceptione perfonarum, maximè autem domefticis fidei, Eccli. 7, 35 † 12, 3. Matth. 5, 42. Lucæ 6, 30, 38. Roman. 12, 13. Galat. 6, 10. vide Eleemofyna.

DARIVS filius Affueri, Daniel 9, 1. occupat regnum Babel, 5, 31. impiam legem ftatuit, 6, 8. præparat regium conuiuium, 3. Efdræ 3, 1.

Darius renouat mandatum Cyri, 1. Efdræ 6, 1.

Darius cæditur ab Alexandro rege Macedoniæ, 1. Machab. 1, 1.

DAVID filius Ifai (qui Ieffe appellatur, Matth. 1, 5) à Samuele vngitur, 1. Reg. 16, 13. interfecit leonem, vrfum & Goliath gigantem, 17, 34, 49. pacifcitur cum Ionatha, 18, 3 † 20, 8, 16, 23 † 23, 18. manducat panes propofitionis, 21, 3. fimulat amentiam coram Achis rege, 21, 13. fugit cum patre & matre in Mafpha, 22, 3. præcidit oram chlamydis Saul, 24, 5. mittit ad Nabal decem iuuenes, 25, 5. tollit haftam Saulis, 26, 11. fugit ad Achis regem Geth, 27, 2. vngitur in Hebron in regem Iuda, 2. Regum 2, 4. pofcitq. eum regem vniuerfus Ifrael, 2. Regum 5, 1. 1. Paral. 11, 3 † 12, 38. iuxta verbum Ionathæ, 1. Reg. 23, 17. & Saulis, 24, 21. committit adulterium & homicidium, 2. Regum 11 *. pœnitet eum peccati, 12, 13. fugit à facie filij fui Abfalom, 15, 14. libauit aquam Domino, 23, 16. recenfet populum, 24, 2. emit ab Areuna aream, 24, 24. confilium capit de domo Dei ædificanda, 1. Paral. 17, 1. conftituit operarios & architeꝺos, 23 *. † 24 *. † 25 *. † 26 *. † 27 *. relinquit fibi fucceflorem Salomonem filium, 3. Reg. 1, 30. moritur & fepelitur, 2, 10. Aꝺ. 2, 29 † 13, 36. commendatur, Eccli. 47, 2.

Dauid fpiritualis (qui eft Chriftus) promittitur, Ieremiæ 30, 9. Ezech. 34, 23 † 37, 24.

Dauidis filius appellatur Chriftus, Matth. 1 *. † 15, 22 † 22, 45. Marc. 12, 35. Luc. 20, 41. Aꝺ. 2, 30 † 13, 23. 2. Tim. 2, 8. Apoc. 5, 5.

DECIMARVM vfus & decimæ, Gen. 14, 20 † 28, 22. Leuit. 27, 30. Num. 18, 21, 29. Deut. 12, 6 † 14, 28 † 26, 12. 1. Reg. 8, 15. 2. Paral. 31, 5. 2. Efdr. 10, 37. Hebr. 7, 2.

Decimæ debentur facerdotibus, Deut. 18, 3. 2. Par. 31, 4. vide Sacerdotes.

DEDICATIO templi, vel altarium, Num. 7, 10, 11, 84, 88. 3. Reg. 8, 2, 9, 63, 65. 2. Paralip. 7, 5, 9 † 15, 8. 1. Efdr. 6, 16, 17. 2. Efdr. 12, 27. 3. Efdr. 7, 7. Pfalm. 29, 1. 1. Machab. 4, 56, 57, 59. 2. Machab. 2, 9, 12, 20.

DEMETRIVS filius Seleuci exercet tyrannidem, 1. Machab. 7, 1. fœdus inire cupit cum Ionatha, 10, 3. fœdus iꝺum violat, 11, 53.

Demetrius aurifaber negotium faceffit Paulo, Aꝺo. 19, 24.

DETRACTIO, Pfal. 14, 3 † 100, 5. Eccle. 10, 20. Prouerb. 10, 18 † 11, 13 † 16, 28 † 20, 19 † 26, 20. Rom. 1, 30. 2. Cor. 12, 20. 1. Pet. 2, 1, 12. Iacob. 4, 11.

DEVS eft omnipotens, & nihil apud eum eft impoffibile, Gen. 17, 1 † 18, 14 † 35, 11 † 43, 14 † 48, 3. Num. 11, 23. 1. Reg. 14, 6. 2. Paral. 14, 11. Sapien. 11, 22. Iob 42, 2. Ifaiæ 40, 10 *. † 46, 9 † 50, 2 † 59, 1. Ierem. 32, 17, 27. Zachar. 8, 6. Matth. 19, 26. Marc. 9, 22 † 10, 27 † 14, 36. Lucæ 1, 37 † 18, 27. Ephef. 3, 20. Apocal. 16, 7, 14 † 19, 6.

Deus omnia regit & gubernat pro fua voluntate, Genef. 45, 5 † 50, 19. Deut. 8, 18. 1. Regum 9 *. Sap. 12, 13. Tob. 7, 12. Iob 9, 5 † 12, 13. Pfal. 102, 19 † 113, 3 † 126, 1. Prouerb. 10, 22 † 16, 4, 9 † 19, 21 † 20, 24 † 21, 1, 30. Eccle. 3, 15. Ifaiæ 26, 16 † 45, 7. Ierem. 10, 23 † 27, 5. Dan. 2, 21 † 5, 18. Matth. 6, 33 † 11, 26 † 20, 14. Luc. 12, 31. Ioan. 5, 17. Rom. 9, 15. 2. Cor. 3, 5. Phil. 2, 13. Hebr. 13, 21. Apoc. 4, 11.

Deus eft pater omnium fidelium ipfi obtemperantium, Deuter. 32, 6. Pfal. 102, 13. Prouerb. 1, 7. Ierem. 3, 4, 14, 19. Malach. 1, 6. Matth. 6, 9 † 18, 14 † 23, 9. Luc. 11, 2. Ioan. 20, 17. Roman. 8, 15. 1. Corinth. 8, 6. 2. Corinth. 1, 3 † 6, 18. Ephef. 3, 14 † 4, 6. 1. Theffal. 1, 3. 2. Theffal. 1, 1, 2 † 2, 16.

Deus eft verax & fidelis, Exod. 34, 6. Num. 23, 19. Deuter. 7, 9 † 32, 4. 1. Reg. 15, 29. Ifaiæ 49, 7. Ioan. 3, 33 † 8, 26. Rom. 3, 4. 1. Corinth. 1, 9 † 10, 13. 1. Theff. 5, 24. 2. Theff. 3, 3. 2. Tim. 2, 13. Tit. 1, 2. 1. Ioan. 1, 9 † 5, 20. Hebr. 10, 23. Apocal. 3, 7, 14.

Deus eft in effentia vnus, præter quem non eft alius, Exod. 3, 14. Deuteron. 4, 35 † 6, 4 † 7, 9 † 10, 17 † 32, 39. 2. Reg. 7, 22. 3. Reg. 8, 60 † 18, 36. 1. Par. 16, 26. Sap. 12, 13. Ifaiæ 37, 16 † 43, 10 † 44, 6, 24 † 45 *. † 46, 9. Ofee 13, 4. Tobiæ 3, 24 † 13, 4. Eccli. 36, 5. Marc. 12, 29. Ioan. 17, 3. 1. Corint. 8, 6 † 12, 6. Galat. 3, 20. Ephef. 4, 6. 1. Tim. 2, 5.

Deus eft trinus in perfonis, & vnus in effentia. vide Trinitas.

Deus æternus eft, nec principium habet, nec finem: fed eft ipfe principium & finis, Gen. 21, 33. Exod. 15, 18. Iob 36, 26. Ifa. 41, 4 † 43, 10 † 44, 6 † 48, 12 † 57, 15. Daniel 7, 9. Roman. 16, 26. Heb. 1, 8. Apoc. 1, 8, 17 † 21, 6 † 22, 13.

Deus nouit, audit, & videt omnia, Exod. 3, 19. Num. 12, 2. Deuter. 31, 21. 1. Reg. 2, 3 † 16, 7. 2. Par. 16, 9. Iob 14, 5 † 22, 13 † 28, 24 † 31, 4 † 42, 2. Pfal. 7, 10 † 32, 13 † 37, 10 † 89, 8 †

138, 3. Prou. 5, 21 † 15, 3, 11 † 24, 12. Iſaiæ 29, 15 † 40, 27 † 48, 4. Ierem. 1, 5 † 7, 11 † 17, 10 † 23, 24 † 32, 19. Ezech. 11, 5. Eccli. 16, 16 † 17, 13 † 23, 27 † 39, 24, 25 † 42, 19. Sapien. 1, 10. 2. Machab. 9, 5 † 12, 22. Matt. 6, 4 † 21, 2. Marc. 2, 8 † 14, 13. Lucæ 22, 10. Ioan. 1, 48 † 13, 21 † 16, 30 † 21, 17. Act. 15, 8. Rom. 8, 27. 1. Theſſ. 2, 4. 1. Ioan. 3, 20. Hebr. 4, 13. Apoc. 2, 23.

Deum nemo videre poteſt, Exodi 33, 20. Deut. 4, 12. Ioan. 1, 18 † 6, 46. 1. Tim. 6, 16. 1. Ioan. 4, 12.

Deus & diuina omnia non poſſunt humana induſtria aut ingenio comprehendi, Exod. 33, 20. 3. Reg. 3, 5. Iob 32, 8. Pſal. 93, 10 † 118 *. † 142, 8. Iſaiæ 22, 22 † 54, 13. Matth. 11, 25 † 13, 11 † 16, 17. Luc. 8, 10 † 10, 21 † 24, 45. Ioan. 1, 10 † 3, 3 † 6, 44, 66 † 14, 8, 17 † 17, 6. Act. 16, 14. Rom. 1, 19 † 11, 33. 1. Corinth. 2 *. Galat. 1, 11. 1. Tim. 6, 16. Apoc. 3, 7.

Deus eſt immenſus & incircumſcriptus, 3. Reg. 8, 27. 2. Paral. 2, 6 † 6, 18. Iob 11, 8. Pſal. 138, 7, 10. Iſaiæ 6, 3 † 66, 1. Ierem. 23, 24. Amos 9, 2. Sap. 1, 7. Matth. 5, 34. Act. 7, 48 † 17, 24.

Deus teſtatur ſe Deum, ideſt, ſaluatorem & conſolatorem Iſraelis, omniumq. eorum qui ritè ipſum colunt & inuocant, Gen. 17, 1, 7. Exod. 6, 2 † 20, 2 † 29, 45. Leuit. 26, 11. Pſal. 17, 3 † 49, 7. Iſaiæ 30, 19. Ieremiæ 31, 33 † 32, 38. Ezech. 37, 23. Ioan. 10, 27.

Deus eſt Dominus ac creator cæli & terræ. vide Creator.

Deus nihil eorum quæ fecit, odit, Sap. 11, 25.

Deus eſt iudex totius mundi, reddens vnicuique mercedem pro merito, Geneſ. 18, 25. Deut. 10, 17. Iob 34, 11. Pſal. 7, 9 † 61, 13 † 93, 2 † 95, 13. Iſaiæ 11, 3. Eccli. 35, 22, 25. Ier. 17, 10 † 25, 14. Matth. 16, 27 † 25, 31. Act. 17, 31. Rom. 2, 6. 2. Tim. 4, 8. Heb. 12, 23.

Dei miſericordia, patientia, charitas, ſapientia, verbum, quære ſuis quæque locis.

Deo ſoli attributa, ſubinde in ſcripturis & alijs per communicationem tribuuntur, vt vocabulum, Deus, ſoli Deo tribuitur, Deut. 6, 4 † 32, 39. 1. Reg. 2, 2. Pſal. 85, 10. 2. Mach. 7, 28. Marc. 12, 29. alijs tribuitur, Exo. 7, 1 † 22, 8. 1. Regum 28, 13. Pſal. 46, 10 † 81, 6.

Deus ſolus bonus, Matt. 19, 17. Luc. 18, 19. alijs tribuitur bonitas, Gen. 1, 31 † 3, 6 † 49, 15. Num. 14, 7. 1. Reg. 29, 9. 2. Reg. 18, 27. 1. Paral. 28, 8. Tob. 12, 8. Iudith 12, 12, 14. Pſal. 110, 10 † 146, 1. Prouerb. 18, 22 † 22, 1. Eccle. 7, 2. Sapien. 8, 19. Eccli. 14, 5. Ierem. 7, 3. Matth. 7, 17. Marc. 9, 49. Luc. 6, 45.

Deus ſolus ſanctus, 1. Reg. 2, 2. alijs ſanctitas tribuitur, Exodi 3, 5 † 12, 16 † 22, 31 † 28, 2 † 29, 29, 31 † 30, 29 † 35, 2. Leuit. 11, 44. Numer. 16, 5. Deut. 7, 6. Ioſue 5, 16. 2. Reg. 22, 26. 4. Reg. 4, 9. Iudith 8, 29. Pſal. 5, 8. Matth. 7, 6. Rom. 7, 12.

Deus ſolus fortis, 1. Reg. 2, 2. alijs fortitudo attributa, Geneſ. 32, 28 † 49, 14. Pſal. 53, 5. Cant. 3, 7. Iſaiæ 19, 4. Ierem. 9, 23. Matt. 12, 29. Marc. 3, 27. Luc. 11, 21. Heb. 11, 34. 1. Pet. 5, 9.

Deus ſolus iuſtus, 2. Machab. 1, 25. alij quoque iuſti, Geneſ. 7, 1 † 18, 23. Pſal. 33, 16 † 36, 29, 30. Prouerb. 8, 8. Sap. 5, 16. Matth. 1, 19 † 10, 41 † 25, 46. Lucæ 1, 6. Rom. 1, 17.

Deus ſolus pius, Apoc. 15, 4. alij etiam pij, 2. Pet. 2, 9.

Deus ſolus beatus, 1. Tim. 6, 15. alij beati, Geneſ. 30, 13. Pſalm. 1, 1 † 31, 1, 2 † 40, 2 † 118, 1 † 127, 1. Matth. 5 *. † 16, 17 † 24, 46. Lucæ 1, 45 † 14, 14. Iacobi 1, 12.

Deus ſolus potens, 1. Timoth. 6, 15. alij potentes, Exod. 18, 21. Pſalm. 111, 2. Lucæ 1, 52. Actor. 8, 27 † 18, 24.

Deus ſolus immortalis, 1. Tim. 6, 16. alijs tribuitur immortalitas, Sap. 1, 15 † 4, 1 † 8, 17.

Deus facit mirabilia ſolus, Pſal. 71, 18 † 135, 4. Eccli. 11, 4. alij quoque faciunt mirabilia, Deut. 34, 12. Eccli. 31, 9 † 48, 4, 15.

Deus ſolus nouit arcanas animi cogitationes, 3. Reg. 8, 39. 2. Paral. 6, 30. alij quoque nouerunt, 1. Reg. 9, 19. 4. Reg. 5, 26.

Deus ſolus peccata remittit, Lucæ 5, 21. dimittunt & alij, Matt. 18, 18. Ioan. 20, 23.

Deo ſoli honor & gloria, Pſal. 113, 1. Iſaiæ 42, 8. 1. Tim. 1, 17. alijs quoque tribuuntur, 4. Reg. 14, 10. 2. Paral. 17, 5. Pſalm. 149, 9. Eccli. 31, 10. Lucæ 14, 10. Ioan. 5, 44.

Deus ſolus adorandus, Exod. 20, 5. Leuit. 26, 1. Deut. 5, 9. Matth. 4, 10. alijs adoratio tribuitur, Geneſ. 18, 2. vide Adoratio.

Deo ſoli ſeruiendum, Deut. 6, 13 † 10, 20. 1. Reg. 7, 3. Matth. 4, 10. Luc. 4, 8. alijs etiam poſt Deum ſeruiendum, Geneſ. 25, 23 † 29, 20 † 47, 25. 1. Timot. 6, 2.

Deus cuius mali ſit cauſa, & cuius non ſit, vide Malum.

DIABOLVS ſtudet ſemper perditioni hominum, Geneſ. 3, 1 *. 1. Paral. 21, 1. Iob 1 *. † 2 *. Zach. 3, 1. Matth. 4, 3, 9 † 8, 28 † 13, 39. Luc. 8, 12 † 13, 11, 16 † 22, 31. Act. 5, 3 † 13, 8. 2. Cor. 4, 4 † 11, 14. Eph. 6, 11. 1. Theſſ. 2, 18. 1. Pet. 5, 8. Apoc. 2, 10 † 12, 9 † 20, 7.

Diabolus non plura poteſt quàm ei Deus permittit, 3. Reg. 22, 22. 2. Paralip. 18, 20. Iob 1, 12 † 2, 6. Matth. 8, 31. Marc. 5, 12, 13. Epheſ. 2, 2. 2. Tim. 2, 26. Apoc. 20, 7.

Diabolus pater & princeps mundi omniumq. impiorum, Matth. 4, 9. Luc. 4, 6. Iob 41, 25. Ioan. 8, 44 † 12, 31 † 14, 30 † 16, 11. 2. Cor. 4, 4. Epheſ. 2, 2 † 6, 12. Coloſſ. 2, 15.

Diaboli imperium per Chriſtum ſublatum, Geneſ. 3, 15. 1. Reg. 17 *. Iob 26, 13. Iſaiæ 9, 4 † 14, 8, 12 † 27, 1 † 52, 3. Zach. 3, 2. Matth. 12, 29. Luc. 10, 18 † 11, 22. Ioan. 12, 31. Coloſſ. 1, 13 † 2, 15. 2. Tim. 1, 10. 1. Ioan. 3, 8. Hebr. 2, 14. Apoc. 12, 9 † 20, 2.

Diaboli filij, Ioan. 8, 44. Actor. 13, 10. 1. Ioan. 3, 10.

DIACONI, Acto. 6, 3 † 21, 8. Philip. 1, 1. 1. Tim. 3, 8.

DIANA colitur Epheſi, & in vniuerſa Aſia, Actor. 19, 27.

DIES nouiſſimi, & iudicium extremum, 1. Reg. 2, 10. Pſalm. 95, 13. Iſaiæ 2, 10, 19 † 13, 4, 6, 13 † 26, 21 † 27, 1 † 30, 30 † 66, 15, 24. Ierem. 30, 23. Dan. 7, 9. Sopho. 1, 2, 14. Malach. 4, 1. 4. Eſdr. 2, 27 † 13, 32. Matth. 12, 36 † 13, 41, 49 † 16, 27 † 24 *. † 25, 31, 42. Marc. 13 *. Luc. 17, 24, 30. Actor. 1, 11 † 3, 20 † 17, 31. Roman. 2, 5, 16 † 14, 10. 1. Corinth. 15 *. 2. Corinth. 5, 10. 1. Theſſ. 4, 16 † 5, 2.

2. Theff. 1, 7 † 2, 1. Tit. 2, 13. 2. Pet. 3, 10. Hebr. 9, 27. Iudæ 14. Apocal. 1, 7 † 20, 11.
Dies Domini, Ifaiæ 13, 6. Ierem. 30, 7. Amos 5, 18. Ioel 2, 1, 31. Sopho. 1, 14. Malach. 4, 1. 4. Efdræ 2, 27. Philip. 1, 6 † 2, 10. 1. Theff. 5, 2. 2. Tim. 4, 8.
Dies Domini & hora nulli cognita, Matth. 24, 36, 50. Marc. 13, 32. Luc. 17, 24, 30. Actor. 1, 7. 1. Theff. 5, 1. 2. Petr. 3, 10. Apoc. 3, 3 † 16, 15.
Dies pro annis, Numer. 14, 34. Ezech. 4, 6.
DILECTIO Dei erga fuos, Exod. 20, 5 † 34, 14. Deuter. 4, 24 † 6, 15 † 7, 8. Iofue 24, 19. Prou. 8, 17. Eccli. 4, 18. Ierem. 31, 3. Ioan. 3, 16 † 10, 11 † 13, 1, 12 † 15, 9 † 16, 27. Rom. 5, 8. Galat. 2, 20. Eph. 3, 19 † 5, 2.
Diligendus eft Deus fuper omnia, Genef. 22, 2, 9. Exo. 20, 6. Deuter. 5, 10 † 6, 5 † 10, 12 † 11, 1, 13, 22 † 30, 6. Iof. 22, 5. Eccli. 7, 32 † 34, 15 † 47, 10. Matth. 10, 37 † 22, 37. Marc. 12, 30. Luc. 7, 47 † 10, 27. Ioan. 21, 15. Rom. 5, 5 † 8, 28, 35. 1. Cor. 10, 21. 1. Ioan. 4, 17.
Dilectio. vide Charitas.
DINA filia Iacob, Gen. 30, 21. violatur à Sichem, cap. 34, 2.
DIONYSIVS Areopagita conuertitur, Act. 17, 34.
DISCORDIA vitanda, Prouer. 6, 19 † 10, 12 † 15, 18 † 16, 28 † 17, 11 † 18, 6 † 30, 33. Matthæi 12, 24 *. Luc. 11, 17. 1. Corinth. 14, 33. Galat. 5, 15. 2. Timoth. 2, 23.
DIVINI, vide Incantatores.
DIVITES quomodo fe erga pauperes habere debeant, Leuit. 25, 35. Deut. 15, 7, 10. Iob 31, 16. Pfal. 61, 11. Prouer. 14, 31 † 17, 5 † 19, 17 † 21, 13 † 22, 7 † 28, 27 † 29, 7. Eccle. 11, 1. Eccli. 4, 4 † 7, 36 † 11, 10 † 29, 12 † 31, 8. Ifaiæ 23, 18. Matth. 6, 19 † 19, 21. Luc. 14, 13 † 16 *. † 18, 22. Act. 2, 45 † 4, 34. 1. Timoth. 6, 18. vide Eleemofyna.
Diuitiarum vanitas & contemptus, & quemadmodum in diuitijs non fit fperandum, Pfal. 38, 7 † 48 *. † 51, 9. Prouerb. 10, 2 † 11, 4, 28 † 15, 16 † 18, 11 † 22, 16 † 23, 4 † 28, 11 † 30, 7. Eccle. 5, 9, 12 † 6, 2. Ifaiæ 2, 7. Ierem. 17, 3, 11 † 22, 13. Ezech. 7, 19. Sopho. 1, 18. Eccli. 5, 1, 10 † 10, 10 † 11, 4 † 14, 3 † 31, 3. Matt. 13, 22 † 19, 21. Luc. 8, 14 † 12, 15. 1. Tim. 6, 9. Iac. 1, 11.
Contra Diuites impios, 1. Reg. 25, 2. Iob 20, 19 † 27 *. Prou. 23, 4 † 28, 8, 20, 27. Eccle. 6, 1. Ifaiæ 5, 8 † 32, 9. Iere. 15, 13. Amos 6, 1 † 8, 4. Habac. 2, 5. Luc. 6, 24 † 16, 19, 24. Iacobi 5, 1. vide Auaritia.
DOCTRINA Apoftolica fcripta & non fcripta firmiter tenenda, Roman. 16, 17. Gal. 1, 8, 11. 2. Theff. 2, 15. 1. Cor. 11, 2, 34.
Doctrina Apoftolorum eft Chrifti doctrina, Luc. 10, 16. 1. Cor. 14, 37. 2. Corint. 2, 14, 17 † 5, 20. 1. Theffal. 2, 2, 13. Galat. 1, 11.
DOEG feruus Saulis prodit facerdotem Abimelech, 1. Regum 22, 9. cædit facerdotes Domini, 22, 18.
DOLVS, Ierem. 9, 6. Pfal. 34, 20 † 119, 2. Prouerb. 12, 17. Marc. 7, 22. Acto. 5, 1. Rom. 1, 29.
DOMINI & dominæ erga feruos & ancillas totamq. familiam officium, & poteftas, Exod. 21, 2, 20, 26. Leuit. 19, 13 † 25, 39. Deut. 5, 14, 21 † 15, 12, 16 † 24, 15. Iob 31, 13. Prou. 29, 19. Ierem. 34, 9, 14. Eccli. 7, 22 † 33, 31 † 42, 11. Eph. 6, 9. Coloff. 4, 1.
DOMVS ædificata fuper petram, firma manebit, Pfal. 45, 2. Matth. 7, 24 † 16, 18. Luc. 6, 48. Rom. 8, 35.
Domus corporis noftri, 2. Corin. 5, 1. 2. Pet. 1, 14.
DONARIA accipere, fitne prohibitum, Genef. 14, 22. Exodi 18, 21 † 23, 8. Num. 22, 18. Deut. 10, 17 † 27, 25. 1. Reg. 8, 3 † 12, 3. 3. Reg. 13, 7. 4. Reg. 5, 16. 2. Paral. 19, 7. Iob 15, 34. Pfalm. 14, 5 † 25, 10. Prouerb. 15, 27 † 17, 23. Ifa. 1, 23 † 5, 23 † 33, 15 † 45, 13. Ezech. 13, 19 † 22, 12. Dan. 5, 17. Mich. 3, 11. Eccli. 8, 3 † 20, 31. Act. 20, 35.
DRVSILLA, vxor Felicis præfecti, audit doctrinam euangelicam a Paulo, Act. 24, 24.

E

EBRIETAS, & gula, Genef. 9, 21 † 19, 32, 35 † 25, 29. Leu. 10, 9, 1. Reg. 25, 36. 2. Reg. 11, 13 † 13, 28. 3. Regum 20, 12, 16. Prouerb. 20, 1 † 21, 17 † 23, 1, 2, 3, 20, 30 † 31, 4. Eccli. 19, 1 † 23, 6 † 31, 12, 17 *, 31, 35 † 37, 32 *. Ifaiæ 5, 11, 22 † 22, 13 † 28, 7 † 56, 12. Ezech. 16, 49. Dan. 5, 2. Ofee 4, 11. Ioel 1, 5. Mich. 2, 11. Abac. 2, 5, 16. Iudith 13, 4. Sap. 2, 7. 1. Machab. 16, 16. Luc. 12, 45 † 21, 34. Rom. 13, 13. 1. Corinth. 5, 10 † 6, 10 † 15, 32. Galat. 5, 21. Ephef. 5, 18. 1. Theffal. 5, 7. 1. Timot. 3, 3. Tit. 1, 7. 1. Petr. 4, 3. Hebræor. 12, 16. vide Ieiunium.
Ebrietas iram Dei prouocat, Ifa. 5, 11, 22 † 28, 1. Dan. 5, 2. Ioel 1, 4, 5. 1. Cor. 6, 10. mentem alienat, Prouer. 23, 31. Eccli. 19, 2. Ifa. 28, 1, 7. Ofee 4, 11. ad libidinem incendit, Prouerb. 20, 1. Ephef. 5, 18. facultates diffipat, Prouerbior. 23, 20. Eccli. 19, 1. fecretum detegit, Prouerb. 31, 4. Abac. 2, 15. ad furorem & rixas excitat, Prouerb. 20, 1 † 23, 29. Eccli. 31, 38, 40. Ofee 7, 5.
EBRON, vide Hebron.
ECCLESIA accipitur pro templo materiali, Deut. 23, 1. Iudic. 20, 2. Iudith 6, 21. Pfal. 67, 27. Thren. 1, 10. Ioel 2, 16. 1. Corinth. 11, 18 † 14, 34.
Ecclefia accipitur pro cœtu fidelium, Numer. 19, 20 † 20, 4. 1. Regum 17, 47. 3. Regum 8, 14, 55. 1. Paralip. 29, 1 *. 2. Paralip. 1, 5. Pfalm. 21, 26 † 25, 12 † 34, 18 † 106, 32 † 149, 1. 1. Machab. 4, 59 † 5, 16 † 14, 19. Matth. 16, 18. Actor. 5, 11 † 8, 1 † 16, 5. Roman. 16, 16, 23. 1. Corinth. 6, 4 † 11, 16 † 12, 28 † 14, 5. 2. Corinth. 8, 18, 23, 24 † 11, 8 † 12, 13. Ephef. 5, 23. Philip. 4, 15. Coloffen. 1, 18. 1. Timoth. 3, 5, 15. Iacob. 5, 14. Apoc. 1, 11 † 22, 16.
Ecclefia pro cœtu vnius prouinciæ, 3. Reg. 8, 14. Act. 9, 31 † 11, 26 † 12, 1 † 13, 1 † 15, 3 † 19, 32 † 20, 17. Roman. 16, 1. 1. Corinth. 1, 2 † 16, 1. 2. Corinth. 8, 1. Gal. 1, 2. 2. Theff. 1, 1 *. 1. Pet. 5, 13. Apoc. 2, 1 *. † 3, 1.
Ecclefia pro prælatis & præpofitis, 3. Reg. 8, 14. Matth. 18, 17.
Ecclefia eft vna & vifibilis præfigurata per vnam & vifibilem arcam Noe, Gen. 6, 14. 1. Pet. 3, 20. per ciuitatem fanctam Ierufalem, Apocal. 21, 2. per hortum conclufum & fontem fignatum, Cant. 4, 12. per vnam columbam, 6, 8. per vineam, Pfalm. 79, 9. Cant. 2, 15. Ifaiæ 5, 1 *. Ierem. 2, 21 † 12, 10. Matth. 20, 1 *. Marc. 12, 1. Luc. 20, 9. Apoc. 14, 18. per nauem, Luc. 5, 3. per fagenam comprehendentem bonos &

malos pifces, Matth. 13, 47. per agrum, Mat. 13, 24. per regnum cælorum, Matth. 13 *. † 25 *.

Ecclefia firmamentum veritatis errare non poteft, Ifaiæ 30, 21. Matth. 16, 18 † 28, 20. Luc. 22, 32. Ioan. 14, 16 † 16, 13 † 17, 11, 20. 1. Tim. 3, 15 *. 1. Ioan. 2, 27.

Ecclefia eft corpus Chrifti, Cant. 4, 7, 9, 11, 12. Ephef. 1, 22 † 4, 4 † 5, 23. 1. Corin. 12, 27.

Ecclefia fidelium nafcitur & propagatur per fanam doctrinam, Ioan. 1, 12 † 3, 3. Rom. 8, 13 † 9, 8. Galat. 2, 20 † 4, 19. Ephef. 1, 5. Tit. 1, 1. 1. Cor. 4, 15. Philem. 10. 1. Pet. 1, 23. 1. Ioan. 3, 9 † 5, 1, 18. Iacob. 1, 18.

Ecclefia feu fidelium cœtus, tenetur facerdotibus paftoribusq. fuis quæ ad vitam funt tuendam neceffaria, fuppeditare, Deut. 12, 19 † 14, 27 † 16, 11 † 25, 4. 1. Efdr. 7, 24. Matth. 10, 10. Lucæ 10, 7. Rom. 15, 27. 1. Corin. 9, 7, 11. Galat. 6, 6. Philip. 2, 29 † 4, 10, 16. 1. Theff. 5, 12. Heb. 13, 7. Tenetur etiam pro fuis præfectis orare, Act. 4, 29 † 12, 5. Rom. 15, 30. Eph. 6, 18. Phil. 1, 19. Coloff. 4, 2. 2. Theff. 3, 1. Hebr. 13, 18.

Ecclefia eft fponfa Chrifti, Pfal. 44, 11. Ezech. 16, 8. 2. Corinth. 11, 2. Eph. 5, 26. Apoc. 19, 8 † 21, 9.

Ecclefiæ caput eft Chriftus, Ofee 2, 2. 1. Cor. 12, 27. Ephef. 1, 22 † 4, 15 † 5, 23. Col. 1, 18 † 2, 10.

Ecclefiæ quafi membra quædam funt veri fideles, eidem capiti Chrifto eiufque vicario fubiecti, cuiufcumque nationis fuerint, fiue Iudæi, fiue Gentiles, Ifaiæ 43, 9. Ioan. 10, 16. 1. Corint. 12, 12. Eph. 3, 6.

Ecclefiæ claues promittuntur, & poteftas, Matth. 16, 19. traduntur, Ioan. 20, 23. exercentur, Matth. 18, 17. vide Excommunicatio & Confeffio.

Ecclefiam fibi Chriftus comparauit, & emit fanguine fuo, Act. 20, 28. 1. Cor. 6, 20 † 7, 23. Ephef. 2, 13. Coloff. 1, 14. 1. Pet. 1, 18. Heb. 9, 12. 1. Ioan. 1, 7. Apoc. 1, 5 † 5, 9 † 14, 4.

Ecclefiam fuam Deus protegit & cuftodit, Exod. 13, 21 † 29, 45. Leuit. 26, 12. Deuteron. 7, 21 † 23, 14 † 31, 3. 3. Reg. 6, 13. Pfalm. 90, 1, 11 † 131, 13. Ifaiæ 43, 2. Iere. 46, 28. Matth. 18, 20 † 28, 20. Ioan. 14, 23. 2. Corinth. 6, 16.

EDOM frater Iacob filius Ifaac, appellatur Efau, Genef. 25, 25.

Edumæi negant Ifraelitis tranfitum per fuam regionem, Num. 20, 14. cæduntur, & fiunt ferui domui Ifrael, 2. Reg. 8, 14. deficiunt ab Ifrael, & creant fibi regem, 4. Reg. 8, 20. fuperantur à Iuda, 14, 7. 2. Paral. 25, 12.

Contra Edumæos prophetia, Num. 24, 18. Pfal. 136, 7. Ifaiæ 21, 11 † 34, 5. Iere. 49, 7. Thren. 4, 22. Ezech. 25, 13, 14 † 32, 29 † 35 *. † 36, 5. Amos 1, 11. Abdiæ 1 *. vide Efau.

ELEAZAR filius Aaron, Exod. 6, 23 † 28, 1. partitur cum Iofue terram Chanaan, Iofue 14, 1. iuxta præceptum Domini, Numer. 34, 17. confecratur Sacerdos, Leuit. 8, 24 *. fit poft mortem patris fummus Sacerdos, Numer. 20, 28. Deuteron. 10, 6. moritur & fepelitur, Iofue 24, 33. filium habet cui Phinees nomen erat, Exodi 6, 25. quem in demortui patris locum fufficiunt, Num. 25, 7, 12.

Eleazar filius Saura occidit elephantem, quo in vulnere procumbente, ipfe oppreffus fuffocatur, 1. Machab. 6, 43.

Eleazari fenis martyrium, 2. Machab. 6, 18, 29.

ELEEMOSYNA pauperibus eroganda, Exodi 22, 25 † 23, 11. Leuit. 19, 10 † 23, 22 † 25, 35. Deut. 15, 7, 10 † 24, 19. 3. Reg. 17, 10. 2. Efdr. 8, 10. Efth. 9, 22. Pfal. 40, 1 † 81, 4 † 111, 9. Prouerb. 3, 9, 28 † 11, 17, 25 † 14, 21, 31 † 19, 17 † 21, 13, 21 † 22, 9 † 28, 27 † 31, 20. Eccle. 11, 1. Ifaiæ 58, 7. Ezech. 16, 49 † 18, 7. Dan. 4, 24. Eccli. 4, 2 † 7, 36 † 12, 3 † 14, 11 † 29, 12 † 35, 4. Tob. 1, 3 † 4, 7, 17 † 12, 9 † 14, 11. Matth. 6, 3 † 10, 42 † 19, 21 † 25, 35, 42. Lucæ 3, 11 † 6, 35 † 11, 41 † 12, 33 † 14, 13 † 16, 9, 21 † 19, 8 † 21, 1. Acto. 2, 42 † 6, 2 † 9, 39 † 10, 2 † 11, 29 † 20, 35. Rom. 12, 8 † 15, 26. 1. Corinth. 16, 1 *. 2. Corinth. 8, 4, 15 † 9 *. Ephef. 4, 28. Heb. 13, 16. 1. Ioan. 3, 17. Iacobi 2, 15. quære Mifericordia.

ELI facerdos in Silo, 1. Reg. 1, 3. filij eius reprehenduntur, 2, 12, 22. è folio lapfus fractis ceruicibus moritur, 4, 18.

ELIAS, vide Helias.

ELISÆVS vngitur propheta, 3. Regum 19, 19. iuxta præfcriptum Domini, 19, 16. tranfit Iordanem, 4. Reg. 2, 14. fanat aquam, 2, 20. reuocat puerum ad vitam, 4, 32. mundat Naaman à lepra, 5, 14. percutit Syrios cæcitate, 6, 18. prædicit rerum abundantiam, 7, 1. ægrotat, & moritur, 13, 14, 20. mortuum eius corpus excitat mortuum, 13, 21. commendatur, Eccli. 48, 13.

ELYMAS magus fit cæcus, Actorum 13, 8.

EMERE & vendere quomodo oporteat, Gen. 23, 9, 14 † 25, 31 † 33, 19 † 41, 57 † 42 *. Leuit. 19, 35, 36 † 25, 14, 47. Deuteron. 15, 1 † 25, 13. 2. Reg. 24, 21. Eccli. 27, 2 † 42, 4, 5. Prouerb. 11, 1, 26 † 16, 11 † 20, 10, 23. Ifaiæ 23, 18. Ierem. 32, 6. Ezech. 45, 10. Mich. 6, 10. Matt. 7, 2. Luc. 14, 18. 1. Corinth. 7, 30. 1. Theff. 4, 6.

EPHRON, quia negabat Iudæ tranfitum, funditus perdita eft, 1. Machab. 5, 46. 2. Machab. 12, 27.

EPISCOPI, eorum electio, & officium, Matt. 20, 23, 26. Luc. 4, 18 † 22, 26. Ioan. 10, 4, 14 † 21, 15. Act. 1, 24 † 6, 3 † 11, 22 † 14, 20 † 20, 28. Rom. 15, 16, 25. 1. Cor. 3, 5 † 4, 1 † 15, 1, 9. 2. Cor. 3, 6 † 4, 5 † 10, 8 † 6, 4. Ephef. 1, 15 † 3, 2. Col. 1, 23. 1. Timoth. 3, 1 † 4, 6. 2. Timoth. 2, 1, 15, 24. Tit. 1, 5. 1. Pet. 5, 2. vide Concionator.

ERVBESCERE nullus debet Euangelium, Pfalm. 39, 11. Eccli. 42, 2, 15. Marc. 8, 38. Luc. 9, 26. Rom. 1, 16. 2. Timoth. 1, 8.

Erubefcendum propter peccata, Ezech. 16, 52. Eccli. 42, 11.

ESAIAS. vide Ifaias.

ESAV filius Ifaac nafcitur, Gen. 25, 25. vendit fua primogenita, 25, 33. Hebr. 12, 16. fupplantatur a fratre fuo Iacob, Genef. 27 *. ducit filiam Ifmaelis, 28, 9 † 36, 3. procedit contra Iacob cum 400 viris, 32, 6. ofculatur fuum fratrem Iacob, 33, 4. in Efau pugnare prohibetur Ifrael, Deut. 2, 4. vide Edom.

ESDRAS Scriba proficifcitur ex Babylone, 1. Efdr. 7, 6. feparat mulieres Gentiles ex Ifrael, 9 *. † 10 *. legit coram multitudine librum Legis, 2. Efdr. 8, 2. 3. Efdr. 9, 39. appellatur Iofedec, 1. Paral. 6, 15.

ESVRIRE iuftitiam, Ifaiæ 55, 1. Pfal. 106, 9. Matth. 5, 6. Luc. 1, 53 † 6, 21. Apoc. 21, 6 † 22, 17.

EVA formatur ex cofta Adæ, Gen. 2, 21. comedit fructum vetitum, 3, 6.

EVANGELIVM Chrifti eiufq. prædicatio, Gen. 3, 15. Ifa. 53, 1 † 55, 5 † 61, 1. Mat. 1, 21 † 11, 28 † 28, 19. Marc. 16, 15. Luc. 2, 10 † 24, 47. Ioan. 3, 16 † 6, 35 † 8, 12 † 10, 9 † 12, 46. Rom. 1, 16 † 3, 21, 24 † 8, 3. 1. Cor. 1, 17, 30 † 4, 15 † 15, 1. 2. Cor. 5, 18. Galat. 1, 6, 11. Ephef. 1, 13. 1. Timoth. 1, 15. 2. Timoth. 1, 8 † 2, 8. 1. Pet. 4, 17.

Euangelium adfert fiduciam, fimul & timorem, confolationem, & terrorem, Matth. 3, 7 *. † 5, 20, 23 † 7, 13, 19, 23 † 8, 12 † 9, 15 † 10, 33 † 11, 12 † 12, 37, 41 † 13, 29, 40, 50 † 15, 13 † 16, 27 † 18, 6, 7 † 20, 16 † 22, 13, 14 † 24, 12, 24 *. † 25, 12, 13, 30, 41 *. Marc. 10, 25, 31 † 13 *. Luc. 3, 17 † 6, 24, 25 † 9, 62 † 12, 20, 40, 48 † 13, 5, 27, 30 † 16, 22 † 17, 30, 34 † 19, 22 *. † 20, 47 † 21 *. Ioan. 5, 28 † 15, 16. Act. 5, 5, 6 *. Roman. 1, 18 † 2, 5, 6 † 6, 23 † 9, 18 *. † 11, 20, 22 † 13, 2, 3, 4 † 14, 12. 1. Corinth. 3, 13, 17 † 5, 5 † 10, 8 † 11, 29 *. † 15, 51 † 16, 22. 2. Corinth. 7, 1, 8, 10 † 13, 5. Galat. 5, 21, 24. Ephef. 5, 5. Philip. 2, 12. 1. Timoth. 5, 24. Hebr. 9, 27 † 10, 26, 27 *. Iacob. 4, 9 † 5, 1. 1. Pet. 4, 18 † 5, 8. 2. Pet. 1, 10 † 2, 4 *. † 3, 10 *. Iudæ 15.

Euangelizanti debetur neceffaria vitæ fuftentatio, Mat. 10, 10. Mar. 6, 8. Luc. 9, 3 † 10, 7. Rom. 15, 27. 1. Cor. 9, 7, 11, 13. Galat. 6, 6. 1. Tim. 5, 17. 2. Tim. 2, 6.

EVCHARISTIA, Matth. 26, 26. Marc. 14, 22. Luc. 22, 19. 1. Corinth. 11, 24 *. † 10, 16. frequenter fumenda, Acto. 2, 42 † 20, 7. præfiguratur, Exod. 16, 15 *.

Euchariftia fub altera tantùm, nimirum panis fpecie, Ioan. 6, 58. data à Chrifto, Luc. 24, 30, 31. ab Apoftolis, Act. 2, 42 † 20, 7.

In Euchariftia non remanet fubftantia panis poft confecrationem, fed eft verum Chrifti corpus & fanguis, Matth. 26, 26. Marc. 14, 22. Luc. 22, 19. Ioan. 6, 51.

Euchariftiam in publicis fupplicationibus circumferendam effe, præfiguratum, Iofue 6, 6, 7, 11 *. 20. 1. Reg. 4, 3. 2. Reg. 6, 4, 5, 6.

Euchariftia adoranda, Pfalm. 21, 28, 30 † 98, 5. Ioan. 9, 38.

EXACTIO, cenfus, & tributum debetur principibus, Matth. 17, 24 † 22, 17. Marc. 12, 16. Lucæ 20, 22. Roman. 13, 7.

EXCOMMVNICATIO à Chrifto inftituta & præcepta, Matth. 5, 29 † 16, 19 † 18, 8, 18. Marc. 9, 42. Ioan. 20, 23.

Excommunicatio in vfu fuit Apoftolis, 1. Cor. 5, 3, 9. 2. Theff. 3, 6, 14. 1. Tim. 1, 20. Tit. 3, 10.

Excommunicatio exercenda ad ædificationem & emundationem Ecclefiæ, & ad correctionem eius qui excommunicatur, 1. Corint. 5, 5. 1. Timoth. 1, 20. 2. Theffal. 3, 14. vt fpiritus eius faluus fiat, 1. Cor. 5 *.

Excommunicatio Pharifæorum, Ioan. 9, 22, 34 † 12, 42 † 16, 2.

Excommunicandi qui in moribus aut doctrina grauiter errantes admoniti, nolunt refipifcere, Prouerb. 22, 10. Matth. 18, 17. Roman. 16, 17. 1. Corinth. 5 *. 2. Cor. 2, 6. 2. Theff. 3 *. 1. Timot. 1, 20 † 6, 3. 2. Timoth. 2, 17, 21 † 3, 5. Tit. 3, 10. Ioan. ep. 2, 10.

Excommunicati vitandi, Matth. 18, 17. 1. Cor. 5 *. Tit. 3, 10.

EXEQVIÆ celebrantur, Genef. 23, 2, 3 † 50, 10. Deuter. 34, 8. 2. Regum 3, 31 *.

EZECHIAS filius impij Achaz cùm effet rex, tamen pius fuit, 4. Reg. 16, 20. frangit ferpentem æneum, 18, 4. deficit ab Affyrijs, 18, 7. mittit nuntium ad Ifaiam prophetam, 19, 2. Ifa. 37, 2. decumbit ex graui morbo, 4. Reg. 20, 1. Ifa. 38, 1. oftendit Babylonijs fuum thefaurum, & reprehenditur, 4. Reg. 20, 12, 14. Ifa. 39, 1, 5. commendatur, Eccli. 48, 19.

EZECHIEL cum alijs captiuis vehitur in Babylonem, Ezech. 1, 1. vocatur, & mittitur, 2, 3. commendatur, Eccli. 49, 10.

F

FACERE pro Sacrificare in Scripturis, Leu. 15, 15, 30. Num. 6, 11, 16 † 8, 12 † 9, 2, 4, 10, 14. Iudic. 13, 16. Luc. 22, 19.

FAMA bona præftantior diuitijs, Prou. 22, 1. Eccle. 7, 2. Eccli. 41, 15, 16.

FAMES & annonæ caritas, Gen. 12, 10 † 26, 1 † 41 *. † 42 *. † 43 *. † 44 *. † 45 *. † 47 *. Exod. 16, 3. Deut. 28, 53 † 32, 24. Ruth 1, 1. 2. Reg. 21, 1 † 24, 13. 3. Reg. 8, 37 † 18, 2. 4. Reg. 4, 38 † 6, 25 † 8, 1 † 25, 3. 2. Par. 6, 28 † 20, 9. 2. Efdr. 5 *. Pfalm. 36, 19. Ifaiæ 5, 13. Ierem. 14, 1, 12, 15 † 15, 2 † 29, 17 † 34, 17. Ezech. 5, 12, 16 † 6, 11. Ioel 1 *. Amos 4, 6. Hagg. 1, 6, 10 † 2, 17. Matth. 24, 7. Luc. 4, 25 † 15, 14. Acto. 7, 11 † 11, 28. Rom. 8, 35. 2. Cor. 8, 14 † 11, 27. Apoc. 6, 8 † 18, 8.

Fames verbi Dei, 1. Reg. 3, 1. 2. Par. 15, 3. Ofee 3, 4 † 4, 1. Amos 8, 11.

FAMVLORVM famularumq. officium, Gen. 16, 4, 6 † 24 *. † 30, 25 † 31, 6 † 39, 1, 6. Exod. 21, 2, 20. 4. Reg. 5, 20, 25. Prou. 14, 35 † 17, 2 † 19, 10 † 29, 19. Eccle. 2, 7. Eccli. 7, 22 † 10, 28. Ierem. 34, 8. Ioel 2, 29. Luc. 12, 37, 45. Act. 12, 13. 1. Corin. 7, 21. Eph. 6, 5. Coloff. 3, 22. 1. Tim. 6, 1. Tit. 2, 9. 1. Pet. 2, 18.

FELIX præfectus Iudææ, Act. 23, 24 † 24 *.

FERMENTVM, mala doctrina, Leu. 2, 11 † 6, 16. Deut. 16, 3. Matth. 16, 6. Marc. 8, 15. Luc. 12, 1. 1. Corinth. 5, 6. Galat. 5, 9.

FESTA Iudæorum, & in primis feftum Pafchæ, vide Pafcha.

Feftum Pentecoftes, Exod. 23, 16 † 34, 22. Num. 28, 26. Deuter. 16, 9. Ioan. 5, 1. Act. 2, 1 † 20, 16.

Feftum tubarum, Leu. 23, 24. Num. 29, 1. 2. Par. 5, 3.

Feftum expiationum, Leu. 16, 30 † 23, 27. Num. 29, 7, 8.

Feftum tabernaculorum, Exod. 23, 16. Leu. 23, 34. Num. 29, 12 Deut. 16, 13 † 31, 10. 1. Efd. 3, 4. 2. Efd. 8, 16, 17. 2. Mach. 1, 9 † 10, 6. Ioan. 7, 2.

Feftum Sabbati, vide Sabbatum.

Feftum neomeniæ, Num. 28, 11. 1. Reg. 20, 5. Ezech. 45, 18.

Feftorum violatio quàm grauiter puniatur, Num. 15, 32.

FESTVS præfectus Iudææ, Actorum 24, 27.

FIDES in Scripturis variè accipitur, videlicet pro fidelitate & veritate Dei in feruandis promiffis, Pfalm. 32, 4. Ifaiæ 11, 5. Thren. 3, 23. Ofee 2, 20 † 5, 9. Roman. 3, 3. pro veritate &

conſtantia verborum inter homines, Geneſ. 39, 16 † 44, 32. Leuit. 6, 2. Eccli. 22, 28. Ierem. 42, 5. 1. Machab. 10, 27. 1. Tim. 2, 7. pro virtute Theologica, Sapien. 1, 2 † 3, 14. Habacuc 2, 4. Matth. 8, 13 † 9, 22 † 17, 19. Marc. 5, 34. Luc. 5, 20. Roman. 3, 22 † 4, 3 † 5, 1. pro fide viua & formata per charitatem, Habac. 2, 4. Matth. 9, 22 † 15, 28. Marc. 5, 34 † 10, 52. Luc. 7, 50. Roman. 3, 22. Galat. 5, 6 *. Hebr. 11 *. pro fide mortua abſque charitate, Matth. 7, 21, 22. 1. Corint. 13, 2 † 15, 2. Iac. 2, 26. pro ſponſione ſeu voto, 1. Timoth. 5, 12. pro fiducia, Iacob. 1, 6.

Fides charitate inferior, vide Charitas.

Fides viua quæ per charitatem operatur, magnæ virtutis eſt, Matt. 9, 2, 22, 29 † 21, 22. Mar. 16, 16. Luc. 18, 42. Ioan. 1, 12 † 3, 15, 16, 36 † 6, 35 † 7, 38 † 11, 25 † 14, 12 † 20, 29. Act. 3, 16 † 10, 43 † 15, 9 † 16, 31. Rom. 1, 16 † 3, 22. Galat. 3, 8. Eph. 2, 8. Heb. 11, 6 *.

Fides non facit nos certos aut ſecuros de accepta peccatorum remiſſione, aut conſequenda vita æterna, vide Certi.

Fides ſine operibus non iuſtificat, 1. Cor. 13, 2. Gal. 5, 6. Iacobi 2, 24.

Fides ipſa etiam appellatur opus bonum, Phil. 1, 6.

Fides eſt vna, Eph. 4, 5.

Fidei viuæ & operanti tribuitur iuſtitia & ſalus, Gen. 15, 6. Mar. 16, 16. Luc. 1, 45 † 8, 48 † 23, 42. Ioan. 5, 24 † 17, 3. Act. 13, 39 † 16, 31. Rom. 3, 22 † 4, 3, 22 † 5 *. † 10, 1, 10. Phil. 3, 9. 1. Pet. 2, 6. Heb. 4, 3.

Fidei prædicatio ad eorum qui præſunt in Eccleſia, iudicium referenda eſt, Gal. 2, 2.

Fidem Gentilium etiam reſpicit Deus, Ierem. 39, 18. Matth. 8, 5, 13 † 15, 28. Luc. 7, 9 † 10, 33 † 17, 16. Ioan. 4, 47. Act. 10, 4 † 8, 26.

Fideles Deus liberat à communi perditione, & internecione impiorum, Gen. 6 *. † 7 *. † 8 *. † 19 *. Exo. 8, 22 † 9, 4, 6, 26 † 10, 23 † 11, 7. Num. 16, 20, 26, 31. Ierem. 39, 18. Dan. 6, 22. 2. Petri 2, 7.

Infidelitas ſeu incredulitas punitur, Gen. 19, 11, 17, 26. Num. 11, 20 † 14, 2, 11 † 20, 12. Deut. 9, 20. 4. Reg. 7, 2, 17. 4. Eſd. 15, 4. Pſal. 77, 32. Eccli. 2, 15. Matth. 8, 26 † 14, 30 † 17, 16. Marc. 16, 16. Luc. 1, 20 † 24, 25. Ioan. 3, 18, 36 † 6, 7 † 8, 24 † 12, 48 † 20, 27. Rom. 11, 20. Heb. 3, 18 † 4, 2 † 11, 6. Apoc. 21, 8.

FILIORVM officium erga parentes, Gen. 9, 23 † 22, 2, 7 † 27, 1 † 28, 7 † 37, 14 *. Exod. 20, 12 † 21, 17. Leuit. 19, 3, 32 † 20, 9 † 21, 9. Deut. 5, 16 † 21, 15, 18 † 27, 16. Iudic. 14, 9. 1. Reg. 2, 11, 18, 22 † 3, 1, 7 † 8, 1 † 18, 5. 3. Reg. 2, 19. 4. Regum 2, 23 † 12, 2 † 22, 1. 2. Paralip. 34, 3. Eccli. 3, 1, 8 † 6, 18 † 7, 29 † 8, 7, 11 † 22, 3 † 23, 18 † 25, 10 † 32, 24. Tob. 4, 1 † 14, 5. Iob 1, 4 † 8, 4 † 32, 4, 6. Prou. 1, 8 † 4, 1 † 6, 20 † 10, 1 † 13, 1 † 15, 20 † 19, 26 † 20, 11, 20 † 22, 15 † 23, 19, 25 † 28, 24 † 30, 17. Ierem. 35, 16. Ezech. 22, 7. Matth. 4, 22 † 10, 35 † 15, 4 † 19, 19. Marc. 10, 19. Luc. 2, 48 † 18, 20. Act. 7, 14 † 22, 3. Epheſ. 6, 1. Coloſſ. 3, 20. 1. Tim. 5, 1. 1. Pet. 5, 5.

FOENVM & herba citò tranſiens omnis homo, Pſal. 89, 6 † 128, 6. Iſa. 40, 6. Eccli. 14, 18. 1. Pet. 1, 24. Iac. 1, 10.

FOENVS, vide Vſura.

FORNICATIO iram Dei prouocat, Deut. 22, 21. Prou. 23, 27. Eccli. 19, 3. Ierem. 5, 7. Oſee 4, 14. 1. Cor. 6, 9, 13, 15. Coloſſ. 3, 5. Heb. 13, 4. corpus eneruat & facultates abſumit, Iob 31, 12. Prou. 23, 27 † 29, 3 † 31, 3. Eccli. 9, 6. infamiam adfert, Eccli. 9, 10 † 41, 21. fornicationis occaſiones vitandæ, Eccli. 9, 4, 12 † 42, 12. fornicatio non ſolum in opere externo, ſed & in affectu prohibetur, Exod. 20, 17. Matth. 5, 28.

Fornicatio ſpiritalis, quæ eſt hæreſis, & idololatria, Deut. 31, 16. Iudic. 2, 17 † 8, 27, 33. Iſaiæ 1, 21 † 57, 3. Ier. 3, 1. Ezech. 6, 9 † 16 *. Oſee 1, 2 † 2, 4 † 4, 15. Apoc. 18, 3.

FRATRES & ſorores Chriſti qui ſint, Matt. 12, 49 † 28, 10. Mar. 3, 34. Luc. 8, 21. Ioan. 20, 17. Heb. 2, 12. Pſal. 21, 23.

FRAVS, quære Dolus.

FRVCTVS boni operis, quære Opus.

FVNDAMENTVM eſt Chriſtus, 1. Corint. 3, 11. Epheſ. 2, 20. 1. Pet. 2, 6. fundamentum etiam Apoſtoli, Eph. 2, 20. Apoc. 21, 14. & peculiariter Petrus, Matth. 16, 18 *. Ioan. 21, 15, 17. cuius fides numquam deficiet, Luc. 22, 32.

FVRTVM prohibetur, committitur, & punitur, Exod. 20, 15 † 21, 16 † 22, 1. Leuit. 19, 11. Deut. 5, 19 † 24, 7. Ioſ. 7, 1, 21. Tob. 2, 21. Prou. 6, 30. Oſee 4, 2. 2. Mach. 12, 40. Matth. 19, 18. Ioan. 12, 6. 1. Cor. 6, 10. Apoc. 9, 21.

Fures dicuntur, verbum Dei & doctrinam veram adulterantes, Ier. 23, 30. Ioan. 10, 1.

G

GAAL opponit ſe Abimelech, Iudic. 9, 26, 35, 39.

GABAONITÆ redimunt vitam aſtu quodam, Ioſue 9 *. obſidentur, & obſidione liberantur, 10, 5 *. Propter ipſos iniuſtè à Saule occiſos ſuſpenduntur filij Saulis, 2. Reg. 21, 1, 6, 9.

GABELVS venit cum Raphael ad nuptias Tobiæ, Tob. 9, 7.

GABRIEL apparet prophetæ Danieli, Dan. 8, 16 † 9, 21. Zachariæ ſacerdoti, Luc. 1, 11. Virgini Mariæ, 1, 26.

GAD filius Iacob ex Lia, Geneſ. 30, 11 † 35, 26.

Gaditæ recipiunt ſuam hæreditatem, Numer. 32 *. Deuteron. 3, 12. Ioſue 13, 24.

Gad propheta admonet Dauid, vt non maneat in terra Moabitarum, 1. Reg. 22, 5. nuntiat Dauidi iram Dei, 2. Reg. 24, 11, 18.

GAIVS, 1. Cor. 1, 14. capitur, Act. 19, 29. deducit Paulum in Aſiam, 20, 4. hoſpitio eum ſuſcipit, Rom. 16, 23.

GALGAL, ſiue Galgala, ciuitas Iſrael, Ioſ. 4, 19. in Galgal circumciditur populus, & celebrat Paſcha, 5, 2, 7, 10. egreditur inde ad liberandos Gabaonitas, 10, 7. reuertitur, 10, 43.

GALILÆA recipit Chriſtum, Ioan. 4, 45. in Galilæa incipit Chriſtus prædicare, Matth. 4, 12. Act. 10, 37.

GAMALIEL vir peritus Legis, Act. 5, 34 † 22, 3.

Gamaliel dux Manaſſitarum, Num. 1, 10.

GAVDERE & lætari honeſtè licet, 1. Par. 29, 9 *. 2. Eſd. 12, 42. Pſal. 67, 4. Lucæ 1, 14. 1. Theſſ. 1, 6 † 5, 16.

Gaudendum non eſt more Gentilium, Eccle. 2, 2 † 7, 3. Oſee 9, 1. Amos 6, 8. Prou. 2, 14. Iacob. 4, 9.

Gaudium in perſecutione, Matt. 5, 12. Act. 5, 41 † 20, 24. Rom. 5, 3. Coloſſ. 1, 24. Heb. 10, 34 † 11, 25.

Gaudium ſpiritus, Luc. 10, 21. Rom. 12, 12 † 14, 17. Gal. 5, 22. Phil. 4, 4. 1. Theſſ. 5, 16.
Gaudium ſalutis æternæ, Iſa. 25, 1, 8 † 26, 1 † 33, 20 † 65, 13. Sap. 3, 1, 7. vide Beatitudo.
GEDEON dux & iudex in Iſrael, Iudic. 6 *. † 7 *. † 8 *.
GEMITVS quis probandus, quis improbandus, Exo. 2, 24. Ezec. 9, 4. Tob. 3, 1. 2. Mach. 6, 30. Rom. 8, 22. Iac. 5, 9.
GENTIVM vocatio, Geneſ. 49, 10. Num. 24, 17. Deut. 32, 43. 2. Reg. 22, 44, 50. 3. Reg. 8, 41. Pſal. 2, 8 † 21, 28 † 67, 32 † 71, 8, 17 † 85, 9 † 86, 4. Iſaiæ 2, 2 † 11, 10 † 19, 18 † 25, 7 † 27, 13 † 29, 18 † 35 *. † 41, 25 † 43, 5 † 45, 14 † 49 *. † 51, 5 † 54 *. † 55 *. † 56, 3, 6 † 60, 3, 9 † 65, 1 † 66, 19, 20. Ier. 9, 25 † 12, 16 † 16, 19. Oſee 2, 1, 24. Ioel 2, 28. Mich. 4, 2. Soph. 3, 9. Zach. 2, 11 † 8, 20 † 9, 10. Mat. 2, 2, 6 † 8, 11 † 21, 31, 43 † 22, 9. Ioan. 10, 16. Act. 8, 26, 30 † 10 *. 1. Corin. 12, 13. Epheſ. 2, 11.
Gentilium mores non ſunt nobis imitandi, Leu. 18, 3 † 20, 23. Ier. 10, 2.
GENV omne flectendum Domino, Pſal. 21, 30. Iſa. 45, 24. Rom. 14, 11. Phil. 2, 10.
GERSON filius Leui, Num. 3, 17. Gerſonitarum miniſterium, 3, 25 † 4, 24.
GIESI miniſter Eliſei, 4. Reg. 4, 25. fit leproſus, 5, 27.
GLADIVS non cuiuis permittendus, Matt. 26, 51. Mar. 14, 47. Luc. 22, 49. Ioan. 18, 10.
Gladius ſpiritus eſt verbum Dei, 4. Eſdr. 13, 10, 27. Iſaiæ 11, 4 † 27, 1 † 31, 8 † 49, 2 † 66, 16. Eph. 6, 17. Heb. 4, 12. Apoc. 1, 16 † 2, 16 † 19, 15. 2. Theſſ. 2, 8.
GLORIA Dei in omnibus quærenda, Ioſ. 7, 19. Pſal. 115, 1. Matth. 6, 9. Ioan. 9, 24 † 17, 4. Act. 3, 12 † 12, 23. 1. Cor. 6, 20 † 10, 31. Philip. 1, 20. Coloſſ. 3, 17. Tit. 2, 10. quære Honor.
Gloria beatorum, vide Beatitudo.
GODOLIA filius Ahicam gladio interimitur, 4. Reg. 25, 25. Ier. 41, 2.
GRATIA in ſcripturis accipitur pro beneficio, Ruth 2, 20. 2. Reg. 2, 6 † 15, 20. Prou. 4, 9. Eccli. 7, 37 † 29, 20. pro fauore, Gen. 6, 8 † 18, 3 † 19, 19 † 39, 21. Exod. 12, 36. Tob. 1, 13. Eſther 2, 17. Prou. 13, 15. Eccli. 4, 25. Dan. 1, 9. Act. 2, 47 † 24, 27 † 25, 9. pro præmio quod à Deo expectatur, Prou. 1, 9 † 12, 2. 2. Mach. 12, 45. Luc. 6, 33. 1. Pet. 2, 19. pro dono aliquo gratis dato, Eſther 15, 17. Pſal. 44, 3. Prou. 3, 22 † 16, 23 † 22, 11. 1. Corinth. 12 *. Epheſ. 4, 7. 1. Pet. 4, 10. pro dono ſupernaturali Deo gratum faciente, Pſal. 83, 12. Luc. 1, 28 † 2, 40. Ioan. 1, 14. Rom. 1, 7. 1. Cor. 16, 23. 2. Cor. 1, 12. Gal. 5, 4. Heb. 13, 9. Iac. 4, 6. pro re grata, pulchra, accepta, & amabili, Prou. 31, 30. Eccle. 10, 12. Eccli. 7, 21 † 21, 19 † 26, 16, 19 † 40, 22. Luc. 4, 22. Epheſ. 4, 29.
Gratiæ donum quàm ſit occultum, & reconditum, quodq. nemo facilè illud ſibi arrogare debeat, Iob 9, 20, 21. Pſalm. 2, 11 † 18, 13 † 142, 2. Prou. 14, 12 † 20, 9. Eccle. 9, 1, 2, 12. Eccli. 5, 5. Ier. 17, 9. 1. Cor. 4, 4. 2. Cor. 10, 18 † 13, 5. Gal. 6, 3. Philip. 2, 12. 1. Pet. 4, 18. 2. Pet. 1, 10. 1. Ioan. 4, 1.
Gratia qua quis hominibus gratus eſt, etiam illa à Deo eſt, Exo. 3, 21 † 11, 3 † 12, 36. 4. Reg. 25, 27. 2. Eſdr. 2, 5. Pſal. 105, 46. Ier. 40, 2, 3, 4. Dan. 1, 9. Tob. 1, 13. Act. 24, 23 † 27, 3 † 28, 16.
Gratus animus erga Deum & homines commendatur, Gen. 4, 3 † 8, 20 † 14, 20 † 23 *. † 24, 48 † 26, 25. Exod. 15, 1. Leu. 25, 6. Num. 15, 17 † 31, 48. Deut. 4, 9 † 6, 6. Iudic. 5, 1. 1. Reg. 2, 1 † 14, 35 † 31, 11. 2. Reg. 10, 2 † 19, 33. 3. Reg. 2, 7. 1. Par. 29, 10, 20. 2. Par. 15, 11 † 20, 26. Eſther 6 *. Tob. 9, 1 † 12, 1, 7. Eccli. 7, 22 † 32, 28 † 35, 13. 1. Machab. 4, 24 † 5, 54. 2. Machab. 3, 33. Matth. 11, 25. Mar. 5, 20. Luc. 18, 43. Ioan. 11, 41. Act. 4, 24 † 27, 35. Rom. 6, 17. 2. Cor. 6, 1. Eph. 5, 19. Phil. 4, 6. Coloſſ. 2, 7 † 3, 15. 1. Theſſ. 5, 18. 2. Theſſ. 1, 3. 1. Tim. 4, 3.
Gratiæ agendæ ante & poſt cibum ſumptum, Deut. 8, 10. 1. Reg. 9, 13. Iſa. 62, 9. Matth. 14, 19 † 15, 36 † 26, 26. Marc. 6, 41 † 8, 6 † 14, 22. Luc. 9, 16. Ioan. 6, 11, 23. Act. 27, 35. Roman. 14, 6. 1. Cor. 10, 30. 1. Tim. 4, 3.
GVLA, vide Ebrietas, & Ciborum luxus.

H

HÆRETICOS & infideles relinquit Deus ad iuſtorum probationem, Iudic. 3, 1. 1. Cor. 11, 19.
Hæretici iam inde à temporibus Apoſtolorum extiterunt, 1. Tim. 1, 20. 2. Tim. 2, 18. 1. Ioan. 2, 18. 2. Ioan. 7. Apocal. 2, 15.
Hæreticos futuros etiam noſtris temporibus prædictum eſt, Matth. 24, 5, 24. Ioan. 5, 43. 1. Tim. 4, 1. 2. Tim. 3, 1. 2. Pet. 2, 1 † 3, 3. Iudæ 18.
Hæreticorum mores & doctrina, ibidem.
Hæretici vitandi, Deut. 13, 1. Mat. 7, 15. Rom. 16, 17. 2. Tim. 2, 17 † 3, 5. Tit. 3, 10. 2. Theſſ. 3, 14. 2. Ioan. 10.
Hæretici malè tolerantur à præfectis, Apoc. 2, 14.
Hæretici tollendi è medio, Deut. 13, 5 † 18, 20. 3. Reg. 18, 40 *. 4. Reg. 10, 25 *.
Hæreſis, fornicatio ſpiritalis: vide Fornicatio.
HAZAEL famulus Benhadad regis Syriæ, 4. Regum 8, 11, 15. iuxta mandatum Domini, 3. Reg. 19, 15. percuſſit Iſrael in vniuerſis finibus ſuis, 4. Reg. 10, 32 † 12, 17 † 13, 3. quemadmodum prophetatum eſt, 4. Reg. 8, 12, 13. moritur, 13, 24.
HELIAS vir piloſus, & zona pellicea cinctus renibus, 4. Reg. 1, 8.
Heliæ orationis efficacia, 3. Reg. 17, 1. Iacob. 5, 17, 18. alitur miniſterio corui, 3. Reg. 17, 4. excitat puerum mortuum, 17, 19. occidit prophetas Baal, 18, 40. fugit Iezabel, 19, 3. mittitur in Damaſcum, vt vngeret Hazael regem Syriæ, 19, 15. mittitur ad Achab, 21, 17. ad Heliam miſſi principes quinquagenarij cum ſuis, igne cælitus demiſſo conſumuntur, 4. Reg. 1, 10. aſſumitur per turbinem in cælum, 2, 11. apparet in transfiguratione Domini, Matt. 17, 3. Luc. 9, 30.
HELIODORVS à cubiculis Seleuco, tentat theſaurum templi auferre, 2. Mach. 3, 7, 13. punitur à Deo, 3, 24.
HELISEVS, vide Eliſeus.
HERODES Aſcalonita occidit innocentes pueros, Matth. 2, 16. & moritur, 2, 19.
Herodes Antipas filius Herodis, tetrarcha Galilææ, Luc. 3, 1. occidit Ioannem Baptiſtam, Matt. 14, 10. Herodes & Pilatus morte Chriſti inter ſe reconciliantur, Lucæ 23, 12. Act. 4, 27.

HERVS & Hera: vide Dominus & Domina.
HESRON filius Phares, Genef. 46, 12. Matt. 1, 3. relinquit poft fe Aram, & appellatur Iephone, 1. Par. 4, 15.
HESTER fit vxor Affueri, Efther 2 *. precibus fuis apud Affuerum latam de Iudæis vno die occidendis fententiam reuocat, Efther 8, 3, 8.
HIEREMIAS, vide Ieremias.
HIERVSALEM, vide Ierufalem.
HOLOFERNES dux Nabuchodonofor mittitur contra Ifrael, Iudith 2, 4. blafphemat Deum, 6, 1. obfidet Bethuliam, 7, 1. proprio gladio ceruix ei præciditur, 13, 8. caput eius confpiciendum ponitur in muris ciuitatis, 14, 1. totus Affyricus exercitus fe in fugam dedit, 15, 1.
HOMO creatus eft ad imaginem Dei, Genef. 1, 26 † 2, 7 † 5, 1 † 9, 6. Sapien. 2, 23. Eccli. 17, 1. Iob 10, 8. Pfalm. 118, 73. Iac. 3, 9.
Homo maledicitur, Gen. 3, 17. benedicitur in Chrifto, Gen. 12, 3 † 22, 18. Galat. 3, 8.
Hominis regeneratio, Matt. 18, 3. Ioan. 1, 13 † 3, 3, 6 † 4, 14 † 7, 38. 1. Cor. 4, 15. Gal. 4, 19. Eph. 4, 22. Coloff. 3, 8. Tit. 3, 5. 1. Pet. 1, 23 † 2, 2. Iac. 1, 18.
Homo puluis & lutum, Gen. 2, 7 † 3, 19 † 18, 27. Eccle. 12, 7. Eccli. 17, 1 † 18, 8 † 41, 19. Iob 4, 19 † 10, 8 † 34, 15. Pfalm. 77, 39 † 102, 14 † 143, 4. Ifaiæ 40, 6.
HOMICIDIVM, latrocinium, & fanguinis effufio, Genef. 4 *. † 9, 6 † 37, 18. Exod. 2, 12 † 20, 13 † 22, 2. Leuit. 24, 21. Num. 25, 7 *. Deut. 5, 17 † 19, 4, 11 † 21, 1 † 27, 24. Iof. 20, 3. Iudic. 9, 5. 1. Reg. 18, 17. 2. Reg. 3, 27 † 4, 7, 12. 3. Reg. 2, 5, 25, 34, 46. 4. Reg. 14, 5 † 21, 16. Prouer. 6, 17 † 28, 17. Eccli. 34, 25, 27. Thren. 4, 13. Ezech. 11, 6 † 22, 2 † 24, 6. Ofee 4, 2. Matt. 5, 21 † 19, 18 † 23, 34 † 26, 51. Ioan. 8, 44. Roman. 13, 9. Gal. 5, 21. 1. Ioan. 3, 12. Apoc. 13, 10.
HONOR qui ab hominibus proficifcitur, non magni faciendus, Num. 16, 1. Iudic. 9, 1. 1. Reg. 10, 27. 2. Reg. 15, 1. 3. Reg. 1, 5. Efther 3, 1 *. † 6, 6. Eccli. 9, 16 † 10, 29, 30. Ier. 9, 23. Matt. 6, 1 † 8, 4 † 9, 30 † 17, 9 † 20, 21, 26. Mar. 1, 44 † 5, 43 † 7, 36 † 8, 26 † 9, 8 † 10, 35, 43. Luc. 22, 24. Ioan. 6, 15 † 8, 50 † 12, 43. Act. 10, 26 † 14, 14. Gal. 6, 3. Phil. 2, 3. 1. Theff. 2, 6. 1. Pet. 5, 3. 3. Ioan. 9. Apoc. 19, 10 † 22, 9.
Honor Dei, quære Gloria.
Honorandi parentes, vide Parentes.
HOSPITALITAS commendatur, Ifa. 58, 7. Mat. 25, 35. Luc. 14, 13. Rom. 12, 13. 1. Timot. 3, 2. Tit. 1, 8. 1. Pet. 4, 9, 3. Ioan. 5, 8. Heb. 13, 2. Iac. 1, 27.
Hofpitalitatis exempla, Gen. 18, 3 † 19, 2 † 24, 31. Iofue 2 *. Iudic. 13, 15 † 19, 4, 9. 3. Reg. 17, 10, 17. 4. Reg. 4, 8. Iob 1, 4 † 31, 17. Tob. 2, 1. Lucæ 10, 38 † 19, 6. Act. 16, 15 † 28, 2, 7.
Inhofpitalitas, Iud. 8, 5 † 19, 18. 1. Reg. 25, 9, 14. Sap. 19, 13.
HVMILITAS Deo grata eft, Genef. 18, 27 † 29, 31 † 41, 40. Iudic. 6, 15. 1. Reg. 1 *. † 2, 1, 8 † 7, 9, 10. 2. Reg. 6, 16, 21. 2. Par. 12, 6, 7 † 32, 26 † 33, 12 † 34, 26. Pfalm. 33, 19. Prou. 11, 2 † 16, 19 † 18, 12 † 22, 22 † 25, 7 † 29, 23. Ifaiæ 37, 1 † 57, 15 † 66, 2. Ierem. 1, 6. Ion. 3, 5. Eccli. 3, 20 † 7, 19. Iudith 4, 8, 12 † 9, 16. Matth. 3, 11 † 5, 3 † 8, 8 † 11, 25 † 15, 27 † 18, 4 † 20, 26 † 21, 5 † 23, 8, 11. Marc. 9, 34 † 10, 43. Luc. 1, 48 † 9, 48 † 14, 7, 11 † 15, 19 † 18, 13 † 22, 26. Ioan. 13, 4. Act. 10, 26. Rom. 11, 20 † 12, 16. 1. Cor. 4, 6 † 15, 8. Phil. 2, 3. Coloff. 3, 12. Hebr. 11, 24. 1. Pet. 5, 5. Iac. 1, 9 † 4, 10. Apocal. 4, 10 † 19, 10.
HYMENÆVS pfeudoapoftolus, 2. ad Tim. 2, 17.
HYPOCRISIS, 1. Reg. 15, 13 *. † 18 *. 2. Reg. 15, 2, 7. 4. Reg. 1, 6, 9. Iob 8, 13 † 13, 16 † 15, 34 † 20 *. † 27, 8 † 36, 13. Prou. 30, 12. Eccli. 1, 36 † 19, 24. Ifaiæ 29, 13 † 30, 2. Ierem. 9, 8. Ezech. 33, 30. Malac. 3, 13. 2. Mach. 6, 24. Matth. 2, 7, 16 † 6, 2, 16 † 7, 5 † 15, 7 † 16, 1 † 22, 18 † 23 *. † 24, 51. Mar. 7, 6. Luc. 11, 44 † 12, 1, 56 † 18, 11. Act. 5, 1 † 8, 18 † 13, 8. Roman. 2 *. Gal. 2, 13. 1. Timot. 4, 2. 2. Timot. 3, 5. 1. Theff. 5, 22. 1. Pet. 2, 1.

I

IABES in Galaad opprimitur ab Ifrael, Iudic. 21, 10. obfidetur, 1. Reg. 11, 1. viri Iabes Galaad exhibent mifericordiam Sauli, & filio eius, 31, 12.
IACOB filius Ifaac nafcitur, Genef. 25, 25. emit à fratre Efau primogenita, Genef. 25, 31. præripit Efau benedictionem, 27, 5 *. proficifcitur ad Laban, 28, 10. videt fcalam, & vouet votum, 28, 12, 20. feruit Laban pro duabus filiabus, 29, 18. reuertitur in patriam, 31, 17. luctatur cum angelo, 32, 24. vocatur Ifrael, 32, 28 † 35, 10, 3. Reg. 18, 31. mittit filios in Ægyptum, Genef. 42, 1. migrat cum tota fua familia in Ægyptum, 46 *. Deut. 10, 22. filios Iofeph adoptat in fuos, Genef. 48, 5, 8. benedicit duodecim filijs, & moritur, 49, 3, 32. fepelitur cum patribus fuis in terra Chanaan, 50, 4, 7. fecundum promiffionem, 47, 29. & fecundum mandatum, 49, 29. commendatur, Eccli. 44, 25. vide Ifrael.
Iacobus Zebedæi filius vocatur, Matt. 4, 21. occiditur, Act. 12, 2.
IEBVS appellatur Ierufalem, Iofue 15, 8. Iudic. 19, 10. 1. Par. 11, 4.
Iebufæos expugnare non poterat Ifrael, Iudic. 1, 21. fuperantur tamen à Dauid, 2. Reg. 5, 7.
IEHV filius Hanani prophetæ arguit regem Iofaphat, 2. Par. 19, 2. mittitur ad Baafa regem Ifrael, 3. Reg. 16, 1, 7.
Iehu filius Iofaphat filij Namfi vngitur vt rex effet Ifrael, ad delendam domum Achab, 4. Reg. 9, 2, 6. iuxta præfcriptum, 3. Reg. 19, 16. occidit Iezabel, 4. Reg. 9, 30, 33. occidit feptuaginta filios Achab, 10, 1. iubet comprehendi & iugulari fratres Ochoziæ regis Iuda, 10, 14. perdit feruos Baal, 4. Regum 10, 18, 25. moritur, 10, 35.
IEIVNIVM, & ieiunandum effe, Ioel 2, 12. Tob. 12, 8. Matth. 6, 16. Marc. 2, 20. Luc. 2, 37 † 5, 35. Rom. 13, 13. 1. Cor. 7, 5. 2. Cor. 6, 5 † 11, 27. Act. 13, 2, 3 † 14, 22. Ephef. 5, 18. 1. Theff. 5, 6. Tit. 2, 2. 1. Petri 1, 13 † 5, 8. vide Quadragefima.
Ieiunij meritum, Ier. 35, 14, 19. Ionæ 3, 7, 9, 10. Iudith 4, 8 † 8, 6. Matth. 17, 20 † 6, 17. Lucæ 2, 37.
Ieiunatur pro mortuis, 1. Reg. 31, 13. 2. Regum 1, 12 † 3, 35. 1. Paralip. 10, 12.

Ieiunij exempla, Exod. 24, 18 † 34, 28. Deut. 9, 9, 18. Iudic. 20, 26. 1. Reg. 7, 6 † 31, 13. 2. Reg. 3, 35 † 12, 16. 2. Paral. 20, 3. 1. Efd. 8, 21. 2. Efd. 1, 4. Efther 4, 3. Pfalm. 34, 13. Ierem. 36, 9. Dan. 10, 3. Ionæ 3, 5. Iudith 4, 8 † 8, 6. Tobiæ 3, 10. Matth. 4, 2 † 9, 14. Luc. 2, 37 † 5, 33. Act. 10, 30 † 13, 3 † 14, 22.

Ieiunium indictum à rege Saule, 1. Reg. 14, 24. à Iofaphat, 2. Par. 20, 3. à Niniuitis & eorum rege, Ionæ 3, 5, 7. ab Efdra, 1. Efdr. 8, 21. ab Efther & Mardochæo, Efther 4, 16. vide Abftinentia.

IEREMIAS propheta ex Anathoth, Ier. 29, 27. vocatur, & à Deo mittitur, 1, 4.

Ieremias perfecutionem patitur, Ier. 18, 19 † 20, 2 † 26, 8 † 33, 1 † 37, 12 † 38, 4, 7.

Ieremias inuenit gratiam apud Nabuchodonofor, Ierem. 39, 11.

Ieremias vinculis foluitur à Nabuzardan, Ier. 40, 1.

Ieremias luget Iofiam, 2. Paral. 35, 25.

IERICHO expugnatur & exuritur, Iof. 6, 10, 24. reædificatur ab Hiel, 3. Reg. 16, 34. appellatur ciuitas Palmarum, Deut. 34, 3. 2. Paral. 28, 15.

IEROBOAM filius Nabat, feruus Salomonis, fit inimicus Ifraeli, 3. Reg. 11, 26. 2. Par. 13, 6. fit rex decem tribuum, 3. Reg. 12, 20. iuxta verbum Ahiæ, 11, 29. erigit duos aureos vitulos, & falfum cultum Dei, 12, 28, 31. idq. punitur & exprobratur, 14, 7 † 15, 26 † 16, 19, 26. 4. Reg. 3, 3 † 10, 29, 31 † 13, 2, 6, 11 † 14, 24 † 15, 9, 18, 24 † 17, 22 † 23, 15. manus eius exarefcit, 3. Reg. 13, 4. curatur, 13, 6. moritur, 14, 20. tota eius domus perditur, 15, 29. iuxta quod prædictum fuerat, 14, 10. contra Ieroboam, Amos 7, 10.

Ieroboam filius Ioas fit rex Ifrael, 4. Reg. 13, 13 † 14, 16. moritur, 14, 29.

IERVSALEM expugnatur à filijs Iudæ, Iudic. 1, 8. eligitur à Deo in habitaculum, 3. Reg. 8 *. 2. Par. 6, 2 † 7, 16.

Ierufalem appellatur Iebus, Iof. 15, 8. Iudic. 19, 10. 1. Par. 11, 4.

Ierufalem appellatur Salem, Pfal. 75, 3.

Ierofolymam quæ tribus Iacob inhabitauerint, 1. Par. 9, 3. 2. Efd. 11, 1.

Ierufalem obfidetur à rege Syriæ & Ifraelis, 4. Reg. 16, 5. à rege Nabuchodonofor, 4. Reg. 24, 10 † 25, 1.

Ierufalem exuritur, & euertitur, 4. Reg. 25, 9. iterum excolitur & reparatur, 2. Efd. 3 *. † 6, 15.

contra Ierufalem & eius ciues, 4. Reg. 21, 12 † 23, 27. Ifaiæ 1, 8 † 3, 1 † 22, 1, 9 † 29, 1, 7 † 65, 2. Ierem. 4, 3, 9 † 7 *. † 13 *. † 17, 19 † 19, 3, 6 † 21, 3 † 23, 39 † 25, 8 † 32, 3, 28 † 34, 1 † 38, 3 † 39, 8. Ezech. 6, 6 † 4 *. † 5 *. † 10, 2 † 15 *. † 21, 6 † 22 *. † 23 *. Soph. 3, 1.

Ierufalem deftruenda per Romanos, Dan. 9, 26. Zachar. 14, 2. Matth. 24, 1, 15. Luc. 13, 35 † 19, 41 † 20, 16 † 21, 6. Ioan. 11, 48.

Ierufalem fpiritualis, Ecclefia fancta, Pfal. 121, 3. Ifa. 33, 20 † 54, 11 † 60 *. † 62, 6 † 65, 16, 18. Tob. 13, 19. Baruch 5, 1, 7. Galat. 4, 26. Heb. 11, 10 † 12, 22. Apoc. 3, 12 † 21, 2, 10.

IEZABEL impia, impij Achab coniux, 3. Reg. 16, 31 † 21, 5, 7. occidit prophetas Domini, 18, 4, 13. minatur Heliæ prophetæ mortem, 19, 2. à canibus dilaceratur, 4. Reg. 9, 36. iuxta verbum Heliæ prophetæ, 3. Reg. 21, 23.

ILLVMINATI dicuntur Baptizati, Heb. 6, 4.

IMAGINES iuffit Deus fieri, Exo. 25, 18 *. Num. 21, 8 *.

Imagines fecit Salomon, 3. Reg. 6, 35 † 7, 25, 29, 36 † 10, 19. 2. Paralip. 3, 10, 14 † 4, 3.

Imaginum vfus, Num. 21, 8. Sap. 16, 6. Iof. 4, 2, 6 *. de altari in teftimonium & memoriam extructo.

IMMISERICORDIA, & eius punitio, Exod. 2, 12. Deut. 23, 3. Iudic. 8, 6, 15. 1. Reg. 25, 15, 38. Iob 20, 19. Prou. 21, 10. Eccli. 12, 13. Amos 1, 6. Matt. 18, 30, 34 † 25, 42. Luc. 16, 21, 23. Iacobi 2, 13.

IMPATIENTIA, & eius punitio, Exo. 14, 11 † 15, 24 † 16, 2, 7 † 17, 2. Numer. 11, 1, 10 † 14, 1, 26 † 21, 5. Iob 3, 1. Prouer. 12, 16. Eccli. 2, 16.

IMPIORVM dicta, facta, & cogitata contra pios, Sap. 2 *. Pfal. 9 *. † 10 *. † 11 *. † 13 *. Prou. 4, 14.

Impiorum profperitas, Iob 10, 3 † 21, 7, 10. Pfal. 72, 2, 8 † 91, 8. 4. Efdr. 3, 28, 31. Ierem. 12, 1. Habacuc 1, 13. 2. Machab. 6 *.

Impiorum profperitas bonis admirationem parit, Iob 21, 7, 13. Pfal. 72, 2. Eccle. 7, 16. Ier. 12, 1. Habac. 1, 13. Malach. 3, 15.

Impij incidunt in mala quæ pijs pararunt, 1. Regum 17, 42 † 31, 4. Efther 7, 10. Pfal. 7, 16 † 9, 16 † 34, 8 † 36, 14. Prou. 26, 27. Eccle. 10, 8. Ifa. 33, 1. Ierem. 48 *. Dan. 3, 22 † 6, 24 † 13, 62. Eccli. 27, 28 *. Iudith 13, 4. Apoc. 18, 6.

Impij incidunt frequenter in malum quod timent, Iob 6, 16. Prouer. 1, 26 † 10, 24. Ifa. 66, 4.

Impiorum fubita & improuifa punitio, difperfio & euerfio, Gen. 7, 21 † 14, 15 † 19, 24 † 34, 25. Exo. 14, 24. Leuit. 10, 2. Num. 11, 33 † 16, 31. Iofue 10, 9 † 11, 7. Iudic. 4, 21 † 7, 12, 15, 21 † 8, 11 † 16, 28. 1. Reg. 30, 16. 2. Reg. 13, 28. 3. Reg. 16, 2 † 18, 40 † 20, 13, 19. Iob 4, 8 † 5, 3 † 8, 13 † 15, 20 † 18 *. † 20 *. † 27, 14 † 36, 12. Pfalm. 1, 5 † 36 *. Prouerb. 1, 27 † 6, 15 † 10, 25 † 12, 7. Ifaiæ 5, 24 † 47, 9. Ierem. 15, 8. Daniel 5, 30. 1. Machab. 2, 62 † 4, 3. Matth. 24, 38. Lucæ 12, 20, 46 † 16, 23, 25 † 17, 27, 29. 1. Theff. 5, 3.

Impiorum punitio bonis eft ad timorem & cautionem, Deut. 13, 11 † 17, 2, 7 † 19, 20 † 21, 21. Prou. 19, 25 † 21, 11. Eccli. 23, 37. Act. 5, 11. 1. Tim. 5, 20.

Impios deridebit Deus, Pfalm. 2, 4 † 36, 13 † 58, 9. Prou. 1, 26. Sap. 4, 18.

IMPOSITIO manuum varia in veteri teftamento, Gen. 48, 14. Exod. 29, 10. Leu. 1, 4 † 3, 2. Num. 27, 23. Dan. 13, 34. Marc. 10, 16.

Impofitio manuum in facramento ordinis & confirmationis, Act. 6, 6 † 8, 17 † 13, 3 † 19 *. 1. Tim. 4, 14 † 5, 22. 2. Tim. 1, 6.

IMPVDICITIA contra naturam, Gen. 19, 5 † 38, 7. Leuit. 18, 22 † 20, 13. Iudic. 19, 22, 30. Rom. 1, 27. 1. Cor. 6, 10. Ephef. 5, 12. 1. Tim. 1, 10. 2. Pet. 2, 7, 8.

INCANTATIONES & maleficia, Exod. 7, 11 † 8, 18 † 22, 18. Leuit. 19, 31 † 20, 6, 27. Num. 23, 23. Deuter. 18, 10. 1. Reg. 28 *. 4. Reg. 17, 17 † 21, 6. Ifaiæ 2, 6 † 44, 25 † 47, 13. Ierem. 10, 2. Dan. 2, 2, 10. Mich. 5, 11. Act. 8, 9 † 13, 6 † 16, 16 † 19, 19. Gal. 5, 20. Apoc. 18, 23 † 21, 8.

INCESTVS graue peccatum, Leuit. 18, 6, 7 † 20, 11, 14. Deut. 22, 30. 1. Cor. 5, 1, 2.

INDVLGENTIÆ, 2. Corinth. 2, 10.

INFERNVS, & damnatio parata diabolo & angelis eius, vide Damnatio.

Inferni pœna varia & horribilis, Deut. 32, 22. Iob 24, 19. Pſal. 10, 7 † 20, 10 † 48, 15 † 111, 10. Sap. 11, 17. Eccli. 21, 10. Iſaiæ 30, 33 † 33, 11, 13, 14 † 34, 9. Ierem. 9, 15. Malac. 4, 1. Matt. 8, 12. Luc. 13, 27 † 16, 23. Apoc. 14, 9 † 18, 7 † 20, 14. numquam terminanda, Iſa. 66, 24. Matt. 25, 41, 46. Mar. 9, 47. 2. Theſſ. 1, 9.

INFIDELITAS, vide Fides.

INFIRMITAS corporalis: vide Ægrotatio.

INGRATITVDO, & eius punitio, Gen. 31, 1 † 40, 23. Exod. 1, 8. Deut. 23, 3 *. Iudic. 2, 1 † 6, 8 † 8, 33 † 12, 1. 1. Reg. 10, 18 † 12, 8 † 25, 3, 10. 2. Reg. 14, 30. 2. Par. 24, 21. Prou. 17, 13. Iſaiæ 1, 2 † 5, 4. Ier. 2, 5, 6. Ezech. 16 *. Oſee 10, 1 † 13, 2, 6. Mich. 6, 3. Sap. 16, 29. 1. Mach. 16, 16, 19. Matt. 11, 20. Luc. 17, 18. Ioan. 11, 46. Rom. 1, 21. 2. Tim. 3, 2.

INIMICVS non paſſim contemnendus eſt, 1. Reg. 14, 11 † 17, 43. 2. Reg. 21, 20. 3. Reg. 20 *. 4. Reg. 14, 8.

Inimico reconciliato non temerè credendum eſt, 1. Reg. 24, 17 † 26, 21. 2. Reg. 3, 26. 1. Mach. 12, 24.

INIQVITAS abundabit, 4. Eſd. 5, 2 † 14, 16. Matth. 24, 12. 1. Ioan. 5, 19. vide Impij & Mali.

INNOCENTIA ſua cuique tuenda & malæ ſuſpiciones amouendæ, Ioſ. 22, 22. 1. Reg. 1, 14. 3. Reg. 18, 17. Ierem. 37, 12. Acto. 2, 15 † 6, 14 † 7, 2 † 28, 17.

INOBEDIENTIA eiuſq. punitio, Geneſ. 3, 16, 17 † 19, 17, 26. Leuit. 10, 1 † 26, 14 *. Num. 14, 28, 41 † 16, 31 † 20, 24. Deut. 11, 16, 28 † 17, 12 † 18, 19, 20 † 27, 15 *. † 28, 15 *. 1. Reg. 12, 15 † 13, 11 † 15, 24 † 28, 16. 2. Reg. 6, 6. 3. Reg. 11, 9 † 13, 15, 21 † 14, 17 † 20, 35 *. 2. Par. 7, 19 † 26, 16, 19. Iſa. 24, 5. Ier. 11, 3, 8 † 13, 8 † 17, 27 † 26, 4 † 35 *. Ionæ 1, 3. Matt. 18, 17. Act. 7, 39. Rom. 2, 8. Gal. 3, 10. 2. Theſſ. 1, 8.

INVIDIA & odium, Gen. 4, 5 † 26, 14 † 27, 41 † 30, 1 † 37, 4, 11. Exod. 1, 8 † 20, 13. Leu. 19, 17. Num. 12, 1 † 35, 20, 22. Deut. 19, 11. 1. Reg. 18, 7, 11. Sapien. 2, 24. Prouer. 10, 12, 18. Ezech. 25, 15. Dan. 6, 3. Luc. 15, 28. Ioan. 12, 4. Rom. 1, 29 † 13, 13. Gal. 5, 15, 20. Iac. 3, 14 † 4, 2. 1. Pet. 2, 1. 1. Ioan. 3, 13, 15 † 4, 20.

IOAB filius Saruiæ, 2. Reg. 2, 13. confodit Abner, 3, 27. reconciliat Abſalonem per Thecuam, 14 *. confodit Amaſa, 20, 9. confoditur ipſe, 3. Reg. 2, 28, 34. iuxta mandatum Dauid, 2, 5, 6.

IOACHAZ filius Iehu, rex Iſrael, 4. Reg. 10, 35 † 13, 1.

Ioachaz filius Ioſiæ exuitur regno, & vehitur in Ægyptum, vbi & moritur, 4. Reg. 23, 34. captiuitas eius prædicitur, Ezech. 19, 4. appellatur Iohanan, 1. Par. 3, 15. poſt ipſum creatur rex frater eius Eliachim, 4. Reg. 23, 34.

IOACHIN filius Ioacim fit rex Iuda, 4. Reg. 24, 8. ducitur captiuus à Nabuchodonoſor in Babyloniam, 24, 12, 15. dimittitur ex carcere, & ad honores euehitur, 25, 27. appellatur Iechonias, Ierem. 37, 1. appellatur Neri, Luc. 3, 27. ei ſuccedit patruus Matthanias, 4. Reg. 24, 17.

IOACIM, & antea dictus Eliacim, filius Ioſiæ, fit rex Iuda, 4. Reg. 23, 34. 3. Eſd. 1, 37. combuſſit libros ſermonum Ieremiæ, Ier. 36, 21. appellatur Melchi, Luc. 3, 24. moritur, 4. Reg. 24, 1, 5. poſt ipſum conſtituitur rex filius Ioachin, 4. Reg. 24, 6.

IOANNA vxor Chuſæ ſequitur Chriſtum, Luc. 8, 3.

IOANNES Baptiſta filius Zachariæ, Luc. 1, 57, 59, 60. Euangelium regni denunciat, & baptizat, Mat. 3, 1. Mar. 1, 4, 5. Ioan. 1, 28 † 3, 23, 26. veſtitus eius ex pilis camelorum, & victus locuſtæ & mel ſilueſtre, Marc. 1, 6. noluit haberi maior quàm erat, Ioan. 1, 19, 20, 26 † 3, 28. mittit diſcipulos ad Chriſtum, Matth. 11, 2. capite truncatur, Matth. 14, 8. dicitur Helias, Malach. 4, 5. Matth. 11, 14 † 17, 10. Luc. 1, 17.

Ioannes filius Zebedæi vocatur, Matt. 4, 21. vnicè à Chriſto diligitur, Ioan. 13, 23 † 19, 26 † 20, 2 † 21, 7, 20. ſcribit quæ vidit, Ioan. 19, 35 † 21, 24. 1. Ioan. 1, 1.

IOAS filius Ochoſiæ ſolus euadit, dum ſenatus regius occiditur, 4. Reg. 11, 2. coronatur rex in Iuda, 11, 12. occidit Zachariam filium Ioiadæ, 2. Paral. 24, 21. Matth. 23, 35. occiditur à ſuis miniſtris, 2. Paral. 24, 25. 4. Reg. 12, 20. poſt ipſum filius eius Amaſias rex conſtitutus eſt, 1. Paral. 3, 12. 2. Paral. 24, 27.

Ioas filius Ioachaz rex Iſrael, 4. Reg. 13, 9. pugnat contra Amaſiam, ſubuertit mœnia Ieruſalem, deſtruit templum, & moritur, 4. Reg. 14, 13, 16.

IOIADA Sacerdos iuſſit occidi Athaliam reginam, 4. Reg. 11, 15. 2. Paral. 23, 14. moritur, 24, 15.

IONAS prophetat, 4. Reg. 14, 25. præcipitatur in mare, Ionæ 1, 15. deglutit eum piſcis a Domino præparatus, 2, 1. in cuius ventre erat tribus diebus & tribus noctibus, ibid. Matt. 12, 40.

IONATHAS filius Saulis proſternit Philiſthæos, 1. Reg. 13, 3 † 14, 1, 14. liberatur per populum à patre ob mel deguſtatum occidendus, 14, 45. ferit fœdus cum Dauide, 18, 3 † 20, 8 † 23, 18. cæditur, 31, 7.

Ionathas filius Mathathiæ, præfectus militaris Iudæorum, 1. Mach. 9, 31. fœdus init cum Demetrio, 10, 3, 15. capitur, 12, 48. occiditur cum ſuis filijs, 13, 23.

IORAM filius Ioſaphat rex Iuda, 3. Regum 22, 51. occidit ſex fratres ſuos, 2. Paral. 21, 4. moritur, 4. Reg. 8, 24. 2. Paral. 21, 19.

Ioram rex Iſrael, 4. Reg. 1, 17 † 3, 1. procedit contra Hazael regem Syriæ, 8, 28. accepto vulnere curatur in Iezrahel, 9, 15. moritur, 9, 24.

IOSAPHAT filius Aſa rex Iuda, 3. Reg. 22, 41. mittit qui verum Dei cultum doceant in ciuitates Iuda, 2. Paral. 17, 7. fœdere iungitur cum impio Achab, 18, 3. ideoque arguitur à propheta, 19, 2. iungit ſe Ochoſiæ, 2. Paral. 20, 35. moritur, 21, 1. habuit ſucceſſorem filium Ioram, 1. Par. 3, 11.

IOSEPH filius Iacob, Geneſ. 30, 23. videt ſomnium, 37, 5, 9. venditur à fratribus Iſmaelitis, 37, 26. Pſalm. 104, 17. falſò accuſatur, Geneſ. 39, 17. mittitur in carcerem, 39, 20 † 41, 14. conſtituitur dominus vniuerſæ Ægypti, 41, 40. datur ei filia Putipharis vxor, 41, 45. detegit ſe fratribus ſuis, 45, 1. moritur, 50, 25. oſſa eius transferuntur ex Ægypto, Exod. 13, 19. ſepelitur in Sichem, Ioſ. 24, 32.

Ioſeph coniux B. Virginis Mariæ, Matt. 1, 16. fugit in Ægyptum, 2, 14.

IOSIAS filius Amon rex Iuda, 4. Reg. 21, 24 † 22 *. eius natiuitas prædicta eſt, 3. Reg. 13, 2. legit librum Legis, 4. Reg. 23, 2. celebrat Paſcha, 23, 21. vulneratur à ſagittarijs, & moritur, 2. Paral. 35, 23, 24. 4. Reg. 23, 29. lugetur, 2. Paral. 35, 24. ei ſuccedit Ioachaz, 4. Reg. 23, 30, 31.

IOSVE pugnat contra Amalech, Exod. 17, 9, 13. mittitur exploraturus terram Chanaan, Num. 13, 2. eam populo commendat, 14, 6. conſtituitur loco Moyſis dux populi, 27, 18. Deut. 3, 21 † 31, 3, 7, 14. Ioſue 1, 1, 6. mittit exploratores, 2, 1. tranſit Iordanem, 3, 16. erigit duodecim lapides in Galgal, 4, 3, 8, 20. angelus Domini apparet ei, Ioſue 5, 13. benedicit populo, 8, 33. aſcendit Ioſue ad liberandos Gabaonitas, 10, 7. Sol & Luna ſteterunt ad imperium Ioſue, 10, 12. reuertitur Ioſue in Galgal poſt liberatos Gabaonitas, 10, 43. percutit 31 reges, 12 *. accipit ſuam portionem in diuiſione terræ, 19, 49. moritur, 24, 29. Iudic. 2, 8. commendatur, Eccli. 46, 1.

IRACVNDIA quantum mali pariat, Gen. 4, 5. Iob 5, 2. Prou. 12, 16 † 14, 3 † 15, 18 † 17, 19 † 19, 19 † 27, 3 † 29, 22. Eccle. 7, 10. Eccli. 25, 22 † 28, 6, 14 † 30, 26. Matth. 5, 22. Luc. 4, 28. Galat. 5, 20. Epheſ. 4, 26. Coloſſ. 3, 8. Tit. 1, 7. Iac. 1, 19.

IRÆ alterius cedendum potius quàm repugnandum, Geneſ. 27, 42. Prou. 22, 24 † 29, 22. Eccli. 8, 19. Matth. 2, 13.

ISAIAS filius Amos, Iſaiæ 1, 1. vocatur, & mittitur, 6, 8 † 49, 1.

ISMAEL filius Abrahæ ex Agar naſcitur, Gen. 16, 15. moritur, 25, 17.

Iſmael filius Nathaniæ occidit Godoliam, alioſq. Iudæos, Ierem. 41, 2, 6.

ISRAEL appellatur, qui ante Iacob dicebatur: quære Iacob.

Iſrael populus & hereditas Domini, Exod. 3, 7 † 5, 1 † 6, 7 † 19, 5. Leuit. 20, 26. Deut. 4, 20 † 7, 6 † 9, 29 † 10, 15 † 14, 2 † 26, 18 † 32, 9. 1. Reg. 10, 1 † 12, 22. 2. Regum 7, 23. 3. Regum 8, 53. Iſaiæ 19, 25 † 43, 1. Ierem. 13, 11.

decem tribus Iſrael ſeparant ſe à domo Dauid, 3. Reg. 12, 3, 9, 16. ſecundum verba Ahiæ prophetæ, 11, 29. transferuntur in Aſſyriam, 4. Reg. 15, 29 † 17, 6. ſecundum prophetiam, Deut. 4, 26. multi ex Iſrael ſequuntur Leuitas in Ieruſalem, 2. Par. 11, 13.

Contra decem tribus: vide Samaria.

IVDÆORVM cærimoniæ erant vmbra futurorum, Exod. 13, 9, 14. Num. 15, 38. Deut. 16, 1. Ezech. 20, 10. 1. Cor. 10, 1. 2. Cor. 3, 13. Heb. 7, 17 † 8, 5 † 9, 1, 10, 23 † 10, 1.

Iudæorum quædam certæ conſuetudines, Gen. 32, 32. Iudic. 11, 40. Ruth 4, 7. 2. Par. 35, 25.

IVDAS filius Iacob naſcitur, Geneſ. 29, 35. neſcius concumbit cum filij ſui vxore Thamar, 38, 15. ſpondet pro fratre ſuo Beniamin, 43, 9. prædicitur ſceptrum non auferendum de Iuda, donec veniat Meſſias, 49, 10. Deut. 33, 7. Iudic. 1, 2. 2. Reg. 7, 12. 2. Paral. 6, 6.

contra Iudam, & Ieruſalem, vide Ieruſalem.

Iudas Machabæus eligitur dux fratrum ſuorum, 1. Machab. 2, 66. pugnat ſtrenuè, 3 *. † 4 *. † 5 *. † 7, 25. 2. Machab. 8, 1 † 10, 16 *. † 11, 6 † 12 *. † 13 *. † 14 *. † 15 *. cæditur, 1. Machab. 9, 18.

Iudas Iſcariotes eligitur in Apoſtolum, Matth. 10, 4. init pactum cum Phariſæis, Luc. 22, 4. prodit Chriſtum, Matth. 26, 21, 47. Marc. 14, 43. Ioan. 18, 5. ſecundum prophetiam, Pſalm. 40, 10 † 54, 14 † 108, 8. Ioan. 6, 71 † 12, 4 † 13, 21 *. ſuſpendit ſe, Matth. 27, 5. Act. 1, 18.

Iudas Galilæus diſperſus cum ſuis, Act. 5, 37.

Iudas & Silas cum Paulo & Barnaba Antiochiam mittuntur, Act. 15, 22, 27.

IVDICABVNT ſancti de hoc mundo, Sap. 3, 8 † 5, 1. Matt. 19, 28. 1. Cor. 6, 2. Iudæ 14.

Iudicium peruerſum, Eccli. 11, 9. Mat. 7, 1 † 12, 7. Luc. 6, 37 † 7, 33. Ioan. 7, 24 † 9, 16. Act. 28, 4. Rom. 2, 1 † 14, 4, 13. 1. Cor. 4, 5. 1. Tim. 5, 21. Iac. 4, 11.

Iudicium Dei extremum, & quemadmodum Chriſtus in fine mundi iudicaturus ſit, 1. Reg. 2, 10, &c. vide Dies nouiſſimi.

Iudicium debet præcedere deliberatio & cognitio cauſæ, Gen. 3, 11 † 11, 5 † 18, 21. Exod. 3, 8 † 23, 2. Deut. 13, 6 † 17, 9 † 19, 18. Ioſue 7, 19 † 22, 13. Iudic. 20, 3, 12. Prou. 18, 13. Eccli. 11, 7. Dan. 13, 51. 1. Machab. 7, 7.

Iudicium hominum, vide Opinio.

Iudicum officium, & auctoritas, Exo. 18, 13, 21 † 21 *. † 22 *. † 23 *. Leu. 19, 15 † 24, 11, 23. Deut. 1, 13, 16 † 17 *. † 18, 15 † 25, 1 † 27, 19. Ioſ. 7, 19. 1. Reg. 8, 1 † 12, 5. 2. Paral. 19, 6. Eccli. 4, 30 † 10, 1 † 42, 1, 2. Pſalm. 81 *. Prou. 18, 5, 19 † 24, 23 † 28, 15. Iſa. 5, 16 † 10, 1. Ier. 5, 28. Luc. 18, 2 † 23, 1, 13, 23. Ioan. 7, 24 † 8, 15. Iac. 2, 4.

Iudices Iſrael rexerunt circa 350 annos, Act. 13, 20.

Iudex vniuerſi mundi eſt Deus, vide Deus.

IVDITH vidua Bethuliæ diues & honeſta, Iudith 8, 1 *. præcidit Holoferni caput, 13, 10. moritur, 16, 28.

IVRARE quatenus liceat vel non liceat, & quàm varijs modis contingat, Gen. 14, 22 † 21, 24 † 22, 16 † 24, 3 † 25, 33 † 26, 3, 31 † 31, 53 † 42, 15 † 47, 31 † 50, 5. Exod. 13, 19 † 20, 7 † 22, 11 † 23, 13. Leu. 5, 4 † 19, 12. Num. 14, 21 † 30 *. Deut. 6, 13 † 7, 8 † 10, 20. Ioſ. 2, 12 † 6, 22 † 9, 15 † 23, 7. Iudic. 21, 1, 7, 18. 1. Reg. 14, 24 † 19, 6 † 24, 23 † 25, 34 † 28, 10 † 30, 15. 2. Reg. 3, 35 † 19, 7 † 21, 2, 17. 3. Reg. 1, 13, 29 † 2, 8 † 8, 31 † 19, 2. 2. Par. 6, 22 † 15, 14 † 36, 13. 1. Eſd. 10, 5. 2. Eſd. 10, 29. Iob 27, 2. Pſal. 14, 4 † 23, 4 † 62, 12 † 88, 4 † 94, 11 † 101, 9 † 109, 4. Iſa. 14, 24 † 19, 18 † 45, 23 † 49, 18 † 54, 9 † 65, 15. Ier. 4, 2 † 5, 2, 7 † 12, 16 † 22, 5 † 44, 26 † 51, 14. Oſee 4, 15. Amos 6, 8 † 8, 7. Soph. 1, 5. Zach. 8, 17. Iudith 1, 12. Eccli. 23, 9, 17. Matt. 5, 33 † 23, 16, 18, 20, 21, 22. Heb. 6, 13, 16. Apoc. 10, 6.

Iurandum non eſt temerè, nec per cælum, nec per terram, nec per aliquid quod in ijs eſt, Matt. 5, 34. Iac. 5, 12.

IVSTI verè in hac vita, Luc. 1, 6 † 15, 7. Ioan. 8, 36 † 17, 17, 19. 1. Corint. 6, 11. Heb. 12, 23 *. 2. Pet. 2, 7. 1. Io. 3, 1, 7. Apoc. 3, 4 † 14, 5. vide Peccatum.

IVSTITIÆ ſumma perfectio non habetur in hac vita, in qua ſine peccato non viuimus, Gen. 6, 5 † 8, 21. Exod. 34, 7. Num. 14, 18. 3. Reg. 8, 46. 2. Par. 6, 36. Iob 4, 17 † 9, 2, 15, 20 † 25, 4. Pſal. 13, 1 † 50, 7 † 52, 1 † 129, 3 † 142, 2. Prou. 20, 9. Eccle. 7, 21. Iſa. 64, 6. Ier. 2, 19, 20 † 30, 11. Mich. 7, 2. Nahum 1,

3. Sap. 12, 10. Mat. 6, 12. Luc. 17, 3, 10. Roman. 3, 9, 23 † 7 *. Gal. 3, 22. Eph. 2, 3. 1. Ioan. 1, 8. vide Peccatum.

Iuſtitia noſtra eſt per Chriſtum & primam iuſtificationem peccatorumq. remiſſionem nulla præcedunt merita, Gen. 15, 6. Iſai. 45, 25 † 53, 8, 12. Ier. 23, 6 † 33, 16. Dan. 6, 22. Abac. 2, 4. Zach. 9, 11. Act. 10, 43 † 13, 39. Rom. 1, 17 † 3, 22, 24 † 5, 1, 18 † 10, 4, 10. 1. Cor. 1, 30. Gal. 2, 16 † 3, 11 † 5, 5. Phil. 3, 9. Tit. 3, 7. 1. Pet. 3, 18.

IVSTIFICATIO qua quis ex iuſto fit iuſtior, aſcribitur bonis operibus, Eccli. 18, 22. Rom. 2, 13. Iac. 2, 21, 24. Apoc. 22, 11.

Iuſtificatio impij non ſolùm fidei aſcribitur, ſed etiam alijs virtutibus, vt Spei, Rom. 8, 24. Charitati, Exod. 20, 6. Prou. 10, 12. Luc. 7, 47. 1. Cor. 13, 4. Galat. 5, 6. 1. Pet. 4, 8. 1. Ioan. 4, 7, 8, 9. Timori, Eccli. 1, 27, 28. Pœnitentiæ operibus, Sap. 11, 24. Ezech. 18, 21, 22. Matth. 3, 2, 8. Lucæ 7, vbi ponitur exemplum Magdalenæ. 15, exemplum filij prodigi. 18, exemplum Publicani.

L

LABAN hoſpitio excipit famulum Abrahæ, Gen. 24, 32. mercede conducit Iacob, 29, 15, 20. perſequitur Iacob, 31, 23.

LABOR & dolor communis omnibus hominibus, Gen. 3, 17. Exod. 20, 9 † 34, 21. Deut. 5, 13. Tob. 2, 19. Pſal. 127, 2. Prou. 6, 6 † 10, 4 † 14, 4 † 20, 4. Eccle. 5, 11. Eccli. 29, 29. Ioan. 21, 3. Act. 18, 3 † 20, 34. 1. Cor. 4, 12. Eph. 4, 28. 1. Theſſ. 2, 9 † 4, 11. 2. Theſſ. 3, 8, 12.

Labor non ditat ſine Dei benedictione, Gen. 3, 17 † 26, 3, 12 † 30, 27. Deut. 8, 18. Iob 42, 12. Prou. 10, 22. Eccle. 11, 6.

Laboranti merces debetur, Leu. 19, 13. Deut. 24, 15 † 25, 4. Tob. 4, 15. Eccli. 7, 22 † 34, 25, 26. Ierem. 22, 13. Malach. 3, 5. Matth. 10, 10. Lucæ 10, 7. 1. Cor. 9, 9, 14. 1. Tim. 5, 18. Iac. 5, 4.

Laboris manuum & agriculturæ laus & vtilitas, Prou. 12, 11 † 13, 4 † 14, 23 † 24, 27 † 28, 19.

LACHIS traditur in manus Iſraelis, Ioſ. 10, 32. extruitur, 2. Paral. 11, 9.

LAICI ne ſe ſacris præter officium miſceant, Leuit. 10, 1 *. Num. 1, 51 † 3, 10. nec vaſa ſacrata temerè contingant, Numer. 1, 51 † 4, 15, 19, 20 † 18, 7. 2. Reg. 6, 6. 2. Par. 26, 18.

LAIS oppugnatur à Danitis, expugnatur, ædificatur, & appellatur Dan, Iudic. 18, 27. appellatur Leſen, Ioſue 19, 47.

LAVDANDVS Deus ante, & poſt ſumptum cibum, Deut. 8, 10. vide Gratia.

Laudare Deum pro merito non poſſumus, Pſal. 95, 4 † 105, 2 † 118, 164 † 144, 3. Eccli. 43, 2, 32.

Laudes Deo canendæ, Pſal. 46, 2 † 146, 7 † 149, 1. Iſa. 12, 4. Epheſ. 5, 19. Coloſſ. 3, 16. Heb. 13, 15. Iac. 5, 13.

LAZARVS iacet ante oſtium diuitis epulonis, Luc. 16, 20.

Lazarus ſuſcitatur à morte, Ioan. 11, 43. perſecutionem ſuſtinet à Iudæis, 12, 10.

LEBBÆVS cognomine Thaddæus diſcipulus Chriſti, Matt. 10, 3. appellatur Iudas filius Iacobi, Lucæ 6, 16.

LEPRA quomodo cognoſcatur, Leuit. 13 *. † 14 *.

Lepram mittit Deus propter peccatum, Exod. 4, 6. Num. 12, 10. 4. Reg. 5, 1, 27 † 15, 5. 2. Par. 26, 19, 21.

Lepra mundatur, Exod. 4, 7. Num. 12, 15. 4. Reg. 5, 14. Matt. 8, 2. Luc. 17, 14.

Leproſorum ſegregatio, Leuit. 13, 49. Num. 5, 2. 4. Reg. 15, 5.

LEVI naſcitur, Gen. 29, 34. occidit cum fratre ſuo Simeone Sichemitas, 34, 25. punitio iſtius facti, 49, 5.

Leuitarum habitatio, ius, & debita vitæ ſuſtentatio, Leu. 10, 12 † 25, 32. Num. 18, 21, 24 † 35, 2, 6. Deut. 10, 8 † 12, 12, 19 † 14, 27 † 18, 1 † 26, 11. Ioſ. 13, 14, 33 † 18, 7 † 21 *. 2. Eſd. 10, 33, 37 † 13, 10. Ezech. 48, 13. Eccli. 7, 32.

Leuitarum miniſterium & officium, Num. 1, 49 † 3 *. † 4, 1 † 8 *. † 18, 2, 23. Deut. 10, 8. Ioſ. 3, 6. 1. Par. 6, 31 *. † 9, 14 *. 2. Par. 19, 8. Ezech. 44, 11.

Leuitas aſſumit ſibi in miniſterium Deus pro primogenitis Iſraelis, Num. 3, 12, 40 *. † 8, 16.

Leuitæ puniunt peccatum erecti vituli, Exod. 32, 26.

Leuitæ expelluntur ex Iſrael, 2. Paral. 11, 14.

LEX prima, & præceptum datur, Geneſ. 2, 16. violatur, 3, 4, 6.

Lex decem mandatorum datur Moyſi, Exod. 20 *. Deut. 5 *.

Legis tabulæ dantur, Exo. 31, 18. Deut. 5, 22. franguntur, Exo. 32, 19. Deut. 9, 17. dantur aliæ tabulæ, Exo. 34, 27. Deut. 10, 1.

Legis natura, officium, & operatio, Roman. 3, 20 † 4, 15 † 5, 20 † 7, 1, 7. Gal. 3, 19. 1. Tim. 1, 8. Heb. 7, 18, 28.

Legem Dei ſine ſpiritu eius non poſſumus implere, Deut. 5, 29. Pſal. 118, 34. Lucæ 18, 23. Act. 15, 10. Roman. 8, 2.

Punitio vel merces eorum, qui Legem Dei præuaricantur, vel obſeruant: vide Obedientia, & Inobedientia.

Legis cærimoniæ abrogantur per Chriſtum, Matt. 11, 13. Marc. 15, 38. Act. 13, 38 † 15, 11. Rom. 6, 14 † 7, 4 † 8, 3. Gal. 3, 13 † 4, 5. Epheſ. 2, 14. Coloſſ. 2, 14. 1. Pet. 1, 11, 18.

Lex legitur, Deut. 1, 5 † 31, 9, 11. Ioſ. 8, 34. 4. Reg. 23, 2. 2. Eſd. 8, 8 † 9, 3. 3. Eſd. 9, 39. 2. Mach. 8, 19, 23.

Lex noua Chriſtianorum conſiſtit potiſſimum in Charitate, Matt. 5, 44 † 7, 12 † 22, 36. Ioan. 13, 34. Rom. 13, 10. Galat. 5, 14 † 6, 2. 1. Tim. 1, 5.

LIA nubit Iacob patriarchæ, Geneſ. 29, 21. gignit ei multos liberos, 29, 31.

LIBER vitæ, Exo. 32, 32. Pſal. 68, 29. Phil. 4, 3. Apoc. 3, 5 † 20, 12 † 21, 27.

LIBERVM arbitrium etiam poſt lapſum in homine manſit, Gen. 4, 7. Deut. 30, 19. Ioſ. 24, 15. Pſal. 26, 9. Sap. 9, 10. Eccli. 15, 18 † 31, 10. 1. Cor. 3, 8 † 7, 37.

Liberum arbitrium cooperatur gratiæ Dei, 1. Reg. 7, 3. 2. Par. 12, 14. Pſal. 9, 17 † 72, 13. Prou. 16, 1, 5, 9. Eccli. 2, 20. Iſa. 1, 16, 17, 18 † 40, 3 † 46, 8 † 55, 6, 7. Iere. 3, 1, 12, 22 † 4, 3, 4, 14 † 7, 3 † 18, 8, 11 † 25, 5 † 26, 13 † 34, 15. Ezech. 18, 21, 22, 27, 28, 30, 31 † 33, 14, 15, 16, 19. Zach. 1, 3. Malac. 3, 7. Matth. 3, 2, 3 † 11, 23 † 12, 38. Marc. 1, 3. Luc. 3, 4. Ioan. 1, 23 † 7, 37. Actor. 3, 19

† 8, 22 † 9, 6. Rom. 10, 13, 3. 1. Cor. 3, 9 † 15, 10. 2. Cor. 7, 1. Ephef. 5, 14. Phil. 2, 12, 13 † 4, 13. Coloff. 1, 29 † 3, 9, 10. 1. Tim. 4, 16. 2. Tim. 2, 21. Heb. 4, 16 † 12, 12, 13. Iac. 4, 8. 1. Pet. 1, 22. 1. Ioan. 3, 3. Apoc. 3, 20.

Libertas Euangelica, Ioan. 8, 32. Rom. 6, 18 † 8, 2, 21. Galat. 5, 13. 1. Pet. 1, 18 † 2, 16 *. 2. Pet. 2, 19.

Libertas praua, & improbanda, Iob 11, 12. Ier. 34, 16. Ofee 7, 16. 2. Pet. 2, 18.

A LINGVA mala cauendum, Leuit. 19, 16. Iob 5, 21. Pfal. 51, 4 † 139, 4, 12 † 140, 3. Prou. 4, 24 † 10, 18 † 11, 9 † 12, 13, 19 † 15, 2 † 16, 27, 28 † 17, 20 † 18 *. † 20, 19 † 21, 23 † 26, 20 † 30, 11. Eccle. 5, 2. Sap. 1, 11. Eccli. 5, 16 † 25, 11 † 28 *. 1. Cor. 15, 33. 1. Pet. 2, 1. Iac. 1, 19 † 3, 5, 8 † 4, 11. vide Detractio.

Lingua difcretè moderanda, Prou. 10, 19 † 12, 14 † 13, 2, 3 † 17, 27 † 18, 21 † 21, 23. Eccli. 14, 1 † 20, 5 † 22, 33 † 23, 17. Matt. 12, 36. Luc. 6, 45. Iac. 1, 19 † 3, 2. 1. Pet. 3, 10, vide Loquenda.

LOBNA occupatur, Iof. 10, 29. deficit à Iuda, 4. Reg. 8, 22. oppugnatur ab Affyrijs, 19, 8.

LONGANIMITAS, vide Patientia.

LOQVENDA funt vera, honefta, & quæ audientibus prodeffe queant, Exo. 22, 28. Pfal. 14 *. Prou. 13, 2 † 24, 26 † 25, 11 † 29, 20. Eccle. 5, 2. Eccli. 7, 13. Mat. 5, 37 † 12, 36. Eph. 4, 29 † 5, 3. Col. 3, 8. 1. Pet. 3, 10.

Loquendi tempus & opportunitas, Prou. 15, 23 † 25, 11. Eccle. 8, 5. Eccli. 11, 8 † 20, 6 † 32, 9 † 33, 4. quomodo loquendum, Iob 6, 29. Prouerb. 15, 4 † 16, 20, 22 † 29, 11. Eccli. 4, 34 † 5, 16 † 6, 5. Col. 4, 6.

LOTH liberatur ab incendio Sodomorum, Gen. 19, 15, 17. 2. Pet. 2, 7. vxor eius mutatur in ftatuam falis, Genef. 19, 26. Sap. 10, 7. Lucæ 17, 32. concumbit cum duabus filiabus fuis, Genef. 19, 31, 35.

LOTIO pedum, Genef. 18, 4 † 19, 2 † 24, 32 † 43, 24. Ioan. 13, 5, 14. 1. Tim. 5, 10.

LVCAS medicus, Col. 4, 14. manet cum Paulo, 2. ad Tim. 4, 11.

LVCIFER cecidit è cælo, Ifa. 14, 12.

LVX eft Chriftus, Ifa. 9, 2 † 42, 6 † 60, 1, 19 † 49, 6. Ioan. 1, 5 † 8, 12 † 9, 5 † 12, 35, 46. 1. Ioan. 1, 5 † 2, 8.

Lux funt Chriftiani, Prou. 4, 18. Ifa. 62, 1. Matth. 5, 15. Rom. 2, 19. Philip. 2, 15.

LYDIA purpuraria credit in Chriftum, Act. 16, 14.

LYSIAS dux exercitus Antiochi, 1. Mach. 3, 32. pactum init cum Iudæis, 6, 58. capitur, & iuffu Demetrij occiditur, 7, 2.

M

MAACHA filia Tholmai regis in Geffur, mater Abfalonis, 2. Reg. 3, 3.

Maacha filia Abeffalom, mater Abiam regis Iuda, 3. Reg. 15, 2. appellatur Michaia, 2. Par. 13, 2.

MACEDONIA mittit eleemofynas pauperibus Ierofolymitanis, Rom. 15, 26. 2. Cor. 8, 1.

Paulus vocatur in Macedoniam, Act. 16, 9.

MADIAN filius Abraham, Genef. 25, 2. Deus præcipit vt cædantur Madianitæ, Num. 25, 16. Madianitæ cæduntur cum fuo rege, 31, 7. opprimunt Ifraelem, Iudic. 6, 1. irruit in eos Gedeon, 7 *.

MAGDALENA, vide Maria.

MAGI Pharaonis virgas fuas vertunt in colubros, Exod. 7, 12.

Magi primitiæ Gentium Chriftum adorant, Matth. 2, 11.

Magia, vide Incantationes.

MALALEEL nafcitur, Gen. 5, 12.

MALCHO præcidit Petrus auriculam, Ioan. 18, 10.

MALEDICTIO & benedictio, Gen. 3, 14, 17 † 8, 21 † 9, 25 † 24, 41 † 27, 28 † 48, 15, 20 † 49, 7. Num. 5, 21. Deut. 11, 26 † 27, 15. Iof. 8, 34. Iudic. 9, 20. 1. Reg. 17, 43. 2. Reg. 2, 5 † 16, 7. 4. Reg. 2, 24. 2. Efd. 5, 13. Prou. 26, 2. Ierem. 29, 22 † 49, 13. Zach. 8, 13.

Maleficia, vide Incantat.

MALVM dicens bonum, punietur, Ifa. 5, 20. Malach. 2, 17. Prou. 24, 24.

Malum declinandum, & bonum faciendum, Prouerb. 3, 7. Ifa. 1, 16. Ezech. 18, 21.

Malorum confortium vitandum, Pfal. 1 *. † 25, 4. Prou. 1, 10 † 14, 7 † 24, 21 † 29, 24. Eccli. 8, 18 † 13 *. 2. Cor. 6, 14. 2. Ioan. 10. Apoc. 18, 4.

Malum non eft reddendum pro malo, Prou. 20, 22 † 24, 29. Rom. 12, 14, 17. 1. Cor. 4, 12. 1. Theff. 5, 15. 1. Pet. 3, 9.

Malum pœnæ eft à Deo, Deut. 32, 23. 3. Reg. 9, 9 † 21, 29. Ifa. 45, 7. Ierem. 11, 11 † 32, 42. Baruch 2, 2. Amos 3, 6. Ionæ 3, 10. Michææ 1, 12 † 2, 3.

Malum culpæ fummè auerfatur Deus, tantum abeft vt eum auctorem habeat, Exod. 23, 7. 2. Par. 19, 7. Iudith 5, 21. Iob 34, 10. Pfal. 5, 5, 7 † 44, 8. Prou. 15, 8, 9. Sap. 14, 9. Eccli. 15, 21. Ofee 13, 6. Roman. 9, 14. 2. Cor. 6, 15. Iac. 1, 13.

Malos rectores & præpofitos permittit Deus ob peccata populi, 3. Reg. 12, 24. Iob 34, 30. Ifa. 29, 10. Ezech. 14, 9. Ofee 13, 11. 2. Theff. 2, 11. iubetq. obedientiam illis præftare, Matth. 23, 3.

Malorum etiam miniftrorum opera vtitur Deus, Matth. 7, 22. Marc. 9, 38. Luc. 9, 49.

MANAHEM rex Ifrael, 4. Regum 15, 14.

MANASSES primogenitus Iofeph nafcitur, Gen. 41, 51 † 48, 14.

Manaffes impius, filius pij Ezechiæ, rex Iuda, 4. Reg. 21, 1, 6. 2. Par. 32, 33 † 33, 1. Ier. 15, 4. ducitur vinctus in Babylonem, & per pœnitentiam conuertitur ad Dominum, & exauditus recuperat regnum, 2. Par. 33, 11, 13. relinquit poft fe Amon, 4. Reg. 21, 18. Matth. 1, 10. appellatur Her, Lucæ 3, 28.

MANENDVM eft nobis in Chrifto, Ioan. 15, 4. Rom. 8, 1. 1. Cor. 4, 15 † 12, 13. Coloff. 2, 6. 1. Ioan. 2, 6, 28 † 3, 24 † 4, 13.

MANNA, Exod. 16 *. Numer. 11, 7. Deut. 8, 3. Iof. 5, 12. Pfal. 77, 24. Sap. 16, 20. Ioan. 6, 31.

MANSVETVDO, Iof. 7, 19. 1. Reg. 25 *. 2. Reg. 16, 10. Prou. 15, 1. Eccli. 1, 29. Matth. 5, 4 † 11, 29. Galat. 5, 23 † 6, 1. Ephef. 4, 2. Coloff. 3, 12. 2. Timot. 2, 25. Tit. 3, 2.

MARDOCHÆVS defenfor & tutor Efther, captiuus abductus in Babylonem, Efther 2, 5, 7. à rege fummo honore affectus, 6, 10. reuertitur de captiuitate in Ierufalem, 1. Efd. 2, 2. 2. Efd. 7, 7.

MARE creatur, Gen. 1, 9. concluditur ſuis terminis, 1, 9. Iob 26, 10 † 28, 26. Prou. 8, 29. Ierem. 5, 22. cedit filijs Iſrael, Exod. 14, 21. ſedatur verbis Chriſti, Matt. 8, 26.

MARIA ſoror Aaron laudat Dominum, Exod. 15, 21. ſit leproſa, Num. 12 *. Deut. 24, 9. moritur, Num. 20, 1.

Maria virgo prænuntiata, Geneſ. 3, 15. Num. 24, 17. Pſal. 18, 6 † 44, 10 † 45, 5 † 84, 2 † 86, 3 † 131, 8. Prou. 31, 10, 29 † 9, 1. Cant. 1 *. † 2 *. † 3 *. † 4 *. † 5 *. † 6 *. Eccli. 24 *. Iſa. 7, 14 † 11, 1 † 19, 1 † 45, 8. Ierem. 31, 22.

Maria vocatur, & eſt mater Domini, Lucæ 1, 43. mater Ieſu, Matth. 2, 13. Ioan. 19, 25.

Mariæ perpetua virginitas ſignificatur, Exod. 3, 2. Iudic. 6, 37, 38, 39, 40. Pſal. 18, 6. Cant. 2, 2 † 4, 7 † 6, 9. Iſa. 7, 14 † 11, 1 † 35, 1, 2 † 66, 7. Ezec. 44, 2. Dan. 2, 34. Mat. 1, 20. Luc. 1, 35.

Maria virgo multis dotata virtutibus, fide diues, Prou. 31, 18. Luc. 1, 38, 45. Ioan. 2, 5. ſpe plena, Eccli. 24, 24. Ioan. 2, 5. charitate perfecta, Eccli. 24, 24. Luc. 1, 56 † 2, 7. Ioan. 2, 3 † 19, 25. caſta, vide ſuprà, Mariæ perpetua virginitas. caſtitatem vouit perpetuam, Luc. 1, 34. humilis, Luc. 1, 38, 48. miſericors, Ioan. 2, 3. prudens, Luc. 2, 19. modeſta, Luc. 2, 48. pia, Luc. 1, 45, 46. benigna, Luc. 1, 40. fortis, Prouerb. 31, 10 *. Ioan. 19, 25. ſapiens, Prou. 31, 26. Ioan. 2, 5. pauper, Matth. 2, 11. Luc. 2, 7, 24. patiens, Matth. 2, 13. Luc. 2, 35. virtute præcellens omnes, Prou. 31, 29. Eccli. 24, 25. Luc. 1, 28, 48.

Maria ſalutatur ab angelo, Luc. 1, 28. viſitat Elizabeth, & laudat Deum, Luc. 1, 39, 46. proficiſcitur cum Ioſeph in Bethlehem, Luc. 2, 4. in Ægyptum, Matth. 2, 14. reuertitur inde in terram Iſrael, Matt. 2, 21. inuenit Chriſtum in templo, Luc. 2, 46. aſſiſtit cruci, & Apoſtolo Ioanni commendatur, Ioan. 19, 25. manet cum Apoſtolis, Act. 1, 14.

Maria Magdalena deflet ſua peccata, Luc. 7, 38. obtinet peccatorum remiſſionem, Luc. 7, 48. liberata ſeptem dæmonijs, adhæret & miniſtrat Chriſto, Luc. 8, 2, 3. vngit Dominum, Matth. 26, 6. Marc. 14, 3. Ioan. 11, 2 † 12, 3. adeſt Chriſto in cruce morienti, Ioan. 19, 25. ſtat ad monumentum plorans, Ioan. 20, 11. Chriſtus ei apparet poſt reſurrectionem, Marc. 16, 9. Ioan. 20, 14. nunciat reſurrectionem diſcipulis, Ioan. 20, 18.

MARITI officium & auctoritas in vxorem, Gen. 3, 16. Num. 5, 12, 18 † 30, 7, 13. Deut. 22, 5, 13 † 24, 1. Prou. 5, 18 † 18, 22 † 31, 10. Eccle. 9, 9. Eccli. 7, 28 † 9, 1 † 25, 2, 27 † 26, 1. Malach. 2, 14, 16. 1. Cor. 7 *. † 11, 3, 10. Eph. 5, 22. Col. 3, 18. Tit. 2, 4. 1. Tim. 2, 11. 1. Pet. 3, 1.

MARTHA hoſpitio excipit Dominum, Luc. 10, 38. oſtendit ſuam fidem, Ioan. 11, 27.

MATHAN ſacerdos Baal occiditur, 4. Reg. 11, 18. 2. Par. 23, 17.

MATHIAS eligitur in Apoſtolum, Acto. 1, 26.

MATHVSALEM filius Henoch naſcitur, Geneſ. 5, 21. viuit 969 annis, & moritur, Gen. 5, 27.

MATRIMONIVM, Gen. 1, 27, 28 † 2, 21, 22, 23, 24 † 3, 6, 12, 17 † 4, 1, 17 † 9, 1 † 19, 26 † 24, 3 † 29, 21. Exod. 2, 1 † 20, 17. Leuit. 18 *. † 20, 10. Deut. 5, 21 † 7, 3 † 22, 29 † 24, 1. Ioſ. 23, 12. Iudic. 3, 6 † 14, 2, 7, 15. 1. Eſd. 9, 2. 2. Eſd. 13, 23. Eſther 2, 17. Tob. 4, 13 † 6, 17 † 7, 15, 16 † 8, 9. Prouerb. 18, 22 † 19, 14. Eccli. 25, 2. Ierem. 3, 1. Matt. 5, 32 † 19, 3, 7 † 22, 24, 30. Mar. 6, 18 † 10, 2, 6, 7, 8, 9 † 12, 20 *. Luc. 2, 5 † 3, 19 † 16, 18 † 20, 34. Ioan. 2, 1, 2. Rom. 7, 2, 3. 1. Cor. 7 *. Eph. 5, 31, 32. 1. Tim. 3, 2 † 5, 9. Heb. 13, 4. 1. Pet. 3, 1.

Matrimonium indiſſolubile, Geneſ. 2, 24. Matt. 5, 32 † 19, 7. Mar. 10, 11. Luc. 16, 18. 1. Cor. 7, 10.

Matrimonium ſpiritale, quære Connubium.

Matrimonium cuius rei ſacramentum, Epheſ. 5, 32. confert gratiam & ſanctificationem, 1. Theſſ. 4, 4.

MATTHÆVS publicanus vocatur, Matt. 9, 9 † 10, 3. appellatur Leui filius Alphæi, Mar. 2, 14. Lucæ 5, 27.

MATTHANIA patruus Ioachim conſtituitur rex Iuda, 4. Reg. 24, 17. appellatur Zedechias, 1. Par. 3, 15.

MATTHATHIAS Sacerdos oſtendit ſtudium pro tuenda religione, 1. Machab. 2, 24. pugnat ſtrenuè, 2, 41. monet filios ſuos ad obſeruationem legis Dei, 2, 49, 64.

MEDI occupant regnum Babyloniæ, Daniel 5, 31.

MELCHISEDECH ſacerdos, & rex Salem, Gen. 14, 18. Pſal. 109, 4. Hebr. 7, 1.

MENDACIVM, Geneſ. 3, 4 † 37, 20 † 39, 17. Leu. 19, 11. 2. Reg. 1, 2, 7. 4. Reg. 5, 25. Prou. 6, 19 † 12, 22. Sap. 1, 11. Eccli. 7, 13 † 20, 26, 28 † 25, 4. Oſee 4, 2. Ioan. 8, 44. Act. 5, 4, 8. Epheſ. 4, 25. Coloſſ. 3, 9. vide Teſtimonium.

MENELAVS proditor patriæ vſurpat ſibi ſummum Sacerdotium, 2. Mach. 4, 24. extremo ſupplicio afficitur, 2. Mach. 13, 4, 5, 6.

MENSVRA qua menſi fuerimus remetietur nobis, Exod. 21, 23. Iudic. 1, 7. 1. Reg. 15, 33. 2. Reg. 22, 25. Pſal. 17, 21. Prou. 22, 23. Iſa. 33, 1 † 65, 6 † 66, 4. Ierem. 50, 15, 29 † 51, 49. Ezech. 16, 59. Ioel 3, 7. Matt. 7, 2. Mar. 4, 24. Luc. 6, 38.

Menſuræ & pondera debent eſſe iuſta, Leuit. 19, 35. Deut. 25, 13. Ezech. 45, 10. Michææ 6, 11. Amos 8, 5. Prouer. 16, 11 † 20, 10.

MERARI filius Leui, Num. 3, 17.

Meraritarum officium, 3, 33 † 4, 42.

MERCES debetur operibus, Gen. 4, 7 † 15, 1. Pſal. 118, 112. Prouerb. 11, 18. Sap. 5, 16 † 10, 17. Eccli. 2, 8 † 11, 24 † 18, 22 † 36, 18 † 51, 30, 38. Iſa. 3, 10. Ierem. 31, 16. Matth. 5, 12 † 6, 1 † 10, 41, 42 † 20, 8. Mar. 9, 40. Luc. 6, 35 † 10, 7. Ioan. 4, 36. Rom. 4, 4. 1. Cor. 3, 8. 1. Tim. 5, 18. Apoc. 22, 12.

MERITA operum, Eccli. 10, 31 † 16, 15 † 38, 18. vide Opera.

MEROB filia Saulis, 1. Reg. 14, 49. promittitur Dauidi in vxorem, 18, 17.

MESSIAS, ideſt Chriſtus, & verus vnctus eſt Dominus noſter Ieſus, Ioan. 1, 14 † 4, 25 † 7, 41 † 11, 27. Matth. 26, 64. Mar. 14, 62. Luc. 22, 67. Act. 17, 3 † 18, 28 † 19, 4. 1. Ioan. 5, 1.

MICHA parat ephod idolo matris ſuæ, Iudic. 17, 5. conducit Leuitam, 17, 7, 10. idolum & ephod auferuntur, ſimiliter & Sacerdos abducitur, 18, 13, 18, 20.

Micha filius Miphiboſeth, 2. Reg. 9, 12.

MICHÆAS prophetat contrarium pſeudoprophetis, 3. Reg. 22, 13, 15, 23. 2. Paral. 18, 14.

MICHAEL pugnat cum diabolo, Dan. 10, 13. Iudæ 9. Apoc. 12, 7.
MICHOL siue Michal filia Saulis, datur Dauidi in vxorem, 1. Regum 18, 27. iuxta promissionem regis, 17, 25. conseruat Dauidi vitam, dimittens eum per fenestram, 19, 12. subducitur ei, & datur Phalti, siue Phaltiel, 25, 44. redditur ei, 2. Reg. 3, 14, 15. deridet ipsum saltantem coram Domino, 6, 16.
MILITARE, vide Bellum.
MINISTRORVM etiam malorum opera dignatur vti Dei bonitas, Matt. 7, 22. Mar. 9, 38. Luc. 9, 49. Act. 19, 13, 20. quos & iubet audiri, Matth. 23, 3.
MIPHIBOSETH filius Ionathæ, 2. Reg. 4, 4. inuenit gratiam coram Dauide, 9, 7 *. parcit ei Dauid, 21, 7. appellatur Meribbaal, 1. Paral. 9, 40.
Miphiboseth filius Saulis suspenditur, 2. Reg. 21, 8.
MIRACVLA operatur Deus per Sanctos & eorum reliquias: vide Sancti & Reliquiæ.
MISERICORDIA: vide Bonitas Dei: item Charitas.
Misericordiæ opera proximo exhibenda, 1. Reg. 15, 6. 2. Par. 28, 9, 15. Psal. 111, 5, 9. Prou. 14, 21, 31 † 19, 17 † 25, 21. Eccli. 4, 1, 2, 8 † 35, 18. Isa. 58, 7. Osee 6, 6. Mich. 6, 8. Zachar. 7, 9. Matth. 5, 7 † 9, 13 † 10, 41 † 18, 33 † 25, 41. Marc. 9, 40. Luc. 6, 35 † 10, 33. Roman. 12, 13. Galat. 6, 10. Coloss. 3, 12. 1. Tim. 5, 10. quære Eleemosyna.
MISSÆ sacrificium olim prædictum & prænuntiatum, Leu. 26, 9, 10, 11, 12. Psal. 22, 5 † 109, 4. Isaiæ 2, 2, 3 † 19, 19, 20 † 56, 7 † 61, 6 † 66, 19, 20, 21. Ierem. 31, 31 † 33, 16, 17, 18. Dan. 12, 11. Amos 9, 11. Malach. 1, 10, 11.
Missæ sacrificium per varias figuras veteris Testamenti significatum, Gen. 14, 18 † 18, 6 † 22, 13. Exo. 12, 5, 24 † 25, 30 † 29, 2, 15. Leuit. 2, 1, 13 † 3, 12 † 4, 23 † 5, 7, 11 † 6, 15 † 9, 8 † 14, 4 † 16, 3 † 19, 21. Numer. 15, 24 † 18, 17. 1. Reg. 21, 4. 3. Reg. 19, 6. 4. Reg. 4, 41. Dan. 8, 12. appellaturq. iuge sacrificium, Dan. 11, 31 † 12, 11. nec interibit offerens sacrificium, Ierem. 33, 18, 21.
Missæ sacrificium à Christo institutum, Lucæ 22, 19. & ab eius discipulis vsitatum, Act. 13, 2, λειτουργούντων δ' αὐτῶν.
Missæ sacrificij mentionem facit Paulus, 1. Cor. 10, 16 † 11, 23 *.
MOAB filius Loth & filiæ eius natu maioris, Genes. 19, 37. contra Moabitas pugnare, Israeli à Deo prohibetur, Deut. 2, 9. factus est Moab seruiens Dauidi sub tributo, 2. Reg. 8, 2. deficiunt Moabitæ ab Israel, 4. Reg. 1, 1 † 3, 5. irruunt latrunculi de Moab in terram Israel, 13, 20. non admittebantur in ecclesiam, Deut. 23, 3. 2. Esd. 13, 1. contra Moab prophetatur, Num. 21, 29 † 24, 17. Psal. 59, 10 † 107, 10. Isa. 16 *. † 25, 10. Ier. 48, 1. Ezec. 25, 8. Amos 2, 1. Sopho. 2, 8.
MOLOCH idolum, Leuit. 18, 21 † 20, 2. appellatur Melchom, 1. Paralip. 20, 2. Ierem. 49, 1. Amos 1, 15. Soph. 1, 5. de Moloch vide item 3. Reg. 11, 5, 7. 4. Reg. 23, 10.
MORBVS: vide Ægrotatio.
MORS est pœna peccati, Gen. 2, 17 † 3, 19. Rom. 5, 12, 17 † 6, 23. 1. Cor. 15, 21. Eph. 2, 1. Coloss. 2, 13. 1. Tim. 5, 6. Iac. 1, 15.
Mors, & certus dies mortis omni homini constitutus est, Deut. 31, 14. Iof. 23, 14. 1. Reg. 26, 10. Iob 14, 5. Psalm. 88, 49. Eccle. 3, 2 † 8, 8 † 9, 5. Eccli. 17, 3 † 41, 1. Ioan. 7, 30 † 8, 20. Rom. 5, 12 † 6, 23. Heb. 9, 27.
Mortis hora incertissima, Eccle. 9, 12. Mat. 24, 42. Luc. 12, 40. 1. Thess. 5, 2. 2. Thess. 2, 2. Iacobi 4, 13.
Mors corporis, iustis est quasi somnus quidam, & dormitio, Deut. 31, 16. 2. Reg. 7, 12. 3. Reg. 2, 10 † 11, 21, 43 † 14, 20. Sapien. 3, 3. Matth. 9, 24. Ioan. 11, 11. Acto. 7, 59 † 13, 36. 1. Cor. 11, 30. 1. Thess. 4, 13.
Mortem nostram sua morte deuicit Christus, Isa. 25, 8. Osee 13, 14. Rom. 6, 9. 1. Cor. 15, 54. 2. Tim. 1, 10. Heb. 2, 14. Apoc. 21, 4.
Mortem qui sibi intulerint, Iudic. 9, 54 † 16, 29. 1. Reg. 31, 4. 2. Reg. 17, 23. 3. Reg. 16, 18. 2. Mach. 10, 13 † 14, 41. Matt. 27, 5. Act. 1, 18.
Mortuos lugere quatenus permittatur, aut prohibeatur, Leu. 19, 28. Deut. 14, 1 † 34, 8. 2. Reg. 1, 11 † 3, 32 † 10, 2 † 12, 16 † 14, 2 † 19, 1 † 21, 10, 13. Eccli. 22, 10 † 38, 16. 1. Mach. 9, 20 † 12, 52 † 13, 26. Matt. 9, 23. Luc. 7, 13. Ioan. 11, 33. Act. 8, 2 † 9, 39. 1. Thess. 4, 13.
Mortui ad vitam reuocantur, 3. Reg. 17, 20. 4. Reg. 4, 33 † 13, 21. Matt. 9, 25 † 27, 52. Mar. 5, 41. Luc. 7, 13 † 8, 54. Ioan. 11, 43. Act. 9, 40 † 20, 10.
Mortuorum sepultura: vide Sepeliendi mortui.
Mortuorum suffragia: vide Purgatorium.
MOYSES nascitur ex Leui, Exo. 2, 1 † 6, 20. Act. 7, 20. percutit Ægyptium, & fugit in Madian, Exod. 2, 12, 15. accipit Sephoram Madianiten vxorem, Exo. 2, 21. mittitur ad Pharaonem in Ægyptum, 3, 10 *. † 5, 1 † 6, 11 † 7 *. † 8 *. † 9 *. † 10 *. reuertitur cum vxore & liberis in Ægyptum, 4, 20. orat pro Pharaone, 8, 12, 30 † 9, 28, 33 † 10, 17. orat pro populo, 14, 15 † 17, 4, 11 † 32, 11, 13, 31. Num. 11, 2 † 14, 13, 17 † 21, 7. Deut. 9, 18, 26. accipit primo tabulas, Exo. 31, 18. has confringit videns populi idololatriam, Exod. 32, 19. accipit iterum nouas, 34, 28. in faciem eius intueri non poterat populus Israeliticus, 34, 30. 2. Cor. 3, 7. mittit exploratores in terram Chanaan, Num. 13, 2. probat se à Deo esse missum, Num. 16, 28, 31. videt terram promissionis & moritur, 20, 12 † 27, 12. Deut. 34, 1, 5. apparet in transfiguratione Christi, Matth. 17, 3. Lucæ 9, 30. commendatur, Eccli. 45, 1. diabolus altercatur cum angelo Michaele de Moysi corpore, Iudæ 9.
MVNDI corde, Psal. 23, 4 † 50, 12 † 72, 1. Matth. 5, 8. 1. Petri 1, 22.
Mundities interior & exterior commendatur, Matth. 23, 25. Lucæ 11, 39. 2. Cor. 7, 1.
MVRMVRATORES quos imitentur, & quæ illis pœna metuenda, Exo. 14, 11 † 15, 24 † 16, 2, 7, 8 † 17, 2. Numer. 11, 1 *. † 12, 1, 9, 10 † 14, 2, 27 *. † 16, 3 † 17, 13 † 20, 2 † 21, 5 *. Deut. 1, 27. Iosue 9, 18. Iudith 8, 10. Sap. 1, 11. Matth. 20, 12. Lucæ 15, 2 † 19, 7. Ioan. 6, 41 *. Act. 6, 1. 1. Cor. 10, 10. Iudæ 16.

N

NAAMAN militum præfectus apud regem Syriæ mundatur à lepra, 4. Reg. 5, 14. Luc. 4, 27.
NAAS rex Ammonitarum pugnat contra Iabes, 1. Regum 11, 1. moritur, 2. Reg. 10, 1.

Naas pater Abigail, 2. Reg. 17, 25.

NABAL vir iniquus, 1. Reg. 25, 25, 26.

NABOTH, quia regi Achab vineam negabat, lapidatur, 3. Reg. 21, 2, 13.

NABVCHODONOSOR potentiffimus rex Babylonis, Ierem. 27, 6. inuadit Ægyptum, 4. Reg. 24, 7. Ierem. 46, 2. afcendit in Ierufalem, 4. Reg. 24, 1, 10 † 25, 1. Ier. 39, 1. iuxta prophetiam, Ier. 25, 8 † 32, 28. erigit auream ftatuam, Dan. 3, 1. habitat feptem annos inter feras, 4, 28, 30. ingens fuperbia eius, amplitudo dominij, & crudelitas explicatur, Ifaiæ 14, 4, 8.

NABVZARDAN dux militiæ regis Babylonis deftruit domum Dei, muros Ierufalem, & populum, qui remanferat, transfert, cum omnibus vafis templi, in Babylonem, 4. Reg. 25, 8. Ierem. 39, 9, 11 † 52, 12.

NACHOR auus Abraham, Genef. 11, 23, 25.

NADAB & Abiu igne confumuntur, Leu. 10, 1 † 16, 1. Num. 3, 4 † 26, 61.

Nadab rex Ifrael, 3. Reg. 14, 20. cæditur, 15, 28.

NAHASSON filius Aminadab princeps & dux tribus Iuda, Num. 1, 7 † 2, 3 † 7, 12.

NAHVM prædicat in Niniue, Nahum 1 *. † 2 *. † 3 *.

NATHAN filius Dauidis, 2. Reg. 5, 14. appellatur Mathatha, Lucæ 3, 31.

Nathan propheta mittitur ad Regem Dauid, 2. Reg. 7, 4 † 12, 1.

NATHANAEL dux tribus Iffachar, Num. 1, 8.

Nathanael videtur à Chrifto, Ioan. 1, 47. Chriftus manifeftat fe ipfi Nathanael, 21, 2.

NECHAO rex Ægypti, 4. Reg. 23, 29. 2. Paral. 35, 20 † 36, 3.

NEGOTIATIO : vide Emere & Vendere.

NEHEMIAS pincerna Artaxerxis, 2. Efd. 1, 11. mittitur in Iudæam ad ædificandum quæ erant deftructa, 2, 9. appellatur Atherfata, 8, 9.

NEMROD potens erat & robuftus venator, Gen. 10, 8.

NICANOR dux Lyfiæ, 1. Mach. 3, 38. & etiam dux exercitus Demetrij, 7, 26. minatur fe fuccenfurum templum, 7, 34. cæditur, 7, 43. 2. Machab. 15, 28.

NICODEMVS occultus difcipulus Chrifti, Ioan. 3, 1 † 7, 50 † 19, 39.

NINIVE ædificatur ab Affur, Gen. 10, 11. pœnitentiam agit de peccatis fuis, Ionæ 3, 5 *. defolatio & deftructio Niniue, Nahum 1 *. † 2 *. † 3 *. Soph. 2, 13. Tob. 14, 6. ftabit in iudicio, & condemnabit obcæcatos Iudæos, Matth. 12, 41.

NOE filius Lamech, Gen. 5, 30. præco diuinæ iuftitiæ, 2. Pet. 2, 5. ædificat arcam, Genef. 6 *. ingreditur arcam, 7, 1, 7. egreditur, 8, 15. accipit fignum fœderis, 9, 8, 14. commendatur, Eccli. 44, 17.

NOEMI vxor Elimelech, Ruth 1, 2.

NOVVM Teftamentum, Ierem. 31, 31. Matth. 26, 28. Marc. 14, 24. Lucæ 22, 20. 1. Corinth. 11, 25. Hebr. 8, 8 † 9, 15 † 10, 16 † 13, 20.

Nouum cælum & noua terra poft mundi innouationem, Ifaiæ 65, 17 † 66, 22. 2. Pet. 3, 13. Apoc. 21, 1.

NVDI veftiendi, Ifaiæ 58, 7. Ezech. 18, 7. Tob. 1, 20. Matt. 25, 36, 38. vide Mifericordia.

O

OBED filius Booz ex Ruth, Ruth 4, 17. Matth. 1, 5.

OBEDIENDVM Deo eiufque præceptis, & quæ obedientibus fit conftituta merces, Genef. 12, 4 † 17, 9, 23 † 22 *. † 26, 5. Exod. 1, 17 † 15, 26 † 19, 5 † 20, 6 † 23, 22, 25. Leu. 20, 22 † 26, 3, 11. Deut. 4, 40 † 7 *. † 11 *. † 13, 4 † 17, 15 † 18, 15 † 24, 8 † 27, 10 † 28, 1, 12. Iof. 22, 1. 1. Regum 12, 14 † 15, 22. 4. Reg. 10, 30. 2. Par. 7, 17. Prou. 1, 8, 33 † 15, 31. Ifa. 1, 19 † 48, 18 † 55, 2. Ierem. 7, 23 † 11, 4 † 17, 24 † 35 *. Dan. 3, 16. Eccli. 35, 7. 2. Machab. 7, 30. Matth. 4, 19 † 7, 24 † 8, 21 † 15, 3 † 17, 5 † 25, 14. Luc. 5, 4 † 10, 16. Ioan. 2, 7. Act. 4, 19 † 5, 32. Roman. 16, 19. Philip. 2, 8, 12. 1. Theff. 4, 3 † 5, 18. 1. Pet. 1, 22. Iacobi 1, 22.

Obedientia inferiorum erga fuperiores : vide Subditorum officium.

OBLATIO omnis debet effe fine vitio aut macula, Leu. 1, 3 † 3, 1 † 22, 19. Num. 28, 3, 31. Deuteron. 15, 21. Eccli. 35, 14. Ezech. 43, 23. Malach. 1, 8, 14.

Oblationes Deo gratæ cælitus accenduntur, Genef. 4, 4 † 8, 21 † 15, 17. Leu. 9, 24. Iudic. 6, 21 † 13, 19. 3. Reg. 18, 38. 1. Paralip. 21, 26. 2. Paralip. 7, 1. 2. Mach. 1, 22 † 2, 10.

Oblationes quotidianæ, Exod. 29, 38. Num. 28, 3. 1. Efdr. 3, 2.

Oblationes propriorum filiorum, Leuit. 18, 21 † 20, 2. Deut. 12, 31 † 18, 10. Iudic. 11, 39. 4. Reg. 3, 27 † 16, 3 † 17, 17 † 21, 6. 2. Paral. 28, 3. Pfal. 105, 37. Ifaiæ 57, 5. Ierem. 7, 31 † 19, 5. Ezech. 16, 20, 36 † 20, 31 † 23, 37.

Oblationum conuiuia cum gaudio celebrabantur, Gen. 31, 46. Exod. 18, 12 † 32, 6. Num. 25, 2. Deut. 12 *. † 27, 7. 1. Reg. 1, 4 † 9, 12 *. † 16, 5. 2. Reg. 15, 12. 3. Reg. 1, 9 † 3, 15. 1. Paral. 29, 21.

Oblationes impiorum, Genef. 4, 3. 1. Regum 15, 21. Pfalm. 39, 7 † 49, 9 † 50, 18. Prouerb. 15, 8 † 21, 27. Eccli. 35, 15. Ifa. 1, 11 † 43, 23 † 61, 8 † 66, 3. Ierem. 6, 20 † 7, 20 † 14, 12. Ofee 5, 6 † 8, 13 † 9, 4. Amos 5, 22. Mich. 6, 7. Malach. 1, 7, 13. Matth. 9, 13 † 12, 7. Marc. 12, 33. Hebr. 10, 5.

OCCIDERE : vide Homicidium.

OCHOZIAS filius Ioram rex Iuda, 4. Reg. 8, 24. fugit in Mageddo à facie Iehu, & cæditur, 9, 27. habet fibi fucceſſorem Ioas regem, 1. Paral. 3, 11.

OCVLVS fimplex & rectus, Eccli. 35, 12. Matth. 6, 22. Luc. 11, 34.

Oculus nequam, Genef. 6, 2. Prouer. 6, 13. Eccle. 4, 8. Eccli. 14, 8 † 31, 14. Mat. 6, 22. Marc. 7, 22. Lucæ 11, 34. 1. Ioan. 2, 16.

Oculorum cuftodia quantopere fit neceffaria ad vitandum peccata, Genef. 3, 6 † 6, 2 † 34, 2 † 38, 15 † 39, 7. 2. Reg. 11, 2 *. † 13, 1. Prou. 23, 26, 33. Eccli. 9, 5, 7, 8, 9, 11 *. † 25, 28 *. † 41, 25 † 42, 12. Iudith 10, 17, 18 *. † 12, 16. Dan. 13, 8 *. Matth. 5, 28. 2. Pet. 2, 14.

Oculus mentis vel intellectus, Num. 24, 3. Deut. 29, 4. Ifa. 6, 9. Lucæ 24, 31. Act. 26, 18. Ephef. 1, 18.

ODIVM : vide Inuidia.

Odio habenda malitia, Pfalm. 96, 10 † 138, 21. Amos 5, 15 † 6, 8. Rom. 12, 9.

OFFERRE pro defunctis, 2. Mach. 12, 43.

OFFICIVM fubditorum : vide infrà Subditorum.

OG rex Basan cæditur, Numer. 21, 33. Deuter. 3, 1 † 29, 7 † 31, 4. Psal. 135, 20.
ONESIPHORO optat Paulus misericordiam, 2. Tim. 1, 16.
ONIAS summus sacerdos offert pro Heliodoro, 2. Machab. 3, 32. cæditur, 4, 34.
OPERVM merita, & retributio seu merces, Psalm. 118, 112. Prou. 11, 18. Eccli. 36, 18. Isa. 3, 10. Matth. 5, 12 † 10, 42 † 16, 27 † 25, 34. Rom. 2, 6. 1. Cor. 15, 32. 2. Cor. 5, 10. 2. Tim. 4, 8. Heb. 6, 10 † 10, 35 † 11, 26. Iac. 2, 24. Apoc. 19, 7, 8 † 22, 12.
Opera mala Deo displicent, & pœnam merentur, Genes. 3, 11 † 4, 7 † 6, 3, 5, 6, 7 † 7, 4 † 9, 6 † 11, 4 *. † 17, 14 † 18, 20 † 19, 11, 24, 26 † 20, 3 † 42, 21 † 44, 16. Exod. 3, 9 † 7 *. † 8 *. † 9 *. † 10 *. † 11 *. † 12 *. † 14 *. † 20 *. † 21 *. † 22 *. † 31, 14 † 32, 9, 27, 28, 33. Leu. 20, 12. deinceps per omnes sacræ Scripturæ libros.
Opera bona Deo grata sunt, & præmium merentur, Gen. 4, 4, 7 † 5, 24 † 6, 8, 9 † 8, 20, 21 † 20, 7 † 22, 16 *. † 26, 4, 5 † 29, 32. Exod. 1, 20 † 20 *. † 23, 22, 25. Leuit. 11, 43, 44, 45. & sic deinceps per totam Scripturam.
Operari bene propter mercedem & retributionem licitum est, Psalm. 118, 112. Matth. 5, 12. 2. Timoth. 4, 8. Hebr. 11, 26.
non in quolibet Opere homo peccat, 2. Pet. 1, 10. 1. Ioan. 3, 6, 9 † 5, 18.
Operum bonorum commemoratio, 4. Reg. 20, 3. Iob 6, 2, 3. Psalm. 17, 21, 22, 25 † 131, 1. Isa. 38, 3.
Opera bona quæ sint: vide Bona opera.
Opera à nobis proximo exhibita, tamquam sibi facta reputat Deus, siue bona sint, siue mala, Isa. 37, 23. Ierem. 1, 19. Zachar. 2, 8. Matth. 25, 40. Actor. 9, 5. 1. Cor. 8, 12.
OPINIONES & cogitationes hominum frequenter sunt erroneæ, Leuit. 10, 1. Num. 15, 39. Deut. 12, 8 † 29, 19. 1. Reg. 15, 9. 2. Reg. 6, 6. Prouerb. 12, 15 † 14, 12 † 21, 2. Isa. 5, 21 † 7, 12 † 14, 13 † 55, 8. Matth. 3, 14 † 16, 22. Marc. 8, 32. Ioan. 12, 4 † 13, 8.
ORARE in nomine Iesu, Ioan. 14, 13 † 15, 16 † 16, 23, 26. 1. Ioan. 5, 14.
Orare quemadmodum oporteat, frequenter ignoramus, Matth. 20, 22. Marc. 10, 35. Rom. 8, 26. Iac. 4, 3.
Orare noctes & dies, Psalm. 118, 62. Luc. 18, 1. 1. Thess. 3, 10. 1. Timoth. 5, 5. 2. Timoth. 1, 3.
Orare sine intermissione, Matth. 7, 7. Luc. 11, 9 † 18, 1. Act. 10, 2. Ephes. 6, 18. Coloss. 4, 2. 1. Thess. 5, 17.
Orare, vt fidei prædicatio successus habeat felices, Eph. 6, 19. Col. 4, 3. 2. Thess. 3, 1.
Orare alium pro alio, Iere. 42, 2, 20. Baruch 1, 13. 2. Mach. 1, 6. Ephes. 6, 18. Col. 4, 3. 1. Thess. 5, 25. 2. Thess. 3, 1. 1. Tim. 2, 1. Iac. 5, 16.
Orare pro inimicis, Numer. 16, 22, 46. 2. Mach. 3, 33. Matth. 5, 44. Luc. 6, 28 † 23, 34. Act. 7, 59.
Orare Sanctos cum Christo regnantes: vide Sanctos.
Orare pro defunctis: vide Purgatorium.
Oratio quomodo, quando, cui & vbi fieri debeat, & quid petendum, Num. 11, 15, 25. Deut. 4, 7. Iudic. 10, 10, 15. 1. Reg. 1, 11. 2. Reg. 22, 2, 7. 3. Reg. 3, 7. Isa. 65, 24. Amos 7, 2. Eccli. 35, 16. Tob. 3, 11 *. Iudith 4, 12. Matth. 6, 5, 9 † 7, 7 † 18, 19 † 20, 20 † 21, 22 † 26, 39. Marc. 11, 24 † 13, 33. Luc. 11, 2, 9 † 18, 1 † 22, 40. Ioan. 4, 23 † 9, 31 † 14, 13 † 15, 7 † 16, 23. Actor. 1, 14 † 2, 42 † 4, 24, 31 † 10, 2 † 12, 5. Roman. 8, 26 † 12, 12. 1. Cor. 14, 13. Ephes. 6, 18. Col. 4, 2. 1. Thess. 5, 17. 1. Tim. 2, 1. Hebr. 13, 18. 1. Pet. 3, 12. 1. Ioan. 5, 14. Iac. 1, 6 † 4, 3 † 5, 13. Apoc. 19, 10 † 22, 9.
Orationes quæ fiunt quemadmodum oportet, exaudit Deus, Genes. 16, 11 † 21, 17. Exod. 2, 24 † 3, 7 † 6, 5 † 22, 23, 27. Deut. 4, 7 † 15, 9. 1. Reg. 7, 9, 10 † 9, 16 † 12, 18. 2. Reg. 22, 4, 7. 3. Reg. 13, 6 † 17, 22 † 18, 36. 4. Reg. 13, 4 † 20, 5. 2. Par. 32, 20 † 33, 13. 4. Esdr. 12, 7. Iudith 4, 8, 12. Tob. 3, 24. Psal. 3, 5 † 4, 4 † 9, 13 † 17, 7 † 21, 25 † 33, 7 † 49, 15 † 54, 17 † 117, 5 † 119, 1 † 144, 19. Prou. 15, 29. Eccli. 2, 9 † 21, 6 † 24, 24, 26 † 48, 22. Isa. 30, 19 † 37, 15, 21 † 55, 7. Ierem. 29, 12. Thren. 3, 56. Dan. 13, 44. Ionæ 2, 3. Zachar. 13, 9. 2. Machab. 3, 22. Ioan. 9, 31. Acto. 10, 4.
Orationes quorumdam quare non exaudiat Deus, Deut. 1, 45 † 31, 18. Iudic. 10, 13. 1. Regum 8, 18. Psalm. 17, 42. Prouerb. 1, 28 † 15, 29 † 21, 13 † 28, 9. Eccli. 34, 29, 31. Isa. 1, 15. Ierem. 7, 16 † 11, 11, 14 † 14, 12 † 15, 1. Ezech. 8, 18 † 14, 16, 20. Michææ 3, 4. Zachar. 7, 13. 4. Esdr. 1, 26. 2. Mach. 9, 13. Ioan. 9, 31. Heb. 12, 17. Iacobi 4, 3.
Orationum Sanctorum exempla, Gen. 32, 9. Exod. 32, 11, 13. Num. 14, 19. Deut. 9, 26. 3. Reg. 8, 15 *. 4. Reg. 20, 3. 2. Paral. 6, 16 *. † 14, 11 † 20, 6, 12. 1. Esdr. 9, 6 *. 2. Esdr. 1 *. Sap. 9 *. Eccli. 23, 1 † 36, 1, 11 † 51 *. Baruch 1, 17, 21 † 2, 6 *. † 3, 1, 9. Tob. 3, 1, 12 † 8, 7 † 13, 1. Iudith 9, 2 † 16 *. Esther 14, 3. Isa. 33, 2 † 37, 16 † 64 *. Ierem. 10, 24 † 17, 13, 14 † 18, 19 † 32, 16. Thren. 5 *. Dan. 9, 4 † 13, 42. Ionæ 2 *. Abac. 3 *. 3. Esdr. 8, 74. 4. Esdr. 3 *. † 6, 38 *. 1. Machab. 7, 37. 2. Machab. 6, 30. Act. 4, 24.
ORDINIS sacramentum, Ioan. 20, 22. 1. Tim. 4, 14 † 5, 22. 2. Tim. 1, 6. Tit. 1, 5.
OREB & Zeb interficiuntur, Iudic. 7, 25.
OSCVLVM pudicum, pacis & charitatis symbolum, Gen. 29, 13 † 45, 14 † 48, 10 † 50, 1. Exodi 4, 27. Lucæ 15, 20. Act. 20, 37. Rom. 16, 16. 1. Cor. 16, 20. 2. Cor. 13, 12. 1. Thess. 5, 26. 1. Pet. 5, 14.
OTIVM: vide Acedia.
OZIAS sacerdos recepit Achior in domum suam, Iudith 6, 19. præscribit Domini miserationi tempus quinque dierum, 7, 23.
Ozias: vide Vsia.

P

PACTVM cum quibus non sit ineundum, Exod. 23, 32 † 34, 15. Deut. 7, 2 † 20, 12. 3. Reg. 20, 36, 42.
Pactum contra Dei voluntatem cum infidelibus initum punitur, Iudic. 1, 21, 27 † 3, 5. 3. Reg. 20, 34, 41. 2. Paral. 19, 2.
Pactum init Deus cum populo, Gen. 17, 2, 7. Exod. 19, 5. Deut. 5, 2. Iere. 31, 31, 33.
Pactum init populus cum Deo, Iof. 24, 25. 4. Reg. 23, 3. 2. Paral. 15, 12 † 23, 16. 2. Esdr. 10, 29.

PARENTVM officium, Gen. 18, 19 † 21, 19 † 24, 2 † 25, 6 † 34, 4, 30 † 49 *. Exod. 10, 2 † 12, 26 † 13, 13, 14 † 21, 10. Leu. 19, 29. Num. 30, 6. Deut. 4, 9 † 6, 7, 20 † 11, 19 † 21, 16 † 22, 15, 19 † 32, 46. Iofue 4, 21. 1. Reg. 2, 23 † 3, 13. 3. Reg. 2, 1. Iob 1, 5. Pfal. 77, 3. Prou. 1, 8 † 4, 1 † 5, 7 † 11, 29 † 13, 24 † 19, 18 † 20, 7 † 22, 6, 15 † 23, 13 † 29, 17. Eccli. 4, 23 † 7, 25 † 8, 11 † 16, 1 † 25, 10 † 26, 13 † 30, 1, 11 † 33, 20 † 42, 5. Tob. 1, 10 † 4 *. † 10, 13 † 14, 5, 11. 1. Machab. 2, 49, 64. 2. Machab. 6, 24, 28 † 7, 20, 21, 27. Dan. 13, 3. Matth. 10, 37. Eph. 6, 4. Col. 3, 21. 2. Tim. 3, 15. Tit. 2, 4.

PASCHÆ fefti inftitutio & celebratio, Exod. 12 *. † 13, 6 † 23, 15 † 34, 18. Leu. 23, 5. Num. 9, 2, 11 † 28, 17. Deut. 16, 1, 5. Iof. 5, 10. 4. Reg. 23, 21. 2. Paral. 30, 1, 15 † 35, 1. 1. Efdr. 6, 19. 3. Efdr. 1, 10 † 7, 10. Ezech. 45, 21. Matth. 26, 19. Marc. 14, 12. Luc. 22, 7.

PASTORES, præceptores, & alij præfecti qua debeant effe folicitudine & cura in eos quos fuæ fidei commiffos habent, Prou. 27, 23, 24. Sap. 6, 23, 26. Ezech. 34, 4 *. Matth. 18, 12 † 24, 45. Luc. 15, 4. Ioan. 10, 11 *. † 13, 1 *. † 17, 9, 11 *. † 18, 8. Act. 20, 22, 28, 31. Rom. 9, 2, 3 † 12, 7, 8. 1. Cor. 4, 14. 2. Cor. 11, 28, 29. Galat. 4, 19.

PATIENS & longanimis eft Deus, Genef. 6, 3. Exod. 34, 6. Num. 14, 18. Pfal. 85, 15 † 102, 8 † 144, 8. Eccle. 8, 12. Ifa. 30, 18. Ioel 2, 13. Ionæ 4, 2. Nahum 1, 3. Sap. 11, 24 † 15, 1. Matth. 18, 27. Rom. 2, 4. 1. Tim. 1, 16. 2. Pet. 3, 9.

Patientia & longanimitas fidelium in omni genere afflictionum, Gen. 12, 4, 6. 2. Reg. 16, 10. Iob 1, 20 † 2, 9 † 7, 2. Prou. 3, 11 † 14, 29 † 15, 1 † 16, 32 † 25, 15. Eccli. 1, 29 † 2, 4. 4. Efdr. 10, 15. Tob. 2, 8. 2. Machab. 6, 20 † 7 *. Matth. 5, 39. Rom. 5, 3 † 12, 12 † 15, 4. 2. Cor. 6, 4. Galat. 5, 22. Epef. 4, 2. 1. Theff. 5, 14. 2. Theff. 1, 4, 7. 1. Tim. 6, 11. 2. Tim. 2, 3, 12. 1. Pet. 1, 6 † 2, 19 † 3, 14, 17 † 4, 1. 2. Pet. 1, 6. Hebr. 10, 36 † 11, 25 † 12, 1. Iacobi 5, 7.

Impatientia & eius punitio, Exod. 14, 11 † 15, 24 † 16, 2, 7 † 17, 2. Num. 11, 1, 10 † 14, 1, 28 † 21, 6. Iob 3, 1. Eccli. 2, 16.

PAVPERES: vide Eleemofyna.

PAVLVS Iudæus ex tribu Beniamin, Rom. 11, 1. Philipp. 3, 5. natus & educatus Tarfi, Acto. 22, 3. perfequitur Chriftianos, 9, 1. Galat. 1, 13. 1. Tim. 1, 13. conuerfio eius fingularis, Act. 9 *.

Paulus doctor gentium, Rom. 11, 13 † 15, 16. Galat. 2, 2, 8. 1. Tim. 2, 7. 2. Tim. 1, 11. prædicat Antiochiæ, Act. 13, 16 *. Iconij, 14, 1. Lyftræ, 14, 6, 13. Theffalonicæ, 17, 1. Berœæ, 17, 10. Athenis, 17, 22, 28. Corinthi, 18, 1. vocatur in Macedoniam, Actor. 16, 9. capitur, 21, 27. deducitur Cæfaream, 23, 23, 31. vehitur Romam, 27 *. † 28 *. fiftitur Neroni, 2. Tim. 4, 16.

Paulus nemini voluit effe oneri, Act. 20, 33. 2. Cor. 11, 9, 11 † 12, 13. 1. Theff. 2, 9. 2. Theff. 3, 8. vocabatur olim Saulus, Act. 7, 59 † 9, 1 † 13, 1.

PAX quædam temporalis, quædam æterna, Genef. 13, 6, 8 † 26, 22 † 45, 24. Leuit. 26, 6. Numer. 6, 26. Ierem. 29, 7. Eccli. 25, 2 † 28, 15, 19. Matt. 5, 9. Marc. 9, 49. Lucæ 14, 32. Acto. 9, 31. Rom. 12, 18. 1. Corinth. 14, 33. Ephef. 4, 3. 2. Tim. 2, 22. 1. Pet. 3, 11. Hebr. 12, 14. Iac. 3, 18. Apoc. 6, 4.

Pax interna qualis eft inter Deum & eius amicos, Ifaiæ 2, 4 † 9, 6 † 11, 6, 7 † 66, 12. Ofee 2, 14, 20. Mich. 4, 3. Zach. 9, 10. Luc. 2, 14 † 24, 36. Ioan. 14, 27 † 16, 33 † 20, 19. Acto. 10, 36. Rom. 5, 1. Eph. 2, 14. Philip. 4, 7.

Pacem & mifericordiam promittunt mendaces prophetæ, Ierem. 6, 14 † 8, 8, 11 † 14, 13 † 23, 16. Ezech. 13, 10, 16. Mich. 3, 5. 1. Theffal. 5, 3.

PECCATI origo, Genef. 2, 17 † 3, 6. Rom. 5, 12. 1. Corinth. 15, 21.

Peccatum originale, Iob 14, 4 † 15, 14. Pfal. 50, 7. Rom. 3, 9, 23 † 5, 12 *. effectus eius, Gen. 8, 21. Eccli. 17, 30. Rom. 5, 12, 17 † 6, 23 † 7, 8, 11, 13, 17 *. Galat. 5, 17. Eph. 2, 3. tollitur eius reatus per Chriftum, Ioan. 1, 29. Rom. 3, 23, 24 † 5, 9, 15, 17, 18, 19 † 6, 3 † 7, 24 † 8, 1, 2. Gal. 3, 22. Ephef. 2, 5.

Peccatum folus Deus propria auctoritate remittere poteft, Exod. 34, 7. Pfal. 18, 13 † 31, 5 † 102, 12. Ifaiæ 43, 25 † 44, 22 † 53 *. Ierem. 31, 34 † 33, 8. Mich. 7, 18. Matth. 9, 2. Marc. 2, 5. Lucæ 5, 20 † 7, 48.

Peccatum Sacerdos remittit auctoritate diuina, Matth. 18, 18. Ioan. 20, 23.

Peccatum remittitur per Chriftum, Ifa. 53 *. Dan. 9, 24. Matth. 1, 21 † 9, 2 † 11, 28 † 20, 28 † 26, 28. Marc. 2, 5. Luc. 24, 46. Ioan. 1, 29. Act. 2, 38 † 4, 12 † 10, 35, 43 † 13, 38. Rom. 4, 25 † 5, 9. 1. Cor. 6, 11 † 15, 3. 2. Cor. 5, 21. Gal. 1, 4. Coloff. 1, 14. Eph. 1, 7 † 5, 25. 1. Timoth. 1, 15. Tit. 2, 14. 1. Pet. 1, 18 † 2, 24 † 3, 18 † 4, 1. Hebr. 1, 3 † 9, 12, 14. 1. Ioan. 1, 7 † 2, 12 † 3, 5. Apoc. 1, 5.

Peccatum in Spiritum fanctum, Matt. 12, 31. Mar. 3, 28. Luc. 11, 15 † 12, 10. Heb. 6, 6 † 10, 26. 1. Ioan. 5, 16.

Peccatum vindictam clamans, Gen. 4, 10 † 18, 20. Exod. 22, 23, 27. Eccli. 35, 18. Iac. 5, 4.

Peccanti in nos fratri condonandum: vide Remittendum.

Propter peccatum vnius aut paucorum puniuntur multi, Genef. 3 *. Numer. 16, 20 *. Iofue 7 *. Iudic. 19, 25. 2. Reg. 24 *.

Peccatum contra naturam, Gen. 19 *. Iudic. 19, 22 *. Leuit. 20, 13. Rom. 1, 27. 1. Cor. 6, 10. 1. Timoth. 1, 10.

Peccatum ex ignorantia, Leuit. 4, 2 † 5, 15. Numer. 15, 27. Lucæ 23, 34. Ioan. 9, 41 † 15, 24. Actor. 3, 17. 1. Tim. 1, 13.

Peccatum ex malitia & data opera, Numer. 15, 30. Eccli. 10, 14. Matth. 28, 13. Ioan. 11, 49. Actor. 4, 18. Hebr. 6, 4 † 10, 26.

Peccatorum confeffio: vide fupra Confeffio.

Peccatum non folùm non imputatur, fed etiam verè remittitur, & anima abluitur ac mundatur, Pfal. 50, 12. Act. 2, 38. 1. Cor. 6, 11. 2. Pet. 1, 9. 1. Ioan. 1, 9.

PECVLIVM Dei eius populus, Exo. 19, 5. Deut. 7, 6 † 14, 2. Ioan. 1, 11. Ephef. 2, 14. Pet. 2, 9.

PEDVM lotio: vide fupra Lotio.

PEREGRINIS benefaciendum eft, Gen. 18, 2. Exod. 22, 21 † 23, 9. Leuit. 19, 33 † 23, 22. Num. 15, 13. Deut. 10, 18 † 14, 21 † 24, 14, 17 † 26, 11. Ezech. 22, 29 † 47, 21. Zachar. 7, 10.

Peregrini sumus & aduenæ in hac vita, Genes. 15, 13 † 23, 4 † 47, 9. 1. Paral. 29, 15. Psal. 38, 13 † 118, 19. 2. Cor. 5, 6. Phil. 3, 20. Hebr. 11, 13. 1. Pet. 2, 11.

Peregrinationes pietatis gratia susceptæ sunt vtiles, 3. Reg. 8, 41. 4. Reg. 5, 10.

PERIVRII & falsi crimen, Exod. 8, 8, 15, 28. Leu. 5, 4. 1. Reg. 19, 6 *. 3. Reg. 8, 31. Ier. 7, 9. Zach. 5, 3. Malac. 3, 5. 1. Machab. 6, 62 † 7, 15, 18 † 11, 53 † 13, 16, 19. 2. Machab. 4, 34 † 12, 3. Matth. 26, 72. 1. Timot. 1, 10.

PERSÆ inuadunt Babylonem, Dan. 5, 28. iuxta prophetiam Isaiæ 21, 9. Iere. 51, 8, 11, 41, 55.

PERSEVERANTIA, Gen. 19, 15, 16. Iob 2, 3. Prou. 3, 31 † 23, 17. Ezech. 18, 24 † 33, 13. Eccli. 2, 2 † 11, 11 † 35, 9. Matt. 10, 22 † 15, 22 † 24, 13. Luc. 9, 54. Ioan. 6, 62. Act. 2, 42 † 11, 23 † 13, 43 † 14, 21. Heb. 3 *. 2. Pet. 2, 20. 1. Ioan. 2, 24. Apoc. 2, 17.

PERSECVTIO : vide Crux.

PERSONARVM acceptio illicita, nec Deus personam respicit, Leuit. 19, 15. Deut. 1, 17 † 10, 17 † 16, 19. 1. Reg. 16, 7. 2. Par. 19, 7. Sap. 6, 8. Iob 34, 19. Prou. 18, 5 † 24, 23 † 28, 21. Eccli. 35, 15, 16. Isa. 11, 3. Malac. 2, 9. Matt. 22, 16. Marc. 12, 14. Luc. 20, 21. Act. 10, 34. Rom. 2, 11. Gal. 2, 6. Eph. 6, 9. Coloss. 3, 25. 1. Pet. 1, 17. Iac. 2, 1, 9.

PETERE : vide Orare.

PETRVS à Christo vocatur, Matt. 4, 18. confitetur Christum, 16, 16. appellatur Simon, 4, 18 † 10, 2. Ioan. 20, 2. appellatur Cephas, Ioan. 1, 42. 1. Cor. 1, 12 † 3, 22 † 9, 5. Gal. 2, 9. appellatur Simon Bar-Iona, & Simon Ioannis, Matth. 16, 17. Ioan. 21, 15. negat Christum, & de negatione facta pœnitentiam agit, Matth. 26, 69, 70, 72, 75. prædicat, & loquitur, Acto. 1, 16 † 2 *. † 3, 12 *. † 4, 1 † 10, 34. sanat claudum, 3, 4. conijcitur in carcerem, 12, 4.

Petrus primus Apostolorum, Matth. 10, 2 † 16, 18 † 17, 24 *. Lucæ 22, 31 *. Ioan. 21, 17 *.

PHACEE filius Romeliæ, postquam occidit Phaceiam, fit rex Israel, 4. Reg. 15, 25, 27. pugnat contra Ierusalem, Isa. 7, 1. occidit de Iuda centum viginti millia virorum vno die, 2. Paral. 28, 6.

PHACEIA filius Manahem fit rex Israel, 4. Reg. 15, 22, 23.

PHANVEL turris subuertitur à Gedeone, occisis habitatoribus ciuitatis, Iudic. 8, 8, 13, 17.

PHARAO affligitur propter Saram vxorem Abraham, Gen. 12, 17.

Pharao somnia videt, Gen. 41, 1. quæ ei à Ioseph explicantur, 41, 25.

Pharao Israelem opprimit seruitute, Exodi 1, 8 *. submergitur cum omni suo exercitu, 14, 24, 28.

Pharaonis filiam accipit Salomon vxorem, 3. Reg. 3, 1.

Pharao Nechao capit regem Ioachaz, 4. Reg. 23, 34.

PHARISÆVS inuitat Christum, Lucæ 7, 36.

Pharisæus & publicanus orant simul in templo, Lucæ 18, 10.

Pharisæi grauiter increpantur, Matth. 3, 7 † 7, 1 † 16, 4 † 23 *. Ioan. 8, 44. Act. 7, 51 † 13, 46. Philip. 3, 2.

PHASSVR percutit Ieremiam prophetam, Ierem. 20, 2.

PHEGIEL dux tribus Aser, Num. 1, 13.

PHIGELVS & Hermogenes auertuntur à Paulo, 2. ad Tim. 1, 15.

PHILIPPVS vocatur à Christo, Ioan. 1, 43. recensetur inter Apostolos, Matth. 10, 3. cupit videre Patrem, Ioan. 14, 8.

Philippus diaconus eligitur, Act. 6, 5. prædicat in Samaria, Acto. 8, 5. baptizat Æthiopem eunuchum, Act. 8, 38. suscipit Paulum & socios eius hospitio, Act. 21, 8.

PHILISTHÆI persequuntur Israelem, Iudic. 3, 3 † 10, 7 † 15, 9. 1. Reg. 4 *. † 5 *. † 13, 5 † 17 *. † 23, 1 † 28, 1 † 29, 1 † 31, 1. 2. Reg. 5, 17, 22 † 21, 15, 18.

Philisthæi cæduntur, Iudic. 3, 31. 1. Regum 7, 11 † 13, 3 † 14 *. † 17, 50 † 18, 27 † 19, 8 † 23, 5. 2. Regum 5, 24 † 8, 1. 4. Regum 18, 8.

contra Philisthæos : vide Isa. 14, 29. Ierem. 47, 1, 4. Ezech. 25, 15. Amos 1, 6. Sophon. 2, 5. Zach. 9, 6.

PHINEES filius Eleazari, Exod. 6, 25. Iudic. 20, 28. placat Deum zelo suo, Numer. 25, 7, 12. Psal. 105, 30. mittitur in terram Galaad, Ios. 22, 13.

Phinees filius Heli, 1. Reg. 1, 3. perijt propter sua peccata, 4, 11.

PHVL rex Assyriorum copias adducit contra Ierusalem, 4. Reg. 15, 19.

PIETAS : vide Bona opera.

PIGNVS salutis nostræ est Spiritus sanctus, Rom. 8, 16. 2. Cor. 1, 22 † 5, 5. Ephes. 1, 13 † 4, 30.

PIGRITIA : vide Acedia.

PILATVS & Herodes fiunt amici, Luc. 23, 12.

Pilatus Christum innocentem morti addicit, Matth. 27, 26. Ioan. 19, 16.

PLAGA Dei seu vindicta, Exod. 7 *. † 8 *. † 9 *. † 14 *. 4. Reg. 8, 28. 2. Paral. 6, 28. Psal. 77, 44 † 104, 27. Ierem. 15, 2.

POENA peccati non statim vniuersa remittitur remissa culpa, Numer. 14, 20, 22, 23. 2. Reg. 12, 13, 14 *. † 24 *. 1. Paral. 21 *.

POENITENTIA & satisfactio pro peccatis, Psal. 6, 7. Mat. 3, 8. Luc. 3, 8. Act. 2, 38 † 8, 22. 2. Cor. 7, 10.

Pœnitentia prædicatur, Iere. 7, 3. Mat. 3, 2 † 4, 17. Luc. 3, 3, 8 † 13, 3 † 24, 47. Acto. 2, 38 † 3, 19 † 8, 22 † 17, 30 † 20, 21 † 26, 20.

Pœnitentiæ veræ & non fictæ, promissa est venia, Deut. 4, 29 † 30, 2. 1. Reg. 7, 3. 2. Par. 7, 14 † 20, 9 † 34, 26. Iob 22, 23. Prouerb. 28, 13. Psal. 31, 5. Eccli. 17, 23. Isa. 1, 16 † 30, 18 † 45, 22 † 55, 7 † 59, 20. Ierem. 3, 10, 17 † 18, 8 † 29, 12 † 31, 18, 20. Ezech. 18, 21, 27 † 33, 14. Osee 14, 2. Ioel 2, 12. Ion. 3, 8. Zach. 1, 4. Malach. 3, 7. Luc. 15, 18. Act. 3, 19 † 26, 18, 20.

Pœnitentia agenda est dum sani sumus, Eccli. 17, 24 † 18, 25.

Pœnitentiæ veræ exempla, Iudic. 10, 15. 2 Reg. 12, 13 † 24, 10, 17. 2. Par. 12, 6 † 33, 12. Ionæ 3 *. Iudith 4, 8. Matth. 26, 75. Luc. 7, 37, 44 † 15, 18 † 18, 13 † 19, 8 † 22, 62 † 23, 41. Act. 2, 37.

Pœnitentiæ falsæ exempla, Gen. 4, 13 † 27, 38. Exod. 8, 8 † 9, 27 † 10, 16. Iosue 7, 20. Iudic. 1, 7. 1. Reg. 15, 24, 30 † 24, 19. 3. Reg. 13, 6 † 21, 27. Sap. 5, 3. 1. Mach. 6, 12. 2. Mach. 9, 12. Matth. 27, 4. Act. 8, 13, 24. Hebr. 12, 17.

PRÆDICATORES : vide Concionatores.

PRÆFECTI: vide Superiores & Paftores.
PRECARI: vide Orare.
PRIMITIÆ fructuum debentur Deo eiusq. Sacerdotibus, Exod. 23, 19 † 34, 26. Leu. 23, 10. Num. 18, 13. Deut. 18, 4 † 26, 2, 10. 2. Par. 31, 5. 2. Efdr. 10, 35, 37. Prou. 3, 9. Tob. 1, 7.
PRIMOGENITA omnia Ægyptiorum moriuntur, Exod. 12, 29. Pfal. 77, 51 † 134, 8 † 135, 10.
Primogenitum omne Deo confecratur, Exod. 13, 2 † 22, 29 † 34, 20. Leuit. 27, 26. Num. 3, 13 † 8, 17. Deut. 15, 19. 1. Reg. 1, 24. Lucæ 2, 23.
Primogenitorum iura, priuilegia, & prærogatiuæ, Gen. 25, 31 † 49, 3. Deut. 21, 15. 2. Paral. 21, 3.
Primogeniti aliquando à Deo reijciuntur, Gen. 48, 17 † 49, 4. Rom. 9, 13.
PRODITIO, & eius punitio, Gen. 37, 23. Iudic. 1, 24. 1. Reg. 23, 19. Ifaiæ 22, 15. 2. Mach. 3, 4 † 4, 1 † 10, 20 † 13, 21. Mat. 26, 14, 47.
PROMISSIO: vide Votum.
Promiffiones Dei cum conditione fiunt, Deut. 19, 8 † 28 *. † 33, 3. Leuit. 26 *. 1. Reg. 2, 30. Ezech. 18 *. † 33, 15, 19. Marc. 16, 16. Ioan. 3, 16, 36 † 6, 47 † 8, 31 † 13, 17 † 15, 7, 14. Rom. 8, 17. Coloff. 1, 23. Heb. 3, 14. 2. Pet. 1, 4. Apoc. 2 *. † 3 *. † 21, 7.
PROPHETÆ: vide Concionatores.
PROVIDENTIA: vide Dei gubernatio, & prouidentia.
PSEVDOPROPHETÆ, & eorum punitio, & quòd non fint audiendi, Deut. 13, 1 † 18, 20. 3. Reg. 13, 11 † 18, 40 † 22, 6, 10. 4. Reg. 10, 19. Prou. 28, 10. Ifa. 3, 12 † 28, 7 † 56, 10. Ier. 14, 13, 15 † 23 *. † 27, 9 † 28 *. † 29, 8, 21, 25. Ezech. 13 *. † 14, 9 † 22, 25 † 34, 2, 8, 18. Amos 7, 10. Mich. 3, 5. Zach. 13, 2. Matth. 7, 15 † 24, 11. Luc. 12, 1. Act. 20, 29. 1. Corinth. 15, 12. Phil. 3, 2. Coloff. 2, 8. 1. Timot. 4, 1. 2. Timot. 2, 17 † 3, 1. 2. Petri 2 *. 1. Ioan. 4, 1. Iudæ 4, 8 *.
Pfeudoprophetæ habentur qui currunt antequam per ordinariam poteftatem mittantur, Ierem. 14, 14 † 23, 32 † 27, 15. Ezech. 13, 6.
PTOLEMÆVS oppugnatur ab Antiocho, 1. Machab. 1, 19. inijt amicitiam cum Alexandro filio Antiochi, 10, 51. pugnat cum Alexandro, & moritur, 11, 1, 18.
Ptolemæus Macer veneno vitam fuam finiuit, 2. Machab. 10, 12, 13.
PVBLIVS fufcipit hofpitio Paulum, Act. 28, 7.
PVRGATORIVM, id eft, locum vbi funt animæ, quæ viuorum precibus & operibus iuuari poffunt, & purgantur, effe confirmatur, 2. Machab. 12, 43, 46 *. Matth. 5, 25 † 12, 32. 1. Corinth. 3, 15. Philip. 2, 10. 2. Timoth. 1, 18. 1. Ioan. 5, 16. Apoc. 5, 3, 13.

Q

QVADRAGESIMALIS ieiunij exempla, Moyfes, Exod. 24, 18 † 34, 28. Deut. 9, 9, 18. Elias, 3. Reg. 19, 8. Chriftus, Matth. 4, 2. vide Ieiunium.
QVÆSTIONES inutiles quæ funt vitandæ, Genef. 3, 1, 6. Prouerb. 25, 27. Eccle. 7, 11. Eccli. 3, 22. Mat. 24, 3. Io. 6, 53 † 21, 21. Act. 1, 6. 1. Tim. 1, 4 † 6, 4. 2. Tim. 2, 16. Tit. 3, 9.
QVIESCENDVM à peccatis, Rom. 6, 6 *. Galat. 2, 18.
Quies continget populo Dei, Hebr. 4, 9.
Quietem & pacem certam confequentur iufti, Sap. 3, 3 † 4, 1. Ifa. 57, 2. Luc. 16, 22. Apoc. 14, 13.
Quietem inuenire animæ fuæ, Iere. 6, 16. Matth. 11, 29.

R

RABBA obfidetur, 2. Reg. 11, 1 † 12, 26. 1. Paral. 20, 1.
RABSACES Sennacherib archipincerna, 4.Reg. 18, 17. Ifa. 36 † 37.
RACHEL pafcit oues patris fui, Genef. 29, 9. traditur Iacob in vxorem, 29, 28. clam tollit idola patris fui, 31, 19. ob difficultatem partus periclitatur, 35, 17.
RAHAB exploratores miffos in vrbem Iericho, excipit hofpitio, Iofue 2, 1. Iacob. 2, 25. feruatur cum fuis, Iofue 6, 17, 23.
Rahab vxor Salmon, 1. Paralip. 2, 11. Matth. 1, 5.
RAPHAEL angelus Domini medicus & dux Tobiæ, Tob. 5, 5 † 6 *. † 12, 12.
RATIONEM Deo quifque pro fe redditurus eft, Mat. 12, 36 † 18, 23 † 25, 31 *. Rom. 14, 12. 2. Cor. 5, 10.
RAZIAS Iudæus gladio fe interimit, 2. Machab. 14, 37, 41.
RAZON aduerfarius Ifraelis, 3. Reg. 11, 23.
REBECCA filia Bathuelis, Gen. 22, 23. vxor Ifaac, 24, 50. parit geminos, 25, 24.
RECHAB pater Ionadab amici Iehu regis Ifrael, 4. Reg. 10, 15.
REDIMERE nouit Deus fuos multis modis ex anguftia, Genef. 19 *. Exod. 14 *. † 18, 8. 1. Reg. 23, 14, 26. 4. Reg. 7 *. 2. Paral. 18, 31 † 20, 24. 1. Efd. 8, 22. Pfalm. 4, 9 † 90, 9. Efther 7, 5. Ifa. 41, 10 † 43, 1. Dan. 3, 91 † 6, 21, 23. 2. Pet. 2, 9.
REFVGII ciuitates, Exod. 21, 13. Num. 35, 11. Deut. 4, 41 † 19, 2, 7. Iofue 20 *. 3. Reg. 1, 50 † 2, 28.
REGENERATIO: vide Homo.
Regeneratio eft immutatio carnis in fpiritum, Ioan. 3, 5. carnalium affectionum in fpiritalem affectum, Rom. 8, 5, 13. infidelitatis in fidem, Ioan. 1, 12. Galat. 3, 26. 1. Ioan. 5, 1. innouatio mentis per Spiritum fanctum, Tit. 3, 5. Gal. 4, 6. atque adeò carnalis naturæ in diuinam naturam, 2. Petri 1, 4. Col. 2, 11. vt qui mali fuimus, fanctificemur, 1. Corinth. 6, 11. Ephef. 5, 8.
Regenerati interius, etiam exterius in nouitate vitæ ambulabunt, Rom. 6 *. † 7, 6 † 12, 1. Eph. 4, 22. Col. 3, 9. 1. Cor. 5, 7. 2. Cor. 5, 15. 1. Petri 4, 2.
REGES quid facere, quidve fugere debeant, Deut. 17, 19. 1. Reg. 8 *. 3. Reg. 2, 2 † 10, 9. 2. Par. 9, 8 † 19, 5. Sap. 6 *. † 9 *. Iob 34, 30. Pfal. 2, 10 † 100 *. Prou. 14, 28 † 19, 12 † 20, 8, 26 † 28, 15 † 29, 4, 14 † 31, 4. Ierem. 22, 2. vide Superiorum officium.
REGNVM Dei vim patitur, Matt. 11, 12. Lucæ 16, 16. Gal. 5, 16. Apoc. 2 *. † 3 *. † 21, 7.
Regnum Dei fpirituale, internum & æternum, Gen. 49, 10. Num. 24, 17. 1. Reg. 2, 10 † 7, 9, 10. 1. Paral. 18, 11 † 29, 2, 4. Pfal. 2, 2, 6

† 9, 8 † 21, 28 † 44, 7 † 71, 1 † 109 *. † 144, 11. Isa. 9, 6 † 11 *. † 32, 16 † 40, 9 † 42, 1. Ierem. 23, 5, 6 † 33 *. Ezech. 34, 23 † 37, 24. Dan. 2, 44 † 4, 33 † 7, 14, 27 † 9, 24, 25. Osee 3, 5. Mich. 4, 1, 4 † 5, 2. Zach. 9, 9. Matth. 13 *. Luc. 1, 32 † 12, 31, 32 † 22, 29 † 23, 2. Ioan. 6, 14 † 12, 14, 34 † 18, 33, 36. 1. Timoth. 1, 17. Hebr. 1, 8 † 2, 9.

RELINQVENTES omnia propter Christum, centuplum recipient, Mat. 19, 29. Mar. 10, 29. Luc. 18, 29.

RELIQVIÆ & vestes sanctorum quam vim à Deo habeant quidque per eas operetur Deus, vt pallium Eliæ, 4. Regum 2, 14. ossa Elisæi, 4. Regum 13, 21. fimbria Christi, Matth. 9, 20 † 14, 36. sudaria Pauli, Acto. 19, 12. vmbra Petri, Act. 5, 15.

REMITTENDVM proximo in nos peccanti, Eccli. 28, 8. Matth. 5, 23 † 6, 14 † 18, 21, 35. Lucæ 17, 3. Ephes. 4, 32. Coloss. 3, 13.

REPVDII libellus, Deuter. 24, 1. Isa. 50, 1. Ierem. 3, 8. Malach. 2, 16. Matt. 5, 31 † 19, 7. Marc. 10, 4.

RESPHA concubina Saul, ad quam ingressus est Abner, 2. Reg. 3, 7. custodit corpora eorum qui in crucem sublati erant, 21, 10.

RESVRRECTIO mortuorum, & carnis ad gloriam facta mutatio, Exo. 3, 6. Iob 14, 13 † 19, 26 † 21, 30. Isa. 26, 19 † 66, 14. Ezech. 37, 1, 9. Dan. 12, 12. Ionæ 2, 11. Soph. 3, 8. 4. Esdr. 2, 16 † 14, 35. 2. Machab. 7, 9, 14, 23. Matt. 22, 23, 31. Luc. 20, 35. Ioan. 5, 21, 28 † 6, 39 † 11, 24. Act. 24, 15. 1. Cor. 15 *. 2. Cor. 4, 14 † 5 *. Col. 3, 4. Phil. 3, 21 † 4, 3. 1. Thess. 4, 13, 16. 2. Tim. 2, 11. Apoc. 20, 12.

REVELATIONES & visiones, Iosue 5, 13. 1. Regum 28, 11. 2. Machab. 3, 24 † 5, 2 † 10, 29 † 11, 8. vide Apparitiones.

ROBOAM filius Salomonis, rex Iuda constituitur, 3. Regum 12, 1. deficit Israel à Roboam ad Ieroboam, 12, 19. præcipit ei Deus ne pugnet contra Israel, 2. Par. 11, 2. oppugnatur à Sisac rege Ægypti, 12, 2, 9. moritur, 3. Reg. 14, 31. regnat Abiam filius eius pro eo, 15, 1.

ROMANI cum Iudæis pacis & societatis fœdera ineunt, 1. Mach. 8, 1, 4, 17, 27 † 12, 1 † 14, 17, 24.

Romanorum Gentilium laus, 1. Mach. 8, 2, 9.

Romanorum Christianorum laus, Rom. 1, 8.

Romanos destructuros Ierusalem & templum Domini, Numer. 24, 24. Isa. 5, 26 † 6, 11. Dan. 9, 26 † 11, 30, 31. Luc. 19, 43 † 21, 20. Ioan. 11, 48.

RVBEN primogenitus Iacob nascitur, Genes. 29, 32. violat thorum patris sui, 35, 22. dantur ob id primogenita eius filijs Ioseph, 49, 4. 1. Paral. 5, 1. nititur fratrem suum Ioseph liberare, Genes. 37, 21, 22, 29. dicit patri, Duos filios meos interfice, si non reduxero Beniamin, 42, 37. filijs Ruben primò requies datur, Num. 32 *. Deut. 3, 12 † 29, 8. Iosue 1, 12 † 13, 23. cæduntur, 4. Reg. 10, 33. transferuntur ad terram Assyriorum, 15, 29. 1. Paralip. 5, 26. secundùm prophetiam, Gen. 49, 4. ædificant altare, Iosue 22, 10. dimicauerunt contra Agarenos, 1. Paral. 5, 19.

RVTH Moabitis, Ruth 1, 4. accipit eam vxorem Booz, & parit Obed, 4, 13. 1. Paral. 2, 12. Matth. 1, 5.

S

SABBATVM, Gen. 2, 2. Exod. 16, 23 † 20, 8 † 23, 12 † 31, 14, 17 † 34, 21 † 35, 2. Leuit. 19, 3 † 23, 3, 15 † 25, 4. Num. 15, 32 † 28, 9. Deut. 5, 12. Isa. 56, 2, 4 † 58, 13 † 66, 23. Ier. 17, 21, 27. Ezech. 20, 12 † 22, 8. 2. Esdr. 13, 16, 22. 1. Mach. 1, 48 † 2, 34, 41. 2. Machab. 15, 1. Matth. 12, 1, 10. Marc. 2, 23 † 3, 2 † 6, 2. Lucæ 4, 16, 31 † 6, 1 † 13, 10, 14 † 14, 1. Ioan. 5, 10 † 7, 22 † 9, 14. Actor. 13, 14, 27, 44 † 15, 21 † 18, 4 † 20, 7. 1. Corinth. 16, 2. Hebr. 4, 4, 10.

SACERDOTES Legis, & horum munus, Exod. 29, 44 † 30, 7. Leuit. 10, 1, 6, 9 † 21 *. † 22 *. † 24, 3. Numer. 3, 10 † 4, 5, 11 † 10, 8 † 18, 1, 7. Deut. 21, 5. 1. Reg. 2, 28, 35. 1. Paral. 6, 49. 2. Paral. 26, 17. Ezech. 44, 15, 20. Heb. 5, 7 † 10, 11.

Sacerdotum multitudo in veteri Lege, 1. Paral. 23, 3. vbi numerantur 38000.

Sacerdotum Legis indumenta, ornamenta, & ordinatio, Exod. 28 *. † 29, 1 † 39, 1 † 40, 12. Leuit. 8, 1, 8.

Sacerdotibus dabantur decimæ & primitiæ, Num. 5, 9, 10 † 18, 8, 11 *. Deuter. 18, 3. vt liberi à folicitudine comparandi victum, possent vacare Legi Dei, 2. Par. 31, 4 *. vide Decimæ.

Sacerdotibus Legis assignabatur necessaria vitæ sustentatio, Exod. 29, 26. Leuit. 2, 3, 10 † 5, 13 † 6, 6, 16 † 7, 6, 32 † 10, 13 † 24, 9. Numer. 3, 48 † 5, 9 † 18, 8, 11, 28. Deut. 18, 1. 1. Reg. 2, 28. 4. Reg. 12, 16. 1. Paral. 6, 54. 2. Paral. 31, 4. 2. Esdr. 10, 36. Eccli. 45, 25.

Sacerdotes mali, & eorum punitio, Numer. 16 *. 1. Reg. 2, 22 *. † 3, 13. 3. Reg. 2, 26. Isa. 3, 11. Ierem. 2, 8 † 8, 1. Osee 4, 6, 9 † 5 *. Malach. 1 *. † 2, 1, 8. 1. Machab. 7, 5 † 9, 54.

Sacerdos, non Lex aut Scriptura sola, est iudex quæstionum exorientium, Deut. 17, 9, 12. Malach. 2, 7.

SACRIFICIVM noui Testamenti appellatur Iuge sacrificium, Dan. 11, 31 † 12, 11. celebrabitur donec veniat Dominus, 1. Cor. 11, 26. quære Missæ sacrificium, & Oblatio.

SADDVCÆI negant mortuorum resurrectionem, Matth. 22, 23. Acto. 4, 1 † 23, 8.

SALMANASAR rex Assyriorum egreditur primò contra Samariam, & transfert Israel cum Ozee rege in Assyrios, 4. Reg. 17, 6. secundò capit Samariam, 18, 9.

SALOMONIS filij Dauidis natiuitas promittitur, 2. Reg. 7, 12. nascitur, 2. Reg. 5, 14 † 12, 24. vngitur in regem super Israel, 3. Reg. 1, 33. Dominus apparuit ei per somnium nocte in Gabaon, à quo sapientiam postulat, 3, 5, 9. 2. Par. 1, 7. dirimit litem meretricum, 3. Reg. 3, 16, 24. de eius sapientia, magnitudine diuitiarum, potestate & ministris, 2. Paral. 9, 3. init fœdus cum Hiram rege Tyri, 3. Reg. 5, 12. postquam ædificauit templum, dedit Hiram viginti oppida, 9, 11. venit ad eum regina Saba, 10, 1. Matt. 12, 42. Luc. 11, 31. ædificauit phanum Chamos idolo Moab in monte, 3. Reg. 11, 7. Chananæos facit sibi tributarios, 2. Paral. 8, 7. vngitur secundò in regem, 1. Par. 29, 22. moritur, 3. Reg. 11, 43. succedit ei filius Roboam, 14, 21.

SALVS: vide Beatitudo.

SAMARIA, quæ postea metropolis fuit decem tribuum Israel, extruitur, 3. Reg. 16, 24. obsidetur à Syrijs, 4. Reg. 6, 24. obsidetur ab Assyrijs

vſque ad tertium annum: capitur, & abducitur populus, 4. Reg. 17, 5.
contra Samariam prophetatur, Iſa. 7, 9 † 9, 9. Ezech. 23 *. Oſee 8 *. † 13 *. Amos 3, 12. Mich. 1, 5.
Samaria nolebat recipere verbum Dei, Luc. 9, 52. recipit verbum Dei, Act. 8, 5.
Samaritanus miſeretur vulnerati, Luc. 10, 33.
Samaritana loquitur cum Chriſto apud puteum, Ioan. 4, 7.
SAMSON naſcitur, Iudic. 13, 24. iuxta promiſſionem angeli, 13, 3. vxorem accipit in Thamnata, & dilacerat leonem, 14, 1, 5, 10. nocet Philiſthæis, eisq. vim infert, 15, 4, 8. moritur, 16, 29, 30.
SAMVEL, 1. Reg. 1, 20. adducitur ad domum Domini in Silo, 1, 24. vocatur à Domino, 3, 4, 10. congregat vniuerſum Iſrael in Maſphat, & clamat ad Dominum pro Iſrael, 7, 5, 9. poſuit filios ſuos Iudices Iſrael, 8, 1. probat ſe innocentem, 12, 3. interficit Agag, 15, 33. Dauid regem vngit, 16, 13. moritur, 25, 1. prophetat Sauli poſt mortem, 28, 15, 16. Eccli. 46, 23. laudatur, Eccli. 46, 16.
SANABALLAT præfectus Samariæ conatur impedire templi ædificationem, 2. Eſd. 2, 10.
SANCTVS eſt Deus, Iſa. 6, 3. Apoc. 4, 8.
Sancti & mundi eſſe debemus, Leuit. 11, 44 † 19, 2 † 20, 7, 26 † 21, 6. Deut. 26, 19. Epheſ. 5, 26. 1. Theſſal. 4, 3. 1. Pet. 1, 16. qui ſanctus, ſanctificetur adhuc, Apo. 22, 11.
Sanctum Domini, Exod. 35, 2. Leuit. 16 *. Pſalm. 113, 2. Matth. 7, 6. Luc. 1, 35.
Sancti pro nobis orant, Ierem. 15, 1. 2. Machab. 15, 14. Apocal. 5, 8 † 8, 3. propter eorum preces & merita multa nobis largitur Deus, quamuis illi vita functi ſint, Geneſ. 26, 5, 24. Exod. 32, 13, 14. 3. Reg. 11, 12, 13, 32, 34 † 15, 4, 5. 4. Reg. 19, 34 † 20, 6. Iſa. 37, 35. Eccli. 44, 24.
Sanctos oramus ſine iniuria Mediatoris, vt pro nobis orent, ſicut & petimus ab alijs hominibus preces, vt Paulus Roman. 15, 30. Col. 4, 3. Epheſ. 6, 19. 1. Theſſ. 5, 25. 2. Theſſ. 3, 1. Hebr. 13, 18. Nec mirum Sanctos noſtras preces cognoſcere: quia ſunt ſicut angeli Dei, Matth. 22, 30. Luc. 15, 10. & offerunt Deo noſtras preces, Tob. 12, 12. Apoc. 5, 8 † 8, 3. Nec huic contrarium eſt, quòd Deus ſolus eſt inſpector cordis, quia & homines cognouerunt ſecreta cordium Deo reuelante, Dan. 2, 29. 4. Reg. 5, 26 † 6, 12.
Sanctorum miniſterio aliquando tribuitur quod ſoli Deo præcipuè conuenit, Matth. 18, 17, 18. Ioan. 20, 23. Roman. 11, 14. 1. Corinth. 9, 20, 21. 1. Timoth. 4, 16. Iacob. 5, 19. vide titulum, Deo ſoli attributa, &c.
in Sanctorum memoriam Deum orare, docent nos maiorum exempla, Geneſ. 31, 29 † 48, 16. Exod. 32, 13. Deut. 9, 27. 3. Reg. 18, 36. 1. Paral. 29, 18. 2. Paral. 6, 42. Tob. 7, 15. Eſther 13, 15 † 14, 18. Iſa. 63, 17. Dan. 3, 35.
Sancti ſunt cum Chriſto in cælis regnantes, Ioan. 12, 26 † 17, 24. 2. Corinth. 5, 8. Philipp. 1, 23. Apocal. 3, 21 † 7, 9 † 14, 13.
Sancti etiam vita defuncti rectè à nobis laudantur, Eccli. 44 *. Ioan. 12, 26.
in Sanctis ſuis Deus laudatur, Pſalm. 150, 1.
Sancti iudicabunt: quære Iudicabunt.
Sancti faciunt miracula, vt Moyſes & Aaron, Exod. 7 *. † 8 *. † 9 *. † 10 *. † 11 *. Elias excitat puerum mortuum, 3. Regum 17, 22. claudit cælum ne pluat, 17, 1. Iacob. 5, 17. aperit clauſum, 3. Regum 18, 41, 45. Iacobi 5, 18. Eliæ pallium diuidit aquas, 4. Reg. 2, 8, 14. Eliſæus excitat puerum viduæ mortuum, 4. Reg. 4, 35. ſanat aquas miſſo in eas ſale, 2, 21, 22. oleum multiplicat, 4, 6. mittit farinam in ollam, 4, 41. Naaman Syrum ſanat, 5, 14. facit natare ferrum, 6, 6. Eliſæus mortuus per contactum oſſium ſuorum operatur, 13, 21. Apoſtoli eijciunt dæmonia, Marc. 6, 13 † 16, 17. Luc. 10, 17. Ioannes & Petrus ſanant claudum, Act. 3, 6. Petrus excitat Tabitham, 9, 41. etiam ſola ſua vmbra ſanat, 5, 15. Paulus reſtituit claudum, 14, 9. etiam per ſudaria curat infirmos, 19, 12. reddit vitæ puerum ex lapſu mortuum, 20, 10. Sancti plura quoque alia fecere miracula, quæ longum eſſet enumerare, ad Heb. 11, 32 *.
SANGVINIS conſperſio, Exo. 24, 7 † 29, 20. Leuit. 1, 5, 11 † 3, 2, 8, 13 † 4, 6, 16 † 7, 2 † 8, 19, 30 † 9, 18 † 16, 14, 18 † 17, 6. 2. Paralip. 30, 16. Ezech. 43, 20. Hebr. 9, 13, 14, 19, 21, 22.
Sanguinis Chriſti conſperſio, Hebr. 9, 14 † 10, 19 † 12, 24. 1. Pet. 1, 2.
Sanguinis eſus prohibitus, Geneſ. 9, 4. Leuit. 3, 17 † 7, 26 † 17, 10, 14 † 19, 26. Deut. 12, 16, 23 † 15, 23. 1. Reg. 14, 32. Act. 15, 20 † 21, 25.
Sanguinis fluxus ſiſtitur, Matt. 9, 20.
Sanguinis innocentis effuſio, Deut. 19, 5, 11 † 27, 24. 2. Reg. 20, 9. 3. Reg. 21, 13. 4. Reg. 21, 16 † 24, 4. 2. Paral. 24, 22. Prou. 6, 17 † 28, 17. Iſaiæ 26, 21. Ierem. 7, 6 † 22, 3. Ezech. 22, 4. 4. Eſd. 1, 32. Matth. 23, 34. Luc. 11, 50. Apoc. 6, 10 † 18, 24.
Sanguinis innocentis effuſio clamat vindictam coram Deo, Geneſ. 4, 10. 4. Eſd. 15, 8. Apoc. 6, 10.
Sanguine Chriſti empti ſumus, 1. Cor. 6, 20 † 7, 23. Acto. 20, 28. 1. Pet. 1, 18. Apoc. 5, 9.
SAPIENTIÆ diuinæ origo, proprietas, laus, & vtilitas, Deut. 4, 6 † 29, 9. Iob 28, 20 † 32, 7. Eccle. 7, 12 † 9, 13. Sapien. 6, 13, 16 † 7 *. † 8 *. † 9 *. † 10 *. Eccli. 1 *. † 3, 1, 31 † 4, 12, 28, 29 † 21, 12 † 24 *. † 39, 14. Luc. 21, 15. Roman. 11, 33. 1. Cor. 1, 17 † 2, 6, 10 † 3, 19. Coloſſ. 2, 3. Iacobi 1, 5 † 3, 15.
SAPPHIRA mentitur Spiritui ſancto, & cadit in terram mortua, Acto. 5, 1, 8.
SARA filia Raguelis, Tobiæ in vxorem traditur, Tob. 7, 10, 15.
SARVIA: vide Zaruia.
SATISFACTIO: vide pœnitentia.
SAVL de tribu Beniamin quærit aſinas, 1. Reg. 9, 3. vngitur in regem à Samuele, 10, 1 † 11, 14. Act. 13, 21. iuxta mandatum, 1. Reg. 9, 15. percuſſit Ammon, 11, 11. obtulit holocauſtum, 13, 9. à regno reijcitur, 13, 13 † 15, 22, 26, 28 † 16 *. exagitat eum ſpiritus nequam, 16, 14 † 18, 10 † 19, 9. nititur Dauid configere, 18, 10 † 19, 10. perſequitur eum, 23 *. trucidat ſacerdotes Domini, 22, 18. mulierem habentem pythonem conſulit, 28, 7. ſeipſum interficit, 31, 4. ſepelitur, 31, 13. filij eius in crucem tolluntur, 2. Reg. 21, 9.
SCANDALVM ſeu offendiculum proximo, nec in vita, nec in doctrina ponendum, Leuit. 4, 3. Num. 31, 16. 2. Reg. 12, 14. 1. Eſdr. 8, 22. Prou. 28, 10. 2. Machab. 6, 24. Matth. 17, 26

† 18, 6. Marc. 9, 42. Lucæ 17, 1. Roman. 14, 1, 15. 1. Cor. 8 *. † 10, 32. 2. Cor. 6, 3, 1. Theff. 5, 22.
quicumque nobis fcandalo effe poffent, vitabimus, Exod. 34, 12. Deuter. 7, 2, 16 † 13 *. Matth. 5, 29 † 16, 22. Marc. 9, 42. Rom. 16, 17.
SCIENTIA Dei: vide Dei.
SCRIPTVRA facra vnde fit, & quis eius vfus, Exod. 17, 14 † 34, 27. Deut. 4, 1 † 17, 18 † 31, 9. Iof. 1, 8. Ifa. 8, 16 † 30, 8 † 34, 16. Iere. 30, 2 † 36, 2, 10 † 45, 1. Baruch 1, 3, 14 † 4, 1. 2. Efd. 8, 2. 3. Efd. 9, 39. 4. Efd. 15, 1. Dan. 10, 21. Matt. 4, 4 † 22, 29. Luc. 4, 4 † 16, 29. Ioan. 5, 39 † 10, 34 † 20, 30. Act. 15, 21 † 17, 11. Rom. 1, 2 † 4, 23 † 15, 4. 1. Cor. 9, 9 † 10, 11 † 15, 3. 2. Tim. 3, 15. 2. Pet. 1, 20 † 3, 1. Apoc. 1, 19.
Scriptura difficilis intellectu, 2. Pet. 3, 16. nec omnia fcriptis Apoftoli mandarunt, Ioan. 20, 30 † 21, 25. 1. Cor. 11, 34. 2. Theff. 2, 15. Ioan. epift. 2, 12. † epift. 3, 13.
Scriptura nec lex eft iudex, fed Sacerdos, Deut. 17, 8. Ezech. 44, 24 *. Malac. 2, 7. quære Sacerdotum officium.
SEB & Oreb interficiuntur, Iudic. 7, 25.
SEBÆ, quia regnum affectarat, caput præciditur, 2. Reg. 20, 22.
SECVRITAS perfecta de peccatorum remiffione aut falute confequenda non habetur in hac vita, Eccle. 9, 1, 2. vide Certi.
SEDECIAS pfeudopropheta, 3. Reg. 22, 11. 2. Paral. 18, 10. comburitur, Ier. 29, 22.
Sedecias: vide Zedecias.
SEDITIOSI puniuntur, Num. 16, 31 *. vide Murmuratores.
SELEVCVS Afiæ rex, 2. Machab. 3, 3.
SEMAIA mittitur ad Roboam, 3. Reg. 12, 22. 2. Paral. 11, 2 † 12, 5, 7.
SEMEI maledicit Dauidi, 2. Reg. 16, 5, 13. veniam impetrat à Dauid, 2. Reg. 19, 23. occiditur ex præcepto Dauid, 3. Reg. 2, 9, 42, 46.
SENNACHERIB oppugnat vniuerfas ciuitates Iuda munitas, 4. Reg. 18, 13. 2. Paral. 32, 1. blafphemat Deum, Ifa. 36 *. interimitur à filijs, 4. Reg. 19, 37. Ifa. 37, 38. fecundum verba Ifaiæ 10, 33 † 31, 8 † 33, 1.
SEPELIRE mortuos, opus mifericordiæ, Gen. 23, 19 † 25, 9 † 35, 19, 29 † 50, 5, 13, 25. Num. 20, 1. Deut. 10, 6 † 21, 23. Iof. 24, 30. Iudic. 12, 7. 1. Reg. 25, 1 † 31, 13. 2. Regum 2, 32 † 3, 32. 3. Reg. 2, 10, 31, 34 † 11, 43 † 13, 29 † 14, 31. 4. Regum 13, 20. 2. Par. 16, 14 † 24, 16 † 35, 24. Tob. 1, 20 † 2, 3, 7 † 4, 3, 18 † 8, 14 † 12, 12 † 14, 12, 16. 4. Efd. 2, 23. Eccli. 7, 37 † 38, 16. Matth. 14, 12 † 27, 58. Ioan. 19, 40. Acto. 13, 29. 1. Cor. 15, 4.
SEPHORA: vide Ziphora.
SERMO Chriftianorum: vide Loquenda.
SERPENS æneus erigitur, Num. 21, 8. tollitur, & appellatur Nehuftan, 4. Reg. 18, 4. cuius typum gefferit, Ioan. 3, 14.
SIBA: vide Ziba.
SICELEG: vide Ziceleg.
SICHEM filius Hemor Dinam rapit & concumbit cum illa, Gen. 34, 2. necatur, 34, 26.
SIGNA futurorum, Gen. 9, 12. Exo. 31, 13. Iof. 2, 18. 1. Reg. 2, 34 † 10, 2. 2. Reg. 5, 24. 4. Reg. 19, 29. Ifa. 38, 7. Tob. 5, 3. Lucæ 2, 12.
Signa in memoriam præteritorum, Exo. 12, 3, 8. Num. 15, 38 † 16, 38, 40 † 17, 10. Iofue 4, 6 *.
Signa & miracula fiunt, vt per ea omnipotentia, veritas, iuftitia, & bonitas Dei innotefcat, Exo. 4, 2, 6 † 7, 17 † 16, 12. Iof. 3, 10, 15. 3. Reg. 13, 4 † 17, 14 † 18, 38 † 20, 13, 28. 4. Reg. 5, 14 † 20, 9. Matth. 8, 26 † 9, 2 † 14, 28.
SIHON rex Amorrhæorum concedere noluit vt Ifrael tranfiret per fines fuos, Num. 21, 23. Deut. 2, 30. percuffus eft in ore gladij, Num. 21, 24.
SILAS cum Paulo mittitur Antiochiam, Act. 15, 27. profectus eft cum Paulo, 15, 40. remanfit Berœæ, 17, 14.
SILERE eft vtile, Prou. 17, 20. Eccle. 3, 7. Eccli. 20, 6 † 32, 12.
SILO locus in quo fuit domus Dei, Iudic. 18, 31 † 20, 18. 1. Reg. 1, 3. Ier. 7, 12 † 26, 6. conuenerunt omnes in Silo propter Rubenitas, Iofue 22, 12. de Silo affertur arca, 1. Reg. 4, 4.
SIMEON nafcitur, Gen. 29, 33. interficit cum Leui Sichemitas, 34, 25. eam ob rem arguuntur à patre, 49, 5. in vinculis tenetur in Ægypto, 42, 25.
SIMON in Bethania excipit Dominum, Matth. 26, 6. Marc. 14, 3. Ioan. 12, 1.
SIMONIA: vide Vendi dona Dei.
SIMPLICIBVS & humilibus reuelat fubinde Deus quod abfcondit ijs qui fibi videntur fapientes, Ifa. 29, 18, 24 † 32, 4. Eccle. 9, 15. Matt. 11, 25. Luc. 2, 9, 15 † 5, 8 † 10, 21. Act. 4, 13. 1. Cor. 1, 24 † 2, 1.
Simplex & rectus, Gen. 20, 6. Iob 1, 8. Mat. 10, 16. Act. 2, 46. Rom. 16, 18. Eph. 6, 5. Coloff. 3, 22.
SIMVLATIO & hypocrifis cauenda, Eccli. 1, 36. Ifa. 32, 6. Ier. 9, 6. Iob 15, 34. 2. Mach. 6, 24. Matth. 23 *.
SOBRIETAS: vide Temperantia.
SOCIETAS bonorum quærenda, malorum vitanda, Gen. 19, 15. Leu. 7, 19. Numer. 16, 25 † 25, 4. Iof. 23, 12. 2. Par. 19, 2. Iob 31, 1. Pfal. 25, 4, 8 † 36, 1. Prou. 1, 10 † 4, 14 † 6, 25 † 13, 20 † 20, 19 † 22, 10, 24 † 23, 6, 17 † 24, 1, 21 † 29, 27. Ier. 16, 8. Eccli. 6, 35 † 8, 1, 18 † 9, 21 † 12, 10 † 13, 1, 20. Tob. 1, 5. Matth. 7, 15. Act. 19, 9. 2. Cor. 6, 14. Eph. 5, 11. 2. Tim. 4, 14. Apoc. 18, 4.
SODOMA & Gomorrha amœniffimo loco fita, Genef. 13, 10. fpoliantur, Genef. 14, 11. fubuertuntur à Domino, Genef. 19, 25. Deut. 29, 23. Sap. 10, 6, 7. fecundum verba Domini, Genef. 18, 20. caufa, Ezech. 16, 49.
SOL & Luna creantur, Gen. 1, 16. fteterunt ad imperium Iofue, Iof. 10, 12. retroceffit Sol decem gradibus ad petitionem Ezechiæ, & preces Ifaiæ, 4. Reg. 20, 11. amittit lumen, Matt. 27, 45. Mar. 15, 33. Luc. 23, 44.
SOLICITVDO nimia, Exod. 34, 21. Leuit. 25, 20. Deut. 8, 3. Iob 6, 8. Pfal. 54, 23 † 144, 15, 16. Prouerb. 10, 3 † 13, 25. Matth. 6, 25 † 10, 9, 23 † 13, 22 † 16, 7. Luc. 8, 14 † 12, 22 † 14, 18 † 21, 34. 1. Cor. 7, 32. Philip. 4, 6. Heb. 13, 5. 1. Pet. 5, 7.
SOMNIA & vifiones in quibus olim Deus fuam voluntatem aperiebat, Gen. 20, 3 † 28, 12 † 31, 24 † 37, 5, 9 † 40, 8 † 41, 1 † 46, 2. Num. 12, 6. Iudic. 7, 13, 15. 1. Reg. 3, 4, 8, 11 † 28, 6. 2. Reg. 7, 4. 3. Reg. 3, 5, 15. Iob

7, 13 † 33, 15. Dan. 2, 1 † 7, 1. 2. Mach. 15, 11, 14. Matth. 1, 20 † 2, 12, 13. Act. 16, 9 † 18, 9 † 23, 11 † 27, 23.

Somnia & viſiones quæ non conueniunt cum doctrina Chriſti & Eccleſiæ, ſunt contemnenda, Deut. 13, 1. Eccle. 5, 2. Eccli. 34, 1 *. Ierem. 23, 16, 25 † 27, 9 † 29, 8.

SOROBABEL filius Salathiel, 2. Eſd. 12, 1. Matt. 1, 13. Luc. 3, 27. inſtaurat templum Domini Ieroſolymis, 1. Eſd. 3, 2. 3. Eſdr. 5, 70. Eccli. 49, 13. genuit Abiud, Matt. 1, 13.

SORORES Chriſti: vide Fratres.

SORS, Leu. 16, 8. Num. 17 *. † 26, 55 † 33, 54. Ioſue 7, 14 † 18, 10. 1. Reg. 10, 20 † 14, 27, 42. 1. Paral. 25, 8. 2. Eſd. 11, 1. Prou. 16, 33 † 18, 18. Ezech. 21, 19. Ionæ 1, 7. Act. 1, 26.

SOSIPATER comes Pauli, Act. 20, 4.

SOSTHENES princeps Synagogæ percutitur, Act. 18, 17.

SPES iuſtorum non in temporalibus rebus, ſed in Deo, eiuſq. promiſſionibus fundatur, Gen. 26, 4. Iudic. 7, 2, 4. 1. Reg. 4, 3 † 17, 45 † 23, 1. 3. Reg. 20, 28. 1. Par. 19, 13. 2. Par. 25, 7 † 32, 7 † 16, 7 † 20, 15, 20. Iudith 9, 15. Pſalm. 9, 11 † 13, 6 † 21, 5, 10 † 24, 2 † 30, 2 † 39, 5 † 61 *. † 70, 1 † 90, 2 † 113, 9, 10, 11 † 141, 6 † 145, 5. Prou. 3, 5 † 22, 19 † 28, 25 † 30, 5. Sap. 3, 4, 9. Eccli. 2, 6, 12 † 13, 9 † 33, 1 † 34, 14. Iſaiæ 26, 4 † 29, 19 † 30, 1, 15 † 31, 1 † 36, 7 † 40, 31. Ier. 2, 31 † 7, 4 † 9, 23 † 17, 7 † 39, 18. Thren. 3, 24. Ezech. 29, 6. Oſee 12, 6. Mich. 7, 5, 7. Nahum 1, 7. 1. Mach. 3, 18. Matth. 10, 17 † 12, 21. Rom. 5, 2 † 8, 24. 2. Cor. 3, 4. Col. 1, 27. 1. Theſſ. 1, 3. 1. Tim. 1, 1 † 6, 17. Heb. 3, 6. 1. Pet. 1, 13.

Spes non facit nos ſecuros, nec excludit timorem, vide Timor.

Spes impiorum euaneſcet, & in quibus confidunt, vana ſunt omnia, 4. Reg. 18, 21. Iob 8, 13 † 11, 20 † 14, 19 † 20, 4. Prou. 10, 28 † 11, 7, 23 † 25, 19. Sap. 5, 15. Eccli. 5, 1, 10. Iſa. 28, 15, 18 † 30, 2, 12 † 57, 11. Ierem. 9, 12 † 17, 7. 1. Machab. 2, 62.

SPINÆ appellantur ſolicitudines huius mundi, diuitiæ, & voluptates vitæ, Matt. 13, 7, 22 † 19, 22. Mar. 4, 7, 18 † 10, 22. Lucæ 8, 7, 14 † 18, 23.

SPIRITVS ſanctus promittitur, Iſa. 44, 3. Ezech. 11, 19 † 36, 26 † 39, 29. Ioel 2, 28. Matt. 3, 11. Ioan. 7, 39 † 14, 16, 26 † 15, 26 † 16, 7. mittitur, Act. 2, 1.

Spiritus Dei edocet mentes, Exo. 4, 12. Pſal. 31, 8. Iſa. 54, 13. Matth. 10, 20. Marc. 13, 11. Lucæ 12, 11 † 21, 14. Ioan. 6, 45 † 14, 16, 26 † 15, 26 † 16, 13. Rom. 8, 16, 26. 2. Cor. 1, 22 † 5, 5. Eph. 1, 13 † 4, 20, 21. 1. Ioan. 2, 27.

Spiritus probandi ſunt vtrum à Deo ſint, Iudith 8, 28. 1. Cor. 14, 29. 1. Theſſ. 5, 21. 1. Ioan. 4, 1.

SPONSVS ſpiritualis eſt Chriſtus, Iſa. 54, 5 † 62, 4. Ier. 31, 22. Ezech. 16, 8. Matth. 9, 15 † 25, 1. Marc. 2, 19. Luc. 5, 34. Ioan. 3, 29. 2. Cor. 11, 2. Eph. 5, 24. Apoc. 19, 7 † 21, 2.

Sponſa Chriſti, vide Eccleſia.

STEPHANVS eligitur, Act. 6, 5. accuſatur, 6, 11. reſpondet ad accuſationem, 7 *. lapidatur, 7, 57.

STVLTITIA, Prou. 14, 29 † 20, 3 † 26, 1 † 27, 22. Baruch 3, 23. Eccle. 10, 2. Eccli. 33, 5. Matth. 7, 26 † 25, 2. Marc. 7, 22. Epheſ. 5, 4.

Stultitia eſt apud Deum ſapientia huius mundi, 1. Cor. 1, 18 *. † 3, 19.

Stultorum corda in eorum ſunt ore, & contrà ſapientum os in corde eſt, Eccli. 21, 29.

SVBDITORVM officium, Exo. 10, 28 † 22, 28. Num. 16 *. Ioſue 1, 16. 2. Eſdr. 5, 16. Baruch 1, 11. Prouerbiorum 13, 13 † 20, 2 † 24, 21 † 25, 6. Eccle. 8, 2 † 10, 20. Ierem. 29, 7. Matth. 17, 24 † 22, 16, 21. Luc. 20, 22. Rom. 13, 1, 7. 1. Theſſal. 5, 12. 1. Tim. 2, 1, 2. Heb. 13, 17. Tit. 3, 1. 1. Pet. 2, 13.

SVPERIORVM, iudicum, & rectorum officium & poteſtas in ſubditos, Gen. 9, 6. Exod. 1, 8 *. † 5 *. † 18, 13, 17 † 22, 8. Leu. 24, 10, 23. Num. 11, 16, 24 † 25, 4 † 27, 15, 18. Deut. 1, 13, 17 † 17, 4 † 19, 17. Ioſ. 1, 10. Iudic. 2, 7, 16. 1. Regum 10, 24. 3. Reg. 3, 7. 2. Par. 19, 5, 8. Iob 29 *. † 34, 30. Pſal. 81 *. Prou. 8, 15 † 11, 14 † 12, 24 † 16, 10 † 20, 8 † 28, 15 † 29, 4, 14 † 31, 4. Eccle. 10, 4, 16. Sap. 1, 1 † 6 *. Eccli. 7, 4 † 10, 1, 24 † 17, 14. Iſaiæ 1, 23, 26 † 3, 2 † 10, 1 † 32, 1. Ierem. 5, 28 † 22, 2 † 27 *. Ezech. 22, 6, 12 † 45, 9. Dan. 2, 21. Oſee 13, 10. Mich. 3, 1, 9. Matt. 22, 17, 21 † 26, 52. Luc. 20, 22. Ioan. 3, 31 † 19, 11. 1. Corin. 15, 24. Rom. 12, 8 † 13, 1. 1. Timoth. 2, 1. Tit. 3, 1. Hebr. 13, 17. 1. Pet. 2, 13. vide Rex, Iudex.

SVPERBIA prohibetur, committitur, & punitur, Gen. 3, 17 † 11, 5, 7. Exo. 5, 2 † 14, 26. 1. Reg. 17 *. 4. Reg. 18, 19 *. † 19, 35. Tob. 4, 14. Iudith 9, 16 † 13 *. Prou. 6, 17 † 11, 2 † 13, 10 † 15, 25 † 16, 5, 18 † 18, 12 † 25, 6 † 29, 23. Eccli. 10, 9, 14, 17 † 25, 4. Iſaiæ 3, 16, 17 † 9, 9 † 10, 15 † 14, 9 † 36 *. † 37, 10, 24 † 39, 2, 5 † 47, 8. Ier. 48, 29 † 49, 16. Ezech. 16, 49 † 28, 2 † 31, 10. Dan. 4, 19, 27 † 5, 22. Abdiæ 1, 3. Malach. 2, 10. 2. Mach. 9, 4, 7. Luc. 1, 51 † 10, 15 † 14, 7, 11 † 18, 11 † 22, 24. Act. 12, 21. Rom. 1, 30 † 11, 20. 2. Timot. 3, 2. 1. Pet. 5, 5. 2. Pet. 2, 18. Iudæ 16. Apoc. 18 *.

SVSANNÆ hiſtoria, Dan. cap. 13 *.

SYRI imperant Iſraeli, Iudic. 3, 8. opprimuntur ab Othoniel, 3, 10. cæduntur à Dauide, eiq. fiunt tributarij, 2. Reg. 8, 5. iuuant filios Ammon contra Dauid, 10, 6. fugientes à facie Iſrael, occiduntur à Dauid, 10, 13, 18. Samariam obſidentes, cæduntur, 3. Reg. 20, 29. pugnant contra Iſrael, 4. Reg. 6, 8. mentis ſtupore immiſſo, quaſi cæci ducuntur in Samariam, 6, 18, 19. obſident Samariam, 6, 24. territi à Deo ſoluunt obſidionem, 7, 6, 7. vaſtantur à rege Aſſyriorum, & transferuntur Cyrenen, 4. Regum 16, 9. deſolatio eorum prænuntiatur, Iſa. 17, 1. Ier. 49, 23. Amos 1, 3.

T

TABITHA ſuſcitatur à mortuis, Act. 9, 36, 40.

TEMPERANTIA in cibo, potu, & concubitu, Tob. 6, 17. Eccle. 3, 5. Eccli. 31, 19 † 32, 7. Dan. 1, 8, 11. Rom. 13, 13 † 14, 17. 1. Cor. 7 *. Gal. 5, 23. 1. Tim. 3, 2. 2. Tim. 1, 7. Tit. 1, 8 † 2, 6, 12. 1. Pet. 1, 13 † 5, 8. 2. Pet. 1, 6.

TEMPLVM Salomonis quando, quanto tempore, & qua forma ſit extructum, 3. Reg. 6 *.

† 7 *. 2. Par. 3 *. † 4 *. promiſſio eius, 2. Reg. 7, 13. extruitur ope Gentilium, 3. Reg. 5 *. conſecratur 8 *. 2. Par. 7, 7. prophanatur per Achaz, 2. Par. 28, 21. iterum conſecratur per Ezechiam, 2. Par. 29 *. prophanatur & denuò conſecratur per Manaſſe, 2. Par. 33, 7, 15. exuritur, 4. Reg. 25, 9. prout prædictum erat, 2. Par. 7, 20. iterum extruitur, 1. Eſd. 1 *. † 3 *. † 4 *. † 5 *. † 6, 3, 7. ſpoliatur, & accenditur, 1. Mach. 1, 23, 33. profanatur, 1, 49, 57. mundatur, & conſecratur, 4, 36. 2. Mach. 10, 1. eius deuaſtatio, Dan. 9, 26. Matth. 24, 2. Mar. 13, 2. Luc. 19, 44.

contra Templum prophetatur, Leu. 26, 31. 3. Reg. 9, 7. 4. Reg. 21, 12. 2. Par. 7, 20. Pſalm. 73, 6. Iſaiæ 66, 1. Ierem. 7, 3, 14 † 26, 6, 12. Amos 9, 1. Mich. 3, 12. Zach. 11, 2.

Templum ſpirituale & domus Dei, 2. Reg. 7, 13. Prou. 9, 1. Aggæi 2, 8. Matt. 7, 24 † 16, 18. Ioan. 2, 19. 1. Cor. 3, 16 † 6, 19. 2. Cor. 6, 16. Eph. 2, 20. 1. Tim. 3, 15. Heb. 3, 6. 1. Pet. 2, 5. vide Eccleſia.

Templa idolorum, 1. Reg. 5, 2 † 31, 9. 3. Reg. 11, 7. 4. Reg. 10, 21 † 17, 32 † 19, 37. 1. Par. 10, 9. Baruch 6, 16, 30, 54. Iſa. 37, 38. Ier. 43, 12. Dan. 14 *. 1. Mach. 1, 50 † 6, 2 † 10, 83. 2. Machab. 6, 2. Acto. 19, 27.

Templum domus Dei, & domus orationis vocatur, Iſa. 56, 7. Matth. 21, 13. Chriſtus ipſe & omnes fideles frequenter in templo verſabantur, Matth. 24, 1. Marc. 11, 11 † 12, 35. Luc. 2, 37 † 19, 45. Acto. 2, 46 † 3, 1 † 5, 20, 21 † 21, 26 † 22, 17.

in Templo oratur Deus, & exaudit, 3. Reg. 3, 3 † 8, 29. 2. Paralip. 6, 19. Matth. 21, 13.

Templa manufacta non inhabitat Deus, quaſi ijs concludi poſſit, vel illis indigeat vt homo ædibus, 3. Regum 8, 27. 2. Paral. 6, 18. Iſa. 66, 1. Ierem. 23, 24. Acto. 7, 48 † 17, 24.

alioqui Deus in Templis materialibus habitare dicitur, 3. Regum 6, 13 † 8, 12. 1. Paral. 23, 25. Pſalm. 77, 60 † 131, 13. Ierem. 7, 3, 7. Matth. 23, 21. Act. 7, 46.

Templum dicitur locus ſanctus, Gen. 28, 17. Exod. 3, 5.

Templum magnis muneribus dotatum, 2. Paral. 1 *. † 2 *. † 3 *. † 4 *. † 5 *. 2. Mach. 3, 2.

Templi profanatores à Deo puniuntur, Iſaiæ 56, 5 *. 2. Mach. 3, 25, 26 *. Matth. 21, 12. Ioan. 2, 15.

TEMPORIS opportunitas in omnibus rebus obſeruanda, Eccle. 3, 1 † 8, 5. Eccli. 20, 6 † 22, 20. Rom. 12, 11.

TENEBRÆ trium dierum in Ægypto, Exod. 10, 22. Pſalm. 104, 28. Sap. 17, 2 † 19, 16.

in Tenebris verſatur mundus, & amat eas, 4. Eſd. 14, 20. Iſaiæ 9, 2 † 59, 9 † 60, 2. Ioan. 1, 5 † 3, 19 † 8, 12 † 12, 35. Acto. 26, 18. 1. Theſſ. 5, 7. 1. Ioan. 2, 11.

TENTARE Deum non licet, Exo. 14, 11 † 17, 2. Deuter. 6, 16. Iudith 8, 11. Matth. 4, 7. 1. Cor. 10, 9.

Tentat ſeu veriùs probat Deus ſuos varijs modis, Gen. 22, 1 *. Exod. 15, 25 † 16, 4 † 20, 20. Deut. 8, 2 † 13, 3. Iudic. 2, 22 † 3, 1. 2. Par. 32, 31. Tob. 2, 12. Iob 1, 12 *. Sap. 3, 5. Eccli. 2, 4 † 27, 1, 8. Zach. 13, 9. Rom. 5, 3. 2. Pet. 2, 9. Iac. 1, 2.

Tentari non patitur Deus ſuos ſupra id quod poſſunt, 1. Corinth. 10, 13. 2. Pet. 2, 9. Apoc. 2, 10.

TERTVLLVS Orator accuſat Paulum, Act. 24, 2.

TESTAMENTVM, Gal. 4, 24. Hebr. 9, 1 † 13, 20. vide Nouum Teſtamentum.

TESTIMONIVM tum verum, tum falſum, Exo. 20, 16 † 23, 1. Num. 35, 30. Deut. 5, 20 † 17, 6 † 19, 15, 18. 3. Reg. 21, 10. Pſalm. 26, 12 † 34, 11. Prou. 6, 19 † 14, 5 † 19, 5, 9 † 21, 28 † 24, 28 † 25, 18. Dan. 13, 34 *. Matth. 18, 16 † 19, 18 † 26, 59 † 28, 13. Marc. 10, 19. Ioan. 8, 17. Act. 6, 11. Rom. 13, 9. 2. Cor. 13, 1. 1. Tim. 5, 19. Heb. 10, 28. vide Mendacium.

THADDÆVS, vide Lebbæus.

THAMAR concumbit cum Iuda ſuo ſocero, Geneſ. 38, 15. gignit geminos Phares & Zara, 38, 27 † 46, 12.

Thamar violatur ab Amnon fratre ſuo, 2. Reg. 13, 14.

Thamar filia Abſalonis, 2. Reg. 14, 27.

THARE pater Abraham, Geneſ. 11, 26.

THEBES obſidetur, Iud. 9, 50.

THEBNI rex Iſrael, 3. Reg. 16, 21.

THECVITIS mittitur ad regem Dauid, vt impetret reductionem Abſalon, 2. Reg. 14, 2 *.

THEGLATH-Phalaſar deuictam magnam partem Iſraelitarum tranſtulit in Aſſyrios, 4. Reg. 15, 29.

THEODAS occiſus eſt, Act. 5, 36.

THESAVRVS minus diligendus magis diligitur, Oſee 9, 1. Matth. 6, 19 † 19, 22. Mar. 10, 22. Luc. 12, 22, 33 † 18, 23. Ioan. 6, 26. 2. Cor. 4, 18.

THOLA dux in Iſrael, Iud. 10, 1.

THOLOMAI rex Geſſur, 2. Reg. 13, 37.

THOMAS Didymus paratum ſe offert cum Chriſto ire in mortem, Ioan. 11, 16. erat incredulus, 20, 25, 27.

TIMENDVS eſt Deus, & ante oculos habendus, Gen. 22, 12 † 31, 49. Exo. 1, 17 † 20, 20. Deut. 4, 9 † 6, 2, 13, 24 † 10, 12, 20 † 13, 4. Ioſ. 24, 14. Iud. 6, 10. 4. Reg. 17, 36. 2. Par. 20, 15. Iob 1, 8 † 28, 28. Pſal. 26, 1 † 32, 8 † 33, 8, 10 † 110, 5 † 111, 1 † 127, 1. Prou. 1, 7 † 3, 7 † 9, 10 † 14, 2, 27 † 15, 16 † 16, 6 † 22, 4 † 24, 21. Eccle. 12, 13. Eccli. 1, 11 *. † 2, 7, 10, 18 † 7, 31 † 10, 23 † 15, 1 † 25, 16 † 33, 1 † 34, 16 † 40, 26. Iſaiæ 8, 13 † 41, 10 † 43, 1 † 51, 12. Ier. 10, 7 † 32, 39. Baruch 3, 7. 4. Eſd. 16, 68. Mat. 10, 28. Luc. 12, 5. 1. Pet. 2, 17 † 3, 15. Apoc. 14, 7.

Timoris Dei fructus, vtilitas, & laus, Geneſ. 20, 8. Pſalm. 102, 17 † 124, 1 † 127 *. Prou. 10, 27 † 14, 27 † 19, 23 † 22, 4. eius defectus cauſa peccandi, Geneſ. 20, 11.

Timore punit Deus, & terrore, Geneſ. 35, 5. Exod. 23, 27. Leuit. 26, 36. Deut. 2, 25 † 11, 25 † 28, 10, 65. Ioſ. 2, 9 † 10, 10. Iud. 4, 15 † 7, 21. 1. Reg. 7, 10. 4. Reg. 7, 6. 1. Par. 14, 17. 2. Par. 14, 14 † 17, 10 † 20, 29. Pſal. 9, 20. Ier. 49, 37. Iudith 14, 17 † 15, 1. 2. Mach. 3, 24.

Timoris Dei exempla, Exo. 1, 17 † 14, 31. 3. Reg. 18, 3. 2. Par. 19, 7. Tob. 1 *. † 2, 9, 13 † 3, 18 † 9, 12. Iudith 8, 8. Iob 31, 23. Ionæ 1, 16. Prouerb. 31, 30. 2. Machab. 6, 30. Luc. 2, 25. Act. 8, 2 † 9, 31 † 10, 2, 35.

Timor & ſolicitudo non repugnat fidei, aut ſpei, Pſal. 2, 11. Eccle. 9, 1, 2. Eccli. 5, 5. Rom. 11, 20 *. 1. Cor. 9, 27 † 10, 12. Phil. 2, 12 *. † 3, 11, 13. Heb. 2, 15 † 3, 14 † 4, 1 *. 1. Pet. 1, 17.

Timent & reuerentur bonos etiam mali, Gen. 20, 8. Exod. 14, 25. 1. Reg. 18, 12. 4. Reg. 1, 14. 2. Efd. 6, 16. 1. Mach. 3, 25 † 12, 28. Mar. 6, 20. Act. 5, 13 † 16, 29.

TIMOTHEVS circumciditur, & proficifcitur cum Paulo, Act. 16, 3. mittitur à Paulo in Macedoniam, 19, 22. accepit gratiam per impofitionem manuum, 1. Tim. 4, 14. 2. Tim. 1, 6.

TITVM Gentilem noluit Paulus circumcidi, Gal. 2, 3. Titus à Paulo conftitutus epifcopus Cretenfis, Tit. 1, 5.

TOBIAS vir pius, & in pietate conftans, Tob. 1, 1 *. fit cæcus, 2, 11. vifum recipit, 11, 15.

TRADITIONES etiam fine fcripto ab Apoftolis acceptæ, feruandæ nobis funt, 2. Theff. 2, 15.

Tradiderunt Apoftoli quædam viua tantum voce, 1. Cor. 11, 34. epift. Ioan. 2, verf. 12. & 3, verf. 13.

TRIBVLATIO, vide Crux.

TRIBVTVM, vide Exactio.

TRINITAS figurata, & declarata, Gen. 1, 26 † 18, 1. Exod. 3, 6, 15, 16 † 4, 5. Pfalm. 32, 6. Ifaiæ 6, 3 † 34, 16 † 48, 16 † 61, 1. Matt. 3, 16 † 10, 20 † 17, 5 † 28, 19. Lucæ 4, 18. Ioan. 3, 35 † 14, 16, 26 † 15, 26 † 16, 3. 1. Ioan. 5, 7.

TRIPVDIARE, vide Choreas ducere.

TRISTARI immoderatè propter temporalia, minimè laudandum, Prou. 12, 25 † 15, 13 † 17, 22. Eccli. 30, 22 † 38, 19. 1. Machab. 6, 8. 2. Cor. 7, 10.

TRYPHON partium Alexandri tranfit ad Emalchuel Arabem, 1. Mach. 11, 39. cupiens regnum Antiochi occupare, & fingens fe amicum apud Ptolemaida, dolo capit Ionathan, 12, 39, 49. à Simone accepta pecunia Ionathan occidit cum filijs, 13, 19, 23. interimit Antiochum filium Alexandri, 13, 31.

TVBA clangent angeli in confummatione feculi, Matth. 24, 31. 1. Cor. 15, 52. 1. Theff. 4, 16.

V

VÆ væ, quibus & quas ob caufas interminetur Scriptura, Num. 21, 29. Eccle. 4, 10 † 10, 16. Ifaiæ 1, 4, 24 † 3, 9, 11 † 5, 8, 18 † 6, 5 † 10, 1 † 17, 12 † 18, 1 † 24, 16 † 28, 1 † 29, 1 † 30, 1 † 31, 1 † 33, 1 † 45, 9. Ierem. 4, 31 † 13, 27 † 22, 13 † 23, 1 † 45, 3 † 48, 1. Ezech. 6, 11 † 13, 3, 18 † 16, 23 † 30, 2 † 34, 2. Ofee 7, 13. Ioel 1, 15. Amos 5, 18 † 6, 1. Mich. 2, 1. Nahum 3, 1. Abac. 2, 6, 12. Soph. 2, 5 † 3, 1. Iudith 16, 20. Eccli. 2, 14 † 41, 11. Matth. 11, 21 † 18, 7 † 23, 13 *. Luc. 6, 24 † 10, 13 † 11, 42 † 17, 1. 1. Cor. 9, 16. Iudæ 11. Apoc. 8, 13 † 9, 12 † 11, 14 † 12, 12 † 18, 10, 16.

VASTHI fpernit regis imperium, & ab eo repudiatur, Efther 1, 12, 19.

VENDI non debent dona Dei, 4. Reg. 5, 22, 26 *. Dan. 5, 17. Matth. 10, 8. Act. 8, 20 † 20, 35. 1. Cor. 9, 15. 2. Cor. 11, 9 † 12, 13. quære Emere.

VENTER pro Deo eligitur, Rom. 16, 18. Phil. 3, 19.

VERBVM Dei femper ob oculos ponendum, Deut. 4, 1 † 6, 6, 17 † 11, 18. Num. 15, 39. Pfalm. 1, 2. Prou. 3, 1 † 4, 1, 20 † 6, 20 † 7, 1.

à Verbo Dei non recedendum, Deut. 4, 2 † 5, 32 † 28, 14. Iofue 1, 7 † 23, 6. Prou. 4, 27. Ifaiæ 30, 21.

Verbum Dei vniuerfum non eft fcriptis traditum, Ioan. 14, 26 † 20, 30 † 21, 25. 1. Cor. 11, 34. 2. Theff. 2, 15. 2. Ioan. 12. 3. Ioan. 13.

Verbum Dei, non audiendum folùm & loquendum, fed & corde credendum, & factis præftandum, Deut. 5, 1, 27 † 6, 1 † 31, 12. Ifa. 29, 13. Ezech. 33, 31. Matt. 5, 20 † 7, 24 † 15, 8 † 28, 20. Lucæ 6, 47 † 11, 28 † 12, 47. Ioan. 13, 17. Hebr. 4, 2. Iac. 1, 22.

Verbi Dei contemptus, & punitio eius, 3. Reg. 13, 4. 4. Reg. 17, 14, 19. 2. Par. 30, 6, 10 † 36, 16. Prou. 1, 24, 28 † 28, 9. Ifa. 28, 14 † 30, 9, 14 † 65, 11 † 66, 4. Ierem. 2, 5 † 5, 12, 20 † 7, 13 † 16, 9 † 19 *. † 25, 4. Ezech. 33, 30. Matt. 10, 14 † 11, 20. Luc. 10, 10. Act. 13, 45 † 18, 6. Roman. 1, 21, 30. 2. Theff. 2, 10. Heb. 2, 3. vide Inobedientia.

Verbum Dei manet in æternum, Numer. 23, 19. Tob. 14, 6. Pfal. 32, 11 † 116, 2 † 118, 89. Ifaiæ 40, 8 † 51, 6 † 54, 10. Mat. 5, 18 † 24, 35. Marc. 13, 31. Luc. 16, 17 † 21, 33. 1. Pet. 1, 25.

Verbum Dei quantæ fit virtutis & efficacitatis, Gen. 1 *. Pfal. 32, 9. Iob 38, 11. Ifaiæ 46, 10 † 55, 11. Matt. 8, 13, 26. Mar. 1, 27. Luc. 5, 13, 24 † 8, 24 † 18, 42.

Verbum Dei eft cibus animæ, Deut. 8, 3. Sap. 16, 26. Ier. 15, 16. Ezec. 3, 3. Mat. 4, 4. Luc. 4, 4.

Verba funt ponderanda & non leuiter effutienda, Pfal. 111, 5. Prou. 15, 2, 23 † 13, 3 † 20, 15 † 17, 27 † 21, 23 † 25, 11. Eccle. 5, 2 † 12, 10. Eccli. 5, 12 † 20, 7 † 23, 7 † 28, 29 † 32, 10. Matt. 12, 36. Coloff. 4, 6. Iac. 1, 19.

VERITAS, Ifaiæ 59, 15. 3. Efd. 3, 12 † 4, 33. 4. Efd. 14, 17. Zach. 8, 16. Ephef. 4, 25.

VESTIENDI funt nudi, Ifa. 58, 7. Tob. 1, 17. Ezech. 18, 7. Matth. 25, 36: vide Eleemofyna.

Veftium abufus: vide Abufus.

Veftes fcindere, Genef. 44, 13. Iof. 7, 6. Iud. 11, 35. 1. Reg. 4, 12. 2. Reg. 13, 31. 3. Reg. 21, 27. 4. Reg. 5, 7 † 6, 30 † 11, 14 † 18, 37 † 19, 1 † 22, 11, 19. Efther 4, 1. Ier. 36, 24. Ioel 2, 13. 1. Machab. 2, 14 † 3, 47 † 4, 39 † 11, 71. Matth. 26, 65. Act. 14, 13 † 16, 22.

VIA per quam iufti ambulant quæ & qualis fit, Pfal. 118, 5. Prou. 3, 6, 17 † 16, 5, 17. Eccli. 5, 12. Ifa. 26, 7 † 30, 21 † 35, 8 † 40, 3. Ier. 31, 21. Ofee 14, 10. 1. Theff. 4, 1. Heb. 12, 13.

Via iuftorum à Domino dirigitur, Tob. 4, 20. Pfal. 16, 5 † 24, 4 † 118, 35. Prou. 4, 12, 18 † 13, 6 † 16, 9 † 20, 24. Ifa. 48, 17. Ier. 10, 23. Mich. 4, 2.

Via iuftorum remunerationem à Deo expectat, Pfal. 24, 12. Prou. 12, 28. Ier. 6, 16 † 7, 3.

Via impiorum qualis, Pfal. 118, 3. Prou. 4, 19, 26, 27 † 12, 15 † 21, 2 † 22, 5. Ifa. 57, 10.

Viæ impiorum exitus & finis, Iob 6, 18. Prou. 14, 12 † 28, 18. Eccli. 2, 16 † 21, 11. Ier. 2, 36 † 4, 18.

VICTORIA à Deo expectanda eft, Genef. 14, 14. Exod. 17, 9. Deuter. 7, 18. Iofue 11, 6. Iudic. 7, 7. 1. Reg. 14, 6 † 17, 45. 2. Paral. 14, 11 † 16, 8 † 24, 24 † 25, 8. Pfalm. 117, 16. Prouerb. 21, 31. Iudith 9, 15.

Victoria potiuntur pauci contra multos, Genes. 14, 14. Iudic. 7, 2, 4. Ios. 11, 1, 7. 1. Reg. 14, 6, 14. 2. Paral. 13, 14 † 14, 11, 12 † 24, 24. 1. Machab. 3, 16, 22. post partam victoriam triumphus instituitur, Numer. 31, 13. Iudic. 11, 34. 1. Reg. 18, 6. 2. Machab. 15, 28.
VIDVIS benefaciendum est, Exo. 22, 22. Deut. 16, 14 † 24, 17, 19 † 26, 12 † 27, 19. Iudith 16, 25. Iob 24, 3 † 31, 16. Eccli. 4, 10. Isa. 1, 23. Ier. 22, 3. Zach. 7, 10. Malach. 3, 5. Matth. 23, 14. 1. Tim. 5, 3, 16. Iac. 1, 27.
Viduas pias quid deceat, Iudith 8, 4. Lucæ 2, 37. 1. Tim. 5, 3, 5. Tit. 2, 3.
VIGILARE, vide Aduentus Domini.
VINDICTA soli Deo eiusq. ministris ac magistratui commissa, vnde & alijs est prohibita, Gen. 15, 14. Leuit. 19, 18. Deuter. 32, 35. Iudith 8, 20 † 16, 20. Psalm. 7, 7 † 9, 13 † 93, 1. Prou. 17, 13 † 20, 22 † 24, 29 † 25, 22. Eccli. 28, 1. Ezech. 25, 12, 14. Nahum 1, 2. Matth. 5, 39. Luc. 9, 54 † 18, 6, 7, 8. Rom. 12, 19. Galat. 5, 10. 1. Thess. 5, 15. 2. Timot. 4, 14. Heb. 10, 30. 1. Pet. 3, 9. Iac. 5, 4. Apoc. 6, 10. vide Remissio.
VINEA, Genes. 9, 20. Deut. 23, 24. Isa. 5, 1. Cant. 8, 11. Matth. 20, 1 † 21, 33.
VIRGINITAS commendatur, Matth. 19, 12. 1. Corinth. 7, 25 *. Apocal. 14, 4.
Virginitas præfertur coniugio, 1. Cor. 7, 38, 40.
Virgines seruantur, Num. 31, 18. Iud. 21, 11.
Virgines olim vt nunc conclusæ, 2. Machab. 3, 19.
VISERE Sanctos desiderat Paulus, Rom. 1, 11 † 15, 23, 32. Gal. 4, 20. 1. Thess. 2, 17.
VISITARE & consolari infirmos seu ægrotos, opus misericordiæ, Gen. 48, 1. 4. Reg. 8, 29 † 13, 14. Iob 2, 11. Psal. 40, 4. Eccle. 7, 3. Eccli. 7, 39 † 38, 13. Matth. 25, 36, 40. Ioan. 11, 3 † 12, 9. 2. Corinth. 1, 4.
VITA fidelium ad quam regulam sit instituenda, Gen. 17, 1. Exod. 20, 11 *. Leu. 11, 44 † 19, 2 † 20, 7, 26 † 21, 8. Mat. 5, 48 † 11, 29. Luc. 6, 36. Ioan. 12, 26 † 13, 13 † 15, 12 † 21, 15. Roman. 6, 4 † 8, 29 † 13, 14 † 15, 3. Ephes. 2, 10 † 4, 1, 23 † 5, 1, 29. Philip. 1, 27 † 2, 5, 14. Coloss. 2, 6 † 3, 9, 12 *. 1. Thessal. 4, 3. Tit. 2, 11 † 3, 8. Heb. 12, 2. 1. Pet. 1, 15 † 2 *. † 3, 17 † 4, 1. 1. Ioan. 1, 7 † 2, 6.
Vitæ humanæ breuitas & vanitas, Genes. 3, 19. 2. Reg. 14, 14. 1. Paralip. 29, 15. Iob 3, 20 † 7, 6 † 8, 9 † 9, 21, 25 † 13, 28 † 14, 1. Psalm. 38, 6 † 89, 5, 9 † 101, 4, 12 † 102, 15 † 108, 23 † 143, 4. Eccle. 2, 23 † 3, 10 † 7, 1. Sap. 2, 5 † 5, 9. Eccli. 14, 18 † 17, 31 † 18, 8 † 40, 6 † 41, 1. Tob. 4, 23. Isa. 40, 6. Luc. 12, 18. Eph. 5, 16. Heb. 13, 14. 1. Pet. 1, 24. Iac. 1, 10 † 4, 14.
Vitam pro fratribus ponere, Esther 4, 14. Iudith 13, 3, 25. Ioan. 15, 13. 1. Ioan. 3, 16.
VITIS, Gen. 49, 11. Iud. 9, 12. Zach. 3, 10. 1. Mach. 14, 12. Ioan. 15, 1. Vitis palmes appellatur populus Israeliticus, Osee 10, 1. Ioan. 15, 5.
VITVLVS erigitur in idolum, Exo. 32, 4. Deut. 9, 16. 3. Reg. 12, 28. 4. Reg. 10, 29 † 17, 16. Psalm. 105, 19. Osee 8, 5. Act. 7, 40.
VIVENDVM Deo, non sibi, Rom. 14, 7. 2. Corinth. 5, 15. Gal. 2, 20. 1. Thess. 5, 10. 1. Pet. 4, 2.
VNCTIONIS extremæ sacramentum, Iac. 5, 14.
VOLVNTAS nostra accommodanda voluntati diuinæ, 1. Reg. 3, 18. 2. Reg. 10, 12 † 15, 20. 1. Mach. 3, 60. Matt. 6, 10 † 26, 39. Mar. 14, 36. Luc. 22, 42. Act. 21, 14. 1. Cor. 4, 19. Heb. 6, 3. Iac. 4, 15. vide Abnegatio.
Voluntas Dei, Matt. 7, 21 † 12, 50. Mar. 3, 35. Ioan. 6, 39. Rom. 12, 2. Ephes. 5, 17. Col. 1, 9. 1. Thess. 4, 3. 1. Tim. 2, 4. 1. Ioan. 2, 17.
Voluntas Dei non est vt aliquis pereat, Ezech. 18, 23. Ioan. 6, 39. 1. Timot. 2, 4. 2. Pet. 3, 9.
Voluntatem pro opere acceptat Deus, Gen. 20, 3, 6 † 22, 9. 2. Reg. 11, 14 † 12, 9. 3. Reg. 21, 19. vide Cor.
VOLVPTAS carnis, vide Concupiscentia.
VOTVM, Genes. 28, 20. Leuit. 27, 1. Num. 6 *. † 21, 2 † 30 *. Deut. 23, 21. Iudic. 11, 30. 1. Reg. 1, 11. 2. Reg. 15, 8. Psal. 75, 12. Eccle. 5, 3. Baruch 6, 34. Matt. 14, 7. Act. 18, 18 † 21, 23 † 23, 12.
Votum castitatis seruandæ, seu non cognoscendi virum, Lucæ 1, 34. non sine damnatione violatur, 1. Tim. 5, 12.
VRIAS defert litteras Dauidis ad Ioab, 2. Reg. 11, 14.
Vrias prophetat contra Ierusalem, ideoq. eductus de Ægypto, occiditur à Ioacim, Ierem. 26, 20, 23.
Vrias Sacerdos iuxta præceptum regis Achaz extruit altare, 4. Reg. 16, 11.
VRIEL angelus Dei, 4. Esd. 4, 1 † 5, 20.
VSIA rex Iuda pugnat aduersus Philisthæos, sumit sibi officium Sacerdotum; adolere volens incensum, lepra punitur, moritur, 2. Paral. 26, 17, 20, 23. appellatur Azarias, 4. Reg. 15, 1. appellatur Ozias, Matth. 1, 9.
VSVRA, Exod. 22, 25. Leuit. 25, 35. Deut. 23, 19. 2. Esd. 5, 7. Psal. 14, 5. Prou. 22, 16 † 28, 8. Ierem. 15, 10. Ezech. 18, 8, 13 † 22, 12. Luc. 6, 34 † 19, 8.
VXORIS officium, Gen. 2, 22 † 3, 16. Num. 30, 7, 13. Deut. 22, 5. Esther 1, 10 *. Tob. 10, 12. Prou. 11, 16 † 12, 4. Isa. 3, 16, 18. 1. Cor. 7 *. † 11, 5, 9 † 14, 34. Eph. 5, 22. Coloss. 3, 18. 1. Timoth. 2, 11 † 3, 11 † 5, 2, 10. Tit. 2, 4. 1. Pet. 3, 1. vide Mariti officium.

Z

ZACHÆVS excipit Christum suis ædibus, Luc. 19, 6.
ZACHARIAS filius Ioiadæ siue Barachiæ sacerdotis lapidatur, 2. Par. 24, 20. Matth. 23, 35.
Zacharias propheta tempore Darij, Zachar. 1, 1.
Zacharias pater Ioannis Baptistæ, Lucæ 1, 5.
ZADOCH filius Abiathar fit summus Sacerdos, 3. Reg. 2, 35.
ZALPHAAD filiæ postulant hereditatem, Numer. 27, 1, 7 † 36, 2. Iosue 17, 3.
ZARVIA filia Isai soror Dauidis genuit Abisai, Ioab, & Asael, 2. Reg. 2, 18. 1. Paral. 2, 16.
ZEBEDÆVS pater Iacobi & Ioannis, Matth. 4, 21. vxor eius Salome intercedit pro filijs apud Christum, Matth. 20, 20.
ZEBEE & Salmana reges Madianitarum capiuntur, Iudic. 8 *.

ZEDECIAS, qui & Mathanias, patruus Ioachin ſubſtituitur pro eo in regno Iuda, 4. Reg. 24, 17. Ier. 37, 1. obſeſſa à Nabuchodonoſor Ieruſalem, Zedecias effoſſis oculis ac vinctus, necatisq. coram ſe filijs, in Babylonem ducitur, 4. Reg. 25, 1, 6, 7. Ierem. 39, 4, 7 † 52, 3. quemadmodum ei prædictum erat, Ierem. 27, 12 † 37, 16. Ezech. 12, 3 † 17, 16 † 21 *.

ZELVS & Zelotypia, Gen. 34, 2, 25, 27. Exod. 32, 19, 27. Num. 25, 7. Iud. 20, 1, 8. 1. Reg. 11, 6 † 15, 11, 32. 3. Reg. 18, 40 † 19, 10, 14. 4. Reg. 10 *. 1. Mach. 2, 24. Matth. 21, 12. Ioan. 2, 17. Act. 9, 1. Philip. 3, 2.

ZIBA ſeruus Saulis conſtituitur procurator Miphiboſeth, 2. Regum 9, 9. donantur ipſi omnia bona Miphiboſeth, 16, 2. procedit obuiam regi Dauid, 19, 17.

ZICELEG donatur regi Dauid, 1. Reg. 27, 5. exuritur ab Amalechitis, 30, 1.

ZIPHORA vxor Moyſi, Exod. 2, 21. circumcidit filium ſuum, 4, 25.

ZOROBABEL, vide Sorobabel.

FINIS.

Apoſtolica Sedes non prohibet, quin alio genere characteris in hac ipſa Vaticana editione lectiones variæ adijciantur, ita tamen vt ad marginem ipſius Textus minime annotentur (vide Præfationem Ad Lectorem, in fine). Quam ob rem in hoc EPILOGO CRITICO variantes Clementinas & Sixtinas ex ipſis exemplaribus Vaticanis collectas proferam ſimulque principia mea critica & rationem huius editionis exponam.

I. VARIANTES CLEMENTINÆ.

EXPLICATIO NOTARVM.

Significat 1 primam editionem Clementinam anni 1592 Romæ, 2 alteram anni 1593 Romæ, 3 tertiam anni 1598 Romæ; S editionem Sixtinam anni 1590 Romæ, V editionem Caroli Vercellone anni 1861 Romæ, Z hanc editionem Oenipontanam. — Aſteriſcus vnus * primam monſtrat impreſſionem; aſteriſci duo ** innuunt correctionem in textu ipſo raſura & typis manu impreſſis factam, aſteriſci tres *** textum calamo emendatum; litterula c legentem ad correctoria ſeu indices errorum corrigendorum delegat. *ad* idem ac addit vel addunt, *om* omittit vel omittunt, *pm* præmittit vel præmittunt. Vt plurimum ſpatij lucraremur, litteras & ſyllabas diſcrepantes dumtaxat repetendas duximus, reliquas lineola indicauimus, e. g. Gen. 1, 5 exhibent *veſpere* 1 3 V Z; contra *veſpere,* cum commate 2. Gen. 2, 12 habent *bdellium* 1 2 V Z; *bdelium* cum l vnico 3. Gen. 14, 8 præbent *Silueſtri:* 1 2 V Z; *ſilueſtri:* 3.

LIBER GENESIS.

1, 5 veſpere 1 3 V Z; -e, 2.
2, 12 bdellium, 1 2 V Z; -eli-3.
3, 21 Dominus 1 2 3c V Z; -nns 3*.
4, 10 fratris 1 2 3c V Z; -arris 3*. **17** Henoch: 1 2 3 Z; -ch, V. **18** Mauiael *bis* & Mathuſael *bis* 1 2 3 Z; -aël *bis* & -aël *bis* V.
5, 19 Henoch, 1 3 V Z; -ch 2. **30** nonaginta quinque 2 3 V Z; nonagintaquinque 1 S. **31** Cham, 3 S V Z; Cam, 1 2. *error typ.*
6, 12 corruptam, 1 2 3 Z; -m V. *ibi* terram) 1 2 3 Z; -m), V.
8, 13 exiccata 1 2 3 Z; exsi-V.
10, 14 Philiſthijm 1 2 V Z; -ſtijm 3. **15** autem 1 2 V Z; aurem 3. **21** Iapheth 2 3 S V Z; -t 1. **27** *hic* 3 *contra reliquos teſtes ponit quidem ſtellam, non autem numerum 27, quem ante* & Ebal *habet, & ſic proſequitur vſque ad* Ab his *vbi ſtellam ac numerum 32 collocat.*
11, 1 eorundem 1 2 3 Z; -mdem V. **3** faxis, 1 2 V Z; -s. 3. **12** triginta quinque 2 3 V Z; trigintaquinque 1 S. **24** viginti nouem 1 2 V Z; vigintinouem 3. **26** Abram 1 2 Z; -m, 3 V. **31** Aran, 1 2 V Z; -n. 3.
12, 1 patris 1 2 V Z; parris 3. **4** Abram 1 2 V Z; -m, 3. **8** oriente 2 3 S V Z; O- 1. **16** Fueruntq. 1 2 3 Z; fueruntque V. *ibi* boues, 2 3 Z; -s 1 S V. *ibi* ferui 1 2 V Z; -i, 3.
13, 6 erat 1 2 V Z; E- 3. **8** inter 1 2 V Z; inrer 3. **18** venit 2 3 V Z; -t, 1 S.
14, 1 Gentium 2 3 V Z; g- 1 S. **3** Silueſtrem, 1 S V Z; ſ- 2 3. *error typ.* **8** Silueſtri: 1 2 V Z; ſ- 3. **9** gentium, 1 2 3 Z; G- V. **10** Silueſtris 1 2 V Z; ſ- 3. *ibi* remanſerant, 1** 2 3 S V Z; -unt, 1*. **23** corigiam 1 2 3 Z; corr- V. *ibi* Ego 2 3 S V Z; e- 1.
15, 4 eum, 2 3 V Z; -m 1 S. **8** poſſum, 2 3 V Z; -m 1 S.
16, 1 liberos: 1 2 3 Z; -s; V. **7** angelus 1 2 V Z; A- 3. *item* ℣ *9.* **8** quæ 1 2 3 Z; Q- V.
17, 2 & te, 2 3 V Z; & te: 1 S. **12** vernaculus, 2 3 V Z; -s 1 S. **27** vernaculi, 1 2 V Z; -i 3.
18, 9 ille 1 2 3 Z; I-V. **12** occulte 1 2 Z; -e, 3 V.
19, 3 oppido 1 2 V Z; -o, 3. *ibi* azyma: 3 V Z; azi- 1 2 S. *error typ.* **6** oſtium, 1c 2 3 S V Z; hoſt- 1*. **15** Angeli, 2 3 V Z; a- 1 S. **17** pereas. 1 2 V Z; -s 3. **19** moriar: 1 2 V Z; -r. 3. **38** ideſt 1 2 Z; id eſt 3 V.
20, 5 ait: 2 3 V Z; -t. 1 S. **7** omnia 1 2 3 Z; -a, V. **9** me 1 2 V Z; me, 3. **13** In 1 2 V Z; in 3. **17** vxorem, 1 2 V Z; -m. 3.
21, 17 Angelus 2 3 V Z; a- 1 S. *ibi* exaudiuit 1 2 V Z; E- 3.
22, 2 terram 2 3 V Z; T- 1 S.
23, 8 dixitq. 1 2 Z; D- 3. **9** vt 1 2 Z; Vt 3. **11** auſculta 1 2 3 Z; -a, V. **15** *primum* me: 2 3 V Z; -e. 1 S. **17** circuitum, 2 S V Z; -m. 1 3. *error typ.* **19** Hæc 2 3 Z; h- 1 S V.
24, 12 domino 2 3 S V Z; D- 1. **18** domine 1 2 3 S Zc; D- V. **22** duos: 1 3 V Z; -s, 2. **30** virum, 2 3 V Z; -m 1 S. **37** meus, 2 3 V Z; -s 1 S. **43** virgo, 1 2 V Z; -o 3. **45** bibere. 1 2 3 Z; -e: V. **53** munere: 1 3 V Z; -e, 2. **55** eius, 2 3 Z; -s 1 S V. **56** *ſecundum* me 1 2 3 Z; -e, V. **62** viam 2 3 S Z; -m, 1 V. **64** conſpecto 1c 2 3 S V Z; -u 1*.
25, 3 Saba, 2 3 V Z; -a 1 S. **8** ætatis, 2 3 V Z; -s 1 S. **23** reſpondens, 2 3 V Z; -s 1 S.
26, 1 Abraham, 1 2 3 Z; -m V. **2** terra, 2 3 V Z; -a 1 S. **8** & 1 3 V Z; & & 2. **9** es 1 2 V Z; es, 3. **12** *primum* in 1 2c 3 V Z; ln 2*. **16** Recede 1 2 3 Z; r- V. **18** Abraham, 1 2 V Z; -m: 3. *ibi* Philiſthijm: S V Z; -ſtijm: 1 2 3. *error typ.*

28 refponderunt: 1 3 V Z; -t? 2. **33** diem. 1 2 V Z; -m: 3.

-**27, 8** fili 1 2 3 Z; -lii V. **13** pergens 2 3 V Z; -s, 1 S. **31** tui: 1 2 Z; -i, 3 V. **33** vehementi: 1 2 V Z; -i, 3. *ibi* priufquàm 2 Z; priufquam 3 V; prius quàm 1 S. *ibi* benedixiq. 1 2 3 Z; Benedixique V.

28, 11 quendam 1 2 3 Z; -mdam V. **12** Angelos 2 3 Z; a- 1 S V. **13** Terram, 1 2 3 Z; t- V. **14** Occidentem, Orientem, Septentrionem, Meridiem: 1 2 3 Z; o- o- f- m- V. **22** *hic* 3 *contra reliquas ftellam poft & ponit.*

29, 1 Orientalem. 2 3 Z; o- 1 S V. **7** ante 2 3 S V Z; -è 1. **34** dixitq. 1 2 Z; dixitque: 3 V. **35** concepit, 1 2 V Z; -t 3. *ibi* eum, 1 2 V Z; -m 3.

30, 1 fuæ, 1 3 V Z; -æ 2. **5** concepit, 1 2 V Z; -t 3. **6** Dominus, 1 2 V Z; -s 3. **12** Peperit 1 2 V Z; p- 3. **20** filios: 1 2 V Z; -s, 3. **28** tuam 1 2 V Z; -m, 3. **30** iuftum 1 3 V Z; I- 2. **32** furuum, 2 3 V Z; -m 1 S. *ibi* ouibus 1 2 V Z; -s, 3. *item* ℣ *feq.* **33** varia, 1 2 V Z; -a 3. **35** varios, 1 2 V Z; -s 3. *ibi* id eft 2 V Z; id eft, 3; ideft 1 S.

31, 2 heri 1 2 V Z; -i, 3. **5** veftri 1 2 V Z; -i, 3. *ibi* heri, 2 3 Z; -i 1 S V. **11** angelus 1 2 V Z; A- 3. **12** varios, 1 2 V Z; -s 3. **18** terram 1 2 V Z; T- 3 S. **21** montem 2 3 V Z; M- 1 S. **23** Monte 1 2 3 Z; m- V. **25** Monte 1 2 3 Z; m- V. **26** quare 2 3 Z; Q- 1 S V. **33** Iacob 2 3 Z; -b, 1 S V. **35** meus 1 2 V Z; -s, 3. *ibi* fic 1 2 3 Z; S- V. **37** me, 2 3 Z; me 1 S V. **51** lapis 1 2 V Z; -s, 3. **54** ibi. 2 3 V Z; -i: 1 S.

32, 2 hæc. 1 2 V Z; -c: 3. **3** Seir, 1 2 V Z; -r 3. **7** populum 1 2 V Z; -m, 3. *ibi* boues, 2 3 Z; -s 1 S V. **8** turma, 2 3 V Z; -a 1 S. **12** es 1 2 V Z; es, 3. **16** me, 1 3 V Z; me: 2. **17** Efau, 1 S V Z; -u: 2; -u. 3.

33, 5 funt, 2 3 V Z; -t 1 S. **17** ideft, 1 2 V Z; id eft, 3.

34, 5 Iacob, 2 3 V Z; -b 1 S. **17** nolueritis, -e- *in nonnullis exemplaribus* 1 *male impreffum; bene in Monacenfi regio; in nullo legitur* noluoritis, *vt* V*afferit.* **22** eft 1 3 V Z; eft, 2. **30** Leui: 1 2 V Z; l- 3.

35, 2 mundamini, 1 2 V Z; -dàm- 3. **8** fubter S V Z; fuper 1 2 3. *error typ.* **12** te. 1 2 V Z; te: 3. **25** Balæ S V Z; -e 1 2 3. *error typ.* **27** Ciuitatem 1 2 3 Z; c- V.

36, 17 Terra 1 2 V Z; t- 3. **20** Horræi, 1 3 V Z; -rrei, 2. **23** Manahat 1 2 V Z; -t, 3.

37, 7 Putabam 1 2 V Z; -m, 3.

38, 1 Virum 2 3 Z; v- 1 S V. **11** Quam ob rem 1 2 3 Z; Quamobrem V. **16** concubitu 1 2 3 Z; -to V. **19** habitu, 2 3 Z; -u 1 S V.

39, 4 ei, 2 3 Z; ei: 1 S V. **17** adduxifti 2 3 S Z; -i, 1 V.

40, 5 vna 2 3 Z; -a, 1 S V.

41, 4 fpecies, 2 3 Z; -s 1 S V. **9** meum: 1 2 V Z; -m. 3. **14** mutata, 2 3 Z; -a 1 S V. **19** boues 2 3 V Z; -s, 1 S. *ibi* deformes 1 2 V Z; -s, 3. **29** terra 2 3 Z; T- 1 S V. **43** genuflecterent, 2 3 Z; genu flecterent, 1 S V. **54** inopiæ: 2 3 Z; -æ, 1 S V.

42, 5 terra 2 3 Z; T- 1 S V. *item* ℣℣ *6. 7. 13. 32.* **7** *primum* eos 2 3 Z; -s, 1 S V. **9** viderat, 1 3 V Z; -t: 2. **28** hoc 2 3 Z; -c, 1 S V. **37** reduxero 1 2^c 3 V Z; -eto 2*. **38** terra 1 2 V Z; -a, 3.

43, 9 reduxero, 2 3 Z; -o 1 S V. **22** confcientia 1 2 3 Z; -scen- V. **23** faccis 1 3 V Z; -i8 2. **29** tui, 2 3 V Z; -i 1 S. **32** quoque 1 2 V Z; -e, 3.

44, 2 factumq. 1 3 V Z; F- 2. **8** quo modo 2 3 Z; quomodo 1 S V. **11** feftinato 2 3 V Z; -ò 1 S. **16** tuorum: 1 2 3^c V Z; -otum: 3*. **19** patrem, 2 3 Z; -m 1 S V. **29** mœrore 1 2 V Z; mæ- 3.

45, 6 poterit 2 3 Z; -t, 1 S V. **7** viuendum 1** 2 3 S V Z; bib- 1*. **9** moreris, 2 3 V Z; -rér- 1. **10** terra 2 3 Z; T- 1 S V. **12** En 2 3 Z; En, 1 S V. **17** terram 2 3 Z; T- 1 S V. **19** quantocyus 1 2 3 S Z; -cius V. **23** decem, 2 3 Z; -m 1 S V. *ibi* Ægypti: 2 3 Z; -i, 1 S V. **25** terram 2 3 Z; T- 1 S V. **26** terra 2 3 Z; T- 1 S V. *ibi* fomno 1 2 V Z; -ò 3. **27** plauftra, 2 3 Z; -a 1 S V.

46, 1 iuramenti. 2 3 Z; -i: 1 S V. **2** Iacob, Iacob. Cui 1 3 V Z; -b, -b, c- 2. **13** Iffachar: 1 V Z; -car: 2 3. *error typ.* **15** Liæ Z; -a 1 2 3 S V. *error typ. alias femper flectitur.*

47, 28 illius 2 3 Z; -s, 1 S V.

49, 4 aqua, 1 2 3 Z; acq- V. **24** eft 2 3 Z; eft, 1 S V.

50, 10 vehementi, 2 3 Z; -i 1 S V. **24** vos: 2 3 Z; -s, 1 S V.

LIBER EXODVS.

1, 3 Zabulon 1 2 3 Z; -n, V.

3, 16 vos, 2 3 Z; vos: 1 S V. **22** *primum* fua, 2 3 Z; -a 1 S V.

4, 1 Moyfes, 2 3 Z; -s 1 S V. **10** heri, 2 3 Z; -i 1 S V. **13** Domine, 1 2 V Z; -e 3. **19** mortui 1 3 V Z; M- 2. **20** afinum, 2 3 Z; -m: 1 S V. *ibi* virgam 1 2 3 V^c Z; vig- V*. **24** diuerforio 2 3 Z; -o, 1 S V.

5, 7 conficiendos 1 2 3 Z; -ficen- V. **11** poteritis, 2 3 Z; -s: 1 S V. **20** Occurreruntq. 1 2^c 3 V Z; -ure- 2*.

6, 2 Moyfen 1 2 V Z; -n, 3. **9** fpiritus, 1 3 V Z; fpitit- 2. **11** terra 1 2 V Z; T- 3. **15** Ruben. 1 V Z; -n 2; -n, 3. **28** Terra 2 3 Z; t- 1 S V.

7, 7 Moyfes V Z; -s, 1 2 3 S. *error typ.* **15** virgam, 2 3 Z; -m 1 S V. **19** riuos 1 2 V Z; -s, 3. **22** fuis: 1 3 V Z; -s; 2.

8, 4 tuos 1 2 3 Z; -s, V. **16** Extende 1 2 3 Z; e- V. **26** noftro. 2^c 3^c Z; *fine interpunctione.* 1^c; -o? 1* 2* 3* S; -o: V *erronee.*

9, 11 Ægypti: 2 3 Z; -i. 1 S V. **16** pofui 1 2 3 V** Z; -it V*. **17** eum? 1** 2 3 S V Z; -m. 1*. **24** tantæq. 1*** 2 3 S V Z; -taq. 1*.

11, 3 Pharaonis, 1 2 V Z; -s 3.

12, 41 terra 1 2 V Z; T- 3. **42** Domini, 1^c 2^c 3^c S V Z; -o,' 1* 2* 3*. **49** qui 1 2 3 V** Z; quia V*. **51** terra 1 2 V Z; T- 3.

13, 15 iumentorum: 1 2^c 3 V Z; -torurum: 2*.

14, 7 curruum 1 2 3^c V Z; -uru- 3*. **16** Ifrael 1 3 V Z; i- 2.

15, 3 Dominus 1 2 V Z; Dòm- 3. **16** in 1 2^c 3 V Z; im 2*. **24** Quid 1 2 V Z; qu- 3. **27** caftrametati 1 2 3 Z; -ment- V.

16, 1 terra 2 3 Z; T- 1 S V. **3** Terra 1 3 V Z; t- 2. **4** Ecce, 2 3 Z; -e 1 S V. **8** eum, 1 2 V Z; -m: 3. **13** Factum 1 2^c 3 V Z; Ea- 2*. **22** id eft, 2 3 V Z; ideft, 1 S. **33** veftras: 1 3 V Z; -s, 2. **35** Filij 1 3 V Z; -lj 2. **36** ephi. 1 2 V Z^c; E- 3.

17, 10 Aaron, 2 3 Z; -n 1 S V. **14** monimentum 2 3 Z; monu- 1 S V.
18, 4 Pharaonis. 1 3 V Z; -s: 2. **23** reuertetur 1 2 3 Z; -teret- V. **25** decanos. 1 2 3 Z; -s V.
19, 3 Deum, 2 3 Z; -m: 1 S V. **4** vidiſtis, 2 3 Z; -s 1 S V. **6** loqueris 2 3 S V Z; -é- 1. **13** iaculis: 1 3 V Z; -s; 2. **24** tecum: 1 3 V Z; -m. 2.
20, 2 Terra 1 3 V Z; t- 2.
21, 10 ei 1 2 3 Z; et V.
22, 1 bouem, 2 3 Z; -m 1 S V. **9** boue, 2 3 Z; -e 1 S V.
23, 11 vinea, 2 3 V Z; -a 1 S. **20** Angelum 2 3 Z; a- 1 S V. **23** Angelus 2 3 Z; a- 1 S V.
24, 1 Nadab, 2 3 Z; -b 1 S V. **12** legem 2 3 Z; -m, 1 S V. **13** *primum* Moyſes 2 3 Z; -s, 1 S V. **14** Habetis 2 3 Z; h- 1 S V.
25, 1 eſt 1 3 V Z; Eſt 2. **2** Iſrael 1 2 V Z; -l, 3. *ibi* primitias 1 2 V Z; -s, 3. **26** circulos 1 2 V Z; -lòs 3. **38** quoque, 2 3 Z; -e 1 S V.
26, 2 *ſecundum* vnius 1 3 V Z; V- 2. **11** æneas, 2 3 Z; -s 1 S V. *ibi* operimentum 1 2 V Z; -ì- 3. **12** parantur 1 3 V Z; -rat- 2. *ibi* id eſt 2 3 V Z; ideſt 1 S. **21** argenteas. 2 3 Z; -s, 1 S V. **31** hyacintho, 2 3 V Z; -tho, 1.
27, 1 ideſt 1 2 3 Z; id eſt V.
28, 3 loquéris 1 2 Z; -e- 3 V. **20** chryſolithus, 1 3 V Z; -tus, 2. **28** ſeinuicem 1 3 V Z; ſe inuicem 2. **33** medio 1 2 V Z; -ò 3.
29, 33 ſanctificentur 1 2^c 3 V Z; ſanctìcen- 2*.
30, 16 monimentum 2 3 Z; monu- 1 S V.
34, 12 vmquam 1 2 3 Z; unq- V. **15** ſimulachra 1 2 3 Z; -cra V. **18** veſceris 1 3 V Z; -é- 2. **26** *ante* Non *ponit* 3 *ſtellam & numerum 27, omittens numerum ſed non ſtellam ante* Dixitq. **32** Sinai. 1 2 V Z; -i; 3.
35, 6 hyacinthum 1 3 V Z; -tum 2. **33** fabre 2 3 S V Z; -è 1. **35** ambos 1 2 V Z; A- 3.
36, 1 fabre 2 3 S V Z; -è 1. **16** ſeorſum, 1 2 V Z; -m. 3. **27** ideſt, 1 2 Z; id eſt, 3 V.
37, 8 *primum* ſummitate 1 2 V Z; ſumi- 3.
39, 1 vero 2 3 V Z; -ò 1 S. **12** achates, 1 S V Z; -thes, 2 3. *error typ.*

LIBER LEVITICVS.

1, 5 immolabitq. 2 3 Z; I- 1 S V. **12** adhærent 2 3 S V Z; -her- 1.
4, 7 teſtimonij. 1 2 V Z; -ij, 3.
5, 2 Anima, 2 3 Z; -a 1 S V.
6, 5 *ſtellam ac numerum 5 ante* reddet *ponunt* 1 V. **25** holocauſtum, 1 2 3 Z; -m V.
7, 21 rei, 2 3 Z; -i 1 S V.
8, 16 vero 2 3 V Z; -ò 1 S.
9, 3 loquéris: 1 2 Z; -e- 3 V. *ibi* agnum 2 3 S V Z; -um, 1**; -os 1*. **11** combuſſit 2 3 S V Z; cum- 1.
12, 4 *primum* ſuæ. 2 3 Z; -æ: 1 S V. **5** hebdomadibus 1 2 V Z; -s, 3.
13, 3 reliqua; 2 3 Z; -a: 1 S V. **18** eſt 2 3 Z; eſt, 1 S V.
14, 16 ſepties. 1 3 V Z; ſeppt- 2.
17, 9 tabernaculi 1 2 3 Z; -cnli V. **13** venatione, 2 3 Z; -e 1 S V. **15** indigenis, 2 3 Z; -s 1 S V.
18, 6 Ego 2 3 Z; e- 1 S V. **21** tui. Ego 2 3 Z; -i: e- 1 S V. **24** his, 2 3 Z; -s 1 S V. **26** quàm 1 3 Z; -am 2. **27** Omnes 1^c 2 3 S V Z; -nis 1*. **30** eis. Ego 2 3 Z^c; -s: e- 1 S V.

19, 4 deos 2 3 V Z; D- 1 S. *ibi* Ego 2 3 Z; e- 1 S V. **9** Cum 1^c 2^c 3^c V Z; -mq. 1* 2* 3* S. **19** texta 1^c 2 3 S V Z; teſta 1*. *ibi* indueris. 1 3 V Z; -é- 2. **20** nubilis, 1** 2 3 V Z; nob- 1* S.
20, 2 loquéris 1 2 Z; -e- 3 V. **7** Sanctificamini 2 3 Z; -i, 1 S V. **11** *hic* 1 *ſtellam non numerum omittit.* **20** liberis 1 2 3 Z; iib- V.
21, 2 patre, 2 3 Z; -e 1 S V. **18** paruo 2 3 Z; -o, 1 V.
22, 3 homo, 2 3 Z; -o 1 S V. **18** eius 1 2 V Z; -s, 3. **21** offeret, 2 3 Z; -t 1 S V.
23, 22 Ego 2 3 Z; e- 1 S V.
24, 3 *hunc* ℣ *incipiunt* 2 3 *cum* Ponetq. *ſed habent ſtellam etiam ante* extra *errore typ.* **6** ſtatues: 2 3 Z; -s; 1 S V. **9** Sanctum 1 2 V Z; ſ- 3. **11** Moyſen. 2 3 Z; -n: 1 S V. **15** loquéris: 1 2 Z; -e- 3; -è- V. **18** eſt 2 3 Z; eſt, 1 S V.
25, 11 feretis, 2 3 Z; -s 1 S V. **18** ea, 2 3 Z; ea: 1 S V. **28** pretium, 2 3 Z; -m: 1 S V. **32** Leuitarum, 2 3 V Z; -m 1 S. **35** aduenam, 2 3 Z; -m 1 S V. **36** Time 2 3 Z; t- 1 S V.
26, 16 conſumat 1 3 V Z; coſ- 2. **30** ſimulachra 1 2 3 Z; -lacra V. **43** *primum* ſuis, 1 2 V Z; -s 3. **45** Iſrael 1 2 3 Z; Iſr- V.
27, 6 femina, 2 3 Z; -a 1 S V. **10** id eſt, 2 3 V Z; ideſt, 1 S. **11** poteſt, 1 2 V Z; -ſt 3. **26** ſanctificare 1 2^c 3 V Z; -cticare 2*.

LIBER NVMERI.

1, 34 procedere, 1 2^c 3 V Z: poc- 2*.
2, 8 Omnis 2 3 V Z; o- 1 S. **9** annumerati 1^c 2^c 3^c S V Z; enu- 1* 2* 3*. **27** Ochran. 2 3 Z: -n: 1 S V. **31** Omnes, 2 3 Z; -s 1 S V.
3, 1 eſt 1 3 V Z; èſt 2. **28** ſexcenti 2 3 Z: -i, 1 V; -i. S. **38** ideſt 1 2 3 Z; id eſt, V.
4, 15 *primum* filij 1 2 V Z; -ij 3.
7, 13 argenteum 1 2 3 V^c Z; ag- V*. **28** peccato: 2 3 S Z; -o, 1 V.
8, 2 reſpiciant 1 2 V Z; -cì- 3. **7** iuxta 1 2 V Z; -xra 3.
9, 21 &, ſi 2 3 Z; & ſi 1 S V.
11, 10 Iratusq. 1 2 V Z; i- 3. **31** arreptas 1 3 V Z; -tās 2. **34** in Haſeroth, 1 2 3 Z; in *om* V.
13, 13 Gemalli. 1 V Z; -i, 2 3. *error typ.* **30** Amorrhæus 1 2^c 3^c V Z; -ıræ- 2* 3*.
14, 17 Domini 1 2 V Z; -i, 3. **30** meam 1 2 V Z; -m, 3.
16, 24 Core, 2 3 Z; -e 1 S V. **28** ſcietis, 2 3 Z; -s 1 S V. **49** hominum, 2 3 Z; -m 1 S V.
17, 8 qui, 2 3 Z; -i 1 S V.
18, 9 ſanctificantur 2 3 Z; -r, 1 S V. **12** quidquid 1 2 3^c V Z; & *pm* 3*. **15** eſt, 2 3 Z; eſt 1 S V.
19, 8 ille, 2 3 Z; -e 1 S V. *ibi* ſua, 2 3 Z; -a 1 S V. **12** tertio & 1 2 V Z; -o, & 3. **21** ſua: 1 2 V Z; -a. 3.
20, 17 tranſeamus 1 2 3 Z; tras- V.
21, 14 Arnon. 1 2 V Z; -n 3. **15** Moabitarum. 1 2 V Z; -m 3. **27** Prouerbio: 2 3 Z; p- 1 S V. **34** Heſebon. 1 2 V Z; Heſſ- 3.
22, 13 vobiſcum. 1 2 V Z; -m 3. **40** boues 2 3 Z; -s, 1 S V.
23, 5 loquéris. 1 2 Z; -e- 3 V. *item* ℣ *16.* **11** econtrario 1 2 V Z; e contrario 3. **21** ſimulachrum 1 2 3 Z; -lacr- V. **30** Balaam 2 3 V Z; -lam 1*; -laā 1**.

24, 10 econtrario 1 2 V Z; e contrario 3.
25, 6 Madianitidem, 2 3 Z; -m 1 S V. **9** vigintiquattuor 2 3 Z; viginti quattuor 1 V. **18** decepére 1 2 Z; -pere 3 V. *ibi* ſuam, 1 2 V Z; -m: 3.
26, 3 ſacerdos 2 3 Z; -s, 1 S V. **4** iſte eſt numerus: 1 2 3c V Z; eſt *om* 3*. **23** Phuaitarum: 1 2 V Z; -m. 3. **24** Iaſub, a quo 1 2 3c V Z; Iaſub, a quo quo 3*. **33** filias, 2 3 Z; -s. 1 S V. **34** earum, 2 3 Z; -m 1 S V. **37** Ephraim, 2 3 Z; -m: 1 S V. **59** eorum: 1 2 V Z; -m. 3.
27, 7 loquéris 1 2 V Z; -e- 3; -è- V.
29, 36 vitulum vnum, arietem vnum, agnos 1 2 3c V Z; arietem vnum, *om* 3*. **39** libamine, 1 2 V Z; -e 3.
30, 2 Iſte eſt ſermo 1 2 3 Z; Iſte et ſermo V.
31, 2 colligéris 1 2 Z; -ger- 3 V. **7** Cumq. 1 2 Z; Cumque 3 V. **36** prælio 2 3 Z; prœ- 1 S V. *item* ℣ *42*.
32, 16 fabricabimus, 1 2 V Z; -s 3. **24** caulas, 2 3 Z; -s 1 S V. **32** Iordanem. 1 2 V Z; -m 3. **41** abijt 2 3 Z; -t, 1 S V.
33, 3 excelſa 2 3 Z; -a, 1 S V. **24** Arada. 2 3 Z; Ha- 1 S V. **44** Oboth, 2 3 Z; -th 1 S V. **48** Iordanem 2 3 Z; -m, 1 S V.
34, 2 terminabitur. 2 3 Z; -r: 1 S V. **8** Sedada: 2 3 S V Z; -dáda: 1. **23** Ephod. 1 2 V Z; -d, 3.
35, 8 his, 2 3 Z; -s 1 S V. **34** poſſeſſio, 2 3 Z; -o 1 S V.

LIBER DEVTERONOMII.

1, 4 Edrái, 1 2 Z; -rai, 3 V. **17** Quòd 2 3 Z; -od 1 S V. **37** ingrediéris 1 2 Z; -ier- 3 V.
2, 9 Loth 1 2 3 Z; -t V. *item* ℣ *19*. **12** Horrhæi: 2 3 Z; -rræi 1 S V. *ibi* deletis, 2 3 V Z; -s 1 S. **22** Horrhæos, 1 2 3 S Z; -rræ- V.
3, 1 Edrai. 1 3 V Z; -ái 2. **10** Edrái 1 2 Z; -ai 3 V.
4, 8 inclyta 1 2 3 Z; -a, V. **10** mihi 2 3 Z; -i, 1 S V. **30** reuertéris 1 2 Z; -teris 3 V. **32** huiuſcemodi 1 2 V Z; -uſce- 3. **34** pugnam, 2 3 Z; -m 1 S V. **43** terra 2 3 Z; T- 1 S V.
5, 20 loquéris 1 2 Z; -e- 3 V. **27** loquerisq. 3 S V Z; loquérisq. 1 2. *error typ.*
6, 14 deos 1 2 V Z; D- 3. **16** tentationis. 1 2 3 Z; T- V. **18** terram 2 3 Z; T- 1 S V.
7, 1 Gergezæum, 1 2 3 Z; -geſ- V.
8, 8 hordei, 2 3 Z; -i 1 S V. **18** tui, 1 2 3 Z; -i V.
9, 22 incendio 1 2 3 Z; I- V. *ibi* tentatione, 1 2 3 Z; T- V.
10, 5 hucuſque 1 Z; -usq. 2; -uſq. 3. **16** ne 1 2 3 Z; me V.
11, 9 veſtris *ita & 1* bibliothecæ Capuc. Oenipont. atque Vindobon. aulicæ & Monac. aulicæ necnon Angelicæ Romanæ;* V *in exemplari ſuo inuenit* voſtris *ſed correctum.* **24** Euphrate 3 S V Z; Eufr- 1 2.
12, 1 gradiéris. 1 2 Z; -eris. 3 V. **2** montes 1 2 V Z; -tcs 3. **22** veſceris 1 3 V Z; -éris 2. *item* ℣ *27*. **29** ingrediéris 1 2 Z; -eris 3 V.
14, 12 haliæetum, 1 2 3 S Z; -æetum, V. **25** proficiſcéris 1 2 Z; -e- 3 V.
15, 13 patiéris: 1 2 Z; -e- 3 V.
16, 5 tibi; 1 2 V Z; -i: 3. **17** quod 3 V Z; quòd 1 2 S. *error typ.* **20** perſequéris: 1 2 Z; -eris: 3 V.
17, 4 diligenter, 2 3 Z; -r 1 S V. **11** ſequerisq. 1 3 V Z; -érisq. 2. **16** eandem 2 3 Z; eam- 1 S V.
18, 6 habitat, 1 3 V Z; bab- 2. **21** Quo modo 2 3 S Z; Quomodo 1 V.
20, 1 equitatus 1 2c 3 V Z; æ- 2*. **19** ſuccídes 1 2 Z; -i- 3 V. *item* ℣ *20*.
21, 18 coercitus 2 3 S Z; coër- 1 V.
22, 7 patiéris, 1 2 Z; -eris, 3 V. **11** induéris 1 2 Z; -eris 3 V. **12** operiéris. 1 2 Z; -eris. 3 V. **14** dixerit: 1 2 V Z; -t? 3.
23, 15 Domino 1 2 S Zc; d- 3 V. **20** ingrediéris 1 2 Z; -eris 3 V.
24, 9 Mariæ 2 3 Z; -æ, 1 V. **10** ingrediéris 1 2 Z; -eris 3 V. **14** tuas 1 3 V Z; tnas 2. **19** reuertéris 1 2 Z; -eris 3 V. *ibi* patiéris, 1 2 Z; -eris, 3 V. **20** reuertéris 1 2 Z; -eris 3 V.
25, 3 fœdè 1 2 3 Z; -e V. **12** flecteris 1 3 V Z; -éris 2.
26, 3 noſtris, 1 2 V Z; -s 3. **5** loquéris 1 2 Z; -eris 3 V. **13** loquerisq. 3 S V Z; -érisq. 1 2. *error typ.*
27, 2 leuigabis 1 2 V Z; læ- 3. *item* ℣ *4*.
28, 22 aere 2 3 S Z; aë- 1 V. **40** vngéris 1 2 Z; -eris 3 V. **41** fruéris 1 2 Z; -eris 3 V. **45** apprehendent 1 2c 3 V Z; -hdẽent 2*. **47—48** abundantiam: * feruies 2 3 Z; -m. * S- 1 S V. **49** poſſis: 1 2 V Z; -s. 3. **68** vendéris 1 2 Z; -eris 3 V.
30, 1 benedictio, 2 3 Z; -o 1 S V. **8** reuertéris, 1 2 Z; -eris, 3 V. **18** prædíco 1 2 Z; -ico 3 V. *ibi* moréris 1 2 Z; -eris 3 V.
31, 2 egredi, & ingredi, 1 *(non omnia)* 2 3 Z; -i & -i, S V.
32, 6 ſtulte & 1c 2 3 V Z; ſtulte & & 1*. **15** impinguatus, 1 2 V Z; -s 3. **17** dæmonijs 1 2 3 Z; -s, V. **18** Deum, 2 3 Z; -m 1 S V. **39** occidam, 2 3 V Z; -ã, 1**; -o, 1* S. **50** iungéris 1 2 Z; -eris 3 V. **52** ingredieris 1 3 V Z; -éris 2.
33, 14 lunæ. 2 3 Z; -æ, 1 S V. **18** *primum* Zabulon 3 V Z; -n, 1 2 S. *error typ.*
34, 1 Montem 2 3 Z; m- 1 S V.

LIBER IOSVE.

2, 20 *ſecundum* nos. 1 2 V Z; nòs. 3. **23** &, tranſmiſſo 1 2 V Z; & t- 3. **24** cuncti 1 2 3c V Z; eu- 3*.
3, 9 verbum 1 2c 3 V Z; veb- 2*. **17** ſacerdotes, 2 3 Z; -s 1 S V.
4, 10 autem, 2 3 Z; -m 1 S V. **23** Domino 1** 2 3 S V Z; -i 1*.
7, 24 aſinos, 2 3 Z; -s 1 S V. *ibi* Achor: 2 3 V Z; a- 1 S. **26** Achor, 2 3 V Z; a- 1 S.
8, 29 Præcepitque Ioſue, 2 3 V Z; Ioſue *om* 1*; Præcepitq. Ioſue, 1c S.
10, 3 Lachis, & ad 1 2 3c V Z; & *om* 3*. **9** Galgalis: 1 2 V Z; -s. 3. **17** reges latentes in 1 2 3c V Z; reges, & ſe abſconderant in 3*. **39** illius. 1 2 3 Z; illlius. V. **40** Iſrael, 1 2 V Z; -l 3. **41** Goſen 1 2c 3c V Z; Goz- 2* 3*. **42** reges, 1 2 V Z; -s 3.
11, 9 combuſſit igni. 1c 2 3 V Z; igni *om* 1*.
12, 2 Aroer, 3 S Z; -oër, 1 2 V. **7** Terræ, 1 2 V Z; -æ 3. *ibi* filij 1c 2 3 S V Z; -ijs 1*. **18** *ſecundum* vnus, 1 2 V Z; -s 3.
13, 9 Dibon. 1 2 V Z; -n: 3. **16** planitiem, 2 3 S V Z; -ciem, 1. **18** Iaſſa, 1 2c 3 V Z; I- 2*.

14, 13 Benedixitq. 1 2 Z; -que 3.
15, 4 magnum. 1 2 V Z; -m, 3. **5** eundem 2 3 Z; eũ- 1; eum- V. **6** hagla, 1 V Z; H- 2 3. *variant.* **7** rogel. 1 V Z; R- 2 3. *variant.* **32** Remon. 1 2 3 Z; Remm- V. **33** campeſtribus 1 2 V Z; C- 3. **43** Eſna 1 2 V Z; -a, 3. **49** Danna 1 2c 3 V Z; Dann 2*.
16, 1 eius 2 3 V Z; -s, 1 S. **2** Atharoth. 1 2 3 Z; Ata- V. **6** Ianoe. 1 V Z; -oë. 2 3. *variant.* **7** deſcenditq. 1 2 3c V Z; deſcendit 3*. *ibi* Ianoe 1 2 V Z; -oë 3.
17, 1 Manaſſe: 1 2 V Z; -e 3. **7** Machmethath 1 2 V Z; -that 3.
18, 5 partes: 1 2 V Z; -s. 3. **13** inferioris: 1 2 V Z; -s. 3. **16** rogel, 1 V Z; R- 2 3. *variant.*
19, 41 Saraa V Z; Sara 1 2 3 S. *error typ.* *ibi* eſt 1 2 3 Z; eſt, V.
21, 8 ſuburbana 2 3 V Z; ſurbur- 1. **23** Eltheco 1 2 V Z; -o, 3.
22, 11 tumulos, 1 2 V Z; -s 3. **15** eos: 1 2 V Z; -s. 3. **18** Dominum, 1 2 V Z; -m 3. **34** extruxerant, 1 2 V Z; -t 3.
24, 11 Pherezæus, 2 3 Z; -s 1 S V. **15** *ſecundum* vobis 1 3 V Z; -ís 2. **21** loqueris, 2 3 S V Z; ló- 1. **22** eſtis, 1 2 V Z; -s 3.

LIBER IVDICVM.

2, 4 Iſrael: 1 2 V Z; -l 3.
3, 19 te 1 2 3 Z; te, V. *ibi* Rex. 1 2 3 Z; r- V. *ibi* omnibus, 1 2 3 Z; -s V. **21** dextero 2 3 Z; -tro 1 S V.
4, 6 miſit 2 3 Z; -t, 1 S V. *ibi* Abinoem 2 3 S Z; -oëm 1 V. *item* ℣ *12.* *ibi* Iſrael, 1 2 3 Z; Iſr- V. **22** dixit 1c 2 3 V Z; & *pm* 1* S.
5, 1 Abinoem 2 3 S Z; -oëm 1 V. **12** Abinoem. 1 2 3 Z; -oëm. V. **15** barathrum 1 2c 3c V Z; B- 2* 3*. **26** dexteram 2 3 Z; -tram 1 S V. **29** reſpondit: 1 2 V Z; -t. 3.
6, 10 *ante* Et noluiſtis 1 *habet ſtellam ſine numero.* **11—12** Madian, * apparuit 1 2 V Z; Madian. * A- 3. **17** loqueris 2 3 V Z; ló- 1.
7, 23 Aſer, 1 2 V Z; -r 3.
8, 17 ſubuertit, 1 2 V Z; ſuber- 3.
9, 15 requieſcite. 1 2 V Z; -e: 3. **44** oppugnans, 1 2 V Z; -s 3. **53** eius. 1 3 V Z; -s, 2. **55** cum eo erant 1c 2 3 S V Z; eo *om* 1*.
11, 12 vt vaſtares 1 2 3 Z; et va- V. **26** Aroer, 2 3 S Z; -oër, 1 V. **27** indícens 1 2 Z; indi- 3 V. **33** Aroer 2 3 S Z; -oër 1 V.
12, 6 quadraginta duo 2 3 Z; quadragintaduo 1 S V. **9** Iſrael. 2 3 Z; -l: 1 S V.
13, 14 & quidquid 1 2 3c V Z; & *om* 3*. **23** mulier: 1 2 3 Z; -r. V.
14, 3 Hanc 1 2 V Z; h- 3. **9** manibus, 2 3 Z; -s 1 S V.
15, 9 Philiſthijm 1 2 V Z; Philjſth- 3.
16, 3 *primum* ſuis, 2 3 Z; -s 1 S V. **16** & ad 1 3 V Z; & & ad 2. **26** dixit 1** 2 3 S V Z; -xi 1*.
17, 10 parens 1 2 V Z; -s, 3.
18, 2 ſtirpis 1 2 V Z; -s, 3. **12** Dan, 1 2 3 Z; -n V. **14** Noſtis 1 2 V Z; -s, 3. **26** cœpto 1 2 V Z; cep- 3. **27** tradiderunt, 1 2 V Z; -t 3. **29** Dan 2 3 Z; -n, 1 S V. **30** vſque 1 2 V Z; vſq; 3. **31** idolum 1 2 V Z; I- 3.
19, 1 Leuites 2 3 Z; -s, 1 S V. **3** puerum 1 2 V Z; -m, 3. **5** proficiſcéris. 1 2 Z; -eris. 3 V. **9** proficiſcéris 1 2 Z; -eris 3 V. **19** paleas 1 2 V Z; -s, 3. *ibi* indigemus 1 2 V Z; -s, 3. **20** omnia 1 2 V Z; -a, 3. **22** Belial, 1 2 V Z; -l 3. **29** concídens, 1 2 Z; -i- 3 V.
20, 6 concidi, 2 3 S V Z; -í- 1. **15** viginti quinque 1 2 V Z; vigintiquinque 3. **22** direxerunt: 1 2 V Z; -t, 3. **27** Dei, 1 2 V Z; -i 3. **30** ſemel 1 2 V Z; -l, 3. *ibi* bis, 1 2 V Z; -s 3. **33** vrbem 1 2c 3 V Z; vir- 2*. **35** bellatores 1 2 V Z; -s, 3. **45** Petram, 2 3 V Z; p- 1 S.
21, 5 eos 1 2 V Z; -s, 3. **10** vxores 1 2 V Z; -s, 3.

LIBER RVTH.

1, 3 Elimelech 1 2 V Z; -ch, 3. **7** Terram 1 2 V Z; t- 3. **8** mortuis 1 2 V Z; -s, 3. **17** terra 1 2 V Z; -am 3.
2, 1 viro 1 2 3c V Z; vir 3*. **20** eandem 2 3 Z; eã- 1; eam- V.
3, 7 pallio 1c 2c 3c V Z; -o, 1* 2* 3*. *ibi* eius, 1c 2c 3c V Z; -s 1* 2* 3*. *ſine commate* S.
4, 3 Elimelech 1 V Z; -lec 2 3. **9** Elimelech; 1 2 V Z; -ch, 3. **18** Efron, 1 2 3 Z; -n. V. **20** Salmon, 1 2 3 Z; -n. V.

LIBER PRIMVS REGVM.

1, 1 Ramathaimſophim, 1 2 V Z; Ramathaim ſophim, 3. *ibi* Ephrathæus: 1 2 V Z; -tæus: 3. **3** adoraret 1 2 V Z; -t, 3. **4** Elcana, 1 2 V Z; Hel- 3. **12** Domino, 1 2 V Z; -o 3. **15** Nequaquam, 1 2 V Z; n- 3.
2, 11 ſacerdotis. 1 2c 3 V Z; -tes. 2*. **20** Elcanæ 1 2 V Z; -æ, 3. **25** Et 1 2 V Z; & 3. **26** Domino 1 2 V Z; -o, 3. **28** ephod 1 2 V Z; E- 3. **29** præcepi 1 2 V Z; -i, 3. **31** præcídam 1 2 Z; -idam 3 V.
3, 4 reſpondens, 1 2 V Z; -s 3. **6** reuertere 1 2 V Z; -re, 3. **12** domum 1c 2 3 S V Z; don- 1*. **14** Domui 1 2 V Z; d- 3. *ibi* victimis 1 2 V Z; -s, 3.
4, 1 prælium, 1 2 V Z; prœ- 3. **17** inſuper 1 2 V Z; -r, 3. **19** enim 1 3 V Z; -ím 2.
6, 21 Cariathiarim, 2 3 S V Z; Caria Thiarim, 1.
7, 1 Cariathiarim, 2 3 S V Z; Caria Thiarim, 1. *item* ℣ *2.* **7** Maſphath, 1 3 V Z; -at, 2. *ibi* Philiſthinorum. 1 2 V Z; -ſti- 3.
9, 6 *ſecundum* vir 1 2 V Z; V- 3. **8** ſtatéris 1 2 V Z; -eris 3. **10** ſuum: 1 2 V Z; -m. 3.
10, 23 ſurſum. 1c 2 3 S V Z; rur- 1*.
11, 5 quòd 3 Z; -od 1 2 S. *error typ.* **7** Iſrael 1 2 V Z; Jſſr- 3.
13, 1 annis 1 2 V Z; anis 3. **5** prœliandum 1 3 V Z; præ- 2. *ibi* curruum, 2 3 S V Z; curuum 1. **22** prœlij, 1 3 V Z; præ- 2.
14, 15 per 1 2 V Z; pet 3. **22** prælio. 2 3 Z; prœ- 1 S V. **28** populus) 1 2 V Z; -s.) 3. **29** Ionathas: 2 3 Z; -s, 1 S V. **34** & arietem, & occidite 1 2c *(ſine,)* 3c *(ſine,)* V Z; & & arietem occ- 2*; & arietem occ- 3*. **39** ſaluator 1 V Z; -r, 2 3. *error typ.* *ibi* Ionatham 1 2 V Z; -an 3. *item* ℣℣ *42 & 43* *ibi* populo. 1 V Z; -o: 2 3. **41** exiuit. 1 2 V Z; ex- 3. **52** prælium, 2 3 Z; prœ- 1 S V.
15, 2 Iſraeli: 1 V Z; -i 2 3. *error typ.*
16, 5 eius, 1** 2 3 V Z; eis, 1*.

17, 1 prælium, 2 3 Z; prœ- 1 S V. **13** prælium: 2 3 Z; prœ- 1 S V. *ibi* Samma. 2 3 Z; -a: 1 S V. **28** prælium, 2 3 Z; prœ- 1 S V. **57** Cumq. 1 2 Z; -que 3 V.

18, 17 præliare 2 3 Z; prœ- 1 S V.

19, 2 te, quæso, 2 3 V Z; te quæso 1 S. *ibi* abscondéris. 1 2 V Z; -eris. 3. **16** venissent 1 2 3 Z; -et V.

20, 18 requiréris: 1 2 V Z; -eris: 3. **31** stabilieris 2 3 S Z; -éris 1 V.

22, 21 Domini. 2 3 S Z; -i: 1 V.

23, 12 & dixit 1 2 V Z; Et dixit 3.

24, 5 præcídit 1 2 V Z; -idit 3. **13** Dominus 1 2c 3 V Z; -nns 2*. **20** quod 2 3 V Z; -òd 1 S.

25, 28 prælia 2 3 Z; prœ- 1 S V. *ibi* præliaris: 2 3 Z; prœ- 1 S V.

26, 1 colle 1 2 3 Z; C- V. **10** prælium 2 3 Z; prœ- 1 S V.

27, 3 *secundum* eius; 2 3 V Z; -s, 1 S. *ibi* & Dauid, & 1c 2 3 V Z; & Dauid, *om* 1* S. **10** In 1 2 V Z; in 3.

28, 14 Et intellexit 1 2 3c V Z; Et *om* 3*.

29, 4 prælium, 2 3 Z; prœ- 1 S V. *ibi* præliari 2 3 Z; prœ- 1 S V. **9** prælium. 2 3 Z; prœ- 1 S V.

30, 13 vnde? 1 2 V Z; -e 3. **24** prælium, 2 3 Z; prœ- 1 S V.

31, 3 prælij 2 3 Z; prœ- 1 S V.

LIBER SECVNDVS REGVM.

1, 4 prælio, 2 3 Z; prœ- 1 S V. **25** prælio? 2 3 Z; prœ- 1 S V. **27** ceciderunt 1 2 3 V** Vc Z; cedi- V*.

2, 1 Quò 2 3 Z; -o 1 S V. **2** Iezraelites, 1 2 Z; -rahe- 3 V. **8** castra, 1 2 3 Z; C- V. **9** Iezrael, 1 2 Z; -rahel, 3 V. **12** castris 1 2 3 Z; C- V. **19** dexteram 2 3 Z; -tram 1 S V. **24** aquæ ductus, 1 2 V Z; aquæductus, 3. **29** castra. 2 3 Z; C- 1 S V.

3, 3 Absalom 3 *(alias & 1 2)* V Z; -on 1 2 S. **6** prælium 2 3 Z; prœ- 1 S V. **17** Dauid 1 2 3 Z; -d, V. **20** *secundum* viris 1c 2 3 V Z; viri 1*. **22** præda 2 3 S V Z; pre- 1. **23** nunciatum 1*** 2 3 S V Z; -tumq. 1*. **29** deficiat 1c 2 3 V Z; -iet 1*. **30** prælio. 2 3 Z; prœ- 1 S V.

4, 2 siquidem 1 2 V Z; si quidem 3. **3** Gethaim, 1 2 V Z; Gerh- 3.

5, 13 venerat 1 2 V Z; -etat 3. **24** audieris 1 2 V Z; -etis 3. *ibi* prælium: 2 3 Z; prœ- 1 S V. *ibi* faciem 1 3 V Z; -íem 2.

6, 22 Iudam, 1 2c 3 V Z; Iu- 2*.

7, 24 es 1 2 V Z; est 3.

8, 18 cerethi 1 2 3 Z; C- V. *ibi* phelethi: 1 Z; -ti: 2 3. *error typ.;* Phelethi: V.

9, 6 Miphiboseth? 1 2 V Z; -seh? 3.

10, 9 prælium, 2 3 Z; prœ- 1 S V.

11, 13 cum 1 2 V Z; cùm 3. **24** quinetiam 1 2 3 Z; quin etiam V.

12, 6 reddet 1 2 V Z; -dêt 3. **11** in oculis 1 2 3 Vc Z; in *om* V*.

13, 12 me, 2 3 Z; me: 1 S V. **14** oppressit 1 2c 3 V Z; obpr- 2*. **17** foras, 2 3 Z; -s: 1 S V. **27** Coegit 2 3 S Z; Coë- 1 V. **28** Amnon vino, 1 2c 3 V Z; vino *om* 2*.

14, 3 loquéris 1 2 V Z; -eris 3. **8** ait 1 2 V Z; aìt 3. **13** istud, 1 2 V Z; -d 3. **15** Nunc 1 2 V Z; Num 3. **17** domini 1 2 V Z; D- 3. *ibi primum* Dominus 1 2 V Z; d- 3.

15, 3 dicebatq. 1 2 3 Z; D- V. **18** Cerethi, 1 2 3 Z; -i V. **20** compelléris 1 2 V Z; -eris 3. *ibi* ego 1 2 3 Z; E- V. **26** Si 1*** (n *rasum*) 2 3 S V Z; Sin 1*. **29** Abiathar 1 2 V Z; -that 3.

16, 4 Et 1 2 V Z; Er 3. **8** tui, 2 3 Z; -i: 1 S V.

17, 16 moréris 1 2 V Z; -eris 3. **24** Absalom 1 2c 3 V Z; a- 2*.

18, 2 Geth, 2 3 Z; -th: 1 S V. **6** prælium 2 3 Z; prœ- 1 S V. **8** prælium 2 3 Z; prœ- 1 S V. **27** filij 1 3 V Z; -ijs 2.

19, 3 versus 2 3 V Z; -s, 1 S. *ibi* prælio. 2 3 Z; prœ- 1 S V. **22** filij 1 3 V Z; -iæ 2. **28** regem? 2 3 S Z; -m. 1 V. **42** Israel: 2 3 S V Z; -l. 1.

20, 22 & ille 2 3 Z; Et ille 1 S V.

21, 15 prælium 2 3 Z; prœ- 1 S V. **18** Husati, 2 3 V Z; -thi, 1 S.

22, 27 peruertéris. 1 2 V Z; -eris. 3. **35** prælium, 1 2 3 Z; prœ- V. **40** prælium: 1 2 3 Z; prœ- V. **51** christo 2 3 S V Z; Ch- 1.

23, 1 christo 1 2 V Z; Ch- 3. **3** *secundum* Israel, 1 2 3 Z; -l: V. **4** auroræ, 2 3 V Z; -æ 1 S. **7** comburentur, 2 3 S Z; -r 1 V. **9** prælium. 1 2 3 Z; prœ- V. **15** si quis 2 3 Z; siquis 1 S V. **16** portam, 2 3 S V Z; P- 1. **25** *secundum* Harodi, 1c 2 3 S V Z; Arori, 1*. **33** Aiam 2 3 V Z; Ahi- 1 S. **34** Aasbai 1 2 V Z; As- 3. *ibi* Gelonites, 1 2 V Z; Gil- 3.

24, 8 menses 2 3 S Z; -s, 1 V. *ibi* dies 2 3 Z; -s, 1 S V. **22** vsum 1 2c 3 V Z; visf- 2*.

LIBER REGVM TERTIVS.

2, 4 suas, 1** 2 3 V Z; meas, 1* S. **5** prælij 2 3 Z; prœ- 1 S V.

3, 8 potest 1 2 3 Z; -st, V. **16** eo, 2 3 V Z; eo: 1. **17** domine: 1 3 V Z; D- 2.

4, 10 Aruboth: 1 2 V Z; -ot: 3. **11** Nephath Dor, 3 V Z; Nephathdor, S; Nephat-dor, 1c *(sic)*; Nephath dor, 2; Nepha Dor, 1*. **12** Iezrael, 1 2 Z; -rahel, 3 V. **26** Et 1 2 V Z; Er 3.

5, 4 dedit 1 2 V Z; D- 3. **12** fœdus. 1 2 V Z; -s 3.

6, 16 sanctum Sanctorum. 1 2 3 Z; Sanctum sanctorum. S V. **31** Et in 1 2c 3 V Z; in *om* 2*.

7, 31 cælaturæ 2 3 S V Z; cel- 1.

8, 8 Cumque 2 3 V Z; Cumq. 1 S. **11** poterant 1 2 3c V Z; pore- 3*. **19** Veruntamen 2 3 Z; -umt- 1 S V. **23** ambulant 1 3 V Z; -labant 2. **37** aër, 1 3 V Z; aer, 2. **43** tui 2 3 Z; -i, 1 S V.

9, 7 eis: 2 3 Z; -s, 1 S V. **9** patres 1 2 V Z; parres 3. **10** Domini, 2 3 Z; -i 1 S V. **13** Hæcine 1c 2 3 S V Z; Hæcci- 1*. **21** exterminare: 1 2 3 Z; -e, V.

10, 29 Hethæorum 1 2 V Z; Heth- 3.

11, 5 Moloch 1 2 V Z; -loc 3. **9** secundo, 2 3 S V Z; -ò, 1. **23** filium 1 2 V Z; -ljum 3. **26** Nabath, 1 2 3 Z; -at, V. **33** adorauerit 1 2 3c V Z; -uit 3*. *ibi* Moloch V Z; -loc 1 2 3 S. *error typ.*

12, 10 loquéris 1 2 V Z *bis*; -eris 3 *bis*. **11** cecídit 1 2 V Z; -cìd- 3. **14** cecídit 1 2 V Z; -cìd- 3

13, 9 reuertéris 1 2 V Z; -eris 3. **14** Tune 1 3 V Z; Tu ne 2. **17** reuertéris 1 2 V Z; -eris 3. **23** prophetæ, 1*** 2 3 V Z; -ta, 1* S.

14, 5 loquéris 1 2 V Z; -eris 3.

15, 7 prælium 2 3 Z; proe- 1 S V. **13** fimulachrum 1 2 3 Z; -lacr- V.

16, 5 prælia 2 3 Z; proe- 1 S V. **8** Ifrael 1 2 V Z; Iffr- 3. **23** *fecundum* annis. 1 2 V Z; -s: 3. **24** Domini 1 2 Z; d- 3 V. *ibi* montis 1 2 V Z; -s, 3. **27** prælia 2 3 Z; proe- 1 S V. **33** *primum* Ifrael 1 2 V Z; -l, 3.

17, 12 ligna 1 2 3 Z; -a, V. **19** cænaculum 1 2 V Z; coe- 3. **23** cænaculo 1 2 V Z; coe- 3.

18, 7 qui 1 2 3 V*** (a *rafum*) Z; quia V*. **8** Vade, 2 3 Z; -e: 1 S V. **34** *fecundum* fecundò, 1 2 Z; -o, 3 V. **40** cifon, 1 2 3 Z; C- V.

19, 11 & poft 1 2 3c V Z; & *om* 3*. **13** eum 2 3 Z; -m, 1 S V. **14** *hunc* ℣ *incipiunt cum* Et ille 1 2 3 Z; *cum* Zelo V. **16** Abelmeula, 1 2 3 Z; -mehu- V. **18** manus. 1 2 3 Z; -um. S V.

20, 5 dicit 1** 2 3 S V Z; -xit 1*. **9** Domino 1 2 S Z; d- 3 V. **18** prælientur, 2 3 Z; proe- 1 S V. **28** eft dominus, 1 2 Z; eft D- 3 S V. **39** præliandum 2 3 Z; proe- 1 S V.

21, 1 quæ 1c 3c S V Z; qui 1* 2 3*. **14** mortuus 1 2 V Z; M- 3. **19** loquéris 1 2 V Z; -eris 3.

22, 4 præliandum 2 3 Z; proe- 1 S V. **9** quendam, 2 3 S V Z; quem- 1. **15** præliandum, 2 3 Z; proe- 1 S V. *ibi* eam 1c 2c 3 V Z; eum 1* 2* S. **20** Quis 2 3 Z; qu- 1 V. **24** Me ne 1 2 V Z; Mene 3 S. **26** *primum* apud S V Z; Apud 1 2 3. *error typ.* **30** prælium, 2 3 Z; proe- 1 S V. **35** prælium 2 3 Z; proe- 1 S V. **39** vrbium, 1 2 3 Z; -m V. **42** Triginta quinque 2 3 V Z; Trigintaquinque 1 S. **46** prælia, 2 3 Z; proe- 1 S V.

LIBER REGVM QVARTVS.

1, 2 Ceciditq. 1 2 Z; -tque 3. **4** non 1 2c 3 V Z; nou 2*. **9** montis, 1 3 V Z; -s. 2.

3, 7 prælium. 2 3 Z; proe- 1 S V.

4, 21 oftium: 1c 2 3 S V Z; ho- 1*. **27** *primum* eius: 1 2 3 Z; -s, V. **28** Domino 1 2 3 Z; d- V. **30** dominus, 1 2 Z; D- 3 V. **39** *fecundum* in 1 2 V Z; ìn 3.

5, 2 duxerant 1 2 V Z; -unt 3. **5** Ifrael. 1 3 V Z; -l: 2. **16** accipiam. 1 2 V Z; -m 3. **17** domino. 1 2 Z; D- 3 S V. **21** Recte ne 1 2 V Z; Rectene 3.

6, 6 præcídit 1 2 V Z; -cìd- 3. **16** quàm 1 2 Z; quam 3.

7, 5 vefperi, 1 3 V Z; -éri, 2. **7** fugeruntq. 1 2 3 Z; -tque, V.

8, 6 eunuchum 1 3 V Z; enu- 2. *ibi* vniuerfos 1 3 V Z; -ucrfos 2. **28** præliandum 2 3 Z; proe- 1 S V. **29** præliantem 2 3 Z; proe- 1 S V.

9, 11 dixerunt 2 3 V Z; -ruut 1. *ibi* Recte ne 1 2 V Z; Rectene 3 S. **15** præliantem 2 3 Z; proe- 1 S V. *ibi* Iezrahel. 1 2 V Z; -l: 3. **17** Recte ne 1 2 V Z; Rectene 3 S. **24** fuo. 2 3 Z; -o: 1 S V. **34** biberetque, 1 3 V Z; -retq. 2. **37** *primum* Iezabel 1 2 V Z; -l, 3.

12, 7 facerdotes, 2 3 V Z; -s 1 S.

14, 7 Iectehel 1 2 3 Z; -l, V. **13** Ochoziæ 1 2 3 Z; -æ, V. **18** fcripta 1 2 V Z; -pra 3. **20** Ciuitate 1 2 V Z; c- 3. **29** Dormiuitq. 1 3 Z; -uitque 2.

15, 4 incenfum 1 3 V Z; -cēf- 2. **6** fcripta funt 1 2 3 Z; fcripta *om* V. **18** peccatis 1 2 V Z; -aris 3.

16, 3 fecundum 2 3 V Z; -dùm 1 S. **7** *fecundum* me. 1 2 V Z; me 3. **15** *primum* Super 1 2 3 Z; s- V. *ibi tertium* holocauftum 1 2 3c V Z; -caft- 3*.

17, 30 *primum* fecerunt 1 2 V Z; -runr 3. **31** Nebahaz 1 2 V Z; -agaz 3.

18, 17 Ezechiam 1 2 3 Z; -m, V. *ibi* Agrifullonis. 1 2 V Z; Agri fullonis. 3. **18** Helciæ 1 2 V Z; El- 3. **20** prælium. 2 3 Z; proe- 1 S V.

19, 8 Lobnam: 1 2 V Z; -m. 3. **12** Haram, 2 3 Z; -an, 1 S V. **17** reges 1 3 V Z; R- 2. **23** feruorum 1 2 V Z; -otum 3.

22, 20 colligéris 1 2 V Z; -eris 3.

23, 11 Nathanmelech 2 3 V Z; Nathan melech 1; Nathamelech S.

24, 7 Euphraten, 1 2 V Z; -em, 3. **13** concídit 1 2 V Z; -ìdit 3. **19** Ioakim. 1c 2 3 V Z; -in. 1*; Ioachin S.

25, 15 aurea, aurea: 1 2 3 Z; -a, -a; V. **23** Maachathi, 1 2 V Z; -ti, 3. **25** feptimo, 1 2 3 Z; -o V. *ibi* regio, 1 2 V Z; -ìo, 3. **27** vigefima feptima 2 3 Z; vigefimafeptima 1 S V.

LIBER PRIMVS PARALIPOMENON.

1, 3 Henoch, 1 2 V Z; -oc, 3. **11** Nephtuim, 1 2 3 Z; -thu- V. **33** Henoch, 1 2 V Z; -oc, 3. **46** percuffit 1 2 V Z; P- 3. *ibi* Auith. 1 2 V Z; -it. 3. **48** iuxta 1 2 V Z; -xra 3.

2, 19 Ephratha: 1 V Z; -ta: 2 3. *alias* -tha. **21** eam 1 2 V Z; -m, 3. **27** Achar. 2 3 Z; Acar. 1 S V. *error typ.* **55** canentes 1 3 Z; C- 2 V.

4, 20 Zoheth, 1 2 V Z; -eta, 3. **25** eius, Mafma filius eius. 1 2 3c V Z; eius, Mafma filius *om* 3*. **26** Semei filius eius. 1 2 3c V Z; eius *om* 3*. **35** *primum* filij 1 3 V Z; filj 2. **42** Phaltiam 1 V Z; -thi- 2 3. *alias* -ti-.

5, 1 (Ipfe 1 2 V Z; (i- 3. **3** Enoch, 1 2 3 Z; Hen- V. *ibi* Carmi. 1 2 3 Z; Ch- V. **13** Michael, 1 2 V Z; -ël, 3. *item* ℣ *14*. **14** Hi filij Z; Hi filij. 1 2 3 S V. *error typ.* **26** Thelgathphalnafar 1 V Z; -gatph- 2 3. *error typ.*

6, 10 ipfe 1 2 V Z; I- 3. **16** Gerfon, 2 3 Z; -om, 1 S V. *ibi* Merari. 1 2c 3 V Z; Mæ- 2*. **17** Gerfon: 1 2 3 Z; -om: V. **33** Heman 3 V Z; -am 1 2 (*hic & 15, 17*). *ibi* Ioel, 1 3 V Z; Iohel, 2. **40** Michael, 1 2 V Z; -ël, 3. **69** eundem 1 2 3 Z; eum- V.

7, 3 Michael, 1 2 V Z; -ël, 3. **6** Iadihel, 3 (*alias & 1 2*) V Z; -iel, 1 2 S. **10** Porro 1 2 V Z; -ò 3. **12** Hir: 1 2 3 Z; -r, V. **18** Virumdecorum, 1 2 V Z; Virum decorum, 3.

8, 5 Huram. 1 2 V Z; -an. 3. **37** Mofa 1 3 V Z; Mò- 2. **38** *primum* filij 1 2 V Z; -lij. 3.

9, 22 fua 1 2 V Z; -a, 3. **24** eft 1 2 3 Z; est, V. **26—27** Domini. * Per 1 2 V Z; -i, * p- 3. **44** Ifmahel, 2 3 V Z; -ael, 1 S.

10, 7 & Saul 2 3 S Z; &, Saul 1 V.

11, 13 hordeo, 1 2 V Z; hò- 3. **16** præfidio, 1 2 V Z; P- 3.

12, 38 *fecundum* Ifrael, 1 2 V Z; -l 3.

13, 5 Cariathiarim. 2 3 S V Z; Caria Thiarim. 1. *item* ℣ *6*.

14, 11 *fecundum* Baalpharafim. 2 3 S V Z; Baal Pharafim. 1. **12** quos 1 2 3 V** Z; -od V*.

15, 2 illicitum 1 2 3 Z; I- V. **4** Necnon 1 2 V Z; n- 3. **5** de 1 2 V Z; De 3. **8** princeps, 2 3 Z; -s; 1 S V. **11** Sacerdotes, 2 3 Z; fa- 1 S V. **17** Heman 3 Z; -am 1 2 (*hic & 6, 33*) V. **27** arcam, 1 2 V Z; -m 3.

16, 5 Semiramoth, 1 3 V Z; Se miramoth, 2.

17, 6 Iudicum 2 3 Z; i- 1 S V. **7** loquéris 1 2 V Z; -eris 3. **9** habitabit 1 2c 3 V Z; habitabitabit 2*. **21** *primum* vt 1 2 V Z; v 3. **22** tu Domine 1 2 3c V Z; tu *om* 3*.

18, 16 Ahimelech, 1 V Z; -c, 2 3. *error typ.*

19, 4 præcídit 1 2 V Z; -ìdit 3. **15** fugiffet 1 2 V Z; -ffer 3.

21, 6 exequeretur 1 2 3 Z; exse- V. **15** aream 1 2 3 Vc Z; aeram V*. **16** ceciderunt 1 2 3 Z; -t, V. **17** Ego, 1 2 3 Z; -o V.

22, 5 delicatus; 1 2 V Z; -s: 3. **18** eius. 1 2 V Z; -s, 3.

23, 1 Ifrael. 1 2 V Z; -l 3. **7** Semei. 1 2 V Z; -i: 3. **8** Leedan: 1 2 V Z; -n 3. **29** autem, 1 2 V Z; -m 3.

24, 4 Eleazar in 1 V Z; -r: in 2 3. *error typ.* **7** Ioiarib, 1 2 V Z; -atib, 3. **19** Domini, 2 3 Z; -i 1 S V.

25, 1 fecundum 1 2 V Z; feeu- 3.

26, 10 principem) 1 2 V Z; -ìpem) 3.

27, 1 ingredientes 1 2 V Z; -s, 3. **4** & poft 1 2 V Z; & *om* 3. *ibi* viginti quattuor 1 2 3 Z; vigintiquatuor V. **5** viginti quattuor 1 2 3 Z; vigintiquatuor V. **7** vigintiquattuor 1 2 V Z; viginti quattuor 3. **13** Zarahi: 1 (*alias & 2 3*) S V Z; -rai: 2 3. **18** Eliu, 2 3 Z; -u 1 S V. **24** eorum 1 2 V Z; -m, 3. **28** Balanam 1 2 3 Z; -nan V. **30** Ifmahelites: 2 3 V Z; -mael- 1 S.

28, 11 defcriptionem 1 3 V Z; -onë 2.

29, 5 fi quis 1 2 3 Z; fiquis S V.

LIBER SECVNDVS PARALIPOMENON.

2, 16 transferre 1** 2 3 S V Z; tranf- 1*.

5, 12 pfalterijs, 1 2 3 V** Z; -ris, V*.

6, 6 ea, 2 3 Z; ea: 1 S V. **8** huiufcemodi 2 3 V Z; huif- 1. **33** Ifrael. 2 3 Z; -l, 1 V. **40** aperiantur, 2 3 V Z; -r 1 S.

7, 10 vigefimo tertio 1 3 V Z; vigefimotertio 2.

8, 9 primi, 2 3 Z; -i 1 S V. **16** Domini 1 3 V Z; d- 2.

10, 10 loquéris 1 2 V Z; -eris 3. **11** cecídit 1 2 V Z; -cid- 3. **14** cecídit 1 2 V Z; -cid- 3.

12, 15 prophetæ, 2 3 S Z; P- 1 V.

13, 1 regnauit 1 3 V Z; -ít 2. **4** Ifrael. 2 3 Z; -l: 1 S V.

14, 3 fuccídit: 1 2 V Z; -cid- 3.

15, 1 fpiritu 2 3 Z; S- 1 S V.

16, 8 Libyes 1 2 V Z; Lybies 3.

17, 3 Iofaphat, 1 V Z; -th, 2 3. *error typ.*

18, 29 *primum* rex 1** 2 3 V Z; res 1*. **33** iáceret, 1 2 Z; ia- 3 V.

20, 5—6 nouum, * ait: Domine 1 2 V Z; *ante* Domine *ponit hanc ftellam* 3. **23** concidére 1 2 V Z; -ere 3.

23, 14 Domini, 2 3 Z; -i. 1 S V.

24, 5 egére 1 2 V Z; -ere 3.

25, 4 interfecit 2 3 Z; -t, 1 S V. **9** Quid 1 2 3 Z; qu- V.

27, 2 Domino iuxta 1 V Z; Domino Iuxta 2; Domino: Iuxta 3.

28, 18 eis. 2 3 Z; -s: 1 S V.

29, 19 fupellectilem, 1 V Z; -m. 2 3. *error typ.*

30, 2 decreuerunt 1 2 V Z; -t, 3. **7** cernitis. 2 3 S V Z; -s, 1. **14** quibus V Z; -s, 1 2 3 S. *error typ.*

31, 9 acerui. 2 3 Z; -i: 1 S V. **10** Azarias 1c 2 3 S V Z; -ia 1*. **20** vniuerfa 2 3 S Z; -a, 1 V.

32, 12 altari 1c 2 3 V Z; -e 1* S. **21** Dei 1 2 3 Z; d- V.

33, 4 *ante* In Ierufalem *ftellam fine numero ponit* 2. **5** Domini. 2 3 Z; -i: 1 S V. **6** eum. 2 3 Z; -m: 1 S V. **13** intente: 1 2 V Z; -e 3.

34, 11 cæmentarijs 1 2 3 Z; -s, V. **22** Secunda: 1c 2 3 S V Z; f- 1*. **28** inferéris 1 2 V Z; -eris 3. **31** legerat. 2 3 Z; -t: 1 S V.

35, 2 Domini. 2 3 V Z; -i: 1 S. **6** Phafe: 2 3 V Z; -e, 1 S. **12** Moyfi: 2 3 V Z; -i, 1 S.

36, 11 Ierufalem. 2 3 Z; -m: 1 S V. **22** fpiritum Cyri regis 1 2 3 Z; regis *om* V.

LIBER PRIMVS ESDRÆ.

1, 4 *primum* quod 2 3 V Z; -òd 1 S. **6** obtulerant. 1 2 3 Z; -t, V. **7** Dei 1 2 3 Z; d- V.

2, 2 Baana. 2 3 V Z; -a: 1 S. **24** quadraginta duo. 1 2 Z; quadragintaduo. 3 V. **27** viginti duo. 1 3 V Z; vigintiduo. 2. **36** feptuaginta tres. 1 2 V Z; feptuagintatres. 3. **40** Odouiæ 1 2 3 Z; -æ, V. **52** Befluth, 1 2 3c V Z; Beffuth 3*. **60** Tobia, 1 2 3c V Zc; & *ad* 3*. **64** quadraginta duo 1 2 V Z; quadragintaduo 3.

3, 2 Iofue 1c 2 3 S V Z; Ief- 1*.

5, 1 Iudæos, 1 2 3 Z; -s V. **11** ædificauerat, 2 3 Z; -t 1 S V.

6, 5 attulerat 1 2 V Z; artu- 3. **15** regni Darij 1c 2 3 V Z; regni *om* 1* S.

7, 14 vifites 1 2 V Z; vi- 3. **18** fi quid 2 3 Z; fiquid 1 S V. **21** rex, 2 3 Z; -x 1 S V.

8, 16 Itaq. 2 3 Z; -que 1 S. **27** crateres 1 3 V Z; -éres 2.

10, 19 offerrent. 2 3 Z; -t: 1 S V. **20** Et de 2 3 V Z; & de 1 S. **20—21** Zebedia. * Et 2 3 V Z; -a: * & 1 S. **21—22** Ozias. * Et 2 3 V Z; -s: * & 1 S. **22** Pheshur, 1 2 V Z; Pheh- 3. **22—23** Elafa. * Et 2 3 V Z; -a: * & 1 S. **24** Eliafib. 2 3 V Z; -b: 1 S. *ibi* Telem, 2 3 V Z; The- 1 S. **25** Banea. 2 3 V Z; -a: 1 S. **26** Elia. 2 3 V Z; -a: 1 S. **28** Athalai. 2 3 V Z; -i: 1 S. **29** Ramoth. 2 3 V Z; -th: 1 S. **30** Mathanias, 2 3 S V Z; Matth- 1. **30—31** Manaffe. * Et 2 3 V Z; -e: * & 1 S. **32** Samarias. 2 3 V Z; -s: 1 S. **42** Iofeph. 2 3 V Z; -ph: 1 S.

LIBER ERDRÆ SECVNDVS.

1, 2 remanferant, 1 2 3 Z; -t V. **4—5** cæli. * Et 2 3 V Z; — i: * & 1 S.

2, 6 reuertéris? 1 2 V Z; -eris? 3. **9** regis. 2 3 Z; -s: 1 S V. **19** autem 1 2 3 Z; -m, V.

3, 14 Bethacharam: 1 2 V Z; -an: 3. **16** Dauid 2 3 Z; -d, 1 S V.

4, 12 vices 2 3 S Z; -s, 1 V. **14** eorum. 2 3 Z; -m: 1 S V.

6, 2 Ono. 2 3 Z; -o: 1 S V. **16** gentes, 1 2 3 Z; -s V.

7, 9 feptuaginta duo: 2 3 Z; feptuagintaduo: 1 S V. **10** quinquaginta duo: 2 3 Z; quinquagintaduo: 1 S; quinquagintaduo. V. **20** quinquagintaquinque: 1 2 3 Z; -e. V. **39** feptuagintatres. 2 3 V Z; -s: 1 S. **40** quinquagintaduo. 2 3 V Z; -o: 1 S. **41** quadragintafeptem. 2 3 V Z; -m: 1 S. **42** feptem. 2 3 V Z; -m: 1 S. **44** feptuagintaquattuor. 2 3 V Z; -r: 1 S. **46** *primum* filij 1 2 V Z; F- 3. **47** *primum* filij 1 2 V Z; F- 3. *ibi* Hafupha, 1 2 V Z; Af- 3. **48** Ceros, 1 2 V Z; Se- 3. *ibi* Hagaba, 1 2 V Z; Ag- 3. **51** Gezem, 1 2 V Z; Gefem 3. **54** Mahida, 1 2 V Z; Mai- 3. **55** Thema, 1 2 V Z; Te- 3. **57** Sothai, 2 3 V Z; -tai, 1 S. **66** vnus 1 2 3 Z; -s, V.

8, 16 aquarum, S Z; -m. 1 2 3 V. *error typ.* **17** illum. 2 3 Z; -m: 1 S V.

9, 5 Iofue, 1 2 V Z; -e. 3. **6** folus, 2 3 V Z; -s 1 S. **24** eorum 2 3 Z *bis*; -m, 1 S V *bis*.

10, 38 thefauri. 2 3 Z; -i: 1 S V.

11, 1 habitaturi 1 2 V Z; habituri 3. **12** viginti duo. 1 2 V Z; vigintiduo. 3. **17** Idithun: S V Z; -thũ: 1; -thum: 2 3. *error typ. alias femper* -thun. **27** & in Haferfual, 1 2 V Z; & *om* 3.

13, 25 cecídi 1 V Z; -ìdi 2 3.

LIBER TOBIAE.

2, 1 Pofthæc 2 3 S Z; Poft hæc 1 V. **18** mutant 1 2 3ᶜ V Z; nu- 3*.

3, 5 fynceriter 1 2 3 S Z; fin- V. *ibi* te. 2 3 Z; te: 1 S V. **6** Et nunc 2 3 V Z; & nunc 1 S. *ibi* magis 2 3 S Z; -s, 1 V. **18** fufcipere. 2 3 Z; -e: 1 S V. **22** tempeftatem, 2 3 Z; -m 1 S V. *ibi* facis: 2 3 Z; -s, 1 S V. *ibi* lacrymationem 1 3 V Z; lachr- 2.

5, 2 Quo modo 1 2 V Z; Quomodo 3.

6, 5 Angelus: 2 3 V Z; a- 1 S. **20** admittéris. 1 2 V Z; -eris. 3. **21** confequéris, 1 2 V Z; -eris, 3.

8, 17 putabamus. 2 3 V Z; -s: 1 S.

9, 12 Amen, 2 3 V Z; a- 1 S.

10, 1 *fecundum* Tobias 2 3 V Z; -s, 1 S.

11, 2 Tobia 1 2 V Z; -as 3. **17** ecce 2 3 Z; -e, 1 S V.

14, 10 Seruite 2 3 Z; f- 1 S V. **14** fuos. 1 2 3 Z; -s: V.

LIBER IVDITH.

1, 2 muros eius in altitudinem cubitorum feptuaginta, & in latitudinem V Z; *Sixtina* * *bis* latitudinem *habet; Sixtina* ** *prius* altitudinem *dein* latitudinem; *Clementina* ¹ ² ³ *prius* latitudinem *dein* altitudinem *mendofe habet ex feftinantia, nam Angelus Rocca, corrector pontificius, notat in exemplaribus Angelicis, prius* altitudinem *dein* latitudinem *legendum effe. Vide Variantes Sixtinas* & „Bibelkritik" *pag. 130.* **4** exercitus fui, 1 2 3 Z; fui *om* V. **8** gentes 2 3 Z; -s, 1 S V. **11** contradixerunt, 1 2 V Z; -dìx- 3.

2, 5 meum. 2 3 Z; -m: 1 S V. **9** conftituit. 2 3 Z; -t: 1 S V.

3, 13 Deus 1 2 3 Z; d- V.

4, 5 Sacerdos 1** 2 3 S V Z; -dotes 1*. **7** quod 2 3 V Z; -òd 1 S.

5, 7 Chaldæorum. 2 3 Z; -m: 1 S V. **12** tranfirent. 2 3 Z; -t: 1 S V. **19** Quotiefcumque 2 3 S V Z; -effcu- 1. **20** Iebufæum, 1ᶜ 2 3 V Z; -buzæ- 1* S. **24** domine, 1 2 V Z; -e 3. *ibi* tuæ. 2 3 Z; -æ: 1 S V.

7, 6 aquæductum 2 3 Z *bis*; aquæ ductum 1 S V *bis*. *ibi* incídi 1 2 V Z -ìdi 3. **15** Holofernis. 2 3 Z; -s: 1 S V. **23** mifericordiam. 2 3 Z; -m: 1 S V.

8, 22 Abraham V Z; -raam 1 2 3 S. *error typ.* **28** reprehenfio. 2 3 Z; -o: 1 S V.

10, 1 *fecundum* Dominum. 2 3 Z; -m: 1 S V.

11, 1 regi. 2 3 Z; -i: 1 S V.

12, 10 fuis, 1 2 V Z; -s. 3. *ibi* mecum. 2 3 V Z; -m: 1 S.

13, 1 oftia 1ᶜ 2 3 V Z; ho- 1* S. **3** cubiculo. 2 3 V Z; -o: 1 S. **27** incídit 1 2 V Z; -ìdit 3. **28** probes 1 2 V Z; -s, 3. *ibi* caput 1 2ᶜ 3 V Z; capu 2*. *ibi* perforari 1 2 3ᶜ V Z; -ati 3*.

14, 4 décidet 1 2 V Z; dec- 3. **12** prælium. 2 3 Z; prœ- 1 S V.

15, 9 Ioacim 1ᶜ 2ᶜ 3ᶜ V Z; -chim 1* 2* 3* S.

16, 23 fuftulerat 1ᶜ 2 3 S V Z; fubft- 1*.

LIBER ESTHER.

2, 12 omnibus, 1 2 3 Z; -s V.

3, 8 contemnens. 2 3 V Z; -s: 1 S. **10** manu 1 2 V Z; mann 3. **13** tertiodecimo 2 3 (-ìmo) Z; tertio decimo 1 S V.

4, 2 gradiens. 2 3 Z; -s: 1 S V. *ibi* licitum 2 3 Z; -m, 1 S V. **7** quo modo 2 3 S Z; quomodo 1 V. *item* ℣ *11.*

5, 2 *fecundum* eius: 1 3 Z; -s. 2 V. **5** Rex 2 3 Z; r- 1 S V.

6, 1 cum 2 3 V Z; cùm 1 S. **2** quo modo 2 3 S Z; quomodo 1 V. **9** principibus, 2 3 Z; -s 1 S V. **10** palatij. 2 3 V Z; -tij: 1 S.

8, 12 tertiadecima 2 3 Z; tertia decima 1 S V. **15—16** lætata eft. * Iudæis 1 2 V Z; *hanc ftellam ac numerum ante* Omnisq. *ponit* 3. **17** iungerentur. Grandis 1 2 V Z; *ante* Grandis *ftellam ac numerum 18 ponit* 3.

9, 1 tertiadecima 2 3 Z; tertia decima 1 S V.

12, 6 Mardochæo, 1 2 3 Z; -o V. *(ibi) volumine,* 2 3 V Z; *-e.* 1.

13, 6 quartadecima 1 2 V Z; quar- 3.

LIBER IOB.

1, 5 fuis. 2 3 V Z; -s: 1 S. **10** fubftantiam 1 2 V Z; fubftant am 3.

2, 11 Naamathites. 2 3 V Z; -tit- 1 S.

7, 1 eius. 2 3 V Z; -s: 1 S.

8, 2 loquéris 1 2 V Z; -èris 3. *ibi* multiplex 2 3 S V Z; -pex 1.

9, 34 terreat. 1 2 V Z; rerr- 3.

12, 12 fapientia, 1 2 V Z; -a 3. **13** confilium 1 2 V Z; -m, 3.

16, 15 Concídit 1 2 V Z; -cìd- 3.

20, 5 puncti. 2 3 Z; -i: 1 S V. **24** irruet in 2 3 S V Z; irruetin 1.

21, 9 fecuræ 1ᶜ 2** 3 S V Z; -utæ 1* 2*.

24, 14 interficit 1 2 V Z; -fecit 3.

27, 9 Numquid 1 3 V Z; Nun- 2. *ibi* eius 2 3 Z; -s, 1 S V.

28, 7 *hic habet 2 ſtellam, ſed non numerum; ante* Non calcauerunt *habet 7, ante* Non dabitur *14, ante* Non conferetur *16.* **10** excidit, 2 3 Z; -cíd- 1 S V. **17** auri: 1 2 V Z; -i. 3. **26** ſonantibus: 1 2 3 Z; -s. V.

29, 11 mihi. 2 3 Z; -i: 1 S V.

30, 3 Egeſtate 1 2 V Z; -e, 3. *ibi* calamitate, 2 3 Z; -e 1 S V. **8** ſtultorum 1 2 V Z; -m, 3. **28** clamabam. 2 3 Z; -m: 1 S V.

31, 13 me. 2 3 V Z; me: 1 S. **28** altiſſimum. 1c 2** 3 S V Z; -m? 1* 2*.

32, 22 quàmdiu 1 2 Z; quam- 3 V.

33, 19 quoque 1 3 V Z; -qne 2.

36, 3 meum 1 2 V Z; meu 3.

37, 6 fuæ. 1 3 V Z; -æ 2. **23** iuſtitia 2 3 Z; -a, 1 S V.

38, 39 *hic habet* 1 *numerum 1, ad initium capitis XXXIX numerum 4, in fine 38.*

39, 4 eas. 2 3 S Z; -s: 1 V.

40, 25 Concídent 1 2 V Z; -cìd- 3.

FINIS PRIMI TOMI. *addit* 1 *ex Sixtina propter feſtinantiam; omittunt* 2 3 V Z.

LIBER PSALMORVM.

V *alijque ſemper præmittunt* PSALMUS *cum numero currente, omittentes numerum poſtea, contra* 1 2 3.

3, 1 *(2. Reg. 15. 14.)* 1 V Z; *vncos om* 2 3.

4, 2 tribulatione 1 2 V Z; ttib- 3.

6, 10 Exaudiuit 1 2 V Z; -and- 3.

7, 4 meus 1 2 3 Z; -s, V. **7** *habent* 2 3 *ſtellam ante* Et exurge *cum numero 8, at etiam ſtellam ſine numero ante* & ſynagoga *errore typ.*

9, 19 *ſecundum* finem. 2 3 S V Z; finũ *vel* finẽ 1*; fiuẽ 1**. **21** Gentes 1 3 V Z; g- 2.

10, 6 *(ſecundum Hebr.)* generationem, 1 2 V Z; -m 3.

10, 2 *habet* 1 *numerum 2 ad* Quoniam ecce *et numerum 5 cum ſtella ad* Oculi; 2 3 *habent numerum 2 ad* IN, *numerum 5 ad* Dominus in templo *& ſtellam ſine numero ad* Oculi *quam ſtellam om* V Z.

15, 4 ſanguinibus: 1 2 3 Z; -s, V. **8** mihi, 1 2 V Z; -i 3.

16, 1 *ſecundum* meam. 2 3 Z; -m: 1 S V. **5** tuis: 1 3 V Z; -s. 2.

17, 1 *finem* 1 2 V Z; *fi-* 3. **2** mea: 1 2 V Z; -a. 3. **30** murum. 1 2 V Z; -m, 3.

20, 12 mala; 2 3 Z; -a: 1 S V.

21, 21 *ſecundum* meam: 2 3 Z; -m. 1 S V.

22, 1 Dauid. 3 V Z; -d, 1 2. *error typ.*

27, 1 ne quando 2 3 Z; nequando 1 S V. **8** chriſti 1 2 V Z; Ch- 3.

30, 1 Dauid, 1 2 V Z; -d 3.

31, 9 freno 1 V Z; fræ- 2 3. *alias ſemper* e.

33, 1 eum 1 2 V Z; -m, 3.

36, 3 paſcéris 1 2 V Z; -èris 3.

39, 3 fæcis. 2 3 V Z; fe- 1 S.

43, 11 diripiebant 1 2 V Z; -rìp- 3. **21** deum 2 3 V Z; D- 1 S.

44, 9 Myrrha, Z; Mirr- 1 2 3 S V. *error typ. alias ſemper* y.

45, 1 Pſalmus 1 2 3 Z; -s. V. **6** *primum* Deus, 2 3 *(error typ?)* Z; -s 1 S V.

46, 1 Pſalmus 1 2 3 Z; -s. V.

48, 12 *primum* progenie, 2 3 Z; -e 1 S V.

51, 2 *1. Reg.* 2 3 V Z; *1. Regum* 1.

55, 1 Allophyli 2 3 V Z; -phili 1 S. **10** quacumque 1 2 V Z; -cun- 3. **12** reddam, 1 2 3 Z; -m V.

56, 1 *1. Reg.* Z; *2. Reg.* 1 2 3 V. *falſum eſt.*

58, 1 *1. Reg.* 2 3 V Z; *1. Regum* 1. **14** conſummatione: 1 2 V Z; couſ- 3.

59, 2 *1. Par.* 2 3 V Z; *1. Paralip.* 1.

61, 7 *tertium* meus, 1 2 V Z; -s 3.

64, 8 maris 2 3 Z; -s, 1 S V. **10** terram 2 3 Z; -m, 1 S V.

65, 3 Deo 2 3 Z; -o, 1 S V.

66, 6 Deus: 2 3 Z; -s, 1 S V.

67, 21 *primum* Domini 2 3 Z; -i, 1 S V. **28** Iuda, 2 3 S V Z; -a: 1.

68, 14 multitudine 1** 2 3 S V Z; -næ 1*.

70, 16 *habent ſtellam & numerum 16 ante* introibo 2 3 V Z; 1 *vero ante* Domine *errore typ.*

76, 1 Aſaph. V Z; -ph, 1 2 3. *errore typ.* **4** Dei, 1 2 3 Z; -i V. **11** dixi nunc 2 3 *(error typ?)* Z; -i: N- 1 S V. **17** timuerunt, 2 3 Z; -t 1 S V. **21** Aaron. 2 3 S V Z; -n: 1.

77, 7 exquirant. 2 3 Z; -t: 1 S V. **9** intendentes 2 3 Z; -s, 1 S V. **17** inaquoſo. 1 3 V Z; -o 2. **30** ipſorum 2 3 Z; -m: 1 S V. **54** diſtributionis. 2 3 V Z; -s: 1 S.

78, 2 eſcas 1 2 3c V Z; -ca 3*. **5** iraſcéris 1 2 V Z; - eris 3.

79, 5 iraſcéris 1 2 V Z; -eris 3. **8** tuam: 2 3 Z; -m, 1 S V.

80, 5 eſt: 2 3 Z; -eſt, 1 S V.

82, 16 perſequéris 1 2 V Z; -eris 3.

83, 9 Domine 1 2 3 Z; -nus V. **11** tuis 2 3 Z; -s, 1 S V.

84, 6 iraſcéris 1 2 V Z; -eris 3.

85, 7 me, 2 3 Z; me. 1 S V.

86, 5 fundauit 1 2 V Z; -abit 3.

87, 6 liber, 1 2 V Z; -r. 3.

88, 2 tuam 2 3 V Z; -m, 1 S. **8** circuitu 1c 2 2 3 V Z; cuircuitu 1*. **24** concidam 1 3 V Z; -cíd- 2. **27** meæ: 2 3 Z; -æ. 1 S V.

89, 1 *habent* 1 2 V Z *numerum 1 ad* Oratio *3 vero ad* DOmine.

91, 2 Altiſſime. 2 3 V Z; -e: 1 S. **4** decachordo, 1 2 V Z; -o 3. **6** tuæ: 2 3 Z; -æ. 1 S V.

92, 4 maris, 2 3 Z; -s: 1 S V.

93, 3 Domine: 1 2c 3 V Z; -nus: 2*.

95, 1 *habent numerum 1 ad* Canticum 1 2 V Z; 3 *vero ad* CAntate.

96, 7 ſimulachris 1 2 3 Z; -lacr- V.

97, 2 gentium 2 3 Z; G- 1 S V.

98, 7 ad 1 2 3 Z; ed V.

101, 9 *primum* me 2 3 Z; me, 1 S V.

102, 1 eius. 1 2 V Z; -s: 3. **12** occidente: 2 3 S Z; O- 1 V. **14** *primum* quoniam 1 2 V Z; Qu- 3. **18** ipſius, 1 2 V Z; pſius, 3.

103, 26 pertranſibunt. 2 3 Z; -t: 1 S V.

104, 11 hereditatis 1 2 V Z; hæ- 3. **12** pauciſſimi 1 2 V Z; -i, 3.

105 *Iudith* 1 2 V Z; *-th.* 3. **9** exiccatum 1 2 3 Z; exsi- V. **27** Nationibus: 1 2 V Z; n- 3.

106 *Iudith* 1 2 V Z; *-th.* 3.

107, 5 *ſecundum* tua: 2 3 Z; -a. 1 S V.

108, 7 condemnatus. 2 3 Z; -s: 1 S V. **30** eum. 2 3 Z; -m: 1 S V.

113, 3 quæcumque 1 2 V Z; -cun- 3. **4** Simulachra 1 2 3 Z; -cra V. *numerat. altera.*

114, 3 Circumdederunt 1 2 V Z; -cund- 3.

117, 24 quam 1 2 3c V Z; quem 3*.

118, 27 exercebor 1 2 V Z; -cerb- 3. **46** loquebar in 1 2c 3c V Z; loquebar de 2* 3*. **92** quòd 1 2 Z; -od 3. **168** omnes 1 2 V Z; -nes 3.

120, 4 dormitabit 1 2 V Z; -t, 3.

126, 3 *habent ſtellam & numerum 3 ante* ecce 2 3 V Z; 1 *vero ante* Cum dederit.
128, 1 Iſrael. 2 3 Z; -l: 1 S V. **4** concídit 1 2 V Z; -cid- 3. **5** confundantur 1 2 V Z; -r, 3.
129, 3 obſeruaueris 1 2 V Z; -ſetu- 3.
130, 1 non eſt. 1 2c 3 V Z; eſt *om* 2*.
134, 4 Dominus 2 3 Z; -s, 1 S V. **11** Chanaan. 1 2 V Z; Channan. 3. **13** *primum* generationem 1 2 V Z; -ne 3. **15** Simulachra 1 2 3 Z; -cra V.
135, 9 eius. 1 2 V Z; -s: 3.
137, 3 quacumque 1 2 V Z; -cun- 3.
139, 14 Verumtamen 1 2 V Z; -unt- 3.
141, 5 dexteram, 1 2 3 Z; -m V.
144, 19 ſaluos 1 2 3c V Z; ſaulos 3*.
147, 13 filijs 1 3 V Z; -ſjs 2. **16** ſpargit, 2 3 Z; -t. 1 S V.
149, 4 exaltabit 1** 2 3 V Z; -auit 1* S.

LIBER PROVERBIORVM.

1, 27 interitus 2 3 V Z; -s, 1 S. **32** Auerſio 1 2 3c V Z; Auue- 3*.
3, 3 circumda 1 2 V Z; -cun- 3. **14** acquiſitio 1 2 3 Z; -to V.
5, 2 mulieris. 2 3 Z; -s: 1 S V. **20** fedúceris 1 2 V Z; -duc- 3. *ibi* fouéris 1 2 V Z; -eris 3.
6, 9 e 1 2 V Z; a 3. **22** dormieris, 1 2 3 Z; -s V. **30** furatur 1 2 3c V Z; futur 3*. *ibi* enim 1 2 V Z; -m, 3.
7, 22 quòd 1 2 Z; -od 3.
8, 15 Per 1 2 V Z; p- 3. **29** *habent ſtellam & numerum 29 ante* quando circumdabat 1 2 V Z; 3 *habet hic ſtellam ſine numero & ſtellam cum numero 29 ante* quando appendebat.
9, 4 Siquis 1 2 V Z; Si quis 3. **18** *Parabolæ Salomonis.* 1 2 3 Z; PARABOLAE SALOMONIS. V.
10, 25 ſempiternum. 1 2 V Z; -m 3.
12, 5 fraudulenta: 2 3 Z; -a. 1 S V.
16, 25 via 2 3 S Z; -a, 1 V.
17, 1 buccella 1 2 3 Z; buce- V. **4** iniquæ: 1 3 V Z; -æ 2. **12** fatuo 1 2 3 Vc Z; fauto V*. *item* ℣ *21*. **22** exiccat 1 2 3 Z; exſi- V.
18, 11 diuitis 1 2 V Z; -s, 3. *ibi* circumdans 1 2 V Z; -cund- 3.
19, 8 1 2 V Z *numerum 8 ad* qui autem *& litteram* B *ad* Qui tantum *habent; 3 habet ante* Qui *ſtellam cum numero 8 & alteram ſtellam ante* qui *cum littera* B. **22** indigens 2 3 V Z; -s, 1 S.
20, 18 roborantur: 1 2 3 Z; -r; V. **24** ſuam? 1** 2 3 S V Z; -m. 1*.
24, 9 eſt: 1 2 3 Z; -est, V. **29** Quomodo 1 2 V Z; qu- 3.
25, 17 nequando 1 2 V Z; ne quando 3.
28, 7 comeſſatores 1 2 V Z; comme- 3.
29, 13 Pauper, 1 2 3 Z; -r V.
30, 6 arguaris, 2 3 Z; -s 1 S V. **10** Dominum 1 2 Z; d- 3 V. **32** intellexiſſet, 1 2 3 Z; -ellix- V.
31, 27 Conſiderauit 2 3 V Z; Coſ- 1.

ECCLESIASTES.

1, 12 1 2 V Z *ſtellam & numerum 13 ante* & propoſui *habent; 3 autem ante* Hanc occupationem *ponit.*
2, 23 doloribus 1 3 V Z; -s, 2.
3, 18 corde meo de filijs 1 2c V Z; meo de *om* 2* 3 *non correcta.*
7, 4 vultus, 2 3 Z; -s 1 S V. **11** ſunt? 1** 2 3 S V Z; -t: 1*.
9, 11 caſumq. 1 2 S Z; -mque 3.
10, 18 contignatio, 1 2 3 Z; -o: V.

CANTICVM CANTICORVM.

1, 1 tua 1 2 3 Z; -o V. **3** 2 V Z *verſus 16 habent; 2 habet ante* Introduxit *ſtellam ſine numero; 3 hic habet & numerum 4 ideoque verſus 17; 1 habet etiam verſus 17 ſed incipit numero 2 non vero 1.*
CANTICVM CANTICORVM. 1 2 V Z *in ſuperſcriptione columnæ priore;* LIBER 3.
4, 14 vniuerſis 1 2 V Z; vuiu- 3.
7, 6 delicijs! 1 2 V Z; -tijs! 3. **8** & apprehendam 2 3 V Z; & & app- 1.
8, 6 dilectio. 2 3 Z; -o: 1 S V. **14** capreæ, 1 2 3 Z; -ae V.

LIBER SAPIENTIAE.

1, 11 autem, 1 2 3 Z; -m V.
2, 3 aër, 1 2 V Z; aer, 3. **22** iudicauerunt 1 2 V Z; ind- 3.
3, 13 eorum, 2 3 Z; -m: 1 S V.
5, 3 gementes. 1 2 V Z; -s: 3. **7** ignorauimus. 1 2 V Z; -s? 3. **18** vltionem 1 2 3 Z; vlt- V.
6, 5 iudicaſtis 1 2 V Z; -s, 3. **24** ſit 1 2 V Z; -t, 3.
7, 8 illius. 1 2 V Z; -s: 3. *item* ℣ *10.* **21** abſconſa 1 2 V Z; -a, 3. **22** acutus, 1 2 V Z; -s. 3. **27** vna, 1 2 V Z; -a 3. *ibi* permanens 1 2 V Z; -s, 3.
8, 21 ſapientiæ, 1 2 V Z; -ia, 3 S.
9, 16 æſtimamus 1 2 V Z; -s, 3.
10, 8 latére 1 2 V Z; -ere 3.
11, 15 ſitientes. 2 3 Z; -s: 1 S V. **16** quidam 1** 2 3 S V Z; -dem 1*.
12, 1 bonus, 1 2 3 Z; -s V. **2** exerrant, 1** 2 3 V Z; & errant, 1*. **26** ludibrijs 1 2 V Z; -s, 3.
14, 8 maledictum 1 2c 3 V Z; mle dictum 2*. *ibi ſecundum* illud 1 3 V Z; llud 2.
15, 16 Deum 1 2 3 Z; d- V.
16, 24 Factori 1** 2 3 V Z; f- 1* *(non omnia)* S.
17, 9 ſibilatione 1 V Z; ſibillatione 2 3. *error typ.* **10** 2 3 V Z *hic vnicam habent ſtellam cum numero 10; at 1 habet duas ſtellas cum numeris 10 & 11, vt ſint verſus 21: in Clementina namque omiſſa ſunt verba* ℣ *10, quæ exſtant in alijs editionibus, ſed relicta ſunt in prima editione ſtella & numerus.* **12** inſcientiam 1c 2c 3c V Z; in ſci- 1* 2* 3*. **14** inſperatus 1 2 V Z; -ſpir- 3.
18, 21 orationem 2 3 Z; -m, 1 S V.

IN ECCLESIASTICVM PROLOGVS.

Lin. 3. aliosq. 1 2 Z; -que, 3 V. **Lin. 15.** doctrinam 1 2 V Z; -m, 3. **Lin. 37.** bonum 1 2 V Z; -m, 3.

ECCLESIASTICVS.

ECCLESIASTICI. *in ſuperſcriptione columnæ primæ* 1 2 V Z; -CVS. 3.

3, 2 facite 1 2 V Z; -e, 3. **8** Dominum 1 2 V Z; -m, 3. **19** diligéris. 1 2 V Z; -eris 3. **34** *primum* eius 1 2 V Z; -s, 3.
4, 28 nec 1 3 V Z; N- 2.
5, 7 enim, 1 2 3 Z; -m V. **12** pacis 1 2 V Z; -s, 3.
6, 9 amicus 1 2 V Z *bis;* -s, 3 *bis.* **31** alligatura 1 2 3c V Z; -gaiura 3*.
7, 4 a domino 1** 2 3 V Z; a *om* 1*. **21** fenſata 1 2 V Z; -a, 3. **34** negligentia 1 2 V Z; -enria 3. **35** tuorum 1 2 V Z; -m, 3. **36** propitiatio, 1 2 3 Z; -o V.
8, 17 quod 2 3 S Z; -òd 1. **19** facias 1c 2c 3c S V Z; -ies 1* 2* 3*.
9, 13 illam, 1 2 V Z; -m 3.
10, 15 eius. 1 2 V Z; -s, 3. **22** neque 1 2 V Z; neq; 3.
11, 20 1 2 V Z *ſtellam & numerum 20 ante* & neſcit *habent;* 3 *vero ante* & mors. **36** alienigenam, 1 2 V Z; -m 3.
12, 3 bene 1 2 V Z; -e, 3.
13, 1 ſuperbo, 1 3 V Z; -o 2. **2** tollet 1 2 V Z; -t, 3. **32** & cum 1 2 V Z; & *om* 3.
14, 10 indigens 1 2 V Z; -s, 3. **21** iuſtificabitur: 1 2 V Z; -r, 3.
15, 6 Iucunditatem 1 2 V Z; -m, 3. **17** volueris, 1 2 V Z; -s 3.
16, 4 filijs 1 2 V Z; -s, 3. **7** exardeſcet 1 2 V Z; -ſcit 3. **9** Loth, 1 2 3 Z; Lot, V.
17, 6 mala 1 2 V Z; -a, 3. **10** iuſtitiam 1 2 V Z; -m, 3. **15** Dei, 1 2 V Z; -i 3.
18, 19 loquaris 1 2 V Z; -s, 3. **20** teipſum, 1 2 V Z; te ipſum, 3. **21** tuam. 1 2 V Z; -m 3. **32** turbis 1 2 V Z; -s, 3.
20, 2 deuirginabit 1 2 V Z; -auit 3. **19** *primum* habendum 1 2 V Z; bab- 3. **30** ſuam, 1 2 V Z; -m 3.
21, 3 leonis, 2 3 Z; -s 1 S V. **5** Obiurgatio 1 2 V Z; -o, 3. **14** erudietur 1 2 V Z; -r, 3. **18** ſapiens 1 2 V Z; -s, 3.
22, 2 omnis, 1 2 V Z; -s 3. **6** flagella 1 2 V Z; -a, 3. **13** autem 1 2 V Z; -m, 3. **17** nomen 1 2 V Z; -n, 3. **20** tempore, 1 2 V Z; -e 3. **24** cor, 1 2 V Z; -r 3.
23, 9 tuum, 2 3 Z; -m: 1 S V.
24, 9 populo, 1 2 V Z; -o: 3. **14** initio, 1 2 V Z; -o. 3. **18** Iericho: 1 2 V Z; -o. 3. **27** fauum: 1 2 V Z; -m. 3. **41** dioryx, 3 V Z; Dioryx, 1; dyorix, 2; Dorix, S. **45** Penetrabo 1 2 V Z; -errabo 3.
25, 1 quæ ſunt 1 2 V Z; ſunt *om* 3. **11** ſe. 2 3 Z; ſe: 1 S V. **12** audienti. 2 3 Z; -i: 1 S V.
26, 6 ciuitatis: 2 3 Z; -s, 1 S V. **7** mendacem, 2 3 V Z; -m 1 S. *ibi* grauia: 2 3 Z; -a. 1 S V **8** dolor 2 3 Z; D- 1 S V. *ibi* zelotypa. 2 3 Z; -a: 1 S V. **15** *primum* aperiet, 1 2 V Z; -t 3. **17** eſt. 2 3 Z; eſt: 1 S V.
27, 19 perſequéris 1 2 V Z; -eris 3.
28, 7 enim 1 2 V Z; -m, 3. **27** Deum, 1 2 V Z; -m 3. **29** *primum* tuum 1 2 V Z; -m, 3.
29, 16 *In alijs editionibus legitur* [16]Eleemoſyna viri quaſi ſacculus cum ipſo, & gratiam hominis quaſi pupillam conſeruabit: [17] & poſtea reſurget, & retribuet illis retributionem vnicuique in caput illorum. [18] Super ſcutum *& reliqua. In Sixtina & Clementina verſuum 16 & 17 verba quidem omiſſa, at numeri in Clementina hic poſiti ſunt.* **21** peccator 1 2 V Z; -r, 3.
30, 17 mors 1 2 V Z; -s, 3.
31, 26 *ſecundum* me: 1 2 V Z; me, 3.
32, 16 delictis 1 2 V Z; -s, 3.
33, 5 carri: 1 2 V Z; -i, 3. **7** a 1 2 V Z; à 3. **13** illud 1 2 V Z; -d, 3. **17** ſperaui: 1 2c 3c V Z; ſpe ſperaui: 2* 3*. **26** libertatem. 1 3 V Z; -m: 2. **31** fratrem 1 2 V Z; frarrem 3.
34, 1 extollunt 1 2 V Z; exro- 3.
35, 3 iniuſtitias, 2 3 Z; -s; 1 V. **12** ad inuentionem 1 2 V Z; adinuentionem 3 S. **21** Altiſſimus 1 2 V Z; a- 3. **22** patientiam, 1 2 V Z; -m 3.
36, 14 Iſrael, 1 2 V Z; -l 3. *ibi* tuo. 1 2 V Z; -o: 3. **19** omnes 1 2 V Z; -s, 3.
37, 11 e contrario 1 2 V Z; econ- 3. **12** bello: 2 3 Z; -o, 1 S V.
38, 29 ferri: 1 2 V Z; -i. 3. *ibi* concertatur: 1 2 V Z; -r. 3. **30** *ſecundum* eius: 1 2 V Z; -s. 3. **32** ſolicitudine 1 2 3 Z; ſolli- V. *ibi* eius. 2 3 Z; -s: 1 S V. **33** ſuam. 2 3 Z; -m: 1 S V.
39, 12 vſque 1 2 V Z; vſq; 3. **15** proderit 1 2 V Z; -t, 3. **16** enarrem: 1 2c 3 V Z; -arrr- 2*. **26** quærentur. 2 3 Z; -r: 1 S V.
40, 4 furor, 2 3 Z; F- 1 S V. **18** operarij 1 2 V Z; -atij 3. **24** Fratres 1 2 V Z; -arres 3.
41, 10 queruntur 2 S V Z; quæ- 1 3. *error typ.* **15** pretioſi 1 2 V Z; -ſi, 3.
42, 1 auditus 2 3 Z; -s, 1 S V. **4** ſtateræ 1 2 V Z; -æ, 3. **5** emptionis, 2 3 Z; -s 1 S V. **21** *primum* ſæculum 1 2 V Z; -m, 3.
43, 17 voluntate 1 2c 3 V Z; voũltate 2*. *ibi* Notus. 2 3 Z; n- 1 S V. **37** *hunc numerum cum ſtella habent* 1 2 V Z; *om* 3.
44, 23 *ſecundum* a 1 2 Z; à 3.
45, 20 odorem, 1 2 V Z; -m 3. **29** gentis: 1 2 V Z; -s 3.
46, 1 Naue 2 3 S V Z; n- 1.
47, 6 & dedit 1** 2 3 V Z; & *om* 1* S. **22** profanaſti 2 3 V Z; -pha- 1 S.
48, 1 ignis, 1 2 V Z; -s: 3. **20** Sennacherib, V Z; Sena- 1 2 3 S. *error typ. alias ſemper* -nn-. **25** Iſaias 1 2 V Z; in *pm* 3.

PROPHETIA ISAIAE.

1, 3 Domini 1 2 3 Z; d- V.
2, 12 ſuperbum, 2 3 Z; -m 1 S V. **18** conterentur: 2 3 Z; -r. 1 S V. **20** ſimulachra 1 2 3 Z; -cra V. *ibi* talpas 1 2 V Z; -s, 3.
3, 12 tuorum 1 2 V Z; tno- 3. **16** incedebant: 1 2 V Z; -t. 3.
4, 3 vocabitur, 1 2 V Z; -r 3.
5, 6 putabitur, 1 2 V Z; -r: 3. *ibi* ſpinæ: 1 2 V Z; -æ 3. **9** exercituum. 2 3 V Z; -m: 1 S. **25** eorum 1 2 3 Z; -m, V. **27** corigia 1 2 3 Z; corri- V.
6, 1 templum: 1 2 V Z; -m. 3. **7** meum, 1 2 V Z; -m 3.
7, 15 Butyrum 1 2 V Z; -m, 3. **18** Sibilabit 2 3 V Z; ſ- 1 S. **23** Omnis 2 3 V Z; o- 1 S.
8, 18 ego 1 2 V Z; -o, 3. **22** tribulatio 1 2 V Z; -o, 3.
9, 1 Nephthali: 1 2 V Z; -i, 3. *ibi* Gentium. 1 2 V Z; g- 3. **2** Populus, 1 2 V Z; -s 3. **3** Multiplicaſti 1 2 V Z; Multlpli- 3. **9** *primum* Et 1 2 V Zc; & 3. *ibi* cordis 1 2 V Z; -s, 3. **12** oriente, 1 2 V Z; O- 3. **14** caput 1 2 V Z; -t, 3. *ibi* incuruantem 1 2 V Z; -m, 3. **15** mendacium, 1 2 V Z; -m 3. **16** iſtum, 1 2 V Z; -m 3.
10, 6 prædam, 1 2 V Z; -m. 3. **10** ſimulachra 1 2 3 Z; -cra V. **11** Samariæ 1 2 V Z; -æ, 3. *ibi* Ieruſalem 1 2 V Z; -m, 3. *ibi* ſimu-

lachris 1 2 3 Z; -cris V. **27** Auferetur 2 3 V Z; a- 1 S.
11, 2 requiescet 1 2 V Z; -feet 3. **11** Adijciet 2 3 V Z; a- 1 S. *ibi* Phetros, 2 3 Z: -thros, 1 S V. **14** mare, 1 2 V Z; -e 3.
12, 1 me. 1 2 V Z; me 3.
13, 8 dolebunt: 1 2 V Z; -t 3. **14** *secundum* erit 1 2 V Z; -t, 3. **20** *primum* generationem 1 2 V Z; -m, 3.
14, 2 feruos 1 2 V Z; -s, 3. **6** indignatione, 2 3 V Z; -e 1 S. *ibi* insanabili, 2 3 V Z; -i 1 S. **22** eos, 1 2 V Z; -s 3. *ibi* germen, 1 2 V Z; -n 3. **23** terens, 1 2 V Z; -s 3. **29** Philisthæa 1 2 V Z; -ſtæa 3. **31** *secundum* eſt 1 2 V Z; eſt, 3.
16, 2 Sicut 2 3 Z; ſ- 1 S V. **7** his, 1 2 V Z; -s 3. *ibi* lateris, 1 2 V Z; -s 3. **14** paruus 1 2 V Z; -s, 3.
19, 12 tibi, 1 3 V Z; tbi, 2.
20, 1 *primum* Azotum, 1 2 V Z; -m 3.
21, 1 Aphrico 1 2 3 Z; Afr- V. **13** *habet* 1 *stellam sine numero etiam ante* In ſaltu.
22, 3 *secundum* ſunt, 1 2 V Z; -t 3. **4** incumbere 1 2 V Z; -e, 3. **14** *primum* exercituum. 2 3 Z; -m: 1 S V.
26, 1 Iuda: 2 3 V Z; -a. 1 S.
27, 1 forti, 1 2 V Z; -i 3. **11** ſapiens, 1 2 V Z; -s: 3. *ibi secundum* eum, 1 2 V Z; -m 3.
28, 6 iudicium, 1 2 V Z; I- 3. **7** Verum 1 2 V Z; v- 3. *ibi* ſacerdos 1 2 V Z; -s, 3. **13** *primum* Manda, 1 2 V Z; -a 3. **16** crediderit, 1 2 V Z; -t 3. **27** excutietur 1 2 V Z; cxcu- 3. **29** exercituum 1 V Z; -m, 2 3. *error typ.*
29, 2 triſtis 1 2 V Z; -s, 3. *ibi secundum* Ariel. 1 2 V Z; Ati- 3. **4** loquéris, 1 2 V Z; -eris, 3. **6** tonitruo, 1 2 3c V Z; tron- 3*. **11** litteras, 1 2 V Z; -s 3. **13** hominum 1 2 V Z; -m, 3. **18** tenebris 1 2 V Z; -s, 3. **20** defecit 1 2 V Z; -t, 3. **22** hoc, 1 2 V Z; -c 3.
30, 9 populus 1 2 V Z; P- 3. **13** ſubito, 1 2 V Z; -o 3. **15** quieſcatis, 1 2 V Z; -s 3. *ibi* ſilentio, 1 2 3 Z; -o V. **18** omnes 1 2 V Z: -s, 3. **22** Egredere, 1 2 V Z: -e 3.
31, 3 ſimulq. 1 2 Z: -que 3. **5** protegens 1 2 V Z; -s, 3.
32, 7 mendaci, 2 3 Z: -cij, 1 S V. **17** ſilentium, 1 2 V Z; -m 3.
33, 1 ſperneris? 1 3 V Z; -éris? 2. *ibi* contemneris. 1 3 V Z; -éris. 2. **3** gentes. 1 2 V Z: -s, 3. **9** deſertum: 1 2 V Z; -m, 3. **11** veſter 1 2 V Z; -r, 3. **15** ſuas 1 2 V Z; -s, 3.
34, 13 vrticæ, 1 2 V Z; -æ 3.
36, 7 In 1 2 V Z; in 3. **10** eam. 1 2 V Z: -m 3. **17** *primum* terram, 1 2 V Z: tetram, 3.
37, 6 domino 1 2 V Z; D- 3. **25** fodi, 1 2 V Z; -i 3. *ibi* exiccaui 1 2 3 Z; exsi- V.
38, 6 protegam 1 2 V Z; pto- 3. **13** leo ſic 1 2 V Z; ſic *om* 3. **21** de ficis, 1 3 V Z; deficis, 2.
39, 1 rex 1 2 V Z; R- 3. *ibi* libros 1 2 V Z; -s, 3. **3** me, 1 2 V Z; me 3. **7** te, 1 2 V Z; te 3.
40, 4 mons 1 2 V Z; -s, 3. **7** Exiccatum 1 2 V Z; Exſi- 3. *ibi* flos, 1 2 V Z; -s 3. **11** portabit. 1 2 V Z; -t, 3. **16** Libanus 2 3 V Z; l- 1 S. **20** ſimulachrum, 1 2 3 Z; -lacr- V.
41, 20 pariter 1 2 V Z; -r, 3. **22** quæcumque 1 2 V Z; -mq; 3. **27** adſunt, 1** 2 3 V Z; -ſum, 1* S. **28** erat 1 2 V Z; -t, 3. **29** ſimulachra 1 2 3 Z; -cra V.
42, 5 terram, 1 3 V Z: -m: 2. **9** fuerunt, 1 2 3 Z; -t V.
44, 10 Deum, 1 2 3 Z; d- V. **13** in circino 1 2 3c V Z; in *om* 3*. **15** deum, 1 2 V Z; D- 3. **17** Deus 1 2 3 Z; d- V. **20** Fortè 2 3 V Z; -e 1 S. **23** ſaltus 1 2 V Z; -s, 3. **24** *secundum* Dominus, 1 2 V Z; -s 3.
45, 6 abſque 1 2 V Z; abſq; 3. **11** me, 1 2 V Z; me 3. **14** Poſt te 1 2 3 Z; Poſt et V. **17** vſque 1 2 V Z; vſq; 3. **18** habitaretur, 1 2 V Z; -r 3. **20** Deum 1 2 3 Z; d- V.
46, 1 ſimulachra 1 2 3 Z; -cra V.
47, 4 Iſrael. 1 2 V Z; Iſtael. 3.
48, 11 *primum* Propter 1 2 V Z; -prer 3. **19** *primum* eius: 1 2 V Z; -s 3. **22** impijs, 1 2 V Z; -s 3.
49, 9 *secundum* his, 1 2 V Z; -s 3. **19** fugabuntur 1 2 V Z: -r, 3. **20** filij 1 3 V Z; -ijs 2. *ibi secundum* mihi 1 2 V Z: -i. 3. **24** præda? 1 2 Z; -a, 3.
50, 5 abij. 1 3 V Z; -ijt. 2. **7** meam 1 2 V Z; -m, 3.
51, 9 ſæculorum. 1 2 V Z: -m; 3. **14** vſque 1 2 V Z; ſque 3.
52, 1 pertranſeat 1 2 V Z; per tr- 3. **2** conſurge; 2 3 Z; -e, 1 S V. **5** numquid 1 2 3 S * Z; nunc quid S** S*** V. **7** tuus! 1 2 V Z; -s. 3. **8** cum 1 2 V Z; eum 3. **15** eo, 1 2 V Z; eo 3.
53, 12 tranſgreſſoribus 1 2 V Z; trangr- 3.
54, 4 confundéris, 1 2 V Z; -eris, 3. *ibi* obliuiſcéris, 1 2 V Z; -eris, 3. **12** deſiderabiles. 2 3 Z; -s: 1 S V.
55, 8 *primum* meæ, 1 2 V Z; -æ 3.
57, 3 fornicariæ. 1 2 V Z; -æ, 3. **8** oſtium, 1 2 V Z; -m 3. **20** feruens, 1 2 V Z: -s 3. *ibi* conculcationem 1 2 V Z; -m, 3.
58, 2 gens, 1 2 V Z; -s 3. **4** lites 1 2 V Z; -s, 3. **5** Numquid 1 2 V Z; Nun- 3. *ibi* faccum 1 2 V Z; -m, 3. **6** ieiunium, 1 2 V Z: -m 3. **11** irriguus, 1 2 V Z; -s 3. **13** meo, 1 2 V Z: -o 3.
59, 2 vos 1 2 V Z; -s, 3. **7** vaſtitas 1 2 V Z; -s, 3. **8** *secundum* eis, 1 2 V Z: -s 3. **20** redemptor, 1 2 V Z; R- 3. **21** recedent de ore tuo, & de ore ſeminis tui. 1 2 3c V Z: tuo, & de ore *om* 3*.
60, 2 terram, 1 2 V Z; tetram, 3. **5** mirabitur 1 2 V Z; -r, 3. **8** volant, 1 2 V Z; -t: 3. **16** * & fuges 1 3 V Z; & * fuges 2.
62, 9 *primum* illud, 1 2 V Z: -d 3.
63, 1 Ego, 1 2 V Z: -o 3. **5** quæſiui 1 2 V Z; -i, 3.
64, 6 *primum* noſtræ: 1 2 3 Z; -æ; V.
65, 16 meis. 1 2 V Z; -s, 3. **18** gaudebitis 1 2 V Z; -s, 3. **20** puer 1c 2 3 S V Z: per 1*.
66, 23 mea, 1 2 V Z: -a 3.

PROPHETIA IEREMIAE.

1, 3 *primum* Iuda, 1 2 V Z: -a 3. *ibi* Ieruſalem, 1 2 V Z; -m 3. **7** te, 1 2 V Z: te 3. *ibi* vniuerſa, 1 2 V Z; -a 3. *ibi* loquéris. 1 2 V Z; -eris. 3. **15** venient 1 2 V Z: -t, 3.
2, 6 inhabitabilem 1 2 V Z: -m, 3. **16** verticem. 1 2 V Z; -m, 3. **22** me, 1 2 V Z; me 3. **36** tuas! 1 2 V Z; -s, 3. *ibi* confundéris, 1 2 V Z; -eris, 3.
3, 5 iraſcéris 1 2 V Z; -eris 3.
4, 1 reuertéris 1 2 V Z; -eris 3. **4** extinguat, 1 2 V Z: -t 3. **26** deſertus: 1 2 V Z: -s, 3. **30** componeris: 1 2 V Z; -eris: 3. **31** intermorientis, 2 3 V Z; inter morientis, 1.

5, 2 Dominus, 1 2 V Z; -s 3. **3** reuerti. 1 2 V Z; teu- 3. **18** Verumtamen 1 3 V Z; -nt- 2. **19** Deo 1 2 3 Z; deo V. **21** *hunc numerum & ſtellam delet* 3, *at ponit ante* Qui poſui *ſtellam cum numero 22.* **25** declinauerunt 1 2 V Z; -tunt 3.

6, 7 infirmitas 1 2 V Z; -s, 3. **14** ignominia, 1 2 V Z; -a 3. **29** plumbum, 1 2 V Z; -m: 3.

7, 10 veniſtis, 1 2 V Z; -s 3. **13** nunc, 1 2 V Z; -c 3. **23** eis, 1 2 3c V Z; ei, 3*. **25** terra 1 2 V Z; T- 3. **27** loquéris 1 2 V Z; -e- 3. **31** Thopheth, 1 2 V Z; -t, 3. **32** amplius, 1 2 V Z; -s 3.

8, 4 cadit, 1 2 V Z; -t 3. **20** æſtas, 2 3 Z; -s: 1 S V.

9, 3 confortati 1 2 V Z; -fottati 3. **5** loquentur: 1 2 V Z; -tut: 3. **13** Quia 1 2 V Z; qu- 3. **25** Dominus: 2 3 Z; -s; 1 S V. **26** *primum* omnes 1 2 V Z; -s, 3.

10, 3 præcídit 1 V Z; -ì- 2; -i- 3. **7** tui. 1 3 V Z; tui, 2. **11** cælos 1 2 V Z; -s, 3.

11, 1 VErbum, 1 2 V Z; -m 3. **2** & habitatores 2 3 Z; & ad hab- 1 S V. **8** præcepi 1 2 V Z; -i, 3. **11** poterunt: 1 2 V Z; -t, 3.

12, 1 veruntamen 1 2 Z; -mt- 3 S V. **11** *ſecundum* eſt 1 2 V Z; eſt, 3. **17** euulſione 1 2 V Z; -e, 3.

13, 3 me, 2 3 Z; me 1 S V. **7** *ſecundum* lumbare, 1 2 V Z; -e 3. **9** multam. 2 3 Z; -m: 1 S V. **14** miſerebor 1 2 V Z; -r, 3. **18** deſcendit 1 2 3c V Z; -ſeen- 3*. **27** tuus 1 2 V Z; -s, 3.

14, 17 contrita 1 2 V Z; -ira 3.

15, 5 Ieruſalem? 1 2c 3 V Z; -rnſ- 2*. **7** interfeci 1 2 V Z; -i, 3. **13** tuas 1 2 V Z; -s, 3. **15** *tertium* me, 2 3 Z; me: 1 S V. **16** gaudium 1 2 V Z; -m, 3. **18** perpetuus, 1 2 V Z; -ruus, 3. **19** *primum* conuerteris, 1 3 Z; -éris 2 V. *ibi ſecundum* conuertéris 1 2 V Z; -eris 3. **20** ſum 1 2 V Z; -m, 3.

16, 5 domum 1 2 V Z; D- 3. **6** incídent, 1 2 V Z; -i- 3.

17, 4 Et relinquéris 1 2 V Z; Er relinqueris 3. **9** omnium, 1** 2 3 V Z; hominis, 1* S. **10** fructum 1 2 V Z; ftu- 3. **12** principio, 1 2 V Z; -o 3. **13** a te, 1 3 V Z; a re, 2. **25** curribus 1 2 V Z; -s, 3.

18, 9 ædificem 1 2 V Z; -m, 3. **18** eius. 1 2 V Z; -s, 3.

19, 4 Eo 1 2 V Z; eo 3. **6** Topheth, 1 2 V Z; -t, 3. **7** Iuda 1 2 V Z; -a, 3. **10** tecum. 2 3 Z; -m: 1 S V. **12** Topheth. 1 2 V Z; Thophet. 3. **13** Topheth, 1 2 V Z; Thophet, 3. **14** Topheth, 1 2 V Z; Thopheth, 3 *(triplex variatio).*

20, 11 idcirco 1 2 V Z; -o, 3.

21, 10 Poſui 1 2 V Z; -it 3.

22, 1 loquéris 1 2 V Z; -e- 3. **3** contriſtare, 1** 2 3 V Z; -ri, 1* S. *ibi* innocentem 1 2 V Z; -m, 3. **4** currus 1 2 V Z; -s, 3. **18** Domine, 1 2 3 Z; d- V. **22** confundéris, 1 2 V Z; -e- 3.

23, 7 *primum* Dominus, 1 2 V Z; -s 3. **14** prophetis 1 2 V Z; P- 3. *ibi* Sodoma, 1 2 V Z; -a 3. **15** abſinthio, 2 3 S Z; -ſyn- 1 V. **20** & vſque 1 2 V Z; & vſq; 3. **23** e 1 2 V Z; è 3. **24** cælum 1 2 V Z; -m, 3. **28** vere: 1 2 V Z; -e, 3. **30** Dominus: 1 2 V Z; -s, 3. *ibi* vnuſquiſque 1 2 Z; -quiſq. 3. **31** *primum* Dominus: 1 2 V Z; -s, 3. **34** Domini: 2 3 S V Z; -i 1. **36** viuentis, 1 2 3c V Z; vide- 3*.

24, 7 cor 1 2 V Z; cor, 3.

25, 1 VErbum, 1 2 V Z; -m 3. **3** Amon 1 V Z; Ammon 2 3. *error typ.* **4** veſtras 1 2 V Z; -s, 3. **9** Dominus, 1 2 V Z; -s: 3. *ibi* nationes, 1 2 V Z; -s 3. *ibi* ſtuporem 1 2 V Z; -m, 3. **13** illam, 1 2 V Z; -m 3. **16** bibent, 1 2 V Z; -t 3. **31** vſque 1 2 V Z; vſq; 3. **34** interficiamini: 1 2 3 Z; -i; V.

26, 2 loquéris 1 2 V Z; -e- 3. *ibi ſecundum* Domini, 1 2 V Z; -i 3. **15** ſcitote 1 2 V Z; -re 3. **16** principes, 1 2 V Z; -s 3. **18** arabitur: 1 2 V Z; -r, 3. **19** timuerunt 1 2 3c V Z; -nr 3*.

27, 8 donec 1 2 3c V Z; -ncc 3*. **10** *ſecundum* vos, 1 2 V Z; -s 3. **11** ſuam 1 2 V Z; -m, 3. **13** Babylonis? 1 2 V Z; -ylonis? 3. **15** mendaciter: 1 2 V Z; -r, 3. *ibi primum* vos, 1 2 V Z; -s 3. *ibi* prophetæ, 1 2 V Z; -æ 3. **21** Dominus 1 2c 3 V Z; -nu 2*. *ibi* vaſa, 1 2 V Z; -a 3. **22** Dominus, 2 3 Z; -s: 1 S V.

28, 1 Azur 1 2 V Z; -r, 3. **10** *hunc numerum delet* 2 *relicta ſtella ideoque habet verſus 16 tantum.*

29, 2 Iechonias 1 2 V Z; Ieco- 3. **6** veſtris 1 2 V Z; veſttis 3. *ibi ſecundum* filios 1 2 V Z; -s, 3. **15** Prophetas 2 3 Z; p- 1 S V. **16** tranſmigrationem. 2 3 Z; -m: 1 S V. **26** arreptitium 1 2 V Z; -m, 3. *ibi* neruum 1 2 V Z; -m, 3.

30, 3 Iſrael 1 2 V Z; -l, 3. *ibi* eorum: 1 2 V Z; -m, 3. **4** Iſrael 1 2 V Z; -l, 3. **13** alligandum: 1 2 V Z; -m. 3. **16** omnes, 1 2 V Z; -s 3. **21** accedet 1 2 3c V Z; -dit 3*. *ibi* me. 1 2 V Z; me 3. **23** ruens, 1 2 V Z; -s 3. **24** faciat 1 2 V Z; -t, 3.

31, 4 te, 1 2 V Z; te 3. *ibi* tuis, & 1 2 V Z; tuis, & & 3. **8** prægnans 1 2 V Z; -s, 3. **9** venient: 1 2 V Z; -t 3. **10** dicite. 2 3 Z; -e: 1 S V. **22** diſſoluéris 1 2 V Z; -e- 3. *ibi* terram: 1 2 V Z; -m. 3. **30** vnuſquiſque 1 2 V Z; -quiſq; 3. **31** Iſrael 1 2 V Z; -l, 3. **37** ſurſum, 1 2 3 Z; rur- V. *ibi* omnia. 1 2 V Z; -a 3. **40** Domini: 1 2 V Z; -i 3.

32, 4 *primum* illius, 1 2 V Z; -s: 3. **6** me, 1 2 V Z; me 3. **20** ſigna 1 2 V Z; -a, 3. **21** ſignis, 1 2 V Z; -s 3. *ibi* portentis, 1 2 V Z; -s 3. **28** Ecce 2 3 V Z; e- 1 S. **31** furore 1 2 V Z; -e, 3. **35** ædificauerunt 1 2 V Z; ad- 3. *ibi* ſuos 1 2 V Z; -s, 3.

33, 3 firma 1 2 V Z; -a, 3. **4** munitiones, 1 2 V Z; -s 3. **9** laudem, 1 2 V Z; -m 3. *ibi* pace, 1 2 V Z; -e 3. **11** gaudij 1 2 V Z; -ij, 3. **12** *primum* abſque 1 2 Z; abſq; 3. **14** Iſrael 1 2 V Z; -l, 3.

34, 2—3 igni. * Et 1 2 V Z; -i, * & 3. **3** tradéris: 1 2 V Z; -e- 3. **5** Domine, 1 2 3 Z; d- V. **10** principes 1 2 V Z; -s, 3. **13** Terra 1 2 V Z; t- 3. **14** annis: 1 2 V Z; -s, 3. **16** ſerui 1 2 V Z; -i, 3. **18** eius: 1 2 V Z; -s. 3. **19** Iuda 1 2 V Z; -a, 3. **22** præcipio, 1 2 V Z; -o 3.

35, 3 *primum* eius, 1 2 V Z; -s 3. **4** Et 1 2 V Z; & 3. **6** Rechab, 1 2 V Z; -b 3. **7** Et domum 1 2 V Z; & - 3. **18** quòd 1 2 Z; -od 3. *ibi* vniuerſa, 1 2 V Z; -a 3.

36, 2 Iſrael 1 2 V Z; -l, 3. **7** furor 1 2 V Z; - r, 3. **8** Baruch 1 3 V Z; -uc 2. **18** iſtos. 2 3 Z; -s: 1 S V. **23** pagellas 1 2 V Z; -s, 3. *ibi* arulam 1 2 V Z; -m, 3. **25** regi 1 2 V Z; -i, 3. **26** Ieremiam 1 2 V Z; -m, 3. **27** volumen 1 2 V Z; -n, 3. **31** *primum* eos 1 2 V Z; -s, 3. **32** quàm 1 2 Z; -am 3.

37, 11 ciuium. 2 3 Z; -m: 1 S V. **12** vices, 1 2 V Z; -s 3. **16** abſconditè, 1 2 Z; -e, 3. *ibi ſecundum* Eſt. 1 2 V Z; eſt. 3. *ibi* tradéris. 1 2 V Z; -e- 3. **19** domine 1 2 V Z; D- 3.

38, 12 cubito 1 2 V Z; -tu 3. *ibi* ſic: 2 3 Z; -c. 1 S V. **17** *primum* tua, 1 2 V Z; -a: 3. **23** capieris: 1 2 3 Z; -s; V.

39, 4 Cumq. 1 2 Z; Cumque 3. *ibi* fugerunt: 1 2 V Z; -t, 3. **5** *primum* in 1 3 V Z; iu 2. **8** vulgi 1 2 V Z; -i, 3. **12** ſed, 1 2 V Z; -d 3. **16** ego 1 2 V Z; E- 3. **17** tradéris 1 2 V Z; -e- 3.

40, 2 hoc ſuper 1 2 V Z; hocſuper 3. **7** Babylonem. 2 3 Z; -m: 1 S V. **8** Maachathi, 1 2 V Z; -ti, 3. **10** Maſphath 1 2 V Z; -t 3.

41, 12 viris, 1 2 V Z; -s 3. *ibi* Nathaniæ, 1 2 V Z; -a, 3. **15** a 1 2 Z; à 3. **18** a 1 2 Z; à 3.

42, 5 veritatis 1 2 V Z; -s, 3. **6** obediemus. 2 3 Z; -s: 1 S V. **17** Ægyptum, 1 2 V Z; -m 3. *ibi* ibi, 1 2 V Z; -i. 3.

43, 6 Ahicam, 1 2 V Z; -m 3.

44, 5 ſuam 1 2 V Z; -m, 3. **8** gentibus 1 2 V Z; G- 3. **10** vobis 1 2 V Z; -s, 3. **12** *primum* gladio 1 2 V Z; -o, 3. **14** reuertentur 1 2 V Z; -r, 3. **23** Propterea quod 2 3 S V Z; Proptereaquod 1. **30** *primum* eius, 1 2 V Z; -s: 3.

45, 1 Ieremiæ, 1 2 V Z; -æ 3. **5** Dominus: 1 2 V Z; -s; 3.

46, 3 clypeum, & 1 2 V Z; & *om* 3. **5** reſpexerunt: 1 2 V Z; -t. 3. **8** aſcendit, 1 2 V Z; -t: 3. **10** Aquilonis 1 2 V Z; -s, 3. **13** eſſet 1 2c 3c S V Z; eſt 2* 3*. **20** Ægyptus: 1 2 V Z; -s 3. **24** manu 1 2c 3 V Z; manus 2*. **26** *bis* manu 1 2c 3 V Z; *bis* manus 2*. **27** erit 1 2 V Z; erit, 3. **28** gentes, 1 2 V Z; G- 3.

47, 5 concidéris? 1 2 V Z; -e- 3.

48, 1 confuſa 2 3 S V Z; fonſ- 1. **2** malum. 1 2 V Z; -m: 3. **18** aſcendit ad te, diſſipauit 1c 3c *(ambæ ſine commate, 2 non correcta)* V Z; aſcendet ad te, diſſipabit 1* 2 3* S. **27** ducéris. 1 2 V Z; -e- 3. **34** a 1 2 V Z; à 3. **36** reſonabit: 1 2 V Z; -t, 3. **41** illa, 1 2 V Z; -a 3. **45** Seon, 1 2 V Z; -n: 3.

49, 8 Fugite 1 2 V Z; -e, 3. **12** relinquéris? 1 2 V Z; -e- 3. *ibi* innocens, 1 2 V Z; -s 3. **17** ſtupebit, 1 2 V Z; -t. 3. **24** anguſtia 1 2 V Z; -a, 3. **29** ſibi: 1 2 V Z; -i, 3. **32** prædam: 1 2 V Z; -m, 3.

50, 2 ſculptilia 1 2 3 Vc Z; ſcupt- V*. **3** vſque 1 2 V Z; vſq; 3. **5** *ante* Venient, 2 *habet ſtellam ſine numero.* **8** & de 2 3 V Z; & *om* 1 S. **9** Aquilonis: 1 2 V Z; -s, 3. **15** ea, 2 3 Z; ea: 1 S V. **26** aperite 1 2 V Z; -e, 3. **29** eam V Z; eum 1 2 3 S. *error typ.* **31** ſuperbe, 1 2 V Z; -e 3. **33** ſimul: 1 2 V Z; -l. 3. **36** erunt: 1 2 V Z; -t, 3. **39** ficarijs: 1 2 3c V Z; ſi- 3*. *ibi* extruetur 1 2 3 Z; exſtr- V. **40** Sodomam 1 2 V Z; -m, 3. **42** ſunt 1 2 V Z; -t, 3. *ibi* immiſericordes: 1 2c 3 V Z; miſer- 2*. **45** Babylonem: 1 2 3 Z; -m; V. *ibi* Chaldæorum: 1 2 V Z; -m, 3.

51, 2 eam & 1 2 V Z; eam, & 3. **29** Domini 1 2 V Z; -i, 3. **43** ſtuporem, 2 3 Z; -m: 1 S V. **47** Babylonis: 1 2 V Z; -s 3. **48** cæli 1 2 V Z; -i, 3. **56** eorum, 2 3 Z; -m: 1 S V. **63** Cumq. 1 2 Z; Cumque 3.

52, 4 *primum* eius, 1 2 V Z; -s 3. *ibi* decimo, 1 2 V Z; -o 3. *ibi* Venit 2 3 Z; v- 1 S V. *ibi* ipſe 2 3 Z; -e, 1 S V. **7** muros, 1 2 V Z; -s 3. **11** Babylonem, 2 3 Z; -m: 1 S V. **13** regis, 1 2 V Z; -s 3. **14** deſtruxit 1 S V Z; -t, 2 3. *error typ.* **15** reliquo vulgo, 1 2 V Z; teliquo vulgò, 3. **17** quoque 1 2 V Z; quoq; 3. **18—19** & * hydrias, 2 3 Z; * & hy- 1 V. **21** vna, 2 3 Z; -a: 1 S V. *ibi* eius 2 3 Z; -s, 1 S V. **25** * Et 1 2 V Z; * & 3. *ibi* bellatores: 1 2 V Z; -s, 3. **28** viginti 1** 2 3 S V Z; trig- 1*. **30** Nabuchodonoſor, 2 3 V Z; -r 1 S.

THRENI, ideſt (id eſt 3) LAMENTATIONES IEREMIAE PROPHETAE.

In nota hiſtorica eiulans dixit: 1 2 V Z; -s, dixit. 3. **1, 7** hoſtes, 1 2 V Z; -s 3. **8** Ieruſalem, 1 2 V Z; -m 3. **12** omnes, 1 2 V Z; -s 3. **13** retrorſum: 1 2 V Z; -m, 3. **14** ſunt, 1 2 V Z; -t 3. **19** *primum* mei, 1 2 V Z; -i 3. **20** tribulor, 1 2 V Z; -r: 3.

2, 3 gyro: 1 2 V Z; -o. 3. **12** triticum 1 2 V Z; -m, 3. **13** Ieruſalem? 2 3 V Z; -m: 1 S. **18** Sion: 1 2 V Z; -n. 3. *ibi* lacrymas 1 2 V Z; -i- 3. *ibi* tibi 2 3 Z; -i, 1 S V.

3, 4 *primum* meam, 1 2 V Z; -m 3. **33** hominum, 1 2 V Z; -m. 3. **34** terræ, 1 2 V Z; -æ. 3. **48** meus, 1 2 V Z; -s 3. **49** requies, 1 2 V Z; -s. 3. **57** inuocaui 1 2 V Z; -it 3. **66** Perſequéris 1 2 V Z; -eris 3.

4, 1 platearum? 1 2 V Z; -m. 3. **2** figuli? 1 2 V Z; -i. 3. **4** panem, 1 2 V Z; -m 3. **7** Nazaræi 1 2 V Z; -rei 3. **12** Ieruſalem: 1 2 V Z; -m. 3. **15** commoti 2 3 Z; -i: 1 S V. **21** Gaude, 1 2 V Z; -e 3.

ORATIO IEREMIAE PROPHETAE.

5 CAPVT PRIMVM. 3. **1** intuere, 1 2 V Z; -e 3. **17** noſtri. 2 3 Z; -i: 1 S V. **20** obliuiſcéris 1 2 V Z; -e- 3.

PROPHETIA BARVCH.

1, 1 Maaſiæ, 1 2 V Z; -æ 3. **6** quod 2 3 V Z; -òd 1 S. **7** Helciæ 1 2 V Z; -æ, 3. *ibi* Sacerdotes, 1 2 V Z; ſ- 3. **9** poſteaquàm 1 2 Z; -am 3.

2, 2 magna, 1 2 V Z; -a 3. **11—12** iſte: * peccauimus, 1 2 V Z; iſte. * Peccauimus, 3. **14** te: 1 2 V Z; te, 3. **17** honorem, 1 2 3 Z; -m V. **21** Babylonis: 1 2 V Z; -s 3. **23** veſtigio ab inhabitantibus 1 2 V Z; veſtigio, abinh- 3. **24** ſuo: 1 2 V Z; -o. 3. **25** noctis: 1 2 V Z; -s, 3. **28** ei 1 S V Z; eis 2 3. *error typ.* **31** * & 1 2 V Z; * Et 3. **32** *ſtellam & numerum omittit* 3 *habens 34 tantum verſus.* **34** eis: *(forte error typ.)* 1 2 3 S Z; eius: V. *ibi* minorabuntur. 1 2 V Z; -r: 3.

3, 22 Chanaan, 2 3 V Z; -m, 1 S.

4, 6 Deum, 1 2 V Z; -m 3. **9** magnum: 1 2 V Z; -m. 3. **10** quam ſuperduxit 1 2 3c V Z; quàm ſuperdixit 3*. **14** filiorum, 1 2 V Z; -m 3. **15** linguæ: 1 2 V Z; -æ. 3. **16** ſenem, 1 2 V Z; -m: 3. **32** punientur: 1 2 V Z; -r, 3. **37** Occidentem, 1 2 V Z; -m 3.

5, 1 eius, 1 2 V Z; -s 3.

6, 5 adorantes, 1 2 V Z; -s 3. **11** ærugine, 1 2 V Z; -e 3. **21** etiam 2 3 Z; -m, 1 S V. **24** ſunt, 1 2 V Z; -t 3. **26** rectum, 1 2 V Z: -m 3. **27** Sacerdotes ipſorum, 1 2 V Z; ſacerdotes ipſorum 3. **34** neque 1 2 V Z; neq; 3. **47** falſa, 1 2 V Z; -a 3. **58** gloriabitur 1 2 V

Z; -r, 3. **62** defuper 1 2 V Z; -r, 3. **71** comeduntur, 1 2 V Z; -r. 3. **72** fimulachra: 1 2 3 Z; -cra: V.

PROPHETIA EZECHIELIS.

1, 4 eft 2 3 Z; eft, 1 S V. **13** *primum* afpectus 1 2 V Z; -ctns 3. **20** eleuabantur, 1 2 V Z; -r 3. **24** demittebantur 1 2 V Z; dim- 3.

2, 3 ipfi 2 3 Z; -i, 1 S V. **7** Loquéris 1 2 V Z; -e- 3. **8** tuum 2 3 Z; -m, 1 S V.

3, 4 loquéris 1 2 V Z; -e- 3. **6** mittereris, 1 3 V Z; mitterereris, 2. **11** loquéris 1 2 V Z; -e- 3. **12** fpiritus, 1 2 V Z; -s 3. **20** iniquitatem: 1 2 V Z; -m, 3. **23** furgens 1 2 V Z; -s, 3. **27** quiefcit, 1 2 V Z; -t 3.

4, 10 vefcéris, 1 2 V Z; -e- 3. **12** *primum* illud: 1 2 V Z; -d. 3. *ibi* egreditur 1 2 V Z; -dietur 3. **13** Gentes, 1 2 V Z; -s 3. **14** morticinum, 1 2 V Z; -m 3.

5, 4 *primum* ignis, 1 2 V Z; -s 3. **6** *primum* mea, 1 2 V Z; -a 3. *ibi fecundum* iudicia 1 2 V Z; I- 3. *poftea ibi* mea 1 2 3c V Z; ea 3*. **9** * & 1 2 V Z; * Et 3. **10** fuos, 2 3 Z; -s: 1 S V. **16** mifero 1 2 V Z; -eto 3.

6, 4 fimulachra 1 2 3 Z; -cra V. **5** fimulachrorum 1 2 3 Z; -crorum V. **6** diffipabuntur: 1 2 V Z; -r 3. **7** fcietis 1 2 V Z; -s, 3. **9** malis 1 2 V Z; -s, 3.

7, 3 in te: 1 2 V Z; - te, 3. **14** eft 1 2 V Z; eft, 3. **18** accingent 1 3 V Z; -get 2. **20** fimulachrorum 1 2 3 Z; -crorum V.

8, 5 hominis, 1 2 V Z; -s 3. **6** tu 1 2 V Z; tu, 3. **12** nos, 1 2 V Z; -s: 3. **14** * Et 1 2 V Z; * & 3.

9, 2 æreum: 1 2 V Z; -m. 3. **6** Senem, 1 2 V Z; -m 3.

10, 9 chryfolithi. V Z; chryfoliti. 1 S; cryfolithi. 2 3. *errores typ.* **11** declinabat 1 2 V Z; -t, 3.

11, 1 viginti quinque 1 2 V Z; vigintiquinque 3. **13** prophetarem, 1 2 V Z; -m 3. **15** Ifrael, 1 2 V Z; -l 3. **18** offenfiones, 1 2 V Z; -s 3. **24** * Et 1 2 V Z; * & 3.

12, 3 hominis, 1 2 V Z; -s 3. **6** terram. 2 3 Z; -m: 1 S V. **7** manu: 1 2 V Z; -u 3. *ibi* fum, 1 2 V Z; -m 3. **12** dux, 1 2 V Z; -x 3. *ibi* portabitur, 1 2 V Z; -r 3. **18** hominis, 1 2 V Z; -s 3. **19** omnium, 1 2 3 Z; -m V. **23** Ideo 1 2 V Z; i- 3. **24** caffa, 1 2 V Z; -a 3. **25** fiet, 1 2 V Z; -t 3. **27** dicentium: 1 2 V Z; -m. 3.

13, 2 Domini: 1 2 V Z; -i. 3. **7** Numquid 1 2 V Z; n- 3. **8** vos, 1 2 V Z; -s 3. **13** confumptionem. 1 2 V Z; -m, 3. **15** dicamq. 1 2 Z; -mque 3. **18** *primum* animas: 1 2 V Z; -s, 3. **20** veftris: 1 2 V Z; -s. 3. **21** *primum* veftra, 1 2 V Z; -a 3. **23** propterea 1 2 V Z; P- 3.

14, 6 Hæc 1 2 V Z; h- 3. *ibi fecundum* veftris 1 2 V Z; -s, 3. **15** eam; 1 2 V Z; -m: 3. *ibi* beftias: 1 2 V Z; -s. 3. **21** pecus: 1 2 V Z; -s. 3. **23** ea, 1 2 V Z; ea; 3.

16, 6 inquam, 1 2 V Z; -m 3. **8** amantium: 1 2 V Z; -m. 3. **13** multicoloribus: 1 2 V Z; -s, 3. **21** dedifti, 1 2 V Z; -i 3. *ibi* confecrans, 1 2 V Z; -s 3. **22** fornicationes, 1 2 V Z; -s 3. *ibi* plena, 1 2 V Z; -a 3. **23** væ tibi, 1 2 V Z; væ, tibi 3. **29** * Et 1 2 V Z; * & 3. **33** vt 1 2 3c V Z; vi 3*. **36** tuorum, 1 2 V Z; -m 3. **37** vndique, 1 2 V Z; -e 3. **42** quiefcam, 1 2 V Z; -m 3. **45** fuos: & 1 2 V Z; fuos, & 3. **46** tuis, 1 2 V Z; -s 3. **48** ego, 1 2 V Z; -o 3. **49** ipfius, 1 2 V Z; -s 3. **61** confundéris: 1 2 V Z; -e- 3.

17, 13 regni, 1 2 V Z; -i 3. *ibi* fœdus: 1 2 V Z; -s 3. **17** prælium: 1 2 V Z; -m 3.

19, 12 terramq. 1 2 Z; -mque 3. *ibi* comédit 1 2 V Z; -e- 3. **14** comédit: 1 2 V Z; -e- 3.

20, 1 me. 1 2 V Z; me: 3. **3** ego 1 2 V Z; -o, 3. **5** in die, 1 2 V Z; In die 3. **12** & eos: 1 2 V Z; & -s, 3. **27** Quamobrem 1 2 V Z; Quam ob rem 3. **46** hominis, 1 2 V Z; -s 3. *ibi* Aphricum, 1 2 3 Z; Afr- V. **47** aridum: 1 2 V Z; -m 3.

21, 2 hominis 1 2 Z; -nis 3. **10** *fecundum* eft: 1 2 V Z; eft, 3. **12** fugerant: 1 2 V Z; -t. 3. *ibi* fœmur, 1 2 3 Z; fe- V. **17** meam 1 2 V Z; -m, 3. **18** me, 2 3 V Z; me 1 S. **20** & 2 3 V Z; & & 1. **22** Ierufalem 1 2 V Z; -m, 3. **28** euaginate . . . limate 1c 2 3 V Z; euagina te . . . lima te 1* S. **32** tradéris: 1 2 V Z; -e- 3.

22, 3 fui 1 2 V Z; -i, 3. *ibi* femetipfam 1 2 V Z; -m, 3. **4** es: 1 2 V Z; es, 3. **9** te, fcelus 1 2 V Z; te. fcelus 3. **20** conflandum. 1 2 V Z; confla- 3. **30** eam: 1 2 V Z; -m, 3.

24, 3 loquéris 1 2 V Z; -e- 3. **6** de ea: 1 2 V Z; - ea, 3. **11** æs eius: 1 2 V Z; - -s, 3. **19—20** ad me populus: Quare non indicas nobis quid ifta fignificent, quæ tu facis? * Et dixi 1 2c 3 V Z; *om* 2*; *comma om* 3. **23** plangetis 1 2 V Z; -s, 3. **24** fcietis 1 2 V Z; -s, 3. **27** loquéris, 1 2 V Z; -e- 3. *ibi* fcietis 1 2 V Z; -s, 3.

25, 9 Moab 1 2 V Z; -b, 3. *ibi* inquam, 1 2 Z; -m 3. **15** veteres: 1 2 V Z; -s 3.

26, 1 me, 1 2 V Z; me 3. **7** populoq. 1 2 Z; -oque 3. **8** agro, 1 2 V Z; -o 3. **10** eorum: 1 2 V Z; -m 3. **11** tuas: 1 2 V Z; -s. 3. **12** tuas: & 1 2 V Z; tuas, & 3. **14** vltra: 1 2 V Z; -a, 3.

27, 10 Libyes 1 2 V Z; Lybies 3. *ibi* clypeum, 1 2 V Z; -m 3. **11** *primum* tuis, 1 2 V Z; -s: 3. **12** Chartaginenfes *(error typ?)* 1 2 3 Z; Cartha- S V. **16** fericum, 1 2 V Z; -m 3. **19** ftacte, 1 2 3 Z; -e V. **21** agnis, 1 2 V Z; -s 3. **22** auro, 1 2 V Z; -o 3. **25** *fecundum* maris. 1 2 V Z; -s: 3. **29** ftabunt: 1 2 V Z; -t. 3. **31** caluitium, 1 2 V Z; -m 3. **32** Tyrus, 1 2 V Z; -s 3. **34** tui, 1 2 V Z; -i 3.

28, 9 loquéris: 1 2 V Z; -e- 3. **13** topatius, 1 2 3 Z; -zius, V. *ibi* berillus, 1 2 3 Z; -yll- V. **20** dicens: 2 3 S V Z; -s. 1. **25** populis, 1 2 V Z; -s 3. **26** circuitum: 1 2 V Z; -m 3.

29, 5 colligéris, 1 2 V Z; -e- 3. **7** *fecundum* es, 1 2 V Z; es 3. **9** Terra 1 2 V Z; t- 3. *ibi* pro 1 2 V Z; pto 3. **13** difperfi 1 2 V Z; diffp- 3. **14** Phathures, 1 2 V Z; -tu- 3. *ibi* humile: 1 2 V Z; -e. 3. **17** primo, 1 2 V Z; -o 3. **18** neque 1 2 V Z; neq. 3.

30, 9 abfque 1 2 V Z; abfq. 3. **13** fimulachra, 1 2 3 Z; -cra, V. *ibi* de Terra 1 2 V Z; - terra 3. **23** terris. 1 2 V Z; -s, 3. **25** Terram 1 2 V Z; t- 3.

31, 15 luctum, 1 2 V Z; -m 3. *ibi* coërcui 1 2 V Z; coer- 3. **16** his, 1 2 V Z; -s 3. *ibi* aquis. 1 2 V Z; -s, 3.

32, 1 *primum* eft, 1 2 V Z; eft 3. *ibi fecundum* duodecimo, 1 2 V Z; -o 3. **4** in 1 2 3 Z; iu V. **8** te: 1 2 V Z; te, 3. **9** nefcis. 2 3 Z; -s: 1 S V. **13** plurimas: 1 2 V Z; -s 3. **14** Deus: 1 2 V Z; -s. 3. **15** Terram 1 2 V Z; t- 3. *ibi* eius: 1 2 V Z; -s, 3. **19** defcende, 1 2 V Z; -e 3. **22** *primum* eius: 1 2 V Z; -s 3. **24** his, 1 2 V Z; -s 3. **25** his, 1 2 V Z; -s 3. **26** *pri-*

mum eius: 1 2 V Z; -s. 3. *ibi* omnes 1 2 V Z; O- 3. **28** conteréris, 1 2 V Z; -eris 3. **29** *primum* eius, 1 2 V Z; -s 3. **30** confufi: 1 2 V Z; -i, 3.

33, 1 me 1 2 Z; me, 3 V. **4** obferuauerit, 1 2 V Z; -t 3. **6** buccina: 1 2 V Z; -a, 3. **8** Impie, 1 2 V Z; -e 3. **12** *fecundum* fua, 1 2 V Z; -a 3. **16** peccauit, 1 2 V Z; -t 3. **23** dicens: 1 2 3 Z; -s. V.

34, 7 paftores 1 2 3 Z; -s, V. **10** *primum* paftores 2 3 Z; -s, 1 S V. **22** faluabo 1 2 V Z; S- 3. **29** terra, 1 2 V Z; -a 3.

35, 6 ego, 1 2 V Z; -o 3. **7** Seir 1 2 V Z; -r, 3. *ibi* redeuntem. 1 2 V Z; -m: 3. **12** Deferti, 1 2 V Z; -i 3. **14** terra, 1 2 V Z; -a 3.

36, 4 torrentibus, 1 2 V Z; -s 3. **5** vaftarent: 1 2 V Z; -t. 3. **8** *fecundum* Ifrael: 1 2 3 Z; -l, V. **11** iumentis: 1 2 V Z; -s 3. **12** abfque 1 2 V Z; abfq. 3. **13** tuam: 1 2 V Z; -m. 3. **14** amplius, 1 2 V Z; -s 3. **15** nequaquam 1 2 V Z; -m, 3. **21** quod 1 2 Z; -òd 3. **22** intraftis. 1 2 V Z; -s: 3. **27** cuftodiatis, 1 2 V Z; -s 3. **32** Deus, 1 2 V Z; -s: 3. **33** die, 1 2 V Z; -e 3. **35** hortus 1** 2 3 S V Z; o- 1*.

37, 7 fonitus, 1 2 V Z; -s 3. *ibi* ad offa, 1 2 V Z; - -a 3. **10** vixerunt: 1 2 V Z; -t 3. **11** vniuerfa, 1 2 V Z; -a 3. **16** *fecundum* Ifrael, 1 2 V Z; -l 3. **19** loquéris 1 2 V Z; -e- 3. **23** fedibus, 1 2 V Z; -s 3.

38, 7 ad te: 1 2 V Z; ad te, 3. **11** fecure: 2 3 S V Z; -rè: 1. **12** populum, 1 2 V Z; -m 3.

39, 6 his, 1 2 V Z; -s 3. **7** Gentes 1 2 V Z; -s, 3. **15** polinctores 2 3 Z; poll- 1 S V. **21** Gentibus: 1 2 V Z; -s, 3. **23** quòd 1 2 Z; -od 3.

40, 1 noftræ, 1 2 V Z; -æ 3. **8** *primum* portæ 1 2 V Z; -æ, 3. **10** hinc 1 2 V Z; -c, 3. **11** *fecundum* cubitorum: 1 2 V Z; -m. 3. **12** hinc 1 2 V Z; -c, 3. **17** gazophylacia, 1 2 V Z; -a 3. **21** viginti quinque 1 2 V Z; vigintiquinque 3. **29** *fecundum* cubitos. 2 3 Z; -s: 1 S V. **32** orientalem: 1 2 V Z; Orientalem, 3. **36** *quartum* eius 1 2 V Z; -s, 3. **37** inde: 1 2 V Z; -e 3. **40** menfæ. * 1 2 V Z; -æ: * 3. **42** vafa, 1 2 V Z; -a 3. **45** gazophylacium, 1 2 V Z; -m 3.

41, 1 templum, 1 2 V Z; -m 3. *ibi* latitudinis inde, 1 3 V Z; latitudinis *om* 2. **3** intrinfecus 2 3 Z; -s, 1 S V. **12** ædificij, 1 2 V Z; -ij 3. **13** eius, 1 2 V Z; -s 3. **14** domus: 1 2 V Z; -s 3. **19** *fecundum* iuxta 1 2 V Z; iuxta 3.

42, 1 ducentem 1 2c 3 V Z; edu- 2*. **4** Aquilonem: 1 2 V Z; -m. 3. **6** inferioribus, 1 2 V Z; -s 3. **8** gazophylaciorum 1** 2 3 S V Z; -phyci- 1*. **13** Gazophylacia 1 2 V Z; g- 3.

43, 7 æternum: 1 2 V Z; -m, 3. **15** vfque 1 2 V Z; vfq. 3. *ibi fecundum* quattuor. 1 2 V Z; -r 3. **19** Leuitis, 1 2 V Z; -s 3. **20** illud, 1 2 V Z; -d 3.

44, 4 *fecundum* Domini: 1 2 V Z; -i, 3. **7** adipem, 1 2 V Z; -m 3. **9** meum, 1 2 V Z; -m 3. **15** mei, 1 2 V Z; -i 3. **30** reponat 1 2 V Z; -nant 3. **31** Sacerdotes. 1 2 V Z; f- 3.

45, 1 *primum* millia, 1 2 V Z; -a 3. **3** vigintiquinque 1 3 V Z; -tique 2. **13** hordei. 1 3 V Z; o- 2. **19** fanguine 1 2 V Z; -e, 3. *ibi* peccato: 1 2 V Z; -o, 3. **21** Pafchæ 1 2 V Z; p- 3.

46, 16 Deus: 1 2 V Z; -s. 3. **19** gazophylacia 1 2 V Z; G- 3. **20** locus 1 2 V Z; -s, 3. **22** atrij 1 2 V Z; -ij, 3. *ibi* difpofita, 1 2 V Z; -a 3. **23** ambiens 1 2 V Z; -s, 3. **24** culinarum, 1 2 3 Z; -m V.

47, 14 fuus: 1 2 V Z; -s, 3. **16** Damafci 1 2 V Z; -i, 3. *ibi* Tichon, 1 2 V Z; Thicon, 3. **17** Aquilonem: 1 2 V Z; -m 3. *ibi* Emath 1 2 V Z; -th, 3.

48, 6 Ephraim 1 2 3 Z; -m, V. **7** Ruben, 1 2 V Z; -n 3. **8** Iuda, 1 2 V Z; -a 3. **15** autem 2 3 Z; -m, 1 S V. **17** *tertium* ducenta quinquaginta, 1 2 V Z; ducentaquinquaginta, 3. **18** *fecundum* fanctuarij: 1 2 V Z; -ij 3. **22** vigintiquinque 2 3 S Z; viginti quinque 1 V.

PROPHETIA DANIELIS.

2, 34 & percuffit 1 2 3c V Z; & *om* 3*.

3, 23 id eft, 1 2 V Z; ideft, 3. **48** iuxta 1 2 V Z; iuxra 3. **56** cæli: 1 2 V Z; -i. 3. **60** cælos 2 3 S V Z; -o 1. **87** fuperexaltate 1 2 3 Z; fuperx- V. **88** fæcula. 1 2 3 Z; -a: V.

4, 22 infundéris: 1 2 V Z; -e- 3. **23** id eft 1 2 V Z; ideft 3.

5, 6 feinuicem 1 2 Z; fe in- 3 V. **7** fecerit, 1 2 V Z; -t 3. **19** tremebant 1 2 3 Z; -t, V.

6, 7 fenatores, 1 2 V Z; -s 3. **12** verus 2 3 Z; V- 1 S V. **17** nequid 1 2 V Z; ne quid 3. **27** cælo, 1 2 V Z; -o: 3.

8, 16 Vlai: 1 2 3 Z; -i, V.

9, 15 fecimus. 2 3 Z; -s 1 S V. **17** eft 2 3 S Z; eft, 1 V. **18** multis: 2 3 Z; -s. 1 S V.

10, 13 primis 1 2 V Z; -s, 3.

11, 10 plurimorum: 1 2 V Z; -m, 3. **16** *primum* eius: 1 2 V Z; -s. 3. **17** fuam 1 2 V Z; -m, 3. **20** decóre 1 2 V Z; -o- 3. **23** populo. 1 2 V Z; -o 3. **24** rapinas, 1 2 V Z; -s 3.

12, 1 tui: 1 2 V Z; -i 3. **13** *editione* 1 2 V Z; æ- 3.

13, 3 legem 2 3 Z; L- 1 S V. **12** alterum: 1 3 V Z; -m. 2. **16** quifquam, 1 2 V Z; -m 3. **18** pofticum 1 2 V Z; -m, 3. *ibi* afferrent 1 2 V Z; -t, 3. **23** veftras, 1 2 V Z; -s. 3. **26** pomario, 2 3 V Z; -a, 1 S. **32** decore 2 3 S Z; -ó- 1 V. **36** *primum* Cum 1 2 V Z; cum 3. **38** iniquitatem, 1 2 V Z; -m 3. **40** apprehendiffemus, 1 2 V Z; -s 3. *ibi* adolefcens, 1 2 V Z: -s 3. **41** populi, 1 2 V Z; -i 3. **48** ftaret 1 2 V Z; -rent 3. *ibi* quod 1 2 Z: -òd 3. **52** malorum, 1 2 V Z; -m 3. **55** Angelus 1 2 V Z; a- 3 *item* ℣ 59.

14, 1 regis, 1 2 V Z; -s 3. **18** Daniel: 1 2 V Z; -l, 3. **21** Danielis: 1 2 V Z; -s, 3. **35** apprehendit 3 V Z: apprendit 1 2 S. **37** Deus, 1 2 V Z: -s 3. **42** Saluator, 1 2 V Z; -r 3.

PROPHETIA OSEE.

1, 4 *primum* Iezrahel: 1 2 V Z; -hel, 3. *ibi fecundum* Iezrahel 2 3 S V Z: -rael 1. **6** adhuc, 1 2 V Z; -c 3.

2, 1 veftris: 1 2 V Z; -s 3. **5** *fecundum* eft 1 2 V Z; eft, 3. **9** meam 1 2 V Z; -m, 3. **11** *primum* eius, 1 2 V Z; -s 3. **18** fiducialiter. 1 2 V Z; -r: 3. **23** Abfque 1 2c 3 V Z: a- 2*.

3, 3 me: 1 2 V Z; me, 3.

5, 14 vadam: 1 2 V Z; -m, 3.

8, 4 extiterunt, 1 2 V Z; -t 3. **5** vfquequo 1 2 V Z; V- 3.

9, 4 omnes, 1 2 V Z; -s 3.

10, 1 ſimulachris. 1 2 3 Z; -cris. V. **2** ſimulachra 1 2 3 Z; -cra V.
11, 1 pertranſijt 2 3 V Z; -ſit 1 S. **2** ſimulachris 1 2 3 Z; -cris V.
12, 1 multiplicat: 1 2 V Z; -t 3. **6** conuerteris: 2 3 S Z; -téris: 1 V. **8** Veruntamen 2 3 Z; -umt- 1 S V.
13, 10 Vbi 1 2 V Z; vbi 3.

PROPHETIA IOEL.

1, 14 ſenes 1 2 V Z; -s, 3. **15** quia 1 2 V Z; Qu- 3. **20** exiccati 1 2 S V Z; exſi- 3.
2, 3 flamma: 1 2 V Z; -a, 3. *ibi* deſerti, 1 3 V Z; -i 2. **9** current: domos 1 2 3c V Z; current domos: 3*. **10** *ſecundum* ſunt 2 3 Z; ſunt, 1 S V. **13** miſericordiæ, 1 2 3 Z; -æ V. **14** conuertatur, 1 2 V Z; -r 3. **15** ſanctificate 1 2 V Z; S- 3. **16** * congregate 1 2 V Z; * C- 3. **17** quare 1 2 V Z; Qu- 3. **22** deſerti, 1 2 V Z; -i: 3. **27** & ego 1 2 V Z; Et ego 3. **30** terra, 1 2 V Z; -a 3.
3, 3 fortem: 1 2 V Z; -m 3. **4** Palæſthinorum? 1 2 3 Z; -sti- V. **8** Sabæis 2 3 Z; -s, 1 S V. **16** terra: 1 2 V Z; -a 3. **18** egredietur, 1 2 V Z; -r 3.

PROPHETIA AMOS.

1, 3 Super 1 2 V Z; ſ- 3. *item* ℣℣ *6 & 13*. **8** Deus. 1 2 V Z; -s: 3. **12** Theman: 1 2 V Z; -n, 3. **13** Dominus: 1 2 V Z; -s 3.
2, 2 Carioth: 1 2 V Z; Cha- 3. **8** altare: 1 2 V Z; -e, 3. **9** *primum* altitudo, 1 2 V Z; -o 3. **10** ſum, 1 2 V Z; -m 3. **12** vinum: 1 2 V Z; -m 3. **14** *ſecundum* ſuam: 1 2 V Z; -m. 3.
3, 3 Numquid 1 2 V Z; n- 3.
4, 12 *ſecundum* tibi 2 3 Z; -i, 1 S V.
5, 8 mutantem: 1 2 V Z; -nrem: 3. **12** porta: 2 3 Z; -a. 1 S V. **21** veſtras: 1 2 V Z; -s. 3. **26** Moloch 1 V Z; -loc 2 3. *error typ. ibi* veſtro, 1 2 V Z; -o. 3. *ibi* ſidus 2 3 V Z; ſydus 1 S.
6, 2 Palæſthinorum, 1 2 3 Z; -sti- V.
7, 11 ſua: 2 3 Z; ſua. 1 S V.
8, 2 dixi: 1 2 V Z; dixi 3.
9, 1 altare. 1 2 V Z; -e, 3. **7** Palæſthinos 1 2 3 Z; -sti- V.

PROPHETIA ABDIAE.

1, 13 emittéris 1 2 V Z; -e- 3. *ibi* exercitum 1 2 3 Vc Z; -tuum V*.

PROPHETIA IONAE.

1, 5 & clamauerunt 1 2 3 Z; et clama- V.
2, 5 videbo 1 2 3 Z; video V.

PROPHETIA MICHÆÆ.

1, 6 & detraham 1 2c 3 V Z; & & detr- 2*. **15** heredem 1 2 V Z; hæ- 3. **16** tondére 1 2 V Z; -e- 3.
3, 3 lebéte, 1 2 V Z; -ete 3. **5** ſi quis 2 3 Z; ſiquis 1 S V.
4, 3 concídent 1 2 V Z; -i- 3. **8** *primum* filiæ 1 2 V Z; filia 3.
6, 7 meo 1 2 V Z; -o, 3. **15** vngéris 1 2 V Z; -e- 3.
7, 8 lux 1 2 V Z; lex 3. **9** peccaui 1 2 V Z; pecccaui 3. **10** me: 1 2 V Z; me. 3. **19** in 1 2 3 Z; ad V.

PROPHETIA NAHVM.

1, 2 habens 1 3 V Z; -s, 2.
3, 9 Aphrica, 1 2 3 Z; Afr- V. **16** expanſus 1 2 V Z; cxp- 3. **17** ortus eſt, & .... locus earum vbi 1c 2 3 S V Z; ortus eſt, earum & .... locus vbi 1*.

PROPHETIA HABACVC.

1, 3 prædam, 1 2 3 Z; -m V. **14** facies 1 2 V Z; fa- 3. **18** ſimulachra 1 2 3 Z; -cra V.

ORATIO HABACVC PROPHETÆ.

3, 2 illud: 1 2 V Z; -d. 3. **8** tua? 1 2 V Z; -a. 3.

PROPHETIA SOPHONIÆ.

1, 12 lucérnis: 2 3 Z; -s, 1 S V. **17** homines, 1 2 V Z; -s. 3.
2, 2 diem, 1 2 V Z; -m 3. **13** ſpecioſam 2 3 Z; S- 1 S V.
3, 3 *ſecundum* eius 1 2 V Z; -s, 3. **8** meum 1 2 V Z; -m, 3. **11** confundéris 1 2 V Z; -e- 3. **12** pauperem, 1 2 V Z; -m 3. **16** Ieruſalem: 1 2 V Z; -m. 3. **17** fortis, 1 2 V Z; -s 3.

PROPHETIA AGGAEI.

1, 1 anno 1 2 V Z; A- 3. *ibi* Ioſedec, 1** 2 3 V Z; -ſad- 1* S. **8** aſcendite 1 2 V Z; A- 3. **11** iumenta, 1 2 V Z; -a 3.
2, 3 Salathiel, 1 2 V Z; -l 3. **5** fili 1 2 V Z; -lij 3. **10** primæ, 1 2 V Z; -æ 3. **20** adhuc 1 2 V Z; -c, 3. **21** ſecundò 1 2 Z; -o 3. **22** terram. 1 2 V Z; -m: 3. **23** Gentium: 1 2 V Z; -m, 3.

PROPHETIA ZACHARIAE.

1, 7 Darij, 1 2 V Z; -ij 3. **9** & dixit 1 2 3 Z; Et - V. **11** Angelo 1 2 V Z; a- 3. **12** angelus 1 3 V Z; A- 2. **13** conſolatoria. 1 3 V Z; -totia. 2. **17** Adhuc, clama 1 2 V Z; Adhuc clama, 3.
2, 4 iſtum, 1 2 3 Z; -m V. *ibi* Abſque 1 2 V Z; a- 3. **9** *primum* quia 1 2 V Z; Qu- 3. **13** Domini: 1 2 V Z; -i 3.
3, 8 magne, tu 1 2 V Z; magne tu, 3. *ibi* ecce 1 2 V Z; E- 3. **9** cælabo 1** 2 3 V Z; cel- 1* *(in alijs recte impreſſum)* S.
4, 10 manu 1 2 3c V Z; -nus 3*. **13** mi. 1 2 V Z; mi, 3.
5, 3 terræ: 1 2 V Z; -æ, 3. **9** *primum* alas 1 2 V Z; -s, 3. *ibi* leuauerunt 1 2 3 Z; -ruut V.

6, 7 *fecundum* terram. 1 2 3 Z; -m: 1 S V. **10** Iofiæ, 1 2 V Z; -æ 3. **11** argentum: 1 2 V Z; -m, 3. **12** loquéris 1 2 V Z; -e- 3.

7, 2 viri, 1 2 V Z; -i 3. **6** *primum* comediftis, 1 2 3 Z; -s V. **12** verba 1 2 V Z; -a, 3. **13** *primum* eft 1 2 V Z; eft, 3.

8, 7 *primum* terra 1 2 V Z; T- 3. **10** homines, 1 2 V Z; -s 3. **11—12** exercituum, * fed 1 2 V Z; -m. * Sed 3. **13** erit: 1 2 V Z; -t 3. *ibi* Gentibus, 1 2 V Z; g- 3. **14** vos, 1 2 V Z; -s 3. **15** nolite 1 2 V Z; N- 3.

9, 1 eius: 1 2 V Z; -s, 3. **9** pauper, 1 2 V Z; -r 3. **14** eius: 1 2 V Z; -s 3. **15** vino, 1 2 V Z; -o 3.

10, 1 eis, 1 2 V Z; -s 3. **3** vifitabo: 1 2 V Z; -o, 3. **6** faluabo: 1 2 V Z; -o. 3. **8** *primum* eos: 1 2 V Z; -s, 3. **10** Galaad 1 2 V Z; -d, 3.

11, 6 homines, 1 2 V Z; -s 3. *ibi* concídent 1 2 V Z; -i- 3. **7** Decórem, 1 2 V Z; -o- 3. **9** vos: 1 2 V Z; -s, 3. **12** quiefcite. 1 2 V Z; -e: 3. **13** illud 1 2 V Z; -um 3. *ibi* decórum 1 2 V Z; -o- 3.

12, 6 faciem 1 2 3 S *(forte error typ.)* Z; -cem V. *ibi* dexteram, 1 2 V Z; -tram, 3. **10** precum: 1 2 V Z; -m, 3. **14** familiæ & 1 2 V Z; -æ, & 3.

13, 3 Domini. & 1 2 V Z; - Et 3. **5** *ftellam ante* Non *habet* 3. **9** Dicam: 1 2 V Z; -m, 3.

14, 5 omnesq. 1 2 Z; -sque 3. **10** habitabit 1 2 V Z; -tauit 3. **14** pugnabit 1 2 3c V Z; -auit 3*. *ibi* Gentium 1 2 V Z; g- 3. **20** lebétes 1 2 V Z; -etes 3.

PROPHETIA MALACHIAE.

1, 4 Hæc 2 3 Z; h- 1 S V. *ibi* termini 1 2 V Z; tetm- 3. **6** *primum* meus: 1 2 V Z; -s? 3. **7** panem 1 2 V Z; -m, 3. **11** exercituum. 2 3 V Z; cx- 1. **14** faciens 1 2 V Z; -s, 3. *ibi* Rex 1 2 V Z; r- 3.

2, 6 *fecundum* eius: 2 3 S V Z; -s 1. **12** offerentem 1 2 V Z; -tes 3.

3, 6 mutor: 1 2 V Z; -r, 3. **14** Quid 1 2 V Z; qu- 3. *ibi* Dixiftis: 1*** 2 3 S V Z; Diciftis: 1*. **16** audiuit: 1 2 V Z; -t, 3.

LIBER PRIMVS MACHABAEORVM.

1, 3 * & 1 2 V Z; * Et 3. **5** * & 1 2 V Z; * Et 3. **10** poft eos 2 3 S V Z; pofteos 1. **11** ex eis 2 3 S V Z; exeis 1. **12** eis, 1 2 V Z; -s 3. **15—16** Nationum: * & 1 2 V Z; -m. * Et 3. **23** *fecundum* aureum, 1 2 V Z; -m 3. **24** quos 1 2 V Z; -s, 3. **27** funt: 1 2 V Z; -t 3. **28** lugebant: 1 2 V Z; -t. 3. **36** iniquos, 1 2 V Z; -s 3. *ibi* arma, 1 2 V Z; -a 3. **57** circuitu 1 2 V Z; -tum 3. **63** fuos, 1 2 V Z; -s 3. **64** illos, 1 2 V Z; -s 3.

2, 25 deftruxit, 1 2 V Z; dextr- 3. **31** Dauid 1 2 V Z; -d, 3. **33** viuetis. 1 2 V Z; -s 3. **37** quòd 1 2 Z; -od 3. **40** Si 1 2 V Z; fi 3. **48** peccatori. 1 3 V Z; -i: 2. **49** indignationis: 1 2 V Z; -s. 3. **59** Azarias 1 2 V Z; -s, 3. **61** omnes 1 2 V Z; -s, 3. **64** lege: 1 2 V Z; -e, 3.

3, 5 perfequutus 1 2 S Z; -cutus 3 V. **10** multam 1 2 V Z; -m, 3. **11** illum: 1 2 V Z; -m, 3. **29** legitima, 1 2 V Z; -a 3. **37** Euphratem 3 S Zc; -ē 1 2; -en V. **39** equitum 1 2 V Z; -m, 3. **43** Erigamus 1 2 V Z; e- 3. **50** quo 1 2 Z; quò 3.

4, 1 nocte 1 2 3 Z; -e, V. **6** tegumenta, 1 2 3 Z; -a V. **13** Iuda: 1 2 V Z; -a. 3. **17** concupifcatis 2 3 V Z; -caris 1 S. **20** Gorgias 1 2 V Z; -s, 3. **26** Quicumque 1 3 V Z; -qne 2. **35** quòd 1 2 Z; -od 3. **38** nata 1 2 V Z; -a, 3. **48** ædem, 1 2 V Z; -m 3. **51** appenderunt 1 2 3c V Z; -ruut 3*. **54** gentes, 1 2 V Z; G- 3. *ibi* cinyris, 1 2 V Z; cyniris, 3. **57** portas, 1 2 V Z; -s 3. **60** * & 1 2 V Z; * Et 3. **61** exercitum, 1 2 V Z; -m 3.

5, 3 & eos, 1 2 V Z; & -s 3. **5** turribus, 1 2 V Z; -s: 3. **16** populus, 1 2 V Z; -s 3. **18** populi 1 2 V Z; -i, 3. **19** dicens: 1 2 V Z; -s, 3. **28** ciuitatem: 1 2 V Z; -m, 3. **30** multus, 1 2 V Z; -s 3. **43** eum, 1 2 V Z; -m: 3. **46** dextera 1 2 V Z; -a, 3. **57** gentes, 1 2 V Z; -s 3. **60** Iudææ: 1 2 V Z; -æ, 3.

6, 2 valde: 1 2 V Z; -e, 3. *ibi* fcuta, 1 2 V Z; -a 3. **3** deprædari 2 3 S Z; -pred- 1 V. **10** fuos, 1 2 V Z; -s: 3. **17** *primum* eius, 1 2 V Z; -s 3. **19** populum, 1 2 V Z; -m 3. **31** machinas 1 2 V Z; -s, 3. **46** eum: 1 2 V Z; -m, 3.

7, 5 iniqui 1 2 V Z; -i, 3. **6** * Et 1 2 V Z; * & 3. **13** Affidæi 1 2 V Z; -i, 3. **26** populum. 1 2 V Z; -m 3. **29** pacifice: 1 2 V Z; -e, 3.

8, 4 reges, 1 2 V Z; -s 3. **8** Lydos, 2 3 V Z; -s 1 S. **18** viderunt 1 2 V Z; -t, 3. **32** terraq. 1 2 Z; -que. 3.

9, 11 exercitum, 1 2 V Z; -m 3. **13** ipfi, 1 2 V Z; -i 3. **51** Et 1 2 V Z; & 3. **54** tertio, 1 2 V Z; -o 3. **55** In 1 2 V Z; in 3. **57** duobus. 1 2 V Z; -s 3. **60** Iudæa, 1 2 V Z; -a: 3. **61** viros, 1 2 V Z; -s 3. **72** eius: 2 3 Z; -s. 1 S V.

10, 6 fabrificare 1 2 3 Z; -rica- V. **10** ædificare, 1 2 3 Z; -e V. **21** follemni 1 2 V Z; fole- 3. **25** Rex 2 3 S Z; REX 1 V. **26** manfiftis 1 2 V Z; -fti 3. **28** * & 1 2 V Z; * Et 3. **31** decimæ, 1 2 V Z; -æ 3. **80** iecerunt 1 2c 3 V Z; eiec- 2*.

11, 12 eam 1 2 V Z; eam, 3. **22** feftinato. 2 3 S Z; -ò. 1. **35** tributorum 2 3 S Z; -m, 1 V. **54** diadema. 1 2 V Z; -a: 3.

12, 2 eamdem 2 3 Z; eand- 1 S V. **9** Nos, 2 3 Z; -s 1 S V. **24** quàm 1 2 Z; -am 3. *ibi* prius, 2 3 S V Z; -s 1. **31** Zabadæi, 2 3 Z; -i: 1 S V. **33** & ad 1 2 3 Z; ed ad V. **38** *omittit* 1 *ftellam non autem numerum.* **44** Et 1 2 3 Z; Ex V. **52** fuerant, 1 2c V Z; erant, 2* 3.

13, 3 fanctis 1 2 V Z; -s, 3. **15** debebat 1c 2c 3 S V Z; habebat 1* 2*. **23** Bafcaman, 1 2 V Z; -mam, 3. **31** iter faceret 1 2 V Z; faceret iter 3. **38** ædificaftis, 1 2 V Z; -s 3. **47** fimulachra, 1 Z; -cra. 2 3 *(contra parallelos)* V.

14, 16 Ionathas: 2 3 Z; -s, 1 S V. **40** fufceperunt 1 2c 3 V Z; fufufc- 2*.

15, 11 maritimam. 1 2 3 Z; -m: V.

LIBER SECVNDVS MACHABAEORVM.

1, 9 frequentate 1*** 2 3 S V Z; -tare 1*. **11** vtpote 1 V Z; vt pote 2 3. *error typ.*

2, 27 facilem 1 2 3 Vc Z; -ciem V*. **28** parére 1 2 V Z; -e- 3.

3, 15 de 1 2 V Z; *om* 3. **19** afpiciebant: 1 2 3 Vc Z; afpieb- V*. **22** fibi 2 3 S Z; -i, 1 V. **24** parére 1 2 V Z; -e- 3. **28** virtute: 1 2 V Z; -e. 3.

4, 3 in tantum 3 S V Z; intantum 1 2. *contra parallelos.* **19** *poft* mifit *ftellam habet* 3. *ibi* afportauerant 1 2 V Z; -t, 3. **21** cum 2 3 V Z;

Cum 1 S. **22** eft: 1 2 V Z; eft. 3. *ibi* Phœnicen 1 2 V Z; -m 3. **23** regi, 1 2 V Z; regi, 3. **28** nam 1 2 V Z; N- 3. **30** Tharfenfes, 1 2 3 Z; Tar- V. *ibi* mouere, 1 2 V Z; -e 3. *ibi* quòd 1 3 Z; -od 2. **32** opportunum, 1 2 V Z; -m 3. **40** manibus 1 2 V Z; -s, 3. **46** gratia 2 3 Z; -a, 1 S V. **48** ciuitate 2 3 Z; -e, 1 S V.

5, 2 difcurrentes, 1 2 V Z; -s 3. **3** armorum 1 2 V Z; mar- 3. *ibi* loricarum. 1 2 V Z; -m 3. **5** viris, 1 2 V Z; -s 3. **8** vltimum, 1 2 V Z; -m 3. *ibi* legum 1 2 V Z; -m, 3. **17** quòd 1 2 Z; -od 3. **22** eft: 1 2 V Z; eft. 3. **24** Apollonium 1 2 V Z; App- 3.

6, 1 quendam 1 2 V Z; quemd- 3. *ibi* patrijs, 1 2 V Z; -s 3. **2** Olympij: 1 2 V Z; -ij 3. *ibi* Garizim, 1 2 3 V^c Z; Gazarim, V*. **15** vt, 1 2 V Z; vt 3. **21** aftabant, 1 2 V Z; -t 3. **23** fanctæ 1 2 V Z; -æ, 3.

7, 4 ei, qui 1 2 3 Z; ei qui V. **5** Et, 1 2 V Z; Et 3. **8** ifte, 1 2 V Z; -e 3. *ibi* loco, 1 2 V Z; -o 3. **12** quòd 1 2 Z; -od 3. **17** tu 1 2 V Z; Tu 3. **18** patimur, 1 2 V Z; -r 3. **19** quòd 1 2 Z; -od 3. **21** fortiter, 1 2 V Z; -r 3. **26** hortatus, 1 2 V Z; -s 3. **28** cælum 2 3 Z; -m, 1 S V. *ibi* omnia 2 3 Z; -a, 1 S V. **31** Hebræos, 1 2 V Z; -s 3. **35** infpicientis, 2 3 Z; -s 1 S V. **37** tormentis 2 3 Z; -s, 1 S V. **38** vero 2 3 Z; -o, 1 S V. **39** ira 2 3 Z; -a, 1 S V. **40** obijt, 1 2 V Z; -t 3.

8, 5 eft. 1 2 V Z; eft: 3. **8** Ptolemæum 1 2 V Z; -lom- 3. **9** datis ei 1 2^c 3^c V Z; - eis 2* 3*. **11** ftatimq. 1 2 Z; -que 3. *ibi* mancipiorum, 1 2 V Z; -m 3. **14** eis V Z; ei 1 2 3 S. *error typ.* **30** contendentes, 1 2 V Z; -s 3. **32** interfecerunt, 1 2 V Z; -t 3. **35** exiftimauerat, 1 2 3^c V Z; extim- 3*. *ibi* gloriæ, 1 2 V Z; -æ 3.

9, 24 *omittit* 3 *ftellam & numerum ideoque 28 tantum habet verfus.* **25** expectantes, 1 2 V Z; -s 3. **29** qui, 1 2 V Z; -i 3.

10, 3 concepto 1 2 V Z; -o, 3. **6** montibus, 1 2 V Z; -s 3. **11** enim 2 3 S Z; -m, 1 V. **13** quòd 1 2 Z; -od 3. **14** autem, 1 2 V Z; -m 3. *ibi* aduenis 2 3 S Z; -s, 1 V. **18** autem, 1 2 V Z; -m 3. **23** autem 1 2 V Z; -m, 3. **25** illo, 1 2 V Z; -o 3. **30** tela, 1 2 V Z; -a 3. **33** erant, 1 2 V Z; -t 3. **38** hymnis 1 2 V Z; -s, 3.

11, 3 væuale 1 2 V Z; ven- 3. **5** præfidium 1 2 3 Z; -dum V. **10** prompti, 1 2 V Z; -i 3. **17** Abefalom, 1 2 V Z; -m. 3. **18** conceffit. 1^c 2^c V Z: -it, 3; -fi. 1* 2* S. **34** epiftolam, 1 2 V Z: -m 3. **37** Ideoq. 1 2 Z; -que 3.

12, 2 Cypriarches, 1 2 V Z; -s 3. **3** Iudæos, 1 2 V Z: -s 3. **12** acceptis, 1 2 V Z; -s 3. **17** eos, 1 2 V Z; -s 3. **24** haberet, 1 2 V Z; -t 3. **35** eum, 1 2 V Z; -m 3. **36** fieri: 1 2 V Z; -i. 3. **45** quòd 1 2 Z; -od 3.

13, 1 quadragefimonono, 1 2 V Z; -o 3. **5** hæc 1 2 3^c V Z; hæ- 3*. **6** inde 1 2 V Z; I- 3. **11** lege, 1 2 V Z; -e 3. **13** ciuitatem, 1 2 V Z: -m 3. **24** vfque 1 2 Z; vfq; 3.

14, 5 rebus 1 2 V Z; -s, 3. **16** mouerunt, 1 2 V Z; -t 3. **27** Itaque 1 2 Z; Itaq; 3. **43** peccatoribus, 1 2 V Z; -arori- 3.

15, 13 decòris 1 2 V Z; -o- 3. **14** ciuitate, 1 2 V Z; -e 3. **15** dextram, 1 2 V Z; -ftr- 3. **17** itaque 1 2 Z; itaq. 3. *ibi* quòd 1 2 Z; -od 3. **22** octogintaquinque 1 2 V Z; octoginta quinque 3. **29** itaque 1 2 Z; itaq. 3. **31** Quò 1 2 Z; -o 3.

SANCTVM IESV CHRISTI EVANGELIVM SECVNDVM MATTHÆVM.

1, 15 *fecundum* genuit 1 3 V Z; -nit 2. *ibi tertium* autem 1 3 V Z; -n 2. **19** eam. 1 2 V Z; -m 3.

2, 1 oriente 1 2 V Z; O- 3. **9** vfquedum 1 2 V Z; vfque dum 3. *ibi* fupra, 1 2 V Z; -a 3. **11** eum: 1 2 V Z; -m. 3. **15** filium 1 2 V Z; F- 3. **21** Ifrael. 1 2 V Z; -l: 3.

3, 7 baptifmum 1 2 V Z; bat- 3. **9** intra 1 2 3^c V Z; contra 3*. *ibi* dico 1 2 V Z; D- 3. **16** & ecce 1 2 V Z; Et - 3. *ibi* fpiritum 1 2 V Z; S- 3. **17** filius 1 2 V Z; F- 3.

4, 6 filius 1 2 V Z; F- 3. **12** effet, 1 2 V Z; -t: 3. **13** &, relicta 1 2 V Z; & - 3. *ibi* Nephthalim: 1 2 V Z; -tal- 3. **15** gentium 1 2 Z; -m: 3 S; -m, V. **25** & fecutæ 1 2 V Z; Et - 3.

5, 2 eos 1 2 Z; -s, 3 V. **5** Beati, 1 2 V Z; -i 3. **12** fic 1 2 V Z; S- 3. **20** cælorum. 1 2 V Z; -m, 3. **23** altare, 1 2 V Z; -e 3. **30** quàm 1 Z; -am 2 3. **34** vobis, 1 2 V Z; -s 3. **45** patris 1 2 V Z; P- 3. *ibi* eft: 1 2 V Z; eft, 3. *ibi* malos: 1 2 V Z; -s, 3. **48** pater 1 2 V Z; P- 3.

6, 1 ATtendite 1 2 V Z; -itc 3. *ibi* patrem 1 2 V Z; P- 3. *item* ℣℣ *4. 6 bis. 8. 14. 15. 18 bis. 26. 32.* **7** enim 1 2 V Z; -m, 3. **28** eftis? 2 3 V Z; -s. 1 S. **30** agri, 2 3 S Z; -i 1 V.

7, 8 petit, 1 2 V Z; -t 3. **11** vos, 1 2 V Z; -s 3. *ibi* pater 1 2 V Z; P- 3. **15** rapaces: 1 2 V Z; -s. 3. **18** *fecundum* facere: 1 2 V Z; -e. 3. **19** bonum, 1 2 V Z; -m 3.

8, 8 Domine 2 3 S Z; -e, 1 V. **9** milites, 2 3 Z; -s: 1 S V. *ibi* huic: 2 3 Z; -c 1 S; -c, V. *ibi* meo, 2 3 V Z; meo 1 S. **16** curauit: 1 2 V Z; -t. 3. **21** Domine, 1 2 V Z; -e 3. **25** Difcipuli 1 2 V Z; d- 3. **26** furgens, 2 3 Z; -s 1 S V. **27** venti 2 3 Z; -i, 1 S V. **28** veniffet 1 2^c 3^c V Z; -ent 2* 3*. **29** dicentes: 1 2 V Z; dicen- 3.

9, 6 filius 1 2 V Z; F- 3. *ibi* paralytico: 1 3 V Z; P- 2. **10** eft 2 3 V Z; eft, 1 S. **11** vefter? 1 2 3^c V Z; -r: 3*. **15** Venient 1 2 V Z; v- 3. **16** veftimento: 1 2 V Z; -o, 3. **17** veteres. 1 2 V Z; -s, 3. *ibi* mittunt: 1 2 V Z; -t, 3. **19** Iefus, 1 2 V Z; -s 3. **24** Recedite: 1 2 V Z; -e, 3. **27** fili 1 2 V Z; F- 3.

10, 4 Cananæus, 1 S V Z; Ch- 2 3. *error typ.* **7.** Quia 1 2 V Z; qu- 3. **11** intraueritis, 1 2 V Z; -s 3. **14** vos, 1 2 V Z; -s 3. *ibi* domo, 1 2 V Z; -o 3. **15** quàm 1 2 Z; -am 3. **16** ferpentes, 1 2 V Z; -s 3. **21** parentes, 1 2 V Z; -s 3. **27** auditis, 1 2 V Z; -s 3. **29** patre 1 2 V Z; P- 3. **36** eius. 1 2 V Z; -s 3. **39** *primum* fuam, 1 2 V Z; -m 3.

11, 1 doceret, 1 2 V Z; -t. 3. **19** filius 1 2 V Z; F- 3. *item* ℣ *27. ibi* 3 *ante* Et iuftificata *habet ftellam & numerum 20, numerum vero 22 bis ponit.* **21** quia, 1 2 V Z; -a 3. **22** Verumtamen 1 2 V Z; -nt- 3. *item* ℣ *24. ibi* vobis: 1 V Z; -s 2 3. *error typ.* **25** tibi, 1 2 V Z; -i 3.

12, 7 fciretis, 1 2 V Z; -s 3. **8** filius 1 2 V Z; F- 3. **16** eis 1 2 V Z; -s, 3. **17** adimpleretur 1 2 V Z; -r, 3. **18** gentibus 1 2 V Z; G- 3. **23** filius 1 2 V Z; F- 3. **32** filium 1 2 V Z; F- 3. **36** otiofum, 1 2 V Z; -m 3. **38** Tunc 1 2 V Z; t- 3. *ibi* Pharifæis, 1 2 V Z; -s 3. **39** refpondens 1 2 V Z; -s, 3. **43** requiem, 1 2 V Z; -m 3.

13, 5 petrofa, 1 2 V Z; -a 3. **8** centefimum, 1 2 V Z; -m; 3. **11** Quia 1 2 V Z; Qnia 3.

15 ne quándo 2 3 Z; nequando 1 S V. **17** videre 1 2 V Z; -e, 3. **23** hic eſt 1 2 V Z; - eſt, 3. **26** apparuerunt 1 2 V Z; -t, 3. **31** eis 1 2 Z; -s, 3 V. **39** *ſecundum* autem, 1 2 V Z; -m 3. **41** filius 1 2 V Z; F- 3. **44** inuénit 1 2 V Z; -e- 3. *ibi* vadit, 1 2 V Z; -t 3. **45** negotiatori, 1 2 V Z; -i 3. **48** quam, 1 2 V Z; Qu- 3. **53** factum eſt, 1 2 V Z; factum eſt 3. **56** Vnde 1 2 V Z; v- 3.

14, 15 eius, 1 2 V Z; -s 3. **17** Non 1 2 V Z; n- 3. **23** turba, 1 2 V Z; -a. 3. **29** veni. 1 2 3 Z; V- V. **33** filius 1 2 V Z; F- 3.

15, 4 *ſecundum* &: 1 2 V Z; Et: 3. *ibi* 3 *ante* Qui *ponit ſtellam ac numerum 5, ante* Vos *autem omittit.* **6** irritum 2 3 S V Z; irri- 1. **7** Hypocritæ, 1 V Z: -æ 3; -ytæ, 2. **14** cæcus 1 2 V Z; C- 3. **20** coinquinat 1 2 V Z; -ant 3. **22** fili 1 2 V Z; F- 3. **24** reſpondens 2 3 Z; -s, 1 S V. **25** Domine, 1 2 V Z; -e 3. **32** manducent: 1 2 V Z; -t, 3.

16, 4 quærit: 1 2 V Z; -t, 3. **12** Sadducæorum. 1 2 V Z; -m? 3. **17** caro, 1 2 V Z; -o 3. **19** ſolutum 1 2 V Z; -m, 3. **24** ſuis: 1 2 V Z; -s. 3. *ibi* venire, 1 2 V Z; -e 3.

17, 1 aſſumit 1 2[c] 3 V Z; -mpſit 2*. **15** *poſt 14 ponit* 1 *numerum 16 itaque habet verſus 27.*

18, 11 filius 1 2 V Z; F- 3. **19** patre 1 2 V Z; P- 3.

19, 28 filius 1 2 V Z; F- 3.

20, 18 Ieroſolymam, 1 2 V Z; -m 3. *ibi* filius 1 2 V Z; F- 3. *item* ℣℣ *28. 30. 31.*

21, 6 diſcipuli 2 3 Z; -i, 1 S V. **9** ſequebantur, 1 2 V Z; -r: 3. *ibi* filio 1 2 V Z; F- 3.

23, 14 Scribæ 2 3 Z; -æ, 1 S V.

24, 3 olíueti, 1 2 V Z; -eri, 3. **5** Chriſtus: 1 2 V Z; -s. 3. **11** multi 1 2 3 Z; multi V. **15** qui legit, intelligat: 2 3 V Z; qui legit, intelligat; 1**; (qui legit, intelligat) 1* *item* S *ſine commate.* **45** ſuam, 2 3 Z; -m 1 S V.

25, 27 ego 1 2 V Z; ergo 3. **41** æternum, 1 2 V Z; -m 3. **45** illis 1 2 3 Z; -s, V.

26, 44 tertiò, 1 2 Z; -o, 3. **52** gladium, 1 2 V Z; -m? 3. **53** angelorum? 1 2[c] 3 V Z; -m. 2*. **61** *ponit* 3 *ſtellam ante* dixerunt: **64** filium 1 2 V Z; F- 3.

27, 20 peterent 1 2 3[c] V Z; -ret 3*. **35** dicentem: 1 2 V Z; -m. 3. **40** filius 1 2 V Z; F- 3. **43** vult 1[c] 2 3 V Z; -t, 1*. *ibi* enim: 1 2 V Z; -m? 3. *ibi* filius 1 2 V Z; F- 3. **46** ſabacthàni? 2 3 Z; -ani? 1 S V. **53** Et 2 3 S V Z; Ex 1.

28, 3 fulgur: 2 3 S V Z; -r 1. **19** euntes 1 2 V Z; E- 3.

SANCTVM IESV CHRISTI EVANGELIVM SECVNDVM MARCVM.

1, 1 Filij 1 3 V Z; Fil- 2. **6** eius, 2 3 Z; -s: 1 S V. **7** corigiam 1 2 3 Z; corri- V. **14** Euangelium 1 2 3 Z; e- V. **31** eleuauit 2 3 S V Z; -anit 1. **40** vis, 1 2 V Z; -s 3.

2, 3 venerunt 1 2 V Z; -runt 3. **28** Dominus eſt filius 1 2 V Z; dominus eſt Filius 3.

3, 11 clamabant 1 2 V Z; -t, 3.

5, 5 concídens 1 2 V Z; -i- 3. **13** ei 1 2 3 *(forte error typ.)* Z; eis S V. **22** eum, 1 2 V Z; -m 3. **39** ingreſſus, 1 2 V Z; -s. 3.

6, 2 efficiuntur? 1 V Z; -r. 2 3. *error typ.* **11** & 1 2[c] 3 V Z; *om* 2*. **26** rex: propter iuſiurandum, 1[c] 2 3 V Z; rex propter iuſiurandum: 1* S. **35** *ſecundum* hora 1 3 V Z; hota 2. **41** panibus 2 3 Z; -s, 1 S V. **48** contrarius 1 2 3[c] V Z; eon- 3*. **55** habebant, 1 2 V Z; -t 3.

7, 4 áforo 1 2 Z; aforo 3; a foro S V. **15** *omittit* 3 *ſtellam non autem numerum. ibi* introiens 1 2[c] 3 V Z; & *pm* 2*. *ibi* procedunt 2 3 Z; -t, 1 S V. **21** homicidia, 1 V Z; -a 2 3. *error typ.* **30** inuenit 1 2[c] 3 V Z; & *pm* 2*.

8, 27 eius 1 2 3 Z; -s, V. **29** illis: 1 3 V Z; -s. 2. **31** filium 1 2 V Z; F- 3. **32** *ſecundum* eum. 1 2 V Z; -m 3. **38** filius 1 2 V Z: F- 3. *ibi* patris 1 2 V Z; P- 3.

9, 6 Filius 1 3 V Z; f- 2. **11** quo modo 2 3 S Z; quomodo 1 V. **22** credenti. 1 2 V Z; -i: 3. **30** filius 1 2 V Z: F- 3. **42** abſcide 2 3 Z: ĩde 1; -inde S V. *(cf. Matth. 5, 30; 18, 8).*

10, 39 bibetis: 1 2 V Z; -s, 3. **47** fili 1 2 V Z; F- 3. **49** cæcum 1 2 V Z; -m, 3.

11, 1 montem 2 3 Z; M- 1 S V.

12, 5 alios: 1 2 V Z; -s, 3. **9** Dominus 1 2 V Z; d- 3. **10** anguli: 1 2 V Z: -i. 3. **29** Iſrael, 2 3 V Z; -l 1 S.

13, 14 legit, 1 2 V Z; -t 3. **26** filium 1 2 V Z; F- 3. **35** ſero 2 3 Z; -o, 1 S V.

14, 7 habetis. 1 2 V Z; -s: 3. **8** fecit: 1** 2 3 S V Z: -t 1*. *ibi* præuénit 1 2 V Z: -e- 3. **29** ego. 1 2 V Z: -o: 3. **39** dicens. 1 V Z: -s: 2 3. *error typ.*

15, 1 Pilato. 1 2 3 Z; -o: V. **34** Eloi, eloi, 1 2 Z; Eloi, Eloi, 3 V. *ibi* ſabacthàni? 1 2 V Z; -ani? 3. **41** multæ, 1 2 3 Z: -ae V.

16, 10 vadens 1 2 V Z; -s, 3. **19** Ieſus 1 2 V Z; -s, 3.

SANCTVM IESV CHRISTI EVANGELIVM SECVNDVM LVCAM.

1, 5 Iudææ, 1 2 V Z; -æ 3. **11** Angelus 1 2 V Z; a- 3. *item* ℣℣ *18. 19. 26. 28. 34. 35. 38.* **23** eius 2 3 Z; -s, 1 S V. **61** tua, 1 2 V Z; -a 3. **70** ſunt, 1 2 V Z: -t 3. **74** timore, 1 2 V Z; -e 3.

2, 1 Auguſto 1 2 V Z; -o, 3. **15** Angeli 1 2 V Z; a- 3. **21** quod 1 2 Z; -òd 3. *ibi* prius quàm 1 2 V Z; priuſquam 3. **34** Simeon, 1 2 V Z; -n: 3. **43** redirent, 1 2 V Z; -t 3. **49** patris 1 2 V Z; P- 3.

3, 1 Cæſaris, 1 2 V Z; -s 3. **4** Libro 1 2 V Z; l- 3. **8** vobis 1 2 V Z; -s, 3. **11** habenti: 1 2 V Z; -i, 3. **16** corigiam 1 2 3 Z; corri- V. **17** purgabit 1 2 V Z; -uit 3. **20** carcere. 1 2 V Z; -e, 3. **22** filius 1 2 V Z; F- 3. **31** Mathatha, 1 2 V Z; Mathata, 3.

4, 3 filius 1 2 V Z; F- 3. **8** eſt: 1 2 V Z; eſt, 3. **9** eum 1 2 V Z; -m, 3. *ibi* filius 1 2 V Z; F- 3. **10** Angelis 1 2 V Z; a- 3. **17** Liber 1 2 V Z; l- 3. **29** ciuitatem: 1 2 V Z; -m, 3. **34** quis 2 3 V Z; qui 1 S. **35** * Et 1 2 V Z; * & 3. *ibi* Obmuteſce, 1 2 V Z; Obtumeſce, 3. **36** ad inuicem, 1 2 V Z; adinuicem, 3. *ibi* Quod 1 2 Z; -òd 3. **41** filius 1 2 V Z; F- 3.

5, 13 eum 1 2 V Z; -m, 3. **24** ſciatis 1 2 V Z; -s, 3. **36** autem 1 2 V Z; -m, 3. **38** eſt. 1 2 V Z; eſt, 3.

6, 17 Sidonis, 1 2 V Z; -s. 3. **21** * Beati, 1 2 V Z; -i 3. *ibi* fletis: 1 2 V Z; -s, 3. **23** exultate: 1 2 V Z; -e, 3. *ibi* cælo: 1 2 V Z; -o, 3. **24** Veruntamen 2 3 Z; -mt- 1 S V. **27** his,

1 2 V Z; -s 3. **34** recipere; 1 2 V Z; -e, 3. **35** ingratos 1 2 V Z; -s, 3. **43** mala, 1 2 V Z; -a 3.

7, 7 te: 1 2 V Z; te, 3. **8** huic vade, 1 2 3 Z; huic, Vade, V. *ibi* alij veni, 1 2 3 Z; alii, Veni, V. *ibi* fac 1 2 3 Z; Fac V. **14** fteterunt) 1 2 V Z; -t.) 3. **22** vidiftis: 1 2 V Z; -s? 3. **23** & 1 2 V Z; Et 3. *ibi* me. 1 2 3 Z; me: V. **25** delicijs, 1 2 V Z; -s 3. **26** plufquam Prophetam: 1 2 V Z; plus quàm Prophetam. 3. **28** nemo eft. 1 2 V Z; - eft: 3. **32** foro, 1 2 V Z; -o: 3. **36** Pharifæis 1 2 V Z; -s, 3. **40** Et 1 2 V Z; & 3. **42** redderent, 1 2 V Z; -t 3. **47** Propter 1 2 V Z; p- 3. *ibi* dimittitur, 1 2 V Z; -r 3.

8, 8 *ante* Hæc *habet* 2 *ftellam & numerum 9 ac bis ponit numerum 15; fimiliter* 3 *quæ tamen numerum 27 bis ponit.* **10** parabolis: 1 2 V Z; -s. 3. **14** Quod 1 2 Z; -òd 3. *ibi* & non 2 3 V Z; & & non 1. **15** bono 1 2 V Z; -o, 3. **17** manifeftetur: 1 2 V Z; -r, 3. **18** audiatis? 1 2 3 Z; -s. V. **22** dierum: 1 2 V Z; -m, 3. **28** Iefum, 1 2 V Z; -m: 3. **30** Quod 1 2 3c V Z; -d: 3*. **36** illis 1 2 V Z; -s, 3. **46** nam 1 2 V Z; N- 3. **50** autem, 1 2 V Z; -m 3. **52** puella, 1 2 V Z; -a: 3.

9, 13 nobis 1 2 V Z; v- 3. **22** filium 1 2 V Z; F- 3. **24** me, 1 2 V Z; me 3. **26** angelorum. 1 3 V Z; A- 2. **31** maieftate: 1 2 V Z; -e, 3. **61** renuntiare 1 2 3 Z; -ci- V.

10, 1 locum, 1 2 V Z; -m 3. **5** pax 1 2 V Z; P- 3. **15** demergéris. 1 2 V Z; -eris. 3. **18** cadentem. 1 2 V Z; -m, 3. **20** quòd 1 2 Z; -od 3. **21** fancto, 1 2 V Z; -o: 3. *ibi* cæli 1 2 V Z; -i, 3. **23** dicit: 2 3 Z; -x- 1 S V. **24** prophetæ, 1 2 V Z; P- 3. **28** Dixitq. 1 2 Z; -que 3. *ibi* refpondifti: 1 2 V Z; -i, 3. **32** Leuita, 1 2 V Z; -a 3. **34** vinum: 1 2 V Z; -m, 3. **37** Iefus: 1 2 V Z; -s. 3. **40** Domine, 1 2 V Z; -e 3. *ibi* quòd 1 2 Z; -od 3. **41** folicita 1 2 3c V Z; folita 3*.

11, 2 Pater, 1 2 V Z; -r 3. **6** illum, 2 3 Z; -m: 1 S V. **7** cubili, 2 3 Z; -i: 1 S V. **11** patrem 1 2 V Z; P- 3. **13** noftis 1 2 V Z; -s, 3. **18** eft, 2 3 V Z; eft: 1 S. **39** déforis 1 2 V Z; de- 3. *item* ℣ *40.* **44** vobis, 1 2 V Z; -s 3. **47** Prophetarum: 1 2 V Z; p- 3. **49—50** perfequentur: * vt 1 2 V Z; -r. * Vt 3.

12, 8 Angelis 1 2 V Z; a- 3. *item* ℣ *9.* **17** fe 1 2 V Z; fe, 3. *ibi* quo 1 2 Z; -ò 3. **32** patri 1 2 V Z; P- 3. **33** appropiat, 1 2 V Z; -t: 3. **34** Vbi 1 2 V Z; v- 3. **40** parati: 1 2 V Z; -i, 3. **41** Domine, 1 2 V Z; -e 3. **43** Dominus, 1 2 V Z; d- 3. **48** digna plagis, 2 3 V Z; digna, plagis 1 S. **55** flantem, 1 2 V Z; -m 3. **57** quod 1 2 Z; -òd 3.

13, 2 quòd 1 2 Z; -od 3. **5** egeritis, 1 2 V Z; -s 3. **13** Deum. 2 3 S V Z; -m, 1. **15** fuum, 1 2 V Z; -m. 3. **24** *fecundum* intrare, 1 2 V Z; -e 3.

14, 3 Pharifæos, 1 2 V Z; -s 3. **4** vero 1 2 V Z; veto 3. **7** illos: 1 V Z; -s. 2 3. **8** illo, 1 2 V Z; -o. 3. **11** exaltat, 1 2 V Z; -t 3. **12** cœnam, 1 2 V Z; -m 3. **14** eris, 1 2 V Z; -s 3. **20** Vxorem 1 2 V Z; v- 3. **21** pauperes, 1 2 V Z; -s 3. **24** vobis quòd 1 2 V Z; vobis, quod 3.

15, 3 iftam, 1 3 V Z; -m 2. **7** vobis 1 2 V Z; -s, 3. **9** inuenerit, 1 3 V Z; -t 2. **13** fuam 1 2 V Z; -m, 3.

16, 2 illum, 1 2 V Z; -m: 3. **13** diliget: 1 2 V Z; -t, 3. **14** *ante* & deridebant *habet* 3 *ftellam ac numerum 15, ante* Et ait *omittens illa.* **22** Angelis 1 2 V Z; a- 3. **30** Non, 1 2 V Z; -n 3.

17, 1 illi, 1 2 V Z; -i 3. **6** fidém, 1 2 V Z; -m 3. **24** nam, 1 2 V Z; -m 3. **30** erit 1 2 V Z; -t, 3.

18, 8 Verumtamen 2 3 S V Z; -nt- 1. **11** ftans, 1 2 V Z; -s, 3. **14** omnis, 1 2 V Z; -s 3. **22** veni, 1 2 V Z; -i 3. **37** quòd 1 2 Z; -od 3. **39** miferere 1 3 V Z; mifere 2. **41** Quid 1 2 3 Z; qu- V.

19, 11 *bis* quòd 1 2 Z; *bis* -od 3. **22** *primum* quòd 1 2 Z; -od 3. **24** aftantibus 2 3 Z; -s, 1 S V. **26** *fecundum* habet 2 3 Z; -t, 1 S V. **27** Verumtamen 1 2 V Z; -nt- 3. **30** eft: 1 2 V Z; eft, 3. *ibi* introeuntes, 1 2 V Z; -s 3. **48** erat, 1 2 V Z; -t 3.

20, 1 Scribæ 1 2 V Z; -æ, 3. **3** dixit 1 2 V Z; dlxit 3. **4** erat, 1 2 V Z; -t 3. **5** dixerimus, 1 2 V Z; -s 3. *ibi* de 2 3 Z; De 1 S V. **14** fe, 1 2 V Z; fe 3. **17** hoc, 1 2 V Z; -c 3. **21** Magifter, 1 2 V Z; -r 3. **24** Cæfaris. 1 2 V Z; -s: 3. **30** * Et 1 2 V Z; * & 3. **34** Iefus: 1 2 V Z; -s. 3. *ibi* nubunt, 1 2 V Z; -t; 3. **36** Angelis 1 2 V Z; a- 3. **39** Magifter, 1 2 V Z; -r 3. **41** Dauid? 1 2 V Z; -d, 3. **43** tuorum? 1 2 V Z; -m. 3. **47** viduarum, 1 2 V Z; -m; 3.

21, 4 quod 2 3 V Z; quo 1 S. **5** quòd 1 2 Z; -od 3. **14** Ponite 1 2 V Z; p- 3. **27** filium 1 2 V Z; F- 3.

22, 16 ex 1 2 V Z; cx 3. **18** dico 1 2 Z; D- 3 V. **26** minor: 1 2 V Z; -r, 3. **28** meis: 1 2 V Z; -s. 3. **34** donec 1 3 V Z; -et 2. **43** Angelus 1 2 V Z; a- 3. **47** eos: 2 3 Z; -s, 1 S V. **49** Domine, 1 2 V Z; -e 3. **52** feniores: 1 2 V Z; -s. 3. **60** Homo, 1 2 V Z; -o 3. **61** negabis. 1 3 V Z; -s: 2. **63** viri, 1 2 V Z; -i 3.

23, 23 crucifigeretur: 1 2 V Z; -r. 3. **34** Pater, 1 2 V Z; -r 3. **40** quòd 1 2 Z; -od 3. **47** Videns 1 3 V Z; v- 2. **52** hic 1 2 V Z; H- 3.

24, 6 qualiter 1 2 V Z; -ter 3. **7** filium 1 2 V Z; F- 3. **38** Quid 1 2 V Z; qu- 3. **39** pedes, 1 2 V Z; -s 3.

SANCTVM IESV CHRISTI EVANGELIVM SECVNDVM IOANNEM.

1, 14 patre 1 2 V Z; P- 3. **18** filius, 1 2 V Z; F- 3. *ibi* patris, 1 2 V Z; P- 3. **26** aqua: 1 2 V Z; -a? 3. **27** corigiam 1 2 3 Z; corri- V. **36** dicit: 1 2c 3 V Z; dixit: 2*. **51** Amen, 2 3 S V Z; -n 1. *ibi* Angelos 1 2 V Z; a- 3.

2, 7 *ante* Et *habet* 2 *ftellam fine numero.* **14** vendentes 1 3 V Z; -s, 2. **16** patris 1 2 V Z; P- 3.

3, 8 quo 1 2 Z; -ò 3. *ibi* omnis, 1 2 V Z; -s 3.

4, 13 hac, 1 2 V Z; -c 3. **32** autem 1 2 V Z; aurem 3. **43** Galilæam. 1 2 V Z; -m: 3. **47** defcenderet, 1 2 3c V Z; difc- 3*. **48** nifi 2 3 Z; N- 1 S V.

5, 8 ambula: 2 3 Z; -a. 1 S V. **13** qui 1 2c 3 V Z; quis 2*. **21** enim 1 2 V Z; cnim 3. **37** vidiftis. 1 2 V Z; -s: 3.

6, 9 ordeace- 1 2 3 S Z; hor- V. *item* ℣ *13.* **35** eis 2c 3c V Z; ei 1 2* 3* S. **38** eius, 1 2 V Z; -s 3. **49** funt. 1 2 V Z; -t: 3. **55** *hic* 1 *repetit numerum 54 habens 71 tantum verfus.*

7, 21 miramini: 2 3 Z; -i. 1 S V.

8, 16 me, 1 2 V Z; me 3. **18** perhibet 1 2 V Z; perihi- 3. *ibi* Pater. 1 V Z; -r, 2 3. *error typ.* **23** *ſecundum* mundo. 2 3 Z; -o: 1 S V. **54** ego 1c 2 3 S V Z; ergo 1*.

9, 6 ſputo, 1 2 V Z; -o 3. **11** & laui, 1 S V Z; & *om* 2 3. *error typ.* **16** ſchiſma 2 3 V Z; ſci- 1 S.

10, 18 *quartum* eam: 2 3 Z; -m. 1 S V. **41** * & 1 3 V Z; * Et 2.

11, 22 Sed 2 3 V Z; ſ- 1 S. **26** Credis 1 2 V Z; c- 3. **27** filius 1 2 V Z; F- 3. **28** te. 1 2 V Z; te 3.

12, 15 Sion: 1 2 V Z; -n; 3. **17** turba, 1 2 V Z; -a 3. **21** Bethſaida 1 V Z; Betſ- 2 3. *alias ſemper* th. **32** ipſum. 1 2 V Z; -m: 3. **34** dicis, 1 2 V Z; -s: 3. **35** quo 1 2 Z; -ò 3. **43** dilexerunt 1 2 Z; D- 3 V.

13, 12 ſua: 1 2 V Z; -a, 3. **13** dicitis: 1 2 V Z; -s. 3. **16** apoſtolus 1 2 V Z; A- 3. **18** mecum 1 2 3 Z; meum V. **20** *ſecundum* accipit: 1 2 V Z; -t, 3. *ibi* eum, 1 2 V Z; -m 3. **23** Erat 1 2 V Z; e- 3. **24** Petrus: 2 3 Z; -s, 1 S V. **31** filius 1 2 V Z; F- 3. **36** quo 1 2 Z; -ò 3. *ibi* ſequéris 1 2 V Z; -eris 3.

14, 3 vt vbi 2 3 S V Z; vtvbi 1. **11** creditis 1 2 V Z; -s, 3. **12** *ſecundum* opera, 1 2 V Z; -a 3. **13** faciam: 1 2 V Z; -m, 3. **21** meipſum. 2 3 S Z; me ipſum. 1 V. **28** Patrem: 1 2 V Z: -m, 3.

15, 2 & omnem, 1 2 V Z; - -m 3. **14** *hic* 2 *omittit non ſtellam, ſed numerum 14, quem ponit ad* Iam non, *numerum 15 cum ſtella habet ante* Vos autem; *ſimiliter* 3, *quæ tamen ante* Vos amici *ſtellam quoque omittit.* **20** vobis: 1 2 V Z; -s. 3. **23** *primum* odit: 1 2 V Z; -t, 3. **26** ſpiritum 1 2 V Z; S- 3.

16, 2 omnis, 1 2 V Z; -s 3. **4** eorum 2 3 S Z; -m, 1 V. **11** De 1 2 V Z; de 3. **20** amen 1 2 V Z; -n, 3. **21** pepererit 1 2 V Z; peperit 3. *ibi* preſſuræ 1 2 V Z; præ- 3. **23** *primum* vobis: 1 2 V Z; -s. 3. **32** relinquatis: 1 2 V Z; -s, 3.

17, 1 filium 1 2 V Z; F- 3. *ibi* filius 1 2 V Z; F- 3. **6** mundo: 1 2 V Z; -o. 3. **9** Ego 1 2 V Z; e- 3. **19** meipſum: 1 2 V Z; -m, 3. **25** ego 1 2 V Z; E- 3.

18, 18 *ſecundum* ſe. 1 2 V Z; ſe: 3. **23** cædis? 1 2 V Z; -s. 3. **32** dixit, 1 2 V Z; -t: 3. **35** Pilatus: Numquid 1 2 V Z; Pilatus, numquid 3. **36** *primum* mundo. 1 2 3 V** Z; mondo. V *. **37** Ergo 1 2 V Z; e- 3.

19, 2 ſpinis, 1 2 V Z; -s 3. **6** miniſtri, 1 2 V Z; -i 3. **12** omnis 1 2 V Z; O- 3. **13** Ieſum: 1 2 V Z; -m, 3. *ibi* Lithóſtrotos, 1 2 V Z; -tho- 3. **15** *ſecundum* Regem, 1 2 3 Z; r- V. **18** *primum* hinc, 2 3 Z; -c 1 S V. **25** mater 1 2 V Z; M- 3. **26** Mulier, 1 2 V Z; -r 3. *ibi* filius 1 2 V Z; F- 3. **31** ergo, 1 2 V Z; -o 3. *ibi* ſabbato, 1 3 V Z; -tho, 2. **33** mortuum, 1 2 V Z; -m. 3. **34** aqua. 1 2 V Z; -a 3. **38** quòd 1 2 Z; -od 3.

20, 2 monumento, 1 2 V Z; -o 3. **11** plorans: 1 2 V Z; -s. 3. **15** exiſtimans 1 2 V Z; -s, 3. **24** eis 1 2 V Z; -s, 3. **29** beati 2 3 Z; -i, 1 S V. **30** quidem, 1 2 V Z; -m 3. *ibi* Ieſus 1 2 V Z; -s, 3. **31** Filius 1 2 V Z; f- 3. *ibi* credentes, 1 2 V Z; -s 3.

21, 3 nauim: 1 2 V Z; -m, 3. **5** Reſponderunt 1 2 V Z; r- 3. **7** *ante* Simon *habet* 3 *ſtellam & numerum 8, bis ponens numerum 13.*

8 venerunt: 1 2 V Z; -t 3. **13** piſcem 1 2 V Z; piſeem 3. **24** hæc: 1 2 V Z; -c, 3.

ACTVS APOSTOLORVM.

1, 11 hic 1 2 V Z; Hic 3.

2, 3 ignis, 1 2 V Z; -s 3. **4** Spiritu 1 2 V Z; ſ- 3. **14** ſuam, 1 2 V Z; -m. 3. **15** enim, 1 2 V Z; -m 3. **17** carnem: 1 2 V Z; -m, 3. **19** deorſum, 1 2 V Z; -m. 3. **22** Nazarenum, 1 2 V Z; -m 3. **24** ſuſcitauit, 1 2 V Z; -t 3. **33** Patre, 1 2 V Z; p- 3. **41** *primum* ſunt: 1 2 V Z; -t, 3. **45** Poſſeſſiones 1 2 V Z; -s, 3.

3, 12 Petrus, 1 2 V Z; -s 3. **18** quæ 1c 2 3 V Z; qui 1* S. *ibi* prænunciauit 1 2 3c V Z; pron- 3*. **19** conuertimini 1 2 V Z; -i, 3. *ibi* veſtra: 1 2 V Z; -a, 3. **25** prophetarum 1 2 V Z; -m, 3.

4, 2 Ieſu 1c 2 3 V Z; -um 1* S. **25** tui, 1 2 V Z; -i 3. **29** tuum, 1 2 V Z; -m; 3. **30** quòd 1 2 Z; -od 3. **36** conſolationis 1 2 V Z; C- 3.

5, 3 Anania, 1 2 V Z; -a: 3. *ibi* tuum, 1 2 V Z; -m 3. **27** *ſecundum* Et 1 2 V Z; & 3. **32** ſanctus, 1 2 V Z; -s 3. **38** hoc, 1 2 V Z; -c 3.

6, 5 Stephanum, 1 2 V Z; -m 3. **9** eorum 1 2 V Z; -m, 3. **14** quoniam 1 2 3 Z; Qu- V. **15** Angeli. 1 2 V Z; a- 3.

7, 2 prius quàm 1 2 V Z; priuſquam 3. **4** poſtquam 2 3 S Z; -àm 1. **5** hereditatem 1 2c 3 V Z; -tarem 2*. *ibi* ea, 2 3 Z; ea 1 S V. **7** gentem 2 3 Z; -m, 1 S V. *ibi* & poſt 1 2 V Z; Et - 3. **8** & Iſaac, 1 2 V Z; - -c 3. **15** Ægyptum, 2 3 Z; -m: 1 S V. **19** ſuos 2 3 Z; -s, 1 S V. **20** Moyſes 2 3 Z; -s, 1 S V. **30** Angeli, 1 2 V Z: a- 3. *item* ℣℣ *35. 38. 53.* **31** & 2 3 Z; Et 1 S V. **33** enim 2 3 Z; -m, 1 S V. **35** *bis* principem 2 3 Z; -m, 1 S V. **43** Dei 1 2 3 V* Z; d- Vc. **48** excelſus 2 3 Z; E- 1 S V. **51** Patres 1 2 V Z; p- 3. **55** filium 1 2 V Z; F- 3. *ibi* 1 *ante* Et ait *ponit ſtellam ac numerum 56, habens 60 verſus.* **59** Domine 2 3 Z; -e, 1 S V.

8, 7 magna 2 3 Z; -a, 1 S V. *ibi* 2 *ante* Multi autem *habet ſtellam ac numerum 8 & omittit ante* Vir *numerum 9, ſed non ſtellam; ſimiliter* 3, *quæ ante* Vir *etiam ſtellam omittit.* **27** Æthiops, 1 2 V Z; -s 3.

9, 7 *ante* Viri autem 1 *ſtellam ponit ac numerum 7 repetit.* **10** Damaſci, 1 2 V Z; -i 3. *ibi* nomine 1** 2 3 S V Z; mine 1*. **11** Tarſenſem: 2 3 S V Z; Tha- 1. **25** ſubmittentes 1 2 V Z; -s, 3. **30** Tarſum. 2 3 S V Z; Tha- 1.

10, 3 Angelum 1 2 V Z; a- 3. *item* ℣℣ *7. 22.* **23** eos, 1 2 V Z; cos, 3. **28** communem 1 2 V Z; comu- 3. **47** vt non 1 2 V Z; non *om* 3.

11, 13 Angelum 1 2 V Z; a- 3.

12, 7 Angelus 1 2 V Z; a- 3. *item* ℣℣ *8. 10. 11. 23.* **25** miniſterio, 1 2 V Z; myſterio 3.

13, 6 magum 1c 2 3c S V Z; magnum 1* 3*. **8** Proconſulem 1 2 V Z; p- 3. **11** qui ei 1 2 V Z; cui 3. **15** Prophetarum, 1 2 V Z; p- 3. *ibi* dicentes: 1 2 V Z; -s. 3. **21** Beniamin, 1 2 V Z; -n. 3. **22** regem: 1 2 V Z; rcgem: 3. **41** ſiquis 1 2 3 Z; si quis V. **46** Paulus 2 3 Z; -s, 1 S V. *ibi* dixerunt: 2 3 S V Z; -etunt: 1. **50** ſuis. 1 2 V Z; -s: 3.

14, 1 Iconij, 2 3 V Z; -ij 1 S. **7** claudus 1 2 V Z; -s, 3. **10** Lycaonicè 1 2 Z; -e 3. **13** Barnabas 2 3 Z; -s, 1 S V. **14** cælum, 1 2 V Z;

-m 3. *ibi* mare, 1 2 V Z; -e 3. *ibi* omnia 2 3 Z; -a, 1 S V. **16** reliquit 2 3 Z; -t, 1 S V. *ibi* fructifera, 1 3 V Z; -a 2. **23** Pamphyliam, 2 3 V Z; -phil- 1 S.

15, 4 fenioribus 2 3 Z; -s, 1 S V. **20** fimulachrorum, 1 2 3 Z; -cro- V. *item* ℣ *29. ibi* fornicatione, 1 2c 3 V Z; -nis, 2*. **23** his, 1 2 V Z; -s 3. **35** docentes: 1 2 V Z; -s, 3. **38** Pamphylia, 2 3 S V Z; -phil- 1.

16, 12 Macedoniæ 1 2 V Z; -æ, 3. *ibi* Vrbe 1 2 V Z; v- 3. **35** magiftratus 1 2c 3 V Z; -fta- 2*.

17, 10 Berœam. 1 2 V Z; -æam. 3. **15** Silam, 2 3 S V Z; Sy- 1. **20** noftris: 1 2 V Z; -s. 3. **21** *primum vncinum om* 3. **23** fimulachra 1 2 3 Z; -cra V. **32** dixerunt: 1 3 V Z; -uut: 2.

18, 14 Si quidem 1 2 V Z; Siquidem 3. **25** & feruens 1 3 V Z; & & f- 2.

19, 1 Difcipulos: 1 2 V Z; d- 3. **21** quoniam 1 2 V Z; Qu- 3. **26** auditis 1 2 3 Z; -s, V. **28** exclamauerunt 1 2 V Z; -t, 3.

20, 17 Maiores 2 3 Z; m- 1 S V. **22** Ierufalem: 1 2 V Z; -m, 3. **23** quòd 1 2 Z; -od 3. **35** quàm 1 2 Z; -am 3.

21, 24 affumptis, 1 2 3 V* Z; -s V**. *ibi* omnes 1 2 V Z; -s, 3. **25** fcripfimus 2 3 Z; -s, 1 S V. *ibi* iudicantes 1 2 3c V Z; ind- 3*. **27** templo, 1 2 V Z; -o 3. **39** Tarfo 2 3 S V Z; Tha- 1. **40** dicens: 1 2 V Z; -s. 3.

22, 3 Tarfo 2 3 S V Z; Tha- 1. *ibi* ciuitate, 1 2 V Z; -e 3. **7** terram, 1 2 V Z; -m 3. **10** Surgens 1 2 V Z; -s, 3. **19** te: 1 2 V Z; te. 3. **24** *fecundum* eum, 1 2 V Z; -m 3. **25** Romanum, 2 3 S Z; -m 1 V.

23, 6 *primum* Pharifæorum, 1 3 V Z; p- 2. **8** Angelum, 1 2 V Z; a- 3. *item* ℣ *9*. **19** illius, 1 2 V Z; -s 3. **21** illis, 1 2 V Z; -s: 3. *ibi* bibere 1 2 V Z; -e, 3. **24** præfidem, 2 3 V Z; -m. 1 S. **27** Iudæis, 1 2 V Z; -s: 3. *ibi* eft: 1 2 V Z; eft. 3. **28** Volensq. 1 2 Z; -que 3. **30** te denuncians, 3 Z; te denuncians: 1 2 S; te, denuncians V. **31** Antipatridem. 1 2 V Z; -dem. 3.

24, 11 Ierufalem: 1 2 V Z; -m. 3.

25, 2 Adieruntq. 1 2 Z; -que 3. **21** Cæfarem. 2 3 S V Z; -ream. 1.

26, 2 omnibus, 1 2 V Z; -s 3. **5** teftimonium 1 2 3c V Z; -nim 3*. **10** inclufi, 1 2 V Z; -i 3. **14** Omnesq. 1 2 Z; -que 3. **21** Iudæi, 1 2 V Z; -i 3. **22** dicens 1 2 V Z; -s, 3. *ibi* futura 1** 2 3 S V Z; -ta 1*. **24** Paule: 1 2 V Z; -e, 3.

27, 1 Paulum 1 2 V Z; -m, 3. *ibi* Iulio 1 2 V Z; -o, 3. **5** Pamphyliæ 2 3 S V Z; -phil- 1. **7** Salmónem: 1 2 Z; -o- 3 V. **15** Cumq. 1 2 Z; -que 3. **23** Angelus 1 2 V Z; a- 3. **24** omnes, 1 2 V Z; -s 3. **27** Adria 1 2 V Z; -a, 3. **28** feparati, 1 2 V Z; -i 3. **31** manferint, 1 2 V Z; -t 3. **35** fregiffet, 1 2 V Z; -t 3. **43** Centurio 1 2 V Z; -tio 3.

28, 8 autem, 1 2 V Z; -m 3. **20** caufam 1 2 V Z; -m, 3. **21** neque 1 2 V Z; -ue 3. **22** audire 1 2 V Z; -e, 3. *ibi* nobis 1 2 V Z; -s, 3. **25** Patres 1 2 V Z; p- 3.

EPISTOLA BEATI PAVLI APOSTOLI AD ROMANOS.

1, 9 filij 1 2 V Z; F- 3. **14** Græcis 2 3 Z; -s, 1 S V. **20** intellecta, 1 2 V Z; -a 3. **21** eorum: 1 2 V Z; -m. 3.

2, 1 teipfum 1 2 V Z; te ipfum 3. *item* ℣ 19. **5** iram 1 2 V Z; -m, 3. **6** vnicuique 1 2 Z; -q; 3. **7** honorem, 1 2 V Z; -m 3. **15** accufantibus, 1 2 V Z; -s 3. **28** carne, 1 2 V Z; -e 3. **29** fpiritu, 1 2 V Z; -u 3.

3, 3 *hic* 1 *omittit ftellam & numerum, fequitur tamen ante* Eft autem *numerus 4.* **4** mendax, 1 2 V Z; -x: 3. **5** Numquid 1 2 V Z; n- 3. *ibi* 2 3 *poft* iram? *habent numerum 6 & ftellam, ponunt tamen etiam ante* Abfit *ftellam;* 1 Z *ftellam & numerum 6 ante* Abfit *habent;* V *cum* 2 3 *confentit.* **21** *fecundum* lege 1 2 V Z; -e, 3. **22** diftinctio: 2 3 Z; -o. 1 S V.

4, 10 eft? 1 2 V Z; eft, 3. *ibi* circumcifione, 1 2 V Z; -e 3. **13** mundi: 1 2 V Z; -i, 3. **19** Saræ: 1 2 V Z; -æ. 3. **20** diffidentia, 1 2 V Z; -a: 3.

5, 6 eft? 1 2 V Z; eft. 3. **8** effemus, 1 2 S V Z; -s 3. *ibi* tempus, 3 V Z; -s 1 S; -s. 2. **10** filij 1 2 V Z; F- 3. **16** peccatum, 1 2 V Z; -m. 3. **20** fubintrauit 1 2 V Z; -bit 3.

6, 1 dicemus? 1 2 V Z; -s, 3. **9** quòd 1 2 Z; -od 3. **10** *primum* viuit, 1 2 V Z; -t: 3. **13** viuentes: 1 2 V Z; -s 3. **16** *primum* cui 1 2 V Z; qui 3. **21** habuiftis 1 2 V Z; -s, 3.

7, 3 viri: 1 2 V Z; -i, 3. **4** Chrifti: 1 2 V Z; -i, 3. **19** bonum, 1 2 V Z; -m 3. **21** legem, 2 3 Z; -m 1 S V. **25** autem, 1 2 V Z; -m 3.

8, 3 filium 1 2 V Z; F- 3. **5** fpiritus, 1 2 V Z; -s 3. **6** fpiritus, 1 2 V Z; -s 3. **7** inimica 1 2 V Z; inhibita 3. **16** *hic* 1 *omittit ftellam, fed non numerum.* **21** quia 1 2 V Z; -a, 3. **22** quòd 1 2 Z; -od 3. **26** oportet, 1 2 V Z; -t 3. **32** quo modo 1 2 3 Z; quomodo V. **33** accufabit 1 2 V Z; -auit 3. **38** virtutes, 1 2 V Z; -s. 3.

9, 6 Dei. 1 2 V Z; Dei. 3. **11** *ante* electionem 3 *ponit ftellam cum numero 12, delet fequentem ftellam & numerum, ponit ftellam cum numero 13 ante* Quia *iterumque delet fequentem ftellam cum numero.* **12** *hic* 1 *omittit ftellam, fed non numerum.* **28** terram: 2 3 Z; -m. 1 S V.

10, 15 mittantur? 1 2 V Z; -r: 3.

12, 10 præuenientes: 1 2 V Z; -s 3.

14, 3 *primum* manducat, 2 3 Z; -t 1 S V. **6** *fecundum* Deo. 1 2 V Z; -o: 3. **7** moritur 1c 2 3 S V Z; -tut. 1*. **12** pro fe 1 2 V Z; profe 3.

15, 11 populi. 2 3 Z; -i: 1 S V. **15** propter 1 2 V Z; -tet 3. **27** eis: 1 2 V Z; -s, 3.

16, 5 Ecclefiam 1 2 V Z; e- 3.

EPISTOLA BEATI PAVLI APOSTOLI AD CORINTHIOS PRIMA.

1, 10 fchifmata: 2 3 S V Z; fcis- 1. **16** ceterum 2 3 V Z; C- 1. **24** Græcis 1 2 3 Z; -s, V. **28** *primum* funt, 1 2 3c V Z; fint, 3*.

3, 17 difperdet 1 2 V Z; -perdet 3.

4, 9 Angelis, 1 2 V Z; a- 3. **17** in Domino: 1 2 3c V Z; in *om* 3*.

6, 13 & hunc, 1 2c 3 V Z; & *om* 2*.

7, 22 *primum* feruus, 1 2 V Z; -s 3. **28** peccauit. 2 3 Z; -t: 1 V.

8, 5 *fecundum* multi:) 2 3 Z; multi): 1 S V. **6** eft 2c 3c S V Z; *om* 1 2* 3*. **10** idolothyta? 1 2 V Z; -a 3. **13** manducabo 1 2 V Z; mnd- 3.

9, 18 Vt 1 2 3 V** Z; Et V*.

10, 12 cadat. 1 2 V Z; -t, 3. **31** quid 1 2 V Z; aliquid 3. **32** Dei: 1 2 V Z; -i. 3.

11, 9 eſt 1 2 V Z; *om* 3. **10** Angelos. 1 2 V Z; a- 3. **21** quidem 1 2 V Z; -dcm 3. **25** quotieſcumque 2 3 S V Z; -nque 1.

12, 2 ſimulachra 1 2 3 Z; -cra V. **8** eundem 1 2 V Z; eumd- 3. **9** *ſecundum* Spiritu: 2 3 S Z; -u, 1 V. **11** *hi* · 1 *omittit ſtellam, non autem numerum.*

14, 2 Spiritu 1 2 V Z; -tus 3 S. **10** vtputa 1 2 3 Z; ut puta V. **11** *ſecundum* barbarus: 2 3 Z; -s. 1 S V. **20** Fratres, 1 2 V Z; -s. 3. *ibi ſecundum* eſtote. 1 2 V Z; -e: 3.

15, 8 & 1 2 3c V Z; *om* 3*. **11** illi: 1 2 V Z; -i, 3. **17** Quòd 1 2 Z; -od 3. **32** manducemus, 1 2 3 Z; M- V. **43** *ſecundum* ſurget 1 2 V Z; futget 3. **51** *primum* Omnes 1 2 V Z; o- 3. **52** immutabimur. 2 3 Z; -r: 1 S V.

16, 5 *ſecundum* Macedoniam 1 3 V Z; Mec- 2. **12** voluntas 1 2 V Z; -s, 3. **18** enim 1 2 V Z; -m, 3. *ibi* ergo 1 2 V Z; -o, 3. **19** Priſcilla 1 2 V Z; -a, 3.

EPISTOLA BEATI PAVLI APOSTOLI AD CORINTHIOS SECVNDA.

1, 10 ſperamus 1 2 V Z; -s, 3. **19** filius 1 2 V Z; F- 3. *ibi* Chriſtus, 1 2 V Z; -s 3. *ibi* fuit EST 1 2 V Z; - EST, 3.

2, 2 vos: 1 2 V Z; -s, 3. **3** gaudere: 1 2 V Z; -e, 3. **10** nam 1 2 V Z; -m, 3. *ibi* ſi quid 1 2 V Z; ſiquid 3. **15** fiunt, 1 2 V Z; -t 3.

3, 7 Quòd 1 2 Z; -od 3.

5, 5 efficit 1 2 3c V Z; -t, 3*. *ibi* ipſum, 1 2 3c V Z; -m 3*. **7** *ſecundum* per 1 2 V Z; pcr 3.

6, 13 eandem 1 2 3 Z; eamd- V. *ibi* vos. 1 2 V Z; -s 3.

7, 1 promiſſiones, 2 3 Z; -s 1 S V.

8, 1 vobis, fratres, 2 3 V Z; vobis fratres 1 S.

11, 2 exhibere 1 2 V Z; cxh- 3. **22** Semen 1 2 V Z; ſ- 3.

12, 10 perſequutionibus, 1 2 3 Z; -ſecut- V.

EPISTOLA BEATI PAVLI APOSTOLI AD GALATAS.

1, 3 Patre, 1 2 V Z; p- 3. **8** Angelus 1 2 V Z; a- 3. **21** Ciliciæ. 1 2 V Z; -æ 3. **23** tantùm 1 2 Z; -um 3.

2, 10 quod Z; quòd 1 2 3. *error typ.* **20** filij 1 2 V Z; F- 3.

3, 22 Scriptura 2 3 V Z; ſ- 1 S. **29** Chriſti. 2 3 Z; -i: 1 S V.

4, 6 Spiritum 1 2 V Z; ſ- 3. **7** Quod 1 2 V Z; qu- 3. **14** reſpuiſtis: 1 2 V Z; -s, 3. **22** ancilla, 1 2 V Z; -a 3. **23** libera, 1 2 V Z; -a 3. **25** Arabia, 1 2 V Z; -a 3.

5, 10 iudicium, 1 2 V Z; -m 3. **18** ſpiritu 1 2 V Z; ſpititu 3. **22** Spiritus 1 2 V Z; ſ- 3.

EPISTOLA BEATI PAVLI APOSTOLI AD EPHESIOS.

1, 2 vobis, 1 2 V Z; -s 3. **6** filio 1 2 V Z; F- 3. **11** In 1 2 V Z; in 3. **17** pater 2 3 V Z; -r, 1 S. *ibi* reuelationis, 1 2 V Z; -s 3. **21** principatum 1 2 V Z; -m, 3. *ibi* & dominationem, 1 2c 3 V Z; & *om* 2*.

2, 2 diffidentiæ, 1 2 V Z; -æ: 3. **4** ſuam, 1 2 V Z; -m 3. **7** ſuæ 2 3 Z; -æ, 1 S V. **10** Deus 1 2 V Z; -s, 3. **19** Dei: 2 3 V Z; Dei, S; Dei,: 1.

3, 5 Spiritu, 1 2 V Z; -u. 3. **9** creauit. 2 3 Z; -t: 1 S V.

4, 7 Vnicuique 1 2 V Z; v- 3. **9** Quòd 1 2 Z; -od 3. *ibi* aſcendit, 1 2 V Z; -t 3. *ibi* terræ? 1c 2 3 S V Z; -æ. 1*. **18** intellectum, 1 2 V Z; -m 3. **29** ſiquis 1 2 V Z; ſi quis 3.

5, 5 *primum* quòd 1 2 Z; -od 3. **15** itaque 1 2 Z; itaq. 3. **27** glorioſam 1c 2 3 V Z; in glo- 1* S. **33** Verumtamen 1 2 V Z; -nt- 3.

6, 5 carnalibus 1 2 V Z; -s, 3. *ibi* timore, 2 3 Z; -e 1 S V. **18** ſanctis: 1 2 V Z: -s 3. **21** Tychicus, 1 2 V Z; -chus, 3.

EPISTOLA BEATI PAVLI APOSTOLI AD PHILIPPENSES.

1, 11 Chriſtum, 1 2 V Z; -m 3. **15** prædicant: 1 2 V Z; -t. 3. **19** Chriſti 1 2 V Z; -i: 3. **20** vitam, 1 2 V Z; -m 3.

2, 1 ſi qua 2 3 V Z *bis*; ſiqua 1 S *bis*. **5** Hoc enim 1 2 V Z; hoc cnim 3. **17** veſtræ, 1 2 V Z; -æ 3.

3, 9 iuſtitiam, 1 2 V Z; -m 3. **10** *ſecundum* eius: 1 2 V Z; -s. 3. **13** *ante* Vnum *ponit* 3 *ſtellam ac numerum 14, vtraque ante* ad deſtinatum *omittens.* **15** ſiquid 1 3 Z; ſi quid 2 V.

4, 6 ſoliciti 1 2 V Z; ſolli- 3. *ibi* obſecratione, 1 2 V Z; -e 3. **8** vera, 1 2 V Z; -a 3. **9** agite: 1 2 V Z; -e, 3. **11** dico: 1 2 V Z; -o, 3. **12** pati. 2 3 Z; -i: 1 S V. **15** Scitis 1 2 V Z; ſ- 3. *ibi* Macedonia, 1 2 V Z; -a 3.

EPISTOLA BEATI PAVLI APOSTOLI AD COLOSSENSES.

1, 15 creaturæ: 1 2 V Z; -æ; 3. **18** mortuis: 1 2 V Z; -s, 3. **20** ipſum, 1 2 V Z; -m; 3. **24** quod 1 2 Z; -òd 3. **26** myſterium, 1 2 V Z: -m 3.

3, 10 induentes 1 2 V Z; -s, 3.

4, 8 ipſum 1 2 V Z; -m, 3.

EPISTOLA BEATI PAVLI APOSTOLI AD THESSALONICENSES PRIMA.

1, 4 fratres, 1 2 V Z; -s 3.

2, 5 auaritiæ: 1 V Z; -æ 2 3. *error typ.* **14** Iudæis: 1 2 V Z; -s, 3.

3, 13 Deum 1 2 V Z; -m, 3.

4, 1 ergo, fratres, 1 2 V Z; ergo fratres 3. *ibi primum* vos 1 2 V Z; -s, 3. *ibi* ambuletis 1 2 V Z; -s, 3. **3** veſtra: 1 2 V Z; -a, 3. **4** vnuſquiſque 1 2 Z; -iſq; 3. **8** Deum: 1 2 V Z; -m, 3. **11** detis 1 2 V Z; -s, 3. **12** *hic* 1 *omittit ſtellam & numerum 12, ponens tamen ante* Nolumus *numerum 13; 2 3 autem ibi ponunt numerum 12, habentes 17 tantum verſus.* **13** fratres 1 2 V Z; -s, 3. **15** nos, 1 2 V Z; -s 3.

5, 2 Domini, 1 2 V Z; -i 3. **8** dixerint 1 2 V Z; -t, 3. **7** dormiunt: 1 2 V Z; -t, 3. **12** fratres 1 2 V Z; -s, 3. **21** probate: 1 2 V Z; -e, 3.

EPISTOLA BEATI PAVLI APOSTOLI AD THESSALONICENSES SECVNDA.

1, 6 ijs, 1 2 V Z; -s 3. **12** Domini noftri Iefu ... & Domini Iefu 1c 2 3 V Z; Domini Iefu ... & Domini noftri Iefu 1*.

2, 5 retinetis 1 2 V Z; -s, 3. **10** quòd 1 2 Z; -od 3. **11** *etiam hic* 1 *omittit ftellam & numerum 11, ponens tamen ante* vt iudicentur *numerum 12; 2 3 autem ibi ponunt numerum 11 habentes 16 tantum verfus.*

3, 8 fatigatione, 1 2 V Z; -e 3. **12** funt, 1 2 V Z; -t 3.

EPISTOLA BEATI PAVLI APOSTOLI AD TIMOTHEVM PRIMA.

3, 3 modeftum: 1 2 V Z; -m, 3. **10** primum 2 3 Z; -ùm 1 S.

4, 1 dæmoniorum, 1 2 V Z; -m. 3. **6** Iefu 2 3 Z; -u, 1 S V.

5, 4 primum 2 3 Z; -ùm 1 S. **11** deuita: 1 2 V Z; -a. 3. *ibi* Chrifto, 1 2 V Z; -o 3. **16** viduas, 1 2 V Z; -s 3. *ibi* Ecclefia: 1 2 V Z; e- 3. **18** Scriptura: 1 2 V Z; f- 3. **21** Deo 2 3 Z; -o, 1 S V. **24** fubfequuntur. 1 2 V Z; -nrur. 3. **25** bona 2 3 Z; -a, 1 S V.

6, 1 fuos 1 2 V Z; -s, 3. *ibi* Domini 1 2 V Z; -i, 3. **8** fimus. 1c 2 S V Z; fumus 1* 3. **11** fuge: 1 2 V Z; -e, 3.

EPISTOLA BEATI PAVLI APOSTOLI AD TIMOTHEVM SECVNDA.

1, 10 Saluatoris 1 3 V Z; -aroris 2. **15** Phigellus, 2 3 Z; -gelus 1 V. **17** *hic* 3 *habet ftellam, fed non numerum 17, quem ad* Det illi *ponit; ante* Et quanta *habet ftellam & numerum 18.*

2, 15 veritatis: 1 2 V Z; -s. 3. **19** Dominus 1 2 V Z; -s, 3.

3, 7 numquam 1 2 3 Z; nunq- V. **12** Iefu, 1 2 V Z; -u 3. **15** falutem, 1 2 V Z; -m 3.

EPISTOLA BEATI PAVLI APOSTOLI AD TITVM.

1, 7 iracundum, 1 3 V Z; -cuudum, 2. **12** ventres 2 3 V Z; -is 1 S. **15** mundis: 1 2 V Z; -s; 3.

2, 11 gratia 1 3 V Z; gta- 2.

3, 8 eft: 1 2 V Z; eft 3. **14** neceffarios: 1 2 V Z; -s, 3.

EPISTOLA BEATI PAVLI APOSTOLI AD PHILEMONEM.

2 Appiæ 2 3 V Z; Apiæ 1 S. **9** Chrifti: 1 2 V Z; -i. 3.

EPISTOLA BEATI PAVLI APOSTOLI AD HEBRAEOS.

1, 4 Angelis 1 2 V Z; a- 3. *item* ℣℣ *5. 6. 7 bis. 13.* **8** filium 1 2 V Z; F- 3.

2, 2 Angelos 1 2 V Z; a- 3. *item* ℣℣ *5. 7. 9. 16.* **6** quis, 1 2 V Z; -s 3.

3, 10 quod 1 3 V Z; qùod 2.

4, 12 cogitationum 1 2 V Z; -m, 3.

5, 1 Pontifex 1 2 V Z; p- 3. **6** æternum, 1 2 V Z; -m 3. **12** indigetis 1 2 V Z; -s, 3.

6, 1 Deum, 1 2 V Z; -m 3. **12** eorum, 1 2 V Z; -m. 3. **19** quam 1 2 V Z; quem 3. *ibi* tutam 1 2 V Z; -m, 3. *ibi* vfque 1 2 V Z; -q; 3.

7, 23 facti 1 2 3c V Z; acti 3*.

8, 2 minifter, 1 2 V Z; -r 3. **5** confummaret 1 2 3c V Z; -rer 3*. **9—10** Dominus: * Quia 1 2 V Z; Dominus. * quia 3. **11** *fecundum* fuum, 1 2 V Z; -m 3.

9, 1 Sanctum 1 2 V Z; f- 3. **5** fuperq. 1 2 Z; -que 3. **15** intercedente, 1 2 V Z; -e 3.

10, 19 fanctorum 2 3 Z; S- 1 S V. **25** eft 1 2 V Z; eft, 3. **34** fufcepiftis, 1 2 V Z; -s 3. *ibi* meliorem, 1 2 V Z; -m 3.

11, 5 Henoch 1 2 V Z; -oc 3. **13** confitentes 2 3 Z; -s, 1 S V. **22** Iofeph, 1 2 V Z; -ph 3. *ibi* eft, 2 3 Z; eft: 1 S V. **38** errantes, 1 2 V Z; -s 3. **40** nobis 1 2 V Z; -s, 3.

12, 1 curramus 1 2 V Z; -s, 3. **5** neque 1 2 V Z; neq; 3. **12** genua, 1 2 V Z; -a 3. **15** nequa 1 2 3 Z; ne qua V. **20** montem, 1 2 V Z; -m 3. **22** Angelorum 1 2 V Z; a- 3. **27** tamquam 1 3 V Z; tam quam 2.

13, 5 dixit: 1 2 V Z; -t. 3. **7** conuerfationis, 1 2 V Z; -s 3. **15** ideft, 1 2 3 Z; id est, V. **17** *ante* Ipfi *ponit* 3 *ftellam & numerum 18 & fic profequitur; in fine autem ante* Gratia *habet quidem ftellam, fed omittit numerum 26.*

EPISTOLA CATHOLICA B. (BEATI 1 S V) IACOBI APOSTOLI.

1, 25 Qui, 1 2 V Z; qui, 3. **27** Deum 1 2 V Z; -m, 3.

2, 7 nomen, 1 2 V Z; -n 3. **9** tranfgreffores: 2 3 Z; -s. 1 S V. **11** Quòd 1 2 Z; -od 3. **17** fides, 1 2 V Z; -s 3. **21** fuum 1 2 V Z; -m, 3. **22** eft? 1 2 V Z; eft. 3.

3, 2 * In 1 2 V Z; * in 3. **6** corpus, 1 2 V Z; -s 3. **7** a 1 2 Z; à 3. **8** malum, 1 2 V Z; -m: 3. **10** Ex 1 2 V Z; ex 3. **12** *primum* facere, 1 2 V Z; -e 3. **15** defcendens 1 2 V Z; -des 3. **17** primùm 1 2 Z; -um 3.

4, 8 peccatores: 1 2 V Z; -s, 3. **11** fratres. 1 2 V Z; -s, 3. **13** Hodie, 1 2 V Z; -e 3. *ibi* mercabimur, 1 2 V Z; -r 3.

5, 3 ærugo 1 2 V Z; e- 3. **10** Prophetas: 1 2 V Z; -s 3.

EPISTOLA BEATI PETRI APOSTOLI PRIMA.

1, 12 Angeli 1 2 V Z; a- 3.

2, 5 Chriftum: 2 3 Z; -m. 1 S V. **6** Scriptura: 2 3 V Z; f- 1 S. **9** fancta, 1 2 V Z; -a; 3. **12** vobis 1 2 V Z; -s, 3.

3, 10 dolum. 2 3 Z; -m: 1 S V. **20** arca: 1 2 V Z; -a, 3. **22** mortem 1 2 V Z; -m, 3.
4, 17 eſt 1 2 V Z; eſt, 3. **19** ſuas 1 2 V Z; -s, 3.
5, 9 *hic* 1 *habet numerum, ſed non ſtellam.*

EPISTOLA BEATI PETRI APOSTOLI SECVNDA.

2, 21 agnitionem, 1 2 V Z; -m 3.

EPISTOLA B. (BEATI 1 V) IOANNIS APOSTOLI PRIMA.

2, 21 veritatem, 1 3 V Z; -arem, 2.
3, 10 *primum* Filij 1 2 V Z; f- 3. *ibi* Omnis 2 3 Z; -s, 1 S V. **12** *ſecundum* eius, 1 2 V Z; -s 3. **23** Filij 1 2 V Z; f- 3. **24** *primum* manet, 1 2 V Z; -t: 3.
4, 14 vidimus, 1 2 V Z; -s 3. *ibi* Filium 1 2 V Z; f- 3. *item* ℣ *15.* **16** charitas 1 3 V Z; Ch- 2. **20** dixerit 1 2 V Z; -t, 3. *ibi primum* Deum, 1 2 V Z; -m; 3.
5, 5 filius 1 2 V Z; F- 3. **6** aquam 1 2 V Z; -m, 3. *ibi* teſtificatur, 1 2 V Z; -r 3. *ibi* eſt veritas 1 2 V Z; eſt, ver- 3. **7** ſanctus: 1 2 V Z; -s; 3. **10** filium 1 2 V Z; F- 3. **19** ſumus: 1 2 V Z; -s, 3.

EPISTOLA BEATI IOANNIS APOSTOLI SECVNDA.

3 Filio 1 2 V Z; f- 3. **8** perdatis 1 2 V Z; -s, 3.

EPISTOLA CATHOLICA BEATI (B. 3) IVDÆ APOSTOLI.

1 vocatis 1 2 V Z; -tls 3. **4** Dominatorem, 1 2 V Z; d- 3. **13** deſpumantes 1 2c 3 V Z; diſp- 2*.

APOCALYPSIS BEATI (B. 2) IOANNIS APOSTOLI.

1, 1 Angelum 1 2 V Z; a- 3. *item* ℣ *20.* **12** *ſecundum* Et 1 2 V Z; & 3. **13** podére, 1 2 V Z; -e- 3.
2, 1 ſcribe: 1 2 V Z; -be 3. **4** quòd 1 2 Z; -od 3. **8** Angelo 1 2 V Z; a- 3. *item* ℣℣ *12. 18.* **12** rhomphæam 1 2 V Z; rom- 3. *ibi* vtraque parte 1 2 V Z; vtraqueparte 3. **14** Balaam, 1 2 V Z; -m 3. **20** meos, 1 2 V Z; -s 3. **22** ea, 1 2 V Z; ea 3. **24** qui Thyatiræ 1c 3 V Z; quia Th- 1* 2 S.
3, 1 Angelo 1 2 V Z; a- 3. *item* ℣℣ *7. 14. ibi* dicit 1 2 V Z; -t, 3. *ibi* Spiritus 1 2 V Z; ſ- 3. **7** eccleſiæ ſcribe: Z; eccleſiæ: Scribe: 3 S *exemplar commune c. r. bibliothecæ aulicæ Vindobonenſis;* eccleſiæ: ſcribe: 1 2 V S *exemplar ſplendidum eiuſdem bibliothecæ & exemplar bibliothecæ Capucinorum Tridentinæ: verbum* ſcribe: *impreſſum eſt in ſchedula, quæ poſt colon agglutinata conſpicitur, ex qua agglutinatione falſa interpunctio orta videtur.* **9** ſunt, 1 2 V Z; -t. 3. *ibi* te 1 2 V Z; te, 3. **12** *tertium* nomen 1 2 V Z; -m 3. **14** eccleſiæ 1 2 V Z; E- 3. *ibi* Hæc dicit Amen, V Z; Hæc dicit: Amen, 1 2 3 S. *error typ. euidens:* Τάδε λέγει ὁ ἀμήν. *ibi* Dei. 1 2 3 Z; -i: V. **17** quòd 1 2 Z; -od 3.
4, 4 aureæ: 1 2 V Z; -æ. 3.
5, 2 Angelum 1 2 V Z; a- 3. **6** agnum 1 2 V Z; A- 3. *item* ℣ *8.* **10** ſacerdotes: 1 2 V Z; -s, 3. **14** viginti quattuor 1 2 V Z; vigintiquattuor 3.
7, 1 Angelos 1 2 V Z; a- 3. *item* ℣℣ *2 bis. 11.* **6** Nephtali 1 2 3 S Z; -thali V. **9** linguis: 1 2 V Z; -s, 3. **10** *hic* 2 *omittit ſtellam, ſed non numerum.* **11** animalium: 1 2 V Z; -m, 3. **15** throno, 1 2 V Z; -o 3. *ibi* illos: 1 2 V Z; -s. 3.
8, 2 Angelos 1 2 V Z; a- 3. *item* ℣℣ *3. 4. 5. 6. 7. 8. 10. 13.* **8** cecinit: 1 2 V Z; -t, 3.
9, 1 Angelus 1 2 V Z; a- 3. *item* ℣℣ *13. 14. 15.* **8** mulierum: 1 S V Z; -m. 2; -m, 3. *error typ.*
10, 1 Angelum 1 2 V Z; a- 3.
11, 18 aduenit 1 2c 3 V Z; -uenti 2*.
12, 4 paritura: 1 2 V Z; -a, 3. **7** Michael, 1 2 V Z; -l 3. **10** virtus, 1 2 V Z; -s;.3. **12** quòd 1 2 Z; -od 3.
14, 1 Patris 1 2 V Z; p- 3. **2** *ſecundum* audiui, 1 2 V Z; -i 3. **6** Angelum 1 2 V Z; a- 3. *item* ℣℣ *8. 9. 10. 15. 17. 18. 19.* **9** eius, 1 2 V Z; -s 3. **18** ignem: 1 2 V Z; -m, 3. **19** terram, 1 2 V Z; -m: 3.
15, 1 Angelos 1 2 V Z; a- 3. *item* ℣℣ *6. 7. 8.*
16, 1 Angelis 1 2 V Z; a- 3. *item* ℣℣ *3. 5. 8. 12. 17.* **2** beſtiæ: 1 2 V Z; -æ, 3. **4** effudit 2 3 S V Z; -ugit 1. **5** iudicaſti: 1 2 V Z; -i. 3. **15** Beatus 1 2 V Z; -s, 1 S. *ibi* ſua, 1 2 V Z; -a 3. *ibi* eius. 1 2 V Z; -s: 3. **18** *ſecundum* terræmotus, 1 2 V Z; -s 3. **21** cælo 2 3 S V Z; cœ- 1.
17, 1 Angelis, 1 2 V Z; a- 3. **4** inaurata 1 S V Z; -to 2 3. *error typ.* **7** Angelus: 1 2 V Z; angelus. 3. **10** ceciderunt, 1 2 V Z; -t: 3. **18** mulier, 1 2 V Z; -r 3.
18, 1 Angelum 1 2 V Z; a- 3. **13** cinna- 2 3 S Z; cina- 1 V; -mum) 1 2 V Z; -mum,) 3. **15** ea 1 2 V Z; ea, 3. **19** Væ, 1 2 V Z; Væ 3. **21** Angelus 1 2 V Z; a- 3.
19, 2 *primum* eius, 1 2 V Z; -s 3. **5** exiuit, 1 2 V Z; -t 3. **9** Beati, 1 2 V Z; -i 3. *ibi* dixit 1 2 3c V Z; -cit 3*. **15** omnipotentis. 1 2 V Z; -s 3. **16** fœmore 1 2 3 S Z; fe- V. **17** Angelum 1 2 V Z; a- 3.
20, 1 Angelum 1 2 V Z; a- 3. **5** anni: 1 2 V Z; -i. 3. **9** Diabolus, 1 2 V Z; d- 3. *ibi ponit* 3 *ſtellam & numerum 10 ante* & ſulph-. *ibi* ſulphuris, 1 2 V Z; -s 3. **12** *primum* eſt 2 3 Z; eſt, 1 S V.
21, 9 Angelis 1 2 V Z; a- 3. *item* ℣ *12.* **19** ſapphirus: 1 2 V Z; -s, 3. **20** octauum, 1 2 V Z; -m 3. **24** gentes 1 2 V Z; G- 3. *ibi* eius: 1 2 V Z; -s, 3.
22, 2 Gentium. 1 2 V Z; -m, 3. **3** * Et 1 2 V Z; * & 3. **5** Deus 1 2 V Z; -s, 3. **6** Angelum

G*

1 2 V Z; a- 3. *item* ℣ *16.* **8** *secundum* Et 1 2 V Z; & 3. **17** spiritus, 1 2 V Z; S- 3.

INSCRIPTIO.

lin. 1 *primum* Libri 1 2 V Z; l- 3. **lin. 3** Canonicis 1 2 V Z; c- 3. *ibi* decreuit, 1 2 3 Z; -t V.

ORATIO MANASSAE.

inscr. IVDA, 1 2 V Z; -A 3. **lin. 1** omnipotens 1 2 V Z; -s, 3. **lin. 4** cælum 1 2 V Z; -m, 3. **lin. 30** feci: 1 2 3 Z; -i. V. **lin. 39** inquam, 1 2 V Z; -m 3. *ibi* & 1 3 V Z; & & 2.

LIBER ESDRAE TERTIVS.

1, 1 mensis: 1 2 V Z; -s, 3. **13** sacerdotibus: 1 2 V Z; -s. 3. **14** sibi, 1 2 V Z; -i 3. **15** rege. 2 3 Z; -e: 1 V. **20** prophetæ: 1 2 3 Z: -æ. V. **21** Pascha 1 2 V Z; -a, 3. **22** Iosia 1 2 V Z; -a, 3. **32** præsidebant, 1 2 V Z; -t 3. **33** quæq. 1 2 Z; -que 3. *ibi* scripta 1 2 V Z; -pra 3. *ibi* Iudæ: 1 2 V Z; -æ. 3. **34** assumentes, 1 2 V Z; -s 3. **58** septuaginta septem. 1 2 3 Z; septem *om* V.

2, 6 auro 1 2 V Z; -o, 3. **7** Domini 1 2 V Z; -i, 3. **8** tribuum, 1 2 V Z; -m 3. *ibi* domum 1 3 V Z; D- 2. **9** est. 1 2 V Z; est: 3. **13** numerus. 2 3 Z; -s: 1 V. **16** Mithridatus, 1 3 V Z; Mirh- 2. **17** Phœnice. 1 3 V Z; -e 2. **24** Phœnicen: 1 2 V Z; -n. 3. **27** refugæ, 1 2 V Z; -æ 3. **28** fiant: 1 2 3 Z; -at: V. **29** ex quo 1 2 3 Z; ea quæ V.

3, 3 reuerterentur, tunc 1 2 V Z; -r. T- 3. **7** suam, 2 3 V Z; -m: 1 V. **9** surrexerit 1 V Z; -xit 2 3. *error typ. ibi* nostra: 1 2 V Z; -a, 3. **17** Indicate 1 2 V Z; i- 3. **23** merserint 1 2 V Z; -t, 3.

4, 7 vnus 1 2 V Z; -u 3. **12** rex 1 2 V Z; -x, 3. **16** eos 2 V Z; -s, 3; eo 1. **18** mulierem 1 2 V Z; -um 3. **24** fraudes 2 3 Z; -s, 1 V. **25** suam 1 2 V Z; -m, 3. *ibi* patrem 1 2 V Z; -m, 3. **46** Domine, 1 2 V Z; d- 3. **50** regionem 1 2 3 Z; -m, V. *ibi* Iudæorum, 1 2 V Z; -m: 3. **53** ipsis 1 2 V Z; -s, 3. **55** diem 1 2 V Z; -m, 3. **60** es 1 2 V Z; es, 3.

5, 2 musicis 1 2 V Z; -s, 3. **8** vnusquisque 1 2 3 Z; -e, V. *ibi* Olioro. 1 2 V Z; -o, 3. **9** gentilibus 1 2 V Z; G- 3. *ibi* septuagintaduo: 1 2 V Z; -ta duo. 3. **10** filij 1 2 V Z; F- 3. *ibi* quinquagintaseptem: 1 2 V Z; -ta sep- 3. **11** Phœmo, 1 3 V Z; -o 2. **12** Choraba, 1 2 V Z; -a 3. **13** vigintiseptem: 1 2 V Z; -m. 3. **14** Cham, 1 2 V Z; -m. 3. *ibi* trigintaseptem: 1 2 V Z; -ta sep- 3. *ibi* sexagintaseptem: 1 2 V Z; -ta sep- 3. *ibi* vnus: 1 2 V Z; -s. 3. **15** *primum* filij 1 2 V Z; F- 3. **16** triginta duo: 1 2 V Z; -taduo 3. *ibi* centum 1 2 V Z; -nm 3. **17** viginti duo: 1 2 V Z; -tiduo: 3. **18** quinquagintaquinque: 1 2 3 Z; -ta qu- V. *ibi* Nechanatus, 2 3 Z; He- 1 V. *ibi* centum quinquagintaocto: 1 2 V Z; centumquinquaginta o- 3. **19** Crearpatros, 1 2 V Z; -s 3. *ibi* viginti vnus: 2 3 Z; vigintivnus: 1 V. **20** vigintiduo: 1 2 V Z; -o. 3. **21** quinquagintaseptem: 1 2 V Z; -ta sep- 3. **23** duo millia 1 2 V Z; duomillia 3. *ibi* Sacerdotes: 1 2 V Z; -s. 3. **24** septuagintaduo: 2 3 Z; -ta duo: 1 V. *ibi* quinquagintaduo: 2 3 Z; -ta duo: 1 V. **26** septuagintaquattuor. 2 3 Z; -atuor. 1 V. *ibi* omnis 1 2 V Z; O- 3. *ibi* sexagintaduo, 1 2 V Z; -a duo, 3. **28** Asaph, 1 2 V Z; -ph 3. **30** templo: 1 2 V Z; -o, 3. *ibi* Tobloch, 1 2 V Z; -c, 3. *ibi* Armacha, 1 2 V Z; -ca, 3. **31** Nachoba, 1 2 V Z; Naco- 3. **32** *secundum* filij 1 2 V Z; F- 3. *ibi* Pedon. 1 3 V Z; -n, 2. **36** Telharsa: 2 3 Z; Thel- 1 V. **38** sacerdotibus, 1 2 V Z; -s 3. **40** Nehemias 1 2 V Z; -s, 3. **43** Cameli, 1 2 V Z; -i 3. *ibi* Equi 2 3 Z; -i, 1 V. *ibi* ducenta millia 1 2 V Z; -am- 3. *ibi* quadragintaquinque: 1 2 V Z; -a qu- 3. **44** innouare & 1 2 3 Z; voverunt V. *ibi* virtutem: 1 2 V Z; -m. 3. **45** & 1 V Z; Et 2 3. *ibi* dari 1 2 3 Z; -re V. *ibi* *secundum* millia, 1 2 3 Z; -a: V. **46** Sacerdotes 2 3 Z; s- 1 V. **48** *secundum* fratres, 1 2 V Z; -s 3. **53** hostias 1 2 V Z; ost- 3. **56** Ierusalem, 1 2 V Z; -m: 3. **57** anni 2 3 Z; -i, 1 V. **63** domum: 1 2 3 Z; -m. V. **69** Asbazareth 1 2 V Z; -t 3. **71** ea 1 2 V Z; ea, 3.

6, 2 Iosedec, 1 2 V Z; -ch, 3. **8** quòd 1 2 Z; -od 3. **18** aurea 1 2 V Z; -a, 3. *ibi* argentea 1 2 V Z; -a, 3. **21** bibliothecis 1 2 V Z; biblitohecis 3. **22** Domino 1 2 Z; d- 3 V. **26** aurea 1 2 V Z; -a, 3. *ibi* Domini, 1 2 V Z; d- 3. *ibi* illic: 1 2 V Z; -c. 3. **27** Sisennem 1 2 V Z; -m, 3. **29** Cœlesyriæ 1 2 V Z; -æ, 3. **32** denuncietur, 1 2 V Z; -entur, 3.

7, 3 * & 1 2 V Z; * Et 3. **6** Et 1 2 V Z; Er 3. **7** quadringentos, 1 2 V Z; -s. 3. **8** & 1 2 V Z; Et 3. **15** eorum 1 2 V Z; -m, 3.

8, 2 sacerdotis: 1 2 V Z; -s. 3. **3** hic 1 2 V Z; H- 3. **4** quòd 1 2 Z; -od 3. **7** prosperitatem 1 2 V Z; -spetit- 3. **8** Esdras 1 2 V Z; -am 3. **15** Ierusalem: 1 2 V Z; -m, 3. **17** quæcumque 1 2 V Z; quec- 3. **26** doce: 1 2 V Z; -e, 3. **27** transgressi 1 2 V Z; -ngr- 3. **32** *secundum* ex 1 2 V Z; Ex 3. **34** Moabilionis 1 2 V Z; -s, 3. **35** Zecholei, 2 3 Z; -oeli, 1 V. **36** Gotholiæ, 1 2 V Z; -llæ, 3. **37** Zarias 1 2 V Z; -s, 3. **39** filijs 2 3 V Z; -lis 1. **41** Ioannes 1 2 V Z; -s, 3. **42** ex 1 2 V Z; Ex 3. **44** sacerdotum 1 2 V Z; -m, 3. **45** Eleazarum, 1 2 V Z; -m 3. **51** filijs, 1 2 V Z; -s 3. **71** *secundum* eorum. 2 3 Z; -m: 1 V. **75** tuam. 1 3 V Z; -m 2. **78** gladium 1 2 V Z; gaud- 3. *ibi* deprædationem 1 2 V Z; -pred- 3. **79** radicem, 1 2 V Z; -m: 3. **81** nostro: 1 2 V Z; -o, 3. **84** hæreditatem 1 2 3 Z; her- V. **89** relinquatur 1 2 V Z; -liqu- 3. **92** Esdras, 2 3 Z; -s 1 V. *ibi* turma 2 3 Z; -ba 1 V. **93** Nos 1 2 V Z; n- 3. **96** negocium, 1 2 V Z; -oti- 3.

9, 2 multitudinis. 1 2 V Z; -dlnis. 3. **6** hyemem 3 V Z; -en 1 2. **8** nostrorum: 1 V Z; -m. 2; -m, 3. **11** diei, 1 2 V Z; -i 3. **14** hæc: 1 2 V Z; -c, 3. **17** mensis: 1 2 V Z; -s, 3. **19** & Ioadeus, 1 2 V Z; & *om* 3. **20** exorationem, 1 3 V Z; -orta- 2. **21** Azarias. 1 2 V Z; -s, 3. **28** Zathoim. 2 3 Z; -m: 1 V. **29** Zebes: 1 2 V Z; -s, 3. **31** Mathathias, 1 2 V Z; -ti- 3. **36** omnes 1 2 V Z; O- 3. **51** dicens. 2 3 Z; -s, 1 V. **53** clarificabit 1 2 V Z; -uit 3. **54** dicentes, 1 2 V Z; -s: 3.

LIBER ESDRAE QVARTVS.

1, 2 *primum* filij 1 3 V Z; -i? 2. **3** Aaron 1 2 V Z; -n, 3. **5** nuntient 2 3 Z; -ci- 1 V. **6** mei

1. 2 V Z; ei 3. **11** interfeci. 1 3 V Z; -ter- 2. **18** quàm 1 2 Z; -am 3. **20** faturitate? 1 2 V Z; -e 3. **21** Philifthæos 1 2 V Z; -s, 3. **23** feci 1 2 V Z; -it 3. **24** *hic* 3 *habet ftellam, fed numerum 24 ponit ante* Transferam *vbi etiam ftellam habet.* **31** neomenias 1 2 V Z; -s, 3. **32** meos 1 2 V Z; -s, 3. **39** dabo 1 2 V Z; -bunt 3. **40** Nahum, 2 3 Z; -aum 1 V. *ibi* Habacuc, 1 2 V Z; Ab- 3.

2, 5 feruare, 1 2 V Z; -e. 3. **8** Gomorrhæ, 1 2 V Z; -æ. 3. **9** cinerum. 1 2 V Z; -m: 3. **15** cum lætitia 1 2 V Z; in l- 3. **18** Ifaiam 1 2 V Z; -m, 3. **26** Seruos, 1 2 V Z; -s 3. **29** videant. 1 3 V Z; -t 2. **38** Surgite 2 3 Z; -e, 1 V. **41** tuus 1 2 V Z; -s, 3. **44** hi, 1 2 V Z; hi 3.

3, 3 * & 1 2 V Z; * Et 3. **4** dixi: 1 2 V Z; -i, 3. *ibi* dominator 1 2 V Z; D- 3. **5** viuens 1 2 V Z; -uus 3. **7** cogitationes, 1 2 V Z; -nes, 3. **12** eft 1 2 V Z; eft, 3. *ibi* quàm 1 2 V Z; -am 3. **13** eft 2 3 Z; eft, 1 V. *ibi* facerent 1 2 V Z; -em 3. *ibi* his 1 2 V Z; -s, 3. **15** ei 1 2 V Z; ei, 3. *ibi ante* Et dedifti *ponit* 3 *ftellam cum numero 16, ftellam & numerum 19 ante* & tranfijt *omittens.* **23** tempora, 2 3 V Z; -re, 1. *ibi* anni: 1 2 V Z; -i, 3. **31** Numquid 1 3 V Z; Nnm- 2. **35** obferuauit 1 2 V Z; -uauerit 3.

4, 5 quæ 1 2 V Z; quem 3. **6** Quis 1 2 V Z; qu- 3. **13** cogitationem. 2 3 Z; -m, 1 V. **17** maris. 1 2 V Z; -s, 3. *ibi* arena, 1 2 V Z; -a 3. **18** iuftificare, 1 2 V Z; -e 3. **24** fæculo, 1 2 V Z; -o 3. **27** portare 1 2 V Z; -e, 3. **33** refpondi, 1 2 V Z; -i 3. **36** Et 1 2 V Z; E 3. **40** me, 1 2 V Z; me 3. *ibi* Vade,. 1 2 V Z; -e 3. **44** tuos, 1 2 V Z; -s: 3. **48** vidi, 2 3 Z; -i: 1 V. **50** tibi: 1 2 V Z; -i 3.

5, 3 impofito 2 3 V Z; -tio 1. **9** aquis 1 2 V Z; -æ 3. *ibi* falfæ 1 3 V Z; fa- 2. **11** Numquid 2 3 V Z; Nunqu- 1. **20** feptem 1 2 V Z; -m, 3. **23** eius, 1 2 V Z; -s 3. **25** maris, 1 2 V Z; -s 3. *ibi* fanctificafti 1 3 V Z; -ftl 2. **40** meum, 1 2 V Z; -m. 3. *ibi* fine 1 2 V Z; -em 3. **45** dixi. 1 2 V Z; -i, 3. **53** *fecundum* funt: 1 2 V Z; -t, 3.

6, 1 orbis 1 2 V Z; -s, 3. **17** loquens, 1 2 V Z; -s 3. **18** veniunt, 1 2 V Z; -t 3. **20** incipiet 1 V Z; -ent 2 3. *ibi* pertranfire, 1 2 V Z; -e 3. **25** iftis 1 2 V Z; -s, 3. **2)** quem 3 V Z; quàm 1 2. *error typ.* **32** fortis 1 2 V Z; F- 3. **34** vt 1 2 3 Z; et V. **35** dictæ 1 V Z; -a 2 3. *error typ.* **38** terra: 1 2 V Z; -a, 3. **48** anima 1 2 V Z; -a, 3. *ibi* enarrent. 1 2 V Z; -t 3. **52** fiat 1 2 V Z; fieret 3. **57** ecce, 1 2 V Z; -e 3. **58** tuus 1 2 V Z; -s, 3.

7, 2 fermones 1 2 V Z; -s, 3. **3** fpatiofo 2 3 V Z; -ario- 1. **7** anguftus 1 2 V Z; -s, 3. **12** autem 1 2 V Z; -m, 3. **19** ad me 1 2 3 Z; ad *om* V. **20** negligitur 1 2 V Z; -r, 3. **21** venerunt 1 3 V Z; -ruut 2. **28** & 1 2 3 Z; ei V. *ibi* quadringentis. 1 2 V Z; -s 3. **38** & Dauid 1 V Z; & *om* 2 3. *error typ.* **44** incredulitas: 1 3 V Z; incrudelitas: 2. **61** perditionem 1 2 3 Z; -icti- V. **62** quòd 1 2 Z; -od 3. **67** inhereditabant 1 2 3 Z; -unt V.

8, 2 Efdra. 1 2 V Z; -a: 3. **16** * Et 1 2 V Z; * & 3. *ibi* fum: 1 2 V Z; -m, 3. **27** ftudia, 1 V Z; -a 2; -a: 3. **30** iuftitia 1 2 V Z; iuftia 3. **34** amarus 2 3 V Z: -tus 1. **37** fiet. 1 2 V Z; -t 3. **38** peccauerunt 1 3 V Z; -uut 2. **43** afcenderit 1 2 V Z; -t, 3. **44** perit: 1 2 V Z; -ijt: 3. **45** miferere 1 2 V Z; -ri 3. **47** creaturam 1 2 V Z; -m, 3. *ibi* proximaui, 1 2 V Z; -i 3. *ibi* numquam 1 2 3 Z; nunqu- V. **50** miferabiles 1 2 V Z; mirabiles 3.

9, 10 cognouerunt 2 3 V Z; -etunt 1. **14** quàm 1 2 Z; -am 3. **29** es 1 2 V Z; eft 3. **36** quidem 1 2 V Z; -m, 3. **41** dolorem: 1 2 V Z; -m, 3. **42** Quid 1 2 V Z; qu- 3.

10, 7 contriftatur, 1 2 V Z; -ftata 3. **9** eam 1 2 V Z; ea 3. **11** tu, 1 2 V Z; tu 3. **22** prophanatum 1 2 3 Z; -ofa- V. **33** commouebo 1 2 3 Z; -nebo V. **36** numquid 2 3 V Z; nunqu- 1. **37** me, 1 2 V Z; me 3. **38** tibi 1 2 V Z; -i, 3. *ibi* multa. 1 2 V Z; -a, 3. **48** Ierufalem. 1 2 V Z; -m: 3. **51** campo 1 2 V Z; -o, 3. **54** loco, 1 2 V Z; -o 3. **58** autem 1 2 V Z; -m, 3.

11, 2 cæli 2 3 Z; cœ- 1 V. **5** ea. 1 2 V Z; ea 3. **11** octo. 1 2 V Z; -o 3. **12** terram. 1 2 V Z; -m 3. **13** regnabat. 1 2 V Z; -t, 3. **14** regnaret, 1 2 V Z; -t 3. **15** ecce, 1 2 V Z; -e 3. **22** pennæ 1 2 V Z; -æ, 3. **24** capite 1 2 V Z; -e, 3. **25** erigere 1 2 V Z; -e, 3. **27** velocius 2 3 Z; -s, 1 V. *ibi* quàm 1 2 Z; -am 3. **29** maius. 1 2 V Z; -s 3. **34** capita, 1 2 V Z; -a 3. *ibi* terram, 1 2 V Z; -m 3. **38** te, & 1 2 V Z; te, Et 3. **39** es 1 2 V Z; es, 3. **42** eorum 1 2 V Z; -m, 3. **46** iudicium 1 2 V Z; -m, 3.

12, 2 illæ 1 2 V Z; -æ, 3. **6** Altiffimum, 1 2 V Z; -m 3. **7** tuos, 1 3 V Z; -s. 2. **8** conforta 1 3 V Z; conconf- 2. *ibi* interpretationem 1 2 V Z; -m, 3. **16** alarum 1 2 V Z; -m, 3. **21** duæ 1 2 3 Z; -o V. **23** multa. 1 2 V Z; -a, 3. **24** aquilæ 1 2 V Z; A- 3. **25** erunt 1 2 V Z; -t, 3. **26** apparens, 1 2 V Z; -s 3. **30** fuum, 1 2 V Z; -m 3. **48** *hic* V *ftellam & numerum omittit, ea ante* fed veni *collocans.*

13, 3 confideraret, 1 2 V Z; -t 3. **4** quiefcet 2 3 Z; -it 1 V. **9** aliquod 1 2 V Z; -ot 3. **13** verò 1 2 Z; -o 3. **20** hunc, 1 2 V Z; -c 3. **26** fuam: 1 2 V Z; -m, 3. **32** meus, 1 2 V Z; -s 3. **3**} erit 1 2 V Z; -t, 3. **37** eorum 1 2 V Z; -m, 3. **41** regionem, 1 2 V Z; -m 3. **46** venire, 1 2 3 Z; -e. V. **57** campum, 1 2 V Z; -m 3.

14, 2 dixi: 1 2 V Z; -i, 3. **6** *hic* 3 *ftellam ac numerum 6 omittit, ponens eum ante* Et nunc *& fic profequitur; poft 13* & dimitte *ftatim 15* quæ enim *habet.* **8** *fecundum* vidifti, 1 2 V Z; -i 3. **14** tranfmigrare 1 2 V Z; -gare 3. **17** mendacium. 1 2 V Z; -m 3. **22** femitam, 2 3 Z; -m: 1 V. **34** mifericordiam 1 3 V Z; -dtam 2. *ibi* confequemini 1 2 3 Z; -quimini V. **37** viros 2 3 Z; -s, 1 V. *ibi* ficut 2 3 V Z; -cnt 1. **38** potauero. 1 2 V Z; -o, 3. **45** Altiffimus, 1 2 V Z; -s 3. *ibi* fcripfifti, 1 2 V Z; -i 3.

15, 1 prophetiæ, 1 2 V Z; -æ: 3. **2** fideles 1 2 V Z; -s, 3. **19** gladium 2 3 Z; -m, 1 V. **20** Ecce, 1 2 V Z; -e 3. **21** Deus. 1 2 V Z; -s, 3. **22** effundentes 1 2 V Zc; -em 3. **25** meam, 1 2 V Z; -m. 3. **29** fertur 1 2 3 Z; feretur V. **30** aduenient 2 3 V Z; -nte 1. *ibi* de 1 2 3 Z; in V. **34** & feptentrione 2 3 Z; & a f- 1 V. **36** fimus 2 3 V Z; -mus 1. **37** mouebuntur 1 V Z; -bunt 2 3. *error typ.* **41** campi, 1 2 V Z; -i 3. **43** ad Babylonem 2 3 V Z; ad *om* 1. **50** ardor 1 2 V Z; -r, 3. **53** * nifi 1 2 V Z; nifi * 3. *ibi* exaltans 1 V Z; -tatus 2 3. *error typ.* *ibi* effes, 1 2 V Z; -s. 3. **56** malum. 1 2 V Z; -m

3. **57** rhomphæa 1 2 V Z; ro- 3. **58** manducabunt 1 2 V Z; maud- 3. **59** Infelix 3 V Z; -fœl- 1 2. *error typ.*

16, 18 dolorum 1 2 V Z; idolorum 3. **23** inhabitant 1 2 V Z; -tabant 3. **41** pugnam, 1 2 V Z; -m 3. **56** eſt: 1 2 V Z; eſt, 3. **64** veſtris, 1 2 V Z; -s 3. **68** Deus, 1 2 V Z; -s 3. **76** eſt. 1 2 V Z; eſt, 3. **77** Deus 1 2 V Z; -s, 3. *ibi* ſupereleuent V Z; -rleu- 1 2 3. *error typ.*

ANNOTATIONES.

1 Index Teſtimoniorum, Nominum Interpretatio, Index Biblicus a V cum 1 contra 2 & 3 omittuntur. „Satius autem visum est, inquit pag. IV, omittere varios illos indices biblicos, quos plures subtexere solent, tum quia *intolerabilis taedii laborisque* esset eosdem, ut decet, corrigere; tum quia illi velut opus levidense ac parvi faciendum a viris doctis habentur atque negliguntur.“ In hac tamen editione iſti indices propter auctoritatem 2 & 3 adiecti ſunt. Vnumquemque locum parallelum in Indice Biblico notatum requiſiui & inſpexi in contextu librorum citatorum itaque plus quam 600 errores typographicos, qui in alijs editionibus conſpiciuntur, delere potui; locos dubios non mutaui. — Editores Bibliæ Sacræ Tornaci Neruiorum impreſſæ teſtantur quidem pag. IV, ſe „incredibili labore“ indices biblicos purgaſſe; at in eorum quoque indice plus quam 700 errores inueni & notaui, ita vt omnibus quibus hæc aſſertio improbabilis viſa fuerit, eos monſtrare poſſim. Mutarunt etiam genus ſcribendi editionum Vaticanarum, quod in hac editione conſeruatum eſt, vt omnibus præſto ſit, quod publicæ (officiales) editiones exhibent.

2 Locos parallelos, qui in 2 & 3 ad marginem ipſius textus notantur, etiam V contra 1 aſſumpſit; ſed alios omittit alios addit alios mutat. In hac vero editione tales exhibentur quales in exemplaribus Vaticanis cernuntur; id ſolum mutatum eſt, „quod Typographicæ incuriæ manifeſte adſcribendum.“ Hos quoque locos requiſiui & inſpexi in contextu librorum citatorum & amoui plus quam 1000 errores, quibus aliæ editiones ſcatent.

3 Præfationes varias V cum 2 & 3 contra 1 typis deſcribendas quidem curauit, præbet tamen textum (Vallarſij) in tam multis, vtique accidentalibus rebus, a textu 2 & 3 diſcrepantem, vt has variantes omittere debuerim, ne moles operis nimis accreſceret; in hac editione textus 2 (& 3) deſcriptus eſt.

4 Afferit quidem V pag. III & IV: „In reliquis vero locis ... ne latum quidem unguem nova haec editio ab illa vaticana recedit ... Curam certe tantam adhibui, quantam praestare potui ... ut vaticanum exemplum fidelissime atque exactissime referrem.“ Attamen non eſt verum. Nam in inſcriptionibus librorum commata & puncta omittit; ſuperſcriptiones paginarum non accurate reddit; litteras maiuſculas A B C etc ad marginem textus & minuſculas a b c etc in parallelis (vbi ordinem librorum quoque mutat) omittit, numeros verſuum textui interponit, „singulorum versiculorum initium, prima cuiusque versiculi littera maiuscula facta, semper a margine“ ducit (pag. IV); in principio librorum & capitum non tot habet maiuſculas quot in editionibus Vaticanis exhibentur; „singulis sacri textus capitibus titulos ... quibus summatim cuiuslibet capitis materies innuitur“, (pag. IV) anteponit, qui in editionibus Vaticanis non conſpiciuntur; ſcriptionem abbreuiatam in tribus editionibus ſæpe occurrentem, qua *q.* pro *que* impreſſum eſt, non imitatur; vtitur tamen alia, in iſtis editionibus non occurrente, & ſcribit ſæpe Dñus, Dñi, Dño, Dñum; litteras j ſ s u v & ligatas non adhibet, quomodo in Vaticanis alijſque necnon in manuſcriptis videntur; accentus acutos plures quidem ponit, non vero graues; numerum *quatuor* ſemper, etiam in compoſitis, vnico *t* ſcribit, quamquam in Vaticanis ſemper duplici *tt* ſcribitur (pag. IV), quæ ſcriptio a recentiſſimis grammaticis & lexicographis approbatur. Videas Heinichen-Wagener, Lateinisch-deutsches Schulwörterbuch. Leipzig, 1897; Schmidt-Thumſer, Lateinische Schulgrammatik. Wien, 1899.

5 Denique V „in ipsa libri fronte quod in vaticanis editionibus desideratur, Clementis VIII. Pont. Max. nomen ... Sixti V. Pont. Max.“ nomini confociauit (pag. IV), ſcribens: BIBLIA SACRA VVLGATAE EDITIONIS SIXTI V. ET CLEMENTIS VIII. PONTT. MAXX. IVSSV RECOGNITA ATQVE EDITA ROMAE TYPIS S. CONGREGATIONIS DE PROPAGANDA FIDE ANNO MDCCCLXI.

Titulum 1 habet ſic: primo loco: BIBLIA SACRA (rubro colore) VVLGATAE EDITIONIS (nigro colore) ROMAE (nigro colore) Ex Typographia APOSTOLICA VATICANA (rubro colore) M. D. XCII. (nigro colore); ſecundo loco, i. e. in imagine inciſa: BIBLIA SACRA VVLGATAE EDITIONIS SIXTI QVINTI PONT. MAX. IVSSV recognita atque edita. (omnia nigro colore). Videas effigiem huic editioni præpoſitam. — 2 vnicum habet titulum: BIBLIA SACRA (rubro colore) VVLGATAE EDITIONIS (nigro colore) SIXTI QVINTI (rubro colore) PONT. MAX. IVSSV (nigro colore) recognita atque edita. (rubro colore) hic interponitur parua imago, deinde: ROMAE (nigro colore) Ex Typographia APOSTOLICA VATICANA. (rubro colore) M. D. XCIII. (nigro colore). — 3 quoque vnicum exhibet titulum in imagine inciſa, aliquantulum mutata: BIBLIA SACRA VVLGATÆ EDITIONIS SIXTI V. P. M. IVSSV recognita atque edita. ROMAE. Ex Typographia VATICANA. M. D. XCVIII. (omnia nigro colore).

M o g o n t i n a, quam in c. r. bibliotheca aulica Vindobonenſi (I. G. 14) & in bibliotheca Capucinorum Œnipontana inueni, in imagine inciſa hunc titulum præfixum habet: BIBLIA SACRA *vulgatæ Editionis SIXTI V. PONT. MAX. Juſſu recognita Et Clementis VIII auctoritate edita ... Moguntiæ ... 1609.*

C o l o n i e n ſ i s, quam etiam in c. r. bibliotheca aulica Vindobonenſi (2. Y. 55) inueni, in imagine inciſa ſic inſcribitur: *BIBLIA SACRA vulgatæ Editionis, SIXTI V. PONT. MAX. IVSSV recognita ET CLEMENTIS VIII. auctoritate edita.* COLONIÆ AGRIPPINÆ, ... M. D. CIX.

L u g d u n e n ſ i s anni 1604 iuxta „Catalogue of printed books (Brit. Muſ.) Bible P. I, p. 50“ iam eundem titulum ac Mogontina & Colonienſis exhibet.

Quem titulum mutatum etiam A l l i o l i in editione Latina-Germanica Bibliorum adoptauit.

II. PRINCIPIA MEA CRITICA.

Principia mea critica ſunt ſententiæ ſeu propoſitiones, ſecundum quas variantes Clementinas dijudicaui & ex illis eam aſſumpſi, quæ cum voluntate Clementis VIII. congruere videtur.

Inter editiones enim Clementinas multæ apparent differentiæ, quæ correctorijs Romanis vel indicibus errorum corrigendorum amotæ non ſunt. Quamuis fidem vel bonos mores nullo modo attingant, accurata critica textus publici (officialis) Eccleſiæ catholicæ eas negligere nequit. Qui variantes ſupra deſcriptas inſpexerit, iure meritoque interrogabit, qualis a Clemente VIII. intenta, ideoque vere officialis ſit.

Principia, iuxta quæ hæc quæſtio ſolui poteſt, ex proprietatibus editionum publicarum earumque correctorij deriuantur. Quapropter primo quidem de editionibus officialibus diſſeramus, deinde principia ipſa proponamus oportet.

1 Proprietates editionum publicarum textus officialis Eccleſiæ catholicæ & correctorij earum ſunt ſequentes:

a Tres tantum exiſtunt editiones publicæ textus Clementini, nimirum editiones 1592 & 1593 & 1598 Romæ in typographia Vaticana impreſſæ. Editio Caroli Vercellone non eſt officialis, vt Fr. Vigouroux aſſerit, ſed priuata dumtaxat, quemadmodum Vercellone ipſe teſtatur.

Anno MDCCCXCI Pariſiis ſumptibus P. Lethielleux editio Vulgatæ impreſſa eſt, in cuius pagina II legimus hanc aſſertionem: „J' ai examiné la nouvelle édition de la Bible latine éditée par M. P. LETHIELLEUX, et j' ai constaté qu' elle reproduit exactement l' édition du P. VERCELLONE, publiée à Rome per la Propaganda, et qui est une édition *officielle*. L' édition de M. LETHIELLEUX mérite donc d' être approuvée par l' Ordinaire. Fr. VIGOUROUX. Séminaire Saint-Sulpice, 19 avril 1890." Hæc aſſertio non eſt vera; editio Vercelloniana officialis non eſt.

Vercellone enim affirmat quidem, ſemetipſum Pio IX. auſpice labores in Vulgatam impendiſſe (Variae Lectiones. Tom. I, pag. V. Romae, 1860, Spithöver), diſtinguit tamen in præfatione ad Bibliam Sacram, cuius titulum ſupra (pag. 102*) poſuimus, ſuam editionem a tribus illis Vaticanis, quæ iuſſu & auctoritate Clementis VIII. impreſſæ ſunt quæque ſolæ editiones publicæ ſeu officiales nominandæ: „pro legitimis sincerae lectionis assertoribus vaticanas tantum editiones cum suis correctoriis" habet (pag. III) atque notat: „Si cui tamen una aut altera ex his correctionibus (sc. a Vercellone adhibitis) minus arriserit, non repugno; suo utatur iudicio, nisi forte irrecusabilis Ecclesiae auctoritas aliter constituerit" (pag. V). Magiſterium Eccleſiæ autem hac in re nihil ſtatuit. Nam editio Caroli Vercellone *non auctoritate Summi Pontificis,* vti tres editiones Vaticanæ, ſed *communi dumtaxat modo* Romano approbata eſt. In vltima enim pagina legimus: „REIMPRIMATUR Fr. Hieronymus Gigli Ord. Praed. S. P. A. Magister. REIMPRIMATUR Fr. Antonius Ligi-Bussi Archiepiscopus Icon. Vicesgerens." Neque alia editio officialis poſt Vercellone impreſſa eſt: ergo tres tantum exiſtunt editiones publicæ textus Clementini attendendæ.

b Editiones Vaticanæ non eodem anno, ſed diuerſis annis prodierunt, ita vt ſequens ex *emendata* præcedente typis deſcripta ſit & generatim loquendo maiorem habeat auctoritatem criticam quam præcedens.

Wordsworth-White in epilogo ad „Nouum Testamentum Latine" pag. 724, Oxonii 1898, ſcribunt: „Item *anno 1592 iam tres* editiones ex typographia Uaticana iussu Clementis VIII prodierunt quae nonnihil inter se diuersae fuerunt." Hi viri docti non tantum editiones originales non inſpexerunt, quæ in principio, 2 & 3 in fine quoque, diuerſos annos impreſſionis exhibent, ſed neque præfationem Caroli Vercellone legerunt, quamquam in nota 5. ad eam prouocant. Etenim pag. V. Vercellone tres editiones publicas annis 1592 & 1593 & 1598 attribuit.

Si eodem anno & ſimul impreſſæ fuiſſent, eandem haberent auctoritatem criticam; ſi vero diuerſis annis & ex *emendatis* exemplaribus deſcriptæ ſunt, ſubſequens editio generatim loquendo maiorem habet auctoritatem criticam quam præcedens. Vide lit. c & e.

c Editio 1 anni 1592 critice non optima eſt, cum nimia feſtinatione adornata ſit, vti omnes viri docti concedunt, atque nimis a Sixtina dependeat.

Chartæ, litterarum, impreſſionis nitore prima editio ceteris vtique antecellit, non tamen cura & diligentia critica, quemadmodum Vercellone putauit. Scribit enim (Biblia Sacra, pag. III): „Ut autem hisce difficultatibus obviam irem, tres ipsas vaticanas editiones secum invicem accurate, quantum licuit, contuli; indeque intellexi non pauca sphalmata, quae in priorem irrepse-

rant, castigata fuisse in altera; at multo plura alia menda in hac quam in illa a typographis admissa fuisse: ac rursum ex secunda, paucis invectis correctionibus, tertiam editionem derivatam fuisse, quae mendorum numero utramque superavit: sed huic postremae adnexum est triplex correctorium quo fere praecipua illarum trium editionum errata notantur, paucaeque novae lectiones ab ipsis pontificiis correctoribus obtruduntur. Exinde certior factus sum editionem vaticanam principem reliquis praehabendam, eiusdemque exemplum pro archetypo assumendum atque unice exprimendum esse, demtis tamen typographi mendis, accitisque paucis illis lectionibus, quae novissime ingestae fuerant.“ Verum tamen.

Nimia feſtinatio a Vercellone quoque conceditur & ab omnibus peritis in arte admitti debet. Nam XIX (vndeuiginti) dierum labore correcta eſt editio (Var. Lect., tom. I, pag. LX s.) atque ſpatio vix quattuor menſium impreſſa (ibi, pag. LXIII—LXVIII). Non igitur mirandum, quod plus quam par eſt, a Sixtina dependeat. Quod vt melius appareret, iam ſupra ſæpius lectionem Sixtinam notaui.

Ablati ſunt errores 37 typis manu impreſſis, 6 correctione atramento facta, 63 indice errorum corrigendorum adiuncto. Quorum 61 enumerantur in correctorio, quod tertiæ editioni præfixum eſt, duo autem in folio ſeparatim impreſſo & exemplari bibliothecæ Angelicæ Romanæ (B. 18. 3*) atque exemplari bibliothecæ Vniuerſitatis Bolonienſis (A. M. N. III. 13) in fine affixo. Vide pag. XIII. huius editionis. Inſuper in alijs c. 270 locis emendatæ editiones annorum 1593 & 1598 a prima editione receſſerunt, non numeratis accentibus & interpunctionibus indifferentibus, quarum plurimæ in 2 & 3 mutatæ conſpiciuntur. Ceterum non omnia exemplaria eodem modo impreſſa ſunt. Contuli exemplar bibliothecæ Capuc. Œnipontanæ cum exemplari bibliothecæ Angelicæ Romanæ & nonnullas mutationes in prelo factas reperi. E. g. exemplar Angelicum habet 2 Reg. 22, 50 *c*hriſto; 23, 16 *p*ortam; 23, 33 Aiam; 3 Reg. 3, 17 *D*omine. Secutus ſum exemplar Œnipontanum, quocum conſentit exemplar in „Biblioteca Nazionale Centrale Vittorio Emanuele“ (6. 5. O. 20) Romæ afferuatum.

d Editio 2 anni 1593 critice optima dicenda eſt, vti accurata comparatio cum reliquis editionibus demonſtrat.

Hæc editio in c. 230 locis ab editione 1 & 3 recedit, non numeratis interpunctionibus & accentibus indifferentibus. Errorum autem 80 in correctorio tertiæ editioni præfixo, tres alij in correctorio ipſi ſecundæ adiecto, duo in textu correcti ſunt; remanent circa 140 lectiones ab 1 & 3 diſcrepantes, ex quibus pars media maioris momenti eſt. — Quod ſi Vercellone (vide lit. c) afferit „multo plura alia menda in hac quam in illa (sc. prima) a typographis admissa fuisse“, errat omnino. Nam in prima editione 106 emendationes, in ſecunda vero 85 inueniuntur; in prima c. 270 variantes notabiliores, in ſecunda c. 140 reperiuntur. Vide lit. f.

e Editio 3 anni 1598 plurimis erroribus typographicis fœdata eſt atque immerito editio accuratior nominatur.

In bibliotheca Vaticana exemplar editionis 1593 afferuatur, quod olim ad bibliothecam Angeli Roccæ, deinde ad bibliothecam Minimorum conuentus Ss. Trinitatis in monte Pincio pertinebat, & maximi momenti eſt, vt mox apparebit. Nunc, cum plurimis alijs libris nondum ordinatis pro bibliotheca ſtudijs biblicis inſeruiente ſepoſitum, a bibliothecario inueniri non potuit, ideoque ſequentia ex opere Caroli Vercellone (Var. Lect., tom. I, pag. LXX) deſcribere debeo. In principio iſti exemplari ſcheda manuſcripta affixa eſt, qua hæc enuntiantur: „Cum in hanc Bibliorum editionem errores irrepsissent, pater Franciscus Toletus *iussu Clementis VIII. in hoc exemplari correxit,* ex eoque postea typographicam emendationem curante Angelo Roccha prodiit editio anni 1598. in-8. *quae omnium adcuratior.* Constant haec ex autographo Papae mandato, quod videre est extrema pagina. Et sane hoc exemplar ad rocchensem bibliothecam pertinuit.“ Autographum Papæ tale eſt: „Clemens Papa VIII. Hanc Bibliorum editionem iuxta correctionem a Congregatione praestitam, imprimendam mandamus: et iudicio p. Francisci Toleti e societate Iesu committimus, eique nostram hac in re auctoritatem impertimur: emendationem vero typographicam fratris Angeli Rocchensis augustiniani a Camerino fidelitati & industriae demandamus. Clemens Papa VIII.“

Ex autographo Clementis VIII, quod in primam paginam albam (ligaturæ agglutinatam) exemplaris 1592 in bibliotheca Angelica afferuati (B. 18. 3*) tranſcriptum eſt, conſtat quidem, correctionem exemplaris Toleto & emendationem typographicam Roccæ a Papa commiſſam fuiſſe; nullo autem modo ex autographo deduci poteſt, editionem tertiam omnium accuratiorem eſſe. Et re vera, examinatio & comparatio diligens, *quæ hucuſque a nullo viro ritico inſtituta eſt,* contrarium docet. Nam etiamſi ad plurimas interpunctiones & accentus mutatos non reſpiciamus, nihilominus tertia editio in 930 locis ab 1 & 2 recedit. Errorum 94 tantum in correctorio notati ſunt; remanent circa 830 variantes, ex quibus plures non ſpernendæ ſunt.

Habet enim tertia editio e. g. Ruth 1, 17 terram *pro* terra; 1 Reg. 1, 4 Helcana *pro* Elcana; 2 Reg. 7, 24 factus eſt *pro* factus es; *ibi* 12, 6 reddêt *pro* reddet; *ibi* 14, 15 Num *pro* Nunc; *ibi* 23, 34 Asbai *pro* Aasbai *&* Gilonites *pro* Gelonites; 4 Reg. 5, 2 duxerunt *pro* duxerant; *ibi* 17, 31 Nebagaz *pro* Nebahaz; *ibi* 18, 18 Elciæ *pro* Helciæ; 1 Par. 4, 20 Zoheta *pro* Zoheth; *ibi* 27, 4 poſt *pro* & poſt; 2 Par. 16, 8 Lybies *pro* Libyes; 1 Eſdr. 10, 22 Phehur *pro* Pheshur; 2 Eſdr. 7, 47 Aſupha *pro* Haſupha; *ibi* 48 Seros *pro* Ceros *&* Agaba *pro* Hagaba; *ibi* 51 Geſem *pro* Gezem; *ibi* 54 Maida *pro* Mahida; *ibi* 55 Tema *pro* Thema; *ibi* 11, 1 habituri *pro* habitaturi; *ibi* 27 in Haſerſual *pro* & in Haſerſual; Tob. 11, 2 Tobias *pro* Tobia; Pſ. 134, 13 in generatione *pro* in generationem; Prou. 6, 9 a ſomno *pro* e ſomno; Eccl. 3, 18 in corde filijs *pro* in corde meo de filijs; Sap. 2, 22 indicauerunt *pro* iudicauerunt; *ibi* 8, 21 erat ſapientia *pro* erat ſapientiæ; *ibi* 17, 14 inſpiratus *pro* inſperatus; Eccli. 13, 32 cum *pro* & cum; *ibi* 16, 7 exardeſcit *pro* exardeſcet; *ibi* 20, 2 deuirginauit *pro* deuirginabit; *ibi* 25, 1 quæ probata *pro* quæ ſunt probata; *ibi* 48, 25 illi in Iſaias *pro* illi Iſaias; Iſa. 38, 13 leo

contriuit *pro* leo ſic contriuit; Ier. 21, 10 Poſuit *pro* Poſui; *ibi* 38, 12 cubitu *pro* cubito; *ibi* 41, 12 Nathania *pro* Nathaniæ; *ibi* 46, 3 procedite *pro* & procedite; Thren. 3, 57 inuocauit *pro* inuocaui; Ezech. 1, 24 dimittebantur *pro* demittebantur; *ibi* 4, 12 egredietur *pro* egreditur; *ibi* 27, 10 Lybies *pro* Libyes; *ibi* 44, 30 reponant *pro* reponat; *ibi* 47, 16 Thicon *pro* Tichon; Dan. 13, 48 ſtarent *pro* ſtaret; Amos 2, 2 Charioth *pro* Carioth; Mich. 4, 8 filia Sion *pro* filiæ Sion; *ibi* 7, 8 lex *pro* lux; Agg. 2, 5 filij *pro* fili; Zach. 11, 13 illum *pro* illud; *ibi* 14, 10 habitauit *pro* habitabit; Mal. 2, 12 offerentes *pro* offerentem; 1 Mach. 1, 57 circuitum *pro* circuitu; *ibi* 4, 54 cyniris *pro* cinyris; *ibi* 12, 52 erant *pro* fuerant; *ibi* 13, 31 faceret iter *pro* iter faceret; 2 Mach. 3, 15 qui depoſitis *pro* qui de depoſitis; *ibi* 5, 3 marmorum *pro* armorum; *ibi* 24 Appollonium *pro* Apollonium; *ibi* 8, 8 Ptolomæum *pro* Ptolemæum; *ibi* 15, 15 deſtram *pro* dextram; Matth. 3, 7 batiſmum *pro* baptiſmum; *ibi* 4, 13 Nephtalim *pro* Nephthalim; *ibi* 15, 20 coinquinant *pro* coinquinat; *ibi* 25, 27 veniens ergo *pro* veniens ego; Luc. 3, 17 purgauit *pro* purgabit; *ibi* 31 Mathata *pro* Mathatha; *ibi* 4, 35 Obtumeſce *pro* Obmuteſce; Ioan. 4, 32 aurem *pro* autem; *ibi* 8, 18 perihibet *pro* perhibet; *ibi* 12, 21 Betſaida *pro* Bethſaida; *ibi* 16, 21 peperit *pro* pepererit & præſſuræ *pro* preſſuræ; Act. 10, 47 baptizentur *pro* non baptizentur; *ibi* 12, 25 myſterio *pro* miniſterio; *ibi* 13, 11 cui *pro* qui ei; Rom. 5, 20 ſubintrabit *pro* ſubintrauit; *ibi* 6, 16 qui exhibetis *pro* cui exhibetis; *ibi* 8, 7 inhibita *pro* inimica; *ibi* 33 accuſauit *pro* accuſabit; 1 Cor. 10, 31 aliquid *pro* quid; *ibi* 11, 9 non creatus *pro* non eſt creatus; *ibi* 14, 2 Spiritus *pro* Spiritu; Eph. 6, 21 Tychichus *pro* Tychicus; 1 Tim. 6, 8 contenti ſumus *pro* contenti ſimus; Hebr. 6, 19 quem *pro* quam. Videas Variantes Clementinas.

☞ Quamquam hæ & aliæ lectiones variantes plurimæ, quas ſupra deſcriptas vides, fidem vel bonos mores non attingunt, tamen editio talibus erroribus fœdata a ſcriptore ſchedæ ſupra nominatæ, necnon a Kaulen, Holtzmann (proteſtante), Trenkle, Strack (proteſtante) alijſque immerito accuratior appellatur.

Kaulen (Geschichte der Vulgata. Mainz, 1868, Kirchheim) pag. 469 s. afferit: „Eine Quartausgabe, die im folgenden Jahre 1593 ebenfalls aus der vaticanischen Druckerei hervorging, verbesserte zwar einen Theil der Druckfehler, liess aber einen noch grösseren Theil stehen und fügte viele neue Verstösse hinzu, so dass der Text derselben noch incorrecter war, als der der ersten (non eſt verum, vide lit. d). Erst bei der dritten Ausgabe ... ward auf die typographische Correctheit mehr Bedacht genommen. Ganz fehlerfrei ist zwar auch dieser Text nicht, allein es finden sich am Schlusse des Ganzen Indices correctorii, in denen die Druckfehler aller drei Ausgaben, hier und da aber auch einzelne Lesarten, verbessert sind. Durch diese Verzeichnisse ist der Text der Vulgata kirchlicherseits endgültig abgeschlossen.“ — Holtzmann H. J. (Lehrbuch der historisch-kritischen Einleitung in das Neue Testament. 3. Aufl. Freiburg i. Br., 1892, Mohr) pag. 54 dicit: „Die neue Asgb selbst enthielt gegen 200, die nächste von 1593 sogar noch mehr Druckfehler (vide tamen lit. d). Erst mit der 3. Clementina von 1598 war der Text endgültig festgestellt, während zu allen dreien Indices correctorii beigefügt wurden.“

Trenkle (Einleitung in das Neue Testament. Freiburg i. Br., 1897, Herder) pag. 443 affirmat: „Namentlich in der Ausgabe vom Jahre 1598, der dritten, waren die in die beiden vorausgegangenen eingedrungenen Druckfehler beseitigt.“ — Conſentit Strack (Einleitung in das Alte Testament. 5. Aufl. München, 1898, Beck) pag. 203 ſcribens: „Die Ausgabe 1593 berichtigte nur den kleineren Teil. Erst eine 3. Ausgabe, 1598, war korrekt und ist für die späteren Drucke massgebend geworden.“

Verius Vercellone iam docuit (vide lit. c ſupra): „quae (sc. editio tertia) mendorum numero utramque superavit.“ Quod ſi quis hiſce non obſtantibus textum editionis tertiæ meliorem iudicauerit, ſupra grauiores atque leuiores variantes accurate notatas habet. Non autem omnia exemplaria eodem modo impreſſa ſunt. Comparaui exemplar bibliothecæ Capuc. Œnipontanæ cum exemplari bibliothecæ Capuc. Feldkirchienſis. Hoc alterum exemplar non ſolum nonnullas interpunctiones meliores exhibet, verum etiam impreſſionem accuratiorem. E. g. recte impreſſum eſt Leu. 11, 47 vt; *ibi* 24, 9 Sanctum; Num. 21, 34 Heſebon; Deut. 2, 29 tranſeamus; Ruth 4, 3 Elimelech. In prelo igitur nonnulla exemplaria correcta videntur.

f Correctorium Romanum, ſeu index errorum in tribus editionibus publicis corrigendorum (videas pag. XIII s. huius editionis), auctoritate Clementis VIII. compoſitum eſt; non autem omnes errores continet neque ſingulas inter editiones publicas differentias amouet.

Vtrum Toletus an Rocca correctorium compoſuerit, non liquet & parum refert; certum eſt, deputatos a Summo Pontifice indicem confeciſſe. Videas Vercellone, loc. cit., pag. LXIX s.

In Wetzer und Welte's Kirchenlexikon (2. Aufl. Freiburg i. Br., 1901, Herder. XII, 1140) ſcribit Kaulen, indices correctorios indicare omnes omnino errores trium editionum & ope correctorij erui poſſe textum officialem Eccleſiæ catholicæ. „Nach abermaligem und nach einem dritten Versuche verzweifelte man ganz daran, eine fehlerfreie Druckausgabe herzustellen, und gab der dritten Ausgabe Indices correctorii bei, *welche die Druckfehler der drei ersten Auflagen insgesammt enthielten, so dass mit deren Hilfe der endgültig von der Kirche genehmigte Vulgatatext ermittelt werden kann.*“ Item in „Einleitung in die Heilige Schrift Alten und Neuen Testaments.“ (4. Aufl. Freiburg i. Br., 1898, S. 131): „Vollständig abgeschlossen ist die Feststellung ihres (der Vulgata) Wortlautes erst durch die Indices correctorii, welche die dritte Ausgabe von 1598 auch mit Bezug auf die beiden voraufgegangenen enthält.“ — Etiam editores Bibliæ Tornacenſis (anni 1894, pag. IV) ſcribunt: „quaque (editione tertia), adjunctis tribus Indicibus correctoriis, textus authenticus abſolute conditus fuit.“

Hæc aſſertio cum obiectiuitate non conuenit. Nam correctorium Romanum neque omnes errores trium editionum officialium continet, vti

ex fupra dictis apparet, neque fingulas differentias inter editiones publicas aufert. Non obftante correctorio editiones 2 & 3 coniunctim in locis c. 270 ab editione prima recedunt; porro 2 in fe fpectata c. 140 in locis ab 1 & 3 coniunctis difcrepat; denique 3 in fe confiderata c. 830 in locis ab 1 & 2 coniunctis diffentit. Vti iam fæpius dixi, in hac computatione indifferentes interpunctiones & accentus non numerantur. Infpicias variantes Clementinas.

Si igitur quæramus, quis fit *verus textus Clementinus,* refponfio valde difficilis eft; indigemus principijs criticis, de quibus ftatim loquemur.

2 Ex proprietatibus editionum publicarum Clementis VIII. enumeratis fequentia principia critica deduxi:

a Illa lectio eft vere officialis, quam correctorium Romanum offert, quamuis in vna tantum editione publica vel etiam in nulla exhibeatur, quia hoc correctorium auctoritate Summi Pontificis compofitum eft. Videas num. 1, lit. f.

Exempla. Exo. 8, 26 habent 1 2 3 *Deo nostro?* cum figno interrogationis; iuxta correctorium autem legendum eft *Deo noftro.* cum puncto. Exo. 12, 42 habent 1 2 3 *obferuabilis Domino,* correct. *obferuabilis Domini*; Leu. 19, 9 habent 1 2 3 *Cumq.*, correct. *Cum*; Num. 2, 9 habent 1 2 3 *enumerati,* correct. *annumerati*; Ruth 3, 7 interpungunt 1 2 3 *difcooperto pallio, a pedibus eius fe proiecit,* correct. *difcooperto pallio a pedibus eius, fe proiecit*; 3 Reg. 21, 1 habent 1 2 3 *qui,* correct. *quæ*; Iudith 15, 9 habent 1 2 3 *Ioachim,* correct. *Ioacim*; Sap. 17, 12 habent 1 2 3 *computat in fcientiam,* correct. *computat infcientiam*; Eccli. 8, 19 habent 1 2 3 *facies,* correct. *facias*; Ier. 48, 18 habent 1 2 3 *afcendet ad te, diffipabit,* correct. *afcendit ad te, diffipauit*; Ioan. 6, 35 habent 1 2 3 *ei,* correct. *eis.* — 1 Reg. 14, 34 habent 2 3 *occidite,* 1 & correct. *& occidite*; Pfal. 118, 46 habent 2 3 *de teftimonijs,* 1 & correct. *in teftimonijs*; Ier. 46, 13 habent 2 3 *venturus eft,* 1 & correct. *venturus effet*; 1 Mach. 13, 15 habent 1 2 *quod habebat frater,* 3 & correct. *quod debebat frater*; 2 Mach. 8, 9 habent 2 3 *datis eis,* 1 & correct. *datis ei*; 2 Mach. 11, 18 habent 1 2 *conceffi,* 3 & correct. *conceffit*; Matth. 8, 28 habent 2 3 *cum veniffent,* 1 & correct. *cum veniffet*; Act. 13, 6 habent 1 3 *virum magnum,* 2 & correct. *virum magum*; 1 Tim. 6, 8 habent 1 3 *contenti fumus,* 2 & correct. prius ad editionem primam *contenti fimus.* — In nouiffima editione Allioliana nonnullæ variantes leguntur, quæ in correctorio Romano reprobatæ funt. Vide (Exo. 8, 26) Leu. 19, 9; 3 Reg. 21, 1; Pfal. 118, 46; Eccli. 8, 19; Ier. 46, 13; 48, 18; 1 Mach. 13, 15; Matth. 8, 28; Act. 13, 6.

b Illa lectio eft vere officialis, quam tres editiones publicæ exhibent, nifi manifefte typographicæ incuriæ adfcribenda fit. Hoc principium euidens eft, quamuis ab omnibus editoribus violetur.

In accurata editione critica operum antiquorum debet textus talis produci qualis in *teftibus* inuenitur, non qualis ab editore defideratur; qualis tunc fcriptus eft, non qualis nunc fcriberetur. Attamen omnes editores „innumeris in locis vel interpungendi vel fcribendi rationem pro lubitu immutarunt" (Vercellone, Biblia Sacra, pag. IV); ipfe Vercellone quoque, qui editores reliquos reprehendit, eadem fecit. Etenim femper fcribit corrigiam (*pro* corigiam), exsiccare (*pro* exiccare), quatuor (*pro* quattuor), simulacra (*pro* fimulachra); fæpe habet litteram maiufculam pro minufcula, verba difiuncta pro coniunctis, ponit vel omittit *h* contra editiones publicas, mutat *ph* in *f*, *m* in *n* vel *n* in *m*; taceo ea, quæ typographicæ incuriæ adfcribenda videntur & fupra notata funt. — Alij editores 500 vel 1000 atque plures mutationes nobis præbent.

c Illa lectio eft vere officialis, quam duæ editiones publicæ exhibent, nifi manifefte typographicæ incuriæ adfcribenda fit. Ratio patet.

Quælibet trium editionum iuffu & auctoritate Clementis VIII. impreffa eft; & hoc refpectu tres editiones funt teftes eiufdem pretij: ergo lectio, quæ a duobus exhibetur, generatim loquendo præferenda eft. Attamen, quælibet editio erroribus typographicis repleta eft; fi igitur hæc varians, quæ in duobus editionibus legitur, *manifefte* typographicæ incuriæ adfcribenda eft, illam variantem genuinam lectionem Clementinam iudicemus, quæ in vna dumtaxat editione habetur. Modum vero fcribendi, interpungendi, imprimendi non fecundum normam noftræ ætatis, fed fæculi XVI. dijudicare debemus. Quæ iuxta morem huius temporis errores typographici vel orthographici dicenda funt, iuxta vfum fæculi XVI. fcribebantur & imprimebantur, vti manufcripta ac libri impreffi iftius temporis demonftrant.

Schoepfer (Geschichte des Alten Testaments. 3. Aufl., Brixen, 1902, Pressverein. S. 564) fcribit: „Der Text derselben (Ausgabe von 1592) wurde in zwei späteren Drucken (1593 und 1598) von den eingeschlichenen Druckfehlern gereinigt (vide tamen num. 1, lit. c—f) und nach Beseitigung derselben von Clemens VII. (1592 — 1605) als Normalexemplar für alle künftigen Vulgata-Ausgaben festgesetzt." Ex his verbis aliquis concludere poffet, Clementem VIII. (fic legendum eft) textum officialem poft ablatos errores typographicos regularem declaraffe vel faltem editionem tertiam fpeciali modo approbaffe. Attamen litteræ Apoftolicæ, quibus ftatuitur: „cuius exemplaris forma, ne minima quidem particula de Textu mutata, addita, vel ab eo detracta . . . inuiolabiliter obferuetur", eædem in tertia, fecunda & prima editione leguntur atque IX. Nou. MDXCII iam fignatæ fuerunt. Aliæ litteræ Apoftolicæ in editione tertia non habentur neque poftea publicatæ funt. Ergo tres editiones publicæ eodem modo approbatæ apparent & hoc refpectu teftes eiufdem pretij funt: qua de caufa duos fequamur oportet.

Exempla. Exo. 17, 14 & 30, 16 cum 2 3 legendum *monimentum* contra 1 *monumentum*; Num. 11, 31 cum 1 3 *arreptas* contra 2 *arreptãs*; 2 Reg. 19, 22 cum 1 3 *filij* contra 2 *filiæ*; Dan. 13, 26 cum 2 3 *in pomario* contra

1 *in pomaria*; Marc. 9, 42 cum 2 3 *abſcide* contra 1 *abſcīde*; Luc. 4, 34 cum 2 3 *quis ſis* contra 1 *qui ſis*; Act. 25, 21 cum 2 3 *Cæſarem* contra 1 *Cæſaream*; 2 Tim. 1, 15 cum 2 3 *Phigellus* contra 1 *Phigelus*; Philem. 2 cum 2 3 *Appiæ* contra 1 *Apiæ*: ſæpe cum 2 3 *prælium* contra 1 *prœlium*; paſſim cum 1 2 lectio ab 3 diſcrepans retineri debet, vti ex num. 1, lit. e apparet.

d Illa lectio eſt vere officialis, quam vna tantum editio publica exhibet, ſi variantes reliquarum *manifeſte* erroneæ ſunt. Quod principium noua demonſtratione non indiget.

Supra iam demonſtrauimus, primam editionem nimia feſtinatione adornatam, tertiam plurimis erroribus typographicis fœdatam, ſecundam mendis non carere; quapropter varians lectio vnius editionis generatim non eſt ſuſcipienda. Verumtamen ſi lectio duarum editionum *manifeſte* erronea eſt, vtique vnicam editionem ſequi debemus.

Exempla. Gen. 5, 31 cum 3 legendum eſt *Cham* contra 1 2 *Cam*; Gen. 19, 3 cum 3 *azyma* contra 1 2 *azima*; Eccli. 41, 10 cum 2 *queruntur* contra 1 3 *quæruntur*; Dan. 14, 35 cum 3 *apprehendit* contra 1 2 *apprendit*; Matth. 10, 4 cum 1 *Cananæus* contra 2 3 *Chananæus*; Apoc. 17, 4 cum 1 *inaurata auro* contra 2 3 *inaurato auro*.

e Illa quoque lectio vere officialis dici poteſt, quæ propter incuriam typographicam in nulla quidem editione Clementina inuenitur, ſed a contextu *manifeſte* poſtulatur. Vltimum principium Clemens VIII. ipſe in litteris ſuis Apoſtolicis innuit atque indirecte approbat.

Ibi legimus: „cuius exemplaris forma, ne minima quidem particula de Textu mutata, addita, vel ab eo detracta, niſi aliquod occurrat, quod Typographicæ incuriæ manifeſte adſcribendum ſit, inuiolabiliter obſeruetur.“ Videas pag. XI. huius editionis. Ergo ſi contextu demonſtrare poſſumus, errorem typographicum adeſſe, a tribus editionibus recedere poſſumus ac debemus.

Exempla. Gen. 35, 8 in 1 2 3 Rebecca *ſuper* quercum ſepulta dicitur, contextus poſtulat *ſubter*; Ioſ. 19, 41 in 1 2 3 terminus *Sara* appellatur, iuxta contextum remotum fuit *Saraa*; de celebri errore Iudith 1, 2 videas notam inter variantes Clementinas & Sixtinas poſitam; Ier. 50, 29 in 1 2 3 legimus *aduerſus eum*, contextus poſtulat *aduerſus eam*; 2 Mach. 8, 14 in 1 2 3 inuenis *ei ſupererat*, contextus poſtulat *eis ſupererat*; Apoc. 3, 14 in 1 2 3 habes *dixit: Amen*, contextus poſtulat *dicit Amen*. Videas variantes Clementinas ſupra enumeratas, vbi alia quoque exempla reperies.

Secundum hæc principia textum editionis meæ compoſui eumque lectionibus variantibus Clementinis illuſtraui, vt ipſe iudicare atque eligere poſſis. Nam quæ Vercellone (Biblia Sacra, pag. V) de ſuis correctionibus ſcripſit, ego quoque de lectionibus a me receptis dico: „*Si cui tamen una aut altera ex his correctionibus minus arriserit, non repugno; suo utatur iudicio, nisi forte irrecusabilis Ecclesiae auctoritas aliter constituerit.*“ Vnum ſolum te rogo, ne ſcilicet paucis horis ea dijudices, quæ annis quindecim omni ex parte examinaui.

III. VARIANTES SIXTINÆ.

EXPLICATIO NOTARVM.

Significant 1 2 3 S V Z, aſteriſci & litterula ^{c} *ad om pm* id quod pag. 73* dictum eſt; duo tamen aſteriſci Sixtin appoſiti (S**) textum in ſchedula agglutinata impreſſum denotant. — B *Bukentop,* Lux de luce. Coloniæ Agrippin 1710, Frieſſem. — C *Clementina* lectio, quæ in tribus editionibus inuenitur. — E *Ess,* Biblia Sacra . . . substra lectionibus ex Vaticanis illis Bibliis latinis ann. 1590. 1592. 1593. 1598. inter sese variantibus. Tubingæ, 1822/2 Fues. — H Biblia Sacra (*Henteniana* a theologis Louanienſibus retractata). Antuerpiæ, 1583, Plantinus. — I *Iame* Bellum Papale. Londini, 1600, Biſhop-Barker. & Editio noua, e recenſione *Cox,* prodijt Londini, 1840, Hamilto Adams. — T Codex *Baſſetti Tridentinus* ſæc. XIV. continens V. & N. T. *„a Concilii Tridentini Patribus adhibitus* de quo in fine plura dicentur. — W *Wordsworth-White.* Nouum Testamentum Latine. Quattuor Euangelia. Oxonii, 189 Clarendonianus. Actus Apostolorum. Oxonii, 1905, Clarendonianus. — Litterula ^{x} denotat textum, ^{m} lectionem marg nalem; (H) atque (T) innuit, H & T aliquantulum diſcrepare. — Vt differentia clarius manifeſtetur, variantia *curſiue* i preſſa conſpiciuntur. — Bukentop, Cox, Ess, Iames, Wordsworth-White lectiones variantes non accurate notarur plures omiſerunt & in plurimis genus ſcribendi mutarunt. Quapropter ſequentes lectiones variantes ex ipſis exemplarib Vaticanis hauſtæ accuratiſſime deſcribentur, ſimulque notabitur quis eas omiſerit, e. g. (*om* B E I).

LIBER GENESIS.

Ita S; LIBER GENESIS, HEBRAICE BERESITH. C H.

1, 2 Spiritus *Dei* C H^{m} T; Spiritus *Domini* S H^{x}. **25—26** bonum, & C; bonum. *Et* S H (*om* B E I). **27** ad imaginem ſuam: C H^{m}; ad imaginem *& ſimilitudinem* ſuam: S H^{x} T.

2, 4—5 terram: *Et* C H; terram, & S (*om* B E I). **6** *S*ed C H; *ſ*ed S (*om* B E I). **8** *P*aradiſum C; *p*aradiſum S H (*om* B E I). **12** ibi C; ibi*q.* S H T. **14** T*y*gris: C T; T*i*gris: S H (*om* B E I). **15** paradiſ*o* C; paradiſ*um* S H T. **16** *P*ræcepitq. C H; *p*ræcepitq. S (*om* B E I). **17** *i*n C; *I*n S H (*om* B E I). **18** eſſe hominem ſolum: C T; hominem eſſe ſolum: S H (*om* B E).

3, 1 *de* omni C T; *ex* omni S H (*om* I). **11** dixit: C H^{m}; dixit *Dominus*: S H^{x} (T). **18** herba*m* C; herba*s* S H T (*om* B). **19** pane, C H^{m}; pane *tuo,* S H^{x} T. **22** *Et* C H; & S (*om* B E I). **23** *Et e*miſit C H^{m}; *E*miſit (*ſine* Et) S H^{x} *E*miſit*q;* T (*om* I).

4, 5 Cain *vero,* C; Cain *autem,* S H T. **7** peccatum C H^{m}; peccatum *tuum* S H^{x} T. **9** *Num* cuſtos C; *Numquid* cuſtos S (H) T. **15** Cain ſignum, C; *in* Cain ſignum, S H T.

5, 3 genuit C H^{m}; genuit *filium* S H^{x} T. **22** Et *ambulauit Henoch cum Deo: & vixit,* poſtquam C (H T); Et *vixit Henoch* poſtquam S (H T *bis* Henoch *habent*). **30** nonaginta quinque 2 3 V Z; nonagintaquinque S 1 H. **31** *Ch*am, 3 S H V Z; Cam 1 2 (*om* B E *non bene notat* I).

6, 2 *V*identes C H; *v*identes S (*om* B E I). **6** pœnituit C H; pænituit S T (*om* B E I). **7** pœnitet C H; pænitet S T (*om* B E I). **16** cœnacula, C H; cænacula, S T (*om* B E I). **17** *V*niuerſa C; & *v*niuerſa S H T.

7, 13 *tres* vxores C H^{m} T; *tres* om S H^{x} (*om* I). **21** volucrum, *animantium,* beſtiarum, . . . terram: C H T; volucrum, beſtiarum, . . . terram, *animantiumq. omnium*: S (*om* I *partem ſecundam*). **23** cæli: & deleta C H T; cæli deleta S.

8, 4 vigeſimo ſeptimo C; vigeſimoſeptimo S H (*om* B E I). **9** manum, & C; -m *ſuam* & S H T. **22** h*i*ems, C; h*y*- S H T (*om* B E I).

9, 5 & fratris C H^{m} T; & *de manu* fratris S H^{x}. **10** terræ cunctis, C T*; terræ, cunctis*q.* S H T^{c}. **12** Hoc ſignum C; Hoc *eſt* ſignum S H T (*om* E). **16** arcus C H^{m}; *meus* ad S H^{x} T. **17** Hoc *erit* C H^{m} T; Hoc *eſt* S H^{x}. **22** *eſſe* nudata, C H T; *eſſe* om S. **23** Iaphet*h* C H; Iaphet S T (*om* B E).

10, 7 Filij C; *autem* ad S H T. *ibi* Sabatacha. C; Sabat*h*acha. S H (*om* B E). **13** Nephthuim, C T; & pm S H (*om* I). **16** Gergeſæum, C T; & pm S H (*om* I). **17** Heuæum, C; & pm S H T (*om* I). **18** poſthæc C; per hos S H T. **19** vſque Gazam, C T; vſque *ad* Gazam, S H. *ibi* Le*ſ*a. C T; La*ſ*a S H (*om* I). **31** Iſti filij C T; Iſti *ſunt* filij S H.

11, 6 vnum labium C T; vnum *eſt* labium S H. **12** triginta quinque 2 3 V Z; trigintaquinque S 1 H (*om* B E I).

12, 1 monſtra*b*o C H^{m}; -a*uer*o S H^{x} T (*om* B). **4** ſeptuaginta quinque C; ſeptuagintaquinque S H (*om* B E I). **6** *ſecundum* vſque C; & pm S H T (*om* I). **12** ipſius C T; illius S H.

13, 11 *O*riente: C; *o*riente: S H T (*om* B E I). **14** tuos, C H^{m} T; tuos *in directum,* S H^{x}. **17** Surge, C H^{m} T; Surge *ergo,* S H^{x}.

14, 1 *G*entium 2 3 V Z; *g*entium S 1 H (*om* B E). **3** *S*ilueſtrem, 1 S V Z; *ſ*ilueſtrem, 2 3 (*om* B E). **4** tertiodecimo C; tertio decimo S H (*om* B E I). **5** Aſtarothcarnaim, C (H^{m}) T; Aſtaroth & Carnaim, S H^{x}. **6** Chorræos C T; Chorr*h*æos S; Corrhæos H (*om* B E). **7** ad C H^{m} T; *vſque* ad S H^{x}. **10** & Gomorrhæ C H^{m}; & *rex* Gomorrhæ S H^{x} T (*om* I). **14** perſecutus eſt C; *eos* ad S H T. **15** pe*r*cuſſitq. C H; pe*cr*uſſitq. S (*om* E I). *ibi* Hoba, C H^{m} T; Hoba, & *Phœnicem,* S H^{x}. **18** vinum, erat enim Sacerdos Dei altiſſimi, C T; vinum (erat enim Sacerdos Dei altiſſimi) S H (*om* B E I).

15, 2—3. Eliezer. Addiditq. C H T; Eliezer: *a*ddiditq. S (*om* B E I).

16, 1 genuerat C Hm T; *ſibi* ad S Hx. **7** qu*i* C T; qu*æ* S H (*om* I). **8** *q*uæ C; *Q*uæ S H T (*om* B E I).

17, 22 *ab* Abraham. C H; *ad* Abraham S T (*om* I). **25** filius C; *ſuus* ad S H (*om* I).

18, 2 tabernaculi, C Hm; -i *ſui,* S Hx T (*om* I). *ibi* terr*am.* C H T; -a. S (*om* E). **4** la*uate* pedes veſtr*os,* C; lau*entur* pedes veſtr*i,* S H T. **5** confort*ate* cor C T; confort*etur* cor S H. *ibi* lo*c*utus C; lo*qu*u- S H (*om* B E). **12** riſit occulte dicens: 1 2 T Z; riſit occulte, dicens: 3 V; riſit, occulte dicens: S H (*om* B E I). **15** dicens, Non riſi: C; dicens: Non riſi, S H (*om* B E I). **20** Gomorrhæ C; -æ*orum* S H T. **28** delebis, *propter* C H T; -s, *quia* S.

19, 3 az*y*ma: 3 H V Z; az*i*ma: S 1 2 T (*om* B E I). **12** tuorum? . . . filias, C H; tuorum, . . . filias? S (*om* B E I). **14** Surgite, C Hm T; *&* ad S Hx (*om* I). **15** *A*ngeli, 2 3 V Z; *a*ngeli, S 1 H (*om* B E I). **29** Cum *enim* C H T; Cum *autem* S.

20, 7 vxorem, quia propheta eſt: & orabit pro te, C T; vxorem, & orabit pro te: quia propheta eſt, S H. **12** ali*às* C H; ali*as* S (*om* B E I). **16** perrexeris: memento*q.* te C; perrexeris, memento te S H T.

21, 15 arbor*um*, . . . era*nt.* C; arbor*em* . . . erat. S H T. **16** contr*à*, C H; -*a*, S (*om* B E I). **17** *A*ngelus 2 3 V Z; *a*- S 1 H (*om* B E I).

22, 2 *t*erram 2 3 V Z; *T*- S 1 H (*om* B E). **5** ego C T; *autem* ad S H. **11** *A*ngelus C; *a*- S H (*om* B E). **12** times C; time*as* S H T. *ibi* Deum C Hm; Dominum S Hx T. **15** *A*ngelus C; *a*- S H (*om* B E I). **20** ita C; ita*que* S H T. **24** (*hic* E *falſo affirmat,* S *habere* T*h*ahas).

23, 6 *d*omine, C H; *D*- S (*om* B E I). **13** plebe: C Hm T; -e *eius,* S Hx. *ibi* in *eo.* C Hm T; in *agro.* S Hx (*om* I). **15** quadringent*is* ſicl*is* C; -*os* -*os* S H T. **17** circuitum. 1 3 *errore typ*; -m, S 2 V Z (*om* B E I). **19** *H*æc 2 3 Z; *h*- S 1 H V (*om* B E I).

24, 7 *A*ngelum C; *a*- S H (*om* B E I). **21** Dominus, C Hm T; Deus, S Hx (*om* I). **24** filij *Melchæ,* quem peperit *ipſi Nachor.* C Hm T (*ipſi* om Hm T); filij *Nachor,* quem peperit *ei Melcha.* S Hx. **35** *d*omino C H; *D*- S (*om* B E I). **41** dederi*nt* C H T (-*ī*t S*** *quod om* B E); -*it* S* (*om* I). **43** ex C T; de S H (*om* I). **52** terr*am* C H; terra S T (*om* B). **65** pallium, C T; -m *ſuum,* S H (*om* I). **66** Iſaac. C Hm T; *domino ſuo* pm S Hx.

25, 10 qu*em* C; qu*am* S H T. **11** *p*uteum C; *P*- S H (*om* B E). **15** Iethur, C; Ietur, H; Itur, S; ythur, T.

26, 14 habuit *quoque* C T; habuit*q.* (*ſine* quoque) S H (*om* I). **18** Philiſtijm: C *errore typ;* Philiſt*h*ijm: S V Z (*om* B E). **34** vxores C; vxores *duas,* S Hx.

27, 12 induca*m* C Hm; -a*t* S Hx T. **21** accede *huc,* C T; accede *ad me,* S H. **33** priuſquàm 2 3 V Z (*cf. Var. Clem.*); prius quàm S 1 H (*om* B E I).

28, 5 venit C T; *per*uenit S H (*om* I). **12** *A*ngelos 2 3 Z; *a*- S 1 H V (*om* B E I). **14** Occidentem, & Orientem, C T; Orientem, & Occidentem, S H (*om* I). **20** Deus C Hm T; Dominus S Hx.

29, 1 *O*rientalem. 2 3 Z; *o*- S 1 H V (*om* B E I). **13** *cu*currit C T; *oc*cu- S H (*om* I). **24** Lia*m*: C T; -*n*: S H.

30, 8 Deus C; Dominus S H T (*om* B). **16** & ad me, inquit, C; & *ait: A*d me, inquit, S H T. **25** patriam, C Hm T; patriam *meam,* S Hx. **26** tu C Hm T; *vero* ad S Hx. **30** Dominus C T; Deus, S H. **33** argue*nt.* C Hm; -*es.* S Hx T. **35** id eſt 2 3 H V Z (*cf. Var. Clem.*); ideſt S 1 (*om* B E I).

31, 18 *t*erram 1 2 V Z; *T*- S 3 H (*om* B E I). **21** *m*ontem 2 3 V Z; *M*- S 1 H (*om* B E I). **26** *q*uare 2 3 Z; *Q*u- S 1 H T V (*om* B E I). **29** veſtri C Hm; tui S Hx T.

32, 1 Iacob *quoque* abijt itinere quo cœperat: C (Hm) T; Iacob *autem* abijt *in* itinere quod cœperat: S Hx. **18** meo C T; ſuo S H. **22** vadum Iaboc. C; Vadumiaboc. S H (*om* E I). **30** Deum C Hm; Dominum S Hx T (*om* B).

34, 15 omn*e* C T; omn*is* S H (*om* I). **23** efficie*mus* C; effici*a*mus S H T. **30** *pa*tratis C T; *perpe*tratis S H (*om* B E).

35, 4 ea C; ea*s* S H; e*os* T (*om* I). **6** *t*erra C; *T*- S H (*om* B E I). **8** ſuper C *errore typ;* ſubter S H T V Z (*om* I). **25** Bal*e* C *errore typ;* Bal*æ* S H V Z (*om* B E I).

36, 5 *t*erra C; *T*- S H (*om* B E I). **12** Amalec*h.* C; -ec. S H; abimelech. T (*om* B E I). **20** (*hic* I *notat* 2 *&* S, *non vero* 1 3) **23** Alua*n* C; -a*m* S (*om* B E I). **24** aſinos C; -*as* S H T. **26** (*hic* E *erronee notat, exhibere* S Hamda*n,* C Hamda*m, etiam* C Hamda*n, habet*).

37, 1 *t*erra C; *T*- S H (*om* B E I). **3** filios *ſuos,* C T; *ſuos* om S H (*om* I). **17** ergo C T; itaque S H (*om* I). **31** ſanguine C T; -e*m* S H (*om* B I). **36** Putiphari C; P*h*ut- S H T (*om* B).

38, 1 *V*irum 2 3 Z; *v*i- S 1 H V (*om* B E I). **10** quòd C; *eo* pm S H T. **12** *filia* Sue C (Hm); *filia* om S Hx T (*om* I).

39, 1 Putiphar C; P*h*u- S H T (*om* B I). *ibi* exercitus, C T; -s *ſui,* S H (*om* I). **9** Deum C Hm; Dominum S Hx.

40, 1 ita C; ita*que* S H T. **15** furt*o* C; furt*im* S H T (*om* I).

41, 11 præſagum C; -ſag*i*um S H T. **19** *t*erra C; *T*- S H (*om* B E I). *item* ℣℣ *45. 54.* **20** prioribus, C S** T; pecoribus, S* H. **26** vbertatis C T; *h*u- S H (*om* B). **29** *t*erra 2 3 Z; *T*- S 1 H V (*om* B E I). **31** vbertatis C T; *h*u- S H (*om* B E I). **43** genufle*c*terent, 2 3 T Z; genu fle*c*terent, S 1 H V (*om* B E I). **44** rex C Hm T; *Ægypti* ad S Hx. **45** Putiphar*e* C; P*h*utiphar*is* S H T (*om* B I *h*). **50** Nati ſunt *autem* Ioſeph C T; Nati*q.* ſunt Ioſeph S H. *ibi* Putiphar*e* C; P*h*utiphar*is* S H T (*om* B *h*, I *totum*). **53** vbertatis C T; *h*u- S H (*om* B I).

42, 5 *t*erra 2 3 Z; *T*- S 1 H V (*om* B E I). *item* ℣℣ *6. 7. 13. 32.*

43, 5 ſi*n* C Tc; ſi S H T* (*om* B E). **11** fru*c*tibus C Hm; fru*g*ibus S Hx T. **14** tenet, C Hm T; -t *in vinculis,* S Hx. **17** *quod ſibi* fuerat C; *ſicut* fuerat S H T (*om* I). **27** Sa*lu*us ne C T; Sa*nu*s ne S H (*coniungunt* B E).

44, 8 quo modo 2 3 Z; quomodo S 1 H V (*om* B E I). **11** feſtinat*o* 2 3; -*ò* S 1 H (*om* B E I). **17** Reſpondit C T; -t*q.* S H. **30** pendeat C T; *de*p- S H (*om* I).

45, 10 *t*err- 2 3 Z; *T*- S 1 H V (*om* B E I). *item* ℣℣ *17. 25. 26.* **20** d*i*mittatis C H T; dem- S (*om* B I).

46, 2 no*c*t*is* C; no*c*t*e* S H T. **12** *t*erra C; *T*- S H (*om* B E I). **13** Iſſa*ch*ar: 1 S V Z; -*c*ar: 2 3 (*om* B I). **15** Li*a* 1 2 3 S H V. *error typ;* Li*æ* T Z (*om* B I; E *falſo dixerat, ſed correxit,* C *habere* Li*æ*). **20** Putiphar*e* C; P*h*utiphar*is* S H T (*om* B *h*, I *totum*).

47, 4 terra tua C; terra*m* tua*m* S H T (*om* I). **18** cela*bi*mus C; celamus S H T (*om* B). *ibi* domin*um* noſtr*um* C T; domin*o* noſtr*o* S H (*om* I). **26** *t*erra C; *T*- S H (*om* B E I).

48, 1 ita C T; ita*que* S H (*om* I). **3** ſe C H^m T; *Ioſeph* ad S H^x (*om* I). **7** *t*erra C; *T*- S H (*om* B E I). **19** *g*entes. C; *G*- S H (*om* B E I).

49, 25 vberum C T; *h*u- S H (*om* B I).

50, 8 dereliquer*a*nt C T; -*ru*nt S H. **10** A*t*ad, C; A*r*ad, S H. **17** ſeru*is* Dei patri*s* tu*i* C H^m; ſeru*o* Dei patri tu*o* S H^x T.

LIBER EXODI.

Ita S; LIBER EXODVS, HEBRAICE VELLE SEMOTH. C (H).

1, 6 illa, C; ſua, S H T. **18** Quibus ad ſe accerſitis, C T; Quibus accerſitis ad ſe S H.

2, 14 te conſtituit C T; conſtituit te S H. **16** vener*u*nt C; -*a*nt S H T (*om* I). **22** eripuit C; & pm S H T. **25** cognouit C H^m; liberauit S H^x T.

3, 2 ard*e*r*e*t, C H; arde*ba*t, S (*om* I). **14** Deus C T; Dominus S H. **15** in generatione*m* C; in generatione S H T. **20** Extendam *enim* manum C H^m T; Extendam*q*. manum S H^x.

4, 3 Proi*e*cit, C S** H T; Proi*j*cit, S* (*om* B I). **4** verſaq. C H T; *re*uerſaq. S. **13** Obſecro, inquit, Domine, C T; Obſecro Domine, inquit, S H. **14** egreditur C; -*ie*tur S H T. **26** ſanguinum C H^m T; *tu mihi es,* ad S H^x. **28** quibus C; *pro* pm S H T.

5, 14 imple*t*is C T; -*ſt*is S H. **19** mal*o*, C C H^m T; -*um,* S H^x.

6, 1 ſ*i*m C; ſ*u*m S H T (*om* I). **8** (*hic* E *falſo aſſerit,* 1 *exhibere* ſupra, *reliquas autem cum* S ſuper; *etiam* 1 ſuper *habet.*) *ibi* vobis poſſidendam, C T; poſſidendam vobis, S H. **13** *t*erra C; *T*- S H (*om* B E I). **15** Soar, C; So*r*r T; So*h*ar, S H (*om* B E). **22** *S*ethri. C; *Ze*- S H; Sechri. T (*om* B). **28** *T*erra 2 3 H Z; *t*- S 1 V (*om* B E). **29** *ego* loquor C; *ego* om S H T.

7, 1 *D*eum C; *d*- S H (*om* B E). **9** vert*e*tur C; -t*a*tur S H T (*om* I).

8, 2 ſi*n* C; ſi S H T (*om* B I). **16** *ſ*ciniphes C; ci- S H T (*om* B). *item bis* ℣ *17* (*om* B I) & *bis* ℣ *18* (*om* B I). **26** noſtro. (1c) 2c 3c; noſtro? S 1* 2* 3* H T (*om* I; *errantes de correctorio* E nostro, V nostro: *ponunt*).

9, 3 camelos, & boues, & oues, peſtis C T; camelos, & oues, & boues peſtis S H. **4** n*ih*il C T; nil S H (*om* B E). **9** *t*erra C; *T*- S H (*om* B E I). **27** ego C T; & pm S H.

10, 5 operi*a*t C; -*e*t S H T (*om* B). **7** ſcandalum: C; ſcandalum? S H T (*om* B E I).

11, 4 *e*grediar C H^m; *ing*- S H^x T (*om* I). **5** *T*erra C H; *t*- S (*om* B E I). **10** oſtenta C H^m T; *ſigna* & pm S H^x.

12, 9 tantum aſſum C; aſſum tantum S H T. **19** fermentum C H^m; -*nta*tum S H^x T. **35** præceperat Moyſ*es*: C; præceperat *Dominus* Moyſ*i*: (*non* Moiſi *vt* I *ſcribit*) S H T. **37** paruulis. C H^m T; -s & *mulieribus.* S H^x. **39** poter*a*nt C T; poterat S H (*om* I). **41** *t*erra C; *T*- S H (*om* B E I). **42** Domin*o,* 1* 2* 3*; -*i,* S 1c 2c 3c.

13, 7 comede*t*is C H T; -des S (*om* B I). **9** mon*i*mentum C; -n*u*m- S H T. **14** *t*erra C; *T*- S H (*om* B E I). **16** inter C H^m; ante S H^x T. **17** Deus C H^m; Dominus S H^x.

14, 3 Coar*ct*ati C H; -ar*t*a- S T (*om* B). **5** popul*o,* C; -l*um,* S H T. **15** me? C H; me: S (*om* B E I). **18** Dominus C; -s: S H (*om* B E I). **19** Dei, C H^m T; Domini, S H^x (*om* I).

15, 22 *m*ari C; *M*- S H (*om* B E I). **26** Dominus ſanator C; *ſum* Dominus *Deus* ſanator S H; *ſum* Dominus ſa*lu*ator T (*om* I).

16, 1 *t*erra 2 3 Z; *T*- S 1 H V (*om* B E; *ſine diſtinctione* I *dicit,* C *habere* t-). **3** *e*duxiſtis C; *ind*- S H T. **6** *t*erra C; *T*- S H (*om* B E I). **7** audiui*t* C H^m; audiui S H^x T. **22** id eſt, 2 3 H V Z; ideſt, S 1 (*om* B E I). **36** *e*phi. 1 2 S H; *E*- 3 (*om* B E; *aſſerit* I *erronee,* C *habere* *E*phi.).

17, 14 mon*i*mentum 2 3 T Z; -n*u*m- S 1 H V (*om* B; *erronee* I *affirmat,* C *habere* -n*i*m-; E *non citat* 3).

18, 5 *m*ontem C; *M*- S H (*om* B E I). **12** Deo: C H^m; Domino: S H^x T. **19** Deus C; Dominus S H T. **21** potentes, C H^m T^m; ſapientes, S H^x T^x.

19, 18 Dominus C; *Deus* ad S H; (Deus *ſine* Dominus T).

20, 2 (*hic* I *notat,* S *T*erra *habere,* C *t*-; *at* 1 3 *cum* S *conueniunt,* 2 *t- habet*). **25** eo, C H^m T; e*um,* S H^x (*om* I).

21, 16 S H T *ponunt* ℣ *16 poſt* ℣ *17* (*om* I). **36** Si*n* C T; Si S H (*om* B E).

22, 6 ſpi*n*as, C H^m; -*c*as, S H^x T. **20** præterqu*a*m C; -*a*m S H (*om* B E I).

23, 18 *primum* meæ, C H^m T; tuæ, S H^x. **20** *A*ngelu- 2 3 Z; *a*- S 1 H V (*om* B E I). *item* ℣ *23. ibi* paraui. C T; *præp*- S H (*om* B I).

24, 5 vitulos. C H^m; -s *duodecim.* S H^x T. **14** *H*abetis 2 3 Z; *h*- S 1 H V (*om* B E I).

25, 2 offere*t* C; offert S H (*om* I). **24** lab*i*um C H T; lab*r*um S (*om* I). **25** lab*i*o C H T; lab*r*o S (*om* I). **33** ſphærul*a*q.... lili*um*: C; ſphærul*æ*q.... lili*a*: S H T (*om* I *hic*). *iterum* ſphærul*a*q.... lili*um*. C; ſphærulæq.... lili*a*. (T -*ium*) S H T. **38** *de* auro C T; *de* om S H.

26, 5 aptari. C T; *a*d*a*- S H. **12** id eſt 2 3 H V Z; ideſt S 1 (*om* B E I). **34** San*ct*o C; -*cta* S H T.

27, 21 *a* filijs C T; *coram* filijs S H.

28, 3 loqu*é*ris 1 2 H Z; -*e*- S 3 V (*om* B E I). **14** catenulas *ex* auro puriſſim*o* C; catenulas aur*i* puriſſim*i* S H T (*om* I). **20** (*hic* I *notat,* S *habere* chryſolit*h*us, C -tus, *at* 2 *tantum ſic habet*). **26** e C; è S H (*om* B E I). **38** eis C; ei S H T (*om* I).

30, 16 mon*i*mentum 2 3 T Z; -n*u*m- S 1 H V (*om* B).

31, 9 lab*r*um C; lab*i*um S H T. **11** aromatum C H T; -t*h*um S. **16** *S*abbatum, C; *ſ*- S H (*om* B E I).

32, 4 *d*ixeruntque: C; *D*- S H (*om* B E I). *ibi* *t*erra C; *T*- S H (*om* B E I). **8** *d*ij C; *D*ij S H (*om* B E I). **16** *primum* Dei: C H^m; Domini: S H^x T. **28** viginti C H^m T; triginta S H^x.

33, 3 es: C H^m; e*ſt*: S H^x T (*om* I).

35, 6 (*hic* I *aſſerit* S *habere* hyacint*h*um, C -tum, *at* 2 *tantum ſic habet*). **16** baſ*im* C H^m T; -*ſes* S H^x. **23** *ian*thinas, C H^m; *hyacin*th- S H^x T.

37, 11 lab*i*um C H T; lab*r*um S. **12** lab*io* C H T; lab*r*o S (*om* I).

38, 7 tabulis, C; -ul*atis,* S H T (*om* I). **13** *o*rientem C; *O*- S H (*om* B E I). **14** tenebat C H^m T; teneba*n*t S H^x.

39, 1 vero 2 3; -ò S 1 H (om B E I). **10** *ſecundum In* C; *in* S H (om B E I). **14** *I*pſiq. C; *i*- S H (om B E I). **28** bis tinčto C; diſtinčtum S H T (om I). **33** *ian*thinis C Hm; *hyacin*th- S Hx T (om B).

40, 5 tabernaculi C Hm T; *teſtimonij* ad S Hx.

LIBER LEVITICI.

Ita S; LIBER LEVITICVS, HEBRAICE VAICRA. C (H).

1, 1 Vocauit autem Moyſen, & locutus eſt ei Dominus C H T; Vocauit autem Dominus Moyſen, & locutus eſt ei S (om I). **4** manu*m* C; manu*s* S H T (om I). **5** *i*mmolabitq. 2 3 Z; *I*- S 1 H V (om I). *ibi* ſacerdot*es* C Hm; -*tis* S Hx T (om I). **7** ant*è* C H; -*te* S (om B E I). **10** *maſculum* abſque C Hm; *agnum anniculum &* abſque S Hx (om I).

2, 2 ſacerdot*es*: C Hm; -*tis*: S Hx T (om I). **11** *ac* mellis C H T; *aut* mellis S (om B). *ibi* Domin*o*. C; -*i*. S H T. **13** oblatione *tua* C T *tua* om S H. **14** torrebis C H; *eas* ad S T. **15** ſup*rà* C; ſup*er ea* (eas T) S H T (om I). *ibi* t*h*us C H T; tus S (om B I). *item* ℣ *16*.

3, 2 ſacerdot*es*, C Hm; -*tis*, S Hx T (om I).

4, 2 *quæ* peccauerit C T; *cum* peccauerit S H. **6** ſanguine, C T; -*em*, S H. *ibi* eo C Hm; e*um* S Hx T (om I). **8** *au*feret C Hm; *of*ſ- S Hx T (om I). **10** *au*fertur C Hm; *of*ſ- S Hx T (om I). **29** manu*m* C T; -*us* S H (om I). **35** incenſum S H; *in* pm C (om E).

5, 8 hæreat, C T; *ad*h- S H. **11** t*h*uris C H T; tu- S (om B).

6, 5 *D*omino C H; *d*- S (om B E I). **9** ex C T; in S H. **15** t*h*us, C H T; tus S (om B I). **16** Sanĉto Atrij C T; ſanĉto in atrio Hm; Sanĉtuarij S Hx.

7, 10 diuidetur. C H T; -*en*tur. S (om I). **12** admi*ſſ*ione C H; -ix*ſ*i- S T (om B E). **19** aliqu*id* C H; -quod S (om I).

8, 4 Fecit C T; Fecit*q*. S H (om B E). **16** vero 2 3 Z; -*ò* S 1 H (om B E I). **28** Domin*o*. C Hm T; -*ni*. S Hx.

9, 3 loqu*é*ris: 1 2 H Z; -*e*- S 3 V (om B E I). *ibi* anniculo*s*, C Hm; -*lum*, S Hx T. **22** manu*s* C; -u*m* S H T.

10, 1 t*h*uribulis, C H T; tu- S (om B E). **8** Dixit *quoque* Dominus C; Dixit*q*. Dominus S H T. **9** intratis C T; -*abi*tis S H. **18** debue*ri*tis C T; -*ra*tis S H.

11, 26 qui tetigerit C; qui*dquid* (-*cq*- H T) tetigerit S H T (om I).

13, 12 cutem C; carnem S H T. **18** vlcus C T; *h*u- S H (om B E). **19** vlceris C T; *h*u- S H (om B I). *item* ℣ *23*. **20** vlcere. C T; *h*u- S H (om B I). **36** *im*mutatus, C; *com*m- S H T (om B). **58** ſecund*ò*, C H; -*o*, S (om B E I). **59** *l*epræ C S** H T; *ve*- S* (om B I).

14, 43 eraſus, C; elatus, S H (et latus T). **49** purificatione*m* C Hm; -ne S Hx T.

15, 9 quo C T; quo*d* S H. **23** quo C T; quo*d* S H (om B I). **27** ea, C Hm; ea*m*, S Hx T. **31** immunditia*m*, C; -a*s*, S H T.

16, 12 t*h*uribulo, C H T; turibulo, S (om B E I).

17, 10 *e*os, C; *v*os S H T (om I).

18, 4 *e*go C; *E*go S H (om B E I). **6** *E*go 2 3 Z; *e*go S 1 H V (om B E I). **20** commi*ſſ*ione C H; -ix*ſ*i- S T (om B). **21** tui. *E*go 2 3 Z; tui: *e*go S 1 H V (om B E I). **30** eis. *E*go 2c 3c Zc; eis: *e*go S 1 H V (om B E I).

19, 4 *d*eos 2 3 V Z; *D*- S 1 H (om B E I). *ibi E*go 2 3 Z; *e*go S 1 H V (om B E I). **9** Cum 1c 2c 3c T; Cum*q*. S 1* 2* 3* H (om B I). **20** n*u*bilis, 1** 2 3; no- S 1* H T.

20, 2 loqu*é*ris 1 2 H Z; -*e*- S 3 V (om B E I). **9** moriatur: *patri, matriq. maledixit*, ſanguis C (H T); moriatur. ſanguis S.

21, 2 id eſt, C H; ideſt, S (om B E I). *item* ℣ *10*. **5** radent C H T; *ſacerdotes* ad S. **18** paruo C; *vel* pm S H T (om B I). **23** qui*a* C Hm T; qui S Hx (om I). **24** eius, & C H; eius. & S (om B E I).

22, 24 t*u*ſis, C; to*n*ſis, S H T. **27** vbere C T; *h*u- S H (om B E I).

23, 14 offer*e*tis C T; -*a*t- S H. **22** *E*go 2 3 Z; *e*go S 1 H V (om B E I).

24, 6 t*h*us C H T; tus S (om B E I). **11** nomen, C; -n *Domini*, S H (*Dei* T). **15** loqu*é*ris 1 2 H Z; -*e*- S 3 (om B E I). **16** multitudo, C Hm; -o *populi*, S Hx T.

25, 2 Domin*o*. C Hm T; -*ni*. S Hx (om I). **6** peregrina*n*tur C Hm T; -at- S Hx. **36** *T*ime 2 3 Z; *t*- S 1 V (om B E I). **50** ad C T; in S H (om B I).

26, 2 *ad* Sanĉtuarium C T; *ad* om S H (om B E). **44** *Et* tamen C; *A*ta- S H T. **45** Dominus. C Hm; -s *Deus*. S Hx T. *ibi* filios C; *inter* pm S H T.

27, 10 id eſt, 2 3 H V Z; ideſt, S 1 (om B E I). **12** iudicans C T; *dij*u- S H (om B I). **25** *ſ*anĉtuarij C H; *S*- S (om B E I). **26** Dominum C Hm T; Deum S Hx (om I). **27** *t*uam, C Hm; *ſ*uam, S Hx T. *ibi* quantocumque *a te* fuerit æſtimatum. C; quant*um*cumque fuerit *ante* (om T) æſtimatum. S H T (B E *erronee citant* S ante fuerit om *hoc* I). **28** vendetur, C Tx; ven*iet*, S H Tm.

LIBER NVMERI.

Ita S; LIBER NVMERI, HEBRAICE VAIEDABBER. C (H).

1, 10 Phadaſſur. C T; -ſſeur. S H (om I). **51** caſtrametand*um*, C Hm; -d*a*, S Hx T.

2, 2 fili*j* C Hm; -i*orum* S Hx T. **8** *O*mnis C (*o*- 1) T; omnis*q*. S H. **9** *a*nnumerati S H 1c 2c 3c; enu- 1* 2* 3* (*non diſtinguit* I).

3, 24 *E*liaſaph C; *He*l- S H (om B E). **28** ſexcenti 2 3 Z; -i, 1 V; -i. S H (om B E I). **39** viginti duo C; vigintiduo S H (om B E I). **46** *I*n C; *i*n S H (om B E I). **49** redemera*nt* C T; -at S H.

4, 6 velam*ine* C Hm T; -m*en* S Hx (om I). **7** t*h*uribula C H T; tu- S (om B E I). **46** *recenſeri* fecit C Hm T; *recenſeri* om S Hx.

5, 3 habitaueri*m* C; -i*nt* S H T. **15** t*h*us: C H T; tus: S (om B E I).

7, 2 præfeĉti*q*. C; *q*. om S H T (om I). **36** Suriſaddai C; Suri ſaddai S H T (om B E I). *item* ℣ *42*. **84** dedicatione C Hm T; -e*m* S Hx. *item* ℣ *88 (vbi* I *om)*.

8, 2 borea*m* C; -a*n* S H (om I). **15** ingredi*e*ntur C: -*ia*n- S H T.

10, 8 ſacerdot*es* C; -*tis* S H T (om I). **13** *in* manu C T; *per* manu*m* S H. **19** Suriſaddai. C; Suri ſaddai. S H T (om B E I). **23** Phadaſſur. C H T; -ſſeur. S (om I).

11, 21 Moyses: C Hm; -s *ad Dominum:* S Hx T. **31** arreptas 1 3 S H; -tās 2 (I *notat* S & 2 *tantum*). **32** coturnicum, C; -m *multitudinem:* S T H.

12, 2 Dominus, C; *iratus est.* ad S H T. **3** terra) C; -a.) S (*om* B E I). **4** *statim* C; *St-* S H (*om* B E I). *ibi* locutus est C; *Dominus* ad S H.

13, 13 Gemalli. S 1 V Z; -i, 2 3 (*om* B E I). **27** Aaron C H; Aa*a*ron S (*om* E I). **28** re vera C; reuera S H (*om* B E I). **30** Amorr*h*æus S 1 2c 3c; -rræ- 2* 3* (*om* B I).

14, 10 cunctis C Hm; *videntibus* ad S Hx T. **19** populi *tui* huius S Hx T; *tui* om C Hm.

15, 3 victimam, C; -m *pacificam* S H T. **4** consperfæ C; -*sam* S H T (*om* I). **20** separatis, C; separa*bi*tis, S H T (*om* I). **36** obruerunt *eum* lapidibus, S H; *eum* om C T (*erronee* I lapidibus obruerunt, *Cox correxit*).

16, 6 t*h*uribula C H T; tu- S (*om* B E I). **11** qui*d* C T; qui*s* S H. **15** *secundum* ne C; ne*c* S H T. **17** t*h*uribul- C H T *ter*; *tu*- S *ter* (*om* B E I). *item* ℣℣ *37. 39. 46.* **34** a*d* clamore*m* C; a clamore S H T. **37** sacerdoti C H; -ti*s* S T. **40** postea C; post ea S H (*om* B E I).

17, 3 seorsum C; eorum S H T. **12** peri*m*imus. C Hm; -*ibi*- S Hx T (*om* I).

18, 3 *ad* altare C T; *ad* om S H (*om* B E). **13** qu*as* C; qu*æ* (*erronee* I *quis, Cox correxit*) S H T. **28** date C; *ea* ad S H (*om* I). **29** erunt. C; -t *cuncta.* S H T.

19, 13 commi*ss*ione C H; -i*x*ti- S T (*om* B E I).

20, 6 multitudine, tabernaculum C T; multitudine *in* tabernaculum S H (*om* I). **20** transibis. C Hm; -ibi*tis*: S Hx T. **24** *T*erram, C; *t*- S H (*om* B E I).

21, 5 Deum C Hm; Dominum S Hx T (*om* B E). **15** Ar, C; Ar*non,* S H T. **18** *De* C Hm T; *Profectiq. sunt de* S Hx (*om* I). *ibi* Mathana. C; Mathana. S H (*om* B E I). *item* ℣ *19* (*vbi* I *notat*). **20** *De* Bamoth, C Hm; *De* om S Hx. **27** *P*rouerbio: 2 3 Z; *p*- S 1 H V (*om* B E; *non distinguit* I). **32** Ia*z*er: C T; Ia*s*er: S H (*om* B E).

22, 4 Ipse C; *autem* ad S H T. **8** Manentibus C; *autem* ad S H T. **18** domum *suam* C H T; *suam* om S. **20** vener*unt* C T; -*rint* S H. **37** vocare*m* C Hm T; -e*nt* S Hx.

23, 5 loqu*é*ris. 2 3 H Z; -*e*- S 3 V (*om* B E). *item* ℣ *16* (*vbi* I *quoque om*). **14** vitulo ... ariet*e,* C; vitul*is* ... ariet*ibus,* S H T.

24, 13 domum *suam* C H T; *suam* om S.

25, 1 Set*t*im, C; Setim, S H. **18** decep*é*re 1 2 Z H; -p*e*re S 3 V (*om* B E I).

26, 12 Iamin, C T; & pm S H (*erronee* B Iami*m*). **24** Iasubitarum: C S**; Iabusitarum: S* H. **33** T*h*ersa. C T; Tersa. S H. **41** quadragintaquinque C H; quadraginta quinque S (*om* B E I). **53** *t*erra C; *T*- S H (*om* B E I). **62** qui*a* C Hm; qui S Hx T.

27, 3 *secundum* hab*u*it C T; hab*e*t S H (*om* I). **7** loqu*é*ris 1 2 H Z; -*e*- S 3 (*om* B E I). **18** Spiritus, C Hm T; -s *Dei,* S Hx (*om* I).

30, 11—14 *habet* S *ita*: Vxor in domo viri si vouerit, *&c; verba in* C H T *interposita omittens.*

31, 2 collig*é*ris 1 2 H Z; -*e*- S 3 V (*om* B E I). **6** vasa *quoque* C T; vasa*q*. S H. **16** Domin*o* C T; -n*um* S H (*om* B). **36** pr*æ*lio 2 3 Z; -*œ*- S 1 H V (*om* B E I). *item* ℣ *42.* **37** septuaginta quinque. C; septuagintaquinque. S H (*om* B E I). **40** triginta duæ C; trigintaduæ S H (*om* B E I).

32, 3 Saba*n,* C T; Saba, S. **35** & *Et*roth, C; & *R*oth, S H T.

33, 3 primi, C Hm; *fecerunt* ad S Hx T (*om* I). **5. 6** So*c*coth C; So*c*oth S H (*om* B E I). **8** Phiha*h*iroth, C H; Phihairoth, S. *non* ℣ *7.* (*om* B E I). **16** *s*epulchr- C; *S*- S H (*om* B E). *item* ℣ *17.* **24** *A*rada. 2 3 T Z; *Ha*rada. S 1 H V (*om* B E; *non distinguit* I). **40** *m*eridiem, C; *M*- S H (*om* B E). **44. 45** I*i*eabarim, C; Ie- S H T. **54** paucis C T; -ci*oribus* S H (*om* I).

34, 4 *a*scensum *S*corpionis, C; *A*- *s*- S H (*om* B E). *ibi* a meridie C; a*d* meridie*m* S H T. **11** Rebla C T; Rebla*tha* S H. **23** Ha*n*niel C; Haniel S H. **29** præcep*it* (I præc*i*pit, *Cox correxit*) C T; -cep*erat* S H.

35, 19 eum. S; eum, *interficiet.* C Hm T. **20** qui*p*piam C T; qui*d*piam S H (*om* B E).

LIBER DEVTERONOMII.

Ita S; LIBER DEVTERONOMII, HEBRAICE ELLE HADDEBARIM. C (H).

1, 4 habita*bat* C; -a*uit* S H T. *ibi* Edr*á*i, 1 2 H Z; -r*a*i, S 3 V (*om* B E I). **17** Qu*ò*d 2 3 Z; -od S 1 H V (*om* B E I). **19** maximam, C Hm; -m *solitudinem* S Hx T. **30—31** videntibus. *Et* C; -s: & S H (*om* B E I). **31** (ips*e* vidisti) C; (ips*i* vidistis:) S H T. *ibi* *p*ortauit C; *P*- S (*om* B E I). **37** ingredi*é*ris 1 2 Z; -ieris S 3 H V (*om* B E I).

2, 3 *A*quilonem: C; *a*- S H (*om* B E I). **7** quomodo C H; quo modo S (*om* B E I). **12** Hor*h*æi: 2 3 Hm Z; -rræ- S 1 V. *non* ℣ *22* (*om* B E I). **13** *T*orrentem C; *t*- S H (*om* B E I). **21** magnus, S H; & *multus,* ad C T. **24** Se*h*on C H; Seon S. *non in* ℣℣ *seq.* (*om* B E I).

3, 10 Edr*á*i 1 2 H Z; -r*a*i S 3 V (*om* B E I). **16** *T*orrentem C; *t*- S H (*om* B E I). **29** fanum C; *pha*- S H. (*om* B E I).

4, 6 vniuers*a* C; -s*i* S H T (*om* I). **22** morior C Hm T; -i*ar* S Hx (*om* I). **28** odorant*ur*. C H T; odorant. S. **30** nouissimo C; *autem* ad S H T. *ibi* reuert*é*ris 1 2 H Z; -*e*ris S 3 V (*om* B E I). **33** vi*x*isti: C Hm; vi*d*isti: S Hx T. **39** sit C T; est S H. **43** *t*erra 2 3 Z; *T*- S 1 H V (*om* B E I).

5, 20 loqu*é*ris 1 2 H Z; -*e*ris S 3 V (*om* B E I). **24** vocem C T; *enim* ad S H. **27** loque*ri*sq. S 3 V Z; -*é*risq. 1 2 *errore typ.* (*om* B E I).

6, 4 Dominus vnus C Hm; Deus vnus S Hx T. **18** *t*erram 2 3 Z; *T*- S 1 H V (*om* B E I).

8, 1 caue C H T; attende S.

9, 7 quomodo C H; quo modo S (*om* B E I). **9** tabulas lapideas, *tabulas* pacti C T; tabulas lapideas pacti S H (*om* I). *ibi* Dominus: C Hm T; Deus: S Hx (*om* I).

10, 3 se*t*tim. C; setim. S H.

11, 8 ingredimini, C H T; -di*e*mini, S (*om* B E). **10** ingrederis C Hx; -d*i*eris S Hm T (*om* I). **21** qu*à*mdiu C; qu*a*m- S H (*om* B E I). **24** Eu*ph*rate S 3 H V Z; -*f*rate 1 2 T (*om* B I; *non bene notat* E). **32** ponam C H T; *prop*- S (*om* E I).

12, 1 gradi*é*ris. 1 2 H Z; -*e*ris S 3 V (*om* B E I). **3** *primum* eorum, C; e*a*rum, S H T; *secundum* eorum C T; e*a*rum S H (*om* I). **11** voue*bi*tis C; vou*is*tis S H T. **12** commoratur. C Hm; -a*n*tur. S Hx T. **15** Si*n* C T; Si S H (*om* B I). **29** ingredi*é*ris 1 2 Z; -*e*ris S 3 V (*om* B E I).

13, 9 poſtea C; poſt te S H T (*om* I). **13** *B*elial C; *b*- S H (*om* B E I).

14, 25 proficiſc*é*ris 1 2 H; -*e*ris S 3 (*om* B E I).

15, 7 venerit: C T; *de*ue- S H. **13** pati*é*ris: 1 2; -*e*ris: S 3 H (*om* B E I).

16, 4 fermentum C; -nt*at*um S H T. **17** quod 3 H; -*ò*d S 1 2 *errore typ.* (*om* B E I). **20** perſequ*é*ris: 1 2 H; -*e*ris: S 3 (*om* B E I). **22** tibi, neque conſtitu*es* ſtatuam*:* quæ C (H) T; tibi ſtatuam*;* neque conſtitu*as* quæ S (*non bene notat* B).

17, 8 & *non* lepram: S H T; *non* om C. *ibi* int*ra* C T; int*er* S H (*om* I; *falſo* E *aſſerit* S iudic*i*um *pro* iudicum *habere*). **12** *&* decreto C T; *ex* decreto S H. **16** ea*n*dem 2 3 H T; ea*m*- S 1 (*om* B E I).

18, 1 reliquo C H; *populo* ad S T. **10** auguria, nec C; -a. non S. **21** Quo modo 2 3 S; Quomodo 1 H (*om* B E I).

20, 19 ſucc*í*des 1 2; -*i*des S 3 H (*om* B E I). **20** ſucc*í*de, 1 2 H; -*i*de, S 3 (*om* B E I).

21, 15 genueri*n*tq. ex *eo* C H^m; -itq. ex *eis* S H^x T. **18** audi*at* C T; -*ierit* S H.

22, 7 pati*é*ris, 1 2; -*e*ris, S 3 H (*om* B E I). **8** alio, C H T; illo, S (*om* I). **11** indu*é*ris 1 2 H; -*e*ris S 3 (*om* B E I). **12** operi*é*ris. 1 2; -*e*ris. S 3 (*om* B E I).

23, 15 *D*omino 1 2 S Z^c; *d*- 3 H (*om* B E I). **20** ingredi*é*ris 1 2; -*e*ris S 3 (*om* B E I).

24, 5 domi C; dom*ui* S H T (*om* I). **6** *op*poſuit C; *ap*- S H T^c (poſuit T*). **10** ingredi*é*ris 1 2; -*e*ris S 3 H (*om* B E I). **19** reuert*é*ris 1 2; -*e*ris S 3 H (*om* B E I). *ibi* pati*é*ris, 1 2; -*e*ris, S 3 H (*om* B E I). **20** reuert*é*ris 1 2; -*e*ris S 3 H (*om* B E I).

25, 7 *no*men C H^m; *ſe*men S H^x T. *ibi* coniug*e*m C; -*giu*m S H T (*om* I). **12** abſc*i*des C T; -*in*des S H (*om* I). **18** quomodo C H; quo modo S (*om* B E I).

26, 4 tua, C H^m T; eius, S H^x (*om* I). **5** loqu*é*ris 1 2 H; -*e*ris S 3 (*om* B E I). **10—11** tuo. *Et* epulaberis C; tuo, epulaberis S H T. **13** loquerisq. 3 S; loqu*é*risq. 1 2 *errore typ.* (*om* B E I). **16** *&* cuſtodias C T; *vt* cuſt- S H (*om* I). *item* ℣ *17*. **18** *&* Dominus C H^m T; *En* Dom- S H^x (*om* I). **19** faci*at* C; -*ie*t S H (*om* B E I).

28, 15 *cu*ſtodias, C; coſt- S (*om* E I). **40** vng*é*ris 1 2 H; -*e*ris S 3 (*om* B E I). *ibi* peribunt. C T; *de*p- S H. **41** fru*é*ris 1 2 H; -*e*ris S 3 (*om* B E I). **47—48** abundantiam: ſeruies 2 3; -am. S- S 1 H (*om* B E I). **57** ſecundarum, C; -*di*-*n*arum S H T. **66** Et C; & S H (*om* B E I). **68** vend*é*ris 1 2 H; -*e*ris S 3 (*om* B E I).

29, 6 ego ſum C H^m; ipſe eſt S H^x T (*om* I). **11** aduena . . . moratur C H^m; -*æ* . . . -*n*tur S H^x T. **12** quod C H; -*ò*d S (*om* B E I). **19** a*b*ſumat C; a*ſ*ſu- S H T.

30, 3 reducet . . . captiuitate*m* tua*m*, C; reducet *te* . . . *de* captiuitate tua, S H^x T. **5** fuer*u*nt C; -*i*nt S H T. **8** reuert*é*ris, 1 2 H; -*e*ris, S 3 (*om* B E I). **18** præd*í*co 1 2; -*i*co S 3 H (*om* B E I). *ibi* mor*é*ris 1 2 H; -*e*ris S 3 (*om* B E I).

31, 6 *ad* conſpectum C H T; *ad* om S.

32, 2—3 gramina. *Q*uia C H; -a, qu- S (*om* B E I). *ibi* inuocabo: *d*ate C H; -o. D- S (*om* B E I). **5** ſordibus: generatio C (H); -s. G- S (*om* B E I). **6** *n*umquid C H; *N*- S (*om* B E I). **19—20** filiæ. *Et* C H; -æ: *&* S (*om* B E I). **21** ſuis: *&* C H; -s. *Et* S (*om* B E I). **22** nouiſſima: *d*euorabitq. C H; -a. D- S (*om* B E I). **24** amariſſimo: *d*entes C H; -o. D- S (*om* B E I). **28—29** prudentia. *V*tinam C H; -a: v- S (*om* B E I). **30** perſequatur C H^m; -qu*eb*atur S H^x T. *ibi* fug*e*nt C H^m; fug*aba*nt S. **35** retribuam C H^m; *eis* ad S H^x T^c (*om* I). **39** occid*am*, 1** 2 3 H T; -do S 1*. *ibi* faci*am*: C H T; -*io* S. **49** tranſitu*u*m, C H; -tum, S T. **50** iung*é*ris 1 2 H; -*e*ris S 3 (*om* B E I).

34, 1 *M*ontem 2 3; *m*- S 1 H (*om* B E I). **2** terram *Iuda* C H^m T; *Iuda* om S H^x.

LIBER IOSVE.

Ita S; LIBER IOSVE, HEBRAICE IEHOSVA. C H.

1, 6 *ſ*uis C H^m; *t*- S H^x T (*om* B E I).

2, 12 quomodo C; quo modo S H (*om* B E I). **18** fuerit C H^x; *non* pm S H^m T.

3, 1 tres C; *per* pm S H T. **16** *A*dom C (H^m); *E*dom S H^x T (*om* E). **17** Iericho: C H^m; Iordanem: S H^x T.

4, 9 fœderis C H^m T; *Domini* ad S H^x (*om* I). **12** filios C T; *fratres ſuos* pm S H (*om* I). **14** aduiueret. C; adhuc viueret. S H T. **23** *primum* veſtro C H^m T; *n*oſtro S H^x (*om* B).

5, 2 ſecund*ò* C H; -*o* S (*om* B E I). **9** pr*æ*ſentem C H; pr*e*ſ- S (*om* B E I).

6, 2 manu tua C H^m; -u*s* -a*s* S H^x T. **4** toll*a*nt C T; -*e*nt S H. **19** *&* argenti C H^m; *aut* ar- S H^x T (*om* I). **24** quæ *erant* in C; quæ *inuenta ſunt* in S H^x T.

7, 5 a C; à S H (*om* B E I). *ibi* triginta *&* ſex S H T; *&* om C. *ibi* ad inſtar S H T; *ad* om C (*om* I). **24** *A*chor 2 3; *a*- S 1 H (*om* B E I). *item* ℣ *26*.

8, 1 manu tua C; -u*m* -a*m* S H T (*om* I). **5** *acce*demus C H^m; *aſcen*d- S H^x T. **29** Præcepitque Ioſue, 2 3 H; Præcepitq. Ioſue S 1^c; *Ioſue* om 1*. **33** maiores C H^m; *omnes* pm S H^x T (*om* I).

9, 4 *&* callide C H^m T; *&* om S H^x. **8** *&* vnde C; *aut* vnde S H T. **10** erat C; era*n*t S H T (*om* I).

10, 10 Beth horon, C; Bet*h*oron, *cum h vnico* S (*om* B E I). *item* ℣ *11*. **22** *pro*ducite C H T; *add*- S. **23** *e*duxerunt C H^m; *add*- S H^x (*om* E). **24** *e*ducti C H^m T; *add*- S H^x. **27** *ſ*ol, C; *S*ol S H (*om* B E I). **41** G*o*ſen 1 2^c 3^c H^m; Goſſen T; Goʒen 2* 3*; G*eſſ*en S H^x (*falſo ait* I *habere* C Gozen).

11, 2 *in* regionibus C T; *in* om S H. **5** Aquas *M*erom C; Aquaſmerom S (*om* B E I). *item* ℣ *7*. **8** Aquas Maſerephoth, C; Aquaſmaſerephoth, S (*om* B E I). *ibi* ita C T; ita*que* S H. **12** reges*q*. C; reges *quoque* S H T. **16** G*o*ſen, C H^m T; Goſſen, T; G*eſſ*en S H^x (*om* I). **19** traderet C H^m; *non* pm S H^x T. **22** sol*is* C; sol*um* S H.

12, 2 Aroer, 3 S; -oër, 1 2 (*om* B E I). *ibi* I*a*boc, C T; I*e*boc, S H (*om* I). **8** Aſe*d*oth, C H^m; Aſe*r*oth, S H^x T (*om* I). **15** *O*dullam C; *A*d- S H (*om* I).

13, 6 Aquas Maſerephoth, C; Aquasmaſerephoth, S (*om* B E I). **7** *t*erram C; *T*- S H (*om* B E I).

14, 4 *T*erra C; *t*- S H (*om* B E I). **15** Cariath Arbe: C; Cariatharbe: S (*om* B E I).

15, 1 Edom, deſertum C H^m; Edom vſque ad deſertum S H^x. **3** *S*corpionis, C; *ſ*c- S (*om* B E I). **6** Beth hagla, C; Bethhagla, S (*om* B E I). *ibi* Beth Araba: C; Betharaba: S (*om* B

H

E I). **7** Valle Achor, C; Valleachor, S (*om* B E I). *ibi A*dommim, C; *a*d- S (*om* B E I). **8** *R*aphaim C; *r*- S (*om* B E I). **11** occidentem C; *O*- S H (*om* B E I). **13** Cariath Arbe C; Cariatharbe S (*om* B E I). **15** Cariath Sepher, C; Cariathſepher, S (*om* B E I). *item* ℣ *16.* **29** I*i*m C; Im S H (*om* B I).

16, 2 Luza: C; -a*m*: S H T (*om* I). **3** Beth horon C; Bethhoron *cum h dupl, & in ſeqq.* S T (*om* B E I). *item* ℣ *5.* **5** Ataroth addar C; Atarothaddar S (*om* B E I).

17, 7 Machm*e*thath C; -m*a*th- S H T (*om* B I). **11** T*h*enac C; Te- S H (*om* B E I). **12** ſua. C Hm; ipſa. S Hx.

18, 2 Remanſer*a*nt C Hm; -r*u*nt S Hx T. **13** Ataroth addar C; Atarothaddar S (*om* B E I). *ibi* Beth horon C; Bethhoron S (*om* B E I). *item* ℣ *14.* **14** Cariath baal, C; Cariathbaal, S (*om* B E I). **16** *R*aphaim. C; *r*- S (*om* B E I). **18** *A*dommim: C; *a*- S (*om* B E I). *ibi* Abe*n*-boen, 1 (ē) 2 (ē) 3; Abe*m*- S (*om* B E I); *ad* pm C; *ad* om S H T (*om* B E). **19** Beth hagla: C; Bethhagla: S (*om* B E I). *item* ℣ *21.* **21** Vallis Caſis, C; Valliſcaſis, S (*om* B E I). **22** Beth Araba C; Betharaba S (*om* B E I). **24** Villa Emona C; Villa*h*emona S H (*om* B E I).

19, 8 Baalath Beer Ramath C; Baalath, Beer, Ramath S (*om* B E I). **11** Me*r*ala, C Hm; Me-*d*ala*a*, S Hx (*om* I). **13** T*h*acaſin: C; Ta- S H (*om* B E I). **14** Vallis Iephtahel, C; Valliſieph-tahel, S (*om* B E I). **15** Ie*r*ala C; Ie*d*ala S Hx (*om* I). **46** Meiarcon C; Me*a*ia- S H (*om* B E I). **50** Thamnath Saraa C; Thamnathſaraa S (*om* B E I).

21, 4 tribu*bus* C; tribu S H T (*om* E I). **22** Beth horon, C; Bethhoron, S (*om* B E I). **32** Hammoth Dor, C; Hammothdor, S (*om* B E I). **36** *hunc* ℣ *ponit* S *poſt* ℣ *37, qui poſt* ℣ *35 ſequitur* (*om* I).

22, 7 *t*ribui C H; *T*- S (*om* B E I). **13** ſa-cerdot*is*, C Hm; -*tem*, S Hx T (*om* I). **17** mul-ti*q*. de C H T; multi *enim* de S (*om* I). **22** For-tiſſimus Deus Dominus, *bis* C Hm; *ſemel* S Hx T (*om* I).

24, 27 audieri*t* C; -ris Hm; -it*is* S Hx T.

LIBER IVDICVM.

Ita S; LIBER IVDICVM, HEBRAICE SO-PHETIM. C H.

1, 5 Adonibe*z*ec C; -e*ſ*ec S (*om* B E I). *item* ℣℣ *6. 7.* **9** meridiem, *&* in C T; meridiem in S H. **11** Cariath Sepher, C; Cariathſepher, S (*om* B E I). *item* ℣ *12.* **26** He*t*thim, C; He-thim, S H (*om* B I). **27** T*h*anac C; Tanac*h* S H (*om* B E I). **30** Naalo*l*: C Hm; -o*n*: S Hx T (*om* I). **35** teſta*c*co, C Hm; -*a*t*i*o, S Hx (*om* I). **36** *S*corpionis, C; *ſ*- S H (*om* B E I).

2, 4 *A*ngelus C; *a*- S H (*om* B E I). **15** quò-cumque C; quo- S H (*om* B E I).

3, 8 Chuſan Raſathaim C; Chuſanraſathaim S (*om* B E I). *item* ℣ *10.* **21** dextero 2 3; -tro S 1 H (*om* B E I). *ibi* ventre C; -re*m* S H T (*om* I). **24** cubiculo. C; cœnaculo. S H T.

4, 4 Deb*b*ora C; Debora S H (*om* E I). *item* ℣℣ *9. 10* (*om* B *quoque*). *14.* **7** *t*orrentis *C*i-ſon, C; *T*- *c*- S (*om* B E I). *item* ℣ *13.* **17** enim C T; autem S H (*om* I). **21** *con*ſocians C; ſo-cians S H T. **22** dixit 1c 2 3; *&* pm S 1* (*om* I).

5, 1 Deb*b*ora C; Debora S H (*om* E I). *item* ℣℣ *7* (*om* B *quoque*). *12. 15* (*om* B *quoque*). **14** Amalec: C H; -c*h*: S T (*om* B E I). **19** T*h*a-nach C; Ta- S Hx (*om* B E I). **23** *A*ngelus C; *a*- S H (*om* B E I). **25** ph*i*ala C H; ph*y*ala S (*om* B E I). **26** dext*e*ram 2 3; -tram S 1 H (*om* B E I).

6, 11 *A*ngelus C; *a*- S H (*om* B E I). *item* ℣℣ *12. 20. 21 bis. 22 bis.* **13** manu C; -*us* S H (*om* B I). **17** loqu*e*ris 1 (16-) 2 3 H T; -*a*ris S (*om* I). **36** Deum: C Hm; Dominum: S Hx T (*om* I). *item* ℣ *39.* **40** Deus C Hm; Dominus S Hx (*om* I).

7, 3 ſunt. *De* C; ſunt *ex* S H T (*om* I). **23** Bethſe*tt*a, C (Hm); -ſe*c*a, S Hx (*om* I). *ibi* Te*b*bath. C; T*a*- S H (*om* I).

8, 5 Soc*c*oth C; Socoth S H (*om* B E I). *item* ℣℣ *6. 8. 14 bis. 15. 16.*

9, 4 *f*ano C; *ph*a- S H T (*om* B E I). *item* ℣℣ *27. 46.* **7** ita C; *vt* ad S H T. **19** læt*a*mini C; -*e*mini S H T.

10, 4 *H*auoth C; *A*uoth S H T (*om* B I). **8** qu*i* eſt C; qu*æ* eſt S H (*om* I).

11, 1 Fuit C; *itaque* ad S H T. *ibi* tempore C; *in* pm S H T (*om* I). **13** *I*aboc C; *Ie*- S H (*om* I). *item* ℣ *22.* **21** ind*i*cens 1 2; -i- S 3 H (*om* B E I).

12, 1 *a*quilonem, C; *A*- S H (*om* B E I). **6** Scibboleth, C; Sc*h*i- S H (*om* B E). *ibi* *S*pica. C; *ſ*- S H (*om* B E I). *ibi* quadraginta duo 2 3; quadragintaduo S 1 H (*om* B E I). **13** *I*llel C; *E*lel S H (*om* I).

13, 3 *A*ngelus C; *a*- S H (*om* B E I). *item* ℣℣ *9 bis. 13. 15. 16 bis. 20. 21 bis.* **5** paries S; *concipies, &* pm C H T (*om* I). **7** ex C; *&* pm S H T (*om* I). **22** Deum. C Hm; Dominum. S Hx T (*om* I).

14, 3 meo, C; tuo, S H T. **11** *vt* eſſent C; *qui* eſſent S H T.

15, 9 *ef*fuſus C T; fuſus S H (*om* I). **14** lina C Hm; ligna S Hx T (*om* I).

16, 4 Valle Sorec, C; Valleſorec, S (*om* B E I). **9** ſtupp*æ* tortum putamine, C; ſtup*a* tor-tum *ſ*putamine, S H T. **24** *D*eus C; *d*- S H (*om* B E I).

17, 1 Fuit C T; -t*q*. S H (*om* I). **2** Domino. C H T*; *a* pm S Tc. **3** Reddidit ergo eos matri ſuæ, quæ dixerat ei: C H T; *hæc omnia omittit* S. *ibi* Conſecraui C H T; *enim,* ad S. **12—13** ſe, Nunc C H; ſe. Nunc S (*om* B E I).

18, 1 illis *non* erat C H T; -s, *necdum* e- S (*om* B). **8** Reuerſi*q*. C H T; Reuerſi *itaque* S (*om* B). **10** penuria eorum, C; penuria, eorum S H (*om* B E I). **31** illis *non* erat C H T; -s *nec* e- S.

19, 1 Leuites 2 3; -s, S 1 H. **5** pauxillum C T; puſillum S H. *ibi* proficiſc*e*ris 1 2 H; -*e*ris S 3 (*om* B E I). *item* ℣ *9.* **11** erant C; *ad*erant S H T (*om* I). **17** quò C; quo S (*om* B E I). **29** conc*i*dens, C H; -*i*- S 3 (*om* B E I).

20, 3 quomodo C H; quo modo S (*om* B E I). **16** ictus C H T; i*a*ctus S (*om* E). **18** Deum, C; Dominum, S H (*om* I). **27** Dei, C T; Do-mini, S H (*om* I). **40** vider*e*nt C Hm; -r*u*nt S Hx T (*om* I). **45** *P*etram, 2 3; *p*- S 1 H (*om* B E I). **47** Petra Remmon C; Petraremmon S (*om* B E I).

21, 6 pœnitentia C H; p*æ*- S (*om* B E I). **13** Petra Remmon, C; Petraremmon S (*om* B E I). *ibi* eos C Hm; e*a*s S Hx T (*om* I). **24** illis *non* erat C H T; -s *nec* e- S (*om* I).

LIBER RVTH.

1, 2 Noëmi C H; Noemi S (*om* B E I). *ita in libro toto.* **11** filiæ meæ C T^c; filiæ mi S H T^v (*om* I). *item* ℣℣ *12 (notat I) 13 (iam T^v). ibi* habeo C T; habebo S H. **17** Dominus, C H^m; Deus, S H^x T (*om* I).

2, 2 filia mea C; filia mi S H T (*om* I). *item* ℣ *22 vbi & I notat.*

3, 1 Filia mea, C; Filia mi, S H T (*om* I). **7** pallio a pedibus eius, fe 1^c 2^c 3^c; pallio, a pedibus eius fe 1* 2* 3*; *fine commate* S (*om* E I).

4, 3 Elimelech 1 S; -lec 2 3 (*om* B I). **15** quæ te diligit: C; qui te diliget: S H T (*erronee* B *bis* diligit).

LIBER PRIMVS REGVM.

Ita S; LIBER PRIMVS SAMVELIS, Quem nos PRIMVM REGVM Dicimus. C H.

1, 9 templi C; domus S H T. **19** Ramatha. C T*; *in* pm S H T^c. **20** quòd *a* C; quod *à* S H (*om* B E I). **26** *primum* domine, C H; D- S (*om* B E I).

2, 1 meo: *d*ilatatum C H; -o. D- S (*om* B E I). **3** gloriantes: *r*ecedant C H; -s. R- S (*om* B E I). **5** funt, *d*onec C H; -t. D- S (*om* B E I). **11** Ramatha, C; *in* pm S H T (*notat* I *differentiam inter* S & 2*, *Cox correxit)*. **22** quomodo C H; quo modo S (*om* B E I). **26** Domino C; Deo S H T (*om* I). **30** *glo*rificauerit C T; *hono*ri- S H. **31** præcidam 1 2 H; -i- S 3 (*om* B E I).

3, 2—3 videre: lucerna Dei antequam extingueretur, Samuel dormiebat C; videre lucernam Dei antequam extingueretur: Samuel *autem* dormiebat S H T. **14** *D*omui 1 2; *d*- S 3 H (*om* B E I).

4, 1 pugnam: & egreffus eft Ifrael C; pugnam. Egreffus eft namque Ifrael S H T. *ibi* prælium, 1 2: præ- S 3 H (*om* B E I). **4** Dei, C H^m T; Domini, S H^x (*om* I). **9** *v*obis: C T; *n*obis: S H. **16** prælio, C; præ- S H (*om* B E I). **21** Ifrael, *quia capta eft arca Dei, &* pro C H T; Ifrael pro S (*om* B). *ibi* fuo; & C; fuo. Et S H^m (*om* B E I).

6, 2 quomodo C H; quo modo S (*om* B E I). **9** fin C H T; fi S (*om* B I). **18** Abelmagnum, C; Abel magnum, S T (*om* B E I). **21** Cariathiarim, 2 3 S; Caria Thiarim, 1 (*om* B E I).

7, 1 Cariathiarim, 2 3 S; Caria Thiarim, 1 (*om* B E I). *item* ℣ *2.* **10** a facie C; a filijs S H T.

9, 1 Seror, C H^m; Seor, S H^x T (*om* I). **7** fitarcijs C; -rchijs S (*om* I; *erronee* E fitachijs). **8** ftatéris 1 2; -eris S 3 (*om* B E I). **10** *V*eni, C; *v*- S H (*om* B E I). **26** *&* dimittam C H^m; *vt* dim- S H^x T.

10, 12 eorum? C H^m; eius? S H^x T. **27** *B*elial C; *b*- S H (*om* B E I; - I *erronee afferit,* C *habere* dimulabat *pro* diffimulabat - *Cox correxit*).

11, 5 quòd 3 H; -od S 1 2 (*om* B E I). **7** concidit C H; -idit S (*om* B E I). **8** Bezech: C; -ec: S H (*om* B E I).

12, 6 Ægypti. C H^m; Ægypti, adeft. S H^x T. **11** & Badan, & Iephte, C; & Badan, *& Samfon, & Barac,* & Iephte, S H^x (H^m T om *& Samfon*). **15** & fuper C H T; *ficut* pm S. **23** Dominum, C; -no, S H.

13, 6 arcto C H; arto S (*om* B E I). **18** Beth horon. C; Bethhoron. S (*om* B E I). *ibi* termini C H^m; *in Terra Sabaa* ad S H^x T.

14, 2 in *Magron*: C H^m; in *agro Gabaa*: S H^x T. **7** quò C H; quo S (*om* B E I). **14** iugeri, C; -is, S H T. **15** per C H^m T; *&* pm S H^x. *ibi* eft terra: C H^m; funt caftra: S H^x T. **18** Dei. C H^m T; Domini. S H^x (*om* B E I). **22** prælio. 2 3; præ- S 1 H (*om* B E I). **28** hodie. (defecerat autem populus) 1 2; hodie (defecerat autem populus.) S H; hodie. (defecerat autem populus.) 3 (*om* B E I). **29** Ionathas: 2 3; -s, S 1 H (*om* B E I). **34** (*hic* I *notat* 2^v *fed non* 1 2^c 3^c). **41** quòd C H; -od S (*om* B E I). **47** quòcumque C; quo- S H (*om* B E I). **52** prælium, 2 3; præ- S 1 H (*om* B E I).

15, 2 quomodo C H; quo modo S (*om* B E I). **6** defcendite C; difcedite S H T (*om* E I). **11** Pœnitet C H; Pæ- S T (*om* B E I). **22** Domini? C H; eius? S. **29** pœnitudine C H; pæ- S (*om* B E I). *ibi* pœnitentiam. C H; pæ- S (*om* B E I) **32** dixit Agag: C H T; dixit *Samuel* Agag: S. **33** ait S; *Samuel* ad C H T (*om* I). *ibi* concidit C H; -idit S (*om* B E I). **35** pœnitebat C H; pæ- S (*om* B E I).

16, 6 Chriftus C; *ch*- S H (*om* B E I). **7** parent, C H T; *ap*pa- S. **12** vnge C; *&* pm S H T.

17, 1 prælium, 2 3; præ- S 1 H (*om* B E I). *item* ℣℣ *13. 28.* **5** *fq*uamata C; *h*a- S H T. *ibi* porrò C H; -o S (*om* B E I). **8** prælium? C: præ- S H (*om* B E I). **13** tertiusq. C; tertius *quoque* S H T (*om* I). **36** *fecundum* incircumcifus, C T; -s? S H (*om* B E I). *ibi* viuentis? C T; -s. S H (*om* B E I). **42** enim C T; autem S H (*om* I). *ibi* adolefcens: C; -s S H (*om* B E I). **52** Saraim, *&* C H^m; *&* om S H^x T (*om* I). **55** adolefcens? S H^x; -s, *Abner?* C H^m T (*om* I).

18, 6 Dauid, C H^m; *& ferret caput eius in Ierufalem,* ad S H^x T. **17** præliare 2 3: præ- S 1 H (*om* B E I). *ibi* in *eum,* C H^m: in *eo,* S H^x T (*om* B). **20** filia Saul altera. C H^m: -am Saul -am. S H^x T. **23** hæc. Et C; hæc: & S H (*om* B E I).

19, 2 te, quæfo, 2 3; te quæfo S 1 H (*om* B E I). *ibi* abfcondéris. 1 2 H; -eris. S 3 (*om* B E I). **3** meum, in agro C; meum in agro, S H (*om* B E I). *ibi* fueris: C H^m; -*it* S H^x T. **10** parietem, C T; -te, S H (*om* B E I). **16** pellis C; -les S H (*om* B E I). **24** cecidit C H^m; cecinit S H^x T (*om* I).

20, 3 Dauidi. *Et* C; -di: *&* S H (*om* B E I). **9** a *te*: C H^m; a *me* S H^x T. **18** requiréris: 1 2 H; -eris S 3 (*om* B E I). **22** *in*tra C H T; *ci*tra S. **31** ftabilieris 2 3 S; -éris 1 (*om* B E I). **37** porrò C; -o S H (*om* B E I). **42** femen *meum* & femen *tuum* C T; femen *tuum* & femen *meum* S H.

22, 5 faltum Haret. C; Saltumharet. S (*om* B E I). **7** Audite C H^m; *me* ad S H^x T. **10** Goliath C H T; -at S (*om* B E I). **13** Deum C H^m; Dominum S H^x T (*om* I). *item* ℣ *15 vbi* I *quoque notat.* **21** Domini. 2 3 S; -i: 1 (*om* B E I).

23, 7 Deus C; Dominus S H T (*om* I). *item* ℣ *14.* **12** *fecundum* & C; Et S H (*om* B E I). **23** *a*bftruferit, C; *o*bftruxerit, S (*om* I).

24, 5 præcidit 1 2 H; -idit S 3 (*om* B E I). **7** Domini eft. C H^m; *Viuit Dominus, quia nifi Dominus percufferit eum, aut dies eius venerit*

vt moriatur, aut deſcendens in prœlium perierit, propitius mihi ſit Dominus, vt non mittam manum meam in chriſtum Domini. ad S Hx T. **9** *&* Dauid C; *&* om S H T. **19** quomodo C H; quo modo S (*om* B E I). **20** quod 2 3; -*òd* S 1 H (*om* B E I).

25, 2 *ſ*olitudine C; *S*- S H (*om* B E I). **6** ſit pax. C Hm; *Ex multis annis ſaluos faciens tuos, & omnia tua.* ad S Hx T. **12** nunciauerunt C T; *annu*- S H (*om* B I). **28** prœlia 2 3; prœ- S 1 H (*om* B E I). *ibi* prœliaris: 2 3; prœ- S 1 H (*om* B E I).

26, 1 colle Hachila, C; Collehachila, S (*om* B E I). **3** Gabaa Hachila, C; Gabaahachila, S (*om* B E I). **10** prœlium 2 3; prœ- S 1 H (*om* B E I). **21** *P*eccaui, C H; *p*- S (*om* B E I).

27, 3 viri eius, & domus eius, & duæ vxores eius, S; viri eius; *vir* & domus eius, & duæ vxores eius, 1*; viri eius; *vir* & domus eius; *& Dauid,* & duæ vxores eius, 1c 2 3; *vir* om Hx T (B E non notant *& Dauid,* omiſſum eſſe a S; *&* omittunt H T quoque).

28, 3 terra. C Hm; terra: *& interfecit eos qui pythones habebant in ventre.* S Hx T (*om* I). **21** mea: C H T; tua: S (*om* B). **23** Coëgerunt C; Coeg- S (*om* B E I).

29, 3 Num C T; Num*quid* S H (*om* B E I). **4** prœlium, 2 3; prœ- S 1 H (*om* B E I). *item* ℣ *9. ibi* prœliari 2 3; prœ- S 1 H (*om* B E I). **9** *A*ngelus C; *a*- S H (*om* B E I).

30, 13 *d*ominus C H; *D*- S (*om* B E I). **19** qui*d*quam C Hm; qui*ſ*quam S Hx T. **21** *B*efor: C; *b*- S (*om* B E I). **24** prœlium, 2 3; prœ- S 1 H (*om* B E I). **27** *I*ether, C T; *G*ether, S H (*om* I; *erronee* E *ſcribit,* S *habere* Geter). **28** Aroër, C; -*er,* S H (*om* B E I). **30** *A*rama, C T; *Ha*rama, S H (*om* B I).

31, 3 prœlij 2 3; prœ- S 1 H (*om* B E I). **4** *ſecundum* gladium, C Hm; gladium *ſuum,* S Hx T (*om* I). **7** *viri* Iſrael, C Hm; *filij* Iſrael S Hx T (*om* B). **12** ibi: C Hm; ibi *igni*: S Hx (T *ibi* om).

LIBER SECVNDVS REGVM.

Ita S; LIBER SECVNDVS SAMVELIS, Quem nos SECVNDVM REGVM Dicimus. C H.

1, 4 prœlio, 2 3; prœ- S 1 H (*om* B E I). *item* ℣ *25.*

2, 1 Quò 2 3 H; -*o* S 1 (*om* B E I). **2** Iezraelites, 1 2; -ra*h*el- S 3 H T (*om* B E I). **5** Domino, C H; *a* pm S T. **9** Iezrael, 1 2; -ra*h*el, S 3 H T (*om* B E I). **13** *ex* vna C T; *in* vna S H. **19** dexteram 2 3 T; -tram S 1 H (*om* B E I). **22** noli C T; *&* pm S H. **24** vallis itineris C Hm; vallis, *&* itineris S Hx T (*om* I). **29** Beth horon, C; Bethhoron, S (*om* B E I). *ibi c*aſtra. 2 3; *C*- S 1 H (*om* B E I).

3, 1 inter domum *Saul,* & inter domum *Dauid*: C T; inter domum *Dauid,* & inter domum *Saulis*: S H. **3** Abſalo*m* 3; -*on* S 1 2 T (*om* B E I). **6** prœlium 2 3; prœ- S 1 H (*om* B E I). *item* ℣ *30.* **9** quomodo C H; quo modo S (*om* B E I). **20** *ſecundum* viris 1c 2 3 H T; viri S 1* (*non diſtinguit* B). **23** erat C T; era*nt* S H (*om* I). **26** ciſterna S'ra, C; Ciſternaſira, S (*om* B E I). **28** Dominum C; Deum S H T (*om* I). **29** (*hic* B *notat differentiam inter* S *&* 1*, *non addens* 1c 2 3).

5, 16 Elipha*l*et*h*. C; -et. S H (*om* B E I). **18** Valle Raphaim. C; Valleraphaim. S (*om* B E I). *item* ℣ *22.* **24** prœlium: 2 3; prœ- S 1 H (*om* B E I).

6, 6 Nacho*n*, C; -*or,* S Hx T (*om* I). *ibi a*rcam C; *A*- S H (*om* B E I). **12** Abijt C Hm; *Dixitq. Dauid: Ibo, & reducam arcam cum benedictione in domum meam.* pm S Hx T (*erronee* B *ſcribit* arcam Dei). **13** & arietem, C Hm; *& ouem* pm S Hx T (*falſo* B om *&*). **14** Dauid C Hm; *percutiebat in organis armigatis, &* ad S Hx T. **19** bub*u*læ C T; bub*a*læ S H. **21** Michol: *A*nte C Hm; Michol: *Viuit Dominus, quia Iudam ante* S Hx T. **22** (*hic* I *aſſerit,* C *habere* Iuda, S *Iudam*; *attamen* 1 2c 3 habent *Iudam,* 2* *Iudam*).

8, 8 nimis. C Hm; nimis, *de quo fecit Salomon omnia vaſa ærea in templo: & mare æneum, & columnas, & altare.* S Hx T. **13** *S*alinarum, C; *ſ*- S (*om* B E I). *ibi* millibus: C Hm; millibus: *& in Gebelem ad viginti tria millia:* S Hx T. **17** Achimelec*h* C H T; -ec S (*om* B E I).

9, 6 *primum* Miphiboſet*h* C H T; -et S (*om* B E I). **11** meam, C Hx; tuam S Hm T.

10, 9 prœlium, 2 3; prœ- S 1 H (*om* B E I). **15** igitur *Syri quoniam corruiſſent* coram C Hm T; igitur *filij Ammon quoniam Syrus expauit, & quoniam corruiſſet* coram S Hx. **19** præbere S Hx T; *vltra* ad C Hm.

11, 2 ſtrato C; -*tu* S H (*om* B E I). *item* ℣ *13, vbi* B E *quoque notant.* **7** quomodo C H; quo modo S (*om* B E I). **15** prœlium: C; prœ- S H (*om* B E I). *item* ℣ *18.* **20** prœliaremini? C; prœ- S H (*om* B E I). **25** belli, C; *&* ad S H T (*om* B). **27** Tranſacto *autem* luctu C; Tranſacto*q.* luctu S H T (*om* I).

12, 12 abſcondit*è*: C H; -*e*: S (*om* B E I). **19** *vi*diſſet C Hm; *aud*- S Hx T. **23** ieiun*em*? C; -*no*? S H T.

13, 2 eam C; *in* pm S H T. **10** *bis* conclaue C; *bis* -*ui* S H T (*priore tantum loco notat* I). **27** Coegit 2 3 S; Coë- 1 (*om* B E I). **28** (*hic* I *citat* S *&* 2*, *non vero* 1 2c 3). **37** cunctis C Hm; multis S Hx T.

14, 3 loqu*é*ris 1 2 H; -*eris* S 3 (*om* B E I). **16** Dei C; Domini S H (*om* E I). **17** *A*ngelus Dei, C; *a*- Domini, S H T (*om* E I). *ibi primum D*ominus 1 2; *d*- S 3 H (*om* B E I). **20** *A*ngelus C; *a*- S H (*om* B E I).

15, 2 portæ, C Hm T; portæ *in via,* S Hx (*om* I). **3** *S*ed C; *ſ*- S (*om* B E I). *ibi d*icebatq. C; *D*- S H (*om* B E I). **7** quadraginta C Hx T; quattuor S Hm. **10** Regna*u*it C T; -*a*bit S H. **14** imp*ell*at C Hm T; imp*le*at S Hx (*om* I). **16** *de*reliquit C; reliquit S H T (*om* B). **18** Cerethi, & *P*helethi, C; *c*e- & *ph*- S H (*om* B E I). **20** compell*é*ris 1 2 H; -*e*ris S 3 (*om* B E I). *ibi* qu*ò* C H; qu*o* S (*om* B E I). **23** *C*edron, C; *c*- S (*om* B E I). *ibi* viam, C Hm; viam *oliuæ* S Hx T. **24** arcam Dei: C T; *a*- *fœderis* D- S H. **34** rex: ſicut C Hm; rex, *patere me viuere*: ſicut S Hx T. **36** autem C T; enim S H.

16, 1 vtre C Hm; duobus vtribus S Hx T. **2** Siba: Aſini, domeſticis regis vt C Hx; Siba: *Domine mi Rex,* (ita Hm T quoque) aſini *pro* domeſticis regis *ſunt* (Hm T om *pro* & *ſunt* & T inſuper habet *domeſtici*) vt S (Hm T). **7** *B*elial. C; *b*- S H (*om* B E I). **9** mor*tu*us C; mor*i*turus S H T. **11** nunc C; hic S Hx T (nunc hic Hm).

17, 3 quomodo C H; quo modo S (*om* B E I). **16** moréris 1 2 H; *-e*ris S 3 (*om* B E I).
18, 6 prælium 2 3; præ- S 1 H (*om* B E I). *item* ℣ *8.* **18** Abfalo*m*, C H; -*on* S (*om* B E I). **22** non C Hm T; *veni huc*, pm S Hx.
19, 3 quomodo C; quo modo S H (*om* B E I). *ibi* prælio. 2 3; præ- S 1 H (*om* B E I). **4** Abfalom *fili mi*, fili mi. C Hm; Abfalom fili mi. S Hx T (*om* I). **10** regem? C Hm T; *Et confilium totius Ifrael venit ad regem.* ad S Hx. **12** eius.) C Hm; eius) *quia dixerat rex: Hæc dicetis ad populum Iuda:* S Hx T (T om *Iuda*). **22** (*hic* I *citat* S & 2, *non vero* 1 3). **35** & C T; aut S H.
20, 1 *B*elial, C; *b-* S H (*om* B E I). **7** Cerethi... *P*helethi: C; *c-*... *p-* S H (*om* B E I). **10** appofuit. S Hx T; appofuit, *& mortuus eft.* C Hm. **14** in C; *vfque* in S H T (*om* I). **18** *per*ficiebant. C T; *prof-* S H. **22** Seb*a* C; -*bæ* S H T (*om* I). *ibi* & ille 2 3; *Et* ille S 1 H (*om* B E I). **23** *C*erethæos & *P*helethæos. C; *c-* & *p-* S H (*om* B E J). **26** Ia*i*rites C H S***; Ia*ir*-S* (*om* E I).
21, 15 prælium 2 3; præ- S 1 H (*om* B E I). **18** Hufati, 2 3; -*thi*, S 1 H (*om* B E I).
22, 3 meæ: *e*leuator C H; -æ. *E*l- S (*om* B E I). **5** *B*elial C; *b-* S H (*om* B E I). **7** templo C Hm; *fancto* ad S Hx T. **17** excelfo, C T; cælo, S H. **27** peruertéris. 1 2 H; -*e*ris. S 3 (*om* B E I). **35** prælium, 2 3; præ- S 1 H (*om* B E I). *item* ℣ *40.* **36** tua C Hm; mea S Hx T.
23, 1 verba *Dauid* nouiffima. *D*ixit Dauid C; verba nouiffima *quæ d*ixit Dauid S H T. **8** Dauid. *S*edens C Hm; Dauid. *Dauid f*edens S Hx T. **9** prælium. 2 3; præ- S 1 H (*om* B E I). **15** Dauid, C Hm; -d *aquam de lacu*, S Hx T. *ibi* fi quis 2 3; fiquis S 1 H (*om* B E I). **33** Oror*i*, C Hm; -*di*, S Hx (*om* I). *ibi* Aiam 2 3; A*h*iam S 1 H (*om* B E I). *ibi* Arorites, C; Ar*ar*- S H (*om* B E I).
24, 6 Hodfi, C T; H*a*- S H (*om* I). **16** Angel- C *ter*; *a-* S H *ter* (*om* B E I). *item* ℣ *17.* *ibi* affli*c*tione, C; -*em* S H T (*om* I). **22** (*hic* I *citat* S & 2*, *non vero* 1 2c 3). **23** *rex* regi: C; *rex* om S H T.

LIBER TERTIVS REGVM.

Ita S; LIBER REGVM TERTIVS, Secundum Hebræos PRIMVS MALACHIM. C H.
1, 7 Et C; & S H (*om* B E I). **8** & *Rei*, & C Hm; & *cerethi & phelethi*, & S Hx T. **15** cubicul*um*: C; -l*o*: S H T (*om* B). **35** veniet, C Hm; -*tis*, S Hx T. **37** Quomodo C H; Quo modo S (*om* B E I). **38** Cerethi, & *P*helethi C; *c-* & *p-* S H (*om* B E I). *item* ℣ *44.* **50** abijt, C Hm; abijt *in tabernaculum Domini*, S Hx T (*habet* dei *pro* Domini).
2, 3 obferua cuftodias Domini C Hm T; obferua, *vt* cuftodias *mandata* Domini S Hx. **4** *fu*as, 1** 2 3; *m*eas, S 1* Hx T. **5** prælij 2 3; præ- S 1 H (*om* B E I). **18** (*hic* I *falfo dicit*, C *habere* pro te pro te). **28** ad *Ioab*, C Hm; ad *Salomonem* S Hx T. **37** *C*edron, C; *c-* S (*om* B E I). **42** *i*eris C Hm; *fu*eris S Hx T. **46** *e*greffus, C Hm; *ag*greffus S Hx T.
3, 17 *D*omine: 1 2 Zc; *d-* S 3 H V (*om* B E I).
4, 9 Bethanan. C T; Beth*ha*- S (*om* B E I). **10** Be*n*hefed C Hm T; Be*th*h- S Hx (*om* I). **11** Nephathdor, S; Nepha Dor, 1*; Nephat-dor, (*fic*) 1c; Nephath dor, 2; Nephath Dor 3 (*om* B I; *non accurate notat* E). **12** Iezrael, 1 2 S; -a*h*el, 3 H (*om* B E I). **17** Pharuë, C; -*e*, S (*om* B E I). **21** regna C Hm; *fecum* ad S Hx T. **24** a C Hm; *quafi* a S Hx T. **26** curr*i*lium, C H T; curr*ul*- S (*om* I). **31** Ezrahit*a*, C; -*tæ*, S H (*om* I). **32** tria millia parabolas: C H T; parabolas, tria millia: S (*om* E). *ibi* quinque & mille. C; quinque mill*ia*. S H T.
5, 6 quomodo C H; quo modo S (*om* B E I). **14** indi*c*tione. C T; -*em*. S H (*om* B E I).
6, 8 parte C Hm; par*ie*te S Hx T. **16** *f*an*c*tum *S*an*c*torum. C; *S*an*c*tum *f*an*c*torum. S H (*om* B E I). **31** (*hic* I *citat* S & 2*, *non autem* 1 2c 3).
7, 9 *fecundum ex*trinfecus C Hm; *in*t- S Hx T. **24** ftriatarum C Hm; *hi*ft- S Hx. **25** ftabat C Hm; -a*nt* S Hx T. **26** capiebat. C Hm; capiebat, *& tria millia metretas.* S Hx (T). **35** dimidij C; *vnius &* pm S H Tc. **40** *h*amulas, C; am- S H T (*om* B I). *item* ℣ *45.*
8, 2 Ethanim, C Hm; *B*eth- S Hx T. **19** Veru*n*tamen 2 3; -*m*t- S 1 H (*om* B E I). **37** aër, 1 3 H; aer, S 2 (*om* B E I). **60** vt C Hm; & S Hx T (*om* I).
10, 17 trecentæ C T; -æ*q*. S H (*om* B E I).
11, 1 *H*etthæas: C; *C*eth- S H. **5** Sidoniorum, C Hm; *& Chamos deum Moabitarum*, ad S Hx T. **7** *f*anum C; *ph*a- S H T (*om* B E I). **26** Nabat*h*, C T; -at, S H (*om* B E I). **38** quomodo C H; quo modo S (*om* B E I).
12, 10 loquéris 1 2 H; -*e*ris S 3 (*om* B E I). *ibi* nos: Minimus S; nos. *Sic loquèris ad eos:* Minimus C H (T). **20** quif*qu*am C; quif*pi*am S H (*om* B E I). **21** virorum, & bellatorum, S H T; ,& om C (*om* I). **31** *f*ana C; *ph*a- S H T (*om* B E I).
13, 9 reuertéris 1 2 H; -*e*ris S 3 (*om* B E I). *item* ℣ *17.* **23** prophet*æ*, 1*** 2 3 Hm; -t*a*, S 1* Hx T. **29** prophet*æ* fen*is* C Hx T; -t*es* fen*ex* S Hm (*om* E I). **32** *f*ana C; *ph*a- S H T (*om* B I).
14, 5 loquéris 1 2 H; -*e*ris S 3 (*om* B E I). **19** quomodo C H *bis*; quo modo S *bis* (*om* B E I). **31** *A*bia*m* C H; -*as* S (*om* B E I).
15, 1 Abia*m* C H; -*as* S (*om* I). *item* ℣ *8.* **7** Abi*am*, C H; -*æ*, S T (*om* I). *ibi* *L*ibro C; *l-* S H (*om* B E I). *ibi* prælium 2 3; præ- S 1 H (*om* B E I). **34** vi*a* C; vi*js* S H T (*om* B).
16, 5 prælia 2 3; præ- S 1 H (*om* B E I). *item* ℣ *27.* **24** Samari*am*. C; -*iæ*. S H T (*om* I).
17, 20 etiam ne C; etiamne S H (*om* B E I).
18, 7 Num C T; Non S H (*om* B; I *falfo fcribit* C *habere* N*a*m). **17** Tune C H; Tu ne S (*om* B E I). **34** fecundò *bis*, tertiò *bis* C H; -o *bis*, -o *bis* S (*om* B E I).
19, 5 *A*ngelus C; *a-* S H (*om* B E I). *item* ℣ *7.* *ibi* fubcineri*c*ius C; -*ti*- S H (*om* B E I). **7** fecundò, C H; -*o*, S (*om* B E I). **18** manus. C; -*um*. S H T.
20, 14 præliari? C; præ- S H (*om* B E I). **18** prælientur, 2 3; præ- S 1 H (*om* B E I). *item* ℣ *39.* **28** eft *d*ominus, 1 2; eft *D-* S 3 H (*om* B E I).
21, 17 T*h*esbiten, C H T; Te- S (*om* B E I). *item* ℣ *28.* **19** loquéris 1 2 H; -*e*ris S 3 (*om* B E I).
22, 4 præli- 2 3; præ- S 1 H (*om* B E I). *item* ℣℣ *15. 30. 35. 46.* **13** prædic*ant*: C H T;

-*u*nt: S. **15** e*a*m 1c 2c 3; e*u*m S 1* 2* (*om* I). **20** *Q*uis 2 3 S; *q*u- 1 (*om* B E I). **24** Me ne 1 2; Mene S 3 H. **26** *primum* *a*pud S; *A*- C (*error typ. om* B E I). **42** Triginta quinque 2 3; Trigintaquinque S 1 H (*om* B E I). **46** *L*ibro C; *l*- S H (*om* B E I).

LIBER QVARTVS REGVM.

Ita S; LIBER REGVM QVARTVS, Secundum Hebræos MALACHIM SECVNDVS. C H.

1, 3 T*h*esbiten, C H T; Te- S (*om* B E I). *item* ℣ *8.* **15** *A*ngelus C; *a*- S H (*om* B E I).

2, 9 *ſ*piritus C; *S*- S H (*om* B E I). **14** Eliæ etiam C; Eliæ: etiam S (*om* B E I).

3, 7 pr*œ*lium. 2 3; pr*æ*- S 1 H (*om* B E I). **11** Eſt ne C; Eſtne S H (*om* B E I). **26** gladi*um*, C T; -i*os*, S H.

4, 1 Dominum: C; Deum: S H T (*om* I). **23** Sabbatum. C T; -t*h*um. S H (*om* B E I). **26** Recte ne C; Rectene S H (*om* B E I). *ibi* Recte. C H T; -e? S (*om* B E I). **27** celauit a me, C H; *a me* om S. **28** *D*omino C; *d*- S H (*om* B E I). **35** deambula*ui*t C T; -a*ba*t S H. **42** viginti C Hm; *&* pm S Hx T.

5, 13 nunc C H T; tantum S. **17** *Vt* vis: C H T; *Si* vis: S. *ibi d*omino. 1 2; *D*- S 3 H (*om* B E I).

6, 6 præc*i*dit 1 2 3 (-*ì*-); -*i*dit S H (*om* B E I). **13** Dothan. C; -a*ï*n. S H (*om* I). **15** egreſſus, C H; -us *portam*, S. **17** circ*u*itu C S* vel S*** H; -citu S*. **29** Dixiq. C S*** T; Dixi*t*q. S* H (*om* E I).

8, 14 ſuum. *Q*ui C; -m: *q*ui S H (*om* B E I). **28** pr*œ*lian- 2 3; pr*æ*- S 1 H (*om* B E I). *item* ℣ *29*.

9, 11 Recte ne 1 2; Rectene S 3 H (*om* B E I). *item* ℣ *17*. **15** pr*œ*liantem 2 3; pr*æ*- S 1 H (*om* B E I). **18** Pacata ne C; Pacatane S H (*om* B E I). **19** Et C; & S H (*om* B E I). **26** Naboth, & pro ſanguine filiorum eius, quem vidi heri, ait Dominus, reddam C H T; Naboth, quem vidi heri, ait Dominus, ſanguinem filiorum eius reddam S. **27** Ga*u*er, C; Ga*b*er, S Hx T (*om* I).

10, 6 ſecund*ò*, C H; -*o*, S (*om* B E I). **26** *ſ*ano C T; *ph*a- S H (*om* B E I). **33** Aro*ër*, C; -*er* S H (*om* B E I).

11, 6 obſerue*t* C S** vel S*** H; -*es* S* (*om* I). *ibi* S*u*r: C Hm; S*ei*r: S Hx T. **9** ſabbat*um*, C (Hm); ſabbat*o*, S (Hx) T (*om* I). **17** Dominum, *& inter regem*, & *inter* populum, C T; Dominum & populum, S (*erronee* B *aſſerit* S *habere: & inter* po-). **19** *C*erethi & *P*helethi C; *c*- & *p*- S H (*om* B E I).

12, 10 gazoph*y*lacio, C H T; -ph*i*l- S. *non* ℣ *9*. (*om* B E I). **14** *i*js C; *I*js S H (*om* B E I).

13, 1 Ioa*c*haz C H T; Ioahaz S (*om* B E I). *item* ℣℣ *4. 7. 8. 9. 10. 22. 25 bis*. **7** are*æ*. C S*** H; ar*c*æ. S* (*om* B E I). **25** pr*œ*lij, C; pr*æ*- S H (*om* B E I).

14, 1 Ioa*c*haz C H T; Ioahaz S (*om* B E I). *item* ℣℣ *8. 17*. **7** pr*œ*lio, C; pr*æ*- S H (*om* B E I). **17** quindecim C Hm; vigintiquinque S Hx T. **22** *Æ*lath, C Hm; Ailam, S Hx T (*om* I). **23** Ioas C H T; Io*i*as S. *non* ℣ *27*. (*om* I). **28** pr*œ*liatus C; pr*æ*- S H (*om* B E I). *ibi* quomodo C H; quo modo S (*om* B E I).

15, 7 *c*iuitate C; *C*- S H (*om* B E I). **19** terram, C Hm; Therſam, S Hx T. **20** terra. C Hm; Therſa. S Hx T (*om* I). **27** quinquageſimo ſecundo C; quinquageſimoſecundo S H (*om* B E I). **29** Abel Domum, C; Abeldomum, S (*om* B E I).

16, 3 ſecund*u*m 2 3 H; -*ù*m S 1 (*om* B E I). *ibi G*entium: C; *g*- S H (*om* B E I). **5** pr*œ*liandum: C; pr*æ*- S H (*om* B E I). **12** rex, S; rex *de Damaſco*, C H T (*om* I). **19** *L*ibro C; *l*- S H (*om* B E I).

17, 8 *G*entium, C; *g*- S H (*om* B E I). *item* ℣℣ *11. 33. 41*. **13** *P*rophetarum C *bis*; *p*- S H *bis* (*om* B E I). *item* ℣ *23*. **28** quomodo C H; quo modo S (*om* B E I). **29** *G*ens C *ter*; *g*- S H *ter* (*om* B E I). *ibi ſ*anis C; *ph*a- S H (*om* B E I). *item* ℣ *32*.

18, 20 pr*œ*lium. 2 3; pr*æ*- S 1 H (*om* B E I). **33** *G*entium C; *g*- S H (*om* B E I).

19, 8 *A*udierat C; *a*u- S H (*om* B E I). **12** *G*entium C; *g*- S H (*om* B E I). *item* ℣ *17*. *ibi* Hara*m*, 2 3; -a*n*, S 1 H (*om* B E I). **25** pugnantium C T; *com*p- S (H). **35** *A*ngelus C; *a*- S H (*om* B E I). **37** Armen*i*orum, C H T; -norum, S (*om* I).

20, 1 Præcipe C H T; Diſpone S. **3** quomodo C H; quo modo S (*om* B E I). *item* ℣ *20*.

21, 2 *G*entium, C; *g*- S H (*om* B E I). **10** *P*rophetarum, C; *p*- S H (*om* B E I).

22, 3 As*l*ia, C Tc; A*ſſ*ia, S H (*om* I). **20** collig*é*ris 1 2 H; -*e*ris S 3 (*om* B E I). *ibi* inductu-rus C T; in*tro*d- S H (*om* I).

23, 11 Natha*n*melech C H T; Nathamelech S (*om* I). **19** *ſ*ana C; *ph*- S H T (*om* B E I). **24** *L*ibro, C; *l*- S H (*om* B E I). **30** Ioa*c*haz C H T; Ioahaz S (*om* B E I). *item* ℣℣ *31. 34*. **33** Rebla, C Hm; Rebla*tha*, S Hx T (*om* I). **34** *Æ*gyptum. S H T; -um, *& mortuus eſt ibi*. C.

24, 14 clusore- C; *in*cl- S H T. *item* ℣ *16*. **17** Sedeciam. C H Tc (*om* T*); -*ch*i- S (*om* B I). **18** Sedecias C H; -c*h*i- S T (*om* B I). *item* ℣ *20*. **19** Ioa*kim*. 1c 2 3; -kin. 1*; Ioa*chin*. S; -chĩ. T (*om* B I; *erronee* E *affirmat* S *habere* Ioa*k*in.).

25, 2 Sedeci- C H; -c*h*i- S T (*om* B I). *item* ℣℣ *4. 7*. **15** t*h*uribula, C H T; tu- S (*om* B E I). **19** fex*aginta* viros C Hm; fex viros S Hx T. **23** *N*etophathites, C H T; *Me*- S. **27** vigeſima ſeptima 2 3; vigeſimaſeptima S 1 H (*om* B E I).

LIBER PRIMVS PARALIPOMENON.

Ita S; LIBER PRIMVS PARALIPOMENON, HEBRAICE DIBRE HAIAMIM. C H.

1, 25 Phale*g*, C T; -*ec*, S H (*om* B E I). **31** I*e*tur, C Hm; I*ach*ur, S Hx (*om* I). *ibi* Iſma*h*elis. C H T; -aelis. S (*om* B E I). **38** A*n*a, C T; A*u*a, S H (*om* I). **41** Hamra*m*, C; -a*n*, S H (*om* B I).

2, 3 Su*e* Chananitid*e*. C; Su*æ* Chananitid*is*. S H (T). **6** Dara, C Hm; Dar*d*a, S Hx (*om* I). **13** A*b*inadab, C Hm; A*m*i- S Hx T (*om* I). *ibi* Simaa, C; Sim*m*aa, S H (*om* B E I). **20** Be*ʒ*eleel. C; Be*ſ*e- S H (*om* B E I). **21** Poſt hæc C; Poſthæc S H (*om* B E I). **27** A*c*har. 2 3 T; Acar. S 1 H (*om* B E I). **54** *S*arai. C; *ſ*- S (*om* B E I).

3, 15 Iohana*n*, C T; -a*m*, S H (*om* B E I). *ibi* Sedecias, C H; -*ch*ias, S (*om* B I). *item* ℣ *16*. **22** Saphat, C Hm T; *& Seſa*, ad S Hx.

4, 7 Sereth, *Iſaar*, & C T; Sereth, *& Sahar*, & S H (*om* I). **20** Am*n*on, C H^{m}; Am*m*on, S H^{x} (*om* I). **32** Eta*m*, C; Eta*n*, S H (*om* B E I).

5, 6 Thelgat*h*phalnaſar C H; -atph- S. *non* ℣ *26*. (*om* B E I). **10** præli- C; præ- S H (*om* B E I). *item* ℣℣ *18. 20*. *ibi* Agareos, C; -*e*nos, S H T (*om* I). *item* ℣ *19*. **17** Ioatha*n* 2 3; -ã 1; -a*m* S H (*om* B E I). **20** Agarei, C; -*e*ni, S H T (*om* I).

6, 16 Gerſo*n*, 2 3 T; -o*m*, S 1 H (*om* B E I). **17** Gerſo*n*: C T; -o*m*: S H (*om* B E I). **28** A*b*ia. C T; A*h*ia. S H (*om* I; E *falſo ſcribit* S *habere* Ah*a*ia.). **33** Hema*n* 3 (T eman); -a*m* S 1 2 (*om* B E I). **62** Afer, C H; A*ſ*fer, S T. *non* ℣ *74*. (*om* I). **75** Hucac C H^{m}; Afach S H^{x}.

7, 4 prælium, C; præ- S H (*om* B E I). *item* ℣ *11*. **6** Iadi*h*el, 3; -iel, S 1 2 H. *non* ℣ *10*. (*om* B E I). **8** Ierimot*h*, C H; -ot, S (*om* B E I). *ibi* Anathot*h*, C H; -ot, S (*om* B E I). **15** vxore*s* C T; -e*m* S H. **16** Rece*n*. C; -e*m*. S H (*om* B E I). **18** Virumdecorum, 1 2; Virum decorum, 3; virum decorum, S (*om* B E I). **28** *O*ccidentalem C; *o*cc- S H (*om* B E I). *ibi* A*z*a C T; A*ſ*a S H (*om* B I)

8, 40 quinquaginta. C H^{m} T; quinquaginta *millia*. S H^{x}.

9, 2 *S*acerdotes, C; *ſ*- S H (*om* B E I). **28** genere C H^{m} T; grege S H^{x} (*om* I). **29** t*h*uri, C H T; turi S (*om* B E I). **44** Iſma*h*el, 2 3 H T; -ael, S 1 (*om* B E I).

10, 3 prælium C; præ- S H (*om* B E I). **10** *ſ*ano C; *ph*- S H T (*om* B E I).

11, 13 prælium: C; præ- S H (*om* B E I). **21** fecund*os* C; -*us* S H T. **26** *p*atrui C; *P*- S H (*om* B E I). **28** Anathot*h*ites, C H T; -tites, S (*om* B E I). **30** Netophat*h*ites, C H *bis*; -tites, S *bis* (*om* B E I).

12, 20 millium C H^{m}; militum S H^{x} T (*om* I). **24** prælium. C; præ- S H (*om* B E I). *item* ℣℣ *33. 35*.

13, 2 & a C H T; & om S (*om* I). *ibi S*acerdotes, C; *ſ*- S H (*om* B E I). **5** Cariathiarim. 2 3 S; Caria Thiarim. 1 (*om* B E I). *item* ℣ *6*. **9** Aream Chidon, C; Areamchidon S (*om* B E I).

14, 2 quòd C T; *eo* pm S H (*om* I). *ibi* & C H; & om S. *ibi* eſſet C T; eſt S H. **11** *ſecundum* Baalpharaſim. 2 3 S; Baal Pharaſim. 1 (*om* B E I).

15, 11 *S*acerdotes, 2 3; *ſ*- S 1 H (*om* B E I). **14** *S*acerdotes, C; *ſ*- S H (*om* B E I). **17** Hema*n* 3; -a*m* S 1 2 (*om* B E I). **18** Mathat*h*iam, C T; -tiam, S H (*om* B E I). *ibi* Iehiel, C; Ie*t*hiel, S H (*om* B E I).

16, 36 Domino. C; Deo. S H T (*om* I). **40** veſper*e*, C T; -*i*, S H (*om* I). **42** Deo; C T; Domino; S H (*om* I).

17, 3 Dei C T; Domini S H (*om* I). **6** *I*udicum 2 3; *i*- S 1 H (*om* B E I). **7** loqu*é*ris 1 2 H; -*e*ris S 3 (*om* B E I).

18, 12 *S*alinarum, C; *ſ*- S (*om* B E I). **17** Cerethi, & *P*helethi: C; *c*- & *ph*- S H (*om* B E I).

19, 4 præc*i*dit C H; -*i*dit S (*om* B E I). **5** mandaſſent C H T; *a*m- S. **14** prælium: C; præ- S H (*om* B E I). **17** nunciatum C T; *a*m- S H.

21, 1 *S*atan C; *ſ*- S H (*om* B E I). *ibi co*ncitauit C; *i*nc- S H T (*om* B). **27** *A*ngel- C; *a*- S H. (*om* B E I). *item* ℣ *30*.

23, 2 *S*acerdotes C; *ſ*- S H (*om* B E I). **3** a triginta C H^{m}; a viginti S H^{x} T (*om* I). **5** pſalt*æ* C; -*tes* S H T (*om* I). **29** azyma, C; & azyma S H T.

24, 31 *S*acerdotalium C; *ſ*- S H (*om* B E I).

25, 2 prophetant*is* C H^{m}; -*tes* S H^{x} T. **5** Viden*tis* C H^{m}; -*tes* S H^{x} T.

26, 7 fratres C; & pm S H T (*om* I). **21** Ledan, C T; *quoque* pm S H (*om* I). **25** Frat*res* C H^{m}; Frat*er* S H^{x} T (*om* I). **27** præliorum, C; præ- S H (*om* B E I). **28** omnes, *qui* ſanctificauerant C H^{m}; omnes*q*. ſa- S H^{x} T (*om* I). **29** filij C T; -ij*s* S H (*om* I).

27, 13 Zara*h*i: 1 S H; -rai: 2 3 (*om* B E I). **16** Iſrael, C; *in* pm S H (*om* I). **30** Iſma*h*elites: 2 3; -mael- S 1 H (*om* B E I). **31** Agareus. C; -*e*nus. S H T (*om* I).

28, 13 *S*acerdotalium C; *ſ*- S H T (*om* B E I). **17** t*h*uribula C H T; tu- S (*om* B E I). **21** *S*acerdotum C; *ſ*- S H (*om* B E I).

29, 5 ſi quis 2 3 T; ſiquis S 1 H (*om* B E I). **7** Dei C T; Domini S H (*om* B E I). **22** ſecund*ò* C; -*o* S H (*om* B E I). **30** *V*niuerſiq. C; *v*- S H (*om* B E I).

LIBER SECVNDVS PARALIPOMENON.

Ita S; LIBER SECVNDVS PARALIPOMENON, HEBRAICE DIBRE HAIAMIM. C H.

1, 1 Dominus S H^{x} T; *Deus eius* ad C H^{m}. **3** *primum* Dei, C T; Domini, S H (*om* I). **11—12** regem. Sapientia C H; -m, ſ- S (*om* B E I). **17** *H*ethæorum C H^{m}; *C*e- S H^{x} T (*om* I).

2, 10 totidem, S H^{x} T; *& vini viginti millia metretas*, ad C H^{m}. **13** patrem C H T; *vt* pm S. **17** centum quinquaginta *millia*, & tria millia C; *millia*, & om S H T. *ibi* ſexcenti. C; & pm S H T (*om* B). **18** in C T; de S H.

3, 9 *c*ænacula C; *c*æ- S H (*om* B E I).

4, 4 *M*are C; *m*- S H (*om* B E I). **7** iuſſ*a erant* fieri: C H^{m}; iuſſ*erat* fi- S H^{x} T. **16** Hiram S; *pater eius* ad C H T. **22** t*h*uribula, C H; tu- S T (*om* B E I). *ibi* Sanct*a* C T; -*o* S H (*om* I).

5, 5 *S*acerdotes C; *ſ*- S H (*om* B E I). *item* ℣℣ *7. 11 bis. 12. 14*. **12** *E*man, C T; *H*em- S H (*om* B E I). **13** impleretur C H T; *ita* ad S. **14** ne*c* C T; ne S H (*om* I).

6, 14 terra: C H; -a? S (*om* B E I). **16** *ſu*as, C H^{m}; *me*as, S H^{x} T. **31** *v*t C; *V*t S H (*om* B E I). **42** auert*e*ris C; -*ta*ris S (*om* I).

7, 3 ſæculum C; ſe- S H (*om* B E I). **6** *S*acerdotes C; *ſ*- S H (*om* B E I). **18** ſit C H^{m} T; *non* pm S H^{x} (*om* I).

8, 14 *S*acerdot- C *bis*; *ſ*- S H *bis* (*om* B E I). *item* ℣ *15*. **15** & C H T; etiam S. **17** *E*dom. C; *e*- S (*om* B E I).

9, 19 *ſed* & C H T; *ſed* om S (*om* B E I). **29** *P*rophetæ, C; *p*- S H (*om* B E I).

10, 10 loqu*é*ris 1 2 H; -*e*ris S 3 (*om* B E I).

12, 15 *p*rophetæ, 2 3 S; *P*- 1 H (*om* B E I).

13, 3 quadr*inge*nta C H^{m} T; quadr*agi*nta S H^{x} (*om* I). *ibi* oct*inge*nta C H^{m}; oct*ogi*nta S H^{x} T (*om* I). **7** *B*elial: C; *b*- S H T (*om* B E I). **9** *S*acerdotes C *bis*; *ſ*- S H *bis* (*om* B E I). *item* ℣℣ *10. 12. 14*. **17** quin*ge*nta C H^{m}; quin*quagi*nta S H^{x} T.

14, 5 fana, C H T; ph- S (om B E I). **13** prœliante. C; præ- S H (om B E I).

15, 1 Oded, C H^{m}; Obed, S H^{x} T (om I). item ℣ 8, vbi I quoque notat. ibi ſpiritu 2 3; S- S 1 H (om B E I). **18** ſupelleƈtilem. C H T; -ele- S (om B E I).

16, 7 Aſa C T; Aſam S H (om I). **8** Domino C T; in pm S H (om I).

17, 8 Thobiam, C; To- S H T (om B E I). ibi Sacerdotes, C; ſ- S H (om B E I). **14** principes C H^{m}; -ceps S H^{x} T (om I). **17** prœlia C; præ- S H (om B E I).

18, 3 ſicut populus tuus, ſic & populus meus: C H T; ſic populus tuus, & populus meus: S (om B; E I non accurate notant). **10** Sedecias C H; -chi- S T (om B I). item ℣ 23. **33** idceret, 1 2 H; ia- S 3 (om B E I).

19, 8 Sacerdotes, & Principes C; ſ- & p- S H (om B E I).

20, 4 Congregatusq. C S*** H T; Go- S* (om B E I). **23** concidére 1 2 H; -ere S 3 (om B E I). **34** Libros C; l- S H (om B E I). **36** facerent C T; -ret S H (om I).

21, 12 (erronee E notat, S habere via Aſa). **20** verumtamen C; -nt- S H (om B E I).

23, 5 Sacerdot- C; ſ- S H (om B E I). item ℣℣ 6. 18. **8** egreſſuri C H^{m} T^{c}; egreſſi S H^{x} T* (om I). **14** Domini, 2 3; -i. S 1 H (om B E I).

24, 5 Sacerdotes, C; ſ- S H (om B E I). ibi veſtri, C H^{m} T; noſtri, S H^{x}. ibi egére 1 2 H; -ere S 3 (om B E I). **7** fanum C H T; ph- S (om B E I). **18** Iudam, C H T; Iuda, S (om I). **23** Iudam C H T; Iuda S (om I).

25, 1 Ioaden C (T); -an S H^{m} (om I). **5** Iudam, C H T; Iuda, S (om I). item ℣ 10. ibi ſupra, C; ſurſum, S H T (om I). ibi trecenta C H^{m}; triginta S H^{x} T. **13** prœlium, C; præ- S H (om B E I). **16** propheta, C; po- S (om B E I). **17** Ioachaz C H T; Ioahaz S (om B I). item ℣℣ 23. 25. **22** corruitq. C T; C- S H (om B E I).

26, 11 prœlia C; præ- S H (om B E I). **17** Sacerdot- C; ſ- S H (om B E I). item ℣℣ 18. 19 bis. 20. **19** thuribulum C H T; tu- S (om B E I).

28, 9 Oded: C H^{m}; Obed: S H^{x} T (om I). **10** Iuda, & C; -a, & & S (om E I). **12** Adali, C; Hadali, S H (om B I). ibi prœlio, C; præ- S H (om B E I). **25** thus, C H T; tus, S (om B E I).

29, 4 Sacerdotes C; ſ- S H (om B E I). item ℣℣ 22. 24. 26. 34.

30, 3 potuerant C H^{m}; occurrerant S H^{x} (om I). **16** Sacerdotes C; ſ- S H (om B E I). item ℣℣ 21. 25. 27. **17** Phaſe his, qui C; Phaſe, his qui S (om B E I). **18** Phaſe, C; p- S H (om B E I).

31, 2 Sacerdot- C bis; ſ- S H bis (om B E I). item ℣℣ 4. 9. 10. 15. 17. 19.

32, 1 Iudam, C H T; Iuda, S (om I). item ℣ 25. **12** altari 1^{c} 2 3 H T; -re S 1* (om I). **29** vrbes C H^{m}; ſex ad S H^{x} T.

33, 7 Dei, C T; Domini S H (om I). ibi Deus C T; Dominus S H (om I). **9** Iudam, C H T; Iuda, S (om I). **16** Iudæ C H T; Iuda S (om I).

34, 3 cœperat, S H^{x} T; regnare pm C H^{m} (om I). ibi Iudam C H T; Iuda S (om I). item ℣ 5. **8** Ioachaz C H; Ioahaz S (om B E I). **9** Sacerdo- C; ſ- S H (om B E I). item ℣℣ 14. 30. **27** Dei C; Domini S H T (om I). **28** inferéris 1 2; -eris S 3 (om B E I). **30** vnáq. C; vnaq. S (om B E I).

35, 2 Sacerdot- C; ſ- S H (om B E I). item ℣℣ 8. 10. 11. 14 ter. 18. **9** Nathanael C T; & ad S (om I). ibi Iozabad C (T); Ioſabad S H (om B I). **18** Iudæ, C H T; Iuda, S (om I). **23** prœlio, C; præ- S H (om B E I).

36, 1 Ioachaz C H T; Ioahaz S (om B E I). item ℣℣ 2. 4. **4** Eliakim C; Eliachim S T (om B E I). ibi Iudam C H T; Iuda S (om I). item ℣ 10, vbi neque E notat. **10** Sedecia- C H; -chia- S T (om B I). item ℣ 11. **20—21** Perſarum, & C T; -m. Vt S H (om B).

LIBER PRIMVS ESDRÆ.

1, 4 primum quod 2 3 H; quòd S 1 (om B E I). **5** Sacerdotes, C; ſ- S H (om B E I).

2, 1 Iudam, C H; Iuda, S (om I). **2** Ioſue, C S***; Ieſua, S* H T (om I). **12** viginti duo. C; vigintiduo. S H (om B E I). **16** nonagintaoƈto. C H; nonaginta oƈto. S (om B E I). **22** quinquagintaſex. C; quinquaginta ſex. S H (om B E I). **33** Lod Hadid, C; Lodhadid, S (om B E I). **36** Ioſue C S***; Ieſue S* H (om E I). item ℣ 40. ibi ſeptuaginta tres. 1 2; ſeptuagintatres. S 3 H (om B E I). **38** quadraginta ſeptem. C; quadragintaſeptem. S H (om B E I). **61** Sacerdot- C; ſ- S H (om B E I). item ℣ 70. **66** ſeptingenti C H^{m}; ſexcenti S H^{x} T. **69** ſexaginta C H^{m} T; quadraginta S H^{x}.

3, 2 holocautomata, C H; -uſto- S T (om B I). **7** Ioppe, C; Ioppes, S T (om I). **8** Sacerdot- C; ſ- S H (om B E I). item ℣ 12.

4, 1 Iudæ, C H (T); Iuda S (om I). item ℣℣ 4. 6. **2** Aſor Haddan C; Aſorhaddan S (om B E I). **9** (hic E erronee notat, S habere Erchuæ, pro Erchuæi,). **19** prœlia C; præ- S H (om B E I). **23** conſiliarijs C H T S*** (at non in omnibus exemplaribus); conſiliarij S* (om E I).

5, 13 hæc ædificaretur. C; hæc om S H T.

6, 9 Sacerdot- C; ſ- S H (om B E I). item ℣℣ 16. 18. 20 bis. **15** regni Darij 1^{c} 2 3 T; regni om S 1* H (om I). **16** tranſmigrationis, C; traſm- S (om B E I). ibi Domus C; d- S H T (om B E I).

7, 7 Sacerdot- C; ſ- S H T (om B E I). ℣℣ 13. 16. 24. **18** ſi quid 2 3; ſiquid S 1 H T (om B E I).

8, 1 ergo C H T; autem S (om I). **3** Secheniæ, C; & de ad S H T (om I). **17** Chaſphiæ C bis; Caſ- S H T (om B I). **24** Sacerdot- C; ſ- S H (om B E I). item ℣℣ 29. 30. 33. **35** holocautomata C H; -uſto- S T (om B I).

9, 1 Sacerdotes C; ſ- S H T (om B E I). item ℣ 7. **14** conuerteremur, C H T; auer- S.

10, 1 implorante eo, C H^{m}; implorante Deum, S H^{x} T (om I). **5** Sacerdo- C; ſ- S H (om B E I). item ℣ 16. **19—20** offerrent. Et 2 3 H; -t: & S 1 (om B E I). **20—21** Zebedia. Et 2 3 H; -a: & S 1 (om B E I). **21—22** Ozias. Et 2 3 H; -s: & S 1 (om B E I). **22—23** Elaſa. Et 2 3 H; -a: & S 1 (om B E I). **23** (hic E erronee notat, S habere Ioſabed,). **24** Telem, 2 3 H; The- S 1 (om B E I). **24—25** Vri. Et C H; -i: & S (om B E I). **30** Banaias, C T; Bananias, S H (om B I). ibi Mathanias, 2 3 H S;

Ma*t*h- 1 (*om* B E I). **30—31** Manaffe. Et 2 3 H; -e: & S 1 (*om* B E I). **31** Iofue, C S***; I*e*fue, S* H T (*om* I). **43** Io*e*l, C (T); Io*a*l, S H (*om* B I).

LIBER SECVNDVS ESDRÆ.

Ita S; LIBER NEHEMIÆ, Qui & ESDRÆ SECVNDVS DICITVR. C H.

1, 2 *ex* Iuda: C Hm T; *ex* om S Hx. **4—5** cæli. Et 2 3 H; -i: & S 1 (*om* B E I).

2, 6 reuert*é*ris? 1 2 H; -*e*ris? S 3 (*om* B E I). *ibi* conftitui C S*** H T; -i*t* S* (*om* I). **8** portas turr*is* domus, C T; portas *templi*, turr*es*, domus, S H. **16** qu*ò* C H; qu*o* S (*om* B E I).

3, 6 texerunt C; tex*u*erunt S H T (*om* I). **11** Phahath Moab, C; Phahathmoab, S (*om* B E I). **15** Sellu*n* C; -u*m* S H (*om* B E I). **18** Enadad, C; *He*n- S H (*om* B E I). **19** Iofue, C H; I*e*fue, S T (*om* E I). **28** a porta C Hm T; a*d* porta*m* S Hx. **31** *aur*ifices C Hm; *arti*- S Hx T.

4, 22 *n*obis C Hm T; *v*obis S Hx.

5, 9 Dixiq. C H T; Dixi*t*q. S (*om* E I). **12** *S*acerdotes, C; *f*- S H (*om* B E I).

6, 2 vi*c*ulis C Hm; vi*t*ulis S Hx T (*om* I). *ibi* Campo Ono. C; Campoono: S (*om* B I; *erronee* E *fcribit*, C *habere* campo Ono.).

7, 9 feptuaginta duo: 2 3 H; feptuagintaduo: S 1 (*om* B E I). **10** quinquaginta duo: 2 3; quinquagintaduo: S 1 H (*om* B E I). **12** ducenti C Hm; oc͡tingenti S Hx T. **21** nonagintaoc͡to: C Hm; nongentioc͡to: S Hx (*om* E). **39** Iofu*e*, C S*** *(non in omnibus exemplaribus)*; Iefu*a*, S* H T (*om* I). **57** Sot*h*ai, 2 3; Sotai, S 1 H (*om* B E I). **63** *S*acerdo- C; *f*- S H (*om* B E I). *item* ℣℣ *65. 73.* **66** *tre*centi C Hm T; *fex*c- S Hx. **69** *notam curfiue impreffam* habent C H, *omittunt* S T (*om* E I).

8, 1 *L*ibr- C; *l*- S H (*om* B E I). *item* ℣℣ *3. 5. 18.* (non ℣ 8). **6** Deo magno: C Hm; Deo *voce* magn*a*: S Hx T. *ibi fecundum* Amen: C; *a*- S H (*om* B E I). **13** *S*acerdotes C; *f*- S H (*om* B E I). *ibi* Legis. C; *l*- S H (*om* B E I).

9, 3 *L*eg- C; *l*- S H (*om* B E I). *item* ℣ *29.* **8** Hethæi, C; *& Heuæi*, ad S H (T). **29** faci*et* homo, *&* viuet C H T; faci*ens* homo, viuet S (*om* I; E *non notat* faci*ens*). **38** *S*acerdotes C; *f*- S H (*om* B E I).

10, 1 Sedecias, C H; -c*h*ias, S T (*om* B I). **28** *S*acerdo- C; *f*- S H (*om* B E I). *item* ℣℣ *34. 36. 37. 38. 39.*

11, 3 *S*acerdotes, C; *f*- S H (*om* B E I). *item* ℣ *20.* **17** Idithu*n*: S H; -thũ: 1; -thu*m*: 2 3. *alias tamen femper* -thu*n habent.* (*om* I; B E *non diftinguunt Clementinas*). **24** Iud*a* C H T; -*æ* S (*om* B I). *item* ℣ *25, vbi* B *notat.* **30** Lachis C H T; *in* pm S (*om* I). *ibi* Azeca, C H T; *in* pm S (*om* I). **36** Iudæ C H T; -*a* S (*om* I).

12, 1 *S*acerdot- C; *f*- S H (*om* B E I). *item* ℣℣ *7. 12. 22. 30. 40. 43 bis.* **4** Gentho*n*, C; -o*m*, S H (*om* I). **7** Iofue. C S*** (*non in omnibus exemplaribus*) H T; Iefue. S*. **8** Iefu*a*, C S* H T; Iofu*e*, S*** *non in omnibus* (*om* B). **10** Iofue C S*** (*non in omnibus*) H; Iefue S* T. *ibi* Ioacim C H *bis*; -c*h*im S T *bis. item* ℣℣ *12. 26.* **24** Iofue C S*** *(non in omnibus)* T; Iefue S* H. **26** Iofue, C S*** *(non in omnibus)* H T; Iefue, S*.

13, 5 t*h*us C H T; tus S (*om* B E I). *item* ℣ *9.* **9** gazophylaci*a*: C; -i*um*: S H T. **13** *S*acerdot- C; *f*- S (*om* B E I). *item* ℣℣ *29. 30.*

LIBER TOBIAE.

1, 12 *G*entilium C; *g*- S H (*om* B E I). **20** nudis*q*. C H T; nudis S (*om* B E I).

2, 1 Pofthæc 2 3 S; Poft hæc 1 H (*om* B E I).

3, 5 te. 2 3 H; te: S 1 (*om* B E I). **6** Et 2 3 H; & S 1 (*om* B E I). **21** corre*p*tione C; corre*c*tione S Tx (*erronee* I *dicit*, S *habere* correc͡tione*m*). **25** *A*ngelus C; *a*- S H (*om* B E I).

5, 6 *A*ngelus C; *a*- S H (*om* B E I). *item* ℣℣ *15. 20. 21. 27.* **25** Sufficiebat S; *enim* ad C H T (*om* B E I).

6, 4 *A*ngelus C; *a*- S H (*om* B E I). *item* ℣℣ *5. 7. (non 8). 11.* **20** admitt*é*ris. 1 2 H; -*e*ris. S 3 (*om* B E I). **21** confequ*é*ris, 1 2 H; -*e*ris, S 3 (*om* B E I).

7, 5 *A*ngelus C; *a*- S H (*om* B E I). *item* ℣ *12.*

8, 2 *A*ngel- C; *a*- S H (*om* B E I). *item* ℣ *3.* **24** fcripturam, C; *hanc* pm S H T.

9, 1 *A*ngelum C; *a*- S H (*om* B E I). **12** *A*men, 2 3; *a*- S 1 H (*om* B E I).

11, 2 *A*ngelus: C; *a*- S H (*om* B E I). **8** *f*cias C; *S*- S H (*om* B E I).

12, 15 *A*ngelus C; *a*- S H (*om* B E I). *item* ℣ *17.*

14, 10 *S*eruite 2 3; *f*- S 1 H (*om* B E I). **12—13** hinc: *v*ideo C; hinc. *V*ideo S H (*om* B E I).

LIBER IVDITH.

1, 2 in *latitudinem* cubitorum feptuaginta, & in *altitudinem* cubitorum triginta, 1 2 3: in *latitudinem* cubitorum feptuaginta, & in *latitudinem* cubitorum triginta, S*; in *altitudinem* cubitorum feptuaginta, & in *latitudinem* cubitorum triginta, S** *(in fchedula, quæ tamen non in omnibus exemplaribus agglutinata eft, e. g. in Tridentino & Vindobonenfi fpeciofo deeft). — Hanc vltimam lec͡tionem effe rec͡tam, Angelus Rocca, correc͡tor pontificius, ter in exemplaribus bibliothecæ Angelicæ declarat: in margine Sixtinæ, in margine Clementinæ primæ & in correc͡torio eidem in fine affixo. Præterea hæc lec͡tio in exemplari editionis 1592, quæ ibi conferuatur, typis manu impreffis exhibetur.*

2, 7 fagittariorum C; faggitariorum S (*om* B E I). **13** Ifmael, C; Ifma*h*el, S H (*om* B E I).

4, 7 quod 2 3 H; qu*ò*d S 1 (*om* B E I). **9** *S*acerdotes C; *f*- S H (*om* B E I).

5, 20 Iebu*f*æum, 1c 2 3; -u*z*æ- S 1x H (*om* B E I).

7, 6 aquæduc͡tum 2 3 *bis*; aquæ duc͡tum S 1 H *bis* (*om* B E I).

8, 10 Et C H T; Qui S (*om* I). **22** quomodo C H; quo modo S (*om* B E I). *ibi* Abra*h*am H; Abraam T S 1 2 3. *error typ.*

13, 1 oftia 1c 2 3 H T; *h*o- S 1x (*om* B I). **7** Confirma *me* C H T; *me* om S (*om* I). **10** *in* ceruicem C H T; *in* om S. **20** Angelus C; *a*- S H (*om* B E I). **28** (*hic* I *notat* 2*, *non vero* 1 2c 3).

14, 12 pr*æ*lium. 2 3; pr*æ*- S 1 H (*om* B E I).

15, 8 de prædationibus C H T; deprædationibus S (*om* E I). **9** Ioacim 1^c 2^c 3^c; Ioa*ch*im S 1^* 2^* 3^* H T (*om* B I; *non accurate notat* E).

16, 2 ex*a*ltate, C; ex*u*l- S H T (*om* I). **14** præ*lio* C; pr*æ*- S H (*om* B E I).

LIBER ESTHER.

1, 5 mini*m*um: C H; -*i*num: S (*om* B E I). **6** aërij C; a*e*rij S (*om* B E I).

2, 8 *E*unucho; C; *e*unucho: S H (*om* B E I). **14** deducebatur, C H^m; -*a*ntur, S H^x T (*om* I).

3, 6 Iud*ææ*. C H; Iud*e*æ. S (*om* B E I). **13** tertiodecimo 2 3; tertio decimo S 1 H (*om* B E I).

4, 4 induere*n*t e*u*m: C H^m; indueret e*a*m: S H^x T. **7** quo modo 2 3 S; quomodo 1 H (*om* B E I). *item* ℣ 11.

5, 5 *R*ex 2 3; *r*- S 1 H (*om* B E I).

6, 1 c*u*m 2 3; c*ù*m S 1 H (*om* B E I). **2** quo modo 2 3 S; quomodo 1 H (*om* B E I).

8, 11 delerent. S H^x T; delerent, *& ſpolia eorum diriperent.* C H^m (*om* I). **12** tertiadecima 2 3; tertia decima S 1 H (*om* B E I).

9, 1 tertiadecima 2 3; tertia decima S 1 H (*om* B E I). **10** *tan*gere C H^m; *a*gere S H^x T.

10, 3 quomodo C H; quo modo S (*om* B E I). *ibi curſiue impreſſa habent* C H T; *omittit* S (*om* E I). **9** *G*entes: C; *g*- S H (*om* B E I). **10** *P*opuli C; *p*- S H (*om* B E I). *ibi G*entium. C; *g*- S H (*om* B E I).

11, 1 Doſith*æ*us, C; -th*e*us, S H (*om* B E I). *ibi S*acerdotem, C; *ſ*- S H (*om* B E I). *ibi curſiue impreſſa habent* C H T; *omittit* S (*om* E I). **6** pr*æ*lium. C; pr*æ*- S H (*om* B E I).

12, 6 *curſiue impreſſa habent* C H T; *omittit* S *exhibens tamen ſententiam intermediam, communibus litteris impreſſam* (*om* E I).

13, 3 quomodo C H; quo modo S (*om* B E I). **7** *curſiue impreſſa habent* C H T; *omittit* S *exhibens tamen ſententiam intermediam, communibus litteris impreſſam* (*om* E I, *non accurate notat* B).

15 *curſiue impreſſa habent* C H T; *omittit* S (*om* E I). **1** mandauit ei (*haud dubium quin eſſet* Mardochæus) vt C (H) T; mandauit ei Mardochæus vt S. **2** quomodo C H; quo modo S (*om* B E I). **3** *curſiue impreſſa habent* C H T; *omittit* S (*om* E I). **16** *A*ngelum C; *a*- S H (*om* B E I).

16 *curſiue impreſſa habent* C H T; *omittit* S (*om* E I).

LIBER IOB.

2, 11 Naamat*h*ites. 2 3 T; -tites. S 1 H (*om* B E I).

3, 10 *Q*uia C H; *q*uia S (*om* B E I).

4, 9 *F*lante C H; *f*lante S (*om* B E I).

6, 4 *Q*uia C H; *q*uia S (*om* B E I). **17** incaluerit, C; -i*n*t, S H T.

8, 2 loqu*é*ris C H; -*e*ris S (*om* B E I).

10, 6 *V*t C H; *v*t S (*om* B E I). **21** *A*ntequam C H; *a*- S (*om* B E I).

11, 6 *V*t C H; *v*t S (*om* B E I).

12, 3 ignorat? C H T; -t. S (*om* B E I).

14, 9 *A*d C H; *a*d S (*om* B E I). **11** Quomodo C H T; quo modo S (*om* B E I). **19** perdes. C H: -s? S (*om* B E I). **20** *ſecundum* eum. C H; -m? S (*om* B E I).

15, 24 pr*æ*lium. C; pr*æ*- S H (*om* B E I). **34** & C H; & & S (*om* I).

16, 22 quomodo C H T; quo modo S (*om* B E I).

18, 11 inuoluent pedes eius. C S^{**} H^m T; inuoluent *eum* pedes eius. S^* H^x.

19, 20 tantummodo C H; tantum modo S T (*om* B E I). **26** Deum *ſaluatorem* meum. S H^m; *ſaluatorem* om C; *ſ*- meum om H^x T. **27** *r*epoſita C H; *R*- S (*om* B E I).

20, 5 *Q*uòd C H; *q*uòd S (*om* B E I). **5—6** punĉti. *S*i C H; -i: *ſ*i S (*om* B E I). **7** *Q*uaſi C H; *q*u- S (*om* B E I). **25** *E*ductus, C H^x T; *Gladius e*ductus, S H^m.

21, 9 ſecu*r*æ 1^c 2^{**} 3 S; -*u*tæ 1^* 2^* (*om* B I; *non recte notat* E). **34** Quomodo C H; Quo modo S (*om* B E I).

22, 5 Et C H; & S (*om* B E I). **16** *Q*ui C; *q*ui S (*om* B E I).

23, 7 perueni*a*t C; -i*e*t S H T (*om* I). **15** Et C H; & S (*om* B E I).

24, 21 quæ C; *&* pm S H T.

26, 3 plurimam. C H; -m? S (*om* B E I).

27, 3 meis. C; -s: S (*om* B E I). **4** *N*on C H; *n*- S (*om* B E I).

28, 10 exc*i*dit, 2 3; -c*í*d- S 1 H (*om* B E I).

29, 3 *Q*uando C H; *q*- S (*om* B E I). **11—12** mihi. *E*o C; -i: *e*o S (*om* B E I). **14** *in nonnullis exemplaribus* S^* *habet* di*e*demate, S^{**} di*a*demate, *vti* C H (*om* I).

30, 12 calamitat*e*s C H^m; -t*i*s S H^x T (*om* I). **15** abſtuliſti C H^m; abijt S. **24** eorum C T; meam S H (*om* I). *ibi* corrueri*n*t, C H T; -i*m*, S.

31, 7 ſecutu*m* eſt ocul*o*s me*o*s C H^m; ſecutu*s* eſt ocul*u*s me*u*s S H^x T. **22** *H*umerus C H; *h*- S (*om* B E I). **27** Et C H; & S (*om* B E I). **28** altiſſimum. 1^c 2^{**} 3 S; -mum? 1^* 2^* (*om* B E I). **40** *P*ro C H; *p*ro S (*om* B E I). *ibi curſiue impreſſa habent* C H; *omittunt* S T (*om* I).

32, 12 Et C H; & S (*om* B E I). *ibi ſ*ed, C H; *S*ed S (*om* B E I). **22** quàmdiu 1 2; qu*a*m- S 3 (*om* B E I). *ibi F*actor C; *f*- S H (*om* B E I).

33, 23 *A*ngelus C; *a*- S H (*om* B E I).

34, 37 Qui*a* C H^m T; Qui S H^x (*om* I).

36, 7 illi C H^m; illi*c* S H^x T. **8—9** paupertatis. *I*ndicabit C; -s, *i*nd- S (*om* B E I). **29—30** ſuum. Et C; -m, & S (*om* B E I). **33** *&* C H T; *vt* S (*om* I).

37, 9 interioribus C H T; *Auſtri* ad S. **21** aër C H; a*e*r S (*om* B E I).

38, 22 aſpexiſti? C; -i: S (*om* B E I). **41** *D*eum, C H T; eum, S (*om* B). *ibi* vag*a*ntes, C H; vag*ie*ntes, S T.

41, 14 f*u*lmina, C H^m T; fl*u*mina S H^x (*om* I).

42 *in fine* S 1 *habent* FINIS PRIMI TOMI. *quod* 2 3 *omittunt*.

LIBER PSALMORVM.

1, 5 reſurg*e*nt C H^m; -g*u*nt S H^x T.

3, 1 Abſalo*m* C H; -o*n* S (*om* E I). *ibi* (*2. Reg. 15. 14.*) 1; *vncos* om 2 3; *etiam incluſa* om S (*om* B E I).

4, 1 In finem *in carminibus*, Pſalmus Dauid. IIII. C H; Pſalmus *cantici* Dauid, In finem IIII. S (*om* I, *non accurate notant* B E, *etiam*

in ſequentibus titulis). **4** *S*citote S; *Et ſ*citote C H T. **5** *&* in cubilibus S Hx T; *&* om C Hm (*om* I).

5, 1 *In finem p*ro ea, quæ hereditatem *conſequitur*, Pſalmus Dauid. V. C H; Pſalmus Dauid, *P*ro ea, quæ hereditatem *accepit*. V. S.

6, 1 In finem *in carminibus*, Pſalmus Dauid, pro octaua. VI. C H; Pſalmus Dauid, In finem, *In hymnis* pro octaua. VI. S. **2** *ſecundum* me, C; me. S (*om* B E I).

7, 1 *q*uem C H; *Q*u- S (*o*m B E I). *ibi (2. Reg. 16.)* C (H); om S (*om* B E I). **5** meritò C H; -*o* S (*om* B E I).

8, 1 In finem pro torcularibus, Pſalmus Dauid. VIII. C H; Pſalmus Dauid, In finem Pro torcularibus. VIII. S.

9, 1 In finem pro occultis filij, Pſalmus Dauid. IX. C H; Pſalmus Dauid, In finem Pro occultis filij. IX. S. **18** *G*entes C; *g*- S H (*om* B E I). **21** *curſiue impreſſa* om S *neque incipit nouam verſuum numerationem* (*om* B I).

10, 1 In finem, Pſalmus Dauid. X. C H; Pſalmus Dauid, In finem. X. S. **2** quomodo C H; quo modo S (*om* B E I).

11, 1 In finem pro octaua, Pſalmus Dauid XI. C H; Pſalmus Dauid In finem, Pro octaua XI. S.

12, 1 In finem, Pſalmus Dauid. XII. C H; Pſalmus Dauid, In finem. XII. S.

13, 1 In finem, Pſalmus Dauid. XIII. C H; Pſalmus Dauid, In finem. XIII. S.

15, 1 *Tituli inſcriptio ipſi* Dauid. XV. C H; *Pſalmus* Dauid. XI. S.

16, 1 Oratio Dauid XVI. C H; *Pſalm*. Oratio Dauid. XVI. S. **12** ſic*ut* C H; ſic S (*om* B I).

17, 1 *In finem puero Domini Dauid, qui locutus eſt Domino verba cantici huius, in die, qua eripuit eum Dominus de manu omnium inimicorum eius, & de manu Saul, & dixit: (2. Reg. 22. 2.)* XVII. C H; Pſalmus Dauid, In finem, Pro puero Domini in die, qua eripuit eum Dominus de manu omnium inimicorum eius, & de manu Saul. XVII. S. **12** aëris. C H; aeris S (*om* B E I). **35** prælium: C H; *præ*- S (*om* B E I).

18, 1 In finem, Pſalmus Dauid. XVIII. C H; Pſalmus Dauid, In finem. XVIII. S.

19, 1 In finem, Pſalmus Dauid. XIX. C H; Pſalmus Dauid, In finem. XIX. S. **7** Exaudi*et* C Hm T; -i*at* S Hx.

20, 1 In finem, Pſalmus Dauid. XX. C H; Pſalmus Dauid, In finem. XX. S.

21, 1 In finem pro ſuſceptione matutina, Pſalmus Dauid. XXI. C H; Pſalmus Dauid, In finem, Pro ſuſceptione matutina. XXI. S. **2** dereliquiſti? longe a ſalute mea verba C H; dereliquiſti longe a ſalute mea? verba S (*om* B E I).

22, 1 Pſalmus Dauid. XXII. C H; Pſalmus Dauid, In finem. XXII. S. **6** longitudine*m* C H; -ne S (*om* B E I).

23, 1 ‛Prima ſabbati, Pſalmus Dauid. XXIII. C; Pſalmus Dauid, ⌊Prima ſabbati. XXIII. S H. **8** prælio. C; *præ*- S H (*om* B E I).

24, 1 In finem, Pſalmus Dauid. XXIIII. C H; Pſalmus Dauid, In finem. XXIIII. S.

25, 1 *In finem*, Pſalmus Dauid. XXV. C Hx; *In finem*, om S Hm. **7** laudis, C H; laudis *tuæ*, S (*om* B).

26, 1 Dauid *p*riuſquam C; Dauid, *P*riuſquam S. **3** prælium, C; *præ*- S H (*om* B E I). **4** vo*lup*tatem C Hm; volu*n*tatem S Hx (*om* I).

27 Pſalmus *ipſi* Dauid. XXVII. C; *ipſi* om S. **1** ne quando 2 3; nequando S 1 H (*om* B E I). **3** tra*h*as C Hm; tra*d*as S Hx T. **7** in C Hm; *&* in S Hx (*om* I).

29 Pſalmus Cantici In dedicatione domus Dauid. XXIX. C H; Pſalmus Cantici, *In finem*, In dedicatione domus Dauid. XXIX. S.

30, 1 In finem, Pſalmus Dauid, *p*ro e*x*taſi. XXX. C H; Pſalmus Dauid, In finem, *P*ro e*c*-*ſ*taſi. XXX. S. **12** *&* vicinis C Hm; *&* om S Hx (*om* B I).

31 Ipſi Dauid intellectus. XXXI. C H; Pſalmus Dauid, Intelligentia. XXXI. S.

33, 1 Dauid*i*, *c*um immutauit vultum ſuum coram A*ch*imelech, & dimiſit eum & abijt. *(1. Reg. 21.)* XXXIII. C; *Pſalmus* Dauid, *C*um immutauit vultum ſuum coram A*b*imelech, & dimiſit eum & abijt. XXXIII. S.

34, 1 *Ipſi* Dauid. XXXIIII. C; *Pſalmus* Dauid. S. **25** Deuora*u*imus C Hm; -a*b*imus S Hx. **26** magna C Hm; ma*l*igna S Hx (*om* I).

35, 1 In finem, *ſ*eruo Domini *ipſi* Dauid. XXXV. C H; *Pſalmus* Dauid, In finem, *S*eruo Domini XXXV. S.

36, 1 Pſalmus *ipſi* Dauid. XXXVI. C H; *ipſi* om S. **2** & C S*** (*in paucis exemplaribus*); *&* om S* (*om* I). **3** paſcēris 1 2 H; -*e*ris S 3 (*om* B E I). **14** de*ij*ciant C Hm; de*cip*iant S Hx (*om* I). **21** tribuet. C Hx; *r*etr- S (*om* I). **36** *&* quæſiui C Hx; *&* om S Hm (*om* B I).

37, 1 Pſalmus Dauid, *in rememor*ationem *de* ſabbat*o* XXXVII. C (H); Pſalmus Dauid, *In record*ationem ſabbat*i*. XXXVII. S.

38, 1 In finem, *ipſi* Idithu*n*, Canticum Dauid. XXXVIII. C (H); *Pſal*. Canticum Dauid, In finem, *pro* Idithu*m*. XXXVIII. S. **3** a *bonis:* C S** vel S*** (*in nonnullis exemplaribus*); a *nobis* S*.

39, 1 In finem, Pſalmus *ipſi* Dauid. XXXIX. C H; Pſalmus Dauid, In finem. XXXIX. S. **3** fæcis. 2 3; f*e*- S 1 H (*om* B E I). **11** m*i*ſericordiam C; m*eſ*- S; mſ- H (*om* E I).

40, 1 In finem, Pſalmus *ipſi* Dauid. XL. C H; Pſalmus Dauid. In finem. XL. S. **2** Beatus C Hm T; *vir* ad S Hx.

41, 1 In finem, Intellectus filijs Core. XLI. C H; *Pſalmus*, In *etc* S. **3** fo*r*tem C Hm; fo*n*tem S Hx T (*om* I).

42, 1 Pſalmus Dauid. XLII. C H; Pſalmus Dauid, *In finem*. XLII. S.

43, 1 *In finem*, Filijs Core ad Intellectum. XLIII C (H); *Pſalmus*, Filijs *etc* S. **21** *d*eum 2 3; *D*- S 1 H (*om* B E I).

44, 1 *In finem*, pro ijs, qui commutabuntur, *ſ*ilijs Core, *ad* intellectu*m*, Canticum pro dilecto. XLIIII. C H; *Pſal*. *F*ilijs Core pro ijs, qui commutabuntur, *In* intellectu Canticum pro dilecto. XLIIII. S.

45, 1 In finem, filijs Core pro *arcanis*, Pſalmus XLV. C H; Pſalmus, In finem, *Pro* filijs Core pro *occultis*. XLV. S. **6** *vide Var. Clem.*

46, 1 In finem, *pro ſ*ilijs Core Pſalmus XLVI. C H; Pſalmus *Dauid*, In finem, *P*ro *F*ilijs Core. XLVI. S.

47, 1 Pſalmus Cantici *ſ*ilijs Core ſecunda ſabbati. XLVII. C H; Pſal. *Laus* Cantici *F*ilijs Core ſecunda (*ita* S***; ſecunda*m* S*) ſabbati. XLVII. S.

48, 1 In finem, *ſ*ilijs Core Pſalmus. XLVIII. C H; Pſalmus *Dauid*, In finem, *F*ilijs Core. XLVIII. S. **2** *G*entes C; *g*- S H (*om* B E I).

49, 4 Aduoca*b*it C H^m; -a*u*it S H^x (*om* I). **7** meus, & loquar: Ifrael, C H; meus, loquar Ifrael: S (*om* B; *non accurate notat* E).

50, 1. 2 *In finem,* Pfalmus Dauid, * Cum venit ad eum Nathan Propheta, quando intrauit ad Be*th*fabee. (*2. Reg. 12.*) L. C (H^x); Pfalmus Dauid, Cum *etc* ad Be*r*fabee. L. S (H^m). **16** ex*u*ltabit C H; ex*a*ltabit S (*om* I).

51, 1 In finem, Intellectus Dauid, * Cum venit Doeg *I*dumæus, & nunciauit Sauli: Venit Dauid in domum A*ch*imelech. (*1. Reg. 22. 9.*) LI. C (H^m); *Pfal.* In finem, Intellectus Dauid, Cum venit Doeg *i*dumæus, & nunciauit Sauli: Venit Dauid in domum A*b*imelech. LI. S (H^x).

52, 1 In finem, Pro *Maeleth intelligentiæ* Dauid. LII. C (H^m); *Pfal.* In finem, Pro *Amalech, intellectus* Dauid. LII. S. **7** Deus C; Dominus S (*om* I).

53, 1 In finem, In *carminibus* intellectus Dauid, * Cum ven*iffent* Ziphæi, & dix*iffent* ad Saul: Nonne Dauid abfconditus eft apud nos? (*1. Reg. 23. 19. & 26. 1.*) LIII. C H; *Pfal.* In finem, In *hymnis* intellectus Dauid, *c*um ven*erunt* Ziphæi, & dix*erunt* ad Saul: Nonne *ecce* Dauid abfconditus eft apud nos? LIII. S.

54, 1 In finem, In *carminibus* intellectus Dauid. LIIII. C H; *Pfal.* In finem, In *hymnis* intellectus Dauid. LIIII. S.

55, 1 In finem, *etc* Allophyli in Geth. (*1. Reg. 21. 12.*) LV. C H; *Pfal.* In finem, *etc* Alloph*i*li in Geth. LV. S.

56, 1 In finem, Ne *difperdas,* Dauid . . in fpeluncam. (*1. Reg. 22. 1. & 24. 4.*) LVI. C H; *Pfal.* In finem, Ne *corrumpas,* Dauid ... in fpeluncam. LVI. S.

57, 1 In finem, Ne *difperdas,* Dauid in tituli infcriptionem. LVII. C H; *Pfal.* In finem, Ne *corrumpas,* Dauid in tituli infcriptionem. LVII. S. **2** rect*a* C H^m; rect*e* S H^x (*om* I).

58, 1 In finem, Ne *difperdas,* Dauid ... interficeret. (*1. Reg. 19. 11.*) LVIII. C H; *Pfal.* In finem, Ne *corrumpas,* Dauid ... interficeret. LVIII. S. **12** oftend*e*t C; -d*i*t S H (*om* I). **17** ex*u*ltabo C H^m; ex*a*l- S H^x (*om* I).

59, 1 In finem, Pro his, qui immutabuntur, in tituli infcriptionem *ipfi* Dauid in doctrinam, * cum fuccendit Mefopotamiam Syri*æ*, & Sobal, & conuertit Ioab, & percuffit *Idumæam* in valle Salinarum duodecim millia. (*2. Reg. 8. 1. & 10. 7. & 1. Par. 18. 1*) LIX. C H; *Pfal.* In finem, Pro his qui ... infcriptionem Dauid in doctrinam, cum ... Mefopotamiam, Syri*am*, ... percuffit *Edom* in ... millia. LIX. S.

60, 1 In finem, In hymnis Dauid. LX. C H; *Pfal.* In finem, In hymnis Dauid. LX. S.

61, 1 In finem, *P*ro Idithu*n,* Pfalmus Dauid. LXI. C H; Pfalmus Dauid, In finem, *p*ro Idithu*m*. LXI. S.

62, 1 (*1. Reg. 22. 5.*) om S. **7** Si C H^m; Si*c* S H^x (*om* I).

63, 1 In finem, Pfalmus Dauid. LXIII. C H; Pfalmus Dauid, In finem. LXIII. S.

64, 1 In finem, Pfalmus Dauid, Canticum ... populo ... C (H); Pfalmus Dauid, In finem, Canticum ... *ex* populo ... S. **11** inebria, C S^{*x*} H^x; inebri*ans*, S^{x} H^m (*om* I).

65, 1 In finem, ... C H; *Pfal.* In finem, ... S. **17** ex*a*ltaui C H^m; ex*u*l- S H^x (*om* I).

66, 1 In finem, *I*n hymnis, Pfalmus Cantici Dauid. LXVI. C H; Pfalmus Cantici Dauid, In finem, *i*n hymnis. LXVI. S.

67, 1 In finem, Pfalmus Cantici *ipfi* Dauid. LXVII. C H; Pfalmus Cantici Dauid, In finem. LXVII. S.

68, 1 In finem, *p*ro ijs, qui commutabuntur, Dauid. LXVIII. C H; *Pfalmus* Dauid, In finem, *P*ro ijs, qui commutabuntur. LXVIII. S.

69, 1 In finem, Pfalmus Dauid, In ... fec*erit* ... C H; Pfalmus Dauid, In finem, In ... fecit ... S.

70, 1 Pfalmus Dauid, Filiorum Ionadab, & *priorum captiuorum.* LXX. C H; Pfalmus ... & *eorum, qui primi captiui ducti funt.* LXX. S.

71, 20 Defecerunt *laudes* Dauid filij Ieffe. C H; Defecerunt *hymni* Dauid filij Ieffe. S. *At* S *hanc fententiam hic omittit & poft* Pfalmus Afaph, LXXII. *collocat.*

72, 1 Qu*à*m C H; Qu*a*m S (*om* B E I). **11** Quomodo C H; Quo modo S (*om* B E I). *item* ℣ *19.* **16** cognofcerem hoc, labor eft C; cognofcerem, hoc labor eft S; cognofcerem, hoc, labor eft H (*om* E I).

73, 1 Intellectus Afaph. LXXIII. C H; *Pfalmus* Intellectus Afaph. LXXIII. S.

74, 1 In finem, Ne corrumpas, Pfalmus Cantici Afaph. LXXIIII. C H; Pfalmus Cantici Afaph, In finem, Ne corrumpas. LXXIIII. S.

75, 1 In finem, in Laudibus, Pfalmus Afaph, Canticum ad Affyrios. LXXV. C H; Pfalmus Afaph, In finem, in Laudibus, Canticum ad Affyrios LXXV. S. **4** potentias arcu*um*, C H^m; potentias, arcum, S (H^x).

76, 1 In finem, pro Idithu*n*, Pfalmus Afaph. LXXVI. C H; Pfalmus Afaph, In finem, pro Idithu*m*. LXXVI. S. **11** cœpi: C; cœpi*t*: S H (*om* I; *exemplar* S, *quod habuit* E, *fuit correctum*).

77, 1 Intellectus Afaph. LXXVII. C H; *Pfal.* Intellectus Afaph. LXXVII. S. **30** ipforum 2 3; -m: S 1 H (*om* B E I). **45** cœnomyiam, C H^m; c*y*n- S H^x (*om* I). **53** *d*eduxit C H^m; eduxit S H^x (*om* I).

78, 5 irafc*é*ris 1 2 H; -*e*ris S 3 (*om* B E I). **13** *primum* generatione*m* C H; -ne S.

79, 1 In finem, ... Afaph, Pfalmus. LXXIX. C H; Pfalmus, In finem, ... Afaph. LXXIX. S. **5** irafc*é*ris 1 2 H; -*e*ris S 3 (*om* B E I).

80, 1 In finem, *P*ro torcularibus, Pfalmus *ipfi* Afaph. LXXX. C (H^m); Pfalmus Afaph, In finem, *p*ro torcularibus, *quinta fabbati.* LXXX. S (H^x). **10** *d*eus ... *d*eum C; *D*eus ... *D*eum S H (*om* B E I).

81, 1 *d*eorum: ... *d*eos C; *D*eorum: ... *D*eos S H (*om* B E I).

82, 1 Canticum Pfalmi Afaph. LXXXII. C S*; *Pfal.* Canticum *etc* S** (*om* B I). **16** perfequ*é*ris 1 2 H; -*e*ris S 3 (*om* B E I).

83, 1 In finem, Pro torcularibus filijs Core, Pfalmus. LXXXIII. C H; Pfalmus In finem, Pro torcularibus filijs Core. LXXXIII. S. **4** nidum *fibi,* C H; *fibi* om S (*om* B I).

84, 1 In finem, Filijs Core, Pfalmus. LXXXIIII. C H; Pfalmus, In finem, Filijs Core LXXXIIII. S. **6** irafc*é*ris 1 2 H; -*e*ris S 3 (*om* B E I).

85, 1 Oratio *ipfi* Dauid. LXXXV. C H; *Pfal.* Oratio Dauid. LXXXV. S.

86, 1 Filijs Core, Pfalmus Cantici. LXXXVI. C H; Pfalmus Cantici Filijs Core. LXXXVI. S.

87, 1 Canticum Pfalmi, Filijs Core, *i*n finem, pro ... *Ezrah*itæ. LXXXVII. C H; *Pfal.* (*non* S* *fed* S**) Canticum Pfalmi, *I*n finem, Filijs Core, pro ... *Ifrael*itæ. LXXXVII. S.

88, 1 Intellectus Ethan *Ezrahi*tæ. LXXXVIII. C H; *Psal.* Intellectus Ethan *Israeli*tæ. LXXXVIII. S. **2** *primum* generatione*m* C Hˣ; -ne S Hᵐ (*om* I). *item* ℣ *5*. **8** con*s*ilio C; con*c*ilio S H (*om* I). **32** pro*f*anauerint: C; pro*ph*a- S H (*om* B E I). **35** pro*f*ana- C; pro*ph*a- S H (*om* B I). *item* ℣ *40*.

89, 1 Oratio Moysi hominis Dei. LXXXIX. C H; *Psal.* Oratio *etc* S. **14** *&* exultauimus, C H; *&* om S H (*om* I).

90 Laus Cantici Dauid. XC. C H; *Psal.* Laus Cantici Dauid. XC. S.

91, 4 decachordo, psalterio: 1 2; decachordo psalterio: (*sine commate*) S 3 Hˣ (*om* E I). **9** *A*ltissimus C; *a*l- S H (*om* B E I). **12** *in* insurgentibus C Hᵐ; *in* om S Hˣ (*om* I).

92 Laus Cantici *ipsi* Dauid *etc* C H; *Psal.* Laus Cantici Dauid *etc* S. **2** tua C H; *Deus* ad S (*om* B I). **5** longitudine*m* C Hᵐ; -ne S Hˣ (*om* I).

93 Psalmus *ipsi* Dauid, *etc* C H; *ipsi* om S.

94 Laus Cantici *ipsi* Dauid. XCIIII. C H; *Psal.* Laus Cantici Dauid. XCIIII. S. **9** probauerunt *me*, C; *me* om S H.

95, 1 Canticum ... captiuitatem. *(1. Par. 15.)* XCV. C H; *Psal.* Canticum ... captiuitatem. XCV. S.

96, 1 *Huic* Dauid, ... est. XCVI. C; *Psalmus* Dauid, ... est *ei*. XCVI. S. **4** *I*lluxerunt C; *A*llu- S H. **8** Iud*æ*, C H; Iud*a*, S (*om* B I).

97, 1 Psalmus *ipsi* Dauid. XCVII. C Hˣ; *ipsi* om S Hᵐ. **2** *g*entium 2 3; *G*e- S 1 H (*om* B E I).

98, 1 Psalmus *ipsi* Dauid. XCVIII. C Hˣ; *ipsi* om S Hᵐ.

99, 5 *primum* generatione*m* C H; -ne S (*om* I).

101, 1 Oratio *pauperis, Cum anxius fuerit*, ... effu*derit* ... C (H); *Psal.* Oratio *inopis, cum angeretur*, ... effu*nderet* ... S. **11** iræ *&* indignationis C Hᵐ; *&* om S Hˣ (*om* I). **13** *primum* generatione*m* C; -ne S H (*om* I). *item* ℣ *25*.

102, 1 *Ipsi* Dauid. CII. C H; *Psalmus* Dauid. CII. S. **9** (*hic* E *notat*, S *secundum* in *omittere, at non est verum*). **12** *O*rtus C; *o*- S H (*om* B E I). **13** Quomodo C H; Quo modo S (*om* B E I).

103, 1 *Ipsi* Dauid. CIII. C H; *Psalmus* Dauid. CIII. S.

104 Alleluia *(1. Par. 16. 8.)* CIIII. C H; *Psal.* Alleluia CIIII. S. **31** c*æ*nomyia: C Hᵐ; c*y*n- S Hˣ (*om* I).

105 Alleluia *(Iudith 13. 21.)* CV. C; *Psal.* Alleluia CV. S. **31** *primum* generatione*m* C; -ne S H (*om* I).

106 Alleluia. *(Iudith 13. 21.)* CVI. C; *Psal.* Alleluia, *Alleluia*. CVI. S. **40** conte*mp*tio C Hᵐ; conte*n*tio S Hˣ.

107, 1 Canticum Psalmi *ipsi* Dauid. *(Sup. 56. 8.)* CVII. C H; *Psal.* Canticum Psalmi Dauid. CVII. S.

108, 1 In finem, Psalmus Dauid. CVIII. C H; Psalmus Dauid, In finem. CVIII. S. **26** secundum C H T; propter S (*om* I).

109, 7 bib*e*t: C H T; bib*i*t: S (*om* I). *ibi* exalta*b*it C H T; exalta*u*it S (*om* E I).

110 Alleluia. CX. C H; *Psal.* Alleluia. CX. S.

111 Alleluia, *Reuersionis* Aggæi, *etc* C H; *Psal.* Alleluia, *conuersio* Aggæi, *etc* S.

112 Alleluia. CXII. C H; *Psal.* Alleluia. CXII. S. *item 113. 114. 115. 116. 117. 118. habent* Alleluia. *tantum* C H; *Psal.* pm S.

117, 4 qui C Hᵐ T; *omnes* pm S Hˣ (*om* I).

118, 46 *in* testimonijs 1 2ᶜ 3ᶜ S H; *de* testimonijs 2* 3* (*om* I). **48** exerceb*a*r C Hᵐ; -b*o*r S Hˣ (*om* I). **69** corde S Hᵐ; *meo* ad C Hˣ (*om* B I). **73** *&* discam C Hᵐ; *vt* discam S Hˣ (*om* I). **78** ma*n*datis C; madatis S (*om* B E I). **86** iniqu*e* C Hᵐ; iniqu*i* S Hˣ (*om* I). **90** *primum* generatione*m* C; -ne S H (*om* I). **97** Quomodo C H; Quo modo S (*om* B E I).

119, 1 Canticum graduum. CXIX. C H; *Psal.* Canticum graduum. CXIX. S. *item 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 133 ante* Canticum *Psal.* pm S.

128, 4 concíd*i*t C; -d*e*t S H (*om* I). **7** imple*u*it C Hᵐ; -*e*bit S Hˣ.

131, 11 e*a*m: C Hᵐ; e*u*m: S Hˣ (*om* I).

132, 1 Canticum graduum *Dauid*. CXXXII. C H; *Psal.* Canticum graduum. CXXXII. S.

134, 1 Alleluia. CXXXIIII. C H; *Psal.* Alleluia. CXXXIIII. S. **13** *primum* generatione*m* 1 2 H; -ne S 3 (*om* I).

135, 1 Alleluia. CXXXV. C H; *Psal.* Alleluia. CXXXV. S.

136 Psalmus Dauid, Hieremi*æ*. CXXXVI. C; Psalmus Dauid *propter* Hieremi*am*. CXXXVI. S H. **4** Quomodo C H; Quo modo S (*om* B E I). **9** *t*uos C Hᵐ; *s*uos S Hˣ.

137, 1 *Ipsi* Dauid. CXXXVII. C H; *Psal.* Dauid. CXXXVII. S.

138, 1 In finem, Psalmus Dauid. CXXXVIII. C H; Psalmus Dauid, In finem. CXXXVIII. S. **14** cognosc*i*t C Hᵐ; -sc*e*t S Hˣ (*om* I). **20** *t*uas. C Hᵐ; *s*uas. S Hˣ.

139, 1 In finem, Psalmus Dauid. CXXXIX. C H; Psalmus Dauid, In finem. CXXXIX. S. **3** pr*æ*lia. C; pr*œ*- S H (*om* B E I). **4** serpent*is*: C; -*tes*: S H (*om* I).

141, 1 Intellectus Dauid, Cum esset in spelunca, oratio. *(1. Reg. 24.)* CXLI. C H; *Psal.* Intellectus Dauid, *cum* ... oratio. CXLI. S. **3** pronun*c*io. C; -n*t*io. S H. (*om* B E I).

142, 1 Psalmus Dauid, Quando persequebatur eum *Absalom* filius *eius*. *(2. Reg. 17.)* CXLII. C Hˣ; Psalmus Dauid, Quando eum filius *suus* persequebatur. CXLII. S.

143, 1 pr*æ*lium, C; pr*œ*- S H (*om* B E I). **9** psalterio, decachordo C; psalterio decachordo (*sine commate*) S H (*om* E I).

144, 1 Laudatio *ipsi* Dauid. CXLIIII. C H; *Psal.* Laudatio Dauid. CXLIIII. S. **3** *D*ominus C H; *d*- S (*om* B E I). **4** pronun*c*iabunt. C; -n*t*i- S H (*om* B E I).

145, 1 Alleluia, Aggæi, & Zachariæ. CXLV. C Hˣ; *Psal.* Alleluia *etc* S. **10** *primum* generatione*m* C; -ne S H (*om* I).

146, 1 Alleluia. CXLVI. C H; *Psal.* Alleluia. CXLVI. S. *item 147. 148. 149. 150. habent* Alleluia. *tantum* C H; *Psal.* pm S.

148, 6 e*a* C S** H; e*i* S*.

149, 1 Domino C S*** H; D*u*m- S* (*om* B I). **2** fili*j* C Hᵐ; fili*æ* S Hˣ (*om* I). **4** exalta*b*it 1** 2 3 Hᵐ; -a*u*it S 1* Hˣ (*om* I). **6** Ex*a*ltationes C Hᵐ; Ex*u*l- S Hˣ (*om* I).

150, 2 *secundum* laudate C H; ludate S (*om* B E I).

Notæ. *In Libro Pſalmorum* T *raro citaui; volui enim eas tantum lectiones illius notare, quæ aut cum* S *aut cum* C *conueniunt: in hoc autem libro verſionem exhibet in multis a* C *&* S *recedentem. Similia valent de titulis* H.

Vercellone alijque editores cuilibet Pſalmo contra editiones Clementinas publicas præmittunt inſcriptionem Psalmus *cum numero currente & ſummario,* e. g. **Psalmus CXL.** *Petit regi a Domino tempore persecutionis.* Psalmus David. *In officialibus hæc dumtaxat legimus:* Pſalmus Dauid. CXL.

LIBER PROVERBIORVM.

Ita S; LIBER PROVERBIORVM, Quem HEBRAEI MISLE APPELLANT. C H.

2, 8 (*hic* I *notat,* S feruan*s* *&* C feruas *habere*; *at* 1 2 3 feruan*s* *exhibent, in* 2 *vtique* -ā- *male impreſſum eſt, ad quod etiam* E *non attendit*).

3, 9 da *ei*: C; da *pauperibus*: S Hm. **14** argenti, & auri C Hm; auri & argenti, S Hx (*om* I). **27** benefac: C; -c. S H (*om* B E J).

4, 13 vi*t*a C T; via S H (*om* I). **16** & C Hm; & *non* S Hx (T). *ibi* *r*apitur C H T; *ca*- S.

5, 20 fed*ú*ceris 1 2; -*u*- S 3 H (*om* B E I). *ibi* fou*é*ris 1 2 H; -*e*- S 3 (*om* B E I).

6, 30 fuerit: C; -t, S*; -t S*** *vel raſum* (*om* B E I). *ibi* vt S; *furatur enim* pm C H T. **31** quoque C H T; tamen S (*om* I).

7, 10 *ca*piendas C Hm T; *deci*pi- S Hx (*om* I). **27** penetrantes *in* C Hm; *in* om S Hx T (*om* B E I).

8, 11 cunctis *opibus* pretiofiſſimis: S Hx T; *opibus* om C Hm. **31** meæ eſſe, cum C; meæ eſſe cum S; meæ, eſſe cum H (*om* B E I).

10, 1 *Parabolæ Salomonis.* C H; om S T (*om* I).

11, 1 Dominum: C; Deum: S H T (*om* B I). **13** eſt *animi,* C; *animi* om S H T (*om* I).

12, 8 noſc*e*tur C Hm; noſc*i*tur S Hx T (*om* B I). **11** morationibus, S; *dem*- C (*om* I). **12** m*uni*mentum C Hm; mo*num*- S Hx T (*om* I). **17** i*n*dex C Hm; i*u*dex S Hx T (*om* I).

14, 5 mentitur: C; -ti*e*tur: S H T. **9** Stult*us* C H T; -t*is* S (*om* I). **23** opere C Hm; *bono* ad S Hx T (*om* I; *erronee* B *ſcribit* bono opere). **27** declin*e*nt C; -net S H T (*om* I).

15, 10 deferenti C Hm T; -ti*um* S Hx.

16, 21 percipiet. C Hm; reperiet. S Hx T.

17, 19 exaltat *oſtium,* C Hm; exaltat *os ſuum,* S Hx T (*om* I).

18, 5 impij C Hm; *in iudicio* ad S Hx T (*non accurate notat* I). **10** ipſ*um* C Hm; ipſ*am* S Hx T (*om* I). **22** impius. C Hm; inſipiens. S Hx T. **23** loqu*e*tur C; loqu*i*tur S H T. **24** amabilis C T; am*ic*abilis S H.

19, 23 peſſim*a*. C T; -m*i*. S H. **26** fug*a*t C Hm; fug*i*t S Hx T.

20, 15 & vas C Hm T; vas autem S Hx. **25** deuo*r*are C Hm; deuo*t*are S Hx T.

21, 18 datur C Hm; da*bi*tur S Hx T. **21** vitam, *iuſtitiam,* C H T; *iuſtitiam,* om S. **22** & deſtruxit C (Hx T); detraxitq. S Hm. **27** qu*ia* C Hm; qu*æ* S Hx (*om* I).

22, 3 vid*i*t C; vid*e*t S H T (*om* I). **17** *In*clina C Hm; *Fili mi, i*n- S Hx T.

23, 16 re*ctum* C; re*cta* S H.

24, 10 la*ſ*ſus C Hm T; la*p*ſus S Hx. **16** Septies enim C Hx T; *in die* ad S Hm. *ibi* cad*e*t C H; cad*i*t S T. *ibi* reſurget: C H T; -*git*: S (*om* B I). **23** ſapientibus: C H T; -s *dico:* S. **27** vt C T; & S H (*om* I). **29** Quomodo C; Quo modo S H (*om* B E I). **32** diſciplinam. C Hm; *Vſquequo piger dormies? vſquequo de ſomno conſurges?* ad S Hx (T).

25, 24 *hunc* ℣ *habent* C H T; *omittit* S.

26, 1 Quomodo C H; Quo modo S (*om* B E I). *item* ℣℣ *7. 9. 23.* **2** al*i*a C Hm; al*t*a S Hx T. **20** conquieſc*e*nt. C; -ſc*u*nt. S H T.

27, 4 concitati C Hm; *ſpiritus* ad S Hx T. **11** poſſi*s* C T; -i*m* S H. **16** vocabit. C Hx Tm; euacuabit. S. **19** Quomodo C; Quo modo S H (*om* B E I). *item* ℣ *21.* **24** *primum* generatione*m* C; -ne S H T (*om* I). **26** *ad* agri C Hm T; *ad* om S Hx.

28, 8 & fœnore, liberali in C; & fœnore liberali, in S H T (*om* I). **26** ſaluabitur. C Hm T; laudaditur. S Hx.

30, 7 antequ*à*m C; -*a*m S H (*om* B E I). **10** *D*ominum 1 2; *d*- S 3 H (*om* B E I). **17** effodiant *eum* C H (T); *eum* om S. **31** *nec eſt rex,* qui C Hx; *& rex, cui non eſt* qui S (I *non accurate citat* C). **32** Eſt C S** vel S*** H T; Et S*.

31, 7 bibant C H T; *vt* pm S. **29** diuitias: C H T; *ſibi* pm S.

ECCLESIASTES.

Ita S; ECCLESIASTES, Qui ab Hebræis COHELETH APPELLATVR. C H.

2, 1 ego C Hm; e*r*go S Hx. **12** *F*actorem C; *f*- S H T (*om* B E I). **16** *vt* indoctus. C H T; *&* i- S (*om* I). **17** vit*æ* meæ C H; vit*e* meæ S (*om* I).

3, 18 (*hic* I *citat* 2*, *non vero* 1 2c).

4, 11 quomodo C H; quo modo S (*om* B E I).

5, 3 Si quid C; Siquid S H T (*om* B E I).

6, 3 pronun*c*io C; -*t*io S H T (*om* B E I).

7, 19 *ſed* & C H T; *ſed* om S (*om* I).

8, 11 (*hic* B E *notant,* 2 perpetrat *contra* S 1 3 perpetran*t* *exhibere*; *ſed non eſt verum:* 2 *quoque* perpetrāt *habet cum* -ā- *non bene impreſſo*). **14** ſuper S; *quæ fit* pm C H T.

9, 16 quomodo C H; quo modo S (*om* B E I).

11, 2 parte*m* C Hx T; -e*s* S Hm. **5** Quomodo C; Quo modo S H (*om* B E I).

CANTICA CANTICORVM.

Ita S**; CANTICVM CANTICORVM. S*: *etiam in ſuperſcriptionibus paginarum, quod* B I *non notant.* CANTICVM CANTICORVM SALOMONIS, Quod Hebraice dicitur Sir Hasirim. C H.

1, 7 gregum, C Hx T; -m *tuorum,* S Hm.

2, 8 venit C S** vel S*** H T; veni*e*t S* (S** *Vindobonenſe commune habet erronee* vitem *ex Mich. 4, 4*). **13** Surge, C Hx T; *propera* ad S Hm (*om* I). **17** Bethe*r*. C Hm; -e*l*. S Hx T.

3, 6 t*h*uris, C H T; tu- S (*om* B E I).

4, 1 greges C S** H T; -g*is* S*. *item* ℣ *2.* **6** vmbræ, vadam C; -æ. V- S H (*om* B E I). *ibi* t*h*uris. C H T; tu- S (*om* B E I). *item* ℣ *11.*

5, 3 quomodo C H *bis*; quo modo S *bis* (*om* B E I).
6, 12 Su*l*amitis: C H^m; Su*na*- S H^x T.
7, 1 vide*b*is C S^{**} H T; -e*t*is S^*. *ibi* Su*l*amite, C H^m; Su*na*- S H^x T (*om* I).
8, 5 *de* deferto, C S^{**}; *in* def- S^* H. **12** *p*acifici, C; *P*- S H (*om* B E I).

LIBER SAPIENTIAE.

1, 6 maledi*c*um C H^m T; -i*ct*um S H^x. **15** immortalis. C H^x; -s: *iniuftitia autem mortis eft acquifitio.* S H^m T. **16** digni C H^x; *morte* pm S H^m T (*om* I). *ibi* qui f*i*nt C H^m; qui f*u*nt S H^x T.
2, 3 a*ë*r, 1 2 H; a*e*r, S 3 (*om* B E I). **10** nec veteran*i* reu- C H^m T; nec veteran*o*, *nec* reu- S H^x. **11** iuftitiæ: C H^m; *in*iu- S H^x T.
3, 3 & quod a nobis eft iter, extermini*um*: illi C; *& quòd* (om H T) *ab itinere iufto abierunt in exterminium:* & quod a nobis eft iter extermini*j:* illi S H T (*om* I). **15** concid*a*t C H^m T; concid*i*t S H^x (I *falfo afferit*, S *habere* conc*e*dit). **16** in inconfummatione C (H T); in confumptione S.
4, 6 fomnis C; omnes S H T (*om* I). **18** Videbunt C; *autem* ad S; *enim* ad H T (*om* I).
5, 3 dicentes . . . agentes, & præ anguftia fpiritus gementes. C H T; gementes præ anguftia fpiritus, & dicentes . . . agentes: S (T *qui verba in* C *&* S *tranfpofita bis habet* - om I). **5** quomodo C H; quo modo S (*om* B E I). **11** aër- C H *bis*; aer- S *bis* (*om* B E I). *item* ℣ *12*. **21** d*u*ram C; d*i*ram S H T (*om* I). **23** plen*æ* C; -n*e* S H T (*om* I).
6, 11 iufta iufte, C; iuftitiam, iufte S H T. *ibi* iuftificabuntur: C H^m; iudicabuntur: S H^x T. *ibi* ifta, C; iufta, S H T.
7, 1 terren*i* C H^m; -n*o* S H^x T. **3** aërem, C H; aerem, S (*om* B E I). **16** fcienti*a* & difciplina. C H^m; fcienti*æ* difciplina. S H^x (*om* I). **18** & commutationes temporum, C; & diuifiones temporum, T; & confummationes temporum, H^m; & confummationes temporum, morum mutationes, & diuifiones temporum, S H^x (I *notat* confummationes *pro* commutationes *tantum*). **22** qu*em* nihil vetat, benefac*iens*, C; qu*i* nihil vetat benefac*ere*, S H^x (H^m T). **26** eft *enim* C H T; *enim* om S (*om* B I). **29** enim C H T; autem S (*om* B I).
8, 10 feniores iuuenis: & C H; feniores: iuuenis & S T (*om* B E I). **12** tacente*m* C S^{***} (-ē); -te S^* H T (*om* I; *non accurate* S *notant* B E). *ibi* fermocinante C S^{**}; femorciuante S^* (*om* I). **17** quoniam immortalitas C H^m T; quoniã *immortalitas* S^{**}; quoni*am immortalis* S^* H^x. *ibi* cog*n*atione C; cog*it*atione S H T. **21** fapienti*æ*, 1 2 H^m; -i*a*, S 3 H^x T.
9, 4 aff*i*ftricem C H T; aff*e*ft- S (*om* B I). **18** & fi*c* C S^{**} vel S^{***} H^m; & fi S^* H^x T (*om* I, *non bene* S *notat* B).
10, 3 fraterni C; fraterni*tas* S H^x (H^m) T (*om* I). **4** quem, C H^m; quod, S H^x T. **5** nequitiæ C H^m; fuperbiæ S H^x T. *ibi con*tuliffent, C H^m; *ex*tuliffent, S H^x T. *ibi* filij C; filij*s* S H T. *ibi* mifericordia C H^m; -a*m* S H^x T. **8** lat*é*re 1 2 H; -ere S 3 (*om* B E I). **10** Hæc C H^m; *autem* ad S H^x T (*om* I). **18** tranftulit C H^m; *&* pm S H^x T (*om* I).
11, 5 fui, *& in eis*, cum C (H^m) T; fui: cum S H^x. **5—6** funt; per C; -t. P- S H (*om* B E I). **15—16** fitientes. Pro C (H^m); faciens: pro S H^x T. **16** iniquitat*is* illorum, *q*uod C (H^m); -*tes* illorum. *Q*uod S H^x T (*om* I). **19** ignotas C H^m; *aut* pm S H^x.
12, 2 *ex*errant, partibus C H^x T; errant, *ex* partibus S H^m (I *falfo citat*). **5—6** fanguinis *a medio facramento tuo*, & auctores . . . voluifti per C H^x T; fanguinis, & auctores . . . voluifti *a medio facramento tuo* per S H^m (*om* I). **20** dans C H^m; *& liberafti*, pm S H^x T. **26—27** funt. In quibus *enim* patientes C H^m; funt: *in his enim, quæ patiebantur, molefte ferebant:* in quibus *autem* patientes S (H^x T). **27** venit C T; -i*e*t S H (*om* I).
13, 2 aërem, C H; -*e*- S (*om* B E I). **9** quomodo C; quo modo S (*om* B E I). **13** ad nullos vfus facit, lignum curuum, & vorticibus plenum, C H^m; ad nullum vfum facit lignum curuum et vorticibus plenum T; ad nullos *eft* vfus, faci*at* lignum curuum, & verticibus plenum, S H^x (*om* I).
14, 3 *P*ater, C; *p*- S H (*om* B E I). **4** *ar*te C; *r*ate S H T. **8** (*hic* I *citat* 2, *at non accurate*). *ibi d*eus C; *D*- S H (*om* B E I). **11** & *in* idolis C H^m T; *in* om S H^x. **14** aduenit C H^m; ad*in*uenit S H^x T. **15** *d*eum C; *D*- S H (*om* B E I). *item* ℣ *20*. **31** iuratorum C; iurantium eft S H T (eft *om* I).
15, 6 digni funt C H^x; *morte:* ad S H^m T. *ibi* habe*a*nt C H^m; habent S H^x T. **8** *d*eum C: *D*- S H (*om* B E I).
16, 11 ex*a*minabuntur, C H^x; ex*ter*mi- S H^m T. **14** malitiam, C; -m *animam fuam*, S H T. **21** Subftantia enim tua dulcedinem tuam, C H^m; Subftantia*m* enim tua*m &* dulcedinem tuam S H^x T. *ibi* oftendeda*t*: C H^m; -a*s*: S H^x T (I *falfo* -*at habet*). **24** Factori 1^{**} 2 3; *f*- S 1^* H (*om* B I; *non accurate notat* E). **25** defide*rabant*: C; defidera*ti funt*: S H T (*om* I). **28** ortum C H^m; orientem S H^x T.
17, 7 glori*æ* C H^m; -i*a* S H^x T. **9** aërem, C H; aerem, S (*om* B E I). *ibi* videre. C H^m; *Frequenter enim præoccupant peffima, redarguente confcientia.* ad S H^x (T). **12** computat fcientiam S H T; computat *in* fcientiam 1^* 2^* 3^*; computat *in*fcientiam 1^c 2^c 3^c (*om* I). **16** enim C H T; autem S (*om* I).
18, 1 eadem C H^m T; *per* pm S H^x. **9** pat*rum iam* C H^m; patr*i omnium* S H^x (I *notat*, S *habere* Patrimonium). **15** fermo tuus C H^m T; *exiliens* ad S H^x. **22** armatur*æ* potenti*a*, C; armatur*a* potenti*æ*, S H T (*om* I).
19, 2 pœnitenti*a* act*i*. C H^m; -i*æ* act*us*. S H^x T. **14** quid*a*m C; quid*e*m S H^x T (*om* I).

IN ECCLESIASTICVM PROLOGVS.

Lin. 9 dicentes C H^m T^*; di*fc*- S H^x T^{**}. **Lin. 17** facti, C; fieri, S H T. **Lin. 24** fapientiæ deficere C H^m; fapientiæ, *&* deficere S H^x T (*om* I). **Lin. 25** deficiunt C H^m; *&* ad S H^x (*om* I).

ECCLESIASTICVS.

1, 10 effudit *illam fuper omnia opera fua, & fuper* omnem carnem C S: *in Sixtina vero bibliothecæ Angelicæ Romanæ verba curfiue impreffa omittuntur, at exemplaria bibliothecæ aulicæ Vindobonenfis & Capuc. Tridentinæ illa plene impreffa exhibent.* **36** incred*i*bilis C H^x T; incred*ulus* S H^m.

2, 5 *recepti*biles C H^x; recept*a*biles T; *ac-ce*pt*a*biles S H^m.

3, 10 ab eo, C: a Deo, S H T. **12** gloria, *eius* confufio. C; -a, *fed* c- S H T (*om* I). **19** dilig*é*ris. 1 2; -*e*ris. S 3 (*om* B E I). **30** radicabitur C; *e*rad- S H T (*om* I).

4, 14 qu*ò* C H; qu*o* S (*om* B E I).

5, 3 Quomodo C; Quo modo S (*om* B E I). **13** verbum, C H^m; -m *Dei*, S H^x T (*om* I). **16** appelleris C H^x; *in vita tua* ad S H^m T. **17** de*n*otatio C S** vel S*** H^m T; de*u*otatio S* H^x.

6, 19 feminat, C T; *qui* pm S H (*om* I). **32** Stola*m* C H^m T; Stola S H^x.

7, 4 a domino C H^m; ab homine S H^x T. **6** *æqu*itate C H^m; *agil*itate S H^x T. **13** arare C H^m; amare S H^x T. **28—29** non credas te. In toto corde tuo honora patrem C; non credas te in toto corde tuo. Honora patrem S H T (*om* I). **30** quomodo C H; quo modo S (*om* B E I).

8, 8 *n*olumus C H^m; *v*o- S H^x T. **12** da*re* C H^m; da*bis* S H^x T. **19** faci*as* H S 1^c 2^c 3^c; -i*es* 1* 2* 3* (*om* I).

9, 2 virtute*m* tua*m*, C; virtute tua, S H T (*om* I).

10, 3 *pot*entium. C H^m; *prud*entium. S H^x T. **5** profperitas C; poteftas S H T. **27** Magnus, & iudex, C H^m; Magnus *eft* iudex, S H^x T.

11, 20 qu*o*d C; qu*ò*d S (*om* B E I). *ibi* præter*i*e*t*, C; -r*ea*t, S H T (*om* I). **32** fœt*e*ntium, C H^x; fœt*a*n- S H^m T (*om* I).

12, 9 illius in triftitia: & C; illius: in triftitia & S H (*om* I).

13, 22 fancto S; *homini* ad C H T.

16, 5 patria, *tribus* impiorum C H^m; -a, *& a tribu* im- S; -a, & a tribu*s* impi*is* H^x T. **9** peregrinationi *Loth*, C H^m; -i *illorum*, S H^x (T). **22** omnium C H^m; hominum S H^x T. **31** Anima C H^m T; *autem* ad S H^x (*om* I). *ibi* denuncia*u*it C H^m T; -a*b*it S H^x. *ibi* ipfa*m* C T; ipfa S H (*om* I).

17, 18 fignaculum C H^m; facculus S H^x T. **30** nequius S H^x T; *quàm quod* ad C H^m.

18, 6 *apori*abitur. C; *oper*a- S H (*om* I). **14** excipien*tis* C H^m; excipien*s* S H^x T. **24** facie*i*. C H^m T**; facie*s*. S H^x T*. **27** metu*e*t, C H^m; -u*i*t, S H^x T. **29** impluerunt C H^m; implor*a*uerunt S H^x T. **33** *fa*cculo: C S** H^m; *fæ*culo: S* H^x T (*om* I).

19, 12 ca*r*nis, C H^x; canis S H^m T (*om* I). **24** eft qui C *bis*; eft *iuftus*, qui S H^x T *bis* (*primum* I *om*).

21, 15 *f*apientia, C H^m; *inf*ipientia S H^x T. **18** adijciet: S H^x; *ad fe* pm C H^m (T).

22, 20 tempore, metu C H^m; tempore *vel* metu S H^x T. **21** pal*i* C H^m; pal*eæ* S H^x T (*om* I). **26—27** regreffus. *A*d amicum *f*i aperueris C; regreffus *a*d amicum. *S*i aperueris S (*om* I).

23, 1 con*f*ilio C H; con*c*ilio S (*om* B E I). *ibi* in ill*is*. C H^m; in ill*a exprobratione*. S H^x T (*om* I). **2** fuperpon*e*t C H^m; -n*i*t S H^x T (*om* I). **6** anim*æ* . . . infrunit*æ* C H^x; anim*o* . . . infrunit*o* S H^m T (*om* B). **10** *S*anctorum C; *f*- S H (*om* B E I). **11** Sicut S; *enim* ad C H T (*om* I).

24, 16 parte C H^m; -e*s* S H^x T (*om* I). **19—20** iuxta aquam *i*n plateis. *S*icut cinnamomum, C H T; iuxta aquam: *I*n plateis *f*icut cinn- S (*om* E I). **39** abunda*u*it C H^m T; -a*b*it S H^x. *ibi* ab C H^m; in S H^x T (*om* I). **41** fluui*j* dioryx, C (*vide Var.*); fluui*us Dorix*, S H^x T.

25, 4 fenem C S** T; femen S* H (*om* I). **5** quomodo C H; quo modo S (*om* B E I). **23** placebit, C H T^m (*om* T^x); *magis* pm S (*om* I). **24—25** faccum oftendit. *I*n medio proximorum eius *i*ngemuit vir C; faccum oftendit *i*n medio proximorum eius. *I*ngemuit vir S H (*om* B E I). **31** cordis, C H^m; mortis, S H^x T (*om* I).

26, 8 *d*olor 2 3; *D*- S 1 H (*om* B E I).

27, 19 perfequ*é*ris 1 2; -*e*ris S 3 (*om* B E I). **23** eft C H T; *dura* pm S. **27** *o*diui, C H^m; *au*d- S H^x T (*om* I). **29** incid*e*t C; -d*i*t S H (*om* B I).

28, 28 linguam C; *&* pm S H (*om* I). *ibi* feras. C H^m; -s *auribus tuis*. S H^x T.

29, 10 fœnerati S; *non* pm C H T. **19** proximo S H^x T; *pro* pm C H^m (*om* I).

30, 27 & bonum C; *&* cm S H T (*om* I).

31, 12 aperi*as* C H T; -i*es* S (*om* I). **13** dicas *fic*: C: *fic* om S. **15** lacrymabitur. cum viderit, C; lacrymabitur cum viderit, S (*om* E I). **29** *N*equiffimo *i*n C; *I*n *n*equiffimo S H (*om* E I). **30** Diligentes C H^x T; Delectantes S H^m. **32** vinum: S; -m *in fobrietate:* C H T. **33** eft, quæ S H^x T; eft ei, qui C H^m (*om* I; *erronee* B *afferit*, S *habere* eft, qui).

32, 4 fcientia, C; -a*m*, S H T. **19** *in* ea. C T; *ab* ea. S H. **25—26** fcandalum: & a filijs C H T; -m. a filijs S (*om* I).

33, 15 & duo, C H^m; *contra* duo, S H^x T^c.

34, 3 fimilitudo C H^m T*; *alterius* ad S H^x.

35, 3 Et C; & S (*om* B E I). *ibi* facrificij C; -ij*s* S H T (*om* I). **12** ad inuentionem 1 2 H^m; adinuentionem S 3 H^x T (*om* I).

36, 18—19 exaudi . . . tuorum *f*ecundum . . . d*e* populo C (H^m); exaudi . . . tuorum. *S*ecundum . . . d*a* populo S H^x T (*om* I; *non accurate notant* B E). **21** fenfatum C H^m; *in*f- S H^x T (*om* I).

37, 6 opibus C H^m; op*er*ibus S H^x T (*om* I). **7** cum *eo, qui tibi infidiatur*, & C; cum *focero tuo*, & S H^x T. **12** de *ea*, C H^m; de *his*, S H^x T. **16** titubaueris C; -i*t* S H T.

38, 1 Honora medicum propter neceffitatem: *et*enim illum creauit Altiffimus. C H (T); Honora medicum: propter neceffitatem enim illum creauit Altiffimus. S (*non accurate notant* B E I). **4** medic*amenta*, C; medic*inam*, S H T. *ibi* illa. C; illa*m*. S H T (*om* B). **5** amara? C H^x T; -a, *vt cognofceretur virtus eius ab homine?* S H^m (*om* I). **25** Sapientia fcrib*æ* C H^m; -a*m* fcrib*e* S H^x T (*falfo* B *dicit*, C *habere* Sapientia*m*). *ibi* qua C H^m; qu*i*a S H^x T (*om* I). **28** fignacul*a* C H^m T; -l*o* S H^x (*om* I). **31** in perfectionem. C S*** H^m T; i*m*perfectionem S* H^x (*om* I; B *non notat* S***; E *in fuo exemplari* S*** in perfectione *inuenit*).

39, 5 *hom*inibus C H^m T; *om*nibus S H^x. **10** & ipfe C H^x T^c; & om S H^m T* (*om* B I). **28** quomodo C; quo modo S (*om* B E I). *item* ℣ *29*. **34** placabunt. C H^m; confundent. S H^x (T).

40, 14 lætabitur: C H T; *pius* pm S. **15** fonant. C H^x T; fona*bu*nt. S H^m (*om* I).

41, 10 quer*ú*ntur 2 S H; qu*æ*- 1 3. **18** (*hic* I *notat*, S *habere* qui abfcondit fapientiam fuam quam homo qui abfcondit ftultitiam fuam. *erronee, nam* S & C *concordant*). **23—24** habi-

tas, *de* C; -s. *De* S (*om* B E I). **28** Ab amicis C Hx T; *caue* ad S (Hm).

42, 8 vi*u*orum. C Hm; vi*r*o- S Hx T. **9** adulta C Hm; adult*er*a S Hx T. **17** ſtabilir*i* C T; -r*e* S H (*om* I).

43, 3—4 ardoris: tripliciter ſol exurens C H; ardoris tripliciter: ſol exurens S (*om* B E I). **11** ſanƈti C Hm; -*is* S Hx T. **17** (*hic* I *citat* 2*, *non vero* 1 2c 3). *ibi N*otus. 2 3 H; *n*- S 1 (*om* B E I). **23** igne. C Hm; -e*m*. S Hx T. **25** plantauit *in illa* Dominus *inſulas*. C; plantauit *illum* Dominus *IESVS*. S H T.

44, 14 *primum* generatione*m* C H; -ne S (*om* I). **25** *G*entium C; *g*- S H T (*om* B E I).

45, 6 coram C Hm; cor ad S Hx T. **9** gloriæ, C Hx T; iuſtitiæ, S Hm. **12** Stola*m* ſanƈta*m*, C Hm T; Stola ſanƈta, S Hx.

46, 4 per*duxit*: C Hx; per*cuſſit*: S Hm T. **5** A*n* C Hm; A*ut* S Hx T (*om* I). *ibi ſ*ol, C; *S*ol, S H (*om* B E I). **8** *G*entes C; *g*- S H T (*om* B E I). *ibi* potent*is*: C Hm; -*tes*: S Hx T (*om* I). **17** Deus C; Deu*m* S Hx. **23** ſuam C; eius S H T.

47, 6 nam C Hm; *vbi* ad S T. *ibi &* dedit 1** 2 3 H T; *&* om S 1*. **8** Philiſt*h*ijm C; -ſtijm S H T (*om* B E I). **11** Et C; & S H (*om* B E I). **12** *primum* & C; Et S H (*om* B E I). **13** Dominus C Hm; Chriſtus S Hx T. **15** eruditus e*s* ... *t*ua, C (Hm); -s e*ſt* ... *ſ*ua, S Hx T. **16** impletus e*s*, ... *t*ua. C Hm; -s e*ſt* ... *ſ*ua. S Hx (T). **22** pro*f*anaſti 2 3; pro*ph*a- S 1 H T (*om* B E I). *ibi* incitari C Hm; in ceteris S Hx T.

48, 3 *de* cælo C; *a* c- S. *ibi* ter. C Hm; ter*ræ*. S Hx T (*falſo* I *ſcribit*, C *exhibere* terræ). **13** *t*eƈtus C H T; *v*e- S. **24** *A*ngelus C; *a*- S H (*om* B E I). **27** in Sion. Vſque in ſempiternum C; in Sion vſque in ſempiternum: S (*om* B E I).

49, 13 Quomodo C; Quo modo S (*om* B E I). *ibi* manu, C Hm; -u Iſrael: S Hx T. **14** *ſic* & C; *ſic* om S H T. **17** *Neque vt* Ioſeph, C; *Et* Ioſeph, S H T.

50, 1 ſuffulſit C; -lcit S H (*om* B E I). **8** t*h*us C H T; tus S (*om* B E I). *item* ℣ *9*. **26** credere S; *Iſrael* ad C H.

51, 19 temp*lum* C Hm; temp*us* S Hx T. *ibi* eam. Et *effloruit* C, eam, & *florebit* S Hx T (*non accurate* B E I *notant*). **19—20** vua, *l*ætatum C; vua. *L*ætatum S Hx T (*om* B E I). **20** ea. *A*mbulauit C T; ea: *a*m- S (*om* B E I). **26** & inſipientiam eius luxi. C; & in ſapientia eius luxit anima mea, & ignorantias meas illuminauit. S Hx (T *qui ab* & *ſecundo om*).

LIBER ISAIAE PROPHETAE.

Ita S; PROPHETIA ISAIAE. C H.

1, 3 *D*omini C; *d*- S H (*om* B E I). **21** Quomodo C H; Quo modo S (*om* B E I).

2, 4 prælium. C H; *præ*- S (*om* B E I).

3, 1 Ecce S; *enim* ad C H T (*om* B I). **6** fui: C Hx; fui, *dicens*: S Hm. **7** Reſpondebit C Hx; -t*q*. S Hm (*om* I). **8** Ruit S; *enim* ad C H T (*om* I). **14** vineam, C Hx; -m *meam*, S Hm T (*om* B). **16** incedebant: C S*** H T; -bat: S* (*om* B E I). **25** prælio. C; *præ*- S H (*om* B E I). **26** *in* terra C S** vel S*** H T; *in* om S* (*om* B I).

6, 1 templum: C Hx T; -m: *& plena erat domus a maieſtate eius*: S (Hm). **7** *ſecundum* tetigi*t* C Hm; -gi S Hx T. **9** *&* videte C H T; *&* om S (*om* I).

7, 18 *S*ibilabit 2 3; *ſ*- S 1 H (*om* B E I). **23** *O*mnis 2 3; *o*- S 1 H (*om* B E I).

8, 19 requiret C Hm; *viſionem* ad S Hx T.

10, 10 Quomodo C; Quo modo S (*om* B E I). *item* ℣ *15*. **27** *A*uferetur 2 3; *a*u- S 1 H (*om* B E I).

11, 11 *A*djciet 2 3; *a*- S 1 H (*om* B E I). *ibi* ſecundò C H; -*o* S (*om* B E I). *ibi* Phetros, 2 3 H; -t*h*ros, S 1 T (*om* B E I).

13, 4 gentium C; *&* pm S H T (*om* B E I).

14, 4 Quomodo C; Quo modo S (*om* B E I). *item* ℣ *12*. **16** qui te viderint, *ad te* incli- C H T; *vt* qui te viderint, incl- S (*om* E). *ibi* inclin*abuntur*, C S* H T; inclin*entur*, S**. *ibi* proſpici*ent*: C S* H T; proſpici*ant*: S** (*om* I). **31** Philiſt*h*æa C; -ſtæa S H T.

15, 1 *Q*uia C; *q*uia S H (*om* B E I). *ibi* Ar Moab, conticuit: C; Ar, Moab conticuit: S (*om* B E I). *ibi* murus Moab, conticuit. C; murus, Moab conticuit. S (*om* B).

16, 2 *S*icut 2 3; *ſ*- S 1 (*om* B E I).

17, 7 *F*aƈtorem C; *f*- S H (*om* B E I). **10** fidelem, C Hx; *in*fidelem, S Hm T (*om* I).

18, 2 qu*i* C H; qu*æ* S T (*om* B I).

19, 11 quomodo C H; quo modo S (*om* B E I). *ibi* dic*e*tis C T; dic*i*tis S H. **12** (*hic* I *citat* 2, *non* 1 3).

20, 4 iuuen*um* & ſen*um*, C Hm; iuuen*em* & ſen*em*, S Hx T.

21, 5 contemplare in ſpecula comedentes & bibentes: ſurgite principes, C; contemplare in ſpecula: comedentes & bibentes ſurgite principes, S H (*om* B E I). **10** filij C Hm; -i*a* S Hx T (*om* I). **15** præ*l*ij: C H; præ- S (*om* B E I).

22, 8 Iud*æ*, C H T; Iud*a*, S (*om* I). *ibi* ar*ma*mentarium C H T; armentarium S (*om* B E I). **20** Eliacim filium Helciæ, C H; -c*h*im filium -c*h*iæ, S T (*om* I). **23** eius. C; ſui. S H T.

23, 4 dic*ens*: C H T; dic*it*: S (*om* I). **17** merc*e*des C; merces S H T (*om* B I). **18** merc*e*des C Hx; merces S Hm T (*om* I).

24, 13 quomodo C; quo modo S H (*om* B E I).

26, 1 Sion ſaluator, ponetur C; Sion, ſaluator ponetur S H (*om* B E I). **16** tribulatione C S*** (*non in omnibus*) H T; -e*m* S* (*om* I). **18** peperimus ſpiritum: ſalut*es* non fecimus C Hx; peperimus ſpiritum ſalut*is*: *iuſtitiam* (om Hm T) non fecimus S (Hm) T (*om* E, *non bene notant* B I).

27, 4 prælio: C; *præ*- S H (*om* B E I). **8** meditat*us* C Hm; -t*a* S Hx T (*om* I). **13** *in* Terra C; *de* T- S H (T).

28, 8 ſordium*que*, C H T; ſordium, S (*om* B I).

29, 4 loqu*é*ris 1 2; -*e*ris S 3 (*om* B E I). **6** flamm*æ* C T; -m*a* S H (*om* I).

30, 15 Deus *ſanƈtus* Iſrael: C Hm T; *ſanƈtus* om S Hx. **29** *n*ox C Hm; *v*ox S Hx T.

31, 4 Quomodo C H; Quo modo S (*om* B E I). *ibi* præ*l*ietur C; *præ*- S H (*om* B E I).

32, 7 mendaci, 2 3; -ci*j*, S 1 H T (*om* I).

33, 14 hypocritas. C H; -c*h*ritas. S (*om* B E I). **19** impudentem C T; imp*r*u- S H (*om* I).

34, 11 ibi*s*, C H; ibi*x*, S (*om* I). **14** occurrent dæmonia onocentaur*is*, C; occurrent dæ-

monia, onocentaur*us*, S H T. **17** *primum* generatione*m* C; -ne S H (*om* I).

35, 4 pufillanim*is*: C H^x; -m*es*: S H^m T.

36, 3 Eliacim filius Helciæ, C H; -c*h*im filius -c*h*iæ, S T (*om* I). **7** Iud*æ* C H; Iud*a* S (*om* I). **9** quomodo C H; quo modo S (*om* B E I). **11** Eliacim, C H; -c*h*im, S T (*om* B I). **19** *d*eus C *bis*; *D-* S H *bis* (*om* B E I). **22** Eliacim filius Helciæ, C H; -c*h*im filius -c*h*iæ, S T (*om* B I).

37, 2 Eliacim, C H; -c*h*im, S T (*om* B I). **8** præliantem C; pr*æ*- S H (*om* B E I). **10** Iud*æ*, C H T; Iud*a*, S (*om* B I). **36** *A*ngelus C; *a-* S H (*om* B E I). **38** *d*eum C; *D-* S H (*om* B E I).

38, 3 quomodo C H; quo modo S (*om* B E I). **11** in terra C H; interra S (*om* B E I).

40, 12 librauit C S*** (*non in omnibus*) H T; lib*e*rauit S* (*om* I). **16** *L*ibanus 2 3; *l-* S 1 H (*om* B E I). **20** quomodo C H; quo modo S (*om* B E I).

41, 18 fupinis C H^x T; excelfis S (*om* I). **27** adfu*nt*, 1** 2 3; adfu*m*, S 1* H T (*om* I).

42, 13 præliator C; pr*æ*- S H (*om* B E I).

43, 23 t*h*ure. C H T; ture. S (*om* B E I).

44, 20 Fort*è* 2 3; -*e* S 1 (*om* B E I).

45, 4 meum, & vocaui C H T; meum vocaui S (*om* I). **6** non eft: C H; non eft *Deus*: S. **21** *ex* tunc C H T; & tunc S (*om* B).

46, 7 & ftabit, C H T; & om S (*om* I). **11** auem, C H^x T; iuftum, S H^m.

47, 11 & irruet C H T; & om S (*om* I).

49, 6 *G*entium, C; *g-* S H (*om* B E I). **21** vbi C; *hic* ad S H T.

52, 5 nu*m*quid 1 2 3 S* (H); nunc quid S** vel S*** (*non in omnibus*) T.

54, 4 confund*é*ris, 1 2 H; -*e*ris, S 3 (*om* B E I). *ibi* obliuifc*é*ris, 1 2 H; -*e*ris, S 3 (*om* B E I).

55, 5 *G*entes, C; *g-* S H (*om* B E I). *ibi* qui*a* C H T; qui S. **10** quomodo C H; quo modo S (*om* B E I).

57, 9 regi C; regi*o* S H T (*om* I).

59, 9 *n*obis, C H^m T; *v*o- S H^x (*om* E). *ibi* *n*os C H^m T; *v*os S H^x (*om* I). **19** *o*rtu C; *O-* S H (*om* B E I).

60, 6 t*h*us C H T; tus S (*om* B E I). **9** qui*a* C H T; qui S. **15** *primum* generatione*m* C H T; -ne S (*om* I).

61, 1 *Dominus* me: C H T; *Dominus* om S (*om* B I). **3** vt C H T; & S. *ibi* ponerem C H; *fortitudinem* ad S (*om* I). *ibi* & darem C H T; *Vt* darem S (*om* I). **4** *primum* generatione*m* C H T; -ne S (*om* I). **6** *S*acerdotes C; *f-* S H (*om* B E I). **7** fuam: C; eorum: S H T.

62, 2 nomina*b*it. C H^m; -a*u*it. S H^x T.

63, 4 redemptionis C H^m T^x; retributionis S H^x T^m (*om* I).

64, 6 immund*us* C H^x T; -d*i* S H^m (*om* I).

65, 6 finu*m* C H^x T; finu S. **8** quomodo C H; quo modo S (*om* B E I). **16** meis. C; noftris. S H T.

66, 2 pauperculum, & contritum C H T; -m contritum S. **3** t*h*uris, C H T; turis S (*om* B E I). **13** Quomodo C H; Quo modo S (*om* B E I). *item* ℣ *20*. **16—17** Domino, *q*ui C; -o. *Q*ui S H (*om* B E I).

LIBER IEREMIAE PROPHETAE.

Ita S; PROPHETIA IEREMIAE. C H.

1, 1 Helciæ, C H; -c*h*iæ, S T (*om* B E I). **3** Sedeciæ C H; -c*h*iæ S T (*om* B E I). **6** A a a, C; A, a, a, S H (*om* E I). **7** loqu*é*ris. 1 2; -*e*ris. S 3 (*om* B E I). **14** malum C H^x T; *omne* pm S H^m (*om* B).

2, 5 elongauerunt C H T; *fe* pm S (*om* B). **16** Taphnes C H; -ne*o*s S T (*om* B I). **21** quomodo C H; quo modo S (*om* B E I). *item* ℣℣ *23. 26*. **36** confund*é*ris, 1 2; -*e*ris, S 3 (*om* B E I).

3, 5 irafc*é*ris 1 2 H; -*e*ris S 3 (*om* B E I). **11** Iud*æ*. C H; Iud*a*. S (*om* B I). **19** Quomodo C H; Quo modo S (*om* B E I). *item* ℣ *20*.

4, 1 reuert*é*ris 1 2; -*e*ris S 3 (*om* B E I). **3** Ierufalem: C H^x; *habitatori* pm S H^m (T). **8** *n*obis. C H^m; *v*o- S H^x T (*om* I). **16** Dicite gentibus: C H^m; Concitate Gentes: S H^x T (*om* I). **19** prælij. C; pr*æ*- S H (*om* B E I). **30** compon*é*ris: 1 2 H; -*e*ris: S 3 (*om* B E I).

6, 7 *primum* f*e*cit C; f*a*cit S H T (*om* B). **20** t*h*us C H; tus S T (*om* B E I). *ibi* holocau*t*omata C H; -au*ft*o- S T (*om* B I). **23** prælium, C; pr*æ*- S H (*om* B E I). **26** *n*os. C H^x; *v*os. S H^m T (*om* I).

7, 21 Holocau*t*omata C H; -au*ft*o- S T (*om* B I). **22** holocau*t*omatum, C H; -au*ft*o- S T (*om* B I). **24** volu*n*tatibus, C H^m; volu*p*t- S H^x T (*om* I). **25** *t*erra 1 2; *T-* S 3 H (*om* B E I). **27** loqu*é*ris 1 2; -*e*ris S 3 (*om* B E I). **34** defolatione*m* C; -ne S H T.

8, 6 prælium. C; pr*æ*- S H (*om* B E I). **8** Quomodo C; Quo modo S (*om* B E I).

9, 17 & veniant: C T; *vt* ven- S H (*om* I). *ibi* & properent: C H T; *vt* prop- S (*om* B E I).

10, 2 *G*entes: C; *g-* S H (*om* B E I). **3** præc*i*dit 1 (2) H; -*i*dit S 3 (*om* B E I). **7** *primum* *G*entium? C; *g-* S H (*om* B E I). **18** inueniantur. C H^m; *non* pm S H^x T (*om* I).

11, 2 habitatores 2 3; *ad* pm S 1 H T (*om* B I). **12** *d*eos, C H^m; eos, S H^x T (*om* I). **18** tu*nc* C; tu S H T.

12, 1 veru*n*tamen 1 2 T; -*m*t- S 3 H (*om* B E I). **5** quomodo C H; quo modo S (*om* B E I).

13, 3 fecund*ò*, C H; -*o*, S (*om* B E I).

14, 12 holocau*t*omata, C H; -au*ft*o- S T (*om* B I). **13** A a a, C T; A, a, a, S H (*om* E I). **14** diuinationem, & fraudulent*i*am, C H^m; diuinationem fraudulentam, S H^x T. **19** Iuda*m*? C H T; Iuda? S (*om* B I).

15, 15 patientia tu*a* C H T; patientia *furoris* tu*i* S. **19** *fecundum* conuert*é*ris 1 2; -*e*ris S 3 (*om* B E I).

16, 6 inc*i*dent, 1 2; -*i*dent, S 3 (*om* B E I).

17, 4 relinqu*é*ris 1 2 H; -*e*ris S 3 (*om* B E I). **9** cor *omnium*, 1** 2 3 H^m; cor *hominis*, S 1* H^x T. **26** t*h*us, C H; tus, S (*om* B E I).

18, 21 prælio. C; pr*æ*- S H (*om* B E I).

20, 4 Iuda*m* C H T; Iuda S (*om* B E I). **6** captiuitatem: & in Babylonem venies, C H T; -m: in Babylonem *tu* ven- S (*om* I). **15** *an*nunciauit C H T; nunciauit S (*om* I). **17** qui C H^x T; qui*a* S H^m (*om* I).

21, 1 Sedeci- C H; -c*h*i- S T (*om* B I). *item* ℣℣ *3. 7*. **2** præliatur C; pr*æ*- S H (*om* B E I).

22, 1 loquéris 1 2 H; -*e*ris S 3 (*om* B E I). **3** contriſtar*e*, 1** 2 3 H; -r*i*, S 1* (*om* I; *non accurate notat* E). **22** confundéris, 1 2 H; -*e*ris, S 3 (*om* B E I). **23** quomodo C; quo modo S (*om* B E I).

23, 13 prophetabant C T; *enim* ad S (*om* I). **33** *Vos eſtis* onus. C T; *Vt quid vobis* onus? S H (*om* I; *non accurate notat* B). **35** *&* quid C; *Et* quid S H (*om* B E I).

24, 8 Sedeciam C H; -*ch*iam S T (*om* B I).

25, 3 Amon 1 S H; Am*m*on 2 3 (*om* I). **20** Aſcaloni, C; -i*s*, S H T.

26, 2 loquéris 1 2 H; -*e*ris S 3 (*om* B E I).

27, 3 Sedeciam C H; -*ch*iam S (*om* B I). *item* ℣ *12*. **16** Domini C Hˣ T; *domus* pm S Hᵐ (*om* I).

28, 1 Sedeciæ C H; -*ch*iæ S T (*om* B I). **8** prælio, C; pr*æ*- S H (*om* B E I).

29, 1 *primum* qu*em* C Hᵐ; qu*æ* S Hˣ T (*om* I). **3** Helciæ, C H; -*ch*iæ, S T (*om* B I). *ibi* Sedeci- C H; -*ch*i- S T (*om* B I). *item* ℣℣ *21. 22.* **15** Suſcita*u*it C Hᵐ; -a*b*it S Hˣ T (*om* I). *ibi P*rophetas 2 3; *p*- S 1 H (*om* B E I).

30, 4 Iuda*m*: C H T; Iuda: S (*om* I). **7** ipſo C T; ipſ*a* S H. **10** *ne* timeas C T; *non* ti- S H (*om* B I).

31, 3 miſerans. C H T; -s *tui*. S. **6** in monte Ephraim: C Hˣ; *in monte Samariæ, &* in monte Ephraim: S (Hᵐ) T (*om* I). **11** libera*u*it C; -a*b*it S H (*om* I). **17** filij C H; *tui* ad S T (*om* B I). **18** *primum* me, C H; me *Domine*, S (*om* B). **22** diſſoluéris 1 2 H; -*e*ris S 3 (*om* B E I). **24** Iuda*s*, C H T; Iuda S (*om* B). **40** vſque ad torrentem Cedron, & vſque ad angulum portæ equorum Orientalis, Sanctum Domini: non C (T); vſque ad angulum portæ equorum Orientalis: & vſque ad torrentem Cedron, ſanctum Domini non S H.

32, 1 Sedeci- C H; -*ch*i- S T (*om* B I). *item* ℣℣ *3. 4. 5.* **5** ducet C H T; ducēt S (*om* B). **12** *ſecundum* in C; *&* pm S H T (*om* I). **24** præliantur C; pr*æ*- S H (*om* B E I). **28** *E*cce 2 3 H; *e*- S 1 (*om* B E I). **29** præliantes C; pr*æ*- S H (*om* B E I). *ibi* ign*i*, C H T; -n*e*, S (*om* I). **35** Iuda*m*. C H T; Iuda. S (*om* B E I).

33, 10 *vncos* ( ) *omittit* S (*om* B E I). **11** bonus *Dominus*, C H T; *Dominus* om S. **16** *& Ieruſalem* habitabit C Hˣ; & *Iſrael* hab- S Hᵐ T (*om* I). **18** *S*acerdotibus C; *ſ*- S H (*om* B E I). *ibi* holocau*t*omata, C H; -au*ſt*o- S T (*om* B I). **21** *S*acerdotes C; *ſ*- S H (*om* B E I).

34, 2 Sedeci- C H; -*ch*i- S T (*om* B I). *item* ℣℣ *4. 6. 8. 21. ibi* ign*i*. C H T; ign*e*. S (*om* I). *item* ℣ *22*. **3** tradéris: 1 2 H; -*e*ris: S 3 (*om* B E I). **20** *primum* manu*s* C H; manu S T (*om* I; *vidit* E *correctum* S). **22** præliabuntur C; pr*æ*- S H (*om* B E I).

36, 2 Iuda*m*, C H T; Iuda, S (*om* I). **12** Sedecias C H; -*ch*i- S T (*om* B I). **17** quomodo C H; quo modo S (*om* B E I). **23** ign*i*, C H T; ign*e*, S (*om* I). *item* ℣ *32*.

37, 1 Sedeci- C H; -*ch*i- S T (*om* B I). *item* ℣℣ *3. 16. 17. 20.* **7** ign*i*. C H T; ign*e*. S (*om* I). *item* ℣ *9*. **9** præliantur C; pr*æ*- S H (*om* B E I). **11** *e*greſſus C; *E*- S H (*om* B E I). **16** tradéris. 1 2 H; -*e*ris. S 3 (*om* B E I).

38, 5 Sedecias: C H; -*ch*i- S T (*om* B I). **11** antiqua, C Hˣ; -a *veſtimenta*, S Hᵐ T. **14** Sedeci- C H; -*ch*i- S T (*om* B I), *item* ℣℣ *15. 16. 17. 19. 24.* **17** ign*i*: C H T; ign*e*: S (*om* I). *item* ℣℣ *18. 23.* **24** (*hic* I *notat variantem, quæ non exſtat*).

39, 1 Sedeci- C H; -*ch*i- S T (*om* B I) *item* ℣℣ *2. 4. 5. 6. 7.* **8** ign*i*, C H T; ign*e*, S (*om* I). **17** tradéris 1 2; -*e*ris S 3 (*om* B E I).

40, 4 quò C; quo S (*om* B E I). **6** Maſpha*th*, C H (T); Maſpha, S (*om* I; *notat* E *hic tantum*). *item* ℣℣ *8. (non 10). 12. 13. 15.* **8** *&* Iſmahel C H T; *& om* S (*om* I).

41, 1 *ſecundum* Maſpha*th*. C H (T); Maſpha. S (*om* E I). *item* ℣℣ *3. 6. 10 bis. 14. 16.* **5** t*h*us C H; tus S (*om* B E I). **16** prælium, C; pr*æ*- S H (*om* B E I).

42, 12 m*i*ſericordias, C H; m*e*ſ- S (*om* B E I). **17** poſuer*u*nt C T; -r*i*nt S H (*om* I).

43, 13 ign*i*. C H T; ign*e*. S (*om* I).

44, 7 Iud*æ*, C H T; Iud*a*, S (*om* I). *item* ℣ *12*. **11** Iuda*m*. C H T; Iuda. S (*om* B I). **13** *T*erræ C; *t*- S H (*om* B E I). **30** Sedeciam C H; -*ch*i- S T (*om* B I).

47, 2 *a*ſcendunt C H Tᵐ; *de*ſc- S Tˣ (*om* I). **5** concidéris? 1 2; -*e*ris? S 3 (*om* B E I). **7** Quomodo C H; Quo modo S (*om* B E I).

48, 14 Quomodo C H; Quo modo S (*om* B E I). *item* ℣ *17. ibi* præliandum? C; pr*æ*- S H (*om* B E I). **15** succ*i*derunt: C Hᵐ; succ*end*- S Hˣ (*om* I). **18** aſcend*i*t ad te, diſſipa*u*it 1ᶜ 3ᶜ Hᵐ; aſcend*e*t ad te, diſſipa*b*it S 1* 2 3* Hˣ T (*om* B I). **27** ducéris. 1 2; -*e*ris. S 3 (*om* B E I). **30** *&* quòd C H T; *eo* quòd S (*om* B I) **34** vitula C Hᵐ T; -a*m* S Hˣ (*om* I). **36** tibi*æ* reſonabit: C; tibi*a* reſ- Hˣ T; tibi*a æris* reſ- S Hᵐ. **39** Quomodo C H *bis*; Quo modo S *bis* (*om* B E I). **45** S*e*on, C T; S*i*on, S H (*om* I).

49, 1 Ammon. *H*æc C H T; -n *h*æc S (*om* B E I). **2** prælij, C; pr*æ*- S H (*om* B E I). *ibi* tumulum C Hᵐ; tumul*t*um S Hˣ T. *ibi* ign*i* C H T; ign*e* S (*om* B I). **7** Idumæam. *H*æc C H T; -m *h*æc S (*om* B E I). **12** relinquéris? 1 2; -*e*ris? S 3 (*om* B E I). **14** miſſus *eſt*: C H; -s *ſum*: S T (*om* B I). *ibi* præli- C; pr*æ*- S H (*om* B E I). *item* ℣ *26*. **25** Quomodo C H; Quo modo S (*om* B E I). **28** Babylonis. *H*æc C T; -s *h*æc S H (*om* B E I). **34** Sedeciæ C H; -*ch*iæ S T (*om* B I).

50, 2 eius, C H; eorum, S T (*om* B). **5** eorum. Venient, C; -m *v*enient, S T (*om* B E I). **19** Carmelu*m*, C Hᵐ; -u*s*, S Hˣ T (*om* I). **23** Quomodo C H *bis*; Quo modo S *bis* (*om* B E I). **28** *t*erra C; *T*- S H (*om* B E I). **39** *faunis ſ*icarijs: C; *fatuis ſ*icarijs: S H (*non accurate notat* E). **42** prælium C; pr*æ*- S H (*om* B E I). **46** *G*entes C; *g*- S H (*om* B E I).

51, 27 *G*entibus, C Hˣ T; *m*ontibus S Hᵐ (*om* I). **30** prælio, C; pr*æ*- S H (*om* B E I). **32** ign*i*, C H T; ign*e*, S (*om* I). **41** Quomodo C H *bis*; Quo modo S *bis* (*om* B E I). **49** quomodo C H; quo modo S (*om* B E I). **58** ign*i* C; ign*e* S H T (*om* I). **59** Sedecia C H; -*ch*ia S T (*om* B I).

52, 1 Sedeci- C H; -*ch*i- S T (*om* B I). *item* ℣℣ *3. 5. 8. 10. 11.* **4** *V*enit 2 3; *v*- S 1 H (*om* B E I). **13** ign*i* C T; ign*e* S H (*om* I). **28** ſeptimo Iudæos tria millia & viginti tres: C H T; ſeptimo tria millia & viginti tres Iudæos: S (*om* I). **29** Nabuchodonoſor C H; *tranſtulit* ad S T. **34** vitæ eius. *hic* S T *notam hiſtoricam Threnorum adiungunt qua* ℣ *vltimum, poſt* dixit *punctum ponentes* (*om* I).

THRENI IEREMIAE PROPHETAE.

Ita S; THRENI, ideſt LAMENTATIONES IEREMIAE PROPHETAE. C H.

1, 3 Iuda*s* C H; Iuda S T (*om* B I). **3, 28** leuauit C Hx; *ſe* ad S Hm T (*om* I). **32** *&* miſerebitur C H T; *&* om S (*om* I). **4, 2** quomodo C H; quo modo S (*om* B E I). **14** poſſent, C Hx; -t *intrare,* S Hm T (*om* I). **15** commoti dixerunt 2 3; commoti: dixerunt S 1 H (*om* B E I).

ORATIO IEREMIAE PROPHETAE.

5, 19 *primum* generatione*m* C T; -ne S H (*om* I). **20** obliuiſc*é*ris 1 2; -*e*ris S 3 (*om* B E I).

LIBER BARVCH PROPHETAE.

Ita S; PROPHETIA BARVCH. C H.

1, 1 Sedeci- C H; -c*h*i- S T (*om* B I). *item* ℣ *8. ibi* Helciæ C H; -c*h*i- S T (*om* B I). *item* ℣ *7.* **2** ign*i*. C H T; ign*e*. S (*om* I). **6** quod 2 3 H; qu*ò*d S 1 (*om* B E I). **7** Ioa*k*im C; Ioa*c*im H; Ioa*ch*im S T (*om* B E I). *ibi* Salo*m* C; -o*n* S H (*om* I). *ibi Sacerdotes,* 1 2; *ſ*- S 3 H (*om* B E I). **8** Si*u*an, C; Si*b*an, S H T (*om* I). **10** holocau*t*omata, C H; -au*ſt*c- S T (*om* B I). *ibi* t*h*us, C H T; tus, S (*om* B E I). **21** nos: C Hm; nos, *& ad iudices noſtros:* S Hx T (*om* I).

2, 22 Qu*ò*d C H; Quod S (*om* B E I). *ibi* non audieritis C Hx T; non *feceritis, nec* audieritis S Hm.

3, 3 no*s* . . . æuum*?* C H T; no*n* . . . æuum. S (*om* B I; *non accurate notat* E). **13** pace *ſempiterna.* C; pace *ſuper terram.* S H T (*om* I). **22** Chanaa*n*, 2 3; -*m*, S 1; -*ã*, H (*om* B I). **23** negotiatores *Merrhæ,* C; -s *terræ,* S H T.

4, 6 quod S; *in ira* ad C H T. **10** *V*idi C; *v*- S H (*om* B E I). **20** * Exui me C S** T; * Exui te S* H. **32—33** tuos. *S*icut *enim* gauiſa C H T; tuos, *ſ*icut gauiſa S (*om* B; *non accurate notant* E I).

5, 6 honore C; -e*m* S H T.

6, 7 lingua C H T; ligna S (*om* I). **26** munera C Hx; humeri S Hm T. **27** *S*acerdotes 1 2; *ſ*- S 3 H (*om* B E I). **39** Quomodo C H; Quo modo S (*om* B E I). *item* ℣℣ *44. 55.* **46** A*r*tifices C; A*ur*ifices S H T. **48** prælium, C; pr*æ*- S H (*om* B E I). **49** Quomodo C H; Quo modo S (*om* B E I). **50** lignea, inaurata, C H; -a, *& lapidea,* in- S T. **54** ligneorum, argenteorum, C H T; -m, *& lapideorum,* ar- S. **56** quibus *hi, qui* fortiores C T; -s *iniqui* fo- S H. **57** *a*urum, C; *A*- S (*om* B E I). **58** in *ipſa* ſunt, C T; in *pace* ſunt, S H. **61** vniuerſum C T; *in* pm S H (*om* B I). **71** t*i*neant, C; tene-ant, H; tenent, S T.

LIBER EZECHIELIS PROPHETAE.

Ita S; PROPHETIA EZECHIELIS. C H.

1, 13 aſpectus C; *&* pm S H T (*om* I).

2, 7 Loqu*é*ris 1 2; -*e*ris S 3 (*om* B E I).

3, 4 loqu*é*ris 1 2; -*e*ris S 3 (*om* B E I). *item* ℣ *11.* **6** populos S; *multos* ad C H T. **11** Et vade ingredere ad tranſmigrationem, ad C H (T); vade ad tranſmigrationem, & ingredere ad S (*om* I). **15** *a*ceruum C; *A*- S H (*om* B E I). **20** eius C; euis S (*om* I; *falſo notat* E). **22** ſuper C H; *ibi* pm S T.

4, 10 veſc*é*ris, 1 2 H; -*e*ris, S 3 (*om* B E I). **13** Si*c* C T; Si S H (*om* B I). *ibi G*entes, C; *g*- S H (*om* B E I). **14** A a a, C; Ah, ah, ah, S H (*om* I). **17** contabeſc*a*nt C H T; -ſc*e*nt S (*non bene notat* I).

5, 2 ign*i* C H; ign*e* S T (*om* I). **4** ign*i*: C H T; ign*e*: S (*om* I). **7** *iudicia* Gentium, C H T; iuſtitias G- S. **10** filios C H T; *ſuos* ad S. **14** *G*entibus C; *g*- S H (*om* B E I).

6, 9 fecer*u*nt C; -r*a*nt S H T. **13** t*h*ura C H T; tura S (*om* B E I).

7, 14 prælium: C; pr*æ*- S H (*om* B E I). **18** (*hic* I *citat* 2, *non vero* 1 3).

8, 11 t*h*ur- C H *bis*; tur- S T *bis* (*om* B E I).

9, 6 paruul*um,* C Hm T; -l*os,* S Hx.

10, 9 c*h*ryſoliti. S 1; cryſolit*h*i. 2 3; c*h*ryſolit*h*i. H V Z (*om* B E I).

11, 12 *G*entium, C; *g*- S H (*om* B E I). **15** hominis, fratres tui, *fratres tui,* viri C Hm T; -s, fratres tui viri S Hx (*om* I; *non accurate notant* B E).

12, 11 quomodo C H; quo modo S (*om* B E I).

13, 5 prælio C; pr*æ*- S H (*om* B E I). **12** qua*m* C H T; qua S.

14, 22 *in*gredientur C; *e*gr- S H T.

15, 6 Quomodo C; Quo modo S H (*om* B E I).

16, 10 ianthino: C; hyacintho: S H (*om* I; *erronee* B *dicit,* S *habere* hyacinthino: *ſic* T). **13** polymito: S; -o, *& multicoloribus*: C; -o, & multis coloribus: H T (*om* I). **16** *tu*is C H; *me*is S T (*om* B). **18** & operuiſti illas: C Hx; & veſtita es eis: S Hm T. **37** commi*ſt*a C H; -*ixt*a S T (*om* B I). **41** ign*i*, C H; ign*e*, S (*om* I). **55** reuert*e*mini C H; -t*i*mini S (*om* B E I). **57** Palæſtinarum, C T; -ſt*h*i- S H (*om* B I). **61** confund*é*ris: 1 2; -*e*ris: S 3 (*om* B E I).

17, 8 *vt* ſit C H T; *&* ſit S (*om* B E I). **17** prælium: C; pr*æ*- S H (*om* B E I).

18, 2 Iſrael, C; -l*?* S H (*om* B E I). **19** porta*u*it C; -a*b*it S H T.

19, 1 tu C Hx; tu *fili hominis* S Hm T (*falſo* I *aſſerit,* C *exhibere* aſſumes). **12** com*é*dit 1 2 H; -*e*dit S 3 (*om* B E I). *item* ℣ *14.*

20, 15 *T*erram, C; *t*- S H (*om* B E I). *item* ℣℣ *28. 42.* **36** Dominus *Deus.* C Hm; *Deus* om S Hx T. **49** A a a, C; Ah, ah, ah, S H (*om* I).

21, 11 limatus C S** H; luminatus S* (*non* lumatus *vt* E I Cox *putarunt*: *vidi primam impreſſionem*). **17** meam 1 2; -m, 3; -m: S H (*om* B E I). **20** Iuda*m* C H T; Iuda S (*om* I). **28** euaginate . . . limate 1c 2 3; euagina te . . . lima te S 1* H T. **32** trad*é*ris: 1 2; -*e*ris: S 3 (*om* B E I).

22, 8 ſpreuiſti, . . . polluiſti. C; -i*s*, . . . -i*s*. S H T (*om* B).

23, 25 ign*i*. C H T; ign*e*. S (*om* I). **30** *G*entes, C; *g*- S H (*om* B E I). **45** earum. C Hx; -m, *& cum idolis ſuis fornicatæ ſunt.* S Hm T (*om* I).

24, 3 loqu*é*ris 1 2 H; -*e*ris S 3 (*om* B E I). **4** f*e*mur C H T; f*æ*mur, S (*om* B E I). **18** man*é* C H *bis*; -*e* S *bis* (*om* B E I). **19** (*hic* I *citat* 2*,

non autem 1 2c 3). **21** filij veſtri, & filiæ veſtræ, C; & filij veſtri: filiæ veſtræ, S (*om* I). **27** loquéris, 1 2 H; -*e*ris S 3 (*om* B E I).

25, 10 *primum* fili*j*s C Hx T; -*i*os S Hm. **15** Palæſtin- C T; -ſt*h*in- S H (*om* B E I). *item* ℣ *16*.

26, 14 limpidiſſimam C S** vel S*** H T; -iſſi*m*- S* (*at in exemplari bibliothecæ aulicæ Vindobonenſis pretioſiore recte impreſſum inueni*). **17** Quomodo C H; Quo modo S (*om* B E I).

27, 12 C*h*artaginenſes C; Cart*ha*- S H (*om* B E I). **13** ad*ue*xerunt C; ad*du*x- S H T. **35** percu*l*ſi C; -u*ſ*ſi S H T.

28, 9 loquéris: 1 2 H; -*e*ris: S 3 (*om* B E I). **13** topa*t*ius, C T; -a*z*ius, S H (*om* I). **16** monte C H; *ſancto* ad S T (*om* I).

29, 5 colligéris, 1 2 H; -*e*ris, S 3 (*om* B E I).

30, 2 Vlulate, væ C; Vlulate væ S (*om* B E I). **21** poſſ*e*t C; poſs*it* S H (*om* B E I).

31, 6 *G*entium C; *g*- S H (*om* B E I). *item* ℣ *11*. **15** coërcui 1 2 H; co*e*r- S 3 (*om* B E I). **17** *in* infernum C; *ad* inf- S H T (*om* B).

32, 10 cum C Hx; *propter vniuerſas iniquitates, quas operatus es:* pm S Hm T (*erronee* B *ſcribit* eſt). *ibi* *t*uæ. C Hm; *ſ*- S Hx T. **18** lugubre C H; *carmen* pm S T. **24** deſcendunt C T; -de*r*unt S H. *item* ℣ *29* (*vbi* I *om*). **28** conteréris, 1 2 H; -*e*ris, S 3 (*om* B E I). **32** dedi ... *m*eum C Hm; dedi*t* ... *ſ*uum S Hx T (*om* I).

33, 10 quomodo C H; quo modo S (*om* B E I). **11** Conuertimini, *conuertimini* a C Hm; Conuertimini a S Hx T.

34, 26 pluuiæ C Hx; *&* pm S Hm T (*om* I).

35, 13 *de*rogaſtis C H; rogaſtis S T (*om* I).

36, 4 vallibus*q*. C H; vallibus, S (*om* I). *ibi* *G*entibus C; *g*- S H (*om* B E I). *item* ℣ *5. 20. 22*.

37, 16 fili*orum* C H T; fili*j*s S. *ibi* ſocio*rum* C H; ſoci*j*s S T. *ibi* ſoci*orumq*. C H T; ſoci*j*s S (*om* I). **18** Non*ne* C H T; Non S (*om* I). **19** loquéris 1 2 H; -*e*ris S 3 (*om* B E I). **23** ſedibus, C H; -s *ſuis*, S T (*om* I).

38, 2 terram C Hm; *&* pm S Hx T (*om* I).

39, 2 educam C Hm; *ſ*ed- S Hx T. **9** ign*i* C H; ign*e* S T (*om* I). **10** ign*i*, C; ign*e*, S H T (*om* I). **15** polinctores 2 3; pol*li*- S 1 H T (*om* B I).

40, 44 *A*uſtralem, C; *a*- S H (*om* B E I). **45** *M*eridianam, C; *m*- S H (*om* B E I).

41, 25 ſculptur*æ* ... expreſſ*æ* C; ſculptur*a* ... expreſſ*a* S H T (*ſecundum* I *om*).

42, 1 (*hic* I *citat* 2* *&* S, *non vero* 1 2c 3).

43, 19 *S*acerdotibus, C; *ſ*- S H (*om* B E I).

44, 24 *S*abbata C; *ſ*- S H (*om* B E I). **30** *t*uæ. C Hm; *ſ*- S Hx T. **31** *S*acerdotes. 1 2; *ſ*- S 3 H (*om* B E I).

45, 1 fortitò, C; -o S (*om* B E I).

46, 9 *M*eridianæ C *bis*; *m*- S H *bis* (*om* B E I). **11** agnis C; *de* pm S H. **16** do*n*um C Hx; do*m*um S Hm T.

47, 17 Enon C H; En*a*n S (*om* B E I). *ibi* Aquilonem: C Hx T; -m: *&* S Hm (*om* I).

48, 22 in*ter* terminum C Hm T *bis*; in terminum S Hx *bis* (*om* I; *primum non notat* B).

LIBER DANIELIS PROPHETAE.

Ita S; PROPHETIA DANIELIS. C H.

1, 2 *d*ei ſui C H *bis*; *D*ei ſui S *bis* (*om* B E I). *ibi* *T*heſauri C; *th*- S H (*om* B E I). **3** *E*unuchorum C; *eu*- S H (*om* B E I).

2, 2 autem C Hx; ergo S Hm T (*om* I, *at falſo notat*, C *habere* præcipit, *habet* præcepit *vti* S). **7** ſecundò, C; -*o*, S (*om* B E I). **10** *r*ex, C; *R*ex, S H (*om* B E I). **11** *r*ex, C; *R*ex, S H (*om* B E I). **23** *noſtr*orum C Hm; *me*o- S Hx. *ibi* *r*egis C; *R*- S H (*om* B E I). **24** *r*ex C; *R*ex S H (*om* B E I). **25** *r*egem, C; *R*- S H (*om* B E I). **26** *r*ex, C; *R*ex, S H (*om* B E I). **27** *r*ege, C; *R*- S H (*om* B E I). **29** ſtrato C; -*tu* S H T (*om* I). **40** quomodo C H; quo modo S (*om* B E I). **41** teſt*æ* C Hm Tx; teſt*eam* S Hx. *ibi* figuli, C H Tx; om S (*om* I). **45** *primum* quòd C; quod S (*om* B E I).

3, 23 *curſiue impreſſa habent* C H T, *omittit* S (*om* I). *item* ℣ *90*. **46** ſtup*p*a, C T; ſtupa, S H (*om* B I). **58** *A*ngeli C; *a*- S H (*om* B E I). **64** *omnis* imber, C H T; *omnis* om S (*om* B). **65** omn*es* C; omn*is* S H T (*om* B I). **67** æſt*us* C Hm T; æſt*as* S Hx (*om* I). **92** Reſpondit, C Hx; -t *rex*, S Hm T. **94** ſarabala C; -al*la* S H T (*om* B I). **95** *d*eum, C; *D*- S H (*om* B E I). **100** *primum* generatione*m* C; -ne S H (*om* I).

4, 5 *D*ei C; *d*ei S H (*om* B E I). **22** infundéris: 1 2; -*e*ris S 3 (*om* B E I). **24** ignoſcet C H; *Deus* ad S T (*om* I). **27** magna, C Hx; *ciuitas* pm S Hm T. **30** auium. C H; *vngues* pm S T (*om* I). **31** *primum* generatione*m* C; -ne S H T (*om* I). **34** viæ C H; *omnes* pm S T.

5, 11 ſapienti*a* C H T; -i*æ* S (*om* I). **13** Iud*æ*, C H T; Iud*a*, S (*om* I). **23** *D*ominatorem C; *d*- S H (*om* B E I).

6, 5 inueni*e*mus C H T; -nimus S (*om* B I). **12** *v*erus 2 3; *V*- S 1 (*om* B E I). **24** accuſaue*rant* C; -*ru*nt S H T (*om* I).

7, 7 cornua *de quo verbo* I *ſcribit: „notatur calamo, tum infra vocem, tum etiam in margine perinde ac ſi delendum foret“; in exemplaribus a* B *&* E *necnon a me adhibitis nihil huiuſmodi videtur.* **17** quattuor (*Cox* quatuor *erronee*) ſunt regna, quæ conſurgent de terra. — *hæc quoque verba* I *notata vidit, in ceteris exemplaribus non ſunt notata.*

9, 16 & monte C; & *a* m- S H T. **26** ſexaginta duas C; ſexagintaduas S H (*om* B E I).

10, 17 quomodo C H; quo modo S (*om* B E I). **20** pr*æ*lier C; pr*æ*- S H (*om* B E I).

11, 20 decóre 1 2; -ore S 3 (*om* B E I). *ibi* pr*æ*lio. C; pr*æ*- S H (*om* B E I). **41** mult*æ* C T*; -*ti* S H (*om* I).

12, 2 videant C H T; -*tur* S. **13** *curſiue impreſſa habent* C H T, *omittit* S (*om* I).

13, 1 Ioa*k*im: C H; Ioa*ch*im: S T (*om* B I). *item* ℣℣ *4. 6. 28. 29. 63*. **2** H*e*lciæ C H; H*æ*lc*h*iæ S T (*om* B E I). **3** *l*egem 2 3; *L*- S 1 H (*om* B E I). **26** pomario, 2 3 H T; -i*a*, S 1 (*om* B I). **29** Helciæ C H; Helc*h*iæ S T (*om* B I; E *falſo aſſerit*, S *hic habere* H*æ*lchiæ). **55** *A*ngelus 1 2; *a*- S 3 H (*om* B E I). *item* ℣ *59*. **63** Helcias C H; Helc*h*ias S T (*om* B E I).

14, 33 Angelus C; *a-* S H (*om* B E I). *item* ℣℣ *35. 38.* **35** appre*h*endit 3; apprendit S 1 2 H (*om* B E I). *ibi* Babylone C T; -e*m* S H (*om* B).

LIBER OSEE PROPHETAE.

Ita S H; PROPHETIA OSEE. C.

1, 9 vefter. C Hˣ; -r *Deus.* S Hᵐ T.

2, 16 Baali. C; -i*m.* S H T (*om* I).

4, 3 *fed* & C T; *fed* om S H (*om* I).

5, 1 & rete C Hˣ; & *ficut* r- S Hᵐ T. **5** Iuda*s* C H T; Iuda S (*om* I).

6, 9 Siche*m*: C; -e*n*: S H (*om* I).

7, 1 fur ingreffus eft fpolians, latrunculus foris. C H; fur ingreffus eft, fpolians latrunculus foris. S T (*om* I).

8, 14 Iuda*s* C H T; Iuda S (*om* I).

9, 16 ex*f*iccata C T; exicc- S H (*om* B E I).

10, 9 præli- C; pr*œ*- S H (*om* B E I) *item* ℣ *14.* **11** Iuda*s*, C H T; Iuda, S (*om* B I).

11, 1 pertranfi*j*t 2 3 H; -fit S 1 T (*om* B I). **8** Quomodo C H *bis*; Quo modo S *bis* (*om* B E I). **12** Iuda*s* C H T; Iuda S (*om* I).

12, 6 Deum C Hˣ; *Dominum* pm S Hᵐ (*om* B). **8** Veru*n*tamen 2 3 H T; -*m*t- S 1 (*om* B E I). **11** erant C H T; er*r*ant S (*om* I). **12** *primum* vxore*m*, C H; -re, S T. **14** Dominus C H; *Deus* ad S T (*om* B).

13, 6 & leuauerunt C Hᵐ; & om S Hˣ T (*om* I). **9** tu*a* C H T; tu S.

LIBER IOEL. PROPHETAE.

Ita S; PROPHETIA IOEL. C H.

1, 2 veftrorum? C H; -m. S (*om* B E I). **15** A a a, diei. C H; Aha diei. S (*om* I).

2, 5 prælium. C; pr*œ*- S H (*om* B E I). **14** *ve*ftro? C Hᵐ T; *no*ftro? S Hˣ (*om* I).

3, 20 *primum* generatione*m* C H; -ne S (*om* I).

LIBER AMOS PROPHETAE.

Ita S; PROPHETIA AMOS. C H.

1, 1 in paftoribus *de* Thecue: C Hᵐ; in paftor*al*ibus Thecue: S Hˣ T. **14** Rabba: C H; Rabba*th*: S (*om* I).

3, 9 *T*erræ C; *t-* S H (*om* B E I). **12** Quomodo C H; Quo modo S (*om* B E I).

5, 19 Quomodo C H; Quo modo S (*om* B E I). **22** holocau*t*omata, C H; -au*f*o- S T (*om* B I). **26** f*i*dus 2 3; f*y*dus S 1 H (*om* B E I).

7, 1 tonf*ion*em C Hᵐ; tonf*or*em S Hˣ T.

8, 5 me*n*fis, C Hᵐ; me*f*fis, S Hˣ T (*om* I). **9** Dominus: S Hˣ T; -s *Deus*: C Hᵐ (*om* I).

9, 1 eis. Fugient, & non faluabitur ex eis qui fugerit. C Hˣ T; eis: & qui fugerit ex eis non faluabitur. S.

LIBER ABDIAE PROPHETAE.

Ita S; PROPHETIA ABDIAE. C H.

1 prælium. C; pr*œ*- S H (*om* B E I). **5** quomodo C H; quo modo S (*om* B E I). *item* ℣℣ *6. 16.* **13** emitt*é*ris 1 2 H; -*e*ris S 3 (*om* B E I). **16** bibifti*s* C Hˣ T; bibifti S Hᵐ (*om* I).

LIBER IONAE PROPHETAE.

Ita S; PROPHETIA IONAE. C H.

3, 1 fecund*ò*, C H; -o, S (*om* B E I).

LIBER MICHAEAE PROPHETAE.

Ita S; PROPHETIA MICHÆÆ. C H.

1, 5 Iud*æ*? C H T; Iud*a*? S (*om* I). **9** Iuda*m*, C H T; Iuda, S (*om* I). **14** dom*us* C T; dom*os* S H. **16** tond*é*re 1 2; -*e*re S 3 (*om* B E I).

2, 4 quomodo C H; quo modo S (*om* B E I). **6** *N*e C Hˣ T; *O Ifrael n*e S Hᵐ (*om* I).

3, 3 leb*é*te, 1 2; -*e*te, S 3 (*om* B E I). **5** fi quis 2 3; fiquis S 1 H (*om* B E I). *ibi* prælium. C; pr*œ*- S H (*om* B E I.)

4, 3 conc*i*dent 1 2; -*i*dent S 3 (*om* B E I). **4** vitem C S**; vineam S* H T. **6** afflixeram: C Hˣ T; -m, *confolabor.* S Hᵐ. **8** *primum* fili*æ* C Hˣ T; -i*a* S Hᵐ.

5, 9 *E*xaltabitur C Hˣ T; *Et e*x- S Hᵐ (*om* I).

6, 5 cogitauerit C H; *contra te* ad S T. **6** holocau*t*omata, C H; -au*f*o- S T (*om* B I). **9** tuum: C Hˣ T; eius: S Hᵐ. **15** vng*é*ris 1 2; -*e*ris S 3 (*om* B E I). **16** volu*n*tatibus C Hᵐ; volu*p*t- S Hˣ T.

7, 12 illa & C H; & om S T (*om* B I). *ibi* veniet *de* C; *de* om S H T (*om* B I). **17** *per*turbabuntur C T; turbabuntur S (*om* B I). *ibi* in C; de S H (*om* B E I). *ibi formid*abunt, C; *defider*abunt, S H T.

LIBER NAHVM PROPHETAE.

Ita S; PROPHETIA NAHVM. C H.

1, 1 Elcefæi. C H; Elc*h*e- S T (*om* B I).

2, 2 Quia reddidit . . . fic*ut* fuperbiam C H; Quia *ficut* reddidit . . . fic fuperbiam S (*om* I).

3, 15 congregare C H T; *ergo* ad S (*om* I).

LIBER HABACVC PROPHETAE.

Ita S; PROPHETIA HABACVC. C H.

1, 3 me? C Hᵐ; *Quare refpicis contemptores, & taces, conculcante impio iuftiorem fe? Et facies homines quafi pifces maris: & quafi reptilia non habentia ducem:* ad S Hˣ T. **8** de longe C; delonge S H (*om* B E I). **13** refpicis C; *non* pm S H T. **17** parcet. C Hˣ; ceffat. S Hᵐ T.

2, 5 quomodo C; quo modo S H (*om* B E I). *ibi* congrega*b*it . . . coaceruab*i*t C T; -a*u*it . . . -a*u*it S H (*om* B I). **6** & aggrauat C H T; & om S (*om* I). **17** homin*um*, C T; -n*is* S H (*om* B).

ORATIO HABACVC PROPHETAE.

3, 5 *Et e*gredietur C (H) T; *E*gr- S (*om* I). **6** *St*etit, C H; *ft-* S (*om* B E I). **8** afcende*s* C Hᵐ T; -d*is* S Hˣ (*om* I). **12** terram: & C Hᵐ T; & om S Hˣ (*om* I).

LIBER SOPHONIAE PROPHETAE.

Ita S; PROPHETIA SOPHONIÆ. C H.

1, 1 Ezeciæ, C; -*ch*iæ, S H T (*om* B I). *ibi* Iud*æ*. C H T; Iud*a*. S (*om* B I). **4** Iuda*m*, C H T; Iuda, S (*om* B I). **10** *S*ecunda, C H; *ſ*- S (*om* B E I).

2, 3 quomodo C H; quo modo S (*om* B E I). *item* ℣ *15*. **11** *i*nſulæ *G*entium. C H; *In*- *ge*- S (*om* B E I). **13** *ſ*pecio*ſ*am 2 3; *S*- S 1 H (*om* B E I).

3, 11 confund*é*ris 1 2; -*e*ris S 3 (*om* B E I). **17** *ſ*ua C Hm; *t*ua S Hx T. **19** nomen, C H T; *&* ad S (*om* B E I).

LIBER AGGAEI PROPHETAE.

Ita S; PROPHETIA AGGAEI. C H.

1, 1 Ioſ*e*dec, 1** 2 3 H (T); -ſ*a*d- S 1* (*om* I). **12** Ioſedec C H; -*ch* S T (*om* B I). *item* ℣ *14*. *ibi* Dei S Hx; *Domini* pm C Hm T (*om* I).

2, 3 Ioſedec C H; -*ch* S T (*om* B I). *item* ℣ 5. **5** fili C H; fili*j* S (*om* B E I). *ibi* facite (quoniam ... exercituum) C H; -te, qu- . . . -um. S (*om* B E I). **8** *G*entes: C; *g*- S H (*om* B E I). **21** fecund*ò* C H; -*o* S (*om* B E I).

LIBER ZACHARIAE PROPHETAE.

Ita S; PROPHETIA ZACHARIAE. C H.

1, 3 *H*æc C; *h*- S H (*om* B E I). **7** Sabat*h*, C T; -at, S H (*om* B E I). **11** *A*ngelo C; *a*- S H (*om* B E I). **15** ipſ*i* C H; ipſ*æ* S (*om* I). **19** Iuda*m*, C H T; Iuda, S (*om* B I). **21** Iuda*m* C H T; Iuda S (*om* I).

2, 2 Qu*ò* C H; Qu*o* S (*om* B E I). **11** *G*entes C; *g*- S H (*om* B E I). **12** Iuda*m* C H T; Iuda S (*om* I).

3, 2 *in* te C H T *bis*; *in* om S *bis* (*ſecundum* I *om*). **9** c*æ*labo 1** 2 3; c*e*l- S 1* H (*om* I).

4, 7 Zorobabel? in planum: C H; Zorobabel in planum? S (*om* B E).

5, 10 Qu*ò* C H; Qu*o* S (*om* B E I).

6, 11 Ioſedec C H; -*ch* S T (*om* B I). **12** loqu*é*ris 1 2; -*e*ris S 3 (*om* B E I).

7, 11 recedente*m*, C; -e*s*, S H T.

9, 4 ign*i* C H; ign*e* S (*om* I) **13** Iuda*m* C H T; Iuda S (*om* B I).

10, 2 vane C H T; *&* pm S (*om* I). **4** pr*æ*lij, C; pr*æ*- S H (*om* B E I). *item* ℣ 5.

11, 6 conc*í*dent 1 2; -*i*dent S 3 (*om* B E I). **7** Dec*ó*rem, 1 2 H; -*o*rem, S 3 (*om* B E I). **13** dec*ó*rum 1 2; -*o*rum S 3 H (*om* B E I). **14** Iuda*m*, C H T; Iuda, S (*om* B I).

12, 3 *primum* e*a*m, C; e*u*m, S H T (*om* I). **6** in Ieruſalem. C S*; om S** vel S*** (*non in omnibus*). **7** Iuda*m*. C H T; Iuda. S (*om* I).

13, 9 *D*icam: C Hx T; *Et d*- S Hm (*om* I).

14, 2 *G*entes C; *g*- S H (*om* B E I). *item* ℣℣ *3*. *12*. *18*. *ibi* pr*æ*li- C; pr*æ*- S H (*om* B E I). *item* ℣ *3 bis*. **9** *R*ex C; *r*- S H (*om* B E I). **10** habitabit C (*cf. Var.*) Hx T; habitabit*ur* S Hm (*om* I). **14** Iuda*s* C H T; Iuda S (*om* I). *ibi* *G*entium 1 2; *g*- S 3 H (*om* B E I). **16** *G*enti- C; *g*- S H (*om* B E I). *item* ℣ *19*. *ibi* *R*egem, C; *r*- S H (*om* B E I). *item* ℣ *17*. **20** leb*é*tes 1 2; -*e*tes S 3 (*om* B E I).

LIBER MALACHIAE PROPHETAE.

Ita S; PROPHETIA MALACHIAE. C H.

1, 1 Malachiæ. C Hx; -æ *prophetæ*. S Hm T (*om* I). **3** montes C Hx; *Seir* pm S Hm T. **4** *H*æc 2 3; *h*- S 1 H (*om* B E I). **7** quod C; qu*ò*d S H (*om* B E I). **9** quomodo C H; quo modo S (*om* B E I). **14** *R*ex 1 2; *r*- S 3 H (*om* B E I).

2, 11 Iuda*s* C H T; Iuda S (*om* B I). **14** o*b* C; *a*b S (*om* B E I).

3, 5 viduas, C Hx T; *& humiliant* pm S Hm. **12** *G*entes: C; *g*- S H (*om* B E I). **18** conuert*e*mini C -*t*imini, S H T (*om* I).

LIBER PRIMVS MACHABAEORVM.

1, 2 pr*æ*lia C; pr*æ*- S H (*om* B E I). **11** peccat*rix*, C Hx T; peccat*i*, S Hm (*om* I). **16** venundati C; v*æ*n- S H (*om* B E I). **33** ign*i*, C H; ign*e*, S T (*om* I). **44** *G*entes C; *g*- S H (*om* B E I). **51** immundis, C; -di*tijs*, S H T. **58** t*h*ura, C H T; tura, S (*om* B E I). **59** ign*i*, C H T; ign*e*, S (*om* I). **67** populum C H T; *Iſrael* ad S (*om* I).

2, 1 Ioari*b* C; -i*m* S H T (*om* I). **12** *G*entes. C; *g*- S H (*om* B E I). *item* ℣℣ *18*. *19*. **15** t*h*ura, C H T; tura, S (*om* B E I). **30** filij *eorum*, C T; *eorum* om S. **32** pr*æ*lium C; pr*æ*- S H (*om* B E I). *item* ℣ *35*. **46** finibus *Iſrael*: C T; -s *eorum*: S H.

3, 2 pr*æ*li- C *bis*; pr*æ*- S H *bis* (*om* B E I). *item* ℣℣ *3*. *26*. *44*. **17** Quomodo C H; Quo modo S (*om* B E I). *item* ℣ *53*. **29** tolleret C H T; -*ent* S (*om* B). **30** vt C H T; & S. **37** flumen, & C; -n, & *&* S (*om* B E I).

4, 7 pr*æ*lium. C; pr*æ*- S H (*om* B E I). *item* ℣℣ *13*. *21*. *34*. **11** eſt C H; *Deus* ad S T (*om* I). **17** concupiſca*t*is 2 3 H T; -a*r*is S 1 (*om* B I).

5, 3 A*c*rabathane: C T; Ara- S H. **5** ign*i* C H T; ign*e* S. *item* ℣℣ *28*. *35*. *44*. *65*. *68* (*omnia om* I; ℣℣ *5*. *65*. *68 om* E). **7** pr*æ*li- C; pr*æ*- S H (*om* B E I). *item* ℣℣ *21*. *39*. *42*. *56*. *67*. **9** *g*entes, C; *G*- S H (*om* B E I). **30** ecce C; *&* pm S H (*om* I). **38** exercitus C T; *&* pm S H (*om* I). **42** reliqu*er*itis: C S* H; reli*nqua*tis: S** *non in omnibus* (B I *&* *Cox non accurate notant*). **43** *f*anum C; *ph*a- S H T (*om* B I). *item* ℣ *44*. **44** qu*i* C T; qu*æ* S H. **49** prædicar*e* C T; -r*i* S H (*om* B). **60** *f*uga C T; *pl*aga S H (*om* I).

6, 4 pr*æ*lium, C; pr*æ*- S H (*om* B E I). *item* ℣℣ *30*. *33*. *34*. *42*. **11** mea*!* C; mea*?* S H (*om* B E I). **17** Eupator. C T; -*rem*. S H. **26** *in* Ieruſalem ... *in* Bethſuram S H T; *in* om C *bis*. **31** ign*i*, C H T; ign*e*, S (*om* I). **37** triginta duo, C; trigintaduo, S H (*om* B E I). **41** voce multitudinis, & inceſſu turbæ, & C (H T); voce tubæ, inceſſu multitudinis eorum, & S (*iuxta* B *haberet etiam* S tu*r*bæ *quod falſum eſt*).

7, 6 diſper*ſ*it C T; diſper*did*it S H. **19** Bethzecha: C H; -a*m*: S (*om* I). **33** holocau*t*omata, C H; -au*ſt*o- S T (*om* B I). **43** pr*æ*li- C *bis*; pr*æ*- S H *bis* (*om* B E I)

8, 2 pr*æ*li- C; pr*æ*- S H (*om* B E I). *item* ℣ *26*. **15** agentes ſemper de multitudine, vt C H; agentes ſemper, de multitudine vt S (*om* B E I). **17** & miſit C; & *&* mi- S (*om* B I).

9, 1 prœli- C; *præ*- S H (*om* B E I). *item* ℣℣ *13. 17.* **21** Quomodo C H; Quo modo S (*om* B E I). *ibi* Israel*!* C; -l*?* S H (*om* B E I). **35** illi*s* C H; illi S T.

10, 2 prœli- C; *præ*- S H (*om* B E I). *item* ℣℣ *15. 49. 50. 78.* **19** *es* C H T; om S. **21** scenopegiæ: C H; -p*h*e- S T (*om* I). **40** do C H; d*a*bo S T. **53** sed*i*mus C; -d*e*m- S H T. **54** dign*a te.* C; dign*itatem.* S H T. **73** quomodo C H; quo modo S (*om* B E I). **80** (*hic* I *citat* S & 2*, *non vero* 1 2ᶜ 3). **84** ign*i.* C H T; ign*e.* S (*om* I).

11, 4 ign*i*, C H; ign*e*, S (*om* I). **19** sexagesimo septimo. C; sexagesimoseptimo. S H (*om* B E I). **28** & Samariam, C H T; *hoc est* Sa- S. **69** prœlium. C; *præ*- S (*om* B E I). *item* ℣ *72.*

12, 2 ea*n*dem 2 3; ea*n*- S 1 H (*om* B E I). **7** *ab* Ario, C; a *D*ario, S H T (*om* I). *ibi* rescriptum C Hᵐ T; scriptum S Hˣ (*om* I). **13** prœli- C; *præ*- S H (*om* B E I). *item* ℣℣ *14. 41. 50.* **19—20** miserat *Oniæ: Arius,* rex Spartiatarum *Oniæ* sacerdoti C; miserat *Oniares, R*ex Spartiatarum*: Oniares Ionathæ* sacerdoti S (T *habet* Onias *bis*; I *erronee notat,* C *habere* A*r*ius & S *omittere* Rex). **52** *fu*erant, 1 2ᶜ T; erant, S 2* 3 H (*om* I).

13, 3 prœli- C; *præ*- S H (*om* B E I). *item* ℣℣ *9. 14. 54.* **11** in *ea*, C T; in *arce* S H (*om* I). **15** *P*ro C; *p*ro S H (*om* B E I). *ibi* debebat 1ᶜ 2ᶜ 3 S; habebat 1* 2* (*om* I). **36** REX 1 2 3; Rex S H (*om* B E I). **44** Et eruperant qui erant . . . *in* ciuitatem: C H; Et qui eruperant, erant . . . & ciuitatem: S (*om* B I; *nec* E *secundum notat*). **46** tuas. C Hˣ T; -s, & *seruiemus tibi.* S Hᵐ.

14, 28 prœlia C; *præ*- S H (*om* B E I). **37** Ierusalem. C; *in* pm S H T (*om* I).

15, 17 *S*acerdotum, C; *s*- S H (*om* B E I). **21** *re*fuger*u*nt C T; fuger*i*nt S H. **22** Ar*ia*rathi, C; Ar*abæ*, S H T. **23** Lampsaco, C; Sampsamæ, S H T. *ibi* Sic*y*onem, C; Sic*io*- S (*om* B E I). *ibi G*ortynam, C T; *Co*- S H (*om* I). **33** aliena C; -a*m* S H T. **34** v*i*ndicamus C T; v*e*n- S H (*om* B). **39** Gedorem, C; Cedronem, S H T. *item* ℣ *40 (vbi* B I *om).*

16, 10 ign*i*. C H T; ign*e*. S (*om* B I).

LIBER SECVNDVS MACHABAEORVM.

1, 9 scenopegiæ C H; -p*h*e- S T (*om* I). *item* ℣ *18.* **15** *f*ani, C T; *ph*ani, S H (*om* B E I). **36** *P*urificatio C; *p*- S H (*om* B E I).

2, 4 quomodo C H; quo modo S (*om* B E I). **13** *P*rophetarum, . . . *R*egum, C; *p*- . . . *r*- S H (*om* B E I). **21** prœlijs, C; *præ*- S H (*om* B E I). **28** par*é*re 1 2 H; -*e*re S 3 (*om* B E I).

3, 1 pietatem, C Hˣ; *dispositionem,* & pm S Hᵐ T. **7** delat*æ* C T; -t*a* S H (*erronee* I *scribit,* C *habere* datæ). **24** par*é*re 1 2 H; -*e*re S 3 (*om* B E I).

4, 3 in tantum 3 S; intantum 1 2 (*om* B E I). **20** hæ oblat*æ* C; hæ*c* -t*a* S H T (*om* B *secundum*). **21** Mnesthei C H; M*e*n- S. *ibi c*um 2 3; Cum S 1 H (*om* B E I). **30** Antiochi*di* C; Antiochi S H T. **37** itaque C T; *est* ad S H (*om* B I). **50** (*hic* E *notat,* S *exhibere* permanet *pro* permanebat *quod non inueni*).

5, 2 hast*is*, quasi cohortes, armat*os*, C; hast*as*, quasi cohortes armat*as*, S H T (I *vltimum notat*).

6, 8 *G*enti- C; *g*- S H (*om* B E I). *item* ℣ *9.* **14** *I*udicij C; *i*- S H (*om* B E I).

7, 1 & septem C T; & om S H (*om* I). **9** *R*ex C; *r*- S H (*om* B E I). **20** De*um* C; De*o* S H T (*om* B). **23** Creator, C; *c*- S H (*om* B E I).

8, 20 prœlio, C; *præ*- S H (*om* B E I). **33** Ierosolymis, C; *in* pm S H T.

9, 9 viuent*is* C; -t*es* S H T (*om* I).

10, 4 sed &, si C; sed, & si S (*om* B E I). **7** mundar*i* C; -*re* S H T (*om* I). **11** que*n*dam, C H; que*m*- S (*om* B E I). **17** viginti C Hˣ; vigintiquinque S Hᵐ T (*om* I; *non accurate notant* B E). **31** quingenti, C H; -i *peditum,* S T.

11, 16 quidem C T; *si*q- S H. **18** concessi*t.* 1ᶜ 2ᶜ 3 H T; -ssi. S 1* 2* (*om* B I). **20** verb*o* C; -b*a* S H T (*om* I). **31** Iud*æi* C T; Iud*aicis* S H (*om* I).

12, 2 super hos, C H; superbus, S T (*om* I). **6** noct*u* C T; -ct*e* S H (*om* I). **15** Principe, C; *p*- S H (*om* B E I). **23** pro*f*anos, C; -o*ph*a- S H T (*om* B I). **26** a*d* C; a S H (*om* I).

13, 10 qu*o*, C; qu*ò* S (*om* B E I). **15** quattuor C Hˣ; quattuor*decim* S Hᵐ T (*non accurate notant* E I). **21** R*h*odocus C H T; Rodoc*h*us S (*om* B E I).

14, 4 t*h*all*o*s, C; talos, S H. **13** caperet: C H T; -t *viuum,* S. **21** p*ro*latæ C H; pe*r*l- S T (*om* I). **33** *f*anum C H T; *ph*a- S (*om* B I).

15, 4 *E*st C; *e*st S H (*om* B E I). **13** dec*ó*ris 1 2 H; -*o*ris S 3 (*om* B E I). **32** extende*ns* C T; -de*rat* S H (*om* I). **37** qu*od* C; qu*æ* S H T. **39** fi*n* C; si S H T (*om* B E I). — FINIS 1 2 3 S (*in pluribus*); FINIS SECVNDI TOMI ET VETERIS TESTAMENTI. S (*in alijs exemplaribus*).

SANCTVM IESV CHRISTI EVANGELIVM SECVNDVM MATTHÆVM.

1, 13 Eliacim C H *bis*; -c*h*im S T *bis* (*om* B E I, *habet* W *qui vsque ad Act inclusiue citatur*). **17** (*hic* W* *asserit,* C *exhibere* qua*t*uordecim *at* Wᶜ *recte scribit* qua*tt*u-). **20** *A*ngelus C; *a*- S H (*om* B E I W). **22** *P*rophetam C H; *p*- S (*om* B E I W). **23** vocab*unt* C Hˣ; -b*itur* S Hᵐ T.

2, 1 (*hic* W* *asserit,* S *exhibere* Iudæ *at* Wᶜ *recte scribit* Iuda). **5** Iud*æ*: C H T; Iud*a*: S. *ibi P*rophetam: C; *p*- S H (*om* B E I W). **11** t*h*us, C H; tus S (*om* B E I; W *erronee asserit* S *exhibere* t*h*us). **13** & accipe C H T; & om S (*om* I). **15** *P*rophetam C H; *p*- S (*om* B E I W). **23** *P*rophetas: C; *p*- S H (*om* B E I W).

3, 2 (*iuxta* W* *haberent* S C pœnitentiam *at* Wᶜ *recte notant* pœn-) *ibi* appropinqua*n*it C Hᵐ; -a*b*it S Hˣ T. **3** *qui* dictus C Hˣ; *de quo* dict*um* S T. **10** arbor*um* C H T; -r*is* S (*om* I W*, *notat* Wᶜ). **11** ign*i* C H Tᶜ; ign*e* S T* (*om* I W*, *notat* Wᶜ). **12** ign*i* C H T; ign*e* S (*om* I W*, *notat* Wᶜ).

4, 6 & . . . toll*e*nt C H T; *vt* . . . toll*a*nt S (*om* I *secundum*). **7** Iesus: *R*ursum *s*criptum C; Iesus *r*ursum: *S*criptum S H T (*om* I W*, *notat* Wᶜ). **15** Nepht*h*alim, C (H); -tal- S T (*om* B E I, *notat* W). *ibi* Galilæ*a* C Hᵐ; -æ*æ*

S Hx T (*om* I). *ibi* gentium 1 2; -m: S 3 (*om* B E I W). **16** ſedebat C Hx; ambulabat S Hm T (*om* I). **17** appropinqua*u*it C Hm Tc; -a*b*it S Hx; -quat Tx (*om* I).

5, 11 vobis, C Hx; -s *homines,* S Hm T. **28** (*iuxta* W* *haberent* S C quoniam *ſed* Wc *recte notat* quia). **30** abſcide C T; -i*n*de S H. **40** iudicio C Hm; *in* pm S Hx T (*om* I). **46** (*iuxta* W* *haberent* S C diligatis *ſed* Wc *recte notat* dilig*i*tis).

6, 7 ethnici. C Hx T; -i *faciunt.* S Hm (*om* W*, *notat* Wc). **13** (*iuxta* W* *haberent* S C inducas nos *at* Wc *recte ſcribit* nos inducas). **16** (*iuxta* W* *haberent* S C demoliuntur *ſed* Wc *recte ſcribit* exterminant). **28** eſtis? 2 3 H; -s. S 1 (*om* B E I W). *ibi* quomodo C H; quo modo S (*om* B E I W). **30** autem C H T; enim S (*om* I W*, *notat* Wc). **33** (*iuxta* W* *haberent* S C autem *ſed* Wc *recte ſcribit* ergo).

7, 1 *vt* non iudic*emini.* C (Hx T); *&* non iudic*abimini*: nolite condemnare, & non condemnabimini. S (Hm). **4** quomodo C H; quo modo S (*om* B E I W). *ibi S*ine C Hx; *Frater ſ*ine S Hm T (*om* I). **23** a me, C Hx; a me *omnes,* S Hm T. **25** ſup*er* C H T; ſup*ra* S (*om* I). **29** Scribæ *eorum,* C Hx T; *eorum* om S Hm (*om* W*, *notat* Wc).

8, 9 milites, 2 3; -s: S 1 (*om* B E I W). *ibi* huic: 2 3; -c S 1 (*om* B E I W). *ibi V*ade, C; *v*- S H (*om* B E I W). *ibi* ali*j*, C H; alio S T (*om* I). *ibi V*eni, C; *v*- S H (*om* B E I W). *ibi* meo, 2 3; -o S 1 (*om* B E I W.) *ibi F*ac C; *f*ac S H (*om* B E I W). **12** *i*bi C H T; *v*bi S. **18** iuſſit C Hx T; *diſcipulos* ad S Hm. **20** caput C Hx T; *ſuum* ad S Hm. **28** veniſſet 1 2c 3c (I *notat* 2* 3* veniſſ*ent tantum*) H T; *Ieſus* ad S (*om* B). **32** impetu C H T; *magno* pm S. **33** omnia, C H T; *hæc* pm S (*om* W*, *notat* Wc). **34** rogabant, C H; -t *eum,* S T (E *erronee ſcribit, mox* S *exhibere* vt *Ieſus* tranſiret).

9, 1 aſcendens C Hx T; *Ieſus* ad S Hm. **2** *Et v*idens C H; *V*idens *autem* S T (*om* I). **3** *S*cribis C; *ſ*- S H (*om* B E I W). **11** *M*agiſter C; *m*- S (*om* B E I W). **25** eius. *Et* ſurrexit C Hx T; eius. *& dixit: Puella ſurge: &* ſurrexit S Hm (*non accurate notant* B E I W).

10, 4 Cananæus, 1 S H; C*h*a- 2 3 (*om* I W). **5** dicens: C H; *&* pm S T (*om* I). **11** (*hic* W *falſo aſſerit,* S *&* C *habere* quamcu*n*que). **15** *T*olerabilius C; *t*- S H (*om* B E I W). **19** quomodo, C H; quo modo, S (*om* B E I W). **20** *S*piritus *P*atris C; *ſ*- *p*- S H (*om* B E I W). **22** omnibus C Hx; *hominibus* ad S Hm T (*om* I). **23** *F*ilius C; *f*- S H (*om* B E I W). **29** væ-neunt: C; ven- S H T (*om* B E I; *falſo notat* W). **30** (*iuxta* W *haberet* C autem *&* capilli *quod falſum eſt*). **32** *P*atre C; *p*- S H (*om* B E I W). *item* ℣ *33*. **42** *a*men C; *A*- S H (*om* B E I W).

11, 4 (*iuxta* W *haberet* C renun*t*iate *quod falſum eſt*). **20** (*iuxta* W* *haberent* S C pænitentiam. *ſed* Wc *recte ſcribit* pœn-). *item* ℣ *21*. **25** *P*ater, C; *p*- S H (*om* B E I W). *item* ℣ *26. 27 ter.* **27** *F*ili- C *bis*; *f*- S H *bis* (*om* B E I W).

12, 2 licet C Hm; *eis* ad S Hx T. **3** erant: C; -t? S H (*om* B I W). **4** quomodo C H; quo modo S (*om* B E I W). *item* ℣℣ *14. 26. 29. 34.* **18** (*iuxta* W *haberet* C nun*t*iabit. *quod falſum eſt*). **31** blaſphemi*a* C Hx; -*i*æ S Hm T. **40** *F*ilius C; *f*- S H (*om* B E I W). **50** *P*atris C; *p*- S H (*om* B E I W).

13, 3 ſeminare. C Hx; -e *ſemen ſuum.* S Hm T. **8** (*iuxta* W *haberet* C tri*c*eſimum. *quod falſum eſt*). **14** *Et* adimpletur C Hx; *vt* -*ea*tur S Hm T. **22** (*iuxta* W *haberent* S C ſeculi *quod falſum eſt*). **27** (*iuxta* W* *haberet* S patris familias *iuxta* Wc *recte* patrisfamilias). **35** *P*rophetam C; *p*- S H (*om* B E I W). **37** *F*ilius C; *f*- S H (*om* B E I W). **38** regni. *Z*izania C H; -i: *z*- S (*om* B E I W). **40** ign*i* C H T; ign*e* S (*om* I). **43** *P*atris C; *p*- S H (*om* B E I W).

14, 9 iuramentum C H; iuſiurandum S T (*om* I). **12** (*iuxta* W* *omitteret* C *ſecundum* eius, *atque haberent* S C nun*t*iauerunt *at* Wc *recte notat*). **13** nauicula, C H; -a*m,* S T. **19** turbis. C H; *dederunt* pm S T. **25** ſup*er* C H T; ſup*ra* S (*om* I). *item* ℣ *26*. **32** aſcendiſſ*e*nt C Hx; -et S Hm T (*om* I).

15, 2 traditione*m* C Hx; -e*s* S Hm T (*om* I). **5** *M*unus C H; *m*- S (*om* B E I W). **13** *P*ater C; *p*- S H (*om* B E I W). **34** (*iuxta* W* *exhiberent* S C panes habetis *at* Wc *recte notat* habetis panes). **38** (*iuxta* W* *haberent* S C qua*t*uor *at* Wc *recte notat* qua*tt*uor).

16, 7 int*ra* C T; int*er* S H (*om* B I). **8** int*ra* C; int*er* S H T (*om* I). **10** (*iuxta* W *haberet* C qua*t*uor *quod falſum eſt*). **13** *F*ilium C; *f*- S H (*om* B E I W). *item* ℣ *28*. **17** Bar Iona: C; Bariona: S; Bar-Iona: H (*om* B E I; *iuxta* W* *haberent* S C bar-iona: *iuxta* Wc *haberet* C bar-iona: *quæ falſa ſunt*). *ibi P*ater C; *p*- S H (*om* B E I W). **21** *S*cribis, C; *ſ*- S H (*om* B E I W). **27** *P*atris C; *p*- S H (*om* B E I W).

17, 1 aſſumit 1 2c 3 Hx; -m*pſ*it S 2* Hm T (*om* I). *ibi* du*c*it C H; du*x*it S (T). **4** (*iuxta* W* *haberent* S C & Moyſi *at* Wc *recte notat*). **5** *F*ilius C; *f*- S H (*om* B E I W). *item* ℣℣ *9. 12.* **19** *T*ranſi C; *t*- S H (*om* B E I W). *ibi* illuc, C H; *illuc* om S T.

18, 8 abſcide C T; -i*n*de S H (*om* I W*, *notat* Wc). **14** *P*atrem C; *p*- S H (*om* B E I W). **19** (*hic* W* *aſſerit,* S C *habere* quamcu*m*que *at* Wc *dicit,* S C *exhibere* quamcūque *ſed in veritate habent* quamcu*m*que 1 2 3, quamc*ũ*que S). **35** *P*ater C; *p*- S H (*om* B E I W).

19, 3. 4 (*iuxta* E *haberet* C cauſa . . . eos; *contra* S cauſa? . . . eos? — *Sed in* C *quoque bis ſignum interrogationis legimus*). **20** cuſtodiui, S Hm; -i *a iuuentute mea,* C Hx T (*om* I). **21** vende C Hx; *omnia* ad S Hm T (*om* I).

20, 23 *P*atre C; *p*- S H (*om* B E I W). **28** ſuam, redemptionem C H T; -m *in* re- S.

21, 4 *P*rophetam C; *p*- S H (*om* B E I W). **20** Quomodo C H; Quo modo S (*om* B E I W). **32** (*iuxta* W* *haberent* S C pœn*e*tentiam *at* Wc *recte notat* pœn*i*t-). **33** (*iuxta* W* *haberent* S C turr*em ſed* Wc *recte notat* turr*i*m). **37** Verebuntur C H T; *forte* ad S. **42** *S*cripturis: C; *ſ*- S H (*om* B E I W).

22, 12 quomodo C H; quo modo S (*om* B E I W). *item* ℣℣ *43. 45.* **29** *S*cripturas, C; *ſ*- S H (*om* B E I W).

23, 8 *R*abbi. C; *r*- C H (*om* B E I W). *ibi M*agiſter C; *m*- S H (*om* B E I W). *item* ℣ *10.* **9** (*iuxta* W* *haberent* S C enim eſt *at* Wc *recte notat* eſt enim). *ibi P*ater C; *p*- S H (*om* B E I W). **19** Cæci: *Q*uid C; -i, *q*uid S H (*om* B E I W). **23** hypocritæ: C H T; -*ch*ritæ: S (*om* E I W*, *ſed notat* Wc; *item* W* *affirmat,* S C *habere* mentam, *at* Wc *recte ſcribit* ment*h*am). **25** qui*a* C H; qui S T (*om* I). **27** aforis C T; a foris S (*om* B E I W*, *at notat* Wc).

item ℣ *28.* **33** quomodo C H; quo modo S (*om* B E I W).

24, 3 (*iuxta* W *haberet* C fecu'i *quod falſum eſt*). **6** præli- C *bis*; præ- S H (*om* B E I; *iuxta* W *haberet* C *bis* præ- *quod falſum eſt*). **7** (*iuxta* W* *haberent* S C terræ motus *at* Wc *recte notat* terræmotus). **12** abunda*u*it C T; -a*b*it S H. **15** ſancto, qui legit, intelligat: C (*cf. Var. Clem.*); ſancto (qui legit intelligat) S H (*om* B E I W). **27** *F*ili- C; *f*- S H (*om* B E I W). *item* ℣℣ *30 bis. 37. 39. 44.* **31** (*iuxta* W *haberet* C qua*t*uor *quod falſum eſt*). **36** *P*ater. C; *p*- S H (*om* B E I W). **41** relinquetur. C Hx T; -r. *Duo in lecto, vnus aſſumetur, & vnus relinquetur.* ad S Hm. **44** (*iuxta* W* *haberent* S C pater familias *at* Wc *recte ſcribit* paterfamilias).

25, 27 & C H T; vt S (*om* I W). **31** *F*ilius C; *f*- S H (*om* B E I W). *ibi* angeli C H; *eius* ad S T. **34** *P*atris C; *p*- S H (*om* B E I W). **36** (*iuxta* W *haberet* C operuiſtis *quod falſum eſt*). *item* ℣ *43.* **37** (*iuxta* W omitteret C *ſecundum* te *quod falſum eſt*).

26, 2 *F*ilius C; *f*- S H (*om* B E I W). *item* ℣℣ *24. 45.* **11** *primum* habetis C H; habe*bi*tis S T (*om* B I). *ibi ſecundum* habetis. C Hx; habe*bi*tis. S Hm T. **18** que*m*dam, C; -*n*d- S (*om* B E I). **29** *P*atris C; *p*- S H (*om* B E I W). **33** (*iuxta* W* *haberent* S C Etſi *at* Wc *recte notat* Et ſi). **34** *G*allus C; *g*- S H (*om* B E I W). **39** (*iuxta* W* *haberet* S verum tamen *at* Wc *recte notat*). **40** mecum? C H T; -m. S (*om* B I W). **49** *R*abbi. C; *r*- S H (*om* B E I W). **54** Quomodo C H; Quo modo S (*om* B E I W). *ibi S*cripturæ, C; *ſ*- S H (*om* B E I W). *item* ℣ *56.*

27, 17 (*iuxta* W* *haberent* S C Barabba*n*, *at* Wc *notat*, S *ponere* -a*m*, *errorem de* C *non corrigens*). *item* ℣ *20. 21.* **22** Chriſtus? C H; -s: S (*om* B E I W). **26** (*iuxta* W* *haberet* S Barabba*n*: *at* Wc *recte notat*). **31** (W* *notat*, S C *ponere* chlamyde*m*, *ſed* Wc *errorem reuocat*). **35—36** mittentes: *vt impleretur quod dictum eſt per Prophetam dicentem: Diuiſerunt ſibi veſtimenta mea, & ſuper veſtem meam miſerunt ſortem. Et* ſedentes C Hx T; mittentes: & ſedentes S Hm. **43** nunc, ſi vult eum: 1c 2 3; nunc, ſi vult, eum: 1*; nunc eum, ſi vult: S Hx T (*om* I; B *non accurate notat* S; *demum* W* *affirmat*, S C *habere* nunc ſi vult eum: *at* Wc *dicit*, C *habere* nunc, ſi vult, eum: *contra* S nunc eum ſi vult: *ponens duos errores nouos*). **46** lamma ſabacthàni? C (*cf. Var. Clem.*); lammaſabacthani? S H (*om* B E I W*, *notat* Wc *iuxta* 1 S). **54** *F*ilius C; *f*- S H (*om* B E I W). **57** Arimathæa, C H; -th*i*a, S T (*om* I). **62** *P*araſceuen, C H; *p*- S (*om* B E I W).

28, 3 veſtiment*um* C Hx; -t*a* S Hm (T). **7** præced*i*t C Hx; -*e*t S Hm T (*om* I). **19** *P*atris, C; *p*- S H (*om* B E I W). *ibi F*ilij, C; *f*- S H (*om* B E I W). *ibi S*piritus C; *ſ*- S H (*om* B E I W).

SANCTVM IESV CHRISTI EVANGELIVM SECVNDVM MARCVM.

1, 1 *F*ilij C; *f*- S H (*om* B E I W). **6** came*li*, C H T; -*lorum*, S. **7** Venit C H T; -*i*et S (*om* I). *ibi* (*iuxta* W *haberet* C corrigiam *quod falſum eſt*). **9** Galil*æ*æ: C H; -*le*æ: S (*om* B E I W*, *notat* Wc). **10** Spiritum C Hx T; *ſanctum* ad S Hm. *ibi* (*iuxta* W *haberet* C ta*n*quam *quod falſum eſt*). **24** veniſti C Hx; *ante tempus* ad S Hm T. *ibi* qu*i* C H; qu*od* S T. **31** (*iuxta* W* *haberent* S C a*d*prehenſa *at* Wc *recte notat* a*p*p-). **40** di*x*it C T; di*c*it S H.

2, 1 dies, C Hx; -s *octo*, S Hm T. **10** *F*ilius C; *f*- S H (*om* B E I W). **12** abijt C H; *inde* ad S T (*om* I). **15** & ſequebantur C H; & om S T (*om* I). **16** dicebant C H T; dixerunt S (*om* B). *ibi M*agiſter C; *m*- S H (*om* B E I W). **17** male habent C H; malehabent S T (*om* B E I W). **23** & diſcipuli C H T; & om S (*om* I). **24** faciunt C Hx; *diſcipuli tui* S Hm T (*om* I). **26** quomodo C H; quo modo S (*om* B E I W). *ibi* ſacerdotibus, C H; *ſolis* pm S T.

3, 6 quomodo C H; quo modo S (*om* B E I W). *item* ℣ *23.* **9** dixit C H T; *Ieſus* ad S (*om* B I). *ibi* vt nauicula ſibi deſeruiret C H T; vt *in* nauicula ſibi deſeruire*n*t S (*om* I). **12** *F*ili- C; *f*- S H (*om* B E I W). *item* ℣ *17.* **26** (*iuxta* W* *haberent* S C ſemet ipſum, *at* Wc *recte notat* ſemetipſum).

4, 8 vnum *triginta*, vnum *ſexaginta*, & vnum *centum.* C Hx T*; vnum *trigeſimum*, vnum *ſexageſimum*, & vnum *centeſimum.* S Hm Tc. *item* ℣ *20.* (*vbi* I *om*, *nec* T *correxit*). **13** quomodo C H; quo modo S (*om* B E I W). **19** (*iuxta* W *haberent* S C ſeculi, *quod falſum eſt*). **22** *ſed vt* in C Hx T; *quod non* in S Hm. **29** produxerit C; *ex ſe* pm S Hm (*ex* om Hx T). **30** (*iuxta* W *haberet* S co*n*parabimus *at habet* co*m*p. *vti* C). **32** *ſemi*natum C Hx T; natum S Hm. *ibi* aſcendit, C Hx T; -t *in arborem*, S Hm (*om* I).

5, 5 conc*i*dens 1 2; -*i*dens S 3 (*om* B E I W). **8** homine. C H T; -e *iſto.* S (*om* I). **10** deprecabatur C H; -a*n*tur S T. **11** paſcens. C H T; -s *in agris.* S. **13** ei 1 2 3; eis S H (*om* T I). **14** (*iuxta* W* *haberent* S C nun*t*iauerunt *at* Wc *recte notat* nunci-). **21** *tran*ſcendiſſet C H T; *a*ſc- S. **23** mult*ùm*, C; -*um*, S (*om* B E I W). *ibi* manum C Hm T; *tuam* ad S. **26** (*iuxta* W *haberet* C quicquam *at habet cum* S qui*d*quam). **35** veniunt C H T; *nuncij* ad S. *ibi* a*b* archiſynagog*o*, C Hm; a*d* -g*um*, S Hx T (*om* I). *ibi M*agiſtrum? C; *m*- S H (*om* B E I W). **43** dixit C Hx; iuſſit S Hm T.

6, 11 (*iuxta* E W *omitteret* S &, *at non eſt verum*). **13** ſanabant. C Hx; ſanaban*tur*. S Hm T. **17** carcere C T; -e*m* S H. **26** rex: propter iuſiurandum, 1c 2 3; rex propter iuſiurandum: S 1* (*om* I). *ibi* & propter C H T; *ſed* pro- S (*om* I). **27** ſed C H T; & S (*om* I). **48** & circa C H T; & om S (*om* I).

7, 4 *à*foro 1 2; *a*foro 3; a foro S H (*iuxta* E W *haberet* C a foro *quod falſum eſt*). *ibi* niſi C H; *venientes* pm S (T *cum venerint*). **8** traditione*m* C T; -es S H (*om* I). *ibi* (*iuxta* W *haberet* S feciſtis *at habet cum* C facitis). **9** facitis C Hx T; feciſtis S Hm (*om* I). **15** communicant C H; coinquinant S T. *item* ℣ *20. 23* (*quos* I *om*). **18** communicare: C H T; coinquinare: S.

8, 1 eſſet, C Hx T; -t *cum Ieſu*, S Hm. **9** (*iuxta* W* *haberet* S qua*t*uor *at* Wc *recte notat* qua*tt*uor). *item* ℣ *20.* **19** (*iuxta* W *haberent* S C & quot *at falſum eſt, nam* S C *om* &). **28** Ioannem C Hx; *Alij* pm S Hm Tc (Aliã T*). **34** (*iuxta* W *haberent* S C ſemet ipſum *at ha-*

bent femetipfum). **38** confu*fus* . . . confu*ndetur* C H^{x} T; conf*eſſus* . . . conf*itebitur* S H^{m}.

9, 4 *T*ibi C; *t*- S H (*om* B E I W). *ibi* & Moyſi C H T; *&* om S (*om* I). **6** Filiu- C; *f*- S H (om B E I W). *item* ℣℣ *8. 11.* **20** *At* ille C H T; *Et* ille S (*om* B I). **36** (*iuxta* W *haberet* S quicu*n*que *at habet cum* C -u*m*que). **38** (*iuxta* W* *haberet* S que*n*dam *at* W^{c} *recte notat* que*m*-dam). **40** aquæ C H^{x}; *frigidæ* ad S H^{m} T. **42** abſcide 2 3 T; -i*n*de S 1 H (*om* I; *fine diſtinctione* W *aſſerit*, C *quoque habere* abſcinde; B E *non notant* 3).

10, 1 inde C H T; INDE S**; exijt inde S* (*om* I W). **17** via*m*, C H^{m} T; via S H^{x}. *ibi ſecundum* eum: C H^{x}; -m, *dicens*: S H^{m} T. **18** bonum*?* C H T; -m: S (*om* B I W). **29** vobis: *N*emo C; -s, n- S H (*om* B E I W). **33** *F*ilius C; *f*- S H (*om* B E I W). *item* ℣ *45.* **41** cœperunt indignari C H T; indignati ſunt S.

11, 1 *m*ontem 2 3; *M*- S 1 H (*om* B E I W). **6** eis. C H T; eos. S. **13** ſi quid C; ſiquid S H T (*om* B E I W). **15** veniunt C H T; *iterum* ad S. **18** quomodo C H; quo modo S (*om* B E I W). **25** *P*ater C; *p*- S H (*om* B E I W). *item* ℣ *26.* **31** dicet, C H T; -t *nobis*: S.

12, 14 dar*i* C H T; dar*e* S (*om* B). **24** *S*cripturas, C; *ſ*- S H (*om* B E I W). **25** ſunt C H T; erunt S. *ibi* angeli C H^{x} T; *Dei* ad S H^{m}. **26** quomodo C H; quo modo S (*om* B E I W). *item* ℣℣ *35. 41.* **33** holocau*t*omatibus, C H; -au*ſt*o- S T (*om* I). **39** (*iuxta* W* *haberent* S C cœnis: *at* W^{c} *recte notat* cœnis).

13, 21 ſi quis C T; ſiquis S H (*om* B E I W). **32** *F*ilius, C; *f*- S H (*om* B E I W). *ibi P*ater. C; *p*- S H (*om* B E I W).

14, 1 quomodo C H; quo modo S (*om* B E I W). *item* ℣ *11.* **8** præue*n*it 1 2; -*e*nit S 3 (*om* B E I W). **12** *P*aſcha C *bis*; *p*- S H *bis* (*om* B E I W). *item* ℣℣ *14. 16.* **21** *F*iliu- C *bis*; *f*- S H *bis* (*om* B E I W). *item* ℣℣ *41. 62.* **39** eu*m*-dem C; eu*n*dem S H T (*om* B E I). **43** a ſummis C H^{x}; *miſſi* pm S H^{m} (T). **46** *primum* eum, C H T; Ieſum, S (*om* I). **49** *S*cripturæ. C; *ſ*- S H (*om* B E I W). **58** per C H^{x} T; poſt S H^{m}.

15, 4 (*iuxta* W* *haberet* S qui*c*quam? *at* W^{c} *recte notat* qui*d*q-). **29** (*iuxta* W* *omitteret* S Dei, *at* W^{c} *recte notat*). **34** lamma ſabacth*a*ni? C (*cf. Var. Clem.*); lammaſabacthani? S H T (*om* B E I W). **39** *C*enturio, C; *c*- S H (*om* B E I W). *ibi F*ilius C; *f*- S H (*om* B E I W). **42** paraſceue, C; *P*- S H (*om* B E I W). **43** Arimath*æ*a C H; -th*i*a S T (*om* I). **46** ſindone, C H; *in* pm S T (*om* I).

16, 7 præcedi*t* C H^{x}; -d*e*t S H^{m} T (*erronee* I *immutat*). **8** mane, C H^{x}; *Ieſus* pm S H^{m} T. **10** (*iuxta* W* *haberet* S nunſia- *at* W^{c} *recte notat* nun*c*ia-). *item* ℣ *13.* **14** Nouiſſime C H T; *autem* ad S. *ibi* (*iuxta* W* *haberent* H S C *e*is, *at* W^{c} *dicit* H *habere e*is, *ſed* S C *i*is, *in veritate tamen* H *quoque i*is *habet vti* S C ijs).

SANCTVM IESV CHRISTI EVANGELIVM SECVNDVM LVCAM.

1, 8 fungeretur C H^{x}; *Zacharias* ad S H^{m} T. **13** *A*ngelu- C (*cf. Var. Clem.*); *a*- S H (*om* B E I W). *item* ℣℣ *18. 19. 26. 28. 30. 34. 35. 38.* **13** *&* vxor C H; *&* om S (*om* I). **15** *&* vinum, C H T; *&* om S (*om* I). **27** *V*irginem C; *v*- S H (*om* B E I W). **28** *B*enedicta C; *b*- S H (*om* B E I W). **32** *F*ilius C; *f*- S H (*om* B E I W). *item* ℣ *35.* **34** Quomodo C H; Quo modo S (*om* B E I W). *ibi* iſtud, . . . cognoſco? C T; iſtud? . . . cognoſco. S H (*om* B E I W). **40** Et C; & S H (*om* B E I W).

2, 7 eis C H^{x}; ei S H^{m} T. **15** *A*ngeli 1 2; *a*- S 3 H (*om* B E I W). *ibi* vſque C H T; *ad* ad S (*om* B I). *ibi* quod Dominus oſtendit C H^{x} T; quod *fecit* Dominus, *&* oſtendit S H^{m}. **33** pater eius & mater C H^{x} T; pater, & mater eius S (*om* I). **37** vidua C H^{x} T*; *erat* ad S H^{m} T^{c} (*om* I). *ibi* (*iuxta* W* *haberent* S C qua*t*uor: *at* W^{c} *recte ſcribit* qua*tt*uor).

3, 4 *L*ibro 1 2; *l*- S 3 H (*om* B E I W). **9** arbor*um* C H^{x}; -*r*is S H^{m} T. **14** *&* contenti C H T; *ſed* con- S (*om* I). **16** (*iuxta* W *haberet* C co*rr*igiam *quod falſum eſt*). *ibi* eius: C H T; om S. *ibi* ign*i*: C H; ign*e*: S T (*om* I). **17** ign*i* C H T; ign*e* S (*om* I W*, *notat* W^{c}). **24** Ia*n*ne, C H; Ia*m*ne, S (*om* B E I). **31** Mel*e*a, C T; Mel*ch*a, S H^{x}.

4, 7 ſi C H T; *procidens* ad (pm *iuxta* W* *at correxit* W^{c}) S. **17** *L*iber 1 2; *l*- S 3 H (*om* B E I W). **18** vnxit me, euangelizare pauperibus miſit me, ſanare contritos C; vnxit me euangelizare pauperibus, miſit me ſanare contritos S H (*om* B E I W). **34** qui*s* 2 3 H^{m}; qui S 1 H^{x} T (*om* I; *iuxta* W *haberet* C qui).

5, 3 (*iuxta* W* *haberet* S nau*e*m, *at* W^{c} *recte notat* nau*i*m). **8** Exi a me, . . . ſum, Domine. C H T; Exi a me Domine, . . . ſum. S (*om* I). **11** (*iuxta* W* *haberent* S C illum. *at* W^{c} *recte notat* eum). **13** eum C H T; *Ieſus* ad S (*om* I W*, *ſed notat* W^{c}). **14** ſed, *V*ade, C H; ſed *v*ade, S T (*om* B E I W). **21** *ſecundum Q*uis C T; *q*uis S H (*om* B E I W). **22** cogitatis C H^{x}; *mala* ad S H^{m} T (*om* I). **24** *F*ilius C; *f*- S H (*om* B E I W).

6, 4 quomodo C H; quo modo S (*om* B E I W). **5** *F*iliu- C; *f*- S H (*om* B E I W). *item* ℣ *22.* **9** (*iuxta* W *haberent* S C bene facere, *habent tamen* benefacere,). **11** Ieſu. C H^{x}; *de* pm S H^{m} T (*om* I). **15** *ʒ*elotes, C; *Z*- S H (*om* B E I W). **24** Veru*n*tamen 2 3; -*m*t- S 1 H (*om* B E I: *iuxta* W *haberet* C -*m*t-). *ibi* qui*a* C H^{x}; qui S H^{m} T (*om* I). **26** homines: C H^{m}; *omnes* pm S H^{x} T (*om* I; *iuxta* W *etiam* C omnes *præmitteret, quod falſum eſt*). **29** maxillam, C H; -m *vnam*, S T. *ibi* præbe C T; *illi* ad S (*om* B I). **36** *P*ater C; *p*- S H (*om* B E I W). **48** ſup*er* C H T *bis*; ſup*ra* S *bis* (*om* I; *iuxta* W* *etiam* S *haberet* ſuper *ſed* W^{c} *recte notat*). *item* ℣ *49.*

7, 3 ſal*u*aret C H^{x} T; ſa*n*aret S H^{m} (*om* I). **8** ali*j* C H; alio S T (*om* I; *iuxta* W *haberet* S alij *quod falſum eſt*). **11** ibat C H^{x}; *Ieſus* ad S H^{m} T (*om* I). **18** (*iuxta* W *haberet* C nun*ſ*iauerunt *at habet* nun*c*i-). **26** *P*rophetam: C; *p*- S H (*om* B E I W). **37** accubuiſſet C H^{x} T; *Ieſus* pm S H^{m} (*om* I). **44** *in* domum C H T; *in* om S (*om* I). **48** peccata. C H T; -a *tua*. S (*om* B I).

8, 13 *tertium* qui C H^{m} T; qui*a* S H^{x} (*om* I; *commutauit* W*, *ſed recte notat* W^{c}). **18** quomodo C H; quo modo S (*om* B E I W). *item* ℣ *36.* **23** complebantur, C H^{x} T; comp*el*lebantur, S H^{m} (*om* I). **25** *&* ventis, C H T; *&* om S (*om* I). **27** egreſſus C H T; *de naui* pm S. **28** *F*ili C; *f*- S H (*om* B E I W). **46** ego C H^{x} T;

& pm S Hm (*om* I). **55** (*iuxta* W *haberet* S dar*e at habet* dar*i vti* C).

9, 1 autem C H T; *Iesus* ad S. **12** circ*a* C H; -*à* S (*om* B E I W). **15** difcumbere fecerunt C H T; difcubuerunt S (*om* I). **26** *F*ilius C; *f*- S H (*om* B E I W). *item* ℣℣ *35. 44. 58. ibi P*atris, C; *p*- S H (*om* B E I W). **30** (*iuxta* W* *haberent* S C Helias *sed* Wc *recte scribit* Elias). **49** nobifcum. C H T; nos. S (*om* I). **52** (*iuxta* W* *haberent* S C nun*t*ios & *iuxta* Wc *haberet* C nun*t*ios S *vero* nuncios *sed in veritate* S & C *habent* nuncios). **58** caput C Hx; *suum* ad S Hm T (*om* I). **60** (*iuxta* W* *omitteret* S &, *sed* Wc *correxit*). *ibi* annun*c*ia C; -n*t*ia S H T (*om* B E I; *iuxta* W* *haberent* H S C annun*t*ia *at iuxta* Wc *haberent* H S C -n*c*ia *sed in veritate habent* H S -n*t*ia & C -n*c*ia).

10, 15 demerg*é*ris. 1 2; -*e*ris. S 3 (*om* B E I W). **21** exultauit C Hx; *in* ad S Hm T. *ibi secundum P*ater: C; *p*- S H (*om* B E I W). *item* ℣ *22 ter*. **22** *F*ilius, C *ter*; *f*- S H *ter* (*om* B E I W). **23** dic*i*t: 2 3; dix*i*t: S 1 H T (*om* B I W). **30** Sufcipiens C Hx; Sufpiciens S Hm T (*om* I).

11, 2 regnum tuum. C Hx; *Fiat voluntas tua, ficut in cœlo, & in terra*. ad S Hm T (*om* I). **13** *P*ater C; *p*- S H (*om* B E I W). *ibi* vefter de cælo C Hx T; vefter *cœlestis* de cælo S Hm (*om* I). **21** funt *ea*, C H T; funt *omnia*, S. **30** *F*ilius C; *f*- S H (*om* B E I W). **37** *Et* ingreffus C H T; *Iesus autem* ingr- S (*om* I). **39** d*é*foris 1 2; d*e*foris S 3 (*om* B E I; *iuxta* W *haberent* S C de foris *quod falsum est*). **42** qui*a* C H; qui S T (*om* I). *item* ℣℣ *43. 44. 52* (℣ *52 habet* T quia *atque iuxta* W* *haberet* S quia ℣℣ *42* & *52*, *sed* Wc *recte notat*).

12, 1 *circumstan*tibus, C H T; *concurren*tibus, S (*om* I). **2** autem C Hx T; enim S Hm (*om* I). **8** *F*iliu- C; *f*- S H (*om* B E I W). *item* ℣℣ *10. 40. ibi A*ngelis 1 2; *a*- S 3 H (*om* B E I W). *item* ℣ *9*. **13** (*iuxta* W *haberent* S C hæreditatem *attamen habent* her-). **14** illi: C; ei S H T (*om* I). **27** quomodo C H; quo modo S (*om* B E I W). *item* ℣℣ *50. 56*. **47** præparauit, C H; *se* pm S T (*om* I W*, *sed* Wc *notat*). **48** fecit digna plagis, vapulabit paucis. 2 3 H T; fecit digna, plagis vapulabit paucis. S 1 (*om* I W*, *sed notat de* S *tantum* Wc). **52** (*iuxta* W* *haberent* S C in duo *at* Wc *recte notat*). **53** (*post* diuidentur *distinguit etiam* S *quod* W* *omisit, sed* Wc *notat*). **57** vobis ipfis C T; vobifipfis S H (*om* B E I W).

13, 5 *eg*eritis, C Hm T; *habu*eritis, S Hx (*iuxta* W *etiam* C *poneret* habueritis *quod falsum est*). **30** er*u*nt C Hx T *bis*; er*a*nt S Hm *bis* (*om* I).

14, 1 intr*aret* C H T; intr*oisset* S. **7** quomodo C H; quo modo S (*om* B E I W). **12** vicinos diuites: C H T; vicinos, *neque* diuites: S (*om* I). **28** non C Hx; non*ne* S Hm T (*om* I; *iuxta* W* *haberet* S non *at* Wc *correxit*).

15, 8 euer*r*it C Hm; euer*f*it S Hx T (*om* I). *ibi* inueniat? C Hx T; -t *eam*? S Hm. **9** (*iuxta* E *haberet* perdideram. C, -m? S; *in veritate* C *habet* -m?).

16, 7 ali*j* C H; ali*o* S T (*om* I). *ibi* (*iuxta* W* *haberent* S C literas *at* Wc *recte scribit* lit*t*eras). **17** '*L*ege C; *l*- S H (*om* B E I W). **20** vlceribus 'C; v*ulc*- S (*om* B E I W*, *sed notat* Wc). **22** *A*ngelis 1 2; *a*- S 3 H (*om* B E I W).

17, 7 pafcentem, C Hx T; -m boues, S Hm (*om* I). *ibi* S *diuidit vti* C (*quod* W* *omisit at* Wc *notat*). **20** *secundum* venit C H T; -i*e*t S (*om* I W*, *notat* Wc). **22** *F*ili- C; *f*- S H (*om* B E I W). *item* ℣℣ *24. 26. 30*.

18, 5 fug*ill*et C T; fug*gil*et S; fug*gill*et H (*om* B E I W*, *notat* Wc). **8** *F*ili- C; *f*- S H (*om* B E I W). *item* ℣ *31*. **9** iftam: C Hx; -m *dicens*: S Hm T (*om* I). **10** afcender*u*nt C T; -deb*a*nt S H (*om* I W*, *notat* Wc). **11** (*iuxta* W *haberent* S C cæteri *attamen habent* c*e*teri). **17** *Q*uicumque C; *q*- S H (*om* B E I W). **24** intrabunt. C; -t*!* S H (*om* B I W; *iuxta* E *haberet etiam* C -t!). **33** (*iuxta* W* *haberent* S C die tertia *sed* Wc *recte notat* tertia die).

19, 8 Dominum: C Hx; Iefum: S Hm T. **10** *F*ilius C; *f*- S H (*om* B E I W). **23** & quare C H T; & om S (*om* I). **30** contra C Hx; *vos* ad S HmT (*om* I). **37** turbæ *discipulorum* C Hm; turbæ *descendentium* S Hx T (*om* I).

20, 5 *d*e 2 3; *D*e S 1 H (*om* B E I W). **9** Homo C Hx T; *quidam* ad S Hm (*om* I). **10** tempore C Hx; *illo* ad S. **20** caper*e*nt C S*** H T; -ret S* (*om* E I W; B *non notat* S***). *ibi vt* traderent C Hm; & tr- S Hx T (*om* B I). **36** neque *enim* C Hm T; neque *etiam* S (*om* I). *ibi A*ngelis 1 2; *a*- S 3 H (*om* B E I W). **37** refurg*a*nt C H; -g*e*nt S T (*om* B E I). **41** Quomodo C H; Quo modo S (*om* B E I W). *item* ℣ *44*.

21, 4 quo*d* 2 3 H T; quo S 1 (*om* B E I; *iuxta* W *etiam* 1 *haberet* quo*d at falsum est*). **9** prælia, C; pr*æ*- S H (*om* B E I; *iuxta* W* *haberet* S pr*æ*- *sed* Wc *recte notat*). *ibi* oportet C H T; *enim* ad S (*om* I). **17** omnibus C Hx T; *hominibus* ad S Hm. **24** *G*entes. C; *g*- S H: *at statim habent G*entibus: (*om* B E I W). **25** *G*entium C; *g*- S H (*om* B E I W). **36** *F*ilium C; *f*- S H (*om* B E I W).

22, 10 (*iuxta* W* *omitteret* S quidam *at* Wc *correxit*). **22** *F*iliu- C; *f*- S H (*om* B E I W). *item* ℣℣ *48. 69. 70*. **25** *G*entium C; *g*- S H (*om* B E I W). **29** *P*ater C; *p*- S H (*om* B E I W). **31** Dominus: Simon, Simon, C Hx; Dominus Simoni: Simon S Hm T (*om* I). **54** fequebatur C H; *eum* ad S T.

23, 2 dare C H; dar*i* S T (*om* B I; *erronee* W *asserit*, S *habere* dar*e*). **5** Commou*e*t C Hx; -u*i*t S Hm T (*om* I). **40** qu*ò*d C Hx; qu*i* S Hm (*om* I; *iuxta* W* *haberet* S quod *at* Wc *correxit*). *ibi* es. C; es*?* S H (*om* B I W; *iuxta* E *haberet* C es*!* *quod falsum est*). **51** Arimath*æ*a C H; -th*i*a S T (*om* I).

24, 20 quomodo C H; quo modo S (*om* B E I W). *item* ℣ *35*. **32** *S*cripturas C; *s*- S H (*om* B E I W). *item* ℣ *45*. **49** mitt*o* C Hx; mitt*am* S Hm T. *ibi P*atris C; *p*- S H (*om* B E I W).

SANCTVM IESV CHRISTI EVANGELIVM SECVNDVM IOANNEM.

1, 3 nihil, quod factum eft, C; nihil*:* quod factum eft S (*om* I). **23** *p*ropheta. C; *P*- S H (*om* B E I W). **29** peccat*um* C Hx; -t*a* S Hm T. **32** *S*piritum C; *s*- S H (*om* B E I W). **34** *F*ilius C; *f*- S H (*om* B E I W). *item* ℣ *49*. **42** Iona: C Hx; Io*a*nna: S; Io*h*anna: Hm T (*om* I). **51** *A*ngelos 1 2 V Z; *a*- S 3 H (*om* B E I W).

2, 12 hoc C H; hæc S (*om* I). **3, 4** Quomodo C H; Quo modo S (*om* B E I W). *item* ℣℣ *9. 12.* **14** *F*ili- C; *f*- S H (*om* B E I W). *item* ℣℣ *16. 17. 18. 35. 36 bis.* **33** Qui C H^{x}; *autem* ad S H^{m} (*om* I).

4, 4 Samariam. C H T; *mediam* pm S. **6** Hora C H^{x} T: *autem* ad S H^{m} (*om* I). **9** Quomodo C H; Quo modo S (*om* B E I W). **18** *n*unc, C H; *h*unc, S T (*om* I). **35** (*iuxta* W* *haberent* S C quatuor *at* W^{c} *correxit*). **45** (*iuxta* W* *haberent* S C venerant in *ſed* W^{c} *recte notat* -t ad).

5, 11 grabatum *tuum*, C H T; *tuum* om S (*om* I). **25** tranſi*j*t C H^{m}; -i*e*t S H^{x} T (*om* I). **28** *F*ilij C; *f*- S H^{m} (*om* B E I W). **32** *ſecundum* teſtimonium, C H^{x}; -m *eius*, S H^{m} T (*om* I). **39** *S*cripturas, C; *ſ*- S H (*om* B E I W). **43** accip*i*tis C H^{x}; accep*iſt*is S H^{m} T. **44** Quomodo C H; Quo modo S (*om* B E I W). *item* ℣ *47.* *ibi* (*iuxta* E *haberet* C quæritis. *&* S -s? *at* C *quoque habet* -s?)

6, 9 (*habent* S C ordeaceos *vti* W^{c} *recte notat*). **13** ordeaceis, C H^{x} T; *& duobus piſcibus* ad S H^{m}. **23** agente *Domino.* C H^{x}; agente*s* *Deo.* S H^{m}; agente*s* *Domino.* T (*om* I). **27** *F*iliu- C; *f*- S H (*om* B E I W). *item* ℣℣ *40. 70.* **32** *P*ater C; *p*- S H (*om* B E I W). **33** Panis enim *Dei* C H; Panis enim *verus* S T. **35** ei*s* 2^{c} 3^{c} H T V Z; ei S 1 2* 3* (*om* B I; *non diſtinguens* W *aſſerit*, C *habere* ei). *ibi* vmquam. C H T^{x}; in æternum. S T^{m}. **36** credi*t*is. C H; credi*diſt*is. S T. **42** Quomodo C H; Quo modo S (*om* B E I W). *item* ℣ *53.* **65** *non* credentes, C H; *non* om S T. **70** credi*di*mus, C H^{m}; credimus, S H^{x} T. **72** Iuda*m* ... Iſcariot*em*: C H^{x}; *de* Iuda ... Iſcariot*is*: S H^{m} (T).

7, 2 Scenopegia. C H; -*ph*e- S T (*om* E I). **4** quid C H; *ali*quid T; quid*quam* S. **8** aſcendo C H^{x} T; -d*am* S H^{m}. **12** multu*m* C H^{m}; -*us* S H^{x} T. **15** Quomodo C H; Quo modo S (*om* B E I W). **18** (*iuxta* W *haberet* S ſemet ipſo *at habet* ſemetipſo *vti* C). **35** Qu*ò* C H; Qu*o* S (*om* B E I W). **38** *S*criptur- C; *ſ*- S H (*om* B E I W). *item* ℣℣ *42. 52.* **45** *P*ontifices, C; *p*- S H (*om* B E I W).

8, 9 autem C H^{x}; *hæc* ad S H^{m} T (*om* I). **14** qu*ò* C *bis*; qu*o* S *bis* (*om* B E I W). *item* ℣℣ *21. 22.* **23** ſuper*nis* C H T; -*ris* S (*om* I). **25** Ieſus: C H; Ie*Ie*ſus: S (*om* B E I W). **26** (*iuxta* W* *haberent* S C mi*ſ*ſit *at* W^{c} *recte notat*). **27** *P*atrem C; *p*- S H (*om* B E I W). *item* ℣ *49.* **28** *F*ilium C; *f*- S H (*om* B E I W). **33** quomodo C H; quo modo S (*om* B E I W). **53** te ipſum C; teipſum S H (*om* B E I W). **54** (*iuxta* W *haberet* C ergo *at falſum eſt; vide Var. Clem.*). *ibi* me ipſum, C; meipſum, S H (*om* B E I W). *ibi* *P*ater C; *p*- S H (*om* B E I W).

9, 7 laua C H T; *&* pm S (*om* I). **10** Quomodo C H; Quo modo S (*om* B E I W). *item* ℣℣ *15. 16. 19. 21. 26.* **16** ſc*h*iſma 2 3 H V Z; ſciſma S 1 T (*om* B E I; *non diſtinguens* W *affirmat*, C *habere* ſciſma). **35** *F*ilium C; *f*- S H (*om* B E I W). **39** dixit C H^{m}; *ei* ad S H^{x} T (*om* B).

10, 14 meas, C H T; *oues* pm S (*om* I). **15** *P*at- C *bis*; *p*- S H *bis* (*om* B E I W). *item* ℣℣ *17. 18. 25. 29. 30. 32. 36. 37. 38 bis.* **33** Iudæi; C H; Iudei: S T (*om* B E I).

11, 1 ſoror*is* C H^{x}; -*rum* S H^{m} T (*om* I). **4** *F*ilius C; *f*- S H (*om* B E I W). **7** (*iuxta* W *haberent* S C Iudeam *at habent* Iudæam). **16** vt C H; & S T (*om* I). **22** *S*ed 2 3 V Z; *ſ*- S 1 H (*om* B E I W). **29** ſur*git* C H^{x}; -*rrexit* S H^{m} T (*om* I). **34** & vide. C; *&* & vide. S (*om* B E I). **36** quomodo C H; quo modo S (*om* B E I W). **51** *P*ontifex C; *p*- S H (*om* B E I W). **55** ſe ipſos. C; ſeipſos S H (*om* B E I W). **56** apprehendant C S^{x**} (*non in omnibus*) H T; -dat S* (*om* B E I W).

12, 8 *primum* habetis C H; habe*b*itis S T (*om* I). *ibi ſecundum* habetis. C H^{m}; habe*b*itis. S H^{x} T (*om* I). **23** *F*ili- C; *f*- S H (*om* B E I W). *item* ℣ *34 bis.* **28** cælo: C H^{x} T; *-o, dicens*: S H^{m}. **29** Alij C H T; *autem* ad S (*om* I). **32** me ipſum. C; meipſum. S H (*om* B E I W). **34** quomodo C H; quo modo S (*om* B E I W). *ibi* *Q*uis C H T; *Et q*uis S (*om* I). **38** Iſaiæ S; *prophetæ* ad C H T (*om* I).

13, 2 Iſcariotæ: C; -*tis*: S (T); -tes: H (*om* I). **5** mi*tt*it C H^{m}; mi*ſ*it S H^{x} T (*om* I). **10** *ſed* eſt C H T; *&* eſt S (*om* I). **12** Poſtqu*à*m C; -*am* S (*om* B E I W). *ibi* *&* accepit ... cum C H T; accepit ... *&* cum S (*om* I). **18** *S*criptura: C; *ſ*- S H (*om* B E I W). **19** priuſquàm C; prius quàm S H (*om* B E I W). **20** vobis*:* *Q*ui C; vobis*, q*ui S H (*om* B E I W). **26** Iſcariotæ. C H; -*tis.* (T) S (*om* I). **33** Qu*ò* C H; Qu*o* S (*om* B E I W). *item* ℣ *36 ſecundo.* **36** ſequ*é*ris 1 2 H; -eris S 3 (*om* B E I W).

14, 4 qu*ò* C H; qu*o* S (*om* B E I W). *item* ℣ *5.* **6** *&* veritas, C H; *&* om S T (*om* I). **9** Quomodo C H; Quo modo S (*om* B E I W). *item* ℣ *27.*

15, 22 ſuiſſem C H; *non* pm S T (*om* I). **27** qui*a* C H T; qui S (*om* B E I).

16, 5 Qu*ò* C H; Qu*o* S (*om* B E I W). **7** *P*araclitus C; *p*- S H (*om* B E I W). **11** *D*e 1 2 V Z; *d*e S 3 H (*om* B E I W).

17, 5 eſſet, C H; fieret, S T. **12** cuſtodiui C H; *ego* pm S T (*om* I). *ibi* *S*criptura C; *ſ*- S H (*om* B E I W). **18** & C H T; *ita* pm S (*om* I). **22** dediſti C H; *tu* pm S (*om* B I).

18, 11 non bibam C H^{x}; non *vis, vt* bibam S H^{m} T. **35** pontifices C H; *tui* ad S T. **40** Clamauerunt S T; *ergo* ad C H. *ibi* (*iuxta* W* *haberet* S Barabba*n*. *ſed* W^{c} *recte notat*).

19, 6 *P*ontifices, C; *p*- S H (*om* B E I W). *item* ℣ *15.* **13** Lith*ó*ſtrotos, 1 2 V Z; -thoſt- S 3 (*om* B E I W). **24** *S*criptura C; *ſ*- S H (*om* B E I W). *item* ℣℣ *28. 36. 37.* **38** Arimath*æ*a, C H; -th*i*a S T (*om* I).

20, 9 *S*cripturam, C; *ſ*- S H (*om* B E I W). **26** di*x*it: C H T; -t *eis*: S. **27** di*c*it C H T; di*x*it S. **31** *F*ilius 1 2 V Z; *f*- S 3 H (*om* B E I W).

21, 1 Ieſus S H^{x} T; *diſcipulis* ad C H^{m} (*om* I). **6** Di*c*it C H; Di*x*it S T. **13** acc*i*pit ... dat C H^{x}; acc*e*pit ... da*b*at S H^{m} T. **16** *ſecundum* ei: C H T; ei *iterum*: S. **22** Di*c*it C H; Di*x*it S. **23** (*iuxta* E *omitteret* C ergo *at non eſt verum*).

ACTVS APOSTOLORVM.

1, 16 *S*cripturam, C; *ſ*- S H (*om* B E I W). **19** Haceld*a*ma C; Hac*h*eld*e*ma, S (*om* B E I; *iuxta* W *haberet* S hacel-dema & C hacel-dama *quæ falſa ſunt*). **24** ex his duobus vnum accipere locum C; ex his duobus, vnum accipere locum S (*om* B E I).

2, 1 cum C H; *d*um S T. **8** quomodo C H; quo modo S (*om* B E I W). **12** ad inuicem C; adinuicem S H (*om* B E I W). **23** affigentes S C; affigentes H T (*cum alijs plurimis*). **29** fepultus: C; -s *eft*: S H T (*om* I). **33** hunc, quem C H^x; hoc donum, quod S H^m.

3, 11 teneret C H^x T (teneret); videret S **16** (*iuxta* W *haberet* S videtis, *fed habet cum* C vidiftis,). **18** quæ 1^c 2 3 H^m V Z; qu*i*, S 1* H^x T (*non diftinguit* W *inter* 1* & 1^c). **21** *P*rophetarum. C; *p*- S H (*om* B E I W). *ibi* (*iuxta* W *haberent* S C feculo *fed habent* fæculo). **22** *P*rophetam C; *p*- S H (*om* B E I W). *item* ℣ *23*. *ibi* fufcitabit . . . veftris, tamquam me, ipfum audietis C (H); fufcitabit . . . veftris, tamquam meipfum audietis S (*om* B E I; *non accurate notat* W).

4, 2 Iefu 1^c 2 3 H^m V Z; Iefu*m* S 1* H^x T (*fine diftinctione* W *afferit, Vulgatam exhibere* Iefu*m*). **10** (*iuxta* W *omitteret* S Domini noftri *quod falfum eft*). **21** quomodo C H; quo modo S (*om* B E I W). **36** *F*ilius C; *f*- S H (*om* B E I W).

5, 3 Petrus: C H^x; -s *ad Ananiam*: S H^m T (ad eum).

6, 15 ta*m*quam C; ta*n*q- S H (*om* B E I). *ibi* *A*ngeli 1 2 V Z; *a*- S 3 H (*om* B E I W).

7, 1 habent? C H: hab*er*ent? S T. **6** femen *eius* C H T; -n *tuum* S. **8** Ifaac, Iacob: C S*** H T; Ifaac, & Iacob: S* (*om* W; S*** *non notat* B). **30** *A*ngel- 1 2 V Z; *a*- S 3 H (*om* B E I W). *item* ℣℣ *35. 38. 53*. **32** *p*atrum C; *P*- S H (*om* B E I W). **37** fufcitabit . . . veftris, tamquam me, ipfum audietis. C (H); fufcitabit . . . veftris, tamquam meipfum audietis. S (*om* B E I; *non accurate notat* W). **40** Moyf*es* enim hic, C H^x; Moyf*i* enim h*u*ic, S H^m T (*om* I). **42** & hoftias C H; *aut* ho- S T (*om* B). **43** trans C H; in S T. **48** *P*ropheta dicit: C H^x; *per* *p*ropheta*m* dicit: S H^m T. **55** *fecundum* dextris Dei. C H^x; dextris *virtutis* Dei. S H^m T (*om* W; *non accurate notant* B E I).

8, 7 & C H; & & S (*om* B E I W). **11** magijs C H^m; magi*c*is S H^x T. **30** *p*rophetam, C *P*- S H (*om* B E I W). **31** quomodo C H; quo modo S (*om* B E I W). **32** *S*criptur- C; *f*- S H (*om* B E I W). *item* ℣ *35*. **34** *P*ropheta C; *p*- S H (*om* B E I W). **36** *E*unuchus: C; *e*- S H (*om* B E I W). *item* ℣℣ *38. 39*. **37** *F*ilium C; *f*- S H (*om* B E I W).

9, 11 *r*ectus: C; *R*- S H (*om* B E I W). *ibi* Tarfenfem: 2 3 S H V Z; T*h*a- 1 (*om* B E I; *non diftinguit* W *inter* 1 2 3). **20** continuo C; *ingreffus* ad S H T (*iuxta* W *etiam* C *adderet* ingreffus *quod falfum eft*). *ibi* fynagog*i*s C H^m; -g*a*s S H^x T (*iuxta* W *etiam* C *haberet* -gas *quod falfum eft*). *ibi* *F*ilius C; *f*- S H (*om* B E I W). **25** difcipuli C H^x; *eius* ad S H^m T. **27** quomodo C H *bis*; quo modo S *bis* (*om* B E I W). **30** Tarfum. 2 3 S H V Z; T*h*a- 1 (*om* B E I; *non diftinguit* W *inter* 1 2 3). **34** san*a*t C H^m; san*e*t S H^x T (*om* I). **39** (*iuxta* W *haberet* S circu*n*fteterunt *at non eft verum*).

10, 3 *A*ngelu- 1 2 V Z; *a*- S 3 H (*om* B E I W). *item* ℣ *7*. **4** Qui*d* e*ft*, C; Qui*s* e*s*, S H T (*om* I; *iuxta* W *etiam* C *haberet* Quis es, *quod falfum eft*). **38** quomodo C H; quo modo S (*om* B E I W).

11, 5 mentis C H; *meæ* ad S T (*om* I). **13** *A*ngelum 1 2 V Z; *a*- S 3 H (*om* B E I W).

12, 4 (*iuxta* W *haberet* S qua*t*uor *quod falfum eft*). *ibi* cuftodiendum, C H^x; *ad* pm S H^m T (*om* I). **7** *A*ngelus 1 2 V Z; *a*- S 3 H (*om* B E I W). *item* ℣℣ *8. 10. 11. 23*. **9** autem C H T; enim S (*om* I). **13** *aud*iendum, C; *vid*endum, S H T. **16** aperuiffent, C H^x; -t *oftium*, S H^m T. **17** quomodo C H; quo modo S (*om* B E I W).

13, 6 vfque C; *ad* ad S H T. *ibi* magum 1^c 2 3^c S H V Z; mag*nu*m 1* 3* (*om* B I; *non diftinguens* W *afferit*, C *habere* mag*n*um). *ibi* Barie*fu*, C H^x; Barieu, S H^m T (*om* I). **22** Ieffe, C; Ieff*æ* S H (*om* I). **25** effe, C; -e*?* S H (*om* B E I W). **27** *p*rophetarum, C; *P*- S H (*om* B E I W). **33** *no*ftris C H^x; *ve*ftris S H^m T (*om* I). **43** colentium C H^x; *Deum* ad S H^m T (*om* I).

14, 6 L*y*caoni- C H; L*i*c- S (*om* B E I). *item* ℣ *10*. *ibi* erant. C H^x; & *commota eft omnis multitudo in doctrina eorum. Paulus autem, & Barnabas morabantur Lyftris.* ad S H^m (T). **16** noftra. C H^x; veftra. H^m; eorum. S T (*om* I). **23** Pamph*y*liam, 2 3 H V Z; -ph*i*l- S 1 (*om* B E I; *iuxta* W *haberet* S -ph*y*l- *atque* C -ph*i*l- *quæ falfa funt*). **24** Perge, C H^m; -e*n*, S H^x T (*om* I). **26** *E*cclefiam, C; *e*- S H (*om* B E I W).

15, 3 *E*cclefi- C; *e*- S H (*om* B E I W). *item* ℣℣ *4. 41*. **32** *P*rophetæ, C; *p*- S H (*om* B E I W). **38** Pamph*y*lia, 2 3 H S V Z; -ph*i*l- 1 (*om* B E I; *non diftinguit* W *inter* 1 2 3).

16, 1 Derben, C; *in* pm S H T (*om* I). *ibi* *I*udææ C H^m; *i*- S (*om* B E I W). **5** *E*cclefiæ C; *e*- S H (*om* B E I W). **12** Macedoniæ ciuitas, colonia. 1 2 V Z; Macedoniæ, ciuitas colonia. S; Macedoniæ, ciuitas, colonia. 3 (*om* B E I W). *ibi* *V*rbe 1 2 V Z; *v*- S 3 H (*om* B E I W). *ibi* con*fer*entes. C H^m; con*fift*entes. S H^x T (*om* I). **39** *V*rbe. C; *v*- S H (*om* B E I W).

17, 2 *S*criptur- C; *f*- S H (*om* B E I W). *item* ℣ *11*. **6** *V*rbem C; *v*- S H^m (*om* B E I W). **15** S*i*lam, 2 3 H S V Z; S*y*- 1 (*om* B E I; *non diftinguit* W *inter* 1 2 3). **28** *P*oetarum C; *p*- S H (*om* B E I W).

18, 3 *vncos habet* C; *omittit* S (*om* B E I W). **15** nominibus, & leg*e* veftr*a*, C; nominibus leg*is* veftr*æ*, S (H) T. *ibi* vos ipfi C; vofipfi S H (*om* B E I W). **23** Galati*c*am C H; Galatiam S. **28** *S*cripturas, C; *f*- S H (*om* B E I W).

19, 1 *D*ifcipul*os*: 1 2 T V Z; *d*- 3 H; *de* *d*ifcipul*is*, S. **11** quaflibet C H; *modicas* quaflibet S; modicas (*om* quaflibet) T. **14** *qui*dam C H; *cuiuf*dam S T. *ibi* Sceuæ C H T; *nomine* pm S. **19** combufferunt C H T; *eos* ad S (*om* I). **31** daret C; dare*nt* S *in Angelica* (*om* B E I W).

20, 4 Sopater C H^m; So*fi*pater S H^x T (*om* I). **11** allocutus C H T; *eft* ad S (*om* I). *ibi* fic C H; & pm S T (*om* B). **14** conueniffe*t nos* in C H^m; conueniff*emus* in S T (*om* B). **15** alia C H; *die* ad S T (*om* I). **17** *M*aiores 2 3 Z; *m*- S 1 H V (*om* B E I W). **20** quomodo C H; quo modo S (*om* B E I W). *ibi* fubtraxerim C H; *vobis* ad S T (*om* B). **30** vobis ipfis C; vobifipfis S H (*om* B E I W).

21, 10 quidam C H T; *vir* ad S. **16** & ex C H; *quidam* ex S; *quidam* & ex T (*om* I). *ibi* *Mn*afonem C H^m; *I*afonem S H^x T. **25** (*iuxta* W *haberet* S ab idolis immolato, *at habet cum*

C ab idolis, immolato,). **29** Trophimum C H; T*h*- S (*om* B E I). **37** dixit: C H T; -t *ei*: S (*om* I). *ibi* Græcè C; -*e* S (*om* B E I W). **39** Tarfo 2 3 S H V Z; T*ha*- 1 (*om* B E I; *non diftinguit* W *inter* 1 2 3).

22, 3 dicit: C H; -*x*- S T (*om* I). *ibi* Tarfo 2 3 S H V Z; T*ha*- 1 (*om* B E I; *non diftinguit* W *inter* 1 2 3). *ibi* Gamaliel C H; -el*is* S T (*om* I). **28** (*iuxta* E *haberet* C ciuitatem *contra* S ciuilitatem *at* C *cum* S *conuenit*).

23, 8 *A*ngelu- 1 2 V Z; *a*- S 3 (*om* B E I W). *item* ℣ *9*. **14** (*iuxta* E *omitteret* C ad *quod falfum eft*). **22** præcipiens C H; *ei* ad S T (*om* I). **23** *C*enturionibus, C; *c*- S H (*om* B E I W). **25** (*iuxta* W *haberet* S ta*n*quam *at falfum eft*). **26** fcribens C H; *ei* ad S T (*om* I). **29** nihil C H T; nullum S. *ibi* crim*inis*. C; crim*en*. S H T (*om* I). **30** te denuncians, & 3 Z; te denuncians: & S 1 2; te, denuncians & V (*om* B I W; *non accurate notat* E).

24, 1 (*iuxta* E *haberet* C principem *contra* S præfidem *at ambæ habent* præfidem). **4** audias C; *vt* pm S H T (*om* I). **18** tumultu. C H^{x}; *& apprehenderunt me clamantes, & dicentes: tolle inimicum noftrum.* ad S H^{m} T. **19** fiquid C H; fi quid S (*om* B E I W). *item* ℣ *20*. **25** accerfam C H; -*fi*am S T (*om* I). **26** accerfens C; -*fi*ens S T (*om* I).

25, 4 feruari C H; *quidem* ad S T (*om* I). **14** *de*morarentur, C H; morarentur, S T (*om* I). **16** crimina. C H T; -a, *quæ ei obijciuntur*. S. **18** caufam C; cau*f*fam S H (*om* B E I). **24** hunc, C H; -c *hominem,* S T (*om* I). **25** appellante ad Auguftum, iudicaui mittere. C H; appellante, ad Auguftum iudicaui mittere. S (*om* B E I).

26, 2 æftimo me beatum, apud te cum fim defenfurus C H; æftimo me beatum apud te, cum fim defenfurus S (*om* B E I W). **17** popul*o*, C H^{m}; -l*is*, S H^{x} T. **31** (*iuxta* E *haberet* C ille. *contra* S ifte. *fed ambæ habent* ifte.).

27, 5 Pamphyliæ 2 3 H S V Z; -ph*i*l- 1 (*om* B E I; *non diftinguit* W *inter* 1 2 3). **7** Salm*o*nem: 1 2 H Z; -*o*- S 3 V (*om* B E I W). **9** *&* ieiunium C H^{m}; *&* om S H^{x} T (*om* I). *ibi* præteri*f*fet, C; -riffet, S H T (*om* B E I). **18** (*iuxta* W *haberet* S valid*e at habet cum* C valid*a*). **23** *A*ngelus 1 2 V Z; *a*- S 3 H (*om* B E I W). **33** Quartadecima C; Quarta decima S H (*om* B E I W). **43** iuffitq. C; -tq*ue* S (*om* B E I W). *ibi* fe C H; *in mare* ad S T (*om* I).

28, 7 exhibuit. C H T; *fe* pm S (*om* I W). **23** (*iuxta* W *haberet* S plures *at habet cum* C plurimi). **25** *p*rophetam C; *P*- S H (*om* B E I W). **27** (*iuxta* E *omitteret* C & *fecundum quod falfum eft*).

EPISTOLA BEATI PAVLI APOSTOLI AD ROMANOS.

1, 2 *P*rophetas C; *p*- S H (*om* B E I). *ibi Sc*ripturis C; *f*- S H (*om* B E I). **3** Fili- C; *f*- S H (*om* B E I). *item* ℣ *4*. **7** *P*atre C; *p*- S H (*om* B E I). **10** quomodo C H; quo modo S (*om* B E I). **13** habeam *&* C H^{m}; *&* om S H^{x} T (*om* I). **15** *vncos habet* C, *omittit* S (*om* B E I).

2, 3 o C; ò S (*om* B E I). **4** adducit? C H; -t: S (*om* B E I). **15** defendentibus, in die, C; defendentibus in die, S (*om* B E I). **16** *E*uangelium C; *e*- S H (*om* B E I). **28** *primum* manifefto, C H T; -o *eft*, S (*om* I). *ibi* manifefto, in carne, C H T; manifefto in carne *eft*, S. **29** abfcondito, C H T; -o *eft*, S.

3, 3 euacua*bit*? C H^{m}; -a*uit*? S H^{x} T (*om* I). **6** quomodo C H; quo modo S (*om* B E I). **25** propitiat*ionem* C H^{x}; -*torem* S H^{m} T.

4, 2 operibus C H^{x} T; *legis* ad S H^{m} (*om* I). **3** *S*criptura? C; *f*- S H (*om* B E I). **10** Quomodo C H; Quo modo S (*om* B E I). **17** *vncos habent* C H; *omittit* S (*om* B E I). *ibi* credidi*t*, C H^{m}; credidi*fti*: S H^{x} T (*om* I). **18** tuum. C H^{m}; -m ficut ftellæ cæli, & arena maris. S H^{x} T. **19** non infirmatus eft fide, C H T; non eft infirmatus *in* fide, S (*om* I). **21** promifit, C H; -t *Deus*, S T (*om* I).

5, 2 *&* habemus C H T; *&* om S (*om* I). **6** infirmi effemus fecundum tempus C; infirmi effemus, fecundum tempus S H (*om* B E I). **8** cum C H^{x}; *fi* pm S H^{m} (*om* I). **10** *f*ilij 1 2 V Z; *F*- S 3 H (*om* B E I). **17** accipientes, in vita regnabunt C H; accipientes in vita, regnabunt S (*om* B E I). **20** gratia. C H; *&* pm S T (*om* I).

6, 1 *per*manebimus C H; manebimus S T (*om* I). **2** quomodo C H; quo modo S (*om* B E I). *item* ℣ *4*. **3** ignoratis C H^{x}; *fratres* ad S H^{m} T. **4** *P*atris, C; *p*- S H (*om* B E I). **8** *fecundum* Chrifto: C H; illo: S T. **9** mors C H T; *&* pm S (*om* B I). **16** *N*efcitis C H T; *An ne*- S (*om* I).

7, 4 fructifice*mus* C H T; -e*tis* S. **19** hoc *facio*: fed quod *nolo* malum, *hoc ago*. C H T; hoc *ago*: fed quod *odi* malum, *illud facio*. S.

8, 9 *f*piritus C; *S*- S H (*om* B E I). **30** *glori*ficauit C H^{x}; *magnif*- S H^{m} (T). **32** *F*ilio C; *f*- S H (*om* B E I). **33** iuftificat, C; -t. S H (*om* B E I). **34** *q*uis C; *Q*uis S (*om* B E I)

9, 1 Chrifto, C H^{x} T; -o *Iefu*, S H^{m}. **5** *&* ex C H; *&* om S T (*om* I). **17** *S*criptura C; *f*- S H (*om* B E I). **19** (*iuxta* E *haberet* C quæritur? *at habet cum* S queritur?). **22** apta C H^{x} T; apta*ta* S H^{m} (*om* I). **24** vocauit *nos* non folum C H; vocauit non folum S T (*om* I; *iuxta* B *haberet* S vocauit nos folum *quod falfum eft*).

10, 8 *S*criptura? C; *f*- S H (*om* B E I). *item* ℣ *11*. **14** Quomodo C H *ter*; Quo modo S *ter* (*om* B E I). *item* ℣ *15*. **21** contradicentem. C H^{m}; -m *mihi*. S H^{x} T.

11, 2 *S*criptura: C; *f*- S H (*om* B E I). **3** *P*rophetas C; *p*- S H (*om* B E I). **9** eorum C H^{x} T; *coram ipfis* ad S H^{m}. **14** quomodo C; quo modo S H (*om* B E I). **36** fæcula. C H; -a *fæculorum*. S T.

12, 10 Charitate C H^{m}; -e*m* S H^{x} T. **15** Gaud*e*re ... fl*e*re C H T; Gaud*e*te ... fl*e*te S. **19** vindicta: C H^{m}; -a*m*: S H^{x} T: *ibi* ego C H^{x}; *&* ego S H^{m} T (*om* I).

13, 1 quæ autem funt, a Deo ordinat- C H; quæ autem funt a Deo, ordinat- S (*om* I). *ibi* ordinat*æ* C H^{m}; -*ta* S H^{x} T (*om* I).

14, 8 moriamur. *S*iue C H; -r: *f*iue S (*om* B E I).

15, 4 *S*cripturarum, C; *f*- S H (*om* B E I). **11** *G*entes C; *g*- S H (*om* B E I). **18** Gentium, verbo C; Gentium verbo, S (*om* B E I). **21** audierunt, C H T; -t *de eo*, S (*om* I). **22** *&* prohibitus C H^{m}; *fed* proh- S (*om* I). **27** *G*entiles:

C; *g*- S H (*om* B E I). **30** adiuuetis C H T; & ad S (*om* I).

16, 4 *vncos habent* C H; *omittit* S (*om* B E I). **5** *E*cclefiam C; *e*- S H (*om* B E I). *ibi* Epænetum C H; Ep*h*æ- S T (*om* B E I). *ibi* primitiuus Afiæ C H T; -us *Ecclefiæ* Af- S (*om* I). *ibi* Chrifto. C H^x; -o *Iefu.* S H^m T (*om* I). **6** *v*obis. C H^m; *no*- S H^x T (*om* I). **7** Iu*n*iam C H^m; Iu*l*i- S H^x T (*om* I). **23** arcarius C H; arc*h*a- S T (*om* I). **26** *vncos habet* C; *omittunt* S H (*om* B E I). *ibi S*cripturas C; *f*- S H (*om* B E I). *ibi P*rophetarum C; *p*- S H (*om* B E I).

EPISTOLA BEATI PAVLI APOSTOLI AD CORINTHIOS PRIMA.

1, 10 *fent*entia. C H^m; *fci*entia. S H^x T (*om* I). **13** Diuifus eft Chriftus? C H; Diuifus eft Chriftus: S (*om* B E I). **14** Deo, C H^x; -o *meo,* S H^m T. **16** *c*eterum nefcio fi quem alium baptizauerim. 2 3 (1 H T); Ceter*or*um *autem* nefcio fi quem alium *veftrum* baptizauerim. S (*om* I).

2, 9 Qu*o*d C S^c H T; Quód S*** (*om* B E I). *ibi* afcend*it,* C H T; -d*erunt,* S. **11** *S*piritu- C; *f*- S H (*om* B E I). *item* ℣℣ *12. 14* (*non* ℣ *13*). **14** examinatur. C H^x T; -a*n*tur. S H^m (*om* I). **15** iudicatur. C H T; -r, *ficut fcriptum eft:* S (*om* I). **16** qui inftru*a*t C H^x; *aut* qui*s* inftru*x*it S H^m T.

3, 10 quomodo C H; quo modo S (*om* B E I).

4, 9 *A*ngelis, 1 2 V Z; *a*- S 3 H (*om* B E I).

5, 5 huiufmodi C H T; *hominem* ad S. **11** nominatur, eft C H T; nominatur *inter vos* eft S (*iuxta* I *haberet* C nominatu*s* eft *at non eft verum*).

6, 11 quid*a*m C H^m; -d*e*m S H^x T (*om* I). **18** Omne C H^x T; *enim* ad S H^m (*om* I).

7, 7 enim C; autem S H T (*om* I). **17** *E*cclefijs C; *e*- S H (*om* B E I). **24** Vnufquifque C H T; *ergo* ad S (*om* I). *ibi* fratr*es,* C; frat*er,* S (H) T (*om* I). **26** ergo C H^x T; enim S H^m (*om* I). **32** quomodo C H; quo modo S (*om* B E I). *item* ℣℣ *33. 34.* **40** *S*piritum C; *f*- S H (*om* B E I).

8, 1 *facrific*antur, C H T: *immol*a- S (*om* B). **6** vnus *eft* Deus, 2^c 3^c S V Z; *eft* om 1 2* 3* H T (*om* I; *iuxta* B *omitteret* C eft). **10** idol*i*o C H T; idolo S. **11** fcientia C H^x T; *con*fc- S H^m.

9, 13 altari C T; -i*a* S (*om* B I; *iuxta* E *haberet* S -io). **26** aërem C H; aerem S (*om* B E I).

10, 3 (*iuxta* E *haberet* C fpiritu*a*lem *at habet cum* S fpiritalem). **17** vnum C H T*; & pm S T^c (*om* I). *ibi* pane C H^x; -e, *& de vno calice* S H^m (T). **27** infidelium, C H^x; -m *ad cœnam,* S H^m T.

11, 10 poteftatem C H^x T*; velamen S H^m T^c. *ibi* caput C H^x T*; *fuum,* ad S H^m T^c. *ibi* propter C H T; & pm S (*om* I). *ibi A*ngelos. 1 2 V Z; *a*- S 3 H (*om* B E I). **13** Vos ipfi C; Vofipfi S H (*om* B E I). **15** funt. C; -t? S (*om* B E I).

12, 2 Scitis C H T; *autem* ad S (*om* B I). **16** corpore? C H; -e. S (*om* B E I). **25** idipfum C H T*; *in* pm S T^c (*om* B E I). **28** *P*rophet-... *Doctor*- C; *p*-... *d*- S H (*om* B E I). *item* ℣ *29.*

14 *numerus huius capitis in nonnullis exemplaribus Sixtinæ recte impreffus confpicitur; in alijs* X *atramento vel typo manu impreffo videtur formatus.* **2** Spiritu 1 2 H^x V Z; -u*s* S 3 H^m T (*om* I). **7** quomodo C H; quo modo S (*om* B E I). *item* ℣ *16.* **9** aëra C; a*e*ra S (*om* B E I). **16** qui fupplet locum idiotæ, C H^x; qui*s* fupplet locum idiotæ? S (T) H^m (*om* I). **21** lege C H^x; *enim* ad S H^m T (*om* I). *ibi primum* & C H T; & & S (*om* B E I). **23** dicent, quòd infanitis? C H^x T; -t: qu*i*d i- S H^m. **25** occulta C H; *enim* ad S T (*om* I). **32** fubiect*i funt.* C H^x T; -ct*us eft.* S H^m. **40** fiant. C H^m; -t *in vobis.* S H^x T (*om* I).

15, 3 *S*cripturas: C; *f*- S H (*om* B E I). *item* ℣ *4.* **11** prædicamus, C H T; -a*u*im- S (*om* B). **12** quomodo C H; quo modo S (*om* B E I). *item* ℣ *35.* **14** eft *ergo* C H; *ergo* om S (*om* I). **26** Nouiffim*a* C H^x T; -m*e* S H^m (om I). *ibi* dicat: C H T; *hæ*c pm S (*om* I). **31** per C H^x; propter S H^m T. **37** vt puta C; vtputa S H (*om* B E I).

16, 12 voluntas C; *eius* ad S H T (*om* I). **19** Ecclefiæ C H^x T; *omnes* pm S H^m. **22** Maran *A*tha. C; Maranatha. S H T (*om* B E I).

EPISTOLA BEATI PAVLI APOSTOLI AD CORINTHIOS SECVNDA.

1, 6 pro veftra *exhortatione* & falute, ... pro veftra exhortatione & *falute,* C (H) T; pro veftra falute, ... pro veftra exhortatione, S. **11** ex mult*o*rum perfonis, eius C; ex mult*a*rum perfonis *facierum* eius S H T. **18** EST, & NON. C H T; EST, & NON: Sed eft in illo EST. S (*om partim* I; *iuxta* B *haberet* S Eft, & Non, fed eft in illo fuit. *quod falfum eft*). **19** non fuit C H; *in illo* ad S T (*om* I).

2, 5 *primum* contriftauit, C H; -t *me,* S T (*om* I). **9** fcripfi, C H T; -i *vobis,* S (*om* B).

3, 3 *f*piritu C; *S*- S H (*om* B E I). **8** quomodo C H; quo modo S (*om* B E I). **9** gloria C H^m; *in* pm S H^x T (*om* B).

4, 9 derelinquimur: deijcimur, C H^x; -r: *humiliamur, fed non confundimur:* de- S H^m T.

5, 6 corpore, C H T; *hoc* pm S (*om* B I).

6, 16 Qui C H; Qui*s* S T (*om* I).

7, 4 *no*ftra. C H T; *ve*ftra. S (*om* I). **15** quomodo C H; quo modo S (*om* B E I).

8, 18 fratrem, C H; -m *noftrum,* S T. **20** nobis. C H; -s *in Domini gloriam.* S (T). **23** vos C H^x T; vob*is* S H^m (*om* I). *ibi* glori*a* C H^m; -i*æ* S H^x T.

9, 3 Mifi C H; Mifi*mus* S T (*om* I). **14** (*iuxta* E *omitteret* S in *at non eft verum*). **15** Gratias C H; *ago* ad S (*om* B I).

11, 6 manifeft*ati* fum*us* C H; manifeft*us* fum S; manifeft*atus* fum T (*om* B). **8** *E*cclefias C H; *e*- S (*om* B E I). **23** funt, (vt... dico) C H^m; funt, & *ego:* vt... dico, S (T) H^x (*om* I). **31** *P*ater C; *p*- S H (*om* B E I).

12, 2 in corpore *nefcio,* C H T; *nefcio* om S (*om* I). **11** fui C H^x; feci S H^m T.

13, 1 terti*ò* C; -i*o* S H (*om* B E I). **2** Prædixi, C H T; -i *enim,* S (*om* B I). *ibi* præfens, C H^x; -s *vobis,* S T (*om* I). **4** viu*e*mus C H^x; viu*i*mus S H^m T (*om* I).

EPISTOLA BEATI PAVLI APOSTOLI AD GALATAS.

1, 3 Patre, C *(cf. Var. Clem.)* H; -e *noſtro,* S T (*om* I). **8** *A*ngelus 1 2 V Z; *a-* S 3 H (*om* B E I). **16** *F*ilium C; *f-* S H (*om* B E I). **23** tant*ù*m 1 2 Z; -*u*m S 3 H (*om* B E I).

2, 5 ſubiectione, C H^m; -n*i,* S H^x T (*om* I). **6** *(*quales . . . accipit*)* C H; quales . . . accipit: S (*om* B E I). **8** *(*qui . . . Gentes*)* C H; qui . . . Gentes: S (*om* B E I). **14** quomodo C H; quo modo S (*om* B E I).

3, 1 pr*æ*ſcriptus C; pro*ſ*c- S H (*om* I). **3** conſumm*e*mini? C H; -mm*a*m- S T (*om* I). **8** *S*criptura C; *ſ-* S H (*om* B E I). *ibi G*entes C *bis*; *g-* S H *bis* (*om* B E I). **10** *L*ibro C; *l-* S H (*om* B E I). **12** ea, C H T; ea *homo,* S. **17** *L*ex, C; *l-* S H (*om* B E I). **19** tranſgreſſione*s* C H^x T; -n*ẽ* S H^m. **22** *S*criptura 2 3 V Z; *ſ-* S 1 H (*om* B E I).

4, 4 *F*ilium C; *f-* S H (*om* B E I). **6** filij, C H^x; -ij *Dei,* S H^m T (*falſo* E *non hic, ſed ad ſequens* filij *notat*). **9** quomodo C H; quo modo S (*om* B E I). *item* ℣ *29.* **11** Timeo *vos,* ne C H; Timeo ne S T. **14** *A*ngelum C; *a-* S H (*om* B E I). **30** *S*criptura? C; *ſ-* S H (*om* B E I). *ibi* enim C H; om S (*om* I).

5, 7 obedire? C H^x; *nemini conſenſeritis.* ad S H^m T. **16** autem: C H; -m *in Chriſto*: S T. **25** *in exemplari Angelico* S *hoc verſu incipit Caput VI.*

6, 1 te ipſum, C; teipſum, S H (*om* B E I). **4** tant*ù*m C; -*u*m S (*om* B E I). *item* ℣ *12.*

EPISTOLA BEATI PAVLI APOSTOLI AD EPHESIOS.

1, 15 in *Domino* Ieſu, C H^x T; in *Chriſto* Ieſu, S H^m. **17** pater gloriæ, 2 3 V Z; pater, gloriæ, S 1 H (*om* B E I).

2, 1 vos, C H^x T; vos *conuiuificauit,* S H^m. **11** vos C H^m; *eratis* ad S (T) H^x (*om* I). *ibi* dic*i*mini C; dic*eba*mini S H T. **12** qui*a* C T; qui S H^x (*om* I). **22** Spiritu. C; -u *ſancto.* S H T.

3, 8 Mihi C H; *enim* ad S (*om* B I). *ibi* hæc, *I*n C H; hæc *i*n S (*om* B E I). **16** virtute C H^m; -*em* S H^x T (*om* I). *ibi* interior*em* homin*em,* C H^m T; interior*i* homine, S H^x (*om* I).

4, 21—22 Ieſu. *d*epon*ere* C H^m; Ieſu, *D*epon*ite* S H^x T (*om* I; *non accurate notant* B E). **30** die*m* C H^m; die S H^x T.

5, 15 quomodo C H; quo modo S (*om* B E I). **23** *I*pſe, C H; *i-* S (*om* B E I). **26** mundans C; *eam* ad S H T (*om* I). **27** glorioſam̧ 1^c 2 3 H T V Z; *in* gl- S 1* (*non accurate notant* B I).

6, 15 præparatione C T; -*em* S H. **20** catena, C H T; -a *iſta,* S (*om* I). **23** Patre, C H^x T; -e *noſtro,* S H^m.

EPISTOLA BEATI PAVLI APOSTOLI AD PHILIPPENSES.

1, 8 quomodo C; quo modo S H (*om* B E I). **9** ſcientia, C H; *omni* pm S T (*om* I). **14** & C; vt S H T (*om* I). *ibi* vinculis C T; *in* pm S H (*om* I).

2, 1 ſi qua 2 3 V Z *bis*; ſiqua S 1 (H) T *bis* (*om* B E I). **25** mittere C; -*er*re S (*om* B E I).

3, 4 ego . . . & in C H^m T; & ego . . . in S H^x (*om* I). **12** quomodo C; quo modo S (*om* B E I). **21** operationem, C H T; -m *virtutis ſuæ,* S.

4, 2 Syntyc*h*en C H; -cen S (*om* B I). **5** Dominus C H T; *enim* ad S (*om* B I). **15** Philippenſes, C; -enſe*ns,* S (*om* B E I). **18** odorem C H; *in* pm S T (*om* B).

EPISTOLA BEATI PAVLI APOSTOLI AD COLOSSENSES.

1, 12 Deo Patri, C H^m; Deo & Patri, S H^x T. **14** redemptionem *per ſanguinem eius,* remiſſionem C; redemptionem, & remiſſionem S H^m T. **22** exhibere C H T; *vt* exhibere*t* S (*om* I). **25** vos, C H^m; vo*bis,* S H^x T.

2, 7 fide, C H; *in* pm S T (*om* I).

3, 4 Cum C H^x; *autem* ad S H^m T (*om* I). **5** ſimulacrorum C T; -*ch*r- S H (*om* B E I). **10** agnitionem C H; *Dei* ad S T. **11** non eſt Gentilis, C H^x; non eſt *maſculus, & femina,* Gentilis, S H^m T. **16** pſalmis, C H^x; *in* pm S H^m T (*om* I). **17** Domini C H; *noſtri* ad S T (*om* I). *ibi* Chriſti, C H^x; -i *facite,* S H^m T (*om* I).

4, 6 quomodo C H; quo modo S (*om* B E I). **9** *O*mnia, C H^x; *Qui o*mnia S H^m T (*om* I). **16** ea*m,* . . . vos legat*is* C H^x; ea, . . . vo*bis* legat*ur.* S H^m T. **18** Gratia C H^x; *Domini noſtri Ieſu Chriſti* ad S H^m (T).

EPISTOLA BEATI PAVLI APOSTOLI AD THESSALONICENSES PRIMA.

1, 1 Patre, C H; -e *noſtro,* S. **9** ſimulacris, C T; -*ch*r- S H (*om* B E I).

2, 1 ipſi C H; & pm S T (*om* B I). **2** paſſi, C H T; -i *multa,* S. **10** fuimus: C H T^x; *a*t*f*- S T^m (*om* I). **11** *p*ater C H; *P-* S (*om* B E I).

4, 1 quomodo C H; quo modo S (*om* B E I). **11** præc*e*pimus C H T; -c*i*p- S (*om* B E I). **15** aduentu*m* C H^m; -tu S H^x T (*om* I). **16** *A*rchangeli, C; *a-* S H (*om* B E I).

5, 3 habenti, C H^x; -ti*s,* S H^m T (*om* I). **13** pacem C H; & pm S (*om* I). **23** ſeruetur. C H T; *conſ-* S (*om* I).

EPISTOLA BEATI PAVLI APOSTOLI AD THESSALONICENSES SECVNDA.

1, 4 nos ipſi C; noſipſi S H (*om* B E I). **11** bonitatis, C H^x; -s *ſuæ,* S H^m T. **12** *ſecundum* Domini 1^c 2 3 H V Z (*cf. Var. Clem.*); *noſtri* ad S 1* T (*om* I).

3, 4 vobis, C H; -s *fratres,* S T (*om* I). *ibi* quæ C H; quæ*cumque* S T (*om* I). **16** *Dominus* pacis C H T; *Deus* pacis S.

EPISTOLA BEATI PAVLI APOSTOLI AD TIMOTHEVM PRIMA.

1, 8 (*iuxta* I *haberet* C quibus *contra* S quia *at ambæ habent* quia). **9** ſciens C H^x;

-n*tes* S Hm T. *ibi* par*r*icidis, C H; pa*tr*- S T (*om* I). **12** Chrifto C Hx; *in* pm S Hm T (*om* I). **17** inuifibili, C H; & pm S T (*om* I).

2, 2 funt, C H T; *conftituti* pm S (*om* I). **6** teftimonium C Hm; *cuius* pm S Hx T. *ibi* fuis: C Hm; -s *confirmatum eft*: S Hx T (*om* I).

3, 2 ergo C Hx T; enim S Hm. **10** prim*u*m: 2 3 Z; -*i*m S 1 (*om* B E I). **14** fcribo, C Hx; -o *fili Thimothee* S (T) Hm (*non accurate notant* B E I). **15** quomodo C H; quo modo S (*om* B E I).

4, 3 abftinere C H T; & pm S (*om* I).

5, 4 prim*u*m 2 3 Z; -*i*m S 1 (*om* B E I). **15** fatanam. C Hx; *poft* pm S Hm T. **21** angelis, C H; -s *eius*, S (*om* B I). **24** quo*f*dam C H; quo*run*dam S T (*falfo* B I quoru*m*dam). *ibi* & fubfequuntur. C Hm T; & om S Hx.

6, 8 f*i*mus. 1c 2 S H V Z; f*u*mus. 1* 3 (*om* I; *non accurate notant* B E).

EPISTOLA BEATI PAVLI APOSTOLI AD TIMOTHEVM SECVNDA.

1, 2 pax C Hx; & pm S Hm T (*om* I). *ibi* Patre, C H T; -e *noftro*, S (*om* I). **3** Deo, C Hx; Deo *meo*, S Hm T. *ibi* progenitoribus C Hx; *meis* ad S Hm T (*om* I). **15** Scis C Hx; *enim* ad S Hm T (*om* I). *ibi* Phi*gell*us, C (*cf. Var. Clem.*); Phi*let*us, S Hm. **18** Domino C H T; Deo S (*om* I).

2, 5 coronatur C Hx; corona*bi*tur S Hm T. **14** Domino. C Hx; Deo. S Hm T (*om* I). **19** nominat C H T; inuocat S.

3, 16 Omnis C H; *enim* ad S T (*om* B I).

4, 11 minifteri*um*. C Hx; -*io*. S Hm T.

EPISTOLA BEATI PAVLI APOSTOLI AD TITVM.

1, 8 benignum, *prudentem*, fobrium, C Hm; *prudentem*, om S Hx. **12** ventr*es* 2 3 H T V Z; -r*is* S 1 (*om* I).

2, 2 pudici, C S***; pudi*di*ci, S*.

EPISTOLA BEATI PAVLI APOSTOLI AD PHILEMONEM.

2 Ap*p*iæ 2 3 H T V Z; Apiæ S 1 (*om* I). **15** æternum C H T; *in* pm S (*om* B E I). **20** ita *frater*. C H T; ita *facies*. S. *ibi fecundum* Domino. C Hx; Chrifto. S Hm T.

EPISTOLA BEATI PAVLI APOSTOLI AD HEBRAEOS.

1, 4 *A*ngel- 1 2 V Z; *a*- S 3 H (*om* B E I). *item* ℣℣ *5. 6. 7 bis. 13.* **14** capi*e*nt C Hx; -i*u*nt S Hm T (*om* I).

2, 2 *A*ngel- 1 2 V Z; *a*- S 3 H (*om* B E I). *item* ℣℣ *5. 7. 9. 16.* **3** quomodo C H; quo modo S (*om* B E I). **10** confummar*e*. C Hx; -r*i*. S Hm T (*om* I). **17** vt repropitiaret C H T; & vt re- S (*om* B I).

3, 2 fecit C H T; *præf*- S. **11** ficut C; quibus S H Tc (*om* I). **19** introire C Hx; *in requiem ipfius* ad S Hm T.

4, 1 vobis C H; *no*- S T (*om* B). **3** Sicut C H T; quibus S. **13** autem C H T; enim S (*om* B I). **14** confeffionem. C Hx; *fpei noftræ* pm S Hm T. **16** gratiæ: C Hx; -æ *eius*: S Hm; gloriæ eius: T (*om* I).

5, 8 *F*ilius C; *f*- S H (*om* B E I). **11** *in*-interpretabilis C Hm T*; interpretabilis S Hx Tc.

6, 7 generans C H T; germinans S (*om* B I). **10** iniuftus C H T; *eft* ad S.

7, 3 *F*ilio C; *f*- S H (*om* B E I). **20. 21** *vncos habent* C H *omittit* S (*om* B E I). **23** facerdotes, C H; -s *fecundum legem*, S T. **25** acceden*tes* C Hm; accedens S Hx T.

8, 2 Dominus, C Hx; Deus, S Hm T (*om* B I). **10** Da*nd*o C H Tx; Da*b*o S Tm (*om* B I).

9, 4 t*h*uribulum, C H; tu- S (*om* B E I). **6** *f*acerdotes, C; *S*- S H (*om* B E I). **7** offert C Hx; offer*ret* S Hm; offer*et* T (*om* I). **10** varijs C H T; *in* pm S (*om* I). **28** expectantibus C H T; *omnibus* pm S.

10, 6 holocau*to*mata C H; -au*fto*- S T (*om* I). *item* ℣ *8.* **16** Da*nd*o C Hx T; Da*b*o S Hm. **19** *f*anctorum 2 3 Z; *S*- S 1 V (*om* B E I). **30** vindicta, C Hm; -a*m*, S Hx T (*om* E I). **37** aliquantulum, C T; -m*q*. S H (*om* I).

11, 11 conceptione*m* C T; -ne S H. **17** *qui* fufceperat C Hx T; *in quo* fufc- S Hm. **34** effugerunt C Hm; effug*au*erunt S Hx T (*om* I).

12, 2 *A*uctorem C; *a*- S (*om* B E I). **18** acce*n*fibilem C Hm; acce*f*fibilem S Hx T. **22** *A*ngelorum 1 2 V Z; *a*- S 3 H (*om* B E I). **23** fpiritus C H; -*um* S; -*uum* T (*om* B I).

13, 2 *lat*uerunt C Hm; *plac*uerunt S Hx T (*om* I). *ibi* *A*ngelis C; *a*- S H (*om* B E I). **15** ideft C Z; id eft, S V (*om* B E I). **18** habemus in C; -s: in S H (*om* B E I).

EPISTOLA CANONICA (ita S; CATHOLICA C H) B. IACOBI APOSTOLI.

1, 25 lege*m* perfect*am* libertatis, C Hm; lege perfect*æ* li- S Hx T.

2, 8 *S*cripturas: C; *f*- S H (*om* B E I). **13** f*e*cit C Hx; f*a*cit S T.

3, 4 Ecce & C Hm T; Et ecce S Hx (*om* I). *ibi* circumferuntur C Hm; *autem* ad S Hx T (*om* I). **9** fimilitudinem C H T; *imaginem*, & pm S. **17** *non* iudicans, fine fimulatione. C H; iudicans fine fimulatione. S T (*om* I).

4, 1 Nonne *hinc?* ex C H T; *hinc?* om S. **5** *S*criptura C; *f*- S H (*om* B E I). **11** fratres. C Hm; -s *mei*. S Hx T. **12** eft C Hm; *enim* ad S Hx T (*om* I). **14** craftin*o*. C H; -*num*. S T (*om* I; *iuxta* E *haberet* S -*am*. *quod falfum eft*).

5, 6 Add*i*xiftis, C Hm; Add*u*x- S Hx T. **8** appropinqua*u*it. C Hm; -*a*bit. S Hx T (*om* I). **12** vefter: *E*ft, eft: *N*on, non: C; vefter eft, eft: *n*on, non: S H (*om* B E I). **13** Triftatur C Hx; *autem* ad S Hm T. *ibi* veftrum? oret: *Æ*quo animo *eft?* pfallat. C H; veftrum: oret *æ*quo animo, & pfallat. S (T). **14** vobis? C H: -s, S (*om* B E I).

EPISTOLA CANONICA (ita S; om C H) BEATI PETRI APOSTOLI PRIMA.

1, 9 animarum. C Hx; -m *veſtrarum.* S Hm T (*om* I). **10** *p*rophetæ, C; *P*- S H (*om* B E I). **12** *A*ngeli 1 2 V Z; *a*- S 3 H (*om* B E I). **13** ſobrij perfect*e* C Hx T; ſobrij, perfect*i*, S Hm (*om* I). **15** & C Hx; *vt* & S Hm; et vt T (*om* I). **17** *p*atrem C; *P*- S H (*om* B E I). **25** vos. C Hm; vo*bi*s. S Hx T.

2, 2 infantes, rationabile, ſine C Hm; infantes rationabile*s* ſine S Hx T (*om* I). **5** dom*us* ſpiritual*is*, C Hm; *-os -es*, S Hx; domos T (*om* I). **6** *S*criptura 2 3 V Z; ſ- S 1 H (*om* B E I). *ibi* angularem, C H T; -m *probatum*, S (*om* I). **10** *primum* populus, C H T; -s *Dei:* S (*om* B I). **20** gloria, C Hx T; gratia, S Hm.

3, 3 veſtimentorum C H T; -m*ve* S (*om* I). **8** fi*ne* C Hm; fi*de* S Hx T (*om* I). **15** ſpe. C Hx; *fide &* pm S (Hm) T (*om* I). **16** vobis, C H; *de* pm S T (*om* I). **17** benefacientes C T; *vt* pm S H (*om* I). **18** pro iniuſtis CS***; *pro* pro in- S* (*at exemplar Tridentinum recte impreſſum eſt*). *ibi* mortificat*us* ... viuificat*us* C Hm; *-os* ... *-os* S Hx T (*om* I).

4, 3 potationibus, C H; *ebrietatibus,* ad S T (T *om* potationibus). **17** prim*ùm* C; *-um* S (*om* B E I). **18** iuſtus C Hx; *quidem* ad S Hm T (*om* I).

5, 13 coëlecta, C Hx Tc; electa T*; collecta, S Hm.

EPISTOLA CANONICA (ita S; om C H) BEATI (B. S) PETRI APOSTOLI SECVNDA.

1, 3 quomodo C H; quo modo S (*om* B E I). **15** horum C H T; *omnium* ad S. **16** doctas C Hm; *in*doctas S Hx T. **17** *F*ilius C; *f*- S H (*om* B E I). **20** *S*cripturæ C; *ſ*- S H (*om* B E I).

2, 13 coinquination*es*, C Hm; *-is*, S Hx T (*om* I). **16** hominis C Hx T; *in* pm S Hm (*om* I).

3, 2 *P*rophetis, C; *p*- S H (*om* B E I). **10** ver*ò* C; *-o* S (*om* B E I). **13** terram *ſecundum* promiſſa C Hx; terram, *&* promiſſa S Hm T. **16** *S*cripturas, C; *ſ*- S H (*om* B E I).

EPISTOLA CANONICA (ita S; om C H) B. IOANNIS APOSTOLI PRIMA.

1, 7 *F*ilij C; *f*- S H (*om* B E I).

2, 4 eum, C Hx T; *D*eum, S Hm. **24** *S*i C H T; *Quia ſ*i S (*om* I). **27** *primum* vos C H T; om S (*om* I).

3, 8 *F*ilius C; *f*- S H (*om* B E I). **10** *primum* Filij 1 2 V Z; *f*- S 3 H (*om* B E I). *item* ℣ *23.* **17** quomodo C H; quo modo S (*om* B E I).

4, 9 *F*iliu- C; *f*- S H (*om* B E I). *item* ℣℣ *10. 15.* **13** Spiritu C H T; *ſancto* ad S. **20** quomodo C H; quo modo S (*om* B E I).

5, 9 *F*ili- C; *f*- S H (*om* B E I). *item* ℣℣ *10 bis. 11. 13. 20 bis.* **12** *primum* Filium, C Hx T; *f*ilium *Dei*, S Hm (*om* I). *ſecundum* Filium, C; *f*ilium *Dei*, S H T (*om* I). **14** eum: C Hx T; *D*eum: S Hm (om I). **21** ſimulacris. C T; -c*h*ris. S H (*om* B E I).

EPISTOLA CANONICA (ita S; om C H) BEATI IOANNIS APOSTOLI SECVNDA.

3 *F*ilio 1 2 V Z; *f*- S 3 H (*om* B E I). **11** malignis. C Hx; *Ecce prædixi vobis, vt in die Domini non confundamini:* ad S Hm (T).

EPISTOLA CANONICA (ita S; om C H) BEATI IOANNIS APOSTOLI TERTIA.

11 vid*it* C H; *-et* S T (*om* B E I). **14** Saluta C H; *tu* ad S T (*om* I).

EPISTOLA CANONICA (ita S; CATHOLICA C H) BEATI IVDÆ APOSTOLI.

5 ſecund*ò* C; *-o* S (*om* B E I). **11** qui*a* C Hm; qui S Hx T (*om* I). **16** ſuperb*a*, C Hm; ſuperb*iam*, S Hx T (*om* I). **18** nouiſſim*o* tempor*e* C Hx T; nouiſſim*is* tempor*ibus* S Hm (*om* I). **20** *ve*ſtræ C Hm T; *no*ſtræ S Hx (*om* I). *ibi* fidei, in Spiritu ſancto orantes, C; fidei in Spiritu ſancto, orantes, S (*om* B E I).

LIBER (ita S; om C H) APOCALYPSIS BEATI IOANNIS APOSTOLI.

1, 1 *A*ngel- 1 2 V Z; *a*- S 3 H (*om* B E I). *item* ℣ *20.* **13** podére, 1 2 V Z; *-ere*, S 3 (*om* B E I).

2, 1 Angelo C Hm; *ET* pm S Hx T (*om* I). **4** te, C Hm; te *pauca*, S Hx T. **5** veni*o* tibi, C H T; veni*am* tibi *cito*, S. **9** ſynagog*a* C H; *-gæ* S T (*om* B I). **12** vtraque C H; *ex* pm S T (*om* I). **22** Ecce C Hx T; *ego* ad S Hm (*om* B I). *ibi* mitt*am* C Hx; mitt*o* S Hm T (*om* B). **24** *primum* qui 1c 3 H T V Z; qui*a* S 1* 2 (*om* B I).

3, 7 eccleſiæ ſcribe: H Z; -æ*: Sc*- S (*videas Var. Clem.*). **14** eccleſi*æ ſ*crib*e*: C S** H; eccleſi*e: S*crib*æ*: S*. **17** qu*ò*d C H T; om S (*om* B I). **18** & non C; *vt* non S H T (*om* B I; *iuxta* E *omitteret* C &, *quod falſum eſt*).

4, 1 fieri C Hm T; *cito* ad S Hx. **2** *Et ſ*tatim C Hm; *S*tatim S Hx T (*om* I). **5** *ſ*piritus C; *S*- S H (*om* B E I). **8** ſenas*: &* in circuitu, C T; ſenas in circuitu*:* S H (*om* I).

6, 6 denario, C H *bis*; -o *vno*, S T *bis*.

7, 1 *A*ngelos 1 2 V Z; *a*- S 3 H (*om* B E I).

8, 3 t*h*uribulum C H; tu- S T (*om* B E I). **5** t*h*uribulum, C H T; tu- S (*om* B E I). *ibi* -m, C Hx T; -m *aureum*, S Hm.

9, 7 pr*æ*lium: C; pr*æ*- S H (*om* B E I). **15** *A*ngeli, 1 2 V Z; *a*- S 3 H (*om* B E I). **20** ſimulacra C; -c*h*ra S H T (*om* B E I).

10, 4 ego C H; *&* pm S T (*om* I). **10** (*iuxta* E *omitteret* C angeli, *at falſum eſt*).

11, 2 foris C H T; infra S (*om* B). **4** ſtant*es*. C H T; *-tia*. S. **17** Deus C H T; *noſter* ad S. **19** voces, C H T; *& tonitrua,* ad S.

K*

12, 7 prœli- C *bis*; præ- S H *bis* (*om* B E I). *item* ℣ *17*.

14, 6 *A*ngelu- 1 2 V Z; *a*- S 3 H (*om* B E I). *item* ℣℣ *8. 9. 10. 15. 17. 18. 19.* **11** ſi quis C; ſiquis S H (*om* B E I). **12** *S*anctorum C; *ſ*- S H (*om* B E I). **16** demeſſa eſt terra. C H; demeſſuit eam. S.

15, 1 *A*ngel- C; *a*- S H (*om* B E I). *item* ℣℣ *6. 7. 8.* **3** Rex C Hˣ T; *Domine*, pm S Hᵐ.

16, 1 *A*ngelis 1 2 V Z; *a*- S 3 H (*om* B E I). **2** primus, C Hˣ; -s *Angelus*, S Hᵐ T. *ibi* imaginem C H T; *beſtiam*, & pm S. **4** tertius C H; *Angelus* ad S T (*om* B). **7** ab altari C; om S H (T). **8** ign*i*: C H T; ign*e*: S (*om* I). **13** ſpiritus C Hˣ T; *exire* pm S Hᵐ. **14** prœlium C; præ- S H (*om* B E I). **16** Armagedon. C H T; -*d*don. S (*om* I).

17, 1 *A*ngelis, 1 2 V Z; *a*- S 3 H (*om* B E I). **4** inaurat*a* 1 S H V Z; -*o* 2 3 (*om* I). **14** electi, C T; & pm S H (*om* I). **16** ign*i* C H T; ign*e* S (*om* B I).

18, 6 miſcuit, C H T; -t *vobis*, S. **13** cinnamomum) C (*cf. Var. Clem.*) Hˣ; -m, & *amomum*) S Hᵐ T (*non accurate notant* B I). *ibi* t*h*uris, C H T; turis, S (*om* B E I).

19, 1 Salus, C Hᵐ; Laus, S Hˣ T. **4** vigintiquattuor, C; viginti quattuor, S H (*om* B E I). **8** *S*anctorum. C; *ſ*- S H (*om* B E I). **9** *ſecundum* di*x*it 1 2 3ᶜ T; di*c*it S 3* H (*om* I). **13** vocatur C Hˣ T; voca*ba*tur S Hᵐ. **19** prœlium C; præ- S H (*om* B E I).

20, 7 prœlium, C; præ- S H (*om* B E I).

21, 2 de cælo a Deo, paratam, C; de cælo, a Deo paratam, S H (*om* B E I). **9** *A*ngel- 1 2 V Z; *a*- S 3 H (*om* B E I). *item* ℣ *12*. **13** *O*riente ... *O*ccaſu C; *o*riente ... *o*ccaſu S H (*om* B E I). **19** fu*n*damenta C; fud- S (*om* B E I). **23** illumina*u*it C Hˣ; -a*b*it S Hᵐ T. **24** *g*entes 1 2 V Z; *G*- S 3 H (*om* B E I). **27** *l*ibro C H; *L*- S(*om* B E I).

22, 1 vi*t*æ, C T; vi*u*æ, S H. **21** *in fine exemplaris Sixtinæ Vindobonenſis ſplendidi legimus* FINIS TERTII TOMI AC NOVI TESTAMENTI. *quod in alijs non inueni.*

Quibus S *finitur*; *reliqua, quæ* in 1 2 3 *continentur, non exhibet.*

ANNOTATIONES.

1 Variantes lectiones editionis Sixtinæ & Clementinæ accuratiſſime deſcripſi omiſſis tamen interpunctionibus illis plurimis, quæ nullius momenti ſunt. In vltima textus reuiſione vſus ſum exemplaribus in bibliotheca Angelica Romana aſſeruatis, quæ pontificius corrector Rocca ipſe correxerat. Hæc notare volui, quia varia exemplaria, quæ inſpexeram, non in omnibus conueniunt: in prelo mutationes factæ videntur.

2 Ad variantes Sixtinas & Clementinas plerumque Hˣ & Hᵐ atque T adieci, vt origo editionum publicarum Eccleſiæ melius appareret. Sed non omnes minutias H & T, præſertim ſæpius reccurrentes, annotaui, ne moles libri nimis accreſceret.

3 Intra vncinos addidi quoque, quas variantes B E I W aut omittant aut falſo notent. Multi enim viri docti ipſa exemplaria originalia inſpicere nequeunt, ideoque notis B E I & præcipue W fidunt. Quam negligentes autem in comparandis editionibus I a m e s - C o x fuerint, & quot errores in opere W o r d s w o r t h - W h i t e quoque inueniantur, ita quilibet perſpicere poteſt.

4 Vti 1, ita S quoque duplicem titulum habet, videlicet primo loco: BIBLIA SACRA (rubro colore) VVLGATAE EDITIONIS (nigro colore) TRIBVS TOMIS (rubro colore) DISTINCTA (nigro colore) ROMAE (nigro colore) Ex Typographia Apoſtolica Vaticana (rubro colore) M. D. XC (nigro colore); ſecundo loco, i. e. in imagine inciſa, quæ eadem eſt atque in 1 necnon in hac editione: BIBLIA SACRA VVLGATAE EDITIONIS AD CONCILII TRIDENTINI præſcriptum emendata ET A SIXTO. V. P. M. recognita et approbata. (omnia nigro colore). In omnibus exemplaribus hunc ordinem titulorum inueni, ergo in exemplari communi Vindobonenſi nulla mutatio facta eſt, vti primo putaui (cf. Bibelkritik, 118).

5 Præfatio ad Lectorem Sixtinæ non præmittitur; ſtatim ſequitur DE CANONICIS SCRIPTVRIS DECRETVM EX CONCILIO TRIDENTINO SESSIONE QVARTA. In quo præter interpunctiones diuerſas hæ inueniuntur diſcrepantiæ: **lin. 9** ideſt C; id eſt S. *item 14.* **10** *D*uo C; *d*uo S. *item 16.* **13** Canti*cum* C; Cantic*a* S. **19** *A*d C; *a*d S. **24** *L*ibros C; *l*ibros S. **25** *C*atholica C; *c*atholica S.

6 Sequuntur litteræ Apoſtolicæ Sixti V., quas claritatis gratia in ſectiones diuiſi & notis in margine laterali inſtruxi. Quæ in margine inferiore leguntur, habentur in S ad marginem lateralem litteris curſiuis impreſſa.

SIXTVS EPISCOPVS
SERVVS SERVORVM DEI.

Ad perpetuam rei memoriam.

Sacrarum Litterarum

ÆTERNVS ille cæleſtium, terreſtriumq. rerum omnium conditor, ac moderator Deus, Eccleſiam ſanctam, veluti deliciarum Paradiſum, ſua ipſemet dextera, tamquam prouidus Agricola, varijs plantis, ſtirpibusq. mirifice conſeuit, ſimulq. vberrimo ſacrarum eandem ſcripturarum fonte, pluribus quaſi fluuijs, in vniuerſum terrarum orbem diffuſo, ſic irrigauit, vt ſancta myſteria, oraculaq. diuina, quæ ſacris continentur libris, ſicut in cunctarum gentium ſalutem parabantur, ita a tribus illis potiſsimum enunciarentur linguis, quæ in omnium auribus nationum maxime percrebuerunt, necnon ſanctiſſimæ Crucis titulo conſecratæ, Saluatoris noſtri Regnum Hebræis, Græcis, ac Latinis litteris prædicarunt.

corruptiſſimæ editiones

Verum callidiſsimus, ac nequiſsimus humani generis hoſtis, cuius inuidia mortis aculeus, cuius ſuperbia peccandi magiſterium fuit, nullum non mouit lapidem, vt cæleſtem diuini verbi ſementem, quantum in ipſo erat, aut naſcentem opprimeret, aut extirparet enatam, aut adultam vitiaret: id vero præcipue omni conatu, ac machinatione tentauit, vt ſacrorum quædam corruptiſsimæ Bibliorum editiones prodirent, atque ita impietas ſub pietatis figura deliteſceret, ac populis ſcoria pro argento, fel draconum pro vino, pro lacte ſanies obtruderetur.

& verſiones variæ;

Cumq. non in Hæreticis tantum, ſed in Catholicis etiam quibuſdam, tametſi conſilio diſsimili, ſubortum ſit nimium quoddam nec plane laudabile ſtudium, & quaſi libido ſcripturas Latine interpretandi: idem malorum omnium artifex Satanas per illos, licet nihil tale cogitantes, ex hac ipſa tam incerta, ac multiplici verſionum diuerſitate & varietate ſumpta occaſione, ſic miſcere omnia, atque in dubium reuocare, &, ſi fieri poſſet, rem eò perducere contendit, vt, dum ſcripturarum verbis diuerſi interpretes aliam atque aliam formam, ac ſpeciem induunt, nihil in ijs certi, nihil rati, ac firmi, nulla denique inuiolabilis auctoritas ſine magna difficultate reperiri poſſe videretur, ita vt hoc ſæculo valde timendum fuerit, ne in priſcum illud editionum Chaos rediremus, de quo B. Hieronymus inquit: [1]) Apud Latinos tot ſunt exemplaria, quot Codices: & vnuſquiſque pro arbitrio ſuo addidit, vel ſubtraxit, quod ei viſum eſt; & vtique non poteſt verum eſſe, quod diſſonat. Itidemq. ſanctus Auguſtinus dixit,[2]) Latinos ſcripturarum interpretes nullo modo numerari poſſe. Vt enim (ait) cuique primis fidei temporibus in manus venit Codex Græcus, & aliquantulum facultatis ſibimet vtriuſque linguæ habere videbatur, interpretari auſus eſt.

Vulgatam authenticam

Quare huic morbo ſacroſancta Tridentina Synodus mederi cupiens ſtatuit [3]) vt ex omnibus, quæ circumferuntur ſacrorum librorum Latinis editionibus, ipſa Vetus, ac Vulgata, quæ longo tot ſæculorum vſu in Eccleſia probata eſt editio, in publicis lectionibus, diſputationibus, prædicationibus, & expoſitionibus pro authentica habeatur, & nemo illam reijcere quouis prætextu audeat, vel præſumat. Hæc autem Vulgata editio cum vna eſſet, varijs lectionibus in plures quodam modo diſtracta videbatur. Quarum licet nonnullas, aut veterum Codicum, aut ſanctorum Patrum inuexiſſet auctoritas, plurimæ nihilominus vel ex iniuria temporum, vel ex librariorum incuria, vel ex impreſſorum imperitia, vel ex temere emendantium licentia, vel ex recentiorum interpretum audacia, qui Eccleſiæ filij cum ſint, minus tamen Eccleſiæ Doctoribus, quàm Iudaeorum Rabbinis morem ſibi gerendum putarunt: vel demum ex Hæreticorum ſcholijs ad marginem, captioſiſq. fallacijs obrepſerant.

---

1) In præfatione in Ioſue. Et in præfat. quattuor Euangeliorum to. 3.
2) Lib. 2. cap. 11. de Doct. Chriſtiana. tom. 3.
3) Seſſ. 4. Decreto de editione, & vſu ſacrorum librorum.

Et, quamuis in hac tanta lectionum varietate nihil hucuſque repertum ſit, quod fidei, & morum cauſis tenebras offundere potuerit; verendum tamen fuit, ne, creſcente magis, ac magis in dies addendi, detrahendiq. temeritate, hæc probatiſſima ſcripturarum Editio, quam vinculum pacis, fidei vnitatem, charitatis nexum, diſſentientium conſenſionem, certiſsimam in rebus dubijs normam eſſe oportebat, pleriſque contra, ſchiſmatis, & hæreſis inductio, dubitationum fluctus, inuolutio quæſtionum, diſcordiarum ſeges, & piarum mentium implicatio multiplex euaderet. Quod in ſeptuaginta interpretum Græca editione beatus Hieronymus,[1]) in Latina vero ſanctus Auguſtinus [2]) olim accidiſſe commemorant. tanta autem labes ne adhuc vlterius ſerperet, ſenſimq. in Vulgatam editionem noſtram manaret, ſapienter

emendatiſſime imprimere

eadem Oecumenica Synodus Tridentina decreuit vt hæc ipſa Vetus, & Vulgata editio poſthac quàm emendatiſsime imprimeretur. Verum quia nihil profuiſſet huius editionis auctoritatem grauiſsimo ſanxiſſe decreto, ſi illius quæ germana eſſet lectio neſciretur, ſacerq. textus ita diſputantium pateret arbitrio, vt is, qui aduerſus perfidum hoſtem, tamquam validiſsimus mucro diſtrictus fuerat, idem & clypeus fieri poſſet, quo debilitati iam, cæſiq. hoſtis latera tegerentur.

Sixtus aggreditur,

Id igitur nos indigne ferentes, eoq. indignius, quòd per hoſce iam viginti duos annos, qui a dicto Tridentini Concilij decreto, ad noſtri vſque Pontificatus exordium interfluxerant, licet huiuſmodi opus aliquando cœptum fuerit, tamen ob alias fortaſſe occupationes intermiſſum, nullumq. huic imminenti malo remedium adhibitum fuerat: ac propterea tanto impenſiore cura ac ſtudio id proſequendum cenſentes, quanto magis, & ab omnibus Dei Eccleſijs expetitur, & a ſynagogis ſatanæ reformidatur; cum primùm ad Apoſtolicam B. Petri ſedem diuina nos miſeratio, meritis licet imparibus, euocauit; nihil tandem antiquius habuimus, quàm vt primo quoque tempore, optatiſsimam iſtam Vulgatæ editionis emendationem aggrederemur.

labores ſuos

Itaque viros complures doctos, qui ſanctarum Scripturarum, Sacræ Theologiæ, multarumq. linguarum ſcientia, ac diuturno variarum rerum vſu, acrique, cum aliquid diſcernendum eſt, iudicio, ac ſolertia præſtarent, delegimus, ac ſimul congregauimus, vt in germana, ſinceraq. ſacri textus editione perquirenda, ſtrenue laborarent, nobiſq. adiumento forent. Nos enim rei magnitudinem perpendentes, ac prouide conſiderantes ex præcipuo, ac ſingulari Dei priuilegio, & ex vera, ac legitima ſucceſsione Apoſtolorum Principis B. Petri, pro quo Dominus ac Redemptor noſter, ab æterno Patre pro [3]) ſua reuerentia proculdubio exauditus, non ſemel tantum, ſed ſēp, *(ita S**,* ter, *S*)* rogauit [4]) vt eius fides, non humana carne, & ſanguine, ſed eodem Patre inſpirante ei reuelata, numquam deficeret: cui etiam Dominus iniunxit vt ceteros Apoſtolos in eadem fide confirmaret: qui [5]) denique, ſicuti confidimus, diuinam pro nobis opem vſque ad conſummationem ſæculi, Eccleſiæ Catholicæ promiſſam, implorare non ceſſat, ad nos in eiuſdem Petri Cathedra, in [6]) qua eius viuit poteſtas, & excellit auctoritas, Deo ſic diſponente conſtitutos, totum hoc iudicium proprie, ac ſpecialiter pertinere, Dei omnipotentis auxilio ſuppliciter inuocato, & ipſius Apoſtolorum Principis auctoritate confiſi, ob publicam ſanctæ Dei Eccleſiæ vtilitatem haudquaquam grauati ſumus, inter alias Pontificiæ ſolicitudinis occupationes, hunc quoque non mediocrem accuratæ lucubrationis laborem ſuſcipere, atque ea omnia perlegere, quæ alij collegerant, aut ſenſerant, diuerſarum lectionum rationes perpendere, ſanctorum Doctorum ſententias recognoſcere: quæ quibus anteferenda eſſent, dijudicare, adeo, vt in hoc laborioſiſſimæ emendationis curriculo, in quo operam quotidianam, eamq. pluribus horis collocandam duximus, aliorum quidem labor fuerit in conſulendo, noſter autem in eo, quod ex pluribus eſſet optimum, deligendo: ita tamen, vt Veterem multis in Eccleſia ab hinc ſæculis receptam lectionem omnino retinuerimus. Nouam interea Typographiam in Apoſtolico Vaticano Palatio noſtro ad id potiſsimum magnifice

1) In præfat. in Eſdram, & Nehemiam. Idem in priori præfatione in Paralip. to. 3.
2) Epiſtola 10. ad Hieronymum to. 2.
3) Hebr. 5.
4) Lucæ 22.
5) S. Leo ſerm. in Natiuit. SS. Petri & Pauli.
6) S. Leo ſerm. 2.

extruximus, atque ad eius curam, Congregationem aliquot ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalium, & inſigne Collegium doctiſsimorum virorum fere ex omnibus Chriſtiani orbis nationibus, & celeberrimis ſtudiorum Generalium vniuerſitatibus, amplis, opulentisq. redditibus dotatum deputauimus, vt in ea emendatum iam Bibliorum volumen excuderetur: eaq. res quo magis incorrupte perficeretur, noſtra nos ipſi manu correximus, ſi qua prælo vitia obrepſerant, &, quæ confuſa, aut facile confundi poſſe videbantur, ea interuallo ſcripturæ, ac maioribus notis, & interpunctione diſtinximus.

Ceterum, noſtri ne huius conſilij, inſtitutiq. rationes ignorentur, ſed potius vniuerſæ Eccleſiæ Catholicæ, ipſiq. poſteritati notiſsimæ, ac teſtatiſsimæ relinquantur, cunctiq. facile intelligant, quiſnam ordo in hoc opere conficiendo, quæ lex, ac methodus inita, quæ indagandi veri norma a nobis ſeruata ſit: illud ſane omnibus certum, atque exploratum eſſe volumus, noſtros hos labores, ac vigilias, numquam eo ſpectaſſe, vt noua editio in lucem exeat, ſed vt Vulgata vetus ex Tridentinæ Synodi præſcripto, emendatiſsima, priſtinæq. ſuæ puritati, qualis primum ab ipſius interpretis manu, ſtyloq. prodierat, quoad eius fieri poteſt, reſtituta imprimatur. In hac autem germani textus perueſtigatione, ſatis perſpicue inter omnes conſtat, nullum argumentum eſſe certius, ac firmius, quàm antiquorum, probatorumq. Codicum Latinorum fidem, quos tam impreſſos, quàm manuſcriptos, ex Bibliothecis varijs conquirendos curauimus. In quacumque igitur lectione plures vetuſtiores, atque emendatiores libri conſentire reperti ſunt, ea iure optimo, tamquam primigenij textus verba, aut his maxime finitima, retinenda decreuimus. Id vero ad germanam editionem conſtabiliendam, præſidium ſicubi deſideratum eſt, tunc ſanctorum Patrum, veterumq. expoſitorum enarrationes, quibus diuerſa ſcripturarum loca, & libros illuſtrarunt, ſubſidio fuere: in quibus, quidquid e re noſtra obſeruatum fuit, id in huius operis partem adſcitum eſt. In ijs tandem, quæ neque Codicum, neque Doctorum magna conſenſione ſatis munita videbantur, ad Hebræorum, Græcorumq. exemplaria duximus confugiendum, non eò tamen, vt inde Latini interpretis errata corrigerentur, ſed vt in eorum verborum locum, quæ, cum apud Latinos ambigua ſint, potuiſſent, quo non oporteret, inflecti, certum aliquid, atque indubitatum ſufficeretur, ſiue vt, quod apud nos variantibus Codicibus inconſtans, diuerſum, ac multiplex erat, id vniforme, conſonum, vniusq. modi, ipſorum fontium veritate perſpecta, ſanciretur. Sapienter enim B. Hieronymus [1]) in explanandis ſacris ſcripturis Doctor maximus admonebat, vt quemadmodum in nouo Teſtamento, ſi quando apud Latinos quæſtio exoritur, & eſt inter exemplaria varietas, ad fontem Græci ſermonis, quo nouum Teſtamentum eſt ſcriptum, recurri ſolet: ita ſi quando inter Græcos, Latinosq. diuerſitas eſt in veteri Teſtamento, tunc ad Hebræam recurramus veritatem, vt quidquid de fonte proficiſcitur, hoc quæramus in riuulis: quod etiam B. Auguſtinus [2]) ijs, qui ſcripturam tractant, inter alias regulas tradidit. Laudabilem itaque ſanctorum Patrum conſuetudinem religioſe ſecuti ſumus, dum in ijs, quæ apud Latinos nimis ambigue dicta, ſeu variata habentur, Hebrææ, Græcæq. linguæ fidem, & Codices inſpeximus; ſed, ne id licentius fieret quàm æquum erat, ſolers cautio adhibita fuit. Neque enim ignoramus multos eſſe, qui pleraſque Latinæ huius editionis voces, ac locutiones, proprie, aut eleganter, aut perſpicue, aut breuiter, aut copioſe magis, aut tamquam verbis ad verba demenſis, a Latino interprete verti potuiſſe exiſtiment.

Verum de his minuta nimium, & anguſta concertatio videtur: neque enim tanti ſunt, vt non ijs & antiquioris Eccleſiæ religio, & ſanctiſsimorum Patrum iure anteponatur auctoritas: prorſusq. indignum eſt, Beato Gregorio [3]) teſte, vt ſub Donati regulis verba cæleſtis oraculi reſtringantur: ac tanta per ſe eſt Vulgatæ editionis auctoritas, tamq. excellens præſtantia, vt maiorem deſiderare, penitus inane videatur. Qui namque in ea libri continentur (vt a maioribus noſtris quaſi per manus traditum nobis eſt) retenti ſunt partim ex communi, & antiquiſsima quadam edi-

ac rationes manifeſtat,

Vulgatam

[1]) In Epiſtola ad Suniam & Fretelam. to. 3.
[2]) S. Aug. lib. 2. de Doctr. Chr. cap. 14. & 15. to. 3. Et lib. 11. contra Fauſtũ c. 2. to. 6.
[3]) Epiſt. ad Leãdr. in expoſ. Iob cap. 5.

tione Latina, quam ſanctus Hieronymus [1]) Vulgatam editionem, B. Auguſtinus [2]) Italam, ſanctus Gregorius [3]) Veterem translationem appellant, quam ſanctus itidem Auguſtinus ceteris, quæ tunc plurimæ in vſu erant, etiam præferendam cenſuit, quòd eſſet verborum tenacior cum perſpicuitate ſententiæ; partim ex ſancti Hieronymi translatione adſciti fuere, quibus idcirco quantus honor deferendus ſit, is facile intelligit, qui eorum Interpretis dignitatem agnoſcit.

& Hieronymum Fuit enim ſanctus Hieronymus (vt inter ceteros idem B. Auguſtinus [4]) teſtatur) Græco, Latino, & Hebræo eruditus eloquio, & ex occidentali ad orientalem tranſiens Eccleſiam, in locis ſanctis, litterisq. ſacris, ad decrepitam vſque vixit ætatem: atque omnes, qui ante illum ex vtraque orbis parte de doctrina Eccleſiaſtica ſcripſerant, pene vidit, aut legit: eumq. non modo Auguſtinus, Chromatius, Paulinus, ceteriq. ſanctiſsimi Epiſcopi, ſed etiam Damaſus Pontifex Romanus, de ſcripturarum locis conſulebant. Nec immerito tantam apud omnes nominis celebritatem, in ſanctarum præſertim ſcripturarum ſcientia, adeptus fuerat. Cum ad eam conſequendam, nullis vigilijs, nullis peregrinationibus pepercerit, & doctiſsimos quoſque in Gallia audiuerit: Conſtantinopoli Gregorium Nazianzenum, Alexandriæ Didymum, & alios alibi conquiſiuerit, vſus denique clariſsimis Hebrææ linguæ Magiſtris: non enim vno aliquo Doctore contentus fuit, ſed plurimos, eosq. eruditiſsimos adhibebat: non rerum modo, verum etiam nominum ſedulus indagator. Quinimmo & loca ipſa, quæ in ſcripturis ſæpe commemorantur, inſpexit, idq.[5]) ad intelligentiam ſcripturarum ſummopere ſibi profuiſſe teſtatur. Quicumque igitur tanti Interpretis ſanctitatem, ingenium, eruditionem, ſolertiam, Magiſtros, labores, illud, in quo vixit, ſæculum, cum linguarum omnium, ac præſertim Hebrææ ſtudia florerent, diligenter ſpectauerint; facile iudicium damnabunt eorum, qui aut tam eximij Doctoris lucubrationibus non acquieſcunt, aut etiam meliora, ſeu paria præſtare ſe poſſe confidunt. Multo ſane rectius ſanctus Iſidorus, venerabilis Beda Presbyter, ſanctus Remigius, Alcuinus, Fortunatus, Rabanus Maurus, ſanctus Anſelmus, B. Bernardus, Haymo, Richardus, & Hugo Victorini, Petrus Cluniacenſis, Rupertus Abbas, alijq. complures egregij Doctores, qui per mille abhinc annos in Eccleſia claruerunt, qui Hieronymi verſione ita in omnibus diſputationibus, enarrationibus, declamationibus vſi ſunt, vt ceteræ, quæ pene innumerabiles erant, quaſi lapſæ de Catholicorum Patrum manibus obſoleuerint. Ideoq. legimus apud ſanctum Iſidorum,[6]) quoniam de Hebræo in Latinum eloquium ſanctus tantummodo Hieronymus ſacras ſcripturas conuertit, eius Editione generaliter omnes Eccleſias vſquequaque vti, eo quòd veracior eſt in ſententijs, & clarior in verbis. Et ante Iſidorum B. Gregorius Magnus [7]) fere idem ſenſerat. Nec Latini modo Patres, ſed Hebræi quoque, Græciq. cum Latinos alios interpretes negligant, aut ignorent, Hieronymum tamen ampliſsimo ſuo teſtimonio, & honore dignum eſſe cenſuerunt. Nam de Hebræis idem Auguſtinus: [8]) De Græcis autem ipſemet ſanctus Hieronymus [9]) ſcribit, a Sophronio viro optime erudito Pſalterium, & Prophetas, quos Hieronymus ex Hebræo in Latinum verterat, in Græcum eleganti ſermone translatos fuiſſe.

prædicat, Quemadmodum ergo laudabile eſt, vbicumque noſtri Codices ipſi per ſe aut conciliari, aut intelligi non poſſunt, linguarum externarum præſidia quærere; ita, cum id neceſſarium non eſt, leuiſsimis de cauſis maiorum noſtrorum ſanctitatem, ſapientiam, conſenſum, vetuſtiſsimamq. Eccleſiæ conſuetudinem non vereri, temeritas plane, pertinaciaq. cenſenda eſt. Atque idcirco B. Hieronymus, qui Hebræos, Græcosq. interrogandos eſſe dubijs in rebus admonet; idem etiam ſentit, eo non niſi parce, & quanto rarius fieri poteſt (ne, quæ longo recepta ſunt vſu, fluctuent) recurrendum. Qua de cauſa, ad noui Teſtamenti [10]) translationem, quamuis hortante Damaſo Pontifice, tardior fuit, pium appellans laborem, ſed periculoſam

1) S. Hieron. Comment. in Iſaiæ cap. 49. to. 4.
2) S. Auguſt. lib. 2. de Doct. Chriſt. cap. 15. to. 3.
3) Epiſt. ad Leandrũ in expoſitionem Iob. cap. 5.
4) Lib. 1. cõtra Iulianum Pelagianum to. 7.
5) In præfat. libri Paralipom. ad Domnionem, & Rogatianum. to. 3.
6) Lib. 1. de officijs diuinis cap. 12.
7) Lib. 20. Moral. cap. 24. to. 2.
8) Lib. 18. de Ciu. Dei Cap. 43. to. 5
9) De viris illuſtr. in Sophronio.
10) In præfat. quattuor Euangeliorum to. 3.

præſumptionem iudicare de ceteris, ipſum ab omnibus iudicandum, ſenis mutare linguam, & caneſcentem iam mundum ad initia retrahere paruulorum. Quis enim doctus pariter, vel indoctus, cum in manus volumen ſumpſerit, & a ſaliua, quam ſemel imbibit, viderit diſcrepare quod lectitat, non ſtatim erumpat in vocem, falſarium illum clamitans, & ſacrilegum, qui audeat in veteribus litteris addere, mutare, corrigere? Notiſsimumq. eſt illud de Ionæ cucurbita, quæ in Veteri editione legebatur; pro qua cum Hieronymus hederam poſuiſſet, quodam [1]) in Africa Epiſcopo interpretationem Hieronymi in Eccleſia lectitante, factus eſt tantus tumultus in plebe propter vnius verbi diſſonantiam, vt coactus ſit Epiſcopus, ne ſacerdotio deijceretur, damnare quod legerat. Quare merito ſacra Tridentina Synodus [2]) veteris Vulgatæ editionis libros non aliter, quàm prout in Eccleſia legi conſueuerunt, pro canonicis ſuſcipiendos decreuit.

Nos autem vt hæc Vetus editio, quæ nunc prodit noſtro excuſa prælo, eiuſdem Synodi præſcripto modis omnibus reſponderet, non ſolum veteres, & ab Eccleſia receptos loquendi modos conſeruauimus, ſed etiam apocrypha reiecimus, authentica retinuimus. Nam tertium, & quartum Eſdræ libros inſcriptos, & tertium Machabæorum, quos Synodus inter canonicos non annumerat, aſſentientibus etiam in hoc prædictis Cardinalibus Congregationis ſuper Typographia Vaticana deputatæ, ab hac Editione prorſus exploſimus. Orationem etiam Manaſſæ, quæ neque in Hebræo, neque in Græco textu eſt, neque in antiquioribus manuſcriptis Latinis exemplaribus reperitur; ſed in impreſsis tantum poſt librum ſecundum Paralipomenon affixa eſt, tamquam inſutam, adiectam, & in textu ſacrorum librorum locum non habentem, repudiauimus. Nonnullas etiam aliquando ſententias, quæ aliunde accerſitæ, Vulgatæ editioni interpoſitæ erant, neque in antiquis exemplaribus, neque in ſanctorum Patrum Commentarijs inueniebantur, deleuimus. Hanc denique Editionem a varijs, qui vitio multorum irrepſerant, erroribus accurate emendauimus, & purgauimus, atque in priſtinam veritatem ſumma diligentia reſtituimus. Neque vero eſt quòd quiſpiam miretur, ſi aliqua ſacræ ſcripturæ loca aliter in ſanctis quibuſdam Doctoribus legerit, quàm in hac Editione conſcripta ſunt. Nam Ambroſius, Auguſtinus, & alij plurimi ſeptuaginta Interpretum editionem plerumque ſecuti fuerunt. apocrypha reijcit,

Ad laudem igitur, & gloriam omnipotentis Dei, Catholicæ fidei conſeruationem, & incrementum, ac ſacroſanctæ vniuerſalis Eccleſiæ vtilitatem, hac noſtra perpetuo valitura Conſtitutione, de eorumdem venerabilium Fratrum noſtrorum S. R. E. Cardinalium ſuper Typographia Vaticana deputatorum conſilio, & aſſenſu, quorum opera, & induſtria, in hac ipſa Vulgatæ editionis emendatione, in rebus præſertim grauioribus vſi ſumus, & ex certa noſtra ſcientia, deq. Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine ſtatuimus, ac declaramus, eam Vulgatam ſacræ, tam veteris, quàm noui Teſtamenti paginæ Latinam editionem, quæ pro authentica a Concilio Tridentino recepta eſt, ſine vlla dubitatione, aut controuerſia cenſendam eſſe hanc ipſam, quam nunc, prout optime fieri potuit, emendatam, & in Vaticana Typographia impreſſam, in vniuerſa Chriſtiana Republica, atque in omnibus Chriſtiani orbis Eccleſijs legendam euulgamus, decernentes, eam prius quidem vniuerſali ſanctæ Eccleſiæ, ac ſanctorum Patrum conſenſione, deinde vero Generalis Concilij Tridentini decreto, nunc demum etiam Apoſtolica nobis a Domino tradita auctoritate comprobatam, pro vera, legitima, authentica, & indubitata, in omnibus publicis, priuatisq. diſputationibus, lectionibus, prædicationibus, & explanationibus recipiendam, & tenendam eſſe. ſuam editionem authenticam declarat,

Diſtrictius vero inhibemus, ne vmquam perpetuis futuris temporibus, nouæ Vulgatæ editionis poſthac Bibliorum ſine expreſſa Apoſtolicæ Sedis licentia textus imprimatur: neve quiſquam priuato, aut peculiari ſuo ſenſu aliam editionem ſibi confingere, neve hanc ipſam veterem Vulgatam a nobis, vt præfertur, reſtitutam editionem, intra decem annos a Dat. præſentium numerandos, tam citra, quàm vltra montes, alibi, quàm in noſtra Typographia Vaticana, imprimere audeat, vel præſumat. Elapſo autem præfato decennio, eam cautionem adhiberi præcipimus, impreſſiones futuras moderatur,

---

1) Epiſt. 10. & 11. to. 1.
2) Seſſ. 4.

vt nemo ſanctas ſcripturas typis mandare præſumat, niſi habito prius exemplari in Typographia Vaticana excuſo, eodemq. Inquiſitoris hæreticæ prauitatis eius Prouinciæ, vel, ſi Inquiſitor in ea Prouincia non ſit deputatus, Epiſcopi eiuſdem loci manu propria ſubſcripto, iuxta illud, ne minima quidem particula mutata, addita, vel detracta. Poſtquam vero libri ſacri ſic fideliter excuſi fuerint, nec tunc quidem vendantur, aut euulgentur, niſi prius delato rurſus ad Inquiſitorem, vel, deficiente Inquiſitore, ad Epiſcopum exemplari ab eis antea ſubſcripto, ijdem libri iuxta illud impreſsi, cum eo diligenter, & accurate collati, & Inquiſitoris, vel in euentum prædictum, Epiſcopi ſigno, aut chirographo quòd inter ſe prorſus concordent fidem faciente, & atteſtante, approbati extiterint. Verum, quoniam ex varijs, quæ hactenus ad marginem adſcribi conſueuerant, lectionibus, illud ſequitur incommodi, ac moleſtiæ, quòd, cum primum huiuſmodi varietas oculis obijcitur, lectoris animum ab eo, quod tunc inſtat agendum, auocat, illumq. alieno plane tempore ad ea, quæ in Codicibus diſſonant, inter ſe conferenda traducit, nec facile eſt in tanta lectionum multiplicitate ſcripturas inoffenſo pede percurrere, & ea quaſi ſilua diuerſitatis oblata, quæ quibus præponenda ſint, internoſcere; Nos optimum factu, pijsq. omnibus gratum fore arbitrati, vt Eccleſiæ filij ab his perplexitatibus, eiuſdem Eccleſiæ iudicio, liberentur, vtq. eos, quibus vnum [1]) baptiſma, vna fides, vna ſpes vocationis eſt, diſſentiens non diuidat lectio ſcripturarum, quarum potiſsimum indifferens conſenſio eos debuit in vnitatem ſpiritus copulare; Auctoritate, & tenore præmiſsis mandamus, vt Vulgatæ editionis Biblia poſthac nonniſi vniformia imprimantur, nec aliquid a textu diuerſum in margine ſcribatur. Quæ vero antehac quibuſcumque in locis impreſſa ſunt, iuxta hunc noſtrum textum ad verbum, & ad litteram corrigantur. Idq. tam in impreſsis, quàm in imprimendis Miſſalibus, Breuiarijs, Officijs Beatæ Mariæ Virginis, Pſalterijs, Ritualibus, Pontificalibus, Ceremonialibus, & alijs Eccleſiaſticis libris, quoad eas tantum ſcripturæ lectiones, & verba, quæ ex Vulgata editione ſumpta, atque in eiſdem libris inſerta fuiſſe conſtat; vbique ſeruetur.

inobedientibus pœnas ſtatuit,

Si quis autem Typographus in quibuſcumque Regnis, Ciuitatibus, Prouincijs, & locis tam noſtræ, & S. R. E. ditioni in temporalibus ſubiectis, quàm non ſubiectis, Biblia, ſacramq. Scripturam intra decennium prædictum quoquo modo; lapſo autem decennio aliter quàm iuxta huiuſmodi exemplar ab Inquiſitore, ſeu, in eius defectum, ab Epiſcopo ſibi tradendum, etiam minima aliqua particula mutata, addita, vel detracta, aut ad marginem, vel in textu adſcripta, etiam per modum ſcholiorum, annotationum, vel gloſſæ, typis mandare, aut ſic quidem codices impreſſos, & emendatos, ſine tamen dicto ſigno, & atteſtatione, quòd cum priori exemplari, ſibi, vt præfertur, tradito concordent, vendere, venales habere, aut aliàs edere, vel euulgare; aut, ſi quis Bibliopola a ſe, vel ab alijs quibuſuis, etiam ad hanc vſque diem, vel in futurum, ante, vel poſt Dat. præſentium litterarum impreſſos libros, ſeu imprimendos, a præfata per nos reſtituta, & correcta Editione in aliquo diſcrepantes, vel iuxta eam ad vnguem non emendatos, ac ſimili Inquiſitoris, ſeu Epiſcopi ſubſcriptione non approbatos, ſeu cum additionibus, aut varijs lectionibus ad marginem conſcriptis excuſos, pariter vendere, venales proponere, vel euulgare præſumpſerit; is, *(ita S***, eum, *S*)* qui in ſupradictis caſibus, ſiue eorum quolibet noſtræ huic Conſtitutioni non paruerit, vltra amiſsionem omnium librorum, & alias temporales, arbitrio infligendas pœnas, etiam maioris excommunicationis ſententiam eo ipſo incurret, a qua, niſi in mortis articulo conſtitutus, ab alio, quàm pro tempore exiſtente Romano Pontifice abſolui non poſsit. Quòd ſi Inquiſitor, aut Epiſcopus aliud exemplar ab eo, quod in Vaticana Typographia impreſſum eſt, quoquo modo diſcordans Typographo ad imprimendum tradiderit, vel impreſſum ſuo ſigno, aut ſubſcriptione approbauerit, quod reuera ab eo diſcordet; in eum, ſi Antiſtes fuerit, etiamſi Archiepiſcopali, Primatiali, Patriarchali, vel alia maiori præfulgeat dignitate, interdicti ingreſſus Eccleſiæ; ſi autem inferior, excommunicationis ſententiam ipſo facto incurrendam ex nunc per præſentes ferimus, ita vt ab alio, quàm a Romano Pontifice abſolutionis, aut relaxationis beneficium con-

1) Eph. 4.

ſequi nequeat. Et nihilominus tam Inquiſitor, ſeu Epiſcopus ipſe, qui huiuſmodi libros a præfata impreſsione Vaticana differentes approbauerit, quàm etiam Typographus, ſeu Bibilopola, qui noſtris ſuperius expreſsis præceptis, ac prohibitionibus in aliquo non obtemperauerit, in congregatione Cardinalium ſanctæ Romanæ, & vniuerſalis Inquiſitionis aduerſus hæreticam prauitatem pro tempore deputatorum, ſeu coram Iudice, vel Iudicibus ab eadem Congregatione delegatis, de huiuſmodi facto in diſtricto iudicio rationem reddere teneatur, ac pro modo culpæ ſeueris pœnis eiuſdem Congregationis, ſeu Iudicis, vel Iudicum ab ea deputandorum arbitrio puniatur.

Ceterum, ſi manuſcripta, vel impreſſa Biblia huius etiam Vulgatæ editionis, ob characterum venuſtatem, ſeu ob aliquod inſigne Codicis ornamentum, ſiue ob impreſsionis præſtantiam, vel ob notationes ad marginem ſcriptas aſſeruātur, & *(ita S**, aſſeruantur, S*)* iuxta noſtrum hoc exemplar emendata non fuerint, ea in ijs, quæ huic noſtræ Editioni non conſenſerint, nullam in poſterum fidem, nullamq. auctoritatem habitura eſſe decernimus, ac declaramus: Mandantes vniuerſis, & ſingulis Patriarchis, Archiepiſcopis, Epiſcopis, ceteriſq. Eccleſiarum, & locorum etiam Regularium Prælatis, per vniuerſum orbem conſtitutis, vt præſentem Conſtitutionem in ſuis quiſque Eccleſijs, Prouincijs, Ciuitatibus, Diœceſibus, & iuriſdictionibus curent perpetuo, firmiter, & inuiolate ab omnibus obſeruari, contradictores, & inobedientes per cenſuras Eccleſiaſticas, aliaq. opportuna iuris, & facti remedia, appellatione poſtpoſita, compeſcendo, inuocato etiam ad hoc, ſi opus fuerit, auxilio brachij ſæcularis, non obſtantibus conſtitutionibus, & ordinationibus Apoſtolicis, atque in Generalibus, Prouincialibus, vel Synodalibus Concilijs editis, necnon quarumcumque Eccleſiarum, Ordinum, Congregationum, Collegiorum, atque Vniuerſitatum, etiam Studiorum Generalium, iuramento, confirmatione Apoſtolica, vel quauis firmitate alia roboratis, ſtatutis, & conſuetudinibus, etiam ab immemorabili tempore pacifice obſeruatis, Priuilegijs quoque, Indultis, & litteris Apoſtolicis, illis, eorumq. vel earum Prælatis, Superioribus, & perſonis per quoſcumque Romanos Pontifices, Prædeceſſores noſtros, ac nos, & Sedem prædictam motu proprio, & ex certa ſcientia, deq. Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine, & aliàs ſub quibuſcumque tenoribus, & formis, & cum quibuſuis etiam derogatoriarum derogatorijs, alijſq. efficacioribus, & inſolitis clauſulis, irritantibuſq. & alijs decretis in genere, vel in ſpecie quomodolibet conceſsis, & ſæpius approbatis, & innouatis. Quibus omnibus, & ſingulis, etiamſi in eis caueatur expreſſe, quod illis nullatenus, aut nonniſi de conſenſu certarum perſonarum, vel niſi ſub certis modo & forma inibi expreſsis, derogari poſsit, & aliàs factæ derogationes nullæ ſint eo ipſo, ac pro illorum ſufficienti derogatione, de illis, eorumq. totis tenoribus, ſpecialis, ſpecifica, & expreſſa mentio habenda, ſeu quæuis alia exquiſita forma ad hoc ſeruanda foret. Tenores huiuſmodi pro expreſsis habentes ad effectum præſentium dumtaxat, derogamus, ac nolumus illa cuiquam aduerſus præmiſſa in aliquo ſuffragari; aut, ſi aliquibus communiter, vel diuiſim ab Apoſtolica ſit Sede indultum quòd interdici, ſuſpendi, vel excommunicari non poſsint per litteras Apoſtolicas, non facientes plenam, & expreſſam, ac de verbo ad verbum de Indulto huiuſmodi mentionem.

de alijs editionibus dicit,

Volumus autem præſentes litteras in valuis Baſilicæ Lateranenſis, ac Principis Apoſtolorum de Vrbe, & Cancellariæ Apoſtolicæ de more publicari, & intra quattuor menſes, eos, qui citra montes ſunt; qui vero vltra montes, intra octo menſes a die publicationis huiuſmodi numerandos, perinde arctare, & afficere, ac ſi eorum cuilibet perſonaliter intimatæ fuiſſent: Decernentes vt earum tranſumptis, etiam impreſsis, Notarij publici manu ſubſcriptis, ac ſigillo Prælati Eccleſiaſtici obſignatis, eadem vbique habeatur fides, quæ ipſis originalibus exhibitis, vel oſtenſis haberetur. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtri ſtatuti, declarationis, decretorum, voluntatum, prohibitionis, & derogationis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem Omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum eius ſe nouerit incurſurum. Dat. Romæ apud ſanctam Mariam Maiorem, Anno incarnationis Dominicæ M. D. LXXXVIIII. Kalendis Martij, Pontificatus noſtri anno Quinto.

concludit.

7 Index errorum corrigendorum, qualem 1 2 3 exhibent, in S non reperitur, quia errores in contextu correcti sunt. Sequitur in vna pagina Index Librorum Veteris Testamenti cum indictione paginarum (quos numeros omittimus etiam hic, vti eos pag. XV s. omisimus) atque in altera Consonantia Veteris ac Noui Testamenti.

INDEX AC SERIES LIBRORVM
VETERIS TESTAMENTI.

MOYSI PENTATEVCHVS.

GEnesis liber vnus habet Cap. l.
Exodi liber vnus Cap. xl.
Leuitici liber vnus Cap. xxvij.
Numer. liber vnus Cap. xxxvi.
Deuteronomij lib. vnus Cap. xxxiv.

Iosue liber vnus habet Cap. xxiv.
Iudicum liber vnus Cap. xxi.
Ruth liber vnus Cap. iiij.

REGVM LIBRI QVATTVOR.

Primus liber habet Cap. xxxi.
Secundus liber Cap. xxiv.
Tertius liber Cap. xxij.
Quartus liber Cap. xxv.

PARALIPOMENON
LIBRI DVO.

Primus liber habet Cap. xxix.
Secundus liber Cap. xxxvi.

ESDRAE LIBRI DVO.

Primus liber habet Cap. x.
Secundus liber Cap. xiij.

Tobiæ liber vnus Cap. xiv.
Iudith liber vnus Cap. xvi.
Esther liber vnus Cap. xvi.

Iob liber vnus habet Cap. xlij.
Psalmorum liber habet Psal. cl.
Prouerbiorũ liber vnus Cap. xxxi.
Ecclesiastes liber vnus Cap. xij.
Cantica Canticorum Cap. viij.
Sapientiæ liber vnus Cap. xix.
Ecclesiastici liber vnus Cap. li.
Isaiæ liber vnus Cap. lxvi.
Ieremiæ liber vnus Cap. lij.
Eiusdem Threni Cap. v.
Baruch liber vnus Cap. vi.
Ezechielis liber vnus Cap. xlviij.
Danielis liber vnus Cap. xiiij.
Osee liber vnus Cap. xiiij.
Ioelis liber vnus Cap. iij.
Amos liber vnus Cap. ix.
Abdiæ liber vnus Cap. i.
Ionæ liber vnus Cap. iiij.
Michææ liber vnus Cap. vij.
Nahum liber vnus Cap. iij.
Habacuc liber vnus Cap. iij.
Sophoniæ liber vnus Cap. iij.
Aggæi liber vnus Cap. ij.
Zachariæ liber vnus Cap. xiiij.
Malachiæ liber vnus Cap. iiij.

MACHABAEORVM LIBRI DVO.

Primus liber habet Cap. xvi.
Secundus liber Cap. xv.

LIBRORVM VETERIS
AC NOVI TESTAMENTI CONSONANTIA.

LIBRI LEGALES.

Geneſis liber *Exodi liber* *Leuitici liber* *Numer. liber* *Deuteronomij liber*	*Quibus in nouo Teſtamento reſpondent 4. Euangelia*	*Matthæi,* *Marci,* *Lucæ,* *Ioannis.*

LIBRI HISTORIALES.

Ioſue liber *Iudicum liber* *Ruth liber* *Regum libri 4.* *Paralipomenon libri 2.* *Eſdræ libri 2.* *Tobiæ liber* *Iudith liber* *Eſther liber* *Iob liber* *Machabæorum libri 2.*	*Quibus in nouo correſpondẽt*	*Actus Apoſtolorum.*

LIBRI SAPIENTIALES.

Pſalmorum liber *Prouerbiorum liber* *Cantica Canticorum* *Eccleſiaſtes liber* *Sapientiæ liber* *Eccleſiaſtici liber*	*Quibus in nouo reſpondent Epiſtolæ*	*Pauli 14.* *Canonicæ 7.*

LIBRI PROPHETARVM MAIORVM.

Iſaiæ liber
Ieremiæ liber, cum Baruch
Ezechielis liber
Danielis liber

LIBRI PROPHETARVM MINORVM.

Oſee liber
Ioelis liber
Amos liber
Abdiæ liber
Ionæ liber
Michææ liber
Nahum liber
Abacuc liber
Sophoniæ liber
Aggæi liber
Zachariæ liber
Malachiæ liber

(Prophetæ maiores et minores:) *Quibus in nouo reſpondet lib. Apocalypſis.*

8 Omittuntur præfationes Hieronymi; ſequitur primus titulus partialis. In priore pagina legimus: BIBLIORVM SACRORVM Tomus Primus. SERIES LIBRORVM. *(cum indictione paginarum).* Eadem eſt quæ in primo titulo partiali huius editionis conſpicitur. In altera pagina: IOSVE Cap. I. NOn recedat volumen legis huius ab ore tuo: ſed meditaberis in eo diebus ac noctibus, vt cuſtodias & facias omnia quæ ſcripta ſunt in eo: tunc diriges viam tuam, & intelliges eam.

Inter 480 atque 481 quattuor paginæ ſine numeratione inſertæ ſunt *(at non in exemplari Angelico).* In prima legitur: BIBLIORVM SACRORVM Tomus Secundus. *In tertia*: SERIES LIBRORVM TOMI SECVNDI *(cum indictione pagi-*

narum). Eadem eſt, quæ in ſecundo titulo partiali huius editionis habetur; ſed ad *Prouerbia* additur *Salomonis*; ſcribitur *Cantica*; ante *Iſaiæ* præmittitur *Propheticæ* ac poſtea deletur *prophetia.* In quarta legitur: PROVERB. Cap. VII. FIli ſerua mandata mea, & viues: & legem meam quaſi pupillam oculi tui: liga eam in digitis tuis, ſcribe illam in tabulis cordis tui.

Inter 900 atque 901 iterum quattuor paginæ ſine numeratione infertæ ſunt *(at non in exemplari Angelico).* In prima legitur: BIBLIORVM SACRORVM Tomus Tertius NOVVM TESTAMENTVM COMPREHENDENS. In tertia:

INDEX AC SERIES LIBRORVM
NOVI TESTAMENTI.

EVANGELIA QVATTVOR.

EVangelium ſecundum Matthæum habet Cap. xxviij.

Euangelium ſecundum Marcum habet Capita xvi.

Euangelium ſecundum Lucam habet Capita xxiiij.

Euangelium ſecundum Ioannem habet Capita xxi.

Actuum Apoſtolorum liber vnus habet Capita xxviij.

BEATI PAVLI APOSTOLI
EPISTOLAE QVATTVORDECIM.

Ad Romanos Epiſt. habet Cap. xvi.

Ad Corinthios Epiſtolæ duæ.

Epiſtola prima habet Cap. xvi.

Epiſtola ſecunda Cap. xiij.

Ad Galatas Epiſt. vna Cap. vi.

Ad Epheſios Epiſt. vna Cap. vi.

Ad Philippēſes Ep. vna Cap. iiij.

Ad Coloſſenſes Epiſt. vna Cap. iiij.

Ad Theſſalonicenſes Epiſtolæ duæ.

Epiſtola prima habet Cap. v.

Epiſtola ſecunda habet Cap. iij.

Ad Timotheum Epiſtolæ duæ.

Epiſtola prima habet Cap. vi.

Epiſtola ſecunda Cap. iiij.

Ad Titum Epiſtola vna Cap. iij.

Ad Philemonem Ep. vna Cap. i.

Ad Hebræos Epiſt. vna Cap. xiij.

EPISTOLAE CANONICÆ
SEPTEM.

Iacobi Epiſtola vna habet Cap. v.

BEATI PETRI APOSTOLI
EPISTOLAE DVAE.

Epiſtola prima habet Cap. v.

Epiſtola ſecunda Cap. iij.

BEATI IOANNIS APOSTOLI
EPISTOLAE TRES.

Epiſtola prima habet Cap. v.

Epiſtola ſecunda Cap. i.

Epiſtola tertia Cap. i.

B. Iudæ Epiſtola vna habet Cap. i.

B. Ioãnis Apocalyſis habet Cap. xxij.

In quarta legitur: APOC. vltimo. SI quis appofuerit ad hæc, apponet DEVS fuper illum plagas fcriptas in libro ifto. Et fiquis diminuerit de verbis libri prophetiæ huius, auferet DEVS partem eius de libro vitæ, & de ciuitate fancta, & de his, quæ fcripta funt in libro ifto.

9 Hæc omnia tam accurate defcripfi, quia plures viri docti, qui non habent occafionem exemplar Sixtinum infpiciendi, talem defiderant defcriptionem. Examinaui igitur diligenter duo exemplaria bibliothecæ aulicæ Vindobonenfis (BE. 1. E. 21. fplendidum, 2. P. 10. commune); exemplar bibliothecæ Capucinorum Tridentinæ, quod Ludouicus Madrutius Card. Eppus & Princeps Tridentinus Patribus donauerat; exemplar bibliothecæ Angelicæ Romanæ (B. 18. 3). Hoc exemplar eft vnicum, quatenus a Rocca, correctore pontificio, emendatum & a typographis primæ editionis Clementinæ adhibitum eft necnon Conftitutionem Sixti V. duplicem, vnam manu ipfius correctam, continet. Exemplar bibliothecæ Vniuerfitatis Bolonienfis, bibliothecæ Emanuelis & Aleffandrinæ Romanæ atque duo exemplaria bibliothecæ Vaticanæ oculo veloci afpexi.

10 Codex Baffetti Tridentinus, qui nunc in bibliotheca ciuica Tridentina (Municipale di Trento) n. 2868 mss. afferuatur, fæculo XIII. vel, quum tardiffime, XIV. fcriptus eft. Nam in pagina antepænultima legimus: „... M. CCC. LXV.... menfe Ianuarii die XIIII. in nocte ..." Hanc autem notam etiam altera manus, quæ duas paginas vltimas fcripferat, apponere potuit. Et reapfe profeffor artium regiæ Vniuerfitatis Romanæ Comm. Ad. Venturi pulcherrimas 165 picturas minores (miniaturas, quarum fpecimen in fine huius editionis habes) celebri Oderefi d'Agobbio afcribit, qui c. 1300 mortem obijt. „Jfta BIblia fuit 9dam (= quondam) legum egregij doctoris de Morano dñi ₚ̃nabei (= Barnabei?) & nũc Benedicti de Morano", vti in pagina quarta ante finem reperimus. Qui vero fuerint viri illi, omnino ignoramus. Bartolomeo da Murano († 1499) nequit fignificari, nam ₚ̃nabei non idem eft ac Bartholomæi, quemadmodum vir doctus putauit, qui primus codicem examinauit & in charta codici adiecta dijudicauit, quem errorem ferius detexi. Sæculo XVI. codicem poffederunt Melchior Card. Eppus & Princeps Brixinenfis († 1509), cuius nomen in principio & fine confpicitur, Chriftophorus Madrutius Card. Eppus & Princeps Tridentinus ac Brixinenfis († 1578), Ludouicus Madrutius Card. Eppus Tridentinus († 1600). A familia Madruzzo codex pretiofus venit in patriciam familiam Tridentinam Baffetti, quod non mirum eft, cum vna maiorum Baffetti ex familia fuerit Madruzzo. Anno 1897 Dr. Robertus de Baffetti codicem bibliothecæ ciuicæ legatum reliquit, & 1898 bibliothecarius Dr. Ludouicus Oberziner in „Archivio Trentino", pag. 121 s. eum bene ac docte defcripfit. Nihilominus codex optime conferuatus omnibus ftudiofis Bibliorum manfit ignotus. Quæfiui eum ac tandem inueni & bis examinaui. Traditio familiæ Baffetti hunc codicem „a concilii Tridentini Patribus adhibitum" docet (cf. Archivio Trentino, III, 57), quod cum veritate congruit. Nam Card. Chriftophorus Madrutius, qui tunc codicem poffidebat, non tantum vnus ex celebrioribus concilij Patribus, fed etiam Epifcopus ac Princeps Tridentinus fuit, qui concilio neceffaria fubminiftrauit. Idem nota quædam de conclufione concilij, in fine Apocalypfis pofita, innuere videtur. Probabile quoque apparet, hunc codicem ad componendam Sixtinam adhibitum fuiffe. Etenim Ludouicus Madrutius fuit membrum Congregationis pro emendatione Bibliorum a Pio V. inftitutæ (cf. Vercellone, Var. Lect. tom. I, pag. XXII, nota 1), & codex exhibet variantes Sixtinas, quæ in alijs manufcriptis non inueniuntur. Continet quoque omnes partes Noui Teftamenti deuterocanonicas, etiam comma Ioanneum, quod in fpecimine afpicere potes. — Plura de hoc codice pretiofiffimo in „Katholische Kirchenzeitung", 1903, num. 83, atque in „Biblische Zeitschrift", 1904, fafc. 3 narraui.

In eadem bibliotheca ciuica Tridentina conferuatur alius quoque codex librorum Noui Teftamenti membraneus fæc. XIV. (No. 1814), quem etiam Melchior Card. Eppus & Princeps Brixinenfis poffidebat, Chriftophorus Card. Madrutius Tridentum tulit, & Ludouicus Card. Madrutius probabiliter adhibebat. Confului codicem in illis locis, vbi codex Baffetti a Sixtina recedit, & inueni eum fæpius cum Sixtina conuenire, e. g. Matth. 2, 11; Marc. 3, 9; 9, 4; 11, 15. 31; 16, 14; Ioan. 13, 12; 20, 26. 27; Act. 19, 14; 20, 11; 21, 37; Rom. 6, 16; 1 Cor. 15, 11; 2 Cor. 1, 18; 5, 6; 9, 15; Philip. 4, 2. 5; 1 Tim. 2, 2; 2 Tim. 1, 2; 2, 19; Hebr. 9, 4; Iac. 4, 1; Apoc. 11, 19; 18, 6.

In bibliotheca Conuentus S. Bernardini Tridentina codex membraneus afferuatur fæc. XV. pulchre fcriptus & ornatus, qui olim totum Vetus ac Nouum Teftamentum continebat, nunc autem valde laceratus eft. Exhibet plures variantes Sixtinas, quæ in codicibus bibliothecæ ciuicæ non exftant, e. g. Matth. 6, 30; 7, 1 (*at fine additamento*); 8, 28. 32. 33; Marc. 5, 11. 23. 35; 7, 15. 18. 20. 23; 10, 41; (12, 25); Luc. 5, 8. 13; 9, 1; 11, 21. 37; 14, 12; Ioan. 10, 14; Act. 21, 16; 25, 16; Rom. 7, 4; 1 Cor. 2, 15; 5, 5. 11; 2 Cor. 11, 6; 12, 2; Eph. 6, 20; Hebr. 6, 10; Apoc. 11, 17. — In eadem bibliotheca conferuatur etiam codex chartaceus fæculi XV., qui libros a Genefi vfque 1. 2. 3. Efdræ incl. continet.

In bibliotheca Capitulari Tridentina tres codices chartaceos inueni. Primus (No. 78) anno 1400 fcriptus Nouum Teftamentum continet. Secundus & tertius (No. 77 & 79) fæc. XV. fcripti Vetus ac Nouum Teftamentum continent atque plures variantes Sixtinas confirmant. Quia tamen iuniores funt codices, earum lectiones hic notare nolui.

Perueftigantem & examinantem me hos codices illuftriffimus Mgr. J. Pugneth, canonicus cathedralis Tridentinus, humaniffime adiuuabat.

IV. RATIO HVIVS EDITIONIS.

Triplicem finem in elaboranda atque elucubranda facrorum Bibliorum editione propofitum habui: volui ex tribus editionibus Clementinis inter fe non conuenientibus textum publicum feu officialem critice in medium proferre; volui plenam variantium Clementinarum & Sixtinarum collectionem facere; volui textum logicis diuifionibus & notis marginalibus illuftrare ac legenti clariorem reddere. Quibus eligendi, collocandi & difponendi ratio iam indicatur.

1 Volui ex tribus editionibus Clementinis inter fe non conuenientibus textum publicum feu officialem critice in medium proferre. — *Reuss (Die Geschichte der Heiligen Schriften Neuen Teftaments. 6. Aufl. Braunschweig, 1887, Schwetschke) fcribit, textum Vulgatæ minus fubtiliter & accurate, quam æquum eft, hucufque perueftigatum effe. Pag. 547: „So lange freilich die Textkritik der Vulgata nicht gründlicher getrieben wird als bisher, bleibt dies eine blosse Vermuthung.“ Atque pag. 548: „Zu einer den Anforderungen der heutigen Wissenschaft entsprechenden Arbeit über den Text der sog. Vulgata ist nach fast dreihundertjähriger Unterbrechung annoch kaum Aussicht.“ Veriffime locutus eft. Nam habemus quidem tres editiones publicas Vulgatæ, nullam tamen criticam editionem textus Clementini in officialibus editionibus latentis; editiones textus Clementini, quæ circumferuntur, plurimis in locis ab exemplaribus orginalibus recedunt; ex qua editorum licentia non pauca oriuntur incommoda, & viri doctiffimi in errorem inducti funt.

a Multi vtique putant, editiones ab Ess, Loch, Marietti, Vercellone, Fillion, Allioli adornatas, necnon Tornacenfem & Parifienfem accuratas effe, fed non ita res fe habent.

Kaulen (Einleitung in die Heilige Schrift Alten und Neuen Teftaments. 4. Aufl. Freiburg i. Br., 1898, Herder. S. 131) afferit: „Correct sind auch die Ausgaben von Loch, Regensburg 1849 u. ö., sowie von Marietti, Turin 1851, die nach der dritten Ausgabe von 1598 hergestellte von Tournay 1881, die Pariser von 1887 u. a.“ Item (Wetzer und Welte's Kirchenlexikon. 2. Aufl. Freiburg i. Br., 1901, Herder. XII, 1140): „In späteren Ausgaben ist dies mit Glück geschehen; namentlich dürfen die Ausgaben von Vercellone (Romae 1861) und die der Benedictiner zu Tournai 1885 wohl als fast fehlerfreie bezeichnet werden.“ — Seisenberger (Einführung in die heilige Schrift. 5. Aufl. Regensburg, 1904, Manz. S. 280) fcribit: „Ein genauer Nachdruck dieser römischen Ausgabe ist die von Val. Loch (Regensburg, 3 Aufl. 1873) besorgte lateinische Bibel . . . In Rom selbst erschien 1861 ein sorgfältiger Abdruck des klementinischen Vulgatatextes von 1593 und 1598 durch Vercellone . . . Sehr korrekt ist die Handausgabe der Vulgata (nach Vercellone) von Fillion.“ — Zschokke (Historia Sacra Antiqui Testamenti. Ed. V. Vindobonæ 1903, Braumüller, p. 433) dicit: „Inter editiones, ad normam exemplaris vaticani expressas, eminent editiones Leandri van Ess (Tub. 1824), Val. Loch (Ratisb. 1849 et 1863), Hyac. Marietti (Taur. 1851) et Car. Vercellone (Rom. 1861) quæ est omnium praestantissima.“

E contrario Vercellone (Biblia Sacra, pag. IV, nota 5) de editionibus ab Ess, Loch, Marietti diuulgatis recte hæc docet: „Praetermitto editiones Vulgati Bibliorum interpretis, quae seculo XVII. et XVIII. prodierunt: quum enim vel directe vel oblique ex editione vaticana anni 1593. descriptae fuerint, atque saepius privato hominum arbitrio instauratae, nil mirum si tantopere a sincera lectione aberrent. Inter recentiores vero editiones (praetermissa edit. Francofurti ex officina Andreana an. 1826. singulari quidem ellogio a Leone XII. P. M. ornata, at quamplurimis mendis referta) nonnisi tres sunt quae praestare videntur, non equidem characterum elegantia aut chartae nitore, sed correctione. Nimirum 1°. editio quae inscribitur *Biblia sacra vulgatae editionis iuxta exemplar ex typographia apostolica vaticana, Romae* 1592. *correctis corrigendis ex indicibus correctoriis Romae editis in usum Bibliorum vaticanorum latinorum ann.* 1592. 1593. 1598; *nec non substratis lectionibus ex vaticanis illis Bibliis latinis ann.* 1590. 1592. 1593. 1598.

inter sese variantibus, (at vero harum variantium lectionum vix dimidiam partem adnotavit), *additisque locis parallelis. Edidit Leander van Ess, s. theologiae doctor. Tubingae*, 1824. 2°. editio cuius titulus eſt *Biblia sacra vulgatae editionis iuxta exemplaria ex typographia apostolica vaticana Romae* 1592. *et* 1593. *inter se collata et ad normam correctionum romanarum exacta, auctoritate summi Pontificis Pii IX. edidit Valentinus Loch, s. theologiae doctor et professor publicus in lyceo ambergensi. Ratisbonae*, 1849. 3°. denique *Biblia sacra vulgatae editionis Sixti V. Pontificis Maximi iussu recognita et Clementis VIII. auctoritate edita. Editio stereotypa, a. MDCCCLI. omnium emendatissima s. Indicis Congregationis decreto probata. Taurini ex officina Hyacinthi Marietti.* Verum editio tubingensis praeterquam quod prae se fert non paucos singulares lapsus, vix tertiam partem mendorum, quae in mea tabella enumerantur, castigavit. Ratisbonensis autem editio propius quidem ad vaticanam accedit, at si illam cum meo correctorio commiseris, non pauca desiderari comperies; ac praeterea nescio quî factum sit ut Lochius ad 2 Paral. 15, 17. necessario addendam esse existimaverit particulam *non* ante verbum *derelicta*. Taurinensis demum editio paullo quidem diligentius (non tamen omnimode) perpurgata, quoad interpungendi rationem a vaticanis editionibus longius abscedit.“

Editores Tornacenſes affirmant quidem (pag. III.), ſe „sacra Biblia latina ad fidem editionis Vaticanæ, quæ Clementis VIII. auctoritate anno MDXCVIII. Romæ prodiit, diligentissime correcta“ emiſiſſe & „scrupulositate praecepta S. Sedis sequi“ ſtuduiſſe, neque (pag. IV) aliud quidquam ſpectaſſe „quam ut editionem anni MDXCVIII. (cujus exemplar nobis præsto erat), ultimam scilicet earum trium quæ auctore Clemente VIII. prodierunt . . . accuratissime redderemus.“ Attamen hæc affirmatio cum veritate non congruit. Si enim editionem eorum cum variantibus Clementinis comparaueris, inuenies, eos ſæpe ab editione tertia ſecedere & ad Vercellonianam accedere. Contra tres editiones Clementinas ſcribunt cum Vercellone *corrigiam, exspectare, exsiccare, quatuor, simulacra* etc.; immo manifeſtos errores typographicos illius adoptant, e. g. Gen. 38, 16 concubit*o*, Exo. 8, 26 nostro: 3 Reg. 19, 14 falſo ℣. incipiunt; 2 Par. 36, 22 ſecundum *regis* omittunt; Iudith 1, 4 *sui* omittunt; Ier. 31, 37 habent *rursum*; Ion. 2, 5 *video*; Mich. 7, 19 *ad profundum*; 1 Mach. 10, 6 *fabricare*; Ioan. 13, 18 *meum*, etc. Habeo in manibus editionem V. anni MDCCCXCIV.

Biblia Sacra a Lethielleux vulgata dicitur quidem a Fr. Vigouroux (ſupra, pag. 103*) exacta deſcriptio editionis Vercellonianæ; tamen in pluribus ab ea deflectit. Si vis, potes ambas editiones examinare & inuenies vera, quæ affero, iam in prioribus Geneſis capitibus.

Editio doctiſſimi ac diligentiſſimi Caroli Vercellone ſine vlla dubitatione „omnium praestantissima“ nominari debet. Ter eam cum editionibus officialibus comparaui & ſubtilitatem huius Barnabitæ admiraui. At, quamuis ceterorum editorum licentiam damnet (pag. IV), nihilominus ipſe quoque (vt editores Tornacenſes pag. IV. recte notant) „in multis majoris facile momenti rebus quædam innovare non“ dubitauit. Quæ mutauerit, ſupra, pag. 73* ss. & 102* enumerantur. Ibi atque pag. 103* s. videbis quoque, Vercellone non editiones annorum 1593 & 1598, ſed potius editionem anni 1592 typis deſcripſiſſe. — Componens ſeparatam N. T. editionem Carolo Vercellone nimis ſiſus ſum.

Allioli in editione ſua adornanda exemplaria Clementina annorum 1592 & 1593, non autem anni 1598 neque correctorium Romanum adhibuit, quapropter in editione eius (etiam nouiſſima) lectiones inueniuntur, quæ in correctorio anni 1598 falſæ declarantur. Videas pag. 106*.

Editionem a Fillion publici iuris factam Nagl (Allgemeines Litteraturblatt, Wien 1900, Nr. 2) omnino infidam appellat. „Die verschiedenen Ausgaben des verdienstvollen Fillion sind einfach ganz und gar unzuverlässig.“ Et re vera. Inter omnes editiones, quas perluſtraui, nulla ab exemplaribus Clementinis originalibus atque etiam ab editione Vercelloniana (iuxta quam compoſita nunciatur) tantum diſcrepat quantum Fillioniana. Inſtituas ipſe comparationem & admiraberis, quo pacto talis editio valde accurata (sehr korrekt) nominari potuerit.

Etiam nunc valet, quod Vercellone anno 1861 (Biblia Sacra, pag. IV) affirmauit: *„Omnes enim innumeris in locis vel interpungendi vel scribendi rationem pro lubitu immutarunt.“*

b „Ex hac autem editorum licentia, inquit Vercellone (loc. cit.), quamvis, ut plurimum, sacri textus sensus non corrumpatur, gravissima tamen oriuntur incommoda, in publico praesertim ac liturgico Bibliorum usu“ — atque etiam in ſcholaſtico & ſcientifico. Hæc enim licentia cauſa eſt, cur doctiſſimi quoque viri etiam de rebus maxime patentibus errores tradant, & magna confuſio orta ſit.

Res maxime patens eſt titulus trium editionum Clementinarum, qui litteris maiuſculis impreſſus conſpicitur & pag. 102* huius editionis accurate deſcriptus eſt. Nihilominus etiam hunc viri doctiſſimi aliter atque aliter referunt.

Kaulen (Geschichte der Vulgata. Mainz, 1868, Kirchheim. S. 469): Biblia sacra Vulgatae editionis Sixti V. Pontificis Max. *iussu* recognita *et* edita; (Einleitung, 1898, S. 154): Biblia sacra Vulgatae editionis Sixti V. Pontificis Max*imi* *iussu* recognita *atque* edita; (Kirchenlexikon XII, 1901, S. 1139) Biblia sacra Vulgatae editionis Sixti V. *P. M. jussu* recognita *et* edita. Schaefer (Einleitung in das Neue Testament. Paderborn, 1898, Schöningh. S. 50): Biblia sacra Vulgatae editionis Sixti V. Pontificis Maximi *jussu* recognita *et* edita. Cereseto (Istituzioni Bibliche. Tom. VI. Chiavari, 1900, Tipografia Esposito. Pag. 322): Biblia Sacra Vulgatae editionis Sixti V jussu recognita atque edita. Kihn (Encyklopädie und Methodologie der Theologie. Freiburg i. Br., 1892, Herder. S. 152): Biblia sacra vulgatae edit. Sixti V. Pontif. Maximi iuſſu recognita *et Clementis VIII. auctoritate* edita.“ Idem affirmat Schneedorfer (Compendium Historiae Librorum Sacrorum Novi Testamenti. Edit. III. Pragae, 1903, Bellmann. Pag. 84). Dondero (Institutiones Biblicae. Edit. III. Genuae, 1902, Typogr. Archiep., Pag. 396) afferit: „in cuius fronte legitur: Biblia sacra Vulgatae editionis, *Xysti V et Clementis VIII* Pontificis Maximi iussu recognita atque edita.

Plerique (Cornely, De Groot, Zschokke etc.) cum Vercellone (Var. Lect., Tom. I. Pag. LXXII, nota) affirmant, nomen Clementis VIII. anno 1641 titulo infertum fuiſſe; attamen iam editiones annorum 1609 atque 1604 illud exhibent. Vide pag. 102*.

Alia res valde perſpicua ſunt ſummaria capitibus ſingulis præpoſita & loci paralleli, qui in plurimis editionibus cernuntur. De his vir criticus Brandscheid (Novum Testamentum Latine. Edit. altera. Friburgi Br. MCMI, Herder, pag. V) ſtupenda effatus eſt; ſcribit enim: „Nova est deinde summariorum capitum brevior forma, quae facilem totius capitis conspectum praebet, quamvis *maximam partem ex maioribus illis editionis Vaticanae anni MDXCII deprompta* sint. Novus est denique Bibliorum concordantiae sive locorum parallelorum auctus numerus a doctissimis viris desideratus, *quorum pars loci iidem sunt atque editioni Vulgatae Clementinae tertiae anni MDXCVIII additi, ex correctoriis eiusdem editionis correcti;* pars altera minoris quidem sunt momenti quam illi gravissimi, qui auctoritate Ecclesiae catholicae praediti sunt, ad comparandum tamen grati, ad intelligendum sacrum textum non prorsus inutiles.“ Proteſtatur igitur, ſe ſummaria ſua maximam partem ex maioribus ſummariis editionis 1592 deprompſiſſe. Verum tamen verum: *neque editio 1592 neque editio 1593 neque editio 1598 ſummaria exhibet,* vti quilibet primo iam aſpectu videre poteſt. Proteſtatur præterea, ſemetipſum locos parallelos ex correctorijs editionis 1598 correxiſſe. Attamen *ne vnicus quidem locus parallelus in correctoriis iſtis correctus* conſpicitur. Videas correctoria pag. XIII & XIV huius editionis. Denique opinari videtur, in tertia dumtaxat editione locos parallelos exhiberi. In veritate autem, ſecunda quoque (non prima) parallelos continet, ex qua cum omnibus erroribus typographicis in tertiam tranſlati ſunt. Brandscheid editionem primam Clementinam cum editione Vercelloniana confundebat. In hac editione vtique ſummaria capitum & correcti loci paralleli habentur. Si vero præfationem Caroli Vercellone melius inſpexiſſet (pag. IV), non conſcripſiſſet tantas falſitates, quibus lectores libelli ſui in errorem inducit.

Tertia res, quæ oculos exemplaria originalia inſpicientis ſtatim offendit, eſt orthographia illius ætatis ab vſu noſtro valde diſcrepans. Nihilominus de hac quoque re viri doctiſſimi, qui orthographiam Clementinam ex profeſſo tractant, prorſus falſa docuerunt. Ipſe doctiſſimus Kaulen in nouiſſimo ſuo opuſculo de latinitate Vulgatæ (Sprachliches Handbuch zur biblischen Vulgata. 2. Aufl. Freiburg i. Br., 1904, Herder, S. 11 f.) errores varios tradit. Affirmat enim, litteras maiuſculas conſpici initio cuiuſlibet verſus, quod falſum eſt. Sæpiſſime (non ſemper) exemplaria originalia initio verſuum minuſculam litteram habent; Vercellone vtique in prin-

cipio verſuum ſemper maiuſculam ponit, notat vero in præfatione (pag. IV), ſemetipſum litteram feciſſe maiuſculam, quam notam Kaulen non attendebat. Affirmat, initio cuiuſlibet ſententiæ litteram eſſe maiuſculam, quod iterum falſum eſt, licet Nagl quoque (Allgemeines Litteraturblatt, Wien 1900, Nr. 2) id confirmet. Nam ſæpe in exemplaribus originalibus atque etiam in editione Vercelloniana poſt punctum (quod punctum minus vocant) minuſcula littera poſita eſt. Affirmat, Vulgatam exhibere qua*t*uor, quod falſum eſt. Vbique enim tres editiones officiales exhibent qua*tt*uor: & Vercellone notat (pag. IV), ſemetipſum contra editiones Vaticanas ſcribere qua*t*uor, quod Kaulen iterum non attendebat. Affirmat, ſemicolon (;) in editione originali non inueniri, quod falſiſſimum eſt. Inuenitur enim e. g. Gen. 2, 3; 19, 9; 25, 34; 34, 15; 44, 20; Exo. 4, 23; Deut. 15, 9; 16, 5; 33, 9; Ioſ. 6, 24; 20, 2; Iudic. 10, 5; Ruth 4, 9; 1 Reg. 4, 21; 27, 3 *bis*; 3 Reg. 2, 16; 5, 9; 8, 31. 33; 1 Par. 1, 19; 3, 1; 15, 7. 9. 10. 13. 19; 16, 5. 35. 38. 42; 21, 4. 7. 10; 2 Par. 5, 13 etc; Iob. 22, 21; 38, 10; Pſal. 4, 9; 18, 9; 29, 13 etc; Matth. 3, 5; 12, 40; 27, 3; Marc. 6, 22; 10, 39; Luc. 6, 33. 34; Ioan. 3, 14; 12, 24; 16, 5 etc. Iac. 2, 3; 4, 15. Etiam ſi Kaulen exemplaria originalia non inſpexit, quod pag. 12 indicat („das auf Rechnung der ersten Ausgabe gesetzt werden zu müssen scheint"), poterat hoc ex editione Vercelloniana diſcere, quam in omnibus ſe accurate ſequi dicit (pag. XVI), nam in ſingulis illis locis Vercellone quoque ſemicola poſuit.

Viri iſti doctiſſimi hos de Vulgata errores tradunt, quia editiones, quæ circumferuntur, accuratas & cum originalibus congruentes exiſtimant (vide pag. 161*). Inde tanta exorta eſt confuſio, vt „Allgemeines Litteraturblatt" (Wien, 1900, Nr. 2) atque „Beilage zur Augsburger Postzeitung" (Augsburg 1900, Nr. 13) lectiones, quæ reapſe in tribus editionibus publicis ſeu in exemplaribus originalibus habentur, falſas declararent, i. e. cum originalibus non concordantes.

Hæc incommoda perſpicientes ipſe Nagl (Allgemeines Litteraturblatt, loc. cit.) & alij viri docti accuratiorem Bibliorum editionem deſiderarunt. „Es kann nur erwünscht sein, inquit, einen genaueren Abdruck des vaticanischen Normalexemplares (melius der vaticanischen Normexemplare, vide pag. 103* ſſ.) in einer praktischen Handausgabe zu besitzen. Die umlaufenden Texte zeigen eine Menge von Abweichungen. Wohl handelt es sich meistens nur um Interpunctionen; aber manche von ihnen hat ein exegetisches Interesse".

c Quæ cum ita ſint, tres editiones Vaticanas annorum 1592, 1593, 1598 non ſine difficultatibus atque impenſis magnis pro bibliotheca Conuentus Capucinorum Œnipontani comparauimus atque ex eis iuxta principia pag. 103* ſſ. propoſita hanc editionem confecimus *„ne minima quidem particula de Textu mutata, addita, vel ab eo detracta, niſi aliquod occurrat, quod Typographicæ incuriæ manifeſte adſcribendum ſit."* Quam religioſe hoc Clementis VIII. præceptum obſeruauerim, ex textu & variantium collectione intelligere potes. Vbi non *manifeſte* error typographicus adeſt, nil mutaui, ſed inter variantes tantum notaui, adeſſe forſitan errorem typographicum. Recolas quæ pag. 105* ſ. enumerantur.

Sunt viri docti, qui textum Clementinum in rebus minutis quoque accuratiſſime citare volunt. Non ſolum Bukentop, Cox & Iames in operibus ſupra nominatis id tentarunt, verum etiam doctiſſimus Kaulen in opere recentiſſimo de latinitate Vulgatæ iam allegato modum ſcribendi & interpungendi Clementinæ exacte imitari voluit. Afferit enim pag. XVI: „Bei den Anführungen aus der Heiligen Schrift ist die Schreibweise der offiziellen Ausgabe (nach Vercellones Abdruck) ganz genau, die grossen Anfangsbuchstaben und Interpunktionszeichen mitgerechnet, eingehalten worden." Vt omnibus iſtis viris doctis, qui ſæpe occaſionem ipſa exemplaria originalia inſpiciendi non habent, hæc editio vicem eorum explere poſſet, typos eiuſdem generis & magnitudinis elegimus, quibus editio media compoſita eſt. Typi editionis primæ nimis magni, editionis tertiæ nimis parui ſunt, at eiuſdem generis ac typi editionis ſecundæ, qui a viris peritis in arte typographica multum laudantur. Ob eandem rationem omnes exemplarium originalium proprietates imitatus ſum, quas Kaulen (loc. cit.) quoque, licet non accurate, enumerat.

Minutiæ ſunt, libentiſſime concedo; nihilominus eas imitatus ſum, vt noſtra hæc editio re vera vicem exemplarium originalium, quæ in multis bibliothecis deſunt, explere poſſet.

Exemplaria originalia exhibent litteras ligatas Æ æ œ ct & fi ſi ſſ ſt; exhibent ſ in principio atque medio verborum (non tamen ante b f h); plerumque -q. *pro* -que, in initio verborum v *pro* u, in medio u *pro* v; ſi duo i conueniunt, ij ſcribuntur; ſi vnicum i adeſt, numquam j imprimitur; poſt punctum (quod minus vocatur) ſæpe littera parua ponitur; ante orationem directam aut colon aut comma aut punctum aut nulla interpunctio ponitur; inter ſubiectum & prædicatum ſæpius comma inſeritur; prima vox cuiuſlibet libri (in 1 etiam cuiuſlibet capitis) litteris maiuſculis impreſſa eſt; in 2 & 3 duæ primæ litteræ maiuſculæ ſunt.

Quam antiquam ſcribendi atque imprimendi rationem in critica editione operum Patrum nouiſſima Vindobonenſi (CORPVS SCRIPTORVM ECCLESIASTICORVM LATINORVM VINDOBONAE F. TEMPSKY LIPSIAE G. FREYTAG) ſaltem ex parte obſeruatam videmus.

In originalibus ſcribitur: áforis, áforo, deforis; corigia, exequi, exoluere, expectare, expirare, numularius, paulominus, periſſe, quantocyus, quattuor, ſolicitudo, ſtylus, ſynceriter.

Exemplaria originalia Clementina (& Sixtina) iuxta morem illius temporis non obſeruant rationem ſcribendi conſtantem. In eiſdem circumſtantijs & in eadem ſignificatione impreſſum videmus: abinuicem, ab inuicem; abſinthium, abſynthium; adinuicem, ad inuicem; Africus, Aphricus; Agnus, a-; Ammanitem, -n; Angelus, a-; Apoſtolus, a-; aquæductus, aquæ ductus; Aſtharoth, Aſtaroth; Atharoth, Ataroth; Balac, Balach; Barbarus, b-; berillus, beryllus; Beth horon, Bethoron; cælum, cœlum; Calendæ, c-; Cariatharbe, Cariath Arbe; Centurio, c-; Cerethi, c-; Cherubim, ch-; Chriſtus, ch-; Ciuitas, c-; cœnaculum, cæ-; Collis, c-; Deus, d-; dextera, dextra; Dies fortium, Sortium dies; Diſcipuli, d-; Dominator, d-; Dominus, d-; Domus, d-; eandem, eamdem etc; Ephod, e-; Eunuchus, e-; Euphratem, -n; Euangelium, e-; Excelſus, e-; exiccare, exſi-; Filius, f-; fœmur, fe-; Gallus, g-; Gentes, g-; Gergeſæum, Gergezæum; Gerſom, -n; haliæetus, haliætus; Hethæus, Hetthæus; hiems, hyems; hordeaceos, ordeaceos; hulcus, vlcus; ideſt, id eſt; Ieſſe, Ieſſæ; Iezrahel, Iezrael; Iezrahelites, Iezraelites; igne, igni; Ioel, Iohel; Ionatham, Ionathan; Iuda, Iudæ; læuigare, leuigare; Leuitæ, l-; Lex, l-; Liber, l-; loquéris, -e-; Lot, Loth; Luna, l-; Magiſter, m-; Mare, m-; Mathias, Matthias; meipſo, me ipſo; Mons, m-; monumentum, monimentum; Nabat, Nabath; Nationes, n-; Nephthali, Nephtali; nequando, ne quando; nequis, ne quis; Oliuarum, o-; Olioueti, o-; Oriens, o-; Orientalis, o- (*item in alijs*); Palæſtinus, Palæſthinus; Paraclitus, p-; Paradiſus, p-; Paraſceue, p-; Paſcha, p-; Pater, p-; Phahathmoab, Phahath Moab; Phelethi, ph-; Pontifex, p-; Populus, p-; poſthæc, poſt hæc; prælium, prœ-; priuſquam, prius quam; Proconſul, p-; Propheta, p-; quamobrem, quam ob rem; -que, -q.; quomodo, quo modo; Raphaim, r-; rectene, recte ne; Regina, r-; Rex, r-; Remon, Remmon; nunciare, nuntiare; reuera, re vera; Riuus, r-; ſabaoth, ſabbaoth; Sabbatum, ſ-; Sacerdos, ſ-; Sacerdotalis, ſ-; Salinarum, ſ-; Saluator, ſ-; ſaluuſne, ſaluus ne; Sancti, ſ-; Sanctuarium, ſ-; Sanctum ſanctorum, ſanctum Sanctorum; Satan, ſ-; Scriptura, ſ-; ſecutus, ſequutus; ſeinuicem, ſe inuicem; Sella, ſ-; Setim, Settim; ſexagintaduo, ſexaginta duo (*item in alijs numeris*); ſimulachra, ſimulacra; ſiquidem, ſi quidem; ſiquis, ſi quis; Sol, ſ-; Spiritus, ſ-; ſubcinericius, ſubcineritius; ſubmittere, ſummittere; Tarſus, Tharſus; Terra, t-; Tigris, Tygris; topazius, topatius; Torrens, t-; Tribunus, t-; veſperam, -um; veſpere, -i; Vir, v-; Virgo, v-; vſquedum, vſque dum; vtputa, vt puta; Zachur, Zacchur; mox ponuntur, mox omittuntur accentus.

Modus ſyllabas diſiungendi a noſtro vſu abhorret neque conſtans reperitur, vti exempla ſequentia monſtrant: a-dorare, aſ-perare, aſ-pergere, Caria-tharbe, co-medere, di-ſcedere, di-ſceptabilis, di-ſcumbere, di-ſpendia, di-ſpertio, di-ſpoſitio, huiu-ſcemodi, inte-rimere, lon-gæuus, pe-rambulare, pe-rimere, propte-rea, ſi-cut, ſu-blata, ſu-ſcipere; Ben-iamin & Be-niamin, blaſ-phemare & bla-ſphemare, diſ-cooperire & di-ſcooperire & di-ſcurrere, diſ-perdere & di-ſperdere, diſ-pergere & di-ſpergere & di-ſponere, iux-ta & iu-xta, ma-ſculus & maſ-culus, nobiſ-cum & nobi-ſcum, nudiuſtertius & nudiu-ſtertius, per-ire & pe-rire, præter-ire & tran-ſire, re-dire & ab-ire, prop-ter & propter, ſep-tem & ſe-ptem, vobiſme-tipſis & ſemet-ipſum.

Exemplaria originalia alias quoque habent proprietates, diuerſis tamen in locis, i. e. ſi neceſſarium ſpatium deeſt, ponunt ę *pro* æ, ã *pro* am & an, ẽ *pro* em & en, ĩ *pro* im & in, õ *pro* om & on, ũ *pro* um & un, omittunt etiam ſignum diſiunctionis ſyllabarum; contra ſi ſpatium ſupereſt, habent litteras finales a e m n r & protractas: quas non imitatus ſum, quia exemplaria non conueniunt.

Correxi quidem cum adiutoribus meis diligentiſſime plagulas de prelo emendandas, quas ſepties perlegimus; nonnulli tamen errores typographici fatigatos oculos noſtros fugerant, quos hic vncis incluſos ſubijcio, extra vncos veram collocans lectionem: Gen. 24, 18 domine (Domine); 31, 29 loquaris (lqouaris); Exo. 16, 36 ephi. (Ephi.); Leu. 18, 30 eis. Ego (eis: ego); Num. 8, 2 e regione (eregione); 26, 33 Salphaad, (Saalphaad,); Deut. 23, 15 Domino (domino); 28, 20 famem (famen); Iud. 14, 2 & 16, 27 Philiſthinorum (Philiſtinorum); 1 Reg. 6, 8 exoluiſtis (exſoluiſtis); 30, 22 eis (eius); 3 Reg. 3, 17 Domine: (domine:); 1 Par. 7, 30 *dele* & *primum*; 25, 3 Ieſeias, (Ieſaias,); 1 Eſd. 2, 60 *dele* &; Tob. 2, 21 furtiuus (fortiuus); Prou. 28, 2 ducis (dulcis); Iſa. 9, 9 *Et (*&); 34, 3 aſcendet (aſcendit); Ezec. 34, 26 benedictionis (benedictiones); Dan. 3, 72 ſæcula. (-a); 13, 36 ingreſſa (in greſſa); Abd. 1 *dele* 1 *primum*; 1 Mach. 3, 37 Euphratem (-en); 8, 8 de optimis (& optimis); 2 Mach. 6, 21 afferri (afferi); Matth. 21, 33 vineam,

(vienam,); Luc. 1, 1 multi (multi-); 7, 36 difcubuit. (-t); Rom. 11, 24 quanto (quando); 1 Cor. 9, 24 currunt, (current,); Gal. 6, 9 metemus non (non metemus); Hebr. 2, 14 ipfe (ipfi); 4 *in margine inferiore exciderunt* h Pfal. 94. b. 18. i Gen. 2. a. 2. k Sup. 3. b. 7. *Inter variantes Clementinas ad* 3 Reg. 3, 17 *lege* Domine: 1 2 Z^c; d- 3 V; *ad* Luc. 18, 11 -s 3; *ad* Act. 7, 30 Angel- *etc.* In pluribus exemplaribus litteræ & interpunctiones nonnullæ minus bene impreffæ funt; fi punctum ab vltima littera diftat, eft colon male impreffum. — Noto etiam minutias quafdam: Gen. 5, 11 om-nes (o-mnes); 21, 27. 32 fœdus (foedus); Exo. 10, 26 noftri: (nostri:); 16, 23 eft (est); Deut. 1, 1 HÆC (HÆc); 30, 7 *fecundum* & (et); Iud. 20, 36 effe (esse); 1 Reg. 19, 10 caffo (casso); 4 Reg. 20, 5 Hæc (Haec); Tob. 2, 1 Tobiæ, (Tobiae,); Efth. 4, 13 Iudæis: (Iudaeis:); Ezec. 47, 22 indigenæ (indigenae).

2 Volui plenam variantium Clementinarum & Sixtinarum collectionem facere. — Quo confilio omnia verba, fingulas litteras, accentus, interpunctiones editionis noftræ cum exemplaribus originalibus Vaticanis annorum 1590, 1592, 1593, 1598 necnon cum editione Vercelloniana comparaui & in margine lectiones variantes notaui. Talem comparationem cum maxima laborum mole coniunctam effe, immo vires vnius hominis longiffime fuperare, quilibet peritus in arte critica vltro concefferit. Adiuuabant me autem fraterne Patres theologi Ordinis ac Prouinciæ meæ: in examinanda editione 1592 Bertholdus Kropp, Octauianus Rechtfchmid, Chryfoftomus Tötfch, Amatus Vogt; in examinanda 1593 Paulus Bullinger, Benuenutus Kapferer, Zeno Maier; in examinanda 1598 & Vercelloniana 1861 Gallus Gerteis, Vincentius Haller, Manfuetus Sax, Berardus Schmidt; editionem Sixtinam 1590 cum Clementina mecum comparauit Conftantius Rudigier; in confcribendis lectionibus variantibus Rupertus Aufferer & Berardus Schmidt focij mei fuerunt. Omnes confratres nominati etiam in corrigendis plagulis impreffis mihi aftiterunt: fine auxilio eorum hanc editionem textus ac præfertim collectionem variantium nullatenus emittere potuiffem. Variantes confcriptas iterum cum originalibus contuli, vt collectio accurata euaderet.

a Clementinæ variantes quot & quales fint, ex pagg. 73*—102* & 104* difcere potes. Plures earum forfitan nimis minutæ, nullius pretij, ridiculæ Tibi apparebunt, ideoque non notandæ. Libenter concedo, plures effe minutas, immo minutiffimas, fi feparatim eas confideremus; attamen fimul fumptæ efficiunt, vt tres editiones Clementinæ diuerfam omnino fpeciem typographicam induant. Quæ Riegler (Kritische Geschichte der Vulgata. Sulzbach, 1820, Seidel. S. 78) atque Bleek-Mangold (Einleitung in das Neue Teftament. 4. Aufl. Berlin, 1886, Reimer. S. 962) de fecunda editione Clementina fcribunt, videlicet eam effe nouam recenfionem feu recognitionem textus (als eine neue Revision des Textes angesehen werden kann) multo magis in tertiam editionem valent. Et hæc fuit prima caufa, ob quam omnes notaui.

Simul demonftrare volui, tres editiones Clementinas non folum erroribus typographicis inter fe differre, neque correctorium Romanum fingulas inter editiones publicas differentias amouere, vt plerique putant (cf. pag. 105* f.); neque editionem tertiam effe accuratiorem, quemadmodum multi opinantur (cf. pag. 104* f.).

Præterea confilium meum erat, hanc editionem ita componere, vt vicem exemplarium originalium pro illis explere poffet, quibus occafio originalia infpiciendi deeft (cf. pag. 164*). Quo confilio plenam variantium collectionem adijcere debui. Quod additamentum illis gratum fore iudico, qui Clementinam philologice tractant, vti doctiffimus Kaulen in opere iam citato fecit.

Infuper hoc modo aliquid conferre defidero ad tollendas illas variationes, quæ in antiquioribus, recentioribus ac recentiffimis editionibus priuatis occurrunt. Vercellone (Biblia Sacra, pag. IV.) eas innumeras vocat; ego curfim dumtaxat numeraui & inueni 500 vel 1000 vel 5000 vel 10000 & vltra. Pleræque earum minutæ funt, ideoque minutas quoque lectiones exemplarium originalium notare debui, vt hoc modo mendofæ editiones priuatæ emendari poffent.

Denique iftas variantes pro ijs collegi ac typis defcripfi, quibus a Sancta Sede recognitio textus Clementini aliquando committetur. Talem recognitionem valde

desiderabilem in eaque scriptionem magis constantem obseruandam esse, viri catholici & protestantes profitentur. Qua de causa singulas variantes, etiam minutas, in conspectum protuli, vt suo tempore correctio foret facilior.

Ne quis putet, me hac collectione ac descriptione variantium præcepta ecclesiastica violasse, repeto verba præfationis officialis: „Apostolica Sedes... *non* prohibet, quin alio genere characteris in hac ipsa Vaticana editione eiusmodi adiumenta... adijciantur; *ita tamen, vt lectiones variæ ad marginem ipsius Textus minime annotentur*“, quod a me obseruatum vides.

b Sixtinæ variantes non solum historice, verum etiam critice magni momenti sunt. *Reuss (loc. cit., pag. 547) testatur, textum Sixtinum in plurimis locis N. T. saltem magis cum manuscriptis Vulgatæ conuenire quam textum Clementinum. „Allein die unläugbare Thatsache, inquit, dass der clementinische Text wenigstens des N. T. in unzähligen Stellen dem gedruckten Urtexte folgt gegen die latein. MSS., der sixtinische dagegen mehr dem handschriftlich verbürgten der Vulgata treu bleibt, dürfte wenigstens theilweise noch eine andere Erklärung stützen.“ Quod iudicium apparatus critici, quos celeberrimi viri *Tischendorf, Vercellone, *Wordsworth-White collegerunt rectum demonstrant. Quam ob rem maxima cum diligentia has variantes ex originalibus Sixtinis deprompsimus. Præter exemplaria originalia pag. 159* enumerata & opera pag. 108* allegata etiam sequentia perlustraui: „Romanæ Correctionis IN LATINIS BIBLIIS EDITIONIS VVLGATÆ, IVSSV SIXTI V. PONT. MAX. RECOGNITIS, Loca insigniora; obseruata à FRANCISCO LVCA Brugensi. ANTVERPIAE, EX OFFICINA PLANTINIANA, Apud Ioannem Moretum. M. DC. III.“ — A TREATISE OF THE CORRUPTION OF Scripture, Councils and Fathers BY THE PRELATS, PASTORS and PILLARS Of the Church of Rome, For Maintenance of POPERY. By THOMAS JAMES... Together with a sufficient Answer unto James Gretser and Anthony Possevine Jesuits, and the Unknown Author of The Grounds of the Old Religion & the New. Divided into Five Parts. London, 1688. — The Third Part. The Variety and Contrariety of the Popish Bibles, commonly called the Vulgar Bibles in Latine (pag. 272—310). An Apology, or Defence, of the Bellum Papale (pag. 311—385), *vbi asserit*: „I have seen four or five, and they are all in like sort very exactly mended“ (pag. 323). — „Pragmatisch-kritische Geschichte der Vulgata im Allgemeinen, und zunächst in Beziehung auf das Trientinische Decret. Oder: Ist der Katholik gesetzlich an die Vulgata gebunden? Eine gekrönte Preisschrift von D. Leander van Ess. Tübingen, 1824, Fues.“

Iames (Bellum papale, pag. 4) de se scribit: „Hinc igitur commotus sum, vt scriberem variam orthographiam, varios accentus, puncta varia, quæ minutiæ sunt.“ Cox autem (in noua editione, pag. VI) de Iames asserit: „In memoriam tanti viri fateri debemus, quod maximo studio & eximiâ vigilantiâ, singulas quasque editiones inspexit & comparauit, & in hoc opere assequendo summas animi vires impendebat.“ Pag. VII. vero de se ipso affirmat: „In hoc munere, si aliquid mihimet ipsi arrogare liceat, fateri non erubuissem, quod verbum cum verbo, literam cum literâ, patienter, & summâ vigilantiâ, studiosissime comparaui.“ Magnificis hisce verbis facta non bene respondent. Ambo plurima omiserunt & genus scribendi mutarunt, editionem tertiam cum correctorio Romano non adhibuerunt; Cox paucissima correxit, vti ex collectione nostra intelligere potes. — Ibi quoque videbis, etiam Wordsworth-White, in quorum verba multi iurant, nec diligenter notasse variantes Sixtinas, nec corrigentes plene abstulisse suos errores.

Plurimæ inueniuntur variantes Sixtinæ. Communiter asserunt viri docti, Sixtinam & Clementinam in locis 2000 vel 3000 inter se discrepare; ego locos 4900 notaui. Magnus vtique numerus. Attamen ridiculum est, si non tantum *Iames & *Cox, sed etiam *Nestle (Urtext und Übersetzungen der Bibel in übersichtlicher Darstellung. Leipzig, 1897, Hinrichs. S. 108) & *Jülicher (Einleitung in das Neue Testament. 3. u. 4. Aufl. Tübingen, 1901, Mohr. S. 486: „und es dem Papste Sixtus V. leicht erschien, ... einen unfehlbaren lateinischen Text 1590 zu publiciren, dem allerdings schon 1592 Clemens VIII. stillschweigend einen noch unfehlbareren unterschob“) infallibilitatem Romanorum Pontificum attrahunt. Nam

ad hafce difcrepantias, quæ fingulares litteras vel fyllabas vel fententias aut nullius momenti aut iam in alijs Libris facris fcriptas refpiciunt, infallibilitas Ecclefiæ catholicæ non fe extendit, vti ex quolibet compendio Theologiæ fundamentalis catholicæ difcere poffent, fi vellent.

3 Volui textum logicis diuifionibus & notis marginalibus illuftrare. — Quam vtile ac neceffarium fit, in facris Libris legere, ftudere, meditari — præfertim noftris temporibus — omnes viri periti intelligunt. Vt hanc lectionem, ftudium, meditationem faciliorem & magis fructuofam redderem, textum facrum nouo modo diftinxi ac notis marginalibus clariorem feci.

Admonitus a viris doctis diuifionem in capita (quæ tamen in margine interiore fignificantur) neglexi & quemlibet librum in varias partes logicas diftinxi, quæ varijs fpatijs indicantur. Interiacet fpatium integrum inter partes maiores, quæ in margine numeris latinis & typis craffioribus, atque media pars fpatij inter partes minores, quæ in margine numeris arabicis & typis curfiuis notantur; interiacet quarta pars fpatij inter fectiones maiores, quæ in margine litteris a b c etc., atque octaua pars fpatij inter fectiones minores, quæ in margine litteris α β γ etc. fignificantur. Reliquæ notæ marginales argumentum fingularium partium breuiter exponunt & ab Emo. Metropolita Salisburgenfi Card. Katschthaler valde vtiles iudicantur. Refcripfit enim die 9. Iunij 1904: *„Hanc editionem criticam Bibliæ Sacræ Vulgatæ editionis libentiffime commendo, cum textum, vt periti viri mihi teftantur, exhibeat accuratiffimum, & adiecta analyfis textus fimul cum notis marginalibus ftudiofos Sacrarum Scripturarum valde adiutura fit."* Vt has notas in margine laterali ponere poffem, locos parallelos, qui in 2 & 3 ad latus textus defcripti funt, ad marginem inferiorem relegaui.

In exemplaribus originalibus poft titulos librorum legimus CAPVT PRIMVM. atque ante textum cuiuflibet capitis CAP. cum latino numero currente. Singuli verfus non a margine (a linea) ducuntur, fed alius alij continenter annectitur, ftellula in contextu, numero arabico in margine interiore fignificatus. Ab hac regula excipiuntur: Exo. 15, 1—20; Deut. 32, 1—44; 33, 1—8. 12. 13. 18. 20. 22. 23. 24. 28. 29; Iud. 5, 1—32; 1 Reg. 2, 1—12; 2 Reg. 22, 2—51; 1 Par. 16, 8—37; Iudith 16, 1—22; Iob 3, 3—42, 16; Pfalmi; Prou. 10, 1—31, 31; Eccl. 3, 1—10; Ifa. 26, 1—21; 38, 10—22; 51, 9—11; Lamentationes; Dan. 3, 26. 51—90; Ion. 2, 3—11; Hab. 3, 2—19; 2 Mach. 9, 19; 11, 16. 22. 27. 34; Matth. 1, 1—18; Luc. 1, 46—56. 68—80; 2, 29—33; Act. 15, 24: in quibus locis verfus vel partes eorum a margine ducuntur; in libro Iob, in Pfalmis & Canticis, Matth. etiam modus prælegendi vel pfallendi attenditur ideoque verfus partim coniunguntur partim difiunguntur.

Omnes iftas partes poeticas, vbi in exemplaribus originalibus verfus a margine ducuntur, iuxta parallelifmum defcripfi, quantum poffibile eft „ne minima quidem particula de Textu mutata, addita, vel ab eo detracta" (Clemens VIII).

Negotium num. 3 expediens adhibebam optimos libros, quorum nonnullos nomino, videlicet: Bisping, Erklärung (des Neuen Teftamentes). Münster, 1866/83, Aschendorff. Curfus Scripturae Sacrae. Parisiis, 1886 ff, Lethielleux. *Holtzmann, Hand-Commentar zum Neuen Testament. Tübingen, 1892 ff, Mohr. Kaulen, Einleitung in die Heilige Schrift Alten und Neuen Testaments. Freiburg i. Br., 1898/99, Herder. *Marti, Kurzer Hand-Kommentar zum Alten Testament. Tübingen, 1897 ff, Mohr. *Meyer, Kritisch-exegetischer Kommentar über das Neue Testament. Göttingen, 1890/99, Vandenhoeck. *Nowack, Handkommentar zum Alten Testament. Göttingen, 1901 ff, Vandenhoeck. *Strack-Zöckler, Kurzgefasster Kommentar zu den heiligen Schriften Alten und Neuen Testamentes sowie zu den Apokryphen. München, 1887 ff, Beck. *Weber-Deinzer, Kurzgefasste Einleitung in die heiligen Schriften Alten und Neuen Testamentes. München 1897, Beck. — R. P. Thomas Gerfter, approbatus Lector Sacræ Scripturæ & alumnus noftræ Prouinciæ, opera confilioque fraterne me adiuuabat.

Ad præcauendas fententias finiftras appono verba trium præfcriptionum Pontificiarum huc pertinentium, nimirum: „Sed ficut Apoftolica Sedes induftriam eorum non damnat, qui concordantias locorum, *varias lectiones*, præfationes fancti Hieronymi, *& alia id genus* in alijs editionibus inferuerunt; ita quoque *non* prohibet, quin alio genere characteris in hac ipfa Vaticana editione *eiufmodi adiumenta* pro ftudioforum commoditate, atque vtilitate in pofterum adijciantur; ita tamen, vt lectiones variæ ad marginem ipfius Textus minime annotentur." Conclufio offi-

cialis Præfationis ad Lectorem a Clemente VIII. probata. — „Approbatio librorum, quorum censura praesentium Decretorum vi Apostolicae Sedi vel Romanis Congregationibus non reservatur, pertinet ad Ordinarium loci *in quo publici iuris fiunt.*“ Conſtitutio „Officiorum ac munerum“ Leonis XIII. num. 35. Cum tempore impreſſionis textus Bibliorum Oeniponte degerem, laborem meum cenſuræ Excell. Epiſcopi Brixinenſis & Principis ſubieci, qui die 5. Iunij 1904 eum approbauit. Inter impreſſionem vero Romam vocatus, iuxta num. 37: „Si Auctor Romae degens librum non in Urbe, sed alibi imprimere velit, *praeter approbationem* Cardinalis Urbis Vicarii et Magistri Sacri Palatii Apostolici, alia non requiritur“, editionem Bibliorum etiam cenſuræ Romanæ ſubijcere debui atque die 29. Decembris 1905 approbationem recepi. — „Regulares, praeter Episcopi licentiam, meminerint teneri se, sacri Concilii Tridentini decreto, operis in lucem edendi facultatem a Praelato, cui subiacent, obtinere. Utraque autem concessio in principio *vel in fine* operis imprimatur.“ Ibidem num. 36.

Academica libraria & typographia Wagneriana nullis parcebat laboribus, nullis impenſis, vt criticam hanc editionem in optimam chartam typis pulcherrimis deſcriberet atque forma ſacris Litteris digna ornaret. J. Waraſin autem non minore intelligentia quam diligentia & patientia litteras difficillimo hoc modo componebat.

EDITOR LECTORI.

OPVS, quod Tibi offero, beneuole lector, criticam textus Clementini editionem continet, cuius principia & rationem ſupra expoſitam habes.

Iam trecenti anni effluxerunt, ex quo tres editiones Clementinæ emiſſæ ſunt, at nulla exiſtit editio priuata, quæ omnes variantes collectas exhibeat atque ex tribus recenſionibus typographicis publicis illum repræſentet textum, qui a Clemente VIII. reapſe intentus videtur. Quam ob rem cum ſocijs meis in præcedenti tractatu nominatis per plures annos in hanc editionem incumbebam, vt eam accurate componerem & typis deſcriberem. Critica enim ætate noſtra, qua editiones criticæ operum Patrum necnon textus originalis Veteris ac Noui Teſtamenti proſtant, critica editio textus publici ſeu officialis Eccleſiæ catholicæ non ſuperflua, ſed tempori conueniens apparet.

Menſe Septembri anni præteriti textus ſacrorum Librorum iam impreſſus & variantes iam collectæ atque ad impreſſionem præparatæ fuerunt. Cum vero Sanctitas Sua calendis Octobris in facultate theologica ſcholarum [1]) *Pontificij Seminarij Romani ad S. Apollinarem propriam cathedram Exegeſis Biblicæ conſtituerit mihique commiſerit, nactus ſum occaſionem comparandi ſacrum textum & variantes eius cum exemplaribus in bibliothecis Romanis, præſertim in Angelica aſſeruatis, in quem laborem annum integrum inſumpſi. Plura inueni, quæ oculos noſtros in Germania fugerant.*

Abſolutis denique tot ac tantis laboribus non ſolum Deo O. M. & adiutoribus meis, verum etiam officialibus variarum bibliothecarum, præcipue aulicæ Vindobonenſis, aulicæ Monacenſis, Angelicæ Romanæ, Vniuerſitatis Œnipontanæ & bibliothecarum Tridentinarum maximas atque ſingulares gratias ago. Vale!

Romæ, die feſto S. Silueſtri, XXXI. Decembris MCMV.

P. Michael Hetzenauer O. C.

1) *Scholæ Pontificij Seminarij Romani (Iſtituto d' inſegnamento ſcientifico-letterario) ſcholam technicam, gymnaſium inferius & ſuperius, lyceum, facultatem philoſophicam-philologicam, facultatem iuridicam (iuris canonici ac ciuilis), facultatem theologicam complectuntur, in quibus diſcipuli rite inſcripti & candidati aduenticij gradus ac laureas conſequi poſſunt. Videas La Gerarchia Cattolica. La Famiglia e la Cappella Pontificia con Appendice. Roma, 1905, Tipografia Vaticana. Pagg 555 ss. & 562.*

APPROBATIO ATQVE COMMENDATIO.

Nos Fr. Bernardus ab Andermatt

Totius Ordinis FF. Minorum Sancti Francifci Capuccinorum

Minister Generalis (l. i.)

Præfentium virtute libenter permittimus, vt noua ss. Bibliorum editio a R. P. Michaele Hetzenauer, Ordinis noftri in Prouincia Tirolis feptentr. Alumno, ac Profeffore Exegefis Biblicæ in Facultate Theologica Pontificij Seminarij Romani ad S. Apollinarem, curata & per duos Ordinis Theologos reuifa & probata, feruatis ceterum feruandis, publici iuris fieri poffit.

Romæ, ex Curia Noftra Generalitia ad S. Laurentium Brund. die 29. Septembris 1905.

Fr. Bernardus ab Andermatt,
qui fupra.

IMPRIMATVR:

Fr. Albertus Lepidi O. P.,
S. P. Ap. Magifter.

Iofephus Ceppetelli,
Patr. Conftant., Vicefgerens.

Cum hæc editio critica Bibliæ Sacræ Vulgatæ editionis fubtiliter & magna cum diligentia a R. P. Michaele Hetzenauer O. C. adornata fit & cum ipfis exemplaribus Vaticanis editori præiacentibus prorfus conueniat nihilque contineat, quod doctrinæ catholicæ aduerfetur vel diuulgationem operis impediat, vti Cenfor a Nobis deputatus teftatur: illam ftudiofis ss. Bibliorum perutilem fore cenfemus eamque & adprobamus & fummopere commendamus.

Oeniponte, die 5. Iunii 1904.

† Simon,
Eppus. Brixinens.

INDEX TOTIVS OPERIS.

	Pag.
Præfatio ad Lectorem	V
De Canonicis Scripturis	IX
Clementis VIII. Litteræ	XI
Correctorium Romanum	XIII
Ordo Librorum V. T.	XV
Ordo Librorum N. T.	XVI
Prologus Galeatus	XVII
Hieronymus Paulino	XIX
Præfatio in Pentateuchum	XXIII
In Iofue	XXIII
In libros Regum	XXIV
In librum Paralipomenon	XXIV
In Efdram, & Nehemiam	XXV
In Tobiam	XXVI
In Iudith	XXVI
In Efther	XXVI
In Iob	XXVI
In Pfalterium	XXVII
In libros Salomonis	XXVII
In Ifaiam	XXVIII
In Ieremiam	XXVIII
In Ezechielem	XXVIII
In Danielem	XXIX
In XII prophetas	XXIX
In Euangeliftas	XXX
In Paulum	XXX
In Iacobum	XXXI
In Petrum	XXXII
In Iudam	XXXII

*
* *

Genefis	1
Exodus	45
Leuiticus	81
Numeri	106
Deuteronomium	142
Iofue	175
Liber Iudicum	197
Ruth	220
Regum I	224
Regum II	255
Regum III	281
Regum IIII	311
Paralipomenon I	339
Paralipomenon II	365
Efdræ I	397
Efdræ II	406
Tobias	419
Iudith	428
Efther	440
Iob	451
Liber Pfalmorum	479
Prouerbia Salomonis	552
Ecclefiaftes	575
Canticum Canticorum	582
Liber Sapientiæ	586
Ecclefiafticus	600
Ifaiæ Prophetia	637
Ieremiæ	679
Baruch	735
Ezechielis	742
Danielis	787
Ofee	806
Ioelis	813
Amos	816
Abdiæ	822
Ionæ	823
Michææ	825
Nahum	829
Hábacuc	831
Sophoniæ	834
Aggæi	837
Zachariæ	839
Malachiæ	847
Machabæorum I	850
Machabæorum II	878
Euangelium fecundum Matthæum	899
Euangelium fecundum Marcum	929
Euangelium fecundum Lucam	948
Euangelium fecundum Ioannem	980
Actus Apoftolorum	1004
Pauli Epiftola ad Romanos	1034
Ad Corinthios I	1047
Ad Corinthios II	1059

	Pag.
Ad Galatas	1067
Ad Epheſios	1072
Ad Philippenſes	1077
Ad Coloſſenſes	1081
Ad Theſſalonicenſes I	1084
Ad Theſſalonicenſes II	1087
Ad Timotheum I	1089
Ad Timotheum II	1093
Ad Titum	1096
Ad Philemonem	1098
Ad Hebræos	1099
Iacobi Epiſtola	1109
Petri Epiſtola I	1113
Petri Epiſtola II	1117
Ioannis Epiſtola I	1120
Ioannis Epiſtola II	1124
Ioannis Epiſtola III	1125
Iudæ Epiſtola	1126
Apocalypſis	1128
* * *	
Oratio Manaſſæ	1*
Liber Eſdræ III	1*
Liber Eſdræ IIII	10*
Index Teſtimoniorum	26*
Nominum Interpretatio	30*
Index Biblicus	35*
Variantes Clementinæ	73*
Principia mea critica	103*
Variantes Sixtinæ	108*
Ratio huius editionis	161*
Editor lectori	170*
Approbatio eccleſiaſtica	171*

Autumno huius anni diuulgabitur:

COMMENTARIVS
IN
LIBRVM GENESIS

COMPOSVIT IN VSVM SCHOLARVM

P. MICHAEL HETZENAVER O. C.
PROFESSOR EXEGESIS IN SCHOLIS SVPERIORIBVS
PONTIFICII SEMINARII ROMANI AD S. APOLLINAREM.

CVM APPROBATIONE ECCLESIASTICA.

Erit volumen circiter 400 paginarum in 8º consueto.

Alia eiusdem auctoris opera:

Expositio Epistolæ ad Romanos. Ad usum studiosorum sacræ theologiæ et sacerdotum in vinea Domini laborantium. Oeniponte, 1891, Societas Mariana. Pagg. XXVIII et 603, 8. pret. M. 4.50.

„Ita ut cognitio profundior, distinctior, uberior Epistolæ ad Romanos ex eo (opere) hauriri possit."

Brixinæ. **Romanus Riezler.**

Novum testamentum græce et latine. Oeniponte, 1896/98, Libraria Academica Wagneriana.

Tom. I. Evangelium. Pagg. LXIV et 287 et 339, 8. pret. M. 3.20.
Tom. II. Apostolicum. Pagg. XII et 354 et 403, 8. pret. M. 3.60.

„Acumine critico summaque diligentia ita recensitum, ut hanc provinciam a doctis catholicis his ultimis temporibus nimis neglectam auctor egregie excoluerit."

Viennæ. **Gustav Bickell.**

Novum testamentum vulgatæ editionis. Ex vaticanis editionibus earumque correctorio critice edidit. Oeniponte, 1899, Libraria Academica Wagneriana. Pagg. VIII et 656, 8. pret. M. 3.—.

„È la migliore edizione che finora sia stata fatta." **Civiltà cattolica,** 1900, vol. IX.

Wesen und Principien der Bibelkritik auf katholischer Grundlage. Innsbruck 1900, Wagner'sche Universitäts-Buchhandlung. Pagg. XII et 212, 8. pret. M. 3.60.

„Excellent work on the principles of Biblical criticism."

The Irish Ecclesiastical Record. July, 1903, Vol. XIV, 94.

De Imitatione Christi tractatus quattuor. Oeniponte, 1901, Fel. Rauch. Pagg. XVI et 409, 12. pret. M. 1.—.

„Merito principale della nuova edizione è l'avere innanzi il testo del Kempis, trascritto con somma diligenza dal ms. originale e quindi accuratissimo, come il P. Michele sa fare. Elegante assai l'aspetto tipografico." **Civiltà cattolica,** S. XVIII, v. III.

Epitome Exegeticæ Biblicæ Catholicæ. Scripsit in usum scholarum. Oeniponte, 1903, Libraria Academica Wagneriana. Pagg. X et 175, 8 pret. M. 3.—.

„Tout est court, clair et exact dans ce petit ouvrage de 175 pages; il sera très profitable non seulement aux élèves mais aux professeurs et à tous les ecclésiastiques."

Nouv. Revue théol., 1903, p. 562 vv.

Novum testamentum græce. Editio altera emendatior. Oeniponte, 1904, Libraria Academica Wagneriana. Pagg. XVI et 300, IV et 368, 8. pret. M. 4.20.

„Perciò il Nuovo Testamento greco del P. Hetzenauer è da preferire quasi a tutte le altre edizioni critiche, che finora furono pubblicate e da raccomandare agli studenti ed alunni di seminari, i quali vogliono studiare il Nuovo Testamento nel testo originale e ne desiderano un' edizione esatta, che corrisponda ai bisogni scientifici del nostro tempo".

Rivista delle Riviste, 1904, No. 6.